iij.

.I
8.C
.K
a. xix.
& xx.

32.E xxj.
.Par- xxij.

elligens.
Calix.

DIVI BERNARDI CLARAEVALLIS ABBATIS PRIMI, AC DOCTORIS PLANE THEODIDACTI

opera in lucem denuo fœlici τῇ παλιγγενεσίᾳ exeunt: nimirum quàm in hunc diem vt auctiora, ita & illustriora. Quum enim superiore emissione Appendicem opusculorum vnam primi dederimus, nunc alteram insuper nec pœnitendam exhibemus.

Paginam huic attiguam & lege fœliciter, & fœlicius fruere.

PARISIIS,

Apud Gulielmum Merlin, in ponte Numulariorum: & Gulielmum Desboys, sub Sole aureo: ac Sebastianum Niuellium, sub Ciconiis, via Iacobæa.

1561.

INDICVLVS OPERVM B. BERNARDI

Claræuallis Abbatis primi, quorum series duplex est. Priorē obtinent quæ illius γνήσια sunt & legitimi partus: posteriorem ea, quibus de auctore non iniuria hactenus controuersum est, etiam si bona horum pars salutarem admodum doctrinam re ipsa promittat, quæ item nomen sui præferunt auctoris. ceu sunt sermones Gilleberti. 48. in partem Canticorum desideratam, aut certè ψευδεπίγραφα. Per nos interim cuiuis licebit suo de his frui iudicio.

Quæ citra vllam controuersiam sunt patris huius eximij ac doctoris Bernardi, à folio. 1. extenduntur adusque fo. 28.

Sermones septem qui de aduentu domini sunt. fo. 1. a

His continenter subtexuimus homilias quatuor in illud Lucæ, Missus est angelus. fo. 4. E

Ge...

Proximè his ordine cōcurrunt reliqui sermones de tempore. fo. 9. D. & sequen.

In dedicatione ..clesiæ, sermones sex. fo. 67. L

Ser..ones septēdecim in explanationē psalmi, Qui habitat. fo... K. L. M

..rm..es de diuersis argumentis. folio. 81. K. L. & sequen.

Serm..ēs quatuor exhortatorij de altitudine cordis. fo. 98. E

S..mo protrepticus ad milites templi, complectens capita. 13 fo. 99. M

..rmo item de conuersione ad clericos continens capita. 31. fo. 102. M

Sermones parui numero. 66. fo. 106. K

De donis spiritus sancti, tractatus, complectēs septem capita. fo. 116. C

Eiusdem B. P. sententiæ formandis moribus accommodæ. fo. 116. K

Sermones in Cantica. 86. hi à columna. 1. fol. 123. se extendunt ad folium vsque. 187. Morte præuentus non absoluit cœptam explanationem, cuius vicem dein suppleuit non malus auctor D. Gillebertus abbas de Hoilandia in Britannia maiore siue Anglia, idque sermonibus. 48. quos seorsim consulto semouimus.

Epistolæ numero. 351. fo. 187. B

Libri quinque de consideratione ad Eugenium ex discipulo pontificem maximum. fo. 251. I. K

De gratia & libero arbitrio, tractatus. fo. 261. K

De præcepto & dispensatione. 266. B

De diligendo deo ad Haymericum Cardinalem. fo. 270. K

De duodecim gradibus humilitatis, & totidem superbiæ cum humilitate ἐξ ἐναντίας pugnātis, cum retractatione præuia. fo. 274. I

Apologia eiusdem ad Gulielmum abbatem. 279. F

Dialogismus Petri cum domino Iesu, proponentis: Ecce nos reliquimus omnia. fo. 282. D. E. F

Quæ series altera complectitur, sunt hæc:

De vita solitaria ad fratres de monte dei. fo. 288. C

Meditationes. fo. 295. H

De interiori domo. 299. D

..e ordine vitæ. 306. L

..la claustralium. 310. F

..nula honestæ vitæ. fo. 311. L. De hac quoque sub calcem ..us operis nōnihil admonuimus. En habes fo. 114. co. 4

N..ile documentum eiusdem argumenti. fo. 312. D. E

Spe..m monachorum. 312. H

..erm.. aliquot, qui adscribebantur Bernardo. fo. 313. A

Inter hos habes alterum sermonem de cœna domini semel & iterum nunc per nos euulgatum typis. *cœnobio.*

De conscientia liber proximè his subiu..itur, qui antea excusus non fuerat. fo. 388. H.

Sermo de S. Andrea. fo. 341. alte... S. Nicolao. fol. 342. semel per nos, nunc iterum exc... è S. Crucis collegio.

Hypographe siue descriptio Clareuallis. Ibidem. I

Epistola Bernardi Syluestris. fo. 343. F

Sermones Gilleberti in Cantica post hæc inseruntur. fo. 1.

De lamentatione virginis Mariæ. fo. 40. D

Doctrina. B. Bernardi. fo. 42. A

Homilia de duobus discipulis euntib. in Emaus. 42. I

Secundum hæc, duplicem subiicimus appendicem. De priore admonuimus priua epistola quam habes fo. 49. Ea continentur hæc:

Libellus de amore dei. fo. 49. B *è Sorbona.*

Libellus de natura & dignitate amoris diuini. fo. 51. E

Sermo de passione domini. fo. 55. K

Liber de passione domini, super illud: Ego sum vitis vera, cōplectens capita. 46. fo. 57. I *prius excusus.* *è Cartusia.*

Rhythmica oratio ad vnum quodlibet membrorum Christi patientis, & à cruce pendentis. fo. 74.

Iubilus in commemorationem dominicæ passionis, qui & rhythmica constat modulatione. fo. 75.

Oratio rhythmica ad dominum Iesum Christum, eiúsque virginem matrem. fo. 76.

Prosa rhythmica modulatione excurrens, in laudem dominicæ natiuitatis. fo. 76. G

Confessionis priuatæ formula. Ibidem.

Ad sororem modus bene viuendi. fo. 77.

De conscientia libellus alter.

En huic quam primi dedimus, apprimimus & alteram ab exemplo vno Venetæ editionis superiore anno emissæ partim desumptam, partim corrogatam ex archiuis Cartusiæ ac Cœlestinorum Parisiēsium, & in publicum vsum expromptam. Vtramque appendicem sedulò recognouit, & pro cuiusque loci ratione, annotatiunculis ceu stellulis illustrauit Godefridus Tilmannus Cartusiæ Parisien. monachus. Hac verò postrema appendice continentur:

Ad gloriosam virginem Mariam deprecatio. fo. 97.

De miseria humana. fo. 97.

De pugna spirituali sermo tertius fo. 98.

De duodecim gradibus humilitatis ex regula D. Benedicti. fo. 99.

Sermo in dominica infra octauam epiphaniæ. Ibidem.

In cœna domini sermones. 15. fo. 101.

Homilia super verbis domini, Simile est regnum cœlorū homini negociatori, &c. fo. 113.

Epistola ad quendam, quid à nobis requirat deus insinuans. Ibidem.

Super Salue regina meditatio. fo. 114.

In aduentu domini de vndecim oneribus sermo. 115

Horum operum calci subiecimus, Coronidis vice, vitam imprimis S. Malachiæ episcopi, auctore B. Bernardo: dein eadem opera, per prælum attexuimus & huius eximij doctoris vitam quinque comprehēsam libellis. Primi auctor scribitur Gulielmus is qui ex abbate S. Theodorici, se in disciplinam monasticam dedidit Signiaci, aut quod alij malunt, in Claraualle sub S. viri magisterio. *è Cœnobio Cœlestinorum Parisi.*

Reuerendo in Christo patri, domino D. Ludouico DE RIE, EPISCOPO GENEVENSI SANCTI EVGENDI na Iurensis, & Albæ Ripæ Abbati clarissimo, Franciscus Comestor Arneduceus, Eduensis, socius collegij Sorbonicæ. S.

QVod suo seculo verè scripsit Ecclesiastes, pontifex sapientissime, Faciendi libros nullus est finis, id nimis verum esse, hac nostra luctuosissima ætate, magno Reij Christianæ detrimento experimur. Nam etsi ingenuè fatendum est quàm maximam deberi gratiā iis, qui nō minori fide ac zelo domus dei, quàm ingenij præstātia, studio, & eruditione, in publicam totius Christianissimi vtilitatem, syncerioris doctrinæ libros edunt: tamen cum nouorum librorum tam varia, támque luxuriosa seges erumpat in lucem hoc tēpore, vt iā varietate ac multitudine laboret sua, dum per speciem doctrinæ salubrioris virulenta dogmata velut inter triticū zizania, confertim pullulant: nō mediocriter Reipublicæ Christianæ etiam consulere videtur ij, qui doctorū veterum, & eorum maximè quos merito maiorum gentium nūcupamus, monimētis à situ & squalore vindicandis operam sumunt. Nā neque recentiores absque veterum exacta cognitione, aut inoffensè legi, aut omnino intelligi possunt: cum illi si quid recte, si quid eruditè scribunt, id fere ab his mutuentur: & vt iuniores leuibus præliis videantur præpollere, seniores tamē stataria pugna superiores sunt. Quod admonet vetus illa paræmia qua D. Hieronymus D. Augustino respondet. Bos lassus fortius figit pedem. In his autē maiorū gētium doctoribus haud postremus mihi semper visus est melliflus ille doctor ecclesiæ Christianæ beatus Bernardus, vt qui iuxta nominis sui augurīū, suauissimo doctrinæ suæ fonte irriguam religiosæ sanctitatis nardum nobis odorandam osculandámque reliquerit: tanta vi suspectas aut contentiosas doctrinas abigens, sic vbique spirans vigorem euangelicum, vt nusquam non sentias vitam doctrinæ parem. Itaque dum euoluendis eius operibus, eò studiosius incumberem, quo mihi antiquius & fidelius eorū exēplar refertissima illa Sorbonici collegij nostri bibliotheca suppeditabat: incidi primum in epilogū eius libri, cui titulus est De diligendo deo, in vulgatis codicibus nescio quo modo prætermissum. Deinde in opusculum De amore dei, ac dignitate amoris diuini, vt lectione dignissimum, ita & quàm minime antehac typis excusum. Quod vbi cum tractatu De diligēdo deo contulissem (nam primum suspicabar titulo tantū differre) & inuenissem tractatu quidem dissimilem, stylo autem & eruditione non item præsertim coniecturam styli cōfirmante, Domini abbatis Spahemensis, & aliorum plurium authoritate: nec nō testimonio Godefridi Tilmanni Carthusiæ Parisiensis ex professo monachi, Græcè & Latinè doctissimi. Adhæc haberem in manibus eiusdem authoris sermones duos, alterum De contentione inter ciues Hierusalem & Babylonis, alterū De trinitate, nequaquā pati potui, tales tanti viri fœtus, cum blattis & tineis rixari diutius. Itaque cum de iis ab iniuria vindicandis cogitarem, rogauit me nobilis illa matrona, sub cuius prælo cætera tunc eiusdē authoris opera erāt, vt quàm citissime hoc munere fungerer, nouam æditionē admodum procedere, tantum illa opuscula in mora esse. Quæ me causa mouit, vt celeritate quanta potui maxima, transcripta opuscula recognouerim, & typographo excudenda præbuerim. Qua in re non ausim polliceri, qualicūque meo studio, nihil resedisse, quod castigatoris manum poscat. Præsertim cum quibus vsi sumus exemplaria, ita vetusta sint, ita multis locis mutila, vt alicubi singulas dictiones singulis capitalibus literis designēt: alibi obliteratis pene situ ac vetustate literis, & nōnunquam amanuensis incuria suppressis dictionibus, ædipum requirant. Adde quod si quid librariorum indiligētia peccatum est, id præstare non potuimus, qui cū prælo commercij nil habuimus, & ne habere quidem per studiorum nostrorum occupationes potuimus. Hāc igitur qualemcunque pulcherrimorum operum accessionem, tui clarissimi nominis auspiciis, tuóque fauore commēdatam, prodire in lucem pluribus de causis voluimus. Primū quod tibi cum Diuo Bernardo sit patria nobilitásque communis. Deinde quod eius non modo doctrinā, sed & vitæ genus, cultúmque religionis, inter cæteros vnicè amplexeris, vir alioqui præter fumosas maiorum imagines amplissimi muneris dignitatem commēdatione præstātis ingenij, reconditæ eruditionis, exacti iudicij, grauitatis pari modestiæ cōiunctæ, beneuolētiæ in studiosos, iustitiæ in omnes, pietatis in deum Op. Max. consequutus: vt nō tam titulo quàm merito tuo præsulem agas Christianæ pietatis propugnatorem acerrimum, ab aulico strepitu, à mūdi fastu, & illecebris, ab omni denique ambitione maxime alienum. Accedit eò, quod pro tua in nos singulari & supra omne meritum nostrū, propensa voluntate, nepotem tuum ex sorore Ioachimum à Malano vt natalibus clarissimum, ita & indole generosissimū, nobis in disciplinam tradidisti. Quapropter vt argumento aliquo gratitudinem animi in te mei testarer, hanc qualemcunque operam, dignitati tuæ dicaui. Quam tu pro isto tuo plusquam niueo in nos animi tui candore, æqui bonique consulas. Vale antistes amplissime, Lutetiæ Parisiorum è nostro sodalitio Sorbonico, Idibus Iunij. 1547.

a ij

[IN]DIX SENTENTIARVN VE[te]ris ac noui testamenti, à beato Bernardo in suis sermonibus ac tractatibus expositarum, secundum ordinem librorum, capitulorum atque psalmorum, ad literas alphabeticas, vbique adaptatus.

Ex libro Geneseos.

Gen. j. TErra autem erat inanis & vacua. folio.111.A
Diuisit lucem à tenebris. fo.213.M
Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. 27.K. & 31.L.ibi, Denique. & 79.F.& 182.C.& 263.M.& 295.I
Formauit igitur dominus hominem de limo
ij. terræ. 95.F.G
Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. 176.K
Plantauerat autem dominus deus paradisum voluptatis à principio. 121.E.Paradisorum.& 105.C
Fluuius egrediebatur de loco voluptatis, qui diuiditur in quatuor capita. 120.L
Tulit ergo dominus deus hominem in paradiso voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum. 31.M.& 82.M.& 88.B. Nihilominus. 284.K
Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. 16.K
In quacunque enim die comederis ex eo. 76.M.Siquidem.101.I
Adduxit dominus animalia ad Adam, vt videret quid vocaret ea. 23.E
Immisit dominus deus soporem in Adam. 23.C
Relinquet homo patrem & matrem. 184.Denique.
iij. Serpens erat callidior cunctis. 2.D.Deprehensa.91.C.& 86.M Denique primos.
Nequaquam moriemini. 2.D.14.H.& 91.D
Eritis sicut dij, scientes bonum & malum. 1.C.D.& 14.G
Vidit mulier lignum. 27.L.& 86.M.& 183.A.& 277.D
Abscōdit se Adam & vxor eius. 94.K.Deditque viro suo, & 56.F Prima.Ibidem.F.Propterea.& G.Iam vero.
Cúmque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus. 84.G. Sed heu me.
Vocem tuā domine audiui in paradiso, & timui.13.M.Olim.27.K.M
Mulier quam dedisti mihi. 5.E.28.H.& 53.I.& 57.K.& 268.D
Inimicitias ponam inter te & mulierem. 5.F
In dolore paries filios. 7.D
Pro eo quod obedisti voci vxoris tuæ. 110.D
Terra es, & in terram ibis. 63.G
Emisit eos de paradiso. 56.M.Miseri.& 284.K
Cherubim collocauit. 62.L
iiij. Si recte offers, & recte non diuidis, peccasti. 140.E
[Sub] te erit appetitus eius. 25.C
N[um]quid custos fratris mei sum ego? 42.M
M[aior] est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. 129.A.& 167.I.& [2]87.I.288.I.Nolite ergo.
Pœni[tet] me fecisse hominem. 28.D
Non perm[ane]bit spiritus meus in homine. 55.D
Proni [ad malum] sensus hominis in malum. 145.F.& 155.M
Egredere [de] terra tua, & de cognatione tua. 84.M.& 208.G
Suspice cœ[lu]m, & numera stellas. 63.I.Siquidem.
Tolle filium [t]uum, quem diligis Isaac. 287.A.Sic & olim. & 64.I.Domin[us] inquit.
Vestibus Esau [va]lde bonis induit, Rebecca Iacob. 119.I
[V]ox quidē vox Iacob [e]st, manus autem, manus sunt Esau. 144.B.E
[Sta]tim vt sensit vestim[e]ntorum eius fragrantiam. 101.D
[Ecce] odor filij mei, sicut [o]dor agri pleni. 157.K
[Det t]ibi de rore cœli, & c. [de] pinguedine terræ, & in rore cœli, & c. [...]A
Num vnam tantum benedictionem habes pater? 287. xxviij.
Vidit Iacob scalam.285.L.Vidit.240.H.Vidit scalam. 274.L
Illud quoque.284.L.M
Terram, in qua dormis tibi dabo. 117.I
Vere dominus est in loco isto. 70.H
Non est hic aliud, nisi domus dei.70.D.Si decreuerit.
Vere locus iste sanctus est. 95.D xxx.
Cras mihi respondebit iustitia mea. 12.F.& 288.A xxxij.
Ecce vir luctabatur cum Iacob vsque mane. 54.H
Tetigit neruum fœmoris eius. 276.L.G quàm.
Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. 181.L.Et sanctus.
Egressa est Dina, vt videret filias illius regionis. 277.C.Dina. xxxiiij.
Fecit Iacob filio suo Ioseph tunicam talarem. 279.L.Non sum. xxxvij.
Audite somnium meum. 277.L.Sic Ioseph.
Ecce dominus meus ignorat quid habeat in domo sua. 259.H xxxix.
Non est in omnibus bonis domini mei, quod in mea non sit potestate. 130.I
Positus est Ioseph in carcerem. 287.E.Tres in carcere. xl.
Memento mei, cum bene tibi fuerit. 4.A
Furtim sublatus sum de terra Hebræorum. 1.F xlij.
Fames coegit Israel intrare in Aegyptum. 111.B xliij.
Erumpebant lachrymæ. 129.I xlviij.
Dominus qui pascit me à iuuentute mea. 175.E.F xlix.
Ruben primogenitus meus non crescas, quia ascendisti cubile patris tui. 95.F.G
Non auferetur sceptrum de Iuda. .H

Ex libro Exodi.

FIlia Pharaonis vocauit nomen eius Moyses, dicens: De aqua tuli eum. 35.M Exodi. 2.
Vadam, & videbo visionem hanc magnam. 52.E iij.
Solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim, & c. 289.C.Solue.
Educam populum meum de terra illa, in terram bonam.153.E.Moyses.
Ego sum qui sum. Et qui est, misit me ad vos. 132.C
Qui est misit me ad vos. 259.M v.
Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum.45.G
Paleæ non dabuntur vobis, & reddetis. 105.A.Hinc. vij.
Induratum est cor Pharaonis. 251.M
Deuorauit virga Aaron virgas magorum. 38.C viij.
Digitus dei est hic. 211.G.Digitus. x.
Vbicunque Israel erat, lux erat. 176.M.Nam. xij.
Os non comminuetis ex eo. 85.A xiiij.
Quid clamas ad me? 80.K
Erat eis aqua quasi murus à dextris, & à sinistris. 283.A.Nimirum.
Fugiamus Israelem, dominus enim pugnat contra nos. 153.A xvj.
Hodie scietis, quia veniet dominus, & mane, & c. 10.G xvij.
Manus Moysi erant graues. 146.C.Non pari. xxxij.
Sedit populus manducare & bibere. 221.M
Dimitte me, vt irascatur furor meus. 146.B.Moysi.48.D.Peccat.
Si dimittis, dimitte: alioquin dele me de libro, & c. 207.C.An non.129.K

Ex Leuitico.

OMne quod habet pennulas & squamas. 55.M Leuitici 11.& 12.
Mulier, quæ suscepto semine pepererit filium, immunda erit. 22.F
Sanctificamini hodie, & estote parati. 12.C

Ex libro Numerornm.

LOcuta est Maria & Aaron contra Moysen propter vxorem Aethio. 153.E Nume. 12
Erat Moyses vir mitißimus super omnes homines. 129.K 207.A.& B
Virga Aaron sequenti die inuenta est germinasse. 5.G xviij.
Moriatur anima mea morte iustorū.73.H.Vbi est thesaurus.& 136.H xxiij.

Ex Deuteronomio.

AVdi Israel, dominus deus vester, deus vnus est. 51.I Deute. 6.
Diliges dominum deum tuum ex toto corde, & c. 94.L. 135.L. & 270.K. & per totum tractatum. & 272.K. 273.F. Ego puto.
Maledicta sterilis in Israel. 7.D.E vij.
Vt sugeret mel de petra. 41.G.Quàm dulciter. xxxij.
Vtinam saperent & intelligerent. 44.E.244.M.O.vtinam.

Ex libro Iosue.

IEbuzeum habitatorem Hierusalem non potuerunt filij Iuda delere. 165.E.Velis nolis. Iosue.15.

Ex libro

Ex libro Iudicum.

Iudic.6.g QVid Gedeonis vellus significet. 5.H
Cœlesti rore area rigatur. 53.I
Moriatur anima mea cum Philistiim, ait Sampson. 266.G Vnde.
xx. Peccauit Beniamin, accinguntur reliquæ tribus ad vltionem. 253.E Peccauit.

Ex primo Regum.

1.Reg.2. SI peccauerit vir in virum, placari ei poterit deus. 267.G. Si peccauerit.
iij. Loquere domine, quia audit seruus tuus. 92.D.Loquere.
xv. Melior est obedientia, quàm victimæ. 135.F.Nam illam.
Quasi peccatum hariolandi est, repugnare. 35.D.149.E.F.Nam qui. & 268.B.Denique.
Quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. 35.D.149.E.F.Nam qui.
xvj. Homo videt in facie, deus in corde. 209.G
Inueni hominem secundum cor meum. 168.H.Absit.
Peccaui, sed nunc honora me. 133.F.Nunquid. 287.K.An non idem.
Lugebat Samuel Saul. 129.I.& 193.K
xvij. Stans Goliath, clamabat aduersus phalangas Israel. 44.M

Ex secundo Regum.

2.Regũ.1. MOntes Gelboe, nec ros, nec pluuia descendat super vos. 162.F
vj. Ludam & vilior fiam. 210.C
xvj. Semei per iugum montis maledicebat Dauid. 150.A. Quamobrem.

Ex tertio Regum.

3.Regũ.3. NEc mihi, nec tibi sit, sed diuidatur. 13.I. Et tu quidem. Timuit Helias Iezabel, & surgens abiit. 115.D
xix. Neque melior sum, quàm patres mei. 211.A.Aut si.
Hodie cibus allatus est ab angelo. 72.C.Qui.

Ex quarto Regum.

4.Reg.2. ORo domine, vt fiat spiritus tuus duplex in me. 37.L.40.F
Ascende calue, ascende calue. 101.G
iiij. Stetit oleum. 38.B.40.A.Vel certe.
Tolle baculum tuum. 132.H.I
Incubuit Helisæus super puerum. 132.K.& 132.M
Helisæus mortuum suscitauit. 33.D
Erat autem fames in terra, & filij prophetarum habitabant cum Helisæo. 115.F
v. Vade, & lauare septies in Iordane. 35.A
Nunquid meliores sunt fluuij Damasci. 101.F

Ex secundo Paralipomenon.

2.Par.20. OIuda & Hierusalem nolite timere, cras egrediemini. 9.K M.& 10.B

Ex libro Iob.

Iob.1. NVdus egressus sum de vtero matris meæ. 254.I
v. Vidi stultum firma radice. 244.M
Homo nascitur ad laborem. 82.H.& 99.H
In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. 94.H
vj. Visitans speciem tuam, non peccabis. 292.I
vij. Quæ prius nolebat tangere anima mea. 251.M
Militia seu tentatio est vita hominis super terrã. 81.K.118.G.197.F.Si inquam.
Si dormiero, dicam, quando consurgam. 159.D.164.L
Quid est homo, quia magnificas eum. 69.M.Quid est homo. 17.M.Domine quid est. & 253.H.I. 70.C
Cur non tollis peccatum meum. 274.A.B.Aut quid apponis erga eum cor tuum. 78.D
O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi. 183.G.& 59.G. O custos. 193.C.Quare. 282.L.O custos.
x. Indica mihi, cur me ita iudices. 148.G
Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. 283.E.Cũ cœperint.
xiij. Vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes. 210.B.Stultus.
xiiij. Homo natus de muliere. 31.G.& 254.I
xix. Si ignoraui, mecum erit ignorantia mea. 133.M.Et si quid.
Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei. 59.K. Miseremini.
In carne mea videbo deum, saluatorem meum. 74.M.Ob hanc.& 144 A.Vnde ergo.
xxi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt. 296.H.Quis putas.

Pauit sterilem, & quæ non parit: & viduæ non bene fecit 81.A. xxiiij.
Beati misericordes.
Oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum.
Frater fui draconum. 158.E.Non mediocris. 79.I xxix.
Si osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima xxx.
124.L.& 144.F.Ne quæras. xxxj
En venter meus, quasi mustum absque spiraculo. 278.C xxxij.

Ex psalterio.

BEatus vir, qui non abiit in consilio impiorum. 111.C Psal.1.
Sed in lege domini voluntas eius. Ibidem.F
Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus. 26.E.119.C
Et folium eius non defluet. 169.C.Vides.
Astiterunt reges terræ. 51.G.H.I.K.& 176.K.L ij.
Filij hominum vsquequo graui corde. 38.M.90.B iiij.
Irascimini, & nolite peccare. 154.G.203.I
Signatum est super nos lumen vultus tui domine. 213.L.Quid item.
In pace in idipsum, dormiam & requiescam. 57.H.160.I
Domine, ne in furore tuo arguas me. 173.L.Domine, ne. vj.
Quid est homo quòd memor es eius. 78.E.Tu quis. viij.
Minuisti eum paulominus ab angelis. 54.M.162.A.Transiliit. 177.I
Propter quid irritauit impius deum. 133.C ix.
Vide quoniam laborem & dolorem consideras. 32.A
Cognoscetur dominus iudicia faciens. 218.A.Cognoscetur. 276.D.Cognoscetur.
Laudatur peccator in desideriis animæ suæ. 207.H
Inclinabit se, & cadet. 176.H
Dixit impius in corde suo, non requiret. 284.F.Odibilis.
Dominus interrogat iustum & impium. 119.K.Tribus. x.
Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam. 103.F.At forte.
Propter miseriam inopum. 153.B.Denique. xj.
In circuitu impij ambulant. 82.A.In circuitu. 272.G. Si ita. 285.A Cæterum.
Dixit insipiens in corde suo, non est deus. 111.H xiij.
Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. Ibidem.I
Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Ibidem.K
Contritio & infœlicitas in viis eorum. 77.E
Domine, quis habitat in tabernaculo tuo. 94.B xiiij.
Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus. 27.E.Certum.
Multiplicatæ sunt infirmitates eorum. 111.K xv.
Delectationes in dextera tua vsque in finem. 160.I.82.Et nunc.
Notas mihi fecisti vias vitæ. 43.G.Gloriosa.& I
Adimplebis me lætitia cum vultu tuo. 83.A.Neque.
Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. 150.H
Inimici mei, animam meam circundederunt. 298.G
Diligam te domine, fortitudo mea. 272.C xvj.
Ascendit fumus in ira eius. 119.H.Fumus. xvij.
Volauit super pennas ventorum. Ibidem.Ambulat.
Tenebrosa aqua in nubibus aeris. 20.E.Et fortasse.
Eripuit me de inimicis meis fortissimis. 14.A
Cum sancto sanctus eris. 54.E.& 85.G.& 174.D 195.K.Alioquin. 274.G.Zelus.
Cum viro innocente, innocens eris. 195.F
Quoniam in te eripiar à tentatione. 74.K
Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi. 111.M
Filij alieni mentiti sunt mihi. 182.E
Dies diei eructat verbum. 54.C.117.F xviij.
In sole posuit tabernaculum suum. 125.K
Et ipse tanquam sponsus, procedens de thalamo suo. 20.E
Exultauit vt gigas ad currendam viam. 104.G.Et quidem.
Lex domini immaculata, cõuertẽs animas. 193.A.252.C.& 273.L.M
Timor domini. 273.L.M
Emundabor à delicto maximo. 94.H.I
Delicta quis intelligit. 148.C
Meditatio cordis mei, in conspectu tuo semper. 88.F.& 89.K
Hi in curribus. 27.K.Et vide. 120.D.Quatuor. 121.B.in scriptura. xix.
Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. 111.L.& 221.D.Tu ergo. xx.
Sicut aqua effusus sum. 132.E xxj.
Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. 284.D.Parcitur. xxij.
Deduxit me super semitas iustitiæ. 280.D.Intelligens.

Calix d ini inebrians. 168.A
Q ascendet in montem domini. 95.M.109.H
xxiij. Hæc generatio quærentium dominum. 98.I
ias tuas demonstra mihi. 148.G
xxiiij. uersæ viæ domini misericordia & veritas. 77.H
ide humilitatem meam & dolorem meum. 285.L.Oportet.
Domine,dilexi decorem domus tuæ. 157.G.Domine dilexi.
xxv. xxvj. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum. 72.D
In petra exaltauit me. 168.H
Et nunc exaltauit caput meum. 118.I
Circuiui,& immolaui in tabernaculo eius. 39.A
Credo videre bona domini,in terra viuentium. 74.L
ix. Concidisti saccum meum,& circundedisti me lætitia. 38.A
xx. Obliuioni datus sum,tanquam mortuus à corde. 138.D
Factus sum tanquam vas perditum. 26.L.Ego.
Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine. 57.K
xxxj. Beatus vir,cui non imputabit dominus peccatum. 27.D.& 139.G
Conuersus sum in ærumna mea. 158.D
Tu remisisti impietatem peccati mei. 177.F.Audi denique.
Pro hac orabit ad te omnis sanctus. 177.F.Tu inquit.& 199.E.Pro hac.
xxxiij. Audiant mansueti & lætentur. 139.M
Accedite ad eum,& illuminamini. 147.A.Propterea.
Gustate,& videte,quoniam suauis. 53.F.Et fructus.55.M
Timete dominum omnes sancti eius. 59.C
Quis est homo,qui vult vitam. 81.C.Quis est homo.
Multæ tribulationes iustorum. 84.L.& 298.L.Eripe.
Mors peccatorum pessima. 28.C.& 60.E.& 112.B.& 113.D
Iuxta est dominus his,qui tribulato sunt corde. 196.A
xxxiiij. Iudica domine nocentes me. 134.D.In cœlo.
Domine,quis similis tibi. 173.M.Domine.
xxxv. Iustitia tua sicut montes dei. 63.A.90.E
Expulsi sunt,nec potuerunt stare. 185.M
xxxvj. Delectare in domino,& dabit petitiones cordis tui. 25.E.G
Cum ceciderit iustus,non collidetur. 71.F
Quoniam tanquam fœnum velociter arescunt. 212.M
Declina à malo,& fac bonum. 40.K.104.L.111.B
Adiuuabit eos dominus. 76.D.Denique.
xxxvij. Putruerunt,& corruptæ sunt cicatrices. 134.K
Cor meum conturbatum est,dereliquit me. 51.F.Hæc igitur.
Amici mei,& proximi mei. 180.G.Vigilarent.
xxxviij. Thesaurizat,& ignorat cui congregabit ea. 182.F.Veruntamen.
Vt sciam quid desit mihi. 254.F.Rara.
Quoniam aduena ego sum apud te. 94.A.Familiaris.
xxxix. Expectans expectaui dominum. 172.M.Expectans.
Dominus sollicitus est mei. 41.G.Quàm dulciter.
xl. Beatus qui intelligit super egenum. 232.A.Et vere.
xlj. Transibo in locum tabernaculi. 93.B
Ad meipsum anima mea conturbata est. 151.G
Abyssus abyssum inuocat. 50.D.Caro.& 213.L.Sic abyssus.
xliiij. Eructauit cor meum verbum bonum. 172.F
Speciosus forma præ filiis hominum. 55.M
Specie tua & pulchritudine tua. 175.B
Propter veritatem & mansuetudinem. 174.H.Non solum.
Vnxit te deus,deus tuus oleo lætitiæ. 133.H.I
Audi filia,& vide. 6.M.& 63.L
Concupiscet rex decorem tuum. 186.D.Denique.
xlv. Vacate & videte,quoniam ego sum deus. 51.D.& 82.H.& 83.B.& 252.H
Psallite deo nostro,psallite. 126.G
xlvij. Suscepimus deus misericordiam tuam. 22.A
xvliij. Homo cum in honore esset. 73.F.& 150.G.H.I.K.& 183.L.& 213.A
Comparatus est iumentis insipientibus. 282.H.An vero.
Et similis factus est illis. 183.L
Sicut oues in inferno positi sunt. 90.B
xlix Immola deo sacrificium laudis. 131.B
Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris. 140.A.B.C.vtilissime.
Existimasti inique quòd ero tui similis. 183.L.Et item.
Inuoca me in die tribulationis. 273.A
Arguam te,& statuam contra faciē tuam. 280.G.Arguā.& 287.D
Sacrificium laudis honorificabit me. 126.H

Miserere mei deus,secundum magnam. 87.F l.
Asperges me domine hyssopo. 156.D
Auditui meo dabis gaudium. 144.C
Ne proiicias me à facie tua. 42.A
Cor contritum & humiliatum,deus non,&c. 164.B.Nec dubium. 199.F.Non despicit.
Benigne fac in bona voluntate tua. 55.B lij.
Dixit insipiens in corde suo,non est deus. 111.H liiij.
Quis dabit mihi pennas,sicut columbæ. 73.H
Ecce elongaui fugiens,& mansi in solitudine. 161.C
Descendant in infernum viuentes. 289.C.Descendant.
Viri sanguinum & dolosi,non di. 83.C
Lingua eorum,gladius acutus. 89.E lvj.
Lætabitur iustus,cum viderit vindictam. 75.F.Lætabitur. lvij.
Deus ostendit mihi super inimicos meos. 248.F.Non sunt. lviij.
Nonne deo subiecta erit anima mea. 93.D.& 122.K lxj.
Vani filii hominum,mendaces fi.ho. 194.F.Sedet.& 207.I Sunt enim.
Semel locutus est deus. 84.G.Semel.& 111.H.Semel.
Duo hæc audiui,quia potestas. 271.G.Oportet.
Sitiuit anima mea. 4.B.Sitiuit. lxij.
In terra deserta. 118.L.& 120.C.Quadrifarium.
Vt viderem virtutem tuam,& gloriam tuam. 3.G.H.Et item.
Terribilis in consiliis super. 104 M.Plane. lxv.
Transiuimus per ignem & aquam. 60.E.Transiuimus.
Iter facite ei,qui ascendit super oc. 91.B lxvij.
Terra mota est,etenim cœli. 214.K.Terra.
Cœli distillauerunt. 41.A.Hodie.
Pluuiam voluntariam. 44.K.Pluuiam.
Si dormiatis inter medios cle. 3.D.Sint.& 160.K.Si dormiatis.
Posteriora dorsi eius. 167.L.Sed interim.
Mons coagulatus,mons pinguis. 96.E.F.Vt quid.
Præuenerunt principes coniuncti. 126.F.& 207.G
Principes Iuda duces eorum. 126.H
Psallite deo,qui ascendit super cœlum. 142.M
Ecce dabit voci suæ vocem virtutis. 166.C.Etsi.& 231.H.Manent.
Mirabilis deus in sanctis suis. 67.M.Mirabilis.& 130.L.Si qua.
Infixus sum in limo profundi. 11.L lxviij.
Et placebit deo super vitulum nouellum. 119.G.Vituli.
Auertantur statim erubescentes. 204.E lxix.
Deus meus eripe me de manu peccatoris. 183.H.Quis me eripiet. lxx
Introibo in potentias domini. 75.H.Introibo.& 193.G.Introibo.
Deus iudicium tuum regi da. 177.G lxxj.
Iudicabit pauperes populi,& sal. 134.C.Iucundum.
Replebitur maiestate eius omnis terra. 58.K.& 61.C
Mei autem pene moti sunt pedes. 235.B.Vobis audeo. lxxij.
In labore hominum non sunt,ideo tenuit eos superbia.82.I.& 139.E & 283.D.& 284.H.In labore.
Transierunt in affectum cordis. 186.C
Ad nihilum redactus sum,& nesciui. 84.C.Vere.
Quid enim mihi est in cœlo. 86.C
Mihi autem adhærere deo,bonum est. 84.C.Mihi.
Deus autem rex noster,in secula operatus est salutem. 41.D.Et tunc. & 179.A.Tu ne. lxxiij.
Cum accepero tempus,ego iustitias. 163.F.196.L.Quòd si. lxxiiij.
Calix in manu domini,vini meri. 73.M
Factus est in pace locus eius. 116.K lxxv.
Dormierunt somnum suum. 212.M. Dormierunt.
Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi. 168.F
Renuit consolari anima mea. 144.M.Item eum. lxxvi.
Turbatus sum,& non sum locutus. 145.G
Hæc mutatio dexteræ excelsi. 192.F
Memor fui dei,& delectatus sum.95.K Qui sursum.110.I
Tu es deus,qui facis mirabilia. 130.L.Si.
In mari via tua. 125.L.In mari.
Vestigia tua non cognoscentur. 178.C.Sed nc.
Spiritus vadens & non rediens. 185.B
Et obliti sunt benefactorum eius. 129.B lxxvii.
Et occidit in grandine vineas eorum 169.B.Et occidit.
Appare coram Effraim Beniamin. 13.F lxxix.
Sumite psalmum,& date tympanum. 280.L lxxx.
Cibauit eos ex adipe frumenti. 178.G.Audi.
Quam dilecta tabernacula tua. 57.L.& 69.E.Illā.& 112.B.& 293.A lxxxiii.

293.A
Beati qui habitant in domo tua domine. 68.D.Beati.
Beatus vir,cuius est auxilium abs te. 50.L.Ascendunt.& 86.D
Ibunt de virtute in virtutem. 117.F.Ibunt.
lxxxiiij. Audiam quid loquatur in me. 86.E.& 148.B
Vt inhabitet gloria in terra nostra. 27.D.H
Misericordia & veritas obuiauerunt sibi. 47.F
Ecce dominus dabit benignitatem. 165.I.Dominus.
Iustitia ante eum ambulabit. 164.G
lxxxvj. Gloriosa dicta sunt de te. 296.K
lxxxvij. Quia repleta est malis anima mea. 39.L
lxxxviij. Misericordias domini,in æternum cantabo. 45.K
Domine,in lumine vultus tui. 46.H.& 93.G.Pacem.
Quoniam gloria virtus eorum tu es. 46.H.Absit.
Quis est homo,qui viuet,& non videbit mortem? 176.L.Itaque.
lxxxix. Mane sicut herba transeat. 4.I.Mane.
Lætati sumus pro diebus,quibus nos humiliasti. 173.E
xc. Qui habitat in adiutorio altissimi. 70.K. & consequenter expositio totius psalmi in septemdecim sermonibus ab ipso. 70. vsque ad 81.Ea tamen quæ sequuntur,etiam reperiuntur exposita extra eiusdem psalmi expositionem.
Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. 271.I
A timore nocturno,à sagitta volante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. 149.F.G.H
Cadent à latere tuo mille. 30.C
Cum ipso sum in tribulatione. 59.H.Ita plane.
xcj. Iustus germinabit sicut lilium. 158.A.Iustus.
Quoniam rectus dominus Deus noster. 140.C. Rectus. & 182.D. Nempe.
xcij. Dominus regnauit,decorem induit. 56.M.Puto.& 256.D
Domum tuam decet. 157.B.& 70.E.Cæterum.
xciij. Beatus homo,quem tu erudieris domine. 118.Nostræ.
xciiij. Quadraginta annis proximus fui. 103.C
xcv. Confessio & pulchritudo in conspectu eius. 117.I.& 215.I
xcvj. Ignis ante ipsum præcedet. 147.C.&.164.I
xcvij. Cantate domino canticum nouum,quia mirabilia. 37.I.Venit.
xcviij. Honor regis,iudicium diligit. 2.M
Deus tu propitius fuisti eis,& vlciscens. 154.H
c. Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. 126.C.Proinde.
Superbo oculo,& insatiabili corde. 2.G
cj. Ossa mea,sicut cremium aruerunt. 85.B
Cinerem tanquam panem manducabam. 175.F
Mutabis eos,& mutabuntur,tu autem idem. 85.G
cij. Longanimis,& multum misericors. 127.L
Qui replet in bonis desiderium tuum. 272.I
Misericordia domini ab æterno,& vsque in æternum. 213.K.Audiat.
ciij. Extendens cœlum sicut pellem. 142.K.Extendens.
Qui emittis fontes in conuallibus. 12. A
Hoc mare magnum,& spaciosum manibus. 97.L
Emitte spiritum tuum,& creabuntur. 38.C
ciiii. Quærite faciem eius semper. 185.A
Ferrum pertransiit animam eius. 167.K
cv. Visita nos in salutari tuo. 120.E.Modis quatuor.
Dixit,vt disperderet eos. 163.K.Dixit.
cvi. Errauerunt in solitudine in inaquoso. 43 K.& 81.L.M
Viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Ibidem.
cvii. Paratum cor meum deus,paratum cor meum. 24.E.& 112.C
cviii. Operiantur sicut diploide confusione sua. 184.B. Quia.
cix. Dixit dominus domino meo,sede. 179.M
In splendoribus sanctorum ex vtero ante luciferum. 54.S.C
De torrente in via bibet. 120.C.Quinque.
cx. Magna opera domini. 14.E
cxi. Dispersit dedit pauperibus. 195.D.E
cxii. Quis sicut dominus deus noster,qui in altis habitat? 61.F
cxiii. In exitu Israel de Aegypto. 119.B
cxiiii. Conuertere anima mea in requiem tuã. 57.D.E.& Ibidẽ.I.60.H
cxv. Credidi propter quod locutus sum. 275.M.Putas.
Omnis homo mendax. 276. B.Quid est.
Quid retribuam domino. 45.K.Quid enim.& 272.C. Quid retribuam.
Preciosa in conspectu domini.60.E.& 64.L.& 109.M. & 212.D
cxvii. Impulsus euersus sum,vt caderem.

In via testimoniorum tuorum delectatus sum. 164.In via. cxviij.
Dormitauit anima mea præ tædio. 18.A
Viam iniquitatis amoue à me. 275.B.Denique.
Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ. 12.G
Bonitatem & disciplinam. 34.G.Samaritani.
In veritate tua humiliasti me. 90.I.Nempe.& 151.F.Nonne
Super omnes docentes me intellexi. 41.M.Gaudeo.
Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum. 164.E.Etenim.
Confige timore tuo carnes meas. 145.I.Vide ergo.
Intellectum da mihi,& viuam. 177.D
Pax multa diligentibus legem tuam. 93.E.Pax.
Erraui sicut ouis,quæ periit. 185.B.Audi.
Sagittæ potentis acutæ. 118.M.& 119.A cxi.
Leuaui oculos meos in montes. 208.I.K.Quis enim. cxx.
Non dormitabit,neque dormiet,qui custodit Israel. 77.B
In domum domini lætantes ibimus. 69.E.Dico autem. cxxj.
Fiat pax in virtute tua. 88.M.Fiat.
Anima nostra sicut passer. 161.B.Proinde. cxxiij.
Qui seminat in lachrymis. 151.M cxxv.
Euntes ibant,& flebant. Ibidem.K.Tu ergo.
Vanum est vobis ante lucem surgere. 128.K.Vanum.& 168.L cxxvij.
Vxor tua sicut vitis abundans. 91.L.Ad spiritum. cxxviij.
Apud dominum misericordia,& copiosa. 137.K.Ad cumulum. cxxix.
Memento domine Dauid,& omnis. 129.L cxxxj.
Si dedero somnum oculis meis. 68.F.Propterea.
Ecce quàm bonum,& quàm iucundum. 128.M cxxxij.
Confitemini domino quoniam bonus,quoniam in æternum. 273.L. Confitebitur. cxxxv.
In salicibus in medio eius,suspendimus. 73.H cxxxvj.
Si oblitus fuero tui Hierusalem. 74.E.& 90.F
In principio lætitiæ meæ. 90.F
Beatus qui tenebit,& allidet paruulos. 44.I
Quo ibo à spiritu tuo,& quò à facie tua fugiam? Quid tu times. 13.M cxxxviij.
Si ascendero in cœlum,tu illic es. 117.F.Hoc autem.
Nox illuminatio mea in deliciis meis. 176.L.Festinemus.
Imperfectum meum viderunt. 159.F.Imperfectum.& 272.D. Imperfectum.
Nimis honorati sunt. 44.C
Obumbrasti super caput meum in die belli. 72.D.De protectione. cxxxix.
Pone domine custodiam ori meo. 89.G.H. & 102.G.Vnde. cxl.
Non declines cor meum in verba malitiæ. 278.G
Corripiet me iustus in misericordia. 44.A.& 164.H
Absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum. 75. H.Nec modo quidem.
Me expectant iusti,donec retribuas mihi. 10.C.D.& 59.F. Præstolatur. cxlj.
Non intres in iudicium cum seruo tuo. 56.I.Non intres.& 63.B Non enim.& 199.F.Non contendit. cxlij.
Auditam fac mihi mane misericordiam tuam. 29.A
Domine,quid est homo quia innotuisti ei? 194.E.Et quia.& 214.A.O domine. cxl[illegible]
Homo vanitati similis factus est. 194.F.G.Vanitati. [illegible]ii.
Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ. 2.G.Sed non. c[illegible]
Voluntatem timentium se faciet. 118.F
Magnus dominus noster,& magna virtus eius. 182.D.Nempe.
Lauda Hierusalem dominum. 22.M.& 54.E.& 90.C.& 148.I
Velociter currit sermo eius. 204.D
A facie frigoris eius,quis sustinebit? 169.F
Non fecit taliter omni nationi. 93.H.Iam vero.
Quoniam ipse dixit,& facta sunt. 32.B.& 79.F.Verũ.& 90.E Et prius.129.E.Quid enim. cxlviij.

Ex parabolis Salomonis.

Fili si te lactauerint peccatores,ne acquiescas. 207.I.Vani. Prouer. j.
Ego quoque in interitu vestro ridebo. 75.F.Nempe.
Auersio paruulorum interficiet eos. 30.I.Ita.
Lætantur cum malefecerint. 133.E.& 276.C.Hæ sunt. ij.
Lignum vitæ,est sapientia his,qui apprehenderint eam. 169.B. Sic stultus.
Beatus homo qui inuenit sapientiã,& qui affluit prudentia. 88.C iij.
In sinistra eius diuitiæ & gloria. 3.B.& 11.G.In sinistra.
Omni custodia serua cor tuum. 89.H.& 95.E.112.E.& 277.C.Audi.& 297.H.Idcirco. iiij.

vj. Hom postata, vir inutilis. 277.B
viij. Eg iligentes me diligo. 174.D
ix. Pcipium sapientiæ, timor domini. 139.F.G
Sa ntia ædificauit sibi domum. 2.I.& 107.M
uæ furtiuæ dulciores sunt. 208.H
In multiloquio non deerit peccatum. 89.C. Vt enim prætercam.
xj. xpectatio iustorum lætitia. 72.C.Si expectatio.& 172.G
xiiij. Extrema gaudij, luctus occupat. 29.K
xv. Lingua pacifica compescit lites. 140.I.Scriptum est.
xvj. Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus. 41.M
Omnia.
xvij. Impius, cum venerit in profundum malorum, contemnit. 278.L
Mors & vita in manibus linguæ. 89.C.D.E
x. Pondus & pondus, abominatio est apud deum. 154.M
xiij. Prudentiæ tuæ pone modum. 152.L.Verbi causa.
xiiij. Septies in die cadit iustus. 133.M.Denique.
Per agrum hominis pigri transiui. 169.B
xxv. Mel inuenisti? comede quod sufficit tibi. 112.G
Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. 168.G
xxvij. Sicut canis, qui reuertitur ad vomitum. 49.B.Reuersus.
xxviij. Beatus homo, qui semper est pauidus. 162.M.& 209.I
xxx. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi. 30.C.173.G
Sanguisugæ duæ sunt filiæ. 282.K
xxxj. Mulierem fortem quis inueniet? 5.G
Digiti eius apprehenderunt fusum. 132.E

Ex Ecclesiaste.

Eccles.I. AD locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur. 130.E
Omnia tempus habent. 210.G.Indignaris.& 285.F
iij. Vnus interitus est hominis, & iumentorum. 184.C.
Quidni similiter.
iiij. Funiculus triplex difficile rumpitur. 132.M.Dat sentire.
v. Vbi multæ opes, ibi multi qui comedunt eas. 104.E.Postremo.
Auarus non implebitur pecunia. 272.I.Ideo.
vij. Cor stultorum, vbi lætitia. 278.A
Noli nimium iustus esse. 62.E.& 121.K.Noli.
ix. Nescit homo, vtrum amore, an odio dignus sit. 22.K.& 36.G
Nouit.& 59.B.& 70.C
x. Musicæ morientes perdunt suauitatem vnguenti. 31.K
Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te. 91.D
xj. Vnde & sapiens.& 112.H
xij. Si ceciderit lignum ad austrum. Ibidem.K
Deum time, & mandata eius obserua. 123.B.& 135.H

Ex Canticis canticorum.

Canti.I. OSculetur me osculo oris sui. 113.A.& 121.F.& 123.M & 126.C.E. Et consequenter ipsa canticorum expositio in octoginta sex sermonibus, à 123. vsque ad 187. Et nihilominus sequuntur aliquæ ipsorum canticorum sententiæ, quæ expositæ reperiuntur, non solum in eisdem, sed etiam extra prædictos sermones.
Quia meliora sunt vbera tua vino. 113.I
Fragrantia vnguentis optimis. Ibidem.K.L
xl Trahe me post te. 37.G
Introduxit me in celleria sua. 114.K
Nigra sum sed formosa. 140.H.& 287.B.Vnde.
Si ignoras te, ô pulchra inter mulieres. 87.B.& 271.A.& 277.B
Ecce tu pulcher dilecte mi. 271.F.Ecce tu.
Fructus eius dulcis gutturi meo. 53.F.Merito.
ub vmbra illius, quem desideraueram. Ibidem.
xlv. ulcite me floribus. 160.F.Fulcite.& 271.E
Læua eius sub capite meo. 11.F.& 58.G.Audi.& 271.H.L
Ecce iste venit saliens in montibus. 1.L.& 38.K.Ecce.
En ipse stat post parietem. 12.C
Iam hyems. 271.F
Surge propera amica mea. 49.K.Veni.
Ficus protulit grossos suos. 286.F.Sunt enim.
Dilectus meus mihi. 54.G.H
Inuenerunt me vigiles ciuitatis. 80.D.Merito.
Quæsiui, & non inueni illum. 84.B.Quæsiui.
Tenui eum, nec dimittam. 32.D
Ferculum Salomonis media charitate constrauit. 274.M
Quæ est ista quæ ascendit per desertum. 114.D.& 118.L.M
Egredimini filiæ Sion. 18.I.K.& 59.I.& 107.H
Dentes tui, sicut grex tonsarum. 115.A
Mel & lac sub lingua eius. 122.B
Emissiones tuæ paradisus. 114.C
Surge Aquilo, & veni Auster. 89.G
Veni in hortum meum soror mea sponsa. 114.K
Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi. 53.G
Sed quando.& 273.G
Quæ est ista, quæ progreditur, sicut aurora consurgens? 114.E
Quæ est.
Reuertere, reuertere Sunamitis. 29.I.107.D.114.C.184.E
Fortis est, vt mors dilectio. 198.E
Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ, hinnulóque ceruorum. 76.F
Merito.
Quo abiit dilectus tuus? 84.B.Quo ergo.
Introduxit me rex in cubiculum suum. 276.G
Vox turturis audita est in terra nostra. 54.G.Vox.

Ex libro Sapientiæ.

DIligite iustitiam, qui iudicatis terram. 117.G Sapien.I.
Diligite.& 255.L.Diligite.
Peruersæ cogitationes separant à deo. 101.I.Noluit.
Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. 123.C.Quomodo.
Os quod mentitur, occidit animam. 133.M.& 134.A
Visi sunt oculis insipientium mori. 44.D iij.
O quàm pulchra, & casta generatio cum charitate. 198.A.B iiij.
Iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrige. 213.C
Consummatus in breui, expleuit tempora multa. 241.G
Senectus venerabilis non diuturna. 199.H
Iudicium durissimum his, qui præsunt, fiet. 199.G.H.I vj.
Spiritus domini multiplex. 42.C.Vere. vij.
Sapientia vincit malitiam. 5.F. Itaque quippe.32.K. & I.160.A
Nonne.
Super salutem & omnem pulchritudinem dilexi sapientiam. 147.I
In manu dei sumus, & serui nostri. 209.G.Quòd si.
Sapientia attingit à fine ad finem fortiter. 264.E.Porro. viij.
Corpus quod corrumpitur aggrauat animam. 23.D.37.H.183.E ix.
Iustum deduxit dominus per vias rectas. 90.I. x.
Certamen forte dedit illi vt vinceret. 65.A.B.C
Omnia in mensura, numero & pondere. 22.M.112.L xj.

Ex Ecclesiastico.

TImor domini expellit peccatum. 86.L.Agnoscunt. Eccle.I.
Fili accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore. ij.
169.G
Est confusio adducens peccatum, & confusio ad gloriam. 101.F iiij.
Ait.226.E
Est pudor adducens gloriam. 226.E
Ne tardes conuerti ad dominum. 286.I.An putas. v.
Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. 87.B.94.I vij.
Filiæ tibi sunt, serua corpus earum, & non ostendas hilarem faciem
tuam ad il. 144.M.258.K
Initium omnis peccati, superbia. 1.C x.
Væ terræ, cuius rex est puer. 199.H.Dicimus.
In die bonorum, ne immemor sis malorum. 30.B.C xi.
Ne laudes hominem in vita sua. 59.C.D.& 194.M.De quali.
Ante mortem ne laudes hominem quenquam. 59.C.D
Beatus vir, qui in sapientia morabitur. 117.E xiiii.
Aqua sapientiæ salutaris potauit illum. 137.F xv.
Non est speciosa laus in ore peccatoris. 65.E.Sic enim.112.E
Cum consummatus fuerit homo, tunc incipit. 240.G.Iam seni. xviii.
Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo.13.B. xix.
& 257.L
Qui credit cito, leuis est corde. 287.F.Denique.
De stercoribus boum lapidabitur piger. 44.A.212.I.& 287.C xxij.
In omnibus requiem quæsiui. 58.B xxiiij.
Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. 295.K.Beata anima.
Spiritus mel dulcis. 66.I
Memoria mea in generatione seculorum. 271.H
Qui edunt me, adhuc esurient. 6.C
Qui elucidant me. 152.L.Denique.
Homo sensatus in sapientia manet: nam stultus sicut luna mutatur. xxvij.
42.F.& 52.C
Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio. 278.H
Miserere animæ tuæ placens deo. 117.F.192.E.226.F xxx.
Beatus homo, qui post aurum non abiit. 57.B.Beatus vir. xxxi.
Eleemosynas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum. 211.F

Rectorem

xxxij. *Rectorem ſeu principem te conſtituerunt.* 192.H
Omnia fac cum conſilio. 257.L
xxxv. *Oratio humiliantis ſe, cœlos penetrabit.* 19.D.24.L.M
Oratio iuſti penetrat cœlos. 25.A
xxxvj. *Innoua ſigna & immuta mirabilia.* 11.H
xxxviij. *Sapientiam ſcribe in ocio.* 186.A
xl. *Iugum graue ſuper filios Adam.* 23.D
xlij. *Melior eſt iniquitas viri, quàm benefaciens mulier.* 130.C
xliiij. *Hi ſunt viri miſericordiæ.* 44.G
Cum ſemine eorum permanent bona. 130.C.Meminiſtis.
xlv. *In fide & lenitate ipſius, ſanctum fecit illum.* 12.G.60.G

Ex Eſaia.

Eſaiæ.1. *FIlios enutriui, & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.* 149.K.L
Niſi dominus exercituum reliquiſſet nobis. 4.H
Videtur. 106.C.D.E.F
Cum extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis. 157.E
Auferte malum cogitationum veſtrarum. 199.C.Denique.
Iniqui ſunt cœtus veſtri. 42.D.Sit procul.
Si fuerint peccata veſtra vt coccinum. 140.M
Principes tui infideles, ſocij furum. 1.D
ij. *Erit mons domus domini præparatus in vertice montium.* 95.M Denique.
Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo. 168.K
iiij. *In die illa erit germen domini in magnificentia.* 39.G.& 41.B
v. *Vinea domini exercituum, domus Iſrael eſt.* 145.M.Si autem
Væ qui coniungitis domum ad domum. 199.K.Vix.
vj. *Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium.* 60.M
Seraphin duabus alis volabat. 62.A.In quibus.
Plena erat omnis terra maieſtate eius. 61.C.Sermo.2.Plena erat.
Et ea, quæ ſub ipſo erant, replebant templum. Ibidem.E.62.I
Seraphin ſtabant ſuper illud. 61.H.I.62.K
Væ mihi, quia tacui. 6.H
Vir pollutus labiis. 191.H.Redarguit.
vij. *Si non credideritis, non intelligetis.* 118.A.194.Si enim.
Pete tibi ſignum à domino. 1.M
Ecce virgo concipiet. 1.L.& 2.A
Butyrum & mel comedet. 2.A
Vt ſciat reprobare malum. 15.A
x. *Multiplicaſti gentem, non magnificaſti lætitiam.* 73.B. Multiplicaſti.106.D.Dilatata.
Paruulus datus eſt nobis. 7.L.11.F.16.M.&.17.M
Vocabitur nomen eius, admirabilis, conſiliarius. 16.M.108.C.& 132.A
Et erunt, qui beatificent populum iſtum. 140.F
xj. *Egredietur virga de radice Ieſſe.* 2.C.& 5.G.& 28.K.260.L Egredietur.
Requieſcet ſuper eum ſpiritus domini. 116.C.cap.1.& conſequenter per alia ſex capitula.
xij. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris.* 14.C.& 115. H.Haurietis
xiiij. *Lucifer, qui manè oriebaris.* 277.I.O lucifer.
Sedebo in monte teſtamenti. 26.M.36.E.& 38.F.77.F
Aſcendam ſuper latitudinem nubium in lateribus Aquilonis. 61.I. Ab initio: & 134.B.
In lateribus Aquilonis. 61.G.H
xxj. *Si quæritis, quærite.* 88.C.90.C
Conuertimini, & venite. 88.C
xxiiij. *Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos.* 21.C.283.C.Quis.
Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi. 139.B
Vrbs fortitudinis noſtræ Sion. 50.L.Idcirco.& 68.I
xxvj. *Miſereamur impio, & non diſcet facere iuſtitiam.* 139.D.& 154. G.24.F
In terra ſanctorum iniqua geſſit. 284.H
Quaſi parturiuimus, & peperimus ſpiritum. 213.C.Nunc.
xxviij. *Sola vexatio intellectum dabit auditui.* 252.D.Nolo.
Vt faciat opus ſuum, alienum eſt opus eius ab eo. 31.C.Vt faciat.
xxxij. *Beati qui ſeminant ſuper omnes aquas.* 26.L
xxxviij. *Ego dixi, in dimidio dierum meorum, integrum canticum exponitur.* 83.E.per totum.
Domine, vim patior, reſponde pro me. 183.E
Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. 149.K.per totum.
Conſolamini, conſolamini popule meus. 15.I xl.
Omnis caro fœnum. 150.112.K
Super montem excelſum aſcende tu, qui &c. 55.M
Exiccatum eſt fœnum, & cecidit flos. [illegible]0.H
Glutino bonum eſt. 68.D.Legimus xli.
Gloriam meam alteri non dabo. 130.K xlii.
Ego infrenabo os tuum laude. 129.[illegible] xliii.
Dominus deus meus aperuit mihi aurem. 42.E.144.D l.
Incuruare vt tranſeamus. 98.E.F li.
Vere languores noſtros ipſe tulit. 31.M iii.
Oblatus eſt, quia ipſe voluit. 22.H
Generationem eius quis enarrabit? 9.E.113.F
Pro tranſgreſſoribus rogauit. 7.L.Ipſum.
Venite, emite abſque argento. 34.G.Bonitatem. lv.
Quærite dominum, dum inueniri poteſt. 24.H.83.B.& 178.M
Derelinquat impius viam ſuam. 127.L
Verbum meum, quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum. 175.A.Videtur.
Montes & colles cantabunt coram deo laudes. 161.M
Clama, ne ceſſes, quaſi tuba. 24.M lviii.
Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra. 176.B
Spiritus domini ſuper me, eo quòd vnxerit me. 133.H lxi.
Super muros tuos Hieruſalem conſti. cuſt. 69.B lxii.
Qui reminiſcimini domini, ne taceatis. 54.E
Ego, qui loquor iuſtitiam. 148.A lxiii.
Super quem requieſcet ſpiritus meus. 4.L
Vermis eorum non morietur. 103.H.I.& 261.A
Oculus non vidit deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te. 129.B.Menſura. lxiiii.
Cœlum ſedes mea: terra autem ſcabellum pedum meorum. 277.H Sed iam. lxvi.

Ex Hieremia.

PRiuſquam te formarem in vtero, noui te. 224.I Hiere.1.
Et de Hieremia.
Vt euellas & deſtruas. 253.A
Conuertimini filij reuertentes. 103.A iii.
Ventrem meum doleo. 103.D.& 151.E iiii.
Sapientes ſunt, vt faciant mala. 257.E
Bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra. 210.M.Illuc toto. vii.
Quis dabit capiti meo aquam? 133.D ix.
Aſcendit mors per feneſtras noſtras. 140.A.Sic quippe.
Docuerunt linguam ſuam loqui mendacium. 253.A
Si ſeparaueris precioſum à vili, tanquam os meum eris. 76.I xv.
Diem hominis non deſideraui: tu ſcis. 81.D.Fallax.144.M. Quis noſtrum.C.199.E.Diem. xvii.
Nunquid redditur pro bono malum? 31.I xviii.
Ego cogito cogitationes. 17.L.41.C.54.E.& 123.L xxix.
Et habitabo in eis. 143.E.F.Longe.
Nouum faciet dominus ſuper terram. 5.I.& 22 F.G xxxi.
Fœmina circundabit virum. 5.I.K
Maledictus qui facit opus domini fraudulenter. 158.B.Vnde. xlviii.
Fugite de medio Babylonis. 106.F.Fugite. li.

Ex libro Threnorum.

MIſericordiæ domini, quia non ſumus conſumpti. 53.L. Quæramus gratiam. iii.
Bonus eſt dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti eum. 76.F
Bonus es domine animæ quærenti te. Ibidem.& 272.K
Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare domini. 172.G.Ructum.
Bonum eſt viro cum portauerit iugum domini ab adoleſcentia ſua. 43.K
Leuauit ſe ſupra ſe. Ibidem.L
Scrutemur vias noſtras & ſtudia noſtra. 165.M.Ergo.
Leuemus corda noſtra cum manibus. 39.H
Filij Sion inclyti, & amicti auro. 90.D iiii.
Qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora. 83.B. Durus equidem.
Spiritus oris noſtri Chriſtus dominus. 1.K.37.K
Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus dominus. 40.B.Immo.53.F. 136.C
In vmbra eius viuemus inter gentes. 53.F.136.C

Ex Baruch.

In terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. 162.A.Sane. Baruc.4.

Ex

Ezech.3. Ex Ezechiele.
Nolunt audire te, quia nolunt audire me. 154.F
Dedi frontem tuam duriorem. 257.I.Potest.
Tu autem animam tuam liberasti. 154.H
Pro huiusmodi.
xii. Fode parietem, & adhuc videbis. 283.F.Nemo.
xiiii. Si Noe, Daniel, & Iob. 86.B
xxviii. Tu signaculum similitudinis. 277.E
Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. 178.G
xxxiii. Viuo ego dicit dominus, nolo mortem peccatoris. 22.I.87.G.103.
xxxv. A.127.L
Non propter vos ego faciam sed propter nomen sanctum meum. 173.F.Transfinimus.

Ex Daniele.
Danie.13. Angustiae mihi sunt vndique. 29.C.Ingemuit.

Ex Osee Propheta.
Oseae.2. Desponsaui te mihi in fide. 70.F.173.F
iiii. Peccata populi mei comedent. 180.F.284.B.C
Quia tu scientiam repulisti. 151.C
vi. Venite & reuertamur ad dominum. 107.G.Venite.
Viuificabit nos post duos dies. 9.M.& 177.B
vii. Comederunt alieni robur eius. 24.B.& 49.C.& 298.E
viii. Ipsi regnauerunt, & non ex me. 106.A.Tollitis.
x. Dicent montibus, operite nos. 261.B
Effraim vitula docta diligere trituram. 127.H
Seminate vobis ad iustitiam. 151.K.214.H

Ex Ioële propheta.
Ioël.1. Computruerunt iumenta in stercore suo. 76.L. Quomodo dicunt.
ii. Conuertimini ad me in toto corde vestro. 23.M.59.H
Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. 24.D.Addit.
Sanctificate ieiunium, vocate coetum. 24.L.Sanctificate.

Ex Iona.
Ionae.1. Tollite me, & mittite in mare. 1.E

Ex Michaea.
Micheę.6 Popule meus, quid potui facere tibi, & non feci? 286.G

Ex Abacuch propheta.
Abac.2. Super custodiam meam stabo. 84.F.I.Audi.
Si moram fecerit, expecta illum. 178.B
iii. Incuruati sunt colles mundi. 77.K
Eleuatus est sol iustitiae, & luna stetit in ordine suo. 220.G.Bonus pater.

Ex Sophonia.
Sopho.1. Scrutabor Hierusalem in lucernis. 163.G

Ex Malachia.
Malach.1. Si pater ego sum, vbi est honor meus? 133.B. Confundor. & 184.I
Si dominus ego sum, vbi est timor meus? Ibidem.
ii. Labia sacerdotis custodiunt scientiam. 255.B.267.K
iiii. Vobis timentibus deum orietur sol iustitiae. 213.K

Ex primo libro Machabaeorum.
xiii.4 Et nunc clamemus in coelum, & miserebitur nostri deus noster. 80.M
Et facta est laetitia in populo magna valde. 130.K

Ex Matthaeo Euangelista.
Liber generationis Iesu Christi. 9.E.F.Fratres
Natus est Iesus qui vocatur Christus. 14.L
Duo quaedam.
xlv. Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. 6.D.E
Vocabis nomen eius Iesum. 12.K
Ipse saluum faciet populum suum. 7.H
ii. Ecce Magi ab oriente venerunt. 18.C
Herodes rex turbatus est. 19 B
In Bethleem Iudae. 9.E.F.G
Et tu Bethleem terra Iuda. Ibidem.H.Iesus Christus.
Ecce stella, quam viderant in oriente. 19.C.Sed iam.
Et intrantes domum, inuenerunt puerum. 19.E.Ecce enim.
Et procidentes adorauerunt eum. 19.C.Et intrantes.
Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera. Ibidem.121.L
iii. Poenitentiam agite, & appropinquabit regnum dei. 84.H.& 118.A
Quis vobis demonstrauit fugere à ventura ira? 284.I
Omnis arbor quae nō facit fructum bonum, excidetur. 104.L.Neque.
Venit Iesus ad Ioannem, vt baptizaretur. 18.E.F
Sic decet nos implere omnem iustitiam. 19.I
Cum ieiunasset Iesus quadraginta diebus & quadraginta noctibus. 23.F.G.& per to.sermo. iiij.
Non in solo pane viuit homo. 42.K.& 68.L.72.C
Mitte te deorsum. 79.I.Iam.
Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Ibidem.Nam in eo.
Accesserunt angeli, & ministrabant ei. 72.C.Non in solo.
Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. 66.G
Videns turbas Iesus ascendit in montem. 56.A v.
Et cum sedisset, accesserunt. Ibidem.B
Et aperiens os suum. 56.B
Beati pauperes spiritu. 3.E.F.& 56.C.& 136.M
Beati mites. 56.E.& 104.C
Beati qui lugent. 56.F.& 105.B
Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam. 56.G.105.F
Beati misericordes. 56.I.105.I
Beati mundo corde. 144.D.105.K.56.L
Beati pacifici. 57.B.106.H
Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. 39.B.& 57.B & 106.I
Vos estis lux mundi. 281.I.Quomodo.
Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. 145.D.E.F
Esto consentiens aduersario tuo. Ibidem.G.185.G
Qui soluit vnum de mandatis istis minimis. 200.D.Deinde.
Si offers munus tuum ad altare. 90.A
Si recordatus fueris, quòd frater tuus habeat aliquid. Ibidem.E
Vade prius reconciliari fratri tuo. 270.E
Cum oraueris, intra cubiculum tuum. 186.K vj.
Pater noster, qui es in coelis. 53.E.& 70.H.80.H.93.C.276.I.132.B.C
Sanctificetur nomen tuum. 25.L.& 53.E
Adueniat regnum tuum. 25.L.53.G
Fiat voluntas tua. 25.H.82.I.K.263.K.& 273.E
Cum ieiunas, vnge caput tuum. 23.I
Si oculus tuus fuerit simplex. 268.M
De vestimentis quid soliciti estis? 9.A.B.& 281.F.G
Hypocrita, eiice primum trabem. 275.L.Qui in regula.280.F vij.
Lata porta est & spaciosa, quae ducit ad mortem. 91.A.119.B
Arcta via, quae ducit ad vitam. Ibidem.
A fructibus eorum cognoscetis eos. 313.G.237.C.Quanta.
Et ego homo sum sub potestate. 93.C.D viij.
Vulpes foueas habent, & volucres coeli nidos. 285.D.Inimici.
Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. 93.L ix.
Estote prudentes sicut serpentes. 249.D.Nec nouum. x.
Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. 219.A.Denique.
Nolite timere eos, qui occidunt corpus. 133.D.E
Omnis qui confitebitur me coram hominibus. 36.C.D
Qui amat patrem aut matrem plus quàm me. 31.D.& 215.B
Qui recipit iustum in nomine iusti. 192.M.Fidelis.
Euntes renunciate Ioanni. 166.H.Propterea. xj.
Regnum coelorum vim patitur. 117.A
Venit Ioannes baptista non manducans. 42.I
Venite ad me omnes, qui laboratis. 80.B.& 93.G. Venite.213.E.& 274.H
Tollite iugum meum. 274.C.Tollite.
Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. 3.C.12.H.& 13.K.21.K.53.A.& 90.F.& 154.L
Iugum meum suaue est. 93.G.Venite.& 203.C.&.267.L
Onus meum leue est. 89.B.C
Qui non est mecum, contra me est. 21.E xij.
Omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines. 89.C.& totus sermo vltissimus.
Exiit qui seminat seminare. 26.K xiij.
Sinite vtraque crescere vsque ad messem. 78.F.Denique.
Simile est regnum coelorum fermento, quod acceptum mulier. 14.I.K & 260.I.K
Ager est mundus. 88.B.& 254.B
Simile est regnum coelorum thesauro abscondito. 110.B
Simile est regnum coelorum sagenae. 97.B.Nostrae.
Ibi erit fletus, & stridor dentium. 75.E
Ascendit in montem solus orare. 39.B
Videns Petrus ventum validum. 45.C.Nam & Petrus. xiiij.

Caecus

xv. *Cæcus si cæco ducatum præstet.* 284.A.Siquidem.
Catelli edunt de micis. 55.A.Dicitur certe.
xvj. *Vade post me satana.* 5.A.135.A
Si quis vult post me venire, abneget. 66.L.286.D
Tollat crucem suam. 65.I.Merito.& 279.H.I
Qui vult animam suam saluam facere, perdet eam. 146.H
Quam dabit homo commutationem pro anima sua? 201.K
Quid prodest.
xvij. *Et resplenduit facies eius sicut sol.* 38.L
Bonum est nos hic esse. 38.L.& 38.M
Hic est filius meus dilectus. 18.F
Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti. 177.I
xviij. *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis.* 191.C.Certe.
& 267.H.Nam de.
Væ homini illi, per quem scandalum venit. 55.E.207.L.267.H
Si oculus tuus scandalizat te. 55.G
Bonum est vnum oculum habentem. Ibidem.H.I
Angeli eorum semper vident faciem patris mei. 70.A.Angeli.
Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo. 54.I
xix. *Dixit Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia.* 99.D
& 136.B.& 283.C.Dixit. Et consequenter explanatio ipsius euangelij in sex foliis. & 284.L
Quid ergo erit nobis? 285.E
Amen amen dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me. Ibidem.
Sedebitis & vos. Ibidem.H. 286.E.Sedebitis.
Et omnis qui reliquit patrem aut matrem. 286.I.287.G
Centuplum accipiet. 287.L.Centuplum.
Vitam æternam possidebit. 288.B
Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. 184.A
Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. 270.B
Subdit.
Sinite paruulos ad me venire. 237.D.Paruulis.
xx. *Filius hominis non venit ministrare.* 54.L.M.162.D
xxj. *Si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia dominus his opus habet.* 30.I
Et adduxerunt asinam & pullum. 21.L.M.26.E.26.L.M.& 73.F
& 142.L.M.
Alij cædebant ramos de arboribus. 26.E
Verebuntur filium meum. 15.I
Dabitur regnum dei genti facienti fructum. 169.D
xxij. *Domus mea, domus orationis vocabitur.* 207.E.Increpa.
Ibi erit fletus & stridor dentium. 75.E
Diliges dominum deum tuum, vide supra, Deuteron.6.
Diliges proximum tuum sicut teipsum. 159.M.272.L
Amant primas cathedras. 186.F.Infelix.
xxiij. *Qui maior est vestrum, erit vester minister.* 253.M.Reges.
Omnis qui se humiliat exaltabitur. 37.G.& 90.G.& 150.C
Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ. 387.C.Econtra.
Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus eius, inuenerit sic facientem. 58.C.Beatus ait.
xxiiij. *Quis putas est fidelis seruus & prudens.* 197.G.Quis putas.258.F.Quærendus.& 283.L
xxv. *Simile est regnum cœlorum decem virginibus.* 121.M
Quinque autem ex eis erant fatuæ. 49.E.Quia lampades.
Date nobis de oleo vestro. 23.L
Euge serue bone & fidelis. 130.I.Fidelis.
Venite benedicti patris mei. 75.D
Ite maledicti in ignem æternum. 271.I
xxvj. *Vt quid perditio hæc?* 113.M.Sed & nunc.130.B
Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? 283.G.Sed nec.
Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. 150.L
Pater mi, si possibile est, transeat à me calix. 68.B
Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. 66.L.M.Scuto.
Conuerte gladium tuum in vaginam. 257.H
Egressus foras Petrus fleuit amare. 41.I.Attende
xxvij. *Abiens Iudas, laqueo se suspendit.* 31.E.F
Si rex Israel est, descendat nunc de cruce. 32.K
Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? 62.G.Deus meus.
Terra mota est, & petræ scissæ sunt. 31.B.& 32.D
xxviij. *Seductor ille dixit adhuc viuens, post tres dies resurgam.* 33.I
Quid tu.
Venit Maria Magdalene & altera Maria. 34.C

Ex Marco.

Non sum dignus procumbens soluere corrigiam calceamenti eius. 33.G Marc.i.
Fili, dimittuntur tibi peccata tua. 10.H ij.
Quis potest.
Quæ est mater mea & fratres mei. 20.I iij.
Quæ est mater.
Herodes metuebat Ioannem. 42.M.Metuebat. vj.
Misereor super turbam. 45.F viij.
Non sapis quæ dei sunt. 135.A.Postremo.
Et collidens, & multum discerpens eum dæmon, exiit ab eo. 3.L ix.
Audistis.
Nemo est, qui reliquerit domum aut fratres. 286.L.Nemo. x.
Quid tibi vis faciam? ait dominus cæco. 21.F.G.H
Omnia quæcunque orantes petitis. 25.E.G.& 297.F xj.
Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari. 200.A xij.
De die autem illo vel hora. 275.G.Vide. xiij.
Videns Centurio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset. 144.B.Quàm formosum. xiiij. xv.
Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata. 34.E.109.B.& 114.B.129.M.& 179.C.D. xvj.
Emerunt aromata. 34.E
Et valde mane vna sabbatorum venerunt ad monumentum. 148.M
Quis nobis reuoluet lapidem ab ostio monumenti? 109.B.Talibus.
Recumbentibus vndecim discipulis, apparuit illis Iesus. 36.L
Et exprobrauit Iesus incredulitatem illorum, & duritiam cordis. Ibidem.
Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. 36.M.& 205.I
Signa autem eos, qui crediderunt hæc sequentur. 32.M
Et dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum. 37.D.E.Quàm fel.
Sedet à dextris dei. 37.F.Manip.C

Ex Luca.

Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero. M Luc.i.
& de Hieremia.
Multi in natiuitate eius gaudebunt. 42.K.& 224.K
Missus est angelus Gabriel. Ipsum totum euangelium exponitur à folio quarto, vsque ad folium nonum inclusiue. Et sequuntur sententiæ eiusdem euangelij alibi expositæ.
Missus est angelus Gabriel. 28.F.& 29.E.Missus est.
41.D.Missus.206.I.Siquidem.
Cui nomen Nazareth. 29.E.F.Missus.
Aue gratia plena. 107.C.108.A
Benedicta tu in mulieribus. 29.F
Turbata est. 52.H.I
Maria cogitabat qualis esset ista salutatio. 52.I
53.M.Maria, inquit.
Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud deum. 29.F.50.H.
& 52.H.I.53.M.
Vocabitur filius dei. 52.K.Quod in ea.
Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? 50.G
Si verum. 52.I.
Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus. 37.K.49.G.H.
& 52.D.E.& 108.A.& 147.H.
Et quod nascetur ex te sanctum. 53.A
Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. 53.A
Exurgens Maria abiit in montana. 52.I.Iure.
Abiit in montana cum festinatione, & salutauit Elizabeth. Ibidem.
53.M.& seq.
Vnde mihi hoc vt veniat mater domini mei ad me? 53.A.M
Respexit humilitatem ancillæ suæ. 155.A.B.Non potest.156.D
Beatam me dicent omnes generationes. 41.E
Tu puer propheta altissimi vocaberis. 43.A
Reclinauit eum in præsepio. 11.K.101.B ij.
Pastores erant in regione eadem. 15.D.& 117.M
Ecce euangelizo vobis gaudium magnum. 12.M
Natus est vobis hodie saluator. 12.L
Hoc vobis signum. 15.F.& 124.C
Inuenietis infantem pannis inuolutum. 15.F
Gloria in altissimis deo. 16.C.28.H.& 41.D
*Vere.*59.G.& 104.L.130.L.218.B.Miseri.
In terra pax hominibus. 11.M.& 28.E.& 66.D.& 130.L
Transeamus vsque Bethleem. 13.E.& 137.H
Videamus

reprobabo. 178.H
Placuit deo per ſtultitiam prædicationis,ſaluos facere credentes.285.C. Quod ſi.
Quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt hominibus. 102.D
Videte vocationem veſtram fratres. 183.G.Videmus.
Chriſtus nobis factus eſt à deo ſapientia & iuſtitia. 137.H.I
Factus eſt nobis iuſtitia,à deo patre. 229.A.Non condemnabit.
ij. Oculus non vidit,nec auris audiuit. 11.M
Nobis autem reuelauit deus per ſpiritum ſuum. 127.A.259.C
Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui ex deo eſt. 98.M.Trahe nos.
Spiritualis homo iudicat omnia,& ipſe à nemine iudicatur. 256.E
iij. Cum ſit inter vos zelus. 55.C.Audiamus.
Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet, ſecundum ſuum laborem. 219.K.Si ſemen.
Adiutores dei ſumus. 263.E
Fundamentum aliud nemo poteſt ponere. 95.D
Templum dei ſanctum eſt,quod eſtis vos. 69.E.Templum.& 157.F
Vniuſcuiuſque opus quale ſit,ignis probabit. 95.C.D.E
iiij. Sic nos exiſtimet homo,vt miniſtros Chriſti. 95.H.96.K. Mihi.& 98.D.Mihi.
Iam quæritur inter diſpenſatores. 49.K.Erit.
Mihi autẽ pro minimo. 96.K.Et ſi.& 98.D.Et vide.&199.B.E.Nã.
Qui iudicat me,dominus eſt. 214.G.Tranſgreſſus.
Nolite ante tempus iudicare. 280.E.Vnde nunc.
Laus erit vnicuique à deo. 59.D.Tunc inquit.
Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti. 271.A
Spectaculum facti ſumus mundo,& angelis,& hominibus. 110.M
v. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. 33.B
vj. Qui adhæret deo,vnus ſpiritus eſt. 175.F.G.Nunc vero.
Per arma iuſtitiæ à dextris,& à ſiniſtris. 74.H
Glorificate & portate deum in corpore veſtro. 73.E
vij. Infidelis ſi diſcedit,diſcedat. 212.H
Alligatus es vxori. 209.H
Virgo cogitat quæ domini ſunt. 53.M
viij. Scientia inflat,charitas ædificat. 151.Ibidem.F
Si quis ſe exiſtimat ſcire aliquid. 22.I.Propter.& 151.D.E
ix. Qui altario deſeruiunt,cum altario participant. 284.C
Cum liber eſſem ex omnibus,omnium me ſeruum feci. 252.C. Vbique.
Omnibus omnia factus ſum. eodem.D.Si item.
Sic currite vt comprehendatis. 272.H.Quorum.
x. Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt. 152.I
Neque murmuraueritis,ſicut quidam eorum. 116.M
Siquis ſe exiſtimat ſtare,videat ne cadat. 22.K.Propter hoc.
Non poteſtis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum. 189.E
xj. Caput Chriſti deus. 128.H.Si enim.
Non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum. 290.F.& 291.F
Conuenientibus vobis in vnum,iam non eſt dominicam cœnam manducare. 281.B.C
Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles,& dormiunt multi. 34.A
Ego accepi à domino,quod & tradidi vobis. 203.L.M
Si noſmetipſos diiudicaremus,non vtique diiudicaremur. 163.F Verendum.
xij. Nemo in ſpiritu dei loquens,dicit anathema Ieſu. 91.D
Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. 40.I.Nemo.
Alij per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ. 111.H
Aemulamini chariſmata meliora. 280.I.Tu ergo.
xiij. Si charitatem non habuero,nihil ſum. 143.G
Charitas patiens eſt,benigna eſt. 31.K.188.G
Charitas benigna eſt. 190.F
Charitas non quærit quæ ſua ſunt. 134.H.Si inſtiterint.& 208.H
Charitas nunquam excidit. 141.K.Quod infirmum.
Ex parte cognoſcimus,& ex parte prophetamus. 99.A
Nunc manent,ſpes,fides, & charitas, tria hæc:maior autem. 106.L per totum ſermonem.
xiiij. Orabo ſpiritu,orabo & mente. 118.E
Pſallam ſpiritu,pſallam & mente. 126.E.Credimus.& 291.B.C. Sed tunc.
Ignorans ignorabitur. 150.M.151.I.253.H.Noueris.
xv. Gratia eius in me vacua non fuit. 250.A.Age.
Abundantius omnibus laboraui. 254.A.257.B
Non ego autem,ſed gratia dei mecum. 265.D.Vnde.
Vnuſquiſque in ſuo ordine reſurget. 256.M.& 283.E.F Cum cœperint.
Vt ſit deus omnia in omnibus. 96.G.Magnus.
Stella differt à ſtella in claritate. 280.E
Ignorantiam dei quidam habent. 2.H.152.E
Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœleſtis. 3.H.Veniet.& 110.K
Abſorpta eſt mors in victoria. 67.B.C
Caro & ſanguis regnum dei non poſſidebunt. 193.G
Vbi eſt mors victoria tua? 60.D

Ex epiſtola Pauli.2.ad Corinthios.

BEnedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti. 15.H 2. Cori.1.
Sicut abundant paſsiones Chriſti in nobis. 75.L.Bene ergo.
Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. 27.D.& 51.F & 130.M.& 141.A.& 199.A
Non enim ignoramus cogitationes vel aſtutias eius. 208.C ij.
Non enim.
Chriſti bonus odor ſumus. 129.H.& 172.I.& 174.K.Ego
Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis,quaſi ex nobis. 148.A.Apoſtolus. iij.
Vbi ſpiritus domini,ibi libertas. 183.G
Quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ. 81.F.82.E.Hoc nempe. iiij.
Si terreſtris domus noſtra. 71.C.D
Quandiu ſumus in hoc corpore,peregrinamur à domino. 270.F
Siue mente excedimus deo. 186.G
Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus. 64.C.Et ſi cognouimus.
Si qua in Chriſto noua creatura. 50.K
Obſecramus pro Chriſto reconciliamini deo. 116.M
Siue mente excedimus,deo. 26.L
Ecce nunc tempus acceptabile. 248.C.Ecce. v.
Contriſtati eſtis ſecundum deum. 203.C vj.
Prouidentes bona non ſolum coram deo,ſed etiam corã hominibus. 26.L.Prouidentes. vij. viij.
Qui parcè ſeminat,parce & metet. 70.K.Siquidem. 250.K.Agite. ix.
Hilarem datorem diligit deus. 175.D
Epiſtolæ inquiunt, graues ſunt & fortes, præſentia autem corporis infirma. 140.L x.
Qui gloriatur,in domino glorietur. 85.B
Non enim qui ſeipſum commendat,ille probatus eſt. 85.C
Timeo ne ſicut ſerpens ſeduxit Euam. 91.C.Denique.
Ipſe Satanas transfigurat ſe in angelum lucis. 92.D.Sed. xj.
Libenter ſuffertis inſipientes,cum ſitis ipſi ſapientes. 252.B
Quis infirmatur & ego non infirmor? 143.M
Miniſtri Chriſti ſunt,& ego. 254.A
Scio hominem in Chriſto. 276.G.H.Excedunt.
Audiui arcana verba,quæ non licet. 168.E.F.Nonne tibi. xij.
Parco autem,ne quis me exiſtimet ſupra id,quod videt in me. 194.F 210.B.C.Terret.
Ne magnitudo reuelationum extollat me. 163.B
Sufficit tibi gratia mea. 276.L
Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. 141.B.150.B
Cum infirmor,tunc potens ſum. 145.H.240.I
Licet plus vos diligens,minus diligar. 209.Si nemo. per totam epiſtolam.

Ex epiſtola Pauli ad Galatas.

SI adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. 197.K Gala.1.
Verum tu.
Viuo autem iam non ego,viuit vero in me Chriſtus. 26.A ij.
Sic ſtulti eſtis vt cum ſpiritu cœperitis, carne conſummamini. 149.E.283.K iij.
Quando venit plenitudo temporis,miſit deus filium ſuum. 1.K iiij.
Quando venit.& 133.H.Non venit.
Filioli mei quos iterum parturio donec. 186.F
Abraham duos filios habuit. 30.K.L
Caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem. 25.B.& 28.K.L.& 46.E.72.I.K v.
Vt non quæcunque vultis,illa faciatis. 263.B.Cæterum.
Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus. 61.K
Vos qui ſpirituales eſtis. 275.K.Sed iam.
Alter alterius onera portate. 204.G.H vj.

Opus

Opus suum probet vnusquisque. 199.A
Qui seminat in carne. 76.L.Propterea.104.H
Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce. 29.C.65.K.141.B.& 229. I.Mihi.
Qui seminat in carne, de carne metet & corruptionem. 104.H
Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. 26.A.B.Audi.
Quotquot baptizati estis, in Christo baptizati estis 86.L

Ex epistola Pauli ad Ephesios.

Ephe.1. BEnedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi. 181.C
ij. Eramus sicut cæteri filij iræ. 22.A
Propter nimiam charitatem. 31.D
iij. Christum habitare per fidem in cordibus vestris. 34.C.36.C.D.& 295.I
Vt poßitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo. 261.D.
iiij. Solicite seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. 240.C
Christus qui descendit, ipse est & qui ascendit. 37.B.Qui enim.38.I
Deponite secundum pristinam conuersationem veterem hominem.299. A.Scio.
v. Estote imitatores dei, sicut filij charisimi. 184.H
Nemo vnquam carnem suam odio habuit. 76.I.K
Erunt duo in carne vna. 181.A.Quid restat.
vj. Induite vos armaturam dei. 68.K
Rectores tenebrarum harum. 78.A.81.A.277.H.& cap. sequen.

Ex epistola ad Philippenses.

Pilip.2. CVpio dissolui, & esse cum Christo. 226.M Quis dabit.
ij. Non rapinam arbitratus est, esse se æqualem deo. 7.I
Christus semetipsum exinaniuit. 13.L.& 16.L.& 229.K
Omnes quæ sua sunt quærunt. 180.F
Et habitu inuentus vt homo. 177.F
Christus factus est pro nobis obediens. 118.I
Dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. 37.C
iij. Deus est, qui operatur in vobis & velle & perficere. 75.K.& 265.F
Ego me non arbitror comprehendisse. 156.F.& 254.F
Gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. 217.M
Nostra autem conuersatio in cœlis est. 59.E
Saluatorem expectamus. 3.K.61.D
Reformabit corpus humilitatis nostræ. 158.A
iiij. Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete. 11.F.& 89.M
Modestia vestra nota sit. 12.B.21.K
Omnia possum in eo, qui me confortat. 185.L.Quid ni.

Ex epistola ad Colossenses.

Coloss.2. COnuiuificaui vos cum illo, condonans vobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat chirographum decreti. 228.Satisfecit.
In ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. 133.H Neque.
iij. Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum. 34.C.Quicunque.39.H
Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera dei sedens. 1.G.Merito, & 10.A.39.H.I.& 59.F.Væ nobis.
Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est. 161.B
Cum Christus apparuerit, vita vestra. 35.M

Ex epistola.1.ad Thessalonicenses.

1.Thes.4. RApiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera. 39.H Erit enim.
v. In omnibus gratias agite. 129.A Alioquin. 130.F.Ad locum.
Cum dixerint pax & securitas. 202.I
Sine intermißione orate. 92.M.Hæc autem.
Spiritum noli extinguere. 248.L.M.Veruntamen.

Ex epistola.2.ad Thessalonicenses.

2.Thes.2. Qui extollitur supra omne, quod dicitur deus. 12.A

Ex epistola.1.ad Timotheum.

1.Tim.1. CHaritas de corde puro & conscientia bona. 98.C.Audistis.& 192.M,198.C
Ignorans fecit, in incredulitate. 21.E.F
Iustis non est lex posita. 193.D.Itaque.
Soli deo honor & gloria. 78.G.Quid retribues.184.I.K.Seruilis.
ij. Obsecro primum fieri obsecrationes. 92.H.& 118.C.Primo.
Adam non est seductus, mulier autem seducta in præuaricatione fuit. 66.E
Non in veste preciosa. 197.I.& Ibidem.L.Clamatur.
Qui bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirent. 49.H Bonum. iij.
Spiritus manifeste dicit: In nouissimis temporibus discendent quidam à fide. iiij.
Corporalis exercitatio ad modicum valet. 280.I.Iam vero.
Exerce teipsum ad pietatem. 289.A
Nemo adolescentiam tuam contemnat. 204.L.Timendum.
Modico vino vtere propter stomachum tuum. 146.K.& 280.H. Sed.& 281.D v.
Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. 244.H.Neque.
Habentes victum & vestitum, his contenti simus. 189.F.281.F vj.
Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli. 71.I.98.A.Nam & per.
Solus deus habet immortalitatem. 183.C

Ex epistola ij.ad Timotheum.

SCio cui credidi. 165.L.Denique. 2.Tim.1.
Nouit dominus, qui sunt eius. 7.H
Seruum dei non oportet litigare. 195.F.Porro.
Vt resipiscant à diaboli laqueis. 128.I.Dixisti.
Omnes qui pie viuere volunt in Christo. 208.K ij.

Ex epistola ad Titum.

APparuit gratia dei saluatoris nostri. 15.H.& 44.E.108.E.& 117.D.& 286.C.Sobriè. Ad Titũ. ij.
Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. 13.L.& 17.K.& 95.A j.

Ex epistola Pauli ad Hæbreos.

POrtans omnia verbo virtutis suæ. 70.L.Apud. Heb.1.
Nonne omnes administratorij sunt spiritus, in ministerium missi. 10.D.& 47.C.Superni.& 54.L.M.& 63.M.Sed & ipsos.& 77.M.& 125.C
Nusquam angelos apprehendit. 275.E.Nusquam. ij.
Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. 45.D iiij.
Non habemus pontificem, qui non poßit compati. 30.I.& 275.F
Tentatum per omnia pro similitudine absque peccato.79.H.& 163.I. Sciebat.
Didicit ex his, quæ paßus est obedientiam. 275.C.& 163.Sciebat. v.
Terra sæpe supra se venientem bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à deo. 26.D vj.
Horrendum est incidere in manus dei viuentis. 75.I x.
Fides est sperandarum substantia rerum; argumentum non apparentium. 76.G.228.E.F.Scio. xj.
Sine fide impoßibile est placere deo. 140.G
Sancti per fidem vicerunt regna. 35.K.L
Conualuerunt de infirmitatibus. 211.G.Quanta.
Pacem sectamini cum omnibus. 70.F.Pax.
Angelis hospitio receptis. 237.H xiij.
Non habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus. 166.D.Vbi.

Ex actis Apostolorum.

COepit Iesus facere & docere. 56.A.231.G Actorũ.1.
Videntibus illis eleuatus est. 276.I.A summo.
Nubes suscepit eum ab oculis eorum. 38.E.Dico.
Cúmque intuerentur euntem illum. 37.D.Quid tamen.
Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum. 37.E.Prorsus.
Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum 67.G
Hi omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione. 32.E.& 52. M.Denique legis.& 40.E
Præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. 75.G.Pulchre.
Cum complerentur dies Pentecostes. 41.A
Apparuerunt apostolis dispertitæ linguæ. 40.L
Repleuit totam domum, vbi erant sedentes. 40.M.Ita cum.
Repleti sunt omnes spiritu sancto. 40.G.Consi.
Nos sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt. 41.I.K.Alioquin.& 158.M
Diuidebatur singulis, prout cuique opus erat. 281.G iiij.
Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Ibidem. H.Multitudinis.
Obedire deo oportet magis, quàm hominibus. 190.H v.
Et subito circumfulsit eum lux de cœlo. 21.B.Magnifice. ix.
Saule Saule, quid me persequeris) 21.A.Saule.
Domine, quid me vis facere? 21.F.Et ille.
Surge, & ingredere ciuitatem. 21.G
Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. 65.F xiiij.

xx. *Non facio animam meam preciosiorem me.* 146.F.Merito.
Beatius est dare, quàm accipere. 212.F. epistola centesima. Si minus. 222.B.Erras.

Ex epistola Iacobi apostoli.

Iaco.1.a *OMne datum optimum, & omne donum perfectum.* 80.E
Voluntariè autem nos genuit verbo veritatis. 98.K.Gratias. 133.B.At vero.
Si quis auditor est verbi, & non factor. 45.F
ii. *Fides sine operibus mortua est.* 198.G
iii. *Lingua modicum quidem membrum.* 34.I.& 89.C.D.E.F.G
Linguam nullus hominum domare potest. 34.I
Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica. 14.B.& 35.F.& 92.E
iiii. *Petitis, & non accipitis, eo quòd male petatis.* 99.L.Neque.
Humilibus deus dat gratiam. 29.G.198.I
Vita hominis, est vapor ad modicum apparens. 104.G
Non plus sapere, quàm sapere oportet. 151.C.D.E
Scienti bonum facere, & nō facienti, peccatū est illi. 151.E.& 178.G
v. *Confitemini alterutrum peccata vestra.* 298.A.Sufficit.

Ex prima epistola beati Petri apostoli.

1.Pet.2. *VOs autem genus electum, regale sacerdotium.* 119.D
Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos. 25.M
v. *Humiliamini sub potenti manu dei.* 22.I.Propter.
Omnem solicitudinem vestram proiicientes in eum, quoniā ipsi est cura de vobis. 76.C.& 173.B

Ex epistola prima Ioannis.

Ioan.1.ca. *QVod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris.* 32.B
ii. *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt.* 36.C.& 94.L
Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi. 36.C.& 284.E
iii. *Mundus transit, & concupiscentia eius.* 213.G.H
Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus. 146.M
Non diligamus verbo, neque lingua. 210.K.Breues. & 159.I.K.&
iiii. *per totum sermonem vtiliter.*
In hoc est charitas non quasi nos dilexerimus deum. 76.A.B
Deus charitas est: & qui manet in charitate. 175.F.G.& 184.I.& 193.B.Lex.
Perfecta charitas foras mittit timorem. Ibidem.E. Nam quòd legitur. 274.D.Nunquam erit.
v. *Omne quod natum est ex deo, vincit mundum.* 35.I.K
Hæc est victoria quæ vincit mundum. 13.B
Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit, quoniam Iesus est filius dei. 35 Vides.
Hic est, qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus. 35.M
Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, verbū, & spiritus sanctus. 36.D.109.C iiij.
Omnis qui natus est ex deo, non peccat. 22.K.& 84.E.Scimus.139. G.H.& 264.A

Ex epistola Iudæ.

HI sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes. 22.D.& 55.C.D. Audiamus. Iudæ epistola.

Ex Apocalypsi.

VTinam calidus esses aut frigidus. 49.K.Oportet. Apoc.3.
Ego quos amo arguo & castigo. 85.E
Vidi in dextera sedentis supra thronum, librum signatum sigillis septem. 33.G.H.I v.
Et ego flebam multum, quoniam nemo inuentus est dignus aperire librum. 14.I.Merito.
Ecce vicit leo de tribu Iuda. 108.M
Erat numerus eorum millia millium. 93.B
Sub altare dei audiui voces occisorum. aliàs, *Vidi subtus altare animas interfectorum propter regnum dei.* 58.C.Sic enim. vj.
Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum 57.L.& M.Propterea.
Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ. 10.C
Lauerunt stolas suas. 33.C vij.
Ascendit fumus aromatum in conspectu domini de manu angeli. 54.M.Ministrant enim. viij.
Signum magnum in cœlo. 51.M xij.
Mulier amicta sole. 52.B.C.D.E
Et luna sub pedibus eius. 51.M
Et in capite eius corona stellarū duodecim. 52.F.In capite.& Ibidem. K.Offerantur.
Cantabant quasi canticum nouum. 5.C.D
Hi sequuntur agnum, quocunque ierit. 58.A.Sed si vis, & B xiiij.
Sine macula sunt. 58.A
Amodo iam dicit spiritus vt requiescant à laboribus suis. 57.G
Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem. 69.I.K.& 143.B xxj.
Et audiui vocem magnam de throno. Ibidem.B.C.Et audiui.
Absterget deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum. 285.I
Ecce noua facio omnia. 11.H
Qui audit, dicat veni. 207.B

Finis Indicis sententiarum vtriusque testamenti.

INDEX POTIORVM SENTENTIARUM in opera diui Bernardi primi abbatis Clareuallensis PER ORDINEM LITERARVM DISPOSITVS.

Abbas, episcopus & canonicus, quo pacto inuestiturã sumãt. 32.F.
Abbates nõnulli redarguũtur quòd sub humili habitu & tonsura superbè sapiãt. 200.C.& 281.I.K.
Abbatum cura plerũque augetur cum minui putatur. 204.I
Abbatum negligẽtia ad comprimendum luxum vestium & alimentorum culpatur. 281.I
Abiectione non gaudere, minus est à perfecto. 239.C.D
Abiicere à nobis oculum vel pedẽ, quid sit. 55.G
Abiiciamus opera tenebrarum. 12.E
Abrahæ duo sinus, vnus in inferno obscurus, alter in paradiso luminosus. 58.E.F
Abrahæ seruus quærit puellam, quam præparauit Abraham filio suo: quærit angelus puellã, quam præparauit deus pater filio suo. 51.L
Abrenunciantes nouiter seculo, sustineant deum in patientia. 21.H
Abscondere bona nostra vtile magis, quam ostendere. 3.B.C
Abstinere à carnalib⁹ desideriis debemus. 25.M
Abstinentiæ singularitas scandalo fuit. 169.I.K
Ab[illegible] 20.K.& 36.C.& 146.H 171.E.F.
Abusio magna, & magnanimis vt diues esse velis vermiculus vilis. 35.A
Abrisus [illegible] vitia reputantur virtutes: & econtra. 280.M
Accedendum ad deum est, non irruẽdum. 147.B
Accedere potest ad deum per gratiam, qui peccando ab eo recedere potuit: & econuerso. 184.E
Acceptio personarum pessima. 255.B
Accessum ad deum habemus per Mariam. 2.E
Acedia fortassis interuenienti tædio vel torpore non diffidas, nec etiam abundantia extollaris. 136.I.K.L
Actione quandoque præponimus inferiora, affectu superiora præferentes. 159.D.E
Actiua vita, via est ad cõtemplationẽ. 157.C.D
Ab Adam & Eua primis parentibus peccatum & miseriam traximus. 215.B
Adã à qua gloria & honore ceciderit. 150.F.G
Adam contemplatione deuota clamat, Fili Dauid miserere mei. 17.D
Adã nobis duo reliquit, laborẽ & dolorẽ. 31.M
Adam pro morsu pomi vetiti, fugit à facie Dei: quo igitur fugiemus in die iudicij, pro peccatis nostris? 94.K
Adæ deiectio & miserabilis humiliatio. 150.I.K
Adæ quod dicitur, & nobis dictum est. 284.I
Ad[illegible] dominum qualiter percipere poterimus. [illegible]
Adesse vel abesse verbum percipitur, quod tamẽ aduenire, vel recedere non sentitur. 178.C.D
Addiscere volentes non recto fine, increpantur. [illegible].B.C.D
Adhærens deo, vnus spiritus est, sed non vnum cũ [illegible]. 175.F.G
Adhærere Christo, est actiones nostras ad iustitiã dirigere, & passiones propter iustitiam sustinere. 32.C.D
Adiurãtur filiæ Hierusalem, id est adolescẽtulæ, ne sponsam dormientem excitent. 160.M
Adiutorium diuinum, quàm nobis sit necessariũ. 12.H.& 185.K
Adiutorij diuini inhabitator per non inhabitantes cognoscitur. 70.M
Adiutorio sunt electis peregrinantibus angeli, & spiritus beati. 180.H.I
Adolescens verbosus, iustitiæ hostis. 257.L
Adolescentior dicitur homo carnalibus concupiscentiis deditus. 156.M
Adolescẽtiori filio comparatur populus gentilis, seniori Iudaicus. 131.D.& per totum sermonẽ.
Adornãdus est thalamus humilitate & paupertate. 9.I
Aduẽtus Christi saluatoris nostri necessari⁹. 4.D
Aduentus Christi occultus, cui venienti adsurgere debemus. 1.K
Aduentus domini corporis. 1.G.H.& 2.H.10.G
Aduentus domini spiritalis, seu visitatio domini, quomodo præsentiri potest. 164.C.D
Aduentus domini in mentem, quæ sint signa & prænuncij. 147.C.D.& 165.H
Aduentus domini triplex. 2.H.& 3.G
Aduentus domini triplex vtilitas. 4.C.D
Aduentus filij dei ratio quæ, & quis, vnde, quo, ad quid, quando, & qua venit. 1.B.& G.H
Aduentus nomen, & aduẽtus ratio qualiter differant. 1.A
Aduentus domini deuote celebrandus est. 3.A
Aduentus domini, & sex circunstãtiæ eius. 1.A per totum.
Aduentum domini Iesu sua manifestanda est benignitas. 18.A
Aduentu domini qualiter celebrare debeamus. 3.A.B.C
Aduentũ domini (sicut ab ea qui expertus est edocemur) ignis præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. 40 E.F
Aduentum domini in luxu ciborum ducẽs, Christum inhonorat. 2.G.H
Aduenientis personæ consideranda maiestas, dignationis magnitudo, charitatis latitudo, humanæ naturæ exaltatio. 2.F.G
Aduersarius cui cõsentire nos oportet in via deus est. 183.G
Aduersarius habet ignem suum. 22.E
Aduersitas multos frangit, prosperitas plures extollit. 30.C
Aduersitati tria sunt opponenda. 119.K
Aduersus os loquẽtium iniqua sufficit bonorum opinio cum testimonio conscientiæ. 139.M
Adulatores & detractores, qualiter capiẽdi sunt 169.C.D
Aduocatus fidelis, qui non quærit, quæ sua sunt. 207.C
Aduocatorum versutia. 253.A
Affectanti cœlestia terrena non sapiunt. 215.D
Affectio alia, quam caro gignit, alia quam ratio regit, alia quam condit sapientia. 159.I
Affectiones diuersæ secundum diuersos actus & diuersas differentias reperiuntur. 126.C.D
Affectiones simplices naturaliter insunt, addita menta vero ex gratia. 263.B
Affectiones ordinatæ virtutes sunt, inordinatæ vitia. 107.H.& per totum sermonem.
Affectione carere vitiosum est. Et ibi de triplici affectione. 159.I.K
Affectionum animæ mutabilitas, diuina mutat nomina. 85.G
Affectus charitatis cuiquam, quanuis iniquo & inimico denegãdus non est. 159.M.& 160.A
Affectus liber est. 226.D
Affectus mirabilis dilectionis sponsæ, quem eructat præ nimio amore dilecti sui. 172.B.& per totum.
Affectus siue profectus animæ, tres sunt. 124.L
Affectus suas etiam voces habet. 172.D.& 181. H.I.& per totum vtiliter.
Affectu intellectui, & intellectu affectui repugnantibus, vita infernalis est. 39.M
Affectu seu auiditate nihil, quanuis vile monacho desiderandum est. 98.B
Affecti pauci reperiuntur, illuminati & intelligentes plures. 39.L
Affici plus debemus quibusdam, quæ ad nos non spectant, quàm his quæ spectant. 159.D
Affinitas animæ ad verbum. 182.C
Affirmans veritatem, quam nescit, mẽtitur, proferens vero dubie mendacium, an mentiatur. 134.A
Afflictorum proprium, vt carere miseria, perfectam beatitudinem arbitrentur. 79.H
Affluentia sapientiæ, est confessio propriæ iniquitatis: gratiarum actio, sermo ædificationis. 88.E
Ager, thesaurus, & margarita, tria denotant. 110.A.B
Agnosce homo dignitatem tuam, agnosce quàm grauia sunt vulnera, pro quibus necesse fuit Christum vulnerari. 14.F
Agnoscitur in Christi incarnatione lõgitudo breuis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. 5.K
Agnus & columba, in quibus conueniant. 18.F
Agnus totus suauis. 11 H
Alæ duæ, agnitio & deuotio. 62.B
Alæ sex vni ex Seraphim, & alæ sex alteri, quid significent. Ibidem.A
Aliis aliud, aut aliter loquendum est. 123.A
Aliter domini, aliter angelorum, aliter hominum statio. 62.I
Aliud est hoc vel illud opinãdo sentire, & aliud temerè adfirmare quod nescias. 134.A
Aliud est nosse deum, aliud timere. 139.F.G
Allicit nos deus ad regni cœlorum ingressum cõminatiõe, cupiditate, & amore. 94.M.& 95.A
Alloquitur Bernardus angelũ, qui Iesum in monte oliueti confortabat. 66.C
Altaria quibus vota superponere debemus, tria sunt. 120.H
Altario seruiens, de altario viuat. 189.F
Altercatio iustitiæ, pacis, veritatis, & misericordiæ pro humani generis reparatione. 27.K.L. & per totum sermonem.
Altitudo omnis se extollens aduersus scientiam dei, deiicitur, & de familiaritate, quæ inter deum & hominem contrahitur. 174.A.B

In alto nil altum sapere, nil deo charius: hominibus nil rarius. 217.A
Ama nesciri, & laudet te os alienum. 15.A
Amare an debeamus affectuali, an actuali amore. 159.H
Amare Christum dulciter, quibus indiciis cognoscitur. 135.L
Amari indignus dignoscitur, qui indignus castigatione censetur. 154.F.G.& seq.
Amari, timeri, & honorari, quomodo differenter exigit deus. 184.I.& per totum sermonē valde vtiliter.
Amari vult deus non solum dulciter, sed & sapienter. 135.G
Amemus Christū, quia nos ab eo amari præsentimus. 214.A
Amabilem nobis Christum facit præcipue paßio eius pro nobis. 135.I
Amandi tres differentiæ, hoc est caste, sancte, ardenter. 126.D.E
Amandus est deus affectuose, circumspecte, dulciter, fortiter, & prudenter. 94.L.& 135.L
Amandus valde à nobis est, per quem sumus, viuimus, & sapimus. 135.H
Amans anima votis fertur, &c. 178.C
Amans quilibet vigilat & obseruat, & beatus quem dominus inuenerit vigilantem. 164.C
Amanti nihil difficile. 29.L
Amatæ rei subtractio, desiderij augmentatio est. 160.C
Ambitio causa furoris. 218.A.B
Ambitio cæca. 179.G
Ambitio latere vult. 217.L.& ibi pulchre culpantur ambitiosi.
Ambitio mater hypocrisis. Ibidem.
Ambitio prælationis reprehenditur. 199.H.I.& 217.L M
Am[illegible] culpatur. 8.M.& 38.G.H.& 72.L.M Plane.& 253.B.& 255.G.& 257.F
Ambitionis impudentia. 106.A.B
Ambitionis malum. 255.G
Ambitionis malum insatiabile. 199.I
Ambientium diuersa genera. 257.I.K
Ambulabat apostolus quando dicebat: Non Arbitror me comprehendisse. [illegible]
Ambulat dominus super pennas ve[illegible]rum. 115. H. Ambulat.
Ambulare qualiter debeamus. 22.[illegible]
Amicitia pauperū, regum amicos constituit, amor paupertatis reges. 112.I.K
Amicitia vera est charitatē in deo habere. 210.L
Amicitia vera obiurgationem habet, adulationem nunquam. 238.B
Amicitiæ veræ tunc erunt, si veritatis fuerint fœderatæ consortio. 208.B
Amicißimos oportet esse Christo sponso pastores, custodes sponsæ eius ecclesiæ. 180.B.C
Amicus mundi, excluditur à concilio amicorum dei. 213.G.H.I
Amicus ad nos veniens de via, quid significet. 109.D
Amissum non immerito reputatur, quod ingrato datur. 94.C
Amatores seculi infœlices. 214.D
Amor ab amādo dicitur, nō ab honorādo. 184.I
Amor ardēs, quo anima diligit deum. 126.C.& per totum sermonem.
Amor carnalis Christi, etsi eiusdem amori spirituali postponatur, est tamen multum vtilis & bonus. 137.A.B.C
Amor carnis hominis supra carnem Christi, reprehenditur. Ibidem.
Amor castus. 126.C.D. vtiliter & deuote.
Amor Christi, animam Mariæ pertrāsiuit. 145.I
Amor de deo triumphat. 170.B
Amor dei ad animam sibi dilectam, valde commendatur. 159.L.M
Amor cordis est quodammodo carnalis. 135.B
Amor dei, amorem animæ parit. 174.C
Amor dei zelum parit, amor proximi, mansuetudinem. 156.B
Amor diuinus flagrans & vehemens esse debet. 172.D.& 184.H.& 186.A.& 215.K.L. & 184.M. 166.A.& 251.I
Amor dominum nescit: omnes ex æquo intuetur. 166.A.& 184.& 251.I.
Amor est deus. 166.A.B
Amor est nexus perfectißimus. 184.H.I
Amor facit affinitatem & conformitatem animæ ad verbum. 184.H
Amor fidelis & syncerus non est, vbi dubietatis scrupulus retinetur. 225.G
Amor iustus si quod propriis voluptatibus subtrahitur, fraternis necesßitatib⁹ nō negetur. 272.L
Amor mundi mox finiendus est, amor verus non ita. 213.G.H
Amor mundi eludit amatores suos. 129.D
Amor Petri. 136.A
Amor præceps & vehemens, nec iudicium præstolatur, nec consilio tēperatur, nec pudore frænatur, nec rationi subiicitur. 181.H.& 127.G
Amor propriæ quietis, præiudicare nō debet sanctæ obedientiæ actibus. 157.C.D
Amor pudorē, modum, & cōsilium nescit. 177.C
Amor purus, mercenarius non est. 184.L
Amor purus de spe vires non sumit. Ibidem.
Amor quinque partitus, quinque etiam sensibus adaptari potest. 86.H
Amor reuerentiam nescit. 184.H
Amor sanctus non verbo æstimandus est vel lingua, sed opere & veritate. 181.H
Amor sibi abundat, & vbi venerit cæteros in se omnes traducit & captiuat affectus. 184.I
Amor sicut nec odium, sic nec veritatis iudicium nouit. 275.L
Amor spiritualis à carnali discernitur. 148.H
Amor sponsi fecit vt omnium dominus, domin[illegible]ctum. 156.[illegible]
Amor tenax, & indissolubilis, quo anima tenet sponsum, & qualiter sponsus in finem seculi reuertetur ad synagogam saluandam. 181.H.& per totum sermonem.
Amor triplex, seruilis, mercenarius, & filialis. 193.A.& per totam epistolam.
Amor triplex tria excludens, quæ non sunt ex patre, propter quod ter fuit Petrus interrogatus. 94.I
Amor tui, tuum cōtra te iudicium fallit. 275.M
Amor vbi est, labor non est: sed sapor. 186.B
Amor vehemens, non attendit qua verborum serie ebulliat. 172.E.& per totum sermonem.
Amor verus seipso contentus est. 272.E
Amor verus est, quo veritas adamatur. 180.K
Amor vino comparatur. 158.M
Amoris dei suauitas experimento & non ratione percepitur. 172.B.& per totum sermo.
Amori diuersæ species. 86.H
Amoris diuini violentia 170.A.B. 184.L
Amoris excessus. 181.H.& 273.C
Amoris incentiua describuntur. 160.E
Amoris magna potentia. 182.A
Amoris mira commendatio. 184.G
Amoris ordo, ad nos, ad deum, ad proximum. 272.K.L
Amoris proprietas, eleganter & valde vtiliter tractatur. 184.H.& per to. sermo.
Amoris rectus ordo. 192.F
Amoris virtutes, proprietatem & dotes miro modo deducuntur. 181.H
Amoris vis magna in martyribus. 273.E
Amori cedit maiestas. 166.B
Amorem diuinum, teste apostolo, neque mors, neque vita & c. tollere potest, sed sola voluntas nostra, quam ideo tanta enumerando non adiecit apostolus. 86.L
Amorem præcedit iustificatio, præcedit & timor. 213.K
Amore zelante & feruido debet ardere amicus sponsi. 143.L
Amores duo sunt, carnalis & spiritualis ex quibus quatuor modi diligendi colligūtur. 117.C
Amplexatus est nos Christus per laborem & dolorem nostrum. 32.C
Angelus, animæ deum inuenienti & ei vnitæ cōgaudet. 147.C.D
Angelus confortans eum, in est, Christum, deuote deducitur. 66.C
Angelus, dies, virgo Maria dies. 66.C
Angelus Gabriel cur ad Mariam, & non alius missus fuerit. 4.G
Angelus magni consiliū Christus, homini ad imaginem trinitatis facto, tria proposuit, seruitutē, vtilitatem, asperitatem. 109.M
Angelus malus ingerit malum, sub specie boni. 149.G.H
Angelus Mariam salutans, cur dixerit, dominus tecum, & non potius dominus in te. 7.A
Angelus mulieribus apparens, cur stola candida dicitur fuisse indutus. 33.C.D
Angelus quare ostio clauso intrauerit ad Mariā. 6.L
Angelus quærit puellam, quam dominus præparauit filio domini sui, sicut seru⁹ Abrahæ puellam, quam præparauerat deus filio domini sui 51.L
Angelus Mariam vitæ sociam visitat. 53.M
Angelus an habeat corpus sibi naturale, vt ho[illegible]mo: an simplici spiritali substan[illegible] mat id[illegible]
An[illegible] ab hominibus diligi debent: nam & homines ab angelis diligūtur 78.F.G.& 180.F
Angeli adstant orantibus. 146.F.F
Angeli corporibus vtuntur ad opera exe[illegible]. 125.B.C
Angeli & cæteri supercœlestes spiritus pro mensura, qua deum capiunt & intelligunt, eū quoque ipsi diligunt. 135.D.E.F
Angeli & sancti viri à nobis adsumpti ecclesiā custodiunt. 180.H.I
Angeli exhi[illegible] iustitiam deo, pacē inter se, gaudium sibi. 90.D
Angeli excellentia in furore deiecta est, hominis autem in [illegible]. 173.K
Angeli multa bona in nobis inuenire delectantur. 55.B.& seq.
Angeli nec bruta ad ea capessenda, quæ spiritualem creaturam beatam faciunt, corporibus adiuuātur, sed solus hominis spiritus, qui inter supremum & infimum tenet locū, indiget. 125.B. Et per totum sermonem.
Angelo magnum est ministrum esse Christi. 62.I.K
Angelo nostro debemus reuerentiam pro præsentia: deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia. 78.F
Angelis deus, quid, quibus, & de quo mandauerit custodiendum. Ibidem. E
Angelis etiam Christus est redemptio. 137.I

Angelis melior factus est Christus. 177.I
Angelorum agmina ab hominibus visa sunt. 152 L.M
Angelorum auxilium implorandum est. 88.I
Angelorum custodia maceria est vineæ, id est ecclesiæ. 152.L.M
Angelorum deus, etiam hominum deum se nominat. 132.C
Angelorum & sanctorum gloria, complementum sumit ex ecclesiæ complemento. 173.D.E
Angelorum nouem sunt ordines, qui pulchre distinguuntur. 134.M
Angelorum vitæ ascensio & descensio. 77.H
Angelos deus collocauit non in summo, sed in tuto: homines vero nec in summo, nec in tuto, sed in cauto. 78.A
Angelica salutatione Maria se reputabat indignam. 53.L.M
Angelica & humana natura per duo Seraphim intelligitur. 61.H.& consequenter.
Angelicæ salutationis, & euangelij, Missus est, expositio. 4.E.& per quatuor homilias.
Angelicus ascensus & descensus vicißitudine caret. 70.A
Angelica vita, virginitas. 53.M
Anguis & latebræ omnino fugiantur. 45.H
Anima à deo derelicta, redire plerũque vult & non potest, tãta est in reditu difficultas. 185.B
Anima ad imaginem dei facta cæteris occupari potest, repleri nullo modo potest. 285. A. Paris namque.
Anima animans votis fertur, trahitur desideriis, &c. 178.C
Anima animæ nostræ, deus est. 86.K.& 101. I
Anima captiuatur in quatuor. 121.D
Anima castificato corde, nihil præter deum quærit. 99.C.D.E
Anima cupiẽs sedes seu sola tabernaculũ dei fieri, non sit intricata forẽsibus causis. 143.F. G
Anima damnata, misera est. 154.H.I
Anima de cœlo est. 143.B
Anima dei studiosa, tria non cessat inquirere, iustitiã, iudiciũ, & locũ habitationis. 148.G.H
Anima deo chara iuxta varias sui dispositiones & affectus ipsum videt, transformatum. 147 E.F
Anima deuota amore vulnerata dicere potest: Noli me considerare, quàm fusca sim. 145.K
Anima deuota cupiẽs fieri sponsa dei, studeat ambas genas intentionis speciosas habere. 153.H
Anima deuota verbum quærit, propter septem sibi vtiles causas. 185.F.G. [illegible]
Anima deum videns, nõ aliter [illegible] si sola videatur à deo. [illegible]
Anima discedẽte à corpore, lingua silebit & omnes sensus obmutescent. 3.M
Anima dignus est hospes: digna igitur ab hospite suo honorari. Ibidem.
Anima donec purgata perfecte fuerit, non video qualiter illi aptari posset, quod dicitur: Ostende mihi faciem tuam. 168.K
Anima dotata stipatáque virtutibus in se gerens sponsi similitudinem, audet eo se nubilem exhibere, quo se cernit similiorem. 185.E.F
Anima est sedes Christi, vbi libenter inhabitat. 143.E
Anima etsi plurima ingenij viuaciter comprehẽdat, se tamen vt plurimum ignorat. 84.L
Anima fidei deuotio est, fides vero, quæ non operatur ex dilectione, cadauer est. 140.E
Anima humana, similis est verbo in simplicitate, & in arbitrij libertate. 182.B.C
Anima hospes nobilis est corporis. 3.M
Anima in carne inter spinas versatur. 158.C.D
Anima in culpam corrupta, fecit vt corpus corrumperetur in pœnam. 3.K
Anima immortalis est vita naturali, sed non spirituali. 184.B
Anima in se habet vnde moueatur aut stare cũ verbo, aut redire, si mota fuerit. Ibidem.
Anima in spũ ambulans, domus est sponsi. 157.F
Anima in sui conditione accepit etsi non esse, posse tamen esse beata. 183.B
Anima magna res est, quæ Christi sanguine redempta est. 201.K
Anima multis patet insidiis. 146.D
Anima ne per ignorantiam in vanum currat, petat humiliter consilium à domino, qui se negare non poterit, tantum vt humiliter, deuote & perseueranter petat. 185.H
Anima nihil inuenire potest accommodatius ad se humiliandum, quàm si se in veritate inuenerit. 151.F
Anima non est imago dei, sed ad imaginem & imaginis capax. 182.C
Anima non se prius vnitam deo, nec ei perfecte adhærere putet, donec illum in se, & se in illo manentem persenserit. 174.C
Anima nondum affecta, sed magis compuncta recordatione peccatorum, non sponsum quærit, sed medicum. 147.L
Anima post mortẽ diffusa, iam quomodo voluerit non erit, vt necessario in seipsa maneat vel inuita. 103.G
Anima primo omnium scire seipsam debet. 151.F
Anima prior reparanda est, deinde corpus. 3.K
Anima qualis esse debeat, vt ei intendat deus. 173.I.K
Anima qualiter crescat & extẽdatur, & qualis à deo esse requiritur, vt ei placeat. 143.F.G
Anima quàm diu premitur à spiritu seruitutis, parúmque habet de spe, de timore plurimũ, non est ei pax neque requies. 160.K
Anima quantæ sanctitatis esse requiratur, vt cũ sponsa ecclesia dicere præsumat, dilectus meus mihi, & ego illi. [illegible]
Anima quantumcunque vitiis corrupta, adhuc per amorẽ castum & sanctum redire potest ad similitudinem Christi. 184.F.& per totum sermonem.
Anima quærens deum, præuenitur ab eo vt quæ[illegible] 185.A.& per totum ser.
Anima quæ adhuc in tristitia est, beneficio non [illegible] [illegible]
Anima quæ perfecte diligit, nupsit. 184.H
Anima quæ secundum carnem viuit, viuẽs mor[illegible] [illegible]
Anima quæ semel à domino didicit & accepit intrare ad seipsam, & gustare, quàm suauis est dominus, nihil tantum formidat, quomodo à gratia ne derelinquatur. 150.E.F
Anima quæ se singulariter in spe constitutã sentit non iam in timore seruit, sed requiescit in charitate. 160.L
Anima quæque ad deũ inclinans aurem suã, populúmque suũ ac domum patris sui obliuiscẽs, rex Christus decorem illius concupiscet. 6.M
Anima quærit verbum, cui consentiat ad correptionem, &c. 185.F
Anima quæque eo pessima est, quo optima, si ipsum quod est, adscribat sibi. 185.B
Anima quo enucleatius suam agnoscit originem, eo amplius erubescat vitam habere degenerem. 184.G
Anima quomodo se cognoscere potest à deo diligi. 174.C
Anima quomodo corpus suum putetur diligere, quod eam variis afficit tormentis. 65.A
Anima quõ cum deo perfecte vniatur. 175.E.F
Anima rationalis creando immittitur. 14.F
Anima rectitudinem perdere potest, sed nõ suam magnitudinem. 182.D
Anima redire cupiens ad Christum, qualiter debeat. 184.G
Anima redire cupiens ad Christum, ad memoriam reuocat vnde veniat, defectus suos in amaritudine recolendo. Ibidem. F. G. & per totum sermonem.
Anima sancta cœlum est habẽs, solem intellectũ, lunam, fidem, astra, virtutes. 143.E
Anima sancta cum dei sentit gratiam, agnoscit præsentiam: cum vero non, absentiam quærit, & rursum præsentiam quærit. 178.A
Anima sancta etsi plurimis decoretur virtutib⁹, nullam tamen earundem virtutũ legitur sponsus concupiscere præter decorem. 186.C.D
Anima sancta non modo cœlestis est propter originem, sed & cœlum ipsum, propter imitationem virtutum. 143.F
Anima sentiat quod continet pagina. 161.A
Anima si ad modum sponsæ vigilet, salutabitur vt amica, consolabitur vt columba, amplexabitur vt formosa. 164.M
Anima si tam inerudita fuerit, vt nec etiam sua sufficiat perscrutari ea, quæ foris sunt attẽdat, agit palam & manifeste. 86.G
Anima similis deo manens, per peccatum dissimilis facta est, in simplicitate, in immortalitate & libertate. 183.K.& per totum ser.
Anima simplex est, sine vlla sensuum distinctione, se totam videt, audit, & eadem inspiciens est & inspecta. 103.C
Anima sponsa dei quàm caste, sancte, & ardenter amet. 129.C.D
Anima suam habet corruptionẽ, & corpus suũ, corruptio animæ tripartita est, corporis qua[illegible] 111.I
Anima timore & amore velut duobus brachiis comprehendit. 261.F
Anima tribus potißimum dotatur, ratione, voluntate, & memoria. 129.C
Anima verbo dei similatur per simplicitatem essentiæ, immortalitatem, & arbitrij libertatem. 182.L.M.& per totum ser.
Anima viatrix consolationem recipit cõtemplatione diuini luminis. 154.A
Anima vita est, viuens quidem, sed non aliunde, quàm seipsa. 183.A
Anima volens Christum in se habitare, tria debet considerare. 68.G
Animæ ad deum fiducia tractatur. 184.E
Animæ cupienti, nihil satis festinatur. 177.E
Animæ [illegible] 84.M
Animæ decor, humilitas & innocentia. 156.D
Animæ diligenti deum, corpus multum valet. 273.B.Ex occasione.
Anima [illegible] 184.K.& per totum sermo. vtiliter.
Animæ diuinitatem cõtemplanti, rerum inferiorum imagines ab angelis ingeruntur. 154.A
Animæ dotes vt mereatur formosa dici sunt sicut pelles Salomonis. 142.K.L
Animæ duo contraria, & multæ miseriæ. 69.L
Animæ duo brachia, intellectus & amor. 194.F
Animæ duo sunt loca, inferior quem regit, superior in quo requiescit. 112.H
Animæ duplex pulchritudo, & qualiter anima ad verbũ dei loquitur, & verbũ ad animã, & quæ sint eorũ linguæ. 156.C.D.& per to. ser.

Animæ electorum per vineas significantur, & de prudentia carnis, quæ est mors. 145.L.& *per totum sermonem.*

Animæ & corporis diuersæ impreßiones. 58.I *Constat enim.*

Animæ & verbi similitudo & dissimilitudo. 183.L

Animæ facies est intentio: cuius quæ sit pulchritudo, aut deformitas, solitudo, aut pudicitia declaratur. 153.E.& *per totum ser.*

Animæ gustus de diuina præsentia variatur pro variis ipsius animæ desideriis. 136.K.L

Animæ humiliationis causæ continentur. 151.F

Animæ idem est esse quod viuere, licet non quod bene & beate viuere. 182.L

Animæ immortalitas tractatur. 183.C

Animæ impedimenta multa tractantur. 129.C

Animæ incrementum. 143.F.G

Animæ latitudo, altitudo, pulchritudo. Ibidem

Animæ libertas. 183.D

Animæ libertas deturpari potest, sed nõ destrui. 184.B

Animæ malum, quid sit. 76.L

Animæ miseria de perditione imaginis & similitudinis dei. 183.L.& *per totum sermonem vtiliter.*

Animæ paritas & disparitas, cũ verbo tractatur. 183.B

Animæ prima forma obscurari potest, sed non exterminari. 183.L

Animæ quantitas æstimanda est de mensura charitatis. 143.G

Animæ quædam sunt in studiis spiritualibus fatigatæ, & in teporem versæ vias domini tristi & arente corde ambulantes. 147.M

Anima quærens deum, præuẽta est à deo. 185.B *& per totum sermonem.*

Animæ retrocedentis deploratio. 150.F

Animæ salus prouidenda: animæ enim, non corpori est ad hoc tempus adsignatum. 285.F

Animæ sanctæ quando sine macula vel ruga existere dicantur. 58.A

Animæ sanctæ vita salubriter perdenda. 146.G

Animæ sanctorũ sua corpora recipere desiderãt. 273.C.& *per to. vtiliter.*

Animæ similitudo, simplicitas, æternitas, libertas. 182.L.M

Animæ similitudo peccatis fusca, & tetra, & fucata hypocrisi. 183.K.& *per totum sermonem vtiliter.*

Animæ simplicitas & similitudo nõ apparet duplicitate humanæ dolositatis, simulationis, hypocrisis. Ibidem.M.& *per totum.*

Animæ simplicitas tractatur. 182.L

Animæ specialis gradus, quo cætera viuẽtia præcellit, tractatur. 183.A

Animæ sunt diuersæ affectiones, secundum quas etiã ipse deus imutabilis mutari videatur. 85.G

Animæ suauißimum stratum. 57.I

Animæ tam impiorũ quàm sanctorum ante Christi resurrectionem in tenebris erant, sed impiorum in dolore & cruciatu, sanctorum sine dolore. 58.E

Animæ triplicem habent naturam. Ibidem.I *Constat enim animarum.*

Animæ vita à vita, simplex à simplici &c. 183.B

Animæ vita deus, corporis vita anima, à deo regi noluit anima, nequeat igitur ipsa corpus regere. 101.I

Animæ vita, & sensus qui sint. 86.G

Animæ vnde est cãdor liliorũ. Quòd spõsus pascit nos, & pascitur à nobis. Et qualis sit vnitas animæ sanctæ ad deũ. 175.B.& *per to. ser.*

Animam peregrinari à domino, & in cœlis esse, quomodo concordari potest. 270.E

Animam suã pro ouibus ponere paratus sit, qui eas suscepit custodiendas. 145.F

Animam suam non pluris facere, quam se, qualiter accipiendum sit. Ibidem

Animarum saluti pertinens, quàm auide suscipiendum sit. 44.C.D.& *sequentibus.*

Animarum sanctarum tres status pulchre deducuntur. 57.I.M

Animarum sanctarum voces Ioannem sub altari audiuisse, quid significet. Ibidem.K

Animi ægritudo contingit, aut conuersionis nouitate, aut conuersationis tepore. 128.I

Animum intendens inquirendæ veritati solo veritatis amore, talis rem & causam habet honestam. 153.G

Animorum diuersitas, vnde proueniat. 39.M

Animãtia quædam etsi mala sunt, prosunt tamẽ visu, etsi non vsu. 125.F. *Quid enim.*

Animalibus nouæ legis, sex alæ insunt. 120.M

Animalibus quatuor, quatuor pẽnæ sunt. 120.M

Anni nubiles & perfectæ ætatis dicuntur spirituales, quantum ad merita. 123.H

Ante laborem sumere cibum, & ante meritũ exigere præmium, ordo præposterus. 157.D

Ante peccatum homo erat in actione & meditatione sine paßione. 82.M

Ante ruinam exaltatur cor, humiliatur verò ante exaltationem. 116.E.& 149.M

Apertas confeßionis fenestras inueniat in nobis dominus. 164.A

Apis Christus. 2.B

Apis proprietates, & conditiones. Ibidem.C

Apologia Bernardi ad Vuilermũ Cluniã. 279.F

Apostoli dictum, quos præsciuit &c. significari videtur per caput, corpus, & pedes, quæ alis Seraphin velantur. 62.C

Apostoli nubibus comparantur. 5.I

Apostoli Petrus & Paulus, quare viri misericordiæ dicantur. 44.G

Apparet dominus quærentibus se. 147.C

Apparet in amaritudine medicus. Ibidem.M *Qui similiter.*

Apparere quis volens alter, quam intus sit, peßimus. 154.M

Apparebit Christus in iudicio in forma hominis. 177.E

Apparuerat potentia in rerum creatione, sapientia in earum gubernatione, sed humilitas & benignitas in humanitatis assumptione apparuit. 13.L

Apparuit deus infirmis, vt fidem faceret, & desiderio satisfaceret perfectorum. 124.C.D

Apparitio Magorum non sola fuit. 18.E

Apparitiones septẽ post resurrectionẽ legimus, sicut ante paßionem tres purgationes. 35.F.G

Apparitiones tres mirabiles fuerunt, sed harum mirabilior trium Magorum. 18.H

Appellatione læuæ Christi comminationem supplicij, dexteræ vero regni promißionem intelligamus. 160.H

Appellationes in causis magno & pio intuitu scrutari debent. 255.H

Appellationum vsurpatio. Ibidem.L

Appetitus gulæ & libidinis, quem finẽ habeant. 104.D

Appetitus reprimendus est, quem omnino extinguere non poßumus. 95.G

Appetitus vanitatis est contemptus veritatis, & contemptus veritatis causa est nostræ cæcitatis. 194.D

Appropiat Christus de se loquentibus. 127.I

Aptitudo temporis, quo turturis vox audiri debuit. 166.C

Aqua conuertitur in vinum, quotiens tristitia nostra conuertitur in gaudium, imò etiam cõuertitur in panem. 65.B.C.D

Aqua timor domini. 20.B

Aqua triplex nobis per Christum apposita. 64.E *& per totum sermonem.*

Aquæ sacræ scripturæ valent ad lauandum, ad potandum, ad cibos coquendum. 137.F

Aquarum effusio, id est cogitationũ confusio, terram facit inanem & vacuam. 111.A

Aquilæ dominico corpori adsidentes tres sunt. 120.I

Arbitrij libertas, animam non minus insignem, minúsve similem verbo facit, imò etiam forte plus facit. 183.D

Arbor bona, puritas cordis. 220.E

Arbor habet venustatem in foliis, pulchritudinẽ in floribus, saporem & medicinam in fructu. 11.B

Arbores aliquæ sunt, quæ non faciunt fructum: sunt quæ faciunt, sed non suum: sunt quæ faciunt fructum, sed non in tempore suo. 26.G.& *per totum ser.*

Arcana verba, quæ nõ licet homini loqui. 168.E

Arcæ duæ sunt in veteri lege. 121.A

Ardor desiderij, faciem domini præuenire debet ad omnem animam, ad quam ipse est vẽturus. 147.C

Ardor & lux triplex fuit in Ioanne. 42.H

Ardere parum est, lucere vanum, ardere & lucere perfectum. Ibidem.E

Arguere & increpare interdũ necesse est. 44.A

Arguitur peccator, inique deo se similẽ existimãs. 184.D

Argumẽtum est superbiæ, priuatio gratiæ. 163.A

Argumẽtum validißimum, quòd pater & filius vnum sunt. Et anima igitur quæ adhæret deo, non ante se existimet ei perfecte vnitam, donec illum in se, & se in illo manentem persenserit. 157.F

Arma ad custodiẽdũ castrũ nostri corporis. 68.I

Arma & scutum boni Christiani crux est. 66.E

Arma fidelium tria sunt. 120.A

Arma quibus principaliter communimur, quatuor sunt. 121.D

Arma virtutis, quibus arma nequitiæ expugnantur. 119.F

Aromata animæ quæ sint. 34.H

Aromata à tribus deuotis fœminis empta, quid significent. 129.M

Aromata emant tres mulieres, mens, lingua, manus. 34.H

Aromata linguæ tria. Ibidem.H.I

Aromata mentis, nummo propriæ voluntatis emẽda sunt. Ibidem.G

Arrogantia sextus gradus superbiæ, quid sit. 278.E. *Credit.*

Arrogantia quanta mala operetur. 38.F.G

Arrogãtia triplex, & duplex ignorãtia. 271.B.C

Artium mechanicarum, imò & liberalium ignorantia damnabilis non est. 151.A.B

Ascendere & descendere quomodo debeamus. 38.D.& *sequentibus.*

Ascenderit cur Christus in mõtem ad docendum turbas. 56.A

Ascendit Christus vt fides merito nõ priuaretur. 179.G.H. *vtiliter.*

Ascendit Christus crucem. 101.G

Ascensio & descensio domini. 109.E

Ascẽsionẽ geminã denotat apostol⁹ in eo quod dicit, Quærere & sapere nõ infima, sed superna. 39.E

Ascensionum montes declarantur.38. D.& per totum sermonem vtiliter.
Ascensuri de conualle plorationis ad altiora semper tendere debemus. 118.L
Ascensus ad ciuitatem Hierusalem cœlestem, arduus est. 91.A
Ascensus montium virtutum. 109.I
Aspersio, inscriptio, inunctio & benedictio ecclesiæ, talia in nobis spiritualiter facta ostenduntur. 68.B
Aspirans dies, quis sit. 176.I
Aspis aurem cauda dicitur obturare, ne incantãtis vocem audiat. 79.A
Astare deo, nobis necesse est, velimus nolimus. 199.F
Astutias maligni spiritus, qualiter cauere debeamus. 90.M
Adsurgere volẽs ad diuinas laudes, duabus causis retrahitur. 128.I.K
Attendere debemus dei reuerentiam. 77.B
Attentio habenda est in oratione & psalmodia. 126.G.& per totum sermonem.
Auaritiæ currus quibus rotis & equis trahitur. 153.C
Auaritia culpatur. 128.D.&137.A
Auarus crumenæ suæ conformatur. Ibidem.
Auarus terrena esurit vt mendicus, fidelis vero contemnit vt dominus. 136.M
Auctor mirabilium deus, mirabilia operatus est in Maria. 119.L
Auctoritates præcipientium, & qualitas præceptorum attendenda est. 267.B
Audire nõ debemus vnde lædamur, etiã si à religioso viro, vel etiã ab angelo proferatur. 89.F
Auditu & non visu peruenitur ad notitiam veritatis. 143.L
Auditus ad meritum, visus ad præmium.144.C
Auditus certior est visu. Ibidem.C
Auditus inuenit, quod visum latet. Ibidem
Auditus præcedit visum, & fides visionem.154. A.Gradus.
Auditus, visus est præparatio. 153.M
Auditus visum præcellere declaratur. 161.H
Audita visa confirmant. 166.G
Auiditas sedula, qua sponsa dilectum per noctes quæsiuit. 178.K
Augustinus quodammodo coniugij legi videtur votum continentiæ subiicere. 270.A
Augustinus & Gregorius fideles dispensatores. Ibidem.
Auriga virtutum, discretio. 159.C
Auris ad obediẽdum præparari debet.144.C.D
Auris prima mortis ianua, prima aperiatur, & vitæ. Ibidem
Aurora est in aduentu domini. 148.L
Aurum, id est verbum, vel sapientia dei, qualiter decoloratum est. 167.M
Austeritas vitæ, & paupertas summa memoratur 14.M
Auxiliũ dei duplex, correptio, & cõsolatio.137.C

B.

Babylon & Hierusalem sunt in continuo bello.122.E.Inter Babylonem.
Baptizari Christus voluit, non vt se, sed nos purgaret. 18.F
Baptismus ad quid nobis prodest. 32.F
Baptismus aqua, martyrum sanguine designatur. 36.B
Baptismus duplex declaratur.86.L.&per to.ser.
Baptismus paruulorum approbatur.29.M.171.I & 173.F.205.M
Baptismus triplex, aquæ, martyrij, fidei. 205.H Sed miror.
Baptismi sacramẽtum declaratur.32.E.86.L.& per totum sermonem.
Baptismo primo abrenunciamus diabolo, & omnibus pompis eius. Secundo indigemus baptismo, in quo mundo & propriæ voluntati abrenunciamus. 87.A
Baptizatus qui fuerit & crediderit, saluus erit, quomodo intelligi debeat. 36.M
Basiliscus solo visu interficit hominem. 79.L
Beatꝰ es, si cor tuũ timore triplici repleueris.163.B
Beatus hõ, qui inuenit sapiẽtiã, declaratur. 88.B
Beatus ille non in quo non inuenit, sed cui nõ imputabit dominus peccatum. 96.C
Beatus vir, cuius est nomẽ domini spes eius.80.H
Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorũ, exponitur. 111.C
Beata mens, quam sibi totam vendicauit sapor boni, & odium mali. 186.C
Beatitudines seu benedictiones euangelicæ pulchrè tractantur.3.D.& 55.I.& per to.sermo. vtiliter, vsque ad finem ser.
Beatitudinibus octo, sanãtur octo peccata.110.C
Beatitudinibus plures abutũtur, quia pennas deargentatas non habent.3.D.& per totum ser. vtiliter.
Beati qui audiũt verbum dei, vtiliter deducitur. 92.E
Beati qui custodiunt vestimẽta sua mũda.156.D
Beatitudo vltima tractatur. 106.H
Bellatorum Christi mores describuntur. 100.G
Bene non regis, si bene non regeris. 244.H
Bene semper cogitare, bene dicere, bene facere admonemur. 119.A
Bene viuere quid sit, & quot ad bene beatéque viuendum requirantur. 43.I.& sequen.
Bene viuere, omni arti, omniq; sciẽtiæ, lõge præstat.Ibidem.
Benedictio triplex nobis necessaria est. 111.L
Benedictiones & diuitiæ cum Christo. 164.C
Benedictiones euangelicæ prima & secunda tractãtur.104.B.Tertia, quarta & quinta.105. I.K.L
Benedictus fructus Mariæ in odore, in sapore, in specie. 7.C
Benedicti prius vocabuntur ad regnum, quàm maledicti deiiciantur. 75.D
Benefacit nemo inuitus, ait Ambrosius, etiam si bonum est, quod facit. 241.E
Beneficia dei plurima, quæ multum nos ad eũ diligendum incitant. 167.I.K
Beneficia dei homini collata quatuor. 79.E
Beneficia, exercitiũ, & negotia laude digna Girardi fratris S.Bernardi. 141.D.& per to.ser.
Beneficia nobis multipliciter collata per mortem Christi numerantur.137.K.L.& seq.168.I.K
Beneficia quatuor nobis conferuntur, si sub scapulis dei confugerimus. 72.B
Beneficus verus est deus, dans affluenter, & non improperans. 133.B.C
Benignitas Christi nobis in suo aduentu manifestata est. 17.K
Beneuolentia tractatur.222.B Epistola.153.
Bernardus retia texit vulpeculis suggerentibus monachis prædicationis officium, & cæteris neophytis ad hoc non missis. 169.I.K
Bernardus ad illaqueandas vulpeculas, domini vineam demolientes, texit retia. Ibidem
Bernardus ab ineunte sua conuersatione pro acerno meritorum, quæ sibi deesse iudicabat, fasciculum de laboribus vitæ & passionis Christi sibi colligare, & inter vbera sua collocare curauit. 155.E.F.& sequen.
Bernardꝰ assumit sibi lamẽtũ cuiuslibet superbi, & ideo indeuoti & indurati, 162.K.L.& seq.
Bernardus, imò potius sua sancta anima, fratribus verecunde narrat, quomodo agit cum sponso suo Christo, & quomodo reciproca vicissitudine sponsus Christus cum ea. 178.A.B.C
Bernardus humiliter se reprehendit & arguit, quòd præsumat colloquia angeli ad virginẽ, & virginis ad angelum tractare. 6.K
Bernardus pingui minerua materias quas inter manus tenet, sine vlla surreptione solitus est fundo tenus exponere, prout ipse protestatur.183.K. Et ibi vtilis sermo de anima.
Bernardi deuota contemplatio alloquentis virginem, & ei applaudentis, quòd antiquas duas euaserit maledictiones. 7.D
Bernardi narratiuncula de suo spirituali tyrocinio. 131.I
Bernardi syluestris epistola, qua docet formulam honeste viuendi. 311.L.Petis à me.Et cõsequenter eiusdem materiæ notabile documentũ. 312. D.Eiusdem epistola, de cura & regimine rei familiaris. 343.F
Bernardo displicuit quorundam indiscretio, singularisque abstinentia. Ibidem
Bethania castellum Mariæ & Marthæ locus obedientiæ. 102.H
Bethphage viculus sacerdotum, domus bucca interpretatur. 102.F
Bethlehem situatio, & ibi de præsepio, fœno, & eorundem significatione. 101.E
Bethlehem efficiamur, & in nobis nascetur Christus. 13.H
Bibet Christus in regno suo, non tamen manducabit. 176.E.F
Bini & bini in processione itur. 22.C.D
Bonus desinis esse, vbi incipis nolle fieri melior. 211.A
Bonus est deus, patiens & longanimis. 121.F
Bonus studeat semper melior fieri, alioquin bonus esse desinit. 211.A
Bonus videri, & malus esse cupiẽs, reprehẽditur. 170.M
Boni quicquid habemus, deo tribuendum à quo omne bonum, sine quo non parum aliquid, sed nihil omnino possimus inciperene: dicam perficere. 265.E.F
Bona animæ, quæ sint. 88.H
Bona clarescũt, cũ fuerint malis cõparata. 207.F
Bona coram hominibus & coram deo, tribus modis prouidentur. 110.H
Bona corporis, quæ sint. 88.G
Bona duo, quæ oculũ interiorem faciunt simplicẽ, & mala æquè duo, quæ eum faciunt nequam, 268.M
Bona eminentiora in anima, dignitas, scientia, virtus. 270.M
Bona gloria, vbi nihil, quod nobis sit, totum sit quod velis. 88.M
Bona mors iusti, sed mors peccatorum pessima. 213.C
Bona mors, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius. 161.C
Bona multa fiunt, & non sapiunt, quia non sapore boni ad illa impellimur: sicut multis, quæ faciunt mala, non sapiunt. 186.C
Bona multa fiunt, quæ minus bona, quòd ex consuetudine, & non ex dulcedine fiunt.127.G.H
Bona nostra considerare non debemus, sed potius aliorum bona. 98.H
Bona omnia non nobis, sed deo tribuenda. 265. B.C
Bona tẽporalia à deo postulari nõnũquã possunt, si vrget necessitas, sed hoc moderate. 92.M

Bona tria, naturalia, spiritualia, & æterna. 88.F
Bonum castrum custodit, qui corpus suum custodit, quomodo intelligitur. 48.L
Bonum est viro, cum portauerit iugum, &c. 43.K
Bonum facere non debemus, nisi quomodo fas est illud facere. 209.H
Bonum magnum quærere Deum primū in donis, vltimum in profectibus. 185.A
Bonum nobis cum vno oculo, vel pede, intrare in regnum cælorum, quàm duos, &c. exponitur. 55.H
Bonum non est, quod bene non fit. 209.H
Bonum operatur aliquando quis non volens, non sibi, sed alteri. 125.H
Bono opere peracto, securius & facilius in contemplatione dormitur. 157.L
Bonum triplex, quod habet in se perfectio bonæ voluntatis. 263.E
Bonorum quatuor genera. 112.D
Bonorum quæ monachus quisque facere debet compendiosa enumeratio. 127.G
In bonis pure, & pure malis nullam deberi hominibus obedientiam. 190.I
Bonos habeamus in consilio, obsequio, contubernio. 195.I
Bonas facite vias vestras. 121.C
Botrus cypri Christus in resurrectione. 155.A
Boues hi sunt, qui in opere dei strenue exercentur. 112.L
Breuitas vitæ præsentis. 81.L. & 295.M
Bruta non puniuntur, quia ratione carent. 183.D *Propterea, quæ sunt.*
Bubulcus habere debet duo. 120.A. *Bubulcus.*
Butyrum & mel comedet: quid per vtrumque significetur. 2.A

C

CAduca & vana, infelix peccator non erubescit æterni patris amori & honori præferre. 133.B
Cain cur auersatur est deus. 175.D
Calcaria quibus propheta asinā vrget, duo sunt. 120.E. *Duo sunt calcaria.*
Calix quem pro nobis Christus bibit, eum maxime nobis facit amabilem. 135.I
Calix saluatoris, non est calix aquæ frigidæ, sed calix inebrians. 75.M
Calices tres dominus nobis propinat. 120.C. *tres sunt calices.*
Caluariæ locus vbi verus Helisæus Christus ab insensatis pueris irrisus est. 101.G
Campi & horti quantum ad florum productionem differunt. 157.I.K
Canales multi in ecclesia reperiūtur, conchæ perpauci. 134.G
Cancelli parietis, qui est caro Christi, qui sint. 163.H.I
Candelabra in scripturis reperiuntur tria. 120.F *Candelabra.*
Candor animæ faciens ipsam & opera eius lilia, quotuplex sit. 175.C.D
Candidum est & virtus, quicquid de corde puro egreditur, & si bona fama secuta fuerit, liliū est. Ibidem.C
Canibus & venatoribus plerumque contingit à bestia, quam aggressi fuerant desistere, & sequi aliam, quæ forte occurrerit. 132.L. *Canibus quoque.*
Canonizatio sancti Bernardi immediate post eius vitam.
Cantare domino pro vitiis subiugatis, pro aduersis superatis, pro promissis præmiis, antiquorū exemplo debemus.
Cantus ad placēdum hominibus culpatur. 298.C
Canticum canticorum sola vnctio docet. 123.H
Canticorum sermones incipiunt. 123.A
Canticum Ezechiæ, Ego dixi, exponitur. 83.C.D
Cantica canticorum quare ita dicātur, & in quo à cæteris differant. 123.D.E
Cantica fidelium quatuor sunt. 121.C. *Cantica.*
Capi domino qualiter debeat vulpes, adulator videlicet, & detractor. 169.C
Capite nobis vulpes paruulas, qui hoc loquitur, deus est, non tamen vt deus, sed vt sponsus. 170.A.B
Capreæ, ceruique camporum sunt spiritus beati. 161.D
Capreæ comparatur Christus propter acumen visus. 163.E
Capreæ veritas, hinnulo gratia cōparatur. 178.F
Caput dei & pedes, quare alis duorum Seraphim velari dicuntur. 62.B
Caput impium, subiectos suæ conformat impietati. 18.B
Caput mens interior, facies conscientia. 23.M
Caputiū propriæ verecundiæ omnes portant, quia omnes peccauernnt. 181.D
Carbo desolatorius est Christus dominus. 164.I
Cardinales virtutes habuit perfectissime Christus. 137.K
Carentia ratione, non mereri. 183.D
Caro castiganda est, vt illuminetur nox mortis nostræ. 173.M
Caro Christi paries erat diuinitatē celās. 164.K
Caro & carnis gloria, æternæ felicitatis aditum intercludit. 212.K
Caro inimicus noster est, à qua vehementer impugnamur. 24.I
Caro misera est, insipiens & cæca. 4.B
Caro, mundus, diabolus, & deus quatuor sunt, quorū obsequio in hac vita deseruimus. 118.G
Caro, mūdus, dæmonia, hostes hominū sunt. 46.E
Caro odit flagellum. 76.L
Caro sagittis tribus configenda est. 145.H.
Caro spiritui seruire debet, & non econtra: sic erit vxor nostra vitis abundans. 91.L
Carnis concupiscentia paries erat, Paulum à Christo diuidens. 163.M
Carnis facta si spiritu mortificamus, respiramus, 176.M
Carnis infirmitas robur auget spiritus, fortitudo vero debilitatem. 145.H
Carnis no'ie vitiū quādoque designatur. 150.H
Carnis seruire vitiis, quàm actiones & passiones eius ordinare, familiare nobis est. 32.B.C
Carnis voluptatibus adhærentes, impossibile est gaudio spirituali repleri. 38.B
Carnalis amor Christi, quādo sit bonus. 136.C.D
Carnalis amor reprehenditur. 136.A.B
Carnalis sapientiæ discipulum se manifestat, qui sic disputat, hoc oculis, hoc capiti, hoc pectori, vel stomacho nocet. 146.H
Carnali delectatione præsente, abest spiritualis delectatio. 40.D
Carnales concupiscentiæ connaturalē homini māsuetudinem exterminant. 155.M
Carnales concupiscentiæ priuant nos bono sociali Ibidem.
Carnales & glutones increpantur. 146.H
Carnales etsi aliqui sint, filii spirituales, alii tamē alia plus appetunt, alii minus. 111.A
Carnales homines mortem optant habere iustorū, non vitam. 136.H
Carnaliter diligebant discipuli Christum prius, quàm cælos ascenderet. 135.M
Castelli quod intrauit Iesus, multiplex acceptio. 48.I
Castrum corporis nostri qualiter custodiēdum sit. Ibidem.L
Castri nostri custodia triplici eget apparatu, munitione, armis, & alimentis. 68.I
Castitas in initio non suadebatur. 166.F.G
Castitatas sine charitate nec precium habet nec meritum, quippe qui a est veluti lampas sine oleo. 198.I.C
Castitate quid decorius. Ibidem.C
Castitas sola est, quæ in hoc & loco, & tempore mobilitatis: statum quendam immortalis gloriæ repræsentat. 198.A.B.C
Castitas angeli, castitatè hominis felicior: at non fortior. Ibidem.A
Castitas perpulchrum ornamentum, sacerdotium honorat. 198.B
Castus homo & angelus, felicitate differunt, non virtute. Ibidem.A
Casuros à latere domini sinistro mille, & decem millia à dextris eius, quid significet. 74.A B
Cauere à propria voluntate debemus. 86.L.M
Cauendæ sunt cogitationes inutiles. 84.L.M
Cauendum est à dæmonio meridiano. 149.D
Cauendum est audire vnde lædamur, etiam si à religioso viro, imò etiam si ab angelo profertur. 89.E.F.
Cauendum est ne aliquando conqueramur lampades nostras esse extinctas. 121.M
Cauerna maceriæ, maceriæ angelorum, qui ceciderunt loca. 168.B.C
Cauernæ, piæ mentes & studiosæ fieri studeāt melius quàm in eis inueniri. Ibidem.D.E
Causa diligendi deum. 270.K
Causæ reddentes securos præliantes de prælio inito. 100.D
Causæ tres adsignari solent cur Deum quærentes nonnunquam frustrari soleant. 178.M. & *per totum sermonem.*
Cautela & verecundia sponsæ quærētis verbum, & de commendatione verecundiæ. 186.H
Cauteriū cōspirationis antiquæ portamus omnes. 176.L
Cecidimus omnes in lapsu primi hominis super aceruum lapidum, & in luto: quo fit vt non solum inquinati, sed & vulnerati simus. 32.F
Celebrare deuote debemus aduentum dominicū. 3.A
Cælum sanctam animam, solem intellectum, lunā fidem, astra virtutes dicimus. 14[illegible].E
Cælum sicut pellem dei sapientia Christus extendit. 142.K
Cæli ad quos rapimur, tres sunt. 121.E
Cælestis gloria perfici non potest absque præsenti ecclesia. 173.E
Cælestis habitatio montes & colles, id est, supercælestes spiritus habet, qui & oues etiam nominantur. 161.I. & *sequen.*
Cælestis habitationis statū, nil sic propriè repræsentat, quomodo alacritas laudantium deum. 128.L.M
Cælestis patria & felicitas commendatur. 148.I
Cælesti benedictione indignus conuincitur, qui dubio quærit affectu. 287.I
Celsitudo in prælatiōe, sed solicitudo maior. 253.K
Cella ex vinaria non omne donum spiritus prodire putatur. 159.A
Cella vinaria domus, in qua erant discipuli congregati. Ibidem
Cella vinaria, domus orationis. Ibidem.
Cellarum quare vna vinaria, altera aromatica, tertia vnguentaria vocentur. 138.I.K.L
Cellaria Christi, cogitanda sunt loca odoramentis plena, referta deliciis. 138.D.E

Cellaria moralis disciplina, tria continetur, subesse, coesse, praeesse. 138.I.K
Centum milium annorũ vita, non sufficit ad deũ, sicut dignum est, quærendum. 84.B
Centurio non credidit ex eo, quod vidit, sed ex eo, quod audiuit, quia fides ex auditu. 144.C
Charitas aliena opera, facit sua. 280.C. *Denique requiratur.*
Charitas animam conformat & maritat verbo. 184.H
Charitas animam dilatat, vt fiat habitatio dei. 143.G.H
Charitas, castitas, & humilitas, nullius sunt coloris, sed non nullius decoris. 198.B
Charitas Christi quanta fuerit, etiam per descensum ad inferos intelligi potest. 2.A
Charitas conseruat indiuiduam vnitatẽ. 280.A
Charitas duplex actualis & effectualis: & de eius ordinatione. 159.H.*& per totum sermo.*
Charitas ecclesiæ ad Christum indissolubilis est. 181.L
Charitas est, per quam homo interior crescit. 23.H
Charitas est vita fidei. 34.D
Charitas est fortior morte. 28.C
Charitas fraternitatis summopere seruanda est. 145.C.D
Charitas in actu & affectu. 155.H
Charitas, lex domini immaculata. 273.M
Charitas mater bona. 188.F
Charitas mortem infert, quæ à corde fit & procedit. 198.E
Charitas multiformiter aliis virtutibus præfertur. 145.D
Charitas nimia in Christo. 31.D.E
Charitas non quærit, quæ sua sunt. 208.H
Charitas non sinit mentem esse sui iuris, quam semel affecerit. 204.I
Charitas, patientia, voluntas, diuersa loquuntur & sentiunt. 66.E
Charitas per discretionem ordinatur. 158.M.*& per totum sermonem.*
Charitas perfecta virtus. 198.B
Charitas syncera de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. 273.K.L.*Memini.*
Charitas tenacior glutino. 181.L
Charitas tractatur. 145.D.*&* 165.M.:67.E.*&* 192.L.*&* 220.K
Charitas vnde procedit. 276.E
Charitas fortis vt mors. 207.C
Charitatis dotes. 188.F
Charitatis dilatatio tractatur. 143.G
Charitatis fiducia. 156.H.*& sequentibus.*
Charitatis intuitu cõtra charitatem perpetratum, militare non debet. 266.G.H.I.K
Charitatis nomine multifariam abutitur. 280.M
Charitatis ordinatio tria in anima nostra distribuit, Marthæ administrationem, Mariæ contẽplationem, Lazaro pœnitentiam. 49.I
Charitatis ordo. 159.K
Charitatis paruitas, amplitudo, latitudo, sublimitas. 143.H
Charitatis proprietates. 190.F
Charitatis syncerıtas. 192.I.K.*& per totam epistolam.*
Charitati [illegible] deseruiendum est. 210.E.F
Charitati ampliori plerumque adstringitur, qui post increpatoria conualuerunt de infirmitate, quàm qui fortes ab initio permanserunt. 145.G.H.*& sequentibus.*
Charitate & non necessitate exinanitus Christus. 154.K L
Charitate fraudari, contra charitatem est. 159.G.
Charitate nimia dilexit nos Christus. 31.D
Charitate refrigescente, diffidere non debemus. 136.I.K.
Chrisma in Christi baptismate non defuit. 13.I
Christus ab anima sancta suscipitur, tanquam sponsus: ab anima infirma tanquam medicus. 147.K.*& per totum sermonem.*
Christus absque tanta, quam assumpsit, difficultate & labore, humanum genus redimere potuit. 129.E
Christus acuto visu, iudicio velox. 163.D.E
Christus ad iudicandum veniet in humana forma, vt electis mitis appareat. 177.C.*& per totum sermonem.*
Christus ad nos veniens, videamus quis veniat, vnde, quo, ad quid, quando, & qua. 1.B.C.F G.H
Christus assumpsit nostras infirmitates. 3.F
Christus attulit diuitias. 11.I
Christus attulit medicinas preciosas in aduentu suo. *Ibidem.*G
Christus comes facundus. 147.F
Christus communitatis amator. 19.H
Christus cõparatur capreæ, propter visus acumẽ. 163.D.E.*Comparatur & hinnulo. Ibidem.*
Christus cum omnino perfectus fuerit, quomodo intelligitur quod legitur in euangelio, Iesus autem proficiebat. 5.L.M
Christus cum sit dominus omnium, cur ei à patre dicitur, Postula à me, & dabo. 144.A
Christus decorus in substantia diuina. 156.L
Christus descendit ab inenarrabilibus cœli diuitiis. 35.A
Christus descendit in carcerem, vt educeret vinctum de domo carceris. 17.D
Christus dicẽdo in terra nostra, proprietatem abnuit, societatem non respuit. 166.C
Christus elegit quod molestius est, præsertim paruulo, & pauperis matris filio. 14.M
Christus est flos campi, horti, thalami. 157.I.K *& per totum sermonem.*
Christus esuriuit iustitiam. 3.F
Christus ex nobis assumpsit, quæ pro nobis sustinuit. 179.C
Christus exterius speciosus forma præ filiis hominum, interius vero candor lucis æternæ. 20.C.
Christus factus est nobis sapientia in prædicatione, iustitia in peccatorum absolutione, sanctificatio in conuersatione, redemptio in passione. 137.K
Christus factus est quasi saccus plenus misericordia. 17.L
Christus fasciculus myrrhæ inter prospera & aduersa. 155.E.F
Christus fidelis consiliarius, fortis auxiliarius, efficax patronus. 4.D
Christus filius carnis Adæ, sed non filius præuaricationis Adæ. 41.B
Christus futurus est rationi plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis. 129.G
Christus humanitatem suam ab ecclesia subtraxit, vt daret locum fidei. 179.I.K
Christus ibi prius medicinam apposuit, vbi primus vulneri patebat locus. 41.D
Christus imago dei, homo ad imaginem. 182.C
Christus in capite spõsus, in corpore sponsa. 143.C
Christus in carne didicit misereri. 163.H.I
Christus in carne didicit obedientiam. *Ibidem.*
Christum in carne præsentem fieri desiderabant patres antiqui. 123.L
Christus in carne visibiliter operans mirabilia, ostendit se esse, qui ante inuisibiliter operabatur. 125.A
Christus incomprehensibilis, prius inaccessibilis, inuisibilis & inexcogitabilis, nunc comprehẽdi, videri & cogitari voluit. 54.C
Christus in diuinitate nihil habebat, quo ascẽderet, descendit, propterea factus homo, vt ascẽderet: descendamus igitur, vt ascendamus. 37.G
Christus in mundum venit, à quo non aberat, sed apparuit, qui latebat. 2.F
Christus in primo aduentu fuit redemptio nostra, in vltimo apparebit vita nostra, in secundo est consolatio nostra. 3.H
Christus in sua humanitate nõ magnus dominus prædicatur, sed paruus & amabilis. 158.F
Christus in sua incarnatione soluit vinctum, illũminauit cæcum, reduxit erroneum, reconciliauit reum. 137.L
Christus in suo descensu dat sentire fideliter, proferre vtiliter, efficaciter adimplere. 132.M
Christus in vita passiuam habuit actionem, & in morte passionem actiuam sustinuit. 31.M
Christus inuitando sponsam ad culturam vinearum ostendit zelum, quem ad animas habet, quæ per vineas significantur. 167.G
Christus iustus & misericors, saluator & iudex. 163.E.*Christus.*
Christus laborem considerauit & dolorem. 31.M. *& sequentibus.*
Christus medicus noster sciebat se ad infirmos descendere. 133.H.I
Christus minister bonus carnem suam in cibum, sanguinem in potum, animã in precium dedit. 162.D
Christus minoratus est multo magis angelis. 17.C
Christus miser fieri voluit. 275.K.*Sed iam.*
Christus mons coagulatus, mons pinguis ad se trahit omnia. 96.E
Christus mori potuit, quia homo fuit: & quia iustus, mors eius nos liberare potuit. 101.L
Christus mulctatur morte, turpatur cruce. 286.D
Christus non ociose tertio repetiit, Petre amas me. 180.C
Christus nunquid repellet quærentem, qui & contemnentem requirit? 185.E
Christus occisus tulit peccata tripliciter. 31.F.G
Christus paruulus factus est, vt fieret paruitatis exemplum. 21.I
Christus pascitur & pascit. 175.E
Christus patiendi speculum, patientis præmium. 157.M
Christus pauper factus est propter nos. 13.D
Christus per carnem vmbra est fidei, qui per spiritum est lumen intelligentiæ. 158.K
Christus per mare ambulans apostolos quasi volebat præterire, nec tamen istud volebat, sed magis eorum probare fidem. 178.B
Christ⁹ pro nobis pass⁹ est dextrũ latus fodi. 74.G
Christus quanta nobis largitus sit bona. 79.E *& per totum sermonem.*
Christus quanto pro nobis vilior, tanto nobis charior esse debet. 17.M
Christus qualiter ab anima deuota suscipi debeat. 3.H.I.*&* 147.G.H
Christus etsi de cœlo est, de terra tamen loquitur. 166.A
Christus quibus & quando volebat sapiens, sapientior, sapiẽtissimus apparebat, & semper virilem animũ habuit, ideo semper vir fuit. 5.M
Christus recumbentibus non dedignatus est apparere: quanto magis orationi incumbentibus apparet? 36.L
Christus rex in exilio mãsuetus, in iudicio iustus,

in regno gloriosus. 18.K
Christus salus cum salute veniet, & cũ salute, vnguentis & gloria venit. 9.F
Christus sanctos apostolos exprobrauit, non igitur moleste ferre à prælatis, seu etiam aliis minoribus exprobrari. 36.L
Christus se dominum vniuersorum monstrauit. 37.B
Christus semetipsum exinaniuit vsque ad hoc vt pasceretur, ipse omnium pastor. 154.K
Christus sex nominibus vocatur. 108.C.D
Christus solus irrisui fuit in passione, qui solus poterat esse terrori. 144.B.Et solus.
Christus solus intrat in cælum, non tamẽ truncus, sed cum membris suis ei adhærentibus. 94.A
Christus sponsus æqualiter & indifferenter præsto vbique est, diuinæ præsentia maiestatis, gratiæ tamen exhibitione seu inhibitione quibusdam longe, quibusdam prope est. 163.L
Christus sponsus tanquam gigas exultauit ad currendam viam, nos vero nisi vnguenta sua spirauerit, non curremus. 137.C
Christus suauis est gustui, dulcis gutturi. 158.K.L
Christus suscipitur ab anima sancta tanquã sponsus, ab anima infirma tanquam medicus: & ibi de differentia cogitationum. 147.K. & per totum sermonem.
Christus talis apparuit, qui merito amaretur, verax per se, iustus pro hominibus, mitis hominibus. 174.H
Christus tollit peccata nostra à manu, ab oculo, à collo, à carne. 3.K
Christus totus mihi datus, totus in meos vsus expensus est. 17.C.D
Christus totus suauis, totus salubris, totus delectabilis, totus secundum sponsæ vocem desiderabilis. 20.D
Christus triginta annis operatus est salutẽ in medio terræ, affixus cruci, addictus morti. 90.E
Christus tribulationem & dolorem inuenit. 80.K
Christ⁹ venit in angelis, accelerat in patriarchis, appropiat in prophetis, adest in carne, respicit in miraculis, loquitur in apostolis. 164.C
Christus venit in plenitudine vnctionis gratiæ & veritatis. 133.H
Christus verbum dei quomodo, & in quibus virtutibus recipitur. 3.H
Christus viuẽdo viuere docuit, moriendo mortem securam reddidit. 101.H
Christi beneficia, & labores tanti pro nobis suscepti, valde nos obligant ad eum amandum. 91.D.E.F
Christi cõuersatio super terrã fuit aurora. 148.L
Christi infirmitas & maiestas memoratur. 102.C
Christi magna exinanitio ad carnem, mortem & crucem. 129.D.E
Christi natiuitas à duobus nos liberauit inimicis. 13.M
Christi posteriora aliquid habẽt, quod videre delectat. 160.L
Christi redemptionis modus & fructus. 129.B
Christo debemus vitam nostrã, qui pro nobis suã posuit. 91.D.E
Christo & eius gloria omnes frui cupiunt, sed pauci imitari eum volunt. 139.H
Christo existente in sepulchro, quid nobis faciendum sit. 34.G.H
Christo in cruce dormiẽte, exiuit de suo latere sanguis & aqua ad formationem ecclesiæ: sicut Adam dormiente à latere eius costa sublata est, de qua formata est Eua. 36.A. & sequentibus.
Christo nos à lege peccati & mortis liberante, cur adhuc morimur. 102.D
Christo supra modum debitores sumus. 91.D.E.F & per totum sermonem.
Christum apprehendere poteris citius sequendo, quàm legendo. 213.E
Christum crucis ignominiam subire, tria compulerunt. 118.I
Christum dedit nobis deus pater per Mariã propter sanitatem. 11.E
Christũ differentia quadruplici multi sequuntur. 109.L
Christum diuersis rebus comparari, non est inconueniens. 5.H
Christum introiisse in castellum quid significet. 48.K
Christum legimus ex patre, in patre, cum patre, à patre, pro patre, & sub patre. 62.D.E
Christum melius est modo arguentem & docentẽ audire, quàm in die iudicij iudicantem. 84.H
Christum pasci inter lilia, & candore & odore virtutum delectari dicitur. 175.E
Christiani à Christo nomen acceperunt. 119.E
Christianus sum, frater Christi sum, hæres dei, cohæres Christi. 132.E
Cibus bonus obedientia, cibus bonus patientia, si tamen sapientia triplici condiantur. 82.K
Cibus cordis. 30.L
Cibus dei est impletio verbi seu voluntatis eius. 176.A
Cibus in ore, psalmus in corde sapit. 126.G
Cibus meus Christus, & ego eius. 175.E.F
Cibus meus, inquit, Christus dominus, est vt faciã voluntatem patris mei, sed hic, non in patria. 176.E
Cibus purgatorius, contemplatorius, cõsolatorius. 275.A
Cibi Israel tres sunt. 121.H. Cibi Israel.
Cibo fortiori egent, qui egregiis facinoribus vacant: viuant de paleis Aegypti, qui operibus luti & lateris deseruiunt. 20.C
Cibo boni operis, & orationis potu sumpto, anima ægrota per contemplationẽ pausat. 134.L
Cibo indigesto comparatur scientia sine operibus. 151.D.E. Sunt nanque.
Ciborum obseruatores, morum vero neglectores, inuehũtur. 2.G.H. & 146.H. & 283.D.E.F. vtiliter.
Cibos coitu procreatos generaliter vitantes, arguuntur. 171.E.F
Cibos spirituales sicut & corporales, quidam cito sapiunt, quidam vero vt sapiant, condire oportet. 32.E
Cibaria & vestimenta delicata reprehenduntur. 42.H.I
Cinctoriis tribus accingimur & cohibemur. 120.E. Tria.
Circuncidi quare Christus voluerit. 16.F
Circuncisio quare octaua die celebratur. Ibidẽ. L
Circuncidi in omnibus sensibus, & non in vno solo membro debemus. 16.G.H
Circuncisio, quid sit. 17.C
Circũciso domino in eo nec neruus rumpitur, nec os comminuitur. 121.L
Circundari vir qualiter à fœmina potuerit. 6.A
Ciuitas cœlestis ex adipe satiatur. 22.M
Ciuitas, sponsa, oues, vnum sunt. 180.C
Clamat stabulum pœnitentiam, clamat præsepe, clamant lachrymæ, clamant panni in Christi natiuitate. 15.B
Clamemus in cœlum, quia sub cœlo omniũ labor & dolor. 80.M
Clamor pauperum cõtra pontifices, aurum in frænis equorum seu mularum apponi facientes.
Clarauallis est Hierusalem, quæ cœlesti Hierusalem sociata est. 202.H. Viro honorabili.
Clareuallis situatio & descriptio: 342.I
Clarificat filius patrem, sicut & à patre clarificatur. 179.K
Clarificatus est filius magnificentissime. Ibidem. L.M
Claritas vna & coæterna est patris & filij. Ibidem.
Claues, quæ nobis occulta reserant, tres sunt. 121. B. Claues.
Claues regni cœlorum accepit Petrus, quæ sunt potestas claudendi & aperiẽdi, atque inter claudendos & admittendos discretio. 174.A
Clerici ab hominibus vsurpant, quod delectat. 283.D.E.F
Clerici aliud esse, aliud videre volunt. 256.M
Clericorũ forma, qualis esse debeat vt merito præfecturam adsumere cogantur. 257.M. & sequentibus.
Clerici laute viuentes inuehuntur eleg ãter & vtiliter valde. 146.H.I. & 283.D.E
Clerici multi nullius sunt ordinis. 256.M. & 283.C.D
Clerici partem habentes in terra, partem in cœlo vendicare qualem præsumunt. Ibidem.
Clerici peccata populi comedunt. 284.B
Clerici qui peruerso ordine quærunt ecclesiasticæ beneficia reprehenduntur. 283.H.I
Clerici qui preces debitas non faciunt pro fundatoribus, culpantur. 284.B.C.G
Clerici vt se corrigant admonentur. 106.B
Clericis conceditur vt bene viuentes, & altario seruientes, de altario viuant, viuant quidem, non luxurientur. 189.F
Clericos facilius curia recipit bonos, quàm facit. 257.M
Clericorum abominatio & ambitio culpatur. 106.C.D
Clericorum insolentia culpatur. 220.F. & 283 L.M
Clericorum periculum vehementer formidandũ. 139.E. vtiliter.
Coadiutores dei sumus consensu voluntatis. 265.E
Coagulum passionis, & pinguedo sanitatis fuerunt in Christo mõte montium. 119.G. In mõte.
Coesse aliis debemus in mansuetudine. 138.K.L
Cogimus quodammodo deum vt iudicet & condemnet. 16.K
Cogita qualem te fecit deus. 79.F
Cogita vnde venis, & erubesce: vbi sis, & ingemisce: quo vadis, & contremisce. 87.B
Cogitare debemus dei maiestatẽ cum timore, charitatem cum amore. 2.F.G
Cogitare debemus bona aliorum, quæ non habemus, & nunquam econtra. 98.G.H. vtiliter.
Cogitatio bona deo danda, non nobis. 148.C
Cogitatio inutilis vitanda est. 84.M
Cogitatio mala à nobis, bona à deo. 148.A
Cogitatio mala animam decolorat, affectio vulnerat, consensus necat. 84.M
Cogitatio pudica & pacifica à sapiẽtia dei procedit: quòd si talis nõ fuerit, nec procedit. 92.D.E
Cogitationes hominum vanæ, aut per angelos malos immissæ, pro virtutibus se ingerunt. 169.L
Cogitationes malæ, an de corde nostro sint, an à spiritu maligno, sine periculo ignoratur. 148.B
Cogitationes malas quomodo viriliter repellere debeamus. 95.F. & sequen.
Cogitationes paruulorum seu inchoantium & cogitatio perfectorũ: quomodo differant. 99.I.K

Cogitationes vanæ contemplationem impediunt. 88.F
Cogitationes vanæ, quas passim suscipimus, inexcusabiles sunt. 86.G
Cogitationum differentiæ, vnde oriantur. 148.B
Cogitationum ociosarum primũ genus lutum simplex est, secundum limus, tertiũ fœditissimum cœnum. 95.G
Cogitationem bonam, consensum, & opus in nobis operatur Deus. 265.F
Cognatio animæ ad verbum. 182.C
Cognatio fidei & spei germana, quod illa credit, & hæc sperat: & charitas ad quod creditur & speratur currit. 76.G
Cognitio tui, gradus ad notitiam. 161.I
Cognitio tui pernecessaria. Ibidem.
Cognitio tui & Dei. Ibidem.
Cognitio tui & Dei præcedit scientiã. Ibidem.
Cognitione non solum, sed & amore adhærẽdum est Deo. 194.D
Cohabitatio virorum & mulierum, continentiæ repugnat, & damnatur. 170.G
Cohærentia triplex, timor, pudor, amor. 84.B.C
Coitu procreatos cibos generaliter vitãtes, reprobantur. 171.E.F
Colit Deum nemo, nisi qui ei volũtariè subiectus est. 15.G
Colles pro dæmonibus intelligi possunt. 162.F
Collis nomine designatur intellect⁹ animæ. 153.L
Columba non incongrue venit ad indicandum agnum. 18.F
Columbarum ætas & non turturum pro oblatione Christi designatur. 166.F
Columbæ meditatio contemplatione, hirundinis vero clamore actio designatur. 83.H
Columnis quatuor morum, & tribus fidei colũnis Maria extruxit Christo domum. 108.B
Comedite amici &c. 273.H
Commendat eos Deus, quos castigat & arguit. 85.F
Commixtio triplex. 14.F
Commoto corde accedere ad altare, quàm periculosum sit. 270.E
Comparatio ad probandum quomodo deus indigne ferat, quòd sic sua paruipendimus beneficia. 15.D
Comparatio animæ, & araneæ ex suis visceribus telam ad muscas capiendas texentium. 103.F
Comparatio animæ corpori infusæ, ad nobilem & diuitem in domo pauperis hospitatum. 3.M & 4.A
Comparatio de hoc quòd sicut de latere Adæ dormientis formata est Eua: sic & de latere Christi dormientis constituta est sponsa Christi ecclesia. 36.A.& sequen.
Comparatio de Dauid, Goliath & quinque lapidibus pulchra & vtilis. 44.M
Comparatio de cereo extincto, & voluptate transacta. 82.F.G
Comparatio de cibo indigesto, & scientia sine operibus. 151.E.& sequen.
Comparatio de Dina & curiositate. 87.K
Comparatio de his, qui nulla ratione separari queunt à terrenis & corporalibus consolationibus & voluptatibus. 1.A
Comparatio de hoc, quòd Andreas optabat crucem, Christus vero dixit, Si possibile est trãseat à me calix iste. 66.B
Comparatio de hoc, quòd nemo timere sibi debet de animæ humiliatione. 152.B.C
Comparatio de hoc, quod dictum est sponsam pulchram esse inter oẽs mulieres. 152.F.& 152.G
Comparatio de hoc quod sicut seculares in præcipuis festis præparant delicata cibaria: sic spirituales viri spiritualia præparare debent. 55.I
Comparatio de vetere Adam in nobis effuso, vt nunc nouus Adam Christus in nobis effundatur. 56.H
Comparatio de medicina corporali ad spiritualem. 34.M
Comparatio de milite à rege expulso. 83.B
Comparatio de secularibus ad claustrales. 98.G
Comparatio de spiritualibus operatoribus cum corporalibus, qui in suo exercitio longe præstant spiritualibus. 89.D
Comparatio dignitatis sensuũ adinuicẽ. 86.K.L
Comparatio de nonnullis, qui inter duas epulantium mensas ieiuni remanent. 99.I
Comparatio duorum Iesuum præcedentium cum nostro Iesu domino nostro, cum salutari admodum doctrina. 7.H
Comparatio eorũ, qui in monasterio vniuersa feruẽter, & aliorũ, qui negligẽter agũt: illis paradisus terrestris, istis infernus superior. 39.L.M
Comparatio ferendi luminis in domo vel sub dio. 10.L
Comparatio hominis manus prurientes vsque ad sanguinem scalpentis, & animæ titillãtis voluptates seu cogitationes recipientis, quanuis vterque sciat post voluptatem admissam dolorem successurum. 103.F
Comparatio infirmitatis animæ ad infirmitatem corporis. 110.H
Comparatio Ioseph patriarchæ ad Ioseph virum Mariæ. 6.F
Comparatio præuaricationis Adam ad mortem, & obedientiæ Christi ad iustitiam, & vitam operantis. 102.A
Comparatio quinque affectuum animæ cũ quinque sensibus corporis. 86.H
Comparatio quòd concha debet fontem imitari. 134.I
Comparatio vtilis de actionibus electorum, & reproborum. 196.A.B
Comparatio secundi Adam ad primum, & Mariæ ad Euam 51.M
Comparatio vestimenti inquinati, quòd repente exuimus, & animæ vitiis & immundis cogitationibus deturbatæ, quam tamẽ deserere negligimus. 103.E
Comparationes bonæ, & vtiles. 101.I.K
Comparantur homines carnales his, qui in aquis submerguntur. 1.A
Comparantur vineæ florentes nouitiis. 167.B
Compatiendi modus vbi æger ægro, famelicus famelico compatitur. 275.C
Comprehendit homo Deum timore, & amore. 261.F.G
Compunctio quadruplex. 133.A
Compunctionis duo genera. 164.B
Concha fontem imitetur, vtilis comparatio. 134.I
Conchæ non carnali similes esse debent imperfecti, & semipleni. Ibidem.
Concupiscentia carnis, oculorum, & vitæ superbia non sunt ex patre. 94.L
Concupiscentia carnis, oculorum, & vitæ superbia qualiter declinantur. 98.A
Concupiscentia carnis, oculorum & superbia vitæ, qualiter vicuntur. 36.B.C
Concupiscentia nobis hæreditaria, est angelus Satanæ. 176.L
Concupiscentiæ carnales connaturalem homini mansuetudinem exterminant. 155.L.M
Concupiscentiæ vitio, quàm difficulter resistatur. 95.E.F
Concupiscentiæ virus omnia membra inficit: quo fit, vt nisi cum atroci violentia, & vehementi colluctatione gratia dei cõfortata, quis euadere peccatum non possit. 94.Vnde enim.
Concupiscentiis nostris totis viribus resistendum est, & præcipue primis motibus. 164.A.Nõne
Conditiones animæ quæ sponsa dici meretur. 178.A
Conditiones, quibus aliquis in hac seculi tentatione positus se sanctum dicere, & humiliter præsumere possit. 99.F
Condonari commissa, quid sit. 24.K
Confessio ornamentum est animæ. 215.I.K
Confessio gratiæ, gratiam designat in anima confitentis. 172.L
Confessio humilis sit, pura, fidelis. 133.E.F.G
Confessio simulata est nonus superbiæ gradus. 278.G.H
Confessio vera quæ sit. 9.L
Confessio verecunda inuenit apud deum, quo se humiliando deiiciat &c. 124.M
Confessio vtilis elici potest ex scriptis. 298.capitulo.10.& 11.
Confessionis modus. 102.F.G
Confessionis nummus declaratur. 34.I
Confessione humili peccata remittuntur. 125.L & seq.
Confessionem & decorem induere. 9.K
Confessionem præcedat timor duplex, & pudor duplex. 133.A.B
Confessionem quatuor impediunt. 117.I
Confitentur aliqui domino, quoniam potens est, alij quia bonus eis est, alij quia simpliciter bonus est. 273.L
Confidere in propria virtute, pessimum. 71.C
Configenda est caro sagittis tribus. 145.I
Conflictus vitiorum, & virtutum. 87.I.& per totum sermo.
Conformitas animæ ad verbum per charitatem, quàm iucunda & optabilis sit. 184.G.H
Confusio est nos caput sursum habere, qui cor sursum non habemus. 87.C
Confusio teporis præsentium temporum ad cõparationem ardoris antiquorum patrum. 123.I
Conscientia felix, in qua luctamen timoris, & lætitiæ reperitur. 10.L
Conscientiæ liber. 103.C
Conscientiæ purificandæ forma. 157.F
Conscientiæ testimonium, de quo gloriatur Apostolus, quid sit. 57.F
Conscientiæ testimonium gloria nostra. 199.B
Consensu & deliberatione ad mortem peccamus. 85.A
Consentire debemus deo, aduersario increpanti. 185.G
Conseruatio pacis mutuæ. 90.A
Considera quanta sit apud te dignatio dei. 20.F Et tu ergo.
Considera quid natus, & qualis natus sis. 254.F
Consideratio Dei parit spem, & charitatẽ. 84.K
Consideratio duplex. 70.A.Vtiliter.
Consideratio nostra à nobis incipiat. 253.H.I
Consideratio passionis, & laborum Christi facit animã illæsam pergere inter prospera & aduersa. 155.D.& per totum ser.
Consideratio perutilis, qua prudẽtia, iustitia, fortitudo & temperantia, & alia bona acquirũtur. 252.H
Consideratio quærat, quod sermo nõ explicat &c. 259.C
Consideratio triplex, quæ omne opus præuenire debet. 256.E
Consideratio nostri parit timorem, & humilitatem.

tem. 84.K
Consideratio tui peroptima. 72.L
Consideratio vtilis & compunctiua eorum, quæ anima à corpore separata inueniet. 94 I
Ex consideratione remedij, periculi æstimatur quantitas. 15.C
Considerandū qualis sis, & qualis fueris. 254.K
Considerandum quid, quis, qualis. Ibidem.F
Considerationis species tres. 259.B
Considerationi aliquando, & non semper actioni nosmetipsos dare debemus. 252.G
Consideremus quales sumus, & quales fuerimus. 254.F.G
Consideremus quanta sit erga nos Dei dignatio. 20.F.Vtiliter valde.
Consideremus quid nati, & quales nati sumus. 254.H.I.Porro percunctanti.
Consilium salubre Ber. ad vulpeculæ astutiā destruendam, suggerentis monachis ac cæteris neophytis, prædicationis officium ad hoc non assumptis. 169.H.I
Consilia bona, quæ sint. 197.G
Consilia perfecta non sunt absque prudentia, & beneuolentia. Ibidem.
Consilium dei magnum, quod ab æterno latuerat, prodit in lucem ad miseri cōsolationē. 214.A
Consilium duplex, bonū quod assumunt boni, & malum quod mali assumunt. 214.D.E.F
Consilium proprium, quàm malum sit. 35.D.E
Consilium salubre qualiter timoratus quisque se habere debet, quando perplexus reperitur de re aliqua, an sit dei voluntas, vel non. 93.E vtiliter valde.
Consilium salubre ad corpus. 3.M
Consolatio ad pusillanimes. 82.E
Consolatio bona cum à peruersis blasphemamur benefacientes. 139.M.vtiliter.
Consolatio bona. 83.D
Consolatio duplex passionis Christi, memoria, & spes de futura gloria. 168.C
Consolatio & affabilis pacificatio sponsi ad sponsam pro austera increpatione prius facta. 148.A.B
Consolatio mundi ad nihilum vtilis. 11.F
Consolatio eius nostra Christus. 17.K
Consolationis dei verba. 120.A.Verba.
Consolationis respiratio pauperibus spiritu. 104.B
Consolatione diuina, qui sunt digni. 15.M
Consolationem recipit anima viatrix, contemplatione diuini luminis. 153.M
Consortia eorum, qui salutem impediunt, expauescenda. 21.C.D
Conspirationis antiquæ cauterium portamus omnes. 177.L
Conspirauerunt primi parentes, aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Ibidem.K
Consuetudo, & neglectus auertunt nos. 251.L
Consuetudo mala ducit ad incuriam, & neglectum. Ibidem.
Consuetudo mala catenæ comparatur, quæ facilius dissoluitur quàm rumpatur. 87.L
Consuetudo peccandi, quæ sit. 278.C.At postquam.
Consuetudinis vlcus, qualiter amputetur, & sanetur. 156.A
Consulentem deum, qui audire nolunt, eum finaliter condemnantem audient. 84.H
Contemplatio deuota de nomine Iesu. 7.H.& 18.A
Contemplatio diuinæ suauitatis & gloriæ, solis mente & corpore puris conceditur. 172.I
Contemplatio pro distributione temporum, tribus modis distinguitur. 113.B.C.Et notandum vbi Bernardus se reprehendit de cura suscepti regiminis.
Contemplatio tractatur. 105.A.B.C.D.& 168.E.& 215.M.& 253.H.& 259.H & 298.H
Contemplatio vtilis de sponsa in lectulo suo dilectum quærēte: & de mulieribus, quæ venerūt, vt vngerēt Iesum. 158.K.& per totū sermonē.
Contemplationis circa deum tres mūdi sub figura trium cellarum. 138.E.& per to.ser.
Contemplationis & actionis necessaria vicissitudo declaratur. 165.D
Contemplationis excessus duo sunt, vnus in intellectu, alter in affectu: vnus in lumine, alter in feruore: vnus in acquisitione, alter in deuotione. 159.C
Contemplationis ocium, & studium prædicationis vicissim intermittat anima Deo deuota. 164.K
Contemplationis opus nonnunquam prædicationis gratia intermittendum est. 154.C
Contemplationis quatuor sunt species. 261.G
Contemplationis quies pro lucro animarum libēter intermittenda est. 160.E
Contemplationis quies, præiuddicare non debet sanctæ obedientiæ actibus. 185.A.B
Contemplationis theoricæ arcanum. 139.A
Contemplationum duo genera sunt. 168.F
Contemplationi sanctæ nihil deperit. Ibidem.F & per totum sermonem.
Contemplationi vacantes, non sunt ociosi, vel spernendi. 130.B
Contemplationem tria impediunt. 51.E
Contemplatione pausat anima ægrota. 134.L
Contemplatiuam ante actiuā (quæ sub obedientia agitur) quærere, est odor præposterus. 157.C.D
Contemplatiuos importune molestantes reprehenduntur. 161.E.F
Contemplatiua vita est à nobis eligenda, actiua vero (si præcipitur) patienter est tolerāda. 86.F
Contemplatiuorum alij ascendunt, alij rapiuntur. 121.G
Contemplari Deum nemo potest, nec verbum Dei prædicare, nisi habuerit mētis puritatem. 168.K.L.
Contemplatores alij ascendunt, alij rapiuntur. 121.G.
Contemptus culpam facit maiorem, vel minorem, secundum differentiam præcipientium. 267.B.C
Contemptus mundi tāgitur. 3.B.65.M.& 87.D & 213.G.215.D.215.F.G
Contentio vitiorum. 282.I
Contētio virginitatis, & humilitatis adinuicem. 4.K.L
Continentia non habet meritum absque puritate intentionis. 126.H
Continentia non habet meritum, quæ gloriam requirit humanam. Ibidem.
Continentiæ hostes caro, mundus, dæmonia. 46.E
Continentiæ murus, quàm sit solidus. 50.L
Contra aduersariū maiore fortitudine, & cautela opus est ab ea parte, vnde insistit acrior. 218.I
Contra eos, qui in solennitatibus nimis coriose vestiuntur, & cibantur. 42.I
Contraria sicut simul esse non possunt: sic nec carnales & spirituales deliciæ. 189.E
Contremiscenda est diuina maiestas. 199.D
Contritio & confessio tractantur. 132.K.& per totum ser.
Contritio est vnguentum sua fragrantia totā domum ecclesiæ replens. 128.E
Conueniunt plures de nomine Iesu, & ibi deuota contemplatio de nomine eius. 18.A
Conuersatio monasterij, baptismus secundus est. 270.
Conuersationis alienæ sumus curiosi exploratores, aut iudices temerarij. 153.K
Conuersationis honestæ instructio. 109.M.& 130.A
Conuersationis spiritualis, contemplationis primus gradus, vt in consideratione nostra turbemur per timorem, diuina respiremus per spem. 84.K
Conuersationis spiritualis vtilis traditio. Ibidem.
Conuersari sic debet Christi minister, vt ex moribus exterioribus existimentur compositiones interiores. 95.H
Conuersio bona timor domini. 85.M
Conuersio duplex, interior & exterior. 23.M.& 49.B
Conuersio mala, conuersio bona. 24.A
Conuersionem nostram quatuor solent præcedere status. 85.H
Conuersionis perfectæ forma. 21.F.& 24.B
Conuersos ad dominum, iam non solicitet carnalium cura parentum. 20.H
Conuersus in tribus per considerationem peccatorum, per metum suppliciorum, & per spem veniæ conuertitur. 46.C
Conuertere anima mea in requiem tuam, pulchre deducitur. 57.H.Interim.
Conuicium apertum nō modo prohibetur, sed clandestinum, & venenatum susurrium. 145.E
Conuiuium magnum est, in quo apponuntur misericordia, iustitia & gratia. 27.M
Cor ante ruinam exaltabitur. 149.M
Cor durum, pessimum. 251.M
Cor peruersum. 24.C
Cor hominis prauum, sensus eius proni in malum. 80.M
Cor in quatuor affectionibus est, quid diligas, quid metuas, vnde gaudeas, seu contristeris. 24.C
Cor leuare, quid sit. 38.H
Cor paratum ad aduersa, & prospera. 24.E
Cor sursum habere seu deorsum, tractatur. 98.E per to.ser.
Cordis custodia, quæ præstantior est, sine manus, & linguæ haberi non potest. 89.H.I
Cordis duri conditiones. 81.M
Cordis petitiones tres. 25.G
Cordis instabilitas. 297.L
Cordis pij est, cedere importunitati. 241.E
Cordium nostrorum duritia declaratur. 41.H
Corde infimo qui sint, & qui corde alto. 98.F
Corda nostra donec in hoc seculo diuisa sunt, paulatim ad superna leuanda sunt. 39.K
Cornua crucis quatuor. 32.M
Corona Christus est pro se patienti, & eum coronans. 157.M.& 158.A
Corpus animum aggrauat, ne lumen incircunscriptum videat. 141.D.E
Corpus aut tabernaculum militantis, aut stabulum viatoris. Ibidem.D
Corpus Christi mysticum se solos esse gloriabantur stulti quidam hæretici. 170.E.F
Corpus luto, sputis & huiusmodi maculatur, ictibus vulneratur, cōfossione perimitur. Anima similiter cogitatione, affectu & concupiscentia vulneratur, & consensu necatur. 84.L.M & per totum sermonem.
Corpus quod corrumpitur, &c. quomodo intelligitur. 36.K

Corpus trahit

Corpus trahit animam in regionem suam. 63.H
Corporis conuersio non est spernenda. 24.C
Corporis conuersio, qualiter fieri debeat. Ibidem.
Corporis per spiritum castigatio, & afflictio non minus animæ, quàm corpori proficit. 61.E
Corpori sanitatem non voluptatem, cordi puritatem, fratri pacem, imitationem sanctis, compassionem mortuis debemus: & auxilium ab angelo, pietatem à deo postulemus. 88.H
Corpore indiget angelus, vt pie subueniat. 125.B.C.D
Corpore non indiget deus. Ibidem.C.& seq.
Corripientes benigne sustinendi sunt. 145.F.G
Corripere debet ecclesiasticus in spiritu lenitatis in delicto præoccupatos. Ibidē.& 115.H.I.K
Correptio fraterna qualiter fieri debeat. 42.M.& 155.L.& 207.H
Correptio prælati necessaria. 154.F
Correptioni sibi factæ, quidam impatiēter & impudenter se defendunt. Ibidem.
Correptionem mansuete suscipientes, se & corripientes à malis liberant. Ibidem.I.vtiliter.
Corripiendi modus. 34.F
Corrupti sunt, & abominabiles, &c. exponitur. 111.I.K
Corruptio animæ tripartita, corporis quadripartita est. Ibidem.
Creatura à noua contra facinus in manu habet innocentiam, contra flagitium continentiā. 3.I
Creaturas duas ad intelligendum se deus condidit, hominem scilicet, & angelum. 118.A
Credere simpliciter Iesum esse filium dei, non sufficit ad vitam æternam. 35.L
Credulitatis facilitas pessima. 255.B
Crescit anima non substantia, sed virtute. 143.G
Crudelitas sacrilega committitur, quū ecclesiæ ministri quid præter victum & vestitum sibi retinent. 284.C
Crudeles animarum rectores. 128.D
Crumenæ suæ conformatur auarus. 137.A
Crux Christi Iudæis scandalum fuit. 33.K
Crux Christi refloret in conuersatione religionis. 214.K.L.M
Crux preciosa est, amabilis, exultabilis. 65.K
Crucis descensionis suasio. 33.C
Crucis quatuor cornua gēmis quatuor, id est quatuor virtutibus ornantur. 32.M.& 67.A
Crucem tollere non cessemus. 33.D.E
Cubilia Christi varia 139.A
Cubile Iesu triplex est. 121.A.Cubile.
Cui non sapit deus iustitiam per timorem, nec misericordiam per amorem, dicit in corde suo, nō est deus. 111.H
Culpæ, quæ contrahitur ex transgressione, triplex modus. 268.D.E
Cultus dei in tribus consistit. 111.C
Cum fœmina semper esse, & eam non cognoscere fœminam, nonne plus est, quàm mortuum suscitare? 170.G
Cupere cum Christo esse, vehementer, ardenter, assidue debemus. 147.K
Cupiditas diuidit ecclesiam, latus domini iterum confodit. 218.A
Cupiditas memoratur. 72.L.M.& 77.C.D.& 130.M.& 298.D
Cur angelus dixerit, hic erit magnus, & non potius, hic est magnus. 7.K
Cur filius, & non pater nec spiritus sanctus incarnatus est. 1.C
Curiæ cœlestis præstolatur consummationem nostram. 10.C
Curia Romana bonos facilius recipere, quàm facere consueuit. 257.M
Curare inueniri fidelis seruus quisque debet. 231.F.
Cura non est deo de bobus, seu aliis rebus ab homine. 173.B
Cura quanta sit deo de nobis siue de ecclesia. Ibidem.
Curæ dei fidem anima sancta ex duobus habet. 173.I
Cures prius facere, quàm docere: & sic dabis voci tuæ vocem virtutis. 166.C.& 231.G
Currere debemus non in nostrorum fiducia meritorum. 237.C.D
Currite fratres: tota curia cœlestis vos expectat. 10.E
Currentium in odore Christi differentia. 138.A B.C.
Currendum in odore vnguentorum Christi. 137.H
Curiositas aliqua laudabilis est. 1.B
Curiositas digne reprehenditur. 277.B
Curiositas Euæ. Ibidem.D
Curiositas Luciferi. Ibidem.E
Curiositas monachorum perniciosa. 281.G.H
Currus Pharaonis, & principes exercitus malitia, luxuria, auaritia, & huiusmodi. 152.I
Currus tres in scriptura leguntur. 121.B.In scriptura.
Curruum quatuor sunt species. 120.D.Quatuor.
Curuæ animæ quæ terrenis inhiant 140.E
Custodia manus, cordis, oris habenda est. 89.A
Custodiæ nostræ iugiter intenti stemus. 84.I
Custodes ecclesiæ sunt apostoli, & apostolici viri. 180.H.
Cutis, caro & os, quibusdam animæ viribus comparantur. 84.L

D

David, inquit: Sicut adipe & pinguedine &c. infundi prius volens, & sic effundere. Et tu disce non nisi de plenitudine effundere. 134.H.I
David, Iosue & alij plures de hostibus triumpharunt, & ipsi soli gloriosi. Et deus cuncta creauit solus, & de hoste triūphauit: cur igitur non solus erit gloriosus? 130.K
David multifariam extollitur & laudatur. 172.H
David omnium mansuetissimus, illius mortē lugebat, qui suam semper sitiebat. 129.K
David regi aliquando maledixit seruus, & eum vlcisci volenti potius, quàm exprobranti succensendum putauit. 150.A
David sanctus cauterio graui videtur quosdam inurere, dum dicit: In labore hominū non sunt. 283.D
David aquam, quā desiderauerat potare timuit. 280.David.
David sanctitati subreptum: sapiētiæ Salomonis illusum: Sansonis fortitudini obuiatum: nil igitur mirum, si adolescentulo in loco horroris, & vastæ solitudinis surripiatur. 187.G
In David indicium fuit amoris vehementis de filio parricida, dum dixit: Parcite puero Absalon 275.M
Dare voci nostræ vocē virtutis qualiter fiat. 166.C.231.G
De aduentu domini, & sex circunstantiis eius. 1.A
De amore ardēti, quo anima diligit deum: & de attentione habenda, quādo quis orat, vel psallit coram deo & angelis. 126.C
De altitudine & bassitudine cordis. 98.E
De aquæ ductu sermo in natiuitate virginis. 53.E
De argentare qualiter debeamus animas nostras. 3.F.G
De attentione habenda in seruitio dei, & ardēti amore, quo anima diligit deum. 126.C.D
De Bethleem, Nazareth, monte Oliueti, valle Iosaphat, Iordane, Caluaria, sepulchro Bethphage, & Bethania. 101.B.E
Debitores sumus debito quadruplici. 91.A
Debitores sumus præcipue quinque, corpori, cordi, fratri, sanctis, & mortuis. 88.G.H
De cantico Ezechiæ. 83.C.D
De circuncisione, baptismo, & verbo domini ad Ioannem: Sic nos oportet implere omnem iustitiam. 19.G.H
De circūcisione nostrā, & triplici testimonio, quod habere debemus. 16.G.H
Declamationes super euangelium: Dixit Simon Petrus ad Iesum, incipiunt. 282.F
Declinare à malo, & facere bonum, quomodo à spiritu sancto procedat. 40.K
De consideratione ad Eugeniū tractatus incipit. 251.K
De conuersione ad clericos. 102.M.& per totum tractatum.
Decor animæ duplex, innocentia & humilitas. 157.C.D
Decor non mediocris castitatis, charitas & humilitas. 138.B.C
Decor animæ charitas, iustitia, patientia. 142.L
Decor verus deus est. 215.L
Decor, qui cum veste induitur, & cum veste deponitur, vestimenti est, non vestiti. Ibidem.K
Decore corporali sicut aliquis ornatur, & inde cōcupiscitur, sic decorē spiritualem sponsæ deus concupiuit. 186.C.D
De custodia manus, linguæ, & cordis vtiliter. 89.A.& per totum sermonem.
De cute, carne, & ossibus. 84.L.per totum sermonem.
De cordis contritione, & tribus speciebus veræ cōfessionis. 132.K
De David & Golia, & quinq; lapidibus. 44.M
Dedicantes ecclesiam pontifices, quinque facere solent. 68.B
Dedicatio ecclesiæ, nostra est solennitas. 70.G
Dedicationis ecclesiæ vniuersæ cerimoniæ non ad lapides, sed ad nos spectant. Ibidem.H
Dedicationes ecclesiarum, quàm dignum sit celebrare. 67.L.M
De die octaua circuncisionis. 17.A
De diligendo deo tractatus incipit. 271.L
De diligendo deo sermo. 94.L
De diuersis affectionibus animæ, & diuersis nominibus, secundum eas. 85.G
De duabus operationibus spiritus sancti, effusione scilicet & infusione. 134.F
De duabus notitiis, & duabus ignorantiis. 151.I
De duobus discipulis euntibus Emaus, euangelij expositio: Dico ex discipulis Iesu, in fine libri post sermones Gilleberti super Cantica.
De duplici aduentu, & pennis deargentatis. 3.A
De duplici pulchritudine animæ. 156.C
De duplici baptismo. 86.L
De duplici ignorantia nimium fugienda. 150.D
De dura increpatione sponsi ad sponsam. Ibidem.
De eo, quod legitur in Iob: In sex tribulationibus liberabit. 94.D
De eo quod dominus ait: Et vos similes hominibus, &c. 19.L
De eo quod scriptum est: Beatus homo, qui inuenit sapientiam. 88.B
De ecclesia & synagoga. 131.D

De erroribus

De erroribus quorundam negantium nuptias, & circa baptismum paruulorum, purgatorij ignẽ, & orationes pro defunctis. 170.M. & per totum sermonem vtiliter & argutißime.
De exemplis obedientiæ. 63.E.F
Defensio culpæ vel excusatio perniciosa. 133.H
Defensio peccatorum culpatur. 278.G
De fructu & modo pertinẽtibus ad opus redemptionis. 128.L.M
De gratia & libero arbitrio, incipit. 261.K
De gemina consideratione sui. 69.I
De gloria deo tribuenda pro bonis suis nobis impensis. 130.F
De habitu, actione, & sermone, &c. 110.H
De his, quæ semper sectanda sunt à mente deuota. 148.G
De humilitate & patientia. 149.M
De imagine siue verbo dei, & de erroribus Gilberti Porretani. 182.C. & per totum sermonem.
De intellectu, & affectu. 37.H. & 39.G
De incarnatione Christi per patriarchas & prophetas prænunciata, & ab eis ardentißime præstolata. 123.I
De interiori domo tractatus incipit. 299.D
Delectamenta sanctorum quæ sint. 57.H.I
De laude reciproca sponsi, & sponsæ. 158.C
De lamentatione virginis Mariæ, in fine libri post sermones Gilleberti super cantica Canticorum. Et ibi consequenter doctrina vtilis pro vita monastica deuote tenenda.
Delectamur per voluntatem, per rationem exercitamur. 110.I
Delectatio illecebrosæ cogitationis, & si paruam in anima moram faciat, fœda tamen post se relinquit vestigia. 103.D
Delectatio sancta declinat occupatum secularibus desideriis 40.A
Delectationes, quæ in deo sunt, quæ sint. 25.E
Delendus fucus fugacis huius nitoris, ac nitor gloriæ coloratæ. 254.I. Tolle.
Delicati cibi monachorum culpantur. 281.B.C valde vtiliter.
Delicato nimis ocio per contemplationem dormitare cupit, qui non prius exercitatus quiescere appetat. 157.C.D
Deliciæ spirituales, & seculares in eodem se non compatiuntur. 189.E
Delicta, & occultæ concupiscẽtiæ nostræ, & aliena in nos mala si nostri non dominãtur à maximo liberabimur peccato. 94.H.I
De ligno, fœno, & stipula. 95.C
Delinquentes quamuis in magnis, vix ferimus reprehendi: sponsa in oppositum. 156.F
De luciferi deiectione. 133.K
De miraculo in nuptiis facto. 20.L.M
Dæmones in furore puniti sunt: homo iram tantum sensit. 172.L
Dæmonum habitatio à nubibus, & infra est in aere isto caliginoso inter cœlum, & terram. 162.G.H.I.
Dæmonium meridianum, quid sit. 67 A
De multiplici vtilitate verbi dei. 92.D.E per totum.
De mundis piscibus. 65.I
De nigredine, & formositate sponsæ. 140.H
De nigredine, & formositate sponsi. 143.L
De nimia quadam fallacia præsentis vitæ. 72.K
De nominibus Iesu. 16.I
De noua militia. 99.M. Nouum militiæ. & per totum tractatum.
De nouem ordinibus angelorum. 135.M
Dentiũ multiplex situs, ordinatus, & natura, per quos virimonastici designantur. 115.A.B
De obedientia, patientia, & sapientia. 82.H
De ornatu sponsæ, & quomodo anima sancta cœlum dicitur. 142.I
De octo beatitudinibus. 56.C
De ordine vitæ & morum institutione incipit. 306.L.M
De oratione dominica incipit. 25.H
De osculo pedis, manus, & oris domini. 124.D
De planctu Bernardi pro morte Gerardi fratris sui. 141.D
Deploramus frustra, si emendare non studeamus. 152.A
De præcepto & dispensatione tractatus incipit. 266.B.C
De precioso vnguẽto pietatis, & veneratione subditorum ad prælatos suos. 229.F
De primordiis, mediis & nouißimis. 87.B
De pronunciatione: Iesus Christus nascitur in Bethleem Iudæ. 9.E
De quadruplici debito. 91.A
De quatuor virtutibus cardinalibus, & quatuor vnguentis Christi. 137.E
De quatuor continuis solennitatibus, natalis scilicet domini, Stephani, Ioannis, & Innocentium. 15.M
De quatuor generibus tentationum. 248.G
De gradibus humilitatis, tractatus incipit. 274.H
De quatuor modis seu speciebus orandi. 92.H
De quatuor generibus spirituũ, videlicet dei, angeli, hominis & pecoris. 125.B
De querimonia ecclesiæ contra suos impugnatores. 145.A
De relinquenda propria voluntate. 86.L
Descendit Christus ad te in carcerem. 137.K
Descendit Christus misericorditer. 275.I
Descẽdere de cruce, quare Christus noluerit. 32.K
Descensio & ascensio nostra. 109.G
Descensionis gradus in viam peccati. 77.G
Descensionis septẽ gradus habet humilitas. 119.E
Descriptio exultationis supernorũ ciuium in Mariæ assumptione. 48.H
De septem donis spiritus sancti contra septem vitia. 87.I
De septem misericordiis. 41.K
De septẽ panibus, quibus turba reficitur. Ibidẽ. E
De septem spiritibus. 91.K
Deserti quadrifarium est genus. 120.C. Quadrifarium.
Desideria hominum in tribus maxime constituta sunt. 12.I
Desideriũ electorũ triforme est. 119.G. Triforme.
Desiderium insatiabile cordis humani. 104. D.E.F. 272.E
Desiderium triplex ex memoria sanctorum proueniens. 59.E.F
Desideriũ, vox est etiã valida. 178.A. Nunquid.
Desperatio ex ignorantia dei nascitur, & qualiter sponsa pulchra dicatur inter mulieres. 152. A.D. & seq.
Desperare nullus debet pro magnitudine cuiuslibet criminis. 21.A.B
De spe & timore. 160.I.K.L
Desponsata Maria, quare fuerit. 6.A
De summo & incircunscripto spiritu, qui est deus, & qui dicantur pedes domini. 125.I
De statu & compositione ecclesiæ. 156.M
De tentatione prouectorum monachorum, & de hæreticis. 169.G
Detractio fraterna peßima. 21.D
Detractio reprehenditur. 89.C. 139.M. & 255.B 279.G
Detrahentium virulenta pestis. 140.A.B
Detractor & adulator, qualiter capiãtur. 169.C
De tribus apparitionibus. 17.K
De tribus aquis. 64.L. & 65.D
De tribus cellis, vinaria, aromatica, vnguẽtaria. 138.I. Habes igitur.
De tribus modis contemplationis. 138.D
De tribus Magis. 18.H
De tribus ordinibus ecclesiæ. 97.L
De tribus vnguentis spiritualibus, quæ sunt deuotio, contritio & pietas. 128.C
De triplici aduentu, & carnis resurrectione. 3.I.K
De triplici cohærentia vinculorum, clauorum, & glutinorum. 84.B
De triplici custodia, manus, linguæ & cordis. 89.A
De triplici genere cogitationum. 65.E
De triplici iudicio, proprio, humano & diuino. 95.H
De triplici modo dilectionis, qua deum diligimus. 135.H
De triplici genere bonorum, & vigilantia super cogitationibus. 88.F
De triplici misericordia, & quatuor miserationibus. 87.F
De triplici timore, quo quisque timere debet, ne perdat gratiam bene operandi. 162.M
De triplici flore, virginitatis scilicet, martyrij, & bonæ operationis. 157.H
De triplici vtilitate aduentus domini. 4.C
De triplici profectu animæ, quæ fit per osculũ pedis, manus & oris domini. 124.I.K
De vberibus sponsi domini Iesu Christi. 127.F
De verbis Abacuc. Super custodiam meam stabo. 84.F
De verbis apostoli. Non est regnum dei esca & potus. 89.I. & 90.B
De verbis apostoli. Qui gloriatur. 85.B
De verbis apostoli. Apparuit benignitas. 17.K
De verbis domini. Omnis qui se exaltat humiliabitur. 90.G
De verbis Esaiæ. Vidi dominum sedentem. 60.M 61.C. & seq.
De verbis Esaiæ ad Acham. Pete tibi signũ. 1.M
De verbis psalmi. Quis ascendet. 95.M
De verbis psalmi. Audiam quid loquatur. 86.C
De verbis libri sapientiæ. Iustum deduxit. 90.L
De verbis Origenis. 96.H
De vita & quinque sensibus animæ, & ibi vtiles omnino similitudines. 86.G
Deuotio de beneficiis dei, & gratiarum actione. 128.G.H.
Deuotio habenda est circa diuinum officium. 126.E.F. & 158.B
Deuotio in frigidis accenditur affatu, aspectu vel memoria spiritualium virorum. 131.I.K
Deuotio tractatur. 14.B. & 38.B.C. & 40.A.B & 72.B. & 287.I
Deuotio vnguentum est animæ dolorem leniens. 134.K
Deuotionis & charitatis feruori ac dulcedini anhelans nil aliud, quàm osculum petit. 127. H.I
Deuotionis gratia datur in piatione persistentibus. 127.L
Deuotionis nostræ gratiam, quatuor videntur adaugere. 118.K
Deuotæ deo animæ, vicißim apparet & disparet Christus sponsus. 147.K.L
Deuoti quique deo semper suppliciter orare debent dicendo, cito anticipent nos misericordiæ

tua

tuæ. 185.C

Deus amat vt charitas,nouit vt veritas, sedet vt æquitas,dominatur vt maiestas, regit vt principium,tuetur vt salus,operatur vt virtus, reuelat vt lux,aßistit vt pietas. 259.M

Deus angelus,homo, sibi inuicem cooperantur in sanctum,& castum Christi & ecclesiæ connubium. 181.A

Deus charitas est,& quanta quis deo coniunctior tanto charitate plenior. 141.I.K

Deus cordis arcana clarißime contuetur. 104.H

Deus cui proprium est misereri,ex se miserandi sumit materiam,quòd autem condemnet, eum cogimus. 126.A.B

Deus curam habet nostri. 78.D

Deus de seruitute creaturæ corporeæ nõ efficaciã, sed congruentiam quærit. 125.H

Deus dilexit nos tribus modis. 135.K

Deus diligendus est sine modo. Ibidem.L

Deus eleemosynam non recipit de manu raptoris, fœneratoris & hypocritæ. 176.A

Deus est in creaturis. 7.A

Deus est in omni loco,sed dißimiliter. 70.H

Deus est pœna reproborum. 260.M

Deus est trinus & vnus. Ibidem.C

Deus & beati spiritus cum eo, tribus modis vestigandi sunt. 259.D

Deus æternitas est,ideo non reperitur nisi ab his, qui perseueranter eum quærunt. 99.D

Deus ex quo omnia:per quẽ omnia:in quo omnia. 260.B.& 18 .A.B

Deus exercet vindictam in hostes per tria. 120.G

Deus facit quod vult ipsa sola voluntate volendi. 125.F.G

Deus hominem non tanquam asinum aut bouem, sed tanquam voluntarium habere voluit. 94. M

Deus idem semper manens, non tamen semper est eiusdem efficaciæ. 164.D

Deus ignis consumens est. Ibidem.I

Deus in libertate posuit hominem primum. 23.E

Deus in nobis loquitur pacem,pietatem,iustitiã. 148.A.B

Deus in omnibus creandis,gubernandis, & disponendis,corporis non indiget instrumentis. 125.A

Deus in reparatione nostra non tantum potẽtiã, sed & sapientiam ostendere voluit. 6.B.C

Deus longitudo propter æternitatem. 261.C

Deus mandando impoßibilia non homines præuaritores facit,sed humiles. 157.E

Deus misericordiarum. 15.K

Deus misericorditer apparuit in carne. 125.I.K

Deus modum acceptat, omnia enim fecit in numero,pondere & mensura. 16.K

Deus non humilitatis, sed humilibus dat gratiã. 150.C

Deus non pater iudiciorum seu vltionum, sed pater misericordiarum dicitur. 15.K

Deus non plene cognoscitur,nisi ab his, à quibus perfecte diligitur. 127.E

Deus omnia in omnibus,iucundum, vtile, honestum. 12.I

Deus operatur in nobis velle & perficere. 75.K

Deus optimus totus. 259.D

Deus qualiter comprehendi poßit in hac vita. 261.D

Deus quamuis omnipotens non tamen potuit facere creaturam ei æqualem. 7.I

Deus quærẽdus est debito tempore, modo & loco. 178.K

Deus,quibus apparere solet. 147.C.D

Deus quid est,& alia multa de deo. 20.I.& 28. F.& seq.& 129.C.& 259.M

Deus quid est?quo nihil melius cogitari potest. 260.B

Deus,qui erexit hominem lapsum, dedit stãti angelo ne laberetur. 137.I

Deus ratione vtẽtibus lux est,recte vtẽtibus virtus,vincentibus gloria. 125.A

Deus requiri vult,quod pollicetur. 9.B

Deus se ostendit animæ secundum varias formas iuxta varias ipsius animæ dispositiones,& affectus. 147.E.F

Deus simplex est,simplicitatem cordis requirit. 99.C

Deus solicite quærendus est. 185.A

Deus timeri exigit vt dominus, honorari vt pater,vt sponsus amari. 184.I

Deus vbique est. 70.H

Deus vendicat sibi verum esse,id est, increabile, interminabile,inenarrabile. 147.M

Deus vera vita animæ inter hoc separat malum. 76.L

Deus veritas est,& tales quæsitores requirit, qui quærant eum in spiritu & veritate. 99.D

Deus videri non potest in hac vita sicuti est. 147.A

Dei gratia temperatur nobis. 72.F

Dei infirmum fortius est hominibus. 102.C

Dei maxima ad hominem beneficia. 94.M

Dei potestas seruo reuelatur,mercenario fœlicitas, filio veritas. 83.M

Dei verbi lingua, fauor dignationis, animæ vero deuotionis feruor. 156.I.K

Dei vicißitudines euntis,& redeuntis in anima. 178.A

Dei visio fit diuersis modis. 147.B.I

Deo credidisse eum vidisse est. 174.F

Deo inuenire non cõuenit,sed præuenire,inuentio enim præuentionem excludit. 181.D.E

Deo nil maius potest cogitari. 227.I.K

Deo non intendere,sed in seculum,secularis est animæ, neutram generum speciosam habentis. 153.G.H.vulner.

Deo, non tollit fuit esse ab æterno, nec erit esse in æternum. 146.L.M

Deo reputare debemus, siquid virtutis habemus: alioquin fures sumus. 131.A

Deo tribus vinculis constringimur. 84.B

Deo tripliciter fruemur in paradiso. 58.G

Deum cogita factorem tuũ, cogita benefactorem, cogita patrem,cogita dominum. 133.A.B

Deum consulentem,&c.audire nolentes,condemnantem eum finaliter audient. 84.H

Deum diligendi modus triplex. 135.H

Deum diligere toto corde,tota anima,tota virtute. quid sit. Ibidem.I.K

Deum omnes ignorant,qui ad eum conuerti nolũt. 152.E

Deum timere in hoc seculo, tot a est nostra beatitudo. 59.C

Dextra & læua Christi,quid significent. 11.G

Dextræ & sinistræ nominibus prospera,& aduersa designantur. 160.I

Diabolus efficacius machinamentum non habet ad tollendã charitatẽ, quàm vt incaute in ea faciat ambulare. 135.G

Diabolus elaborat vt creaturam rationalem in vtraque sua qualitate corrumpat. 24.G

Diabolus horribilis à fideli non timendus. 73.K

Diabolus in cœlo iudicatus est, quia inuenta est iniquitas eius ad odium. 173.M

Diabolus inuidet humano generi. 74.B

Diabolus mendacij pater. 1.D

Diabolus propter superbiam cecidit, & si ita factum est cum angelo, quid de me fiet terra & cinere? 162.K

Diabolus quare cecidit. 178.H

Diabolus scandalorum suggestor. 208.H

Diaboli deiectio, nobis debet esse humiliationis occasio. 162.K

Diaboli duplex malitia. 65.K.L

Diabolo ignis infernalis paratus est, & si nondũ præcipitatio. 60.D

Dialogus deuotus angeli, cum virgine Maria. 8. C.& per totum sermo.

Dicere verbi diuini ad animam,& animæ verbo respondere,quid sint. 156.I

Didicit Christus in carne obedientiã, & misericordiam. 163.I.Denique.

Dies aspirãs & vmbræ inclinatæ, quæ sint. 176. D.& per totum sermo.

Dies diei eructat verbum:exponitur. 107.E

Dies duo sunt. 10.H.& 177.L

Dies infructuosos,qui præterierũt,nec recuperari queunt, necesse est recuperari in amaritudine animæ nostræ. 135.H

Dies inspirans,respirans,aspirans. 177.A

Dies iudicij veniet, vbi plus valebunt pura corda,quàm astuta verba. 187.K

Dies octo,in quibus spiritualis homo nascitur, & die octauo circunciditur. 17.E.F

Dies proficientes habentur. 159.F.Dies deo.

Dies quartus fœtidus,& fœtor quatriduani Lazari,quid denotant. 33.E.& 50.C.D

Dies sanctos celebrant plures sine deuotione. 2.G

Dies tres. 9.M

Die,qua deus condidit,redemit hominem, hoc est sexta feria. 33.D.E

Diem extremi iudicij,pauci vẽturum esse sciunt, quamuis videatur omnibus esse nota,quoniam pauci sunt, qui saluantur. 10.I

Differenter est deus in creaturis. 7.A

Differentia eorum,qui simul in monasterio viuũt. 37.M

Differẽtia inter martyres,& confessores, quæ sit. 27.C

Differentia quadruplex eorum,qui Christum sequuntur. 109.L

Differẽtiæ actuum antiquæ legis & nouæ, immo & similitudo. 152.L.M

Differentiæ quatuor sunt,cognitorum,non cognitorum,cognoscentium, & non cognoscentium. 111.M

Differentiæ,quæ inter sapiẽtem,& stultum reperiuntur. 169.E.vtiliter.

Differentiæ ordinum,& obseruãntiæ eorum tractantur. 269.I.K.Nam qui.

Definitio opinionis,fidei,intellectus. 259.D

Dilatari oportet animam, vt fiat habitatio dei. 143.F.G

Dilatatio pœnitentiæ vsque ad mortem periculosa est valde. 111.K

Dilectio causa quæstionis, quæstio fructus dilectionis est. 185.D

Dilectio dei habet vinum æmulationis, dilectio proximi,oleum mansuetudinis. 155.B

Dilectio duplex,carnalis & spiritualis. 179.E

Dilectio fortis vt mors, dura sicut infernus æmulatio. 207.C

Dilectio quinquepartita est. 86.H

Dilectio sola regnare debet in nobis. 78.H

Dilectio triplex,qua deus diligi debet. 135.H.& per totum sermonem vtiliter.

Dilectio triplex excludens tria, quæ non sunt ex patre. 49.L

Dilectionis aculeus Iesus, & hic crucifixus. 271. D.per totum sermonem.

Dilectionis discretiö. 135.M
Dilectionis formam à Christo disci. 136.D
Dilectionis ordo. 159.M.vtiliter.
Dilectum inter lilia pasci, non de corporalibus liliis, sed de spiritualibus intelligendum est. 174.H.I
Dilexit nos Christus dulciter, sapienter, fortiter. 135.K
Diligamus Christum, &c. 19.F
Diligit deus diligentes se. 174.D
Diligendi deum modus est, eum diligere sine modo. 270.K.L
Diligere dominum deum, toto corde, tota anima, tota virtute debemus: in hoc enim est vera sapientia. 159.M
Diligitur deus ineffabiliter ab angelica creatura. 135.K
Diligendus est Christus Iesus, & ratio quare. 135.D.E
Diligendum non est semper amplius, quod prius curandum est. 159.D.E
Diligere ex se toto deum quisque debet, à quo se totum habet. 271.M
Diligere opere, & veritate qualiter fit. 159.I
Diligere proximum, deum in causa habere necesse est. 273.M
Diligere, quæ circa summum sunt, summa dementia est. 272.F.Et quid mirum.
Diligere nosipsos debemus propter deum. 273.C
Diligere tẽporalia magis, quàm spiritualia summa est dementia. 202.I
Diligere tota anima, est sapienter amare. 135.L
Diligere toto corde est omne, quod blanditur amore Christi postponere. 136.C
Diligere tota virtute est fortiter pro iustitia sustinere. 136.E.Quòd si etiam.
Diligere vanitatem, & contemnere veritatem, vanum & iniquum est. 194.D
Discere à Christo debet quisque Christianus, quomodo Christum diligat. 135.L
Discere Iesum, omni scibili salubrius. 214.H
Discernet deus in iudicio inter electos, & reprobos. 177.G.H
Discernere nemo ad purum potest, malum innatũ à malo seminato. 148.C
Discerne qualis ex te, qualis sis dono dei. 254.L
Disciplina claustri qualis esse, & qualis non esse debeat. 207.E
Disciplina memoratur. 50.D.215.L
Disciplina moralis docet subesse, coesse, præesse. 138.I.Habes igitur.
Disciplina summa. Ibidem.K.I
Discipuli carnaliter diligebant Christum, cum de eius discessu tristes erant. 135.M
Discretio est auriga virtutum. 17.I.& 159.C
Discretio in obedientia reprehenditur. 21.G
Discretio non valet absque charitate, nec econtra. 138.M
Discretio omni virtuti ordinem ponit. 159.C
Discretio resistendi tentationibus. 185.I.K
Discretio tractatur. 17.I.& 34.E.F
Discretione ordinatur charitas. 158.M
Dispar meritum is habet, qui socialiter viuit ab eo, qui vtiliter præest. 138.M
Dispertitæ linguæ tanquam ignis implent domos nostras spirituales. 40.L.Itaque.
Dispensatio prælatorum mala, dispensatio nõ est sed dissipatio. 256.I.K.Quid inquis.
Dispensatio prælatorum perutilis modus. Ibidem I.Vidit ciuitatem.
Disputatio probans voluntatem cogi non posse. 183.E
Disputatio profunda de imagine, verbo, & de anima & sua rectitudine, & magnitudine. 182.D
Disputatio subtilis de imagine siue verbo dei, & de anima, quæ ad imaginem est. Et de erroribus Gilberti Porretani. Ibidem. C.& per totum sermonem.
Dissentiat sibi, qui cupit deo consentire. 185.F
Dissimulare fratrum delicta, exemplo Ioannis nõ debemus. 42.M
Dissimulatio pœnitentiæ vsque ad mortem periculosa est valde. 111.K
Dissolui cupiunt sancti, quod formidabile est peccatoribus. 163.L.M
Distantia locorum veram amicitiam disiungere non potest. 202.L
Distantia quanta est inter pastorem & gregem tanta esse debet inter episcopum & plebem. 117.B
Distinguendum semper est inter manifesta & dubia. 134.A
Distinctio trium graduum in dominica incarnatione. 260.K
Diuersa vulpecularum genera declarantur. 169.A.B.C
Diuidens actum à fide, inique diuidit. 140.F
Diuinitatem non esse deum, & similia dicentes improbantur. 182.K
Diuinus sermo potio est. 124.F
Diuina maiestas, etiam cedit amori. 166.B
Diuina nomina mutantur pro mutabilitate affectuum animæ. 85.G
Diuina vnitas, qua tres substantiæ in Christo, vna persona sunt. 260.H
Diuini amoris erga nos geminum argumentum. 214.B
Diuinorum conscij secretorum tres sunt. 121.H.Diuinorum.
Diuinæ visionis excellẽtiæ, & gustus diuinæ dulcedinis varietas, pro variis animæ desideriis. 146.M.& per totum sermonem.
Diuinæ vnitatis excellentia. 261.F
Diuinæ vocis vtilitas multiplex. 92.E.F
Diuitias scire, & possidere, differunt. 139.F
Diuitiæ salutis, quæ sint. 11.H
Diuitiarum amor insatiabilis. 104.E.Postremo.
Dixit insipiẽs in corde suo, nõ est deus: exponitur. 111.H
Docet deus sine corpore, sicut & apud veteres docebat hominem scientiam. 125.I
Doctoris boni conditiones. 166.C
Doctoris illius vocem libenter audio, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moueat. Ibidem.
Doctores cum dicantur Petrus & Paulus, quid nos doceant. 43.I
Doctrina sana nos vendicat à carnalibus desideriis, eripit mundo, & acquirit deo. 128.A
Documenta salubria ad salutem consequendam. 104.L
Dolere in nobis ipsis debemus, si inuidos nos esse sentiamus. 159.F
Dolor contritionis frænandus, & nõ interpolandus est, commemoratione beneficiorum dei & laudes eius. 128.M
Dolor nimius non deliberat. 187.C
Dolor vehemens beati Bernardi de morte Gerardi monachi fratris sui. 141.F
Dolentium planctus, & huiusmodi naturales emissiones sicut nec vsus creat, nec præmeditatio format, sic flagrans amor, cum intra se cohiberi non valet, non attendit quo ordine quaue serie ebulliat. 172.D
Dominus aliquãdo sedet in valle Iosaphat. 120 E.Dominus sedet
Domini est salus, & non liberi arbitrij. 265.C
Domus domini tria patitur pericula. 68.K
Domus fœlix, in qua de Maria Martha conqueritur. 49.G
Domus orationis sicut & domus, in qua erant discipuli congregati, cella potest dici vinaria. 158.M
Domus scopis mũdata, sed vacãs, quid sit. 49.A
Domus spiritualis timore est initianda, patientia roboranda, longanimitate dilatanda. 157.F
Domum dei spiritualem se esse cognoscat, qui non in carne, sed in spiritu ambulat. Ibidem.
Domum fabricare deo volẽs, quomodo facere debeat. 68.G.H.I
Domestici ecclesiæ, inimici eius, & ibi de ambitione ecclesiasticorum. 149.I.vtiliter.
Donum accipiendo, osculanda est manus. 124.G
Donum non omne, quamuis spirituale, prodit de cella vinaria. 159.B
Dona dei ascribere sibi, pessimum est. 185.B
Dona septem spiritus sancti tractantur. 35.F.& 116.C.& per duas columnas sequentes.
Dona septem spiritus sancti, septem sunt phialæ, ex quibus effudit oleum Christus in vulneribus nostris. 133.I
Dona septem spiritus sancti, valent contra septem gradus peccati, si bene ordinentur. 87.I
Donationum dei ordo ad animam, quam de peccato liberat. 152.K
Donec inclinẽtur vmbræ, vmbrarum nomine hoc in loco designantur cõtrariæ potestates. 176.D
Donec, in sacris scripturis quãdoque sumitur inclusiue, quandoque exclusiue. 176.G.H
Dormit inter medios cleros anima, quæ amore potius, quàm timore supplicij proficit. 160.K
Dotes animæ, carnis cõtinentia, cordis industria, voluntatis rectitudo. 130.F
Dotes mirabiles ac virtutes, quibus quilibet nobilis dotari debet: vbi milites laudantur, quòd non sunt venatores. 100.G.H
Ducem adsumat sibi sponsam, qui vias vitæ ingredi desiderat. 180.L
Duo brachia sponsi. 3.A
Duo consideranda sunt in opere nostræ redẽptionis. 128.L.M
Duo minuta deo offerenda sunt: id est corpus & anima. 22.H
Duo necessaria ad iustitiam exercendam. 89.M
Duo nobis in hæreditatem reliquerat Adam. 31.M
Duo rerum genera in natiuitate Christi non solum diuersa, sed & dissimilia valde. 14.L
Duo sunt de Christo, vnũ nobis cognitum, alterũ incognitũ, similiter & de spiritu sancto. 113.F
Duo tempora scilicet quadragesima, & quinquagesimæ celebrat ecclesia. 41.A
Duæ res consolantur ecclesiam præsentem. 168.C
Duæ sunt operationes spiritus sancti, effusio scilicet & infusio. 134.E
Duplex pudor. 102.F.Est pudor.
Duplex spiritus, quem Helisæus postulabat ab Helia, quis sit. 37.L.M
Duplici pane nos cibat deus. 22.M
Duplici stola vestiri sãctos, quid sit, & stolæ quæ sint. 57.M
Duritia cordis nostri, culpatur deuota exclamatione. 15.B
Duritiam cordis, quomodo quis incurrat, & quid sit cor durum. 25:.M

E

Ebrietas duplex. 108.E
Ebrij apostoli fuerunt in die Pentecostes nõ musto, sed spiritu sancto. 158.M

Ebrij

Ebrij omnes, qui fuerint, non vno modo debriantur. 119.d

Ebriam se non negat sponsa. 158.M

Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. 161.C

Ecce iste venit saliens in montibus, qui sint illi montes & colles, longa disputatio. 161.H. & per totum sermonem.

Ecce, quàm bonum, & quam iocundum: exponitur. 112.C

Ecce vicit leo: exponitur. 108.M

Ecclesia à Iudæis repulsa in gentem magnam, id est in fines orbis terrarum missa est. 146.B

Ecclesia Christianorum & synagoga Iudæorum memoratur. 131.D. & per totum ser.

Ecclesia Christi quare ab vniuersitate gentium suscepta est, & non synagoga. 145.B

Ecclesia conqueritur de suis impugnatoribus vel de his, qui fraternitatis vnitatem impugnant. 145.A. per totum sermonem.

Ecclesia persecutionibus creuit. 145.L

Ecclesia plangit tam illos, qui scire contemnunt quomodo sit viuendum, quàm illos qui scientes, nihilominus male viuunt. 151.F

Ecclesia primitiua Christum abeuntem rogat cito reuerti. 177.E

Ecclesia quomodo, quave ratione inuēta dicatur. 181.C

Ecclesia recumbit intus, sed ecclesia interim perfectorum: spes tamen est nobis. 131.H

Ecclesia reperit diuitias diuinæ misericordiæ in foraminibus vulnerum Christi. 167.F. & per totum sermonem.

Ecclesia seu deuota anima, à domino soror, sponsa & filia appellatur. 127.E

Ecclesia synagogæ non inuidet, sed ad eam nititur introducere Christum. 181.L.M

Ecclesia sponsa, cœlos suos habet. 143.H

Ecclesiæ sponsa ideo plus diligit, quia ei plus dimissum est. 131.L

Ecclesia sponsa Christi, optat trahi post sponsum. 15?.F

Ecclesiæ amaritudo amarissima. 21.B.C & 149.K

Ecclesiæ complementum, finis est omnium. 173.E

Ecclesiæ cura quanta sit deo. Ibidem.B

Ecclesiæ dedicatio, nostra est solennitas. 70.F

Ecclesiæ dignitates ab ambitiosis impudēter quæruntur: quo fit vt nil restet, nisi aduentus filij perditionis. 73.B.C

Ecclesiæ domestici inimici eius. 149.K

Ecclesiæ lecti, laquearia & tigna, quæ sint. 159.M per totum ser.

Ecclesiæ ministri timeant, quia bona ecclesiæ impiè & sacrilegè, non in vsus pauperum extendunt. 139.D

Ecclesiæ nomine non tantum vna anima, sed multarum vnitas designatur. 167.H

Ecclesiæ lugenda nimia miseria, & quomodo in pace amaritudo eius amarissima. 21.C. & 149.K

Ecclesiæ prælati quales esse debeant. 157.A. per totum ser.

Ecclesiæ profuerunt persecutores obesse cupientes. 145.I

Ecclesiæ pulcher status, auctoritas prælatorum, cleri decus, populi disciplina, monachorum quies. 157.B

Ecclesiæ quatuor tentationes. 72.I. & 149.F. per totum ser.

Ecclesiæ querimonia cōtra suos impugnatores, & contra eos, qui impugnant vnitatē fraternam. 145.A

Ecclesiæ quæ ex gentibus est, & synagogæ comparatio. 131.D

Ecclesiæ quod deest perfectionis in vno, suppletur in alio. 130.D

Ecclesiæ status & positio, & quomodo per actiuā vitam quæ sub obedientia agitur, peruenitur ad contemplatiuam. 156.M. per totum ser.

Ecclesiæ typus in patribus præcessit, & sacramēta nostræ salutis in exitu Israel de Aegypto, & in transitu maris, baptisma significatur. 152.I

Ecclesiam custodiunt apostoli, & apostolici viri, ab ea assumpti. 180.H

Ecclesias si vineas intelligimus, vulpes hæreticos: apertus est sensus vt hæretici potius capiantur, quàm effugentur. 169.M

Edenda tria in sanctis nobis apponuntur. 121.A Tria.

Edificare super fundamentum lignum, fœnū, stipulam, aurum & argentum, quid sit. 95.D

Edulium carnis, quod nobis apponitur ad edendum, trifarium est. 120.H. Quod nobis.

Efficax nil tam ad gratiam promerendam, & retinendam inuenitur, quàm si omni tempore nō inueniamur altum sapere, sed timere. 182.M

Efficax nil adeo inuenitur ad curanda conscientiæ vulnera, quàm Christi vulnerum sedula meditatio. 168.K

Effundere nemo debet, nisi plinius, ad exemplum fontis vel conchæ. 134.I

Effusio nominum Christi. 132.B.C

Effusum non integrum sponsi nomen capiunt adolescentulæ, & animæ nondū perfectæ. 135.A

Eger sicut se habet ad medicum, sic peccator esse debet ad creatorem. 118.C

Ego dixi in dimidio: exponitur. 83.D

Ego flos campi, sponsa monstrat quietis lectulum, sponsus vocat ad campum, ad exercitium prouocat. 157.M

Ego quos amo arguo. 154.G

Egrediamur de conclaui seculi. 10.A

Egredimini de sensu carnis, ad mentis intellectū. 18.K

Egredimini filiæ Sion, exponitur. 107.H

Egredietur virga & c. exponitur. 5.G

Egressus vel eiectus, à domino non reuertetur oculus eius, vt videat bona. 185.B

Elationis peruersitas inuehitur. 16.E

Electorum omnis profectus, quatuor gradibus distinguitur. 117.E

Electorum signa quædam enumerantur. 22.I.K & 36.G

Electorum tres ordines declarantur. 107.L

Electi tria præstolantur. 119.L. Electi.

Electos tria in futuro manēt. Ibidem.G. Electos.

Eligere debemus abiecti esse, & ad instar Pauli per obedientiam ad manus trahi. 21.I. Caueamus.

Emere sine argēto & cōmutatione, quid sit. 34.G

Emenda sunt aromata mentis nummo propriæ voluntatis. Ibidem.H

Emissiones tres, continentium, coniugatorum, & prælatorum. 114.C. per totum sermonem.

Emisso spiritu creatur, & renouatur facies terræ. 38.C

Emulationi discretio necessaria est. 159.C

Episcoporum honores affectandi non sunt: nec episcopis quomodocunque detrahendum. 130. B.C

Episcoporum laboribus commisereri debemus. Ibidem.

Episcopos non esse nisi qui boni reperti sunt asserentes, reprobantur. 171.K

Epistola ad fratres de Monte dei. 288.E

Epistola apologetica seu purgatiua beati Bernardi. 279.F

Epistolæ Bernardi incipiunt. 187.B

Epithetum seu nomen triplex triplicatum, de Salomone Christo. 18.I.K. 107.H

Epulum spirituale de sterili litera, tanquam granum de palea trahitur. 117.C

Equaliter diligendi sunt proximi. 134.H

Equanimis esse debet anima fidelis, inter prospera & aduersa. 141.F

Equitatui domini quare assimilatur anima. 152.L

Eremi solitudo multos spiritu feruentes euomuit. 169.I

Errores quorundam negantium nuptias, & circa baptismum paruulorum, purgatorium, & orationes pro defunctis. 170.M. per totum sermo.

Error Gilleberti Porretani Pictauensis episcopi. 182.I

Erroris Origenis confutatio. 162.G

Errauerunt in solitudine, qualiter intelligatur. 81.L

Erubescimus vulnerum ligaturam, qui de vulneribus interdum gloriamur. 16.E

Esau vestes & c. quid significent. 119.I

Esse Dei & eius præsentia describitur. 84.B

Esse, in Deo verū est, quod nec à fuit præciditur, nec ab erit expungitur. 146.M

Esse omnium Deus est, non materiale, sed causale. 125.A

Essentia diuina singulariter simplex est. 182.G

Estimatur hodie magnus, qui suæ cōuersionis exordia retinet. 93.M

Esuriei nostræ mensæ tres apponuntur. 120.H

Esurire & sitire iustitiam. 3.E

Eterna est imago & species animæ, quam inhabitat Deus, scilicet charitas. 142.L

Eua dum mortalia appetiit, mortalis facta est. 183.A

Euam quid transgredi fecerit præceptum. 66.E

Euam triplex occasio ad peccandum illexit. 27.L

Euangelium ad quid scriptum est. 45.F

Euangelica sanctione præceptum est, ne terrenis affectibus inhærentem salutemus. 118.H

Eucharistiæ sacramentum, duo in nobis operatur. 32.G

Exaltat dominus caput nostrum tribus modis. 118.I

Exaudiri non meretur, qui non postulat, aut tepide postulat. 80.I

Excessus cōtemplationis duo, vnus in intellectu, alter in affectu. 159.C

Excessus mentis duplex. 161.B

Excessus, qui contemplatio dicitur, in qua sponsus quiescere facit animam sanctam zelans pro eius quiete. 160.M. per totum sermo.

Excessus, qui & cōtemplatio dicitur. Ibidem.M. & 161.C

Excitatio salubris ad humiliter & pacifice viuendum, & gaudia cœlestia contemplandum. 90.E.F

Excusare debemus delinquentes, quantum fieri potest. 153.K

Excusatio Bernardi, quòd post alios præsumpserit exponere euangelium, Missus est. 9.D

Excusatio perfecta, testimonium conscientiæ suæ. 253.G

Excusationis genus est, cum argueris tu, alium incusare. 133.G

Excusationis malum. 278.G

Excusationem de ignorantia non habent monachi. 2.H

Excusationem interdum nobis tribuimus, de ignorantia voluntatis diuinæ, in quibusdam rebus dubiis. 93.D

Exempla bonæ vitæ à Christo & eius actibus assumere debemus. 137.K.L.M

Exemplum operis est sermo viuus & efficax. 26.I.& 34.K

Exemplo sapientis, nō debet homo esse in aduersis tumidus, nec in prosperis dissolutus. 136.K.L

Exemplo Bernardi æquanimes esse debemus in prosperis & aduersis. 141.F.G

Exemplar preciosum Christi conuersatio & vita. 13.K

Exercitus diaboli vincitur per sancta opera. 153.A.B

Exercitium bonorum operum interim quæri debet, cum vita contemplatiua. 157.C.D

Exercitium electorum triforme. 119.L

Exercitii spiritualis summa, in tribus consistit. 44.E

Exhortatio & consolatio sunt lac vberum sponsæ. 128.C.D

Exhortatio salubris ad extirpanda vitia, & inserendas virtutes. 166.C.D

Exhortatio vtilis ad currendum cum sponsa in odorem vnguentorum sponsi. 137.K.L

Exhibeamus nos benignos, inuicem supportantes. 21.E.F

Exire qualiter debeamus de terra nostra, de cognatione, & de domo patris nostri. 84.M

Exinaniri quare voluit Deus, cum posset aliter redimere. 129.E

Exinaniuit se cœlestis sponsus vt homines terrenos ad cœlum traheret. 144.A.B

Exinaniuit se Christus tripliciter. 129.E

Existimasti inique, quod ero tui similis: declaratur. 184.D

Expectare debemus deum cum silentio. 172.G

Expectantes deum debent esse suspensi. 118.L.M

Expectat deus delinquentes, benigne suscipiens reuertentes. 127.K

Expectatio molesta. 220.L.M

Expectare, odorare est. 172.F.G.H

Expectauerunt patres antiqui dominum. Ibidem

Expectat peccator nihil. Ibidem.G

Expedit vt vnus moriatur pro populo: exponitur. 143.M

Experimenta septem, sine quibus vera salus non est. 133.A

Expositio euangelii de septem panibus. 45.F

Expositio euangelii, Missus est. 4.E.F.& per quatuor Homilias.

Exprobratio quòd incontinentes vitiosi & indigni, sacros ordines adsumere non verentur. 106.C

F

Facere id debemus, ad quod venimus. 82.H

Facies animæ, mentis intentio. 153.F

Faciem lauare, & vngere caput dum ieiunamus: quomodo intelligitur. 23.I

Factus est in pace locus eius exponitur. 116.K

Fallere & falli, malum. 238.M

Falsitas diaboli, qua deum mendacii, & inuidiæ accusauerat, deprehensa est. 2.D

Falsitate posse seduci, & veritate non posse reduci, turpe. 235.G.Turpe.

Fallacia nimia huius vitæ, quæ sit. 81.K

Fama vitium in virtutem commutare nō potest. 175.C.D.Porro.

Fama virtutem reddit illustriorem, tametsi non maiorem. Ibidem.Porro.

Fama erat in terra, & filii prophetarum, &c. 115.F

Familiaritas inter Deum & animā contrahitur ex mansione eius apud eam. 174.C.D

Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, &c. 156.F

Fasciculus myrrhæ est Christus Iesus. 155.D

Fasciculum myrrhæ fecit sibi pater noster Bernardus. 155.F

Fœda admota pulchris, pulchriora reddunt pulchra: & magis fœda redduntur fœda. 207.F Sic fœda.

Fœlix anima, quæ leonem potenti virtute conculcat. 79.M

Fœlix, cuius cogitatio omnes affectiones dirigit. 32.C

Fœlix Maria, cui nec humilitas defuit nec virginitas. 5.B

Fœlix mens, cui dominus vtrunque infixerit pedem, timorem videlicet & spem. 126.A

Fœlix, qui Christum habet consolatorem & adiutorem. 80.M

Fœlicitatis comparatio. 94.K vtiliter.

Fœlicitas falsa memoratur. 77.E

Fœlices, fœliciores, fœlicissimi, qui sint. 80.M

Fœlices, qui soli Deo viuunt. 40.A

Fœmina circundabit virum, quæ est hæc fœmina: quis vero vir? 5.M

Fœmina redditur pro fœmina. 5.E.Quid dicebas.

Fenestræ & cancelli parietis, qui est caro Christi sensus & affectus corporei, per quos experimentū cœpit humanarū necessitatū. 163.H.I

Feriatum tempus commodius ad orationem assumitur. 186.K

Feruentes aliqui sunt in principio, qui in fine tepidissimi reperiuntur. 149.E

Feruidorum & tepidorū differentia vtiliter describitur. 37.M.& 38.A

Feruidorum & tepidorum status. 38.A.& 39.L

Festa præcipua, votiuis præueniēda sunt ieiuniis. 65.E

Festiuitatibus sanctorum plures amplius de vanitate, quàm de festiuitate gaudent. 123.I

Festinemus vt habitemus sine metu: abundemus sine defectu: epulemur sine fastu. 148.K. Festinemus proinde.

Fiat mihi secundum verbum tuum: multipliciter exponitur. 9.B

Fiat voluntas tua: exponitur. 25.H

Ficus populum designat. 166.K

Ficus singulariter dicitur, produxit grossos suos: de qua arbore Christus in euangelio multa parabolicè dixit. Ibidem.

Ficus spirituales habent illi, qui suauiores in moribus noscuntur: vineas vero, qui spiritu feruentiores. 167.E

Fidere curæ & dignationi domini, sancta anima ex duobus habet. 173.I

Fidelis, qui nec sibi credit, nec in se sperat. 12.H

Fidelis sermo, vt quos solenni veneramur officio, sequamur exemplo. 57.D

Fideli homini totus mundus diuitiarū est. 136.M

Fides, cordis ad Deum conuersio. 205.H

Fides & spes tractantur. 147.G.Ita per omnem.

Fides ex auditu, ex visu confirmatio est. 166.G & 179.H.I

Fides, floris nomine designatur. 160.C.D

Fides suadenda, non imponenda. 171.L

Fides lucem non extinguit, sed custodit. 147.H

Fides merito suo fraudanda non est. 179.H

Fides nostra vincit mundum: quomodo intelligitur. 35.K.L.vtiliter.

Fides occulta, quæ cognouit Christum in multis Actuum ac temporum differentiis Deum esse. 17.L

Fides parentū sufficit pro paruulis: vt Chananææ fides pro filia sua. 171.G.H.I

Fides quamuis recta, quæ non operatur ex dilectione, non facit hominem rectum: sed nec opera recta rectum faciunt sine fide. 140.E.F

Fides rara & tenuis fuit in plebe tempore prophetarum, non tamen in ipsis prophetis, qui prædicabant Christum in carne venturum. 123.L

Fides salutem operatur volenti. 205.C

Fides sine operibus mortua est. 140.E.& 160.C.D

Fides sine operibus est putridum cadauer. 140.E

Fides sine operibus non valet. 160.C.& 140.E

Fidei fortitudo vbi non est, non habitat Christus. 13.G

Fidei trifaria diuisio, mortua, ficta, probata. 198.G

Fidelium arma tria sunt. 120.A

Fides sola absque baptismo in necessitate sufficit ad salutem. 205.G.Porro in maiori ætate.

Fides tractatur. 35.A.& 34.C. Vnde videtur. & 144.F.G.& 140.E

Fides vera vniuersa præcepta complectitur. 205.M.Vera.

Fides vera, quæ sit. 13.B

Fides vinea, virtutes palmites. 146.D

Fides vita est, & vitæ vmbra: sicut è regione vita in deliciis agens (quæ est ex fide) mors est: & vmbra mortis. 158.I

Fides viuida & victoriosa, quæ sit. 36.M

Fides vmbra Christi, in qua viuitur inter homines. 158.H

Fidei vita est charitas. 34.C.Vnde.

Fide magni magna & sublimia de supernis merentur. 148.D.E

Fide mundandus est oculus, quo deus videndus est. 144.C

Fiducia falsa & vera tractatur. 29.A. Nemo te condemnauit.

Fiduciæ robur præstat, quòd Christus dignatus est inclinare se iacenti. 132.L

Fiduciam & ausum reuertendi ad deum præstat animæ, quæri & diligi ab eo. 185.B.C

Fiduciam nullam nobis afferre debet lætitia seculi. 30.B

Fige pedem contra tentationem, & disce nulli cedendum tentioni. 26.H

Figurauit Moses ab edicto Pharaonis, Per Mariam eius filiam liberatus, Christum à cæde Herodis per Mariam in Aegyptum traductum 35.M.& 36.A

Figuratiua significata eorum, quæ Rebecca filio suo Iacob fecit accepturo benedictionem. 144.A.B

Filius quare in mundum venerit & non pater. 1.B.C

Filii Adam genus auarum, quid vobis cum terrenis diuitiis? 3.B

Filii Adam infœlices omissis veris & salutaribus studiis caduca quærunt. 1.A

Filium dei, degenerem nephas est suspicari. 1.B

Filii dei, diuersæ habitudines ad patrem. 62.D E.F

Filii matris meæ, Annas, Caiphas, Iudas & cæteri filii synagogæ inimici Christi: pugnauerunt contra me, contra Christum caput ecclesiæ. 145.A

Filii prodigi parabola. 97.C. per totum sermonē.

Filiorum, alii filii alieni, alii filii Belial, alii filii Israel. 119.I. Alii sunt filii.

Filiæ

Filiæ ignorantiæ duæ sunt: falsitas & dubietas. 133.M
Filiæ magnæ misericordiæ quatuor sunt. 87.H
Fili recole primordia: attende media: memorare nouissima. 87.B
Fimus qualiter in lapidei mutatur. 44.B
Finis eorum, qui euangelio non obediunt. 3.B.C Insipiens tu.
Finis præsentis vitæ, cohærere debet futuræ vitæ principio. 44.D
Finis omnium, pendet de statu & consummatione ecclesiæ. 173.E
Fines operum nostrorum sunt tres. 120.B. Ea quæ
Flagellis cæsus Christus. 31.I
Flendi forma. 142.F
Flendum interdum est, sed ne quid nimis. 142.I
Fletus multus apud multos, sed fructus nullus. 142.B
Fletus stridorque dentium, quare maledictis attribuatur. 75.E
Flos campi Christus, & quare sic potius appellatus. 157.H
Flos Christus. 2.C
Flos conuersatio nouella. 169.E
Flos decor honestæ conuersationis, fragrantia bonæ opinionis: intentio futuræ retributionis. 29.F
Flos triplex, horti, campi, thalami. 157.I
Flos triplex, scilicet virginitatis, martyrij, bonæ operationis: & de deuotione habenda circa diuinum officium. Ibidem. & per totum sermonem.
Flores apparuerunt in terra cũ refloruit caro Christi in resurrectione. 165.I
Flores fuerunt, qui primi crediderunt de populo. Ibidem
Florum vinearum odorem serpentes non sustinẽt. 167.B
Fluuij, quibus iusti se balneant, duo sunt. 121.C
Fluuij, quibus se peccatores lauant, duo sunt. Ibidem
Fomes, cur post baptismum remanet. 32.F
Fomenta ignis tria in nobis. 120.L. Fomenta.
Fons Christus, fontes quatuor ab eo deriuati. 14.A
Fontes quatuor irrigant hortum dei. 120.L
Fontes quibus animæ lauantur, tres sunt. 120.L Fontes.
Fontes sunt quatuor, veritas, sapientia, virtus, charitas. 115.H. per totum sermonem.
Foramina petræ rectè vulnera Christi intelliguntur. 167.H
Foris apparere nolis alter, quàm te inueniris intus. 154.M
Forma Iesu fuit triplex. 121.H. Triplex.
Forma optima compositionis inter reum, seruum, & offensum dominum. 28.H
Forma sanctæ vitæ describitur. 67.C. per to. ser.
Formarum varietas & specierum numerositas in rebus conditis, quid nisi quidã radij deitatis? 147.B
Formosa & nigra qualiter est ecclesia sponsa. 140.I.K.L
Fornicator peccat in seipsum, iniuriosus in proximũ, & qui extollitur & inflatur in deũ. 15.G
Fragilitas humana duo timuit, quæ Christus sua natiuitate tulit. 11.H
Fragmenta septem panum, quæ septem misericordias denotant. 46.B
Fragrantiam beneficiorum dei, qui non sentit, aut mortuus est aut putidus. 137.L
Fraterna dilectio ex recta natura primordia ducit. 155.L
Frater infirmitates pauperum fratrum, tam corporales quàm spirituales modestè ferens, est verè fratrum amator. 129.L
Frater senior de agro veniens, & intrare nolens, formam populi veteris & terrenũ tenuit. 177.D
Fratres, exemplo & institutionibus sanctorum patrum viuentes sunt lectus floridus. 157.A
Frenesis nulla grauior iudicatur, quàm impœnitẽtia cordis, & obstinata peccãdi volũtas. 103.F
Frigus aquilonare, à quo panditur omne malum, præsertim in religione super omnia formidandum est. 169.F
Fronte aliquando gerimus leprã, aliquãdo thau, aliquando laminam auream. 120.E. In fronte.
Frui deo quid sit, & quòd hoc non docet lingua, sed gratia. 186.F.G
Fructus & modus & opus humanæ redemptionis pertinentes. 129.L. per totum sermonem.
Fructus finis & merces nostri laboris, quis sit. 50.M
Fructus gloriæ temporalis. 26.K
Fructus nostræ redemptionis Christus rationi futurus est plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, memoriæ continuatio æternitatis. 129.C
Fructus spiritus enumerantur. 169.D
Fructus vineæ domini. Ibidem.D.E
Fructuum differentia. 26.F.G
Fugere quorsum debeamus, ne flagellum diuinæ comminationis nobis appropinquet. 77.D
Fulcite me floribus, stipate me malis, &c. exponitur. 160.D. & 271.E
Fulcite me floribus, in floribus nouella incipientiũ conuersatio demonstratur, in fructibus proficientium fortitudo, & maturitas perfectorum est. 160.C
Funiculus triplex curiositatis, vanitatis, voluptatis. 27.L
Furari nos ipsos aliquando debemus ad nimiam miseriam nostram gemendam. 83.B. Ego vir videns.

G

Gabriel angelus in quo differat à filio dei, cum vterque fortitudo dei interpretetur. 4.G
Gaudere cum gaudẽtibus, flere cum flentibus, in verbis his exponuntur materni affectus. 128.C
Gaudete de exhibitione, gaudete iterum de promissione. 11.F
Gaudium duplex, iustitia & pax, & gaudium in spiritu sancto. 89.I
Gaudium de regno dei, de iustitia & pace procedit. Ibidem.K
Gaudere & dolere in quibus debemus. 24.C
Gaudendum est de his quæ expectamus: & gaudendum quoque de his, quæ sustinemus. 89.M. Gaudete.
Gaudendum in bono alieno magno magis, quàm in proprio paruo. 159.E
Gaudium in materia conuertibili mutari necesse est re mutata. 82.F
Gaudium post tristitiam subit. 173.E
Gaudium solummodo verum est, quod de creatore concipitur. 215.M. Magnum.
Gaudium spirituale excitatur interdum quibusdam spiritualibus. 82.I. & 90.C
Gaudiorũ infusio, reuelatio secretorum, & huiusmodi oscula sunt, quibus sponsa spiritualis osculari petit. 133.K
Gedeonis vellus, quid significet. 5.H
Gelboe montes, spiritus maligni, & homines superbi & aridi, quos non visitat dominus. 161.H
Gemit anima deuota Christi absentiam. 166.C
Gemitui animæ deuotæ respõdetur è cœlo. 166.D hoc quippe.
Gemitus animæ suspirãtis ad cœlestem patriam, & de commendatione viduitatis & castitatis. 166.A. & per totum sermonem.
Gemit in ore omnium fidelium spiritus sanctus. 166.E.F
Gemendum nobis, & aliquando nosipsos furari, ad miseriam nostram considerandũ & lugendum debemus. 83 B. Propterea.
Gemitus patrum rarus fuit, vnde & dicebat quidem: Secretum meum mihi, secretum meum mihi 166.E
Gemendo potius, quàm declamando doctor auditores emendat. Ibidem.C
Genæ faciei animæ: quæ est intentio, sunt res & causa, id est quid & propter intendas. 153.F. G.H
Genæ tuæ pulchræ sunt, sicut turturis. Ibidem.G
Genera retributionis quatuor. 119.H
Genera hominum sunt tria, quibus Deus loquitur pacem. 86.E
Generatio diuina & humana in Christo sunt & in spiritu sancto processio & gratia. 121.I Duo sunt.
Generatio cœlestis, æterna prædestinatio est. 84.E
Generatio praua, peruersa, & stulta, quæ memoriam domini fastidit, & præsentiam expauescit. 272.I
Generatio terrena, quia iustitia vincere debeat cœlestem. 84.E
Generatio triplex tractatur. 98.I
Generatio voluntaria, voluntarium exhibet sacrificium. Ibidem.L
Generatiõe casta, quid pulchri⁹. 98.L M. et 99.A
Generatione spirituali facti sumus filij & fratres Dei. 35.K.L
Genitale secretũ virginis sibi reserat filius, & eidem virgini seruat virginale signaculum. 7.B Filius.
Genus omne despectionis & iniuriæ prohibet. 145.E
Genus potentiæ triplex in incarnatione. 13.K.L
Gentes miseriam quærunt. Iudæi meritis gloriantur. 131.E.F
Gerardi monachi sermo funebris à beato patre Bernardo compositus. 141.D. per totum sermo.
Gignentis genitique mutua cognitio, & dilectio osculum est suauissimũ, sed secretissimũ. 126.L
Gillebertus Porretanus episcopus Pictauen. conuincitur. 182.I
Gladij duo vterque ecclesiæ is ab ecclesia, ille ad meritum ecclesiæ. 157.H
Gloria angelorum & beatorum complebitur ex meritis hominum. 173.E
Gloria & diuitiæ in domo eius, qui timet dominum. 11.M
Gloria & laus deo semper attribuẽda est, pro omnibus beneficiis eius in nos. 130. E.F. & per to. se.
Gloria inhabitans vnde sit homini. 27.F
Gloria in hac vita abneganda. 130.M. & 131.A
Gloria nostra testimonium conscientiæ nostræ. 27. Gloria nostra.
Gloria quomodo vitanda est, & quomodo quis gloriari debeat. 85.B. & seq.
Gloria sine virtute indebita venit. 46.H.I. per totum sermonem.
Gloria soli deo. 218.C
Gloria vera, gloria fallax. 81.D
Gloria vt inhabitet in terra nostra, quatuor sunt quærenda. 58.K
Gloriam meam (inquit dominus) alteri non dabo.

quid ergo dabit? pacem (inquit) do vobis: pacem relinquo vobis. 130.I.K
Gloriam meam alteri non dabo, & superbus, ego gloriam vsurpabo. 15.G
Gloriam mundi respuere. 215.F.Condelector.
Gloriam non suam, sed dei quærat, cupiens ad diuinæ maiestatis contemplationem admitti. 168.G
Gloriam pro gratia dei captans, fur est & latro. 185.B
Gloriam sibi retinuit deus. de hoc exempla habētur. 130.H.I
Gloriari debemus, sed in quo. 130.M
Gloriari in puritate cōscientiæ, & in aduersitate. 141.A
Gloriari quomodo neminem oportet. quòd si gloriatur, in domino glorietur. 131.G.H.& 157.I
Gloriatur Maria virgo singulariter multis de causis. 5.C.D.E
Glorieris volo testimonio conscientiæ tuæ. 254.E Volo.
Glorificatio in longitudine, multitudine & plenitudine charitatis. 81.D
Glutinū duplex, cognitionis scilicet & dilectionis. 68.D
Glutinum fidei & charitatis ecclesiæ ad Christū, quàm tenax sit. 181.L
Goliath superbos significat. 44.M
Grabbatum suum quis ille sit, qui tollat & eat in domum suam. 32.C.D
Gradiuntur non omnes vniformiter ad deū. 119. F.Non omnes.
Gradus ad notitiam dei, est cognitio sui. 151.G
Gradus hominum quatuor inuenimus. 90.G
Gradus quibus anima peruenit ad mortem, hoc est ad peccatum mortale. 151.F.G
Gradus qui sunt misero homini emergenti de profundo vitiorum. 88.C.D
Gradus summus, & animus imus: monstrum est. 254.D
Gradus tres veritatis. 276.D.Cùm sint.
Gratia baptismi, purgatio peccatorum. 32.F
Gratia Christo pro omni gratia referenda est. 130.E.F
Gratia cōparatur hinnulo, veritas capreæ. 178.F
Gratia dei, cibus animæ. 28.M
Gratia dei vacua non sit in nobis. & ibi vtilia de gratia. 162.M
Gratia, nō natura quis à peccato resurgit. 156.A
Gratia hominem in hominis mansuetudinē reuertifacit. Ibidem.
Gratia non recidiuandi prius quærēda est, quàm altiora præsumere. 124.F.G
Gratia prior, qua quis pœnitet de peccatis, parum aut nihil prodest, nisi secundam habuerit gratiam, quia deinceps ad vomitū non reuertatur. Ibidem.
Gratia quandiu adest, operemur in ea. 136.K. Viam.
Gratia sine veritate nō prodest, vnde plenum gratiæ & veritatis. 178.F.G
Gratiæ confessio, gratiam designat in anima confitentis. 173.L
Gratiæ diuinæ impedimenta. 29.G.H.& per totum sermonem.
Gratiæ diuinæ præcessus & gradus ad humanā naturam. 164.C
Gratiæ priuatio, superbiæ vel futuræ, vel inexistentis est argumentum. 163.M
Gratiæ subtractionis, causa est superbia, illā animam possidens, vel possessura etiam si non appareat, etiam si nil tibi conscius sis. Ibidem.A
Gratiam dei contēnens synagoga repudiata est. 172.M
Gratiam dei non recognoscere, sed sibi arrogare, superbia intolerabilis est. 163.A
Gratiam duplicem confitetur ecclesia, præuenientem & subsequentem. 172.M
Gratiam percepisse multis non profuit, eo quòd temperamentum de veritate pariter non acceperunt. 178.F
Gratiam recipientes & non reddentes, culpātur. 45.K.L
Gratiam triplicem à domino suscepimus. 50.M
Gratiarum actio. 50.K.Quid enim.& 94.A. & 128.M
Gratiarum actio non omnis deo accepta est, sed odiosa. 130.F.G.& Ibidem.H
Gratiarum actio pudica sit, & mera simplicitate procedat. Ibidem.
Gratiarum actio, qualis esse debeat. Ibidem.
Gratiarū actio vsu potius, quàm sensu, vel affectu in ore multorum sonat. Ibidem.G.Sed quid.
Gratiarum cessat decursus, vbi recursus non fuerit. 23.I
Gratiarum & virtutum omnium, Christus Iesus est origo. 130.E
Gratiarum flumina in suum principium reuertantur. Ibidem.F
Gratias agere debemus factori nostro, benefactori, redemptori, remuneratori nostro. 79.E
Gratias agere deo debemus. 130.F.G.& seq.
Graue illi nihil esse poterit, qui semper mente tractat, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. 38.L
Graue iugum super filios Adam. 23.D
Gregorius Venantio apostatæ perduranti, legitur communionem indulsisse. 270.A
Gressus ad deum non vniformis est. 119.F
Grossus in omnibus erat populus Iudæorum. 166.K
Grossis ficuum primi populi fructus, id est, opera designantur. Ibidem.
Gula & luxuria culpātur. 280.M.Miror. 180.F
Gustu contemplationis refectus, diuina habet intelligere. 105.F
Gustus diuinæ præsentiæ variatur animæ pro variis eius desideriis. 147.E.F

H

Habemus in Christo quod amemus, admiremur, & imitemur. 17.L. per totum sermonem.
Habēs fructum in sanctificatione, finem vero vitam æternam. 81.B
Habitans in petra, quid mirum si ad modum petræ duruerit? 167.M.& 168.A
Habitare in adiutorio dei. 70.M
Habitatio periculosa. 71.C
Haurietis aquas, exponitur. 14.C.& 115.H
Hœdi dicuntur, vagi & petulantes corporis sensus. 150.E.F
Hœdi pelles, quibus collum & manus Iacob obuoluta sunt, quid denotant. 144.A
Helias timuit Iesabel, exponitur. 115.D
Hæliæ ascensio, domini ascēsionem præfigurabat. 37.L.M
Helisæus spiritum Heliæ sibi duplicari obtinuit, si tamen Heliam cum tolleretur videret. 37.L. & 133.L
Helisæo puerum suscitanti comparatur Iesus naturam saluans. 132.K.& seq.
Helisæum imò Christum potentē in opere & sermone mortuo misertū fuisse iacenti inclinasse, & c. non vacat à mysterio. 132.L.M
Herbarum species, quatuor sunt in horto dei. 121. C.Quatuor.
Hæreditatem domini possidere, vocati sumus omnes. 164.E
Hæresis quædam occulta denudatur. 171.E.F
Hæresis quorundā idiotarum suggillantiū contra matrimoniū denudatur. 170.M.& per to.ser.
Hæretici capiendi sunt potius, quàm abigendi. 169.M
Hæretici duplices, publici & occulti. 170.C
Hæretici sic impugnandi sunt, vt si fieri potest conuertantur. 169.M
Hæretici gladio coercendi. 171.I.K
Hæreticorum duplex genus, manifestorum scilicet & occultorum, qui ne secretum prodatur, deierare permittunt. 170.per to.ser.
Hæreticorum quorundam versutia. 169.G.H
Hæreticis omnibus vna semper fuit intētio de singularitate scientiæ. 170.D
Heu heu domine deus, in persecutione tua primi sunt, qui videntur in ecclesia tua primatū diligere gerere principatum. 21.C
Hi sunt viri misericordiæ, explanatur vtiliter. 44.G
Hierusalem Christi sponsa, quando & in quo habitu visa est de cœlo descendens. 143.C
Hierusalem & Babylon semper inuicem aduersantur. 122.E.Inter
Hierusalem visio pacis interpretatur. 9.L
Hilaris dator non modo à deo diligitur, sed & qui tribuit in simplicitate. 175.D
Hilarem diligit deus. 24.G.& 175.D
Hinnulo ceruorum comparatur sponsus propter velocem cursum. 163.D
Historia, quæ horti nomine designatur, tripartita est. 138.H
Homo à deo, non à se creatur, sanatur, saluatur. 265.G.H
Homo ad imaginem dei factus, vix aut nunquam gloriari compescere potest. 85.B.Sed.
Homo ad laborem natus, si refugit laborem, non facit ad quod natus est. 284.K
Homo aduerte quòd limus es, & nō sis superbus, quia deo iunctus, & non sis ingratus. 11.C
Homo animal est oneriferum. 80.C
Homo ante aduentū dei sedebat in tenebris. 137. K.Sedebas.
Homo ante peccatum in actione erat, & meditatione sine passione, postmodum promouendus ad fruitionem contemplationis, & ibi salutifera comparatio. 82.M
Homo conuincitur ire post greges. 150.L.M
Homo cum in honore esset, non intellexit: exponitur. 14.G.& 150.G.& 213.A
Homo cum sit liber, interueniente tamen peccato, seruus efficitur. 184.D
Homo, cur rectus etiam corpore factus fuerit. 63. K.Nam.
Homo debet in omnibus præualere, vt honoretur deus. 78.H
Homo descendens de Hierusalem in Hierico, non est abductus, sed in via semiuiuus relictus est. 63.G
Homo, disce obedire, disce terræ subdi, disce puluis obtemperare. 5.A
Homo, & natus sit ad laborem, si non tamen ad laborem creatus est. 69.H
Homo exterior per faciem cognoscitur, interior vero per voluntatem. 38.C
Homo iunior, filius dicitur propter naturam depravatam. 156.A
Homo miser, qui totꝰ pergēs in ea, quæ foris sunt, ignarus interiorum suorum. 24.B
Homo perfectus, cautus sibi, placens deo, vtilis suis. 164.M

Homo primus amictus fuit quatuor virtutibus. 14.G.Ab anima.
Homo primus munitus fuit sigillo diuino, & accedens pessimus latro, sigillum fregit. Ibidem.
Homo qualiter in hominem rediisse dicatur. 156. A
Homo qui loco diaboli in paradisum admittendus est, qualis esse & non esse debeat. 61.E
Homo, qui nunquam à propria voluptate recedit, culpatur. 78.C.Væ homini.
Homo ratione vigens & ratione nõ viuẽs, bestiis quodammodo bestialior videtur. 150.K.L
Homo totus cecidit, totus resurgere non potest simul. 2?5.E
Homo vacare debet ad se & deum cognoscẽdum. 180.C.D
Homo vetus erat aliquando in nobis præuaricator tam in manu, quàm in ore & in corde. 3.I
Homo virtutis prouidebit semper bona, non tantum coram deo, sed etiam coram hominibus. 175.C
Homo viuit in verbo, quod procedit de ore dei. 13. G.Confirma.
Homo vterque, interior videlicet & exterior suo accinctus gladio, impauidus procedere potest ad prælium. 99.M
Homo vt pie condescendat proximo, consideret seipsum. 155.L
Hominis perfectio, continẽtia sibi, innocẽtia proximo, patientia vtrique. 174.M.& 175.A
Homini ad omnem iustitiam sufficit solum habere propitium, cui soli peccauit. 139.G
Homini vtile est, se scire hominem esse. 82.L.M
Hominem illum, quem vnctio spiritus miserata denuo profundere sua benignitate dignatur, is continuo reuertitur in hominẽ, & aliquid melius à gratia, quàm à natura recipiet. 155 M
Hominem non de qualibet terra, sed de limo plasmatum, non sine causa dicitur. 95.F. Non sine causa.
Homines deum expectantes, tria ab eo sperant. 119.M
Hominem sanctum quæ faciunt. 59.B.C
Homines, duo sunt, vetus, & nouus. 110. K
Homines locum sanctificant, non locus homines. 95.D
Homines, non arbores amat homo deus. 166.I.K
Homines prohdolor plus ad ea, quæ facta sunt, quàm ad id, ad quod facta sunt, se occupant. 41.L
Homines secularibus negociis dediti, quibus assimilantur. 1.A
Homines videntur esse sub principe tenebrarum. 85.K
Homines & angeli creati sunt ad intelligendum deum. 118.A
Hominum genera tria sunt, quibus solus deus loquitur pacem. 89.A
Hominum tria genera reperiuntur. 95.D.Sunt enim.
Honestum est animæ decor. 186. D
Honorari appetunt multi in schola humilitatis. 8.M.& 9.A
Honorandi quàm maxime sunt angeli & amandi. 78.F
Honori totũ datur, sanctitati nihil. 257.F.Vides.
Horreo vermem mordacem, & mortem viuacem. 261.B
Horror iudicij. 75.D
Hospitalitatis diligentia, qualis esse debeat. 237. H
Hospitem nobilem habet caro, dignum est vt eum recreatur. 3.L.M
Hostes habemus carnem, mundũ, diabolum. 9.M
Hostem crudelissimum circunferre cogimur, quẽ sustentare licet, non perimere. 46.E
Hostes indefessi nos assidue oppugnant, modo aperte, modo fraudulenter, quos ne videre quidem possumus, quanto minus cauere. Ibidem.
Hostium duo genera. 99.G
Hostes quibus tradimur, tres sunt. 121.F
Hostiã laudis immolãtes & reddẽtes vota nostra curemus omni diligentia vigere sensum vsui, affectũ sensui, exultationẽ affectui, &c. 131.B
Humana & angelica natura per duo Seraphim intelligitur. 61.H
Humana fragilitas timet duo, pudorem & dolorem. 11.H.I
Humano generi, generalis miseria triplex est. Nã & faciles sumus ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendum. 4.C
Humanum genus accepit concupiscentiam hæreditariam ex transgressione primorum parentũ. 176.L
Humanitas Christi, fidem instruit, spem roborat, charitatem accendit. 18.D.H
Humanitatis omnium est id, in quo sibi quisque indulget, non ægrè ferre cæteris. 281.I
Humanitatem suam, quare subtraxit Christus ab ecclesia. 179.H.I
Humilitas bonus fundus. 254.D
Humilitas Christi in superbo non operatur. 35.A Helisæus.
Humilitas cordis, mansuetudo pudoris, magnanimitas fidei, compassio mentis commendantur, & à nobis exemplo virginis exiguntur. 52.K Nunquid enim.
Humilitas cordis, receptaculum gratiæ. 29.G
Humilitas deo nos reconciliat, deo facit esse subiectos. 15.G
Humilitas docet locũ nouissimũ tenere. 152.B.C
Humilitas duplex, alia cognationis, altera affectionis. 3.C.& 154.I
Humilitas duplex est. 3.C.Discite à me.
Humilitas duplex, vna quam parit veritas, altera quam inflammat charitas. 154.I. & per totum sermonem.
Humilitas est contẽptus propriæ excellẽtiæ. 128.L
Humilitas & humiliatio differũt. 150.A.Vides.
Humilitas, simplicitas, & innocentia, decor sunt animæ. 156.D.E
Humilitas & mansuetudo collectaneæ sunt. 53.A
Humilitas & patientia tractantur. 149.M
Humilitas falsa & iactanctia in confessione reprehenditur. 133.F
Humilitas familiaris deo. 9.I
Humilitas fundamentum virtutum. 261.H.Virtutum.
Humilitas gloriosa res est. 227.H
Humilitas honorata, magna & rara virtus. 8. M.130.H
Humilitas lilio conuallium comparatur. 157.M. & 158.A
Humilitas magis necessaria est, quam virginitas. 4.K.L
Humilitas magna virtus, quæ meretur, quod non docetur. 186.G
Humilitas Mariæ longe virginitati præfertur. 4.K
Humilitas maxime facit in veritate sciri se. 151.F
Humilitas nardus amore calens, deuotione vigẽs, opinione redolens. 155.A.Odor deuotio est.
Humilitas nardo comparatur. 154.K.L.M
Humilitatis odor bonus. 155.A
Humilitas pari pondere timentis & sperantis æstimatur. 154.L
Humilitas per saluatoris infantiam, per virginẽ & continentia, iustitia per Ioseph designatur. 15.G
Humilitas qualiter custodiri possit. Ibidem. per totum sermonem.
Humilitas septẽ gradus habet ascẽsionis. 119.E
Humilitas sola est læsæ charitatis reparatio. 14. K.L.Quod si.
Humilitas sola gratiam inuentura est. 199.F
Humilitas solito & ex consueto placet deo. 155. A.B
Humilitas stabile fundamentum. 151.F
Humilitas virtus magna, cui etiam deitatis maiestas tam facile se inclinat. 155.D
Humilitas vnde nascatur. 276.C.D
Humilitatis gradus, qui sint. 29.G
Humilitatis gratia conseruandæ, diuina debet gratia ordinare, vt quanto quisque plus proficit, eo minus se putet profecisse. 92.K
Humilitatis modus. 276.A.B.C.vtiliter.
Humilitatis odor, deuotio voluntatis. 154.I.& sequen.
Humilitatem quatuor causant. 110.D
Humilitatis perfectio, consummatio est iustitiæ. 158.A
Humilitatis perfectio iustitiæ attribuitur. Ibidẽ.
Humilitatis regno etiam militat superbia. 134.C
Humilitatis summa in eo consistit, si voluntas nostra per omnia diuinæ sit subiecta voluntati. 93.D
Humilitatis tres gradus, luctus pœnitentiæ, desiderium iustitiæ, opus misericordiæ. 276.A.B. C.D
Humilitatis triplex modus. Ibidem.
Humilitatis virtus maxima, & maxime necessaria in vita sociali, & charitate fraterna. 22.E
Humilitatis virtus tria habet. 119.F
Humili sub habitu nõnulli abbates superbe agẽdo, volunt à suis subditis strictissime obediri, & ipsi superioribus obedire recusant. 200.C
Humilitatem ab angelo commendari, quid denotat. 15.F
Humilitatem quatuor faciunt veram. 120.D Quatuor.
Humilitate ad sublimitatem ascendimus, hæc est enim via, & non alia. 37.F
Humilitate meremur altiora. 149.M.Oportet.
Humilitate, quid ditius, quid preciosus, qua regnum cœlorum emitur. 11.K.Quid enim.
Humilis debet esse confessio, simplex & fidelis. 133.E
Humilis sis ad petendam veniam, facilis ad dandam, & sic omnia membra erunt in pace. 89. M.& 90.A
Humilis vere parcit animæ suæ. 210.C
Humilis verus, vilis vult reputari, non humilis prædicari. 133.F
Humiles & non elati, replebunt templum paradisi. 61.F
Humiles exaltari, superbos deiici nunciauit Maria. 134.D.Hæ virtutes.
Humiles qui de se præsumere nesciunt, martyrio idonei sunt. 158.A
Humiles si inuenti fuerimus, germinabimus sicut lilium. Ibidem.
Humilibus consentire, non alta sapere. 154.K
Humiliantur alij nequiter, alij patienter, alij libenter. 150.A.B
Humiliari cur, & qualiter homo quisque debeat. 158.A
Humiliatio via ad humilitatem. 210.B
Humiliter de se sentire oportet, nitentem ad altiora. 149.M.& per totum ser.
Humiliare, & apprehendisti. 24.M

Humiliari & humilē esse,non idem est. 150.A.B
Humiliatur homo in vera cognitione sui. 151.F
Humiliatos plures videmus, sed non humiles. 90.I
Humiliari propinquantis gratiæ est argumētum. 149.M
Humiliat quosdam veritas, quos voluntas extollit. 154.G.H.I
Humiliauit se Christus,non necessitate, sed charitate. 154.K
Humiliare se plusquā veritas habeat,non est malum. 152.B
Humilia sponsi Christi libentius loquitur eius spōsa ecclesia,vel anima deuota. 174.F
Humiliter sustinere aduersa, pro patientia reputatur. 31.C
Humiliate vos. 26.K.L.Hoc sentite.
Hydriæ capientes singulæ &c.exponitur. 108.K.L
Hydriæ sex erant ibi positæ,exponitur. Ibidem.F
Hyems & si imbribus abundet, habet tamen & æstas pluuias suas suaues & vberes. 165.M
Hyemis tempus,quid significet. Ibidem.
Hypocrisis ecclesiasticorum, putida labes. 149.K
Hypocrisis malum abscondit,quod est, & bonū, quod non est,mentitur. 170.M
Hypocrita arguitur singularitatis & vanitatis. 23.K.vsque ad finem sermo.
Hypocritæ animæ est intendere in deum, nō propter deum. 153.G
Hypocritæ portant crucem non suam,cum Simone Cyrenæo. 26.G
Hypocritæ grossorum ficus nomine designantur. 166.I
Hypocritarum conditio. 130.H

I

Iacob luctatus est quater. 120.E.Quater.
Iactantia tractatur. 278.C
Iam non operor, sed quod inhabitat in me peccatum,exponitur. 165.L.& 183.I
Ianitor triplex ad portas,memoriæ, volūtatis, & rationis. 110.I.Ne ergo.
*Ieiunio alæ duæ sunt,orationis videlicet & iustitiæ, & qualiter ieiunare debemus.*24.L.& per totum sermonem.
Ieiunium bonum cum fletu & planctu. 24.D
*Ieiunium deuote suscipiendum.*24.F. & per totum sermonem.
Ieiunium salutare,quo redimūtur æterna supplicia. Ibidem.K
Ieiunij die,immo in omni quamuis bono opere omnino non inueniatur voluntas nostra. 176.B
Ieiunia superborum vel immundorum,deo nō placent. Ibidem.
Ieiunare in vigiliis celebritatum, quid denotet. 65.E
Ieiunare non solum ore,sed omnibus membris tenemur, & quomodo fructuosum sit ieiunare. 24.I.K
Iesus Christus filius dei venit cum salute,cū vnctione,cum gloria. 9.F
Iesus circuncisio,Maria purificata, quare dicantur,cum nec ille circuncisione,nec illa purificatione indigerent. 107.L
Iesus dicitur ter fleuisse. 120.E.Iesus.
Iesus mansuetus omnem tulit austeritatem. 19.G
Iesus mel in ore,in aure melos,in corde iubilus. 132.F.G
Iesus myrrha in morte, botrus in resurrectione. 156.
*Iesus nomen commendatur.*132. A.& per totum sermonem.
Iesu nomen in aliis à Christo,id est,filiis Naue Iosedech & Syrach vacuum erat. Ibidem.H.I
Iesus nomen lux,cibus,medicina. Ibidem.F
Iesus nomen,quare oleo comparatur. 132.E.F
Iesus saluator nominatur ab angelo & hominibus:quippe qui saluator erat angelorum & hominum. 16.G
Iesus saluator,quid tam necessariū perditis,optabile miseris,vtile desperatis. 12.K
Iesus suscitat mortuum,tanquam qui baculū misit,alij autem tanquam baculus erant. 132.I
Iesus vir erat nondum etiam natus,sed sapientia nō ætate,nec minus sapiēs fuit conceptus,quàm natus,paruus quàm magnus. 5.L
*Iesum Christum præcesserunt alij duo Iesus.*7.H
Iesum cum nomino,hominem mihi propono mitē, & humilem corde,benignum,sobrium,castum, misericordem, omníque honestate & sanctitate conspicuum. 132.H
Iesum sequi salubre consilium tenere, solenne gaudium,mandacare,beata vita. 226.K
Ignis aduentū dei præcedentis, & eius ignis,qui deus est,differentia. 164.I
Ignis duplex mittitur in terram, à deo videlicet & à diabolo. 22.E
Ignis tria habet,fumum,lucem,ardorem. 95.E
Ignorare bona à quo procedunt, pessimum. 271 A.B
Ignorantia condemnatur. 150.M.& per to.ser.
Ignorantia dei nos tenente, quomodo sperabimus in eum,quem ignoramus:si nostri,quomodo humiles erimus. 152.A
Ignorantia dei plerūque desperationem parturit. 152.D
Ignorantia dei & sui perniciosa,quippe quæ inmentis hominē comparabilem facit. 150.I.K
Ignorantia duplex, dei & sui, & notitia similiter duplex. 151.I.& 152.A
Ignorantia fugienda, vnde tot mala oriuntur. 150.K
Ignorantia in omnibus non habet excusationem. 205.D
Ignorantia non omnis damnabilis est. 151.A
Ignorantiam sui habent, qui tanquam mortui à corde, omnem insumunt operam circa carnem. 76.I
Ignorantia sui superbiam causat. 152.A
Ignorantia sui,initium omnis peccati:ignorantia dei,consummatio omnis peccati. Ibidem.A
Ignorantiæ filiæ falsitas & dubietas. 133.M
Ignoratur periculose, quando veniat aut vadat spiritus, non ita vnde veniat, aut quo vadat. Ibidem.L
Illecebras carnis post gustū dulcedinis spiritualis repetere,quàm durum sit. 150.D
Illuminat animā verbum rogantem eum,vt vias eius eam doceat. 185.H
Imago dei qualiter reformetur. 44.E
Imago,& quod ad imaginem est, de vicino se respiciunt. 182.I.& M
Imago verbum,anima vero ad imaginem. 182.C
Imaginariæ rerum inferiorum similitudines, ab angelis ingeruntur animæ diuinitatem contemplanti. 154.B
Imber bonus & malus multiplex. 165.G
Immissiones fiunt per angelos malos. 148.B.Cæterum.
Imitari & sequi Christū,quàm vtile sit. 3.F. & 32.A
Imitemur humilitatem Christi. 7.L
Imitatores sunt dæmonis,quicūque de scripturis sanctis aliquid non sanctè vsurpant. 70.M
Immortalitas animæ qualiter obscura & tetra facta est. 183.M.& 184.A
Immortalitatem qualiter solus deus habet. 183.C
Impellere nihil potest hominem præter seipsum. 185.I
Impedimentum hominis duplex, quo minus ad deum pergat. 1.I
Impedimenta ne voluntas nostra voluntati diuinæ conformetur,quæ sint. 25.H
Impedimenta septem,quibus ab oratione & mandatorum obseruatione retardamur. 23. A
Impedire animarum salutem, est persequi saluatorem. 21.D.E
Impenderunt sancti patres pro ouibus curā, substantiam,seipsos. 257.D
Impœnitentia cordis,est peccandi obstinata volūtas. 103.F
Imperfectionem cōuersationis suppleat humilitas confessionis. 10.B
*Imperfectorum signa vtiliter habentur.*134.F.G & per totum sermonem.
Implere studeant perfecti omnem iustitiam. 19.I
Impiorum refugium est triforme. 120.B
Impius (inquit propheta) irritauit deum:quia dixit in corde suo,non requiret. 135.C
Importabile aliquid nonnunquā reputatur,quod postmodum facile, immo & delectabile reperitur. 251.M
Impossibile non erit apud deum omne verbum, quare dicatur verbum, & non potius factum. 8.I.Mouet me.
Impudentia clericorum culpatur. 284.F
Impudentia & præsumptio quorūdam monachorum inuehitur. 157.E
Impulsores tres sunt,diabolus, mundus, & ipse, qui se impellit. 185.I
Impulsorem si timere vis,non veniat tibi pes superbiæ. Ibidem.M
Impunitas ausum parit. 258.I
*Impunitas incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudentiæ,transgressionum nutrix.*256.M.& 258.I
In aduersis modus obseruandus. 255.A
Inanis gloria deuotis & spiritualibus viris insidiari solet. 130.H.I
Inanem gloriam pauci omnino reiiciūt. Ibidem.I
In bello,quàm lecto gloriosius est occumbere. 100.A
Incarnatio Christi per patriarchas & prophetas prænūciata, & ab eis ardentissime expectata, memoratur. 123.I.& per to.sermo.
Incarnatio domini diabolo celanda erat. 6.B.C
Incarnari voluit Christus,vt carnales homines ad amorem suum traheret. 136.B
Incassum laborat in acquisitione virtutum, qui alibi,quàm in Christo quærit. 138.D
In Christo trinitas in substantiis,vnitas in persona,sicut in oppositū in absoluta diuinitate trinitas in personis,& vnitas in substantia. 11.C
In circūcisione domini nec neruus rumpitur, nec os comminuitur. 121.L
Incitat Bernardus Christum,qui tandiu tacuit ad loquendum,& se reprehendit, quòd promptior sit ad loquendum. 19.L
Incommodum triplex hominem de domo eiicit. 87.I
In congregatione demorari securius est, quàm in solitudine. 17.F
In contemplatione requiescendum est. 105.D
Incrudelitas Iudæorum, qui compleuerunt mēsuram patrum suorum occidendo Christum, memoratur. 166.K
Increpatio dura,quam sponsus facit sponsæ,& de duplici ignorātia nimiū pauēda & fugienda. 150 D

150.D.& per totum sermonem.
Increpatio iusti bonus fimus est, malis vero & pigris lapides, bona quidem est increpatio, si tamen discreta fuerit. 44.B
Increpatio spiritus veritatis à nobis repellit superbiam. 85.F.G
Increpatio patienter ferenda est. 145.F.G
Indeuoti incitantur intuitu vel rememoratione aliquorum deuotorum. 131.I.K
Index certissimus mansuetudinis & verecundiæ in Maria, fuit tarditas ad loquendum. 52.L & 279.A
Indicium veræ compũctionis, subtractio occasionis est. 31.B
Indulgentia dei, candor est animæ. 175.C.D
Indulgentium iniurias differentia. 46.C.D
Industria naturæ nunquam dormitet. Grãde profecto in nobis donum naturæ ipsa est. 184.C
Inebrians verbis & fragrans beneficiis sibi dictũ putet, meliora sunt vbera tua vino. 130 D
Inepta lætitia pessima. 278.A
Infelix, qui voluntatem corporis, & secularis colligit gloriæ vanitatem. 2.G
Infernus inferior, quis sit. 48.M
Infirmitas carnis robur spiritui auget, & ecõtra. 145.H
Infirmitas Christi & maiestas ostenduntur. 102.C
Infirmitatem omnem deposuit Christus in resurrectione sua. 179.C.D
Infirmitatum & necessitatum omnium, verbum dei remedium esse dignoscitur. 186.L
Infirmum quicquid deo tribuitur, de nostro venit. 176.C.D
Infundi debet homo priusquã effundat, vt se concham exhibeat. 134.G.I
Infusa à spiritu sancto, fideliter recondenda sunt & communicanda. 183.K
Infusio & effusio duæ sancti spiritus operationes. 134.F
In ieiunio, fletu, & planctu quærendus est dominus. 59.H
Ingenio præuolantes ante pene flagitant finẽ, quã principium teneant sermonis. 132.K
In gloria cœlesti mira serenitas, plena securitas, æterna fœlicitas. 129.D
In gloria recedet error à ratione, dolor à voluntate, à memoria timor. Ibidem.
Ingrati ne simus liberatori nostro. 152.K
Ingratitudo peremptoria res est, & hostis gratiæ. 45.K
Ingratitudo, quàm graue sit vitium. 160.H
Ingratitudinis vitium pessimũ, & summe cauendum. 93.H.& per totum sermonem.
Inhabitatores diuini adiutorũ, qui sint. 71.C
Inhumanum pascere oculos suppliciis miserorum. 75.D
In initio conuersionis nulla virtus magis necessaria, quàm simplicitas humilis, & grauitas verecunda. 19.F
Iniquitatem qui diligit, non solũ animam, sed & carnem odit. 103.F. At forte.
Initium omnis peccati superbia. 1.C
Initium sapiẽtiæ timor domini, medium spes, charitas plenitudo. 66.A
Iniuriam filii vindicauit pater in angelo & homine. 173.K
In læua merita, in dextera præmia continentur. 11.G
In natali domini sermo de verbis apostoli, Benedictus deus & pater domini. 15.H
In natali domini sermo de eo quòd pastores inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positũ in præsepio. 15.H
In natali domini de tribus mixturis. 14.F
Innitens contra se inualescet. 185.L
Innitẽs deo coget pro ratione vniuersa, iram, metum, cupiditatem, & odium. Ibidem.
Innocentes in Christo per sanguinem suũ regenerati, veraciter martyres fuerunt. 160.B
Innocentẽ pro impio mori non iustitiæ est, sed misericordiæ, non tamen contra iustitiã. 102.L.M
Innocentiã seruare plures inueniũtur, quàm qui digne pœnitentiam agant. 91.H
Inobedientis copiam sui non dabit tantus obediẽtiæ amator, vt mori, quàm non obedire maluerit. 157.D
Inobedientia non tam pensanda est, quantum intentio inobedientis. 268.B.C
Inobedientia siue qualibet alia culpa, quamuis minima, & de minimis præceptis, & si secularibus solum sit neuus, monachis vero grauis macula. 89.A.B
In pace ecclesiæ amaritudo eius amarissima. 21.C.D.149.I.K
In pace in idipsum, cui conueniat dicere. 160.I
In patria nec longiturnitas terminũ, nec claritas occasum, nec satietas habet fastidium. 81.I
Inquinare animam tria solent. 56.L
Inquirere tria iudicium, iustitiam, & locum habitationis debemus. 148.G
Inquirere veritatem debemus in nobis, in proximis, in sui natura. 275.B
Insolentia clericorum, qui ditãtur bonis ecclesiæ. 221.M
Inspiratio diuina, cor sanat à multis miseriis. 92.H. per totum sermonem.
Instabilitas cordis quæ sit. 297.L
Integra & perfecta moralitas, in duobus præcipue consistit. 111.B
Intellectu affectui, & affectu intellectui repugnantibus, vita est infernalis. 39.M
Intellectus & affectus purgandi sunt. 37.I
Intellectus ex litera eruendus, ac diripiendus est. 177.C.D
Intellectus rerũ spiritualium, verus animæ panis. 28.I
Intellectus vita est: Intellectũ, inquit, da mihi, & viuam. 177.D
Intelligentes & illuminati, plures reperiũtur, sed affecti pauci. 39.L
Intempestiua reuocatio, magni vnius amoris, magnæ alterius amabilitatis indicium est. 178.L
Intendere debet anima, qualis debeat esse, vt erga deum tantam familiaritatem habeat, quòd tanquam ad amicum familiariter confabuletur. 173.I
Intendere quis potest in deum culpabiliter, velut hypocrita: & intendere in aliud, quàm in deũ laudabiliter, vt Martha. 153.G.H
Intendere non deo, sed seculo, secularis est animæ, &c. Ibidem.G
Intendit deus ecclesiæ vel animæ, quia benignus, & hæc illi intendit, quia non ingrata. 173.D
Intentio, affectio, memoria, quando bene videtur agere. 165.I.K
Intentio bona, & recta requirit duo, rem & causam, id est, quid intẽdas, & propter quid. 153.G
Intentio culpas, & merita discernit. 203.K
Intentio facies dicitur animæ. 153.F
Intentio, propositum, rerum causa, culpas distinguunt & merita. 203.K
Intentio pugnantis est causa, aut periculi, aut victoriæ. 100.B
Inter mitratos discurrere comatulos, & calamistratos non decet. 258.I.K
Interrogat nos dominus tribus modis. 119.K. Tribus modis.
Interrogatio pulchra, quasi commensalium dei ad sponsum, & eius responsio. 127.F.G
In timore & tremore nostram debemus operari salutem. 90.A
Intrauit Iesus in quoddam castellum: exponitur. 48.I.& 49.F.& 50.G.107.F
Introductio sponsæ triplex est, in hortum, in cellarium, in cubiculum. 114.K
Introductio in cellarium continet moralem scientiam, & ibi de aliis vtilibus. Ibidem.
Intueri deum etsi nõ in sublimitate, saltem in humilitate suademur. 137.G
Intuere rerũ creationem, positionem, dispositionẽ. 11.B
Inuectiua aduersus monachos saluberrima. 74.E.F
Inuectiua aduersus eos qui nõ recto fine scire & addiscere volunt. 151.C.D.E
Inuectiua aduersus hypocritas fuco sanctitatis laute viuentes. 149.K
Inuectiua aduersus malos & abutentes. 106.H
Inuectiua aduersus prælatos aurum in frænis equorum & mularum apponentes. 197.M
Inuectiua & grauis increpatio contra murmurãtes & detrahentes. 139.M.& 140.A. vtiliter valde.
Inuectiua & ironia aduersus monachos delicatos respuentes cibaria communia. 146.H
Inuectiua in eos, qui luxu vestium & ciborũ solennitates celebrant. 2.G.H
Inuectiua in Luciferum, scientiam primis parentibus promittentem. 1.C.D
Inuectiua in Luciferũ dicentem: Sedebo in mõte testamenti, in lateribus Aquilonis. 38.F
Inuectiua in malos, & ãbitiosos prælatos. 21.B.C
Inuectiua in monachos, qui de peccatis suis seu vanis corporis exercitationibus impudẽter seu ficte & dolose se iactitant. 133.E.F
Inuenerunt ecclesiã apostoli, & sancti alii à Christo missi. 180.I. Et aduertendum.
Inuenire deo non conuenit, sed præuenire. 181.E
Inueniri non potuit ecclesia ante incarnationem sine reuelatione. Ibidem.D
In via dei non progredi, regredi, est. 22.E
Inuidens, quisque doleat, quod inuidet. 159.F
Inuidere nulli debẽt, si infirmitati aliorum prælatos condescendere videant, sed potius intrinsecus humiliter gaudeant, quòd tali non egeãt misericordia. 98.E.F
Inuidet diabolus angelorum & hominũ gloriæ. 162.H.I
Inuidia duplici per paupertatẽ liberamur. 107.F
Inuidia tractatur. 74.B
Inuidet diabolus humano generi, volẽs illud habere subiectum, quia præuidit hominem deum futurum. 134.B
In vigiliis deprimi somno, abominabile est angelis. 126.E.F.G
Inuisibilia dei per animam rationalẽ, quàm per alia, quæ facta sunt, melius cõspiciũtur. 86.D
Iob ad manum electas species habebat. 129.I
Iucunditas corporis, nec sine miseria, &c. 262.M
Ioannes adhuc in vtero lucerna erat, sed sub modio, ipsum suum modium dũtaxat illuminans. 42.G
Ioannes erat lucerna ardens & lucens. Ibidẽ.F
Ioannes erat lucerna ardens & lucens, qui etiam lucifer dicitur: pulchre deducitur. 61.K
Ioannes triplicem ardorem, & lucem habuit. 42.H

Ioannes venit nec manducans, nec bibens: incentiuum feruoris nobis esse debet. Ibidem.I
Ioannis sanctitas & excellētia super cæteros sanctos. Ibidem.F
Ioannem non prædicatio sed inspiratio docuit. Ibidem.G
Iordanis fluuij laus, trinitati in Christi baptismate dedicati. 101.F
Ioseph & Samuel vnguento odorifero respersi erant. 129.I
Ioseph nouit mulierem gloriam esse viri: iniquum igitur iudicauit eum inglorium facere, qui se fecerat gloriosum. 130.I
Ioseph quare de domo Dauid fuit. 6.G
Ioseph quare occulte voluerit Mariam dimittere. Ibidem.D
Ioseph vir Mariæ, & Ioseph patriarcha adinuicem comparantur. Ibidem.F.G
Ira affectio naturalis, sed abutentibus bono naturæ, grauis perditio est. 79.C
Ira bona, ira mala. Ibidem.
Ira dei duplex. 154.G. Aliquotiens.
Iram dei in furorem vertunt diffidentiæ filij. 173.M
Ira dei misericordiæ recordetur. Ibidem.K.L
Ira dei nascimur filij, non furoris. Ibidem.L
Ira dei qua in peccantes animaduertit, ex misericordia procedit. 154.G
Ira dei tunc timenda est, cum peccata non punit. Ibidem.
Iracundiæ spiritus, quis sit. 79.C
Irasci, vbi irascendum est. 185.E. Itaque.
Irasci quandoque vtile ac laudabile est. 203.I
Iratus cum fueris, dei misericordiæ recordaberis. 154.H
Ironia contra monachos delicatos de cibis disputantes. 147.I.K
Irrationabilia animalia, nec merentur, nec iudicantur. 183.D.E.F
Irreligiosum est religioso, secularibus implicari negociis. 74.H
Isaias Christum appellans pluribus nominibus, nullam de nomine Iesu facit mentionem. 16.L.M
It redítque sensus ad animam tanquam visitans & probans. 178.B
Iudaico non notemur opprobrio: de Iudæis enim legitur, quòd non fuerunt memores beneficiorū eius. 129.A
Iudæus cum deo agit pacto conuentionis, Christianus beneplacito voluntatis. 131.G
Iudæus iudicium quærit, & habeat, gentes autem super misericordia honorent deum. Ibidem.E
Iudæi literæ sonum sequuntur, nos sensum. 177.C Hic literæ.
Iudæi mensuram patrum suorum impleuerunt in Christo & discipulis eius. 166.K.L. Ego tamē.
Iudæi vnctionem habent, sed non effusam. 131.L
Iudæi vt tandem ad Christum conuertantur, optat ecclesia. 181.M
Iudæi & Gentiles, si sit spes de eorū salute, potius sunt sustinēdi quàm gladio feriendi. 248.F.G
Iudæorum pertinacia & miseranda cæcitas. 177.D
Iudæorum populus increpatur. 166.L. Ergo.
Iudæorum populus in omnibus grossus erat. Ibidem.L.M
Iudicare alium monacho temerarium. 153.K
Iudicanti astare pauendum 75.I
Indicabit Christus in habitu nostræ infirmitatis, vt mitis appareat bonis. 177.F. Vt ergo.
Iudicauit Bernardus, quantumlibet reum monachum in suo monasterio pœnitētiā agere, quàm foris vagando prouincias circuire. 247.K
Iudicare temetipsum pernecessarium. 101.F
Iudicemus nosmetipsos, & non iudicabimur. 163 F. Verendum.
Iudicium, consilium, complacitū, quid sint. 262.I
Iudicium dei potest homo euadere per veram pœnitentiam. 163.D. per totum sermonem.
Iudicium dei vestigare in timore, & tremore. 80.G
Iudicium diligit deus, diligit enim animam quæ sine intermißione considerat, & sine dissimulatione diiudicat semetipsam. 2.M
Iudicium in alium non ferimus, nisi quia illo nos honoratiores reputamus. 130.F.G. per totum sermonem.
Iudicium meum de vultu tuo prodeat. 159.K
Iudicium nonnunquam retractandum venit. 204.A
Iudicium quadruplex. 275.M
Iudicium triplex, humanū, proprium, & diuinū. 95.H. In quibus.
Iudicij censurā ira eneruat, mollior affectus præcipitat. 254.M
Iudicij horror. 75.D
Iudiciorum Dei abyssus multa. 214.I
Iudiciorum Dei contemplatio tremorem inducit & efficit, atque ad sapientiam initiat contemplantem. 140.[illegible]
Iudicet homo seipsum, vt dei euadat iudicium. 163.F.G
Iumentum Christi memoratur. 26.E
Iumentum domini. 29.M
Iumentum domini qualiter esse debemus. 26.E
Iumenta cognoscunt possessorem suum. 17.B
Iumentis comparatur homo propter ignorantiam dei & sui. 150.F.G.H.I
Iumentis similis factus est homo, vt pulchre declaratur. 184.C.D
Iuramenta illicita non esse tenenda. 233.D
Iurare nisi peierando prohibēt hæretici quidam. 170.D
Iustitia aliqua impleri mandatur, quæ impleri nō potest. 159.H. Nec latuit.
Iustitia in duobus est. 108.E
Iustitia in Ioseph viro Mariæ commendatur, & quid sit iustitia ostenditur. 15.G
Iustitia lilium est vnum ex his, inter quæ pascitur Christus. 174.K
Iustitia maxima, stricta & amplior, quæ sint tractatur. 19.I. Est autem.
Iustitia quadruplex. 63.A
Iustitia via, per quam ad lætitiam venitur. 19.K
Iustitiæ consentaneum, & bonis vtile Christi resurrectionem non omnibus, sed solum à deo ordinatis fuisse prolatam. 179.I.K
Iustitiæ dies reddit nobis miseriam, deo misericordiam. 19.K
Iustitiæ exercendæ duo sunt necessaria. 89.M
Iustitiæ prior portio non peccare, secunda per pœnitentiam damnare peccatum. 27.L. Prior.
Iustitiam cum feceris fac & pacem. 90.D.E
Iustitias iudicabit dominus, qualiter intelligitur. 163.F
Iustificatio ex timore, & amore procedit. 213.K
Iustificatio & glorificatio sunt, in quibus cōsistit nostra salus. 117.L
Iustum deduxit dominus per vias rectas, &c. 90.L
Iusto & fideli homini, totus mundus diuitiarum est. 136.M
Iustus & misericors dominus. 163.E. Christus.
Iustus non continue, sed tantum in principio sermonis accusator est sui. 129.A
Iustus non modo, sed & beatus, cui non imputabit dominus peccatum. 138.A.B
Iustus quem spectat, peccator expectat, expectatio enim odoratio est, spectatio vero gustatio. 172.G
Iustus quisque sapiens est. 169.B
Iusto sua vita vinea est culta, &c. Ibidem.A
Iusti sunt in triplici differentia. 90.L

L.

Labia cognitionis & deuotionis parare debet sponsa ad osculum. 127.B.C
Labor Christi difficillimus humani generis fuit reparatio. 32.B
Labor non profectus gloriandus. 257.C
Labor placet supernis spiritibus. 15.D
Laborem & dolorem multi sustinent, quem tamē deus non considerat. 32.A
Laboribus prælatorum consideratis, minus affectari debet eorum honor. 130.C
Laborantibus manibus sicut nec oculus clauditur ad videndum, nec auris ad audiendum: sic corpore laborantibus mens à suo opere non debet ociosa esse. 99.H
Laborabat plus omnibus Gerardus, & minus accipiebat. 141.L. Siquidem plus.
Lachrymæ Christi deuoto cuique pudorem pariūt. 15.B
Lachrymæ pœnitentium, vinum eorum. 146.B
Lachrymarum quatuor genera. 19.F
Lac vberum sponsæ, exhortatio est, & consolatio. 128.C.D
Lamentatio peccatoris fructuosa. 113.B.C
Lampades septem bonorum mentes illustrant. 1220.O
Lampadum nostrarum extinctionem conqueri caueamus. 121.M
Lapis & panis quanquam in rerum natura omnino diuersa sint, attamen in sensu mystico idē significant.
Lapidibus quibus Dauid Philistæum percußit, quinquepartitum verbum intelligitur, id est comminationis, promißionis &c. 45.C.D
Lapis quadrus, quid denotet. 12.I
Lapsus primi hominis. 150.G
Laqueus diaboli, diuitiæ sunt. 71.K
Laquearia & tigna ecclesiæ quæ sint. 156.M
Latere dæmones incarnationem Christi deus voluit, & quamobrem. 6.[illegible]
Latrones qui nobis quæque optima sunt [illegible], quatuor sunt. 121.F. [illegible]
Latrones vestem innocentiæ diripiunt. [illegible].F
Latus Christi dextrum & sinistrum, quid significent. 74.A
Laus deo reddenda de singulis nobis ab eo præstitis beneficiis. 134.D
Laus diuina & supernæ ciuitatis tractatur. 22.M. 37.H. [illegible] 57.H.I. [illegible].C. [illegible] & 105.A.B.C. & 126.E.F. & 128.L.M. 148.K.L.M
Laus nostra nihil sanctis, sed nobis confert. 51.D.E
Laus perniciosa, & econuerso. 207.H
Laus reciproca inter sponsum & spōsam, qualiter per vulnera Christi intelligitur opus & fides. 157.A. & per totum sermonem.
Laus seductoria, & econuerso. 194.M. 195.A Scio me.
Laus speciosa non est in ore peccatoris. [illegible]
Laudis humanæ contemptor à duobus [illegible] cauet. 19[illegible]
Laudis humanæ vanitas. 19[illegible].C
Laudis nostræ oblatio, quam deo immola[illegible] [illegible]formis esse debet. 119.A
Laudibus dei strenue aßistendum est. 157.B

Laudibus

Laudibus dignus qui inter fratres sine querela cõuersatur. 43.I.K.167.E
Laudibus & veneratione digna est virgo Maria. 5.D
Laudari qualiter debet deus pro suis beneficiis. 131.A.*Omnis igitur.*
Laudandi qui sint. 59.B
Laudatio hominum moderanda. 204.C
Lazarus quatriduanus in monumẽto, quid significet. 50.C
Lazari cur nulla fit mentio in euangelio Marthæ & Mariæ. 49.D
Lectus animæ, in quo pausat, tripartitus est. 120.G.*Lectus animæ.*
Lectus Christi, vterus virginis, præsepium, tumulus. 179.C.*An non.*
Lectus in quo recipiẽdus est dominus ad quiescẽdum, qualis esse debeat. 139.H
Lectus sponsæ, id est ecclesiæ, quis sit. 156.M
Lecti nomine, claustrum vel monasterium intelligitur. 157.A
Lectulus noster floridus &c. pulchre omnem statũ ecclesiæ, breui hoc vno versiculo comprehensum conspicitur. 156.M.& 157.A
Legis & gratiæ comparatio. 146.B.C
Legis nouæ suauitas: legis veteris, austeritas. Ibid. *Moysi sane oblatum est.*
Lenitas hominibus placet, sicut fides deo. 12.G
Leo de tribu Iuda leonẽ cõculcauit. 32.K.& 79.D
Lepra superbiæ, septempliciter nos occupauit. 35.A
Lepra spiritualis, qualiter mundatur. Ibidem, & *per totum vtiliter.*
Lætitia inepta tractatur. 278.A.B
Lætitiam prouenientem ex humiliatione & laboribus consummatis, cœli nescirent, nisi per ecclesiæ filios. 173.E
Lætos vos esse volo, sed nondum securos. 71.M
Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. 3.A
Leuare se super se, quid sit. 43.K.L
Leue non est, quo deus quomodolibet offenditur. 145.E
Leuiora peccata tractantur. 21.E.F.& 145.E.F & 165.L
Leuitas tractatur. 277.M.& 278.A
Lex domini immaculata. 273.M
Lex & gratia, quomodo differant. 146.B.C
Lex membrorum, legi dei repugnat. 183.G
Lex peccati & concupiscentiæ in omnibus membris nostris habitat. 94.G
Lex per Moysen, &c. exponitur. 110.F
Lex triplex, serui mercenarij, & filij. 274.A
Libera ratio, quodammodo captiua tenetur. 23.E.F
Liberatio plena & perfecta. 80.D
Liber, quamuis sit homo, interueniente tamen peccato seruus efficitur. 183.E
Liberi arbitrij totum opus est consentire, & hoc quidem ex gratia. 265.E
Libero ex arbitrio & gratia, quid habemus. 263.B
Liberum arbitrium, consilium, & complacitum. 262.I
Libertas in anima fulget, vt gemma in auro. 183.D
Libertas triplex, quarum vltima sola liberum arbitrium notauit. 263.B.C
Libertas, vbi non est, nec meritum. Ibidem.
Libertatis vis, & dignitas. Ibidem.
Libidinis & gulæ, cæterarúmque vanitatum appetitus, quem finem habeant. 104.D
Ligna domus spiritualis, quæ sint. 119.C
Ligna quibus compactus est pons religionis, tria sunt, pœna corporis, paupertas substantiæ, humilitas obedientiæ. 98.A
Ligna sunt omnes iusti, qui plantati in medio ecclesiæ temporalis debent facere fructus vitæ, qui maneant. 119.C
Lignũ, fœnũ, & stipula, quid significent. 95.C.D
Liliũ est Christus, & inter lilia commoratur & pascitur. 175.D.*Sponsus.*
Lilium odore potius quàm sapore placet. 54.I
Liliũ sponsus est, sed non liliũ inter spinas. 175.B
Lilium veritatis est, cuius odor animat fidẽ, splendor intellectum illuminat. 174.I
Lilium vnum non sufficit, duo ad minus necessaria sunt. 175.A
Lilia sancti quidem habent, sed non omnia quæ habent, lilia sunt. 174.M
Lilia sunt quæcunque Christi sunt, vt conceptio, natiuitas, &c. Ibidem.L
Liliorum amator nunquam sine liliis est. 175.B
Lingua amoris ei barbara est, qui amorem non nouit. 181.H.I.*Quomodo.*
Lingua detractoria vipera est. 89.D
Lingua duplex, dei videlicet & animæ. Ibidem *per totum sermonem.*
Lingua etsi multa mala faciat tamẽ optima. 89.C
Lingua paruum membrum innumeras cõtrahit sordes. Ibidem.B.*Quòd si dixeris.*
Lingua quàm litera efficacior. 203.A.B
Lingua quintuplex, dissoluta, impudica, magniloqua, dolosa, maledica. 89.B.*Quòd si dixeris.*
Lingua tenuis est & lata, vacuandis cordibus aptum instrumentum. Ibidem.F
Lingua viperea quomodo vno flatu tres occidit. Ibidem.E
Linguæ aromata modestia in incipiendo, copia in exhortando, efficacia in persuadendo. 34.H
Linguæ vitia diuersa. 43.L.*Vilis siquidem.*
Locus est apud spõsum, de quo sua iura decernit. 139.C
Locus in quo vere cernitur deus quiescẽs & multæ misericordiæ. Ibidem.G
Locus triplex. 60.E.*Est enim.*
Loca tria sunt, cœlum terra, inferum. 117.I
Longe est aliquando deus à sanctis per dispensationem, quibus tamẽ semper prope est. 163.L.M
Longe semper est deus à peccatoribus. Ibidem.
Lõgitudo, latitudo, sublimitas, & profunditas deus est. 261.C
Loquentibus de se dominus appropiat. 127.C
Loquitur verbum animæ, & anima verbo. 156.I
Lucere solum non licet, expedit & ardere. 42.F
Lucerna lucens & ardens Ioannes erat. Ibidem.
Lucerna sub modio erat Ioannes, dum adhuc esset in vtero. 42.G
Lucernæ seu candelæ ardentes in manibus. 22.D
Lucernæ quæ noctem vitæ præsentis illuminant tres sunt. 120.K
Lucernæ sunt tres. 119.I.*Tres sunt.*
Lucifer in cœlo concepit dolorem, & in paradiso peperit iniquitatem. 134.G
Lucifer in dei verbo præuidẽs, homines in gloria pari profecturos inuidit. Ibidem.B
Lucifer quomodo arguitur & reprehẽditur. 36.E
Lucifer superbus lucem præferẽs, non ignẽ habẽs, alteri tantum innixus alæ cecidit. 62.M
Luciferi deiectio tractatur. 133.L
Lucifero dictum est, In decore tuo perdidisti sapientiam: nolo propterea decorem, qui mihi sapientiam tollat. 178.G
Luciferum alloquitur inuehendo beatus Bernardus. 61.I.K.& seq.
Lucra nostra deus à se nõ reputat aliena. 170.A
Luctandum est cum angelo, ne succũbamus regnum cœlorum vim patitur.
Luctari cum vitiis debemus.
Ludus bonus quo Michol irascitur, deus delectatur. 210.C
Lugendum est, & post luctum consolandum: post consolationem, ad cœlestia contemplanda accedendum. 105.A.B.C
Lugentes sunt aliqui, sed si de corde procederent lachrymæ, non tam cito soluerentur in risum. 3.E
Luna hoc est ecclesia, prouolutis pedibus deuotam ad Mariam fundit orationem. 52.E.F
Luna, quare sub Mariæ pedibus. Ibidem.B.C
Luna quid designet. Ibidem.
Lux contemplatio, & etiam opera bona. 160.D
Lux pusilla ante aduentum. 148.L
Luxit Ioannes exemplo, digito, verbo. 43.A
Luxuria & gula memorãtur. 90.B.104.D.189.E.146.G.& 198.G. Ibidem.K.280.M
Luxuriæ currus, quibus rotis & equis ducatur. 153.C.*Luxuriæ.*
Luxus vestium, equorum, ciborum, & aliarum superfluitatum culpatur. 304.L.M

M

Maceria, sanctorum cõmunionem designat. 168.B
Maceriarũ variæ differentiæ & acceptiones tractantur. Ibidem.D
Macula odibilis, quæ beatam adimit visionem. 105.K.*Odibilis.*
Macula propriam curationem requirit. 94.G
Magdalena Christum tangere cur prohibetur. 144.F.G
Magi cognouerunt Christum esse, deum cognouerunt & regem, sed & hominem moriturum. 18.H.I.
Magistri operum Pharaonis tres sunt. 120.B.*Magistri.*
Magorum oblationis significatio. 121.L
Magistrum, qui se sibi constituit, se stulto discipulum subdit. 209.M.*Et merito.*
Magna audent, qui magni sunt, & quia audent obtinent. 148.D.E
Magna cũ delinquimus, vix ferimus reprehendi. 156.F
Magna res est, scire viuere. 43.I
Magnum & rectum in anima, & vnde ei proueniant. 182.C.D.E
Magnum & rectum in imagine sunt idem, sed in anima separantur. Ibidem.E
Magnitudo animæ, quid differat ab ea. 182.D.E
Magnificauit dominus facere nobiscum in creatione, in redemptione, in glorificatione. 14.F
Maiestatis scrutator opprimitur à gloria, non mirator. 168.G.H
Male cogitare, male dicere, male facere prohibemur. 118.L
Malum duplex, id est culpæ & pœnæ diligentibus cooperatur in bonum. 284.I
Malum duplex, innatum & seminatum. 148.A
Malum duplex ligno paratur infructuoso, securis & ignis. 141.H
Malum impunitum esse non potest. 284.I
Malum murmurantium tractatur. 116.M
Malum omnino propria voluntas, qua fit vt bona nostra, bona nobis non sint. 176.C
Malum obstinatæ mentis punitur æternaliter, licet temporaliter perpetratum. 240.F
Malum patiendo, quoniam triplex est, triplicem requirit prouidentiam. 43.K
Malum quod nemo videt, nemo arguit. 216.C
Malum quod sua anima, animam priuat. 76.K

Malum si comprimas tuũ, reputat tibi ad iustitiam: si alienum reprimas, ad gloriam. 231.E
Malum triplex est in morte his, qui in sex tribulationibus huius mundi dißimulauerunt liberari, nec in sex hydriis purificantur. 94.I
Malum volenti agere, desertum, abundãtiam habet, nemus vmbram, silentium solitudo. 216.C
Mala ex bonis oriuntur, cum non reddimus gloriam pro suscepta gratia. 185.A
Mandata dei quare custodiri nimis iubentur. 10.B
Manducat nos deus, & à nobis manducatur copiose. 175.F. Nolite.
Mansio patris & filij apud animã, quomodo contici valeat, quando fiat. 174.B
Mansiones apud deum multæ. 139.B
Mane fuit, quando ortus est sol iustitiæ. 148.L
Manichæi error confunditur. 171.F
Mansueti benigne corripiendi sunt, inquieti seuerè. 155.K
Mansuetudo Christi post eum, merito nos currere facit. 138.A
Mansuetudo probatur in tribus, in verborũ iniuriis, rerum damnis, & corporis læsione. 21.K
Mansuetudo sponsæ pro maledictio reddentis benedictum. 140.H
Mansuetudinem homini cõnaturalem, concupiscẽtiæ carnales exterminant. 155.M
Mansuetudinis virtus, lilij nomine designatur. 174.I.K
Mansuetis placere in operibus nostris bonis, satis sit nobis. 139.L.M
Manus aromata tria sunt, & quo nummo emantur. 34.K.L.M
Manus dei duplex, latitudo, & fortitudo. 126.C
Manus domini non osculatur, qui magis in se, quàm in domino gloriatur. 124.L
Manus duæ, quibus angeli sancti dicuntur nos portare quæ sint. 78.L
Manus, pedes, & os dei. 124.M
Mare sicut est origo omnium fluminũ, sic Christus omnium virtutum. 130.F
Maria ab angelo interrogãdo, quomodo fiet istud, quoniam virum non cognouisset: non de facto dubitauit, sed modum inquisiuit. 8.C
Maria absque omni macula concepit. 52.H.I
Maria ante sancta, quàm nata. 224.K
Maria aquæ ductus est. 53.E
Maria à sancto Dauid præmunita fuit, vt se ad saluatoris aduentum præpararet. 6.M
Maria ascendit deliciis affluens, quæ sunt illæ deliciæ. 50.A
Maria ascensiones in corde suo disposuit. 53.B
Maria beata sola inter mulieres. 11.H. O beata.
Maria consolatur ab angelo, cum in sermone eius turbaretur. 7.G
Maria cur sole amicta dicatur. 52.B
Maria etiã in vmbra fidei viuebat. 147.H. Denique.
Maria gratia plena est: quia deo & angelis & hominibus grata. 51.L
Maria in omnibus inuocanda neceßitatibus. 6.I
Maria in se tota vulnus amoris suscepit. 145.I
Maria interrogatur à quo edocta fuerit, deo virginitatem placere. 4.K.L
Maria inuenit gratiam scilicet dei, & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationẽ. 7.G. Inuenisti.
Maria inuenta est in vtero habens de spiritu sancto, ita & sponsa ecclesia. 5.C.D. per totum sermonem.
Maria lõge dißimiliter, quàm alij repleta est spiritu sancto. 5.C.D. per totum sermonem.
Maria, Martha, & Lazarus in eadẽ domo quid significent. 49.I
Maria, Martha, & Lazarus, quid hæc denotent vocabula. Ibidem.
Maria martyr extitit. 53.C
Maria mediãte, habemus quicquid gratiæ in nobis est. 54.K
Maria multis figuris & scripturis veteris testamenti præmonstrata fuit. 5.F
Maria omni honore dignißima. Ibidem.
Maria ornata est gemmis virtutum. 5.D
Maria perpulchrè exhortatur consensum angelo dare. 8.I. Audisti.
Maria qualiter omnibus omnia facta est. 52.B
Maria quare desponsata fuisse dicatur. 6.A.B
Maria quare maris stella dicatur. 6.H
Maria quater duntaxat legitur locuta fuisse: & eius taciturnitas laudatur. 52.L.M
Maria quatuor virtutes cardinales poßidebat. 8.L.M
Maria quibus priuilegiis omnes sanctos & sanctas præcellat. 50.F
Maria quòd mater dei sit & nominetur, dignitas maxima. 4.M
Maria sideri siue stellæ aptißime comparata. 6.H
Maria si pie à nobis pulsata fuerit, non deerit neceßitati nostræ. 20.G. Quotiens.
Maria stella ex Iacob. 6.H
Maria totis cordium medullis à nobis veneranda est. 5.C.F
Maria vellus Gedeonis dicitur, Moysi rubo comparatur, stellæ duodecim declarãtur. 5.H.& 52.E.F
Maria non prætendit meritum, sed gratiam quærit. 53.L
Maria gratia plena, gratiam adhuc inuenit superaffluentiámque petit ad salutem vniuersitatis. 53.I
Maria iusta, ex qua sol iustitiæ ortus. Ibidem
Maria medium terræ, quomodo dicitur. 41.D
Mariæ copia tanta precioſi balsami infusa, vt omnes huius salutiferum odorem senserint. 53.I
Maria veneratione digna, in qua humilitatẽ exaltat fœcunditas, & partus consecrat virginitatem. 4.K
Maria virgo fœlix. 14.I
Mariæ conceptus & partus. 28.F. 48.H
Mariæ desponsatio in aliquo dubitationi Thomæ coadaptatur. 6.A.B
Mariæ & Marthæ, appellatione veniunt intellectus & operatio intelligenda. 51.A.B
Mariæ excellentia. 48.F.G
Mariæ fœcunditas tria nobis cõtulit. 119.L. Tria nobis.
Mariæ humilitas multifariè commendatur. 4.K.L.& 52.M. Væ nobis.
Mariæ taciturnitas valdæ commendatur. 52.K.L Gratißima.
Mariæ misericordia & puritas. 8.I. Audisti. 41.D.E.& 51.H.I. & 52.B
Mariæ plures prærogatiuæ. 50.F
Mariam purificari, & Iesum circuncidi, quid sit. 107.L
Mariam venerari vult, qui totum nos habere per Mariam voluit. 53.K
Marias tres in oblatione vnguentorum, qualiter imitemur. 129.M
Maritatur anima verbo dei fideli connubio. 186.E.F
Martha duobus modis excipit saluatorem. 51.C
Ad Martham spectat ornatus, Mariæ impletio, munditia Lazaro, vt sit domus non vacãs, ornata, & munda. 49.D
Martham contra Mariam murmurasse legimus, Mariam verò contra Martham minimè. 51.D
Martham habemus vt amicam, Lazarum vt columbam, Mariam vt formosam. 164.M
Martham inferiorem & non potius Mariam, cur dominum dicitur suscepisse. 49.F
Martyr quis esse potest sine voluntate, sed nõ contra voluntatem. 16.C. Considerent hæc.
Martyrij genus paupertas voluntaria. 57.B
Martyrii genus est facta carnis mortificare illo, quo membra cæduntur ferro, horrore mitius, sed diuturnitate molestius. 146.I
Martyrum fiducia, fortitudo, & tolerantia ex visceribus & vulneribus Christi. 167.M
Martyrium fructus est ecclesiæ. 167.C
Martyrium sanguinis non habentes, martyrium saltem aquæ & spiritus quærant. 65.C
Martyrium sine sanguine triplex. 121.C
Matres, non domini subditorum debent esse prælati. 138.F.G
Medela spiritualis omnium spiritualium infirmitatum tractatur 92.F
Medicamina plurima nostris infirmitatibus multis attulit medicus sapiens Iesus. 133.I
Medicina animæ vtiliter tractatur. 134.K.L.M
Medicina sero paratur cum mala per longas inualuere moras. 229.M
Medicum se exhibet Christus animæ peccatis sauciatæ. 147.L.M
Medicum se non putet ordinem professus, sed monachum. 146.K
Medicos, non dominos oportet esse prælatos. 140.H.I
Meditatio perutilis meditari quid in natura sis. 254.F
Meditatione pericula agnoscimus, oratione euadimus. 66.F
Meditationes, quibus Christianus diu noctúque de maiestate diuina afficitur, verba sunt eius qui loquitur iustitiam. 148.A
Medius locus tutus est. 254.K
Medium tene, si non vis perdere modum. Ibidem.
In medio terræ deus operatus est salutem, hoc est, in Mariæ vtero. 41.D
Melior angelis effectus est Christus, non de diuina, sed humana natura dicitur. 177.I. Fundamenta.
Melius est vt pereat vnus, quàm vnitas. 212.I
Mel & lac sub lingua eius deducitur. 122.B. per totum sermonem.
Mel inuenisti, si sapientiam inuenisti. 112.G
Mel inuenisti, &c. exponitur. Ibidem.
Membrum capiti inhærens, facilius capiti, si deforme est, reformatur, quam diuulsum quālibet simile copulatur. 94.F
Membrum debet sequi caput. 23.G
Membra Christi sibi moribus conformia, & fide adhærentia, cum eo capite suo paradisum ascendent. 94.E
Memoria amaritudinum & paßionum Christi, de quibus Bernardus fasciculum fecit, tractatur. 155.F.G.H
Memoria paßionis & resurrectionis Christi pernecessaria. 271.F.G
Memorare amaritudines & beneficia domini. 91.D.E
Mendacium dubie proferens non mentitur, sed si veritatem, quam nescit affirmat, mentitur. 133.M.& sequen.
Mens assueta deliciis, nec exculta disciplinæ sarculo,

culo,eas contrahit sordes. 221.M
Mens assueta quietis & bonis operibus in fide non ficta radicatis,recipit consolationem,quotiens sibi(vt assolet) lux cõtemplationis subtrahitur. 160.D
Mens deuota quæ sunt quæ sequi debeat, quid sit meridies.Et de quatuor generibus tẽtationum vitandis.148.H.Et per totum sermonem.
Mens,manus,lingua,per tres mulieres, quæ emerunt aromata,significantur. 109.B
Mens quam affecerit charitas, sui iuris esse non sinit. 204.M
Mens quæ spiritus sancti ignorat abscessum, patet seductioni: & quæ reditum non obseruat, erit ingrata visitationi. 133.L
Mentis aromata sunt cõpaßionis affectus, rectitudinis zelus,discretionis spiritus. 34.E
Mentis intentio facies est animæ, ex qua rectitudo operis,sicut ex facie pulchritudo corporis æstimatur. 153.E
Mensæ tres esuriei nostræ apponuntur. 120.H
Mensura diligendi seipsum, à mensura dilectionis,qua proximos diligimus,assumenda est. 194.C.D
Mensura,qua diligendus est deus. 177.A
Mensuram plenam cõfertam, &c.exponitur.177.A.vsque ad finem sermonis.
Mentibus,quàm frugibus seruandis, vigilantius insistendum.168.M.& 169.A.Ante.
Merces vestra multa est in cœlo,qualiter intelligi debeat. 57.B
Meretricum nomine concupiscentiæ carnis intelliguntur. 85.I
Meridiei nomine cœlestis habitatio designatur. 148.I.K.L
Meritum dispar habet,qui socialiter viuit,& qui vtiliter præest. 138.M
Meritum est scire, quòd non sufficiant merita. 173.F
Meritum hominis totum, si totam spem suam ponat in deo. 80.G
Meritum quid sit, & quòd sine libertate non est. 182.D
Merita deo attribuenda. 80.G.& 164.K. & 173.F
Merita nostra,in quatuor cõsistunt.68.B.C.&K
Merito quilibet vehemẽter cupit pasci de domini bonis, & in domo domini, quippe qui posuit fines nostros pacem, & adipe frumenti satiat nos. 148.I
Metretæ tres,& tres sunt timores. 163.C
Militiæ quis fructus, vbi occisor mortaliter peccat,& occisus æternaliter perit?Et de vanitate apparatus militaris,& de tribus causis bellorum suscitandorum. 100.B.C
Minister dei non sine causa gladium portat: potiúsque dicendus malicida, quàm homicida. 100.D.& 243.D.Abbas.
Minister bonus Christus spiritu alacer charitate feruens,pietate deuotus. 162.D
Ministerij honor,morum grauitas, consiliorũ maturitas,actuum honestas. 195.I.& 197.H.I
Minoratus ab angelis Christus,hominibus tamen præfertur. 158.F
Minuendi sanguinis duplex est causa. 121.K
Mirabile iactantiæ genus, vt non poßis putari sanctus,si non appareas sceleratus. 133.F
Mirabile martyrium & graue inter epulas esurire,&c. 57.B
Mirabiles fuerunt tres apparitiones: sed harum mirabilior illa trium Magorum. 18.H.I
Mirabilia tria operatus est deus in Maria.119.L
Miranda est plurimorum audacia, qui quanuis de propriis vineis non nisi spinas colligant: vineis tamen dominicis se præsumptuose ingerere non formidant. 146.E
Miseratio crudelis, qua pœnitentia minuitur. 70.K
Miseratio domini,meritum hominis. 167.K
Miseretur deus nũc impiis,vt eis in æternum irascatur. 139.E
Miseria fragilitatis nostræ memoratur. 160.B
Miseria hominis.31.F.G.&39.H.& 44.H.& 99.H.& 254.I
Miseria nostra quanta sit, & indigentia quàm multiplex. 121.M.& 122.A
Miseria nostra opus habet misericordia & miseratione. 22.B.
Miseria nostra pulchris comparationibus ostenditur. 87.B.C.& per to.sermo.
Miseria nulla verior,quàm falsa lætitia. 262.M
Miseria,sedes misericordiæ. 194.C
Miseri nos ab illa fœlici regione depulsi. 90.D
Misericordia dei in pœnitentes tractatur.9.G.H & 15.I.K.& 21.M.& 28.L.31.K.L.&129.I.K.& 139.G
Misericordia dei, qua tardat ferire, comparatione aliarum misericordiarum suarum, parua est. 87.F
Misericordia domini,palliũ breue nõ est. 167.K
Misericordia habet quatuor filias. 87.H
Misericordia inordinata & irrationabilis quæ sit. 281.A
Misericordia promittitur miserenti. 105.I
Misericordia triplex, & quadruplex miseratio. 87.F
Misericordia triplex, nomine trium panum designatur. 46.B.C
Misericordia vera. 192.E
Misericordiæ domini in nobis septem numerantur. 45.M
Misericordiæ domini multæ & æternæ. 31.I 167.K
Misericordiæ septem,& earum fragmenta.46.B
Misericordiam & iudicium cantare debemus. 163.E
Misericordiarum fragmenta septem. 46.B
Misericordiarum pater,quomodo deus dicatur. 15.I.K
Misericordes veri. 3.E.F
Misit pater filium,vt præiret in via morũ. 136.I
Mitis apparebit Christus electis, terribilis reprobis in iudicio. 177.F
Mites sunt aliqui, sed quandiu nihil dicitur, vel agitur nisi pro eorum arbitrio. 3.D
Mixtura triplex,quam fecit deus in assumptione nostræ carnis. 10.A
Modestia nostra nota sit. 11.B
Modestiæ prælatorum modus. 257.M
Moderata correctio memoratur. 34.E
Modus amandi carnem suam. 78.H
Modus diligendi deum. 272.C.Hic primum.
Modus & fructus redemptionis Christi. 129.B
Modus inueniendi gratiam. 29.F
Modus mediũ, non infra deiici, non attolli supra, non euadere in longius, non extendi in latius. 254.K
Modus melior in omnibus. 258.E.F
Modus misericordiæ & pietatis, qui modus, siue quæ forma in sanctis præcessit 129.H.I
Modus nostræ redemptionis quantæ fuerit humilitatis,mansuetudinis,dignationis. 129.D.E
Modus redeundi ad deum casui primi hominis oppositus. 117.D
Modi diligendi sunt quatuor. 121.I
Modum iustitia quærit. 252.M
Molesta patienter ferre sufficit ad salutem: se[...] mulus est ea libenter complecti. 2[...]
Molestus deo,quis sit. 2[...]
Mollis & mansueta increpatio sancti Bernardi in aliquos fratres, qui plus debito eum præpediebant, quo minus contemplationi vacaret. 161.F
Momentaneum breue tribulationis,æternum pondus operatur in nobis. 82.E
Monachalis obseruantia in duo diuiditur,in præcepta videlicet, & remedia. 268.I.Partienda est.
Monachus habitu mẽtiens sanctitatem,culpatur. 230.M
Monachus peccati consuetudine obligatus fœlicem se reputaret,si esset tanquam vnus in seculo tepide viuens. 85.L
Monachus,qui post amara conuersionis suæ primordia in spem respirat,is profecto iam meret. 151.L
Monachus sine alius quisquam pro exteriori mũditia nisi interior affuerit,non est mundus. 49.A.B
Monachi de nimio potu reprehenduntur. 381.D
Monachi plures cum primum religionem intrant, timorati satis:sed fiducia tandem accepta, in superbiam & præsumptionem assurgũt.94.C
Monachi officium non docere,sed lugere. 169.I
Monachi se secularibus curis implicantes, reprehenduntur. 9.A
Monachi singularitas perniciosa. 146.K.L
Monachi sunt velut inter duas mensas epulãtium ieiuni positi. 99.I
Monachi superbi arguuntur. 279.H.I
Monachum esse te puta,non medicum. 146.K.L vtiliter.
Monachorum certamen quale est. 65.B
Monachorum cibi delicati culpantur.281.B.C.D
Monachorum insignia. 200.G
Monachorum intemperantia ostenditur. 281.D
Monachorum vita,qualis esse debeat. 220.G
Monachorum preciosus habitus culpatur. 9.A.B & 281.G.H
Monachorum quorundam peruersitas,declaratur. 8.M
Monachis duo sunt obseruanda. 191.K
Monachis,quibus vtique nunquam doctrina cœlestis deest,nulla de ignorantia excusatio.39.L Nam de ignorantia.
Monasteria stagnis comparantur. 65.M
Monologium pœnitẽtis, quia dei bonitatem ignorat desperantis.59. H.& per totum sermo.
Mõstruosa res gradus summus, & animus imus. 254.D
Montes Bethel,angelorum agmina. 160.K
Montes & ascensiones, quibus ad regnum cœlorum ascendendum est. 38.K.L
Montium nomine quid significetur: & ibi de mõtibus & collibus.161.G.& 162.C.D
Montes & colles in cœlestibus sunt, & mõtes illi iidem, qui & oues,id est cœlestes spiritus. 160.K.L.M
Montes illi iidem,qui & oues, id est cœlestes spiritus,qui intra se verbo dei pascuntur. Ibidẽ.
Mõtes sancti fide solidi, spe excelsi,charitate spatiosi.162.H. Quàm miser.
Montium diuersorum ascensiones. 38.D.E.F
Montium & collium nomine,significantur beatitudines cœlestium spirituum, in quibus sponsus transiliit,id est notum fecit mysterium suæ incarnationis veniens ad se incarnandum. 161.G.per totum sermonem.
Montium genera quatuor. 121.E

Montium &

Montium & collium nomine patriarchæ & prophetæ significantur. 162.E
Montium Gelboe nomine, intelligūtur angeli mali. 162.F.G. per totum ser.
Montium nomine signantur apostoli & homines, & per colles dæmones. Ibidem.C.D. per totum sermonem.
Montium plures differentiæ. 121. Montium.
Monumentum domini accedere volentes, prius per confessionem vestimenta sua dealbare debent. 34.I
Moralis disciplina tres cellæ, aromatica, vnguentaria, vinaria. 138.I. In morali.
Moralis honestas, candor est animæ. 175.B.C
Moralitas integra & perfecta, in duobus præcipue consistit. 111.B
Morbo triplici laborat genus humanum, principio, medio, & fine. 118.C
Morborum mentis à morsu serpentis non discernit nisi discretor spirituum. 148.B
Mores bellatorum Christi vtiliter describuntur. 100.G
Morum color & odor, qui sit. 175.C
Moriatur anima mea morte iustorum. 161.C
Mors à morte, vita ab errore, peccato gratia liberauit. 102.D
Mors animæ, obliuio. 118.F
Mors bona, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius. 161.C
Mors Christi preciosa. 229.E.F
Mors corporalis. 76.K. & seq. 213.C
Mors depascet voluptuosos. 90.B.C
Mors diaboli opus, & peccati pœna victa est, & ipsum peccatum victum. 60.D
Mors fœlix, mihi mundus crucifixus est. 26.A
Mors duriter increpatur. 141.F.G.H
Mors iacenti in peccatis ante conuersionem, infernus succumbenti post acceptam remissionem, lacus desperanti post expertam contemplationem. 83.L
Mors iusti bona propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem. 213.C Bona mors.
Mors mortem operata est, spiritualis corporalem, culpabilis pœnalem, voluntaria necessariam. 101. Nil profecto.
Mors peccatorū pessima, mala in amissione mundi, peior in separatione carnis, pessima in vermis contritione. 112.B
Mors peccatorum mala, peior, pessima, sed bonorum mors bona, melior, optima. Ibidem.
Mors peregrinantis fœlix, mihi mundus crucifixus est. 25.M. & 26.A
Mors quomodo capite Christo superata, adhuc indies apud electos grassatur. 60.C
Mors triplex triplicem mortem operata est. 101.I Nil profecto.
Mortem ecclesia specialius veneratur: quæ tamen inter homines plus horretur. 76.L
Mortē preciosa faciunt duo, vita, & causa. 120. D. Preciosam.
Mortem sanctorum tria faciūt preciosam. 109.M
Mortem spiritualium optant sibi carnales: quorum tamen vitam abhorrent. 139.H
Morte Malachiæ & cuiuslibet sancti viri merito dolendum foret, si haberemus hic ciuitatē manentem. 60.I
Mortis increpatio. 141.F.G. & per totum sermo.
Morti nostræ duplici, mors Christi occurrit. 101.I
Mortis separatio amarissima. 141.H
Mortem iustus etsi non euitat, certe tamen non timet. 213.C
Mortui fratris copiosissima & elegantissima deploratio. 141.D
Mortui recordantur & miserantur nostri. Ibidē. I.K
Mortuos lugere propter quid & quousque debemus. 142.F. Planxit
Mori potuit Christus, quia homo fuit: & quia iustus, mors eius nos liberare patuit. 101.L
Moyses à filia Pharaonis ab aquis liberatus, præfigurauit Christum in Aegyptum fugiētem, ab Herodis manibus liberatum. 35.M
Moyses, Aaron & Samuel in sacerdotium assumuntur. 121.H. Tres in sacerdotium.
Moyses instar matris, quæ sine paruulo suo intrare ad mensam diuitiis recusat, sic sine populo terram promissionis intrare nolebat. 129.I.K
Moyses loquebatur, & dominus respondebat: sic verbum sponsus animæ deuotæ, & econuerso. 156.C
Moysi magna petenti, minora concessa sunt. 149.M
Moysi domino dicenti: dimitte me, & faciam te in gentem magnam, merito renuit: quia hoc sponsæ reseruatum erat. 146.B.C
Moysi & Aethiopissæ coniugium, præfigurauit coniugium Christi & ecclesiæ. 153.D.E
Moysen & Hur graues manus habuisse, quid denotabat. 146.C
Mulier si dormierit cum viro altero, nunquid reuertetur ad virum priorem? 185.E.F
Mulieris nomine carnales animæ designantur. 152. Ego.
Mulieres quæ Christum vncturæ venerant, vnctæ sunt ab eo. 179.D
Multifarie demonstratus est deus antiquis, per imagines tamen extrinsecus apparētes. 147.C
Multiplicatæ sunt infirmitates eorum &c. 111.K
Multiplici visione visus est dominus ab Esaia, & aliis propheris. 62.G
Mundari corde, quid sit. 3.F. Item
Mundi corde non omnes sunt, qui verbis esse apparent. 21.K.L
Mundantur non omnes qui audiunt verbum dei, sed qui obediunt. 144.D.E
Mundus apte compedibus comparatur. 88.B
Mundus contemnendus est, si saluari volumus. Ibidem.
Mundus hic totus nox est, & noctes habet plurimas. 179.E
Mundus iste sensibilis est, quasi liber, in quo qui volunt dei sapientiam legant. 86.C
Mundus quod suum est diligit. 213.G.H
Munera & promissiones sponsi ad spōsam. 152.K
Munera tria regum, quid significent. 18.I
Munitiones quib⁹ anima vallatur, tres sunt. 120 F. Munitiones.
Murenulæ aureæ vermiculatæ argēto, quæ sint in anima. 153.M
Murmuratio non leue peccatum est. 116.M
Murmurantes & detrahentes increpātur. 139.M & 140.A. valde vtiliter.
Murus continentiæ quàm sit solidus. 15.L. Idcirco enim.
Muscæ morituræ exterminantes suauitatem vnguenti, quæ sint. 31.K
Musto pleni erant apostoli. 158.M
Mutabilitas affectionum animæ diuina mutat nomina. 85.G
Mutatio hominis per ignorantiam lachrymosa. 150.I
Mutatio turpis de meditationibus sanctis ad seruitutem carnis. 171.M. 172.A
Mutationum tria genera. 120.B. Tria.
Myrrha Chrysto in cruce oblata, & myrrha qua vnctus est. 155.F.G
Myrrha Christus in morte, botrus in resurrectione. Ibidem.H
Myrrhæ fasciculus ex Christi passionibus colligēdus. Ibidem.F
Myrrhæ nomine tribulationes designantur. Ibidem.C
Mysteria magna fidei cognoscentes, ea minoribus communicent. 148.F

N.

NAaman præcepto Helisæi in Iordane septies immersus est. 34.M
Nardus herba humilis & calidæ naturæ, non inconuenienter humilitatem significat. 154.I
Nardi proprietates. 50.H
Nasci Christus quare voluerit nocte & hyeme. 14.M
Nascitur homo per gratiam, quando iustitiæ illuminat tenebras peccatorum addens ad terroris cumulum breuem numerum dierum, & finem incertum. 17.E. In peccatis.
Naturali appetitu celsitudinem desideramus. 38. F. Cupidi.
Natus ex deo, scilicet per prædestinationem non peccat, quomodo intelligitur. 139.G.H
Natus quibusdam nondum Christus est, quibusdam nondum passus, quibusdam nōdum surrexit, quibusdam nondum ascendit, aliis nondum misit spiritum sanctum. 35.H. Sūt enim.
Natura humana & euangelica, per duo Seraphim intelligitur. 61.H
Natura melior est homo ac compatiendum, quàm ad indignandum asperior, nisi à peccato obsolescat. 155.L
Natura propter peccatum ad indignandū, quam ad compatiendum paratior. 156.A. Igitur.
Naturarum quāta diuersitas in humana substantia conueniat. 70.C.D
Nauis prælatorum tribus lateribus compacta esse debet, cordis puritate, conscientia bona, & fide non ficta. 98.C
Nazareth & eius significatio, & ibidem pulchra & vtilis comparatio Isaac palpantis, & non videntis Iacob. 101.C
Necesse est, vt qui terrena contempsimus flagranti desiderio cœlestia requiramus. 111.G
Necessitas fœlix, quæ in melius cogit. 166.D
Necessitas, quomodo flet cum voluntate. 183.E.F
Necessitates septem, propter quas anima quærit verbum, quo tandem reformata accedit ad eius dulcedinem contemplandam atque perfruendam. 185.F.G. per totum ser.
Negligentia abbatum non reprimentium vestium & alimentorum luxum culpatur. 281.I
Negligentia altaris. 203.L
Neglecta cuncta, cuncta iacentia, cuncta inculta & sordida. Per agrum, inquit, hominis pigri transiui, & ecce totum repleuerant vrticæ. 169.A.B
Neglectus & contemptus mandatorum, qui est 267.E.F
Negligimus frequenter propria, & curiosi sumus ad aliena, & sic nec fumum abiicimus, vxorē non corrigimus, tectum non reficimus. 87.I.K
Nemo absque sui & dei cognitione saluari potest 151.I
Nemo ascendit cœlum, &c. 109.E
Nemo deum vidit vnquam. 147.A
Nemo dicat, leuia sunt hæc. 21.F
Nemo magis iram meretur, quàm amicum simulans inimicus. 106.A
Nemo salutandus in via: exponitur. 118.H

Nemo salua-

Nemo saluatur inuitus, & econtra. 264.G.H
Nequā, vbi est quod dixisti: Nequaquā moriemini? ecce enim morimur omnes. 14.G.H
Niger apparuit Christus in passione. 144.A.B
Niger Christus erat reputatione Herodis, formosus confessione latronis & centurionis fide. Ibid. *Aliud.*
Niger erat Christus superficietenus, intus autem candidus. 143.M.& 144. A
Niger & formosus Christus. 141 B.C
Nigra & formosa, qualiter est anima, Christi sponsa. 140.L.& sequen.
Nigra, qualiter formosa fiat. 124.F
Nigrum se fecit Christus, vt multos dealbaret. 143.M
Nigram atque decoram vnde se dicat sponsa. 19.M.& 20.A.140.K.& 144.C.D
Nigram se libenter dicit sponsa, vt libere dilecto dicat: Opprobria exprobrantium tibi ceciderūt super me. 141.B.C.& 144.K
Nigri sunt iusti superficietenus, peccatores autem interius. 143.M
Nigredo ad humanitatem, cādor ad diuinitatem refertur. Ibidem. *Multos.*
Nigredo fœlix, quæ parit mentis candorem, lumē scientiæ, & conscientiæ puritatem. 140.L.M. *Fœlix.*
Nigredo pœnitentiæ, passionis, persecutionis. 144 K
Nigredinem Christi, fideles eius imitātur. 143.M & 144.A
Nihil intulisti in hunc mundum, nec quicquam inde auferes. 212.L
Nihil ita iræ impetum cohibet, superbiæ tumorem sedat, &c. quomodo nomen Iesu. 132.F.G.H
Nihil mihi conscius sum, rara vox. 254.E
Nihil nobis cum litera, quæ gustata carnem sapit, glutita mortem efficit. 177.C
Nihil nos Deus habere voluit, quod per Mariæ manus non transiret. 54.I.K
Nihil prorsus boni, nisi à deo habemus, vel habebimus. 130.E.F
Nihil sibi deesse putans, omnia ei desunt. 254. E
Nihil sub sole stabile, neque iucundum. 87. D
Nisi conuersi fueritis, & c. 12.A
Nisi ego abiero, paracletus non veniet, quid per hoc intelligitur. 40.D
Nititur quis frustra in dilectum, si non innititur. 185.L
Nobilem hospitem habet corpus, quem honorare debet. 3.K.L.M
[illegible] tantum solet cæcis & negligentibus inanis gloria, non attendentibus quam sit friuola, caduca, vana, inutilis. 79.L.M
Noli nimium iustus esse. 72.E
Nomen Christi sonat aut maiestatem, aut pietatē. 132.B
Nomen Dei infusum angelis, ab his in homines, & à Iudæis in gentes transfusum est. Ibidem. C.D
Nomen dei maiestatis, in nomē pietatis transfunditur. Ibidem.B. *Profecto.*
Nomen & memoriale dei in nobis est. Ibidem.
Nomen Iesu, cibus. 132.F
Nomen Iesu, dulcis & redolens effusio, & exhalatio. 133.I
Nomen Iesu effusum est in gentes. 133. D *Vnum scio.*
Nomen Iesu est medicina salubris fidelibus Christianis in omnibus aduersitatibus. 132.A *per totum sermonem.*
Nomen Iesu, lux. Ibidem.F
Nomen Iesu sic effusum est, vt non solum cœlum terrásque perfuderit, sed & inferos resperserit. Ibidem.D
Nomen sponsi lucet prædicatum, pascit recogitatum, inuocatum lenit. Ibidem.F
Nomen sponsi non capiunt adolescentulæ, & imperfectiores animæ nisi effusum. 134.M.& 135.A
Nomine vinearum Engaddi, ecclesiæ plebes intelliguntur. 155.K
Nominibus diuersis, quare Deum vocamus. 85.G
Non est regnum Dei esca & potus, exponitur. 90.B
Non est speciosa laus in ore peccatoris, exponitur. 112.E
Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnū. 111.I
Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate. 240.M
Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. 59.G. *Non nobis.*
Non omne quodlibet, licet: nec quod licet, statim expedit. 195.F
Non per visum, sed per auditum peruenitur ad notitiam veritatis. 144.D.E
Non quod volo, hoc ago. &c. 183.G
Nosse Deum, doctum facit esse hominem: timere deum, sapientem. 139.E.F
Noscere vnde aliquis possit, an remissa sunt ei peccata. 92.K
Noscere vnde possimus dominum nobiscum esse in tribulatione. 80.L
Noscere vnde poterimus quis spirituum, an bonus scilicet, vel malus nobis persuadeat aliquid. 91.L.M.
Notitiæ duæ, & duæ ignorantiæ, & de his quæ ex se parturiunt. 151.I. *per totum sermonem. Puto.*
Nouissima hominis mors, iudicium, gehenna. 87.E
Nouissima iustorum falsus propheta optabat, sed principia non ita. 136.H
Nouissimum locum tenere, est humilitatis. 152. A.B.C.
Nouitas contra ecclesiæ ritum non placet, mater temeritatis, soror superstitionis, filia leuitatis. 225. A.B. *Alcuin.*
Ad nouitios vtilis instructio. 202.B
Nouitij adhuc & incipientes fidem & credulitatem habere debent dictis & documentis seniorum. 185.E
Nouitiorum feruor laudatur. 167.B
Nouitiorum, id est nouiter conuersorum immoderata vehementia reprimitur. 135.F.G
Nouitiorum tentationes & pericula sub tropo vstionis florum. 169.E.F
Nox diaboli, nox angelus satanæ, nox antichristus, quem dominus interficiet spiritu oris sui. 176.H
Nox est totus hic mundus, & noctes habet plurimas. 179.F
Nox in sacra scriptura, quid significet. 72.I
Nox multiplex, sicut & vmbra. 176.G.H
Nox natiuitatis Christi, cur præ cæteris noctibus solennizetur. 15.E
Nubes bonæ, & nubes malæ. 165.G
Nubit anima verbo ad fœcunditatem. 186.E.F
Nubere prohibent nonnulli hæretici. 171.A
Nugæ in ore sacerdotis, blasphemiæ sunt. 255.A
Numerus ternarius ad fidē, quaternarius ad mores pertinet. 107.M.& 108.A
Nuptiarum pluralitas culpatur. 166.F.G
Nuptiarum spiritualiū ad quas innitamur, Christus sponsus est. 2.
Nuptiarum tres sunt species. 119. *Tres sunt.*

O

Obedientia admodum bona, deo & hominibus delectabilis, vtpote quæ verbum æternam sapientiam dominum Iesum sequi fecit fabrum & pauperculam fœminam, magistrum discipulos, deum homines. Erat, inquit, subditus illis. 135.G
Obedientia amica salutis. 282.F
Obedientia bonus cibus: patientia bonus cibus: si tamen sapientia (& id quidem triplici) condiantur. 82.G
Obedientia circa difficilia gratior, cōtemptus circa minima damnabilis. 269.E.F
Obedientia perfecta. 266.M
Obediētia molesta est suspicari de omni præcepto. 267.L
Obedientia peruersa. 191.K.L
Obedientiæ bonum. 100.G
Obedientiæ falsus nummus, voluntas propria: bonus charitas. 66.F.G
Obedientiæ forma, ordo & mensura. 266.M
Obedientiæ gradus tres. 287.B.C.D
Obedientiæ metæ & limites tres. 266.L
Obedientiæ modus. 267.C
Obedientiæ neglectus culpabilis, contemptus damnabilis. 267.E
Obedientiæ perfecta forma. 21.E.66.G.& 200.C
Obedientiæ proprietates & conditiones. 144.D E.F
Obedientiæ pulchra & vtilis disputatio. 63.L.M
Obedientiæ speculum Christus. 275.D
Obedientiæ virtus vtiliter deducitur. 5.A.21.G H.& 66.F.& 98.A.154.M.190.A.& 192.I. *Obedientiæ.*
Obedire, in quibus non debemus. 190.I
Obedire necesse est, vt fide mundemur. 144.D.E
Obedire præpositis, & gratias deo reddere debemus. 80.F
Obedire quibus, & quomodo debetur. 267.A
Obeditionis meditulium dubium est: verumtamē dubia in suspenso teneantur, donec patris accedat consilium & auctoritas. 93.E.F
Obiurgationi per superiores factæ quidam impatientiam, quidam contemptum, quidam impudentiam defensionis addunt. 154.F
Oblatio quam deo offerimus, triformis esse debet. 119.A
Oblatio noua, est offerre deum. 22.G.H
Oblatio tria debet habere, constantiam virilem, continentiam carnalem, & conscientiam humilem. Ibidem.I
Obliuio quædam bona est, & quædā mala. 13.F
Obnoxij sumus deo in tribus. 119.K
Obsecratio, oratio, postulatio, & gratiarum actio tractatur. 92.H.& *per totum sermonem.*
Obsecratio verecundo fiat affectu, gratiarum actio esse debet deuotione & delicijs affluens. Ibidem.M. & 93.A
Obsecratio vtilis ad fratres, ad laborem spiritualem, & bene beatéque viuendum. 82.H
Obsequium triplex. 29.M
Obseruatores ciborum culpātur. 2.G.H.& 146. H.& 283.D.E
Obseruantiæ filiorum dei sex. 108.F
Obseruantias sex ad purificanda confitentium corda sancti patres instituerunt. 20.K
Obstacula, quæ nos separant à voluntate diuina. 25.H.

Obstinati

Obstinati in suo sensu pessimi. 35.D
Obstinatio & præsumptio tractantur. 24.E.F & 45.H.& 77.E
Obtulerunt Magi domino aurum, thus, & myrrham. 121.L
Occultam nō decet esse doctrinam, sicut nec euāgelium occultum est. 170.E.F
Occurrendum est deo nostro. 1.K
Ocio proprio & quieti non pœnituit Bernardum prætulisse curam sermonis, dum intelligeret se profecisse. 160.E
Ociositas apprime fugienda est. 254.A
Octaua sanctorum, cur celebretur. 16.L
Oculum aliáve membra scandalizantia eruere, & proiicere, qualiter intelligatur. 55.G
Oculus domini respiciētis, quid sit. 164.I. Porro.
Oculum, & aurem, quos inobedientia clausit, aperiat obedientia. 144.D
Oculus fidei thesaurum inuenit absconditum. 81.F
Oculus interior, & exterior differūt, & vtrumq; ne videat, tria impediunt. 51.E
Oculi interioris, quadrifaria diuisio. 269.A
Oculum interiorem simplicem faciunt duo, charitas in intentione, & in electione veritas. 268.M
Oculus, manus & pes, qualiter nos scandalizant. 55.G.H
Oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. 11.M
Oculum, quia solus inter membra cum sole luminis similitudinem habet, ideo solus solem intueri potest: & sic de oculo mentis ad solem iustitiæ deum. 147.A
Oculus, quo deus videndus est, nunc fide mundetur. 144.C
Oculi sponsæ duo sunt. 120.F. Duo sunt oculi.
Oculus venenatus & malignus, quis sit. 79.B At basilicus.
Odor bonus, testimonium bonum. 167.B.C
Odorem bonæ æstimationis de se dederunt fidei fundatores primi. 155.A
Odorem Christi senserunt patres, non tamen dederunt, nisi ipso Christo nascente. 167.C
Odor, deuotio est: odor, bona opinio, quæ ad omnes peruenit, vt Christi sis bonus odor in omni loco. 154.M.& 155.A
Odor humilitatis deuotio & bona æstimatio. Ibidem.
Odorem morum fama diiudicat, colorem conscientia. 175.B
Odor sapientiæ, iustitiæ, sanctificationis, & redemptionis Christi, quomodo percipiatur. 137.H.I
Odorat tantum peccator dominum, iustus vero etiam gustat. 172.G
Odor vinearum serpentes fugat 167.B
Offensæ fratrum, etiam leuiores vitandæ sunt. 145.E
Offeramus Christum paruulum oculis patris sui. 7.L. Discamus.
Officium diuinum ordinate, reuerenter & attēte dicendum. 216.F.& 158.B
Officium monachi non docere, sed lugere. 210.H & 169.I. Siquidem.
Oleum, cui nomen Christi cōparatur, lucet, pascit, vngit. 132.E.F
Oleum effusum nomen tuum, explanatur. 131.L & per totum sermonem.
Oleum tripartitum. 119.D
Oleum mansuetudinis ex fraterno amore habens, & diuino amore vinum æmulationis, securus accedat ad sananda vulnera illius, qui incidit in latrones, piissimi Samaritani, optimus imitator. 156.B.C. vtiliter valde per totum.
Omni custodia custodi cor tuum: exponitur. 74.C.& 112.E
Omnia fecit deus in pondere, mensura & numero. 112.L
Omnia fieri debent per deum, qui est causa indeficiens. 75.K
Omnia illi desunt, qui nil sibi deesse putat. 254.E
Omnia quæ fecerimus, ad vnitatis vinculum adunemus. 90.M
Omnis qui se exaltat, humiliabitur. 90.G
Omnis homo mendax, quid sit. 276.A
Omnipotentes facit deus sperantes in se, & sibi innitentes. 185.L
Onus Christi leue, quid sit. 80.B.C
Onus duplex. Ibidem.
O nouissimum & altissimum, ô humilē & sublimem. 31.D
Opus dei, quare laudum solennia dicātur. 158.B
Opera bona in feruore deuotionis, & dulcedine gratiæ. 14.B.C
Opera bona renouanda sunt, ne sicut flores thalami marcescant. 157.I
Opera & non verba discernunt inter filios dei, & filios diffidentiæ. 213.F.G
Opera mala fugienda, bona exercenda. 104.L
Opus nostræ conditionis tractatur. 14.F
Opera temporalia semina sunt mercedis æternæ. 104.H
Opus trina consideratione debet præueniri, id est, an liceat, deceat, expediat. 256.E.F
Operatio dei triplex, creatio, formatio, consummatio. 265.H.I. Igitur.
Operatio diuina, triplex, scilicet per quam, contra quam, & cum qua operatur. 265.C
Operationes, spiritus sancti in nobis sunt infusio & effusio. 134.F
Operimenta altaris tria. 121.B
Oppido cuique tria sunt necessaria. 50.K
Opprobrium Christi ferre gloriosum est. 141.B.C
Optima pars, quam elegit Maria, quæ sit. 49.G
Orantibus angeli astant. 126.E.F.G
Oratio ad eos sanctos præcipue fiat, quibus orans magis afficitur. 168.D
Orans cōsiderare debet, quid petit, quem petit, & seipsum, qui petit. 118.E
Oratio deuota: Per te accessum. 2.E
Oratio dominica exponitur. 25.H
Orationis domus, id est ecclesia cella vinaria dicitur. 158.M
Oratio duas alas habeat, contemptum mundi, & carnis afflictiones. 19.D
Oratio fidelis, humilis, feruens si fuerit, cœlum sine dubio penetrabit, vnde certum est, quod vacua non redibit. 24.M.& 25.A
Oratio ieiunio misceatur. 24.K.L
Oratio iusti penetrat cœlos, qualiter intelligatur. Et quòd nemo potest bene deum contemplari, nec verbum dei prædicare, nisi perfectam habuerit mentis puritatem. 162.B
Orationis locus, modus, & tempus congruum docentur. 185.H.I
Orationis modus, forma & efficatia. 25.B.& 92.H.& 159.A.& 186.K.L
Orationis modi tractantur. 9.B.C.& 92.H
Orationis non modo locum, sed & tempus obseruari oportet, & ipsum quoque tempus feriatum commodius assumitur. 186.K
Orationes nostras non paruipendamus: nam aut quod orantes petimus dabitur, aut aliquid aliud vtilius. 35.E
Oratio peccatoris debet fieri affectu verecundo, puro affectu, amplo affectu. 118.E
Oratio potus est animæ. 134.L
Oratio, præcipuum est remedium, ne quid contra dei voluntatem velimus aut faciamus. 164.L.M
Oratio, prædicatio, contemplatio, tractantur. Ibidem.
Orationes pro temporalibus, pro virtutibus, pro vita æterna, quales esse debeant. 25.G
Orare, qua puritate debeamus. 118.E
Oratio, qualis esse debeat. 24.M.& 186.K.L
Orationis quatuor species, obsecratio, oratio, postulatio, & gratiarum actio. 82.H
Oratio recta non est, si aliud petitur præter deum, vel propter deum. 186.L
Oratio secretum amat. Ibidem.I.K
Orationis secuturæ bona commendatio, si verecundia præmittatur. Ibidem.K
Orationem suam nemo paruipendat 25.E
Oratio tractatur. 9.B.& 26.I.K.& seq.& 86.I.K.& 160.L.168.K
Orantes verecūdiam seruare debent. 126.E 186.K
Orantes nōnunquam in principio tepidi sunt, qui tandem feruentes euadunt. 127.M
Ordinatio dei, perseuerat dies. 159.C
Ordinatio voluntatis. 262.A
Ordines angelorum distinguuntur. 134.M
Ordinatam charitatem, qui in veritate habeat, vix inuenitur. 160.A
Ordo charitatis actualis & affectualis tractatur. 159.G.H
Ordo charitatis tractatur. 159.D
Ordo cœlestium. 259.E
Ordo diligendi deum, proximum, & inimicum. 159.L.M
Ordo noster, quid est. 220.G
Ordo pulcherrimus pastoris assumendi. 231.H Destituti.
Ordines quatuor in processione domini. 30.D
Ordo rectus requirit se prius, deinde alios curare. 102.E
Ordo virtutum, quomodo à se inuicem sigillatim oriantur. 107.I
Oris custodia semper vtilis est. 258.K
Ornatus animæ qui sit. 157.F
Ornatum corporis sancti contemnunt, solum animæ decorem quærentes. 140.L
Ornatus boni & religiosi viri tractatur. 135.L
Ortus, cellarium, cubiculum, quid significēt. 138.G.H
Ortus Christi, historicus sacræ scripturæ sensus. Ibidem.H.I
Ortus historiæ sacræ scripturæ habet tria, cœli & terræ creationem, recōciliationem, reparationē. 138.H.I
Ortus sacræ scripturæ, historia est. 138.G
Ortus triplex animarum sanctarum. 120.H Triplex.
Os confractum & comminutum, quid significet. 85.A
Os corporale Christi discipulos in monte docuit, qui angelos in cœlo silendo docet. 125.L
Os de ossibus meis, & caro de carne mea, quomodo me spernere poterit? 124.A
Os dei, manus & pedes, qui sint. 124.M
Oscitationes septem pueri, quatuor ad sensum cōpunctionis, tres ad sonum confessionis pertinent. 133.A
Osculum ab osculo accipere, est simul scientiæ gustum, & gratiæ condimentum recipere. 127.B.
Osculum de ore: Ego & pater vnum sumus. Ibidem.C.D

Osculum de osculo, nō est id, quod osculum de ore. Ibidem.

Oscula dici possunt vnum naturale, aliud doctrinale, aliud gratiosum. 113.A. Osculetur.

Osculum diuinum tantæ est efficaciæ, vt ex ipso mox sponsa concipiat. 127.M

Osculum fœlix per quod non solum agnoscitur deus, sed diligitur. Ibidem.E

Osculum manus, secundus gradus satisfactionis, decor continentiæ, digni pœnitentiæ fructus. 124.F

Osculum manuum tractatur. 124.D.E

Osculo oris dei significatur spiritus sanctus, quem ecclesia dei petit sibi dari ad notitiam trinitatis. 126.K.L. per totum ser. Hodie vobis.

Osculo oris domini petit osculari spōsa, quo osculo mediante omnia virtutis opera dulcia sunt, pinguia & vtilia. 127.G.H

Osculum oris Christi fuit, cum diceret apostolis: Accipite spiritum sanctum. 12[illegible].L

Osculum oris sponsi Christus Iesus. 123.K

Osculetur me osculo oris sui: exponitur. 113.A.B.C & seq.

Osculum pacis petebant patres antiqui. 123.L

Osculum pedis satisfactio pœnitentis, verecundia & mensura. 124.E.F

Osculum pedis, manus & oris domini tractatur. 124.E. per totum sermonem.

Osculari petit sponsa non simpliciter & more communi, sed osculo oris domini. 124.K

Osculum sanctum à deo duabus de causis indultum mundo. 124.C.D

Osculās si recte pater dicatur, & filius osculatus, igitur recte spiritus sanctus osculum dicitur: quem spiritum petit sibi dari sponsa, cum dicit. Osculetur me. 113.H. & 126.M

Osculari sponsa petens, verecunde non ad ipsum sponsum, sed ad alios dirigit sermonem, osculetur me inquit. Ibidem.E

Osculandi sunt prius dominici pedes, secūdo manus, tertio os. 124.F.H

Oscula tria sunt. 113.I. Tria. 121.F

Ostendit se deus animæ secundum varias formas, iuxta varias animæ dispositiones & affectus. 147.E.F

Ostia, per quæ transitur ad vitam, tria sunt. 120.L. Ostia.

Ostiarius voluntatis sit recordatio cœlestis gloriæ, & eius thalami custos, sit recordatio profunda gehennæ. 110.K

O virgo vere beata, vere non tibi opus est purificatione. 22.G

Ouis Christus, ouis genus humanum. & ibi de natura ouis, de cuius lacte caseus fit & butyrum. 2.B

Ouium custodiæ, pastui, ornati pastores intendere debent. 180.C

P.

Pacem contemnentes, & gloriam appetentes, pacem perdunt & gloriam. 218.C

Pacem, qui diligit, congaudet vnitati. 190.F

Pacem primi parentes perdiderunt, quia misericordia, veritate, & iustitia spoliati peccando fuerant. 27.I.K.L. & seq.

Pacis mutuæ conseruatio. 89.M

Pacifici in triplici sunt differentia. 118.K

Pacifici non pacidici beati dicuntur. 106.H. per totum sermonem.

Pacifici veri non omnes sunt, qui esse apparent. 3.F

Pallium breue non est misericordia dei. 167.K

Pallia, quibus nuditas nostra operitur, quatuor sunt. 121.E

Panis angelorum factus est nobis fœnum appositum. 150.G

Panis conseruationis habet tria, subtractionem occasionis, virtutem resistendi, sanitatem affectionis. 46.B

Panibus miraculi, qui cupit saturari, triduo sustineat dominum necesse est. 45.G

Pane nostro vescimur in sudore nostri vultus. 161.L

Panes septem frangendo multa cecidere fragmenta. 46.B

Panes septem, quibus reficiamur, assignatur. 45.I per totum.

Panes tres accommodantur vni tantū amico aduenienti. 36.I

Panes tres, quid significent. 109.D

Panes tres sunt, quos de via veniens quærit amicus. 36.I. & 121.I

Panes tres sanctitas, iustitia, pietas. 26.F

Panes tres sunt, veritas, charitas, fortitudo. 36.I.K

Panes, quibus alimur in hac vita, tres sunt. 120.K

Panum quatuor differentiæ. Ibidem.

Panni Iesu in signum positi. 15.F

Pannis inuoluitur Christus, non sine certi ratione mysterij. Ibidem.

Papa plenitudinem potestatis habet in operibus iustis, sed in iniustis non ita. 256.E.F. per to.

Paradisi descriptio vtilis. 90.C.D

Parabola de filio regis. 97.C

Parabola de fide, spe, & charitate. 332.F

Parabola de nuptiis filij regis. Ibidē.K.L. Filius.

Paradisus fœlix regio. 148.I

Paradisorum tria sunt genera. 121.E

Paradisus voluptatis internæ conscientiæ. 105.F

Paras sedem Christo, si tribus reddis, quæ sua sunt. 2.I

Paratum cor meum: exponitur. 112.C

Parati simus excutiendo soporem, sanctificati cupidinis noxiæ, frænando furorem. 12.E

Paries erat caro Christi diuinitatem celans. 163.H.I

Paries est peccatum & corpus peccati diuidens inter nos & deum. Ibidem.K

Parietis huius fenestræ, & cancelli sensus, & affectus corporis. Ibidem.H.I

Parietibus quinque interclusi, cōcupiscētia videlicet, consensu, actu, consuetudine & cōtemptu, quomodo ad deum pergemus. 164.A

Parietem, quis non irrideat, si se dicat radiū parturire, quem suscipit per fenestram, aut si glorientur nubes quòd imbrem generent? 130.L

Pariendi duo sunt genera in matrimonio spirituali, & ibi de raptu & excessu mentis, & aliis vtilibus. 186.F

Pars domini sumus. 121.L. Pars tua.

Paruitas gemina, humilitas, & mansuetudo. 21.K

Paruuli baptizati ad viam transire creduntur. 171.I

Paruulus est Iesus, pro paruo placari potest. 18.B

Paruulus natus est nobis. 7.K.L

Pascha non reditus, sed transitus interpretatur. 33.L

Pascebatur Christus inter lilia, Mariam, Martham, & Lazarum spiritualiter, & corporaliter. 175.E

Pascitur deus, cum sermo eius impletur. Ibidem. M

Pasci & pati simul, nónne molesta iucunditas? 149.B

Pascua in patria tuta & secura, sed nō sic pascua in via. 148.I

Pascendas oues non premendas suscipiunt quicumque prælati. 25

Pascit nos deus, & profectibus nostris pascitur. 175.E.F

Pascendæ sunt animæ pastu triplici, mente, ore, opere. 34.E

Pascuæ viæ in sacramento. 149.A.B

Passio Christi opus nostræ redemptionis, totum amorem nostrum sibi vendicare debet. 135.I

Passiones Christi meditari, sapiētia est, & sublimis philosophia. 155.G

Passio Christi, vltimum refugium, singulare remedium, quæ deficiente sapientia, iustitia non sufficiente, sanctitatis succumbentibus meritis, succurrit. 137.M

Passionum & laborum Christi consideratio, facit sponsam, id est animam illæsam pergere inter prospera & aduersa. 155.D. per totum ser.

Passio domini tria habet, opus, modum, causam: in opere patientia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur. 31.C

Passiones huius temporis non sunt condignæ ad præteritam culpā, quæ remittitur ad gratiam, quæ immittitur, ad futuram gloriam, quæ promittitur. 106.G

Pastor bonus Christus, ipse pascua, ipse redemptio. 147.I

Pastores ecclesiarum vel animarū, quales esse debeant. 180.A

Pastorum est vigilare super gregem propter tria necessaria, videlicet ad disciplinam, ad custodiam, ad preces. 117.M

Pastor idiota inutilis est, sed & æquè doctus non bonus. 180.E

Pastorum malorum increpatio. Ibidem.F

Pastores non prius se mouebant, dū verbum erat tantum apud deum. At vbi verbū, quod erat, factum est, tunc venerunt festinantes. 137.H.I

Pastoribus signum Christi inueniendi, præsepium fuit, & panniculorum inuolutio. 124.C

Pastus animæ nostræ pro præsenti statu, quis sit. 148.I.K

Patres antiqui Christum odorantes non publicarunt, expectantes vt tempore suo reuelaretur. 167.C

Pater clarifica filium, dispensantis petitio, nō indigentis. 179.K

Pater dedit filio suo iudicij potestatem, nō quia filius eius, sed quia filius hominis est. 177.G

Patrem & filiū ad animā venire, quid sit. 173.K

Patre & filio cognitis, cognoscitur vtriusque bonitas, quæ est spiritus sanctus. 126.M

Pater filium clarificat, & filius quidem clarificat patrem. 179.K.L

Pater filium osculans, illi arcana suæ diuinitatis plenissime eructat. 127.C

Pater misericordiarum, & nō misericordiæ, quare dicitur. 15.K

Patrem misericordiarū apostolus appellās deum, non vnam, sed duplicem misericordiam denotat. Ibidem, & per totum sermonem.

Patientia alia bona pro bonis reddens, alia non reddens mala pro malis, alia pro malis bona reddens. 105.M

Patientia, bonus cibus: obedientia, bonus cibus, si tamen sapientia triplici condiantur. 82.K

Patientiæ & mansuetudinis exercitium in tribus consistit, in verborum iniuriis, in damnis rerum, in corporis læsione. 21.K

Patiens, & longaminis, & bonus est deus. 121.F

Patientibus malum, quod quidem triplex est, triplex necessaria est prouidentia. 43.K

Patientiæ, obedientiæ, & sapientiæ bona. 82.H

Patienter non modo, sed libēter ad tormēta properandum

perandum est. 88.L

Patientes oportet esse prælatos. 140.H

Patientia tractatur. 31.K.L.& 191.E.F.& 195.D

Patientia, probationem operatur: probatio, spem. 77.C

Patiendi speculum, & præmium patientis, nobis est dominus Iesus. 157.M

Patientia, voluntas, charitas diuersimode trahuntur, & diuersimode sentiunt & loquuntur. 66.E.F.

Patrimonia pauperum, ecclesiæ facultates sunt. 284.C

Pauidi semper & timorati simus: nil enim efficacius reperitur ad promerendam, retinendam & recuperandam gratiam, quàm semper pauidum esse. 162.M

Pauli apostoli commendatio odorifera. 129.H & 140.L

Paulus blasphemus fuit, sed non in spiritum sanctum, ideo consecutus est misericordiam. 21.F

Paulum, cur deus ad Ananiam miserit erudiendum, & non per seipsum erudierit. Ibidem.G. & sequentibus.

Pauperes aliqui esse volunt, eo pacto vt nihil eis desit. 3.D

Pauperibus superbis dicitur, væ. 279.H.I

Pauperes qui sunt, quos Christus Beatos esse dicit. 56.C

Paupertas Christi, ditior est cunctis opibus. 11.K

Paupertas Christi, imitanda est. 9.I.& 11.K & 35.A.B

Paupertatem dei filius concupiscens descendit, vt eam eligeret sibi, & nobis sua æstimationes faceret preciosam. 9.I

Paupertas humilis laudanda. 195.D

Paupertas, nobilis titulus. 194.L

Paupertas, penna magna, qua cito in regnum volatur. 3.D

Paupertas per Christum dedicata. 15.E

Paupertas, preciosior thesauris seculi. 71.M

Paupertas, virtus non reputatur, sed paupertatis amor. 212.F

Paupertas voluntaria, non vniuersaliter laudem habet apud deum. 56.D

Paupertas voluntaria. fœlix. 75.I

Paupertatis, triplex genus. 56.C

Pax, cui non sufficit, gloriam quærens, non sufficit deus, qui est pax nostra. 130.K

Pax & tranquillitas, quam orans habere debet, tractatur. 157.E

Pax non solum fratribus est exhibenda, sed & his qui oderunt pacem. 140.H.I

Pax in hoc seculo, non gloria quærenda est. 59.G

Pax tractatur. 3.E.& 105.M.& 145.E

Pax triformis. 121.I

Pax triplex, ficta, inordinata, Christiana. 116.K

Pacem contemnentes, & gloriam appetentes, pacem perdunt & gloriam. 218.C

Pacem, qualiter primi parentes perdiderunt. 27.M

Pacem sequentium, tria sunt genera. 121.I. Sequentium.

Peccata aliqua minima sunt, alia magna, alia mediocria, & propterea agent triplici misericordia, parua, mediocri, & magna, & quatuor miserationibus. 87.F

Peccare ante, vel post conuersionem, qualis sit differentia. 44.H

Peccator dissolui non cupit, sed formidat. 163.M

Peccatorum diuersa genera declarãtur. 170.E.F & 298.K

Peccata etiam leuiora sollicite cauenda, & putanda sunt. 3.K.L.& 21.F.& 32.H.I.& 165.K.L.& sequentibus.

Peccatum & miseriam à primis parentibus habemus. 215.B

Peccata etsi adhuc contritione & confessione deleta rememorantur, non tamen nocent quamdiu displicent, sed etiam prodesse possunt. 105.H

Peccata & vitia sunt tanquam parietes inter deũ & peccatorem mediantes. 163.I. & per totum sermonem.

Peccatorum excusationes. 278.G

Peccata fratrum dissimulare non debemus. 42.L.M

Peccati gradus primus, coucupiscentia, & cætera. 163.M

Peccantem latere, est impossibile. 104.H.I

Peccatum, morbus est animæ. 3.K

Peccatum mors est animæ, Iesus vita. 132.I

Peccati proximi processus. 176.K

Peccator, qualiter contrarius est deo, & sibimetipsi grauis. 183.G.H

Peccata, quibus frequẽtius impugnari solent claustrales. 298.C. per totum sermonem.

Peccatum, quod nec hic nec in futuro remittetur. 171.K

Peccatoris remedium. 43.B

Peccata si remissa fuerint, qualiter quis coniectare possit. 92.K.L

Peccatum tollere debemus à manu, ab oculo, à collo, à carne. 3.K. Ecce qui.

Peccatum voluntati adscribendum est, non potestati. 263.I

Pedes affectiones sunt animæ, qui ex toto mundi esse non possunt, sed lotione indigent. 32.I

Pedes, manus, & os habet deus, non per effectum, non per naturam. 124.M

Pedes Dei duo sunt, misericordia & iudicium. 113.K

Pedes duo, quibus vti debemus. 121.C

Peierare permittunt quidam hæretici antequam secretum prodant. 170.D

Pelles ad quarum formositatem comparatur sponsa, sunt angeli & beati in paradiso, imò & ipse paradisus. 142.M

Pelles hœdi, quibus Iacob manus & collum contecta sunt. 143.M.& 144.A

Pelles Salomonis, quid denotant. Ibidem. A

Pelliceæ tunicæ primorum parentum, quid designant. Ibidem. A

Pœnæ infernales memorantur. 87.G.& 287.D & 297.G.H

Pœna inferni quàm sit longa, quàm grauis, quã infructuosa. 260.M.& 261.A

Pœnitere debemus cunctis diebus huius vitæ. 24.F.G.H

Pœnitentia, quid sit. 40.K.L

Pœnitentiæ dies quatuor sunt. 50.C

Pœnitentiæ odor. 128.G

Pœnitentiæ tempus, non solum est quadragesima. 24.H

Pœnitentiæ, tres sunt species. 119.L

Pœnitentiæ, tria sunt necessaria. Ibidem. F.

Pœnitentiam fugere pessimum. 284.H.I

Pennulæ ad hilaritatem referuntur. 66.A

Pennæ nostræ, qualiter deargentari debeant. 3.B.& per totum sermonem.

Per agrum, inquit sapiens pigri, & per vineam stulti transiui, & ecce vrticæ & spinæ occupauerant eum. 169.B

Percutere ferro, an prorsus non liceat christiano. 100.D.& sequen.

Perdere animam docuit Christus, medici saluam facere docent. 146.H

Peregrini proprietates vtiles. 25.M

Peregrinos nos esse, necesse reputare debemus. 17.K.L

Peregrinus via regia incedit. 25.M

Perfectioni studere, si esse perfectum sit, profecto nolle proficere, deficere est. 240.F.G

Perfectus ille est, qui vere dicere potest: Vineam meam custodiui. 146.F

Perfectus nemo est, qui perfectior esse non appetit. 199.F. Nemo.

Perfectiores quique ad instruendas animas à domino inuitantur. 165.C.D.& 269.E.F

Perfecti studere debent omnem iustitiã adimplere 19.I

Perfectio virtus. 240.G.H

Periculum duplex. 121.I. Duplex.

Periculum est in meditullio obedientiæ. 93.D

Periculose, imò damnabiliter erratur, si quod Dei est in nobis, demus nobis. 148.C

Periculum nõ incurris, quantumcunque te humilies. 152.B

Pericula tria circa orationem concurrere solent. 24. M

Pericula tria reperiuntur in ordine continentium. 97.M

Periculum triplex cauere debemus. Ibidem.

Periculose viuitur absque præceptore. 98.B

Per osculum oris dei, significatur spiritussanctus. 126.K

Persecutio à domesticis & familiaribus grauius toleratur. 145.B

Persequi Christum, quis dicatur. 21.A.B

Persecutio discernit mercenarios à pastoribus. 157.L.M

Persecutiones tolerare nos admonet Christus. Ibidem.

Persistentibus in oratione, infunditur gratia, quãuis forte in initio aridi sint. 127.M

Perseuerare in peccato, est diabolicum. 1.F

Perseuerantia, optima virtus. 219. A

Pertinaces monachi, magistram habent voluntatem suam, non regulam, non abbatem. 135.F.G

Peruersi cordis est, ingratitudinis occasiones vestigare. 79.G

Pes noster, affectio nostra. 80.H

Pes vester, spes vestra. Ibidem.

Petitiones cordis, bona corporis, bona animæ beatitudo vitæ æternæ. 25.G

Petere debemus consolationem, liberationem, glorificationem. 80.K.L

Petitiones tres, quas anima curiosa dei non cessat inquirere, iustitiam, iudicium, & locum habitationis gloriæ spõsi. Ibidem. I.K.L. per totum sermonem.

Petra erat Christus, quid non boni in petra? 167.I

Petræ foramina, Christi vulnera. Ibidem. I.K

Petrus ad prunas sedebat. 165.E.F

Petrus, quare Bariona, deinde satanas appellatus sit. 70.D.E

Petrus, quare satanas à Christo vocatus est. Ibidẽ

Petrũ respexit deus, sed non allocutus est. 164.D

Petrus tribus donis dotatus fuit. 120.A. Tria.

Pharaonis curribus, pompæ diaboli cõparantur. 152.L.M

Philosophorum & hæreticorum dogmata, nõ sunt pastus animæ. 149.C

Philosophi prioris seculi, naturæ, seu fortunæ adscribebant quod vincebant, & non deo. 125.K

Philosophi,

Philosophi, qui deum cognoscentes, non tanquam deum glorificauerunt, deum per spiritum sanctum non cognouerunt. 127.A.B.& seq.
Philosophia sublimis, est passiones Christi meditari. 155.G
Philosophia Pauli, valde dissimilis est philosophiæ antiquorum philosophorum. 85.C
Picturæ, sculpturæ, & ornamēta monasteriorum, tam in ecclesia & claustris, quàm in domibus culpantur. 281.M.Vanitas.
Pietas à deo quærenda est, cui amorem, subiectionem & humilitatem debemus. 88.I
Pietas contritioni & confessioni præfertur. 128.D.E
Pietas dei omni iniquitate maior est. 127.K.L
Pietati accessit, quicquid maiestati visum est deperiisse. 177.I
Pietatis fructus. 73.H
Pietatis origo, in quolibet homine ex consideratione sui. 155.L
Pietatis, siue misericordiæ exempla. 129.H.I K.L
Pietatis virtus, quantum viscera illa affecit, in quibus nouem mensibus requieuit. 19.L.M
Pietatis vnguētum, ex quibus speciebus conficiatur. 129.F.G
Pisces, qui dicantur mundi. 65.M
Piscinæ tres in scriptura reperiuntur. 120.K. Piscinæ.
Pium Christi nomen non prodest, nisi pietas in moribus teneatur. 131.M
Pium Christi nomen. 132.D
Pium nō minus est docere animam scientiā, quàm escam præbere corpori. Ibidem.A
Pius pulsator plerūque inuenit, quod temerarius scrutator inuenire non potest. 141.F
Plaga ecclesiæ à domesticis illata, insanabilis. 149.I.K
Planctus Bernardi, de morte fratris sui Gerardi. 141.D.& per totum sermonem.
Plangebat populus synagogæ de diuturniore mora Messiæ. 123.I.K
Plantatio dei, homo bonus. 138.H
Plantæ dei, animæ sunt. 195.G
Plenitudinem, & de plenitudine spiritus accipere, quid sit. 127.D.E
Plenus sit homo, priusquam in alios prædicando effundat. 134.F.G
Plenus venit Iesus, non vacuus. 133.H.I
Plenitudinem virtutum, solus Christus habet. 174.M.& 175.A
Plorantibus aliis, beatus Bernardus fratrem suū siccis oculis sepeliuit. 141.F
Pluere & solem oriri super bonos & malos facit Christus spiritualiter. 125.K
Plures imitantur obedientiam cæci euangelici, cui dominus dixit, Quid vis vt faciā tibi? quàm obedientiam Pauli, qui dixit: Domine, quid me vis facere? 21.F
Pondus habet duplex, & deo displicet, qui se intus despicabilem cognoscens, magnus cupit æstimari. 154.M
Populus, quem non cognoui, &c. 111.M
Porcina caro, quare non offerebatur in veteri testamento. 26.G
Portantibus crucem Christi, & non sequentibus, væ dicitur. 279.H
Portate deum in corpore vestro. 73.E
Portas suas mundus habet, quibus ingredimur ad eum. 119.H
Portæ tres sunt, ecclesiæ, iustitiæ, æternales. Ibi.K
Portarum differentia. Ibidem.H
Posito corpore, nulla pœnitentia fructuosa est. 103.G
Posito in alto, non altum sapere difficile. 199.M
Post Deum pauci, ad Deum omnes ire volunt. 136.H
Posteriora Christi videre, quàm desiderabile sit. 167.L
Postulatio quæ sit, à quibus, & de quibus fieri debet. 92.A
Potestatem aperiendi, & scientiam discernendi Petrus accepit. 174.A
Præceptorem & ducem sibi assumat qui vias vitæ vult ingredi. 180.K.L
Præceptum de charitate impleri nequit in via, & tamen ad vtilitatem nostram imperatum est. 159.G.H
Præceptorum qualitas, & præcipientium auctoritas attendenda est. 267.B
Præceptorum genus, duplex in lege veteri. 110.F
Preciosa in conspectu, &c. exponitur. 109.M.& 110.A
Precium affectatur à multis in vestibus, non necessitas. 9.A
Prædestinatio, cœlestis est generatio 139.G.H
Prædestinauit deus ante tempus, creauit cum tempore, inspirat in tempore. 181.B.C
Prædicatio absque puritate, non placet. 168.L
Prædicatio castitatis vox turturis dicitur. 166.F
Prædicatio cum puritate mentis, deo accepta est. 168.K.L
Prædicatio cum impuritate mentis, Deo odibilis est Ibidem.L.M
Prædicādi desiderium, monachos multos auertit. 169.G.I
Prædicationis fructus, magis necessarius est, quā contemplationis. 127.L.M
Prædicatio, oratio, contemplatio, in tribus his vocabulis, quæ sunt amica, columba, & formosa, intelliguntur. 164.L.M
Prædicatoribus non bene viuentibus væ dicitur. 154.H.Moysen.
Prædicator plus intendere debet ad imbuenda corda, quàm exprimenda verba. 134.F.G
Prædicator, qualis esse debeat. 168.K.L.M
Prædicatoribus, quæ sunt cauenda. Ibidem.
Prædicator, quibus infundi prius debeat. 134.G
Prædicator se concham exhibeat, non canalem. Ibidem.
Prædicationes sanctorum, miraculis confirmatæ sunt. 166.G.H
Præesse aliis, quid requirat. 139.A
Præestis, sed si non prodestis, infœlices vos putate. 199.M.Non vos.
Præesse, & non prodesse graue, nolle prodesse grauius. 209.F.Tene.
Præfigurationis quatuor sunt tempora. 120.D
Prælationis ambitio subsannatur. 284.G
Prælati animus, qualis esse debet. 258.E.F
Prælationis ardor, ambitionis impudentia. 106.A
Prælati attendant depositum suum, ciuitas est, vigilate ad custodiam & concordiam, sponsa est, studete ornatui, oues sunt, intendite pastui. 180.C
Prælati boni aduersus murmur subditorum, parant medicinam. 140.H
Prælati cauere debent personarum acceptionem, quo vitio solent iudices inquinari. 255.E
Prælatorum consideratis laboribus, minus affectari debet eorum honor. 130.C
Prælatis contraria deo iubentibus non est obediendum. 190.H.I
Prælatorum crudelis amor dominandi, culpatur. 180.F
Prælati cura debita. 180.C.& 256.B.Poteram.
Prælatus debet habere clementiæ pietatem, zeli rectitudinem, discretionem harum mediatricem. 254.L.M.& 255.A
Prælatus debitor sollicitudinis, custodiæ, & disciplinæ. 2.K.L
Prælati ecclesiæ constātes sint, & boni testimonij. 31.M.& 32.A.B.C.D
Prælati esse volunt formidini, vtilitati raro. 138.F
Prælati & doctores, prophetarum & apostolorum vice funguntur. 154.F.G
Prælati familia; qualiter ornetur, incedereq́; debeat. 140.A
Prælatorum hoc est apostolorum & apostolicorum virorum bona & sedula custodia supra gregē suum. 180.H.I
Prælatus increpationem & instructionem suam vacuam aspiciens, non mediocriter torquetur. 154.F.G.
Prælatorum malorum cura. 180.F
Prælatorum malæ conditiones, imò corruptissimi mores aperte denudantur. Ibidem.
Prælati male regentes, culpantur. 128.C.Igitur.
Prælati mali ecclesiæ, qui sint. 180.F.per totū sermonem.
Prælati mansueti sint subditis, vt matres filiis. 138.G
Prælati medici sint, non domini. Ibidem
Prælati mali ecclesiæ, qui sint: & item quomodo spiritus & animæ sanctorum simul cum angelis adiutorio sunt electis adhuc peregrinantibus. 180.G.H
Prælati multi superbiunt de sublimatione. 8.M
Prælatus paratus sit omnium necessitatibus succurrere. 161.F.Non vtar.
Prælati patientes sint, & mansueti. 140.H
Prælati pauci, qui vtiliter: pauciores, qui humiliter præsint. 138.M
Prælationis periculum. 86.F
Prælati periculum inter prospera & aduersa. 283.M.& 284.A
Prælati plorare debent super impudentia subditorum. 154.G.Aliquotiens.
Prælati ponant metam obedientiæ subditorum. 267.B.C
Prælatorum profectus debet esse profectus subditorum, & quicquid plus eis merentur, cum eisdem debent partiri. 138.F
Prælatus, qualiter moratus esse debet. 138.M
Prælatus quas virtutes habere debeat. 258.L
Prælatus, qui aliis præest in sollicitudine, vix vnquam, vel raro secure vacat sibi, dum semper timet sui penuriam facere subditis. 161.G
Prælati, qui sibi prælationem vsurpauerunt, redarguuntur. 106.A.Væ vobis.
Prælato quid sit necessarium, vt digne præesse possit. 283.L.Quis putas.
Prælatione, quis sit dignus. 239.B
Prælati, quomodo debent habere bonam conscientiam. 199.K.L
Prælatorum quorumcumque planctus, quòd vineam suam sollicite nōn custodierint. 146.E
Prælati reddituri sunt rationem pro animabus, quod est periculosissimum. 2.L
Prælatus siue doctor quisque, quomodo gaudio gaudet de subditorum per eius prædicationem emendatione. 160.E
Prælatorum solicitudo erga subditos, qualis esse debeat. 161.G.Etenim.
Prælati summa officij, pascere verbo, exemplo, fructu

fructu orationum. 231.G.H
Prælatorum timor trifarius est. 119.G
Prælati sunt oneri animæ infirmæ. 204.G.H
Prælatis tria sunt necessaria. 120.A.Tria.
Prælatis tanquam deo obediendum est. 267.F
Prælatorum vanitas & curiositas. 198.L
Prælatorum vitiosa suspicio, & solicitudo supra supellectilem suam, culpantur. 258.H
Prælatorum zelus, quantus esse debeat. 128.D.& 138.L.161.E.F.& 231.F.& 255.D.E.& 257.B.C.& seq.
Præparatio digna sedis domini. 3.A
Præparare nos regno cœlesti debemus vsque ad mortem. 215.A
Præparare, qualiter nos debeamus ad quadragesimam celebrandam. 28.C.Nunc.
Præparatio sedis dei, &c. 164.G
Præputia tria præscinduntur. 120.D
Præsentiam Christi in carne, patres ardenter flagitabant. 123.I
Præsentiæ dei experimentum. 178.D.E
Præsentia nostra cum deo, & peregrinatio nostra ab ipso. 270.F.In quantum quidem.
Præsentiam rerum non solo visu probari, nec omnia visui subiacere corporalia. 78.F.G
Præsis, vt prosis, curam illorum habe, non dominium. 255.D
Pressura nostra quadriformis est. 119.G.Quadriformis.
Præsto est oculus, cui omnia patent, etsi non patet ipse, veruntamen verendus est aspectus exploratoris illius, qui post parietem stat. 163.G
Præsumptioni debetur correptio, correptioni emẽdatio, emendationi remuneratio. 156.C
Præsumptio hominum. 77.F.Fuge.
Præsumptionis malum. 278.F.per totum sermo.
Præsumptio monachorum. 200.C
Præsumit ecclesia, non de suis meritis, sed de dei misericordia. 173.C
Præsumptio & obstinatio, vbi obstinatio & præsumptio. 77.F
Præsumptio pessima. 21.H.Si triduo.
Præuenisti eum in benedictionibus. 111.L
Præuenit deus, quærendo prius animam se quærentem. 185.D
Præuenit deus omnes, qui conuertuntur ad se. 181.F
Præuenta anima à deo. Ibidem.
Primi parentes conspirauerunt aduersus dominum, & Christum eius. 176.K
Primordia recolenda sunt, attendẽda media, nouissima memoranda. 87.B
Principes diaboli, & currus eorum. 152.I.K.& per totum sermonem.
Principis error tantis obest, quantis præest. 218.K
Principes in nobis tres sunt. 120.B
Principes Iuda duces eorum confitentium, continentium, contemplantium. 126.H
Principes Iuda, Zabulon & Neptalim, qui sint. Ibidem.
Principes nostri, Adam & Eua, socij fuerunt furum. 1.C.D
Priuatio gratiæ, argumentum est superbiæ præsentis, vel futuræ. 163.B
Processioni lætæ in die palmarum, non sine causa adiungitur passio. 29.I
Processio qualiter fieri debeat. 22.C.D
Prodesse studeat, qui præesse cupit. 138.L.Alioquin.
Profectus animæ triplex, secundum triplex osculum. 124.I.K
Profectus electorũ quatuor gradibus distinguitur. 117.E
Profectus & defectus. 240.E
Profectibus nostris pascitur deus, qui pascit nos. 175.E.F
Proficis minime, si iam tibi sufficis. 254.F
Proficere nolle, deficere est. 240.G.Quod si.
Proficere proficisci est. 10.F
Proficere quomodo possum, qui fratri proficienti inuideo? 159.F
Professionis animæ, verbo nubentis contractus. 186.E.F
Professionis perfectio. 279.C
Promissio duplex domini exhibita seculi contemptoribus. 72.B
Promotio iuuenum ad ecclesiasticas dignitates redarguitur. 199.F.G.H.I
Proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia. 155.M
Propheta ait hominem iumentis insipientibus cõparatum, quia non intellexit. 150.I
Prophetæ antiqui, ne moram Christo faciente vniuersum genus desperatione periret, magnis suspiriis Christi præsentiam optabant. 124.B
Propheta dicens: tu autem in sancto habitas: non nisi de anima virtuosa dixisse creditur. 143.F
Prophetia multiplici, etiam moderni quicunque sunt boni, & deuoti prophetant. 99.A
Propinquatio portus salutis. 73.L
Propria voluntas & proprium consilium, quantum sit malum. 35.B.C
Proprietates & signa quibus agnoscitur pulchritudo animæ. 186.C.D
Proprietas vbi est, ibi singularitas: & vbi singularitas, ibi angulus: vbi angulus, ibi sordes. 273.M.Porro vbi.
Propriæ voluntatis vitium valde detestabile est. 34.H.& 104.M.& 105.A
Propter deum non solum bona omnia, sed & per eum fieri, Deus enim est, qui operatur in nobis velle & perficere. 75.A
Prosperitati blandienti, aduersitas sine fine succedit. 202.I
Prosperitas & aduersitas opportune vitandæ & suscipiendæ sunt. 30.I
Prospera & aduersa, per dextram & sinistrã designantur. 160.I
Prouidere bona debemus coram deo & hominibus. 121.H.& 80.E.F
Prouidentiam dei cæteris creaturis non negamus, sed sponsa curam vendicat sibi. 173.B
Proximus, quem vere te oportet diligere tanquam teipsum, vt ipse tibi sapiat, prout est, non aliud profectò sapiet tibi, quàm tu tibi, qui hoc est, quod tu. 159.M
Proximis sit homo compatiens ex propriæ fragilitatis consideratione. 155.L
Prudens virgo non sapientiam, vt Salomon, aut diuitias, sed gratiam petebat. 53.L
Prudentia vera in Christi doctrina, iustitia in Christi misericordia, temperantia in Christi vita, fortitudo in eiusdem passione reperiuntur. 138.D
Psalmus, Beatus vir: exponitur. 111.C.D
Psalmus, Ecce quàm bonum: exponitur. 112.C.D
Psalmus, Qui habitat: exponitur. 70.L.M.& per.15.sermones sequentes.
Psalmum terere debet anima dentibus intelligẽtiæ. 126.G
Psallendum est attente propter angelos assistentes. 126.E.F.& 158.B
Psallendum est pure & strenue. Ibidem.
Psallentibus se admiscent angeli. 126.E
Pudor adducens peccatum, & pudor adducens gloriam. 226.E.F.& 102.F
Pudicis auribus scripturæ, verba suscipienda sunt. 168.G.H
Pudor bonus, quo peccasse, aut peccare confunderis. 102.F.Et quidem.
Pudor de præteritis, nouæ conuersationis temperat austeritatem. 207.E
Pudor duplex. 102.F.Ait enim.
Pudet ingratitudinis, quanuis ad confusionis cumulum, arguat etiam reddidisse mala pro bonis, & odium pro dilectione 133.B
Pudore minus suas partes exequente, à timore adiuuetur. Ibidem.C
Pudor offensarum dei, duplex. Ibidem.A
Pudor paternus. Ibidem.C
Pudicitia commendatur. 166.F
Puellæ, quæ vertunt sensum nostrum, tres sunt. 120.I
Puerum ab Helisæo suscitatum esse, quid significet. 132.M
Pulchra admota fœdis, pulchriora redduntur, & fœda magis fœda redduntur. 207.F.Sic fœda.
Pulchritudo animæ duplex, innocentia, & humilitas. 156.D
Pulchritudo animæ non corporis, cordi est, & placet sanctis. 140.L
Pulchritudo animæ, recta intentio. 153.E.F
Pulchritudo & decor, sponsi ecclesiæ Christi memoratur. 147.D.E.F
Pulchra inter mulieres, quare dicitur spõsa. 152.F
Pulcher videtur sponsus Christus animæ sibi deuotæ. 141.B
Pugnantis causa, si bona fuerit, exitus pugnæ malus esse non poterit: sic nec econtra. 100.D.E.F
Pungeris bene, si compungeris. 158.D
Purganda in nobis duo sunt. 37.I
Purgatorium ignem negabant quidam. 171.M
Purgationem peccatorum faciũt sex, compunctio, confessio, eleemosynarum largitio, iniuriarum remissio, corporis afflictio, præceptorum obedientia. 20.A.B
Purgationes septem, septem donis spiritus sancti æquiparantur. 35.F.G
Purgationes sicut septem ante passionem legimus, sic totidem apparitiones. Ibidem.F
Purificatione Maria non eguit. 22.F
Purificatio confitentium, sex obseruantiis perficitur. 20.K
Puritas pontificum, in quo consistit. 198.C
Puritas, tria confert. 119.K
Puritati, tria sunt necessaria. Ibidem.
Pusillanimes ad deuotionem vix exurgunt. 128.I
Pusillanimitas tractatur. 80.G.& 128.I.& 196.A.B
Putasse semel vitia parum est, velis nolis tecum habitat Hiebuzeus. 165.L
Putationis spiritualis tempus & modus docentur. Ibidem.E.F
Putanda sunt semper vitia, quia putata repullulant. Ibidem.L
Putationis tempus verbi dei, & extirpandorum vitiorum est. Ibidem.F
Putare vineas, quid sit. Ibidem.

Q.

QVadragesimæ, & quinquagesimæ tempora, quid significent. 41.A
Quadragesima ex decẽ decalogi præceptis, quater ductis constituitur. 91.K
Quadragesimalis obseruatio, non solis monachis singularis est, sed communis, quemadmodum Christi ieiunium omnibus commune, est Christianis. 23.F

Quadragesima vera interior. 91.K
Quadrifaria vnctio tractatur. 137.E.per to.ser.
Quadriformis est pressura nostra. 119.G
Quadrifarium est genus deserti. 120.C
Quadripartitum est officium sacerdotale. 120.I
Quadrus lapis,quid denotat. 121.I
Qualem quis se parauerit deo,talis oportet,& appareat deus. 174.C.D
Qualiter quis in congregatione se regere debeat. 43.I
Quales secū domesticos debet habere papa seu bonus quicunq; prælatus, & qui sunt,qui in beneficiis & dignitatibus præfici debeans. 257.I.K.L
Quantitas animæ,de mensura charitatis æstimatur. 143.F
Quantum deo displicet peccatorum impudentia, tantum verecundia placet. 124.H
Quantum fecit deus,& pro quibus. 17.B
Quantum quis crescit in gratiam, tantum & in fiduciam dilatatur. 124.H
Quare Christus apostolis dixerit: Nisi ego abiero, *paracletus nō veniet ad* vos. 41.K.Nisi,inquit.
Quarta tentatio in Christum,quæ fuerit,cum tantum in tribus tentatū fuisse à diabolo legatur. 79.H.I
Quater anima deuota exhortatur reuerti,nō sine mysterio. 29.I
Quater luctatus est Iacob. 120.E
Quatuor genera hominum regnum cœlorum possidentium. 117.A.& 120.D
Quatuor mundi diligendi. 117.C
Quatuor sunt,quæ confessionem impediūt. 117.I
Quatuor sunt genera voluntatis humanæ. 118.F
Quatuor sunt, quorum obsequiis in hac vita deseruimus. Ibidem.G
*Quatuor sunt, quæ adaugent deuotionem.*Ibid.K
Quatuor sunt genera,quorū non est,qui faciat bonum,nisi vnum. 111.I
Quatuor sunt species curruum 120.D
Quatuor sunt tempora. Ibidem.D
Quatuor virgines,quibus nubere debemus. Ibidem.F
Quatuor fontes irrigant hortum dei. Ibidem.L
Quatuor animalibus, quatuor pennæ sunt. Ibidem.M
Quatuor sunt cantica fidelium. 121.C
Quatuor species herbarum in horto dei sunt. Ibidem.C
Quatuor sunt arma,quibus principaliter communimur. 121.D
Quatuor sunt,quibus anima captiuatur. Ibidem.
Quatuor sunt pallia, quibus nostra nuditas operitur. 121.E
Quatuor modi diligendi. Ibidem.I
Quatuor dies quibus Lazarus fœtens in monumēto iacuit,quid significent. 50.C.& per totū sermonem.
Quatuor gradibus distinguitur omnis electorum profectus. 117.E
Quatuor gradus descēsionum in peccatum. 77.G
Quatuor sunt genera spirituum 125.B
Quatuor habemus creditores, quibus totam vitā nostram debemus. 91.F.G.H
Quatuor tentationes quibus circundamur. 72.G
Quæ habemus à deo,sine eo seruare nō possumus. 71.A.B
Quē deus humiliat,quomodo præsumit exaltari? 101.I.K
[illegible]em deus negligit,nemo potest corrigere .212.I
[illegible] à deo. 185.B.C
[illegible]ri à deo,est ad reditum suaderi,inueniri au[illegible] persuaderi est. 185.E
Quærit anima verbum propter commoditates septem. 185.F
Quærite,cum dictum sit, & inuenietis:cur igitur sponsa dilectum, quem tam diligenter quæsierit,nec tamen inuenerit,tres assignātur causæ. 178.K.L
Quærere deum. 185.F.G
Quærere deum,cunctis animæ bonis & donis anteferetur. Ibidem.
Quærere deum non potest anima, nisi praeueniatur,vt quærat. 185.D
Quærendi deum fiducia,voluntas,& potestas ab ipso est. Ibidem.B
Quærendi deū,modus laudabilis. 99.C. Itaque.
Quærendi dei,tria obseruanda sunt,tempus, modus locus. 178.M.& 179.A
Quærendi deum,vtilis & saluberrimus modus. 84.B.C.E
Quærite dominum. 24.H
Quærendus est deus,dū inueniri potest. 178.M
Quærendus est deus ardenter & infatigabiliter. 177.L.M
Querimonia in recidiuantes, tam cito in peccata post resurrectionem. 33.M
Querimonia ecclesiæ iusta: Amici mei, & proximi mei,&c.*nec ad vllam instātius, quàm ad nostram referenda ætatem.* 180.G.H
Quærere quæstum proprium,nō profectum de subditis,deiecti animi est. 256.B
Quærere quæ sua sunt,pessimum. 283.I
Quæri,quomodo debeat dominus. 179.M
Quærenti se deus,non statim adest, vt desiderium sui augeat. 178.K
Quæsitus est frustra Christus in lectulo post resurrectionem. 179.D
Quæstio vtilissima, cur deus religiosis modernis, non tantam confert gratiam, quantā antiquis patribus,nec eorū exaudiat orationes,quomodo antiquorum patrum. 93.L.M.vtiliter.
Qui adhæret dæmoni, vnus cū eo efficitur dæmō. 26.G
Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qualiter intelligitur. 36.M
Qui ex deo est,verba dei audit. 22.L
Qui gloriatur in domino glorietur:exponitur. 85.C
Qui mihi ministrat,me sequatur:expon .109.L
Qui natus est ex deo,non peccat. 22.K
Qui peccatum non fecit,non dedignatus est se peccatorem reputari:nos & esse volumus,& reputari nolumus. 16.E
Quid diligas metuas,gaudeas,seu contristeris, si consideres, inuenies animum secularē & peruersum. 24.C
Qui sibi nequam,cui bonus erit? 77.K
Qui vult venire post me:exponitur. 109.M
Quicquid es,quicquid potes, debes creanti, redimenti,vocanti. 90.F
Quid facitis, ô Magi? ibi deuota collocutio ad Magos. 18.C
Quies contemplationis pro fructu bonorum operum libenter interrumpenda est. 160.E
Quies perpetua ab omni strepitu secularium personarum, & iuge silentium cogūt cælestia meditari. 207.E
Quis ascendet in montem domini:exponitur. 109.I
Quis vestrum habet amicum:exponitur. 36.I
Quinque sunt torrentes. 120.C
Quinquepartitus amor, quinque sensibus adaptatur. 86.H
Quod infirmum est dei, fortius est hominibus:exponitur. 120.C

R

R*Adix quilibet Christianus,qui,si sine fructu inuentus fuerit, à securi tutus minime est.* 180.K
Radicibus,quod arbor innititur, tot ramis decoratur. 26.I
Radici respondeat proceritas ramorum, generositas florum,fœcunditas fructuum. 166.L.M
Raptus animæ deuotæ,& cubiculum sponsi regis tractatur. 139.H
Rara auis in terris,aut sanctitatem non perdere, aut humilitatem sanctimonia non excludi. 156.F
Rara virtus est,alienæ nō inuidere virtuti, nedū gaudere ad illam. 152.E.F
Rara virtus,magna licet operantem magnum se nescire mirabilem apparere, & se contemptibilem reputare mirabilius est ipsis virtutibus. 130.H.I
Rationalis creatura ad hoc se debet diligere, vt beata sit,& deum,per quem solum beatificari possit. 118.G
Ratio inuincibilis aduersus eos, qui dicunt diuinitatem non esse deum,& huiusmodi. 182.H
Ratio, quamuis libera, quodammodo captiua. 183.G
Ratiocinatio vtilis de miseria voluntatis humanæ quæ ancilla tenetur etiā libera. Ibi.G.H.I
Rebellionis mallum. 278.H.I.Hic nisi.
Recapitulatio de nonnullis præcedentibus visionibus. 147.I.K
Recedit deus ad tempus à sanctis. 163.L
Recedendi terminus,resurrectio domini (proh dolor)facta est. 33.M
Recidere, seu recidiuum pati longe deterius est, quàm incidere. 163.B.Iam si.
Recolens se alieno debito teneri periculo mortis instante,an ei,si desit vnde persoluat,sola pœnitentia,ne damnetur,sufficiat. 205.L
Recompensatio iustitiæ pro pecunia, bona est. 195.B
Reconciliari debemus tribus,hominibus,angelis, deo. 116.M
Reconciliauit deus homines in tribus. 28.H.I
Reconciliatio dulcissima,satisfactio suauissima. 18.B
Reconciliantur homines ex tribus,timore,pietate, scientia. 28.H.I.In his.
Recordari debemus dolorum Christi. 31.M
Recordare in beneficio reparationis modū & fructum. 129.B
Recordatio iniuriæ magis instigat iniurias, quàm mitiget. 187.C
Recordatio passionis Christi consolatur ecclesiā. 168.C
Recordatio passionum Christi in prosperis reprimit,& in aduersis erigit. 155.E
Recordatio peccatorum, recordatione beneficiorū misceatur. 128.M
Recordatio vulnerum Christi medicamentum efficax. 167.I.K
Rectores,qualiter subditos regere debēt. 109.M & 128.C.D
Rectorum quorundam crudelitas. 128.D.E
Rectitudo actiōis,nō valet sine vera fide. 140.E
Rectitudo ad viam, latitudo ad planitiem patet. 81.M.vtiliter.
Rectitudo animæ,fides & actio. 140.E
Rectitudo corporis,arguit curuitatem animæ. Ibidem.D
Rectitudo hominis,in qua creatus est. 140.C Propterea.
Rectitudo hominis secundum animam, quæ sit. Ibidem.

Ibidem.
Rectitudo, siue vita fidei. 140.E.Si enim.
Rectitudinem spiritu seruare, monet rectitudo corporis. Ibidem.C.D
Rectitudinem suam anima perdere potest, sed nõ suam magnitudinem. 182.D
Rectus dominus, rectum fecit hominem. 140 C
Recta facere, & inutilem se reputare, apud paucos reperitur. 220.H
Rectas faciamus vias nostras. 140.G
Rectus homo, quis sit. Ibidem.E
Rectus oblator esse noli, & prauus diuisor. Ibi.
Recti si nos diligunt, odium iniquorum contemnamus. 139.L.M
Redde superiori, inferiori, æquali, cuique quod debes. 2.I
Redemptio apud Deum copiosa. 138.K
Redemit Deus etiam angelos. 137.I
Redemptionis & creationis, pulchra comparatio. 135.I
Redemptionis nostræ fructus & modus. 129.B
Redemptionis opus ab omnibus præcipuè recolẽdum est. Ibidem.
Redemptionis opus Christum amabilem præcipuè facit. 135.I
Redeundi ad Deum, quidam motus primi hominis casui oppositus. 117.D
Redire ad cor, quàm vtile. 103.H
Redite præuaricatores ad cor. 34.B
Refugium impiorum est triforme. 120.B
Refugium in tentationibus. 76.H
Refugij sex sunt ciuitates. 121.E.Sex sunt.
Reges & sacerdotes sunt omnes electi, & eos oportet oleo vnctionis inungi. 119.D
Regem non habere, nisi Iesum, & ibi deuota contemplatio. 8.B.Beati.
Regeneratio animæ. 285.F
Regentes animas prælati bene. 12.8.C.D
Reges tres Christum adorantes, non horruerunt stabuli fœtorem, nec Christi paupertatem. 18.C.D
Regnum cœlorum differenter possident quatuor hominum genera. 120.D
Regnum Dei conceditur, promittitur, ostenditur, percipitur. 90.L
Regnum Dei, nõ est esca & potus, amplissime exponitur. 89.I.K
Regnare qualiter dicatur dominus in domo Iacob, & sedere super sedem Dauid. 8. A tunc.
Regnare super terram, quid prodest, & regno cœlorum carere. 231.M
Religio munda, secundum baptisma est. 87.A & 270.A.B
Religionis sub habitu, si consideres quid diligas, quid metuas, vnde gaudeas, vel cõtristeris, inuenies animũ seculare͂, & cor peruersum. 24.C
Religiosi mores, & econuerso referuntur. 231.F.G
Religiosi non debent prælatorum, vel ambire gloriam, vel excessus temere iudicare. 130.B.C
Relinquere certa pro dubiis, tutum non est. 269.H.I.K
Relinquere omnia, quàm relinqui melius est. 282 F.G.
Reliquiæ cogitationis, diem festum agunt Deo. 168 F
Remedij consideratione, periculi æstimatur quãtitas. 15.C
Remedia quinque contra superbiam. 107.E.Sũt.
Remedium salubre per mansuetudinem mitigare efferos voluntatis motus. 104.C
Remedia vtilia aduersus tentationes. 94.H
Remissionem peccatorum, spiritus sanctus operatur. 40.L
Remuneratio bonorum, nõ solum est iusti lætitia, sed ipsa etiam expectatio. 172.G
Renasci in gratia. 17.E.Non ignoramus.
Renouatio interior rectitudo intentionis, puritas affectionis, recordatio bonæ operationis. 265.I
Renouamur tribus modis. 120.C
Replebimur Deo quantum ad rationem, voluntatem, & memoriam. 129.C.D
Reprehendere nos acriter debemus de receptione vanarum cogitationum: quanto magis perniciosarum? 95.L.vtiliter.
Reprobi sunt sicut fumus, puluis & terra. 119.K
Reprobantur exemptiones. 200.C. & 256.E
Reprobi tria sperare dicuntur. 119.M
Repugnandum studiosius, &c. 73.D
Repulsa deuota sponsi ad sponsam inuestigantem, vbi sponsus cubet in meridie, & pascat. 152.G.H
Requies seu sessio duplex, corporis scilicet & animæ in futuro. 285.H
Rerum plenitudo, cum in Christo sit sine numero, & sine modo, non est requirendus cõpositionis modus, vel specierũ numerus vnguenti. 138.C
Res pauperũ non pauperibus dare, par sacrilegij crimen esse dignoscitur. 284.C
Rei amatæ subtractio, augmentat desiderium. 160.C
Rei designatæ pertinax & diuturna fraudatio, tædiorũ nutrix, suspicionum fomes, &c. 178.K
Resistere, qualiter debeamus tentationibus. 25.C
Resistere viriliter debemus cõtra tentationes diaboli, mundi, & carnis. 185.K
Respicientis domini, quis sit oculus. 184.I.Porro.
Respicit Deus, & alloquitur, quos sine indignatione diligit. 164.C
Respectus domini variatur pro meritis eorum, quos respicit. 164.D
Respirare festinemus à cõspiratione antiqua, carnem scilicet crucifigendo cum vitiis & concupiscentiis. 176.L.Festinemus.
Responde verbum, & suscipe verbum. 8.L
Resurrectio domini duplici priuilegio cæteris præeminet resurrectionibus. 33.C.D
Resurrectio nostra futura est gloriosior, quàm prima conditio. 76.M
Resurrectio saluatoris, facta est terminus recidendi. 33.M
Resurrectio, transitus, & transmigratio. 33.L
Retinet rem proximi, qui dono eloquentiæ præditus, aut scientiæ, damnabili tamen silentio ligat. 134.F
Retribuere domino quid tenemur pro tantis bonis nobis ab eo illatis. 22.H
Retributionis quatuor sunt genera. 119.H
Reuelata facie speculari gloriam dei non datur, nisi mente & corpore mundis. 172.I
Reuelatio per spiritum sanctum facta, & ad cognitionem illustrat, & ad amorem inflammat. 127.A
Reuerendus est Christus in præsepio, in patibulo, in sepulchro, & in illis suscipiendus. 15.I
Reuerentia est duplex. 2.I
Reuertendum est ad quatuor. 114.C
Reuerti potest ad deum, qui recedere ab eo potuit. 184.E
Reuertere, reuertere Sunamitis. 29.I. & 114.C
Reuertere, similis esto capreæ. Sponsa typum primitiuæ gerebat ecclesiæ. 177.C.D.E
Reuocantia nos à proposito nostro, duo sunt. 121.E Quæ nos.
Rei veniam habent à Maria. 121.H
Riuuli quatuor descendentes à Christo fonte. 137.H.I
Riuuli salutis tres fluxerũt à corpore Iesu. 120.K
Ructatores sancti, in medium adducuntur. 172.F.G.H. & per totum ser.
Ructus fuit sponsæ, seu ebullitum verbum, dilectus meus mihi, & ego. Ibidem.E. & per totum sermonem.
Ructus Hieremiæ, suaue redolet. Bonum est, inquit, præstolari cum silentio salutare domini. Ibidem.F.G
Ructus non habet iuncturas orationum. Ibidẽ. E
Ructus pro cõtrariis qualitatibus, è quibus educitur, odorem portat, vel malum, vel bonum: sponsa autem eructauit verbum bonum, & redolens ructum: Ibidem.E.F.G

S

SAcerdotale officium, quadripartitũ est. 120.I.Quadripartitum.
Sacerdotum superfluus habitus reprehenditur. 197.I.K
Sacramentum absque spiritu, ad iudicium sumitur: & caro non prodest quicquam: litera occidit, & fides mortua est, sed spiritus est, qui viuificat. 148.I.K
Sacramenta ad quid instituta sunt. 32.F
Sacramẽtum altaris duo facit, sensum minuit, & in grauioribus tollit consensum. 32.G
Sacramentum baptismi in nube & mari designatum est. 158.I
Sacramentum magnum Christi & ecclesiæ, id est nostræ redẽptionis opus simul operantur Deus, angelus, homo. 181.A
Sacra fames denominãdi in prælatione culpatur, 199.I.K
Sacra scriptura habet eruditionem, admonitionem, consolationem. 77.B
Sacra scriptura tria habet: ortum, simplicem historiam: cellarium, moralem sensum: cubiculum, arcanum theoricæ contemplationis. 138.G
Sacræ historiæ hortus. Ibidem.
Sacræ scripturæ intellectus. 177.C.Nihil.
Sacrificia tria sunt. 121.D.Tria.
Sacrilego non absimilis, qui res pauperum non illis distribuit. 284.C
Sagittis tribus hostes suos dominus sauciat. 118.M
Sagittæ tres, quibus dominus hos allicit, quos ad se trahere vult. 119.A
Sagitta triplici caro configenda est, timore, sermone, & amore dei. 145.I
Sagitta volans in tenebris, quæ sit. 72.K.L
Sal cum fame ad omne condimentum sufficiens est. 188.B.Prudenter.
Salit Christus in montibus, & transilit colles, id est superat, & vincit alacritate ministrandi, & transilit Gabrielem præueniens ad virginem. 162.D.E
Saliens in montibus, transiliens colles. 162.A
Saltus sponsi Christi ad sibi dilectæ ecclesiæ venientis amplexus. 161.L.M
Salomon ecclesiæ sponsus, non ille rex mortalis, sed Christus Dei sapientia. 142.I.K
Salomon ait: Fili mi, ne pereffluas: & apostolus propterea, inquit, debemus intendere his, quæ dicuntur, ne forte pereffluamus. 134.I
Salomon, cum diceret spõsam pulchram, sicut pelles Salomonis: non de se Salomone loquebatur, sed de Salomone Christo. 142.I.K
Salomonis libri tres primi, quid doceãt. 123.A.B
Salomon noster Christus, non solum pacificus, sed apostolo teste pax nostra. 142.K
Salomonem videre in diademate, &c. deducitur. 59.I
Salubre consilium ad corpus. 3.M
Salutatio deuota ad sanctã Hierusalẽ, & terram

promißionis. 101.A
Salutis integritas in quatuor virtutibus. 20.I
Salus nostra in duobus consistit, in iustificatione, & glorificatione. 117.L
Salutem nostram operando tria deus sibi propria vendicat, prædestinationem, creationē, & inspirationem. 181.B.C
Salutem nostram maxime desiderat sancti in cœlis. 10.C.D
Salutis nostræ opus triā habet, formam humilitatis, mensuram charitatis, & sacramentum redemptionis. 229.I.K
Salutis nostræ opus tres simul cooperantur, deus, angelus, homo. 181. A
Salutis spiritualis receptæ signa septem. 132.M. et. 133.A
Salutis testimonia. 16.G.H
Salutem animarum impedire, est persequi Christū. 19.B.&.21..A.B
Saluatur nemo absque cognitione sui. 151. I
Saluatur nemo absque timore, & amore dei. Ibid.
Saluus factus es pro nihilo, non tamen de nihilo. 79.G
Sanctus aliquis dicitur, quamuis non secundum meritum, sed secundum propositum, & affectū. 99.F.& 261.F
Sanctorum dolor triformis est. 119.G
Sancti & angeli nos desiderant ad perfectionem suæ beatitudinis. 10.C.D
Sanctum facit affectio sancta. 99.F.& 261.F
Sanctorum festa præcipua votiuis præuenienda sunt ieiuniis. 65. E
Sanctorum festiuitatibus, plures amplius de vanitate, quàm de festiuitate gaudent. 123.I
Sanctorum genus triplex. 58.M
Sancti habent pro peccatis exorare, vt de misericordia salui fiant, propria iustitiæ nō fidentes. 177.F
Sancti in terra positi multa potuerunt, nunquid non plura in cœlo? 90.I.K
Sanctos patres nō latuit, ab antiquo deum super genus humanum cogitare cogitationes pacis. 123.L
Sanctis quomodo omnia cooperantur in bonum. 99.F
Sanctorum triplex gaudium, ante mortē, ante iudicium, post iudicium. Et de multiplici eorum gloria. 57.F.G
Sancti videbunt retributionem malorum ad cumulum gratiarum, & econtra de malis. 75.D
Sancti vigiles sunt circa suos. 180.H
Sanctæ vitæ forma. 67.C.per totum sermo.
Sanctificatio bona est. 81. B
Sanctificatio duplex, mãsuetudinis, & lenitatis. 12.H.I
Sanctificationis modus. 144. D
Sanctificatio perfecta. 12.H
Sanguis Christi clamat contra dispersores. 191. E
Sanguis Christi multus ad ignoscendum. 229.G
Sanguisugæ iterum, id est, voluntatis propriæ duæ sunt filiæ clamãtes, affer, affer, quæ nunquam dicunt, sufficit. 282.K
Sanitas capitis redundat in membris. 221.H
Sanitas corporis facit & ad voluptatem transit, sed sicut solicite seruanda est corporis sanitas, ita imo solicitius seruanda est cordis puritas. 88.G.H
Sanitatem corpori, puritatem cordi, pacem fratri, imitationem sanctis, compaßionē mortuis debemus, & auxilium ab angelo prætereunte à deo postulemus. Ibidem.
Sapere ad sobrietatem monet Apostolus. 88.D
Sapere ad sobrietatem, quid sit. 151.C
Sapere in alto non altum, nil deo charius, nil rarius hominibus. 217.A
Sapientia acie ordinata procedit contra septē gradus peccati. 87.I
Sapientia attingit, & cætera. Ibidem. 160.B
Sapientia deus est, propterea non solum dulciter, sed & sapienter vult diligi. 135.I.K
Sapientia dei per oculos carnis non trahitur. 144.D.E
Sapientia ædificauit sibi domum: exponitur. 2.M
Sapientia est, per quam quæque res sapiunt, prout sunt. 159.M.& 160.B
Sapiens est, cui res sapiunt prout sunt. 159.M
Sapiens permanet vt sol, quomodo intelligatur. 42.F
Sapientis & optimi viri conditiones. Ibidē.F.G
Sapientes huius seculi, virtutes veras non habuerunt. 138.C
Sapientia gubernatrix tristium. 219.L
Sapientiam inuenisti, mel inuenisti, tantū ne multum comedas, ne satiatus euomas illud. Euomit sapientiam, qui inde superbit. 88.C.& 112.G 130.F.vtiliter.
Sapientia non inuenitur in terra suauiter viuentium. 88.B.C
Sapientia odium mali, & sapor boni. 186.B
Sapientiæ opus continentia, patientia, obediētia. 88.E
Sapientia, quæ obedientiæ & patientiæ iungitur, triplex est. 82.L
Sapientia quæ sursum est & cætera. 35.F
Sapientiam, quia fecit diabolus suam, ideo illam perdidit. 178.H
Sapientia quid sit, in quo à virtute differat, & quod sit opus eius. 185.M
Sapientia qualiter quæratur, & vbi inueniatur. 86.C
Sapientia qualiter quæratur. Ibidem.E
Sapientia dei, quasi perdix fouet filios suos, quos non peperit. 119.I.Sapientia.
Sapientia salutaris, pudica, pacifica. 14.B
Sapientia sobria est in pœnitudine peccatorum, in contemptu mundanorum, in desiderio futurorum. 88.D
Sapientia sobria inuenitur, si beatitudinem cōcupiscamus. Ibidem.
Sapientia triplex, carnis, huius mūdi, & quæ desursum est. 107.M
Sapientia triplex est, iustitia in intentione, charitas in affectione, humilitas in reputatione. 82.L
Sapientia vera cognitionem cum dilectione complectitur. 127.A
Sapientia vera in voluptate minime consistit. 151.B.C
Sapientia vera, quæ sit. 195.D
Sapientia victrix singula vitia eradicat, & singulas inserit virtutes. 88.A.Attingit.
Sapientia vincit malitiam, septē vitia impugnādo, & virtutes inserendo. 87.I
Sapit deus iustitiam per timorem, & misericordiā per amorem. 111.H
Saporem boni perdidimus in Eua. 186.B
Sapores dei diuersè sumimus. 111.H.I
Sapores diuersi. 159.M.& 160.A
Satā regnum accepit super omnes filios superbiæ, factus princeps tenebrarum harum. 134.C
Satisfaciendum est humiliter his, qui aliquid habent aduersum nos. 124.L
Satisfactionis modus. Ibidem.
Sauciat dominus tribus sagittis eos, quos ad degustandum dulcedinē suæ dilectionis inuitat. 119.A
Scala claustralium incipit. 310.F
Scalæ latera, vilitas, & asperitas. 285.L.M
Scandalum quomodo caueri debeat. 55.D.E.& 208.H
Scandalum melius oriri, quàm veritatē relinqui. 207.K.L
Scandalum tolerabilius & magis venia dignū, quod fit mente [illegible]sitendi in melius. 269.M Qualis.
Scandalum scandalo non bene resarciri. Ibidem.
Sciendi modus potius quærendus, quàm scientia. 151.D
Sciendi triplex modus. Ibidem.A.B
Scienda nesciuntur aut sciendi incuria, aut discēdi desidia, aut verecundia inquirendi. 205.D
Scientia abutuntur multi. 151.D
Scientiarum alia est inflans, alia est dolorem afferens. Ibidem.C
Scientia bona in se si tamen veritate subnixa sit. Ibidem.C
Scientia carnis, & scientia mundi, quid vtraque docet. 90.L.M
Scientia dei & sui, necessaria homini est ad salutem. 152.G.H
Scienti & non facienti, peccatum est. 151.E
Sciens & non operans, torsiones conscientiæ patitur. Ibidem.
Scientia illa non inflat, quæ sciētiæ dei, & sui superuenit. Ibidem.M
Scientia inflans contristans. 151.C
Scientia literarum bona, scientia propriæ infirmitatis melior. Ibidem..A.per totum sermonem.
Scientia literarum minime contemnenda. 151.I Non tamen.
Scientia literarum reprehendenda non est, quæ ecclesiæ non mediocriter prodest, sed tamen legitur, scientia inflat. 15..A.B.per totum sermo.
Scientia propriæ infirmitatis, præstat scientiæ literarum. 151.A.B
Scientiæ fructus in modo sciendi consistit. Ibidem.C
Scientiæ lumen, quo illuminari debemus. 10.I
Scientiæ lumen operatur pœnitudinem, correptionem, & sollicitudinem. Ibidem.K
Scientiæ lumen, iustitiæ germen præcedere debet. 214.H.Vides.
Scientiæ malorum comparatio ad patrem & matrem. 90.M
Scientia mundi docet vanitatem, scientia carnis voluptatem. 90.M
Scientia minime contemnenda. 35.D.E
Scientia, prophetia linguæ, & huiusmodi inter grossos reputari possunt. 167.E
Scientia, quæ inflat, non est ab osculo. 127.B
Scientia, quæ inflat, quomodo perniciosa est. 151.C.& E.
Scientia, quæ vicinius saluti appropiat, magis, & prius quærenda est. 151.C
Scientia sanctorum, & scientia malorum, quomodo differant. 90.M
Scientia sine operibus cibo indigesto comparatur 151.E
Scientia sui, timorem dei in anima generat: scientia dei, eius amorem. Ibidem.I
Scientia subripi, & zelum dormire, non est paris periculi. 243.E
Scire benefacere si non detur velle, nihil prodest, sed quid si velis, sed minime poßis. 178.G
Scire primo seipsum postulat ratio ordinis, & dignitatis. 151.F
Scire seipsum, præcipua causa est humilitatis. Ibidem.

Scire volunt diuersi, ob fines diuersos. 151.D
Scindere corda, & non vestimēta quid sit. 24.D
Scripturæ sacræ intellectus, à solo Deo sperandus est. 163.I.K
Scrutabitur deus omnia in iudicio. 154.A.B
Scrutatio diuinæ maiestatis formidanda est, voluntatis tuta & pia. 168.G.H
Scrutatores maiestatis irruptores dicuntur: & ideo opprimuntur à gloria: igitur scrutatio maiestatis formidosa, voluntatis vero tam tuta, quàm pia. Ibidem.G.H.& 147.B
Scrutinio semper indiget anima nostra. 165.M
Scrutemur vias nostras. Ibidem.
Scuto circundati ne à sagitta volante timeamus, quid sit. 73.D
Scutum gratia diuina. 72.G
Seculares à religiosis nec irrideri nec iudicari debent. 130.C
Secularibus desideriis præoccupatum, delectatio sancta declinat. 40.A
Seculum præsens Aegypti vocabulo nūcupatur. 119.B
Seculum præsens, nequam. 80.M
Seculi prioris homines & philosophi sentiebant, & apprehendebant diuina beneficia, sed non beneficum. 125.I.K
Securitas nō est in cœlo, neque in paradiso, multo minus in mundo. 95.C
Sedere sub vmbra desiderati. 158.H
Sedente Iesu in monte, cur soli discipuli ad eum accessisse leguntur. 56.B
Seductori dat manum, qui dare dissimulat præceptori. 180.L
Semel locutus est Deus, qualiter intelligi debeat. 84.F.G
Semen veritatis iustitiæ, triforme est. 119.I
Semine de modico, copiosa exurgit messis siue bona, siue mala. 104.H
Seminum tria genera sunt. 151.K.
Seminare ad iustitiam. Ibidem.
Seminare nos ipsos debemus. 26.E
Senior frater extra manens, & inuidens minori, populus est Iudaicus. 177.D
Sensus triplex sacræ scripturæ. 103.C
Sensus omnes hominis, diuinæ voci resistunt. 103.M
Sensus quinque animæ, qui sint, & qualiter alter alteri præstet. 86.K
Sensuum repugnantia in eum, qui emēdare vitā cupiens, à vitiis nititur abstinere. 103.L.M
Sententiæ plures sancti Bernardi incipiūt. 116.K
Sentētiæ valde vtiles, quòd de meritis nō sit præsumendum, & nihilominus in Deo sperādum. 173.F.G
Sentire de nobis debemus in humilitate, & de domino in bonitate. 129.A
Separatus à bonorum consortio, spiritualiter dominum videre non potest. 40.E
Separatio charitatis, mors fidei. 139.M.& 140. A.Sic quippe.
Septem columnæ, quæ sint, quas sibi sapientia excidit. 2.M
Septem dona spiritus sancti, contra septem vitia 87.I
Septem misericordiæ assignantur. 45.M
Septem panes dum frangerentur, multa inde ceciderunt fragmenta. 46.A
Septem panes quibus reficiamur. 45.I
Septem signacula, quæ soluit agnus. 32.K
Sepulchrum Christi describitur. 101.H
Sepulchrum inter sancta loca obtinet principatum. Ibidem.
Sequamur caput nostrum, & quid sit. 33.D
Sequi Christum per viam humilitatis. 5.A
Sequi Christum, hoc est ti abi post Christum. 136. H.I.K
Sequentium pacem, tria sunt genera. 121.I
Sequentium.
Seraphim sex alæ sunt. 120.M
Sermones Bernardi de tempore aduētus, & sanctis incipiunt. 1.A
Sermones eiusdem seu Homiliæ super euāgelium, Missus est, incipiunt. 4.E
Sermones eius in dedicatione ecclesiæ incipiunt. 67.L.M
Sermones eius super psalmum, Qui habitat, incipiunt. 70.M
Sermones eius de diuersis, incipiunt. 81.K
Sermones eius, qui parui sermones vocantur, incipiunt. 106.K
Sermones varij vtiles, & fructuosi sancto Bernardo asscripti incipiunt. 313.A
Sermones Gilleberti super cantica canticorū incipiunt immediate post. 343
Sermonem Dei qualiter seruare debeamus. 3.H
Sermones dei seruandi sunt in corde, quemadmodum cibus corporalis in corpore. Ibidem.H.I
Sermo Dei veritas est, & ipse sponsus, is cum auditur, & minime obeditur illi, vacuus & ieiunus remanet. 175.M
Sermo diuinus aqua est, potans, lauans, & coquens. 137.F.Et nimirum.
Sermo viuus, & efficax exemplum operis est. 26. I.& 35.M
Seruire debet in timore anima in carne. 158. C.D
Sex alæ animalibus nouæ legis. 120.M
Sex alæ vni, & sex alæ alteri, quid significant. 61.M.& 62.A
Sex annis seruies, in septimo liber egredieris: quomodo intelligitur. 89.L
Sex hydriæ sunt positæ his, qui post baptismum in peccata labuntur. 20.I.K
Sex sunt refugij ciuitates. 121.E
Si quæritis, quærite, exponitur. 99.C
Sic nos existimet homo, exponitur. 110.G
Sicut initium sapientiæ timor domini, sic initium peccati superbia. 152.A
Sicut in corporū medicina, & c. sic medicus Christus. 34.M
Sicut lilium inter spinas. 54.I.K
Sicut portauimus imaginem terreni hominis, exponitur. 110.K
Sicut vita corporis, sic vita fidei. 34.C.D
Sigilli diuini quod in nobis erat fractio, quanta nobis mala irrogauerit. 14.G.H
Signacula septem. 108.M
Signa aduentus Christi filij in animam, & signa aduentus patris vtiliter habentur. 174.B
Signum, cui contradictum est, Christus. 124.B.C
Signum is habet à Deo diligi, qui deum ardenter diligit. 174.C
Signum magnum apparuit. 51.M
Signum pacis, quod est osculū, patres antiqui flagitabant. 123.L.M
Signum pastoribus Christi inueniendi præsepium fuit, & panniculorum inuolutio. 124.C
Signum piis humilibúsque promissum Christus. Ibidem.C.D
Signa, quæ sunt quærenti deum. 84.B
Signum, quid sit. 32.E.F
Signa quibus quodammodo, quis coniecturam assumere poterit, an de numero electorum seu reproborum fuerit. 22.I.K.& 36.F.G
Signa quib⁹ Christ⁹ vtrūque infixerit pedē, timor iudicij, & spes misericordiæ. 125.M.& 126.A
Signa quibus, quis bonā spē habet salutis. 133.A
Silentium irreprehensibile, immo & laudabile. 54.E.F
Silentium, quàm vtile sit. 298.D.E
Silentis quies. 278.D.E
Similitudo animæ ad Deum per peccatum nō deleta, sed obscurata est. 183.L.M
Similitudinem Dei, animā retinere mōstrant tria, simplicitas, immortalitas, & libertas. Ibidem.
Similitudo de Pharaone, & exercitu eius, & dominico equitatu, & aliis huiusmodi. 152.L.M & 153.A.B
Similis est dilectus meus capreæ hinnulóque ceruorum, duo bona sponsi, misericordia scilicet & iudicium in his duobus animantibus commendantur. 163.D
Similitudo est inter oleum, & nomen sponsi. Oleū enim lucet, pascit, vngit, fouet ignem, nutrit carnem, lenit dolorem. 132.E.F
Similitudo in primo homine periit, sed non imago. 27.K
Similitudo ratio est videndi, dissimilitudo non videndi. 147.A
Similem se esse Deo, peccator inique existimat. 184.D
Similis sit deo necesse est, qui deum, sicuti est, videre mereatur. 147.B
Similes studeamus fieri hominibus expectantibus dominum. 19.L.M
Simplicitas animæ, duplicitate dolositatis humanæ tecta est. 183.M
Simplicitas candor est animæ, & operationis eius. 175.D
Simplicitas Dei declaratur. 182.G.H
Simplicitas mera siue intentio, in gratiarū actione. 130.H
Simplicitas vera siue intētio in confessione. 133.G
Singularitas, & abstinētia vltra regulā, culpantur. 135.F
Singularitas & inobedientia. 157.E
Singularitas perniciosa. 169.I.K
Singularitas tractatur. 278.D.E
Singularitas monachi perniciosa. 149.D
Singularitas seu solitudo superborum vtiliter declaratur. 43.K.& 81.L.M.Errauerunt in solitudine.
Sinistra Christi, quid nobis repræsentet. 12.C
Si recte offers, & recte nō diuidis, peccasti. 140.F
Sis humilis ad petendā veniā, facilis ad dādam, & sic membra erunt in pace. 89.M.& 90.A
Siue ad austrum siue ad aquilonem arbor ceciderit, ibi erit. 112.K
Sobrietas duplex. 108.E
Socialis & pacifica conuersatio, pulchrè laudatur. 138.K
Societatem deserens amittit conuentorum solatia. 120.B
Socij laboris, & mercedis participes erūt. 204.H
Sola humilitas est læsæ charitatis reparatio. 14. K.L
Sola studeat esse anima, cupiens esse Christi sponsa. 153.I.K
Solet dici, Bonum castellum custodit, qui corpus suum custodit. 112.F
Solitarius incedere curās, cæteris est molest⁹. 22.D
Solitaria vita denotatur. 153.I.K
Solitudo superborum est, quia solos se reputant, & appetunt reputari. 81.L
Solus potest esse quis inter multos existēs: & cum solus est, inter multos esse. 153.H.I.K
Sol non omnes, quibus lucet, etiā calefacit. 139.F
Sol oriens in Christi resurrectione. 148.M
Vt sole sublato nō lucescit: sic sublata Maria nil, nisi

nisi densissimæ tenebræ, relinquuntur. 53.K
Sole decolorari qualiter accipiendum sit. 144. L.M
Solennibus diebus, quæ ad solennitatem spectant, præcipue veniunt tractanda. 18. M
Solium altissimi quale sit. 61.B
Solia duo Deus habet. 120.M.Solia.
Solicitus est Deus de his, qui de ipso sunt soliciti. 174.C.D
Solicitudo officium prælati, non celsitudo. 253.K. L.M
Solicitudo pro singulis. 24.G
Soliciti simus considerare non quod habemus, sed quod nobis adhuc deest, toto mētis affectu acqui vere studeamus. 98. G
Somnus multiplex. 161.A
Somnus, quem dominus misit in Adam qualis fuit. 23.C
Soror sponsæ sensum interiorem illuminat, & morte propulsata vitam tribuit sempiternā. 161. B
Sordidis cur indutus vestibus Christus fuerit, cum altercaretur cum diabolo. 15.F
Sordibus nouis non superuenientibus, poterūt vetustæ expurgari. 103.K
Species malæ vitandæ sunt. 256.D.E
Specie tua & pulchritudine tua, vnde species & pulchritudo? ex liliis. 174.H
Spectaculum facti sumus mundo, angelis & hominibus. 110.M
Speluncæ in libris reperiuntur. 121.D
Sperare à Christo virtutes, cuius doctrina seminarium prudentiæ, cuius misericordia opus iustitiæ, cuius vita speculum temperantiæ, cuius mors insigne est fortitudinis. 138.C.D
Sperare desuper in spirituali exercitio duplex auxilium debemus, correptionem & consolationem. 137.B.C
Sperare in Christo in prosperis & aduersis debemus. 136.K.L
Sperare in Deum, & ipsum esse spem nostrā, qualiter differant. 76.E
Sperare in Deo solum. 80.G
Sperare in domino, perfectissimum est, & ipse tota ratio nostræ expectationis. 76.B
Sperare in domino, quàm bonum sit & efficax. Ibidem.G
Sperare nil nisi à Deo, sed nil quærere nisi Deum, singularis perfectionis est. 76.E
Sperant multi in multis, mihi autem adhærere Deo, bonum est. 76.B.C
Spes & timor tractantur. 160.I.K.L
Spe gaudere post lachrymas. 151.M
Spes gloriæ in tribulatione. 81.E
Spes inter timorem, & securitatem collocatur. 160.I.K
Spes miserorum Deus. 80. D
Spem nostram triplex ratio discutit, & roborat. 120.F.Spem.
Spes resurrectionis. 74.L
Spes sola apud Deum miserationis obtinet locum. 29.A
Spes suos seu etiam alienos conuertendi, multos decepit monachos. 169.H.I
Spes vana, quæ sit. 71.B.C
Spes vitæ æternæ lætitiam facit. 151.L
Spes tractatur. 29.H.& 73.D.& 76.B
Species terræ, quadriformis. 120.C
Speluncæ tres sunt. 121.D
Spinæ multiplices. 158.C
Spina pœna est, spina culpa, spina falsus frater, spina vicinus malus est. Ibidem. D
Spinas solus hominum Christus non habet. 175.B
Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. 72.G
Spiritu ambulantes, nec in vno statu, nec eadem semper facilitate proficere possunt. 136.K
Spiritus angelicus siue partim sit corporalis, siue mere spiritualis, animæ illabi non potest. 125.F
Spiritus ante faciem nostram Christus dominus, &c. 147.G
Spiritus beati, visione satiantur, dulcedine debriantur, charitate satiantur. 119.D.M
Spirituū bonorum, & malorū discretio. 91.K.L
Spiritus carnis mollia loquens, spiritus mundi vana suggerens, spiritus malignus amaritudines immittens, audiendi non sunt. 92.B.C
Spiritus cœlestes diuersimode deum diligūt, sicut & capiunt. 135.D.E
Spirituum diuersa genera. 91.L.per.to.ser.
Spiritus diuinus per se aut per angelum: opposita horum, quæ agūt, spiritus humanus atque malignus agit in nobis. 91.M.& 92.A
Spiritum domini permanere in homine in æternum, qualiter accipiendum sit. 150.H
Spiritum duplicem in Helisæo haberi quid est. 37.M
Spiritus nequitiæ & astutiæ, qualiter cognoscantur. 92.D
Spiritus omnes præter diuinum, corporibus egēt. 125.B
Spiritus quadruplex, pecoris, hominis, angelicus, diuinus. Ibidem.
Spiritus qualiter peti debeat. 66.K
Spiritus quādo veniat aut vadat, periculose ignoratur. 133.K.L
Spiritus reprobi vigēt industria naturali. 206.M & 207.A.Porro.
Spiritus superbiæ, est dæmonium meridianum. 607.A
Spiritus sunt administratorū, qui curam habent salutis nostræ. 119.M
Spiritus summus & incircūscriptus, qui deus est. Et ibi quomodo misericordia, & iudicium sunt pedes domini. 125.I.& per totum sermo.
Spiritus timoris non prodest, vbi non est spiritus charitatis. 133.D.E
Spiritus tria sortiuntur nomina. 119.M
Spiritus tres maligni, id est spiritus nequitiæ, spiritus carnis, & spiritus huius mundi. 91.M
Spiritus malignos occ[illegible]re, & inflare demigranti, vt patet de Christo & diuo Martiano. 73.D.E
Spiritus mendax est, qui alicui suggerit, vt exeat de concilio iustorum & congregatione. 91.D
In spiritu veritatis non esse, est & non. 91.D
Spiritus malignos in nos nihil posse aliud, quàm quod à deo permittitur. 112.I
Spiritus triplex designatur per psalmistam cū dicit, Ne proiicias me à facie tua &c. 42.A
Spiritus sanctus adiuuat infirmitatem nostram. 66.I
Spiritus sanctus arguit mundum de peccato, iustitia, & iudicio. 109.K
Spiritus sanctus cur domino viuente non venerit super apostolos. 37.L.& 40.D
Spiritus sancti doctrina non curiositatem acuit, sed charitatem accendit. 127.B
Spiritus sanctus geminæ suæ operationis experimentum tribuit. 133.L.M
Spiritus sancti gratia indigemus, vt custodiat corda & intelligentias: ne forte cum non aderit, adesse putemus. Ibidem.K.L
Spiritus sanctus in tribus punctis docet nos omnia. 41.F
Spiritus sancti multiplicitas. 42.C.Vere.
Spiritus sanctus non semper est eodem modo in viris spiritualibus. 136.I.K
Spiritus sancti operationes duæ, infusio & effusio. 134.E.F
Spiritui sancto præparare nos debemus. 133.L
Spiritus sanctus quem repleuerit, sanctificat. 224.I
Spiritus sanctus quomodo procedit, spirat, inhabitat, replet & glorificat. 109.K
Spiritus sanctus quos repleuerit cognoscere, facit eos à misericordia præuentos fuisse. 41.G
Spiritus sanctus scrutatur etiam interiora Dei. 133.K
Spiritus sanctus specialiter dicitur spiritus, cuius opus multiplex. 40.I.Processio.& 41.K.L Expedit.
Spiritus sanctus superueniet in te: quomodo intelligitur. 8.E
Spiritus sanctus significatur osculo oris dei: quem spiritum ecclesia sponsa petit sibi dari ad notitiam trinitatis. 127.K.L.per totum sermo.
Spiritus sanctus tria operatur in nobis ad declinandum à malo. 40.K
Spiritus sanctus tria, æque in nobis operatur ad faciendum bonum. Ibidem.L
Spiritualis medela, ad omnes infirmitates spirituales docetur. 92.F.G
Spiritualis medicus oleo mansuetudinis, & vino zeli medetur. 155.K.
Spiritualis circuncisio, quæ sit. 17.E
Spirituali in matrimonio, duo sunt genera pariēdi. 186.F
Spōsa nos sumus omnes vocati ad nuptias, Christus vero sponsus. 20.E
Sponsa Christi ciuitas, templum & domus, pro eodem accipiuntur. 69.I
Sponsa & sanctorum patrum nemo dicere præsumpserunt: Osculetur me ore suo, sed osculetur me osculo oris sui. 123.K
Sponsa magna à magno petens, non vtitur blanditiis seu exordio, sed ex abundantia cordis frontose prorumpens ait, Osculetur me &c. 126.D.E
Sponsa angelos tāquam domesticos sponsi alloqui creditur, cum dicit: Osculetur me, &c. Ibidē.I
Sponsa petens osculum, non exprimit à quo cupiat osculari, sed more Mariæ Magdalenes quærit & petit. Ibidem.
Sponsa de omni virtute sua vel gratia non audet sibi quidquam arrogare: quanto minus nos adolescentulæ forte quæ nos sumus? 131.B.C
Sponsa vna de angelis & hominibus, & vnus sponsus Christus. 143.C
Sponsa ecclesia satagit formæ suæ, quæ de cœlo venit conformari. Ibidem.
Sponsa in se habet humilitatem, & sublimitatē, & terrenum habitaculum, & cœleste palatiū. 143.I.K
Sponsa non negat nigredinem, sed excusat. Ibi.M
Sponsa, id est ecclesia se trahi optat post sponsum suum Christum. 136.F.per totum sermo.
Sponsa familiarius à Christo, tanquam à sponso trahi petit, quàm à patre: quamuis quos trahit filius, trahit & pater. Ibidem.I
Sponsa interim recipit magnam consolationem de contemplatione diuina claritatis, antequam perueniat ad eius speciem futuram. 154.L
Spōsa quæ dixit se vulneratā à filiis matris suæ, id etiam in bonam partem sumi posse. 145.G
Sponsa se ab illis promotam fuisse fatetur, à quibus & passam. 145.L
Sponsa libentius sponsi humilia, quàm sublimia rememorat. 174.E.F
Sponsa quonam pacto se dicat positā custodem in vineis, quum suam ipsius vineam nō custodie-

rit. 146.C.D
Sponsa synagoga fuit, sed fatua. 172.M
Sponsa dilectum attollens, & malo comparans, quomodo intelligatur. 158.F.G
Spōsa vmbram Christi maxime desiderabat. Ibidem.H
Sponsa se ebriam non negat, sed amore spirituali, non vino. Ibidem.M
Spōsa ecclesia petit sibi accumulari fructus bonorum operum cū floribus & odoramentis fidei: & ibi de spe & timore. 160.C
Sponsa inquiens: Dilectus meus mihi, & ego illi, erupit in amoris ructum. 172.E
Sponsa cur se fuscam dixerit. 144.L
Sponsa quare peculiariter de filiis matris suæ, id est, de Iudæis synagogæ filiis conqueritur. 145.A
Sponsa mysterij conscia cum dilectum pasci inter lilia prospexisset: constituit terminum: Donec, inquit, aspiret dies. 176.F
Sponsa cur, Quem diligit anima mea, & nō, Quē diligo, dixerit. 179.E
Sponsa quem quærebat, non reperit: & reperta est ab his, quos non quærebat. 180.K.L
Sponsa, id est ecclesia electorum, prædestinata est à deo ante secula, & præuenta ab eo, vt quæreret eum & conuerteretur. 181.A
Spōsa cur dixerit se custodes ciuitatis pertrāsisse. Ibidem.I
Sponsæ nitenti ad contemplationis quietem, labor prædicationis imponitur: & sitienti spōsi præsentiam, filiorū sponsi pariendorū alendorūmque solicitudo iniungitur. 154.C
Spōsa nulla occasione potuit separari à charitate, quæ est in Christo Iesu. 181.L
Sponsa verbū quærit verecunde: quia in lectulo: quia per noctes: sed hæc verecundia gloriā habet, non peccatum. 186.H.I
Sponsæ, id est ecclesiæ nigredo, & formositas. 140.H
Sponsæ mansuetudo aduersus detrahentium linguas. Ibidem.
Spōsæ ornatus: & quo pacto qualibet anima sancta cœlum dicatur. 142.I.& per totum sermonem.
Sponsæ si vnguēta preciosa sint, qualia putas sint ipsius sponsi? 137.E
Sponsæ magna fiducia, quæ dominum sabaoth dilectum suum nominat. 173.C
Sponsæ humilitas commendatur, quum dicitur: Oculi tui columbarum. 156.F
Sponsæ somnus, nō corporis dormitio est. 161.B
Spōsæ prudētia & ꝓfunditas apparet. 155.A.B
Sponsam esse formosam sicut pelles Salomonis, de quo Salomone intelligatur. 142.I.K
Sponsam Christi fatuam esse nunc nō decet, sicut aliquando fuit synagoga. 173.K
Spōsam sub vmbra Christi sedisse, plus est, quàm prophetam sub ipsa vixisse. 158.K
Sponsam se nigram, sed formosam dicentem, quid significet. 140.H
Sponsus sponsæ dicēs: Si te ignoras, egredere, quid designet. 149.M.& 150.A
Sponsus sponsam pulchram omnimode dicit: sed pulchram inter mulieres. 152.F
Sponsus laudans sponsam, cur dixerit: Pulchræ sunt genæ tuæ pluraliter, & non facies tua pulchra. 153.E
Sponsus Christus cur nunc per seipsum spōsam cōsolatur, & obiurgat: nunc vero per alios increpare, & consolari procurat. 154.E
Sponsus vt hinnulus apparuit: quippe qui paruulus natus est nobis. 163.E
Sponsus hortatur sponsam, id est, perfectos viros ad regimen imperfectorum. 165.B
Sponsus adiurat filias Hierusalem, ne dilectā suscitent, & fere eodem momento ipsemet dicit: Surge, propera amica mea. Ibidem.
Sponsus sponsam vocans ad se venire in foraminibus petræ & cauernis maceriæ, prætendit se verecundum, qui sponsa frui vereatur, nisi in abscondito. 167.F.G
Spōsus ad horam se subtrahit, vt auidius reuocetur, mordicus retineatur. 178.A
Sponsi claritas, in qua coæqualis est patri, sedet à dextris, &c. 179.H
Sponsi secreti & circunspecti saltus, à nobis apprime obseruandi sunt. 162.I
Sponsi nigredo & formositas. 143.L.M
Sponsi nomen tribus de causis oleo comparatur. 131.M
Sponsi cubiculum, quod est & vbi est. 139.C.D.E
Sponsum se exhibet Christus animæ sibi deuotæ. 136.G.H
Stabulum in sua natiuitate cur Christus elegerit. 15.A
Standum in humilitate. 26.F
Stare non potest homo, nisi verbo dei innitatur. 185.L.M
Stare seraphim cur dicantur. 61.F
Stetit in carne Christus solus. 163.I.K
Status animarum sunt tres. 57.L.M
Status triplex coniugatorum, prælatorum, monachorum, per tres viros: Noe, Daniel & Iob intellectus, triplicem & differentem tenentes viā ad paradisum. 97.L
Status animæ tres: in corpore, posito corpore, recepto corpore. 118.A
Sacerdotibus boum lapidabitur piger. 43.M.& 112.L
Studendum magis amari, quàm metui. 139.G
Studiis sanctioribus proficientium virtutes contrariæ sese aperte opponere non audent, sed solent in occulto insidiari, quasi vulpeculæ fraudulētæ, specie virtutes, re autē vitia. 269.G.H
Studium bonæ actionis, ocium contemplationis, lachryma pœnitentis, extra Bethaniam Christo accepta esse non poterunt. 102.H
Studium non tam fuit Bernardi exponendi verba, quàm imbuendi corda. 132.K
Stultus, qui cistellæ labiorum alterius gloriā suā credit, & cœperit mendicare ab eo, quia cum eam habere voluerit. 130.M
Stulto non esse vinea sicut nec vita: nam quod viuit, mortem potius censeas, quàm vitam. 169.B
Subesse, coesse, præesse, moralis disciplina docet. 138.I
Subiectionem triplicem deo debemus. 93.D
Subtractio rei, quam amas, augmentatio desiderij est. 160.C
Succidenda sunt continuo vitiorum nascentium capita. 165.K.L
Sufficit opinio bonorum cum proprio testimonio conscientiæ, aduersus os loquentium iniqua. 139.M
Suggestio triplex, carnis, spiritus, & dæmonis: quibus tanquam ex singulis nummis tria emūtur. 111.C.D.E
Superbia quadruplex. 107.D
Superbia Luciferi detestatur. 61.F.G
Superbia vnde nascatur. 151.F.& M.& 152.A
Superbia prima miseriarum, & ærumnarum parens mater mortis. 134.C
Superbia etiam diaboli humilibus proficit. Ibid.
Superbia tolerabilior in diuite, quàm in paupere. 162.K
Superbia sub pannis humilitatis Iesu, culpatur. 279.H.I
Superbiæ duæ species: & ibi desinitio superbiæ. 198.L
Superbiæ vitium designatur in superbo Goliath. 46.A.B
Superbientibus angelis si nō pepercerit deus, quāto magis nec tibi putredini parcet? 1.C
Superbos transilit deus transiens ad humiles. 162. H.I.
Superfluitas bonorum ecclesiæ periculosa, & magnopere cauenda. 139.E.F
Superfluitas exterior, interioris vanitatis indiciū. 281.I
Superiora, vt sunt æterna, frequenter affectu præferimus, effectu inferiora præferentes. 159.K.L
Surge propera amica mea. Fœlix conscientia, quæ de se talia audire meretur. 164.E
Sursum caput habere, & cor deorsum, magna confusio. 87.C
Synagoga quidem Christū peperit, sed officio matris, non autem affectu. 13.I
Synagoga pacto conuentionis egit cum deo: ecclesia vero beneplacito voluntatis innititur. 13[illegible] G.H
Synagoga fortis nō curat onus leue nec iugū suaue: sana est, non ei opus medicis. Ibidem.E
Synagoga hœdum foris cum amicis suis dæmonibus mauult comedere, quàm vitulum saginatum in domo paterna. Ibidem.G
Synagoga iudicium quærit, ecclesia misericordiā: accipiat vtraque quod petit. Ibidem.E.F.G
Synagoga oleum habet: sed non effusum, sed reconditum habet in codicibus, sed non in cordibus. Ibidem.E
Synagoga adhuc in tenebris est, & fame laborat. 132.H
Synagogæ olim dicebatur: Ego sum dominus, ecclesia vero dicit: Pater noster: & merito. Ibidem. B.C

T.

Tabernacula, atria, domus, declarantur. 112.B
Tabernaculum corpus. 76.H.I
Tabernaculum nostri corporis, non ciuis mansio, seu domus indigenæ, sed vel tabernaculū militantis, vel stabulum viatoris. 141.D
Taciturnitas domini nobis ad exēplum facta est. 18.G
Tacebat in passione Christus. 165.F
Tactus manus corporis Christi omnes languores sanabat. 125.L
Talis apparuit Christus, qui merito amaretur. 174.H
Tantæ efficaciæ osculum diuinum est, vt ex ipso mox sponsa concipiat. 127.M
Tarditatem inscientiæ nostræ erudit dominus tribus modis. 118.K
Tardus nemo aut segnis esse debet in gratiam referendo. 160.G.H
Temetipsum attende, vt aliis noueris compati. 34.F
Temperantiæ est prospera declinare, & aduersa viriliter tolerare. 30.I
Templi decor est, pia habitantium religiositas. 100.K.L
Templi dedicatio, in cuius seu quorum honorem fiat, declaratur. 69.B.C
Templum dei facit is, cuius non est decepta ratio, voluntas peruersa, inquinata memoria. 68.H
Templum dei, quod sumus ne forte vacillet curemus lignis fortibus sustentare. 157.F.G
Tēplū Hierosolymitanum describitur: & pulchra salutatio

salutatio ad sanctam ciuitatem Hierusalem, & terram promissionis. 100.K.M

Templũ honorare fraterna dilectione, deuota subiectione, voluntaria paupertate. Ibidem.L

Templum, quibus replebatur benedictionibus cũ dicitur, Ea quæ sub ipso erant, replebant templum. 62.I

Tentationibus resistendo victoria acquiritur. 25.B.C.& 71.F.& 72.F.Scuto.& 74.A.B. & 169.G.H.per to.& 65.A.& 298.K

Tentatio ad probationem est, nõ ad desolationem. 71.F

Tentatio fallax. 81.K

Tentationum quatuor sunt genera. 72.H.I. & 149.F.I

Tentatio multum confert. 25.C.& 71.F.& 72.E.& 130.L.& 169.G.H

Tentatio quadruplex prouectis præcipue monachis ingruit. 169.I.& M

Tentationes monachorum prouectorum, & de hæreticis. 169.G.H.per totum.

Tentationes quatuor contra quatuor beneficia creatoris. 79.H.I

Tentationes quatuor distinguuntur. 149.F

Tentationibus vndique circundamur. 72.G

Tentationes variæ sunt pro temporum ac ætatum diuersitate. 169.G.H.per totum.

Tempus acceptabile nunc est salutis operandi, & quærendi deum. 178.M

Temporis hyemalis (quod præteriisse dicitur) appellatione significatur tempus illud, cum dominus Iesus iam non palam ambularet apud Iudæos. 165.E

Temporalia cũ necesse est postulamus. 186.L.M

Temporalia nobis ministrat Deus propter duplicem causam. 72.G.H

Temporalia cum labore obtinentur, cum timore possidentur. 272.F.Videas

Temporalia & carnis gloria possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. 212.L

Temporalium abundantia, æternorum facit obliuionem. 1.K

Tenerum & modicum membrum lingua, faciens sæpe magnum malum. 89.E.F

Tenet ecclesia Christum, & ab eo tenetur. 181.L

Tepidi quasi in inferno sunt. 38.A.B

Tepidorum ac feruidorum differentia. 39.L.M & 38.A.B

Tepidum quando te reperis, non discedas ab eloquio dei, quod valde est ignitum. 92.F

Tepido corde & arido sæpe ad altare orationémve accedimus: persistentibus tamen repente infunditur gratia. 127.M

Tepidorum miserabilis conditio. 39.L.& 89.C

Tepor religiosorum culpatur. 131.I.K.& 123.I

Terram cur vocat sponsus suam. 166.A

Terra imbrem frequenter suscipiens & non ferens fructum, reproba est, & proxima maledictioni. 26.D

Terræ species quadriformis. 120.C

Terram visitauit Christus, non aerem. 162.G

Terra, quam mites & mansueti possidere dicuntur, est proprium corpus. 56.E

In terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam domini: terribilis cõminatio illa, præsertim ministris ecclesiæ, qui in terra sanctorum iniqua gerunt. 135.D.& 284.G.H

Terrena tenere, & cœlestia negligere, periculosissimum. 282.H.& per totum.

Terrena esurit auarus vt mendicus, fidelis contemnit vt dominus. 136.M

Terrena postulare, amori carnis, & non animæ asscribendum est. 179.E

Testimonium à sanguine, aqua & spiritu habere, quomodo cognoscitur. 36.G

Testimonium conscientiæ in tribus consistit. 27.D

Testimonium conscientiæ tractatur. 27.G.& 254.D

Testimonia dei acquirere, quã bonũ sit. 164.D.E

Testimoniũ triplex dari in cœlo, & testimonium triplex dari in terra. 35.K.per to. sermonem. & 36.E.per to.

Testimonia tria. 109.C

Theoricæ contemplationis arcanum cubiculi nomine designatur. 139.A

Thesauri quos thesaurizare debemus, tres sunt. 120.H

Thesauri sapiẽtiæ & scientiæ penes spõsum Christum absconditi sunt. 148.F

Timenda esse nouissima dicitur, non primordia vel media. 87.E.F

Time deum omni tempore, & ex omni corde tuo, & implesti hydriam tuam vsque ad summũ. 163.C

Timere deum, semen iustitiæ. 151.I

Timere & altum non sapere, efficax est ad gratiam promerendam, retinendam & recuperandam. 88.D.& 163.M

Timere debemus, ne sicut Eua à serpente seducamur. 91.C

Timendus est malleus, hoc est, timendum est verbum asperum. 71.K.& 133.D.E

Timor ad resistendum peccato, validius dignoscitur, quàm pudor & dolor. 87.F

Timor bonus, timor malus. 209.I.K

Timor dei duplex. 20.B.C.& 133.I.K

Timor dei, fructus spei. 80.G

Timor dei initium sapientiæ. 139.F

Timor dei venit ex notitia nostri in nobis, & ex notitia amor dei. Et econtra de ignorantia nostri superbia, & de ignorantia dei desperatio procedit. 152.A.B

Timor domini, quàm vtilis est. 20.A.20.K.L. & 28.H.I.& 139.D

Timor domini aqua. 20.B

Timor domini in homine de cognitione sui nascitur. 151.H

Timor domini præferendus est pietati. 28.I

Timorem triplicem habens, metreta triplex vocatur. 163.B.C

Timor gehennæ, initium est sapientiæ. 139.F

Timor ingerit cordi peccata, quæ fecimus: supplicia, quæ meruimus: præmia, ad quæ tendimus. 72.K

Timor noturnus, sagitta volans in die. 149.F *Et ibi de quatuor tentationibus.*

Timor prælatorum est trifarius. 119.G

Timor quidam inutilis, quidã tristis, timor pius, humilis, fructuosus. 209.I

Timor pœnam habet, amor suauitatem. 160.K

Timor sapientiam facit. 139.F

Timor triplex. 20.B.C.& 20.M.& 108.L

Timore nil melius ad impetrandam, & praeseruandam gratiam. 162.M

Timore supplicij, & amore boni, facere aliquid vel omittere, quomodo differant. 160.K.per totum.

Timores tres. 162.M

Timore vocamur, amore iustificamur. 213.K

Timotheo cur suadet Paulus vti vino. 147.K.I & ibi de curiositate ciborum.

Titillatio carnis nostræ tribus causis contingit. 118.K

Tolle grabbatum tuum. 32.C

Tolerantia martyrum ex visceribus, & vulneribus Christi est. 197.M

Tonitruum aliud igneum, aliud pluuiale. 120.E *Tonitruum.*

Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum, quid igitur homini cum victoria? Impudentissimum est arrogare gloriam sine victoria, victoriam absque pugna. 130.K.L

Tormentum ad tormenta, sicut ad ornamenta, ad pœnas, sicut ad delicias properãt, qui regnum dei quærunt. 87.L.M

Torrentes quinque sunt. 120.C.Quinque.

Totus mundus diuitiarũ est fideli homini. 134.M

Trahit ad se iustus omnia. Ibidem.

Trahi post sponsum optat sponsa ecclesia. 136.F

Trahuntur aliqui ad sequendum deum, alij ducuntur, quidam rapiuntur. 37.G

Trahimur, cũ tentationibus exercemur: currimus, cum interius consolamur. 137.C

Trahi necesse est animam, quãtæuis sit perfectionis. 136.F

Trahi post Christum, sperare in Christo in aduersis, & prosperis. Ibidem.M

Tranquillus deus tranquillat omnia. 139.H

Transire ad Christũ, & pertrãsire, quid sit. 181.I

Transiuit Christus resurgendo, pertrãsiuit ascendendo. Ibidem.K

Trepidare vbi non est timor. 214.H

Tres dies sunt, scilicet laboris, requietionis, glorificationis, quartus dies, id est voluptatis fœtet. 33.D.E

Tres mulieres vngentes Iesum moraliter, quæ sint. 34.E

Tres panes ab amico commodari petere, quid significet. 36.I

Tres reperiuntur malè fructificantes. 26.F.G

Tres sunt status animæ. 118.A

Tres aquilæ sunt corpori diuino assidentes. 120.C

Tres calices, quos dominus nobis propinat. Ibid.C

Tres currus reperiuntur in scripturis. 121.B

Tres ex omni populo liberantur. Ibidem.H

Tres in sacerdotium adsumuntur. Ibidem.

Tres riui salutis fluxerunt à latere Christi. 120.K

Tres contemplatiuorum fenestræ. Ibidem.

Tres sunt decursus aquarum. 119.C

Tres equorum species. 120.A

Tres pœnitentiæ differentiæ. Ibidem.

Tres sunt in nobis principes. Ibidem.

Tres sunt claues, quæ nobis occulta reserant. 121.B

Tres sunt cibi Israel. Ibidem.H

Tres testimonium dant in cœlo. 109.C

Tres sunt, quibus reconciliari debemus. 116.M

Tres species veræ confessionis. 132.K.per totum sermonem.

Tria cogitationum genera. 95.E

Tria consideranda in festiuitatibus sanctorum. 43.D

Tria fercula in scutella dei continentur. 120.L

Tria hominum genera intelligi solẽt, quibus deus loquitur pacem, continentibus, coniugatis, prælatis. 86.E

Tria hominum genera non habitantium in adiutorio diuino. 70.M

Tria in nobis operatur spiritus sanctus ad declinandum à malo. 40.L

Tria in opere mundi consideranda. 41.L

Tria in oppido necessaria. 50.K

Tria in passione Christi attendere debemus. 31.C

Tria necessaria sunt ad parandum domum. 68.G.H

Tria præcipua intuenda sunt in mysterio incarnationis. 229.I

Tria nos à cõtemplatione dei impediunt. 51.E.F

Tria sunt altaria, quibus vota superponimus. 120.I
Tria nobis occurrunt, quotiens voluntatis imitatione egredimur. 119.B
Tria in futuro electos manent. Ibidem.G
Tria quibus deo obnoxii sumus. Ibidem.K
Tria opponenda sunt aduersitati. Ibidem.L
Tria operatus est deus in Maria. Ibidem.
Tria nobis contulit Mariæ fœcunditas. Ibidem.
Tria præstolantur electi in futuro. Ibidem.
Tria reprobi sperare dicuntur. Ibidem.M
Tria sunt arma fidelium. 120.A
Tria reperiuntur in Petro. Ibidem.B
Tria sunt genera mutationum. Ibidem.
Tria subruunt patientiam. Ibidem.
Tria sunt iudicia. Ibidem.D
Tria faciunt mortem preciosam. Ibidem.
Tria sunt, quæ nos restringunt. Ibidem.E
Tria in scripturis leguntur candelabra. Ibid.F
Tria quibus deus vindictam exercet. Ibidem.G
Tria nobis in sanctis apponuntur edenda. 121.A
Tria sunt operimenta altaris. Ibidem.B
Tria sunt sacrificia. Ibidem.D
Tria sunt genera sequentium pacem. Ibidem.I
Tria loca, quæ singula habitatores suos possident. 117.I.Tria.
Tria necessaria ad purè orandum. 118.E
Tria sunt opponenda aduersitati. 119.L
Tria confert tribulatio. Ibidem.K
Tria sunt, quæ hominem à domo expellunt. 87.I
Tria Christum coegerunt crucem subire. 118.I
Tria desertorum genera. 118.L.M
Tria sunt, quæ in opere nostræ salutis sibi inuicē cooperantur. 181.A
Tria sunt, quæ vnitatem impedire solent. 51.I
Tria sunt vincula, quibus deo astringimur. 84.B
Tria transeuntia per hoc seculum. 97.L
Tribus modis interrogat nos deus. 119.K
Tribus modis renouamur. 120.C
Tribus modis exaltat dominus caput nostrū. 118.I
Tribus modis erudit dominus tarditatem inscientiæ nostræ. Ibidem.K
Tribus ex causis procedit titillatio carnis nostræ. Ibidem.K
Tribus modis prouidemus bona coram hominibus, habitu, actione, & sermone. 95.I
Tribus modis prouidentur bona coram hominibus, & tribus modis coram deo. Ibidem.
Tribus duæ sunt, Leui scilicet & Iudæ, ex quibus sacerdotes sumuntur Aaron & Christus, & eorum successio. 120.I
Tribulatio multam confert vtilitatem. 80.M.& 81.A
Tribulatio necessaria, quæ in gloriam vertitur. 81.D
Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem. Ibidem.E
Tribulationes patienter, & confidenter ferendæ sunt. 158.C.D.E
Tribulationes sex nobis sunt aduersus desideria, & aduersus quinquepartitam sensualitatem. 94.I.per totum.
Tribulationes sex, quæ sint, de quibus in Iob legitur: & earum remedia. Ibidem.
Tribulos & spinas de propriis colligentes nō erubescunt vineæ domini curam arripere. 146.E
Trifaria est vestis nostra. 119.I
Trifariam edulium nobis apponitur. 120.H
Triforme est desiderium electorum. 119.G
Triformis est sanctorum dolor. Ibidem.
Triforme est exercitium electorum. Ibidem.L
Triformis est ascensus domini. 120.D
Triformis esse debet oblatio nostræ laudis. 119.A
Triforme est impiorum refugium. 120.B
Triformis viuendi status. 118.I
Trinitatis seu diuinitatis arcanum nec ab angelis, nec ab hominibus, nisi spiritu sancto reuelante cognoscitur. 127.B.B
Trinitas animæ quātis intricauit se erroribus, doloribus, timoribus. 129.C
Trinitatem totam fuisse cum Maria dum angelus diceret: Dominus tecum. 7.A
Triplex custodia manus, linguæ, & cordis. 89.A
Triplex genus bonorum, & vigilantia super cogitationibus. 88.B
Triplex gradus, scilicet incipientium, proficientium, perfectorum. 66.A
Triplicem gratiam à domino suscipimus. 50.K.L
Tripliciter homines sub principe tenebrarum esse dicuntur. 85.K
Triplex modus viuendi laudabilis, in congregatione. 43.I
Triplex peccatum inualuit super terram. 31.F.G
Triplex ratio spem nostram roborat. 120.F
Triplex est cubile Iesu. 121.A
Triplex fuit forma Iesu. 121.H
Triplex hortus, vbi animæ beatorum spaciantur. 120.H
Triplicem differentiam habent ea, quæ agimus. Ibidem.B
Triplici morbo laborat genus humanum. 118.C
Triplex periculum cauere debemus. 44.L
Triplex prouidentia contra triplex malum. Ibi.
Triplici via nascimur omnes. 22.B
Tristitia de peccatis, dulcescit beneficiorum Dei recordatione. 128.L.M
Tristitia dissimulanda. 141.F
Tunicæ, quibus vestimur, tres sunt. 120.M
Turpe lucrum prælatorum inuehitur. 128.H
Turbari bonum, sed non pertubari. 7.F
Tuabata Maria qualiter fuerit in sermone angeli. Ibidem.
Turtur auis gemens, pudica, petens celsiora. 166.C.D
Turtur cur pro Christo sit oblata. Ibid.F
Turturem non solum commendat gemitus, cōmendat & castitas, digna propterea fuit dari hostia pro partu virginis. Ibidem.E.F
Turtur pudica auicula. 153.H
Turturi quare comparatur anima deo deuota. Ibidem.I
Turturis vox gementi, quàm canenti similior, peregrinationis nostræ nos admonet. 166.C
Turturis vox, quæ sit, & quando cœperit audiri. Ibidem.C.D

V

VAcare debet homo ad se, & deum cognoscendum. 135.H
Vacat sibi vix vel raro, qui aliis in solicitudine præest. 161.G
Vacuam curis, odio, luxuria & huiusmodi oportet esse animam, quam inhabitet deus. 143.G
Vacua non sit in nobis gratia. 162.M.& 163.A
Vanæ gloriæ contemptus tractatur. 72.L.& 79.L.& 130.I.& 150.G.H
Vanitas humanæ laudis. 194.C.& M
Vanitatem seculi improbare debemus, exercere pœnitentiam, &c. 119.H
Vanitatis malum. 194.C.D
Vanitati triplici subiectus est homo. 129.C
Varietas vestimētorum, & ferculorum culpatur. 188.B.per totum.
Vbera Christi duo sunt, longanimitas in expectādo, & facilitas in donando. 127.K
Vbera in oratione replentur. Ibid.M
Vbera meliora vino, id est pinguedo gratiæ diuinæ longe efficacior ad profectum, quàm mordax increpatio prælatorum. Ibidem.L
Vbera prælatorum siue prædicatorum. Ibi.M.& 128.A
Vbera sponsæ affectus duo, compassio, & exhortatio, siue congratulatio. 128.C
Vbera sponsi, æquanimis peccatorum expectatio, & benigna susceptio. 127.K
Vbera sponsæ exhausta rursum de fonte materni pectoris sumunt, quod propinant. 128.B
Vbera iterum duo sunt. 121.G
Vbera tua meliora sunt vino. hæc verba à sodalibus prolata fuisse coniici potest. 127.I
Vbera duo sponsæ, vnum congratulationis, alterū compassionis. 113.D
Vbi non est par culpa, par nō debet procedere pœna. 232.H
Væ homini, per quem scandalum venit. 55.E
Væ nobis, qui spiritum in naribus habemus, qui totum proferimus spiritum. 52.M.Væ nobis.
Væ tibi amaritudo peccatorum, propter quæ soluēda tanta amaritudo necessaria est. 30.D
Væ vobis diuites. 15.D
Velim nolim deo astare necesse est. 199.F
Vellus Gedeonis rore perfunditur. 5.H
Venatores clerici & monachi, si reprehensibiles non essent, Bernardus nō laudaret milites sancti Io. quòd venator inter eos non reperitur. 100.G.H.per totum.
Veniunt ad animam, & mansionem apud eam faciunt pater, filius, & spiritus sanctus. 174.B
Venisse ad animam patrem, filium, & spiritum sanctum, qualiter coniectari possit. Ibidem.
Venisse ad nos qualiter Christus dicatur, cū præsertim semper vbique fuerit. 2.F
Venite ad me omnes: exponitur. 80.B
Venire Christus dicitur in aqua & igne, ad differentiam Moysi. 35.M
Venit deus per seipsum ad animam se quærētem. 147.C
Venit deus ad animam, & ab ea prout vult recedit. 177.M
Veni in hortum meum: exponitur. 114.K
Venit medicus ad ægrotos. 10.G
Venialia negligenda non sunt quasi leuia. 21.E.F
Ventrem meum dolo: exponitur. 151.E.F
Vētis tribus expositi sumus, carni, mūdo, diabolo. 10.M
Vera sapientia, quæ sit. 195.D
Verbum ab anima propter commoditates septem, quæritur. 185.F
Verbum abbreuiatum fecit deus. 13.K
Verbum ad animam venire, quid est, & eam erudire in sapientia, quid est patrem venire? afficere ad amorem sapientiæ. 173.K
Verbum asperum Christus sustinuit, & maledicti horribiliter audient, & sustinebunt. 71.K
Verbum carni adhærens factum est caro: quanto magis, qui adhæret spiritui deo, vnus spiritus est cum eo? 175.F.G
Verba Christi cibo optimo comparantur. 172.B
Verba Christi sine eo minime possunt discuti. Ibid.
Verba consolationis dei sex sunt. 120.A
Verba Christi spiritus, & vita sunt aliquibus, & sequuntur ea: aliis dura videntur, & alibi quærunt consolationem. 84.F
Verba Christi sponsi triplici eminent gratia. 172.B
Verbum dei aliter sapit electis, aliter reprobis. 84.F.G
Verbum dei contra omnes angustias, & necessitates remedium habet. 92.E.F
Verbum Dei cum fastidio susceptum, conscientiæ

tiæ tormentum portabit. 150.M.& 151.A
Verbum dei virtus, & sapientia infirmitati, & ignorantiæ nostræ medetur. 186.L.M
Verbum de sibi placentibus animam sibi deuotam edocet. 185.H
Verba æquè dulcia reperta nō sunt, per quæ Christi & animæ exprimuntur affectus, sicut sponsus & sponsa. 126.C.D
Verbum imago est: & cuius. 182.C
Verbum increpatoriū fimo cōparatur. 43.K.L.M & 44.A B
Verbi, hoc est Christi lingua, fauor dignationis: animæ vero feruor deuotionis. 156. I K. Et verbi.
Verbi dei impletio, cibus seu pastus eius est. 175. A.B
Verbi in animam introitus, vel exitus non sentitur: cuius tamen præsentia vel absentia percipitur. 156.I.K
Verbum omnia est. 186.L
Verbum panis angelorum factū est cibarium iumentorum. 101. A.B
Verbum qualiter naturam carnis assumpserit. 32.B
Verbum, quod à deo ad animam nostrā venit, reuerti vacuum non decet. 148.C.D
Verba quædam sunt sponsi ad nos nostræ meditationes de ipso, & eius gloria, elegantia, potentia, maiestate: quibus pro certo sciamus nos alloqui, vt non fatigemur laboribus, sermonibus eius delectati. Ibidem. A
Verba sacræ scripturæ deliciosa, solida, efficacia. 172.B
Verba salutis frequentius audita reprobis vilescunt. 43.L
Verbum triplex. 107.F.G
Verbum virtus, verbum sapientia est. sumat ergo anima de virtute virtutem, de sapientia sapientiam. 185.M
Verbi visitationem putantes nostram esse cogitationem, periculosè erramus. 148.A.B
Verè est solum, quod nec à fuit præciditur, nec ab erit expungitur. 146.M
Verebuntur filium meum. 15.I
Verecundo adolescente, quid dulcius? 186.H
Verecundia aliqua culpabilis est. 226.D.E
Verecunda & mansueta excusatio seu apologia nostri Bernardi, cum verbi & animæ amatorias vicissitudines suiipsius experimento denudare vellet. 177.M
Verendum ne aliquando sana doctrina infirmis cedat ad periculum, quod ad remedium dicitur. 149. F
Verecundiæ proprium est vitare laudes, vitare iactantiam. 186.I.K
Verecundia, quàm dulcis sit & amabilis. Ibid.H
Verecundiam seruare debent orantes. 186.I. K
Verecundiæ commendatio. Ibidem. K
Verecundia veluti candor est, animæ faciem decorans. 153. E
Verecundia venustatem ingerit, & gratiam auget. Ibidem.F
Veritatis amor fidus amor est, & custos animæ. 180.K
Veritas capreæ, gratia verò hinnulo comparatur. 178.F
Veritas & gratia simul contēperandæ sunt. 178.F
Veritatis gradus ascendimus per laborē humilitatis, per affectum compassionis, per excessum contemplationis. 286.D
Veritas impuris mentibus non se ostendit, non se credit sapientia. 168.L
Veritas non relinquenda. 207.K.L
Veritatis onus leue. 204.C
Veritas perfecta cibus spiritualis. 28.I
Veritatis protectio necessaria. 73.D
Veritatem quia nō tenuit diabolus, cecidit à gratia. 178.F.G
Veritas reducit in mentem, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam. 72.K
Veritas sæpenumero odium parit. 207.K.L
Veritas sine gratia amara est & onerosa, gratia sine veritate dissoluta. 178.F
Veritas vnū est ex liliis, inter quæ pascitur Christus. 174.H.I
Vermem tunc sentiri cū suffocari potest, optimum est, si tamen peccatorū putredinem, & seipsam rodendo consumat. 103.H
Vermis consciētiæ in præsenti sentiri, & suffocari debet, non reseruari in futurum. Ibidem.
Vermes tres. 109.C
Verus amor præmium non requirit, sed meretur. 272.E
Vera & plena fides, vniuersa præcepta complectitur. 205.M
Vestigare, quid desit non tibi sit pigrum, nec quod desit verecundum sit fateri. 254.F
Vestium curiositas, deformitatis mentium, & morum indicium est. 256.M
Vestimenta & cibaria delicata reprehenduntur. 42.I.& 256.M.& 281.F
Vestimenta ministrorum dei tria sunt. 120.F
Vestimentorum luxus, & ciborū apparatus in solenitatibus culpatur. 8.M.& sequen.& 42.I
Vestes Esau, quid denotant. 119.I
Vestis, qua sacerdos vti debet, triplex. Ibidem. D.E
Vestes nostræ, virtutes sunt. 24.E
Vestes substrauerunt apostoli Christo super asinam sessuro. 142.M
Vetus homo tripliciter in nobis est. 3.I
Vetustas triplex, & nouitas triplex. 110.K
Viæ angelorum, quæ sint. 77.H
Viæ nostræ, viæ dæmonum, viæ beatorū spirituū, viæ quoque domini, quæ sint. Ibidem.D.E.F
Viæ domini rectæ, viæ pulchræ, viæ planæ. 91.A
Viæ filiorum Adam in necessitate & cupiditate versantur. 77.D
Viarum fructus, salus viatoris. Ibidem.M
Via legis domini sex diebus cōsummatur. 111.G
Vias misericordiæ & veritatis ingrediamur. 77. L.M
Via monachalis (quæ pons est) recta dignoscitur sed non omnino secura, nam ibidem triplex reperitur periculum. 97.M
Via, per quam nos oportet in cœlū ascendere, quæ sit. 37.F
Viam, quam tenere debemus, à via domini assumere debemus. 41.E
Via, quæ ducit ad vitam, trifaria ratione distinguitur. 119.C
Viæ, quæ ducunt ad mortem, ratione trifaria diuiduntur. Ibidem.B
Viæ quæ sunt, in quibus angelorum custodia indigemus. 77.M
Via regia nec ad dexteram declinat, nec ad sinistram. 112.C
Via secura inueniendi veritatem. 277.A
Viam trium dierum facere necesse est, scilicet timoris, pietatis, rationis. 45.G
Vicissim it Deus & redit ad animam sanctam. 178.A.B.C
Vicissim apparet & disparet Deus animæ toto desiderio se quærenti. 147.K.L
Vicissitudo contemplationis & necessaria actionis declaratur. 165.B
Vicissitudines Dei euntis & redeuntis in anima. 177.M.& 178.A
Victus & vestitus sufficit. 189.F
Victoria multiplex. 32.K.& per totum sermo.
Vicit leo exponitur. 32.K.& 108.M
Victoria, quæ aduersus mundum obtinetur, multifariè declaratur. 35.I.K.& per totum ser.
Videre Deum sicuti est, nil desiderabilius, nil delectabilius. 146.M
Videtur Deus ab anima humili visione sublimi & suaui. 156.H.I
Videtur Deus ab anima viatrice nunc vt dominus, nunc vt sponsus. Ibidem.
Vidi dominum sedentem. 60.M.& per quinque sermones sequentes.
Videre in via deum quomodo potest aliquis, & quomodo non potest. 147.A
Videamus quis, vnde, quò, quando, & ad quid, & quà veniat. 1.F.G
Videri non potest Deus in hac vita sicuti est. 146 L.M
Videte detractores, videte canes, id est hæreticos negantes baptismum paruulorum. 171.F.G
Videmus nunc Deum per speculū & in ænigmate: & ita videre nobis expedit. 147.G.H
Videri vult vulnera sua Christus, tanquam dux bonus signa 167.M.& 168.A
Vidi in dextera sedentis super thronum. 33.G
Vigiliæ bonæ, rectitudo operationis, puritas intētionis, custodia vnitatis. 10.M.& 11.A
Vigiles boni. 180.A
Vigiles deprimi somno, abominabile angelis. 126.F
Vigiles esse debemus circa opus nostræ salutis. 133.L.M
Vigiles oportet esse pastores Christi. 180.A.B
Vigiles, qui sponsum inuenerunt, qui sunt. Ibid.
Vigiliæ sunt in duplici differentia, vigiliæ enim sunt carnalium & spiritualium. 43.C.D
Vigilat super nos Deus. 77.B
Vigiliæ tres, quibus dominus venire dicitur, quæ sint. 11.M.& sequen.
Vilitas cōditionis humanæ, declaratur. 296.D.E
Vilem & contemptibilem Christus demōstrare se potuit, sed plane non reputarè. 154.K.L
Vincula tria sunt, quibus Christo alligamur. 84. C.D
Vim patior: responde pro me. 171.G.H.& 183.E
Vinea à furtiuis machinamentis surripitur, eiusdem botros ira præfocauit, tulit iactantia, fœdauit inanis gloria, &c. 146.D
Vinea, anima custodis. Ibidem.E
Vinea cuiuslibet vita. 169.A
Vineis dominicis multi se ingerere non verentur. 146.E
Vinea ecclesia. 145.M.& 146.A
Vinea electa, religio bene ordinata. 220.F
Vineæ fidelis animæ habent fidem, vitem: virtutes, palmites: botrum, opus, deuotionem, vinum. 146.D
Vinea fides vel anima, palmites autem virtutes. Ibidem.
Vineas habēt, qui spiritu feruentiores noscuntur: ficus vero, qui suauiores in moribus. 167.E
Vinearum nomine fideles populi significantur, & ideo non abs re ponitur, Posuerūt me custodem in vineis. 145.L.M
Vinea, quam sponsa se dicit non custodisse, ipsa est ecclesia in Christum credentium. Ibidem. L.M.& 146.A
Vineam suam custodisse debet, qui alienæ custos ponitur. 146.B.C

Vineæ spirituales tunc dederunt odorem suum, cum apparuit benignitas, & humanitas saluatoris nostri Dei. 167.C.D

Vinum Christi merum, vinum nostrum mixtum aqua. 76.A.B

Vino ex vua expressa comparatur carnalis affectus: vua enim semel expressa, non habet quod iterum fluat: sed non sic vbera sponsæ. 128.B

Vinum bonum gratia deuotionis, & feruor charitatis. 20.G

Vinum in vineis Engaddi nō inuenitur, sed oleū quærat, vinum in Cypro. Insula enim illa vini ferax est. 156.K.L

Vinum merum quale sit, & qui dignus sit illud bibere. 75.M.& 76.A

Vini non tantum, quantū olei nobis attulit Christus. 133.I.K

Vinum triforme est in scypho Dei. 120.M

Virga egreditur de radice Iesse, quid per virgam, per radicem, per fructum significetur. 5.G

Virgæ tres sunt. 121.G

Virgo cōcepit sine pudore, peperit sine dolore, mater mansit sine corruptione. 11.H.I

Virgines debent semper esse pauidæ. 7.F

Virginitas humilitate non comitata, gratiæ plenitudinem non meretur. 51.L.M

Virginitas laudabilis, sed humilitas necessaria, & ipsarum pulchra permixtio. 4.K.L

Virginitas Mariæ sine humilitate Deo non placuisset. 4.K.L.M

Virginitatis & humilitatis adinuicem contentio. 4.K

Virginitas consulitur: humilitas vero præcipitur. Ibidem.K.L

Virgines quatuor nobis in coniugium sociare debemus. 120.F

Virginibus solis nubendum esse asserentes reprobantur. 171.C

Virgo virga sublimis, &c. 2.C.D

Virium animæ triū, id est rationis, memoriæ, & voluntatis infirmitas. 104.A.B

Vires seu potentiæ hominis. 262.A

Viro bonum est portare iugum domini ab adolescentia. 43.K

Vir desideriorum cupiens dissolui, & esse cum Christo, & id cupiat vehementer, ardenter sitiat, & assiduè meditetur, talis profectò non secus, quàm in forma sponsæ suscipiet verbum in tempore visitationis. 147.K.L

Vir ecclesiasticus pius esse debet in corrigendo mansuetos, & austerus contra asperos, & obstinatos. 155.I.K

Viro forti crescit animus in difficultate. 240.M & 241.A.B.& sequen.

Virorum & mulierum cohabitatio cōtinentiæ repugnat, & damnatur. 170.G

Viri mali docuerunt linguas suas loqui grandia. 237.E

Viri misericordiæ, quare de apostolis dicitur. 44.G

Vir propheta Christus descendens dignatus est coæquari paruo filio. 132.L.M

Viro sapiēti vita seu mors, sit sibi vinea in cultu: & de duobus vulpiū generibus, scilicet adulatoribus & detractoribus. Et de tentationibus monachorum nouitiorum. 168.M.& 169 A.per totum.

Viri tres: Noe, Daniel, Iob, primus naui, secundus ponte, tertius vado transit: & hi tres viri, tres ordines ecclesiæ significant. 97.L

Virtus adiuuat sapientiam, erudit & informat. 108.E

Virtutes aliquas habēt aliqui, sed ad mensuram: solus Christus habet sine modo, qui totum habet. 174.M.& 175.A

Virtutis arma, quibus arma nequitiæ expugnantur, quæ sint. 119.F

Virtutes bonæ diuitiæ. 3.B

Virtutes cardinales perfectissimæ in Christo fuerunt. 137.K.& 158.M.& 159.A.per totum.

Virtutes cardinales respondent quatuor vnguentis Christi, quæ sunt sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. 137.K.& per totum sermo.

Virtutum Christi fragrantia, nisi nos trahat, inexcusabiles sumus. Ibidem.L.M

Virtutem Dei appetiuit angelus, homo scientiam. 173.M.& 174.

Virtus de necessitate laudanda, magis autem de libertate. 215.G

Virtutis est aduersa fortiter sustinere. 186.C

Virtus est mater gloriæ. 46.H

Virtus & sapientia. 185.M

Virtus etsi propter bonam famam non sit maior, pulchrior tamen & illustrior efficitur. 175.C

Virtus humilitatis, & patientiæ tractatur. 149. M.per totum sermonem.

Virtus innocentiæ laudabilis est, quam continentiæ virtus comitatur. Ibidem.M.& per to.

Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, in victoria approbatur. 217.G

Virtutes lilia dicuntur. 174.L.M

Virtus maxima, inter prauos viuere bene. 158. D.E

Virtus medium tenet vitiorum, & putatione indiget. 165.L

Virtutes meritò stellæ dicuntur: stellæ enim nocte lucent, & in die latent. 143.E

Virtus non est operis nostri, quia dominus facit hæc omnia. 74.K.L

Virtus nulla sine conniuentia voluntatis. 154.M

Virtutes præcipuæ tres. 174.& 175.A

Virtus prima ad salutem necessaria, innocentia est. Ibidem.

Virtutes omnes à Christo sperandæ sunt. 138.D

Virtutes quatuor cōtra quatuor tentationes. 79. L.M.& 80.A.B

Virtutibus quatuor vestitus fuit Adam. 27.H.I

Virtus triplex nominis Iesu. 132.F.G.H.I

Virtus vera est rectè facere, & inutilem se reputare. 220.H.I

Virtutes veras non habuerunt mūdi sapientes sine Christo. 138.C

Visio beatorum, qua vident deū sicuti est, permanens est. 147.I.K

Visio dei duplex, posteriorum & faciei. 167.L

Visio Dei fit diuersis modis. 147.

Visiones diuersæ & cognitiones, quibus visus & agnitus est dominus. 60.M.& 61.A

Visione huiusmodi videtur id, quod Deus non per imagines corporeas, nō tamen sicuti est. 147.E

Visio in patria vere meridies. 149.B

Visio qua Deus animæ se quærenti demonstrat. 147.C

Visio quam hic de Deo habemus, non permanet. 146.M

Visio qua videndus est deus in futuro, sicuti est. Ibidem.L.M

Visione sublimi, & suaui videtur Deus ab anima humili. 156.G.H

Visitatur à domino, & visitationis suæ tēpus cognoscit, qui cor suum præparat. 164.E.F

Visitat Deus humiles, superbos transilit. 162.I.K

Visitatio diuina non est plena, nec iucūda absque veritate, & gratia. 178.F

Visitationis diuinæ gradus, signa, & prænuntij. 164.G.H.I

Visitationes domini, quæ fiunt animæ rectè sibi vacanti. Et qui per Lazarum, Mariā & Martham significantur. Ibidem.C.per totum.

Visitationem & consolationem diuinam desiderans, quid facere & quomodo viuere debeat, & signa visitationis. 164.F.G

Visitat nos Deus quatuor modis. 120.E

Visitationem verbi putantes nostram esse cogitationem, periculose erramus. 148.C.D

Visitari à domino cupiēs, quomodo agere debeat. 164.E

Visitationes verbi sponsi, quæ sint in spiritu ad animam sanctam: de quibus ipse Bernardus se præbet exemplum ad ædificationem audientium. 177.L.M

Vita actiua & contemplatiua. 157.C.D.& 160. C.D.& 164.K

Vita actiua & contemplatiua pulchrē intelliguntur per verba Iob, Si dormiero, dico quādo surgam. 83. H.I.& sequen.

Vitæ actiuæ pariter & contemplatiuæ vtilitas. 141.L.M

Vita animæ, quæ sit. 76.L.& 86.G.H

Vita animæ De⁹ ipsa corporis. 76.L.M.& 101.I

Vitæ austeritas, & paupertas summa, quā Christus ab infantia suscepit, memoratur. 14.L.M

Vita Bernardi in oratione soluta incipit post vitam Malachiæ episcopi.

Vita Bernardi in carmine, immediate sequitur eam, quæ est in oratione soluta.

Vita Malachiæ immediate post appendicem operum.

Vita Christi viuendi regula, mors redemptio. 101.H

Vita communi non cōtenti, propriam voluntatem sequentes, culpantur. 135.F

Vitæ duæ amatorum paupertatis, per Marthā & Mariam designantur. 107.E.F

Vita duobus modis à corde procedit. 112.E

Vita & sensus animæ. 86.G

Vita fidei est charitas. 34.C.D

Vitæ humanæ forma pulchrē, & vtiliter describitur. 83.C.D

Vitam in deliciis agens, quoniam non est ex fide, mors est & vmbra mortis. 158.I

Vita infernalis est, quādo intellectus affectui, affectus intellectui inuicem repugnant. 39.M

Vita mundana periculosa. 90.M. Et in cōtrariū.

Vita per auditum sequitur mortem. 144.C.D

Vitæ præsentis finis principio futuræ debet adhærere. 44.D.E

Vitæ sanctæ & religiosæ forma & exercitium, in qua continentur bona naturæ, gratiæ, gloriæ, humanitatis virtus gloriæ. 88.F.G

Vita sine fine. 81.B.C

Vita sine fructu grauior mors. 141.H

Vita solitaria. 153.H.I

Vita vera non nisi in conuersione est. 103.A

Vita vitiosa. 43.I.& 76.L.M.& 18.L.& 90. M. Et in contrarium.& 211.A. Recedant.

Vita viri sapientis vinea est, sua mens, sua conscientia: nil incultum vel desertum in se sapiēs derelinquet, stultus non ita. 169.A

Vitanda negligētia: nam in grauiori periculo, est desperationis indicium. 76.L.M

Vitia semper putanda. 165.K.L

Vitiorum seruitus, & mortis incertitudo. 104.F

Vitiorum hominis gemini species. 109.I

Vitiorum pullulantium capita statim rescindenda. 165.K.L

Vitiorum correptione si quis scandalizatus fuerit, scandalum illud non corripientis, sed correpti. 207.L.M

Vitiorum

Vitiorum contentio. 281.G.H.I.K
Vitiis carnalibus implicitus, spiritualia vitia minus aut minime sentit. 103.I
Vitreæ per quas solis radius infunditur, tres sunt. 120.G
Vitula Effraim docta diligere trituram, qualiter, & ad quid adaptatur. 127.H
Vituli domino immolandi tres sunt. 119.G.*Vituli.*
Viuendum est humiliter, sociabiliter, ordinabiliter. 43.I
Viuentium gradus varij distinguuntur. 182.M & 183.A
Viuit in nobis Christus tandiu, quandiu & fides. 34.C
Viuimus in spe. 73.D
Viuimus in vmbra Christi, qui per fidem ambulamus, & carne ipsius pascimur vt viuamus. 147.G.H
Viuendi modũ triformem homines habent. 118.I
Viuere proprie non debet, qui non diligit, inter quos viuit. 86.H
Vlcerata peccatis conscientia, quibus medicaminibus resouenda sit. 134.K
Vltionum pater, quare deus non dicatur. 15.K
Vlcus inueteratæ consuetudinis qualiter amputãdum, & dolor eius leniendus sit. 134.K
Vmbra bona sub alis Iesu. 5.H
Vmbra Christi, caro eius & fides. 176.G.H
Vmbræ duplices, corporales & spirituales. 158.H.I
Vmbræ huius mũdi vel tolluntur vel inclinãtur. 176.G.H.I
Vmbrarum nomine aliquando designantur contrariæ potestates, vt ibi, Donec inclinentur vmbræ. Ibidem.G
Vmbræ spirituales triplices. Ibidem.K.L
Vna est sponsa ecclesia ex angelis & hominibus. 143.C.D
Vnio diuinarũ personarum declaratur. 175.F.G
Vnio perfecta nostri ad deum quæ sit. 175.E.F
Vnio verbi cum homine est cõmunio voluntatum, & consensus in charitate. Ibidem.F.G.H
Vnitatem animæ ad deũ facit voluntatũ consensio, non confusio naturarum. Ibidem.G.H
Vnitas animorum necessaria. 23.E.F.*Cessabit.*
Vnitas bona, & vnitas peruersa, quæ sint. 51.H
Vnitas bonorum gemina. Ibidem.I
Vnitas dilectionis. 175.I
Vnitas diuina, & vnitas qua anima adhæret deo, non sunt eædem vnitates, prout amplissime probatur. Ibidem.G.H.I.& seq.
Vnitas duplex est. 51.G
Vnitatis & pacis turbatores culpantur. 145.C.D
Vnitas & trinitas personarũ declaratur. 175.F.G
Vnitas fraternitatis summopere seruanda est. 145 C.D.E
Vnitatum octo differentiæ. 112.C.D
Vnum est necessarium, deducitur. 51.F.G
Vnũ & vnus inter vnitates discriminãt. 175.F.G
Vnus pereat melius, quàm vnitas. 212.I
Vniuersæ viæ domini, misericordia & veritas. 77.H
Vnctio quadrifaria. 137.E
Vnguentis à sanctis mulieribus quare non est vnctus Iesus. 130.A
Vnge caput tuum, quid significat. 23.H.I.K
Vngere non tantum caput aut pedes domini, vere Christianum decet, sed & totum corpus. 130.A
Vnguenta Christi, sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. 137.G.H
Vnguentum contritionis bonum est, quo vnguntur pedes domini: vnguentum deuotionis melius, quo vngitur caput: vnguentũ pietatis optimũ, quo totum vngitur corpus domini. 130.C.D
Vnguenta contritio, deuotio, pietas. 128.E.F.& 130.C.D
Vnguentum contritionis, est in peccatorum recordatione. 128.E.F
Vnguentum deuotionis in beneficiorum recordatione. Ibidem.G
Vnguentorum fragrantiam qui non sentit, aut putidus est, aut mortuus. 137.L.M
Vnguẽta Mariarum euangelicarum, quæ fuerint. 128.E.& 114.A
Vnguentum pietatis in proximorum subleuatione. 130.C.D
Vnguentum, pietatis preciosius est vnguentis contritionis & deuotionis. 114.A
Vnguẽta quatuor sponsi, quatuórque virtutes cardinales tractantur. 137.E.& per to. ser.
Vnguenta spiritualia, scilicet deuotionis, cõtritionis, pietatis, amplissime tractantur. 128.C.& per totum sermonem.
Vnguenta spiritualia sponsi alia, & alia sponsæ. 128.E.F
Vngit sponsus magis, aut minus iuxta varia vitæ merita. 133.G.H.I
Vnctæ sunt à Christo mulieres sanctæ, quæ ipsum vncturæ venerant. 179.D
Vnguentorum tria sunt genera. 113.E
Vnguenta tria sunt. 121.G
Vnguentum triplex sponsæ, contritionis, deuotionis, pietatis: primũ pungitiuum, secundum temperatiuum, tertium sanatiuum. 128.E.F
Vnctus venit Iesus, vt nos vngeret. 133.H
Vnctio quadrifaria. 137.K
Vocabulis tribus sponsæ, amica, formosa, columba: prædicatio, oratio, & contemplatio designatur. 164.L
Vocatum est nomen Iesus, nõ impositum. 16.L.M
Vocari & reuocari vult Christus. 177.L.M
Vocabitur nomen eius admirabilis: exponitur. 108.C
Vocati sumus omnes hæreditatem domini possidere. 163.D.*Christus.* & 164. E
Vocationes tres sunt. 121.G
Vocem doctoris illius libenter audio, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moueat. 166.C
Voci tuæ vocem virtutis dabis, si quod doces, feceris. Ibidem.& 231.G
Vocis suauitatem, & aculei punctionẽ debet habere bubulcus arator. 120.A
Volunt omnes deo frui, sed nõ ita imitari. 136.H
Voluntarium merito dicendum, quod in volũtate suscipientis est, & non necessarium. 266.C
Volũtario qualis necessitas, si repugnet. 183.E.F
Voluntarius consensus aliud est, & aliud naturalis appetitus. 261.M.*Enimuero.*
Voluntatis corruptæ vniuersa perficiẽtis flagitia, ampla & vtilis descriptio. 103.M
Voluntatem dei scrutari tutum & pium est, maiestatẽ vero, temerariũ & formidandũ. 168.F.G
Voluntatem dei non faciunt beati, sed ea potius fruuntur. 176.E
Voluntas dei bona, beneplacẽs. Ibid.& 259.H.I
Voluntas & opus quomodo differãt. 16.C. *Magna.* & 205.L
Voluntatis hominis cum voluntate diuina vnio fit per consummationem iustitiæ, fortitudinis, temperantiæ & prudentiæ. 26.H.I. & per totum sermonem.
Voluntas hominis interueniẽte peccato, vim quãdam & necessitatem patitur. 184.C.D.E
Voluntatis humanæ quatuor sunt genera, sicca, recta, beata, peruersa. 118.F
Voluntatem humanam, voci diuinæ obtemperare, quibusdam facile videtur. 103.K
Voluntas in bono mutata. 105.K
Voluntas inficit, memoria inficitur. 104.A.B
Volũtatis liberum arbitrium est discernere, quid liceat, probare quid expediat, experiri quid libeat. 262.I.K.L
Voluntas misera & infirma: quæ etsi libera, plerumque tamen, quod vult, facere nequit. 260.M.*Quid inquis.*
Voluntates mortificare. 75.K
Voluntas non est, vbi est necessitas. 262.B.C
Voluntas non cogitur, & propterea sola meretur vel demeretur. 183.E.& 262.D
Voluntas nostra diuinæ voluntati subiici debet. 93.D
Voluntas nostra quibus inhærere, & à quibus se cauere debeat. Ibidem.D.E
Voluntas patientia, charitas, diuersos habent affectus, secundum quos diuersa sentiunt & loquuntur. 66.E
Voluntas peccato in deterius mutata necessitatem facit. 183.E
Voluntas an reputetur pro facto cum in bono, tum in malo, vbi factum excludit necessitas. 16.B C.& 205.L
De voluntate bona fac eleemosynam, si non potes de terrena substantia: & omnia munda erunt tibi. 105.K
Volũtatis pessimæ cõditiones. 104.M.& 105.A
Voluntas propria cesset, & infernus non erit. 35.C
Voluntas propria crudelissima. Ibidem.D
Voluntas propria est, quæ non est communis cum deo & hominibus, sed nostra tantum. 35.B.C
Voluntas propria fugienda est. 86.L
Voluntas propria mirabiliter inuehitur. 103.K
Voluntatis propriæ & corruptæ imago terribilis. 103.L.M.*vtiliter.*
Voluntas propria quid mali operatur, si prædominari permittatur. 86.L.M
Voluntatis propriæ & proprij consilij lepra sordentes audiant quid spiritus dicat ecclesiis. 35.F.G
Voluntas propria grande malum est, qua fit vt bona nostra, bona nobis non sint. 176.C
Voluntatis propriæ, ridiculosa inuectio. 104.M & 105.A.& 183.G
Voluntas rebellis & obstinata bonis admonitionibus deterior plerumque redditur. 104.M. & 105.A
Voluntas sic seruit peccato, quòd libere se sub illa tenet. 183.E.H.*vtiliter.*
Voluntas sola meretur retributionem. 266.M
Volũtas triplex, libera, mala, & bona. 263.E.F
Voluntatis via tria hominum genera vehuntur, serui, mercenarius, filius. 111.G
Voluptatibus carnis adhærentes; impossibile est gaudio spiritali repleri. 38.B.C
Voluptati cedentes comedẽdo pinguia, in talium terra non est audita vox turturis. 166.C
Voluptuosi ciborum exquisitores arguuntur. 90.B.& 166.& 146.H
Voluptas corporis, malum: afflictio, bonum. 2.G H.& 15.A
Voluptatem fugere nos admonẽt auctoritates sanctorum, & potissimũ quæ passus est Christus. 26.L.M.& sequentibus.
Votis suorum satisfacere nititur Ber. in sancti amoris arcanis reserandis. 178.L.M
Vox diuina auribus animæ insonans, primum cõturbat, terret, diiudicat: sed cõtinuo viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. 92.E.F

Vocem domini non esse sed nostram cognoscimus, si quæ nostra sunt, & nō quæ IesuChristi quærimus. 103.C.Ecce.
Vox sponsi dei ad animam sibi deuotam loquētis, amor eius est. 164.K
Voces suos affectus habet. 172.D
Vox turturis, quæ sit, & quando cœperit audiri. 166.C.D
Vox operis, quàm oris validior. Ibidem.C
Sua vox vnumquemque manifestum facit & præsentem indicat. Ibidem.E.F
Vox vnius per omnium labia sonat, quamuis multi sint, quos gemere audias. Ibidem.
Vsus facit virtutes, nō natura: tuum est autem abutendo facere vitia, aut bene vtendo virtutes. 254.M
Vtilis lectio, vtilis eruditio est: sed multo magis vnctio necessaria. 283.L.M
Ad vtilitatem ecclesiæ aliqua esse dispensanda, vbi necessitas exigit. 266.M.Vbi.
Vtile nobis est, vt non euacuetur meritum fidei, quòd Christus se subducat visui, dans locum virtuti. 179.H.I
Vtilitas verbi dei. 92.D.E
Vtinam saperes & intelligeres cum thesauro pecuniæ thesaurum iræ pariter cumulari. 283.K
Vtinam saperent & intelligerent &c. tria ibi nobis commendantur. 44.E
Vtinam in duodecim vnus hodie Petrus, vnus qui reliquerit omnia, vnus qui careret loculis inueniretur. 283.K
Vtuntur multi malè bonis ecclesiæ. 139.D.Timeant.
Vua expressa, vltra non fluit: secus vbera sponsæ. 128.B
Vulnera Christi foramina petræ. 167.H
Vulnerum Christi meditatione, nihil efficacius ad curanda conscientiæ vulnera. 168.K
Vulnera Christi tutum peccatoribus refugiū præbent. 167.H.& 168.B.C
Vulnera sua videri vult Christus, tanquam dux bonus signa. 167.M
Vulpecularum diuersa genera. 168.M. & per totum sermonem.
Vulpeculæ, seu vulpes paruulæ, subtiles dicuntur tentationes, quæ facile agnosci nō possunt, nec ideo caueri, nisi à perfectis & exercitatis. 169.I.K
Vulpes sunt adulatores & detractores. Ibidem.C
Vulpes tentationes sunt, tentationes verò diuersæ, pro temporis diuersitate. Ibidem.G.H
Vulpium tria genera, adulatores, detractores, seductores, &c. Ibidem.C

Z

Zebedæi filij magna petentes, minus acceperunt. 149.M
Zelantes aliqui contra aliorum delicta tam impudenter, quàm inaniter æstuant, seipsos tam insipienter, quàm inutiliter palpant. 3.E
Zelus charitatis à deo immissus, signum est aduētus dei ad animam. 174.B
Zelus dei ad animam sibi dilectam, quantus sit. 160.M.& 161.A
Zelat deus etiam apud spiritus malos humilium salutem. 134.C.D
Zelo feruentes esse debent animarum pastores. 180.D.E
Zelus indiscretus reprehēditur. 242.L.& 138.M
Zelum immittere, misericordiæ est: zelum intendere, iudicij. 174.A.B
Zelus iustitiæ, amor dilecti in affectibus pietatis. 156.B
Zelus pietatis suauiter ardet, efficaciter expiat. 174.A.B
Zelus prælatorum, qualis esse debeat. 138.L Oportet.
Zelus sine discretione, importabilis est. Ibidem. M.& 139.A
Zelaui super iniquos. Ibidem.E
Zelus, vini nomine designatur. 156.B.C

Indicis potiorum sententiarum in opera diui Bernardi primi Clareuallis abbatis, finis.

INDEX SINGVLORVM SERMONVM, atque primo de aduentu domini.

Hodie fratres. Sermo.i. 1.A
Audiuimus suadentem. Sermo.ii. 1.M
In aduentu domini. Sermo.iii. 2.F
Dignum est fratres. Sermo.iiii. 3.A
Diximus nuper. Sermo.v. 3.G
Volo vos fratres. Sermo.vi. 3.I
Si deuote. Sermo.vii. 4.C

Feria.iiii. quatuor temporum super euangelium, Missus est.

Missus est. Homilia.i. 4.E
Nouum quidem canticum. Homilia.ii. 5.C
Libenter vbi mihi. Homilia.iii. 6.K
Non est dubium. Homilia.iiii. 7.M

In vigilia Natiuitatis domini.

Sonuit vox. Sermo.i. 9.E
O Iuda & Hierusalem. Sermo.ii. Ibidem.K
Hodie scietis. Sermo.iii. 10.G
Hodiernum quidem sermonem. Sermo.iiii. 11.F
Sanctificamini hodie. Sermo.v. 12.C
Auditum audiuimus. Sermo.vi. Ibidem.K

In die Natiuitatis domini.

Grandis quidem sermo.i. 13.K
Magna opera domini. Sermo.ii. 14.E
Duo quædam rerum genera. Sermo.iii. 14.L
Agnoscite. Sermo.iiii. 15.E
Benedictus deus. Sermo.v. Ibidem.H

De festis sanctorum Stephani, Ioannis, & Innocentium.

Benedictus qui venit. Sermo. 15.M

In circuncisione domini.

Postquam consummati sunt. Sermo.i. 16.D
Postquam consummati sunt &c. Ab initio. Sermo.ii. Ibidem.I
In circuncisione domini. Sermo.iij. 17.A

In epiphania domini.

Apparuit benignitas. Sermo.i. 17.K
Tres apparitiones. Semo.ij. 18.H
Necessarium nobis videtur. Sermo.iij. Ibidem.M
Populo duræ ceruicis. Sermo.iiij. 19.G

Dominica prima post Epiphaniam.

In lectione sancti euangelij. Sermo.i. Ibidem.L
In operibus domini. Sermo.ij. 20.C

In conuersione sancti Pauli.

Merito quidem. Sermo.i. 21.A
Conuersus est hodie Paulus. Sermo.ij. Ibidem.I

In festo purificationis beatæ Mariæ.

Hodie templi dominum. Sermo.i. Ibidem.L
Gratias redemptori. Sermo.ij. 22.C
Purificationem beatæ Mariæ. Sermo.iij. Ibidem.F

In septuagesima.

Magna mihi consolatio. Sermo.i. 22.I
Immisit dominus. Sermo.ij. 23.C

De quadragesima.

Hodie dilectissimi. Sermo.i. Ibidem.F
Conuertimini ad me. Sermo.ij. Ibidem.M
Rogo vos. Sermo.iii. 24.F
Quia ieiunii. Sermo.iiii. Ibidem.K
Charitas qua pro vobis. Sermo.v. 25.B

De oratione Dominicali in quadragesima.

Fiat voluntas tua. Sermo.vi. 25.H
Obsecro vos. Sermo.vii. Ibidem.M

Do sancto Benedicto.

Conuenientibus in vnum. Sermo. 26.C

In Annunciatione beatæ Mariæ.

Vt inhabitet. Sermo.i. 27.D
Considerare est fratres. Sermo.ii. 28.F
Quam diues es. Sermo.iii. Ibidem.L

Dominica in ramis palmarum.

Non sine causa. Sermo.i. 29.I
Necesse est. Sermo.ii. 30.B
Cum vniuersa. Sermo.iii. 30.H

Feria quarta hebdomadæ pœnosæ de passione domini.

Vigilate amico. Sermo. 31.A

In cœna domini.

Hi sunt dies. Sermo. 32.D

De resurrectione domini.

Vicit leo. Sermo.i. 32.K
Accepimus ab apostolo. Sermo.ii. 34.C
Sicut in corporum medicina. Sermo.iii. 34.M
Omnia quæ de saluatore. Sermo.iiii. 35.H

Dominica prima post pascha.

Omne quod natum est. Sermo.i. Ibidem.I
Ex epistola beati Ioannis. Sermo.ii. 36.E

In Ro-

In rogationibus.
Quis vestrum.sermo. Ibidem.I
De ascensione domini.
Recumbentibus duodecim.sermo.ij. Ibidem.L
Solennitas ista.sermo.ij. 37.B
Hodie cœlorum dominus.sermo.iij. Ibidem.H
Si natiuitatis.sermo.iiij. 38.D
Triplicem nobis.sermo.v. 39.E
Hodie sedenti in throno.sermo.vi. Ibidem.G
In festo Pentecostes.
Celebremus dilectißimi.sermo.i. 40.H
Hodie dilectißimi.sermo.ij. 41.A
Quam libenter.sermo.iij. 41.I
De corpore Christi.Sedisti ad mensam. 321.M
In natiuitate sancti Ioannis Baptistæ.
Sit procul ab his.sermo.i. 42.D
In vigilia apostolorum Petri & Pauli.
In sanctorum vigiliis sermo. 43.C
In die apostolorum Petri & Pauli.
Gloriosa nobis.sermo.i. 43.G
Sancti isti.sermo.ij. Ibidem.L
Merito fratres.sermo.iij. 44.G
De Dauid & Goliath.
Audiuimus ex libro regum.sermo. Ibidem.M
De euangelio septem panum.
Misereor super turbam.sermo.i 45.F
Misericordias domini.sermo.ij Ibidem.K
Scitis quid fecerim.sermo.iij. 46.B
Victoris vita.sermo.i. Ibidem.H
Gaudete in domino,eiusdem sermo.ij. Ibidem.M
Hodie misericordia. 47.F
In assumptione beatæ Mariæ.
Virgo hodie gloriosa.sermo.i. 48.E
Intrauit Iesus,& cætera.Opportune.sermo.ij. Ibidem.I
Intrauit Iesus,&c.Quid est sermo.iij. 49.F
Tempus loquendi.sermo.iiij. 50.A
Intrauit Iesus.Quod dominus.sermo.v. Ibidem.I
Aue gratia plena.sermo.vi. 51.L
Item de sancta Maria.
Signum magnum.sermo. Ibidem.M
In natiuitate beatæ Mariæ.
Fœcundæ Mariæ virginis.sermo. 53.E
In solennitate sancti Michaelis.
Angelorum hodie.sermo.i. 54.L
Audistis fratres.sermo.ij. 55.E
In solennitate omnium sanctorum.
Festiuitatem hodiernam sanctorum omnium.sermo.i. Ibidem.I
Quia sanctorum omnium.sermo.ij. 57.C
Aduertistis ni fallor.sermo.iij. Ibidem.L
Cum de altari.sermo.iiij. 58.D
Festiua nobis.sermo.v. Ibidem.M
De sancto Malachia episcopo.
De cœlo vobis hodie.sermo.i. 59.M
Religiosis fratribus.epistola. 60.I
De verbis Esaiæ.Vidi dominum sedentem super solium.
Vidi dominum.sermo.i. Ibidem.M
Plena erat.sermo.ij. 61.C
Non vobis arbitror.sermo.iij. Ibidem.H
Cum dixisset propheta.sermo.iiii. 62.A
Commendant nobis sacræ literæ.sermo.v. 62.D
De sancto Martino.
Puto sermonem.sermo. 63.E
De sancto Clemente.
Preciosa in conspectu domini.sermo. 64.L
In vigilia sancti Andreæ.
Sanctorum festa.sermo. 65.E
In die apostoli Andreæ.
Celebrantes hodie.sermo.i. 65.I
Beati Andreæ.sermo.ii. 66.F
Item de sancto Andrea sermo.Et quietum studium. 341.C
In festo sancti Nicolai episcopi.sermo.Nicolaus iste. 342.C
In obitu Humberti monachi.
Humbertus famulus.sermo. 67.B

In dedicatione ecclesiæ.
Festiuitas hodierna.sermo.i. 67.L
Olim rex gloriosus.sermo.ij. 68.E
Domus hæc.sermo.iii. Ibidem.I
Votiuis laudibus.sermo.iiii. 69.C
Etiam hodie.sermo.v. Ibidem.I
Domestica nobis.sermo.vi. 70.H
Tituli sermonum in psalmum.Qui habitat.
Consideratio laborem.Præfatio in explanationem psalmi. Qui habitat. 70.K
Qui habitat.sermo.i. Ibidem.
Qui habitat.sermo.ii. 71.E
Deus meus.sermo.iii. Ibidem.H
Scapulis suis.sermo.iiii. 72.B
Scuto circundabit.sermo.v. Ibidem.F
Solet in diuinis.sermo.vi. Ibidem.I
In spe viuimus.sermo.vii. 73.D
Breuius quidem.sermo.viii. 74.I
Etiam fratres hodie.sermo.ix. 75.K
Nec nostra est.sermo.x. 76.G
Scriptum est.sermo.xi. 77.C
Si ministris.sermo.xii. 78.C
Possumus hunc versum.sermo.xiii. Ibidem.L
Agamus gratias fratres.sermo.xiiii. 79.E
Venite ad me.sermo.xv. 80.B
Clamauit ad me.sermo.xvi. Ibidem.I
Bene nobiscum.sermo.xvii. 81.B
Tituli sermonum de diuersis.
De nimia quadam fallacia præsentis vitæ.Vera omnino. 81.K
De obedientia,patientia,& sapientia.Obsecro. 82.H
De cantico Ezechiæ,Ego dixi.Viri. Ibidem.C
De triplici cohærentia vinculorum, clauorum, & glutinorum.Non hic stamus. 84.B
De verbis Abacuc prophetæ. Super custodiam meam stabo.Legimus. Ibidem.F
De cute,carne,& ossibus animæ.Beatus Dauid. 84.L
De verbis apostoli,Qui gloriatur.Qui gloriatur. 85.B
De diuersis affectionibus animæ, & diuersis nominibus secundum eas.Quod diuersis. 85.G
De verbis psalmi.Audiam quid loquitur.Inuisibilia. 86.C
De vita & quinque sensibus animæ.Magna est. 86.G
De duplici baptismo.Scitis fratres. Ibidem.L
De primordiis,mediis & nouissimis nostris.Fili memorare. 87.B
De triplici misericordia,& quatuor miserationibus.Miserere mei. 87.F
De septem donis spiritus sancti contra septem vitia.Sapientia vincit. Ibidem.I
De eo quod scriptum est. Beatus qui inuenit sapientiam. Quid in hoc mundo. 88.B
De triplici genere bonorum, & vigilantia super cogitationibus. Et propensius. Ibidem.F
De triplici custodia;manus,linguæ & cordis.Omnes nobis. 89.A
De verbis apostoli.Non est regnum dei esca & potus.Non est regnum. 89.I
De eisdem verbis apostoli.Solet apostolus. 90.B
De verbis domini . Omnis qui se exaltat,humiliabitur.Omnis qui se. Ibidem.G
De verbis libri sapientiæ. Iustum deduxit diminus per . Iustum deduxit. Ibidem.L
De quadruplici debito.In via estis. 91.A
De septem spiribus.Magister gentium. Ibidem.K
De multiplici vtilitate verbi dei.Tenetis credo. 92.D
De quatuor modis orandi.Quatuor mihi. Ibid.H
Quomodo voluntas nostra diuinæ voluntati tripliciter subiici debeat. Audistis nunc. 93.C
Contra pessimum vitium ingratitudinis. Magna est super. Ibidem.H
De eo quod in Iob legitur.In sex tribulationibus liberabit te. Dignum valde. 94.D
De diligendo deo.Nolite diligere. Ibidem.L
De ligno,fœno & stipula.Nusquam est securitas 95.C
De triplici genere cogitationum. Admonet nos. Ibi.E
De triplici iudicio,videlicet proprio,humano, & diuino.Sic nos existimet. 95.H

De

De verbis psalmi. Quis ascendet. Ibidem. M
De verbis Origenis. Nocere possunt. 96. H
Parabola de filio regis. Rex dives. 97. C
De tribus ordinibus ecclesiæ ad patres in capitulo factis. Hoc mare. 97. L

Sermones exhortatorij ad fratres.

De eo quod nuperrime, sermo. i. 98. E
Hæc est generatio, sermo. ij. Ibidem. I
Pauperes quidem videntur, sermo. iij. 99. E
Liber iste fratres, sermo. iiij. Ibidem. H

Exhortatio ad milites templi complectens. xiij. capitula.

Nouum militiæ genus. 99. M

Sermo exhortatorius ad clericos. xxxi. continens capitula.

Ad audiendum. 102. M

Eiusdem Bernardi parui sermones, numero. lxvi. quorum primus incipit.

Beata illa & sempiterna. 106. K

De donis spiritus sancti sermo continens septem capitula: quorum primum incipit.

Prima gratia. 116. C

Deinde plures morales & vtiles sententiæ eiusdem Bernardi, numero. ccxij. quarum prima incipit.

Factus est in pace. 116. K

Insuper eiusdem Bernardi sermones super Cantica canticorum numero. lxxxvi. quorum primus incipit.

Vobis fratres. 123. A

Postmodum epistolæ eius numero. cccli. quarum prima incipit.

Satis & plusquam satis. 187. B
Cum aliis operibus & tractatibus superius in primo huius voluminis folio numeratis.

FINIS.

INDEX EPISTOLARVM DIVI Bernardi, ad ordinem alphabeticũ dispositus.

Abbati Alpensi nomine Garino. Reuerendo patri. 240. D
Abbati Aquiscinti. Aluiso abbati. 202
Abbati Aremanen. pro monacho fugitiuo. Lator. 245
Eidem & monachis suis. Venerabili. 246
Abbati Valernen. Bucardo. Ignitum. 221
Abbati Belliloci Odoni. Fratri. 251
Abbati Boneuallis Carnoten. Arnoldo. Suscepimus. 246
Abbas Casemarij Bernardo. Dilecto. 249
Abbatis Cistercij congregatis. In multa. 221
Abbati Cluniacen. Domino & patri. Ibidem.
Eidem. Domino Petro. 221
Eidem. Quam nolim. Ibidem.
Eidem. Ita ne. 234
Eidem. Quid facis. 241
Eidem. Domino & patri. 246
Eidem. Filius vester. 242
Abbas Cluniacen. Petrus ad Bernardum. Forti. 241
Abbati cuidam nomine Bernardo. Dilecto patri. 249
Abbati cuidam. Super fratre. 212
Abbati de Buzeyo. Filio charissimo. 235
Abbati de Claraualle. Recte. 243
Abbati de Castellione Balduino. Et in hoc. 250
Abbati de Cella. Vnde mihi. 245
Abbati de Dunis. Fratri & amico. 250
Eidem. Amantissimo. Ibidem.
Abbati de Præmonstrato. Audiui. 239
Abbati Eboracen. Consilium. 211
Abbati Fontanen. Ricardo & sociis eius. Quanta. 211
Abbati Fusniacen. Ramaldo dilectissimo. 204
Eidem. Plangis. Ibidem.
Eidem. Sperabam. 204
Abbatis. G. Domino. G. abbati. 251
Abbati Igniaci Humberto. Parcat. 220
Abbati Lisciensi. Venerabili patri. 249
Abbati Lucæ. Bonum nobis. 208
Abbati monasterij Reatini Balduino. Epistola quam. 231
Abbati Molismen. Guidoni. Quanto. 208
Abbati Morimundi Alnodo. Domino abbati. 189
Abbati Potiniaci. Dilectissimo. 196
Abbati Pultarien. Artando. Quicquid. 204
Eidem. Vnde placuit. Ibidem.
Abbati Pultariensi Gerardo. Scripsisse. 208
Abbati Rualeno. Satis supérque. 241
Abbati sancti Albani. Et si facie. 231
Abbati sancti Bertini Leonio. Dilecto. 248
Eidem. Amico. 250
Abbati sancti Dionysii Suggerio. Exiit. 207
Eidem. Charissimo. 241
Abbati sancti Michaelis Lelberto. Patri. 247
Abbati sancti Ioannis Carnoten. Ad ea de quibus. 208
Abbati sancti Nicasii Remen. Quanto tibi. 196
Abbati sancti Nicolai Simoni. Persecutionem. 208
Eidem. Prouide. Ibidem.
Abbati sancti Stephani Diuionen. Herberto. Si frater. 335
Abbati sancti Theodorici Gaufrido. Primo. 203
Abbati sancti Theodorici Guilelmo. Quòd me. 208
Eidem. Si nemo. 209
Eidem. Frater. Ibidem.
Abbatibus Suessioni congregatis. Reuerendis. 210
Abbati Trecen. Vv. amico. 251
Abbati Trium fontium Guidoni. Pœnitet me. 242
Eidem. Vnde te. 203
Eidem. Considerans. Ibidem.
Abbatissæ Faberniacen. Bernardus. 251
Actio causæ Lingonen. ecclesiæ ad Innocentium papam. Dum adhuc. 223
Alberoni primicerio Metensi. Honorabili. 165
Alberto incluso. Frater Bernardus. 251
Andreæ auunculo suo. Literæ tuæ. 244
Alexandro Lincoliensi. Viro. 202
Archiepiscopo Eboracen. Splendor. 211
Archiepiscopo Hyberniensi Malachiæ. Venerabili. 247
Eidem. Malachiæ. Ibidem.
Eidem. Amantissimo. Ibidem.
Archiepiscopo Luciden. Eskilo. Amantissime. Ibidem.
Archiepiscopo Lugdunen. Humbaldo. Reuerendissimo. 194
Archiepiscopo Maguntinen. Venerabili. 248
Archiepiscopo Rothomagen. Hugoni. Si diei. 195
Archiepiscopo Senonen. Henrico Domino. 197
Eidem. Prioris. 200
Eidem. Videtis. Ibidem.
Eidem. Pro multis. 226
Archiepiscopus Turonen. Hildebertus ad Bernardum. Balsamum. 216
Archiepiscopo Turonen. Hildeberto. Bonus homo. 217
Eidem. Magno. Ibidem.
Ardutioni Gebenæ electo. Credimus. 195
Eidem iam episcopo. Præbet. Ibidem.
Beatrici nobili. Miror tuæ. 216
Bernardo de Portis. Petis instanter. 222
Eidem. Dissimulare. Ibidem.
Bernardi Syluestris epistola. Gratioso. 343
Bernardo priori Portarum. Reuerendissimis. 239
Brunoni Coloniensi. Domino. 190
Eidem. Quæris à me. 192
Eidem Dignationis. Ibidem.
Eidem. Horrendum. Ibidem.
Canonicis Lugdunensibus. Inter ecclesias. 224
Canonicis quibusdam regularibus. Exhortatio. 189
Cartusiensibus & Guigoni priori. Inter patres. 192
Eisdem. Amantissimo. 193
Celestino papæ. Oportet. 235
Clareuallensibus suis. Charissimis. 220
Eisdem. Tristis est. Ibidem.
Clero Mediolanen. Benedicti. 219
Clero Senonen. Destituti. 231
Comiti Angolismensi Angleberto pro fratribus de Brixia. Nolite. 245.

Comitissæ

Comitissæ Blesensi. Siquando. Ibidem.
Comiti Campaniæ Theobaldo. Laudabili. 196
Eidem. Pio principi. Ibidem.
Eidem. Cum multa. 197
Eidem. Timeo vos. Ibidem.
Eidem. Scitis quia. 242
Eidem. Duo vobis. 197
Comiti Henrico. Abbas. 243
Comiti Pictauen. ex persona ducis Burgundiæ. Guillermo. 218
Eidem. In eo animo. Ibidem.
Comiti sancti Egidij Hildefonso. Quanta. 137
Conrado duci. Omnis. 211
Conrado regi Romanorum. Scripta vestra. 226
Eidem. Nec dulcius. 238
Cuidam amico suo. Et si facie. 212
Cuidam alteri. De Machabæis. Quòd per fratrem. 211
Cuidam, qui ausus est nouitiū dehortari. Et si ignotus. 244
Cuidam. Fratrem. 212
DVci & ducissæ Lothoringiæ. Duci. 216
Ducissæ Burgundiæ. Vestræ dignationis. 216.
Ducissæ Lothoringiæ. Gratias agimus. Ibidem.
EPiscopo Andegauensi Vlgerio. Lachrymas. 231
Episcopis Aquitaniæ. Dominis & patribus. 217
Episcopo Attrebaten. Aluiso. Venerabili patri. 249
Episcopo Carnoten. Gaufrido. Fidelissimo. 201
Eidem. Quod ad me. Ibidem.
Eidem. Sicut is. 202
Episcopo Cathalaunensi Ebalo. Domino Ebalo. Ibidem.
Episcopo Constantien. pro Arnoldo de Brixia. Si sciret. 230
Episcopo cuidam. Si minus. 212
Episcopis & cardinalibus Romanis. Vos scitis. 223
Eisdem de eodem. Dominis & patribus. 226
Episcopo & clero Spiren. Domino & patri. 248
Episcopo & clero Trecen. Legimus. 231
Episcopo Hostien. Dominus abbas. 244
Eidem pro Iordano cardinali. Pertransiit. Ibidem.
Eidem pro episcopo Cenomanen. Adest episcopus. 245
Eidem de electione abbatis de Tribus fontibus. Væ mundo. Ibidem.
Eidem. Festine ista. 246
Episcopo Laudunensi. Vestri sumus. 242
Episcopo Lausennensi Guidoni. Manum vestram. 195
Episcopo Lincoliensi Alexandro. Viro honorabili. 202
Episcopo Lingonen. Guilenco. Domino suo. 202
Eidem. Pro ecclesia. Ibidem.
Episcopo Lundoniensi Gilberto. Longe satis. 195
Episcopo Metensi. Stephano. 195
Episcopo Nouiomensi Balduino. Domino Balduino. 350
Episcopo Papiensi Petro. Si semen. 299
Eidem. Si tristia. Ibidem.
Episcopo Prænestinensi Stephano. Loquitur. 234
Episcopis & cardinalibus Romanæ curiæ contra Petrum Abailardū. Dominis & patribus. 226
Episcopis quatuor curiæ Romanæ. Quantum. 233
Eisdem. Vobis audeo. 235
Eisdem. Si vera. Ibidem. Eisdem. Ad hoc. Ibidem.
Episcopo Rofrensi. Dure. 231
Episcopis Senonis conuocandis contra Petrum Abailardum. Exiit sermo. 226
Episcopo Suessionensi Iosleno & Suggerio abbati sancti Dionysij. Scripseram. 233. Eidem minime. 234
Eidem. Pro pace laborauimus. 234
Eidem. Semper. Ibidem.
Episcopo Trecen. Attoni. Pauperi episcopo. 194
Episcopis tribus curiæ Romanæ. Ad hoc. 235
Episcopo Tulen. Ricuino. Reuerendo. 202
Episcopo Viridunen. Henrico. Domino. Ibidem.
Eidem. Super his. Ibidem.
Episcopo Vvintonen. Henrico. Viro. 211
Ermangardi quondam comitissæ Britaniæ. Dilectæ. 216
Eidem. Recepi. Ibidem.
Eugenio papæ. Amantissimo. 236
Eidem pro intruso Eboracen. Importunus. 236
Eidem pro eodem. Quàm cupio. 237
Eidem pro episcopo Aurelianen. Ita quæso. 238
Eidem pro eodem. Tempus est. 238
Eidem pro Remensi archiepiscopo. Amantissimo. Ibidem.
Eidem pro domino Saginen. Non est mihi. Ibidem.
Eidem pro Valentino electo. Si rebus. 229
Eidem. Amantissimo. Ibidem.
Eidem pro Eboracen. Sæuit. Ibidem.
Eidem pro itinere Hierosolymitano. Non est leue. 240
Eidem pro fratre Philippo. Est negocium. 241
Eidem pro abbate Caziacen. Porrexeram. 241
Eidem pro abbate Rualeno. In veritate. 241
Eidem pro eodem. Et si quid. Ibidem.
Eidem pro quodam paupere abbate. Vnus. 241
Eidem pro monachis Mozonensibus. Non possum. Ibidem.
Eidem pro fratribus de Corona. Alij vereantur. Ibidem.
Eidem. Serpens. 242
Eidem. Qui tentant. Ibidem.
Eidem amantissimo. Ibidem.
Eidem pro electione Altisiodoren. Cum primum. 242
Eidem pro obitu episcopi Altisiodoren. Adhuc. Ibidem.
Eidem pro domino Cluniacen. Stultum. 243
Eidem pro episcopo Beluacen. Petitiones. Ibidem.
Eidem pro Altisiodoren. negocio. Bene facitis. 243
Eidem pro Gigniacensibus. Apud. Ibidem.
Eidem pro Remensi archiepiscopo. Dominus. Ibidem.
Eidem pro Odone abbate sancti Dionysij. Pro ecclesia. 244
Eidem pro eodem. Si susurrationes. Ibidem.
Eidem pro ecclesia sancti Eugendi. Sancti Eugendi. Ibidem.
Eidem pro episcopo Cenomanen. Adest episcopus. 245
Eidem de Nicolao. Nicolaus ille. 245
Eidem pro episcopo Beluacen. Filius vester. Ibidem.
Eustachio occupatori Valentinæ sedis. Viro illustri. 226
FAlconi & Guidoni. Plaga vt. 223
Eidem. Scripsimus. 224
Fulconi Lingonensi puero. Bonæ indolis. 188
Fratribus de sancto Anastasio. Dilectissimis. 247
Fratribus Hyberniensibus in obitu Malachiæ. Religiosis, inter sermones. 60
GAltero de Caluo monte. Sæpe. 212
G. cancellario. Prædecessor. 249
Gaufrido de Loratorio. Odor in flore. 217
Gaufrido de Perona & eius sociis. Dilectus. 214
Et ad eiusdem parentes consolatoria. Si filium. 215
Gaufrido Lexouiensi. Doleo. 215
G. Diacono & cardinali. Domino & amico. 250
Godefrido priori Clareuallis postea episcopo Lingonen. Fratri Godefrido. 247
Guidoni de Castello, qui postea Papa Celestinus. Venerabili domino. 230
Guidonis legato. Arnoldus. 230
HAymerico cancellario. Viro illustri. 194
Eidem. Viro illustri. Ibidem.
Eidem. Viro illustri. 201
Eidem. Amicus vester. Ibidem.
Eidem. Pro multis. Ibidem.
Eidem. Volo. 222
Eidem. Speciali. 222
Eidem. Domino. Ibidem.
Eidem. Frequentem. Ibidem.
Eidem. Si verbis. 226
Eidem. Viro illustri. 201
Henrico archidiacono. Dilecto. 250
Henrico cardinali. Sic tibi. 245
Henrico comiti. Abbas. 243
Henrico Murdach. Dilecto. 213
Henrico regi Anglorum. Henrico. 211
Eidem. Henrico. 220
Honorio papæ. Summo. 193
Eidem. Summo. Ibidem.
Eidem. Summo. 208
Eidem. Tristissimæ. Ibidem.
Eidem. Summo. 201
Eidem. Oportebat. Ibidem.

Hugoni

Hugoni comiti Campagniæ, militi templi facto. Si causa. 195
Hugoni de sancto Victore. Si tibi. 204
Hugoni Farsito. Charissimo. 196
Eidem. Dilectissimo. Ibidem.
Hugoni nouicio & post Boneuallē. Abbati. Charissimo in Christo. 251
Ianuensibus. Ianuensibus. 218
Imperatrici Romanorum. In reconciliatione. 219
Innocentio papæ. Sanitas. 221
Eidem pro Treçen. episcopo. Insolentia. Ibidem.
Eidem pro Bernardo de portis. Dilectum. 222
Eidem pro clericis Aurelianen. Vsquequo. Ibidem.
Eidē super interfectione prioris sancti Victoris. Amātissimo. Ibidem.
Eidem pro episcopo Parien. Piissimo. 222
Eidem pro eodem. Vox sanguinis. Ibidem
Eidem vnde supra. Iterum. 223
Eidem vnde supra. Clementissime. Ibidem.
Eidem vnde supra. Dignatio. 224
Eidē pro Falcone Lugdunen. archiepiscopo. Qui in aliorum. Ibidem.
Eidem pro Godefrido Lingonen. episcopo. Inter crebra. Ibidem.
Eidem pro Alberone Treueren. archiepiscopo. Voluntas. 225
Eidem pro eodem. Nunquid. Ibidem.
Eidem pro eodem. Amantissimo. Ibidem.
Eidem pro eodem. Quomodo. Ibidem.
Eidem pro eodem. Iterum. Ibidem.
Eidem. Fratrem. 226
Eidem de hæresibus Abailardi. Amantissimo. Ibidem.
Eidem contra quædam capitula prædictarum hæresum. Amantissimo. 227.
Eiusdem Innocentij rescriptum contra prædictas hæreses. Innocentius. 230
Eidem Innocentio pro domino Remensi. Reuerendissimo. 229
Eidem. In causæ. 230
Eidem. Vsquequo. 231
Eidem. Dominus Cantuarien. 232
Eidem. Dominum Sampsonem Remensem. Ibidem.
Eidem. Vir illustris. Ibidem.
Eidem. Quis mihi. Ibidem.
Eidem. Si cura. Ibidem.
Eidem pro comite Radulpho & eius vxore. Scriptum. Ibidem.
Eidem. Tribulatio. 232
Eidem excusatoria, sed & vltima. Domino. Ibidem.
Eidem. Amantissimo. 247
Eidem. Amantissimo. 249
Eidem. Amantissimo. Ibidem.
Eidem. Amantissimo. 249
Eidem. Iuuenis. Ibidem.
Eidem. Scribo vobis. 232
Ioanni cardinali Cremen. Dilectionem. 223
Iuoni cardinali. Dilectissimo. 230

Lambertum fugitiuum remittit Bernardus ad proprium monasterium. Fratrem. 212
Legatis apostolicis pro episcopo Maguntino. Dominis. 245
Lothario imperatori. Lothario. 220
Eidem. Miror. Ibidem.
Ludouico regi Francorum. Eximie. 200
Eidem. Libenter. 233
Eidem. Scit deus. Ibidem.
Eidem. Ludouico. 234
Eidem. Volui ego. 243
Eidem. Ludouico. 240
Ludouico iuniori regi francorum. Si totus. 224
Eidem. Si homo. 245
Eidem pro ipsius infirmitate solicito. In literis. Ibidem.

Machabæorum, cur festum celebratur. Quæris. 246
Et respondet epistolæ nonagesimæoctauæ.
Matthæo legato. Fuit quidam. 194
Mathildi reginæ Angelorum. Illustrissimæ. 251
Mediolanensibus. Suis. 219
Monacho Adæ. Tua mihi. 190
Eidem. Si maneres. Ibidem.
Monacho Alardo. Dilecto filio. 249
Monacho Drogoni. Quam non. 196
Monachis Alpensibus. Bonus pater. 220
Monachis de Tribus fontibus. Quod nondum. 204
Monachis ecclesiæ sancti Bertini. Dilectissimo. 250
Eidem. Vniuersis. Ibidem.
Monachis Flauiacen. Domino. H. 203
Eisdem. Modestiæ. Ibidem.
Nouiciis apud Mediolanum conuersis. Charissimis. 219
Gerico canonico regulari. Totis. 209. Eidem. Omitto. 210
Eidem. Indignaris. Ibidem.
Eidem. Breues. 210
Parentibus Heliæ monachi. Sola. 215
Patriarchæ Hyerosolymorum. Patriarchalibus. 225
Petro Bizuntinensi. Peregrinationem. 230
Petro diaco cardinali. Domino venerabili. 194
Eidem. Cum totum. Ibidem.
Eidem. Tempus est. Ibidem.
Petro presbytero cardinali. Charissimo domino. 194
Philippo ecclesiæ Turonen. electo. Doleo. 221
Pisanis. Pisanis nostris. 219
Reginæ Hierosolymorum. Audierunt. 231
Eidem. Dilectæ. 244
Roberto nepoti suo. Satis. 187
Rogerio regi Siciliæ. Longe. 232
Eidem. Si me quæritis. Ibidem.
Eidem. Habetis. Ibidem.
Rolando cardinali & cancellario. Domino. 249
Romanæ curiæ. Dominis & patribus episcopis. 236
Romanæ curiæ quando abbas sancti Anastasij electus fuit in papam Eugenium. Dominis & patribus reuerendis cardinalibus. Ibidem.
Romano, Romanæ curiæ subdiacono. Bernardus. 213
Romanis discedentibus ab Eugenio. Nobilibus. 237
Rorgoni de Abbatis villa. Viro. 251
Sanctimoniali cuidam. Magnum. 215
Sanctimoniali de monasterio beatæ Mariæ Trecensis. Relatum. 216
Santiæ sorori imperatoris Hispaniæ. Quod factum. 245
Simoni filio Castellani Cameracen. Cognoscens. 226
Situatio Clareuallis. Si situm Clareuallis. 342
Sophiæ virgini. Bernardus. 215
Tholosanis post reditum suum. In aduentu. 237
Thomæ de sancto Audomaro. Charissimo. 214
Thomæ præposito de Beruerla. Thomæ. 213
Vniuersis ciuibus Mediolanen. Vt ex. 219
Vuillelmo cuidam. Nuncium. 212

INDEX IN APPENDICEM posteriorem.

Abbati quam periculosum esse statum suum. 103.E
Absentia Iesu Christi diligentibus eum magnum dolorem generat. 100.E
Acies inter Hierusalem, & Babyloniam ordinatæ fo.98.K
Ad patrem vado, vt genus humanum &c. 109.D
Adulatio summo studio euitanda est. fo.110.I
Amator dei ex corde perfecto non sapit alta. 114.C
Amen hebræum est, & in se quasdam continet significationes diuersas. 106.H
Amor triplex. fo.105.E
Amor bonus. Ibidem.
Amor malus. Ibidem.
Amor mediocris. Ibidem.
Amor mundi & amor dei valde aduersantur inter se. 107.I
Anima quæ sola peccatrix esse dicitur. 107.D
Anima illa fœlix est quæ gemit & luget quotidie absentiam Christi saluatoris sui. Ibidem.
Anima in tentatione posita qualiter resistit tentationi. 110.A
Apud deum secura sunt omnia. 101.D
Aqua quæ à IesuChristo in peluim mittitur, spiritus sanctus est. 102.H
Amicus magis est homini deus, quàm ipse sibi est. 98.G
Apostolos baptizatos esse innuitur in illis verbis, qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, sed non legimus vbi. 103.B
Atrium Hierusalem. 101.H

Aua-

Auarus nimis est cui non sufficit Christus. 106.L

B

Bellatrix egregia virgo Maria vocatur serpentis antiqui. 97.I
Bethleem vbi Christus paruulus & pauper nascitur, bonæ vitæ est inchoatio. 100.G
Bonitas Christi in vlnis Simeonis consideranda est. 101.D

C

Charitas multiplex vocatur. 105.G
Caro & sanguis Christi testimonium de sua dilectione omnibus reddunt. 112.K
Cœna Iesu Christi cum apostolis passionem significat. 102.K
Charitas nos in deo, & deum in nobis manere facit. 110.D
Charias vera quid nobis præcipiat. 112.H
Cibum mentis non ventris in mensa domini inuenitur. 102.A
Contemplationis vis. 110.K
Contemplationis genera multa, ac spiritualium visionum. 101.C
Cor nostrum quomodo deo datur. 103.L
Cor nostrum nihil dignius facere potest quàm factori suo se reddere. 103.L
Cor hominum quid vigilare debet. 98.D.& sequen.
Contritio cordis quàm deo grata sit. 101.F
Creatura quantum diligi debet. 107.D
Creatori minime placere possumus, nisi prius nobis ipsis displicemus. 113.C
Christus quare in passione turbetur. 103.L
Christus mori timuit vt nos Christiani non timeamus. 102.C
Christus quare nos dilexit in morte. Ibidem.D
Christus sine modo nos dilexit. Ibidem.
Christus magis de morte traditoris Iudæ dolet quàm de passione sua. 103.M
Christus maiora per suos fideles operatur quàm dum in carne viueret. 106.I
Christus quare differt nobis auxilium. Ibidem.K
Christus bonis tantum post resurrectionem apparuit. 117.G
Christus dicit & docet quod ipsa trinitas dicit & docet. 108.H
Christus post sanguinis effusionem accepit corporis immortalitatem. 103.D
Cubiculum cordis nostri quasi in speluncam ingredi debemus. 100.M
Curare debemus nihil præter deum. 106.M

D

Dauid manu fortis producit aciem virtutum contra Nabuchodonosor. 98.K
Deprecatio ad gloriosam virginem Mariam. 97.B
Deus est omne quod quærere possis. 98.F
Deus ipse pro nobis rogat secundum quod homo, quando nos facit se rogare deum, tunc enim patrem rogat pro nobis cum nos illum rogamus vnum cum patre deum esse credentes. 107.B
Deus venit ad hominem subueniendo, illuminando, implendo. 108.C
Difficultas nulla ibi apparet vbi est charitas. 112.I
Deus semper vbique totus est, vbicunque fueris sine ipso male eris; & male tibi erit: & vbicunque fueris cum ipso, bene eris, & bene tibi erit. 98.F
Dilectio Dei non quærit vestem, sed nostram mentem, nec quærit opinionem, sed tantum bonam actionem. 107.A
Dilectiones Christi duæ sunt. 112.K
Dormire in homine spiritus dei quid. 98.A
Domus dei patris est ipsa prædestinatio & præscientia eius. 106.A
Dignitates multæ in vita æterna sunt, quia ibi alia claritas solis, alia lunæ, alia stellarum. Ibidem.
Diligere deum ex toto corde, ex tota mente, & omni anima, & omnibus visceribus nostris, & hoc tantum quærit. 102.D
Diligere deum quid. 112.L

E

Væ filij qui sunt. 114.H
Eleemosynam cum paupere suscipit Christus. 103.K

F

Fides distinguitur per diuersas proprietates. 109.I
Flores tres miramur in beata virgine Maria. 97.G
Fœlix est quem pater & filius & spiritus sanctus diligit deus. 108.B
Fons hœdi dicitur pœnitentia vel baptismus. 109.L
Forma humilitatis & reuerentiæ pueris data, vt in medio seniorum taceant vt audiant, interrogent vt discant. 100.D
Forma data ecclesiæ seruandi necessaria. 104.G
Fructus carnis. 98.C

G

Gallus antequam cantet exponitur. 105.L
Gloria prima & secunda, prima virtutis, secunda beatitudinis. 113.M
Gradus duodecim humilitatis. 99.B.& sequen.

H

Heremi commendatio. 113.H.I
Hortus delitiarum nobis est vterus beatæ Mariæ virginis. 97.G
Hortus conclusus est beata Maria. 97.G
Homo in quanta miseria positus sit. Ibidem.M
Homo quanto magis ad mundum accedit, tanto longius à deo recedit. Ibidem.
Homo totus sibi displicere debet, vt summo deo placere possit. 98.B
Homo quicquid sine deo facit, totum est malitia, & vanitas, quia nihil est bonum sine summo bono. 98.A
Homo semper sit memor omnium quæ præcepit deus. 99.C
Homo semper à deo videtur, & ab angelis facta sua illi renunciantur. Ibidem.
Homo operari non cesset quod sibi expediat in æternum. 103.H
Homo secundum suum laborem mercedem habebit. Ibidem.

I

Ignis consumens quis. 97.F
Ierusalem ad quam dominus ascendit est cœlestium secretorum contemplatio. 100.G
Iesus natus in Bethleē, latet in Aegypto, nutritur in Nazareth quid. 99.K
Iesus Hebraicè, Latinè saluator interpretatur. 102.C
Iesus Christus semel mortuus est. Ibidem.
Iesus Christus in quibus clarificatus est. 104.K
Iudæi panem intinctum comedunt. 104.B

L

Labor ibi nullus est, vbi verus amor est. 112.I
Lætitia Iudæorum vertetur in luctum. 102.C
Latera scalæ Iacob. 99.B
Laudes vteri beatæ Mariæ virginis. 97.G
Linteo extersit, quid significet. 102.K
Loculi & marsupia foueæ diaboli sunt. 102.F
Loculi mentis. Ibidem.

M

Malum proditionis bonum redemptionis nostræ fecit. 102.G
Mansiones duæ domini. 108.G
Marsupium murmurationis, detractionis, &c. 202.F
Manere in deum quomodo. 101.A
Manus sui corporis edocta frequenter palpat dolorem. 105.I
Manere aliud est in illo, aliud cum illo, aliud iuxta eum, aliud longe ab eo. 111.A
Meditari de gestis Iesu Christi in duodena ætate. 99.I
Mittentis non missi auctoritas in misso commendatur. 103.I
Modicum tempus dicitur totum tempus nostræ mortalitatis. 107.G
Monachus omni vilitate & extremitate contentus esse debet. 99.F
Monachus non interrogatus loqui minime debet. Ibidem.F.G
Monachi indicia si diligit creatorem suum. 108.A
Monachus verus quas conditiones habere debet. 113.A
Mos Iudæorum ascendentium ad templum ad diem festum, viri seorsum à mulieribus, ne forte aliquid coinquinationis subreperet. 100.A
Mos & consuetudo Iudæorum quare diem Paschæ solennē haberent. 102.B
Mundus pluribus modis dicitur. 107.H
Multi sunt qui domini mandata habent, & ea minime tenent. Ibidem.I
Multi in stadio mandatorum dei currere incipiunt. 111.F
Moyses verus. 102.B

N

Natura omnes æquales sumus, eadem conditione exituri sumus. 103.K
Nazareth, vbi Iesus nutritur, virtutum est exercitatio. 100.G.H
Nemo venit ad patrem nisi per me, exponitur. 106.E
Nemo de dilectione dei nunquam satiatur. 112.A

O

Obseruatio & custodia mandatorum Christi probat dilectionem dei. 107.M
Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur, exponitur. 99.A
Opiniones diuersæ de anima Iesu Christi. 100.F
Ordinem dilectionis peruertere quid. 112.L.M
Orphani Græcè, Latinè pupilli. 107.G
Ossa eorum dissipat deus qui hominibus placent. 98.B
Ouis centesima quæ sit. 109.D

P

Panis intinctio significat fictionem Iudæ. 104.A
Panis intinctus multipliciter accipitur in sacra scriptura. Ibid.B
Parce non seminat qui parum habens parum largitur. 110.B
Parentes semper plus amant filios paruos quàm magnos. 97.F
Passio Iesu Christi est peccatorum nostrorum vera purgatio. 102.K
Pauperem ex quacunque causa abhorrere non debemus. 103.K
Paracletum alium dabit vobis, exponitur. 107.B
Paracletus dicitur aduocatus, vel consolator. Ibidem
Paracletus quem mittet pater, &c. exponitur. 108.H
Pascha interpretatur transitus. 102.B
Pax domini Iesu Christi qualis sit. 108.M
Pax mundi. 109.A
Pacis definitio. Ibidem.
Peccatrix Magdalena locum tutum mundo ostendit. 101.F
Peccata quippe nostra diuina seueritas nequaquam inulta remanere permittit. 110.A
Perturbationes duæ carnis & spiritus. 103.I
Perfectio seruorum dei. 98.I
Petitio nostra, qualis esse debet. 106.K
Petrus magno timore percussus propter immensam humilitatē Iesu Christi. 102.L
Portæ Hierusalem. Ibidem.H
Possibilitas amandi communis est cuilibet. 112.K
Peluis qua vsus est Iesus Christus ad lauandos discipulorum pedes, ecclesia interpretatur. 102.I
Potentia nulla deum turbare potest. 101.D
Prædestinationis nonnulla declaratio. 106.A
Prælati qui cathedram regiminis tenent, videat vnusquisque, si exemplum Iesu Christi tenent. 103.E
Paradisus dei verus quis. 97.G
Potentia Christi in vultum igneum in vendentes & ementes in templo consideranda est. 101.D
Probatio dilectionis est exhibitio operis. 207.A
Prodigus filius. 99.L
Propter omnia quæ occurrunt nobis dimittimus deum, & idcirco omnia dimittunt nos. 98.A
Proximus noster qualiter diligendus sit. 105.E
Proximos nostros cùm diligimus sicut nos. 112.M

Q

Qui vias beatæ Mariæ virginis insectatus fuerit non ambulabit in tenebris, sed lumen vitæ inueniet. 97.I
Qui non fleuit quando erat tempus flendi, æterno luctu lugebit, sed sine fructu. 98.E
Quicquid filius dei habet per naturā, filiꝰ hōis habet per gratiā. 104.K

R

Religionis erga deum commendatio. 113.G

S

Sacerdotes mali Iudæ Scharioti comparantur. 103.G
Sapientia sola vincit malitiam. 98.I
Scala Iacob. 99.B
Scala Iacob, exponitur. 105.C
Schariotis à vico vnde ortus est, alio nomine marmoris siue mala mors. 102.E
Semita charitatis est non solum diligentem diligere, sed etiam odientem non minus quam seipsum, sed sicut seipsum. 113.M
Senes stupēt, iuuenes Iesum in ætate xij. annorū admirantur. 100.A
Sermo quem audistis non est meus, exponitur. 108.E.F
Simon dicitur obediens. 102.B
Si ego laui pedes vestros, perpulcha expositio. 103.E
Sperare sine meritis non spes, sed præsumptio dici debet. 102.D
Spiritus sanctus visitans miseram animam septiformem gratiam suam infundit. 98.H
Spiritus sanctus in anima septiformem beatitudinem ædificat per spiritum timoris, faciens beatos pauperes spiritu. Ibidem.I
Spiritus Christi odit amatorem mundi. 107.C
Ita vult amari vt nihil aliud præter ipsum ametur. Ibidem.
Stadium nostrum est obseruantia dei. 112.F
Stadij finis nostri est charitas. Ibidem.
Subtractio cibi & potus corpori nostro ferit cupidinis arcus, optimum remedium omnibus. 112.A

T

Talis studeas viuere qualis affectas in extremo iudicio inueniri. 114.E
Thomas qui dicitur Didimus, id est dubius vel dubitās. 106.D
Totus homo sibi displicere debet, vt summo deo placere possit. 98.B
Tradere dominū, vēdere d. vēdit dominū qui à se illum alienat. 102.F
Turtur auis castissima & soliuaga. 100.L
Tutius est audire quam dicere, erudiri quàm erudire. 114.C

V

Verba domini quàm dulcia sint diligentibus illum. 108.I
Veritas non sine periculo prædicatur. 103.B
Væ homini est & erit, quia quæ sunt mundi mundo reddit, quæ vero dei sunt deo non reddit. 98.C
Via peccatorum quare prosperatur. 101.B
Vigor naturæ conseruandus est in assumendis alimentis, & non est sequendus appetitus illecebrosæ gulæ. 110.M
Vinea domini vniuersalis ecclesia, viola humilitatis. 97.G
Virtutes quatuor cardinales. 100.I
Vterū virginis Mariæ velut templū Dei viui mūdus veneratur. 97.F
Viris spiritualibus quæ maxime congruunt. 101.I
Vitæ solitariæ commendatio. 113.G
Viuo & vos viuetis sic exponitur. 107.G
Vtilitas propria proximorū vtilitati aliquādo postponenda est. 112.K

INDEX CAPITVLORVM.

Deprecatio & laus elegātissima ad gloriosā beatā virginē. 97
De miseria humana, sermo. Ibidem.
De pugna spirituali, sermo. iij. 98
Ex regula beati patris Benedicti de humilitate. 99
Gradus duodecim humilitatis. Ibidem.
Homilia infra octauam Epiphaniæ. 99
Prologus sermonum in cœna domini. 101
Sermo secundus in cœna domini. 102
Sermo tertius in cœna domini. 104
Sermo quartus in cœna domini. 104
Sermo quintus in cœna domini. 105
Sermo sextus in cœna domini. Ibidem.
Sermo septimus in cœna domini. 106
Sermo octauus in cœna domini. Ibidem.
Sermo nonus in cœna domini. 107
Sermo decimus in cœna domini. 108
Sermo vndecimus in cœna domini. 110
Sermo duodecimus in cœna domini. 111
Sermo decimustertius in cœna domini. 112
Sermo decimusquartus & decimusquintus in cœna domini. Ibidem.
Sermo deuotissimus in parasceue. 113
Epistola ad quendam. Ibidem.
Meditatio deuotissima super Salue regina. 114
De vndecim oneribus, sermo. 115

FINIS.

INDEX QVATERNIONVM.

a b c d Omnes quaterniones præter d quinternionem
a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP.
aaa bbb ccc ddd.
Omnes sunt quaterniones præter PP. duernionem & ddd quinternionem.

FRATER FRANCISCVS MAVROY Clareuallensis, ad lectorem epigramma.

Mystica de sanctis excerpere sensa libellis,
Qui cupis, & sensus noscere præcipuos:
Quos sacra cõsueuit scriptura tenere secretos
Nec nisi diuinis enucleare viris:
Huc tentans celeri velox accurrere gressu,
Comperies subito talia quæque tibi
Si quoque de clara dubitans virtute, moueris
Vt tete solides: en tibi consilium.
Consule Bernardum. Bernardus, quæ dubitasti
Certa tibi tradit, si sua scripta legis.
Nam latebrosa nimis, & quæ fuscata videntur,
Aut digesta minus, clarificare solet.
Hunc tibi præstituas certis quandoque diebus
Optimè voluendum: tunc tibi proficies.
Quicquid enim dicas, est is, cui nemo secundus
Vita, doctrina, relligione, modo.
Eloquio pollet, pollet pietate, sagaci
Non minus ingenio, simplicitate magis.
Fœlices nimium, quos sancti corpus honorat
Clareuallenses, si bene perspiciant.
Illic quæ tractas spirante volumina sancto
Numina conflauit maximus ille pater.
Hos tu præseruans duris Bernarde periclis
Fac vera maneant relligione viri.
Fac nullæ moueant horum præcordia lites,
Omnia corrumpat iurgia, verus amor.
Fac sua contineant cum casta corpora mente:
Contemnántque leues orbis inanis opes.
Ad te iam rediens ô lector, quæso sequenti
Nostro non segnis credito consilio.
Bernardum crebro legites: sempérque profunda
Mente notes sancti dogmata sancta viri.

EPIGRAMMA AD LIBRVM.

I Nunc, & tandem totum Bernarde per orbem
Protinus exilias: ne tua fama cadat.
Diuinásque tuis sermonibus exprime leges:
Crimina fac homines deseruisse velint.
Vade precor, cunctis Bernarde legare suauis:
Flecte ad virtutes pectora dura pias.
Tu quemcunque iuuat sanctos cognoscere patres:
Bernardum relegas inclyta scripta colens.
Frigida iamdudum feruescet amore voluntas:
Et mens doctrinæ dulcia mella feret.

EPIGRAMMA IOANNIS EGIDII Nucerien. ad Librum.

I Pede præcipiti totum Bernarde, per orbem.
Horret adire tuos lingua canina libros.
Hæc tua magnificas monumenta ferantur in vrbes
Ne pereat turpi candida fama situ.
Postulat hoc grauium prudentia clara virorum:
Quos trahit ad superos mens generosa lares.

CARMEN EVCOMIASTICVM IN VITAM & obitum. B. Bernardi Clareuallensis cœnobii primi Abbatis, ex. viii. fastorũ de diebus sacris. F. Baptistæ Mantuani ordinis Carmelitani facilè Antistitis depromptum.

BErnardi lux festa venit celeberrima Belgis.
Belga fuit, sex germanos vnámque sororem
Traxit ad obsequium Christi. Deus omnibus vnum
Inspirauit opus, vitæ genus omnibus vnum.
Mater adhuc prægnans vidit per somnia, crebris
Se gestare vtero catulum latratibus acrem.
Sic Deus ostendit, venturi qualia partus
Ora, & corda forent, contra genus omne malorum.
Ipse pudicitiam coluit, muliebria passus
Bella tamen Iuuenis, roseo quia candidus ore,
Corda paroxysmis grauibus torquebat, & igne
Quo Venus accendit teneras incesta medullas.
Cum peteret Celtas, & nox iam pallida Cœlum
Clauderet, hospitium subiit: temeraria noctu
Hospita sopito Iuueni petulanter adhæsit
Admouítque latus lateri, scelus ille repente
Horruit, & magno sociis clamore vocatis
Nequitiam facto vicit terrore furentem.
Ingens forma malum, quo nulla nocentior herba
Per iuga Thessaliæ legitur, per Phasidis arua. γνώμη ex collatione.
Tradidit ingenium sacris sermonibus, omne
Quod docuit Christus, quod prædixere Prophetæ,
Quod didicit Moses panchæo in vertice, secum
Aßiduè meditans sine præceptoribus vllis
Sciuit, & idcirco syluas habuisse magistras
Se dicebat, inops vixit: sed munda volebat
Vestimenta, situm damnans, sordémque perosus.
Id curæ quod vulgus habet pro corpore, solam
Transtulit ad mentem vitiorum acerrimus hostis.
Si populis certamen erat, discordia regnis
Bernardus pacator erat. legatus ad vrbes
Ibat, & ad reges odium fracturus, & iram
Munere fungentem tali videre Alemani,
Videre Insubres quondam, videre Aquitani.
Si quando in dubiis nutabant pectora rebus,
Ipse erat interpres ducens mortalia corda
De tenebris ad lumen, vti solet ignea lampas ὁμοίωσις
Longinqua de turre micans adducere noctu
Turbine iactatos secura ad littora nautas.
Prodigiis, quot vix numero comprehendere fas est
Claruit: occultas hominum cognoscere curas,
Pellere auernales genios, curare iacentes
In languore potens, ideóque impleuerat orbem
Fama viri, noménque volans peregrina per ora.
Sexdecies fundasse decem Cistertia tecta
Dicitur, vnius valuit prudentia tantum. Bernardus auctor cœnobiorũ sui ordinis. 160.
Sacra igitur meritis huius vigesima tanti
Est Aurora patris, qua sese in summa recepit
Limina supremi quod continet omnia, Cœli.

DIVI BERNARDI CLARAEuallensis cœnobij abbatis primi sermonum opus.

De aduentu domini, & sex circunstantiis eius, Sermo primus.

HODIE FRATRES CElebramus aduẽtus initium: cuius vtique sicut & cęterarum solennitatum nomen quidem celebre satis, & notum mundo, sed ratio nominis fortè non ita. Infœlices enim filij Adam, omissis veris & salutaribus studiis, caduca potius & transitoria quærunt. Quibus assimilabimus homines generationis huius: aut quibus comparabimus illos quos videmus à terrenis & corporalibus consolationibus auelli separaríque non posse? Profectò similes sunt his, qui submersi periclitantur in aquis. Nimirum videas eos tenentes tenere: nec vlla ratione deserere quod primum occurrerit manibus, quicquid sit il-
B lud, licet tale sit aliquid quod omnino prodesse non possit: vt sunt radices herbarum, cæteráque similia. Nam & si qui ad eos fortè veniant vt subueniant, nonnunquam solent apprehensos inuoluere secum: adeo vt iam nec sibi, nec illis auxilium ferre præualeant. Sic pereunt in hoc mari magno & spacioso: sic pereunt miseri, dum peritura sectantes omittunt solida: quibus apprehensis emergere & saluare possent animas
Ioan. 8. suas. Neque enim de vanitate, sed de veritate dicitur: Co-
Mat. 11. gnoscetis eam & liberabit vos. Vos igitur fratres quibus tanquam paruulis reuelat deus, quæ abscondita sunt à sapientibus & prudentibus, circa ea quæ verè salutaria sunt sedula cogitatione versamini, & diligenter pensate rationem aduẽtus huius, quærentes nimirum quis sit qui veniat, vnde, quo, ad quid, quando, & qua. Laudabilis sine dubio curiositas ista est & salubris: neque enim tam deuote Ecclesia vniuersa pręsentem celebraret aduentum, nisi lateret in eo magnum aliquod sacramentum. Primo igitur loco cum Apostolo stupẽte & admirãte, intuemini & vos quantus sit iste qui ingredi-
Luc. 1. tur: ipse enim est secundum Gabrielis testimonium altissimi filius, ac proinde coaltissimus ipse. Neque enim fas est dei filium degenerem suspicari: sed æqualis fateri necesse est altitudinis & eiusdem penitus dignitatis. Nam & filios principum principes, & filios regum reges esse quis nesciat? Verũtamen quid sibi vult quod è tribus personis quas in summa
C trinitate credimus, confitemur, & adoramus, non pater, non spiritus sanctus aduenit, sed filius? Minime quidem ego id factum arbitror sine causa. Sed quis cognouit sensum domini:
Rom. 11. aut quis consiliarius eius fuit? Neque enim sine altissimo trinitatis consilio factum est vt filius aduenire. Et si cõsideramus exilij nostri causam: fortassis aduertere possumus vel ex parte, quàm congruum fuerit à filio nos maxime liberari. Lucifer enim ille qui mane oriebatur, pro eo quòd altissimi similitudinem vsurpare tentauit, & rapinam arbitratus est esse se æqualem deo (quod vtique filij est) præcipitatus ilico cor-
Rom. 12. ruit, quoniam zelauit pro filio pater, & opere dixisse vide-
Luc. 10. tur. Mihi vindictam & ego retribuam. Continuo videbam Sathanam tanquam fulgur cadentem de cœlo. Quid tu igitur superbis terra & cinis? Si superbiẽtibus angelis deus non pepercit: quanto magis tibi putredo & vermis? Nihil ille fecit, nihil operatus est, tãquam cogitauit superbiam, & in mo-
Ioan. 8. mento, in ictu oculi irreparabiliter præcipitatus est: quia iu-
Luc. 10. xta euangelistam, In veritate non stetit. Fugite superbiã fratres mei (quæso) multum fugite. Initiũ omnis peccati superbia: quæ tam velociter ipsum quoque syderibus cunctis clarius micantem æterna caligine obtenebrauit Luciferum: quæ non modo angelum, sed angelorũ primum in diabolum cõmutauit. Vnde & protinus inuidens homini, quam conceperat in semetipso, in eo peperit iniquitatem: suadẽs vt lignum vetitum gustans fieret sicut deus, sciens bonum & malum.

Quid enim polliceris, quid promittis miser: cum filius altissimi scientiæ clauem habeat: imo & ipse sit clauis Dauid, qui Apo. 3.
claudit & nemo aperit? in eo sunt omnes thesauri sapientiæ Colo. 2.
& scientiæ absconditi: tũne eos vt homini præstes, inique furaberis? Videtis quia vere iuxta domini sententiam: mendax iste est, & pater eius. Nam & mendax fuit dicẽs: Similis ero Ioan. 8.
altissimo, & mendacij pater cum in hominẽ quoque venena Esa. 14.
tum suæ falsitatis seminarium effudit, dicens: Eritis sicut dij. Gene. 3.
Tu quoque ô homo, si vides furem curris cum eo? Audistis Psal. 49.
fratres quid hac nocte lectum est in Esaia dicente domino. Principes tui infideles: vel (vt alia trãslatio habet) inobedien- Esa. 1.
tes, socij furum. Reuera enim principes nostri Adam & Eua principia nostræ propaginis, inobediẽtes & socij furum: qui quod filij dei est, serpentis imo diaboli per serpentem consilio subripere tentant. Nec dissimulat iniuriam filij pater (pa- E
ter enim diligit filium,) sed continuo & in ipsum hominem vindictam retribuit, & aggrauat super nos manum suam. Omnes enim in Adã peccauimus, & in eo sententiam dãnationis accepimus omnes. Quid agat filius vidẽs pro se zelare patrem, & nulli penitus parcere creaturæ? Ecce, inquit, occasione mei creaturas suas pater amittit, altitudinem meam primus angelus affectauit, & populum qui sibi crederet habuit: sed continuo patris zelus grauiter vindicauit in illum, percutiẽs eum pariter cum omnibus suis plaga incurabili, castigatione crudeli. Scientiã quoque quæ nihilominus mea est, surripere homo voluit: & ne illi quidem misertus est, nec pepercit oculus eius. Nunquid de bobus cura est deo? Duas tãtum 1. Cor. 9.
fecerat nobiles creaturas rationis participes, capaces beatitudinis, angelum videlicet atque hominem: sed ecce propter me angelos perdidit multos, homines vniuersos. Ergo vt sciãt quia & ego diligo patrem: per me recipiat quos quodãmodo propter me amisisse videtur. Si propter me tempestas Ionæ 1.
hæc orta est (ait Ionas) tollite me, & mittite in mare. Omnes inuidẽt mihi. Ecce venio & talem eis exhibeo memetipsum, vt quisquis inuidere voluerit, quisquis gestierit imitari, fiat ei æmulatio ista in bonum. Noui tamen in affectum malitiæ & nequitiæ transisse angelos desertores, nec ex ignorãtia aliqua seu infirmitate peccasse, ideóque perire necesse est pœnitere nolẽtes. Patris enim amor, & honor regis iudicium dili- F
git. Propter hoc enim & ipse creauit homines ab initio, qui supplerent locum illum, & ruinas Hierusalem restaurarent. Sciebat enim nullam angelis patere redeundi viam. Nempe
nouit superbiam Moab quod superbus est valde: & superbia Esa. 16.
eius pœnitentiæ remedium non admittit, ac per hoc nec veniæ. At vero hominis vice nullam postea cõdidit creaturam, innuens ex hoc ipso redimendum adhuc hominem: quippe quem supplantauit aliena malitia: ideoque prodesse ei potest charitas aliena. Ita domine obsecro, complaceat tibi vt eruas me: quoniam ego infirmus sum. Quoniam de terra
mea furtim sublatus sum, & hic innocẽs in lacum missus sum. Gen. 40.
Non penitus quidem innocens: sed quantum ad eum qui me seduxit, innocens aliquatenus. Mendacium mihi persuasum est domine: veniat veritas vt possit falsitas deprehendi, & cognoscam veritatem, & veritas liberabit me: si tamen deprehensæ falsitati penitus renunciauero, & cognitæ adhæsero veritati. Alioquin non humana erit tentatio, nec humanum peccatum: sed obstinatio diabolica. Nam perseuerare in malo diabolicum est: & digni sunt perire cum illo quicunque in similitudinem eius permanent in peccato. Ecce fratres audistis quis sit qui veniat: considerate iam vnde veniat, & quo. Venit vtique de corde dei patris in vterum virginis matris: venit à summo cœlo in inferiores partes terræ. Quid ergo? Nónne & nobis in terra est cõuersandum? Est, si tamen in ea

G perstitit ille. Vbi enim bene erit sine illo, aut vbi male esse
Psal.77. poterit cum illo? Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea deus in æternum.
Psal.22. Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, nō timebo mala, si tamen tu mecum es. Nunc autem vt video & ad terras, & ad ipsum quoque descendis infernum: non tanquā vinctus, sed tanquam inter mortuos liber: sicut lux quæ in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Vnde nec relinquitur anima in inferno, nec sanctum corpus in terra videt corruptionem. Christus enim qui descendit, ipse est & qui ascendit vt adimpleret omnia, de quo scriptum est. Qui
Act.10. pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à dia-
Psal.18. bolo. Et alibi: Exultauit vt gigas ad currendam viam, à summo cœlo egresio eius, & occursus eius vsq; ad summū eius.
Col.3. Merito proinde clamat apostolus dicens: Quæ sursum sunt quęrite vbi Christus est in dextera dei sedens. Incassum laboraret erigere corda nostra, nisi collocatum in cœlis salutis nostræ doceret auctorem. Sed videamus iam quæ sequuntur. Nam & si materia quidē copiosa inuenitur & vberrima valde, sed angustia temporis tantam sermonis longitudinem nō admittit. Considerantibus ergo quis veniat, magna omnino & ineffabilis maiestas innotuit. Suspicientibus vnde veniat, grandis planè patuit via, secundum eius testimoniū qui pro-
Esa.30. phetico pręuentus spiritu, Ecce, inquit nomen domini venit
H de longinquo. Porro quo veniat intuētibus, apparuit inæstimabilis dignatio & penitus inexcogitabilis, quod in carceris huius horrorem, tanta descendere dignata est celsitudo. Iam quis dubitet magnum aliquid in causa fuisse, vt maiestas tanta de tam longinquo, in locum tam indignum descendere dignaretur? Plane magnū aliquid, quia misericordia magna, quia miseratio multa, quia charitas copiosa. Ad quid enim venisse credēdus est? Hoc nanq; est, quod iuxta propositū ordinem oporteat iam perscrutati. Nec sane laborandum est in hac parte, cū manifeste aduentus eius causam, & verba ipsius & opera clament. Ad quęrendam quippe ouem centesimam quæ errauerat de montibus properauit, & vt confiteātur manifestius domino misericordię eius, & mirabilia eius filiis hominum, propter nos venit. Mira quærentis dei dignatio, magna dignitas hominis sic quæsiti. In qua si gloriari voluerit, non erit insipiens: non quod aliquid esse videatur tāquam à seipso, sed quod tāti eum fecerit ipse qui fecit. Omnes enim diuitiæ, omnis gloria mundi, & quicquid in eo cōcupiscitur, minus est ad hāc gloriam: imo nec est aliquid in cōparatione
Iob 7. eius. Domine quid est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuū? Attamen velim nosse quid sibi voluerit quod ad nos venit ille, aut quare non magis iuimus nos ad illum? Nostra enim erat necessitas, sed nec est consuetudo diuitum vt ad pauperes veniant, nec si pręstare voluerint. Ita
I est fratres, nos magis ad eum venire dignum fuit, sed duplex
1.Tim.16. erat impedimentum. Nam & caligabant oculi nostri. Ille verò lucem habitat inaccessibilem, & iacentes paralytici in grabato, diuinam illam non poteramus attingere celsitudinem. propterea benignissimus saluator & medicus animarū descendit ab altitudine sua, & claritatem suā infirmis oculis tē-
Esa.19. perauit. Induit se laterna quadā illo vtique glorioso & ab omni labe purissimo corpore quod suscepit. Hæc est enim illa leuissimā planè & pręfulgida nubes, supra quam ascensurum eum propheta prædixerat, vt descēderet in Ægyptum. Tempus est iam ipsum quoque considerare tempus, quo saluator aduenit. Venit enim (quod & vos credimus non latere) non in initio nec in medio temporis, sed in fine. Nec incōgrue factum est, sed vere sapienter disposuit sapientia, vt cum magis esset necessarium tunc primo ferret auxilium, pronos ad ingratitudinem Adæ filios non ignorans. Verè enim aduesperascebat, & inclinata erat iā dies, recesserat paulominus sol iustitiæ: ita vt exiguus nimis splendor eius aut calor esset in terris. Nam & lux diuinæ notitiæ parua admodum erat, & abundante iniquitate feruor refrigerauat charitatis. Iā non apparebat angelus, nō loquebatur propheta, cessābāt velut desperatione victi, prę nimia vtique duritia hominū & obstinatione: at ego (ait filius) tunc dixi, ecce venio. Sic sic dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu iter perageret, omnipotens sermo tuus domine à regalibus sedibus venit. Quod & apostolus innuens aiebat: Quando venit ple- K
nitudo temporis, misit deus filiū suum. Nimirum plenitudo Galat.4.
& abundantia temporalium, obliuionem & inopiam fecerat æternorum. Opportune ergo tunc aduenit ęternitas, quando magis temporalitas præualebat. Nam vt cætera sileam, ipsa quoque pax temporalis illo in tēpore tanta fuit, vt ad hominis vnius edictum describeretur vniuersus orbis. Habetis iam & personam veniētis, & locum: vtrumq; id est, à quo & ad quem venit: causam quoque & tempus nō ignoratis. Vnū restat, via scilicet per quam venit, & hęc quoq; diligenter requirenda: vt possimus (sicut dignū est) ei occurrere. Veruntamen sicut ad operandam salutem in medio terræ, venit semel in carne visibilis: ita quotidie ad saluandas animas singulorum in spiritu venit & inuisibilis, sicut scriptum est: Spiri- Thren.4.
tus ante faciem nostram Christus dominus. Et vt noueris occultum esse spiritualem hunc aduentū, In vmbra eius, inquit, viuemus inter gētes. Propterea dignum est vt si nō valet infirmus in occursum tanti medici procedere longius, saltē conetur erigere caput & aliquatenus assurgere veniēti. Non te oportet ô homo maria trāsfretare, nō penetrare nubes, non transalpinare necesse est. Non grandis inquam, tibi ostenditur via, vsq; ad temetipsum occurre deo tuo: prope est enim verbum in ore tuo & in corde tuo. Vsque ad cordis cōpunctionē & oris cōfessionē occurre, vt saltē exeas de sterquilinio miseræ conscientiæ: quoniā indignum est illuc auctorem L
puritatis intrare. Et hæc quidē de eo aduentu dicta sunt, quo singulorū mentes inuisibili dignatur illustrare præsentia. Libet autem & manifesti aduentus viam cōsiderare. Quoniam Prou.3.
viæ eius vię pulchræ, & omnes semitæ eius pacificæ. Ecce in- Cant.2.
quit sponsa: venit is saliēs in montibus, transiliens colles. Venientem vides ô pulchra, sed cubantem videre ante nō pote-
ras. Dixisti enim. Indica mihi quē diligit anima mea, vbi pas- Cant.1.
cas, vbi cubes. Cubās pascit angelos in illas perpetuas æternitates, quos satiat visione æternitatis & immutabilitatis suæ, sed ne ignores te ô pulchra: quoniam mirabilis facta est visio illa ex te, confortata est & nō poteris ad eam. Veruntamē ecce egressus est de loco sancto suo: & qui cubans pascit angelos ipse cœpit: sicq; sanabit nos, & videbitur veniens & pastus, qui cubās & pascens ante videri nō poterat. Ecce venit hic saliēs in montibus transiliēs colles. Mōtes & colles patriarchas & prophetas accipe, & quemadmodum venerit saliēs & trāsiliens in libro generationis lege, Abrahā genuit Isaac: Matth.1.
Isaac genuit Iacob, &c. Ex his montibus prodiit (vt inuenies) radix Iesse, vnde iuxta prophetam: Egressa est virga, & exin-
de flos ascendit, super quem requieuit spiritus septiformis. Esa.11.
Quod manifestius alio in loco aperiens idem propheta. Ec- Esaiæ 7.
ce, inquit, virgo concipiet & pariet filiū, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod interpretatur nobiscum deus. Quem enim prius florē, ipsum deinde Emmanuelem, & quam dixe- M
rat virgam manifestius exprimēs virginē nominauit. Sed necesse est altissimi huius sacramenti cōsiderationem diei alteri reseruari. Digna est enim proprio sermone materia, præsertim quod in longum iam hodiernus sermo processerit.

In aduentu domini, de verbis Esaiæ ad Achaz, Pete tibi signum, vsque Butyrum & mel. Sermo secundus.

AVDIVIMVS suadentem regi Achaz Esaiam, petere Esa.7.
signum à domino, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra. Audiuimus responsionem eius formam quidem habentem pietatis, non virtutem. Propter hoc denique ab eo qui intuetur cor, & cui confitetur hominis cogitatio, meruit reprobari. Non petam, inquit, & Vbi supra.
non tentabo dominum. Elatus erat Achaz fastigio solij regalis astutus humanæ sapiētiæ verbis. Audierat igitur Esaias à domino. Vade, dic vulpi illi, petat sibi signum à domino in profundum. Habet enim vulpes foueam, sed in infernum quoque si descenderit, adest qui comprehendat sapientes in astutia sua. Item. Vade, ait dominus, dic volucri illi, petat sibi signum in excelsum supra. Habet enim volucris nidum: sed & si in cœlum ascenderit, illic est qui superbis resistens propria calcat virtute superborum & sublimium colla. Veruntamē dissimulat ille potestatis excelsæ seu incomprehensibilis profunditatis sapientiæ quærere signum, & proptere-

ca

A rea signum bonitatis & charitatis domui Dauid ipse domi-
nus promittit, vt quos nec potestas nec sapientia terruit, alli-
ciat saltem exhibitio charitatis. Potest tamen in eo quod ait
in profundum inferni, etiam charitas ipsa, qua maiorem ne-
mo habuit, vt in infernum quoque pro amicis moriendo des
cenderet, non immerito designari, vt præcipiatur Achaz vel
in excelsum regnantis expauescere maiestatem, vel descen-
dentis ad infernos amplecti charitatem. Molestus est ergo
non solum hominibus, sed etiam deo, quisquis nec maiesta-
tem cogitat in timore, nec charitatem cum amore medita-
tur. Propter hoc, inquit, dabit dominus ipse vobis signum,
Esa. 7. in quo manifeste & maiestas, & charitas innotescat. Ecce
virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius
Emmanuel, quod interpretatur nobiscum deus. Noli fuge-
re Adam, quia nobiscum deus. Ne timeas ô homo, nec au-
dito dei nomine terrearis: quia nobiscum deus. Nobiscum
carnis similitudine, nobiscum vtilitate. Propter nos venit
tanquam vnus ex nobis similis nobis, passibilis. Denique
Vbi supra. butyrum, inquit, & mel comedet. Ac si dicat, Paruulus erit
Ibidem. & vescetur infantilibus alimentis. Vt sciat, inquit, reproba-
re malum, eligere bonum. Et iam hic bonum & malum
audis, sicut in arbore vetita, sicut in ligno trāsgressionis. Sed
multo melius a primo Adam, secundus iste partitur. Eligens
Psal. 108. enim bonum, malum reprobat, non sicut ille, qui dilexit ma-
B ledictionem, & venit ei, & noluit benedictionem, & elon-
gata est ab eo. Nam & in eo quod præmisit, butyrum & mel
comedet, aduertere poteris paruuli huius electionem. Tan-
tum assit eius gratia, vt quod præstat, vtcunque sentire di-
gne & accommodate ad intelligendum proferre concedat.

Duo sunt in lacte ouis, butyrum & caseus. Butyrum pin-
gue & humidum, caseus econtrà aridus & durus. Bene enim
paruulus noster eligere nouit: qui butyrum comedens, ca-
seum vtique non comedit. Quæ est enim ouis centesima,
Psal. 118. quæ errauit, & in psalmo loquitur: Erraui sicut ouis quæ pe-
Mat. 12. riit? Vtique genus humanum quod benignissimus pastor
quærit, aliis sane nonagintanouem ouibus in montibus de-
relictis. In hac igitur oue duo reperies, naturam dulcem, na-
turam bonam, & bonam valde tanquam butyrum, & pecca-
Vbi supra. ti corruptionem vt caseū. Vide ergo quam optime puer no-
ster elegit, qui naturam nostram sine vlla peccati corruptio-
ne suscepit. Nam de peccatoribus legis, coagulatum est si-
cut lac cor eorum, in quibus vtique lactis puritatem corrupe-
rat fermentum malitiæ coagulum iniquitatis. Sic & apis ha-
bet meliis dulcedinem, habet etiam aculei punctionem. Apis
verò est quæ pascitur inter lilia, quæ florigeram inhabitat
patriam angelorum. Vnde & ad ciuitatem Nazareth, quod
interpretatur flos, aduolauit, & ad suaueolentem perpetuæ
virginitatis florem aduenit, illi insedit, illi adhæsit. Huius
C apis mel & aculeum non ignorat, qui misericordiam ei & iu-
Psal. 100. dicium cum propheta decantat. Attamen ad nos veniens,
solum mel attulit & non aculeum, id est misericordiam, &
Luc. 9. non iudicium, ita vt suadentibus quandoque discipulis vt ci-
uitatem, quæ suscipere eum noluit, præciperet igne consu-
mi, responderit, filium hominis non venisse vt iudicaret, sed
vt saluaret mūdum. Non habebat aculeum apis nostra: quo-
dammodo deposuerat illum, quando tanta indigna patiens
misericordiam exhibebat, & non iudicium. Sed nolite spera-
re in iniquitate, nolite peccare in spe. Habet enim apis no-
stra quandoque assumere aculeum suum, & acriter nimis infi
gere illum in medullas hominum peccatorum. Quoniam pa-
Ioan. 5. ter non iudicat quenquam, sed filio dedit omne iudicium.
Nūc autem paruulus noster butyrum & mel comedit, quā-
do bonum naturæ humanę diuinæ misericordiæ sic vniuit in
semetipso, vt esset homo verus, & peccatū non habens, deus
misericors & iudicium non exhibens. Ex his manifestum
iam arbitror quęnam sit virga de radice Iesse procedens, quis
verò flos super quem requiescit spiritus sanctus. Quoniam
virgo dei genitrix virga est, flos filius eius. Flos itaque filius
virginis, flos candidus & rubicundus, electus ex milibus. Flos
in quem prospicere desiderant angeli, flos ad cuius odorem
reuiuiscunt mortui: & sicut ipse testatur, flos campi est & nō
Cant. 2. horti. Campus enim sine omni humano floret adminiculo,
non seminatus ab aliquo, non defossus sarculo, non impin-
guatus fimo. Sic omnino, sic virginis aluus floruit, sic inuio- D
lata, integra, & casta Mariæ viscera, tanquam pascuæ æterni
viroris, florem protulere: cuius pulchritudo non videat cor-
ruptionem, cuius gloria in perpetuum non marcescat. O vir-
go virga sublimis, in quam sublime verticem sanctum erigis,
vsque ad sedentem in throno, vsque ad dominum maiestatis.
Neque enim id mirum, quoniam in altum mittis radices hu-
militatis. O verè cœlestis planta, preciosior cunctis, sanctior
vniuersis. O verè lignum vitæ, quod solum fuit dignum por-
tare fructum salutis. Deprehensa est maligne serpens versu-
tia tua, nudata est planè falsitas tua. Duo imposueras creato-
ri, mēdacij & inuidiæ infamaueras eum: sed in vtroque con-
uictus es esse mentitus. Siquidem & ab initio moritur cui di-
xeras, nequaquam morieris, & veritas domini manet in æ- Gen. 3.
ternum. Sed & nunc responde si potes quam ei arborem, Psal. 116.
cuius arboris fructum inuidere potuit, qui ne hanc quidem Rom. 8.
virgam electam & fructum sublimem negauit? Etenim qui
proprio filio non pepercit, quomodo non omnia simul cum
illo donauit? Sed iam aduertistis (ni fallor) quoniam virgo
regia ipsa est via per quam saluator aduenit, procedens ex i-
psius vtero tanquam sponsus de thalamo suo. Tenentes ergo
viam quam priore (si meministis) cœpimus inuestigare ser-
mone, studeamus & nos dilectissimi ad ipsum per eam ascen
dere, qui per ipsam ad nos descendit, per eam venire in gra-
tiam ipsius, qui per eam in nostrā miseriam venit. Per te ac-
cessum habeamus ad filium, ô benedicta inuentrix gratiæ, E
genitrix vitæ, mater salutis, vt per te nos suscipiat, qui per te
datus est nobis. Excuset apud ipsum integritas tua culpam
nostræ corruptionis, & humilitas deo grata nostræ veniam
impetret vanitati. Copiosa charitas tua nostrorum cooperiat
multitudinē peccatorum, & fœcunditas gloriosa fœcundita-
tem nobis conferat meritorum. Domina nostra, mediatrix
nostra, aduocata nostra, tuo filio nos reconcilia, tuo filio nos
commēda, tuo nos filio repræsenta. Fac ô benedicta per gra-
tiam quam inuenisti, per prærogatiuā quam meruisti, per mi-
sericordiam quam peperisti: vt qui te mediante fieri digna-
tus est particeps infirmitatis & miserię nostræ, te quoque in-
tercedente particeps faciat nos glorię, & beatitudinis suæ, Ie-
sus Christus filius tuus dominus noster, qui est super omnia
deus benedictus in secula, Amen.

De triplici domini aduentu, & de septem columnis, quas in nobis erigere debemus. Sermo tertius. Vnde supra.

IN ADVENTV domini quem celebramus, si perso-
nam venientis intueor, non capio excellentiam maie-
statis. Si attendo ad quos venerit, dignationis magnitu-
dinem expauesco. Stupent certe angeli de nouo viden- F
tes infra se, quem supra semper adorant, manifeste iam &
ascendentes, & descendentes ad filium hominis. Si consi-
dero propter quid venerit, amplector quoad possum inæsti-
mabilem latitudinem charitatis. Si modum cogito, exal-
tationem agnosco humanæ conditionis. Venit siquidem
vniuersitatis creator, & dominus, venit ad homines, ve-
nit propter homines, venit homo. Sed dicet aliquis. Quo-
modo venisse dicitur, qui semper vbique fuit? Erat qui- Ioan. 1.
dem in mundo, & mundus per ipsum factus est, sed mun-
dus eum non cognouit. Non ergo venit qui aberat, sed ap-
paruit qui latebat. Vnde & humanam, in qua agnosceretur
induit formam: qui nimirum in diuina, lucem habitat inac- 1. Tim. 6.
cessibilem. Nec sane inglorium maiestati apparere in pro-
pria similitudine sua, quam fecerat ab initio: nec indignum
deo, à quibus in substantia sua non poterat agnosci, in ima-
gine exhiberi, vt qui fecerat hominem ad imaginem & si-
militudinem suam, ipse hominibus innotesceret factus ho-
mo. Huius ergo aduentus tantæ maiestatis, tantæ humilita-
tis, tantæ charitatis, tantæ etiam glorificationis nostræ, ab
vniuersa ecclesia semel in anno solēnis memoria celebratur.
Sed vtinam ita semel ageretur, vt semper id quippe dignius.
Quanta enim insaniæ, vt post tanti regis aduentum, aliis
quibuslibet negotiis homines velint seu audeant occupari, &
non magis, omissis omnibus, soli eius cultui vacent, nec in

G eius præſentia cuiuſquã meminerint cæterorũ? Sed nõ om-
Pſal.144. nium eſt quod ait propheta: Memoriam abundantiæ ſuaui-
tatis tuæ eructabunt, ſiquidem nec omnes hæc memoria paſ-
cit. Sane nemo quod non guſtauit, ſed neque quod tantũ gu-
ſtauit eructat. Ructus quippe nõ niſi de plenitudine & ſatie-
tate procedit. Propterea quorum ſecularis eſt mens & vita,
memoriam hanc etſi celebrant, non eructãt: ſine deuotione
& affectione dies iſtos arida quadam conſuetudine obſeruan
tes. Denique quod damnabilius eſt, ipſa quoque inæſtimabi-
lis huius dignationis memoria datur in occaſionem carnis, vt
videas eos tanta ſollicitudine diebus iſtis veſtium gloriam, ci-
borum parare delitias, ac ſi hæc & huiuſmodi quærat in nati-
uitate ſua Chriſtus, & ibi ſuſcipiatur dignius, vbi hæc accura-
Pſal.100. tius exhibentur. Sed ipſum audi dicentem: Superbo oculo &
inſatiabili corde, cum hoc nõ edebam. quid tanta ambitione
veſtes paras in natale meum? Deteſtor ego ſuperbiã, nõ am-
plector. Quid tanta ſollicitudine ciborum copias reponis in
tempus illud? Damno ego carnis delitias, nõ accepto. Planè
inſatiabilis es corde tanta parans, & ex tam longo: nam cor-
pori vtique & pauciora ſufficerent, & quæ poſſent opportu-
nius inueniri. Celebrans ergo aduentum meũ, labiis me ho-
noras, ſed cor tuum longe eſt à me. Non me colis, ſed deus
tuus venter eſt, & gloria in confuſione tibi. Infœlix omnino
qui voluptatem corporis, & ſecularis colit glorię vanitatem.
H Beatus autẽ populus cuius eſt dominus deus eius. Fratres no-
Pſal.143. lite vos æmulari in malignantibus, neque zelaueritis faciẽtes
Pſal.30. iniquitatem. Intelligite magis in nouiſsima eorum, & com-
patimini eis ex animo, & orate pro eis qui præoccupati ſunt
in delicto. Hæc enim faciũt miſeri, quia ignorantiam dei ha-
bent. Nam ſi cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ tanta
aduerſum ſe inſania prouocarent. Nos autẽ dilectiſsimi ex-
cuſationẽ de ignorantia non habemus. Planè noſti eum quiſ-
quis hic es: & ſi dixeris quia nõ noui eum, eris ſimilis ſecula-
ribus, mẽdax. Denique ſi eum non noſti, quis te huc adduxit,
aut quomodo huc veniſti? alioquin quando tibi perſuaderi
poſſet charorum affectibus, corporis voluptatibus, ſeculi va-
nitatibus ſponte abrenunciare & iactare cogitatum tuum in
domino, & omnem ſollicitudinem in eũ proiicere: de quo ni
hil bene, imo tam male conſcientia teſte merueras? Quis tibi,
inquam, perſuadere id poſſet, ſi neſcires quia bonus dominus
ſperãtibus in ſe, animæ quærẽti ipſum, niſi cognouiſſes & tu
quia ſuauis eſt dominus & mitis & multæ miſericordiæ, &
verax? Hæc autẽ vnde noſti niſi quia nõ ſolum ad te, ſed etiã
in te venit? Triplicem enim eius aduentum nouimus, ad ho-
mines, in homines, contra homines. Ad homines quidem in-
differenter, non autem ita in homines aut contra homines.
Sed quia primus & tertius noti ſunt, vtpote manifeſti, de ſe-
Ioan.14. cundo qui ſpiritualis & occultus eſt, ipſum audi dicentem. Si
I quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus dili
get eum, & ad eum veniemus & mãſionem apud eum facie-
mus. Beatus apud quem manſionem facies domine Ieſu. Bea-
tus in quo ſapientia ędificat ſibi domum, excidens columnas
ſeptem: beata anima quæ ſedes eſt ſapientiæ. Quænam eſt il-
Pſal.88. la? Anima vtique iuſti. Merito planè, quia iuſtitia & iudicium
præparatio ſedis tuæ. Quis in vobis eſt fratres, qui deſiderat
in anima ſua ſedem parare Chriſto? Ecce quænam illi ſerica,
quæ tapetia, quod puluinar oporteat præparari. Iuſtitia, in-
quit, & iudiciũ præparatio ſedis tuæ. Iuſtitia virtus eſt, quod
ſuum eſt vnicuique tribuens. Tribue ergo tribus quæ ſua
ſunt. Redde ſuperiori, redde inferiori, redde æquali, cuique
quod debes, & digne celebras aduentum Chriſti, parans ei
in iuſtitia ſedem ſuam. Redde, inquam, reuerentiam prælato
& obediẽtiam, quarum altera cordis, altera corporis eſt. Nec
enim ſufficit exterius obtemperare maioribus noſtris, niſi
ex intimo cordis affectu ſublimiter ſentiamus de eis. Quod
etſi tam manifeſte innotuerit indigna prælati alicuius vita,
vt nihil omnino diſsimulationis nihil excuſationis admittat,
propter eum tamen à quo eſt omnis poteſtas, ipſum quem
modo talẽ nouimus excelſum reputare debemus, nõ pręſen
tibus perſonę meritis, ſed ordinationi diuinę, & dignitati ip-
ſius officij deferẽtes. Sic & fratrib[9] noſtris inter quos viuim[9],
ipſo iure fraternitatis & ſocietatis humanę, conſilij ſumus &
auxilij debitores. Hęc enim volumus, vt & ipſi nobis impen-
dant, conſilium quo erudiatur ignorãtia noſtra, auxilium quo K
iuuetur infirmitas noſtra. Sed fortè erit inter vos qui tacitus
reſpondeat dicens: Quod ego conſilium dabo fratri, cui nec
vnum quidem dicere verbum fas eſt abſque licentia? Quod
ei auxilium impendere eſt, cum nec minimum aliquid agere
liceat abſque obedientia? Ad quod ego: Non deerit certe
quod facias, tantummodo charitas fraterna non deſit. Nul-
lum ego conſilium melius arbitror quàm ſi exemplo tuo fra
trem docere ſtudeas quæ oporteat, quæ non oporteat fieri,
prouocans eum ad meliora, & conſulẽs ei non verbo neque
lingua, ſed opere & veritate. An verò vtilius aut efficacius
auxilium aliquod eſt, quàm vt ores deuotè pro eo, vt nõ diſ-
ſimules redarguere culpas eius: vt nõ modo nullum ei offen-
diculum ponas, ſed & ſollicitus ſis quantum pręuales tanquã
angelus pacis de regno dei ſcandala tollere, & occaſiones
ſcandalorum penitus dimouere? Si talem te fratri auxiliarium
& conſiliarium exhibes, reddis ei quod debes, nec habet vn-
de cauſetur. Porrò ſi cui forte prælatus es, huic ſine dubio te-
neris debitor ſollicitudinis amplioris. Exigit à te & ipſe cu-
ſtodiam & diſciplinam. Cuſtodiam quidem, vt poſsit cauere
peccatum. Diſciplinã verò, vt quod minus cauit, minime ma-
neat impunitum. Quod etſi nemini fratrum præeſſe videris,
habes tamen ſub te cui cuſtodiam hanc & diſciplinam opor-
teat exhiberi. Dico autem corpus tuum, quod ſine dubio re-
gendum accepit ſpiritus tuus. Debes ei cuſtodiam, vt non re- L
gnet in eo peccatum, nec membra tua arma fiant iniquitati.
Debes & diſciplinam, vt dignos faciat pœnitentiæ fructus
caſtigatum, & ſubditum ſeruituti. Longè tamen grauiori
& periculoſiori debito tenentur adſtricti, qui pro multis ani-
mabus reddituri ſunt rationem. Quid ego infœlix, quo me
vertam, ſi tantum theſaurum, ſi precioſum depoſitum iſtud
quod ſibi Chriſtus ſanguine proprio precioſius iudicauit,
contigerit negligentius cuſtodire? Si ſtillantem in cruce do-
mini ſanguinem collegiſſem, eſſetque repoſitus penes me
in vaſe vitreo, quod & portari ſæpius oporteret, quid animi
habiturus eſſem in diſcrimine tanto? Et certe id ſeruandum
accepi, pro quo mercator non inſipiens (ipſa vtique ſapien-
tia) ſanguinem illum dedit. Sed & habeo theſaurum iſtum
in vaſis fictilibus, & quibus multo plura quàm vitreis immi-
nere pericula videantur. Accedit ſanè ad ſollicitudinis cu-
mulum, & pondus timoris, quod cum & meam & proximi
conſcientiam ſeruare neceſſe ſit, neutra mihi ſatis eſt nota.
Vtraque abyſſus eſt imperſcrutabilis, vtraque mihi nox eſt,
& nihilominus exigitur à me vtriuſq; cuſtodia, & clamatur:
Cuſtos qui de nocte, cuſtos qui de nocte: Non eſt mihi di- Eſa.20.
cere cum Cain: Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? ſed eſt Gen.4.
fateri humiliter cum propheta: Quia niſi dominus cuſtodie- Pſal.126.
rit ciuitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. In eo tamen
excuſabilis ego videor, ſi, vt prædixi, debitam exhibeo cuſto- M
diam pariter & diſciplinam. Quod ſi priora quoque quatuor
non defuerint: dico autem erga prælatos reuerentiã, & obe-
dientiam, conſilium & auxilium erga fratres: quod ad iuſti-
tiam pertinet non imparatam ſedem inueniet ſapientia.

Et fortaſsis hæc videantur ſex columnæ, quas excidit in i-
pſa domo quam ædificauit ſibi, & ſeptima quoque quæren-
da eſt, ſi forte & eam nobis notã facere ipſa dignetur. Quid
vero prohibet ſicut ſex in iuſtitia, ſeptimam quoque intelli-
gi in iudicio? Neque enim iuſtitia ſola, ſed iuſtitia, inquit, &
iudiciũ præparatio ſedis tuæ. Deniq; ſi prælatis, & æqualibus, Pſal.87.
& inferiorib[9] reddimus quod oportet, nihilne accipiet deus?
At ei planè quod debet retribuere nemo poteſt, quod tã co-
pioſe acumulauerit ſuper nos miſericordiã ſuam, quòd tam
multa deliquerimus ei, quòd tã fragiles & nihili ſimus, quòd
tam plenus & ſufficiens ille ſibi, & bonorum omnium no-
ſtrorũ non egens. Audiui tamen dicentẽ eum, cui incerta &
occulta ſapientiæ ſuæ reuelauerat, quia Honor regis iudi-
cium diligit. Nihil quod in ſe eſt à nobis exigit amplius, tan- Pſal.98.
tum dicamus iniquitates noſtras, & iuſtificabit nos gratis vt
gratia commendetur. Diligit enim animam quæ in conſpe-
ctu eius & ſine intermiſsione cõſiderat, & ſine ſimulatione
diiudicat ſemetipſam. Idque iudicium non niſi propter nos
à nobis exigit, quia ſi noſmetipſos iudicauerimus, non vti-
que iudicabimur. Propterea ſapiens veretur omnia opera
ſua,

A sua, scrutatur, discutit, & diiudicat vniuersa. Honorat quippe veritatē: qui & se & sua omnia in eo statu quo veritas habet & agnoscit veraciter, & humiliter confitetur. Audi denique
Luc.17. manifestius à te iudicium exigi post iustitiam. Cum feceritis, inquit, omnia quæ præcepta sunt vobis: dicite, serui inutiles sumus. Hæc planè quoad in hominem est digna sedis præparatio domino maiestatis: vt & iustitiæ mādata studeat obseruare, & semper indignum sese & inutilem arbitretur.

In aduentu domini, de duplici aduentu, & pennis deargentatis. Sermo quartus.

DIGNVM est fratres vt tota deuotione domini celebretis aduentum: delectati tanta consolatione, stupefacti tanta dignatione, inflammati tanta dilectione. Nec vero solum cogitetis aduentum quo venit quærere & saluum facere quod perierat: sed & illum nihilominus quo veniet & assumet nos ad seipsum. Vtinā circa hos duos aduentus iugi meditatione versemini: ruminantes in cordibus vestris quantum in priore præstiterit, quantum promiserit in secundo. Vtinam certè dormiatis inter medios cleros. Hæc sunt enim
Cant.2. duo brachia sponsi: inter quæ sponsa dormiens aiebat. Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Nam in sinistra quidem eius (sicut alibi legimus) diuitiæ & gloria: in dextera longiturnitas vitæ. In sinistra eius, inquit, diui-
B tiæ & gloria. Filij Adam genus auarū & ambitiosum audite.
Prouer.3. Quid vobis cum terrenis diuitiis & gloria temporali, quæ nec veræ nec vestræ sunt? Aurum & argentum nónne terra est rubra & alba, quam solus hominum error facit, aut magis reputat preciosam? Denique si vestra sunt hæc, tollite ea vobiscum. Sed homo cum interierit non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius. Veræ ergo diuitiæ non opes sunt, sed virtutes: quas secum conscientia portat, vt imperpetuum diues fiat. De gloria quoque dicit Apo-
2.Cor.1. stolus. Gloria nostra hæc est: testimonium conscientiæ nostræ. Hæc est vtique vera gloria quæ est à spiritu veritatis. Ipse enim spiritus testimoniū perhibet spiritui nostro, quod
Rom.8. filij dei sumus. Gloria vero quam ab inuicem accipiunt qui
Psal.61. gloriam (quæ est à solo deo) non requirunt, vana est. Quoniam vani filij hominum. Insipiens tu qui merces congregas in saccum pertusum: qui thesaurum tuum alieno in ore constituis: ignoras quod arca ista non clauditur nec seras habet? Quanto melius sapiunt qui thesaurum suum ipsi sibi seruāt, aliis non committunt? Verum nunquid semper seruabunt? Nunquid semper abscondent? Veniet cum manifesta erunt abscondita cordis: quæ vero fuerint ostentata non compa-
Matth.25. rebunt. Hinc est quod veniēte domino fatuarum virginum lampades extinguuntur: & qui receperunt mercedem suam à domino nesciuntur. Propterea dico vobis charissimi: vtile
C est abscōdere magis quàm ostentare, si quid habemus boni: sicut & mendici cum eleemosynam petunt, nō preciosas vestes ostēdunt, sed seminuda membra aut vlcera si habuerint, vt citius ad misericordiam vidētis animus inclinetur. Quam
Luc.18. regulam Publicanus ille seruauit multo melius Pharisæo, & ideo descendit iustificatus ab illo, id est præ illo. Tempus est fratres, vt iudicium incipiat à domo dei. Quis finis eorum qui non obediunt Euangelio? Quod iudicium his, qui in hoc iudicio non resurgunt? Quicūque enim iudicari dissimulant eo iudicio quod nunc est: in quo princeps huius mundi eiicitur foras, iudicem expectent: vel magis timeant, à quo cum ipso principe suo foras eiicientur & ipsi. Nos autem si perfecte iudicamur nunc, securi saluatorē expectemus dominum nostrum Iesum Christum: qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Tunc fulgebunt iusti, ita vt videri possint docti pariter & indocti: fulgebunt enim sicut Sol in regno patris eorum. Erit autem claritas solis septempliciter, id est sicut lux septem dierum. Aduenieus enim saluator reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ: si tamen prius fuerit cor reformatum & configuratum humilitati cordis ipsius. Propter
Matth.11. quod & dicebat: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Considera sane in his verbis quoniam humilitas duplex est: altera cognitionis, altera affectionis quæ hic dicitur cordis. Priore cognoscimus quod nihil sumus: & hanc discimus à nobisipsis & ab infirmitate propria. posteriore calca- D
mus gloriam mundi: & hanc ab illo discimus, qui exinaniuit Philip.2.
semetipsum formam serui accipiens: qui etiam quæsitus in regnum, fugit: quæsitus ad tanta probra & ignominiosum supplicium crucis, sponte obtulit semetipsum. Sint ergo (si dormire volumus inter medios cleros, id est duos aduentus) pennæ nostræ deargentatæ: vt illam scilicet virtutum formam teneamus, quam verbo & exemplo commendauit Christus præsens in carne. In argento siquidem non incongrue intelligitur humanitas eius, sicut in auro diuinitas. Omnis itaque virtus nostra tam longe est à vera virtute, quam longe est ab ea forma: & omnis penna nostra ad nihilum valet, si non fuerit deargentata. Magna quædam penna est paupertatis: qua tam cito volatur in regnum cœlorum. Nam in aliis virtutibus quæ sequuntur, promissio futuro tempore in-
dicatur: paupertati non tam promittitur, quam datur. Vn- Matth.5.
de & præsenti tempore enuntiatum est: quoniam ipsorum est regnum cœlorum: cum in cæteris dicatur: hæreditabunt, consolabuntur, & similia. Videmus autem pauperes aliquos, qui si veram haberent paupertatem, non adeo pusillanimes inuenirentur & tristes: vtpote reges, & reges cœli. Sed hi sunt qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto vt nihil eis desit: & sic diligunt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur. Sunt & alij mites, sed quandiu nihil dicitur vel agitur nisi pro eorum arbitrio. Patebit autem quàm longe sint
à vera mansuetudine, si leuis oriatur occasio. Hæc mansue- E
tudo quomodo hæreditabit, quæ ante hæreditatem deficit? Alios quoque lugentes video, sed si de corde procederent illæ lachrymæ, non tam facilè ilico soluerentur in risum. Nunc autem cum abundātius ociosa verba & scurrilia profluāt quam prius lachrymæ: lachrymas huiusmodi de his esse non arbitror, quibus consolatio diuina promittitur, quandoquidem post illas tam facile consolatio vilis admittitur. Alij tam vehementer contra aliorum delicta zelantur, vt videri possent esurire & sitire iustitiam, si esset apud eos de suis quoque peccatis idem iudicium: sed nunc pondus & pōdus vtrunque abominatio est apud deum. Nam contra alios tam impudenter quàm inaniter æstuāt: semetipsos tam insipienter quàm inutiliter palpāt. Sunt alij misericordes de his quæ ad ipsos non pertinent, qui scandalizantur si non datur omnibus abundanter: sic tamen vt ipsi ne in modico quidem grauentur. Qui si misericordes essent, de suo facere deberent misericordiam: si non possent de terrena substantia, de voluntate bona darent his qui fortè contra eos peccare viderentur, indulgentiam: darent dulce signum, verbum bonum: quod est super datum optimum: vt eorum mētes ad pœnitentiam prouocarent. Denique & his & omnibus quos in peccato esse cognoscerent, compassionem impenderent & orationem. Alioquin misericordia eorum nul- F
la est, & misericordiam consequuntur nullam. Item sunt qui peccata sua sic confitētur, vt videri possent ex desiderio mundandi cordis id agere (omnia enim in confessione lauantur) nisi quod ea quæ ipsi sponte dicunt aliis, ab aliis patienter audire non possunt. Qui si vere mundari desiderarent, vt videntur, non irritarentur, sed haberent eis gratiam, qui suas illis maculas demonstrarent. Sunt & alij qui si viderint quempiam vel leuiter scandalizatū, valde solliciti sunt quomodo eum in pacē reducere possint, & viderētur pacifici, nisi quod eorum commotio si forte quicquam cōtra eos factum dictúmve videbitur, tardius vniuersis poterit, difficiliúsque sedari. Qui nimirum si vere pacem diligerent, haud dubium quin eam quærerent sibiipsis. Deargentemus ergo pēnas nostras in Christi cōuersatione, sicut & martyres sancti lauerūt stolas suas in eius passione. Imitemur quoad possumus eum qui sic dilexit paupertatē, vt quamuis in eius manu essent fines terræ, tamen non habuit vbi caput reclinaret: ita vt discipulos adhærentes ei, legamus fame compulsos spicas manibus confricasse, cum per sata transirent: quique tanquam ouis ad occasionē ductus est: & sicut agnus corā tondente se obmutuit, & non aperuit os suū: quem & super Lazarum & super ciuitatē fleuisse, & in orationibus pernoctasse legimus: risisse verò aut iocasse nusquā: qui sic esuriuit iustitiam, vt cum propria nō haberet, tantam pro peccatis no-

G stris à seipso exegit satisfactionem. Vnde in cruce nihil aliud
quàm iustitiam sitiebat: qui pro inimicis mori non dubitauit,
& orauit pro crucifixoribus suis, qui peccatum non fecit: &
imposita sibi ab aliis patienter audiuit, qui pro reconciliandis
sibi peccatoribus tanta sustinuit.

De medio aduentu & triplici innouatione.
Sermo quintus, vnde supra.

DIXIMVS nuper his qui deargentauerunt pennas suas,
dormiendum inter medios cleros duos significãtes ad-
uentus, sed vbi sit dormiendum non diximus. Tertius enim
quidam aduentus est medius inter illos: in quo delectabiliter
dormiunt qui eum norunt. Illi enim duo manifesti sunt, sed
non iste. In priore quidem in terris visus, & cum hominibus
conuersatus est: quando (sicut ipse testatur) & viderunt &
Baruc 3. oderunt. In posteriore vero videbit omnis caro salutare dei
Ioann.15. nostri. Et videbunt in quem transfixerunt. Medius occultus
Luc.3. est in quo soli eum in seipsis vident electi, & saluæ fiunt ani-
Ioan.9. mæ eorum. In primo ergo venit in carne & infirmitate, in
hoc medio in spiritu & virtute, in vltimo in gloria & maie-
Psal.23. state. Per virtutem enim peruenitur ad gloriam. Quia do-
minus virtutum ipse est rex gloriæ. Et item alibi ait idem
Psal.62. propheta: Vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.
Aduentus siquidem iste medius, via quædam est, per quam
H à primo veniatur ad vltimũ. In primo Christus fuit redẽptio
nostra, in vltimo apparebit vita nostra. In isto vt dormiamus
inter medios cleros, requies est & consolatio nostra. Sed ne
cui forte inuentitia videantur, quæ de hoc aduentu medio
Ioan.14. dicimus: ipsum audite. Si quis diligit me, inquit, sermones
meos seruabit: & pater meus diliget eũ: & ad eũ veniemus.
Eccl.15. Sed quid est si quis diligit me sermones meos seruabit? Legi
enim alibi. Qui timet Deũ, faciet bona: sed plus aliquid dictũ
sentio de diligente, quia sermones dei seruabit. Vbi ergo ser-
Psal.118. uandi sunt? Haud dubiũ quin in corde: sicut ait propheta: In
corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccẽ tibi. Sed quo-
modo in corde seruandi? An sufficit sola eos seruare memo-
1.Cor.8. ria? At vero sic seruati dicet Apostolus: Quoniã sciẽtia inflat.
Denique & memoriam facile delet obliuio. Sic serua sermo-
nem dei, quomodo melius seruare potes cibum corporis tui.
Nam & ille panis viuus est, & cibus mẽtis. Panis terrenus dũ
in arca est, potest à fure tolli, potest à mure corrodi, potest
vetustate corrumpi. Vbi vero comederis illum: quid horum
Luc.11. timeas? Hoc modo custodi verbũ dei: Beati enim qui custo-
diunt illud. Ergo traiiciatur in viscera quædã animæ tuæ: trã-
seat in affectiones tuas & in mores tuos. Comede bonum, &
delectabitur in crassitudine anima tua. Ne obliuiscaris come
dere panẽ tuũ, ne exarescat cor tuũ, sed adipe & pinguedine
repleatur anima tua. Si sic verbum dei seruaueris, haud du-
I bium quin ab eo serueris. Veniet enim filius ad te cum patre,
veniet propheta magnus qui renouabit Hierusalẽ, & ille no-
ua faciet omnia. Hoc enim facit hic aduẽtus: vt sicut portaui-
mus imaginem terreni, sic portemus & imaginẽ cœlestis. Si-
cut fuit vetus Adam effusus per totum hominem & totũ oc-
cupauit, ita modo totum obtineat Christus qui totũ creauit,
totũ redemit, totũ & glorificabit, quíque totum hominem
saluum fecit in sabbato. Erat in nobis aliquãdo vetus homo,
præuaricator ille erat in nobis, tã in manu quàm in ore & in
corde. In manu dupliciter, per facinus & flagitiũ. In ore simi-
liter, per arrogantiã & detractionẽ. In corde quoque per de-
sideria carnis, & desideria gloriæ tẽporalis. Nunc autẽ si qua
noua creatura in ipso, vetera transierunt, & cõtra facinus in
manu, innocentia, contra flagitium, continentia est. In ore
contra arrogantiam verbum confessionis: contra detractio-
nem verbũ ædificationis, vt recedãt vetera de ore nostro. In
corde vero contra carnis desideria charitas, humilitas contra
gloriam temporalem. Et vide si non in his tribus Christũ dei
verbum recipiãt singuli electorum, quibus dictum est: Pone
Can.8. me signaculum super brachium tuum: signũ super cor tuum.
Rom.10. Et alibi, Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo.

De triplici aduentu & carnis resurrectione,
Sermo sextus, vnde supra.

VOLO vos fratres non ignorare tempus visitationis ve-
stræ, sed ne illud quidem quid hoc tempore visitetur in
vobis. Animabus enim hoc tempus est non corporibus assi- K
gnatum, quod videlicet longe dignior anima corpore, priorẽ
sibi sollicitudinẽ naturali vendicet dignitate. Sed & prior re-
paranda est, quam cõstat corruisse priorem. Anima siquidem
corrupta in culpam, fecit vt corpus quoque corrũperetur in
pœnam. Denique si Christi mẽbra volumus inueniri, sequẽ-
dum nobis est sine dubio caput nostrũ: vt videlicet prima no
bis reparandarũ sit sollicitudo animarũ, pro quibus ipse iam
venit, & quarũ prius mederi studuit corruptioni. Corporis
vero curam illi tempori magis referuemus, & differamus in
illum diẽ, quo reformandi corporis gratia est venturus, sicut
meminit apostolus dicens: Saluatorẽ expectamus dominum Philip.3.
nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis
nostræ configuratum corpori claritatis suæ. In priore siquidẽ
aduentu tãquam præco vel magis vere præco ipsius Ioãnes Ioan.1.
Baptista clamat. Ecce, inquit, agnus dei: ecce qui tollit pecca-
ta mundi. Non dicit morbos corporis, non molestias carnis,
sed peccatum quod est morbus animæ, & corruptio mentis.
Ecce qui tollit peccata mũdi. Vnde? Vtique à manu, ab ocu-
lo, à collo, demũ etiam à carne ipsa, cui altius infixũ est. Tollit
peccatum è manibus cõmissa peccata delens: tollit ab oculo
purgans cordis intentionem: tollit à collo violentam remo-
uens dominationem: sicut scriptum est: Sceptrum exactoris Esa.9.
eius superasti sicut in die Madian. Itemq;, Computrescet iu- Esa.10.
gum à facie olei. Et apostolus loquitur dicens: Vt non regnet L
peccatum in vestro mortali corpore. Siquidẽ alio in loco ait
idem apostolus: Scio, inquit, quod nõ est in me bonũ, hoc est Rom.6.
in carne mea. Et alibi. Infœlix ego homo quis me liberabit Rom.7.
de corpore mortis huius? Sciebat nimirũ non prius liberan-
dũ se esse à pessima illa radice quæ carni infixa est, à lege pec-
cati quæ est in mẽbris nostris, donec & ab ipso corpore solue
retur. Vnde & cupiebat dissolui & cum Christo esse, sciens Philip.1
quod peccatũ separans inter nos & deum, penitus auferri nõ
poterit donec liberemur à corpore. Audistis de quodã quem
dominus curauit à dæmonio, quoniam collidens & multum Marc.9.
discerpens cum dæmon exiuit ab illo. Itaque dico vobis, ge-
nus illud peccati quod totiẽs conturbat nos (cõcupiscentias
loquor & desideria mala) reprimi quidẽ debet & potest per
gratiam dei vt nõ regnet in nobis. Nec demus mẽbra nostra Rom.6.
arma iniquitatis peccato, & sic nulla dãnatio est his qui sunt
in Christo Iesu, sed non eiicitur nisi in morte: quãdo sic dis-
cerpimur vt anima separetur à corpore. Habes ad quid vene
rit Christus, & cui intendere debeat christianus. Propterea
noli ô corpus, noli præripere tempora: potes enim impedire
animæ tuæ salutẽ, tuam ipsius operari non potes. Omnia tem Eccl.3.
pus habẽt. patere vt nunc anima pro se laboret, magis autem 2.Tim.2.
etiam collabora ei, quoniam si compateris & conregnabis.
Quantum eius impedis reparationem, tãtum impedis tuam:
quod nimirum ante reparari non poteris, donec suam in ea M
deus imaginem videat reformatam. Nobilem hospitem ha-
bes ô caro nobilem valde, & tota salus tua pendet de eius sa-
lute. Da honorem hospiti tãto. Tu quidem habitas in regio-
ne tua: anima vero peregrina & exul apud te est hospitata.
Quæso te, quis rusticus, si forte nobilis & præpotẽs quispiam
apud eum voluerit hospitari, non libenter in angulo domus
suæ, aut sub gradibus suis, vel in ipsis cineribus accubabit,
cedens hospiti suo locum sicut dignum est potiorem? Et tu
ergo fac similiter. Iniurias vel molestias tuas ne reputaueris:
tantum vt hospes tuus honorifice possit apud te demorari.
Honor tibi est vt pro eo interim te exhibeas inhonorum.
Ac ne fortè despicias aut paruipendas hospitem tuum pro
eo quòd peregrinus tibi videtur & aduena: diligenter atten-
de quid hospitis huius tibi præsentia largiatur. Ipse enim est
qui tribuit oculis visum: auditum auribus præstat: ipse est
qui linguæ vocem: palato gustum: motũ membris omnibus
subministrat. Si quid vitæ, si quid sensus, si quid in te deco-
ris est, huius hospitis beneficiũ recognosce. Denique disces-
sus eius probat, quid præsentia conferebat. Protinus enim
anima discedente lingua silebit: oculi nihil videbunt; obsur-
descent aures: corpus omne rigebit: facies expallescet. In bre
ui quoque totum cadauer putidum simul & putridũ fiet, &
decor omnis in saniem conuertetur. Vt quid ergo pro tẽpo-
rali qualibet delectatione contristas & lædis hospitem istum:
quam

A quam nec sentire quidẽ vllo modo poteras nisi per ipsum? Ad hæc si tantum tibi confert exul, & inimicitiarum causa à facie domini sui eiectus: quantum tibi præstabit reconciliatus? Noli ô corpus noli impedire reconciliationem illam: quoniam grandis tibi exinde gloria paratur. Patienter imò & libenter temetipsum expone ad omnia, nihil dissimules quod huic videatur reconciliationi posse prodesse. *Gen. 40.* Dic hospiti tuo: quia recordabitur dominus tui, & restituet te in gradum pristinũ, & tu memẽto mei. Omnino enim memor erit tui in bonum, si bene seruieris illi, & cum peruenerit ad dominum suum suggeret ei de te, & loquetur bonũ pro bono hospite, dicens: Cum in vltionem culpæ suæ exularet seruus tuus: pauper quidã apud quem hospitatus sum fecit mecum misericordiam, & vtinam retribuat pro me dominus meus. Primo siquidem omnia sua, dehinc etiam semetipsum exposuit vtilitatibus meis nõ parcens sibi propter me, in ieiuniis multis, in laboribus frequenter, in vigiliis supra modum: in fame & siti: etiam in frigore & nuditate. Quid igitur? *Psal. 144.* Profectò non mentitur scriptura quæ dicit: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet. O si forte gustare dulcedinem hanc, si forte gloriam istam valeas æstimare. Mira enim dicturus sum: sed tamẽ vera, & omnino indubitata fidelibus. Ipse dominus sabaoth, dominus virtutũ, & rex gloriæ: ipse descendet ad reformanda corpora nostra, B & configuranda corpori claritatis suæ. Quanta erit illa gloria, quàm ineffabilis exultatio: quando creator vniuersitatis qui pro animabus iustificãdis humilis ante venerat & occultus, pro te glorificanda ô misera caro, sublimis veniet & manifestus: nõ iam in infirmitate, sed in gloria & maiestate sua? Quis cogitabit diem aduentus illius quando descendet cum plenitudine luminis: pręcurrentibus angelis & tubę concentu excitantibus de puluere corpus inops, & rapientibus illud obuiam Christo in aëra? Quousque igitur caro misera, insipiens, cæca, demens, & prorsus insana caro transitorias & caducas quærit consolationes, imo desolationes, si forte cõtingat repelli, & indignam iudicari hac gloria, magis autem nihilominus ineffabili inæternũ excruciari pœna? Non sic obsecro fratres mei non sic: quinimo delectetur in huiusmodi meditationibus anima nostra: quinetiam caro nostra requiescat in spe saluatorem expectans dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit illam configuratam corpori claritatis suæ. *Psal. 62.* Sic enim ait propheta: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Desiderabat quidem anima prophetalis aduentum priorem, quo se nouerat redimendam: sed multo amplius caro desiderabat aduentum posteriorem & glorificationem suam. Tunc enim implebũtur desideria nostra, & plena erit maiestate domini omnis terra. Ad quam gloriam, ad quam beatitudinem, ad quam deniq; pa- C cem quę exuperat omnem sensum ipse sua nos misericordia perducat: nec cõfundat nos ab expectatione nostra saluator quem expectamus Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia benedictus in secula.

De triplici vtilitate aduentus domini. Sermo VII.

SI DEVOTE celebramus aduentum domini, id facimus quod oportet. Siquidem non modo ad nos, sed propter nos venit, qui bonorum nostrorum non eget. Verum nostrę quidem indigentiæ quantitatem manifestius ipsa dignationis eius indicat magnitudo. Nec modo periculum ægritudinis ex ipso precio medicaminis innotescit: sed & valetudinum numerus ex multitudine remediorum. Vt quid enim diuisiones gratiarum sunt, si non videtur necessitatum vlla diuersitas? Et quidẽ difficile est vniuersas vno sermone prosequi indigentias quas experimur: sed occurrunt mihi interim tres communes omnibus, & quodammodo principales. Nemo enim reperitur in nobis, qui non interim & consilij & auxilij & præsidij indigus videatur. Nimirum generalis est humano generi miseria triplex: & quotquot degimus in regione vmbræ mortis, in infirmitate corporis, in loco tentationis si diligenter aduertimus, triplici hoc incommodo miserabiliter laboramus. Nam & faciles sumus ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendum. Si discernere volumus inter bonum & malum, decipimur: si tentamus facere bonum, deficimus: si conamur resistere malo, deiicimur, & superamur. D Necessarius proinde saluatoris aduentus: necessaria sic præoccupatis hominibus præsentia Christi. Atque vtinam sic veniat, vt copiosissima dignatione sua & in nobis per fidem habitans illuminet cæcitatem nostram, & nobiscum manens adiuuet infirmitatem nostram, & pro nobis stans fragilitatem nostram protegat & propugnet. Si enim ille in nobis, quis iam decipiat nos? Si ille nobiscum, quid de cætero non possumus in eo qui confortat nos? *Rom. 8.* Si ille pro nobis, quis contra nos? Fidelis consiliarius est, qui neque falli omnino nec fallere queat, fortis auxiliarius qui non lassescat, patronus efficax qui & ipsum satanam sub pedibus nostris velociter conterat, & omnia eius machinamẽta confringat. Nimirum ipse est dei sapientia, cui semper in promptu sit instruere ignorantes: ipse dei virtus, cui facile sit & deficientes reficere, & eripere periclitantes. Ad hunc ergo tantum eruditorem fratres mei in omni deliberatione curramus: hunc tam strenuum adiutorem in omni operatione inuocemus, huic tam fido propugnatori in omni colluctatione committamus animas nostras: qui ad hoc ipsum venit in mũdum, vt habitans in hominibus, cum hominibus, pro hominibus, & tenebras nostras illuminaret, labores leuaret, & pericula propulsaret.

Incipit præfatio beati Bernardi abbatis in laudibus virginis matris. E

SCRIBERE me aliquid & deuotio iubet, & prohibet occupatio. Veruntamen quia præpediente corporali molestia, fratrum ad præsens non valeo sectari conuentum: id tãtillum ocij quod vel mihi de somno fraudans in noctibus intercipere sinor, non sinam ociosum. Libet ergo tentare id potissimum aggredi, quod sæpe animum pulsauit: loqui videlicet aliquid in laudibus virginis matris, super illa lectione euangelica in qua Luca referente dominicæ annunciationis *Luc. 1.* continetur historia. Ad quod sane opus faciendum etsi nulla fratrum, quorum me profectibus deseruire necesse est, vel necessitas vrgeat vel vtilitas moneat: dum tamen ex hoc non impediar quo ad quæque ipsorum necessaria minus paratus inueniar, non arbitror eos debere grauari si propriæ satisfacio deuotioni.

Incipit homilia prima Bernardi abbatis in laudibus virginis matris.

Luc. 1. MISSVS est angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galilææ cui nomẽ Nazareth, ad virginem desp͠osatam viro cui nomen erat Ioseph de domo Dauid, & nomen virginis Maria. Quid sibi voluit euangelista tot propria nomina rerum in hoc loco tam signanter exprimere? Credo quia noluit nos negligenter audire, quod tã diligenter studuit enarrare. F Nominat siquidem nuncium qui mittitur, dominum à quo mittitur, virginem ad quam mittitur, sponsum quoque virginis, ambor úmque genus, ciuitatem ac regionem propriis designat nominibus. Vt quid hoc? Putásne aliquid horum superuacue positum sit? Nequaquam. *Mat. 10.* Si enim nec folium de arbore sine causa, nec vnus ex passeribus sine patre cœlesti cadit super terram: putem ego de ore sancti euangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sacra historia verbi? Non puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, ac cœlesti singula dulcedine redundantia: si tamen diligentem habeant inspectorem, qui nouerit sugere mel de *Ioel. 3.* petra oleúmque de saxo durissimo. *Esaiæ 45.* Nempe in illa die stillarunt montes dulcedinem, colles fluxerunt lac & mel, quando rorantibus cœlis desuper, nubibúsque pluentibus iustum, aperta est terra læta germinans saluatorem: quando domino dante benignitatem & terra nostra reddẽte fructũ suum, super illum montem montium, montem coagulatum *Psal. 84.* & pinguem misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Illo quoque in tempore vnus iste inter cæteros montes non modicus, beatus hic videlicet euangelista, dum desideratum nobis nostræ salutis exordiũ suo mellifluo commendauit eloquio, veluti perflante austro atque è vicino sole radiante iustitiæ, quædam ex eo spiritualia fluxerunt aromata. *Psal. 147.* Vtinam & nũc deus emittat verbum suum, &

G liquefaciat ea nobis, perflet spiritus eius, & fiant nobis intelligibilia verba euangelica, fiant in cordibus nostris desiderabilia super aurũ & lapidem preciosum multũ, fiántq; dulciora
Textus. super mel & fauum. Ait itaque: Missus est angelus Gabriel à deo: non arbitror hunc angelum de minoribus esse, qui qualibet ex causa crebra soleant ad terras fungi legatione. Quod & ex eius nomine palam intelligi datur, quod interpretatum fortitudo dei dicitur: & quia non ab alio aliquo fortè excellentiore se (vt assolet) spiritu: sed ab ipso deo mitti perhibetur. Propter hoc ergo positum est à deo, vel ideò dictum est à deo, ne cui vel beatorum spirituum suum deus antequam virgini reuelasse putetur consilium, excepto dũtaxat archangelo Gabriele, qui vtique tantæ inter suos inueniri potuerit excellentiæ, vt tali & nomine dignus haberetur, & nuncio. Nec discordat nomen à nuncio. Dei quippe virtutem Christum quem melius nunciare decebat, quàm hũc, quàm simile nomen honorat? Nam quid est aliud fortitudo quàm virtus? Non autem dedecens aut incõgruum videatur dominum & nuncium communi censeri vocabulo: cum similis in vtroq; appellationis, non sit tamen vtriusque similis causa. Aliter quippe Christus fortitudo, vel virtus dei dicitur, aliter angelus. Angelus enim tantũ nuncupatiue, Christus autem etiam
1.Cor.1. substantiue. Christus dei virtus & dicitur & est, quæ forti armato qui suum atrium in pace custodire solebat, fortior su-
H perueniens, ipsum suo brachio debellauit: & sic ei vasa captiuitatis potenter eripuit. Angelus verò fortitudo dei appellatus est, vel quod huiuscemodi meruerit prærogatiuam officij quo eiusdem nunciaret aduentum virtutis, vel quia virginem natura pauidam, simplicem, verecundam, de miraculi nouitate ne expauesceret, cõfortare deberet. Quod & fecit. Ne timeas, inquiens, Maria, inuenisti gratiam apud deum. Sed & ipsius sponsum hominem vtiq; nihilominus humilem ac timoratũ: non irrationabiliter forsitan idẽ angelus confortasse creditur, quanquam tunc ab euangelista non nominetur. Io-
Matth.1. seph inquit, fili Dauid, ne timeas accipere Mariam cõiugem tuam. Conuenienter itaque Gabriel ad hoc opus eligitur: imo quia tale illi negocium iniungitur, recte tali nomine de-
Textus. signatur. Missus est ergo angelus Gabriel à deo: quo? In ciui-
Ioan. 1. tatem Galileæ, cui nomen Nazareth. Videamus si, vt ait Nathanael, à Nazareth potest aliquid boni esse. Nazareth interpretatur flos. Videtur autem mihi quoddam semen fuisse diuinæ cognationis tanquam è cœlo iactatum in terras, allocutiones & promissiones factæ cœlitus ad patres, Abraham sci-
Esa. 1. licet, Isaac & Iacob. De quo semine scriptum est: Nisi dominus sabaoth reliquisset nobis semẽ: sicut Sodoma fuissemus: & quasi Gomorra similes essemus. Floruit autem hoc semen in mirabilibus quæ ostensa sunt in exitu Israël de Ægypto in figuris & ænigmatibus per totum iter in deserto vsque in
I terram promissionis, & deinceps in visionibus & vaticiniis prophetarum, in ordinatione quoque regni ac sacerdotij vsque ad Christum. Christus autẽ huius seminis & horum florum non immerito fructus esse intelligitur: dicente Dauid,
Psal. 84. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum
Psal. 131. suum. Et iterum: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. In Nazareth ergo nunciatur Christus nasciturus: quia in flore speratur fructus processurus. Sed prodeunte fructu flos decidit, quia veritate apparente in carne, figura pertransiit. Vnde & Nazareth ciuitas Galilææ dicitur, id est transmigrationis: quia nascente Christo omnia illa transierunt, quæ superius enumeraui, quæ vt ait apostolus, in figura continge-
1.Cor. 10. bant illis. Hos ergo flores & nos qui iam fructum tenemus pertransisse videmus, & dum adhuc florere videbãtur, trãsi-
Psal.89. turi præuidebantur. Vnde Dauid: Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arescat.
Galat.4. Vespere etenim, id est quando venit plenitudo temporis in quo misit deus vnigenitum suum factum ex muliere, factum
Esa.43. sub lege: dicente ipso: Ecce noua facio omnia: vetera transierunt & disparuerunt, quomodo in nouitate succrescẽtis fructus flores decidunt & arescunt. Vnde rursus scriptum est:
Esa.40. Fœnum aruit & flos decidit: verbum autẽ domini manet in
Psal.75. æternum. Credo non ambigis quin verbum fructus sit: verbum autem Christus est. Bonus itaque fructus Christus qui manet in æternum. Sed vbi est fœnũ quod aruit: vbi est flos qui decidit? Propheta respondeat: Omnis caro fœnum: & o- K
mnis gloria eius tanquam flos fœni. Si omnis caro fœnũ: er- Esaiæ 40.
go carnalis ille populus Iudæorum fœnum fuit. An non fœnum aruit, dũ idẽ populus ab omni spiritus pinguedine vacuus, siccæ literæ adhæsit? An non etiam flos decidit, quando gloriatio quam habebant in lege non remansit? Si flos non decidit, vbi ergo regnum, vbi sacerdotium, vbi prophetæ, vbi templum, vbi denique magnalia illa de quibus gloriari solebant & dicere, Quanta audiuimus & cognouimus ea, & pa- Psal. 77.
tres nostri narrauerunt nobis? Et iterum: Quanta mandauit patribus nostris nota facere ea filiis suis. Et hæc dicta sunt pro eo quod positum est, in Nazareth ciuitatem Galilææ. In illam ergo ciuitatem missus est angelus Gabriel à deo. Ad Textus.
quem? Ad virginem desponsatã viro, cui nomen erat Ioseph. Quæ est hæc virgo, tam venerabilis vt salutetur ab angelo: tam humilis, vt desponsata sit fabro? Pulchra permixtio virginitatis & humilitatis, nec mediocriter placet deo illa anima, in qua & humilitas commẽdat virginitatem, & virginitas exornat humilitatem. Sed quanta putas veneratione digna est, in qua humilitatem exaltat fœcũditas, & partus consecrat virginitatem? Audis virginem, audis humilem: si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem virginis. Laudabilis virtus virginitas, sed magis necessaria humilitas. Illa consulitur: ista præcipitur. Ad illam inuitaris: ad istam cogeris. De illa dicitur: Qui potest capere capiat, de ista dici- L
tur: Nisi quis efficiatur sicut paruulus iste, non intrabit in re- Matth. 19.
gnum cœlorum. Illa ergo remuneratur, ista exigitur. Potes & 18.
denique sine virginitate saluari: sine humilitate non potes. Potest inquam placere humilitas quæ virginitatem deplorat amissam: sine humilitate autem audeo dicere, nec virginitas Mariæ placuisset. Super quẽ, inquit, requiescet spiritus meus, Esaiæ vlti.
nisi super humilem & quietum? Super humilem dixit, nõ super virginem. Si igitur Maria humilis non esset, super eam spiritus sanctus non requieuisset. Si super eam nõ requieuisset, nec impræegnasset. Quomodo enim de ipso sine ipso conciperet? Patet itaque, quia vt de spiritu sancto cõciperet, sicut ipsa perhibet, Respexit humilitatem ancillæ suæ deus, potius Luc.1.
quàm virginitatem. Etsi placuit ex virginitate: tamen ex humilitate concepit. Vnde constat quia etiam vt placeret virginitas, humilitas proculdubio fecit. Quid dicis virgo superbe? Maria virginem se oblita, gloriatur de humilitate: & tu negligendo humilitatem, blãdiris tibi de virginitate? Respe- Vbi supra.
xit (ait illa) humilitatem ancillæ suæ. Quæ illa? Virgo vtique sancta, virgo sobria, virgo deuota. Nunquid tu castior illa? Nunquid deuotior? Aut nunquid tua fortè pudicitia gratior castitate Mariæ? vt tu scilicet sine humilitate placere sufficias ex tua, quod illa non potuit ex sua. Denique quanto honorabilior es ex singulari munere castimoniæ, tanto tibi tu maiorem iniuriam facis, quòd eius in te decorem fœdas per- M
mixtione superbiæ. Alioquin expedit tibi virginem nõ esse, quàm de virginitate insolescere. Non omnium quidem est virginitas: multo tamen pauciorum est cum virginitate humilitas. Si igitur virginitatem in Maria non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, & sufficit tibi. Quod si & virgo & humilis es: quisquis es, magnus es. Est tamen maius aliquid quod mireris in Maria: scilicet cum virginitate fœcunditas. A seculo enim non est auditum, vt aliqua simul mater esset & virgo. Quòd si & cuius mater attendas: quo te tua super eius mirabili celsitudine ducet admiratio? Nónne ad hoc vt te videas nec satis posse mirari? Nónne tuo imo veritatis iudicio illa quæ deum habuit filium super omnes etiam choros exaltabitur angelorum? An nõ deum & dominum angelorum Maria suum audacter appellat filium, dicens? Fili quid Luc. 2.
fecisti nobis sic? Quis hoc audeat angelorum? Sufficit eis & pro magno habent, quòd cum sint spiritus ex conditione, ex gratia facti sunt & vocati angeli, testante Dauid: Qui facit, Psal. 103.
inquit, angelos suos spiritus. Maria vero matrẽ se agnoscens, maiestatem illam cui illi cum reuerentia seruiunt, cum fiducia suum nuncupat filium. Nec dedignatur nuncupari deus Luc.2.
quod esse dignat9 est. Nã paulopost subdit euãgelista. Et erat inquiẽs, subditus illis. Quis? Quibus? Deus hominibus. Deus, inquam, cui angeli subditi sunt: cui principatus & potestates obediunt, subditus erat Mariæ. Nec tantum Mariæ, sed etiam

Ioseph

A Ioseph propter Mariã. Mirare ergo vtrumlibet, & elige quid
amplius mireris, siue filij benignissimam dignationem, siue
matris excellentissimam dignitatẽ. Vtrinque stupor, vtrinq;
miraculũ. Et quòd deus fœminę obtemperet, humilitas absq;
exẽplo: & quòd deo fœmina principetur, sublimitas sine so-
Apoc.14. cio. In laudibus virginum singulariter canitur, quòd sequun-
tur agnum quocunque ierit. Quibus ergo laudibus iudicas
dignam, quæ etiam præit? Disce homo obedire, disce terra
subdi, disce puluis obtemperare. De auctore tuo loquens e-
uangelista, Et erat, inquit, subditus illis: haud dubium quin
Mariæ & Ioseph. Erubesce superbe cinis. Deus se humiliat,
& tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, & tu dominari ge-
stiens hominibus, tuo te præponis auctori? Vtinam mihi ali-
quãdo tale aliquid cogitanti, deus respondere dignetur, quod
Mat.16. & suo increpando respondit apostolo. Vade, inquit, post me
Satana: quia non sapis ea quæ dei sunt. Quotiens enim ho-
minibus præesse desidero, totiens deum meum præire con-
tendo, & tunc verè non sapio ea quæ dei sunt. De ipso nãque
dictum est. Et erat subditus illis. Si hominis ô homo, imitari
dedignaris exemplum, certe non erit tibi indignum sequi au-
ctorem tuum. Si non potes forsitã sequi eum quocunque ie-
rit, dignare vel sequi quo tibi condescendit. Hoc est si nõ po-
tes sublimem incedere semitam virginitatis, sequere vel deũ
per tutissimã viam humilitatis, à cuius rectitudine si qui etiã
B de virginibus deuiauerint, vt verũ fatear, nec ipsi sequuntur
agnum quocunque ierit. Sequitur quidem agnum coinqui-
natus humilis, sequitur & virgo superbus, sed neuter quocun-
que ierit: quia nec ille ascendere potest ad munditiam agni
qui sine macula est, nec is ad eiusdem mansuetudinem descẽ-
dere dignatur, qua scilicet non coram tondente, sed corã oc-
cidente se obmutuit. Attamen salubriorem elegit sequendi
partem in humilitate peccator, quàm in virginitate superbus,
cum & illius immũdiciã sua humilis satisfactio purget, & hu-
ius pudicitiã superbia inquinet. Sed felix Maria, cui nec humi
litas defuit nec virginitas. Et quidẽ singularis virginitas quam
non temerauit sed honorauit fœcũditas, & nihilominus spe-
cialis humilitas quam non abstulit sed extulit fœcunda virgi-
nitas, & incomparabilis prorsus fœcunditas quam virginitas
simul comitatur & humilitas. Quid horũ non mirabile, quid
non incomparabile, quid non singulare? Mirũ vero si nõ hæ-
sitas in eorum ponderatione, quid tua iudices dignius admi-
ratione, vtrum videlicet potius stupenda sit fœcũditas in vir-
gine, an in matre integritas, sublimitas in prole, an cum tan-
ta sublimitate humilitas, nisi quòd indubitanter horum sin-
gulis præferenda sunt simul cuncta, & incomparabiliter ex-
cellentius est atque fœlicius omnia percepisse quàm aliqua.
Et quid mirum si deus qui mirabilis legitur & cernitur in san-
ctis suis, mirabilem se exhibuit in matre sua? Veneramini er-
C go coniuges in carne corruptibili carnis integritatem, mira-
mini etiam vos sacrę virgines in virgine fœcunditatem: imi-
tamini omnes homines dei matris humilitatẽ. Honorate san-
cti angeli vestri regis matrem, qui nostræ adoratis virginis
prolem, ipsum vtiq; nostrum pariter ac vestrum regem: no-
stri generis reparatorem, vestræ ciuitatis instauratorem. Cu-
ius apud vos tam sublimis inter nos tam humilis à vobis pa-
riter & à nobis detur, & dignitati debita reuerentia, & digna-
tioni honor & gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

Homilia II. vnde supra.

NOVVM quidem canticum illud quod solis dabitur in re-
gno dei cantare virginibus, ipsam virginum reginam
cum cæteris, imò primam inter cæteras esse canituram, nemo
est qui ambigat. Puto autem illam præter illud quod solis, li-
cet cum omnibus, tamen virginibus ei, vt dixi, commune erit
dulciori quodam atque elegantiori carmine lætificaturam es-
se ciuitatem dei. Cuius vtique dulcisonos depromere vel ex-
primere modulos ne ipsarum quidem virginum vlla digna
inuenietur: quia soli merito decantandum seruabitur, quæ
sola de partu & partu diuino gloriatur. Gloriatur dixerim de
partu non in se, sed in ipso, quem peperit. Deus siquidem
(deus enim est quem peperit) matrem suam singulari in cœ-
lestibus donaturus gloria, singulari in terris præuenire cura-
uit & gratia, qua videlicet ineffabiliter & intacta conciperet,
& pareret incorrupta. Porrò deum huiusmodi decebat nati-
uitas, qua non nisi de virgine nasceretur. Talis congruebat & D
virgini partus, vt non pareret nisi deum. Proinde factor ho-
minum vt homo fieret, nasciturus de homine talem sibi ex
omnibus debuit deligere, imò condere matrem: qualem &
se decere sciebat, & sibi nouerat placituram. Voluit itaque
esse virginem, de qua immaculata immaculatus procederet
omnium maculas purgaturus. Voluit & humilẽ, de qua mi-
tis & humilis corde prodiret, harum in se virtutum necessa-
rium omnibus saluberrimúmque exemplum ostẽsurus. De-
dit virgini partum, qui ei iam ante & virginitatis inspiraue-
rat votum, & humilitatis prærogauerat meritum. Alioquin
quomodo angelus eam sequentibus gratia plenam pronun-
ciat, si quippiã vel parum boni quod ex gratia non esset ha-
bebat? Vt igitur quæ sanctum sanctorum cõceptura erat pa-
riter & paritura, sancta esset corpore, accepit donũ virgini-
tatis: vt esset & mẽte, accepit & humilitatis. His nimirum vir-
go regia, gemmis ornata virtutum, geminóque mentis pari-
ter & corporis decore pręfulgida: specie sua & pulchritudine
sua in cœlestibus cognita, cœli ciuium in se prouocauit aspe-
ctus, ita vt & regis animum in sui concupiscẽtiam inclinaret,
& cœlestem nuncium ad se de supernis educeret. Et hoc est
quod nobis hic euangelista commẽdat, cum angelum perhi-
bet à deo destinatum ad virginem. A deo, inquit, ad virginem
id est, à celso ad humilem, à domino ad ancillam, à creatore ad E
creaturam. Quanta dignatio dei, quãta virginis excellentia?
Currite matres, currite filię, currite omnes quę post Euam, &
ex Eua, & parturimini cũ tristitia, & parturitis: adite virgina-
lem thalamum, ingredimini si potestis pudicũ sororis vestræ
cubiculum. Ecce enim deus mittit ad virginem, ecce affatur
angelus Mariam. Apponite aurem parieti, auscultate quid
nunciet ei, si fortè audiatis, vnde consolemini. Lætare pater
Adam, sed magis tu ô Eua mater exulta: qui sicut omnium pa-
rẽtes, ita omnium fuistis peremptores: &, quod infelicius est,
prius peremptores, quàm parentes. Ambo inquã cõsolamini
super filia & tali filia, sed illa amplius de qua malũ ortum est
prius, cuius opprobrium in omnes pertrãsiit mulieres. Instat
nãque tempus quo iam tollatur opprobrium, nec habeat vir
quid causetur aduersus fœminã, qui vtique dum se imprudẽ-
ter excusare conaretur, crudeliter illam accusare non cun-
ctatus est, dicens: Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de li- *Gene. 3.*
gno, & comedi. Propterea curre Eua ad Mariam, curre mater
ad filiam, filia pro matre respondeat, ipsa matris opprobrium
auferat: ipsa patri pro matre satisfaciat, quia ecce si vir ceci-
dit per fœminam, iam non erigitur nisi per fœminam. Quid
dicebas ô Adam? Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de li-
gno & comedi. Verba malitiæ sunt hæc, quibus magis augeas
quàm deleas culpam. Veruntamen sapientia vicit malitiam, *Sapien.7.*
cùm occasionem veniæ, quam à te deus interrogando elicere F
tentauit, sed non potuit, in thesauro indeficientis suæ pieta-
tis inuenit. Redditur nempe fœmina pro fœmina, prudẽs pro
serua, humilis pro superba, quæ pro ligno mortis gustum tibi
porrigat vitæ, & pro venenoso cibo illo amaritudinis dulce-
dinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excusationis
verbum in vocem gratiarũ actionis, & dic, Domine, mulier
quã dedisti mihi dedit mihi de ligno vitæ, & comedi, & dulce
factum est super mel ori meo, quia in ipso viuificasti me. Ec-
ce enim ad hoc missus est angelus ad virginem. O admirandã
& omni honore dignissimam virginem, ô fœminam singula-
riter venerandam, super omnes fœminas admirabilem, parẽ-
tum reparatricem, posterorum viuificatricem. Missus est, in-
quit, angelus ad virginẽ. Virginẽ carne, virginẽ mẽte, virginẽ *1.Corin.7.*
professione, virginem deniq; qualẽ describit apostolus mẽte
& corpore sanctã. Nec nouiter nec fortuitu inuentam, sed
à sæculo electam, ab altissimo præcognitam, & sibi prępara-
tam, ab angelis seruatam, à patribus præfiguratam, à prophe-
tis promissam. Scrutare scripturas, & proba quæ dico. Vis
ne vt & ego aliqua ex his testimonia hic inseram? Vt pauca
loquar de pluribus, quam tibi aliam prædixisse deus videtur,
quando ad serpentem ait: Inimicitias ponam inter te & mu-
lierem? Et si adhuc dubitas an de Maria dixerit, audi quod se- *Gene.3.*
quitur. Ipsa conteret caput tuum. Cui hæc seruata victoria
est, nisi Mariæ? Ipsa proculdubio caput contriuit venenatum, *Vbi supra.*
quæ

G quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quàm de mentis superbia deduxit ad nihilum. Quam
Prouer. 31. verò aliam Salomon requirebat, cum dicebat: Mulierem fortem quis inueniet? Nouerat quippe vir sapiẽs huius sexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem, quia tamen & deum legerat promisisse, & ita videbat congruere, vt qui vicerat per fœminam vinceretur per ipsam, vehementer admirans aiebat: Mulierem fortem quis inueniet? Quod est dicere: Si ita de manu fœminæ pendet & nostra omnium salus & innocẽtiæ restitutio, & de hoste victoria, fortis omnino necesse est vt prouideatur, quæ ad tantum opus possit esse idonea. Sed mulierem fortem quis inueniet? At ne hoc quæsisse
Vbi supra. putetur desperando, subdit prophetando. Procul & de vltimis finibus precium eius, hoc est non vile, non paruum, non mediocre, non deniq; de terra sed de cœlo, nec de cœlo proximo terris precium fortis huius mulieris, sed à summo cœlo
Exod. 3. egressio eius. Quid deinde rubus ille quõdam Mosaicus portendebat, flammas quidem emittens sed non ardens, nisi Ma-
Nume. 17. riam parientem & dolorem non sentientem? Quid rogo virga Aaron florida nec humectata, nisi ipsam cõcipiẽtem, quãuis virum non cognoscentem? Huius magni miraculi maius
Esaiæ 11. mysterium Esaias edisserit, dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet: virgam, virginem: florẽ, virginis partum intelligens. Sed si tibi quòd nunc in flore
H Christus intelligi dicitur superiori videtur aduersari sententiæ, qua non virgæ flore, sed floris fructu designari dicebatur, noueris in eadem Aaronica virga quæ non solum floruit, sed & fronduit, & fructum emisit non solum flore vel fructu, sed ipsis etiam frondibus eundem significari. Noueris & apud
Exod. 14. Moysem nec fructu virgæ, nec flore, sed ipsa virga demõstra-
Exod. 17. ri. Illa vtiq; virga, qua feriente, aqua vel diuiditur transituris, vel de petra excutitur bibituris. Nullum autem inconueniẽs est diuersis rebus diuersis ex causis Christũ figurari, & in virga quidẽ potẽtiam, in flore verò fragrantiam, in fructu autem saporis dulcedinem, in frondibus quoque sedulam eius intelligi protectionem, qua videlicet paruulos ad se confugientes sub vmbra alarũ suarum protegere non desinit, siue ab æstu carnalium desideriorum, siue à facie impiorũ qui eos afflixerunt. Bona & desiderabilis vmbra sub alis Iesu: vbi tutum est
Psal. 56. fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Miserere mei domine Iesu, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea, & in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. In hoc tamen Esaiæ testimonio, florem filium, virgam intellige matrem: quoniam & virga floruit absq; germine, & virgo concepit nõ ex homine. Nec virgæ virorem floris læsit emissio, nec virginis pudorẽ sacri partus editio. Proferamus & alia virgini matri, deóque filio congrua de scripturis testimonia. Quid illud Gedeonis vellus significat, quod vtique de
I carne tonsum, sed sine vulnere carnis in area ponitur: & nũc
Iudic. 6. quidem lana, nunc verò area rore perfunditur: nisi carnem assumptam de carne virginis & absque detrimẽto virginitatis? Cui vtique distillantibus cœlis, tota se infudit plenitudo diuinitatis: adeo vt ex hac plenitudine omnes accepérimus, qui vere sine illa nõ aliud quàm terra arida sumus. Huic quoque Gedeonico facto propheticum dictum pulchre satis cõ-
Psal. 71. uenire videtur: vbi legitur, Descendet sicut pluuia in vellus. Nam per hoc quod sequitur: & sicut stillicidia stillantia super terram, idem datur intelligi, quod per inuentam rore madidam aream. Pluuia quippe volũtaria quã segregauit deus hæreditati suæ, placidæ prius & absque strepitu operationis humanæ suo se quietissimo illapsu virgineũ demisit in vterũ, postmodum verò vbique terrarum diffusa est per ora prædicatorum, nõ iam sicut pluuia in vellus, sed sicut stillicidia stillantia super terram, cum quodam vtique strepitu verborum ac sonitu miraculorum. Siquidem recordatæ sunt nubes illæ quæ portabant pluuiam, præceptum sibi fuisse cum mitterẽ-
Mat. 10. tur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Quod & fecerunt. Etenim in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ. Audiamus & Hieremiã nou[a] veteribus vaticinantem, & quem præsentem monstrare non poterat, vẽtu-
Hiere. 31. rum & ardenter desiderantem, & fidenter promittentẽ. Nouum, inquit, creauit dominus super terram: fœmina circũdabit virum. Quæ est hęc fœmina? Quis verò iste vir? Aut si vir, K
quomodo à fœmina circundatus? Aut si à fœmina circundari potest, quomodo vir? Et vt apertius dicam: quomodo potest simul & vir esse & in vtero matris? Hoc est enim virum à fœmina circundari. Nouimus viros, qui scilicet infantiam, pueritiam, adolescentiam, atque iuuentutem transcuntes, ad gradum vsque senectuti proximum peruenerunt. Qui ergo iam adeo grandis est, quomodo à fœmina circundari potest? Si dixisset, fœmina circundabit infantem, vel fœmina circundabit paruulum, nec nouum videretur nec mirum. Nunc autem quia nil tale posuit, sed dixit virum, quærimus quę sit hęc nouitas quam deus fecit in terra: vt fœmina circundaret virum, & vir intra fœminei vnius corpusculi mẽbra sese cohiberet? Quid est hoc miraculi. Nũquid potest homo (vt ait Nicode- Ioan. 3.
mus) in ventrem matris suæ iterato introire & nasci? Sed verto me ad conceptum partúmque virginalẽ, si forte inter plurima noua ac mira quæ ibi profecto inspicit qui diligenter inquirit, etiam hanc quam de propheta protuli reperiam nouitatem. Porrò ibi agnoscitur longitudo breuis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Ibi agnoscitur lux nõ lucens, verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens. Videas si attendas potentiam regi, sapientiam instrui, virtutem sustentari: deum denique lactentem, sed angelos reficientẽ: vagientem, sed miseros consolantem. Videas si attendas, tristari lætitiam, pauere fiduciam, salutem pati, vitam mori, fortitudinem L
infirmari. Sed quod non minus mirandum est, ipsa ibi cernitur tristitia lætificans, pauor confortans, passio saluans, mors viuificans, infirmitas roborans. Cui iam illud quoque nõ occurrat quod quærebam? Nunquid nõ facile tibi est inter hæc fœminam agnoscere virum circũdantẽ, cum Mariam videas virum approbatum à deo Iesum suo vtero circumplectentẽ? Virum autem dixerim fuisse Iesum, nõ solum iam cum diceretur vir propheta, potens in opere & sermone, sed etiam cũ tenera adhuc infantis membra, dei mater blando vel foueret in gremio, vel gestaret in vtero. Vir igitur erat Iesus necdum etiam natus, sed sapientia non ætate, animi vigore non viribus corporis, maturitate sensuum nõ corpulentia membrorum. Neque enim minus habuit sapientiæ, vel potius nõ minus fuit sapientia Iesus conceptus quàm natus, paruus quàm magnus. Siue ergo latens in vtero, siue vagiens in præsepio, siue iam grandiusculus interrogans doctores in templo, siue iam perfectæ ætatis docens in populo, ęque profecto plenus fuit spiritu sancto. Nec fuit hora in quacunque ætate sua, qua de plenitudine illa quam in sui conceptione accepit in vtero vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur, sed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu Esaiæ 11.
sciẽtiæ & pietatis, & spiritu timoris domini. Nec te moueat Luc. 2.
quòd de illo legis in alio loco. Iesus autem proficiebat sapiẽ- M
tia & ætate & gratia apud deum & homines. Nam quod de sapientia & gratia hic dictum est, non secundum quod erat, sed secundum quod apparebat intelligendum est, nõ quia videlicet aliquid ei nouũ accideret quod ante non haberet, sed quod accidere videretur, quãdo volebat ipse vt videretur. Tu homo cum proficis, non quãdo, nec quãtum vis proficis, sed te nesciente tuus moderatur profectus, tua vita disponitur.

At verò puer Iesus qui disponit tuam, ipse disponebat & suam, & quãdo volebat & quibus volebat sapiẽs apparebat, quando & quibus volebat sapientior, quando & quibus volebat sapiẽtissimus, quãquam in se nunquam esset nisi sapiẽtissimus. Similiter & cum semper omni gratia plenus fuisset, siue quam apud deũ, siue quã apud homines habere deberet, pro suo tamen arbitrio eam nunc plus nũc minus ostẽtabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat. Constat ergo quia semper Iesus virilem animũ habuit, etsi semper in corpore vir nõ apparuit. Cur deniq; dubito virum fuisse in vtero, quem inibi deum fuisse non ambigo? Minus quippe est esse virum quàm esse deum. Sed vide si non etiam hanc Hieremię nouitatem Esaias lucidissime aperit, qui nouos superius Aaronicos flores exposuit. Ecce, in- Esaiæ 7.
quit, virgo concipiet, & pariet filium. En habes fœminã scilicet virginem. Vis & de viro audire quid sit? Et vocabitur, ait, nomẽ eius Emmanuel, id est, nobiscũ deus. Fœmina itaq; circun-

A circundans virũ, virgo eſt concipiens deum. Vides quàm pulchrè & cõcorditer ſanctorum mira facta & myſtica dicta ſibiinuicem concinunt? Vides quàm ſtupendum ſit hoc vnum de virgine, & in virgine, factum miraculum, quod tot miracula præuenerunt, tot oracula promiſerunt? Vnus nimirũ fuit ſpiritus prophetarum: & licet diuerſis modis, ſignis & tẽporibus eandem rem diuerſi nõ diuerſo ſpiritu & præuiderunt & prædixerunt. Quod Moyſi monſtratũ eſt in rubo & igne, Aaron in virga & flore, Gedeoni in vellere & rore, hoc aperte Salomon præuidit in forti muliere & eius precio, apertius Hieremias præcinit de fœmina & viro, apertiſsime Eſaias declarauit de virgine & deo. Gabriel tandem exhibuit ipſam ſalutãdo. *Luc.1.* Ipſa nãque eſt de qua nunc euangeliſta, Miſſus eſt, ait, angelus Gabriel à deo ad virginẽ deſpõſatam Ioſeph. Ad virginem, inquit, deſponſatam. Quare deſponſatam? Cum eſſet, inquam, virgo electa, & vt oſtenſum eſt, virgo conceptura, virgo paritura, mirũ cur deſponſata fuerit non nuptura. Nũquid vel hoc caſu factum quis dixerit? Non eſt caſu factum quod rationabilis cauſa commendat, cauſa valde vtilis & neceſſaria & diuini prorſus adinuentione conſilij digna. Dicam quod mihi, imò quod ante me patribus viſum fuit. Illa vtique fuit ratio deſponſationis Mariæ, quę & dubitationis Thomæ. Mos ſiquidem Iudæorum erat vt à die deſpõſationis ſuæ, vſque ad tempus nuptiarum, ſponſis ſponſæ traderentur cuſto- B diendæ, quatenus earum ipſi eo ſibi pudicitiam curioſius ſeruarent, quo ſibi ipſi fideliores exiſterent. Sicut ergo Thomas dubitando, palpando, cõſtantiſsimus factus eſt dominicæ cõfeſſor reſurrectionis, ita & Ioſeph Mariã ſibi deſponſando eiúſque cõuerſationẽ in tẽpore cuſtodiæ ſtudioſius comprobando, factus eſt pudicitię fideliſsimus teſtis. Pulchra vtriuſq; rei conuenientia, & dubitatio Thomæ & deſponſatio Marię. Poterant quidem ſimilis erroris laqueum nobis iniicere, fidei videlicet in illo, caſtitatis in illa: veritatem in ſuſpitionem adducere: ſed valde prudenter, & pie factum eſt per cõtrarium, vt vnde metuebatur ſuſpitio, firma ſit certitudo. Nam & de filij reſurrectione citius quidem ego qui infirmus ſum crediderim Thomæ dubitanti & palpanti, quàm Cephæ audienti & credenti: & de matris continentia facilius ſponſo eius cuſtodienti & experienti, quàm ipſi quoque virgini de ſola ſua conſcientia ſe defendenti. Dic quæſo, quis eam videns deſponſatam & grauidam, nõ potius diceret corruptam quàm virginem? Nõ autem decebat hoc dici de matre domini. Tolerabilius verò atque honeſtius fuit putari ad tempus Chriſtũ de coniugio fuiſſe natum, quàm de fornicatione. Sed nõ poterat, inquis, deus apertum aliquod oſtendere ſignum: quo videlicet fieret, vt eius nec ortus infamaretur, nec mater criminaretur? Poterat vtique: ſed non poterat latere dæmones, quod ſcirent homines. Oportebat autem à principe mundi a- C liquandiu celari diuini conſilij ſacramentũ: non quod deus ſi palam opus ſuum facere vellet, impediri poſſe ab illo metueret: ſed quia ipſe qui non ſolum potenter, ſed etiam ſapienter quæcunque voluit fecit, ſicut in omnibus operibus ſuis quaſdam rerum vel temporũ congruentias propter ordinis pulchritudinem ſeruare cõſueuit: ita in hoc quoque tam magnifico opere ſuo, noſtræ videlicet reparationis, nõ tantum potentiam ſuam, ſed & prudentiam oſtendere voluit. Et quanquam illud aliter quomodo vellet perficere potuiſſet, placuit ei tamen eo potius & modo & ordine hominem ſibi reconciliare, quo nouerat cecidiſſe, vt ſicut diabolus prius ſeduxit fœminam, & poſtmodum virum per fœminã vicit, ita prius à fœmina virgine ſeduceretur, & poſt à viro Chriſto aperte debellaretur, quatenus malitię fraudi dum ars pietatis illuderet, ac maligni fortitudinem Chriſti virtus contereret, diabolo deus & prudentior appareret & fortior. Ita quippe decuit incarnatam ſapiẽtiam ſpiritalem vincere maliciam, quo non ſolum attingeret à fine vſque ad finem fortiter, ſed & diſponeret omnia ſuauiter. Attingit autem à fine vſque ad finem, id eſt à cœlo vſque ad infernum. Si aſcendero, inquit, in cœ- *Pſal.138.* lum, tu illic es, ſi deſcẽdero in infernum, ades. Vtrobique verò fortiter quando & de ſupernis expulit ſuperbum, & apud inferos ſpoliauit auarum. Conueniens ergo erat vt ſuauiter quoque omnia cœleſtia ſcilicet & terrena diſponeret, quatenus & illinc deiiciẽs inquietum, reliquos in pace firmaret, & huc debellaturus inuidum, nobis prius ſuæ humilitatis & mã- D ſuetudinis valde neceſſarium exemplum relinqueret, ſicque mirabili fieret moderamine ſapientiæ, vt & ſuis ſuauis, & hoſtibus fortis appareret. Quid enim prodeſſet diabolum à deo vinci, nobis manentibus ſuperbis? Neceſſario igitur deſponſata eſt Maria Ioſeph, quando per hoc & à canibus ſanctum abſconditur, & à ſponſo virginitas comprobatur, & virginis tam verecundiæ parcitur, quàm famæ prouidetur. Quid ſapientius? quid dignius diuina prouidentia? Vno tali conſilio ſecretis cœleſtibus, & admittitur teſtis, & excluditur hoſtis, & integra ſeruatur fama virginis matris. Alioquin quando peperciſſet iuſtus adulteræ? Scriptum eſt autem: Ioſeph autẽ *Mat.1.* vir eius cùm eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Bene cùm eſſet iuſtus, noluit eam traducere, quia ſicut nequaquam iuſtus eſſet ſi cognitam ream cõſenſiſſet, ſic nihilominus iuſtus non eſſet ſi probatam innoxiã condemnaſſet. Cùm ergo iuſtus eſſet, & nollet eam traducere, voluit dimittere eam. Quare voluit dimittere eam? Accipe & in hoc non meam, ſed patrũ ſententiã. Propter hoc Ioſeph voluit dimittere eam, propter quod & Petrus dominum à ſe repellebat dicẽs, Exi à me domine, quia homo peccator ſum: *Luc.5* propter quod & Centurio à domo ſua eum prohibebat, cum diceret, Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meũ. *Mat.8.* Ita ergo & Ioſeph indignũ & peccatorẽ ſe reputans dicebat intra ſe, à tali & à tanta nõ debere ſibi vltra familiare præſta- E ri contuberniũ, cuius ſupra ſe mirabilẽ expaueſcebat dignitatem. Videbat & horrebat diuinæ præſentiæ certiſsimũ geſtãtẽ inſigne, & quia myſteriũ penetrare non poterat, volebat dimittere eã. Expauit Petrus potẽtiæ magnitudinem, expauit Cẽturio præſentiæ maieſtatem. Exhorruit nimirũ & Ioſeph ſicut homo huius tanti miraculi nouitatẽ, myſterij profunditatẽ, & ideo occulte voluit dimittere eam. Miraris quòd Ioſeph prægnãtis ſeſe conſortio virginis iudicabat indignũ, cùm audias & ſanctam Elizabeth eius non poſſe ferre præſentiã, niſi cum tremore quidẽ & reuerentia? Ait nanque, Vnde hoc *Luc.1.* mihi vt veniat mater domini mei ad me? Ideo itaque Ioſeph voluit dimittere eam. Sed quare occultè & nõ palam? Ne videlicet diuortij cauſa inquireretur, exigeretur ratio. Quid enim vir iuſtus reſponderet populo duræ ceruicis, populo nõ credenti & contradicenti? Si diceret quòd ſentiebat, quod de illius puritate cõprobauerat, nónne mox increduli & crudeles Iudæi ſubſannarent illum, lapidarent illam? Quando nanque veritati crederent tacenti in vtero, quam poſtea cõtempſerunt clamantem in templo? Quid facerent necdum apparẽti, cui poſtmodum impias manus iniecerunt, etiã miraculis coruſcanti? Merito ergo vir iuſtus ne aut mẽtiri, aut diffamare cogeretur innoxiã, voluit occulte dimittere eã. Sin verò aliter quis ſentiat, & Ioſeph ſicut hominẽ dubitaſſe cõtendat, ſed quia iuſtus erat noluiſſe quidem habitare cum ea propter F ſuſpitionẽ, nec tamẽ (quia pius erat) traducere voluiſſe ſuſpectam, & ideo voluerit occulte dimittere eam: breuiter reſpõdeo etiam ſic dubitationẽ illam Ioſeph fuiſſe neceſſariã, quæ diuino meruit certificari oraculo. Sic quippe ſcriptũ eſt. Hæc autem eo cogitãte, ſcilicet, quòd occulte dimitteret eam, ap- *Mat.1.* paruit ei angelus in ſomnis dicẽs, Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Itaque propter iſtas rationes deſponſata eſt Maria Ioſeph, vel potius (ſicut ponit euangeliſta) viro cui nomen erat Ioſeph. Virum nominat, non quia maritus, *Luc.1.* ſed quòd homo virtutis erat. Vel potius quia iuxta aliũ euangeliſtam non vir ſimpliciter, ſed vir eius dictus eſt: merito appellatur, quod neceſſariè putatur. Debuit ergo vir eius appellari, quia neceſſe fuit & putari, ſicut & pater ſaluatoris non quidem eſſe, ſed dici meruit vt putaretur eſſe, dicente hoc ipſo euangeliſta. Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum *Luc.3.* triginta, vt putabatur filius Ioſeph. Nec vir ergo matris, nec filij pater extitit, quamuis certa (vt dictum eſt) & neceſſaria diſpenſatione vtrumque ad tempus & appellatus ſit & putatus. Coniice tamen ex hac appellatione qua licet diſpenſatoria meruit honorari, adeo vt pater dei & dictus & creditus ſit: coniice & ex proprio vocabulo quod augmentum non dubitas interpretari, quis & qualis homo fuerit iſte homo Ioſeph. Simul & memento magni illius quon- *Gene.37.* dam

G dam patriarchæ venditi in Aegypto, & ſcito ipſius iſtum nõ
ſolum vocabulum fuiſſe ſortitum: ſed & caſtimoniam adep-
tum, innocẽtiam aſſecutum & gratiam. Siquidem ille Ioſeph
fraterna ex inuidia venditus & ductus in Aegyptum, Chriſti
vẽditionem præfigurauit. Iſte Ioſeph Herodianam inuidiam
Mat. 2. fugiens Chriſtum in Aegyptum portauit. Ille domino ſuo fi-
Gene. 39. dem ſeruans dominę noluit commiſceri. Iſte dominam ſuam
Mat. 1. domini ſui matrem virginem agnoſcens, & ipſe continens fi-
Gen. 40. deliter cuſtodiuit. Illi data eſt intelligentia in myſteriis ſom-
niorum. Iſti datum eſt cõſcium fieri atque participem cœle-
ſtium ſacramentorũ. Ille frumenta ſeruauit non ſibi, ſed om-
ni populo. Iſte panem viuum è cœlo ſeruandum accepit tam
ſibi quàm toti mundo. Non eſt dubium quin bonus & fidelis
homo fuerit iſte Ioſeph, cui mater deſponſata eſt ſaluatoris.
Fidelis, inquam, ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus
ſuæ matris ſolatium, ſuæ carnis nutritium: ſolum denique in
terris magni conſilij coadiutorem fidiſsimum. Huc accedit
quod dicitur fuiſſe de domo Dauid. Vere enim de domo
Dauid: vere de regia ſtirpe deſcendit vir iſte Ioſeph, nobilis
genere, mente nobilior. Planè filius Dauid, non degenerans
à patre ſuo Dauid. Prorſus, inquam, filius Dauid non tantum
carne, ſed fide, ſed ſanctitate, ſed deuotione: quem tanquam
alterum Dauid dominus inuenit ſecundum cor ſuum, cui tu-
to committeret ſecretiſsimum atque ſacratiſsimum ſui cor-
H dis arcanum, cui tanquam alteri Dauid incerta & occulta ſa-
pientiæ ſuæ manifeſtauit: & dedit illi non ignarum eſſe my-
ſterij, quod nemo principum huius ſeculi agnouit: cui deniq;
datum eſt quod multi reges & prophetæ cum vellent videre
non viderunt, audire & non audierunt, non ſolum videre &
audire, ſed etiam portare, deducere, amplecti, deoſculari, &
nutrire, & cuſtodire. Non tantum autem Ioſeph, ſed & Ma-
ria deſcendiſſe credenda eſt de domo Dauid. Alioquin non
eſſet deſponſata viro de domo Dauid, ſi non eſſet & ipſa de
domo Dauid. Ambo igitur erant de domo Dauid: ſed in al-
tera completa eſt veritas quam iurauit dominus Dauid, alte-
ro tantũ conſcio & teſte adimpletæ promiſsionis. In fine au-
tem verſus, & nomen, inquit, virginis Maria. Loquamur pau-
ca, & ſuper hoc nomine quod interpretatum maris ſtella di-
citur, & matri virgini valde conuenienter aptatur. Ipſa nan-
que aptiſsime ſyderi comparatur: quia ſicut ſine ſui corrup-
tione ſydus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui læſione vir-
go parturit filium. Nec ſyderi radius ſuam minuit claritatem,
nec virgini filius ſuam integritatem. Ipſa eſt igitur nobilis il-
la ſtella ex Iacob orta, cuius radius vniuerſum orbem illumi-
nat, cuius ſplendor & præfulget in ſupernis, & inferos pene-
trat, terras etiã perluſtrans, & calefaciens magis mẽtes, quàm
corpora: fouet virtutes, excoquit vitia. Ipſa inquam eſt præ-
clara, & eximia ſtella ſuper hoc mare magnum, & ſpacioſum
I neceſſario ſubleuata, micans meritis, illuſtrans exemplis. O
quiſquis te intelligis in hui⁹ ſeculi profluuio magis inter pro-
cellas, & tempeſtates fluctuare, quàm per terrã ambulare: ne
auertas oculos à fulgore huius ſyderis, ſi non vis obrui pro-
cellis. Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos
tribulationum: reſpice ſtellam, voca Mariam. Si iactaris ſu-
perbiæ vndis, ſi ambitionis, ſi detractionis, ſi æmulationis: re-
ſpice ſtellam, voca Mariam. Si iracundia, aut auaritia, aut car-
nis illecebra nauiculam concuſſerit mentis, reſpice ad Mariã.
Si criminũ immanitate turbatus, conſcientiæ fœditate confu-
ſus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias abſorberi
triſtitiæ, deſperationis abyſſo: cogita Mariam. In periculis, in
anguſtiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam inuoca.
Non recedat ab ore, nõ recedat à corde, & vt impetres eius
orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum.
Ipſam ſequẽs non deuias: ipſam rogans non deſperas, ipſam
cogitans non erras. Ipſa tenente non corruis, ipſa protegente
non metuis, ipſa duce non fatigaris, ipſa propitia peruenis, &
ſic in temetipſo experiris, quam merito dictum ſit, & nomen
virginis Maria. Sed iam modice pauſandum eſt, ne & nos in
tranſitu claritatem tanti luminis intueamur. Vt enim verbis
Mat. 17. apoſtolicis vtar: bonum eſt nos hic eſſe: & libet dulciter con-
templari in ſilentio, quod laborioſa non ſufficit explicare lo-
cutio. Interim autem ex deuota ſcintillantis ſyderis cõtẽpla-
tione, feruẽtior reparabitur in his quæ ſequuntur diſputatio.

Homilia III. vnde ſupra. K

LIBENTER vbi mihi congruere video verba ſanctorum
aſſumo, quo vel ex vaſculorum pulchritudine gratiora
fiant, quæque in eis lectori appoſuerim. Vt autem nunc à
propheticis verbis incipiam. Væ mihi non quidem ſicut pro- Eſaiæ 6.
phetæ, quia tacui, ſed quia locutus ſum, quoniam vir pol-
lutus labiis ego ſum. Heu quot vana, quot falſa, quot turpia
per hoc ipſum ſpurciſsimum os meũ euomuiſſe me recolo,
in quo nunc cœleſtia reuoluere verba præſumo. Vehemen-
ter timeo, ne iamiam audiam ad me dictum, Quare tu enar- Pſal. 49.
ras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuũ?
Vtinam & mihi de ſuperno altari non quidem carbo vnus,
ſed ingens globus igneus afferatur, qui videlicet multam &
inueteratam prurientis oris mei rubiginem ad plenum exco-
quere ſufficiat, quatenus angeli ad virginẽ, & virginis ad ip-
ſum grata inuicẽ, ac caſta colloquia dignus habear meo qua-
licunque replicare ſermone. Ait enim euangeliſta. Et ingreſ- Luc. 1.
ſus angelus ad eam, haud dubium quin ad Mariam, dixit, Aue
gratia plena, dominus tecum. Quo ingreſſus ad eam? Puto in
ſecretarium pudici cubiculi, vbi illa fortaſsis clauſo ſuper ſe
oſtio orabat patrem in abſcondito. Solent angeli aſtare orã-
tibus, & delectari in his quos vident leuare puras manus in o-
ratione, holocauſtum ſanctæ deuotionis gaudent ſe offerre
deo in odorem ſuauitatis. Mariæ autem orationes quantum L
placuerint in cõſpectu altiſsimi angelus indicauit: qui ingreſ-
ſus ad eam tam reuerenter ſalutauit. Nec fuit difficile ange-
lo per clauſum oſtium penetrare ad abdita virginis, qui vtiq;
ex ſubtilitate ſuſtantiæ ſuæ hoc habet in natura, vt nec ſeris
ferreis eius arceatur ingreſſus, quocunque ſuus eum impetus
ferat. Angelicis enim ſpiritibus parietes non obſiſtunt, ſed
cuncta illis viſibilia cedunt, cuncta æquè corpora quantum-
libet ſolida vel ſpiſſa penetrabilia ſunt eis, ac peruia. Suſpi-
candum igitur non eſt, quod apertum inuenerit angelus o-
ſtiolum virginis: cui nimirum in propoſito erat hominũ fu-
gere frequentias, vitare colloquia: ne vel orantis perturbare-
tur ſilentium, vel continentis caſtitas tentaretur. Clauſerat
itaque etiam illa hora ſuum ſuper ſe habitaculum virgo pru-
dentiſsima, ſed hominibus, non angelis. Proinde & ſi ad eam
potuit intrare angelus: ſed nulli hominum facilis patebat ac-
ceſſus. Ingreſſus ergo angelus ad eam dixit: Aue gratia plena, Textus.
dominus tecum. Legimus in actibus apoſtolorum & Stepha- Act. 6.
num plenum gratia, & apoſtolos fuiſſe repletos ſpiritu ſan-
cto, ſed longe diſsimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habi-
tauit plenitudo diuinitatis corporaliter quemadmodum in
Maria: nec illi conceperunt de ſpiritu ſancto quomodo Ma-
ria. Aue, inquit, gratia plena: dominus tecum. Quid mirum ſi
gratia plena erat, cum qua dominus erat? Sed hoc potius mi-
randum, quomodo qui angelum miſerat ad virginem, ab an- M
gelo inuentus eſt eſſe cum virgine. Itáne velocior angelo fuit
deus, vt feſtinantem nũcium celerior ipſe præueniret ad ter-
ras? Nec mirum. Nam cũ eſſet rex in accubitu ſuo, nardus vir
ginis dedit odorem ſuum, & aſcendit in cõſpectu gloriæ eius
fumus aromatis, & inuenit gratiam coram oculis domini, cla-
mantibus qui circunſtabant. Quæ eſt iſta quæ aſcẽdit per de- Canti. 3.
ſertum ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ & thuris?
Statímque rex egrediens de loco ſancto ſuo, Exultauit vt gi- Pſal. 18.
gas ad currendam viam, & licet à ſummo cœlo egreſsio eius,
nimio tamen peruolans deſiderio præuenit ſuum nuncium
ad virginem, quam amauerat, quam ſibi elegerat, cuius deco-
rem concupierat. Quem proſpiciens à longe venientem gra-
tulans & exultãs ait eccleſia: Ecce venit is ſaliens in mõtibus, Canti. 3.
tranſiliens colles. Merito autem cõcupiuit rex decorem vir-
ginis. Fecerat enim quicquid longe antea præmonita fuerat
à patre ſuo Dauid, dicente ſibi: Audi filia, & vide, & inclina Pſal. 44.
aurem tuam, & obliuiſcere populum tuũ & domũ patris tui.
Et ſi hoc feceris, cõcupiſcet rex decorẽ tuum. Audiuit quip-
pe & vidit, non vt quidam qui audientes non audiunt, & vi-
dentes non intelligunt, ſed audiuit & credidit, vidit & intel-
lexit. Et inclinauit aurem ſuam ad obedientiam, & cor ſuum
ad diſciplinam, & oblita eſt populum ſuum & domum patris
ſui: quia nec populum ſuũ augere prolis ſucceſsione, nec do-
mui patris ſui relinquere curauit hæredem, ſed quicquid ho-
noris

A noris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarũ habere potuisset, omnia arbitrata est vt stercora vt Christum lucrifaceret. Nec fefellit eam intentio, quando & Christum sibi filium vendicauit, nec propositum pudicitię violauit. Bene igitur gratia plena: quæ & virginitatis gratiam tenuit, & insuper fœcunditatis gloriam acquisiuit. Aue, inquit, gratia plena, dominus tecũ. Non dixit dominus in te, sed dominus tecum. Deus enim qui vbique æqualiter totus est, per suã simplicem substantiã, aliter tamen in rationabilibus creaturis, q̃ in cæteris, & ipsarum aliter in bonis, quàm in malis est per efficaciam. Ita sane est in irrationabilibus creaturis, vt tamen nõ capiatur ab ipsis. A rationalibus autem omnibus quidẽ capi potest per cognitionem, sed à bonis tantum capitur etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est, vt etiam sit cum ipsis propter concordiam voluntatis. Nam dum suas voluntates ita iustitiæ subdunt, vt deum non dedeceat velle quod ipsi volunt, per hoc quod ab eius voluntate non dissentiunt, deũ sibi specialiter iungunt. Sed cum ita sit cum omnibus sanctis, specialiter tamen cum Maria, cum qua vtique tanta ei consensio fuit, vt illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi coniungeret, ac si de sua, virginísque substantia vnũ Christum efficeret, vel potius vnus Christus fieret: qui etsi nec totus de deo nec totus de virgine, totus tamen dei & totus virginis esset, nec duo filij, sed vnus vtriusque filius. Ait itaque:

B Aue gratia plena, dominus tecum. Nec tantum dominus filius tecum quem carne tua induis: sed & dominus spiritus sanctus de quo concipis, & dominus pater, qui genuit quem cõcipis. Pater inquam tecum, qui filium suum facit & tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile sacramentum miro modo & sibi reserat genitale secretum, & tibi seruat virginale signaculum. Spiritus sanctus tecum, qui cum patre & filio tuũ sanctificat vterum. Dominus ergo tecum. Benedicta tu in mulieribus. Libet adiungere quod Elizabeth, cuius hæc verba sunt, prosecuta subiũxit. Et benedictus fructus ventris tui. Non quia tu benedicta, ideo benedictus fructus ventris tui, sed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis, ideo tu benedicta. Vere etenim benedictus fructus ventris tui in quo benedictę sunt omnes gentes: de cuius plenitudine tu quoque accepisti cũ cæteris, etsi differẽtius à cęteris. Ac propterea quidem benedicta tu, sed in mulieribus, ille verò benedictus non in hominibus, non inter angelos, *Rom.9.* sed qui est, vt ait Apostolus, super omnia benedictus deus in secula. Dicitur benedictus vir, benedictus panis, benedicta mulier, benedicta terra, vel si quid tale in creaturis benedictum esse memoratur, sed singulariter benedictus fructus vẽtris tui, cum sit super omnia benedictus deus in secula. Benedictus ergo fructus ventris tui. Benedictus in odore, *Gen.27.* benedictus in sapore, benedictus in specie. Huius odoriferi fructus

C fragrantiam sentiebat qui dicebat. Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. An non vere benedictus cui benedixit dominus? De sapore huius fructus quidam quòd gustauerat taliter eructabat dicens: *Psal.33.* Gustate & videte, quoniam suauis est dominus. *Psal.30.* Et alibi: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. *2.Pet.2.* Et alius quidam: Si tamen, inquit, gustatis quoniam dulcis est dominus. Et ipse fructus de se, inuitans nos ad se, qui edit me, ait, adhuc esuriet: & qui bibit me, adhuc sitiet. Vtique propter saporis dulcedinem hoc dicebat, qui semel gustatus magis excitat appetitum. Bonus fructus qui animarum esurientium & sitientium iustitiam, & esca & potus est. Audisti de odore, audisti de sapore, audi & de specie. Si enim fructus ille mortis nõ solum suauis fuit ad vescendum, sed etiam teste scriptura delectabilis aspectu: *Gen.3.* quanto magis huius vitalis fructus viuificum decorẽ debemus inquirere, in quem, teste *1.Pet.1.* alia scriptura, desiderant etiam angeli prospicere? Cuius pulchritudinem in spiritu videbat, & in corpore videre cupiebat, qui dicebat. *Psal.49.* Ex Sion species decoris eius. Et ne mediocrẽ tibi videatur commendasse decorem, recole quod in alio *Psal.44.* psalmo legis: Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te deus in ęternum. Benedictus ergo fructus ventris tui, cui benedixit deus in æternum. Ex cuius benedictione benedicta etiam tu in mulieribus: quia nõ potest mala arbor fructum facere bonum. Benedicta, inquam, tu in mulieribus, quę illam generalem maledictionem euasisti, qua dictum est. D *Gen.3.* In tristitia paries filios: & nihilominus illam, qua secutum est. Maledicta sterilis in Israël, ac singularem cõsecuta es benedictionem, vt nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Dura necessitas, & graue iugum super omnes filias Euæ. Et si pariunt cruciantur, & si non pariunt maledicuntur. Et dolor prohibet parere, & non parere maledictio. Quid facies virgo quæ hæc audis, quę hæc legis? Si parturis, angustiaris, si sterilis manes, malediceris. Quid eliges virgo prudens? Angustiæ, inquit, mihi sunt vndique: Melius est tamen mihi maledictum incurrere & castam manere, quàm prius quidem concipere per concupiscẽtiam, quod merito post cum dolore parturiam. Hinc etenim & si video maledictum, sed non peccatum: illinc verò & peccatum simul & cruciatum. Denique hæc maledictio quid aliud est, quàm hominum exprobratio? Neque ob aliud sanè dicitur sterilis maledicta, nisi quòd opprobrio & contẽptui sit habenda tanquam inutilis & infructuosa, & hoc in Israël tantum. Mihi autem pro minimo est, quòd hominibus displiceo, dum me possim virginem castam exhibere Christo. O virgo prudens, ô virgo deuota, quis te docuit Deo placere virginitatem? Quæ lex, quæ iustitia, quæ pagina veteris testamenti vel præcipit, vel consulit, vel hortatur in carne non carnaliter viuere, & in terris angelicam ducere vitam? E Vbi legeras beata virgo, sapientia carnis mors est. *Rom.8.* &, Curam carnis ne perfeceritis in desiderio? *Rom.13.* Vbi legeras de virginibus, quia cantant canticum nouum quod nemo alius cantare potest, & sequuntur agnum quocunque ierit? *Apoc.14.* Vbi legeras, laudatos esse qui se castrauerunt propter regnum cœlorum? *Mat.19.* Vbi legeras, In carne enim ambulantes, non secundum carnẽ militamus: *2.Cor.10.* &, Qui matrimonio iungit virginem suam bene facit, & qui non iungit melius facit? *1.Cor.7.* Vbi audieras: Volo vos omnes esse sicut & meipsum, &, Bonum est homini si sic permaneat secundum meum consilium? *Vbi supra.* De virginibus, inquit, præceptum non habeo, consilium autem do. *Ibidem.* Tu verò non dicam præceptum, sed nec consilium, nec exemplum, *Vbi supra.* nisi quòd vnctio docebat te de omnibus, ac sermo dei viuus & efficax ante tibi factus est magister, quàm filius, prius instruxerit mentem quàm induerit carnem. Christo ergo deuoues te exhibere virginem, & nescis quòd ipsi exhiberi te oporteret etiam matrem? Eligis in Israël esse cõtemptibilis, & vt illi placeas cui te probasti, maledictum incurrere sterilitatis: & ecce maledictio benedictione cõmutatur, sterilitas fœcunditate recompensatur. Aperi virgo sinum, expande gremium, præpara vterum: quia ecce facturus est tibi magna qui potens est: intãtũ vt pro maledictione Israël, beatam te dicant omnes generationes. Nec suspectam habeas prudens virgo fœcunditatem, quia non auferet integritatem. Concipies, sed sine peccato. Grauida eris, sed F non grauata: paries, sed non cum tristitia: nescies virum, & gignes filium. Qualem filium? Illius erit mater, cuius deus est pater. Filius paternæ charitatis erit corona tuæ castitatis, sapiẽtia paterni cordis erit fructus vteri virginalis. Deum denique paries, & de deo concipies. Confortare ergo virgo fœcunda, casta puerpera, mater intacta, quia non eris in Israël vltra maledicta, neque inter steriles deputata. Et si adhuc malediceris ab Israël secundũ carnem, non quia sterilem vident, sed quia fœcundam inuident: memento quòd & Christus maledictum pertulit crucis, qui te suam matrem benedixit in cœlis, sed & in terris ab angelo benedicta, & à cunctis generationibus terræ merito beata prædicaris. Benedicta ergo tu in mulieribus, & benedictus fructus *Textus.* ventris tui. Quæ cum audisset turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Solent vigines quæ vere virgines sunt, semper pauidę & nunquam esse securæ, & vt caueant timẽda, etiam tuta pertimescere, scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare preciosum, & nimis arduum esse viuere angelice inter homines & in terris more cœlestiũ cõuersari, & in carne cœlibem agere vitã. Ac proinde quicquid nouum quicquid subitum fuerit ortũ, suspectas habent insidias, totum contra se æstimant machinatũ. Idcirco & Maria turbata est in sermone angeli. Turbata est, sed nõ perturbata. Turbatus sum, inquit, & nõ sum locutus, sed cogitaui dies *Psal.76.* antiquos,

G antiquos,& annos æternos in mente habui.Ita ergo & Maria turbata est & non est locuta,sed cogitabat qualis esset ista salutatio. Quòd turbata est, verecundiæ fuit virginalis, quòd non perturbata,fortitudinis,quod tacuit & cogitauit,prudẽtiæ. Cogitabat autem qualis esset ista salutatio. Sciebat prudens virgo quòd sæpe angelus satanę transfigurat se in angelum lucis,& quia nimirum humilis & simplex erat, nihil tale penitus à sancto angelo sperabat, & ideo cogitabat qualis esset ista salutatio. Tunc angelus intuitus virginem & varias eam secum voluere cogitationes facillime deprehendẽs pauidam consolatur : confirmat dubiam, ac familiariter vocans ex nomine,benigne ne timeat persuadet. *Textus.* Ne timeas,inquit,Maria,inuenisti gratiam apud deum. Nihil hic doli, nihil hic fallaciæ est. Nullam circumuentionem, nullas hic suspiceris insidias. Non sum homo sed spiritus, & dei angelus non satanæ.Ne timeas Maria, inuenisti gratiam apud deum. O si scires quantum tua humilitas altißimo placeat : quanta te apud ipsum sublimitas maneat, angelico te indignam nec alloquio iudicares nec obsequio. Vt quid enim indebitam tibi dixeris gratiam angelorum, quæ inuenisti gratiam apud deum? Inuenisti quod quærebas, inuenisti quod nemo ante te potuit inuenire, inuenisti gratiam apud deum. Quam gratiam? Dei & hominum pacem,mortis destructionem, vitæ reparationem. Hæc est ergo gratia, quam inuenisti apud deum. *Textus.* H Et hoc tibi signum. Ecce concipies & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Intellige prudens virgo ex nomine filij promissi quantam & quàm specialem gratiam inueneris apud deum. Et vocabis, ait, nomen eius Iesum. Rationem huius vocabuli alius euangelista ponit,angelo sic interpretãte. *Math.1.* Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.Duos Iesus lego in typo huius, quem nunc in manibus habemus præcessisse, ambos populis præfuisse. Quorum vnus populum suum de Babylone eduxit, alter suũ in terram promissionis introduxit. Et illi quidem illos, quibus præerãt, ab hostibus defendebãt, sed nunquid saluabant à peccatis eorum? Is autem noster Iesus & à peccatis saluat populum suum,& introducit in terram viuẽtium. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Vtinam & me peccatorem dignetur dominus Iesus annumerare populo suo, vt saluum me faciat à peccatis meis. Vere enim beatus populus, cuius iste Iesus dominus deus eius, quia ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum.Vereor autem ne multi se profiteantur esse de populo eius, quos tamen ipse non habeat pro populo suo.Vereor ne plerisque, qui quasi in populo eius religiosiores esse videntur,ipse aliquando dicat: *Mat.15.* Populus hic labiis me honorat,cor autem eorum longe est à me.Nouit enim dominus Iesus qui sunt eius, nouit & quos elegerit I à principio. *Luc.6.* Quid me vocatis(ait)domine domine, & non facitis quæ dico? Vis scire an pertineas ad populum eius,vel potius vis esse de populo eius? Fac quæ dicit Iesus:& computabit te in populo suo.Fac quę iubet in euangelio dominus Iesus, quæ iubet in lege & prophetis, quæ iubet per ministros suos qui sunt in ecclesia, obtempera eius vicariis præpositis *Math.11.* tuis,non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis:& disce ab ipso Iesu,quia mitis est & humilis corde,& eris de beato populo eius quem elegit in hæreditatem sibi, eris de laudabili populo eius quẽ dominus exercituũ benedixit, dicens: Opus manuum mearum tu es, hæreditas mea Israël, cui ne forte Israël carnalem ęmuleris etiam testimonium perhibet, *Psal.17.* dicens: Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.Sed audiamus quid idem angelus sentiat de illo,cui necdum concepto tale indidit nomen. *Textus.* Ait nãque. Hic erit magnus, & filius altißimi vocabitur. Bene magnus qui filius altißimi merebitur appellari. An non magnus, cuius magnitudinis non est finis? *Psal.144.* Et quis magnus,ait, sicut deus noster? *Psal.112.* Planè magnus qui tam magnus,quàm altißimus,quia & ipse altißimus. *Philip.2.* Neque enim altißimi filius rapinam arbitrabitur esse se æqualem altißimo.Ille merito arbitrandus est cogitasse rapinam, qui cum de nihilo in angelicam formam factus fuisset, factori suo se comparans vsurpauit sibi quod filij altißimi proprium est, qui vtique in forma dei à deo nõ factus sed genitus est. Altißimus enim deus pater quanuis omnipotens sit,non potuit tamen vel æqualem sibi condere K creaturam,vel inæqualem gignere filium.Fecit itaque angelum magnum,sed non quantus ipse: & ideò nec altißimum. Solum autem vnigenitum quem non fecit sed genuit omnipotens omnipotentem,altißimus altißimũ, æternus coæternum,ipsum sibi per omnia comparari, nec rapinam æstimat nec iniuriam. Rectè ergo hic erit magnus qui filius altißimi vocabitur. Sed quare hic erit & non potius est magnus, qui semper æqualiter magnus,non habet quo crescat,nec maior post conceptum futurus sit,quàm ante vel sit vel fuerit? An fortè propterea dixerit erit, quia qui magnus deus erat, magnus homo futurus sit? Bene ergo hic erit magnus. Magnus homo,magnus doctor, magnus propheta. Sic enim dicitur de eo in euangelio.Quia propheta magnus surrexerit in nobis. *Lucæ 7.* Et à minori quodam propheta magnus itidem propheta venturus promittitur.Ecce,inquit,veniet propheta magnus, & ipse renouabit Hierusalem. Et tu quidem ô virgo paruulũ paries,paruulum nutries, paruulum lactabis, sed videns paruum cogita magnum. Erit enim magnus quia magnificabit eum deus in conspectu regum, adeo vt adorent eum omnes reges,omnes gẽtes seruiant ei. Magnificet ergo & anima tua dominum,quia hic erit magnus,& filius altißimi vocabitur. *Luc.1.* Magnus erit & magna faciet tibi qui potens est, & sanctum nomen eius. Quod enim sanctius nomen, quàm quod filius altißimi vocabitur? L Magnificetur & à nobis paruulis magnus dominus, quos vt faceret magnos,factus est paruulus. *Esa.9.* Paruulus ait, natus est nobis:& filius datus est nobis. Nobis inquam non sibi, qui vtique ante tempora multo nobilius natus ex patre,nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non angelis quoque,qui cum magnum haberent, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus,nobis & datus,quia nobis necessarius. Iam de nobis nato & dato faciamus ad quod natus est & datus. Vtamur nostro in nostram vtilitatem, de saluatore salutem operemur. Ecce paruulus in medio statuitur. O paruulus,paruulis desideratus. O verè paruulus, sed malitia non sapientia. Studeamus effici sicut paruulus iste, discamus ab ipso quia mitis est & humilis corde: ne magnus videlicet deus sine causa factus sit homo paruus, ne gratis mortuus,ne in vacuum crucifixus. Discamus eius humilitatem, imitemur mansuetudinem,amplectamur dilectionem, cõmunicemus passionibus, lauemur in sanguine eius, ipsum offeramus propitiationem pro peccatis nostris: quoniam ad hoc ipse natus & datus est nobis. Ipsum oculis patris, ipsum offeramus & suis,quia & pater proprio filio suo non pepercit,sed pro nobis tradidit illum, *Rom.8.* & ipse filius semetipsum exinaniuit formam serui accipiens:ipse tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit vt non perirent. *Lucæ 23.* M Non possunt perire pro quibus filius rogat ne pereant, pro quibus pater tradidit filium in mortem vt viuant.Æqualiter ergo ab vtroque speranda est venia, quibus æqualis est in pietate misericordia,par in voluntate potentia, vna in deitate substantia, in qua vnus cum eis spiritus sanctus viuit & regnat deus per omnia secula seculorum, Amen.

Homilia quarta. Vnde supra.

NON EST dubium quicquid in laudibus matris proferimus ad filium pertinere, & rursum cum filium honoramus, à gloria matris non recedimus. *Prouer.10.* Nam si,iuxta Salomonem, Filius sapiens gloria est patris, quanto magis gloriosum est matrem ipsius effici sapientiæ? Sed quid ego tento in eius laudibus quam laudabilem prædicant prophetæ, perhibet angelus, narrat euangelista? Non ergo laudo, quia non audeo: sed tantum replico deuotus quod iam explicauit per os euangelistæ spiritus sanctus. Sequitur nanque & ait: *Textus.* Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris sui. Verba sunt angeli ad virginem de promisso filio, promittentis quòd debeat possidere regnum Dauid. Quòd de stirpe Dauid duxerit originem dominus Iesus, nemo dubitat. Quæro autem quomodo dederit ei deus sedem Dauid patris sui,cum ipse in Hierusalem non regnauerit,quinimo turbis eum volentibus constituere regem non

n... acquieuerit, ſed & ante faciem Pilati proteſtatus ſit:
Ioan. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo. Denique quid ma-
Eſaiæ 6. gnum promittitur ei qui ſedet ſuper Cherubim, quem pro-
pheta vidit ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum,
ſedere in throno Dauid patris ſui? Sed nouimus quandam a-
liam Hieruſalem ab ea quæ nunc eſt in qua regnauit Dauid
ſignificatam multo iſta nobiliorem, multo ditiorem. Hanc
igitur puto hic fuiſſe ſignificatam, illo videlicet vſu loquen-
di, quo ſæpe reperis in ſcripturis ſignificans poni pro ſigni-
Luc. 1. ficato. Tunc ſanè dedit illi deus ſedem Dauid patris ſui,
quando conſtitutus eſt rex ab eo ſuper Sion montem ſan-
ctum eius. Sed hic propheta de quo regno dixerat, expreſ-
ſius aperuiſſe videtur, in eo quòd non in Sion poſuit, ſed ſu-
per Sion. Nam ideo fortaſsis dictum eſt ſuper, quia in Sion
quidem regnauit Dauid, ſuper Sion verò regnum eſt illius
Pſal. 131. de quo dictum eſt ad Dauid, De fructu ventris tui ponam ſu-
per ſedem tuam, de quo & dictum eſt per alium prophetam,
Super ſolium Dauid & ſuper regnum eius ſedebit. Vides
Eſaiæ 9. quia vbique reperis ſuper: Super Sion, ſuper ſedem, ſuper
ſolium, ſuper regnum. Dabit ergo ei dominus deus ſedem
Dauid patris ſui, non typicam ſed veram, non temporalem
ſed æternam, non terrenam ſed cœleſtem. Quæ idcirco (vt
iam dictum eſt) memoratur fuiſſe Dauid: quia hæc in qua
Textus. temporaliter ſedit, æternæ illius gerebat imaginem. Et re-
B gnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit fi-
nis. Hic quoque ſi domum Iacob temporalem accipimus,
quomodo in illa quæ æterna non eſt, in æternum regnaturus
eſt? Quærenda eſt ergo domus æterna Iacob in qua regnet
in æternum, cuius regni non erit finis. An non denique do-
mus illa Iacob exaſperans impie abnegauit eum, & inſipiéter
reſpuit ante faciem Pilati: quando illo perhibente, regem ve-
ſtrum crucifigam? vno ore reſpondendo clamauit: Non ha-
Ioan. 19. bemus regem niſi Cæſarem? Require itaque apoſtolum, &
diſcernet tibi eum qui in occulto Iudæus eſt, ab illo qui in
Roma. 2. manifeſto, & quæ in ſpiritu eſt circumciſionem ab ea quæ fit
in carne, & ſpiritualem Iſraël à carnali, & filios fidei Abrahæ
à filiis carnis. Non enim, inquit, omnes qui erant ex Iſraël hi
Coloſ. 2. ſunt Iſraëlitæ, neq; qui ſemẽ ſunt Abrahæ hi filij. Sequere er-
Roma. 9. go & dic ſimiliter non omnes qui ex Iacob, hi reputādi ſunt
in domo Iacob, Iacob quippe ipſe eſt qui Iſraël. Solos igitur
qui in fide Iacob perfecti inueniẽdi ſunt, reputa in domo Ia-
cob, vel potius ipſos noueris fore ſpiritualẽ & æternã domũ
Iacob, in qua regnabit dominus Ieſus in æternũ. Quis ex no-
bis eſt qui iuxta interpretationẽ nominis Iacob, ſupplãtet dia
bolum de corde ſuo, luctetur cum vitiis & cõcupiſcẽtiis ſuis:
vt non regnet peccatum in ſuo mortali corpore, ſed regnet
in eo Ieſus, & nũc quidem per gratiam, & in æternũ per glo-
riam? Beati in quibus Ieſus regnabit in æternum, quia & ipſi
C cum eo regnabunt, & regni eius non erit finis. O quàm glo-
rioſum eſt regnum illud in quo reges congregati ſunt, cõue-
nerunt in vnum, ad laudandum ſcilicet & glorificandum eũ,
Mat. 13. qui ſuper omnes eſt rex regum, & dominus dominantiũ. De
cuius ſplendidiſsima cõtemplatione fulgebunt iuſti ſicut ſol
in regno patris eorum. O ſi & mei peccatoris meminerit Ie-
ſus in beneplacito populi ſui, cum venerit in regnũ ſuum. O
ſi me in illa die, quando traditurus eſt regnũ deo & patri, vi-
ſitare dignabitur in ſalutari ſuo, ad videndum ſcilicet in bo-
nitate electorum ſuorum, ad lætandum in lætitia gentis ſuæ,
vt laudetur etiam à me cum hæreditate ſua. Veni interim do-
mine Ieſu, aufer ſcãdala de regno tuo quod eſt anima mea, vt
regnes tu (qui debes) in ea. Venit enim auaritia & vendicat in
me ſibi ſedem, iactantia cupit dominari mihi, ſuperbia vult
mihi eſſe rex, luxuria dicit ego regnabo, ambitio, detractio,
inuidia & iracundia certant in meipſo de meipſo, cuius ego
potiſsimum eſſe videar. Ego autem quãtum valeo reſiſto, re-
nitor quantum iuuor, dominum meũ Ieſum reclamo, ipſi me
defendo, quia ipſius me iuris agnoſco. Ipſum mihi deũ, ipſum
mihi dominum teneo & dico, non habeo regem niſi dominũ
Ieſum. Veni ergo domine, diſperge illos in virtute tua & re-
gnabis in me, quia tu es ipſe rex meus & deus meus, qui mã-
Textus. das ſalutes Iacob. Dixit autem Maria ad angelũ. Quomodo
fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Primo quidem pru-
denter tacuit, cum adhuc dubia cogitabat, qualis eſſet iſta ſa-
lutatio, malens nimirum humiliter non reſpondere, quàm te- D
merè loqui quod neſciret. Iam vero confortata & bene præ-
meditata, angelo quidem foris loquẽte, ſed deo intus perſua-
dente: erat enim dominus cum illa dicente angelo, Dominus
tecũ, ita ergo cõfirmata fide ſcilicet depellente timorem, læ-
titia verecundiam, dixit ad angelum. Quomodo fiet iſtud,
quoniam virum nõ cognoſco? Non dubitat de facto, ſed mo-
dum requirit & ordinem. Nec enim quærit an fiet iſtud, ſed
quomodo. Quaſi dicat. Cum ſciat dominus meus teſtis con-
ſcientiæ meæ votum eſſe ancillæ ſuæ non cognoſcere virum,
qua lege, quo ordine placebit ei vt fiat iſtud? ſi oportuerit me
frangere votum vt pariam talem filium, & gaudeo de filio, &
doleo de propoſito. Fiat tamen voluntas eius. Sin verò virgo
concipiam, virgo & pariam, quod vtiq; ſi placuerit ei impoſ-
ſibile non erit, tunc ſcio vere, quia reſpexit humilitatem an-
cillæ ſuæ. Quomodo ergo fiet iſtud quoniam virum non co- *Textus.*
gnoſco? Et reſpondẽs angelus dixit ei. Spiritus ſanctus ſuper-
ueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Superius di-
cta eſt fuiſſe gratia plena, & nunc quomodo dicitur, Spiritus
ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi?
Nunquid potuit repleri gratia & necdũ habere ſpiritum ſan-
ctum, cum ipſe ſit dator gratiarum? Si autem iam ſpiritus
ſanctus in ea erat, quomodo adhuc tãquam nouiter ſuperuẽ-
turus repromittitur? An fortè ideo non dixit ſimpliciter, ve-
niet in te, ſed addidit ſuper, quia & prius quidẽ in ea fuit per E
multam gratiam, ſed nunc ſuperuenire nunciatur, propter a-
bundantioris gratiæ plenitudinem quam effuſurus eſt ſuper
illã? At verò cũ plena iam ſit, illud amplius quomodo capere
poterit? Si autẽ plus aliquid capere poteſt, quomodo & ante
plena fuiſſe intelligẽda eſt? An prior quidẽ gratia eius tantum
repleuerat mentẽ, ſequẽs verò etiã vẽtrẽ perfundere debeat,
quatenus ſcilicet plenitudo diuinitatis quę ante in illa, ſicut &
in multis ſanctorũ ſpiritualiter habitabat, etiam ſicut in nullo
ſanctorũ corporaliter in ipſa habitare incipiat? Ait itaq;. Spi-
ritus ſanct⁹ ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obũbrabit ti-
bi. Quid eſt: & virtus altiſsimi obũbrabit tibi? Qui poteſt ca-
pere, capiat. Quis enim excepta fortaſsis illa, quæ hoc ſola in
ſe fœliciſsime meruit experiri, intellectu capere, ratione diſ-
cernere poſsit, qualiter ſplẽdor ille inacceſsibilis virgineis ſe-
ſe viſceribus infuderit, & vt illa inacceſsibilẽ accedere ad ſe
ferre potuiſſet, de portiuncula eiuſdẽ corporis cui ſe animatẽ
contẽperauit, reliquæ maſſæ vmbraculum fecerit? Et fortaſſe
propter hoc maxime dictũ eſt: Obumbrabit tibi, quia res ni-
mirum in ſacramento erat, & quod ſola per ſe trinitas in ſola
& cum ſola virgine voluit operari, ſoli datũ eſt noſſe, cui ſo-
li datum eſt experiri. Dicatur ergo. Spiritus ſanctus ſuperue-
niet in te, qui vtiq; ſua potentia fœcundabit te. Et virtus altiſ-
ſimi obumbrabit tibi, hoc eſt illum modũ quo de ſpiritu ſan-
cto cõcipies dei virtus, & dei ſapientia Chriſtus, ſic in ſuo ſe- F
cretiſsimo conſilio obumbrando cõteget & occultabit, qua-
tenus ſibi tãtum notus habeatur & tibi. Ac ſi angelus reſpõ-
deat ad virginẽ. Quid à me requiris, quod in te mox experie-
ris? Sciens ſcies & fœliciter ſcies, ſed illo doctore quo & au-
ctore. Ego autem miſſus ſum nunciare virginalem conceptũ,
non creare. Nec poteſt doceri, niſi à donante: nec poteſt ad-
diſci niſi à ſuſcipiente. Ideóque & quod naſcetur ex te ſan- *Textus.*
ctum, vocabitur filius dei. Quod eſt dicere, Quoniam non eſt
de homine ſed de ſpiritu ſancto quod concipies, cõcipies au-
tem altiſsimi virtutem, hoc eſt filium dei: ideóq; & quod na-
ſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei, id eſt, nõ ſolum qui
de ſinu patris in vterum tuum veniens obumbrabit tibi, ſed
etiã id quod de tua ſubſtantia ſociabit ſibi, ex hoc iam voca-
bitur filius dei, quemadmodum & is qui à patre eſt ante ſecu-
la genitus, tuus quoq; amodo reputabitur filius. Sic autem &
quod natum eſt ex ipſo patre erit tuus, & quod naſcetur ex te
erit eius: vt tamen nõ ſint duo filij ſed vnus. Et licet aliud qui-
dem ex te, aliud ex illo ſit, iam non tamen cuiuſque ſuus, ſed
vnus vtriuſq; erit filius. Ideóq; & quod naſcetur ex te ſanctũ
vocabitur filius dei. Attẽde quæſo quàm reuerenter dixerit,
quod naſcetur ex te ſanctũ. Vt quid enim ita ſimpliciter ſan-
ctũ, & abſq; additamento? Credo quia non habuit quid pro-
prie, dignéve nominaret illud eximium, illud magnificũ, illud
reuerẽdum, quod de puriſsima videlicet virginis carne cũ ſua
animą

G anima vnico patris erat vniendum. Si diceret ſanctà caro vel ſanctus homo, vel ſanctus infans, quicquid tale poneret parum ſibi dixiſſe videretur. Poſuit ergo indefinite ſanctum, quia quicquid illud ſit quod virgo genuit, ſanctum proculdubio ac ſingulariter ſanctum fuit, & per ſpiritus ſanctificationem, & per verbi aſſumptionem. Et adiecit angelus. *Textus.* Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua. Quid fuit neceſſe etiam huius ſterilis, virgini nunciare conceptum? Nunquid fortè dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiori voluit confirmare miraculo? Abſit. Legimus & Zachariæ incredulitatem ab hoc ipſo angelo fuiſſe caſtigatam: Mariam autem in aliquo reprehenſam non legimus, quin potius fidem ipſius Elizabeth prophetante laudatam agnouimus. Beata es, inquit, quæ credidiſti, quoniam perficientur in te quæ dicta ſunt tibi à domino. Sed ideo ſterilis cognatæ conceptus virgini nũciatur, vt dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur. Porrò neceſſe erat non modico lætitiæ & amoris præueniente inflammari incendio, quæ filium paternæ dilectionis cum gaudio ſpiritus ſancti mox fuerat conceptura. Neque enim niſi in deuotiſſimo corde atque hilariſſimo, tanta ſe capere poterat dulcedinis & alacritatis affluentia. Vel ideo conceptus Elizabeth nunciatur Mariæ, quia profectò decebat vt verbum mox diuulgãdum vbique, prius ſciret virgo per angelum, quàm au-
H diret ab homine: ne mater videlicet dei à conſiliis filij videretur amota, ſi eorum quæ in terris tam prope gererentur remanſiſſet ignara. Vel ideo potius conceptus Elizabeth Mariæ nunciatus eſt, vt dum nunc ſaluatoris nunc præcurſoris edocetur aduẽtum, rerum tempus & ordinem tenens ipſa melius poſtmodum ſcriptoribus ac prædicatoribus euangelij referet veritatem, quæ & plenè de omnibus à principio cœlitus fuerit inſtructa myſteriis. Vel ideo adhuc nunciatur Mariæ conceptus Elizabeth, vt audiens cognatam vetulam & grauidam cogitet iuuencula de obſequio, ſicque illa properante ad viſitandum paruulo prophetæ locus & occaſio detur, quo minori adhuc domino ſui officij valeat exhibere primitias: & dum ad ſeinuicem occurrit matrum infantúmq; ab alterutro excitata deuotio, mirabilius fiat miraculum de miraculo. Vide autem ne hæc tam magnifica quæ ab angelo audis prænunciata, ab ipſo ſperes perficienda. A quo ergo ſi quæris, ipſum audi angelum. *Textus.* Quia non erit, inquit, impoſſibile apud deum omne verbum. tanquam diceret, Hæc quæ ego tam fideliter promitto, non de mea, ſed de illius qui me miſit virtute præſumo: quia non erit impoſſibile apud eum omne verbum. Quale enim illi verbum impoſſibile poterit eſſe, qui omnia fecit in verbo? Mouet me & hoc in verbis angelicis, quòd ſignanter non ait, quia non erit impoſſibile apud deum omne factum, ſed omne verbum. An idcirco po-
I ſuit verbum, quia quàm facile poſſunt homines loqui quod volũt, etiã quod nullatenus facere poſſunt, tam facilè imò incõparabiliter facilius valet deus opere implere quicquid illi verbo valent exprimere? Dicam apertius. Si hominibus tam facile eſſet facere quàm dicere quod volunt: & ipſis quoque non eſſet impoſſibile omne verbum. Nunc autem quoniam vulgaris & verus ſermo eſt, multum intereſſe inter loqui & facere, ſed apud homines, non apud deum, ſoli deo quia idem eſt facere quod loqui, idem loqui quod velle: merito non erit impoſſibile apud deum omne verbum. Verbi gratia. Potuerunt præuidere & prædicere prophetę virginem vel ſterilem concepturam ac parituram, ſed nunquid facere, vt conciperent & parerent? Deus autem qui dedit eis poſſe præuidere, quàm facile potuit tunc quod voluit per illos prædicere, tam facile potuit nunc quando voluit per ſeipſum quod promiſit implere. Siquidem apud deum nec verbum diſſidet ab intẽtione, quia veritas eſt: nec factum à verbo, quia virtus eſt: nec modus à facto, quia ſapientia eſt, ac per hoc non erit impoſſibile apud deum omne verbum. Audiſti virgo factum, audiſti & modum, vtrũque mirum, vtrunque iucũdum. *Zacha. 9.* Iucundare filia Sion, & exulta ſatis filia Hieruſalem. Et quoniam auditui tuo datum eſt gaudiũ & lætitia: audiamus & nos à te reſpõſum lætitiæ quod deſideramus, vt iã exultent oſſa humiliata. Audiſti, inquam, factum & credidiſti, crede & de modo quod audiſti. Audiſti quia concipies & paries filium, audiſti

K quòd nõ per hominem, ſed per ſpiritum ſanctũ: expectat angelus reſponſum, tempus eſt enim vt reuertatur ad deum qui miſit illum. Expectamus & nos ô domina verbum miſerationis, quos miſerabiliter premit ſententia damnationis. Et ecce offertur tibi precium ſalutis noſtræ, ſtatim liberabimur ſi cõſentis. In ſempiterno dei verbo facti ſumus omnes, & ecce morimur, in tuo breui reſponſo ſumus reficiendi, vt ad vitam reuocemur. Hoc ſupplicat à te ô pia virgo flebilis Adam cum miſera ſobole ſua exul de paradiſo, hoc Abraham, hoc Dauid. Hoc cæteri flagitant ſancti patres, patres ſcilicet tui, qui & ipſi habitãt in regione vmbræ mortis. Hoc totus mũdus tuis genibus prouolutus expectat. Nec immerito, quando ex ore tuo pendet conſolatio miſerorum, redemptio captiuorum, liberatio damnatorum: ſalus denique vniuerſorũ filiorum Adam totius generis tui. Da virgo reſpõſum feſtinanter. O domina reſpõde verbum quod terra, quod inferi, quod expectant & ſuperi. Ipſe quoque omniũ rex, & dominus quantum concupiuit decorem tuum, tantũ deſiderat & reſpõſionis aſſenſum: in qua nimirum propoſuit ſaluare mũdum. Et cui placuiſti in ſilẽtio, iã magis placebis ex verbo: cũ ipſe tibi clamet è cælo: O pulchra inter mulieres, fac me audire vocem tuam. Si ergo tu eũ facias audire vocẽ tuã, ipſe te faciet videre ſalutẽ noſtram. Nunquid nõ hoc eſt quod quærebas, quod gemebas, quod diebus & noctibus orãdo ſuſpirabas? Quid igitur? Tu es cui hoc promiſſum eſt, an aliã expe- L
ctamus? Imò tuipſa, nõ alia. Tu inquã illa promiſſa, illa expectata, illa deſiderata, ex qua ſanct⁹ pater tuus Iacobus iã morti appropinquans vitam ſperabat æternã, cum dicebat: Expe- *Gene. 49.*
ctabo ſalutare tuũ domine. in qua deniq; & per quam deus ipſe rex noſter ante ſecula diſpoſuit operari ſalutẽ in medio terræ. Quid ab alia ſperas quod tibi offertur? Quid per aliam expectas quod per te mox exhibebitur, dummodo præbeas aſſenſum, reſpõdeas verbũ? Reſpõde itaq; citius angelo, imò per angelum domino. Reſponde verbum, & ſuſcipe verbũ. Profer tuum, & concipe diuinum. Emitte tranſitoriũ, & amplectere ſempiternũ. Quid tardas? Quid trepidas? Crede, cõfitere, & ſuſcipe. Sumat humilitas audaciam, verecũdia fiduciam. Nullatenus conuenit nũc vt virginalis ſimplicitas obliuiſcatur prudentiam. In hac ſola re, ne timeat prudens virgo præſumptionem: quia etſi grata in ſilentio verecũdia, magis tamen nũc in verbo pietas neceſſaria. Aperi virgo beata cor fidei, labia confeſſioni, viſcera creatori. Ecce deſideratus cunctis gentibus, foris pulſat ad oſtium. O ſi te morãte pertranſierit, & rurſus incipias dolens quærere quem diligit anima tua. Surge, curre, aperi. Surge per fidẽ, curre per deuotionem, aperi per confeſſionem. *Textus.* Ecce, inquit, ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Semper ſolet eſſe gratiæ diuinæ familiaris virtus humilitas. Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Humiliter ergo reſpondet, vt ſedes M
gratiæ præparetur. Ecce, inquit, ancilla domini. Quæ eſt hæc tam ſublimis humilitas, quæ cedere non nouit honoribus, inſoleſcere gloria neſcit? Mater dei eligitur, & ancillam ſe nominat. *Luc. 4.* Non mediocris reuera humilitatis inſigne, nec ſoblata tãta gloria ſ obliuiſci humilitatem. Non magnum eſt eſſe humilem in abiectione, magna prorſus & rara virtus humilitas honorata. Si me miſerum homuncionem meis decepta ſimulationibus ad aliquẽ vel mediocrem honorem prouexerit eccleſia, deo nimirũ hoc vel propter mea vel propter ſubditorũ peccata permittẽte: nónne ſtatim oblitus qui fuerim talẽ me puto, qualis ab hominibus (qui cor non vident) putatus ſum? Credo ſanè, cõſcientiã nõ attẽdo, & reputans nõ honorẽ virtutibus, ſed virtutes honori, eo ſanctiorem, quo ſuperiorem me æſtimo. Videas pleroſque in eccleſia de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos, ſubito intumeſcere, priſtinæ obliuiſci abiectionis: genus quoque ſuum erubeſcere, & infimos dedignari parentes. Videas & homines pecunioſos ad honores quoſq; eccleſiaſticos peruolare: móxq; ſibi applaudere ſanctitatem, veſtium duntaxat mutatione, non mẽtium: & dignos ſe æſtimare dignitate, ad quam ambiẽdo peruenerunt, quódq; (ſi audeo dicere) adepti ſunt nummis, attribuere meritis. Omitto autẽ de his quos excæcat ambitio, & honor ipſe ſuperbiendi eis materia eſt. Sed video (quod magis doleo) poſt ſpretã ſeculi pompã, nonnullos in ſchola humilitatis

A tis superbiam magis addiscere, ac sub alis mitis humilisq; magistri grauius insolescere, & impatientes amplius fieri in claustro quàm fuissent in sæculo. Quódque magis peruersum est, plerique in domo dei non patiuntur haberi contemptui, qui in sua non nisi contemptibiles esse potuerunt: vt quia videlicet vbi à pluribus honores appetuntur, ipsi locum habere non meruerunt, saltem ibi honorabiles videantur, vbi ab omnibus honores contemnuntur. Video & alios (quod non sine dolore videri debet) post aggressam Christi militiam, rursus secularibus implicari negotiis, rursus cupiditatibus terrenis immergi: cũ magna cura erigere muros, & negligere mores, sub prætextu quoque communis vtilitatis verba vendere diuitibus & matronis salutationes, sed & contra Imperatoris sui edictum concupiscere aliena, & sua cum lite repetere, non audientes Apostolum ex imperio regis tubicinantẽ. Hoc ipsum, inquit, delictũ est in vobis, quòd causas habetis. Quare non magis fraudem patimini? Itáne mundum sibi & se mundo crucifixerunt, vt qui antea vix in suo vico, vel oppido cogniti fuerant, modo circumeuntes prouincias & curias frequentantes, regum notitias, principúmque familiaritates assecuti sint? Quid de ipso habitu dicam, in quo iam nõ calor, sed color requiritur, magísque cultui vestium quàm virtutum insistitur? Pudet dicere, vincũtur in suo studio mulierculæ, quan- 1.Cor.6.

B do à monachis precium affectatur in vestibus, nõ necessitas, nec saltem forma religionis retenta in habitu. ornari non armari appetunt milites Christi, qui dum se pręparare ad prælium & contra aëreas potestates prætendere paupertatis insigne debuerant, quod vtique aduersarij valde formidant, in mollitie vestimentorum, pacis potius præferentes indicium, vltro se hostibus sine sanguine tradunt inermes. Nec aliunde hæc omnia mala contingunt, nisi quòd illam (qua sæculum deseruimus) deserentes humilitatem, dum per hoc cogimur inepta denuo sectari studia seculariũ, canes efficimur reuertentes ad vomitum. Audiamus itaque quotquot tales sumus quid illa responderit, quæ dei mater eligebatur, sed humilitatem non obliuiscebatur. Ecce, ait, ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Fiat, desiderij est signum, non dubitationis indicium. Et per hoc quòd dicit fiat mihi secundum verbum tuum, magis intelligenda est affectum exprimere desiderantis, quàm effectum requirere, more dubitantis, quanquam nil obstet intelligi, fiat, esse verbum orãtis. Nemo quippe orat nisi quod credit & sperat. Vult autem à se requiri deus etiam quod pollicetur. Et ideò fortè multa quæ dare disposuit prius pollicetur, vt ex promissione deuotio excitetur: sicque quod gratis daturus erat, deuota oratio promereatur. Sic pius dominus qui omnes homines vult saluos fieri

C merita nobis extorquet à nobis, & dum nos præuenit tribuẽdo, quod retribuat gratis, agit ne gratis tribuat. Hoc vtique prudens virgo intellexit, quando præuenienti se muneri gratuitæ promissionis iunxit meritũ suæ orationis: fiat (inquiẽs) mihi secundum verbum tuum. Fiat mihi de verbo secundum verbum tuum. Verbum quod erat in principio apud deum, fiat caro de carne mea, secundum verbum tuum. Fiat obsecro mihi verbum non prolatum quod transeat, sed cõceptum vt maneat, carne videlicet indutum non aëre. Fiat mihi non tantũ audibile auribus, sed & visibile oculis, palpabile manibus, gestabile humeris. Nec fiat mihi verbum scriptũ & mutum, sed incarnatum & viuum: hoc est, non mutis figuris mortuis in pellibus exaratũ, sed in forma humana meis castis visceribus viuaciter impressum: & hoc nõ mortui calami depictione, sed sancti spiritus operatione. Eo videlicet modo fiat mihi, quo nemini ante me factũ est, nemini post me faciendum. Porrò multipharíam multísque modis olim deus loquutus est patribus in prophetis: & aliis quidem in aure, aliis in ore, aliis etiam in manu factum esse verbum domini memoratur: mihi autem, oro, vt in vtero fiat iuxta verbũ tuum. Nolo autem vt fiat mihi aut declamatoriè prædicatum, aut figuraliter significatum, aut imaginatoriè somniatum, sed silenter inspiratum, personaliter incarnatum, corporaliter inuisceratum. Verbum igitur quod in se nec poterat fieri, nec indigebat, dignetur in me, dignetur & mihi fieri secundum verbum tuum. Fiat quidem generaliter omni mundo, sed specialiter fiat mihi secundum verbum tuum.

Excusatio eiusdem quòd locum hunc euangelicum post expositores alios explanare voluerit. D

LECTIONEM euangelicam exposui sicut potui, nec ignoro quòd non omnibus placebit, sed scio me ob hanc rem multorum fore indignationi obnoxium: & aut iudicabor superfluus, aut præsumptor, quòd videlicet post patres, qui hũc ipsum locum plenissimè exposuerunt, rursus in eodem nouus expositor ausus fuerim mittere manum. Sed si quid dictum est post patres quod non sit contra patres, nec patribus arbitror, nec cuiquam displicere debere. Vbi autem dixi, quòd à patribus accepi, dum sic absit typus præsumptionis, vt non desit fructus deuotionis, patiẽter audiant de superfluitate causantes. Nouerint tamen qui me tanquam de ociosa & nõ necessaria explanatione suggillant, non tam intendisse exponere euangelium, quàm ex euangelio sumere occasionẽ loquendi quod loqui delectabat. Si verò peccaui, quòd propriam magis ex hoc excitari deuotionem, quàm communem quæsierim vtilitatem, potens erit pia virgo apud suũ misericordem filium hoc meum excusare peccatum, cui hoc meum qualecunque opusculum deuotissimè destinaui.

In vigilia natalis domini, Sermo I. De pronunciatione, Iesus Christus filius Dei nascitur in Bethleem Iudæ.

SONVIT vox lætitiæ in terra nostra, vox exultationis & salutis in tabernaculis peccatorum. Auditum est verbum bonum, verbum consolatorium, sermo iucunditate plenus, dignus omni acceptione. Iubilate montes laudem, & omnia ligna syluarum. Plaudite manibus ante faciem domini, quia venit. Audite cœli, & auribus percipe terra, obstupesce, & lauda vniuersitas creaturæ, sed tu magis ô homo. Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. Quis tam lapidei cordis, cuius anima non liquefacta sit in hoc verbo? Quid annũciari dulcius poterat, quid delectabilius commẽdari? Quid tale vnquam auditum est, aut quid simile aliquando mundus accepit? Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudę. O breue verbum de verbo abbreuiato, sed cœlesti suauitate refertum. Laborat affectio mellifluæ dulcedinis, copiam latius effundere gestiens, nec inueniens verba. Tanta siquidem est gratia sermonis huius, vt continuo incipiat minus sapere, si vel vnum iota mutauero. Iesus Christus filius Dei nascitur in Bethleem Iudæ. O natiuitas illibata sanctitate, honorabilis mundo, amabilis hominibus collati magnitudine beneficij, inuestigabilis etiam angelis sacri profunditate mysterij, & in his omnibus admirabilis singulari excellentia nouitatis: vtpote quæ nec primam similem visa est, nec habere sequentem. O partus solus sine dolore, solus nescius pudoris, corruptionis ignarus, non reserans, sed consecrans virginalis vteri templum. O natiuitas supra naturam, sed pro natura miraculi excellentia superans, sed reparans virtute mysterij. Fratres, generationem illam quis enarrabit? Angelus nunciat, virtus obumbrat, altissimi superuenit spiritus, virgo credit, fide concipit, virgo parturit, virgo permanet. Quis nõ miretur? Nascitur altissimi filius deus, de deo genitus ante sæcula, nascitur verbum infans, quis vel satis miretur? Nec sane ociosa natiuitas, aut infructuosa dignatio maiestatis. Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. Vos, qui in puluere estis, expergiscimini & laudate, ecce dominus veniet cũ salute. Venit cum salute, venit cum vnguentis, venit cum gloria. Neque enim sine salute Iesus, neque sine vnctione Christus, nec sine gloria venit Dei filius. Siquidem ipse salus, ipse vnctio, ipse gloria, sicut scriptum est. Gloria patris filius sapiens. Fœlix anima quæ gustato salutis fructu trahitur, & currit in odore vnguentorũ vt videat gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Respirate perditi, venit Iesus quærere & saluũ facere quod perierat. Morbidi conualescite, venit Christus qui contritos corde sanat vnctione misericordię suæ. Exultate quicunque estis grandia concupiscentes, descendit ad vos filius dei, vt regni sui faciat cohæredes. Ita obsecro sana me domine & sanabor, saluum me fac & saluus ero, glorifica & ero gloriosus. Sic nempe benedicet anima mea dominum, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius, cum propitiatus fueris omnibus iniquitatibus meis, sanaueris omnes infirmitates meas, repleueris in bonis desiderium meum. Hæc E F Prouer.10.

G tris dilectissimi sapit mihi quod audio nasci Iesum Christum filium dei. Quare enim vocamus nomen eius Iesum, nisi quia ipse saluum faciet populum suũ à peccatis eorum? Aut quare Christus nominari voluit, nisi quia computrescere faciet iugum à facie olei? Quare filius dei factus est homo, nisi vt homines faceret filios dei? Voluntati autem eius quis resistit? Iesus, qui iustificat, quis est qui condemnet? Christus qui sanat, quis est qui vulneret? Filius dei qui exaltat, quis est qui humiliet? Nascitur ergo Iesus, gaudeat quisquis ille est, quem perpetuæ damnationis reum adiudicabat conscientia peccatorũ. Excedit quippe pietas Iesu omnem criminum quantitatem seu numerositatem. Nascitur Christus, lætetur quicunque vitiis expugnabatur antiquis. Siquidem ante faciem vnctionis Christi, nullus omnino stare poterit morbus animæ quamlibet inueteratus. Nascitur filius dei, exultet qui magna solet desiderare, quia magnus numerator aduenit. Fratres, hic est hæres, deuote suscipiamus eum, sic enim & hæreditas nostra erit. Qui enim proprium filium dedit, quomodo non omnia nobis simul cum illo donauit? Nemo discredat, nemo hęsitet,
Ioan. 1. habemus testimonium credibile nimis. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Fratres habere voluit vnigenitus dei, vt esset in multis fratribus primogenitus ipse. Vtiq; nihil hęsitet ipsa pusillanimitas fragilitatis humanæ, pri⁹ ipse factus est hominũ frater, factus est hominis filius, factus est homo.
H Si & hoc homo iudicat incredibile, fidē astruunt oculi. Iesus Christus natus est in Bethleē Iudæ. Et vide dignationē. Non in Hierusalem ciuitate regia, sed in Bethleem, quę minima est in milibus Iuda. O Bethleem parua, sed iam magnificata à domino, magnificauit te qui factus est in te paruus ex magno. Lętare Bethleem, & per omnes vicos tuos festiuum hodie alleluia cantetur. Quæ tibi ciuitas si audiat nō inuideat, preciosissimum illud stabulum, & illius præsepij gloriã? In vniuersa siquidem terra iam celebre est nomen tuum, & beatam te dicunt omnes generationes. Vbique gloriosa dicuntur de te ciuitas dei, vbique psallitur, quia homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Vbiq; inquã prædicatur, vbiq; clamatur, quia Iesus Christus filius dei nascitur in Bethleem Iudæ. Nec ociosum quod additur Iudæ, siquidē admonet nos eius,
Gen. 49. quæ ad patres facta est repromissio. Nō auferetur, inquit sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mit-
Vbi supra. tendus est, & ipse erit expectatio gentium. Salus quippe ex Iudæis, sed salus vsq; ad fines terræ. Iuda, ait, te laudabunt fratres tui. Manus tuę in ceruicibus inimicorum tuorũ, & cætera quę de Iuda illo nunquã legimus, sed in Christo videmus impleta. Ipse est enim leo de tribu Iuda, de quo & additur: Catulus leonis Iuda ad prædam, inquit, fili mi ascēdisti. Magnus prædator Christus, qui priusquam sciat vocare patrem aut ma-
Esa. 8. trem, Samariæ spolia diripit. Magnus prædator Christus, qui
I ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, nec tamen abstulit quidquam, sed magis ipse dedit dona hominibus. Has itaq; & cæteras similes prophetias impletas in Christo, de co similiter & prędictas ad mētē reuocat, quòd dicitur Bethleem Iudæ, nec omnino quærere est, verum à Bethleem possit aliquid boni esse. Sanè quod ad nos spectat, discimus etiam ex hoc quemadmodũ suscipi velit, qui in Bethleem voluit nasci. Erat enim, qui fortè ei sublimia quærenda arbitraretur esse palatia, vbi cum gloria, rex gloriæ susciperetur, sed non propter
Prouerb. 3. hoc à regalibus illis sedibus venit. In sinistra eius diuitiæ & gloria, in dextera longiturnitas vitæ, horum omnium æterna in cœlis affluentia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Porrò in terris abundabat, & superabundabat hæc species, & nesciebat homo precium eius. Hanc itaque Dei filius concupiscens descendit vt eam eligat sibi, & nobis quoq; sua æstimatione faciat preciosam. Adorna thalamum tuum Sion, sed humilitate, sed paupertate. In his enim pannis complacet sibi, & Maria testimoniũ perhibente his sericis delectatur inuolui. Abominationes Ægyptiorum immola Deo tuo. Considera denique quòd in Bethleem Iudæ nascitur, & sollicitus esto quomodo Bethleem Iudæ inueniaris, & iam non in te quidem suscipi dedignetur. Bethleem quippe domum panis, Iuda sonat confessionem. Tu ergo si diuini verbi pabulo repleas animam tuam, fideliterque, & si non digna, certè quãta potes deuotione suscipias panem illum, qui de cœlo descen-

dit, & dat vitam mundo, dominicum videlicet corpus Iesu, vt K
veterem vtrem corporis tui noua illa resurrectionis caro reficiat & sustineat, quatenus nouum quod intus est vinũ hoc solidatus glutino valeat continere: si denique ex fide viuas & nequaquam gemere oporteat, quia oblitus sis comedere panem tuum: Bethleem factus es dignus planè susceptione dominica, si tamen confessio non defuerit. Sit proinde Iudæa sanctificatio tua, cōfessionem & decorem induere, quam maximè stolam in ministris suis Christus acceptat. Denique breuiter tibi vtrunque commendat Apostolus: Corde, inquiens, Rom. 10.
creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Iustitia siquidem in corde, panis in domo. Est enim Iustitia panis. Et beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi sa- Matth. 5.
turabuntur. Sit ergo in corde iustitia, & iustitia quæ ex fide est. Hæc enim sola habet gloriam apud deum: sit etiam in ore confessio ad salutem, & securus iam suscipe eum, qui in Bethleem Iudæ nascitur, Iesum Christum filium dei.

In vigilia natalis domini, de eo quod scriptum est: O Iuda & Hierusalem nolite timere, cras egrediemini, & dominus erit vobiscum. Sermo II.

O IVDA & Hierusalem nolite timere. Veros alloquimur Iudæos non litera, sed spiritu, semen Abrahã, cuius mul- 2. Par. 20.
tiplicatio, sicut promissa legitur, sic videtur impleta. Neq; enim filij carnis, sed filij promissionis deputantur in semine. Sed nec illi Hierusalē dicimus, quæ occidit Prophetas. Vnde L.
enim illam cōsolemur, super quam dominus fleuit, quæ data est in subuersionem? Illi dicimus quæ de cœlo noua descendit, nolite timere ô Iuda & Hierusalē. Nolite timere veri cōfessores, qui non solum ore, sed toti pariter, & omni parte domino confitemini induti confessionem sicut vestimentum, imò quorum omnia interiora domino confitentur, & omnia ossa dicunt, Domine, quis similis tibi? non sicut hi qui confi- Psal. 85.
tentur se nosse deum, factis autem negant. Vera confessio est, si omnia opera nostra fratres, opera eius sint, & confiteantur ei. Confiteantur autem gemina quadam cōfessione, vt duplicibus vestiamini, id est confessione peccatorũ vestrorũ, & confessione laudis diuinæ. Tunc enim verè Iudæi eritis, si omnis vita vestra cōfiteatur vos peccatores, & dignos multò maioribus pœnis, deum verò summe bonũ, qui pro his leuibus & transitoriis pœnis, æterna condonat supplicia quæ meruistis. Quisquis enim ardenter non desiderat pœnitentiam, videtur operibus dicere nō indigere se pœnitentia, & ita sua non confitetur culpam, aut non posse prodesse ei pœnitentiam sic & diuinã non confitetur bonitatem. Vos autē estote veri Iudæi, sed & Hierusalem vera, vt nihil iam timeatis. Est enim Hierusalem visio pacis. Visio non possessio, cuius fines dominus posuit pacē, non initium sanè, nec medium. Si ergo pacē non habetis, imò quia perfectã in hoc sæculo habere nō potestis, saltem videte eam, intuemini, considerate, & deside- M
rate eã. Illuc sint oculi cordis vestri, ad pacē sese dirigat intentio vestra, vt omnia quæcunq; facitis, huius pacis, quæ exuperat omnē sensum, desiderio faciatis: in omnibus hoc intendatis, vt reconciliati pacem habeatis ad deum. His dicimus nolite timere, hos consolamur, non eos qui viam pacis non cognouerũt. Nã si illis dicitur, cras egrediemini, cōminatio non consolatio erit ista. Soli nimirum dissolui desiderant, & egredi concupiscunt, qui pacem vident, & sciunt si terrestres domus eorum huius habitationis dissoluantur, quoniam ædificationem habēt ex deo, & non illi qui in insaniam versi suis compedibus delectantur. Denique hi tales moriendo, non tam egressi dicendi sunt, quàm ingressi, qui non in lucem, nō in libertatem vadunt, sed in carcerem, sed in tenebras, sed in infernum. Vobis autem dicitur: Nolite timere, cras egredie- 2. Para. 20
mini, & iam non erit timor in finibus vestris. Multos quidem habetis hostes: carnem, qua nullus potest esse vicinior hostis: præsens seculum nequam, quod vndique circunfusum est vobis: principes tenebrarum, qui viam vestram obsident in aëre collocati. Attamen nolite timere, cras egrediemini, id est in proximo. Cras enim in proximo est. Vnde & sanctus Iacob ait: Cras respondebit mihi iustitia mea. Tres enim dies sunt Gen. 30.
de quibus etiam legimus. Viuificabit nos post duos dies, in Osea 6.
die tertia resuscitabit nos. Vnus sub Adam, alter in Christo, tertius cũ Christo. Vnde & ibi subditur, sciemus sequemúr-

que

A que vt cognoſcamus dominum, & hic dicitur cras egrediemini, & dominus erit vobiſcum. His enim dicitur, qui dimidiauerunt dies ſuos, in quibus periit dies, in qua nati ſunt, quæ eſt dies Adæ dies peccati, cui Hieremias quoque maledi-
Hiere.20. cebat, dicens: Maledicta dies in qua natus ſum. Omnes enim in illa naſcimur. Vtinam pereat in nobis omnibus dies illa, dies nebulæ & caliginis, dies tenebrarum & turbinis, quam nobis fecit Adam, quam fecit inimicus, qui dixit: Aperientur
Gen.3. oculi veſtri. Ecce verò illuxit nobis dies redemptionis no-
Psal.117. uæ, reparationis antiquæ, felicitatis æternæ. Hæc eſt dies quã fecit dominus, exultemus & lætemur in ea, quia cras egrediemur. Vnde, niſi de conclaui huius ſæculi, de ergaſtulo huius corporis, de compedibus neceſsitatis, curioſitatis, vanitatis, & voluptatis: quæ etiam inuitis nobis pedes tenent affectionis? Quid enim ſpiritui noſtro cum terrenis? Cur non ſpiritualia deſiderat, ſpiritualia quærit, ſpiritualia ſapit? O ſpiritus, qui de ſurſum eſtis, quid vobis cum infimis? Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, quæ ſurſum
Col.3. ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Sed corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſen-
Sapien.9. ſum multa cogitantem. Neceſsitates multæ miſeri huius corporis detinent nos. Viſcus quidam praui deſiderij, & delectationis terrenæ volare non patitur, & citius retrahit mentem, ſi fortè aliquando ſubleuetur. Sed nolite timere, cras egre-
B diemini de lacu miſeriæ, & de luto fecis. Nam vt inde vos educeret, infixus eſt ipſe quoque in limo profundi. Nolite ergo timere, cras egrediemini de corpore mortis, & de omni corruptione peccati. Agite diem iſtum in Chriſto, vt am-
1.Ioan.2. buletis ſicut & ipſe ambulauit. Qui enim dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ipſe ambulauit, & ille ambulare. Nolite ergo timere, quia cras egrediemini, & ſic ſemper cum domino eritis. Vel quia ſignanter dictum, & dominus erit vobiſcum, ſic intelligamus, vt dum ſumus in corpore poſsimus nos eſſe cum domino, id eſt adhærere eius voluntati, ſed non ille nobiſcum, vt conſentiat voluntati noſtræ. Vellemus enim iam liberi eſſe, concupiſcimus diſſolui, egredi deſideramus, ſed adhuc differt ille certa ex cauſa. Cras egrediemur, & dominus erit nobiſcum: vt quicquid voluerimus velit, & in nullo à noſtra voluntate diſcordet. Itaque Iuda & Hieruſalem nolite timere, ſi perfectionem quam deſideratis nondum poteſtis adipiſci, ſed quod minus habet imperfectio
Psal.138. conuerſationis ſuppleat humilitas confeſsionis, & imperfe-
Psal.118. ctum veſtrum viderunt oculi dei. Propterea enim manda-
Psal.62. ta ſua mandauit cuſtodiri nimis, vt videntes imperfectionem noſtram deficere, & non poſſe implere quod debet, fugiamus ad miſericordiam, & dicamus: Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas: & qui non poſſumus in veſtitu innocentiæ ſeu iuſtitiæ, appareamus veſtiti confeſsione.
C Confeſsio enim & pulchritudo in conſpectu domini, ſi ta-
Psal.95. men ſit, vt diximus, non oris tantum, ſed etiam totius hominis, vt omnia oſſa noſtra dicant, domine quis ſimilis tibi? idque ſolius pacis intuitu, & deſiderio reconciliationis ad deum. Talibus enim dicitur, ô Iuda & Hieruſalem nolite timere, cras egrediemini, id eſt quam citò à corpore exierit anima, omnes ſimul affectiones, omnia deſideria quibus per vniuerſum interim mundum diſperſa & ligata tenebatur, diſſoluentur, & egredietur de viſco hoc: & dominus erit vobiſcum. Nimis id quidem vobis videri poteſt, ſi tamen ad vos reſpicitis, & non ad ea quæ expectant vos. Nónne hoc vniuerſus mundus expectat? Creatura enim ſubiecta eſt vanitati, & cadente homine, quem conſtituerat dominus dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſsionis ſuæ, tota ſimul hæreditas corrupta eſt. Inde diſtemperatus aër, terra in operibus Adæ maledicta, & omnia ſubdita vanitati. Nec ſanè reparabitur hæreditas, donec repa-
Roma.8. rentur hæredes. Vnde & iuxta Apoſtoli teſtimonium: Ingemiſcit quoque & parturit, vſque adhuc. Nec ſoli vtique huic mundo, ſed & angelis, & hominibus ſpectaculum facti ſu-
Psal.141. mus. Me, inquit, expectant iuſti donec retribuas mihi. Et martyres cum iudicij diem poſtularent, non tanquam vindictæ cupidi, ſed perfectionem deſiderantes beatitudinis, quam
Apoc.6. tunc habituri ſunt, acceperunt diuinum reſponſum: Suſtinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum veſtrorum. Acceperunt ergo iam ſingulas ſtolas, ſed non ve- D
ſtientur duplicibus, donec veſtiamur & nos. Vadia tenemus, & obſides ipſa eorum corpora, ſine quibus conſummari non poſſunt, nec ea recipient ſine nobis. Vnde de patriarchis, & Hebr.11.
prophetis, ait Apoſtolus. Deo melius aliquid prouidente pro nobis, vt non ſine nobis conſummarentur. O ſi cognoſceremus, & nos quomodo expectant, & quantum deſiderant aduentum noſtrum, quàm ſollicite quærunt, quàm libenter audiunt bona de nobis. Quid tamen de his loquor, qui didicerunt ex his quæ paſsi ſunt compaſsionem, quando & ipſi nos angeli ſancti deſiderant? Nónne de vermiculis iſtis, & de puluere iſto reſtaurandi ſunt muri cœleſtis Hieruſalem? Putatis quantum deſiderant ciues cœleſtes inſtaurari ciuitatis ſuæ ruinas? Quomodo ſolliciti ſunt vt veniant lapides viui, qui coædificentur eis? Quomodo diſcurrunt medij inter nos, & deum, fideliſsimè portantes ad eum gemitus noſtros, & ipſius nobis gratiam deuotiſsimè reportantes? Planè non dedignabuntur, vt ſimus eorum ſocij, quorum facti ſunt iam miniſtri. Nónne enim omnes adminiſtratorij ſunt ſpiritus in miniſterium miſsi propter eos, qui hæreditatem capiũt ſalutis? Feſtinemus obſecro dilectiſsimi feſtinemus, tota nos multitudo cœleſtis curię expectat. Exultare angelos fecimus quãdo conuerſi ſumus ad pœnitentiam, proficiamus, & feſtinemus complere de nobis eorum lætitiam. Væ tibi quicunque es, qui deliberas redire ad lutum, reuerti ad vomitum. Putaſ- E
ne placatos habebis in iudicio, quos tanto & tam ſperato priuare vis gaudio? Exultauerunt cum nos ad pœnitentiam venimus, tanquam ſuper his, quos ab ipſa inferi porta cernerent euocari. Quid nunc erit, ſi ab ipſa paradiſi ianua reuerti viderint, & abire retrorſum eos, qui iam pedem alterum in paradiſo poſuerunt? Nam & ſi corpora inferius, ſed corda ſurſum. Currite fratres, currite: non ſoli angeli, ſed & ipſe angelorum vos creator expectat. Nuptiæ paratæ ſunt, ſed nondum plena domus, adhuc expectantur, de quibus nuptiæ impleantur. Expectat vos pater & deſiderat, non ſolùm propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit vos, vnde & vnigenitus, qui in ſinu patris eſt, ipſe enarrauit. Pater, inquiens, amat vos, ſed propter ſemetipſum, ſicut loquitur per prophetam: Propter memetipſum ego fa- Ioan.15.
ciam, non propter vos. Quis enim implendum dubitet quod promiſit filio, dicens: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam? Et alibi: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Non [illegible] tur omnes inimici eius, dum nos qui ſumus membra [illegible] liquatenus impugnabunt. Non implebitur hæc pr[illegible] donec nouiſsima inimica deſtruatur mors. Nam de illo [illegible] neſciat quantum deſideret fructum natiuitatis, & [illegible] tæ, quam geſsit in carne, denique fructum crucis, & mortis ſuæ precium ſanguinis precioſi. Nonne traditurus eſt re- F
gnum deo & patri, quod acquiſiuit? Nónne ei reſtauraturus eſt creaturas ſuas, pro quibus pater illum miſit in terras? Expectat nos & ſpiritus ſanctus. Eſt enim charitas & benignitas, in qua prædeſtinati ſumus ab æterno, nec dubium quin prædeſtinationem ſuam velit impleri. Ergo quia paratæ ſunt nuptiæ & omnis nos curiæ cœleſtis frequentia deſiderat & expectat, curramus non quaſi in incertum, curramus deſideriis, & profectu virtutum. Proficere proficiſci eſt. Dicamus
ſinguli: Aſpice in me & miſerere mei, ſecundùm iudicium di- Psal.118.
ligentium nomen tuum. Non ſicut ego merui, ſed ſicut illi Rom.8.
decreuerint miſerere. Dicamus item, ſicut fuerit voluntàs in Vbi ſupra.
cœlo, ſic fiat. Itémque, fiat voluntas tua. Scimus quoniam Matt.20.
ſcriptum eſt: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Aut quis accuſabit aduerſus electos Dei? An non licet, inquit, mihi facere quod volo? Hæc ſit interim conſolatio noſtra chariſsimi, donec egrediamur, & dominus ſit nobiſcum. Qui magna ſua miſericordia ad beatam illam egreſsionem, & ad clarum illud cras nos perducat, & in hoc quoque proximo cras viſitare nos, & nobiſcum eſſe dignetur: vt ſi quis forte in tentatione qualibet detinetur, ipſo miſerante qui prædicare venit clauſis apertionem, cras egrediatur: vt cum gaudio ſalutari ſuſcipiamus coronam paruuli regis noſtri, ipſo præſtante qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

G *In vigilia natalis domini. Sermo tertius.*

HODIE scietis quia veniet dominus, & mane videbitis gloriam eius. Quique terrigenæ, & filij hominum, audite. Vos qui in puluere estis expergiscimini & laudate, quia veniet medicus ad ægrotos, redemptor ad venditos, ad errantes via, ad mortuos vita. Venit quippe qui proiiciat in profundum maris omnia peccata nostra, qui sanet omnes infirmitates nostras, qui nos propriis humeris ad propriæ dignitatis reportet originem. Magna est ista potentia, sed plus est miranda misericordia, quòd sic venire voluit, qui potuit subuenire. Hodie, inquit, scietis quia veniet dominus. Verba hęc quidem suo loco & tempore in scriptura posita sunt, sed nō incōgrue illa vigiliæ dominicę natiuitatis Ecclesia mater aptauit. Ecclesia, inquam, illa quæ secum habet cōsilium, & spiritum sponsi & dei sui, cui dilectus inter vbera commoratur, ipsam cordis sui sedem principaliter possidens, & conseruans. Nimirum ipsa est quæ vulnerauit cor eius, & in ipsam abyssum secretorū dei oculū contemplationis immersit, vt & illi in suo, & sibi in eius corde, perennem faciat mansionē. Cum ergo ipsa in scripturis diuinis, verba vel alterat vel alternat, fortior est illa cōpositio, quàm positio prima verborum, & fortassis tanto fortior, quantum distat inter figuram & veritatem, inter lucem & vmbram, inter dominam & ancillam. Hodie scietis, quia veniet dominus. Secundum æstimationem meam duo in ver
H bis istis dies nobis expressius commendantur. Primus, qui à primi hominis lapsu labitur vsque ad finem mundi, dies cui sancti sæpius maledixisse noscuntur. Ab illa enim lucidissima die, in qua conditus fuerat Adam eiectus est, & in has rerum contrusus angustias, diem tenebrosum incurrit, & penè à lumine veritatis extinctus. In hac die nascimur vniuersi, si tamen dies debet & non potius nox vocari, nisi quòd lumen rationis, quasi quandam scintillulam nobis insuperabilis illa misericordia dereliquit. Secunda verò dies erit in splendoribus sanctorum, in perpetuas æternitates, cum inclaruerit illud serenissimum mane cui est misericordia repromissa, & absorpta erit mors in victoria: cū dimotis vmbris & tenebris splendor veræ lucis sursum, & deorsum, intus & exterius cuncta pa
Psal.142. riter occupabit. Auditam fac mihi mane misericordiā tuam,
Psal.89. ait sanctus. &, Repleti sumus mane misericordia tua. Sed ad nostrum diem reuertamur, qui tanquā custodia in nocte pro sua breuitate dicitur, qui tanquam nihilum, & inane ab illo fa
[illegible] miliari spiritus sancti organo nominatur, cùm dicit: Quoniā
[illegible] omnes dies nostri defecerūt. &, Defecerunt sicut fumus dies
[illegible] mei. &, Dies mei sicut vmbra declinauerunt. Parui & pessimi sunt omnes dies vitę meæ, ait ille sanctus patriarcha, qui vidit dominū facie ad faciem, qui cum eo tam familiariter loquebatur. Et quidem in hac ipsa die homini Deus rationē præstat,
I tribuit intelligentiam, sed necesse est vt exeuntē de hoc mundo illuminet lumine scientiæ suæ, ne si de domo carceris & vmbra mortis extinctus exierit illuminari non valeat in æternū. Ideò quippe vnigenitus dei Sol iustitiæ tanquā immensi & pręclari luminis cereus in huius mundi carcerem illuminatus est, & accessus, vt omnes qui illuminari voluerint, ad illum accedant, illique iungantur, vt nihil medium inter illos sit, & ipsum. Peccata enim nostra separant inter nos & deum, sed illis sublatis, vero lumini illuminandi, & quasi concorporandi connectimur in idipsum: sicut lumen extinctum lumini lucēti, & ardēti sine aliquo medio cōiungitur vt illuminetur, quatenus per exemplum visibilium, effectus rerū inuisibiliū cognoscamus. Ad hoc igitur tam magnū & pręfulgidū sydus, iuxta propheram, illuminemus nobis lumen scientiæ, priusquam de mundi huius tenebris exeamus, ne de tenebris transeamus ad tenebras, & tenebras sempiternas. Quę est autem ista scientia? Profecto scire quia veniet dominus, & si quando veniet, scire non possumus. Hoc est illud totū quod postulatur à nobis. At, inquis, ista scientia omnium est. Quis enim nesciat vel nomine tenus fidelis, quia veniet dominus, quia venturus est iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique iuxta opera sua? Non omnium ista est scientia fratres mei, sed nec multorū: paucorū est, quia reuera pauci sunt qui saluātur. Putásne quia illi qui cū male fecerint lętantur & exultāt in rebus pessimis, vel sciant, vel recogitēt quia veniet do
1. Ioan. 2. minus? Si dixerint ipsi, tu noli credere, quia qui dicit se nosse deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Confitētur, K
ait Apostolus, nosse deum, factis autem negant. Quia fides si- Ad Titū 1.
ne operibus mortua est. Nō enim ita se omni impuritate pol Iac. 2.
luerent, si dominū venturum scirent vel formidarent, sed vigilarent vtique, & non sinerēt tam grauiter perfodi consciētias suas. Scientia autē ista in primo gradu operatur pœnitudinē & dolorem, vt risum in luctum, cantum in planctū, gaudium in mœrorem conuertat: & incipiāt tibi displicere, quæ vehemēter ante placuerant, & illa specialiter horreas, quę spe
cialiter appetebas. Sic enim scriptū est: Quia qui addit scien- Ecclēs. 1.
tiam, addit & dolorem, vt veracis & sanctæ scientiæ sit dolor subsequens argumentū. In secūdo vero gradu operatur correctionem, vt iam nō exhibeas membra tua arma iniquitatis peccato, sed coërceas gulam, iugules luxuriā, superbiam deprimas, & facias seruire corpus sanctitati, quod iniquitati antè seruierat. Pœnitudo enim sine correctione nō proderit, sicut sapiens ait: Vnus ædificans, & vnus destruēs, quid prodest eis
nisi labor? Vnus orans, & vnus maledicēs, cuius vocem exau- [illegible]
diet deus? Qui enim baptizatur à mortuo, & iterū tāgit eum, Eccl. 34.
nihil proficit lauatio eius, sed iuxta saluatoris sententiam: Ve-
rendum est, ne ei aliquid deterius cōtingat. Sed quia hæc diu- Ioan. 5.
tius haberi nō possūnt, nisi circa se multa circūspectione mēs indefessa vigilet & attendat: in tertio gradu operatur sollicitudinem, vt iam sollicitus incipiat ambulare cum deo suo, & ex
omni parte scrutetur, ne vel in leuissima re tremēdæ illius ma L
iestatis offendatur aspectus. In pœnitudine accēditur, in correctione ardet, in sollicitudine lucet, vt interius & exterius renouetur. Hic iam respirare incipit à tribulatione malorum & dolore, & timoris magnitudinem spirituali lętitia tēperare, ne suorum enormitate scelerum, abūdantiori tristitia absorbeatur. Hinc & si timet à iudice, sperat à saluatore, cum iam in animo eius timor & lætitia obequitent, & obuient sibi, plerūque timor lætitiam superet, lætitia sæpius timorem excludat, & infra sui gaudij concludat arcanum. Fœlix conscientia in qua luctamen huiusmodi indesinenter cōficitur, donec quod mortale est absorbeatur à vita, donec euacuetur timor qui ex parte est, & succedat lætitia, quod perfectū est: quia nō timor sempiternus, sed lætitia sempiterna erit ei. Iam verò sic ardēs & lucens nondum in domo se esse confidat, vbi sine omni timore ventorū, accensum lumē soleat deportari, sed meminerit se esse sub dio, & vtraq; manu stupeat operire quod portat, nec credat aëri, etiā si videat esse tranquillū. Repētè enim & hora qua nō putauerit mutabitur, & si vel ad modicū manus remiserit, lumē extinguetur. Quòd etsi etiam ardor portantis manus (vt quādoque fieri solet) adusserit, eligat potius pati, quàm retrahere manus suas, quia in momēto, in ictu oculi poterit exufflari. Si essemus in domo illa non manu facta,
æterna in cœlis, vbi nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, M
nihil esset timendum. Nunc verò tribus malignissimis & va- *Sēper timē-*
lidissimis ventis expositi sumus, carni, diabolo, & mundo, qui *dū est quā-*
conscientiam illuminatā moliuntur extinguere, insufflantes *diu sumus*
in cordibus nostris desideria mala, motus illicitos, & ita te re- *in hoc sæ-*
pente turbātes, vt vix pręnoscere valeas vnde venias, aut quo *culo.*
vadas. Ex quibus etsi duo sæpius intermittūt, à tertio tamen nemo vnquam suffládi inducias extorsit. Ideò vtrisque manibus & cordis & corporis anima est tegēda, ne fortè quę iā illuminata fuerat, extinguatur, nec cedendū vel recedendum etiam si grauis tentationū feruor vtriusque hominis statū vehemēter afflixerit, sed dicendū cū sancto: Anima mea in ma- Psal. 118.
nibus meis semper: eligamus potius ardere, quàm cedere. Et sicut quod in manibus nostris tenemus, non facile obliuiscimur: sic nunquā obliuiscamur negotium animarū nostrarū, & illa cura principaliter vigeat in cordibus nostris. Cum ergo sic lūbi nostri accincti fuerint, & lucernæ ardentes, custodiendæ sunt vigiliæ noctis supra gregem cogitationum & actionum nostrarū, vt si in prima vigilia, vel secunda, vel tertia dominus venerit, paratos nos inueniat. Prima vigilia est rectitudo operis, vt ad hāc quā iurasti regulā, omnē vitā exæquare coneris, nec transgrediaris terminos, quos posuerunt patres tui, in omnibus viæ & vitæ huius exercitiis, non declinās ad dexteram neque ad sinistram. Secunda puritas intentionis, vt simplex oculus totum corpus lucidum faciat, vt quidquid feceris, propter deū facias, & ad locum vnde exeūt gra-

tiæ

A tiæ reuertantur, vt iterū fluant. Tertia est custodia vnitatis, vt in congregatione positus, voluntates aliorum tuis voluntatibus anteponas: vt non solū sine querela, sed & cum gratia inter fratres maneas, portās omnes, orās prō omnibus, vt & de te quoque dicatur: Hic est fratrum amator, & populi Israël, hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Hierusalem. Ita ergo in hac die aduentus vnigeniti, nobis verā scientiam accendit, scientiā inquā illam, quæ nos doceat quia veniet dominus, quæ sit morū nostrorū perpetuū & stabile fundamentum. Et mane, inquit, videbitis gloriam eius. O mane, ô dies quę melior es in atriis domini super milia, quādo erit mēsis ex mense, & sabbatū ex sabbato, cum splēdor lucis, & feruor charitatis vsq; in altissima illa magnalia terrarū incolas illustrabit? Quis de te cogitare, nedum aliquid pręsumat recitare? Interim tamen ædificemus fratres fidem nostram, vt si mirabilia illa quæ nobis reseruantur, videre non possumus, saltem mirabilia, quæ propter nos in terris facta sunt, aliquātulum contemplemur. Tria opera, tres mixturas fecit omnipotēs illa maiestas in assumptione nostrę carnis: ita singulariter mirabilia, & mirabiliter singularia, vt talia nec facta sint, nec facienda sint amplius super terrā. Coniuncta quippe sunt adinuicē deus & homo, mater & virgo, fides & cor humanū. Admirabiles istæ mixturę, & omni miraculo mirabilius, quomodo tam diuersa, támque diuisa abinuicē, inuicē potuerunt

2.Mac.15.

B coniungi? Et primo quidem intuere creationē, positionem & dispositionē rerum, quanta sit videlicet in creatione potētia, quāta in positione sapiētia, in cōpositione quāta benignitas. In creatione vide quàm multa & quàm magna potēter creata sunt, in positione quàm sapiēter cūcta locata sunt, in bonitate quàm benigne suprema, & infima cōnexa sunt, tā amabili quàm admirabili charitate. Huic enim limo terreno vim vitalē miscuit, vt in arboribus, vnde surgit venustas in foliis, in floribus pulchritudo, sapor in fructibus & medicina. Nec hoc cōtentus adiecit etiā vim sensibilē limo nostro, vt in pecoribus, quæ non solum vitam habeant, sed & sentiant, quinquepertita sensificatione vigētes. Addidit adhuc honorare limum nostrum, & ei vim rationalem immisit, vt in hominibus, qui nō solum viuunt, sentiūt, sed & discernunt inter commodum & incommodū, inter bonū & malum, inter verū & falsum. Voluit quoque infirmiora nostra abūdantiori gloria sublimare, & contraxit se maiestas, vt quod melius habebat, videlicet seipsum, limo nostro coniungeret, & in persona vna sibi inuicē vnirentur deus & limus, maiestas & infirmitas tāta, vilitas & sublimitas tanta. Nihil enim deo sublimius, nil vilius limo, & tamen tanta dignatione deus descēdit in limum, tantáque dignitate limus ascendit ad deū, vt quicquid in eo deus fecit, limus fecisse credatur: quicquid limus pertulit, deus in illo pertulisse dicatur, tam ineffabili quàm incōprehensibili sacramē-

C to. Et attende, quia sicut in illa singulari diuinitate trinitas est in personis, vnitas in substantia: sic in ista speciali cōmixtione trinitas est in substātiis, in persona vnitas: & sicut ibi personæ non scindunt vnitatem, vnitas non minuit trinitatē: ita & hic persona non cōfundit substantias, nec substantiæ ipsæ personæ dissipant vnitatē. Summa illa trinitas hanc nobis exhibuit trinitatē, opus mirabile, opus singulare, inter omnia & super omnia opera sua. Verbum enim & anima & caro in vnā conuenere personā, & hæc tria vnū, & hoc vnum tria, non cōfusione substātiæ, sed vnitate personæ. Hæc est prima & superexcellēs mixtura, & hęc prima inter tres. Aduerte homo quia limus es, & non sis superbus: quia deo coniunctus es, & nō sis ingratus. Secūda mixtura est virgo & mater, admirabilis planè & singularis. A sæculo nō est auditū quòd virgo esset quæ peperit, quòd mater esset quæ virgo permāsit. Nunquā iuxta rerum ordinem virginitas vbi fœcūditas prædicatur, nec fœcūditas vbi virginitas integra cōseruatur. Sola hæc est in qua virginitas & fœcunditas obuiauerunt sibi. Ibi semel factū est, quod factum non fuerat, nec fiet in æternum, quia nec primā similē visa est, nec habere sequentē. Tertia est fides & cor humanū, & hæc quidē prima & secunda inferior, sed nō minus forsitā fortis. Mirū enim est quomodo cor humanū his duobus fidē accōmodauit, quomodo credi potuit quòd deus homo esset, ꝙ virgo mā̄serit quæ peperisset. Sicut ferrū & testa iungi nō possunt, sic & hæc duo nequeunt commisceri, si non misceat glutinū spiritus sancti. Ergóne credendum est quòd iste deus sit qui ponitur in præsepio, qui vagit in cunis, qui omniū infantilium necessitatū iniurias patitur, qui flagellatur, qui cōspuitur, qui crucifigitur, qui ponitur in sepulchro, & inter duos lapides cōcluditur excelsus & immēsus? Illáne virgo erit quæ lactat puerum, cui maritus cōtinuus comes est in cōuiuio, in thalamo, qui ducit illam in Aegyptū, reducit ab Aegypto, & solus cum sola tam longinquā, tam secretam cōficit viam? Quomodo potuit hoc persuaderi generi humano, vniuerso orbi terrarū? Et tamē tā facile, tam potenter persuasum est, vt mihi id credibile faciat credentiū multitudo. Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus elegerūt mille mortibus mori, quā vel ad momentum ab ista fide deficere. Et hæc quidem mixtura excellēs, sed excellentior secūda: tertia verò excellētissima est. Primā auris audiuit, sed oculus non vidit: quia auditū est & creditum vsque in fines terræ, magnū illud pietatis sacramētū: sed tamē oculus (deus) nō vidit absq; te, quomodo te intra virginei ventris angustias humano corpori cōiunxisti. Secundā oculus vidit, quia se fœcundā & virginē illa singularis regina conspexit quæ conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo: cognouit & Ioseph nō minus testis, quàm custos tātæ virginitatis. Tertia in cor hominis ascēdit, cum quod factū est, sicut factū est creditū est, cum magis oraculo quàm oculo credidimus, cū quæ dicta vel facta sunt tenemus firmissime nullatenus dubitātes. In prima vide quid, in secunda per quid, in tertia propter quid deus dederit tibi. Dedit tibi Christū per Mariā propter sanitatē. In prima remediū est, quia ex deo & homine cataplasma confectū est, quod sanaret omnes infirmitates tuas. Cōtusæ sunt autē & cōmixtæ hæ duæ species in vtero virginis tāquā in mortariolo, sancto spiritu tanquā pistillo illas suauiter commiscēte. Sed quia indignus eras cui donaretur, datū est Mariæ vt per illā acciperes quicquid haberes, quę per hoc quòd mater est, genuit tibi deū: per hoc quòd virgo est, exaudita est pro reuerētia sua, in causa tua & totius generis humani. Si sola mater esset, sufficeret ei vt saluaretur per filiorū generationē, si sola virgo, sufficeret sibi, nec benedictus fructus ventris eius mundi precium esset. Cum ergo in prima sit remedium, in secunda adiutoriū est, quia nihil nos deus habere voluit, quod per Mariæ manus non transiret. In tertia autem meritum est, quia cum hæc firmiter credimus, iam meritum habemus: & in fide sanitas est, quia qui crediderit saluus erit.

D

E

Item in vigilia natalis domini. Sermo IIII.

HODIERNUM quidē sermonē ordinis nostri consuetudo non exigit, sed crastina opus erit circa missarum solēnia diutius occupari, & hora breuis sermonis longitudinem non admittet. Propterea nō abs re puto pręparare hodie corda vestra tātæ solēnitati, præsertim cum sit profundissima sacramēti huius & incōprehēsibilis altitudo, & tanquā fons vitæ quo magis hauritur, eo magis exuberans nunquam valeat exhauriri. Deniq; scio quemadmodū abūdet pro Christo tribulatio vestra, & vtinā abūdet & cōsolatio nostra per ipsum. Nam mundialē quidē cōsolationē vobis offerre nec libet nec licet. Vilis enim est & ad nihilū vtilis huiusmodi cōsolatio, & (quod magis est metuendū) etiā veræ ac salubris cōsolationis est impedimentum. Propterea qui delectatio est & gloria angelorū, ipse factus est salus & cōsolatio miserorū: qui in ciuitate sua magnus & sublimis valde beatificat ciues, ipse in exilio paruulus & humilis valde lætificat exules: & qui in altissimis est gloria patris, factus est in terra pax hominibus bonæ volūtatis. Paruulus enim datus est paruulis, vt magnus detur magnis, & quos iustificat paruulus, magnificet postmodū & glorificet magnus & gloriosus. Hinc sine dubio vas electionis quod de plenitudine paruuli huius acceperat, (licet enim paruulus, sed plenus, plenus gratia & veritate, & in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,) hinc vtiq; Paulus eructat verbū illud bonū, quod his diebus frequenter audistis: Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete. Gaudete, inquit, de exhibitione, iterum gaudete de promissione: quoniam & res plena gaudio, & spes plena gaudio est. Gaudete quia iā percepistis dona sinistræ, gaudete quia expectatis præmia dexterę. Læua, inquit, eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Læua quidem leuat, dextera suscipit.

F

Ioan.1.
Colo.1.
Philip.4.
Can.2.

G scipit. Læua medetur, & iustificat, dextera amplectitur & beatificat. In læua eius merita, in dextera vero prœmia continentur. In dextera, inquã, deliciæ, in sinistra sunt medicinæ. Sed attende pium medicũ, attende medicum sapientẽ. Cõsidera diligẽtius quàm noua medicamina portet, vide quàm nõ modo preciosas, sed & speciosas attulerit medicinas, nõ solum perutiles ad sanitatis fructũ, sed & delectabiles ad aspectũ & suaues ad gustũ. Denique primã eius medicinã, primum quod in sinistra portat attende, & cõceptũ inuenis sine semine. Intuere obsecro qualesit istud, quàm nouũ, quàm admirabile, quàm amabile, quàm iucundũ. Quid enim pulchrius quàm generatio casta, quid gloriosius quàm sancta & syncera cõceptio, in qua nihil pudoris est, nihil sordis, nihil corruptionis? At quoniã minus fortassis detineret nos grata licet admiratio nouitatis, nisi fructus quoq; salutis & vtilitatis cõsideratio, animum delectaret, cõceptus iste non modo gloriosus in ipsa quasi exteriori specie, sed & preciosus in interiori virtute, vt secũdum *Prou.3.* quod scriptum est, In sinistra domini gloria simul & diuitiæ *Iob 13.* inueniantur, diuitiæ inquã salutis, cum gloria nouitatis. Quis enim potest facere mundum de immũdo cõceptum semine, nisi qui solus sine omni illicita & immũda cõceptus est voluptate? In ipsa radice & origine mea infectus & inquinat⁹ sum, immunda est conceptio mea, sed est à quo tollatur ista cõfusio. Ipse eam tollit, in quẽ solum ipsa non cadit. Diuitias salu-

H tis habeo, quibus redimã propriæ cõceptionis impuritatem, Christi purissimã conceptionẽ. Adde adhuc domine Iesu, innoua signa, immuta mirabilia: nam priora quidẽ ipsa consuetudine viluerunt. Planè enim solis ortus & occasus, terræ fœcunditas, tẽporum vicissitudo, miracula sunt & magna miracula, sed totiens hæc vidimus, vt iam non sit qui attendat. In- *Esa.36.* noua signa, & immuta mirabilia. Ecce, ait, noua facio omnia. *Apoc.5.* Quis hoc ait? Agnus vtiq; qui sedebat in throno. Agnus planè totus suauis, totus delectabilis, deniq; totus vnctus. Hãc enim interpretationẽ habet nomẽ eius, quod est Christus. Cui poterit asper aut durus videri, qui nec ipsi matri in natiuitate quicquam asperitatis, quicquam intulit læsionis? O noua vere miracula. Cõceptus fuit sine pudore, partus sine dolore. Mutata est in virgine nostra maledictio Euæ. Peperit enim filiũ sine dolore. Mutata est, inquam, maledictio in benedictionẽ, sicut prædictum est per angelum Gabrielem. Benedicta tu in *Luc.1.* mulieribus. O beata sola inter mulieres benedicta & nõ maledicta, sola à generali maledicto libera, & à dolore parturiẽtium aliena. Nec mirum fratres si dolorẽ nõ intulit matri qui *Esa.53.* dolores totius mundi tulit, secundum quod Esaias ait: Quia vere languores nostros ipse tulit. Duo sunt quæ timet humana fragilitas, pudor & dolor. Vtrũque Christus tollere venit, vnde & vtrunque suscepit, quando (vt cætera sileam) morte, & morte turpissima condẽnatus est ab iniquis. Itaq; vt fidu-

I ciam nobis daret quòd tolleret hęc à nobis, prius matrẽ suam immunem ab vtroque seruauit, vt nec in cõceptu quicquam pudoris, nec in partu quicquã doloris existeret. Accumulantur adhuc diuitiæ, crescit gloria, innouantur signa, & miracula immutantur. Non solum sine pudore cõceptus, & sine dolore partus, sed & mater est sine corruptione. O vere nouitas inaudita. Virgo peperit, & post partum inuiolata permansit, fœcunditatem prolis cum carnis integritate, & gaudium matris habẽs cum virginitatis honore. Iam securus expecto promissam mihi gloriam incorruptionis in carne mea, quandoquidem conseruata per eum est incorruptio etiam in matre sua. Facile erit ei per quẽ mater ipsa incorruptionẽ non perdidit pariẽdo, vt & corruptibile hoc incorruptionem induat resurgendo. Habes tamen adhuc maiores diuitias, habes gloriam ampliorẽ. Mater est sine corruptione virginitatis, filius sine omni labe peccati. Non cadit in matrẽ Euæ maledictio, non cadit in prolẽ generalis illa conditio, de qua dictũ est per *Iob 25.* prophetam. Nemo mũdus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terrã. Ecce infans sine sorde, solus inter homines verax, imo & veritas ipsa. Ecce agnus sine macula, agnus dei qui tollit peccata mundi. Quis enim peccata melius tolleret, quàm is in quem peccatũ nõ cadit? Iste sine dubio lauare me potest, quẽ constat inquinatũ non esse. Hæc manus opertum luto detergat oculũ meum, quæ sola sine puluere est. Iste mihi festucã educat de oculo, qui nõ habet trabẽ in suo, imo iste trabem educat de meo, qui nec exiguum puluerẽ habet

K in suo. Vidimus certe diuitias salutis & vitę. Vidimus gloriam *Ioan.1.* eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Quæris à quo patre? Et *Luc.1.* filius altissimi vocabitur. Manifestum est quis altissimus sit. Sed ne quis remaneat loc⁹ dissimulationis. Quod ex te nascetur sanctum (ait angelus Gabriel ad Mariam) vocabitur filius *Vbi supra.* dei. O vere sanctum. Non dabis domine sanctũ tuum videre *Psal.15.* corruptionẽ, quod nec matri quidẽ abstulit incorruptionem. Crescunt miracula, multiplicãtur diuitiæ, thesaurus aperitur. Quæ generat, & mater & virgo est: qui generatur, deus & homo est. Sed nunquid dabitur sanctum canibus, aut margaritæ porcis? Abscondatur certè thesaurus noster in agro, & pecunia nostra in sacculo reponatur. Operiatur conceptus sine semine matris desponsatione, partus sine dolore, vagitibus paruuli, & mœrore. Abscõdatur & parturiẽtis incorruptio legali purificatione, infantis innocentia solita circuncisione. Absconde, inquam, abscõde Maria noui solis fulgorem, pone in præsepio, inuolue pannis infantem. Nam & ipsi panni diuitię nostræ sunt. Preciosiores siquidẽ panni saluatoris omni purpura, & gloriosius hoc pręsepe auratis regum soliis, ditior denique Christi paupertas cunctis opibus, cunctisque thesauris seculi. Quid enĩ humilitate ditius, quid preciosius inuenitur, qua nimirũ regnum cœlorũ emitur, & diuina gratia acquiritur? Sicut scriptum est. Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnũ cœlorum. Et apud Apostolum. Deus superbis resi-

L stit, humilibus autem dat gratiã. Habes cõmendatã à deo hu- *Matth.5.* militatem in natiuitate. In hac enim exinaniuit semetipsum, *Iaco.4.* formã serui accipiens, & habitu inuentus vt homo. Vis adhuc preciosiores diuitias & superexcellẽtẽ gloriã inuenire? Habes charitatẽ in passione. Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet, vt *Ioan.15.* animã suam ponat quis pro amicis suis. Hæ diuitiæ salutis & gloria sanguis preciosus quo redẽpti sumus, & crux dominica in qua cũ apostolo gloriamur. Mihi, inquit, absit gloriari, ni- *Gala.6.* si in cruce domini mei Iesu Christi. Et dicebat: Nihil arbitra- *1.Corin.2.* tus sum me scire inter vos nisi Christũ Iesum, & hũc crucifixum. Ipsa est læua Christus Iesus, & hic crucifixus: nã dextera quidẽ Christus Iesus, & hic gloriosus. Christum, inquit, Iesum, & hunc crucifixũ. Fortasse crux ipsa nos sumus, cui Christus memoratur infixus. Homo enim formã crucis habet: quã si manus extẽderit, exprimet manifestius. Loquitur autẽ Christus in psalmo. Infixus sum in limo profundi. Limum quidẽ *Psal.68.* nos esse manifestum est, quoniã de limo plasmati sumus. Sed tunc quidẽ limus paradisus fuimus, nunc verò limus profundi. Infixus sum, inquit, non pertransij, non recessi. Vobiscum sum vsq; ad consummationẽ sæculi. Ipse est enim Emmanuel nobiscũ deus. Nobiscũ vtique, sed per sinistrã. Sic enim olim *Gen.38.* Thamar pariente Zarã prius solã protulit manum, quæ in sacramẽto dominicæ passionis coccineo alligata est filo. Itaque iam quidẽ tenemus sinistrã, sed adhuc clamare necesse est. O-

M peri, manuum tuarũ porriges dexterã. Nam delectationes in *Iob 14.* dextera tua vsq; in finẽ. Domine ostẽde nobis dexterã & suf- *Psal.15.* ficit nobis. Gloria, inquit, & diuitię in domo eius, vtiq; qui ti- *Psal.111.* met dominũ. Sed in domo tua domine quid? Profecto gratiarum actio & vox laudis. Beati qui habitãt in domo tua domine, &c. Oculus enim nõ vidit, auris nõ audiuit, & in cor homi *Psal.83.* nis non ascẽdit quæ præparauit deus diligẽtibus se. Lux est e- *1.Cor.2.* nim inaccessibilis, pax est quę exuperat omnem sensum, fons est qui ascensum nescit, sed descẽsum. Nõ vidit oculus lucem inaccessibilẽ, nõ audiuit auris pacẽ incõprehẽsibilẽ. Speciosi *Rom.10.* quidẽ pedes euãgelizantiũ pacẽ. Sed licet in omnẽ terrã exierit sonus eorũ, pax tamẽ quæ exuperat omnẽ sensum, nec ab ipsis quãta erat potuit capi, nedũ aliorũ auribus tradi. Ait etiã Paulus ipse. Fratres ego me non arbitror comprehendisse. Fi- *Philip.3.* des quidẽ ex auditu, auditus autẽ per verbũ dei, sed fides non *Ioan.14.* species, & promissio non exhibitio pacis. Et quidem pax nũc est etiã in terra hominibus bonæ voluntatis, sed quid est pax ista, ad illius plenitudinẽ & supereminẽtiã pacis? Vnde & ipse dominus ait. Pacẽ meã do vobis, pacẽ relinquo vobis. Meã siquidẽ quę exuperat omnẽ sensum, & est pax super pacẽ. Necdum capaces estis, propterea do vobis patriã pacis, & relinquo interim viã pacis. Sed quid est quod diximus, in cor hominis nõ ascendit? Vtiq; quia fons est & ascensum nescit. Scimus enim quia fontiũ natura est riuos sectari cõualliũ, montium

A tium ardua declinare,ſicut ſcriptum eſt:Qui emittis fontes in
Pſal.103. cōuallibus,inter mediū montiū pertranſibunt aquę.Hoc autem eſt vnde admonere ſæpius ſtudeo veſtrā charitatē, quia
Iaco.4. deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autē dat gratiā. Fons enim ad altiora non aſcēdit,q̄ ſit locus eius vnde procedit. Sed videri poteſt ſecundū hanc regulā nō impediri à ſuperbia vias gratiæ,præſertim q̄ ille primus ſuperbus qui ſecundum ſcripturā rex eſt,ſuper omnes filios ſuperbiæ, dixiſſe non legitur altior ero,ſed ero,inquit,ſimilis altiſsimo. Attamē non mentitur apoſtolus,quoniā ille attollitur ſupra omne quod dicitur aut quod colitur deus. Horret humanus auditus verbum, ſed vtinā horreat ſimiliter animus cogitatum malignū pariter & affectum.Dico enim vobis quòd non ille tātum,ſed & omnis ſuperbus extollitur ſupra deū.Vult enim deus fieri voluntatem ſuā,& ſuperbus vult fieri ſuā.Iam videtur ęqualitas, ſed attende male congruā proportionē.Deus quidē in his tātum quę ratio approbat ſuā vult fieri voluntatē,ſuperbus verò & cum ratione & contra rationē.Vides quoniam altitudo eſt,& non illuc perueniunt fluenta gratiæ.Niſi conuerſi fueritis,inquit,& efficiamini ſicut paruulus iſte(ſe autē dicit qui eſt fons vitæ,in quo habitat,& vnde manat plenitudo omniū gratiarum)nō intrabitis in regnū cœlorum. Para proinde riuulos,aggeres terrenæ & elatæ cogitationis diſperge,conformare filio hominis nō primo homini:quia fons gratię in cor
B hominis carnalis ſcilicet & terreni nō aſcēdit. Oculum quoque purga,vt videre poſsis mitiſsimā lucē, & aurem tuā inclina ad obediendum,vt quādoq; peruenias ad quietem perpetuā & pacem ſuper pacem. Lux enim eſt propter ſerenitatē,pax propter tranquillitatē,fons propter affluentiā,& ęter-
Ioan.1. nitatē.Fontē aſsigna patri ex quo naſcitur filius, & procedit ſpiritus ſanctus.lucem filio qui eſt vtiq; cādor vitę æternæ,& lux vera illuminās omnē hominē venientem in hunc mundum, pacem ſpiritui ſancto,qui nimirum ſuper humilem,& quietum requieſcit.Nec hoc dico tanquā propria iſta ſint ſingulorum.nam & pater lux eſt,vt ſit filius lumē de lumine, & filius pax eſt.pax noſtra qui fecit vtraq; vnū, & ſpiritus ſanctus fons eſt aquæ ſalientis in vitam æternā.Sed quādo ad hoc perueniemus? Quādo adimplebis me domine lętitia cū vultu tuo?Gaudemus in te,quoniā viſitaſti nos oriens ex alto,iterum gaudemus ſpectātes beatā ſpē in aduentu ſecundo. Sed quādo veniet plenitudo lætitiæ non de memoria,ſed de pręſentia,de exhibitione non de expectatione?Modeſtia veſtra,
Philip.4. ait apoſtolus, nota ſit omnibus hominib⁹, dominus ꝓpe eſt. Dignū eſt enim vt & modeſtia noſtra nota ſit, ſicut domini dei noſtri modeſtia cunctis innotuit.Quid enim magis incōgruum,quàm vt immoderate agat homo, cōſcius proprię infirmitatis, quandoquidem apparuit inter homines modeſtus
Matt.11. dominus maieſtatis?Diſcite,inquit,à me quia mitis ſum,& hu
C milis corde,vt poſsit etiā modeſtia veſtra innoteſcere cęteris. Iam quod ſequitur,Dominus prope eſt, de dextera debet in-
Matt.28. telligi.Nā de ſiniſtra ipſe loquitur. Ecce ego vobiſcū ſum omnibus diebus vſq; ad cōſummationē ſæculi. Prope eſt dominus fratres mei,nihil ſolliciti ſitis,in proximo eſt, & citius apparebit.Nolite deficere,nolite laſſari:quęrite cum dum in-
Pſal.33. ueniri poteſt,inuocate eum dū prope eſt. Prope eſt dominus his qui tribulato ſunt corde,prope eſt expectātibus eū,expe-
Cant.2. ctantibus eum in veritate.Deniq; vis noſſe q̄ prope eſt? Audi ſponſam de ſponſo canētem: Quoniam ecce ſtat poſt parie-
Philip.1. tem.Parietem iſtum corpus tuum intellige, quod obſtaculū expedit, vt eum qui prope eſt nondum valeas intueri. Propterea Paulus ipſe diſſolui cupit,& cum Chriſto eſſe,& excla
Rom.7. mans miſerabilius.Infœlix,inquit,ego homo,quis me libera-
Pſal.141. bit de corpore mortis huius?Sic & ꝓpheta in pſalmo: Educ, inquit,de carcere animam meam ad confitendū nomini tuo.

Item in vigilia natalis domini,de reſponſorio Sanctificamini hodie. Sermo V.

SANCTIFICAMINI hodie,& eſtote parati:die enim craſtina videbitis maieſtatem dei in vobis. Celebraturi dominicæ natiuitatis ineffabile ſacramentum iure quidem monemur fratres in omni ſanctificatione præparari. Adeſt enim
Leui.20. ſanctus ſanctorum,adeſt ipſe qui dixit:Sancti eſtote, quia & ego ſanctus ſum, dominus deus veſter. Alioquin quomodo dabitur ſanctum canibus,& margarita porcis,niſi prius illi ab iniquitate,iſti ab illicita voluptate purgati de cætero tota ſol- D
licitudine fugiāt: illi quidē vomitum, iſti volutabrū luti? Suſceptus olim diuina mādata carnalis Iſraël ſanctificabatur in iuſtitiis carnis,in baptiſmatibus variis,in muneribus & hoſtiis quæ non poterāt iuxta conſcientiā perfectū facere ſeruientem.Verum hæc quidem omnia trāſiere, nimirum vſque ad tempus correptionis impoſitæ,quod vtique iam aduenit. Opportunè igitur ex hoc iā perfecta nobis indicitur ſanctificatio,interna mādatur ablutio,exigitur munditia ſpiritualis,dicēte domino.Beati mundo corde,quoniā ipſi deū vide- *Matt.5.*
bunt.Ad hoc viuimus fratres,ad hoc nati, ad hoc vocati ſumus,ad hoc nobis dies hodiernus illuxit.Erat aliquādo nox, quando nemo poterat hæc operari. Erat nox in vniuerſo orbe ante veri luminis ortū,ante Chriſti natiuitatē.Erat nox etiā ſingulis quibuſq; noſtrū ante ſuā cuiuſq; cōuerſionē & internā regenerationē. An non profundiſsima nox,& dēſiſſimæ tenebræ erāt ſuper vniuerſam faciē terræ, cum olim patres noſtri factitios colerent deos, & inſano penitus ſacrilegio ligna & lapides adorarent? An nō etiā cuique noſtrū caliginoſa nox erat,cum tanquā ſine deo in hoc ſęculo viueremus,cū ambularemus poſt cōcupiſcētias noſtras, cū ſectaremur carnis illecebras,cū obtēperaremus deſideriis ſecularib⁹, cū exhiberemus mēbra noſtra arma iniquitatis peccato,cum ſeruiremus iniquitati ad iniquitatem,in quibus nunc merito erubeſcimus tāquā operibus tenebrarū? Qui dormiūt,nocte E
dormiunt,apoſtolus ait: & qui ebrij ſunt,nocte ebrij ſunt.Et *1.Theſ.5.*
hæc quidē fuiſtis,ſed excitati eſtis,ſed ſanctificati eſtis, ſi tamen filij lucis eſtis & filij diei.non noctis neque tenebrarū. Siquidem præco diei eſt etiā ille qui clamat:Sobrij eſtote & *1.Pet.4.*
vigilate.Et Iudæis loquebatur in pentecoſte de cōdiſcipulis: Quomodo hi ebrij ſunt, cū ſit hora diei tertia?Hoc enim eſt *Actu.2.*
quod ait eius coapoſtolus Nox præceſsit,dies autem appro- *Rom.13.*
pinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum & induamur arma lucis.ſic vt in die honeſte ambulemus. Abiiciamus inquit,opera tenebrarū, ſomnolētiā ſcilicet & ebrietatē (quoniā,vt ſupra meminimus,qui dormiunt,nocte dormiunt, & qui ebrij ſunt,nocte ebrij ſunt) vt tanquā in die nō dormitemus,ſed ambulemus:atque hoc quidē honeſte,non temulētè.Vides hominē cuius ad omne bonum dormitat anima eius præ tædio,in tenebris eſt vſq; adhuc. Vides inebriatū abſinthio ſapientem pluſquā oportet non ad ſobrietatē, cuius nec oculus viſu,nec auris impleatur auditu,qui pecuniā aut ſimile aliquid diligens,nō ſatietur,longā inſtar hydropici ſitim bibens,filius noctis eſt & tenebrarum.Nec facile ſeparantur hæc duo,dicēte ſcriptura:Quoniā in deſideriis eſt omnis ocioſus,hoc eſt,in ebrietate omnis ſomnolētus. Sanctificemur ergo hodie & parati ſimus,parati quidem hodie nocturnum excutiendo ſoporem.Porro ſanctificati nihilominus tanquam in die ab ebrietate nocturna cupiditatis noſtræ frenādo furorem. F
In his enim duobus mandatis tota lex pēdet & prophetę,quę ſunt declinare à malo,& facere bonū. Verum hoc hodie,nā craſtina nec in ſanctificatione erit,nec in pręparatione,ſed in viſione vtique maieſtatis. Craſtina,inquit,die videbitis maieſtatem dei in vobis.Hoc eſt quod ait patriarcha Iacob : Cras *Gen.30.*
mihi reſpōdebit iuſtitia mea.Hodie enim iuſtitia colitur,cras reſpondebit : hodie exercetur, cras fructificabit. Alioquin quod nō ſeminauerit homo,nec metet. Nec enim tūc videbit maieſtatē,qui contēpſerit interim ſanctitatem:nec orietur ei Sol glorię,cui Sol iuſtitię ortus nō fuerit:nec illuceſcet ei dies craſtina,cui nō luxerit hodierna.Nimirum idē ipſe qui hodie quidem nobis factus eſt à deo patre iuſtitia, apparebit cras vita noſtra,vt & nos cum eo appareamus in gloria. Hodie enim paruulus naſcitur nobis,vt non apponat homo magnificare ſeipſum,ſed cōuertamur magis,& efficiamur ſicut paruuli.cras exhibebitur magnus dñs & laudabilis nimis, vt ipſi quoque magnificemur in laude, cum videlicet erit vnicuique laus à deo. Nimirū quos hodie iuſtificauerit,cras magnificabit,& conſummationi ſanctitatis ſuccedet viſio maieſtatis. Nec inanis viſio,quæ non niſi in ſimilitudine cōſtat, ſimiles enim ei erimus, quoniā videbimus eū ſicuti eſt. Vnde & hic quoq; nō ſimpliciter dicitur,videbitis maieſtatē dei,ſed additur ſignāter in vobis.Hodie nimirum tanquā in ſpeculo, nos in eo videmus,dum noſtra ſuſcipit, cras videbimus eū in nobis

G bis,quando iam ſua donabit,cum oſtendet nobis ſeipſum, &
aſſumet nos ad ſeipſum.Hoc eſt quòd tráſeuntem ſeſe mini-
ſtraturũ fore promiſit, de cuius interim plenitudine accepi-
mus,nõ ſanè gloriã pro gloria,ſed gratiã pro gratia:ſicut ſcri-
Psal.83. ptum eſt:Gratiam & gloriã dabit dominus. Ne ergo cõtẽnas
priora munera,ſi ſequẽtia cõcupiſcis, nec faſtidias prius edu-
liũ ſi vis accipere quę ſequũtur.Vel pro ipſo ferculo,in quo ap
ponitur,quod apponitur,ſumere nõ recuſes. Ferculum enim
imputribile fecit ſibi pacificus noſter, corpus incorruptibile
Psal.15. aptans ſibi:in quo ſalutis epulas miniſtraret.Nõ dabis,inquit,
ſanctum tuum videre corruptionẽ. Illud vtique de quo Ga-
Luc.1. briel ad Mariã, Quod naſcetur, ait,ex te ſanctũ vocabitur fi-
lius dei.Ab hoc igitur ſancto hodie ſanctificemur, vt maieſta-
tem eius vbi dies illa aſpirauerit videamus. Siquidẽ dies ſan-
ctificatus illuxit nobis,dies ſalutis, non gloriæ aut fœlicitatis.
Denique donec paſsio ſancti ſanctorum annunciatur,qui ni-
mirum in paraſceue paſſus eſt,id eſt in die præparationis,me-
rito omnibus dicitur,ſanctificamini hodie & eſtote parati.Sã
ctificamini magis ac magis de virtute in virtutẽ proficiendo:
& eſtote parati perſeuerando. In quibus tamen ſanctificabi-
Eccl.4. mur?Legi de quodam,dicente ſcriptura:Quoniã in fide & le-
nitate ipſius ſanctum fecit illum,neque enim hominibus ſine
lenitate, non plus quàm deo ſine fide, placere poſsibile eſt.
Meritò ſanè in his monemur eſſe parati, quibus & deo cõue-
H niamus,cuius maieſtatem viſuri ſumus, & nobis inuicẽ, vt in
nobis eam pariter videamus. Propterea ſiquidẽ oportet nos
prouidere bona,non ſolum coram deo, ſed etiam coram ho-
minibus,vt non tantum regi noſtro, ſed & conciuibus & cõ-
militonibus noſtris grati eſſe poſsimus. Et quidẽ ante omnia
Act.19. fides quærenda eſt, de qua legitur,Fide mundãs corda eorum.
Mat.5. Beati enim mundo corde,quoniã ipſi deum videbunt . Cre-
de ergo te deo,committe te ei,iacta in eum cogitatũ tuum, &
Psal.29. ipſe te enutriet,vt fiducialiter & fideliter dicas:Dominus ſol-
licitus eſt mei:neque enim hoc ſapiunt homines amantes ſe-
ipſos, homines ſcioli & ſolliciti pro ſe ipſis, curã carnis perfi-
1.Pet.6. ciẽtes in deſideriis,ſurdi ad vocem dicẽtis:Omnem ſollicitu-
dinem veſtram proiicientes in eum, ipſi enim cura eſt de vo-
bis.Nam ſibi quidem ipſi fidere,nõ fidei,ſed perfidiæ eſt,nec
confidentiæ, ſed diffidentiæ magis in ſemetipſo habere fidu-
ciam.Is vere fidelis eſt,qui nec ſibi credit, nec in ſe ſperat,fa-
ctus ſibi tanquam vas perditum, ſed ſic perdens animam ſuã,
vt in vitam æternam cuſtodiat eam.Porrò id quidem ſola fa-
cit humilitas cordis,vt nõ ſibi fidelis anima innitatur, ſed de-
ferens ſemetipſam aſcendat iam de deſerto innixa ſuper dile-
ctum,atque ideò delitiis affluẽs. Sanè vt perfecta ſit ſanctifi-
catio,etiam manſuetudinem & gratiam ſocialis vitæ à ſancto
Mat.11. ſanctorum diſcamus oportet, ſicut ipſe ait: Diſcite à me quia
mitis ſum & humilis corde.Quid enim huiuſmodi hominem
I dicere prohibet delitiis affluẽtem, qui ſuauis & mitis & mul-
tæ miſericordiæ,omnibus omnia factus eſt, & vniuerſos per-
fundit oleo quodam mãſuetudinis & lenitatis,quo ſic infuſus
eſt ſic perfuſus etiã & ſuperfuſus,vt ſtillare videatur vndique?
Fœlix qui gemina hac ſanctificatione paratus dicere poteſt.
Psal.56. Paratum cor meum deus,paratũ cor meũ.Habet hodie qui-
dem fructum ſuum in ſanctificationẽ, craſtina die finem ha-
biturus vitam æternam. Videbit enim maieſtatem dei, quod
Ioan.17. vtiq; vita æterna eſt: ſicut & veritas ait:Hæc eſt vita æterna,
vt cognoſcant te ſolum verum deum,& quem miſiſti Ieſum
Chriſtũ. Reddet ei coronã iuſtitiæ iuſtus iudex in illum diẽ,
cui ſanè altera non ſuccedet.Tunc videbit & affluet, & mira-
bitur & dilatabitur cor ipſius. Quouſq; dilatabitur? Vſque ad
videndã in ſe maieſtatem dei. Nolite arbitrari fratres quòd il-
lam vobis promiſsionem verbis explicare poſsimus. Sãctifi-
camini hodie & eſtote parati,craſtina die videbitis & gaude-
Luc.6. bitis: & gaudium veſtrũ implebitur. Quid enim maieſtas illa
non impleat?Etiã ſuperimplebit & ſupereffluet,quando mẽ-
ſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentẽ
dabunt in ſinus veſtros. Vſque adeo quidem ſupereffluet, vt
ſupra modum in ſublimitate excedat,nõ modo merita,ſed &
vota,ſicut verè potẽs eſt facere,ſupra quã nos intelligere aut
ſperare poſſumus. Nam deſideria quidẽ noſtra in tribus ma-
xime conſtituta videntur,quod decet,quod expedit, quod de-
lectat.Hæc ſunt quæ concupiſcimus, omnes quidem omnia,
ſed alius magis hoc,alius illud Ille ſic deditus eſt voluptati,vt K
nec honeſtatem ſatis reputet nec vtilitatẽ: ille quæſtui magis
incubans & honeſtũ diſsimulat & iucundum : ille voluptatis
pariter & vtilitatis negligẽtior, ſolum vel maxime honorem
ſectatur.Nec verò reprehẽſibile deſiderium horum,ſed ſi ibi
quærerem° ea,vbi verè inueniremus?Hæc enĩ vbi verè ſunt,
vnum ſunt atq; ipſum vtique ſummum bonum, ſumma vti-
litas,ſumma gloria,ſumma voluptas.Atque hæc quidẽ quan-
tum interim capere poſſumus expectatio noſtra eſt , & pro-
miſſa nobis viſio maieſtatis in nobis, vt deus ſit omnia in
omnibus,omne iucundum,omne vtile,omne honeſtum.

Item in vigilia natalis domini,de pronunciatione ipſius. Sermo VI.

AVDITVM audiuimus plenum gratia,dignum acceptio-
ne, Ieſus Chriſtus filius dei in Bethleem Iudæ naſcitur.
Anima mea liquefacta eſt in ſermone iſto, ſed & ſpiritus
meus in præcordiis meis æſtuat, iucunditatem hanc & exul-
tationem ſolito vobis deſiderio eructare feſtinans. Ieſus in-
terpretatur ſaluator. Quid tam neceſſariũ perditis, quid tam
optabile miſeris,quid tam vtile deſperatis? Alioquin vnde ſa-
lus, vnde vel tenuis aliqua ſpes ſalutis in lege peccati, in cor-
pore mortis,in malitia hac diei & loco afflictionis, niſi noua
nobis,& inſperata naſceretur? At tu fortè ſalutem optas, ſed
curationis acerbitatẽ teneritudinis pariter,& ęgritudinis pro
prię cõſcius reformidas.Ne timeas,Chriſtus eſt ſuauis planè, L
& mitis & multę miſericordiæ,vnctus oleo lętitiæ præ parti-
cipibus ſuis , eis nimirum,qui licet non ipſam plenitudinem,
de plenitudine tamen huius accipiũt participium vnctionis.
Ne verò ſuauem audiens,inefficacem fore autumes ſaluato-
rem,additur etiam filius dei.Qualis enim pater talis filius,cui
ſubeſt cum voluerit poſſe. Aut forſitan vtilitate ſalutis & iu-
cunditate vnctionis audita , neſcio quid ſubmurmuras, puto
etiam de honeſtate ſollicitus. Saluatorẽ tibi gratularis adeſſe,
vtpote iacens paralyticus in grabato,aut magis inter Hieru-
ſalem & Hierico ſemiuiuus in via.Amplius autem lętaris nec
durum eſſe medicum,nec grauibus vti medicinis, ne tibi for-
ſitã intolerabilior videatur breuis ipſa curatio,quàm diutur-
na ęgritudo.Sic nimirum,ſic vſque hodie multi pereunt me-
dicum fugiẽtes,quòd Ieſum quidem nouerint , ſed Chriſtum
neſciant, humano ſenſu de multitudine & malignitate mor-
borũ,paratæ ſibi medelæ moleſtiam æſtimantes.Iam verò ſi
certus es de ſaluatore , & nihilominus Chriſtum eſſe cogno-
ſcis,nõ vrentem cauterio,ſed vnguento,non vſtione,ſed vn-
ctione curantem:vnum adhuc arbitror ingenuam poſſe mo-
uere creaturam,ne fortè(quod abſit)ſaluatoris huius nõ ſatis
condigna videatur eſſe perſona.Puto tamen non vſque adeo
ambitioſus es & gloriæ cupidus , aut zelator honoris , vt ab
vno quopiam è cõſeruis tuis ſi præſtare poſſet hanc gratiam
ſuſcipere detrectares. Nam ſi angelus aut archangelus eſſet, M
vel ex ſuperiori quouis ordine ſpirituum beatorum , multo
minus animoſitas tua,quod cauſaretur,haberet.Nunc autem
tanto ampliore tibi deuotione ſuſcipiendus eſt iſte ſaluator,
quanto differentius præ cæteris omnibus nomen hæredita-
uit Ieſus Chriſtus filius dei.Et vide ſi non euidentius hæc tria
ad paſtores loquens angelus commendauit gaudiũ magnum,
quod euãgelizabat,exponẽs, Quia,inquit,natus eſt vobis ho
die ſaluator qui eſt Chriſtus dominus. Exultemus igitur fra-
tres in hac natiuitate & multipliciter gratulemur in ea,quam
& ſalutis vtilitas & vnctionis ſuauitas, & filij dei maieſtas tã
eleganter illuſtrat , vt nihil deſit ex omnibus quæ deſideran-
tur,nec commodum,nec iucundum, nec honeſtum. Exulte-
mus inquam ruminantes intra noſmetipſos & inuicem eru-
ctuantes ſuaue verbum,eloquium dulce:Ieſus Chriſtus filius
dei naſcitur in Bethleem Iudæ.Nec mihi quis ad iſta reſpon-
deat indeuotus,ingratus,irreligioſus.Non eſt hoc nouum,o-
lim auditum eſt,olim factũ eſt : olim natus eſt Chriſtus. Ego
enim dico olim & ante.Nec mirabitur olim & ante, cui pro-
pheticum illud occurrerit,in æternum & vltra. Natus eſt er-
go Chriſtus,nõ modo ante hæc noſtra tempora, ſed ante tẽ-
pora vniuerſa. Verum illa quidem natiuitas poſuit tenebras
latibulum ſuum,imò verò lucem magis habitat inacceſsibilẽ,
latet in corde patris in mõte vmbroſo & cõdẽſo.Vt ergo ali-
quatenus innoteſceret,natus eſt: & in tẽpore natus ex carne,
natus

A natus in carne, factum eſt verbum caro. Quid tamen mirum
ſi vſque hodie dicitur in eccleſia, Chriſtus filius dei naſcitur,
quando tam lõge antea dicebatur (haud dubium quin de ip-
ſo) puer natus eſt nobis? Olim cœpit audiri verbum hoc, &
nemo ſanctorum aliquando faſtidiuit. Siquidem Ieſus Chri-
ſtus filius dei, heri & hodie & in ęternũ. Hinc nimirũ primus
homo omnium viuentium pater, magnum eructans ſacra-
mentũ, quod in Chriſto & in eccleſia apoſtolus poſtmodum
Ephes. 5. euidentius cõmendauit: Relinquet, ait, homo patrẽ & matrẽ,
Gene. 2. & adhęrebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Hinc nihi-
lominus Abrahã pater omniũ credentiũ exultauit vt videret
Ioan. 8. diẽ hunc, & vidit & gauiſus eſt. Alioquin quãdo ſeruum iu-
Gene. 24. rantẽ ſibi per deũ cœli, ſub femore ſuo manum ponere prę-
cepiſſet, niſi ipſum vtique deum cœli ex eodem naſciturũ fe-
more præuidiſſet? Hoc quoque conſilium cordis ſui homini
ſecundum cor ſuum reuelauit deus, cui iurauit veritatem &
Psal. 131. nõ fruſtrabitur eum: De fructu, inquiens, ventris tui ponam
ſuper ſedem tuam. Vnde & in Bethleẽ Iudæ naſcitur (ſicut an
Lucæ 2. gelus ait) ciuitate Dauid, vtique propter veritatem dei ad con
firmãdas promiſsiones patrum. Hoc etiam multipharie mul-
Hebr. 1. tíſque modis cæteris reuelatũ eſt patribus & prophetis. Ab-
ſit autem vt à diligentibus deum aliquando fuerit negligen-
ter auditum, niſi fortè negligere videbatur qui dicebat: Ob-
Exod. 4. ſecro domine mitte quem miſſurus es: aut faſtidire qui cla-
B mabat: Vtinam dirumperes cœlos & deſcenderes: cæteráque
Esaiæ 64. ſimilia. Idipſum deinde apoſtoli ſancti viderũt & audierunt,
& manus eorũ tractauerũt de verbo vitę, quibus ſingulariter
Matth. 13. aiebat: Beati oculi qui vidẽt quæ vos videtis. Poſtremo hoc
idem nobis quoque ſeruatum eſt fidelibus, vtique theſauris
Ioan. 20. fidei commendatum, ipſo æquè dicente: Beati qui non vide-
runt & crediderunt. Pars noſtra hæc in verbo vitæ. Nec ſanè
contẽptibilis ex qua nimirum viuitur & qua vincitur mun-
Abacuc 2. dus: quoniam iuſtus ex fide viuit. Et hęc eſt victoria quę vin-
cit mundum, fides noſtra. Hæc eſt quæ velut quoddam æter-
nitatis exemplar præterita ſimul & præſentia ac futura, ſinu
quodam vaſtiſsimo comprehendit, vt nihil ei prętereat, nihil
pereat, pręeat nihil. Merito proinde in teſtimonium fidei ve-
ſtrę vbi facta eſt vox annunciationis huius in auribus veſtris
exultaſtis in gaudio, egiſtis gratias, proſtrati ſolo tenus ado-
raſtis, concurrentes velut ſub vmbra alarum eius, & ſub pen-
nis eius ſperantes. Nunquid non ſinguli natiuitate ſaluatoris
audita, clamaſtis in cordibus veſtris, dicẽtes: Mihi autem ad-
Psal. 72. hærere deo bonum eſt? Aut potius illud quod idem prophe-
Psal. 61. ta ait: Deo ſubiecta eſto anima mea? Infœlix nimirũ quiſquis
ficte proſtratus, corde rigido corpus humiliauit. Eſt enim qui
humiliatur nequiter, interiora autẽ eius plena ſunt dolo. Quiſ
quis enim neceſsitatem ſuam minus conſiderat, minus ſentit
incommoda, minus pericula pauet, minus deuote cõfugit ad
C remedia ortæ ſalutis, minus affectuoſe ſe ſubiicit deo, minus
Psal. 89. fideliter pſallit: Domine refugium factus es nobis. Huius a-
doratio minus accepta, huius proſtratio minus verax, huius
humiliatio minus habens, huius etiam victorioſa minus, imò
& minus viuida fides. Quid tamen dicit? Beati qui non vide-
runt & crediderunt: Quaſi non videatur ipſum credere quo-
dammodo iam videre. Sed aduerte diligenter cui & quando
dictum ſit, ei vtique qui arguebatur quòd quia vidiſſet credi-
diſſet. Neque enim idipſum eſt vidiſſe, & ideò credidiſſe,
quod credendo vidiſſe. Alioquin Abraham pater quonã mo-
do dominicum hunc vidiſſe diem, niſi credendo, credendus
eſt? Sed & illud quomodo accipietur quod hac nocte canta-
tũ eſt nobis, Sãctificamini hodie & eſtote parati, craſtina die
videbitis maieſtatem dei in vobis: ſi nõ mente videre eſt, pia
deuotione repręſentare & recolere fide nõ ficta, magnũ illud
magnæ pietatis ſacramentum quod manifeſtatũ eſt in carne,
iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatũ eſt gen-
tibus, creditum eſt mundo, aſſumptum eſt in gloria? Semper
igitur nouum quod ſemper innouat mentes, nec vnquam ve
tus quod fructificare nõ ceſſat, quod in perpetuũ nõ marceſ-
cit. Hoc eſt enim ſanctũ, quod nõ datur videre corruptionẽ.
Hic nouus homo, qui nullius vnquã vetuſtatis capax, etiam
eos quorum inueterauerunt omnia oſſa, in veram vitæ tranſ-
ferat nouitatem. Inde eſt quòd etiam in præſenti tam iucun-
diſsima annunciatione (ſi aduertiſtis) cõgrue ſatis dicitur non

tam natus eſſe quàm naſci. Ieſus Chriſtus filius dei naſcitur D
in Bethleem Iudæ. Sicut enim quodãmodo immolatur ad-
huc quotidie, donec mortem eius annũciamus, ſic videtur &
naſci, dum fideliter repręſentamus eius natiuitatem. Die igi-
tur craſtina videbimus maieſtatem dei, ſed ſanè in nobis nõ
in ſeipſo, vtique maieſtatem in humilitate, virtutem in infir-
mitate, in homine deũ. Ipſe eſt enim Emmanuel, quod inter-
pretatur nobiſcum deus. Et euidentius audi: Verbum, inquit, Ioan. 1.
caro factum eſt, & habitauit in nobis. Denique extũc & de-
inceps vidimus gloriam eius, ſed gloriã quaſi vnigeniti à pa-
tre, vtique plenum gratiæ vidimus, & veritatis. Nõ enim glo
riam poteſtatis aut claritatis, ſed gloriã paternæ pietatis, glo
riam gratiæ, de qua apoſtolus: In laudem, inquit, gloriæ gra- Eph. 1.
tiæ ſuæ. Sic ergo naſcitur. Sed vbi putas? In Bethleem Iudæ,
neque enim decet nos ita Bethleem præterire. Tranſeamus
vſque Bethleem, dicunt paſtores, non Bethleem pertranſea-
mus. Quid enim ſi pauper viculus eſt? Quid ſi videtur mini-
ma in Iudæa? Ne id quidem incongruum ei qui cum diues eſ
ſet propter nos factus eſt pauper, & cum eſſet magnus do-
minus & laudabilis nimis, paruulus natus eſt nobis. Et dice-
bat, Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorũ eſt regnũ cœlorũ. Matt. 5.
Itémque: Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut puer iſte, Mat. 18.
non intrabitis in regnum cœlorum. Vnde etiam ſtabulum e-
legit & præſepe, vtique domũ luteã & diuerſorium iumen-
torum, vt hunc eſſe ſcias qui de ſtercore erigit pauperem, & E
ſaluos facit homines & iumenta. Vtinam autem inueniamur
& nos Bethleem Iudæ, vt in nobis quoque dignetur naſci & Malach. 4.
audire mereamur, quia vobis timentibus deũ orietur Sol iu-
ſtitiæ. Fortè enim eſt hoc quod ſupra meminimus, ad viden-
dam in nobis domini maieſtatẽ, & ſanctificatione opus eſſe
& præparatione. Nam & iuxta prophetã, Facta eſt Iudæa ſan Psal. 113.
ctificatio eius, quia videlicet omnia in confeſsione lauantur,
& domus panis, quod Bethleem ſonat, ad præparationẽ for-
taſſe videtur magnopere pertinere. Quomodo enim ille pa-
ratus eſt, vt excipere tantum hoſpitem poſſit, qui dicit: quia
non eſt in domo mea panis? Deniq; quia imparatus erat qui- Esaiæ 3.
dam, neceſſe habuit amici oſtium clauſum media nocte pul- Luc. 11.
ſare & dicere: Quia amicus meus venit ad me de via, & nõ ha
beo quod ponam ante illum. Paratum cor eius ſperare in do- Psal. 111.
mino, ait propheta, haud dubium quin de iuſto loquens. Cõ- Vbi ſupra.
firmatum eſt cor eius, non commouebitur. Nõ eſt paratum
cor quod non eſt confirmatum. Scimus autem, ipſo eodẽ te-
ſte propheta, quòd panis cor hominis cõfirmet. Non eſt er- Psal. 103.
go paratum ſed aridũ & exangue cor eius, qui oblitus eſt co-
medere panem ſuum. Eſt autẽ paratus & non turbatus vt cu-
ſtodiat mandata vitæ, qui oblitus ea quæ retro ſunt, in ea quę
ante ſunt ſe extendit. Vides quàm fugienda quædam quàm
ſit quædam obliuio cupiẽda? neque enim totus Manaſſes Ior-
danem tranſiit, ſed nec totus citra ſibi elegit manſionem. Eſt F
qui oblitus eſt domini creatoris ſui, & eſt qui prouidet eum
in conſpectu ſuo ſemper, oblitus populum ſuum & domũ pa
tris ſui. Et ille quidẽ cœleſtia obliuiſcitur, hic verò quæ ſunt
ſuper terram: iſte præſentia, ille futura, iſte quæ videntur, ille
quæ non videntur, poſtremo iſte quæ ſua ſunt, ille quæ Ieſu
Chriſti. Vterque Manaſſes, vterq; obliuioſus, ſed alter quidẽ
Hieruſalem, alter Babylonis oblitus: alter eorum quæ impe-
diunt, & iſte paratus, alter ſanè eorum magis quæ expediunt
& quæ non expedit obliuiſci, atque hic penitus imparatus ad
videndam in ſe domini maieſtatem. Neque enim eſt domus
panis in qua ſaluator oriatur, non eſt Manaſſes ille cui appa-
reat, qui Iſraël regit, & ſuper Cherubin ſedet. Appare inquit Psal. 79.
corã Effraim Bẽiamin & Manaſſe. Ego arbitror iſtos tres eſſe Ezech. 14.
qui ſaluantur, quos alius quidem propheta Noë, Danielẽ &
Iob nominauit, eoſdem quoque & tribus illis paſtoribus de-
ſignari, quibus nato angelo magni conſilij gaudium magnũ
angelus euangelizauit. Vide autem ne fortè ipſi ſint & tres Lucæ 2.
magi venientes iam non modo ab Oriente ſed etiã ab Occi-
dente, vt recumbant cum Abrahã, Iſaac, & Iacob. Fortè enim
non incongrue videbitur ad Effraim quidẽ, quod fructifica-
tionem ſonat, pertinere thuris oblationem, quod offerre in-
cenſum dignum in odorem ſuauitatis propriũ ſit eorũ quos
poſuit dominus, vt eant & fructũ afferant, id eſt, eccleſiæ prę-
latorum. Nam & Beniamin filius dexteræ offerat neceſſe eſt

aurum,

G aurum, id est substantiã huius mundi, vt videlicet fidelis populus in parte dextera constitutus à iudice mereatur audire: Matth. 25. Quia esuriui & dedistis mihi mãducare, &c. Porrò Manasses (si tamen is esse voluerit cui appareat deus) myrrham offerat mortificationis, quã quidē à nostra specialiter arbitror professione requiri. Et hæc dicta sint, ne ad eam partē tribus Manasse, quæ citra Iordanem substitit pertineamus, sed obliuiscamur magis ea quæ retro sunt extenti & intenti ad anteriora. Nunc verò redeamus vsque Bethleē, & videamus hoc verbum quod factũ est, quod fecit dñs & ostendit nobis. Domus panis est vt iam diximus, bonũ est nos illic esse. vbi enim fuerit verbum domini, non deest vtique panis qui cõfirmet cor, Psal. 118. dicente propheta: Cõfirma me in verbis tuis. Nimirũ in verbo quod procedit de ore dei viuit homo, viuit in Christo, viuit in eo Christus. Ibi oritur, ibi apparet, nec omnino amat cor titubans, aut vacillans, sed stabile & confirmatum. Si quis murmurat, si quis hæsitat, si quis nutat, si quis cogitat reuolui in lutum, redire ad vomitũ, deserere votũ, mutare propositũ suum, non est Bethleem iste, non est domus panis. Sola enim fames, & fames valida in Ægyptum eum descendere, porcos pascere, siliquas esurire compellit, vtpote procul agentem à domo panis, à domo patris: in qua etiam mercenarij panibus abundare noscuntur. Non ergo in huiusmodi corde nascitur Abdiæ 2. Christus, cui deest fidei fortitudo, vtique panis vitæ, scriptu-
H ra teste: Quoniam iustus ex fide viuit, quod videlicet animæ vera vita (quæ ipse est) non nisi per fidem interim habitet in cordibus nostris. Alioquin quomodo in illo nascitur Iesus, quomodo salus oritur illi, quandoquidem vera omnino cer- Matth. 10. táque sententia est, quòd is tantum qui perseuerauerit vsque in finē, saluus erit? Nam ꝙ minimè inueniatur in eo Christus, Ioan. 5. nec de eis sit quibus dicitur, quia vnctionē habetis à sancto, ex eo vel maxime cõstat quòd sine dubio etiã aruit cor illius, ex quo oblitus est comedere panem suum. Multo minus au- Esaiæ vlt. tem ad filiũ pertinet dei, qui huiusmodi est, ꝙ non nisi super quietum & humilem ac trementem verba sua quiescat spiritus ipsius, nec sit vlla societas æternitati & tantæ mutabilitati ei qui est & ei qui nunquam in eodem permanet statu. Cęterum quamlibet firmi, quamlibet fortes in fide, quamlibet parati, quamlibet panibus abundantes, ipso quidem largien- Lucæ 11. te cui quotidie orantes dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, necesse habemus addere consequēter, 1. Ioan 1. dimitte nobis debita nostra. Alioquin si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Nimirum veritas ipse est qui non simpliciter in Bethleem, sed in Bethleem Iudæ nascitur Iesus Christus filius dei. Præoccupemus igitur faciē domini in confessione, vt sanctificati pariter & parati inueniamur & nos Bethleē Iudę, atque ita nascentē dominum videre mereamur in nobis. Cęte-
I rum si qua anima eousque profecerit (quod quidē est multũ ad nos) vt sit fœcũda virgo, sit stella maris, sit plena gratia, & superuenientem habēs in se spiritum sanctum, puto quòd nõ modo in ea, sed ex ea quoque nõ dedignabitur nasci. Nemo sanè id sibi arrogare præsumat, nisi quos ipse speciali desi- Matth. 12. gnatione tanquam digito monstrauerit, dicens: Ecce mater Galat. 4. mea & fratres mei. Enimuero audi vnum ex istis. Filioli mei, ait, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. Si enim nasci videbatur in eis cũ formabatur Christus in eis, quomodo nõ etiã ab eo similiter nasci eum dicere quis præsumat, qui in ipsis quodammodo parturiebat? Et tu quidem impia synagoga hunc nobis filium peperisti, officio quidem matris, sed nõ matris affectu. Excussisti eum de sinu tuo extra ciuitatem eiiciens, & eleuans super terram, tanquã dicēs ecclesiæ gentiũ pariter & ecclesiæ primitiuorum quę est in cœlis: nec mihi nec vobis sit, sed diuidatur. Diuidatur inquã non inter vtrasq;, sed ab vtrisq;. Expulsum enim & exaltatũ & eleuatum, & quidē modicè satis, tamen vt nec in tuis esset mœnibus nec in terra, ferro vndique coarctasti: ne fortè vel hac vel illac excederet, vt videlicet à te separatus, ad neutrã perueniret illarũ. Sæua nimirũ mater, ita abortiuum facere voluisti, dum non esset qui excipere posset excussum. Age ergo quid profeceris, imò quàm nihil profeceris intuere. Vndique enim egrediuntur filiæ Sion, vt videant regem Salomonem in diademate quo coronasti eum. Relinquens matrem adhęret vxori suæ, vt sint duo in carne vna: & ciuitate pulsus, atq; K
leuatus à terra, omnia trahit ad se, quippe qui est super omnia benedictus deus in sæcula. Amen.

In die natalis domini, de fontibus saluatoris. Sermo I.

GRANDIS quidem est dilectissimi hodierna dominicæ natiuitatis solennitas, sed dies breuis cogit breuiare sermonem. Nec mirum, si facimus nos breue verbum, quando & deus pater verbũ fecit abbreuiatum. Vultis nosse quàm longũ quàm breue fecit? Cœlũ, inquit (hoc verbum,) & ter- Hiere. 23. ram ego impleo. Nunc caro factum, in angusto locatũ præsepio est. A sæculo, ait propheta, & in sæculum tu es deus, & Psal. 92. ecce factus est infans diei vnius. Ad quid hoc fratres, aut quæ necessitas fuit vt sic exinaniret se, sic humiliaret se, sic abbreuiaret se dominus maiestatis, nisi vt vos similiter faciatis? Iam clamat exemplo, quod postmodum prędicaturus est verbo: Discite à me quia mitis sum & humilis corde: vt Matth. 11. verax inueniatur, qui dicit: Cœpit Iesus facere & docere. Ob- Marc. 6. secro proinde & plurimum rogo fratres, non patiamini sine causa tam preciosum exemplar vobis exhibitum esse, sed cõformamini illi & renouamini spiritu mentis vestræ. Studete humilitati quæ fundamentum est custósque virtutum, sectamini illã quæ sola potest saluare animas vestras. Quid enim magis indignum, quid detestãdum amplius, quid grauius puniendũ, q̃ vt vidēs deum cœli paruulũ factum, vltra apponat L
homo magnificare se super terram? Intolerabilis impudētiæ est, vt vbi sese exinaniuit maiestas, vermiculus infletur & in- Philip. 2. tumescat. Hoc igitur est propter quod exinaniuit se formam serui accipiens, qui in forma dei patri æqualis erat, sed exinaniuit maiestate & potētia, nõ bonitate & misericordia. Quid enim ait apostolus? Apparuit, inquit, benignitas & humanitas Ad Titũ 3. saluatoris nostri dei. Apparuerat antè potētia in rerum creatione, apparebat sapientia in earum gubernatione, sed benignitas misericordiæ nunc maximè apparuit in humanitate. Innotuerat Iudæis potestas, in signis atque portētis, vnde & in ea lege sæpius inuenies, ego domin*, ego deus. Philosophis quoq; abundãtibus in sensu suo maiestas innotuit, quoniã iuxta Apostoli verba: Quod notũ est dei, manifestũ est in illis. Rom. 1. Veruntamen & Iudæi potestate ipsa premebantur, & philosophi scrutatores maiestatis opprimebãtur à gloria. Potestas subiectionē, maiestas exigit admirationē, neutra imitationē. Appareat domine bonitas, cui possit homo, qui ad imaginem tuam creatus est, conformari: nã maiestatē, potestatē, sapientiã, nec imitari possumus, nec expedit æmulari. Quousq; angustiata est misericordia tua in sola angelorũ parte, reliquam occupat iudiciũ cũ toto pariter humano genere? Domine in Psal. 35. cœlo misericordia tua, & veritas tua vsq; ad nubes, terrã vniuersam condemnans & aëreas potestates. Dilatet misericordia terminos suos, extendat fines, expandat sinus, attingat à M
fine vsq; ad finē fortiter, disponēs omnia suauiter. Restrictus est domine iudicio sinus tuus, solue cingulũ tuum, & veni miserationibus affluens, supereffluēs charitate. Quid tu times ô homo, quid trepidas à facie domini quia venit? Venit nõ iudicare, sed saluare terram. Olim tibi persuasum est ab infideli quodã seruo, vt furtim tolleres & imponeres regiũ diadema capiti tuo. Deprehēsus in furto, quidni timeres, quidni fugeres à facie eius? Fortè enim iam gladiũ vibrabat ignitũ. Nunc Gene. 3. in exilio positus, in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et ecce vox audita est in terra, quia dominator aduenit. Quo ibis à spiritu eius, & quo à facie eius fugies? Noli fugere, noli ti- Psal. 138. mere, nõ venit cũ armis, nõ puniendũ, sed saluandũ requirit. Et ne fortè dicas etiã nũc: Vocem tuã audiui, & abscondi me: Gen. 3. ecce infans est & sine voce. Nam vagientis vox magis miserãda est, q̃ tremēda. Aut si cui fortè terribilis, sed nõ tibi. Paruulus factus est, tenera membra virgo mater pãnis alligat, & adhuc timore trepidas? Vel in hoc scies, quia non venit perdere te, sed saluare: eripere, & non ligare. Iam aduersus hostes tuos dimicat, iam superborum, & sublimium colla, tanquam dei virtus & sapientia calcat. Duo sunt tibi hostes, peccatum, & mors, id est, mors corporis & animæ. Vtrunque debellaturus aduenit, & ab vtroq; saluabit te, noli timere. Et iã quidem peccatum in propria persona vicit, quando humanã naturam sine vlla contagione suscepit. Grãdis enim peccato

facta

A facta est violentia, & reuera expugnatum esse cognoscitur,
quãdo natura quam se totam infecisse & occupasse gloriaba-
tur, ab eo penitus aliena in Christo inuenta est. Dehinc perse
quitur inimicos tuos & comprehẽdit eos, nec cõuertitur do-
nec deficiant. Contra peccatum dimicãs in cõuersatione sua
verbis pariter & exemplis oppugnat, sed in passione sua alli-
gat illud, alligat planè fortẽ, & diripit vasa eius. Iã verò eodẽ
ordine mortem quoque superat prius in seipso cum resurgit
primitiæ dormiẽtium, & primogenitus mortuorum: postmo
dum debellaturus eã pariter in omnibus nobis, quãdo vide-
licet suscitabit mortalia corpora nostra, & destruetur nouissi
ma inimica mors. Propterea enim resurgẽs decorem indutus
est, nõ sicut antea nascens pannis inuolutus est. Propterea qui
prius sinu misericordiæ affluebat non iudicans quemquã, re-
surgens præcinxit se, & iustitiæ cingulo videtur quodammo-
do effluentem sinum misericordię collegisse, quoniam ex tũc
præparatur ad iudicium, quod in nostra resurrectione futurũ
est. Nã & propterea paruulus antea venit vt misericordiã prę
rogaret, & futurum in fine iudicium præcurrẽs, misericordia
temperaret. Licet enim paruulus ad nos venerit, non parũ ta-
men attulit, non parum contulit nobis. Si quęris quid attulit,
Ad Titũ 2. primo omnium attulit misericordiã, secũdum quã teste apo-
stolo, saluos nos fecit. Neque enim his tantum profuit, quos
tũc pręsens inuenit, sed fons est qui nunquã poterit exhauriri.
B Fons nobis est Christus dominus, vnde lauemur, sicut scriptũ
Apoc. 1. est: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris. Verũtamen
Eccle. 14. non iste solus aquarũ est vsus, nec tantum sordes abluunt, sed
Vbi supra. & sitim extinguunt. Beatus verò, ait sapiens, qui in sapientia
morabit, & qui in iustitia meditabitur. Et post pauca. Aqua,
inquit, sapiẽtiæ salutaris potabit illum. Bene sapientiæ saluta-
ris, quoniam sapiẽtia carnis mors est, & sapientia mũdi etiam
ipsa inimica est deo. Sola quæ ex deo est sapiẽtia salutaris est,
Iaco. 3. quæ secundum beati Iacobi diffinitionem, primum pudica,
deinde pacifica est. Nam sapientia carnis voluptuosa est, non
pudica. Sapientia mũdi tumultuosa est, nõ pacifica. Sapientia
verò quæ ex deo est, primum pudica est, nõ quærens quæ sua
sunt, sed quæ Iesu Christi, vt nõ suam quisque faciat volunta-
tem, sed consideret quæ sit voluntas dei, deinde pacifica non
abundans in suo sensu, sed alieno magis acquiescens consilio
vel iudicio. Tertius aquarum vsus est irrigatio, quã profectò
maximè necessariam habent nouellæ plantationes. Alioquin
aut minus proficiẽt, aut ex toto peribunt præ siccitate. Quæ-
rat ergo deuotionis aquas quisquis seminauerit bonorũ ope-
rum semina, vt irrigatus fonte gratiæ, bonæ cõuersationis or-
tus, nõ arescat, sed in perpetua viriditate proficiat. Orat enim
Psal. 79. pro huiusmodi propheta, Et holocaustũ tuum, inquiens, pin-
gue fiat. Sic & in laudibus Aarõ legis, quoniã sacrificium eius
quotidianus ignis absumpsit. In quib' omnib' nihil aliud in-
C telligẽdum videtur, nisi vt bona opera feruore deuotionis, &
dulcedine spiritualis gratię condiantur. Putas inueniri poterit
quartus fons, vt paradisum recuperemus, quatuor fontium ir
rigatione amœnissimum? Nam si terrenã paradisum denuo
nobis reddendum nõ speramus, quomodo regnum cœlorum
Ioan. 3. sperabimus? Si terrena, inquit, dixi vobis & non creditis: quo-
modo si dixero vobis cœlestia credetis? Nũc autem vt de ex-
hibitione præsentium firma sit expectatio futurorum, paradi
sum habemus multo meliorem, & lõge delectabiliorẽ quàm
primi parẽtes habuerunt, & paradisus noster Crhistus domi-
nus est. In quo tres quidem fontes iam inuenimus, quartum
quęramus. Habemus de fonte misericordię ad diluendas cul-
pas, aquas remissionis, habemus de fonte sapientię ad potan-
dum sitim nostram, aquas discretionis: habemus de fonte gra
tię ad irrigandas plãtas bonorum operum, aquas deuotionis.
Quęramus ad decoquẽdos cibos, aquas feruẽtes, aquas ęmu-
lationis. Hę nimirum condiunt & decoquunt affectiones no-
Psal. 38. stras, & ebulliunt de fonte charitatis. Vnde ait propheta. Cõ-
caluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet
Psal. 68. ignis. Alibi quoque: Zelus, inquit, domus tuę comedit me. Si-
quidem ex dulcedine deuotionis diligens iustitiam, ex feruo-
Esaiæ 12. re æmulationis, odio habet iniquitatem. Et vide ne fortè de
fontibus istis prędixerit Esaias: Haurietis aquas in gaudio de
fontibus saluatoris. Nam vt promissionem hãc vitæ præsen-
tis esse noueris non futurę, illud attende quod sequitur, dice-
tis in illa die: Cõfitemini domino, & inuocate nomẽ eius. In- D
uocatio quippe præsentis temporis est, sicut scriptum est: In- *Psal. 80.*
uoca me in die tribulationis. Porrò ex his quatuor fontibus
tres quidem proprie conuenire vidẽtur tribus ecclesiæ ordi-
nibus, singuli singulis. Nam primus quidem communis est o-
mnibus. In multis enim offendimus omnes, & necessariũ ha-
bemus misericordiæ fontem ad diluendas offensionũ sordes.
Omnes inquam peccauimus, & egemus gloria dei. Et prælati *Rom. 3.*
& continentes & cõiugati. Si dixerimus, quia peccatum non
habemus, nosipsos seducimus. Quia ergo nemo mũdus à sor- *1. Ioan. 1.*
de, necessarius est omnib' fons misericordię, & pari voto de-
bent ad hunc fontem Noë, Daniël, & Iob properare. De cæ-
tero quidem Iob maximæ sapiẽtiæ fontem quęrat, quoniam
ipse magis inter medios laqueos ambulat, ita vt magnum vi-
deatur si à malo declinat. Danieli verò currendũ est ad fontẽ
gratiæ, cui nimirum pœnitẽtiæ opera, & labores abstinẽtiæ,
deuotionis gratia necesse est impinguare. Oportet enim vt
nos maxime in hilaritate omnia faciamus. Quoniã hilarẽ da- *2. Cor. 9.*
torem diligit deus. Nam & terra nostra nequaquã fertilis est
huiusmodi seminis, bonę scilicet conuersationis: ideóq; facile
exarescet, nisi crebris irrigationibus adiuuetur. Vnde & in o-
ratione dominica huiusmodi gratiã sub quotidiani panis no-
mine postulamus. Merito sanè ne forte cadat super nos terri-
bilis illa maledictio prophetice imprecationis. Fiãt sicut fœ- *Psal. 128.*
num tectorum, quod priusquàm euellatur exaruit. Fons verò E
æmulationis Noë conuenit specialiter, quia maximè prelatos
decet hic zelus. Quatuor itaque fontes istos, adhuc in carne
viuentibus nobis in semetipso Christus exhibet: quintum qui
est fons vitæ, post hoc sæculum repromittens, ad quẽ sitiebat
propheta cum diceret: Sitiuit anima mea ad deum fontẽ vi- *Psal. 41.*
uum. Fortassis etiam propter hos quatuor fontes quatuor in
locis vulneratus est Christus adhuc viuens in cruce: propter
quintum, cum iam tradidisset spiritum, transforatus est in la-
tere. Viuebat adhuc quando foderunt ei manus & pedes, vt
nobis adhuc viuentibus, quatuor fontes ex seipso proferret.
Quintum pertulit vulnus cum iam expirasset, vt in se nihilo-
minus quintum nobis fontem post obitũ aperiret. Sed ecce,
dum loquimur de mysteriis natiuitatis, ad scrutanda repente
deuenimus sacramẽta dominicæ passionis. Nec mirum tamẽ
si quærimus in passione, quid in natiuitate sua Christus attu-
lerit. Tunc enim cõscisso sacco pecuniam quę latebat, in pre-
cium nostræ redemptionis effudit.

De tribus mixturis. Sermo II. Vnde supra.

MAGNA opera domini, ait propheta Dauid. Magna qui- *Psal. 110.*
dem omnia opera eius fratres, siquidẽ magnus & ipse:
sed ad nos maxime spectant, quæ in eis maxima esse viden-
tur. Hinc est quod psallit idem propheta, dicens: Magnifica- *Psal. 125.*
uit dominus facere nobiscum. Denique quàm magnifice no- F
biscum agat, specialiter tria quædam eius opera clamant,
primæ nostræ creationis, præsentis redemptionis, futuræ
glorificationis. Quàm magnificata sunt in singulis, opera tua
domine. Tuum est virtutem operum tuorum annũciare po-
pulo tuo, nos ipsa saltem opera non silemus. Triplicem fra-
tres commixtionem in his tribus cõsiderare, est cœlestis pla-
nè operis, & diuinæ virtutis. Nam in primo opere cõditionis
nostræ de limo terræ plasmauit hominem deus, & inspirauit
in faciem eius spiritum vitæ. Qualis artifex, qualis vnitor re-
rum, ad cuius nutum sic conglutinãtur sibi limus terræ & spi
ritus vitæ? Limus quidẽ iam ante creatus erat, quãdo in prin-
cipio creauit deus cœlum & terram. At spiritus sanè non cõ-
munem sed propriam habet conditionem, nec in massa crea-
tur, sed singulari quadã excellentia inspiratur. Agnosce ô ho
mo dignitatem tuam, agnosce gloriam conditionis humanæ.
Est enim tibi cum mundo corpus, sic enim decet eum qui cõ-
stitutus est super vniuersam huius creaturæ corporẽ molẽ,
aliqua ei simulari ex parte: sed est tibi etiã sublimius aliquid,
nec omnino comparandus es cęteris creaturis. Compacta &
confœderata sunt in te caro & anima, illa plasmata, hæc inspi
rata. Sed cuius interest hæc commixtio? Cui hac vnione præ-
statur? Etenim iuxta sapientiam filiorum huius sæculi vbi so-
ciantur summis inferiora, præualẽt qui potestatem habẽt, &
humilioribus vtuntur pro libitu suo. Conculcat fortior mi-
nus

G nus fortē, ridet sapiens indoctū, simplicē fallit astutus, potens
despicit imbecillē. Non sic in opere tuo deus, non sic tua cō-
mixtione, nō ad hoc sociasti spiritū limo, sublimē humili, di-
gnā & excellentē creaturā abiectæ & inutili massę. Quis non
videat fratres, quantū corpori præstet anima? Nūquid nō trū
cus esset insensibilis caro inanimata? Ab anima enim pulchri
tudo, ab anima incrementū, ab anima claritatis visus, & sonus
vocis. Deniq; sensus omnis ab anima est. Charitatē mihi cō-
iunctio ista cōmendat, charitatem in hac ipsa cōditionis pro-
priæ pagina lego. Charitatē in ipso statim principio non solū
prædicat, sed ingerit mihi manus benignissima creatoris. Et
quidē magna hæc cōiunctio dilectissimi, sed si stabilis permā
sisset. Nunc autē licet diuino fuerit munita sigillo (ad imagi-
nem quippe & similitudinē suā creauit deus hominē) heu di-
ruptum est sigillū & vnitas dissipata, accedēs pessimus ille la-
tro recens adhuc sigillū fregit: & sic mutata similitudine diui
Psal. 48. na comparatus est miser homo iumentis insipiētibus & simi
lis factus est illis. Rectū quippe fecit deus hominē, atque hæc
Psal. 91. similitudo eius de quo scriptū est: Quia rectus dominus deus
noster, & nō est iniquitas in eo. Veracē quoq; & iustum fecit
eum, sicut & ipse veritas & iustitia est, nec vnitas ipsa posset
disiungi, dum sigilli huius integritas permaneret. Verum su-
peruenit falsarius qui indoctis sigillū promittens melius (væ
Gene. 3. væ) fregit, quod erat manu diuinitatis impressum. Eritis, in-
H quit, sicut dij, sciētes bonum & malū. O maleuole, ô maligne,
ad quid eis huius similitudo sciētiæ? Sint certè sicut dij, recti,
iusti, veraces, sint sicut deus in quem peccatum nō cadit. Hoc
quippe sigillo stante, stabit vnitas illa. Iam experimur miseri,
quid nobis persuaserit versutia diabolicæ fraudis. Fracto nā-
que sigillo sequitur amarū dissidium, triste diuortiū. Vbi est
quod dixisti nequā, nequaquā moriemini? Ecce enim mori-
mur omnes, & non est homo qui viuat & non videat mortē.
Sed quid erit domine deus? Nunquā ne reparabitur opus tuū,
& qui ceciderit, non adiiciet vt resurgat? Non est qui reficiat,
nisi qui fecit. Itaq; propter miseriā inopum & gemitū paupe
Psal. 11. rum nunc exurgam, dicit dominus, ponā in salutari, fiduciali-
ter agam in eo. Nihil siquidē proficiet inimicus in eo, & filius
iniquitatis nō apponet nocere ei. Nouā (inquit) ego facio cō-
mixturā, vbi & expressius & robustius pono sigillū, eum qui
nō ad imaginē meā factus, sed est ipsa imago, splēdor gloriæ,
& figura substantiæ, nō factus sed genitus ante sæcula. Et ne
Psal. 21. fortè timeas esse frāgendum, audi prophetā. Aruit, inquit, tan
quā testa virtus mea, sed talis testa quā nec ipse malleus vni-
uersæ terræ nocere vllo modo possit. Sanè cū prima ex duo-
bus facta sit, secūda iā coniūctio fit ex tribus, vt discas ex hoc
ipso ad sacramentū accedere trinitatis. Verbū qđ erat in prin
cipio apud deū, & deus erat anima quæ de nihilo creata est, &
ante nō erat, caro de massa corruptionis sine corruptione ali-
qua diuino segregata artificio qualis nulla iā caro erat vincu-
I lo indissolubili in personæ coeūt vnitatē. Habes in his triplex
gen⁹ potētię qđ nō erat creatū, quod perierat, reparatū, qđ su
per omnia erat paulominus ab angelis minoratū. Hæc sunt
euāgelica illa sata farinæ quę pariter fermentātur, vt sit panis
angelorū, quē māducet homo, panis cor hominis cōfirmans.
Fœlix mulier benedicta in mulierib⁹, in cuius castis viscerib⁹
superueniēte igne sancti spirit⁹ coctus est panis iste. Fœlix in-
quā mulier quæ in hæc tria sata immisit fidei suæ fermētum.
Lucæ 1. Siquidem fide cōcepit, fide peperit, &, vt ait Elizabeth: Beata
quæ credidit, quoniā pfecta sunt in ea quæ dicta sunt ei à do-
mino. Nec mireris ꝙ fide eius mediāte vnitū dixerim verbū
carni, quādoquidē & carnē ipsam de eius carne suscepit. Sanè
ne hoc quidē pręsenti expositioni obuiare potest, quod de cœ
lestis regni dicitur similitudine. Neq; enim indignū videtur si
cœlorū regnū fidei Mariæ cōparatur, qua & reparatur. Huius
itaque vinculū vnionis nulla omnino soluere poterit creatu-
ra. Siquidē nec princeps huius mundi habet in eo quicquam,
nec ipse Ioānes soluere dignus est corrigiā calceamēti. Quid
tamē? Soluatur certè aliquatenus necesse est, alioquin quod
dissolutū est nō resolidatur. Panis integer, thesaurus abscōdi-
tus, sapiētia occulta, quæ vtilitas in his omnib⁹? Merito flebat
Apoc. 5. Ioānes non inueniri qui aperiret librū, & solueret signacula
eius. dū enim clausus staret, nemo ex nobis diuinā illā attin-
gere sapientiā præualeret. Aperi tu librū agne dei, vera man-
suetudo. Fodiēdas expone Iudæo man⁹ tuas & pedes tuos, vt K
qui in eis latet, ꝓcedat thesaurus salutis & copiosa redēptio.
Frāge deniq; esurientibus panē tuū. Solus enim frāgere potes,
qui solus vt cōfracta solides stare potes: & in ipsa cōfractione
sol⁹ potestatē habes ponēdi animā, & cū volueris resumēdi.
Tua igit̃ miseratione soluatur aliquatenus hoc tēplū, sed non
penit⁹ dissoluatur. Separetur ab anima caro, sed verbū sanè &
carnis seruet īcorruptionē, & animę plenā cōferat libertatē:
vt sola inter mortuos libere agat educēs vinctos de domo car
ceris, sedētes ī tenebris & in vmbra mortis. Ponat anima san-
cta carnē immaculatam, sed resumendā tertia die, vt moriens
mortē perimat, & vita omniū cū resurgēte resurgat. Ita factū
est dilectissimi, & ita factū gaudeam⁹. Morte illa, mors mor-
tua est, & regenerati sum⁹ in spē vitæ per resurre ctionē Iesu
Christi ex mortuis. Iā quid futurū sit in vnione tertia, quis lo-
quetur? Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor homi-
nis ascēdit, q̄ pręparauit deus diligētibus se. Cōsummatio erit *1. Cor. 2.*
illa cū tradiderit Christus regnū deo & patri: & erūt duo non
iam in carne vna, sed in spiritu vno. Etenim si adhęrens carni
verbum factū est caro, multo magis qui adhęserit deo, vnus
spiritus erit cum eo. Et in hac quidem vnione media, humili-
tas exhibetur & humilitas magna nimis: in ea verò quam ex-
pectamus, ad quā suspiramus, perfecta nobis (si tamen nobis)
reposita glorificatio est. Quòd si meminimus in prima con-
iunctione qua ex anima & carne cōpactus est homo, charita L
tē cōmendari, merito humilitas eminet in secunda, quia sola
virt⁹ est humilitatis lęsæ reparatio charitatis. Porrò, ꝙ vnitur
rationalis animę creatura terreno corpori omnino nō est hu
militati ascribere: siquidē nō ex deliberatione propria carni
miscetur, sed creādo immittitur, īmittēdo creatur. Nō sic sa-
nè summus ille spūs, qui cū esset magis bonus, ipso bn̄placiti
sui arbitrio, accessit ad corpus incoinquinatū. Merito deniq;
charitatē & humilitatē sequit̃ glorificatio, quia sine charita-
te nihil ꝓdesse potest. Et nemo nisi qui se humiliat exaltabit̃. *Luc. 14.*

In natali domini, de loco & tēpore & aliis circunstātiis. S. III.

DVo quædā rerū genera fratres, in hac natiuitate domini
considero nō solum diuersa, sed & dissimilia valde. Si-
quidem & puer qui nascitur deus est, & mater de qua nasci-
tur virgo est, & partus ipse sine dolore est. Fulget in tene-
bris lux noua de cœlo, gaudium magnum angelus euangeli-
zat. Laudat multitudo cœlestis militiæ, datur gloria deo &
in terra pax hominibus bonæ volūtatis. Currūt pastores, in-
ueniunt quod ad eos dictum est verbum, nunciant aliis, qui-
cunque audiūt admirātur. Hęc & his similia dilectissimi diui
nę virtutis sunt, nō fragilitatis humanę. Vasa sunt aurea & ar
gētea, quibus pro tāta solēnitate in mēsa domini etiā egenis
quibusque hodie ministratur. Nō est nobis tollere ista, nō no
bis datur aureus discus aut scyphus, sed qui in eis est cibus & *Prouer. 23.*
potus. Diligenter considera, ait sapiēs, quæ tibi apponuntur. M
Et ego quidē agnosco mea esse natiuitatis huius tēpus & lo-
cum, infantilis corporis teneritudinem, paruuli vagitus & la
chrymas, sed & ipsorum quibus primo annūciatur natiuitas
saluatoris, paupertatē pastorū atq; vigilias. Mea sunt hęc, pro
me faciūt, mihi apponūtur, mihi proponuntur imitāda. Hye
me natus est, nocte nat⁹ est Christus. Nūquid credimus casu
factum, vt in tāta aëris inclemētia & in tenebris nasceretur,
cuius est hyems & æstas, dies & nox? Nō eligunt paruuli, cæ-
teri quando nascātur, quippe quibus adhuc vix incipiētibus
viuere, nullus subest rationis vsus, nulla eligendi libertas, fa-
cultas nulla deliberādi. Christus fratres, etsi homo erat, erat
tamen in principio apud deū, & deus erat eiusdē cuius nūc est
sapientię, & potestatis, vtpote dei virtus & dei sapientia. Na-
sciturus itaq; dei filius, cui⁹ in arbitrio erat quodcūque vellet
eligere tēpus, elegit quod molestius est præsertim paruulo &
pauperis matris filio, quę vix pānos haberet ad inuoluendū,
præsepe ad reclinandum. Et cum esset tanta necessitas, nullā
audio pelliū fieri mentionē. Primus Adā pelliceis vestitur tu
nicis, pānis secundus obuoluitur. Nō est tale iudiciū mundi.
Aut iste fallitur, aut mūdus errat. Sed diuinā falli impossibile
est sapiētiā. Merito proinde & carnis prudētia, mors siquidē
& ipsa inimica est deo, & sęculi quoq; prudentia stultitia no- *1. Corin. 3.*
minatur. Quid em̄? Christus vtiq; qui nō fallitur, elegit quod
carni molestius est. Id ergo melius, id vtilius, id potius eligē-
dum,

A dum,& quisquis aliud doceat vel suadeat, ab eo tãquã à seductore cauendũ.Iam verò etiã nocte voluit nasci.Vbi sunt qui tam impudenter ostentare gestiũt semetipsos?Christus eligit quod salubrius iudicat, vos eligitis quod reprobat ille. Quis prudentior è duobus?Cuius iudiciũ iustius,cuius sententia sanior?Deniq; tacet Christus,nõ se extollit,nõ magnificat,non prædicat,& ecce annunciat eũ angelus,laudat multitudo cœlestis exercitus.Et tu ergo qui Christum sequeris,inuentũ abscõde thesaurũ.Ama nesciri,laudet te os alienum,sileat tuum. Adhuc autẽ in stabulo nascitur Christus,& in præsepio recli-

Psal.49. natur.Et nõne ipse qui dicit: Meus est orbis terræ & plenitudo eius? Quid ergo stabulum elegit?Planè vt reprobet gloriã mundi,dãnet seculi vanitatẽ.Necdũ loquitur lingua, & quæcũq; de eo sunt clamãt,prædicãt,euãgelizãt.Ipsa quoq; infantilia mẽbra nõ silẽt.In omnibus mũdi iudiciũ arguitur,subuertitur,cõfutatur. Quis enĩ hominũ, si daretur optio, nõ magis eligeret robustũ corpus & ætatẽ intelligibilẽ quàm infantilẽ? O sapiẽtia quę de occultis traheris,ô vere incarnata & velata

Esaie 7. sapiẽtia.Et tamẽ fratres,ipse est promissus olim per Esaiã.Paruulus sciẽs reprobare malũ,& eligere bonũ.Malũ ergo voluptas corporis, bonũ verò afflictio est.Siquidẽ & hãc eligit,&

Ioan.1. illã reprobat,puer sapiẽs, verbũ infans. Verbũ enim caro factũ est,caro infirma,caro infantilis,caro tenera,caro impotẽs omnis operis,omnis laboris impatiens. Et vere fratres verbũ

B factũ est caro , & sic habitauit in nobis. Dũ esset in principio apud deũ, lucẽ habitabat inaccessibilẽ, & nõ erat qui caperet

Esaiæ 40. illud. Quis enim inuestigauit sensum domini,aut quis cõsilia-

1.Corin.2. rius eius fuit? Carnalis homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus dei, sed iã capiat & carnalis,quia verbũ factũ est caro. Si nihil præter carnẽ nouit audire,ecce verbũ caro factũ est,audiat illud vel in carne. O homo, in carne tibi exhibetur sapiẽtia illa quondã occulta,ecce iam trahitur de occultis, & ipsis sese ingerit sensibus carnis tuæ. Carnaliter(vt iam dixerim)prædicatur tibi,fuge voluptatẽ: quia posita est mors secus introitũ

Matth.3. delectationis. Age pœnitẽtiã, quia per hãc appropinquat regnũ dei. Hoc tibi prędicat stabulũ istud,hoc præsepe clamat, hoc mẽbra illa infãtilia manifeste loquũtur,hoc lachrymæ & vagitus euãgelizant.Plorat quippe Christus, sed nõ sicut cæteri,aut certè nõ quare cæteri solẽt. In aliis sensus, in Christo prąualebat affectus.Patiuntur illi,nõ agunt vtpote nec ipsius adhuc vsum volũtatis habẽtes. Illi ex passione lugẽt,Christus ex compassione.Illi iugum graue quod est super omnes filios Adæ,Christus filiorũ Adæ peccata deplorat,& certè pro quibus nũc lachrymas fundit,postea fundet & sanguinẽ.O duritia cordis mei.Vtinã domine sicut verbũ caro factũ est,ita & cor meũ carneũ fiat.Siquidẽ & hoc pollicit⁹ es per prophetã.

Ezech.11. Auferã,inquit,à vobis cor lapideũ, & dabo vobis cor carneũ. Fratres,lachrymæ Christi mihi & pudorẽ pariũt & dolorem.

C Ludebã ego foris in platea,& in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudiciũ mortis. Audiuit hoc vnigenit⁹ eius,exiit posito diademate,sacco vestitus,aspersus cinere caput,nudus pedes,flẽs & eiulãs,quòd morte dãnatus esset seruulus ei⁹. Intueor illũ subito procedentẽ,stupeo nouitatẽ, causam percũctor & audio. Quid facturus sum?Adhuc ne ludã, & deludam lachrymas ei⁹?Planè si insanus sum,& mẽtis inops, nõ sequar eũ,nec simul cũ lugẽte lugebo.Ecce vnde pudor. Dolor & timor vnde? Vtiq; quia ex cõsideratione remedij, periculi mei æstimo quantitatẽ.Nesciebã,sanus mihi videbar, & ecce mittitur virginis filius,filius dei altissimi & iubetur occidi:vt vulneribus meis precioso sanguinis illius balsamo medeatur. Agnosce ô homo quàm grauia sunt vulnera pro quibus necesse est dominũ Christũ vulnerari.Si nõ essent hęc ad mortem & mortẽ sempiternã,nũquã pro eorũ remedio dei fili⁹ moreretur. Pudet itaque dilectissimi propriã negligẽter dissimulare passionẽ,cui tantã à maiestate tanta exhiberi video cõpassionẽ.Cõpatitur filius dei & plorat,homo patitur & ridebit? Sic & medicinę æstimatio,& doloris mihi & timoris exaggeratio est.Verũ si diligẽter obseruẽ pręcepta medici,erit etiã cõsolationis occasio. Sicut enim grauẽ agnosco morbũ,cui tãta apponitur medicina,sic & ex hoc ipso nõ incurabilẽ esse coniector.Neq; enĩ preciosissimas species frustra insumeret medicus sapiens,imo sapiẽtia ipsa.Porrò frustra insumi cõstat non solũ si absque eis facilis esset curatio, sed multo magis si & cũ eis sit impossibilis.Animat itaq; ad pœnitentiã,& accedit ve-

D hementius desideriũ spes cõcepta.Sanè accedit ad cõsolationem ipsa quoque quæ pastoribus vigilantibus exhibita est visitatio & allocutio angelorũ.Væ vobis diuites qui habetis consolationẽ vestrã,vt iã nõ mereamini habere cœlestẽ. Quàm multi enim nobiles secũdũ carnẽ,quàm multi potẽtes, quàm multi sapiẽtes huius sæculi : hora illa in stratis mollibus quiescebãt , & nemo eorũ dignus habitus est nouã videre lucem, scire magnũ illud gaudiũ,angelos audire cantantes, Gloria in excelsis deo. Agnoscant igitur homines,quia qui in labore hominum nõ sunt,visitari ab angelis nõ merẽtur , Agnoscãt quã placeat supernis ciuib⁹ labor,cuius spiritualis intẽtio est, quandoquidẽ & eos qui pro victu corporis,corporali vrgẽte necessitate laborãt,suo dignãtur alloquio,& alloquio tã feli-

Gene.3. ci. Nimirũ humanã in eis agnoscũt ordinationẽ,qua cõstituit deus vt in sudore vultus sui vescatur Adã pane suo. Obsecro vos dilectissimi cõsiderate diligẽtius quantũ fecerit deus pro vestra exhortatione & salute,nec infructuosus inueniatur in vobis sermo tã viuus & efficax , sermo fidelis & omni acceptione dignus,sermo non tã oris quàm operis.Putatis fratres parũ mihi molestũ esse,si hoc ipsum verbum,ꝙ nunc loquor ad vos vacuũ & sine aliqua vtilitate deperire in cordibus vestris nossem?Et quis sum ego,aut quis est hic sermo meus ? Si hunc tantillũ vocis laborẽ inutilem esse doleret homo pusil-

E lus, imo & nihili : quàm iustius indignabitur dominus maiestatis,si tantã eius operam nostra aut duritia , aut negligentia contingat euacuari ? Auertat hoc à seruulis suis qui pro eorũ salute induere dignatus est formam serui vnigenitus dei patris,qui est super omnia deus benedictus in sæcula. Amen.

Item in natali domini, de eo quòd pastores inuenerunt Mariam & Ioseph & infantem positum in præsepio. Sermo IIII.

AGNOSCITE fratres dilectissimi, quãta sit hodierna solennitas,cui & dies breuis, & terræ angusta est latitudo, loco pariter & tempore dilatatur. Noctem præoccupat,cœlum replet antequã terram. Nox enim vt dies illuminata est, cum intẽpestæ noctis hora pastores circunfulsit lux noua de cœlo. Et vt noueritis quo in loco solẽnitatis huius cœperint gaudia celebrari , quod iam angelis erat,futurũ omni populo gaudiũ euãgelizatur , sed & confestim adest diuinis personans laudibus cœlestis exercitus multitudo. Hinc est ꝙ solennis ducitur nox ista præ cæteris,in psalmis, hymnis,& cãticis spiritualibus , & his potissimũ in vigiliis sine vlla hæsitatione credẽdũ est cœlestes illos principes pręuenire cõiunctos psallẽtibus,in medio iuuẽcularũ tympanistriarũ. Sed quàm multa hodie gẽmis & auro fulgẽt altaria,quãti vbiq; palliis parietes adornãtur.Putas ad hæc diuertent angeli,& pãnosos homines declinabunt? Si ita est , cur pastoribus ouiũ magis apparuere,quàm terre regibus,quàm sacerdotibus tẽpli?Cur & ipse saluator cuius est aurũ pariter & argentũ, sacram in cor-

F pore suo dedicat paupertatẽ? Aut certè cur paupertas ipsa tã sollicite enarratur ab angelo ? Neq; enim sine certi ratione mysterij pãnis saluator obuoluitur & ponitur in præsepio, quãdo id manifeste in signũ nobis commendatur ab angelo. Hoc, ĩquit,vobis signũ.Inuenietis infantẽ pãnis inuolutũ. In *Lucæ 2.* signũ positi sunt pãni tui domine Iesu,sed in signũ cui à multis vsq; hodie cõtradicitur.Multi quippe vocati,sed nõ multi electi,& ideo nec signati. Agnosco certè agnosco Iesum magnũ sacerdotẽ, sordidis opertum vestibus, dum altercaretur cum diabolo.Sciẽtibus scripturas loquor,& quibus nõ ignota est prophetica visio Zachariæ. Vbi verò exaltatũ est caput nostrum super inimicos nostros,ex hoc planè mutauit vestẽ, *Zacha.3.* decorem induit amictus lumine sicut vestimẽto. Exemplum dedit nobis,vt & nos eadẽ faciamus. Vtilior siquidẽ in conflictu lorica ferrea,quàm stola linea,licet oneri sit illa, hæc honori. Erit cũ & membra sequẽtur caput,vt corpus iã vniuersum vno psallat spiritu,& dicat: Concidisti saccum meum,& circundedisti me lętitia. *Psal.29.* Inuenietis,inquit,infantem pãnis inuolutum & positum in præsepio.Et post pauca: Venerũt(ait euangelista)festinãtes,& inuenerũt Mariã & Ioseph,& infantem positũ in præsepio. *Luc.2.* Quid est,ꝙ sola ab angelo cõmendari videtur humilitas,nec tamẽ sola à pastorib⁹ inueniri? Fortè specialius cõmendat angelus humilitatẽ:quia ruẽtibus cæteris per superbiã,ipse in humilitate stetisset. Aut propterea

certè

G certè cœlitus annunciatur humilitas, quòd hæc quaſi propria
virtus diuinę exhibēda ſit maieſtati.Sola tamē nō potuit inue
niri,quia ſemper gratia datur humilibus.Inuenerūt ergo Ma-
riā & Ioſeph, & infantē poſitū in præſepio. Sicut enim ſalua-
toris infantia manifeſtā prætendit humilitatē, ſic per virginē
cōtinentia,iuſtitia per Ioſeph virū iuſtū,cuius laus eſt in euan
gelio,nō incongrue deſignatur.Sanè continentiā deberi carni
quis neſciat?Iuſtitia verò virtus eſt,quod ſuū eſt cuiq; tribuēs,
& hæc erga proximos eſt neceſſaria.Porrò humilitas deo nos
recōciliat,deo facit eſſe ſubiectos,deo placet in nobis,ſicut ait
Luc.1. virgo beata. Reſpexit deus humilitatē ancillæ ſuę. Itaq; qui
fornicatur,peccat in corpus ſuū,qui iniurioſus eſt in proximū,
qui extollitur & inflatur in deum.Fornicator ſemetipſum de-
honeſtat,iniurioſus moleſtat proximum,elatus quod in ſe eſt
Eſaiæ 42. deū inhonorat. Gloriā meā , dn̄s ait,alteri nō dabo.Et ſuper-
bus,ego,inquit,mihi eā(licet nō dederis) vſurpabo.Nec enim
placet ei angelica diſtributio, dans gloriā deo, pacē homini-
bus. Non ergo colit deū , ſed aduerſus eū extollitur impius
planè & infidelis. Quæ eſt enim pietas, niſi cultus dei? Quis
verò deū colit, niſi qui volūtariè ei ſubiectus eſt,& ſicut ocu
li ſeruorū in manibus dominorum ſuorū,ſic oculi cordis eius
ad dominū deū ſuū? Vt ergo inueniatur in nobis ſemper Ma-
ria,& Ioſeph, & infans poſitus in præſepio:ſobriè & iuſtè,&
Ad Titū 2. piè viuamus in hoc ſæculo. Propter hoc enim apparuit gratia
H dei erudiens nos, & per hoc quoq; illius gloria apparebit.Sic
enim habes:Apparuit gratia dei omnibus hominibus erudiēs
nos, vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè
& iuſtè,& piè viuamus in hoc ſæculo,expectātes beatam ſpē,
& aduētum gloriæ magni dei. Apparuit in paruulo gratia ad
Lucæ 1. eruditionem.Sed hic erit magnus,ſicut de eo Gabriel locutus
eſt,& quos paruulus erudierit ad humilitatem cordis & man-
ſuetudinē, magnificabit poſtmodum & glorificabit magnus
& glorioſus adueniens Ieſus Chriſtus dominus noſter.

In natali domini de verbis Apoſtoli, Benedictus deus & pater domini, &c. Sermo quintus.

2.Corin.1. BENEDICTVS deus & pater domini noſtri Ieſū Chriſti,
pater miſericordiarū & deus totius conſolationis,qui cō-
ſolatur nos in omni tribulatione noſtra.Benedictus,qui pro-
pter nimiam charitatē ſuā,qua dilexit nos, filiū ſuū dilectū in
quo ei bene cōplacuit,miſit,per quē reconciliati pacē habea-
mus ad eū, & idem ſit nobis recōciliationis huius & mediator
& obſes. Non eſt quod vereamur fratres mei ſub tā pio me-
diatore,nō eſt quod de tam fido obſide dubitemus. Sed qua-
lis mediator eſt,inquies,qui in ſtabulo naſcitur,in pręſepio po
nitur,pannis inuoluitur,ſicut cæteri,plorat vt cæteri,denique
infans iacet vt cæteri conſueuerunt?Magnus plane mediator
eſt etiā in his omnibus,quæ ad pacē ſunt nō perfunctorie,ſed
efficaciter quærens.Infans quidem eſt,ſed verbū infans,cuius
I ne ipſa quidē infantia tacet. Conſolamini conſolamini, dicit
Eſaiæ 40. dominus deus veſter, dicit hoc Emmanuel nobiſcum deus.

Clamat hoc ſtabulum,clamat præſepe,clamant lachrymæ,
clamant pāni.Clamat ſtabulum,curando ſeſe homini, qui in
latrones inciderat præparari. Clamat præſepe,eidem homini
qui iumentis cōparatus fuerat pabulum miniſtrari. Clamant
lachrymæ,clamant panni eiuſdem ipſius cruenta iam vulnera
Luc.10. ablui,& detergi. Siquidem nullo horū Chriſtus eguit, nihilo
Pſalm.48. horū illi propter ſe,magis autē omnia propter electos. Vere-
Matth.21. buntur filium meū,ait pater miſericordiarū. Verum id quidē
domine,reuerētur eū.Sed qui?Non plane Iudæi ad quos miſ-
ſus,ſed electi propter quos miſſus. Reueremur eum nos in
pręſepio,reueremur in patibulo,reueremur in ſepulchro.De-
uote ſuſcipimus tenerū propter nos,cruentū propter nos,pal
lidū propter nos,ſepultū propter nos reueremur.Deuote ad-
oramus eum magis,deuote amplectimur cū Simeone ſancto
infantiā ſaluatoris,ſuſcipientes miſericordiā tuā in medio tē-
Pſal.102. pli tui.Siquidē ipſe eſt de quo legimus: Miſericordia domini
ab æterno.Alioquin quid coæternū patri niſi filius & ſpiritus
ſanctus? Et vterq; quidē nō tā miſericors,quàm ipſa vere mi-
ſericordia,nihilominus etiā pater miſericordia eſt,atq; hi tres
nō niſi vna miſericordia, ſicut vna eſſentia, vna ſapientia,vna
diuinitas,vna maieſtas.In eo tamē ꝙ pater miſericordiarū di-
citur Deus,quis non videat velut proprio nomine filium de-
Pſal.35. ſignari? Et bene dicitur pater miſericordiarū, cui propriū eſt
miſereri ſemper & parcere. Sed forte quis dicat. Quomodo K
illi propriū eſt miſereri,cuius iudicia abyſſus multa?Neque e-
nim dicitur omnes vię eius ſola miſericordia,ſed miſericordia
& veritas. Non minus iuſtus quàm miſericors eſt,cui miſeri- Pſal.24.
cordia & iudiciū decātatur. Verū id quidē cui vult miſeretur,
& quē vult indurat:ſed ꝙ miſeretur propriū illi eſt,ex ſe enim
ſumit materiā,& velut quoddā ſeminariū miſerēdi. Nam ꝙ
iudicat & condēnat nos eū quodāmodo cogimus,vt longe a-
liter de corde ipſius miſeratio, quàm animaduerſio procede-
re videatur.Ipſum audi dicentē:Nunquid voluntatis meæ eſt Ezech.18.
mors impij,dicit dominus: & non magis vt cōuertatur & vi-
uat? Rectè igitur nō pater iudiciorū,vel vltionū dicitur,ſed
pater miſericordiarū:nō modo ꝙ pater videatur miſereri po-
tius quàm indignari, & quēadmodū pater filiorū miſereatur
timentiū ſe:ſed eo magis ꝙ miſerēdi cauſam & originē ſumat
ex proprio iudicādi,vel vlciſcēdi magis ex noſtro. Sed ſi pro-
pter hoc pater miſericordiæ,quare pater miſericordiarū? Se- Pſal.61.
mel locutus eſt deus (ait propheta) duo hęc audiui,quia pote
ſtas dei eſt, & tibi domine miſericordia. Cæterū Apoſtolus
nobis in vno verbo in filio vno ipſam quoq; miſericordiā du-
plicē cōmendat patrē,dicēs,nō vnius tantū miſericordiæ,ſed 2.Corin.1.
miſericordiarū: & deum nō vnius,ſed totius cōſolationis,qui
cōſolatur nos nō modo in hac vel in illa, ſed in omni tribula-
tione. Miſericordiæ domini multæ,ait quidam, videlicet quia
multæ tribulationes iuſtorū, & de oībus his liberabit eos do- L
minus. Vnus eſt dei filius, vnū verbū,ſed miſeria noſtra mul- Thren.3.
tiplex,nō modo magnā miſericordiā,ſed & multitudinē quę-
rit miſerationū.Fortè tamē propter ſubſtātiā duplicē qua ſub-
ſiſtit humana cōditio, cū ſit vtraq; tā miſera,nō incōgrue du-
plex hominū dicatur eſſe miſeria,licet ſit multiplex in vtraq;.
Siquidē & corporis , & cordis noſtri tribulationes multipli-
catæ ſunt, ſed ab vtriſq; neceſsitatibus eruit,qui totū hominē
ſaluū facit. Cū ergo vnus ille,& vnicus dei filius, & iā nūc ve-
nerit propter animas,tollere ſcilicet peccata mūdi, & ſecūdo
propter corpora ſit vēturus,vt ea reſuſcitet & cōfiguret cor-
pori claritatis ſuæ:nō incongruū fortaſſe videbitur, vt in eo ꝙ
patrē miſericordiarū benedicimus, duplicē hāc miſericordiā
cōfiteamur. Suſcipiens enim humanæ naturæ corpus ſimul
& animā nō modo ſemel cōſolamini,ſed(vt ſupra quoq; me-
minimus)cōſolamini cōſolamini,dicit dominus deus veſter,
vt videlicet certi ſimus ꝙ vtrunq; ſit ſaluaturus,qui neutrū ſu
ſcipere eſt dedignatus. Sed in quibus putas? Planè in populo
ſuo. Ipſe enim & nunc ſaluū faciet,nō quoſcunq;,ſed populū
ſuū à peccatis eorū, & poſtmodū nō omne corpus,ſed corpus
humilitatis configurabit corpori claritatis ſuę.Deniq; populū
ſuū conſolatur, vtiq; populū humilem, quē ſaluū faciet,nā o-
culos ſuperborū humiliabit. Vis noſſe populū eius? Tibi de-
relictus eſt pauper , ait homo ſecundum cor dei . Sed & ipſe
in euangelio:Væ vobis,inquit,diuites qui habetis conſolatio- M
nē veſtram.Vtinā nos dilectiſsimi in eo populo inueniri ſem- Pſal.9.
per optemus, nō cui dicit væ, ſed quem conſolatur dominus Lucæ 6.
deus ſuus. Quid enim cōſoletur eos qui ſuā habent conſola-
tionē? Non cōſolatur Chriſti infantia garrulos,nō cōſolātur
Chriſti lachrymæ cachinātes,nō conſolantur pāni eius ambu
lātes in ſtolis,nō cōſolantur præſepe & ſtabulum amātes pri-
mas cathedras in ſynagogis,ſed ęquanimiter forte vniuerſam
hanc cōſolationē expectātibus in ſilentio,dominū lugētibus,
pānoſis pauperibus cedere videbūtur. Cæterū audiant ꝙ &
ipſi quoq; angeli non alios cōſolantur.Vigilantibus enim pa-
ſtoribus & cuſtodientibus vigilias noctis euāgelizatur gaudiū
nouæ lucis,& eis natus dicitur eſſe ſaluator. Pauperibus atque
laborātibus,nō vobis diuitibus,qui veſtrā habetis conſolatio-
nē & væ diuinum:inter ipſas vigilias noctis dies ſanctificatus
illuxit,& nox ſicut dies illuminata,imò in diem mutata eſt,di-
cente angelo:Quia natus eſt vobis ſaluator,hodie vtique,non Lucæ 1.
in hac nocte.Siquidem nox præceſsit,dies autē appropinqua-
uit, verus vtique dies ex die ſalutare dei Ieſus Chriſtus domi-
nus noſter,qui eſt ſuper omnia benedictus in ſæcula.Amen.

In natali ſanctorum Innocentium, de quatuor continuis ſolennitatibus,ſcilicet natiuitatis domini,ac ſanctorū Stephani, Ioannis, & Innocentium. Sermo primus.

BENEDICTVS qui venit in nomine domini,Deus domi- Pſal.117.
nus & illuxit nobis. Benedictum nomē gloriæ eius quod
eſt

A est sanctum. Neq; enim ociose venit quod ex Maria natũ est sanctum, sed copiose diffundit, & nomen & gratiã sanctitatis. Nimirũ inde Stephanus sanctus, inde Ioãnes sanctus, inde sancti etiã Innocentes. Vtili proinde dispensatione triplex ista solennitas natale domini comitatur, vt nõ modo inter cõtiguas solennitates deuotio continua perseueret, sed & fructus dominicæ natiuitatis exinde nobis, velut ex quadã prosecutione euidentius innotescat. Siquidem aduertere est in his tribus solennitatibus triplicẽ quandam speciem sanctitatis, nec facilè præter hæc tria sanctorum genera quartum aliud posse arbitror in hominibus reperiri. Habemus in beato Stephano martyrij simul & opus & voluntatem, habemus solam voluntatẽ in beato Ioanne, solum in beatis Innocentibus opus. Biberũt omnes hi calicẽ salutaris, aut corpore simul & spiritu, aut so-
atth.20. lo spiritu, aut corpore solo. Calicem quidem meũ bibetis, ait dominus Iacobo & Ioanni, nec dubium quin de passionis ca-
n.21. lice loqueretur. Demum cum Petro diceret, Sequere me, euidenter eum ad imitationẽ suæ prouocans passionis, conuersus ille vidit discipulum, quẽ diligebat Iesus sequentẽ, non tã gressu corporis quàm promptæ deuotionis affectu. Et bibit ergo Ioãnes calicẽ salutaris, & secutus est dominũ sicut Petrus, etsi nõ omnimodo sicut Petrus. Quòd enim sic mansit vt nõ etiã passione corporea dominũ sequeretur, diuini fuit cõsilij
i supra. sicut ipse ait. Sic eum volo manere donec veniam. Ac si dicat.
B Vult quidem & ipse sequi, sed ego sic eũ volo manere. An verò de Innocentũ coronis, quis dubitet? Ille pro Christo trucidatos infantes dubitet inter martyres coronari, qui regeneratos in Cristo nõ credit inter adoptionis filios numerari. Alioquin quãdo coæuos sibi pueros, puer ille qui natus est nobis, non contra nos, propter se pateretur occidi? quod vtique solo nutu poterat prohibere, nisi melius aliquid eis prouideret, vt quemadmodũ cæteris infantibus, tunc quidem circuncisio, nunc verò baptismus sine vllo propriæ voluntatis vsu sufficit ad salutẽ, sic nihilominus pro eo susceptũ martyrium illis sufficeret ad sanctitatẽ. Si quæris eorũ apud deum merita vt coronarentur, quære & apud Herodem crimina vt trucidarentur. An fortè minor Christi pietas, quam Herodis impietas, vt ille quidẽ potuerit innoxios neci dare, Christus non potuerit ꝓpter se ociosos coronare? Sit ergo Stephanus martyr apud homines, cuius voluntaria passio euidẽter apparuit in eo vel maxime, quòd in ipso mortis articulo, tam pro persequentibus, quàm pro seipso sollicitudinẽ gereret ampliorẽ, vinceretq; in eo sensum corporeæ passionis internæ cõpassionis affectus, vt illorũ magis scelera, quàm sua vulnera plangeret. Sed Ioannes apud angelos martyr, quibus tanquã spiritualibus creaturis spiritualia deuotionis eius signa certius innotuerunt. Cęterũ hi sunt planè martyres tui deus, vt in quibus nec homo nec angelus meritum inuenit, singularis tuæ
C prærogatiua gratiæ euidentius cõmendetur. Ex ore infantiũ
ilm.8. & lactentiũ perfecisti laudem. Gloria in excelsis deo, angeli
c.1. dicũt, & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Magna quidem, sed audeo dicere, necdũ perfecta laus donec veniat, qui
tt.19. dicat, Sinite paruulos ad me venire, quia talium est regnũ cœlorum: & pax hominibus, etiam sine voluntatis vsu in sacramento pietatis. Considerent hæc, qui opere & voluntate contentiosis solent disputationibus corrixari, considerent & aduertant neutrũ negligi oportere vbi non videtur deesse facultas, præsertim cum vtrunque sine altero, vbi tamen facultas deest nõ modo salutẽ conferre possit, sed etiã sanctitatẽ. Sed & hoc quoq; firmiter teneant prodesse quidem opus sine voluntate, non autẽ contra voluntatem, vt vnde saluãtur infantes, inde magis damnentur ficte accedentes. Nihilominus sanè in quibusdam voluntas sine opere sufficiens est, non autẽ contra opus. verbi causa, Rapitur quis in bona quidem volũtate, sed necdũ perfecta, necdum idonea, martyriũ sustinere. Quis illi audeat pro hac imperfectione negare salutẽ? Fortè enim propterea nõ sinitur in illam grauẽ tentationẽ venire, ne deficiat & damnetur. Nimirũ si in hac tam infirma voluntate induceretur in eam, quæ supra ipsum est, tentationẽ, nec voluntas roboraretur, quis illum dubitet defecturũ, negatu-
9. rum, & si in eo mori cõtigerit etiam peritturũ? Qui enim erubuerit me coram hominibus, erubescã & ego eum, ait dominus, corã angelis dei. In ea igitur imperfecta volũtate, in qua saluatur quis, vbi deest facultas operis, iam non saluari posset D
propter defectum operis, vel opus defectionis. Idem verò & in ignorãtia posset accidere. Æmulemur proinde charitatem & sectemur bona opera fratres mei, nec infirmitatis, nec ignorantię peccata vllo modo paruipendentes. Magis autẽ solliciti & timorati, agamus gratias benignissimo & largissimo saluatori, qui humanæ salutis occasiones tam copiosa charitate perquirit, vt in his voluntatẽ & opus, in his sine opere voluntatẽ, in his etiam sine voluntate opus salutis inuenire lętetur, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem sui venire. Hæc est enim vita æterna, vt cognoscamus patrem verũ deum, & quẽ misit Iesum Christum, qui vnus cum eo verus Ioan.17.
est deus super omnia benedictus in sæcula. Amen.

In circuncisione domini, de circuncisione nostra & triplici testimonio, quod habere debemus. Sermo primus.

POSTQVAM consummati sunt dies octo, vt circunciderētur puer, vocatũ est nomen eius Iesus. Audiuimus paucis, expressum magnũ pietatis sacramentum. Audiuimus congruam lectionem verbo abbreuiato, quod fecit dominus super terrã. Abbreuiatũ enim in carne, amplius abbreuiatur suscepta etiam carnis circuncisione. Minoratus paulominus ab angelis dei filius humanam naturam induit, sed iam nec ipsum respuens remedium humanæ corruptionis, planè multò minoratus ab eis. Habes igitur hic magnum fidei documentum, habes & manifestum humilitatis exemplum. Adquid E
enim tibi circuncisio necessaria, qui peccatũ non commisisti nec contraxisti? Quòd ipse non feceris ætas manifestat, quòd non contraxeris multo certius probat patris diuinitas, integritas matris. Summus sacerdos es, quem nec super patre nec super matre cõtaminandũ prophetatũ in est lege, potius quã mandatum. Est enim tibi pater ab æterno, sed deus est in quẽ peccatum non cadit. Est & mater ex tempore, sed virgo, nec parere potuit incorruptio corruptelã. Super hæc omnia circunciditur puer agnus sine macula. Et si non eguit, tamen voluit circuncidi. Nec vestigiũ quidem vllũ vulneris habẽs, alligaturã non refugit vulneris. Nõ sic impij nõ sic, non sic agit peruersitas elationis humanæ. Erubescimus vulnerum ligaturam, qui de vulneribus interdum etiam gloriamur. Quem nemo potest arguere de peccato, ipse peccati remedium, & verecundum pariter & austerum sine vlla necessitate suscepit, nec repulit cultrum lapideum, in quo solo vetus illa quæ raderetur rubigo non fuit. Nos econtra inuerecundi ad obscœnitatem culpę erubescimus agere pœnitentiam, quod extremæ dementiæ est, male proni in vulnera, peius in remedia verecundi. Qui peccatum non fecit non dedignatus est se peccatorem reputari, nos & esse volumus, & nolumus æstimari. Ita ne sano opus est medicina, & non potius male habentibus? Imò verò ita ne eget medicamine, non æger sed medicus? Quis hominum tantę sibi non dicam gloriæ, sed vel F
innocẽtiæ conscius æquanimiter circuncidentis manum admitteret? Christus verò patienter quæ non rapuit exoluit, qui venerat purgationem facere, non suscipere delictorum. Sed dicas: Quidni susciperet paruulus? Imò verò quidni susciperet humilis & mansuetus? Quidni obmutesceret coram circuncidente, qui corã tondente obmutuit, coram crucifigente siluit? Alioquin non erat illi difficile carnem suã integram cõseruare ne scinderetur, qui fecerat ne virginalis vteri porta in exitu suo aperiretur. Non erat difficile paruulo prohibere, ne caro illa circunciderẽtur, quando nec mortuo fuit difficile custodire ne corrumperetur. Postquam ergo consummati sunt dies octo vt circunciderẽtur puer, vocatum est nomen eius Iesus. Magnũ & mirabile sacramẽtum. Circunciditur puer, & vocatur Iesus. Quid sibi vult ista cõnexio? Circuncisio nempe magis saluãdi, quàm saluatoris esse videtur, & saluatorem circuncidere decet quàm circuncidi, sed agnosce mediatorem dei & hominum, qui ab ipso natiuitatis suæ exordio diuinis humana sociat, ima summis. Nascitur ex muliere, sed cui fœcũditatis fructus sic accedat, vt non decidat flos virginitatis. Pannis inuoluitur, sed pãni ipsi angelicis laudibus honorantur. Absconditur in pręsepio, sed proditur radiante stella de cœlo. Sic & circuncisio veritatẽ susceptæ probat humanitatis, & nomẽ quod est super omne nomen, gloriam indicat maiestatis. Circunciditur tanquam verus Abrahæ filius: Iesus

G Iesus vocatur tanquam filius dei. Neq; enim ad instar priorũ meus iste Iesus, nomen vacuũ, aut inane portat. Non est in eo magni nominis vmbra sed veritas. Cœlitus siquidẽ inditũ nomen euangelista testatur: quod vocatũ est ab angelo priusquã in vtero cõciperetur. Et attende verbi profunditatẽ. Postquã natus est Iesus, Iesus vocatur ab hominibus, qui vocatus est ab angelo priusquam in vtero conciperetur. Idem quippe & angeli saluator & hominis: sed hominis ab incarnatione, an-
Matth. 18. geli ab initio creaturæ. Vocatũ est, ait, nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo. In ore ergo duorũ vel trium testium stat omne verbum, & ipsum quod in propheta abbreuiatum, manifestius in euangelio legitur caro factũ. Nos, fratres mei, nos respicit hæc parabola. Christus enim nec angelico eguit
2. Timot. 2. testimonio, nec humano, sed, vt scriptum est, omnia propter electos. Triplex proinde quærendũ nobis salutis propriæ testimoniũ, ne fortè videamur assumpsisse nomẽ dei nostri in vanũ. Et nos enim fratres circuncidi necesse est, & sic nomen salutis accipere. Circuncidi sanè non litera, sed spiritu & veritate: circuncidi, nõ vno mẽbro, sed toto corpore simul. Licet enim magis in ea parte, in qua mandata est Iudæis circuncisio regnet additamentum Leuiathã, quod à malo est, & amputari debet, vniuersam tamen occupat carnẽ. A planta pedis vsque ad verticẽ non est in nobis sanitas, nec est aliqua pars, quæ nõ tabida sit hoc veneno. Propterea sicut paruulus adhuc in fide
H & dilectione populus congruũ sibi mandatum exiguę circuncisionis accepit, sic vbi creuit in virũ perfectiorem, toto iubetur corpore baptizari, quæ totius est hominis integra circuncisio. Hinc est ꝙ saluator noster & circuncidi octauo die, & post annũ tricesimum dignatus est crucifigi, vbi in pœnã corpus omne distensum est, cuius similitudini mortis cõplantamur & nos, vt scribit Apostolus, nimirũ quod nouissimè tra-
1. Timot. 6. ditũ est obseruãtes. Quæ est ergo moralis circuncisio nostra, nisi quã commendat idẽ Apostolus: Victũ, inquiẽs, & vestitũ habentes, his contenti simus? Optime prorsus circuncidit nos & superflua resecat vniuersa, voluntaria paupertas, pœnitẽtię labor, regularis obseruatio disciplinæ. Cæterũ in hac circuncisione triplex nobis quærendũ est salutis nostræ testimoniũ ab angelo & Maria & Ioseph. Oportet, inquam, vt ante omnia nobis magni consilij angelus salutis nomẽ imponat. Dehinc & ipsius quoque cõgregationis necessaria est attestatio, quæ tãquam mater est singulorum. Mater, inquam, virgo tã-
2. Corin. 11. quam ea quam despondit Apostolus, vni viro virginem castã exhibere Christo. Sed nec ipsius ministri contemnendum est testimonium ei qui imitari quærit saluatoris exemplum. Hic est Ioseph, locum quidem obtinens sponsi, re autẽ vera seruus & dispensator, qui sane pater vocatur, magis autem nutritius est. Sed dico eadẽ manifestius. Et ab his qui foris sunt fratres mei, & ab eo qui intus est habere oportet testimonium
I bonũ. Cuius enim omnibus grata, nemini onerosa est conuersatio, huic sine dubio propria de salute vniuersa fratrum congregatio attestatur. Frustra planè super his duntaxat quæ sunt in manifesto nequissimus ille fratrum accusator trahit in causam, quem excusat vniuersitas fratrũ. Habet & à pręlatis testimoniũ quisquis & peccata sæcularis vitæ & huius quoq; tem-
Iaco. 3. poris negligentias (quoniã in multis offendimus omnes) nisi fortè sanctiores nos arbitramur discipulo quem dilexit Iesus, humili eis & pura confessione iudicanda semper exponit, & eorũ satisfacere studet arbitrio. Iam ne in his quidem pessimi illius timenda est accusatio, quoniam non iudicabit dominus bis in idipsum. At fortè criminari volet intentionem, & in ea parte calumniam struere machinabitur, in qua nec fratrũ nec ipsius patris testimoniũ satis efficax videatur. Necesse est ergo vt in hac parte opituletur nobis testis internus, qui magis cor quàm faciem intuetur. A quo sanè & incipiendum est, vt non prius quicquam concipiatur in animo, quàm ab eo salutis nomen acceperit. Vbi verò in opus processerit manifestũ, expedit iam exteriora quoque sibi testimonia conciliare,
2. Corin. 8. sicut ait Apostolus: Prouidentes bona non tantùm coram deo, sed etiam coram hominibus.

In circuncisione domini de nominibus eius, Sermo II.

Luc. 2. POSTQVAM consummati sunt dies octo, vt circunci-deretur puer, vocatum est nomen eius Iesus. Ab initio deus modum acceperat, & nihil vnquam immoderatum illi placuit æquitati. Hinc fuit quòd non modo in pondere, & K mensura, & numero condidit vniuersa, sed & protinus ipsi homini modum præscripsit, mandatum contulit dicens: Ex omni ligno paradisi comedes, de ligno autem scientiæ boni *Gen. 3.* & mali ne comedas. Leuissimum planè mandatum, & larga omnino mensura. Sed transgressus est homo præscriptum sibi modum, & constitutum sibi terminum prætergressus. Vnde & auertens ab eo faciem suam deus, vix tandem in diebus Abrahæ amici sui placabilis fieri incipiens, rursus modum instituit, promulgauit legem, sed non priori similem vsquequaque. Ea siquidem ad cautelã fuerat, hæc ad medelam. Ibi prohibitio facta ne superfluitas subintraret, hic iam indicta abscisio est, vt sacramẽti remedio, quę subintrauerat tolleretur. Postremo illa quidem in arbore data est lex ne fructu eius vesceretur, hæc in proprio corpore, vt caro præputij scinderetur. Nec dubium sanè, quin cætera quoque humani corporis membra additamentum illud Leuiathã occuparet, venenum scilicet concupiscẽtiæ, & immoderatæ atque inordinatæ illecebra voluptatis, vt generalis quædã abscisio omnibꝰ necessaria videretur. Cæterùm quia singulorum membrorum abscisionẽ humanæ carnis fragilitas, & infantilis ætatis infirmitas nullatenus sustineret, pio moderamine dispositio superna prouidit, vt in ea potissimum parte concupiscentia castigaretur, in qua vehementius eam sæuire constabat, & violentius malignari. In omni siquidem contradicentium spiritui rebellione membrorũ solum illud vsqueadeò cõtumax inuenitur, L vt contra omnem voluntatis deliberationem ad inhonestos, & illicitos motus assurgat. Nam quòd hæc circũcisio octaua die fiebat, spem commendabat regni cœlestis, quòd videlicet ad primum reflexus dierum circulus præferre quandã coronæ speciẽ videretur. Hinc est quòd octaua potissimũ dies, post solennitates præcipuas celebratur, & in sermone domini, primæ beatitudini copulatur octaua, vt cœlestis regni demum iterata promissio, euidenter nobis coronã fabricet. Merito sanè dum circunciditur puer, qui natus est nobis, saluator vocatur, quod videlicet ex hoc iam cœperit operari salutẽ nostram, immaculatum illum pro nobis sanguinẽ fundens. Neque enim iam quærere est Christianis cur voluerit dominus Christus circũcidi. propter hoc siquidem circuncisus est, propter quod natus, propter quod passus. Nihil horum propter se, sed omnia propter electos. Nec in peccato genitus, nec à peccato circuncisus, nec mortuus est pro peccato suo, magis autem propter delicta nostra. Quod vocatũ est, inquit, ab angelo priusquam in vtero conciperetur. Vocatum planè, non impositũ, nempe hoc ei nomen est ab æterno. A natura propria habet vt sit saluator, innatum est ei nomẽ hoc: non inditũ ab humana vel angelica creatura. Sed quid dicimus, quòd egregius ille propheta hunc ipsum puerum multis nominibus appellandum fore prædicens, hoc vnum tacuisse videtur, M quod solũ (vt præmonuit angelus & testatur euangelista) vocatum est nomẽ eius? Exultauit Esaias, vt videret diem hũc, & *Esaiæ 9.* vidit, & gauisus est. Denique & loquebatur gratulabundus & laudans deum. Puer natus est nobis, filius datus est nobis, & factus est principatus eius super humerum eius: & vocabitur nomẽ eius admirabilis, cõsiliarius, deus fortis, pater futuri sęculi, princeps pacis. Magna quidem nomina. Sed vbi est nomen, quod est super omne nomen, nomen Iesu, in quo omne genu flectatur? Fortè in his omnibus vnum illud inuenies, sed expressum quodammodo & effusum. Nempe ipsum est de quo sponsa in cantico amoris, Oleum, inquit, effusum nomẽ tuum. Habes ergo vnum ex his omnibus appellationibus, *Canti. 1.* Iesum, nec omnino aut vocari posset, aut esse saluator, si fortè quippiam horum defuisset. Nunquid non verè admirabilem eum singuli sumus experti, in mutatione vtique voluntatum nostrarũ? Hoc nempe est saluationis nostræ principium, cùm incipimus respuere quod diligebamus, dolere vnde lætabamur, amplecti quod timebamus, sequi quod fugiebamus, optare quod cõtemnebamus. Admirabilis planè, qui hæc operatur mirabilia. Sed nihilominus & consiliarium sese exhibeat necesse est in electione pœnitentiæ, & vitæ ordinatione: ne fortè sit nobis absque scientia zelus, & voluntati bonæ prudentia desit. Sanè opus est vt Deum quoque probemus in remissione videlicet priorum delictorum, quia nec sine

hac

A hac ſalus nobis cõſtare poteſt: & nemo poteſt dimittere peccata, niſi ſolus deus. Verum ne id quidem ſufficit ad ſalutem: niſi fortem quoque experiamur in expugnãdo impugnãtes nos, ne ab eiſdem rurſum concupiſcentiis ſuperemur: & fiat nouiſsima noſtra peiora prioribus. Videtúrne iã aliquid deeſſe ſaluatori? Planè deeſſet quod maximum eſt: niſi & pater eſſet futuri ſeculi, vt per eum ſcilicet in immortalitatẽ reſurgeremus, qui per præſentis ſeculi patrem generamur ad mortem. Neque hoc ſatis, ſi nõ etiã princeps pacis patri nos reconciliaret, cui traditurus eſt regnũ, ne fortè ſicut filij perditionis vtique non ſalutis, reſurrecturi videremur ad pœnam. Multiplicabitur ſanè eius imperium, vt meritò ſaluator dicatur: etiã pro multitudine ſaluandorum, & pacis nõ erit finis, vt veram noueris eſſe ſalutẽ, quæ non poſsit timere defectũ.

Item in circuncisione domini de die octauo. Sermo III.

In circunciſione domini fratres habemus quod amemus & admiremur: habemus etiam quod imitemur. Patet in ea magnum dignationis beneficium vnde gratias agamus: latet aliquid clauſum, quod in nobis implere debeamus. Venit nanque dominus propter nos, non ſolum redimendos ſanguinis effuſione: ſed & docendos verbis: & exemplis nihilominus inſtruendos. Sicut enim penitus erat inutile viam ſcire ſi detineremur in carcere: ita redimi non prodeſſet, ſi
B viæ ignaros, qui, primus inueniret: primus reduceret in carcerem retrudendos. Itaque in maiore quidem ætate patientiæ, & humilitatis: & ſuper omnia charitatis cæterarúmque virtutum manifeſta dedit ſaluator exempla: in infantia verò figuris velata. Sed antequam ad hæc diſcutienda veniamus delectat aliquid prius de tanta, & tam manifeſta dignatione loqui. Habent angeli gloriam puram & perfectam: ſed nec nos erimus ſine gloria. Videmus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre: gloriam miſericordiæ, & affectus verè paterni: gloriam procedentis ex corde patris, & paterna planè viſcera exhibentis. Omnes enim peccauerũt (ait Apoſtolus)
Rom. 3. & egẽt gloria dei. Et alio loco: Mihi (inquit) abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Quid enim nobis glorioſius, quàm quòd tanti æſtimauit nos deus? Quæve maior illi gloria, quàm tanta dignatio, & tanta benignitas: eò vtique dulciſsima quò tam gratuita? Nam pro impiis mortuus eſt. Videtis quantum fecit & pro qualibus. Pro qualibus vt non ſuperbiamus: quantum ne deſperemus. Propterea vt inueniamini non ſpiritum habere huius mundi, ſed ſpiritum qui ex deo eſt, & ſciatis quæ à deo data ſunt vobis: nolite obſecro fieri ſicut equus & mulus, ſed ſicut pium iumẽtum, quod ait:
Pſal. 72. Vt iumẽtum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. Talia enim iumenta cognoſcunt poſſeſſorem ſuum, & pręſepe domini ſui: in quo poſitum eſt eis piiſsimum fœnũ ipſe qui panis eſt angelorũ. Ipſe enim eſt panis viuus de quo viuere de-
C buit homo: ſed quia homo iumentũ fact⁹ eſt, & panis factus eſt fœnum, vt vel ſic viuat de eo. Et huius quidẽ mutationis ſacramentum die natiuitatis celebratum eſt, quando verbum
Eſa. 40. caro factum eſt, cum ſit omnis caro fœnum. Ipſa ergo die minoratus eſt ab angelis, & habitu inuentus vt homo, hodie verò mirabilius aliquid audio. Iam minoratus eſt multo minus angelis, qui non ſolũ formam hominis, ſed formã habet peccatoris, & infigitur velut quodam cauterio latronis. Quid eſt enim circũciſio, niſi ſuperfluitatis, & peccati indicium? In te domine Ieſu quid eſt ſuperfluũ quod circuncidatur? Nónne tu verus deus es de deo patre: homo verus ſine omni peccato de virgine matre? Quid facitis circuncidentes eum? Pu-
Gen. 17. tatis quia ſuper eum poſsit cadere illa ſententia: Maſculus cuius pręputij caro circunciſa nõ fuerit, peribit anima ipſiùs de populo ſuo? Poteſt obliuiſci pater filij vteri ſui? Aut non cognoſceret eum, niſi ſignum circũciſionis haberet? Imò verò ſi quomodo poſſet nõ agnoſcere filiũ, in quo ei bene cõplacuit, ex hoc maximè ſigno poterat ignorare eũ, inuẽta in eo circunciſione, quam peccatoribus ipſe prouiderat ob purgationem vtiq; delictorum. Sed quid mirum ſi caput pro mẽbris accepit curationẽ, quam tamen in ſeipſo non habuit neceſſariam? Nónne & in mẽbris noſtris ſæpe pro vnius infirmitate alteri adhibetur curatio? Dolet caput, & in brachio fit coctura: dolent renes, & fit in tibia. Ita hodie pro totius corporis putredine cauterium quoddam infixum eſt in capite.
Denique quid mirũ, ſi pro nobis dignatus eſt circuncidi, pro D
quibus dignatus eſt mori? Totus ſiquidem mihi datus, & totus in meos vſus expenſus eſt. Ego enim audiens, quia tranſit ante carcerem filius magni regis cœpi altius gemere & miſerabilius exclamare dicens. Fili dei miſerere mei. At ille ſicut benigniſsimus, quiſnam eſt, inquit, iſte fletus & vlulatus quẽ audio? Et dicunt ei. Ipſe eſt Adam proditor ille, quem pater veſter trudi fecit in carcerem: donec cogitet quibus illũ ſuppliciis faciat interire. Quid ageret cuius natura bonitas: cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere? Deſcẽdit in carcerem, venit vt educat vinctũ de domo carceris. Iudæi vero nõ immemores odij quo oderant patrem, exercẽt illud in filiũ.
Vnde & ipſe ait: Quia oderũt me, & patrem meum. Quid er- Ioan. 15.
go fecerunt impij, quibus grauis erat etiam ad videndũ? Hic Matt. 21.
eſt, inquiunt, hæres: venite, occidamus eum. Sic ergo occiderunt agnum dei: in ſuam quidem perniciem, ſed in ſalutẽ noſtram. Illi enim ſanguinem agni fuderunt, nos acceſsimus & bibimus illũ. Accepimus calicẽ ſalutaris: & calix noſter inebrians quàm præclarus eſt. Ecce vnde gratias agamus. Nã ante paucos dies celebrauimus aduentum eius in carcerẽ huius mũdi, id eſt diem natalis: hodie vero celebramus ꝙ catenas & vincula noſtra ſuſcepit. Hodie enim qui peccatum non fecit, vt reos abſolueret, innoxias manus eorũ catenis inſeruit,
hodie ſub lege factus eſt, qui legem dedit. Sed dicendum eſt, E
iam quid in hac circunciſione nobis ſpiritualiter indicetur a-
gendũ. Neque enim ſine cauſa in lege pręceptũ, nec ſine cau- Gene. 17.
ſa completum eſt in domino, vt octaua die fieret circunciſio. Sed quis cognouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Aſsit nũc veſtris deſideriis aduocatus ſpiritus qui ſcrutetur alta dei, & ediſſerat vobis ſacramẽtum iſtud octauæ diei. Non ignoramus iam oportere hominẽ naſci denuo: nã propter hoc ſecũdo natus eſt dei filius. In peccatis ſiquidẽ naſcimur omnes, & neceſſe habem⁹ renaſci in gratia, quã in baptiſmate quidẽ percepimus: ſed heu totũ periit in ſeculari vita. Nunc primũ miſerãte deo virtus gratiæ in nobis operatur, vt in nouitate vitæ ambulemus. Ergo naſcitur homo quãdo ſol iuſtitię ortus in animo, peccatorũ illuminat tenebras, horrendúmque dei iudicium internis obtutibus offert: addens ad terroris vinculum, breuẽ dierum numerum & finem incertum. Hæc planè veſpera eſt, ad quã demorabitur fletus, & neceſſe eſt addi matutini lætitiã, vt auditã faciat nobis miſericordiã ſuã. Sic enim fit veſpere & mane dies vnus. Eſt autẽ dies iſta iuſtitiæ: reddens vnicuiq; quod ſuũ eſt, nobis miſeriã, miſericordiã deo. In hac die puer naſcitur: quando ex his quæ diximus ad amorem pœnitentiæ, & odium peccati animus excitatur. Sed periculoſum eſt ſi forte velit inter ſeculi turbas agere pœnitentiã: vbi nimirũ alij venenatis perſuaſionibus: alij vndiq; exẽplis peioribus ad peccatũ alliciãt: alij adulationib⁹ in
vanã gloriã, alij detractionib⁹ in impatientiã animũ eius deii- F
ciant. Procedat iam neceſſe eſt prudẽtiæ radius. Oſtẽdat quãtas & quàm importunas pręſertim in hac generatione nequã opportunitates & occaſiones peccati offerat mũdus, & ingerat, quàm debilis ſit ad illas humanus animus, maxime qui in peccati conſuetudine ſit nutritus. In hac ergo die prudentiæ eligat de pręſenti ſeculo nequam fugere: dicens cũ propheta.
Odiui eccleſiã malignantiũ, & cũ impiis nõ ſedebo. Sed non- Pſal. 25.
dum ſufficit hoc. Forte enim vult eligere ſolitudinem non ſatis attendens propriam infirmitatem, & periculoſam diaboli luctam. Quid enim periculoſius quàm ſolũ luctari cõtra antiqui hoſtis verſutias, à quo videatur, & quẽ videre non poſſit? Itaque iam habet neceſſariã fortitudinis diẽ vt nouerit cuſtodiendam ad dominum fortitudinem ſuam, & aciem multorum pariter pugnantium eſſe quærendam: vbi tot ſunt auxiliarij quot ſocij: & tales qui dicere poſsint cum Apoſtolo.
Quia nõ ignoramus aſtutias inimici. Congregatio enim pro 2. Cor. 2.
fortitudine ſua, terribilis eſt vt caſtrorum acies ordinata. Væ autem ſoli, quia ſi ceciderit non habet ſubleuantem. Quod ſi cuiquam ex antiquis patribus gratiam hanc conceſſam audiuimus, non expedit temere ſe committere huic periculo, nec oportet tẽtare deum, ſicut & magiſter noſter de anachoretis loquens: qui nõ inquit, cõuerſionis feruore nouitio, &c. Itaque in hac fortitudinis die ad id quod iam cœperat, id eſt, Odiui eccleſiam malignantium: etiam addit quod ſequitur:

G Lauabo inter innocentes manus meas. Verum cum eligit
Psal.25. esse in congregatione multorum:nũquid eliget esse magister
qui nondum discipulus fuit,& docere quod dicidit nunquã?
Et quomodo aut in se,aut in aliis motus irrationabiles pote-
Ephe.5. rit temperare? Nemo carnem suam odio habuit.Quomodo
ergo putatis si iam magister suus fuerit iste: quin facile sibi
aliquando eo amplius quo familiarius condescendat? Illu-
cescat igitur dies temperantiæ, vt quærat quomodo tempe-
rari,& refrenari possint incontinentes motus voluptatis, be
stiales motus curiositatis,ceruicosi motus elationis suæ. Eli-
gat abiectus esse in domo dei sui, & subiectus esse magistro
Psal.63. sub quo frangatur eius voluntas, & obedientiæ freno cõcu-
piscentia reprimatur: sitque quod ait propheta: Imposuisti
homines super capita nostra.Nec dedignandum seruo,quod
Ioan.13. præcessit in domino. Siquidem nõ est seruus maior domino
suo. Ille enim cum iam creuisset ætate & sapientia, & gratia
apud deum & homines:cum iam duodecim annorũ esset, &
remãsisset in Hierusalem: inuẽtus à beata virgine & Ioseph,
cuius filius putabatur, in medio doctorum audiens illos &
interrogans:tamen descendit cum illis, & erat subditus illis.
Et tu ergo subditus esto propter illum. Sed iam tibi in ipsa
obedientiæ via,aliqua fortassis dura & aspera occurrere pos-
sunt,vt accipias interdum præcepta nõnulla: quæ licet salu-
bria sint,minus tamen suauia videantur. Hæc si moleste cœ-
H peris sustinere,si diiudicare prælatũ, si murmurare in corde,
etiam si exterius impleas quod iubetur,nõ est hæc virtus pa-
tientiæ,sed velamentum malitiæ. Necesse est ergo vt illuce-
scat dies patientię,per quam omnia dura & aspera tacita am-
plectaris conscientia: te magis diiudicans & durius arguens:
cui nimirum displicent quæ ad salutem sunt: & in cogitatio-
ne tua semper partem magistri quoad potes aduersus temet-
ipsum iuuans, téque in omnibus accusare,ipsum verò magis
excusare laborans.Porrò in hoc loco iam cauendũ tibi arbi-
Prouer.16. tror à superbia. Magnũ est enim omnino sic vincere semet-
ipsum.Melior est(ait Salomon)patiens viro forti,& qui do-
minatur animo suo expugnatore vrbium. Cõsidera denique
quàm manifeste propheta doceat necessariam esse humilita-
Psal.61. tem post patientiam,dicens: Veruntamen deo subiecta esto
anima mea:quoniã ab ipso patientia mea.Nõnne videtur hic
Iaco.4. occasione patientiæ tentationem sensisse superbiæ? Necesse
est ergo vt illuminet cor tuũ radius humilitatis, & declaret
quid à te sit,quid à deo, vt non altum sapias. Quoniam deus
superbis resistit:humilibus dat gratiam.Iam vero cum in his
diutius fueris exercitatus: roga dari tibi deuotionis lumen:
diem serenissimam & sabbatum mẽtis,in quo tãquam eme-
ritus miles in laboribus vniuersis, viuas absque labore dila-
tato nimirum corde currens viam mandatorum dei:vt quod
prius cum amaritudine,& coactione tui spiritus faciebas:de-
I cætero iam cum summa dulcedine peragas & delectatione.
Psal.38. Hanc(ni fallor)gratiam petebat,qui ait: Remitte mihi vt re-
frigerer. Ac si dicat:Quousque in labore, & dolore isto cru-
cior, & morte afficior tota die? Remitte mihi vt refrigerer.
Verum & ad hãc quidem profectionem pauci(ni fallor)per-
ueniunt in hac vita. Neque enim si quis aliquando videtur
hanc habere:cõtinuò credat sibi necesse est:maximè si noui-
tius est,nec per præfatos ascenderit gradus.Pius enim domi-
nus noster Iesus Christus pusillos corde blanditiis talibus so
let allicere. Sed nouerint qui huiusmodi sunt gratiã hãc præ-
stitam sibi esse non datam:vt in die bonorum memores sint
malorum,& in die malorum nõ immemores sint bonorum.
Longe aliter qui exercitatos habent sensus deuotionis huius
fœlici fruuntur iucunditate. Sed multi tota vita sua ad hoc
tendunt & nunquam pertendunt:quibus tamẽ si pie & per-
seueranter conati sunt,statim vt de corpore exeunt,redditur
quod in hac vita dispensatoriè est negatum:illuc perducente
eos sola gratia, quo prius tendebant ipsi cum gratia,vt con-
summati in breui,expleant tempora multa. Illis vero qui ad
hanc deuotionis gratiam perueniunt, vnum videtur restare
periculum,& omnino timendum eis à dæmonio meridiano.
Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis.Hoc ergo
timendum ei,qui tanta delectatione omnia facit: ne dum se-
quitur affectionem,corpus destruat per immoderatã exerci
tationé,ac deinde necesse habeat,non sine magno spiritualis
exercitij [illegible]ẽto circa debilitati curam corporis occupari. K
Ergo ne in[illegible] qui currit, illuminari necesse est lumine di-
scretionis [illegible]er virtutũ est, & cõsummatio perfectio-
nis.Hæc nimirum docet ne quid nimis, atque hæc est octaua
dies in qua circunciditur puer: quia discretio verè circunci-
dit,vt nõ plus nec minus fiat. Nam & qui nimius est fructum
boni operis abscidit non circuncidit: sicut qui tepidus est,si
minus facit. In hac ergo die nomen imponitur & nomen sa-
lutis,nec de eo qui sic conuersatur dubitem dicere, quòd suã
ipsius salutem operetur. Vsque ad hunc enim diem dicere
possunt angeli qui norunt secreta cœlestia:sed ego nunc pri-
mum ei fiducialiter nomen salutis impono. At verò, quia o-
mnino rara ista auis est in terris: huius discretionis locum in
vobis fratres suppleat virtus obedientiæ, vt nihil plus,nihil
minus,nihil aliter quàm imperatum sit, faciatis.

In Epiphania domini, de verbis apostoli, Apparuit benignitas, & tribus apparitionibus. Sermo I.

APPARVIT benignitas, & humanitas saluatoris nostri
dei.Gratias deo per quem sic abundat consolatio nostra
in hac peregrinatione,in hoc exilio,in hac miseria. Super his
nanque sæpius vos admonere curamus, vt nunquam mente
excidat peregrinos vos esse longè factos à patria, pulsos hæ-
reditate. Quisquis enim desolationem non nouit, nec con-
solationem agnoscere potest. Quisquis consolationem
ignorat esse necessariam, superest vt non habeat dei gra- L
tiam.Inde est quòd homines seculi negotiis, & flagitiis im-
plicati, dum miseriam non sentiunt, non attendunt miseri-
cordiam. Vos quibus non frustra dictum est: Vacate,& vi-
dete,quoniam suauis est dominus:& de quibus idẽ propheta, *Psal.45.*
Virtutem,inquit, operum suorum annunciabit populo suo: *Psal.110.*
vos inquam,quos non detinet occupatio secularis: attendite
quænam sit consolatio spiritualis.Vos qui non ignoratis exi-
lium:audite quia de cœlo venit auxilium. Apparuit enim be- *Ad Titũ.3*
nignitas,& humanitas saluatoris nostri dei.Priusquam appa-
reret humanitas, latebat benignitas. Siquidem & prius erat:
nam & misericordia domini ab ęterno est.Sed vnde tanta a-
gnosci poterat?Promittebatur,sed nõ sentiebatur: vnde & à
multis nõ credebatur. Multifariè,quippe multisq; modis lo- *Heb.1.*
quebatur dominus in prophetis.Ego,inquiẽs,cogito cogita- *Hier.29.*
tiones pacis,& non afflictionis.Sed quid respondebat homo
afflictionẽ sentiens,pacẽ nesciens?Quousque dicitis pax pax, *Ezech.15.*
& nõ est pax?Propter hoc angeli pacis amarè flebãt dicẽtes: *Isa.53.*
Domine,quis credidit audiui nostro? Sed nunc credant ho-
mines vel visui suo: quia testimonia dei credibilia facta sunt *Psal.92.*
nimis.Vt enim nec turbatum quidem oculum lateat: In sole *Psal.18.*
posuit tabernaculum suũ.Ecce pax nõ promissa,sed missa:nõ
dilata,sed data:nõ prophetata,sed præsentata.Ecce quasi sac-
cum plenum misericordia sua,deus pater misit in terram:sac
cum,inquam,in passione concidendum, vt effundatur quod M
in eo latet precium nostrum.Saccum vtique,& si paruũ, sed
plenum. Paruulus siquidem datus est nobis:sed in quo habi-
tat omnis plenitudo diuinitatis.Postquam enim venit pleni-
tudo temporis,venit & plenitudo diuinitatis.Venit in carne,
vt vel sic carnalibus exhiberetur:& apparẽte humanitate,be
nignitas agnosceretur. Vbi enim dei innotescit humanitas:
iam benignitas latere non potest. In quo enim magis com-
mendare poterat benignitatem suam,quàm suscipiendo car-
nẽ meã?Meã,inquam,non carnem Adam,id est,non qualem
ille habuit ante culpam.Quid tantopere declaret eius miseri
cordiam,quàm quòd ipsam suscepit miseriam?Quid ita pie-
tate plenum,quàm quòd dei verbum propter nos factum est
fœnũ?Domine quid est homo quia reputas eũ, aut quid ap-
ponis erga eum cor tuum? Hic attendat homo quãta sit cura *Iob 7.*
eius deo:hinc sciat quid de eo cogitet,aut quid sentiat. Non
interroges ô homo ea quę pateris,sed quę passus est ille.Quã
ti te fecit ex his quæ pro te factus est agnosce,vt appareat ti-
bi benignitas eius ex humanitate.Quanto enim minorem se
fecit in humanitate,tanto maiorem exhibuit in bonitate: &
quanto pro me vilior,tanto mihi charior est.Apparuit (in-
quit Apostolus) benignitas & humanitas saluatoris nostri *Ad Titũ.3.*
Dei. Magna planè, & manifesta benignitas, Dei humani-
tas,& magnum benignitatis indicium declarauit, qui huma-
nitati addere nomen Dei curauit. Et quidem ad Mariam
missus

A missus Gabriel angelus filium dei loquitur: sed non nominat
deum. Benedictus deus qui talem nobis de nobisipsis ange-
lum dedit, vt noster ipse suppleret, quod ille nō dixit. Nam
& ipse spiritum dei habuit: & eius spiritu locutus est, quod
nobis valde necessarium fuit. Quid enim sic instruit fidem,
spem roborat, charitatē accēdit: quomodo humanitas dei?
Sed angelo nostro id reseruatum est, quod alij tacuerūt. Ne-
que enim omnes omnia dicere congruum erat, vt à diuersis
diuersa colligere gratulemur, & debitas singulis gratias refe-
ramus. Attamen vnum est in quo conueniunt Apostolus, &
angeli, qui de Christi natiuitate loquuntur, id est in nomine
saluatoris. Ad Mariam quidem tanquā plenius edoctam per
Luc.1. spiritum, Gabriel loquēs indicat nomen solum. Et vocabis,
inquit, nomen eius Iesum. Ad Ioseph veniēs angelus, non so
lum nomen protulit: sed & causam eius interpretatus edo-
Mat.1. cuit dicēs. Et vocabis nomē eius Iesum: ipse enim saluū faciet
Lucæ 1. populum suum à peccatis eorum. Sed & pastoribus quoque
annunciatur gaudium magnum, natum illis saluatorem Chri
Ad Tit.3. stū dominū. Simile aliquid Paulus loquitur. Apparuit beni-
gnitas, & humanitas saluatoris nostri dei. Bene dulce nomē
nullus ex ipsis tacuit, quia hoc mihi maximè necessariū fuit.
Alioquin quid agerem audiens dominum venientem? Nun-
quid non fugerem, sicut Adam qui à facie eius fugit, sed non
effugit? Nónne desperarem audiens, quia venit ille cuius le-
B gē sic præuaricatus sum, cuius patientia sic abusus sum, cuius
beneficio tam ingratus inuētus sum? Quæ verò maior cōsola
tio poterat esse, quàm in dulci vocabulo, in nomine consola-
Ioan.12. torio? Propterea & ipse dicit: quia non venit filius, vt iudicet
mundum: sed vt saluetur mūdus per ipsum. Iam confidēter
accedo, iam supplico fiducialiter. Quid enim timeam quādo
saluator venit in domum meam? Ei soli peccaui, donatū erit
quicquid indulserit ille. Vtique enim licet ei quod vult face-
Roma.8. re. Deus est qui iustificat, quis est qui condemnet? Aut quis
Vbi supra. accusabit aduersus electos dei? Propterea gaudere nos opor-
tet quòd in nostra venerit: nunc enim facilis ad indulgentiā
erit. Denique paruulus est, leuiter placari potest. Quis enim
nesciat quia puer facile donat? Ecce si non fuerit pro mini-
mo, possumus reconciliari pro minimo. Pro minimo, inquā,
non tamen sine pœnitentia: sed quia minimum quiddam sit
nostra ipsa pœnitentia. Pauperes sumus, parum dare possu-
mus: attamē recōciliari possumus pro paruo illo si volumus.
Totum quod dare possum miserum corpus istud est: illud si
dedero satis est. Si quo minus addo & corpus ipsius. Nā illud
de meo est, & meū est. Paruulus enim natus est nobis, & fi-
lius datus est mihi. De te domine suppleo quód minus habeo
in me. O dulcissima reconciliatio. O satisfactio suauissima.
O verè recōciliatio facilis, sed perutilis: satisfactio parua, sed
non paruipendēda. Etenim quàm facilis modo tam difficilis
C erit postea: & sicut modo nemo est qui reconciliari non pos
sit: ita post paululum nemo qui possit: quoniā sicut benigni-
tas apparuit vltra omnē spem, vltra omnem æstimationem:
similem expectare possumus iudicij districtionē. Noli ergo
contemnere dei misericordiam: si non sentire vis iustitiam,
sed iram, sed indignationem, sed æmulationem, sed furorem:
Psal.6. Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias
me. Vt enim scires quanta districtio succedit, tanta illa man-
suetudo prçuenit. Ex magnitudine indulgentiæ, magnitudi-
nem vltionis attēde. Immensus est enim deus & infinitus in
iustitia, sicut & in misericordia. Multus ad ignoscendū: mul-
tus ad vlciscendum. Sed misericordia quidem priora sibi vē-
dicat: vt si voluerimus, districtio inuenire nō possit in quem
sæuiat. Propter hoc enim benignitatem prærogauit, vt per eā
reconciliati seueritatem videamus securi. Propterea voluit
non solum ad terras descendere, sed etiam innotescere: non
solum nasci, sed & agnosci. Denique propter hanc agnitio-
tionē dies ista celebris habetur, & insignis dies apparitionis.
Hodie enim Magi ab oriente venerunt: ortum solē iustitiæ
Zach.6. requirentes, eum de quo legitur. Ecce vir, oriens nomen illi.
Hodie adorauerunt nouum virginis partum, sequentes noui
syderis ductum. Nónne & hic nobis est magna consolatio:
sicut in illo de quo loquuti sumus Apostoli verbo? Ille dixit
deum: isti non voce, sed opere dicunt. Quid facitis ô Magi,
quid facitis? Lactentē puerum adoratis, in tugurio vili, in vi-
libus pannis? Ergóne deus est iste? Deus certè in templo san- D
cto suo: deus in cœlo sedes eius: & vos eum quæritis in vili
stabulo, in matris gremio? Quid facitis quòd & aurū offer-
tis? Ergo rex est ipse. Et vbi aula regia, vbi thronus, vbi curiæ
regalis frequentia? Nunquid aula est stabulum, thronus præ-
sepium, curiæ frequentia Ioseph & Maria? Quomodo ita in-
sipientes facti sunt viri sapientes, vt adorent paruulum despi-
cabilem tam sua ætate, quàm paupertate suorum? Insipientes
facti sunt vt fierent sapientes, & prædocuit eos spiritus quod
postea prædicauit Apostolus. Qui vult sapiens esse, stultus *1. Corin.3.*
fiat vt sit sapiens. Quia enim per sapientiam mundus in sapi-
entia sua deum cognoscere non poterat: placuit deo per stul-
titiam prædicationis saluos fieri credentes. Nónne timendū
erat fratres, ne scandalizarentur viri isti: & illusos se crede-
rent cum tanta indigna viderent? A regia ciuitate vbi regem
quærendum coniectabant, ad Bethleem villā paruulam di-
riguntur. Ingrediuntur stabulum, inueniunt inuolutū pannis
infantulum. Non illis sordet stabulum: non pannis offendun
tur, non scandalizantur lactentis infantia: procidunt, venerā-
tur vt regem, adorant vt deum. Sed profecto qui illos addu-
xit, ipse & instruxit: & qui per stellam foris admonuit, ipse in
occulto cordis edocuit. Hæc igitur domini declaratio clarifi-
cauit hanc diem: & Magorum deuota veneratio deuotam fe-
cit & venerabilem. Nec sola hæc apparitio, sed altera quædā
sicut à patribus nostris accepimus hodie celebratur: quæ & E
si longo post tempore, facta creditur hoc ipso die. Cum enim
iam Christus triginta annorū tempus exegisset in carne, qui
secundum diuinitatem idē ipse est, & anni eius non deficiūt:
inter populares turbas ad baptismum Ioannis aduenit. Venit
tanquā vnus è populo, qui solus erat sine peccato. Quis eum
tunc crederet filium dei, quis putaret dominum maiestatis?
Valde quidem humiliaris domine: in imis absconderis, sed
Ioannem latere nō poteris. Nónne ipse est qui per maternū
vterum te nondum natum nondum natus agnouit? Nónne
ipse est qui per vtriusque materni vteri parietes te agnouit: &
quia turbis clamare non potuit, saltem matrem suā motu ex-
ultationis edocuit? Nunc autem quid? Vidit eum Ioannes (ait
euangelista) venientem ad se, & ait: Ecce agnus dei, ecce qui *Ioan.1.*
tollit peccata mundi. Vere agnus, vere humilis, vere mansue-
tus. Ecce, inquit, agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. En
ipse qui purgationem faciet delictorū: ecce sentinam nostrā
purgaturus aduenit: & tamē post hoc testimonium, baptiza-
ri vult à Ioanne. Tremit ille. Quid mirū? Quid, inquā mirum,
si tremit homo, nec audet attingere sanctum dei verticē, ca-
put adorandum angelis, reuerendum potestatibus, tremendū
principatibus? Baptizari vis domine Iesu? Vt quid enim aut
quid tibi opus fuit baptismate? Nunquid sano opus est me-
dicina, aut mundatione mundo? Vnde tibi peccatum, vt ba-
ptisma sit necessarium? Nunquid à patre? At patrem quidem F
habes, sed deum: & æqualis es illi, deus de deo, lumen de lu-
mine. Nam in deum peccatum cadere nō posse quis nesciat?
An verò de matre? Nam & matrē habes, sed virgo est. Quod
ergo peccatum ex ea trahere potuisti, quæ te sine iniquitate
concepit, & salua integritate peperit? Quam maculā habere
potest agnus sine macula? Ego, inquit Ioānes, à te debeo ba- *Mat.3.*
ptizari, & tu venis ad me? Magna vtrinque humilitas: sed
nulla comparatio. Quomodo enim non humiliaretur homo
coram humili deo? Sine modo (inquit dominus) decet enim *Vbi supra.*
sic nos implere omnem iustitiam. Acquieuit Ioannes & obe
diuit, baptizauit agnum dei, & aquas lauit. Nos abluti sumus,
non ille: quia nobis lauandis aquæ cognoscuntur ablutæ.

Sed fortassis minus credis Ioannis testimonio: quia ipse
homo est, & potes habere suspectum: cognatus eius est cui
testimonium perhibet. Ecce testimonium maius Ioanne: te-
stimonium aduenientis columbæ. Nec incongrue ad indi-
candum agnum dei venit colūba: quia nihil melius agno cō-
uenit quàm columba. Quod agnus in animalib⁹: hoc colūba
in auibus est. Sūma vtriusque innocētia: summa māsuetudo,
summa simplicitas. Quid enim sic alienū ab omni malitia, si-
cut agnus & colūba? Nocere cuiquā nesciūt: lędere nō noue-
rūt. Sed ne fortuito casu id euenisse causeris: ecce testimoniū
dei patris. Ecce deus maiestatis intonuit: domin⁹ super aquas
multas, & vox patris audita est. Hic est filius meus dilectus, *Ibidem.*

G in quo mihi bene complacui. Vere enim hic est in quo non est quod patri displiceat, quod oculos maiestatis offendat. *Ioan. 8.* Vnde & ipse ait: Quia quæ placita sunt ei facio semper. Ipsum inquit, audite. Ecce domine Iesu, vel iam nunc loquere. Quousque siles, quousque dissimulas? Diu tacuisti & valde diu, vel iam nunc loquendi licentiam habes à patre. Quandiu virtus & dei sapientia, quasi infirmus aliquis & insipiẽs lates in populo? Quandiu nobilis rex & rex cœli: fabri filiũ te pateris appellari pariter & putari? Etenim Lucas euangelista testatur. *Lucæ 3.* Quoniam adhuc filius Ioseph putabatur. O humilitas virtus Christi, quantum confundis superbiam nostrę vanitatis? Parum aliquid scio vel magis scire mihi videor, & iam silere non possum: impudenter me & imprudenter ingerens & ostentans, promptulus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum. Et Christus cum tãto tempore silebat, cũ seipsum abscondebat: nũquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria, qui est vera gloria patris? Vtiq; timebat, sed non sibi. Nobis timebat ab illa quibus nouerat esse timendum, nobis cauebat, nos instruebat. Tacebat ore, sed instruebat opere: & quod postea docuit verbo, iam clamabat exemplo. *Mat. 11.* Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Nam de infantia domini parum aliquid audio: extunc iam vsque ad hunc tricesimum annum nihil inuenio. Nunc vero iam latere non potest, qui tam manifeste demonstratur à patre. H Nam in prima quoque apparitione cum matre virgine voluit apparere, quod verecundia quædam in virginitate signaretur. Tertia quoque apparitio eius in euangelio inuenitur: & hæc nihilominus hodie celebratur. Inuitatus enim ad *Ioan. 2.* nuptias dominus vino deficiente compassus eorum verecundiæ, aquam mutauit in vinum. Hoc etiam (sicut ait euangelista) signorum eius fuit initium. Itaque in prima apparitione homo verus innotuit: vbi inter vbera matris infans apparuit. In secunda vero, verum esse dei filium patris indicat testimonium. In tertia verò, verus esse deus demonstratur: ad cuius imperium natura mutatur. Tot testimoniis hodie confirmatur fides nostra: tot indiciis roboratur spes nostra, tot incentiuis inflammatur charitas nostra.

De Magis vbi exponitur illud de Canticis. Egredimini filiæ Sion. Sermo secundus, vnde supra.

TRES apparitiones domini legimus: vna quidem die, sed non vno tempore factas. Et quidem mirabilis secunda, mirabilis tertia, sed prima apparitio mirabilius admiranda. Mirabilis aquarum mutatio, mirabilis Ioannis & columbæ pariter & paternæ vocis attestatio, sed illud mirabile magis quod agnitus est à Magis. Nam quòd deum agnoscant indicat adoratio, indicat thuris oblatio. Nec solum deum, sed & regem agnoscunt, quod designatur in auro. Et in his non I latet eos magnum pietatis sacramentum: vnde & myrrha indicat moriturum. Adorant Magi, & offerunt munera adhuc sugenti matris vbera. Sed vbi est ô Magi, vbi est purpura regis huius? Nunquid viles panni isti, quibus est inuolutus? Si rex est, diadema eius vbi est? Sed vos eum verè videtis in diademate, quo coronauit eum mater sua, in sacco *Psal. 29.* mortalitatis. De quo resurgens ait: Quia concidisti saccum *Cant. 3.* meum, & circundedisti me lætitia. Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua, &c. Egredimini virtutes angelicæ, incolæ ciuitatis supernæ. Ecce rex vester, sed in corona nostra, in diademate quo coronauit eum mater sua. Sed his delitiis vsque modo caruistis, hanc hactenus dulcedinem non gustastis. Habetis sublimitatem eius: sed humilitatem eius non vidistis. Egredimini igitur, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua. Veruntamen non est opus illis nostra exhortatione: quoniam ipsi sunt qui desiderant in illum prospicere. Illis enim quãto sublimitas notior, tanto humilitas preciosior, & amabilior est. *Luc. 2.* Vnde licet nobis maior sit causa lætitię (nobis enim natus est, & nobis datus) tamen ipsi nos præueniunt, ipsi nos exhortãtur. Probat hoc angelus qui gaudium magnum euangelizat pastoribus, & quæ cum eo facta est multitudo cœlestis exercitus. Vobis ergo dicimus filiæ Sion animæ seculares, debiles, delicatæ filiæ non filij: in quibus nihil est fortitudinis, nihil est virilis animi. Egredimini filiæ Sion: Egredimini de sensu carnis, ad intellectum mentis: de seruitute carnalis concupiscentiæ, ad libertatem spiritualis intelligentiæ. K Egredimini de terra vestra & de cognatione vestra, & de domo patris vestri, & videte regem Salomonem: alioquin non erit tutum vobis videre eum ecclesiastem. Idẽ enim qui Salomon, id est pacificus in exilio est: Ecclesiastes, id est concionator erit in iudicio: idida, id est dilectus domini in regno. In exilio mansuetus, & amabilis, in iudicio iustus, & terribilis, in regno gloriosus, & admirabilis. Egredimini igitur, & videte regem Salomonem: nam vbique rex est. Licet enim regnum eius non sit de hoc mũdo: tamen *Ioan. 18.* rex est etiam in hoc mundo. Interrogatus siquidem. Ergo rex *Vbi supra.* es tu? Ego, inquit, in hoc natus sum, & in hoc veni in mundũ. Hic ergo rector est morum, in iudicio discretor meritorum, in regno distributor præmiorum. Egredimini proinde filiæ Sion, & videte regem Salomonẽ in diademate, quo coronauit eum mater sua: in corona paupertatis, in corona miseriæ. Siquidẽ coronatus est, & à nouerca sua corona spinea, corona miseriæ, coronandus à familia sua corona iustitiæ: quando exibunt angeli, & tollent de regno eius omnia scandala, quãdo veniet ad iudiciũ cum senioribus populi sui: cum pugnabit pro eo orbis terræ, aduersus insensatos. Coronat eum, & pater corona glorię, sicut psalmus ait: Gloria & honore coronasti eum. *Psal. 8.* Videte eum filiæ Sion in diademate quo coronauit eum mater sua. Suscipite coronam paruuli, propter vos L regis vestri, & vnà cum Magis humilitatẽ eius adorate: quorum fidei deuotio vobis hodie proponitur in exemplo. Cui enim comparabimus, & cui similes æstimabimus viros istos? Si latronis fidem, si Centurionis confessionem considero, in eo superexcellere videntur isti, quòd iam tum miracula multa fecerat, iam tunc à multis prædicatus fuerat, à multis adoratus. Attamen consideremus quid & illi dixerint. Clamabat latro de cruce. Domine, memento mei dũ veneris in regnum *Lucæ 23.* tuum. Ergóne per supplicium ille vadit in regnum? Quis indicauit tibi quoniam oportebat pati Christum, & sic intrare in gloriam suam? Tu quoque Cẽturio eum vnde nosti? vidẽs quod sic clamans expirasset. Verè, inquit, hic homo filius dei *Matth. 26.* erat. Mira res, & omni admiratione digna. Propterea rogo vos intuemini, & videte quàm occulta sit fides: quã lynceos oculos habeat diligentius considerate. Cognoscit dei filium latentem, cognoscit in ligno pendentem, cognoscit morientem. Siquidem latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscũt: ille clauis infixum, isti pannis inuolutum. Centurio verò vitam agnouit in morte. Isti dei virtutẽ in teneri corporis infirmitate: ille summum spiritum in expiratione, isti dei verbum in infantia cognouere. Siquidem quicquid illi sermonibus: isti muneribus confitentur. Latro Regem, Centurio dei filium, simul & hominem pronũciat. Et hæc tria ipsa Magorum munera indicant, nisi quòd thure non tam dei filiũ monstrauere, quàm deũ. M Obsecramus ergo charissimi, prosit vobis tanta charitas quam vobis deus maiestatis exhibuit: tanta humilitas quam suscepit: tanta benignitas, quæ vobis per Christi humilitatem apparuit. Agamus gratias redemptori & mediatori nostro, per quem nobis innotuit tam bona erga nos voluntas dei patris. Siquidem talẽ iam nouimus eius animum, vt non immerito dicamus: Sic currimus, non quasi in incertum. *1. Cor. 9.* Profecto enim tale est erga nos cor dei patris, quale nobis expressit, qui de eius corde processit.

Item in Epiphania domini. Sermo III.

NECESSARIUM nobis videtur fratres, iuxta cæterarum solennitatum consuetudinem etiam solennitatis hodiernæ vobis exponere rationem. Interdum enim contra vitia loquimur: & genus illud sermonis perutile: sed diebus cæteris videtur opportunius conuenire. Festiuis autem & maximè in præcipuis solennitatibus magis circa ea quæ solennitatis sunt immorandum videtur, vt pariter & erudiatur animus, & excitetur affectus. Quomodo enim celebrabitis quod nescitis, aut quomodo scietis, nisi annuncietur vobis? Propterea non sit molestum his qui sunt in lege periti, si parum doctis morẽ gerimus, vt exigit ratio charitatis. Credo enim ne ipsos quidem suis epulis esse fraudãdos: si minus eruditis tanquã popularibus turbis grossiores prius apposuerint

A cibos. Ita vero apponét, si fraternæ charitatis intuitu placuerint eis quæ necessaria sunt non satis intelligentibus, etsi fortasse sibi minus necessaria videantur. Sic autem fragmenta postmodum recolligent sibiipsis, si diligentius recogitantes subtiliora quæque tanquam munda animalia ruminauerint: quæ parũ intelligibiles animos præ subtilitate effugerint. Solennitas igitur hodiernæ diei ab apparitione nomen accepit. Epiphania quidem apparitio est. Hodie ergo apparitio domini celebratur: nõ tantum vna, sed trina sicut à patribus nostris accepimus. Hodie enim paruulus rex noster paucis à natiuitate diebus transactis stella declarante primitiis gentium apparuit. Hodie quoque cum iam triginta fermè in dispensatione carnis egisset annos: qui secundum diuinitatem idẽ ipse est, & anni eius non deficiunt: inter populares turbas abscon ditus ad Iordanẽ baptizandus aduenit: sed testimonio dei patris innotuit. Hodie nihilominus cum discipulis suis vocatus ad nuptias, deficiente vino, signo admirabili suæ potentiæ aquas in vinum mutauit. Sed delectat eam, quę in infantia saluatoris facta est, apparitionem & diligentius intueri: quoniã & dulcissima est, & specialius hodie noscitur celebrari. Hodie ergo sicut audiuimus in euãgelica lectione Magi Hierosolymã venerunt ab oriente. Meritò sanè ab oriẽte veniunt, qui solis iustitiæ nouum nobis ortũ annunciant: qui lætis rumoribus totũ mundum illuminãt. Nisi quòd infœlix Iudæa,

B quia lucem oderat ad fulgorẽ nouæ claritatis obtenebratur: & caligantes oculi eius coruscãte radio solis æterni multomagis excæcantur. Venientes ergo ab oriente Magi, quid dixerint audiamus. Vbi est qui natus est rex Iudæorũ? *Mat. 2.* Quàm certa fides, & nihil penitus hæsitans. Non quærunt vtrum natus sit: sed fiducialiter loquuntur: & interrogãt sine dubitatione: vbi sit qui natus est rex Iudæorum. Porrò audito (nec mirũ) nomine regis, rex Herodes successorem suspicatus expauit. Nec mirum si turbatur Herodes: sed quòd Hierusalem ciuitas dei (quæ visio pacis est) cum Herode turbatur, quis non miretur? Videte fratres quãtum noceat iniqua potestas: quomodo caput impiũ subiectos quoque suæ conformat impietati. Misera planè ciuitas in qua regnat Herodes, quoniam Herodianæ sine dubio particeps erit malitiæ, & ad nouæ salutis ortum Herodiana mouebitur turbatione. Confido ego in domino: quoniam inter nos minimè regnabit: etiam si adesse contingat, quod & ipsum deus auertat. Nam Herodiana malitia, & Babylonica crudelitas est, nascentem velle extinguere religionem, & allidere paruulos Israëlis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid religionis oritur: quicunque resistit, quicunque repugnat, planè cum Ægyptiis paruulos Israëlitici germinis necare conatur: imò cum Herode nascentem persequitur saluatorem. Sed iam inchoatam prosequamur historiam. Credo si quis cõscius est huius rei, studiosius

C sibi cauebit decætero, & Herodianum execrabitur animum: ne similem exitum sortiatur. Ergo quærentibus Magis regẽ Iudæorum, & sciscitante à scribis Herode dominicæ natiuitatis locum: illi iuxta prophetam, nomen ciuitatis edicunt. *Textus.* Cúmq; recessissent Magi, & reliquissent Iudæos: Ecce stella quam viderant in oriente antecedebat eos. Hinc manifestè datur intelligi, quoniam humanum flagitantes consilium, diuinum amisere ducatum: & cõuersos ad terrenum documẽtum, signum cœleste deseruit. *Textus.* Vnde & relicto Herode, cõtinuo gauisi sunt gaudio magno valde. Stella enim antecedebat eos, vsque dum veniẽs staret supra vbi puer erat. Et intrãtes domũ inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidẽtes adorauerunt eum. Vnde vobis hoc ô alienigenæ? Neque enim tantã inuenimus fidem in Israël. Sic vos nõ offendit vilis habitatio stabuli, non pauperies cunæ præsepij? Non vos pauperis matris præsentia: non lactentis infantia scandalizat? Denique apertis thesauris suis, ait euangelista, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Si solum obtulissent aurum, videri fortasse poterant paupertati matris voluisse consulere, vt haberet nimirum vnde paruulum posset filiũ educare. Nunc autem offerentes pariter aurum, thus, & myrrham: sine dubio spiritualis oblationis genus insinuant. Aurum enim inter diuitias seculi videtur excellere, quod per eius gratiam omnes nos deuote obtulimus saluatori, cum pro eius nomine ex integro dereliquimus substantiã huius mun-

di. Iam verò necesse est vt qui perfecte terrena contẽpsimus, D flagranti desiderio cœlestia requiramus. Sic enim offerimus & thuris odoramẽtum: quo nimirum, vt in Apocalypsi beati Ioannis legis, significantur orationes sanctorum. *Apo. 5.* Vnde & propheta in psalmo, Dirigatur, inquit, oratio mea sicut incẽsum in conspectu tuo. *Psal. 140.* Sic & in alio loco legis, quia oratio iusti cœlos penetrat. *Eccl. 35.* Oratio inquam: non cuiuslibet, sed iusti. Nam qui auertit aurem suam ne audiat legem: oratio eius erit execrabilis. Porrò si iustus esse volueris, & non auertere aurem tuam à mandatis domini, ne auertat & ipse suã à precibus tuis: necesse est vt non solum præsens seculum cõtemnas, sed & ipsam carnem castiges & subiicias seruituti. Nam qui dixit: Nisi quis abrenunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. *Luc. 14.* Et alibi: Si vis esse perfectus, vade, & vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. *Mat. 19.* Idẽ ipse in alio loco ait: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *Mat. 16.* Quod exponens Apostolus, Quicunque, inquit, sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. *Galat. 5.* Duas igitur alas habeat oratio nostra, contemptum mundi & afflictionem carnis, nec dubium quin cœlos penetret, & dirigatur sicut incensum in conspectu dei. Erit enim gratum sacrificium & acceptabilis oblatio nostra: in qua cum auro & thure fuerit etiam & myrrha, quæ licet amara sit, tamen perutilis est, & cõseruat corpus quod mortuum est propter peccatum, ne defluẽs in vitium putrefiat. E Hæc breuiter pro imitanda Magorum oblatione sint dicta. Cæterum quoniam apparitionem hanc esse diximus, quid in ea appareat dignum est vt quæramus. Vtique secũdum verba Apostoli, Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. *Ad Titũ 3.* Ecce enim in euangelica lectione audiuimus: quoniam intrantes domum Magi inuenerũt puerum cum Maria matre eius. *Mat. 1.* In infantuli corpore quod virgineo mater fouebat in gremio: quid nisi veritas susceptæ carnis apparuit? Quid in eo quòd cum matre paruulus inuenitur: nisi verus homo & verus hominis filius declaratur? Iam verò & in secunda apparitione vide, si non manifeste vocis paternæ testimonio dei filius approbatur. Cœli nanque aperti sunt super eum, & descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in illum, & vox patris audita est. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. *Mat. 3.* Satis equidem manifestum est ex hoc ipso, satis euidens & indubitabile, quoniam dei filium necesse est deum esse. Nam & filios hominum homines, & ipsorum quoque animalium fœtus ex eodem cum eis genere esse nemo est qui dubitet. Veruntamen vt nullus sacrilego errori remaneat locus, qui in prima apparitione verus homo & filius hominis est declaratus, & in secũda verus nihilominus dei filius: in tertia iam verus deus & auctor naturæ probatur, ad cuius nutum natura mutatur. F Nos ergo dilectissimi, Christum Iesum diligamus vt verum hominem & fratrem nostrum, honoremus vt dei filium, adoremus vt deum. Secure credamus in eum, secure credamus ei nosipsos fratres mei, cui nec potestas deest saluandi nos, cum sit verus deus & dei filius: nec bona voluntas, cum sit tanquam vnus ex nobis verus homo & hominis filius. Quomodo nanque nobis erit inexorabilis, propter quos factus est similis nobis passibilis? Iam si desideratis super his apparitionibus aliquid ad ædificationem morum audire, illud attẽdite quòd primo omnium Christus appareat puer cum virgine matre, vt simplicitatem & verecundiam ante omnia quærẽdam nobis doceat esse. Nam & pueris simplicitas naturalis, & cognata virginibus verecundia est. Omnibus ergo nobis in conuersionis nostræ initio nulla magis virtus necessaria est, quàm simplicitas humilis, & grauitas verecunda. In secunda vero apparitione venit saluator ad aquas baptismi, non quidem lauandus, sed magis à patre testimonium accepturus. Hæ sunt lachrymæ deuotionis, in quibus non indulgentia peccatorum, sed beneplacitum quæritur dei patris, cum descendit in nos spiritus adoptionis filiorum, testimonium perhibens spiritui nostro quòd sumus filij dei, vt mellifluam nobis vocem de cœlo videamur audire: quia verè deus pater in nobis complaceat sibi, nec parum distat inter has lachrymas deuotionis, & ætatis vtiq; iam virilis, atque eas quas primæua ætas inter infantiæ vagitus emi-

 sit:

G sit:lachrymas vtique pœnitentiæ & cõfeſsionis. Veruntamẽ longè amplius vtriſque præcellunt aliæ quædam lachrymæ, quibus & infunditur ſapor vini. Illas enim lachrymas verè in vinum mutari dixerim, quæ fraternæ compaſsionis affectu in feruore prodeunt charitatis: pro qua etiam ad horam tui-ipſius immemor eſſe ſobria quadam ebrietate videris.

De circuncisione, baptiſmo & verbo domini ad Ioannem, Sic decet nos implere omnem iuſtitiam. Sermo IIII. Qui legitur in octaua epiphaniæ.

Iosue 5. POPVLO duræ ceruicis cultellus erat neceſſarius, & lapideis cordibus merito cultri lapidei debebantur, qualibus à Ieſu Naue facta circuncisio memoratur. Noſter autem Ieſus tanquam agnus máſuetus omnem auſteritatem abſtulit. Domine agnus es cum lana & lacte veniens: aufer à me obſecro cultellum iſtum. Durum enim videtur & crudele, paruulo recenter nato cultrum lapideum adhibere. Sic agit miſericors. Duritiam duris congruam ſeruis, filiis commutauit in manſuetudinem, vt rubiginem originalis peccati quam vix cultellus eradere poterat, ex hoc iam cum vnctione gratiæ facile lauet aqua. Nihil ergo mirũ ſi pro diuerſitate temporum mutata ſint ſacramenta: vt daretur vtriſque quod congruum erat eis. Ipſe verò Chriſtus vtrumque ſuſcepit, vt tan-

H quàm lapis angularis vtrique parieti cohæreret, ac ſi duarum capita corrigiarum conſuetudo connecteret: ſicut & paſcha figuratum ipſe compleuit, & verum protinus inchoauit. Sed & propterea voluit circuncidi, vt oſtenderet auctorem ſe eſſe veteris legis ſicut & euangelij: quoniam qui per ſeip-

Ioan.3. ſum ait: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c. Ipſe idem per ſeruum ſuum prius dixerat. Omnis anima cuius præputij caro circunciſa non fuerit, peribit de populo ſuo. Quòd ſi ſolum baptiſma ſuſcepiſſet, videri poterat refugiſſe circuncisionem, tanquam nihil ad ſe pertinentem. Si verò circunciderétur & non baptizaretur, quomodo mihi perſuaderi poſſet baptizari, circuncisione relicta? Nunc itaque poſt circuncisionem baptiſma ſuſcipiens illud mihi tenendum tradidit, quod vltimo ſuſcepit. Denique communitatis amator & commẽdator qui habitare facit vnius moris in domo, quomodo cõmunitatem deſereret & alios ſcandalizaret? Sic enim ſcandalizarentur videntes eum non circuncidi: ſicut hodie ſcãdalizaretur eccleſia ſi infantem videret nõ baptizari. Nec ſolum communitatis & vnitatis bonũ commendare, ſed humilitatem voluit exhibere, vt ligaturam vulneratorum ſuſciperet, qui ſolus erat abſque vulnere. Hinc

Galat.4. enim Apoſtolus dicit: Miſit deus filiũ ſuum in mundum, natum ex muliere, factũ ſub lege. Verum ne quis fortè diceret, quòd circunciſus eſt, parentes fecerunt, paruulus enim erat,

I iam triginta annorum ad baptiſmũ ipſe perrexit. Inclinatur ſub Baptiſtæ manibus caput tremendũ poteſtatibus, principibus adorandum. Quid mirum ſi Baptiſta contremuit? Quis vel ipſa cogitatione non contremiſcat? O quàm altum erit in iudicio caput quod modo inclinatur, & vertex qui modo tam humilis videtur, quàm ſublimis & excelſus tunc apparebit? Sine, inquit, modo: ſic enim decet nos implere om-

Matth.3. nẽ iuſtitiam. Siquidẽ qui in plenitudine temporis venit, & in quo habitat plenitudo diuinitatis, nihil nouit niſi plenum. Nam legem non venit ſoluere, ſed implere. Eſt autem iuſtitia quędam ſtricta & anguſta valde: ita vt quàm cito pedem verteris, in peccati foueam cadas, nec præponere ſe æquali, nec æquare prępoſito. Huius definitio eſt reddere vnicuiq; quod ſuum eſt. Altera latior, & amplior iuſtitia, nec æquare ſe pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis & grauis eſt ſuperbia pręferre ſe ęquali, aut ęquare pręlato: ita magnæ humilitatis eſt inferiorem ſe exhibere æquali, aut æqualem inferiori. Maxima & plena iuſtitia eſt ſe inferiorem exhibere etiã ipſi inferiori. Sicut enim ſumma & intolerabilis ſuperbia eſt ſuperiori ſe prępónere: ita inferiori ſe ſubdere, ſumma & plena iuſtitia eſt. Quod Ioannes ait: Ego à te debeo baptizari: de prima fuit, quia ſuperiori ſe ſubdidit: quod autẽ Chriſtus fecit, de plena iuſtitia fecit: ſiquidem ille ſeruuli ſui manibus ſe inclinauit. Videat autem nunc quiſque quem imitetur: hunc, an eum qui extollitur ſuper omne quod creditur

deus aut colitur. Studeamus & nos obſecro fratres adimple- K re omnem iuſtitiam. Ipſa enim eſt via, per quam ad lętitiã venitur. Nam lætitia pręmium eſt: iuſtitia vero meritum & materia. Nam de ipſa iuſtitia erit lætitia noſtra: quãdo Chriſtus apparebit vita noſtra: & nos apparebimus cũ ipſo in gloria: quoniã ipſe eſt qui factus eſt nobis à deo patre iuſtitia. Beati verò qui etiam nunc de iuſtitia lætãtur, & exhilarantur in cõſcientiis ſuis: ſugentes mel de petra, oleúmque de ſaxo duriſſimo. Nunc autem videtur laborioſa iuſtitia: ſed veniet quãdo in ſuauitate, & iucunditate ſine omni labore deſideretur & habeatur: ametur, & percipiatur, quando fruemur ipſa iuſtitia. Væ autẽ his qui prætergrediuntur viam, qui relicta iuſtitia, vanam & tranſitoriam lętitiam quęrunt. Cum enim de tranſitoriis quærunt lætitiam, non poterit non tranſire tranſeuntibus his de quibus erat. Sicut enim lignis deficientibus deficit ignis: ſic mundus tranſit, & concupiſcentia eius: haud dubium quin & lætitia quoque.

Dominica prima poſt octauas epiphaniæ, de miraculo facto in nuptiis: & de eo quod dominus ait: Et vos ſimiles hominibus expectantibus, &c. Sermo I.

IN lectione ſancti euangelij fratres hodie audiuimus, quia dominus noſter iuit ad nuptias. Faciamus ergo quod alibi monet: & ſtudeamus ſimiles fieri hominibus expectantibus L dominum ſuum quando reuertatur à nuptiis. Nam tenenti carrucam in agro, & vendenti aliquid vel emẽti in foro: non dicitur quid expectas? neque enim ſimiles ſunt expectãtibus. Ei verò quem videmus ſtare ante ianuam, pulſare crebrius, ſæpius ſuſpicere ad feneſtras: nihil mirum ſi dicitur quid expectas? Illi ergo ſunt ſimiles expectantibus, qui nõ ſurda aure audierũt. Vacate & videte, quoniã ego ſum deus. Veniet do- Psal. 45. minus expectãtibus eum in veritate: qualis erat qui dicit. Expectãs expectaui dominũ. Veniet tanquam reuertẽs à nuptiis Psal. 39. inebriatus vino charitatis, & immemor iniquitatum noſtrarum. Veniet non expectantibus tanquam reuertẽs à nuptiis: tanquam potens crapulatus à vino. Verè ebrius & immemor miſerationum ſuarum. Tunc enim quãtum ad illos obliuiſcetur miſereri deus. Veniet in ira, & indignatione tanquã furibundus: ſed ô domine ne in furore tuo arguas me. Hęc modo non tam de præſentibus nuptiis, quàm pro earum occaſione ſint dicta. Iam verò ſequamur vnà cum diſcipulis ad nuptias euntem dominum, vt videntes quod facturus eſt pariter credamus cum illis. Deficiente vino dixit mater Ieſu ad eum: Vi- Textus. num non habent. Compaſſa eſt enim eorũ verecundiæ: ſicut miſericors, ſicut benigniſsima. Quid de fonte pietatis procederet niſi pietas? Quid inquam mirum ſi pietatem exhibent viſcera pietatis? Nónne qui pomum in manu ſua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi ſeruabit odorem? Quan- M tum igitur viſcera illa virtus pietatis affecit, in quibus nouem menſibus requieuit? Nam & antè mentẽ repleuit, quàm ventrem: & cum proceſsit ex vtero, ab animo non receſsit. Durior fortaſſe, & auſterior videri poſſet reſponſio domini, ſed nouerat ille cui loqueretur: & quis loqueretur, illa nõ ignorabat. Denique vt ſcias quomodo reſponſum ipſum acceperit, aut quantum de filij benignitate præſumpſerit: ait miniſtris: Quæcunque præceperit vobis ſeruate, & facite. Erant autem Textus. ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ. Has nunc hydrias purificandis veris Iudæis, non litera, ſed ſpiritu neceſſe habemus apponere, vel magis appoſitas demonſtrare. Quia enim nondũ peruenit eccleſia ad perfectam purificationem: quando eam ſibi Chriſtus exhibebit glorioſam non habentem maculam, neq; rugã, aut aliquid huiuſmodi: multis interim purificationibus opus habet, quatenus ſicut abundant peccata, abundet indulgentia: ſicut multiplicatur miſeria, ſic & miſericordia: niſi quòd non ſicut delictum, ita & donum. Gratia enim non ſolum peccata lauat, ſed & merita donat. Sex igitur hydriæ ſunt poſitæ his qui poſt baptiſmum in peccata labuntur: de his enim loquimur, quia de his ſumus. Exuimus tunicam veterem: ſed heu peius reinduimus eam. Lauimus pedes noſtros: ſed peius inquinauimus eos. Sicut ergo, quod alius inquinauerat, lauit alius: ſic inquinatos à nobis, lauari opus eſt & à nobis. Aliena lauit aqua, quos culpa inquinauerat aliena. Nec

tamen

A tamen sic alienam dixerim, vt negem nostram, alioquin nec inquinaret. Sed aliena est, quia in Adam omnes nescientes peccauimus: nostra, quia etsi in alio, nos tamen peccauimus, & nobis iusto dei iudicio imputabatur licet occulto. Veruntamen vt iam non sit quod causeris ô homo, contra inobedientiã Adæ datur tibi obedientia Christi, vt si gratis venundatus es, gratis & redimaris. Si nesciens in Adam peristi, nesciens viuificeris in Christo. Nescisti quando ad lignum vetitum vetus Adam tetendit manus noxias: nescisti nihilominus quando in ligno salutifero innoxias manus Christus extendit. A primo homine in te manauit macula, qua inquinatus es: à Christi latere aqua, qua mundatus es. Nũc iam inquinatus propria culpa: propria nihilominus aqua mundaberis, ab illo tamen & per illum, qui solus est purgationem faciens peccatorum. Prima ergo hydria & prima purgatio in compunctione est, de qua legimus, quoniam in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius nõ recordabor. Secunda verò, confessio est. Omnia siquidem in confessione lauantur. Tertia, eleemosynarum largitio. Hinc enim habes in euangelio, Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Quarta, remissio iniuriarum, secundum quod orantes dicimus. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quinta, est afflictio corporis: vnde & oramus vt mundi per abstinentiã deo canamus gloriam. Sexta, est obedientia præceptorum sicut audierunt discipuli, quod vtinam audire mereamur & nos. Vos mundi estis propter sermonem quem loquutus sum vobis. Nimirum quia non erant sicut hi quibus dicitur. Sermo meus non capit in vobis, sed in auditu verbi obaudierant ei. Hæ sunt sex hydriæ positæ in purificationem nostram, quæ vacuę sunt & plenæ vento, si pro inani gloria obseruantur. Aqua replentur, si timore dei custodiantur, quoniam timor domini fons vitæ: aqua, inquam, timor domini est, & si minus sapida, sed optime refrigerans animam noxiis desideriis æstuantẽ. Aqua est quę iacula inimici ignita possit extinguere. Nam nec illud dissonat quòd aqua semper ima petit, & timor ad ima cogitationem deducit, & in inferioribus immoratur, atque loca horrenda pauida mẽte collustrat, iuxta illud: Vadam ad portas inferi. Sed diuina virtute aqua mutatur in vinum, quando perfecta charitas foras mittit timorem. Dicũtur autem lapideæ hydriæ: non tam propter duriciam quàm stabilitatem. Capientes singulæ metretas binas vel ternas. Duæ metretæ duplex timor, ne fortè trudi in gehennam, ne fortè ab ęterna vita contingat excludi. Sed quia de contingente futuro sunt ista, & blandiri potest sibi anima dicens: postquã aliquandiu in voluptatibus tuis vixeris, ages pœnitẽtiam: nec ista iam cariturus, nec periturus in illa, bonum est adhibere & tertium: qui vtique spiritualibus notus est, eo vtilior quo de præsenti est. Timent enim qui nouerunt spiritualẽ cibum, ne quando fortè fraudentur eo. Cibo siquidem forti egent, qui manum miserunt ad fortia. Viuant de paleis Ægypti, qui deseruiunt in operibus luti, & lateris: nobis fortior cibus est necessarius: quoniam nobis grãdis restat via, vt ambulemus in fortitudine cibi illius. Ipse est panis angelorũ, panis viuus, panis quotidianus. Hic est de quo nobis promissum est, quia cẽtuplum accipiemus in hoc seculo. Sicut enim mercenariis, & quotidianus cibus datur in opere, & merces seruatur in fine: sic dominus vitam æternam in fine reddet, & interim centuplum repromittit & exhibet. Quid ergo mirum si timet ne perdat hanc gratiam, qui iam consecutus est eam? Hæc est metreta tertia, quam sub disiunctione signanter posuit, eo quòd non omnium sit: quia nec omnibus centuplum repromissum, sed solis qui omnia reliquerunt.

Ezech.18. (margin) — *Luc.11.* — *Vbi supra.* — B — *Ioan.10.* — *Ioan.8.* — *Isa.38.* — C — *Matth.19.*

De mutatione aquæ in vinum.
Sermo II. vnde supra.

In operibus domini fratres, & minus capaces animos exterior consideratio pascit: & qui magis exercitatos habent sensus, solidiorem intus cibum inueniunt & suauiorem, tanquam adipem medullámque frumenti. Sunt enim & exteriori specie delectabilia, & interiori virtute multo delectabiliora: quemadmodum & ipse exterius quidem speciosus erat forma prę filiis hominum: interius autem tanquam candor lucis æternæ, etiam ipsis supereminens vultibus angelorũ. Apparebat enim foris homo sine culpa, caro sine peccato, agnus sine macula. Quàm speciosi pedes annunciantis pacẽ, annũciantis bona? sed multo speciosius & preciosius caput eius: quoniã caput Christi deus. Delectabilis aspectus hominis in quẽ peccatum nõ cadit: & beati oculi qui viderunt, sed multomagis beati mũdo corde, quoniam ipsi deũ videbunt. Deniq; cum peruenisset ad nucleũ, testam iam (licet decoram valde) non reputabat Apostolus dicens: Et si cognouimus aliquando Christum secundum carnem: sed nunc iam non nouimus. Nimirum quia dominus ipse prædixerat: Caro non prodest quicquam, spiritus est qui viuificat. Sed hæc est sapientia quam loquitur Paulus inter perfectos, non inter eos quibus legimus ab eodem dictum: Nihil arbitratus sum me scire inter vos nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Totus suauis est, totus salubris est, totus delectabilis, totus denique secundum sponsæ vocem desiderabilis. Sicut autem in eo ostensum est: sic & in operibus eius reperies. Nam & superficies ipsa tanquam à foris considerata decora est valde, & si quis fregerit nucem, intus inueniet quod iucundius sit, & multo amplius delectabile. Non sic apud patres veteris testamenti reperies. Nam & in operibus eorum decora, & delectabilis est significatio mystica: ipsa tamen si per se considerentur, inuenientur aliquando minus digna, vt sunt facta Iacob, adulterium Dauid, & multa similia. Preciosa quidem sunt fercula, sed vasa non adeo preciosa. Et fortasse propterea dictum est: tenebrosa aqua in nubibus aëris: quoniam tenebrosæ nubes illæ fuerunt, & subiectum est de domino, præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt. Credo iam aduertistis ad quid hæc dicere velim. Audistis enim hodie miraculum factum in nuptiis: initium vtique signorum domini: cuius & historia satis est admirabilis, & significatio amplius delectabilis. Magnum enim diuinæ maiestatis indicium fuit, ad nutum domini, aquam in vinum conuerti: sed est illa multo melior mutatio dexteræ excelsi, quã in ista pręfigurauit. Omnes enim nos ad spirituales nuptias vocati sumus: in quibus vtique sponsus est Christus dominus. Vnde canimus in psalmo. Et ipse tanquã sponsus procedens de thalamo suo. Spõsa vero nosipsi sumus, si non vobis videtur incredibile, & omnes simul vna spõsa, & animę singulorũ quasi singulæ spõsæ. Sed quãdo hoc sentire poterit fragilitas nostra de deo suo, quòd eo affectu se diligat quo diligitur sponsa à sponso? Multum enim hæc sponsa sponso suo inferior genere, inferior specie, inferior dignitate. Attamen propter æthiopissam istam de longinquo filius æterni regis aduenit, & vt sibi despõsaret illam, etiam mori pro ea non timuit. Moyses quidem æthiopissam duxit vxorem: sed nõ potuit æthiopissæ mutare colorẽ. Christus verò quam adamauit ignobilẽ adhuc & fœdam, gloriosam sibi exhibebit ecclesiam non habentem maculam neque rugã. Murmuret Aaron, murmuret & Maria: non noua, sed vetus: non mater domini, sed soror Moysi Non nostra inquã Maria, illa enim sollicita est si quid fortè deest in nuptiis. Vos autem vt dignum est murmurantibus sacerdotibus, murmurante synagoga, toto affectu in gratiarum actione versamini. Vnde enim tibi ô humana anima: vnde tibi hoc? Vnde tibi tam inæstimabilis gloria, vt eius sponsa merearis esse, in quem desiderãt angeli ipsi prospicere? Vnde tibi hoc vt ipse sit sponsus tuus, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur: ad cuiusnutum vniuersa mutãtur? Quid retribues domino pro omnibus quæ retribuit tibi, vt sis socia mensæ, socia regni, socia denique thalami, vt introducat te rex in cubiculum suum? Vide iam quid de deo tuo sentias: vide quantum de deo præsumas. Vide quibus brachiis vicariæ charitatis redamandus & amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, imò qui tanti te fecit: de latere enim suo te reformauit, quando propter te obdormiuit in cruce: & ob hoc somnum mortis excepit. Propter te à deo patre exiuit: & matrem synagogam reliquit: vt adhærens ei vnus cum eo spiritus efficiaris. Et tu ergo audi filia & vide, & cõsidera quanta sit erga te dignatio dei tui: & obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Desere carnales affectus, seculares mores dediscè: à prioribus vitiis abstine, consuetudines noxias obliuiscere. Quid enim putas? nonne stat ange-

(margin) D — *Naum.1.* — *Matth.5.* — *2.Cor.5.* — *Ioan.6.* — *1.Cor.2.* — E — *Psal.17.* — *Psal.18.* — F

G lus domini qui secet te mediam, si fortè (quod auertat ipse) alterum admiseris amatorem? Iam enim desponsata es illi, iam nuptiarum prandium celebratur: nam cœna quidem in cœlo & in aula æterna paratur. Veruntamen nunquid ibi vinum deficiet? Absit. Inebriabimur ibi ab vbertate domus dei, & torrente voluptatis eius potabimur. Paratum est profecto illis nuptiis flumen vini, vini inquam quod lætificat
Psal.45. cor. Siquidem fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Nunc autem quoniam grandis nobis restat via, prandium quidem accipimus hic, etsi non in tanta copia, quòd plenitudo & satietas cœnæ reseruetur æternæ. Hic ergo nonnunquam vinum deficit, gratia scilicet deuotionis, & feruor charitatis. Quotiens mihi necesse est fratres post lachrymosas querimonias vestras exorare matrem misericordiæ, vt suggerat suo benignißimo filio, quoniam vinum non habeatis? Et ipsa dico vobis charißimi si piè à nobis pulsata fuerit, non deerit necesßitati nostræ: quoniam misericors est, & mater misericordiæ. Nam si compassa est verecūdiæ illorum à quibus fuerat inuitata, multo magis compatietur nobis, si pie fuerit inuocata. Placent enim illi nuptiæ nostræ, & pertinent ad eam multo amplius illis: nimirum de cuius vtero tanquam è thalamo suo cœlestis sponsus processit. Sed quem nō moueat quod in nuptiis illis respondit dominus benignißimæ,
Textus. ac sanctißimę matri suę, dicens: Quid mihi & tibi est mulier?
H Quid tibi & illi domine? Nónne quod filio & matri? Quid ad illam pertines quæris, cum tu sis benedictus fructus ventris eius immaculati? Nónne ipsa est quæ saluo pudore concepit, & sine corruptione te peperit? Nónne ipsa est, in cuius vtero nouem mensibus moratus es, cuius virgineis vberibus lactatus es: cum qua iam duodecim annorum factus de Hierusalem descendisti, & eras subditus illi? Nūc ergo domine quid molestus es illi dicens, quid mihi & tibi? Multum per omnem modum. Sed manifeste iam video quòd non velut indignans, aut confundere volens virginis matris teneram verecundiam dixeris quid mihi & tibi? cum venientibus ad te (iuxta matris pręceptum) ministris, nihil cunctatus facias quod illa suggeßit. Vt quid ergo fratres, vt quid sic respōdeat prius? Vtique propter nos, vt cōuersos ad dominum iam non sollicitet carnalium cura parentū, & necesßitudines illæ nō impediant exercitium spirituale. Quandiu enim de mundo sumus, debitores nos constat esse parentibus. At postquam reliquimus nosmetipsos, multo magis ab eorum sollicitudine liberi sumus. Vnde & legimus fratrem quendam in eremo conuersantem, cum ad eum carnalis frater auxilij gratia aduentasset respondisse, vt adiret alterum fratrem eorum, cum ille vtique iam obiisset. Cúmque admiratus qui venerat responderet, quia ille obiit, eremita se quoque similiter obiisse respōdit. Optime ergo nos docuit dominus ne solliciti si-
I mus super propinquis carnis nostræ plus quàm religio postulet, quando ipse matri & tali matri respōdit, quid mihi & tibi est mulier? Sic & in alio loco cū suggereret ei quidā quoniā foris staret cū fratribus domini quærēs ei loqui, respōdit:
Marc.3. Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Vbi modo sunt qui tam carnaliter & inaniter super carnalibus propinquis suis solēt esse solliciti, ac si adhuc viuerēt & ipsi cum eis? Sed
Textus. videamus iam quid sequitur. Erant, ait euangelista, hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum. Vel ex hoc potes manifestius aduertere non plenitudinem, sed pręparationem nuptiarum esse, vbi nimirum adhuc opus est purificatione. Desponsationis ergo nuptiæ istæ sunt, non copulationis. Absit enim illis in nuptiis fore vasa purificationis: quando gloriosam sibi Christus ecclesiam exhibebit non habentem maculam neque rugam, aut aliquid huiusmodi. Vbi autem non erit macula, quæ purificatio erit necessaria? Nunc vtique lauandi tempus est, nūc purificationem patet esse necessariam: quoniam nemo mundus à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terram. Nunc abluitur sponsa, nunc purificatur: vt in cœlestibus illis nuptiis sponso suo sine omni macula præsentetur. Quæramus ergo hydrias sex, in quibus hæc ablutio Iudæorum, id est confitentium purificatio
1.Ioan.1. fiat. Nam si dixerimus quia peccatum nō habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est, quæ sola liberat, sola saluat, sola lauat. Quod si confiteamur peccata nostra, non deerunt veris Iudæis purificationis hydriæ: quoniam fidelis K
est deus qui dimittat nobis peccata, & emūdet nos ab omni iniquitate. Ego quidem sex hydrias, sex obseruantias arbitror esse, quas ad purificanda cōfitentium corda sancti patres instituere, & omnes illas (ni fallor) hîc poterimus inuenire. Prima siquidem hydria continentia est castitatis, qua diluitur quicquid antè luxuria inquinauit. Secūda verò ieiunium est, vt quod maculauerat crapula, nunc abstinentia mundet. Per segnitiem quoque & ociositatem, quæ inimica est animæ, multas contraximus sordes contra dei sententiam, in sudore vultus alieni nō nostri pane vescentes: propter hoc quoque Gene.3.
tertia hydria nobis apponitur, vt sordes illę in labore manuū diluantur. Sic & per somnolētiam cæteráque noctium & tenebrarum opera multa deliquimus: ideo quoque quarta hydria vigiliarum obseruantia ponitur, vt nocte surgentes ad confitendum domino, non bonas noctes præteriti temporis redimamus. Iam verò de lingua quis nesciat quam multum inquinauerit nos per vaniloquia & mendacia, per detractiones & adulationes, per verba malitiæ & verba iactantiæ? Pro his omnibus necessaria est hydria quinta, silentium scilicet custos religionis, & in quo est fortitudo nostra. Sexta quoq; hydria disciplina est, qua non nostro arbitrio, sed alieno viuimus, vt deleatur quicquid indisciplinate viuendo deliquimus. Lapidea sunt hæc, dura sunt, sed necesse habemus in his lauari: nisi fortè voluerimus propter fœditates nostras à domino accipere libellum repudij. Attamen in eo quod dicun- L
tur lapideę, non solum duritia, sed multo melius soliditas potest intelligi: quoniam non lauant hæc, nisi firma stabilitate permāserint. Ait ergo domin⁹ ad ministros: Implete hydrias Textus.
aqua. Quid sibi istud vult domine? Ministri solliciti sunt de vini penuria, & tu dicis, implete hydrias aqua? Illi de poculis cogitant, & tu præcipis vt vasa purificationis impleant? Sic omnino sic suspiranti Iacob ad Rachelis amplexus, Lia à pa- Gen.29.
tre supponitur. Nobis fratres qui ministri sumus & serui vestri per Christum nobis præcipitur implere hydrias aqua, quotiens deest vinum. Ac si dicatur. Illi deuotionem desiderant, vinum requirunt, feruorem flagitant: sed nōdum venit hora mea, implete hydrias aqua. Quæ est enim aqua sapiētiæ salutaris, etsi non adeo suauis, nisi fons vitæ & initium sapiētiæ timor domini? Dicitur ergo ministris, Incutite metum, & spiritu timoris non tam vasa quàm corda replete: quia vt ad charitatem perueniant initiandi sunt à timore, vt dicant & ipsi: A timore tuo concepimus domine & parturiuimus spiritum salutis. Sed quomodo implebuntur hydriæ? Prædixerat enim euangelista, capientes singulæ metretas binas vel ternas. Quæ sunt duæ metretæ quæve tertia? Vtique duplex timor, communis & notus omnibus, ac tertius quidē minus cōmunis, & minus notus. Primus enim timor est, ne crucie-
mur in gehenna. Secundus, ne exclusi à visione dei priuemur M
tam inæstimabili gloria. Tertius replet animā omni sollicitudine timidā, ne fortè deseratur à gratia. Et quidem omnis timor domini sicut aqua extinguit ignem, sic extinguit peccati concupiscentiam: sed his maxime cum ad omnem tētationē statim occurrit ne fortè contingat amittere gratiam, vt sibi derelictus homo labatur quotidie de malo in peius, de periculo minori in grauiorē culpam, quales vtique multos videmus cum in sordibus sint, sordescentes adhuc. Nam aduersus timorē istum, non est vnde sibi blandiatur anima, siue de minori fortè quantitate peccati, siue de emendatione futura. Talibus enim blandimentis impediuntur aliquatenus duo prima genera timoris. Præcepit ergo nobis dominus vt hac aqua hydrias impleamus. Sunt enim aliquando vacuæ & plenæ vento: siquis tamen adeo insanus est, vt in eo per vanitatis studium, illæ quas prædiximus obseruantiæ, mercede perpetua vacuentur, vt sunt fatuæ virgines, in quarum vasis oleū non habetur. Interdum autem quod peius est plenæ quidem sunt, sed plenæ veneno, quod est inuidia, murmur, rācor animi, & detractio. Propterea ne fortè subintrent ista dum vinum deest, iubemur implere hydrias aqua, vt obseruentur mandata domini in timore: quæ tunc mutatur in vinum cum timor expellitur à charitate, & implentur omnia feruore spiritus & iucunda deuotione.

In

A *In conuersione sancti Pauli. Quomodo ad exemplum eius debemus conuerti. Sermo I.*

MERITO quidem dilectißimi conuersio doctoris gentium ab vniuersitate gentium festiuis gaudiis hodie celebratur. Multos enim ab hac radice ramos prodiisse videmus. Conuersus Paulus, conuersionis minister factus est vniuerso mundo. Et multos quidem olim in carne adhuc, sed non iam secundum carnem ambulans, prædicationis officio conuertit ad deum, nunc quoque in ipso felicius viuens & apud ipsum ne adhuc quidem cessat ab hominum conuersione: dico autem exemplo, oratione, doctrina. Propterea denique conuersionis eius memoria frequentatur, quod & ipsa quoque memorantibus vtilis inueniatur. In hac enim memoria & peccator spem veniæ concipit, & prouocatur ad pœnitentiam, & qui iam pœnitet, perfectæ conuersionis accipit formam. Quis desperet vltra pro magnitudine cuiuslibet criminis, quandoquidem Saulum audiat adhuc spirantem minarum & cædis in discipulos domini subito factum vas electionis? Quis dicat iniquitatis pondere pressus, assurgere iam ad studia meliora non valeo: quando in ipso itinere quo sanguinem sitiens christianum, dirum toto pectore virus efflabat, persecutor crudelissimus in fidelissimum repente mutatus est prædicatorem? Magnifice siquidem in
B hac vna conuersione & misericordiæ magnitudo & efficacia gratiæ commendatur. *Luc. 9.* Subito, ait Lucas, circunfulsit eum lux de cœlo. O verè inæstimabilis diuinæ dignatio pietatis. Illustrat cœlesti fulgore vel à foris, intus adhuc luminis incapacem. Qui necdum infundi poterat, diuina saltem circunfunditur claritate. Et vox facta est. Lucis & vocis testimonia credibilia facta sunt nimis, nec dubitare est de veritate quæ se se ingerit per vtrasque, oculorum scilicet auriúmque fenestras. Sic nimirum, sic in Iordane quoque supra caput domini & columba apparuit, & vox sonuit: sic & in mõte quando transfiguratus est coram discipulis, & claritas visa est, & vox nihilominus patris audita. *Textus.* Saule, Saule quid me persequeris? Verè deprehensus est Saulus: non est dissimulandi locus, non est facultas vlla negandi. In manibus sunt epistolæ crudelissimæ legationis, auctoritatis execrandæ, potestatis iniquæ. Quid me persequeris? inquit. An non persequebatur Christum, qui Christi membra trucidabat in terris? An verò persecuti sunt Christum, qui sacratissimum illud corpus crucis affixere patibulo, & non persequebatur eum, qui aduersus corpus eius quod est ecclesia (est enim corpus eius etiam ipsa) odio furebat iniquo? Denique si proprium sanguinem dedit in precium redemptionis animarum, non tibi videtur grauiorem ab eo sustinere persecutionẽ, qui suggestione maligna, exẽplo pernicioso, scandali occasione, auertit ab eo ani-
C mas quas redemit: quàm à Iudæo qui sanguinem illum fudit? Agnoscite dilectissimi & expauescite consortia eorũ qui salutem impediunt animarum. Horrẽdum penitus sacrilegium quod & ipsorum videtur excedere facinus, qui domino maiestatis manus sacrilegas iniecerunt. Videbatur iam cessasse persecutionis tempus, sed vt palam factum est, nunquam deest persecutio christiano, sed neque Christo. Et nunc quod grauius est, ipsi Christum persequuntur, qui ab eo vtiq; christiani dicũtur. Amici tui deus & proximi aduersum te appropinquauerunt & steterunt. Coniurasse videtur contra te vniuersitas populi christiani à minimo vsq; ad maximum, à plãta pedis vsq; ad verticem non est sanitas vlla: egressa est iniquitas à senioribus iudicibus vicariis tuis, qui videntur regere populum tuum: nõ est iam dicere, vt populus sic sacerdos, quia nec sic populus vt sacerdos. Heu heu domine deus quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum. Arcem Sion occupauerunt, apprehenderunt munitiones, & vniuersam deinceps libere & potestatiue tradunt incendio ciuitatem. Misera eorum conuersatio, plebis tuæ miserabilis subuersio est. Atq; vtinam sola hac parte nocerent. Esset fortè qui dominica præmonitus & præmunitus exhortatione daret operam, ipsorum non exempla imitari, sed obseruare præcepta, iuxta *Mat. 24.* illud. Quæ dicunt facite, & ad opera eorum nolite respicere. Nunc autem dati sunt sacri gradus in occasionem turpis lucri, & quæstum æstimant pietatem. Copiosissimæ siquidem D
pietatis inueniuntur in suscipienda imò accipienda magis animarum cura, sed hæc apud eos cura minor & de animarum salute nouissima cogitatio est. An verò saluatori animarum grauior vlla esse poterat persecutio? Inique agunt & cæteri contra Christum, multíque sunt nostris temporibus antichristi. Merito tamen & crudeliorem eam censet persecutionem pro acceptis beneficiis, & grauiorem sentit pro potestate quam propriis sustinet à ministris: licet alij quoq; multi contra proximorum salutem multipharie multisq; modis & variis occasionibus agere videantur. Hæc videt Christus & silet, hæc saluator patitur & dissimulat. Propterea dissimulemus nos quoq; necesse est, & sileamus interim maximéq; de prælatis nostris magistris eccesiarum. Sic nimirum sic placet & ipsis vt euadant nunc humana iudicia, veniátq; semel iudicium graue his qui præsunt, & potentes patiantur tormenta potenter. Vereor dilectissimi ne quis fortè sit & in nobis domini persecutor, quia manifesta docuit ratio, impedire salutem, esse persequi saluatorẽ. Quas ego de salute animæ meæ fratri illi gratias agere possum, qui mihi propinat detractionis fraternæ venenum? Merito detractores deo odibiles describuntur, tanquam persequutores. *Rom. 1.* Quid & is qui exemplo suo ad remissius agendum cæteros prouocat, aut singularitate turbat, aut inquietat curiositate, aut impatientia sua & murmuratione molestat, aut quocunq; modo contristat spiritum E
dei qui in eis est, scandalizans vnum de minimis istis credentibus in eum? Nónne & hic manifeste persequitur Christũ? Vt ergo persecutorum & nomen & crimen longe sit semper à nobis, obsecro vos dilectissimi benignos semper & mites exhibeamus nos inuicem supportãtes in omni patiẽtia, & ad id quod melius & perfectius est alterutrũ prouocantes. Quis enim seruus sufficere sibi putat nõ persequi dominũ, sed nec obsequi domino? Quam habiturus est gratiã si vt nõ resistit, sic nec assistit quidem? Deniq; si quis adeo pusillanimis est vt satis sibi reputet nec persequutorem esse nec coadiutorem dei, audiat quid ipse loquatur. Qui non est mecum, cõtra me *Mat. 12.* est: & qui non colligit mecum, dispergit. Saule, Saule quid me *Textus.* persequeris? Et ille. Quis es domine? Hinc profecto datur intelligi quia verè circunfusa erat illi claritas, non infusa. Audiebat Paulus vocem domini, sed faciem domini nõ videbat, quoniam erudiebatur ad fidem: & vt ipse postea docuit, fides ex auditu est. Quis es? inquit. Ignotum enim persequebatur, & ideo consequutus est misericordiam, quia ignorans in incredulitate hoc fecit. Discite ex hoc fratres iustum iudicem deum, non modo quid fiat, sed & quo animo fiat considerate: & cauete deinceps ne quis parua reputet, quamlibet parua scienter delinquere cõuincatur. Nemo dicat in corde suo, leuia sunt ista, non curo corrigere: non est magnum si in his maneã venialibus minimisq; peccatis. Hæc est enim dilectis- F
simi impœnitentia: hæc blasphemia in spiritum sanctũ, blasphemia irremissibilis. Paulus quidẽ blasphemus fuit, sed non in spiritũ sanctũ, quia ignorans fecit in incredulitate. Non in spiritum sanctum blasphemans, ideo consequutus est miseri- *Textus.* cordiam. Quis es domine? Et dominus ad eũ. Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Ego sum saluator, quem tu persequendo petis. Ego sum de quo tu in lege tua legis prædictum quod nescis impletũ, quia Nazarenus vocabitur. *Mat. 2.* Et ille. Domine quid me vis facere? *Textus.* Hæc planè fratres perfectæ conuersionis est forma. Paratum, inquit, cor meum deus, pa- *Psal. 56.* ratum cor meũ. Paratus sum & non sum turbatus, vt custodiã *Psal. 118.* mandata tua. Domine quid me vis facere? O verbum breue sed plenum, sed viuũ, sed efficax, sed dignum omni acceptione. Quàm pauci inueniuntur in hac perfectæ obedientiæ forma, qui suam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipsum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipsi, sed quid dominus velit omni hora requirant, dicentes sine intermissione. Domine quid me vis facere? Et illud Samuelis: Loquere domine, *1. Reg. 3.* quia audit seruus tuus. Heu plures habemus euangelici illius *Mat. 10.* cæci, quàm noui apostoli imitatores. Quid vis, ait dominus ad cæcum illum, vt faciam tibi? Quanta est miseratio tua domine, quanta dignatio tua? Siccine dominus serui quærit vt faciat voluntatem? Verè cæcus ille, quia non considerauit, nõ expauit, nõ exclamauit. Absit hoc domine, tu magis dic quid me

G me facere velis. Sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam à te, sed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Videtis fratres, quia verè necessaria erat hoc in loco conuersio? Sic profectò, sic multorum vsque hodie pusillanimitas & peruersitas exigit, vt ab eis quæri oporteat: quid vis vt faciã tibi? non ipsi quærant: domine quid me vis facere? Considerare necesse habent ministri & vicarij Christi, quid sibi præcipi velint: non ipsi considerant quæ voluntas sit præceptoris. Non est obedientia eorum plena, non in omnibus parati sunt obsequi, non per omnia sequi proposuerunt eum, qui non suam sed patris venit facere voluntatem. Discernunt & diiudicant eligentes in quibus obediant imperanti, imo in quibus præceptorem suum ipsorum obedire necesse sit voluntati. Huiusmodi itaque & si tolerari se videant & condescendi ac morem geri infirmitati suę proficiant obsecro, pudeátq; semper paruulos inueniri: nequando fortè audiant: quid debui vobis facere & non feci? & abeuntibus patiẽtia & benignitate prę-lati fiat tandẽ multitudo exhibitæ miserationis, cumulus iustæ damnationis. Domine quid me vis facere? Et dominus ad
Textus. illum. Surge & ingredere ciuitatem, ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. O sapientia suauiter verè vniuersa disponẽs. Eum cui tu loqueris erudiendum de voluntate tua mittis ad hominem, vt socialis vitæ commendetur vtilitas, & edoctus per hominem discat & ipse secundum datam sibi gratiã ho-
H minibus subuenire. Ingredere ciuitatem. Videtis fratres non sine diuino consilio factum esse vt hãc ciuitatem domini virtutum ingrederemini, diuinam discere voluntatẽ? Planè qui te salubriter terruit & conuertit cor tuum ad desiderandam voluntatem suam, ipse tibi dixit, surge, & ingredere ciuitatẽ. Sed audi quàm manifeste in his quę sequuntur, volũtaria simplicitas & Christiana commẽdatur mãsuetudo. Apertis oculis nihil videbat: ad manus autẽ tradebatur ab his qui comitabantur eum. Fœlix cæcitas, qua malè quondã illuminati in præuaricatione, tandẽ in conuersione oculi salubriter excæcantur. Sanè quod triduo Paulus sine cibo manet persistens in oratione, ad eos maximè pertinet qui nouiter seculo abrenunciantes necdum in cœlesti consolatione respirant. Sustineant ergo & ipsi dominũ in omni patientia, orẽt sine intermissione, quærentes, petẽtes, pulsantes: quia exaudiet eos pater cœlestis in tempore opportuno. Non obliuiscetur eorum in finẽ, veniet & non tardabit. Si triduo sustinueris eum non habens quod manduces, confide quia miserator & misericors dominus ieiunum te non dimittet. Exinde iubetur Ananias manus imponere Saulo, sed tanquã bene eruditus nõ continuo acquiescit. Vide enim si non etiam Paulus ipse doctrinam hanc deinde tradidit discipulo: Nemini, inquiẽs, cito
1.Tim.5. manus imponas. Vidit (ait dominus) virum imponentem sibi manus vt visum recipiat. Fratres, Paulus hoc cũ vidisset, non
I continuo illuminatus est. Nunquid non expectauit Ananiæ manum, quia venturum eum fortè in somniis præuidit? Hæc dico charissimi, quia vereor ne quis fortè sit inter vos qui solo sese somnio præsumat illuminatum esse: nec iam æquanimiter patiatur ad manũ trahi, sed ductorem sese profiteatur aliorum. Cui enim necdũ administrationis cura iniuncta est, cui necdum credita dispẽsatio, cui necdum præceptum vt videat & prouideat his qui apertos oculos habẽtes nihil vidẽt: quid hoc præsumere tẽtat: nisi quia meditatur inania & quasi somnia vana sectatur? Caueamus ab hoc vitio fratres: semper quod in nobis est, abiecti eligamus esse & ad manus trahi, mãsuetudinem & humilitatem discentes à Christo domino: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Sermo secundus. Vnde supra.

CONVERSVS est hodie Paulus, imo Saulus conuersus versus est in Paulum. Siquidem factus est tãquam euan-
Mat.18. gelicus ille paruulus, de quo dominus ait: Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum. Fortè enim seipsum dicebat. Nimirum ipse magnus dominus & laudabilis nimis, ipse paruulus qui datus est nobis. Nec tamen magnus interim sed paruulus exhibetur, vt seipsum faciat gratum & efficax necessariæ paruitatis exemplum. Ad paruulum ergo sit conuersio tua, vt discas paruulus esse, tu quoque cum conuerteris paruu-

lus fias. Enimuero audi quàm euidẽter ipsum tibi (in quo cõ- K
stituit formam cõuersionis) paruulum manifestat, signanter ea quæ sunt paruuli in seipso imitanda proponens: Discite à
me, inquit, quia mitis sum & humilis corde. Gemina parui- Matth.11.
tas, humilitas & mansuetudo. Et illa interior, ista exterior paruitas: vtraque tamen non parua virtus est: nempe quam paruulus ille tam magnus vnicum magisterium profitetur. Hodie ergo conuersus est Paulus, hodie desiit esse Saulus. Hodie factus est humilis & mitis corde. Probat oris confessio cordis humiliationem, dum clamat: Domine quid me vis facere? Magis autem probat ipsa collatæ gratiæ magnitudo, quæ ni-
mirum tam multa, nisi multum humili, data non fuit. Cæte- Act.9.
rum mansuetudo quoniam exterior quædam (vt diximus) paruitas & ob hoc manifestior est, tripliciter nobis in cõuersione hac cõmendatur. Triplici quidẽ velut ariete mãsuetudo nostra pulsatur, verborũ iniuriis, damnis rerũ, corporis lęsione. In his tribus, omnis exhibitio patientiæ, omnis exercitatio mansuetudinis. Probata est illa virtus, quam nihil horum videtur concutere potuisse. Considerare libet quemadmodum Paulus super his omnibus in ipsa statim sua cõuersione tentatus, verè iam Paulus inuentus, sit in hac parte verè mitis & patiens. Saule Saule quid me persequeris? Durum est tibi cõtra stimulum calcitrare. Durum equidem verbum, verbũ increpatorium plenũ cõminatione. Sanè quod ad corpus pertinuit, concussus est & prostratus in terram. An verò & dam- L
no quoque probatus est? Et valde. Siquidem ipsum ei lumen ademptum est oculorum, & apertis, vt scriptum est, oculis nihil videbat. Experta est in his tribus & exercitata patientia
Iob, quem in hac virtute opinatissimũ deus exemplar dedit. Ibidem.
Sed vestræ in hoc industriæ relinquimus vestigandum. Sufficit nos monere formã veræ conuersionis magna ex parte in hac mansuetudine constitutam, vt pudeat eos qui conuersi esse debuerant vel in corporum læsione vel in damno rerũ, vel quod magis indignum est, in verborum iniuriis inueniri peruersos penitus & auersos.

In purificatione beatæ Mariæ, de triplici misericordia. Sermo I.

HODIE templi dominum, in templum domini virgo mater inducit: Ioseph quoque sistit domino non suum sed eius filium dilectum, in quo ei bene complacuit. Agnoscit iustus quem expectabat, Anna quoque vidua confitetur. Ab his quatuor primo hodierna processio celebrata est, quæ postmodum exultatione vniuersę terræ in omni loco & ab omni gente celebraretur. Nec sanè mirum si tunc parua fuit, quandoquidem paruus erat, qui suscipiebatur. Nullum ibi locum peccator habuit, omnes iusti, omnes sancti, omnes fuere perfecti. Sed nunquid hos tantum saluabis domine?
Crescat corpus, crescat & miseratio. Homines & iumenta M
saluabis domine, cum multiplicaueris misericordiam tuam deus. In secunda iam processione præeunt turbæ, turbæ sequuntur, nec virgo portat sed asellus. Neminem itaque dedignatur: nec ipsos qui computruerũt tanquã iumenta in stercore suo. Non dedignatur inquam, sed si apostolica vestimẽta non desint, si doctrina eorum, si morum iustitia, si obedientia, si charitas cooperiat multitudinem peccatorũ, ex hoc iam processionis suæ gloria non cẽsebit indignos. Magis verò & ipsam quæ tã paucis collata videtur, nobis quoq; ab ipso inuenire est reseruatã. Quidni reseruaret posteris, quã & prærogauit antiquis? Dauid rex & propheta exultauit vt videret diem istũ, & vidit & gauisus est. Alioquin si nõ viderat, vnde psallebat? Suscepimus, inquit, deus misericordiam tuam in medio templi tui. Suscepit hanc misericordiam domini Da-
uid, suscepit Simeõ. Suscepimus & nos, & quicũq; sunt præ- Psal.47.
ordinati ad vitam. Siquidẽ Christus heri & hodie & in æternum. In medio enim tẽpli misericordia est nõ in angulo aut diuersorio, quia nõ est acceptio personarum apud deum. In cõmuni posita est, offertur omnibus, & nemo illius expers, nisi qui renuit. Deriuantur aquæ tuæ foras domine deus, nihilominus tamen fons tuus tibi proprius est, & non bibit alienus ex eo. Qui tuus est, nõ videbit mortem donec viderit Christum domini, vt securus dimittatur in pace. Quidni dimittatur in pace, qui Christũ domini habet in pectore? Ipse enim

A enim est pax nostra, qui per fidē habitat in cordibus nostris. Tu quomodo hinc exibis anima misera quæ ducem itineris Iesum ignoras? Ignorantiam enim dei quidam habent. Vnde hoc? Nempe quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucē. Ioan.1. Et lux, inquit, in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Ac si dicat. Et in plateis deriuantur aquæ, & alienus non bibit ex eis: & misericordia in medio templi est, nec tamen accedunt quos manet æterna damnatio. Medius vestrū stat ô miseri, quem vos nescitis, vt morientes antequam videritis Christum domini nō in pace dimittamini: sed potius rapiamini à rugientibus præparatis ad escam. Psal. 45. Suscepimus deus misericordiā tuam in medio templi tui. Longe est hæc gratiarum actio à voce illa gementis. Psal.35. Domine in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsq; ad nubes. Quid enim? Videturne tibi in medio fuisse misericordia, cum apud solos cœligenas spiritus haberetur? At vbi sanè minoratus est Christus paulominus ab angelis, factúsq; est dei & hominum mediator, ac velut lapis angularis pacificauit per sanguinē suum quæ in cœlis sunt, & quæ super terram: ex hoc planè iam suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui. Eramus enim & nos natura filij iræ, sed consequuti sumus misericordiā. Cuius iræ filij, & quam misericordiam consequuti? Nempe filij ignorantiæ, ignauiæ, captiuitatis, & consequuti sumus sapientiam, virtutem, redemptionem. B Ignorātia mulieris seductæ excæcauerat nos, mollicies viri abstracti & illecti à propria concupiscentia, eneruauerat nos, malitia diaboli expositos iuste à deo captiuauerat nos. Sic ergo nascimur vniuersi primum quidem viæ ciuitatis habitaculi prorsus ignari, deinde imbecilles & ignaui, vt etsi nota nobis esset via vitæ, propria tamē præpediremur & detineremur inertia: postremo captiui sub pessimo crudelissimóq; tyrāno, vt licet prudentes essemus atq; robusti, ipsa tamen miseræ seruitutis opprimeremur conditione. Nunquid non misericordia & miseratione multa opus habet tanta miseria? Aut certè si iam salui sumus ab hac triplici ira per Christum qui factus est nobis sapientia à deo patre & iustitia & sanctificatio & redemptio: quanta nobis vigilantia opus est dilectissimi, ne fortè (quod absit) inueniantur nostra nouissima peiora prioribus, si denuo contingat iram incendere, vtpote qui non natura iā sed propria voluntate filij iræ sumus? Amplectamur itaq; misericordiam quam in medio tēpli suscepimus, & cum beata Anna non dimoueamur à tēplo. 1.Corin.3. Tēplum enim dei sanctū est, quod estis vos, ait apostolus. Prope est hæc misericordia, prope est verbū in ore vestro, & in corde vestro. Denique in cordibus vestris per fidem habitat Christus. Hoc templum eius, & hęc sedes eius, nisi fortè excidit vobis, quoniā anima iusti sedes sapientiæ est. Quod ergo frequēter imò & semper admonere cupio fratres meos, obsecro C & nunc ambulemus non secundum carnē in carne, ne displiceamus deo. Nō simus amici huius seculi, ne dei constituamur inimici. Resistamus ergo diabolo & fugiet à nobis, vt libere iam ambulemus in spiritu, & in corde sit conuersatio nostra. Sapien.9. Siquidem corpus quod corrumpitur aggrauat & eneruat & effœminat animam, & terrena inhabitatio sensum multa cogitantem deprimit, vt ad cœlestia non assurgat. 1.Cor.3. Vnde & sapientia huius mundi stultitia est apud deum, & à maligno qui superatur, ei & seruus addicitur. Porrò in corde suscipitur misericordia, in corde habitat Christus: in corde loquitur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.

De ordine & modo processionis. Sermo secundus. Vnde supra.

GRATIAS redemptori nostro qui tam copiose præuenit nos in benedictionibus dulcedinis, sacramentis infantiæ suæ gaudia nostra multiplicans. Celebratis siquidem pauloante Natiuitate, Circuncisione, & Apparitione eius, festus hodie nobis oblationis eius dies illuxit. Hodie nanque sistitur creatori terræ fructus sublimis, hodie placabilis & deo placens hostia virgineis manibus offertur in templo, portatur à parentibus, à senibus expectatur. Offerunt Ioseph & Maria sacrificium laudis sacrificium matutinum, Simeon & Anna suscipiunt. Ab his quatuor celebrata processio est, quæ per quatuor orbis climata solennibus hodie D gaudiis ad memoriam reuocatur. Quia ergo festiuam hodie & nosipsi præter cæterarum consuetudinem solennitatum acturi sumus processionē, nō inutile arbitror modum ipsius & ordinem diligentius intueri. Processuri sumus bini & bini candelas habentes in manibus, ipsas quoque succensas, nec quolibet igne, sed qui prius in ecclesia sacerdotali benedictione fuerit consecratus. Ad hæc futuri sunt in processione nostra nouissimi primi, & primi nouissimi: & cantabimus in viis domini, quoniam magna est gloria domini.

Merito sanè bini & bini procedimus, sic enim ob commēdationem fraternæ charitatis & socialis vitæ missos à saluatore discipulos euangelia sacra testantur. Turbat processionem si quis solitarius incedere curat, nec sibi soli nocet, sed etiam cæteris est molestus. Hi sunt qui segregant semetipsos animales spiritum non habentes, nec solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Iam verò sicut non est bonū esse hominem solum, sic in conspectu domini vacuum apparere est prohibitū. Cum enim arguantur ociositatis ipsi quoque, quos nemo conduxit: qui iam cōducti sunt, si ociosi inuenti fuerint quid merētur? Fides quippe sine operibus mortua est. Iaco.2. Ipsa denique opera nostra in feruore agenda sunt & in desiderio cordis: vt sint lucernæ ardentes in manibus nostris. Luc.12. Alioquin timendum est ne fortè tepidos nos euomere incipiat, qui in euangelio loquitur dicens: E Ignem veni mittere in terrā, & quid volo nisi vt ardeat? Hic planè sacer & benedictus est ignis quē pater sanctificauit & misit in mundū, & cui benedicitur in ecclesiis, sicut scriptum est: In ecclesiis benedicite deo domino. Habet enim etiam aduersarius noster vtpote peruersus diuinorum operum æmulator, habet inquam ignem suum & ipse, ignem concupiscentiæ carnalis, ignem inuidiæ & ambitionis, quem saluator in nobis nō accendere sed extinguere venit. Denique si quis alienum hunc ignem in diuino offerre præsumpserit sacrificio, etiam si patrem habeat Aaron, morietur in iniquitate sua. Porrò super hęc quę de sociali vita & fraterna dilectione, de bonis operibus & feruore sancto dicta sunt: humilitatis virtus maxima maximéque necessaria est vt honore præueniamus inuicē: nec modo priores sed & ipsos iuniores sibi quisque præponat, quæ nimirū humilitatis perfectio est & iustitiæ plenitudo. Et quoniam hilarem datorē diligit deus, & fructus charitatis est gaudium in spiritu sancto, 2.Cor. 9. cantemus vt dictum est in viis domini quoniam magna est gloria domini. Cantemus domino canticum nouum, quia mirabilia fecit. In quibus omnibus si quis forsitan proficere dissimulat & proficisci de virtute in virtutem, nouerit quisquis huiusmodi est, in statione nō in processione se esse, imò verò & in regressione: quoniam in via vitæ non progredi, regredi est, cū nihil adhuc in eodē statu permaneat. Porrò profectus noster in eo consistit F (vt sæpius me dixisse memini) vt nunquā arbitremur nos apprehendisse, sed semper extendamur ad anteriora, incessanter conemur in melius: vt imperfectum nostrum diuinæ misericordiæ obtutibus iugiter exponamus.

Item in purificatione, de puero, Maria, & Ioseph. Sermo III.

PVRIFICATIONEM beatæ Mariæ virginis hodie celebramus, quæ secundum legem Moysi facta est transactis à natiuitate domini quadraginta diebus. Luc.12.

In lege enim scriptum erat, vt mulier quæ suscepto semine peperisset filium, immunda esset septem diebus, & octauo die circuncideretur puer: dehinc ablutioni & purificationi intenta abstineret ab ingressu templi triginta tribus diebus, quibus expletis offerret filium domino cum muneribus. Sed quis non aduertat in ipso sentētiæ huius initio, liberam matrē domini ab hoc præcepto? Putas enim quia dicturus Moyses mulierem quæ peperisset filium immūdam esse, non timuerit super matre domini blasphemiæ crimen incurrere, & idcirco pręmiserit suscepto semine? Alioquin nisi parituram pręuidisset sine semine virginem, quę necessitas erat de suscepto semine fieri mentionem? Patet itaque quod lex ista matrem domini non includit, quæ non suscepto semine filium peperit, sicut prædictum erat per Hieremiā. Hier.31. Quia nouum fa-

G uum faceret dominus super terram. Quæris quod nouum? Mulier, inquit, circundabit virum. Non ab altero viro virum suscipiet, non humana lege concipiet hominem: sed intra viscera intacta & integra virum claudet: ita sanè vt intrante & exeunte domino iuxta alium prophetã: Porta Oriẽtalis clau-
Hier. 44. sa iugiter perseueret. Putas ergo non poterat moueri animus eius & dicere, quid mihi opus purificatione? Cur abstineam ab ingressu templi, cuius vterus nesciens virum, templum factus est spiritus sancti? Cur non ingrediar templũ quæ peperi dominum templi? Nihil in hoc cõceptu, nihil in partu impurum fuit, nihil illicitũ, nihil purgãdum: nimirum cũ proles ista fons puritatis sit, & purgationem venerit facere delictorum. Quid in me legalis purificet obseruatio, quæ purissima facta sum ipso partu immaculato? Verè ô beata virgo, verè non habes causam nec tibi opus est purificatione. Sed nunquid filio tuo opus erat circũcisione? Esto inter mulieres tanquã vna earum, nam & filius tuus sic est in numero puerorũ. Circuncidi voluit, & non multomagis velit offerri? Offer filium tuum virgo sacrata, & benedictum fructum ventris tui domino repræsenta. Offer ad nostrã omnium reconciliationem hostiam sanctã, deo placentẽ. Omnino acceptabit deus pater oblationem nouam & preciosissimam hostiam, de qua
Matt. 3. ipse ait: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene cõplacui. Sed oblatio ista fratres satis delicata videtur, vbi tantum
H sistitur domino, redimitur auibus, & ilico reportatur. Veniet quando non in templo offeretur, nec inter brachia Simeonis, sed extra ciuitatem inter brachia crucis. Veniet quando non redimetur alieno, sed alios redimet sanguine proprio: quia redemptionem eum misit deus pater populo suo. Illud erit sacrificium vespertinum, istud est matutinum. Istud quidem iucundius, sed illud plenius. Istud enim tempore natiuitatis, illud iam in plenitudine ætatis, de vtroque tamen potes
Esa. 53. accipere quod propheta prædixit: Oblatus est quia ipse voluit. Nam & modo oblatus est, non quia opus habuit, nõ quia sub legis edicto fuit, sed quia voluit: & in cruce nihilominus oblatus est, non quia meruit, non quia Iudæus præualuit, sed quia ipse voluit. Voluntarie sacrificabo tibi domine: quia voluntarie oblatus es pro mea salute, non pro tua necessitate.

Sed quid fratres nos offerimus, aut quid retribuimus illi pro omnibus quæ retribuit nobis? Ille pro nobis obtulit hostiam preciosiorem quam habuit, nimirũ qua preciosior esse non potuit. Et nos ergo faciamus quod possumus, optimum quod habemus offerentes illi, quod sumus vtiq; nosmetipsi. Ille seipsum obtulit, tu quis es qui teipsum offerre cuncteris? Quis mihi tribuat vt oblationem meam dignetur maiestas tanta suscipere? Duo minuta habeo domine, corpus & animam dico, vtinã hæc tibi perfecte possim in sacrificium laudis offerre. Bonum enim mihi longéque gloriosius atque vti-
I lius est vt tibi magis offerar, quàm deserar mihi ipsi. Nam ad meipsum anima mea conturbatur, in te verò exultabit spiritus meus, si tibi veraciter offeratur. Fratres morituro domino
Hiere. 18. & 33. Iudæus mortuas hostias offerebat, sed iam nunc Viuo ego, dicit dominus: nolo mortẽ peccatoris: sed magis vt conuertatur & viuat. Non vult dominus mortem meam, & non libẽter offeram illi vitam meam? Hæc est enim hostia placabilis: deo placens hostia, hostia viua. Sed in obliuione illa domini tres fuisse leguntur, & in obliuione nostra tria nihilominus à domino requirũtur. Fuit in oblatione illa Ioseph sponsus matris domini, cuius filius putabatur, fuit & ipsa virgo mater, & puer Iesus qui offerebatur. Sit ergo & in oblatione nostra constantia virilis, sit constantia carnis, sit conscientia humilis. Sit inquam in proposito perseuerãdi animus virilis, sit in continentia castitas virginalis, sit in cõscientia simplicitas & humilitas puerilis, Amen.

In Septuagesima. Sermo I.

MAGNA MIHI consolatio est fratres mei in verbo illo domini, Qui est ex deo, verba dei audit.
Ioan. 18. Propterea enim vos libenter auditis, quia ex deo estis. Nec
Rom. 11. ignoro quod alio in loco dicit scriptura. Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia: sed multo aliter sunt ex eo qui se-
Ioan. 1. cundum beati Ioannis euangelium, Non ex voluntate carnis
1. Ioan. 5. nati sunt: sed ex deo. Vnde & inuenies ab eodem Ioanne in epistola sua scriptum. Omnis qui natus est ex deo non pec- K
cat, sed generatio cœlestis conseruat illũ. Non peccat, inquit, id est, non permanet in peccato, quia conseruat illum, vtique vt perire non possit ea, quæ falli non potest generatio cœlestis. Siue non peccat, id est, tantũdẽ est ac si non peccet, pro eo scilicet quod non imputatur ei peccatum, generatio enim cœlestis etiam in hac parte conseruat illum. Sed generationem istam quis enarrabit? Quis potest dicere, ego de electis sum, ego de prædestinatis ad vitam, ego de numero filiorum? Quis hæc inquam dicere potest? reclamante nimirum scriptura. Nescit homo si sit dignus amore an odio. Certitu- Eccles. 9.
dinem vtique non habemus: sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data sunt signa quædã & indicia manifesta salutis, vt indubitabile sit eum esse de numero electorũ, in quo ea signa permanserint. Propter hoc inquam quos præsciuit deus & Rom. 8.
prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui, vt quibus certitudinem negat causa sollicitudinis, vel fiduciam præstet gratia consolationis. Hoc enim est vnde semper solliciti & in timore & tremore humiliemur necesse est sub potenti manu dei, quoniam quales sumus nosse possumus vel ex parte: quales autem futuri sumus id nosse penitus nobis impossibile est. Itaque qui stat, videat ne cadat, & in ea forma quæ salutis indicium est & argumẽtum prædestinationis, perseueret atque proficiat. Porrò inter ea quæ fiduciam præstant & mate- L
riam spei, vnum illud maximum est de quo nũc cœpimus loqui. Qui de deo est verba dei audit. Nõnullos enim sic interdum audientes inuenies, ac si nihil omnino ad eos pertineant quæ dicuntur, non intrare cor suũ, non discutere mores suos, non cogitare ne fortè quod audiunt dictum sit propter eos. Magis autem si fortè sermo dei viuus & efficax (qui suo, & non eius qui loquitur arbitrio fertur quocunque voluerit) si inquam manifeste aduersus vitia illa processerit quibus sese illi sentiunt obligatos, dissimulant & auertunt oculos cordis, aut qualibet adinuentione pallant vitia, & seducunt miseri semetipsos. In his ergo salutis signa non video, magis autem vereor, ne fortè propterea non audiãt verbum dei, quia non sunt ipsi ex deo. In vobis fratres (gratia deo) verè inuenio aures audiẽdi: nimirum cum in emendatione vestra sine mora appareat fructus verbi, sed etiam inter loquendum (fateor) nonnunquam sentire mihi videor feruorẽ studij vestri. Etenim quanto abundantius fugitis, tanto amplius replet vbera mea dignatio spiritus sancti, & tanto copiosius datur quod propinem vobis, quãto citius quod propinatur haustis. Propterea sæpius loquor vobis, etiam præter consuetudinem ordinis nostri. scio enim quis dixerit, Si quid supere- Luc. 10.
rogaueris, cum rediero reddam tibi. Initiũ septuagesimæ fratres hodie celebratur, cuius nomen in vniuersa ecclesia celebre satis habetur. Iam verò dico vobis charissimi, quia pluri- M
mum in hoc nomine compatior mihiipsi. Cõmouetur enim intra me spiritus meus spirans nimirum ad patriam illam, in qua nec numerus est, nec mẽsura, nec pondus. Quandiu enim in pondere & mensura & numero vniuersa corporis & animæ bona recipio? Quanti mercenarij in domo patris mei abundãt panibus? ego autem hic fame pereo. Nam de corporali cibo ad Adam dictum est, & peruenit vsque ad me. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Sed & cum laborauero pa- Gene. 3.
nis datur mihi in pondere, potus in mensura, pulmenta in numero. Et de corporali quidem sic. Quid verò de spirituali? Vtique antequam comedam suspiro, atq; vtinam cum suspirauero & fleuero vel fragmentum exiguum merear de cœlesti conuiuio, & tanquam catellus edam de micis quæ cadunt de mensa dominorum meorum. O Hierusalem ciuitas regis magni, qui te ex adipe frumẽti satiat, & quam fluminis impetus lætificat, in te nec pondus vtique nec mensura, sed satietas est & affluentia summa. Sed nec habes numerum: quippe cuius participatio eius in idipsum. Ego verò qui totus sum in vicissitudine & numero, quando veniam ad vnam illam quã requiro? Quando satiabor apparente gloria tua domine? Quando inebriabor ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ quando potabis me? Nunc enim tam exigua sunt stillicidia stillantia super terram, vt nec glutire quidem possim saliuam meam. Sic omnino sic verum est fratres, quoniã

modo

A modo omnia dantur in pondere & mensura & numero:sed
veniet dies quando omnia sunt cessatura. Nam de numero
Psal.146. quidem legimus. Quoniam sapientiæ illius nõ est numerus.
Psal.15. Et alio in loco apud eundem prophetam. Delectationes in
dextera tua vsque ad finem. Audi etiam apud Apostolũ pon-
2.Cor.4. dus sine pondere. Supramodum,inquit, in sublimitate æter-
num pondus gloriæ. Audi pondus æternum: sed attende quia
præmiserit supramodum. Sic & Christum audio mensurã si-
Luc.6. ne mensura promittentem. Mensuram,inquit, confertam &
coagitatam, & supereffluentem. Sed quando venient ista?
Profecto in fine præsentis septuagesimæ:quod est tempus ca
ptiuitatis nostræ. Sic enim legimus quod captiuati à Baby-
loniis filij Israel terminum acceperunt annorum septuaginta
quibus transactis redierunt in sua, cum instauratum est tem-
plum & ciuitas reædificata. At verò captiuitas nostra fratres
quando finietur,quæ tot annis ab initio vtique mundi proté-
ditur? Quando liberabimur à seruitute ista? Quãdo restaura-
bitur Hierusalem ciuitas sancta? Vtique cõpleta hac septua-
gesima,quæ ex denario & septenario constat,propter decem
mandata,quæ accepimus, & septem impedimenta quibus à
mandatorum obedientia retardamur. Primum enim impedi-
mentum nostrum & occupatio grauis, est ipsa necessitas hu-
ius miseri corporis. Quod dum modo somnum,modo cibum,
modo vestẽ,cęteraque similia quærit,haud dubium quin fre-
B quenter impediat nos ab exercitio spirituali. Secundo loco
impediunt nos vitia cordis, vt est leuitas, suspitio impatiẽtiæ
aut inuidiæ motus, laudis appetitus, & similia quæ quotidie
experimur in nobis. Tertium & quartum impedimentũ ac-
cipe prosperitatem huius seculi & aduersitatem. Sicut enim
corpus quod corrumpitur aggrauat animam,sic deprimit e-
tiam terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Vtrinq;
ergo caue à laqueo tentationis, & quęre arma iustitiæ à dex
tris & à sinistris. Quintum impedimentũ grauissimũ & pe-
riculosissimum ignorãtia nostra est. In multis enim omnino
incertum habemus quid agere debeamus:ita vt quid oremus
sicut oportet nesciamus. Sextum impedimẽtum est aduersa-
rius noster, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem
deuoret. Atque vtinam in istis sex tribulationibus liberare-
mur,vt vel in septima non tangeret nos malũ,nec apprehen-
deret nos periculum in falsis fratribus. Vtinã soli impugna-
rent nos maligni spiritus cũ suggestionibus suis, & nihil no-
cerent homines perniciosis exemplis,persuasionibus impor-
tunis,sermonibus adulationis vel detractionis,atq; aliis mille
modis. Videtis certe quàm necessarium sit vt aduersus hæc
septem pericula quibus impedimur,septiformis spiritus san-
cti auxilio subleuemur. Pro his enim septẽ, quibus ab obser-
uantia decalogi retardamur,in luctu pœnitentiæ septuagesi-
ma præsens agitur. Vnde & reticetur interim alleluia solen-
C ne, & humanæ transgressionis historia miserabilis ab exor-
dio recensetur.

De eo quod scriptum est. Immisit dominus soporem in Adam. Sermo secundus, Vnde supra.

Gene.2. IMMISIT dominus soporem in Adam. Immisit & in se-
ipsum factus nimirum secundus Adam: sed est distantia
fortè non parua. Ille enim soporatus videtur præ excessu
contemplationis, Christus miserationis affectu: vt in illum
soporem immiserit veritas, in hunc charitas, cum vtraque
sit dominus. Ait enim Ioannes Euangelista. Deus charitas
Ioan.4. est. Et ipse dominus. Ego sum via veritas & vita. Sanè sopo-
Ioan.14. rem Christi solius charitatis fuisse nemo dubitat, ve no-
mine tenus christianus. Siquidẽ accubuit vt leo, non victus
planè sed victor, potestate propria ponens animam, som-
num mortis excipiens propria voluntate. Cæterùm qualis
& ille sopor dicendus sit fuisse vel credendus quem domi-
nus immisit in Adã, in quo sine sensu omnino doloris in mu
lierem ædificandam costa sublata est de latere dormiẽtis? Mi
hi quidẽ non nisi incommutabilis veritatis intuitu, & abysso
diuinæ sapientiæ corporeis excedens sensibus obdormisse
videtur, quod ex eius verbis vel maxime coniici potest. Re-
diens nimirum indicat quo abisset, dum tanquam ebrius de
cella vinaria veniens & eructuans illud magnum sacramen-
tum quod tanto post in Christo & in ecclesia apostolus com-
mendauit. Hoc nunc,inquit,os ex ossibus meis. Et propter D
hoc inquit. Relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit Gene.2.
vxori suæ: & erunt duo in carne vna. An tibi penitus obdor- Ephes.5.
misse videtur, qui in hanc vocem excitatus erupit, & nõ ma-
gis dicere potuisse. Ego dormio & cor meum vigilat? Verum
id quidem sine præiudicio dixerim, si cui forte aliter visum Canti.5.
fuerit, maxime si quid aliud in sanctorum paginis inuenitur.
Neque enim communem arbitror fuisse soporem aut nostri
similem somnis, quos nec cõtemplationis excessus, nec mise-
rationis affectus, sed infirmitatis defectus immittit, quos nec
veritas nec charitas sed necessitas parit. Graue siquidem iu-
gum super filios Adam. Non autem in principio super Adã:
sed nunc iam super filios eius. Quid non graue miseris, qui-
bus & viuere labor est? Quibus & (quod pauci videntur ad-
uertere, sentire penitus nemo) ipse quoque sensualitatis vsus
inuenitur oneri, adeo vt nequeat sustineri nisi alterna requie
foueamur? Quid non labor & dolor & afflictio spiritus ex o-
mnibus quæ sub sole sunt, quando & illud ei grauissimũ est
quo potissimum delectatur, vegetatio scilicet & sensificatio
carnis? Nimirum quàm sit ei dulce consortium, triste diuor-
tium manifestat, dum vix tandem auelli potest, dũ corruptio
ipsa corporis penitus intolerabilis est vegetanti. Sanè non
simpliciter corpus, sed corpus quod corrumpitur aggrauat Sapien. 9.
animam, vt immunem ab hoc grauamine primi parentis ani
mam noueris extitisse, donec adhuc corpus gereret incorru- E
ptum. Nimirum in libertate posuit eũ deus, vt inter summa
& infima versans & in illa excederet sine difficultate, & ad
hæc sine illecebra aut necessitate descenderet. Illa penetrans
naturali viuacitate & puritate mentis, hæc auctoritate diiudi
cans præsidentis. Deniq; adducta sunt animalia ad Adam, vt
videret quid vocaret ea: nõ ipse aliqua curiositate ductus est
vt videret ea. Non sic in nobis libera ratio, sed vndique ei lu-
ctandum est. Sic enim & ab infimis visco quodã captiua te-
netur, & à summis indigna repellitur: vt nec ab his sine dolo-
re possit auelli, nec ad illa sine magno gemitu vel raro queat
admitti. Hinc nempe vim faciunt qui quærunt animam meã
vt clamare necesse sit. Infœlix ego homo, quis me liberabit Rom.17.
de corpore mortis huius? Inde priusquã comedam suspiro. Matth.11.
Quia regnum cœlorum vim patitur, & violẽti rapiunt illud.
Nihilominus tamen & illic vnitas & hic tenenda diuisio est,
sicut & Adã soporatus est in contẽplatione, & animalia no-
minum impositione discreuit. Sic nimirum sic & Abrahã in
sacrificio non quidem volatilia, sed animalia legitur diuisis-
se. Et Martha erga multa turbatur, cum vnũ sit necessarium.
Necessarium planè vnum & maximè necessarium, quoniam
hæc pars optima quæ nõ auferetur. Cessabit diuisio cum ve-
nerit plenitudo, & erit totius sanctæ ciuitatis Hierusalẽ par-
ticipatio in idipsum. Interim spiritus sapientiæ non modo v-
nicus, sed & multiplex est: interiora quidem in vnitatẽ soli- F
dans, sed sub iudicio exteriora distinguens. Vtrunque tibi in
primitiua ecclesia commendatur, quando multitudinis cre-
dentium erat cor vnum & anima vna: ne volatilia scinderẽ-
tur: diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat, vt a-
nimalia secarẽtur. Sit igitur etiam in nobis charissimi vnitas
animorum, vnita sint corda diligendo vnum, quærendo vnũ,
adhærendo vni, & idipsum inuicem sentiendo. Sic nimirum
exterior ipsa diuisio & euadit periculum & scandalum non
incurrit, dum videlicet & si propria cuiq; tolerantia, propria
quoque nonnunquam in terrenis agendis sententia: sed & di
uersa interdum dona gratiarum: nec membra omnia actum
eundem videntur habere, vnitas tamen interior & vnanimi-
tas ipsam quoque multiplicitatem colligat, & cõstringat cha
ritatis glutino & vinculo pacis.

In capite ieiunij quomodo debemus vngere caput nostrum & faciem nostram lauare. Sermo I.

HODIE DILECTISSIMI SACRVM qua-
dragesimæ tẽpus ingredimur, tempus militiæ christia-
nę. Non nobis singularis est hęc obseruatio, vna omnium est
quicunque in eandem fidei conueniunt vnitatem. Quidni
commune sit Christi ieiunium omnibus christianis? Quid-
ni caput suum membra sequantur? Si bona suscepimus ab
hoc capite, mala autem quare non sustineamus? An respue-
re tristia

G re tristia volumus,& communicare iucundis? Si ita est, indignos nos capitis huius participatione probamus. Omne enim quod patitur ille, pro nobis est. Quod si in opere salutis nostræ ei collaborare piget, in quo deinceps coadiutores nos exhibebimus illi? Non est magnum si ieiunet cum Christo, qui sessurus est ad mensam patris cum ipso. Non est magnũ si compatitur membrum capiti, cum quo & glorificandũ est. Fœlix membrũ quod huic adhæserit per omnia capiti, & sequetur illud quocunque ierit. Alioquin si fortè abscindi separariq; contingat, priuetur statim necesse est etiam spiritu vitæ. Quæcunque enim portio capiti non cohæret, vnde ei iam sensus aut vita? Nec sanè deerit qui expositam occupet, vt ne tunc quidem sit absq; capite. Germinabit rursum radix amaritudinis, venenatum caput iterum pullulabit. Illud inquam caput, quod in eo contriuerat antè fortis mulier, mater ecclesia. Dico autem quando per eam regeneratus est in spem vitæ, quem natura filium iræ, mater carnalis ediderat. Videbit ergo iam si fuerit qui reuelatos habeat oculos cordis, & spiritualiter intueatur horrendum omnino monstrum, corpus quidem hominis, caput autem dæmonis habens. Non solum autem sed etiam erunt nouissima hominis illius peiora prioribus, cum vipereum illud caput quod prius fuerat amputatum, non absque septem nequioribus se reuertatur. Quis nõ solo contremiscat auditu? Tollens membrum Christi: faciam

H membrum dæmoniorum? Abscissus autẽ à corpore Christi, satanæ miser incorporabor? Sit procul à nobis semper execranda ista commutatio fratres mei. Mihi omnino adhærere tibi bonum est ô caput gloriosum & benedictũ in secula, in quod & angeli prospicere concupiscunt. Sequar te quocunque ieris. Si transieris per ignem non euellar à te, non timebo mala quoniam tu mecum es. Tu dolores meos portas & pro me doles, tu prius trãsis per angustum passionis foramen, vt latum prębeas sequentibus membris ingressum. Quis nos separabit à charitate Christi? Ipsa enim est per quam omne corpus per nexus & iuncturas crescit. Hoc glutinum bonum, cuius meminit Esaias. *Esaiæ 41.* Hæc per quàm bonũ est & iucundũ habitare fratres in vnum. *Psal. 13.* Hoc vnguentum quod descẽdit à capite in barbam, à capite descẽdit & in oram vestimenti, vt ne minima quidem fimbria careat vnctione. In capite siquidem plenitudo gratiarum de qua accipimus omnes, in capite vniuersitas miserationis, in capite inexhaustus fons pietatis diuinæ, in capite affluentia tota spiritualis vnguenti, sicut scriptũ est. Vnxit te deus deus tuus oleo lætitię præ participibus tuis. *Psal. 44.* Ipsum tamen quod tam copiose pater vnxerat caput, Maria quoque vngere non veretur. Calumniantur quidem discipuli, sed respondet veritas pro ea, quod bonum opus sit operata. Denique & nobis hodie quid præcipit in Euangelio?

Tu, inquit, cum ieiunaueris, vnge caput tuũ. *Matt. 6.* I Mira dignatio. Spiritus domini super eum, eo quod vnxit eũ, & nihilominus tamen euangelizans pauperibus ait. Vnge caput tuũ. Complacet sibi pater in filio, & dum vox sonat in ęthere, descendit spiritus in columba. Putatis fratres quia Christi baptismo chrisma defuerit? Manet domini spiritus super ipsum & vnctum ab eo quis dubitet? *Matt. 3.* Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Hæc planè spiritualis vnguenti fragrantia est. Vnxit pater filium prę participibus suis, in quo præ cæteris singulariter complacet sibi. Pater enim diligit filium affectu vtique diuino & inexperto omni creaturæ. Vnxit inquam præ participibus suis, accumulans super eum vniuersa charismata benignitatis, mansuetudinis, & suauitatis, abundantius eum replens visceribus misericordiæ & miserationis. Vnctum denique misit ad nos, quem nobis exhibuit plenum gratiæ & miserationis. Sic vnctum à patre est caput nostrum, & nihilominus vngi postulat & à nobis. Cum ieiunaueris, inquit, vnge caput tuum. *Matt. 6.* Itáne aquam petit à riuulo fons indeficiens? *Ecclẽs. 1.* Petit sine dubio, aut certè repetit magis. Ad fontem enim vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterũ fluant. Non verò vt minus habens quod dederat Christus repetit, sed ne tibi pereat quicquid ad eum referre volueris. Siquidem etiam fluminis aqua si stare cœperit & ipsa putrescet, & inundatione facta superueniens repelletur. Sic planè, sic gratiarum cessat decursus vbi recursus non fuerit, nec modo nihil augetur ingrato: sed & quod acceperat vertitur ei in perniciem. K Fidelis autem in modico, cẽsetur dignus munere ampliori. Vnge igitur caput tuũ, refundens in eum qui supra te est, quicquid in te est deuotionis, quicquid delectationis, quicquid affectionis. Vnge igitur caput tuum, vt si qua in te est gratia referatur ad ipsum, nec tuam quæras gloriã, sed ipsius. Vngit enim Christum qui bonus eius odor est in omni loco. Memento sanè aduersus hypocritas hunc processisse sermonem. Nolite, inquit, fieri sicut hypocritæ tristes. *Vbi supra.* Non omnimodam nobis tristitiam interdicit, sed quę in facie est coram hominibus. Alioquin cor sapientis vbi tristitia, *Ecclẽs. 7.* & Paulum quoque discipulos contristasse non piget pro eo quod contristati sunt ad salutem. *2. Cor. 6.* Non est talis tristitia hypocritarum, non in corde, sed in facie est. Exterminant enim facies suas.

Nota proinde quod non dixerit nolite esse sicut hypocritæ tristes, sed nolite fieri, hoc est fingi. Sic quippe vulgo dicitur. Tristé se facit aut magnificat se, & qui beatificat te, in errorem te adducit & similia quæ simulationis sunt, nõ veritatis. Tu autem cum ieiunaueris vnge caput tuũ, & faciẽ tuam laua. Exterminant illi faciem, tu autem lauare iuberis. Est autem facies, quæ in facie est conuersatio. Hanc fidelis Christi seruus lauat, ne quod offendiculum præbeat intuenti, hypocrita magis exterminat, dum singularia magis & inusitata sectatur. Sed nec caput vngit cuius affectio elongatur à Christo, & vanis fauoribus delectatur. Vngit potius semetipsum, vt propriæ fragrantiam opinionis respergat. L Aut certè quia manifestum est non esse caput hypocritæ Christum: nec suũ tamen qualecunq; caput vngere potest cuius mens non propriæ testimonio consciẽntiæ, sed adulationibus demulcetur. Date nobis (aiunt fatuæ virgines) de oleo vestro. *Matth. 25.* Cur hoc? Quia in vasis suis oleum non habent. Sed non est prudentiũ huiuscemodi oleum dare. Quod enim sibi fieri nolunt, quando ipsi facient aliis? Audi verò prophetam, cui incerta & occulta sapientiæ suæ reuelauerat deus. Oleum, inquit, peccatoris nõ impinguet caput meum. *Psal. 140.* Emunt oleum illud hypocritæ, sicut ait dominus. *Matth. 6.* Amẽ dico vobis, receperunt mercedem suam. Exterminant enim facies suas, vt appareant ieiunantes. Vides quàm breui sermone hypocritas & singularitatis notat & arguit vanitatis. Vide etiã quàm paucis & corã deo suadeat bona, & coram hominibus prouidere. Vnge caput tuum & faciem tuam laua, hoc est sic te irreprehẽsibilem foris exhibe, vt diuinam tibi conciliare studeas gratiam, & ante oculos humanos non propriam quæras gloriam sed auctoris. Potest tamen & alio modo lota facies conscientia pura, & vnctũ caput intelligi mens deuota. Quod si id putas aduersus duplex vitium quod maxime solent appetere ieiunantes, hæc duo verba ablutionis & vnctionis dicta videntur. Alius enim ieiunat studio vanitatis, & huic dicitur faciem tuam laua. Alius ieiunat cum impatiẽtia & rancore, & huic opus est vt caput vngat. M Est autem caput istud mens interior, quæ tũc vngitur in ieiunio, cum spiritualiter delectatur in eo. An verò tibi nouũ videtur, vt dicamus caput vngi ieiunio? Ego plus dico, etiã impinguatur. Nunquámne legisti quod scriptũ est, vt alat eos in fame? *Psal. 32.* Est ergo ieiuniũ corporis, capitis vnctio, & carnis inedia refectio cordis. Quidni dixerim vnctionem, quæ & medetur vulneribus, & exasperatas cõscientias lenit? Emat igitur hypocrita ieiunio suo oleũ peccatoris, ego meũ interim non vendo ieiunium, & ipsum mihi oleum est quo vngar. Vnge, inquit, caput tuum, ne quid fortè murmuris aut impatientiæ subeat. Non solum autem sed & gloriare in tribulatione, sicut ait apostolus. Gloriare, inquam, sed absque omni studio vanitatis: vt sit etiam facies munda ab oleo peccatoris.

Item in capite ieiunij, quomodo debemus conuerti ad dominum. Sermo II.

CONVERTIMINI ad me in toto corde vestro in ieiunio & fletu & planctu: & scindite corda vestra & non vestimenta vestra, ait dominus omnipotens. *Ioel. 2.* Quid sibi vult dilectissimi quod præcipit dominus vt conuertamur ad eum? Vbique enim est & replet omnia, & nihilominus complectitur vniuersa. Quo me vertam vt conuertar ad te domine deus meus? Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero in infernum ades. *Psal. 138.* Quid iubes quo conuertar

A uertar ad te? ſupra, an infra, ad dexteram, an ad ſiniſtram? Cō-
ſilium iſtud eſt fratres mei, ſecretum eſt quod ſolis credatur
amicis. Myſterium regni dei eſt, apoſtolis reuelatur in aure,
Math.18. nam turbis nihil dicitur abſque parabola. Niſi conuerſi fueri
tis, inquit, & efficiamini ſicut paruulus iſte, non intrabitis in
regnum cœlorum. Agnoſce planè, quo velit vt cōuertamur.
Ad paruulum cōuerti neceſſe eſt, vt diſcamus ab eo quia mi-
tis eſt & humilis corde. Ad hoc ſiquidem paruulus datus eſt
nobis. Sanè idem & magnus eſt, ſed in ciuitate domini, cui &
Eſaiæ 12. dicitur: Exulta & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio
tui ſanctus Iſrael. Quid tu inflaris ô homo? Quid extolleris
ſine cauſa? Quid alta ſapis & oculi tui omne ſublime vident,
quod tibi non cedet in bonum? Sublimis quidem dominus,
ſed non ita proponitur tibi. Laudabilis magnitudo illius, non
etiam imitabilis. Eleuata eſt magnificentia illius & non pote-
Pſal.62. ris ad eam. Nec ſi te ruperis apprehendes. Accedet, inquit,
homo ad cor altum, & exaltabitur deus. Excelſus ſiquidē do-
minus & humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit. Humilia-
re, & apprehendiſti. Hæc planè lex pietatis & propter hanc
legem ſuſtinui te domine. Si fortè ſublimitatis eſſet via pro-
poſita & illic iter quo oſtenderetur ſalutare dei quanta face-
rent homines vt exaltarētur? Quàm crudeliter inuicem ſter-
nerent, inuicem conculcarent, quàm impudēter reperēt ma-
nibúſque & pedibus conarentur in altum, vt imponerent ſe-
B ſe homines ſuper capita aliena? Et certè qui contendit ſuper-
gredi proximos multas inueniet difficultates, multos habe-
bit æmulos, multos patietur contradictores, aſcendētes equi-
dem ex aduerſo. Nihil verò facilius eſt volenti, quàm humi-
liare ſemetipſum. Hoc verbū eſt dilectiſsimi quod omnino
nos reddit inexcuſabiles: vt ne tenue quidem nobis velamē
prætendere liceat. Sed iam ad hunc paruulum ad māſuetudi-
nis & humilitatis magiſtrum, quonam modo cōuerti neceſſe
ſit videamus. Conuertimini, inquit, ad me in toto corde ve-
Ioel.2. ſtro. Fratres ſi dixiſſet conuertimini, nihil addens: eſſet vobis
forſitan liberū reſpondere, Factū eſt: iam aliud propone mā-
datum. Nunc autē ſpiritualis (vt audio) conuerſionis nos ad-
monet, quæ non vna die perficitur, vtinam vel in omni vita,
qua degimus in hoc corpore, valeat conſummari. Corporis
nanque conuerſio ſi ſola fuerit, nulla erit. Forma ſiquidem
conuerſionis eſt iſta non veritas, vacuam virtute gerens ſpe-
ciem pietatis. Miſer homo qui totus pergens in ea quæ foris
ſunt & ignarus interiorum ſuorum, putans aliquid ſe eſſe cū
Pſal.21. nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Sicut aqua effuſus ſum, ait Pſalmiſta in
perſona hominis huiuſcemodi, & diſperſa ſunt omnia oſſa
Oſee 8. mea. Et alius quidē propheta. Comederunt, inquit, alieni ro-
bur eius & ignorauit. Exteriorem quippe ſuperficiē intuens
ſalua ſibi omnia ſuſpicatur, non ſentiens vermem occultum,
qui interiora corrodit. Manet tonſura, veſtis necdum mutata
C eſt, ieiuniorum regula cuſtoditur, ſtatutis pſallitur horis, ſed
Mat.15. cor longè eſt à me, dicit dominus. Attende ſolerter quid dili-
gas, quid metuas, vnde gaudeas aut contriſteris, & ſub habitu
religionis animum ſecularem, ſub pannis conuerſionis inue-
nies cor peruerſum. Totū enim cor in his quatuor affectio-
nibus eſt, & de his accipiendum puto quod dicitur vt in toto
corde tuo conuertaris ad dominum. Conuertatur proinde a-
mor tuus vt nihil omnino diligas niſi ipſum, aut certè pro-
pter ipſum. Cōuertatur etiam ad ipſum timor tuus, quia per-
uerſus eſt timor omnis quo metuis aliquid præter eum, aut
non propter eum. Sic & gaudium tuum & triſtitia æquè con-
uertatur ad ipſum. Hoc autem ita fiet ſi non niſi ſecūdum cū
doleas aut læteris. Quid enim peruerſum magis quam lætari
cū malefeceris, & in rebus peſsimis exultare? Sed & ea quo-
que quæ ſecundum carnem eſt triſtitia, mortem operatur.

Si pro tuo ſiue pro proximi peccato doles bene facis, &
hæc triſtitia eſt ad ſalutem. Si gaudeas ad munera gratiæ, hoc
gaudium ſanctum eſt & ſecurum gaudium in ſpiritu ſancto.
Rom.6. Debes & in dilectione Chriſti fraternis congaudere proſpe-
ritatibus & aduerſitatibus condolere, ſicut ſcriptum eſt. Gau-
dere cum cum gaudentibus, flere cum flentibus. Verum ne
ipſa corporalis quidem eſt paruipendēda conuerſio, quia ſpi-
ritualis huius adminiculum noſcitur eſſe non paruum. Inde
eſt quod in loco hoc dominus cum dixiſſet in toto corde, ad-
iunxit protinus, in ieiunio, quod vtique corporis eſt. Volo ta-
men admonitos eſſe fratres meos obſeruandum illud non ab D
eſcis tātum, ſed ab omnibus illecebris carnis & vniuerſa cor-
poris voluptate. Imò verò ieiunandum longe amplius à vitiis
quàm à cibis. Sed eſt panis à quo vos ieiunare nolo, ne fortè
deficiatis in via: & ſi neſcitis, panem dico lachrymarum. Se-
quitur enim. In ieiunio & fletu & planctu. Exigit enim plan-
ctum à nobis pœnitentia præteritæ conuerſationis, exigit fle-
tum deſiderium futuræ beatitudinis. Factæ ſunt mihi lachry-
mæ meæ panes die ac nocte, ait propheta, cum dicitur mihi *Pſal.41.*
quotidie, vbi eſt deus tuus? Parum ei placet huius vitæ noui-
tas, qui necdum vetera plangit, necdum plangit admiſſa pec-
cata, necdum plangit tempus amiſſum. Si non plangis, planè
non ſentis animæ vulnera, conſcientiæ læſionem. Sed nec fu-
tura ſatis gaudia concupiſcis, ſi non quotidie ſatis poſtulas ea
cum lachrymis. Minus tibi nota ſunt ſi non renuit conſolari
anima tua, donec veniant. Addit deinde propheta. Et ſcindite *Ioel 2.*
corda veſtra & non veſtimenta veſtra. Quibus verbis mani-
feſte prior ille populus Iudæorum & duritiæ cordis & vanæ
ſuperſtitionis arguitur. Crebra ſiquidem apud eos ſciſsio ve-
ſtium, ſed non cordium eſſe ſolebat. Quando enim ſcinderē-
tur corda lapidea, quę non poterant nec circuncidi? Scindite,
inquit, corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Quis in vobis
eſt cuius voluntas circa vnum aliquid ſolet obſtinatior inue-
niri? Scindat cor ſuum gladio ſpiritus quod eſt verbum dei:
ſcindat illud, & in multas minutias feſtinet diſpartiri. Alio- E
quin non eſt conuerti ad dominum in toto corde, niſi ſciſſo
corde. Donec enim illam vnam accipias in Hieruſalem, cuius
eſt participatio in idipſum, multa interim tibi præcipiuntur:
& ſi in vno offenderis, factus es omnium reus. Spiritus domi *Sapien.7.*
ni multiplex, ait ſapiens, nec potes ſequi multiplicē ſine mul-
tiplici ſciſsione. Audi denique hominem quem ſecūdum cor
ſuum inuenerat deus. Paratum, inquit, cor meum deus, para- *Pſal.56.*
tum cor meum. Paratum ad aduerſa, paratū ad proſpera, pa-
ratum ad humilia, paratum ad ſublimia, paratum ad vniuerſa
quæcunque præceperis. Vis paſtorem ouium facere, vis con-
ſtituere regem populorum? paratum cor meum deus, paratū
cor meum. Quis vt Dauid fidelis ingrediens & egrediens, &
pergens ad imperium regis? Et dicebat de peccatoribus: Co- *Pſal.118.*
agulatum eſt ſicut lac cor eorum, ego verò legem tuam me-
ditatus ſum. Inde enim cordis duritia, inde mentis obſtinatio,
quia meditatur quis non legem domini, ſed propriam volun-
tatem. Scindamus itaque corda noſtra dilectiſsimi, quatenus
integra proinde veſtimenta ſeruemus. Veſtes enim noſtræ
virtutes ſunt. Bona veſtis charitas, bona veſtis obedientia eſt.
Beatus qui cuſtodit veſtimenta hæc, vt non ambulet nudus. *Pſal.31.*
Deniq; beati quorū tecta ſunt peccata, etenim charitas ope- *Iaco.5.*
rit multitudinem peccatorum. Scindamus corda ſicut prædi-
ctum eſt, vt hæc veſtimenta integra ſeruemus quemadmodū
integra ſeruata eſt tunica ſaluatoris. Nec modo integram ſer- F
uat veſtem ſciſsio cordis, ſed & talarem eam facit & polymi-
tam, qualem à ſancto patriarcha Iacob accepit filius qui præ
cæteris amabatur. Hinc nempe virtutum perſeuerantia, hinc
cōuerſationis pulchræ diſcolor vnitas. Hinc illa eſt gloria re-
gis filiæ in fimbriis aureis, circumamictæ varietatibus. Poteſt
tamen & aliter hæc ſciſsio cordis intelligi, vt ſiquidē prauum
fuerit, ſcindatur ad confeſsionem: ſi durum, ad compaſsionē.
Quidni ſcindatur cor, vt viſceribus effluat pietatis? Quidni
ſcindatur vlcus, vt ſanies effluat? Vtilis prorſus vtraq; ſciſsio,
vt nec clauſum lateat peccati virus in corde, nec indigēti pro-
ximo claudamus viſcera miſericordiæ: vt & ipſi conſequa-
mur miſericordiam à domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt ſu-
per omnia deus benedictus in ſecula, Amen.

Item de ieiunio quadrageſimæ. Sermo III.
Vnde ſupra.

ROGO VOS dilectiſsimi, tota deuotione ſuſcipite qua-
drageſimale ieiunium, quod non ſola abſtinentia com-
mendat, ſed multomagis ſacramentum. Nam ſi deuote
vſque modo ieiunauimus, vtique ſancto hoc tempore ie-
iunandum nobis eſt multo deuotius. Si quid enim additur
ad ſolitum abſtinentiæ modum, nunquid non valde in-
dignum eſt vt nobis oneroſum ſit quod Eccleſia portat
vniuerſa nobiſcum? Hactenus vſque ad nonam ieiunaui-
mus ſoli,

G mus soli, nunc vsque ad vesperam ieiunabunt nobiscum pa-
riter vniuersi reges & principes, clerus & populus, nobiles &
ignobiles, simul in vnum diues & pauper. Hæc idcirco dixe-
rim fratres, ne quis fortè turbetur à pusillanimitate spiritus,
& ieiunium præsens quis minori deuotione suscipiat, dum se
fortassis meminerit prioris quoque ieiunij pondus satis dif-
ficile tolerasse. Hoc enim quantum potest laborat aduersa-
rius noster, vt holocaustum nostrum deuotionis pinguedine
vacuetur, vt & minus acceptum sit deo, & conscientia nostra
in spirituali gaudio minus exhilaretur: sicque de pusillanimi-
tate tolerantiæ etiam conscientiæ pusillanimitas generetur.
Cuius astutias non ignorātes, tota obsecro aduersus eum sol-
licitudine vigilemus, & quia hilarem datorem diligit deus,
& ipsa quoque conscientia nostra ampliori exinde fiducia
subleuatur: vt deuotiora sint nostra ieiunia, sollicite nobisto-
tius ecclesiæ proponamus exempla. Sed quid de his loquor
quos habemus in hac ieiunij obseruatione consortes, quasi
non multo excellentiores habeamus in ea duces imo & con-
secratores? Quanta deuotione suscipiendum est nobis quod
à sancto Moyse tanquam hæreditario iure traditur, cui spe-
ciali præ cæteris prophetis prærogatiua facie ad faciē domi-
nus loquebatur? Quanto feruore amplectendū est, quod He-
lias ille commēdat, igneo curru raptus in cœlum? Ecce enim
quàm multa milia à diebus illis generalis conditio mortis in-
H uasit. Helias tamen vsque adhuc conseruante domino manus
eius euasit. Iam verò si commendant ieiunium præsens Moy-
ses & Helias, quamuis magni tamen conserui nostri, quātum
commendat illud Iesus dominus noster, qui & ipse diebus
totidem ieiunauit? Qualis ille est, non dicam monachus sed
Christianus, qui minus deuote ieiunium suscipit quod ei tra-
dit ipse Christus? Denique tanto deuotius imitandū nobis est
dilectissimis Christi ieiunantis exemplum, quanto certius est
propter nos eum ieiunasse, non propter seipsum. Ieiune-
mus ergo charissimi & deuote ieiunem⁹ sancto hoc quadra-
gesimæ tempore: ita sanè vt nouerimus quadragesimam no-
stram non solos quadraginta dies habere. Cōtinuanda enim
nobis est quadragesima cunctis diebus miseræ huius vitæ,
dum per auxilium gratiæ (quæ in quatuor euangeliis com-
mendatur) necesse est nos decalogum legis implere. Errant
planè qui paucissimos dies istos ad pœnitentiā sufficere cre-
dūt, cum certum sit totum vitæ huius tempus nō nisi ad pœ-
Esaiæ 55. nitentiam institutum. Quærite dominum, ait propheta, non
solùm quadraginta diebus, sed dum inueniri potest: inuocate
eum dum prope est. Neque enim tunc erit inuocandi tēpus,
quando nemini proximus erit deus, sed aliis quidem præsens,
aliis verò nimis valde remotus. Interim sanè ex eo quod pro-
ximus dicitur manifestum est quod nondum habetur, sed ta-
men haberi & inueniri facile potest. Quis tibi videtur proxi-
I mus fuisse illi qui incidit in latrones? Vtique qui fecit cum eo
Lucæ 10. misericordiā. Ergo quia toto hoc tēpore misericordiæ pro-
ximus est: quærite dominum charissimi dum inueniri potest,
inuocate eum dum prope est. Veruntamen præsenti quadra-
gesima maiore nobis est feruore quærendus, quæ non solum
pars, sed & sacramentum est totius temporis huius. Propter-
ea si fortè diebus cæteris studia vestra aliquatenus intepue-
rant, dignū est vt nunc in feruore spiritus recalescant. Quod
si gula sola peccauit, sola quoque ieiunet, & sufficit. Si verò
peccauerunt & membra cætera, cur non ieiunent & ipsa? Ie-
iunet ergo oculus qui deprædatus est animam, ieiunet auris,
ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa. Ieiu-
net oculus à curiosis aspectibus & omni petulantia, vt bene
humiliatus coërceatur in pœnitentia, qui male liber vagaba-
tur in culpa. Ieiunet auris nequiter pruriēs à fabulis & rumo-
ribus, & quæcunque ociosa sunt & ad salutem minime perti-
nentia. Ieiunet lingua à detractione & murmuratione, ab in-
utilibus vanis atque scurrilibus verbis: interdum quoque ob
grauitatem silentij & ab ipsis quæ videri poterant necessaria.
Ieiunet manus ab ociosis signis & ab operibus omnibus quę-
cunque non sunt imperata. Sed & multomagis anima ipsa
ieiunet à vitiis & propria voluntate sua. Etenim sine ieiu-
nio hoc cætera à domino reprobantur, sicut scriptum est:
Esaiæ 58. quia in diebus ieiuniorum vestrorum volūtates vestræ inue-
niuntur.

Item de oratione & ieiunio. Sermo IIII. K

Vnde supra.

QVIA ieiunij quadragesimalis tempus aduenit, quod to-
ta deuotione suscipere moneo charitatem vestram: di-
gnum reor aliquatenus exponere quo fructu & quemad-
modum oporteat ieiunare. Primum quidem fratres pro eo
quod ab ipsis quoque licitis abstinemus, ea nobis quæ prius
commisimus illicita condonantur. Quid verò est condo-
nari commissa, nisi ieiunio breui ieiunia redimi sempiter-
na? Gehennam enim meruimus, vbi nullus vnquam ci-
bus est, consolatio nulla, terminus nullus: vbi guttam aquæ *Lucæ* 16.
diues postulat, & accipere non meretur. Bonum ergo & sa-
lutare ieiunium, quo redimuntur æterna supplicia, dum re-
mittuntur hoc modo peccata. Non solum autem abolitio est
peccatorum, sed extirpatio vitiorum: non solum obtinet
veniam, sed & promeretur gratiam: non solum delet pec-
cata præterita quæ commisimus, sed & repellit futura quæ
committere poteramus. Dicam vnum adhuc quod facile
capiatis, sæpius, nisi fallor, experti. Ieiunium orationi deuo-
tionem & fiduciam donat. Et vide quemadmodum sibiin-
uicem ieiunium & oratio socientur (sicut scriptum est, Fra-
ter adiuuans fratrem ambo consolabuntur.) Oratio virtutem [illegible] 35.
impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur oran-
di. Ieiunium orationem roborat, oratio sanctificat ieiunium
& domino repræsentat. Quid enim ieiuniū nobis proderit, L
si relinquatur in terra? quod absit. Subleuetur ergo ieiu-
nium penna quadam orationis. Verum huic ne forte minus
sufficiat, alteram quoque necesse est sociari. Oratio iusti, ait [illegible] 35.
scriptura, penetrat cœlos. Sint ergo ieiunio nostro, vt fa-
cile cœlos penetret, alæ duæ: orationis scilicet atque iustitiæ.
Iustitia verò quæ est, nisi quæ cuique reddit quod suum est?
Noli ergo quasi solum attendere deum. debitor enim es etiā
prælatis, etiam fratribus tuis: nec vult deus vt paruipendas,
quos ipse minimè paruipendit. Neque enim sine causa, ait
Apostolus. Prouidentes bona non tantum coram deo, sed
etiam coram hominibus. Dicebas fortasse, sufficit mihi si *2.Cor.* 5
tantum deus approbat quod ago, quæ mihi de humano cu-
ra iudicio? Sed certus sis quod ei minimè placeat quicquid
cum scandalo filiorum eius, & contra ipsius feceris volunta-
tem, cui obedire te tanquam eius vicario oportebat. Sancti-
ficate, inquit, ieiunium: vocate cœtum. Quid est enim cœ- *Ioel.*2.
tum vocare? Vnitatem seruare, diligere pacem, fraternitatem
amare. Superbus ille Pharisæus ieiunium habuit, ieiunium
sanctificauit, qui nimirum & ieiunauit bis in sabbato, & gra-
tias egit deo. Sed non vocauit cœtum dicens: Non sum sicut *Lucæ* 1[illegible]
cæteri hominum: ideoque ala vna nitens, ieiunium eius non
peruenit in cœlum. Vos ergo charissimi lauate manus ve-
stras in sanguine peccatoris, & omnino solliciti estote vt alas
duas habeat ieiunium vestrum, sanctimoniam scilicet & pa-
cem, sine qua nemo videbit deum. Sanctificate ieiuniū vt pu- M
ra intentio, & deuota oratio diuinè illud offerat maiestati: vo-
cate cœtum, vt congruat vnitati. Laudate dominum in tym-
pano & choro, vt concors sit mortificatio carnis. Porrò *Psal.*1[illegible]
quia & de ieiunio & de iustitia aliqua diximus, dignum est
vt de oratione quoque pauca loquamur. Hæc enim quantò
efficacior est si fiat vt debet, tanto callidius impediri ab ad-
uersario solet. Interdum enim grauiter impeditur oratio à
pusillanimitate spiritus & timore immoderato. Hoc autem
tunc solet fieri, cum sic cogitat homo propriam indignita-
tem, vt non conuertat oculos ad diuinam benignitatem. A-
byssus enim abyssum inuocat: abyssus luminosa, abyssum te- *Psal.* 4[illegible]
nebrosam, abyssum misericordiæ, abyssum miseriæ. Profun-
dum nanque est cor hominis, & inperscrutabile. Sed si ma-
gna est iniquitas mea, multò maior est domine pietas tua.
Ideòque cum ad meipsum turbata fuerit anima mea, memor
sum multitudinis misericordiæ tuæ, & respiro in ea: & cum
introiero in potentias meas, nolo memorari iustitiæ tuæ so-
lius. Verūtamen sicut periculum est si fuerit oratio nimis ti-
mida, sic in contraria parte non minus imo & maius pericu-
lum est, si fortè fuerit temeraria. De his qui sic orant audi
quid loquatur ad prophetam dominus: Clama, inquit, ne ces- *Esa.*58
ses, quasi tuba exalta vocem tuam, &c. Quasi tuba, inquit,
quia in spiritu vehementi increpandi sunt temerarij. Me ete-
nim

A nim quęrunt,qui seipsos nondum inuenerunt. Nec hoc dico vt peccatoribus auferam orandi fiduciam,sed volo eos orare tanquam gentem quæ peccatum fecerit non iustitiam. Orēt pro indulgentia peccatorum suorum in animo cōtrito & spiritu humilitatis,quemadmodū publicanus ille:Deus, inquit, propitius esto mihi peccatori. *Luc.18.* Temeritatem enim dico,quādo is in cuius conscientia peccatum adhuc, aut vitium aliquod regnat,ambulat in magnis & mirabilibus super se: minus sollicitus pro periculo animæ suæ. Tertium periculum est, si sit oratio tepida, & non ex viua affectione procedens. Timida quidem oratio cœlum non penetrat,quia restringit animum timor immoderatus,vt oratio non dicam non ascēdere, sed nec procedere queat. Tepida verò in ascensu languescit,& deficit,eo quod nō habeat vigorem. Nam temeraria ascendit,sed resilit,resistitur enim ei,nec tātum non obtinet gratiam,sed & meretur offensam. Quę verò fidelis & humilis,& feruens oratio fuerit, cœlum sine dubio penetrabit: vnde certum est quod vacua redire non poterit.

Item de triplici modo orationis. Sermo V.
Vnde supra.

CHARITAS qua pro vobis sollicitus sum fratres mei, cogit vt loquar vobis,& vrgente ea multò sæpius loquerer, nisi tam multis occupationibus impedirer. B Nec mirum si sollicitus sum pro vobis, cum inueniam in meipso materiam multam, & occasionem sollicitudinis. Quotiens enim propriam miseriam, & multimoda pericula cogito, haud dubium quin ad meipsum conturbetur anima mea. Nec minor mihi sollicitudo est pro singulis quibuscunque vestrum, si tamen diligo vos tanquam meipsum. Nouit ipse qui scrutatur corda, quotiens in corde meo propriæ sollicitudini præponderat sollicitudo vestra. Nec mirum si multa mihi sollicitudo est, & timor magnus conturbat me super omnibus vobis,quos video in tanta miseria, & in tantis constitutos esse periculis. *Ierem.17.* Ipsi enim(vt manifestum est)gestamus laqueum nostrum, vbique proprium circunferimus inimicum,carnem hanc loquor de peccato natam, in peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed multò amplius praua consuetudine vitiatam. Hinc est quod tam acriter caro aduersus spiritum concupiscit, quod assiduè murmurat, & impatiens est disciplinæ, quòd illicita suggerit, quòd nec rationi obtemperat, nec inhibetur vllo timore. Huic accedit, hanc adiuuat, hac vtitur ad impugnandos nos callidissimus serpens, cui nullum aliud desiderium est, nullum studium, nullum negotium nisi effundere sanguinem animarum. Hic est qui iugiter machinatur malum, qui desideria carnis instigat, C qui concupiscentiæ ignem naturalem quodammodo venenatis suggestionibus sufflat, illicitos motus inflammat, peccati occasiones parat:& mille nocendi artibus corda hominum tentare non cessat. Hic est qui manus nostras proprio cingulo alligat, &(vt dicitur) baculo nostro nos cædit, vt caro quæ data est in adiutorium,in ruinam nobis, & in laqueum fiat. *Remedium* Sed quid prodest indicasse pericula si nulla consolatio,nulla adhibeantur remedia? Grande quidem periculum est, & grauis lucta aduersus domesticum hostem, maximè cum nos aduenæ simus, & ille ciuis, ille suam inhabitet regionem,nos exules simus, & peregrini. Magnum quoque discrimen aduersus diabolicæ fraudis astutias, tam crebros, imo continuos habere conflictus quem nec videre quidem possumus, & quem nimis astutum fecerit tam natura subtilis quàm longa exercitatio malitiæ eius. Veruntamen in nobis est si vinci nolumus, & nemo nostrum in hoc certamine deiicitur inuitus. Sub te est ô homo appetitus tuus, & tu dominaberis illius. *Gen.4.* Potest inimicus excitare tentationis motum,sed in te est si volueris dare seu negare consensum. In tua facultate est si volueris inimicum tuum facere seruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi vanitatis,aut impatientiæ cogitationes ingerit,aut excitat libidinis motum: tu solummodo ne consenseris, & quotiens restiteris totiens coronaberis. Veruntamen negare non possumus fratres: molesta sunt hæc,& periculosa,sed & in ipso certamine si viriliter resistimus,quędam pia tranquillitas de conscientia bona nascitur. D Credo etiam si cogitationes istas quàm cito in nobis aduertimus non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus aduersus illas excitatur: quoniam inimicus confusus abscedet à nobis, non tam libenter ilico reuertetur. Sed qui sumus nos,aut quæ fortitudo nostra vt tam multis tentationibus resistere valeamus? Hoc erat certè quod quærebat deus,hoc erat ad quod nos perducere satagebat: vt videntes defectum nostrum,& quod non est nobis auxilium aliud,ad eius misericordiam tota humilitate curramus. Propterea rogo vos fratres,vt semper ad manum habeatis tutissimum orationis refugium,de qua etiam memini me paulò antè in fine sermonis esse locutum. *Orationis refugium.* Veruntamen quotiens de oratione loquor, verba quædam humanæ cogitationis audire mihi videor in corde vestro,quæ & ab aliis frequenter audiui, & nonnunquam expertus sum in corde meo. Quid enim est quod licet nunquam ab oratione cessemus, vix vnquam experiri videatur aliquis nostrum, quis sit orationis suæ fructus? Sicut ad orationem accedimus sic redire videmur, nemo nobis respondet verbum,nemo quicquam donat,sed laborasse videmur incassum. Sed quid in euangelio dicit dominus? Nolite,ait,iudicare secundum faciem,sed iustum iudicium iudicate. *Ioan. 7.* E Quod est autem iustum iudicium, nisi iudiciū fidei? quoniam iustus ex fide viuit. Ergo iudiciū fidei sequere,& non experimentū tuum:quoniam fides quidem verax, sed experimentum fallax. Quæ est ergo veritas fidei, nisi quod promittit ipse filius dei? Quicquid orantes petitis credite quia accipietis,& fiet vobis. *Marc.11.* Nemo vestrum fratres paruipendat orationem suam. Dico enim vobis, quia ipse ad quem oramus non paruipendit eam. Priusquam egressa sit ab ore nostro,ipse scribi iubet eam in libro suo. Et vnum indubitanter è duobus sperare possumus: quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis nouerit esse vtilius. Nos enim quid oremus sicut oportet, nescimus: sed miseretur ille super ignorantiam nostram,& orationem benigne suscipiens,quod nobis aut omnino non est vtile, aut non tam cito dari necesse est, minime tribuit: oratio tamen infructuosa non erit. Ita sane si fecerimus quod monemur in psalmo, id est,si delectemur in domino. Ait enim sanctus Dauid. Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. *Psal.36.* Sed quid ô propheta quod tam absolute mones delectari in domino, ac si ad manum nobis sit huiusmodi delectatio? Delectationem cibi, somni, & quietis,& cæterorum quæ in terra sunt nouimus: deus autem quam delectationem habet vt in eo delectemur? Fratres mei, seculares hoc dicere possunt, vos non potestis. Quis enim vestrum est, qui non sæpe expertus sit conscientię bonę delectationem,qui non gustauerit saporem castitatis,humilitatis,charitatis? F Nō est hęc delectatio potus neque cibi, aut similis cuiuslibet rei,delectatio tamen est, & maior omnibus illis: diuina enim est & non carnalis delectatio, & cum in his delectamur, plane delectamur in domino. *Luc.16.* Sed causantur multi fortasse quod affectum hūc delectabilem & dulciorem super mel & fauum rarius experiantur: nimirum quia tentationibus interim exercentur, multóque virilius agunt,si virtutes ipsas nō pro delectatione quam experiātur, sed pro virtutibus ipsis & pro solo beneplacito dei tota intentione, etsi nō tota affectione sectantur. Nec dubiū quin optime complaceat qui huiusmodi est prophetę admonitioni,qua dicit:Delectare in domino, quoniam non de affectu loquitur, sed de exercitio. Affectus enim ille beatitudinis est,exercitium verò virtutis. Delectare,inquit, in domino,ad hoc tende,ad hoc conare vt in domino delecteris,& dabit tibi petitiones cordis tui. Sed considera quod petitiones cordis dixerit,quas approbat iudicium rationis. Nec habes vnde causeris, sed vnde magis tanto affectu in gratiarum actione verseris: quandoquidem tanta super te cura est deo tuo, vt quotiens ignorans quæris quod tibi inutile est,non te audiat super hoc,sed mutet illud vtiliori dono. Sic & pater carnalis paruulo quærenti panem, libenter porrigit: quærenti cultellum quem non necessarium putat non consentit, sed magis panem ei quem dederat frangit, vel per aliquem mi-

G nistrorum frangi pręcipit vt nihil ille habeat periculi, nihil laboris. Porrò petitiones cordis in tribus credo constare, nec video quid præter illa electus quisque sibi debeat postulare. Duo quidem huius temporis sunt, id est bona corporis & animæ, tertium verò beatitudo æternæ vitæ. Nec mireris quod bona corporis à deo dixerim esse quærenda, quoniam eius sunt corporalia omnia, sicut & spiritualia omnia bona. Ab eo ergo petendum & sperandū nobis est, vnde possimus in eius seruitio sustentari. Veruntamē pro necessitatibus animę orandū nobis est & frequētius, & feruētius, id est pro obtinenda gratia dei animæque virtutibus. Sic & pro vita æterna tota pietate & toto nobis orandum est desiderio, vbi nimirum corporis & animæ plena & perfecta sit beatitudo. In his ergo tribus vt cordis petitiones sint, tria nobis sunt obseruanda. Nam & in prima quidem superfluitas, & in secūda impuritas, & elatio interdum surrepere solet in tertia. Nonnunquam enim temporalia quæri solent ad voluptatem, virtutes ad ostentationem. Sed & vitam æternam fortasis aliqui non in humilitate quærunt, sed tanquam in fiducia suorum meritorum. Nec hoc dico quin accepta gratia fiduciam donet orandi, sed non oportet vt in ea constituat quisquam fiduciam impetrandi, hoc solum conferunt hæc pręmissa dona, vt ab ea misericordia quæ tribuit hæc, sperētur etiam ampliora. Sit ergo oratio quæ pro temporalibus est circa solas
H necessitates restricta: sit oratio quæ pro virtutibus est animæ etiam ab omni impuritate libera & circa solū beneplacitum dei intenta: sit ea quæ fit pro æterna vita in omni humilitate, præsumens de sola (vt dignum est) miseratione diuina.

In quadragesima, de oratione dominica. Sermo VI. Vnde supra.

Matt.6. FIAT voluntas tuá sicut in cœlo & in terra. Voluntas domini fratres quæ prius angelos creauit faciens eosdem, Ioan.1. postmodum in eis facta beauit. Sicut enim verbum quod erat in principio, carnem suscipiens, dicitur (& verè dicitur) factum caro, sic voluntas illa æterna in angelo facta est, cum angelicā omnino in se absorbuit voluntatem. Quidni dicatur facta in angelo, cum angelica facta est? Hæc enim summa illius fœlicitatis est, hic voluptatis cœlestis torrens, quod diuina voluntas ipsa facta est etiam angelorum: vt quemadmodum placet deo vniuersitas administrationis huius, sic & ipsi in cunctis gaudeant, in omnibus delectentur. Hoc igitur oramus vt hæc voluntas sicut in cœlestibus facta est creaturis, fiat etiam in terrenis: vt sicut angelus sic & homo adhærens deo vnus cum eo spiritus sit. Sed heu me, quot obstacula separant, quot prohibent impedimenta? Obiicit sese malitia mediam, obiicit infirmitas, obiicit concupiscentia &
I ignorantia nostra. Inest enim nobis quasi à natura, magis autem ab exterminio naturæ affectio quædam pessima & libido nocendi, vt inextinguibilis inueniatur in miseris animabus nostris malitiæ delectatio. Quid vero longius à voluntate diuina? Planè chaos magnum inter nos & illam firmatum est in hac parte: cum semper eum delectet præstare beneficia, & ingratis nobis econtra suggerat affectio crudelissima & innoxiis velle nocere. Hinc omnis radix amaritudinis germinat, hinc inuidiæ, hinc detractiones, hinc dissensiones pullulant, hinc siluescunt inimicitiæ. At hæc quidem germina virulenta præcidi semper necesse est falsæ iustitiæ, qua videlicet extorquemus à nobis, ne cui faciamus quod nolumus nobis fieri, sed quæ volumus vt faciant nobis homines & nos eis eadem faciamus. Eradicari tamē aut extirpari à cordibus nostris omnino nō poterit malitia, donec in mūdo fuerimus, qui totus positus est in maligno. Conteritur quidem serpentis caput, sed experiri est frequenter calcaneo insidiantē. Secundo loco ipsa quoque corruptibilis huius infirmitate corporis præpedimur, ne voluntas nostra diuinæ valeat cohęrere. Nobis quidem quod molestum sentimus non potest non displicere: & frequenter in his voluntas nostra à diuina dissidet volūtate, cui ne penitus aduersetur, fortitudo est nobis necessaria, quæ secunda species est virtutis. Nec sola impedit afflictio corporis, impedit & concupiscentia, qua multiplicibus & inexplebilibus distrahimur desideriis. Quando autem poterit anfractuosa & angulis plena voluntas ei vniri, quæ K rectissima est, & omnimodis indistorta? Heu mihi domine deus quia vndique mihi bella, vndique tela volant, vndique pericula, vndique impedimenta. Quocunque me vertā nulla vsquā securitas est, & quæ mulcent & quæ molestant timeo: & esuries & refectio, & somnus & vigiliæ, & labor & requies militant contra me. Diuitias & paupertates ne dederis mihi, Prouer.20 orat sapiens: nimirum quia vtrobique laqueus, vtrobique periculum. Quod si reprimit temperātia concupiscentiam (hoc quippe vnicum in huiusmodi remedium est) erit quidē vnio iam nonnulla, sed plena non erit. Hinc & apostolus de se fatetur. Ego ipse, ait, mente consentio legi dei, carne autem legi Roma.7. peccati, quæ est in membris meis. Ex parte ergo cohæret, & ex parte dissidet, donec veniat quod perfectum est, & quod ex parte est euacuetur. Quarta est ignorantia, quam & ipsam nobis plurimum obesse non ignoratis. Quo enim pacto voluntatem dei pręuiam sequar vbi ignoro eam? Cognosco autem tātum ex parte, & necdum sicut cognitus sum. Propterea inquirenda sunt nobis cum omni desiderio incrementa prudentiæ, vt magis ac magis notam faciat nobis deus voluntatem suam, vt sciamus quid acceptum sit ei omni tempore. Sic virtutum consummatio, iustitiæ, fortitudinis, temperantiæ, & prudentiæ vnionē illam tam fœlicem quàm desiderabilem cōsummabit, vt sit nobis cum deo vna volūtas: & quęcunque ei placent, placeant simul & nobis, atque hoc nobis L erit (vt de angelis supradictum est) omnino perfecta iucunditas. Oramus autem vt adueniat regnum domini, quo videlicet nobis plena sit de regni potestate securitas. Quod autem petimus vt sanctificetur nomen eius, omnino iā supra nos in eius notitiam pergere concupiscimus. Vbi nimirum nobis in nobis & fœlix securitas & secura fœlicitas fuerit, in eum qui super nos est tota iam spiritus vehementia rapiemur. Sanctificetur nomē tuum. Nomen eius gloria eius. Et illa quando non sancta? Fieri tamen dicitur sancta gloria eius, cum in sanctitate glorificatur à nobis, sicut & voluntatem eius, quæ æterna est, in nobis (vt nostra fiat) fieri postulamus. Hoc ergo primum fieri petimus quod maximum est, vt nobis gloriæ illius innotescat sanctitas illibata. Exinde quod ad nos spectat optamus & regni potestatem propter securitatem, & voluntatis eius in nobis perfectionem propter iucunditatem. Sed quia necdum illa perfectione gaudentes, non sine magno labore diuinæ possumus obtemperare voluntati, opus est cibo ne deficiamus, opus est inquā pane quotidiano. Sæpius quoque oberrantes ab ea, & delinquētes, hoc est derelinquentes eam, necessario pro indulgentia supplicamus dicentes. Dimitte nobis debita nostra, &c. At ne fortè in eadem recidamus post acceptam veniam peccatorum, orādus à nobis idē ipse est, ne nos inducat in tentationem: sed magis educat nos, & liberet à malo. M

Item in quadragesima, de peregrino, de mortuo, & crucifixo. Sermo VII.

OBSECRO vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis. Fœlices qui se præsenti 1.Pet.2. seculo nequam aduenas & peregrinos exhibent, immaculatos se custodientes ab eo. Neque enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Abstineamus ergo à Hebr.13. carnalibus desideriis quę militant aduersus animam tanquam aduenæ & peregrini. Peregrinus siquidem via regia incedit, non declinat ad dexteram neque ad sinistram. Si fortè iurgantes viderit, non attendit. Si nubentes aut choros ducentes, aut aliud quodlibet facientes: nihilominus transit, quia peregrinus est, & nō pertinet ad eum de talibus. Ad patriam suspirat, ad patriam tendit, vestitum & victū habēs non vult aliis onerari. Beatus planè qui suū sic agnoscit, sic deplorat incolatum, dicens domino. Quoniam aduena ego sum apud te, Psal.38. & peregrinus sicut omnes patres mei. Magnū hoc quidē, sed fortè gradus aliquis altior est. Nam peregrinus etsi non admiscetur ciuibus, aliquando tamen delectatur videre quæ fiunt, aut audire ab aliis, aut ipse narrare quę viderit: & his & huiusmodi, etsi penitus non retinetur, detinetur tamen & retardatur, dum minus memor patriæ, minori accelerat desiderio. Nam & tāto tēpore potest in his delectari, vt iam nō solū remoretur,

A moretur,& minus cito veniat, ſed & remanens ex toto nec
tardè quidem perueniat. Quis igitur eſt magis alienus ab a-
Colo.3. ctibus ſeculi quàm peregrinus? Profectò quibus dicit apoſto-
lus. Mortui enim eſtis,& vita veſtra abſcondita eſt cum Chri
ſto in deo. Peregrinus nimirum poteſt facile occaſione via-
tici plus quàm oporteat & detineri quærendo, & prægraua-
ri portãdo. Mortuus, ſi deſit etiam ipſa ſepultura, non ſentit.
Sic vituperantes vt laudantes: ſic adulantes audit vt detrahẽ-
tes, imò verò nec audit quia mortuus eſt. Omnino fœlix
mors quę ſic immaculatũ ſeruat, imò penitus alienũ facit ab
hoc ſeculo. Sed neceſſe eſt vt qui non viuit in ſe, viuat Chri-
ſtus in illo. Hoc eſt enim quod ait apoſtolus: Viuo autem
Gal.2. iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. Ac ſi diceret: Ad alia
quidem omnia mortuus ſum non ſentio, non attendo, non
curo: ſi qua vero ſunt Chriſti, hæc viuum inueniũt & para-
tum. Nam ſi non aliud poſſum, ſaltem ſentio: placet quod ad
eius honorem fieri video, diſplicent quæ aliter fiunt. Magnus
omnino gradus eſt iſte. At forraſſe poterit aliquid adhuc ſu-
perius inueniri. In quo ergo quæremus? In quo putas niſi in
eo de quo nunc loquebamur qui raptus eſt vſque ad tertium
cœlum? Quis enim prohibet tertium cœlum dicere, ſi quem
gradum ſupra iſtos poteris inuenire? Audi igitur ipſum de
Gala.6. hac tanta altitudine non in ſe gloriantem, ſed dicentem. Mi-
B hi abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti: per
quem mihi mundus crucifixus eſt,& ego mundo. Non ſolũ,
inquit, mortuus mundo, ſed & crucifixus: quod eſt ignomi-
nioſum genus mortis. Ego illi, pariter & ipſe mihi. Omnia
quę mundus amat, crux mihi ſunt: delectatio carnis, honores,
diuitiæ, vanę hominũ laudes. Quæ vero mundus reputat cru-
cem, illis affixus ſum, illis adhæreo, illa toto amplector af-
fectu. An non maior iſte eſt ſecundo, & primo gradu? Pere-
grinus ſi prudens eſt & non obliuiſcitur ſuæ peregrinationis
(licet cum labore) tranſit,& non magnopere ſecularibus im-
plicatur. Mortuus æquè blanda huius ſeculi ſicut aſpera ſper-
nit. Qui vero raptus eſt vſque ad tertium cœlum, crux illi eſt
omne cui mundus inhæret, & his adhæret quæ mundo crux
eſſe videntur. Quanuis in his verbis apoſtoli illud quo-
que non incongruè poſſet intelligi, crucifixum ei mundum
reputatione, ipſum verò mundo crucifixum compaſsione.
Crucifixum enim mũdum videbat obligationibus vitiorum,
& ipſe crucifigebatur ei per compaſsionis affectũ. Penſemus
ſinguli in quo gradu quiſque ſit poſitus, & ſtudeamus profi-
cere de die in diem, quoniam de virtute in virtutem videbi-
Pſal.83. tur deus deorũ in Sion. Maximè verò hoc ſancto tempore in
omni obſecro puritate conuerſari ſtudeamus, vbi & certus
& breuis dierum numerus poſitus eſt, ne deſperet humana
fragilitas. Nam ſi dicitur nobis in omni tempore ſolliciti
C eſtote omnino ad cuſtodiendam puritatem veſtræ conuer-
ſationis, quis non deſperet? Nunc autem monemur breui
dierum numero, omnes aliorum temporum negligentias
emendare, vt vel ſic guſtemus dulcedinem perfectæ purita-
tis, & omni deinceps tempore in conuerſatione noſtra ſan-
ctæ huius quadrageſimæ veſtigia clara reſplendeant. Cone-
mur ergo fratres ſanctum hoc tempus tota deuotione ſuſci-
pere, & nunc magis arma ſpiritualia reparare. Nunc enim ge-
nerali quodam totius orbis exercitu, contra diabolum ſalua-
tor congreditur, beati qui ſub tali duce ſtrenuè militarint.
Toto ſiquidem anno domeſtica regis familia militat, & aſsi-
dua eſt in bellorum procinctu, ſemel antẽ & certo tempore
vniuerſum imperium generali congregatur exercitu. Fœlices
Ephe.2. vos qui domeſtici meruiſtis eſſe, quibus dicit apoſtolus. Iam
non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed eſtis ciues ſanctorum &
domeſtici dei. Quid igitur facturi ſunt qui toto anno pu-
gnam ſuſceperunt, quando & ipſi rudes & vacãtes prius ſpi-
ritualia arma arripiunt? Vtique ſolito amplius ſolitæ opus eſt
inſiſtere pugnæ, vt magna quædã victoria regi noſtro ad glo
riam, nobis proueniat ad ſalutem.

De ſancto Benedicto abbate. Sermo.

CONVENIENTIBVS vobis in vnum ad audiendum
verbum ſalutis, magnus mihi timor fratres mei ne quis
fortè minus dignè illud recipiat, & non ſicut recipiendum
eſt verbum dei. Scio enim terram quæ ſæpius ſuperuenien- D
tem in ſe recipit imbrem, ſi fructum non fecerit, reprobam
fore & proximam maledicto. Et ego vtiq; ſi poſſem benedi
ctiones illi dare mallẽ,& nõ maledictiones. Imò verò ipſam
benedictionem cœleſtis patris veſtri non meam (quam ta-
men ipſo quidem dignante accipitis per os meum) opto vo-
bis benedictionem manere ſemper, nec in maledictionẽ poſ
ſe mutari. Celebramus hodie magiſtri noſtri glorioſi Bene-
dicti natalem, pro eo vobis,& de eo ſolennis ex more ſermo
debetur. Cuius dulciſsimum nomen, cum omni vobis iucun-
ditate amplectendum eſt,& honorãdum, quoniam ipſe dux
veſter, ipſe magiſter,& legifer veſter eſt. Delector quidem
& ego in ipſius memoria, licet nõ meo ſine rubore beati hu-
ius patris nomen audeam memorari. Eſt enim mihi de ipſius
imitatione vobiſcum ſeculi abrenunciatio, & monaſti-
cæ profeſsio diſciplinæ, ſed ſingulariter ſine vobis cum eo
participo nomen abbatis. Abbas fuit,& ego. O abbas & ab-
bas. Nomen vnum, ſed in altero ſola magni nominis vm-
bra. Miniſterium vnum, ſed heu me quàm diſsimiles mini-
ſtri, quantum miniſtratio ipſa diſsimilis. Væ mihi ſi tam lon-
gè à te fuero ô beate Benedicte in futuro quàm à tuæ veſti-
giis ſanctitatis longè eſſe reperior in præſenti. Sed non mi-
hi hæc apud vos perorare neceſſe eſt. Scio quod ſcientibus
me loquor, tantum peto vt pudorem hunc, & hunc timorẽ
meum fraterna compaſsione leuetis. Quoniã tamen omni- E
no diſpenſatio mihi credita eſt, etſi non habeo apud me
quod vobis apponam, quæram à beato Benedicto tres panes
quibus vos paſcam. Reficiat vos ſanctitas eius, iuſtitia eius,
pietas eius. Recolite dilectiſsimi, quod non omnes qui in
proceſsione domini fuerunt, ſua illi proſtrauerint veſtimen-
ta. In illa, inquam, proceſsione quam annuente domino in
proximo ſumus celebraturi, quãdo venienti domino ad paſ-
ſionem,& ſedenti ſuper aſellum populi occurrerunt, non o-
mnes veſtimenta ſua proſternebant in via, ſed cædebant ali-
qui ramos de arboribus. Non erat hoc magnum quod gra-
tis acceperant, gratis dabant. Veruntamen ne ipſi quidem
penitus ocioſi fuerunt, ſed nec à proceſsione leguntur ex-
cluſi. Fratres mei, pium Chriſti iumentum, qui cum propheta
dicere poteſtis. Vt iumentum factus ſum apud te & ego ſem Pſal.72.
per tecum, vos quibus inſidet Chriſtus, quoniam anima
iuſti ſedes eſt ſapientiæ,& apoſtolus prædicat Chriſtum dei 1.Corin.1.
virtutem & dei ſapientiam, ſi nõ habeo veſtes quas pedibus
veſtris proſternam, tentabo vel ramos cædere de arboribus,
vt tantæ proceſsioni vel parum aliquid non deſit miniſterij
mei. Arbor fuit beatus Benedictus grandis atque fructifera,
tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aqua- Pſal.1.
rum. Vbi ſunt decurſus aquarum? Profecto in vallibus, quia
inter medium montium pertranſibũt aquæ. Quis enim non F
videat etiam torrentes montium ardua declinare,& mediam
ad humilitatem ſemper diuertere vallis? Sic profecto ſic deus Iaco.4.
ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. Securus hic fige pe-
dem quicunque es iumentum Chriſti, ſuper hunc ramum in-
nitere, ſemitam vallis incede. Nimirum in mente ſibi ſedem
conſtituit ſerpens antiquus, mordens vngulas equi vt cadat
aſcenſor eius retro, propterea vallem magis elige ad ambu-
landum, vallẽ elige ad plantandum. Neque enim vel in ſe-
rendis arboribus montana ſolemus eligere, quod frequenter
arida ſunt & petroſa. In vallibus pinguedo eſt, ibi proficiunt
plantæ, ibi plena ſpica, ibi centeſimus oritur fructus, iuxta il-
lud. Et valles abundabunt frumẽto. Audis quia vbique vallis Pſal.64.
laudatur, vbique humilitas prædicatur. Ibi plãtate vbi decur-
ſus aquarum, quia ibi copia gratiæ ſpiritualis, & aquæ quæ
ſuper cœlos ſunt laudant nomen domini, id eſt cœleſtes be-
nedictiones faciunt vt laudetur. Stemus in hac chariſsimi, &
plantati ſtemus, vt non areſcamus, non moueamur quocun-
que flatu, ſicut ſcriptum eſt. Si ſpiritus habentis poteſta-
tem ſuper te irruerit, locum tuum ne deſeras. Nulla enim
tentatio vobis præualebit ſi non in magnis & mirabilibus
ſuper vos ambuletis, ſed permaneatis radicibus firmis, in
humilitate radicati atque fundati. Sic fuit plantatus ſecus
decurſus aquarum ſanctus iſte confeſſor domini, quoniam
fructum ſuum dedit in tempore ſuo. Sunt enim qui fru-

G ctum non faciunt: sunt qui faciunt, sed non suum: sunt qui faciunt suum, sed non in tempore suo. Sunt, inquam, arbores infructuosæ vt quercus & vlmus, & syluestres aliæ arbores: sed huiusmodi nemo plantat in horto suo, quia non faciunt fructum: et si quem faciunt, non humano esui aptus est, sed porcino. Tales sunt filij huius seculi: agentes in comessationibus & ebrietatibus, in crapula & voracitate, in cubilibus & impudicitiis. Hæc nanque porcorum cibus sunt quos Iudæus verus prohibetur comedere, quia christianus his non debet adhærere. Sicut enim caro porcina cum comeditur nostræ adhæret carni vt iam sit vna caro, sic transgressor præcepti dominici spurcos sibi sociat spiritus, & adhærendo eis vnus cum eis efficitur dæmon. Nam & idcirco in sacrificiis prohibetur animal illud offerri, quod spurcos spiritus immũdósque designet: qui relicta omni munditia, solis sibi spurcitiis complacens, vitiorum & criminum semper cœno delectatur inuolui. Vnde & in euangelio, legio illa maledicta, dũ
Marc.5. eiiceretur ab homine tãquam simile sibi animal porcos postulat, nec negantur. His fructum ferunt arbores infructuosæ, ad quarum radices securis posita iam videtur. Arbores autem quæ fructum faciunt, sed nõ suum, hypocritæ sunt: cum Simone Cirenæo crucem portantes non suam: qui religiosa intentione carentes, & angariantur: & quæ non amãt, amore
H gloriæ quam desiderant, facere compelluntur. Nam in eo quod dicitur in tempore suo, arguũtur quidam ante tempus fructificare volentes. Nónne enim & arboribus nostris citius quàm oporteat pullulantibus, timemus omnino floribus intempestiuis? Sic sunt aliqui quorũ fructus quia nimis properè, minus prospere oriuntur. Hi sunt qui in initio conuersionis suæ aliis fructificare continuo velle præsumunt, contráque legis decreta arare in primogenito bouis, & ouis primogenita tondere festinantes. Vultis nosse quàm sollicitè id vitauerit sanctus iste magister noster? Et hunc ramum vobis appono: quoniã tribus annis soli deo notus, hominibus mãsit incognitus. Fructum quidem multum tulit, ipsi cernitis, sed in tempore suo. Neque enim credebat tempus esse fructificandi, quando tanta carnis tẽtatione grauatus est vt penè cederet, penè discederet. Ego enim nec istum quidem ramum prætereo, quoniam etsi hirsutus quodammodo spinarum aculeis quibus seipsum domini Benedictus iniecit, tamen vtilis est omnino: vtilis iumẽto domini propter foueas tentationum, ne in eas incidat consentiendo, sed magis resistat & viriliter agat, sustineátq; dominum ne desperet. Hic ergo fige pedem Christi iumentum, & disce quantumcũque acerba tentatio sequat, non cedere, nec credere propterea derelictum te esse à domino, sed memineris scriptum esse. In-
Psal.30. uoca me in die tribulationis, eruã te & honorificabis me. Er-
I go vt dicere cœperã non credebat Benedictus tunc esse fructificandi tempus, quãdo adhuc tantis tẽtationibus vrgebatur. Sed venit tempus, & in tempore suo fructum dedit. De fructu eius sunt illa tria quæ superius tetigi: sanctitas eius, iustitia eius, pietas eius. Sanctitatem miracula probant, doctrina pietatem, vita iustitiam. Vides ô iumentum Christi ramos foliis virentes, vernantes floribus, onustos fructu? Super istos innitere, vt gressus rectos facias pedibus tuis. Sed quomodo tibi appono eius miracula? Nũquid vt miracula facere velis? Nequaquã, sed vt miraculis eius innitaris: videlicet vt confidas & gaudeas quòd sub tali positus es pastore: quòd tantũ meruisti habere patronum. Omnino enim valde potẽs est in cœlis, qui tam magnus & potens extitit in terris secundum magnitudinem gratiæ, magnitudine gloriæ exaltatus. Nam & iuxta radicum quantitatem rami prodire noscuntur: & quot radicibus arbor innititur, tot ramis, sicut aiunt, decoratur. Sic ergo licet non habeamus nostra, consolatio magna nobis esse debent patroni nostri miracula. Doctrina verò instruit nos, & dirigit gressus nostros in viam pacis. Porrò vitæ iustitia omnino roborat & animat nos: vt tanto magis accendamur ad agenda quæ docuit, quanto certi sumus eum non alia docuisse quàm fecerit. Sermo quidem viuus & efficax exemplum operis est: plurimum faciens suadibile quod dicitur, dum monstrat factibile quod suadetur. In hunc ergo modum & sanctitas confortat, pietas informat, iustitia con-

firmat. Quantæ enim pietatis fuit quòd non solum præsenti- K
bus profuit, sed & pro futuris sollicitus fuit? Non solum his qui tunc erant fructum tulit hæc arbor, sed vtique hodie fructus eius & crescit & manet. Dilectus planè deo & hominibus: cuius non sola præsentia in benedictione fuit, sicut sunt multi dilecti deo soli, quia soli deo iam cogniti: sed & memoria eius etiam nunc in benedictione est. Nam & vsque hodie in triplicem amoris dominici confessionem, triplici hoc fructu pascit domini gregem. Pascit vita, pascit doctrina, pascit intercessione. Per quem incessanter adiuti, fructificate & vos charissimi: quoniam in hoc positi estis, vt eatis & fructum afferatis. Vnde eatis? Vtique à vobisipsis: sicut scriptum est. A voluptatibus tuis auertere. Nam & de domino legimus. Quia exiit seminare semen suum. Ecce & hic habemus se- *Matt. 13.*
men suum sicut & prius fructum suum. Imitemur & hũc fratres, quoniam ad hoc venit vt formam nobis traderet, & viã demonstraret. Fortassis & ipse dominus arbor est, & debemus ab eo quoque ramos accipere quos nostris pedibus apponamus: imò non fortasse, sed magis verè arbor est ipse & planta cœlestis, sed in terris plantata, sicut scriptum est. Ve- *Psal. 84.*
ritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. Ab eo igitur hunc ramum vobis appono, vt sicut seipsum exinaniuit hoc ipsum sentiatis in vobis: nisi quòd non tam ego ap- *Philip. 2.*
pono quam apostolus, apud quem legistis. Hoc sentite in vo- L
bis quod & in Christo Iesu: qui quum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens: in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et vos fratres charissimi exinanite vos, humiliate vos, seminate vos, perdite vos. Seminate corpus animale, & resurget corpus spirituale. Perdite animas vestras, & in vitam æternam seruabitis eas. Vultis nosse quomodo id fecerit apostolus ipse qui docuit? Siue, inquit, mente excedimus deo: siue sobrij sumus vobis. *2. Cor. 5.*
Quid ergo tibi? Ego, inquit, factus sum tanquã vas perditum. Bene seipsum perdit, qui nihil vnquam pro se facit: sed omnis eius intentio & omne desiderium tendit ad dei placitum, & vtilitatem fratrum suorum. Infœlix enim qui seminat in *Gala.6.*
carne, quia de carne metet corruptionem. Alibi verò scriptũ *Esa.32.*
est. Beati qui seminant super omnes aquas. Sed quomodo su- *Psal.118.*
per omnes aquas? Fortè & super aquas de quibus legitur. Et aquæ quæ super cœlos sunt laudent nomen domini: quę sunt virtutes angelicæ, & cœlestes populi. Ita planè: quoniam spectaculum facti sumus & angelis, & hominibus. Seminemus igitur hominibus exemplum bonum per aperta opera: seminemus angelis gaudium magnum per occulta suspiria, & cætera huiusmodi quę solis eis sunt nota. Gaudium enim est angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Hinc di- *2 Cor.8.*
cebat Apostolus. Prouidentes bona non tantum coram deo, M
sed etiam coram hominibus. Coram deo dixit: coram eis, qui vultui dei assistunt. Ipsis enim maximè placet, quum vos vident occultè orantes, aut ruminantes psalmum aliquẽ, aut tale aliquid facientes. Sic seminate & vos, sic fructificate charissimi. Seminate & vos, quia tam multi ante vos seminauerunt, fructificate quia vobis seminauerunt. O genus Adam, quàm multi seminauerunt in te, & quàm preciosum semen: quàm malè peribis & quàm merito, si perierit in te tantum semen, simul & seminantium labor. Cui perditioni traderis ab agricola, si in te perierint hæc vniuersa? Seminauit in terra nostra tota trinitas, seminauerunt angeli pariter & apostoli, seminauerunt martyres, & confessores, & virgines. Seminauit & filius: ipse enim est qui exiit seminare semen *Matth.13.*
suum. Pater enim non exiit, sed filius à patre processit & ve- *Luc. 8.*
nit in mundum: vt qui prius erat cogitatio pacis in corde patris, fieret & ipse pax nostra in vtero matris. Seminauit & spiritus sanctus quia & ipse venit, & apparuerunt discipulis dispartitæ linguæ tanquam ignis. Ita tota trinitas seminauit: pater scilicet panem de cœlo, filius veritatem, spiritus sanctus charitatem. Angeli quoque seminauerunt, quando cadentibus aliis ipsi steterũt. Dixit enim Lucifer ille, (sed non iam lucifer, sed tenebrifer & vesperus.) Sedebo in monte testamẽ- *Esa.14.*
ti, similis ero altissimo. O impudens, ô impudens. Milia mi- *Ezech. 10.*
liũ ministrant ei, & deciescentena milia assistũt, & tu sedebis?

Cherubim

A Cherubim, ait propheta, ſtabant, & non ſedebant. Quid laboraſti, vt iam ſedeas? Omnes adminiſtratorij ſunt ſpiritus miſsi in miniſterium propter eos qui hæreditatē capiunt ſalutis, & tu ſedebis? Quid ſeminaſti, vt iam metas? Nō eſt tuū, non eſt tuum hoc, ſed quibus paratum eſt à patre. Quid eis inuides? Profectò ipſi ſedebunt, ipſi inquam, vermiculi terræ iudicantes ſedebunt, & tu non modo nō ſtabis, ſed iudicādus aſtabis. Neſcitis, ait apoſtolus, quia & angelos iudicabimus? Ipſi vtique ibāt & flebāt mittētes ſemina ſua, veniētes autē veniēt cū exultatione portātes manipulos ſuos. Duo manipuli ſunt quos quęris, honoris ſcilicet & quietis. Seſsionem affectas & altitudinem, ſed non ſic, non ſic: non colliges, quia non ſeminaſti. Qui ſeminauerunt laborem & vtilitatem, metent honorem pariter & quietē. Pro cōfuſione enim ſua duplici & labore, in terra ſua duplicia poſsidebunt. Vnde & dicebat quidam: Vide humilitatem meam, & laborem meum. Hodie audiſtis in euangelio promittentem dominū, & dicētem diſcipulis: Sedebitis ſuper ſedes iudicantes duodecim tribus Iſraël. Ecce quies ſeſsionis, & honor iudicij. Nam & ipſe dominus ad hęc noluit peruenire, niſi per humilitatem & laborem. Vnde & morte turpiſsima condemnatus eſt, interrogatus tormentis, & opprobriis ſaturatus: vtique vt inimicus induatur cōfuſione: ipſe pariter & omnes qui imitātur eum, & prætergrediuntur viā. Ipſe eſt ô inique, ipſe eſt qui ſeſſurus eſt in ſede maieſtatis ſuæ ſimilis altiſsimo, & coaltiſsimus ei.

1.Corin.6. *Pſal.125.* *Pſal.118.* *Mat.19.*

B Hoc vtique cogitauerunt angeli ſancti, qui cadente maligno, apoſtaſiæ illius non conſenſerunt: nobis relinquētes exemplum vt quemadmodū ipſi elegerūt miniſtrare, ſic & nos faciamus. Nam etiam qui laborem fugiunt, honorem captāt, illum ſe nouerint imitari qui ſeſsionem altitudinémq; quæſiuit: & ſi non ſatis terret eos illius culpa, terreat vel vindicta. Omnia enim in contrarium deuenerūt, vt formatus ſit ad illudendum ei, & ignis æternus præparatus eſt illi. Ad hæc vitanda, prudentiam nobis ſeminarunt ſancti angeli, qui prius eam (aliis cadētibus) tenuerūt. Sed & apoſtoli hāc ipſam ſeminauerunt nobis, quando recedentibus his qui ſapientiam huius mundi ſequebantur (quæ ſtultitia eſt apud deū) & prudentiam carnis quę mortem operatur, & inimica eſt deo: ipſi domino adhæſerūt. Scandalizati enim illi audientes de ſacramento carnis & ſanguinis vltra non ibant cum eo: diſcipuli verò interrogati an & ipſi vellent abire, reſponderunt. Ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Neceſſe habemus fratres hanc prudentiam imitari: quia multi adhuc ambulant cum Ieſu, donec veniatur ad edendam eius carnem, & bibendum ſanguinem illius, ad communicandum ſcilicet paſsionibus eius. hoc enim & verbum illud, & ipſum ſacramētum ſignificat: extunc autem ſcandalizantur, & abeunt retro dicentes: quia durus eſt hic ſermo. Nos cū apoſtolis prudentes ſimus & dicamus. Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

Ioan.6.

C Non diſcedimus à te, viuificabis nos. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore dei. Non ſolus mundus habet delectationem, ſed multò maior eſt in verbis tuis. Vnde & propheta ait: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. Ad quem igitur eamus? verba vitæ æternæ habes domine: & ea quæ ſunt ſuper omnia, quæ mundus habere poteſt. Non ſolum ipſa vita, ſed & promiſsio vitæ æternæ, & expectatio iuſtorum lætitia eſt, & tanta lætitia, vt omne quod concupiſcitur ei nō valeat comparari. Hanc igitur prudentiam nobis apoſtoli ſancti ſeminauerunt. Martyres verò manifeſtum eſt fortitudinem ſeminaſſe. Porrò verò confeſſores ſeminauerunt iuſtitiā, quam in omni vita ſua ſequuti ſunt. Hoc enim intereſt inter martyres & confeſſores, quod inter Petrum ſimul omnia relinquentem, & Abraham ſubſtantiam mundi in bonos vſus expendentem. Sic enim illi conſummati in breui expleuerunt tempora multa: iſti verò longa & multimoda traxere martyria. Virgines ſanctæ planum eſt, quia temperantiam ſeminauerunt, quæ ſic libidinem calcauerunt.

Deut.8. *Pſal.118.*

In annunciatione beatæ Mariæ, de verbis Pſalmi, Vt inhabitet gloria in terra noſtra. Sermo I.

D VT INHABITET gloria in terra noſtra, miſericordia & veritas obuiauerūt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. Gloria noſtra hæc eſt (ait apoſtolus) teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Non quidem tale teſtimonium, quale ille ſuperbus phariſæus habebat, ſeducta & ſeductrice cogitatione, teſtimonium perhibens de ſeipſo, & teſtimonium eius verum non erat, ſed cum ſpiritus ipſe teſtimonium perhibet ſpiritui noſtro. Porrò hoc teſtimonium in tribus conſiſtere credo. Neceſſe eſt enim primo omniū credere quòd remiſsionem peccatorum habere non poſsis, niſi per indulgentiam dei: deinde quòd nihil prorſus habere queas operis boni, niſi & hoc dederit ipſe: poſtremo quòd æternam vitam nullis potes operibus promereri, niſi gratis detur & illa. Quis enim poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, niſi qui ſolus eſt mundus? Vtique quod factum eſt, non poteſt non fieri: ipſo tamen non imputante erit quaſi non fuerit. Quod propheta quoque conſiderans, ait: Beatus vir cui non imputabit dominus peccatum. De operibus verò bonis certū omnino eſt, quòd nemo hæc habeat à ſeipſo. Nam ſi ſtare non potuit humana natura adhuc integra, quantò minus poterit per ſeipſam reſurgere iam corrupta? Certum eſt ad ſuam originem vniuerſa quantum in eis eſt tendere,

2.Cor.1. *Pſal.31.*

E & in eam ſemper eſſe partem procliuiora. Sic & nos qui de nihilo creati ſumus, conſtat quia ſi nobiſipſis relinquimur, in peccatum ſemper (quod nihil eſt) declinamus. Iam verò de æterna vita ſcimus, quia non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, nec ſi vnus omnes ſuſtineat. Neque enim talia ſunt hominum merita vt propterea vita æterna debeatur ex iure, aut deus iniuriam aliquam faceret, niſi eam donaret. Nam vt taceam quòd merita omnia dona dei ſunt, & ita homo magis propter ipſa deo debitor eſt quàm deus homini: quid ſunt merita omnia ad tantam gloriam? denique quis melior eſt propheta, cui dominus ipſe tam inſigne teſtimonium perhibet, dicens: Virum inueni ſecundum cor meum? Veruntamen & ipſe neceſſe habuit dicere deo, Non intres in iudiciū cum ſeruo tuo domine. Nemo itaque ſe ſeducat: quia ſi bene cogitare voluerit, inueniet proculdubio quòd nec cum decem milibus poſſit occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad ſe. Verum hæc quæ nunc diximus nō omnino ſufficiunt, ſed magis initium quoddam & velut fundamentum fidei ſunt habenda. Ideòque ſi credis peccata tua non poſſe deleri niſi ab eo cui ſoli peccaſti, & in quem peccatum non cadit, bene facis: ſed adde adhuc, vt & hoc credas, quia per ipſum tibi peccata donantur. Hoc eſt teſtimonium quod perhibet in corde noſtro ſpiritus ſanctus, dicens: Dimiſſa ſunt tibi peccata tua.

Pſal.142.

F Sic enim arbitratur apoſtolus, gratis iuſtificari hominem per fidem. Ita de meritis quoque ſi credis nō poſſe haberi niſi per ipſum, non ſufficit donec tibi perhibeat teſtimonium ſpiritus veritatis, quia habes ea per illum. Sic & de vita æterna habeas neceſſe eſt teſtimonium ſpiritus: quòd ad eam diuino ſis munere peruenturus. Ipſe enim peccata condonat: ipſe donat merita, & præmia nihilominus ipſe redonat. Porrò teſtimonia iſta credibilia facta ſunt nimis. Nam de remiſſione quidem peccatorum validiſsimum teneo argumētum, dominicam paſsionem. Vox ſiquidem ſanguinis eius inualuit multo plus quàm vox ſanguinis Abel, clamans in cordibus electorum remiſsionem omnium peccatorum. Traditus eſt enim propter peccata noſtra: nec dubium quin potentior & efficacior ſit mors illius in bonum, quàm peccata noſtra in malum. De bonis autem operibus argumētum nihilominus efficax mihi eſt reſurrectio eius, quia reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Porrò de ſpe præmiorum teſtimonium eius eſt aſcenſio, quia aſcendit propter glorificationem noſtram. Hæc tria in pſalmis habes, dicente propheta: Beatus vir cui non imputabit dominus peccatum. Et alibi: Beatus vir cuius eſt auxilium abs te. Item alibi: Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti, habitabit in atriis tuis. Hæc eſt gloria vera, gloria inhabitans: quia ab eo eſt qui per fidem habitat in cordibus noſtris. Filij verò Adam gloriam

Roma.3. *Pſal.31.* *Pſal.83.* *Pſal.64.*

G quæ ab inuicem est quærentes, gloriam quæ à solo deo est nonvolebant, sed sic gloriam extrinsecus fluentem sectantes habebant, gloriam non in semetipsis, sed magis in aliis. Vis nosse vnde sit homini inhabitans gloria? Dico breuiter quoniam ad mystica festinat intentio. Nam & ea sola proposueram in verbis illis propheticis diligentius vestigare, sed reflexit ad moralia occurrens prima fronte apostolicus sermo de interna gloria & testimonio conscientiæ. Sic ergo inhabitat hæc gloria etiam hic in terra nostra, si misericordia & veritas obuient sibi, & sese iustitia & pax osculentur. Præuenienti siquidem misericordiæ, vt veritas nostræ conuersionis occurrat necesse est, ac decætero sanctimoniam sectemur & pacem, sine qua nemo videbit deum. Vbi enim compungitur quis, iam tunc eum misericordia præuenit, sed nequaquam ingredietur donec ei veritas confessionis occurrat. Peccaui domino, ait ipse Dauid ad Nathan prophetam, cum de adulterio & homicidio argueretur. Et transtulit dominus peccatum à te, ait Propheta. Nimirum misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Et hoc quidem, vt declines à malo. Iam verò vt facias bonum, in tympano & choro tibi psallendum est, vt ipsa mortificatio carnis tuæ & pœnitentiæ fructus, ac iustitiæ opera, in vnitate & concordia fiant: quoniam vnitas spiritus, vinculum est perfectionis. Neque ad dexteram neque ad sinistram declinaueris.

H Sunt enim quorum dextera est dextera iniquitatis. Pharisæus ille cuius supra meminimus, non erat sicut cæteri hominum, sed ipse sibi (vt diximus) testimonium perhibuit, sed non verum. Sanè quisquis ille est in quo misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt, secure glorietur, sed in eo qui sibi testimonium perhibet in spiritu vtique veritatis. Vt inhabitet gloria in terra nostra, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Si gloria patris filius sapiens, cum sit sapientia ipsa, sapientior nemo: liquet profecto gloriam patris, Christum dei virtutem, & dei sapientiam esse. Quia ergo multifariè multisque modis de eo prædictum fuerat in prophetis *Hebr.1.* quod in terris videndus esset, & inter homines conuersaturus, quonam modo id factum sit, vt impletis quæ de eo per os omnium prophetarum dicta fuerant, habitauerit gloria in terra nostra, Psalmista indicat in his verbis, ac si manifeste dicat. Vt verbum caro fieret & habitaret in nobis, misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ *Psal.38.* sunt. Magnum sacramentum fratres & diligentius perscrutãdum, nisi & intellectus mysterio, & ipsi quoq; intellectui verba deessent. Dico tamen vtcũque modicum id quod sentio, si fortè vel occasionem dedisse videar sapienti. Videre mihi videor dilectissimi quatuor virtutibus his amictum primum hominẽ ab ipso suę creationis exordio, & (vt propheta meminit) vestimento salutis indutum.

I Est enim in his quatuor illa salutis integritas: nec sine his omnibus potest constare salus: pręsertim cum nec possint esse virtutes si abinuicem separẽtur. Acceperat ergo homo misericordiã, custodem scilicet atque pedissequam, vt ipsa præueniret, ipsa & sequeretur eum, ipsaque protegeret & conseruaret vbique. Vides qualem nutritium contulit paruulo suo deus, qualẽ dedit pedissequam homini recens orto. Sed erat illi necessarius etiam eruditor tanquam ingenuæ & rationabili creaturę, vt non sicut iumentum aliquod custodiretur, sed tanquam paruulus educaretur. Cui sanè magisterio nemo poterat aptior inueniri, quàm veritas ipsa quæ eum in agnitionẽ summæ perduceret aliquãdo veritatis. Interim verò ne sapiens inueniretur vt malum faceret, essétque peccatum ei tanquam scienti bonum & minime facienti, iustitiam quoque qua regeretur accepit. Adhuc autem & pacẽ qua foueretur & delectaretur addidit manus benignissima creatoris. Pacem vtique duplicem vt nec intus pugnæ, nec foris timores, id est nec caro cõcupisceret aduersus spiritum: nec esset ei creatura vlla formidini. Nam & bestiis omnibus libere imposuit nomina, & serpens ipse, qui violentia non præsumpsit, fraude magis eum aggressus est. Quid huic deerat, quem misericordia custodiebat, docebat veritas, regebat iustitia, pax fouebat? Sed heu homo iste ad multam perniciem & insipiẽtiam sibi, descendit de Hierusalem in Hierico. *Luc.10.* Siquidem incidit in latro-

K nes, à quibus & ante omnia legitur despoliatus. An non despoliatus, qui domino veniente nudum se esse conqueritur? Nec verò poterat reuestiri, vel ablata sibi recipere vestimenta, nisi Christus amitteret sua. Sicut enim viuificari in anima nisi interueniente corporali morte Christi nõ potuit, ita nec reuestiri sine eius despoliatione. Et vide si non propter has quatuor partes vestimenti quod amiserat primus & vetus homo in totidem quoque diuisa sunt secundi & noui hominis vestimenta. An forte quæris & tunicam inconsutilem quæ non diuiditur, sed sorte prouenit? Ego diuinam arbitror esse imaginem, quæ nimirum non assuta, sed insita atque ipsi impressa naturæ, diuidi scindíque non potest. Ad imaginem nempe & similitudinem dei factus est homo, in imagine arbitrij libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem periit, veruntamen in imagine pertransit homo. Imago siquidem in gehenna ipsa vri poterit non exuri, ardere sed non deleri. Hæc ergo non scinditur, sed sorte prouenit. Et quocũque peruenit anima, simul & ipsa erit. Nam similitudo non sic, sed aut manet in bono, aut si peccauerit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipiẽtibus similata. Sed quia spoliatum virtutibus quatuor hominem diximus, quonam modo singulis sit spoliatus, congruum est vt dicamus. Perdidit homo iustitiam, cum Eua serpentis, Adam mulieris voci obediuit potius quàm diuinæ. Erat tamen residuum aliquid, quod apprehendere possent, ídque dominus suo

L illo scrutinio innuebat, sed abiecerunt etiam illud, conuersi in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Prior enim iustitiæ portio non peccare, secunda per pœnitentiam damnare peccatum. Perdidit & misericordiam cum sic exarsit Eua in concupiscentia sua, vt nec sibi, nec viro, nec filiis parceret nascituris, simul omnes terribili maledicto & necessitati mortis addicẽs. Adam quoque indignationi diuinæ mulierem pro qua peccauerat obiecit: quasi post tergum eius volens declinare sagittam. Vidit enim mulier lignum quod esset pulchrum visu, & ad vescendum suaue, & à serpẽte audierat tanquam deos se futuros. Funiculus triplex difficile rumpitur, curiositatis, voluptatis, & vanitatis. Hæc sola mundus habet, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ. His abstracta & illecta misericordiam omnem crudelis mater abiecit. Sic & Adam qui mulieri male misertus est, vt cum ea peccaret, bene noluit misereri vt pœnam sustineret pro ea. Priuata est etiam mulier veritate, primo quidem malè detorquens quod audierat morte morieris, & dicens, ne fortè moriamur: demũ serpenti credens, penitus abneganti & dicenti, nequaquam moriemini.

Priuatus est & Adam veritate, vbi eam confiteri erubuit, folia, hoc est excusationum operimenta prætendens. Siquidem ipsa dicit: Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam *Luc.9.*

M & ego eum coram patre meo. Pacem quoque protinus amiserunt, quia non est pax impiis dicit dominus. Nónne enim contrariam legem inuenerant in membris suis, quos de nouo pudere cœperat nuditatis? Timui ego, inquit, eò quod *Gene.3.* nudus essem. Non sic miser non sic paulo antè timebas, non quęrebas folia, licet corpore nudus sicut & modo. Ex hoc sanè (vt prophetæ ipsius parabolam prosequamur, qui sibi obuiasse eas, & reconciliatas in osculo memorauit) grauis quædam inter virtutes videtur orta contentio. Siquidem veritas & iustitia miserum affligebát, pax & misericordia zeli huius expertes iudicabant magis esse parcendum. Sunt etenim collectaneæ hæ duę sibi, quemadmodum & priores. Vnde & factum est vt perseuerantibus illis in vltione & præuaricatorẽ hincinde cædentibus, & pręsentes molestias futuri cumulantibus comminatione supplicij, illæ secederent in cor patris redeũtes ad dominum qui illas dedit. Solus quidem ipse cogitabat cogitationes pacis cum afflictionis plena omnia viderentur. Siquidem non cessabat pax, non ei misericordia dabat silentium, sed pio quodam susurro paterna pulsantes viscera loquebantur. Nunquid in æternum proiiciet deus, aut non apponet vt complacitior sit adhuc? Nunquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Et quanuis diu multúmque visus sit dissimulare pater miserationum, vt interim satisfaceret zelo iustitiæ & veritatis: non tamen infructuosa fuit supplicantium importu-

nitas,

A nitas, ſed exaudita eſt in tempore opportuno. Fortè enim interpellãtibus tale dicatur dediſſe reſponſum. Vſquequo preces veſtræ? Debitor ſum & ſororibus veſtris, quas accinctas videtis ad faciendam vindictam in nationibus, iuſtitiæ & veritati. Vocentur & veniant, & ſuper hoc verbo pariter conferamus. Feſtinant ergo legati cœleſtes, & vt viderunt miſeriam hominũ & crudelẽ plagam, vt propheta loquitur, angeli pacis amarè flebant. (Eſa.33.) Qui enim fidelius quærerent aut rogarent quæ ad pacem ſunt, quàm angeli pacis? Sanè ex deliberatione communi aſcendit veritas ad conſtitutam diem, ſed aſcendit vſque ad nubes: necdum planè lucida, ſed ſubobſcura & obnubilata adhuc zelo indignationis. Factúmq; eſt vt legimus in propheta: (Pſal.35.) Domine in cœlo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes. Medius autem pater luminum reſidebat, & vtraque pro parte ſua vtilius quod habebat loquebatur. Quis putas illi colloquio meruit intereſſe, & indicabit nobis? Quis audiuit & enarrabit? Forte inenarrabilia ſunt & non licet homini loqui. Summa tamen controuerſiæ totius hæc fuiſſe videtur. Tangor miſeratione creaturæ rationalis ait miſericordia, quoniam miſera facta eſt, & miſerabilis valde. Venit tempus miſerendi eius, quia iam præteriit tempus. Econtra veritas. Oportet, inquit, impleri ſermonem quem locutus es domine. Totus moriatur Adam neceſſe eſt cum omnibus qui in eo erant, qua die vetitum pomum in præuarica-
B tione guſtauit. Vt quid ergo ait miſericordia, vt quid me genuiſti pater citius perituram? Scit enim veritas ipſa, quoniam miſericordia tua periit, & nulla eſt, ſi non aliquando miſerearis. Similiter autem econtrario & illa loquebatur. Quis enim neſciat, quod ſi prædictam ſibi præuaricator ſentẽtiam mortis euaſerit, periit, nec permanebit iam in æternũ veritas tua domine? Ecce verò vnus de Cherubim, id eſt, magni conſilij angelus ad regem Salomonem ſuggerit eſſe mittendas. Quoniam filio, inquit, datum eſt omne iudicium. (Ioan.5.) Et in eius ergo conſpectu miſericordia, & veritas obuiauerunt ſibi, eadem quæ ſupra meminimus verba querimoniæ repetẽtes. Fateor, ait veritas, zelum bonum miſericordia habet, ſed vtinam ſecundum ſcientiam. Nunc autem quid præuaricatori potius quàm ſorori iudicat eſſe parcendum? At tu, inquit miſericordia, neutri parcis, ſed tanta indignatione ſæuis in præuaricatorem, vt inuoluas pariter & ſororem. Quid mali merui? ſi quid habes aduerſum me dicito mihi. Sinautem, quid me perſequeris? Grandis controuerſia fratres, & intricata nimium diſceptatio. Quis non illic diceret, bonum nobis erat ſi natus non fuiſſet homo iſte? Sic erat dilectiſsimi omnino, ſic erat, non videbatur quomodo ſimul poſſent erga hominẽ miſericordia & veritas conſeruari. Cúmque adiiceret veritas in ipſum quoque iudicem partis ſuæ iniuriam retorqueri, dicens cauendum omnino ne fieret irritum verbum patris, ne
C ſermo viuus & efficax qualibet occaſione euacuaretur, parcite quæſo ait pax, parcite verbis huiuſmodi, non nos tales altercatio decet, virtutum eſt inhoneſta contentio. Porrò iudex inclinans ſe, digito ſcribebat in terra. Erant autem verba ſcripturæ, quæ pax ipſa legit in auribus omnium. Ea ſiquidem propius aſsidebat. Hæc dicit, perij ſi Adam non moriatur: & hæc dicit, perij niſi miſericordiam conſequatur. Fiat mors bona, & habet vtraque quod petit. Obſtupuere omnes in verbo ſapientiæ & forma compoſitionis pariter atque iudicij. Siquidem manifeſtũ fuit nullam eius querimoniæ occaſionem relinqui: ſiquidem fieri poſſet quod vtraque petebat, vt & moreretur, & miſericordiam conſequeretur. Sed id quomodo fiet? inquiunt. Mors crudeliſsima, & amariſsima eſt, mors terribilis, & ipſo horrenda auditu. Bona fieri quanam ratione poterit? (Eſa.32.) At ille. Mors, inquit, peccatorum peſsima, ſed precioſa fieri poteſt mors ſanctorum. An nõ precioſa erit, ſi fuerit ianua vitæ, porta gloriæ? Precioſa, inquiunt. Sed quomodo fiet iſtud? Fieri, ait, poteſt: ſi ex charitate moriatur quis, vtique qui nihil debeat morti. Neque enim detinere poterit mors innoxium, (Ezech.3.) ſed forabitur (vt ſcriptum eſt) maxilla Leuiathan, & deſtruetur paries medius, ſoluetúrque chaos magnum, quod inter mortem vitámque firmatum eſt. Nimirũ charitas fortis vt mors, imò & fortior morte ſi fortis illius intrauerit atrium, alligabit eum, & diripiet vtique vaſa eius, ſed & ipſo tranſitu ſuo ponet profundum maris viam, vt tranſeant liberati. Bonus viſus eſt ſermo, vtpote fi- D
delis, & omni acceptione dignus. Sed vbi poterit ille innocens inueniri, qui mori velit non ex debito, ſed ex voluntate, non ex malo merito, ſed ex beneplacito ſuo? Circuit veritas orbem terræ, & nemo mundus à ſorde: nec infans cuius eſt vnius diei vita ſuper terram. Sed & miſericordia cœlum omne perluſtrat, & in angelis quoque ne dixerim prauitatem, minorem tamen inuenit charitatem. Nimirum hæc victoria alij debebatur, quo maiorem charitatem nemo haberet vt animam ſuam poneret quis pro ſeruis inutilibus, & indignis. Nam etſi ipſe iam nõ dicit nos ſeruos, hoc ipſum immenſæ dilectionis eſt, & eximiæ dignationis. Nos autem etſi omnia quæ præcepta ſunt nobis faceremus, quid aliud dicere deberemus, niſi quod ſerui inutiles ſumus? Sed quis eum ſuper hoc conuenire præſumeret? Redeunt ad conſtitutam diem veritas & miſericordia, anxiæ plurimum non inuento quod deſiderabant. Tunc verò ſeorſum pax conſolans eas, vos, inquit, neſcitis quicquam nec cogitatis. Non eſt qui fa- (Ioann.11.)
ciat bonum hoc, non eſt vſque ad vnum. Qui cõſilium dedit, (Pſal.52.)
ferat auxilium. Intellexit rex quid loqueretur, & ait: Pœnitet (Gene.6.)
me feciſſe hominem. Pœna, inquit, me tenet, mihi incũbit ſuſtinere pœnam, pœnitẽtiam agere pro homine quem creaui. Tunc ergo dixit, ecce venio. Non enim poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum. Et accerſito Gabriele, Vade, inquit, dic (Zach.9.)
filiæ Sion, ecce rex tuus venit. Feſtinauit ille & ait: Adorna E
thalamum tuum Sion, & ſuſcipe regem. Porrò venturum regem miſericordia & veritas præuenerunt, ſicut ſcriptum eſt. (Pſal.88.)
Miſericordia & veritas præcedent faciẽ tuam. Iuſtitia thronum præparat, ſecundum illud, Iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ. Pax cum rege venit, vt propheta fidelis inueniretur qui dixerat. Pax erit in terra noſtra cum venerit. Inde eſt quod nato domino, angelorũ chorus canebat. Pax in ter- (Luc.2.)
ra hominibus bonę voluntatis. Sed & tunc iuſtitia & pax oſculatæ ſunt, quæ non modicè videbantur hactenus diſsidere. Prior enim ſi qua erat ex lege iuſtitia non oſculum, ſed aculeum magis habebat vrgens timore, quàm prouocans dilectione. Sed nec habuit illa recõciliationem, ſicut habet nunc quæ ex fide noſcitur eſſe iuſtitia. Alioquin quid erat quod nec Abraham, nec Moyſes, nec cęteri iuſti temporis illius, in obitu ſuo pacem illam beatitudinis æternæ apprehendere, aut regnum pacis poterãt introire, niſi quod minime adhuc iuſtitia & pax ſeſe fuerant oſculatæ? Ex hoc ſanè dilectiſsimi feruentiore nobis zelo ſectãda iuſtitia eſt. Siquidem iuſtitia & pax oſculatæ ſunt, & indiſſolubile amicitiarum iniere fœdus: vt quicunque teſtimonium iuſtitiæ ſecum tulerit, hilari vultu iã amplexibus lætis accipiatur à pace, in idipſum dormiens & requieſcens.

Item de ſeptiformi ſpiritu in Chriſto, in annunciatione dominica. Sermo II. F

CONSIDERARE eſt fratres in ſolennitate hodierna dominicæ annunciationis, velut amœniſsimam quandam planiciem, ſimplicem noſtræ reparationis hiſtoriam. Iniungitur noua legatio angelo Gabrieli, & nouam virgo profeſſa virtutem, nouæ ſalutationis honoratur obſequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, nouam noua mater accipit benedictionẽ. Impletur per gratiam quæ concupiſcentiam neſcit, vt ſpiritu ſuperueniente altiſsimi pariat filium, quæ virum dedignatur admittere. Intrat ad nos eadem porta ſalutis antidotum, qua venenum ſerpentis ingrediens, vniuerſitatem generis humani occuparat. Innumeros huiuſcemodi flores ex his facile eſt legere pratis, ſed intueor mediam metuendæ profunditatis abyſſum. Abyſſus planè imperſcrutabilis, incarnationis dominicæ ſacramentum, abyſſus impenetrabilis, verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Quis enim inueſtiget, quis attingãt, quis apprehendat? Puteus altus eſt & in quo hauriam non eſt mihi. Veruntamen ſolet interdum ſuperpoſita puteis humectare linteamina vapor exhalans. Propterea ſanè licet irrumpere verear propriæ conſcius infirmitatis, frequẽter tamen velut ſuper os huius putei expãdo ad te domine manus meas, pro eo quod anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Et nunc ſiqui-

G dem quod (ascendente de deorsum nebula) tenuis ebiberit cogitatio, vobis fratres modicum illud sine inuidia communicare curabo, velut expresso linteamine vel exigua refundens cœlestis stillicidia roris. Quæro igitur qua ratione filius magis incarnatus sit quàm pater aut spiritus sanctus, cum totius trinitatis non modo æqualis sit gloria, sed vna eadémque substantia. Sed quis cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Altissimum est mysterium, nec nos oportet temere super huiuscemodi præcipitare sententiam. Videtur tamē nec patris nec spiritus incarnationem in pluralitate filiorum effugisse confusionem, dum alius dei, alius filius hominis diceretur. Videtur & illud maxime congruum, vt is specialiter filius fieret qui filius erat: ne quid esset ambiguitatis in nomine. Denique ipsa est virginis nostræ gloria singularis & excellens prærogatiua Mariæ, quòd filium vnum eundémque cum deo patre meruit habere communem, quam sanè periisse constat si non filius incarnaretur. Sed nec nobis alia dari posset occasio similis sperādæ salutis & hæreditatis, factus quidem primogenitus in multis fratribus, qui vnigenitus erat asciscet eos sine dubio in hæreditatem, quos vocauit in adoptionem. Si enim fratres, & cohæredes. Hic ergo Christus Iesus mediator fidelis, sicut in persona vna dei hominísque substantiam copulauit ineffabili sacramento, sic & in ipsa reconciliatione consilio vsus altis-
H simo, mediam non deseruit æquitatem, vtrisque tribuens quod oportebat, honorem deo, homini miserationem. Hæc enim optima inter offensum dominum & reum seruum forma compositionis, vt nec honorandi domini zelo seruus opprimatur austeriori sententia: nec rursum dum huic immoderatius condescenditur, ille debito fraudetur honore. Audi igitur & diligenter obserua angelicam in huius mediatoris
Luc. 2. ortu distributionem. Gloria, inquiunt, in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Huius denique gratia obseruationis fideli reconciliatori Christo nec timoris spiritus defuit, quo patri semper reuerentiam exhiberet, semper ei deferret, semper gloriam eius quæreret: nec spiritus pietatis, quo misericorditer compateretur hominibus. Vnde & necessarium habuit spiritum quoque scientię per quem timoris pariter & pietatis distributio fieret inconfusa. Et nota quod in primo illo parentum nostrorum peccato tres quidem auctores extiterunt, sed manifeste defuerunt tria tribus. Dico enim Euam, diabolum, & Adam. Non habuit Eua
1. Ti. 2. scientiam, quæ, vt ait apostolus, seducta est in præuaricationem. Verum hæc quidem serpenti non defuit, qui callidior describitur cæteris animantibus, sed pietatem malignus non habuit, qui ab initio factus est homicida. Adam verò pius fortè videtur mulierem non contristando, sed timorem domini dereliquit, voci illius magis obediens quàm diuinæ. Vtinam
I magis timor domini præualuisset in eo, sicut de Christo si-
Esa. 11. gnanter legitur. Quia repleuit eum non pietatis spiritus, sed timoris. In omnibus enim & per omnia pietati proximorum timor domini preferendus est, & solus ipse est qui totum sibi hominem debeat vendicare. In his igitur tribus, timore, pietate, & scientia, mediator noster reconciliauit homines deo. Nam in consilio & fortitudine de manu aduersarij liberauit. Consilio siquidem pristino iure priuauit hostem, data potestate vt manus iniiceret innocenti. Fortitudine præualuit: ne violenter posset retineri redemptor, dum victor ab inferis rediit, & vita omnium cum eo surrexit. Exinde cibat nos pane vitæ & intellectus, & potat aqua sapientiæ salutaris. Est enim intellectus rerum spiritualium & inuisibiliū verus animæ panis, confirmans cor nostrum, & ad omne opus bonū roborans in omni exercitatione [illegible] ho-
mo qui non percipit ea quæ sunt spiritus dei, sed stultitia ei
Psal. 101. videntur, gemat & lugeat, dicens: Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Ecce enim mera & perfecta veritas est non prodesse homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum faciat. Sed quando id capere possit auarus? Sine causa laborat quisquis ei id persuadere conatur. Vt quid hoc? Nempe quia stultitia illi videtur. Quid verius quàm iugum Christi esse suaue? Appone homini seculari, & vide si non magis lapidem quàm panem reputabit, & certè huiusmodi intelligentia veritatis K
Deut. 4. internæ viuit anima, & hic est spiritualis cibus. Non enim in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Verumtamen donec sapit tibi veritas non sine difficultate ad interiora traiicitur. Vbi verò cœperis in ea oblectari, iam non cibus, sed potus est, & sine difficultate intrat in animam, quo videlicet spiritualis cibus intelligentiæ potu sapientiæ digeratur, ne ipsius interioris hominis artubus, id est affectibus siccitate laborantibus, oneri magis sit quàm vtilitati. Ex omnibus ergo quæ saluandis populis fuerant necessaria, nihil penitus defuit saluatori. Ipse est enim de quo præcinit Esaias: Egredietur virga de radice Iesse, & flos
Esa. 11. de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Illud sanè diligenter attende, quod florem hunc de radice nō de virga dixerit ascensurum. Quia etenim si noua Christi caro in virgine creata esset ex nihilo, quod æstimauerunt nonnulli, non de radice flos, sed fortè de virga dici poterat ascendisse. Nunc autem quia prodiit ex radice, sine dubio ab origine communem probatur habuisse materiam. Nam quod super eum spiritus requieuit, nihil in eo cōtradictionis fuisse declarat. In nobis enim quia non omnino superior est spiritus non requiescit, carne nimirum aduersus spiritum & spiritu aduersus carnem cōcupiscente: à quo cō-
flictu nos liberet in quo nihil simile fuit nouus homo, & ve L
rus homo, qui veram carnis nostræ suscepit originem, sed fermentum vetus concupiscentiæ non suscepit.

In [illegible] cum
tertio sabbato quadragesimæ occurrit, de adultera, Susanna,
& beata Maria.
Sermo III.

QVAM diues es in misericordia, quàm magnificus in iu[illegible]. Non est qui similis sit tibi, munerator copiosissime, remunerator æquissime, piissime liberator. Gratis respicis humiles, iuste iudicas innocentes, misericorditer saluas etiam peccatores. Hæc sunt dilectissimi, quæ nobis in mensa diuitis huius patrisfamiliâs sanctarum testimoniis scripturarum, hodie quidem si diligenter aduertimus solito copiosius apponuntur. Nimirum hanc nobis copiam præstant, quæ pariter conuenerunt, sacrum videlicet tempus quadragesimæ, & sacratissima dies annunciationis dominicæ. Hodie enim in auribus nostris deprehensam in adulterio mulierem indulgentia redemptoris absoluit, hodie innoxium Susannæ sanguinem liberauit, hodie quoque beatam virginem singulari mu- M
nere gratuitæ benedictionis impleuit. Magnum conuiuium, vbi pariter nobis misericordia iustitia & gratia apponuntur. Nunquid non misericordia esca hominum, salutaris omnino & efficax ad medelam? Nūquid non etiam iustitia panis cor-
Matt. 5. dis? Et quidem optime confirmans illud, vtpote cibus solidus ad nutrimentum. Denique beati qui esuriunt illum, quoniam ipsi saturabuntur. Nunquid non cibus animæ gratia dei sui? Dulcissimus sanè, & omnem habens in se suauitatem, & delectamentum saporis. Imò verò hæc sibi omnia pariter vendicans non modo delectat, sed & reficit & medetur. Accedamus ad mensam hanc fratres mei, & ex singulis dapibus vel modicum aliquid degustemus. In lege Moyses mandauit huiusmodi lapidari, aiunt de peccatrice peccato-
res, de adultera Pharisæi. [illegible] Domine Psal. 143.
inclina cœlos tuos & descende. Inclinans se & ad misericordiam flexus (neque enim Iudaici cordis erat) digito scribebat, non iam in lapide, sed in terra. Neque hoc tantum semel, sed hic quoque duplex scriptura, sicut apud Moysen tabulæ duæ. Et fortè veritatem & gratiam scribens & iterum scribens terræ impressisse videtur, secundum quod Io-
Ioan. 1. annes appostolus ait. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Considera denique an videri possit de tabula veritatis legisse: vnde refelleret pharisæos.

A *Textus.* ſæos. Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in eã lapidẽ mittat. Verbum quidem abbreuiatum, ſed viuũ & efficax, & ancipiti gladio penetrabilius. Quàm grauiter enim ad verbum hoc ſaxea corda transfoſſa, quàm vehementer hoc vno lapillo cõtritæ ſint lapideę frontes, rubor ipſe cõfuſionis & clandeſtinus probauit abſceſſus. Meruit quidem adultera lapidari: ſed is punire geſtiat, qui dignus non eſt etiam ipſe puniri. Is pręſumat à peccatrice exigere vltion[illegible], qui eandẽ excipere non meretur. Alioquin ipſe ſibi vici[illegible]ior, à ſe incipiat: in ſe prius ſententiã ferat, exerceátque vindictã. Hæc veritas. Cæterũ adhuc minus eſt. Etſi accuſatores refellit hęc veritas, ſed reã necdũ abſoluit, ſcribat iterũ, ſcribat gratiam, legat & audiamus. *Textus.* Nemo te condemnauit mulier? Nemo domine. Nec ego te condẽnabo: vade & amplius noli peccare. O vox miſericordiæ, ô auditus lætitiæ ſalutaris. *Pſal. 142.* Auditam fac mihi mane miſericordiam tuã: quia in te ſperaui domine. Sola nimirum ſpes apud te miſerationis obtinet locum, nec oleum miſericordiæ, niſi in vaſe fiduciæ ponis. Sed eſt infidelis fiducia, ſolius vtique maledictionis capax, cũ videlicet in ſpe peccamus. Quanquam nec fiducia illa dicenda ſit, ſed inſenſibilitas quædam & diſſimulatio pernicioſa. Quæ enim fiducia ei qui periculum non attendit? Aut quod ibi timoris remediũ, vbi nec timor ſentitur, nec materia ipſa timoris? Fiducia ſolatium eſt, nec eget ille ſolatio qui lętatur cum male fecerit, & in peſ- B ſimis rebus magis exultat. Rogemus itaque fratres reſponderi nobis quantas habeamus iniquitates & peccata, ſcelera noſtra & delicta nobis deſideremus oſtendi. Scrutemur vias noſtras & ſtudia noſtra periculáq; vniuerſa vigili intentione penſemus. Dicat quiſque in pauore ſuo, vadã ad portas inferi: vt iam nõ niſi in ſola dei miſericordia reſpiremus. Hæc vera hominis fiducia à ſe deficientis & innitentis domino ſuo. Hæc inquam vera fiducia cui miſericordia non denegatur, [illegible] ſperant ſuper miſericordia [illegible]. [illegible] nobis, in nobis quidem timoris, [illegible]pſo autem cauſa fiduciæ. Suauis & mitis eſt, copioſæ miſericordiæ: præſtabilis ſuper malitia, multus ad ignoſcendum. [illegible]nus ſanè vel inimicis, qui in eo nihil aliud vnde occaſionem ſtruendæ calumniæ caperent, inuenerũt. Compariatur [illegible] tur. Tene[illegible]tur itaque manifeſtus aduerſarius legis, cum abſoluerit lege damnatam. In veſtrum ô phariſæi caput tota veſtrę malignitatis adinuẽtio retorquetur. Diffiditis cauſæ, qui iudicium ſubterfugitis. Nam illa quidẽ ſine iniuria legis abſoluitur, quæ ſine accuſatore relinquitur. Sed conſideremus fratres, quonam hinc abeant phariſæi. Videtíſne duos ſenes (nam à ſenioribus exire cœperunt) quomodo in pomerio Ioachim abſcondũtur? Suſannam quærunt vxorem eius: ſe- C quuntur eam [illegible] iniqua cogitatione plena ſunt contra eam. [illegible] nobis aiunt ſenes, aiunt phariſæi, aiunt lupi, qui [illegible] paulò ante, licet errantis ouiculæ [illegible] fruſtrati. Conſenti [illegible] nobis, & commiſcere nobiſcum. [illegible] dierum malorũ, modo accuſabatis adulterũ, [illegible] adulterium [illegible] eſt tota iſtius verbi [illegible] palam [illegible] in occulto. Hinc [illegible] quòd [illegible] ſtis vnus poſt vnum, cum ille omnium conſcius occultorum, veſtras tam valide percuſſiſſet conſcientias dicens: Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in eam lapidem mittat. [illegible] *Mat. 5.* proinde ad diſcipulos veritas ait: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum & phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorũ. Alioquin dicemus, aiunt, contra te teſtimonium. Semen Chanaan & non Iuda: nec hoc quidem Moyſes in lege mandauit. An qui decreuit adulteram lapidare, mandauit accuſare pudicam? An qui iuſſit adulteram lapidibus opprimi, etiam iuſſit cõtra inſontem teſtimonium ferri? Imò verò ſicut adulteram, ſic etiam falſum teſtem nõ impunitum eſſe præcepit. Sed qui gloriamini in lege, per legis præuaricationem deũ inhonoratis. Ingemuit Suſanna & ait: Angu- *Dan. 13.* ſtiæ mihi ſunt vndique. Vndique enim mors. Hinc quidem corporea, inde ſpiritualis. Si hoc, inquit, egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras. Veſtras ô phariſæi manus, nec adultera effugit, nec pudica: veſtras accu-

ſationes, nec ſanctus, nec peccator euadit. Diſſimulatis pecca- D ta veſtra, vbi inueneritis aliena. Alioquin ſi quis fortè ſuum non habet, veſtrum ei impingitis crimẽ. Quid tamen Suſanna facit inter mortem & mortem, animæ ſcilicet & corporis vndique anguſtiata? Melius eſt mihi, inquit, abſque opere incidere in manus hominum, quàm derelinquere legẽ dei mei. Nimirum ſciebat iſta quàm horrẽdum ſit incidere in manus dei viuentis. Nam homines cum occiderint corpus, animæ nõ habent vltra quid faciant: ille autem timendus eſt qui poteſtatem habet & corpus & animã mittere in gehennã. Quid familia Ioachim tardat? Irruat per poſticũ, nam in pomerio clamor auditur. Clamor vt luporum grauium, & balantis ouiculæ inter eos. Sed non patitur ab eis innoxiam deuorari qui ab ipſis eorum faucibus tam dignanter eripuit, etiam eripi non merentem. Meritò proinde cum duceretur ad mortẽ, erat cor eius fiduciam habens in domino, quem vſque adeo timuiſſet vt timorẽ omnẽ poſtpoſuiſſet humanum, & ipſius legẽ & ſimul vitæ prępoſuiſſet & famæ. Nõ enim dictus fuerat ſermo huiuſcemodi aliquando de Suſanna. Sed & parentes eius iuſti erant, & vir eius honoratior omniũ Iudæorum. Meritò igitur à iuſto iudice iuſtã de iniuſtis obtinuit vltionem: quæ tam vehementer iuſtitiam eſuriuit, vt propter eam cõtemneret mortem corporis, opprobrium generis, luctum inconſolabilem amicorum. Et nos fratres ſi à Chriſto audiuimus, nec ego te condemnabo: ſi peccare iam nolumus cõtra E ipſum: ſi in Chriſto volumus pie viuere, neceſſe eſt ſuſtineamus perſequutionẽ, ne malum pro malo, aut maledictũ pro maledicto reddamus. Alioquin qui patientiam non ſeruauerit perdet iuſtitiam, hoc eſt vitam perdet, hoc eſt perdet animam ſuam. Mihi vindictã & ego retribuam, dicit dominus. Ita prorſus eſt. Ipſe retribuet, ſed ſi ei vindictam ſerues, ſi nõ tollas ab eo iudicium, ſi non reddas retribuentibus tibi mala. Faciet iudicium, ſed iniuriam patienti in æquitate iudicabit, ſed pro manſuetis terræ. Iam vobis (ni fallor) moleſtum eſt quod deliciæ tardant. Non miremini, deliciæ ſunt. Non [illegible] rant faſtidiũ. Miſſus eſt Gabriel angelus a deo, in ciuitatem Galilææ cui nomen Nazareth. Miraris quòd Nazareth parua ciuitas, & tanti regis nuncio illuſtretur & tanto? ſed magnus latet in hac parua ciuitate theſaurus, latet inquam, ſed homines latet, non deum. An non theſaurus de Maria? vbicũque illa eſt, & cor eius. Oculi eius ſuper eam, vbique reſpicit humilitatem ancillę ſuæ. Nouit cœlũ vnigenitus dei patris? Si nouit cœlum, nouit & Nazareth. Quidni ſciat patriam ſuam? quidni nouerit hæreditatem ſuam? Cœlum ex patre, Nazareth ex matre vendicat ſibi, ſicut ipſe ſe & filium dauid, & dominũ eſſe teſtatur. Cœlum cœli domino, terrã autem dedit filiis hominum. Cedat ergo ei vtrunq; neceſſe eſt in poſ- *Pſal. 113.* ſeſſionem, qui non modo dominus, ſed & filius hominis eſt. F Audi etiam quomodo terrã ſibi tãquam filius hominis vendicat, ſed & communicat tanquam ſponſus. Flores, inquit, ap- *Canti. 2.* paruerunt in terra noſtra. Neque hinc diſcrepat quòd Nazareth interpretatur flos. Amat florigeram patriam flos de radice Ieſſe [illegible] inter lilia paſcitur flos campi, & lilium [illegible] Commendat enim flores pulchritudo, ſuaueolentia, & ſpes fructus, gratia triplex. Te quaſi florem reputat deus. Et bene ei complacet in te, ſi tibi nec honeſtæ cõuerſationis [illegible] ta [illegible] vita æterna. Ne ti- *Textus.* [illegible] gratiam [illegible] ſingularem. Singularem, [illegible] generalem [illegible] generalẽ ſingulariter acce- [illegible] generalem: nam ſola præ [illegible] quòd ſola hanc inuene- [illegible] alem quòd de ipſa plenitudine acci- *Textus.* [illegible] fructus ventris tui eſt, ſed ad omnium quidem mentes te mediante peruenit. Sic nimirum ſic olim ros totus in vellere, totus in area, ſed in nulla parte areæ totus ſicut in vellere fuit. In te ſola rex ille diues, & præditus exinanitus, excelſus, humiliatus, immẽſus, abbreuiatus,

G tuiatus,& ab angelis minoratus est: verus denique deus & dei filius incarnatus. Sed quo fructu? Nempe vt omnes eius paupertate locupletemur, eius humilitate subleuemur, eius minoratione magnificemur, eius incarnatione adhærentes deo incipiamus vnus esse spiritus cum eo. Sed quid dicimus fratres? Cuinam potissimum vasi gratia infundetur? Si(vt supra meminimus) capax quidem est misericordiæ fiducia, patiẽtia verò iustitiæ, quale iam poterimus idoneum gratiæ receptaculum exhibere? Balsamum est purissimum, & solidissimum vas requirit. Et quid tam purum, quidve tam solidum, quàm humilitas cordis? Merito proinde humilibus dat gratiam: merito respexit deus humilitatem ancillę suæ. Quonam merito quęris? Eo vtique, quo animum humilem, meritum non occuparet humanum, quo minus libere influeret diuinæ gratiæ plenitudo. Sed ad hanc nobis humilitatem quibusdam erit gradibus ascendendum. Primo enim cor hominis quem adhuc peccare delectat, nec miseram consuetudinem proposito meliore mutauit, ne sit gratię capax, propriis vitiis præpeditur. Secũdo quoque vbi corrigere mores, & priores nequitias de cætero non iterare proponit, ipsa tamen peccata præterita, licet iam amputata quodammodo videantur: dum in eo manent, gratiam non admittunt. Manent autem donec confessione lauentur, donec succedentibus dignis fructibus pœnitentiæ de medio fiant. Sed væ tibi si fortè vitiis & peccatis perniciosior successerit ingratitudo. Quid enim tam e-

H uidenter gratię aduersatur? Tepescimus processu temporis à feruore conuersationis nostræ, paulatim refrigescit charitas, abundat iniquitas, vt consummemur carne qui spiritu cœperamus. Inde enim est vt minus ea sciamus, quæ à deo donata sunt nobis, indeuoti pariter & ingrati. Timorem domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinem: verbosi, curiosi, faceti, etiã detractores & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores disciplinæ quoties sine nota id licet: quasi verò confestim sit etiam sine noxa. Quid ergo tantis repulsam obstaculis gratiã nobis deesse miramur? Iam verò

Colo.3. si quis iuxta Apostolum vt verbum Christi, verbum gratiæ in eo habitet gratus est, si quis deuotus, si quis sollicitus, si quis spiritu feruens, caueat sibi ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: alioquin nec huiuscemodi quidẽ animũ intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo iam inuenit gra-

Lucæ 18. tia locum sibi. Consideretis pharisæum illum orantem. Non erat raptor, non iniustus, non adulter. An sine fructibus pœnitentię erat? Ieiunabat bis in sabbato, decimas dabat omniũ quæ possidebat. Sed ingratum forsitan suspicamini. Audite quid dicat. Deus gratias ago tibi. Sed non erat vacuus, non erat exinanitus, non erat humilis, sed elatus. Non enim quid sibi deesset scire studuit, sed exaggerauit meritum suum, nec erat solida plenitudo, sed tumor. Vacuus proinde rediit: quia

I plenitudinem simulauit. Nam publicanus ille qui exinanire seipsum, qui vacuum vas exhibere curauit, gratiã retulit ampliorem. Nos ergo fratres si gratiam cupimus inuenire: sic de cætero abstineamus à vitiis, vt de præteritis quoque peccatis digne pœniteamus. Nihilominus quoq; solliciti simus, & deuotos nos deo, & verè humiles exhibere: huiusmodi nẽpe animas gratanter respicit pio illo respectu, de quo sapiẽs

Sapien.4. ait: Quoniam gratia & misericordia dei est in sanctos eius, & respectus in electos illius. Et fortè propterea quater reuo-

Canti.6. cat animam quam respicit dicens. Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere vt intueamur te: quo videlicet nec in peccandi consuetudine, nec in conscientia peccatorũ: sed nec in tepore & torpore ingratitudinis, aut in elationis cæcitate persistat. A quo nos quadripertito periculo reuocare & eripere dignetur, qui factus est nobis à deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per infinita secula seculorum. Amen.

Dominica in ramis palmarum, de tribus ordinibus obsequentium Christo. Sermo I.

NON sine causa spiritum sponsi pariter & dei sui habens ecclesia processionem hodie noua quadam & mira con iunctione addidit passioni. Nam processio plausum habet,

Roma.1. passio planctum. Quoniam ergo sapientibus & insipientibus debitores sumus: videamus quid vtrisque conferat hæc K

coniunctio. Et prius quidem quid secularibus indicet: quoniam non prius quod spirituale, sed quod animale. Videat secularis anima, videat & intelligat: quoniam extrema gaudij luctus occupat. Propter hoc enim qui cætera quoque cœ- *Prou.14.*

pit facere & docere, non solum verbis prædicans, sed exemplis: quod ante prædixerat per prophetam: Quoniam om- *Esa.40.*

nis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni: etiam apparens in carne manifestè studuit probare in seipso. Vnde & processionis gloria voluit sublimari: qui paulo post sibi nouerat imminere diẽ ignominiosissimæ passionis. Quis ergo sperare iam debeat in incerto gloriæ temporalis, cum videat in ipso quoque qui peccatum non fecit creatore temporum & conditore vniuersitatis post exaltationem tantam, tantam nihilominus humiliationem sequi? In eadem enim ciuitate, à plebe eadem & eodẽ tempore nunc quidem processionis gloria & diuinis est laudibus honoratus: postmodum verò interrogatus contumeliis, & tormento, & cum sceleratis deputatus. Hic est trãsitoriæ finis lætitiæ: hic fructus gloriæ temporalis. Propterea prudenter orat propheta vt cantet *Psal.26.*

domino gloria eius, & non compungatur: id est, processionẽ habeat, quam passio non sequatur. Vobis autem charissimi tanquam spiritualibus spiritualia comparantes, in processione quidem cœlestis patriæ repręsentamus gloriam, in passione monstramus viam. Nam si in processione quidem venit L

tibi in mentẽ futura illa lętitia, & exultatio multa nimis, quãdo rapiemur in nubibus obuiam Christo in aëra: si tota concupiscentia videre desideras diem illam, quando suscipietur in cœlesti Hierusalem Christus dominus caput cum omnibus membris portans triumphum victoriæ applaudentibus iam non popularibus turmis, sed virtutibus angelicis clamantibus vndique populis vtriusque testamenti, Benedictus qui venit in nomine domini: si inquam cõsiderasti in processione quo properandum sit: disce in passione qua sit eundum. Hæc est enim via vitæ tribulatio præsens, via gloriæ, via ciuitatis habitaculi, via regni secundum quòd clamat latro de *Luc.23.*

cruce: Memento mei domine dum veneris in regnum tuum. Euntem in regnum vidit, quo cum peruenisset sui memorem esse rogauit. Peruenit ergo & ipse. Sed si vis nosse quàm compendiosa via. Eadem die meruit cum domino esse in paradiso. Tolerabilem proinde reddit passionis laborẽ gloria processionis: quoniam amanti nihil difficile est. Ne mireris quòd præsenti processione cœlestem dixerim repræsentari: quãdo vnus & idem in vtraque suscipitur, etsi longè aliter & ab aliis. In hac enim processione irrationabili iumento Christus insidet: in illa verò iumentũ futurum est, sed rationale, quoniam homines & iumenta saluos facies domine. Cui simile *Psal. 72.*

est illud. Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Et vide si non de processione loquitur cum sequitur. M

Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me: & cum gloria suscepisti me. Ibi certè ne ipse quidem pullus deerit: quoniam etsi murmuret hæreticus paruulos nõ sinens venire, paruulorum baptismo detrahens, qui paruulus natus est, & primam paruulorum elegit aciem (innocentes loquor) hodie quoque paruulos à gratia non excludit: quia nec pietati incongruum, nec maiestati eius difficile est, vt suppleat munus gratiæ quod minus in eis habet natura possibile. Ibi non ramos arborum, non vilia vestimenta popularis turma prosternet: sed demittẽt pennas suas animalia sancta: deponent coronas suas ante thronum agni vigintiquatuor seniores, & virtutes omnes angelicæ quicquid habent glorię vel decoris totum ei ascribent: totum ei attribuent. Iam verò quoniam de iumento & vestibus, & de ramis arborum mentio facta est: considerare diligentius libet triplex obsequium quod in processione hac exhiberi video saluatori. Primum quidem à iumento cui insidet. Secundum ab eis qui sua illi vestimenta sternunt. Tertium vero ab his qui de arboribus ramos cædere perhibentur. Nõne tamẽ omnes reliqui ex eo quod abundat sibi mittunt, & quasi sine grauamine obsequũtur domino: solum vero iumentum semetipsum exponit eius obsequio? Silendum mihi est, vt eleuationem caueatis, an magis loquar vt habeatis consolationem? Iumentum cui insidet Christus, nónne vos estis, iuxta præceptum Apostoli

glorificantes

A glorificantes & portantes deum in corporibus vestris? Ex-
1.Cor. 6. pendunt enim seculares homines in obsequium domini, non quidem corpora, sed quæ adiacent & necessaria sunt corporibus, cum de terrena substantia eleemosynas largiũtur. Prælati quoque ramos cædunt de arboribus, verbi causa, cum de fide & obedientia Abrahæ, de castitate Ioseph, de mansuetudine Moysi, cæterorũq; sanctorum virtutibus euangelizant. Veruntamen & illi de promptuariis plenis largiuntur: & hi quæ acceperunt gratis, gratis nihilominus dare iubentur. Omnes tamen si fideliter suo quisque intentus fuerit ministerio in processione saluatoris sunt, & cum eo ingrediuntur in sanctam ciuitatem: quoniam tres præuidit propheta saluandos: Noë cædentem ramos in arcæ fabricam: Danielem in vili edulio, & labore abstinentiæ factum tanquam iumẽtum saluatorémq; portantem: tertium quoque Iob bene dispensantem substantiam huius mũdi, & de velleribus ouium suarum pauperum latera calefacientem. Cui tamẽ in processione illa Iesus propinquior, cui de tribus ordinibus salus vicinior, facile credo potestis aduertere.

In ramis palmarum, de passione & processione, & quatuor ordinibus processionis. Sermo II.

B NECESSE est vt loquamur hodie breuius propter angustiã tẽporis. Multa quidẽ nobis ministrat processio quã celebraturi sumus: sed eadẽ impedit ne dicere plura possim⁹. Celebraturi sumus hodie processionẽ, & paulopost audituri passionẽ. Quid sibi vult mirabilis ista cõiunctio, aut quid cogitauerunt patres nostri passionem addentes processioni? Nam processio quidẽ meritò repræsentatur hodie, quæ facta est hodie. Passio verò cur addita est, quam sexta feria constat esse sequutam? Opportune vtique processioni passio coniuncta est, vt discamus in nulla lætitia huius seculi habere fiduciam: scientes quoniam extrema gaudij luctus occupat. Propterea nõ simus stulti, vt occidat nos prosperitas nostra, sed in die bonorum non immemores simus malorum: & econuerso. Istis enim mixtum est præsens seculum: non secularibus tãtum, sed etiam spiritualibus viris. Nam secularibus viris aliquando quæ placent, quãdoque quæ displicent videmus accidere: & ipsis nihilominus spiritualibus, non semper tristia, nõ semper læta succedũt, sed vespere & mane dies vn⁹.
Iob 6. Et illud: Visitas eũ diluculo, & subito probas illum. Verũ hoc interim dũ præsens seculum manet, vel manat magis & fluit. Cæterum post hoc seculum duo futura sunt secula valde diuisa & diuersa: ita vt in altero, non nisi fletus & stridor dentium, in altero sola gratiarum actio & vox laudis. Absterget enim deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum: & mors iam non erit amplius, neque luctus, neque clamor: sed nec vl-
C lus dolor: quoniam priora transierũt. Interim sicut amatores mundi multa patiuntur aduersa: sic nec ipsis seruis dei omnia in hoc mundo optata succedunt. In die ergo malorũ memores sunt bonorum, ne pusillanimes fiant & impatientes, sicut
Psal. 48. is de quo legimus in psalmo: Confitebitur tibi cum benefeceris ei. In die quoque bonorum nõ immemores sunt malorũ: ne extollantur & dicant in abũdantia sua, nõ mouebimur in æternum. Sicut enim secularium rerũ prosperitas occidit stultum secularem, sic potest & abundãtia spiritualis prosperitatis occidere indoctum spiritualem, atque ideo non spiritualẽ. Spiritualis quippe diiudicat omnia. Vnde autẽ eueniat quod stultum occidit prosperitas, & nõ sapientem, alibi habemus.
Eccles. 7. Cor sapientis vbi tristitia, & cor stultorum vbi lætitia. Meri-
Vbi supra. to proinde ait: Bonum est magis ire ad domum luctus, quàm ad domum cõuiuij. Licet enim multos frangat aduersitas:, ta-
Psal. 60. men multo plures extollit prosperitas: sicut scriptum est. Cadent à latere tuo mille, sinistro scilicet per quod signatur aduersitas: & decem milia, id est multo plures à dextris tuis: in quibus prosperitas designatur. Deniq; quia vtrobique peri-
Prouer. 30. culum est: orat sapiens & dicit. Diuitias & paupertates ne dederis mihi: ne fortè aut diuitiæ extollerent in superbiam: aut paupertas deiiceret in impatientiam. Vnde & dominus sicut in passione patientiam, ita in processione humilitatem exhibere curauit. in illa enim tãquam ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tondente obmutuit, & non aperuit
os suum. Qui cum percuteretur, non cõminabatur: sed ma- D
gis orabat dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid fa- Luc. 24.
ciunt. In processione autẽ quid? Parabant sese populi: vt exirent obuiam ei, nec eum latebat qui nouerat quid esset in homine. Propter quod & ipse paratus est non in curribus & in equis, nec in frenis argenteis, aut sellis auro tectis: sed humilis aselli tergo sedens suppositis Apostolorum vestibus quas ego de preciosioribus regionis fuisse non credo. Sed quid fuit quòd processionem habere voluit, qui mox futuram nouerat passionem? Forte vt amarior esset passio, quam processio præcessisset. Ab eodem enim populo, in eodem loco & ipso tempore paucissimis diebus interpositis primo cum tãto triumpho susceptus, postea crucifixus est. O quàm dissimile est, tolle tolle crucifige eum: & benedictus qui venit in nomine domini, osanna in excelsis. Quàm dissimile rex Israël: & non habemus regem nisi Cæsarem. Quàm dissimiles rami virentes & crux, flores & spinæ. Cui prius sternebantur vestimenta aliena, ecce suis exuitur, & sors mittitur super ea. Væ tibi amaritudo peccatorum nostrorum, propter quæ soluenda tanta amaritudo necessaria est. Iam vero ad processionem accedẽs tanquã quatuor ordines in ea mihi videor intueri: & fortassis in hac nostra processione hodie omnes poterũt inueniri. Præibãt enim aliqui & viã parabãt. Ipsi sunt qui viam parant domino ad corda vestra, qui vos regunt & dirigunt gressus vestros in viã pacis. Alij sequebantur, & hi sunt E
qui propriæ inscientiæ conscij deuote sequuntur, & adhærent semper vestigiis præcedentium. Erant quoque discipuli tanquam domestici lateri eius adhærentes. Ipsi sunt qui optimam partem elegerunt, qui in claustro soli deo viuunt, semper deo adhærentes, & eius placitum considerantes. Ipsum quoque iumentum, cui insidebat non defuit, quod designat duros corde, & animos quodammodo bestiales. Verum non fuit animaliũ ibi huiusmodi copiosior multitudo, nec oportuit. Tales enim magis oneri sunt quàm honori, nec propter eos processio valde gloriosior est. Huiusmodi nanque cantare non norunt, sed male sonoros dant rugitus. Ipsi sunt qui virga semper & calcaribus egent. Attamen nec ipsos relinquit dominus, dum disciplinam ferre voluerint. His enim dicitur: Seruite domino in timore, & apprehendite disciplinã nequando irascatur dominus, & pereatis de via iusta. Postquam enim iumentum hoc disciplinam ferre noluerit: quid restat nisi vt abiiciat eũ dominus cum indignatione quadam, & protinus exeat à via, currẽs ad spinas & tribulos, à quibus suffocatur verbum dei, qui sunt diuitiæ huius mũdi & voluptates carnis? Sed si qui tales sunt hic quibus grauis sit ordo, & omnia onerosa, quos pungi frequenter oporteat & vrgeri: obsecramus eos vt studeant de iumentis si fortè queãt in homines commutari, & computari inter eos, vt aut de præcedẽtibus, aut de adhærentibus & collateralibus, aut de sequen- F
tibus sint. Quod si non faciunt, obsecro, vt vel in eo quod sunt permaneãt, & patienter interim ferãt quæ salubria sunt, etsi minus suauia, donec complaceat domino respicere humilitatem eorum, & in melius aliquid eos promouere. Vultis autem vt aliquatenus consolemur iumentum nostrũ? Scimus equidem quia cantare non nouit. Neq; enim de eis est qui di-
cere possit. Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, in loco Psal. 118.
peregrinationis meæ. Attamen vnum est, quod nemini cæterorum tam prope est dominus. Nam nec ipsi qui hinc inde adhærent, tam prope eum habẽt vt iumentum cui insidet. Et audi hoc ipsum à propheta. Prope est dominus his qui tribu- Psal. 33.
lato sunt corde. Nam & mater quem ægrotantem nouit filium magis fouet, & sæpius amplectitur eum. Nemo igitur indignetur: nemo contemnat dũ voluerit esse Christi iumẽtum. Etenim qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, illum grauiter offendit, qui eos tanquam mater gremio suæ fouet misericordiæ, donec roborentur. Vnde & morum infirmitates patientissimè ferẽdas beatus Benedictus admonuit. Quatuor ergo sunt genera in processione domini. Boni prudentes, & boni simplices, hi sunt qui præeunt & qui sequuntur. Bonos autem addidi, quia prudentes nõ boni iniqui sunt, iu-
xta illud: Sapientes sunt vt faciant mala, & simplices non bo- Hier. 4.
ni stulti sunt. In processione autem domini nec iniquus locũ habet, nec stultus. Porrò qui adhærẽt ei contemplatiui sunt.

Qui

G Qui portant cũ & onerantur eo:ipsi sunt duri corde & parũ deuoti. Sed ecce omnes sunt in processione domini:& nemo ex ipsis faciem eius videt. Nam qui præcedunt occupati sunt in paranda via, solliciti circa peccata & tentationes aliorum. Qui sequuntur ipsi omnino faciem eius videre non possunt: sed sicut Moysi dictum est posteriora eius vident. Iumẽtum cui insidet nunquam ad videndum leuat oculos:sed pronum est semper in terram. Qui verò adhærẽt ipsi aliquando videre possunt, sed raptim & nõ continuè nec plenè: dum adhuc sunt in via. Attamen quantum ad alios, ipsi magis facie ad faciem eum vident: iuxta quod vere de Moyse scriptum est, quia cæteris quidem prophetis per visiones & somnia: Moysi verò facie ad faciem loquebatur. Quantũ ad plenã sanè visionẽ, nec ipse Moyses dum viueret in hoc mũdo impetrare potuit faciei ipsius visionẽ: quia sicut ipse ait, Nõ videbit me homo & viuet. *Exod.33.* Non videbor, inquit, in hac vita: non videbit quis faciem meam in hac via, & in processione ista. Ipse itaque magna pietate sua donet nobis sic in eius processione perseuerare dum viuimus, vt in magna illa processione, qua cum suis omnibus à patre suscipiendus est, & traditurus regnum deo & patri, sanctã ciuitatem ingredi mereamur, cum eo qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

H

De quinque diebus processionis, refectionis, passionis, requietionis, resurrectionis. Sermo III.

Vnde supra.

CVM vniuersa fecerit deus in numero, pondere, & mensura: specialius tamen ea tempora quibus in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est: quæcũque in eis operatus, locutus, aut passus est, ita disposuit, vt ne minimũ quidem momentum, ne vnum iota à sacramento vacauerit aut præterierit sine mysterio. Euidentius tamen quatuor proximos dies, & ipsum quem hodie colimus illustrauit: diem processionis, diem refectionis, passionis, requietionis, & resurrectionis suæ. Notabiles admodum dies, & inter cæteros insignes magis. Prima siquidem die gloriam suscipere dignatus est humanam: & cum ingenti quodam tripudio, & exultatione vniuersæ terræ Hierosolymam non propriis (vt hactenus consueuerat) pedibus, sed iumento vectus intrare. Et hæc quidem præparatio ad passionẽ fuit, excitata hinc maximè inuidia sacerdotum. Sanè venturas aliquando turbas vt raperent & eum regem facerent, fugiens legitur declinasse. Nunc verò etiam non quæsitus affuit, vt tanquam rex Israël susciperetur & prædicaretur ab eis: quinetiam in hæc ipsa præconia eorum (quod dubium non est) animos excitauit. Sic nimirũ & de passione aduertere est. Exiit quandoque & abscondit se ab eis, scilicet Iudæis. Nec volebat iam ambulare palam in Iudæa: quia quærebant eum interficere. Sciens I autem quòd venerit hora eius tanquam potestatem habens, spontaneus ipse se obtulit passioni. Decebat nempe pontificem nostrum tentari per omnia pro similitudine absque peccato, vt tanquam verus homo & prospera hominum, & aduersa opportune vitaret, opportune susciperet, & vtrarumq; rerum in seipso nobis salutare præberet exemplum. Vt enim temperantiæ est præconia populi & seculi eius prospera declinare: sic interdum iustitiæ est, certa quidem dispensatione admittere ea. Persecutio quoque & temporalis omnis aduersitas pro loco & tempore prudenter aliquando fugienda erit: cum autem necesse fuerit, viriliter toleranda. Et in his quidem duobus (prosperitatem & aduersitatem loquor) humana omnis vita versatur. Nihilominus autẽ in illis quatuor notissimis vtique speciebus virtus vniuersa cõsistit. Ita ergo omnem virtutem implere decuit eum in quo plenius habitabat omnis plenitudo virtutis, vt notum fieret omnibus, quia is sciret maxime abundare, sciret & penuriam pati. Nõ enim dei sapientia de his erat, quos occidere prosperitas sua non dei virtus de his quos perdere posset auersio. Vtrunque enim scriptum est, quòd prosperitas non tamen omnium, sed stultorum occidat illos: auersio vtique non quorumlibet, sed paruulorum perdat illos. Quàm modeste tamen hanc ipsam videtur gloriam suscepisse ad triumphalem occursum in asino veniens, non in curribus aut in equis? Et dicebat: Si quis *Matth.21.* vobis aliquid dixerit: dicite, quia dominus his opus habet. Opus magnum, opus salutis. Nempe homines & iumẽta saluos facere venerat: multiplicans misericordiam suam deus. K Initia nostræ conuersionis fouet ista dignatio, vt primum ex ancilla filium generemus. Solutus est ad mandatum domini qui antea tenebatur, aut non valens, aut non volens benefacere, aut vtroque fortius vinculo alligatus, nec volens scilicet nec valens. Non nouit interim purius in domino gratulari: persuasum tenet placere ei quod agit, & cõsolatur in eo quod sibi eum quodammodo se facere reputet debitorem: sæpius memorans, quia dominus his opus habet. Nam processu temporis in eo magis afficietur vt suo sollicitetur debito, & timeat ne forte tãtis beneficiis inueniatur ingratus: dicẽs, quia seruus inutilis sum, & bonorum meorum non eges. At hęc quidem verax affectio & fidelis: hic filius liberæ, cũ quo ancillæ filius hæres esse non possit. Ita ergo in hac processione. Cæterum ante passionem affectuosius paterfamilâs refectionẽ suis curauit domesticis exhibere: & in hoc quoque apparuit benignitas & humanitas saluatoris. Cum enim dilexisset suos in finem dilexit eos, & dicebat: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum antequã patiar. *Luc.22.* Opórtebat enim. Expetierat eos satanas vt cribraret sicut triticum: opus erat præuenire refectionem. Denique qui refecti paulominus defecerunt, quid ieiuni fecissent? Hinc fuit quòd nõ modo corpora, sed etiam corda refecit, & ea quàm maximè. Neque enim corporalis passio, sed tentatio spiritualis instabat, quod L singulariter ille futurus esset donec transiret. Ea nimirum hostia sicut sola prodesse potuit, sic sola suffecit: nec Christum decuit simul & Petrum, aut Iacobũ, vel Ioannem pro salute hominum pati. Crucifixi tamẽ fuere cum eo alij duo, sed duo nequam: de quibus nulla prorsus suspicio posset haberi: tanquam ex eis minus efficax sacrificiũ suppleretur. Quibus ergo panibus in cœna refecit Apostolos? Vt ego arbitror quinque. Meus, inquit, cibus est: vt faciam voluntatem patris mei. *Ioan.4.* Cibus vtique, sed cibus cordis. Quid enim æquè confirmat & cor roborat humanum? quid ita in omni necessitate confortat & sustentat, vt diuinæ voluntatis executio, velut in quendam animæ ventrem consciẽtiam scilicet eius ingesta? Sic & sermonem diuinæ exhortationis, & promissionum eius consolationem, & orãtium lachrymas, panes cordis esse solus ille ignorat, cuius iam aruit cor pro eo quòd suum ipsius panẽ comedere sit oblitus. Super omnia autem caro domini verè est cibus, & cibus vitæ, panis de cœlo viuus. Nullum ex h[illegible] hac tam solenni cœna domini defuisse reperies, si diligenter aduertas. Recumbentibus adhuc discipulis surgit à cœna, præcingitur linteo: aquam ponit in peluim, discipulorum pedes abluit & extergit. Non est voluntas carnis & sanguinis hæc, sed voluntas patris & sanctificatio nostra. Deniq; si nõ lauero te (ait dominus ad Petrum obnixius repugnãtem) non habebis partem mecum. M Scimus autem quis dixit, Eum qui venit ad me non eiiciam foras: quia descendi de cœlo, nõ *Ioan.13.* vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit *Ioan.6.* me. Opportune autem & vtique more suo, post exemplum operis, exhortationem semonis adiunxit. Inter loquendum quoque (nã copiosissimus extitit sermo) multis eos promissionibus propter instantem maximè passionem refouere & refocillare curauit: de resurrectione sua, de aduentu paracleti: de eorum confirmatione, & aliquando assumptione ad seipsum. Nec multo post ventum est ad orationem, & vsq; tertio factus in agonia orabat. Vbi quidem non solis oculis, sed quasi mẽbris omnibus fleuisse videtur: vt totum corpus eius, quod est ecclesia totius lachrymis corporis purgaretur. Nam de sacramento quidem corporis & sanguinis sui nemo qui nesciat hanc quoque tantam & tam singularem alimoniam ea primum die exhibitam: ea die commendatam & mandatã deinceps frequentari. Ex hoc iam dies sequitur passionis. In qua nimirum sicut totum hominem saluum fecit, sic de toto se fecit hostiam salutarem: corpus exponens tantis suppliciis & iniuriis: animum verò geminæ cuiusdã humanissimæ cõpassionis affectui: hinc quidem super mœrore inconsolabili sanctarum fœminarũ, inde super desperatione & dispersione discipulorum. In his quatuor crux dominica fuit: & hæc omnia propter nos passus est, qui tanta charitate compassus est nobis. Veruntamẽ quæ de ipso erant finem habuere, sicut ipse

A ipse lamentantibus mulieribus ait. Finem vtique celerrimũ & celeberrimum primo quidem requiem: deinde resurrectionem. Nos quoque si festinamus in illam ingredi requiẽ, per multas tribulationes nobis (si meminerimus) transeundũ est. Et prius quidem donec sumus in tribulatione, magnum nobis videtur aspirare ad requiem: tanquam nihil simus amplius desideraturi. Verũ non [illegible] nobis requies (ne in requie quidem ipsa) à desiderio gloriæ, à desiderio resurrectionis. Amodo (inquit) iam, dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. A labore ergo requiescũt qui in domino moriuntur, sed non requiescunt interim à clamore. Denique sub throno dei clamant animæ occisorum: quia etsi nihil habeant quod molestet: nondum tamen totum habẽt quod delectet, donec requiem resurrectio, donec sabbatum pascha sequatur.

Feria quarta hebdomadæ pœnosæ, de passione domini Sermo.

VIGILATE animo fratres: ne infructuosè vos huius temporis sacramenta pertranseant. Copiosa est benedictio: date receptacula munda, deuotas animas, sensus vigiles, affectus sobrios, puras conscientias exhibete tantis charismatibus gratiarum. Nimirum admonet vos sollicitudinis huius non modo specialis ipsa conuersatio quam professi estis: sed & generalis ecclesiæ obseruatio, cuius filij estis. Vni- [B] uersi siquidem Christiani sacra hac septimana, aut præ solito, aut præter solitum pietatem colunt, modestiam exhibent, humilitatem sectantur, induunt grauitatem, vt Christo patienti quodammodo compati videantur. Quis enim tam irreligiosus qui non compungatur? quis tam insolens vt non humilietur? quis tam iracundus vt non indulgeat? quis tam deliciosus vt non abstineat? quis tam flagitiosus vt non contineat? quis tam maliciosus, vt non pœniteat his diebus? Merito quidem. Nempe adest passio domini vsque hodie terram mouens, petras scindens, aperiens monumenta, propè est etiam resurrectio eius: in qua solennitatem celebrabitis altissimo domino: vtinam vsque in altissima quæ fecit magnalia alacritate & auiditate spiritus subeuntes. Nihil in mũdo poterat melius fieri, quàm quod factum est à domino his diebus. Nihil mundo poterat melius vel vtilius commẽdari, quàm vt ritu perpetuo celebret, & singulis annis memoriale eius in desiderio animæ, & memoriam abundantiæ suauitatis suæ eructet. Vtrunque autem propter nos, quòd in vtroque nobis salutis fructus, in vtroque vita spiritus nostri. Mirabilis passio tua domine Iesu, quæ passiones omnium nostrum propulsauit: propiciata est omnibus iniquitatibus nostris, & nulli vnquam pesti nostræ inuenitur inefficax. Quid enim tã ad mortem, quod non tua morte saluetur? In hac igitur passione fratres tria specialiter conuenit intueri: opus, modum, [C] causam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in causa charitas commendatur. Patientia autem singularis, quòd videlicet cum supra dorsum eius fabricarent peccatores, cum sic extenderetur in ligno, vt dinumerarentur omnia ossa eius: cum fortissimum illud propugnaculum, quod custodit Israël, vndique foraretur, cum foderentur manus & pedes sicut agnus ad occisionem ductus sit, & tanquàm ouis coram tondente, non aperuit os suum, non aduersus patrem murmurans à quo missus fuerat, non aduersus humanum genus pro quo quæ nõ rapuit exoluebat: non denique vel contra populum ipsum peculiarem sibi, à quo pro tantis beneficiis tanta mala recipiebat. Plectuntur aliqui pro peccatis suis & humiliter sustinent: hoc ipsum tamen eis ad patientiam reputatur. Flagellantur alij non tam purgandi quàm probandi coronandíq;, & maior in eis patientia comprobatur & cõmendatur. Quomodo nõ maxima censeatur in Christo, qui in funiculo hæreditatis suæ ab his quibus specialiter aduenerat saluator, crudelissima morte mulctabatur sicut fur, nullũ omnino peccatum, nec actu proprio, nec cõtractu, sed nec in quo crescere posset habens? Nimirum in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, nõ vmbraticè, sed corporaliter: in quo deus est mundũ reconcilians sibi: non figuratiue, sed substantialiter: qui denique plenus est gratiæ & veritatis, non cooperatiue, sed personaliter. Vt faciat opus suum alienum est [Esa.28.] opus eius ab eo (Esaias loquitur) quia & opus suũ fuit quod dedit ei pater vt faceret: & alienum ab eo vt talis talia sustineret. [D] Ita ergo habes in opere patientiam. Nam modum ipsum (si diligẽter attendas) non modo mitem, sed & humilem corde cognosces. Nempe in humilitate iudicium eius sublatum est, cum nec ad tantas blasphemias, nec ad falsissima quę sibi obiiciebantur crimina responderet. Vidimus, inquit, eum & non erat ei aspectus, nõ speciosum forma præ filiis hominum, sed opprobrium hominũ & tanquam leprosum: nouissimum virorum plane virum dolorũ à deo percussum & humiliatum: ita vt nulla esset ei species neque decor. O nouissimum & altissimum, ô humilem & sublimem, ô opprobriũ hominum & gloriam angelorũ. Nemo illo sublimior, nemo humilior. Denique sputis illitus est, opprobriis saturatus est, morte turpissima condemnatus est, cum sceleratis deputatus est. Nihílne merebitur vel ista humilitas, quæ hũc habet modum: imò quæ tam est vltra modum? Sicut est patiẽtia singularis, sic & humilitas admirabilis, vtraque sine exemplo. Vtrãque tamen magnifice causa ipsa commendat, nimirũ charitas est. Propter nimiam quidem charitatem suam, qua dilexit nos deus, vt seruum redimeret, nec pater filio, nec sibi filius ipse pepercit. Vere nimiam, quia & mensuram excedit, modum superat, planè supereminens vniuersis. Maiorem, inquit, charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat [Ioan.15.] quis pro amicis suis. Tu maiorem habuisti domine, ponens eam etiam pro inimicis. Cũ enim adhuc inimici essemus, per mortem tuam, & tibi reconciliati sumus & patri. [E] Quęnam alia videbitur esse vel fuisse, vel fore huic similis charitati? Vix pro iusto quis moritur: tu pro impiis passus es: moriens propter delicta nostra, qui venisti iustificare gratis peccatores, seruos facere fratres, captiuos cohæredes, exules reges. Nec sanè aliud aliquid patientiam hanc & humilitatem æquè illustrat, quàm quòd tradidit in mortem animam suã, & peccata multorum tulit: etiam pro transgressoribus rogans vt non perirent. Fidelis sermo & omni acceptione dignus. Quia enim voluit, oblatus est. Non modo voluit & oblatus est, sed quia voluit. Solus nimirum potestatem habuit ponendi animam suam: nemo eam abstulit ab eo vltro. Cũ accepisset acetum dixit: Consummatum est. Nihil restat adimplendum: [Ioan.19.] iam non est quod expectem. Et inclinato capite (factus obediens vsque ad mortem) tradidit spiritum. Quis tam facile quando vult dormit? Magna quidem infirmitas mori, sed planè sic mori virtus immensa. Nempe quod infirmum est dei, fortius est hominibus. Potest humana vesania sibiipsi in mortem sceleratas iniicere manus, sed nõ hoc est ponere animam suam vrgere eam magis & violẽter abrumpere quàm ad nutum ponere est. Tibi impie Iuda misera planè facultas fuit non ponendi animam, sed pendendi: nec tradente te, sed trahente laqueo nequissimus ille spiritus tuus exiuit, non emissus à te, sed amissus. Solus in mortem tradidit animam suam, [F] qui solus virtute propria regressus ad vitam. Solus potestatem habuit ponendi, qui solus facultatem æquè habuit liberam resumendi, imperium habens vitæ & mortis. Digna ergo charitas tam inæstimabilis, humilitas tam admirabilis, patientia tam insuperabilis. Digna planè tam sancta, tam immaculata hostia, tam acceptabilis, dignus est agnus qui occisus est accipere fortitudinem, facere ad quod venit, tollere peccata mundi. Ego autẽ dico peccatum triplex quod inualuit super terram. Putatis quod dicere velim concupiscentiam carnis, & concupiscẽtiam oculorum, & superbiã vitæ? Funiculus triplex est qui difficile rumpitur: propterea multi trahũt, imò trahuntur hoc funiculo vanitatis, sed prior ille ternarius non immerito pręualet in electis. Quomodo enim nõ illius patientiæ recordatio omnem arceat voluptatem? quomodo non illius humilitatis consideratio superbiam vitæ prorsus extundat? Nam charitas illa planè digna cuius meditatio sic mentem occupet, sic totam sibi vendicet animam, vt omnino vicium curiositatis exufflet. Fortis igitur cõtra hæc passio saluatoris: sed aliud ego triplex æquè peccatũ quemadmodum virtus crucis expugnat dicere cogitaui, & id fortè vtilius audiatur. Primum quidem originale, secundũ personale dixerim, tertium singulare. Et originale quidẽ maximũ illud delictum vocatur, quod à primo Adam contrahimus in quo peccauimꝰ omnes, pro quo morimur vniuersi. Maximũ

G motus concupiscentiarum & tanquam bestiales sentimus. Dixi vobis sæpius, nec mente excidere debet: quoniam in casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autẽ super aceruum lapidum, & in luto: vnde nõ solum inquinati, sed etiam vulnerati & grauiter quassati sumus. Lauari quidem cito possumus, ad sanandum verò opus est curatione multa. Lauamur igitur in baptismo, quia deletur chirographum damnationis nostræ: & gratia hęc nobis confertur ne iam nobis cõcupiscentia noceat: si tamen à consensu abstineamus: atq; ita tanquam sanies inueterati vlceris remouetur, dũ tollitur dãnatio, & responsum mortis, quod prius inde manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritum vlceris huius ferre queat? Cõfidite quia & in hoc gratia subuenit, & vt securi sitis, sacramenti dominici corporis & sanguinis preciosi inuestiturã habetis. Duo enim illud sacramentum operatur in nobis: vt videlicet & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omnino cõsensum. Si quis vestrum non tam sæpe modo, nõ tam acerbos sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorũ huiusmodi: gratias agat corpori & sanguini domini, quoniã virtus sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd pessimum vlcus accedat ad sanitatẽ. Sed tamẽ quid agimus ꝙ in hoc corpore peccati, & in hoc tẽpore malo non possumus esse sine peccato? Nunquid desperabimus? Absit. *1.Ioan.1.* Si dixerimus (ait beatus Ioãnes) quia peccatum non habemus, H nosipsos seducimus, & veritas in nobis nõ est. Si autẽ cõfessi fuerimus peccata nostra, fidelis deus est qui remittat nobis peccata, & emũdet nos ab omni iniquitate. Nam vt de remissione quotidianorũ minime dubitemus, habemus eius sacramentũ, pedum ablutionem. Quæris fortè vnde sciã quòd sacramentum sit huius remissionis: maxime cũ ipse dominus promiserit Petro dicens: Quod ego facio tu *Ioan.13.* nescis modo: scies autem postea: nihil autem de sacramento locutus est: sed tantum exemplum, inquit, dedi vobis, vt & vos ita faciatis. Verũ multa habebat illis dicere, sed tunc portare non poterant. Ideóque nec ex toto voluit eos anxios, & suspectos relinquere, nec dicere quod tunc non caperent. Vis autem nosse quia pro sacramento illud est, non pro solo exemplo factum? Illud attende quod Petro dictum est. Si non lauero te, nõ habebis partẽ mecum. Aliquid igitur latet quod necessarium est ad salutem, quando sine eo, nec ipse Petrus partem haberet in regno Christi & dei. Vide enim si non expauerit Petrus ad tantæ comminationis terrificum verbum, *Ibidem.* si non agnouerit salutare esse mysteriũ cũ respondit: Domine non tantũ pedes meos, sed & manus & caput. Et vnde scim⁹, quia ad diluenda peccata quæ non sunt ad mortem: & à quibus plenè cauere non possumus ante mortem ablutio ista pertineat? Ex eo planè, quòd offerenti manus & caput pariter ad abluendum responsum est. Qui lotus est nõ indiget, I nisi vt pedes lauet. Lotus est qui grauia peccata nõ habet, cuius caput, id est, intentio, & manus, id est, operatio & conuersatio munda est: sed pedes qui sunt animæ affectiones, dum in hoc puluere gradimur ex toto mundi esse nõ possunt quin aliquando vanitati, aliquando voluptati aut curiositati plus *Iaco.3.* quàm oportet cedat animus vel ad horam. In multis enim offendimus omnes. Veruntamen nemo contemnat aut paruipendat. Impossibile est enim cum eis saluari, impossibile est ea dilui, nisi per Christum Iesum & à Christo. Nemo inquã perniciosa securitate dormitet, declinans in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, quoniam (vt audiuit Petrus ab ipso) nisi lauerit ea Christus, non habebimus partẽ cum eo. Nec ideo tamen pro eis necesse est nimis esse sollicitos: ignoscet facile, imo & libenter, si tãtummodo nos agnoscamus. In huiusmodi nanq; quasi ineuitabilibus & neglegẽtia culpabilis est, & timor immoderatus. Hinc est quod in oratione quã ipse constituit quotidie pro peccatis illis voluit nos orare. Sicut enim de concupiscentia diximus ꝙ licet *Rom.8.* damnationẽ abstulerit, quia iuxta Apostolum, Nulla dãnatio est his qui sunt in Christo Iesu: tamẽ ad humiliandos nos ipsam adhuc patitur viuere in nobis & grauiter affligere nos, vt sentiamus quid nobis gratia præstet, & semper ad illius auxilium recurramus: sic & de minoribus istis peccatis pia dispẽsatione nobiscũ agitur: vt non penitus auferantur, sed in illis nos erudiat deus, vt cũ minima cauere non possumus, certi simus ꝙ non nostris viribus maiora superemus: semperq; timorati, & omnino solliciti simus quomodo eius gratiam nõ amittam⁹, quã nobis tã multipliciter necessariã esse sẽtimus. K

In die sancto Paschæ, de septem signaculis quę soluit agnus.

Sermo I.

VICIT leo de tribu Iuda. Vicit planè malitiam sapientia attingens à fine vsque ad finem fortiter, & suauiter vniuersa disponens: sed pro me fortiter, suauiter mihi. *Apoc.5.* Vicit Iudæorum blasphemias in patibulo, fortem armatum alligauit in atrio, & de ipso mortis imperio triũphauit. Vbi enim sunt opprobria tua Iudæe? vbi sunt fabulę vasa captiuitatis? vbi est mors victoria tua? Confusus est calumniator, raptor spoliatus est. Nouum genus potentiæ: hactenus victoriosa mors obstupescit. Quid tu Iudæe? quid pridie ante crucẽ agitabas caput sacrilegum? quid sacrum hominis Christi caput exagitabas opprobriis? Christus, inquit, rex Israël descendat de cruce. *Mat.27.* O venenata lingua, verbum malitiæ, sermo nequam. Non est hoc Caipha quod paulo ante dicebas? Expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. At illud quia mendacium non erat, non loquebaris de proprio: non à temetipso dicebas, si rex Israël est, descendat de cruce. *Ioan.11.* Hoc planè tuum est: magis autem eius qui mendax est ab initio. Quid enim consequentiæ videtur habere vt descendat si rex Israel est, & non magis ascendat? Sic non meministi serpens antique quàm confusus abscesseris olim cum dicere L p[illegible]sumpsisses. Mitte te deorsum: &, Hæc omnia tibi dabo, si *Mat.4.* procidens adoraueris me. Sic tibi Iudæe excidit quod audisti: quia dominus regnauit à ligno, vt regẽ abneges, quia manet in ligno. Sed forsitã nec audisti, quia nõ Iudeis, sed nationibus, hæc annũciatio debebatur. Dicite, inquit, in nationib⁹ *Psal.95.* quia dominus regnauit à ligno. Merito proinde titulũ regni præses gentilis inscripsit ligno, nec potuit Iudæus vt voluit corrumpere tituli inscriptionẽ: nedum impedire dominicam passionem & nostram redemptionẽ. Descẽdat (inquiunt) si rex Israël est. Imo verò quia rex Israël est, titulũ regni non deserat: virgam imperij nõ deponat, cuius nimirum imperiũ *Esa.9.* super humerum eius, sicut pręcinit Esaias. *Ioan.19.* Noli (inquiunt Iudæi ad Pilatum) noli scribere rex Iudæorum, sed quia ipse dixit: rex sum Iudæorum. Et Pilatus. Quod scripsi scripsi. Si Pilatus quod scripsit scripsit: Christus nõ perficiet quod incepit? Ipse enim cœpit & saluabit nos. Sed dicunt. Alios saluos fecit: seipsum non potest saluum facere. Imò verò si descẽderit, neminem saluum faciet. Cum enim saluus esse nõ possit, nisi qui perseuerauerit vsque in finem, quantominus poterit esse saluator? Alios ergo saluos fecit: nam saluatione, cum sit salus ipse, non indiget. Operatur salutem nostram, nec caudã deesse patitur sacrificio vespertino hostiæ salutari. Nouit inique quid cogites. Non tibi dabit occasionem surripiendę nobis perseuerantiæ, quæ sola coronatur. Non faciet obmutescere M prædicatorum linguas consolãtium pusillanimes, & dicentium singulis: tu locum tuum ne deseras: quod sine dubio sequeretur, si respondere possent, quia Christus suum deseruit. Proni enim sunt sensus hominis & cogitationes in malũ. Sine causa (maligne) parasti sagittas tuas in pharetra, & discipulorum suspiria cumulas opprobriis Iudæorum. Illi quippe desperant, isti improperant, sed Christo neutra tela nocebũt. Aliud tempus elegit confortandis discipulis, & aliud aduersariis confutandis. Interim patientiam magis exhibet: humilitatem commẽdat, obedientiam implet, perficit charitatem. His nanq; virtutum gẽmis quatuor cornua crucis ornantur. Et est supereminentior charitas, à dextris obedientia, patientia à sinistris: radix virtutum humilitas in profundo. His ditauit trophæũ crucis, consummatio dominicæ passionis, cum ad Iudæorum blasphemias humilis, ad vulnera patiens: intus linguis, clauis exterius pungeretur. Nã & charitas in eo perfecta est, quòd pro amicis animam posuit, & obedientia consummata, cum inclinato capite tradidit spiritum, factus obediens vsq; ad mortem. His spoliare dotibus, hac priuare gloria Christi satagebant ecclesiam, qui dicebant. Si rex Israel est, descendat de cruce. Nimirum vt non sit iam obedientiæ forma, non incẽtiuum amoris, non patientiæ vel humilitatis exemplum, sed deleri habeant ex euangelio verba illa suauissima & dulciora super mel & fauum. Maiorẽ hac dilectionẽ *Ioan.15.* nemo

A nemo habet, quàm vt animā suā ponat quis pro amicis suis.
Ioann.15.a Et ad patrem. Opus cōsummaui quod dedisti mihi vt faciam.
Ioan.17.a Itémq; ad discipulos: Discite à me quia mitis sum, & humi-
Matt.11.d lis corde. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad
Ioan.12.c meipsum. Hoc est enim quod dolet venenati serpentis astu-
Num.21.b tia, exaltatum in deserto serpentem æneum, cuius intuitu sanentur vulnera quæ inflixit. Alioquin quonam alio instigāte misisse credimus vxorem Pilati ad ipsum dicentem: Nihil
Mat.27.e tibi & iusto illi, multa enim passa sum hodie per visum propter eum? Timebat ergo iam tunc, sed nunc maximè, virtute crucis eneruari se sentiens inimicus. Sera ducitur pœnitētia, & quos instigauit ad crucifigendum, instigat ad suadendum vt de cruce descendat. Denique si rex Israël est, inquiunt, descendat de cruce, & credimus ei. Hæc plane serpentis astutia:
Matt.15.c hæc adinuentio nequitiæ spiritualis. Audierat impius saluatoris vocem dicentis: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël: & nouerat quantum pro salute illius populi zelum gerere videretur: propterea malitiose nimis linguas erudiens blasphemorum suggerebat vt dicerent: descendat, & credimus: quasi iam nihil posset obstare quin descenderet, qui eorum credulitatem tantopere desideraret. Sed quid machinatur: aut cui parat insidias versipellis? Nempe ei in quo nihil proficiet inimicus, & filius iniquitatis non apponet nocere ei. Non mouetur vana pollicitatione, qui
B nouit omnium corda: sicut nec exprobratione blasphema mitissimus omnium mouebatur. Eò quippe tendebat maliciosa suasio, nō vt ipsi crederēt, sed nostra quoque siqua erat fides in eum, omnimodis deperiret. Legentes enim dei per-
Deut.32. fecta sunt opera, quādo fateremur deum, qui salutis opus reliquisset imperfectum? Sed audiamus quid ad hæc Christus
Soph.3.b. respondeat per prophetam: Quęris signa Iudæe? Expecta me in die resurrectionis meæ. Si vis credere, maiora iam tibi opera demonstraui. Multiplicaui signa: sanitates perfeci heri & pridie, hodie magis habeo consummari. An non maius erat quod vidisti è corporibus obsessis spiritus exire malignos, & de grabatis suis exilire paraliticos: quàm è manibus meis vel pedibus clauos resilire quos infixisti? Sed patiendi tempus est, non faciendi, & passionis horam sicut præuenire frustra conatus es, sic nec poteris impedire. Sed si adhuc generatio praua & adultera signum quærit, non ei dabitur nisi signum Ionæ prophetę. Non signum descensionis, sed resurrectionis. Quòd si Iudæus non quærit, amplectatur & gaudeat Christianus. Vicit enim leo de tribu Iuda. Suscitatus est paterna voce leonis catulus: clauso prodiit tumulo, qui de patibulo non descendit. An vero id maius sit, inimici nostri
Marc.16.a sint iudices: qui tam curiose munierāt monumentum: signātes lapidem cum custodibus. Hunc enim lapidem magnum valde, de quo mulieres illæ deuotæ inuicem querebantur, fa-
C cta iam resurrectione dominica, reuoluit angelus, & resedit (sicut scriptum est) super eum. Constat proinde clauso exiisse tumulo rediuiuum corpus, quod clauso virginis vtero natum processit in lucē, & ad discipulos clausis introiuit ianuis in cœnaculum. Vnus est locus vnde clausis noluit procedere ianuis, carcer vtique gehennalis. Confregit siquidem ferreos vectes, repagula vniuersa contriuit, vt libere suos educeret quos redemerat de manu inimici: & plenis egrederētur portis agmina sanctorum dealbatorum, qui lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerūt in sanguine agni. Cādidas prorsus in sanguine agni: quia exiuit cum eo & in eo, etiam aqua dealbans: & testimonium perhibet ipse qui vidit. Aut certe candidas in sanguine agni nouelli: sanguine lacteo candido & rubicundo: sicut habes in cantico Canticorum: dilectus meus
Canti.5.c (ait sponsa) candidus & rubicundus electus ex milibus. Inde est quòd in stola cādida & fulgureo vultu, testis quoq; resurrectionis apparuit. Iam si confutādis Iudæorum calūniis sufficere videtur hoc ipsum quòd clauso egressus est monumēto, cui insultātes dicebant: Si rex Israël est, descēdat de cruce: (curiosius nanq; monumētum claudere & signare studuerāt, quàm infigere clauos) si igitur vicit leo de tribu Iuda, in hoc ipso processu, & maius demonstrauit opus quàm peterent: ipsum iam resurrectionis miraculum cui poterit comparari?

Legimus nonnullorum præcessisse resurrectiones, aut magis certe suscitationes, sed istius pręambulas, quibus & dupli-ci priuilegio noscitur præeminere. Nam cæteri quidē resurre- D
xerant mortui iterum morituri: Christus resurgens ex mortuis iam nō moritur: mors illi vltra nō dominabitur. Illi mor- Rom.6.b
tui denuo opus habēt iterum resuscitari: Christus quòd mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem viuit, viuit deo: viuit in æternitate. Merito proinde resurgentium primitiæ Christus: qui ita resurrexit vt cadere non adiiciat, qui solus attigit immortalitatē. Est & aliud in quo resurrectionis huius innotescat gloria singularis. Quis enim in omnibus cæteris suscitauit aliquando semetipsum? Ineffabile illud est, vt à morte se excitet ipse qui dormit: singulare est: nō est qui faciat, nō est vsque ad vnum. Helisæus propheta mortuum su-
scitauit, sed alterum, nō seipsum. Ecce enim quot annis iacet 4.Reg.4.f
in monumēto, quòd à se non potest, sperans ab alio suscitari: ab eo vtiq; qui triumphauit mortis imperiū in se ipso. Inde est quòd cæteros quidem dicimus suscitatos, Christum resurrexisse, qui solus virtute propria victor prodiit de sepulchro. Siquidem & in hoc vicit leo de tribu Iuda. Quantum poterit, imò quid non posse videbitur viuens, & dicens patri: Resurrexi, & adhuc sum tecum: qui tam potens extitit deputatus cum mortuis, sed inter mortuos liber? Nec vero resurrectionem distulit vltra tertium diem: vt propheta fidelis in-
ueniatur, qui dixit: Viuificabit nos post duos dies, in die ter- Osee 6.a
tia suscitabit nos. Decet nimirum vt quemadmodum caput præcessit, sequātur membra. In patibulo sexta feria redemit E
hominem, ipsa die qua fecerat hominē in initio: sequenti die sabbatizauit in monumento, consummato opere quod susceperat. Tertia vero, quæ prima dierum est, primitiæ dormiētium apparuit mortis victor nouus homo. Ita & nos quicunque sequimur caput nostrū: tota die hac qua plasmati & redēpti sumus, non cessemus agere pœnitentiā, non cessemus tollere crucē nostrā, perseuerantes in ea sicut ipse perseuerauit, donec dicat spiritus vt requiescamus à laborib⁹ nostris. Neminē audiamus, fratres, non carnē & sanguinē, nō spiritum quēlibet descensum à cruce suadentē. Persistamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus, nō nostra leuitate. Caput nostrum deposuere viri iusti: nos ergo dignatione sua angeli sancti deponant: vt cōsummata viriliter die crucis, sex diebus, quæ post mortē est, quiescamus feliciter, dormiamus in pace, in sepulchro expectātes beatā spem, & aduentū gloriæ magni dei: qui resuscitabit corpora nostra tertia demum die, configurata corpori claritatis suæ. Fœtent
quatriduani, sicut de Lazaro scribitur: Iā fœtet domine: qua- Ioan.11.e
triduanus est enim. Adinuentio filiorū Adā, quartā formauit diē, quā à domino nō accepit. Propterea corrupti sunt, & abominabiles facti sunt tanquā iumenta quæ in stercore suo putruerunt. Diuinæ siquidē ordinationis est triduū quod prædiximus: in labore, in requie, in resurrectione. Nō placēt hæc
filiis hominum, sed suā volunt præficere diē: differētes pœnitē- F
tiā vt indulgeāt voluptati. Nō est hęc dies quā fecit domin⁹: quatriduani facti sunt, & iam fœtent. Nō nouit hāc quod de Messia sanctū est sanctū: tertia resurrexit die, ne videret corru-
ptionem. Vicit itaq; leo de tribu Iuda. Occisus est agnus, sed Amos 3.b
leo vicit. Leo rugiet quis non pauebit? Leo, inquam, fortissimus bestiarum, qui ad nullius pauebit occursum, scilicet leo
de tribu Iuda. Paueant qui abnegauerunt, qui dixerunt: Non Ioan.19.c
habemus regem nisi Cæsarem. Paueant qui dixerunt: Nolu-
mus hūc regnare super nos. Redit siquidem accepto regno. Mat.28.d
& malos male perdet. Vultis nosse quia redit accepto regno? Data est mihi, inquit, omnis potestas in cœlo & in terra. Sed
& pater in psalmo: Postula à me, ait, & dabo tibi gentes he- Psal.2.b
reditatem tuam, & possessionem tuā terminos terræ. Reges eos in virga ferrea: & tanquam vas figuli confringes eos. Fortis siquidē leo est, non crudelis: grauis tamē indignatio eius: & intolerabilis ira columbæ. Sed pro suis leo rugiet, non in suos. Paueant alienigenæ: Iuda magis exultet. Gaudeant qui induti sunt confessione, quorum omnia ossa dicūt: Domine quis similis tibi? Leo de tribu Iuda, radix Dauid. Dicitur enim Dauid visu desiderabilis, vel manu fortis: & idem ait:
Ante te omne desiderium meum, & fortitudinem meam ad Psal.37.b
te custodiam. Radix, inquit, Dauid. Non Dauid radix eius, sed ipse radix Dauid: quia portat & nō portatur. Merito Dauid sancte filiū tuum vocas dominū tuum: quia nō tu radicē

G portas,ſed radix te.Radix fortitudinis tuæ & deſiderij: radix
deſiderabilis, radix fortis. Vicit leo de tribu Iuda, radix Da-
uid:aperire librum,& ſoluere ſeptem ſignacula eius. Apoca-
Apoc.5.b lypſis verba ſunt hæc. Diſcant qui non legerunt:recolãt qui
nouerunt. Vidi, inquit Ioannes, in dextera ſedentis ſuper
thronum librum ſignatum ſigillis ſeptem,& non erat qui le-
geret vel aperiret. Ego, ait,flebam multũ quòd nemo aperi-
re librum dignus inueniretur.Et vnus de ſenioribus dixit mi
hi:Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid. Et
vidi,& ecce in medio throni agnum ſtantẽ tãquam occiſum.
Et veniens accepit librum de dextera ſedentis in throno, &
aperuit librum,factáq; eſt lætitia magna, & gratiarum actio.
Leonem Ioãnes audierat,& agnum vidit. Agnus occiſus eſt:
agnus accepit librũ: agnus aperuit,& apparuit leo. Denique
dignus eſt(aiunt ſeniores)agnus qui occiſus eſt,accipere for-
titudinem. Non manſuetudinem amittere,ſed accipere for-
titudinem: & vt agnus maneat, & leo ſit.Plus dico: vt mihi
videtur,idem etiam liber eſt,qui non poterat aperiri.Quis e-
nim dignus inueniretur aperire hũc librum? Indignũ ſe pro-
Matth.3. fitetur & ipſe Baptiſta Ioannes,quo inter natos mulierũ ma
Marc.1.a ior nemo ſurrexit. Nõ ſum,inquit, dignus ſoluere corrigiam
Luc.3. calceamenti eius. Venerat enim ad nos calceata maieſtas,di-
Ioan.1. uinitas incarnata: venerat dei ſapientia, ſed in libro clauſo
vtique & ſignato. Quod ligabat corrigia calceamenti, hoc
H claudebant ſignacula libri. Sed quid dicimus ſuper his ſeptẽ?
An forte triplex animæ virtus, ratio, memoria,& voluntas,
& quadrifaria corporis compoſitio, ex elementis videlicet
quatuor, in his ſeptem eſt intelligenda, vt nihil de veritate
humanitatis defuiſſe nouerimus ſaluatori? An magis huma-
nitas eius ipſe eſt liber, & quærenda ſunt ſignacula ſeptem?
Septem enim quædam arbitror inueniri quibus maximè ce-
labatur in carne præſentia maieſtatis, vt non poſſet aperiri
liber, & ſapientia quæ latebat agnoſci. Sunt autem quæ oc-
currunt interim, matris deſponſatio, qua partus virginis, &
conceptionis puritas velabatur: ita vt hominis fabri filius,
fabricator hominis putaretur.Infirmitas etiam corporis,qua
nimirum plorans,vagiẽs,lactens,& dormiẽs, & cæteris ſub-
iacens neceſsitatibus carnis, latebat inter hæc virtus diuini-
tas. Sic & circuncisionis ſignum ſuſcipiens, peccati reme-
dium,ægritudinis medicinam, qui morbũ omnem tollere ve
nerat & peccatum,& item in Ægyptũ fugiens à facie Hero-
dis reguli: nec dei filius agnoſci poterat, nec rex cœli. Quid
trina illa tentatio inimici: in deſerto, in pinnaculo, ſupra
mõtem? Si filius dei,inquit,es: dic vt lapides iſti panes fiant.
Matth.4.a Et item: Mitte te deorſum. Neutrum Chriſtus fecit: vt ſi-
gnaretur liber: vt falleretur aſtutus. Denique eouſque ſedu-
ctus eſt vt haberet iam pro conſtanti hominem eſſe purũ, &
in tãtam veſaniam ſuperbia cæca proruperat,vt non diceret
I vltra, ſi filius dei es, ſed, hæc omnia tibi dabo ſi procidens
adoraueris me.Sextum eſt ſignaculum crucis vbi pepẽdit in-
ter latrones, & cum iniquis deputatus eſt dominus maieſta-
tis.Clauſit & ſepultura librum hunc, nec vllum ſignaculum
omnino ſic obſtruxit, ſic occultauit magnum pietatis ſacra-
mentũ.Sepulto nimirum domino ſola reſtare deſperatio vi-
Luc.24.c debatur: adeo vt diſcipuli dicerent: Quia nos ſperabamus.
Quis nõ illo fleret in tempore clauſum arctius librũ, & non
eſſe qui aperiret? Sed ne fleueris vltra Ioannes ſancte: etiã tu
noli flere Maria. Procul ſit luctus: triſtitiæ nebula diſsipetur:
Pſal.32.a Lætamini in domino & exultate iuſti, & gloriamini omnes
recti corde.Dignus eſt agnus qui occiſus eſt,leo qui reſurre-
xit.Poſtremo liber ipſe dignus eſt aperire ſeipſum.Reſurgẽs
nimirũ à mortuis,reſurgens autẽ virtute propria, & poſt tres
dies ſicut prædixerat, teſtimonium perhibentibus inimicis,
& reſurgens in tanta maieſtate & gloria: indicat manifeſte
quæcunque prædiximus ſignacula vel operimenta volũtaria
non neceſſaria,nec conditionis fuiſſe, ſed dignationis. Quid
tu nuper Iudæe ſignabas lapidem monumẽti? Quia ſeductor
ille dixerat adhuc viuens: Poſt tres dies reſurgam. Vere ſe-
Hier.20.b ductor,ſed pius, non malitioſus. Denique ſeduxiſti me do-
mine,& ſeductus ſum(ait propheta veſter in perſona veſtra)
fortior me fuiſti,& inualuiſti. Seduxit vos ô Iudei in paſsio-
ne:nam in reſurrectione inualuit,& præualuit vincens leo de
1.Cor.2.b tribu Iuda.Etenim ſi cognouiſſent,nunquã dominum gloriæ

crucifixiſſent. Quid ergò facturus es? Et prædixit, & iam re- K
uixit.Diligenter explo[illegible] ſignaculum ſepulturę: apertum eſt *Luc.11.d*
enim.Datur tibi ſignum Ionæ prophetæ:quia & hoc prædi- *Matt.12.d*
xit ipſe. Egreditur Ionas de ventre ceti, Chriſtus de corde
terræ tertia die procedit.Niſi quòd manifeſtè plus quàm Io-
nas hic:qui ſemetipſum viriliter,& ab ipſo vtero mortis edu
xit. Propterea viri Niniuitæ conſurgent contra vos in iudi-
cio:propterea ipſi iudices veſtri erunt:quia prophetę obtem
perauerunt, vos nec domino prophetarum. Vbi eſt quod
dicebatis:Deſcendat de cruce,& credimus ei? Crucis ſignacu *Matt.27.e*
lum dirumpere voluiſtis,promittẽtes ad fidem vos introitu-
ros.Ecce apertum nõ diruptum eſt,introite.Alioquin ſi non
creditis reſurgenti, vtique nec credidiſſetis deſcendenti. Sic
vos ſcandalizabat crux Chriſti. Verbum enim crucis Iudæis *1.Cor.1.d*
quidẽ ſcandalum eſt:ait apoſtolus. Excitet vos ſaltem noui-
tas reſurrectionis.Inuenimus nos in cruce gloriã. Nobis qui
ſaluamur dei virtus eſt:& omnium (vt oſtendimus) plenitu-
do virtutum.Sit vobis pars, vel in reſurrectione.Sed forte &
illa,imò multo magis illa vos ſcandalizat,& odor vitæ nobis
in vitam, vobis eſt odor mortis in mortem.Quid ergo inſi-
ſtimus? Non ſuſtinet audire ſymphoniam & chorum ſenior *Luc.15.e*
frater: occiſum nobis ſaginatum vitulum indignatur. Foris
ſtat, omnino nõ acquieſcit intrare.Ingrediamur nos fratres,
& epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis: etenim Paſ- *1.Cor.5.*
cha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. Amplectamur cõmen- L
datas nobis in cruce virtutes: humilitatem,patientiam,obe-
dientiam & charitatẽ.In hac quoque tam præcipua ſolẽnita-
te quid commendetur nobis, ſedula cogitatione penſemus.
Nempe reſurrectio,tranſitus & trãſmigratio.Chriſtus enim
fratres non recidit hodie,ſed reſurrexit:non rediit,ſed tran-
ſiit:tranſmigrauit,nõ remeauit. Deniq; & ipſum quod cele-
bramus Paſcha,tranſitus,non reditus interpretatur: & Gali-
læa vbi videndus nobis promittitur qui reſurrexit, non re-
meationem ſonat,ſed tranſmigrationẽ. Credo iam aliquorũ
ingenia præuolant:& quorſum hęc velint tendere, ſuſpican-
tur.Dicimus tamen breuiter:præſertim ne deuotionẽ veſtrã
in tanta ſolennitate,ſermonis videatur prolixitas onerare.Si
poſt conſummationem crucis in noſtram hanc mortalitatẽ,
& vitæ præſentis ærumnas Chriſtus dominus reuixiſſet:ego
eum fratres non tranſiſſe dicerẽ,ſed rediiſſe:nõ tranſmigraſ-
ſe in ſublimius aliquid,ſed ad ſtatum remeaſſe priorem.Nũc
autem quia tranſiit in nouitatem vitę,nos quoque inuitat ad
tranſitum,vocat in Galilæam. Propterea ſiquidẽ quòd mor-
tuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel:quia quòd iã viuit,viuit
non carni,ſed deo. Quid nos dicimus qui ſacrã domini re-
ſurrectionẽ Paſchæ priuamus nomine, vt ſit nobis in reditũ
magis quàm in tranſitũ? Luximus his diebus, cõpunctioni &
orationi,grauitati & abſtinẽtiæ dediti:cæterorũ negligentias
tẽporum ſacro hoc quadragenario redimere & diluere cupiẽ M
tes.Cõmunicauimus paſsionibus Chriſti:complantati ei de-
nuo ſumus per baptiſmũ quendam lachrymarũ,pœnitentiæ,
confeſsionis.Si ergo mortui ſumus peccato, quomodo viue-
mus adhuc in illo? Si negligentias plãximus,quid cauſę eſt vt
recidamus nunc in eaſdem? Inueniemur nunc iterum curioſi
vt ante,verboſi vt ante,pigri & negligentes vt ante:vani,ſu-
ſpicioſi,detractores,iracũdi,cæteriſq; impliciti vitiis quę tam
anxie deplorauimus his diebus? Laui pedes meos: quomodo
iterum inquinabo eos? Exui me tunicã meam:quomodo in-
duam eam? Non eſt tranſmigratio hæc fratres: non ſic vide-
bitur Chriſtus,non hoc iter quo oſtendat nobis deus ſaluta-
re ſuum. Denique qui retro reſpicit,indignus eſt regno dei.
Sic amatores ſeculi, inimici crucis Chriſti, cuius in vanum *Luc.9.a*
accepto nomine dicũtur Chriſtiani:toto hoc tempore qua-
drageſimali ad inſtantes inhiant dies reſurrectionis,heu vt li-
berius indulgeant voluptati. Obnubilat fratres ſolennitatis
lætitiam materia triſtior: ſed ipſius plangimus ſolẽnitatis in-
iuriam,quam diſsimulare non poſſumus,nec in ipſa,imò mi-
nus in ipſa.Proh dolor, peccãdi tempus,terminus recidendi,
facta eſt reſurrectio ſaluatoris.Ex hoc nempe comeſſationes
& ebrietates redeunt,cubilia & impudicitiæ repetũtur:& la-
xãtur cõcupiſcentiis frena:quaſi ad hoc ſurrexerit Chriſtus,
& non magis propter iuſtificationem noſtram. Sic honora-
tis miſeri Chriſtum quem ſuſcepiſtis? Venturo paraſtis ho-
ſpitium,

A ſpitium, confitentes peccata cum gemitu: caſtigantes corpora, eleemoſynas impendẽtes: & ecce ſuſceptum proditis inimicis, imò exire compellitis, priores nequitias admittendo. Neque enim cohabitatio eſſe p[illegible]ſt luci ad tenebras, Chriſti cum ſuperbia, cum auaritia, cum ambitione, cum fraterno odio, cum luxuria, cũ fornicatione. Quid enim minus pręſenti debetur quàm vẽturo? Quid minus reuerẽtiæ reſurrectionis tẽpus exigit quàm paſsionis? Sed vos (vt manifeſtũ eſt) neutram honoratis. Nã ſi cõpateremini, & cõregnaretis: ſi commoreremini, & cõreſurgeretis. Nũc autẽ ex ſola cõſuetudine tẽporis & ſimulatione quadã humiliatio illa proceſsit, quam
1.Cor.11.g non ſequitur exultatio ſpiritualis. Propter hoc (vt ait apoſtolus) multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Propter hoc crebra in diuerſis regionibus hominũ mortalitas ſpecialiter his diebus. Quid enim? Deprehenſi eſtis inter anguſtias præuaricatores, nõ qui præuaricati eſtis, ſed qui perſiſtitis in peccato addentes præuaricationẽ: aut penitus impœnitẽtes, aut tepidè pœnitentes: nec pericula fugientes, vel poſt miſe-
Iob 40. ram experientiã incẽtiua peccati. Irretiuit vos inimicus perplexis (vt ait ſcriptura) neruis teſticulorum. Si hac conſcientia Chriſti ſacramenta refugitis: nihil vobis commune cum Chriſto, non habetis vitam in vobis. Ipſum audite dicẽtem:
Ioan.6.f Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si indigne ſuſcipitis,
B iudicium vobis manducatis, ſanctum domini non diiudicantes. Redite ergo præuaricatores ad cor, & in toto corde quęrite dominum, & odite malũ: pœnitentes non verbo tãtum & lingua, ſed ſpiritu & veritate. Quia vero non ſatis cecidiſſe piget hominem (vt videtur) qui adhuc manere diſponit in lubrico: aut erraſſe, qui ducem non quęrit: ſit vere cõpunctionis iudiciũ, opportunitatis fuga: ſubtractio occaſionis. Alioquin timendum valde ne dies iſta (ſiquidem & ipſa poſita eſt in ruinam & reſurrectionem multorũ in Iſraël) reprobet vos vel tanquã manifeſte alienos à Chriſto, Chriſto non cõmunicantes, vel tanquam ſocios Iudæ, in quem intrauit ſatanas poſt buccellam. Sed quid ad nos fratres de his qui foris ſunt iudicare, niſi quòd in eodem nos fuiſſe laqueo plangimus, ab eodem erutos gratulamur, ſola miſericordia operãte, in quo miſerabiliter eos detineri fraterna charitate dolemus? Vtinã autem vel nos iam ſanctificati, & penitus alieni ab hac miſera & ſacrilega conſuetudine inueniamur, nec quicquã in nobis pereat aut minuatur de exercitio ſpirituali ſacræ reſurrectionis aduentu, ſed tranſire magis, & excreſcere ſtudeamus. Quicunq; enim poſt lamenta pœnitentiæ nõ ad carnales redit conſolationes, ſed in fiduciã diuinæ miſerationis excedit, ingreditur nouam quãdam deuotionem, & gaudiũ in ſpiritu ſancto: nec tam compungitur pręteritorũ recordatione peccatorum, quàm delectatur memoria, & inflammatur æterno
C rum deſiderio præmiorum: is plane eſt qui cũ Chriſto reſur-
Colo.3.a git, qui Paſcha celebrat, qui feſtinat in Galilæã. Vos ergo chariſsimi ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quęrite, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens: quę ſurſum ſunt ſapite, nõ quæ ſuper terram: vt quemadmodũ Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & vos in nouitate vitæ ambuletis: vt à ſeculari lætitia, & conſolatione mundi per cõpunctionem, & triſtitiam quæ ſecundum deum eſt, ad deuotionem ſanctã, & ſpiritualem vos tranſire gaudeatis exultationem: ipſo præſtante qui tranſiuit ex hoc mundo ad patrẽ, & nos quoque trahere poſt ſe, & in Galilæam vocare dignatur, vt ſemetipſum nobis oſtendat, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſæcula. Amen.

In tempore reſurrectionis, ad abbates, de lectione euangelica, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, &c. Sermo II.

Ephe.3. ACCEPIMVS ab apoſtolo habitare Chriſtum per fidem in cordibus noſtris. Vnde videtur non incongrue intelligi poſſe tandiu Chriſtum in nobis viuere, quandiu viuit fides. At poſtquam fides noſtra mortua eſt, quodammodo Chriſtus mortuus eſt nobis. Porro fidei vitam, opera atte-
Ioan.10.f ſtantur, ſicut ſcriptum eſt: Opera quæ dedit mihi pater, ipſa teſtimonium perhibent de me. Nec diſcrepare videtur ab hac ſententia, qui fidem ſine operibus mortuam aſſerit in ſe- D
metipſa. Sicut enim corporis huius vitam ex motu ſuo di- Iaco.2.d
gnoſcimus: ita & fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis eſt anima per quam mouetur & ſentit: vita vero fidei charitas eſt: quia per illam operatur: ſicut in apo- Galat.5.a
ſtolo legis: Fides quæ per dilectionem operatur. Vnde & refrigeſcente charitate fides moritur, ſicut corpus anima recedente. Tu ergo ſi videris hominem in bonis operibus ſtrenuum, & feruore conuerſationis hilarem: viuere in eo fidem non dubites, indubitata tenens vitæ illius argumenta. Sed ſunt nonnulli qui cum ſpiritu cœperint, heu, carne poſtea conſummantur. Scimus autem quia iam non permaneat in eis ſpiritus vitæ, quia ſcriptum eſt: Non permanebit ſpiri- Gene.6.a
tus meus in homine in æternum, quia caro eſt. Quòd ſi non permaneat ſpiritus, haud dubium quin excidat charitas, quæ nimirũ diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctum qui datus eſt nobis. Porro fidei vitam (vt iam diximus) in chari- Rom.5.a
tate conſtituit, qui fidem per dilectionem perhibuit operari. Hinc ergo colligitur, recedente ſpiritu fidem mori: quoniam ſpiritus eſt qui viuificat. Denique ſi ſapere ſecũdum carnem mors eſt, non dubium quin illi quos viuere lætabamur, quãdiu facta carnis ſpiritu mortificabant, ſecundum carnem viuentes plangendi ſint tanquam mortui. Vnde & in eodem apoſtolo legis: Si, inquit, ſecundum carnem vixeritis, morie- Rom.8.c
mini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. E
Væ tibi quicunque es canis reuerſus ad vomitum, & ſus lota in volutabro luti. Non eos tantum loquor qui corpore, ſed etiam eos qui corde redeunt in Ægyptum, ſæculi huius oblectamenta ſectantes, ac proinde fidei vitam quæ eſt charitas non habentes. Si quis enim diligit mundum, non eſt charitas patris in eo. Quis magis mortuus eo qui fouet ignem in ſinu, peccatum in conſcientia, nec ſentit, nec expaueſcit, nec excutit? Ecce igitur Chriſtus in ſepulchro, fides mortua eſt in animo. Quid faciemus ei? Quid fecerunt ſanctæ mulieres, quæ ſolæ ex omnibus ſuis ampliori tenebantur affectu? Emerunt aromata, vt venientes vngerẽt Ieſum. Nũquid vt ſuſcitarent? Et nos ſcimus fratres, quia ſuſcitare noſtrum non eſt, ſed vngere nobis incumbit. Cur hoc? Nempe ne fœteat qui huiuſmodi eſt, ne ſit cæteris odor mortis, ne pereffluat, & penitus diſſoluatur. Emant proinde aromata ſua tres mulieres, mens, lingua, manus. De his enim vt arbitror, Petrus manda-
tum accepit tertio paſcere gregem domini. Paſce, inquit, mẽ- Ioan.21.d
te, paſce ore, paſce opere. Paſce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione. Quærat igitur mens aromata ſua, ante omnia compaſsionis affectum, dehinc rectitudinis zelum: & inter hæc diſcretionis ſpiritum non omittat. Quotiens peccantem videris fratrẽ, cõtinuo procedere debet cõ-
paſsionis affectus, tanquã cognatus humanitati, quippe quẽ Gala.6.b
cõcipis ex teipſo. Vos (inquit apoſtolus) qui ſpirituales eſtis, F
inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris. Et cum exiret dominus baiulans ſibi crucem, & plangerent ſuper eum nõdum quidem omnes tribus
terræ, ſed mulieres paucæ, cõuerſus ad eas: Filiæ, inquit, Hie- Luc.23.d
ruſalem, nolite flere ſuper me: ſed ſuper voſipſas flete, & ſuper filios veſtros. Ordinem diligenter attende. Super vos, inquit, primo: deinde ſuper filios veſtros. Temetipſum attende vt alij noueris cõpati, vt arguas in ſpiritu lenitatis. Teipſum conſidera, ne & tu tenteris. Sed quia exemplũ efficacius perſuadet, & altius imprimit animo, mitto vos ad ſanctum illum ſenem: qui cum audiſſet peccaſſe vnum ex fratribus, amariſsime flebat, inquiens: Ille hodie, & ego cras. Qui ſic flebat ſuper ſe, putas quia non compaſſus ſit fratri? Hic itaq; compaſsionis affectus multis ſiquidẽ prodeſt, quia animus liberalis contriſtare quẽ pro ſe viderit anxium, erubeſcit. Sed quid agimus quòd nonnulli dura ceruice & attrita ſunt fronte, vt quo magis eis compatimur, tãto magis noſtra & compaſsione & patientia abutuntur? Nónne ſicut compatiebamur fratri, ita ipſi iuſtitiæ compatiẽdum eſt, quam videmus tam impudenter abiici, tam imprudenter prouocari? Scio quia ſi qua in nobis eſt charitas, contemptum hunc dei ferre æquanimiter non poſſumus. Hic eſt zelus iuſtitiæ quo aduerſus delinquentes accendimur, tanquam pietate ducti erga eam quam contemni videmus iuſtitiam dei. Veruntamen oportet

G vt priora sibi vendicet compaſsionis affectus. Alioquin in ſpiritu vehementi cõterimus naues Tharſis, cõterimus quaſſatum calamũ: extinguimus linũ fumigans. Sed cũ vterq; aderit videlicet & cõpaſsionis affectus, & zelus iuſtitiæ, neceſſe eſt vt adſit ſpiritus diſcretionis, ne fortè cũ oporteat hunc exhiberi ille procedat, & indiſcretio ipſa confundat vniuerſa. Habeat itaque mẽs noſtra tertium ſpiritũ diſcretionis, vt miſcens apte temporibus tẽpora, opportune æmulari & nihilominus ignoſcere ſciat. Samaritanus ſit, cuſtodiẽs & obſeruãs quãdo oleum miſericordiæ, quando vinũ feruoris exhibeat.
Pſal.118. Et ne fortè meum putetis inuentum, prophetã audite in pſalmo hæc eadem & eodẽ ordine poſtulãtem. Bonitatẽ, inquit, & diſciplinã & ſcientiã doce me. Sed vnde hæc nobis? Neq; enim talia profert virtutum germina terra cordis noſtri: ſed magis ſpinas & tribulos germinat nobis. Emere ergo oportet.
Eſaiæ 55. A quo autem emẽda ſunt? Ab eo vtique qui ait: Venite emite abſq; argento & abſque vlla cõmutatione vinũ & lac. Non ignoratis quid lactis dulcedo, quid vini deſignet auſteritas? Quid eſt autem emere ſine argento & ſine commutatione? Non talis eſt emptio apud amatores huius ſæculi, ſed apud auctorem ſæculi alia eſſe nõ poteſt. Propheta enim dixit domino:
Pſal.15. Deus meus es tu, quoniã bonorum meorum nõ eges. Quam igitur commutationem ei dabis homo pro gratia ſua qui nullius eget, & cuius ſunt vniuerſa? Gratia gratis
H datur, etiam cum emitur gratis emitur: quia quod datur pro ea, nobis melius retinetur. Tria ergo aromata mẽtis nummo propriæ voluntatis emẽda ſunt, quam quidem dimittẽtes nihil amittimus, etiam & lucramur plurimũ commutãtes illam in melius, vt cõmunis fiat quæ propria fuit. Porrò cõmunis volũtas charitas eſt. Emimus ergo abſque cõmutatione recipientes quod non habuimus, & quod habuimus melius retinentes. Quãdo verò compatietur fratri qui in propria volũtate neſcit cõpati niſi ſibi? aut quando amans ſeipſum diliget iuſtitiam, & odio habebit iniquitatem? Simulare quidẽ poteſt ante oculos hominum etiã & ſemetipſum ſeducere, vt cũ priuato amore vel odio ducitur, compaſsionis affectũ aut zelũ putet eſſe iuſtitiæ. Verum facile eſt noſſe quàm ſint aliena à propria voluntate, quæ propria ſunt charitatis, cui illa recta
1.Cor.13. fronte contrariã ſe conſtituit. Nã charitas benigna eſt, charitas ſuper iniquitate non gaudet. Iam de ſpiritu diſcretionis ſcimus, quia nihil ſic illũ extinguit quomodo voluntas propria ſubuertens corda hominum & rationis oculos claudẽs. Emẽda proinde ſunt tria mentis aromata, affectus cõpaſsionis, rectitudinis zelus, & ſpiritus diſcretionis, nũmo vt (dictũ eſt) propriæ volũtatis. Linguæ quoq; aromata tria nihilominus ſunt, modeſtia in increpãdo, copia in exhortando, efficacia in perſuadendo. Vis habere hæc aromata? Eme illa à domino deo tuo. Eme, inquã, ſicut & priora ſine vlla cõmutatio
I ne: vt aliquid recipias, perdas nihil. Eme à domino moderatã correptionẽ, quia omnino magnum quoddam bonum & da
Iaco.3. tum optimum eſt, & quod habeãt pauci. Linguã enim (vt ait beatus Iacobus) nemo domare poteſt. Videas multos (syncera licet intentione & benigno accedãt animo) leuiter dicere quod grauiter audiatur. Volat irreuocabile verbum: & quod ſanare debuerat (quia mordacius fortè videtur) exaſperat & exulcerat magis, quando negligentiæ additur impudentia, etiã & impatientia cumulatur, vt qui ſordidus erat ſordeſcat adhuc, declinans in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis, ac more phrenetici non ſolũ repellens, ſed & mordere tentãs medici manum. Multis quoque nõ ſuppetit verborum copia, ſed præ ſermonis inopia linguam ſuam palato adhæreſcere ſentiunt, quod & ipſum interdum ſolet audientibus obeſſe non parum. Aliis verò ad manum eſt abundantia multa ſermonis, ſed quæ dicunt minus ſapiunt, minus acceptantur, & quia gratiam nõ habent, minus efficacia ſunt quæ loquuntur. Vides quã neceſſe ſit emere ab eo à quo omne bonum eſt, à quo omnis ſcientia, modeſtiã in increpando, copiam in exhortando, efficaciã in perſuadendo. Proinde eme iſta nũmo confeſsionis, vt prius peccata tua confitearis, quam ad expurgãda accedas aliena. Magnum prorſus & mirabile ſacramentũ animę ſuſcitatio. Vide ne ad illud immundus accedas. Quod ſi fortè nõ potes innocens, imo quia non potes, laua inter innocẽtes manus tuas antequã circũdes monumentũ domini. Omnia ſiquidẽ in confeſsione lauantur. Et K
hæc ablutio in quãdam innocentiã tibi deputabitur, vt inter innocentes aſsiſtas. Ad altaris officiũ nemo accedit in veſte cõmuni, ſed quiſquis acceſſurus eſt, albis induitur. Et tu ergo cum ad domini monumentum properas, lauare, dealbare, induere veſtimentis gloriæ, vt dicatur tibi. Cõfeſsionẽ & de- Pſal.103.
corẽ induiſti. Quia vbi cõfeſsio, ibi in conſpectu domini pulchritudo eſt. Hæc pro eo dicta ſunt vt aromata linguæ moderata increpatio, copioſa exhortatio, efficax perſuaſio nummo cõfeſsionis emãtur. Veruntamen legimus & quotidianis etiam experimentis didicimus, cuius vita deſpicitur, reſtat vt prædicatio cõtemnatur. Paret ergo & manus aromata ſua ne ſubſannet nos ſapiens tanquam pigrum illũ, cui labor ſit manum ad os porrigere, ne poſsit dicere is quẽ arguit. Tu qui alium doces, teipſum nõ doces. alligas enim onera grauia & importabilia, & imponis ea in humeros hominũ, digito tuo nolẽs ea mouere. Dico vobis, ſermo quidem viuus & efficax Nota.
exemplum eſt operis, facile perſuadẽs quod intendimus, dũ factibile probat eſſe quod ſuademus. Pro huiuſmodi habeat neceſſe eſt etiam manus aromata ſua, continentiam in carne, miſericordiam in fratre, patientiam in pietate. Vnde apoſtolus ait. Sobrie & iuſte & pie viuamus. Hęc enim tria ſunt cõ- Ad Tit. 2.
uerſationi noſtræ maxime neceſſaria, quoniam primum debemus nobis, ſecundũ proximo, tertiũ deo. Nam qui fornicatur, in corpus ſuum peccat, magno illud priuãs honore, & L
pauendo adiiciens, pudendóq; dedecori, tollens membrum Chriſti & faciens membrũ meretricis. Ego autem non ab ea tãtum quæ tam abominabilis eſt, ſed ab omni voluptate carnis continendum dico. Ante omnia igitur perfectã hãc continentiam quære, quam debes tibiipſi. Nemo enim tibi propinquior eſt. Dehinc adde miſericordiam quam debes proximo, quia cũ eo ſaluandus es. Deinde patientiã quam debes deo, quia ab eo ſaluandus es. Omnes enim qui pie volunt viuere in Chriſto perſequutionem patientur. Et per multas tri 2. Timo.3.
bulationes oportet nos intrare in regnũ cœlorũ. Vide ergo Actu. 14.
ne per impatientiam pereas, ſed vniuerſa pro eo ſuſtine, qui prior pro te maiora ſuſtinuit, & apud quem infructuoſa patientia non erit, ſicut ait propheta: Patientia pauperum non peribit in finem. Porrò hæc manus aromata nũmo ſubie- Pſal.9.
ctionis emuntur. Hæc eſt enim quæ dirigit greſſus noſtros, & ſanctæ conuerſationis gratiam promeretur. Nam ſi cõtraria lex inuenta eſt in membris noſtris per inobedientiam, quis neſciat per obedientiam continentiam dari? Ipſa quoque eſt quæ miſericordiam ordinare nouit, ipſa quę patientiã & docet & donat. Cũ his igitur aromatibus accede ad eum in quo fides mortua eſt. Verum ſi conſideremus quàm magnum ſit ad nos ſuſcitare eum qui huiuſmodi eſt, quàm difficile ſit vel accedere ad cor eius quod lapidea quędã obſtinatio, & impudentia clauſit, puto quòd dicere habeamus & nos. Quis re- M
uoluet lapidem ab oſtio monumenti? Attamen dũ ſic trepidi veremur accedere cunctantes ad tam grande miraculum, fit nonnunquam vt ſolita pietate, præparationem cordis noſtri audiat auris diuina, & ad vocẽ virtutis eius reſurgat qui erat mortuus. Et ecce angelus domini, hilaritas quædam in vultu illius tanquam in oſtio monumenti nobis apparet, & fulgor quidam index reſurrectionis, vt aperte videatur facies eius immutata, acceſſum prębens nobis ad cor ſuum, imò & aduocans, ipſúmq; obſtinationis ſuæ reuoluens lapidem & ſedens ſuper eum: ita vt ſuſcitata fide ipſa, etiam linteamina quibus obuoluta fuerat ipſe demõſtret. Dúmq; omnia quæ in corde ſuo prius actitabantur aperit, & cõfitetur quomodo ſeipſum ſepelierat intus, ipſam tepiditatem, & negligentiam ſuã prodens. Venite, inquit, & videte locũ vbi poſitus erat dominus. Matth.28.

In tempore reſurrectionis, de merſione Naaman ſepties in Iordane, & de nudatione ſeptemplicis lepræ, & de ſeptem apparitionibus domini reſurgentis, quibus ſeptem dona ſpiritus ſancti deſignantur. Sermo III.

SICVT in corporum medicina prius purgationes adhibentur, deinde refectiones, vt ſcilicet prius exinaniatur corpus ab humoribus noxiis, dehinc cibis ſanioribus foueatur

A tur, sic medicus animarum dominus Christus, cuius tota dispensatio quam exhibuit in carne medicina salutis est, ante passionem suam septem dedit purgationes, post resurrectionem suam totidem cibos salubres pariter & suaues. 4.Reg.5 Helisæus noster Naamā leprosum septies in Iordane mergi præcepit, qui interpretatur descensus. In descensu domini nostri Iesu Christi, id est in humilitate conuersationis eius quam exhibuit ante passionem, mūdamur & purgamur. In resurrectione vero, & vita quam ostēdit quadraginta diebus reficimur, & delectabilibus pascimur alimentis. Septēpliciter enim occupauit nos lepra superbiæ, in proprietate possessionū, in gloria vestiū, in voluptate corporū, in ore quoque dupliciter, similiter & in corde. Prima est lepra domꝰ; qua diuites esse volumus in hoc sæculo, sed ab ista mūdamur si immergimur in Iordane, id est in Christi descensu. Inuenimus enim quoniā ille cùm esset diues, propter nos pauper factus est. Descendit ab inenarrabilibus cœli diuitiis, & veniēs in mundū nec istas qualescunq; diuitias habere voluit, sed in tāta paupertate venit, vt natus continuò poneretur in præsepio, quia ei nō erat locus in diuersorio. Deniq; quis nesciat quoniā filiꝰ hominis nō habebat vbi caput suū reclinaret? Qui bene mergitur hic, quando quęret diuitias huius mundi? Et verè magna abusio, & magna nimis, vt diues esse velit vermiculus vilis propter quē deus maiestatis & dominus Sabaoth voluit pauper fieri.

B Porrò in lepra vestis, omnē sęculi huius pomposam intellige vanitatē. Nam ab illa nihilominus in Iordanis mersione mūdaberis, vbi inuenies Christū domini vilibus pānis inuolutū factum opprobrium hominum, & abiectionē plebis. A lepra quoque corporis mundamur in ipso Iordane, si bene cogitātes dominicā passionē erubescimus sequi corporis voluptatem. At in ore (vt diximus) duplex est lepra. Cū enim aduersi quicquā contigerit murmuramus, & impatiētię verbum tanquam lepræ sanies effluit. sed ab hac mundamur, si illū attendimus qui tanquā ouis ad occisionē ductus est, & nō aperuit os suum. Qui cū malediceretur non remaledicebat, cum pateretur non cōminabatur. In prosperis quoque cōtra eum qui dixit, Non qui seipsum cōmendat ille probatus est, cōmendamus nosmetipsos, non in multa patientia, sed in arrogātia, & inquinat nos altera lepra, verbū iactantiæ. Vt ergo mūdemur ab illa mergamur in Iordane, & imitemur eum qui non quęrebat gloriam suā. Vnde & dæmonia quę clamabāt, quia ipse esset dei filius, præcipiebat obmutescere, & illuminatos cæcos dicere prohibebat. In corde duplex est lepra, propria volūtas, & propriū consilium. Lepra vtraq; nimis pessima, eóq; perniciosior, quo magis interior. Voluntatē dico propriam quæ nō est cōmunis cū deo & hominibus, sed nostra tātum, quādo qd volumus nō ad honorē dei, nō ad vtilitatē fratrū, sed propter nosmetipsos facimus nō intēdentes placere deo

C & prodesse fratribus, sed satisfacere propriis motibꝰ animorū. Huic cōtraria est recta fronte charitas quæ deus est. Hæc enim aduersus deū inimicitias exercēs est, & guerrā crudelissimā. Quid enim odit aut punit deus præter propriā voluntatem? Cesset volūtas propria & infernus nō erit. In quē enim ignis ille desæuiet, nisi in propriā volūtatem? Etiam nūc cum frigus aut famē, aut aliquid tale patimur, quid lęditur nisi propria voluntas? Quod si voluntarie sustinemus, ipsa iam volūtas cōmunis est, sed infirmitas quædā & velut pruritus volūtatis adhuc de ꝓprio est, & in illo omnes pœnas sustinemus donec penitus consumatur. Nam voluntas illa proprie dicitur cui assentimus, & cui se liberum inclinat arbitriū. Hæc autē desideria & concupiscentię quę inuitos tenent, non voluntas, sed corruptio voluntatis est. Porrò voluntas propria quo furore dominū maiestatis impugnet, audiant, & timeant serui propriæ volūtatis. Primo nanque seipsam subtrahit, & subducit eius dominatui, cui tanquā auctori seruire iure debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid cōtenta erit hac iniuria? Addit adhuc, & quod in se est omnia quoq; quæ dei sunt tollit, & diripit. Quē enim modū sibi ponit humana cupiditas? Nōnne qui per vsurā acquirit pecuniā modicā similiter mundū lucrari conaretur vniuersum si non deesset possibili- Nota. tas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter, nemini qui sit in propria voluntate, posset vniuersus mundus sufficere. Sed vtinā vel rebus istis esset contenta, ne in ipsum (horribile dictu) desæuisset auctorē. Nunc autem & ipsum (quantū D in ipsa est) deū perimit voluntas propria. Omnino enim vellet deū peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse deum, quæ quantū in ipsa est vult eum, aut impotentem, aut iniustum esse, aut insipiētem. Crudelis planè & omnino execranda malitia, quæ dei potētiam, iustitiā, sapientiam perire desiderat. Hęc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & leæna sæuissima. Hæc est immūdissima lepra animi propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum qui non venit facere voluntatem suā. Vnde & in passione, non mea inquit volūtas, sed tua fiat. Lepra verò proprij cōsilij eò perniciosior est quò magis occulta, & quantò plus abūdat, tantò sibi quisque sanior esse videtur. Hæc illorū est qui zelum dei habent, sed nō secundum scientiam, sequētes errorē suum, & obstinati in eo, ita vt nullis velint consiliis acquiescere. Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumētes, placētes sibi, & magni in oculis suis, ignorantes dei iustitiam, & suā volentes constituere. Et quæ maior superbia quàm vt vnus homo toti congregationi iudiciū suum præferat, tanquam ipse solus habeat spiritū dei? idololatriæ scelus est non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi repugnare. Eant nunc qui se faciunt religiosiores aliis, qui nō sunt sicut cæteri hominum, ecce arioli, & idololatræ facti sunt: si tamen vel ei, qui dixit hoc plus quàm sibi iudicāt esse credendū. Neq; huic dissonat veritatis sermo, quē dixit. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus. E Matt.18. Sed vbi poterit hæc lepra mundari nisi in Iordane? Ibi mergere, quicunque huiusmodi es, & attende quid fecerit magni consilij angelus, quomodo consilium suum postposuerit consilio vel magis volūtati mulieris vnius (beatam virginē loquor,) & fabri pauperis, ipse est Ioseph. Inuentus enim in medio doctorū audiens eos, & interrogans quodammodo increpatus à matre est. Fili quid fecisti Luc.2. nobis sic? At ille. Quid erat, inquit, quòd me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? At illi non intellexerunt verbum. Et quid fecit verbum? Nō capiebatur in se, descendit ita, vt esset etiam subditus illis. Quis iam non erubescat obstinatus esse in consilio suo quādo suū sapientia ipsa deseruit? Sic mutauit consilium suum, vt quod iam tunc ceperat, extunc vsq; ad tricesimum ætatis suæ annū prorsus dimiserit. nihil enim ab hoc duodecimo anno de eius doctrina vel operibꝰ inuenis vsq; ad annos triginta. Sed fortè quærendū ab ipso est quomodo volūtatē suā, cōsiliúmve reliquerit. O domine volūtas de qua dixisti, vt non fieret, si bona non erat, quomodo tua erat? Si bona erat quare derelicta est? sic & consilium si non bonum, quomodo tuum? si bonum, quomodo relinquendum? Et bona erant, & eius erant, neq; minus tamen relinquēda ob hoc videlicet vt fierēt meliora. F Neq; enim oportebat propria pręiudicare cōmunibus. Erat ergo voluntas Christi, & bona erat qua dicebat. Si fieri Marc.14. potest, transeat à me calix iste, sed ea de qua dicebat, fiat voluntas tua, melior erat: quia cōmunis non solum patris, sed & Christi ipsius (oblatꝰ est enim, quia ipse voluit) & nostra. Nisi enim granū fruméti cadens in terrā mortuum esset, ipsum solum maneret, mortuū verò multum fructum attulit. Atq; hæc voluntas patris erat, vt videlicet haberet quos adoptaret in filios. Christi erat vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Nostra erat, quia pro nobis faciebat vt redimeretur. De consilio idē dicimus. Christi enim erat, & bonum erat cōsilium illud quod ait, quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse. Sed quia illi non intellexerūt mutauit illud consiliū, vt nos mundaret ab ea lepra quæ proprij consilij est. Exemplum enim dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Nā ab initio nouerat quid esset facturus, sed voluit formā nobis huius humilitatis exhibere, & ad lauandā pessimam hanc leprā diuinum in seipso parare Iordanē. Audiant igitur vtrique pariter qui propriæ voluntatis & qui proprij consilij lepra sordent, audiant quid spiritus dicat ecclesiis breui vno versiculo leprā vtranq; cōdemnans. Sapientia, ait, quæ de sursum est, primū Iaco.3. quidē pudica est contra proprię voluntatis impuritatē, deinde pacifica contra consilij proprij obstinatam rebellionem. Dum ab his septem purgatus fuerit æger, tanquā post septē cellas quærat septem fercula quæ sunt septem spiritus sancti dona.

G dona. Porrò sicut in vita domini ante passionē septē purgationes inuenimus, sic & in apparitionibus septē quæ post resurrectionem factæ leguntur, septem illa dona spiritus sancti possumus inuenire. In prima spiritum timoris accipe, quãdo mulieribus sanctis venientibus descendit angelus de cœlo, & terræmotus factus est, ita vt ipsas timore perterritas oportuerit ab angelo consolari. In spiritu pietatis apparuit Simoni, quia magna & omnino & verè domino Iesu digna pietatis dignatio, quòd ei quasi singulariter & ante cæteros dignatus est apparere, quē prę cæteris de negatione eius rea conscien-
Rom. 5. tia confundebat, vt vbi abundauit delictum, superabundaret & gratia. In spiritu sciētiæ duobus pergētibus in Emaus scripturas exposuit, incipiēs à Moyse & prophetis. In spiritu fortitudinis ianuis clausis intrauit ostendens manus & latus, sicut solent in signum virtutis clypeorum foramina demonstrari. In spiritu consilij frustra in piscatione laborantes mittere in dexteram rete consuluit. In spiritu intellectus aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas. In spiritu sapiētiæ die quadragesimo apparuit eis, quando videntibus illis eleuatus est, & viderunt filium hominis ascendentem vbi erat prius. Vsque ad illam enim diem quasi per stultitiam prædicationis saluos faciebat credentes: postquam verò coram eis ascendit ad patrem, iam cœpit sapientia declarari.

H *In tempore resurrectionis: quomodo quibusdam nondum natus est Christus, quibusdam nondum passus, quibusdam nondum resurrexit, quibusdam nondum ascendit in cœlum, quibusdam nondum misit spiritum sanctum.* Sermo IIII.

OMNIA quæ de saluatore legimus medicamina sunt animarum nostrarum. Videamus ergo ne quando fortè dicatur de nobis. Curauimus Babylonē, & non est sanata. Cogitet vnusquisq; quantum operentur in eo tam salutaria medicamenta. Sunt enim quibus nondū natus est Christus, sunt quibus nondum est passus, sunt quibus non resurrexit vsque adhuc. Aliis quoque nondum ascendit, aliis nondum misit
Philip. 2. spiritum sanctum. Quomodo enim operatur eius humilitas, qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiēs: quomodo inquā dei humilitas in superbo homine operatur? Quæ illius humilitatis vestigia in his qui adhuc toto desiderio terrenis diuitiis & honoribus inhiāt? An nō modo exhilaratur conscientia vestra fratres mei, quòd dicere pote-
Esaiæ 9. stis: Paruulus natus est nobis? Sunt quibus nondū est passus Christus, qui labores fugiunt & mortē metuunt vsq; adhuc, quasi verò ille & labores sustinendo, & mortē moriendo nō vicerit. Sunt quibus nōdum surrexit, qui in laborū anxietate & afflictione pœnitentiæ morte afficiuntur tota die, nōdum spirituali consolatione recepta. Sed nisi breuiati fuissent dies
I illi, quis posset sustinere? Aliis surrexit Christus, sed nōdum ascēdit, imò cum eis adhuc pia dulcedine cōmoratur in terris, his scilicet qui in deuotione sunt tota die, flēt in orationibus, suspirant in meditationibus suis, & omnia festiua & iucunda sunt eis, & per omnes dies illos continuū Alleluia cantatur. Sed oportet lac eis subtrahi, vt discant vesci solido cibo, & expedit eis vt Christus vadat, & hæc tēporalis deuotio subtrahatur. Sed quando hoc capere poterunt? Desertos sese à domino, priuatos gratia conqueruntur. Sed expectent paululum, sedeant in ciuitate, donec induātur solidiori quadam virtute ex alto, & maiora percipiant charismata spiritus sancti, sicut apostoli promoti sunt in gradum altiorem & supereminentiorem vitam charitatis ingressi, nō iam solliciti quo modo flerent paululū, sed quomodo magna quadam victoria de communi aduersario triumpharent, & conculcarent Sathanam sub pedibus suis.

In octaua Paschæ, de tribus testimoniis in cœlo & in terra. Ser. I.

1.Ioan.5. OMNE quod natum est ex deo vincit mūdum. Postquam vnigenitus dei non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, hominis quoq; dignatus est fieri filius, & habitu inuentus vt homo, non immerito iam de cœlesti generatione exiguitas humana præsumit. Neque enim indignum est deo, eorum fieri patrem, quorū se Christus fecerit fratrem. hinc est quòd beatus Ioannes, qui sæpius nobis ac studiosius hanc commendat adoptionem filiorum dei, in ipso quoque euangelij sui principio, Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit K
eis potestatē filios dei fieri. Ioan.1.
Huic ergo verbo simile est quod audiuim⁹ hodie de eius epistola recitari. Omne, inquit, quod natum est ex deo, vincit mundū. Quotquot enim sunt Christi, cum Christo eos mundus odit, sed cum Christo supera- 1.Ioan.5.
tur pariter & ab ipsis. Nolite, ait, mirari si odit vos mundus, scitote quia priorem me vobis odio habuit. Et item. Confi- Ioan.15.
dite, inquit, quia ego vici mundum. Sic nimirum manifesta fit Ioan.16.
sermonis illius veritas quē ait apostolus. Quos præsciuit, in- Roma.8.
quit (haud dubium quin deus pater) & prædestinauit cōformes fieri imaginis filij sui. Vide cōformationem. Post ipsum adoptantur, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: post ipsum odit mundus eos, post ipsum & ab eis vincitur mūdus. Bene ergo quod natum est ex deo vincit mundum, vt sit testimonium cœlestis generationis victoria tētationis, & sicut is qui filius est per naturam, mundum cum suo principe triūphauit: sic & nos victores inueniamur quotquot sumus filij adoptionis. Victores sanè, sed in ipso qui confortat nos, in quo & possumus omnia: quia hæc est victoria quæ vincit mūdum, fides nostra. Fide siquidem in dei filios adoptamur, fidem in nobis mundus in maligno positus odit atque persequitur, fide quoque & vincitur, sicut scriptum est. Sancti per Hebr.11.
fidem vicerūt regna. Quidni attribuatur fidei victoria cuius Abdiæ.2.
est etiam vita? Iustus, inquit, ex fide viuit. Quotiens ergo tentationi resistis, quotiens vincis malignū, noli propriis tribue- L
re viribus, noli in te, sed magis in domino gloriari. Quando enim fortis ille armatus tuæ cederet infirmitati? Audi deniq; quid dominici constitutus pastor ouilis admoneat. Aduersarius, inquit, vester diabolus tāquam leo rugiens circuit quæ- 1.Pet.5.
rens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Vides quēadmodum sibi veritatis testimonia cōcinant? Paulus fide regna vicisse sanctos, Petrus principi mundi resistendū in fide. Ioā- Hebr.11.
nes quoque. Hæc est, inquit, victoria quæ vincit mundum fi- 1.Pet.5.
des nostra. Sequitur. Quis est qui vincit mundum, nisi qui 1.Ioan.5.
credit quoniam Iesus est filius dei? Certum id quidē fratres, Textus.
omnem qui non credit in filium dei, ex hoc ipso iam nō modo victum esse, sed etiam iudicatum. Sine fide enim impossibile est placere deo. Veruntamen potest fortè mouere quòd tam multos videmus credentes Iesum filium dei esse, adhuc tamen mūdi nihilominus cupiditatibus irretitos. Quid ergo? ait. Quis est qui vincit mundū, nisi qui credit quia Iesus est filius dei, cum & ipse iam mundus id credat? An non ipsi quoque dæmones & credunt & contremiscunt? Sed dico. Putasne filium dei reputat Iesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus nec attrahitur promissionibus, nec pręceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit? Nónne is etiam si fateatur se nosse deū, factis tamē negat? Porrò fides sine operibus mortua est in semetipsa. Nec sanè mirum Iaco.2.
videri potest si nequaquam vincit, quæ nec viuit quidem. M
Quæris quænam sit viuida & victoriosa fides? Illa sine dubio, per quam Christus habitat in cordibus nostris. Christus enim & virtus est & vita nostra. Cum Christus apparuerit Colo.3.
vita vestra (ait apostolus) tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Vnde gloria nisi de victoria? Aut quare cum ipso apparebimus, nisi quia in ipso & vincimus? Denique si his tantum data est potestas filios dei fieri, qui suscipiunt Christum, de his quoque solis intelligendum est quod dicitur. Omnis 1.Ioan.5.
qui natus est ex deo, vincit mūdum. Inde est quòd hic quoque cum dixisset, quis est qui vincit mundum nisi qui credit quia Iesus est filius dei? vt planius faceret eam commendari fidem, per quam (vt dictum est) Christus in cordibus nostris habitat, addidit continuo de ipsius aduentu dicens: Hic est qui venit per aquam & sanguinē Iesus Christus. Adhuc au- Vbi supra.
tem supereminētiorem viam ostēdens, & spiritus est inquit qui testificatur, quoniam Iesus est filius dei. Sanè quòd interponit (signanter repetens) non in aqua solum, sed in aqua & sanguine, ad Moysi differentiam arbitror accipiendū. Moy- Exod.2.
ses quidem in aqua venit, à qua & nomen accepit vt Moyses vocaretur. Recolant quibus nota est historia veteris testamenti, quemadmodum in Ægypto dū paruuli omnes Israëlitici germinis necarentur, expositum in aquis Moysen tulerit filia Pharaonis. Et vide si non manifestè Christi & in hoc ipso videtur præcessisse figura. Simili nempe cum Pharaone

A raone etiam Herodes suspitione laborans ad eadem conuersus est crudelitatis argumenta, sed eodem modo est & ipse delusus. Vtrobiq; pro vnius suspecta persona trucidatur numerositas puerorũ, vtrobiq; qui quærebatur, euadit.. Et quomodo Moysen filia Pharaonis, ita Christum quoque Ægyptus (quæ non immerito Pharaonis intelligitur filia) suscepit conseruãdum. Manifestè tamen plusquã Moyses hic, vtpote qui venerit non in aqua tantũ, sed in aqua & sanguine. Aquæ enim multæ, populi multi. Venit ergo in aqua tantũ, qui congregauit quidẽ populum, sed populum nõ redemit. Nam & ipsa quoque de seruitute Ægyptia liberatio, non Moysi, sed agni sanguine facta est, liberandos nos præfigurãs à vana nostra conuersatione huius sæculi sanguine agni immaculati Christi Iesu. Hic est verus legifer noster, apud quem copiosa est redemptio, mortuus est enim non tantũ pro gẽte, sed vt filios dei qui dispersi erant congregaret in vnum. Memẽto sanè hunc esse Ioãnem, qui vidit, & testimonium perhibuit, & scimus quia verum est testimonium eius exisse de latere domini dormiẽtis in cruce sanguinem simul & aquam: quo videlicet dormienti nouo Adæ noua de latere suo proferretur pariter & redimeretur ecclesia. Sic ergo hodie quoq; ad nos per aquã & sanguinem venit, vt sit aqua & sanguis testimoniũ aduentus eius, fideíque victricis. Non solũ autem, sed testimoniũ est maius his quod perhibet spiritus veritatis. Horũ
B trium testimoniũ verum certúmque est, & fœlix anima quæ meretur illud accipere. Tres enim sunt qui testimonium dãt in terra, spiritus, aqua, & sanguis. In aqua quidem baptismum intellige, in sanguine martyrium, in spiritu charitatem.
Rom.5. Spiritus enim est qui viuificat, & fidei vita dilectio. Denique si quæris quid spiritui, & charitati? respondeat Paulus. Quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Necessario quoque spiritus addi-
1.Cor.13. tur aquæ & sanguini; cui eodem apostolo teste sine charitate quicquid habeas nihil prosit. Iam verò quia baptismum aqua, martyrium diximus sanguine designari: memento & vnicum & quotidianum esse baptismum, similiter & martyrium. Est enim & martyrij genus, & quædam effusio sanguinis in quotidiana corporis afflictione. Est & baptismus aliquis in compũctione cordis, & lachrymarum assiduitate. Sic quippe infirmis, & pusillis corde necesse est, vt quem semel pro Christo ponere non sufficiunt, saltem mitiori quodam, sed diuturniori martyrio sanguinem fundant. Sic & baptismi sacramentum quoniã iterari non licet, his qui sæpius in multis offendunt, frequenti oportet ablutione suppleri. Vnde &
Psal.6. propheta: Lauabo, inquit, per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Vis ergo nosse quis est qui vincit mundum? Quæ in eo vincenda sunt, diligen-
1.Ioan.2. tius intuere. Siquidem, & hoc ipsum beatus iste Ioannes indi-
C cat dicens: Charissimi nolite diligere mundum, neque ea quę in mundo sunt. Omne enim quod in mundo est, concupiscẽtia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi. Hæ sunt tres turmæ quas fecerũt Chaldæi, sed memini quo-
Gene.32. que sanctum Iacob fecisse tres turmas, cum timeret à facie Esau rediens de Mesopotamia. Et vobis ergo aduersus triplex genus tentationis triplici opus est munimento, vt carnis quidem cõcupiscentia ipsius mortificatione vincatur (quam si meministis in sanguinis testimonio diximus intelligẽdam) oculorum verò concupiscentiam superet studium compunctionis, & assiduitas lachrymarum. Porrò ambitionis vanitatem virtus charitatis excludat, quę sola castificat animum, sola purgat intentionem. Certum quippe triumphati mũdi testimoniũ est, si corpus castiges, & subiicias seruituti, ne perniciosa libertate seruiat voluptati, si fletui prębeas oculos magis quàm petulentię, vel curiositati, si denique spirituali dilectione flagrans nulli animum dederis vanitati. Merito sane vnus est qui in terra pariter, & in cœlo testimoniũ perhibet spiritus, quia siue corporis afflictio cessabit, siue lachrymarũ fons exiccabitur, sed charitas nunquam excidit. Prælibatio quædam est in præsenti, cõsummatio & plenitudo in futuro manet. Veruntamen licet maneat post aquam, & sanguinem spiritus (aqua quippe & sanguis regnum dei non possidebũt) interim tamen aut vix aut nullo modo inuenire est spiritum sine illis, quoniam hi tres, inquit, vnum sunt: vt quolibet ex his tribus deficiente, adesse cętera non præsumas. Simul verò D
iuncta testimonia ista credibilia facta sunt nimis, nec poterit cui in terris suppetũt hæc carere testimonio vel in cœlis. Cõfitetur dei filium coram hominibus non verbo neq; lingua, sed opere & veritate, & filius quoque confitebitur eũ coram angelis dei. An verò ei deesse poterit in testimonio pater cui filium videat attestantẽ? Sine dubio cõfitebitur & ipse quod viderit in abscondito. Sed neque spiritus quidem à patre filióque dissentiet, quippe qui patris filíique sit spiritus. Denique quonammodo careat testimonio eius in cœlo, qui habere illud meruit & in terra? Tres ergo sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, & filius, & spiritus sanctus. Et ne quam fortè dissonantiam suspiceris, hi tres vnum sunt. Magnũ profecto habituri sunt testimonium quos in cœlo pater susceperit tanquam filios & hæredes, filius asciuerit tanquam fratres & cohæredes, spiritus sanctus adhærẽtes deo vnum spiritum faciat esse cum eo. Est enim spiritus ipse indissolubile vinculum trinitatis, per quem sicut pater, & filius vnum sunt, sic & nos vnum sumus in ipsis, eo miserẽte, qui pro discipulis hoc ipsum orare dignatus est, Iesu Christo domino nostro.

De iisdem testimoniis. *Sermo* II.
Vnde supra.

EX EPISTOLA beati Ioannis hodie nobis est lectio recitata, in qua discimus testimonium dari triplex in cœlo, E
triplex in terra. Et quidem pro meo sapere illud stabilitatis, hoc reparationis est signum: illud angelos, istud homines: illud beatos à miseris, istud iustos discernit ab impiis. Angelis siquidem qui in prima illa pręuaricatione superbiente Lucifero in veritate steterunt, merito testimonium perhibet visio trinitatis, hominibus quos diuina miseratio saluat spiritus, aqua, & sanguis. Quidni perhibeat testimonium pater à quibus honoratus est, vt pater? Tibi verò maligne sic loquitur. Si ergo pater, vbi est honor meus? Careas omnino neces- *Mala.1.*
se est testimonio patris, cuius tibi gloriam vsurpare conaris, non honorare eum cupiens, sed æquare. Sedebo, inquit, in *Esa.14.*
monte testamenti, & similis ero altissimo. Itáne modo creatus, patri spirituum consedebis? Et certè necdum tibi dixit: Sede à dextris meis. Si nescis ô impudens, vnigenitus ille est, *Psal.109.*
cui æterna generatione patris æqualitas collata est, & confessus. Tu rapinam cogitãs esse ęqualis deo, filio gloriam inuides, gloriam quasi vnigeniti à patre, vt ne ab ipso quidem testimonium merearis habere. An verò poterit detestato à patre & filio vtriusque spiritus attestari? Abominatur superbum profecto & inquietum, qui super quietum & humilem requiescit, amator pacis, & vnitatis consecrator, aduersum te pro pace & vnitate zelatur. Quid mirum fratres si timemus ne fortè pusillam hanc vineam domini depasci singularis fe- F
rus incipiat? Quantos enim cœlestis vineę palmites prima illa singularitas conculcauit? Sed fortè superbiam quidem in eo facile aduertistis, non autem singularitatem. Dico ergo. Vbi stabat vniuersitas angelorum, nunquid caruit singularitatis vitio, qui sedere velle præsumpsit? An fortè quæritis vnde mihi nota sit hæc statio angelorum? Duos teneo idoneos testes, quorum vterque quod vidit hoc testatur. Vidi dominũ sedentem (ait Esaias) Seraphim autem stabant. Et Da- *Esa.6.*
niel, Milia, inquit, milium ministrabant ei, & decies centena *Daniel.7.*
milia assistebant ei. An & tertium desideratis, vt in ore trium *Heb.1.*
testium stet omne verbum? Apostolum profero qui vsq; ad tertium raptus est cœlum, & rediens loquebatur. Nónne omnes administratorij sunt spiritus? Siccine vbi stant omnes, vniuersi ministrãt, tu pacis inimice sedebis? Planè contristas spiritum, qui habitare facit vnius moris in domo. Offendis charitatem, quia scindis vnitatem, rumpis vinculum pacis. Merito proinde angelorum, qui suum nec ordinem, nec domicilium reliquere, charitati, vnitati, & paci spiritus attestatur, à quo sanè tua & inuidia & singularitas & inquietudo reprobatur. Et hæc quidem de eo testimonio quod datur in cœlis. Est & aliud quod datur in terra, ad discernendos vtique qui in ea sunt exules ab indigenis, hoc est cœli ciues à ciuibus Babylonis. Quando enim sine testimonio electos suos deserat deus? Aut certè quænam eis esse poterat conso-

G lâtio inter spem & metum sollicitudine anxia fluctuantibus, si nullum omnino electionis suę habere testimonium mererentur? Nouit dominus qui sunt eius, & solus ipse scit quos elegerit à principio. Quis verò scit hominum, si est dignus amore vel odio? Quod si, vt certum est, certitudo nobis omnino negatur, nunquid non tanto delectabiliora erunt, si qua fortè electionis huius signa possimus inuenire? Quam enim requiem habere potest spiritus noster dum prædestinationis suę nullum adhuc testimonium tenet? Fidelis proinde sermo & omni acceptione dignus, quo salutis testimonia commendantur. Hoc sanè verbo & electis consolatio ministratur, & subtrahitur reprobis excusatio. Cognitis siquidem signis vitæ, quisquis hæc negligit, manifeste conuincitur in vano accipere animam suam, & pro nihilo habere terram desiderabilem comprobatur. Tres sunt, inquit, qui testimonium dât in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Scitis fratres quia in primo homine peccauimus omnes, in ipso etiam cecidimus vniuersi. Cecidimus sanè in carcerem, luto pariter & lapidibus plenū. Exinde iacebamus captiui, inquinati, conquassati, donec venit desideratus gentibus, qui nos redimeret, ablueret, adiuuaret. Hic est enim qui sanguinem proprium dedit in redemptionem, aquā simul produxit de latere suo in ablutionem, emisit deinde de excelso spiritum suum qui adiuuaret infirmitatem nostram. Vis ergo nosse an hæc aliquid operentur
H in te, ne forte reus sis sanguinis domini quem euacuas quantum in te est, sed & aqua ipsa quæ debuerat mundare in sordibus permanenti iudicium damnationis accumulet, spiritus quoq; cui resistis non liberet maledictū à labiis suis? Cauendum enim ne sint tibi hæc infructuosa, quæ necessario essent pariter & damnosa. Quis est autem qui testimoniū habet effusi non sine causa sanguinis Christi, nisi qui continet à peccatis? Seruus enim peccati est qui peccatum facit, vt si deinceps continere potuerit & iugum abiicere miseræ seruitutis, certissimum sit testimonium redemptionis, quam operatur sine dubio sanguis Christi. Verū non sufficit peccatori continentia, si non etiā adsit pœnitētia. Habet ergo & ab aqua testimonium, qui laborat in gemitu suo lauans per singulas noctes lectum suum. Sicut enim sanguis ille redemit vt nō regnet peccatum in nostro mortali corpore, sic aqua illa abluit ab his peccatis quæ commisimus ante. Sed quid erit quòd longo catenarum vsu & carceris habitatione crudeli, confracti sumus, atque collisi defecimus in via vitæ? Inuocemus spiritum viuificatorem & adiutorem, confidentes quia dabit pater qui est in cœlis spiritum bonum petentibus se. Sane nouū superuenisse spiritum certissime conuersatio noua testatur. Iam vt breuiter repetam, à sanguine & aqua & spiritu habere est testimonium, si contines à peccatis, si dignos agis pœnitentiæ fructus, si facis opera vitæ.

I

In rogationibus, de tribus panibus.

Luc. xi. QVIS vestrum habebit amicum, &c. Quid est quòd amicum vnum perhibet aduenisse, nec tamen cōtentus est quærere panem vnum? Putásne tam voracem æstimabat amicum, vt non posset vni sufficere panis vnus? Nam vni quidem tres apponere panes inconsequens omnino videtur. Puta ergo cum vxore & mancipio hominem aduenisse, vt suū cuique panem apponere velit amicus. Ergo quidem amicū venientem ad me, nō alium intelligo quàm meipsum. Nemo quippe charior mihi, nemo germanior est. Ad me ergo de via venit amicus, cum trāsitoria deserens ad cor redeo
Esaiæ 46. sicut scriptū est. Redite præuaricatores ad cor. Deinde tunc verè sibi quisque amicus est, cum de via redit, quoniam qui diligit iniquitatem odit animā suam. A die itaque conuersionis meæ, de via ad me venit amicus. Venit de regione lōginqua, vbi pascere porcos & ipsorum siliquas insatiabiliter esurire solebat. Venit fame laborans, cōfectus inedia, attenuatus ieiunio. Venit necesse habens inuenire amicum, sed heu me, pauperem elegit hospitem, & vacuum ingreditur habitaculum. Quid faciam huic amico misero & miserabili? Omnino enim non habeo quod ponam ante illum. Fateor amicus est, sed ego mēdicus. Quid venisti ad me amice in necessitate tāta? Non sum mēdicus, & non est in domo mea panis. Festina, inquit, discurre, suscitā amicum tuum illū magnum, quo maiorē dilectionē nemo habet, sed neque substantiā ampliorem: Quære, pete, pulsa, quia omnis qui quærit inuenit, & qui Matt. 7.
petit accepit, & pulsanti aperietur. Clama & dic, amice commoda mihi tres panes. Qui sunt isti panes fratres? Vtinam mereamur accipere eos. Forte enim & ipsos nemo scit, nisi qui accepit. Credo tamē petēdos nobis esse tres panes, veritatis, charitatis, fortitudinis. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de via, veniente autem (vt dixi) cum vxore & mancipio. Deficit quippe ratio mea (ipse est enim vir) præ ignorantia veritatis, languet & voluntas prę inedia affectionis, infirmatur caro præ inopia fortitudinis. Nam & ratio minus intelligit quæ agenda sunt, & voluntas minus diligit intellecta, & ad hæc etiam corpus quod corrumpitur aggrauat animam, vt non quæcunq; volumus illa faciamus. Aruit cor meum etiam & corpus meū, quia oblitus sum comedere panem meum. Neque enim paterer hunc defectum, si iugiter exercitata esset ratio in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Commoda ergo mihi amice tres panes, vt intelligam, vt diligam, vt faciā voluntatem tuam. Sic enim viuitur, & in talibus vita spiritus Psal. 29.
mei, dicente scriptura. Quoniam vita in voluntate eius.

In ascensione domini, de euangelica lectione. Sermo I. L

RECVMBENTIBVS vndecim discipulis apparuit illis Mar. 16.
Iesus. Apparuit verè benignitas & humanitas saluatoris. Multam enim fiduciam præstat, quòd libentius adsit orationi incumbentibus, quando nec recumbentibus quidē dedignatur adesse. Apparuit inquam benignitas eius qui cognouit figmentum nostrum, nec dedignatur necessitates nostras, sed miseratur, si tamen curam carnis non in desiderio facimus, sed in necessitate. Quod considerans idem apostolus: 1. Cor. 10.
Siue mādūcamus, inquit, siue aliquid aliud facimus, omnia in gloriam domini faciamus. Potest tamē quod recumbentibus apparuit ad id quoq; referri, quod alibi calumniātibus Iudęis aduersus discipulos non ieiunantes: Non possunt, inquit, filij sponsi lugere quandiu cum eis est sponsus. Sequitur. Et Matt. 9. Textus.
exprobrauit incredulitatem illorum & duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderant. Audis Christum discipulos increpantem, imo quod durius sonat Christus increpat apostolos.
etiam exprobrantem, ne quandocunque, sed ea hora qua eis corporalem præsentiam subtracturus, videri poterat magis ab increpatione parcere debuisse. Noli ergo indignari de cętero si te quoq; aliquando Christi vicarius increpauerit. Id enim exhibet, quod ascensurus ab eis in cœlum, suis Christus legitur exhibuisse discipulis. Sed quid est fratres quod dicit, his qui viderant eum resurrexisse non crediderant? Aut qui M
fuere, quorum beati oculi gloriosum resurrectionis dominicæ meruerunt videre miraculum? Neque enim resurgentem illum quisquam legitur aut creditur vidisse mortalium. Restat ergo de angelis accipiendū, quibus vtique resurrectionis testimonium perhibentibus apostolorum pusillanimitas hęsitauit. Iam verò vt faciat quod scriptum est. Bonitatē & di- Psal. 118.
sciplinam & scientiam doce me, visitationis gratiam, exprobrationis censurā, prædicationis quoque doctrina sequatur, & dicat. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Sed Marc. 16.
quid ad hæc dicemus fratres? Magna nimis videtur secularibus hominibus in hoc verbo data fiducia, vereórque ne dare eam incipiant in occasionem carnis, blandientes sibi plus quàm oporteat sine operibus de baptismo & credulitate. Veruntamen cōsideremus quod sequitur. Signa autem eos qui Vbi supra.
crediderūt hęc sequentur. Nec minor fortasse videbitur ipsis quoque religiosis ex hoc verbo prouenire desperatio, quam ex verbo priore vanæ spei data secularibus occasio videretur. Quis enim ea quæ in præsenti loco scripta sunt signa, videtur habere credulitatis sine qua nemo poterit saluari, quoniam qui non crediderit condemnabitur. Et sine fide impossibile est placere deo. Quis inquam dæmonia eiicit, linguis Hebr. xi.
nouis loquitur, serpentes tollit? Quid ergo? Si nemo hæc habet aut perpauci nostris videtur habere temporibus, aut nemo saluabitur, aut hi soli qui his muneribus gloriantur, quæ non tam merita sunt quàm indicia meritorum, adeo vt multi dicen-

A dicentes. Nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? audire habeant in iudicio, neſcio vos, diſcedite à me operarij iniquitatis. Vbi eſt quod ait apoſtolus cum de iuſto iudice loqueretur, qui reddet vnicuique iuxta opera ſua: ſi (quod abſit) quærenda ſunt in iudicio ſigna potius, q̃ merita? Sũt tamẽ & ipſa merita ſigna quædam certiora vtiq; & ſalubriora. Nec difficile arbitror noſſe quemadmodum intelligi ſigna poſsint preſentia, vt ſint indubitata ſigna credulitatis, ac per hoc & ſalutis. Primũ enim opus fidei per dilectionem operantis cordis compũctio eſt, in qua ſine dubio eiiciuntur dæmonia, cum eradicantur è corde peccata. Exinde qui in Chriſtum credunt linguis loquuntur nouis cũ iam recedũt vetera de ore eorum, nec de cętero vetuſta protoparentum lingua loquuntur declinantium in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis. Vbi verò compunctione cordis & oris confeſsione priora ſunt deleta peccata, ne recidiuũ patiãtur, & iã ſint poſteriora peiora prioribus, ſerpentes tollant neceſſe eſt, id eſt, vt venenatas ſuggeſtiones extinguant. Quid tamen agendum, ſi qua fortè radix pullulat quæ tã velociter nequeat extirpari, ſed ſtimulat animum cõcupiſcentia carnis? Profectò ſi mortiferum quid biberint, non eos nocebit: quoniã iuxta ſaluatoris exemplum, cum guſtauerint nolent bibere, id eſt, cum ſenſerint nolent conſentire. Sic enim nõ eos nocebit, quia nulla dominatio eſt his qui ſunt in Chriſto Ieſu concupiſcentiæ ſenſus abq; con-
B ſenſu. Quid tamen? Moleſta certè & periculoſa & ſic corruptæ & infirmæ affectionis lucta: ſed qui crediderint, ſuper ægros manus imponẽt & bene habebũt, id eſt, ægras affectiones bonis operibus operient, & hoc remedio curabuntur.

Mat.7. — *Rom.2.* — *In cõpunctione eiiciuntur dæmonia.*

Item in die aſcenſionis, quomodo aſcendit ſuper omnes cœlos vt adimpleret omnia. Sermo ſecundus.

SOLENNITAS iſta fratres chariſsimi glorioſa eſt, &, vt ita dicam, gaudioſa, in qua & ſingularis Chriſto gloria & nobis ſpiritalis lætitia exhibetur. Conſummatio enim & adimpletio eſt reliquarum ſolẽnitatum, & fœlix clauſula totius itinerarij filij dei. Qui enim deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit hodierna die ſuper omnes cœlos vt adimpleret omnia. Iam enim cum ſe dominum vniuerſorũ quæ ſunt in terra & in mari & in inferno probaſſet, nõ reſtabat niſi vt aëris & cœlorum ſe eſſe dominum argumentis ſimilibus vel certè potioribus approbaret. Terra enim cognouit dominum, quia ad vocem virtutis eius cum clamaſſet magna voce, Lazare veni foras, mortuum reddidit. Cognouit mare, quia ſolidum ſe præbuit ſub pedibus eius, ita vt apoſtoli eum putarent phantaſma eſſe. Cognouit infernus cuius ipſe portas æreas & vectes ferreos confregit, vbi & ligauit illum inſatiabilem homicidam qui vocatur diabolus & Satanas. Pro-
C fectò qui mortuos ſuſcitauit, lepróſos mundauit, cæcos illuminauit, claudos firmauit, & omnes exſufflauit infirmitates, dominus omnium fuit, & eadem manu qua fecerat, quæ defecerant reficiebat. Sic & qui in ore piſcis cum ipſo piſce ſtaterem inueniri prædixit, patet proculdubio quia maris & omnium quæ in mari mouentur dominus fuit. Qui verò traduxit aëreas poteſtates & affixit eas cruci ſuæ, claret quia ſuper infernales officinas poteſtatem accepit. Hic eſt enim qui pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, qui ſtetit in loco campeſtri vt doceret turbas, ante præſidem vt alapas ſuſtineret, toto tempore quo in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus in laboribus multis, ſtans & operans ſalutem in medio terræ. Ad claudendam igitur tunicam tuam inconſutilem domine Ieſu, ad perficiendam fidei noſtræ integritatem, reſtat vt videntibus diſcipulis per medium aëris ſicut aëris dominus aſcendas ſuper omnes cœlos. Extunc probabitur quia dominus vniuerſorum tu es, quia omnia in omnibus adimpleſti, & iam tibi ꝓfectò debebitur vt in nomine tuo omne genu flectatur, cœleſtiũ terreſtrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia tu es in gloria & in dextera patris. In hac dextera ſunt delectationes vſq; in finẽ, & ideò monet apoſtolus vt quęramus quę ſurſum ſunt, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens: quia illic profectò theſautus noſter eſt Ieſus Chriſtus, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Quid tamẽ putatis fratres, quantus dolor & timor irruperit apoſtolica pe- D
ctora, cum eum viderunt à ſe tolli & attolli in aëra, nõ ſcalis adiutum, non ſubleuatum funibus, etſi angelico comitatum obſequio, nõ tamen fultum auxilio, ſed gradientem in multitudine fortitudinis ſuæ? Impletũ eſt quod eis dixerat. Quo ego vado, vos non poteſtis venire. Quocunque enim terrarũ iuſſet eum indiuiſibiliter ſequerẽtur, mare (ſicut Petrus fecit aliquando) cum eo etiam ſubmergendi intrarent, ſed hac ſequi nõ poterãt: quia corpus quod corrũpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitãtem. Dolor ergo nimius erat, quia videbãt illum (propter quẽ omnia reliquerant) à ſuis ſenſibus & aſpectibus tolli, vt non poſſent ablato à ſe ſponſo, filij ſponſi non lugere: timor, quia orphani relinquebantur in medio Iudæorum nondum confirmati virtute ex alto. Benedicens ergo eis ferebatur in cœlum, fortè concuſsis illius ſingularis miſericordiæ viſceribus cum miſeros ſuos & pauperẽ ſuam ſcholam relinqueret, niſi quòd veniebat parare eis locum, & quia expediebat vt præſentiam eis ſubtraheret corporalẽ. Quàm fœlix, quàm digna iſta proceſsio ad quã ne ipſi quidẽ adhuc apoſtoli digni fuerũt admitti, cum & animarum ſanctarum, & cœleſtiũ virtutũ triumphali pompa deductus ad patrem, ſedet à dextris dei. Nunc verè adimpleuit omnia, quia natus eſt inter homines, cũ hominibus cõuerſatus eſt, ab hominibus & pro homini- E
bus paſſus & mortuus eſt, reſurrexit, aſcendit, ſedet ad dexterã dei. Agnoſco tunicã deſuper contextã per totũ, quã ſuperna illa manſio claudit, vbi adimpletus eſt & adimpleuit omnia dominus Ieſus Chriſtus. Veruntamẽ quid mihi & ſolẽnitatibus iſtis? Quis me conſolabitur domine Ieſu, quia te non vidi in cruce ſuſpenſum, plagis liuidum, pallidum morte, quia non ſum crucifixo compaſſus, obſecutus mortuo, vt ſaltẽ lachrymis meis loca illa vulnerũ delinirem? Quomodo me dereliquiſti inſalutatum, cum formoſus in ſtola tua rex gloriæ in alta cœlorum te recepiſti? Prorſus renuiſſet conſolari anima mea, niſi me angeli in voce exultationis præueniſſent, qui dixerunt. Viri Galilæi quid ſtatis aſpiciẽtes in cœlũ? Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntẽ in cœlum, ſic inquiunt veniet. Ergò ne veniet quærere nos, in illa tam ſingulari quàm vniuerſali proceſsione, cum præcedentibus omnibus angelis & ſubſequentibus hominibus vniuerſis deſcendet iudicare viuos & mortuos? Proculdubio veniet, ſed quomodo aſcendit, non quomodo ante deſcendit. Humilis enim prius venit animas ſaluare, ſublimis autẽ veniet cadauer iſtud reſuſcitare, & cõfigurare corpori claritatis ſuæ, vt infirmiori huic vaſculo abũdantiorem impendere videatur honorẽ. Tunc enim videbitur cum poteſtate magna & maieſtate, qui prius in infirmitate carnis latuerat. Intuebor & ego eum, ſed non modo: vide- F
bo eum, ſed non prope: ita vt hęc ſecunda glorificatio priori glorificationi propter excellentem gloriam manifeſte præluceat. Manipulus primitiarum noſtrarum Chriſtus oblatus eſt, ad dexterã patris aſſumptus, & aſsiſtit nũc vultui dei pro nobis. Sedet autẽ ad dexteram habens in dextera miſericordiam in ſiniſtra iudiciũ, & miſericordiam multam nimis, & iudicium multum nimis: in dextera aquam, in ſiniſtra ignem immobiliter tenẽs. Et quidem corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe ſecundum altitudinem cœli à terra, vt maiores cumulos miſerationum domini ſentiant quàm ſit ſpatij inter cœlum & terrã: propoſitum nãque dei ſuper illos manet immobile, & miſericordia domini ab æterno & vſq; in æternum ſuper timentes eum. Ab æterno per prædeſtinationem, in æternũ per glorificationẽ. Similiter & in reprobis terribilis eſt ſuper filios hominũ, & vtrinque ſtat fixa ſentẽtia æternitatis, & in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereunt. Quis ſcit ſi omnium veſtrũ quos hic video nomina ſcripta ſunt in cœlis, & in libro prędeſtinationis annotata? Vocationis enim & iuſtificationis veſtrę aliqua ſigna mihi videor intueri in cõuerſatione huius tantæ humilitatis. Quanto putas gaudio replerentur omnia oſſa mea, ſi id ſcire contingeret? Sed neſcit homo vtrũ ſit dignus amore an odio. Propterea dilectiſsimi perſeuerate in diſciplina quam ſuſcepiſtis, vt per humilitatem ad ſublimitatem aſcẽdatis, quia hæc eſt via, & non

Colos.3. — *Ioan.8.* — *Sapien.9.* — *Act.1.*

G & non alia præter ipsam. Qui aliter vadit cadit potius, quàm
ascendit, quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit
ad vitam. Christus enim cum per naturam diuinitatis nõ ha-
beret quo cresceret vel ascenderet, quia vltra deum nihil est,
per descẽsum quomodo cresceret inuenit, veniẽs incarnari,
pati, mori, ne moreremur in æternum: propter quod deus ex-
altauit illum, quia resurrexit, ascendit, sedet ad dexteram dei.
Vade & tu fac similiter. Neq; enim ascendere potes nisi de-
Mat.26. scenderis, quia vt æterna lege fixum est: Omnis qui se exaltat
humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. O peruersitas, ô
abusio filiorum Adam, quia cum ascendere difficillimum sit,
descendere autem facillimum, ipsi & leuiter ascendunt & dif-
ficilius descendunt, parati ad honores & celsitudines graduũ
ecclesiasticorum, ipsis etiam angelicis humeris formidãdos.

Ad sequendum autem te domine Iesu vix inueniũtur qui
vel trahi patiantur, qui velint duci per viam mandatorũ tuo-
Canti.1. rum. Alij enim trahuntur, qui possunt dicere, Trahe me post
Vbi supra. te, alij ducuntur, qui dicũt. Introduxit me rex in cellaria sua.
Alij rapiuntur sicut apostolus raptus est ad tertium cœlũ. Et
primi quidem fœlices, qui in patientia sua possident animas
suas. secundi fœliciores, quia ex voluntate sua confitentur ei.
tertij fœlicissimi, qui in profundissima dei misericordia, qua-
si quodammodo sepulta iam arbitrij sui potestate in diuitias
gloriæ, in spiritu ardoris rapiuntur, nescientes siue in corpo-
H re, siue extra corpus, hoc solum scientes ꝙ rapti sint. Beatus
qui vbique te ducem habet domine Iesu, non illum refu-
gam spiritum, qui statim ascendere voluit & tota diuinitatis
dextera percussus est. Nos autẽ populus tuus & oues pascuæ
Ioan.14. tuæ sequamur te, per te ad te. Quia tu es via, veritas, & vita:
Ioan.6. via in exemplo, veritas in promisso, vita in præmio. Verba e-
nim æternæ vitæ habes, & nos cognoscimus, & credimus,
quia tu es Christus filius dei viui, qui es super omnia deus be-
nedictus in sæcula. Amen.

De intellectu & affectu. Sermo tertius, vnde supra, & legitur in octauis.

HODIE cœlorum dominus, cœlorum alta cœlesti poten-
tia penetrauit, & infirma carnis tãquam nubila quædam
excutiens, induit stolam gloriæ. Eleuatus est Sol in ortu suo,
incaluit & inualuit. Dilatauit & multiplicauit radios super
terram, nec est qui se abscondat à calore eius. Rediit ad regio-
nem sapientiæ, sapientia dei, vbi omnes bonum & intelligũt,
& requirunt, intellectu perspicacissimi, affectu paratissimi,
Sap.9. ad audiendam vocem sermonum eius. Nos autem in regio-
ne ista sumus vbi plurimum est malitiæ, sapientiæ parũ: quia
corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit ter-
rena inhabitatio sensum multa cogitantem. Per sensum hic
ego arbitror intellectum designari, qui tunc verè deprimi-
I tur, cum multa cogitat, cum non colligit se circa illam v-
nam & vnicam meditationem quæ concipitur de ciuitate illa
cuius participatio eius in idipsum. Huiusmodi intellectum
oportet deprimi & detrahi per multa, multis & multiplici-
bus modis. Animam verò hic æstimo dici affectiones quæ
corrupto corpore diuersis passionibus afficiuntur, quæ miti-
gari nunquã possunt ne dicam sanari, donec volũtas vnũ que-
rat & tendat ad vnum. Duo ergo sunt quæ in nobis purgan-
da sunt, intellectus & affectus. Intellectus vt nouerit, affectus
vt velit. Fœlices & verè fœlices illi duo viri Helias & Enoch,
quibus omnes materiæ & occasiones ablatæ sunt quę eorum
intellectum impediant vel affectũ, quia soli deo viuẽtes nec
Sapien.4. nouerunt nisi deũ, nec cupiunt nisi deũ. Deniq; & de Enoch
legitur quia raptus est ne malitia mutaret intellectum eius,
aut ne fictio deciperet animam illius. Intellectus noster tur-
batus erat, ne dicam cæcatus, affectus inquinatus erat, & mul-
tũ inquinatus: sed Christus intellectum illuminat, spiritus san-
ctus affectum purgat. Venit enim filius dei, & tot & tanta mi-
rabilia in mundo operatus est, vt non immerito intellectum
nostrum ab omnibus mundanis rebus euocauerit, vt semper
cogitemus, & nunquam cogitare sufficiamus, quia mirabilia
fecit. Verè latissimos nobis ad spaciandum intelligẽtiæ cam-
pos dereliquit, & torrens cogitationum istarum profundis-
Ezech.47. simus est, qui iuxta prophetam non possit transuadari. Quis
enim sufficiat cogitare qualiter rerum dominus præuenerit
nos, venerit ad nos, subuenerit nobis, & singularis illa maie- K
stas voluerit mori vt viueremus, seruire vt regnaremus, exu-
lare vt repatriaremur, & vsq; ad seruilissima opera inclinari,
vt constitueret nos super omnia opera sua? Talem se obtulit
apostolis apostolorũ dominus, vt iam non inuisibilia dei per
ea quæ facta sunt intellecta conspicerent, sed ipse facie ad fa-
ciem videretur, qui omnia fecit. Et quia discipuli carnales e-
rant, & deus spiritus est, nec bene conuenit spiritui & carni,
vmbra corporis sui temperauit se eis, vt obiectu viuificę car-
nis viderent verbum in carne, solem in nube, lumen in testa,
cereum in laterna. Spiritus enim oris nostri Christus domi-
nus, cui diximus. In vmbra tua viuimꝰ inter gẽtes. In vmbra, *Threno.4.*
inquit, tua inter gẽtes, non inter angelos, vbi purissimum lu-
men purissimis oculis intuebimur. Vnde & virtus altissimi
obumbrauit virgini, ne nimio splẽdore præstricta, diuinitatis
fulgur etiam singularis aquila tolerare nõ posset. Ad hoc au-
tem carnem eius proposuit, vt omnem cogitatũ eorũ ab hu-
manis rebus ad carnem suam (qua & mirabilia dicebat & mi-
rabilia faciebat) adunaret, & sic de carne transferret ad spi-
ritum, quia spiritus est deus: & eos qui adorant eum in spiri-
tu & veritate oportet adorare. Non tibi videtur eis intelle-
ctum illuminasse, cum aperuit illis sensum vt intelligerẽt scri
pturas, ostendẽs quia hæc oportebat Christum pati, & resur-
gere à mortuis, & ita intrare in gloriam suam. Sed illi sanctis-
simæ carni eius assuefacti, verbum de discessu eius audire nõ
poterant, vt eos relinqueret, ꝓ quo omnia reliquissent. Qua- L
re hoc? Quia intellectus illuminatus erat, sed nondum purga-
tus affectus. Vnde & benignus magister blande eos ac dul-
citer consolabatur dicens: Expedit vobis vt ego vadam. Si e-
nim nõ abiero, paracletꝰ non veniet ad vos. Sed quia hæc lo- *Ioan.16.*
cutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrũ. Quid est quod
Christo commorante in terris spiritus sanctus ad eos venire
non potuit? An carnis illius consortium abhorrebat quæ de
ipso & per ipsum in virgine & de virgine matre cõcepta erat
& nata? Absit. Sed vt ostẽderet nobis per quã ambularemus
viam, formam apponeret cui imprimeremur. Et ille quidẽ il-
lis plorantibus eleuatus in cœlum, spiritum sanctũ misit, qui
affectum eorum, id est, voluntatem mũdauit, imo potius alte-
rauit, vt iam magis dominum velint ascendisse, q̃ prius deti-
nuisse voluerant. Impletum est quod eis prædixerat, vos autẽ
contristabimini, sed tristitia vestra conuertetur in gaudium.
Sic ergo eorum intelligentia per Christum illuminata est, &
voluntas emũdata per spiritum: vt sicut bonum nouerint, sic
& velint, quod solum perfecta religio vel religiosa perfectio
est. Recordor nunc Helisæi sancti, cui cum Helias dixisset
vt in discessu vel ascensu suo postularet quod vellet, respon-
dit. Oro vt fiat spiritus tuus duplex in me. At ille. Rem diffi-
cilem postulasti. Attamen si videris quando tollar à te, erit *4.Reg.2.*
quod petiisti. Nõnne tibi videtur Helias ascendentis domini M
signare personam: Helisæus verò chorum apostolicum in a-
scensione Christi anxie suspirantẽ? Sicut enim Helisæus ab
Helia nullo pacto auelli poterat, sic nec apostoli à Christi
præsentia poterãt separari. Vix enim tandẽ eis persuasit, quia
sine fide impossibile esset placere deo. Quis est ergo spiri-
tus iste duplex qui quæritur, nisi illuminatio intellectus, &
affectus purgatio? Res difficilis quia ratus in terris est qui illũ
habere mereatur. Attamẽ, inquit, si videris quãdo tollar à te,
erit quod petisti. Nihil est quod ꝓpter hoc habeant perdere
vel debeant alũni tui domine Iesu, quia vidẽtibus illis es ele-
uatus in cœlũ, & desiderãtibus oculis te sequuti sunt gradiẽ-
tem in multitudine fortitudinis tuæ. Vel certè spiritũ duplicẽ
dicere possumus illud quod saluator ad discipulos ait. Qui *Ioan.14.*
credit in me, opera quę ego facio & ipse faciet, & maiora ho-
rũ faciet. Nõnne maiora Christo per Christũ tamẽ fecit Pe- *Actu.5.*
trus, de quo legitur quia in plateis ponebantur infirmi in le-
ctulis, vt veniente Petro saltẽ vmbra illius obumbraret quẽ-
quam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis? Nusquã
enim dominus vmbra sua inuenitur infirmitates sanasse. Nõ
dubito ego intellectũ omniũ vestrũ (qui hic estis) illumina-
tum esse, sed non affectum æquè esse purgatũ, manifestis ap-
probabo cõiecturis. Omnes quod bonũ est nostis, & viã per
quã incedere, & quomodo in ea incedere debeatis, sed volũtas
nõ vna est. Quidã enim ad omnia viæ & vitæ huius exercitia
non solum

A non solum ambulant sed & currunt, imo potius volãt, vt eis & vigiliæ breues, & cibi dulces, & panni suaues, labores non solum tolerabiles, sed & appetibiles videantur. Alij autẽ non sic, sed corde arido & affectione recalcitrante vix trahuntur ad hæc, vix gehennali timore cõpelluntur. Quosdã nec cõpellimus quidẽ, quibus frons mulieris meretricis facta est, & nolũt erubescere. Sũt iterũ multi inter nos qui de vno pane comedunt nobiscũ, dormiunt nobiscum, cantant nobiscũ, laborant, miseri & miserabiles, vtpote socij tribulationis, sed consolationis non ita. Nunquid abbreuiata est manus domini, vt omnibus donare nõ possit, qui aperit manũ suam, & implet omne animal benedictione? Quid ergo in causa est? Illud omnino, quia non vident Christũ cũ tollitur ab eis, id est, non cogitant quomodo eos orphanos reliquerit, ꝙ peregrini & aduenæ sint super terram, ꝙ tãdiu feculenti corporis horrido carcere teneantur, & nõ sint cũ Christo. Huiusmodi autem si diu ita permanserint sub onere, aut opprimuntur & succumbunt, aut quodãmodo in inferno sunt, vt nunquã ad plenum respirent in luce miserationũ domini, nec in libertatẽ spirit⁹, quæ sola facit iugũ suaue & onus leue. Inde autem tam perniciosa tepiditas emanat, quia affectus, id est, voluntas eorũ nõdum purgata est, nec bonũ sic volunt sicut nouerunt, à propria concupiscentia abstracti grauiter & illecti. Amant enim in carne sua terrenas consolatiunculas, siue in verbo, siue in
B signo, siue in facto, siue in aliquo alio: & si hæc interrumpunt aliquando, non tamen penitus rumpunt. Inde est, ꝙ raro affectiones suas dirigunt in deũ, & eorũ cõpunctio nõ continua sed horaria est. Impleri autẽ visitationibus domini anima nõ potest, quæ his distractionibus subiacet, & quanto magis illis euacuabitur, tãto amplius istis implebitur: si multum, multũ. si parũ, parũ. Vel certè si magis ꝓbas, nunquã istę illis misceri poterunt in æternũ, quia vbi vasa vacua non inuenit, oleum stare necesse est: nec mittunt vinũ nouum nisi in vtres nouos vt ambo conseruentur. Neque enim spiritus & caro, ignis & tepiditas in vno domicilio commorantur, præsertim cũ tepiditas ipsi domino soleat vomitũ prouocare. Si enim apostoli adhuc carni dominicæ inhærẽtes quę sola sancta (quia sancti sanctorũ) erat, spiritu sancto repleri nequiuerunt donec tolleretur ab eis: tu carni tuæ (quæ sordidissima est, & diuersarum spurcitiarũ phantasiis repleta) astrictus & cõglutinatus, illũ meracissimũ spiritũ te posse putas suscipere, nisi carneis istis cõsolationibus funditus renunciare tẽtaueris? Reuera cũ inceperis, tristitia implebit cor tuum: sed si perseueraris, tristitia tua cõuertetur in gaudiũ. Tunc enim purgabitur affectus & voluntas renouabitur vel potius noua creabitur: vt omnia quæ primò difficilia imò impossibilia videbãtur, cum multa
Psal. 130. percurrãtur dulcedine & auiditate. Emitte, inquit, spiritũ tuũ & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Sicut per faciẽ ex-
C terior homo cognoscitur, sic per voluntatẽ demõstratur interior. Emisso ergo spiritu creatur & renouatur facies terræ, id est, terrena voluntas fit cœlestis, parata ad nutum citius obedire. Beati qui tales sunt: quia non solũ malũ non sentiunt, sed in mira quadã cordis dilatione cõmorãtur. De illis enim
Gen. 6. quos supra cõmemorauimus, terribiliter ait deus. Nõ permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt, id est, carnales, & quicquid in eis spiritus fuerat, in carnem euanuit. Quia igitur charissimi hodierna dies est, in qua sponsus aufertur à nobis, & non sine tumultu aliquo animorũ nostrorũ: ad hoc tamen vt mittat nobis spiritum veritatis, ploremus & oremus vt dignos nos inueniat vel potius efficiat, & repleat domum istam vbi sumus sedentes, quatenus non vexatio sed vnctio eius doceat nos de omnibus: sicque & intellectu clarificato & affectu purificato, veniat ad nos, & apud nos faciat mansionem. Et sicut serpens Moysi deuorauit omnes serpentes magorũ, sic iste cum venerit, absorbebit omnes carnales affectiones & delectationes nostras & consolationes, ita vt de labore requiem, de tribulatione lætitiam, de contumelia gloriam habeamus, sicut illi quos repleuerat, ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Spiritus enim Iesu, spiritus bonus, spiritus sanctus, spiritus rectus, spiritus dulcis, spiritus principalis, quicquid in hoc sęculo nequã videtur difficile & angustum, leue facit & latum: opprobrium gaudium iudicat, despectionem exultationem esse persuadet. Scrutemur ergo D
iuxta prophetã vias nostras, & studia nostra, leuemus corda Thre. 3.
nostra cum manibus, vt in solennitate sancti spiritus gaudeamus, & abundantius gaudeamus, qui nos inducat in omnem sicut promisit dei filius veritatem.

In die ascensionis, de duobus non bonis montibus, & de septem ascensionibus Christi. Sermo IIII.

SI natiuitatis & resurrectionis dominicæ digna deuotione solennia celebramus, hodiernum quoque ascensionis diẽ non minus deuotè conuenit celebrari. In nullo siquidem à festiuitatibus illis ista degenerat, sed finis earum & adimpletio est. Merito quidem solennitatis & lætitię dies agitur, quãdo sol ille supercœlestis, sol iustitiæ nostris se præsentauit obtutibus, nube carnis & mortalitatis sacco, fulgorem suum, & lucem temperans inaccessibilem. Magna quoque lætitia & exultatio multa nimis, quando conscisso sacco, lætitia circundatus est, factáque de medio sacci ipsius non quidem substantia, sed vetustate, sed corruptione, sed miseria, sed vilitate, nostræ dedicauit primordia resurrectionis. Verumtamen quid mihi & solennitatibus istis, si conuersatio mea vsque adhuc detinetur in terris? Quis verò vel desiderare præsumeret ascensum cœli, nisi quia is qui descenderat prior ascendit? Dico ergo vobis, non multo mihi tolerabilior videretur exilij huius habitatio quàm gehenna, nisi dominus Sabaoth reli- E
quisset nobis semen fiduciæ & expectationis, quando eleuatus est in nubibus, & spem fecit credẽtibus. Denique nisi ego Ioan. 16.
abiero, inquit, paracletus nõ veniet ad vos. Quis paracletus? Vtiq; per quẽ diffunditur charitas, & iam spes nõ confundit. Ille paracletus per quem in cœlis sit conuersatio nostra virtus ex alto, per quam sursum sint corda vestra. Vado, inquit, Ioan. 14.
parare vobis locum: & si abiero, iterum veniã & assumã vos ad meipsum. Vbi enim fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Vidésne quemadmodũ cęterarũ solennitatum ea, quã hodie celebramus, & cõsummationẽ habeat, & fructũ declaret, & augeat gratiã? Sicut enim cætera omnia eius qui nobis natus est, & nobis datus, ita ipsa quoq; ipsius ascẽsio propter nos facta est, & facit pro nobis. In nostra siquidẽ vita, multa (quantum in nobis est) videmur agere casu, multa necessitate, sed Christus dei virtus & dei sapientia neutri potuit subiacere. Quæ enim dei virtutem necessitas cogeret, aut quid ageret dei sapiẽtia casu? Omnia proinde quæcunq; loquutus est, quæcunq; operatus est, quæcunque passus est ne dubites fuisse voluntaria, plena sacramentorũ, plena salutis. Hæc sciẽtes si quid aliquando eorũ quæ de Christo sunt in nostrã scientiã venire contingat, non sic audiẽdum est tanquam si inuentitium quidpiam proferamus, sed tanquam id quod etiã priusquã causa sciretur, constaret nequaquã sine causa fuisse. Sicut enim qui scribit certis rationibus collocat vniuersa, ita F
quæ à deo sunt, ordinata sunt, maximéque ea quæ præsens in carne est operata maiestas. Sed væ angustæ cognitioni, væ paupertati sciẽtiæ nostræ, qui tantũ ex parte cognoscimus, & parte modica. Vix scintillulæ quædã nobis elucent de tãta luminis copia, de lucerna posita super candelabrũ. Sanè quantominus singuli capimus, tanto fidelius cæteris cõmunicanda sunt quæ singulis reuelantur. Et ego fratres quæ mihi ad vestram ędificationem de ascensione imò de ascensionibus suis donare ipse dignatur, nec volo nec debeo subtrahere vobis, pręsertim ꝙ hęc sit spiritualiũ pręrogatiua donorũ, vt cõmunicata nõ minuãtur. Aliquibus fortassis hęc nota sunt, quibus similiter reuelata sunt, sed ꝓpter eos qui forte nõ aduerterũt sublimioribus intenti, aut aliis occupati, seu etiã propter eos qui minus capacis intelligẽtiæ sunt, mihi incumbit loqui quæ sentio. Christus qui descendit ipse est, & qui ascendit. Apo- Ephe. 4.
stoli verba sunt hæc. Ego autem credo eum in hoc ipso quòd descenderit ascendisse. Sic enim oportebat Christum ascendere, vt nos ascendere doceremur. Cupidi quidem sumus ascensionis: exultationẽ concupiscimus omnes. Nobiles enim creaturæ sumus, & magni cuiusdã animi, ideóq; altitudinem naturali appetimus desiderio. Sed væ nobis, si voluerimus eũ sequi qui ait: Sedebo in monte testamenti, in lateribus aqui- Esa. 14.
lonis. Heu miser in lateribus aquilonis. Frigidus est mons ille, nõ te sequimur. Potestatis habes cõcupiscẽtiã, altitudinẽ præ-

G præsumis potẽtiæ. Quanti tamen vsque hodie fœda sequuntur infœliciaq; vestigia, imò verò quã paucieuadũt quibus nõ dominãdi libido dominetur? Hinc est ꝙ benefici vocãtur qui potestatẽ habent, hinc ꝙ laudatur peccator in desideriis animæ suæ. Potentibus siquidẽ omnes adulantur, inuident omnes. Quẽ sequimini miseri homines, quẽ sequimini? An non videtis Sathanã tanquã fulgur de cœlo cadẽtem? Nónne iste est mõs in quẽ ascẽdit angelus, & diabolus factus est? Vel illud aduertite, ꝙ post casum suũ inuidia cruciãte male sollicitus de supplantando homine, illius tamẽ mõtis ascẽsum nullatenus ausus est suadere ei, in quo nimirũ pro inani ascensu tam immane præcipitium cognosceretur expertus. Sed non defuit versuto hosti quid ageret. Similẽ ei montẽ alterũ de-
Gene.3. mõstrauit. Eritis, inquiens, sicut dij, scientes bonũ & malum. Perniciosa etiã hæc ascensio, imò magis descensio est de Hierusalem in Hiericho. Pessimus mons inflans sciẽtia, in quem tamen vsque hodie videas tanta cõcupiscentia plurimos repere filiorum Adã, ac si nõ nouerint quãtum pater eorum in illius mõtis ascensu descẽderit, imò quàm grauiter ceciderit, quantũ tota deiecta sit & conquassata posteritas. Nondũ sanata sunt vulnera quæ tibi in ascẽsu mõtis illius inflicta sunt, licet adhuc in patre lateres, & nunc iterũ in propria persona conaris ascendere vt sit error nouissimus peior priore? Quenã miseris tam dira libido? Filij hominũ vsquequo graui cor-
H de, vt quid diligitis vanitatẽ & quæritis mẽdaciũ? An ignora-
Psal. 4. tis, quoniam infirma mundi elegit deus vt cõfundat fortia: &
1.Cor.1. stultos mundi elegit deus, vt confundat sapientes? Non nos dei comminatio terror reuocat perdituri sapientiam sapientium & prudentiam prudentium reprobaturi? non patris exemplum, non deniq; sensus ipse noster, & duræ experientia necessitatis, cui sumus addicti per insipientẽ scientiæ appetitum? Ecce vobis fratres montẽ demonstrauimus aliũ, non in quẽ ascendatis, sed quẽ fugiatis. Ipse est in quẽ ascẽdebat, qui voluit esse sicut deus sciens bonũ & malũ, ipse quẽ vsq; hodie filij eius accumulant & eleuãt, nihil inuenientes tam vile vnde non velint nomẽ eleuare scientiæ. Videas aliũ literarũ, aliũ mundialis curæ, istum placitationum displicentium deo, illum seruilis cuiuslibet artis tam vehementer affectare scientiam, vt laborem non reputet, tantũmodo vt possit aliquibus doctior reputari. Sic ædificant Babel, sic putant ad dei se peruenturos similitudinem: sic concupiscunt quod non expedit, quod expedit omittẽtes. Quid vobis & mõtibus istis in quorum ascensu tanta difficultas est, & tam grande periculũ? aut cur eum deseritis montem cuius & facilis est ascensus & perutilis? Potestatis ambitio angelum fœlicitate priuauit angelica. sciẽtiæ appetitus hominem immortalitatis gloria spoliauit. Conetur quis ascendere in montem potestatis, quantos putas contradictores habebit, quantos inueniet repulsores,
I obstacula quanta, quàm difficilem viam? Quid si tãdem eum
Sapien.6. adipisci contigerit, quod optabat? Potentes ait scriptura, potenter tormenta patientur, vt præsentes sollicitudines & anxietates quas potestas ipsa parit omittam. Cupidus alter est inflantis scientiæ, quantum laborabit, quantum anxiabitur spiritus eius? Et tamen audiet, nec si te ruperis apprehendes. In amaritudine morabitur oculus eius, quoties videre contigerit cui se posteriorem iudicet aut putet ab aliis reputari.
1.Cor.1. Quid cum intumuerit multum? Perdam, inquit dominus, sapientiam sapientium, & prudentiam prudẽtium reprobabo. Iam ne multis immorer, vidistis (vt arbitror) quam fugiẽdus nobis sit mons vterque, si præcipitium angeli, si casum hominis expauescimus. Montes Gelboe nec ros nec pluuia veniãt super vos. Quid tamen agimus? Ascendere sic non expedit, & ascẽdendi tenemur cõcupiscentia. Quis docebit nos ascẽsum salubrem? Quis nisi de quo legimus. Quoniam qui de-
Ephes.4. scendit ipse est & qui ascendit? Ab ipso demonstranda nobis erat ascẽsionis via, ne ductoris imò seductoris iniqui aut vestigium aut consilium sequeremur. Quia ergo non erat quo ascenderet descendit altissimus, & suo nobis descensu suauẽ ac salubrem dedicauit ascensum. Descendit de monte potentiæ carnis infirmitate circundatus: descendit de monte scientiæ: quoniam placuit deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Quid enim tenello corpore & infantilibus membris videtur infirmius? Quid indoctius apparet paruulo qui sola matris vbera nouerit? Quis impotentior eo cuius K
omnia membra clauis affixa, cuius omnia dinumerantur ossa? Quis insipientior eo qui tradebat in mortem animam suam, & quæ non rapuit tunc exoluebat? Vides quàm multum descenderit, quantum à potentia sua, quantum à sapientia sua exinanierit semetipsum. Sed non potuit altius montem bonitatis ascendere, nec suam commendare expressius charitatem. Nec mirum si descendendo Christus ascendit, quando priorum vterque cecidit ascendendo. Et mihi quidem videtur montis huius ascensorem quærere qui dicebat.
Quis ascẽdet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Forte etiam Esaias ascensionis desiderio cadentes *Psal.24.* *Esaiæ 2.*
intuens homines ad hunc reuocabat mõtem exclamans. Venite ascendamus in montem domini. An non manifeste eos de priorum montium ascensione redarguens montis huius prædicat vbertatem: qui ait, vt quid suspicamini montes coagulatos? Mons coagulatus mons pinguis. Hic est igitur *Psal.66.*
mons domus domini præparatus in vertice montium, super *Psal.67.*
quos salientem sponsum inspexerat quæ dicebat. Ecce venit *Can. 2.*
is saliens in montibus. Docebat enim ignarum viæ: trahebat paruulum, infantulum deducebat. Ideóque velut quibusdam passibus ibat, vt de virtute in virtutem videretur deus deorum in Sion. Iustitia enim eius sicut montes dei. Sed iam (si placet) saltus etiam ipsos intueamur quibus exultauit vt gigas ad currendam viam, & cuius egressio à summo cœli per gradus quosdam vsque ad summum eius oc- *Psal.16.* L
currit. Primum ergo constitue montem illum in quem ascẽdit cum Petro & Iacobo & Ioanne: vbi & transfiguratus est *Matt.17.*
ante eos. Refulsit facies eius vt sol, & vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Resurrectionis gloria ista est, quam in monte spei contemplamur. Vt quid enim ascendit vt transfiguraretur, nisi vt doceret nos cogitatione ascendere ad futuram illam gloriam quæ reuelabitur in nobis? Fœlix cuius meditatio in conspectu domini est semper, qui in corde suo delectationes dexteræ domini vsque in finem sedula cogitatione reuoluit. Quid enim graue illi poterit videri qui semper mente tractat, quòd non sint condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam? Quid concupiscere poterit in seculo nequam, cuius oculus semper videt bona domini in terra viuentium, semper videt æterna præmia? Tibi dixit cor meum (propheta loquitur domino) tibi *Psal.26.*
dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam domine requiram. Quis mihi tribuat vt omnes surgentes stetis in excelso, & videatis exultationem quæ ventura est vobis à domino? Non sit molestum vobis obsecro quòd in monte hoc aliquando diutius immoremur. Poterimus enim cæteros festinantius pertransire. Veruntamen in isto quem non *Mat.17.*
detineat sententia illa sancti Petri, quam in eo protulit & de M
eo. Domine (inquiens) bonum est nos hic esse? Quid est bonum est, imò quid aliud videtur bonum quàm in bonis animam demorari, quandoquidem adhuc corpus nõ potest? Puto quòd eius qui ingrediebatur in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei, in voce exultationis & confessionis sonus epulantis fuerit, bonum est nos hic esse. Quis enim ex vobis secum cogitans futuram illam vitam, sed lætitiam, sed iucunditatem, sed beatitudinem, sed gloriam filiorum dei: quis inquàm talia tranquilla secum conscientia voluens non continuo de plenitudine intimæ suauitatis eructat, domine bonum est nos hic esse? Non sanè in hac ærumnosa peregrinatione vbi corpore detinetur, sed in suaui ac salubri illa cogitatione in qua corde versatur. Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Vos au- *Psal.54.*
tem filij hominum, filij hominis qui descendit de Hierusalẽ in Hierico, filij hominum vsquequo graui corde? Ascendite ad cor altum, & exaltabitur deus. Hic est enim mons in quo transfiguratur Christus. Ascendite, & scietis quoniam dominus sanctum suum mirificauit. Obsecro vos fratres mei nõ grauentur corda vestra in curis secularibus: nam de crapula, & ebrietate (gratias deo) non magnopere necesse habeo vos admonere. Exonerate obsecro corda vestra graui mole terrenarum cogitationum, vt sciatis mirificatum à domino sanctum suum. Leuate corda vestra cum manibus quibusdã cogitationum, vt transfiguratum dominũ videatis. Formate in

cordibus

A cordibus vestris non modo patriarcharum & prophetarum tabernacula, sed omnes dom⁹ illius cœlestis multiplices mãsiones secundum eum qui circuibat immolãs in tabernaculo domini hostiam vociferationis cãtans, & psalmum illum dicens domino. *Psal. 83.* Quam dilecta tabernacula tua domine virtutũ, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Circuite & vos charissimi cum pietatis & deuotionis hostia, visitantes animo sedes supernas & multas quæ in domo patris sunt mãsiones, humiliter prosternentes corda vestra ante thronum dei & agni, cum reuerentia supplicantes singulis ordinibus angelorum, patriarcharum numerum, cuneos prophetarũ, & senatum apostolicum salutantes, coronas martyrũ suspicientes purpureis rutilantes floribus, redolentes liliis, choros virginum admirantes, atque ad mellifluum noui cantici sonum quantum præualet infirmitas cordis erigentes auditum. *Psal. 41.* Hæc recordatus sum (propheta loquitur domino) & effudi in me animam meam. Quæ? Quoniam transibo in locũ tabernaculi admirabilis vsque ad domũ dei. Et item: *Psal. 76.* Memor fui (inquit) dei & delectatus sum. Quem viderunt apostoli vidit & iste, nec dissimili, vt arbitror, visione: nisi quòd spirituale totum habuit huius visio, corporeum nihil. Omnino non vidit eum *Esa. 53.* sicut is qui dicebat. Vidimus eum, & non erat illi species neque decor. Transfiguratum proculdubio vidit & speciosum *Mat. 17.* forma præ filiis hominum, qui delectatum se perhibet sicut B & apostoli, bonum est (inquiunt domino) nos hic esse. Et vt nihil desit propositæ similitudini, illi quidem proni cecidisse leguntur, hic vero suum fatetur spiritũ defecisse. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Ascendentes igitur in hunc montem & reuelata facie gloriam domini speculantes haud dubium quin clamare habeatis & vos, trahe nos post te. Quid enim prodest scire quo sit eundum, siquidem qua debeas ire non noueris? Alterum proinde montem ascẽdas necesse est, in quo prædicãtem audias, & scalam erigentem octo distinctã scalaribus cuius summitas cœlos tangit. *Mat. 5.* Beati qui persequutionem patiũtur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Iam si primum ascenderis montem iugi meditatione supernæ gloriæ, istum nihilominus montem ascendere non grauaberis, vt in lege eius mediteris die ac nocte: sicut idem propheta non solum meditabatur in præmiis, sed & in mandatis domini quæ dilexit. Sic enim audies & tu, & quo eã scitis propter ascensionem primam, & viã scitis propter secundam. Propterea in corde tuo pone viam veritatis inquirere, ne fortè sis de eorũ numero qui viam ciuitatis habitaculi nõ inuenerunt. Magis autem sollicitus esto ascẽdere non modo cogitatione cœlestis gloriæ, sed & conuersatione quæ cœlestem gloriam mereatur. Tertium nihilominus mõtem lego, *Canti. 2.* in quem ascendit solus orare. Vides ergo quàm bene sponsa C in canticis, ecce, inquit, venit iste saliens in montibus. In primo trãsfiguratus est, vt scires quo tenderes: in secundo verba vitæ loquutus est, vt scires qua peruenires: orauit in tertio, vt eundi & perueniendi bonam obtinere studeas voluntatem. *Iaco. 4.* Scienti enim bonum & non facienti peccatum est illi. Propterea sciens quoniam in oratione datur bona voluntas, cum videris quæ agenda sunt vt conualescas ad agenda quæ videris, ascende tu ad orationem, ora instanter, ora perseueranter, sicut ille pernoctabat in oratione, & dabit pater bonus spiritum bonum petenti se. Et vide quàm vtiliter orationis tempore etiam corporalis loci secretum quærimus, quando hoc ille non solum docuit verbo, Intra, inquiens, in cubi- *Mat. 6.* culum tuum & clauso ostio ora patrem tuum: sed & cõmendauit exemplo, nec domesticorum quenquam admittẽs: sed solus ascendens ad orationem. Putas poterimus aliquid amplius de eius ascensionibus inuenire? Poterimus vtique. Volo enim vt nec iumenti ipsius sis immemor super quod legitur ascendisse. Volo vt nec ipsam crucis ascẽsionem omittas. Nã & in illa exaltari oportebat filium hominis. Et ego, inquit, si *Ioan. 12.* exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Itaque cũ iam & cognitio suppetit & velle adiacet, quid agis quod perficere bonum nõ inuenis? sed asinini quidam & bestiales motus legem contrariam habẽt & captiuare te volunt. Quid inquam facies super concupiscentiis irrationabilibus, quæ sunt in membris tuis? Vrget te etiam cum ieiunare consentis gulæ illecebra: cum vigilare proponis, somnolentia premit. Quid D faciemus huic asino? Asininum enim istud est cõmune cum asinis: quia homo comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. *Psal. 48.* Ascende domine super asinũ istũ, conculca hos bestiales motus, quia domari debẽt ne dominari præualeant. Nisi enim calcati fuerint conculcabunt nos, nisi premantur opprimunt nos. Propterea sequere anima mea & in hac ascensione Christum dominum, vt sub te sit appetitus tuus & tu domineris illius. Nam vt in cœlum ascendas prius necesse est leuare te super te, calcando carnalia desideria quæ in te militant aduersum te. Sequere etiam ascendentem crucem exaltatum à terra: vt nõ solùm super te, sed & super omnem quoque mundum mentis fastigio colloceris, vniuersa quæ in terris sunt deorsum aspiciens & despiciens sicut scriptum est. Cernent terram de longe. *Esa. 33.* Nulla te mundi oblectamenta inclinent, nullæ aduersitates deiiciãt. Absit tibi gloriari nisi in cruce domini tui Iesu Christi, per quem tibi mundus crucifixus est: vt quæ mundus appetit crucem reputes, & tu crucifixus mundo, illis quæ mundus crucem reputat, toto inhæreas amore. Iam verò quid ex hoc restat, nisi vt ad illum ascendas qui est supra omnia deus benedictus in sæcula? Dissolui iam & esse cum Christo, multo magis optimum. *Psal. 83.* Beatus vir cuius est auxilium abs te, ait propheta ad dominum, ascensiones in corde suo disposuit, ibit de virtute in virtutem vsque ad videndum deum deorum in Sion. E Hæc est vltima ascensio in qua implentur omnia, sicut ait apostolus. *Ephes. 4.* Christus, qui descendit, ipse est & qui ascendit: vt adimpleret omnia. *Esa. 64.* Sed de illa ascensione quid dicam? Quo ascendemus? vt vbi Christus est & nos simus. *1. Cor. 2.* Quid ibi erit? Oculus deus non vidit absque te, quæ præparasti diligentibus te. Desideremus hanc fratres mei, suspiremus ad eam iugiter, & eo magis affectus vigeat quo deficit intellectus.

De magnanimitate, longanimitate, & vnanimitate. Sermo V.

TRIPLICEM nobis in ecclesia primitiua virtutem sanctus Lucas breui sermone commendat, *Acto. 1.* vbi post dominicam ascensionem vnanimiter eos in oratione perseuerasse describit, expectantes cœlestem consolationem cuius acceperant repromissionem. Laudabili siquidem magnanimitate pusillus grex pastoris solatio destitutus, minime tamen dubitans quoniam illi cura esset de eis, sed paternam pro eis gereret sollicitudinem, deuotis pulsabat supplicationibus cœlum, certus quòd penetrarent illud iustorum orationes, nec pauperum preces spernerẽtur à domino, aut sine copiosa benedictione redirent. Sed nec sine longanimitate persi- *Abac. 2.* stebant indeficientes, iuxta illud propheticum. Si moram fecerit expecta eum, quia veniens veniet & non tardabit. F Porrò vnanimitas quidem legitur euidenter expressa, quòd hæc sola diuini spiritus charismata mereatur. Neque enim est deus dissensionis sed pacis, neque habitare facit nisi vnius moris in domo. Iure igitur præparationem cordis eorum audiuit auris diuina, nec ab expectatione sua confudit eos, qui & magnanimes & longanimes & vnanimes essent. Certissima nanque hæc testimonia sunt fidei, spei, charitatis. Et quidem euidenter spes longanimitatem, vnanimitatem charitas operatur. Nunquid fides quoque magnanimum facit? Et sola, Quicquid enim sine fide præsumitur, non est vlla animi solida magnitudo, sed ventosa quædam inflatio & tumor inanis. Vis audire magnanimem virum? Omnia, inquit, possum in eo *Philip. 4.* qui me confortat. Imitemur triplicem hanc præparationem fratres, si desideramus superefluentem mensuram spiritus obtinere. Omnibus enim præter Christum ad mensuram datur spiritus, sed mensuræ cumulus superefluentis videtur quodammodo excessisse mensuram. Euidens fuit magnanimitas in conuersione nostra, sit etiam in consummatione longanimitas, sit vnanimitas in conuersatione. Huiusmodi siquidem animabus cœlestis illa Hierusalem desiderat instaurari, quibus nec fidei magnitudo desit in suscipiendo onere Christi, nec longitudo spei in persistendo, nec charitatis iunctura, quod est vinculum perfectionis.

G *Item in ascensione domini, de intellectu & affectu.*

Sermo VI.

HODIE sedenti in throno antiquo dierum, consessurus pariter oblatus est filius hominis, & erit deinceps non modo germen domini in magnificentia & gloria, sed & fructus terræ sublimis. Fœlix vnio, & amplectendum ineffabilibus gaudiis sacramentum. Idem enim & germen domini, & fructus terræ: idem & ipse dei filius, & fructus ventris Mariæ est. Idem filius Dauid, & dominus, de quo hodie gaudiū eius
Psa.109.d impletum est, vnde olim præcinens aiebat: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Quomodo enim non dominus germen domini? Idem tamē & filius eius, vtpote fructus terræ sublimis, fructus virgæ quæ de radice Iesse processit. Hodie igitur suum hunc, & hominis filium apud semetipsum pater clarificat claritate quam habuit priusquam mundus fieret apud ipsum. Hodie veritatem quæ de terra orta est, cœlum sibi redditam gloriatur. Hodie sponsus aufertur à fi-
Mat.9. liis, & lugendum eis est, sicut ipse prædixit. Non enim poterant filij sponsi lugere donec sponsus cum eis erat: sed venit
Mat.17.b dies vt auferatur ab eis, vt decætero lugeant & ieiunent. Vbi illud iam Petre quod dixeras: Domine bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula? Ecce enim ingressus est amplius & perfectius tabernaculum, non manufactū, id est non
H huius creationis. Quomodo ergo iam bonū est nos hic esse? Imò vero molestum est, graue est, periculosum est. Nimirum vbi malitiæ plurimum, sapientiæ modicum, si tamen vel modicum inuenitur, vbi viscosa omnia, omnia lubrica, operta tenebris, obsessa laqueis peccatorum: vbi periclitātur animæ: vbi spiritus affliguntur sub sole, vbi tantum vanitas & afflictio spiritus est. Leuemus igitur fratres mei, leuemus in cœlum corda cum manibus: & ascendētem dominum sequi velut quibusdam passibus deuotionis & fidei contēdamus. Erit enim cum sine mora, sine difficultate obuiam illi in nubibus rapiemur: & id poterunt corpora spiritualia, quod merito interim nequeunt spiritus animales. Nunc enim quantis conatibus corda leuare necesse est: quæ quidem (vt miserabiliter
Sap.9.a satis in libro propriæ experientiæ legimus) & corruptio corporis aggrauat, & terrena inhabitatio deprimit? At forte tradendum est quid sit leuare cor: aut quemadmodum illud oporteat eleuari, sed tradendum sane ab apostolo quàm à no-
Colo.3.a bis. Si consurrexistis, inquit, cum Christo, quæ sursum sunt quærite vbi Christus est in dextera dei sedēs: quę sursum sunt sapite, non quæ super terram. Ac si manifestius dicat. Si consurrexistis, & coascendite: si conuiuitis, & conregnate. Sequamur fratres sequamur agnum quocunque ierit: sequamur patientem, sequamur & resurgētem, sequamur multo libentius ascendentem. Crucifigatur vetus homo noster simul cum il-
I lo: vt destruatur corpus peccati: vt vltra non seruiamus peccato, mortificatis nimirum membris nostris quæ sunt super terram. Sed & quomodo ipse resurrexit à mortuis per gloriam patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. In hoc enim mortuus est & resurrexit, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Cæterum quoniam vitæ nouitas locum exigit tutiorem, & resurrectionis dignitas altiorem expetit gradum, sequamur etiam ascendentem, quærere videlicet & sapere quæ sursum sunt vbi ille est, non quæ super terram. Quæris quis
Gala.4.a ille sit locus? Apostolum audi. Quæ sursum est, inquit, Hierusalem libera est, quæ est mater nostra. Vis scire quænam ibi
Psa.147.b sint? Visio pacis est. Lauda Hierusalem dominum, lauda deum tuum Sion: qui posuit fines tuos pacem. O pax quæ exuperas omnem sensum: ô pax etiam super pacem: ô mensura super mensuram, conferta & coagitata & supereffluens. Compatere igitur Christo anima Christiana: conresurge, coascende: quod est declina à malo, & fac bonum: inquire pacē, & per-
Act.13.b sequere eam. Sic nimirum Paulus in actibus apostolorum de
Luc.12.c continētia, & iustitia & spe vitæ æternæ memoratur docuisse discipulos. Sic veritas ipsa monet in euangelio præcingere lumbos, lucernas accēdere: & deinceps hominibus expectātibus dominum suum similes inueniri. Cæterū gemina quædam (si bene aduertistis) ascensio nobis ab apostolo commēdatur, in eo quòd & quærere & sapere monuit non infima, sed superna. Quam fortasse distinctionem ne ipse quoque propheta præteriisse omnino videbitur dicens: Inquire pa- K
cem, & persequere eam: vt hoc sit pacem sequendam quæ- Psal.33.a
rere, persequi inquisitam, quod est sapienda quærere, quæsita sapere, quæ sursum sunt, non quæ super terram. Nimirum donec diuisa sunt corda nostra, & multos interim sinus inueniuntur habere: nec sibi omnino cohærere videntur, vel particulatim ea, & mēbratim quodammodo leuare necesse est, vt in superna illa Hierusalem colligantur: cuius participatio eius in idipsum: vbi non tātum singuli, sed & omnes pariter incipiant habitare in vnum: non modo scilicet non diuisi in semetipsis, sed nec inter seipsos. Ecce enim vt tanquā principalia cordis ipsius membra distinguā: est intellectus in nobis, est & affectus: & hi quoq; sæpius sibi inuicem aduersantes: vt alter summa petere, alter appetere infima videatur. Quantus vero is dolor, quàm grauis animę cruciatus, dum sic distrahitur, sic dilaceratur, sic abrumpitur à seipsa, vel ex ea saltem quam omnibus experiri in promptu est, corporis scissione cōiiciat: si quis in suo spiritu animaduertere perniciosa & periculosa insensibilitate nō neglexerit. Distrahuntur hominum crura, & lōgioris obice ligni remouentur ab inuicem pedes: & dum adhuc cutis integra manet, quis tamen ille est cruciatus? Sic sic affligi plangimus miseros, qui corporaliter inter nos conuersantes, illuminati forte similiter, sed dissimiliter, inueniuntur affecti. Intelligunt pariter bona quæ
faciant, sed non pariter diligunt intellecta. Nam de ignoran- L
tia fratres, quænam excusatio nobis, quibus nūquam doctrina cœlestis, nunquam diuina lectio, nunquam spiritualis eruditio deest? Quæcūque vera sunt, quæcunq; pudica, quæcunque iusta, quæcunque amabilia, quæcūque bonæ famæ: si qua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc discitis & accipitis, hæc auditis pariter, & videtis, in exemplis videlicet & verbis eorum qui inter vos sunt perfecti, quorum & hortatio, & conuersatio plenius erudit vniuersos. Vtinam autem hæc vt intellectū admonent, moueant & affectum, ne sit intus amarissima cōtradictio, & diuisio molestissima dum hinc quidē sursum trahimur, sed retrahimur inde deorsum. Nimirum aduertere potes in omnibus fere religiosis congregationibus, viros repletos consolatione, superabundantes gaudio, iucūdos semper & hilares, feruentes spiritu, die ac nocte meditantes in lege dei, crebro suspicientes in cœlum: & puras manus in oratione leuantes, sollicitos obseruatores consciētiæ, & deuotos sectatores bonorum operum, quibus amabilis disciplina, dulce ieiuniū, vigiliæ breues, labor manuum delectabilis, & vniuersa denique conuersationis huius austeritas refrigerium videatur. Contra sane inuenire est homines pusillanimes & remissos, deficientes sub onere, virga & calcaribus indigentes, quorū remissa lætitia, pusillanimis tristitia est, quorum breuis & rara cōpunctio, animalis cogitatio, tepida cōuersatio: quo-
rum obedientia sine deuotione, sermo sine circunspectione, M
oratio sine cordis intētione, lectio sine ędificatione, quos deniq; (vt videmus) vix gehēnæ metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frenat ratio, vix disciplina coercet. Non tibi horū vita inferno penitus appropinquare videtur, dū intellectu affectui, & affectu intellectui repugnāte, necesse habent mittere manū ad opera fortiū, qui cibo fortium minime sustētantur, socij plane tribulationis, sed non consolationis? Exurgamus obsecro quicunq; eiusmodi sumus, resarciamus animas, spiritum recolligamus, abiicientes perniciosam tepiditatem, etsi non quia periculosa est, & deo solet (vt interdum miserabiliter plangimus) etiā vomitum prouocare: certe quia molestissima, plena miserię & doloris, & inferno plane proxima vmbra mortis iure censetur. Si quærimus quæ sursum sunt, etiam sapere & prælibare interim studeamus. Forte enim poterit intellectui & affectui non inconuenieter aptari, quod & quærere quæ sursum sunt & sapere admonemur: vt in principalibus (quemadmodū supra dictū est) mēbris suis corda nostra manibus quibusdā pij conatus & exercitij spiritualis leuare studeamus ad deum. Omnes (ni fallor) quæ sursum sunt quærimus intellectu fidei, & iudicio rationis, sed nō æque forsitan sapimus omnes quæ sursum sunt, tāquā inescati his quæ sunt super terrā, violēto quodā præiudicio affectionis. Vnde enim ea quā pauloante ostēdimus animorū diuersitas, tāta disparilitas studiorum, conuersationū tanta dissimilitudo? Vnde spiritualis

A ritualis gratiæ inopia tanta quibuſdam: cùm aliis copia tanta
exuberet? Profectò nec auarus nec inops eſt gratiæ diſtribu-
tor, ſed vbi vacua vaſa deſunt, ſtare oleũ neceſſe eſt. Vndique
ſe ingerit amor mundi: cum conſolationibus imò deſolatio-
nibus ſuis obſeruat aditus: per feneſtras irruit, mẽtem occu-
Pſal. 76. a pat, ſed non eius qui dixit: Renuit conſolari anima mea: me-
mor fui dei, & delectatus ſum. Pręoccupatum nempe ſecula-
ribus deſideriis animum, delectatio ſancta declinat: nec mi-
ſceri poterũt vera vanis, æterna caducis, ſpiritualia corpora-
libus, ſumma imis: vt pariter ſapias quæ ſurſum ſunt, & quæ
ſuper terram. Felices nimirum viri illi per quos dominica a-
ſcenſio legitur præſignata, Enoch raptus, tranſlatus Helias.
Felices plane qui ſoli iã deo viuunt, ſoli vacant intelligendo,
diligẽdo, fruendo. Neq; enim corpora quæ corrũpũtur, illas
aggrauant animas: aut terrena inhabitatio ſenſus eorum tan-
quam multa cogitãtes deprimit, qui cum deo ambulaſſe no-
ſcuntur. Factum eſt impedimẽtum omne de medio: occaſio
vniuerſa ſublata: materies nulla relicta eſt quę eorum affectũ
aggrauet, vel deprimat intellectum. Nam & priorem ob hoc
raptum ſcriptura commemorat, ne forte vincat malitia ſa-
Sapien. 4. piẽtiam, & intellectus eius vel anima vltra decipi valeat aut
mutari. Nobis autem vnde in his tenebris veritas, vnde cha-
ritas in hoc ſæculo nequam, in hoc mundo qui totus poſitus
eſt in maligno? Putas erit qui intellectũ illuminet, qui inflã-
B met affectum? Erit vtiq; ſi cõuertamur ad Chriſtum, vt vela-
mẽ de cordibus auferatur. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt,
Habitantibus in regione vmbræ mortis: lux orta eſt eis. Si-
Eſa. 9. a quidem prioris ignorantiæ tempora deſpiciens deus annun-
ciauit hominibus vt omnes vbiq; agerent pœnitentiã, ſecũ-
Act. 17. dum quod Paulus Atheniẽſibus tradit. Memento etenim dei
verbũ & ſapientiã incarnatam: cuius vtiq; opus erat toto illo
tempore quo videri in terris, & inter homines cõuerſari di-
gnata eſt ineffabilis illa virtus, illa gloria, illa maieſtas, illu-
minare oculos cordis, etiã ſuadere fidẽ hominibus prædica-
Eſa. 61. tione pariter & oſtẽſione ſignorũ. Denique ſpiritus domini,
Ioan. 12. f ait, ſuper me: ad euangelizandũ pauperibus miſit me. Et apo-
ſtolis loquebatur: Adhuc modicũ lumen in vobis eſt, ambu-
late dum lucẽ habetis, vt non tenebræ vos cõprehendãt. Nec
modo ante paſsionẽ, ſed & poſt reſurrectionẽ in multis argu
mentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de re-
Act. 1. a gno dei: quando & ſenſum eis vt ſcripturas intelligerẽt legi-
tur aperuiſſe, intellectũ poti⁹ informabat, quàm purgabat af-
fectũ. Quãdo enim ad ſpiritualia affici poſsẽt animales? Imò
verò ne ipſam quidẽ meram lucẽ poterãt aliquatenus ſuſti-
nere, ſed exhiberi illis oportuit verbũ in carne, ſolẽ in nube,
lumen in teſta, mel in cera, cereũ in laterna. Spiritus ante fa-
ciem illorũ Chriſtus dominus, ſed nõ vtique ſine vmbra in
qua viuerẽt interim inter gẽtes. Vnde & virgini legitur ob-
C umbraſſe, ne vehementiori reuerberata ſplendore, ad candi-
diſsimã illã lucẽ puriſsimũque fulgorẽ diuinitatis, etiã illius
aquilæ poſſet acies hebetari. Minime tamẽ vel nubes ipſa le-
uis eſſe potuit ocioſa, ſed ea quoq; vſus eſt in ſalutẽ, & diſci-
pulorum animos qui nec ad fidei intellectum ſine aliqua mu
tatione affectus poterant promoueri, nec aſſurgere adhuc ad
ſpiritualia prçualebant, in hac carnis promouerat affectum: vt
amore quodã humano operanti mira, mira loquenti homini
adhærerẽt, amore vtiq; carnali adhuc, ſed tã valido vt cæte-
Exod. 7. ris omnibus præualeret. Nimirum hic erat ille Moyſi ſerpens,
qui ſerpentes magorum Ægypti omnes pariter deuorauit.
Mat. 19. d Deniq; ecce nos, inquiunt, reliquimus omnia, & ſecuti ſumus
te. Beati ſiquidẽ oculi qui videbãt dominũ maieſtatis in car-
ne præſentem, auctorẽ vniuerſitatis inter homines cõuerſan
tem, virtutibus coruſcantẽ, infirmos curantẽ, mare calcantẽ,
mortuos ſuſcitantem, dæmoniis imperantem, & poteſtatẽ ſi-
milem hominibus conferentẽ: mitem & humilẽ corde, beni-
gnum, affabilẽ, miſericordiæ viſceribus affluentẽ, agnum dei
peccatum non habentẽ, & omnium peccata portantẽ. Beatæ
aures quæ verba vitæ ab ipſius incarnati verbi ore percipere
merebantur, quibus enarrabat vnigenitus qui eſt in ſinu pa-
tris, & nota faciebat quæcũque audiſſet à patre, vt fluenta do-
ctrinæ cœleſtis ab ipſius veritatis puriſsimo fonte haurirent,
vniuerſis poſtmodũ gẽtibus propinanda imò eructanda po-
tarent. Quid mirum fratres ſi implebat triſtitia cor eorum cũ

ab eis ſeſe pronunciaret iturum, & adderet: Quo ego vado, D
vos non poteſtis venire modo? Quidni concuterẽtur viſce- Ioan. 8. b
ra, turbaretur affectus, hæſitaret animus, hæreret vultus, paue
ret auditus, nec omnino ęquanimiter diſceſsionis eius ſermo
poſſet admitti, vt relinqueret eos pro quo omnia reliquiſ-
ſent? Cæterũ nõ vt maneret in carne, ſed vt transferretur ad
ſpiritũ, totus ab eo in illam carnem diſcipulorũ fuerat colle-
ctus affect⁹, vt dicere eſſet aliquãdo: Et ſi cognouimus Chri- 2. Cor. 5. d
ſtum ſecundum carnem, ſed nunc iam nõ nouimus. Vnde &
benigniſsimus ille magiſter blandis eos refouẽs conſolatio-
nibus, ait: Rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit Ioan. 14. b
vobis, ſpiritum veritatis: qui vobiſcum maneat in æternum.
Et item: Ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego va- Ioan. 16. b
dam. Niſi enim abiero, paracletus non veniet ad vos. Grande
myſterium fratres mei. Quid enim ſibi vult, niſi ego abiero,
paracletus non veniet? Itáne inuiſa paracleto pręſentia Chri
ſti, aut cõtubernium dominicæ carnis ſpiritus ſanctus horre-
bat, quæ (ſicut angelo prænunciãte cognouimus) nec conci-
pi quidem niſi eo ſuperueniente potuerit? Quid eſt ergo, Ni-
ſi ego abiero, paracletus nõ veniet? Niſi carnis præſentia ve-
ſtris ſubtrahatur aſpectibus, ſpiritualis gratiæ plenitudinem
occupata mens non admittit, nõ recipit animus, nõ capit af-
fectus. Quid vobis videtur fratres? Si hæc ita ſunt, imò quia
ita ſunt, audeat quis de cętero phantaſticis quibuſdam illece-
bris deditus, ſectans lenocinia carnis ſuæ, carnis vtiq; pecca- E
tricis, genitæ in peccatis, aſſuetæ peccatis, in qua deniq; bonũ
non eſt, illum pariter expectare paracletum? Audiat in-
quam qui huic ſterquilinio ſemper inhæret, qui carnẽ fouet,
in carne ſeminat, carnem ſapit: illam nihilominus cõſolatio-
nem ſupernæ viſitationis, torrentem voluptatis illum, illam
ſperare gratiam ſpiritus vehementis, quã (vt veritas ipſa te-
ſtatur) ne cum ipſa quidem verbi carne percipere vllatenus
apoſtoli potuerũt? Errat omnino ſi quis cœleſtem illam dul-
cedinem huic cineri, diuinum illud balſamum huic veneno,
chariſmata illa ſpiritus miſceri poſſe huiuſmodi illecebris ar-
bitratur. Falleris Thoma ſancte, falleris ſi videre dominum
ſperas ab apoſtolorum collegio ſeparatus. Non amat veritas
angulos, non ei diuerſoria placent. In medio ſtat, id eſt diſci-
plina cõmuni, communi vita, cõmunibus ſtudiis delectatur.
Vſquequo miſer diuerticula captas, & conſolationes proprię
voluntatis tanto labore quæritas, tanto rubore mendicas? Et
quid facio? inquis. Eiice ancillam & filium eius: nõ enim hæ-
res erit filius ancillæ cum filio liberæ. Nulla (vt dictum eſt)
conuentio veritati & vanitati, luci & tenebris, ſpiritui & car-
ni, igni & tepiditati. Sed dum ille moratur, inquies, ſine aliqua
conſolatione eſſe non poſſum. Imò verò ſi morã fecerit, ex- Abacuc 2.
pecta eũ: quia veniens veniet, & non tardabit. Apoſtoli decẽ Act. 1.
dies in hac expectatione ſederunt, perſeuerantes vnanimiter
in oratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu. Et tu igitur F
orare diſce, diſce quærere, petere, pulſare, donec inuenias, do-
nec accipias, donec aperiatur tibi. Nouit dominus figmentũ
tuum, fidelis eſt, non te patietur tentari ſupra id quàm poſsis.
Confido in ipſo quod ſi fideliter expectaueris, nec diem de-
cimũ expectabit. Præueniet certe in benedictionibus dulce-
dinis deſolatam animam & orantem, vt feliciter & nõ ad in-
ſipientiam tibi conſolari renuens, in ipſius memoria delecte-
ris inebriatus ab vbertate domus, & voluptatis eius torren-
te potatus. Sic nimirum & Heliſæus quondam oraſſe legi- 4. Reg. 2. b
tur, cum dulciſsimum illud ſolatium Heliæ præſentiam ſibi
plangeret ſubtrahendam. Sed conſidera diligentius quid o-
rauerit, quídve reſponſum ſit poſtulanti. Oro, inquit, domine
vt fiat ſpiritus tuus duplex in me. Nimirum duplicari ei ſpi-
ritum oportebat, vt magiſtri abeuntis abſentiam gratia du-
plicata ſuppleret. Vnde & Helias ad eum: Si videris, inquit,
quãdo tollar à te, fiet quod petiſti. Duplicauit enim ſpiritum
viſio abeuntis, cum euidenter raptus in cœlum, vniuerſa pa-
riter eius deſideria ſecum tulit: vt inciperet ipſe quoque iam
ſapere quæ ſurſum ſunt, non quæ ſuper terrã. Duplicauit ſpi-
ritum viſio abeũtis: vt intellectui ſpirituali ſpiritualis iunge-
retur affectus, cum ipſa vtique cui potiſsimum inhærebat,
carne raptus in cœlum: quod euidentius in Apoſtolis inue-
nitur impletum. Vbi enim videntibus illis ſuus ille Ieſus tam
manifeſte eleuatus eſt, & ferebatur in cœlum, vt nemo eorũ
opus

G opus haberet interrogare quo vadis, ipsa iam (vt ita dixerim) oculata fide edocti sunt supplices in cœlū leuare oculos, puras tēdere manus, promissa sibi dona charismatū postulātes, donec fieret repēte de cœlo sonus aduenientis spiritus vehementis, aduenićtis vtiq; ignis quē dominus Iesus mittebat in terrā, volens vehemēter accēdi. Constat siquidē eos & prius spiritū accepisse, cū videlicet insufflauit eis & dixit. Accipite
Ioan.20.f spiritū sanctū: sed spiritū plane fidei & intelligētiæ, nō feruoris, quo magis illuminaretur ratio quā inflāmaretur affectio, dū duplicati vtiq; spiritus opus fuit. Quos enim verbū patris disciplinā & sciētiā ante docuerat, & intellectu adimpleuerat corda eorū, adueniens vtiq; postmodū ignis diuinus, & inueniens iā receptacula munda, infudit vberius dona charismatū, & in spiritualē omnino mutauit amorē, vt accēsa in eis charitas fortis vt mors, iā non modo fores, sed ne ipsa quidē ora propter metū Iudæorum claudere dignaretur. Cui nos gratię pro nostræ exiguitatis modulo præparātes, exinanire per omnia nosmetipsos, & à delectationibus miseris, & caducis consolationibus euacuare studeamus dilectissimi corda nostra, maximéq; instante nunc die festo & feruentius & fiducialius vnanimiter perseueremus in oratione, vt sua nos visitatione, sua consolatione & cōfirmatione dignetur spiritus ille benignus, spiritus dulcis, spiritus fortis, infirma roborans, aspera planās, corda purificans: qui cū patre & filio idipsum, sed non
H is ipse est: vt tres vnū, & vnū tres esse verissimè prorsus, & fidelissimè catholica ecclesia fateatur, à patre adoptata, à filio desponsata, à spiritu sancto confirmata, quibus vt vna substātia, sic eadem nihilominus gloria in sæcula sæculorum. Amē.

In festo Pentecostes, Sermo I.

CELEBRAMVS dilectissimi hodie spiritus sancti solēnitatem, tota cū iucunditate celebrandā, dignā omni deuotione. Dulcissimū enim quiddā in deo spiritus sanctus est, benignitas dei, & idem ipse deus. Proinde si celebramus sanctorum solēnia, quanto magis eius à quo habuerunt vt sancti essent quotquot fuere sancti? Si veneramur sanctificatos, quāto magis ipsum sanctificatorem conuenit honorari? Hodie itaque festiuitas est spiritus sancti, qua visibiliter apparuit inuisibilis, sicut & filius cum sit nihilominus inuisibilis in seipso, dignatus est exhibere se in carne visibilem. Hodie spiritus sanctus reuelat nobis aliquid de seipso, sicut ante de patre, & filio aliquid noueramus. Nam perfecta trinitatis cognitio, vita æterna est. Nunc autē ex parte cognoscimus, reliqua credimus quæ minime sufficimus cōprehēdere. Et de patre qui-
Psal. 96.a dē noui creationē, clamantibus creaturis: Ipse fecit nos, & nō
Roma.1. ipsi nos. Inuisibilia enim dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciūtur. At vero æternitatē & immutabilitatē ipsius cōprehēdere, multū est à me: lucē habitat inaccessibilē. De filio autē magnū aliquid noui (eius gratia) sci-
I licet incarnationē. Nā generationē eius quis enarrabit? Quis cōprehēdat æqualē genitū genitori, Iam & de spiritu sancto si nō processionem qua ex patre filioque procedit, (illa enim mirabilis facta est scientia ex me, confortata est, & non potero ad eā, noui tamen aliquid, videlicet inspirationem. Duo enim sunt, vnde procedat, & quo. Processio à patre & filio, posuit tenebras latibulū suū, sed processio ad homines, hodie cœpit innotescere, & est iā fidelibus, manifesta. Et prius equidē (quoniā sic oportebat) signis visibilibus inuisibilis spiritus suū declarabat aduentū: nūc eius signa quo spiritualiora sunt, eo magis cōgrua, eo magis videntur spiritu sancto digna. Venit tunc super discipulos in linguis igneis, vt verba ignea loquerētur, & legē igneam linguæ igneæ prędicarēt. Nemo cōqueratur, quòd minime nobis illa manifestatio spiritus fiat.
1.Cor.12. Vnicuiq; enim datur manifestatio spiritus ad vtilitatē. Denique si dicere opus est, nobis illa manifestatio potius quā apostolis facta est. Ad quid enim illis necessarię linguæ gentium, nisi ad conuersionē gētium? Fuit in eis alia quædā manifestatio magis ad eos pertinens, & hæc vsque hodie fit in nobis. Manifestum enim fuit indutos esse virtute ex alto, qui de tāta pusillanimitate spiritus ad tātam deuenere constantiā. Nō est iam fugere, non est abscondi propter metū Iudæorū, constātius modo prædicāt quàm delitescerent ante timidius. Deniq; mutationē illā dexterę excelsi, manifeste declarat princi pis apostolorū prius quidē inter ancillę verba formido, post-

modū inter principū verbera fortitudo. Ibant (ait scriptura) K
gaudentes à conspectu concilij, quoniā digni habiti sunt pro *Acto.5.g*
nomine Iesu contumeliā pati, quem sane prius cū duceretur ad conciliū, solum reliquerant fugientes. Quis dubitet aduenisse spiritum vehementē, qui mentes eorū inuisibili illustraret potentia? In hunc modum etiā modo quæ spiritus opera-
tur in nobis, testimonium perhibēt in nobis de eo. Quia igi- *1.Pet.3.b*
tur mandatū accepimus vt declinātes à malo faciamus quod bonum est, vide queēadmodū spiritus in vtroq; adiuuat infirmitatem nostrā. Nam diuisiones gratiarū sunt, idem autē spiritus. Propterea ad declinandum à malo tria operatur in nobis, compunctionē, supplicationem, remissionē. Initiū enim reuertendi ad deū, pœnitētia est, quam sine dubio spiritus operatur, non noster, sed deiidq; & certa ratio docet, & confirmat auctoritas. Quis enim cum ad ignem venerit algēs, & fuerit calefactus, dubitabit ei ab igne venisse calorem, quem habere non poterat sine illo? Sic ergo qui prius in iniquitate erat frigidus, si postmodū feruore quodā pœnitentię accendatur, alium sibi spiritum, qui suum arguit & diiudicat, non dubitet aduenisse. Habes hoc & in euāgelio, vbi cum loque-
retur de spiritu quem accepturi erant credentes in eum: Ille, *Ioan.16.*
inquit, arguet mundum de peccato. Sed quid prodest pœnitere de culpa, & non supplicare pro venia? Necesse est vt etiā hoc spiritus operetur, dulcedine quadam spei replens animū,
per quam fiducialiter postules nihil hæsitans. Visne ostendā L
tibi etiam hoc opus esse spiritus sancti? Vtiq; dum abest ille, tale aliquid in tuo spiritu nō inuenies. Deniq; ipse est in quo clamamus, abba pater. Ipse qui postulat pro sanctis, gemitib^9^ inenarrabilibus. Et hæc quidē in corde nostro. Quid autē in corde patris? Sicut in nobis interpellat pro nobis, ita & in patre delicta donat cū ipso patre. Aduocatus noster ad patrē in cordibus nostris, dominus noster in corde patris. Itaq; quod postulamus, idem ipse donat, qui donat vt postulemus: & sicut nos erigit pia quadam fiducia, ita deū inclinat ad nos magis pia misericordia sua. Itaq; vt omnino scias quia remissionem peccatorum spiritus sanctus operatur, audi quod ali-
quando audierunt apostoli: Accipite spiritum sanctum: quo- *Ioan.20.f*
rum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et de malo quidem declinando sic. Porro ad faciendum bonū quid in nobis spiritus bonus operatur? Profecto monet, & mouet, & docet. Monet memoriam, rationem docet, mouet voluntatē. In his enim tribus tota consistit anima. Memoriæ suggerit bona in cogitationibus sanctis, atque ita ignauiam nostrā torporémque repellit. Propterea quotiens huiusmodi suggestionem boni senseris in corde tuo, da honorem deo, & age reuerentiam spiritui sancto, cuius vox sonat in auribus tuis: Ipse nan-
que est qui loquitur iustitiam. Et in euangelio habes, quia il- *Ioan.14.d*
le suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Et aduer-
te quid præmiserit. Ille docebit vos omnia. Dixeram enim M
quia docet rationem. Multi siquidem monentur vt bene faciant, sed minime sciunt quid agendū sit, nisi adsit denuo gratia spiritus sancti: & quam inspirat cogitationem, doceat in
opus proferre, ne vacua in nobis sit gratia dei. Sed quid? *Iaco.4.d*
Scienti bonum & non facienti, peccatum est illi gratia. Propterea non solum moneri & doceri, verumetiam moueri & affici ad bonum necesse est ab eo vtique spiritu qui adiuuat infirmitatem nostram, & per quē in cordibus nostris diffunditur charitas, quæ est bona voluntas. Itaque cū sic adueniens spiritus totam possederit animam, suggerendo, instruendo, afficiendo, loquens semper in cogitationibus nostris, vt audiamus & nos quid loquatur in nobis dominus deus, rationē illuminans, volūtatē inflāmās, non tibi videtur quia totā domū impleuerint dispertitæ lingue tanquā ignis? Nā in his tribus superius dictū est animā cōsistere totā. Sint autē dispertitæ lingue propter multiplices cogitationes, sed earū multiplicitas, & vno lumine veritatis, & vno charitatis feruore, fit tāquam ignis. Aut certe domus impletio fini potius reseruetur, quando mensurā bonā, & cōfertā, & coagitatam & supereffluentē dabunt in sinus nostros. Sed quādo hæc erūt? Profecto cū cōpleti fuerint dies Pētecostes. Felices vos qui iam intrastis quinquagesimam requiei & iubileum annum. Fratres nostros loquor, quibus iam dixit spiritus vt requiescant à laboribus suis. Etenim hoc quoque inter eius opera reperimus.

Duo

A Duo nanque tempora celebramus fratres, quadragesimæ vnũ, alterũ quinquagesimæ: illud ante passionem, istud post resurrectionem: illud in compunctione cordis & lamentis pœnitentiæ, istud in deuotione spiritus, & alleluia solenni. Prius quidem tempus ipsa est vita præsens: posterius verò quietem sanctorum significat, quæ est post mortem. Cum autem venerit illius quinquagesimæ finis, in iudicio scilicet & resurrectione, completis diebus Pentecostes, aderit plenitudo spiritus, & totam replebit domum. Plena siquidẽ erit omnis terra maiestate eius, quando non solum anima, sed & ipsum corpus spirituale resurget, si tamen iuxta Apostoli monitum, dum adhuc est animale, fuerit seminatum.

Eadem die Pentecostes. Sermo II.

HODIE dilectissimi cœli distillauerunt à facie dei Sinai à facie dei Israël, & pluuia voluntaria segregata est hæreditati Christi. Spiritus enim sanctus procedens à patre, largiori munere suæ maiestatis in apostolos superuenit, & tribuit eis charismatum dona. Post magnificentiam enim resurgentis, post gloriam ascendentis, post residẽtis sublimitatem, non restabat nisi vt expectatio iustorum lætitia adueniret, & cœli muneribus cœlestes homines implerentur. Vide autem si non & sententiarum pondere, & verborum ordine hæc
Esa.4.a omnia Esaias longe ante prædixit. Erit (inquit) in die illa ger-
B men domini in magnificentia & gloria, & fructus terrę sublimis, & exultatio his qui saluati fuerint de Israël. Germen domini Iesus Christus solus de mundissimo conceptus semine: quia etsi in similitudine carnis peccati, non tamen in carne peccati. Etsi filius carnis Adæ, non tamen filius præuaricationis Adæ, quia non fuit natura filius iræ, sicut reliqui omnes qui in iniquitatibus sunt cõcepti. Istud ergo germẽ quod de virga Iesse virore virgineo pullulauit, in magnificẽtia fuit cum resurrexisset à mortuis, quia tunc domine deus meus magnificatus es vehementer, confessionem & decorem induens, amictus lumine sicut vestimento. Quanta autem ascẽdentis gloria, cum medius angelorum, & animarum sanctarum ad patrẽ deduceris, & triũphatrice palma cœlis inuectus, susceptum hominem in ipsa diuinitatis claudis identitate? Quis cogitet (nedum loquatur) quàm sit fructus terrę sublimis in concessu ad dexteram patris, quod vtique cœlestium oculos reuerberat naturarum, quod angelicus intuitus contremit, non attingit? Veniat ergo exultatio domine Iesu his qui saluati sunt de Israël, apostolis tuis quos elegisti ante mundi constitutionem. Veniat spiritus tuus bonus qui sordes abluat, & infundat virtutes, in spiritu iudicij, & spiritu ardoris dei. Eia igitur fratres, cogitemus super nos & in nos opera trinitatis ab initio mũdi vsq; ad finẽ, & videamus quàm sollicita fuerit illa maiestas, cui administratio pariter & guber-
C natio seculorum incumbit, ne nos perderet in æternum. Et potenter quidem omnia fecerat, & sapienter omnia gubernabat, & vtrarumque rerum tam potentiæ quàm sapientiæ signa manifestissima tenebantur in creatione, & conseruatione machinæ mundialis. Et bonitas quidẽ in deo erat, & bonitas multa nimis, sed latebat in corde patris, cumulãda quã-
Hier.29.c doque super genus filiorum Adam tempore opportuno. Dicebat tamen dominus: Ego cogito cogitationes pacis, vt mitteret nobis illum qui est pax nostra, qui fecit vtraque vnum: vt iam daret pacem super pacem, pacem his qui longe, & pacem his qui prope. Verbum igitur dei in sublimi cõstitutum, vt ad nos descenderet, propria benignitas inuitauit, misericordia traxit, veritas qua se promiserat vẽturum compulit, puritas vteri virginalis salua virginis suscepit integritate, potẽtia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patiẽtia armauit, charitas verbis & miraculis manifestauit. Prorsus amplissima mihi nunc materia & malorum meorum suppetit, & bonorum domini mei, vt cum cogitauerim vias meas, conuertam pedes meos in testimonia sua. Illa enim bona ineffabilia sunt, quia (vt breui verbo cuncta concludam) nihil melius inuenire potuit vnde nos redimeret sapientia dei, in
2.Par.39.a omni sapientia sua. Sed & mala circundederant nos quorum
Psal.28.c non erat numerus: quia peccaui (iustus loquitur) super numerum arenæ maris. Et propter nomen tuum domine propitiaberis peccato meo, multum est enim. Missus est coluber tortuosus à diabolo, vt venenũ per aures mulieris in ipsius mẽ- D
tem transfunderet, & sic refunderet in totius posteritatis originem. Missus est interim Gabriel angelus à deo, vt verbum patris per aurem virginis in ventrem, & mentem ipsius eructaret, vt eadem via intraret & antidotum, qua venenũ intrauerat. Vere vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre: quia totum paternum est, quod de corde patris Christus attulit nobis, vt nihil in filio dei nisi dulce, nisi paternum humani generis trepidatio suspicetur. A planta pedis vsque ad verticem non erat in nobis sanitas: erraueramus ab vtero: in vtero damnati antequam nati: quia de peccato & in peccato concepti. Christus ergo ibi primum medicinam apposuit, vbi primus vulneri patebat locus: & substãtialiter vtero virginis illapsus, de spiritu sancto conceptus est: vt conceptionem nostram mundaret, quam spiritus malus si nõ fecerat, tamen infecerat: vt non esset etiam in vtero vita ipsius ociosa, dum nouem mensibus purgat vulnus antiquũ, scrutans (vt dicitur) vsque ad imum putredinem virulentam, vt sanitas sempiterna succederet. Et tunc iam operabatur salutem nostram in medio terræ, in vtero videlicet virginis Mariæ, qui mirabili proprietate terræ medium appellatur. Ad illam enim sicut ad mediũ, sicut ad arcam dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negocium seculorũ respiciũt, & qui in cœlo habitant, & qui in inferno, & qui nos præcesserunt, & nos, qui sumus, & qui sequentur, & nati natorum, & qui nascentur ab E
illis. Illi qui sunt in cœlo, vt resarciantur: & qui in inferno, vt eripiantur: qui præcesserũt, vt prophetæ fideles inueniantur: qui sequuntur, vt glorificentur. Eo beatam te dicunt omnes generationes genitrix dei, domina mundi, regina cœli: Omnes, inquam, generationes. Sunt enim generationes cœli & terræ. Pater spirituũ (ait apostolus) ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur. Ex hoc ergo beatam te Ephe.3.c
dicent omnes generationes, quę omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim angeli lætitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inuenerũt in æternum. Merito in te respiciunt oculi totius creaturæ, quia in te & per te & de te benigna manus omnipotentis quicquid creauerat recreauit.

Placebitne tibi domine Iesu vt dones mihi vitam tuam sicut dedisti conceptionem? quia non solũ conceptio mea immũda, sed mors peruersa, vita periculosa, & post mortem restat mors grauior, mors secũda. Non solum, ait, conceptionẽ meam, sed & vitam meam, & hoc per singulos ætatũ gradus infantiæ, pueritiæ, adolescentiæ, iuuentutis tibi donabo: adiiciens mortem, resurrectionem, ascensionem, & missionẽ spiritus sancti. Hoc autẽ ideo vt conceptio mea emundet tuam: vita mea instruat tuam: mors mea destruat tuam: resurrectio mea præcedat tuam: ascẽsio mea præparet tuam: porro spiritus adiuuet infirmitatem tuam. Sic enim plane videbis & viã per quam ambules, & cautelã qua ambules, & ad quã ambu- F
les mansionem. In vita mea cognosces vitam tuam, vt sicut ego paupertatis & obediẽtiæ, humilitatis & patiẽtiæ, charitatis & misericordię indeclinabiles semitas tenui: sic & tu eisdẽ vestigiis incedas, non declinans ad dexteram neque ad sinistram. In morte autem mea dabo tibi iustitiam meã, dirumpens iugum captiuitatis tuæ, expugnãs hostes qui sunt in via vel iuxta viam, vt non apponant amplius nocere tibi. His autem completis reuertar in domum meam vnde exiui, & ouibus illis quæ in montibus remanserant, & quas propter te reliqueram, vt nõ te ducerem, sed reportarem, reddam faciem meam. Et ne de absentia mea vel murmures vel cõtristeris, mittam tibi spiritum paracletum, qui tibi donet pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen. Pignus salutis, vt ipse spiritus reddat testimonium spiritui tuo quòd filius dei sis: qui certissima signa prædestinationis tuæ cordi tuo imprimat & ostẽdat: qui donet lætitiam in corde tuo, & de rore cœli si non continue, tamen sæpissime mentem tuam impinguet: robur vitæ, vt quod per naturam tibi est impossibibe, per gratiam eius nõ solum possibile, sed & facile fiat: ita vt in laboribus, in vigiliis, in fame & siti, & in omnibus obseruantiis (quę nisi farinula ista dulcorẽtur, prorsus mors in olla appareat) delectabiliter incedas sicut in omnibus diuitiis. Scientiæ lumẽ, vt cũ omnia benefeceris, te seruũ inutilẽ putes: & quicquid boni in te inueneris, illi tribuas à quo omne bonum est, sine

G quo non parum aliquid, sed nihil omnino potes incipere, ne perficere dicam. Sic ergo spiritus iste in tribus istis te docebit omnia, sed omnia quæ ad tuam pertinent salutẽ, quia in ipsis Osee 10.c est plena & absoluta perfectio. Hoc est quod per prophetā idem spiritus dicit. Seminate vobis ad iustitiam, vbi pignus salutis ostenditur: metite spem vitæ, vbi vitale robur accipitur: illuminate vobis lumen scientiæ, quod verbis propriis subinfertur. Vnde & spiritus iste super apostolos in igne apparuit, propter lumen pariter & ardorem. Quos enim repleuerit, & spiritu feruere & in veritate cognoscere facit, quia sola misericordia est quæ eos & præuenit & perducit. Multū sibi de hac misericordia vndiq; contraxerat puer domini, cū Psal. 58.b diceret. Misericordia eius præueniet me. Et misericordia tua Psal.25.a ante oculos meos est, & misericordia tua subsequetur me o- Psal. 22.b mnibus diebus vitæ meæ, & qui me coronat in misericordia Psal.102.a & miserationibus, & deus meus misericordia mea. Quàm dulciter domine Iesu cum hominibus cōuersatus es, quàm abūdáter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna quā aspera pro hominibus passus es, ita vt liceat sugere mel de petra, oleúmque de saxo durissimo. Duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda: quia in omnibus his sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Vides igitur quàm verum dixe- Psal.29.d rit ille qui dixit, dominus sollicitus est mei. H Pater vt seruum redimat, filio non parcit, filius seipsum libētissimè tradit, spiritum sanctum vterq; mittit, & ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. O duri & indurati & obdurati filij Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemēs amator, qui pro vilibus sarcinulis tam preciosas merces expendit. Non enim corruptibilibus auro vel argento redemit nos, sed precioso sanguine suo quem effudit abunde: quia largiter vndæ sanguinis de corpore Iesu per quinque partes emanauerunt. Quid vltra debuit facere & non fecit? Illuminauit cæcos, reduxit erroneos, reconciliauit reos, iustificauit impios, triginta & tribus annis super terram visus cū hominibus conuersatus, pro hominibus mortuus, qui de Cherubim & Seraphim & omnibus angelicis virtutibus dixit & facta sunt, cui subest cum Nota. voluerit omnia posse. Quid ergo à te quęrit qui tanta sollicitudine te quæsiuit, nisi te sollicitum ambulare cum deo tuo? Hanc sollicitudinem non facit nisi spiritus sanctus qui scrutatur profunda pectorum nostrorū, discretor cogitationum & intentionum cordis, qui nec minimam paleam intra cordis quod possidet habitaculū patitur residere, sed statim igne subtilissimæ circunspectionis exurit spiritus dulcis & suauis qui nostram voluntatem flectat, imò erigat & dirigat magis ad suam, vt eam & veraciter intelligere, & feruenter diligere, & efficaciter implere possimus.

I

Item in eadem solennitate. Sermo III.

QVAM libēter vobis communicem si quid mihi superna dignatione sensero inspiratum, nouit spiritus ipse, cuius hodie solennitatem, & solennitatem præcipuam celebramus, vtinam deuotione præcipua. Ipse est enim dilectissimi qui vos sedere facit non solum in ciuitate, sed & in domo vna, vt sedeat super sedētes, vt requiescat super humiles & trementes ad sermones suos. Ipse est qui virgini obūbrauit, apostolos roborauit, vt & virgineo corpori temperaret deitatis accessum, & apostolos indueret virtute ex alto, Psa.149.b feruentissima scilicet charitate. Hanc nimirū apostolicus ille chorus loricam sese induit sicut gigas ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis † Aliàs, mittebātur ferreis. Quia enim in domū fortis, ligare eū & vasa eius diripere nitebantur † opus erat fortitudine ampliori. Alioquin quam multum erat ad ipsos vt de morte triumpharent, & ne ipsæ quidem portæ inferi præualerent aduersus, eos si nō vigeret in eis quæ in eis vinceret dilectio fortis vt mors, dura sicut infernus æmulatio? Hunc sibi zelum imbiberant cū vino ebrij putarentur. Et verè ebrij vino, sed non eo quo ab incredulis ebrij credebātur. Planè inquam ebrij, sed vino nouo quod veteres quidem vtres nec mererentur accipere, nec continere valerent. Hoc enim vinum vera illa vitis fuderat de excelso, vinum lætificans cor, nō statum mentis euertens, K vinum germinans virgines, nō apostatare faciens etiam sapientes. Nouū vinum, sed habitantibus super terrā. Nam in cœlis quidem olim copiosissime redundabat non in vtribus nec in testeis vasis, sed in cella vinaria, in spiritalibus apothecis. Fluebat per vicos & plateas omnes illius ciuitatis vinum in quo lætitia cordis, non carnis luxuria est, nam terrigenæ & filij hominum vinum eiusmodi non habebant. Sic igitur cœlum quidem vino proprio fruebatur quod terra interim nesciebat, sed ne ipsa quidē terra penitus inops carne Christi gloriabatur, cuius præsentiā nihilominus cœlū sitiebat. Quidni fidelissimum fieret grauissimúmq; commerciū inter cœlum & terram, inter angelos & apostolos, vt exhiberetur illis caro Christi, istis vinum cœli, essétque in terra spiritus, caro in cœlis, ac deinceps omnia omnibus communia in æternum? Nisi, inquit, ego abiero, paracletus non veniet Ioan.16. ad vos. Hoc est dicere. Si non dederitis quod amatis, non habebitis quod desideratis. Expedit ergo vobis vt ego vadam: vos quoque de terra ad cœlum, de carne ad spiritum translatutus: filius enim spiritus, pater spiritus, spiritus sanctus spiritus est. Denique spiritus ante faciem nostram Christus dominus, sed & pater quia spiritus est, tales quærit adoratores qui adorent eum in spiritu & veritate. Spiritus tamē sanctus quasi specialiter spiritus dicitur, quòd ab vtroque procedat firmissimū & indissolubile vinculum trinitatis, tanquam pro- L prie sanctus, quòd sit donum patris & filij, omnem sanctificans creaturam: quamuis pater quoq; & spiritus & sanctus, itémque & filius & spiritus & sanctus sit. Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, ait apostolus. Rom.11.d Tria in magno huius mundi opere cogitare debemus, videlicet quid sit, quomodo sit, ad quid sit constitutus. Et in esse quidem rerum inæstimabilis potentia cōmendatur quòd tam multa, tam magna, tam multipliciter tam magnificè sunt creata. Sanè in modo ipso sapientia singularis elucet: quòd hęc quidem sursum, hæc verò deorsum, hæc in medio ordinatissimè sint locata. Si verò ad quid factus sit mediteris, occurrit tam vtilis benignitas, tam benigna vtilitas, quæ etiā ingratissimos quosque multitudine & magnitudine beneficiorum possit obruere. Potentissime siquidē ex nihilo omnia, sapiētissime pulchra, benignissime vtilia sunt creata. Veruntamen & fuisse nouimus ab initio & adhuc multos esse videm⁹ in filiis hominū, qui in bonis inferioribus sensibilis mundi huius, tota sensualitate depressi, totos se dederunt his quæ facta sunt, quonam modo vel ad quid facta sint negligentes. Quid istos, nisi carnales dicamus? Paucissimos esse iam arbitror, legimus tamen nonnullos quandoque fuisse, quibus summum studium fuit atque vnica sollicitudo modū & ordinem inuestigare factorum, adeò vt plerique non modo vtilitatem rerum perquirere dissimulauerint, sed & ipsas magnanimiter spreuerint, cibo paruissimo vilissimóque contenti. Ipsi quidem sese philo- M sophos vocant, sed à nobis curiosi & vani rectius appellātur. Vtrisque igitur successerunt viri prudentiores vtrisque, qui nimirū & quę facta sunt & quomodo facta sunt trāsilientes, intenderunt aciē mentis, vt ad quid facta sunt viderent. Nec latuit eos, quoniam omnia propter semetipsum fecit deus, omnia propter suos. Aliter tamen propter se, aliter propter suos: in eo quippe quod dicitur omnia propter se, præueniēs commendatur origo: in eo autem quod dicitur omnia propter suos, magis exprimitur fructus sequēs. Omnia fecit propter semetipsum, gratuita videlicet bonitate: omnia propter electos suos, pro eorum scilicet vtilitate, vt illa quidem efficiens causa sit, hæc finis. Hi sunt spirituales viri sic vtētes hoc mūdo tanquā non vtētes, sed in simplicitate cordis sui quærentes deū, ne illud quidē magnopere vestigātes quonā modo mūdialis hæc machina volueretur, primi voluptate, secūdi vanitate, tertij veritate impleti. Gaudeo vos esse de hac Psal. 118.n schola, de schola videlicet spiritus, vbi bonitatē & disciplinā, & scientiā discatis, & dicatis cum sancto: Super omnes docētes me intellexi. Quare? inquam. Nūquid quia purpura & bysso me indui, & quia lautioribus epulis abūdaui? Nunquid quia Platonis argutias, Aristotelis versutias intellexi, aut vt intelligerem laboraui? Absit inquam, sed quia testimonia tua exquisiui. Fœlix qui in hoc sancti spiritus thalamo commoratur.

A moratur, vt possit intelligere triplicem illum spiritū: de quo idem ipse puer domini super seniores intelligens clamabat, *Psal.50.* & decantabat: Ne proiicias me à facie tua, & spiritū sanctum tuum ne auferas à me. Cor mundum crea in me deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Spiritum sanctū ipsum intellige proprio nomine designatū. Rogat ergo ne proiiciatur à facie eius tanquā aliquid immūdum: quia spiritus iste odit sordes, nec habitare poterit in corpore subdito peccatis. Cui enim proprium est peccata repellere: ipsi & propriū est peccata odisse, nec in vno domicilio pariter morabuntur tanta munditia, & immunditia tāta. Recepto ergo sancto spiritu per sanctimoniam, sine qua nemo videbit deū: audet quis ante faciē eius apparere tanquā lotus & mundus: vtpote qui cōtineat se ab omni malo, & qui actiones etsi nō cogitationes frenauerit. Sed quia peruersæ & immundæ co- *Sapien.1.* gitationes separant à deo: orandum est vt cor mūdum creetur in nobis: quod vtique fiet si spiritus rectus fuerit in nostris visceribus innouatus. Spiritum rectum (quod ait) filio potest non incōuenienter aptari, qui nos veterem hominem exuens nouū induit, qui nos renouauit in spiritu mētis nostrę tanquam in visceribus nostris, vt cogitemus quæ recta sunt, vt ambulemus in nouitate spiritus, & non in literæ vetustate. Formam enim rectitudinis de cœlis attulit, reliquit in terris: B immiscens sanè & mittēs dulcedinem rectitudinis in omnibus operibus suis, sicut de eo idem ipse prædixerat. *Psal.24.* Dulcis & rectus dominus, propter hoc legē dabit delinquētib[us] in via. Castigato ergo corpore per sanctitudinem operum: mundato corde vel potius innouato per rectitudinem cogitationū redditur lætitia salutaris, vt iā in lumine vultus dei ambules, & in nomine eius exultes tota die. Quid igitur restat, nisi vt spiritu principali confirmeris? Patrē intellige spiritū principalem: non quòd maior, sed quòd solus à nullo: cum ab eo sit filius: spiritus sanctus ab vtroque. In quo autem confirmatio hęc, nisi in charitate? Aut quod donum aliud tam dignum pa- *Rom.8.* tre? quod munus aliud tam paternū? Quis nos (ait Apostolus) separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculū, an persecutio, an gladius? Certi sitis, quia neque mors, neque vita, neque cętera alia quę Apostolus tam multipliciter quàm audacter enumerat, poterunt nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu. Nūquid non hoc confirmationē ab omni huius sentētiæ parte demōstrat? Scis vas tuum possidere in sanctificatione & honore, & non in passione desiderij? spiritum sanctum accepisti tibi. Vis vt quæcūque tibi vis ab omnibus fieri, tu quoque facias illis, & quod tibi fieri nō vis, alij ne feceris? spiritū rectum ad opus proximi suscepisti. Hæc est enim rectitudo quā lex vtraque commendat, & quæ naturæ indita est, & quæ tradita per scri- C pturā. Iam si in vtroque bono & in his quæ ad vtrūque pertinēt firmiter perseueras: principalem spiritum (quem solum deus approbat) recepisti. Alioquin quę modo sunt, modo nō sunt, is qui verè est, non acceptat, nec in caducis istis sibi potest æternitas complacere. Itaq; si desideras vt in te deus eligat partem sibi: esto sollicitus sicut tibi spiritum sanctum, sicut proximo spiritum rectum: sic ei quoque tanquam vero principi, & patri spirituum spiritum principalem exhibere. Verè multiplex spiritus, qui tam multipliciter filiis hominum inspiratur, vt nō sit qui se abscondat à calore eius. Siquidem conceditur eis ad vsum, ad miraculum, ad salutem, ad auxiliū, ad solacium, ad feruorem. Ad vsum quidē vitæ, bonis & malis, dignis pariter & indignis communia bona abundantissimè tribuēs: ita vt videatur hic discretionis limitem nō tenere. Ingratus, qui in his quoque beneficium spiritus non agnoscit. Ad miraculum, in signis & prodigiis, in variis virtutibus quas per quorūlibet manus operetur: ipse est antiqua miracula suscitās, vt ex præsentibus fidem astruat præteritorum. Sed quia nonnullis hanc quoque gratiam sine propria vtilitate largitur: tertia infunditur ad salutem: cum in toto corde nostro reuertimur ad dominum deum nostrum. Porrò ad auxilium datur, cum in omni colluctatione adiuuat infirmitatem nostram. Nam cum testimoniū perhibet spiritui nostro quòd filij dei sumus, ea inspiratio est ad consolationē. Datur etiam ad feruorem, cum in cordibus perfectorum vehemētius spirans validum ignem charitatis accendit, vt non solum D in spe filiorum dei, sed etiā in tribulationibus glorietur, contumeliam gloriam reputātes, opprobrium gaudium, despectionem exaltationē. Omnibus nobis (ni fallor) datus est spiritus ad salutem, ad feruorem nō ita. Pauci enim sunt qui hoc spiritu repleantur: pauci qui studeant æmulari. Contenti sumus angustiis nostris, nec respirare in libertatē illam, non saltem ad eam spirare conamur. Oremus fratres vt compleatur in nobis dies pentecostes, dies remissionis, dies exultationis, dies verimisti iubilæi: & inueniat nos semper spiritus sanctus omnes, propter præsentiam corporalem pariter propter cordium vnitatē, in eodem loco per promissam stabilitatem, ad laudem & gloriam sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

In natiuitate sancti Ioannis Baptistæ, de lucerna ardente & lucente. Sermo.

SIT procul ab his conuentibus fratres increpatio illa prophetæ Iudaica reprobantis conuenticula, & dicentis: Iniqui sunt cœtus vestri. *Esa.1.* Hi nimirum cœtus non iniqui, sed planè sancti, sed religiosi, sed pleni gratia, digni benedictione. Conuenitis siquidem ad audiendum deum: conuenitis ad laudandum, ad orandum, ad adorandum. Sacer est conuentus vterque, placens deo, angelis familiaris. State ergo in reuerentia fratres, state in sollicitudine & deuotione mentis: E maximeq; in loco orationis, & in hac schola Christi, & auditorio spiritali. Nolite considerare dilectissimi, quæ videntur & temporalia sunt, sed magis quæ non videntur æterna. Secundum fidem non secundum faciem iudicate. Terribiliter siquidem metuendus est locus vterque, nec maior adesse credendus est numerus hominum quàm angelorū. Patet vtrobique sine dubio porta cœli, scala illa erecta est, ascendunt & descendunt angeli super filium hominis. Gigas nanque est iste filius hominis: cœlum ei sedes est, terra scabellū pedum eius. Et eleuata est magnificentia eius super cœlos: manet tamen nobiscum vsque ad seculi consummationem. Ascendunt & descendunt itaque ad deum angeli sancti: quia caput & corpus vnus est Christus. Nec tamē vbi caput, sed vbicunque fuerit corpus ibi cōgregabuntur & aquilæ, licet nō possit caput à corpore separari. Denique & ipse ait. Vbi duo vel *Marc.14.* tres cōgregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. *Matt.18.* Sed fortè quis dicat. Vbi est modo Christus? Ostende nobis Christum, & sufficit nobis. Quid curiosos circunducitis oculos? Num ad videndum & non magis ad audiendum conuenitis? Dominus deus aperuit mihi aurem, ait propheta. Aurē *Esa.50.* meam aperuit vt audiam quid loquatur, non oculum (vt videam vultum eius) illuminauit. Aut certè suā mihi aperuit aurem, non faciem reuelauit. *2.Cor.13.* Post parietē stat, audit, & auditur: sed necdum apparet. Audit orantes, erudit audientes. An ex- F perimentum eius quæritis qui in me loquitur Christus. Ego, inquit, qui loquor iustitiam. Quidni loquatur ore, quod ipse plasmauit? Quidni suo vtatur vt libet artifex instrumēto? Nō tātum aures eorum, sed & labia mea aperi domine: ego enim labia mea nō prohibebo domine, tu scisti. Bene enim omnia facis, & surdos facis audire, & mutos loqui. Audite ergo fratres quid de Ioanne loquatur, cuius solennis hodie natiuitas celebratur. *Ioan.5.* Ipse (inquit) erat lucerna ardens & lucens. Magnū testimonium fratres mei. Magnus enim est cui perhibetur, sed maior est ipse qui perhibet. Ille (inquit) erat lucerna ardens & lucens. Est enim tantum lucere vanum, tātum ardere parum, ardere & lucere perfectū. Audi quid dicat scriptura. *Eccl.27.* Sapiens permanet vt sol, stultus autem vt luna mutatur. Quia enim splendet luna sine feruore, modo plena, modo exigua, modo nulla videtur. Mutuatum siquidem lumen nunquā in eodē permanet statu, sed crescit, deficit, extenuatur, adnihilatur, & penitus non cōparet. Sic sic qui cōscientias suas in alienis labiis posuerūt, modo magni, modo parui sunt, modo nulli, secundū quòd adulantium linguis vel vituperare placuerit vel laudare. At verò solis splēdor igneus est, & cum feruet acrius, etiam oculis lucidior exhibetur. Sic sapientis ardor internus, foris lucet, & si non ei datur vtrunq;, curat semper ardere magis, vt pater suus qui videt in abscondito reddat ei. Væ nobis fratres si luxerimus tātum. Nam lucemus quidem

G & magnificamur ab hominibus,ſed mihi pro minimo eſt,vt
ab humano iudicer die. Qui enim iudicat me, dominus eſt,
qui feruorem ab omnibus exigit : ſplendorem verò non ita.
Luc.12. Ignẽ(inquit)veni mittere in terrã, & quid volo niſi vt accẽ-
datur:Hoc nempe commune mãdatum:hoc eſt quod exigi-
tur ab vniuerſis, nec vlla ſi deeſſe cõtigerit admittitur excu-
ſatio. Cæterum ſingulariter apoſtolis & apoſtolicis viris di-
Matt.5. citur:luceat lux veſtra coram hominibus:nimirum tanquam
accẽſis:& vehemẽter accenſis, & quibus nõn timeatur à fla-
tu quolibet,aut impulſione ventorum. Dictum eſt & Ioãni,
ſed illi in aure audiũt: Ioannes in ſpiritu tanquam angelus e-
ruditur.Nimirum tanto propinquior deo, quanto vox ver-
bo vicina: cui nulla voce alia media quod foris ſonet opor-
teat intimari. Neque enim Ioãnem prædicatio,ſed inſpira-
tio docuit,quẽ repleuit ſpiritus in vtero matris ſuæ. Vere ar-
dens & vehementer accẽſus quem ſic præoccupauit flamma
cœleſtis,vt iam Chriſti ſentiret aduentum,qui necdũ ſentire
poterat vel ſeipſum. Nimirum nouus ille ignis qui recens il-
lapſus è cœlo per os Gabrielis in aurem intrauerat virginis,
& per matris aurem introiuit ad paruulum:vt ab ea hora vas
electionis ſuæ ſpiritus ſanctus impleret,& lucernam Chriſto
domino pararet. Fuit ergo iam tunc ardens lucerna, ſed in-
terim adhuc ſub modio donec ſuper candelabrũ poneretur,
& luceret omnibus qui erãt in domo domini. Illo enim in tẽ
pore ſolũ adhuc potuit illuminare modium ſuũ : ſoli interim
H lucere matri magnum ei pietatis ſacramentum reuelans ipſo
motu nouæ exultationis. Vnde mihi hoc (inquit) vt veniat
Luc.1. mater domini mei ad me? Quis enim tibi indicauit matrem
Vbi ſupra. domini mulier ſancta? Vnde me noſti? Vt facta eſt (inquit)
vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio in-
fans in vtero meo.Illuminauit ergo iam tunc modiũ ſuũ ſub
quo latebat:ſed quẽ non latebat ardens lucerna ſub modio,
totum paulopoſt mundũ nouis illuſtratura fulgoribus. Ille
Ioan.3. erat(inquit)lucerna ardens & lucens. Non ait lucens & ar-
dens:quia Ioãnis ex feruore ſplendor,non feruor prodiit ex
ſplendore.Sunt enim qui non eo lucent,quia feruẽt:ſed ma-
gis feruent vt luceant. At iſti planè nõ feruent charitatis ſpi-
ritu,ſed ſtudio vanitatis. Vultis noſſe quemadmodũ arſit Io-
annes & luxit? Ego vtrunque in eo tripliciter poſſe arbitror
inueniri,& ardorem ſcilicet & ſplendorẽ. Ardens enim erat
in ſeipſo vehementi auſteritate conuerſationis:erga Chriſtũ
intimo quodam & pleno feruore deuotionis: erga peccantes
proximos cõſtantia liberæ increpationis. Luxit nihilominus
(vt paucis dixerim)exemplo,digito,verbo:& ſeipſum oſten
dens ad imitationẽ, & luminare maius quod latebat ad pec-
catorum remiſsionem, & ipſas quoq; tenebras noſtras illu-
Pſal.17. minans, ſicut ſcriptum eſt:Quoniam tu illuminas lucernam
meam,domine deus meus illumina tenebras meas:vtique ad
I correptionem.Conſidera igitur hominem angelico promiſ-
ſum oraculo,cõceptum miraculo,ſanctificatum in vtero, &
nouum in nouo homine pœnitentię mirare feruorem.Victũ
1.Tim.6. & veſtitum(ait Apoſtolus)habẽtes his contenti ſimus. Apo-
ſtolica perfectio iſta eſt, ſed Ioannes etiam hæc contempſit.
Denique audi dominum in euangelio.Venit(inquit)Ioannes
Matt.11. non manducans, nec bibens,planè nec veſtiens. Sicut enim
no eſt locuſta cibus, niſi aliquorũ fortè irrationabilium ani-
malium,ſic nec pilus cameli hominum eſt indumentũ. Quid
tu pilos tuos camele depoſuiſti? Vtinam gibbũ magis depo-
ſuiſſes.Quid vos irrationabiles feræ & reptilia deſerti, cibos
exquiritis delicatos?Ioãnes ſanctus homo miſſus à deo, imo
Luc.7. angelus dei,ſicut ait pater: Ecce mitto angelũ meum ante te.
Hic ergo Ioannes quo nullus maior in natis mulierum inno-
centiſsimum illud corpus ſic caſtigat,ſic extenuat,ſic affligit:
vos indui feſtinatis byſſo & purpura, & ſplendide epulari?
Heu hic eſt præſentis totus honor dei,hæc Baptiſtæ reuerẽ-
tia tota:hæc natiuitatis eius prophetata quondam lætitia eſt.
Cuius enim memoriam agitis ô nimis delicati cultores,cuius
celebratis natalem? Nónne illius qui in eremo fuit hirſutus
veſte,confectus inedia?Quid exiſtis in deſertũ videre filij Ba
bylonis?arundinem vento agitatam?Quid igitur? Hominem
mollibus veſtitum? Nutritum mollibus? In his nempe tota
verſatur hæc veſtra celebritas: in popularis fauoris aura ſe-
ctãda,in gloria veſtium,& voluptate ciborum.Sed quid hæc
ad Ioãnem?Neque enim Ioãnes fecit ſic,aut talibus vnquam K
potuit delectari. Multi(inquit angelus) in natiuitate eius gau *Luc.1.*
debunt. Verum id quidem multi in natiuitate eius gaudent:
& paganis ipſis(vt audiuimus)læta eſt & ſolẽnis.Illi celebrãt
quod ignorant,ſed non ita debuerant chriſtiani. Nunc verò
& ipſi in hac beati Ioannis Baptiſtæ natiuitate gaudent: ſed
vtinam de natiuitate,non de vanitate.Quid eſt enim niſi va-
nitas vanitatũ quicquid ſub ſole eſt,aut quid amplius habet
homo de vniuerſo labore ſuo quo laborat? Fratres ſub ſole
eſt quicquid oculis cernitur, quicquid huic corporeæ luci
ſubiacere videtur.Quid verò illud niſi vapor ad modicũ pa-
rens? Quid illud niſi fœnum & flos fœni? Omnis caro fœ-
num(ait dominus)& omnis gloria eius quaſi flos fœni. Fœ- *Eſaiæ 40.*
num aruit & flos decidit:verbum autem domini manet in æ-
ternum.In hoc verbo laboremus fratres, in quo & viuere &
gaudere poſsimus in æternum. Operemur non cibum qui pe
rit,ſed qui permanet in vitam æternam. Quis ille?Non in ſo
lo pane viuit homo,ſed in omni verbo quod procedit de ore *Luc.4.*
dei. Seminemus in hoc verbo chariſsimi,ſeminemus in ſpiri
tu:quoniam qui in carne ſeminant,ſolam habẽt metere cor-
ruptionem.Gaudeamus intus & non ſub ſole,ſed iuxta Apo
ſtolum tanquam triſtes propter humilitatem & grauitatem:
ſemper autem gaudentes propter internam conſolationem.
Gaudeamus dilectiſsimi in natali beati Ioãnis, & gaudeamus
de ipſa natiuitate.Copioſa quidem nobis in eius recordatio- L
ne cauſa: multiplex eſt materia gaudiorum. Ille erat lucerna
ardens & lucens:& Iudæi voluerũt exultare in luce eius:ipſe
verò potius gaudebat in feruore deuotionis, gaudebat ad vo
cem ſponſi tanquam amicus ſponſi. Nobis in vtroque gau-
dendum eſt, in altero quidem ei,nobis in altero congauden-
dum.Ardebat enim ſibi,nobis autem lucebat.Gaudeamus in
feruore eius ad imitationem,gaudeamus in lumine, nõ tamẽ
ibi manentes,ſed vt in lumine eius videamus lumen. Lumen
vtique verum quod non eſt ipſe,ſed cui teſtimonium perhi-
bet ipſe.Venit Ioannes(ait dominus) nec manducans nec bi *Matt.11.*
bens.Incentiuum feruoris id mihi eſt,& materia humilitatis.
Quis enim in nobis eſt fratres, qui Ioannis pœnitentiam in-
tuens ſuam non dico magnificare,ſed alicuius ſaltem momẽ
ti reputare præſumat? Quis audeat murmurare in laboribus
ſuis,& dicere,ſatis eſt quod patior,nedum nimis? Quæ enim
homicidia,quæ ſacrilegia aut flagitia ſic puniebat Ioannes in
ſeipſo? Accendamur ad pœnitentiam fratres, interrogemus
conſciẽtias noſtras,& animemur ad vltionem exigendam de
nobis,vt horrendum poſsimus euadere iudicium dei viuẽtis.
Quicquid verò minus eſt feruoris humilitas ſuppleat puræ
confeſsionis. Fidelis eſt deus ſi confiteamur iniquitates no-
ſtras,ſi miſerias noſtras exponamus,ſi nõ excuſemus infirmi
tates noſtras, dimittet nobis peccata noſtra. Ex hoc ſanè &
erga proximorum delicta feruorem intuere Ioannis.Hic nẽ- M
pe dignus eſt & rationi cõſentaneus ordo,vt incipiendũ tibi
memineris à te ipſo.Ab occultis(inquit)meis munda me: &
ab alienis pace ſeruo tuo.Genimina viperarum (ait Ioãnes) *Pſal.18.*
quis oſtendit vobis fugere à ventura ira? De quanto mentis *Luc.3.*
feruore procedere putas ſcintillas iſtas, imo carbones deſo-
latorios? Sic neque phariſæis parcens, Noli(inquit) dicere *Vbi ſupra.*
quia patrem habemus Abraham:potens eſt enim deus de la-
pidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.Sed minus hoc videatur,
ſi vel ipſum veretur potentis vultum, & non tota libertate
ſpiritus arguit peccantem regem crudelem atque ſuperbum:
ſacra quadam vehementia ad hoc ipſum prodiens de deſer-
to,ſi vel blanditiis eius vel ipſo mortis terrore mouetur.Me-
tuebat(inquit)Herodes Ioannẽ,& audito eo multa faciebat,
& libenter eum audiebat. At ille nihil ob hoc parcens:nõ li-
cet,ait,tibi habere eam. Ligatus quoque & in carcerẽ truſus,
nihilominus ſtetit in veritate, & occubuit pro veritate fœli-
citer. Ferueat etiam in nobis zelus iſte chariſsimi. Ferueat a-
mor iuſtitię,odiũ iniquitatis.Nemo(fratres)vitia palpet:pec
cata diſsimulet nemo. Nemo dicat, nunquid cuſtos fratris
mei ſum ego?Nemo quod in ſe eſt æquanimiter ferat, cũ vi-
derit ordinem deperire,minui diſciplinã. Eſt enim cõſentire
ſilere cum arguere poſsis:& ſcimus quia ſimilis pœna facien
tes maneat & cõſentientes.Iam verò ſuper humili & omni-
no feruentiſsima deuotione Ioannis erga dominum,quid lo-
quamur?

A quemur? Inde enim exultauit in vtero: inde expauit in Iordane baptizaturus eum: inde non modo Christum qui putabatur, sed vel ipsam corrigiam calciamenti eius soluere dignum se esse negabat: inde gaudebat amicus sposi ad vocem sponsi: inde gratiam se accepisse pro gratia fatebatur: illum autem non ad mensuram habere spiritum, sed plenitudinem de qua
Psal. 61. omnes acciperet clamitabat. Nónne deo subiecta eris anima mea? Alioquin non ero lucerna ardens: nisi toto corde, tota mente, & ex omnibus viribus meis diligam dominum deum meũ. Sola enim est charitas quę accendit ad salutem: sola quã infundit & inflammat spiritus, quẽ extinguere prohibemur. Habes quemadmodum Ioannes arserit, & in hoc ipso quemadmodum luxerit, indicatum est si aduertisti. Neque enim ardorem eius nosse poteras nisi luxisset. Luxit ergo vt supra
Luc. 1. memini exemplo, digito, verbo, opere seipsum Christũ indice nosmetipsos nobis sermone declarans. Tu puer propheta altissimi vocaberis (ait pater) præibis enim ante faciẽ domini parare vias eius, ad dandam scientiam salutis plebi eius. Ad dandam (inquit) non salutem (neque enim ille lux,) sed scientiam salutis, vt testimoniũ perhiberet de lumine. Scientiam (inquit) salutis, in remissionem peccatorum. Num salutis scientiam sapiens paruipendere potest? Ponamus tamen necdum venisse Ioannem, necdum significasse de Christo. Vbi salutem quęremus? Peccaui peccatum grande quod san-
B guine vitulorum vel hircorum deleri non potest: quia non holocaustis delectatur altissimus. Memoria mea infecta est fece huius amurcæ, non est nouacula quæ membranam hanc radere possit: quia tota totam imbibit fecem. Si peccati mei oblitus fuero, stultus sum & ingratus. Si in memoria mea permanet, arguet me in æternum. Quid igitur faciam? Ibo ad Ioannem, & audiam vocem lætitiæ, misericordiæ vocem, ser-
Ioan. 1. monem gratiæ, verbum remissionis & pacis. Ecce (inquit) a-
Ioan. 3. gnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et alibi. Qui habet sponsam (inquit) sponsus est. Ostẽdit igitur quia venit deus, quia spõsus, quia agnus. Quia deus, certum est quòd peccata remittere possit, sed vtrum velit adhuc in quęstione est. Vult profectò, quia sponsus est, quia amabilis est. Et Ioannes amicus sponsi est, quia sponsus nisi amicos habere non nouit. Et licet velit gloriosam sponsam non habentẽ maculã, aut rugã, aut aliquid eiusmodi, non tamen quærit talem. Vbi enim il-
Hier. 3. lam inueniret? Sed talem potius ipse facit: talem sibi exhibet ipse. Audi denique quid dicat per prophetam. Vulgò dicitur. Nunquid mulier, si dormierit cum altero viro, reuertetur ad virum suũ priorem? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: reuertere tamẽ ad me, & ego suscipiam te. Ecce quòd possit, ecce quòd velit. Sed tu fortassis timeas eam, quam facere venit delictorum purgationem, ne vstione & scissione ossa & medullas ossium collidat, ne dolorem inferat morte
C grauiorem. Audi, agnus est, in mansuetudine venit cum lana & lacte, solo verbo iustificans impium. Quid enim (iuxta co-
Mat. 8. micum) facilius dictu? Tãtum (inquit) dic verbo, & sanabitur puer meus. Vt quid ergo deinceps hæsitemus fratres, & non omni fiducia ad thronum glorię ascendamus? Agamus Ioanni gratias, & eo mediante transeamus ad Christum, quia vt ait ipse illum oportet crescere, me autem minui. Quomodo minui? Splẽdore vtique non feruore. Retraxit radios, recollegit se, ne fieret sicut is qui totum profert spiritum suum. Illum (inquit) oportet crescere, qui exhauriri non potest: de cuius plenitudine omnes accipiant: me autem minui, cui datus est spiritus ad mẽsuram, & dãda magis opera vt ardere semper valeam, quàm lucere. Pręcessi solem tanquam sydus matutinum, abscõdi necesse est, orto iam sole. Non est mihi nisi modicum olei quo vngar, volo illud in vase tutius quàm in lampade possidere.

In vigilia Petri & Pauli Apostolorum. Sermo.

IN SANCTORVM vigiliis necesse est vigilare hominem spiritualem, qui solennitates eorum celebrare desiderat in spiritu & veritate. Aliæ enim carnalium, aliæ spiritualium vigiliæ. Illi & nitidiores cultus, & epulas præparant lautiores, & fortassis in ipsis vigiliis operantur opera tenebrarum, lætantur cum malefecerint, & exultãt in rebus pessimis. Vos non ita didicistis Christum qui Christum secuti estis, qui o- D
mnia reliquistis, qui vigilanti oculo vigiliarum nomen debetis attendere. Ad hoc enim vigiliæ proponuntur, vt euigilemus si in aliquo peccato vel negligẽtia dormitamus, & præoccupemus faciem sanctorum in confessione. Non sic filij huius seculi non sic, qui potentes sunt ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendã ebrietatem, qui obdormierunt in flagitiis, & facinoribus suis. Illud vos non lateat, quia qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt, & qui dormiunt, nocte dormiunt, & frustra sonat eis nomen vigiliarum sanctarum, cum ipsi magis dormire studeant quàm vigilare. Vos non estis filij noctis, neque tenebrarum, sed lucis & diei, vt non vos præoccupent natalitij sanctorum dies & inueniant imparatos. Tria sunt igitur quæ in festiuitatibus sanctorum vigilanter considerare debemus, auxilium sancti, exemplum eius, confusionem nostram. Auxilium eius, quia qui potẽs in terra, potentior est in cœlis ante faciem domini dei sui. Si enim dum hic viueret misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tantò amplius quantò verius agnoscit miserias nostras, orat pro nobis patrem: quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, sed augmentauit. Neque enim quia impassibilis omnino, ideò & incompassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ, cum ante fontẽ misericordiæ existit. Est & alia causa quæ magis vrget sanctos, vt solliciti sint de nobis, quia iuxta vocẽ Apostoli deus E
prouidet pro nobis ne sine nobis consummentur, sicut ait sanctus Dauid: Me expectãt iusti donec retribuas mihi. De- *Psal. 141.*
bemus etiã attendere exemplum eius: quia quandiu in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, non declinauit ad dexteram, neque ad sinistram: sed viam regiam tenuit donec veniret ad illum qui dicit: Ego sum via veritas & vita. *Ioan. 14.*
Intuemini humilitatem operum eius, auctoritatẽ verborum eius, & tunc videbitis quomodo tam verbo quàm exemplo luxerit inter homines: qualia nobis vestigia dereliquerit vt ambulemus per ea, & non erremus in eis. Verè iuxta prophetam, Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum. Sed & diligentiori intuitu confusionem nostram inspicia- *Esaiæ 26.*
mus: quia homo ille similis nobis fuit passibilis, ex eodem luto formatus ex quo & nos. Quid ergo est quod non solum difficile, sed & impossibile credimus vt faciamus opera quæ fecit, vt sequamur vestigia eius? Cõfundamur fratres, & contremiscamus ad vocem istam, si fortè hæc confusio adducat nobis gloriam, si fortè generet gratiã nobis timor iste. Homines isti fuerunt qui præcesserunt nos, qui tam mirabiliter processerunt per vias vitæ, vt vix eos homines fuisse credamus. Sic ergo in sanctorum festiuitatibus & gaudere & confundi debemus: gaudere, quia patronos pręmisimus: confundi, quia eos imitari non possumus. Ita semper gaudium nostrum in hac valle lachrymarum, lachrymarum pane condiri F
debet, vt semper non solum extrema, sed & prima gaudij luctus occupet: quia & si magna est gaudiorũ materia, sed maxima est dolorum. Memor fui dei, clamat iustus, & delecta- *Psal. 76.*
tus sum: sed & statim subiungit: Defecit spiritus meus, turbatus sum, & non sum loquutus. Quod si hæc in vigiliis vniuscuiusque sancti cogitare debemus, quid faciemus in solennitate sanctorum, & summorũ apostolorum, Petrum & Paulum loquor? Sufficeret vnius festiuitas ad infundẽdam exultationem vniuersæ terrę, sed amborũ iuncta est ad cumulum gaudiorum, vt quomodo in vita sua dilexerunt se, ita & in morte non sint separati. Quid illis potentius dum fuerunt in terris? quorum alteri traduntur claues regni cœlorum, alteri magisterium gẽtium: alter Ananiam & Sapphiram occidit in verbis oris sui, alter donat quicquid donat in persona Christi, & cum infirmatur tunc fortior est & potens. Quàm potẽtiores sunt in cœlis, qui tam potentes fuerunt in terris? Et qui nobis reliquerũt maiora exẽpla, quàm illi qui in fame & siti, in frigore & nuditate, & in omnibus illis quę Paulus enumerat, iugiter sunt afflicti, & demum fœlici martyrio regna cœlestia conscenderunt? Vere nobis rubor cõfusionis sunt, quos vix audemus respicere, ne dicam imitari. Oremus ergo eos, vt ipsi propicium nobis reddant amicum suum iudicem nostrum, qui est deus benedictus in secula. Amen.

G *In die festo eorumdem.* *Sermo I.*

GLORIOSA nobis solennitas illuxit, quam præclari martyres martyrum duces, apostolorum principes morte clarissima consecrarunt. Isti sunt Petrus & Paulus duo magna luminaria, quos deus in corpore ecclesiæ suæ constituit quasi geminum lumen oculorum. Hi mihi traditi sunt in magistros & in mediatores: quibus secure me committere possim: quia & notas mihi fecerunt vias vitæ, & mediantibus illis ad illum mediatorem ascendere potero, qui venit pacificare per sanguinem suum & quæ in cœlis & quæ in terris sunt. Ille enim in vtraque natura purissimus est, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Quomodo ad illum accedere audebo, qui sum supramodum peccans peccator, qui peccaui supra numerum arenæ maris, cum ille purior, ego impurior esse non possim? Verendum ne incidam in manus dei viuentis, si illi appropinquare vel inhærere præsumpsero, quem à me tanta differentia diuidit, quantum distat inter bonum & malũ. Propterea dedit mihi deus homines istos, qui & homines essent & peccatores, & maximi peccatores, qui in seipsis, & de seipsis discerent quàm late aliis misereri deberent. Magnorum enim criminum rei magnis criminibus facile donabunt veniam, & in qua mensura mensum est eis remetientur nobis. Peccauit peccatum gran-
H de Petrus apostolus: & fortassis quo grandius nullum est: & tam velocissime quàm facillimè veniam cõsecutus est, & sic vt nihil de singularitate sui primatus amitteret. Sed & Paulus qui in ipsa viscera nascentis ecclesiæ tam singulariter quàm incomparabiliter grassatus est, per ipsius filij dei vocẽ ad fidem adducitur, & pro tantis malis, tantis bonis repletus est, vt vas electionis fieret ad portãdum nomen eius coram gẽtibus & regibus, & filiis Israël. Vas dignum & cœlestibus ferculis repletum: de quo & sanus escam, & infirmus accipiat medicinã. Tales decebat humano generi pastores & doctores constitui, qui & dulces essent & potentes, & nihilominus sapientes. Dulces, vt me blande & misericorditer susciperẽt. Potentes, vt fortiter protegerent. Sapiẽtes, vt ad viam & per viam ducerent quæ ducit ad ciuitatem. Quid Petro dulcius qui tam dulciter ad se omnes conuocat pecccatores, sicut & actus apostolici & epistolarũ eius series attestatur? Quid illo potentius cui & terra obediuit, cum mortuos reddidit, & mare sub pedibus eius se calcabile præbuit, qui Simonẽ magum spiritu oris sui in aëre attigit, qui claues regni cœlorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententia Petri senten-
Matt. 6. tiam cœli? Denique quodcunque ligaueris (inquit) super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Quid autem illo sapientius, cui non caro & sanguis reuelauit? Libẽtissime Paulũ sequor,
I qui præ nimia dulcedine luget eos, qui peccauerunt & non egerũt pœnitentiam: qui fortior est omni principatu & potestate, sapientiam & medullam sacrorum sensuum, nõ à primo vel secundo, sed à tertio cœlo largiter asportauit. Hi sunt magistri nostri, qui à magistro omniũ vias vitæ plenius didicerunt, & docẽt nos vsque in hodiernum diem. Quid ergo docuerunt, vel docent nos apostoli sancti? Non piscatoriam artem, nõ scenofactoriam, vel quicquid huiusmodi est: non Platonem legere, nõ Aristotelis versutias inuersare, nõ semper discere, & nũquam ad veritatis scientiam peruenire. Docuerunt me viuere. Putas parua res est scire viuere? Magnum aliquid imo maximum est. Non viuit qui superbia inflatur, qui luxuria sordidatur, qui cæteris inficitur pestibus: quoniam non est hoc viuere, sed vitam cõfundere, & appropinquare vsque ad portas mortis. Bonam autem vitam ego puto, & mala pati, & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem. Dicitur vulgo, quia qui bene se pascit, bene viuit: sed mentita est iniquitas sibi: quia nõ bene viuit, nisi qui bonum facit. Arbitror autẽ quòd tu qui in congregatione es, bene viuis, si viuis ordinabiliter, sociabiliter, & humiliter. Ordinabiliter tibi, sociabiliter proximo, humiliter deo. Ordinabiliter, vt in omni conuersatione tua sollicitus sis obseruare vias tuas, & in cõspectu domini, & in conspectu proximi: cauens & tibi à peccato, & illi à scandalo. Sociabiliter, vt studeas amari & amare, blandũ te & affabilem exhibere: sup-
portare non solum patienter, sed & libenter infirmitates fra- K
trum tuorũ, tam morum quàm corporũ. Humiliter, vt cum hæc omnia feceris, spiritũ vanitatis studeas exufflare qui ex huiusmodi nasci solet: & quantumcunque illum senseris, negare omnino consensum. Sic & in patiendo malum, quoniã triplex est, triplicem prouidentiam adhibere te oportet. Est enim quod à te pateris, quod à proximo, quod à deo. Primũ est, austeritas pœnitentiæ: secundum, vexatio alienæ malitiæ: tertiũ, flagellum correctionis diuinę. In eo quod à te pateris, debes voluntariè sacrificare. quod à proximo, patiẽter ferre. quod à deo, sine murmure, & cum gratiarum actione sustinere. Nõ sic multi filiorum Adam, qui errauerunt in solitudine in inaquoso. Errauerunt planè & errant à via veritatis, qui in solitudinem superbiæ recedẽtes, socialem vitam habere non volũt: quorum singularitas associari non potest. Sed & in inaquoso: quia nullo imbre lachrymarum compuncti in terra sterili, & arenti perpetua siccitate morantur. Propterea viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt: quia inueterati in terra aliena coinquinati sunt cum mortuis, deputati cum his qui in inferno sunt. Nõ erat ita solitarius ille de quo sanctus Hiere-
mias ait. Bonũ est viro cum portauerit iugum ab adolescen- *Threno. 3.*
tia sua. Sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se super se. Illi errauerunt, sed iste sedebit semper. Illi enim errant corde: iste autem non sedet, sed sedebit solitarius, cum habuerit honorem singularitatis, illius videlicet iudiciarię potestatis insi- L
gne, quod sancti in terra possidebũt, cum lætitia sempiterna erit eis. Quare? Quia leuauit se super se, id est cum adolescens esset, & ætatis lubricæ sentiret ardores, senẽ induit, relinquẽs quod erat, assumens quod non erat. Leuauit (inquit) se super se: quia non respicit ad se, sed ad illum qui est super se. Sedebit enim & tacebit, etiam modo à strepitu diabolicarum suggestionum, à strepitu carnalium desideriorum, à strepitu mũdi. Fœlix anima quæ linguas istas non exaudit, audiat licet: illa multum fœlicior (si tamen aliqua est) cui penitus non lo-
quuntur. Hæc est sapientia quam apostolus loquitur inter *I. Cor. 2.*
perfectos, abscõdita in mysterio: quam nemo principum seculi huius cognouit. Sic me apostoli & viuere & cõscendere docuerunt. Gratias tibi domine Iesu, qui abscondisti hæc à sapientibus & prudẽtibus, & reuelasti ea paruulis istis qui te secuti sunt, & reliquerunt omnia propter nomen tuum.

In eadem solennitate. *Sermo II.*

SANCTI isti quorum solennis hodie passio celebratur, multam nobis de se loquendi causam, multam quoque materiam præbuere. Verum ego vnum timeo, ne totiens audita verba salutis vilescere nobis incipiant tanquam ver-
ba. Vilis siquidem & volatilis res verbum hominis, nullius M
molis, nullius ponderis, nullius pretij, nullius soliditatis. Aërem verberat, vnde & verbum dicitur: & sicut folium quod vento rapitur, effluit, & non est qui consideret. Nemo vestrum fratres sic accipiat: imò nemo sic despiciat verbum dei. Dico enim vobis: bonum illi fuisset, si non audisset homo ille. Fructus vitæ sunt verba dei, non folia: & si folia, sed aurea sunt. Proinde non paruipendantur, non pertranseant, non pręteruolent. Ipsa quoque colligite fragmẽta ne pereãt. Terra enim quæ sæpius superuenientem susceperit imbrem, & non fecerit fructũ, terra reproba est, proxima maledicto. Sic & ea quæ in euangelio sterilis ficulnea legitur, si postea quàm foderit circa eam vineæ cultor, atq; miserit stercora, ni-
hilominus sterilis inuenta fuerit: nónne iã securis ad radicem *Luc. 13.*
illius arboris est ponẽda? Et ego dico vobis, si minus boni in secularibus inuenerit, maiorem in eis dominus habiturus est patientiã, quàm in nobis, quibus cœlestium consolationum pluuiam voluntariam segregauit: quibus non sarculus disciplinæ, non paupertatis & vilitatis stercora defuerunt. An nõ stercora sunt abominationes Ægyptiorũ, quas immolamus deo nostro? Stercora planè vilia ad aspectum, sed ad fructum vtilia. Non refugiat hanc fœditatem, qui fœcunditatem desiderat. Siquidem ex deformi stercorum aceruo, qui portatur in agrum, formosus surget aceruus manipulorum, qui reportabitur ex agro. Propterea non vilescat vobis vilitas preciosa:

A ſa:ſed precioſius cunctis theſauris Ægypti Chriſti improperium æſtimate. Veruntamen terrenum habentibus ſterquilinium, ipſa quoque cœleſtis non deeſt pluuia: quę eſt orationum deuotio, iucũda ruminatio pſalmodię, dulcis meditatio, conſolatio ſcripturarum. Denique & hęc ipſa pluuia eſt, quã accipitis per os meum, ſi quando de flumine, cuius impetus lætificat dei ciuitatem, & torrente voluptatis illius aliqua ſuper vos, dum de eis loquimur, ſtillicidia ſtillare cõtigerit. Sed neceſſe habeo interdum circunfodere, quandoquidẽ poſuerunt me cuſtodem, & cultorem in vineis. Heu qui meam nõ colui, nec cuſtodiui. Neceſſe habeo tamen, dũ hunc occupo locũ & circunfodere nonnunquã, & apponere ſtercora. Moleſtum id quidẽ, ſed diſsimulare non audeo: ſciẽs multò amplius ſecurim nocituram, quàm ſarculũ, ignem quàm fimũ. Itaque & arguere, & increpare interdũ neceſſe eſt: nec ignoro fimum eſſe verbum increpatoriũ, verbum improprij, & quod ſi non excuſet neceſsitas, ipſum quoque minus deceat proferentẽ. Sed quid agim⁹ quòd hoc fimo & ſi aliquos impinguari, ſed alios planè & lapidari, & indurari videm⁹? Hinc nanque ſcriptũ eſt. *Eccli. 22.* De ſtercore boum lapidabitur piger. An non impinguatur, qui increpatus benignè accipit, manſuetè reſpondet, libenter emẽdare conatur? Hæc planè ſalubris & fœcunda impinguatio eſt, vt corripiat me iuſtus in miſericordia & increpet: oleum autem peccatoris nõ impinguet caput
B meum. Ex ea ſiquidem pinguedine quam generat oleũ peccatoris, abundantius pullulat ſpinæ & tribui, & omnis radix amaritudinis germinat copioſius. Itaque qui iuſtorum increpationem miſericordiam nominat: ſatis indicat quemadmodum ſuſcipienda ſit, quàm benigno animo, quàm deuota mẽte: quantáq; ei gratia ſit habenda. Sic enim accipientibus nobis erit impinguatio ſalubris, non fertilis vitiorum quemadmodum oleũ peccatoris: ſed fructus illius quem ſecundum *Roma. 6.* apoſtolum habemus in ſanctificationem. Quid autem faciamus tibi ô piger, qui ad hanc miſericordiam irritaris magis & exaſperaris? Nónne bonum fimum ſparſi in agro tuo? *Psal. 10.* Vnde ergo lapides habet? Sed tu inimice homo: quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam ſuã: tu inquam inimice homo hoc feciſti: qui deſidiã tuam non excutere, ſed excuſare pergens fimum tibi peruertis in lapides, & vnde impinguari debueras, lapidaris. Hæc idcirco dicta ſunt fratres, vt noueritis quàm benignè audiendũ ſit, quàm deuote ſuſcipiendũ, quàm ſollicitè conſeruãdum quicquid ad animarum ſalutem pertinet, & non ſicut verbum hominum, ſed ſicut (quod verè eſt) verbum dei, ſiue illud conſolatorium, ſiue commonitorium, ſiue etiam increpatoriũ audiatur. Exceſsi fateor, ipſius propemodum feſtiuitatis oblitus, ſed (vt arbitror) non ad inſipiẽtiam vobis, ſi firmiter inhæſerint animo quæ audiſtis. Et nũc iam de ſolennitate ipſa vel breuiter aliquid loqui tentemus.

C Apoſtolorũ Chriſti feſtus agitur dies, quibus ſanè plurimum à nobis honorẽ deberi ſcio. Sed vtrum poſsit aliquis exhiberi hęſito ſatis. *Psal. 138.* Nimis enim honorati ſunt amici tui de⁹: nimis cõfortatus eſt principatus eorum. Quid enim? Si in terra adhuc poſiti omnia poterant: non quidem in ſe, ſed in Chriſto: quid non poterunt hodie viuentes in æterna fœlicitate cum ipſo? Mortales adhuc & morituri imperium vitæ & mortis videbantur habere: ſolo nimirum verbo mortificãtes viuos, & mortuos ſuſcitãtes: quãtò magis nunc cum honorati ſunt nimis: nimis confortatus eſt principatus eorum? Sed quid eſt fratres? Cũ apoſtolorum beata hodie memoria celebretur: nunquid natiuitatis ſeu conuerſionis eorum, aut certè vitæ, vel miraculorum ſolennis agitur cõmemoratio? Non eſt fratres natiuitatis humanæ ſolennitas, ſicut paulo ante beati Ioannis diem natalitium celebraſtis. Ille enim naſcens honoratur, quia naſcitur ſanctificatus. Denique in Ioanne ſolo celebrior eſt paſsione natiuitas: quia et ſi paſſus pro Chriſto eſt, cum pro iuſtitia & veritate occubuit: euidẽtius tamen natus pro eo eſt, nimirum homo miſſus à deo qui in hoc natus eſt, & ad hoc venit in mũdum, vt perhiberet teſtimonium veritati. Sed neque conuerſionem apoſtolorum, aut eorum miracula hodie recenſemus: ſicut cęteris diebus aliis, alterius quidem conuerſio, alterius de carcere liberatio facta per angelũ feſtiuis eccleſiæ gaudiis ad memoriam reuocatur. Mortem ſpecialius veneratur: quia nihil inter homines humano iudicio plus horretur. Conſiderate fratres eccleſiæ ſanctæ iudicium, ſecundum fidẽ, non ſecundum faciem iudicantis. D Mortem ſiquidem apoſtolorum in eorum recolit ſolẽnitate præcipua. Hodie nimirũ Petrus crucifixus eſt, hodie decollatus eſt Paulus. Hæc hodiernæ cauſa feſtiuitatis: hæc præſentium materia gaudiorum. In his igitur feſtum agẽs diem & lętum, ſine dubio ſpiritum ſponſi habet eccleſia, ſpiritum domini: in cuius conſpectu (ſicut habes in pſalmo) precioſa eſt mors *Psal. 115.* ſanctorum. Quantos enim dum paterentur apoſtoli credimus affuiſſe, qui nequaquã precioſis mortibus illorum inuiderent? Viſi ſunt enim oculis inſipientium mori, & æſtimata eſt afflictio exitus eorũ. Et ſic quidẽ viſi ſunt oculis inſipientium. Mihi (ait propheta) nimis honorati ſunt amici tui deus: *Psal. 138.* nimis confortatus eſt principatus eorum. Fratres amici Dei mori videntur oculis inſipientium, ſed in oculis ſapientium iudicantur potius obdormire. Denique & Lazarus dormiebat, quia amicus erat: & cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas domini. Studeamus fratres viuere vita iuſtorũ, ſed morte eorum mori multò magis deſideremus. Sapientia enim iuſtorum nouiſsima pręfert: ibi nos iudicãs, vbi nos inuenerit. Omnino neceſſe eſt vitæ pręſentis finẽ futurę cohærere principio, nec ibi tolerabilis diſsimilitudo eſt. Sicut enim ſi quis duo ſibi (vt ita dixerim) cinctoria cõſuere, aut colligare voluerit, minus de reliquis partibus curãs, ipſa quę ſibi copulanda ſunt capita vniformiter parat, ne diſsideant à ſeipſis: E ita dico vobis quantumlibet extiterit conuerſatio ſpiritualis, ſi carnalis fuerit conſummatio noſtra, vitæ illi ſpirituali penitus nõ cohæret, nec caro & ſanguis regnum dei poterũt poſſidere. Fili (ait Sapiens) memorare nouiſsima tua, & non peccabis. *Eccli. 7.* Nimirum quòd hæc maximè recordatio faciat timoratum: timor expellat peccatum, negligentia non admittat.

Hinc & Moyſes de quibuſdam. Vtinam (ait) ſaperẽt & intelligerent, ac nouiſsima prouiderent. *Deut. 32.* In quibus vtique verbis tria vobis video cõmendari, ſapientiam, intelligentiam, prouidentiã. Arbitror ſanè tribus eas aſsignari poſſe temporibus, vt æternitati quædã imago reformari videatur in nobis, præſentia moderantibus per ſapientiam, pręterita per intelligentiam diiudicantibus, nouiſsima prouidẽtibus ad cautelam. Hęc nempe ſpiritualis eſt exercitij ſumma: hæc forma ſtudij ſpiritualis, vt ſapienter diſponamus pręſentia noſtra, recogitemus in amaritudine animæ noſtræ præterita, futura quoq; ſollicitè prouideamus. Sobrie & iuſte, & pie viuamus in hoc ſeculo (ait apoſtolus) *Ad Tit. 2.* vt videlicet in præſenti ſobrietas obſeruetur, vt iuſta ſatiſfactione pręterita quæ nobis ſine fructu ſalutis pręteriere tempora redimantur, vt pietatis clypeum imminẽtibus de futuro periculis opponamus. Sola eſt enim quę ad omnia valet pietas, cultus ſcilicet dei humilis & deuotus, nec aliter nobis eſt prouidere nouiſsima, niſi vt vniuerſa quę nobis imminere videntur pericula, F ſedula nobiſcũ cogitatione verſantes, diſcamus de noſtra omnino induſtria, magis autẽ de noſtris diffidere meritis, & ſoli diuinę nos protectioni cõmittere pio quodam mentis affectu pię intẽtionis in ipſum, cuius datum optimũ, & donum perfectũ eſt, cõſummatio fœlix, & mors precioſa. Habes in euãgelio tria hęc ipſo tibi ſermone domini cõmendata. Beati (inquit) pauperes; *Mat. 5.* beati mites, beati qui lugẽt. Beati qui futura ſapiũt, prę deſiderio cœleſtiũ interno quodã ſapore mẽtis, præſentia reſpuẽtes. Beati qui nouiſsima prouidẽt, in mãſuetudine ſuſcipiẽtes inſitũ verbum quod eorum ſaluare animas poteſt, & pietate cordis ad futuram tendunt hæreditatem. Beati qui priſtinum intelligentes errorem, crebris lauãt lachrymis lectum ſuum. Vides quid optat vir ſanctus, quid obtinere cupit eis pro quibus orat. Vtinam (inquit) ſaperent & intelligerent, ac nouiſsima prouiderent. Ac ſi manifeſtius dicat, vtinam eſſet in eis ſpiritus ſapientiæ & intelligentię atque conſilij. Vtinam hæc in nobis inueniantur fratres, vt ſuauiter omnia noſtra per ſapientiã diſponamus, vt intellectu præterita peccata damnemus, vt prouideamus futura cõſilio. Vtinã ſapiamus ad præſentis vitæ moderationem: vtinam intelligamus ad pręteritę correptionem: vtinam deuota in deum fide prouideamus, vt fœlicem habeamus (ipſo miſerante) conſummationem. Hic enim eſt funiculus triplex quo trahimur ad ſalutem, ordinata conuerſatio, rectum iudicium, fides deuota.

G *Item in solennitate eorundem, de lectione libri Sapientiæ: Hi sunt viri misericordiæ. Sermo III.*

MERITO fratres apostolis sanctis attribuit mater eccle-
Eccl.44. sia, quod in Sapientię libris legitur. Hi sunt viri miseri-
cordiæ, quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt, cum
semine eorum permanent bona. Sunt enim hi planè viri mi-
sericordiæ, siue quia misericordiam consequuti, siue quia mi-
sericordia pleni, seu quia misericorditer à deo nobis donati
sunt. Et vide quam misericordiam consequuti sunt. Paulum
interroga de seipso, vel magis sponte confitentem ausculta.
1.Timo.1. Qui fui blasphemus & persequutor & iniquus: sed miseri-
cordiã cõsequutus sum. Quis enim non audiuit quanta mala
fecerit sanctis in Hierusalem? Nec solum in Hierusalẽ, sed &
per totam Iudæã insaniæ ferebatur habenis, vt Christi mem-
bra laniaret in terris. Denique hac furia vectus ibat, sed præ-
uentus à gratia est. Ibat spirans minarum, & cædis in disci-
pulos domini, & discipulus domini factus est: cui ostende-
retur quanta eum oporteret pro nomine ipsius pati. Ibat di-
rum toto corpore virus exhalans, & subito in electionis vas
mutatus est, vt iam cor illius eructaret verbum bonum,
verbum pium, & diceret: Domine quid me vis facere? Hæc
Actu.9. vtique, hæc mutatio dexteræ excelsi. Merito proinde lo-
1.Timo.1. quebatur. Fidelis sermo & omni acceptione dignus: quo-
H niam dominus Iesus venit peccatores saluos facere: quorum
primus ego sum. Hoc ergo apud beatum Paulum fiduciæ &
consolationis accipite fratres, vt ad dominum iam conuer-
sos, non nimis cruciet præteritorum cõscientia delictorum:
1.Cor.15. sed tantum humilet vos sicut & ipsum. Ego sum, inquit, mi-
nimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus:
quia persequutus sum eccclesiam dei. Ita & nos humiliemur
sub potẽti manu dei: & fiduciam habeamus, quia & nos mise
ricordiã consequuti sumus, abluti sumus, sanctificati sumus.
Et hoc quidem omnibus nobis: quoniã omnes peccauimus,
& egemus hac gloria dei. Verum apud beatum petrum aliud
habeo quod apponam, eo charius quo rarius, & quo singula-
rius, eo sublimius. Nam peccauit Paulus, sed ignorans fecit in
incredulitate sua. Petrus cum cecidit apertos habebat ocu-
los. Porrò vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.
Eorum siquidem qui peccant antequam deum nouerint, an-
tequã miserationes eius experti sint, antequam portauerint
iugum suaue & onus leue: priusquam deuotionis gratiam, &
consolationes acceperint spiritus sancti: eorum inquam co-
piosa redemptio est, & tales omnes nos fuimus. At eorũ qui
post conuersionẽ suã peccatis, & vitiis implicãtur ingrati ac-
ceptæ gratiæ: & post missam manũ ad aratrũ retro respiciunt
tepidi & carnales facti: aut post agnitam viam veritatis retro
eunt apostatæ manifesti: eorum vtique perpaucos inuenias,
I qui post hæc redeant in gradum pristinum: sed magis in sor-
dibus positi sordescant adhuc. Super quos propheta deplo-
Thren.4. rat. Quomodo obscuratum est aurum, inquit, mutatus est co
lor optimus: & qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt
stercora? Nec tamẽ si quis huiusmodi est, desperamus de eo,
tantum vt resurgere velit cito. Quanto enim diutius perma-
nebit, tanto euadet difficilius. Beatus verò qui tenebit & alli-
det paruulos Babylonis ad petram. Etenim si creuerint, vix
poterunt superari. Filioli hæc dico vt non peccetis: sed & si
quis peccauerit, aduocatũ habemus apud patrem, qui potest
quod nos minime possumus: tanquam qui cecidit nõ adiiciat
in malum vt profundius cadat, sed magis vt resurgat, confi-
dens quòd nec ei negabitur venia, si tamen ex corde cõfitea-
tur peccata sua. Si enim is de quo loquimur Petrus post tam
grauem lapsum ad tãtam rediit eminentiam sanctitatis: quis
de cætero desperet, si tantum egredi voluerit à peccatis? At-
Matt.26. tẽde quod scriptum est. Egressus foras fleuit amare. In egres-
su confessionem oris, in amaro fletu compunctionem cordis
intellige. Et attende quòd tunc primum recordatus est verbi
quod dixerat Iesus: tũc primum cordi fuit verbum quo præ-
dicta fuerat eius infirmitas: cum euanuit præsumpta temeri-
tas. Væ tibi qui post lapsum fortiorem te nobis exhibes. Vt
quid tam rigidus es in tuam ipsius perniciẽ? Inclinare potius
vt melius erigaris, & ne prohibeas frãgi quod distortum est,
vt possit melius solidari. Quid indignaris increpanti gallo?
tibi potius indignare. Pluuiam voluntariam (ait Psalmista) K
segregabis deus hæreditati tuæ, & infirmata est. Bona infir- Psal.97.
mitas quæ segregatur hæreditati, quæ medicum non repellit.
Induratos enim tanquam vas figuli in virga ferrea conteret,
& hęreditas infirmata est ait, tu verò perfecisti eam. Audistis
certè quam misericordiam consequuti sint apostoli nostri:
vt iam nemo ex vobis super peccatis pręteritis vltra quã ne- Vbi supra.
cesse sit confundatur, in cubili conscientiæ suæ compunctus.
Quid enim? Fortè peccasti in seculo. Nunquid amplius Pau-
lo? Quod si & ipsa in religione, nũquid plus Petro? Attamen
illi in toto corde pœnitentiam agentes, non modo salutem,
sed & sanctitatem consequuti sunt: etiam & salutis ministe-
rium & magisterium adepti sunt sanctitatis. Et tu ergo fac si
militer, quoniã propter te scriptura loquitur: viros illos es- Eccli.46.
se misericordiæ: vtique propter multam misericordiã quam
consequi meruerunt. Potes tamen in hoc verbo etiam illud
non inconuenienter accipere, viros misericordiæ fuisse apo-
stolos, id est plenos misericordia, seu viros misericordiæ da-
tos ecclesiæ vniuersę. Scimus enim quod viri isti, nec sibi vi-
xere, nec sibi mortui sunt: sed ei qui pro ipsis mortuus est: ma
gis autem nobis omnibus propter illum. Quantũ enim pro-
derit nobis eorum iustitia, quando ipsa quoque, sicut osten-
sum est, tantum profuere peccata? Pro nobis facit eorum vi-
ta, eorum doctrina, etiam & mors ipsa. Etenim in conuersio-
ne cõtinentiam, in prædicatione sapientiam, in passione sua L
patientiam nobis beati apostoli contulerũt. Quartum vsque
hodie conferre non cessant misericordia pleni, quod est san-
ctarum fructus orationũ. Quanuis & in ipsa eorum vita ad-
huc inuenias quod adnumeres, fiduciam scilicet quam nobis
miraculorum exhibitione præbuerũt. Et quis enumeret quã
multa nobis per eos beneficia prouenerũt? Bene ergo de eis
scriptura loquitur: quoniam hi sunt viri misericordiæ. Et ad-
didit. Quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt. Vis vt
nec tua accipiat obliuionem? A triplici caue periculo: & flo-
rebit in æternum ante dominũ. Legis enim, quia tepidus es, Apoc.3.
incipiam te euomere ex ore meo. Legis, si auerterit se iustus Ezech.18.
à iustitia sua, & cætera. Omnium iustitiarum eius non recor- Matt.7.
dabor. Legis quibusdam dicendum in iudicio, non noui vos:
illis sine dubio qui receperunt mercedem suam. Ergo omnis
iustitia tepida, omnis transitoria, omnis vendita erit in obli-
uionem coram deo. Sed non ita apostolorum iustitiæ, quod
ex eo satis apparet quod sequitur. Cum semine eorũ perma-
nent bona. Manẽt enim vsque hodie in nobis apostolorum
vestigia, & eorum religio, quia ex deo est, non potest dissol-
ui. Vestes Isrælitici populi quadraginta annis in deserto per
seuerauerunt integrę: multo magis apostolorum vestes super
iumentum saluatoris impositæ. Cum semine (inquit) eorum.
Quod est semen, quia sequutus adiũgit, Hæreditas sancta ne-
potes eorũ? Iidem profecto & semẽ sunt, & nepotes. Memi- M
nistis credo (scientibus enim legẽ loquor) meministis inquã
legalis mandati, vt suscitet frater superstes semẽ fratri defun
cto sine semine. Quis sine semine? Singulariter, ait, ego sum
donec transeam. Ideóque resurgens: Vade (inquit) dic fratri- Psal.140.
bus meis. Ac si dicat. fratres sunt, faciãt quod fratres. Ergo
per euangelium ipsi nos genuerunt: non tamen sibi, sed Chri
sto, quia per euangelium Christi. Hinc est quod moleste tulit
Paulus quosdã eorum dici à quibus geniti fuerant per euan-
gelium: indignans aduersus eos qui dicebant: Ego sum Pau-
li, ego sum Cephæ, ego Apollo: Christi magis omnes & fieri
volens & dici. Itaque semen apostolorum sumus per prædi- Ioan.20.
cationem, sed per adoptionem & hęreditatem semen Chri- 1.Cor.1.
sti, & apostolorum nepotes.

De Dauid & Golia, & quinque lapidibus. Sermo.

AVDIVIMVS ex libro Regum Goliam virum proceræ 1.Reg.7.
staturæ, præsumentem super multa fortitudine & ma-
gnitudine corporis sui: vociferantem aduersus phalangas Is-
raël, & prouocantem eas ad singulare certamen. Audiuimus
etiam à deo suscitatum spiritum pueri iunioris, vt indigne
ferret virum spurium & incircuncisum castris Israël, & dei
summi exprobrantem agminibus. Spectauimus procedẽtem
adoles-

A adoleſcentulum in funda, & lapide aduerſus mõſtruoſæ magnitudinis hominem, loricatum & clypeo protectum ac galea, cæteríſque terribilem militaribus armis: ſi qua in nobis erant viſcera pietatis, non potuimus non timere ſic ineunti conflictum, non congaudere vincenti. Laudauimus magnanimitatem paruuli, quòd comederet animam eius zelus domus dei, & opprobria exprobrantium ei à ſe nõ duceret aliena, ſed tanquam ad propriam moueretur iniuriam, & doleret ſuper contritione Ioſeph. Mirati ſumus tantam in adoleſcẽte fiduciam, fiduciam quanta non inueniretur in vniuerſo Iſraële. Collatam denique cœlitus victoriam, & diuina manifeſte patratam virtute, tam læti ſuſcepimus, quàm ſolliciti certamen expectauimus, armati fide paruuli, & gloriantis propria in virtute gigantis. Iam ſi ſpiritalem ſecundum apoſtoli teſtimonium legem eſſe non ignoramus, & ſcriptam eſſe propter nos, non ſolum exterioris ſuperficiei oblectandos aſpectu, ſed interiorum quoque ſenſuum guſtu tanquam medulla tritici ſatiandos: conſiderandum nobis eſt quiſnam videatur iſte Golias, qui populo dei iam repromiſsionis terram ingreſſo, iámque multis ex hoſtibus triumphanti, ſolus exprobrare præſumit, elatus & inflatus ſpiritu carnis ſuæ. Credo enim non incõgrue in ſuperbo homine ſuperbiæ vitium deſignari. Ipſum nanque eſt peccatum maximum, quod dei populo magis inſultat, & inſurgit ſpecialiter aduerſus eos

B qui cætera iam videantur viciſſe peccata. Hinc eſt quod prouocat ad ſingulare certamen tanquam cæteris iam ſubactis. Nam & Philiſtæi illo in tempore timebant omnino aduerſus Iſraël inire conflictum, niſi quod de Golia enormis magnitudinis viro eorũ fiducia tota pendebat. Vnde enim eiuſmodi animam ſuperbia tentet quam ſibi ſubiugauit inuidia, ſeu tepiditas ea, quæ ſolet dei vomitum prouocare, aut pigritia quæ facit vt boum ſtercoribus lapidetur? Vnde inquam ei ſuperbia, vnde extollentia oculorum, cui adeo cætera vitia dominantur, vt diiudicari ſe ab vniuerſis tanquam male ſibi conſcius arbitretur? Quis denique niſi manu fortis, qui cætera iam ſibi potẽti virtute vitia ſubiugauit, aduerſus nequiſſimum ſuperbiæ vitiũ dimicaturus accedat? Procedat, inquit, Dauid manu fortis, quoniam non eſt vincere tantum hoſtem, niſi in manu forti. Armetur ipſe contra Goliam, qui & vrſum vicerit & leonem. Videat ſanè vtrum Saulis ei arma poſsint prodeſſe, vtrum ſeculari ſapientia & philoſophicis traditionibus ſeu etiam diuinarum ſuperficie ſcripturarum,

2.Cor.3. quam nimirum occidentem literam vocat Apoſtolus: videat inquam vtrum his armis debellare ſuperbiam, vtrum hac via humilitatem apprehẽdere poſsit: vt onerari ſeſe magis quàm roborari ſentiens huiuſmodi arma atque impedimẽta proiiciat, iactans omnino cogitatum ſuum in domino, & de propria penitus deſperans induſtria, ſola fide armatus non repu-

C ter Goliæ proceritatẽ: ne fortè magnitudinis eius mole pre-

Threno.3. matur, ſed potius pſallat ſpiritu, pſallat & mente: Dominus,

Mat.14. inquiens, defenſor vitæ meæ, &c. Nam & Petrus dum nec ventorum violentiam, nec maris profundum, corporíſque pondus conſideraret in verbo domini iactans ſemetipſum, nec perire potuit nec timere. At vbi vidit ventum validum venientem, timuit: ipſóque timore protinus mergi cœpit. Simile aliquid etiam nunc athletæ noſtro rex Saul ſuadere ten-

2.Reg.17. tat: Non potes (inquiens) reſiſtere Philiſtæo iſti, nec pugnare aduerſus eum, quoniam puer es, hic autem vir bellator ab adoleſcentia ſua. Veruntamen non acquieſcit ille tale aliquid meditari, ſed præſumens de virtute eius, cuius auxilio priora certamina iam viciſſet, accedit intrepidus. Colligit igitur (abiectis armis Saulis) quinque lapides de torrente, quos nimirum (cum leuia quæque tolleret) leuigare torrens potuit, ſed non etiam tollere ſecum. Torrens quippe quem pertranſeat anima noſtra ſeculum præſens eſt, ſcriptura teſte: Quoniam

Eccl.1. Eſa.40. generatio aduenit & generatio præterit, tanquam tumens vnda vndam impellẽs. Quia ergo omnis caro fœnum & omnis gloria eius tãquam flos agri, huiuſmodi leuia facile ſecum trahit torrens inundans: verbum autem domini nullis fluctibus cedens, manet in æternum. Arbitror proinde non incongrue quinque lapidibus iſtis, quinquepertitum verbum intelligi, comminationis, promiſsionis, dilectionis, imitationis, & orationis. Horum quippe verborum late patens copia in diuinarum reperitur ſerie ſcripturarum. Et fortè ipſa ſunt D

quinque verba quorum meminit Paulus, malens quinque 1.Cor. 7.

verba loqui in ſenſu, quàm decem milia in lingua. Præterit enim figura huius mundi, & iuxta aliud teſtimonium: Et mun- 1.Ioan.2.

dus tranſit & concupiſcentia eius. Hæc autem verba tranſeunte mundo non modo manent, verumetiam leuigantur magis, dum pertranſeuntibus pluribus multiplex eſt ſcientia. Iam verò collectos iſtos lapides contra ſuperbiæ ſpiritum dimicaturus Dauid in vaſe memoriæ ſuæ reponat, conſiderans quanta nobis comminetur deus, quanta promittat, quantam nobis exhibeat charitatem, & quàm multa nobis ſanctitatis exempla proponat: quemadmodum deniq; orationum nobis vbique commendet inſtantiam. Hos inquam lapides ſecum tollat, quiſquis ſuperbiæ vitium debellare feſtinat, vt quoties venenatum audet erigere caput quibuſlibet ex his lapidibus manu cogitationis ei occurrat, percuſſus in fronte Golias deiiciatur opertus confuſione. In quo ſanè conflictu funda quoque neceſſaria eſt longanimitatis formam habens, quã huic maxime certamini nulla ratione deeſſe neceſſe eſt. Quoties ergo vanitatis cogitatio mentem pulſat, ſi intimo cordis affectu diuinas expaueſcere cœperis comminationes, ſeu promiſsiones eius deſiderare, non ſuſtinet Golias vtriuſlibet lapidis iactum, ſed reprimitur ilico tumor omnis. Quod ſi venerit in mentem dilectio illa tam ineffabilis, quam tibi deus maieſtatis exhibuit, an non ilico inardeſcens ad charita- E

tem prorſus abominari incipis & abiicere vanitatem? Sic & exempla ſanctorum ſi diligenti tibi conſideratione proponas, erit ſine dubio ad reprimendam elationem cogitatio iſta perutilis. Iam verò ſi fortè inſurgente ſubito elatione nihil ex his quæ diximus apprehendere quiuerit manus tua, toto feruore ad eam conuertere quæ ſola reſtat orationẽ, & continuo quem eleuatum videras & exaltatum ſicut cedros Libani ſubuerſus impius iam non erit. Sed quæras fortaſſe quẽadmodum ſuo ipſius gladio Goliæ poſsis abſcindere caput, id enim tanto tibi iucundius, quanto moleſtius hoſti. Dico breuiter, quoniam expertis loquor, & qui facile capiãt & aduertant ſine mora, quod in ſemetipſis crebro ſentiunt actitari. Quoties te prouocante vanitate ad recordationem comminationis diuinæ ſeu promiſsionis aut cæterorum quæ ſupra diximus confundi cœperis & erubeſcere, deuictus eſt quidem Golias, ſed forſitan adhuc viuit. Accede itaque propius ne fortè reſurgat, & ſtans ſuper eum mucrone proprio caput eius abſcinde, de ea ipſa quæ te appetit vanitate perimens vanitatem. Elata ſiquidem cogitatione pulſatus, ſi ex ea ipſa materiam & occaſionem ſumas humilitatis, quo nimirum humilius deinceps & abiectius tanquam de ſuperbo homine ſentias de teipſo: Goliam vtique Goliæ gladio peremiſti.

De euangelica lectione, vbi ſuſtinens dominum ſeptem panibus turba reficitur. F

Sermo I.

MISEREOR ſuper turbam, quia iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent. Euangelium fra- Mat.15.

tres ob hoc ſcriptum eſt vt legatur: nec ob aliud legitur quã vt rationabilem conſolationem vel deſolationem exinde capiamus. Eſt enim ſecularibus conſolatio vana, de terrenarum affluentia rerum, vana nihilominus de earum penuria deſolatio. At euangelium ſpeculum veritatis nemini blanditur, nullum ſeducit, talem in eo ſe quiſque reperiet qualis fuerit, vt nec ibi timore trepidet vbi non eſt timor: nec lætetur cum male fecerit. Sed quid dicit ſcriptura? Si quis audi- Iaco 1.

tor eſt verbi & non factor, hic comparatur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſiderauit enim ſe & abiit & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Nos autem fratres non ſic obſecro non ſic, ſed conſideremus noſmetipſos in ea quam audiuimus ſacri euangelij lectione, vt proficiamus ex ea, & corrigamus ſecundum eam ſi qua in nobis deprehendimus corrigenda. Propter hoc enim optat propheta dirigi

vias ſuas, ad cuſtodiendas iuſtificationes domini: Tunc (in- Pſal.5.

quiens) non confundar, cum perſpexero in omnibus man- Pſal.118.

datis tuis. Et ego quidem non confundor, ſed glorior pro vobis fratres mei, quoniam ſaluatorem in deſerto ſequuti exiſtis ad eũ extra caſtra: ſed vereor ne quis forte in triduana ex-

G na expectatione pusillanimis inueniatur, & in Ægyptum se-
culi huius nequam vel corde vel etiam & corpore reuerta-
tur. Merito proinde clamat diuina scriptura & dicit: Expecta
Psal.26. dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine
dominum. Sed quandiu necesse est sustinere? Prorsus donec
misereatur tui. Quæris quando? Misereor, inquit, super tur-
bam, quia iam triduo sustinent me. Viam enim trium die-
rum eas necesse est in deserto, si gratum deo tuo offerre
volueris sacrificium, & triduo sustineas saluatorem, si mira-
culi panibus desideras satiari. Prima est dies timoris, dies in-
quam declarans & illuminans tenebras tuas, interiores scili-
cet, & horrendum gehennæ supplicium demonstrans: in quo
sunt tenebræ exteriores, huiuscemodi siquidem cogitatio si-
cut ipsi nostis, nostræ solet exercere primordia conuersionis.
Secunda est pietatis dies, qua respiramus in luce misera-
tionum dei. Tertia dies est rationis, in qua veritas innotescit,
vt tanquam ex debito quodam naturæ sine aliqua contradi-
ctione, creatori subiecta sit creatura, seruus seruiat redẽpto-
ri. Ex hinc iubemur iam discumbere vt charitas ornetur in
nobis, ex hinc aperit dominus manum suam, & implet om-
ne animal benedictione. Verùm quoniam apostolis dicitur,
facite homines discumbere, quorum nos (licet ad confusio-
nem nostram) habetis vicarios qualescunque, discumbere
vos admonemus fratres charissimi, vt refecti pane benedi-
H ctionis subsistere possitis in via: ne fortè misera necessitate
compulsi descendatis & vos in Ægyptum, & incipiant vobis
illudere qui necdum vobiscum in deserto sequuti sunt salua-
torem. Miseri sanè & ipsi qui non exiere cum exeuntibus, sed
planè miserabiliores omnibus hominibus, qui profecti qui-
dem cum aliis, sed non cum aliis sunt refecti.

Porrò si qui fuere qui discumbentibus aliis post dumeta
seu diuersoria quæuis absconditi latuere, homines eiusmo-
di ieiunos vacuósque remansisse quis nesciat? Sic & eos ni-
hilominus qui leuitate & curiositate ducti, circunquaque va-
gantes minime resederunt, aut qui resederunt quidem, sed
non in ordine nec in numero cæterorum. Hortamur proin-
de charitatem vestram, & pastorali sollicitudine admonemus
ne quis ex vobis inueniatur angulos amare, sectari latebras,
quærere diuerticula: quoniam qui male agit odit lucem, &
non venit ad lucem vt non arguantur opera eius. Sed nec in-
ueniantur in nobis qui circunferantur omni vẽto doctrinæ,
instabiles & inquieti, nihil in se soliditatis, nihil grauitatis ha-
bentes, tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ.
Nam de his quid dicam quorum manus contra omnes, &
1.Cor.12. manus omnium contra ipsos? Hi sunt qui separant semetip-
sos, animales, spiritum non habentes: quoniam nemo in spi-
ritu dei loquens dicit anathema Iesu. Nequissima planè &
I perniciosissima pestis: quoniam vniuersos vnius obstinatio
turbat, & fit omnibus discordiæ fomes, materia scãdalorum.
Psal. 76. Denique prophetam audi, qui de vinea domini loquens: Sin-
gularis, inquit, ferus depastus est eam. Pro huiusmodi rogo &
obsecro vos fratres mei fugite simulationem omnem & an-
gulos propriæ voluntatis, fugite inquietudinem & spiritum
leuitatis, fugite obstinationem, & nequissimum vitium sin-
gularitatis, nisi fortè (quod absit) fraudare vultis animas ve-
stras panis edulio benedicti. Iam vero ne longius protra-
ham vos, septem panes quibus reficiamini isti sunt. Primus
Luc. 4. panis verbum dei in quo vita hominis est, sicut & ipse testa-
Ioan.4. tur. Secundus panis obedientia est, quoniam meus cibus est,
inquit, vt faciam voluntatem eius qui misit me. Tertius panis
meditatio sancta, de qua scriptum est: Cogitatio sancta con-
Ioan.6. seruabit te. Et quæ alio in loco nominari videtur panis vitæ
& intellectus. Quartus panis orantium lachrymæ. Quintus
verò pœnitentiæ labor est. Nec mireris quòd laborem aut la-
chrymas panem dixerim, nisi fortè excidit tibi quod in pro-
Psal.79. pheta legisti. Cibabis nos pane lachrymarum. & item in alio
Psal.127. psalmo: Labores, inquit, manuum tuarum quia manducabis,
beatus es & bene tibi erit. Sextus panis est iucunda vnanimi-
tas socialis, panis inquam ex diuersis granis confectus, fer-
mentatus vtique sapientia dei. Porrò septimus panis
Ioan.6. est Eucharistia, quoniam panis, inquit, quem ego
do, caro mea est pro mundi vita.

De septem misericordiis. Sermo secundus. K
Vnde supra.

MISERICORDIAS domini in æternum cantabo. Vt *Psal.88.*
quid enim mihi insipiens nescio quæ cogitatio de pœ-
nitentiæ huius onere murmurat, vt aggrauet illud super cer-
uicem meam? Aliud onus sentio, suauius quidem, sed vtique
multo maius. Sic enim onerat me miserationibus suis deus,
sic concludit, sic obruit beneficiis suis, vt onus aliud sentire
nõ possim. Quid enim retribuam domino pro omnibus quæ
retribuit mihi? Tanta tribuit & tanta retribuit, & tu mihi de
alio onere loqueris? Deficit spiritus meus, prorsus deficit in
tanta beneficiorum consideratione. Et licet dignas non suffi-
ciam gratias agere, sed ingratitudinem prorsus odit anima
mea. Peremptoria siquidem res est ingratitudo, hostis gra-
tiæ, inimica salutis. Dico ego vobis, quoniam pro meo sape-
re nihil ita displicet deo præsertim in filiis gratiæ, in homini-
bus conuersionis, quemadmodum ingratitudo. Vias enim
obstruit gratiæ, & vbi fuerit illa, iam gratia accessum nõ in-
uenit, locum non habet. Hinc mihi fratres tristitia magna, &
dolor continuus est cordi meo, quod nonnullos tam pronos
ad leuitatem, ad risum, & ad scurrilia verba tam faciles video:
vt pertimescam valde ne fortè plusquã expediat diuinæ mi-
sericordiæ sint immemores, & ingrati tam multis beneficiis
suis, aliquando deserantur à gratia quam non vt gratiam ve- L
nerantur. Nam de eo quid dicam, qui in murmure & impa-
tientia obstinato perdurat animo, aut quẽ pœnitet adhæsisse
deo, & contra morem & contra rationem bonũ factum pœ-
nitentia comitatur, qui sine dubio miserationibus dei, non
modo non habet gratiam sed contumeliam reddit? Omnino
enim quantum in se est parum honorat eum à quo vocatus
est, quisquis ei seruit in tristitia & rancore, si tamen seruire ei
quis potest in ea tristitia quæ secundum carnem est & mor-
tem operatur. Puras ergo quia maior illi detur gratia, & non
magis etiam quod videtur habere auferatur ab eo? Nónne e-
nim iure perditum reputatur, quod ingrato donatũ est? Aut
dedisse non pœnitet, quod perisse videtur? Oportet proinde *Nota.*
gratum esse hominem & deuotum, qui percepta gratiæ mu-
nera, nõ modo manere sibi desideret sed & multiplicari. Ne-
mo sanè est qui non facile si quærit inueniat, vnde plurimum
sit obnoxius deo, quoniam non est qui se abscondat à calore
eius. Sed nos maxime, quos segregauit sibi, & assumpsit ad
seruiendum sibi soli, si iuxta apostolum: Non accepimus spi- *Roma.8.*
ritũ huius mundi, sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus quæ
à deo donata sunt nobis: omnino plurima inueniemus, vnde
continuas ei gratias agere debeamus. Quis enim in nobis est
qui non cõfiteri possit, quoniam misericordia tua magna est
super me? Itaque de tãta multitudine miserationum domini,
vobis breuiter aliquas proponere velim, vt qui sapiẽs est, oc- M
casione accepta sapientior fiat. Septem ergo in me video
misericordias domini, quas & vosipsi credo facile inuenietis
in vobis. Prima est quod à multis peccatis adhuc in seculo
positum custodiuit, prima inquã non inter omnes quas mihi
impendit, sed prima inter has septem. Quis enim non videat
quod sicut in multis cecidi, sic & in alia poterã cecidisse pec-
cata, nisi omnipotentis pietas cõseruasset? Fateor & fatebor,
nisi quia dominus adiuuit me, paulominus cecidisset in omne
peccatum anima mea. Et hæc quanta dignatio pietatis, quod
ingratum & paruipendentem sic gratia conseruabat, quod in
multis cõtrariũ & contẽnentẽ, nihilominus ab aliis benignis-
sime protegebat? At secunda miseratio tua super me domi-
ne, quonam poterit explicari sermone, quàm benigna, quàm
liberalis, quámq; gratuita fuerit. Ego peccabam & tu dissimu
labas. Non continebam à sceleribus, & tu à verberibus absti-
nebas. Prolongabam ego multo tempore iniquitatem meã,
& tu domine pietatem tuam. Sed quid prodesset expectatio,
nisi sequeretur pœnitudo? Cumulus esset damnationis, dicẽ-
te domino: Hæc fecisti & tacui. Tertia proinde miseratio
fuit, quod visitauit cor meum & immutauit, vt amara fierent
quæ male dulcia prius erant: qui lætabar cum malefacerem & *Psal.49.*
exultabam in rebus pessimis, inciperem demũ recogitare ei
annos meos in amaritudine animæ meæ. Et nũc domine cõ-
mouisti terram cordis mei & conturbasti eam, sana cõtritio-
nes

A nes eius,quia commota est. Multi enim pœnitẽtia ducti sunt sed infructuosa,quoniam pœnitẽtia eorum reprobata est,sicut & prior culpa.Itaque & hæc miseratio quarta fuit, quòd pœnitentem misericorditer suscepisti, vt in eorum numero
Psal.31. inuenirer,de quibus psalmista:Beati,inquit,quorum remissæ sunt iniquitates. Sequitur misericordia quinta, per quã mihi continendi deinceps & emendatius viuendi præstitisti virtutem, ne recidiuum paterer, & esset nouissimus error peior priore.Omnino enim manifeste tuæ est(domine deus)& nõ humanæ virtutis, susceptum semel peccati iugũ à ceruicibus excutere,quoniam omnis qui facit peccatũ seruus est peccati:nec est liberari nisi in manu forti. Iam verò postquã in his quinque miserationibus à malo liberaueris,vt fiat quod scri-
Psal.36. ptum est:Declina à malo & fac bonum, in duabus aliis bona largiris. Hæ duæ sunt,gratia promerendi, quia videlicet munus bonæ conuersationis indulges:& spes obtinẽdi, qua donas homini indigno & peccatori de tua toties experta bonitate vsque ad cœlestia speranda præsumere.

De fragmentis septem misericordiarum: Sermo tertius, vnde supra.

SCITIS quid fecerim septem vobis hodie misericordias proponendo? Septem vtique panes distribui. Nam si factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, quanto-
B magis diuinæ miserationes? Multo enim dulcius istæ sapiunt, reficiunt multo melius,ampliúsque confirmant cor hominis. Verum multa nobis, ni fallor, ex his panibus hodie cecidere fragmenta. Nam & ego ipse sentiebam inter frangendum multas è manibus euadere micas, atque inter digitos properantis elabi. Vtrum ipsi collegeritis aliqua,vos videritis. Ego (si nondum fastiditis) nostra quæ mihi collegeram sine inuidia communicabo, ne fortè incurram maledictionem abscondentis frumenta in populis. Primus itaque panis,si bene memini,conseruatio gratiæ fuit,qua me licet indignũ, à multis peccatis adhuc in seculo positum custodiuit. Huius ergo tria teneo fragmenta, habentia prorsus magnum delectamentum saporis & alimoniam vitæ. Tribus siquidem modis à peccato me memini conseruatum,occasionis subtractione, resistendi data virtute, affectionis sanitate. Multa enim in peccata facile cecidissem,si data esset occasio, sed dei miseratione non me talis opportunitas apprehendit.In multa quoque paulominus cecidissem grauiter impulsus violentia tentationis,sed virtutem dedit dominus rex virtutum,vt sub me esset appetitus meus, & ei quam sentiebam concupiscentiæ minime consentirem. Sed & à quibusdam tam longè me fecit miseratio tua domine, vt penitus abominarer ea,& ne vlla quidem eorum me tentatio molestaret. Secundus quoque panis fuit expectatio, qua tardabat vltionem, indulgentiam
C cogitabat. Et huius ergo panis tria fragmenta accipite, cogitantes longanimitatem quam exhibuit, electionem prædestinationis suæ quam impleri voluit, & charitatem nimiam qua nos dilexit. Propter hoc enim expectans expectauit me dominus & non intendit mihi, sed oculos suos auertit à peccatis meis,quasi nolens aduertere quantum delinquerẽ. Propter hoc inquam dissimulabat vt commendaret patientiam suam,vt impleret electionem suam, vt confirmaret charitatem suam. De tertio quoque pane eius scilicet misericordiæ qua conuertit nos ad pœnitentiam, tria non tam fragmenta quàm frusta vobis appono. Tunc enim, vt bene memini, concussit cor meum, excitans illud vt aduerteret suorũ vulnera peccatorum,& vulnerum sentiret dolorem. Etiã & terruit deducens ad portas inferi, & præparata iniquis supplicia monstrans. Et vt nihil iam noxiæ remaneret delectationis, meliorem mihi consolationem inspirans spem indulgentiæ dedit.In his tribus ego conuersus sum,credo quod & vosipsi. Iam verò quarti panis (ipsa est indulgentia) obsecro vos diligenter colligite fragmenta ne pereant. Sunt enim salubria valde,& dulciora super mel & fauum.Sic enim ex toto indulsit,& tam liberaliter omnem donauit iniuriã,vt iam nõ damnet vlciscẽdo:nec confundat improperando:nec minus diligat imputando. Sunt enim aliqui sic donantes iniuriã, vt non vlciscantur,sæpius tamẽ improperent.Sunt & alij qui sileant licet,manet tamen alta mente reposta,& rancorem tenent in animo,quarum vtiq; neutra plena indulgentia est. Longè ab D
his omnibus benignissima est diuinitatis natura, liberaliter agit, ignoscit plenarie, ita vt propter fiduciam peccatorum (sed pœnitentium) vbi abundauit delictum, soleat & gratia superabundare. Testis est Paulus gentiũ doctor,qui plus omnibus cum diuina gratia laborauit.Testis est Matthæus de teloneo electus in apostolum, cui etiam noui testamenti primum scriptorem esse donatum est. Testis & Petrus, cui post trinam negationem,totius ecclesiæ pastoralis cura commissa est. Testis denique etiã famosissima illa peccatrix,cui in ipso conuersionis initio tanta multitudo dilectionis concessa est, tanta postmodum indulta gratia familiaritatis. Quis accusauit Mariam,& pro se eam oportuit respondere? Si Pharisæus murmurat,si Martha conqueritur, si scandalizantur apostoli, Maria tacet: Christus excusat, etiam & laudat tacentem. Denique illud quantæ prærogatiuæ, quantæ excellentiæ fuit, quod resurgentem à mortuis prima videre, tangere prima meruit? Sed iam transeamus ad alia. Bonum est quidẽ nos hic esse,vbi datur fiducia peccatoribus, sed oportet etiam cætera non tacere.Itaque & in continentia ipsa,quæ est panis quintus, tria nihilominus inuenio vnde merito clamare possim: Luc.1.
Quia fecit mihi magna qui potens est. Fortè paruum aliquid reputatis continentiam vestram,sed ego non ita. Scio enim quos habeat oppugnatores, & quantæ illam necesse sit esse virtutis vt possit resistere talibus. Primus siquidem continẽ- E
tiæ nostræ hostis, caro est aduersus spiritum concupiscens. Quàm domesticus hostis,quàm perniciosa lucta,quàm intestinum bellum? Hostem hũc crudelissimum nec fugere possumus(ô anima mea) nec fugare,circũferre illum necesse est, quoniam alligatus est nobis:nã quod periculosius est & miserabilius,hostem nostrum ipsi cogimur sustentare,perimere cum non licet.Vide ergo quàm sollicite te custodire necesse sit ab ea quæ dormit in sinu tuo.Veruntamen non est hic solus aduersarius mihi, alium adhuc habeo qui circuncinxit & obsedit me vndique:& si ignoratis, hostis ille est præsens seculum nequam.Cõclusit inimicus vias meas, & per quinque portas,quinque videlicet corporis sensus, iaculis suis vulnerat me,& mors intrat per fenestras meas.Sufficere nimis põterant isti duo.Sed(heu me) ecce video ventum validum venientem ab aquilone,à quo panditur omne malum. Et nunc quid superest aliud? Domine salua nos:perimus. Ecce enim malleus vniuersæ terræ. Ecce serpens callidior cunctis animantibus.Ecce inimicus ille quem nec videre possum, quantominus cauere?Neque enim est colluctatio seruare volentibus continentiam: continentiam autem dico nõ à sola luxuria,sed à cæteris quoque (sicut necesse est) vitiis & peccatis: non aduersus carnem & sanguinem tantũ,sed aduersus principes & potestates,aduersus mundi rectores tenebrarum harum,contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Et quis est qui F
iacula eorum ignea possit extinguere? Parauerunt sagittas su- Psal.10.
as in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. Sed & narrauerunt vt absconderent laqueos,& dixerũt: Quis videbit eos? Nunc quidem aperte & violenter, nũc occulte & fraudulenter, semper autem malitiose & crudeliter impugnant & persequuntur nos.Et ad hæc toleranda ne dicam superanda,quis idoneus? Credo iã vobis aliquatenus innotescit continentiæ difficultas, vt iuxta apostolum sciatis quæ à deo donata sunt vobis. Omnino enim in domino facimus hanc virtutem,& ipse ad nihilum deducit tribulantes nos. Ipse est qui non modo carnem nostram cũ concupiscẽtiis suis, sed & præsens seculum nequam cum curiositatibus suis & vanitatibus,etiam & ipsum cum tentationibus suis conterit satanam sub pedibus nostris. Nunquid nõ merito dixeram inueniendum in continentia, vnde clamarem quia fecit mihi magna qui potens est? Iam verò sexti panis fragmenta accipite. Est autem panis iste gratia promerendi bona scilicet æternæ vitæ: quam gratiam in tribus maxime constare arbitror, in odio præteritorum malorum, & contemptu præsentiũ bonorum, & desiderio futurorum. Septimus quoq; panis est spes obtinendi,cuius nihilominus teneo fragmẽta tria, & eorum sapor dulcis admodum gutturi meo. Tria inquam sunt quæ sic roborant & confirmant cor meum, vt nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propriæ vilitatis, nulla æsti-

matio

G matio cœlestis beatitudinis, ab altitudine spei deiicere possit in ea firmiter radicatum. Desideratis ea, an reseruanda sunt propter eum qui dixit: Mel inuenisti? comede quod sufficit tibi. Sic completur hodie quod de seipsa sapientia prophetauit: & nunc idipsum video, quoniam qui edunt me, adhuc esurient. Proinde non vos protraham vltra, sed nec vestram fraudabo esuriem, quoniam quidem sic paratos video, ac si necdum sumpseritis quicquam. Tria considero in quibus tota spes mea consistit, charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis. Murmuret iam quantum voluerit insipiens cogitatio mea dicens: Quis enim es tu aut quanta est illa gloria, quibúsve meritis hanc obtinere speras? Et ego fiducialiter respondebo. Scio cui credidi & certus sum, quia in charitate nimia adoptauit me, quia verax in promissione, quia potẽs in exhibitione, licet enim ei facere quod voluerit. Hic est funiculus triplex qui difficile rũpitur, quem nobis à patria nostra in hunc carcerem vsque demissum firmiter obsecro teneamus: vt ipse nos subleuet, ipse nos trahat & pertrahat vsque ad conspectum gloriæ magni dei, qui est benedictus in secula. Amen.

In natali sancti Victoris confessoris, sepulti in monasterio Arremarensi Trecensis diœcesis, qui obiit quarto kalendas Martij. Sermo I.

H

VICTORIS vita & gloria specialis, non tam ad gloriam quàm ad virtutem prouocat omnes qui recto sunt corde. Non recti planè sed peruersi est animi antè quærere gloriam quàm exercere virtutem, & velle coronari qui legitime
Psal. 126. non certauerit. Vanum est vobis, inquit, ante lucem surgere. Ita est. Frustra ad celsitudinem nititur gloriæ, qui prius non claruit virtute. Frustra fatuæ virgines sponso obuiam surgunt, quarum lampades extinguuntur: & ideo fatuæ quia vacuis gloriantur lampadibus, virtutis oleum non habentes. Absit mihi gloriari nisi in gloria illorum, quibus propheta
Psal. 88. congratulans ait: Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. Et infert. Quoniam gloria virtutis eorum tu es. Pulchre non eorum, sed virtutis eorum gloria commendatur. Quæ enim sine virtute est gloria, profecto indebita venit, præpropere affectatur, periculose captatur. Virtus, gradus ad gloriam: virtus, mater gloriæ est. Fallax gloria & vana est pulchritudo quam illa non parturiuit. Sola est cui gloria iure debetur, & secure impenditur. Sancto Victori nec virtus nec gloria deest: sed quemadmodum ambæ res & quo ordine in homine processerunt, id operęprecium intueri. Pugnauit fortiter, viriliter superauit, & sic demum gloria & honore coronatur. Quomodo nempe inglorius remansisset
I bellator fortis, humilis Victor? quanquam nec in die virtutis suæ sine gloria fuit signis & prodigiis admirandus. Habemus dilectissimi in vita Victoris, & quod digne miremur & quod salubriter imitemur. Miror vina dedisse in eremo, non vitem sed fontem. Miror & stupeo infantem adhuc in vtero pauori fuisse pauendis dæmoniis, quippe ab ipsis præcognitum, & iam tunc ex nomine designatum. Nec vacuum nomen vbi hostium fuga & extorta confessio victoriam concessit infantulo. Quis item non miretur furem à dæmone deprehensum, & rursum à dæmone mox hominem liberatum? Quis non etiam omni admiratione stupendum ducat, carne circundatum hominem, cœlis patentibus, carnis oculos superno infigere lumini & videre visiones dei, angelico insuper mulceri cantico, doceri oraculo? Hæc atque similia in sancto homine veneramur, non æmulamur. Merito quidem quando & sine salutis periculo possunt non fieri, & sine salutis periculo nequeunt vsurpari. Tutius sanè æmulanda solidiora quàm sublimiora, & quæ magis virtutem redoleant, gloriam minus. Studeamus proinde moribus conformari, cui in mirabilibus similari, etsi volumus, non valemus. Æmulemur in viro sobrium victum, deuotum affectum, æmulemur mansuetudinẽ spiritus, castimoniam corporis, oris custodiam, animi puritatem, ponere frenum iræ & modum linguæ, dormire parcius, orare frequentius, commonere nosmetipsos psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, diebus iungere noctes, & diuinis laudibus occupare. Æmulemur charismata meliora. Discamus K
ab ipso quod mitis & humilis corde fuit. Æmulemur inquã quod extitit liberalis in pauperes, iucundus ad hospites, patiens ad peccãtes, benignus ad omnes. Hoc enim melius. In his forma est cui imprimamur, in miraculis gloria à qua reprimamur. Illa lætificent, ista ædificẽt: moueant illa, ista promoueãt. Epulemur dilectissimi ad mẽsam diuitis vocati mẽsam abundantem panibus, delitiis cumulatam. An non diues qui exemplis nos reficit, protegit meritis, lætificat signis? Diues planè, in cuius hodie conuiuio solenni angeli & homines pariter congregantur. Hi vt reficiantur, illi vt delitientur. Isti vt proficiant, illi vt gaudeant. Cuius vita repleta bonis, quid nisi mensa referta cibis? Nec tamen omnibus omnia apponuntur, sed vt tollat quisque quod sibi expedire & conuenire videbit. Et ego quidem consilio salubriori diligenter considero quæ mihi apponuntur. Cautum est mihi eligere mea, & aliena non tangere. Non extendam manum ad gloriam miraculorum: ne si attentauero quod desuper non accepi, perdam merito & quod videor accepisse. Nõ leuo cum illo oculos ad rimanda secreta cœlestia, ne oppressus à gloria confusus resiliam, sero confugiens ad consilium sapientis qui ait:
Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Infertur mensis vinum nouum aquarum rubentium: non tãgo, *Eccl. 3.*
quia non mihi appositum scio, qui similiter elementa mutare, naturas innouare non valeo. Cerno item in mensa Victoris angelos illum audisse canentes. Nunquid videbo & ego mihi super nos exhiberi cantores: aut certè citharœdos illos de Apocalypsi coram me citharizare in citharis suis? Imperat ille dæmonibus adhuc in corpore viuens, vinctum in corpore soluit corpore iam solutus. Cibi sunt sed nõ mei, equidem iucundi & sapidi: sed non tangit illos anima mea, quoniam non est inopi mihi vnde sufficiam talia redhibere. At si diligenter considero, ecce præ oculis in mẽsa sancti, censura iudicij, disciplinæ vigor, sanctitatis speculũ, vitæ forma, virtutis insigne. Hæc à me & absque præsumptione sumuntur, & salubriter insumũtur: & si dissimulo, districte reposcuntur. Audi adhuc quænã mihi iure apposita putem. Si panem doloris & vinum compunctionis de diuitis mensa obtuleris, tollo securus qui sum pauper & inops. Erunt mihi lachrymæ meæ *Psal. 41.*
panes die ac nocte, & poculum meum cum fletu miscebo. Pars mea hæc qui dolenda cõmisi. Nec me tamen pigebit vt æstimo cibi huius, quoniam qui apposuit scientiam addidit & dolorẽ. Sed & si tẽperãtiæ, si iustitiæ, si prudentię vel fortitudinis exẽpla appareant, ea incunctanter sumo, sciens quia talia oportet me præparare. Hæc mihi apponi, hęc à me repetitum iri nõ dubito. Nunquid signa & prodigia exigẽda a nobis sunt, vt ea diuiti vicissim præparemus? Fratres vasa sunt in honorem illi qui nos inuitauit, non cibi pauperum. Tu ergo qui inuitatus es, diligenter cõsidera quid tibi ille, quid sibimet M
apposuerit: non enim quicquid in mensa apponitur, tibi apponitur. Quid si in poculo aureo fuerit propinatum? Non poculum tibi sed potus apponitur. Sume potum & pone aurum. Ergo exempla bonorum operum & rectitudinem morum paterfamiliâs communicat ita domesticis, vt prærogatiuam sibi retineat in miraculis. In his tamen atq; illis, ille glorificandus est, cuius munus sancte viuere, cuius virtus signa facere est, qui in trinitate perfecta viuit & regnat deus in secula seculorum. Amen.

De eodem. Sermo secundus.

GAVDETE in domino dilectissimi, qui inter continua suæ pietatis beneficia indulsit hominem mundo, cuius multi saluarentur exemplo. Iterum dico gaudete, quod factus de medio appropiauit deo, vt multo plures eius intercessione saluentur. Habet ex hominibus cui hominum peccata donet misericors & miserator dominus. Habet tempus & locum intercedendi pius & misericors aduocatus. Equidem locum quietum & tempus feriatum. In terris visus est, vt esset exemplo: in cœlum leuatus est, vt sit patrocinio. Hic informat ad vitam, illic inuitat ad gloriam. Factus est mediator ad regnum, qui fuit incitator ad opus. Bonus mediator, qui sibi iam postulans nihil, totum in nos transferre desiderat, & supplicãtis affectum, & supplicationis fructum.

Quid

A Quid enim quærat sibi qui nullius eget? Dominus conseruat eum & viuificat eum, & beatum facit eum in gloria, nihil illi deerit in loco pascuæ collocato. Hæc dies gloriosæ migrationis eius, dies lætitiæ cordis eius, exultemus & lætemur in ea. Introiuit in potentias domini, gaudeamus quia nunc potentior est ad saluandum. Hodie Victor posito corpore quo solo præpediri ab introitu gloriæ videbatur, tanto alacrior quanto expeditior penetrauit in sancta, similis factus in gloria sanctorum. Hodie de nouissimo & humili loco quem sibi ex consilio saluatoris elegerat, ipso summo patrefamiliâs euocante verus amicus ascendit superius, & est illi gloria coram simul discumbentibus. Hodie despecto mundo & mundi principe triumphato, supra mundū verè victor ascēdit, accipiens de manu domini coronam victoriæ. Ascendit autem cum immensa suppellectili meritorum, clarus triumphis, miraculis gloriosus. Pausat miles emeritus, & post labores sudorésque sacræ peractæ militiæ locatur fœliciter, coronatur sublimiter. Anima eius in bonis demorabitur. Quæris vbi? Cum Abrahā Isaac & Iacob in regno cœlorū. Ita cū talibus & tali in loco sibi sedet. Sedet excelsa & fulgida, sedet lætabūda & laudās. Sedet delicata & ornata monilibus suis, stipata malis, fulcita floribus. Sedet inquam sibi vacua curis, delitiis affluens, abundans ocij & quietis ad vacandū sapientiæ. Quæ sedit & fleuit super flumina Babylonis, sedet modo ad
B fontem vitæ, & conuersatio illi secus torrentem voluptatis, cuius impetus lætificat ciuitatem dei. Inuenit sibi fontē hortorum, puteum aquarum viuentium, & cū Samaritana potatur aqua sapientiæ salutaris, vt non sitiat in æternum. Datur illi de fructu manuum suarū, & laudant eam in portis opera eius, & gloriatur testimonio conscientiæ. Conscientiæ dico suæ non alterius. Sedet media angelorum, digna planè eorum consortio, quorum desiderio flagrat, puritate nitet, castimonia decoratur. Sedet inter apostolos vit apostolicæ gratiæ: nec est quod se abscondat à cuneo prophetarum, qui quem illi prædixerunt, glorificauit & portauit in corpore suo. Neque se putat victoriosis martyrum choris Victor noster arcendum, qui duro & diuturno martyrio viuentem sui corporis hostiam immolauit. Sedet veteranus miles debita iam suauitate & securitate quietus. Securus quidem sibi, sed nostri sollicitus. Nō enim cū putredine carnis simul se exuit visceribus pietatis: nec sibi sic induit stolam gloriæ, vt nostræ pariter miseriæ suæque ipsius misericordiæ obliuionem indueret. Nō est terra obliuionis quam anima Victoris inhabitat, non terra laboris vt occupetur in ea, non denique terra sed cœlum est. Nunquid cœlestis habitatio animas quas admittit indurat, aut memoria priuat, aut spoliat pietate? Fratres latitudo cœli dilatat corda, non arctat, exhilarat mentes, non alienat, affectiones nō cōtrahit, sed extendit. In lumine
C dei serenatur memoria, non obscuratur. In lumine dei disci tur quod nescitur, non quod scitur dediscitur. Superni spiritus illi qui ab initio cœlos inhabitant, nunquid quia incolunt cœlos, despiciunt terras, & non magis eas visitant & frequētant? Nunquid quòd semper vident faciem patris, ministeriū
Hebr.1. euacuat pietatis? Omnes nihilominus administratorij spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Quid ergo? Discurrunt angeli & succurrunt hominibus, & qui ex nobis sunt nesciūt nos: nec norunt iam compati in quibus passi sunt & ipsi? Qui dolores nesciunt, sentiunt tamen nostros: & qui venerūt de magna tribulatione non recognoscunt iam in quo fuerunt? Scio qui dixit. Me
Psal.141. expectant iusti donec retribuas mihi. Iustus est Victor etiam
Gene.40. expectans nostram proculdubio retributionem. Non est ille pincerna Pharaonis, qui inuentam gratiam retinuit sibi, prophetæ sui pariter & captiui minime recordatus. Minister Christi est, Christum sequitur. Non est ille oblitus suæ promissionis, nec socio passionis regni consortium denegauit. Non est discipulus contra magistrū, non potest Victor quicquam facere nisi quod viderit magistrum facientem. Opera quæ ille fecit, & iste fecit similiter. Iam cœlos ingressus quos & antè apertos beatis oculis suspiciebat, verè nunc reuelata facie speculatur gloriam dei, absorptus quidem, sed nō oblitus clamorem pauperum. Beata visio qua in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Paruulus ad pugnam, magnus ad victoriam, matris viscera necdum exiens & iam eiiciens dæmonia, cum in- D
cremēto virtutum ac meritorum Victor viuens inter peccatores translatus est. O virum præcipuæ sanctitatis, qui antè sanctus quàm natus, antè opere quàm nomine Victor. Adhuc vtero clausus iam de hoste triumphauit. O venerandam etiā ipsis angelis sanctitatem, quam pari studio etsi dispari voluntate, & mali fugitant & frequentant boni. Nec facile dixerim quid virum astruat sanctiorem horum fauor, aut pauor illorū. Corpore denique terras, mente cœlos inhabitans: aliquando familiarius aliquid nunciantes, aliquando ineffabili cantus suauitate plausibiles supernorum voces spirituum audiebat. Verè anima tua Victor, vna ex gēmis, quæ tibi in cruce apparuerunt. Verè infixa cruci, cum diuinæ inserta gloriæ, eandem sibi claritatis imaginem induit quam inuenit. Vincenti expandit gremium suum, qui pugnanti dederat spiritū suum. O victrix anima quæ sicut passer transuolans, mundi laqueos euasisti: respice ad incautas animas intricatas illis, periclitantes in illis, vt tuo patrocinio eruamur. O miles emerite qui christianæ militiæ duris laboribus angelicæ fœlicitatis requiem commutasti: respice ad imbelles & imbecilles cōmilitones tuos, qui inter hostiles gladios & spiritales nequitias tuis laudibus occupamur. O Victor inclyte, qui & de terra & de cœlo gloriosissime triumphasti, illius gloriam nobiliter superbus despiciens, & huius regna pie violētus diripiens respice de cœlo ad vinctos terræ, vt hæc sit tuorū cōsummatio triumphorum si & nobis demum vicisse te sentiamus. Nā si ex te nomen tibi, perfecta veritas nominis ex nostra liberatione censebitur: & certè deest interpretationi quandiu nos qui tui sumus minime liberamur. Quàm pium quàm dulce quàm suaue ô Victor in hoc loco afflictionis & in hoc corpore mortis te canere, te colere, te precari. Nomen tuum & memoriale tuum fauus distillans in labiis captiuorum, mel & lac sub lingua eorum, qui tui memoria delectantur. Eia ergo fortis athleta, dulcis patrone, aduocate fidelis, exurge in adiutorium nobis, vt & nos de nostra ereptione gaudeamus, & tu de plena victoria glorieris. Omnipotens pater, peccauimus tibi facti filij alieni, sed appropiauimus in Victore, qui dum vicit cupiditatē suam, vincat & iram tuam, nos quoque in gratiam potēter restituat. O victor Iesu te in nostro Victore laudamus, quia te in illo vicisse cognoscimus. Da ei piissime Iesu sic de sua in te victoria gloriari, vt non subeat obliuio nostri. Fili dei immitte ei nostri semper in cōspectu tuo memorem esse, nostram in tuo tremendo iudicio suscipere & agere causam, qui cum patre & spiritu sancto viuis & regnas deus per omnia secula seculorum. Amen.

In festo beatæ Mariæ Magdalenæ. Sermo.

HODIE misericordia & veritas obuiauerunt sibi, & multitudo miserationum domini in peccatricem fœminam refusa est. Filius enim virginis, peccatricis & menstruatæ manibus attrectatur, deúmque atque dei filium mulier infrunita contingit. Tangit pedes mundi atque inundantis [illegible] munda, & vestigiis creatoris mulier criminosa procu[illegible] Transit in affectum cordis præuaricatrix, & redit ad [illegible] magnitudinem scelerum, lachrymarum multitudo [illegible]nat. Dissimulat pietas tangentis officium, & obs[illegible]um instantiam remuneratorius ille maiestatis oculus [illegible]ci dedignatione non inspicit. Osculatur Maria pedes Christi frequentibus osculis, & oculis inundantibus vestigia redemptoris infundit, tergit crinibus, odoriferis illinit & irrorat vnguentis. Videt & inuidet singularitatis amator, & vtrunque redarguit Pharisæi iactantia, illum ignorantiæ, præsumptionis istam. Sed deliberans prouidentia suspendit iudicium, dum affectat obsequium, & inuectiuam retinet præparatam donec Mariæ sacrificium in holocaustum pertranseat. Gaudent angeli super peccatrice pœnitentiam agente, & odoris fragrantia cœlestis ille conuentus aspergitur, saluantémque & saluandam tota misericordiæ dulcedo pertingit. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia, & numerositatem *Roma.5.*
criminum præponderans pietas intercludit. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine in peccatricis confessione, quàm iusta reprehensio in Pharisæi superbia & abusione?

Enume-

G Enumeratur obsequentis obsequium, & per obliquum tan-
gitur indignantis iniquitas, tota literali cohærentia Simonis
inuidiam impugnante. Et quia vbi spiritus domini, ibi liber-
2.Cor. 3.d tas: dimittuntur illi peccata multa quæ multum diligit: im-
mittuntur illi, qui multum negligit. Non erat satiatus ab vbe-
ribus sponsæ, nec induerat compaſsionis affectum, legem re-
legens quæ misericordiam nescit, nouit iustitiam. Lex dura
duris & lapideis promulgata, parata percutere, nesciens mi-
sereri. Lex excludens pœnitentiæ locum, veniam negans,
emendationis ignara. Lex vinum durum & acidum de botris
amarisſimis eliquatum, consecratum feritati, diriuatū Israëli,
saluatori propinatum. Vinum de quo dentes bibentium ob-
stupescunt: non de genimine vitis illius quod saluator bibit
Canti.1.a nouum in regno patris sui. Vere meliora sunt vbera sponsæ
vino isto. Quænam, ais, sunt ista? Procedat in medium Paulus
Roma.12.c apostolus, & vbera felici lacte manantia nobis asignet. Gau-
dere, inquit, cum gaudentibus, flere cum flentibus. O quàm
breui sermociunculo totius religionis depinxit insigne, quàm
eleganti clausula proposuit pietatem, æquitatem statuit, sub-
mouit inuidiam? His vberibus mater ecclesia lactat proficiē-
tes, nutrit perfectos. Gaudere, inquit, cum gaudentibus. Fa-
Prouer. 2.c cessat hinc secularis plausus insania, & lætitia mundialis ab-
scedat, quia non est gaudere impiis, dicit dominus. Nunquid
illorum os gaudio repleri æstimas, qui lætātur cum malefece-
H rint, & exultant in rebus pesſimis? Sed nec illi qui laudibus
adulatoriis rapiuntur, diuinæ iubilationis agnouere lætitiam.
Nunquid qui vestiuntur purpura & bysso, & epulantur quo-
tidie splendide, gaudium & lætitiam obtinebunt? Absit vt in
terra suauiter viuentium gaudiorum inueniatur materia, cum
tantis alternationibus tota mundi facies immutetur, vt ele-
uans allidatur, & respiret allisus. Sed est gaudium continua
sibi iucunditate firmisſimum, quod perfectus animus de se-
cura sibi cōsciētia pollicetur. Mens enim ab huius mundi as-
pergine pure presseque detersa, & in diuinę contemplationis
acumen totum desiderij sui figens affectum, gaudens gaudet
in domino, & exultat anima sua in deo salutari suo. Talis ani-
ma minas aspernatur, nescit timorem, spem falsam eludit, &
omnium scandalorum immunis, in pace in idipsum dormiēs
Psal.118. requiescit. Pax multa diligentibus legem tuam (ait iustus) &
non est illis scandalum. Nouerat enim quia lictores non per-
sequuntur martyres, sed coronant. Cum huiusmodi gauden-
tibus gaudet apostolus, & vt abundantius gaudeant, tota se-
curitate promittit. Hoc gaudium certum & plenum est: tan-
tóque certius idem, quanto vicinius circa identitatem impri-
mitur. Hæc est mamilla congratulationis, de qua lac exhorta-
tionis effunditur, quo nutriuntur perfecti, vt cum auulsi fue-
rint à lacte isto, epulentur ab introitu gloriæ dei. Secunda est
flere cum flentibus. Nunquid apostolus præcipit flere rerum
I amisſionem, intermisſionem voluptatū, filiorū mortes, mor-
borum instantiam, grauitatem inopiæ, potētiam fortiorum?
Absit. Plorandi enim sunt qui taliter plorant. Religiosa enim
tristitia, aut alienum luget peccatum, aut propriū. Beati quo-
rum luctus in hac intentione versatur, quia cōsolatoriā pos-
sunt in hac expectare dulcedinē. O quàm leni & dulcisſimo
spiritu imbutus est spiritus illius qui nouit in spiritu lenitatis
peccantem instruere, suspendere vindictam, & affectuosis
visceribus inuiscerare sibi peccatorem donec vitæ reddatur.
De hac compaſsionis mamilla lac cōsolationis effunditur, &
hoc lacte pascit Apostolus illos qui solido cibo vesci non
possunt. Amator innocentiæ, pacis amicus, patiētię cibus, pa-
tientibus compatiens, & congaudens gaudētibus, perfectio-
nis metam cursu consummato contingit. Hæc sunt vbera la-
cteis irrorata liquoribus, meliora vino, lacte dulciora, miseri-
cordiam sonantia, redolentia pietatem. Fragrātia, inquit, vn-
Canti.1.a guentis optimis. Digna prorsus vbera, de quibus eliquatur
vnguentorum infinitas, odorata diffluxione, ciuitatem dei vi-
uentis circunquaque respergens. Hæc sunt vnguenta quæ re-
gina Saba attulit in Hierusalem: de quibus dicit scriptura:
3.Reg. 10. Non sunt allata vltra aromata tam multa, quàm ea quæ dedit
regina Saba Salomoni. Quàm excellenter apposuit optima
spiritus ille subtilis, qui totam sibi libri huius rapit positio-
nem? Est enim vnguentum bonū quod Maria pedibus salua-
toris infudit, est & melius quod eadem (si tamen eadem) su-

per caput recumbentis effudit: est & optimum quod & ipsa K
præparauit toti corpori Christi. Primum vnguentum contri-
tionis est, de recordatione peccatorum, de spiritu contrito &
contribulato descendens. Hoc infunduntur pedes illius qui
ambulat super pennas ventorum: hic adorat Maria in loco
vbi steterunt pedes eius. Steterunt, inquam, quia validisſima
amoris manu pedem vtrunque retinuit, donec vtrūque per-
ungeret, & audiret criminum remisſionem, & dimisſionē in
pace. Remittuntur, inquit, tibi peccata, & vade in pace. Ma- Luc. 7.g
gnam prorsus miseriam magna misericordia diluit & abster-
git, & hoc quidem festinanter, quia sine vllo interuallo con-
iunguntur & lachrymæ peccatricis, & misericordia saluato-
ris. Remittuntur peccata, & in pace dimittitur: vt & de præ-
terito sit sollicita, & secura de futuro. Pedes isti sunt miseri-
cordia & iudicium: quorum alterum sine altero osculari vel
temeraria securitas est, vel desperatio fugienda. Quis enim
dei misericordiam indesinenter attendens, non statim tepi-
dioris vitæ quietem exoptet? Cum enim recogitat vniuersi-
tatis dominum formam serui pro seruis suscipere, triginta &
tribus annis operari salutem nostram in medio terræ huius,
capi, ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totum pati pro filiis ho-
minum: statim deceptoria spe sibi blāditur & alludit, gaudet
obseruari in misericordia & miserationibus, iudicium nescit,
ignorat iustitiam, & puniēda æstimat non puniri. Fallitur qui
sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij nō atten- L
dat: qui totum de misericordiæ pede præsumit, hoc solum ad
salutem sufficere credens, quod credit. Rursus cum abducit
os, & iudicij pedem crebrioribus osculis intertangit, subcuti-
tur carnis animæque substantia, & vtriusque hominis statum
vehementior aura percellit. Horrēdum enim est incidere in Hebr. 10.f
manus dei viuentis, offendere creatorem, nescire dominum,
recalcitrare dominantis imperio, qui habet potestatem cor-
pus & animam ponere in gehennam. Terribilis certè (sicut Ibidem.
ait Apostolus) quædam expectatio iudicij, quando ignis in
conspectu eius exardescet, & virtutes cœlorum mouebūtur,
& vacillantibus conscientiis latitudinem mundi validisſi-
mus ignis aduret. Nihil prorsus terribilius quàm videre la-
tronis officinam plenam sanguine, cumulatā opprobriis, tor-
mētis vndantem. Quis hæc diutius cogitans non statim con-
tremiscat, & in desperationis rotetur abyssum? Nō est igitur
huic pedi morosius incumbēdum, ne pietatis intuitum fero-
cia iudicantis excludat. Vtrunque igitur inungat pedem ani-
mæ pœnitentis affectus, & nunc misericordiam amplectens,
nunc iudicium deosculans contribulati spiritus offerat holo-
caustum. Vide Mariam iudicij pedem fortiter attendentem,
dum nobilis & lasciua mulier conuiuantium faciē non atten-
dit, sed extenso corpore prouoluitur pedibus maiestatis, do-
loris plena, timoris impatiens, compūctionis iaculo vulnera-
ta. Sed & misericordiæ pedem labiis impresſioribus oscula- M
tur, in cuius spe firmiter inhæret vestigiis redemptoris, donec
audiat, Remittuntur tibi peccata tua. Sanè preciosum vnguē-
tum, quo nō solum terrena domus, sed etiam cœlestis asper-
gitur. Vilisſimæ autem sunt species de quibus conficitur, &
magna earum copia intra nostros ortulos poterit inueniri.
Peccata igitur nostra plantata in conscientiis nostris, quo-
rum numerositas præ multitudine numerari non potest, spe-
cies eius sunt. Ipsa igitur in mortariolo pœnitentiæ, macera-
tionis pistillo contusa, & respersa discretionis oleo, doloris
igne supposito, & in aheno disciplinæ cocta, vnguentum ex-
hibent preciosum & acceptum pedibus saluatoris. Compen-
diosè autem istud confecimus, sapienti rerum occasionem
penitus relinquentes. Et licet materia videatur indignior: in-
terim tamen bonum est vnguentum istud, quod domum re-
plet, penetrat cœlos, angelos lætificat, & beatæ ciuitati læti-
tiam refundit & gaudium. Hoc est sacrificium iustitiæ: quia Psal. 50.d
sacrificium deo spiritus contribulatus. Secundum vnguen-
tum est deuotionis de recordatione beneficiorum dei. Pror-
sus dignisſima huius vnguenti compositio: & in istius cōpa-
ratione prioris est conspersio vilipendenda. Eius enim spe-
cies de cœlesti paradiso allatæ sunt, & in terra filiorum homi
num nequeunt inueniri. Virtutes enim diuinitus collatæ, &
in mortariolo pectoris pistillo diligentisſimæ meditationis
contritæ, & exultationis oleo superfusæ, suffuso igne iustitiæ
& humilitatis

A in humilitatis aheno decoctę, faciunt vnguētum & odore & virtute mirabile: quod solum super caput domini recumbentis possit effundi, & exhiberi reuerētiæ maiestatis. Sed & hoc recolligimus breuiter: illis qui multa de paucis excipere cognouerunt, verborum multitudinem reseruantes. Notanda tamen vtriusque differentia, & secundi sublimitas attendenda, quoniam illud est sacrificium deo spiritus contribulatus, & istud sacrificium laudis quod honorificat deum. Pedes igitur vngimus saluatoris, cum de peccatis compungimur: vngimus caput, cum de collatis virtutibus, virtutum largitori gratias cumulamus. Interstitij tamen morositas inter pedes esse debet & caput: quia profecto difficillimus & præsumptuosus saltus est à vestigiis ad verticem domini trāsuolare. Neque enim eadem quæ vnxit pedes, vnxit & caput: cum illa meretrix nihil horum fecisse legatur, secundum illud: Verte *Prou. 12. a* impios, & nō erunt. Vnxit ergo Maria sanctum domini verticem, profecto iam electa, iam familiaris effecta, longéque à peccatricis illius obuoluta vestigiis, quam infœlix ille septenarius confundebat. Porrò si duo præmissa vnguenta tantæ dignitatis sunt, vt alterum pedibus, alterū complaceat capiti dominantis: illud tertium quod optimum est & superexcellens, vbinam inuenire poterimus? Sed absit vt spōsa veritatis à veritate dissentiat, & tale aliquid habere se iactitet, quod habere non possit. Est ergo tertium vnguentum pieta-

B tis: quod est super omnia aromata morbis omnibus & pericu-

Marc. 16. a lis salutare, quòdque nulli vnquam pesti inuenitur inefficax. De ipso nanque sic legitur: Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt venientes vngerēt Iesum. Vidésne in prima fronte capituli propositum quod non vna vel duæ, sed tres vix sufficiunt ad emendum tantæ compositionis vnguentū? Intelligis quia non pedes aut caput, sed totum crucifixi corpus sibi vendicat ista confectio? Confectio sine dubio preciosa, quæ toti sufficiat corpori creatoris. Et attende quia vnguentum pedibus infusum, adeo dignantissima lenitate suscepit, vt Pharisæum murmurātem parabolica prolixitate conuinceret, & retorto sugillaret exemplo. Sed & de refuso super caput eius vnguento discipulos indignantes coarguit, bonum mulieris opus esse protestans: & tumidam eorum animositatem verbis cōpescuit moderatis. Hoc verò tam salubre, támque mirificum, in mortuo suo corpore noluit expendi, quod viuo vtique reseruabat. Duo enim corpora habet Christus, vnum quod suscepit ex virgine, alterū ecclesiæ quod charius habet benignitas redimentis. Denique illud pro isto morti exposuit & tormētis, addictus cruci, iunctus sceleratis, morte turpissima condemnatus. Poterimúsne tam salubrem conficere confectionem? Vniuersæ miseri miseriæ, tam animarum quàm corporū, oculo pietatis inspectæ, species eius sunt. Istæ igitur in mortariolo largitatis, dulce-

C dinis pistillo confractæ, & delinitæ charitatis oleo, succenso compassionis igne, & in aheno perseuerātiæ despumatæ, vnguentum faciunt ipsis etiam angelis admirandum. Sunt viri diuitiarum in domo domini virtutum, inuestigemus an apud eos huiusmodi habeantur vnguēta. Primus occurrit mihi Paulus (sicut vbique solet) totus præsenti delibutus vn-

2. Cor. 11. g guento. Quis infirmatur, in quit, & ego non infirmor? Fœlix anima facta sibi tanquam vas perditum, vt omnium miserias in sua continentia colligaret, totum se toti corpori Christi donauerat, omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret. Sed & ille simplex & rectus & timens deum, vide quomodo nō hominem, imò verò hominem, & quod verius est super ho-

Iob 29. c minem ambulabat. Oculus, inquit, fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum, &c. Qui sic eum hoc vnguēto perunxe-

.g rat, vt de misericordiæ thalamo largius irroratus exiret. Samuelem recolo, qui non semel, sed omnibus diebus vitæ suæ lugebat super Saul, cum sciret illum longius ab oculis diuinitatis elongatum. Non cessabat tamen compassio quę condolentis animum irrepserat, fundens lachrymas etsi non profu-

.Reg. 13. f turas, puras tamen. Dauid parricidam filium continua deploratione plorabat, plorans in eo non carnis necessitudinem, sed fidei destructionem. Cerne quomodo Ioseph totus hoc

Gene. 45. melle illitus erat. Veniunt fratres non iam ante fratrem, sed ante dominum assistentes, consci j proditionis, homicidij rei, fratricidij successores. Videt eos Ioseph, & omnium iniuria-

rū immemor, dulcissimis fletibus inundātur, & pietatis adeps qui intus latitat, foras per oculos emanat. Fugit odium, nescit iram, tempus iracundiæ non reseruat: reddens bonū pro malo, pro crudelitate dulcedinem. Pene quin oblitus sim Moysen adeo sacri liquoris huius rore perfusum, vt totus ex eo superfundatur & profluat. Peccat Israël, & Moyses peccantem reconciliare nititur creatori, sed dissimulat dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moysi creator omnium: & feriendi licentiam quærit à Moyse, qui Moysen fecit. Dimitte me (inquit) vt irascatur furor meus contra eos, & faciam te in gentem magnam. Respondit Moyses. Si dimittis, dimitte. Alioquin dele me de libro quem scripsisti. Obstupescenda profecto dulcedo. Et principatum respuit gētis alienæ, & de libro viuentium deleri desiderat, nisi peccantibus dimittatur offensa. Hæc sunt vnguenta propitiationis & misericordiæ, quæ à sponsæ vberibus eliquātur, infirmitates omnes fugantia, profligantia passiones. Fœlix Maria vnxit pedes Iesu: fœlicior eadem vnxit caput auctoris: fœlicissima quæ rorē vnguentarium toti corpori Christi præparauit. Cōsidera quàm vehementissimo dilectionis affectu beata hæc mulier diligebat Christum regem. Domine, inquit, si sustulisti eum, dicito mihi: & ego eum tollam. Quem eū Maria? Cum de nullo feceris mentionē, ad quem relationem facias? Putásne quòd in omnibus cordibus versetur ita memoria dilecti tui, sicut & in cōsistorio cordis tui? Et ego, inquit, eum tollam. Mira res. Hominem perfectæ ætatis: virum cuius corpori vix centum libræ sufficiunt vnguentorum: tenerrima mulier portabis & tolles? Ardens & affecta locutio, quę de puritatis amore refusa, promittit quod implere non potest. Nihil enim amanti difficile esse videtur. Quis desperare debeat, tanta peccatrice non solum veniam, sed & gloriam consequente? Ipsa hodie intercedat pro peccatis nostris, & placatum nobis reddat iudicem nostrum amicum suum, qui est super omnia benedictus deus in secula, Amen.

D — *Exod. 32. c* — *Ioan. 20. d* — E

In assumptione beatæ Mariæ. Sermo I.

VIRGO hodie gloriosa cœlos ascendens, supernorum gaudia ciuium copiosis sine dubio cumulauit augmentis. Hæc est enim cuius salutationis vox & ipsos exultare facit in gaudio, quos materna adhuc viscera claudunt. Quòd si paruuli necdum nati anima liquefacta est vt Maria locuta est: quid putamus quænam illa fuerit cœlestium exultatio, cum & vocem audire, & videre faciem, & beata eius frui præsentia meruerunt? Nobis verò charissimi, quæ in eius assumptione solennitatis occasio, quæ causa lætitiæ, quæ materia gaudiorum? Mariæ præsentia totus illustratur orbis, adeo vt & ipsa iam cœlestis patria clarius rutilet virgineæ lampadis irradiata fulgore. Merito proinde resonat in excelsis gratiarum actio & vox laudis, sed plangendum nobis quàm plaudendum magis esse videtur. Quantum enim de eius præsentia cœlum exultat, nunquid non consequens est vt tantum lugeat hic noster inferior mundus eius absentiam? Cesset tamen querela nostra, quia nec nobis hic est ma[...] ciuitas: sed eam inquirimus ad quam hodie Maria b[...]cta peruenit. In quam si conscripti ciues sumus, [...]ulier profecto est etiam in exilio, etiam super flumina [...]n suam. eius nos recordari, eius communicare gaudiis, ei[...]ntum dore lætitiam, maximéque eam quæ tam copioso i[...]r inferior? cat hodie ciuitatem dei: vt sentiamus & ipsi sti[...] quem Martia super terram. Præcessit nos regina nostra salutis initiū tam gloriosè suscepta est, vt fiducialiter sequarndicare. Lau seruuli clamantes, Trahe nos post te: in odore [...]mat Rache- *Gene. 29.* tuorum curremus. Aduocatam præmisit peregraude queriquæ tanquam iudicis mater, & mater misericorius tradanter & efficaciter salutis nostræ negocia pertractaum, facile sum hodie munus terra nostra direxit in cœlum, vnagis exaccipiendo fœlici amicitiarum fœdere copulētur hficate & uinis, terrena cœlestibus, ima summis. Illo enim asce[...] *1. Cor. 6. d* ctus terrę sublimis, vnde data optima & dona perfecta descē dunt. Ascendens ergo in altum virgo beata dabit ipsa quoque dona hominibus. Quidni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit nec voluntas. Regina cœlorum est, misericors est. Denique mater est vnigeniti filij dei. Nihil enim sic potest

G test potestatis eius seu pietatis magnitudinem commendare: nisi forte aut non creditur dei filius honorare matrē: aut dubitare quis potest omnino in affectū charitatis transisse Mariæ viscera, in quibus ipsa quæ ex deo est charitas nouē men-
2. sibus corporaliter requieuit. Et hæc quidem propter nos dixerim fratres, sciens difficile esse vt in tanta inopia charitas illa perfecta non quærēs quæ sua sunt, valeat inueniri. Vt tamen interim sileam beneficia quæ pro illius glorificatione consequimur: si eam diligimus, gaudebimus vtique, quia vadit ad filium. Planè, inquam, congratulabimur ei, nisi forte (quod absit) inuentrici gratiæ omnimodis inueniamur ingrati. Quem enim in castellum mundi huius intrantem prius ipsa susceperat: ab eo suscipitur hodie sanctam ingrediens ciuitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta putas exultatione, cum quanta gloria? Nec in terris locus dignior vteri virginalis templo in quo filium dei Maria suscepit, nec in cœlis regali solio in quo Mariam hodie Mariæ filius sublimauit. Fœlix nimirū vtraque susceptio: ineffabilis vtraque, quia vtraque inexcogitabilis est. Vt quid enim ea hodie in ecclesiis Christi euangelica lectio recitatur, in qua mulier benedicta in mulieribus excepisse intelligitur saluatorem? Credo vt hæc quam celebramus, ex illa susceptione aliquatenus æstimetur, imò vt iuxta illius inæstimabilem gloriam inæstimabilis cognoscatur & ista. Quis enim etiam si lin-
H guis hominum angelorúmque loquatur, explicare queat quemadmodum superueniente spiritu, obumbrante virtute altissimi caro factū sit verbum dei, per quod facta sunt omnia, & dominus maiestatis quem non capit vniuersitas creaturæ, intra virginea sese clauserit viscera factus homo? Sed & illud quis cogitare sufficiat, quàm gloriosa hodie mundi regina processerit, & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cœlestium legionum prodierit multitudo, quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta, quam placido vultu, quàm serena facie, quàm diuinis amplexibus suscepta à filio, & super omnem exaltata creaturam, cum eo honore quo tāta mater digna fuit, cum ea gloria quæ tantum decuit filium? Fœlicia prorsus oscula labiis impressa lactentis, cui virgineo mater applaudebat in gremio. Verum nunquid non fœliciora censebimus quæ ab ore sedentis in dextera patris hodie in beata salutatione suscepit, cum ascenderet ad thronum gloriæ, epithalamium canens & dicens: Osculetur me osculo oris sui? Christi generationem, & Mariæ assumptionem quis enarrabit? Quantum enim gratię in terris adepta est præ ceteris, tantum & in cœlis obtinet gloriæ singularis. Quòd si oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit quæ præparauit deus diligentibus se: quod præparauit gignenti se, & (quod omnibus est certum) diligenti præ omnibus, quis loquatur? Fœlix planè Maria, & multipliciter fœlix,
I siue cum excipit saluatorem, siue cum à saluatore suscipitur: vtrobiq; mira dignitas virginis matris: vtrobique amplectēda dignatio maiestatis. Intrauit, inquit, Iesus in quoddam ca-
Luc. I stellum, & mulier quædam excepit illum in domum suam. [illegible]ctus laudibus magis vacandum est, quod festiuis præconiis hac ex[illegible]s debeatur. Quia vero copiosam nobis materiam le[illegible]nbutus [illegible]ius verba ministrant: cras quoque conuenientibus en[illegible] instru[illegible]um communicandū erit sine inuidia quod fuerit [illegible] m, vt in memoria tantæ virginis nō modo affe[illegible]s excitetur, sed & mores ædificētur ad proue[illegible]ctionis, in laudem & gloriam filij eius domini [illegible]per omnia deus benedictus in sæcula.

In eadem solennitate, de euangelica lectione. Sermo secundus.

[illegible]T Iesus in quoddam castellum. Opportune
Canti. I [illegible] mihi in loco prophetica exclamatio assumenda [illegible] Israël quam magna est domus domini, & ingens [illegible]essionis eius? An non ingens, cuius comparatione castellum dicitur terræ huius spatiosissima latitudo? An
3. Reg. 10 non ingens patria & regio inæstimabilis, quando ab ea saluator adueniens, cum ingrederetur orbem terræ, introiret castellum? Nisi forte castellum quis aliud intelligendum putet quàm atrium fortis armati principis mundi huius, cuius vasa diripere fortior superuenit. Festinemus in illam ingredi beatitudinis amplitudinem fratres, vbi nemo alium coan- K
gustat: vbi possimus cum omnibus sanctis comprehendere quænam sit longitudo & latitudo, sublimitas & profundum. Neque id desperemus, quandoquidem ipse cœlestis habitator patriæ etiam & creator, nostri huius castelluli angustias non refugit. Sed quid introiisse cum dicimus in castellum? Etiam in angustissimum virginalis vteri diuersorium introiuit. Denique & mulier quædam excepit illum in domū suam. Fœlix mulier quæ iam non exploratores Hierico, sed potius fortissimum illum expoliatorem stulti illius qui verè vt luna mutatur, non legatos Iesu filij Naue, sed ipsum magis suscipere meruit verum Iesum filium dei. Fœlix inquam, mulier, cuius domus saluatore suscepto inuenta est munda quidem: sed planè non vacua. Quis enim vacuam dixerit, quam salutat angelus gratia plenam? Neque hoc solum: sed adhuc quoque in eam superuenturum asserit spiritum sanctum. Ad quid putas, nisi vt etiam superimpleat eam? Ad quid nisi vt adueniente iam spiritu plena, sibi eodem superueniente, nobis quoq; superplena & supereffluens fiat? Vtinam fluant in nos aromata illa, charismata scilicet gratiarum: vt de plenitudine tanta omnes accipiamus. Ipsa nempe mediatrix nostra, ipsa est per quam suscepimus misericordiam tuam deus, ipsa per quam & nos dominum Iesum in domos nostras excipimus. Et nobis enim singulis castra sunt singula, & singulæ domus: & sapientia pulsat ad ostia singulorum. L
Si quis ei aperuerit, introibit, cœnabitque cum eo. Est vulgare prouerbium, quod multorum in ore, magis autem in corde versatur: Bonum, inquiunt, seruat castellum, qui custodierit corpus suum. Sapiens tamen non sic, sed magis inquit, Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Esto tamen, cedendum sit multitudini: bonū castrum custodiet qui custodierit corpus suum. Illud sanè quærendum, quænam huic sit adhibenda custodia castro. Recténe custodisse tibi videtur anima illa corporis sui castrum, cuius membra velut cōiuratione facta inimico eius dominium tradidere? Sūt enim qui cum morte fœdus inierunt, pactum pepigerunt cum inferno. Incrassatus est, inquit, dilectus, & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, dilatatus. Hæc planè custo- Deut. 32.
dia, quæ laudatur à peccatoribus in desideriis carnis suæ. Quid vobis videtur fratres? Num & in hac parte cedendum est multitudini? Absit. Paulum magis interrogemus, vtpote ducem strenuum militiæ spiritualis. Dic nobis apostole quæ sit tui custodia castri? Ego, ait, sic curro non quasi in incer- 1. Cor. 9.
tum, sic pugno non quasi aërem verberans. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar. Et alio in loco: Non regnet, in- Roma. 6.
quit, peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentiis eius. Vtilis profecto custodia, & fœlix anima quæ sic custodierit corpus suum, vt nunquam sib[illegible]cet illud inimicus. Fuit enim aliquando cum hoc meum c[illegible]strum tyrannidi suæ impius ille subiecerat, sibi potest[illegible] membris imperans vniuersis. Quantum eo nocuerit tempore, præsens adhuc indicat desolatio & egestas. Heu nec continentiæ murum in eo, nec patientiæ antemurale reliquit. Exterminauit vineas, messuit segetes, arbores extirpauit, quippe etiā oculus iste meus deprædabatur animam meam [illegible] niq; nisi quia dominus adiuuit me, [illegible] inferno anima mea. Dico autem in[illegible] nulla confessio, vnde nemini datur exire. Cæterum etiam tunc nec carcer illi deerat nec infernus. Ab ipso nempe coniurationis & perditionis pessimæ deprehensa principio, non alibi quam in domo propria carcerali est mācipata custodiæ, nec aliis quam suæ illius familiæ data tortoribus. Erat enim illi conscientia carcer, erant tortores ratio & memoria: atque hi quidem crudeles, austeri & immisericordes: sed longe minus rugientibus illis præparatis ad escam, quibus erat iamiamque tradenda. Sed benedictus deus qui non dedit me in captionem dentibus eorum. Benedictus, inquā, dominus qui visitauit & fecit redemptionem. Cum enim inferiori cā carceri tradere malignus & tortoribus acceleraret, sed & castrū ipsum ignibus cremare perpetuis, vt digna periuriis fieret retributio membris: fortior superuenit. Intrauit in castellum Iesus: qui fortem alligans, eius vasa diripuit: vt quæ prius

A us erât in contumeliam, faceret in honorem. Contriuit portas æreas,& confregit ferreos vectes; vinctum de domo carceris & vmbra mortis educens. Porro egressus eius in cõfessione. Ipsa est enim scopa qua mundatus carcer & ornatus, deinceps regularium institutionum iuncis quibusdam pulchrè virentibus de carcere redit in domum. Habet ergo mulier iam domum suam, habet vbi suscipiat eum cui super tantis beneficiis extat obnoxia. Alioquin væ ei si eum excipere renuit, si non detinet, si non cogit manere secum, quoniam aduesperascit. Rediens enim qui prius eiectus est, mundatam quidem & ornatã domum inuenit, sed vacantem. Relinquitur siquidem mulieri domus sua deserta, quam saluatoris hospitio dignam exhibere neglexit. Quomodo? inquis. Poterítne domus mundata confessione priorum delictorum, & obseruatione regularium institutionum ornata, indigna adhuc iudicari habitaculo gratiæ, saluatoris ingressu? Poterit sine dubio, si superficie tenus emundata, & iuncis (vt dictum est) strata virentibus, interius plena sit luto. Quis enim suscipiendum dominum arbitretur in dealbatis mortuorum sepulchris, quæ videntur à foris speciosa, intrinsecus autem spurcitia & sanies vniuersa repleuit? Esto siquidem vt aliquando tanquam ipsa superficie delectatus incipiat primum apponere pedem, ei qui huiusmodi est, primam aliquam visitationis suæ gratiam indulgendo: nunquid non resiliet illi-

B co cum indignatione? Nunquid nõ effugiet clamitans: Infi-

Psal.68.a xus sum in limo profundi, & non est substantia? Virtutis enim species & non veritas, quasi qualitas est non substantia. Neque verò ingressum eius exterioris potest conuersationis tenuis superficies sustinere: quoniam omnia penetrat, & in intimis cordibus eius habitatio est. Quòd si nequaquam spiritus disciplinæ subditum manifestè peccatis corpus inhabitat, fictum vtique non modo declinat, sed & effugit, atque elongatur ab eo. An verò aliud est quam fictio execranda, si peccata superficietenus radas, non intrinsecus eradices? Certus esto quoniam pullulabit vberius: & emundatam, sed vacantem domum cum nequioribus septem qui eiectus fuerat

Nota. hostis malignus intrabit. Reuersus enim ad vomitum canis, odibilis erit multo plus quam antè: & fiet filius gehennæ multipliciter, qui post indulgentiam delictorum in easdem denuo sordes inciderit, vt sus lota in volutabro luti. Vis videre mundatam, ornatam, & vacantem domum? Hominẽ intuere qui confessus est, & deseruit manifesta peccata præcedentia ad iudicium, & nunc solas mouet manus ad opera mandatorum, corde penitus arido, ductus cõsuetudine quadam planè quasi vitula Effraim docta diligere trituram. Exteriorum quæ ad modicum valêt, ne vnum iota præterit, sed camelum glutit dum culicem liquat. In corde enim seruus est propriæ voluntatis, cultor auaritiæ, gloriæ cupidus, ambitionis amator, aut hæc omnia aut singula quæque intus vitia fouens: & mentitur iniquitas sibi: sed deus non irridetur. Videas enim interdum sic palliatum hominẽ, vt seducat etiam et palam penitus non attendens vermem qui interiora depascitur. Manet enim superficies, & salua sibi omnia arbitratur. Comederunt (ait propheta) alieni robur eius: & ignorauit. Dicit quia diues sum, & nullius egeo: cum sit pauper & miser & miserabilis. Nam & inuenta occasione ebullire saniem quæ latebat in vlcere, & excisam nõ extirpatam arborem in illuam pullulare videas densiorem. Quod periculum si volumus declinare, securim ponamus necesse est ad radices arborum, non ad ramos. Non sola inueniatur in nobis exercitatio corporalis ad modicum valens: sed inueniatur vtilis ad omnia pietas, & exercitium spirituale. Mulier,

vnt. inquit, Martha nomine excepit illum in domũ suam, & huic erat soror nomine Maria. Sorores sunt, & debẽt esse contubernales. Occupatur hęc circa frequens ministerium, illa dominicis est intenta sermonibns. Ad Martham spectat ornatus, sed impletio ad Mariam. Vacat enim domino, vt non sit domus vacans. Sed mundationem cui possumus attribuere? Erit enim, si & hoc inuenerimus, domus in qua saluator suscipitur, & munda & ornata, & non vacans. Demus eam Lazaro, si & vobis ita videtur. Et ei siquidem fraternitatis iure cum sororibus est domus ista communis. Dico autem Lazarum quem quatriduanum iamiamque fœtẽtem à mortuis excitat vox virtutis: vt videatur satis congruè formam gere- D

re pœnitentis. Intret ergo domum saluator, & frequenter visitet: & eam quam pœnitens Lazarus mundat, ornat Martha, & Maria replet internæ dedita contemplationi. Sed forte curiosus quisquam requirat cur in præsenti euãgelica lectione nulla prorsus Lazari mentio fiat. Arbitror sanè ne id quidem à proposita similitudine dissidere. Virginalem etenim domum intelligi volens spiritus siluit non incongruè pœnitentiam, quæ malum vtique comitatur. Absit enim vt proprij quicquam inquinamenti domus hæc aliquando habuisse dicatur, vt in ea proinde scopa Lazari quæreretur. Quòd si originalem à parentibus maculam traxit, sed minus à Hieremia sanctificatam in vtero, aut non magis à Ioanne spiritu sancto repletam credere prohibet pietas Christiana. Hæc enim festis laudibus nascens honoratur. Postremo cum omnimodo constet ab originali contagio sola gratia mundatam esse Mariam: quippe cum & nunc in baptismate sola hãc maculam lauet gratia, & sola eam raserit olim petra circuncisionis: vt omnino pium est credere, proprium Maria delictum non habuit, nihilominus ab innocentissimo corde etiam pœnitentia longe fuit. Sit ergo Lazarus apud eos quorum necesse est ab operibus mortuis conscientias emundari: secedat inter vulneratos dormientes in sepulchris, vt in thalamo virginali inueniantur Martha & Maria tantum. Ipsa est enim quæ Elizabeth grauidæ & grandæuæ quasi mensibus tribus E

humili deseruiuit officio, ipsa verba omnia quæ de filio dicebantur, conseruabat conferens in corde suo. Neminem ergo moueat quòd suscipiens mulier dominũ, nõ Maria, sed Martha vocatur: quando in hac vna & summa Maria, & Marthæ negocium, & Mariæ non ociosum ocium inuenitur. Omnis quidem gloria filiæ regis abintus, nihilominus tamen in fimbriis aureis circumamicta est varietate. Non est de numero fatuarum virginum prudens virgo. Lampadem habet, sed in vase oleum portat. An forte excidit vobis euangelica illa parabola, quæ fatuas virgines prohibitas narrat ab introitu nuptiarum? Erat equidem domus earum munda, virgines enim erant. Erat ornata, quia simul omnes, id est fatuæ cum prudentibus lampades ornauerunt: sed erat vacans, quia in vasis suis oleum non acceperunt. Hinc est quòd nec ab eis suscipi in domos suas, nec admittere eas dignatur sponsus cœlestis ad nuptias. Non sic mulier illa fortis, quæ serpentis caput contriuit. Habes enim post multa in laudibus eius, quia non extinguetur in nocte lucerna ipsius. In suggillationem hoc dicitur fatuarum, quæ veniente media nocte sponso, conqueruntur sero & dicunt: Quia lampades nostræ extinguun- *Matt.25.a*

tur. Processit igitur gloriosa virgo, cuius lampas ardẽtissima ipsis quoque angelis lucis miraculo fuit, vt dicerent: Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora consurgens, pulchra vt lu- *Cant.6.c*

na, electa vt sol? Clarius enim cęteris rutilabat, quam repleuit F

oleo gratiæ præ participibus suis Christus Iesus filius eius dominus noster.

Item vnde supra. Sermo III.

INTRAVIT IESVS in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam. *Luc.10.g*

Quid est fratres, quòd è duabus sororibus altera tantum dominum legitur excepisse, & ea ipsa quæ videtur inferior? Optimam enim partem elegit Maria, teste ipso quem Martha suscepit: sed prior natu Martha videtur, & salutis initiũ sibi magis actio quàm contemplatio noscitur vendicare. Laudat Christus Mariam, sed à Martha suscipitur. Amat Rache- *Gene.29.*

lem Iacob, sed Lia supponitur ignoranti. Si de fraude queritur, audiat non esse consuetudinis vt iuniores prius tradantur ad nuptias. Quòd si luteam hanc cogites domum, facile erit nosse quemadmodum in ea dominum Martha magis excipiat quàm Maria. Quod enim ait apostolus: Glorificate & *1.Cor.6.d*

portate deum in corpore vestro: Marthæ dicitur non Mariæ. Hæc nimirum corporis vtitur instrumento, cum illi potius sit impedimento. Denique corpus, inquit, quod corrumpi- *Sap.9.d*

tur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Nunquid & operantem? Martha igitur in domum suam excepit saluatorem in terris, Maria

G potius cogitat quemadmodum suscipiatur ab eo in domo non manu facta æterna in cœlis. Fortè tamen & ipsa dominũ suscepisse videtur, sed in spiritu. Dominus enim spiritus est. *Textus.* Huic, inquit, (haud dubium quin Marthæ) soror erat nomine Maria: quæ etiam sedens secus pedes Iesu, audiebat verbũ illius. Vides quòd vtraque suscepit verbum, hęc in carne, illa in *Textus.* voce. Martha autem satagebat circa frequens ministerium. Quæ stetit & ait: Domine, non est tibi curæ quòd soror mea reliquit me solã ministrare? Putas in domo in qua Christus suscipitur, vox murmurationis audietur? Fœlix domus, & beata semper congregatio est, vbi de Maria Martha conqueritur. Nam Mariæ Martham æmulari prorsus indignũ, prorsus illicitum est. Alioquin vbi legitur Mariã causantem, quia soror mea reliquit me solam vacare? Absit absit, vt qui deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrum officialium vitã. Martha semper insufficiens sibi & minus idonea videatur, aliisq; magis id operis quod administrat optet imponi. Respondit *Textus.* autem ei Iesus: Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Vide prærogatiuam Mariæ, quem in omni causa habeat aduocatum. Indignatur siquidem pharisæus, conqueritur soror, etiam discipuli murmurant: vbique Maria tacet, & *Textus.* pro ea loquitur Christus. Optimam, inquit, partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea in æternum. Hoc vnum illud necessarium est, hæc vna quam propheta tam sedu- *Psal.26.b* le requirebat: Vnam, inquit, petij à domino, hanc requiram.

H Quid tamen sibi vult fratres, quòd optimam partem Maria dicitur elegisse? Vbi iam erit quod aduersus eam proferre solemus, si quando forte administrantis Marthæ turbationem, inæqualitatem diiudicare voluerit: *Eccl.42.c* Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier? Vbi erit & illud: *Ioan.12.d* Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus? & illud: *Matt.20.d* Qui maior est vestrum, erit minister vester? Postremo quæ consolatio est laboranti, quasi in eius suggillationem, partem sororis attollere? Vnum ergo arbitror è duobus, vt aut de electione Maria laudetur, quòd pars ipsa, quantum in nobis est, sit omnibus eligenda: aut certe vt neutrum dicatur defuisse, nec in partem quamlibet pręcipitasse sententiam, sed ad obedientiã præceptoris in vtrumlibet sit parata. Quis enim sicut Dauid fidelis ingrediens egrediens & pergens ad imperium regis? *Psal.56.b* Denique paratum, inquit, cor meum, paratũ cor meum, non semel tantum, sed & secundo, & vacare tibi, & proximis ministrare. Hæc planè pars optima, quæ non auferetur. hæc mens optima, quę non mutabitur quocũque vocaueris eam. *1.Ti.3.c* Bonum, inquit, acquirit gradum, qui bene ministrauerit: forte meliorem, qui bene vacauerit deo: optimũ autem, qui perfectus est in vtroque. Vnum adhuc dico, si tamen id de Martha licet suspicari. Nónne enim quasi ociosam reputasse videtur, quam sibi dari petiit adiutricem? Sed carnalis est, &

I omnino non percipit quæ sunt spiritus dei, si quis forte vacantem animam sua de vacatione redarguit. Audiat igitur optimam esse hanc partem, quæ maneat in æternũ. Nunquid non rudis quodammodo videtur anima quæ diuinæ contemplationis penitus expers, illam intrauit regionem, vbi hoc vnum omnium opus, vnum studium, eadem vita? Sed consideremus fratres quemadmodum in hac domo nostra tria hæc distribuerit ordinatio charitatis, Marthæ administrationem, Mariæ contemplationem, Lazaro pœnitentiam. Habet hæc simul quæcunque perfecta est anima, magis tamen videntur ad singulos singula pertinere, vt alij vacent sanctæ contemplationi, alij dediti sint fraternæ administrationi, alij in amaritudine animæ suæ recogitent annos suos tanquam vulnerati dormientes in sepulchris. Sic planè sic opus est, vt Maria pie & sublimiter sentiat de deo suo, Martha benigne & misericorditer de proximo, Lazarus misere & humiliter de seipso. Gradum suum quisque consideret. *Ezec.14.d* Si inuenti fuerint in ciuitate hac Noe, Daniel, Iob, ipsi iustitia sua liberabuntur, ait dominus, sed filium aut filiam non liberabunt. Nemini nos blandimur, vtinam nec vestrum quispiam se seducat. Quibus enim nulla credita est dispensatio, administratio nulla commissa: his omnino sedendum erit aut secus pedes Iesu cum Maria, aut certe cum Lazaro intra septa sepulchri. Quidni erga multa turbetur Martha, quæ sollicita est pro multis? Tibi ergo, cui necessitas hæc non incumbit, è duobus vnum est necessarium, aut non turbari penitus, sed K delectari magis in domino: aut si id necdum potes, turbari non erga plurima, sed (vt de se propheta loquitur) ad teipsum. Iterum dico, ne quis de ignorãtia habeat excusationem. Oportet te frater ad quem de fabricanda seu regenda inter vndas diluuij arca nihil spectat, aut virum esse desideriorum, vt Daniel erat, aut cum beato Iob virum dolorum, & scientem infirmitatem. Alioquin vereor ne tepidũ te & nauseam prouocãtem euomat ex ore suo qui te inuenire cupit aut sui consideratione calidum, charitatis igne flagrantem, aut tuaipsius cognitione frigidum, & aqua cõpunctionis ignita diaboli iacula restinguentem. Sed & ipsam quoque Martham admonitam esse necesse est id maxime quæri inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Erit autem fidelis, si neque quæ sua sunt quęrat, sed quæ Iesu Christi, vt sit intentio pura: nec suam faciat, sed domini voluntatem, vt sit actio ordinata. Sunt enim quorum non simplex est oculus, & recipiunt mercedem suam. Sunt qui feruntur propriis motibus animorum, & contaminata sunt vniuersa quę offerunt, quippe cum voluntates eorum inueniantur in eis. Veni nunc mecum ad nuptiale carmen, & consideremus quemadmodum sponsus sibi sponsam vocat, nec vllum omiserit ex his tribus, nec addiderit vltrà. Surge, inquit, propera amica mea, formosa *Cant.2.c* mea, columba mea, & veni. An non amica est, quę dominicis lucris intẽta, fideliter ipsam quoq; pro eo ponit animã suam? L

Quotiens enim pro vno ex minimis eius spirituale studium interponit, totiens pro eo spiritualiter ponit animã suam. An non formosa, quæ reuelata facie gloriam domini speculando, in eãdem imaginem transformatur de claritate in claritatem tanquã à domini spiritu? An non columba, quę plangit & gemit in foraminibus petræ, in cauernis maceriæ, tanquã sepulta sub lapide? Mulier, ait, Martha nomine excepit eum in domum suam. Certum est huius tenere locum fratres officiales, quos fraternę charitatis intuitus variis administrationibꝰ deputauit. Vtinam autem & ego ipse inter dispensatores fidelis merear inueniri. Quibus enim conuenientius videtur aptandum quod dominus ait, Martha Martha sollicita es, q̃ prælatis, si tamen digne in sollicitudine præsunt? Aut quis turbatur erga plurima, nisi cui & Mariæ vacantis & Lazari pœnitẽtis, sed & ipsorum quibus onera sua partitur, vniuersa incũbit sollicitudo? Vide Martham sollicitam, vide Martham erga plurima turbatam, apostolum loquor, qui prçlatos sollicitudinis admonens gerit ipse sollicitudinẽ omnium ecclesiarũ. *2.Cor.11.g* Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Quis scãdalizatur & ego nõ vror? Suscipiat igitur Martha dominum in domum suam, cui nimirũ credita est dispẽsatio domus. Mediatrix est, vt sibi pariter & subiectis salutem obtineat, suscipiat gratiam: sicut scriptum est: Suscipiãt montes pacem populo, & colles iustitiam. Suscipiant & cæteri coadiutores eius singuli pro qualitate ministerij sui, excipiant Christum, seruiant Christo, ministrent ei in membris suis: ille in infirmis fratribus, ille in pauperibus, ille in hospitibus & peregrinis. Quibus ita sollicitis circa frequens ministerium, videat Maria quemadmodum vacet & videat quoniam suauis est dominus. Videat, inquam, quàm deuota mẽte, quàm tranquillo sedeat animo secus pedes Iesu, prouidens eum semper in conspectu suo, & verba ex ore eius excipiens, cuius & aspectus delectabilis, & eloquium dulce. Diffusa est enim gratia in labiis eius, & est speciosus forma præ filiis hominũ, immo etiã super omnem gloriam angelorum. Gaude & gratias age Maria quæ partem optimã elegisti. Beati enim oculi qui vident quæ tu vides, & aures quæ merẽtur audire quod audis. Beata plane quę venas susurri diuini percipis in silẽtio, in quo vtique bonum est homini dominũ expectare. Simplex esto, nõ tantum sine dolo & simulatione, sed & absque multiplicitate occupationum, vt tecũ sit sermonicatio eius, cuius & vox dulcis, & facies decora. Vnum caue, ne abundare incipias in sensu tuo, & velis plus sapere quàm oportet sapere: ne forte dum lucem sectaris, impingas in tenebras, illudente tibi dæmonio meridiano: de quo nõ est huius temporis disputare. Nam Lazarus quo deuenit? Vbi posuistis eum? Sorores alloquor, quæ sepelierunt fratrẽ prędicatione & ministerio, exẽplo & oratione. Vbi ergo posuistis eũ? Abscõditus est fossa humo, sub

lapide

A lapide iacet, non facile inuenitur. Propterea non erit incongruum quatriduano quartum reseruare sermonem, vt iuxta *Ioann. 11. a* saluatoris exemplum audientes: Ecce quem amas infirmatur, & nos maneamus hic die isto.

Item in eadem solennitate, Sermo IIII.

TEMPVS loquendi est omni carni cũ assumitur incarnati verbi mater in cœlũ, nec cessare debet à laudibus humana mortalitas: cum hominis sola natura supra immortales spiritus exaltatur in virgine. Sed de eius gloria nec silere deuotio patitur, nec dignũ aliquid sterilis concipere cogitatio, aut inerudita potest locutio parturire. Hinc est quod & ipsi cœlestis curiæ principes in cõsideratione tãtæ nouitatis clamant non *Cant. 8. b* sine admiratione: Quæ est ista quæ ascẽdit de deserto deliciis affluẽs? Ac si manifestius dicant: Quãta est hęc, & vnde ei ascendenti vtiq; de deserto affluẽtia tanta deliciarũ? Nec enim pares inueniũtur delicię vel in nobis quos in ciuitate domini lætificat fluminis impetus, qui à vultu gloriæ voluptatis gloria potamur. Quæ est ista quæ de sub sole (vbi nihil est nisi labor & dolor, & afflictio spiritus) ascendit deliciis spiritualibus affluens? Quidni delicias dixerim virginitatis decus cum munere fœcunditatis, humilitatis insigne, distillantem charitatis fauum, misericordiæ viscera, plenitudinem gratiæ, pręrogatiuam gloriæ singularis? Ascendens igitur de deserto regina mundi, etiam angelis sanctis, vt canit ecclesia, speciosa facta est & suauis in deliciis suis. Desinant tamen deserti huius *Psal. 84.* mirari delicias, quia dominus dedit benignitatem, & terra nostra dedit fructum suum. Quid mirantur de terra deserta Mariam ascendere deliciis affluentem? Mirentur potius pauperem Christum de cœlestis regni plenitudine descendentem. Longe enim ampliori miraculo dignum videtur dei filium paulominus ab angelis minorari, quàm dei matrem super angelos exaltari. Illius siquidẽ exinanitio, facta est repletio no- *2. Cor. 8.* stra: illius miseriæ, mũdi deliciæ sunt. Denique cum diues esset, propter nos pauper factus est, vt nos eius inopia ditaremur. Sed & crucis ignominia, credẽtium facta est gloria. Adhuc autem & ad monumentum properat vita nostra, vt quatriduanum reducat à monumẽto: & eum, de quo vobis hodie (si meminit charitas vestra) sermo debetur, Lazarum quęrit, vt quæratur & inueniatur à Lazaro. In hoc enim est charitas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quia ipse prior dilexit nos. Age igitur domine quære quem amas, vt & amãtem facias & quęrentẽ. Quære vbi posuerunt eum. iacet enim clausus, ligatus, oneratus. Iacet in ergastulo conscientiæ, tenetur vinculis disciplinæ, & tanquam lapide superposito premitur & opprimitur onere pœnitentię, maximè quòd desit interim fortis vt mors dilectio, & charitas omnia sustinens. Et in his omnibus iam fœtet domine: quatriduanus est enim. Credo iam multorũ ingenia præuolant vt intelligant quẽ velim dicere Lazarũ. Eum sine dubio qui nuper peccato mortuus *Ezec. 8.* fodit sibi parietem, vt videat abominationes multas & malas *Esa. 2.* praui & inscrutabilis cordis sui, & iuxta prophetam alium ingressus est in petram, absconditus fossa humo à facie furoris domini. Sed quid est, domine iam fœtet, quatriduanus est enim? Forte enim fœtorẽ istum & quatuor dies istos non continuo quiuis intelligat. Ego primam arbitror timoris diem, qua nimirum irradiante cordibus nostris peccato morimur, & quodammodo sepelimur in cõscientiis nostris. Secũda (ni fallor) agitur in labore certaminis. solet nempe inter primordia conuersionis acrius insurgere tentatio prauæ consuetudinis, & vix extingui possunt iacula ignita diaboli. Tertia nihilominus doloris etiam videtur dum recogitat quis annos suos in amaritudine animæ suæ, nec tam laborat declinando futura, quàm præterita plangendo deplorat. Miraris quòd hos dixerim dies? Sed sepulturæ debentur dies nebulæ & caliginis, dies luctus & amaritudinis. Sequitur dies pudoris non dissimilis tribus, quando iam horribili confusione operitur anima miseranda, dum nimis considerat quæ & quanta deliquerit, & in oculis cordis tetras versat imagines peccatorum. Animus huiuscemodi nihil dissimulat, sed diiudicat, sed aggrauat, sed exaggerat vniuersa: non sibi parcit durus iudex in semetipsum. Vtilis quidem exacerbatio: & digna miseratione crudelitas, facile sibi diuinam concilians D gratiam, dum pro eo mens æmulatur etiam contra seipsam. Veruntamen Lazare veni foras: ne in tãto fœtore diutius immoreris. Caro putrida putredini proxima est: & qui confunditur vehementius & tabescit, prope est vt desperet. Propterea Lazare veni foras. Abyssus abyssum inuocat: abyssus luminis & misericordiæ, abyssum miseriæ & tenebrarũ. Maior illius bonitas quàm iniquitas tua: & vbi peccatum abundat, superabundare gratiam facit. Lazare, inquit, veni foras. Ac si manifestius dicat, quousque conscientię tuæ caligo te detinet? quandiu in cubiculo tuo graui corde compungeris? Veni foras, procede, respira in lucem miserationũ mearum. Hoc enim est quod in propheta legisti: Infrenabo os tuũ laude mea, ne pereas. Euidentius quoque propheta alius *Esa. 48.* de seipso: Ad meipsum, inquit, anima mea turbata est, propterea ero memor tui. *Psal. 41. b* Iam verò quid sibi vult quod ait: Tollite lapidem. & post pauca: soluite eum? Nũquid post visitationem gratiæ consolantis cessabit agere pœnitentiam, quoniam appropinquauit regnum cœlorum: aut abiiciet disciplinam: ne forte irascatur dominus, & pereat de via iusta? Absit hoc. Tollatur lapis, sed pœnitentia maneat, non iam premens & onerans, sed viuidam & robustam mentẽ roborans atque confirmans: nimirum cuius cibus sit (quem antea nesciebat) domini facere voluntatem. Sic & disciplina non iam constringit liberum, secundũ illud: Iustis non est lex po- E sita: sed volũtarium regit & dirigit in viam pacis. Super hac *1. Ti. 1. b* Lazari suscitatione manifestius psallit propheta: Non dere- *Psal. 15. c* linques animã meam in inferno. quia, vt dixisse memini secundo huius festiuitatis die, infernus quidam, & carcer animæ, rea conscientia est. Nec dabis sanctum tuum (non suum ipsius, sed tuum vtique, quem ipse sanctificas) videre corru- *Ibidem.* ptionẽ. Corruptioni siquidem proximus erat quatriduanus qui cœperat iam fœtere. Prope erat vt penitus dissolueretur, & veniens in profundum malorum cõtemneret impius, sed præuentus voce virtutis & ab ea viuificatus gratias agit dicens: Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo. *Ibidem.* Ad ipsius siquidem contemplationem euocasti & eduxisti ab inferno animam meã: dum anxiaretur super me spiritus meus: intuens conscientię propriæ faciem nimis abominandam. Clamauit, inquit, voce magna, Lazare veni foras. *Textus.* Magna vtique voce, non tam sono clamosa, quàm pietate & virtute magnifica. Sed quo deuenimus? Nunquid non supra cœlos virginem prosequebamur euntem? Et ecce cum Lazaro descendimus in abyssum. A splendore virtutis, ad fœtorem quatriduani procliuis decurrit oratio. Cur hoc nisi quia pondere proprio ferebamur: & trahebat nos materia, tanto vberior vtique, quanto familiarior? Fateor imperitiam meam: pusillanimitatem propriam non abscondo. Non est equidem quod me magis delectet, sed nec est quod terreat F magis quam de gloria virginis Mariæ habere sermonem.

Vt enim sileam interim ineffabile priuilegium meritorum, & prærogatiuam penitus singularem, tanto eam deuotionis affectu amplectuntur, honorant, suscipiunt (vt dignum est) vniuersi, vt licet de ea loqui gestiant omnes, tamen quicquid dicitur de indicibili, eo ipso quod dici potuerit, minus gratum sit, minus placeat, minus acceptetur. Quidni minus sapiat quicquid de incomprehensibili gloria comprehẽdere potuerit mens humana? Ecce enim si in ea laudauero virginitatẽ, mihi multæ virgines post eam videntur offerri. Si humilitatem prædicauero, inuenientur forte vel pauci qui (docente filio eius) mites facti sunt, & humiles corde. Si magnificare voluero misericordiæ eius multitudinẽ, sunt aliqui misericordiæ viri, etiam & mulieres. Vnum est in quo nec primam similem visa est nec habere sequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimam partem elegit sibi Maria, optimam planè: quia bona fœcunditas coniugalis, melior autem castitas virginalis: prorsus autẽ optima est fœcunditas virginea, seu fœcunda virginitas. Mariæ priuilegiũ est, non dabitur alteri, quia non auferetur ab ea. Singulare est: sed cõtinuo etiam indicibile inuenitur, vt nemo assequi possit, sic nec eloqui quidem. Quid si & illud adiicias, cuius mater? Quæ iam poterit lingua, etiã si angelica sit, dignis extollere laudibus virginem matrem, matrẽ autem non cuiuscun-

G que, sed dei? Duplex nouitas, duplex prærogatiua: duplex miraculum, sed digne prorsus amplissiméque conueniens. Neq; enim filius alius virginem: nec deum decuit partus alter. Verumtamen non hoc tantum, si diligenter attendas, sed cæteras quoque virtutes singulares prorsus inuenies in Mariá, quę vi debãtur esse communes. Quæ enim vel angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit spiritus sancti sacrarium fieri, & habitaculum filij dei? Si rerum precia de raritate pensamus quę prima in terris angelicam proposuit ducere vitã, super omnes est. Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? *Luc.1.c* Immobile propositum virginitatis, quod nec angelo filium promittente aliquatenus titubauit. Quomodo, inquit, fiet istud? Neque enim eo modo quo fieri solet in cæteris. Virum penitus non cognosco nec filij desiderio, nec spe prolis. Quanta verò & quàm preciosa humilitatis virtus cum tanta puritate, cum innocentia tanta, cum cõscientia prorsus absque delicto, immo cum tantę gratię plenitudine? Vnde tibi humilitas & tanta humilitas ô beata? Digna planè quam respiceret dominus, cuius decorẽ concupisceret rex, cuius odore suauissimo ab æterno illo paterni sinus attraheretur accubitu. Vide enim quàm manifestè sibi concinant virginis nostræ canticum, & nuptiale carmen: nimirum cuius vterus, sponsi thalamus fuit. Audi Mariam in *Ibidem.c* euangelio. Respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ. Audi H eandem in epithalamio: Cum esset rex, inquit, in accubitu *Canti.1.d* suo: nardus mea dedit odorem suum. Nardus quippe herba humilis est, & pectus purgat: vt manifestum sit humilitatem nardi nomine designari, cuius odor & decor inuenerit gratiam apud deum. Sileat misericordiam tuam virgo beata si quis est, qui inuocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos quidem seruuli tui cæteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem: humilitatem miramur, sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiam amplectimur charius, recordamur sæpius, crebrius inuocamus. Hæc est enim quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetrauit. Constat enim pro vniuerso genere humano fuisse sollicitam cui dictum est: Ne timeas Maria: inuenisti *Lucæ 1.a* gratiam. vtique quam quærebas. Quis ergo misericordiæ tuæ ô benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque in diem nouissimum inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum: vt tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem, & profundum eius sedentibus in tenebris & in vmbra mortis obtinuit redemptionẽ. Per te enim cœlum repletum: infernus euacuatus est: instauratæ ruinæ cœlestis Hierusalem: expectantibus miseris vita I perdita data. Sic potentissima & piissima charitas & affectu compatiendi, & subueniendi abundat effectu, æquè locuples in vtroque. Ad hunc igitur fontẽ sitibunda properet anima nostra. Ad hunc misericordiæ cumulum tota sollicitudine miseria nostra recurrat. Ecce iam quibus potuimus votis ascendentem te ad filium deduximus, & prosecuti sumus saltem à lõge, virgo benedicta. Sit pietatis tuæ ipsam quã apud deum gratiam inuenisti, notam facere mundo: reis veniam, medelam ægris, pusillis corde robur, afflictis consolationem, periclitantibus adiutorium & liberationem sanctis tuis precibus obtinendo. In hac quoque die solennitatis & lætitiæ dulcissimum Mariæ nomẽ cum laude inuocantibus seruulis, per te regina clemẽs, gratiæ suæ munera largiatur Iesus Christus filius tuus dominus noster: qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

In eadem solennitate, Sermo V.

Luc.10.g INTRAVIT IESVS in quoddam castellum. Quod dominus ac saluator noster semel & in vno loco visibiliter tunc temporis dignatus est operari: hoc etiam nunc vbique terrarum in cordibus electorum operatur quotidie inuisibiliter. Ecce enim euangelio loquente audiuimus quòd in quoddam castellum intrauit Iesus, & mulier quędam Martha nomine excepit illum: & reliqua. Quod est autem hoc castellum, nisi cor humanum, quod priusquam dominus ad illud K veniat, cupiditatis fossa vallatur, muróque obstinationis clauditur, atque in interiori latitudine sua Babylonica turre erigitur? Tria certe in omni oppido sunt maxime necessaria: victualia quibus sustententur, munitio qua protegantur, arma quibus hostibus resistant. Sic ergo & huius castelli incolæ victum habent voluptatem corporis, & seculi vanitatem, quibus pascuntur. Habent & qua teguntur proprij cordis duritiam: vt verbi dei sagittis potentibus vix aut nunquam penetrari valeant. Accincti sunt armis, carnalis scilicet sapientiæ argumentis, quibus contra hostes repugnant. Vnde scriptum est: Filij huius seculi prudentiores filiis *Luc.16.b* lucis in generatione sua sunt. At verò Christo visitante & intrante castellum hoc euertitur, & pro eo nouum aliud pulchrum ac spirituale construitur, implerúrque quod dicitur: Si qua in Christo noua creatura, vetera transierunt: & ecce facta sunt omnia noua. *2.Cor.5.d* Sublata quippe cupiditate expanditur ingens sinus desiderij: vt ad eius aduentum multo magis anhelet mens ad cœlestia, quàm prius terrenis incubuerat. Iam ponitur murus continentiæ, antemurale patientiæ. Surgit autem hoc opus à fundamento fidei, & crescit per dilectionem proximi vsque ad charitatẽ dei, quæ est in superiori tabulatu, & in propugnaculis eiusdem muri: quia nimirum tũc perfecta est virtus continentiæ, quando in vnitate fidei cum proximis communiter viuentes, non supplicij metu, vel hu- L manæ laudis appetitu, sed solo diuini amoris obtẽtu à peccatis nos continemus. Vel certè ideo charitas dei (qua scilicet nos diligit) super murũ esse videtur, vt pro continenti suo pugnare significetur, & quia continentia crebris validísque tentatoris ictibus resistere non possit nisi eius gratia protegatur. Idcirco enim antemurale patientiæ ponitur, ne ad impugnandam continentiam facilis diabolo pateat accessus. Qui ergo protegente patientia continenter viuunt: ipsi bene cum apostolo protestantur & dicunt: Quis nos separabit à *Rom.8.g* charitate Christi? Tribulatio, an angustia: an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Vides quàm solidus sit continentium murus, quos neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instãtia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundũ, neque creatura aliqua potest separare à charitate dei quę est in Christo Iesu. Sed iam pulsemus ad eius portas, portas scilicet iustitiæ: vt aperiantur nobis, ingressíq; per eas videamus intus magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius. Ibi enim operante ipso construitur tanquam in monte Sion euangelica illa turris, per quam humiliato corde ascẽdunt in cœlum sancti de conualle plorationis. Ascendunt, inquam, non virtute sua, sed auxilio & gratia dei: sicut ait spiritus sanctus per prophetam Dauid: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in [illegible] M de suo disposuit. Quæris vbi? In conualle plorationis, hoc est in humilitate vitæ pręsentis. Et eandem ipsam gratiam replicat dicens: Etenim benedictionem dabit legislator. *Psal.83.b* Quo autem pertingat ascensus, vel ad quem fructum perducat ascendentes ipsa gratia, protinus subiungit. Ibunt, inquit, de *Ibidem.* virtute in virtutem: videbitur deus deorum in Sion. Hæc est merces & hic est finis & fructus nostri laboris, visio scilicet dei. Quis non hunc tantum fructum rebus omnibus visibilibus & inuisibilibus incomparabiliter præferat? Quis est, cuius vel gelidum pectus hoc desiderium non accẽdat? Hæc est enim illa gratia quam nobis cõmendat beatus Ioannes euangelista dicens: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. *Ioan.1.b* Ex quibus scilicet verbis innuitur quòd triplicem gratiam diuinitus accepimus: vnam qua conuertimur: aliam qua in tentationibus adiuuamur: tertiam qua probati remuneramur. Prima nos initiat, per quã vocamur: secunda prouehit, qua iustificamur: tertia cõsummat, qua glorificamur. Et prima quidem beneplacitum est, secunda meritum, tertia præmium. De prima dictum est, & de plenitudine eius omnes accepimus: de duabus reliquis dictum est, & gratiam pro gratia, id est munera glorię æternę pro merito temporalis militiæ. Sit ergo prima gratia in muro continẽtiæ ad quã vocamur, sit secũda in ascensu turris quam ascendimus, sit tertia in eius culmine quo peruenimus. Hic itaq;, id est in hoc

A hoc culmine, cum ad illud perueniunt qui bene proficiunt,
Psal.121.a fiūt iam locus & sedes domino, de qualibus scriptū est: Illuc enim ascenderunt tribus tribus domini testimoniū Israël, ad confitendum nomini domini: quia illic sederunt sedes in iudicio. Et quidem dum adhuc erant in muro cōtinentiæ & in acie stabāt, impugnari poterant, & primo tanquā adiutor notus erat in Iudęa deus: cum vero iam in ista statione consistūt vbi dominum speculantur, in Israël magnum nomen eius, & factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Ibi cōfregit potentias, arcum, scutum, & gladium, & bellū: quia ibi nullus motus carnis resistit, sed omnimodis subiecta est spiritui. Hunc locum ardenter desiderabat propheta cum dice-
Psal.131.a ret: Si dedero somnum oculis meis & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis donec inueniam locū
Psal.54.b domino. Huc etiā volare cupiens, quis, inquit, dabit mihi pēnas sicut colūbæ, & volabō & requiescam? Iam vero si quæratur de castelli huius habitatoribus quis cibus ad sustentandum, quod munimen ad protegendū, quæve arma suppetāt ad repugnandū, possumus satis rationabiliter respondere, ꝙ quemadmodū carnalibus carnis opera fuerunt victus: ita his multo melior cibus sit fructus spiritus. Cibus etiā eorum est vt faciant voluntatem patris omnipotētis. Cibus eorum est
Deut.8.a verbum dei, quo pascuntur omnes sancti, tā homines quàm
Matt.4.a angeli. Vnde scriptū est: Non in solo pane viuit homo, sed in
B omni verbo quod procedit de ore dei. Munimētum eorum est (sicut dictum est) murus continētiæ, & antemurale patiē-
Ephes.6.c tiæ. Habēt contra hostes arma quæ describit apostolus, loricam iustitiæ, scutum fidei, galeam salutis, & gladium spiritus, quod est verbum dei. Nec quenquā moueat, quod idem verbum dixerim esse & cibum & gladiū, quasi impossibile vel absurdum sit. In rebus quidem materialibus aliud hoc, aliud est illud: & alibi quæritur hoc, alibi illud. In rebus vero spiritualibus nō aliud hoc est, quàm illud: nec alibi quæritur hoc, alibi illud, sed omnia sunt nobis in deo, & est deus omnia in nobis. Ecce enim in natura rerū quid tam diuersum quàm panis & lapis? & tamen si ad intellectum mysticum referas: vtrunque idem significat. Nam idē Christus est dictus & panis & lapis: panis scilicet viuus: & lapis quem reprobauerūt ædificantes. Vtrunque quidem est per significationem, licet neutrum sit per proprietatem. Sed iam reuertamur ad pro-
Textus. positum. Intrante Iesu in hoc castellum, duæ sorores Martha & Maria, id est operatio & intellectus, excipiunt illū. Excipiūt dixerim: an excipiuntur? Sed siue hoc siue illud dicatur, vtrūque prodest illis, non Iesu. Et Iesus quidem cum ad illas venit, duo confert eis congruentia singulis: virtutem & sapientiam. Virtutem operationi: sapientiam intellectui. Vnde etiā
d ab apostolo prædicatur dei virtus & dei sapientia. Sed quid est, quod intrantem eum Martha excipit, discurrit, ministrat:
C Maria verò secus pedes sedens ingressi, in eius verbū cor suspēdit: nisi quòd prius est actio, postea verò cōtēplatio? Quisquis enim ad intelligentiā peruenire desiderat, profecto necesse est vt prius per omnia bona sese diligenter exerceat, si-
Eccli.1.d cut scriptum est: Fili concupiscens sapientiam, cōserua iusti-
Psal.118.n tiam: & deus præbebit illam tibi. Et alibi: A mandatis tuis in-
Act.10.c tellexi. Et fide purgans corda eorum. Qua fide? Fide per dilectionem operante. Habet Martha (dum agit) formam bene operantis, Maria verò speciem exprimit contēplationis, dum sedet, dum tacet, dum interpellata non respōdet: sed tantum in dei verbum toto mentis studio intendit, ac solam quam diligit gratiam diuinæ cognitionis cætera respuens medullitus haurit: forisque velut insensibilis redditur, dum intus ad contemplāda domini sui gaudia fœlicissime rapitur. Sine dubio
Cant.5.a talis est illa quę in canticis loquitur: Ego dormio, & cor meū vigilat. Duobus autem modis Martha excipit dominum, & duplex ei conuiuium parat, quia duobus modis excluserat eum. Duo quippe sunt in operatione quæ nobis deum auferunt, flagitia scilicet & facinora. Flagitia dicimus scilicet quæ in nobis, facinora quæ in proximos peccando committimus. Item sunt duo quæ deum reddunt, continentia & beneuo-
Rom.6.d lentia: vt scilicet ex contrariis cōtraria curentur. Hinc enim scriptum est: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immūditiæ iniquitati ad iniquitatem, ita & nunc exhibete ea seruire iustitiæ in sanctificationem. Dum ergo parandis tali-

bus epulis occupatur Martha multum satagēs pro parte sua, D
vult etiam Mariam, id est intellectum & omnia interiora sua actioni insistere, operique suo perficiendo operam dare. Itaque conqueritur de sorore quod ab ea non adiuuetur, non tamen ad ipsam, sed potius ad dominum querelam dirigens.
Domine non est tibi curæ ꝙ soror mea reliquit me solā mi- Textus.
nistrare? dic ergo illi vt me adiuuet. Vbi sanè aduertenda est delatio quædā, & honoris obsequium erga dominum: quòd scilicet ipso pręsente nō sit ausa Martha euocare Mariā, quinimmo & apud ipsum querelam deposuerit, ipsūmque dominū vocauit, in cuius potestate sit imperare sorori quicquid necesse fuerit. Non ergo miremur si quempiam laborantem & bene operantem aduersum fratrem vacantē murmurare videamus, quia hoc in euangelio legimus Marthā fecisse aduersus Mariam. Quòd autem Maria quandoque murmurauerit aduersus Marthā, eo quod eius actionibus implicari vellet, nusquā omnino reperitur. Neque enim vtrūque simul agere competēter sufficeret, & curis scilicet exterioribus deseruire, & internis sapiētiæ desideriis vacare. De ipsa quippe sapiētia scriptum est: Et qui minoratur actu, percipiet illam. Eccli.38.c
Propterea Maria sedet, immotáque manet, nec vult interrūpere silentij quietem, ne iucundam amittat cōtemplationis dulcedinem: præsertim cum intus ipsum audiat dominum dicentem: Vacate & videte quoniam ego sum deus. Hic sanè Psal.45.b
considerādum est tria esse quæ impediunt cōtemplationem. E
Equidem animæ nostrę oculus, intelligentia. Siquidem enim oculo corporis lux corporea & cætera queq; corporalia vidētur: ita deus qui est lumen incircunscriptum, & eius inuisibilia vtcunque intellectu percipiuntur. Differūt autem in hoc exterior & interior oculus, quòd exteriori quidem corporea lux extrinsecus vt videat admouetur, interiori vero creatoris lumen intrinsecus vt discernat infunditur. Vtrūque vero oculū tria sunt quæ ad videndum impediunt. Primū ergo de exteriori atque visibili disserat ratio nostra, vt de rebus visibilibus (ordine disputandi) facilius adsurgat ad intelligibilia. Potest sanè fieri vt ille sanus sit & pateat: sed quoniam lux exterior ei desit, nil videat. E contrario fit æliquando vt pręsens quidem ei lux sit: sed fortè sanguine seu quolibet humore concreto turbatus, cernere minime possit. Iterum solet plerumque contingere vt neutrum desit ei nec lux nec salus, sed tamen aliqua pulueris iniectione lædatur, quo fit vt eius acies retundatur. Sunt ergo tria quæ hunc oculum impediunt, tenebræ, humor concretus, puluis iniectus. Hæc ipsa sunt etiam quibus interior oculus impeditur, sed alia nomina sortiuntur. Nam quod hic tenebræ, ibi peccata dicuntur. Ipsa vero peccata confluunt in memoriam quasi in quādam sentinam: & hic est ille humor concretus. Quod autem hic puluis dicitur, hoc ibi cura terenorum actuum nuncupatur. Hæc igitur tria sunt quæ oculum intelligentiæ confundunt, F
atque à contemplatione veri luminis excludunt: tenebrę scilicet peccatorum: recordatio eorundem peccatorū: cura terrenorum actuum. Primo illo morbo turbatum se plangebat propheta cum diceret: Dereliquit me virtus mea: & lumen Psal.37.b
oculorū meorum & ipsum non est mecum. Cum enim luce iustitiæ destituimur, nil aliud quàm peccatorū nostrorum tenebras inuenimus. Item secūdo se grauari sentiebat cum dicebat: Conuersus sum in ęrumna mea dum configitur spina: Psal.31.a
peccatorum scilicet recordatio. Tertio occupari se cōqueritur cum dicit: Quia cinerem tāquam panem māducabā. Ci- Psal.101.
nerem scilicet actionis pro pane cōtemplationis. Quicūque ergo mentis oculum diuinæ contemplationi vult intendere, profecto necesse est vt eū prius ab hoc triplici impedimēto studeat purgare. Quod si quis facere contendat, nouerit cōtra triplicē morbum triplex quoque fore remedium. Nā primus quidem per cōfessionem, secundus per orationem, tertius curatur per quietem. Hoc tertio, id est cura actionis poterat ab intentione sua præpediri Maria. Ideóque ministrante Martha sedet ipsa, manétque quieta. Illa igitur conquerēte, & ista tacēte, audiamus quid dominus pro Maria respōderit. Martha, Martha, inquit, solicita es, & turbaris erga plu- Textus.
rima. Erga plurima quidem turbaris, dum & tibi continentiam, & proximis paras necessitatis impensam. Nam vt continentiam habeas, solicita es vigilare, ieiunare, corpus tuum

G castigare. Vt cæteris præstes, insistas operi, vt habeas vnde tri-
buas necessitatem patienti. Porro erga hæc plurima turbaris,
sed vnum est necessarium. Nisi enim opus tuum in vnitate fe
ceris deo qui vnus est, acceptum (teste ipso) profectò non e-
Psal. 13.a rit. Scriptum quippe est. Non est qui faciat bonum, non est
Ioan. 5.a vsque ad vnũ. Hinc est quòd in illa piscina mouebatur aqua,
Luc. 17.d & sanabatur vnus. Hinc est quòd decem leprosis mundatis,
vnus regressus est cum magna voce magnificans deum. Cui
etiam dominus cæteris reprobatis, testimonium laudis asscri
bit dicens: Nónne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt?
Non est inuentus qui rediret & daret gloriam deo, nisi hic a-
1 Cor. 9.d lienigena. Paulus quoque ait: Omnes quidem currunt, sed v-
nus accipit brauium, His itaque & aliis quamplurimis scri-
pturarum eloquiis perspicue docemur quàm vnitas probabi
lis sit, maximè autem ex præsenti loco vbi dominus ait: Por-
ro vnum est necessarium. Sed sciendum quòd alia est vni-
tas sanctorum, quam ex scripturis iam commẽdauimus. Alia
est facinorosorum, quæ nihilominus ex eisdem scripturis o-
Psal. 2.a stenditur & improbatur. De hac enim scriptum est: Astiterũt
reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus do-
Mat. 22.b minum & aduersus Christum eius. De hac iterum euãgelista:
Abeũtes Pharisæi consiliũ inierunt vt caperent Iesum in ser-
Ioan. 11.f mone. Et iterum: Collegerunt pontifices & Pharisæi conci-
lium. Vt quid hoc? Sicut Ioannes testatur, vt interficerent Ie-
H sum. Quàm vero pertinax sit ista reproborum vnitas, do-
cet ipse dominus qui de corpore diaboli ad beatum Iob lo-
Iob 41.a quitur dicens: Corpus illius quasi scuta fusilia & compactum
squamis se prementibus. Vna vni coniungitur, & ne spiracu-
lum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit, & tenẽtes
se nequaquã separabuntur. Talis vnitas, immo vero peruer-
sitas solet esse aliorum fratrum tepide ac remisse conuersan-
tium: quibus si quid honestatis, aut insigne cuiusquam bo-
næ consuetudinis persuadere velis, promptiores sunt maiori
dispendio, ac difficultate grauiori resistere, quàm facili com-
pendio assequi velle quod rectum esse cõstiterit. Peruersa &
execrãda talis vnitas. Hac ergo à cordibus & sermonibus no-
stris exclusa, illam quę bona est & tantum bonorum est, pro-
sequamur. Et ipsa quidẽ gemina est. Alia est enim quæ iusti-
ficat, alia quæ glorificat. Illa meritum, ista præmium est. De-
Acto. 4.f nique de illa scriptum est: Multitudinis credentium erat cor
vnũ & anima vna. De hac autem: Qui adhęret domino, vnus
1. Cor. 6.d spiritus est. Et quoniã in futuro magis speranda est (res est e-
nim futuri temporis magis q̃ præsentis) eam interim omitta
mus, & à deo speremus potius quã tractemus. Illã vero quæ
iustificat, quæ etiam nũc potissimum necessaria est, in vsum
nostri operis assumamus. Ipsa est enim decus suauitatis, quã
Psal. 132.a dulcedine sacra insonat psalmista: Ecce quàm bonũ & quàm
iucundum, habitare fratres in vnum. Cuius vnitatis cum de-
I scripsisset sermo propheticus pulchritudinem, eius etiam nõ
tacuit vtilitatem: quoniam illic, inquiens, mandauit dominus
benedictionẽ & vitam. hic scilicet benedictionem, & in fu-
turo seculo vitam æternã. Ipsa est, inquam, vnitas quã sum-
ma diligentia obseruandam tradidit apostolus, dicens: Solici
Ephe. 4.a ti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Seruatur au-
tem hoc vnitatis bonum duobus modis ab his qui curam ge-
runt seruandi. Debet quisque perfectus vnitatem habere ad
seipsum: debet & ad proximum. Ad seipsum per integrita-
tem, ad proximum per conformitatem. Omnis quippe crea-
tura, & maximè rationalis, debet suum principium imitari. Si
Deut. 6.a ergo deus noster vnus est, dicente Moyse: Audi Israël, domi-
nus deus tuus vnus est: sed & ille cum sit vnus & idem, atque
in seipso perfectus, nec vllo indigens, inest ei tamen benigni
tas erga nos, & amor ex beneuolentia in nos veniens: debe-
mus & nos quisque sibi vnus esse per integritatem virtutis,
& vnum cum proximis per vinculum dilectionis. Hanc imi-
tationem loquens de charitate commendat nobis apostolus
1. Ioan. 4.d Ioannes dicens: Quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mun
do. Sed hanc vnitatem, quam quenque sibiipsi diximus ha-
bere debere, tria sunt quæ solent impedire: nimietas, pusil-
lanimitas, leuitas. Et nimij quidem sunt qui putant se posse
quod non possunt: & quod non acceperũt, præsumunt. Quo-
rum speciem tenebat Petrus in passione domini, cũ diceret:
Luc. 22.c Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortẽ ire.
Pusillanimes contrarij sunt nimiis. Et horum quoque tenuit K
imaginẽ Petrus, cum diceret: Exi à me, quia homo peccator Ibid. 5.b
sum domine. Leues sunt & inconstantes, qui circunferuntur
omni vento doctrinæ: quibus quod pauloante placuit, nunc
displicet: & quod nunc eligunt, post paululum reprobant.
Sed quid prodest hæc vitia enumerasse, nisi etiam doceamus
quibus remediis ea possit quisque in semetipso curare? Per-
sequamur vnitatis inimicos, nec conuertamur donec defi-
ciant. Igitur contra nimietatem opponenda est consideratio
propriæ fragilitatis. Ipsa enim est quæ odiosam præsumptio-
nem potissimum deiicit. Contra pusillanimitatem habenda
est diuinæ fiducia potestatis, vt quod tuis viribus non posse
putas, ex illius adiutorio possis, & cum apostolo dicas: Om- Philip. 4.
nia possum in eo qui me confortat domino Iesu christo. Cõ
tra leuitatem adhibenda est consultatio senioris, scilicet ne
doctrinis variis & peregrinis abducaris: sed facias quod lex
diuina præcipit: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi:
maiores tuos, & dicent tibi. Diximus de illa vnitate quam ha
bet quisque ad seipsum, dicamus & de illa quã habet ad pro-
ximum. Sed illa duobus modis habetur, dum & nos per dile-
ctionem tendimus in alterum: & alterius quoque vicissim in
nobis recipimus affectum. Et hæc etiam duobus modis im-
peditur, obstinatione & suspicione. Obstinatio non permit-
tit nos ad alterius cor ingredi, nec suspicio patitur credere
nos ab aliis amari. Ita fit, vt, dum nec nos alium obstinati dili- L
gimus, nec nos ab aliis diligi suspiciosi putamus: vnitas quæ
cum proximis habenda est impediatur. Verum huic dupli-
ci morbo duplex charitas medetur, illa scilicet quæ non sua
quærit, & iterum illa quæ omnia credit. Habeat obstinatus
charitatem non quærentem quæ sua sunt, & alios diligat. Ha-
beat suspiciosus charitatem omnia credentem, & ab aliis se
diligi sine dubio credat.

De beata virgine Maria, Sermo.

AVE gratia plena. Non in sola virginitate constare pote- Luca 1.c
rat gratiæ plenitudo: neque enim omnibus est de ea ac-
cipere. Fœlices qui non inquinauerunt vestimenta sua, &
cum regina nostra virginitatis priuilegio gloriantur. Sed
num vnam tantum benedictionem habes ô domina? Et mi-
hi obsecro vt benedicas. Periit virtus illa à me, non est iam
vel aspirare ad illam. Computrui in stercore meo, vt iumen-
tum factus sum. Sed nunquid non erit mihi etiam aliquid a-
pud te? Non erit vbi possim esse tecum: quia iam sequi non
valeo quocũque ieris? Quærit angelus puellam quam prę-
parauit dominus filio domini mei. Bibit ipse de hydria tua,
cognata sibi virtute delectatus. Sed nunquid non etiam iu-
mentis potum tribues? Bibit angelus, quòd virum non co-
gnoscis: bibant iumenta, quòd de humilitate singulariter glo M
riaris. Respexit, inquit, dominus humilitatem ancillæ suæ. Ibidem.
Nam virginitas sine humilitate fortasse habet gloriam, sed
non apud deum. Humilia semper excelsus respicit, qui alta à
longe cognoscit: & humilibus dat gratiam, qui superbis re-
sistit. Sed forte ne quidem his duabus metretis plena est hy-
dria tua, capax est ipsa quoque tertiæ metretæ, vt iam non so
lum homines & iumenta, sed ipse quoque ex ea bibat archi-
triclinus. Hoc enim vinum bonum, quod seruauimus vsque
adhuc. Haurit minister angelus, vt ferat architriclino: patrem
dico, qui trinitatis principium, architriclinus merito nomina-
tur. Ait siquidem angelus fœcunditatem eius commẽdans,
quæ tertia est metreta: Quod ex te nascetur sanctum, voca-
bitur filius dei. Ac si dicat: Cũ eo solo tibi est generatio ista
communis.

*Item de eadem virgine Maria, de verbis Apocaly-
psis beati Ioannis, Sermo.*

SIGNVM MAGNVM apparuit in cœlo, mulier amicta Apoc. 12.a
Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona
stellarum duodecim. Vehementer quidem nobis dilectissi-
mi, vir vnus & mulier vna nocuere, sed gratias deo: per
vnum nihilominus virum & mulierem vnam omnia re-
staurantur, nec sine magno feruore gratiarum. Neque enim
sicut delictum, ita & donum, sed excedit damni æstima-
tionem

A tionem beneficij magnitudo. Sic nimirum prudētissimus & clementissimus artifex, quod quassatum fuerat, non cōfregit, sed vtilius omnino refecit, vt videlicet nobis nouum formaret Adam ex veteri, Euam trāsfunderet in Mariam. Et quidem sufficere poterat Christus: siquidem & nunc omnis sufficientia nostra ex eo est, sed nobis bonum non erat esse hominem solum. Congruū magis vt adesset nostræ reparationi sexus vterque, quorū corruptioni neuter defuisset. Fidelis planè & potēs mediator dei & hominum homo Christus Iesus, sed diuinam in eo reuererētur homines maiestatem. Absorpta videtur in deitatem humanitas, non quòd mutata sit substantia, sed affectio deificata. Non sola illi cantatur misericordia, cantatur pariter & iudicium: quia etsi didicit ex his quæ passus est cōpassionem vt misericors fieret, habēt tamen & iudiciariā potestatē. *Deut.4.d* Denique deus noster ignis consumens est. *Heb.12.g* Quidni vereatur peccator accedere, ne quemadmodum fluit cera à facie ignis, sic pereat ipse à facie dei? Iam itaque ne ipsa mulier benedicta in mulieribus videbitur ociosa: inuenietur equidem locus eius in hac recōciliatione. Opus est enim mediatore ad mediatorē istum, nec alter nobis vtilior quàm Maria. Crudelis nimirum Eua, per quā serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit: sed fidelis Maria, quæ salutis antidotū & viris & mulieribus propinauit. Illa enim ministra seductionis, hæc propiciationis: illa suggessit præuarica-

B tionem, hæc iniecit redemptionē. Quid ad Mariā accedere trepidet humana fragilitas? Nihil austerū in ea, nihil terribile, tota suauis est, omnibus offerēs lac & lanam. Reuolue diligētius euangelicæ historię seriem vniuersam, & si quid forte increpatorium, si quid durum, si quod denique signū vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, de cætero suspectam habeas, & accedere verearis. Quod si (vt vere sunt) plena magis omnia pietatis & gratię, plena māsuetudinis & misericordię, quæ ad eam pertinent inueneris, age gratias ei qui talem tibi mediatricē benignissima miseratione prouidit, in qua nihil possit esse suspectum. Denique omnibus omnia facta est, sapientibus & insipiētibus copiosissima charitate debitricē se fecit, omnibus misericordiæ sinum aperit, vt de plenitudine eius accipiāt vniuersi: captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationē, peccator veniam, iustus gratiam, angelus lætitiam: denique tota trinitas gloriā, filij persona carnis humanæ substantiam, vt non sit qui se abscondat à calore eius. Putásne ipsa est sole amicta mulier? Esto siquidem vt de pręsenti ecclesia intelligendum propheticę visionis series ipsa demonstret, sed id plane non inconueniēter Mariæ videtur attribuendum. Nimirum ea est quæ velut alterum Solem induit sibi. Queādmodū enim ille super bonos & malos in- [illegible]r, sic ipsa quoque pręterita non discutit merita: sed omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam

C præbet, omnium denique necessitates amplissimo quodā miseratur affectu. Nam & defectus omnis sub ea, & quicquid fragilitatis seu corruptionis est, excellētissima quadam sublimitate præ cæteris omnibus excedit & supergreditur creaturis, vt merito sub pedibus eius luna esse dicatur. Alioquin nihil magnū dixisse videbitur, vt sit luna ista sub pedibus eius, quam super omnes angelorū choros, super Cherubim quoque & Seraphim exaltatam nefas est dubitare. Solet autem luna non modo defectum corruptionis, sed & stultitiā mentis, nonnunquam vero ecclesiam huius temporis designare. Illam quidem propter mutabilitatē, hanc sanè propter susceptum aliunde splendorē. Vtraque vero (vt ita dixerim) luna sub Mariæ pedibus congrue satis ponitur, alio tamē atque a- *Eccl.27.b* lio modo. Siquidē stultus vt luna mutatur: sapiens autē permanet vt sol. In sole nimirum & feruor & splendor stabilis, in luna solus splēdor, atque is omnino mutabilis & incertus, qui nunquam in eodē statu permaneat. Iure ergo Maria sole perhibetur amicta, quæ profundissimā diuinæ sapientię vltra quam credi valeat, penetrauit abyssum: vt quātum sine personali vnione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa. Illo nimirum igne prophetæ labia purgantur, illo igne Seraphim accenduntur. Longe vero aliter Maria meruit non velut summatim tangi, sed operiri magis vndique & circūfundi, & tanquam ipso igne cōcludi. Candidissimus sanè, sed & calidissimus huius mulieris amictus: cuius omnia tam excellenter irradiata noscuntur, vt nihil in D ea non dico tenebrosum, sed obscurum saltem vel minus lucidum, sed ne tepidum quidem aliquid, aut nō feruentissimū liceat suspicari. Insipientia verò omnis longe sub pedibus eius est, vt penitus absit hęc ab insipientium mulierum numero, & collegio virginum fatuarum. Immo verò & vnicus ille stultus, & totius stultitiæ princeps, qui vere mutatus vt luna sapientiam perdidit in decore suo, sub Mariæ pedibus cōculcatus & contritus miseram patitur seruitutem. Nimirum ipsa est quondam à deo promissa mulier serpentis antiqui caput virtutis pede contritura: cuius planè calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa: sola enim contriuit vniuersam hæreticam prauitatem. Alius non de substātia carnis suæ Christum edidisse dogmatizabat, alius paruulum non peperisse, sed reperisse sibilabat, alius (vel post partum) viro cognitam blasphemabat, alius dei matrem audire nō sustinens, magnum illud nomē theotocos, impiissime suggillabat: sed contriti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, confutati derogatores, & beatā eā dicunt omnes generationes. Denique & cōtinuo per Herodē draco insidiatus est parienti, vt nascētem excipiens filium deuoraret, quòd inimicitiæ essent inter semē mulieris & draconis. Iā si ecclesia lunæ magis intelligenda videtur vocabulo, quòd videlicet non ex se splendeat, sed ab eo qui dicit: Sine me nihil potestis facere: habes *Ioan.15.a* mediatricem quam tibi pauloante commendauimus, euidēter expressam. E Mulier, inquit, amicta sole, & luna sub pedibus *Apoc.12.a* eius. Amplectamur Mariæ vestigia fratres mei, & deuotissima supplicatione beatis illius pedib⁹ prouoluamur. Teneamus eam, nec dimittamus donec benedixerit nobis. Potēs est enim. Nempe vellus est mediū inter rorem & areā, mulier inter solem & lunam, Maria inter Christum & ecclesiā constituta. Sed forte miraris nō tam vellus opertum rore, quàm amictam sole mulierem. Magna siquidem familiaritas, sed mira omnino vicinitas solis & mulieris. Quomodo enim in tam vehementi feruore tam fragilis natura subsistit? Merito quidem admiraris Moyses sancte, & curiosius desideras intueri. Veruntamen solue calceamenta de pedibus tuis, & inuolucra pone carnalium cogitationum, si accedere cōcupiscis. Vado, *Exo.3.a* inquit, & videbo visionē hanc magnam. Magna planè visio rubus ardēs sine combustione, magnum signum mulier illæsa manēs amicta sole. Non est rubi natura, opertum vndique flāmis, manere nihilominus incombustum: non mulieris potentia vt sustineat solis amictū. Non est virtutis humanæ, sed nec angelicæ quidem, sublimior quædā necessaria est. Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te. *Luc.1.d* Et tanquam respondeat illa quoniam spiritus est deus, & deus noster ignis consumēs est. Virtus, ait, nō mea, nō tua, sed altissimi obūbrabit tibi. Nihil itaque mirum, si sub tali obumbraculo talis etiā à muliere sustineatur amictus. Mulier, inquit, amicta sole: planè amicta lumine tanquā vestimento. F Non percipit forte carnalis, nimirum spirituale est, stultitia illi videtur. Non sic videbatur apostolo qui dicebat: Induimini dominū Iesum Christū. *Rom.13.d* Quàm familiaris ei facta es domina, quàm proxima, imò quā intima fieri meruisti, quantam inuenisti gratiā apud deum? In te manet, & tu in eo: & vestis eū, & vestiris ab eo. Vestis eum substantia carnis, & vestit ille te gloria suæ maiestatis. Vestis solē nube, & sole ipsa vestiris. Nouū enim fecit domin⁹ super terrā, vt mulier circundaret virū, *Hier.31.* nec aliū q̄ Christū, de quo dicitur: Ecce vir, Oriēs nomen eius. *Zach.6.* Nouum quoque fecit in cœlo vt mulier sole appareret amicta. Denique & coronauit eū, & vicissim ab eo meruit coronari. *Cant.3.* Egredimini filię Siō, & videte regē Salomonē in diademate quo coronauit eū mater sua. Verū hoc alias. Interim sanè ingredimini magis, & videte reginam in diademate quo coronauit eam filius suus. *Textus.* In capite, inquit, eius corona stellarum duodecim. Dignum planè stellis coronari caput, quod & ipsis lōge clarius micās, ornet eos potius quàm ornetur ab eis. Quidni coronēt sidera quam sol vestit? Sicut dies verni circūdabāt eā flores rosarū, & lilia conualliū. Nimirū læua sponsi sub capite eius, & iā dextera illius amplexatur eam. Quis illas æstimet gēmas? Quis stellas nominet quib⁹ Marię regiū diadema compactū est? Supra hominem est coronę huius rationē exponere, indicare compositionē. Nos tamen pro modulo nostræ exiguitatis abstinentes à

G tes à periculoso scrutinio secretorum, nō incōgrue forsitan
duodecim stellas istas, duodecim prærogatiuas gratiarum in-
telligere videamur, quibus Maria singulariter adornatur. Si-
quidem inuenire est in Maria prærogatiuas cœli, prærogati-
uas carnis, prærogatiuas cordis, etsi fuerit ternarius iste per
quaternariū multiplicatus: habemus forte stellas duodecim,
quibus reginæ nostræ diadema prefulgeat vniuersis. Mihi sa-
ne singularis rutilat fulgor: primo quidem in Mariæ genera-
tione: secundo in angelica visitatione: tertio in spiritus super
uentione: quarto in filij dei inenarrabili conceptione. Sic &
in his quoque sidereum planè irradiat decus, quòd virginita-
tis primiceria, quòd sine corruptione fœcūda, quòd sine gra-
uamine grauida, quòd sine dolore puerpera. Nihilominus e-
tiam speciali quodam splendore in Maria coruscant mansue-
tudo pudoris, deuotio humilitatis, magnanimitas credulita-
tis, martyrium cordis. Vestræ quidem sedulitatis erit singula
quæque diligentius intueri. Nos interim satisfecisse videbi-
mur, si breuiter ea potuerimus demōstrate. Quid ergo side-
reū micat in generatione Mariæ? Planè quòd ex regibus or-
ta, quòd ex semine Abrahæ, quòd generosa ex stirpe Dauid.
Si id parum videtur, adde quòd generationi illi ob singulare
priuilegium sanctitatis diuinitus noscitur esse concessa, quòd
longe antè eisdē patribus cœlitus repromissa, quòd mysticis
præfigurata miraculis, ꝙ oraculis prænunciata propheticis.
H Hanc enim sacerdotalis virga dū sine radice floruit, hanc Ge-
deonis vellus dum in medio siccæ areæ maduit, hanc in Eze-
chielis visione Orientalis porta quę nulli vnquā patuit pręsi-
gnabat. Hāc denique præ cęteris Esaias nunc virgā de radice
Iesse orituram promittebat, nunc euidentius virginem pari-
turam. Merito signum hoc magnum in cœlo apparuisse scri-
bitur, quod tāto ante de cœlo noscitur fuisse promissum. Do-
minus ait: Ipse dabit vobis signum. Ecce virgo cōcipiet. Ma- *Esa.7.c*
gnum profecto signum dedit: quia & magnus ipse qui dedit.
Huius ergo prærogatiuæ fulgor, quorū non vehementer re-
uerberat aciē oculorum? Iam in eo quod tam reuerēter atque
officiosissimè ab archangelo salutata est, vt iam in regali so-
lio supra omnes cœlestium ordines regionum exaltatam cer
nere videretur, & paulo minus adoraturus fœminam, qui so-
lebat ab hominibus hactenus ęquanimiter adorari, excellen-
tissimum nobis virginis nostræ meritum, & singularis gratia
commendatur. Nihilominus fulget etiam nouus ille conce-
ptionis modus, vt non in iniquitate, quemadmodū cæterę o-
mnes, sed superueniente spiritusancto sola, & de sola sancti
catione Maria conciperet. Nā quòd verum deum, & dei filiū
genuit, vt idē ipse dei atque hominis filius vnus omnino de⁹
& homo prodiret ex Maria, abyssus est luminis, nec facile di-
xerim ꝙ vel angelicus oculus ad huius fulgoris vehemētiam
non caliget. De cætero sane & virginitatem carnis, & propo
I situm virginitatis, & ipsius quoq; propositi nouitas euidēter
illustrat: quòd videlicet in libertate spiritus legis Mosaicę de-
creta transcendens, illibatā deo corporis simul & spiritus san
ctimoniam vouit. Probat enim propositi inuiolabile funda-
mentum, quòd tam cōstanter promittēti filiū angelo respon-
dit: Quomodo fiet istud, quoniā virū non cognosco? Forte
enim propterea primo turbata est in sermone eius, & cogita
bat qualis esset ista salutatio, ꝙ benedictā sese audisset in mu-
lieribus, quę nimirū benedici in virginibus semper optabat.
Et ex tūc quidē cogitabat qualis esset ista benedictio, quòd iā
videretur esse suspecta. Vbi vero in promissione filij mani-
festū virginitatis periculum videbatur, non potuit vltra dissi
mulare quin diceret: Quomodo fiet istud, quoniā virum non
cognosco? Merito proinde & illam meruit benedictionē, &
hanc non amisit: vt longe gloriosior fiat, vt virginitas ex fœ
cunditate, & ex virginitate fœcunditas, ac mutuis sese radiis
illustrare hęc duo sidera videantur. Magnum enim virginem
esse, sed virginem matrē esse, longe amplius per omnem mo-
dum. Iure etiā illud molestissimum tædium quo reliquæ om-
nes grauidę mulieres laborare noscuntur, sola non sensit, quę
sola sine libidinosa voluptate concepit. Vnde & in ipso suæ
conceptionis initio, quando potissimum cæteræ mulieres mi
serabilius affliguntur, Maria tota alacritate montana cōscen-
dit, vt Elizabeth ministraret. Sed & ascendit Bethleem immi-
nente iam partu, portans preciosissimū illud depositum, por-
tans onus leue, portās à quo portabatur. Sic & in partu quàm K
lucidum est quòd noua exultatione nouam edidit prolem, so
la inter mulieres à communi maledicto & dolore parturien-
tium aliena? Si rerū precia de raritate pensamus, nihil his po-
test rarius inueniri. Siquidē in omnibus istis, nec primam si-
milem visa est, nec habere sequentē. Ex quibus nos si ea fide-
liter intuemur, sine dubio admirationem cōcipimus, sed ve-
nerationē, sed deuotionem, sed cōsolationem. Cæterum quæ
restant adhuc, & imitationem requirunt. Non est nobis ante
ortum tam multifariè multísque modis promitti diuinitus,
cœlitus pręnunciari: sed nec ab archangelo Gabriele tam no-
uæ salutationis obsequiis honorari. Minus autem cętera duo
cōmunicat nobis, plane secretum suum sibi. Sola enim est de
qua dicitur: Quod in ea natū est, de spiritu sancto est. sola cui *Matt.1.c*
dicitur: Quod ex te nascetur sanctū, vocabitur filius dei. Of- *Luc.1.d*
ferantur regi virgines, sed post eam: nam primatū sola vēdi-
cat sibi. Multo magis autem sola sine corruptione concepit,
sine grauamine tulit, sine dolore filiū parturiuit. Itaque nihil
horum à nobis exigitur, sed exigitur plane nōnihil. Nunquid
enim si defuerit nobis etiam mansuetudo pudoris, si humili-
tas cordis, si magnanimitas fidei, si compassio mentis: negli-
gentiā nostram munerum singularitas excusabit? Gratissima
sane gemma in diademate, micans in capite stella, rubor in fa
cie hominis verecundi. An verò quis putat quòd hac carue-
rit gratia, quę gratia plena fuit? Pudibunda fuit Maria: ex euā- L
gelio id probamus. Vbi enim aliquando loquax, vbi præsum
ptuosa fuisse videtur? Foris stabat quærens loqui filio, nec
materna auctoritate, aut sermonem interrupit, aut inhabita-
tionem irruit in qua filius loquebatur. In omni denique tex-
tu quatuor euangeliorum (si bene meminimus) nō nisi qua-
ter Maria loquens auditur. Primo quidem ad angelū, sed cum
iam semel atque iterum allocutus eam fuisset. Secundo ad
Elizabeth, quādo vox salutationis eius Ioannem exultare fe-
cit in vtero, & ea magnificante Mariam, ipsa magis dominū
magnificare curauit. Tertio ad filium, cum iam esset annorū
duodecim, quòd ipsa & pater eius dolentes quæsissent eum.
Quarto in nuptiis ad filium & ministros. Et is quidem sermo
certissimus index ingenitæ māsuetudinis, & virginalis vere-
cundiæ fuit. Aliorum quippe verecundiam suam reputās, su-
stinere non potuit, nō potuit vini dissimulare defectum. Vbi
sane increpata est à filio (tāquam mitis & humilis corde) nec
illi respondit, nec tamen desperauit, ministros admonens fa-
cere quod diceret eis. Nūquid non ab initio venisse pastores,
& primam omnium Mariam inuenisse leguntur? Inuenerūt, *Lucæ 2.c*
ait euangelista, Mariam & Ioseph, & infantem positum in
præsepio. Sic & magi quoque, si recolis, non sine Maria ma-
tre eius puerum inuenerunt: & inducēs in templum domi-
templi dominū, multa quidē à Simeone audiuit tam de deo
quàm de seipsa, ad loquendum tarda, velox ad audiendum. Et M
quidē Maria conseruabat omnia verba hæc conferēs in cor-
de suo, sed in his omnibus neq; de ipso incarnationis domi-
nicæ sacramēto quodcūque verbum fecisse reperies. Væ no-
bis qui spiritum habemus in naribus, væ qui totum proferi-
mus spiritum, qui iuxta illud comici, pleni rimarū effluimus *Teren. in*
vndiq;. Totiens deniq; Maria filiū audiuit, non modo turbis *Eunucho.*
loquētē in parabolis: sed & discipulis seorsum regni dei my-
steria reuelantem, vidit miracula facientem: vidit deinde in
cruce pendentē, vidit expirantē, vidit resurgētem, vidit & a-
scendentē, sed in his omnibus quotiēs verecundissimę virgi
nis, quotiēs pudicissimę turturis vox memoratur audita? De-
nique legis in actibus apostolorū, quòd redeūtes à mōte Oli- *Act.1.b*
ueti vnanimiter perseuerabant in oratione. Qui? Si forte Ma
ria affuit, nominetur prima, quæ super omnes est, tā filij præ-
rogatiua, quàm suæ priuilegio sanctitatis. Petrus & Andreas,
ait, Iacobus & Ioānes, & cæteri qui sequūtur: hi omnes per-
seuerabāt vnanimiter cum mulieribus & Maria matre Iesu.
Itáne & mulierum sese vltimam exhibebat, vt nouissima o-
mniū poneretur? Vere carnales adhuc discipuli, quibus nec-
dum spiritus erat datus, quia Iesus necdum fuerat glorifica-
tus, quando facta est inter illos contentio de primatu: cum
Maria quanto maior erat, humiliaret se non modo de omni-
bus, sed & præ omnibus. Merito facta est nouissima prima,
quę cum prima esset omnium, sese nouissimam faciebat. Me-
rito

A rito facta est omnium domina, quæ se omnium exhibebat ancillam. Merito denique super angelos exaltata est, quæ & infra viduas & pœnitentes, infra eã de qua eiecta fuerant septem dæmonia, ineffabili sese mansuetudine inclinabat. Obsecro vos filioli, æmulamini hanc virtutẽ: si Mariam diligitis, si contenditis ei placere, æmulamini modestiam eius: nihil enim tam idoneum homini, nihil tam congruum christiano, maximéq; monachum nihil adeo decet. Et quidẽ manifesta satis in virgine ex hac ipsa mansuetudine virtus humilitatis elucet. Nimirum collactaneæ sunt humilitas & mansuetudo, in eo confœderatæ germanius qui dicebat: Discite à me
Matt.11.d
quia mitis sum & humilis corde. Sicut enim mater præsumptionis elatio, sic mansuetudo vera non nisi ex vera humilitate procedit. Nec in sola tantum Mariæ taciturnitate commendatur humilitas, sed euidentius resonat in sermone. Audierat: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius dei. Et
Luc.1.d
nihil aliud, quàm ancillam eius se esse respondit. Inde vẽtum est ad Elizabeth, & continuo virginis gloria singularis eidem per spiritum reuelatur. Denique & mirabatur personam venientis, dicens: Vnde hoc mihi vt veniat mater domini mei
Ibidem.
ad me? Commendabat & vocem salutantis adiiciens: Vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: & beatificat fidem credentis: Beata (inquiens) quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ di-
B cta sunt tibi à domino. Magna quidem præconia, sed & deuota humilitas nihil sibi passa retinere, in eum magis vniuersa refudit cuius in se beneficia laudabantur. Tu (inquit) magnificas matrem domini, sed magnificat anima mea dominũ. In voce mea filium perhibes exultasse in gaudio, sed exultauit spiritus meus in deo salutari meo: & ipse quoque tanquam amicus sponsi gaudet ad vocẽ sponsi. Beatam esse dicis quæ credidisset: sed credulitatis & beatitudinis causa respectus est supernæ pietatis, vt ex hoc magis beatam me dicant omnes generationes, quia ancillam humilem & exiguam respexit Deus. Veruntamen nunquid putamus fratres, Elizabeth sanctam in eo quod per spiritũ vtique loquebatur, errasse? Absit. Beata planè quam respexit Deus, & beata quæ credidit. Hic enim magnus diuinæ respectionis extitit fructus. Ineffabili siquidem artificio spiritus superueniens tantæ humilitati magnanimitas tantam in secretario virginei cordis accessit, vt (quemadmodum de integritate & fœcunditate prædiximus, hæ quoque nihilominus sunt stellæ ex respectu mutuo clariores) quòd videlicet nec humilitas tanta minuit magnanimitatem, nec magnanimitas tanta humilitatem, sed cum in sua æstimatione tam humilis esset, nihilominus & in promissionis credulitate magnanimis, vt quæ nihil aliud quàm exi- [illegible] sterium, & admirabile cõmercium, ad inscrutabile sacramen-
C tum nullatenus se dubitaret electã, & veram dei & hominis genitricem crederet rex futuram. Agit hoc nimirum in cordibus electorum gratiæ prærogatiua diuinæ, vt eos nec humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes, magis autem cooperentur sibi, vt nõ solum nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hinc maxime prouehatur humilitas, vt inueniantur eo amplius timorati, & largitori munerũ non ingrati, ac vicissim ex occasione humilitatis pusillanimitas nulla surrepat, sed qo minus de sua quisque vel in minimis præsumere consueuit, eo amplius etiã in magnis quibusque de diuina virtute confidat. Martyrium sane virginis (quã nimirum inter stellas diadematis eius, si meministis, duodecimã nominauimus) tam in Simeonis prophetia, quàm in ipsa dominicæ passionis historia commendatur. Positus est hic (ait sanctus senex de paruulo Iesu) in signum cui contradi-
Luc.2.e
cetur: & tuam ipsius animam (ad Mariam autem dicebat) pertransibit gladius. Vere iam, ô beata mater, animam gladius pertransiuit. Alioquin nõ nisi eam pertransiens, carnem filij tui penetraret. Et quidẽ postea quàm emisit spiritum tuus ille Iesus (omnium quidem, sed specialiter tuus) ipsius plane non attigit animam crudelis lancea quæ ipsius (nec mortuo parcens, cui nocere non posset) aperuit latus, sed tuam vtique animam pertransiuit. Ipsius nimirum anima iam ibi non erat, sed tua plane inde nequibat auelli. Tuam ergo pertransiuit animam vis doloris, vt plus quàm martyrem non immerito

prædicemus, in qua nimirum corporeæ sensum passionis ex- D
cesserit compassionis affectus. An non tibi plus quàm gladius fuit sermo ille (reuera pertransiens animam, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus:) Mulier, ecce filius tuus? O commutationem. Ioannes tibi pro Iesu traditur, seruus pro domino, discipulus pro magistro, filius Zebedæi pro filio dei, homo purus pro deo vero. Quomodo nõ tuam affectuosissimam animam pertransiret hęc auditio, quãdo & nostra licet saxea, licet ferrea pectora sola recordatio scindit? Non miremini fratres, quòd Maria martyr in anima fuisse dicatur. Miretur qui non meminerit se audisse Paulum inter maxima gentium crimina memorantẽ, quòd sine affectione Rom.1.d
fuissent. Longe id fuit Mariæ visceribus, longe sit à seruulis eius. Sed forte quis dicat: Nunquid non eum præscierat moriturũ? Et indubitanter. Nunquid non sperabat continuo resurrecturum? Et fidenter. Super hæc doluit crucifixum? Et vehemẽter. Alioquin quisnam tu frater, aut vnde tibi hæc sapientia vt mireris plus Mariam compatientem, quàm Mariæ filium patientem? Ille etiam mori corpore potuit, ista cõmori corde non potuit? Fecit illud charitas qua maiorem nemo habuit: fecit & hoc charitas, cui post illam similis altera non fuit. Iam te mater misericordiæ per ipsum syncerissimæ tuæ mentis affectum, tuis iacens prouoluta pedibus luna, mediatricem sibi apud solem iustitiæ constituta deuotis supplicationibus interpellat, vt in lumine tuo videat lumen, solis gra- E
tiam tuo mereatur obtentu, quam vere amauit præ omnibus, & ornauit stola glorię induens, & coronam pulchritudinis ponens in capite tuo. Plena es gratiarum, plena rore cœlesti, innixa super dilectum, deliciis affluens. Ciba hodie pauperes tuos domina, ipsi quoque catelli de micis edant, nec puero Abrahæ tantum, sed & camelis potum tribuas de supereffluenti hydria tua, quia tu vere puella es præelecta & præparata altissimi filio tuo, qui est super omnia benedictus in secula. Amen.

In natiuitate Mariæ, de aquæ ductu. Sermo.

FOECVNDAE virginis amplectitur cœlum præsentiam, terra memoriam veneratur. Sic nimirum totius boni illius exhibitio, hic tenuis quædam libatio primitiarum: ibi res, & hic nomen. Domine, inquit, nomen tuum in æternum, & Psal.101.d
memoriale tuum in generatione & generationem. Generatio & generatio, non angelorum profecto, sed hominum est.

Vis scire quia nomen & memoriale eius in nobis est, præsentia in excelso? Sic orabitis, inquit. Pater noster qui es in Matt.6.b
cœlis, sanctificetur nomen tuum. Fidelis oratio, cuius ipsa primordia & diuinæ adoptionis & terrenæ peregrinationis admoneant, vt hoc scientes quòd quandiu non sumus in cœlo, peregrinamur à domino, gemamus intra nosmetipsos F
adoptionem filiorum expectantes præsentiam vtique patris. Signanter proinde & de Christo propheta loquitur dicens: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus, in vmbra Thren.4.d
eius viuemus inter gentes. Nam inter cœlestes quidem beatitudines non in vmbra viuitur, sed potius in splendore. In splendoribus sanctorum, inquit, ex vtero ante luciferum ge- Psal.109.a
nui te. Verum id quidem pater. At mater sane eundem ipsum in splendore non genuit, sed in vmbra, nõ nisi ea tamen qua obumbrauit altissimus. Merito proinde canit ecclesia, non illa quidem ecclesia sanctorũ quæ in excelsis & in splendore est: sed quæ interim peregrinatur in terris. Sub vmbra eius, ait, quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gut- Cant.2.d
turi meo. Lucem quippe meridianam vbi pascit sponsus, sibi petierat indicari, sed repressa est, & pro plenitudine luminis vmbram, pro satietate interim gustum recepit. Denique non ait, sub vmbra eius quam desideraueram: sed, sub vmbra eius quem desideraueram sedi. Neque enim ipsius expetierat vmbram, sed ipsum profecto meridiem, lumen plenũ de lumine pleno. Et fructus, ait, dulcis gutturi meo: ac si dicat, gustui meo. Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me, vt glutiam saliuam meam? Quousque manet illa sententia: Gustate, & videte quoniã suauis est dominus? Et quidem suauis Psal.33.
gustui, & dulcis gutturi, vt merito etiam super hoc sponsa proruperit in vocem gratiarum actionis & laudis. Sed quando dicetur

G do dicetur:Comedite amici & bibite,& inebriamini charißi-
Canti.5.a mi?Iusti epulentur(ait Propheta)ſed in conſpectu dei,vtique
Pſal.67.a non in vmbra.Et de ſeipſo:Satiabor,ait,cum apparuerit glo-
Luc.22.c ria tua.Sed & dominus ad apoſtolos ait:Vos eſtis qui permá-
ſiſtis mecum in tentationibus meis,& ego diſpono vobis ſi-
cut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis
ſuper menſam meam.Sed vbi?In regno meo, inquit. Beatus
planè qui manducabit panem in regno dei.Sanctificetur ita-
que nomen tuum:per quod vtcunque interim in nobis es do
mine per fidem in cordibus habitans,quoniam nomen tuum
iam inuocatum eſt ſuper nos.Adueniat regnum tuũ. Veniat
vtique quod perfectum eſt, & euacuetur quod eſt ex parte.
Rom.6.d Habetis(ait apoſtolus)fructum veſtrum in ſanctificationem,
finem vero vitam æternam.Vita æterna fons indeficiens,qui
vniuerſam irrigat ſuperficiẽ paradiſi. Nec modo irrigat, ſed
inebriat,fons ortorum,puteus aquarum viuentium quæ flu-
unt impetu de Libano : & fluminis impetus lætificat ciuitatẽ
Colo.3. dei.Quis vero fons vitæ,niſi Chriſtus dominus? Cum Chri-
ſtus (inquit) apparuerit vita veſtra:tunc & vos apparebitis
cum ipſo in gloria.Sane ipſa ſeſe plenitudo exinaniuit,vt fie-
ret nobis iuſtitia & ſanctificatio & remiſsio,necdũ apparens
Prou.5. vita, aut gloria, aut beatitudo. Deriuatus eſt fons vſque ad
nos,in plateis deriuatæ ſunt aquæ, licet non bibat alienus ex
eis.Deſcendit per aquęductum vena illa cœleſtis, non tamẽ
H fontis exhibens copiam, ſed ſtillicidia gratiæ arentibus cor-
dibus noſtris infundẽs,aliis quidem plus,aliis quidem minus,
Plenus equidem aquæductus,vt accipiant cæteri de plenitu-
dine,ſed non plenitudinem ipſam. Aduertiſtis iam,ni fallor,
quem velim dicere aquæductũ qui plenitudinem fontis ip-
ſius de corde patris excipiens, nobis edidit illum, ſed ſi non
prout eſt, prout capere poteramus. Noſtis enim cui dictum
ſit:Aue gratia plena.An vero inueniri potuiſſe miramur vn-
de talis ac tantus fieret aquæductus,cuius nimirum ſummitas
Gen.28. inſtar profecto ſcalæ illius quam vidit patriarcha Iacob, cœ-
los tangere,imò & tranſcendere cœlos,vt viuidiſsimum illũ
aquarum quæ ſuper cœlos ſunt,poſſet attingere fontem?Mi-
Proue.31.b rabatur & Salomon, & velut deſperanti ſimilis aiebat: Mu-
lierem fortem quisinueniet?Nimirum propterea tanto tem-
pore humano generi fluenta gratiæ defuerunt,quòd necdum
intercederet is de quo loquimur tam deſiderabilis aquædu-
ctus. Nec mirabere diutius expectatum, ſi recordaris quot
annis Noë vir iuſtus in arcæ fabrica laborarit, in qua paucæ,
id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt,ídq; ſatis ad modicum tẽ-
pus. Sed quomodo noſter hic aquæductus fontem illũ at-
tigit tam ſublimem? Quomodo pútas niſi vehementia deſi-
derij, niſi feruore deuotionis, niſi puritate orationis? Sicut
Eccl.35.d ſcriptum eſt: Oratio iuſti penetrat cœlos.Et quis iuſtus,ſi nõ
Maria iuſta,de qua ſol iuſtitiæ ortus eſt nobis?Quomodo er-
I go illa inacceſſam attigit maieſtatem,niſi pulſando,petendo,
quærendo? Denique & quod quærebat, inuenit: cui dictum
eſt: Inueniſti gratiam apud deum.Quid? Plena eſt gratia, &
gratiã adhuc inuenit? Digna prorſus inuenire quod quærit,
cui propria non ſufficit plenitudo,nec ſuo poteſt eſſe cõten-
Eccl.24.c ta bono:ſed quemadmodum ſcriptum eſt: Qui bibit me,ad-
huc ſitiet: petit ſupereffluentiam, ad ſalutem vniuerſitatis.
Spiritus ſanctus ait,ſuperueniet in te,& precioſum illud bal-
ſamum tanta tibi copia tantáq; plenitudine influet,vt copio-
ſiſsime effluat circunquaq;.Ita eſt,iam ſentimus, iam exhila-
Canti.1.a rantur facies noſtræ in oleo,iam clamamus: Oleum effuſum
nomen tuum, memoriale tuum in generatione & generatio
nem. Verum id quidem nõ in vanum, etſi oleum effunditur,
ſed non perit. Propterea ſiquidem & adoleſcentulæ paruulę
ſcilicet animæ,ſponſum diligunt,ídq; non parum:& vnguen
tum deſcendens de capite,nõ modo barba,ſed & ipſa veſti-
menti ora ſuſcepit. Intuere ô homo conſilium dei, agnoſce
conſilium ſapientiæ, conſilium pietatis. Cœleſti rore aream
rigaturus,totum vellus prius infudit.Redempturus humanũ
genus,precium vniuerſum contulit in Mariam.Vt quid hoc?
Forte vt excuſaretur Eua per filiam, & querela viri aduerſus
fœminam deinceps ſopiretur. Ne dixeris vltra (ô Adam)
mulier quam dediſti mihi dedit mihi de ligno vetito:dic po-
tius,Mulier quam dediſti mihi, me cibauit fructu benedicto.
Piiſsimum ſane conſilium,ſed latet forſitan aliud,nec totum
hoc eſt.Verum id quidem,ſed parum eſt (ni fallor) deſideriis K
veſtris.Dulcedo lactis eſt, elicietur forte ſi fortius premim9.,
& pinguedo butyri.Altius ergo intueamini quanto deuotio
nis affectu à nobis eam voluerit honorari, qui totius boni
plenitudinem poſuit in Maria: vt proinde ſi quid ſpei in no-
bis eſt,ſi quid gratiæ, ſi quid ſalutis, ab ea nouerimus redun-
dare,quæ aſcendit deliciis affluens. Ortus plane deliciarum,
quem non modo afflauerit veniens,ſed & perflauerit ſuper-
ueniens auſter ille diuinus,vt vndique fluant & effluant aro-
mata eius,chariſmata ſcilicet gratiarum. Tolle corpus hoc ſo
lare,quod illuminat mundum,vbi dies? Tolle Mariam hanc
maris ſtellã,maris vtique magni & ſpatioſi: quid niſi caligo
inuoluens,& vmbra mortis,ac denſiſsimæ tenebræ relinquũ
tur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affe-
ctibus, & votis omnibus Mariam hác veneremur,quia ſic eſt
voluntas eius qui totum nos habere voluit per Mariã. Hæc
inquã voluntas eius eſt,ſed pro nobis.In omnibus ſiquidem
& per omnia prouidẽs miſeris,trepidationem noſtram ſola-
tur,fidem excitat,ſpem roborat,diffidentiam abigit,erigit pu
ſillanimitatem.Ad patrẽ verebaris accedere: ſolo auditu ter-
ritus ad folia fugiebas. Ieſum tibi dedit mediatorem. Quid
non apud talem patrem filius talis obtineat?Exaudietur vtiq;
pro reuerentia ſua: pater enim diligit filium. An vero trepi-
das & ad ipſum?Frater tuus eſt & caro tua,tentatus per om-
nia abſque peccato, vt miſericors fieret. Hunc tibi fratrem L
Maria dedit.Sed forſitan & in ipſo maieſtatem vereare diui-
nam, quòd licet factus ſit homo, manſerit tamen deus.

Aduocatum habere vis & ad ipſum? ad Mariam recurre.
Pura ſiquidem humanitas in Maria,non modo pura ab omni
cõtaminatione,ſed & pura ſingularitate naturæ. Nec dubius
dixerim, exaudietur & ipſa pro reuerentia ſua. Exaudiet vti-
que matrem filius,& exaudiet filium pater.Filioli,hęc pecca-
torum ſcala,hæc mea maxima fiducia eſt, hæc tota ratio ſpei
meæ.Quid enim? Potéſtne filius aut repellere, aut ſuſtinere
repulſam? non audire, aut non audiri filius poteſt? Neutrum
plane.Inueniſti (ait angelus) gratiam apud deum. Fœliciter.
Semper hæc inueniet gratiam, & ſola eſt gratia qua egemus.
Prudens virgo non ſapientiam, ſicut Salomon, non diuitias,
non honores,non potentiam,ſed gratiam requirebat.Nimi-
rum ſola eſt gratia qua ſaluamur. Qud nos alia concupiſci-
mus fratres? Quæramus gratiam, & per Mariam quæramus:
quia quod quærit,inuenit,& fruſtrari non poteſt.Quęramus
gratiam,ſed gratiam apud deum: nam apud homines gratia
fallax.Quærant alij meritum,nos inuenire gratiã ſtudeamus.
Quid enim?Num gratiæ eſt quòd hic ſumus?Profecto miſe-
ricordiæ domini eſt quòd nõ ſumus conſumpti nos. Qui nos?
Nos periuri,nos adulteri,nos homicidæ,nos [illegible]
menta vtique mundi huius. Conſulite conſcientias veſtras
fratres,& videte quia vbi abundauit delictum,ſuperabundat M
& gratia.Maria non prætendit meritum,ſed gratiam quærit.
Denique vſqueadeo fidit gratiæ, & non altum ſapit, vt ſalu-
tationem angelicam vereatur.Maria,inquit,cogitabat qualis
eſſet iſta ſalutatio. Nimirum ſeſe ſalutatione angelica repu-
tabat indignam.Et forſitan talia meditabatur. Vnde hoc mi-
hi,vt veniat angelus domini mei ad me?Ne timeas Maria,ne
mireris angelum venientem,& maior angelo venit. Ne mire
ris angelũ domini, & dominus angeltecũ. Poſtremo quid-
ni videas angelum,cum iam angelice viuas?Quidni viſitet an
gelus vitæ ſociam?Quidni ſalutet ciuem ſanctorum, & dome-
ſticam dei? Angelica plane vita virginitas: & qui non nu-
bent neque nubẽtur,erunt ſicut angeli dei. Vidéſne quòd &
hoc nihilominus modo aquæductus noſter aſcẽdit ad fontẽ,
nec ſola iam oratione cœlos penetrat,ſed etiam incorruptio- Sapien.6.e
ne quæ proximum deo facit, ſicut Sapiens ait?Erat enim vir-
go ſancta corpore & ſpiritu,cui ſpecialiter eſſet dicere:Con-
uerſatio noſtra in cœlis eſt. Sancta inquam corpore & ſpiri-
tu,ne quid forſitan ſuper hoc dubites aquæductu. Sublimis
equidem valde, ſed nihilominus integerrimus manet. Or-
tus concluſus,fons ſignatus,templum domini,ſacrarium ſpi-
ritus ſancti.Nec enim eſt fatua virgo, cui non modo oleum
eſt,ſed olei plenitudo in vaſe recondita. Aſcenſiones in
corde ſuo diſponit, conuerſatione pariter (ſicuti iam dixi-
mus) & oratione aſcendens. Denique abiit in montana cum
feſtinatione,

A festinatione,& salutauit Elizabeth, & in ministerio eius erat
quasi mensibus tribus vt iam tunc posset dicere matri mater
quod tanto post filio dixit filius: sine modo, sic enim decet
nos implere omnem iustitiam. Plane montana conscendens,
cuius iustitia sicut montes dei. Tertius enim hic ascensus vir-
ginis fuit, vt funiculus triplex difficilè rumperetur. Feruebat
siquidem in quærenda gratia charitas, splendebat in carne
virginitas, humilitas in obsequio eminebat. Etenim si omnis
qui se humiliat exaltabitur: quid hac humilitate sublimius?
Luc.1. Venisse eā mirabatur Elizabeth, & dicebat: Vnde hoc mihi
vt veniat mater domini mei ad me? Sed iam magis miretur
quòd instar vtique filij & ipsa non ministrari venerit, sed mi
Canti.6.d nistrare. Merito proinde cantor ille diuinus in ipsius admira-
tione præcinens, aiebat: Quæ est ista quę ascendit sicut auro-
ra consurgens, pulchra & luna, electa vt sol, terribilis vt ca-
strorum acies ordinata? Ascendit plane supra omne humanū
genus, ascendit vsque ad angelos, sed & ipsos quoq; transcen
dit, & cœlestem omnem supergreditur creaturam. Nimirum
supra angelos hauriat necesse est, quam refundat hominibus
Textus. aquam viuam. Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum
non cognosco? Vere sancta corpore & spiritu, & integritatē
carnis habens, & propositum integritatis. Respondēs autem
Textus. angelus, dixit: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus al-
tissimi obumbrabit tibi. Ne me interrogaueris, inquit, supra
B me est, & non potero ad illud. Spiritus sanctus, non angelus,
superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, non e-
go. Ne steteris, vel inter angelos virgo sancta, sublimius ali-
quid tuo sibi ministerio propinandum terra sitiens præstola-
tur. Paululum cum pertransieris eos, inuenies quem diligit
anima tua. Paululum inquam, non quia nō incomparabiliter
supereemineat, sed quòd inter eum & ipsos mediū nihil inue-
nias. Trāsi ergo virtutes & dominationes, Cherubim quoq;
& Seraphim, vt ad eum peruenias de quo vociferantur adin-
Esa.6. uicē, Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus Sabaoth. Quod
enim ex te nascetur sanctum, vocabitur filius dei. Fons sapiē-
tiæ verbū patris in excelsis: hoc verbū mediāte te caro fiet: vt
Ioan.14.b qui dicit, Ego in patre, & pater in me: dicat nihilominus, quia
Ioan.1.a ego à deo processi & veni. In principio, inquit, erat verbum.
Iam scatet fons: sed interim tantum in semetipso. Deniq;, &
verbum erat apud deum: lucem profecto habitans inaccessi-
bilem, & dicebat dominus ab initio: Ego cogito cogitationes
Hier.29.c pacis, & nō afflictionis. Sed penes te est cogitatio tua, & quid
cogites, nos nescimus. Quis enim cognouit sensum domini,
aut quis cōsiliarius eius erat? Descendit itaque cogitatio pa-
cis in opus pacis: Verbum caro factum est, & habitat iam in
nobis. Habitat plane per fidem in cordibus nostris, habitat
in memoria nostra, habitat in cogitatione: quia vsque ad ip-
sam descendit imaginationē. Quid enim prius cogitaret ho-
C mo de deo, nisi forsitan idolum corde fabricaretur? Incom-
prehensibilis erat & inaccessibilis, inuisibilis & inexcogita-
bilis omnino. Nunc vero comprehēdi voluit, videri voluit,
cogitari voluit. Quonam modo inquis? Nimirum iacens in
pręsepio, in virginali gremio cubans, in monte prædicans, in
oratione pernoctans, & in cruce pendēs, in morte pallens, li-
ber inter mortuos, & in inferno imperās: seu etiā tertia die
resurgens, & apostolis loca clauorum victoriæ signa demon-
strans, nouissime coram eis cœli secreta conscendens. Quid
horum non verè, non piè, nō sanctè cogitatur? Quicquid ho-
rum cogito, deum cogito, & per omnia est deus meus. Hæc
ego meditari dixi sapientiam, & prudentiā iudicaui eructare
memoriam suauitatis: quoniam in huiuscemodi nucleis vir-
ga sacerdotalis copiose produxit, quam in supernis hauriens,
vberius nobis Maria refundit. In supernis plane, & vltra an-
gelos: quæ verbum ex ipso patris corde suscepit, vt scriptum
est: Dies diei eructat verbum. Vtique dies pater: siquidem
Psal.18.a dies ex die salutare dei. An non etiam virgo dies? Et præcla-
ra. Rutilans plane dies, quæ procedit sicut aurora consur-
gens, pulchra vt luna, electa vt sol. Intuere igitur quemadmo
dum vsque ad angelos plenitudine gratiæ, supra angelos su-
perueniente spiritu sancto peruenit. Est in angelis charitas,
est puritas, est humilitas. Quid horum non enituit in Maria?
Sed ostensum est superius, vt quidem à nobis ostendi potuit:
supereminentiam prosequamur. Cui enim angelorū aliquā-

do dictum est: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus al- D
tissimi obumbrabit tibi: ideóque & quod nascetur ex te san-
ctum, vocabitur filius dei? Denique veritas de terra orta est,
non de angelica creatura: nec angelos, sed semen Abrahæ ap-
prehendit. Magnū est angelo vt minister sit domini, sed Ma-
ria sublimius quiddam meruit vt sit mater. Fœcunditas itaq;
virginis supereminens gloria est, tantóq; excellentior ange-
lis facta munere singulari, quanto differentius præ ministris
nomē matris accepit: hanc inuenit gratiam plena iam gratia,
vt charitate feruida, virginitate integra, humilitate deuota:
fieret nihilominus sine viri cognitione grauida, sine mulie-
bri dolore puerpera. Parum est quod ex ea natum est, sanctū
vocatur, & est filius dei. De reliquo fratres curandum nobis
summopere est, ne verbum quod de ore patris ad nos egres-
sum est virgine mediante, vacuum reuertatur: sed per eandē
nihilominus virginem gratiā pro gratia referamus. Eructe-
mus memoriam, donec præsentiam suspiramus, & suæ reddā
tur origini fluenta gratiæ vt vberius fluant. Alioquin nisi ad
fontem redeant, exsiccātur, & infideles in modico, quod ma-
ximum est accipere nō meremur. Modicum plane memoria
ad præsentiam, modicum ad id quod cupimus, magnum ad id
quod meremur: longe infra desiderium, sed nihilominus su-
pra meritum. Sapienter proinde sponsa, & pro hoc modico
non modice gratulatur. Cum enim dixisset: Indica mihi vbi Cant.1.b
pascas, vbi cubes in meridie: recipiens exigua pro immensis, E
& pro pastu meridiano libans sacrificium vespertinū, mini-
me tamen vt solet fieri murmurat aut tristatur, sed gratias a-
git, & in omnibus sese exhibet deuotiorē. Nouit enim quòd
si fidelis fuerit in vmbra memoriæ, lucem præsentiæ sine du-
bio obtinebit. Itaq; qui reminiscimini domini, ne taceatis, &
ne detis silentium ei. Nimirum qui præsentem habent do-
minum, exhortatione non indigent: & quod ait propheta a-
lius: Lauda Hierusalem dominum, lauda deum tuū Sion: con- Psa.147.a
gratulationis est potius quàm cōmonitionis. Qui in fide am-
bulant, egent admonitione ne taceant, & ne dederint silētiū
ei. Loquitur enim & loquitur pacem in plebem suam, & su-
per sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Cæterum
cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocēs eris: Psal.17.d
& audientem sese audiet, & loquenti sibi loquetur. Alioquin
silentiū ei dedisti si taceas. Sed vnde si taceas? A laude? Ne ta-
ceatis, inquit, & ne detis silentium ei, donec stabiliat, & donec
ponat Hierusalem laudem in terra. Laus Hierusalem iucun- Esa.62.d
da, & decora laudatio. Nisi forte angelos ciues Hierusalem
mutuis opinamur laudibus delectari, & decipere de vanitate
in idipsum. Fiat voluntas tua pater sicut in cœlo & in terra,
vt laus Hierusalem stabiliatur in terra. Quid enim modo est?
Non quærit angelus ab angelo gloriam in Hierusalem, & ho
mo ab homine laudari cupit in terra? Execranda peruersitas,
sed eorum sit qui ignorantiam dei habent, qui obliti sunt do-
mini dei sui. Vos qui reminiscimini domini, ne taceatis à lau- F
de eius, donec stabiliatur & perficiatur in terra. Est enim si-
lentium irreprehensibile, imò & laudabile magis. Est & ser-
mo non bonus. Alioquin non diceret propheta bonum esse Threno.3.c
homini pręstolari cum silētio salutare dei. Bonum silentium
à iactātia, bonum à blasphemia, bonum à murmure & detra-
ctione. Alius enim ob laboris magnitudinem, & pondus diei
exasperatus, animo murmurat, diiudicat eos qui pro anima
sua peruigilant, tanquam reddituri vtique rationem. Clamor
est, sed supra omne silentium clamor iste animi obdurati sile
re facit (quam audiri non patitur) vocem verbi. Alius pusil-
lanimitate spiritus in expectatione deficit, pessimúmque hoc
verbum blasphemiæ est, quod nec in hoc seculo remittitur,
nec in futuro. Tertius in magnis ambulat, & in mirabilibus
super se, dicens: Manus nostra excelsa, putans se aliquid esse,
cum nihil sit. Quid loqueretur huic qui loquitur pacem? Di-
cit enim quia diues sum, & nullius egeo. Porro veritatis sen-
tentia est: Væ vobis diuitibus, quia habetis hic consolationē Luc.6.d
vestram. Contra vero: Beati, inquit, qui lugent, quoniam Mat.5.a
ipsi consolabuntur. Sileat ergo in nobis lingua maledica,
lingua blasphema, lingua magniloqua: quoniam bonum est
in hoc triplici silentio salutare domini prestolari, vt dicas:
Loquere domine, quia audit seruus tuus. Eiusmodi quippe 1.Reg.3.b
voces nō ad eū sunt, sed aduersus eū, sicut legislator murmu-
rantibus

G rantibus ait: Non enim contra nos est murmur vestrum,sed
Exod.16.b contra dominum.Ita tamen ab his taceas ne omnino taceas,
ne dederis silentium ei.Loquere illi contra iactantiā in con-
fessione,vt obtineas veniam de pręterito.Loquere in gratia-
rum actione cōtra murmurationem, vt ampliorem inuenias
gratiam in præsenti.Loquere in oratione contra diffidentiā,
vt consequaris & gloriam in futuro.Confitere inquam præ-
terita,& pro præsentibus gratias age,ac deinceps ora studio-
sius pro futuris,vt ne ipse quidem sileat à remissione,ab im-
missione,à promissione.Ne taceas inquam,ne dederis silen-
tium ei,loquere vt & ipse loquar,& dicere possis: Dilectus
meus mihi, & ego illi.Iucunda vox, & eloquium dulce. Ni-
mirū nō vox murmuris hæc,sed vox turturis est. Et ne dixe-
Psal.136.a ris:Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena?
Canti.2.c non iam aliena reputabitur, de qua sponsus ait: Vox turturis
Ibid. d audita est in terra nostra. Audierat enim dicentē: Capite no-
bis vulpes paruulas:& forte ex eo in vocē exultationis eru-
pit vt diceret:Dilectus meus mihi,& ego illi. Plane vox tur-
turis,quæ tam viuenti quam mortuo singulari vtique casti-
monia suo compari perseuerat,vt eam neque mors neq; vita
à Christi separet charitate. Intuere etenim vtrunnam aliquid
hunc dilectū auertere potuerit à dilecta quo minus ei & pec-
canti & auersæ perseueraret. Glomeratæ nubes radios solis
offendere contendebant,vt iniquitates nostræ separarēt in-
H ter nos & deum,sed incaluit sol, & vniuersa dissoluit. Alio-
quin quando rediisses ad eum,nisi ille tibi perseuerasset , nisi
Canti.6.d clamasset: Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuer-
tere,vt intueamur te? Esto ergo illi,& tu nihilominus perse-
uerans,vt nullis ab eo flagellis aut laboribus auertaris.
Matt.11. Luctare cum angelo ne succumbas: quia regnū cœlorum
vim patitur,& violenti rapiunt illud. An non lucta,Dilectus
meus mihi,& ego illi? Notam fecit dilectionem suam, expe-
riatur & tuam. In multis enim tentat te dominus deus tuus.
Declinat sæpius,auertit faciem, sed non in ira. Probationis
istud est, non reprobationis. Sustinuit te dilectus, sustine tu
dilectum,sustine,viriliter age. Non illum vicere peccata tua,
te quoque ipsius flagella non superent,& obtinebis benedi-
ctionem.Sed quando?Cum aurora fuerit, cum aspirauerit iā
Gene.32.f dies,cum stabilierit Hierusalem laudē in terra. Ecce, inquit,
vir luctabatur cum Iacob vsque mane. Auditā fac mihi ma-
ne misericordiam tuam,quia speraui in te domine. Nō tace-
bo,nec dabo tibi silentium vsque mane, vtinam nec ieiuniū.
Nimirum dignaris & pasci,sed inter lilia. Dilectus meus mi-
hi,& ego illi,qui pascitur inter lilia.Nimirum & supra,si me-
ministi,in eodem cantico euidenter expressum est,quòd flo-
rum apparitio turturis comitetur auditum. Sed attende, ꝙ
locum non cibū indicare videtur, nec quibus pascitur expri-
mit,sed inter quæ. Forte enim non cibo,sed consortio pasci-
I tur liliorum:nec liliis vescitur,sed versatur. Nimirum odore
potius q̄ sapore lilia placent, & visui magis sunt apta, quàm
esui.Ita ergo pascitur inter lilia donec aspiret dies, & venu-
stati florum fructuū succedat vbertas.Interim quippe florum
nō fructuū tempus est,dum in spe magis, quàm in re sumus:
& per fidem nō per speciem ambulantes,expectatione ma-
gis quàm experientia gratulamur. Considera denique floris
2.Cor.4.b teneritudinem,& memento verbi quod ait apostolus: Quia
habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Quanta enim
videntur imminere pericula floribus? quàm facile spinarum
aculeis lilium perforatur?Merito proinde canit dilectus: Si-
cut lilium inter spinas,sic amica mea inter filias.An non erat
Psal.119.b inter spinas,qui dicebat:Cum his qui oderunt pacem, eram
pacificus?Cæterum etsi iustus germinat sicut lilium,sed non
ad lilium sponsus pascitur, nec in singularitate complacet si-
bi. Audi denique inter lilia commorantem: Vbi, inquit,duo
Mat.18.c vel tres congregati fuerint in nomine meo,ibi sum in medio
eorū.Amat semper media Iesus,diuerticula semper & recli-
natoria reprobat filius hominis, dei & hominum mediator.
Dilectus meus mihi,& ego illi,qui pascitur inter lilia. Cure-
mus habere lilia fratres, extirpare spinas & tribulos,& inse-
rere lilia festinemus: si quando forte & ad nos pascendos di-
gnetur dilectus descendere. Apud Mariam vtique pasce-
batur,idque copiosius pro multitudine liliorum. An non li-
lia virginitatis decus,humilitatis insigne,supereminentia cha
ritatis? Erunt tamen & nobis lilia, quamuis inferiora valde, K
sed ne inter hæc quidem dedignabitur pasci sponsus: siquidē
eas quas prędiximus actiones gratiarum deuotionis hilaritas
illustrauerit,orationē intentionis puritas candidauerit, con-
fessionem indulgentia dealbauerit,sicut scriptum est: Si fue- Esa.1.c
rint peccata vestra vt coccinum,quasi nix dealbabuntur:& si
fuerint rubra quasi vermiculus,velut lana alba erunt. Cæte-
rum quicquid illud est quod offerre paras,Marię cōmendare
memento, vt eodem alueo ad largitorē gratiæ gratia redeat
quo influxit.Neque enim impotens erat deus,& sine hoc a-
quęductu infundere gratiam prout vellet,sed tibi vehiculum
voluit prouidere.Forte enim manus tuæ,aut sanguine plenę,
aut infectæ muneribus,quòd non eas ab omni munere excus
sisti.Ideóque modicum istud quod offerre desideras,gratissi-
mis illis & omni acceptione dignissimis Mariæ manibus offe
rendum tradere cura,si nō vis sustinere repulsam. Nimirum
candidissima quædam lilia sunt, nec causabitur ille liliorum
amator inter lilia non inuentum, quicquid illud sit quod in-
ter Mariæ manus inuenerit.

In festiuitate sancti Michaelis, Sermo I.

ANGELORVM hodie memoria celebratur,&exigitis de-
bitū pro tāta solennitate sermonē. Sed quid de angelicis L
spiritibus viles loquantur vermiculi?Credimus sane & indu-
bitata fide tenemus diuina eos præsentia, & visione beatos
sine fine lætari in bonis domini,quæ oculus nō vidit,nec au- 1.Cor.2.
ris audiuit,nec in cor hominis ascēderūt.Quid ergo de his ho
mo loquatur hominibus,quę nec ipse quidē cogitare, nec illi
saltē audire sufficiāt? Profecto si ex abundantia cordis os lo-
quitur, sileat nihilominus lingua necesse est ex inopia cogi-
tationis. Attamen si multū est ad nos loqui de ea claritate &
gloria qua in semetipsis, imò in deo suo angeli sancti nostris
omnino supereminēt cordibus:de ea loquamur quam nobis
exhibent gratia & charitate. In supernis enim spiritibus non
solū admirabilis dignitas,sed dignatio amabilis inuenitur.Di-
gnum est proinde fratres vt gloriā non capiētes, tāto magis
amplectamur misericordiā, qua nimirū constat nihilominus
abundare domesticos dei, cœli ciues,principes paradisi. Te-
statur denique Apostolus ipse qui raptus vsque ad tertium
cœlum beatæ illi curiæ meruit interesse, atque eius nosse se-
creta:quoniam omnes administratorij sunt spiritus, missi in
ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.
Neque id cuiquam incredibile videatur,quandoquidem ipse
quoque creator & rex angelorum venit non ministrari, sed
ministrare,& animam suam dare pro multis. Vt quid ergo
ministerium illud angelorum quispiam dedignetur, in quo
præcedit eos cui in excelsis tota cum auiditate & fœlicitate M
ministrant?Si & hinc dubitas, vtique qui vidit, testimonium
perhibuit: Milia,inquiens,milium ministrabant ei, & decies Dan.7.c
centena milia assistebant ei.Alius quoque propheta ad patrē Psal.8.a
de filio loquēs,ait: Minuisti eum paulominus ab angelis. Sic
plane sic decet vt vincat & humilitate qui sublimitate vince-
bat,sitque tanto minor angelis, quāto inferiori sese ministe-
rio mancipauit:qui tanto excellentior est, quanto differen-
tius præ eis nomen hæreditauit. Sed quæras fortasse in quo
minoratus videatur ab angelis cum ministrare venit,quādo-
quidem(vt supra meminimus)in ministerium mittuntur &
illi?In eo vtiq; ꝙ non modo ministrauit,sed ministratus est,
erátq; vnus & idē qui ministrabat,& qui ministrabatur. Me-
rito proinde sponsa in Canticis canticorum : Ecce (inquit) Canti.2.c
venit is saliens in montibus,transiliens colles. Ministrans e-
nim saliit inter angelos, sed & ipsos transiliit ministratus.Mi
nistrant enim angeli,sed de alieno,offerētes deo bona opera
non sua,sed nostra,ac nobis eius gratiam referētes. Vnde &
scriptura dicens:Quoniam ascendit fumus aromatum in cō- Apo.8.a
spectu domini de manu angeli,solicite præmisit data ei fuis-
se incensa multa.Nostros enim sudores non suos,nostras nō
suas lachrymas offerunt deo,nobis quoque eius munera refe
runt,& non sua.Non sic minister ille sublimior cunctis, sed
humilior vniuersis, qui semetipsum obtulit sacrificium lau-
dis, qui patri offerens animam suam, nobis ministrat vsque
hodie

A hodie carnem suam. Huius vtique tanti ministri gratia nihil mirum si dignanter nobis imò & libenter angeli sancti ministrent. Ipsi enim amãt nos, quia nos Christus amauit. Dicitur certe vulgari quodam prouerbio: Qui me amat, amat & canem meum. Nos vero ô beati angeli catelli sumus domini illius quem tanto affectu diligitis, catelli inquam cupientes saturari de micis quæ cadunt de mensa dominorum nostrorũ, qui estis vos. Et hæc dixerim fratres, vt ampliorem de cętero erga beatos angelos fiduciã habeatis, ac proinde familiarius in omni necessitate vestra eorum inuocetis auxilia: sed & dignius in eorum præsentia conuersari, & magis ac magis eorũ vobis conciliare gratiam, captare beneuolentiã, exorare clementiam studeatis. Cuius rei gratia necessarium duco alias quoque charitati vestræ exponere causas, quæ ipsos beatos angelos pro nostra infirmitate reddant sollicitos: absque sua sane anxietate, sed non absque vtilitate nostra, nec ad detrimentum fœlicitatis suæ, sed ad nostræ salutis augmentum.

Constat sine dubio rationis participes, & capaces beatitudinis humanas animas angelicę (si dicere id audeamus) cognatas esse naturæ: nec decet vos, ô beati spiritus contra legis præceptum dedignari quam visitare debetis speciem vestrã, licet in multam (vt ipsi cernitis) deiecta sit vilitatem. Sed neque arbitramur vos superni ciues, ciuitatis vestræ excidio delectari, & ruina murorum quos semirutos ipsi videtis. Cuius
B instaurationem si desideratis (vt dignum est) frequẽter quæso ante thronum gloriæ verbum precis iterate dicentes: Be-
Psal.50.d nigne fac domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hierusalem. Si diligitis decorem domus dei (imò quia diligitis) experiantur zelum vestrum viui & rationales lapides, qui soli in instaurationẽ eius vobis possunt coædificari.

Hic est dilectissimi funiculus triplex, quo de excelso cœlorum habitaculo ad cõsolandos, ad visitandos, ad adiuuandos nos attrahitur supereminẽs charitas angelorum propter deum, propter nos, propter seipsos. Propter deum vtique, cuius tanta erga nos misericordię viscera ipsi quoque (vt dignũ est) imitantur. Propter nos, in quibus nimirum propriã similitudinem miserantur. Propter seipsos, quorũ ordines instaurandos ex nobis toto desiderio præstolãtur. In ore enim paruulorum qui lacte modo vescuntur, & nondum solido cibo perficienda est laus illa maiestatis diuinæ, cuius habentes primitias angelici spiritus beata nimirum delectatione fruũtur: sed tanto auidius nos expectant, quãto cõsummationis eius expectatione & expetitione sollicitantur. Quæ cum tamẽ ita sint, pensate quanta etiam nobis sollicitudine opus est dilectissimi, vt dignos nos exhibeamus eorum frequentia, & eo modo conuersemur in cõspectu angelorum, ne forte sanctos offendamus obtutus. Væ enim nobis, si quãdo prouocati peccatis & negligentiis nostris indignos nos iudicauerint præsentia & visitatione sua, vt iam necesse habeamus & nos plã-
Psal.37.b gere, & dicere cum propheta: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Et qui iuxta me erant de longe steterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meã. Elongatis nimirum eis quorũ præsentia protegere nos, & propulsare poterat inimicũ. Quod si tam necessariam habemus familiaritatem dignationis angelicæ, cauenda nobis eorum offensa, & in his maxime exercẽdum quibus eos nouimus oblectari. Sunt enim plurima quæ eis placent, & quæ in nobis inuenire delectat: vt est sobrietas, castitas, paupertas voluntaria, crebri in cœlum gemitus, & orationes cum lachrymis, & cordis intentione. Attamen super omnia hæc vnitatem & pacem à nobis exigunt angeli pacis. Quidni maxime delectentur in his quæ formam quandam ciuitatis suæ repræsentant in nobis, vt mirẽtur Hierusalem nouam in terra? Dico autẽ vt quomodo ciuitatis illius participatio est in idipsum: sic & nos idipsum sentiamus, idipsum dicamus omnes, & nõ sint in nobis schismata: sed magis omnes simul vnum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Econtra vero nihil ęquè offendit, & ad indignationem prouocat eos, quomodo dissensiones & scãdala si forte inueniantur in nobis. Audiamus siquidem quid loquatur ad
1.Cor.3.a Corinthios Paulus: Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nónne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?
Iudæ 1.f In epistola quoque Iudæ apostoli legimus sic: Hi sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes. Videre D
est animam hominis, quemadmodum vniuersa corporis mẽbra viuificet cohærentia sibi. Separa ergo quiduis à iunctura cæterorum, & vide an de cætero illud viuificet. Sic est omnis qui dicit, anathema Iesu: quod nemo dicit loquens in spiritu dei: quia anathema separatio est. Sic & inquam, omnis qui ab vnitate diuiditur, ne dubites quin ab eo recesserit spiritus vitæ. Digne igitur contentiosos, & qui separant semetipsos, apostoli carnales vocant & animales, spiritum non habentes. Dicunt ergo sancti illi, & beati spiritus, vbi scandala inuenerint & dissensiones: Quid nobis & generationi huic spiritum non habenti? Nam si adesset spiritus, per eum vtique charitas diffunderetur, & vnitas non scinderetur. Et dicunt: Non permaneamus cum hominibus istis in æternum, quia caro sunt. Quæ enim contentio luci ad tenebras? Nos de regno vnitatis & pacis sumus, & homines istos in eãdem vnitatem & pacem sperabamus esse venturos. Nunc autem qua ratione nobis cohæreant qui dissident à seipsis? Videtis quàm congruat huic solennitati euangelica lectio, quæ sic deterret nos à scandalo paruulorum, quandoquidem tam vehemẽter angelis displicent scandala? Qui scandalizauerit vnum de pusil- *Matt.18.a*
lis istis, durum est quod sequitur. Sed iam præterit hora, ad missas nobis eundum est. Peto ne sit vobis molesta dilatio, quæ poterit non inutilis fore, si capitulum præsens sermone altero diligentius prosequamur. E

In eadem solennitate,
Sermo II.

AVDISTIS fratres euangelicã lectionem aduersus eos qui pusillos scandalizãt, satis terribiliter intonantẽ. Nemini blanditur veritas, neminem palpat, nullũ seducit, aperte denuncians, quoniã Væ homini illi per quẽ scandalũ venit. *Mat.18.c*
Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Natus sane denuo, natus ad vitã, natus de spiritu, & nimirum carne postmodum consummatur. Expedit ei (si quis est) qui scandala suscitat in hac domo, in hac sancta deo placita, & angelis eius admodũ grata ac familiari cõgregatione, vt suspẽdatur in collo eius mola asinaria, & pro suaui iugo & leui onere saluatoris, graui mole terrenæ cupiditatis humeris eius imposita demergatur in profundũ maris huius, magni & spaciosi manibus, quod est sine dubio seculũ nequam. Minus enim damnabile erat ei in seculo magis perire q̃ in monasterio. Perire siquidem necesse est hominem qui charitatem non habet, etiam si tradiderit corpus suum ita vt ardeat. Et hoc dixerim fratres, nõ quasi minus bene de vobis sentiã, aut regnare videatur in vobis nequissimũ istud vitiũ: sed vt in ea charitate, & vnanimitate, & pace in qua statis in domino, solliciti sitis perseuerare & abundare magis. Quæ est enim spes nostra, F
& gaudium nostrũ, & corona gloriæ? Nónne vnitas & vnanimitas vestra, in qua gaudeo vos inueniri fraternitatis amatores, & ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatẽ habentes, quod est vinculum perfectionis? Propter quod obsecro vos, sic state in domino charissimi. In hoc enim cognoscunt omnes etiam angeli sancti, quòd Christi estis discipuli, si dilectionẽ habueritis adinuicẽ. Denique si tenetis memoria quam vobis præcedenti sermone tradidimus triplicẽ angelicæ erga nos charitatis & sollicitudinis causam, potest hinc quoque fraternæ dilectionis vtilitas magnifice cõmendari. Facile siquidẽ cõsiderare est homini qui nõ diligit proximum, nullam ex his quas tunc diximus, suppetere causam. Nũquid enim Christi gratia diligemur ab angelis, si de mutuę dilectionis inopia cognouerint nequaquam eius nos esse discipulos? Nunquid diligemur ab eis propter nosipsos, id est, spiritualis naturę similitudine, si inuenimur non diligere humanæ naturæ nostræ consortes: imò vero si ex eis quæ inter nos sunt contentionibus, carnales nos magis quàm spirituales esse cõstiterit? Denique nunquid diligẽt nos propter seipsos, & futuram de nobis ciuitatis suæ restaurationem, si (quod absit) vnũ, quo solo vniri & coędificari eis possumus, defuerit glutinum charitatis? Quomodo sperabunt reædificandos de nobis perpetuos ciuitatis illius muros, si cognouerint, si viderint nos non lapides esse viuos qui possint inuicem

G uicem cohærere: sed magis puluerem quem proiiciat ventus à facie terræ, quem vnius verbi flatus in turbinem excitet, & suspicionis cuiuslibet leuissima aura dispergat? Et hæc quidē *Mat.18.a* dixisse sufficiat pro eo quod ait dominus: Si quis scandalizauerit vnum de pusillis istis. Credo enim quòd maiori sollicitudine deinceps ab hac tam nequissima peste cauebitis.

Iam vero quem non moueat quod sequitur in euangelio? *Matt.5.b* Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum, & cætera. Nunquid enim corporalem hunc oculum monemur eruere, aut vnā ex manibus istis, similiter & vnum abscindere pedē? Absit à nobis huiusmodi carnalis omnino, & nimis ridiculosa cogitatio. Sed postquam ab interioribus scādalis deterruit nos sermo diuinus asperè satis, sicut audistis, consilium dat quid de eo nobis agendum sit scandalo quod interius patimur cōtrariam inuenientes legem in membris nostris. Ipse enim nouit figmentum nostrum, quòd eiusmodi scandalum non tam facile à nobis valeat euitari. Porro tripliciter fieri scandalum istud, quotidiano nobis nosse licet experimēto. Interdū enim est in nobis spiritualis intentionis oculus simplex, & qui gratiæ magis quàm noster dicendus sit: sed scandalizat nos oculus noster, & qui verè à nobis est, dum voluntas nostra aliam minus castam importune ingerit intentionem. Sed habemus iam super hoc salubre consilium saluatoris. Erue *Ibid. b* eum, inquit, & proiice abs te. Hoc autem fiet, si non consen- H tias, si abiicias, si resistas. Simili modo de manu ac pede est intelligendum. Cum enim bonis operibus intentos, ad alia opera trahere volūtas propria conatur, manus nostra est quæ scandalizat nos: sed abscindi debet, & proiici à nobis, vt non ei consentiamus. Sic etiam proficere in sancta cōuersatione, & ascendere per gradus scalæ quæ Iacob apparuit, ac iuxta *Psal.83.b* quod ait Psalmista: De virtute in virtutem ire desiderantes, sæpius scandalum patimur à pede quodam pusillanimitatis & negligentiæ nostræ, qui nimirum descendere magis ac remissius ire conatur: sed abscindi eum necesse est, vt pes gratiæ qui stat in directo, currere possit sine offensione, sine scādalo, sine impedimento. Quod autem dicit, bonum nobis esse ad vitam intrare cū vno oculo, aut manu, aut pede, quàm duos habentes ire in gehennam ignis: eos notat qui voluntatem suam, siue bona, siue mala sit, æquè sequūtur, & ingrediuntur duabus viis, nunc bona, nunc mala sectantes, secūdum quod variantur desideria sua. Quibus merito vtilius fuerat gratiæ in omnibus inhærere, & vbi obuiat propria voluntas, abscindere & à seipsis abiicere eā. Est autem cum multo tempore in abscisione propriæ voluntatis nostræ exercitati aliquatenus eam domamus, vt discat iam non superbire, sed magis sine omni scandalo vel contradictione deo subiecta sit anima nostra, nec iam abiicere necesse sit oculū nostrum, nēpe qui simplici adhærens oculo factus est & ipse simplex, aut I certe iam non alter est oculus, sed vnus cum eo, Apostolo te- *1.Cor.6.d* ste: Quoniam qui adhæret domino, vnus spiritus est cum eo. Quod autē de oculo dictū est, de manu quoque & pede eodem modo est intelligendū. Cuius enim volūtas ex affectione & cum desiderio gratiæ cohæret, vt nec concupiscat mala agere, nec bona minora, nec minus bene quàm gratia suggerit: hic plane perfectus est vir. Sed pax ista potius est fœlicitatis: abscisio vero scandalorum, & tentationum victoria, fortitudinis: illa, inquam, gloriæ, hæc virtutis.

In festiuitate omnium sanctorum, de lectione euangelica. Sermo I.

FESTIVITATEM hodiernam sanctorum omnium cum omni deuotione dignum est celebrari. Nimirum si magna videtur, & est, beati Petri solennitas, seu beati Stephani, aut cuiuslibet cæterorum, quanta ista est, quæ non vnius tantum est, sed vniuersorum? Verum non ignoratis fratres secularibus id moris esse, vt diebus festis festiua sibi conuiuia parent: & quanto fuerit solennitas clarior, tanto splendidius epulentur. Quid ergo? Nónne & his qui conuertuntur ad cor, cordis delitiæ sunt quærēdæ, & spiritualibus spiritualia comparanda? Propterea iam paratum est conuiuium nostrum fratres, iam cocta sunt omnia & epulandi tempus aduenit. Dignum est enim vt prius anima satietur, quòd hęc portio sine dubitatione, & sine comparatione sit potior, pręsertim cum sanctorum solennitates manifestū sit ad animas K magis quàm ad corpora pertinere: & quæ animarum sunt, animæ plus acceptēt, quippe naturali quadam eis cognatione coniunctæ. Quibus propterea quoque sancti isti compatiuntur amplius, propterea magis desiderant animarum bona, & plus earum refectionibus delectantur, quoniam & ipsi similes nobis fuere passibiles: & ipsi peregrinationis huius & exilij miserabilis deplorauere molestias: & ipsi graue huius corporis onus, & tumultus seculi, & tentationes experti sunt inimici. Nihil itaque dubium quin grauior eis sit, & multo acceptabilior illa festiuitas qua intenditur epulis animarum, quàm sit ea quæ celebratur à secularibus curam carnis perficientibus in desideriis voluptatum. Veruntamen vnde nobis animarum panis in terra deserta, in loco horroris, & vastę solitudinis? Vnde nobis sub sole spiritualis cibus, vbi nihil est nisi labor & dolor, & afflictio spiritus? Sed scio quis dixerit: Petite, & accipietis. Et illud: Si vos cum sitis mali, nostis bona *Matt.7.a* data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cœlestis è cœlo dabit spiritum bonum petētibus se? Nec ignoro quàm obnixe tota hac nocte & die petieritis mendicantes dari vobis panem de cœlo viuum: non eum qui corpus corroborat, sed qui confirmat cor hominis. Nam conuiuas quidem non ausim dicere, sed mendici sumus præbenda dei viuentes. Mendici, inquam, iacentes ante ianuam regis prędiuitis, vlceribus pleni, & cupientes saturari, imò & sustentari de micis L quę cadunt de mensa dominorum nostrorum, quorum celebramus hodie solennitatem. Nempe delitiis affluunt, & mensuram accipiunt bonam & confertā, & supereffluentem. Cōfidimus autem quoniam erit qui det nobis: chaos enim magnum & distantia est multa nimis inter liberalitatē & benignitatem dei, & auari diuitis crudelitatem. Propterea dedit hodie pater noster panem. Patrem enim misericordiarum, patrem esse necesse est etiam miserorum. Dedit (inquam) nobis panem de cœlo, & cibaria in abūdantia: quorum vtinam ego fidelis coquus, vtinā anima mea coquina vtilis videatur.

Siquidē ad præparanda fercula vestra, tota hac nocte concaluit cor meū intra me, & in meditatione mea exarsit ignis: ille sine dubio quem dominus Iesus misit in terrā, & voluit vehementer accendi. Nam spiritualem cibum, & coquinam, & ignem habere necesse est spiritualem. Superest iam vt distribuam quæ paraui: vos autem considerate potius dantem dominum quàm ministrum distribuētem. Ego enim, quantū in me est, nihil aliud sum quàm conseruus vester, qui vobiscum pariter & mihi & vobis (sicut ipse dominus nouit) mendico panem de cœlo, & alimoniam vitæ. Propterea non ego vobis, sed pater vester ipse est qui dat vobis panem de cœlo viuum: ipse vos pascit, & operibus, & sermonibus, etiam & carne filij sui, qui est vere cibus. Nam & de [illegible] Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei: & de ver- M bis: Quoniam nō in solo pane viuit homo, sed in omni ver- *Ioan.4.e* bo quod procedit de ore dei. Ergo nunc quidem cibari habe- *Deut.8.a* mus factis eius & verbis, post hæc etiam illibatum dominici corporis sacramentum in altaris mēsa sacrosancta (ipso propitio) percepturi. Legimus in euangelio hodie, quoniam videns turbas Iesus, ascendit in montem. Prædicantem enim *Mat.5.a* dominum, de ciuitatibus & castellis populi sequebātur: quorum saluabat animas, sanabat corpora: & adhærebant ei, affatu pariter & aspectu illius delectati: cuius nimirum vox suauis, & facies decora, sicut scriptum est: Speciosus forma præ *Psal.44.a* filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Talis est quem nos sequimur, cui adhæremus, totus desiderabilis, in quem non solum populi, sed & ipsi quoque angeli sancti desiderāt prospicere. Quid vobis suauius apponemus? Nimirum hæ sunt delitiæ angelorum. Gustate proinde, & videte quoniam suauis est dominus. Et huic suauitati, huic sapori, huic sapientiæ quæ trahitur de occultis, omne quod desideratur, non valet comparari. Quid enim? Miraris in sole splendorem, in flore pulchritudinem, in pane saporem, in terra fœcunditatem? Sed à deo hæc vniuersa donata sunt: nec dubium quin multo amplius reseruauerit sibi, quàm dederit creaturis.

Iam ne hoc quidem ociosum putemus, ꝙ ascendit in mōtem, nimirum quod tanto ante prædictum est, tanquam à lōge clamante propheta: Super montē excelsum ascēde tu qui *Esa.40.b* euangelizas

A euangelizas Sion, exalta in fortitudine vocē tuā qui euangelizas Hierusalē. In qua ascēsione si vos melius non habetis,
Act.1.a ego illud intelligendū puto quod in initio Actuū apostolorū beatus Lucas meminit, dicens: Primū quidē sermonē feci de omnib⁹ ô Theophile, quæ cœpit Iesus facere & docere. Vtique nō iuxta Pharisæorū morē, qui alligabant onera grauia & importabilia, & imponebant ea in humeros hominū, digito autē suo nolebant ea mouere. An non bonus animę panis est iste, & plurimū confirmans cor hominis? Fiducialiter sequor te domine quocunque ieris, & secure incedo viam mādatorum tuorum, sciens ꝙ per eam præcesseris ipse. Secure, inquam, viā mandatorū tuorum curro, quandoquidem noui quòd à summo cœlo egresșio tua ad currendā hanc viam: & occursus tuus vsq; ad summū eius fuerit per hanc viam. Non possum modo fratres in hunc modum singula masticare: vos estote animalia munda & ruminantia, vt fiat sicut scriptum
Prouc.21.c est: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Cogit enim succingere, forsitā & præscindere verbum, tam bre-
Textus. uitas horæ, quàm materiæ magnitudo. Videns turbas Iesus ascendit in montem. Videns miserationis intuitu, quoniam erant sicut oues errantes non habentes pastorem. Quid est ꝙ priusquam docere inciperet, ascendit in montem, nisi quòd in hoc ipso docuit necesse habere prædicatores verbi dei desideriis animi, & conuersione sancta ad sublimia tendere, &
B virtutum conscendere montem? Et cum sedisset, accesserunt
Textus. ad eum discipuli eius. Cum sedisset, inquit. Alioquin quis ad excelsum illum gigantē posset accedere. Benignissimè prorsus inclinauit se, & exinaniuit vsque ad sessionem, vt dicat pa
Psal.138.a tri: Tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meā. Sedit enim vt ad eum quem ne ipsi quidem angeli stantē attingere poterant, etiam publicani & peccatores accedāt: accedat Maria Magdalene, accedat & latro de cruce. Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. Accesserunt nō tam incessu pedum, quàm affectu cordis, & imitatione virtutum.

Bene autem non turbæ, non quilibet de populo, sed discipuli accessisse dicuntur: quatenus sicut testamentum vetus
Exod.24.d datū legitur in monte Syna, solo Moyse ascendente, & populo expectante deorsum: sic & modo susciperent montes pacem populo, & colles iustitiam: & velut in tenebris quibusdam, & in occulto diceretur Apostolis, quod postea dicerēt in lumine: & audirent in aure quod prædicarent postmodū
Textus. super tecta. Vnde & sequitur: Et aperiens os suum, docebat eos. Aperuit nunc os suum, qui prophetarum prius aperuerat ora. Hinc est quod legitur in Psalmo, propheta dicente: Do-
Psal.50.d mine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem
Heb.1.a tuam. Nunc autem qui multifarie multísque modis olim locutus fuerat in prophetis, demum suo ipsius ore locutus est, tanquam si diceret: Et qui loquebar, ecce adsum. Beati qui audierunt loquentem in carne sapientiam: beati qui verbi dei verba quæ ab ipsius ore processerunt, audierunt. Veruntamen quod audierūt illi, adhuc reseruatur nobis: quia & nos audire possumus, quamuis non ab ipso. Aperiēs os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu. Vere apertum est os eius, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt reconditi. Et vere eius hæc doctrina, qui in Apocalypsi loquitur. Ecce noua facio omnia, qui per prophetam ante prædixerat: Aperiam os meum, eructabo abscondita à constitutione
Apoc.21.b mūdi. Quid enim tam abscōditum, q̃ paupertatem esse bea-
Psal.77.a tam? Attamen veritas loquitur, quæ nec falli nec fallere potest: & ipsa est quæ dicit, quoniam beati pauperes spiritu. Sic vos insensati filij Adam diuitias quæritis, diuitias desideratis vsque adhuc: cum iam beatitudo pauperum diuinitus cōmendata, prædicata mundo, credita sit ab hominibus? Quærat eas paganus, qui sine deo viuit. Quærat Iudæus, qui terrenas promissiones accepit. Sed qua fronte magis, aut qua mente Christianus diuitias quærit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicauit? Quousque filij alieni, quousque vanitatem loquetur os vestrum, vt beatum dicatis populum cui hæc sunt, hæc visibilia, hæc præsentia: cum filius dei os suum aperiens locutus sit veritatem, beatos esse pauperes, & væ diuitibus? Sed diligenter attende quòd non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes necessitate miserabili, non laudabili voluntate. Spero equidem profuturam

eis apud diuinæ bonitatis misericordiam hanc ipsam afflictionis suæ miseriam: scio tamen dominum hoc in loco non de huiusmodi fuisse locutum, sed de his qui possunt dicere D
cum propheta: Voluntarie sacrificabo tibi. Attamen nec voluntaria quidem paupertas omnis laudem habet apud deū. Psal.53.b
nam & philosophi omnia sua reliquisse leguntur, vt expediti mundialibus curis, studio vanitatis possent vacare liberius: & nolebant censu abundare terreno, vt abundarent magis in sensu suo. Hos discernit quod dictum est spiritu, id est, spirituali voluntate. Beati vero pauperes spiritu, spirituali scilicet intentione, desiderio spirituali, propter solum beneplacitum dei, & animarum salutem: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Sed quis est qui sic loquitur, qui sic beatificat pauperes, & sic dicat? Putas poterit verum esse? Erit sine dubio: siquidem verax & potens est qui promittit. Si murmurat inimicus, respondebitur ei. An non licet mihi facere quod volo? Nónne oculus tuus nequam est, quia ego bonus? Si tu iure humiliatus es pro eo, quòd aduersum me exaltare te voluisti, nónne qui se humiliant propter me, merito sunt exaltandi? Et vere fratres, si miserrimus ille è cœlo deiectus est quoniam affectauit celsitudinem, altitudinem cōcupiuit, sublimitatem præsumpsit, nónne consequens est beatos esse qui sponte in paupertatis humilitatem sese deponūt: & iuxta domini promissionem ipsorum est regnum cœlorū, quod perdidit ille? Et attende quàm sapiēter ordinauerit sa- E
pientia, contra peccatum primum, remedium primum opponens. Ac si apertius dicat: Vis obtinere cœlum quod perdidit superbiens angelus qui confisus est in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum? Paupertatis vilitatem amplectere, & tuum erit. Sequitur: Beati mites, quoniam ipsi pos- Textus.
sidebunt terram. Bene optime. Sic enim oportebat (cōmendata paupertate) etiam mansuetudinem prædicari: quoniam relinquentibus omnia, prima solet esse tentatio de molestiis corporis, & afflictione carnis insolita. Quid vero paupertas proderit, si (quod absit) pauper in murmurationē deueniat, factus exasperans, & impatiens disciplinæ? Optime quoque post regni promissionem minus aliud regnum velut in arrā datur, vt secūdum scripturam promissionem habeamus vitę eius quæ nunc est pariter & futuræ, & de exhibitione pręsen- 1.Tim.4.
tium firma sit expectatio futurorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Hanc ergo terram corpus nostrum intelligo. Quod si possidere vult anima, si regnare desiderat super mēbra sua, necesse est vt sit ipsa mitis, & superiori suo subiecta, quoniam tale inueniet inferius suum, qualem se exhibuerit superiori. Armatur enim creatura ad vlciscendam sui iniuriam creatoris. Et ideo non erit anima quæ rebellem sibi inuenit carnem suām, se quoque minus, quām oporteat, superioribus potestatibus esse subiectam. Mansuescat ipsa, & humilietur sub potēti manu dei altissimi, subiecta sit deo, & F
his pariter quibus vice eius habet obedire prælatis: & continuo corpus suum inueniet obediens & subiectum. Veritas enim est quæ loquitur: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Et vide si non aduersus secundi peccati vulnus, secūda processerit medicina. Prima siquidem post angelicæ pręuaricationis ruinam Eua peccauit, inquietudine spiritus agitata, & interdicti dominici iugum suaue & leue onus abiiciens: quoniam expectare noluit vt de manu domini vnde iam cætera acceperat, perfectionem quoque beatitudinis mereretur, sed præripere illam serpentis consilio attentauit. Propter hoc paradisum perdidit, terram delitiarum: propter hoc in ipso corpore contrariam legem inuenit. Sed iam fortassis ad hanc domini vocem desiderio mansuetudinis æstuas, & conquereris super asperitate cordis tui, & belluinis quibusdā motibus, atque indomita feritatę. Attende ergo quod sequitur: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Equum Textus.
indomitum flagella domant, animam immitem contritio spiritus, & assiduitas lachrymarum. Ergo in omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, mortis horrorem, iudicij tremendum discrimen, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miseriam, recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: cogita vitæ humanæ pericula, cogita fragilitatem propriam: & in huiusmodi cogitatione si perseueraueris:

G rraueris : dico tibi, parum ſenties quicquid foris videtur eſſe
moleſtum, dum toto corde circa interiorem moleſtiam oc-
cuparis. Sed nec patietur dominus ſine conſolatione te eſſe,
quoniam pater miſericordiarum eſt, & deus totius conſola-
tionis, & complebitur omnino quod veritas pollicetur: Bea-
ti qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Cõcordat autem
Eccli.7.a huic ſententiæ, etiam illud quod in Salomone legiſti: Melius
eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum cõuiuij. Propter-
ea beata eſſes Eua, ſi poſt culpam cõſolationem quæreres la-
chrymarum, & conuerſa ad pœnitentiam veniam citius obti
neres. Nunc autem miſerrimam quæſiſti conſolationem de
ſimili caſu viri tui, & veneno peſsimo, nequiſsimo videlicet
vitio totam infeciſti poſteritatem tuam: vt vſque hodie per-
ditionem alterius, alter ſuam reputet conſolationem. Miſera
prorſus Euæ conſolatio, & eorum qui miſeriam hanc imi-
tantur: ſed beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Ve
rum quid aliud eſt hæc conſolatio, quàm procedens de ſpe
veniæ gratia deuotionis, & ſuauiſsima delectatio boni, & gu-
ſtus ſapientiæ licet exiguus, quibus interim benignus domi-
nus afflictam refrigerat animam ? Sed guſtus ille nihil aliud
eſt quàm irritamentum deſiderij, & incentiuum amoris : ſi-
Eccli.24.c cut ſcriptum eſt: Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibũt
Textus. me, adhuc ſitient. Propterea illico ſubinfertur. Beati qui eſu-
riunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Qui eſu
H rit, eſuriat amplius: & qui deſiderat, abundantius adhuc deſi-
deret: quoniam quantumcũque deſiderare potuerit, tantum
eſt accepturus. Imò verò non ſecundum imperfectionẽ mo-
dúmve deſiderij, quoniam qui donec perfectè habeat, perfe-
ctè deſiderare non poteſt: ſed nec & perfectè habere, donec
perfectè deſideret: ſed menſurã accepturus eſt bonam, & cõ
fertam, & coagitatam, & ſupereffluentem. Beati qui eſuriunt
& ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Infirmiori pa
lato cordis, & animæ languẽti adhuc dura & inſipida res vi-
detur eſſe iuſtitia: ſed qui guſtauerunt, ecce ipſi ſciunt, quàm
beati ſunt qui eſuriunt illam, quoniam ipſi ſaturabuntur. O
vere fœlix & glorioſa ſatietas, ô ſanctum conuiuium, ô deſi-
derabiles epulæ: vbi nimirum anxietas nulla, nullum poterit
eſſe faſtidium, quoniam ſatietas ſumma, & ſummum inerit
deſiderium. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam
ipſi ſaturabũtur. Iam vero hoc verbum aduerſus Adam pro-
cedere credo, qui portionem quidem aliquam videtur tenuiſ
ſe iuſtitiæ, in eo quòd mulieri quidem compaſſus eſt: ſed ſi e-
ſuriſſet iuſtitiam, curaſſet ſine dubio reddere quod debebat,
non modo vxori, ſed multo magis creatori. Debebat enim
vxori compaſsionem vtique & diſciplinam tanquã inferio-
Ephes.5. ri. Caput enim mulieris vir. Debebat autem deo obedien-
tiam atque ſubiectionem. Sed quid putamus fratres, quàm
plurimi vſque hodie factum illud grauiter diiudicant, & ta-
I men inſipienter imitantur? Indignãtur aduerſus Adam quòd
obedierit voci vxoris ſuæ pluſquam dei, & ipſi quotidie E-
uam ſuam, carnem videlicet audiũt pluſquam deum. Fratres
ſi modo præſentem videremus Adam in eo articulo poſitũ,
aſcendẽtibus cogitationibus in cor eius, coarctari inter pre-
cem vxoris, & præceptum creatoris, nónne clamaremus ad-
uerſus illum dicẽtes: Caue tibi miſer, vide ne feceris, ſeducta
eſt mulier, non acquieſcas ei? Vt quid ergo quoties apprehen
dit nos tentatio ſimilis, non perſuademus ſimiliter nobis ip-
ſis? Beati enim qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi
ſaturabuntur. Sed quid poteſt eſſe omnis iuſtitia noſtra corã
Eſa.64. deo? Nónne iuxta prophetam velut pannus menſtruatę repu
tabitur: & ſi diſtricte iudicetur, iniuſta inuenietur omnis iu-
ſtitia noſtra, & minus habens ? Quid ergo de peccatis erit,
quando ne ipſa quidem pro ſe poterit reſpondere iuſtitia?
Pſal.142.a Propterea obnixe cum propheta clamantes: Nõ intres in iu-
dicium cum ſeruo tuo domine: tota humilitate ad miſericor-
diam recurramus, quæ ſola poteſt ſaluare animas noſtras, &
Textus. ſollicite penſemus quod ſequitur: Beati miſericordes, quo-
Luc.19.b niam ipſi miſericordiam conſequentur. Et attende. Quẽad-
modum Zachæus breuiter vno verbo vtrunque complecti-
tur dicens: Dimidium bonorum meorum do pauperibus, &
ſi quempiam defraudaui, reddo quadruplum. Vides quãtum
eſuriuit iſte iuſtitiam, cui non ſuffecit æqua menſura reddere
niſi reddat quadruplũ. Miſericordia quoq; magna eſt, quòd

dimidium bonorum ſuorũ dat pauperibus. Veruntamẽ non K
ſilebo ego quod ſentio. Laudem domini loquetur os meum:
domini plane, non veſtram. Neque enim vobis, ſed nomini
eius do gloriam. Zachæus certe cuius laus eſt in euangelio, di-
midium bonorum ſuorũ dedit pauperibus : ſed ego multos
Zachæos hic video, qui nihil ſibi ex omnibꝰ reliquêre. Quis
mihi ſcribet hoc euangelium de Zachæis iſtis, imò de Petris
iſtis? quis fiducialiter loquatur domino: Ecce nos reliquimus *Mat.19.d*
omnia & ſecuti ſumus te? Sed ſcriptum eſt iam in euangelio
æterno, in libro vitæ ſcriptum eſt & ſignatum. Beati miſe-
ricordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Iam ve-
ro fratres Adæ crudelitatem hæc ſententia tangit, qui vide-
batur vxoris amore peccaſſe. Ecce enim ſcimus ô Adam quia
os de oſsibus tuis, & caro de carne tua eſt, & eius amore pec-
caſti. Videamus nunc quantum diligas eam. Venit dominus
igneum tenens gladium in vltionem præuaricationis, oppo-
ne te diſcrimini propter illam, & dic : Domine, mulier infir-
mior eſt, mulier ſeducta eſt : mea eſt iniquitas, meum pecca-
tum, in me ſolum vindicta procedat. Sed non loquitur ſic:
Mulier (inquit) quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & ce- *Gen.3.b*
tera. O peruerſitas, pœnam pro ea ſuſcipere refugis, & cul-
pam admittere non recuſaſti? Quomodo proh dolor, omnia
cõfudiſti, pernicioſe miſericors, vbi ſeuerus eſſe debueras: &
pernicioſius crudelis, vbi miſericordiam impendere oporte-
bat? Nam delinquere propter illam nullo modo, ſatisfacere L
vero pro ea libenti animo debuiſti. Sic enim oportet fieri
fratres, vt nunquam propter alium homo peccet, quod eſt
iuſtitię: & libenter aliena peccata portet, quod eſt miſericor-
diæ. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſatu-
rabuntur. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam *Textus.*
conſequentur. Sequitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi
deum videbunt. Beati plane & omnino beati qui videbunt in
quem deſiderant angeli proſpicere, quem videre vita æterna
eſt. Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea: faciem tuã
domine requiram. Quid enim eſt in cœlo, & à te quid volui
ſuper terram ? Defecit caro mea & cor meum, deus cordis
mei, & pars mea deus in æternũ. Quando adimplebis me læ-
titia cum vultu tuo? Væ mihi ab immunditia cordis mei, qua
impediente necdum mereor ad beatam illam viſionem ad-
mitti. Quanta ſollicitudine fratres, quanto ſtudio danda eſt
opera vt mundari poſsit oculus quo videndus eſt deus? Et
ego quidem triplici ſorde inquinari me ſentio, concupiſcen-
tia carnis, & concupiſcentia gloriæ temporalis, & præteri-
torum conſcientia delictorum. Sunt enim in anima motus
quidam vtrorumque deſideriorum, quos nec ratione nec
viribus extinguere poſſum quandiu ſum in hoc ſeculo ne-
quam, & in corpore mortis teneor alligatus. Attamen con-
tra ſordes iſtas orationis oppono remediu[illegible]
ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, [illegible] M
oculi noſtri ad dominum deum noſtrum donec miſereatur
noſtri : qui ſolus mundus eſt, & poteſt facere mundum de
immundo conceptum ſemine. Sic & contra peccati conſciẽ-
tiam remedium confeſsionis eſt inſtitutum, & omnia in con
feſsione lauãtur. Ecce hæc ſunt quæ mũdant oculum cordis,
oratio & confeſsio. Porro, Beati mundo corde, quoniam ipſi
deum videbunt. Videbunt quidem in fine facie ad faciem: vi-
debunt etiam nunc, ſed per ſpeculum in ænigmate, & nunc
cognoſcent ex parte, perfectè poſtea cognituri. Omnis enim
in cuius conſcientia clauſum adhuc peccatum viuit, aut pec-
cat in ſpe, & ita ſentit de deo tanquam ſi minus ei peccata di-
ſpliceant: aut peccat in deſperatione, immiſericordẽ ſentiens
deum. Quorum vtiq; merito dicitur : Exiſtimaſti inique ꝙ *Pſal. 49.d*
ero tui ſimilis: quoniam neuter deum videt, ſed mentitur ini- *Ibid. 26.d*
quitas ſibi, formans ſibi idolum pro eo quod nõ eſt ipſe. Bea-
ti vero mundo corde, quoniam ipſi ſoli deum vident, ſoli de
eo ſentiũt in bonitate: ſicut vere bonꝰ eſt, ita vt nemo bonus
ſit niſi ipſe. Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbũt.
Miſeri proinde Adam & Eua, qui conuerſi in verba malitiæ
ad excuſandas excuſationes in peccatis, dum confeſsionis
mundationem fugiunt, immundo remanent corde, & à facie
domini eiiciuntur. Sequitur: Beati pacifici, quoniã filij dei
vocabuntur. Merito filij nomine vocabuntur, qui filij opus
impleuerint. Ipſe enim eſt per quem reconciliati pacem ha-
bemus

A bemus ad deum. Ipse qui pacificauit in sanguine suo quæ in
cœlis sunt,& quæ super terrã, mediator dei & hominum ho
mo Christus Iesus.Et attende quemadmodum in tribus qui-
dem prioribus sibiipsi recõciliatur anima, in duobus quæ se-
quuntur proximo,in sexto deo.In septimo etiam alios recõ-
ciliat,tanquã receptus in gratiã domini,& fœlici familiarita-
te donatus. Nam paupertate,& mansuedine , fletu , renoua-
tur in anima similitudo quædam & imago æternitatis omnia
tempora complectentis,dum paupertate futura meretur,mã
suetudine sibi præsentia vendicat , luctu pœnitentiæ præte-
Esaie 38.c rita quoque recuperat,sicut scriptũ est:Recogitabo tibi om-
nes annos meos in amaritudine animę meę.Porro,iustitia &
misericordia perfecte proximo cohæremus,dũ quicquid no-
lumus nobis fieri,aliis non faciamus per iustitiam,& quæcũ-
que volumus vt faciant nobis homines, & nos faciamus illis
per misericordiam.Iam reconciliati nobis,reconciliati etiam
proximo , fiducialiter per munditiam cordis reconciliamur
deo.Beati vero qui de sua reconciliatione non ingrati,& pro
fratribus suis pie solliciti,eos quoque quantũ pręualẽt,& sibi
& deo reconciliare laborãt. Quibus enim laudibus dignum,
quanto amplectendũ putas affectu fratrẽ illum qui sine que-
rela conuersans inter fratres,tota sollicitudine cauet,ne quid
in eo sit quod ab aliis portari oporteat:& quicquid in aliis est
onerósum,patientissime portat,singulorum scandala sua re-
B portat : qui & cum apostolo loquitur:Quis scandalizatur, &
2.Cor.11.g ego non vror:quis infirmatur,& ego non infirmor:Beati pa
Matt.5.a cifici,quoniã filij dei vocabuntur. Non est enim deus dissen-
sionis,sed pacis : ideóque filios pacis,dei quoque filios dignũ
est appellari. Iam quæ sequitur octaua beatitudo,martyrum
est prærogatiua:cuius nobis tolerantię nec tẽpus videtur esse
nec virtus. Honoratur nunc iustitia magis quantum in facie
est:aut nulli,aut pauci pro eo sustinent persecutionẽ. Felices
tamẽ si qui sunt, quoniam ipsorum est regnum cœlorum,vt
eos nemo persequatur. Quòd si multiplex fuerit tribulatio,
tunc quoque multiplicius exultandum , nõ intuentibus quæ
videntur incõmoda,sed præmia quæ non videntur. Quæ e-
nim videntur,temporalia sunt:quæ autem non videtur,ęter-
Textus. na. Beati,inquit,eritis cum vos oderint homines,& cum se-
parauerint vos,& eiecerint,& dixerint omne malum aduer-
sum vos , mẽtientes propter me.Gaudete in illa die,& exul-
tate : ecce enim merces vestra copiosa est in cœlis,copiosior
lõge quàm sit labor in terris. Veruntamẽ quid sibi vult quòd
eadem promissio facta est pauperib⁹ & martyribus,nisi quia
Eccli.31.a vere martyrij genus paupertas voluntaria est?Beatus vir , ait
propheta,qui post aurum non abiit,nec sperauit in thesauris
pecunię.Quis est hic,& laudabimus eum?Fecit enim mirabi-
lia in vita sua. Quid mirabilius,aut quod martyrium grauius
est,quàm inter epulas esurire,inter vestes multas & precio-
sas algere,paupertate premi inter diuitias , quas offert mun-
dus,quas ostẽtat malignus, quas desiderat noster iste appeti-
tus?An non merito coronabitur qui sic certauerit,mundum
abiiciens promittentẽ,irridens inimicũ tentantem, &(quod
gloriosius est)de semetipso triumphans,& crucifigens cõcu-
piscentiam prurientem ? Denique propterea pauperibus pa-
riter,& martyribus regnum cœlorum promittitur,quia pau-
pertate quidem emitur : sed in passione pro Christo absque
omni dilatione percipitur.

In eadem solennitate. Sermo II.

QVIA sanctorum omnium festiuam hodie dilectissimi
omníque dignissimam deuotione memoriam celebra-
mus,operæprecium puto de communi eorum fœlici-
tate in qua beata iam requie perfruuntur, & futura quam
præstolantur consummatione , adiuuante spiritu sancto ser-
monem facere charitati vestræ,ita sane vt nõ opinionis pro-
priæ coniecturas , sed diuinorum librorum sequar auctorita-
tem , ne prophetare videar de corde meo,sed innitar quoad
potero testimoniis scripturarum.Erit enim præstante domi-
no triplex sermonis vtilitas,quatenus agnita(vel ex parte ali
qua)fœlici retributione sanctorum , abundantiori deinceps
sollicitudine ipsorum inhærere vestigiis,ac feruentiori desi-
derio ad eorum suspirare consortia,propensiori quoque de-
uotione eorundem nos commẽdare patrociniis studeamus.

Fidelis quippe sermo,& omni acceptione dignus,vt quos
soleñi veneratione prosequimur,etiam simili conuersatione D
sequamur:quos beatissimos prędicamus,ad eorum beatitudi
nem tota auiditate curramus : quorũ delectamur præconiis,
subleuemur eorum patrociniis.Nec sane parũ fructuosa inue
nitur memoria festiua sanctorum,languorem,teporem,erro
rémque depellens,cum eorũ intercessione iuuetur infirmitas
nostra,cõsideratione beatitudinis excitetur negligentia no-
stra,ignorantia quoque nostra ipsorum erudiatur exemplis.
Propterea cum perfecte eruditos vos ad imitãda sanctorum
vestigia,hodierna sancti euangelij lectione, & ipsius domini
sermone non dubitem , erecta nimirum ante oculos vestros
scala per quam vniuersus(quem hodie veneramur) sanctorũ
chorus ascendit , nec ignorem implorandis eorum suffragiis
totum paulominus noctis & diei huius religiosa deuotione
tempus expensum,iam de eorum fœlicitate loqui vel exiguũ
aliquid attẽtabo, quod donauerit ipse qui eos & magnificat
iam & glorificat,quos vocauit prius atque iustificauit. Legi-
mus in propheta:Cõuertere anima mea in requiem tuã,quia
domin⁹ benefecit tibi:quia eripuit animã meã de morte,ocu- Psal.114.b
los meos à lachrymis,pedes meos à lapsu. Et in alio psalmo:
Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantiũ.Mul Psal.123.a
ta quoque similia in diuinarũ reperisse mihi videor serie scri
pturarum verba hominum qui liberatos se esse nõ sine mul-
ta admiratione lætantur, verba perfectæ securitatis,& felici- E
tatis immensæ, vocem gratiarũ actionis & lætitiæ,quam pro
meo sapere his qui luteas adhuc domos inhabitant, & in su-
dore vultus sui comedũt panem suum,omnino non arbitror
conuenire. Quis enim eorũ gloriabitur castũ se habere cor?
Quis audeat gloriari cõtritum esse laqueum , liberatos pedes
à lapsu , reclamante nimirum apostolo & dicente : Qui stat, 1.Cor. 10.c
videat ne cadat ? Vnde & de semetipso : Infœlix, inquit,ego Rom.7.d
homo,quis me liberabit de corpore mortis huius? Et alio in Philip. 3.a
loco : Fratres, inquit,ego me non arbitror comprehendisse.
Vnum autẽ,quę retro sunt oblitus,& in ea quę ante me sunt
extẽtus,sequor ad palmã,&c.Itémq; , Ego,ait, sic curro non 1.Cor.9.d
quasi in incertum,sic pugno non quasi aërem verberans,sed
castigo corpus meum,& seruituti subiicio:ne forte cum aliis
prædicauerim,ipse reprobus efficiar. Hæc tamen plane tuba
militiæ est,hæc verba ducis strenui fortiter dimicantis.Nam
superiora quidem potius triumphantis,aut certe necdũ qui-
dem triumphantis,sed cum victoria iam redeuntis de prælio
& futurã magni triũphi diem læta ac secura cõscientia præ-
stolantis.Quid enim loquitur reuersus de prẹlio fortis miles,
seruus fidelis?Conuertere iam,inquit,anima mea in requiem Psal.114.b
tuam. Dum enim in corpore mortis domino militares,nulla
requies erat,tum pro labore certaminis, tũ pro periculo exi-
tus adhuc incerti. Hinc excitabat tumultus tentationum,in-
de succumbendi metus grauius sollicitabat. Habebat tamen F
fratres & tunc gloriam miles Christi,licet & requiem nõ ha
beret. Ait siquidẽ strenuus ille & fortis miles,cuius & pau-
lo ante fecimus mẽtionem:Gloria nostra hęc est,testimoniũ 2.Cor.1.c
conscientiæ nostræ.Quod cõscientiæ testimoniũ non sic in-
telligendum puto tanquã ipsa sibi conscientia attestetur.Nõ
enim qui seipsum commendat,ille probatus est,sed quẽ deus 2.Cor. 10.
commẽdat. Est ergo testimonium cõscientiæ in quo gloria-
tur apostolus,non quod perhibeat conscientia, sed quod lo-
quitur spiritus veritatis in ipsa,testimonium perhibens spiri-
tui nostro quòd filij dei sumus. Est enim testimonium con-
scientię non perhibentis,sed percipientis.Cum enim veritas
applaudit,cum iustitia attestatur , dei sine dubio cõmendãtis
vox est, & spiritus sancti testimoniũ perhibẽtis,ac si decer-
tanti viriliter militi rex suus,pro cuius amore & honore de-
certat,prope assistẽs lætus applaudat,laudet fortia facta,pro-
ximam clamitet esse victoriam,parata iam pręmia,& coronã
polliceatur æternam. In quo testimonio gloriatur siquidem
probatus & strenuus miles,minime tamen quiescit , sed tãto
acrius viriliúsque decertat. Itaque dum adhuc militant,gau-
dent vtique electi dei,sed tantum de primitiis spiritus, qui &
infirmitatem eorum adiuuat virtute sua,& pusillanimitatem
sua consolatur attestatione.Vnde & is(de quo loquebamur)
apostolus:Non est,inquit,regnum dei esca & potus,sed iusti Rom. 14.c
tia,& pax,& gaudiũ in spiritu sancto. Iam verò cõsummato

G militiæ tempore gaudium habent sancti etiam in spiritu suo, donec adueniat dies illa qua introire mereãtur in gaudiũ domini sui, gaudiũ habituri, & in ipso corpore suo. Sic habem᷒ *Psal. 4. b* in psalmo: signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiã in corde meo. Vnde? Plane ex his que sequuntur. A fructu fruméti, vini, & olei sui. Audiuit enim eiusmodi anima vocẽ dicentis: Date ei de fructu manuum suarũ, & *Prou. 31. b* laudent eam in portis opera eius. Vnde & Ioãnes scribere iubetur in Apocalypsi, quoniã beati mortui qui in domino moriuntur. Quare beati? Amodo enim iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Vnde & in ipso de quo paulo ante loquebamur psalmo, eis quæ supra posuim᷒ verbis adiũctum *Psal. 4. b* est: In pace in idipsum, dormiã & requiescã. Et de operibus *Apoc. 14. c* habemus in Apocalypsi: Opera enim illorum sequũtur illos. Ad quid vero sequuntur, nisi vt laudẽt eos in portis? Ad quid sequuntur nisi vt multiplicentur à fructu eorum, & accipientes de fructu manuum suarum, saginẽtur vituli quos ex prophetico testimonio cum reædificabuntur muri Hierusalem, super altare domini nouim᷒ imponẽdos? Interim quippe sub altari eos esse, & non supra, ipse nos doceat, cuius testimoniũ *Apoc. 13. c* credibile factum est nimis, qui (vt scribit in Apocalypsi) sub altari ipso eorum etiam voces audiuit. Adhuc ergo signatum *Apoc. 6. c* est super eos lumen vultus dominici, & licet non plenam, habent tamen lætitiam multam in corde suo, donec veniat dies H illa qua implebit eos lætitia cum vultu suo. Interim inquam cõuertantur animæ illæ in requiẽ suã, donec veniat dies qua introire mereãtur in requiẽ domini. Adhuc laudãt eas in portis opera sua, donec veniat cũ erit vnicuiq; laus à deo. Videtis fratres quãta est vnitas scripturarũ, quàm vno sensu & eisdem pene verbis de beatitudine loquãtur animarum? Iã vero nemo ex vobis paruam aliquam requiem, aut lætitiam suspicetur eorum, qui ab omni penitus molestia liberi recogitant annos suos in dulcedine animæ suæ: lætantur pro diebus quibus humiliati sunt, annis quibus viderunt mala, cum iucũda admiratione & mira iucunditate considerãt pericula quæ euaserunt, labores quos pertulerunt, certamina quæ vicerũt, & pro his omnibus certa & indubitata fide expectãt beatam spem, & aduentum gloriæ magni dei & saluatoris sui, qui resuscitabit corpora eorum configurata proprij corporis claritati. Quanta est fœlicitas eorum, quàm immensa lætitia, qui nimirum triplici gaudio de recordatione transactæ virtutis, de exhibitione præsentis quietis, de certa expectatione futuræ consummationis exultant? Nam de futura illa consummatione habemus vocem eorum in fine eius psalmi de quo superius loquebamur. Dicũt enim singulæ animę quibus iã da- *Psal. 4. b* tum est ad hãc requiẽ peruenire: In pace in idipsum, dormiã & requiescam, quoniã tu domine singulariter in spe cõstituisti me. Singulariter inquam in spe, non iam inter spem & me I tum, vbi prius non sine sollicitudine & anxietate plurima fluctuabam. Sic & de præsenti sanctorum requie habemus in a- *Psal. 114. b* lio psalmo scriptum: Cõuertere anima mea in requiẽ tuam, quia dominus benefecit tibi. Bene inquam fecit, quãuis necdum optime. Denique audi quàm bene: Quia eripuit animã meã de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu: id est, à peccato omni, & à peccati pœna, à timore quoque & à periculo recidendi penitus liberauit. Hoc est suauissimum animæ stratũ, quod nullis iam lauet aut riget lachrymis, quãdo absterget deus omnem lachrymã ob oculis eius. Hoc cubile in quo iam non cõpungitur, nec conuertitur in ærumna sũa dum cõfigitur spina. Exiit enim de terra illa quæ spinas ei & tribulos germinabat. Hoc plane stratum animæ, quod minime iam versatur in infirmitate eius, quoniam vniuersa quę infirmitatis erant, pariter transierũt. Hæc est, inquam, animæ *Matt. 26.* suauissima & saluberrima requies cõscientia munda, quieta, secura. Sit ergo beatæ animæ culcitra conscientiæ suæ puritas, sit capitale tranquillitas, sit opertorium eius securitas: vt in hoc interim strato dormiat delectabiliter, fœliciter requiescat. Iam vero de recordatione trãsactę virtutis habes in psalmo 123. manifeste verba eorum quę superius quoque cõmemoraui. Cõsiderant enim & multa cum admiratione recogitantã quibus laqueis quantisve periculis diuino meruerint *Psal. 123. a* auxilio liberari, & exultãtes in domino dicunt: Nisi quia dominus erat in nobis, dicat nunc Israël, nisi quia dominus erat in nobis: cum exurgerent homines in nos, forte viuos deglu- K tissent nos. Torrentem pertrãsiuit anima nostra, forsitã pertransisset anima nostra aquam intolerabilem. Et addunt: Benedictus dominus qui non dedit nos, in captionem dentibus eorum. Sed & verba quæ iam tẽpore suæ resolutionis instãte loquebatur apostolus, de eo in quo nunc fœliciter requiescit statu præsumpta, videntur & nunc ei multo melius conuenire: nunc enim iam secure loquitur: Bonum certamẽ cer- *2. Tim. 4. b* taui, cursum consummaui, fidem seruaui: de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi dominus in illum diem iustus iudex. Hæc sunt dico vobis fratres, hæc modo sunt vniuersa sanctorũ negocia, hic cibus, hic somnus eorũ: & propterea voluit spiritus sanctus scribi verba ea quæ protulimus, cęteráque similia, vt ex his aliquatenus innotesceret nobis status eorum. Longe aliter tamen afficiuntur in huiusmodi meditationibus, & multo amplius delectãtur quàm nostra aut cogitatio capere, aut explicare queat oratio. Audi enim quomodo laborat propheta inculcãs, & multiplicãs verba, nec tamen sic digne magnificare valens quod intendit. Quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ domine, quã *Esa. 30. c* abscõdisti timentibus te. Quid tamen addidit? Perfecisti, inquit, eis qui sperant in te, in conspectu filiorũ hominum. Est ergo multitudo dulcedinis quæ abscõdita est, magna quidẽ, & magna valde, necdum tamen perfecta: quoniam in manifesto perficietur, nõ in abscondito, quando non sub altari re- L quiescent sancti, sed super thronos tanquam iudices residebũt. Ad requiẽ enim exutæ à corporibus animæ sanctæ, protinus admittũtur. ad plenã autem gloriam regni, non ita. Me *Psal. 141. b* expectãt iusti (ait propheta, cum adhuc detineretur in custodia corporis huius) donec retribuas mihi. Et vox diuina ad animas sanctas corporum suorum resurrectionem flagitãtes: *Apoc. 6. c* Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum. Sed iam sermo claudẽdus est: vocant enim nos missarum adhuc celebranda solennia. Quod ergo restat adhuc de eadem materia, sermoni alteri reseruemus.

In eadem celebritate. Sermo III.

ADVERTISTIS nisi fallor ex his quæ præcedente sermone sunt dicta, tres esse sanctarum status animarum. Primum videlicet in corpore corruptibili, secũdum sine corpore, tertium in beatitudine consummata. Primum denique in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in domo dei. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum: multo ma- *Psal. 83. a* gis tamen atria concupiscibilia, secundum quod addit: Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Sed quoniam in ipsis quoque atriis nonnullus (vt audis) defectus est, beati omnino qui habitant in domo tua domine. Lætatus sum plane in his quæ dicta sunt mihi fratres, quoni[illegible] domini ibimus. Quòd si quæritis vnde id tam fiducialiter præ- M sumã, inde sine dubio quòd iam multi ex nobis in atriis stent expectãtes donec recipiãt corpora sua, donec impleatur numerus fratrum. In illam enim beatissimã domũ nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis: id est nec sancti sine plebe, nec spiritus sine carne. Neq; enim præstari decet integram beatitudinẽ, donec sit homo integer cui detur, nec perfectione donari ecclesiã imperfectam. Propterea cum resurrectionem expectarẽt corporũ, sicut priore sermone iam diximus, acceperũt diuinum responsum dicens: Sustinete modicum tempus donec cõpleatur numerus fratrum vestrorũ.

Cauto Legito, ac confidito ... 3. fo. 94.

Acceperunt iam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus donec vestiamur & nos: quomodo de patriarchis & de *Hebr. 11. g* prophetis ait apostolus: Deo melius aliquid prouidente pro nobis, vt nõ sine nobis consummarentur. Stola enim prima ipsa est quam diximus fœlicitas & requies animarum, secunda vero immortalitas & gloria corporũ. Vnde & dicũt: Vindica domine sanguinem sanctorũ tuorũ qui effusus est: non tanquã vindictæ cupidi, nec de propriæ vltionis zelo: sed ex desiderio resurrectionis, & glorificationis corporũ suorum, quam nimirum vsque in diẽ iudicij differendam esse nõ dubitãt. Sed vnde hoc tibi ô misera caro, ô fœda, ô fœtida, vnde tibi hoc? Animæ sanctæ quas propria deus insigniuit imagine, te desiderãt: quas redemit proprio sanguine, te expectãt: & ipsarũ sine te compleri lætitia, perfici gloria, consummari

beatitudo

A beatitudo nõ poteſt. Adeo ſiquidem viget in eis deſiderium hoc naturale, vt necdum tota eorum affectio liberè pergat in deum, ſed contrahatur quodámodo, & rugam faciat dum inclinantur deſiderio tui. Vnde & beatus Ioánes qui multa nobis de eo ſtatu in quo fœliciter beatæ animæ requieſcunt, per ſpiritum reſerauit: Sine macula, inquit, ſunt ante thronũ dei. *Apoc.14.a* Sine macula inquam, ſed necdũ ſine ruga: donec veniat dies, cum ſibi glorioſam Chriſtus exhibebit eccleſiam nõ habentem maculam neque rugã. In his nanque qui adhuc militant, nec ſine macula quidem eccleſia eſt: quoniam nemo mũdus à ſorde, nec infans cuius eſt vnius diei vita ſuper terram: quã vtique vitam beatus Iob militiã eſſe teſtatur. *Iob 7.a* In his vero qui ſub altari domini requieſcunt, iam quidẽ ſine macula eſt eccleſia, ſicut habes in pſalmo: *Pſal.14.a* Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur, inquit, ſine macula. Hic ergo requieſcet in mõte domini qui ingreditur ſine macula: qui vero fuerit ſine ruga, exaltabitur ſupra montem. Sed ſi vis ſcire quando erunt ſine ruga animæ ſanctæ, quando extẽdentur cœli ſicut pellis, quæ dilatatur penitus, vt nec minima quidem ruga inueniatur in ea: tunc ſine dubio quãdo iam ſequẽtur agnum quocunque ierit. Vere enim extendi & dilatari neceſſe eſt animas quibus vbique ſequẽdus eſt agnus. Quo enim vadit? Attingit profecto à fine vſque ad finẽ fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.

B Vis adhuc noſſe quo eat agnus, & quo neceſſe habeãt beatæ animæ ſequi eum? In omnibus requiẽ quæſiui. Hæc eſt plane requies domini non interciſa, nõ circa aliquid certũ reſtricta: quoniã in omnibus gaudet, in omnib⁹ delectatur, in omnib⁹ requiẽ quærit & inuenit. Nã & bona ei placẽt in ſeipſis, & delectatur nihilominus bona ordinatione malorũ. Diligit miſericordiã & iudiciũ: nec modo in bonorũ gloria ſibi cõplacet, ſed in ipſis quoque vtpote iuſtis ſuppliciis impiorum. Quid ergo? Putáſne poterit humana anima in hoc gaudium domini ſui, & in hanc eius requiẽ intrare, vt & ipſa quoq; in omnibus delectetur: nec aliqua iam priuata affectione cõtrahatur in rugã, ſed tranſeat in affectum quendã generalẽ atq; diuinum? Poterit ſine dubio ſi fidelis inueniatur ſuper pauca quæ accepit militiæ ſuę tempore, id eſt ſuper artus, ſuper ſenſus, ſuper appetitus ſuos quos ſuſcepit regẽdos, vt in his probetur quàm fidelis ſit domino ſuo. Sciat igitur ſeruus Chriſti vas ſuũ poſſidere in ſanctificatione, glorificet & portet deũ in corpore ſuo: nec dubium quin fidelem in modico ſeruum ſupra multa cõſtituat dominus liberalis & diues. Supra multa plane, quãdo conſtituet eum dominũ domus ſuę, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ. Neq; id vobis incredibile videatur fratres, tanquã à meipſo id loquar, quoniã veritas ipſa manifeſte id pollicetur, cuius de promiſſione omnino dubi-
Mat. [illegible]tus, ait, ſeruus ille quẽ cum venerit dominus
C eius, inuenerit ſic facientem. Amen dico vobis, quoniã ſuper omnia bona ſua cõſtituet eũ. Tũc enim fidelis ſeruus conſtituitur ſuper omnia bona domini ſui, cũ in gaudiũ eius meretur intrare, & cũ eo deinceps lętari in vniuerſis, in cũctis gaudere, in omnibus delectari. *1.Cor.6.d* Etenim qui adhæret deo (apoſtolo teſte) vnus cum eo ſpiritus efficitur, & volũtas eius omnino diuinæ adhærẽs volũtati fit vna cum ea, vt nihil iam quod contra eam ſit, inueniatur in omnibus creaturis, ſed vniuerſa fiant, vel magis maneant pro eius arbitrio. Hæc eſt ergo beata ſpes quam expectant animæ ſanctæ: & licet in gratiarum actione verſentur pro ea fœlicitate in qua requieſcunt, adhuc tamen orant & clamãt ad deum pro ea conſummatione quã præſtolãtur. Vnde quemadmodum ſine macula quidem vetuſtatis, ſed non ſine ruga contractionis eas diximus eſſe: ſic ad gratiarum actionem iam perueniſſe videntur, ſed necdum ad vocẽ laudis, quoniam perfectum perfectos laudare decet, vt laudetur cum hæreditate ſua: quando iam & ipſi laudabũt eum, & erit vnicuique laus à deo. Vnde & propheta ſignãter futuri temporis verbo vſus videtur: *Pſal.83.a* Beati, inquiẽs, qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Nam & beatus Ioánes in Apocalypſi non vocem laudis, ſed potius vocem precis audiuit. *Apoc.6.c* Sic enim habes: Sub altari dei audiui voces occiſorum. Quas voces? Vindica domine ſanguinem ſanctorũ tuorum qui effuſus eſt. Vox precis, non laudis eſt iſta. Sed quouſque à lõge circundamus altare iſtud, & veremur accedere? Deſiderat, niſi fallor, charitas veſtra audire ſacramentũ altaris huius, & ſacrum ſecretúmq; noſſe myſterium. D Sed quis ego ſum qui ſanctorum cubiculũ facile audeam temerarius perſcrutator irrumpere? Quaſi verò non legerim ſcrutatorem maieſtatis opprimendum à gloria. Verũtamẽ pauſemus hic ſi placet hodie, ſi forte pulſantib⁹ nobis aperire dignentur myſterium altaris illius inhabitatrices animæ ſanctæ, non noſtro merito ſane, ſed propter eũ qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo: agnoſcẽtes & nos inter ciues & domeſticos dei, nec tanquã hoſpites & aduenas à ſecreta illa habitatione cẽſeãt propulſandos.

In eodem feſto. *Sermo* IIII.

CVM de altari illo cœleſti ſub quo beatus Ioánes ſanctorum voces audiuit, ſermo incidiſſet, diſtulimus (ſicut *Apoc.6.* meminiſſe arbitror charitatem veſtram) vt oratione prę miſſa ſecurior nobis ad tam ſacrum ſecretúmque cubiculum pateret acceſſus. Tempus eſt vt iam dicamus quod de eo nobis ſentire datum eſt, ſine præiudicio ſane ſi cui forte aliter fuerit reuelatum. Illud ergo primum mouere poteſt, quid ſibi velit quòd beatus Ioannes ſub altari dei audiſſe ſe perhibet ſanctarum voces animarum, cum ſaluator in euangelio de Lazari anima loquens non ſub altari dei, ſed in ſinum Abrahæ dicat eam ab angelis deportatam. *Luc.16.c* Nam & ſanctus Iob, vt *Iob 14.c* apparet, nequaquam ad altare dei auſus eſt aſpirare, cum diceret: E Quis mihi hoc tribuat vt in inferno protegas me, & abſcondas me donec pertrãſeat furor tuus, & cõſtituas mihi tempus in quo recorderis mei? Sed iam venerat tempus fratres, illud quod beatus Iob poſtulabat, iam recordandi tempus, iam venerat tempus miſerandi, quãdo ſanctorum voces ſub altari dei beatus Ioannes audiuit. Donec enim veniret deſideratus ille qui ſanguine ſuo deleret chirographũ damnationis noſtræ, & flammeũ attingens gladium aperiret credentibus regna cœlorũ, nullus omnino cuiquam ſanctorum ad ea patebat acceſſus, ſed prouiderat eis dominus in inferno ipſo locum quietis & refrigerij, chaos magnum firmãs inter ſanctas illas animas, & animas impiorum. Quãuis enim vtręque in tenebris eſſent, non vtręque erãt in pœnis, ſed cruciabantur impij, iuſti vero conſolabantur. Quòd autem in tenebris eſſent, beati Iob teſtimonio didicimus: qui ſe quoque in locum tenebroſum & opertũ mortis caligine perhibebat iturum. *Iob 10.* Hunc ergo locum obſcurum quidẽ, ſed quietum, ſinum Abrahæ dominus vocat: pro eo, vt arbitror, quòd in fide & expectatione quieſceret ſaluatoris. Abrahæ enim fides tã manifeſte probata eſt & approbata, vt primus ipſe futuræ incarnationis Chriſti meruiſſet accipere promiſſionẽ. In hunc ergo locũ ſaluator deſcendens contriuit portas ęreas, & vectes ferreos cõfregit, ductóſq; vinctos de domo carceris ſedẽtes quidem, hoc eſt quieſcẽtes, ſed in tenebris & vmbra mortis: iam tunc quidem ſub altari dei collocauit, abſcondens eos in tabernaculo ſuo in die malorum, & protegens eos in abſcondito tabernaculi ſui, donec veniat tempus in quo procedant completo iam numero fratrum, & percipiãt regnũ quod eis paratum eſt ab origine mundi. Iam verò ſicubi forte pręſens quoque ſanctorũ requies Abrahæ ſinus vocatur, certũ eſt dẽ euangelio hanc inoleuiſſe conſuetudinẽ: licet neminẽ oporteat dubitare longe aliũ hunc ſinum eſſe quàm illum, quippe cum ille in tenebris, hic in luce multa: in inferno ille fuerit, iſte in cœlo. Non incõgrue tamen etiã nunc dictum videtur patriarcharum filios paternum in ſinum recipi, cum ad eorũ cõſortiũ ab hoc ſeculo trãſire meruerint. Porro altare ipſum de quo nobis habendus eſt ſermo, ego pro meo ſapere nihil aliud arbitror eſſe quàm corpus ipſum dñi ſaluatoris. Credo autẽ quòd & ego ſuper hoc ſenſum eius habeã, præſertim cũ audiã eum in euãgelio promittentẽ: *Luc.17.* Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabũtur & aquilæ. Interim ergo ſub Chriſti humanitate fœliciter ſancti quieſcũt, in quam nimirum deſiderant etiã angeli ipſi proſpicere, donec veniat tempus quãdo iam non ſub altari collocentur, ſed exaltentur ſuper altare. Sed quid dixi? Nũquid humanitatis Chriſti gloriam, non dicam hominum, ſed vel angelorũ aſſequi poterit quis, nedũ ſuperare? Quonam igitur modo ſuper altare dixerim exaltandos eos qui nũc ſub altari quieſcunt? Viſione vtique & con-

G templatione,non prælatione.Ostendet enim nobis filius (vt pollicitus est)semetipsum , non in forma serui, sed in forma dei. Ostendet etiam nobis patrem & spiritum sanctum, sine qua nimirũ visione nihil sufficeret nobis:quoniã hæc est vita æterna,vt cognoscamus patrẽ verũ deum,& quẽ misit Ie-
Ioan.17.a sum Christum,& in eis(quod nõ est dubium)etiam spiritum vtriusq;.Transiens quippe ministrabit nobis , nouas vtiq; & vsque ad tempus illud nobis penitus inexpertas delicias manifestę suæ contemplationis.Vnde & beatus Ioannes in epi-
1.Ioan.3.a stola sua : Nunc,inquit,filij dei sumus,sed nondum apparuit quid erimus.Et addit:Scimus autem quoniam cum apparuerit,similes ei erimus,quia videbimus eum sicuti est.Audi denique sponsam in cantico canticorum fiducialiter loquentẽ,
Canti.1.a & spe quidem iam super altare locatam: Læua eius(haud dubium quin sponsi)sub capite meo,& dextera illius amplexabitur me.Transcendit enim beata anima Christi incarnationem & humanitatem,quę nimirum lęua eius iure vocatur:vt diuinitatem eius & maiestatẽ eius,quam non incongrue dexteram nominat,sublimius contempletur. Tripliciter enim fratres,in ęterna illa,& perfecta beatitudine fruemur deo,videnteseum in omnibus creaturis,habẽtes eum in nobisipsis, & quod his omnibus ineffabiliter iucundius sit atq; beatius, ipsam quoq; cognoscentes in semetipsa trinitatẽ,& gloriam illam sine vllo ænigmate mundo cordis oculo contemplan-
H tes.In hoc enim erit vita ęterna & perfecta,vt cognoscamus patrem,& filiũ cum sancto spiritu,& videamus deum sicuti est:id est nõ modo sicut inest nobis videlicet aut cęteris creaturis,sed sicut est in semetipso. Vnde duo illa velut circuniacentia esse videntur quæ prædiximus , & quasi cortex tritici. Hęc verò cognitio summa beatitudinis,tritici medulla,adeps frumenti quo nimirum ciuitas sancta Hierusalẽ satiatur. Verum quàm magna est beatitudo illa tam abscõdita ab oculis
1.Cor. 2.c nostris ? Nec enim oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis ascẽdit,quãta claritas,quanta suauitas,quãta iucũditas maneat nos in illa cognitione. Pax dei est illa,quæ exuperat omnẽ intellectũ , quãto magis omnẽ sermonẽ nostrum? Quod ergo nulli datũ est experiri,nullus conetur effari.Mẽ-
Luc. 6.f suram,ait dominus,plenam & confertam,& coagitatã,& superefluentem dabunt in sinus vestros. Plenam vniuersitate creaturarum,cõfertam in interiore homine nostro,coagitatam in exteriore,& superfluentem in deo ipso.Ibi cumulus fœlicitatis,ibi supereminens gloria , ibi superefluens beatitudo. Nam quomodo vidẽdus sit in creaturis , quomodo in nobis habendus,possumus vel ex parte coniicere,ex ipsis nimirum quas accepimus iam primitiis spiritus.Cognitio autẽ illa omnino adhuc nobis incognita est , mirabilis facta est, confortata est,vt nõ possimus ad eã.At verò quemadmodũ in creaturis videndus sit , possumus aliquatenus intelligere,
I nimirum cũ & modò videatur in ipsis:vnde & philosophi
Roma. 1. (apostolo teste)per ea quæ facta sunt dei inuisibilia conspexere.Verum quantuncunq; proficiat quis intelligendo conspicere,quàm potentissime,quàm prudẽtissime, quàm benignissime maiestas æterna omnia fecerit , cuncta regat, nunc creet omnia,nũc regat,ordinet vniuersa:prorsus modicũ ab eo quod est cõprehendit.Veniet autẽ quando iã(vt in præcedenti sermone diximus) sequemur agnum quocunque ierit: & in omnibus cõsequemur creaturis,vt in omnibus gaudeamus,quod est gaudiũ domini dei nostri. Gaudeamus sane in omnibus,sed non aliunde quàm de ipso:sicut & ipse nõ aliis fruitur,sed semetipso. Iã verò quemadmodum in nobis habendus sit,& hoc vel ex parte possumus cogitare. Constat enim animarũ triplicem esse naturam:vnde & sapiẽtes mundi huius animam humanam,rationalem,irascibilem, cõcupiscibilem esse tradiderũt. Quam vtique triplicem vim animæ ipsa quoque natura & quotidiana experimenta nos docent. Porro quemadmodum circa rationale nostrum,& sciẽtia,& ignorantia constat tanquam habitus & priuatio : sic & circa concupiscibile desiderium & cõtemptus,& circa id quod dicitur irascibile,& lætitia pariter & ira versatur. Implebit ergo deus rationale nostrum luce sapientiæ:ita vt penitus nobis nihil desit in vlla sapientia. Implebit concupiscibile nostrum fonte iustitiæ,vt omnino desideremus eam,& ea peni
..h.5.a tus repleamur:sicut scriptum est:Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam,quoniam ipsi saturabuntur.Nulla enim alia res im- K
plere potest desiderium animæ,nulla alia præter iustitiã beatificare animam potest. Cum ergo repleuerit deus concupiscibile nostrũ iustitia , quicquid respuere debet anima respuet,quicquid debet cõcupiscere cõcupiscet : & ex omnibus id magis appetet,quod magis fuerit appetẽdum. Merito denique concupiscibili nostro iustitiam attribuimus, ex quo nimirũ aut iusti aut iniusti reputamur. Iam verò quod dicitur in nobis irascibile,cum repleuerit illud deus , perfecta erit in nobis tranquillitas , & in summam iucunditatem atque lætitiam replebitur pace diuina. Et vide si nõ etiam in his tribus perfecta quantum sane ad animã spectat beatitudo cõsistat: quando scientia iam non inflat propter iustitiã,iam non contristat propter lætitiam , vt cesset prouerbium illud:Qui ap- Ecclẽs 1.
ponit scientiã,apponit & dolorem:quoniam iustitia nec indiscreta erit propter scientiam , nec onerosa propter lætitiã: quando lætitia nec inepta erit propter scientiam, nec impura propter iustitiam.Sed in his omnibus nihil adhuc exterior homo noster accepit. Ipsi ergo,vt inhabitet gloria etiam in Psal.71.d
terra nostra , & iuxta alium prophetam repleatur maiestate domini omnis terra, quatuor sunt quęrenda,quem nimirum constat ex elementis quatuor esse compactum. Nec mireris quòd pluribus indigere videtur qui miserior est,cũ & in psalmo legeris dicente propheta : Sitiuit in te anima mea, quàm Ibid.62.a
multipliciter tibi caro mea?Habeat ergo terra nostra immor L
talitatem , ne iam timeat denuo se in puluerem redigendam. Resurgens enim corpus nostrum iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.Sed quid proderit si forte contingat in ęternum viuere in miseriis & ęrumnis passibilitatis huius, qua nimirum incessanter corruptibile hoc corpus affligitur: & si non semel , vtique semper moritur?Habeat certe etiam aliquando omnimodam impassibilitatem : ab humoribus enim inordinatis causas aiunt procedere passionum. Sed iam desiderat corpus nostrum etiam leuitatem , secundum eam nimirum quam habet ex aëre portionem. Tanta itaq; futura credenda est corporum leuitas & agilitas beatorum, vt possint,si velint , absq; omni mora seu difficultate ipsam quoq; cogitationum nostrarum sequi ad omnia velocitatem. Quid vltra deest,ad perfectam corporis beatitudinem ? Sola vtiq; pulchritudo.Hãc perfectissimã habituri,non immerito possumus attribuere ei parti quam habemus ab igne. Saluatorẽ enim expectamus(vt ait apostolus)qui reformabit corp⁹ hu- Philip. 3.c
militatis nostræ configuratum corpori claritatis suę,exhibẽs quod pollicitus est,quoniã fulgebunt iusti sicut Sol in regno Matt.13.f
patris eorum. Sic ergo replebit animas nostras deus , cũ perfecta in eis scientia fuerit,perfecta iustitia, perfecta lętitia.Sic replebitur maiestate omnis terra, cum fuerit corpus incorruptibile,impassibile,agile,configuratum deniq; corpori claritatis suę.Et vide ne forte isti sint septem panes quibus qua M
tuor hominum milia saluator legitur satiasse,e quibus eiusdẽ numeri sportas plenas apostoli reseruandas sustulerunt. Nũc enim reficimur panibus istis, cum iucunda meditatione beatam spem ruminamus,donec veniat:cum iam nõ de spe , sed de re ipsa & exhibitione gaudentes, quasi plenas sportas recipere pro panibus singulis mereamur.

In eodem festo. Sermo V.

FESTIVA nobis est dies hæc, & inter præcipuas solennitates , hodierna solennitas numeratur. Quid ergo dicimus,cuius apostoli, cuius martyris , cuius sancti?Non vnius alicuius singulariter , sed pariter vniuersorum.Omnes siquidem nouimus festiuitatem omnium sanctorum dici , & esse quam hodie celebramus. Omnium inquam , siue cœlestium siue terrestrium. Sunt enim sancti de cœlo, & sunt sancti de terra:itémque eorum qui de terra sunt,quidam adhuc in terra , aliqui iam in cœlo. Celebratur ergo festiuitas omnium horum communiter , sed forsitan non vniformiter. Neque hoc mirum , cum non sit ne ipsa quidem sanctitas omnium vniformis, sed inter sanctos & sanctos distet, ídque non parum.Nec modo dico quia alius alio sanctior(hæc enim quãtitatis potius quàm qualitatis distantia est) sed quòd nõ modo magis & minus , verũetiam aliter atque aliter sanctos dici & vere dici inueniamus. Et forte inter angelos atque homines

A mines aſsignari poſsit iſta diuerſitas ſanctitatis pariter & ce-
lebritatis. Neque enim tanquam triumphãtes honorari poſ-
ſe videntur, qui nunquam pugnaſſe noſcuntur. Aliter tamen
honorandi ſunt nimis etiam ipſi tãquam amici tui deus, cu-
ius nimirum voluntati ſemper adhæſerunt, tãta vtique fœli-
citate, quanta facilitate. Niſi forte in eo pugnaſſe creduntur
quòd peccantibus aliis viriliter perſtiterunt, non abeuntes
Pſal.72.d in concilio impiorum, ſed ſinguli quique dicentes: Mihi au-
tem adhærere deo bonum eſt. Celebranda ergo in eis gratia
præueniens in benedictione dulcedinis, honoranda benigni-
tas dei non ad pœnitentiã adducẽs, ſed abducẽs ab omnibus
quibus pœnitentia deberetur: non eripiens à tentatione, ſed
à tentatione conſeruans. Aliud ſane in his ſanctitatis genus,
& proprio modo videbitur honorandũ, qui venerũt ex ma-
gna tribulatione, & dealbauerunt ſtolas ſuas in ſanguine a-
gni: qui poſt multos agones iam nunc triumphant in cœlis
coronati, quoniam legitime certauerunt. Eſtne adhuc ſan-
ctorum tertium genus? Eſt, ſed occultum. Sunt enim ſan-
cti qui adhuc militãt, adhuc pugnant, currunt, necdum com-
prehenderunt. Temerariè forſitan huiuſmodi videar dicere
Pſal.85.a ſanctos, ſed tamen noui vnũ ex his non veritum dicere deo:
Roma.8.e Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum. Sic & apoſto
lus diuinorum conſcius ſecretorum, euidentius ait: Scimus
quoniam diligentibus deum, omnia cooperantur in bonum,
B his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti. Hæc nimi-
rũ diuerſitas appellationis in nomine ſanctitatis, vt alij qui-
dem iam ſecundum conſummationẽ ſancti vocẽtur, alij iu-
xta ſolam adhuc prædeſtinationem. Latet ergo huiuſmodi
Eccl'es 9. ſanctitas penes deum, clauſa eſt, & clauſè quodammodo cele
bratur. Siquidem neſcit homo vtrum amore an odio dignus
ſit, ſed in futurum omnia reſeruãtur incerta. Sit ergo iſtorum
celebritas ſanctorum in corde dei: quoniam nouit dominus
qui ſunt eius, & ipſe ſcit quos elegerit à principio. Sit etiam
apud adminiſtratorios illos ſpiritus, qui mittuntur in mini-
ſterium propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis. Nos in
vita ſua laudare hominẽ prohibemur. Quomodo nanque ſe-
cura laudatio, vbi nec ipſa vita ſecura? Non coronabitur niſi
2.Tim.2.a qui legitime certauerit (ait tuba illa cœleſtis) & legem certa-
Matt.10. minis ab ore ipſius legiſlatoris auſculta. Qui perſeuerauerit
& 24. vſque in finem, hic ſaluus erit. Neſcis quis ſit perſeueratu-
rus, neſcis quis ſit legitime certaturus, neſcis quis coronam
ſit accepturus. Illorum lauda virtutem, quorum iam certa
victoria eſt: illos deuotis extolle præconiis, quorum ſecure
potes adgaudere coronis. Cantauimus ſanctis hac nocte, di-
Pſal.33. centes: Timete dominum omnes ſancti eius: ſed non iſtis.
Non, inquam, eos qui perſeuerauerũt vſque in finem, timere
hortabamur, quia ſcriptum eſt: Iam non erit timor in finibus
[illegible]. His potius dicebamus ſanctis, quibus cuſtodia mul-
C tiplex neceſſaria eſt pro multitudine periculorum. Siquidem
Ephe.6. non eſt eis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem tantũ:
ſed aduerſus principatus quoque & poteſtates, aduerſus mũ-
di rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitię in
cœleſtibus. Egent plane cuſtodia qui tam multipliciter non
modo cominus, ſed eminus appetuntur: & vbi tot pugnę fo-
ris, non debent intus deeſſe timores: vt merito his dicatur:
Pſal.33.b Timete dominũ omnes ſancti eius. Tota interim beatitudo
Proue.28.c noſtra eſt timere deum, dicente ſcriptura: Beatus homo qui
Pſal.127. ſemper eſt pauidus. Et item pſalmiſta ait: Beati omnes qui ti-
ment dominum, qui ambulant in viis eius. Cæterum longe
aliter beati in quibus perfecta charitas foras miſit timorem,
nec iam timent ambulantes in viis eius, ſed laudant potius ha
Pſal.83. bitantes in domo, ſicut idem ait: Beati qui habitant in domo
tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Noſtra ergo
fœlicitas, noſtra interim feſtiuitas in timore dei: nam illo-
rum magis in exultatione & laude verſatur. Inde eſt quòd
ſecure laudantur homines qui non ſua iam viuunt vita, ſed
dei: nam hominum vtique vita tentatio eſt. Eſt autem gemi-
na quædam ſecuritas laudis huius, niſi quòd forte videbitur,
ſi diligenter attendimus, intra alteram, altera comprehendi.
Siquidem non eſt quod laudare vereamur veriſsime certiſsi-
méque laudabiles: non eſt quod glorificare cũctemur ſic ab-
ſorptos in gloria, vt noſtra omnino nequeat laudatione mo-
ueri. Nõ enim eſt quo vanitas intret, vbi veritas iam totum
occupauit. Sed quænam, inquies, gloria ſanctis? Neque enim D
ſinguli ſeſe glorificant, quia ſcriptum eſt: Non te laudet os
tuum. Nõ viciſsim alter alterum laudat, quia in laudem con-
ditoris intẽti & extenti, in quo nimirum tota eis repoſita eſt
beatitudo, mutuis nunquam vacare laudibus poſſunt, dicẽte
propheta, ſicut ſupra quoque meminimus: Beati qui habitãt
in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Ve- Pſal.83.a
runtamen non acquieſco expertes gloriæ credere ſanctos,
maxime propter illud quod apoſtolus ait: Quod in præſenti 1.Cor.4.d
eſt momentaneũ & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum
in ſublimitatem æternum gloriæ põdus operabitur in nobis.
Et propheta: Viſita nos in ſalutari tuo ad videndum in boni- Pſal.105.a
tate electorum tuorum: ad lætandum in lætitia gentis tuę: vt
lauderis cum hæreditate tua. Nõ enim ait, vt lauderis ab hæ-
reditate tua: ſed, cum hæreditate tua, vt communis intelliga-
tur futura laudatio. Quòd ſi ipſa laudat hęreditas dominum,
hæreditatem quis laudet, ab apoſtolo audiamus: Tũc, inquit, 1.Cor.4.a
vnicuique laus erit. A quo? A deo. Magnus laudator, & vehe-
menter ambienda laudatio. Felix commutatio laudis, vbi &
laudare beatum eſt, & laudari. Ad quid ergo ſanctis laus Pſal.105.
noſtra, ad quid glorificatio noſtra, ad quid noſtra hæc ipſa ſo
lennitas? Quo eis terrenos honores, quos iuxta veracem filij
promiſsionem honorificat pater cœleſtis? Quo eis præconia
noſtra? Pleni ſunt. Prorſus ita eſt dilectiſsimi, bonorum no-
ſtrorum ſancti non egent, nec quicquam eis noſtra deuotio- E
ne præſtatur. Plane quòd eorum memoriam veneramur, no-
ſtra intereſt, non ipſorum. Vultis ſcire quantum intereſt no-
ſtra? Ego in me (fateor) ex hac recordatione ſentio deſideriũ
vehemens inflammari, & deſiderium triplex. Vulgo dicitur:
Quod non videt oculus, cor non dolet. Oculus meus, memo
ria mea: & cogitare de ſanctis, quodammodo eos videre eſt.
Sic nempe portio noſtra in terra viuentium, nec modica ſane
portio, ſi tamen vt decet memoriã affectio comitetur: ſic in-
quam cõuerſatio noſtra in cœlis eſt. Veruntamen non ſic no
ſtra, ſicut illorum. Ipſorum enim ſubſtãtia ibi eſt, noſtra au-
tem deſideria: ipſi per præſentiam, nos per memoriam ibi ſu-
mus. Quando & nos addemur ad patres noſtros? quando eſ-
ſentialiter præſentabimur eis? Hoc enim primũ deſiderium,
quod in nobis ſanctorũ memoria, vel excitat, vel incitat ma-
gis, vt eorum tam optabili ſocietate fruamur, & mereamur
conciues & contubernales eſſe ſpirituum beatorum, miſceri
cœtui patriarcharum, cuneis prophetarum, ſenatui apoſtolo-
rum, martyrum exercitibus numeroſis, confeſſorũ collegiis,
virginum choris: in omnium denique colligi & collætari
communione ſanctorum. Singulorũ quippe recordationes
quaſi ſcintillæ ſingulæ, imò quaſi ardentiſsimę faces deuotos
accendunt animos, vt eorum & conſpectum ſitiãt & cõple-
xum, adeo vt plerumque etiam inter eos eſſe ſe reputent: mo
do ad omnes ſimul, modo ad hos vel ad illos tota auiditate & F
vehementia corda vibrantes. Alioquin quid iſtud negligen-
tiæ, quid pigritiæ, imò quid vecordiæ eſt, vt non crebris ſu-
ſpiriis & feruentiſsima affectione abrumpere hinc, & in illa
tam felicia agmina iaculari animos ſtudeamus? Væ nobis à
duritiis cordis noſtri, væ à peccato gentium, quas apoſtolus Rom.1.d
memorat ſine affectione fuiſſe. Præſtolatur nos eccleſia illa
primitiuorum, & negligimus: deſiderant nos ſancti, & parui
pendimus: expectant nos iuſti, & diſsimulamus. Excitemur
aliquando fratres, reſurgamus cum Chriſto, quæramus quæ
ſurſum ſunt, quę ſurſum ſunt ſapiamus. Deſideremus deſide-
rantes nos, properemus ad præſtolantes nos, expectãtes nos
votis pręoccupemus animorũ. Ecce enim nihil in hac noſtra
communione ſecuritatis, nihil perfectionis, nihil quietis: &
tamen hic quoq; quàm bonum & quàm iucundum, habitare
fratres in vnũ. Quicquid enim ſiue interius ſiue exterius mo-
leſtũ occurrit, ipſo quoque tam germanorũ conſortio fratrũ
cum quibus eſt nobis cor vnũ & anima vna in deum tolera-
bili⁹ inuenitur. Quàm dulcior erit, quàm delectabilior, quàm
beatior vnio, vbi nulla ſuſpicio eſſe poterit, nulla diſſenſio-
nis occaſio, vbi omnes perfecta charitas indiſſolubili fœdere
colligabit: vt ſicut pater & filius vnum ſunt, ſic & nos vnum
ſimus in ipſis? Non tantummodo ſocietas, ſed etiam fœlici-
tas nobis eſt optanda ſanctorum: vt quorũ deſideramus prę-
ſentiam, gloriam quoque feruentiſsimis ſtudiis ambiamus.

G Neq; enim perniciosa hæc ambitio, aut illius affectatio glo-
Psal.113.b riæ vllatenus periculosa est. Nam quod dicimus: Non nobis
domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, huius tempo
ris vox est, quando & ipsi angeli clamant: Gloria in excelsis
Luc.2.b deo, & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Noli me tã-
Ioan.20.d gere, ait, nondum enim ascendi ad patrem meum. Verbum
gloriæ est. Nempe filius sapiens gloria patris. Noli ergo, ait
gloria, noli me tangere. Noli interim quærere gloriam, fuge
potius, & vide omnino ne me tetigeris donec perueniamus
ad patrẽ, vbi sit gloriatio omnis iã secura. Ibi ibi in domino
laudabitur anima mea, audiant mansueti, & lætentur. Nun-
quid non videtur audisse dicentem: Noli me tangere: non-
dum ascendi ad patrem meum, quæ in cantico clamat: Fuge
Canti.8.d dilecte mi fuge? Hoc est enim quod supra meminimus. Non
nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Vnde
& in hymno hodie nos canimus. Des pacẽ famulis, nos quo-
que gloriam per cuncta tibi secula: iuxta angelicam scilicet
Iob 7.d distributionem. Quia enim tentatio est vita hominis super
terram, merito in terra homini non gloria, sed pax est quæ-
renda: pax cum deo, pax cũ proximo, pax cum seipso. O cu-
stos hominum quare me posuisti contrarium tibi, & factus
sum mihimetipsi grauis? Vicina nimirum lucta & intestina
seditio, bellum non ciuile, sed domesticum, spiritus aduersus
carnem, & caro aduersus spiritum concupiscens. Vnde hoc,
H nisi quia posuisti me contrarium tibi? Tu enim vera liber-
tas, tu vita, tu gloria, tu sufficientia, tu beatitudo: ego pauper
& miser & miserabilis, cõfusus & humiliatus vsquequaque,
mortuus propter peccatum, venundatus sub peccato. Deni-
que tu perfecta & sancta voluptas & requies spirituum bea-
torum posuisti me ab initio contra Eden (quod voluptatem
sonat) in labore vtique & ærumna. Attamen dicis: Conuer-
Ioel.2.c timini ad me in toto corde vestro. Liquet quia sumus auersi,
quos vt reuertamur hortaris. Liquet quia contrarij, quos re-
uocas vt conuertamur. Sed quomodo? In ieiunio, inquit, &
fletu & planctu. Mira res. Itáne in ieiunio tu versaris, & fletu
degis, & in plãctu habitas? Procul à te omnia ista: procul ipse
ab his vehementer. Nimirum regnum tuum in Hierusalem,
quam satias adipe frumenti: nec ibi luctus & clamor, sed nec
vllus dolor: magis autem gratiarum actio, & vox laudis. Iu-
Psal.67.a sti, inquit, epulentur in conspectu dei, & delectẽtur in lætitia
& exultatione. Quomodo ergo in ieiunio & fletu & plãctu
cõuertemur ad ipsum? An vero iustus eum in lætitia & exul
tatione: qui verò nondũ iustus est, nõ nisi in ieiunio & fletu
& planctu reperiet? Ita plane, sed iustus qui iam conspectum
meruerit, non qui adhuc viuat ex fide. Nimirũ quod ait do-
Psal.90.c minus: Cum ipso sum in tribulatione, ad eum pertinet qui
per fidem ambulat: non autem qui ad faciem iam peruenit.
Equidem vtrisq; est caput vnum, sed non vno modo mem-
I bris omnibus exhibetur. Quibusdam enim ostenditur caput
hirsutum spinis, inclinatum in cruce, vt humilientur pariter,
pariter & compungãtur. Quibusdam gloriosum apparet, vt
ab ipso glorificentur, vt in ipso gloriẽtur facta ei similia, quẽ
vident sicuti est. Hoc ergo secundum desideriũ, quod ex san-
ctorum cõmemoratione flagrat in nobis, vt sicut illis sic no-
bis etiam Christus appareat vita nostra, & nos quoque cum
ipso appareamus in gloria. Interim nempe non sicut est, sed
sicut pro nobis factum est caput nostrum nobis repræsenta-
tur, non coronatum gloria, sed peccatorum nostrorũ circun-
Canti.3.d datum spinis, dicente scriptura: Egredimini filiæ Sion, & vi-
dete regem Salomonẽ in diademate quo coronauit eum ma
ter sua. O regem, ô diadema. Mater siquidem synagoga, non
matrem sane se exhibens, sed nouercam, regem nostrum co-
rona spinea coronauit. Pudeat sectari gloriam membra qui-
bus caput suum tam inglorium exhibetur, non habens spe-
ciem aut decorem, vel aliquid eiusmodi. Nimirum Salomon
est, quod interpretatũ est pacificus, sane quod in pręsenti est,
non vtique beatificus, aut glorificus: vt in omnibus angelicũ
illud elogium commẽdatur quo terris pacem, cœlis gloriam
tradiderunt. Pudeat sub spinato capite membrum fieri deli-
catum, quòd omnis ei interim purpura non tam honoris sit,
quàm irrisionis. Videre est tamen hodie multis in locis non
sine multa ambitione, & comessatione præsentem diem ho-
norari. Honorari, an dehonestari dicã? Ipsi viderint qui hæc
agunt. Ipsorum est enim huiusmodi celebritas, non sancto- K
rum: quod sibi libet faciunt, non quod sanctis. Erit cum ve-
nerit Christus, nec mors eius vltra annũciabitur, vt sciamus
quoniam ipsi quoque mortui sumus, & cum eo abscondita
est vita nostra, apparebit caput gloriosum, & cum eo mem-
bra glorificata fulgebunt: cum videlicet reformabit corpus
humilitatis nostræ cõfiguratum gloriæ capitis, quod est ipse.
Hanc ergo gloriam tota & tuta ambitione concupiscamus,
ne forte audiamus & nos: quia gloriam quæ abinuicem est
quæritis, & gloriam quę à solo deo est nõ vultis. Sane vt eam
nobis sperare liceat, & ad tãtam beatitudinem aspirare, sum-
mopere nobis desiderãda sunt suffragia quoque sanctorum:
vt quod possibilitas nostra non obtinet, eorum nobis inter-
cessione donetur. Miseremini mei miseremini mei, saltẽ vos *Iob 19.*
amici mei. Nostis ipsi periculum nostrum, nostis figmẽtum
nostrum, nostis ignorãtiam nostram, & dolos aduersariorũ:
nostis eorum impetus, & nostrã fragilitatem. Vobis enim lo
quor qui in eadẽ tentatione fuistis, qui eosdem superastis cõ
flictus, eosdem laqueos euasistis, qui didicistis ex his quę pas-
si estis, compassionem. Confido equidem & de angelis quòd
nec ipsi suam visitare speciem dedignẽtur, maxime quia scri- *Iob 5.d*
ptum est: Visitabis speciem tuam, & non peccabis. Cæterum
etsi de eis mihi arbitror præsumendum ob spiritualis substan
tiæ, & rationalis formæ similitudinem, ampliori tamen fidu-
cia ad eos mihi reor vtẽdum, quos habere me nouerim, & in L
ipsa humilitate consortes, vt oporteat eos familiarius & spe-
cialius misereri ossi de ossibus suis, & carni de carne sua. De-
nique transeuntes ex hoc mundo ad patrem, sancta nobis pi
gnora reliquerunt. Apud nos siquidem corpora eorũ in pace
sepulta sunt, quorum nomina viuent in seculum, id est, quo-
rum nunquam gloria sepelitur. Absit absit à vobis animæ san
ctæ Ægyptia illa crudelitas pincernæ Pharaonis, qui in gra- *Gene.40.c*
dum pristinum restitutus, statim oblitus est Ioseph sancti qui
in carcere tenebatur. Nõ enim erant vnius capitis membra,
nec aliqua pars fideli cum infideli, aut vlla societas Israëlitæ
ad Ægyptium, non plus quàm luci ad tenebras. Interpreta-
tur enim Ægyptus tenebræ, Israël vero videns deum: atque
ideo vbicunque Israël erat, lux erat. Nõ sic noster Iesus cru-
cifixi secum latronis potuit obliuisci: factum est vtiq; quod
promissum est: ipsa die qua compassus est, & conregnauit.
Nos quoque si nõ sumus ipsius capitis membra cuius & san
cti, vnde eis tam solennibus hodie votis & tanto gratulamur
affectu? Cæterum qui dixit: Si glorificatur vnum membrum, [illegible]
congaudent omnia membra: hoc quoque nihilominus ait,
quòd si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia mẽ-
bra. Hæc igitur nostra & eorum cohærentia est, vt nos con-
gratulemur eis, ipsi compatiantur nobis: nos deuota medita-
tione regnemus in eis: ipsi in nobis, & pro [illegible]
interuentione. Nec est quòd de eorum pia erga nos solicitu- M
dine dubitemus, quandoquidem non cõsummandi sine no-
bis, sicut supra meminimus, expectant nos vsque dum retri-
buatur nobis: vt videlicet in nouissimo die magno festiuita-
tis omnia simul in virum perfectũ cum suo tam excelso ca-
pite membra concurrant, & laudetur cum hæreditate sua Ie-
sus Christus dominus noster, qui est super omnia [illegible]
ctus, & laudabilis, & gloriosus in secula. Amen.

In transitu sancti Malachiæ episcopi *Sermo.*

DE COELO vobis hodie dilectissimi, copiosa quædam
est benedictio destinata: & fideliter eam non distribui,
vobis quidem damnosum esset: mihi vero periculosum, cui
nimirum hæc dispensatio videtur esse commissa. Timeo ita-
que damnum vestrum, timeo damnationem meam, si for-
te dicatur: Paruuli petierunt panem, & non fuit qui porri- *Thren.4.a*
geret illis. Scio enim quàm necessaria vobis sit è cœlo veniẽs
consolatio, quos constat illecebris carnalibus & oblectamẽ-
tis secularibus viriliter abrenunciasse. Nemo sane beneficij
esse cœlestis, & superno dubitet consilio diffinitum, vt epi-
scopus Malachias hodie inter vos obdormiret, & desidera-
tam inter vos haberet sepulturam. Cum enim nec folium
quidem arboris sine diuino nutu cadat in terram, quis tam
hebes vt non euidenter in huius beati viri aduentu & tran-
situ magnum prorsus consilium supernæ pietatis aduertat?
A finibus

A A finibus terræ, terram hic positurus aduenit, alia quidē occasione festinans, quanuis ob specialem erga nos charitatem id plurimum desiderasse noscatur. Multa quidem in itinere ipso impedimenta sustinuit, nec trāsfretare permissus est, donec appropinquaret tempus consummationis eius, & terminus qui non poterat præteriri. Quem quidem multis ad nos peruenientem laboribus, tanquam angelum dei pro reuerentia sanctitatis suæ suscepimus, sed & nos ipse pro sua mansuetudine & humilitate altius radicata, lōge supra quàm mereremur deuoto suscipiebat affectu. Paucos deinde apud nos dies fecit in incolumitate sua dum socios prestolaretur qui dispersi in Anglia fuerant, cum regis illius vana suspicio dei hominem impediret. Iámque omnibus ad eū collectis, ad Romanam pro qua venerat curiam parabat iter: cū subito infirmitate præuētus sensit protinus ad cœleste magis sese palarium euocari, deo melius aliquid prouidente pro nobis, ne à nobis egressus alibi cōsummaretur. Nullum quidem in eo non dico mortis, sed vel grauis ægritudinis signum medicis apparebat, ille tamen exhilaratus spiritu aiebat omnimodis oportere, vt hoc anno Malachias ab hac vita egrederetur. Laboratum est ecōtra, & deuotis precibus apud deum, & quibuscunque potuimus modis, sed illius præualuere merita, vt desiderium cordis eius tribueretur ei, & non fraudaretur voluntate labiorum suorum. Sic enim pro votis omnia ei concur-

B rere, vt hunc maxime locum diuina sibi inspirante clementia elegisset: & hunc quoque ex longo optaret sepulturæ habere diem, quo fidelium omniū generalis memoria celebratur. Sed & illud nostra hæc gaudia merito cumulauit, quòd fratrum nostrorū ossibus de priore cœmeterio huc asportandis & recondendis, eadem nobis dies auctore deo fuisset electa. Quæ nimirum deportantibus nobis, & ex more psallentibus idem vir sanctus plurimum sese illo cantu delectari dicebat, & non multo post ipse quoque secutus est somno suauissimo & fœlicissimo soporatus. Agimus itaq; gratias deo super omnibus dispositionibus suis, quòd indignos nos beatæ mortis eius honorare præsentia, quòd pauperes suos preciosissimo corporis eius locupletare thesauro, quòd infirmos nos tantą ecclesiæ suæ voluit fulcire columna. Alterum siquidem è duobus signum istud quod nobis in bonū factum est persuadet, quòd aut placitus deo sit locus, aut sibi placitum facere velit ad quem tantæ sanctitatis virum à finibus terrę moriturum sepeliendúmque perduxit. Cæterum populo illi affectuosius condolere, & eius quæ tam miserabili ecclesię dirum hoc vulnus non pepercit inferre, credulitatem mortis vehemētius abhorrere, beati huius patris charitas ipsa compellit. Dira profecto & inexorabilis mors, quę tantam hominum multitudinem vnius percussione mulctauit: cęca & im- [illegible], quæ Malachiæ ligauit linguam, impediuit gressus,

C dissoluit manus, oculos clausit. Illos inquam, deuotos oculos qui piissimis fletibus diuinam peccatoribus reconciliare gratiam consueuere. Illas mundissimas manus quæ laboriosis & humilibus operibus exerceri semper amauerāt, quę dominici corporis hostiam salutarem pro peccatoribus totiens offerebant, & sine ira & disceptatione in oratione leuabantur in cœlum, quæ infirmis multa beneficia præstitisse, & signis variis effulsisse noscuntur. Illos quoque speciosos gressus euangelizantis pacem, euangelizantis bona, illos pedes qui totiēs fatigati sunt studio pietatis, vestigia illa digna quæ semper deuotis osculis premerētur. Sancta denique labia illa sacerdotis quæ custodiebant scientiam, os iusti quod sapiētiam meditabatur: & linguam eius quæ iudicium loquens, imò & misericordiam, tantis mederi solebat vulneribus animarum. Nec mirum fratres, iniquam esse, quam generauit iniquitas: inconsideratam, quam noscitur seductio peperisse.

Nihil inquam mirum si ferit sine discretione, quæ venit ex præuaricatione: si sit crudelis & fatua, quæ ex antiqui serpentis fallacia, & mulieris insipientia prodiit. Quid tamen causamur quòd Malachiam ausa sit attētare, fidele equidem membrum Christi, quādo & ipsum Malachiæ pariter & omnium electorum caput furibunda peruasit? Peruasit vtique immunem, sed non immunis euasit. Impegit in vitam mors, & inclusit intra se vitam morte, & absorpta est mors à vita. Hamum sibi deuorans inde teneri cœpit, vnde visa est tenuisse.

At fortasse quis dicat: Quomodo mors à capite superata videtur, quæ tanta adhuc libertate sæuit in membra? Si mors mortua, quomodo Malachiam occidit? Si victa, quomodo adhuc præualet vniuersis: & non est homo qui viuat & non videat mortem? Victa plane mors opus diaboli, & peccati pœna, victum peccatū causa mortis, victus & malignus ipse & peccati author & mortis. Nec modo victa sunt hæc, sed & iudicata iam & damnata. Diffinita quidem, sed nondum promulgata sententia est. Denique iam diabolo ignis paratus, etsi nondum ille præcipitatus in ignem, modico adhuc tempore sinitur malignari. Tanquam malleus cœlestis opificis factus est, malleus vniuersæ terræ. Terit electos ad eorum vtilitatem, reprobos conterit in eorum damnationem. Qualis ergo paterfamiliâs, tales & domestici eius, peccatum scilicet & mors. Nam & peccatum licet simul cum Christo cruci ipsius non dubitetur affixum, adhuc tamē interim non regnare quidem, sed habitare etiam in ipso dum viueret apostolo permittebatur. Mentior si non ipse ait: Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Sic & mors ipsa minime quidem adhuc abesse cogitur, sed cogitur non obesse. Erit autem cum dicetur: Vbi est mors victoria tua? Et ipsa siquidem inimica nouissima destruetur. Nunc vero moderāte eo qui imperiū habet vitę & mortis, & mare ipsum certis littorum coercet metis, mors ipsa dilectis domini somnus refrigerij est, propheta attestante qui ait: Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini. Pessima quidem mors peccatorum, quorum & natiuitas mala, & vita peior: sed preciosa est mors sanctorum. Preciosa plane tanquam finis laborum, tanquam victoriæ consummatio, tanquam vitæ ianua, & perfectæ securitatis ingressus. Congratulemur itaque fratres cōgratulemur vt dignum est patri nostro: quia & piū est defunctum plangere Malachiā, & pium magis Malachiæ congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beate. Nimirum visus est oculis insipientium mori, ille autem est in pace. Denique iam conciuis sanctorum, & domesticus dei psallit pariter, & gratias agit dicens: Trāsiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigeriū. Transiuit plane viriliter, & fœliciter pertransiuit. Verus Hebræus Pascha celebrauit in spiritu, & nobis transiens loquebatur: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare apud vos. Transiuit per ignem & aquā, quem nō tristia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Est enim deorsum nos locus quem sibi totū vendicat ignis, adeo vt ne minimam quidem aquæ guttam de Lazari digito miser ille diues ibi habere potuerit. Est & sursum ciuitas dei quam lætificat fluminis impetus, voluptatis torrens, calix inebrians quàm præclarus. In hoc sane medio boni & mali scientia cōtinetur, & voluptatis & tribulationis hic capere est experimentum. Infœlix Eua in has vicissitudines nos induxit. Hic plane dies & nox: nam in inferno tātum nox, & in cœlo tantum dies. Beata proinde anima quæ vtrunque pertransit, nec voluptati inhærens, nec deficiens in tribulatione. Breuiter vobis vnū aliquid ex multis huius viri magnificis actibus arbitror referendum, in quo strenue satis & ignem & aquā noscitur pertransisse. Magni illius Patricij Hyberniensium apostoli sedem metropolitanam tyrānica sibi progenies successionis ordine creans archiepiscopos vendicabat, hæreditate possidens sanctuarium dei. Rogatus itaque à fidelibus Malachias noster, vt tantis sese malis opponeret, animam suam in manibus suis ponens accessit intrepidus, suscepit archiepiscopatum, tradens sese discrimini manifesto, vt tanto crimini finem daret. Inter pericula rexit ecclesiam: post pericula sibi continuo successorem alterum canonice ordinauit. Ea siquidem conditione susceperat, vt postquam cessante persecutionis rabie alter secure posset institui, ad sedem propriam remeare permitteretur. Vbi sine ecclesiasticis secularibúsve reditibus in congregationibus religiosis quas ipse extruxerat, degens inter eos tanquam vnus eorum, vsque ad hoc tempus vixit absque vlla proprietate. Sic dei hominem examinauit nō exinaniuit tribulationis incendium (siquidem aurum erat) sic nec illecebra tenuit aut resoluit: nec curiosus spectator in via substitit propriæ peregrinationis oblitus. Quis vestrum fratres nō vehemēter eius imitari cupiat sanctitatem, si id audeat vel sperare? Credo igitur libētius audituros, si di-

D (margin, beside the first line of the right column)
Roma. 7.d (margin, beside "Mentior si non ipse ait")
E (margin, beside "Cum dederit dilectis")
Psal.86.d (margin, beside "suis somnum")
Psal.65.c (margin, beside "eduxisti nos in refrigeriū")
Luc.22.b (margin, beside "Desiderio desideraui")
Luc.16.f (margin, beside "Est enim deorsum")
F (margin, beside "tum dies")

G cere forte poterimus quid ſanctum fecerit Malachiam. Sed
ne noſtrum forſitan minus acceptabile teſtimonium videa-
Eccl. 45.a tur, ſcripturam audite dicentem: In fide & lenitate ipſius ſan
1. Ioan. 5.a ctum fecit illum. Fide calcabat mundum, Ioanne atteſtante
qui ait: Hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra.
Nam in ſpiritu lenitatis dura quælibet & aduerſa æquo ani-
mo tolerabat. Hinc quidē poſt Chriſtū fide calcabat Maria,
ne caperetur illecebris: inde in patiētia ſua poſſidebat animā
ſuam, ne moleſtiis frangeretur. De his enim duobus habes in
Pſal. 90. b pſalmo caſuros à latere tuo mille, & decē milia à dextris tuis
quòd multo plures proſperitatis fallaciæ quàm aduerſitatis
flagella deiiciant. Nemo itaque noſtrū chariſsimi, plana mol-
lioris viæ ſuperficie delectatus, iter illud marinum ſibi com-
modius arbitretur. Magnos hic campus montes habet. Inuiſi
biles quidē, ſed eo ipſo periculoſiores. Laborioſor forte via
videtur inter ardua colliū, & aſpera rupium, ſed expertis lon-
ge ſecurior & deſiderabilior inuenitur. Vtrobique tamen la-
2. Cor. 6. b borem, vtrobique periculū eſſe nouerat qui dicebat: Per ar-
ma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris: vt merito congratulemur
eis qui tranſierunt per ignem & aquam, & in refrigerium ſūt
educti. Refrigerium vultis audire? Vtinam id vobis alius lo-
queretur. Nam ego quod non guſtaui, eructare non poſſum.
Videor tamen mihi hodie ſuper hoc refrigerio, Malachiam
Pſal. 114. b audire dicentem: Cōuertere anima mea in requiem tuā, quia
H dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meā de morte,
&c. In quibus verbis quid intelligam, paucis audite. Siquidē
inclinata eſt iam dies, & lōgius quàm ſperauerā ſermo proceſ
ſit, quòd inuitus euellar à paterni dulcedine nominis, & Ma-
lachiam ſilere lingua formidās, finem facere vereatur. Mors
Ezech. 18.a animæ fratres mei peccatū eſt, niſi forte excidit vobis quod
in propheta legiſtis: Anima quæ peccauerit, ipſa morietur.
Triplex proinde congratulatio eſt hominis ab omni peccato
& labore & periculo liberati. Ex hoc ſiquidem nec peccatū
in eo habitare dicitur, nec pœnitētiæ luctus indicitur, nec ab
vllo deinceps lapſu ei prædicitur eſſe cauendum. Poſuit He-
lias pallium, non eſt quod timeat: nō eſt quod tangi nedū te-
neri ab adultera vereatur. Currū conſcendit: non eſt iam tre-
pidare ne cadat: ſuauiter ſcandit, non laborans volatu pro-
prio, ſed celeri in vehiculo ſedēs. Ad hoc nos refrigerium di-
lectiſsimi, tota animi auiditate curramus in odore vnguento
rū huius beati patris noſtri, qui noſtrū hodie torporē in fer-
uentiſsimum deſideriū viſus eſt excitaſſe. Curramus inquā,
poſt eum crebrius illi clamātes: Trahe nos poſt te, & affectu
cordis, & profectu cōuerſationis deuotas omnipotenti miſe
ricordię gratias referētes, quòd indignis ſeruulis, quib9 pro-
pria deſunt merita, aliena ſaltem voluit ſuffragia non deeſſe.

Epiſtola de eodem, ad fratres de Hybernia.

I RELIGIOSIS fratribus qui in Hybernia ſunt, & his ma-
xime cōgregationibus quas beatæ memoriæ Malachias
epiſcopus fundauit, frater Bernardus Clareuallis vocatus
abbas paracleti conſolationem. Si haberemus hic ciuitatem
manentem, copioſiſsimis iure lachrymis plangeremus talem
nos amiſiſſe conciuem. Cæterum ſi futuram magis inquiri-
mus, vt oportet: eſt quidem non modica doloris occaſio
tam neceſſario duce deſtitui: debet tamen zelum temperare
ſcientia, & dolorem ſpei fiducia delinire. Nec mirari quem-
piam decet ſi gemitum extorquet affectus, ſi deſolatio la-
chrymas exprimit: modum tamen adhibere neceſſe eſt, imò
non modice etiam conſolari intuentes non quæ videntur,
ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt:
quæ autem non videntur, æterna. Primum quidem con-
gratulandum eſt animæ ſanctæ, ne nos arguat de inopia cha-
Ioan. 14.a ritatis, dicens & ipſe quod dominus ad apoſtolos ait: Si dili-
geretis me, gauderetis vtique: quia vado ad patrem. Præue-
nit nos ad patrem ſpirituum ſpiritus patris noſtri. Nec modo
charitatis inopes, ſed ingratitudinis etiam rei eſſe conuinci-
mur ſuper omnibus quæ per eum nobis beneficia prouene-
re, ſi non congratulamur ei qui de labore ad requiem, de pe-
riculo ad ſecuritatem, de mundo tranſiit ad patrem. Itaque
& pium eſt Malachiam flere defunctum, & pium magis Ma-
lachiæ congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Vtique, &
beate. Viſus eſt oculis inſipiētium mori, ille autem eſt in pa-
ce. Dehinc etiam vtilitatis proprię conſideratio exultandum K
nobis ſuggerit & lętandum, quòd tam potens ſuos patronus
ad cœleſtem curiam, tam fidelis præceſſerit aduocatus: cuius
& feruentiſsima charitas obliuiſci nequeat filiorum, & pro-
bata ſanctitas obtineat gratiam apud deum. Quis enim nunc
Malachiā ſanctum aut minus poſſe prodeſſe, aut minus ſuos
diligere audeat ſuſpicari? Profecto cū diligeretur prius, cer-
tiora nunc ſuæ delectionis à deo capit experimēta, & cum di
lexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Abſit autem vt tua nunc ô
anima ſancta, minus efficax æſtimetur oratio, quādo præſen-
ti viuidius ſupplicare eſt maieſtati, nec iam in fide ambulas,
ſed in ſpecie regnas. Abſit vt imminuta nedum exinanita tua
illa tam operoſa charitas reputetur, cum ad fontē ipſum cha-
ritatis æternæ procumbis pleno hauriens ore, cuius & ipſa
prius ſtillicidia ſitiebas. Nō potuit morti cedere charitas for-
tis vt mors, imò & morte fortior ipſa. Nam & decedēs non
erat immemor veſtri, affectuoſius vos cōmendās deo, & no-
ſtram quoque exiguitatē ſolita illa ſua manſuetudine & hu-
militate exorans vt veſtri non obliuiſceremur in finem. Vn-
de & dignum duximus ſcribere vobis, vt ſciatis nos & in ſpiri-
tualibus, ſi quid noſtra in his exiguitas per beati huius patris
noſtri merita vnquam potuerit, & in corporalibus, ſi quando
forte opportunitas præberetur, omnē vobis conſolationem
impendere tota deuotione paratos. Et nunc quoque dilectiſ-
ſimi, Hybernienſis eccleſię grauem hanc deſtitutionem toto L
miſeramur affectu, & eo amplius vobis cōpatimur, quo nos
amplius ex hoc nouimus debitores. Magnificauit enim domi
nus facere nobiſcum, cum locum noſtrū dignatus eſt beatæ
mortis eius honorare præſentia, & precioſiſsimo corporis
eius locupletare theſauro. Nec moleſtū ſit vobis quòd apud
nos habeat ſepulturam: quādo ſic ordinauit deus ſecundum
multitudinem miſericordiæ ſuæ, vt vos eum viuū haberetis,
nobis habere liceat vel defunctum. Et nobis ſiquidem cōmu
nis vobiſcum pater ille erat & eſt. nam in morte ipſius hoc
nobis cōfirmatum eſt teſtamentum. Quamobrem ſicut nos
huius tanti patris gratia vniuerſos vos tanquā germanos fra-
tres totis amplectimur viſceribus charitatis, ſic & de vobis
idē ſentire ſpiritualis ipſa cognatio perſuadet. Hortamur au-
tem vos fratres, vt beati huius patris noſtri ſemper curetis
ſectari veſtigia, eo ſtudioſius, quo vobis certius ſancta eius
conuerſatio diuturnis experimentis innotuit. In hoc enim
veros vos eius filios eſſe probabitis, ſi paterna viriliter inſti-
tuta ſeruetis: & vt in eo vidiſtis & audiſtis ab eo, quemadmo
dum vos oporteat ambulare, ſic ambuletis, & abundetis ma-
gis. Siquidem gloria patris ſapientia filiorum. Nam & no- Proue. 10.a
ſtram non mediocriter excutere deſidiam, & reuerētiam in-
cutere cœpit præſens nobis tantæ perfe[illegible]
Atque vtinam ſic nos poſt ſe trahat vt pertrahat in tam re-
centi virtutū eius odore auidius alacriúſque currentes. Orā- M
tem pro nobis vniuerſitatem veſtram Chriſtus cuſtodiat.

In calendis Nouembris, de verbis Eſaiæ: Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum. Sermo I.

VIDI dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & ele- Eſa. 6.a
uatū, & plena erat omnis terra maieſtate eius. Sublimis
quædam viſio prophetico nobis ſermone deſcribitur. Vidi,
inquit, dominum ſedentem. Magnum ſpectaculum fratres,
& beati oculi qui viderunt. Quis non toto deſiderio concu-
piſcat tantæ maieſtatis gloriam contemplari? Hoc quippe
ſanctorum omnium vnicum ſemper deſideriū fuit. Ipſe eſt
enim in quem deſiderant angeli proſpicere, quem videre eſt
vita ęterna. Sed aliam fratres, audio prophetæ eiuſdē, & eiuſ-
dem domini lōge diſsimilem viſionem. Siquidem Eſaias iſte Eſa. 53.a
eſt qui in alio loco ſic loquitur: Vidimus eum, & non erat ei
ſpecies neque decor, & æſtimauimus eum tanquā leproſum,
&c. Vbi illud primum conſiderandū eſt, quòd cōmunis illa,
hæc propheticæ prærogatiuæ propria videatur. Nō ſine cau-
ſa ſane ibi, vidimus, ſcriptum eſt: & hic, vidi: niſi vt illam qui-
dem intelligas eſſe communem, hanc vero excellentiæ ſingu-
laris. Siquidē abſque ſpecie & decore vidit eū & ſpreuit He-
rodes: viderunt quoq; ipſi Iudæi, qui & dinumerauerūt om-
nia oſſa eius. Iā vero ſuper hac viſione beata manifeſte pro-
pheta

A pheta denũcians ait: Tollatur impius ne videat gloriam dei.

Multipharié ergo multísque modis non solum locutus in prophetis, sed & visus est à prophetis. Agnouit eum Dauid minoratum ab angelis, Hieremias etiam vidit eum cũ hominibus conuersantem, Esaias modo super soliũ excelsum, mõdo non solum infra angelos, aut inter homines, sed tãquã leprosum se vidisse testatur, id est, nõ in carne tantum, sed in similitudine carnis peccati. Tu quoq; si desideras videre sublimem, humilem prius Iesum vide recurato. Intuere prius exaltatum in deserto serpentem, si videre desideras regem in solio residentem. Ista te humiliet visio, vt illa exaltet humiliatum. Reprimat & sanet ista tumorem tuum, vt illa repleat & satiet desiderium tuũ. Exinanitum vides? nõ sit ociosa visio, quia exaltatum ociose videre nõ poteris. Similis eris illi cum videris eum sicuti est, esto & nunc similis ei videns eum sicut propter te factus est. Si enim ne in humilitate quidẽ similitudinem eius abnuis, certa tibi sublimitatis quoque similitudo debetur. Nũquam ille sociũ tribulationis à communione gloriæ patietur arceri. Denique vsque adeo non dedignatur passionis suæ cõsortem & in regnum mittere secum, vt in cruce confitens latro eadem die cum eo fuerit in paradiso. Hinc est quod ait etiã ad apostolos: Vos estis qui permansistis mecum
Luc.22.c in tribulationibus meis, & ego dispono vobis regnum. Quia ergo si compatimur, & conregnabimus, sit interim meditatio
B nostra fratres Christus, & hic crucifixus. Ipsum ponamus signaculum super cor, signaculum super brachium nostrũ. Ipsum amplectamur brachiis quibusdam vicariç dilectionis, ipsum sequamur studio piæ conuersationis. Hoc enim iter quo ostendatur & nobis ipse, qui est salutare dei: sane nõ iam sine specie & decore, sed in claritate tanta vt maiestas eius repleat orbem terrarum. Opportune siquidem visione prima tanquam hyemali adhuc tempore non super solium, sed in inferiori atque humiliori habitatione videtur. Duplicem quippe solet habere magna domus qualibet mãsionem, æstiuã superius, inferius hyemalem. Igitur dum ipsa etiã discipulorũ corda hyemali adhuc glacie stringerẽtur, & Petrus quoq; nõ minus gelido corde quàm corpore calefaceret se ad prunas, tẽpus omnino non erat habitandi in solio, vel potius apparẽdi. At vbi cantabitur canticum nouum: Hyems abiit & recessit,
Canti.2.c flores apparuerunt in terra nostra: opportune iam tunc ascẽdetur in solium: & habitabit dominus in excelso. Puta ergo Esaiam cũ hæc loqueretur, illius gloriã temporis oculo præ-
Esaiæ 6.a uidisse prophetico. Vidi (inquit) dominum sedentem super solium excelsum, &c. Sed quid putamus quale est soliũ istud fratres? Neq; enim altissimus in manifestis & manufactis inhabitat. Nulla omnino materia corporalis apta tanto solio [illegible] videtur. Viuis est construenda lapidibus fabrica spiritualis, quam vera & æterna vita sua inhabitare di-
C gnetur. Quòd si minus tanto ædificio sufficit angelica creatura, præuaricatorum vtiq; minorata præcipitio, suscitet cer-
Psal.112.a te de terra inopem, & de puluere erigat pauperem, vt collocet eum cum principibus, & solium gloriæ compleat. Et fortassis propterea ipse qui vidit, non modo excelsum solium, sed & eleuatum quoque describit, vt proinde & angelorum stabilis celsitudo, & hominum misericors eleuatio designetur. Quæ sequuntur, diligentiorem & ipsa considerationem desiderare videntur: sufficiat hodie vel cœpisse.

Item de eodem, Sermo secundus.

Esaiæ 6.a PLENA erat (ait contemplator noster de eo quem super solium viderat) maiestate eius omnis terra. Adueniat regnum tuum, vt maiestate tua sicut cœlum repletur, repleatur & terra. Vt quid enim princeps huius mundi tanto vbique superbe debacchatur, nisi quia terra data est in manus impij? Sed & hæc est hora eius, & potestas tenebrarum. Erit certe cum is qui in cœlo locum non habuerit, & ab ipsa quoque terræ superficie exturbabitur, miser cauernis vtique subterraneis recludendus. Hinc quoque propheta Dauid sanctorum prosperitate præmissa de maligno & angelis seu mem-
Psal.1.b bris eius adiecit & ait: Non sic impij non sic, sed tanquã puluerem quem proiicit ventus à facie terræ. Nulla iam tunc tentandi facultas erit, inquietãdi nulla libertas, possibilitas nulla nocendi. Replebitur maiestate eius omnis terra, quando iam voluntatis eius transgressio nulla erit. Magis autem quando

D creatura ipsa liberabitur à seruitute corruptionis huius, propter quam ingemiscit & parturit vsque adhuc. Erit enim cœlum nouum & terra noua: vt quaqua verteris oculos, in ipsa tibi rerum facie diuina videatur quodammodo resplendere maiestas. Sed & est tibi altera quædam terra propinquior, & super hac amplior iustiórque sollicitudo. Nemo quippe car- *Ephes.5.f*
nem suam odio habit. Cõsolare ergo eam, vt & ipsa requiescat in spe: audiẽs nimirum quia replebitur maiestate domini omnis terra. Quomodo enim nũc carnẽ nostram dilectissimi, maiestas diuina repleat, cum & magnus ille Paulus primitias tantum spiritus habens ingemiscat miserabiliter satis & dicat: Scio quia non est in me, hoc est in carne mea bonũ? *Roma.7.d*
Et certe iam nõ dominabatur peccatum in eius mortali cor- *Ibidem b*
pore. Nota tamẽ adhuc & corpus mortale perhiberi, & peccati quoque solum dominum negari. Erat enim etiam tunc *Roma.7.b*
lex peccati in membris eius, quam quidem maiestatis plenitudo cum venerit prorsus excludet. Non solum autem, sed & nouissima inimica destruetur mors. Replebitur ergo maiestate domini terra nostra, quando prorsus de medio fiet & peccati omnis sensus, & debitum mortis. Replebitur inquam omnis terra nostra domini maiestate, quando resurrectionis gloria vestietur, induet immortalitatis stolam, con- *Philip.3.d*
figurabitur denique claritati corporis Christi. Saluatorem siquidem expectamus qui reformabit corpus humilita- E
tis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Quid adhuc murmuras caro misera, quid adhuc recalcitras, & aduersus spiritum concupiscis? Si te humiliat, si castigat, si redigit in seruitutem, id profecto in tuo genere non minus tua interest quàm ipsius. Quid eis inuides qui de operibus vermium & murium pellibus ingloriam plane gloriam mendicare non erubescunt, cultu indigno viris, interdicto & mulieribus, semetipsos dehonestantes potius quàm ornantes? Reforment ipsi, aut magis certe deforment corpora sua, te (si fueris corpus humilitatis) reformabit idem artifex qui formauit. Illam (si non desipis) præstolabare manum, vt quod fecit, ipsa reficiat. Iam vero quid in ipsa prophetica visione sequatur attende. Et ea, inquit, quæ sub ipso erant, replebant *Esaiæ 6.a*
templum. Propterea sane dixi, humiliare sub potenti manu dei, vt exaltet te in tempore visitationis. Vide vt sub ipso inueniaris, alioquin non esse poteris cum ipso. Quid enim putas, indifferenter admittet homines in illud tantæ beatitudinis templum, qui ne ipsos quidem angelos indifferenter reliquit in eo? Aut non discernet inter glebas, qui discreuit inter stellas? Examinabit certe argentum, qui ipsum quoque aurum probauit & reprobauit. Qualem ergo putas necesse est hominem inueniri, qui repudiati locum angeli sortiatur? Plane immunem ab omni iniquitate, sed ab ea maximè quæ in ipso quoque angelo, nõ ad leuem offensam, F
non ad momentaneam iram inuenta est, sed ad odium sempiternum. Semel turbauit superbia regnum illud, concussit muros, etiam prostrauit ex parte, & parte non modica. Quid ergo? Faciléne deinceps admittenda videtur? Nunquid non odit ciuitas illa & vehementer huiusmodi pestem abominatur? Certi estote fratres, eum qui superbis non pepercit angelis, nec hominibus parciturum. Non est contrarius sibiipsi, non est personarum acceptor, similia sunt iudicia eius. Sola ei placet humilitas siue in angelo siue in homine: & qui sedet in throno, solos eligit subditos è quibus repleat templum. Scriptum quippe est: Quis *Psal.112.a*
sicut dominus deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra? Vide autem ne forte Michaëlis verbum sit, superbo illi dicenti: Similis ero altissimo: in faciem resistentis. Michaël quippe interpretatum dicitur, quis vt deus? Bene ergo propheta cum dixisset vidisse se dominum super solium excelsum & eleuatum, ne forte aut excelsum intelligeres de eo dictum qui ait: Ascendam super altitudinem nubium: aut eleuatum referres ad eos homines qui in superbiam eriguntur: addit: Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum: vt manifeste intelligas non eam altitudinem commendari quæ extollitur aduersus eum, sed eos in templo siue in solio fore, qui sub eo sunt, alios quidem excelsos stabilitate solida, alios ex imo leuatos miseratione diuina.

G ne diuina. Ac ne forte obiicias ditioni eius vniuersa subesse,
nec quicquam determinationis habere quod ait, quæ sub ip-
so erant, vt solam quæ voluntaria est, & ex feruore charita-
tis procedit, approbaret & commendaret dei subiectionem,
addidit & de Seraphim, de quibus & nos loco suo dicemus,
quod ab eo fuerit datum. Et ea, inquit, quæ sub ipso erant, re-
plebant templum. Ab initio siquidem creauerat angelos deus
in quibus beati illius templi plenitudo constaret, sed non in
omnibus beneplacitū est ei, quia & in ipsis (vt scriptum est)
angelis suis reperit prauitatem. Fuit quippe in eis qui diceret.
Esa.14.d Ponam sedem meam ad aquilonem: & populum qui sibi cre-
deret habuit. Miser ipse, qui sine deo esse maluit quàm sub
deo, miseri & illi qui videntes furem cucurrerunt cum eo.
Exierūt infœlices, & vacuus relictus est locus, quem accipiet
alter. Nónne deo subiecta eris anima mea? Alioquin nec tibi
locus erit in templo, quia quæ sub ipso erant, replebant tem-
plum. Frustra pulsabunt fatuæ virgines, in vanum clamabunt
vbi impletæ fuerint nuptiæ discumbentium, & ianua clausa
erit. Infœlix anima cui à nuptiis illis contigerit excludi. In-
fœlix de quo clamabitur: Tollatur impius ne videat gloriam
dei. Vt quid enim lucem hanc temporalem miser ille videt,
qui gloriam illam non merebitur intueri? Vtinam nihil vn-
quam vidisset oculus meus, si illa (quod auertat deus) frustrā-
dus est visione. Eant superbi, insolescant magis, extollantur,
H inflentur, appetant semper in cumulo apparere: vt cum ve-
nerit æquitatis linea, à plenitudine eiiciantur. Tu vero non
sic, sed deo subiecta esto anima mea, subiecta sane ex animo,
subiecta cum feruore deuotionis, quia Seraphim stabant su-
per illud. Cum quibus stemus & nos hodie fratres, nec dimo-
ueamur à templo isto, in quo omnes dicunt gloriam, quia
gloriam contemplantur domini nostri Iesu Christi, qui est
super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Item de eodem, Sermo III.

Esaiæ 6.a NON VOBIS arbitror excidisse de duobus Seraphim ho-
die vobis habendum esse sermonem propter illud Esaiæ:
qui postquàm dominum sese vidisse testatus est super solium
residentem, addit Seraphim stare super illud. Seraphim
quidem dilectissimi sicut frequenter audistis, nomen est su-
pernorum spirituum, ordinis vnius de nouem summi atque
supremi. Verum hoc loco, vt arbitror, non in ea ponitur si-
gnificatione, præsertim cum innumera illa sint agmina, hic
duo tantum Seraphim describantur. Et ego quidem fratres,
si licet in hac parte vnicuique abundare in suo sensu, in duo-
bus Seraphim duplicem arbitror intelligi creaturam ratio-
nabilem, angelicam scilicet & humanam. Nec mireris ho-
minem Seraphim factum, memento quia creator & domi-
nus Seraphim factus est homo. Ad contumeliam tuam ô
I superbe, qui creatus inter angelos, inter angelos stare non
meruisti, ecce rex noster nouos in terra angelos fabricaturus
aduenit. Atque vt tabescas amplius, & liuore proprio tor-
quearis: non qualescunque nec inferiores alicuius ordinis
Luc.12.f angelos, sed Seraphim. Audi enim quid ipse loquatur. Ignem,
inquit, veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accenda-
tur? Vult ergo Seraphim fabricari, vt ibi stent vnde tu cor-
ruisti. Seraphim, inquit, stabant super illud. Vt quid ergo tu
qui mane oriebaris Lucifer, in veritate non stetisti, nisi quia
Seraphim non fuisti? Seraphim quippe ardens vel incendens
interpretatur. Tu vero habuisti miser lucem, sed ardorem
non habuisti. Bonum erat tibi si ignifer magis esses quam lu-
cifer, nec tam immoderato appetitu lucendi, vt eras frigidus
ipse, frigidam quoque eligeres regionem. Dixisti enim: Ascē-
Esa.14.d dam super altitudinem nubium, sedebo in lateribus aquilo-
nis. Quid festinas mane oriri Lucifer? quid gloriaris super
sidera, quibus aliquando clarius rutilare videris? Breuis om-
nino erit gloriatio tua. Sequitur sol iustitiæ, quem te esse va-
na simulatione iactabas, cuius feruore pariter & splendore
in nihilum redactus omnino dispareas. Frustra quoque pa-
ras venturum in fine seculorum dominum tanquam veri so-
lis ortum in damnato illo quem assumpturus es homine pre-
uenire, & extolli super omne quod dicitur aut colitur deus:
quia & tunc aduentus eius illustratione penitus destrueris.
Quàm melius (& certe non ad insipientiam sibi) Ioannes
Baptista, siquidem & ipse lucifer fuit, non sua præsumptione, K
ne & ipse fur esset & latro, sed dei patris auctoritate præmis-
sus est ante dominum. Ecce, inquit, mitto angelum meum Luc.7.d
ante faciem tuam, &c. Habes & in psalmo de eodem: Paraui Psal.131.c.
lucernam Christo meo. Ille enim erat lucerna ardens & lu-
cens; & voluerunt Iudæi ad horam exultare in lumine eius,
sed non ipse. Vnde ergo? Ipsum interroga, ipse de se loqua-
tur. Amicus, inquit, sponsi stat, & gaudio gaudet propter vo- Luc.7.a
cem sponsi. Stat ergo Ioannes: neque enim arundo est ven-
to agitata. Stat quia amicus, stat quia ardens est, & Sera-
phim stare describuntur. Vere amicus sponsi, qui proceden-
tis de thalamo suo non æmulatur gloriam, sed parat viam, sed
prædicat gratiam: vt & ipse de plenitudine eius accipere me-
reatur. Lucet ergo Ioannes, tanto vtique clarius quanto am-
plius feruet, tanto verius quanto minus appetit lucere. Fide-
lis Lucifer, qui solis iustitiæ non vsurpare venit sed prænun-
ciare splendorem. Non sum ego (inquit) Christus, venit for- Ioan.3.d
tior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam
calceamenti eius. Et illud: Ego baptizo vos aqua, ille bapti-
zabit vos spiritu sancto & igne. Ac si manifeste Lucifer di-
cere videatur: Quid admiramini intuentes splendorem
meum? Non sum ego sol, longe alium videbitis eum: in
eius comparatione tenebræ sum, & non lux. Ego tanquam
sidus antelucanum matutino vos rore perfundo, ille emittet
in feruore radios suos, soluet glacies, paludes siccabit, algen- L
tes calefaciet, pauperibus erit pro vestimento. Nec sane dis-
sonat à verbo iudicis vox præcursoris, sed manifeste ignem
à Ioanne promissum Christus exhibuit dicens: Ignem veni
mittere in terram. Dicas fortassis in igne vt feruorem, sic & Luc.12.f
splendorem esse. Non contendo, licet feruor ei quodammo-
do substantialior videatur: ipsum potius audiamus quid ma-
gis in igne commendet. Ignem (ait) veni mittere in terram,
quid volo nisi vt ardeat? Cognouisti certe quid velit. Sed ne
illud quidem ignoras, quòd vita in voluntate eius, & seruus
sciens nec faciens domini voluntatem, plagis plurimis ha-
beat vapulare. Quid lucere festinas? Nondum illud aduenit
tempus in quo fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eo-
rum. Interim perniciosus est iste appetitus lucendi: feruere
enim multo melius. Denique si tam vehementer splendo-
rem desideras, quod videri vis esse curato, & primum quære
feruorem, nec dubium quin & splendor adiiciatur tibi. Alio-
quin incassum laboras: quia vanus splendor, absque feruore.
Mutuata aut magis certe simulata lux est quæ non ab igne
procedit. Quod autem alienū est, ad modicum poteris vsur-
pare. Erit maior confusio, quod non erat tuum, tuum voluis-
se videri. Luna (vt aiunt) habet absque feruore splendorem,
sed & ipsum mutuatur à sole, ideoque tam [illegible]
semper mutatur, nec vnquam in eodem st[illegible] [illegible].27.b
profectò stultus vt luna mutatur, sapiens permanet vt sol. Il- M
le, inquam, stultus qui in decore suo perdidit sapientiā, id est,
qui refriguit in splendore. Cecidit ergo Lucifer vt fulgur
de cœlo, Seraphim vero stabant super illud. Stant plane Se-
raphim: quia charitas nunquam excidit. Stant attoniti & su- 1.Cor.13.d
spensi in contemplatione sedentis in throno, stant in æterna
incommutabilitate, & æternitate incommutabili. Tu sedere
tentasti ô impie, propterea tui moti sunt pedes, & effusi sunt
gressus tui. Filius est qui sedet in throno, dominus sabaoth,
cum tranquillitate iudicans omnia. Sola sedet trinitas, quæ
sola habet immutabilitatem, sola est apud quam nō est trans-
mutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Seraphim vero stant
immutabiles quidem, sed suo modo, non in eius comparatio-
ne. Stant extendentes se & intendentes in eum in quem pro-
spicere concupiscunt. Qui sedere præsumpsit, seipso volens
esse contentus, vnde solam hodie quoque malitiā [illegible] quia
solam habet hāc à semetipso. Cum loquitur mendacium, de
proprio loquitur: quia mendax est, & pater eius. Quod autem
de verbo mendacij, intellige & de opere malitiæ. [illegible]
le sibi in malo complaceat, sufficere tamen sibi nunquam po-
terit nec in ipso. Sola proinde sedet trinitas summa, quæ sola
in se est, & ideo sola vere est: sola se fruitur, sola nullius eget,
sola sufficit sibiipsi.

Stan

A *Item de eodem. Sermo quartus.*

Eſaiæ 6.a CVM dixiſſet propheta: Et Seraphim ſtabant: adiunxit deinde & ait: Sex alæ vni, & ſex alæ alteri. Quid ſibi volunt alæ iſtæ fratres? Ergóne etiam cum hyems tranſierit, & ſedebit rex ſuper ſolium, volandum adhuc erit & ipſis Seraphim, vt poſsint diuerſis occurrere neceſsitatibus diuerſorum, ab imminentibus liberare periculis, opem ferre laborantibus, in tribulatione poſitos conſolari? Abſit vt in illo æternæ beatitudinis regno neceſsitas aut periculũ aut labor aut tribulatio ſit, cui oporteat ſubueniri. Ad quid ergo tunc alæ? Placet mihi ſtatio illa, omnino ſic volo manere, nec aliquid prorſus admitto quo mihi ſtabilitas illa depereat. Veruntamen ſcio beate Eſaia quòd propheta es tu, & ſpiritum eius habens qui abundantia pietatis excedit hominum non modo merita, ſed & vota. Salua mihi ſit illa tam amata ſtabilitas: iam ſi quid alæ iſtæ ad beatitudinem addiderint, non recuſo. Credo autem ſicut in ſtatione immutabilitatem, ſic & in volatu alacritatẽ promitti, ne videlicet inſenſibilis quædam & quaſi lapidea ſtabilitas æſtimetur. Sed dicas. Et ſi alas habere neceſſe eſt, quare tam multas? Quid ſibi vult multiplicitas iſta pennarum? Audi quod ſequitur. Duabus alis velabant caput, duabus pedes, duabus volabant. In quibus verbis videre mihi videor quod de ſtatione dictum eſt, volatu manifeſtius explicari. Quo enim Seraphim volant, niſi

B in eum cuius ardent amore? Vide flammam quaſi volantem & ſtantem ſimul, nec miraberis iam Seraphim ſtãtes volare, ſtare volantes. Sed quia diximus quo volant, ipſas quoque quibus volant alas exigere religioſa curioſitas veſtra videtur. Certius poſſet & credibilius teſtimonium perhibere cui datum eſt & videre. Ego tamen opinor nõ incongrue pennas iſtas agnitionem & deuotionem intelligi poſſe, quibus in eũ qui ſupra ipſos eſt, Seraphim rapiũtur. Leuat quippe cognitionis ala, ſed ſola non ſufficit. Ruit citius qui vna tantum ala volare contendit: & quo magis attollitur, peius colliditur. Experti ſunt hoc philoſophi gentium: qui cum cognouiſſent deum, non ſicut deum glorificauerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Denique traditi in reprobum ſenſum, vſque in ipſas etiam paſsiones ignominiæ corruerunt. Adeo vera pro-

Iacc.4.d batur illa ſententia. Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi. Sic & zelus, abſque ſcientia, quo vehementius irruit, eo grauius corruit, impingens nimirum atque reſiliens. Vbi vero intelligentiam charitas, agnitionem deuotio comitatur, volet ſecure quiſquis eiuſmodi eſt, volet ſine fine, quia volat in æternitatem. Iam ſuper ea quæ præmittitur capitis & pedum velatione extat à patribus probata ſententia, dei caput pedéſque velari, eo quòd lateat quid ante mundum fuerit, quidve futurum poſt conſummationem. Et hoc qui-

C dem pro eo quòd diſtincte in Latinis codicibus ſcriptum eſt, caput eius, & pedes eius. Teſtatur autem interpres noſter in Hebræo verbum eſſe cõmune quod interpretari poſsit eius & ſuain, vt Seraphim iuxta Hebræi ſermonis ambiguitatem, vel faciem pedéſque dei, vel ſuam faciẽ ac pedes operire dicantur. Vnde & mirum videri poteſt cur è duobus eũ magis in interpretatione elegerit ſenſum, quem viſionis ipſius conſequentia minus videtur admittere, vt videlicet & velarent pariter caput pedéſque ſedentis, niſi quòd Origenis expoſitionem ſecutus eſt in hac parte. Quod ſi de ipſis quoque Seraphim licet accipere, ſic pinge ea vt operto capite & pedibus, ſolum appareat corpus medium, ſed & ipſum quoque non penitus, propter eas nimirum alas quibus volare perhibentur. Cõſidero ſiquidem quaſi quoddam caput corpus &

Roma.8.f pedes meos in verbis apoſtoli, quibus ait: Quos enim pręſciuit, & prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui: & quos prædeſtinauit, hos & vocauit. Quos autem vocauit, hos & iuſtificauit. Et quos iuſtificauit, hos & magnificauit. Ita initium totum illius gratiæ eſt, & non habeo quid mihi in prædeſtinatione attribuam ſiue vocatione. Non ſic ſane ab opere iuſtificationis alienus ſum, operatur & illud gratia, ſed plane mecum, vt ſine quemadmodũ Seraphim in medio appareat aliquatenus? Porrò conſummatio quidem & ipſa ſolius gratiæ eſt, nec eſt mihi in hac parte vel cum ea ſiue in ea gloria, vt quaſi coadiutor videar aut cooperator. Velat itaque Seraphim caput ſuum duabus pennis, ſi & veraciter cognouerit & humiliter fateatur quia miſericordia eum ſola præuenerit. D Velat & pedes alis æquè duabus, ſi miſericordię quoque quæ ſubſecutura eſt, nec ignarus extiterit nec ingratus. Quam ſane capitis & pedum velationem, & nũc quoque negligere non oportet, licet tunc maxime perficienda ſit quando iudex ſedebit ſuper ſolium, & aſtantes ſibi Seraphim & agnitione veritatis ſubtilius illuſtrabit, & inflammabit vehementius charitatis ardore. In quorum numero indignos nos ſeruos nominis ſui, ipſa de qua locuti ſumus conſtituere dignetur miſericordia, quæ ab æterno eſt & vſque in æternum ſuper electos, in medio quidem aliquatenus oſtendens liberum arbitrium, meriti gratia principium & finẽ omnino ſoli vendicans ſibi: vt ſit nobis alpha & o dominus deus noſter, & pro vtroque iure clamemus: Non nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Amen. *Pſal.113.b*

Vnde ſupra, Sermo V.

COMMENDANT nobis ſacræ literæ Chriſtum dominum & ex patre & in patre & cum patre & à patre & pro patre, & etiam ſub patre. Quòd dicitur ex patre, ineffabilis eſt natiuitas: quòd in patre, conſubſtantialis vnitas: quòd cum patre, æqualitas maieſtatis. Sane enim tria hæc ab æterno. Cæterum ſi ex patre naſcens, quid in patre, aut cum patre? Non incongrue forſitan in patre cubans, cum patre ſedens dicatur. E Et audite conſeſſus huius & huius accubitus rationem. Sicut enim ſeſsio maieſtatem, ſic conſeſsio æqualitatem exprimit maieſtatis, præſertim cum ſit ei ſedes à dextris patris, non ſane ſub pedibus vel quaſi à tergo. Et ſedere quidem iam quieſcere eſt, ſed iacere magis. Quid autem delectabilius & quodammodo dulcius eſſe videbitur filio, quòd in patre eſt, an quòd cum patre omnibus præeſt? In quo putas horum ſumma illa pax dei quæ exuperat omnem ſenſum, & ſingularis requies domini competentius aſsignetur? Etſi digne ore id exprimi nequeat, corde tamen forſitan pie concipitur: vt ſalua quidem in omnibus illius indiuiſibili ſimplicitate eſſentiæ, inter gloriæ æqualitatem, & ſubſtantiæ vnitatem, velut ſimilis quædam ei, quæ inter cõſeſſum & accubitum eſt cogitari poſſe diſtinctio videatur. Denique parũ videtur ſponſæ videre ſedentem, cubantem ſibi flagitat indicari. Indica mihi, ait, quẽ diligit anima mea, vbi cubes in meridie. *Canti.1.b* Sed & animæ omni quæ ſanum ſapit, dulcius ſapit per omnẽ modũ quod apoſtolus ait: Qui adhæret deo, vnus ſpiritus eſt: quàm quod apoſtolis dicitur: *1.Cor.6.d* Cum ſederit rex in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos iudicantes: haud minus vtique iucundior ſeſsione cubatio. *Mat.19.d* Ego in patre, ait filius, & pater in me eſt. Non potuit expreſsius ſubſtãtiæ vnitas cõmẽdari. Vbi enim vterque in altero, nihil quaſi exterius licet nihil interius cogitari, ſimpliciſsimam magis credi neceſſe eſt in ambobus ſubſtantiæ vnitatem. F Verũtamen aliquatenus huic ſimile eſt quod dicitur: Qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo: *1.Ioan.4.c* niſi quòd hic quidẽ ſpiritualis quædã vnio, ſecũdũ quòd ſupra memorauimus: Qui adhæret deo, non quidem vnum, id eſt, non vna ſubſtãtia, ſed vnus ſpiritus eſt: illic vero naturalis potius & ſubſtantialis vnitas deſignatur. Vnde & habes in euangelio: Ego & pater vnum ſumus. *Io* Illud proinde iuxta præfatam ſimilitudinem tanquã cubiculum vnigeniti, & quaſi ſumma quædam domini requies eſt. Nos quoq; per hanc voluntatum vnionem, & adhæſionem ſpiritus, quã nimirum charitas facit, pro noſtro quidem modulo, in hoc ſuũ cubiculum, & in ſuam requiem factus etiã primogenitus introducit. Iam vero quod dicitur à patre, ambulantem ſignificat, & ad eum quem proxime ipſo præſtante celebraturi ſumus ſpectat incarnationis eius aduentum. Hinc nimirum & ipſe ait: Ego enim à deo proceſsi & veni. *Ioan.8.e* In terris denique viſus, & cum hominibus conuerſatus medius noſtrum, quem neſciebamus ſtetit, verus quidẽ Emmanuel, nobiſcum deus, *Ibidẽ 1.d* nobiſcum ſtans, ſed pro patre. Quòd enim nobiſcum ſtetit, adiutorium: quod pro patre ſtetit, zelum deſignat. Paternam nanque quærebat in omnibus gloriam, cuius & venerat facere voluntatem. Cæterum ſi pendẽtem conſideres, ſi Chriſtum & hunc crucifixum attendas, ibi maxime euidentiſsiméque eum ſub patre reperies: hoc enim proprie ac ſpecialiter ad

G liter ad humanæ pertinuit naturæ humilitatem: secundũ quã (*Ioan. 14.e*) ipse ait: Pater maior me est. Dicerène audebimus quòd aliquando fuerit etiam sine patre? Nemo id præsumeret, si non (*Matt.27.*) prior ipse dixisset: Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? Quasi quædam enim ibi derelictio fuit, vbi nulla fuit in tãta necessitate virtutis exhibitio, nulla ostensio maiestatis. Habemus itaque Christum ex patre nascentem, in patre cubantem, cum patre sedentem, à patre ambulantem, pro patre stantem, sub patre pendentem, sine patre quodammodo moriẽtem. Quonam igitur modo ex his vidisse eum credemus (*Esaie 6.a*) Esaiam, cum diceret: Vidi dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum? Longe enim per omnem mo(*Esai 53.a*)dum dissimilis ea visio fuit, de qua alibi idem propheta. Vidimus eum, inquit, & nõ erat ei species neque decor: & æstimauimus eũ tãquã leprosum, & percussum à deo & humiliatũ. Item vtrobique vidit eundem, sed nõ vidit eodem modo, ac per hoc quodammodo non eũdem. Ibi enim vidit eum liuidum plagis, saturatum opprobriis, afflictum suppliciis, lacessitum iniuriis. Vidit denique contemptibilem, vidit penden(*Ibidem.b*)tem, vidit propter nos morientem: & ait: Attritus est propter scelera nostra, cuius liuore sanati sumus. Ibi inquam nouissimus virorũ apparuit & despectus: hic autem erat plena omnis terra maiestate ipsius. Ibi vir dolorum, & sciens infirmitatem, hic dominus sedẽs. Et illa quidem communis visio ver-

H bo pluralis numeri designatur, hæc autem tam singularis est, quàm sublimis. Ibi ergo tanquam vnus de multitudine, vidimus ait: hic vero tanquàm solus & solitarius leuans se supra se, vidi, inquit, dominum sedẽtem, &c. Sane competenter dominus dicitur, qui sedere conspicitur. Sedere enim præsidentis est, sedere dominãtis est & regnantis. Maximè vero sedere super solium, dominationem notat: nam sedere simpliciter, aliquando & humiliationem. Cæterũ vt prædiximus, qui in patre cubat delicians, cum patre imperans sedet, ibi sponsus amabilis, ibi dominus admirabilis. Denique gloriosus deus in sanctis suis, mirabilis in maiestate sua. Vidi, inquit, dominum sedẽtem super solium excelsum & eleuatum, & plena erat omnis terra maiestate eius: & ea quæ sub ipso erãt, replebant templum. Quæ enim sub ipso erant? Nunquid ipsum quod dixerat solium quamlibet excelsum & eleuatum, sub ipso tamen nihilominus erat? Si enim ipse super solium sedens, solium plane sub ipso. Et quomodo illud replebat templum? Deinde quando & ipsa iam terra omnis plena est maiestate eius, quomodo templum adhuc vel vnde repletur? Enimuero disce ex his quæ audis, solium non machinã imaginari corpoream, sed angelicam intelligere creaturam. Si enim sedes est sapientiæ anima iusti, quàm dignior sedes angeli sancti? Hoc plane solium gloriæ eius excelsum per naturã, sed multo magis per gratiam eleuatum. Excelsos enim fecit

I eos natura conditionis, eleuatos gratia cõfirmationis, de qua (*Psal.32.b*) dicitur: Verbo domini cœli firmati sunt. Ea igitur agmina angelorũ in quibus sedet deus, & quæ sub ipso sunt, tẽplum replent, licet iam terra omnis ipsius plena sit maiestate. Vbique enim regnat, vbique imperat, vbique maiestas eius, sed gratia forte non ita. Non inquam vbique sicut potestas, sic & volũtas eius bona & beneplacens & perfecta. Alioquin quid est (*Matth.6.b*) quod dicimus: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra? Fit enim volũtas eius de omnibus, fit per omnes, nõ in omnibus tamen. In electis spiritibus fit voluntas dei quando eis efficitur cum ipso vna volũtas. Hæc sane adhæsio spiritualis vnum spiritum faciens, sicut multitudinis quoque credentium cor (*Acto.4.f*) vnum & anima vna legitur extitisse. Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum. Replebant omni benedictione spirituali, replebant consolatione diuina, replebant diuisionibus gratiarum. Replebant denique fructu sanctificationis: siquidem domum tuam domine decet sanctitudo. Replebant diuersis charismatum donis, spiritu sapientiæ & intellectus, cõsilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, & replebant illud spiritu timoris domini. Seraphim stabant super illud. Nomen est ordinis angelorum summi atque supremi: vt merito stare super cæteros describantur: & ipsi tamen quamlibet cæteris præstent, astant nihilominus domino præsidẽti, deuotum vtique ministeriũ, & plenũ reuerentiæ [illegible] exhibentes. Aliter enim domini, aliter angeli, [illegible] intelligi cõ-

uenit stationem. Stat Christus pro patre zelans, patri gloriam K quærens, & tanquam fidelis vnigenitus, imò & primogenitus patris, zelo patris adiuuans adoptiuos. Sic illum Stephanus (*Acto.7.g*) stantem vidit, quem habuit adiutorem: sic propheta in adiu(*Psal.43.d*)torium eum surgere precabatur: Exurge, inquiens, domine, adiuua nos. Sane angelica statio ministratio est, dicente propheta: Milia milium ministrabant ei, & decies centena milia (*Daniel.7.c*) assistebant ei. Nam hominis quidem stare, persistere est in vigore animi, & obseruatione propositi. Sic Moyses stetit in confractione & in conspectu domini, vt auerteret iram eius: sic stetit Phinees, & placauit. Seraphim stabant super illud.

Quid sibi vult quòd non vnum, non plurimos stantes vidisse se perhibet propheta, sed duos? Duos siquidem ei apparuisse constat ex eo quod secutus adiunxit: Sex alæ vni, & sex alæ alteri. Et bene duo stabant. Væ enim soli: quia si ceciderit, (*Eccles 4.*) non habet subleuantem. Væ tibi superbe spiritus, solitudinis & solitariæ præsumptionis amator. Non stetisti in veritate, expulsus est pes superbiæ, stare non potuit. Solus sedere volens, tanquam fulgur cecidisti de cœlo, non habiturus aliquãdo subleuantẽ. Sex alæ vni, & sex alæ alteri. Ad quid multiplicitas ista pennarum? Duabus, inquit, velabant caput eius, & duabus pedes, & duabus volabant. Grande mysterium, & profundum vtrique sacramentũ. Attentas in vobis hæc verba desiderant aures, sed multo magis disertam in nobis linguam exigunt, maximéque animum spiritualem. Dico vobis tamen L vtcunque quod sentio, nec sane affirmans dico, sed cõiectans quodãmodo & opinãs. Quid enim æstimare vetat, deiecto Lucifero ad peruigiles excubias Seraphim constitutos, sicut eiecto homine, teste scriptura: Cherubim ad custodiam posuit deus? Nec incongrue forsitan Cherubim flammeus traditur (*Gene.3.d*) gladius, vt à ligno vitæ incisio pariter & incensio, quibus nihil carni terribilius, manum prohibeat corporalẽ. Porro Seraphim tantum alas accipiunt, quarũ velamine arceant oculum spiritualem. Denique duabus, inquit, velabant caput eius, & duabus pedes, vt nec alta dei, nec profũda eius iniquus ille valeat contemplari. Erit cum reuelabitur gloria domini, sed nõ erit hoc nisi factum fuerit ante quod scriptum est: Tollatur impius ne videat gloriam dei. Interim sane velatur caput, velantur pedes, vt medium quidem aliquid eidem impio videndum, sed ad inuidendum vtique relinquatur. Et velantur alis, quæ nimirum sic illum arceant, vt istos sustineant & sustollant. Quærendum tamen prius quibus alis volare dicantur, quia duabus, inquit, volabant. Nec incongrue forsitan duas istas naturæ & gratiæ dicimus: præsertim cum prius quoque in hisipsis etiam solij celsitudo & eleuatio à nobis fuerit assignata. Viuaci siquidem per naturam intellectu, & feruenti nihilominus affectu per gratiam in eum qui sunt ipsos est extenti iugiter & intenti, stare quie[illegible] per ministerium, sed & volare per studium perhibentur. Licet e- M nim velent caput domini, velent etiam pedes, sed sibi ista nõ velant, magis autem sedule volant & volitant inter ista: & alta potentiæ eius, & profunda sapientiæ vestigantes. Nec sane scrutatores sunt maiestatis, vt proinde opprimantur à gloria: quòd non minus diligant, quàm intelligant, vtpote quos ille regit & agit spiritus, qui scrutatur etiam alta dei. [illegible] bus ille Lucifer lucem præferens nõ ignem habens [illegible] tum innixus alæ, casum facere potuit, non volatum. [illegible] uit enim lucidus esse, non feruidus, non incensus, q[illegible] phim sonat. Non ergo stetit, quia contempsit, sed nec [illegible] potuit, quod præsumpsit. Sustulit eũ naturæ viuacita[illegible] suã plane perniciem, quippe quem defectus gratię n[illegible] cit. Nec dissimilis sane illorũ casus, qui cũ co[illegible] non glorificauerunt aut gratias egerunt: quo tandem merito traditi sunt in reprobum sensum, & obscura[illegible] insipiẽs cor eorum. Deniq; & ipsi eorũ principi inter[illegible] velamen, quod nulla iam naturæ viuacitate per[illegible] qui super solium sedet, caput aut pedes valea[illegible] dem Seraphim stantes & astantes duabus ali[illegible] duabus pedes. Non est corporalis diuina su[illegible] formam hominum mẽbris distincta corporeis. Spirit[illegible] & quæ de eo dicuntur, spiritualiter vestiganda. [illegible] quis nobis reuelabit hoc caput & pedes istos [illegible] alis Seraphim velant, nisi spiritus ipse qui n[illegible]

[illegible]

A in eo ſunt,& ſcrutatur etiam alta dei ? Ego enim opinor ipſa eſſe quæ in hoc loco capitis nomine deſignantur. Itaq; ſecũdum hũc ſenſum caput eius,maieſtas eius:poteſtas eius,ſempiterna virtus atq; diuinitas. Caput eius, iuxta illud propheticum.Iuſtitia tua ſicut montes dei.Nẽpe quod ſequitur. Iudicia tua abyſſus multa, non incongrue forte videbitur pedũ poſſe appellatione ſignari.Sunt enim velut quidã pedes eius, ineſtigabiles viæ eius,inſcrutabilia iudicia eius, profundum ſapientiæ,& irreprehenſibilis quædã,ſed incomprehenſibilis diſpoſitio eius.Ad hos pedes ipſum quoque dominicę incarnationis myſterium ſpecialiter cognoſcitur pertinere,& omnis pariter operatio noſtræ ſalutis. Cernere eſt quàm ſit iuſtitia illa ſublimis, quam ſicut mõtes dei propheta eſſe miratur.Noſtra enim(ſi qua eſt)humilis iuſtitia,recta foſitan,ſed non pura. Niſi forte meliores nos eſſe credimus,quàm patres noſtros,qui nõ minus veraciter quàm humiliter aiebãt:Omnes iuſtitiæ noſtræ tanquã pannus mẽſtruatæ mulieris.Quomodo enim pura iuſtitia, vbi adhuc non poteſt culpa deeſſe? Recta proinde interim videri poteſt iuſtitia hominum, ſi tamen peccato non conſentiãt,vt nõ regnet in eorum mortali corpore. Nam primi hominis in initio quidẽ non modo recta,ſed etiã pura fuit,quandiu ei datum eſt nec ſentire peccatum.Cæterum & hæc ipſa quoniam firma non fuit & puritatẽ facile perdidit, & ne ipſam quoq; retinuit rectitudinẽ ſuã.

Pſal. 35.b

Eſa. 64.a

B Sane apud angelos iuſtitia recta, pura, & firma eſt, ſublimis quidẽ:ſed adhuc longe inferior quàm diuina. Non enim innata eſt eis,ſed à deo collata: vt natura ipſa,quod ex ſe eſt,nõ modo iuſtitiæ,ſed etiam iniuſtitiæ capax inueniatur.Nũquid nõ iſta eſt prauitas quædam quam in angelis ſuis vera illa iuſtitia legitur inueniſſe? Non enim iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, ait is qui dei iuſtitiam minime ignorabat. Nec ait,omnis homo:ſed,omnis viuẽs, forte vt ne ipſos angelicos eum noueris ſpiritus excepiſſe. Viuunt enim & ipſi tanto verius quanto propius aſtant ei apud quẽ eſt fons vitę. Nihilominus etiam iuſti ſunt,ſed ex eo,non corã eo: munere eius,non in eius comparatione. Ipſa enim ſibi iuſtitia eſt, cuius voluntas non tam æqua quàm ipſa æquitas. Et vtraque non aliud quàm ipſa ſubſtantia eſt. Illa ergo iuſtitia veriſſime ſicut mons eſt,quæ recta eſt,quæ pura eſt,quę firma eſt,& vt ita dixerim,etiam ſubſtantia eſt. Quanta enim in hoc capite latet altitudo?Quanta gloria eſt,quantáque ſublimitas in hoc vmbroſo & condenſo monte repoſita?Quibus tamen putamus alis hoc caput Seraphim velant, vt nulla ſuæ ſubtilitate naturæ, nulla rationis perſpicacitate nequam oculus in illius queat irrumpere veri luminis claritatem?Duabus,ni fallor,alis:ſuæ videlicet ipſorum gloriæ, & fœlicitatis. Ineffabiliter ſiquidem delectantur in admiratione contemplationis illius. [illegible] gloriantur in ipſius veneratione. Iniquus ille ad-

Pſal. 142.b

C mirationem quidem,ſed non venerationẽ habens, quia ſubdi noluit per venerationem,figi non valuit per admirationẽ. Denique admirationem ipſam in æmulationem conuertit, nec venerari dignatus,ſed conatus eſt imitari. Quàm melius Seraphim ſua ipſa admiratione fœlices, veneratione etiam venerabiles fiunt, veram in ipſo habentes gloriam cui ſeruire regnare [illegible], & apud quem omnis qui ſe humiliat exaltatur? [illegible]di quemadmodũ his duabus alis ipſum quod diximus [illegible] domini,ne iniquus ille inſpiciat, velare Seraphim [illegible]. Quotiens enim ſurſum dirigit aciem,in angelicam [illegible]citatem & gloriam malignus offendit, & offundit [illegible] peſſimus humor liuor proprius, vt penetrare vltra non [illegible] nimirum quaſi gemino quodam velamine ne [illegible]iciat inuidus præpeditur, ad illorum quos ſuperiores [illegible] dolet, modo quidem fœlicitatem, modo gloriam, [illegible]ranque ſimul, reuerberata acie cõtabeſcẽs. Quis enim tam grauis pruritus oculi quàm inuidia eſt? Nec vero [illegible] inuidus quàm aliena gloria & fœlicitate torquetur. [illegible] enim(vt aiunt)inuidia caret.Sed & pedes domini,qui[illegible]rum impenetrabilem iudiciorũ eius abyſſum,& [illegible] eius diximus vias inueſtigabiles deſignari,duabus [illegible]s velant Seraphim. Ego autem dico,prudentia & fidelitate.Cum enim & fideles pariter miniſtri ſint & prudentes,ſic diuina negocia gerunt, & ſaluti prouident electorum,vt malignus ille deprehendere omnino non poſ-

ſit.Ex hoc pedum velamento factum reor vt neſciens dominum gloriæ fecerit crucifigi: ex hoc quotidie fieri vt ſalutis noſtræ negociis ignorans ſeruiat & inuitus, ſero poſtmodum plangens quòd dum obeſſe voluit,inuentus eſt profuiſſe.Sic nimirum per adminiſtratorios ſpiritus illuditur eius aſtutia,quòd & fideles ſint qui detegere nolint, & prudentes qui norint tegere diuina erga nos prouidentiæ & diſpoſitionis arcana. Cæterũ ſicut è ſupremis duabus alis nequiſsimus ille admirationem habuit,ſed nõ venerationem(vt diximus) ſic è mediis quoque ſpiritualem ei intellectum natura,ſed nõ etiam gratia affectum dedit : ſed nihilominus ex infimis iſtis facile ſatis animaduertere eſt quàm inuentus ſit fidelitatis expers,non autem ſimiliter caruiſſe prudentia. Niſi tu forte alium aliquem putas eſſe qui dictus eſt callidior cunctis animantibus ſerpens. Forte etiam non incongrue dicimus quoniam eo ipſo tam irreuocabilis caſus eius, irreparabiliſque colliſio fuerit, quòd ex his quas diximus alis, ſicut in parte dextera nulla affuerit,ſic in læua nulla defuerit. Non ita ſane duo illi quos prophetica nobis viſio commendauit ſtantes, & adſtantes domino maieſtatis. Cuius etiam duabus (vt dictum eſt) alis caput velant, ipſa equidem ſua admiratione in qua delectantur fœliciter, ac veneratione in qua ſublimiter gloriantur.Duabus etiam pedes,fidelitate videlicet atq; prudentia.Porrò duabus volant, naturæ vt diximus perſpicacia, & efficacia gratiæ. Sane mediam quaſi quandam longitudinem nudam viſibilémque relinquunt, longanimitatem dico & benignitatem dei ad pœnitentiã homines inuitantis.Omnibus enim cernere eſt quemadmodũ ſolem ſuum ſuper bonos & malos oriri faciat, & pluat ſuper iuſtos & iniuſtos. Hac nimirum charitate verus ille Salomon quaſi quædã media ſua conſtrauit propter filias Hieruſalem: vt quibus altiora ſe quærere, & profunda veſtigare non licet, in his ſaltem mediis valeant exerceri, & ad ſublimium ſubtiliúmque exinde rerum contemplationem promoueri aliquando mereantur. Cæterum nequiſsimus ille ex hac viſione & in præſenti torquetur acrius, & grauius cruciabitur in futuro. Primum quidem quòd ipſam nobis longanimitatem benignitatis inuideat, deinde quòd nequaquam ſibiipſi hac ſaltem occaſione prouideat vt ad pœnitentiam adducatur. D

E

In feſto ſancti Martini,de exemplis obedientiæ. Sermo.

PVTO, SERMONEM à nobis expetit tam veſter iſte conuentus, quàm aduentus harum honorabilium perſonarum, quas de longinquo gratulamur adeſſe. Sane audirem eos ipſe libentius : ſed quoniam eligunt,imò & exigunt magis vt loquar, mihi ſi non licet audire eos,eis neceſſe eſt obaudire. Et quidem viuus eſt nobis ſermo tam multa manſuetudo eorum, qua videlicet meritis ſanctiores, dignitate ſuperiores, ſapientia locupletiores,non modo ad viſitandos,ſed etiam ad audiendos nos dignati ſunt declinare. Efficax eruditio, & omni digna acceptione doctrina. Siquidem non verbo & lingua, ſed opere & veritate nos admonent imitatores ſuos eſſe,ſicut ipſi ſunt Chriſti, & diſcere quod ab ipſo vtique didicerunt,mites eſſe,& humiles corde.Sic Maria Elizabeth petiit, coniugatam virgo, ancillam domina, præcurſoris matrem iudicis mater, dei genitrix ſeruuli genitricem.Sic poſtmodum Ieſus etiam ipſe Ioannem adiit, & adiit baptizãdus,vtpote quem decebat implere omnem iuſtitiam. Vos quoque reuerendi patres deteriorem nobis non facitis partem veſtram.Ad audiendum quippe quàm ad loquendũ velociores,etiam inter ipſos qui veſtro magis eguerunt documento.Nam nos quidem quia omnem non poſſumus implere iuſtitiam, vel nonnullam vobis exhibere curamus, iuſtum eſſe non ignorantes inferiorem ſuperioribus obedire. Sed vnde loquemur ? Qui de terra eſt, de terra loquitur : ait vox illa clamantis. De terra ergo loquamur, quia de terra ſubſiſtimus,& in terra. Audite quique terrigenę & filij hominum,vobis dicimus, & de vobis. In terra orimur, in terra morimur,reuertentes in eam vnde ſumus aſſumpti. Hic nobis anguſtus introitus, mora breuis, ſola mors certa. Cogitur totus Adam iudicium portare quod meruit. Dilatatus eſt vehementer, multiplicatus eſt, & repleuit terram. F

Ioan. 3.d

Attamen

G Attamē velit nolit, quantumcūque recalcitret, vniuerſus adhuc fert ſententiā quam excepit. Terra, inquit, es, & in terrā
Gene.3. ibis. Grauis equidem ſententia, ſed non ſine grandis miſericordiæ temperamento. Dura admodum, ſed ſi merita penſes, indulgentiæ plena. Siquidem non minus iuſte peccanti diceretur terra es, ſed ex hoc ſub terram ibis. Iuſtus foret etiā tūc iuſtus dominus, & laudabilis nimis. Dignus plane qui laudaretur, ſed non ego idoneus qui laudarem. Alioquin tūc quoque nihilominus vere dicerem, ſi tamē dicere poſſem: Iuſtus es domine, & rectum iudicium tuum. At non infernus confitebitur tibi, neq; mors laudabit te: ſed nos qui viuimus, benedicimus domino. Pepercisti ergo creaturæ tuæ, pepercisti gloriæ nominis tui, vt deſcendentem de Hieruſalem, minime tamē vſque in Hierico patereris abduci. Semiuiuus adhuc relictus in via ſemilaudare poſſum: vbi totus vixero, ibi totus erumpam in laudē, & dicent omnia oſſa mea: Domine, quis ſimilis tibi? Propter hoc nēpe cum iratus fuiſſes, miſericordiæ meministi, non damnās hominē in loco perditionis: ſed in loco afflictionis humilians. Quid cauſaris homo, quid ſententiam quereris duriorem? Terræ addictus es, factus è terra, vt ipſa tibi ſit patria quæ materia fuit. Sed audire, inquies, velim: quia ſpiritus es, & ad ſpiritum ibis. Siquidem etiā ſpiritus ſum, quod ad animam pertinet, nec portionem hāc mei
2.Cor.3.d dubitauerim potiorem. Audiui ſane ab apoſtolo, quia domi-
Ioan.4.c nus ſpiritus eſt, & ab ipſo domino, quia ſpirit⁹ eſt Deus. Nec
H modo ſpiritus, ſed ſpirituū pater. Vt quid ergo tenet me mater carnis, quia caro ex parte: ſpirituū pater non recipit, cum ex parte ſim ſpiritus? Scio ſcio, agit hoc nō tam ſubſtātia ipſa quàm culpa. Sicut enim peccatores ſpiritus inter cœlū & terrā vētoſum hoc mediū tenēt, vnde & poteſtates huius aëris nominantur: ſic peccata noſtra inter nos & deū ſeparant, inter creatorem patrémque ſpirituū, & ſpiritualē vtique creaturam. Traxit animam corpus in regionem ſuam, & ecce præualens opprimit peregrinam. Factum eſt nempe talētum plumbi, non aliunde tamen niſi quia ſedet iniquitas ſuper il-
Sapię.9.d lud. Corpus enim aggrauat animam, ſed vtique quod corrū-
Roma.8.b pitur: corrumpitur autem, imò etiam apoſtolo teſte mortuū eſt propter peccatum. Itaque licet quodammodo cœlum ſit homo, cœleſtibus ſine dubio ſpiritibus ſimilis, ſubſtantia ſimul & forma, ſubſtantia quidem quoniam ſpiritualis, forma vero quia rationalis eſt: minime tamen leuare eum duo iſta ſufficiunt vt mereatur audire, quia cœlum es, & in cœlū ibis. Fruſtra glorietur de libertate arbitrij, quæ in mente eſt: captiuus ducitur in legem peccati, quæ in carne eſt. Nam & ſi forſitan videretur duplex funiculus poſſe alteri æquè duplici præualere, vt videlicet quem ſibi terra gemino quodam iure tanquam patria pariter & materia vendicat, ob geminam nihilominus quæ prædicta eſt, ſubſtantiæ ſcilicet & formæ ſi-
I militudinem, cœlum quoque recipiat vt cœleſtē: ſed iam triplicatus inferior ille & deorſum trahēs peccato equidem accedente funiculus, niſi illinc quoque occurrerit gratia, non rumpetur. Sane vbi illa affuerit, haud dubium quin ſoluatur facile grauis iſte quo trahimur, imò quem trahimus funiculus iniquitatis. Hæc enim inter nos & deum non ſeparans interuenit, ſed reparans & coniungens. Itaque ibo mihi ad mōtem gratiæ, & colles miſerationum, quarum theſauros omnes repoſitos audio penes Chriſtum. Ibo ad eum qui eſt plenus gratiæ & veritatis, ſi forte accipiam aliquid de plenitudine illa, imò ſi forte accipiar in plenitudine illa: vt cum cæ-
Ioan.3.b teris aliquando membris occurram in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Nemo quippe aſcendit in cœlum: niſi qui deſcendit de cœlo. Fideliſsimus plane & benigniſsimus mediator, qui quidem nō diſcreuit, ſed fecit vtraque vnum, medium parietem maceriæ ſoluens, donās nobis omnia delicta, delens quod aduerſum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci: expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palam triumphans illos, pacificánſque per ſanguinē ſuum quæ ſunt in cœlo, & quæ ſuper terram. Propter hanc nempe ſalutem quam in medio terræ erat operaturus, nō confeſtim ſub terra poſuit hominem, ſicut peccādo meruerat, ſed in terra. Siquidem reſpirandum eſt nobis, & nullatenus deſperandum donec in terra adhuc interim cōſtituti & ſuſpicere cœlum poſſumus, & ſuſcipere data optima & dona perfecta de- K
ſurſum à patre luminum, à patre ſpirituum, à patre miſericordiarum. Nam & propterea rectum fecit hominem, etiam corpore ipſo, & os homini ſublime dedit, cum prona vtique ſpectent animantia cætera terram: vt attollens ad ſidera vultus illico ſuſpiret, vbi tam beatam & perennem conſpicit manſionem. Nónne enim pie & fideliter intuentibus nobis vehementiſsimum quoddam incentiuū amoris, & prouocatio flagrantiſsimi deſiderij eſt viſio ipſa tam luciſsimæ regionis? Non ſunt ſtellæ cœli ſimiles glebis terræ. Inter ſplendorem Solis, & caliginem ſoli huius, non parua diſtantia eſt. Forte tamen hic quoque nonnulla, ſed in ſuo genere pulchra videntur: & hæc ipſa vndique mixta non pulchris, vt aurum in luto, gemma in ſterquilinio, lilium inter ſpinas. Tota pulchra es patria mea, & macula non eſt in te: tota pulchra es, abſque eo quod intrinſecus latet. Quid illud? Nempe illi beati angelici ſpiritus, & animæ ſanctorum, quæ iam ingredi meruerunt in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum dei. Sicut enim ſunt corpora terreſtria, ſic ſunt & corpora cœleſtia, ſed longe vero alia cœleſtium gloria, quàm terreſtrium: ſic ſunt cœleſtes ſpiritus & terreſtres, nec minor ſane diſtantia inter eos. Angeli, archangeli, virtutes, principatus, poteſtates, dominationes, throni, Cherubim & Seraphin. Bene nomina noui. Forte hoc totum eſt. Quid enim amplius capiam terrigena de cœleſtibus, carnalis homo de L
ſpiritualibus & diuinis? Veruntamen etſi ignoro quid lateat in his tantis appellationibus, illud equidem certiſsime noui quòd magnum & mirabile aliquid ſub hac tanta verborum maieſtate clauſum ſit & ſignatum. Non ſine cauſa cœlum hoc dicitur: plane eximium neſcio quid celatur in eo. Celatur inquam, ſed tamen non negatur fidei vſquequaque. Videre enim nobis datur in terra ipſam exteriorem cœli pulchritudinem non adire: internam quoque gloriam ſecretorū eius etſi non comprehendere, cōceditur vel audire. Videmus patriam, ſed à longe ſalutamus: odoramus illas delicias, non guſtamus. Enimuero nō ſine cauſa vnigenitus qui eſt in ſinu patris, ipſe nobis in regione hac vmbræ mortis quam inhabitamus, cœleſtium gloriam ſpirituum ſane per fidem enarrat, corporum vero per ſpeciem manifeſtat. Audi, inquit, filia & vide. Et factum eſt. Quorſum iſta? Inclina, ait, aurem tuam, Psal.44.c
& obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui. Vult nos ponere contumaciā, diſcere obedientiā, apprehendere diſciplinā. Vult nos etiā obliuiſci poſteriora, deſpicere inferiora, terrenos mores & vitia genuina deſerere, cœleſtia ſapere, ſuperna quærere, anterioribus inhiare. Vult & illum tātum decorem domus ſuæ ingenuam cōcupiſcere creaturam: quo ſcilicet in eandem imaginem trāsformetur [illegible] clari-tatem, tāquam à domini ſpiritu, ac proinde concupiſcat etiam rex decorem illius, vtique ſpiritualem. Sed in quo viſus ille in- M
quies, vel auditus inclinare me aurē & obaudire monet? nam quòd deſiderium pariat, manifeſtum eſt. Sane ergo conſidera vniuerſam hāc cœleſtium gloriam corporum inceſſante[illegible]gibus obtemperare diuinis, nec vnquam ſibi poſitas in tā cōtinuis motibus metas excedere temporum, aut loc[illegible] terminos tranſgredi conſtitutos. Sed & ipſos ſp[illegible] ſublimes audi omnes adminiſtratorios eſſe, & in [illegible] dignantiſsimum, vt ne indignū dicam, minime tam [illegible] reperies in ſcripturis aliquādo quenquā illorum ve[illegible] ſe mittenti, vel erga ipſos tam inferiores ſe, prop[illegible] in miniſterium mittebantur, ſaltem tenuiter fuiſſ[illegible]. Exempla ſunt obediētiæ, ſi diligenter att[illegible] acceptabiliora, quo in materia digniori. Sed [illegible] quid ad iſta ſubmurmurat ſenſus hominis, & cogitatic[illegible]ona ſēper ad malū. Quid tu mihi, inquit, elementorum pr[illegible]onis obedientiam ſupernorū? Quaſi vero aut ſenſus vllus in eis, aut vlla vigeat deliberatio rationis, & non potius agi ipſa, quàm agere videantur. Quid vero vel ipſorum angelorum obedientiam ſic commendas? Sentiunt quidem angeli, ſed delectabilia ſola, obedientes equidē creatori, ſed tam fœlici quàm facili voluntate. Quidni obediant? Semper enim vident faciem patris, quem videre, perfecta beatitudo, æterna gloria, ſumma voluptas eſt. Produc nobis domine patriarchas & prophetas, viros obedientes præceptis tuis, obedientes ex voluntate,

obedientes

A obedientes contra propriam voluntatem. Factum est. Exhibetur nobis (vt cæteros breuitatis causa prætercam) exhibetur inquam nobis Abraham ad præceptum domini exiens de terra sua, eiiciens ancillam & filium eius, etiam charissimũ filium Isaac immolare paratus. Quid hic humana astutia poterit cauillari? Forte respondeat quoniam multipharie multisq; modis apparens eis deus, suscipiebatur hospitio, participabat cõuiuio, animabat alloquio, instruebat cõsilio, donabat filiis, illustrabat victoriis, diuitiis cumulabat. Quid dices cũ venerit Christus factus obediens patri vsque ad mortem, mortem autẽ crucis? Multum, inquit, per omnem modũ. Quãdo enim vnigenitũ dei patris, dei virtutẽ, & dei sapientiam Christum, quando præsumerem æmulari? Oblatus est quia ipse voluit, quãdo & quantum voluit passus est, vtpote verus quidẽ homo, sed verus nihilominus deus. Imò vero ne ipsam apostolicam obedientiã afferas velim: quos nimirum iuxta propheticam promissionem oculis suis vidisse constat præceptorem suum, & auribus suis vocem audisse monentis. Vnde & vnus
1.Ioan.1.a eorum expressius scribens ait: Quod audiuimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ palpauerũt de verbo vitæ. Quidni relinquerent omnia, quidni ad omnia sequerẽtur tantæ præsentiam maiestatis? Quid ego nõ facerẽ si mihi eadem copia præstaretur? Sed non fecit taliter omni nationi, non præeunti vtiq;, nõ sequẽti. Siquidẽ vt mul-
B ti reges optauerunt videre & non viderunt, sic nihilominus venerunt iam dies quãdo desideremus videre diem vnum filij hominis, nec tamen mereamur. Opportune ergo iã Martinus ad medium veniat, vt de medio fiat occasio peccatorũ. Hodie enim ille per omnia similis nobis plane & sensibilis & passibilis, sed & longe post illa patriarchalium & propheticarum tempora visionum, & homo purus, nihil de natura diuinitatis habens: credens autem in eum quem non vidit, plenus fructu obedientiæ, & virtutum locuples, solum deseruit, polum subiit, terræ commendans quod habebat è terra, spiritum dirigens ad patrem spirituum, cui fideliter in adoptionis spiritu deseruiuit. Non fuit cœleste corpus, sed nec spiritus quidem cœlestis, rationale animal, etiam & mortale, terrigena, filius hominis. In terra natus est, in terra educatus, in terra exercitatus & probatus, in terra etiam consummatus. Nec vero patriarcha erat, aut vnus ex prophetis. De quibus sane in euangelio veritas ait: quia lex & prophetæ vsque ad Ioan-
Mat.11.b nẽ. Multo magis non erat ipse Christus, sed erat tamen Christus in ipso, haud aliter vtique quàm per fidẽ. Enimuero iuxta hunc modum etiam modo prope est verbum in corde tuo & in ore tuo, tantum si recto quæsieris corde. Nempe apostolo
Hebr.13.b interpretante verbum fidei istud est, de quo Moyses ait. Vnde & alibi idem apostolus, Iesus Christus, inquit, heri & hodie & in æternum. Hesternum quidem ab initio seculi vsque
C ad ascensionem dominicam, hodiernum vero diẽ exinde vsque ad seculi consummationem, porro æternũ intellige post communem omnium resurrectionẽ. Nulli horũ deest Christus, nulli deest Iesus, nulli deest vnctio, nulli salus. Patriarchis & prophetis in visione exhibitus est, apostolis in humanitate, Martino in fide, angelis iam in specie. Quam sane speciem & electis omnibus ostensurum sese promiserat, non quidem hodie, sed in æternum. Denique iam transierat heri, iam illud
2.Cor.5.d nostrum illuxerat hodiernum, cum apostoli loquerentur: Et si cognouimus Christũ secundum carnem, sed iam nunc non nouimus. Videtur tamẽ etiam in hoc mane de carnibus agni nunnihil esse seruatum: sed quod residuũ est, vtique iam datur igni: quod videlicet vsque hodie eadem caro nobis, sed spiritualiter vtique nõ carnaliter exhibeatur. Neq; enim est quòd causemur nostro huic negatam tempori siue eam quæ ad patres veteris testamenti facta est apparitionem, siue eã quæ apostolis exhibita est præsentiã carnis eius. Siquidem fideliter considerantibus neutram deesse liquebit. Adest enim nobis etiam nunc carnis ipsius vera substantia, haud dubium sane quin in sacramento. Adsunt reuelationes, sed in spiritu & vir-
1.Cor.2.b tute: vt tempori gratiæ, quod nunc est, nihil in vlla gratia deesse probetur. Deniq; nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit deus diligentibus se, nobis tamen reuelauit per spiritũ suũ. Nec mireris quòd carnales eis manifestationes exhibuit: qui carnalem eius præsto-

labantur aduentum. Nobis enim tanto efficacior gratia & reuelatio dignior necessaria est, quanto nimirum excellentiora cõstat esse quæ expectamus. Itaque (vt supra diximus) Martinus iste Christus non fuit, sed tamen Christum habuit: non quomodo angeli in præsentia maiestatis, non quomodo apostoli in visione humanitatis, nõ quomodo olim locutus est in visione sanctis suis, sed quomodo eum etiã nunc habet ecclesia in fide & sacramentis. Non erat ille lux, sed lucerna plane ardens & lucens, de Ioanne dictum est. Sed si illum protulero, puto dicetis: Maximus hominum est, plusquam propheta est, etiam angelus est dei patris, sicut ipse testatur: Ecce Luc.7.d D
mitto angelum meum, &c. Et Martinus lucerna erat ardens & lucens: eum saltẽ nõ pigeat imitari. Sed imitari in eo quod est imitabile, non autẽ quod mirabile exhibetur. Ad mensam diuitis sedes hodie, diligenter considera quæ tibi apponũtur. Discerne inter cibos & vasa ciborũ. Illos enim iuberis tollere, sed non illa. Diues est iste Martinus, diues in meritis, diues in miraculis, diues in virtutibus, diues in signis. Diligenter ergo considera quæ apponuntur tibi, quænam videlicet ad admirationẽ, quæ vero ad imitationem. Aut certe quia sequitur in scriptura illa, quoniã talia oportet te præparare: diligẽter cõsidera quid apponitur, & in quo. Suscitauit Martinus tres mortuos, quot nimirũ saluatorẽ legerat suscitasse. Reddidit visum cæcis, surdis auditum, mutis loquelã, claudis gressum, aridis sospitatem. Euasit diuina virtute pericula, proprij E
corporis obice flammas repulit, immanẽ sacrilegæ machinæ molem columna parili è cœlo descendẽte prostrauit, leprosum mũdauit osculo, curauit oleo paralyticam, dæmones vicit, angelos vidit, futura præuidit. Verum hæc quidem cæteráque eiusmodi altissima quæ fecit magnalia, quidni mirifica quædam vasa dixerim diuitis huius, auro grauia, gemmis micantia, paritérq; materia & opere pretiosa? Noli in his saporem quærere, sed mirare splendorem. Luceat in huiusmodi lucerna nostra, vt in lumine eius videamus lumẽ, quod quidẽ purũ prout in se est, necdum præuales intueri. Non enim est iste lux, sed vt testimonium perhibeat de lumine: & appareat tibi interim gloriosus deus in sancto suo, dum non potes ad gloriam eius sicut est in seipso. Cæterũ ne putaueris ornatas quidem Martini lampades, sed vacuas inueniri: non est fatua virgo, habet in vasis oleũ, habet vinum in phialis: habet intra paropsides istas ciborum copiam, delicias vtiq; spiritales: vt non modo videant & mirentur, sed edant pauperes & saturentur, atq; in illis quidem dominum laudent: porro in his viuãt corda eorum. Alioquin quomodo mortui laudabũt te domine? Vt ergo sit iucunda decoráque laudatio in admiratione, etiã viuant ex imitatione, & vt auidius sumant delicias, ipsas quoq; diuitias curiosius contemplẽtur. Sic nimirum inter splendorem & feruorem lucernæ huius vicariis quibusdã affectibus discurrendũ, vt nobis alter ex altero commẽdetur, F
& ex mutua collatione vterque complacitior fiat. Siquidem humilis fuit & spiritu pauper iste Martinus, sicut euidẽtissime probat effectus ipse diuinæ gratiæ, quam profecto tam multam nisi multum humili non dedisset. Vt tamen pauca virtutum eius indicia promam, pauperẽ illum spiritu beatus nouit Hilarius, cum imponere ei diaconatus officium tentans, nec præualẽs, quòd indignum sese vociferaretur: exorcistam eum esse præcepit, in quo quidem locus iniuriæ videretur, sciens nimirum, quòd humiliorẽ ordinationẽ minime repudiaret. Pauper fuit, veste sordidus, crine incultus, facie despicabilis: quæ quidem licet in electione eius à quibusdam maleuolis obiecta fuissent, & in ipso tamen episcopatu sicut scriptum est penitus non mutauit. Deniq; quia vere pauper fuit spiritu Martinus, pauper & modicus meruit nominari. Audi vero mansuetudinem eius, suo illo Sulpitio sic scribẽte. Tantã aduersus omnes iniurias patientiã assumpserat, vt cũ esset summus sacerdos, impune etiam ab infimis clericis læderetur, nec propter id eos aut loco vnquam amouerit, aut à sua quãtum in ipso fuit charitate repulerit, quod quidem in Brixio manifeste probatum, omnes vos arbitror meminisse. Eum nempe ex omnibus sibi successorem elegit, & de tanta post futura aduersitate præmonuit: postremo in fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, ad cuius os aures suæ fuerant cum respõderet homini, qui de eo sciscitabatur: Si illum delyrum quæris, prospice

G proſpice eminus. Ecce cœlũ ſolito ſicut amens reſpicit. Crebro ſiquidem homo dei, vtpote terram deſpiciens, cœlum ſuſpiciebat. Nempe ſciebat ad hoc ſeſe (vt ſupra meminimus) rectam in corpore accepiſſe ſtaturam, ſciebat illic eſſe theſaurum ſuum, ſciebat illic ſedere in patris dextera Chriſtũ ſuum, ſciebat nũquã ſeſe donec illuc perueniret, quod deſiderabat aſſecuturum. Vnde & hoc ipſum, ꝙ delyrus vocabatur in terra, merito non attendit, cuius nimirũ cõuerſatio eſſet in cœlis, cuius oculi in capite ſuo. Sane illuc etiam lachrymæ eius à maxilla aſcendere conſueuerant, quibus ſic abundabat, vt ſoleret pro illorũ quoque qui obtrectatores ſui videbantur flere peccatis. Sane quantum iuſtitiam eſurierit, tum in cæteris eius actibus, tũ ſpecialiter in idololatriæ perſecutione probatum eſt, in templorum deſtructione, in ſtatuarũ deiectione, in ſucciſione lucorum. Vbi ſe quoque aliquãdo non eſt veritus dare diſcrimini, vt occaſio tanti criminis de medio tolleretur. Nam miſericordem eum in paupere ſe expertũ ſaluator ipſe apud angelos gloriabatur, datam ſibi medietatẽ veſtis oſtentans. Vtinam nobis etiam miſeris apud ſummũ iudicem, in cuius admirabile tabernaculum introiuit, miſericordiam illam exhibere dignetur, qua & illos olim morti deſtinatos, & tormentis variis deputatos eripuit, pro quibus ante terreni iudicis ianuam nocte media ſcribitur iacuiſſe. Quomodo enim nõ audiet eũ nunc, qui tunc quoque fecit audire?

H Porrò mũditiam cordis eius illud vel maxime indicat, quòd non eſt cõfuſus inimico loquens in porta. Nihil in me funeſte reperies, Abrahæ me ſinus recipit. Nam in opere pacificorum feliciter plane conſummans labores ſuos, licet dierum ſuorum finem non ignoraret, clericos tamen adiit diſſidentes, inter quos reformata pace, in pace ipſe quieuit. Cæterum perſecutiones quas ſuſtinuit propter iuſtitiã, longum eſt numerare quomodo apud Iulianũ Auguſtum in ciuitate Vuangionum intrepidus, imò & illato terrore conſtantior, cuſtodiæ mancipatus eſt, vt inermis poſtero die Barbaris opponeretur: quomodo circa alpes ſub ſecuri quam in verticem eius latro vibrabat, ſecuriſſimus fuit: quomodo illum Mediolani Auxentius Arrianus grauiter inſectatus, multiſque appetitum iniuriis tandem de ciuitate exturbauit: quomodo & alibi prius aduerſus ſacerdotum perfidias acerrimè pugnans, ſuppliciis fuit affectus, publice virgis cæſus, inde quoque exire compulſus eſt: quomodo item in cuiuſdam fani euerſione cum gentilis eum ſtricto gladio peteret, nudam ceruicẽ præbuit percuſſuro, donec ille extollens ad ictum dexteram, cecidit reſupinus: quomodo alter cum cultro ferire voluit, ſed ferrum de manibus eius elapſum, repente diſparuit. Pro quibus omnibus dubium non eſt multipliciter coronari eũ, qui quidem etſi nõ ſemel effectu conſummatæ paſsionis, ſed totiens martyr fuit affectu deuotiſsimæ voluntatis. Comedite

I iam amici & bibite, & inebriemini chariſsimi. Sic enim viuitur, & in talibus vita ſpiritus veſtri. Niſi forte beatos prædicat ſermo diuinus, qui mortuos ſuſcitant, cæcos illuminant, morbidos ſanãt, leproſos mũdant, paralyticos curant, dæmonibus imperant, futura prænunciant, miraculis coruſcant: & non magis pauperes ſpiritu, mites, lugentes, eſurientes & ſitientes iuſtitiam, miſericordes, mundicordes, pacificos, perſecutionem propter iuſtitiã ſuſtinentes. Ignoſcite mihi fratres, exemplũ obediẽtiæ paulominus præteriui, quod quidẽ vel ſolum iuxta propoſitũ ordinẽ in Martino quoq; nobis conuenit exhiberi. Sane morã facimus, ſed vt arbitror bonũ eſt nos hic eſſe: tardius enim hodie venimus ad Martinum. Domine, inquit, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, non recuſo laborem: fiat volũtas tua. O vere ſanctiſsimã animã, ô inæſtimabilem charitatem, ô obedientiã ſingularẽ. Bonũ certamẽ certaſti, curſum cõſummaſti, fidẽ ſeruaſti, de reliquo ſupereſt tibi corona iuſtitiæ quã reddet tibi dominus hodie iuſtus iudex: & adhuc dicis, non recuſo laborem, fiat voluntas tua. Obtuliſti plane Iſaac: vnicum illum quẽ diligis, quod in te eſt iugulaſti: immolaſti ſingulare gaudiũ tuũ pia deuotione, paratus redire iterũ in pericula, innouare certamina, denuo ſubire laborem, ſuſtinere tribulationẽ, prolongare tentationẽ, deinde differri adhuc ab illa tanta fœlicitate & diu deſiderata ſocietate ſpirituũ beatorũ, atq; in huius mortalitatis ærumnas ab ipſo introitu gloriæ reuocari: poſtremo (quod maximũ eſt) à Chriſto tuo peregrinari diutius, ſi modo ipſe voluiſſet. Nec

K ſane dubiũ quin ampliorẽ gratiã mereatur qui paratũ ſe exhibet etiã ante mandatũ, quàm qui obedire ſatagit poſt mãdatũ. Magna quidẽ obedientia veſtra angeli ſancti, ſed quod dicere audeã pace veſtra, neſcio an inueniatur in vobis quiſquã paratus in tale aliquando miniſteriũ mitti, in quo neceſſe habeat non videre faciẽ patris. Magnũ eſt Petre quòd dominũ ſecuturus omnia reliquiſti, ſed audiui te in mõte dicentẽ vbi transfiguratus eſt coram vobis: Domine bonũ eſt nos hic eſſe, faciamus hic tria tabernacula. Non eſt hoc, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, nõ recuſo laborem. Paratum cor tuũ Martine, paratũ cor tuum ſiue manere in corpore, ſiue diſſolui & eſſe cum Chriſto. Et magna quidẽ in horrẽda morte ſecuritas, magna in viſione Chriſti deſideranda & tam ferventer ac ſingulariter deſiderãda perfectio reperitur: ſed id quidem longe amplius per omnẽ modũ, ꝙ qui mori nõ metuis, imò qui tanto deſiderio præſentiã domini cõcupiſcis, viuere quoque non renuis, & expectatione moleſtiſsima fatigari: in quo enim alio non obedire potuerat qui in hoc tãto articulo tam deuote clamabat, fiat voluntas tua? Hæc ergo pars noſtra ſit fratres in conuiuio hodierno, hanc nobis obediẽtiam in menſa pauperis imò iam diuitis huius appoſitam diligenter conſideremus, ſcientes quoniam ipſa eſt quæ à nobis exigitur, ipſa quam oportet nos præparare, vt ſinguli quique dicamus: quia paratus ſum, & non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua. Nec modo ſemel aut in parte, ſed paratum cor meum deus, paratum cor meum, paratum ad vtrumque, & in nullo tuam præſcribens diſpoſitionem. Forte hoc cupio & ſpecialiter & vehementer, ſed ne quidem illud recuſo: ſicut fuerit voluntas in cœlo, ſic fiat. Deſidero requiem, ſed non recuſo laborem, fiat voluntas tua.

Mat.17.a

Pſal.118.b

L

De ſancto Clemente papa & martyre, de tribus aquis. Sermo.

PRECIOSA in conſpectu domini mors ſanctorum eius. Audiat peccator & iraſcatur, dentibus ſuis fremat & tabeſcat. Deprehẽſus eſt in aſtutia ſua, cecidit in foueam quam fecit, in laqueum incidit quem tetẽdit. Inuidia ſiquidem diaboli mors intrauit in orbem terrarum, ſed ecce precioſa facta eſt mors ſanctorum. Audi igitur hoſtis vitæ, mortis auctor attende. Quid valet iam fraus tua, verſutia tua quid nocet? Imò verò vt plus doleas, etiam omnia cooperantur in bonum his qui ſecũdum propoſitum vocati ſunt ſancti. Neque enim aliter quàm ipſa (quę tui eſt operis) de te hodie beatus martyr cuius ſolẽnia celebramus, morte corporis triumphauit: fecit ſiquidem de neceſsitate virtutẽ, pœnã peccati in meritum gloriæ cõmutauit: fidelẽ ſe probauit in modico, vt dignus inueniretur ſupra multa conſtitui. Modicum nanque erat & omnino modicũ quicquid prius acc[illegible] beata, quantum ad eam gloriã quam præſ[illegible] promeruit paſſione. Omnis enim delectatio huius mundi, vniuerſa eius gloria, quicquid denique in eo cõcupiſcitur, prorſus modicũ eſt, in illius fœlicitatis, in illius gloriæ, in illius beatitudinis cõparatione: ſi tamen vel modicum dici debet, & nõ potius nihilum, vapor ad modicum parens. Acceperat beatus Clemẽs nobile genus, amplas poſſeſsiones, hæreditatẽ multam, ſcientiam quoque quamplurimam, ita vt optimus quidem illius temporis philoſophus haberetur. Acceperat hæc vniuerſa à domino: Dei enim dona ſunt etiam hæc. Fidelẽ ergo ſe probauit ei qui dederat, cum pro eius amore vniuerſa contẽpſit, omnia detrimentum faciẽs, & arbitratus vt ſtercora, vt lucrifaceret Chriſtũ. Sed forte murmurat etiã nũc inimicus, pellẽ, inquiens, pro pelle, & omnia quę habet homo dabit pro anima ſua. Quid ergo? Putas quòd in ipſa corporis ſui vita quam accepit à domino, infidelis inueniatur, vt vel ipſam præferat illi? Ecce habes poteſtatẽ, irrue in eum per ſatellites tuos vt coarctetur è duobus, aut à domino neceſſe habens, aut à corpore ſeparari. Varia & immania exquire genera tormẽtorũ, ſed noueris te martyri noſtro fabricare coronas. Sicut enim ipſa vitæ huius ornamenta & adiumenta contempſit, ſic cõtẽnit & ipſam, corpus omne tibi exponit in mortẽ, & in faciem maledicit tibi, atque idola tua ſacro ore blaſphemat, dominum deum ſuum etiam inter tormẽta tua libere pręedicat, in igne confitetur. Coronabitur ergo quia legitimè certauit, quia

Pſal.115.c

Roma.8.

M

Iob 2.b.

A quia fideliter vicit, quia nec blandimẽtis vitæ huius, nec mortis horrore à charitate Christi potuit separari. Dic quæso nobis anima sancta quę sic corpus tuum suppliciis exponebas, obsecro diligebas illud, an nõ? Vtique diligebam, inquit, nemo enim vnquã odio habuit carnẽ suã. Diligebã ergo eam, sed parum diligebam tanquam ancillam, & multo magis diligebam dominũ deum. Vtiq; probatio esset dilectionis, operis exhibitio: libenter ipsam quoque pro eius gloria mortem corporis amplectebar. Quid nos ad hęc dicimus fratres? Cõgratulamur martyri, sed iam gloria eius non sine nostra confusione est. Ecce enim beatus Clemens homo erat similis nobis passibilis, eadem circundatus infirmitate, & carni suæ eodem vinculo naturalis affectionis inhærens. Si ergo ille sic glorificauit Christum in corpore suo, & calicem salutaris accepit: quid nos retribuimus domino pro omnibus quæ retribuit nobis? Eadem certe insigniuit imagine, eodem sanguine nos redemit, & vocauit in eandem hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam æternam cõseruatam in cœlis. Vt quid ergo non possumus & nos cum beato Clemẽte Christi bibere calicem? Sed forte respondent aliqui, possemus si opportunitas non deesset, sed persecutionis tempus cessauit. At ego fateor, non satis crediderim ita dicentibus. Quid enim? Quotidie ceditis punctioni acus vnius, & mucroni vos arbitramini posse resistere? In minimis probate cõflictib⁹ quàm
B viriliter in maiori certamine stare possitis. Ecce enim vobis non dicitur: Sacrificate idolis, & viuite: aut si hoc non vultis, oportet vos diuersis suppliciis interire. Nouit domin⁹ figmẽtum nostrum, nec dat nobis tam forte certamen. Beato Clementi certamen forte dedit vt vinceret, & disceret quoniam omnium potentior est sapientia. Vestrum autem certamen quale est fratres mei? Quotidie vobis suggeritur in cordibus vestris, frange ordinem tuum, murmura, detrahe, age remissius, infirmitatem simula, respõde ei qui forte durius locutus est, vt satisfacias desiderio tuo: nec dicitur cuiquam, nisi hęc feceris, morieris: sed vt multum, cum difficultate & labore resistes animo tuo. Et quis sustineret tanta? Hęc enim intus audire, hæc respõdere consueuimus exhortãtibus nos, aut foris homini, aut intus spiritui sancto. Si ergo in huiusmodi certamine periclitamur, si vix resistimus, si interdum etiã succumbimus, quid in illo tam graui certamine faceremus? Si iuncis fragilibus cedit infirmitas nostra, quomodo telis resisteret? Videtis quomodo ad nihilum redacti sumus & sicut solent mulieres aut paruuli, pugnantes laudamus alios, pugnare ipsi non possumus. Quid tamẽ agimus? Omnes certe ad nuptias agni vocati sumus, & in conspectu eius vacuos apparere non licet. Diligenter ergo consideremus quæ apponuntur nobis, quoniã talia oportet nos pręparare. Considerate quia beatus Clemẽs vinum sibi appositum esse à domino, & ipse quoque quoniam diues fuit ad nuptias illas, vinũ nihilominus proprij sanguinis effusione portauit. Sed nos pauperes sumus, & vinum domine nõ habemus. At ille, implete inquit, hydrias aqua. Ergóne & ipsa suscipietur aqua si attulerimus eam? Vtique suscipietur. Nã & ipsam cum vino nobis appositam inueniet, qui secũdum monita sapientis diligenter considerauit quæ sibi apponuntur, ab eo nimirum qui venit non in aqua solũ, sed in aqua & sanguine. Testimoniũ enim perhibuit qui vidit quòd aperto latere domini dormientis in cruce exierit sanguis & aqua. Et nos ergo fratres, vt vel fideles nos probemus deo nostro, si martyriũ sanguinis non habemus (martyrium enim testimonium est) quæramus vel testimoniũ aquæ, & ne ipsum quidẽ despiciet deus. Tres sunt enim qui testimonium dãt in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Beati quibus trinum suppetit testimonium, quoniã funiculus triplex difficile rumpitur. Nos si sanguinis testimoniũ non habemus, habeamus spiritum & aquam: quoniam sine spiritu nec sanguis nec aqua sufficiet, imò verò si spiritus ipse sine aqua aut sanguine inuenitur, sufficit testimonium eius: quoniã spiritus veritatis est, nec sanguis nec aqua quicquam proderunt à seipsis, sed spiritus est qui testificatur in illis. Sane tamen aut vix aut nunquã sine aqua, aut sanguine spiritũ arbitror inueniri. Propterea charissimi quæramus vel aquam, qui sanguinem non habemus. Et quoniã hydriarum supra fecimus mentionẽ, quęramus mensuras binas vel ternas quas hydriæ capiebant. Nam & Christus triplicẽ nobis apponit aquã, & perfectus omnis qui fuerit in nobis sicut ipse, qui videlicet tres metretas habere potuerit. Propter hoc enim sub distinctione dicitur, binas vel ternas, vt duas ad minus constet necessarias esse, tertiã non ab omnibus exigendam. Accipe igitur triplicem aquam quam tibi saluator apponit. Plorat super Lazarũ & super ciuitatem Hierusalem, & hæc est aqua prima. Sudauit imminente iam passionis hora, & hæc est aqua secunda, non ab oculis tantum, sed à toto corpore manãs. Hæc autem rubea est, sanguineíque coloris, sicut scriptum est: Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrẽtis in terrã. Iam verò tertia est aqua quam & prædiximus de latere eius vnà cum sanguine emanasse. Et tu ergo primam quidem habes si rigas lachrymis tuis conscientiæ tuæ stratum, & dolore compunctionis præteritorum diluis maculas peccatorum. Secundã aquã habes, si in sudore vultus tui vesceris pane tuo, & labore pœnitentiæ corpus tuum castigas, ac restringis concupiscentiæ flammam. Est autẽ sanguinei coloris siue propter laborẽ, seu etiam propter ipsum quem extinguit concupiscentię ignem. Iam vero si proficere potes vsque ad deuotionis gratiam, potaberis aqua sapientię salutaris, & spiritus Christi qui super mel dulcis est, fiet in te fons aquę salientis in vitam æternam. Et memento hanc esse aquam quæ procedit de latere dormientis, & sine omni molestia fluit. Oportet enim iam mortuũ esse mundo, qui in hac
E voluerit gratia delectari. Ergo vt breuiter repetam, prima quidem à præteritis delictis abluit conscientiam: secunda vt futura caueas extinguit concupiscẽtiam: tertia si ad eam peruenire merueris, potat animam sitientem.

Ephe. 5. — Luc. 22. c

In vigilia sancti Andreæ apostoli. Sermo.

SANCTORVM festa præcipua patrum sanxit auctoritas votiuis præuenienda ieiuniis. Vtiliter plane, & non ad insipientiam nobis, si affuerit qui aduertat. Multa siquidem quotidie peccata contrahimus, & in multis offendimus omnes: nec tutum omnino est celebrandas suscipere festiuitates sacras, maximéque eas quæ maximæ sunt, nisi prius abstinentiæ purificatione præmissa, quo & digniores & capaciores inueniamur spiritualium gaudiorum. Sic enim iustus in principio sermonis accusator est sui, nec nisi à propria reprehensione laudes incipit alienas. Quod si etiam iustus trepidat solicitus præuenire eum qui ipsas quoque paratus est iustitias iudicare: quid agimus nos, quorum interim iudicata non fuerint & tecta peccata? Timẽdum valde est ne forte manifesta inueniantur pręcedentia ad iudicium. Si nec iustus sine modestia & verecundia quadam ad sanctorũ præsumit accedere laudes: quanto magis peccator in cuius ore non est laus speciosa, timeat semper necesse est vocem illam:
F Quare tu enarras iustitias meas? siue illam: Amice, quomodo huc intrasti non habẽs vestem nuptialem? Beati proinde qui stolam suam, dico autem gloriam consciẽtiæ suę, soliciti sunt omni tempore conseruare immaculatam, semper splẽdidam exhibere. Sed quia pauci sunt qui sic omni custodia seruent cor suum, pauciores autẽ (si tamen vel pauciores) qui in omni sanctimonia conseruent illud, necesse est frequẽti abstinẽtia maculas diluere subintrantes, præcipue cũ præcipua quęlibet solẽnitas aduenerit celebranda. Non modo tamen præparatio est ad proximam celebritatem obseruatio præmissi ieiunij, est & admonitio quædã eruditióq; non parua. Discimus ex hoc ipso quænã vera sit via festiuitatis æternæ. Quid est enim quòd ieiuniis solennia præuenimus, nisi quòd per multas tribulationes oportet nos introire in regnũ dei? Indignus quippe solẽni lætitia est, qui statutam vigiliæ abstinentiam non obseruat. Plane, inquam, si renuis affligere animam tuam in vigilia, indignus iure censeris requie & exultatione festiua. Est autem vniuersum præsentis pœnitentiæ tempus, vigilia quædam solennitatis, magni & æterni sabbati quod præstolamur. Nec causaberis vigiliam longiorem, si æternitatem festiuitatis attendas. Licet enim habere præparationem solcant solennia diurna diurnam: illa cũ æterna sit, non exigit tamen æternã. Sed quo nos rapit iucundior illius memoria fœlicitatis? Hoc enim nomine & sæpius & forte dignius nominatur illa festiuitas. Redeundum nobis est ad id quod

Psal. 49. c — Matt. 22. b

G prӕ manibus est. Hodierni itaque ieiunij, & eius quam prӕstolamur solẽnitatis & lӕtitiӕ causa est beata passio Andreӕ apostoli. Dignũ est enim vt si cum eo pẽdere nõ possumus, cum eo vel ieiunemus. Nam & ipsum, cum biduo pẽderet in cruce, etiam ieiunasse quis dubitet? Inueniamur ergo vel in exiguo cõmunicantes passioni eius, & si non simul affixi patibulo, simul afflicti ieiunio: vt miserante deo etiam coronӕ participes simus, & in prӕsenti quoque spiritualium socij gaudiorum. Quomodo enim nõ exultemus in memoria triũphi eius quem in ipsa sui prӕsentia supplicij tam vehementer nouimus exultasse? An nõ erit lӕta festiuitas, vbi & crux ipsa plena est gaudio? Siquidem & festiuum solemus nominare quod lӕtũ est, & crux à cruciatu vtique dicitur, aut certe cruciatus à cruce. Quanta proinde exultatione vniuersӕ terrӕ celebrandum tantӕ nouitatis miraculum, tam magnifici cum opus diuinӕ virtutis? Andreas homo erat similis nobis passibilis, & tam vehementi ardore spiritus crucem sitiebat, tam inaudito à seculis gaudio tripudiabat cum paratum sibi eminus patibulum conspexisset. O crux (inquit) diu desiderata, & iam concupiscenti animo prӕparata, securus & gaudens venio ad te, ita vt & tu exultans suscipias me. Videtis quia nõ se capit prӕ magnitudine gaudij? Ita (inquit) vt & tu exultans. Ergóne tanta est exultatio vt exultet & ipsa crux, nec lӕti quicquam habeat, sed totum lӕtitiӕ sit? Aut quis di-
H cat minus, contra cõsuetudinem, supra rationem, vltra naturam, crucifixum exultare quàm crucẽ? Illi sensum lӕtitiӕ natura negauit, huic si quid prӕualet, gaudium omne exterminat, ingerítque dolorẽ. Amator, ait, tuus semper fui, & desideraui amplecti te. Fratres, ignis vibrãs est, non lingua loquẽs: & si lingua, certe ignea est. Carbones sunt ignis illius quem de excelso Christus miserat in ossibus meis. Atque vtinã desolatorij nobis sint, consumentes & exurẽtes quicquid in nobis est carnalis affectionis. Quales enim scintillę sunt istę, aut à quãto interiori incendio micant? Plane beate Andrea, granum sinapis est fides tua, quę tam insperatum vbi teri cœpit, cœpit ex se proferre feruorẽ. Quid si paulo amplius tereretur? Quis feruorem illũ animus, quis verba illa sustinere posset auditus? Dum enim minus minaretur Egeas, adhuc granum sinapis despicabile videbatur. Integrum erat, nesciebamus quid intus lateret. Dominus, inquit, me misit ad istã prouinciam, in qua non paruum ei populum acquisiui. Accedat comminationis pistillũ, longe iam acrius sapiet, constantiúsque loquetur. Terrendum eum putat Egeas crucis supplicium minitans, sed non est ita. Accenditur magis in verbo hoc, & libere clamat: Ego si patibulum crucis expauescerem, crucis gloriam non prӕdicarem. At vbi paratum sibi lignum intuitus est, ex hoc iam plane totus ignescẽs applaudebat, & blãdiebatur illi amatӕ suӕ, officiosissimè salutabat, deuotis-
I sime suscipiebat, magnifice attollebat eam, & in ipsius prӕconio gloriabatur, clamans magis affectione quàm voce: Salue crux preciosa quӕ decorem & pulchritudinem de membris dominicis accepisti: Salue crux quӕ in corpore Christi dedicata es, & ex membris eius tanquam margaritis ornata. Merito proinde crucis amatorem venerantur quicunque sunt serui crucis, sed ab his ampliorem iure deuotionem exigit qui specialius proposuerunt tollere crucem suam. Vobis hoc & de vobis dico fratres mei, qui non surda aure audistis illam
Luc. 14. f euãgelicam tubam: Qui non baiulat crucem suam & sequitur me, non potest meus esse discipulus. Parati estote, totam animi diligentiam huic adhibere solennitati, & corde magno celebrate eam: quia magnus omnino cõsolationis pariter & exhortationis thesaurus vobis repositus est in ea, si fuerit qui fodiat & scrutetur.

In die sancti Andreӕ, de mundis piscibus. Sermo I.

CELEBRANTES hodie gloriosum beati Andreӕ triumphum, in verbis gratiӕ quӕ procedebãt de ore eius, exultauimus & delectati sumus. Neque enim locus poterat esse tristitiӕ, vbi tam vehementer lӕtabatur & ipse. Nemo ex nobis compassus est sic patienti: nemo ausus est plangere exultantẽ. Alioquin & nobis ipse non incongrue dicere poterat quod saluator crucem baiulans sequẽtibus se & lugen-
Luc. 23. d tibus ait: Filiӕ Hierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete. Denique cum duceretur ipse beatus Andreas K
ad crucem: populus qui sanctum & iustum dolebat iniuste damnari, prohibere voluit ne puniretur: sed magis ipse instantissima prece prohibuit eos, ne non coronaretur, imò ne non pateretur. Desiderabat siquidẽ dissolui, & cum Christo esse, sed in cruce quam semper amauerat. Desiderabat regnum intrare, sed per patibulum. Quid enim dicit illi amatӕ suӕ? Per te, inquit, me recipiat, qui per te me redemit. Ergo si diligimus eum, congaudemus ei, non solum quia coronatus, sed & quia crucifixus: quia desiderium animӕ eius tribuit ei dominus, & posuit in capite eius coronã de lapide precioso. Veruntamen dum congratulamur ei quòd diu desideratӕ crucis frui mereatur amplexu, mirum valde est si non ipsum eius miramur gaudium cui cõgratulamur. Dum enim noctis huius vigilias celebrantes, in verbis tantӕ exultationis cantando delectaremur, putas non fuit in nobis qui secum cogitaret & diceret? quid sibi vult hoc, aut vnde tam noua lӕtitia? Certe & crux preciosa est, & crux amari potest, & crux habet exultationem? Ita est, fratres mei. Si fuerit qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat iucunditatem, oleum lӕtitiӕ stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est siluestris arbor, lignum vitӕ est apprehendentibus eam. Arbor fructifera, arbor salutifera est: alioquin quomodo dominicam occuparet terrã? Illam dico preciosissimam glebã, cui clauorũ est infixa radicibus. Si non esset hęc L
preciosior cunctis, fructuosior vniuersis, nunquam illo plãtaretur in orto, nec illam permitteretur vineam occupare. Deinde quid mirum si cruci suauitatem dedit, qui dedit & igni? Aut quomodo crux iudicatur insipida, vbi dulce sapit & flãma? Quid enim sapiebat Laurẽtio ignis cum irrideret carnifices, iudicem subsannaret? Quid nos ad ista dicemus fratres, quòd nõ sapit etiã nobis quӕ pro Christo est tribulatio, nec gustamus & nos manna absconditum? Sic enim victus esset omnino diabolus, nec haberet penitus quod afferret. Sufficeret nobis hoc vnum aduersus duplicem malitiam inimici.

Habet quippe nequissimus ille laqueos, habet & iacula: vtpote callidissimus venator hominum, solũ sitiens sanguinem animarum. Alios telis appetit malitiosӕ cuiuslibet suggestionis, & in eis vulnerat multos, quorum tenuis est patientia. Alios voluptatibus irretire laborat, & in his includit multitudinem copiosam eorũ quӕ in terra repũt, aut volitant iuxta eũ. Sit ergo gaudium in tribulatione, & iam nõ habet malignus vnde illiciat, nõ habet vnde deiiciat: liberati sumus à laqueo venãtium, pariter & à verbo aspero. Nihil enim proficiet inimicus in eo quem crux Christi delectat, si carnalẽ suggesserit delectationẽ: & filius iniquitatis non apponet nocere ei, si ad exasperandum animum eius quãlibet immittere tẽtauerit amaritudinem. Nõ curat delicias qui ieiunio pascitur, multo minus murmurare pro eo potest in quo etiã delectatur. [illegible]ne altissimum posuit refugium suũ: vbi nec muscipula inimici timẽda sit nec sagitta, imò verò mũdus piscis est, squamas pariter & pennulas habẽs. Porro sicut frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, sic frustra iacitur telũ in squamas loricarum. Huiusmodi siquidem pisces mundos esse legalis sanctio iudicat, qui & pennis leuantur, & proteguntur squamis: siue illi in mari sint, siue in flumine, siue in stagno. Habet etiam mare hoc magnum & spatiosum pisces mundos, & dominica dignos mensa: quia ex his qui in seculi latitudine habitu actúque versantur, reliquit sibi multa milia quos apostolica sagena trahit, vt cum educta fuerit, segregentur à malis. Vbi sane sedebit & hic noster piscator hominum, qui totam nunc post se Achaiam trahit. Habet & flumen pisces mũdos, quicunque inter dispensatores fideles inueniuntur. Fluuius quippe est prӕdicatorum ordo, non in eodem permanens loco, sed extendens se & currẽs, vt diuersas irriget terras. Sunt & in stagno mundi pisces qui in claustro deo seruiunt in spiritu & virtute. Meritò siquidem stagnis monasteria comparantur, vbi quodammodo incarcerati pisces euagãdi non habeant libertatem, quo videlicet parati sint semper ad epulas spirituales, dicentes singuli intra se: Quando veniet qui me deferat? Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Porro vt de lege supra meminimus, siue in mari, siue in flumine, siue in stagno, illi mũdi sunt

pisces

A pisces qui squamas & pennulas habent. Sunt autem squamæ
multæ, sed vna ex eis quodammodo lorica contexitur: quia
vna est patientiæ virtus, licet singulis tribulationibus exhi-
bere singulas videamur. Iam vero sicut squamas ad patiẽtiã,
sic pennulas quoque ad hilaritatem arbitror non incongrue
posse referri. Hilaritas quippe leuat & subleuat, vt saltus
quosdam in altum dare videatur quisquis exhilaratur. Sane
vt duas habeamus pennulas, duplex nobis hilaritas quæ-
renda est. Et forte propterea docet apostolus (ille enim ve-
re pennas habebat, quibus & in tertium vsque cœlum raptus
est, & volauit etiam in paradisum) non solum gloriari in spe,
sed etiam gloriari in tribulationibus. Prorsus sublime volat
quisquis ille est quem non modo futurorum expectatio bo-
norum, sed præsentium quoque malorũ exhibitio ipsa dele-
ctat ita vt in eo etiam glorietur. Talem inuenimus hunc bea-
tum apostolum, talem miramur, talem merito prædicamus.
Vnde & triplicem hic licet considerare gradum, incipien-
Eccl.1.b tium, perficentium, perfectorũ. Initium sapientiæ timor do-
mini: medium, spes, charitas, plenitudo. Denique apostolum
Roma.13.c audi, quia plenitudo legis est charitas. Qui initiatur à timore,
crucem Christi sustinet patienter: qui proficit in spe, por-
tat libenter: qui vero consummatur in charitate, amplectitur
iam ardenter. Solus etenim iste est qui dicere posit, quia a-
mator tuus semper fui, & desideraui amplecti te. Longe
B est vox ista ab eo qui sustinet quidem, sed optaret omnino si
posset non venisse in hãc horam. Denique (si nõ videor te-
Matt.29.d merarius) longe est ab ea voce: Pater, si fieri potest, transeat
à me calix iste. Quid enim? Certe super asellum ascẽderat, vt
ne hic quidem hostibus relinqueretur. Agnosco plane in du
ce belli pusillanimorum trepidationem, agnosco ægroti vo-
cem in medico, agnosco infirmantem gallinam cum pullis,
considero charitatem, stupeo miserationem, expauesco di-
gnationem. Misericors dominus, non beati Andreæ robustũ
Matt. 9.b sibi suscepit affectum: quia non est sanis opus medicus, sed
male habentibus. Si quem forte dignatio scandalizat, plane
Matt.20.b meretur audire: Nónne oculus tuus nequã est, quia ego bo-
nus? Huic enim odor vitæ in mortem est. Quid magnum fue
rat domine Iesu si accedẽte hora propter quam veneras, in-
trepidus stares, tanquam qui potestatem habebas ponendi
animã tuam, & nemo eam tollebat à te? An non longe glo-
riosius fuit, quandoquidem totum propter nos agebatur, vt
non modo passio corporis, sed etiam cordis affectio pro no-
bis faceret: & quos viuificabat mors tua, tua nihilominus &
trepidatio robustos, & mœstitia lætos, & tædium alacres, &
d turbatio quietos faceret, & desolatio consolatos? Lego qui-
dem in Lazari resurrectione quia infremuit spiritu, & turba-
uit seipsum. Sed esto interim quia se ipse turbauit non con-
ditioni necessitate, sed suæ beneplacito voluntatis. Nunc
[illegible] aliquid iam amplius audito. Vsq; adeo siquidem præ-
ualuit ea quæ fortis est vt mors dilectio, vt Christum ange-
Luc.22.e lus dei cõfortauerit. Quis, quem? Euangelistam audi. Appa-
ruit (inquit) angelus cõfortans eum. Quem eum? Plane eum
cui nascituro clausus patuit virginis vterus, cuius nutu in vi-
num aqua mutata est, cuius tactu lepra fugata, sub cuius plan
tis solidum mare stetit, ad cuius vocem mortui surrexerunt.
Denique eum qui portat omnia verbo virtutis suæ, per quẽ
facta sunt omnia, per quem vniuersa subsistũt, etiam & ange
2.C[illegible] lus ipse. Et quid dicam? quem eum? Minus enim morarer si
non penitus esset indicibilis. Confortans eum. Quem eum?
Cuius ne ipse quidem confortator suus capere poterat ma-
iestatem. Rogo te angele quem consolaris? An ignorabas
quis esset ad quem consolandum veniebas? Certe consola-
tor est, certe paracletus est. Alioquin non diceret alium para-
cletum à patre mittendum apostolis, si non esset & ipse pa-
racletus. Denique agnosco & in hoc ipso paracletum maxi-
mum, agnosco paracletum benignissimum, qui prope sit his
qui tribulato sunt corde. Non despero iam domine etiam si
molesta mihi videatur tribulatio quam patior, etiam si pusil-
lanimis sum, etiam si desidero vt transferatur calix à me. Nõ
despero inquam, dummodo audiam ipse. Verũtamen non si-
cut ego volo, sed sicut tu. Didici etiam ex hoc ipso non ad
carnalem siue caducam recurrere consolationem, sed ad an-
gelicam, sed ad spiritualem, sed ad cœlestem. Ita plane, dum-
modo non murmurem: id enim penitus separaret à te, si non
citius resipiscerem: non renuo etiam si opus habeo consola- D
ri. Quid enim? Agnosco vocem meam in saluatore: & de salu
te desperem? Plane in patiẽtia mea possidebo animã meam.
Veruntamen proficere volo si possum, nec statim adepta
salute esse contentus. Qui timet deum (ait sapiens) faciet bo- *Sapien. 15.*
na: sed parum est. Scriptum est enim: Declina à malo & fac *Psal.36.e*
bonum: inquire pacem, & persequere eam. Noli esse salute
contentus, quære pacem, ne tibi sit in periculo etiam salus
ipsa. Audi ergo angelũ nato eo qui factus est pax nostra, exul
tantem atque canentem: Pax in terra hominibus bonæ volũ *Luc.2.b*
tatis. Quæ autem bona, nisi ordinata voluntas? Quænam est
illa? inquis. Profecto quæ rationi consentanea est, dicẽti: quia
non sunt condignæ passiones huius temporis ad futurã glo- *Roma. 8.d*
riam quæ reuelabitur in nobis. Hoc si iam sentire cœpisti,
haud dubium quin libẽter feras crucem domini, & dicas: Pa- *Psa.118.b*
ratus sum, & non sum turbatus vt custodiã mandata tua. At-
tamen si vis perfectus esse, vnum adhuc tibi est necessarium.
Quid illud? inquis. Profecto gaudium in spiritu sancto. Siqui-
dem & is qui timore coercetur & patiens est, & qui ratione
spei ducitur, & beneuolus est: nisi etiam fuerit feruens spiri-
tu, facile labi potest. Porro quę per spiritum diffunditur cha-
ritas, & patiẽs & benigna est, & quod est amplius, nunquam
excidit. In primo denique mandato quod parentibus nostris
datum est, si diligenter consideres, & Eua patiens, & Adam
beneuolus fuisse videntur. Quia tamen vterq; cecidit, liquet E
quòd stabili non erat ille vel illa gradu. Vidit mulier lignum
(ait scriptura) quòd esset pulchrum visu, & ad vescendũ sua-
ue. Non tibi videtur vix continere manũ? Sic & vbi à serpen *Gene.3.b*
te interrogata est, vide si nõ manifeste sonãt verba eius mo-
lestum ei fuisse mandatum. Ex omni (inquit) ligno paradi-
si comedimus, de ligno autem scientiæ boni & mali dixit
nobis, ne comedamus. Non dicit, sic est voluntas creatoris:
quare sic, ipse nouit: nobis sufficit obedire, quia vita nostra in
voluntate eius. Itaque facile seducta est mulier & promis-
sioni credere, & acquiescere persuasioni. Vir autem non se-
ductus est, sed subuersus mulieris amore. Optaret enim sem-
per seruare mandatum quod sibi vtile nouerat, si non mulier
ei aliud suaderet. Nec aliquam in seruando mandato visus
est pati difficultatem, sed quæ bona voluntas erat, nõ habuit
fortitudinem, quia non habuit feruorem. Fortis quippe *Canti. 8.*
est vt mors, non patientia aut spes, sed dilectio. Non timor
aut ratio, sed spiritus fortitudinis est. Dicit patientia, sic opor
tet fieri: quia timore vrgetur. Dicit voluntas bona, sic expe-
dit, & sic agendum est: quia spei attrahitur ratione. Charitas
vero quæ inflammatur à spiritu, neque sic oportet dicit, ne-
que sic expedit: sed sic volo (inquit) sic cupio, sic desidero ve-
hementer. Videtis quanta sublimitas, videtis quanta securitas
quantáque suauitas charitatis? Fœlix anima quæ ad hunc cha- F
ritatis peruenerit statum. Nec sane desperandum nobis, quã-
doquidem eius qui ad hunc peruenit gradum, ob hoc maxi-
me memoria celebratur: vt ipsius & inuocemus auxilium, &
prouocemur exemplo. Plus dico, & ex nobis nonnullos vide
re mihi videor in hoc gradu. Si dicis beatum Andream apo-
stolũ esse, nec posse te, qui pusillus es, eius sequi vestigia: pu-
deat vel eos qui tecum sunt non imitari. Nemo repente fit
summus: ascendendo non volando apprehenditur summitas
scalæ. Ascendamus igitur velut duobus quibusdam pedibus,
meditatione & oratione. Meditatio siquidem docet quid de-
sit, oratio ne desit obtinet. Illa viam ostẽdit, ista deducit. Me-
ditatione denique agnoscimus imminentia nobis pericula,
oratione euadimus, præstante domino nostro Iesu Christo.

Vnde supra. Sermo II.

BEATI Andreæ apostoli solẽnitas hodie celebratur: quã
si pia sollicitudine perscrutemur, multa inueniemus in ea
quæ ædificẽt animas nostras. In ipso siquidẽ cõuersionis suæ
initio magnũ nobis perfectæ obediẽtię præstat exẽplũ. Quod
quidẽ christianis omnibus necessariũ: nobis tamẽ est charius
amplectendũ, qui nimirũ specialiter ex ipsa professione no-
stra tenemur obediẽtiæ debitores. Sapiens nummularius est,
imò ipsa sapientia, cui necesse habemus reddere hunc obe-

G dientiæ nummum:nec suscipiet eum nisi & integer inuenia-
tur,& sine aliqua falsitate.Nam si discutimus,si diiudicamus,
& in hoc quidem præcepto obedimus,sed non in illo fractus
est nummus:non suscipiet eum Christus,à quo nimirum te-
nemur nummi integri debitores. Omnes enim obedien-
tiã simpliciter & sine vlla exceptione promisimus. Quòd si
quis obediat quidem,sed simulatoriè & ad oculum, murmu-
ret autem in abscondito,falsus est nummus eius:plumbũ ha-
bet non argentum, & iniquitas sedet super talentum plum-
bi.Dolose agit,sed in conspectu dei, quoniam deus non irri-
detur.Vis audire perfectæ obedientiæ formam? Vidit domi-
Matt.4.c nus (ait euangelista) Petrum & Andream mittentes rete in
mare, & ait illis: Venite post me,faciam vos fieri piscatores
hominum. Faciam (inquit) de piscatoribus piscatores: imò
prædicatores. At illi continuo nihil diiudicantes aut hæsi-
tantes,non solliciti vnde viuerẽt,non considerãtes quonam
modo rudes homines & sine literis prædicatores fieri pos-
sent: nihil denique interrogantes, sine omni mora relictis
retibus & naui secuti sunt eum. Agnoscite fratres quoniam
propter vos scripta sunt hæc, propter vos singulis annis in
ecclesia recitantur:vt discẽtes veræ obedientiæ formam,ca-
stigetis corda vestra in obedientia charitatis. Hæc nimirum
1.Cor.9.b est quæ sola commendat obediẽtiæ nummum, hoc illius ar-
1.Cor.13.a gentum est probatum atque purgatum. Sola est charitas
H quæ obediẽtiam gratam facit & acceptabilem deo. Hilarem
quippe datorem diligit deus. Et item: Si tradidero (inquit)
corpus meum ita vt ardeam,charitatem autem non habeam:
nihil mihi prodest.Vultis vt de ipsa quoque beati huius apo-
stoli passione quam nimirum hodie celebramus, loquamur
aliquid ad laudem Christi, & ædificationem vestram? Audi-
stis certe cum peruenisset beatus Andreas ad locũ vbi crux
parata erat,quomodo cõfortatus sit in domino, & per spiri-
tum quem vna cum cæteris apostolis in igneis linguis acce-
perat, verba vere ignea loqueretur. Videns ergo paratam
eminus crucem,nequaquam(vt exigere videtur mortalis in-
firmitas) facies eius expalluit,nequaquam sanguis eius gela-
tus est,non stetere comæ,aut vox faucibus hæsit:non cõtre-
muit corpus,nec mens turbata est,non recessit,vt assolet,in-
tellectus.Ex abundantia cordis os locutũ est, & charitas quæ
feruebat in corde, quasi scintillas quasdam ardentissimas e-
mittebat in voce. Quid enim beatus Andreas cum sibi para-
tam (vt dixi) crucem eminus cerneret, loquebatur? O crux,
inquit,diu desiderata, & iam concupiscenti animo prępara-
ta:securus & gaudẽs venio ad te,ita vt & tu exultãs suscipias
me discipulum eius qui pependit in te,quia amator tuus sem
per fui,& desideraui amplecti te. Obsecro fratres,homo est
qui loquitur hęc,an non est homo,sed angelus, aut noua ali-
qua creatura?Homo plane similis nobis passibilis.Nam pas-
I sibilem eum passio ipsa testatur,qua appropinquãte tam læ-
tabundus exultat.Vnde ergo in homine noua hæc exultatio,
& lætitia hactenus inaudita? Vnde in tãta fragilitate tãta cõ-
stantia? Vnde in homine tam spiritualis mens, tam feruens
charitas,animus tam robustus?Absit vt à seipso tantam ei cre
damus inesse virtutẽ.Donum perfectum est,descẽdens à pa-
tre luminum, ab eo vtique qui facit mirabilia magna solus.

Plane spiritus erat dilectissimi,qui adiuuabat infirmitatem
eius, per quẽ diffundebatur in corde ipsius fortis charitas vt
mors,imò & fortior morte.Cuius ô si & nos participes inue-
niamur. Ecce enim molestus est nobis pœnitẽtię labor,cor-
poris afflictio grauis,abstinẽtia onerosa:in vigiliis dormitat
anima nostra præ tædio,non ob aliud sane quàm propter in-
opiam spiritus.Ipse enim si adesset,adiuuaret sine dubio infir
mitatem nostram:& sicut beato Andreę crucem & mortem
ipsam,sic nobis quoq; laborem & pœnitentiã nostram face-
ret non solum nõ molestam, sed etiam desiderabilem atque
Eccl.24.c omnino delectabilem esse.Spiritus enim meus (ait dominus)
super mel dulcis,ita vt ne ipsa quidem dulcedini eius præua-
lere queat,amarissima licet mortis amaritudo.Quid nõ tem-
perabit illa dulcedo,quæ mortem quoque facit esse dulcissi-
mam? Quæ resistere possit asperitas vnctioni illi,quæ mortẽ
Psal.126.a quoque facit suauissimã?Cum dederit(ait) dilectis suis som-
num,ecce hæreditas domini. Quam molestiam non expellit
gaudium illud,quod mortem quoque ipsam facit esse lętissi-
mam?Quæramus hunc spiritũ fratres,tota sollicitudine ope- K
ram demus vt mereamur habere hũc spiritum,imò vt quem
iam habemus,abundantius habeamus.Quicunque enim spi-
ritum Christi non habet,hic non est eius.Nos autẽ non acce
pimus spiritum huius mũdi,sed spiritũ qui ex deo est,vt scia-
mus quę à deo donata sunt nobis.Testimoniũ pręsentię eius
præbent opera ipsa salutis & vitæ,quæ nullatenus agere pos-
semus, nisi spiritus qui viuificat, spiritus saluatoris adesset.
Quæramus igitur vt dona sua multiplicet deus in nobis, &
spiritum suum augeat,qui iam primitias dedit. Nullum enim
omnino præsentiæ eius certius testimoniũ est quàm deside-
rium gratiæ amplioris,quoniã ipse dicit: Qui edũt me,adhuc Eccl.24.c
esurient: & qui bibunt me,adhuc sitient. Sed fortasse mul-
torum nobis conscientiæ iam respondent.Desideramus qui-
dem hunc spiritum qui sic adiuuet infirmitatem nostram,sed
inuenire nõ possumus.Et ego dico,propterea non inuenitis,
quia non quæritis:propterea non accipitis,quia nõ petitis.Pe
titis & non accipitis,eo quòd negligẽter petatis. Nihil enim
aliud expectat,nihil aliud quærit deus,nisi vt sedulè & cũ de-
siderio requiratur.Denique quando negabit patientibus,qui
etiã non petentes prouocat & hortatur vt petant?Si vos(in-
quit)cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris,quãto Mat.7.b
magis pater vester cœlestis de cœlo dabit spiritum bonũ pe-
tentibus se?Petite ergo charissimi,petite sine intermissione,
petite sine hęsitatione:in omnibus operibus vestris dulcissimi L
semper huius ac suauissimi spiritus præsentiã & auxiliũ inuo
cate. Et nos enim fratres cũ beato Andrea necesse habemus
tollere crucẽ nostrã, imò cũ eo quẽ & ipse secutus est domi-
no saluatore.Inde enim sic lętabatur,inde sic exultabat quòd
nõ solũ pro eo,sed etiã cum eo mori videretur,& cõplantari
similitudini mortis eius,vt cõpatiens etiam cõregnaret.Cum
quo vt simul crucifigamur & nos,attẽtius auribus cordis au-
diamus vocẽ dicentis: Qui vult venire post me, abneget se- Luc.9.c
metipsum,& tollat crucẽ suam, & sequatur me. Ac si dicat,
Qui me desiderat,se despiciat: qui vult facere volũtatẽ meã,
discat frangere suam.Sed cõtinuo bella insurgunt,armantur
protinus aduersum nos inimici. Et nos armemur cõtra,imi-
temur arma regis nostri, vt tollamus & nos crucem nostrã,
in qua de inimicis omnibus triumphemus. Audi enim quid
Psalmista promiserit,imò spiritus sanctus per os eius. Scuto
(inquit)circundabit te veritas eius, haud dubium quin altis-
simi.De eo siquidẽ loquebatur,sicut manifeste indicãt ipsius
psalmi pręcedẽtia verba.Ad quid fratres scuto circundamur, Psal.90.a
nisi quia nos vndique bella circundant?Denique quid causæ
sit vt te scuto circũdet, attende.Scuto(inquit)circundabit te
veritas eius. Ad quid enim?Nõ timebis(inquit)à timore no-
cturno.A sagitta volãte in die,à negocio perambulãte in te-
nebris,ab incursu & dęmonio meridiano. [illegible]
cesse sit vt scuto circundet te veritas, quem sic hostium tela M
circundant?Ab inferiore enim parte timor nocturnus insur-
git,à sinistris sagitta volat in die, à dextris perambulat nego-
ciũ tenebrosum:& vt nihil sit vacuũ,à superiori parte dæmo
nium meridianũ insurgit.Nos autẽ miseri & miserabiles vici
nis tot serpentibus,& igneis telis vndique volantibus,insur-
gentibus inimicis,nihilominus perniciosa securitate & negli
gentia dormitamus,torpemus otio:vanitatibus & scurrilita-
tibus indulgemus,tam pigri ad spiritualia exercitia, ac si iam
pax sit & securitas,& nõ sit militia vita hominis super terrã.
Hoc est(dico vobis charissimi) quod me vehemẽtius terret,
quod omnino timoris acerbissimi gladio trãsuerberat animã
meã:quòd inter tãta pericula minus timorati, minus exerci-
tati,minus quàm necesse sit solliciti videamur. Siquidẽ vnũ è
duobus hæc ipsa negligentia nostra probat, aut omnino tra-
ditos nos hostibus,& nescire:aut si inter hęc conseruamur,ei
qui tuetur nos,ingratos nimirum inueniri.Quorum vtrunq;
quid periculi habeat,satis manifestum est.Propterea obsecro
vos dilectissimi,ipsa nos excitet hostium malitia peruigil, &
instãtia eorũ maligna,qua tã seduli,tã solliciti sunt in nostrã
perditionem,nos quoq; sollicitos faciat & circunspectos, vt
in timore & tremore nostram ipsorum salutem operemur.
Ecce enim in cruce salus nostra tantum, vt ei viriliter inhæ-
reamus.Verbũ crucis(ait apostolus) pereuntibus quidẽ stul- 1.Cor.1.b
titia, his autẽ qui salui fiũt,id est nobis,virtus dei est. Ipsa est
scutum

A ſcutum quo circūdamur, vt eius quatuor cornua quadripharia hoſtium tela repellant. Sic ergo inferius cornu contra timorem nocturnum, id eſt aduerſus puſillanimitatem quæ de carnis afflictione procedit, vt id quod ſub nobis eſt corpus caſtigare viriliter ſtudeamus, ac ſubiicere ſeruituti. Si quis vero nobis in faciem maledicit, ſi quis aperte mala ſuadere conatur, in die volat ſagitta, & à ſiniſtris eſt, ſiniſtro nihilominus cornu crucis excipienda. Quod ſi adulatur, ſi quaſi conſulentis animo venenū propinat fraternæ detractionis, & odium ſeminare conatur, ſi denique iniquum aliquid tanquā iuſtum perſuadere tentat, à dextris eſt mihi iſte: ſed Iudas eſt, oſculo me prodit, & dextro cornu crucis negotium perambulans in tenebris neceſſe eſt propulſari. Sed ecce dæmonium meridianum, ſuperbiæ ſcilicet ſpiritus, qui nimirum in ſplendore maiori virtutum acrius inſurgere ſolet. Hæc autē quàm perniciosa ſit, ſæpius vobis intimare curamus. Initium quippe omnis peccati & cauſa totiꝰ perditionis ſuperbia eſt. Propterea quiſquis es qui ſalutem tuā operari ſtudes, aduerſus hanc, ſuper caput tuum cornu crucis habere memento, vt non eleueris in ſuperbiam, non exaltetur cor tuum, non ambules in magnis neque in mirabilibus ſuper te: ſed tela ea quæ de ſublimi veniūt, ſupereminens capiti tuo cornu crucis excipiat. Sane hoc ſolum eſt cui ſalutis pariter & regni titulus inſcribi
Luc.14. tur: quia ſolus qui ſe humiliat, ſaluari & exaltari meretur. Iam
B vt breuiter repetam, quatuor hæc cornua ſunt, continentia, patientia, prudentia, & humilitas. Fœlix anima quæ in hac cruce gloriatur & triumphat, tantum vt perſeueret in ea, & nullis valeat tentationibus deiici. Oret igitur quiſquis in hac cruce eſt, oret cum beato Andrea dominū & magiſtrū ſuum ne patiatur eum de cruce deponi. Quid enim malignus ille non audeat, quid non præſumat impius attētare? Quod Egeę manibus de diſcipulo, hoc Iudæorum linguis facere cogitauerat & de magiſtro. In vtroque tamē ſera pœnitentia ductus, victus & confuſus abſceſsit. Vtinā abeat ſimiliter & à nobis, eo vincente qui & in ſe & in diſcipulo triumphauit. Faciat ipſe vt mereamur & nos in hac noſtra qualicūque cruce pœnitentiæ, quam pro ipſius nomine tulimus, fœliciter cōſummari, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

In obitu deuoti Humberti monachi. Sermo.

HVMBERTVS famulus domini mortuus eſt, deuotus famulus, ſeruus fidelis. Ipſi vidiſtis quomodo nocte præterita inter manus noſtras expirauit tanquam vnus ex vermiculis terræ. Per hoc triduum fatigauit eum mors, & demolita eſt intra fauces ſuas, vt ſatiaretur ſanguine quem ſitiuit. Eia fecit quod potuit, occidit carnem, & ecce reconditus eſt in [illegible] terræ. Separauit à nobis dulcem amicum,
C prudentem conſiliarium, auxiliarium fortem. Nec mihi nec vobis pepercit inſatiabilis homicida, mihi minus. Siccine ſeparas amara mors? O beſtia crudelis, ô amaritudo amariſsima, ô fœtor & horror filiorum Adam. Quid feciſti? Occidiſti, poſſediſti. Sed quid? Carnem vtique ſolam. Animę enim non habes quid facias. Volat ad creatorem ſuum: quem tam ardenter concupierat, tam fortiter ſecuta fuerat omnibus diebus vitæ ſuæ. Sed & ipſum corpus quod videris habere, auferetur à te: cum tu nouiſsima inimica deſtrueris, & abſorberis in victoria. Reddes vtique reddes aliquando corpus iſtud, quod ad ſignum aduentus tui tantis heſterna die ſputis & excreationibus, ac multiplici ſordium ſqualore repleueras, lætabunda & laudans quia hunc tuis laqueis irretiiſſes. Veniet vnigenitus patris cum poteſtate magna & maieſtate Humbertum quærere, & illud idem cadauerosum corpus configurare corpori claritatis ſuæ. Tu autem quid? Profecto
Hier.17.b (quod in Hieremia ſcriptum eſt) in nouiſsimo dierum ſtulta
Ionæ 3. remanebis: & Humberto in æternum viuente, tu in perpetuum morieris. Euomuit prophetam marina beſtia quem deglutierat: & tu Humbertū reddes, quem videris tuo vaſtiſſimo ventre concluſiſſe. De cætero fratres, factitium vobis ſermonē in omni forma ſanctitatis iſte dei ſeruus exhibuit, quem & longum fecit & magnum. Longum, quantum ad longinquitatem viæ: magnum, quantum ad vitæ ſublimitatem. Non oportet me amplius aperire os meum, ſi bene retinuiſtis ſermonem eius, ſi veſtris illū cordibus impreſsiſtis. D
Quinquaginta annos & eo amplius vixit in ſeruitio illiꝰ, cui ſeruire regnare eſt: quia à puerilibus annis locatus eſt in ſanctuario dei. Nobiſcum triginta annis ab ipſo pene principio monaſterij huius conuerſatus eſt, non ſolum ſine querela, ſed & cū gratia: cuius ex hoc memoria in benedictione erit nobis & generationi, quæ ventura eſt. Sicut aduena & peregrinus pertranſiit viam & vitam iſtam, quātum minus potuit de mundi rebus accipiens, vtpote ſciens quia non erat de hoc mundo. Non habebat hic manentem ciuitatem, ſicut nec patres ſui: ſed in anteriora extētus ſequebatur ad palmā ſupernæ vocationis. Nihil habet mundus quod iure clamet in eo, vel de eo: quia nec mundus ei placuit, nec ipſe mundo. Quantum parcius potuit de ſubſtantia eius accepit, & minus accepiſſet, ſi non obedientia coegiſſet. Victum & veſtitum habens, his contentus fuit, non ad ſuperfluitatem, ſed ad neceſsitatem: niſi quòd ipſam quoque neceſsitatē, ſuperfluitatem eſſe ſæpius cauſabatur. Ante hos paucos dies, ſi bene memini, dum colloqueremur adinuicem, dicebat ſe monaſterij huius præbendarium eſſe, & nullius tanquam vtilitatis hominem paſci in domo dei. Erat enim vere mitis, & humilis corde: & cùm cæteris floreret virtutibus, gratiam tamen manſuetudinis ſpecialiter obtinebat. Ideo ſe amabilem & affabilem omnibus exhibebat, ſicut erat amabilis valde. Verūtamen in his omnibus quàm circunciſum fuerit os eius E
& lingua, omnes vos pleniſsime cognouiſtis, qui tādiu vidiſtis eius conuerſationem, & ſermonem eius audiſtis. Quis vnquam ex ore eius ſonum detractionis, verbum ſcurrilitatis, ſermonem gloriæ, inuidiæ vocem audiuit? Quis eum, vel alios iudicantem, vel iudicanti conſentientem aliquando deprehendit? Quis eum loquentem inania audire potuit? imò quis non ab eo timuit, ſi talia forte loqueretur, audiri? Nimirum ſolicite cuſtodiebat vias ſuas vt non delinqueret in lingua ſua, ſciens quia qui in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Longe à te Humberte, Væ illud euangelicum:
Væ vobis qui rideris nunc, quia flebitis. Nunquid aliquis veſtrum eum ridentem & inter multos ridentes inuenit? Se- Iaco. 3.a
renabat quidem vultum ſuum aſsidentium gratia, ne fieret Luc.6.
oneroſus, ſed riſum integrum ſi bene recolitis non admiſit. Porro quanti feruoris in opere dei diebus & noctibus fuerit, non ſolum vidiſtis, ſed etiam admirati eſtis vſque ad diem mortis ſuæ. Cum enim fere iam ad decrepitam perueniſſet ætatem, præter incommoda ſenectutis, etiam tot & tantis infirmitatibus, quas multi veſtrum non ignorant, laſſatus atque quaſſatus: erat tamen, vt dicitur, animus victor annorum, & cedere neſciens infirmitati. Denique in frigoribus & caloribus per montes & valles aſcendens & deſcendens, iuuenum laborem proſequebatur, ita vt admirationi eſſet omnibus & ſtupori. Si eum quandoque propter multitudinem negociorum conſilij gratia retinuiſſem, triſtis perſeuerabat & nubilus F
donec veſtro conſortio redderetur. Rariſsime vnquam ſolēnibus vigiliis quas non raro anticipabat, rariſsime cęteris horis pſallentium in choro inuentus eſt defuiſſe: nec niſi ea neceſsitate vt ex inſtanti reſponſum mortis habens infirmitas ſequeretur. Porro in refectorio vix communibus vtens cibis ſiquid forte aliud apponeretur, aut non accipiebat, aut tam moleſte accipiebat, vt ſuper hoc vniuerſitatem noſtram ſæpius moleſtaret. Decreuerat aquam bibere ſemper, ſi non totis viribus reſtitiſſem. Vinum ſi quandoque bibere cogeretur: erat vinum colore potius quàm ſapore, adeo illud aquis nimiis obruebat. Vix vnquam obedientia compellente infirmitorium introiuit: vix cum intraſſet teneri potuit. Fateor minus obediens in hac parte, quòd auctoritatis ſuæ mole me premeret. Laudo eum, in hoc non laudo: quia ſicut vos ſcitis, non parum in huiuſmodi perſtitit obſtinatus. Credo quia ſi quid triſte ſenſit, propter hoc ſenſit, quòd minus nobis conſenſit de neceſsitate corporis ſui. Sed qualis erat in conſiliis? Purus vtique & diſcretus, quod ego tanto melius noui, quanto ſæpius tetigi pectus eius. Non ſolus autem nouit hoc, nouit & vniuerſitas veſtra. Quis denique multitudine vel magnitudine tentationum percuſſus, non audiuit ab ore eius & radicem tentationis, & curationis remedium? Ita enim percurrebat omnes angulos conſcientiæ infirmantis,

G vt credere posset qui confitebatur, eum vidisse omnia, omnibus interfuisse. Quantæ autem charitatis erat? Sic se induerat viscera pietatis, vt omnes excusaret, pro omnibus intercederet, nesciẽtibus illis pro quibus loquebatur: non personarum acceptor, sed necessitatum. Erat ergo humilis corde, dulcis sermone, strenuus opere, feruens charitate, in cõmisso fidelis, in consilio circunspectus & prudens. Compositus erat super omnes homines quos viderim in diebus istis, vnus & idẽ perseuerãs omni tempore & omni hora. Plane in semitis domini Iesu posuit vestigia, nec retraxit pedem donec cursum itineris cõsummaret. Ille fuit pauper, pauper etiam iste fuit. Vixit ille in laboribus, & hic in laboribus multis. Crucifixus est ille, & iste multis & magnis crucibus affixus, stigmata Iesu tulit in corpore suo, adimplens ea quę deerant passionum Christi etiam in carne sua. Resurrexit ille, iste resurget. Ille ascendit in cœlum, & iste creditur ascensurus. Ascensurus plane cum rex gloriæ propter nos descendet sicut prius ascẽderat, vt notam faciat potentiam suam: cum nõ minoris excellentię sit descendere per aëra, quàm per aërem ascendisse.

Actu.1.a Sic enim olim angeli prædixerunt: quia hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlũ, sic veniet quemadmodum vidistis

Eccles 11.d eum euntem in cœlum. Nec laudaueris hominem in vita sua, dicit scriptura, pro eo quòd nõ est secura laudatio nisi post mortem. Hoc & ego in eo studiose seruaui, qui dum viue-

H ret, in huiusmodi nõ aperui os meum: ne forte possemus vel ego adulationis notam, vel ille culpam incurrere vanitatis. Ex hoc sane neutrum iam timetur: nec ego eum video, & ille forsitan me non audit. Sed etsi audiat, non mouetur hominum verbis, fortius inhærens atque felicius verbo dei. Nihil proficiet inimicus in eo, & vanitatis suggestor non apponet nocere ei. Ecce iam coram te est pater dulcissime, fons ille puritatis, quem tãto ardore animi sitiebas: ecce immersus es in illum diuinæ pietatis abyssum, cuius memoriam abundantiæ suauitatis tã deuotæ eructare solebas. Quis enim tam deuotus prædicator pietatis diuinæ, quis humanæ puritatis commendator tã studiosus, quis vtriusque rei tam affectuosus amator erat? aut cui aliquãdo quinque verba locutus est, in quibus non vera puritas resonaret, in quibus non sancta dei pietas audiretur? Nõ ergo super te doleo, cui desiderium animæ tuæ tribuit deus, mihi potius ademptum doleo fidele consiliũ, auxilium grande, virum vnanimem, hominẽ secundum cor meum. In me hæc omnia mala ceciderũt. In me trãsierunt iræ tuæ domine Iesu, & terrores tui conturbauerunt me. Elõgasti à me amicũ & proximum, & notos meos à miseria extrahens, me in miseriis reliquisti. Abstulisti mihi germanos carne, germaniores spiritu, & in tuis negociis, & in secularibus secundum te sapientes. Sustulisti hinc alios atque alios, qui onus meum portabant, onus grãde quod mihi im-

I posuisti. Vnus mihi propè solus Humbertus supererat è tantis necessariis meis, eo suauior amicus, quo antiquior: & hũc tulisti, quoniam tuus erat. Ego solus ad verbera relinquor, ego morior in singulis, & omnes fluctus tuos induxisti super me. Vtinam quem flagellas, occidas semel, & non miserum hominem tot & tantis mortibus serues. Veruntamen non contradico sermonibus sancti: sed qui cœpit, ipse me conterat, & hæc mihi consolatio sit, vt affligens dolore, non parcat. Ego in flagella paratus sum, si forte pius pater in beneficia flagella commutet. Vnde & verba non murmure plena sunt, sed dolore. Nõ ploro Humbertum (neque enim ille plorandus est, qui vocatus est ad mensam diuitis,) sed super me & super vos ploro, super domum istam, super cæteros fratres nostros, qui omnes ab eius ore consilium expectabant. Sic & saluator crucem suam tanquam latro suum laqueum portãs, cum mulieres quæ eum à Galilæa secutæ fuerant, super se lamentantes respiceret, conuersus ad eas dixit:

Luc.23.d Filiæ Hierusalẽ nolite flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros. Etenim ea quæ de me sunt, finem habent. Quæ videtis mihi præparari, temporalia sunt: quæ non videtis, æterna. Si temporalia sunt, transitoria sunt: si transitoria sunt, & mortalia sunt: & transeundi vel moriendi argumentum hoc solum est, quia videri possunt. Temporalia fuerunt quæ in Humberti morte conspeximus, sed iam obtinet gaudium & lætitiam in perpetuas æternitates. Non est ergo lugendus nobis, cui nec luctus nec dolor est. K

Sed nec pro nobis quibus ille sublatus est murmurãdum est, magis gratias agamus quòd tãdiu concessus est nobis. Siquidem (vt ego arbitror) decenniũ iam decursum est quòd non vixit, nisi nobis & pro nobis: atque hic timor meus est, ne ideo translatus sit, quia non eramus iam digni cõsortio illius. Quis scit tamen si idcirco sublatus fuerit, vt nos suis intercessionibus protegat apud patrem? Vtinam ita sit. Si enim tantæ charitatis erat dum esset nobiscum, vt omnia quæ ad corpoream necessitatem spectant, libentius mihi quàm sibi cederet: quãto magis nunc cum illi summæ charitati (quæ deus est) inhæret, maiorem habet in me gratiam & charitatem? Sed forsitan nunc de me & de cõuersatione mea plenius nouit veritatem, nec compatitur, vt solebat, sed vt vereor indignatur. Quod si etiam propter peccata nostra abstulit eum deus: vtinam idem ipse obtineat vt nobis hoc ipsum misericorditer relaxetur, ne pœnam super pœnam sustineamus. De reliquo fratres, dico vobis, si sequeremini vestigia eius, non tam facile in vanis cogitationibus & ociosis sermonibus, in iocis & scurrilitatibus laberemini: quia in his multum perditis & de vita vestra, & de tempore vestro. Volat irreuocabile tempus, & dum creditis vos cauere pœnam illam minimam, incurritis ampliorem. Illud enim scitote, quia post hãc vitam in purgabilibus locis centupliciter, quæ fuerint hic neglecta, redduntur vsque ad nouissimum quadrãtem. Scio L

ego quia durum est homini dissoluto apprehendere disciplinam, verboso silentium pati, vagari solito stabilem permanere: sed durius & multo durius erit futuras illas molestias tolerare. Et homo iste qui hic sepultus est, multa in principio (sicut ipse cognoui) super huiusmodi tentamenta sustinuit, sed cum multo luctamine pugnauit & vicit. Et sicut tunc ei durum erat pugnam in tentationibus sustinere, sic ei modo durius esset ad illas ineptias reuolare, quia bona consuetudo peruenerat in naturam. Exercete vos in doctrina ista, & attẽdite formam illam quam vidistis in eo & audistis: vt ad eum perueniatis, ad quem ipse peruenit, qui est benedictus in secula. Amen.

In dedicatione ecclesiæ. Sermo I.

FESTIVITAS hodierna fratres, tanto nobis debet esse deuotior, quanto familiarior est. Nã cæteras quidem sanctorum solẽnitates cũ ecclesiis aliis habemus communes: hæc verò sic nobis est propria, vt necesse sit, vel à nobis eam, vel à nemine celebrari. Nostra est, quia de ecclesia nostra: magis autẽ nostra, quia de nobisipsis. Miramini forsitan & erubescitis celebrari festa de vobis, sed nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Q[illegible] *Psal.*

isti potuerunt sanctitatis habere, vt eorum solennia celebremus? Habent vtique sanctitatem, sed propter corpora vestra. An verò corpora vestra sancta esse quis dubitet, quæ templum sancti spiritus sunt, vt sciat vnusquisque possidere vas suum in sanctificatione? Itaque sanctæ sunt animæ propter inhabitantem spiritum dei in vobis. Sancta sunt corpora propter animas, sancta est etiam propter corpora domus. Adhuc certe corruptibili tenebatur in carne, & in corpore peccati, in quo & graue adulterij crimen admisit illius anima qui dicebat: Custodi animam meam, quoniam sanctus *Psal.85.a*

sum. Mirabilis plane deus in sanctis suis, non modo in cœlestibus, sed etiam in terrenis. Vtrobique sanctos habet & in vtrisque mirabilis est: illos quidem beatificans, istos sanctificans. An experimentum quæritis eius de qua loquimur sanctitatis, & sanctorum vobis istorũ miracula desideratis ostendi? Multi certe ex vobis à peccatis & vitiis in quibus computruerunt tanquam iumenta in stercore suo exiere viriliter: & quotidie impugnantibus eis potenter resistunt, iuxta apostolum qui de sanctis loquens vtique: Conualuerunt, inquit, de *Hebr.11.f*

infirmitate, fortes facti sunt in bello. Quid mirabilius, quando is qui prius vix per biduum poterat à luxuria, crapula, & comessationibus, & ebrietatibus, à cubilibus & impudicitiis, cæterisque similibus & dissimilibus vitiis continere nunc ab eis continet multis annis, tota vtique vita sua? Quod maius miraculum, quãdo tot iuuenes, tot adolescentes, tot nobiles: vniuersi

A vniuersi denique quos hic video, velut in carcere aperto tenentur sine vinculis, solo dei timore confixi, quòd in tanta perseuerant afflictione pœnitētię vltra virtutem humanam, supra naturam, contra consuetudinem? Ipsi credo videtis quanta iam possemus inuenire miracula, si perscrutari sigillatim liceret singulorum exitum de Ægypto, & deserti viam, id est abrenunciationem seculi, introitum monasterij, in monasterio conuersationem. Quid vero sunt hæc, nisi manifesta inhabitantis in vobis spiritus sancti argumenta? Nam habitare in corpore animam probant vitales motus corporis: habitare in anima spiritum probat vita spiritualis. Illud ex visu & auditu dignoscitur: istud ex charitate & humilitate, cæterisque virtutibus. Vestra est igitur fratres charissimi, vestra est hodierna festiuitas. Vos dedicati estis domino, vos *Psal. 9.g.* elegit & assumpsit in proprios. Tibi (inquit propheta) derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Quàm bene commutastis dilectissimi, quicquid habere potuistis in seculo, quãdo nunc relinquendo ea, proprij esse meruistis auctoris seculi, & eum habere propriam possessionem, qui sine dubio portio & hæreditas est suorum. Neque enim, sicut dixerunt *Psal. 143.c* filij iniquitatis, beatus populus cui hæc sunt, temporalia scilicet quæ præmiserat, promptuaria eructãtia ex hoc in illud, oues fœtosæ, & similia: non inquam beatus populus cui hęc sunt, sed beatus populus cuius dominus deus eius. Videte ergo si non dignum sit vt festum agamus diem quo nos assumpsit in proprios, & inuestiuit se per ministeriales & vicarios *Zacha. 2.b* suos: vt fiat sicut iam olim promiserat: Ego, inquiens, in medio eorum ero eorum deus: nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. Quãdo enim domus ista per manus pontificum dedicata est domino, propter nos sine dubio factum est: non solum qui pręsentes sumus, sed & quicunque vsque in finem seculi domino sunt in hoc loco militaturi. In nobis proinde spiritualiter impleri necesse est, quæ in parietibus visibiliter præcesserunt. Et si vultis scire, hæc vtique sunt: aspersio, inscriptio, inunctio, illuminatio, benedictio. Hęc vtiq; in hac visibili domo fecere pontifices, hęc & Christus assistens pōtifex futurorum bonorum inuisibiliter quotidie operatur in nobis. Primo siquidem aspergit nos hyssopo, vt mundemur, *Cant. 8.b* lauemur, dealbemur, dicatúrq; de nobis: Quę est ista quę ascēdit dealbata? Lauat inquam nos in confessione, lauat nos lachrymarum imbre, lauat sudore pœnitētiæ: magis autem lauat nos aqua illa preciosa quæ de fonte pietatis, id est ab eius latere emanauit. Aspergit nos hyssopo, quæ humilis herba est, & pectoris purgatiua: aqua sapientiæ salutaris, quæ est timor domini, initium sapientię, & fons vitę: etiam condimentum salis admiscens, ne sit insipidus timor sine spe, sine deuotione. Non solum autem, sed inscribit digito dei in quo eiiciebat dæmonia, haud dubiū quin in spiritu sancto. Inscri- [illegible] quam legem suam non iam in lapide, sed in tabulis cordis carnalibus, propheticam implens promissionem qua se pollicitus est ablaturum cor lapideum, & carneū cor esse daturum, id est non durum, non obstinatum, nō Iudaicum: sed *Ezech. 11.d* pium, sed mansuetum, sed tractabile, sed deuotum. Beatus *Psal. 93.b* quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Bea- *Ibid. 102.d* ti inquam qui docti & memores sunt mandatorum eius, sed *Iaco. 4.d* ad faciendum ea. Alioquin scienti bonum & non facienti, *Luc. 12.f* peccatum est illi: & seruus sciens voluntatem domini sui & non faciens, plagis vapulabit multis. Vnde necesse est vt vnctio spiritualis gratiæ adiuuet infirmitatem nostram, obseruantiarum & multimodæ pœnitentię cruces, deuotionis suę gratia liniens: quia nec sine cruce sequi Christum, & sine vnctione crucis asperitatem ferre quis posset? Hinc est quòd multi abominantur & fugiunt pœnitētiam, crucem quidem videntes, sed non etiam vnctionem. Vos qui experti estis, ecce scitis quia vere crux nostra inuncta est, & per gratiā spiritus adiuuantis suauis & delectabilis est pœnitentia nostra, & vt ita dicā, amaritudo nostra dulcissima. At postquā vnctio gratiæ huius præcesserit, iam lucernā suam Christus non ponit sub modio, sed super cādelabrum: quia tempus est vt lu- *Matth. 5.* ceat lux nostra coram hominibus, & videāt opera nostra bona, & glorificent patrem nostrum qui in cœlis est. Iam verò benedictionem quidem expectemus in fine, quando aperiet manum suam, & implebit omne animal benedictione. Nam in quatuor præmissis merita constant, in benedictione sunt D præmia. In benedictione tota complebitur gratia sanctificationis, quando iam in domum transibimus nō manu factam æternam in cœlis. Ipsa est quę construitur viuis ex lapidibus, angelis scilicet & hominibus. Simul enim ędificatio & dedicatio ipsa complebitur. Disiuncta nimirum ligna & lapides, domum non faciūt, nec in eis habitare quis potest: sola vero coniunctio domum facit. Sic cœlestium spirituum perfecta vnitas, sine vlla sibi diuisione connexa integram & congruā deo reddidit habitationem, quam ineffabiliter beatificat inhabitans gloria maiestatis. Quis enim sic sciret vniuersa regum cōsilia, aut quis eorum omnia dicta vel facta sic nosset, quomodo palatij ligna & lapides, si non deesset illis intelligentiæ sensus? Itaque cœlestis illius curiæ lapides viui ac rationabiles diuinis intersunt consiliis, & trinitatis mysteria norunt, audiúntque verba ineffabilia quæ non licet homini loqui. Beati qui habitant in domo tua domine: in secula seculorum laudabunt te. Quanto enim plus vident, plus intelligunt, plus agnoscunt: tanto plus diligunt, tanto magis lau- *Psal. 83.a* dant, tanto amplius admirantur. Verum quia cohærere quidem sibi domum illam, & perfecte connexam esse iam diximus, superest vt iuncturam & connexionem ipsam aliquatenus exprimamus. Legimus in Esaia: Glutino bonum est. Du- *Esa. 41.b* plici sibi igitur cohærent lapides illi glutino: cognitionis plenæ, & perfectæ dilectionis. Tāto siquidem maiori ad se inui- E cem dilectione copulantur, quanto ipsi charitati quæ deus est, viciniores assistunt: sed nec vlla separare eos abinuicem suspicio potest, vbi nihil omnino quod in altero sit, alterum latere patitur penetrans omnia radius veritatis. Quoniam e- *1. Cor. 6.d* nim qui adhæret deo, vnus spiritus est cum eo: nihil dubium est quin perfectè adhærentes ei beati spiritus cum eo pariter & in eo penetrēt vniuersa. Ad hanc domum si peruenire desideras, sic concupiscat & deficiat anima tua in atria domini, sicut propheta clamat: Vnam petij à domino, hāc requiram, *Psal. 26.b* vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. *Psal. 131.a* Ipsum nihilominus imitare prophetam, qui sicut iurauit domino, votum vouit deo Iacob, si introiero in tabernaculum domus meæ, & cætera. Sed hinc alio sermone nobis tractandum erit, quod dominus ipse donauerit.

Item in eadem solennitate. Sermo II.

OLIM rex gloriosus & propheta domini Dauid sanctus religiosa quadam cœpit cogitatione moueri, indignum iudicans quòd nullam adhuc dominus sabaoth domum ha- *2. Reg. 7.* beret in terris: ipse verò domum inhabitaret regiæ dignita- *1. Para. 17.* tis. Hoc ipsum fratres, nos quoque decet cogitare, fideliter, & viriliter effectui mancipare. Nam quòd licet deo placuerit cogitatio illa prophetæ, opus tamen reseruatum est F Salomoni: alia ratio est, forte prolixiore indigens disputatione. Iam verò ô anima tu quidem sublimi in domo habitas, quæ à deo tibi fabricata est. corpus hoc dico: quod sic compegit, quod sic aptauit, quod sic ornauit & ordinauit, vt gloriose in eo & delectabiliter habitares. Sed & ipsi corpori domum fecit excelsam aptissimam & decoram, dico autem sensibilem hunc & inhabitabilem mundum. Nónne ergo indignum reputas vt tibi fecerit domum, tu verò ei templum ædificare dissimules? Adhuc domum quidē habes, sed certa esto quoniam in breui casura est domus tua: & tu nisi prius prouideris aliam, eris pluuiæ vento & frigori exponenda. Heu à facie frigoris eius quis sustinebit? Fœlix proin- *Psal. 147.* de & multum fœlix anima quæ dicere potest: Scimus quoniā *2. Cor. 5.* si terrestris dom⁹ nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem habemus ex deo, domum non manu factam, æternā in cœlis. Propterea iā ne dederis ô anima somnū ocu- *Psal. 131.a* lis tuis, & palpebris tuis dormitationem, donec inuenias locū domino, tabernaculum deo Iacob. Sed quid putamus fratres? Vbi inuenitur huius ędificij locus, aut quis poterit esse architectus? Non visibile istud templum vtique propter nos factum est ad nostrā habitationem. Neque enim altissimus in manu factis habitat. Quod ergo ædificabimus tēplum ei qui dicit & vere dicit: Cœlum & terram ego impleo? Tribularer *Hier. 23.d* valde, & anxiaretur super me spiritus meus, nisi ꝙ audio eū

G de quodam dicētem, Quia ego & pater ad eum veniemus, & *Ioan.14.c* mansionem apud eum faciemus. Ita iam scio vbi præparāda sit domus ei, quoniam non capit eum nisi imago sua. Anima capax illius est, quæ nimirum ad eius imaginem est creata. Propter quod iam festina, adorna thalamum tuum Sion: quoniā complacuit domino in te, & terra tua inhabitabitur. Exulta satis filia Siō, habitabit in te deus tuus. Dic cum Maria tua: *Luc.1.d* Ecce ancilla domini: fiat mihi secundum verbum tuum. Dic *Ibidem.* iuxta beatæ Elizabeth verbum: Et vnde hoc mihi, vt veniat maiestas domini mei ad me? Quanta enim dei benignitas, quāta dignatio, quāta dignitas, quanta gloria animarum quòd dominus vniuersorum, & qui nullam habet indigentiam, tēplum sibi fieri iubet in illis? Itaque fratres toto cum desiderio, & digna gratiarum actione studeamus ei templum ædificare in nobis: primo quidem soliciti vt in singulis, deinde vt in omnib⁹ simul inhabitet: quia nec singulos dedignatur nec *Matt.12.b* vniuersos. Primo igitur loco studeat vnusquisq; ne dissideat ipse à semetipso, quoniam omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, & domus supra domum cadet: nec intrabit Christus vbi fuerint parietes declinati, & maceriæ depulsæ. Nonne enim corporis sui domum integram anima vult habere, & exire illam necesse est, si fuerint à se inuicem membra dispersa? Videat ergo & ipsa si desiderat habitare Christum per fidem in corde suo, id est in seipsa: solicite caueat ne à se inui-
H cem membra eius dissideant, id est ratio, voluntas, atque memoria. Sit ergo sine errore ratio, vt bene congruat voluntati. Talem enim voluntas amat. Sit & voluntas sine iniquitate, quoniam ratio talem approbat. Alioqui si sese iudicat anima propter volūtatis prauitatem in eo quod per rationem probat, bellum intestinum est, & discordia periculosa: quoniam volūtatem huiusmodi ratio semper suggillat, sed accusat, sed diiudicat, sed condemnat. Propter quod ait dominus in euan- *Mat.5.a* gelio: Esto consentiens aduersario tuo dum es in via cum illo, ne forte aduersarius tradat te iudici, & iudex tradat te tortoribus, & cætera. Sit etiam memoria sine sorde, vt nullum in ea peccatum maneat, quod non pura confessione & dignis fructibus pœnitentiæ deleatur. Alioquin consciētiam in qua peccatum latet, & voluntas odit, & ratio execratur. Bonum proinde parat habitaculum deo, cuius nec ratio decepta, nec voluntas peruersa, nec memoria fuerit inquinata. Iam verò sic se habētibus singulis, etiam omnes nos connecti & conglutinari necesse est, mutua vtique charitate quæ est vinculū perfectionis. Nam cognitio quidem perfecta in hac vita haberi non potest, forsitan nec oportet. In cœlesti quidem domo cognitio dilectionis est nutrimentum, hic vero esse poterat detrimentum. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? Propterea facile erat & confundi cognitum, & cognoscentem offendi. Ibi iucunda erit cognitio, vbi macula iam
I non erit. Illa ergo domus connexa firmius est tanquam in ęternum mansura, hæc tāquam tabernaculum bellatorum minus sibi perfecte cohęret. Illa nimirum domus lętitię, ista militiæ est. Illa domus laudis, ista orationis. Hæc inquā est vrbs fortitudinis nostræ, illa est ciuitas requiei nostræ. Proinde si victoriosi fuerimus hic, illic erimus gloriosi: habētes loco galeæ diadema, sceptrum, & palmam pro gradio, pro scuto chlamydem deauratam, pro thorace stolam iucunditatis. Interim sane premi magis quàm perimi videtur vtilius: & sustinere pondus clypei & loricæ, quàm maligni iaculis igneis vulnerari. A quibus nos superna sua protectione custodiat qui est benedictus in secula. Amen.

Item in eadem celebritate. Sermo III.

DOMVS hæc fratres, æterni regis est oppidum, sed obsessum ab inimicis. Quotquot igitur in ipsius arma iurati sumus, & eius militiæ dedimus nomina, triplici nobis opus esse nouerimus apparatu ad custodiam castri huius: munitione videlicet, & armis, & alimentis. Quæ est ergo munitio? Vrbs fortitudinis nostræ Sion (ait propheta) saluator *Esa.26.a* ponetur in ea murus & antemurale. Murus continentia, antemurale patientia est. Bonus continentiæ murus, qui sic vndique circundat & circuncingit, vt nec per oculorum fenestras, nec per cæteros sensus detur ingressus morti. Bonum antemurale patientiæ, quod primos hostium sustinet impetus, vt inter plurima tentamenta stemus viriliter, & perseue- K
remus iugiter incōcussi. Vnicum quippe remedium est dum continentia quatitur & quodammodo nutat, obiicere patientiam, & quantumcunque ferueat sensus peccati, negare omnimodo consensum. In patientia vestra, inquit, possidebitis animas vestras. *Luc.21.d* Ponitur ergo in ciuitate saluator ipse murus & antemurale, factus nobis à deo patre iustitia, & prophetæ patientia, sicut idem ait: Quoniam tu es patientia *Psal.70.a* mea domine. Murus inquam ponitur in conuersatione, antemurale in passione, ab omnibus carnis & seculi præsentis illecebris abstinens, & aduersa sustinens fortiter vniuersa. Oportet autem & arma parare, sed arma spiritualia potentia deo non modo ad resistendum, sed ad impugnandum quoque & expugnandum viriliter inimicum. Induite vos armaturam dei, ait apostolus, & cætera. *Ephe.6.b* Quid enim putamus fratres? Grauis equidem nobis est inimici tentatio, sed longe grauior illi oratio nostra. Lædit nos iniquitas eius atque versutia, sed multo amplius nostra eum simplicitas & misericordia torquet. Humilitatem nostram non sustinet, vritur charitate nostra, mansuetudine & obedientia cruciatur. Iam verò nec fame quidem vrgeri possumus vt hostib⁹ castrum tradere compellamur: quoniam gratias ago deo, non venit super nos terribilis illa comminatio prophetæ, imò domini per prophetam, famis videlicet & sitis, non panis & aquę, *Amos 8.d*
L sed audiendi verbum dei. Sic enim habemus: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. *Matt.4.d & Deu.8.a* Itaque non nobis alimenta desunt qui & sermones frequenter, & frequentius sacras lectiones audimus: & interdū quoque spiritualis deuotionis gustamus delicias, tanquam si catuli edant de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum, cœlestes illos conuiuas dico qui replentur ab vbertate domus dei. Habemus etiam panem lachrymarum, qui licet minus suauis, optime tamen confirmat cor hominis. Habemus & obedientiæ panem, de quo loquitur ad discipulos dominus: Meus (inquiens) cibus est, vt faciam voluntatem patris mei. *Ioan.4.c* Habemus super omnia de cœlo panem viuum, corpus domini saluatoris, in cuius vtique fortitudine cibi, omnis aduersæ partis deiicitur fortitudo. Sic ergo munita est castri dominici fortitudo, vt nihil iam timere oporteat, si tamen fideliter & viriliter agere voluerimus: vt videlicet nec proditores, nec pauidi, nec desides inueniamur. Nam proditores quidem fiunt quicunque in hoc domini castrum inimicos eius introducere moliuntur, quales sunt vtique detractores deo odibiles, qui discordias seminant, nutriunt scandala inter fratres. Sicut enim in pace factus est locus domini, sic in discordia locum diabolo fieri manifestum est. Non miremini fratres, si durius loqui videor: quia veritas neminē palpat. Omnino proditorē sese nouerit si quis forte (quod absit) vitia quælibet in hanc domum conatur inducere, & templum dei speluncam facere dæmoniorum. Gratias deo, non multos hic inuenimus huiuscemodi. Sed tamen deprehendimus interdum forte nonnullos qui colloquūtur hostibus, & paciscūtur fœdus cum morte, hoc est moliantur (quod in eis est) imminuere ordinis disciplinā, intepescere feruorem, turbare pacem, lædere charitatem. Verum nos quidem caueamus ab eis quantum possumus: sicut scriptum est de quibusdam, Iesus autem non credebat se eis. *Ioan.12.d* Dico autem vobis quia licet portentur modo, sed portabunt cito graue iudicium, nisi se citius emendauerint, sicut graue damnum moliuntur inferre. Quid enim frater? Vanitati aut tepiditati seu cuilibet alteri vitio fidem seruas operibus, & deo per tonsuram mentiris? Optimum certe castrum tulisti Christo, si inimicis eius tradideris Claramvallem. Optimos inde singulis annis & preciosos in oculis suis reditus accipit: & prædam multam quam hostibus eripuit, in hūc munitionis suę locum solet inducere, & habet fiduciam multā in fortitudine eius. Ecce enim quos redemit de manu inimici, & de regionibus congregauit eos, à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Quibus ergo proditorem castri huius postquam deprehensus & comprehensus fuerit (neq; enim latere aut fugere potest) quibus inquam putas exponendum esse suppliciis? Non vtique communi cæterorum morte damnabitur, exquisitis

A quisitis illum necesse est interire tormentis. Sed non modo plus immoror circa ista, credo melius deinceps ab hac tam execrabili proditione cauebimus, studentes de cętero maiori sollicitudine non attrahere sed repellere vitia, quæcunque illa sint, seu carnalia, seu etiam secularia, ne proditorum notam vel pœnam incurrere mereamur. Secundo loco etiã illud cauendum ne quis forte pusillanimitate deiectus, fugiat à munitione, ibi trepidans timore vbi nõ est timor, vbi verò summum periculum, insana temeritate securus. Hostilibus enim manibus hostilibus gladiis se exponit, quicunque est ille qui fugit, ac si ignoret quoniam hostes illi omnino carent misericordia, crudeles quidem in alienos, sed multo crudeliores in suos, quippe crudelissimi in seipsos. Iam verò tertiũ quoque periculum breuiter dico, quia hora præteriit, dum vestræ, vt dignum est, salutis plurimũ cupidus, diuersis morum infirmitatibus remedia diuersa conquiro. Quid prodest si nec prodere castrum nec relinquere velis, sed segnis & desidiosus in eo permaneas? Toto proinde animo tota virtute dilectissimi cõmissum nobis castrum domini & regis nostri manu tenere laboremus, solliciti cõtra omnes inimici versutias, & aduersus omnia eius machinamenta parati, sicut scriptum
Iaco.4.d est: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. At quoniam scimus à
Psal.126.a quo dictum sit: Nisi dominus custodierit ciuitatẽ, frustra vigilat qui custodit eam: humiliemur sub potenti manu altissi-
B mi, nos & domum istam tota deuotione eius misericordiæ committentes, vt ipse nos custodiat ab omnibus insidiis inimicorum omnium, ad laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula. Amen.

Vnde supra, de triplici mansione,
Sermo quartus.

VOTIVIS laudibus celebramus hanc diem, & festiuis eam gaudiis honoramus. Quòd si nec religiosis competit, nec sapientes decet ignorare quid venerentur, aut celebrare quod nesciant, quærendum nobis est in cuius id agitur vel in quorum commemoratione sanctorum. Nec verò id mihi ex me arbitror præsumendum: prior loquatur alter cuius testimonium maius sit, & credibilius videatur. Miramini forte cur ista præloquimur, cum vestris sese obtutibus ecclesia præsens manifestius ingerat, cuius anniuersaria dedicatio celebratur. Quis enim parietes eius sanctos dicere vereatur, quos manus sacratæ pontificum tantis sanctificauere mysteriis? Extunc quoque & deinceps sanctarum inibi lectionum resultare frequentia, sanctarum orationum deuota murmurare susurria, sanctarum reliquiarum honorari beata præsentia, sanctorum spirituum indefessa noscitur custodia vigilare. Dicas forsitan, cætera quidem euidentia sunt, sed quis angelicas sese vidisse excubias gloriatur? Et si tu forte non vidisti, est tamen qui videt, ipse qui mittit. Quis ille? Ni-
Esaiæ 62.c mirum qui loquitur per prophetam. Super muros tuos Hierusalem constitui custodes. Est quidem sursum Hierusalem quæ est libera mater nostra, sed minime crediderim super muros eius constitutos esse custodes, in cuius laudibus
Psa.147.a propheta decantat: Qui posuit fines tuos pacem. Tu verò si id parum iudicas, perge audire quod sequitur in testimonio
Apoc.21.g præcedenti. Tota die, inquit, & tota nocte in perpetuum nõ tacebũt. Siquidẽ aduertere est vel ex hoc, non hãc esse Hierusalem de qua legisti: Portæ eius non claudẽtur per diem: nox enim non erit in ea. Illa ergo Hierusalem nec vicissitudines patitur, nec custodibus eget, nostris potius custodes necesse est & diebus & noctibus deputari. Super muros tuos Hierusalem cõstitui custodes. Benignus es domine, nec nostrorum hac fragili protectione murorum potes esse contentus, sed ipsis hominum prælatis hominibus angelicam quoq; custodiam superponis, vt muros defensent, & eos qui murorũ ambitu continentur. Ita pater, quoniam sic est placitum ante te, sic necessarium nobis. Insufficiens enim est ministratio nostra, nisi & nobiscum & pro nobis administratorios spiritus in ministerium mittas, vt hæreditatẽ capiamus salutis. Quid enim si non videmus obsequium, cum experiamur auxiliũ? Quid si non meremur aspectũ, cum sentiamus effectum? Discimus certè vel ex hoc ipso inuisibilia visibilibus præferen-
2.Cor.4. da. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Denique in inuisibilibus visibilium causa con- D
sistit, vt secundum apostolum: Inuisibilia dei per ea quæ fa- Roma.1.c
cta sunt, à creatura visibili intellecta conspiciantur. Sic nimirum Iudæos olim de inuisibili peccatorum indulgentia sanctum dei blasphemantes, sanitatis corporeę signo visibili cõfutauit. Vt sciatis quia filius hominis potestatẽ habet in ter- Marc.2.b
ra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Sic & pharisæum illum murmurantem aduersus medicũ qui salutem operabatur, & succensentem languidæ quæ saluabatur, manifestis reuicit indiciis, obsequia mulieris enumerans. Errabat siquidem qui tãquam ahuc peccatricem horrebat, quæ diuinis inhærens vestigiis, rigabat fletibus, tergebat crinibus, osculo premebat, vngebat vnguẽto. Quis enim crimina iam deleta recenseat, quis tangenti succenseat, quis eam peccatricem censeat, quæ dum commissa deplorat, odit iniquitatem: dum osculatur pedes domini, diligit iustitiam: & rursum dum tergit crinibus, exhibet humilitatem: dum vngit vnguento, mansuetudinem præfert? Nunquid possibile est regnare peccatum in animo contrito & spiritu ingemiscenti, aut non multa charitas operit multitudinem peccatorum? Dimissa sunt ei peccata mul- Luc. 7.g
ta: quoniam dilexit multum. Merito proinde iam non peccatrix iuxta tuam pharisææ sententiam, sed sancta & discipula Prou.12.a
Christi vocabitur, à quo etiam didicit in tam breui esse mitis & humilis corde. Nimirum hoc est quod in propheta legisti, E
sed forsitan neglexisti: Verte impios, & nõ erunt. Sic charissimi, sic & antiquus ille accusator fratrum, si in quibus & vos erubescitis præterita peccata vestra vobis improperet, apostolum audite magnifice consolantem vos & dicentem: Hęc quidem, fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. & illud: 1.Cor.6.c
Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationem, Roma.6.
finem verò vitam æternam. Et manifestius imprimẽs: Tem- 1.Corin.3.c
plum dei, ait, sanctũ est, quod estis vos. Nimirum ipse est cu- 6.d
ius reuerentiæ primam in huius sermonis principio reseruauimus vocem, dum quæreremus sanctos, quorũ sanctimonię congratulamur deuotione soléni. Licet enim parietes hos & dici sanctos & esse faciat consecratio episcoporum, frequẽtatio scripturarum, instantia orationum, reliquiæ sanctorum, visitatio angelorum: minime tamẽ eorum sanctitas propter se credenda est honorari, quos nec propter se certum est sanctificari. Quinimmo sancta est propter corpora domus, corpora propter animas, animæ propter spiritum inhabitantem. Neque hinc dubitet quis, cum inuisibilis eius gratiæ visibile nobis signum fiat in bonum. Dico autem in eo quod & ipsi instar illius euangelici paralytici surgitis, quòd corporeum hoc grabatum in quo iacebatis languidi, tam facilè tollitis, quòd denique ambulatis in domum vestram. Illam sanè domum de qua lætamini dicẽtes cum propheta: In domum do- Psal.121.a
mini lætantes ibimus. O admirabilis domus, & dilectis taber- F
naculis & atriis concupiscibilibus præferenda. Quàm dilecta Psal.83.a
tabernacula tua domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Verum multo magis beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorũ laudabunt te. Si- Idem.
quidem gloriosa dicta sunt de te, domus dei. In tabernaculis enim gemitus est pœnitentiæ, in atriis gustus lætitiæ, in te satietas gloriæ. Hæc quidem est infima domus orationis, media expectationis, tu gratiarum actionis & laudis. Fœlix proinde qui hic declinauerit à malo quod est culpa, & fecerit bonum: vt illic à malo quod est pœna liberetur, & in te recipiat bonum. Hic nimirum primitiæ spiritus, illic diuitiæ, in te plenitudo: vbi bona illa mensura conferta & coagitata & supereffluens detur in sinus vestros. Hic denique fiunt sancti, illic securi, in te beati. Hæ siquidem primitiæ spiritus, quæ militantibus interim prærogantur: sanctitas in conuersatione, pietas in intentione, virtus in colluctatione. In sanctitate conuersationis pœnitẽtiæ fructus intellige, & corporalia quæque diuinorum exercitia mandatorum. At quoniam hæc, nisi simplex fuerit oculus, simplicia esse non possunt, necessario pietas intentionis & puritas cordis exigitur, ne vel honoris ambitus, vel laudis surrepat appetitus: sed solus ille desideretur qui solus desideriũ replet, & ad proprij fontis originem omnis quam accepimus gratia reuertatur. Memento tamen solam ex omnibus perseuerantiã coronari, nec eam facile pos-

G se inter tot discrimina vĕdicari, nisi multiplicem obtineas in tam multiplici colluctatione virtutem. Hæc in tabernaculis. Porro in atriis quæ post molestos conflictus amœna iucũditate fouendos excipiunt exeuntes, iam diuitiæ spiritus erogãtur: requies à laboribus, securitas à sollicitudinibus, pax ab hostibus. Ipse enim amodo iam dicit spiritus vt requiescant a laboribus suis, qui tãto feruore ocium hactenus interdicere, labores indicere consueuit. Ipse seorsum à curis vacet, & ab omni sollicitudine sequestrabit, qui modo consilia ponit in anima sua, & sollicitam facit erga multa turbari. Ipse iam parta victoria in pace in idipsum suauiter dormire præstabit, qui dum adhuc leo rugiens fremit, & ad vigilias excitat, & accingit ad pugnam. Verum in his, vt supra tetigimus, liberatio magis à malo quàm boni muneratio est: nisi ꝙ dura nos nostræ necessitatis experientia cogit, absentiam mali, boni cumulos æstimare: quemadmodum conscientia grauiorum immunitatem criminum, plenitudinẽ reputat sanctitatis. Hinc aduertere est, quàm longe agimus à summo bono, qui carere culpa iustitiam, carere miseria beatitudinẽ iudicamus. Absit autem vt talem quis putet vbertatem domus illius, & torrentem voluptatis, & si qua sunt alia quę nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit deus diligentibus se. Nec ergo audire velis ô homo quod auris hominis nõ audiuit, nec ab homine quæras quod humanus nec

H oculus videt, nec animus capit. Nec tamẽ hinc penitus taceamus: nostram hanc patriam à lõge salutantes, triplicem quandam adorare videmur, potentiæ scilicet & magnificentiæ & gloriæ repromissionem. Siquidem homo erat, & filius capti- Psal.70.c uitatis huius, qui dicebat: Introibo in potentias domini. Cæterum nos scire possumus quid sit infirmitate carere, tanquã infirmitate circundati. Quid verò sit virtute indui, & potentiam introire, nec modo potentiam, sed & multam potentiã, Roma.8.f forte & omnipotẽtiam interim scire non possumus. Clamat etiam testis fidelis, quia quos iustificauit, illos & magnificauit. At magnificentiam eam præsertim quam procedere deceat à magnitudine cuius nec finis nec numerus est, vtinam nostræ interim exiguitati liceat expectare: nam æstimare nõ licet. Iam verò ne ipsius quidem vereri necesse est aut habere suspectam gloriæ promissionem: fœliciter tunc & fiducialiter hauries gloriam, à cuius interim appetitu tantis comminationibus deterreris. Erit enim tunc vnicuique laus à deo, secura certe & sempiterna, finis pariter & discriminis expers, Psa.146.a & vt scriptum est: Iucunda decoráque laudatio. Eia ergo fratres, viriliter interim in tabernaculis militemus vt suauiter deinde in atriis requiescamus: vt nouissimè in domo sublimiter gloriemur, cum momentaneum hoc & leue tribulationis nostræ supra modum in sublime æternum pondus gloriæ operabitur in nobis, cũ in domino laudabimur tota die,

I in veritate vtique, non in vanitate.

Item in dedicatione ecclesiæ, de gemina consideratione sui, Sermo V.

ETIAM hodie fratres solennitatem agimus, & præclaram. Atque id quidem facile dixerim: sed si pergitis quęrere cuius sancti, illud forte iam non ita. Quotiens enim apostoli seu martyris vel confessoris alicuius memoria celebratur, haud difficile est dicere cuius: vtputa sancti Petri, & Stephani gloriosi, aut scilicet patris nostri Benedicti, vel alicuius cæterorum magnorum principum magnæ curiæ cœli. Nunc verò nullius eorum solennitas agitur, agitur tamen nonnulla solennitas. Nec modo nonnulla, sed non parua. Et si iam vultis audire, festiuitas est domus domini, templi dei, ciuitatis regis æterni, sponsæ Christi. Nemo sanè ambigit sanctam esse sponsam sancti sanctorum, & omni celebritatis honore dignissimam. An verò domum dei sanctam Ibidẽ 92.d. & 64.a esse quis dubitet, de qua legitur: Domum tuam decet sanctitudo? Sic & sanctum est templum eius, mirabile in æquitate: sed & ciuitatem sanctam Ioannes sese vidisse testatur. Apoc.21.a Vidi, inquit, sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam tanquam sponsam ornatam viro suo. In quibus sanè verbis aperire iam cœpi, quod adhuc (fateor) dissimulare volebam. Dico autem quòd eadem sponsa, quæ ciuitas est, sed & templum quoque & domus nihilominus sit. Neq; id mirum, præsertim cum similiter vnus K sit qui se ei spõsum dignatur & regem & deum & patremfamiliâs exhibere. Necdum tamen vobis arbitror satisfactum, donec euidentius quæ domus huius patrisfamiliâs, quod hoc templum dei, quæ ciuitas regis istius, quænam denique huius gloriosi sponsi sponsa dici & esse meruerit, audiatis. At ego super hoc quidem non parum vereor loqui quid sentiam, ne quem vestrum (quod absit) aut minus fideliter, aut minus humiliter audire contingat: ne quis forsitan ab hoc auditorio aut elatus præ magnitudine gloriæ, aut incredulus exeat præ pusillanimitate spiritus sui. Opto enim semper vos & fideles & humiles inueniri, quod vtrũque summopere sit necessariũ ad salutem. Solis nanque humilibus ipse dat gratiam, cui etiam sine fide placere impossibile est. Opto igitur & omnibus modis cupio vt & paruulos & magnos, immo (vt plus miremini) nihil aliud quàm grande aliquid ei vos exhibere curetis. Neque enim sine magno animo bona illa tam magna capere, aut vim facere poteritis regno cœlorum, nõ plus quàm idem cœlorum regnum intrare: nisi cõuersi fueritis & Mat.18.a efficiamini sicut paruuli. Non sum homo profundi sensus, non possum vobis quod non gustauerim eructare. Dicam tamen quid interdum in me sentiam actitari, vt si quis forte sibi vtile iudicauerit, imitetur. Quia enim olim persuasum Eccl.30.d est mihi vt miserear animæ meæ placiturus exinde deo meo, frequenter de ea recogito: vtinam autem magis semper lice- L ret. Erat quãdo id actitari minime libebat, nempe quòd minus (si tamen minus, & non magis minime) diligerem eam. Quomodo enim amat quis, cuius mortem amat? Quod si, vt verum est & indubitabile, mors animæ iniquitas est, absolutam proinde liquet esse sententiam, quòd iniquitatẽ qui di- Psal.10.d ligit, odit animam suam. Oderam ergo eam, & odissem adhuc, nisi hoc mihi quodcunque amoris eius initiũ, is qui prior eam dilexerat, contulisset. Ipsius proinde beneficio nonnunquam de ea cogitans, videor mihi in ea (fateor) velut duo quædam contraria inuenire. Si ipsam prout in se est & ex se iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius sentire possum, quàm ad nihilum esse redactam. Quid modo necesse est singulas eius miserias numerare, quàm sit onerata peccatis, obfusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne procliuis, postremo totius confusionis & ignominiæ impleta? Nimirum si ipse quoque iustitiæ no- Esa. 6[...] stræ omnes ad lumen veritatis inspectæ, velut pannus menstruatæ inueniũtur, iniustitiæ deinceps quales reputabuntur? Si lumen quod in nobis est tenebræ sunt, ipse tenebræ quãtæ erunt? Facile est cuique nostrum si sua melius vniuersa & sine dissimulatione vestiget, & iudicet sine acceptione personæ, attestari per omnia apostolicæ veritati, & liberè proclamare: Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit: ipse se seducit. M Quid est homo quia magnificas eum (ait fidelis & deuota confes- Gal.6.a sio) aut apponis erga eum cor tuum? Quid? Sine dubio vani- Iob 7.d tati similis factus est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamen penitus nihil est, quem magnificat deus? Quomodo nihil, erga quem appositum est cor diuinum? Respiremus fratres, & si nihil sumus in cordibus nostris, fortè in corde dei potest aliud latere de nobis. O pater misericordiarum, ô pater miserorum, quid apponis erga eos cor tuum? Scio scio: vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuũ. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? Omnes gentes quasi non sint, sic sunt ante te, & tanquam nihilum & inane reputabuntur. Siquidem ante te, sed non sic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nimirum vocas ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Et non sunt ergo, quia quæ non sunt vocas: & sunt, quia vocas. Licet enim non sint quantum ad se, apud te tamen sunt, vtri- Roma.3.c que iuxta apostolum non ex operibus iustitiæ, sed ex vocante. Sic nimirum sic consolaris in tua pietate, quem in veritate tua humiliasti: vt magnifice dilatetur in tuis, qui merito angustiatur in visceribus suis. Siquidem vniuersæ viæ tuæ miseri- Psal.24.b cordia & veritas, requirentibus testamentum tuum & testimonia tua. Testamentum vtique pietatis, & testimonia veritatis. Lege homo in corde tuo, lege intra teipsum de teipso testimonia veritatis, etiam hac communi luce iudicabis te indignum.

A dignum. Lege in corde dei testamentum quod firmatum est in sanguine mediatoris, & inuenies quàm lōge aliud spe possidere quàm re tenere videris. Quid est, inquit, homo quia
Iob 7.d magnificas eum? Magnus vtique; sed in illo: siquidem magnificatus est ab illo. Aut quomodo non magnus apud illum, cui
1.Pet.5.a tā magna cura est de eo? Ipsi enim cura est de nobis, ait apo-
Psal.39.d stolus Petrus. Et propheta: Ego autem mendicus sum & pauper, dominus sollicitus est mei. Plane artificiosa connexio vtriusque considerationis, qua velut vno momento descendens pariter & ascendens, & se pauperem & mendicum, & deum pro se sollicitum vidit. Angelicum est istud ascendere
Ioan.1.g & descendere simul. Videbitis, ait, angelos ascendentes & descendentes super filium hominis. Neque enim talis aliqua vicissitudo in eorum ascensionibus & descensionibus est, simul & mittuntur in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, & assistunt vultui maiestatis: deo misericorditer prouidente, vt & nobis sit consolatio, & eis tribulatio nulla. Alioquin quando æquanimiter paterentur ab illo vultu gloriæ in quem semper prospicere desiderant, propter nos vel ad modicum separari? Denique ipsam audi in euāge-
Mat.18.b lio veritatem. Angeli eorum, ait (haud dubium quin paruulorum) in cœlis semper vident faciem patris: sic videlicet paruulorum custodię deputati, vt nō priuati vllo modo bea-
Apoc.21.a titudine sua. Hinc est quod Ioannes sanctus ciuitatē Hieru-
B salem descendentem vidit, stantem non potuit intueri. Et aduerte quòd descendentem dixerit, non cadentem. Cecidit enim quondam nō minima pars ciuitatis illius, sed ea quidem minime sancta, quippe cui grauissimus casus fuit quod totius inimica facta est sanctitatis. Verum hanc quidem ruinam & terribilem casum Ioannes videre nō potuit, quia necdum e-
Luc.10.e rat: sed vidit verbum quod in principio erat, vidit principium quod apostolis loquebatur: Videbam satanam tanquam fulgur cadentem de cœlo. Itaque pars illa quæ cecidit, deo reparanda est, cum implebit ruinas, & reædificabit muros Hierusalem, non tamen ex his qui ceciderunt. Hæc autem quæ descendens apparuit, iam parata erat, sicut secutus adiunxit: à deo paratam. Siquidem quòd descendunt non cadunt angeli sancti, diuina præparatio facit: à quo nimirum hæc ipsa eis &
Hebr.1.d voluntas præparata est & facultas. Vnde non solum administratorios, sed & missos in ministerium quoque apostolus testatur. Quidni mittat angelos, pro quibus & ipse à patre voluit mitti? Quidni pro eis inclinet cœlos, pro quib⁹ ipse quoque cœlorum rex inclinauit se, ita vt digito in terram scriberet: Domine inclina cœlos tuos? Parum est: Et descende. Quid vltra? Vt quibus condescendit, faciat etiam coascendere sibi. Cæterum, vt iam dixi, angelicus ascensus & descensus caret vicissitudine, nos autem modo hac, modo illac versari [illegible] nec supra diutius stare liceat, nec expediat
C infra longius demorari. Ascendunt, ait, vsq; ad cœlos, & descendūt vsq; ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat. Vt quid hoc? Propterea sanè anima eorum in malis interim plus
Mat.19.d tabescit quàm delectetur in bonis, quòd hæc in re, illa verò tantum in spe videantur haberi. Quis poterit saluus esse? dicunt discipuli saluatoris. Et ille: Apud homines hoc impossibile est, sed non apud deum. Hæc tota fiducia nostra, hæc
Roma.11.d vnica consolatio nostra, hæc tota ratio spei nostræ. Sed de possibilitate iam certi, de voluntate quid agimus? Quis scit si est dignus amore an odio? Quis nouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Hic iam planè fidem nobis subuenire necesse est, hic oportet succurrere veritatem: vt quod de nobis latet in corde patris, nobis per ipsius spiritum reueletur, & spiritus eius testificans persuadeat spiritui nostro quod filij dei sumus. Persuadeat autem vocando & iustificādo gratis per fidem, in quibus nimirum velut medius quidam transitus est ab æterna prædestinatione ad futurā magnificationem. Propterea sanè geminam illam considerationem, alteram quidem iudicij & veritatis, alteram verò non incongruè vocari credimus fidei & pietatis. Nec mirabere in humanis qualitatibus tam dissimilia reperiri, si solerter aduertas quanta & in ipsa eius substantia conuenisse videtur diuersitas naturarum. Quid enim spiritu vitæ sublimius? Quid verò humilius limo terræ? Quam profectò tam discohærētium in homine cohærentiam rerum, ipsos quoque sapientes sæculi huius arbitror non latuisse cum hominem diffiniret, animal D
rationale mortale. Mirabilis siquidē copula rationis & mortis, mira societas discretionis & corruptionis. Sic nimirum sic in moribus, sic in affectibus, sic in studiis hominū non minor, forte & amplior contrarietas inuenitur: vt si totam prauitatem seorsum intuearis, ac rursum quicquid boni videtur inesse, consideres sigillatim, plenum censeas esse miraculo quod tam aduersa conuenerint. Inde homo nunc quidē Bariona, nūc verò satana meretur audire. Nolite mirari hoc. Re- *Mat.16.c*
colite ex euangelio cui dictum sit (& vtrunque in veritate: nam vtrunque ab ipsa veritate dictum) prius quidem, beatus es Simō Bariona: nec multo post, vade retro satana. Vnus ergo vtrunque, etsi non vtrunque ex vno. Illud enim ex patre, istud ex homine, ipse tamen vtrunque erat. Vnde Bariona? Quia non caro nec sanguis, sed pater ei quod locutus est reuelauit? Vnde satanas? Quia sapuit quæ erant hominum non quæ dei. Iam si vtraque consideratione diligenter inspexerimus nos quid sumus, imò in vna quàm nihil, in altera quàm magnificati, quippe pro quibus etiam sollicitudinē gerat tanta maiestas, & cor suum apposuerit erga nos: puto temperata videtur gloriatio nostra, sed forsitan magis aucta est, solidata tamen, vt nō in nobis, sed in domino gloriemur, quibus nimirum in hoc solo respirare est, vt dicamus: Si decreuerit saluare nos, continuo liberabimur. Ex hoc iam in illa superiori specula vel paululum immorantes quæramus domum dei, E
quæramus templum, quæramus ciuitatem, quæramus & spōsam. Neque enim oblitus sum, sed cum metu & reuerētia dico, nos sumus. Nos inquam sumus, sed in corde dei. Nos sumus, sed ipsius dignatione, non dignitate nostra. Nō vsurpet quod dei est, vt non apponat homo magnificare seipsum, alioquin quod illius erat faciens deus, exaltantem se humiliabit. Quòd etsi nos puerili animositate gratis saluari volumus, merito non saluamur. Excludit miseriæ dissimulatio miserationem, nec dignatio locum habet vbi fuerit præsumptio dignitatis: prouocat verò compassionem humilis cōfessio passionis. Sanè hæc sola facit vt nos ipse tanquam diues paterfamiliâs alat in fame, & sub eo panibus abundantes inueniamur proinde domus eius, cui nunquā deest alimonia vitæ. Et me- *Mat.21.b*
mento quòd domum suam domum orationis esse diffiniat: quia & hoc prophetico satis videtur testimonio conuenire: qui ab ipso nos in orationibus vtique cibandos pane lachry- *Psal.79.a*
marum, & in lachrymis potum asserit accepturos. Cæterum *Psal.92.d*
iuxta eūdem prophetam, sicut supra quoq; meminimus, domum istam decet sanctitudo, vt videlicet pœnitentiæ lachrymas puritas continentiæ comitetur, & quæ iam domus est, fiat subinde etiam templum dei. Sancti estote, inquit, quia
sanctus sum dominus deus vester. Et apostolus: Nescitis *1.Cor.6.d*
quia corpora vestra templum sunt spiritus sancti, & spiritus sanctus habitet in vobis? Si quis templum dei violauerit, dis- F
perdet eum deus. Nunquid tamen vel ipsa iam sanctimonia sufficit? Pax quoque necessaria est, apostolo teste qui ait: Pa- *Hebr.12.d*
cem sectamini cum omnibus, & sanctimoniā, sine qua nemo videbit deum. Hæc est quæ facit vnius moris habitare fratres in vnum, nouam vtique regi nostro vero pacifico ædificans ciuitatem, quæ & ipsa Hierusalem nominatur, quod est visio pacis. Vbi enim sine fœdere pacis, sine obseruantia legis, sine disciplina & regimine acephala multitudo congregata fuerit, non populus, sed turba vocatur: non est ciuitas, sed confusio Babylonem exhibet, de Hierusalem habet nihil. Sed quemadmodum fieri posse videbitur, vt rex tantus in sponsum transeat, ciuitas promoueatur in sponsam? Sola hoc potest, quæ nihil non potest, charitas fortis vt mors. Quomodo non facile istam leuet, quæ illum iam inclinauit? Verum hinc tibi nullatenus consulēda prior illa quam diximus consideratio tui, hic quàm potissimū fidei magnanimitas exercetur. Denique & ipse ait: Desponsaui te mihi in fide, desponsaui te in iudicio & iustitia: eius, non tuam intellige: desponsaui te in misericordia & miserationibus. Si non fecit ille quod sponsus, si non tanquam sponsus amauit, si non zelatus est tanquam sponsus, noli acquiescere sponsam te arbitrari. Itaque fratres mei, si per abundantem refectionem magni patrisfamiliâs domus esse probamur, si templum dei per sanctificationem, si ciuitas summi regis per socialis vitæ cōmunionē,

G munionem, si sponsa immortalis sponsi per dilectionem, pu-
to iam non esse quod dicere verear nostram esse solennita-
tem. Nec miremini quòd in terris agitur hæc celebritas, si
Luc. 15.b quidem agitur & in cœlis. Nempe si (vt veritas ait, & non
potest non esse verum) super vno peccatore pœnitentiam a-
gente gaudium est in cœlis etiam angelis dei, non est dubium
multiplex esse super tam multorum pœnitentia peccato-
rum. Adhuc amplius vultis audire? Etiam gaudium domini,
fortitudo nostra. Collætemur ergo angelis dei, congau-
deamus deo, & in gratiarum actione præsens solennitas a-
gatur: quia quanto nobis domestica, tanto amplius debet es-
se deuota.

Vnde supra, Sermo sextus.

DOMESTICA nobis celebritas dedicatio domus no-
stræ, magis autem domestica nostra ipsorum dedicatio.
Nostra siquidem illa aspersio, nostra illa benedictio, nostra
consecratio fuit: quæ per manus sanctorum celebrata pon-
tificum, etiam hodie anniuersario reditu votiuis laudibus ad
memoriam reuocatur. Nunquid de lapidibus cura est deo?
Non parietes dicunt, sed homines: Ipsi enim cura est de
nobis. Vnus homo erat Iacob, & dormiens vidit descenden-
tes angelos & ascendentes. Parum est hoc, etiam dominum
Gene. 28.d angelorum adesse testatus est dicens: Vere dominus est in
H loco isto, & ego nesciebam. Miratur enim gratiam, & digna-
tionis magnitudinem expauescit. Quàm terribilior est iste
locus, quàm euidentius certiúsque dominus est in loco isto:
vbi nimirum non modo duo aut tres, sed tam multi in ipsius
congregati nomine perseuerant. Nemo iam nesciat, nemo
vestrum ignoret. Siquidem non accepimus spiritum mundi
huius, sed spiritum qui ex deo est: vt sciamus quæ à deo da-
ta sunt nobis. Terribilis planè locus, & dignus omni reue-
rentia, quem fideles viri inhabitant, quem angeli sancti fre-
quentant, quem sua quoque præsentia dominus ipse digna-
tur. Quomodo enim tantus patriarcha nescire potuerat
quod non esset locus vbi non esset deus? Sed fortè aliud esse
miratus est vbi ait: Vere dominus est in loco isto. Ibi vere
est, & vere dominus est, vbi in eius nomine angeli simul &
homines congregantur. Licet enim in omni loco sit qui nul-
lo clauditur loco, signanter tamen dicimus: Pater noster qui
es in cœlis: quòd aliter illic & proprio quodam modo præ-
sentem se exhibeat, non quidem ipse diuersus, sed diuersa
distinguens. Est ergo in omni loco omnia vniuersaliter con-
tinens, omniáque disponens, sed longe tamen aliter atque a-
liter. Apud homines malos est præstans atque dissimulans,
apud electos homines operans & seruans, apud superos pa-
scens & cubans, apud inferos arguens & damnans. Facit so-
lem suum oriri etiam super malos, sed vbi malorum interim
I dissimulatio est, quodammodo veritas non est. Itaque si di-
cere licet, apud impios est in dissimulatione, apud iustos in
veritate, apud angelos in fœlicitate, apud inferos in feritate
sua. Durum vobis sonat quòd feritate dixi? ego verò & iram
vereor & furorem. Domine ne in furore tuo arguas me, &c.
Vere, inquit, dominus est in loco isto. Vbi enim pluit super
iustos & iniustos, pater est, pater misericordiarum, expectans
Heb. 10.f homines ad pœnitentiam. Vbi damnat obstinatos, iudex est,
& horrendum incidere in manus dei viuentis. Vbi cubat,
sponsus est: & beata anima quam introduxerit in cubiculum
suum. Cæterum in loco isto vere dominus est, si tamen ser-
uiamus ei in spiritu & veritate. Non enim vere dominus erat
Luc. 6.g apud eos quibus dicebat: Quid vocatis me domine domine,
& non facitis quæ dico? Testantur sacræ literæ in paradiso
olim positum primum Adam vt operaretur, & custodiret il-
lum. Sic secundus Adam in ecclesia sanctorum, in congrega-
tione suorum, in orto deliciarum (si quidem deliciæ suæ esse
cum filiis hominum) ita inquam, & ipse dominus est in loco
Psal. 126.a isto vt operetur atque custodiat. Alioquin sicut nisi quia do-
minus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædi-
ficant eam: sic nihilominus nisi ipse custodierit ciuitatem,
frustra vigilat qui custodit eam. Porro angelos ascendentes
& descendentes esse in loco isto, patriarchalis ipsa visio
manifestat. Ascendentes vt videant faciem patris, descen-
dentes vt prouideant nobis. Quid ergo nos quomodo hic
esse debemus, in quanta reuerentia stare in loco isto, vbi deus K
est operans, & seruans ascendentes & descendentes? Nimi-
rum pœnitentes & expectantes esse nos conuenit. Hoc est
enim obliuisci quæ retro sunt, ignorare, reprobare, recogita-
re annos illos in amaritudine animæ nostræ, ac deinceps co-
gitatione simul & auiditate extendere nos in anteriora. Ad
hoc venimus, in hoc positi sumus. Hæc sunt quæ exiguntur
à nobis, præteritorum pœnitudo peccatorum, & futurorum
expectatio præmiorum.

Præfatio in explanationem psalmi,
Qui habitat.

CONSIDERO labores vestros fratres, non sine magno
miserationis affectu. Quæro consolationem quam ex-
hibere possim, & corporalis occurrit: sed ea non prodest
quicquam, magis & obesse plurimum potest. Siquidem mo-
dica sementis detractio, non modicum messis est detrimen-
tum, etsi pœnitentia vestra minuatur miseratione creduli,
paulatim gemmis corona vestra priuatur. Quid tamen agi- *4. Reg. 4.*
mus? Vbi prophetæ farinula? Siquidem mors in olla est, &
mortificamini tota die in ieiuniis multis, in laboribus freque-
ter, in vigiliis supra modum, præter ea quæ intrinsecus sunt,
contritio cordium, & multitudo tentationum. Mortifica-
mini, sed propter eum qui mortuus est pro vobis. Quòd si
abundat tribulatio vestra pro eo, abundabit consolatio ve- L
stra per eum, vt in eo delectetur anima, quæ in his renuit cō-
solari. Apud ipsum nanque ipsa quoque tribulatio magna
quædam consolatio poterit inueniri. Nónne enim certum
est supra vires humanas, vltra naturam, contra consuetudi- *Hebr. 1.a*
nem esse quæ sustinetis? Alius igitur portat ista, ille sine du-
bio qui (secundum apostolum) portat omnia verbo virtutis
suæ. Nónne ex hoc iam suo ipsius gladio inimicus perimitur,
& magnitudo tribulationis de qua tentare solebat, ipsa ma-
gis tentationes exuperat tanquam certissimum diuinæ præ-
sentiæ argumētum? Quid enim timendum nobis, si adest qui
portat omnia? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepida- *Psal. 26.a*
bo? Nam & si ambulauero in medio vmbræ mortis, nō time
bo mala, quoniam tu mecū es. Quid est, quod totam molem
terræ sustinet? Et vniuersus orbis cui innititur? Nam si est ali-
quid quod sustineat cætera, ipsum à quo sustinetur? Nō inue-
nitur nisi virtutis verbum omnia portans. Verbo enim domi *Psal. 32.b*
ni cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum,
Propterea vt sit vobis in verbo domini consolatio, maxi-
mè his diebus quibus (sicut omnino dignum est) aliquate-
nus maior est labor vester, nō erit inutile tractare vobiscum
aliquid de scripturis sanctis, quod etiam aliqui vestrū rogaue
runt. Vnde nobis eligendus est psalmus ipse de quo tētatio-
nis occasionem inimicus assumpsit, vt inde [illegible]
ma maligni, vnde sibi vsurpare præsumpsit. Propterea nolo M
vos ignorare fratres, quoniam manifestè imitatores sunt ini-
mici, quicunque de scripturis sanctis aliquid nō sanctè vsur-
pant, & detinent veritatem dei in mendacio, sicut solēt quan
doque nonnulli. Cauete hoc dilectissimi: quia prorsus diabo-
licum est, & de parte eius se esse probant qui id faciūt in suā
ipsorum perniciem, salutaria scripta peruertere molientes.
Sed non modo plus immoror, sufficit credo breuiter tetigis-
se. Iam de ipso quē elegimus psalmo aliqua præstante domi-
no disserere & explanare tentemus.

In explicatione primi versus psalmi Qui habitat,
Sermo primus.

QVI habitat in adiutorio altissimi, in *Psal. 90.*
protectione dei cœli commorabitur.
Quis sit diuini inhabitator adiutorij,
per nō inhabitantes illud melius po-
test agnosci. Tria siquidē eorum repe-
ries genera. Vnum non sperantium,
aliud desperantiū, tertium frustra spe-
rantium. Neque enim inhabitat in ad-
iutorio dei qui non posuit deum adiutorem suum, sed confi-
dit in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum. Sur-
dus namque ad prophetæ vocem dicentis: Quærite dominū *Esa. 55.a*
dum

A dum inueniri poteſt, inuocate eum dum prope eſt, & ſola tẽporalia quærens, æmulatur in malignantibus, pacem peccatorum videns, & elongatur ab adiutorio altiſsimi, quod ſibi ad hæc neceſſarium eſſe non reputat. Sed quid nobis de his quæ foris ſunt iudicare? Timeo fratres, ne forte etiam ſit in nobis qui non habitet in adiutorio altiſsimi, ſed confidat in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum. Forte enim feruorem habet aliquis, potens in vigiliis, in ieiuniis, in labore, & cæteris huiuſmodi, aut etiam multorum (vt ſibi videtur) diuitias meritorum longo tempore acquiſiuit, & in his confidens remiſsior eſt in timore dei, facile iam ad ocioſitates & curioſitates pernicioſa quadam ſecuritate declinat, murmurat, detrahit, diiudicátq;. Qui profecto ſi habitaret in adiutorio dei, attẽderet vtiq; ſibi, & timeret offendere quẽ ſibi cognoſceret adhuc tam neceſſarium eſſe. Tanto ſiquidem amplius timere deũ, & magis ſollicitus eſſe debuerat, quanto maiora eius munera iam percepit. Neque enim quæ habemus ab eo, ſeruare aut tenere poſſumus ſine eo. Nunc verò (quod non ſine dolore loquimur aut videmus) ſunt aliqui qui in conuerſionis initio ſatis timorati & ſolliciti ſunt, donec initium aliquod conuerſionis acceperint, & cum multo magis deſiderare debuerant, iuxta illud, Qui edunt me, adhuc eſurient: incipiunt ſic agere ac ſi dicant: Vt quid ei ſeruiamus vltra, quando iam habemus quod da- *Eccl. 24.c*
B turus eſt? O ſi ſcires quàm parum eſt quod habes, & hoc ipſum quàm cito perdes ſi non ſeruauerit ille qui dedit. Hæc enim duo ſunt quæ valde ſollicitos & ſubiectos deo nos reddere poſſunt: vt non ſimus de his qui propterea non habitant in adiutorio altiſsimi, quia non reputant illud ſibi neceſſarium eſſe, & hi ſunt qui non ſperant in domino.

Sunt autem & alij qui & deſperant, hi ſcilicet qui conſiderantes imbecillitatem propriam, deficiũt & obruuntur à puſillanimitate ſpiritus, habitantes in carne ſua, & circa infirmitatem propriam ſemper intẽti, vt omnia quæ patiuntur, curſim enumerare parati ſint. Vbi enim intẽderis ingenium, valet. In adiutorio autem dei non habitant, neque nouerunt illud, quod nec aſſurgere valeant vt aliquando cogitent illud.

Sunt autem alij qui ſperant quidem in domino, ſed fruſtra: quia ſic de miſericordia eius ſibiipſis blandiuntur, vt à peccatis ſuis non emẽdentur: vana eſt omnino ſpes iſta, & hæc cõfundit, eo quòd charitas deſit. Contra hos propheta: Maledictus, inquit, qui peccat in ſpe. Et alius: Beneplacitum eſt domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. Dicturus qui ſperant, ſignanter præmiſit, ſuper timentes eum. Fruſtra ſiquidem ſperat qui contẽptu ſuo gratiam à ſe repellit, & ſpem ſuam prorſus euacuat. Nullus ergo horum trium habitat in adiutorio altiſsimi. Primus enim ha[illegible]itis ſuis, ſecũdus in pœnis, tertius in vitiis. Immũ- *Pſa. 146.b*
C da habitatio tertij, anxia ſecundi, ſtulta & periculoſa primi. Quid enim ſtultius quã habitare in domo vix adhuc inchoata? Conſummaſſe te putas? At cum conſummauerit homo, tunc incipit. Denique ruinoſa eſt omnino hæc habitatio, & quæ ſuſtentari magis opus habeat & fulciri quàm inhabitari.

Nónne vita præſens fragilis eſt & incerta? Simile eſſe neceſſe eſt quicquid fundatur in ipſa. Quis enim ſuper fragile fundamentum, ſtabile credat ædificium? Periculoſa habitatio eorum qui in meritis ſuis ſperant, periculoſa, quia ruinoſa. Eorum verò qui conſideratione propriæ infirmitatis deſperatione deiiciuntur, habitatio eſt anxia, & eos in tormẽtis diximus habitare. Quandiu enim & pœnas ſuſtinent in quibus nocte & die conteruntur, & eis quoque quas nondum ſentiunt amplius cruciantur, vt non ſufficiat diei malitia ſua, ſed opprimuntur his quoque quæ fortaſſe nunquam experiẽtur: quæ tormenta, quis infernus intolerabilior poteſt excogitari, præſertim quia & tanto labore premuntur, & cœleſtis panis non ſuſtentãtur edulio? Hi ſunt qui in adiutorio altiſsimi non habitant: quia deſperant. Priores autem idcirco nõ quærunt: quia nequaquam ſibi illud neceſſarium ſentiunt. Extremi verò propterea longe ſunt: quia eo modo quærunt auxilium dei quo obtinere non poſſunt. Soli enim in adiutorio altiſsimi habitant qui id ſolum obtinere deſiderant, id ſolum amittere trepidant: ſedula circa illud & ſollicita cogitatione verſantes, quę eſt vtique pietas, cultus dei. Beatus planè qui ſic habitat in adiutorio altiſsimi: quia in protectione dei D
cœli commorabitur. Quid ei nocere poterit eorum quæ ſub cœlo ſunt, quem deus cœli protegere & conſeruare voluerit? Porro ſub cœlo ſunt quęcunque nocere poſſunt, ſub cœlo ſunt aëreæ poteſtates, ſub cœlo præſens ſeculum nequam, & caro aduerſus ſpiritum concupiſcens. Optimè igitur dictum eſt, In protectione dei cœli commorabitur: vt nihil eorum quæ ſub cœlo ſunt timere poſsit quiſquis protectionem eius habere meruerit: ſiue ita dictum ſit vt ad verſum ſequẽtem oratio dependeat: Qui habitat in adiutorio altiſsimi, in protectione dei cœli cõmorabitur: dicet domino, ſuſceptor meus es tu: & ſit quod dicitur, In protectione dei cœli commorabitur, expoſitio pręcedentis partis, Qui habitat in adiutorio altiſsimi: aut magis addere videatur vt non ſolum adiutorium ad operandum bonum, ſed protectionem quoque ad liberandum à malo doceat eſſe quærendam. At verò diligenter attende quod, in protectione, dicit: non, in præſentia. Angelus in pręſentia eius exultat, ego vtinam poſsim in eius protectione morari. Ille beatus in præſentia, ego vtinam in protectione ſim ſecurus. Dei cœli, inquit. Licet enim vbique eſſe non dubitetur, ſic tamen in cœlo eſt, vt ad eius comparationem nec eſſe videatur in terris. Propter quod & orantes dicimus: Pater noſter qui es in cœlis. Sicut enim anima cum in toto quoque ſit corpore, excellentius tamen & ſingularius eſt in capite, in quo ſunt omnes ſenſus, (nam in cæ- E
teris omnibus membris vix vnum exercet ſolum, ſcilicet tactum, vnde quantum ad eum modum quo in capite eſt, cætera membra videtur quodammodo nõ tam inhabitare quã regere) ita ſi præſentiam illius cogitemus qua beati angeli perfruuntur, videri poſſumus vix aliquem dei protectionem & nomen habere. Fœlix tamen anima quæ vel hanc protectionem meretur. Dicet enim domino, ſuſceptor meus es tu. Verum id quidem ſermoni alteri reſeruemus.

Adhuc de primo verſu, Sermo ſecundus. vnde ſupra.

QVI habitat in adiutorio altiſsimi, ait propheta, dicet domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, ſperabo in eum. Dicet in gratiarum actione, Confitemini domino miſericordiæ eius, ſuper duplici adiutorio eius. Omnis enim qui adhuc in adiutorio habitat, non in regno, & frequenter opus habet fugere, & interdum cadit. Fugere inquam dum in hoc corpore ſumus à facie tentationis perſequentis oportet. Quòd ſi minus celeriter fugimus, aliquando (vt aſſolet) impellimur & euertimur, ſed dominus ſuſcipit nos. Ipſe itaque refugium eſt, vt venientem cum ſtercoribus boum pigrorum lapidatorem impigri fugiamus & euadere poſsimus fœdam nimis lapidationem. Ipſe quoque ſuſceptor eſt, vt etiam cum ceciderimus non col- F
lidamur, quoniam ſupponit manum ſuam. Cum ergo tentationis impetum ſentimus in cogitatione, ſtatim fugiamus ad ipſum, & humiliter poſtulemus auxilium. Quòd ſi forte præoccupauerit nos (vt aliquando) cum tardius quàm oporteat ad eum confugimus, ſolliciti ſimus vt ſuſcipiat nos manus domini. Homines enim aliquãdo cadere neceſſe eſt dum in hoc ſeculo detinentur: ſed alij colliduntur, alij non, quia deus ſupponit manũ ſuam. Sed quomodo eos diſcernere poterimus, vt ſegregemus iuxta domini exemplũ agnos ab hœdis, iuſtos ab iniuſtis? Nam & iuſtus ſepties in die cadit. Verum hoc intereſt inter eorum caſus, quòd iuſtus ſuſcipitur à domino, ideóque reſurgit fortior. Iniuſtus autem cum ceciderit, non adiiciet vltra vt reſurgat, immo verò aut in pudorem noxium, aut in impudentiã cadit. Aut enim excuſat quod fecit, & hic eſt pudor adducẽs peccatum: aut fit ei frons meretricis, & iam nec deum timet, nec hominem reueretur, ſed prædicat peccatũ ſuum ſicut Sodoma. Iuſtus verò ſuper manum domini cadit, & miro quodã modo etiam ipſum ei peccatum in iuſtitiam cooperatur: Scimus enim quoniam diligentibus deum, omnia cooperantur in bonũ. Nónne cooperatur nobis ille caſus in bonũ, vnde & humiliores efficimur & cautiores? Nónne dominus cadentem illũ ſuſcipit, qui ab humilitate ſuſcipitur? Impulſus euerſus ſum vt caderem (ait propheta) ſed nihil profecit qui impulit me, quoniam dominus *Prou. 24.b* *Roma. 8.e* *Pſal. 117.b*

G nus suscepit me. Sic ergo dicet fidelis anima domino, Susce- *Textus.* ptor meus es tu. Possunt omnia dicere, creator meus es tu: possunt & animalia dicere, pastor meus es tu. Possunt omnes homines dicere, redemptor meus es tu. At verò susceptor meus es tu, is tātum dicere potest qui habitat in adiutorio al- *Textus.* tißimi. Vnde & addidit: Et deus meus. Cur non deus noster? Quia in creatione, in redemptione, cæterísque communibus beneficiis est deus omnium: sed in tentationibus suis tāquam proprium eum habent singuli electorum. Sic enim paratus est suscipere cadentem, & eripere fugientem, vt videri posit relictis omnibus aliis ei soli operam dare: propterea expedit omni animæ deum semper attendere tanquam propriū non modo adiutorem, sed etiam inspectorem. Quomodo enim negligens poterit fieri, qui intuentem se deum nunquam desinit intueri? Aut quomodo non quasi proprium illum habere videtur, qui sic eum super se videt intentum, vt omnia interiora eius & exteriora omni hora considerare nō cesset: omnésque non solum actus, sed etiam ipsos subtilißimos animæ motus perscrutetur atque diiudicet? Hic igitur non immerito dicere potest, deus meus sperabo in eum. Et attende quòd non dixerit, speraui, aut spero: sed, sperabo. Hoc, inquit, est votum meum, hoc propositum meum, hæc intentio cordis mei. Reposita est hæc spes mea in sinu meo, & in hac perseuerabo. Sperabo in eum. Nec desperabo, nec frustra H sperabo, quia maledictus qui peccat in spe: & nihilominus qui peccat in desperatione, sed nec esse volo de his qui non sperant in domino. Sperabo, inquit, in eum. Sed iam dic nobis quo fructu, qua mercede, quo lucro? Quoniam ipse libe- *Textus.* rabit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. Sanè laqueum hunc, & hoc verbum, in diem alterum & sermonem si placet alterum differamus.

De tertio versu. Sermo tertius, vnde supra.

DEVS meus sperabo in eum: quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. Ego vtique fratres, in hoc verbo magna meiipsius pietate compungor, & valde misereor animæ meæ. Ipse liberauit me de laqueo venantium. Ergóne bestiæ sumus nos? Bestiæ prorsus. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumen- *Psal. 48.c* tis insipientibus. Bestiæ profecto sunt homines, oues errantes non habentes pastorem. Quid superbis ó homo? quid te sciolum iactas? Vide quia bestia factus es, cui venandæ laquei præparantur. Sed qui sunt venatores isti? Venatores vtiq; peßimi & nequißimi, calliditßimi, & crudelißimi. Venatores qui cornu non sonant vt non audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum. Ipsi rectores sunt tenebrarum harum, astutißimi versutia & malitia diabolicæ fraudis, ita vt I sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparationem sit quilibet astutißimus hominum, præter eos duntaxat qui cum apostolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in dei sapientia datum est fraudes deprehendere malignorum. Obsecro vos nouellæ plantationes dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad discretionem boni & mali, nolite sequi cordis vestri iudicium, nolite abundare in sensu vestro: ne vos tāquam rudes adhuc versutus ille venator decipiat. Nam siluestribus illis & omnino bestialibus bestiis (seculares homines loquor) apertos satis expandit laqueos, vtpote quos facile capiendos esse non dubitat. Vobis autem qui tanquam prudentiores cerui serpentes necatis, & desideratis ad fontem viuum, subtiliores occultat laqueos, & callidiora fraudis suæ argumenta conquirit. Vnde obsecro vos humiliamini sub potenti manu dei pastoris vestri, & acquiescite eorum consiliis qui melius norunt venatoris illius versutias, docti diuturno longi temporis exercitio, & crebris experimētis tam in se quàm in multis. Sed ecce quia iam venatores & bestias nouimus, quisnam sit laqueus iste, quærendum est. Nolo ego adinuenire ex me, nec dubiū aliquod tradere vobis. Ostendat nobis apostolus laqueum istum, ipse enim venatorum illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis inquam beate Paule, quis sit laqueus iste diaboli, à quo se liberatam fidelis anima congratulatur? Qui volunt, inquit, *1.Tim.6.b* diuites fieri in hoc seculo, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli. Ergóne laqueus diaboli diuitiæ sunt huius K seculi? Heu quàm paucos inuenimus qui ab hoc laqueo liberati exultent, quàm multos qui dolent quòd parum sibi vidētur irretiti, & adhuc quātum possunt ipsi se inuoluere & intricare laborant. Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis non habentem vbi caput suum reclinaret filiū hominis, exultate & dicite: Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium. Confitemini illi toto corde, tota anima, tota virtute, & ex ipsis medullis cordis gratias ei agite, dicētes: Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium. Et vt noueritis quàm magnum sit beneficium hoc, & sciatis quę à deo donata sunt vobis, audite quod sequitur: Et à verbo aspero. O homo, vel magis bestia: laqueum nō timebas? Time vel malleum. A verbo, inquit, aspero. Quod est hoc verbum, nisi illud insatiabilis gehennæ, Affer, affer, percute, dilacera, cito interfice, velociter spolia detrahe? Quid est verbum asperum, nisi, Tollatur impius ne videat gloriam dei? Quomodo exultant venatores capta bestia, & clamant tolle tolle, infige verubus, infer prunis, & male bullientibus impone lebetibus? Verbū asperum fuit quod protulit domus exasperans populus Iudæorum: Tolle tolle: crucifige eum. Quam horribile verbū, quā asperum, quam crudele? Vere dentes eorum arma & sagittæ, *Ioan.19.* & lingua eorum gladius acutus. Hoc verbum asperum tu sustinuisti domine. Cur, nisi vt nos liberares à verbo aspero? Sit iam pietatis tuæ, vt nō sustineamus nos, quod tu dignatus es L sustinere pro nobis. Respondent homines seculares cum eis suademus agere pœnitentiam, & dicunt: Durus est hic sermo. Nempe hoc est quod in euangelio legimus. Loquebatur *Ioan. 6.f* de pœnitentia ipsa dominus, sed in figura, tanquam his quibus non erat datum nosse mysterium regni dei. Cum audirēt dicentem, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, dixerunt: Durus est hic sermo, & abierunt retrorsum. Quid autem est manducare eius carnem, & bibere sanguinem nisi communicare paßionibus eius, & eā conuersationem imitari quam gesit in carne? Vnde & hoc designat illibatum illud altaris sacramentum vbi dominicum corpus accipimus: vt sicut videtur illa panis forma in nos intrare, sic nouerimus per eam quam in terris habuit conuersationem ipsum intrare in nos, ad habitandum per fidē in cordibus nostris. Cum enim iustitia ingreditur, ille ingreditur qui factus est nobis à deo patre iustitia. Sed & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Sed tamen adhuc mul- *2.Cor.4.* ti nobis dicunt: Durus est hic sermo. Ergóne durum est momentaneum hoc & leue tribulationis, quod supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis? Durum est breuißimo & leuißimo labore cruciatus illos & tormēta redimere, quæ nullus terminus finiat, nullus animus sufficiat cogitare? Durum vobis videtur cum dicimus: Agite pœnitentiam? Erratis, sed audituri estis aliquando verbum aspe- M rum, sermonem durum, auditionem malam: Ite maledicti in *[illegible]* ignem æternum. Ita dico vobis hoc timete, hoc durum reputate, & inuenietis, quia iugum domini suaue est, & onus eius leue. Si in seipso suaue illud credere necdum potestis, vel hoc non ignoratis quoniam huius comparatione suauißimū est. Vos autem fratres mei, vos pennati, ante quorum oculos frustra iacitur rete, vos qui diuitias huius seculi penitus reliquistis, quid timeatis à verbo aspero, quoniam iam liberati estis à laqueo? Fœlix tu Idithum, pro quo psalmi quidam inscripti sunt, qui transilisti laqueum, vt omnino longe fieres à verbo aspero. Quibus enim dicetur: Ite maledicti in ignem æter- *Ibidem.* num: Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: quibus inquam dicetur, nisi his qui substantiam huius mundi habuere? Nunquid non valde exhilarantur ad verbum hoc corda vestra, & spirituali iucunditate replentur? Nunquid non preciosiorem ducitis paupertatem vestram thesauris seculi? Siquidem ipsa est quæ liberat vos à verbo aspero. Quomodo nanque à nobis exigat deus, quod pro ipsius amore relictum est? Et tamen etiam hoc facitis, & de labore manuum vestrarum Christus alitur & vestitur, vt nihil desit. Agite ergo gratias, exultate & dicite: Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. Exultate inquam, sed adhuc interim cum tremore. Lætos vos esse volo, sed nondum securos. Gaudentes in spiritu sancto, sed tamen pauentes adhuc, &

A huc,& cauẽtes à recidiuo. Quid enim vobis vltra pauendum
est? Vnum vtique, idque grauissimum, peccatum Iudæ pecca-
tum apostasię. Bene enim factum est vt pennas acciperetis si-
cut columbæ,& volaretis ad requiescendũ. Nam in terra nõ
erat requies, sed labor & dolor, & afflictio spiritus. Quid er-
go timendum est sic volanti, nisi ne forte cadauer vel simile
aliquid in terra videat cuius desiderio tractus videatur à vena
toribus illis pessimis,& pręparatis laqueis capiatur,& sint no
uissima hominis illius peiora prioribus? Hoc inquam omni-
no timendum est, ne quis aut corde solo, aut etiam corpore
ad vomitum reuertatur. Legimus enim de filiis Israël quia
corde redierũt in Ægyptum. Nam corpore reuerti, clausum
post eorum talos rubrũ mare prohibebat. Hoc est quod ve-
hementer singulis quibusque timendum est, nequando forte
eatenus deum offendant, vt manifeste abiiciantur & euoman
tur ab eo: aut si pudor neget apostasiam corporis, tepor ipse
paulatim ingerat apostasiam cordis: vt videlicet in habitu re-
ligionis cor seculare gerant, & quicquid secularis consola-
tionis inuenire potuerint, amplectantur. Neque enim sumus
1.Cor. 9.d nos apostolo sanctiores, qui tamẽ verebatur ne forte cum a-
liis prædicasset, ipse reprobus efficeretur. Sed id tandiu timen
dum est, donec laqueus contritus sit, donec corpus istud ani-
Threno.3.f ma deposuerit. Nam & ipsum corpus laqueus quidã est, vn-
de & oculus legitur animam deprædari. Minime ergo decet
B esse securum hominem, qui secum portat laqueũ suum, imo
verò bonum est magis habitare in adiutorio altissimi, vt per
eum possit laqueus euitari.

De quarto versu, Sermo quartus, vnde supra.

Textus. SCAPVLIS suis obumbrabit tibi. Confitenti humi-
liter, & deuote gratias referenti, non immerito amplio-
ra beneficia promittuntur. Nam qui fidelis inuenitur in mo-
dico, iure constituetur super multa: sicut econtrario accipiẽ
dis indignus est, qui fuerit de acceptis ingratus. Itaque de-
uotæ illi gratiarum actioni respondet spiritus, non id solum,
inquiens, faciet, sed & scapulis suis obumbrabit tibi. Cre-
do in his scapulis geminam dei promissionem intelligendã,
vitæ scilicet eius quæ nunc est, pariter & futuræ. Si enim so-
lum promitteret regnum,& in itinere deesset viaticum, om-
nino conquererentur homines & responderent: Magnum
quidem est quod promittitur, sed perueniendi illuc nulla fa-
Mat.19.d cultas datur. Propterea qui post hoc seculum vitam promi-
sit æternam, ipse dandum etiam in hoc seculo centuplum
prouidentissima pietate præmisit. Quid iam excusationis ha-
bes ô homo? Profecto obstructum est os loquentium ini-
qua. Quid plus afferet ad tentandum, nisi quia longa futu-
ra est via tua? Etsi grandis tibi restat via, cur hoc timeas, cui
3.Reg.19.b fortis cibus datur, ne deficere possis in via? Heliæ vtique ci-
[illegible]atus est ab angelo, quo nullus in humana consuetudi-
ne v[illegible]or inuenitur, scilicet panis & aqua: tanta tamen forti-
tudo collata est, vt quadraginta diebus ambulans non fati-
garetur nec esuriret. Vis tibi hunc cibum ab angelis ministra
ri? Mirum valde, si non vis. Quòd si cibum hunc desideras,&
angelica ministeria non superba, sed humili magis ambitio-
ne requiris, audi quomodo scriptum sit de domino, quia
Deut.8.a tentante diabolo,& suadente vt de lapidibus faceret panem,
Mat.4.a restitit & dixit: Nõ in solo pane viuit homo, sed in omni ver-
bo quod procedit de ore dei. Deinde tẽtationibus superatis,
& tentatore fugato, accesserunt angeli,& ministrabant ei. Et
tu ergo si vis habere ministerium angelorum, fuge consola-
tiones sæculi,& tentationibus resiste diaboli. Renuat conso-
lari anima tua in aliis, si vis in dei memoria delectari. Cum e-
suris, currere suadet ad panem. At tu potius audi dicentem:
Non in solo pane viuit homo. Cur enim tanta varietate di-
straheris, vt modo cibum, modo potum, modo vestem aut le
ctum, nisi pro sola corporis necessaria sustẽtatione requiras,
qui in vno, id est, in verbo dei potes hæc omnia inuenire? Mã
na enim est, omnem saporem habens, & odoris delectatio-
nem: & requies est vera & syncera, suauis & salubris, iucunda
& sancta. Hæc promissio est vitæ præsentis. Nam promissio-
Esa.84.a nem futuræ quis explicet? Si expectatio iustorum lætitia, &
tanta lætitia, vt omne quod desideratur in seculo, non valeat
ei comparari: ipsum quod expectatur quid erit? Oculus non
vidit deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. Sub his D
itaque scapulis quatuor nobis beneficia conferuntur. Sub his
enim abscondimur, sub his in occursu accipitrum & miluo-
rum protegimur, quæ sunt aëreæ potestates: sub his vmbra-
culum salubre refrigerat nos,& repellit nimium solis feruo-
rem, sub his quoq; alimur & fouemur. Ait enim propheta in Psa.26.b
alio psalmo: Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in
die malorum, id est, dum adhuc dies mali sunt,& in terra alie
na sumus, quæ data est in manus impij, in qua nõ est regnum
pacis, nec deus pacis regnat in ea. Nã si regnat, quid est quod
orantes dicimus: Adueniat regnum tuum? Necesse igitur est
abscondere interim si quid habemus boni, quoniam thesau- Mat.9.b
rum regni cœlorum qui inuenit homo abscondit. Propter
quod etiam corporaliter in claustris & in syluis abscõdimur.
Et si scire vultis quantum in hac absconsione lucramur, cre-
do nullum hic esse qui, si quartam partẽ eorum quæ facit, in
sæculo actitaret, nõ adoraretur vt sanctus, reputaretur vt an-
gelus: nunc autem quotidie tanquam negligens arguitur &
increpatur. Parúmne hoc lucrum ducitis, quòd non reputa-
mini sancti antequam sitis? An non timetis ne forte hic vili
mercede hac recepta, in futuro mercedem nõ habeatis? Ne-
cessaria est ergo hæc absconsio non solum ante oculos alio-
rum, sed etiam multo magis ante teipsum. Hoc enim habet
dominica illa sententia: Cum feceritis omnia quę præcipiun- Luc.17.c
tur vobis, dicite, Serui inutiles sumus: quod debuimus face- E
re fecimus, væ enim nobis si non fecissemus. Et hæc est vti-
que magna virtus,& summa securitas, quando & pie viuis: &
tamen plus attẽdis quæ desunt tibi, quàm quæ obtinuisse vi-
deris, oblitus quæ retro sunt, & extendens te in anteriora.
Hæc igitur est absconsio, quam sub scapulis domini præstari
dixeramus: qualis forsitan abscõsio fuit vel obumbratio quę
Mariæ facta est à spiritu sancto, ad cælandum videlicet tam
incomprehensibile sacramentum. De protectione quoque
idem ait propheta iste: Obumbrasti super caput meũ in die Psal.139.b
belli. Sicut enim videns veniẽtem accipitrem mater expan-
dit alas suas, vt pulli subeant & habeant tutum refugium: sic
nobis parata,& quodammodo dilatato sinu extensa est sum-
ma illa & ineffabilis pietas domini nostri. Vnde & supra di-
xit: Quoniam refugium meum es tu. Iam verò sub ipsis
quoque scapulis & vmbraculum salubre & protectionem ha
bemus. Sicut enim iste corporeus sol licet bonus sit & valde
necessarius, tamen & feruor eius si temperatus non fuerit, in-
firmo capiti, & splendor infirmis oculis nocet, nec est solis
culpa, sed infirmitatis: sic etiam sol iustitiæ est. Vnde & dici- Eccles 7.c
tur: Noli nimium iustus esse. Non quod iustitia bona nõ sit,
sed quia dum adhuc infirmi sumus, oportet ipsa bona gratia
temperari, ne forte elationis aut indiscretionis vitium incur-
ramus. Quid est quòd incessanter orantes & supplicantes nõ
possumus ad eam quam desideramus gratiæ abundantiã per- F
uenire? Putatis quia auarus aut inops factus est deus, impo-
tens aut inexorabilis? Absit hoc, prorsus absit: sed ipse cogno
uit figmentum nostrum,& scapulis suis obumbrat nobis. Nõ
tamen à petitione propterea cessandum est, quia etsi non dat
ad satietatem, dat tamen ad sustentationem: etsi cauet no-
bis à feruore nimio, tamen fouet nos tanquam mater calo-
re suo. Hoc est enim quartum quod diximus sub scapulis eius
nobis præstari, vt tanquam pulli in calore materni corporis
foueamur, ne foris vagantes moriamur, refrigescente nimi-
rum charitate: quæ non diffunditur in nobis nisi per spiritum
qui datur nobis. Sub his igitur pennis eius securus sperabis,
vt videlicet de exhilaratione præsentium munerum firma sit
expectatio futurorum.

De prima parte quinti versus, Sermo quintus, vnde supra.

SCVTO circundabit te veritas eius. Vigilate & orate, vt Marc.14.d
non intretis in tentationem. Et quis hoc dixerit, sci-
tis: & tempus scitis, domini enim est verbum istud instan-
te iam passione sua. Et attendite quoniam ipse quidem erat
passurus, & non discipuli: nec tamen pro se dicebat oran-
dum, sed pro illis. Vnde ad Petrum: Ecce satanas expetiuit Luc.22.d
vos vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te vt
non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma
fratres

G fratres tuós. Si tantum illos oportebat timere in pasſione domini, quantum nobis timendum eſt fratres, in pasſione noſtra? Vigilate proinde & orate, vt non intretis in tentationem: quoniam vndique circundati eſtis tentationibus. *Iob 7.a* Vnde & legiſtis, quia tentatio eſt vita hominis ſuper terram. Itaque ſi tot tentationibus plena eſt vita noſtra, vt non immerito tota ipſa tentatio debeat appellari: peruigili circunſpectione opus eſt & oratione ne inducamur in eam: vnde eſt & illud in oratione dominica: Et ne nos inducas in ten- *Mat.6.b* tationem. Quia ergo vndique ſic circundatus es tentationibus, ſcuto circundabit te veritas eius: vt quemadmodũ vndique bella, ita vndique ſint & præſidia. In quo & omnino illud manifeſtum eſt, ſpirituale ſcutum eſſe oportere quod circundare poteſt. Veritas autem circundat, quia verax qui *2.Cor.10.c* promittit, & ſic exhibet vt promittit. Fidelis deus, ait apoſtolus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis.

Non incongrue ſane ſcuto comparatur gratia diuinæ protectionis, quod in ſuperiori parte amplum & latum eſt, vt caput humeróſque cuſtodiat: in inferiori vero ſtrictius, vt minus oneret, maximè quòd graciliores ſint tibiæ, nec tã facile vulnerẽtur, ſed nec adeo periculoſum ſit illis in partibus vulnerari. Sic omnino ſic militibus ſuis Chriſtus ad inferiora tuenda, id eſt, carnem, magnam (vt ita dixerim) ſtrictitatem atque penuriam rerum temporalium donat: nec vult eos illa- H rum multitudine prægrauari, ſed vt victum & veſtitum habẽ *1.Tim.6.b* tes, quemadmodum ait apoſtolus, his contẽti ſimus: in ſuperioribus vero ampliorem latitudinem, & abundantiam gratiæ ſpiritualis. Sic enim habes: Primum quærite regnum dei *Mat.6.d* & iuſtitiam eius, & omnia adiicientur vobis. De victu vtique dixit & veſtitu. Vnde dixerat ſolicitos eſſe non debere. Nam & hæc ipſa pater noſter cœleſtis benignisſima pietate miniſtrat, ob duplicem ſcilicet cauſam: ne vel omnino crederemus infenſum ſi iſta negaret, & ſic deſperaremus: vel illorũ nimia ſolicitudo, ſpiritualis exercitij fieret detrimentum. Sine his enim neque viuere, neque deo ſeruire eſt. Cæterũ quã- *Textus.* to ſtrictius, tanto melius. Itaque ſcuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, à ſagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano. Hæ ſunt quatuor tentationes quibus vndique circundati neceſſe habemus circundari etiam ſcuto domini, vt ſit nobis à dextris & à ſiniſtris, ante & retro. Hoc enim præmonitos vos eſſe volo, neminem ſuper terram abſque tentatione victurum, vt cui forte tollitur aliqua, alteram ſecurus expectet: aut forte non ſecurus, ſed pauidus magis, & ſic petat ab ea liberari, vt nunquam ſibi in corpore mortis huius libertatem perfectam ſeu requiem audeat polliceri. Qua in re conſideranda eſt nobis tam benigna erga nos diuinæ pietatis diſpenſatio, vt quibuſdam nos tentationibus patiatur diutius I occupari, ne forte periculoſiores occurrant: ab aliquibus vero citius liberet, vt posſimus in aliis quas nobis vtiliores fore præuidet exerceri. Verum conſiderandum nobis eſt (ſed nõ modo) quæ ſint iſtæ quatuor quas hic ponit. Credo enim quod in hoc ordine quo hic numerantur, contra eos qui conuertuntur inſurgunt, & velut principes ſunt omnium tentationum.

De ſecunda parte quinti verſu, & de ſexto verſu,
Sermo ſextus, vnde ſupra.

SOLET in diuinis ſcripturis aduerſitas deſignari per noctem, & ſcimus quia aduerſus eos qui conuertuntur, primum eſſe certamen de moleſtiis corporis conſueuit. Caro enim hactenus indomita, caſtigari & in ſeruitutem redigi nequaquam æquanimiter patitur, ſed adhuc memor recens perditæ libertatis acrius concupiſcit aduerſus ſpiritum, maximéque in his pœnis in quibus eſtis vos quotidie morientes: immo verò morte affecti tota die, quæ & ſupra vires ſunt, & vltra naturam, & contra conſuetudinem veſtram. Quid igitur mirum? Turbant iſta maxime eos qui necdum conſueuerunt, necdum ſatis in promptu habent recurrere ad orationes, reſurgere ad meditationes ſanctas, vt ſic releuetur diei pondus & æſtus. Neceſſarium plane nobis inter ipſa noſtræ conuerſionis initia ſcutum domini, vt non timeamus à timore nocturno. Bene autem dicitur non timendum à timore nocturno, & non dicitur à nocte, quia nõ K ipſa afflictio tentatio eſt, ſed magis timor ipſius. Nam & omnes laboramus, cũ tamen non omnes inde tẽtemur: & qui tentãtur, multomagis timore futuræ pœnæ, quàm præſentis dolore læduntur. Quia ergo timor ipſe tẽtatio eſt, cõgrue dictum eſt ei qui circundatur ſcuto domini, quòd à tentatione hac non timebit. Forte impugnabitur, forte tentabitur, forte timebit noctem, ſed nõ ei timor iſte nocebit. Magis autem ſi non fuerit dominatus, tunc immaculatus erit, & emũdabitur, *Iob 41.c* ſicut ſcriptum eſt, quia territi purgabuntur. Caminus eſt timor iſte, ſed vt examinet, non exurat, veritas facit. Nocturnus planè & tenebroſus timor, ſed facile hunc radius veritatis exuperat. Ingerit enim oculis cordis nunc quidem peccata quæ fecimus: vt quemodmodum de ſe propheta ait, etiam nos in flagella parati ſimus, annunciantes iniquitatem no- *Pſal.37.c* ſtrã, & cogitantes pro peccato noſtro. Nunc vero eterna ſupplicia quæ meruimus, vt in eorum comparatione quæ euadimus, vniuerſa quæ patimur, delicias reputemus. Nunc quoq; cœleſtia præmia ad quæ tendimus, crebro videlicet memorantes, quoniam non ſunt condignæ pasſiones huius tẽporis *Roma.8.d* ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Nunc etiam ea quæ pro nobis pertulit Chriſtus, vt crebro conſiderantes quanta ſuſtinuit illa maieſtas pro inutilibus ſeruis, erubeſcamus non ſuſtinere vel parua pro nobis. Sed fortaſſe prẽualuit veritas, præſertim tam multiplex & vſquequaque circundãs L non repellere modo, ſed etiam expellere penitus hunc timorem. Nox præceſsit: vt filius lucis & diei honeſte ambulans, time ſagittam. Leuiter volat, leuiter penetrat: ſed dico tibi nõ leue infligit vulnus, cito interficit. Nimirum ſagitta hẽc vana gloria eſt, non eſt vnde hæc impugnet puſillanimes, & remisſos. Qui feruentiores eſſe videntur, ipſi paueant, ipſi ſibi caueant in hac parte: nihilominus adhuc ſoliciti non deſerere ſcutum inexpugnabile veritatis. Quid enim aliud tam contrarium vanitati? Nec ſane huic opponenda ſagittæ ſecreta illa & quodammodo intima veritatis exigimus: ſemetipſam nouerit anima, de ſe teneat veritatem. Difficile prorſus (ni fallor) homo verbis laudantium, hominem in vita ſua abduci poterit altum ſapere, ſi ſe intus ad lucem veritatis ſolicita cõſideratione diſcutiat. Nónne enim ſi propriam cogitat conditionem, dicturus eſt ſibi, Quid ſuperbis terra & cinis? Nónne ſi propriam cõſideret corruptionem, fateatur neceſſe eſt quoniam non eſt in eo bonum? Sed & ſi forte aliquid habere videtur, non inueniet puto quod reſpondeat apoſtolo dicenti: Quid habes quod non accepiſti? Et alibi: Qui ſtat, videat ne *1.Cor.4.b* cadat. Poſtremo ſi fideliter computet, facile illi erit aduerte- *1.Cor.10.c* re, quòd nec cum decem milibus posſit occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad ſe, & omnes iuſtitias ſuas tanquam pannum menſtruatæ reputari. Eadem quoque veritas & eis nihilominus opponenda eſt tentationibus quæ ſequuntur. [illegible] que enim vel ſic deſiſtit hoſtis antiquus, ſed ad callidiora forte cõuertitur argumenta. Firmam probauit vtique latere turrim, non eſt quod vel à ſiniſtris puſillanimitate timoris, vel à dextris eam humanis concutere laudibus, in vtraque iam molitione fruſtratus attentet. Sed ſi viribus, inquit, deiicere nequeo: forte decipere poſſum alicuius ingenio proditoris. Quis putas erit hic proditor? Plane cupiditas, radix iniquitatis, ambitio ſubtile malum, ſecretum virus, peſtis occulta, doli artifex, mater hypocriſis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea ſanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. Contempſit vanã gloriam, ait, quoniam vana eſt: forte ſolidius aliquid affectaret, forte honores, forte diuitias. Quantos hoc negocium perambulans in tenebris trudi fecit in tenebras exteriores, veſte ſpolians nuptiali, & virtutum exercitia fructu pietatis euacuans? Quãtos ergo peſtis hæc nequiter ſupplantatos turpiter quoque deiecit, vt cæteri quique quos latuit occultus effoſſor, ſubitam expaueſcerent ad ruinam? Quid verò hunc fouet vermem aliud quàm mentis alienatio, & obliuio veritatis? Aut quid niſi veritas hunc prodendum veſtigat proditorem, & negocium arguit tenebrarum? Nimirum hæc eſt quæ dicit: Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, ſe autem perdat, & *Mat.16.d* detrimentum [illegible] faciat. [illegible] Potentes, ait, potenter tor- *Sapiẽ.6.a* menta

A menta patientur. Hæc est quæ sedula suggestione reducit in
mentem quàm sit in ambitu friuola cōsolatio, graue iudiciū,
vsus breuis, finis ignotus. Hucusque tentationes domini:
quartam inimicus non præsumit afferre. Illa enim de ignorā-
tia est, nec dubitat sapientissimū qui sic moderabatur respon
siones suas, vt in nullo vnquam posset deprehendere quod
quærebat. Prima siquidem tentatione esurienti suadebat de
lapidibus panem facere: sed ille nec posse nec non posse res-
pondens, cibum alium prætendit, dicens: Nō in solo pane vi-
Mat.4.a uit homo, &c. Secūda verò tētatione præcipitium suadebat,
promittens quia non læderetur si filius dei esset, & sic videns
omnis ciuitas laudaret eū & magnificaret, & nec esse se nec
non esse respondit. Tertia de ambitione fuit, quando omnia
regna mundi promisit si cadens adoraret eum. Vidésne quòd
ambitionis via, adoratio diaboli est, qua videlicet ad honores
& gloriam mundi perueniendū suis ille adoratoribus polli-
cetur? Quarta vt dixi tentatione apud eum abstinuit, cuius ni
mirum tantam esset expertus prudentiam ex respōsis. Quid
autem aduersus alios faciat quos videt omnimodo diligere
iustitiam, & odisse iniquitatem? Quid nisi vt iniquitatem pal-
liet virtutis imagine? Quos enim perfectos boni nouerit a-
matores, malum eis sub specie boni non mediocris, sed per-
fecti persuadere conatur: vt cito consentiat qui magnopere
diligit bonum, & facile qui currit incurrat. Hoc est igitur dę-
B monium non modo diurnum, sed meridianum. An non hoc
timuit Maria, quando ad nouam angeli salutationem expa-
2.Cor.2.c uit? An nō hoc insinuabat apostolus cum diceret: Non enim
ignoramus cogitationes eius? Ipse enim angelus satanæ trans
figurat se in angelum lucis. An non denique hoc ipsum me-
tuebant discipuli, quādo videntes dominum super mare am-
bulantē clamabāt putātes phantasma esse? Et vide quam be-
ne congruit quòd quarta vigilia nocte fuisse dicitur, quando
contra tentationem quartam vigilasse discipuli perhibentur.
Nec verò in re manifestissima nostro arbitror opus esse elo-
quio, quòd videlicet sola sit veritas quæ palliatam detegit fal
sitatem. Quatuor has tentationes etiam in generali statu ec-
clesiæ haud difficile diligens considerator inueniet. Nónne
enim timor nocturnus exercebat nouellā adhuc ecclesiæ plā-
tationem, quando omnis qui occiderat seruos dei, arbitraba-
tur se obsequium præstare deo? Demum persecutione cessan
te & die reddita turbauit eam grauius & afflixit sagitta vo-
lans, quando exierunt aliqui de ecclesia inflati spiritu carnis
suæ, inanis & volatilis gloriæ cupidi: & volentes sibi facere
nomē linguas suas magnificādo, diuersa & peruersa dogma-
ta fabricauerunt. At nunc quidē pax à paganis, pax ab hære-
ticis: sed non est pax à falsis filiis. Multiplicasti gentem domi
ne Iesu, sed non magnificasti lætitiam: quoniā multi sunt vo-
cati, pauci verò electi. Omnes Christiani, & omnes fere quæ
C sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Ipsa quoque eccle-
siasticæ dignitatis officia in turpem quæstum, & tenebrarū
negocium trāsiere: nec in his salus animarum, sed luxus quę-
ritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc fre-
quentant ecclesias, missas celebrant, psalmos decantant. Pro
episcopatibus & archidiaconatibus, abbatiis, aliísque dignita-
tibus impudenter hodie decertatur, vt ecclesiarum reditus in
superfluitatis & vanitatis vsus dissipentur. Superest vt reue-
letur homo peccati, filius perditionis, dæmonium non modo
diurnum, sed & meridianum: quod non solū transfiguratur
in angelū lucis, sed extollitur supra omne quod dicitur deus,
aut quod colitur. Nimirum insidiatur crudelius calcaneo
matris ecclesiæ, à qua dolet caput suum esse contritum. Hic
planè grauissimus erit incursus, sed ab hoc quoque ecclesiam
electorum veritas liberabit, propter eos breuians dies, & dæ-
monium meridianum destruens illustratione aduentus sui.
Et hæc quidem dicta sunt de tentationibus istis: nam & in
sermone quodam super cātica canticorum memini me super
Ser.30. his tractasse similiter, cum meridiani huius dæmonij mentio
incidisset, ex occasione scilicet meridiani accubitus sponsi,
quem sibi sponsa petierat indicari.

De septimo versu, Sermo septimus, vnde supra. D

In spe viuimus fratres, nec deficimus in tribulatione præ-
senti, quòd in expectatione simus indefectibilium gau-
diorum. Neque enim vana vobis hæc expectatio, aut dubia
spes videtur, innixa nimirum æternæ promisionibus veri-
tatis. Deinde etiam ex perceptione præsentium munerum
firma est expectatio futurorum, & præsentis gratiæ virtus
nimis credibiliter attestatur fœlicitatem promissæ gloriæ
sine dubio secuturam. Nempe dominus virtutum ipse est
rex gloriæ, & in hymno quoque, eundem votis cantamus
patrem perennis gloriæ, patrem potentis gratiæ: cui & in
psalmo canimus quia misericordiam & veritatē diligit deus,
gratiam & gloriam dabit dominus. Viriliter ergo sustineat Psa.83.c
in hoc seculo pietas colluctationem, & persecutionem quāli
bet ęquanimiter patiatur. Quidni toleret omnia, quę ad om
nia valet, promisionē habens eius vitę quæ nunc est & futu-
ræ? Repugnet fortiter impugnanti, quia & repugnāti propu-
gnator aderit indefessus, & triumphanti non deerit largissi-
mus remunerator. Scuto, inquit, circundabit te veritas eius. Textus.
Necessaria planè insuperabilis protectio veritatis, non mo-
do interim in carne degenti, sed postmodum exeūti: & nunc
quidem ob periculosos conflictus, tunc verò ob mōstruosos
occursus spirituum malignorū. Nempe & sanctissimā illam
gloriosi Martini animā voluit pars inimica nocere, & cruen- E
ta bestia sciēs quod modicum iam tempus haberet, tota pro-
fecto insania malitię infatigabilis, nō est verita prope assiste-
re ei quoque in quo nihil habebat. Immo verò ad ipsum etiā
regem gloriæ accedere impudētissima temeritas illa pręsum-
psit, sicut ipse testatur: Venit enim princeps mundi huius, & Ioan.14.d
in me non inuenit quicquā. Fœlix anima quæ sic interim ten
tationum iacula scuto veritatis repulerit, vt nil prorsus vene-
natū in se coalescere passa, omnino non confundatur cum lo
quetur inimicis suis in porta. Nihil in me funeste reperies.
Fœlix quem sic circundat clypeus veritatis, vt introitū quo-
que & exitum eius custodiat: exitū vtique ab hac vita, & in-
troitum in futuram, quo videlicet nec moliatur à tergo, nec à
facie mali quippiam inimicus attentet. Siquidem omnino o-
pus erit illic custode, opus erit duce fideli, opus erit consola-
tore magno propter horribiles illas visiones: nō minus quam
hic adiutore & propugnatore contra inuisibiles tentatores.
Glorificate itaq; dilectissimi, & portate interim Christum
in corpore vestro, onus delectabile, suaue pondus, sarcinam
salutarem, etiam si premere aliquando forte videtur, etiam si
interdum latera tundit, & flagella recalcitrantem, etiam si
quando in camo & freno maxillas cōstringit & coercet om-
nino fœliciter. Esto vt iumentum. Homo, inquit, cum in ho-
nore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipien- Psal.48.c
tibus, & similis factus est illis. Quid enim tantopere vel plan- F
git propheta, vel arguit in homine similitudinem iumento-
rum, præsertim qui alio quodam loco de se loqui & dicere
deo non sine quadam congratulatione videtur: Vt iumentū Psal.72.d
factus sum apud te, & ego semper tecum? Puto, immo nō pu
to, sed scio similitudinem aliquam iumētorum homini com-
mendari: sed planè non eam quæ in non intelligēdo, & insi-
pientiæ, sed patientiæ imitatione consistat. Neque enim suc-
censentis similiter, sed ne plangentis quidem videretur vox
si dixisset, Homo cum sub onere dei esset, nō recalcitrauit, vt
iumentū factus est apud eum. Quis enim non illi iumēto plu-
rimum inuideret, cuius in humili tergo ad commendationē
ineffabilis suæ mansuetudinis dignatus est sedere saluator: si
cū illius tam preciosi oneris gestatione intelligentiam quoq;
tam singularis habuisset honoris? Vt iumentum igitur esto,
minimè tamen iumentum, patienter quidem sustinens onus,
sed honorem intelligens: sapienter & delectabiliter cogitans
tam ipsius oneris qualitatem, quàm propriam vtilitatem. Ma
gnus ille Ignatius, discipuli quem diligebat Iesus auditor,
martyr noster, cuius preciosis reliquiis nostra ditata est pau-
pertas, Mariam in pluribus quas ad eam scripsit epistolis
Christiferam consalutat. Egregius planè titulus dignitatis,
& commendatio honoris immēsi. Nempe cui seruire, regna-
re est: gestare hunc, non onerari est, sed ornari. Cæterum vn-
de ei de quo nunc loquebamur saluatoris asello verendum

G vllatenus videbatur, ne sub illa tali sarcina deficere posset in via? An verò timendus ei aut luporum incursus, aut raptorum occursus, vel pręcipitiũ seu periculum aliquod sub tanto præside metuendum? Fœlix qui sic tulerit Christum, vt à sancto sanctorum in sanctam ciuitatẽ mereatur induci. Non est omnino quod timeat ne vel in via aliquod offendiculũ, vel repulsam in ianua patiatur. Illi nempe iumento viam parabant fideles populi, huic angeli sancti: quoniam angelis suis *Textus.* mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Sed non sunt hæc præoccupanda modo, series magis ipsa scripturæ expositionis ordine sequẽda est. *Textus.* Cadent à latere, inquit, tuo mille, & decem milia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Hic enim versus hodie nobis tractandus est, non ignoratis. In pręcedenti sanè capitulo quod nouissime tractabatur, dictum est, si recolitis, quemadmodum à quatuor quibusdam maximis equidem grauissimísque tẽtationibus huius vitæ protectio liberet veritatis: videlicet à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Quod igitur sequitur, cadent à latere tuo mille, &c. futuræ magis vitæ arbitror assignandum. Vnde & in principio sermonis huius meministis adhuc, ni fallor, sententiæ apostolicæ, qua videlicet valere ad omnia pietatem, vitæ quoque eius quæ nunc est & futuræ promis- H sionẽ habere cõmendat. Audite ergo & audite in lætitia cordis vestri quod ad futuræ vitæ promissionem, vestrámq; ex- *1.Tim.4.c* pectationẽ pertinere videtur. Vbi est thesaurus vester, sit & cor vestrum. Et quidem studiose audistis præsentia, non sum immemor, sed studiosius decet futura audire. Nam & pseudoprophetam (Balaam dico) recolite qui historias nostis, & ipse, inquam, iniquus iustorum mortem optabat, & nouissima sua horum similia fieri precabatur. Tantus est pietatis fructus, tanta iustitiæ merces, vt ne ab ipsis quidem non desiderari queat impiis & iniustis. Minus tamen oblectat canticum Sion salices Babylonis. Suspendenda proinde organa apud eos, lamentandum magis super flumina Babylonis, si forte persuaderi eis posit vt plangant. Hic planè cantandum est, vbi non deerunt qui tota alacritate spiritus saltent ad vocem psalterij, ad canticum Sion: & vehementia quadam sacri de- *Psal.54.b* siderij ad eam gestiant præuolare, dicentes: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Quid enim aliud exultare, quàm ex seipso saltare est? Minus sapit iis qui medio adhuc periclitantur in mari, iactantur vndis, aguntur fluctibus, quamlibet fauorabile sit, quod de remoti & prope iam desperati tranquillitate seu amœnitate littoris nunciatur. Sed nec ad eiusmodi pertinet animam quod hodie nobis propositum est: neque enim talis quæpiã adhuc meretur audire: Cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis.

I Memento cui hæc promissio facta sit. Nempe ei qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei cœli commorabitur. Audiat igitur is qui salutis portui cogitatione iam & auiditate appropinquat, qui præiactata velut quadam anchora spei suæ, terræ illi desiderabili inconuulsibiliter inhæsisse videtur, cunctis diebus quibus nunc militat expectans donec veniat immutatio tua. Certissima sanè & præcipua propinquatio portus huius, hæc ipsa conuersatio eius in qua positi estis, exitus præparatio est, vocationis videlicet & iustificationis diuinæ. In his nempe duobus fidelis quædam constituta est connexio velut cuiusdam æternitatis ad æternitatem, id est magnificationis ad prædestinationem: quarum equidem sicut prædestinatio nullo est præcisa principio, sic & magnificatio nihilominus nullo vnquam fine claudẽda. Ne verò eam quam diximus quasi geminæ huius æternitatis mediã connexionem esse putes nostræ adinuentionis, apostolum audi, si non eandem sibi manifestius ipse commendat: Quos *Rom.8.f.* enim præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, quomodo putas aut quo ordine magnificabit? Siquidem quæ à deo sunt, ordinata sunt. Num à prædestinatione ad magnificationem saltu quodam peruenies repẽtino? Prouide tibi medium pontem, aut magis ingredere iam paratum. Quos prædestinauit, inquit, hos & vocauit: quos autem vocauit, hos & iustificauit. Et quos iustificauit, hos & magnificauit. Hæc via equidem bona videtur nonnullis hominibus, sed & bona est, nihil super eius fine timendum. Non K tibi sunt viæ huius suspecta nouissima, perge securus, tanto viuidius, quanto certius ea iam propinquare videntur: nempe tenes media, quomodo non nouissima propinquarent? Agite, inquit, pœnitentiam, appropinquabit enim regnũ cœ- *Matt.3.a* lorum. Sed regnum, inquies, cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Nullus mihi ad hoc nisi per medios hostium cuneos patet accessus, in itinere medio sunt gigantes, in aëre volitant, obsident transitum, obseruant transeuntes. Attamen fiducialiter age, ne timeas. Magni sunt, multi sunt: sed cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis. Cadent vndique, nunquam tibi deinceps in perpetuum nocituri: parũ est, non appropinquaturi. Equidem videbit peccator & irascetur, sed à latere veniet: quod videlicet præueniat te misericordia dei tui, eadẽ quoque nihilominus etiam misericordia subsequatur, & introitum videlicet tuum (vt quidem supra meminimus) & exitum tuum custodiẽs. Alioquin quid in illo tam terribili spiritualium nequitiarum occursu humani possent consistere sensus, quòd nõ intolerabili concuterentur horrore? Quid putatis fratres, si vel vni alicui è tam multis principibus tenebrarũ in medium vestri irruere, & in tota feritate sua ac tenebrosi enormitate corporis apparere liceret: quis illũ posset vel corporis sensus sustinere vel cordis? Denique ante hos paucos dies (ipsi scitis) vnũ quẽdam ex vobis & prius dormientem & postea excitatum L tam grauiter phantasia nocturna perturbare permissa est, vt vix illa die rationis compos, vix potuerit esse securus. Etiam omnes vos pariter expauistis, cum territus ille terribilem nimis exclamasset in vocem. Erubescendum sanè, quòd vsqueadeo fides in vobis vel dormientibus visa fuerit obdormisse, sed ad nostram sine dubio factum est admonitionem, vt tota sollicitudine meminerimus aduersum quos nobis sit colluctatio, nequando scilicet aut ignari hostilis inuidiæ, aut protectioni diuinæ inueniamur ingrati. Ex vehementissimo siquidem proprij cruciatu liuoris in tantum prorupit malitia inueterata furorem, his præsertim diebus sanctis acrius sese indicans vestra deuotione torqueri. Eodẽ sanè tabescentis insaniæ zelo, sed licentia ampliori exeuntibus sanctis adest, non nisi à latere tamẽ: neque enim vel occurrere iam à facie quasi vt vim faciat, vel à tergo repere tanquã vt decipiat permittetur. Sed nec iuxta iter quidem scandalum de cætero ponet tibi: ad te enim nõ appropinquabit, non modo non attinget vt feriat, sed nec accedet vt terreat. Puto enim id verebaris ne te forsitã grauis ad illas tam monstruosas effigies, & larualiũ tantam multitudinem facierum horror inuaderet, sed egregius tibi paraclet⁹ & efficacissimus aderit cõsolator, ipse ni- *Psal.71.b* mirum de quo legisti: Corã illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent. Planè ad nihilum deducetur in conspectu eius malignus: sic timentes se glorificabit. Præterite te M domine Iesu quantumlibet irruant hostes: immo nõ irruant sed ruant, confluant vndique, sed vt fluant, & pereant à conspectu domini, quemadmodum fluit cera à facie ignis. Quid enim metuam deficientes, quid trementes paueam, quid ve- *Psal.137.b* rear cadentes? Etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, dummodo tu mecum sis domine deus meus. Siquidem protinus aspirabit dies, & inclinabuntur vmbræ, cadent hincinde principes tenebrarũ. Quos enim nunc quoque, dum inter malignas eorum occultásq; suggestiones per fidem adhuc non per speciem ambulamus, fides tamen victoriosa triumphat: quomodo nõ facilius ipsa iam tunc propalatæ cognitio veritatis euidens cum suis illis tenebrosis ferrugineisque imaginibus exufflabit? Nec causeris forte de numero, vel ipsam saltem multitudinem verearis. Memento sanè quod ad vnum saluatoris imperium ab obsesso iam & diu possesso vnius hominis corpore dęmonum legio tota discessit, & ne ipsos quidem ausa est nisi ab eo iussa contingere porcos: quanto magis ipso duce quotquot fuerint vndique cadent cum ingenti admiratione & confusione, dicentes: *Canti.6.a* Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Intrepidus itaque & omnino impauidus, magis autem gratulabundus & laudans oculis tuis considerabis: nec sanè iam vel impugnationem formidabis, vel furorem pauebis, sed

magis

A magis retributionem peccatorum videbis. Et quidem videntur sufficere posse hodie quæ dicta sunt,sed adhuc sanè aliquos vestrũ nonnulla arbitror expectatione suspendi. Mouet enim studiosiores quosq;(ni fallor)quidnã sibi velit quòd à dextris quidem decem milia,à sinistris vero mille perhibet esse casuros. Nam latus sane quod simpliciter dicitur,nõ nisi sinistrum hoc loco licere accipi puto,pręsertim quòd dextrũ quidem incontinenti proprio designetur ex nomine. Et quidem nõ sine certi ratione mysterij à sinistris multos,sed multo plures à dextris casuros esse pręd ixisse videatur. Nisi forte quis tam hebes fuerit & insulsus, vt in eo quod dicitur mille & decem milia,certam exprimi putet numeri taxationem,& non magis superabundantem comparationem. Nos enim sic non diuinas scripturas accipimus, sed neque ecclesia dei. Cadent ergo à sinistris quidem mille, à dextris autem decem milia: quòd videlicet abundantiori malignitate & velut copiosiore manu dextris insistere partibus,dextrum latus appetere consueuissent. Quod quidem,si magnum illud ecclesiæ corpus considerare libet, facile satis aduertimus longe acrius impugnari spirituales viros ipsius ecclesiæ quàm carnales: quæ nimirum duo eius latera,dextrũ sinistrúmque puto non inconuenienter accipimus. Agit hoc sanè superba semper inuidiosa malitia, perfectiores quosque vehementius pulsans, iuxta illud: Esca eius electa. *Iob 40. c* Et iterum: Absorbebit fluuium, B & nõ mirabitur,& habet fiduciã quod influat Iordanis in os eius. Agit,inquam,etsi non sine certa diuini dispẽsatione cõsilij: qui quidem nec imperfectiores supra id quod ferre possunt tentari permittit,faciens cum tentatione prouẽtum, & perfectioribus non modo gloriosiores,sed numerosiores parat ex hoste triumphos. Tota ergo pariter electorum ecclesia coronabitur:quod ex vtraque parte sui legitime certauerit, vtroque nimirum cornu tam potenter interim ventilans inimicos,vt paulopost manifestius cadere videantur à latere eius mille, & decem milia à dextris eius. Sic nimirum olim iam quidem Dauid perfectiore virtute probata, necdum verò propalata in Israël reprobatione Saulis, canebât in choro *1.Reg.18.b* dicentes:Percussit Saul mille,& Dauid decem milia. Sin autẽ ad singulos magis placet hoc referri, non vobis deest ne in hac quidem parte spiritualis intelligentiæ via, dummodo propriam super hoc experientiam consulatis. Longe siquidem ampliori sollicitudine, & calliditate multiplici pars aduersa vulnerare in nobis dexteram satagit quàm sinistram: nec tam corporis profecto quàm cordis laborat auferre substantiam. Vtranque nimirum prosperitatem humano generi inuidere noscuntur, vtraque eos fœlicitate priuare contendunt,& cœlesti videlicet & terrena, sed longe amplius rore cœli,quàm pinguedine terræ. An verò incongrue hæc diximus C duo latera,quibus nimirum duplicem hominis substãtiam constat inniti,vos iudicate. Nã quòd spiritualia quidem bona attribuimus dexteræ, sinistræ verò carnalia, minimè prorsus vereor arguendũ: præsertim à vobis, quibus semper studij est nec dexteram aliquando sinistram,nec sinistrã dexteram reputare. Nec vero aliter vera quidem sapientia probat,quàm vt in sinistra diuitiæ & gloria,in dextera autem sit longiturnitas vitæ: nam & hoc sanè nullatenus expedit ignorare,quænam vobis vehementius instet peruicax hostiũ multitudo: illic nempe studiosius repugnandum vbi grauior vrget necessitas,vbi totum belli imminet pondus,& vbi colluctationis ratio vniuersa consistit: vnde vobis paratur tota aut victis ignominiosa captiuitas, aut vincẽtibus gloria triũphalis. Denique propter hoc, non quidem ad insipientiam vobis, tundendũ libere aduersario videmini latus exposuisse sinistrum, vt dexterum proinde tota sollicitudine conseruetis. Hęc nimirum commendata à Christo, & Christianis omnibus imitanda serpentis prudentia est, vt caput solum toto (si necesse fuerit)exposito corpore tueatur. Hæc vera philosophia,hoc consilium sapientis, vt omni custodia seruetur cor,quia ex ipso vita procedit. Hæc denique gratia, & misericordia dei in seruos eius,& respectus in electos illius: vt in eorum interim sinistram quidem velut dissimulans, dexteræ semper studiosus protector assistat. *Psal.15.c* Hinc est quod de seipso propheta testatur:Prouidebam dominum in conspectu meo semper,quoniã à dextris est mihi ne commouear. Nunquid non & illius manum dexterã,& solam eam putas dexteram tenuisse,cuius totam in facultatem pariter,& in carnẽ licere passus est, quicquid libere visum est inimico? D Veruntamen animam,inquit,eius serua. *Iob 2. b* Vtinã mihi semper à dextris sis Iesu bone, vtinam semper teneas manum dexterã meam. Scio enim & certus sum quoniam nulla nocebit aduersitas si nulla dominetur iniquitas. Tondeatur interim & tundatur sinistrum latus, pulsetur iniuriis, vellicetur opprobriis: libens illud expono dum à te custodiar,dummodo sis ipse protectio mea super manum dexteram meam. Forte enim mille qui à sinistris casuri sunt, homines magis intelligendi sunt quàm dæmones. Hi nimirum nobis non nisi ob temporalia quælibet aduersantur & transitoria bona,quæ quidẽ aut nos habere inuidiosa malignitate suspirent,aut cupiditate iniusta sese potius doleant non habere. Forte enim mundi huius conantur auferre substantiã,forte fauorẽ hominũ, forte ipsam corporum vitam. Vsque huc sæuire humana persecutio potest,animæ verò non habent quid faciant. Nã dæmones quidem superna nobis, & æterna potius inuidere noscũtur,non tamẽ vt sibi cedat quod irreparabiliter amiserunt:sed ne illuc pauper de puluere suscitatus accedat,vnde ipsi in gloria conditi irreparabiliter ceciderunt. Indignatur & liuore tabescit obstinata malignitas humanam fragilitatem obtinere, quod retinere ipsa non meruit. Sed etsi quando forte cuiuis temporalia damna aut inferre conantur,aut gratulantur inferri: E hæc eorum tota molitio est, vt iactura exterior vel eidem ipsi vel alteri occasio sit interna:sicut è regione homines quotiens ea suadere nobis,aut quolibet modo efficere curãt vnde dextera nostra lędatur,non hoc quidem principaliter agere,sed tẽporale aliquod cuiuis prouẽturum, vel sibi scilicet vel nobis vel alteri forte cupiã,aut detrimentũ aut emolumentum exinde seu captare seu propulsare velle videntur. Nisi forte eatenus quis in dæmonem transierit ex homine,vt optare vllo modo possit quemlibet sibi inimicissimum hominẽ æterna damnatione mulctari. Quid nos miseri dormitamus à spirituali studio quos tam multipliciter insectatur nequitia spiritualis? Et pudor est dicere, & silere prohibet vis doloris. Quantos enim inuenire est fratres,ex his quoque qui in religionis habitu & proposito degunt perfectionis, quos terribilis illa prophetæ sententia comprehẽdisse videtur:Si oblitus fuero tui Hierusalẽ, obliuioni detur dextera mea. *Psal.136.b* Nempe sinistri custodiæ lateris tota sollicitudine incubantes callent admodum,sed sapientia huius sæculi, cui abrenunciasse debuerant:ea quoque nihilominus quam reuelat caro & sanguis: quibus iuxta apostolum noluisse acquiescere videbantur. *Gala.1.c* Denique videas eos tam auide lucra captare præsentia, tam seculariter transitoriis vtilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna vel minima facultatũ tam pusillanimiter turbari,tam carnaliter super his decertare, discurrere tam impudenter, F tam irreligiose secularibus sese implicare negociis,ac si hoc esset tota eorum portio, hæc vniuersa substantia. Attentius sane agricola pauperẽ extollit fundũ,sed cui forte nulla amplior preciosiórve sit possessio. Buccellam panis in sinu suo mendicus abscondit:quod in saccellis suis solum hoc metalli genus ęruginet. Tu quid ita extremæ huic paupertati, & quidem proprij male prodigus laboris,incumbis? Est & alia tibi possessio etsi forte remota. Erras. Nil tam prope nos quàm quod intra nos est. At forte non quidem longius positam,sed inutilem esse causaris,vt hic tibi quærendam magis sufficientiam putes. Falleris, ibi magis inuenies, immo non inuenies nisi ibi. An verò æstimas quod vel operam tuã non exigat,vel minus respondeat operanti? Aut certe in tuto credis esse locatã,nec vlla deinceps sollicitudine custodis egere? Quodlibet horum sapias, scito quòd desipias vehementer. Ibi enim quã maximè quę seminauerit homo,hæc & metet. Sed & qui parce seminat, parce & metet:qui verò in benedictionibus seminauerit,de benedictionibus & metet, *1.Cor.9.& Gala.6.b* vt faciat vnũ tricesimum,vnum sexagesimũ,vnum centesimũ. Habes autem thesaurum istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes. Puto enim iam amisisti, puto iam sublatus est, puto iam comederunt alieni robur tuũ,& ignorasti, nec potes thesauro tuo cor apponere:quippe qui thesaurum ipsum nõ habeas. Alioquin quæso te, si tam sollicitus es, si nec minima

G spernis, si tam prudenter seruas paleas tuas, etiam horreum tuum seruare memēto & custodire. Immo verò non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo. Forte enim illud tibi inuident mille, sed istum obsident decē milia, nec minus superabundantes astutia, & crudelitate quàm numero. Cadent, inquit, à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis: verte illuc oculos fidei: forte enim iam irruperunt aditus, forte iam libere diripiunt omnia, forte iam spolia ipsa distribuunt. Quid sinistro lateri tam male studiosus obseruator inhæres, nisi quod non in latere iam tibi esse, sed in facie sinistra videntur, quòd hæc prouideras in conspectu tuo semper: & qui tangit hoc, non latus tetigisse putetur, sed pupillam oculi tui? Cæterum iam nunc tibi prouide quisquis es dextri negligens, sinistri lateris cultor, ne cum hœdis locum accipias in sinistra quam elegisti. Asperum verbum est fratres, nō immerito expauistis. At cauere non minus necesse est quàm pauere. Et quidē dominus meus Iesus post cętera inæstimabilis suæ erga me beneficia pietatis, etiam dextrum sibi propter me passus est latus fodi: quod videlicet non nisi de dextera mihi propinare vellet, non nisi in dextera locum parare refugij. Vtinam ego talis merear esse columba quæ in foramine petræ habitet, & in foramine lateris dextri. Considera tamen hoc vulnus eum penitus non sensisse. Neque enim illud excipere voluit nisi iam soporatus in morte: vt mo-
H neret te quandiu viuis, in huius semper lateris vigilare custodia, sed & mortuam censeri eam animam oportere, quæ quidem perniciosa insensibilitate dissimulet in dextera sibi vulnus infligi. Merito quidem in sinistro latere positum esse dicitur cor hominis, quòd affectio eius prona sit semper & procliuis in terrā. Nec sanè ignorabat hoc qui miserabiliter in-
Psal.118.d gemiscens: Adhæsit, inquit, pauimēto anima mea, viuifica me secundum verbum tuum. Sed ne is quidē in hoc pōdere nos conditionis humanæ & grauedine cordis volebat remanere, qui sic admonens loquebatur: Leuemus corda nostra cū manibus ad deū. Planè id suadebat, vt à sinistro latere erigerentur ad dextrum. Secularis militia fratres, in sinistro tātum latere clypeum portat: non imitemur, si inter eos nolumus
2.Tim.2.a deputari, quos huic seculo militare constat, non Christo. Nemo, inquit, militans deo, implicat se negociis secularibus: hoc est scutum applicat non tam dextræ quā sinistræ. Attamē fratres, vtrunque nobis latus tegēdū est, si meministris. Scuto, inquit, circundabit te veritas eius. Et apostolus ipse: Per arma,
1.Cor.6.b inquit, iustitiæ à dextris & à sinistris. Cæterum ipsam audi iustitiam. Forte enim non eadē vtrique lateri forma præscribi-
Rom.12.d tur. Nempe hinc quidem mandatur: Non vosmetipsos defen
Ephes.4.f dentes charissimi, sed date locum iræ. Inde verò præcipitur:
Iaco.4.b Nolite locum dare diabolo. Et item: Resistite diabolo, & fu-
1.Cor.8.d giet à vobis. Audi adhuc quomodo tegas latus vtrūque, Pro-
I uidentes bona, ait idem apostolus, non tātum coram deo, sed etiam corā omnibus hominibus. Hæc est enim voluntas dei. vt benefacientes, non modo tabescere malignorū dęmonum inuidiā, verumetiam obmutescere faciatis imprudētium hominum ignorantiam. Nunquid tamen in æternum erit nobis hæc protectio necessaria? Aut certe ab vtroque latere hostile agmen instabit? Erit quādo non modo nō instabunt, sed nec stabunt quidem. Cadent à latere tuo mille, & decē milia à dextris tuis. Siquidē nec humana malitia iam tunc habebit quid faciat, nec dęmonum milia plus verebimur, quàm totidē vermium agmina vel muscarū. Haud aliter denique intuebimur eos quàm filij Israël transmisso iam mari rubro vndique sui Ægyptios mortuos, sed & rotas curruū ire in profundū cernebant, vt & nos scilicet (longe tamen securius & delectabilius) cantemus domino quod gloriose honorificatus sit, equū pariter & ascensorem eius deiiciens in abyssum.

De octauo versu, Sermo octauus, vnde supra.

BREVIVS quidem vobis aliquando dilectissimi, loquemur si crebrius id liceret: quod & vos credimus nonnunquam aduertere potuisse. Cęterum quotiens ipsa diei præoccupante malitia, pluribus forte diebus molestissimum sustinuimus à vestra exhortatione & consolatione silentium, neminem vestrum reor oportere mirari si tempus ipsum redimere cupientibus nobis, sermo rarior interdum protractior videatur. Hoc sanè nobis actum sit breui procemio, vt K
hesterni pariter hodiernique sermonis, illius quidem prolixitas huius verò breuitas excusata apud vos habeatur. Vereor siquidem minus gratam fore nonnullis vel fuisse illam, vel istam fore, aut magis vtramque quàm alteram. Scuto, inquit, *Textus.*
circundabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno: à sagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Cadent à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Diximus hinc pręcedentibus sermonibus quod dignata est veritas ipsa largiri, quemadmodum scilicet fidelem animam interim quidem à tētationibus, postmodum verò à difficultatibus tueatur. Quæ tamen vtraque breuius quidem in alio psalmo idem iste propheta commēdans: In te, inquit, eri- *Psal.17.d*
piar à tentatione, & in deo meo transgrediar murū: quod ipso nimirum duce, nec hic gradiens offendiculum, nec egrediens hinc obstaculum pateretur. In altero ergo crebra ereptio, in altero plena iam & secura liberatio designatur. Nam in hoc sanè tertio quod adiungit: Veruntamen oculis tuis considerabis, etiam fœlicitatis nō modicæ promissionem arbitror cōtineri. Cadent, inquit, à latere tuo mille, & decem milia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Veruntamen oculis tuis considerabis. Ita oro domine, ita fiat. Cadant illi, & nō cadam ego: paueant illi, & non paueam ego: cōfundantur illi, & non confundar ego. Euidentius siquidem paucis hoc L
loco verbis & animæ mihi immortalitas cōmēdatur, & ipsius quoque fides astruitur corporeæ resurrectionis. Nempe ruētibus illis futurus sum ipse qui videam, & ne isti quoque quibus eorum nouissimam intuear retributionē oculi defuturi. Neque enim simpliciter oculis, sed oculis (ait) tuis considerabis: istis vtique qui nunc languent præ inopia, & deficiunt dū speras in deum tuū. Et vere fratres, deficiunt oculi dum speramus. Quod enim videt quis, quid sperat? Spes, inquit, quæ vi- *Rom.8.c*
detur, nō est spes. Ipsis ergo iam tunc cōsiderabis oculis, quos modo quidē nec leuare audes ad cœlum, ipsis planè qui totiēs interim fluunt lachrymis ac crebris cōpunctionibus atteruntur. Nec enim nouos tibi instaurandos putes, sed tuos vtique restaurādos. Quid tamen de oculo dixerim, etsi minutissima, eminentissima tamen excellentissimáque humani corporis portione? Reposita est in sinu nostro beata spes, ex promissione vtique veritatis, nec capillum quidem de capite periturum. Forte tamen idcirco signāter visio promittitur oculorū, quòd hoc quidē summū interim animæ desideriū videatur, vt videat bona. Credo, inquit, videre bona domini in terra vi *Psal.26.d*
uentiū. Supremas nimirū corporis sui fenestras supernę aperiri desiderat veritati, per speciē ambulare gestiēs quàm per fidem. Sanè fides ex auditu, non ex visu. Denique substantia est sperandarū rerū, argumētum non apparentiū. Et in fide ergo sicut & in spe deficit oculus, auris proficit sola. Dominus deus M
aperuit mihi aurē, ait propheta, sed quādoque etiā oculū reue- *Esa.50.b*
labit. Erit quādo iam nō dicetur: Audi filia & vide, & inclina aurē tuam: sed leua potius oculos tuos & contemplare. Quid? Planè iucunditatem & exultationē, quā thesaurizat super te *Esa.64.b*
deus tuus. Quid? planè non ea modo quæ interim quidē etsi *& 2.Cor.*
non videre adhuc & audire, tamen & credere potes: verū etiā *2.b*
quod sicut nō vidit oculus, sic nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit deus diligentibus se. Nimirū tanta capiet oculus resurrectionis, quanta nec auditus, nec animus ipse nunc capiat. Ob hanc denique tam vehemētem animæ concupiscētiam videndi, scilicet quod audit & credit, alium quoque euidentissimum futuræ præconē resurrectionis ipsorū propriam mentionē fecisse arbitror oculorū. Rursum, ait, circundabor pelle mea, & in carne mea videbo deum *Iob 29.d*
saluatorē meum: quē visurus sum ego ipse & nō alius, & oculi mei conspecturi sunt. Et adiecit: Reposita est hęc spes mea in sinu meo. Forte tamen considerandū attentius quòd ait, oculi *Psal.90.b*
mei, sicut & in psalmo, oculis tuis cōsiderabis. Nūquid enim mei esse oculi nunc vidētur? Planè non mei. Nōnunquā sanè visi sunt fuisse mei, quòd ipsi quoq; ad eam pertinere noscātur quā male seruaturus accepit paternæ substātiæ portionē. Nēpe velociter profligata est, vniuersam citius dissipaui. Occupauit membra omnia lex peccati, libere intrabat mors per fenestras meas, cuius nimirū factus erā seruus etiam ego ipse.

Miser

A Miſer equidem ſeruus, non ſanè homini ſeruiens, ſed immũdo pecori & cœnoſo. Neque enim mercenaria ſaltẽ cõditione famulabar, ſed planè ſeruili. Niſi forte mercedem quis dari putet, cui etiã cibus negatur, cibus quoque ipſa eſurie perniciosior. Cupiẽti ſiquidem porcorum ſiliquas nemo dabat, vt porcis viuerem, nec conuiuerem porcis. Deinde nunquid meus tunc oculus erat, quãdo deprædabatur animam meam? Qua quidem neceſsitate demũ coactus ſum beneficiũ reſignare in manu dominatoris, vt quod omnino nõ poterã, ipſe ſibi illud ab hoſtili tyrannide vendicaret. Conſiderate attẽtius dilectiſsimi, & animaduertite in quanam poteſtate euaſeritis Pharaonis intolerabile iugum: vt iam mẽbra veſtra non ſint arma iniquitatis peccato, nec regnet vltra in mortalibus corporibus veſtris. Non eſt hoc operis veſtri fratres, dextera domini facit virtutem, ſolus hoc poteſt ille qui nihil omnino nõ poteſt. Ne dixeritis, manus noſtra excelſa, ſed tam ſalubriter quã veraciter confitemini, quia dominus facit hęc omnia. Deniq; nemo ſibi dubitet omnimodis eſſe cauendũ, ne forte donec adhuc dies mali ſunt, & nulla vſquam ſecuritas homini, hãc ſuam poſſeſsionẽ de manu tam pij támq; prouidi tutoris, in periculoſam pernicioſamque interim libertatẽ recipere velle præſumat. Quod enim ęmulatur pater, pro te ęmulatur: nec inuidentiæ, ſed prouidẽtiæ eſt quod ſibi totam iubet manere ſubſtantiã ne pereat tibi. Denique vbi ad magnã

B illã ſanctámque ciuitatẽ perueneris, cuius fines poſuit pacẽ, vbi nullus iam hoſtiũ timeatur incurſus, nõ modo reddet te tibi, ſed dabit inſuper & ſeipſum. Interim ſanè à volũtatibus tuis auertere, & deo dicata membra nulla tibi temeritate vſurpes, ſciẽs quòd pietati ſanctificata, non abſq; graui ſacrilegio in vſus vanitatis, curioſitatis, voluptatis, aut eiuſmodi ſe-

1.Cor.6.d cularis operis aſſumantur. Neſcitis (ait apoſtolus) quod corpora veſtra templũ ſunt ſpiritus ſancti quem habetis à deo, & non eſtis veſtri? Et item: Corpus, inquit, non fornicationi. Sed cui? Nunquid tibi? Plane ſit tibi liberum, ſed ſi eripere illud, aut ereptum ſaltem deinceps à fornicationis impetu vẽdicare propriis viribus potes. Quod ſi forte nõ potes, immo quia vere non potes, ſit corpus nõ fornicationi, ſed domino: ſeruiátq; interim ſanctificationi, ne corruptioni denuo peius

Rom.6.c ſeruire contingat. Humanum dico (ait apoſtolus) propter infirmitatem carnis veſtræ. Sicut exhibuiſtis mẽbra veſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Verum id quidẽ propter infirmitatẽ, vt ipſe quoque præmiſit. Cæterum vbi reſurrexit in virtute quod in infirmitate fuerat ſeminatũ, nulla iã erit neceſsitas ſeruiendi. Vbi & ſecuritas libera fuerit, & ſecura libertas, quidni multo magis reddat eum ſibi? Quidni potius libertate donet fidelem ſeruũ magnus ille paterfamiliâs, quandoquidem & ſuper omnia bona ſua cõſtituet eum? Iam

C tunc ergo oculis tuis conſiderabis, ſi tamẽ eos fideliter agnoueris interim eſſe eius, non tuos. Nam & præter eam quã diximus voti vtique tam neceſſarij rationẽ, quo nimirum membra ipſa quæ tibi à peccati tyrãnide vẽdicare omnino nõ poſſes, propriis abrenuncians voluntatibus, diuino cultui mãcipaſti: nũquid vel modo tua eſſe videntur in quibus adhuc cõtraria lex etſi nõ regnat, habitat tamẽ: in quibus pœna peccati ſecundus equidẽ hoſtis tuus, nõ modo manet, ſed & præualet, & libere dominatur? Túne tuũ dixeris corpus quod mortuum eſt propter peccatũ, aut animæ eſſe quod animã aggrauare nõ ceſſat? Plane ſi quis ſuum illud dicere cupit, nõ aliud conuenienter dixiſſe videbitur, quàm onus ſuũ, quàm carcerem ſuũ. Alioquin quonam modo tuos dixeris oculos, quos ſanè (vis, nõ vis) toties ſomnus occupat, fumus turbat, exiguus puluis ſauciat, noxius humor obnubilat, dolor acerbus excruciat, vel ipſa demũ nouiſsima mors excæcat? At tũc planè tui erunt, quando omnia iſta non erunt, vt vere iam tuis oculis conſiderare ſit, quibus nimirum pro libitu deinceps vtaris ad omnia tam libere quã ſecure. Neque enim auertendi de cætero erunt oculi ne videant vanitatem, quòd puriſsimã videãt veritatẽ: multò minus intrabit per feneſtras mors, quòd ipſa quoq; inimica nouiſsima deſtruatur. An verò times eos è tãta plenitudine luminis, vbi ſinguli iuſti tanquam ſinguli ſoles fulgeant, aliquando caliginaturos fore? Timendũ id planè, ſi nõ ipſos quoque oculos ſicut cætera humani corporis mẽbra reſurrectio glorificaret. Et retributionẽ peccatorum videbis. D

Hoc planè eis graue tormentũ, & magnus quidã malorũ cumulus erit. Forte enim quodcunque ſolatium videretur, eorũ quos tam malitioſè impugnauerint, in tormentis ſuis, vel cõſcientiã latere, vel ipſos ſaltẽ declinare poſſe conſpectus. Veruntamen etſi illis ex hac noſtra conſideratione immenſum quoddam miſeriæ pondus accedat, nobis quæ neceſsitas erit, quæ vtilitas, quæ voluptas? Quid enim modo tam irreligioſum, imò quid tam inhumanũ & execrabile videretur, quàm cruore quantũlibet inimicorũ, quantumlibet iniquorum paſcere velle oculos, & oblectare aſpectus ſuppliciis miſerorũ? Attamẽ ſicut videbit peccator & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet (prius enim benedicti vocabũtur in regnũ, q̃ maledicti in caminũ deiiciantur ignis ęterni, quo videlicet acrius doleant videntes quid amiſerint) ſic iuſti quoq; videbũt & lætabuntur conſiderantes quid euaſerint. In illa ergo tanta ſeparatione quemadmodũ hœdis agnorũ diuiſio grauiſsimi liuoris occaſio fiet, ſic electis è regione cõſideratio reproborum, immẽſa quædã materia gratiarũ actionis & laudis. Vnde enim iuſti tam magnifice gratias agerent, niſi cũ illa inexcogitabili fœlicitate qua perfruuntur, ipſam quoque retributionẽ cernerent iniuſtorum, à quibus equidẽ ſola miſericordia redemptoris ſegregatos ſeſe eſſe fideliſsimè & deuotiſsimè recordantur? Vnde verò impij tanto animi furore tabeſcerent, niſi in regnum ſummæ beatitudinis coram ſeſe vidiſſent alios introduci, & tunc demũ in illos ſeſe fœtores, in illos horrores, in illos æterni incẽdij cruciatus, in illas denique immortalis mortis miſerias gemerent eſſe damnatos? Ibi enim, inquit, erit fletus, & ſtridor dentium. Fletus quidem ob ignem qui non extinguitur. Stridor verò ob vermem qui nõ moritur. Planè fletus ex dolore, ſtridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, ſtridorem dẽtium vehementia ipſa tabeſcentis inuidiæ, & obſtinata malignitas extorquebit. Ita ergo retributionem peccatorum videbis, ne videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquãdo liberatori poſſe fieri videaris. Non ſolum autem, ſed & ſecuritas perfecta iuſtorum, erit viſa retributio peccatorum: quo videlicet nec humanam aliquando, nec diabolicam vltra vereri malitiam poſsint, qui nimirum cadentibus à latere ſuo mille, & decem milibus à dextris ſuis, non modo eos cadere viderint, ſed & cadere in gehẽnam. Putas enim timere adhuc non poterant, & callidiorem cunctis animantibus ſerpentem habere ſuſpectum, præſertim ſeductę quondam in paradiſo non immemores mulieris: niſi cum toto iam corpore ſuo vltricibus traditum flammis, & inter ſe & eum magnũ planè iam chaos firmatum eſſe conſpicerẽt? Tertiũ quoque hoc nihilominus peccatorum tibi conſideratio ipſa præſtabit, vt ex comparatione deformitatis eorum eminentius glorioſiúſque reſplendeas. Sic nimirum ſibi inuicem collata contraria, ſuæ quidem F vtrumque videtur ſuſcepiſſe augmentum aliquod qualitatis: vt album nigro ſi conferas, & hoc candidius, & illud tetrius apparebit. Sed audi certius ſuper hoc teſtimonium propheticum ſermonem: Lætabitur, ait, iuſtus cum viderit vindictam. Pſal.57.b Vt quid ita? Manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris. Planè non inquinabit in ſanguine, ſed lauabit: vt vnde ille cruentus magis, inde ille nitidior videatur: vnde ille plus ſordet, inde iſte pulchrius eluceſcat. Nullam forte ex his tribus cauſis humanus refugere, vel modo inueniatur affectus: ſed non propter aliquid horum ſapientia in eorum ridebit interitu, quod tamen ſine vlla dubitatione factura eſt. Nempe ipſa prædicit quæ mentiri omnino non poteſt: Quia vocaui, & renuiſtis: Proue.1 extendi manum meam, & nõ fuit qui aſpiceret. Et poſt pauca: Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo cũ vobis quod timebatis aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit. Quid ergo in inſipientium interitu ſapientiæ credimus placiturum, niſi iuſtiſsimam ſuam diſpoſitionem, & irreprehenſibilẽ ordinem rerum? Sanè quod ſapientiæ tunc placebit, ſapientibus quoque placeat neceſſe eſt vniuerſis. Non igitur tibi durum videatur fore quod dicitur, Oculis tuis conſiderabis: quãdo & ridebis in eorum interitu: non quòd velut quadam immanitate crudelitatis in ipſa tibi vltione complaceat, ſed quòd modus ipſe pulcherrimus diuinæ ordinationis vltra quàm credi

E (margin, beside "ſent alios introduci")

Matt.13.f

G posſit, iuſtitiæ zelatorem & amatorem æquitatis oblectet.
Vbi optimè omnia cõſtituta, & ſuum cuique ceſsiſſe locum,
immo in ſuum quemque ceſsiſſe, plenius & perfectius illu-
ſtrãte veritate cognoſces: quomodo non omnia cõſiderare,
& in omnibus omnium moderatorem magnificare libebit?
Act.1.c Pulchrè omnino Petrus apoſtolus filium perditionis in locũ
ſuum abiiſſe teſtatus eſt, quòd in aëre crepuerit medius aëria
rum collega poteſtatum: vtpote quem veri dei & veri pariter
hominis, qui de cœlo veniſſet operaturus ſalutem in medio
terræ: huius inquam proditorem, nec cœlum reciperet, nec
terra ſuſtineret. Itaque oculis tuis cõſiderabis, & retributio-
nem peccatorum videbis. Primo quidem ob tuam euaſionẽ,
ſecũdo ob omnimodam ſecuritatem, tertio quoque ob com-
parationem, quarto ob ipſius iuſtitię perfectá ęmulationem.
Erit enim iam tunc non miſericordiæ, ſed iudicij tempus: nec
vlla omnino credenda eſt erga impios futura illic miſeratio,
vbi nec vlla ſperanda eſt correctio. Procul erit humanę infir-
mitatis iſta mollities, qua tamen interim pro tempore chari-
tas vtitur ad ſalutem, ampliſsimo quodam videlicet expanſæ
ſagenę ſinu & bonos & malos colligens piſces, id eſt affectus
iucũdos pariter & moleſtos. Verum hoc quidem in mari. Ná
in littore ſolos eliget bonos, ſic videlicet gaudens cum gau-
dentibus, vt ex hoc iam cum flentibus flere non poſsit. Alio-
quin quomodo in nobis iudicabitur hic mũdus, niſi huius te-
H neræ affectionis obliti, introductique fuerimus in cellam vi
Pſal.70.c nariam, ſecundum eum qui dixit: Introibo in potẽtias domi-
ni, domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius? Nec modo qui-
dem cõſiderare permittimur perſonam pauperis, aut miſere-
ri eius in iudicio: ſed cum moleſtia licet, coërcendus eiuſmo-
di pietatis affectus, & æquitatis eſt dictanda ſententia. Quan-
to magis vbi nulla animi colluctatio, vbi nulla poterit ſubin-
Pſa.140.b trare moleſtia, oportet impleri quod dictũ eſt: Abſorpti ſunt
iuncti petrę iudices eorum? Abſorpti planè in affectum iuſti-
tiæ, & petræ ſoliditatem cui iuncti ſunt imitantes. Iuncti, in-
quit, petræ, quam profecto ſolam vt ſequerentur, cætera om
nia reliquerũt. Nempe hoc eſt quod interrogãti Petro quid-
Mat.19.d nam accepturi eſſent, petra ipſa reſpondit: Cum ſederit filius
hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes
duodecim iudicantes duodecim tribus Iſraël. Hæc quoque
Eſa.3.c propheta prænũcians ait: Dominus ad iudicium veniet cum
ſenioribus populi ſui. Tu ne putes flexibile quippiam inue-
1.Cor.6.d niendũ in iudicibus iunctis petræ. Qui adhæret deo, apoſto-
lus ait, vnus ſpiritus eſt: qui & petræ iungitur, lapis vnus. Ad
Pſal.72.d quod ſane propheta nõ immerito ſuſpirans: Mihi, inquit, ad-
& 140.b hærere deo bonum eſt. Ita ergo abſorpti ſunt iuncti petræ iu
dices eorum. O familiaritatis gratiam, ô honoris culmẽ, ô fi-
duciæ priuilegium, ô prærogatiuam ſecuritatis perfectæ.

Quid enim tam pauendum, quid tam plenum anxietatis, &
I vehementiſsimæ ſolicitudinis excogitari poteſt, quàm iudi-
candum aſtare illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc
Heb.10.f expectare ſub tam diſtricto iudice ſententiam? Horrendum
eſt (ait apoſtolus) incidere in manus dei viuentis. Iudicemur
interim fratres, & terribilem illam expectationem præſenti
1.Tim.5.d ſtudeamus declinare iudicio. Non iudicabit deus bis in id-
ipſum. Sanè vt quorundã peccata, ſic & quorundã ſtudia bo-
na manifeſta ſunt præcedentia ad iudicium: vt illi quidem nõ
expectantes ſententiam, proprio ſtatim põdere criminum in
tartara deiiciãtur: iſti verò è regione paratas ſibi ſedes tota li-
bertate ſpiritus ſine vlla cunctatione conſcẽdant. Fœlix pau-
pertas voluntaria omnia relinquentium, & ſequentium te do
mine Ieſu. Fœlix planè quæ tam ſecuros, immo tam glorio-
ſos faciat in illo ſingulari fragore elementorum, & in illo tre-
mendo examine meritorum, in illo tanto diſcrimine iudicio-
rum. Iam verò audiamus quid ad tãtas promiſsiones deuota
& fidelis anima reſpondeat, ne forte aut diffidere, aut ſecus
Textus. quàm oporteat fidere videatur. Quoniã tu es, inquit, domine
ſpes mea. Quid tam ſobriè, quid tam pie poterat dici? Sed nec
aliud huic verbo videtur poſſe cõueniẽtius reſponderi, quàm
quod ſequitur: Altiſsimum poſuiſti refugiũ tuum. Cæterum
ignoſcite nobis fratres, hodie quoque promiſſæ etiam termi-
nos breuitatis paulominus exceſiſſe videmur.

De nono verſu, Sermo IX. vnde ſupra. K

Etiam fratres hodie aliquid audiamus de promiſ-
ſione patris, de expectatione filiorum, de fine huius no-
ſtræ peregrinationis, de mercede laboris, de fructu capti-
uitatis. Et quidem dura omnino captiuitas non modo illa
communis quam ex ipſa iam conditione generis toleramus
humani, ſed hæc quoque qua voluntates mortificare pro-
prias, etiam perdere proprias in hoc mundo animas feſti-
nantes, in hos tam rigidæ compedes diſciplinæ, in hunc tam
grauis pœnitentiæ carcerem dedimus noſmetipſos. Miſeran-
da ſeruitus planè, ſed ſi coacta, ſed ſi non ſpontanea videre-
retur. Nunc verò cum voluntariè ſacrificetis deo, nec inge-
ratur vlla, niſi per ipſam voluntatem violentia voluntati,
profecto aliquid in cauſa eſt. Illud puto aliquid, quo maius
aliquid eſſe non poteſt. An verò plangendum videtur quan-
libet magnum, quãlibet laborioſum, quod propter eum fiat?
Et ſi magnitudo ipſa laboris interdum forte extorqueat com
paſsionem, ſed multo magis cauſæ conſideratio exigit con-
gratulationem. Quid quòd bona omnia non modo propter
eum conſtat fieri, ſed per eum? Deus enim eſt, qui operatur in Philip.2.b
vobis, & velle & perficere pro bona voluntate. Ipſe ergo au-
ctor, ipſe remunerator operis, ipſe remuneratio tota: vt ſum-
mum illud bonũ, cuius nimirum tam perfecta eſt ſimplicitas
in ſeipſo, duplex quodammodo videatur in nobis cauſa bo L
norũ, effectiua ſcilicet, & finalis. Bene ergo dilectiſsimi quòd
in his omnibus tam multis laboribus veſtris non modo ſub-
ſiſtitis, ſed etiam ſuperatis, propter eum qui dilexit vos. An
verò non per eum? Et manifeſtè. Sicut enim abundant pro
Chriſto tribulationes noſtræ (ait apoſtolus) ita abundant e-
tiam conſolationes noſtræ per ipſum. Vſitatus ſermo, com 2.Cor.1.a
munis ſermo propter deum, ſed planè vbi non vacuè dicitur
profundiſsimus ſermo. Crebro ſonat in ore hominum, etiam
à quorum corde longe eſſe probatur. Omnes ſibi propter
deum præſtari poſtulant, propter deum flagitant ſibi ſubue-
niri. Facile quoque ipſa petuntur propter deum, quæ tamen
non ſunt ſecundum deum: & id ſibi fieri quis obſecrat pro-
pter deum, quod nõ deſiderat propter deum, magis autẽ for-
te contra deum. Cæterum viuus planè & efficax ſermo, vbi
non perfunctoriè, non vſurpatoriè, non velut quodam vſu
loquendi, vel arte perſuadendi: ſed ex pinguedine, vt dignum
eſt, deuotionis, & pura animi intentione procedit. Nempe &
mundus tranſit, & concupiſcentia eius, nec ſatis vtiliter poſi-
ta aut ſtabilita firmiter, vel cadente eo, quæ pro eo facta ſunt
videbuntur. Vbi enim cauſa ipſa deficiet, quomodo nõ om-
nia quoq; quæ ei videbãtur innixa, pariter euacuabũtur? Pro- Eſa.40.b
pterea denique & qui in carne ſeminãt, de carne habẽt mete-
re corruptionẽ: quod videlicet omnis caro fœnum, & gloria
eius tanquam flos fœni: & vbi fœnũ aruerit, florẽ quoque ni- M
hilominus cadere ſitneceſſe. Solus qui eſt cauſa, indeficiẽs eſt: Mat.24.c
nec flos fœni, ſed verbum domini manet in æternum. Deni-
que cœlum, inquit, & terra tranſibunt, verba autem mea non
tranſibunt. Prudenter itaque dilectiſsimi, & vtiliter elegiſtis
propter verba labiorum eius cuſtodire vias duras: illic ſemi-
nantes vbi ne minima quidẽ portio veſtri ſeminis valeat de-
perire. Sanè: Qui parce ſeminat, non quidem non metet, ſed 2.Cor.9.b
parce metet. Nempe, qui metit, mercedem accipit: & ſci-
mus quis promiſit, ne eum quidem, qui pro nomine ſuo cali-
cem aquæ frigidæ dederit ſitienti, mercede propria caritu- Mat.10.d
rum. Nunquid tamen in qua menſura mẽſus fuerit, ſibi quo- Marc.4.c
que remetietur: aut in retributione æquabitur ei qui non a-
quam porrigens, ſed ſanguinem fundens, propinatum ſibi bi
berit calicem ſalutaris? Non eſt hic calix aquæ frigidæ, ſed
calix inebriãs quam pręclarus, calix vini meri, & quidem ple-
nus mixto. Solus enim merum habuit vinum dominus meus Iob 14.a
Ieſus, qui ſolus perfectè mundus, & ſemper etiam poteſt fa-
cere mundum de immundo conceptum ſemine. Solus planè
merum habuit vinum, qui nimirum & ſecundum diuinitatẽ
ſapientia eſt, vbique attingẽs propter munditiam ſuam, & ni
hil inquinatum cadit in eum: & ſecundum humanitatem pec
catum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: ſolus non
debito conditionis guſtauit mortem, ſed ſuæ beneplacito vo
luntatis, ſanè non ob propriã vtilitatem, bonorum enim no-
ſtrorum

A ſtrorum non eget:ſed nec tanquam retribués nobis gratiam pro gratia,qui non aliter pro amicis mortuus eſt,niſi pro acquirendis,videlicet vt amicos faceret ex inimicis. Cum enim adhuc inimici eſſemus,reconciliati ſumus deo per ſanguinem filij ſui. Aut potius pro iam amicis, etſi nondum quidé amátibus,ſed tamen iam amatis. In hoc eſt enim gratia, nõ quaſi nos dilexerimus deum,ſed prior ipſe dilexit nos. Vis noſſe q̃
2.Cor.1.a lõge prior? Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti (ait apoſtolus) qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto Ieſu, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem. Et poſt pauca: Gratificauit, inquit, nos in dilecto filio ſuo. Quomodo ergo non dilecti iam tunc in illo, quando electi in illo? Quomodo non ei grati, in quo gratificati ſumus? Sic ergo Chriſtus ſecundũ tempus quidem pro impiis mortuus eſt: ſecundum prædeſtinationé autem pro fratribus & amicis. In his ergo omnibus merum eſt vinum ipſius equidem & ſolius, vti ne quiſpiam cæterorum præſumere audeat nõ eſſe quod ſibi propheticum illud apte-
Eſa.1.f tur: Vinum tuum mixtum eſt aqua. Primum quòd nemo interim mũdus à ſorde, nemo gloriari poſsit omnino ſe caſtum habere cor. Deinde quòd mortis debitum perſoluant, quandoque neceſſe eſt. Tertio quòd potentes pro Chriſto animas hoc ſibi compendio vitam mercãtur æternam: ſed & væ eis, ſi ipſius erubeſcerent teſtimonium. Quarto, quòd prærogatę
B ſibi & gratis exhibitę tãtæ dilectioni imparẽ nimis exiguámque repédant. Attamẽ nec hoc mixtum, qui ſine mixtura eſt dedignatur, adeo vt fiducialiter apoſtolus dicat implere ſe
Colo.1.d quæ deſunt paſsionũ Chriſti in corpore ſuo. Sit ergo licet electis pariter omnibus vnus idémq; denarius vitę reddendus æternæ, & in ipſa tamẽ ſicut ſtella à ſtella differt in claritate: & alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, alia ſtellarum: ſic erit & reſurrectio mortuorũ: & quãuis domus vna, diuerſæ tamẽ in ea ſunt manſiones: vt videlicet quantum quidem ad æternitatem & ſufficientiam: & qui parũ, non minoretur: & qui multum, non abundet: quantum verò ad eminentiã & diſcretionem meritorum vnuſquiſque accipiat ſecũdum ſuum laborem, ne quid omnino pereat quod in Chriſto ſit ſeminatum. Hæc autem dicta ſunt fratres, vt illius tam ſpiritualiter reſpõſi, quod hodie nobis conſiderandum eſt, gratia cõmendetur.

Quoniam tu es domine ſpes mea. Quicquid igitur agẽdum ſit, quicquid declinandum, quicquid tolerandum, quicquid optãdum, tu es domine ſpes mea. Hæc vna mihi omniũ promiſsionum cauſa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, ſuſtinere ſe iactet pondus diei & æſtus, ieiunare bis in ſabbato dicat, poſtremo non eſſe ſicut cæteros hominum glorietur: mihi autem adhærere deo bonũ eſt, ponere in domino deo ſpem meam. Sperent in aliis alij, forte hic in ſcientia literarum, hic in aſtutia ſęculi, ille in nobilitate,
C ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate cõfidat: propter te omnia detrimenta feci, & vt ſtercora arbitror, quoniam tu es domine ſpes mea. Speret qui vult in incerto diuitiarum: ego verò ne ipſa quidẽ niſi abs te victui neceſſaria ſpero, nimirum verbo tuo confidens, in quo abieci omnia. Quærite
Mat.6.d primum regnum dei & iuſtitiã eius, & omnia adiicientur vo-
Pſal.9.d bis. Nempe tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor. Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda ſperabo. Si inſurgant aduerſum me prælia, ſi ſæuiat mundus, ſi fremat malignus, ſi ipſa caro aduerſum ſpiritum concupiſcat: in te ego ſperabo. Fratres, hoc ſapere, ex fide viuere eſt: nec alius ex ſententia dicere poteſt: Quoniam tu es domine ſpes mea, niſi cui intus ſit perſuaſum à ſpiritu, vt (quemadmodum mo-
Pſal.54.d net propheta) iactet cogitatum ſuum in domino, ſciens quòd
1.Pet.5.e enutriendus ſit ab eo: iuxta illud quoq; Petri apoſtoli: Omnẽ ſolicitudinem veſtram proiiciẽtes in eum: ipſi enim cura eſt de vobis. Vt quid enim ſi hæc ſapimus, vt quid cunctamur abiicere omnino ſpes miſeras, vanas, inutiles, ſeductorias: & huic vni tam ſolidæ, tã perfectæ, tam beatæ ſpei, tota deuotione animi, toto feruore ſpiritus inhærere? Si quid illi impoſsibile, ſi quid vel difficile eſt, quære aliud in quo ſperes. Sed verbo omnia poteſt. Quid facilius dictu? Attamẽ huiuſmodi dictum intelligas volo. Si decreuerit ſaluare nos, continuo liberabimur: ſi viuificare placuerit, vita in voluntate eius eſt. Si præmia æterna largiri, licet ei quod vult facere. An verò de facilitate iam non dubitas, ſed ipſa tibi eſt ſuſpecta D
voluntas? Plane & voluntatis teſtimonia credibilia facta ſunt nimis. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt ani-
mam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Denique quando in ſe Ioan.15.b
ſperanti deſit illa maieſtas, quę tam ſtudioſe monet in ſe ſperari? Planè non derelinquit ſperãtes in ſe. Adiuuabit eos, ait, Pſal.36.g
& eruet eos à peccatoribus, & ſaluabit eos. Quare? Quibus meritis? Audi quod ſequitur: Quia ſperauerunt in eo. Dulcis cauſa, attamen efficax, attamen irrefragabilis. Nimirum hæc eſt iuſtitia, ſed quæ ex fide eſt, non ex lege. De quacunque tribulatione, inquit, clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce numera tribulationes, ſecundum multitudinem earum conſolationes eius lætificabunt animã tuam: dummodo ad alium nõ conuertaris, dummodo clames ad eum, dummodo ſperes in eum: nec humile aliquid vel terrenum, ſed altiſsimum ponas refugium tuum. Quis ſperauit in eo, & confuſus eſt? Facilius eſt cœlum & terram trãſire, quàm verbum eius euacuari. Al-
tiſsimum, inquit, poſuiſti refugium tuum. Non accedet illuc Textus.
tentator, non calumniator aſcendet, non peſsimus ille fratrũ accuſator attinget. Nempe ei dicitur hoc (recolite pſalmi primordia) ei dicitur, qui in protectione altiſsimi commoratur, illuc refugiens à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate. Quæ quidem duplex eſt neceſsitas fugiẽdi, quod videlicet & foris pugnæ, & intus timores. Minus enim fugere oporteret, ſi vel interior magnanimitas exteriores tumultus viriliter ſuſti- E
neret, vel exteriori trãquillitate puſillanimitas propria foueretur. Altiſsimum, ait, poſuiſti refugium tuum. Sæpe illuc fugiamus fratres, munitus eſt locus, nullus ibi timetur hoſtis. Vtinam magis ſemper ibi manere liceret. Sed non eſt hoc tẽporis huius. Quod modo refugium eſt, quãdoque habitaculum erit, & habitaculum ſempiternum. Interim ſanè etſi perſiſtere nõ cõceditur, frequẽter tamen eſt recurrẽdum. Nempe ad omnẽ tribulationẽ, ad omnem deniq; cuiuſcũque modi neceſsitatẽ, aperta eſt nobis vrbs cõfugij. Sinus matris expanſus eſt. Parata ſunt foramina petræ. Patent viſcera miſericordię dei noſtri. Hoc refugium qui declinat, nihil mirum ſi effugere non meretur. Iam quidem fratres, quæ dicta ſunt, ad expoſitionẽ verſus huius videntur poſſe ſufficere, ſi dixiſſet propheta: Quoniam in te ſperaui: ſicut in aliis pſalmis quibuſdam inuenitur. Cæterũ quod dicit: Tu es domine ſpes mea: forte amplius aliquid ſonat & ſublimius, quod videlicet non modo in eo ſperet, ſed eum. Conueniẽtius ſiquidem ſpes noſtra dicitur quod ſperamus, quàm in quo ſperamus. Sunt autem forte nonnulli qui à domino obtinere tẽporalia ſeu ſpiritualia quælibet concupiſcunt: ſed perfecta charitas ſolũ ſitit
quod ſummum eſt, tota deſiderij vehementia clamãs: Quid Pſal.72.d
enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Pulchre nobis vtrũ-
que paucis verbis hodie Hieremiæ prophetæ lectio cõmen- F
dauit. Bonus es domine ſperantibus in te, animæ quęrenti te. Thre.3.c
Vbi ſanè & ipſam numeri diſcretionem prudenter aduerte, quòd ſperantes quidem in eo pluraliter dixerit, quòd hoc videatur commune multorum: quærẽtem verò eum ſingulariter, quòd ſingularis ſit puritatis, ſingularis gratiæ, ſingularis perfectionis non modo nil ſperare niſi ab eo, ſed nil quærere niſi eum. Quòd ſi bonus illis, quanto magis iſti? Merito proinde quęrenti illum animę reſpondetur: Altiſsimum poſuiſti refugium tuum. Neq; enim ſic deum ſitiens anima, aut cum
Petro ei in terreno monte facere tabernaculum, aut cum Ma- Matt.17.a
ria deinceps eum tangere vult in terra, ſed planè clamat: Fu- Ioan.20.d
ge dilecte mi, aſsimilare capreæ hinnuloque ceruorum ſuper Cant.8.d
montes Bethel. Audiuit enim dicentem: Si diligeretis me, gau-
deretis vtrique: quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt. Ioan.14.d
Audiuit dicentem: Noli me tangere: nõdum enim aſcẽdi ad Ioan.20.d
patrem. Et cœleſtis iam non ignara conſilij clamat cum apo-
ſtolo: Et ſi cognouimus Chriſtum ſecundũ carnem, ſed nunc 2.Cor.5.d
iam non nouimus. Super montes, inquit, Bethel, ſuper omnẽ videlicet poteſtatẽ & principatum, ſuper angelos & archangelos, Cherubim quoque & Seraphim. Neque enim alij ſunt montes domus dei, quod ſonat Bethel, planè in dextera patris, vbi iam non ſit pater maior eo, in dextera altiſsimi coaltiſsimũ apprehendere concupiſcens. Hæc enim eſt vita æterna fratres, vt patrem cognoſcamus verum deũ, ſed & quem

G misit Iesum Christum verum nihilominus, & vnum cum eo deum super omnia benedictum in secula, Amen.

De decimo versu, Sermo X. vnde supra.

NEC nostra est, nec noua vobis, sed nota omnino sententia, in præcipuis quibusq; partibus nostræ fidei, quid nõ sit, q̃ quid sit, & sciri posse facilius & periculosius ignorari. Idẽ sanè & spei non inconuenienter tribui posse videtur. Longe enim facilius mens humana tantorum experta malorũ, quibus sit caritura, q̃ quibus perfruitura, cõprehendit. Nẽpe germana fidei speique cognatio est: vt quod illa futurum credit, hæc sibi incipiat sperare futurum. Merito proinde apostolus *Heb.11.a* fidẽ sperandarũ rerum substantiã esse diffinit, quòd videlicet & nõ credita nemo sperare, nõ plus quàm supra inane pingere posit. Dicit ergo fides: Parata sunt magna & inexcogitabilia bona à deo fidelibus suis. Dicit spes: Mihi illa seruantur. Nam tertia quidem charitas: Curro, mihi ait, ad illa. Cæterum, vt iam memini, difficile omnino, aut etiã impossibile est illorum qualitatẽ inuestigare bonorũ: nisi cui forte (iuxta *1.Cor.2.c* illud apostoli, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligẽtibus se) reuelauit ipse per spiritum suum. Sanè quantũlibet perfectus in carne adhuc mortali degẽs: nisi enim esset hic quædam, vt ita *Philip.3.c* dixerim, imperfecta perfectio, non diceret apostolus: Quot- H quot perfecti sumus, idipsum sentiamus: idipsum profecto quod præmiserat: Non quasi iam acceperim, aut iam perfectus sim: etiam Paulus ipse necesse est fateatur, quia nunc co- *1.Cor.13.d* gnosco ex parte. Et ite: Videmus nunc per speculũ & in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciem. Quod ergo homini interim noscitur capabilius, sanè pia & prouida inculcatione amplius cõmendatur. Propriũ enim est afflictorum, molestiis eximi, summã reputent fœlicitatẽ: & carere miseria, summam beatitudinẽ arbitrentur. Vnde propheta in psalmo: Conuertere, *Psal.114.b* inquit, anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi: nec vlla tamen collatæ munera fœlicitatis enumerat, sed adiungit: Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. In quib⁹ sanè verbis patenter indicat quantã sibi requiẽ, quãtaque domini beneficia iudicet à tribulationib⁹ & periculis liberari. Cui profecto sententiæ illud quoq; quod de psalmo nonagesimo hodie nobis tractandũ est, simile inuenitur. Non accedet ad te malum, & flagellum nõ appropinquabit tabernaculo tuo. Est autẽ versus ipsius, quantum nos capimus, facilis intelligẽtia, ad quam forte ex vobis iam aliqui præuolarint. Neq; enim tam rudes estis, aut spiritualis studij tam expertes, vt nõ facillimè inter vos & tabernacula vestra, & rursum inter id quod malum & flagellum dicitur discernatis. Nam & apostolum sanè audi- *1.Tim.4.b* stis dicentem: cum iam bonũ certamen certasset, velocẽ fore I depositionẽ tabernaculi sui. Sed quid ego apostoli verba memoro? Quasi verò ignorare posit miles tabernaculum suum, aut docendus sit exemplo alieno. Videmus sanè nõnullos tabernacula sua in turpissimæ captiuitatis domicilia cõmutasse: nec militare in his, sed miseram gerere seruitutẽ. Immo verò (quod omnino ridiculum est) sic errant aliqui, & in tantam obliuionem & spiritualem phrenesim deuenerũt, vt nihil sese aliud putare, quàm suum hoc exterius tabernaculũ videantur. Quid enim aliud quàm non modo dei, sed & sui ignorãtiam habent, qui tanquam mortui à corde, omnem insumunt operam circa carnẽ, sic intendẽtes tabernaculo suo, ac si nunquã putẽt esse casurum? Veruntamen cadat necesse est, atque id quidem in breui. An non seipsos nescire videntur, qui sic dediti sunt carni & sanguini, ac si omnino nihil aliud quã carnem solũ se esse reputent, sic in vano accipiẽtes animas suas, tanquam prorsus ignorent animas se habere? Si separaueris *Hier.15.d* preciosum à vili (ait dominus) tãquam os meum eris: hoc est, si solerter discreueris inter exteriorem interiorémque substantiam, vt nõ plus tabernaculo tuo timeas à flagello, quàm *Psal.36.c* tibipsi à malo. Hoc enim malum est, vnde dicitur: Declina à malo, & fac bonum. Hoc malum quod sua quidẽ anima animã priuat, quod separat inter te & deum: vt eo regnante, tanquã corpus sine anima, sic sit anima sine deo, planè mortua in semetipsa, instar vnius eorum quos tãquam sine deo in hoc seculo fuisse, apostolus memorabat. Nec sanè dixerim, vt vel ipsam odio habeas carnem tuã. Dilige eam tanquam tibi datam in adiutorium, & ad æternæ beatitudinis consortiũ præparatam. Cæterum sic amet anima carnem, vt nõ ipsa in carnẽ transisse putetur, dicatúrque ei à domino: Nõ permanebit *Gen.6.a* spiritus meus in homine, qui caro est. Diligat anima carnem suam, sed multo magis suã ipsius animã seruet. Amet Adam Euam suam, sed non sic amet, vt voci eius plus obediat quàm diuinæ. Denique ne ipsi quidẽ expedit sic amari, vt videlicet cui interim caues à flagello paternę correptionis, thesaurizes iram æternæ damnationis. Genimina viperarum (ait Ioãnes) *Matt.3.b* quis demonstrauit vos fugere à vẽtura ira? Facite dignos fructus pœnitentiæ. Ac si euidentius loqueretur: Apprehendite disciplinã, nequando irascatur dominus: sustinere virgã corripientem, ne sentiatis malleum conterentem. Quomodo dicũt nobis carnales homines: Crudelis est vita vestra, nõ parcitis carni vestræ? Isto, nõ parcimus semini. In quo ei magis parcere poteramus? An non melius est illi renouari & multiplicari in agro, quã in horreo putrefieri? Heu cõputruerunt *Ioel.1.d* iumenta in stercore suo. Sic vos parcitis carni vestræ? Simus nos crudeles interim non parcẽdo: at vos planè parcẽdo crudeliores. Siquidem etiam nunc caro nostra requiescit in spe, videritis vos ipsi quid ignominiæ interim vestra sustineat, quid miseriæ eam maneat in futurum. Nõ accedet ad te ma- *Textus.* lum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Hic duplex est stola & gemina quædã immortalitas commenda- L tur. Vnde enim nisi ex separatione animæ & corporis mors procedit? Inde est quòd mortuũ corpus exanime nominatur. Vnde autẽ separatio hæc, nisi ex flagellis præsentibus, ex qualibet doloris vehementia, ex ipsius corporis corruptione, ex pœna peccati? Merito timet proinde, & odit flagellum caro nostra: quo nimirũ ab ipsius animæ tam delectabili honorabilique consortio amarum nimis diuortium patiatur. Cæterum interim quidem donec renouetur, velit nolit, sustineat illud necesse est. Expedit autem sic tolerare vt prorsus euadas, & flageliũ deinceps non appropinquet tabernaculo tuo.

Iam verò (vt suprà meminimus, & incessanter conuenit meminisse) vera animę vita deus est: & inter hęc quoq; separat malum, sed malũ animæ, quod nõ est aliud quam peccatũ. Eia fratres nugari libeat, ociositatib⁹ indulgere delectet. Nimirum gemino hoc serpente vicino, qui duplicem nobis auferant vitam, alter corporis, alter cordis: quidni securè dormiamus, nisi quòd negligentia in grauiori periculo, non tam securitatis est quàm desperationis indicium? Et quidem optandum nobis ab vtroque liberari: sed cauendum sanè interim peccatum quàm peccati pœna, & eo studiosius à malo quàm à flagello declinandũ, quo perniciosius & omnino infœlicius sit à deo animam quam à corpore separari. Sanè vbi prorsus de medio factum fuerit omne peccatum, causa quidẽ omnino sublata, nec ipse quoq; deinceps manebit effect⁹, vt quo- M modo accedere iã ad te malũ omnino non poterit: sic nec flagellum quidẽ valeat appropinquare tabernaculo tuo, quòd videlicet tam longe sit ab exteriori homine qualibet pœna, quàm longe fuerit culpa ab interiori. Neque enim dicit, non erit in te malum, aut flagellũ in tabernaculo tuo: sed non accedet, nõ appropinquabit. Siquidem est cõsiderare homines in quibus peccatum nõ modo habitat, sed & regnat: nec iam proximũ magis aut magis intimũ posse esse videtur, nisi forte cũ sic dominabitur eis, vt nullo modo deinceps valeat non dominari. Est autem & alios inuenire in quibus quidem adhuc manet peccatũ, sed iam non dominatur aut præualet in eis, eculsum quodãmodo, necdũ tamen expulsum: deiectum, sed non prorsus eiectum. Cõstat sanè ab initio non fuisse sic, sed in parentibus primis ante primam illam mãdati præuaricationem nõ modo nõ regnasse peccatũ, sed nec fuisse quidem. Attamen quodãmodo iã tunc prope illis fuisse videtur quod tam facile persuasum est, quod tam festinãter intrauit. Quid verò aliud admonebat q̃ & ipsam quoq; peccati pœnã etsi necdũ inesse corporib⁹: iam tamẽ velut pro foribus esse, qui dixit: In quacunque die comederitis de ligno sciẽtiæ boni & mali, morte moriemini? *Gen.2.e* Fœlix proinde expectatio, & beata spes nostra, quorum tam lõge gloriosior futura est resurrectio quã fuerit prima cõditio: vt nec culpa omnino nec pœna, nec malum scilicet, nec flagellum, aut regnet, aut habitet,

A bitet, aut regnare, aut habitare iam possit aliquando in animabus, seu in corporibus nostris. Non accedet (inquit) ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Nēpe nil tam remotum, quàm quod abesse vltra nō potest. Sed quid agimus fratres? Vereor deprehendi. Nempe horam hanc magnus ille & communis abbas noster & vester nō vacationi sermonum, sed operi manuū noscitur assignasse. Puto tamen ignoscet facile, præsertim non immemor religiosę fraudis illius qua Romanus olim tribus annis ei in specu posito pie ministrauit. Pie siquidem (vt legimus) patris sui oculis furabatur horas, & quem sibi surripere ad manducandum poterat, certis diebus Benedicto panem ferebat. Et ego quidem non dubito fratres, pluribus qui inter vos sunt, abundātiorem spiritualium delitiarum suppetere copiam: sed quod vobis communico, non surripio mihi. Quinimo & securius & suauius quicquid illud sit quod dominus donat, sumo vobiscum: nec enim alimonia hæc distribuendo minuitur, sed potius augetur ministrando. Veruntamen quòd aliquando vobis loquimur præter consuetudinem ordinis nostri, non nostra id agimus præsumptione, sed de volūtate venerabiliū fratrum & coabbatum nostrorum, qui id nobis etiam iniungunt, quod tamen sibi quidē passim nolunt omnino licere. Nempe aliam mihi rationem & singularem necessitatē esse nouerunt. Neque enim modo loquerer vobis, si possem laB borare vobiscum. Illud forte vobis efficacius verbum foret, sed & conscientiæ meæ magis acceptum. Cæterum quando id mihi peccatis meis exigētibus, & onerosi huius (vt ipsi scitis) tam multiplici infirmitate corporis, & ipsa quoque temporis necessitate negatur: vtinam dicens & non faciēs in regno dei, vel minimus merear inueniri, Amen.

De XI. versu, Sermo XI. Vnde supra.

Thren 3.e SCRIPTVM est, & veraciter scriptum: quia misericordiæ domini, quòd consumpti non sumus, quòd non tradidit nos in manus inimicorum nostrorum. Vigilat super nos indefessus, & peruigil ille singularis clementiæ oculus, non dormit neque dormitat qui custodit Israël. Id quidem necesse. Non enim dormit, neque dormitat qui impugnat Israël. Et sicut ipse solicitus est nostri, & ipsi cura est de nobis: sic ille solicitus est vt nos mactet & perdat: & vna ei cura, ne forte qui auersus est reuertatur. Nos autem aut non attendimus, aut minus attendimus reuerentiam pręsidentis, protegentis custodiam, beneficia largientis, ingrati gratiæ, imò tam multiplicibus gratiis quibus præuenit nos, & subuenit nobis. Et nunc quidem per seipsum implet splendoribus animas nostras, nunc per angelos visitat, nunc per homines instruit, nunc etiam consolatur, & erudit per scriptu-
Rom.15.a ras. Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam
C scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Bene ad doctrinam, vt per patientiam speremus. Siquidem (vt alibi dictum est) doctrina viri per pa-
Rom.5.a tientiam noscitur, sed & patientia probationem operatur, probatio vero spem. Quid nos soli nobis non adsumus, quid soli negligimus nosipsos? An ideo dissimulādum nobis, quia vndique subuenitur nobis? Imò vero propterea studiosius vigilandum. Neque enim tam magna pro nobis in cœlo pariter & in terra solicitudo gereretur, si non magna nobis incumbere necessitas videretur: non tam multiplex nobis custodia nisi ob multiplices insidias poneretur. Fœlices proinde fratres nostri qui iam liberati sunt de laqueo venantium, qui de tabernaculis militantium ad atria quiescentiū transierunt, malorum timore sublato, in spe singulariter constituti. Vni illorum imò vniuersitati dicitur: Nō accedet ad te malū, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Sane cōsidera non ad hominem qui secundum carnem viuit, sed ad eum qui in carne degens secundū spiritū ambulat, hanc fieri promissionem. Siquidem non est distinguere inter illū & tabernaculū illius. Cōfusa in eo sunt omnia tanquā in filio Babylonis. Deniq; huiusmodi homo etiā caro est, nec in eo spiritus manet. Vbi autem non fuerit spiritus bonus, quādo deerit malum? Porro vbi malum, flagellum quoque appropinquet, necesse est. Semper enim malum pœna comitatur.

Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Magna promissio, sed vnde id sperare li- D
cet? Quomodo malum & flagellum euadam, quomodo effugiam, quomodo elongabo vt non appropinquet mihi? Quo merito, qua sapientia, qua virtute? Quoniam angelis suis mā- *Textus.*
dauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In quibus omnibus viis? Quibus declinas à malo, quibus fugis à ventura ira. Multæ sunt viæ, & genera multarum viarum: magnum profecto periculum viatori. Quàm facile in multarum occursu errabit in via sua, qui viarum discretione caruerit. Nam neque angelis mandatum, vt in omnibus viis custodiant nos, sed in omnibus viis nostris. Sunt autem à quibus & in quibus oporteat custodiri. Scrutemur proinde vias nostras fratres, etiam vias dæmonum: vias quoque beatorum spirituum, & vias domini inuestigemus. Et quidem supra me est quod incipio, sed adiuuabitis orationibus vestris, vt aperiat mihi thesautum intelligentiæ suæ, & voluntaria oris mei beneplacita faciat sibi deus. Viæ igitur filiorū Adam in necessitate & cupiditate versantur. Ab vtraque siquidem ducimur, & ab vtraque trahimur: nisi quòd videmur magis vrgeri necessitate, trahi cupiditate. Et necessitas quidem specialiter corpori tribuēda videtur. Nec simplex illa est, sed anfractus habens plurimos, plurimáq; dispendia: nam compendia pauca admodū, si qua tamen. Quis hominum nesciat, quòd necessitas hominum reuera quàm multiplex sit? Quis sufficiat quàm sit multiplex explicare? Ipsa nos erudit experientia, ipsa vexatio dat E
intellectum. In his quisque docetur quàm necesse habeat clamare ad dominum, non de necessitate, sed de necessitatibus meis erue me. Nec modo ab hac via necessitatis, sed ab ea quoque quæ cupiditatis est optabit educi, quisquis non surda aure monita sapientis exceperit. Quid enim ille ait? A volun- *Eccl. 18.d*
tatibus tuis auertere. Et item: Post concupiscentias tuas non eas. Siquidem è duobus malis longe melius est in necessitate gradi, quàm in cupiditate. Multiplex illa, sed ista amplius per omnem modum, imò vltra omnem modum multiplicior inuenitur. Res cordis est ista cupiditas, propterea tanto maior, quanto anima plus est quàm corpus. Denique hæ sunt viæ quæ videntur hominibus bonæ, sed finem non habent nisi cum demergunt in profundum inferni. Si inuenisti vias hominum, illud quoque considera ne forte de his dictū sit: Con *Psal.13.b*
tritio & infœlicitas in viis eorum: vt sit contritio in necessitate, infœlicitas in cupiditate. Quomodo in cupiditate infœlicitas? id est nō fœlicitas, vt putatur. Quid enim si cui forte videtur in terrenarum affluentia rerum fœlicitas arridere cupita? Eo ipso infœlicior est, quo vehementius ipsam pro fœlicitate amplectitur infœlicitatem, aut magis immergitur ei, & absorbetur ab ea. Væ filiis hominum ab hac fœlicitate falsa atque fallaci. Væ qui dicit, quia diues sum, & nullius egeo: cū sit pauper & nudus, & miser & miserabilis. Et necessitas quidem ex infirmitate carnis, cupiditas ex cordis inedia & obli- F
uione procedit. Idcirco alienum mendicat anima, quod oblita sit comedere panem suum: propterea terrenis inhiat, quòd minimè cœlestia meditetur. Videamus & dæmonum vias. Videamus & caueamus, videamus & fugiamus eas. Siquidē viæ illorum pręsumptio & obstinatio. Scire vultis vnde id sciam? Considerate eorum principem, qualis ille est, tales & domestici eius. Considerate viarum ipsius principia, si non manifeste in immanissimam statim præsumptionem prorupit dicens: Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, si- *Esa.14.*
milis ero altissimo. Quàm temeraria, quámque horrenda præsumptio. Nunquid non illic ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerūt stare? Propter præsumptionem stare non potuerunt: propter obstinationē qui cecidit, non adiiciet vt resurgat. Ex hac nanque spiritus vadens, ex illa non rediens est. Et mira quidem præsumptio dæmonum, sed nō minus mira obstinatio est: quòd superbia eorum semper ascendit, propterea non est illis commutatio. Quia enim conuerti noluerunt à via præsumptionis, inciderunt in viā obstinationis. Quàm peruerso & euerso sunt corde filij hominum quicūque sectātur vestigia dæmonum, ingrediūtur dæmonum vias? Hæc enim tota aduersum nos spiritualium colluctatio nequitiarum est, vt nos seducāt, vt nos inducant in vias suas, vt deducant in eis, perducant ad destinatum finē qui paratus est eis. Fuge homo præsumptionem,

ne

G ne gaudeat de te inimicus tuus. Nempe in his maxime vitiis
gaudet, in seipso expertus quàm difficile possis ab hac tanta
voragine respirare. Nolo autem ignorare vos fratres, quo-
nam modo descendatur, imo cadatur in illas. Primus enim, vt
interim occurrit, gradus descensionis huius, dissimulatio est
propriæ infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis: dum sibi parcẽs,
sibi blandiens, sibi persuadens homo aliquid se esse cum nihil
sit, iam ipse se seducit. Secundus gradus, ignorantia sui. Vbi
enim in primo gradu inutilia sibi consuerit perizomata fo-
liorum, quid superest nisi vt vulnera tecta non videat, pręser-
tim cum ad hoc solum texerit ne videret? Ex hoc tandem fit
vt etiam alio reuelante, vulnera non esse contendat cõuer-
sus in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis.
Atque is quidem tertius gradus est admodũ vicinus, imò cõ-
tiguus præsumptioni. Quid enim mali iam actitare vereatur,
qui præsumit & defensare? Cæterum difficile hic hærebit in
tenebris & lubrico, præsertim cum non desit etiam angelus
domini malus persequens & impellẽs. Itaq; quartus gradus,
vel quartum potius præcipitium contemptus est: vt quemad
Prou.18. modum scriptura dicit, Impius cum venerit in profundũ ma
lorum contemnat. Ex hoc & deinceps magis ac magis super
eum vrget puteus os suum, dum videlicet eiusmodi animam
contemptus tradit impœnitentię, impœnitẽtia obstinatione
firmatur. Hoc est iam peccatũ quod neq; in hoc seculo, neq;
H in futuro remittitur: quia cor durum & induratum, nec timet
deum, nec hominem reueretur. Qui sic in omnibus viis suis
adhæret diabolo, manifeste factus est vnus spiritus cum eo.
Et viæ quidem hominũ quas superius demonstrauimus, ipsæ
1.Cor.10.c sunt de quibus dicitur: Tentatio vos non apprehẽdat nisi hu
mana: & quia humanum est peccare. Porro vias diabolicas à
natura hominis alienas esse quis nesciat, nisi quòd in nõnullis
ipsa sibi consuetudo induisse naturam videatur? Cæterũ etsi
quorundam hominum sit, non humanũ tamen, sed diabolicũ
est in malo perseuerare. Quæ vero sunt sanctorum ange-
lorum viæ? Profecto illæ quas vnigenitus enarrauit, dicens:
Ioan.1.g Videbitis angelos ascendentes & descendentes super filium
hominis. Ascensio igitur & descensio viæ illorum. Ascensio
propter se: descensio vel potius condescensio propter nos.
Sic beati illi spiritus ascendunt per contemplationem dei,
descendunt per compassionem tui, vt custodiant te in omni-
bus viis tuis. Ascendunt ad vultum eius, descẽdunt ad nutum
eius: quoniam angelis suis mandauit de te. Nec tamen vel de-
scendendo visione gloriæ fraudantur: quia semper vident fa-
Psal.24.b ciem patris. Puto & vias domini vultis audire. Multum præ-
sumere videor, si me illas promisero ostensurum. Legitur au-
Ibidem. tem de ipso, Quoniam docebit nos vias suas. Cui enim alteri
crederetur? Docuit itaque vias suas cum aperuit labia pro-
phetæ vt diceret: Vniuersæ viæ domini misericordia & veri-
I tas. Ita ad singulos, ita ad omnes communiter venit: in mise-
ricordia scilicet & veritate. Vbi enim multa iam fuerit de mi-
seratione præsumptio, sed obliuio veritatis, non continuo
ibi deus. Sed neque vbi terror multus ex recordatione veri-
tatis, nulla autem de memoria misericordiæ consolatio. Nam
neque veritatem tenet qui misericordiam (vbi vere est) non
agnoscit, nec vera esse sine veritate misericordia potest. Itaq;
vbi misericordia & veritas obuiauerunt sibi, sese etiam iusti-
tia & pax osculantur: nec is abesse potest, cuius in pace factus
est locus. Quanta audiuimus & cognouimus (siquidẽ patres
nostri annunciauerunt nobis) super hac culpa tam fœlici mi-
Psal.39.c sericordiæ & veritatis. Misericordia tua & veritas tua susce-
& 25.a perunt me, ait propheta. Et alio loco: Misericordia tua, in-
quit, ante oculos meos est, & cõplacui in veritate tua. Sed &
Psal.88.b dominus ipse de eo: Veritas mea & misericordia mea cũ ipso.

Sed considera etiam manifestos aduentus domini, quem-
admodum scilicet in eo quidem qui iam præsumptus est mi-
sericordem teneas saluatorẽ. Porro in eo qui in fine promis-
sus est, veracem sustineas retributorẽ. Nam & hinc forte vi-
debitur dictum: quia misericordiam & veritatẽ diligit deus,
gratiam & gloriam dabit dominus. Quãuis & in priore quo-
que aduentu recordatus sit misericordiæ suæ, & veritatis suæ
domui Israël: & in posteriori licet iudicaturus sit orbẽ terrę
in æquitate, & populos in veritate sua, nõ tamen futurũ iudi-
ciũ fiet sine misericordia, nisi forte ei qui nõ fecerit miseri-
cordiam. Hęc sunt etenim ęternitatis itinera, de quibus apud K
prophetã sic habes: Incuruati sunt colles mundi ab itineribus Abac.3.b
æternitatis eius. Ad manũ est vnde id facillime probare pos-
sim. Siquidem misericordia domini ab æterno, & vsque in ę-
ternum. Et veritas domini manet in æternum. Ab his itine-
ribus incuruati sunt colles mũdi, superbi dæmones, principes
mundi huius tenebrarum harũ: qui viam veritatis & miseri-
cordiæ nescierunt, neque meminerunt semitarum eius. Quid
illi & veritati, qui mendax est & pater eius? Denique habes Ioan.8.f
manifeste de eo scriptũ: quoniã in veritate nõ stetit. Quàm
vero longe fuerit à misericordia, etiam inflicta nobis ab illo
miseria nostra testatur. Quando ille vnquam misericors fuit,
qui homicida ab initio erat? Postremo qui sibi nequam, cui
bonus? Quàm nequissimus ille sibi, qui nũquam super pro-
pria iniquitate dolet, nunquam super propria damnatione
compungitur? Nimirum falsa præsumptio à via veritatis ex-
trusit, crudelis obstinatio viam misericordiæ interclusit. Inde
enim nec in se vnquam assequi, nec à domino misericordiã
consequi potest. In hunc ergo modum tumidi illi colles in-
curuati sunt ab itineribus æternitatis, dum à viis domini (quę
quidem rectæ sunt) per anfractus suos & distorta non tam
itinera quàm præcipitia corruerunt. Quàm vero prudentius
atque vtilius alij quidem colles ab his itineribus incuruati &
humiliati sunt ad salutem. Non enim incuruati ab his tan-
quam ab eorum rectitudine dissidẽtes, sed quòd ipsa eos in- L
curuauerunt itinera æternitatis. An non incuruatos iam cer-
nere est colles mundi, dum sublimes quippe ac potentes de-
uota subiectione inclinantur ad dominum, & eius vestigia a-
dorant? Nunquid non incuruãtur, cum ab ipsa sua pernicio-
sa celsitudine vanitatis & crudelitatis, ad humiles semitas cõ-
uertuntur misericordiæ & veritatis? Ad istas nimirum do-
mini vias non modo bonorũ spirituum, sed etiã electorum
viæ hominum diriguntur. Et primus quidem gradus misero
homini emergenti de profundo vitiorum, illa est misericor-
dia qua miseretur filio matris suæ, miseretur animæ suæ pro-
inde placens deo. Imitatur enim qui huiusmodi est, magnum
illud diuinæ miserationis opus: compũctus cum eo qui prior
pro eo punctus est, moriens & ipse quodammodo pro salute
sua, nec parcens sibiipsi. Hęc miseratio prima excipit redeun-
tem ad cor, & hæc intra ipsa viscerũ actitatur arcana. Super-
est vt via regia progrediatur & procedat vsq; ad veritatem:
& quod sępissime commendamus vobis, cordis contritione
oris confessio comitetur. Corde enim creditur ad iustitiam, Rom.10.c
ore autem confessio fit ad salutem. Conuersus ad cor paru-
lus fiat in oculis suis necesse est, sicut veritas ait: Nisi conuersi Matt.18.a
fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in
regnum cœlorum. Non ergo velit dissimulare, quod nõ va-
let nescire, quàm ad nihilum redactus sit. Non confundatur
in lucem prodere veritatis, quod non sine miserationis affe- M
ctu viderit in occulto. Sic ingreditur homo misericordiæ
vias & veritatis, vias vtique domini, vias vitæ: & fructus via-
rum, salus est viatoris. Vias quoque angelorum ad easdem ni- Heb.1.d
hilominus tendere manifestum est. Cum enim ascendunt ad
contemplationem, inquirunt veritatem, de qua & deside:ran- Matt.20.d
do satiantur, & satiando desiderant. Cum vero descendunt,
faciunt nobiscum misericordiam, vt custodiant nos in omni-
bus viis nostris. Administratorij enim spiritus sunt missi in
ministerium propter nos. Plane ministri nostri, non domini
nostri. Et in hoc vnigeniti formam imitantur, qui non venit
ministrari, sed ministrare: qui stetit inter discipulos tanquam
qui ministrat. Fructus angelicarum viarũ, quod ad ipsos spe-
ctat, sua ipsorum beatitudo, & obedientia charitatis: quod au
tem ad nos pertinet, inde quidem obtentus diuinæ gratiæ,
hinc vero custodia viæ nostræ. Siquidem angelis suis man-
dauit de te, vt custodiant te in omnibus indigentiis tuis, in o-
mnibus desideriis tuis. Alioquin facile est tibi incurrere vias
mortis, vt videlicet aut de necessitate in obstinationem, aut
in præsumptionem de cupiditate prorumpas: quæ quidẽ iam
non hominum, sed dæmonum viæ sunt. In quo enim tam fa-
cile inueniri solent homines obstinati, quàm in eo, quod aut
ad necessitatem pertinere simulant, aut arbitrãtur? Quicquid
moneas (ait ille) ego quod possum possũ, & nõ vltra possum.
Tu si hic sis, aliter sentias. Vnde vero in præsumptionem, nisi

A ex quodam impetu vehementioris desiderij prosilimus? Interim ergo mandauit angelis suis deus, non quidem vt amoueant te à viis tuis, sed vt in eis ipsis te custodiãt, & quasi per vias suas, vias tuas dirigãt in vias ipsius. Quonam modo? inquis. Nempe vt quod angelus ex sola charitate purius agit, tu propria saltem necessitate compulsus & admonitus, descẽdas & condescendas exhibere proximo misericordiã, & rursum cum eodem angelo leuans desideria tua, tota animi cupiditate ascendere studeas ad summã & perpetuam veritatem. Hinc enim monemur leuare corda nostra cũ manibus, hinc audimus quotidie, Sursum corda. Hinc quoque negligentes Psal.4.a arguimur, & dicitur nobis: Filij hominum, vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Exoneratum enim cor & leue, leuatur magis, vt quærat & diligat veritatem. Nec mireris ꝙ in vias domini secum nos admittere, imo & immittere non dedignẽtur, qui custodire dignantur in nostris. Quàm fœlicius tamen in eis ipsi ambulãt, quámque securius. Cæterum & ipsi quoque lõge inferius ab eo qui veritas ipsa, & ipsa misericordia est, in misericordia & veritate versantur. Quàm vero congrue suis quæque gradibus, sibique competentibus, disposuit deus. Summam rerum tenet ipse qui summus est, ipse supra quem nihil est, vltra quẽ nihil. Porrò angelos sanctos nõ in summo quidẽ posuit, sed in tuto: quippe ei qui in summo stat vicinius adhærentes, ac B proinde confirmatos virtute ex alto. Nam homines quidem nec in summo, nec in tuto sunt, sed in cauto. Deniq; & in solido sunt, id est, in terra habentes locum imum, sed non infimum, vnde & possibile & necesse sit vt sibi caueant. Dæmones autem in pendulo huius aëris vagi ventosique vagantur. Indigni siquidem cœlos conscendere, ad terram tamẽ descẽdere dedignantur. Et hodie quidem ista sufficiant, atque vtinam eiusdem ipsius munere sufficientes ei gratias referre va- 1.Cor.5.b leamus ex quo & sufficientia nostra est. Non enim sufficientes sumus, vel cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, nisi ipse dederit nobis qui dat omnibus affluenter, & est super omnia benedictus in secula seculorum, Amen.

De XI. versu, Sermo XII. Vnde supra.

SI MEMINISTIS, hesterno sermone vias dæmonum præsumptionem diximus & obstinationem, nec tacuimus quare id diceremus. Possumus tamen, si necessarium iudicatis, vias eorum via adhuc alia inuestigare. Nam & si omnimodis eas occultare laborent, multipliciter eos prodit spiritus sanctus, multipliciter in scripturis sanctis declarat se- Psal.11.b mitas iniquorum. Legimus siquidem de eis omnibus, quo- 1.Pet.5.b niam in circuitu impij ambulant. Legimus de eorum prin- Iob 1.l.& 2.a cipe, quoniam circuit quærens quem deuoret. Quod & ipse fateri cogitur in præsentia maiestatis, vt inter filios dei C astans, & vnde veniat requisitus: Circuiui, ait, terram, & perambulaui eam. Dicamus itaque vias eius circuitionem & circumuentionem. Ista enim ad nos, illa vtitur in seipso. Semper ille extollitur, sed deiicitur semper: superbia eius ascendit semper, semper humiliatur. Nunquid non circuitus iste? Qui enim in circuitu ambulat, proficiscitur quidem, sed proficit nihil. Væ homini qui sequitur hunc circuitum, qui nunquam à propria voluntate recedit: si conaris auellere, paululum sequi videbitur, sed in dolo. Circuitus est, aliunde reditum parat, non ab ea penitus abducetur. Satagit vndique, vndique fugitat, hæret tamen semper propriæ voluntati. Veruntamen si mala est circuitio propria, longe equidem peior circũuentio aliena. Ea siquidem vel maxime diabolum facit. Sed quomodo fratres, vt miserum hominem circumueniat, superbissimus ille descendit? Vide circuitum impij, etiam in hoc ipso. Oculi eius omne sublime vidẽt: attamen ima quoque ipsa curiose vestigat, sed vt magis ascendat, vt vehementius intumescat, & dum cõculcauerit humilem, sibi videatur Psal.138. ipse sublimior, sicut scriptum est: Dum superbit impius, incẽditur pauper. Quàm peruerse ascendẽtes & descendẽtes angelos bonos angelus malus æmulatur? Ascendit studio vanitatis, descendit liuore malignitatis. Cuius mendax ascensio, eius crudelis descensio est: expers ille (vt heri diximus) misericordiæ & veritatis. Cæterum si descendunt maligni vt circumueniãt, gratias ei cuius mandato descendunt, & benigni angeli vt subueniant nobis, vt custodiãt nos in omnibus viis D nostris. Neque hoc solum, sed in manibus, inquit, portabunt te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum. Quanta nobis fratres, in huius scripturæ verbis, & eruditio, & admonitio, & consolatio exhibetur? Quis in omnibus psalmis tam magnifice pusillanimes cõsolatur, negligentes admonet, erudit ignorantes? Vnde id quoque fidelibus suis prouidentia voluit diuina præstare, vt in ore ipsorum versiculi psalmi huius hoc maxime quadragesimali tempore versarentur. Nec aliunde quàm ex ipsius vsurpatione diaboli sumpta videtur occasio, vt in hoc quoque nequissimus ille seruus filiis seruiat vel inuitus. Quid enim tam molestum ei, quid nobis esse potest tam iucundũ, q̃ vt etiam malũ eius nobis cooperetur in bonum? Angelis suis mandauit de te, vt custodiãt te in omnibus viis tuis. Confiteantur domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filiis hominum. Confiteantur & dicãt inter Psal.106.a gentes: quoniam magnificauit dominus facere cũ eis. Domine quid est homo quia innotuisti ei, aut quid apponis erga eum cor tuum? Apponis cor erga eum, geris pro eo solicitudinem, curam illius habes. Deniq; ei mittis vnigenitũ tuum, immittis spiritum tuum, promittis etiam vultum tuũ. Et ne quid in cœlestibus vacet ab opera solicitudinis nostræ, beatos illos spiritus propter nos mittis in ministerium, custodiæ nostræ deputas, nostros iubes fieri pædadogos. Parum est enim quòd facis angelos tuos spiritus, facis & angelos paruu- E lorũ. Denique angeli eorũ semper vident faciẽ patris. Illos vtique tã fœlices, & tuos ad nos, & nostros ad te angelos facis.

Angelis suis mandauit de te. Mira dignatio, & vere magna Matt.18.b dilectio charitatis. Quis enim, quibus, de quo, quid mãdauit? Studiose consideremus fratres, diligenter commendemus memoriȩ hoc tam grande mandatum. Quis enim mandauit, cuius sunt angeli, cuius mandatis obtemperant, cuius obediunt voluntati? Nempe angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis: nec cunctantur quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo maiestas mandauit angelis, & angelis suis mãdauit. Illis vtique sublimibus, tam beatis, tã proximis sibi cohærentibus, tam familiariter adhærẽtibus, & vere domesticis dei: Mãdauit de te. Tu quis es? Domine, quid est homo quòd memor es eius, aut filius hominis quoniam reputas eum? quasi vero nõ sit homo putredo, & filius hominis vermis. Sed quid putas mandauit de te? Nunquid scripsit contra te amaritudines? Nunquid vt contra foliũ quod vento rapitur, ostendãt potentiam suam, & stipulam siccam persequantur? Nunquid vt tollant impium ne videat gloriam dei? Mandandũ istud est, non mandatũ. Non recedas ab adiutorio altissimi, in protectione dei cœli cõmorare, ne de te illud quãdoque mandetur. Quem enim protexerit deus cœli, non de eo illud mandabitur, sed pro eo. Et quod interim non mãdatur, pro eo differtur vt sint omnia propter electos. De- F nique parantibus ire seruis, & continuo superseminata colli- Matt.13.d gere zizania cupientibus prouidus paterfamiliâs: Sinite, inquit, vsque ad messem, ne forte eradicetis simul & triticum. Quomodo igitur tandiu conseruabitur interea? Hoc plane, hoc opus præsens, hoc mandatum temporis huius. Itaque angelis suis mandauit de te, vt custodiant te. O triticum inter zizania, ô granum inter paleas, ô lilium inter spinas. Gratias ei fratres, gratias ei & pro nobis pariter. [illegible] nobis. Preciosum depositum nobis cõmiserat, fructum crucis suæ, precium sanguinis sui. Non est contentus custodia hac tam parum tuta, tam parum vtili, tam fragili, tam insufficienti. Super muros tuos Hierusalem constituit custodes. Nempe etiã ipsi qui videntur muri, aut in muro ipso columnæ, his custodibus egent, & maxime. Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Quantam tibi debet hoc verbũ inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam. Reuerentiam pro præsentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia. Caute ambula, vt videlicet cui assunt angeli (sicut ei mandatum est) in omnibus viis tuis. In quouis diuersorio, in quouis angulo, angelo tuo reuerentiam habe. Tu ne audeas illo presente, quod vidẽte me non auderes. An præsentem esse dubitas quẽ non vides? Quid si audires, quid si tangeres, quid si olfaceres? Vide quia non solo visu rerum præsentia comprobetur. Non omnia visui subiacẽt, nec corporalis

G poralia quidem: quanto magis spiritualia procul sunt ab omni sensu corporeo, & spiritualiter potius vestigāda? Si fidem consulas, ea tibi angelicam probat præsentiam non deesse.
Heb.11.a Nec dixisse piget, quoniā fides probat: quam nimirum apostolus argumentum non apparentiū esse diffinit. Adsunt igitur, & adsunt tibi, non modo tecum, sed etiam pro te. Adsunt vt protegant, adsunt vt prosint. Quid retribuā domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Siquidem soli ei honor &
Luce.2.c gloria. Quare ei soli? quia ipse mandauit, & omne datum optimum non nisi ab illo est. Veruntamen etsi ille mandauit, ipsis quoque qui & ei ex tanta charitate obediunt, & nobis subueniunt in tanta necessitate, ingratos esse nō licet. Simus ergo deuoti, simus grati tantis custodibus, redamemus eos, honoremus eos quantum possumus, quantum debemus. Totus tamen ei reddatur & amor & honor noster, à quo tam ipsis quàm nobis est totum vnde honorare possumus vel amare, vnde amari honorariúe mereamur. Neq; enim apostolus
1.Tim.1.d vbi ait: Soli deo honor & gloria: prophetico credendus est
Psal.138.c obuiare sermoni, qui sibi etiam amicos dei nimis honorificatos esse testatur. Puto autem simile esse illud verbum apo-
Roma.13.c stoli, ei quod item ait: Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Siquidē non hoc voluit, vt alia quælibet de-
Ibidem.b bita negarentur, præsertim cum idem ipse dicat: Cui honorem, honorem: & cętera in hūc modum. Vt ergo plenius in-
H telligas quid in vtroque senserit, quídve monuerit: vide quémadmodum inter radios solis minora quælibet luminaria non videntur. Nunquid amota modo sidera arbitramur, nunquid extincta? Minime quidē, sed ampliori claritate quodammodo tecta, interim apparere non posse. Sic ergo dilectio illa quæuis debita superans, quasi sola regnare debet in nobis: vt quicquid debetur cæteris: sibi vendicet, & ex dilectione omnia faciamus. Sic diuinus pręualere debet honor, & quodammodo præiudicare vniuersis, vt solus ipse nō modo prę omnibus, sed in omnibus honoretur. Idipsum sane putes dictum etiam de amore. Quid enim extra ipsum reliquit cæteris, qui totum cor, totam animam, totam virtutem domino deo suo in dilectione donauit? In ipso itaq; fratres, affectuose diligamus angelos eius, tanquam futuros aliquando cohęredes nostros, interim vero actores & tutores à patre positos, & prępositos nobis. Nunc enim filij dei sumus, etsi nondum appareat quid erimus, eo quòd adhuc paruuli sub tutoribus & actoribus simus, tanquā nihil interim differētes à seruis. Cęterum etsi tā paruuli sumus, & tam magna nobis, nec modo tā magna sed & tam periculosa via restat, quid tamen sub tantis custodibus timeamus? Nec superari nec seduci, minus autem seducere possunt qui custodiūt nos in omnibus viis nostris. Fideles sunt, prudentes sunt, potentes sunt, quid trepidamus? Tātum sequamur eos, adhæreamus eis, & in protectione dei
I cœli commoremur. Vide enim quàm necessaria sit ista protectio, ista custodia in viis tuis. In manibus (inquit) portabunt te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum. Parum tibi videtur, quòd nō sit lapis offensionis in via? Cōsidera quę se-
Textus. quuntur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconē. Quàm necessarius pædagogus, imò etiam baiulus, præsertim paruulo inter hæc gradienti? In manibus (inquit) portabūt te. In tuis quidem viis custodient te, & deducent paruulum quà potest paruulus ambulare. Cæterum non te patientur tentari supra quàm sustinere potes, sed in manus tollent, vt pertranseas offendiculum. Quàm facile transit qui illis portatur manibus, quàm suauiter (iuxta vulgare prouerbium) natat, cuius alter sustinet mentum. Quotiens ergo grauissima cernitur vrgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere, inuoca custodem tuum, ductorem tuum, adiutorē tuum, in opportunitatib9, in tribulatione. Inclama eum, & dic: Domine, salua nos, perimus. Non dormit neque dormitat: etsi ad tempus quādoque dissimulet, ne forte periculosius ab illius te manibus ipse præcipites, si te eis ignoraueris sustentatū. Spirituales enim sunt manus istæ, & auxilia vtique spiritualia, quę singulis electorum pro cuiusque discriminis modo & obiectæ difficultatis tanquam lapideæ molis quantitate, ab his qui sibi deputati sunt angelis spiritualiter & multipliciter exhibentur. Dico ego tamen aliqua ex his quæ cōmunia magis arbitror, & paucis qui inter vos sunt in-

experta. Turbatur aliquis vehementer, seu corporali quouis K
incommodo, seu tribulatione aliqua seculari, seu acedia spiritus, & quadam animi defectione languescens. Iam tentari incipit supra quàm valeat sustinere, iam impinget, & offendet in lapidem, si non fuerit qui subueniat. Quis vero est lapis iste? Ego illum intelligo lapidem offensionis, & petram scan- Esa.8.c
dali, in quam si offenderit quis, collidetur: super quem vero ceciderit, conteret eum. Lapidem vtique angularem, electū, preciosum, qui est dominus Christus. In hūc lapidem offendere est murmurare aduersus eum, scandalizari à pusillanimitate spiritus & tempestate. Itaque opus illi est angelica ope, angelica cōsolatione, angelicis manibus, qui iam defecit, iam propemodum offendit in lapidem. Et vere offendit in lapidem qui murmurat & blasphemat, seipsum collidens, nō eum in quem furibundus impingit. Arbitror sane velut duabus quibusdam manibus eiusmodi homines interdum ab angelis supportari, vt quodammodo non sentientes transeant quod tantopere formidabant, nec parum mirentur postmodū tam super posteriori facilitate, quàm super difficultate priori.

Vultis scire quas intelligam duas manus? Duplicem vtique demonstrationem, dum videlicet hinc quidem tribulationis breuitas, inde æternitas retributionis ostenditur: aut magis pingitur, vel imprimitur cordi, vt initio affectu sentiat, quoniam momentaneum hoc & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in L
nobis. Quis vero istas tam bonas per bonos non credat fieri, cum certū sit, quòd ecōtrario male vtique fiant immissiones per angelos malos? Habetote familiares angelos fratres mei, frequentate eos sedula cogitatione & deuota oratione, qui semper vobis adsunt ad custodiam & consolationem.

De XII. versu, Sermo XIII. Vnde supra.

POSSVMVS hunc versum qui in manibus est, videlicet, In manibus portabunt te, & cætera: non modo de præsenti consolatione dictum accipere, sed etiam de futura. Nempe custodiunt nos in viis nostris angeli sancti, sed via finita (quod est vtique vita finita) in manibus tollunt. Nec enim desunt nobis testes fideles. Proxime lectum est vobis de beatissimo patre nostro vere per omnia Benedicto, quòd dum intentam oculorum aciem in splendore coruscæ lucis habere videretur, vidit Germani animam Capuani episcopi in sphæra ignea ab angelis in cœlum deferri. Sed quid huiusmodi testimonia requirimus? Ipsa in euangelio veritas de Luc.16.f
mēdico & vlceroso ait, quoniam portatus est ab angelis in sinum Abrahæ. Neque enim in illa tam noua nobis támque incognita regione ambulare ipsi possemus, præsertim cum tantus sit lapis in via. Quis lapis? Qui in lapidibus olim consueuerat adorari, qui lapides obtulit domino dicens: Dic vt Matt.4.a
M lapides isti panes fiant. Porro pes tuus, affectio tua: pes animæ, quam in manibus angeli portant, ne offendant ad lapidem pedem tuū. Quomodo enim non vehementissime turbaretur anima, si sola hinc egrederetur, si illas sine consolatione ingrederetur vias, si inter illos lapides suis pedibus graderetur? Etenim vero manifestius audi quàm necesse habeas portari in manibus alienis, nec aliis quàm angelicis tamē. Su- Textus.
per aspidē & basiliscū ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Quid inter hæc faceret pes humanus? Quid humanæ affectionis inter tam terribilia monstra constaret? Nempe nequitię spirituales sunt, & quidem nō incongruis appellationibus designatæ. Siquidē & de his dictum, quod nequaquam vobis excidisse reor: Cadent à latere tuo mille, & decē milia à dextris tuis. Quis vero scire potest, an diuisæ sint inter eos operationes malitiæ, ministeria iniquitatis: vt ex diuersis officiis, quin potius maleficiis, vocabula quoque diuersa sortiti nominentur? Alius siquidem aspis, alius vero basiliscus, alius autē leo, & alius quidē draco, quòd videlicet suo quidē inuisibili modo varie quoque noceāt, quasi alius morsu, alius quoque visu, alius autem rugitu vel ictu, alius quidem flatu? Legi etiam de quodam genere dæmoniorum, quod non eiiciatur nisi in orationibus & ieiuniis. Nihil poterat nanq; ver- Matt.17.c
bum apostolicæ increpationis ad illud. Quomodo non illud aspis erat, illa vtique de psalmo aspis surda, & obturans aures ne vocem audiat incantantis? Vis non terreri à tam terrifico Psal.57.a
monstro,

A monstro, vis securus post mortem ambulare super aspidem istam? Caue ne interim post eam ambules, caue ne imiteris, & non erit quod paueas in futuro. Enimvero vitium est cui reor eiusmodi spiritum dominari: & si vultis scire, ipsa est circuitio, à qua vobis hesterno sermone monuimus esse cauendum. Ipsa obstinatio est, aduersus quam pridie loquebamur. Nec enim piget quotiens datur occasio, ab hac tã graui peste premunire vos, vt eã omnimodis fugiatis: quòd hec quidẽ sit
Deut. 33. c summa quædam religionis subuersio, & vere iuxta testimonium legislatoris venenum aspidum insanabile. Dicitur aspis hinc alterã aurem quam presius potest terræ infigere: inde vero alteram caudæ immissione nihilominus obturare, ne audiat. Quid ad hec incãtantis vox, quid sermo faciet predicantis? Orabo pro eo, humiliabo in ieiunio animam meam, baptizabor pro mortuo vberrimo quodã profluuio lachrymarum apud quẽ viderim nihil humanæ incantationis quãlibet sapiẽtiam, nihil quantũcunque admonitionis industriã præualere. Nouerit tamen vir pertinax non cœlo sese, sed solo infigere caput, quòd sapientia quæ desursum est, non modo pudica, sed & pacifica sit: hæc autem magis, vt ita dicam, aspidica, nisi terrena esse non potest. Sed nec adeo obsurdesceret, nisi cauda quoque obturaret auditum. Quæ est hæc cauda? Finis intentionis humanæ. Hæc surditas desperata, dũ hinc quidem velut terre infixus, propriæ quisque inheret vo
B lũtati: inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, & infigit animo quod desiderat adipisci. Nolite obsecro fratres, nolite obturare aures, nolite aliquando obdurare cor da vestra. Inde enim tam mordax & amarus sermo inuenitur in ore hominis obstinati, ꝙ nulla ad eũ penetrare queat beneuolentia monitoris. Inde aspidi virus in linguæ aculeo perseuerat, quòd aduersus linguã incantatoris tanto se studio obturarit. At basiliscus, vt aiunt, venenum in oculo gerit, pessimum animal, & præ omnibus execrabile. Nosse cupis oculum venenatum, oculum nequam, oculum fascinantẽ? In-
Inuidere quid. uidiam cogitato. Quid vero inuidere, nisi malum videre est? Si non esset ille basiliscus, nunquam per eius inuidiã mors intrasset in orbem terrarum. Væ homini misero, quòd inuidum non præuidit. Superemus & vitium hoc dũ adhuc viuimus, si post mortẽ volumus ministrum tantæ nequitiæ nõ timere. Nemo alterius bonum inuido aspiciat oculo. Nempe hoc ipsum iam quod in se est, tabe sua illud inficere, & quodam-
1. Ioan. 3. c modo interficere est. Qui hominem odit, homicidam illum veritas ipsa testatur. Quid & ille qui bonum odit in homine, nunquid nõ homicida poterit appellari? Adhuc venit homo, & ille iam reus est mortis eius. Adhuc ardet ignis quem dominus Iesus misit in terram, & inuidus tanquã qui spiritum extinxerit, iam damnatur. Væ vobis à dracone. Immanis est bestia, flatu igneo quicquid attigerit, necat: nõ modo bestias
C terræ, sed & volucres cœli. Haud alium ego draconem hunc quam spiritum iracundiæ reor. Quantos etiam sublimis vt vi[illegible] vitæ, flatu huius draconis miserè satis adustos, turpiter in huius os ingemimus cecidisse? Quàm melius sibiipsis irasci potuerant ne peccarent? Nimirum affectio naturalis ira hominum est, sed abutentibus bono naturæ grauis perditio est, & miseranda pernicies. Occupemus illam fratres, in quibus expedit, ne forte ad inutilia illicitáq; prorumpat. Sic nimirum solet amorem amor expungere, solet timor timore
Luc. 12. a depelli. Nolite timere eos qui corpus occidũt, ait dominus, animæ autẽ non habẽt quid faciant. Et confestim, ostendã autem, ait, vobis quẽ timeatis. Timete autẽ eum qui potestatem habet corpus & animam mittere in gehennã. Ita dico vobis, hunc timete. Ac si manifestius dicat: Hunc timete, ne illos timeatis. Repleat vos spiritus timoris domini, & timor alienus locum non habebit in vobis. Et ego vobis dico: Non autem ego, sed veritas: non ego, sed dominus. Nolite irasci eis qui transitoria vobis auferunt, qui conuitia inferunt, qui ingerunt forte supplicia, & post hoc faciunt nihil. Ostendam autem vobis cui debeatis irasci. Irascimini ei quæ sola vobis nocere potest, sola facere, vt omnia illa non prosint. Vultis scire quænam illa sit? Iniquitas propria. Ita dico vobis, huic irascimini. Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Qui perfectè huic irascitur, cæteris non mouetur,
Psal. 35. d magis & amplectitur ea. Ego (inquit) in flagella paratus sum. Sit damnum, sit conuitium, sit læsio corporalis, paratus sum, D
& non sum turbatus: quoniam dolor meus in cõspectu meo semper. Quidni exteriora omnia paruipendam in huius æstimatione doloris? Filius (inquit) vteri mei persequitur me, & 3. Reg. 16. b
conuitiati seruulo indignabor? Cor meum dereliquit me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorũ: & damna temporalia plangam, aut incommoda corporalia reputabo? Hinc nimirum non modo mansuetudo oritur cui draconis flatus non noceat, sed etiam magnanimitas quam rugitus leonis non terreat. Aduersarius vester tanquam leo rugiens, 1. Pet. 5. c
ait Petrus. Gratias magno illi leoni de tribu Iuda: rugire iste potest, ferire non potest. Rugiat quantum vult, tantum non fugiat ouis Christi. Quanta minatur, quanta exaggerat, quanta intentat? Non simus bestiæ vt nos prosternat vacuus ille rugitus. Sic enim perhibent qui talia curiosius vestigauerunt, ad rugitum leonis nullam bestiam stare posse, ne eam quidem quæ aduersus ictum eius tota animositate repugnat: & plerunque superat ferientem, quæ non sustinet rugiẽtem. Vere bestia, vere rationis expers, qui tam pusillanimis est vt solo timore cedat, qui sola futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum non telo, sed tuba prosternitur. Nondũ Heb. 12. b
restitistis vsque ad sanguinem, ait strenuus ille dux qui leonis huius nouerat vanum esse rugitum. Et alius quidam: Resistite Iac. 4. b
(inquit) diabolo, & fugiet à vobis.

De XII. versu & XIII. Sermo XIIII. E
Vnde supra.

AGAMVS FRATRES gratias factori nostro, benefactori nostro, redemptori nostro, remuneratori nostro, aut potius spei nostræ. Ipse enim retributor, ipse retributio nostra, nec aliud iam quàm ipsum expectamus ab ipso. Primum quod nobis præstitit, nobisipsi sumus. Siquidem ipse fecit nos, & non ipsi nos. Parúmne tibi videtur istud, quia te fecit? Cogita qualem te fecit. Nempe etiam secundũ corpus egregiam creaturam, sed secundum animam magis, vtpote imagine creatoris insignem, rationis participem, capacem beatitudis sempiternæ. Porro secundum ambo simul præ cæteris creaturis maxime admirandam, cohærentem sibi incomprehensibili artificio, inuestigabili sapientia conditoris. Itaque tam magnum hoc donum, quàm magna res homo. Sed quàm gratuitũ putas? Planũ est, quia nihil ante promeruit, qui penitus nihil fuit. An postea sperabatur gratiam retributurus auctori? Dixi domino, deus meus es te, quoniam Psal. 15. a
bonorum meorum non eges. Non igitur necessariam retributurus gratiam ei qui sic per omnia sibi sufficit, sed deuotas relaturus gratias ei qui sic meruit, sperabatur. Quidni gratias agat? Si quis oculorum lumẽ, si quis vsum aurium, si quis narium, si quis manuum, si quis pedem tibi prepeditũ aliquo modo reparasse videretur, si quis sopitam quauis occasione F
excitasse in te rationem: quis non alius tibi vehementissime succenseret, si quãdo forte beneficij huius immemorem, aut benefactori deprehendisset ingratum? Enimvero dominus deus tuus, ipsa etiam tibi instrumenta largitus, ex nihilo fecit hæc omnia. Nec modo fecit, sed & compegit etiã & formauit, ac suo quoque illustrauit officio. Quomodo non is omni iure sibi gratias exigit ampliores? Nam ne hoc quidem (licet maximo) contentus munere qui dedit vt esses, qui ante non fueras, adiecit etiam vnde subsisteres, qui iam eras. Nec minus liberaliter hoc, quàm illud mirabiliter est operatus. Faciamus (inquit) hominem ad imaginem & similitudinem no- Gen. 1. c
stram. Quid verò postea? Et præsit piscibus maris, & bestiis terræ, & cætera. Nam & cœlestia sese elementa in vsus creasse tuos, ante docuerat. Nempe facta memorãtur vt essent in signa & tempora & dies & annos. Cui putas? Nulli vtiq; nisi tibi. Cæteræ siquidem omnes creaturæ aut in nullo egent his omnibus, aut non intelligunt ea. Quàm copiosus in secũdo hoc beneficio, ꝙ liberalissimus fuit. Quanta igitur largitus est ad sustentationem, quanta ad eruditionem, quanta ad cõsolationem, quanta ex hoc iam ad correptionem, quanta etiam ad delectationem. Verum hæc duo gratis, & dupliciter gratis fecit. Quid dico dupliciter gratis? Sine merito tuo, sine Psal. 32. b
labore suo. Nempe dixit, & facta sunt. An idcirco minus deuotus, minus obnoxius, minus gratus es, quòd hæc quidem
ficut

G sicut pro nihilo,ita de nihilo fecit? Peruersi cordis est occa-
siones ingratitudinis vestigare. Nemo id facit nisi qui etiam
gratis esset ingratus. Puto enim neutrum tibi propterea mi-
nus vtile,quàm quod præstāti minime difficile fuit. Alioquin
si forte quod ei laboriosum,tibi magis commodum ducis,ex
teipso tibi iudicium hoc:nec te alibi illud putem quàm apud
te didicisse. Sic præstares libentius ipse fratri tuo absque in-
commodo tuo. Verum etsi gratis pręstare velles,nolles tamē
vt hanc tibi ille prætēderet ingratitudinis causam. Cæterum
ex hoc iam tertium opus tuæ redemptionis attende. Non est
velamen excusationis, laboratum prorsus in ea. Gratis hoc
quoque præstitum est,sed gratis quod ad te pertinet. Nam
quod ad illum,plane non gratis. Saluus factus es pro nihi-
lo,non de nihilo tamen. Quid ad hæc dormitat affectio? Imo
vero mortua est illa,non dormit quæ huic beneficio non re-
spondet,quæ se totam nō effundit in gratiarum actionem,&
vocem laudis. Nam & cætera duo euidentissime tertium hoc
commendant,vt in eis quoque vera fuisse dilectio compro-
betur: non propterea de facili præstans quod nollet aliter,
sed quod non aliter oporteret. Itaque fecit te deus tuus, fecit
tam multa propter te,facit propter te & semetipsum. Verbū
Ioan.1.b caro factum est,& habitauit in nobis. Quid adhuc restat? Fa-
ctus est ipse tecum caro vna, te quoq; secum faciet spiritum
vnū. Non recedāt hæc quatuor à corde tuo,non ab ore,non
H à memoria,non ab affectione. Hęc cogita semper,in his iugi-
ter delectare. His velut quibusdam stimulis vrgens sollicita
animam tuam,his facibus eam inflammare curato ad reda-
mandum eum qui tam multipliciter suum tibi erga te com-
Ioan.14.b mendat amorem. Memento sane quod idem ait:Si diligitis
me,mandata mea seruate. Serua igitur mandata creatoris tui,
serua mandata benefactoris tui, redemptoris tui,remunera-
toris tui. Sed si hæc quatuor,quot sunt mandata? Omnes no-
uimus decem esse. Itaque per quaternarium hūc decalogum
legis multiplicans,veram habes quadragesimam, tenes qua-
dragesimam spirituale. Tantum sta in timore, & præpara a-
nimam tuam ad tentationem. Caue serpentis astutiam,obser
ua insidias inimici. Nempe quadruplici tentamento quadri-
phariam impedire conatur actionē quam exigeris gratiarū.
Tentatus est in his omnibus Christus, vt veraciter ab apo-
Heb.4.d stolo scriberetur:Tentatus per omnia pro similitudine absq;
peccato. Erit forte qui miretur & dicat quartam sese domi-
ni tentationem non legisse. Verum vt ego arbitror, non hoc
Iob.7.a diceret si legisse se meminisset,quoniam tentatio est vita ho-
minis super terram. Hoc enim qui meminit, non ea tantum
triplici tentatione tentatum fuisse dominum arbitratur,quæ
facta est in ieiunio deserti,in pinnaculo templi,in vertice mō
tis. Sane in his omnibus erat manifesta tētatio. Verū illa quæ
extunc & deinceps vsq; ad mortem crucis ei non defuit, etsi
I occultior,vehementior tamen fuit. Nec hoc quoque à pro-
posita similitudine videtur abhorrere. Nam & tria illa bene-
ficia quæ iam transiere,euidentissima & in lucem posita esse
noscuntur. Sane quod ad spem vitæ æternæ pertinet, nondū
exhibitum,necdum propalatum est nobis. Nihil proinde mi-
rum si sit minus aperta tentatio, vbi etiam causa tentationis
occulta. Cæterum & diuturnior & validior ipsa est,quòd ad-
uersus spem nostrā quicquid habet malignitatis exerat inimi
cus. Itaque primo quidem vt auctori naturæ ingratos faciat,
ampliorem ingerit pro natura sollicitudinem, quemadmodū
etiam ipsi Christo esurienti ausus est dicere: Dic vt lapides
Matt.4.a isti panes fiant. Quasi vero figmentum nostrum ignoret ipse
qui finxit, aut non curet homines, qui cœli volucres pascit.
Quàm vero ingratus est ei qui propter hominem,vniuersum
hunc condidit mundum, quisquis vt substantiam eius quam
concupiscit obtineat, prouidēs nō veretur adorare malignū.

Hæc omnia(inquit)tibi dabo si procidens adoraueris me.
Túne illa fecisti miser? Quomodo dabis quæ ille creauit? aut
quomodo abs te speranda,quomodo tua adoratione petēda,
quæ ab illo condita in illius posita sunt ditione? Iam in hoc ꝙ
ait:Mitte te deorsum,caue tibi quicunque es qui templi pin-
naculum conscendisti. Caue tibi speculator domus domini.
Caue tibi,qui in ecclesia Christi locum cerneris tenere subli-
mem. Quàm ingratus enim, imò quàm iniuriosus es illi ma-
gno sacramento pietatis,si in illo quæstum æstimes pietatē.
Quàm infidelis ei qui ministeriū hoc sanguine proprio con- K
secrauit,si eo quæras gloriam tuam quæ nihil est,quæras quę
tua sunt,non quæ Iesu Christi? Quàm indignè respōdes eius
dignationi, qui in dispensatione humilitatis suæ sublimem
esse te fecit,cœlestia tibi sacramenta commisit,cœlestem for
te & ampliorem quàm ipsis spiritibus cœlestibus tradidit po
testatem. Si deorsum ipse te mittas, sapies non quæ sursum
sunt,sed quæ super terrā. Sed & omnis qui de virtutum emi-
nentia,ad inanis gloriæ sese demittit & deiicit appetitū,haud
dubium quin domino virtutum qui tanta inter nos tolerauit
vt nobis formā huius imprimeret sanctitatis,pro gratia con-
tumeliam reddat. Consideremus diligentius fratres,ne forte
prima illa tentatio quæ corporalis necessitatis occasione ani
mum turbat,aspidi debeat cōparari. Hoc enim animal quo-
dammodo violentum morsu nocet,obturat aurem ne audiat
vocem incantantis. Quid vero agere nititur in hac parte ten-
tator,nisi vt aduersus consolationem fidei aurem cordis ob-
struat & obturet? Sed non profecit inimicus in eo,non illius
præclusit auditum,qui ait:Non in solo pane viuit homo, sed
in omni verbo quod procedit de ore dei. Nā in eo quòd ait:
hæc omnia tibi dabo si procidens adoraueris me: in malum
insidiantis suadibilem sibilum animaduertite draconis. Ferūt
illum in arena latitantem, etiam aues volantes flatu attrahe-
re venenato. Quàm venenatus hic flatus fuit,hæc omnia tibi
dabo si procidens adoraueris me. Verum non erat ista qualī- L
bet auis,nihil potuit draconis flatum ad illam. De basilisco
quid dicimus? Monstruosius cæteris solo visu hominem infi-
cere& interficere perhibetur. Ni fallor,vana gloria est. Vide- Matt.6.a
te ne(inquit)iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt
videamini ab eis. Ac si dicat: Cauete oculos basilisci. Sed cui
nocere dicitur basiliscus? Ei qui non viderit basiliscum. Alio-
quin si prior eum videas,iam non tibi nocet(vt aiunt) magis
moritur ipse. Ita est fratres. Nō videntes necat inanis gloria,
cæcos & negligentes,qui se ei ostentant,qui se exponunt: &
non potius ipsi inspiciunt,non attendunt, non discutiunt il-
lam,non vident denique quàm sit friuola, quàm sit caduca,
quàm vana,quàm inutilis. Si quis eum intueatur hoc modo,
moritur basiliscus,nec iam occidit eum gloria, sed occiditur
magis,& occidit ei quodammodo versa in puluerem,imò re-
dacta in nihilum. Puto autem non est quærere quid ad ina-
nem gloriam ea tentatio visa sit pertinere vbi dictum est: Si Ibid.4.a
filius dei es, mitte te deorsum. Vt quid enim hoc nisi vt vi-
deretur,vt laudaretur à basilisco? Et vide quomodo seipsum
occultauerit basiliscus, quasi vt non possit ante videri. Scri-
ptum est(inquit) quoniam angelis suis mandauit de te, & in Psal.90.c
manibus tollent te. Quid scriptum est maligne, quid scriptū
est? Angelis suis mandauit de te. Quid mandauit? Animad-
uertite & videte quoniā subticuit malignus & fraudulentus,
quod malignitatis suæ cōmenta dissolueret. Quid enim man M
dauit? Nempe quod in psalmo sequitur: Vt custodiant te in
omnibus viis tuis. Nunquid in præcipitiis? Qualis via hæc
de pinnaculo templi mittere se deorsum? Non est via hęc,sed
ruina: & si via, tua est,non illius. Frustra in tentationem ca-
pitis intorsisti, quod scriptum est ad corporis consolationē.
Huic enim necesse est custodiri, cui timendū ne offendat ad
lapidem pedem suum. Non est quòd custodiatur,cui non est
quod timeatur. Quid vero taces & illud quod sequitur: Su-
per aspidem & basiliscum ambulabis,& conculcabis leonem
& draconem? Te enim hæc parabola tangit. Mōstruosa ma-
lignitas, monstruosis appellationibus conculcanda signatur.
Nec modo ab ipso capite, sed etiam à corpore vniuerso. Si-
quidem aduersus dominum post ternam confusionem hanc
non iam serpentina calliditate,sed crudelitate vsus est leoni-
na,vsque ad contumelias, ad flagella, ad alapas, ad mortem,
& mortem crucis. Sed manifeste etiam leonem te conculca-
uit leo de tribu Iuda. Sic & aduersum nos fratres, vt in
cæteris omnibus viderit se frustratum, toto iam furore per-
secutionem suscitat qualis non fuerit ab initio: vt vehemen-
tia tribulationis regnum cœleste sperantibus intercludat.

Fœlix anima quæ & ipsum leonem potenti virtute cōcul-
cans,violenter illud rapere præualebat. Ex hoc itaque dile-
ctissimi,tanquam super aspidem & basiliscum cautius & sol-
licitius ambulemus. Caueamus omnem radicem amaritudi-
nis,

A nis,vt nemo nostrũ mordax inueniatur, nemo audax vel ar-
dens,nemo inexorabilis aut rebellis.Nec vero deorsum mit-
tamus nos,sed transcendamus & transeamus letalem gloriæ
Proue.1.b temporalis obtutum,vt quomodo scriptum est: Frustra iaci-
tur rete ante oculos pennatorum. Conculcemus quoq; leo-
nem pariter & draconem,vt neque illius rugitus terreat, nec
istius flatus inficiat.Videntur hæc quatuor monstra affectio-
nibus æquè quatuor singula singulis incubare. Cui ergo po-
tissimũ draco insidiatur?Æstimo quia cupiditati, quòd hanc
nouerit esse radicem malorum omnium,& quæ maxime cor
Mat.4.b subuertat.Inde enim etiam quasi consulens dixit, hęc omnia
tibi dabo. Nam de leone quidem manifestũ est quòd nisi ad
ianuã timoris terrificos non dat rugitus.Porro tristitiæ fores
aspis obseruat, quòd eas maxime morsibus suis peruias arbi-
tretur.Vnde & ad Christũ dominũ donec iam esurientẽ cer-
neret,nõ accessit.Econtra sane caueat necesse est lætitia basi-
liscum,quòd eo potissimum aditu venenatos ingerere soleat
radios oculorum. nec vana gloria nisi ob lætitiæ noceat va-
nitatem. Illud quoque considera, an forte virtutes qua-
tuor,quatuor his tentationibus opponere valeamus.Leo ru-
giet,quis nõ timebit?Si quis ille fuerit,fortis erit.Sed frustra-
to leone,draco absconditur in arena,vt virulentis flatibus at-
trahat animam, insufflans ei quodam modo concupiscentiã
terrenorum.Quis putas illius præteruitabit insidias? Nemo
B vtique nisi prudens. At forte dum ad ista descendere caues,
vrget quis molestia:& ecce protinus aspis adest.Nam oppor
tunum tempus sibi inuenisse videtur. Quis non exasperabi-
tur ab aspide ista?Nempe vir temperãs & modestus, qui sciat
abundare,& penuriam pati. Puto ex hac occasione fascinare
te volet male blandiens oculus nequam. Quis auertet faciem
suam? Profecto iustus,qui non modo non ipse sibi accipere
gloriam quæ dei est,sed ne ab alio quidem recipere velit ob-
latam:si tamen ille sit iustus, qui iuste quod iustũ est exequa-
tur,qui iustitiam suam non faciat coram hominibus, qui de-
nique etsi iustus fuerit,caput non leuet.Hęc enim virtus spe-
cialiter in humilitate consistit: Hæc intentionẽ purgat, hæc
quoque meritũ omne eo veracius & efficacius obtinet, quo
minus arrogat sibi.

De XIIII. versu, Sermo XV. Vnde supra.

Matt.11.d VENITE ad me omnes qui laboratis & onerati estis: &
ego reficiam vos:dicit dominus. Tollite iugum meũ su-
per vos,& inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim
meum suaue est, & onus meum leue. Laborantes ad refe-
ctionem inuitat, ad requiem prouocat oneratos. Non ta-
men interim onus subtrahit aut laborem, magis autem
onere alio, alio labore commutat: sed onere leui, suaui iu-
go, in quibus requies ac refectio, etsi minus appareat, ta-
C men inueniatur. Graue onus iniquitas sedens super talen-
Psal.37.a tum plumbi.Sub hac gemebat sarcina qui dicebat: Iniquita-
tes meæ supergressę sunt caput meũ:& sicut onus graue gra-
uatæ sunt super me.Quod ergo onus Christi,quod on⁹ leue?
Vt quidem ego sentio,onus beneficiorum,dulce onus, sed ei
qui sentit, ei qui experitur. Alioquin si non inuenias, si non
aduertas,graue omnino & periculosum. Oneriferum animal
homo tempore suę mortalitatis.Si adhuc portat peccata sua,
onus est graue, si iam forte exoneratus est à peccatis, minus
quidem graue:sed si sanum sapiat, nõ minus grande onus in-
ueniet hanc ipsam quã diximus exonerationem.Onerat nos
cum exonerat deus, onerat beneficio cũ exonerat peccato.
Psal.115.a Vox onerati:Quid retribuam domino pro omnibus quæ re-
Luc.5.b tribuit mihi? Vox onerati: Exi à me, quia homo peccator sũ
Iob 31.c domine.Vox onerati:Semper enim quasi tumẽtes super me
fluctus,timui deum.Semper(inquit)timui:sicut ante,sic post
acceptam indulgentiam peccatorum. Beatus homo qui ita
semper est pauidus,nec minori angitur sollicitudine,ne forte
obruatur beneficiis,quàm peccatis. Ad hoc siquidem diuina
nobis tam sedula erga nos & tam profusa beneficentia com-
mendatur,vt sollicitemur ad gratiam,inuitemur ad dilectio-
nem. Angelis suis mandauit de te,vt custodiãt te in omnibus
viis tuis.Quid vltra potuit tibi facere & nõ fecit?Noui quid
cogites ingenua creatura. Habes gratiam angelis domini,sed
ad ipsum ambis dominum angelorum.Oras & optas,vt nun-

ciis non contentus,ipse quoque qui loquebatur, assit: nec te D
quasi per medium,sed sui oris osculo osculetur.Audisti super
aspidem & basiliscum leonem pariter & draconem tibi am-
bulandum fore,nec super draconẽ ipso victoriam Michaelis
& angelorum eius ignoras. Veruntamen non Michaeli, sed
domino clamãt desideria tua.Libera me & pone me iuxta te, Iob 19.a
& cuiusuis manus pugnet cõtra me.Hoc nempe nõ est mo-
do aliis,sed ipsis quoque altioribus altius captare refugium,
vt ex sententia profitenti quoniam tu es domine spes mea,
merito respondeatur, altissimum posuisti refugium tuum.

Non enim dedignatur esse spes miserorum miserator &
misericors dominus: nõ seipsum liberatorem simul & pro-
tectorem in se sperantibus exhibere recusat.Quoniam in me
sperauit(inquit)liberabo eum: protegam eum, quoniam co-
gnouit nomen meum.Nempe,nisi dominus custodierit ciui- Psal.126.a
tatem, frustra vigilat qui custodit eam,siue ille homo siue e-
tiam angelus esset. Montes in circuitu Hierusalem, sed parũ
hoc,imo nihil hoc foret, si nõ etiam dominus in circuitu es-
set populi sui. Merito proinde in Cantico sponsa describitur Cant.3.a
inuentis licet vigilibus (imò ab eis magis inuenta: nec enim
eos ipsa quærebat)non substitisse, nec contenta fuisse vigili-
bus,sed percontata breuiter de dilecto, ad ipsum ocyus per-
uolasse.Erat enim cor eius nõ in vigilibus, sed in domino fi-
duciam habẽs.Et aliter forte suadentibus aiebat: In domino Psal.10.a
confido: quomodo dicitis animæ meæ,transmigra in mon- E
tem sicut passer? Minus vigilanter id obseruarãt Corinthij, 1.Cor.1.b
cum offensis quasi vigilibus secederent apud eos, & minime
pertransirent. Ego quidem Cephæ, ego autem Pauli, aiunt,
ego vero Apollo.Sed quid fecerũt vigiles sobrij, vigiles cir-
cunspecti?Non enim poterant sibi suscipere spõsam, qui be-
ne eam æmulabantur, qui æmulabantur dei æmulatione,qui
desponderant vni viro virginem castam exhibere Christo.
Percusserunt me & vulnerauerunt me,ait. Vt quid ita? Ni fal
lor, vrgebant vt pertransiret, proinde inuentura dilectum. Cant.5.c
Denique etiam tulerunt pallium meum (inquit) haud dubiũ
quin vt curreret expedita. Animaduertere est quàm valide
percutiat, quibus sagittis apostolus vulneret eos qui diuer-
tisse apud vigiles videbantur. Nũquid Paulus pro vobis cru-
cifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?Et item: Cum
enim dicit quis,Ego sum Pauli:alius autem,ego sum Apollo:
nónne homines estis?Quid ergo est Apollo, quid verò Pau-
lus? Ministri eius cui credidistis. Quoniam in me sperauit,
liberabo eum. Non in vigilibus,nõ in homine,nõ in angelo,
sed in me(inquit)sperauit: nihil boni nisi ex me, ne per ipsos
expectans.Omne enim datum optimum, & omne donum
perfectũ desursum est,descendẽs à patre luminum.Ex me vi- Iac.1.c
giliæ hominum vtiles,circa opera vtique manifesta,eis nimi-
rum custodes homines deputaui.Ex me excubiæ angelorum
obseruantium,secretiores motus spiritualiter sollicitantium,
propulsantium suggestores iniquos. Cæterũ intima sane cu- F
stodia secretissimæ intentionis,non modo ex me, verumetiã
per me fiat necesse est, quod illo quidem humanus nequeat,
sed ne angelicus quoque oculus penetrare. Agnoscamus tri-
plicem hanc custodiam fratres, & exhibeamus nos eis qua-
les cuique conuenit exhiberi.Prouideamus bona corã homi-
nibus,corã angelis,coram deo.Contendamus placere omni-
bus per omnia,sed maxime ei qui maximus est super omnia.
In conspectu angelorũ psallamus ei,vt in eis impleatur quod
scriptum est:Qui timent te,videbunt me & lętabuntur:quia Psal.118.k
in verbo tuo supersperaui. Obediamus præpositis nostris,
qui peruigilant tanquam reddituri rationem pro animabus Heb.13.c
nostris, vt non cum tristitia hoc faciant. Et quidem gratias
deo ex cuius solo munere venit, nõ est quòd multũ vos mo-
neam,non est quòd multum vobis timeã in hac parte.Quod
enim est gaudium meum & gloria mea,nisi prompta obedi-
tio & irreprehensibilis conuersatio vestra? Quid si certo co-
gnoscerem ne angelos quidem amplius aliquid in vobis co-
gnoscere quod dedeceat,apud neminem vestrum ex anathe-
mate Hierico quippiam occultari,non murmurare aliquem,
non detrahere in occulto,non simulatorie agere vel remisse,
non ignominiosas voluere animo cogitationes, quibus solet
(heu)interdũ ipsa quoq; pars corporis perturbari? Magnum
hoc mihi gaudij incrementum,sed nondum vtiq; plenitudo.
Non

G Non enim tã magni ſumus vt poſsit nobis adeo eſſe pro mi-
nimo,ab homine iudicari non poſſe,minus autem nihil con-
ſcios eſſe nobis. Cæterum ſi occultiſsimum iudicem timent
etiã magni,quantum nos ad illius examinis memoriam con-
uenit trepidare? O ſi mihi contingeret certum eſſe nil eſſe in
omnibus nobis illum offendens oculum qui ſolus perfecte
nouit quid ſit in homine, videns in eo & quod in ſe ille non
videt. Hoc vel maxime iudiciũ veſtigemus fratres,& eo am-
plius frequentemus in timore & tremore ipſius cõſideratio-
nem,quo minus cõprehendere poſſumus inueſtigabilẽ abyſ-
ſum iudiciorum dei, & irrefragabilem diſpoſitionem. Cum
hoc timore ſpes habet meritũ,cum hoc metu fructuoſe ſpe-
ratur.Eſt autem is ipſe timor firmiſsima quædã & efficax ma
teria ſpei,ſi quis prudẽter aduertat.Siquidem maximũ quod
dam dei donum timor iſte, & ex perceptione præſentiũ fir-
Pſa.146.b ma eſt expectatio futurorum.Poſtremo beneplacitũ eſt do-
mino ſuper timentes eum,& vtique vita in volũtate eius, &
in beneplacito eius ſalus ęterna.Quoniam in me ſperauit,li-
berabo eum.Dulciſsima liberalitas,in ſe ſperantibus non de-
eſſe.Hoc enim totum hominis meritum,ſi totam ſpem ſuam
Pſal.21.a ponat in eo qui totum hominem ſaluum facit.In te ſperaue-
runt patres noſtri,ſperauerũt & liberaſti eos, ad te clamaue-
runt & ſalui facti ſunt:in te ſperauerunt & non ſunt confuſi.
Quis enim ſperauit in eo & confuſus eſt?Sperate in eo om-
H nis congregatio populi. Quemcunque enim locum calca-
uerit pes veſter,veſter erit. Pes veſter vtique ſpes veſtra eſt:
& quantũcunque illa proceſſerit obtinebit,ſi tamen in deum
tota figatur,vt firma ſit & non titubet. Quid timeat aſpidem
aut baſiliſcum?quid leonis rugitus,aut draconis ſibilos expa-
ueſcat?Quoniam in me ſperauit,liberabo eum.Porro libera-
tum quidem ne iterum egeat liberari,protegam eum & con-
ſeruabo,ſi tamẽ cognouerit nomẽ meũ,ne ſibi tribuat, quòd
liberatus eſt,ſed nomini meo det gloriam.Protegam eũ quo-
niam cognouit nomen meum.In præſentia enim vultus glo-
rificatio,in notitia nominis protectio exhibetur.Spes in no-
Rom.8.c mine,res in facie eſt. Quod enim videt quis, quid ſperat? Fi-
Heb.11.a des vtique ex auditu,& ea quidem,iuxta eundem apoſtolum,
eſt rerum ſubſtantia ſperandarum. Protegam eum quoniam
cognouit nomen meũ. Nõ nouit nomen eius qui illud aſſũ-
mit in vanũ,qui dicit ei domine domine,& non facit quæ di-
cit ipſe.Non nouit nomen eius,qui eum nec honorat vt pa-
trem, nec vt dominum timet.Non nouit nomen eius qui ad
Pſal. 39. a vanitates & inſanias falſas cõuertitur. Beatus vir cuius eſt no
men domini ſpes eius,& nõ reſpexit in vanitates & inſanias
falſas.Hoc nomen cognouerat qui dicebat: Non enim eſt a-
Acto.4.c liud nomen datum hominibus in quo oporteat ſaluos fieri.
Nos quoque ſi nouimus nomen ſanctum quod inuocatum
eſt ſuper nos, deſiderandũ vtiq; nobis vt ſemper ſanctifice-
I tur in nobis: atque ita orandum iuxta doctrinã vtique ſalua-
Matt.6. b toris:Pater noſter qui es in cœlis,ſanctificetur nomẽ tuũ.De
Textus. nique audi quid ſequatur in pſalmo. Clamauit ad me,& ego
exaudiã eũ. Hic fructus notitiæ nominis, clamor orationis:
porro fructus clamoris exauditio ſaluatoris.Quomodo enim
aut nõ inuocans exaudiri poterat,aut nomen domini neſciẽs
inuocare? Gratias ei qui manifeſtauit hominibus nomen pa-
tris,fructũ ſalutis in eius inuocatione conſtituens, ſicut ſcri-
Ioel.2.g ptum eſt: Quicũque inuocauerit nomẽ domini,ſaluus erit.

De XV. verſu, Sermo XVI. Vnde ſupra.

Textus. CLAMAVIT ad me,& exaudiã eum.Hoc plane eſt teſta-
mentum pacis, hoc pietatis fœdus, hoc pactum miſeri-
cordiæ & miſerationis. Sperauit in me,liberabo eum.Nomẽ
meum cognouit,protegam eum:inuocauit me, & ego exau-
diam eum.Niſi enim hęc aut ſimilia diceret,quis non diffide-
ret?Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? Nunc autẽ apud
te propitiatio eſt, & propter hanc legem tuam ſuſtinui te do
mine. Dulcis lex,quæ meritum exauditionis in clamore con-
ſtituit poſtulationis.Clamauit (inquit) ad me, & exaudiã eũ.
Merito non exauditur qui clamare diſsimulat, aut omnino
non poſtulans, aut tepide poſtulans & remiſſe. Siquidem in
dei auribus deſiderium vehemens clamor magnus:è regione
autem remiſſa intentio,vox ſubmiſſa. Quãdo illa penetrabit
nubes?quando audietur in cœlis?Nempe vt clamandum ſibi
nouerit homo, inter primordia ſuæ orationis ipſum quem K
oraturus eſt patrem in cœlis eſſe protinus admonetur, quòd
videlicet impetu quodam ſpiritus, illo ſibi iaculandam eſſe
meminerit orationem. Spiritus eſt deus, & in ſpiritu clamet
neceſſe eſt quiſquis clamorem ſuum ad eum deſiderat perue-
nire. Sicut enim non faciem hominis reſpicit tanquam ho
mo, ſed magis intuetur cor: ſic ad cordis potius vocẽ, quàm
corporis aures eius:cui merito dicitur:Deus cordis mei.Hinc
eſt, quòd Moyſes foris tacens intus auditur, dicente domi-
no. Quid clamas ad me? Clamauit ad me,& exaudiam eum. Exo.14.d
Non immerito. Clamorem magnum ſane magnitudo ne-
ceſsitatis extorſit. Quid enim clamans petiit niſi conſolatio-
nem, liberationem, glorificationem? Alioquin quo modo
ſuper his exauditur,ſi pro aliis clamat? Exaudiam eum ait. In
quo exaudies domine,vel in quibus? Cum ipſo ſum in tribu-
latione, eripiam eum,& glorificabo eum. Ad magnum illud
triduum quod proxime ſumus celebraturi, hunc mihi terna-
rium arbitror referendum. Siquidem & ipſe propter nos
tribulationem & dolorem inuenit, quando propoſito ſibi
gaudio ſuſtinuit crucem,confuſione contempta.Veruntamẽ
quæ de ipſo erant,ſicut ante mortem prædixerat, finem ha-
buerunt:& ſicut in morte dixit,conſummata ſunt: & extunc
ſabbatizauit. Nec dilata eſt gloria reſurrectionis die tertia,
ſummo diluculo ſol iuſtitiæ de tumulo ortus eſt nobis. Ita
ergo fructus pariter tribulationis & veritas ereptionis,in ma L
nifeſtatione glorificationis apparuit. Nihilominus quoq; &
in nobis ſimile quoddam triduum poſſe videbitur aſsignari.
Cum ipſo ſum (ait) in tribulatione. Quando hoc niſi in die
tribulationis noſtræ,in die crucis noſtræ,dum impletur quod
ipſe ait:In mũdo quidem preſſuram habebitis: & quod apo- Ioan.16.g
ſtolus eius:Omnes qui pie volunt viuere in Chriſto,perſecu- 2.Ti.3.c
tionem patiuntur? Nam liberatio plena atque perfecta ante
diem ſepulturæ eſſe non poterit, quòd maneat iugum graue
ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum vſque
in diem ſepulturæ in matrem omnium. In hac ergo die eri-
piam eum (inquit) quando nihil iam vltra quod vel corpori
vel animæ faciat,mundus habebit.Sane glorificatio diem vl-
timũ manet,diẽ reſurrectionis,quando ſurget in gloria quod
in ignominia interim ſeminatur. Vnde ſcimus quòd nobiſcũ
ſit in tribulatione? Ex eo vtiq; quòd in ipſa tribulatione nos
ſumus.Quis enim ſuſtineret,quis ſubſiſteret,quis perſiſteret
ſine eo?Omne gaudium exiſtimemus cũ in tribulationes va- Iaco.1.a
rias inciderimus fratres mei,non modo quia per multas tri- Acto.14.d
bulationes oportet nos intrare in regnum dei: ſed quoniam
iuxta eſt dominus his qui tribulato ſunt corde. Si ambulaue- Pſal. 33. d
ro in medio vmbræ mortis (ait quidã) non timebo mala,quo Pſal.22.a
niã tu mecũ es.Ita ergo nobiſcũ eſt omnibus diebus vſque ad
conſummationẽ ſeculi. Quando autẽ nos erimus cum ipſo?
Nimirũ quãdo rapiemur obuiã Chriſto in aëra,& ſic ſemper M
cũ domino erimus.Quãdo apparebimus cum ipſo in gloria?
Nempe cũ Chriſtus apparuerit vita noſtra. Interim ſane ab-
ſcõdatur neceſſe eſt vt pręcedat tribulatio ereptionẽ,ereptio
glorificationẽ.Vox liberati:Cõuertere anima mea in requiẽ Pſal.114.d
tuam:quia dominus benefecit tibi:quia eripuit animã meam
de morte,oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu. Eri-
piã eũ,& glorificabo eũ. Fœlix qui te interim conſolatorem
& adiutorẽ habet,adiutor in opportunitatibus,in tribulatio-
ne. At quàm fœlicior quẽ iam eripuiſti & exemiſti tantis ma-
lis,quàm fœlicior qui iam exẽptus de laqueo venantium,qui
iam raptus eſt ne malitia mutet intellectum illius, aut ne fi-
ctio decipiat animã eius.Longe tamen præ his omnibus fœ-
liciſsimus ille erit quem aſſumpſeris ad teipſum,quem reple-
ueris in bonis domus tuæ, & claritati tuę cõformaueris eum.
Et nunc filioli clamemus in cœlũ, & miſerebitur noſtri deus
noſter.Clamemus in cœlum: quia ſub cœlo omnia labor &
dolor, vanitas & afflictio ſpiritus. Denique prauum eſt cor Hier.17.b
hominis & imperſcrutabile, proni ſenſus eius in malum.Nõ
eſt in me bonum,hoc eſt in carne mea. Lex peccati in ea ha-
bitat,aduerſus ſpiritum concupiſcit. Poſtremo & cor meum
dereliquit me, & corpus mortuum eſt propter pecca-
tum. Sufficit autem diei quoque malitia ſua: & eſt mundus
ipſe poſitus in maligno.Quam nequam in omnibus ſeculum
præſens,quàm nequiter aduerſus animam ſecularia deſide-
ria

A ria militare noſcuntur? Sunt & principes mundi huius tenebrarum harũ,ſpirituales nequitiæ,aëreæ poteſtates, & inter eas callidior cunctis animantibus ſerpens. Hæc ergo ſub ſole omnia. Hæc omnia ſub cœlo. Ad quod horum confugiũ facis? In quo horum omnium ſperas ſolatij aliquid, aliquid auxilij inuenire? Si quæras intra te, aruit cor tuum, & obliuioni
Pſal.30.d datum te reperis, tanquam mortuum à corde. Si infra te, cor-
Sapien.9.d pus quod corrumpitur, aggrauat animam. Si circa te, etiam terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitãtem. Quære
Iaco.1.c ergo ſupra te, ſed cautus eſto võtoſa agmina tranſilire. Quia enim omne datum optimum, & omne donum perfectũ non niſi deſurſum eſſe nouerunt, mediũ iter latrunculi obſedere. Tranſi ergo tranſi peruigiles illas nequitias, quæ tã indefeſſe cuſtodiunt & obſeruant ne quis in illam poſsit euadere ciui-
Gen.39.c tatem. Si te percuſſerint, ſi vulnerauerint, dimitte eis palliũ,
Marc.14. quod in Ægypto olim Ioſeph adulteræ dereliquit: dimitte ſindonem, vt cum euãgelico illo iuuene profugias nudus ab
Iob 1 b eis. Nunquid non ſolum palliũ eius & ſindonẽ dederat deus in manus impij, in cuius facultatem & carnẽ dans poteſtatẽ, veruntamen animam, ait, illius ſerua? Ita ergo ſurſum cor, ſurſum clamor, ſurſum deſideria, ſurſum cõuerſatio, ſurſum intentio, & omnis expectatio tua deſurſum ſit. Clama in cœlum vt exaudiaris, & qui in cœlis eſt pater mittat tibi auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te. Mittat interim auxiliũ
B de tribulatione, eripiat à tribulatione, glorificet in reſurrectione. Magna ſunt hæc, ſed tu magne domine promiſiſti. Ex tua promiſsione ſperamus, inde audemus dicere: Si corde clamemus pio, certe debes ex promiſſo. Amen.

De vltimo verſu, Sermo XVII. vnde ſupra.

BENE nobiſcum agitur fratres, ſatis competit huic tempori verſus pſalmi. Celebraturis proxime dominicam reſurrectionem, iam nunc cuique noſtrum ſua promittitur, vt feſtiuius in capite ſuo factum recolant membra, quod in ſeipſis præſtolantur aliquando faciendum. Congruus finis pſalmi, vbi pſallentis finis promittitur tam beatus. Iucunde
Textus. completur, dum in eo ſpondetur repletio tam iucũda. Longitudine, inquit, dierum replebo eum, & oſtendam illi ſalutare meum. Sæpius vos admoneo fratres, quòd iuxta Pauli ſen
1.Tim.4.a tentiam promiſsionem habeat pietas vitæ eius quæ nunc eſt
Rom.6.c pariter & futuræ. Vnde & idẽ ait: Habetis nunc quidem fructum veſtrum in ſanctificationem, finem vero vitã æternam. Ipſa eſt quæ hoc loco promittitur plenitudo, ipſa longitudo dierũ. Quid enim tam longũ, quàm quod æternũ eſt? Quid tã longũ, quàm quod nullo fine præciditur? Bonus finis vita æterna, bonus finis qui finẽ non habet. Et ſane cuius finis bonus eſt, ipſum quoq; bonũ eſt. Amplectamur itaque ſanctifi-
Hebr.12.d cationẽ, quoniam bona eſt, quoniam finis eius vita ſine fine.
C Sãctimoniam ſectemur & pacẽ, ſine qua nemo videbit deũ. Longitudine, inquit, dierũ replebo eum, & oſtendã illi ſalutare meũ. Dextræ dei eſt iſta promiſsio, munus eſt dextræ quã
Iob 14.c ſibi olim ſanctus porrigi optabat. Operi, inquit, manuũ tuarum porriges dexterã: delectationes in dextera hac vſque in finem. Hanc nimirum & ille ſibi porrigi optauit & obtinuit
Pſal.20.a dexteram, de quo pſalmiſta ait: Vitã petiit à te, & tribuiſti ei longitudinẽ dierum in ſeculũ, & in ſeculũ ſeculi. Manifeſtius
Prouc.3.c denique ſapiẽs dixit: In ſiniſtra illius diuitiæ & gloria, in dextera eius longiturnitas vitæ. Quis eſt homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Hæc enim vita qua viuimus, magis mors eſt: nec ſimpliciter vita, ſed vita mortalis. Moritur homo dicimus, quãdo morti certiſsime appropinquat. Quid vero agimus ex quo primum incipimus viuere, niſi morti ap-
Gen.47.b propinquare, & incipere mori? Sed & dies qualeſcunq; vitæ huius pauci & mali ſunt, ſicut ſanctus patriarcha teſtatur. Ibi vere viuitur, vbi viuida vita eſt & vitalis. Ibi dies boni, vbi interminabilis longitudo dierum. Gratias ei qui tam nõ modo fortiter, ſed & ſuauiter diſponit vniuerſa. Eorum nempe paucitas dierum finietur breui, quorũ ſufficit cuique malitia ſua. Vbi autem dierum bonitas, æternitas quoque nõ deerit. Longitudine dierum replebo eum. Quod prius dixerat, glorificabo eum, euidentius hoc verſiculo declarauit. Cui tamen nõ ſufficeret ab eo glorificari, cuius perfecta ſunt opera? Nõ enim tanta immenſitas niſi in immẽſum quempiã glorificare poteſt. Neceſſe eſt magna ſit glorificatio à magnifica gloria quæ deſcendit. Voce delapſa à magnifica gloria, ait Pe- D *1.Pet.1.d*
trus. Bene magnifica gloria glorificans tam magnifice, in longitudine, in multitudine, in plenitudine claritatis. Fallax gloria, & vana eſt claritas, dies hominũ breuis. Sapiens eiuſmodi non optabit, magis loquetur ex corde ei qui intuetur cor. Et diem hominis non deſideraui: tu ſcis. Ego tamẽ plus aliquid quàm non deſiderat deſidero, vt ne recipiam quidem. Scio enim cuius vox ſit: Ego charitatem ab homine non accipio. *Ioan.5.g*
Quàm verò miſeri, qui gloriam quæ abinuicem eſt quærimus, & nolumus eam quæ à ſolo eſt deo. Sola ſiquidem ea quam ſolam negligimus, longitudinem habet, ſola repletionem. Breues dies hominis, & dies eius tanquam flos agri ſic *Eſa.40.b*
efflorebit. Exſiccatum eſt, inquit, fœnum, & cecidit flos: verbum autem domini in æternum manet. Verus nimirum dies qui nõ nouit occaſum, æterna veritas, vera æternitas, ac proinde vera æternáque ſatietas. Alioquin quomodo gloria illa replebit, quæ fallax & vana eſt? Denique & inanis dicitur, vt noueris te ex ea magis exinaniri poſſe, non poſſe repleri. Bonum ergo interim magis abiectio quàm elatio eſt, bonũ magis neceſsitas quàm voluptas: quod cum vtraque res citius tranſeat, altera pœnam habeat, altera ſit paritura coronam.

Vtilis tribulatio, quæ probationem operatur, ducit ad gloriã. Cum ipſo ſum, inquit, in tribulatione, eripiã eum, & glorificabo eum. Agamus gratias patri miſericordiarum qui no E
biſcũ eſt in tribulatione, & in omni tribulatione noſtra nos conſolatur. Res enim, vt dixi, neceſſaria tribulatio quę in gloriam vertitur, triſtitia quæ mutatur in gaudium. Gaudium ſane longum quod nemo tollit à nobis, gaudium multiplex, gaudium plenum. Res neceſſaria eſt iſta neceſsitas, quæ coronam parit. Nõ contemnamus fratres: ſemẽ modicum eſt: magnus exinde fructus exurgit. Forte inſipidum, forte acerbum eſt, forte granum ſinapis. Non conſideremus quæ vi- *1.Cor.4.d.*
dentur, ſed quæ non videntur in eo. Quę enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna. Prælibemus primitias gloriæ, gloriemur in ſpe gloriæ magni dei. Non ſolum autem, ſed vt dicam expreſsius, gloriemur in tribulatione. In ea ſiquidem ſpes gloriæ eſt. Vide ſi non hoc ipſum docere voluit apoſtolus cum ſubiunxit: Quoniã tribulatio patentiam operatur, &c. Manifeſte aduertere eſt in his verbis *Roma.5.a*
cum præmiſiſſet apoſtolus gloriari in ſpe: non aliud aliquid ſed amplius eũ addidiſſe dicendo: Non ſolum autem, ſed & gloriari in tribulationibus. Nõ enim altera gloriatio cõmendatur, ſed additur vbi ſpes gloriæ, vbi ipſa ſpei gloriatio requiratur. Siquidem in tribulatione ſpes glorię, imò & ipſa in tribulatione gloria cõtinetur: ſicut ſpes fructus in ſemine, ſic & ipſe fructus in ſemine eſt. In hunc modum etiam modo regnum dei intra nos eſt, theſaurus ingens in fictili vaſe, in agro vili. Eſt, inquam, ſed abſconditum eſt, fœlix qui ibi in- F
uenerit illud. Quid ille? Nẽpe qui meſſem magis cogitauerit quàm ſementẽ. Oculus fidei inuenit hunc theſaurũ, non ſecundum faciẽ iudicans, ſed videns quæ non apparent, ſed intuens quæ non videntur. Quàm veraciter hũc theſaurum inuenerat, quẽ volebat inueniri & ab aliis, qui dicebat: Momẽ- *2.Cor.4.d*
taneum hoc & leue tribulationis noſtrę, ſupra modũ in ſublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Non dixit remunerabitur, ſed æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Latet gloria fratres mei, abſcondita nobis eſt in tribulatione, in momentaneo hoc latet æternitas, in hoc leui pondus ſublime & ſupra modũ. Interim ergo feſtinemus nobis emere agrũ iſtum, emere theſaurũ iſtum, qui abſconditus eſt in agro. Omne gaudium exiſtimemus cum in varias incide-
rimus tribulationes. Dicamus ex animo, dicamus ex ſenten- *Eccl.7.a*
tia: Bonum magis ire ad domum luctus, quàm ad domũ conuiuij. Cum ipſo ſum in tribulatione, ait deus: & ego aliud interim requiram quàm tribulationem? Mihi adhærere deo bonum eſt. Nõ ſolum autem, ſed & ponere in domino ſpem *Pſal.72.a*
meam: quia eripiam eum, inquit, & glorificabo eum. Cum ipſo ſum in tribulatione. Delicię, inquit, meæ eſſe cũ filiis ho- *Prouc.8.d*
minum. Emmanuel nobiſcum deus. Aue gratia plena, ait angelus ad Mariã: dominus tecum. In plenitudine gratiæ nobiſ- *Luc.1.c*
cum eſt, in plenitudine gloriæ erimus nos cum eo. Deſcendit vt prope ſit his qui tribulato ſunt corde, vt nobiſcũ ſit in tribulatione

I

G bulatione nostra. Erit autẽ quando rapiemur in nubibus ob-
uiam Christo in aëra, & sic semper cum domino erimus, si ta
mẽ curemus interim eum habere nobiscũ vt sit comes viæ,
qui patriæ redditor est futurus: imò qui tunc patria modo sit
via. Bonũ mihi domine tribulari dum modo ipse sis mecum,
quàm regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonũ in
tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecũ,
Psal. 72. a quàm esse sine te vel in cœlo. Quid enim mihi est in cœlo, &
à te quid volui super terrã? Aurũ probat fornax, & viros iu-
stos tentatio tribulationis. Ibi ibi cũ eis es domine, ibi in tuo
nomine congregatis medius astas, sicut olim cum tribus pue
Dan. 3. g ris es dignatus etiã ethnico apparere vt diceret, quia species
quarti, similis filio dei. Quid trepidamus, quid cunctamur,
quid refugimus hunc caminum? Sæuit ignis, sed dominus no
biscum est in tribulatione. Si deus nobiscum, quis cõtra nos?
Nihilominus quoq; si ille eripit, quis est qui rapiat de manu
eius? Quis est qui de manu eius possit eruere? Postremo si ille
glorificat, quisnam alius inglorium faciet? Si ille glorificat,
quis humiliabit? Audi deniq; quanam gloria ipse glorificet.
Textus. Longitudine, inquit, dierum replebo eum. Et primo quidem
in eo quòd dierum nomẽ pluraliter posuit, non vicissitudinẽ
aliquam, sed multitudinem voluit commendare. Alioquin si
vicissitudinem suspicaris, melior est dies vna in atriis domini
Psal. 83. c super milia. Legimus sanctos atq; perfectos viros etiã ab his
H dieb⁹ nostris plenos, migrasse dierũ: nec sane aliud quàm vir
tutum plenos, plenos intelligimus gratiarũ. Nimirum in hac
plenitudinem velut de die in diem, de claritate in claritatem,
non quidem à suo, sed à domini spiritu transformatur. Si er-
go dies gratia dicitur, si (vt supra meminimus) etiam dies ho-
minis, claritas quæ ab homine est, & male nitẽs gloria, quam
abinuicem quærimus: quomodo non magis verus dies & ple
nus meridies veræ gloriæ plenitudo? Quòd si dies plurimos
diuisiones dicimus gratiarũ, quomodo non in multiplici glo-
ria dierum intelligitur multitudo? Postremo euidentius audi
sine vlla vicissitudine dies multos. Erit lux lunæ sicut lux so-
Esa. 30. f lis (ait propheta) & lux solis septempliciter sicut lux septem
dierum. Istis (ni fallor) cunctis diebus vitæ suæ psalmos suos
cantare in domo domini rex fidelis optabat. Erit enim deuo-
tos esse deo ad singula tantæ & tam multiplicis gloriæ mune
ra, & in omnibus semper gratias agere, quasi cũctis diebus
psalmos dicere nomini eius. Longitudine dierum replebo
eum. At sic manifestius dicat: Scio quid desideret, scio quid
sitiat, quid sapiat ei. Non ei aurum vel argentum sapit, non
voluptas, non curiositas, non dignitas aliqua secularis. Om-
nia detrimẽtum facit, omnia aspernatur & arbitratur vt ster-
cora. Exinaniuit penitus semetipsum, nec se ex his patitur oc
cupari, quibus nouit se nõ posse repleri. Nõ ignorat ad cuius
imaginem conditus sit, cuius magnitudinis capax sit: nec su-
I stinet de modico crescere, vt de maximo minuatur. Itaq; lon-
gitudine dierum replebo eum, quem nisi lux vera reficere,
nisi æterna implere non potest. Siquidem nec longiturnitas
illa terminum, nec claritas illa occasum, nec satietas illa fasti
dium habet. Erit enim securitas de æternitate, gloriatio de ve
ritate, exultatio de satietate. Et ostendam illi salutare meum.
Nimirũ extunc videre merebitur quod optauit, cum sibi rex
gloriæ gloriosam exhibebit ecclesiam, non habentem macu-
lam ob splendorem diei, sed neque rugam ob omnimodam
plenitudinem sui. Alioquin ad illius fulgorem luminis sicut
non impurus, sic nec turbatus quidem in aliquo animus vel
Hebr. 12. d inquietus assurgit. Inde est quòd nunc quoque (vt supra me-
mini) sanctimoniã simul & pacem sectari præcipimur, quòd
sine his nemo videat deũ. Cum ergo repleuerit in bonis de-
siderium tuum, vt non aliud sit quod requiras, serenato peni-
tus ex ipsa plenitudine animo, videre iã poteris serenitatem
illam, illam plenitudinem maiestatis, similis deo factus, quòd
videas eum sicuti est: aut forte iam plenus omni gloria in se-
metipso, etiam foris saluationem quam operatus est deus, &
plenam maiestate eius omnẽ terram vndique circunspiciet
deliciosissimus deliciosissimi seculi habitator: ad hoc quoque
referri posse videbitur quod adiecit: Et ostẽdam illi salutare
meum. Alioquin accipiamus si magis placet etiã hoc modo,
vt ipsos quos promiserat dies, in hac ostensione salutaris ex-
Psal. 120. c ponat. Longitudine, inquit, dierum replebo eum. Et tãquam
quæreres vnde erit dies in ciuitate de qua legimus, quia non K
lucebit ibi sol per diem, nox enim non erit in ea: ostendã illi,
ait, salutare meum: vt quemadmodum & in illa scriptura dici
tur: Lucerna eius sit agnus. Ostendam illi salutare meũ. Non Apoc. 21. g
iam in fide erudiã, non iam exercebo in spe, sed specie adim-
plebo. Ostendam illi salutare meum, ostendã illi Iesum meũ,
vt in æternum iam videat in quẽ credidit, quem dilexit, quem
semper optauit. Ostẽde nobis domine misericordiam tuam, Psal. 84. a
& salutare tuum da nobis. Ostende nobis salutare tuũ, & suf-
ficit nobis. Qui enim videt illũ, videt & te: quia ipse in te, & Ioan. 17. a
tu in ipso. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscamus te ve-
rum deum, & quem misisti Iesum Christum. Itaque tunc di-
mittes seruum tuum domine secũdum verbum tuum in pa-
ce, cum viderint oculi mei salutare tuum, Iesum tuũ, dominũ
meum, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Sequuntur Sermones eiusdem de diuersis.

De nimia quadam fallacia præsentis vitæ. Sermo.

VERA omnino sententia fratres, quoniam tentatio est Iob 7. a
vita hominis super terram. Siquidem fallax est, nec sim-
pliciter fallere consueuit. Vt enim multipliciter illudat ho-
minibus, mutat faciem, mutat vocem, modo ait, modo ne-
gat, nec erubescit: de ipsa quantitate sua diuersis diuersa lo-
quitur, imò & eidem diuerso tempore contraria quoq; sug- L
gerit & aduersa. Modo enim se breuem esse causatur, modo
simulat longiorem. Cum peccare delectat adhuc, gemit al-
tius pro breuitate sua. Nec breuitas falsa, sed gemitus fallax,
quod id memoret cum mœrore, vnde magis oportuerat gra
tulari. Siquidem bonum est ei si sic agere perseuerat, vt flagi-
tiis eius quibus voluntas modum non ponit, vel necessitas
finem ponat. Expedit ei qui semper anima moritur, vt cor-
pore citius moriatur, magis autem ei bonum erat si natus nõ
fuisset homo ille. Et ipsa denique vitæ memoria breuioris
remedium magis quàm incentiuum debuerat esse peccati, si-
cut scriptum est: Memorare nouissima tua, & in æternum nõ Eccl. 7. d
peccabis. Quod si vsque adeo regnat in te peccatum, imò
vsque adeo delectat te seruire peccato, vt doleas tibi modi-
cum tempus esse quo seruias ei, sed eousque latam diligis
viam, vt omnimodis optes si posses eam etiam facere lon-
gam: velis nolis, non longe est finis eius, sed tu fateor longe
es à regno dei, & firmissimum pepigisse videris cum mor-
te fœdus, pactum cum inferno. Errauerunt (ait propheta)
in solitudine in inaquoso, viam ciuitatis habitaculi nõ inue- Psal. 106. a
nerunt. Solitudo hæc superborum est, quia solos sese repu-
tant, solos appetũt reputari. Literatus est, odit socium. Astu-
tus in negociis secularibus, neminem vellet sibi similem in-
ueniri. Pecuniosus est, si ditescere viderit alterum, crucia- Nota.
tur. Fortis est aut formosus, da ei parem, & contabescit. So- M
litarius est, sed erroneus. Errat in solitudine sua: non enim
solus habitare poterit super terram. Nec mirum quod soli-
tudini huic, inaquosum additur: vt dicatur, in solitudine in
inaquoso. Sicut enim in solitudinibus aquæ deesse solent, &
loca deserta sterilia quoque & arida esse consueuerunt, sic su
perbiam impœnitentia comitatur. Elatum enim cor, durum
& expers est pietatis, ignarum compunctionis, siccum ab
omni rore gratiæ spiritualis, quia superbis deus resistit, humi-
libus verò dat gratiam. Qui emittis fontes in conuallibus, Iaco. 4. b
inter medium montium (ait propheta) pertransibunt aquæ. Psal. 103. b
Hinc est quòd de seipso miserabiliter cõquerens ait: Anima
mea sicut terra sine aqua tibi. Siquidem aquæ inopia non mo Psal. 142. b
do aridum, sed & sordidum facit dum non est quo laueris: &
humanum cor lachrymas nesciens, non modo durum, sed &
impurum esse necesse est. Lauabo, ait, per singulas noctes le-
ctum meum, vt cõscientiæ maculas diluam. Lachrymis meis Psal. 6. b
stratum meum rigabo, ne in me quoque fiat quod scriptũ est,
de semine quod cecidit supra petram, & natũ aruit, quia non Matt. 13. a
habebat humorem. Errauerunt in solitudine in inaquo-
so: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Errauerunt
plane in inuio, & non in via. Neque enim via est lata via. Re-
ctitudo quippe ad viam, latitudo ad planitiem magis quàm
ad viam pertinet. Solitudo inuia lata est via: & vbi nulla est
via, totum est via. Sic est vita exposita vitiis, latissimos ha-
bens

A bens hincinde terminos, quia nullos terminos habes. Nec vi
ta sane dicenda est, qua nimirum soli viuitur morti, apostolo
Roma. 8.c teste qui ait: Quia si secundum carnem vixeritis, moriemini.
Sic nec circuitus via, & tamen impiorum est via, sicut scriptũ
Psal. 11.b est: In circuitu impij ambulant. Ipsa est spaciosa via, cuius la-
titudinis spacium nullis clauditur metis, vbi nec lex est, nec
præuaricatio. Huiusmodi ergo filiis diffidentiæ qui totos sese
corporeis voluptatibus & propriis volũtatibus tradiderunt,
fiducialiter fallax vita breuẽ sese esse fatetur, vt carnaliter do-
leant quòd instar principis sui modicum tẽpus se habere co-
gnoscãt, atq; eo vehemẽtius ad omne flagitium inardescant,
sicut quidam dicere referuntur. Non nos prætereat flos tem
poris, coronemus nos rosis antequam marcescant. Nullũ pra
tum sit quod non pertrãseat luxuria nostra, nullus sit expers
luxuriæ nostræ, vbiq; relinquamus signa lætitiæ, quoniã hæc
Sapien. 2.b est pars, & hæc est sors nostra. Et manifestius: Manducemus
& bibamus, cras enim moriemur. Verum id quidem respon-
debit eis cras iustitia sua: nec manentem hic ciuitatem habẽt
vel ipsi qui viã ciuitatis habitaculi nõ inuenerunt. Sed quòd
eo magis peccare festinant, prorsus insaniunt. Sane eisdem
ipsis si quando forte imminẽtis sibi mortis cœperint horrere
memoriam, & terribilem expectationẽ iudicij contremisce-
re, continuo vitæ huius fallacia lõgam se esse mẽtitur: vt quã
pauloante breuem esse doleant peccato vitam, nũc eandem
B repentè inueniant vsque adeo prolongatã, vt secure se posse
putent non modicam adhuc partem consumere in peccatis,
quod reliqua longa sit, & sufficiat ad agendã pœnitentiã pro
peccatis. Cæterum sicut prioribus nisi resipuerint, timor quẽ
timent eueniet, imò grauius quàm quòd verẽtur accidet eis,
vt non modo flagitiorum tempus velociter transeat, sed &
succedat tempus aut magis æternitas suppliciorum: ita & his
cum dixerint pax & securitas, repentinus superueniet inter-
itus, vt non possint nec dimidiare dies quibus sese somniant
adhuc esse victuros, non illam quã sibi pollicentur dimidia-
Esa. 22.d tionem explere dierum. Vobis fratres, nec iam à tristitia verę
breuitatis, nec à fallaci consolatione simulatæ longitudinis
timeo, quod certissime iam cœperitis ire in ciuitatem habita-
tionis, nec ambuletis in inuio, sed in via. Vereor autem ne
vobis quoque, sed aliter vita ipsa simulatione longitudinis
illudere velit, nõ consolationem hinc afferens, sed magis in-
ferens desolationem. Vereor, inquam, ne longiorem sibi vitã
superesse quis reputans, & grandem sibi restare autumãs viã,
obruatur à pusillanimitate spiritus, & labores tantos & tam
diuturnos sustinere posse desperet: quasi verò non secũdum
multitudinem dolorum suorum in corde suo consolationes
diuinæ lætificent animas electorum. Et nunc quidẽ secũdum
multitudinem dolorum, dum adhuc quasi ad mensuram dan
tur. Cæterum post hæc, delectiones, non iam consolationes
C in dextera eius vsque in finem. Cõcupiscamus illã dexteram
fratres, quæ totos amplexabitur nos, suspiremus ad delecta-
Rom. 8.d tiones illas: vt sicut breue est omnino tẽpus, etiam pauci vi-
deantur nobis dies præ amoris magnitudine. Non sunt con-
dignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quę re-
uelabitur in nobis. Iucunda promissio, & votis omnibus am-
plectenda. Nõ enim astabimus quasi inanes & vacui specta-
tores, nec gloria quasi extrinsecus reuelabitur nobis, sed in
nobis. Videbimus enim deum facie ad faciem, sed non extra
nos, quia in nobis erit, vtique omnia in omnibus. Nimirum
plena erit gloria illa etiam omnis terra, quanto magis anima
Psal. 64.a ipsa replebitur? Replebimur, inquit, in bonis domus tuæ. Et
quid dico quòd nõ aderit nobis gloria, sed inerit? Nunc quo-
que in nobis est, sed tunc reuelabitur. Nunc enim filij dei su-
mus, sed nondum apparuit quid erimus. Fratres mei, si non
accepimus spiritum huius mũdi, sed spiritum qui ex deo est,
Roma. 8.f sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Ego enim dico quo-
niam omnia. Et si mihi non creditis, apostolo credite: Qui
proprio, ait, filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tra-
didit illum: quomodo non omnia etiam cum illo nobis dona
uit? Hæc nempe potestas filiorum dei, quam dedit his qui re-
ceperunt eum. Hæc gloria cuiusque fidelis, gloria quasi ado-
ptati à patre, per eum vtique cuius gloriam vidimus, gloriam
quasi vnigeniti à patre. Audi deniq; potestatem: Omnia, in-
Marc. 9.d quit, possibilia sunt credenti. Sed adhuc multa, inquies, gra-

uiter inquietant, multa euidẽtius aduersantur. Et miror quo- D
modo omnia data memores, quibus fere nulla famulãtur ad
votum. Seruire nobis videtur aliqua, sed cum labore nostro,
nec nisi prius seruierimus eis. Iumenta ipsa nisi fuerint à no-
bis nutrita, nisi domita, nisi fuerint pabulo sustẽtata, non ad-
iuuant. Terra ipsa quæ debuerat nobis esse germanior, nõ si-
ne sudore vultus nostri panẽ nobis ministrat, imò & cum co
luerimus eam, spinas & tribulos germinat nobis. Et cætera
omnia deniq; si diligenter consideremus, seruitium à nobis
magis exigũt quàm exhibent nobis: vt ea interim sileã quæ
sunt parata nocere, vt est ignis ad exurendum: aqua ad sub-
mergendum: feræ ad lacerandũ. Et hæc quidem ita se habent,
sed tamen non mentitur apostolus etiam alio loco manife-
stius asseuerans scire se quoniam diligentibus deum omnia Rom. 8.c
cooperantur in bonum, his qui secũdum propositum vocati
sunt sancti. Veruntamẽ solerter attẽde quòd non ad libitum
famulari, sed cooperari dicit ad bonũ. Neq; enim ad volunta
tem seruiunt, sed ad vtilitatem: non ad voluptatem, sed ad sa-
lutẽ: non ad votum, sed ad cõmodum nostrũ. Vsqueadeo si-
quidẽ in hunc modum omnia nobis cooperantur in bonũ, vt
inter hæc omnia etiã ea quæ nihil sunt numerẽtur, molestia,
morbus, & ipsa mors etiã, & peccatũ: quæ quidẽ cõstat natu-
ras nõ esse, sed naturæ corruptiones. An verò ei peccata ipsa
non cooperãtur in bonũ, qui ex eis humilior, feruẽtior, solici
tior, timoratior & cautior inuenitur? Hæ sunt ergo primitiæ
spiritus, hæ primitiæ regni, hæc gloriæ prælibatio, hoc pote- E
statis initiũ, & arra quædã paternæ hæreditatis. Cæterũ cum
venerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est, vt
ad votũ deinceps omnia disponãtur, quòd indissolubili vin-
culo copulata sibi vtile & iucundũ separari vltra nõ possint.
Hoc nempe erit illud æternum gloriæ põdus de quo identi-
dem ait apostolus. Momentaneũ, inquit, hoc & leue tribula- 2. Cor. 4.d
tionis nostræ, supra modũ in sublimitate æternũ gloriæ pon-
dus operatur in nobis. Perge ergo murmurare & dicere: Lõ- Nota.
gum est, graue est, nõ possum tam immania & tam diuturna
portare. Apostolus momẽtaneum & leue perhibet esse quod
tolerat: & certe necdum à Iudæis quinquies quadragenas
vna minus accepisti, necdũ nocte ac die in profundo maris
fuisti, necdum plus omnibus laborasti, postremo necdũ vsq;
ad sanguinem restitisti. Vide ergo quàm non sunt condignæ
ad gloriam passiones. Quod tribulationis est, momẽtaneum
est & leue: quod gloriæ, æternũ est, & põdus etiam supra mo
dum in sublimitate. Quid in incertum tibi dies & annos nu-
meras? Transit hora, transit & pœna: nec accedunt sibi, sed
cedunt potius & succedunt. Non sic gloria, non sic remune-
ratio, non sic merces ipsa laboris: nescit vicissitudinem, ne-
scit finem, manet tota simul, & manet in æternũ. Cum dede- Psal. 39.a
rit (inquit) dilectis suis somnum, ecce hęreditas domini. Suf-
ficit enim nunc cuique diei malitia sua, nec laborẽ suum po- F
terit reseruare sequenti: sed omnium merces laborum in vna
illa die reddetur, cui altera non succedit. Reposita est mihi co
rona iustitiæ (ait apostolus) quam reddet mihi non in illis, sed 2. Tim. 4.b
in illum diem iustus iudex. Melior est enim dies vna in atriis Psal. 83.c
illis super milia. Guttatim pœna bibitur, liquando sumitur,
per minutias transit: nam in remuneratione torrens est volu
ptatis, & fluminis impetus, torrens inundans lætitiæ, flumen
gloriæ, & flumẽ pacis. Flumẽ plane est, sed quod affluat, non
quod fluat vel effluat. Flumen vocatur, non quòd trãseat vel
pertranseat, sed quòd abundet. Æternũ, inquit, gloriæ põdus.
Nõ enim nobis gloriosa vestis, non gloriosa domus: sed ipsa
gloria promittitur. Si quid verò illorum aut similium aliquã
do dicitur, figura est. Nã in veritate iustorum expectatio, nõ
aliquod lætum, sed ipsa lætitia est. Gaudent in cibis, gaudent
in pompis, gaudent in diuitiis, gaudent & in vitiis homines:
sed luctus extrema occupat eiusmodi gaudiorum, quòd gau-
dium in materia cõuertibili mutati necesse sit remutata. Ac-
cenditur cereus: nõ purum lumen est, sed lucerna: siquidem
ignis ipse propria fomenta consumit, nec nisi ipsa consum-
ptione fouetur. Porro deficiente materia etiã ipse deficiet: &
vbi illã videris prorsus exustam, hũc quoq; nihilominus ex-
tinctũ esse reperies. Sicut ergo flãmæ illius nouissima fumus
occupat & caligo, sic lætitia lætæ rei in tristitiã commutatur.
Nobis autem non fauum mellis, sed purissimũ & liquidissi-

G mum mel reposuit deus, ipsam plane lætitiam, vitam, gloriã, pacem, voluptatem, amœnitatem, fœlicitatem, iucunditatem & exultationẽ thesaurizauit nobis dominus deus noster: & hæc omnia vnum, vt sit participatio Hierusalẽ in idipsum. Et
1. Cor. 1. d hoc vnũ & idipsum nõ nisi ipse, sicut supra meminimus, dicẽ
Colo. 3. b te apostolo, quoniã erit deus omnia in omnibus. Hęc merces nostra, hæc corona nostra, hoc brauium nostrũ: ad quod vtinam sic curramus, vt cõprehendamus. Fratres, nunquã prudens agricola seminandi opportunitatẽ reputat lõgiorem, ꝙ futuræ messis desiderat vbertatẽ. Vestri autẽ dies non minus vtiq; quàm capilli omnes numerati sunt: & sicut pilus de corpore, sic & momentũ de tempore non peribit. Habentes ergo talem promissionem charissimi, nõ deficiamus aut fatigemur aliquando: nec graue causemur onus Christi, quod teste ipso leue est, vel iugum, quod reuera suaue est: sed ad omne quod videmur portare pondus dei, æternum gloriæ pondus cogitemus. Ad quam nos sua miseratione perducat virtutũ dominus & rex gloriæ, cui interim deuota humilitate clama
Psal. 113. b mus: Nõ nobis domine nõ nobis, sed nomini tuo da gloriã.

De obedientia, patientia, & sapientia. Sermo.

OBSECRO vos fratres, per communem salutem, studiose suscipite datam vobis oportunitatem operandæ salutis. Obsecro per misericordiam pro qua tam miserabiles
H vos facere studuistis, facite ad quod venistis, ad quod ascen-
Psal. 136. a distis de fluminibus Babylonis. Super flumina Babylonis (ait propheta) illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Nulla vobis hic nutriendorum liberorũ cura, nulla sollicitudo quomodo placeatis vxoribus: non de nundinis, non de negociis secularibus, non de ipso victu & vestitu necesse est cogitare. Procul à vobis magna quidẽ ex parte diei malitia, & sollicitudo vitæ. Sic abscõdit vos deus in abscõdito tabernaculi sui. Vacate itaq; dilectissimi & videte quoniã ipse est deus. Verum vt hoc quandoque possitis, curandum
Psal. 9. b est vobis prius vt videatis quid estis vos, & iuxta eiusdẽ prophetæ vocem, sciant gentes quoniam homines sunt. Huic duplici considerationi tota hæc vestra vocatio tribuatur, sicut sanctus orabat: Deus nouerim me, nouerim te. Quomodo enim natus sibi videtur homo, si labores fugitans & dolores? Aut quomodo scit se esse hominem, qui ad id paratus nõ
Iob 5. b est ad quod natus? Homo, inquit, natus ad laborem. Nam ad laborem natum se dubitet, qui nõ natus est in dolore. Sed dolorem parturientis, clamor: laborẽ, prolis fletus indicat & va
Psal. 9. d gitus. Quoniam tu laborem & dolorem consideras, ait propheta. Labor in actionibus: dolor in passionibus est. Proinde qui se nouerat hominẽ, ad vtrumque paratus supplici cõfes-
Psal. 56. a sione dicebat: Paratum cor meum deus paratum cor meum.
Psal. 118. b Et geminam hanc præparationem euidentius exprimens, de
I actione quidẽ: Paratus sum (ait) & nõ sum turbatus, vt custo-
Psal. 37. d diã mandata tua. De passione verò: Ego, inquit, in flagella paratus sum, & dolor meus in cõspectu meo semper. Nemo sane in hac misera vita geminã hanc vexationẽ se euadere glorietur. Nemo quippe ex omnibus filiis Adæ sine labore hic viuit, nemo sine dolore. Est qui declinat aliquos, sed incidit
Psal. 72. a proculdubio in grauiores. In labore, inquit, hominũ nõ sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Non tamen cõtinuo sine labore sunt, aut minime flagellãtur. Denique propterea,
Ibidem. inquit, tenuit eos superbia. Grauis equidẽ labor. Operti sunt iniquitate & impietate sua, grauibus plane flagellis. Siquidẽ non est gaudere impiis, dicit dominus. Quòd enim nec laboris anxietatem, nec flagelli sentiunt læsionem, ipsa iam insensibilitas vehemẽtiam indicat passionis. Sudat pauper in opere foris, sed nunquid minus anxie diues intus in ipsa sua cogitatione laborat? Aperit iste os suum in oscitatione, aperit ille in eructatione, & interdũ ille grauius fastidio quàm iste inedia cruciatur. Postremo velint nolint, nõ modo homines, sed etiã dæmones & faciunt & patiuntur quod prouidẽtia summa disposuit. Cæterum nec leprosa obediẽtia, nec canina patientia commẽdatur. Inde est quòd non simpliciter petimus vt fiat volũtas domini, quam in omnibus & per omnia fieri certissime cõstat, (volũtati enim eius quis resistit?) sed vt fiat sicut in cœlo, & in terra. Quam nimirum adiectionẽ duabus quoque præcedentibus petitionibus nihilominus reor aptã-

dam, vt patrem nostrum qui in cœlis est exoremus, quatenus K
& nomen eius sanctificetur, & regnũ eius adueniat, & voluntas fiat. Hæc omnia sicut in cœlo, sic & in terra: alioquin vbi non sanctificatur nomen eius? Vbi iam regnũ eius, non venit
quando in nomine Iesu omne genu flectitur, cœlestium ter- Philip. 2. b
restrium & infernorum? Scio te quis es sanctus dei, ait etiam ipse malignus. At longe aliter & dissimili prorsus affectione nomen istud sanctificatur in cœlis, vbi tam inenarrabili iucũditate clamatur, sanctus sanctus sanctus dominus deus Sabaoth. Sic & regnat nõ in terra solũ, verumetiã in gehenna, imperiũ habens vitæ & mortis. Sed omnino dissimiliter regnat in his qui inuiti seruiũt, & qui volũtarie famulãtur. Bo-
nus cibus obediẽtia, de qua nimirũ & ipse dominus ait: Meus Ioan. 4. c
cibus est vt faciã voluntatẽ patris mei. Et propheta: Labores Psal. 127. a
(ait) manuum tuarum quia mãducabis, beatus es, & bene tibi erit. Bonus cibus patientia pauperum, quæ non peribit in finem, panis lachrymarum, panis doloris. Verũtamen vtriq; necessarium est condimẽtum, sine quo vterq; insipidus non modo non reficiat, sed gustatus afferat mortem. Durissimus equidem cibus vterque fratres, & nisi aliquod tertium saporabile apponatur, vtiq; mors in olla. Quid verò tam sapora-
bile quàm sapientia? Nempe lignum vitæ est, quod & ipsas a- Exod. 15. d
quas Marath per Moysen dulcorauit. Farinula est, quæ pul- 4. Reg. 4. g
mentũ prophetarũ per Helisæũ saporauit. Ignis est, qui sem- Leui. 6. c
per ardere præcipitur in altari. Oleũ est, ob cuius inopiã vir- L
ginibus fatuis ostium clauditur nuptiarum. Sal est, quod nul Mat. 25. a
li sacrificio deesse iubetur. Inde est quòd insulsos homines di Leui. 2. d
cimus, quos intelligi volumus minime sapiẽtes. Et dominus Mat. 9. d
sal in nobis habere præcipit. Apostolus quoq; omnem no- & 14. g
strũ sermonem sale monet esse conditũ. Puto tamẽ hanc ip- Colos. 4. b
sam quã obediẽtię & patiẽtiæ tertiã addi volumus, sapiẽtiam nihilominus triplicem inueniri, vt nostrum hoc condimentũ velut tribus quibusdam herbis conficiatur. Opus est vt iustitia sit in intẽtione, hilaritas in operatione, humilitas in reputatione. Insipida nanque Deo & insulsa quodammodo nostra obedientia seu etiam patiẽtia est, nisi omnium quę vel agimus vel patimur, ipse sit causa: quia & quicquid facimus, iubemur facere in gloriã dei: & non si quid patimur, sed si quid propter iustitiam patimur, beati. Oportet autẽ pusillanimitatem quoque & tristitiam in omnibus quæ agenda sunt vel
toleranda, caueri: quia hilarem datorem diligit deus. Denique 2. Cor. 9. b
hilaritas ipsa & deuota volũtas ad eam, quam supra diximus, præparationẽ specialiter noscitur pertinere. Porro elationẽ super omnia fugere necesse est. Quisquis enim altũ sapit, & opus eius & patiẽtia vanum sapit: nec grauior vllus sapor, aut magis contrarius est veritati. Vidésne quàm sit vtile homini scire se hominẽ, vt proinde sit paratus ad mandatorum obedientiam, & tolerantiam flagellorum, ac deinceps stude[illegible] vt
qui nec laborem interim potest effugere nec dolorẽ, sic sal- M
tem laboret & doleat, vt hæc sibi in cibos transeãt salutares?
Siquidem melior est obedientia, quàm victimæ, & melior est Ecclẽs 4. b
patiens viro forti. Inobediẽtia est causa mortis, omnes experimur, omnes morimur propter eam. Impatiẽtia, animæ perditio est, dicente domino: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Nihilominus autem sapientia quoque quã diximus necessaria est ad salutem. Siquidem nõ solum propter inobedientiam quibus obedientia defuit, aut propter impatientiam qui patientia caruerunt: sed & qui non habuerunt sapientiam, propter suam insipientiam perierunt. Et hæc quidem vt sciant homines quoniam homines sunt, actionibus iam & passionibus deputati. Erat quando in actione & meditatione positus erat homo, sine passione habens actionem, habens etiam sine labore meditationem. Dico autem quando positus est in paradisum, vt operaretur & custodiret. Verum hinc quoque si non caderet, erat aliquando promouendus vt sola iam frueretur contemplatione: sicut & ex hoc inferiori gradu quem modo tenet, nisi resurgere satagat, in infimum est quandoque casurus: videlicet vt in sola iam passione versetur, quòd nec opus nec ratio, sed tantum passio apud inferos sit. Fœlix quidem cuius animam corpus non aggrauabat, quia nec corrumpebatur. Sed longe fœlicior si ad hoc peruenisset, vt minoratus actu, plenius perfectiúsq; perciperet sapientiã, gratis diligens corpus, tanquam in nullo indigens

A digẽs corpore. Esset enim hic pulcherrimus ordo,& erit ad-
huc quando erit. Neque enim aliquatenus desperandum,vt
videlicet sicut anima deo , sic animæ caro dicere videretur.
Psal.15.a Quoniam bonorum meorum non eges, adimplebis me læti-
tia(ait)cum vultu tuo.Inde plenitudo,inde satietas , cum ap-
paruerit gloria tua. Nam quod de corporũ reformatione , &
conformatione claritati corporis eius expectamus,ex abun-
danti quodammodo & mensuræ supereffluẽtia erit:vt fœli-
Psal.127.a citer quidem in ipsius glorificatione , sed non principaliter
gaudeamus. Vxor,inquit,tua sicut vitis abundans , in lateri-
bus domus tuæ.Honorabitur caro,sed iuxta mensuram:non
in medio domus habitans,sed seorsum:nec in facie nobis,sed
Ibidem. in latere constituta. Filij tui sicut nouellæ oliuarũ in circuitu
mensæ tuæ.Nimirum opera etiam ipsa non deerunt,sed quę
Apo.14.c nunc fiunt,nõ quæ fient tunc:sicut scriptum est:Opera enim
illorum sequuntur illos. Verum etsi gratulemur & agamus
gratias deo super his quæ ipsius adiutorio gessimus,non pri-
mum tamen eis locum dabimus , sed in circuitu locabuntur.

Nunc verò in regione corporum habitãtes,corporibus su-
mus obnoxij , & ex quo dissipauerunt legem domini paren-
tes nostri,non modo faciendi tempus est , sed etiam patiẽdi,
& omnium nostrũ amplius labor & dolor. Durus equidem
cibus est , hordeaceus panis , sed offenso rege , pulsus palatio
miles quamlibet delicatus,ad vnum forte quem solum habet
B seruulum diuertere opus habebit:ibi fouere latebras,& inso-
lita capere prandia:apud eum regales delicias pultibus rusti-
Thren.4.a canis, ac nobiles stratus sterquilinio mutare seruuli, iuxta il-
lud propheticæ lamentationis:Qui nutriebantur in croceis,
amplexati sunt stercora. Ibiq; hoc maxime propheta deplo-
rat , oblitas propriæ cõditionis ingenuas creaturas tantã dis-
Ibidem. simulare miseriã : nec modo non reputare quod tolerant,sed
tanquam bona magna complecti quæ paulominus extrema
sunt mala.Propterea siquidem & de seipso ait:Ego vir vidẽs
paupertatẽ meam in virga indignationis eius.Gemamus nos
sub hoc onere fratres,& pręsentes deploremus ærumnas:fre
quenter quisque nostrum in vocem piæ querimoniæ erum-
Roma.7.d pat & clamet : Infœlix ego homo , quis me liberabit de cor-
pore mortis huius?Studeamus etiã furari aliquando nosmet-
ipsos, & à pessimis occupationib⁹ istis surripere vel ad horã:
iaculari animos, vibrare corda in id quod suum est, & quod
quanto naturalius,tanto suauius est. Hoc enim est quod dici
Psal.45.b tur : Vacate & videte quoniã ego sum deus. Neque enim est
oculorum visio ista,sed cordium, cum dominus dicat : Beati
Matt.5.b mundo corde,quoniam ipsi deum videbunt. Proprium hoc
cordis bonum : nec seruili ad hoc indiget instrumento:pro-
Psal.101.a prius enim animæ cibus est : de quo propheta: Aruit , inquit,
cor meum , quia oblitus sum comedere panem meum. Sane
quod dicimus,dictu facilius nihil est , in comparatione dici-
C mus operũ : quòd longe sit volubilior lingua quàm dextera,
& leuius hæc ad verbum,quàm ad actum illa moueatur.Alio
quin & dictu & actu cogitatus facilior est , quòd in eo quidẽ
suo ipsius ore loquatur anima,suis videat oculis,suis manib⁹
operetur.Quãuis & hic interdũ laborare eam necesse est etiã
in gemitu suo, & intra proprium quoq; cubile compungi.Si-
quidẽ vsq; adeo vita nostra inferno appropinquauit,qui so-
lius vtique passionis est locus , vt & actionem passio,imò &
ipsam quoq; cogitationẽ actio & passio pariter occuparint.

Nónne enim nobis quodammodo passiuæ sunt actiones,
& in cogitationibus etiã dolor & labor?Heu vitula Effraim,
docta diligere trituram,assueta iugo,ignara quietis. Quando
veniam & apparebo ante faciem dei?Quando cessabunt hęc
omnia , & iam non erit amplius neque luctus,neq; clamor,
sed nec vllus dolor,neque labor vllus ? Quando inebriabit
animam vbertas domus dei,& torrens ille indeficiens volu-
ptatis diuinæ?Quando totam sibi eam serenissimi contẽpla-
tio luminis vẽdicabit?Filioli, cõcupiscamus in atria domini,
crebro suspiremus illuc.Patria nostra ipsa est , odoremus sal-
tem & à longe salutemus eam. Amen.

De cantico Ezechiæ regis, Sermo.

Psal.54.d VIRI sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos,
perseuerantes in sua vetustate vsque ad mortem, & hoc
quia non timent dominum. Verum qui timore dei initiatur
ad sapientiam, is continuo dimidiat dies suos,exclamans præ
timore : Vadam ad portas inferi. Cuius vtique inferi metu D
cum cœperit quiescere à malis , incipit de bonis quærere
consolationem , quia necesse est in alterutro consolari. Est
autem bona consolatio de spe salutis æternæ,in quam subla-
tis peccatis quæ separabant inter ipsum & deum,per dei gra-
tiam reuiuiscit & hilarescit. In quo cum cœperit proficere,
hoc est pie viuere in Christo,necesse est(teste scriptura) per- *2.Tim.3.c*
secutionẽ patiatur:vt recẽs gaudium vertatur in mœrorem,
& dulcedo boni vix summis (vt ita dicam)labiis attacta,in a-
maritudinẽ cõmutetur , ita vt libeat dicere: Versa est cithara
mea in luctum,& cantatio mea in plorationem. Plorat ergo *Iob 30.d*
amarius amissam dulcedinem,quàm prius fleuerat admissam
peccatorum amaritudinẽ,& hoc tãdiu facit,donec deo mise-
rante cõsolatio redit. Qua denuo redeunte,cognoscit eã quã
passus est tentationẽ probationẽ fuisse,non desolationẽ:por
ro probationẽ fuisse ad eruditionẽ,nõ ad destructionẽ, sicut
scriptum est:Visitas eum diluculo, & subito probas illũ. Vn- *Ibidem.*
de & cognito suo de tentatione profectu,non tantũ non re-
fugit: sed etiam tentari appetit,Proba me,inquiens, & tenta *Psal.25.a*
me.Crebris itaq; huiusmodi vicissitudinibus inter gratiæ vi-
sitationẽ,& tentationis probationẽ,in schola virtutum profi
ciens faciente vtique visitatione ne deficiat,tentatione ne su-
perbiat:& tali tandem exercitio mũdato oculo interiori, sta
tim adest lex,cui fideliter inhærere cupiẽs, sed corpore pres-
sus non prævalẽs,ad seipsum nolens dolẽnsq; resilit. Gusta- E
to tamẽ aliquatenus quàm dulcis est dominus, eius etiã cum
ad sua redierit,in cordis palato saporẽ retinet, quo fit vt iam
ipsum,non ipsius quæcũque bona desideret. Et hæc est cha-
ritas non quærens quæ sua sunt: hæc facit filium nõ quæren-
tem sua,sed patrem diligentem. Timor quippe faceret seruũ
in sua commoda declinãtem, spes mercenarium sua lucra se-
ctantem. Per hos proculdubio gradus Ezechias transiit, & *Esaiæ 38.a*
innotuit trãsituris. Ego dixi in dimidio dierum meorum,va-
dam ad portas inferi. Ac si diceret: Cũ deposita imagine ter-
restris hominis,imaginem cœlestis vellem portare, cœpi à ti
more,vt præscriptũ est. Cõcipiens exclamaui,vadam ad por-
tas inferi.Quo tamen timore nequaquam desperans,quæsiui
residuũ annorum meorum,vt iam mihi viuere inciperẽ , qui
contra me vixeram vsque adhuc. Quæsiui autem ab illo qui
dixit:Sine me nihil potestis facere.Neque enim ad ipsum si- *Ioan.15.a*
ne ipso,nõ dicam reuerti,sed nec conuerti quidem poteram:
vtpote spiritus vadens & non rediens.Quæsiui ergo residuũ *Psal.77.c*
annorum meorum. Quo accepto(non enim negat qui inci-
tat ad quærendum) statim veram experior sententiam sapiẽ-
tis,qui ait : Fili accedens ad seruitutem dei , sta in timore, & *Eccl.2.a*
præpara animam tuam ad tentationem.Tẽtationibus itaque
cum vrgerer , & spes recens quam conceperam salutis,mihi
iamiamque intercludi videretur:dixi,non videbo dominum
deum in terra viuentium:quod vtiq; in abundantia præsum- F
pseram.Dixi enim in abundantia mea,nõ mouebor in æter-
num,non attendens quòd in voluntate tua,non in potestate
mea,præstitisti decori meo virtutem. Quãobrem auertisti fa
ciem tuã à me,& factus sum conturbatus, nequaquã iam vi-
surus dominum deum,id est patrem,in terra viuentium. Nõ
aspiciam hominem vltra,videlicet filium,de quo dictum est:
Et homo est,& quis cognouit eum?Sed nec habitatorẽ quie- *Hier.17.b*
tis,id est spiritum sanctum,de quo scriptum est: Super quem *Esa.66.a*
requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietũ ? Ad-
didit quoq;: Generatio mea ablata est & conuoluta est à me. *Textus.*
Hoc est,bonorũ operum proles, quã ex timore cœperã par-
turire,vt de anima nostra possit dici,& quæ multos habebat
filios,infirmata est. Ablata est autem pia hæc soboles, & con
uoluta est à me quasi tabernaculum pastorũ : ad tempus vti-
que credita,non tradita in æternum.Item adiecit:Præcisa est *Textus.*
velut à texente via mea : vt dicerem profectus vitæ meæ nõ
in mea,sed in manu omnipotentis , sicut tela in manu texen-
tis:quandoquidẽ dum adhuc ordirer, hoc est,statim in initio
succidit me,quatenus eodem pene tẽpore & dederit & tule-
rit quod donarat. Sed si defecit virtus mea,non tamen dereli
quit me,ne qui cœperat,non posse perficere videretur.Quid
multa ? In veritate mox comperi , quia virtus in infirmitate *2.Cor.12.b*
perficitur,& aio : Bonum mihi quia humiliasti me.Cognoui
enim,quia de mane vsque ad vesperam finies me, id est, con- *Textus.*

G ſummabis me. Non in ſolo mane viſitationis, aut tantum in
veſpera tentationis, ſed in vtroque ſimul erit perfectio mea.
Stultus ego qui tantũ ſperabam vſque ad mane, cum Dauid
Pſal.129.b dicat: A cuſtodia matutina vſque ad noctẽ ſperet Iſraël in do
mino. Et quoniã puſillus in ſpe, quaſi leo ſic contriuit omnia
oſſa mea: robur omne videlicet, de quo adhuc ſub tutela gra
tiæ futurorum improuidus confidebã. Cõtriuit autem quis,
1.Pet.5.b niſi aduerſarius noſter diabolus, qui tanquã leo rugiẽs circuit
quærens quẽ deuoret? Tu ergo domine ex hac cõtritione hu
miliatũ & probatum de mane vſq; ad veſperã finies me, quo
niã & factum eſt mane & veſpere dies vnus. Quãobrem ego
vt didici, benedicã dominũ in omni tempore, hoc eſt mane
& veſpere: nõ ſicut ille qui cõfitebitur tibi cũ benefeceris ei:
non ſicut illi qui ad tempus credunt, & in tẽpore tentationis
Iob 2.c recedunt: ſed dicam cum ſanctis: Si bona ſuſcepimus de ma-
nu domini, mala autem quare non ſuſtineamus? Et in mane
quidem ſicut pullus hirũdinis ſic clamabo, in veſpere autem
meditabor vt columbã, quatenus & cum gratię matutinum
arriſerit, in modum hirundinis exultans & clamitans gratias
agam pro viſitatione, & cum veſpera ingruerit, nõ deerit ſa-
crificium veſpertinum, cum inſtar columbæ gemens, lachry-
mas fundã in tribulatione. Sic enim deſeruiet tempus vtrũ-
que deo, cum & ad veſperum demorabitur fletus, & ad matu
tinum lætitia. Mœrens mœrebo in veſpera, quo lætus fruar
H matutino. Placet vtrunq; deo, & peccator compunctus, & iu
ſtus deuotus: cui è regione diſplicet tã ingratus iuſtus, quàm
peccator ſecurus. Aut certe ſicut pullus hirũdinis hac illácq;
diſcurrens, Marthę me officiis mãcipabo, hilarẽ datorem me
exhibẽs omni neceſsitatem patienti, & meditabor vt colum
ba: gemendo vtiq; quod obſtat, dũ quod reſtat intueor. Hoc
autem faciam mane & veſpere, hoc eſt prius & poſterius, iu-
Gen.29.c xta quod in typum vtriuſque vitæ dictũ eſt à Laban. Non eſt
cõſuetudinis vt minores ante tradamus ad nuptias, quanquã
indifferenter de altera ad alteram tranſeatur. Quod ſignifi-
care Iob puto, vbi ait: Si dormiero, dico, quando ſurgam? &
rurſum expectabo veſperam. Quieſcens quippe in veſpera
cõtemplationis, mane deſiderabat quo ſurgeret ad actionẽ:
rurſúmq; negociis fatigatus, expectabat veſperam, libenter
repetens ocia cõtemplationis. Poteſt & per garrulam auicu-
lam, cantus ſimul pſallentium in eccleſia, & per gementẽ co
lumbam, priuata orationũ ſuſpiria deſignari. Sed mediã ſen-
Textus. tentiã magis velle videtur ſequẽs verſiculus: Attenuati ſunt
oculi mei ſuſpicientes in excelſo. Siue enim dicatur, attenua-
ti, hoc eſt ſubtiles facti, pro aſsiduitate ſuſpiciendi in excelſo,
videlicet ſublimia atque excelſa contemplandi, ſiue intelliga
tur, attenuati, id eſt reuerberati, & à ſuo quodammodo acu-
Pſal.118.b mine imminuti, iuxta illud: Defecerunt oculi mei in eloquiũ
tuum. Et rurſum: Memor fui dei, & delectatus ſum, & exerci
I tatus ſum, & defecit ſpirit⁹ meus. Siue ergo illo, ſiue hoc mo-
do accipiatur, non aliud quàm contemplatio deſignatur. Cæ-
terum poſterior expoſitio ſequentibus magis conuenire vi-
detur. Ait enim: Domine vim patior. Quaſi dicat: Domine
nõ ſpõte, ſed inuitus retrahor & arceor à tui contẽplatione:
Sapien.9.d quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animã, & deprimit
terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. Reſponde er-
go tu ô conditor pro me, qui noſti naturæ conditionem. Aut
ſi peccata mea hoc faciũt, nec eſt culpa naturæ, ſed meæ peſ-
ſimæ conſuetudinis, etiam ſic nihilominus reſponde pro me
affigens peccata cruci, & ſanguine tuo delẽs, vt non ſit quod
me impediat contemplantem. Nam quid dicam, aut quid re-
ſpondebit mihi cum ipſe fecerit? Ad quem me videlicet aliũ
vertam, aut quis alius reſpondebit pro me, cum ipſe nõ alius
hanc mihi difficultatem imò impoſsibilitatem impoſuerit,
Gene.3.d dando ſuper me illam ſententiam: In ſudore vultus tui come
des panẽ tuum? Quod ſi non, fecerit, legitur: ſed, fecerim: ar-
guit ſe quòd quaſi culpam in auctorem retorſerit, cum de na
tura cauſatus eſt, & totum ſibi imputat & ſuis peccatis dicẽs,
quid dicam, aut quid reſpõdebit mihi, cum ipſe fecerim? hoc
eſt, id quod patior, peccãdo meruerim. Quamobrem vnũ eſt
quod facere poſſum. Recogitabo tibi omnes annos meos in
amaritudine animæ meę. Nempe non ſum dignus vt valeam
te recogitare cum dulcedine, faciam quod poſſum, cogitabo
meipſum in amaritudine animæ meæ. Lucẽ habitas inacceſ-
ſibilem, nec queo diu infirmam mẽtis aciem radio tui fulgo K
ris infigere, & ob hoc confuſus redeo ad cõſuetas & familia
res mihi tenebras vitæ meæ priſtinæ: non quidem in eis ite-
rum iacẽdo cum mortifera delectatione, ſed puniẽdo eas, &
recogitando in amaritudine animæ meæ. Oportebat quidẽ ſi
fieri poſſet reuiuere me (vt ita loquar) denuo quod male vi-
xi: ſed quia hoc non poſſum, ſaltem recogitabo tibi omnes
annos meos in amaritudine animæ meæ, faciam recogitãdo
quod reoperando non poſſum. Recogitabo autem tibi: quia
tibi ſoli peccaui, vt in quo ego me condemno, tu iuſtificeris,
& vincas miſericordia cum de me iudicabis. Iam quidem &
ante cogitaueram ea, ſed quia non ſatis punita ſunt quæ me
adhuc impedire poſſunt, rurſum redeo ad ea recogitanda in
amaritudine animæ meæ, quouſq; ita penitus extirpata ſint,
vt iam impedire nõ poſsint. Nec infructuoſum (vt arbitror)
erit hoc ſtudium. Nẽpe ſi ſic viuitur, imò quia ſic viuitur, nõ
quidem carne, ſed ſpiritu, & in talibus vita ſpiritus mei: hoc
eſt tam in mei conſideratione quàm in tui contemplatione,
magis ac magis corripies me, & viuificabis me. Siquidem cor
ripior, cum me cogitando compũgor: reuiuiſco, cũ te ſuble-
uatus vtcunq; intueor. Itaque oſtendẽdo me mihi corripies,
oſtẽdendo te viuificabis. Porro viuifices neceſſe eſt: quia ec-
ce in pace amaritudo mea amariſsima. Amaram paſſus ſum
amaritudinẽ pro peccatis in principio cõuerſionis, vnde ex-
clamaui, vadam ad portas inferi: amariorẽ pro terroribus in L
profectu conuerſationis, quãdo dixi: non videbo dominum
deum in terra viuentium. Sed ecce iam peccatis pœnitentia
punitis, & ſopitis terroribus, quæ impugnare ſolebant, in
hac tamẽ pace amariſsimam ſuſtineo amaritudinem pro de-
fectu contemplationis. Verum qui & mihi peccata miſeran-
do donaſti, & tentationes iuuãdo ſuperaſti, etiam nũc ô do-
mine reddes mihi lætitiã ſalutaris tui. Hoc quippe eſt quod
ait: Tu autem eruiſti animam meam vt non periret: in cõfli- Textus.
ctu videlicet vitiorum ſiue in impetu tẽtationum: proieciſti
poſt tergum tuum omnia peccata mea, ſecundum multitudi-
nem miſerationum tuarum. Nec immerito. Neque enim in-
fernus confitebitur tibi, quo vtiq; ego pene deſcenderã cum Pſal.93.b
irruentibus pulſarer tẽtationibus: quippe quia niſi deus ad-
iuuit me, paulominus habitaſſet in inferno anima mea. Sed
neq; mors laudabit te, qua nimirũ aliquando detinebar, dum
adhuc iacerem mortuus in peccatis: nec expectabũt qui de-
ſcendũt in lacum, veritatem tuam: qui ſcilicet poſt guſtatam
dulcedinem contemplationis in lacum deſcendunt deſpera-
tionis. Mors ſiquidem eſt iacenti in peccatis ante conuerſio-
nem: infernus ſuccumbenti tẽtationibus poſt acceptam re-
miſsionem: lacus verò deſperanti poſt expertam contempla
tionem. Nam quanto quis ad altiora profecerit, tanto gra-
uius ſi corruerit colliditur, quando ruit. Nõ itaque infernus
confitebitur tibi, hoc eſt, qui iam quidem ſunt conuerſi, ſed M
tentationibus ſuperantur. Neq; mors laudabit te. Hi vtique
qui necdum conuerſi ſunt aut confeſsi, lætantur potius cum
malefecerint, & exultant in rebus peſsimis. A mortuo quip- Prou.2.c
pe quaſi qui non ſit perit confeſsio. Nec expectabũt qui de- Eccl.17.d
ſcendunt in lacum, veritatem tuam: quos de faſtigio diuinæ
contemplationis in lacum propriæ diffidentiæ forte deuolui
cõtigerit. Quod proculdubio fit cum nimia quis triſtitia poſt
acceptam tantam lætitiam abſorbetur. At verò viuens vi-
uens ipſe confitebitur tibi. Eſt qui viuens carne, mortuus eſt
ſpiritu, & eſt qui mortuus carne, nihilominus mortuus eſt
ſpiritu: ſed horum neuter laudabit te, aut confitebitur tibi.
Cæterum viuens viuens ipſe confitebitur tibi. Qui videlicet
non tantum carne, ſed & ſpiritu viuit, ipſe confitebitur ti-
bi, ſicut & ego hodie hac me duplici vita tuo munere viuere
confido. Sequitur: Pater filiis notam faciet veritatem tuam. Textus.
Non reuelatur ſeruo veritas, quia ſeruus neſcit quid faciat
dominus eius. Sed nec mercenarius rapitur ad contemplan-
dam veritatem, qui propriam quærit vtilitatem. Filio autem
pater notam faciet veritatem ſuam, quem audit dicentem:
Veruntamen non quod ego volo, ſed quod tu pater. Reuela- Mat.26.d
tur itaq; ſeruo dei poteſtas, mercenario fœlicitas, filio veri-
tas: nõ quòd in deo iſta diſcreta ſint, cui idẽ poſſe quod fœli-
cem & veracem eſſe: ſed quòd à creatura creator pro diuer-
ſis eiuſdẽ creaturæ affectibus, diuerſis ſentiatur reſpectibus.

A Cum sancto enim sanctus, & cum peruerso erit peruersus. Psal. 17.d Audi denique vocem filij: Domine saluum me fac. Quare? forte ne ardeat in inferno, forte ne fraudetur præmio? Non, inquit, sed psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo domini. Non, inquit, quæro salutem, vt pœnas vitem, aut in cœlo regnem: sed vt te in æternum cum illis Psal. 83.d laudem, de quibus scriptum est: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Seruus dicit: Vadam ad portas inferi. Mercenarius: Nõ videbo dominum deum in terra viuentium. Filius: Psalmos nostros cãtabimus cũctis diebus vitæ nostræ in domo domini. Cui simile est il- Psal. 117.c lud: Aperite mihi portas iustitiæ: ingressus in eas confitebor domino. Et qui timet ire ad portas inferi, & qui deum cupit videre propter quietem sui, vterque profecto quęrit quæ sua sunt. Porro qui psalmos cantare desiderat in domo domini, non sua vel pericula fugit, vel lucra appetit, sed illum procul-dubio diligit quẽ laudare gestit cunctis diebus vitæ suæ. Laudatur non immerito in æternum, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

De triplici cohærentia vinculorum, clauorum, & glutinorum. Sermo.

NON hic stamus tota die ociosi. Scimus enim & quid quærimus, & quis est qui nos cõduxit. Deum quærimus, B deum expectamus. Non est parua res, nec parui animi, cum illa quæ singulari pietatis nomine gloriatur, sæpius sese que- Canti. 5.b ratur esse frustratam, dicens: Quæsiui illum, & non inueni. Est enim sicut amabilis, ita etiam admirabilis: quia cum non quæritur inuenitur, & non inuenitur cum quæritur. Si nati essemus ex quo factus est homo super terram, & vsque ad centum milia annorum vita nostra extenderetur, non esset tamen condigna quæsitio huius temporis ad futuram glo- Esaiæ 55.d riam quæ reuelabitur in nobis. Ecce nunc tempus quærendi, ecce nunc dies inueniendi præ manibus sunt. Quærite, inquit, dominum dum inueniri potest: inuocate eum dum prope est. Erit tempus quando nõ erit locus, cũ ille fons miserationis interminabili siccabitur siccitate. Quæretis me, inquit, & non inuenietis. Bonus es domine animæ quærenti te. Si quærenti, quanto magis inuenienti? Si tam dulcis est memoria, qualis erit præsentia? Si mel & lac dulce est sub lingua, quid erit supra linguam? Hinc probate vos fratres, si in via estis, si non exorbitatis. Lætetur, inquit, cor quærentium dominum. Si gaudetis ad labores, si inoffenso, si indefesso pede curritis viam mandatorum dei: si quotidie vtriusque hominis status recẽtior est ad proficiendũ & perficiendum quàm ad incipiendum, profecto quæritis faciem eius semper. Quo ergo abiit dilectus ex dilecto? & quæremus eũ. Vbi est? Quid dixi miser? Sed vbi non est? Altior est cœlo, inferno profun- C dior, latior terra, mari diffusior. Nusquam est, & vbique est, quia nec abest vlli, nec vllo capitur loco. Ipse hic est, sed ego hic non sum. Quàm verisimilius videretur vt tu hic non esses, & ego hic essem domine. Sed ego nec hic nec alibi sum, quia ad nihilum redactus sum, & nesciui. Vere ad nihilum, id Psal. 72.b est ad peccatum, & nesciui: quia non fui ibi cum primus parens meus deuorauit me morsu amarissimo. Hinc est quòd corde cõfractus & corpore, diffluo in voluptates, in amaritudines, habẽs innatam culpã, pœnam cognatã, totus fluidus & Ioan. 7. eneruis. Ille autẽ qui idẽ ipse est, qui dicit: Ego sum qui sum, veraciter est, cui est esse quod est. Quæ ergo participatio, quæ cõuentio illius qui nõ est, ad illũ qui est? Quomodo possunt iam diuersa coniungi? Mihi (ait sanctus) adhærere deo bonum est: immediate ei cõiungi non possumus, sed per mediũ aliquod poterit fieri fortassis ista coniunctio. Et ne diutius vos protraham, tria sunt vincula quibus ei astringimur: & sic tria, vt sola cum solis istis vel istorum similibus omne quod ligatur ligetur. Et primum accipite funes. Secundum clauos ligneos vel ferreos. Tertium gluten. Primum astringit fortiter & dure: secundum fortius & durius: tertium suauiter & secure. Fune quodãmodo alligatus est redemptori, si quis forte dum vehementiori tentatione turbatur, proponit sibi honestatis intuitum, memoriam promissionis, & hoc interim se fune retinet, ne propositum penitus abrumpatur. Durũ profecto vinculum & molestum, sed & periculosum nimis, & quod diu tenere non possit. Siquidem putrescũt funes, & pu- D doris vinculum aut obliuiscimur, aut abrumpimus cito. Est autem qui clauis configitur domino maiestatis, quem timor dei ligat, qui non expauescit ad vultus hominum, sed ad memoriam gehennalium tormentorum. Et hic quidem peccare nõ metuit, sed ardere. Durius tamen & fortius primo imprimitur, quia cum ille vacillet in proposito, iste propositum nõ amittit. Tertius vero glutine ei conglutinatur, id est charitate, qui tam suauiter quàm secure ligatus adhærens deo, vnus spiritus est cum eo. Iste est qui quæcunque vndecunque, siue quæ facit, siue quæ ei fiunt, ad suum commodum reuocat & retorquet. Beatus huiusmodi homo, & abũdanti spiritus influens maiestate, qui suauis & vnctus portat omnes, & neminem onerat ipse: qui terribilius & horribilius ipsa gehẽna iudicat in re leuissima vultum omnipotentis scienter offendere. Hic est fratrũ amator & populi Israël. Hic est qui multum 2. Machab. orat pro populo, & pro ciuitate sancta Hierusalem. Glutino 15.c bonum est, ait Esaias. Bonum est reuera & iucundũ, quia alia Esa. 41.b duo (ne mala dixerim) comparatione istius grauia & importabilia sunt. Sed ille misericors oculus qui nouit figmentum nostrum, neminem saluandorum dimittit in primo, sed prouehit ad secundum: & nec ibi deserens, de secundo perducit ad tertiũ. Primo siquidem quia pudet deserere, æstuantes vix sustinemus ad horam, secundo iam timentes & sperãtes pro ficimus, tertio perficimur amantes. Sic igitur duobus præce- E dentibus timore pariter & pudore exclusis, in solius amoris reclinatorio commoratur. Ita & Christus prius quidem ligatur, secundo crucifigitur, tertio glutinosa aromatũ inunctione linitur: non quòd opus haberet corpus illud huiusmodi aromatibus solidari, quod dissolui omnino non poterat, aut videre corruptionẽ: sed qui propter nos Iudæorum sputa sustinuit, propter nos quoque fidelium non est dedignatus vnguenta. Et attende quòd vix vnius diei spatio in funibus & clauis moratus, cum vnctione victor, qui victurus perenniter resurrexit. Sic & dilectos in duobus prædictis nõ diutius patitur immorari, sed vngit eos vnctione misericordiæ suæ, vt crucifixi mũdo, & mũdus illis, iam resurgãt in nouitate spiritus, & dicant: Quis nos separabit à charitate dei? Hoc gluti- Rom. 8.g ne agglutinauit nos sibi ille diuinus intuitus à constitutione mundi, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Scimus enim quia qui natus est ex deo, nõ peccat, quia generatio cœlestis seruat eum. Generatio cœlestis est æterna prædestinatio, qua deus præuidit nos conformes fieri imaginis filij sui. Ex his nullus peccat, id est in peccato perseuerat: quia nouit dominus qui sunt eius, & propositum dei manet immobile. Etsi horrendorum criminum nota Dauid inuritur, etsi Maria Magdalene septem dæmoniis cumulatur, etsi princeps apostolorum in profundũ negationis submergitur: non est tamen qui de manu dei possit eruere. Quos F enim prędestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iu Ibidem. stificauit. Nõnne huic adhærere deo bonum est? Quærite fratres, quærite dominum, & confirmamini, quęrite faciem eius semper. Quærite dominum, & viuet anima vestra. Et anima mea, inquit, illi viuet, quę mundo mortua est. Quæ enim mũdo viuit, non illi viuit. Sic ergo quæramus eum vt & semper quęramus, & cum venerit quęrere nos, dicatur de nobis: Hęc Psal. 23.b est generatio quærentium deum, quærentium faciem dei Iacob. Sicq; aperiantur portę æternales, & introeat rex gloriæ, & nos cum illo, qui est deus benedictus in secula. Amen.

De verbis Abacuch prophetæ, Super custodiam meam stabo: quòd aliter reprobis, aliter electis sapiat verbum dei, Sermo.

LEGIMVS in euangelio quòd prædicante domino, & sub mysterio edendi corporis sui discipulos ad communican Ioan. 6. dum passionibus suis admonente, dixerint quidam: Durus est hic sermo: & ex hoc iam non fuerint cum eo. Interrogati verò discipuli an & ipsi vellent abire: Domine, inquiunt, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Ita dico vobis fratres, vsque hodie quibusdam manifestum est quoniam verba quæ loquitur Iesus, spiritus & vita sunt, & propterea sequũtur illum: aliis dura vidẽtur, & miserã alibi quærunt consolationẽ. Sapientia siquidem in plateis clamat, in lata videlicet

G & spaciosa via quæ ducit ad mortem, vt reuocet ambulantes
Psal.94.a per eam. Deniq; quadraginta annis, inquit, proximus fui ge-
nerationi huic, & dixi, semper hi errant corde. Habes & in a-
Psal.61.c lio psalmo: Semel locutus est deus. Semel vtique, quia sem-
per: vna enim, & non interpolata, sed cõtinua & perpetua lo
cutio est. Reuocat autẽ peccatores ad cor, de cordis errore re
darguit, pro eo quòd ibi habitet ipse, ibiq; loquatur, faciẽs ni-
mirum quod docuit per prophetã dicentem: Loquimini ad
Esa.40.a cor Hierusalẽ. Nam Babylon quoniã terra est, nec potest su-
stinere vniuersos sermones eius, elõgatur à corde, & in carne
magis ambulat, tãquam mortua à corde: imò tanquã colum-
ba seducta non habẽs cor. Vult enim lætari cum malefecerit,
& exultare in rebus pessimis, audiẽnsq; vocẽ domini huius-
modi gaudia nullatenus approbantẽ, sed detestantem, sed ar-
guentẽ, sed condemnãtem, fugit & abscõdit se in similitudi-
ne præuaricatoris Adæ. Sed heu me quàm vile operimẽtum
quæris misera anima, quàm inutile quæris operimentũ. Folia
enim sunt quæ intexis, folia, inquam, quæ nil tibi caloris præ-
beant, nil habeant soliditatis. Orto denique sole arescent, &
vẽtus vrens disperget illa, tu vero nuda & misera remanebis.
Tunc ergo nihil opertum quod nõ reueletur, quoniã veniet
dominus qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & mani
festabit consilia cordiũ. Non erit iam quo lateas misera. Fru-
stra dices mõtibus, cadite super nos: & collibus, operite nos:
H quoniam nudam & apertam oportebit te stare ante tribunal
Christi, vt audias vocem iudicij quæ vocem cõsilij contem-
Matt.4.a psisti. Ecce enim quid loquitur deus. Agite, inquit, pœniten-
tiam: & dissimulant multi, & continent aures suas, & dicũt,
Matt.25.d durus est hic sermo. Nõ sic impij non sic dissimulare poteri-
tis cum sonabit asperum illud verbũ, & auditio mala: Ite ma-
ledicti in ignem æternũ. Videtis fratres quàm salubriter ad-
moneat nos propheta vt si vocem eius audierimus hodie, nõ
obduremus corda nostra. Eadem enim pene verba & in euã-
Ioan.10.c gelio legitis, & in propheta. Ait enim dominus in euangelio:
Psal.94.b Oues meæ vocem meam audiunt. Et sanctus Dauid in psal-
mo: Populus, inquit, eius (haud dubium quin domini) & oues
pascuæ eius: hodie si vocẽ eius audieritis, nolite obdurare cor
da vestra. Vtilius nanque & multo salubrius est hodie audire
eum consulentem, consolãtem, admonentem, docentem, &
vt multum arguentem, increpãtem, corripientẽ: quàm in die
Psa.140.b illa tam amara, tam lugubri, tam tenebrosa audire illum iudi-
cantẽ, indignantem, vlciscentem, sæuientẽ, cõdemnantẽ. Bo-
num, inquã, mihi vt humilier, vt corripiat me iustus in mise-
ricordia & increpet me, quàm vt oleũ peccatoris impinguet
Psal.16.b caput meũ, ne forte terra inueniar, quam percutiat virga oris
sui, quando vasa figuli virga ferrea conterẽtur. Bonum mihi
propter verba labiorũ eius cum propheta custodire vias du-
ras, quàm pariter cũ impio interfici spiritu labiorũ eius. Nũc
I autem si quid amaritudinis sentio in voce eius, nõ sine dulce
dine est: quoniã cũ iratus fuerit, misericordiæ recordabitur:
imò verò & ipsa indignatio non aliunde quàm de misericor-
dia est. Quos enim amat, arguit & castigat, & flagellat omnẽ
filium quẽ recipit: visitans in virga iniquitates eius, & in ver-
beribus peccata ipsius: misericordiam autem suam non dis-
pergit ab eo. Propterea qui prudẽtes sunt, non operiunt vul-
nera sua, sed detegũt: & confitentur domino quoniã bonus,
quoniam in seculum misericordia eius: & sic vinũ reprehen-
sionis infundit, vt non desit oleum consolationis. Propterea,
inquã, sapiens apprehendit disciplinã nequãdo irascatur do-
Eccl.7.d minus, & iam secundũ multitudinẽ iræ suæ nõ quærat, sed re
cedat zelus eius ab ipso. Inde est enim quòd sapiẽtis cor vbi
tristitia, cor verò stultorum vbi lętitia: sed tristitia illius con
uertetur in gaudium, & extrema gaudij illorũ luctus occupa
bit. Audi deniq; Abacuch prophetam quomodo dominicam
Abac.2.a nõ dissimulet increpationem, sed sedula ac solicita circa eam
cogitatione versetur. Ait enim: Super custodiã meam stabo,
& figam gradũ in munitionem: vt videam quid dicat mihi,
& quid respondeam ad arguentẽ me. Et nos ergo fratres ob-
secro super custodiã nostram stemus, quoniam tempus mili-
tiæ est. Nec in sterquilinio huius miseri corporis, sed in cor-
de vbi Christus habitat, in iudicio & consilio rationis sit con
uersatio nostra: ita sane vt non in ipsa habeamus fiduciã, nec
fragili innitamur custodiæ, sed figamus gradũ in munitionẽ
firmissimæ petræ Christo totis viribus innitentes, sicut scri- K
ptum est: Qui statuit supra petrã pedes meos, & direxit gres- *Psal.39.a*
sus meos. Sic ergo constituti & stabiliti iam contemplemur
vt videamus quid dicat nobis, & quid respondeamus ad ar-
guentem nos. Primus enim contemplationis gradus iste est
dilectissimi, vt incessanter cõsideremus quid velit dominus,
quid placeat ei, quid acceptum sit coram ipso. Et quoniam in
multis offendimus omnes, & fortitudo nostra in illius recti-
tudinem voluntatis offendit, nec cõiungi ei aut coaptari po-
test: humiliemur sub potenti manu dei altissimi, & omnino
soliciti simus miserabiles nos exhibere in oculis misericor-
diæ eius, dicẽtes: Sana me domine & sanabor, saluum me fac *Hier.17.b*
& saluus ero. Et illud: Domine miserere mei, sana animã meã *Psal.40.a*
quia peccaui tibi. Postquã enim in huiusmodi cogitationib⁹
mundatus est oculus cordis, iam non in spiritu nostro cum
amaritudine, sed in diuino magis spiritu cũ multa delectatio-
ne versamur: nec iam consideramus quæ sit voluntas dei in
nobis, sed quæ sit in seipsa. Vita enim in volũtate eius, vt hoc
nobis in omnibus vtilius atque omnino commodius esse nõ
dubitemus, quod eius cõgruit voluntati. Et propterea quàm
solicite conseruare volumus vitam animę nostrę, tam soliciti
simus quoad possumus ab ea nõ deuiare. Deinde cum iam in
spirituali exercitio aliquatenus profecerimus ducem sequen
tes spiritũ qui scrutatur etiã alta dei, cogitemus quàm suauis
sit dominus, quàm bonus in semetipso, orantes cũ propheta: L
vt videamus voluntatẽ domini, & visitemus iam nõ cor no-
strum, sed templũ eius, & cum eodem propheta nihilominus
dicentes: Ad meipsum anima mea conturbata est, propterea *Psal.26.b*
memor ero tui. In his enim duobus tota spiritualis conuersa *Ibid.41.b*
tionis summa versatur, vt in nostra cõsideratione turbemur,
& contristemur ad salutẽ, in diuina respiremus: vt de gaudio
spiritus sancti habeamus consolationem, & hinc timorem &
humilitatem, inde verò spem concipiamus & charitatem.

De cute, carne, & ossibus animæ. Sermo.

BEATVS Dauid in psalmo 33. de iustis loquitur dicens:
Multæ tribulationes iustorum, sed de omnibus his libe-
rabit eos dominus. Custodit dominus omnia ossa eorum,
vnum ex his non conteretur. Quod nemo dictum esse de
corporeis ossibus arbitretur, præsertim cum tot beatorum
martyrum ossa cõfracta sint manibus hominum impiorum,
& contrita dentibus bestiarum. Sed miranda prorsus & mi-
seranda humanarum cõditio animarum, quæ licet tam mul-
ta foris ingenij viuacitate percipiant, nulla tamen perspica-
citate semetipsas sicut sunt nosse aut cogitare sufficiant, sed
egeant omnino figuris & ænigmatibus quibusdam corpo-
rearum similitudinũ, vt ex visibilibus & exterioribus possint
vel aliquatenus inuisibilia atque interna conijcere. Ponamus
itaque velut quandam animæ cutem cogitationem, carnem M
affectionem, vt consequenter os eius intentionem possimus
accipere. Sic enim erit in ossis integritate animæ vita, in car-
nis incorruptione sanitas, in cutis specie pulchritudo. Quæ
sunt ergo tribulationes iustorũ, nisi quòd interdum decolo-
ratur cutis, cum videlicet inutilis cogitatio in corde versatur?
nonnunquã verò etiã caro vulneratur, quãdo scilicet ad hoc
vsque cogitatio perniciosa procedit, vt delectatione corrum
patur affectio. Nã ossa quidem iustorũ omnino integra atq;
illæsa custodiũtur à domino, vt nunquã frangatur propositũ
cordis eorũ, nunquã salubris intentio cõteratur: vt videlicet
concupiscentiæ titillanti etiã detur assensus. Sicut enim pec-
cati cogitatio decolorat, affectio vulnerat: sic consensus
omnino animã necat. Caueamus ergo dilectissimi cogitatio
nes inutiles, vt animarum nostrarũ facies decora permaneat:
vt obliti quæ retro sunt, id est populum nostrũ, & domũ pa-
tris nostri, concupiscat rex speciem nostram. Exeamus de
terra nostra, vt nõ comprehendat nos cogitatio spectans ad
voluptatem carnis. Exeamus & de cogitatione nostra, id est
à cogitationibus curiositatis, quæ nimirum cum in sensibus
corporeis habitet carnali vtique cognata est voluptati. Ex-
eamus etiam de domo patris nostri, vt fugiamus cogitatio-
nes superbiæ & vanitatis. Eramus nos aliquãdo sicut & cæ-
teri filij irę, eramus & nos ex patre diabolo, qui nimirum rex
est super omnes filios superbiæ, & in montibus elationis se-
dem

A dem sibi atq; habitaculũ infœlicissimum præparauit. Quòd si forte aliquãdo talis aliqua cogitatio mẽtẽ subierit, tota sollicitudine laboremus citius abluere & eradere sordẽ, qua nos
Psal. 50.a maculari cõspicimus, clamãtes cũ propheta ac dicẽtes: Asperges me domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuẽ dealbabor. Iam vero si quãdo forte per incuriam & negligentiã nostram trãsierit cogitatio inutilis etiam in affectũ cordis, scientes quoniã non macula est iam sed plaga, tota festinatione ad auxiliũ spiritus qui adiuuat infirmitatẽ nostrã,
Psal. 40.a recurramus, clamantes illud de psalmo & dicentes: Domine miserere mei, sana animam meã: quia peccaui tibi. Humanæ enim sunt tentationes istæ, nec ex toto caueri possunt quandiu in hoc corpore mortis peregrinamur à domino. Nemo tamẽ paruipendat aut dissimulet ista, quoniam etsi non mortifera sunt, certe periculosa. Intentionẽ vero & propositum mentis ea solicitudine custodiamus fratres, qua vitam animarũ nostrarum volumus custodire, quoniam istud omnino est peccatũ ad mortẽ, cũ ex consensu & deliberatione delinquimus, proprio iudicio cõdemnati. Nec ideo sane id dixerim, vt desperet si quis forte delicti huius sibi conscius est: sed vt expauescat præcipitiũ, & qui cecidit, adiiciat citius vt resurgat. Nouerit enim excidisse se à iustitia, quicunque eiusmodi est. Cuius os cõfractum est & cõminutum, nouerit præcisum se
Exo. 12.g à corpore Christi: de quo nimirum legitur: Os non cõminue-
B tis ex eo. Vnde & in passione sua licet plagis virgarũ in liuorẽ decolorata sit cutis, vt liuore eius nos sanaremur, licet clauis vulnerata sit caro, & lancea latus eius apertum, vt sanguine eius redimeremur: os tamen non est comminutum ex eo.
Psal. 138.c Propterea & sanctus Dauid: Non est, inquit, occultatum os
Psal. 101.a meũ à te quod fecisti in occulto. Et in alio psalmo: Ossa, inquit, mea vt cremiũ aruerunt. Quod tunc fit cum omnẽ delectationẽ boni prorsus amisisse videtur anima, solámq; sibi aridæ intentionis fortitudinẽ reseruasse. Et vide ne forte tale a-
Iob 19.c liquid etiã beatus Iob pateretur cũ diceret: Pelli meæ cõsumptis carnibus adhęsit os meũ: vt videlicet corrupta affectione vix solam sibi intentionem spiritualis cogitatio vendicaret.

De verbis apostoli: Qui gloriatur, in domino glorietur, de triplici gloria, Sermo.

1.Cor. 1.d QVI gloriatur, in domino glorietur. Nouerat apostolus gloriam propriam esse creatoris, non creaturæ, secundũ
Esa. 42.b illud: Gloriam meam alteri non dabo: &, Gloria in excelsis
Luc. 2.b deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Itémque,
Psal. 113.d Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Sed considerauit rationalem creaturam adeo affectare gloriam, vt aut vix aut nũquam ab hoc compesci desiderio possit, quippe quæ ad imaginem facta est creatoris. Propterea secundum datam sibi à deo sapientiam, saluberrimum adin-
C uenit consilium, dicens: Quandoquidem persuaderi nobis nõ potest nõ gloriari: saltem qui gloriatur, in domino glorietur.
1.Cor. 3.d Et considera quantum superexcedit Pauli philosophia philosophiam sapientium mundi huius, quæ nimirum stultitia est apud deum. Cum enim nonnullos viderẽt philosophi alienis delectari laudibus, & gloriam abinuicem quærere: qui inter eos fuere præcipui, prudenter aduerterunt vanam esse huiuscemodi gloriã & penitus contemnendam. Sed considerãtes deinde ac studiosius inquirentes quænã appetenda esset gloria sapienti, hic iam plane euanuerunt in cogitationibus suis propriam cuique sufficere gloriam arbitrantes: quasi vero anima quæ à semetipsa esse non potest, à se possit esse beata. Sicut ergo cupidi laudis alienæ tota solicitudine operam dabant ea operari quæ mirarentur homines & laudarent: sic isti sola ea iudicabant sectanda esse, quæ interior arbiter animus approbaret. Et hæc quidẽ summa philosophia sapientiũ huius mundi est, ipsa quoque minus habens, licet propinquior veritati. Vnde & vtramque gloriam sublimi veritatis contẽplatione transcendens apostolus: Qui gloriatur, inquit, non in altero, non in se, sed in domino glorietur. Et eam quæ veritati videbatur esse vicinior, maiori proinde redarguens solicitudine, & condemnans certo iudicio veritatis: Non enim,
2.Cor. 10.d inquit, qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus cõmendat. Vt quid enim aut de alterius hominis, aut de meo ipsius iudicio solicitus sum, cuius nec vituperio reprobus, nec laude probatus inueniar? Fratres, si me ante vestrum D
oporteret tribunal astare, merito super vestris laudibus gloriarer. Quòd si vel meo ipsius essem iudicandus examine, iure meo ipsius testimonio contentus, propriis laudibus delectarer: nunc autẽ cum nec vestro, nec meo, sed dei sim iudicio præsentandus: quantæ insipientiæ, imò & insaniæ est, aut in vestro me, aut in meo ipsius testimonio gloriari: pręsertim cum ipse sit cuius oculis omnia nuda sunt & aperta, & cui nequaquã opus sit, vt quis ei testimoniũ perhibeat de homine? Merito proinde apostolus ipse vanæ & fallacis gloriæ reprobator: Mihi, inquit, pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab 1.Cor. 4.a
humano die: sed neq; me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum: qui autẽ iudicat me, dominus est. In quibus verbis illud quoque diligenter considerandum est, quòd alienũ quidem iudiciũ pro minimo habens, suum quoque nequaquam sequeretur, quanuis nõ illud adeo pro minimo iudicaret habendum. Nemo enim scit hominum quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est, vt comparatione interioris testimonij, exterius omnino pro nihilo sit habendũ. Quid enim mihi cum eorum laudibus quibus ignotus sum? Quòd si vel ipse qui in homine est spiritus, omnia quę hominis sunt nosse posset, profecto sufficeret testimoniũ eius. Nunc autem prauum est cor hominis, & imperscrutabile etiã sibiipsi, adeo vt præsentia quoq; magna ex parte ignoret, futura vero sua omnino nosse non possit: quia E
aliquatenus nouit præsentia, si non reprehendat nos cõsciẽtia nostra, non quidem gloriam, sed fiduciam habemus ad eũ, Ioan. 2. & 3.d
sicut beatus Ioannes ait. Cum autem veritatis ipsius quã nihil latet, sententiam de nobis tenere meruerimus, in ea plane securius poterimus gloriari. Interim vero nolite antetempus 1.Cor. 4.a
iudicare (ait apostolus) donec veniat dominus, qui & illuminabit abscõdita tenebrarum. Illa enim perfecta omnino erit & secura gloriatio, cum erit vnicuique laus à deo. Nũc quoque licet non plenarie, licet non sine timore & solicitudine multa, aliquatenus tamẽ in domino gloriamur, testimonium perhibẽte spiritu sancto spiritui nostro, quòd filij dei sumus. Hinc enim vere possumus gloriari quòd tantũ habemus patrẽ, quòd maiestati ineffabili cura est de nobis. Vnde & propheta: Domine, inquit, quid est homo quia magnificas eũ, aut Iob 7.d
quid apponis erga eũ cor tuũ? Itaq; qui gloriatur, iam non in meritis suis glorietur. Quid enim habet quod non acceperit? 1.Cor. 4.b
Si autẽ accepit, quid gloriatur quasi nõ acceperit? In eo ergo à quo accepit glorietur, non quasi ipse magnus sit, sed quia magnificet eũ deus: hoc est vt in illis quæ accepèrit non quasi ea non acceperit, sed quasi qui ea acceperit glorietur. Neque enim ait apostolus, si autem accepisti, quid gloriaris? sed, quid gloriaris, inquit, quasi nõ acceperis? vt non prohibeat, sed doceat gloriari. Sed quid sibi vult quod ait, non enim qui seip- 2.Cor. 10.d
sum commendat, ille probatus est, sed quẽ deus commendat? F
Quis est enim quẽ in hoc seculo cõmendat deus? Quomodo cõmendabit veritas eum qui adhuc reprehẽsibilis inuenitur? Deniq; ego, inquit, quos amo arguo & castigo. Hæccine cõ- Apo. 3.d
mendatio est tota? Prorsus, quantũ mihi videtur, ipsa est. Quę est enim melior & efficacior cõmendatio, quàm diuinæ erga nos testatio charitatis? Testimonium vero amoris eius nullũ credibilius, nullum certius in hac vita, quàm quod desiderat propheta, vbi ait: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Hæc nãque increpatio qua iugiter nobis sugge- Psal. 40.b
rit in occulto spiritus veritatis quid desit nobis: superbiam, negligentiam, ingratitudinémque repellit. Quo triplici vitio omne paulominus religiosorum hominum genus periculose laborat, pro eo quòd minus attẽta cordis aure percipiãt quid intus loquatur is qui neminẽ palpat spiritus veritatis. Quod nonnullis exinde prouenit (nisi fallor) quòd propriæ gloriæ cupidi, nulla ratione quiescere possunt, cum in seipsis penitus nihil inueniunt vnde possint aliquatenus gloriari. Perfecta autẽ & secura gloriatio est cum veremur omnia opera nostra, sicut testatur beatus Iob de seipso, & cum Esaia pro- Esa. 64.b
pheta omnes iustitias nostras non aliud quàm pannum menstruatæ reputãdas esse cognoscimus. Nihilominus tamẽ confidimus etiam & gloriamur in domino, cuius misericordia tanta est super nos, vt à grauioribus quidem, & quæ ad mortem peccata sunt custodiat nos, & tam benigne ipsa imperfe-
ctionis

G ctionis nostræ delicta & conuersationis impuritatem nobis manifestare, & agnitam condonare dignetur, quatenus in humilitate & solicitudine & gratiarum actione firmiter radicati, iam non in nobis, sed in domino gloriemur.

De diuersis affectionibus animæ, & diuersis nominibus secundum eas, Sermo.

QVOD diuersis nominibus deum nunc quidem patrem, nunc magistrum vocemus aut dominum, nō illius simplicissimæ & omnino inuariabilis naturæ diuersitas vlla in causa est: sed affectionum nostrarū multiplex variatio secundum diuersos profectus animæ vel defectus. Videntur enim quædam animæ sub patrefamiliâs agere, quædam sub domino, quædam sub magistro, quædam quoque sub patre, & nonnullæ cum sponso, vt cum proficientibus proficere, cum immutatis mutari videatur & ipse, qui iuxta prophetam mutat quidem creaturas, & mutabuntur, licet idem ipse sit, & anni eius non deficiant. *Psal. 101. d* Denique quid in alio psalmo idem propheta ad ipsum loquatur attende: Cū sancto, inquit, sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cū electo electus eris: atque vt magis miremur, & cū peruerso peruerteris. *Psal. 17. d* Et quemadmodū sic mutetur, imò sic mutet immutabilis ipse, secutus adiungit: Quoniam tu populū humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis. At vero H quoniam non prius quod spirituale, sed prius quod animale, deinde quod spirituale: videntur mihi quatuor interdum cōuersionem nostrā præcedere, status vnus sub nobis ipsis, tres sub principe mūdi huius. Est enim anima sub seipsa, cū propriam sequitur voluntatem, libertate perniciosa gaudens. *Luc. 15. c* Hic est filius ille prodigus qui portionem paternæ substātiæ quæ se contingebat accepit: ingenium scilicet, memoriam, vires corporis, cæteráq; similia bona naturæ: quibus non ad diuinam, sed ad suam vteretur voluntatem, essétq; tanquam sine deo in hoc seculo. Est autem interim homo sub se, cum propriæ satisfaciens voluntati, necdum tamen possidetur à vitiis & peccatis: quoniam qui facit peccatum, iam non suipsius seruus est, sed peccati. Iā tunc ergo proficiscitur in regionem longinquam, qui prius quidem separatus erat, sed necdū elongatus à patre. Accepta siquidem portione substantiæ factus est sui iuris, & quamuis recessit ab auctore, proximus tamen fuit quandiu ab opere non recessit. Hoc autē tandiu fit dum licita quidem, sed non expedientia pro sua sequitur voluntate. At postquam recesserit & à seipso, declinans scilicet in peccatum, tunc iam in longinquam vere proficiscitur regionem: quoniam ab eo qui summe & singulariter est, nihil longius eo quod nullo modo est: nihílq; remotum magis ab eo à quo, & per quem, & in quo sunt omnia, quàm peccatū, quod nihil est inter omnia. Porro iustum diuinæ vltionis iu-
I dicium est vt fugitiuum patris filium alter sibi vsurpet in seruum. Vnde & profectus in regionem longinquam vni ciuiū legitur adhæsisse, quā ego nō alium quàm vnum ex malignis spiritibus intelligendum puto, qui pro eo quòd obstinatione irreparabili peccant, & transierūt in affectum malitiæ & nequitiæ, iam nō sunt hospites & aduenæ, sed quasi ciues & inhabitatores peccati. Quid est autem quòd ciui dicitur adhæsisse pauper adolescēs & peregrinus, nisi quòd factus est subditus illi? Denique quemadmodum adhæsit, sequentia manifestant. *Ibidem.* Sic enim habes: Adhæsit vni ciuium regionis illius: & misit eū in villam suam pascere porcos. Et nota, quòd famis necessitate ciui maligno dicitur adhæsisse, sicut Israël tempore famis descendisse legitur in Aegyptum. *Gen. 42. a* Periculosa plane & perniciosa esuries quæ liberos addicat miseræ seruituti, subiiciat operibus luti & lateris, porcis associet, imò & seruos faciat esse porcorum. Vnde autem egestas tanta ei qui diues aduenerat, collectis nimirū omnibus quę de paterna substantia in suam acceperat portionem? Ex eo sine dubio quod præmissum est dissipasse bona sua viuendo luxuriose cū meretricibus: propterea, inquit, cœpit egere. Porro meretrices istas concupiscentias carnis intellige, cum quibus luxuriose viuēdo dissipat bona naturæ, dum eis abutitur ad voluptatē. *Ecclēs 1. f* Hinc, vt iā diximus, egestas succedit perniciosa (teste scriptura) quòd nō satietur oculus visu, nec auris impleatur auditu. Mittitur ergo pascere porcos, corporeos scilicet sensus, qui volutabro luti & spurcitiis oblectantur. Et vide ne forte hi K sint porci, quos eiecti ab homine maligni spiritus intrāt. Eiectum enim à rationali nostro, id est, mēte, peccatum sensibus corporis hæret, apostolo teste, quòd mente consentiat legi *Roma. 7. d* dei, carne vero legi peccati quæ est in membris nostris. Vnde & in alio loco: Scio, inquit, q̄ nō est in me bonum, hoc est in *Ibidem.* carne mea. Quid tamen agendum est cum sic eiecti ab homine, porcos inhabitant spurci spiritus, nisi quærenda remedia lachrymarum, & currendum ad aquas, quarū abundātia male viuida radix peccati suffocetur in eis? Quanuis hæc omnimoda peccati extinctio, fini potius reseruata videtur. Hęc ex cursu quodam sunt dicta, vt proinde manifestius assignarem quonammodo eū quem sub semetipso reperit, sibi malignus subiiciat, tanquam fortis armatus intrans & possidens atriū in quo pauper & debilis inuentus est habitator. Veruntamen tripliciter mihi videntur homines esse sub principe tenebrarum. Primum quidem nec volentes nec nolētes, quod conuenit his qui necdum habent volūtatis vsum: sunt tamen vasa iræ propter originale peccatū, donec alligato forti vasa eius diripiat fortior, per sacramentum adueniens, verus vtique Moyses qui in aqua venit, nec in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Secundo modo volētes, cum iam volūtarie peccant. Tertio quoque modo nolentes, cum iam resipiscere vellent, nisi q̄ peccati consuetudine miserabiliter obligati, iusto dei iudicio qui in sordibus sunt sordescunt adhuc. In L quo tertio statu laborasse videtur prodigus ille filius, & vere prodigus nimis, qui non modo dissiparat sua, sed & semetipsum subiecerat miserę seruituti, infœlix venundatus sub peccato, cum ad se reuersus ait: Quanti mercenarij in domo patris mei abundāt panibus, ego autem hic fame pereo? *Luc. 15. d* Si quis expertus est in semetipso, facile credo in his verbis animum miserabilem recognoscet. Quis enim peccati consuetudine obligatus non se fœlicem reputaret si datum ei esset esse tanquàm vnum ex his quos in seculo tepidos videt viuētes sine crimine, minime tamen quærentes quæ sursum sunt, sed quæ super terram? Quanti, inquit, mercenarij in domo patris mei abundāt panibus, id est, consolātur in innocentia sua, & fruuntur propriæ conscientiæ bono: ego autem hic fame pereo, id est, insatiabilibus crucior peccatorū desideriis, & affectibus vitiorum? Potest tamen intelligi, quòd nō fame panis, nec siti aquæ: sed fame & siti diuini verbi, quā & Iudææ propheta *Amos 8. d* minatur, sese perhibeat laborare. Et hæc dixerim nō quòd ita sit, sed quòd ita sentiat miser humiliatus sub peccato. Neque enim gloriantur conscientię testimonio, quorum secularis & mercenaria intentio est, sed peccator compūctus reputat sanctissimum quacunque ex causa alterum videat innocentem. Fac me, inquit, sicut vnum ex mercenariis tuis. Ecce hic iam primus est status quo sub deo cœperunt esse homines, qui tāquam mercenarij sub patrefamiliâs viuunt. Hi sunt quos in M seculo videmus aut nullo aut exiguo desiderio æternorum velut sub mercede seruire deo, & ab eo terrena petere quæ desiderant. Iam verò secundo statu incipit esse sub domino qui tanquam seruus carcerem timet, & metuit ne subigatur pœnis. In quo sane statu cōuersio est, exitúsq; à seculo, & introitus vitæ: vnde & legis: Principium sapientiæ timor domini. *Eccl. 1. b* Et alius quidam propheta: A timore, inquit, tuo concepimus & parturiuimus spiritum salutis. *Esa. 26. a* Huic gradui tertius admodum proximus & quasi permixtus est, eorū scilicet qui paruuli adhuc in Christo lac concupiscunt tanquam sub magistro & pædagogo viuentes. Id nanq; conuenit maximè nouitiis, qui nimirū si forte in cōsolationibus meditationis sanctæ, lachrymarum, psalmodiæ, & cæterorū huiusmodi cœperint delectari, quasi pueriliter timent ne magistrum offendāt, ne vapulent, defraudentur munusculis quibus solet eos eruditor ille benignissimus allicere. Hi sunt qui prouident dominum in cōspectu suo semper, & cōmouentur si vel ad horam abesse contigerit: nec iam seruiliter timent supplicia, sed tanquam paruuli metuunt plagas virgarum, apprehendentes disciplinam magistri, nequādo irascatur, & pereant de via iusta: ne deuotionis gratia subtrahatur, & molesta eis omnia fiant, laborent tædio quodam, & quasi vapulent intus in anima in amaritudine scilicet cogitationum. Hæc enim verbera quibus castigat suos paruulos deus, quæ melius experimento digno-

A dignoſcimus quàm ſermone. Vnde & ipſe dominus loquitur
Pſal. 88. c per prophetam: Si dereliquerint filij eius legem meam, &c.
viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata
eorum. In his itaq; primordiis, & quaſi infantili ætate ſic vi-
ciſsim ſibi ſuccedunt timor domini, & diſciplina magiſtri, vt
nunc in iſto, nunc in ſtatu illo ſeſe inueniat quiſquis ſollicitus
Ioan. 13. b fuerit diligẽter hoc obſeruare. Inde eſt, ꝙ nouellæ adhuc ec-
cleſiæ loquens ſimul vtriuſq; nominis meminit, dicens: Vos
vocatis me magiſter & domine, & bene dicitis: ſum etenim.
Agnoſcant hic locum ſuum nouicij noſtri, vt ſolliciti ſint de-
cætero ſedulè magis circa iſta verſari: ante omnia ſiquidẽ ti-
mor eis neceſſarius eſt, quo nimirum peccata poſsint præteri-
Eccl. 1. c. ta delere, cauere futura. Timor enim domini (vt ait ſcriptura)
expellit peccatum, ſiue quod iam admiſſum eſt, ſiue quod tẽ-
tat intrare. Expellit ſane illud quidẽ pœnitendo, hoc reſiſten-
do. Sed quoniã arcta & ardua eſt via quæ ducit ad vitam: tan-
quã paruulis in Chriſto pædagogus vobis ô filij, ac nutricius
neceſſarius eſt, qui doceat, deducat, foueat vos, & tanquam al-
ludat paruulis, ac blanditiis quibuſdam conſoletur ne pereat
ætas infirma. Propterea non ego, ſed magis eccleſiæ princeps
1. Pet. 2. a & paſtor vos admonet: Quaſi modo geniti infantes rationa-
biles ſine dolo lac cõcupiſcite, ita ſane vt in eo nequaquã per-
Eſa. 66. d maneatis, ſed in eo creſcatis in ſalutem. Quod alia quædam
ſcriptura manifeſtius exprimens loquitur ſic: Gaudete gau-
B dio omnes qui lugebatis ſuper eam (haud dubium quin Hie-
ruſalem, de ea ſiquidem loquebatur) vt potemini, ait, à lacte,
& ſatiemini ab vberibus cõſolationis eius, & cùm auulſi fue-
ritis à lacte, epulemini ab introitu gloriæ eius. Ipſe eſt enim
ſtatus filij iam robuſtæ ætatis, qui ſub patre viuit, nec lacte iã
potatur, ſed veſcitur ſolido cibo, oblitus ſane quæ retro ſunt,
in quibus ſeruilis oculus in amaritudine morabatur: ſed ne
ipſa quidẽ præſentia conſiderans, nec paruas paruulorũ con-
ſolationes captans, magis extendens ſe in anteriora, ad palmã
ſupernæ vocationis, & introitum futuræ beatitudinis, expe-
ctans beatam ſpem & aduentum gloriæ magni dei. Euacua-
uit enim quæ erant paruuli, nec circa eiuſmodi ſuaues qui-
dem, ſed non perennes conſolationes hactenus occupatur.
Sed quia iam profecit in virum perfectum, in his quæ patris
ſunt oportet eum eſſe, ſuſpirare ad hæreditatẽ, ſeduláque cir-
ca eam meditatione verſari. Nunquid enim mercenariũ eum
quis æſtimet qui paternæ inhiat hæreditati, eámq; toto affe-
ctu expetit & expectat, quam nimirũ filij mercedem eſſe, non
Pſa. 126. a mercenarij propheta teſtatur? Cũ dederit, inquit, dilectis ſuis
ſomnum, ecce hæreditas domini, filij merces fructus ventris.
Inuenitur tamen alter gradus ſublimior, & affectus dignior
iſto, cum penitus caſtificato corde nihil aliud deſiderat ani-
ma, nihil aliud à deo quærit, quàm ipſum deum. Crebro ſiqui-
dem didicit experimẽto quoniam bonus dominus ſperanti-
C bus in ſe, animæ quærenti ipſum, ita vt iam ex affectu cordis
atq; ſententia clamet illud de pſalmo: Quid enim mihi eſt in
Pſal. 72. d cœlo, & à te quid volui ſuper terrã? Defecit caro mea & cor
meum, deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Neque
enim ſuum aliquid, non fœlicitatem, non gloriam, non aliud
quicquam tanquam priuato ſuiipſius amore deſiderat anima
quæ eiuſmodi eſt: ſed tota pergit in deum, vnicuique ei ac
perfectũ deſiderium eſt vt introducat eam rex in cubiculum
ſuum, vt ipſi adhæreat, ipſo fruatur. Vnde & iugiter reuelata
facie quoad poteſt cœleſtis ſponſi gloriã ſpeculando, in ean-
dem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tan-
Canti. 4. d quam à domini ſpiritu. Ex hoc plane audire meretur: Tota
pulchra es amica mea. Audet & ipſa loqui: Dilectus meus mi-
hi, & ego illi. Atque in huiuſmodi fœliciſsima & iucundiſsi-
ma confabulatione delectatur glorioſa cum ſponſo.

Pſal. 84. b

De verbis pſalmi: Audiam quid loquatur in me dominus deus, Sermo.

Roma. 1. c INVISIBILIA dei (apoſtolo teſte) à creatura mundi per
ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Et eſt velut cõ-
munis quidam liber & catena alligatus (vt aſſolet) ſenſibilis
mundus iſte, vt in eo ſapientiam dei legat quicunque volue-
rit. Erit tamen cum cœlum plicabitur ſicut liber, in quo vtiq;
deinceps legere habeat neceſſe, quoniam erunt omnes doci-
Ioan. 6. c biles dei: & quemadmodum creatura cœli, ſic & creatura
mundi iam non per ſpeculum & in ænigmate, ſed facie ad fa- D
ciem deum videbit, & ſapientiam eius ad liquidum contem-
plabitur in ſeipſa. Interim vero opus habet humana anima
velut quodam vehiculo creaturæ, vt ad cognitionem creato-
ris aſſurgat: cum econtra longe beatius perfectiúſque ange-
lica natura in creatore notitiam habeat creaturę, ad quam ni-
mirum excellentiam licet ad modicum rapta fuiſſe videtur a-
nima illa quæ collectum ſub vno ſolis radio mundum vni-
uerſum conſpexit: de quo miraculo beatus papa Gregorius
in libro dialogorum ſcribens: Videnti, inquit, creatorem,
anguſta eſt omnis creatura. Felices proinde qui ſatiantur ex
adipe frumẽti, nec opus habent ſugere mel de petra, oleúm-
que de ſaxo duriſsimo, qui videlicet inuiſibilia dei non in in-
uiſibilibus rimando perquirunt, ſed in ipſis ad liquidum in-
tellecta conſpiciunt. Verum, vt iam diximus, angelicæ fœli-
citatis illud eſt, non fragilitatis humanæ. Quæramus igitur
per ea ſaltem quæ facta ſunt, intellectum inuiſibilium dei:
quæ ſi in cæteris creaturis intellecta conſpicit anima, neceſſe
eſt vt longe amplius conſpiciat, & intelligat multo ſubtilius
in ea creatura quæ facta eſt ad imaginem creatoris, hoc eſt
in ſeipſa. Nullus deo vicinior gradus inter omnes quæ ſub
ſole habitant creaturas, quàm anima humana: vt merito pro-
pheta dicat ad ipſum: Beatus vir cuius eſt auxilium abs te,
aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. Et poſt pauca: Ibunt, in- Pſal. 83. b
quit, de virtute in virtutem, videbitur deus deorum in Sion. Ibidem.
Propterea inceſſanter hortamur vos fratres, vt ambuletis E
vias cordis, & ſit anima veſtra in manibus veſtris ſemper, vt
audiatis quid loquatur in vobis deus, quoniam loquetur pa-
cem. Quibus loquetur pacem? Vtique in plebem ſuam, &
in ſanctos ſuos. Quæ eſt plebs, aut qui ſunt ſancti? Ipſi ni-
mirum qui conuertuntur ad cor. Vnde & ſequitur: Et in eos
qui conuertuntur ad cor. Nos tamen in his verbis tria ſolẽ-
mus intelligere hominum genera, quibus ſolis deus loqui-
tur pacem, ſicut & propheta alius tres tantum præuidit ſal-
uandos, Noë, Daniëlem, & Iob: contrario quidem ordi- Ezec. 14. c
ne, ſed eoſdem ordines exprimens, continentium ſcilicet,
prælatorúmque, & coniugatorum: ſi tamen continentes à
carnalibus illecebris ad ea quæ cordis ſunt, id eſt, ad ſpiritua-
lia deſideria conuertantur. Vnde & Daniël vir deſideriorum
ab angelo nominatur. Et prælati prodeſſe magis ſtudeant,
quàm præeſſe, quoniam ipſos maxime decet ſanctitudo, vn-
de & in pſalmo ſancti ſpecialiter appellantur. Et coniugati
mandata nõ tranſgrediantur, vt merito plebs domini, & oues
paſcuę eius debeãt nominari. Imò vero & in nobiſipſis (quo-
niam inde eſt nobis amplior ſollicitudo) tres iſtos ordines aſ-
ſignare ſolemus, plebem quidem intelligentes officiales fra-
tres, qui exterioribus & quaſi popularibus negociis occupã-
tur. At vero qui conuertũtur ad cor, ipſi ſunt clauſtrales, quos
nulla impedit occupatio, ſed libere vacant, vt videant quoniã F
ſuauis eſt dominus. Super vtrunque parietem deus loquitur
pacem, quoniam idem eſt ad quod tendunt: licet non eadem
via. Eſt pſalterium iucundum cum cithara, nec minus iucun-
dus eſt ſonus citharæ quàm pſalterij, licet hæc ab inferiori-
bus reddat ſonum, illud à ſuperioribus. Veruntamen optimã
partem elegit Maria, licet non minoris fortaſſe meriti ſit a-
pud deum humilis conuerſatio Marthæ, ſed de electione Ma-
ria laudatur, quoniam illa quidem omnino (quod ad nos ſpe-
ctat) eligenda: hæc vero ſi iniungitur, patienter eſt toleranda.
Iam quod interponitur, ſuper ſanctos ſuos: ad prælatos per-
tinet, quibus nimirum vtraque vita neceſſaria eſt. Et ipſorum
eſt vtriſque prouidere, & copulare ſibi parietes è diuerſo ve-
niẽtes: quoniam angularis lapidis (qui eſt Chriſtus Ieſus) vi-
carij conſtituti ſunt. Nec dubium quin longe periculoſior
cæteris eorum ſit adminiſtratio. Tamen ſi bene adminiſtra-
uerint, gradum bonum ſibi acquirent, & maiorem abundan-
tiam, & ſupereffluentem menſuram accipient pacis, vt de eis
merito dicatur: Quoniã ſuper ſanctos pacem loquitur deus.
An vero dubitet quis quos dixerit ſanctos? Audiat Eſaiam. Eſa. 60. c
Vos, inquit, ſancti domini vocabimini miniſtri dei noſtri.
Propoſueram exemplum aliquod dare quemadmodum ex
ſua ipſius conſideratione ad ſpiritualem intelligentiam aſſur-
gere humanus debeat animus, ſed neceſſe eſt in diem alte-
rum & ſermonem alterum differre.

G *De vita & quinque sensibus animæ, Sermo.*

MAGNA est dico vobis charissimi, & nimirum inexcusabilis negligentia nostra, qui cogitationibus ociosis vacantes tempus amittimus, quibus nimirum nec penetrandæ nubes, nec maria transfretanda vt salubres inueniamus cogi-
Deut. 30.c tationes, sed prope est (vt ait Moyses) verbum in ore nostro
Rom. 10.b & in corde nostro: & infinitas in nobismetipsis vtilium cogitationum occasiones & seminaria possumus inuenire. Denique si tam inerudita & negligens fuerit anima, vt nec interiora sua sufficiat perscrutari, attẽdat ea quæ foris agit palam & manifeste, & in ipsis quoq; si diligenter quęsierit inueniet
Prou. 9.b sapientiam. Ecce enim scriptum est: Da occasionem sapienti, & sapientior erit. Considera ô anima quid impendas corpori tuo, & inuenies sine dubio, quòd vitam ei sensumque ministras: & vitam quidẽ in toto corpore inuenies vniformem. Verbi gratia. Neque enim aliter viuit oculus quàm articulus. Sensum vero non ita. Quære ergo vt tibi quoque anima tua (quæ est sine dubio deus tuus) similia largiatur. Neque enim viuere dicenda est anima quæ veritatis non habet cognitionem, sed adhuc mortua est in semetipsa, quemadmodum & ea sine sensu, quę necdum habet dilectionem. Est ergo animę vita veritas, sensus charitas. Nec mireris quòd interdum animæ impiorum notitiam habent veritatis, quæ tamen expertes sunt charitatis, quando & in corporibus nonnullis vitam
H reperis sine sensu, vt sunt arbores cæteráque similia. Animata quidem, sed animatione: non anima, quemadmodum & animæ iniquorum veritatis habent notitiam naturali ratione, quæ tamen interdum adiuuatur à gratia, cum nullatenus sane animetur ab ea. In his autem quibus & cognitionem veritatis, & dilectionem anima spiritualis infundit, non exteriori quolibet modo, sed tanquam anima ipsorum cui adhærentes vnus spiritus fiunt cum ea, in his, inquã, indiuisa est cognitio veritatis, secundum quod dictum est de vita corporis. Eadem enim cognitione & minima & maxima comprehẽdis. Porro dilectionem quidem si diligenter aduertas, variam, & fortassis secundum quinque sensus corporis quinquepertitam poteris inuenire. Est enim amor pius quo parentes diligimus. Est amor iucundus quo socios diligimus. Est & erga omnes homines amor iustus, erga inimicos amor violentus, erga deum sanctus siue deuotus. In his omnibus si diligenter attendis, proprium erga singulos, & omnino diuersum ab aliis modũ inuenies. Deniq; si considerare curiosius delectat, non immerito fortasse videbitur primus, id est, parentum amor tactui conuenire, quòd hic sensus sola proxima & corpori iuncta percipiat, quemadmodũ amor ille nullis exhibetur nisi proximis carnis nostræ. Sed nec illud quidem discrepat à ratione similitudinis, quòd hic solus è sensibus per corpus diffunditur vniuersum, quoniã & amor ille naturalis est omni carni,
I adeo vt ipsa animalia bruta & diligãt fœtus suos, & diligãtur ab eis. Amor quoq; socialis videre licet quàm proprie dicatur gustui cõuenire, ob maiorẽ profecto dulcedinẽ, & quoniã hic sensus solus est, quo magis eget humana vita. Nec video qua ratione viuere dicendus est saltem hac cõmuni vita, qui non eos diligit inter quos viuit. Amor autem generalis, quo videlicet omnes homines diliguntur, odoratus habet similitudinem, in eo vtique quòd hic sensus iam remotiora percipiat, & quòd non ex toto carnalis delectationis expers, eo tamẽ tenuiorem eã habeat quo diffusiorẽ. Auditus autẽ multo magis remotiora capit, nec inter homines ab amãte quisque remotior est quàm non amans. Deniq; cũ in cæteris sensibus nõnulla carnis ipsius oblectatio sit, & magis ad carnem pertinere videantur, auditus pene totus exit à carne, & ei dilectioni non immerito cõuenire videtur, cuius tota causa obedientia est: quam pertinere ad auditum satis euidens est, cum cæterarum vnde diximus dilectionum nõnulla à carne sumatur occasio. Porro visus quidem in eo sibi vendicat amoris diuini similitudinem, quòd cæteris omnibus excellentior & singularis cuiusdam naturæ, perspicacior quoque cæteris inuenitur, & discernit multo remotiora. Deniq; odoratus quidem & auditus videntur vtique remota sentire, sed ad se magis quem sentiant aërem creduntur attrahere. Visus autẽ non ita, sed magis ipse exire videtur, & ad remota procedere. Sic & in dilectionibus est. Quodammodo enim attrahimus proximos quos tanquam nosipsos diligimus. Attrahimus & inimicos, quos ad hoc diligimus vt sint & ipsi sicut nos, id est, vt sint amici. Deũ vero si, vt dignum est, tota virtute, tota anima, toto corde diligimus, ipsi magis in eum pergimus, & tota festinatione in eum qui ineffabiliter super nos, properamus. Iam vero & id manifestum est, quoniam in corporis sensibus visus quidem cæteris omnibus, auditus reliquis tribus dignior, odoratúsq; & gustum & tactum etsi non vtilitate, dignitate tamen superare videtur, & gustus tactui superexcellere: quod manifestat etiam dispositio ipsa membrorũ. Oculis siquidem in summitate locatis, aures inferiores esse quis nesciat? Sic & auribꝰ nares, & fauces naribus, ipsis quoq; faucibus manus pariter & reliquas corporis partes ad quas pertinet tactus, subesse manifestum est. Secũdum ergo hũc modum & in sensibus animæ considerare licet alterũ altero digniorem: quod quia facile iam potestis aduertere, breuitatis causa prætereo. Illud quoq; vestræ nihilominus diligẽtiæ cõsiderandum relinquo, quòd quemadmodum artus corporis cadere necesse est quàm cito desierit eos anima vegetare, sic & eas quas diximus affectiones, quæ sunt velut quædam animæ membra, sine anima ipsius animæ (quæ deus est) cadere omnino necesse est, quatenus videlicet aut ex toto non diligatur quod diligendum est, aut non diligatur ad quod debet, aut quomodo debet. Sunt enim qui parentes carnaliter tantum diligunt, & ipsi quoque confitentur domino cum bene- L
fecerit eis. Sed huiusmodi dilectio aut omnino vocanda dilectio non est, aut caduca est, aut decidens in terrena.

De duplici baptismo, & de relinquenda propria voluntate, Sermo.

SCITIS fratres (firmissime enim tenetis catholicam veritatem) quòd in baptismate abrenunciantes diabolo pater cœlestis adoptet, & in regnum filij claritatis suæ de potestate transferat tenebrarum. Nimirum ipsa est stola prima quam vere cito proferre ministros paternus iubet affectus, nõ oris petitionem, non desiderium cordis expectans, sed & ipsum intellectum præueniẽs in benedictionibus dulcedinis. Quot-
quot enim baptizati sumus in Christo Iesu, Christum indui- Gala. 3.d
mus. De quo & alius clamat testis & ipse fidelis, quia quot- Ioan. 1.b
quot receperũt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. Nec vero inanis est aut infirma potestas, quia nimirum certi su-
mus continuo & nos quoniam neque mors, neque vita, neq; Roma. 8.g
virtutes, neque angeli, neque altitudo, neque profundum poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu. Sed attende quãta enumerauit apostolus (eius enim verba sunt) minime tamen adiiciens, nec nosipsi. Nimirum hæc est libertas qua Christus nos liberauit, vt nulla penitus creatura auellere nos, aut vim facere possit. Soli id deserere possumus pro-
pria voluntate abstracti, & illecti à propria concupiscentia. M
Præter hanc enim nihil est quod timeamus. Denique donec volũtatis vsum, & facultatem deliberãdi renatus quisque recipiat, à charitate dei separari omnino nõ potest. Securus interim degit sub protectione & aduocatione domini dei sui, non est quod vereatur ex omnibus. At vbi sanè discretionis annos ingrediens redditur sibi, cæterorum vtique violẽtiam nec tunc quidem formidare necesse est, sed ab ea quæ dormit in sinu caueat, propria scilicet volũtate. Erit forte peccatum in foribus, sed appetitus eius sub eo est, tãtum ipse aperire renuat, consentire recuset. Denique primosparentes non vrsus aut leo, sed potius serpens, callidior vtique, nõ fortior cæteris animantibus supplantauit. Nec mulierem vir, sed mulier virũ. Serpẽs ô Eua decepit te, decepit profecto, non impulit aut coegit. Mulier tibi ô Adã de ligno dedit, sed offerẽdo vtique, non violentiam inferendo. Neque enim potestate illius, sed tua factum est volũtate, vt eius voci plus obedieris quàm diuinæ. Cæterum si ille sibi non præcauit ignarus, nos saltẽ nobis tot exemplis præmoniti caueamus. Imò vero quoniã periclitati sumus & nos miserabiliter in hac parte, decætero iam remedium aliquod tantis prouidere malis sollicite studeamus. Quãdo enim fortis ille armatus, quem fortior superueniens alligauit, atrium illud olim suum valuit violentia aliqua obtinere? Sed vacuum sibíque insipiẽter expositum domicilium reperit, & cum aliis septẽ nequioribus, non fortioribus ingre-

A ingrediens,non irruens,libere habitauit.Quis vero illum admisit,nisi propria voluntas?Ipsa est quę in potestatem tenebrarum denuo rediit,quę nos iterũ subdidit mortis imperio.

Veni domine Iesu etiam nunc.Iesu bone eiice iterum fortiter, quem nos insipiẽter admisimus. Tunc enim vere liberi erimus etiam nunc,si nos liberaueris.Irritum fecimus fœdus primum,tibi peccauimus domine,satanæ & operibus eius obligantes denuo nosmetipsos,iugo iniquitatis colla vltroneæ submittentes,& subiicientes nos miseræ seruituti.Itaque fratres mei rebaptizari nos conuenit,secundum fœdus inire necesse est,opus est professione secunda, nec iam sufficit abrenunciare diabolo & operibus eius, mundo pariter abrenunciandũ est & propriæ volũtati. Ille enim seduxit, ille tradidit nos.In priori nimirum baptismate, quãdo nihil nobis adhuc voluntas nostra nocuerat, satis fuerat abrenunciare diabolo, cuius profecto inuidia peccatum pariter & mors per vnũ ingrediens,in omnes homines pertrãsiuit.Cæterum postquam mundi fallentis illecebras,& infidelitatem propriæ voluntatis manifeste sumus experti,decætero iam in secundo (vt ita dixerim)conuersionis nostræ baptismate merito prorsus & non ad insipientiam nobis,nõ resarcire tantummodo fœdus primũ,sed etiam roborare solliciti, ipsis quoq; affectibus pariter abrenũciamus.Studeamus proinde dilectissimi, immaculatos nos ab hoc seculo custodire,sciẽtes quoniam religio B mũda & immaculata coram deo hæc est.Caueamus autem à propria voluntate tanquam à vipera pessima & nequissima, & quæ sola deinceps damnare possit animas nostras.

De primordiis,mediis, & nouissimis nostris,
Sermo.

Eccl.7.d FILI memorare nouissima tua,& in æternum non peccabis.Recole primordia,attende media, memorare nouissima tua. Hæc pudorem adducunt, ista dolorem ingerunt, illa metum incutiunt.Cogita vnde veneris,& erubesce:vbi sis,& ingemisce:quo vadas,& contremisce.Vide ne adiicias adhuc ignorare, ne forte super te veniat terribilis illa comminatio Canti.1.d qua sponsus intonat dicens:Si ignoras te ô pulchra inter mu-Psal.48.c lieres, egredere & abi post greges sodalium tuorum. Primo siquidem cum in honore esses ô homo non intellexisti, vnde comparatus es iumentis insipientibus, & similis factus es illis. Iam si nec vexatio intellectum dederit auditui, etiam post greges abibis,illis nihil mali sentientibus, malis expositus vniuersis. Agnosce ergo primordia tua,& erubesce comparatum te esse iumentis: memorare nouissima tua, & time ne abeas etiam post iumenta. Erubesce inquam, quòd pro consortio angelorum,consortium sortitus es pecorum, non modo in necessitatibus corporis,sed etiam in affectibus cordis. Cum iumentis partiris cibum terræ, quia panem angeli-C cum,panem fastidisti cœlestem.Non solum autem,sed etiam quod peius est,in recto corpore curua est anima: & in corpore manet humanę animę similitudo,in anima vero bestiali similitudine mutata est similitudo dei. An non confunderis sursum caput habere,qui sursum cor non habes? corpore rectus stare,qui corde repis in terra? An nõ repere est in terra carnem sapere,carnalia desiderare, carnalia quærere? Veruntamen quia ad imaginem & similitudinem dei creatus es, si perdidisti similitudinem similis factus iumentis,sed in imagine pertransisti. Ergo si in sublimi positus non intellexisti quoniam limus esses,noli infixus in limo profundi ignorare quia imago dei es, & erubesce quòd peregrinam ei superduxeris similitudinem. Memor nobilitatis tuæ,pudeat te tantæ deiectionis.Ne ignores pulchritudinem tuam, vt de fœditate amplius confundaris. Hæc est iuxta Salomonem confusio adducens gloriam, quando à tanta gloria cecidisse confunderis.Eras enim aliquando gloria & honore coronatus,constitutus super opera manuum domini, incola paradisi, angelorum ciuis, & domesticus domini Sabaoth. Hinc deiecisti teipsum in has interiores tenebras, vnde ad exteriores quoque & palpabiles tenebras eiiciendus eris aliquando, si non caues. Ab ista inquam gloria filiorum dei deposuisti temetipsum,à fœlici illa & dulcissima patria,ab orto voluptatis exulem te fecisti.Ecce vnde venisti : vis nosse quo deuenisti ? In locum vtique afflictionis. Siquidem vita tua inferno appropinquauit.Quid enim hic nisi labor & dolor,& afflictio spiritus? Sed nunc ita contigit tibi,ac si puer in carcere natus sit, & in carcere sit nutritus,& quia nunquam viderit lucem,miretur super tristitia & anxietate matris suæ. Illa enim scit vnde doleat,& quia nouit bona,grauiora sunt ei mala,& recordatione pacis amaritudo eius amarissima est.Tibi magna bona videtur minora mala, & præ maioribus compedibus quibus assuetus es, minores annulos requiem putas. Comedere appetis,quia fames te cruciat.Vtrunque labor est,sed quia fames grauior magis, comedere nescis esse laborem. Denique postquã fames depulsa fuerit, vide si nõ grauius ducis comedere,quàm esurire.Sic se habent vniuersa sub sole,vt nihil sit in eis vere iucundũ,sed ab vno semper trãsire velit homo ad aliud,soláq; vicissitudine releuetur vtcunq;, ac si prosiliat ab aqua in ignem, & inde rursus in aquam resiliat, vtpote qui neutrum ferre possit.Omnis siquidẽ laboris remediũ,alterius laboris initiũ est.Nemo in hoc seculo nequam quod vult habere potest,quandoquidẽ nec iustus iustitia satiatur, nec voluptuosus voluptate,nec curiositate curiosus,nec ambitiosus inani gloria.Ecce vnde doleas si nondũ insensibilis factus es. Ecce vnde doleas,quòd in exilio positus es,in deserto moraris,& in tenebris ambulas & in lubrico, & in sudore vultus tui vesceris pane tuo. An non in amaritudine moratur oculus tuus, quotiens ista cõsiderat & deplorat pariter cum propheta:Heu mihi,quia incolatus meus prolongatus est?Habes E iam primordia, habes etiam media:sed nouissima quæ sunt? Psal.119.a Nam de eis dicitur, quòd eorum memor non peccabis. Ipsa Ecclés 7.d sunt mors,iudicium,gehenna. Quid horribilius morte?quid iudicio terribilius? Nam gehenna nihil potest intolerabilius cogitari. Quid metuet si quis ad ista non trepidat, non expauescit,non timore concutitur?O homo si pudorem perdideras ad nobilem creaturam pertinentem, si dolorem non sentiebas afflictionis,quod est etiam carnalium: vel timorẽ non omittas,quoniam ille est etiam iumentorum.Oneramus asinũ & fatigamus in laboribus plurimis,& non curat,quia asinus est.At si in ignẽ impellere, si in foueam præcipitare velis,cauet quantum potest,quia vitam diligit, & mortẽ timet. An nõ tibi ergo iustum videtur, vt qui modo iumẽtis insensibilior fuerit, post iumẽta ipsa compellatur abire, & in tormentis positus locum teneat posteriorem? Time ergo ô homo,quòd in morte separãdus es à bonis omnibus huius corporis,& tam dulce carnis & animæ vinculũ amarissimo secã- Hebr.10.f dũ diuortio erit. Time quòd in terribili iudicio ei præsentandus es,in cuius manus horrendũ est incidere:& eo examinãte quẽ nihil latet,si quidẽ inuenta fuerit in te iniquitas,alienandus ab vniuersitate quietis & gloriæ, & segregãdus à numero beatorũ. Time quòd in gehẽna cruciatibus æternis & immẽsis exponẽdus es,in sorte diaboli & angelorũ eius,in igne æterno,qui præparatus est eis. Hic ergo timor initiũ sapiẽtiæ F dicitur,non pudor,non dolor: quia neuter eorũ sic initiat ad sapientiã,neuter tantã habet efficaciã. Vnde est quod nõ dicitur memorare primordia,aut media,sed nouissima, & non peccabis. Validior enim est & vehementior spiritus timoris ad resistẽdum peccato,quàm pudor & dolor: quia pudor de multitudine, & dolor de qualicunque huius mundi consolatione capit solatium,timor vero non inuenit vnde consoletur.Nam in morte non magnum, nõ paruum aliquid de bonis huius mundi tecum delaturus es,in iudicio nec fallere nec resistere possibile erit:in gehenna penitus nulla consolatio, sed perpetuum væ,vlulatus,& fletus,& stridor dentium.

De triplici misericordia,& quatuor miserationibus, Sermo.

MISERERE mei deus,secundum magnam misericor- Psal.50.a diam tuam.Sicut sunt peccata minima,sunt mediocria, sunt & magna: sic est misericordia parua, mediocris, & magna.Magnus ergo peccator magna misericordia opus habet: vt vbi abundauit delictum, superabundet & gratia. Paruam misericordiam dico expectationẽ qua non statim punit peccantem,sed expectat ad pœnitentiam.Paruam autem non in se,sed ad comparationem aliarũ.Alioquin magna plane, magna omnino misericordia,expectatio domini est. Nam peccantẽ angelum omnino non expectauit,sed præcipitauit:hominẽ quoq; peccantem non distulit,sed protinus expulit de paradiso.

G paradiso. Nūc iam expectat, dissimulat, sustinet decem annis, viginti, vsque ad senectutem & senium. Et si consideremus quanta & quàm plurima peccata quotidie fiunt, nónne leuia reputamus illa quæ tam cōtinuo damnationis excepere sententiam? Nihil proinde mirum si ipsius quoque prophetæ pene moti sunt pedes, pene gressus effusi, quoniam zelabat super iniquos pacem peccatorum videns: si peccatores ipsi dicunt, quomodo scit deus, & si est scientia in excelso? Sed hæc est gratia crucis Christi & virtus. Viuo ego dicit dominus, no lo mortē peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Quātum vero mihi videtur, vox Christi resurgentis est ista: Ac si dicat, velit nolit Iudæus, viuo ego. Nolo mortem peccatoris qui mori volui pro peccatoribus. Volo vt fructuosa sit mors mea, & copiosa per eam redemptio. Hanc ergo misericordiā domini qua tardat ferire, paratus ignoscere: paruam non quidem in seipsa, sed aliarum cōparatione nominaui, quia hæc si quidē sola fuerit, nullatenus sufficit ad salutem, imò vero iudiciū damnationis accumulat, vt dicatur: hæc fecisti, & tacui. Apostolum proinde audiamus more suo terribiliter intonātem. An diuitias bonitatis eius, inquit, (haud dubiū quin dei) & longanimitatis contēnis? Ignoras quoniā patientia dei ad pœnitentiā te adducit? Tu autē secūdum duritiam tuā & cor impœnitēs thesaurizas tibi irā in die iræ. Thesaurizas, inquit, tibi thesauros iræ pro prerogatis thesauris misericordię quos

H contēnis, & euacuas in te misericordiā dei. Sed secundū quid? Secundum duritiam tuam, ait, & cor impœnitens. Quis autē scindet duritiam istā, nisi qui passione sua petras scidit? Quis dabit cor pœnitens, nisi à quo est omne datum optimū? Hæc est secunda misericordia omnino maior priore, quæ facit ne prima sit infructuosa, & conuertatur in damnationē mortis, dando scilicet pœnitentiā, sine qua expectatio non modo nō prodest, sed obest plurimū. Et hæc quidē in leuibus peccatis potest sufficere, quoniā in his à quibus abstinere non possumus dum gestamus corpus peccati, ad salutē sufficere potest pœnitentia quotidiana. At in grauioribus quidē, & quæ peccata ad mortē sunt, opus est non modo pœnitētia, verumetiā continētia. Difficilis prorsus res, & soli diuinæ virtuti possibilis, susceptum semel peccati iugum à ceruicibus excutere: quoniā qui facit peccatum, seruus est peccati, nec est iam liberari nisi in manu forti. Hęc est magna misericordia magnis necessaria peccatoribus, de qua dicitur: Miserere mei deus secūdum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationū tuarum, &c. De quatuor filiabus magnæ misericordiæ dictū est, quæ sunt immissio amaritudinis, subtractio opportunitatis, virtus resistendi, & sanitas affectionis. Quandoque enim ei qui peccato quouis obligatus tenetur, pie immittit dominus amaritudines quasdam, quæ mentem occupant hominis, & expellunt perniciosam delectationem

I peccati. Quandoque subtrahit opportunitatem, nec tentari patitur infirmitatem. Quandoque virtutem donat resistendi quod maius est, vt scilicet tentationem sentiens viriliter agat, & non consentiat. Quandoque affectionem sanat, quod perfectissimum est, & in quo prorsus tētatio tollitur: vt non solum non consentiatur ei, sed nec sentiatur quidem.

Psal. 72. a · *Ezech. 18. g* · *Psal. 49. d* · *Roma. 2. a* · *Psal. 50. a*

De septem donis spiritus sancti contra septem vitia. Sermo.

SAPIENTIA vincit malitiam, dum satanam conterit dei virtus & dei sapientia Christus. Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, in cœlo quidem deiiciendo superbum, in mundo superando malignum, in inferno spoliando auarum. Et disponit omnia suauiter, in cœlo stantes angelos confirmando, in mundo venundatos redimendo, in inferno captiuos liberando. Aut si melius placet, accipiamus hoc modo. Ordinata procedit acie aduersus septem peccati gradus spiritus septiformis. Et primus contra negligentiam timor exurgit, nimirum ipse est quo concutitur anima, discutitur conscietia, excutitur sopor læthalis, incutitur sollicitudo. Deniq; qui timet deū, nihil negligit, sed veretur omnia opera sua. Cæterū vt grauior sit conflictus, squama squamæ iungitur, & comitātia sunt in humano corde negligētia sui & curiositas cæterorū. Triplex enim (vt ait sapiens) incōmodū eiicit de domo inhabitantē: fumus, stillicidium, mala vxor. Quādo vero hæc deerunt negligenti? Propria quidē qui negligit, fumum non abigit, vxorē non corrigit, tectū non reficit. Fumāt peccata nullo misericordiæ studio, nullis lachrymarum vndis ex- K
tincta, & fumus ille teterrimus & intolerabilis. Malignatur volūtas ipso neglectu quotidie deterior semetipsa. Stillat superni iudicis indignatio ex defectu vtique charitatis, quæ sola operit multitudinē peccatorū. Egrediatur vtique foras necesse est, & curiosius exteriora consideret qui sic interna despiçit, præterita nō respicit, præsentia nō inspicit, futura non prospicit. Euidenter proinde curiositati pietas aduersatur, & quem illa à corde euocat, ista reuocat. Nimirum pietas illa est cultus dei, & in corde colitur qui in corde cognoscitur habitare. Parit autem curiositas experiētiam mali, vt facile qui per multa vagatur offendat, facile cadat in laqueū, facile inueniat quod perniciose delectet. Confligit sane aduersus hanc sciētiæ spiritus, docens eligere bonū, reprobare malū: docēs quid perniciosum sit, quidve expediat experiri. Veruntamen in multis iā in cōcupiscentiā experientia trāsire videtur. Habes *Gene. 34. a*
ergo hos gradus in Dina filia Iacob, quā nimirum ad videndum alienigenas mulieres egressam, Emor filius Sichē rapuisse, corrupisse, ac deinde tristē blanditiis delenisse legitur, ita vt illius animæ anima eius adhæserit. Dico autē in concupiscentiā, & vt propheta meminit, in affectū cordis transisse hominē qui legē spreuit, honestatē abiecit, valefecit pudori: timorē autē domini penitus transiliit, soloq; vehitur appetitu, sequitur concupiscentiā solam, sola trahitur voluptate, & est apud eum pro ratione voluntas. Cōtra hanc igitur cōcupiscē- L
tiā mali dimicat fortitudo: neque enim vlla iam nisi in manu forti liberatio est. Indicat sibi homo ieiunia, corpus castiget & subiiciat seruituti, ne forti iam de radice colubri egrediatur regulus, de concupiscentia consuetudo. Quemadmodum enim misera nimiū & miserabilis humana fragilitas sine pruritu concupiscentiæ, aut impetu desiderij sola consuetudine ipsa ad illicita trahatur, vtinam omnibus liceat ignorare. Ni- *Ioan. 8. d*
mirū peccatum faciēs, seruus est peccati, seruus plane diaboli, ad praua quæque prout ducitur sequēs, à quo nimirum captiuus tenetur ad ipsius voluntatē. Est autē consuetudo hæc grauis quædam & perniciosa catena, soluenda vtique facilius quàm rumpenda: vt hic maxime vulgare illud prouerbiū videatur vsurpari, industriā violētia potiorē: vt quemadmodū vis vi repellitur, & feruore spiritus feruor extinguatur desideriorum, vt maligni artem arte deludas, & consuetudini cōsilium opponas. Alioquin si forte violētiam quæras & castigationem corporis speres consuetudini præualere, timendū omnino est ne sit perniciosus labor, & prius ipsa substantia deficiat quàm inolita concupiscentia, præsertim quòd altera quædam natura sit ipsa cōsuetudo. Necessariū itaque est cōsilium vel ab ipso magni consilij angelo ministratum, vel ab homine aliquo spirituali qui cogitationes satanæ spiritualiaque remedia nō ignoret. Subtrahēda nobis occasio est & opportunitas fugienda peccati. Legimus fratres, in eremo for- M
nicationis spiritu quempiam impugnatum, laudabili prorsus industria à patre curatum. Aduocans enim senior fratrem alterum secreto, iussit vt eundem lacesiret iniuriis, & prior ipse quasi accepta ab eo iniuria quereretur. Anxiabatur ille, & confusus vehementer, sic in breui oblitus est pristinæ tentationis, vt quærēti de ea non sine admiratione plurima respōderet: Papæ, viuere non licet: & fornicari libet? Sed forte nedum venit cui victoria reposita est, quem triumphus manet, cui corona debetur, & contemptus ex consuetudine prodit, vt tanto liberius, quanto desperatius peccans, totas iam concupiscētiæ laxet habenas, toto impetu feratur in præceps, sicut scriptum est: Peccator cum venerit in profundum malorum contemnit. Hunc ergo contemptum necesse est vt spi- *Prou. 18. a*
ritus intellectus impugnet, illuminans tenebras cordis, & lucem diuinæ misericordiæ, & copiosæ miserationis infundēs. Intelligentia nempe diuinis & altissimis rebus attribuenda est, quas quidem ratio humana nullatenus, difficile autem vel fides ipsa comprehendere posit, vt est illud: Vbi abundauit *Roma. 5. d*
delictum, superabundauit & gratia. Iam si contemptus perstiterit, accedere necesse est & malitiam, vt quam potest consolationem desperatus miser admittat, & cui non est pars in bonis, lætetur vel in malis, lætetur cū malefecerit, & exultet in rebus pessimis. Ex his ergo solum hoc remedium est, vt ipsa aduersus malitiam sapientia congrediatur, propriáq; dextera

A tera prælietur, quę succūbere omnino nō nouit. Quādo enim liberetur qui in habitationem descendit, nisi præueniatur in benedictionibus supernæ dulcedinis, vt clauum clauo expellat, & pestiferam dulcedinem vitiorum iucunditas spiritualis vnctionis excludat? Attingit ergo à fine vsq; ad finē fortiter sapientia victrix eradicando singula vitia, singulásq; inserendo virtutes. Excutitur siquidem negligentia, vt timoris spiritus repleat mentē, abiicitur curiositas vt succedat pietas, experientia mali fugatur, apponitúrque scientia. Sic & concupiscentiæ præualet fortitudo, & consilium consuetudine amputat, & intellectus vigens contemptum amouet, & disparente omnino malitia, sapiētia regnat. Qua quidē triūphante, decętero miseram illam animā quam perniciose negligētia soporauerat, peius excitauerat curiositas, attraxerat experientia, tenuerat concupiscentia, ligauerat consuetudo, contemptus in carcerem truserat, malitia iugulauerat: timor suscitat, pietas blande demulcet, scientia quid actum sit indicans, dolorem apponit, quod suum est, fortitudo erigit, consilium soluit, intellectus educit de carcere, sapientia mensam ponit, refocillat esurientem, & salutaribus reparat alimentis.

De eo quod scriptum est: Beatus homo qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia, Sermo.

Prou.3.b QVID in hoc mundo agimus fratres, aut quid facimus
B de hoc mundo? Si saluari contendimus à præsenti seculo nequam, quid adhuc de hoc mundo decernimus? Si exire volumus, quid compedes nostros nobiscū trahere laboramus? Ponamus aureos esse, sed multo melius est sine his liberari, quàm eorum occasione teneri. Non æstimemus precium, sed impedimentum cōsideremus, ne præter ipsam quæ dura satis reputanda est conditionis necessitatem, etiam cupiditatis visco inhærere hic incipiamus, & inanis sollicitudinis nexibus irretiri. Quid enim in cōpedibus faciat quis, percūctari forte minus cōgruum iudicetur, quòd videlicet ad patiendum magis, quàm ad aliquid faciendum soleant homines compediri: & actionis impedimenta cōpedes sunt, adminicula passionis. Agendū tamen nobis aliquid in hoc mundo, agēda vtique pœnitentia, sed ad passionem hæc potius, quàm ad actionem videbitur pertinere. Nihilominus tamen agēdum hic nobis aliquid: nō quidem de hoc mundo, sed in hoc mūdo. Cum enim legatur Adam in loco voluptatis ab initio positus vt operaretur, quis sanum sapiens, filios eius in loco afflictionis ad feriandū positos arbitretur? Operemur ergo, sed cibū qui non perit: operemur opus salutis nostræ. Operemur in vinea domini: vt denarium diurnum accipere mereamur.
Eccl. 24.c Operemur in sapientia quæ dicit: Qui operantur in me, non
Matt.13.f peccabunt. Ager enim est mūdus: ait veritas. Fodiamus, in eo thesaurus absconditus latet, effodiamus eum. Ipsa est enim sa-
C pientia quæ trahitur de occultis. Omnes eam quærimus: omnes concupiscimus eam. Sed frustra quærit qui in lectulo suo quęrit: neque enim in terra suauiter viuentium inuenitur. Le-
Esaiæ 21.c ctulus est, & ibi gigantem quęris? Tuus est, & ibi speras inuenire eum qui diuersoria semper ignorat? Si quæritis, inquit,
Ibid.18.d quærite: cōuertimini & venite. Quæris vnde? A lectulo tuo. Quæris vnde conuertaris? A voluntatibus, inquit, tuis auertere. Etsi in voluntatibus meis nō inuenio: vbi, inquis, inuenio sapientiam? Vehemēter enim eam cōsiderat anima mea: nec inuenisse sufficiet si contigerit inuenire: nisi mensuram bonam & cōfertam & coagitatam, & supereffluentē ponā in sinū meū. Merito quidē. Beatus enim homo qui inuenit sapiē-
Deut. 37.c & Roma. 10.b tiam: & qui affluit prudentia. Quære ergo dum inueniri potest: & dū prope est, inuoca illam. Vis audire, quàm prope sit? Prope est verbū in corde tuo & in ore tuo, tātum illud recto si quæsieris corde. Erige cor, surge de lectulo tuo, vt non frustra audias admonentē sursum habere cor. Sic enim inuenies corde sapientiam: ore afflues prudentia, sed affluere non effluere vel euomere cura. Nimirum mel inuenisti si inuenisti sapientiam, tantū ne multum comedas: ne satiatus euomas il-
Eccl.24.c lud. Sic comede vt semper esurias. Nam ipsa dicit: Qui me edūt, adhuc esurient. Noli multum reputare quod habes, noli satiari ne euomas: & hoc ipsum quod videris habere, auferatur à te: quippe qui ante tēpus quærere destitisti. Neq; enim dum potest inueniri, dū prope est, ab inquisitione vel inuocatione cessandum est. Aliter quoque sicut qui mel comedit D
multum (vt ait idem Salomon) nō est ei bonum: ita qui scru- *Prou.25.d*
tator est maiestatis, opprimetur à gloria. Quid tu Pilate seorsum interrogas dominum, vt tibi susurret in aure quid sit veritas? Multum est ad te: nō dabitur sanctum cani, nec margarita porco. Quære potius fidei gustum: satietatem intelligentiæ interim ne requiras. Merito fratres, reuerberata acie protinus resiliuit: & responsum non sustinens, egressus est ad Iudæos, qui ambulare cœperat in magnis & mirabilibus super se, quid esset veritas percontatus. Quocirca quæramus sapiētiam in corde: & sapientiam quæ est ex fide: quemadmodum apostolus ait. Nō plus sapere, quàm oportet sapere: sed sape- *Roma.12.a*
re ad sobrietatem. Sobria siquidem sapiētia est in pœnitudine peccatorum præteritorū: in contemptu præsentiū cōmodorum: in desiderio futurorum præmiorū. Inuenisti plane sapientiam, si prioris vitæ peccata defleas: si huius seculi desiderabilia paruipendas: si æternā beatitudinē toto desiderio cōcupiscas. Inuenisti sapientiā, si tibi horū singula sapiunt prout sunt, vt hæc quidē amara & omnino fugiēda, ista quoque velut caduca & transitoria cōtēnenda, illa vero vt perfecta bona totis appetenda desideriis, intimo quodam animi sapore diiudices & discernas. Atq; hæc quidem sobria est sapiētia, & vomitū nescit, vbi & timoris frigus ex recordatione peccatorū, & charitatis feruor ex appetitu diuinarum promissionum, tepiditatē amouet earum quæ nunc sunt pessimarū occupa- E
tionum: vt nec euomas sapiētiam, nec euomaris ab ea. Sicut enim beatus homo qui inuenit sapientiā: sic etiam beatus vir *Prou.3.b*
vel beatior etiam qui morabitur in sapientia: forte enim hoc ad affluentiam spectat. Sane in his tribus ore affluit sapientia vel prudentia, si sit in ore cōfessio propriæ iniquitatis: si gratiarum actio & vox laudis, si etiam sermo ædificationis. Ni- *Rom.10.b*
mirum corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem: atque in principio quidem sermonis iustus accusa- *Prou.18.c*
tor est sui. Nam in medio magnificare dominum: in tertio quoque (si eatenus affluit sapientia) ædificare proximum debet. An vero & in opere affluendum est sapientia? Est maxime. Quæramus ergo & in opere triplicem affluentiam: nam & olim dictum est à sapiente quodam, quòd sapientia tripliciter describeretur. Itaq; si vos melius nō habetis: puto ego, quod ad opus pertinet, copiose satis affluere sapiētia quicūq; inter vos continenter patienter & obedienter conuersatur, tantum vt fidelis obedientia propriam mortificet voluntatem, humilis continentia carnalem pariter & secularē amputet voluptatem, hilaris patientia vtranque simul, & corporalem scilicet & mundialem viriliter sustineat aduersitatem.

De triplici genere bonorum, & vigilantia super cogitationibus, Sermo.

ET PROPENSIVS studium & cura vigilantior nostris F
esset cogitationibus adhibenda fratres mei, nostris inquam quibus tam sanctarum meditationum assidue materia ministratur: nocte enim & die nobis propheticæ & euangelicæ, sed & apostolicæ voces canuntur & legūtur, quæ & pœnam minantur inferni, & gloriam regni pollicētur. Vnde ergo nobis tam vanæ, tam noxiæ, tam obscœnæ cogitationes, quæ nunc immunditia & eleuatione, nunc superbia & ambitione cæterísque passionibus extorquent nos, vt vix aliquādo in serenitatem sanctarum cogitationū respiremus? Væ nobis à torpore & tepore cordis nostri, qui permittimus nos his vanitatibus occupari, & nō magis ex instanti transilimus in bona domini, siue in naturalia, siue in spiritualia, seu etiam in æterna. Et quidem naturalia bona magna, spiritualia maiora, sed maxima sunt æterna. In primis reparamur, in secundis exercitamur, extendimur & beatificamur in tertiis. Si nō potes oculum meditationis in illā sublimitatē æternalium bonorū infigere, quia stantia sunt, & omnem sensum exuperāt: in bonis gratiæ quæ sunt in exercitio virtutum, visum reflecte, vt videas quàm puræ conscientiæ, quàm liberæ frontis sit versari & cōuersari in castitate & charitate, in patiētia & humilitate cæterísque virtutibus, quæ amabilē deo, placabilem & imitabilem hominibus reddunt. Quòd si & hæc nimis sublimia sunt, & transgrediētia infirmitatē tuā, demitte oculos tuos in bona naturæ, quæ tibi tā familiaria esse debēt, quātum tu fa-

G tu familiaris es tibi. Nec sic dicimus bona naturę quasi gratiæ non sint, sed ideo quòd ipsi naturæ quodãmodo ingenita & cõplantata fuerũt antequã fieret peccatũ illud, quod nõ solũ personã infecit sed etiã naturam. Extunc nõ ita nobis ad manum prouenisse monstratur propter vulnus inflictum, cũ tamẽ nos illa in nobis & circa nos esse tã rationibus, quàm affe-
1. Cor. 12. ctionibus plerũq; sentiamus. Et quia nos ex anima & corpore consistimus, iuxta vocem apostoli: ab animali parte, id est, à bonis corporis incipiamus, vt nõ sit prius quod spirituale est, sed quod animale. Sunt autẽ omnia bona corporis & quæ ei solũmodo debeamus, sanitas. Nihil autẽ ei vltra dandũ est vel quærendum, sed hoc termino ligandũ, & frenãdũ est, cũ fructus eius nullus sit, & mors sit finis illius. Sed hic fouea est, quæ nolo vos lateat. Insidiatur enim voluptas sanitati, & tam subtili malignitate prosequitur, vt vix eã quis vel possit cauere vel nouerit. Quòd si voluptati seruitur, non sanitati, hoc iam de natura nõ est, sed sub natura, quæ morti manus dat, cũ magistrã constituit voluptatẽ. Inde etiã est ꝙ multi ad tã bestiales & rebelles impetus descenderũt, vel (vt dicam verius) ceciderunt, vt voluptatem præferant sanitati, & illisipsis sæpissime volutentur, quæ sciũt difficiles & acutissimas subsequi passiones. Sicut autẽ corporis natura est sanitas, ita cordis natura est puritas: quia turbato oculo non videbitur deus: & cor humanũ ad hoc factum est, vt suum videat creatorẽ. Si
H vero sanitati corporis solicita est prouidenda custodia, puritati cordis tanto solicitior est impendenda, quanto pars ista dignior illa esse conuincitur. Hic tamẽ simpliciter accipimus puritatem, vt videlicet omnia quæ agimus, pure & humiliter cõfiteamur domino in oratione, homini in cõfessione, & di-
Psa. 31. b camus: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et quia sociale animal sumus, ex his quæ in nobis sunt, ad ea quæ circa nos sunt, transeamus: vt si fieri potest quod ex nobis est pacẽ habeamus cũ omnibus hominibus. Hæc enim est lex naturalis societatis, vt omnia quæcunq; nobis fieri nolumus, aliis nõ faciamus: & quæ nobis fieri volumus, aliis impendere studeamus. Sicut ergo debemus sanitatem corpori, puritatem cordi: sic & fratri pacem. Iam hinc transeundum est ad sanctorũ animas, quæ de huius mortalitatis carcere ad cœlorum gaudia volauerunt. His profecto debemus imitationem: quia similes fuere nobis passibiles, & notas nobis fecerunt vias vitæ, quas tam infatigabiliter, quàm interminabiliter tenuerũt. Sed & illis qui non in tanta sanctitate seu peracta pœnitentia exierunt, cõpassionem debemus & orationẽ propter similis naturæ cõsortiũ, vt pius pater auferat scoriã eorũ, & in beneficia flagella commutet, & sic tandem reconsignet ad beatæ gaudia ciuitatis. Si enim tauri cum taurum mortuum inuenerint, plorant, mugiunt, & quasi quibusdam debitis humanita-
I tis obsequiis fraterna funera prosequuntur: quid debet homo homini, quẽ & ratio docet, & trahit affectio? Sicut ergo sanctis animabus imitationẽ, sic minus sanctis compassionẽ debemus, illinc exemplum, hinc gemitum haurientes. A sanctis vero angelis auxilium quærendum est, & occultis suspiriis, & frequẽtia lachrymarum: vt illi supereminenti maiestati preces nostras offerant, referant gratiam, quia administra-
Hebr. 1. d torij spiritus sunt, missi propter nos, vt hæreditatẽ capiamus salutis. Ab illo autem rerum omnium domino pietas quærẽda est, vt ille cuius natura bonitas, cui proprium est misereri semper & parcere, non respiciat multitudinem iniquitatum nostrarum: sed secundum multitudinem miserationum suarum misereatur nostri. Ipsi enim nos & amorẽ debemus, & subiectionem cum omni reuerentia & humilitate. Amorem, quia fecit nos, & benefecit nobis: subiectionem, quia super nos est, & hoc præcipit nobis, terribilis in consiliis super filios hominum. Ita ergo & sanitatem corpori, puritatem cordi, pacem fratri, imitationem sanctis, compassionem mortuis debemus: auxilium ab angelo, pietatẽ à deo postulemus. Ex arca naturalium bonorũ habere debemus & quęrere, vt sciamus quia cũ hæc quæ omnia mãdata sunt, & data naturæ fecerimus, serui inutiles sumus: quæ debuimus facere, fecimus. Aut vix enim aut nunquam inuenitur aliquod præceptũ datum hominibus, quod transeat terminos possibilitatẽmq; naturæ. In his autẽ bonis, sicut prædiximus, reparamur, & quasi quodammodo restituimur in antiquum, dum ad ingenitam K naturæ suauitatem reuertimur, dum etiam nobis & his qui circa nos sunt, & eis qui supra nos sunt, debitum rerum ordinem exhibemus. Et hæc quidem pro bonis naturalibus. Spiritualia autem bona in quibus exercemur vt ad æterna tendamus, ipsa eadem sunt: sed alia, quia alio intuitu considerata, cum plurimis tamen aliis quæ longum est enumerare. Illa enim iuxta naturam, hęc supra naturam esse noscuntur. Nam & spirituali exercitio non sanitatem debemus corpori, sed seruitutem, sed afflictionem, sed laborem, iuxta vocem illius spiritualis & summe spiritualis hominis qui dicebat: Castigo corpus meũ, & in seruitutem redigo. Nec istam tantum cor- 1. Cor. 9. d.
di puritatem debemus, vt pure & humiliter cõfiteamur peccata nostra, sed vt in intentione, cogitatione & opere hanc circũspectionem exhibeamus, vt & vita nostra sit fructuosa, & fama gloriosa, non quæ fructificet sibi, sed deo: non quæ glorificet se, sed patrem suum qui in cœlis est. Pacem quoque non solum fratribus exhibendam dicimus in via ista, sed cũ his qui oderunt pacem, esse pacificum, portare omnes, & à nemine velle portari. Confitemur etiam non modo cõpassionem mortuis & orationem, sed in spe etiam congratulationem adhibendam: quia & si contristandum est, quòd in locis purgatoriis patiuntur, multo amplius collætandum quod prope est vt abstergat deus omnem lachrymã ab oculis eorum, & iam non sit neque luctus neque clamor, sed nec vllus L
dolor, quæ prima abierũt. Sanctis vero animabus nõ iam imitationem, nec à sanctis angelis tantummodo quærere debemus auxilium, sed ardẽter desiderare conspectum eorum, & esse cum illis, & videre quæ sint illæ columnæ cœli quæ sustinent orbem terrarum, in quibus rutilat & relucet tantum, & tam excellens diuinitatis insigne. In domino autem non solũ pietas quærenda est, sed & in eum tota affectio dirigenda, vt diligamus nos propter ipsum, & suspiciamus quæ sit illa maiestas quę cuncta faciat, cuncta contineat, & in quam desiderant rationabiles creaturæ prospicere. Hæ sunt semitæ spiritualis exercitij, in quibus religiosa mens & dilatatur & delectatur, eorum quæ sunt retro oblita, & ad anteriora, id est, æterna bona se extendens, sequitur ad palmam supernæ vocationis. Nunquid non supra naturam beatus iste Andreas apostolus, cuius solennitas prę manibus est, transilierat, qui dicebat, O bona crux diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens venio ad te? Alterati hominis est ista vox, & qui de bonis naturæ ad gratiæ bona surrexerat: vt non solum gloriaretur in spe, sed & in tribulationibus, & gaudens iret à conspectu cõcilij, quòd dign⁹ esset pro nomine Iesu cõtumeliam pati. Nõ modo enim patiẽter, sed & libenter, verũ & ardenter ad tormenta sicut ad ornamẽta, ad pœnas sicut ad delicias properabat. Porro quidem æterna bo M
na illa bona sunt quæ nec ocul⁹ vidit, nec auris audiuit, & quę nunquam exeũt ab illa patria quę nescit nisi gaudiũ & iubilationem. Ibi nihil deest, ecce abundantia qua impleatur humana cupiditas. Quæ est ista copia vbi nihil quod nolis sit, totũ sit quod velis? Fiat pax (ait propheta ad Hierusalem) in virtu Psal. 121. b
te tua, & abundantia in turribus tuis. In illis inquam turribus quæ iuxta prophetam alium gemmis ædificabuntur, vbi adipe frumenti, non cortice sacramenti satiabit nos deus. Quòd si nihil deerit nobis, aliquid autem vos latuerit, nunquid erit gloria consummata? Ideo nihil latebit nos, & ecce sapientia qua curiositas hominis satietur. O sapientia qua tunc omnia quæ in cœlo & quæ in terra sunt, perfectissime cognoscemus in ipso fonte sapiẽtiæ rerũ omniũ cognitionem bibẽtes. Nõ metuã suspiciones, nõ timebo cõsilia, quia ciuitas illa Apoc. 21. f
(iuxta Ioannẽ) purissimo vitro similis erit, vt sicut per vitrũ lucidissime cernimus, sic aliorũ conscientias clarissime videamus. Quid si & nihil defuerit, & nihil latuerit, maneat autem timor & anxietas amittendi? Ideo nihil terret, & ecce potẽtia qua humana ĩfirmitas roboretur. Qui posuit, ĩquit, fines tuos Psal. 147.
pacem, & confortauit seras portarũ tuarũ, ita vt nullus inimicus intret, nullus exire possit amicus. Vbi ergo summa abundantia, summa sapientia, summa potẽtia est, puto quòd nihil desit plenitudini beatitudinis, quantũ spectat ad summã fœlicitatis humanæ. Hæc sunt bona naturæ, gratiæ, gloriæ, bona humanitatis, bona virtutis, bona æternitatis. Hæc cogitemus

A mus,hæc ruminemus fratres,& iuxta præceptum legis reuocemus ruminationem,quia sic viuitur, & in talibus vita spiritus nostri.Sic enim cogitatio sancta seruabit nos,vt dicamus *Ibidē.18.d* cum sancto: Meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, domine adiutor meus,& redemptor meus.

De triplici custodia,manus,linguæ,& cordis. Sermo.

OMNES nobis causamur deesse gratiam, sed iustius forsitan ipsa sibi queritur gratia deesse nonnullos. Nempe res cordis est gratia deuotionis ista quam quærimus, & hoc munere ipse se fraudat qui internum ei dissimulat receptaculum exhibere. Cæterum vnde illi cura cordis, cui ne ipsa quidem adhuc oris circunspectio,seu manus custodia subest? Non sibi deesse miretur consummationem, qui nec initium apprehendit, sed ne is quoque qui initium iam tenere videtur, si ad medium non peruenit. Magnum est homini sæculari mundas habere manus,monacho non est magnum, sed plane magnum ei malum esse probatur ne ipsarum quidem contagia declinare. Imò verò & in ipsis quoque manibus longe amplior munditia & iustitia abundantior à nobis exigitur quàm ab illis. Nimirum illis dicitur: Fugite fornicatio- *1.Cor.6.b* nem, & qui furabatur, iam non furetur: cæteráque similia: *Ephe.4.c* quæ qui fecerint, regnum non consequentur. Nunquid & nobis ab huiusmodi contagiis operum, & tá graui manuum B contaminatione timendum est? Sed quo nitidiores manus, eo grauius quoque minor in eis neuus offendit,& sicut preciosam vestem exigua quæuis macula turpius decolorat.Nobis ad immunditiam minima quælibet inobedientia sufficit, nec iam neuus est,sed grauis macula, si in actionibus nostris vel minorum resider negligentia mandatorum. Hæc igitur operum diligentia seruandorum, initia nostræ conuersationis exercet: dum adhuc quidem modicum, sed tamen iam lumē in nobis est, nisi forte magnum se putant habere lumē *Luc.17.c* quibus veritas ait: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis,dicite quia serui inutiles sumus, quæ debuimus facere fecimus. Sed hoc, inquies,propter humilitatem monuit esse dicendum.Plane propter humilitatem: sed nunquid contra veritatem?Cęterum si circa factorum quoque custodiam inuenimur adhuc negligentiores:nemo sapiēs eum liquare culicem moneat,qui vtinam nō glutiat vel camelum. At si iam manus mundatæ fuerint (nec sic quidē cōtinuo ad cor transitur) labiis sane mundandis secundū studium & media solicitudo debetur. Quod si dixeris,rarus est qui sermones suos in iudicio disponere videatur:vel ex hoc disces quàm sit rara perfectio,cum nec perfectum inueneris omnibus esse cōmune. Quis sane numeret quantas modicū linguæ membrū cōtrahat sordes:quàm multiplex in labiis incircuncisis immunditia coaguletur,quàm sit grauis pernicies oris incircūspecti? C Est enim lingua dissoluta in sermonibꝰ ociosis,est lingua impudica,est & magniloqua:quarum prima lasciuię,sequēs arrogantiæ famulatur.Est etiā lingua dolosa,& item lingua maledica,quarum altera in falsiloquam & adulatoriam subdiuiditur:altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nūc detrahit in occulto.Quod si de omni vel ocioso verbo quodcūque locuti fuerint homines, deo sunt reddituri rationem in die iudicij:quanto distrìctius de verbo mendaci, mordaci & iniurioso, de elato vel lasciuo,de adulatorio aut detractorio *Prou.10.c* iudicabuntur? Quā vera sententia fratres,in multiloquio nō effugiendum peccatū.Vt enim prætercam cętera,si propterea est ociosum verbū quòd nullā rationabilē causam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus quod est pręter rationem?Nemo vestrū fratres,parui æstimet tempus quod in verbis cōsumitur ociosis. Siquidem tempus acceptabile est, & dies salutis.Volat verbum irreuocabile,volat tempus irremeabile,nec aduertit insipiens quid amittat. Libet confabulari,aiunt,donec hora prætereat. O donec prætereat hora, ô donec pertranseat tempus.Donec hora prætereat quam tibi ad agendam pœnitentiam,ad obtinendā veniam, ad acquirēdam gratiam, ad gloriam promerendam,miseratio conditoris indulget. Donec trāseat tempus quo diuinam tibi repropiciare debueras pietatē, properare ad angelicam societatē, suspirare ad amissam hęreditatem, aspirare ad promissam fœlicitatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem. Sic nimirum sic agricolę cum diu desiderata af- D fuerit opportunitas seminādi,sic vinitores cum expectatum tēpus putationis aduenerit,inuenisse occupationes, & quasi irreprehensibiliter sinę opere diem transegisse lætantur?Sic instantibus nundinis institores nectere moras, occasiones quærere solent,ne quem forte sibi ex eis quęstum prouenire contingat?Sic deniq; pauperes mendicantes cum multis clamoribus euocatus tandem affuerit eleemosynarum distributor,diuerticula captant,& concurrentibus sociis vacuos ambiunt occupare recessus,& fouere latebras in angulis plateæ- rum? Vtinam tamē vel solum tēpus vitę amitteretur in verbis,sed multi in his etiam vitam amittere comprobātur: nec modo ipsi amittere,sed adimere quoq; & hoc fratribus suis. An non amittunt vitam detractores deo odibiles,odibiles vitæ?Fugit vita quos odit: & quos vita fugit, mori necesse est. An non & ipse moritur, qui venenum bibit quod ei malesuada detractoris lingua propinat? Siquidem furtim ei dilectionis vita subtrahitur:& dum nescit,paulatim in eo fraterna charitas refrigescit. Auditurus est forsitā ipse quoque cui detrahitur: vndique enim verba volant, & multorum prius ora sermo pertransiens,difficile fieri potest quin singulorum creuerit linguis, & quasi iam prouectus referatur ad eum ad cuius spectat offensam. Itaque scandalizabitur audiens & tabescet, eóq; facilius extinguetur in eo charitas,quo amplius ante viuere videbatur.Si inimicus,ait,meus maledixisset mi- E hi,sustinuissem vtique: & quidem cauet sibi prudēs auditor, *Psal.54.b* cauet & ipse si non desipit,qui sibi nouerit esse detractum:ille ne veneno inficiatur,iste ne scādalo perturbetur.Sed quod in se est tamen lingua maledica,& illius percutiens conscientiam, & istius vulnerans charitatem, secum pariter vtrumq; peremit. Nunquid non vipera est lingua ista? Ferocissima plane,nimirū quę tam lęthaliter tres inficiat flatu vno. Nunquid non lancea est ista lingua? Profecto,& acutissima,quæ tres penetrat ictu vno.Lingua(inquit)eorum gladius acutus. *Ibidē.59.a* Gladius equidem anceps, imò triceps est lingua detractoris. Nec verò eiusmodi linguam ipso etiam mucrone quo dominicum latus confossum est,crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus,& membrum de membro,nec iam examine fodit,sed facit exanime fodiendo.Ipsis quoque nocētior est spinis quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit, seu etiam clauis ferreis quos sanctissimis manibus illis & pedibus cōsummatio Iudaicæ iniquitatis infixit.Nisi enim huius quod nunc pūgitur,& trāsfoditur corporis sui vitā illius vitæ corporis prætulisset, nunquam illud pro isto mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidisset. Et dicimus: Leuis res sermo,tenera, mollis,& exigua caro lingua hominis:quis sapiens magnipēdat? Leuis quidem res sermo, quia leuiter volat, sed grauiter vulnerat: leuiter transit, sed grauiter vrit: leuiter penetrat animum, sed non leuiter exit: F profertur leuiter,sed non leuiter reuocatur: facile volat,atq; ideo facile violat charitatem.Vilis res est musca moriens,sed exterminat oleum suauitatis. Tenerum membrum lingua, attamen vix teneri potest: substantia quidem infirmum atque exiguum, sed vsu magnum & validum inuenitur. Modicum membrum est, sed nisi caueas,magnum malum. Tenuis est & lata aptissimum vacuandis cordibus instrumentum,sicut multorum mihi inter vos conscientias arbitror attestari, nisi forte omnes tam perfecti simus vt nunquam nobis post longas confabulationes inuenta sit mens quodammodo vacua,meditatio minꝰ deuota,sicca magis affectio, & holocaustum orationis non adeo pingue propter verba siue quæ diximus,siue etiam quæ audiuimus,verba tamen. Facile enim lingua labitur, nec minus facile illabitur cordi, ita vt multis inter loquēdum minus profuerit quòd propriam cohibuerint,dum nō cauerint alienam. Vtilis est frater qui tibi loquitur,sapiēs est,religiosus ac timens deum,plus dico, angelus est,& angelus lucis,etiā sic caue tibi ne audias vnde lędaris.Nec personam tibi velim suspectam esse, sed linguam, præsertim in sermocinatione communi. Bona quidem columbæ simplicitas,sed in hac parte quoque serpētis astutiam non omittas.Maria ne angelicum quidem verbū sine discussione pręteriens,cogitabat qualis esset ista salutatio.Tu quo- *Luc.1.c* que qui crebris experimētis saltem solerter aduertisti quantum

mi tum

G tum noceant verba, non desipies si solicitus fueris, quandoquidem interesse necesse est collocutioni non modo ori circunspectionem, sed & auri nihilominus adhibere cautelam. Non miremini quòd huic gradui proficientium diutius immoremur, plures siquidem inter vos proficientes esse credimus quàm perfectos. Forte tamen nimij videamur in suggillatione verborum. Sed mementote quoniã lingua est quæ contra vitia linguæ loquitur, vt in eo vel maxime haberi debeat excusata, quòd nec sibi parcat, & aduersus propria quoque suiipsius pericula muniat audientes. Ventus est sermo, sed non semper est ventus vrens. Surge (inquit) aquilo, veni auster, perfla ortum meum, & fluant aromata illius. Cant.4.d Est quoque magna nihilominus sermonis vtilitas, & frequenter in lingua fructus preciosissimus reperitur. Nempe iusti vita ex fide est, & fides ex auditu, auditus per verbum dei. Quomodo enim viuet quis nisi crediderit? Quomodo credet nisi audierit? Quomodo audiet nisi annuncietur ei? Sane propterea maiorem ei diligentiam, & diligentiorem custodiam conuenit exhiberi, quòd sit iuxta scripturam mors & vita in manibus linguæ. Prou.18.d Alioquin si sola inesset vita, nec circuncisio quidem ei, sed sola mors, etiam abscisio deberetur. Nũc verò ponenda nobis ori nostro custodia, & ostiũ circunstantiæ labiis, vt nec vitalem ędificationem clausura damnet æterna, nec læthalis pernicies liberum sortiatur egressum. Vigilemus

H itaq; super opera nostra fratres, ne vel omittamus quod præceptum, vel quod prohibitum est committamus. Hortatur nos ad bipertitam hanc custodiam propheta, cum dicit: Declina à malo, & fac bonum. Psal.36.e Vigilemus nihilominus super verba nostra, ne in eis vel offendere deũ, vel proximum nocere contingat. Fœlix siquidẽ quem in omni confabulatione duplex timor ille solicitat, & duorum consideratio stimulat auditorum: primum quidem diuinæ maiestatis, in cuius manus incidere prorsus horrendum: dehinc fraternæ infirmitatis, cui nihilominus perfacile est offendiculum dare. Puto tamen ne eum quidem qui in verbo cauet offensionem, perfectum adhuc dici oportere, nisi forsitan comparatione prioris qui tantum super opera vigilabat. Nam & veritas in euangelio de vigilantibus seruis & aduentum domini præstolantibus loquens: Si (inquit) in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit: beati sunt serui illi. Luc.12.e Quod nequaquam de prima, sed nec de secunda dictum quidem reperies. Est autem vigilia hæc super cor, cui sane omnem iam custodiam exhibere sapiẽs monet: Prou.4.d nimirũ quia ex ipso vita procedit. Ego tamen etiam hãc constare arbitror specialiter in duobus: vt videlicet super affectionum pariter & cogitationum suarum greges mens solicita vigilanter intendat. Et bene huic datur omnis custodia à quo cęteras quoq; duas procedere constat: nisi forte (quod absit) simulationis gerantur studio: & pietatis habeant spe-

I ciem, nõ virtutem. Sicut enim fontis vena scaturiens nisi fossas ante repleuerit adiacentes, nec refluere, nec se dare, nec in altum sese tollere præualebit, quòd videlicet aliàs occupetur: sic humanus animus donec eas quas prædiximus manus & linguæ custodias solerter impleat, nec ad perfectã hanc suiipsius poterit reflecti curam, nec iucũda deuotionis trãquillitate frui, nec in sublimẽ diuinæ contemplationis proficere gradum. Eia fratres, si supernæ visitationis gratiã quærimus, sic quæramus: si spirituales consolationes desideramus percipere, sic petamus: si cœlum nobis aperiri cupimus, sic pulsemus. Hoc deniq, triplici modo vigilemus, si ad nuptias volumus intrare cum nostro sponso Iesu Christo domino, qui est benedictus in secula. Amen.

De verbis apostoli: Non est regnum dei esca & potus. Sermo I.

Roma.14.c NON est regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Quid prætergredimur viam, qui ad gaudium properamus? Est quidem gaudium de regno dei, sed non præmium est. Est gaudium de regno dei, sed non gaudium carnale, non gaudium seculare, non gaudium cuius extrema luctus occupat, sed in quod magis tristitia vertitur: non denique gaudium eorum qui lætantur cum malefecerint, & exultatio quæ in rebus pessimis est, sed gaudium in spiritu sancto. Vnde autem hoc gaudium K interim, nisi de iustitia & pace procedit? Ipsa ergo procedant tanquam cellulæ mellis, vt facile adhuc labilem liquorem suauitatis solidior possit materia cõtinere. Erit quando iam ipso simplici melle fruemur, & gaudium nostrum plenum & purum erit, vt non modo in spiritu, sed de ipso quoque spiritu gaudeamus. Erit quando omnimodis erit gaudium spirituale, vt nullis iam corporeis occasionibus excitetur, non operibus misericordiæ, non lachrymis pœnitentiæ, non exercitatione iustitię, non probatione patientię, sed ipsa magis præsentia spiritus in quem desiderãt etiam angeli prospicere. Interim sane velut salis loco sapientia mihi cætera condit, tanquam non sit & ipsa cibus. Interim prius quàm comedã, suspiro, & nec tũc quidem permittor, vt glutiam saliuam meam. Est enim sapiens, cui quæque res sapiunt prout sunt. Cui verò ipsa iam in se prout est sapientia sapit, is non modo sapiens, sed etiã beatus est. Nempe hoc est videre deũ sicuti est, atque hic quidem fluminis impetus lætificans ciuitatem dei. Hic torrens voluptatis, hæc denique vbertas inebrians est. Nũc verò domine vinum non habẽt: deficit enim in his interim nuptiis vinum, vinũ vtique carnalis illecebræ, & concupiscentiæ secularis. Fel draconum (inquit) vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Deut.32.e Semper nobis hoc vinum deficiat fratres mei, quia non est hoc vinum bonum.

Bonum vinum non ex vinea impuritatis, sed ex hydria pu- L rificationis hauritur. Bonũ vinum non ex vua Gomorræ conficitur, sed ex aqua Iudææ. Seruasti, inquit, bonum vinũ vsq; adhuc. Ioan.2.b Nam optimũ quidem vinum seruat etiã adhuc, quod videlicet non ex aqua conficiendum, sed exprimendũ magis ex botro illo magno terræ promissionis, qui interim in vecte portatur, dum secundũ carnem nouimus Christũ, & hũc crucifixum. Nunquid non illi vinum defecerat qui dicebat: Renuit consolari anima mea? Psal.76.a Sed & vinum aqua factum gustasse visus est, cum subiunxit: Memor fui dei, & delectatus sum. Quid enim faciet in præsentia, qui in sola memoria delectatur? Sic & apostoli plane vinum aqua factum gustauerant, quando ibant gaudentes à conspectu consilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Quomodo non vinum ex aqua, gaudium de contumelia? Nimirum implebatur iã promissio veritatis, quæ ad eos facta erat hoc modo: Tristitia vestra conuertetur in gaudium: Ioan.16.d hoc est, aqua vestra vertetur in vinum. Miraris quòd in vinum aqua mutatur? etiam transit in panem, nisi forte oblitus es comedere panem tuum, eum de quo legisti: Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Psal.79.a Denique audi mẽsuram. Erant, ait, lapideæ hydriæ sex positę, secundum purificationem Iudæorum. Ioan.2.b Si verus Iudæus es, non carne, sed spiritu: sex annis serujes, in septimo liber egredieris, in sex hydriis purificaberis, sed diebus operaberis, M in sex tribulationibus liberaberis, in septima non tanget te malum. Nõ solum autem liberaberis in eis, sed & vinum bibes ex eis, vbi cœperis (iuxta apostolum) gloriari non solum in spe, sed etiam in tribulationibus. Hoc enim est duplex interim gaudium quod habes in spiritu sancto, de memoria futurorum bonorum, & malorum pręsentium tolerãtia. Nil quippe in his carnale sapit, nil seculare, nil vanum, sed spiritus veritatis & cœlestis sapientia est, cuius in vtraque suauitas prælibatur. Gaudete in domino semper, ait apostolus, iterum dico gaudete. Philip.4.a Et duplicis huius gaudij materiam secutus adiunxit: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, dominus prope est. Quid modestia, nisi mansuetudo & patientia est? Gaudeamus ergo de his quæ expectamus, quoniam dominus prope est. Iterum gaudeamus de his quæ sustinemus, vt modestia nostra omnibus nota sit. Nimirum tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit. Sane vt idoneus fiat animus geminæ huic spirituali lætitiæ capessendæ: duo æquè ad iustitiam exercendam, duo nihilominus ad conseruandam pacem necesse est pręmittantur, quæ quidẽ vtraque copiosius nobis scriptura sacra commẽdat. Si quidem iustitiæ exercitatio in his duobus mandatis tota pendere videtur, vt quod sibi quis fieri non vult, alij non faciat, sicut ad Tob.4.c gẽtes missa epistola continet apostolorum, & quemadmodũ Matt.7.b ad

A ad eosdem apostolus dicit: Quæcũque volumus vt nobis faciant homines, & nos faciamus illis. Cæterũ quoniam in multis offendimus omnes, impoßibile est in hoc loco & tẽpore scandalorum, (neque enim adhuc venerunt angeli qui de regno dei tollant omnia scandala, sed nec sumus in illa beata ciuitate cuius fines pacem posuit deus) propterea impoßibile hic & modo pacem inter nos conseruari, nisi & is qui in aliquo forte offendit proximum, animosam elationẽ, & qui offensus est, nihilominus caueat inexorabilem obstinationem.

Studeamus itaque fratres mei & humiles ad satisfaciendum his qui aliquid habent aduersum nos, & ad remittendum his qui offenderunt nos, faciles inueniri: quia non solum mutuæ inter nos pacis conseruatio constat in his duobus, sed ne ipsa quoque diuina sine his propiciatio poterit obtineri, quòd nec munus ab eo recipiat, qui non prius ierit vt fratri reconcilietur, & dimissum etiã ab eo delictum strictius exigat qui conseruo suo debitum non remittit. Iam si manent in nobis iustitia pax & gaudium in spiritu sancto, tria hæc: non quasi securi simus pro eo quod regnum dei intra nos est, sed eo magis in timore & tremore nostram ipsorum salutem operemur, scientes nimirum quòd hunc tantum thesaurum adhuc in vasis fictilibus habeamus.

Item de eisdem verbis apostoli: Non est regnum dei esca & potus, Sermo II.

B

SOLET apostolus Paulus in verbis esse breuis, in sententiis copiosus. Non ignorauit hoc ille tam eloquentiæ quàm sapientiæ dotibus approbatus, qui singula Pauli verba tonitrua iudicabat. Tam signanter enim vniuersa depromit, & sic intonat spiritu & virtute, vt in serie ordinem, in sensu plenitudinem, in vtroque connexionem mirabiliter ex-
Rom.14.c tendat. Non est (inquit) regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Quid ad hæc dicitis vos gulosi & luxuriosi, quorum deus venter est, quorum omnis vsus aut in ventre, aut sub ventre est, qui (vt ait
Iaco.5.a Iacobus apostolus) in luxuriis enutristis corda & corpora
2.Cor.6.c vestra? Audite audite, quia esca ventri, & venter escis, deus
Amos 6.d autem hunc & has destruet. Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui comeditis vitulum de armento, & bibitis vinum defecatum, & primis vngimini vnguentis. Filij hominum vsquequo graui corde, quia corpore pingui, vt quid diligitis vanitatem, & veritatẽ negligitis? Pinguedo carnis, delitiæ corporis, saturitas ventris, aut ante mortem vos deserent, aut vos in morte illas re-
Psal. 48.d linquetis: Quoniam (inquit sanctus) cum interierit, non su-
Ibidem.c met omnia, neque descendet cum eo gloria eius. Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos. Quàm bene sicut oues? quia detracto vellere mundialiũ diuitiarum, durè pres-
C séque detõsi, sempiternis nudi deputabuntur incẽdiis. Mors depascet eos: quia semper morientur ad vitam, & semper viuent ad mortem. Ergo hic caro vermibus, illic anima ignibus deputatur: donec rursus infœlici collegio colligati, tormentis pœnalibus sociẽtur, qui socij fuerunt in vitiis. O delicate qui delitiis & diuitiis circunfusus atque confusus, confusionem expectas & mortem: non est regnum dei esca & potus,
Luc.16.d non purpura & byssus, quia diues ille vtroq; circunfluus, in puncto ad inferna descendit. Quid ergo? Sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Attendis & intendis quia gaudium in fine est? Sic fatui filij Adam & præcipiti saltu iustitiam transilientes & pacem, rem finalem in principium conuertere & peruertere vultis? Nemo enim est qui gaudere nõ velit. Non stabit & non erit istud, quia sicut non est pax im-
Esa.48.d piis, sic nec gaudere impiis: dicit dominus. Nõ sic impij non sic. Prius est iustitiam facere, inquirere pacem, & persequi eã, & sic demum apprehendere gaudium: imò à gaudio comprehendi. Sic angelicus ille conuentus prius iustitiam fecit, cum stetit in veritate, & veritatis deseruit desertorem. Post hæc illa pace firmati sunt, quæ exuperat omnem sensum: quia cũ diuersis honoris primatibus ambiãtur, nullus qui murmuret,
Psa.147.a qui inuideat nullus. Lauda tu Hierusalem dominum, lauda deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem. Lauda & laudes replica, quia munitißimis vectibus & incõuulsibilibus seris clausæ sunt portæ tuæ, nullus inimicus in- D
trat, nullus exit amicus, benedicti filij tui in te, omni benedictione spirituali in cœlestibus cum Christo. Iam non est timor in finibus tuis, quia posuit fines tuos pacẽ: nullæ tibi tentationes, nulla sese cogitationum turma cõfundit, quia versipellis ille & tortor longe est à muris tuis & à filiis tuis. Et ille qui idẽ est, omnia in identitate cõsolidat atq; coniungit. Cuius participatio, inquit, in idipsum. Hoc iam tertio hauriunt aquas in gaudio de fontibus saluatoris, & nudis (vt ita dicã) oculis diuinitatis intuentur essentiam, nulla corporeorum phantasmatum imaginatione decepti. Ecce gaudium in fine, sed sine fine. Miseri nos qui ab illa fœlici regione repulsi in hanc descendimus, imò cecidimus vanitatem. Filij Sion (ait propheta) inclyti & amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea? Filij Sion illius videlicet speculatiuæ ciuitatis quam ædificauit dominus vt videatur in gloria sua: filij supernæ Hierusalem, quæ libera est mater nostra: inclyti per dignitatem conditionis, amicti auro primo per diuinitatis imaginem. Quomodo ergo ex his nos quidem reputati sumus in vasa testea, in hæc lutea & fragilia corpora degenerauimus? Exhibent enim angeli fratres charißimi, iustitiam deo, pacem inter se, gaudium sibi. Sic & tu homo noli prius rapere quod tuũ est, & iustitiam quam deo, & pacem quam proximo debes, contemnere. Iustitia virtus est qua redditur
vnicuique quod suum est. Tu non solum iustitiam, sed mul- E
tas & multiplices iustitias debes creatori. Iustus enim domi- *Psal.35.d*
nus, & iustitias dilexit. Iustitia tua sicut montes dei. Bene sicut mõtes, quia plures cumulos miserationum suarum ingessit tibi. Et prius quidem te cum cæteris, & inter cætera creauit, non sine magna prærogatiua dignitatis. Dixit enim de omnibus, & facta sunt. Post hæc vehementißimo tui amore inflammata maiestas illa redemit te. Nunquid verbi facilitate? Non. Sed triginta annis operatus est salutem tuam in medio terræ, affixus cruci, addictus morti, ludibriis deputatus. Deus tuus factus est frater tuus, non angelorum frater, quia nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Commune quidem habes quòd factus es, quòd frater es speciale. Adiecit adhuc erga nos specialius quoddam, quòd de lata nos & spaciosa via quæ ducit ad mortem, digito suo traxit, & posuit in cõcilio iustorum & congregatione. Quid vltra debuit facere, & non fecit? Cuius vel saxeũ pectus tanta & talia à tanto & tali collata beneficiorum multitudo non emolliat? Quicquid igitur es, quicquid potes, debes creanti, redimẽti, vocãti. Sed cum iustitiã feceris, fac & pacẽ. Quãdiu enim sumus in hoc vase testeo, & fragilitate complexionis humanæ, non poßumus inueniri scandalorum prorsus immunes. Si igitur recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, sis humilis ad veniam petendam: si tu ha-
bes aduersus illum, sis facilis ad dandam, & omnia membra F
erunt in pace. Sic enim ad duo ista charitatem & humilita-
tem paratißimi, non poterimus dissensionem sentire. Disci- *Matt.11.d*
te (inquit) à me, quia mitis sum & humilis corde: mitis, quod pertinet ad charitatem, quia charitas patiẽs est, benigna est: humilis, quod ad ipsam verbi spectat proprietatem. Sic procedentibus erit gaudium in spiritu sancto. Loquar quod expertus nouit, inexpertus ignorat: animalis enim homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus dei. Nunquid non plerunque orantibus nobis omnia viscerum succutiuntur occulta ad memoriam gaudij illius quod est in Hierusalem quæ sursum est, quæ est mater nostra, & lachrymarum vnda vultus meditantium superfundit? O si duraret. Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea: adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui, si non proposuero Hierusalem, in principio lætitię meæ. Vere in principio lætitiæ, quia finis illic repositus est. Quando conscindes saccum meum domine Iesu, & circundabis me lætitia, vt cantet tibi gloria mea, & non cõpungar? Principium gaudij illius quod hic quandoque sentimus, stilla est, guttula est, de flumine illo est descendens, cuius impetus lætificat ciuitatem dei. Quandoque veniet tempus, vt perennibus gaudiis nos in ipso diuinitatis fonte profundius immergamur, vbi vnda vndam sine intercapedine & interpolatione continuet. Quãdo veniam & apparebo ante faciem dei? Quãdo trãsibo in locum

G tabernaculi admirabilis vſque ad domum dei? Quando ſicut audiuimus, ſic videbimus in ciuitate domini virtutum? Eia igitur fratres, huic fœlici ternario fideliter inſiſtamus, & ſemper ſimus memores verbi illius: Amice ad quid veniſti? Quia non ad hoc venimus, vt ſimulatoria ſpecie regem interficiamus, ſed ei ſeruiamus qui eſt benedictus in ſecula.

Matt.26.e

De verbis domini: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur. Sermo.

Luc.18.c OMNIS qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Si conſideramus diligenter fratres, gradus hominum quatuor inueniemus: dico autem ſummam fœlicitatem in cœlo ad quam ſuſpiramus, mediam infœlicitatem in paradiſo vnde cecidimus, itémque mediam infœlicitatem in hoc mundo pro qua gemimus, & in inferno extremam infœlicitatem quam merito formidamus. Breuius tamen dicere poſſum, vitam & vmbram vitæ: vmbram mortis, & mortem. Itaque nec in ſummo nec in imo poſiti timemus deſcendere, aſcendere cupimus, eo magis anxij, quo videmur viciniores infimis quàm ſupremis: & ecce dicitur nobis: quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur. Quidnam ſibi vult cancellata hæc connexio exaltationis & humiliationis? Itáne parum eſt domine quòd in veritate tua humiliaſti nos, quia adhuc exigis vt apponat homo
H humiliare ſeipſum? Et quidem reſtat adhuc quo poſsimus humiliari, ſed qui illo ceciderit, iam non adiiciet vt reſurgat: qui humiliatus fuerit vſq; illuc, fruſtra ſperet exaltationem: ſiquidem humiliaſti nos in loco afflictionis, & operuit nos vmbra mortis. Vſqueadeo vita noſtra inferno appropinquauit, quo nos humiliabimus vltra? Quæ vtilitas in ſanguine noſtro, ſi deſcenderimus in corruptionem? ſane nihil aliud infra nos eſt quàm irreparabilis illa corruptio, poſt vmbram mortis non reſtat niſi mors, poſt locum afflictionis ſolus ſupereſt locus mortis. Qui ſe (inquit) humiliat, exaltabitur. Si dixiſſet, qui humiliatus fuerit exaltabitur, exultaſſem vtique, tanquam certiſsime humiliatus, & vehementer. Nunc verò cum dicat, qui ſe humiliat exaltabitur, anguſtiæ mihi ſunt vndique, nec ignoro quid eligam, ſed quid agam. Exaltari cupio, quia ſummopere id neceſſarium. Siquidem neque hic manentem habeo ciuitatem, nec bonum eſſet hic manere, etiã ſi liceret. Porro inferius adhuc ire perire eſt. Iã enim locum teneo inferiorem, & qui ſolum habeat intra ſe infimũ, hoc eſt infernum: ſi me illuc humiliauero, non eſt ſpes exaltationis: ſi me non humiliauero, identidẽ deſperatio eſt exaltationis: quia qui ſe humiliauerit exaltabitur, & is tantum. Si hoc egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, & ab exaltatione repulſus, nec ſic effugiam manus mortis. Sed ſi hoc difficile patet, ſaltem quod præmiſſum eſt conſideremus.
I Omnis qui ſe exaltat, ait, humiliabitur. Quem enim veri-
Ibidem. tas humiliat, ipſe quomodo ſe exaltat? Neque hic dicimus quo, ſed quomodo: quia nõ locus videtur deeſſe, ſed virtus. Non inquam, deeſt homini quo exaltare ſe poſsit, ſed deeſt omnino qui poſsit. Eſt quidẽ voluntas multa, ſed nulla facultas. Nempe velint nolint homines, cõmunis totius Adæ, totius humani generis vox eſt: In veritate tua humiliaſti me.
Pſal.118.k Quiſquis autem in veritate humiliatur, veraciter humiliatur, nec niſi fallaciter exaltatur. Quid eſt autem falſo exaltari, niſi vere non exaltari? Gratias ei, quia non dixit, omnis qui ſe exaltauerit, exaltabitur. Quomodo enim conaremur in vanũ exaltari, ſi id arbitraremur, quando ne ipſa quidem nunc deſperatio proficiendi, appetitum cõhibet exaltandi? Et forte hoc eſt quod ait: Qui ſe exaltat, humiliabitur: nec pertinet ad effectum qui nullus eſt, ſed affectum qui ſtultus eſt.

Quantos enim videmus humiliatos, ſed non humiles, percuſſos, ſed non dolentes: curatos quidem à domino, ſed ne ipſa curatione ſanatos. Hi ſunt qui ſub ſentibus eſſe delicias cõputant, diſsimulantes peccata quæ actitant, lubricũ in quo titubant, tenebras quibus caligant, laqueos inter quos ambulant, locum afflictionis quem inhabitãt, corpus mortis quod geſtant, iugum graue quod tolerant, grauiorem conſcıẽtiam quam occultant, grauiſsimam ſententiam quam expectant.
Apoc.3.d Talis ille erat, cui Ioannes in Apocalypſi ſcribere iubebatur: Dicis quia diues ſum, & nullius egeo, & neſcis quia tu es pauper & miſer & miſerabilis, & cæcus & nudus. Nec mirum ſi
K ſit vana & mendax exaltatio filiorum hominum: ſiquidẽ vani ſunt & mendaces. Humiliat eos veritas, exaltat vanitas. Et dilexerunt magis tenebras quàm lucẽ, amplectentes exaltantem ſe vanitatem, & quærẽtes mendacium. Porro contra veritatem quæ ſe humiliat votis & ſtudiis quibus poſſunt, diſsimulationibus & conatibus friuolis recalcitrantes. Fecimúsne aliquid? Puto quia inuenimus etiam quomodo humiliat homo ſeipſum. Dico autem vt adhæreat humilianti ſe veritati, nec diſsimulet, ſed cooperetur ei deuoto pietatis affectu. Proinde cauebo deinceps quàm ſolicite potero duritiã cordis, ſentiam & plangam dolorem meum, ne ſi forte inſenſibile fuerit, ſit etiam inſanabile vulnus meũ. Ero vir vidẽs paupertatem meam in virga indignationis eius, ne veniat anima mea in conſortio eorum de quibus veritas ait: Percuſsi eos, & non doluerunt. Et item: Curauimus Babylonẽ, & non eſt ſanata. Grauis curatio humiliatio hæc, ſed grauior morbus ſuperbia eſt, quæ vtinã ſic curetur vt ſanetur hac cura. Conſentiam itaque aduerſario meo, acquieſcã iudici meo, cedam denique vrgenti aculeo, ne bis pungat. Tale enim reor eſſe quod dominus ait: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Ac ſi dicat: Quiſquis contra ſtimulũ recalcitrat, duplo pungetur: parcetur autem ei, qui ſenſerit & dederit locum iræ.

Hier.5.a
Hier.51.a

L

De verbis libri ſapientiæ: Iuſtum deduxit dominus per vias rectas, & cætera. Sermo.

Sap.10.a IVSTVM deduxit dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum dei, & dedit illi ſcientiam ſanctorum: honeſtauit illum in laboribus, & compleuit labores illius. Eſt iuſtus qui in principio ſermonis accuſator eſt ſui, & eſt iuſtus qui ex fide viuit, & eſt iuſtus qui abſque terrore eſt. Et primus quidem bonus, qui accedit ad viam: ſecundus melior, quia currit per viam: tertius optimus, quia iam appropinquat ad finem vitæ. Hic tamen accipiamus primum quem velocius inuenimus. Hunc deduxit dominus, & non alius, quia ipſius eſt de via iniquitatis ad viam veritatis reducere, & deducere per eã. Per vias (inquit) rectas. Viæ domini viæ rectæ, viæ pulchræ, viæ plenæ, viæ planæ. Rectæ ſine errore, quia ducunt ad vitam. Pulchræ ſine ſorde, quia docent munditiam. Plenæ multitudine, quia totus iam mundus eſt intra Chriſti ſagenam. Planæ ſine difficultate, quia donant ſuauitatem. Iugum enim eius ſuaue eſt, & onus eius leue. Et oſtendit illi regnum dei. Regnum dei conceditur, promittitur, oſtenditur, percipitur. Conceditur in prædeſtinatione, promittitur in vocatione, oſtenditur in iuſtificatione, in glorificatione percipitur. Vnde eſt illud: Venite benedicti patris
Matt.25.d mei percipite regnum dei. Sic enim ait apoſtolus: Quos prędeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, illos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos & magnificauit. In prædeſtinatione eſt gratia, in vocatione potentia, in iuſtificatione lætitia, in magnificatione eſt gloria. Et dedit illi ſcientiam ſanctorum. Scientia ſanctorum eſt hic temporaliter cruciari & delectari in æternum. Et in contrarium ſcientia malorum relabitur. Alia eſt ſcientia mundi quæ docet vanitatem, & alia ſcientia carnis quæ docet voluptatem. Illa tanquam pater, iſta tanquam mater nobis eſt. Sicut enim mater filio ſuo ſemper optat quietem, & omnem prorſus laborem claudit à filio ſuo: ſic caro incraſſata, impinguata, dilatata recalcitrat, nec minimis ſaltem digitis patitur ſe contingi. Et ſicut pater vult filium ſuum huc illúcque diſcurrere, vt addiſcat vnde aliquando magnificetur: ſic & mundus vult hominem multis laboribus intricari, vt habeat vnde ſuperbiat, vnde infletur & deſipiat de vanitate in idipſum. Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, id eſt propriæ voluntatis, quæ quaſi radix eſt, duæ filiæ ſunt, vanitas & voluptas, clamantes: affer affer. Hæ nunquam ſatiantur, nunquam dicunt: ſufficit. Si quis has plene in ſe contriuerit, non immerito ſibi illam vocem poterit coaptare: Quoniam (inquit) pater meus & mater mea dereliquerunt me, dominus autem aſſumpſit me. Honeſtauit illum in laboribus. Nónne nos & in ipſis laboribus noſtris honeſtamur, cum omnia quæ facimus, ad vnitatis vinculum adunamus,

M
Roma.8.f

A adunamus,vt non in nobis sit pondus & pondus,mensura & mensura,quia vtrunq; abominabile est ante deum? Nonne & hæc vilitas,hæc deformitas,hęc semicincta honorantur & adorantur à principibus terrę? Vę nobis,si exultauerimus nisi in Christo & pro Christo: væ nobis,si vendibilem obtulerimus paupertatem. Et compleuit labores illius, vel illic in perseuerantia,vt vsque in finem iustitiam non relinquat:vel illic in gloria,vt gaudeat in æternum.Fœlix vtraque complexio,tum & hic moritur iustus plenus dierum,& illic oritur in plenitudine dierum, vtrobique plenus, & hic gratia,& illic gloria,quia gratiam & gloriam dabit dominus.

De quadruplici debito, *Sermo.*

IN VIA ESTIS fratres, quæ ducit ad vitam, in via recta & impolluta quæ ducit ad ciuitatem sanctam Hierusalem illam quæ libera est, quæ sursum est, quæ est mater nostra. Arduus quidem ascensus eius, vtpote per ipsam montis summitatem incisus: sed via compendiosior laboris magnitudinem vel temperat, vel excludit. Vos autem tam fœlici facilitate, quàm facili fœcilitate viam istam non solum itis, sed curritis: quia exonerati estis & accincti, nihil ponderis super dorsa portantes. Non sic aliqui non sic, qui quadrigas & quadrigalia onera pertrahentes montis circuitum ambire decernūt,& plerunque per deuexa montis præ-B cipitantur, vt vix finem inueniant viæ suæ. Fœlices igitur vos, qui vos & vestra sine omni exceptiuncula reliquistis, per ipsum montis verticem iter facitis ei qui ascendit super occasum, dominus nomen illi. Illi verò qui quanuis Ægyptum fugerint, tamen ad quæque Ægyptia tenerrime resuspirant, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt:sed voluntatum suarum grauissimis sarcinis prægrauati,vel sub onere, vel cum onere cadunt,vt vix ad cursum perueniant destinatum. Quid enim est (gratias illi cuius gratia hoc totum factum est)quòd vita vestra vitā apostolicam repræsentet? Illi reliquerunt omnia, & in schola saluatoris sub eius præsentia congregati hauserunt aquas in gaudio de fonte saluatoris, ipsum vitæ fontem in ipso fonte bibentes. Beati oculi qui viderunt. Nūquid non & vos non in præsentia,sed in absentia ipsius,non ad verba oris eius,sed ad vocem nunciorum eius, simile aliquid fecistis? Defendite vobis hanc prærogatiuam, quòd illi ad visum & ad verbum, vos ad auditum & nūcium credidistis. Sic state in domino charissimi,vt quemadmodū illi in fame & siti, in frigore & nuditate,in laboribus & ieiuniis & vigiliis & cæteris obseruantiis iustitiæ viam regiam tenuerunt: sic & vos etsi non eorum meritis,tamen exercitiis aliquatenus æquati dicatis domino deo vestro cum venientis *Psal.89.d* ante thronum gloriæ ipsius: Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti,annis quibus vidimus mala. In verita-C te dico vobis, quia in veritate estis in via recta,in via sancta quæ perducat ad sanctum sanctorum. Mentior(quod ad cōsolationem vestram dico) si non ex manibus huius peccatoris,monachorum nouitiorum & conuersorum animæ ad cœlestia gaudia volauerunt,tam liberæ quàm liberatæ de carcere nostræ mortalitatis.Si quæritis vnde id sciam, scitote quia certissima mihi signa inde facta sunt & ostensa. Non est igitur quod vobis vel pro vobis timeam à viribus satanæ & ministrorum eius,cum nouerim illius fortitudinem per redemptoris vulnera traductam & deductam ad nihilum. In spiritu enim fortitudinis fortè fortior ille cōtriuit, portas æreas & vectes ferreos confringēs.A versutiis & astutiis illius formido mihi est pro vobis, in quibus partim subtilitate naturæ, partim experientia temporum sub tot annorum milibus eruditus,fragilitatem humanę naturę quaquauersum se verterit non ignorat.Sic ille insatiabilis homicida primis parentibus nostris non vrsos,nō leones, non fortia terræ animalia delegauit: sed tortuosum & callidum serpentem, qui per sinuosa volumina nunc caput cauda, nunc caudam capite tegere consueuit. Denique & serpens non fortior erat, sed *Gene.3.a* callidior cunctis animantibus terræ:ait scriptura. Vnde & ab interrogatione incepit,mentem mulieris explorās,sciens ingenio non viribus laborandum: Cur præcepit vobis dominus deus (inquiens)ne comederetis de ligno scientię boni & mali? Quæ respōdit:Ne forte moriamur.Quod deus pro certo posuerat dicens: Quacunque die comederitis,morte mo- D riemini: ista sub dubio supponit,ne forte(inquiens)si comederimus moriamur. Et audi ingenium malitiámque serpentis. Nequaquam(inquit) moriemini.Deus affirmat, mulier *Ibidem.* dubitat,satan negat. Sic & ego timeo ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, sic & sensus vestri corrumpantur à castitate quæ est in Christo Iesu. Putásne aliquis in vobis est cui dicat in cogitationibus suis, cur præcepit vobis deus vt istam regulam teneretis? Secundum enim impetum spirituū vestrorum huic tepido remissiorem,illi feruēti vitam arctiorem proponit,hoc solum expetens & expectās, vt quoquo modo tollat eum à concilio iustorum & cōgregatione. Profecto spiritus ille qui tibi hoc suggerit, spiritus mendax est, spiritus potestatem habens, qui tibi inuidet locum tuum. Vnde & sapiens huius rei non ignarus:Si spiritus potestatem *Eccl.10.* habentis super te ascenderit, ait: locum tuum ne dimiseris. Absit enim vt spiritus veritatis qui te huc adduxit,te reducere velit: quia non est in ore eius,est,& non:sed est in illo,est: sicut irrefragabilis auctoritas testatur. Nemo(ait apostolus) *1.Cor.12.a* loquens in spiritu dei dicit anathema Iesu.Iesus,saluator siue salus:anathema,separatio interpretatur. Qui verò tibi separationem à salute submurmurat: nec dei spiritus est, nec à deo:quia spiritus sanctus non dispergere,sed colligere venit: qui semper reuocat dispersos Israël in terram suam. Quid? Vitam fortiorem aliquis quærat? Dico vobis quia ista fortis- E sima est,& quæ ex omni parte,si dissimulare nolueris,primæ illi scholæ saluatoris pro sua possibilitate respondeat. An audes ad molliorem vel cogitando descendere? O si cognouisses & tu quàm multa & quàm multis debeas: videres quàm nihil sit quod facis,quàm nec inter minima numerādum ad comparationem debitorum tuorum. Vis scire quę & quibus debeas? Primo Christo Iesu debes omnem vitam tuam, quia ipse vitam suam posuit pro vita tua: & cruciatus amaros sustinuit, ne tu perpetuos sustineres. Quid tibi dirum vel durum esse poterit,cū recordatus fueris quia ille in forma dei, in die æternitatis suę,in splendoribus sanctorum ante luciferum genitus,splendor & figura substantiæ dei: venit ad carcerem tuum, ad limum tuum, infixus (vt dicitur) vsque ad cubitos in limo profundi? Quid non suaue tibi:cum tibi collegeris omnes amaritudines domini tui, & rememoraberis primum quidem illarū infantilium necessitatum: deinde laborum quos pertulit in prædicando:fatigationum in discurrendo: tentationum in ieiunando: vigiliarum in orando:lachrymarum in compatiendo:insidiarum in colloquēdo:postremo periculorum in falsis fratribus,cōuitiorum, sputorū, colaphorum,flagellorum,irrisionū,subsannationum, exprobrationum,clauorum,horúmque similium: quæ in salutem nostri generis triginta & tribus annis operatus & passus est in medio terræ? O quàm indebita miseratio: quàm gratuita F & sic probata dilectio: quàm inopinata dignatio: quàm stupenda dulcedo:quàm inuicta mā suetudo: regem gloriæ pro despicatissimo vernaculo,imò vermiculo crucifigi? Quis audiuit vnquam tale, aut quis vidit huic simile? Vix enim pro iusto quis moritur: ipse pro iniustis & inimicis mortuus est, eligēs exulare à cœlis,vt nos reportaret ad cœlos:amicus dulcis,consiliarius prudens,auditor fortis. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Nōnne si conferrentur in me omnes vitæ filiorum Adam, & omnes dies sæculi, & labores omnium hominum qui fuerunt, qui sunt, & qui erūt, nihil esset ad comparationem corporis illius quod spectabile & stupēdum est virtutibus etiam supernis in conceptu de spiritu sancto,in ortu de virgine,in vitæ innocētia, in doctrinæ affluētia,in coruscationibus miraculorum,in reuelationibus sacramentorum? Vides igitur quia sicut exaltātur cœli à terra,sic exaltata est vita illa à vita nostra: quæ tamen posita est pro vita nostra.Sicut nihil ad aliquid nullam habet comparationem,ita & vita nostra nullam habet ad vitā illius proportionem,cū illa dignior, ista miserior esse non possit. Nec me putes rem exaggerare sermonibus: quia hic deficit omnis lingua,nec sufficit oculus,vel ad intuendum tantæ dignationis arcanum. Cum ergo ei donauero quicquid sum, quicquid possum:nōne istud sic est sicut stella ad solem,gutta ad fluuium,lapis ad montem,granū ad aceruum? Non ha-

G beo nisi minuta duo, imò minutissima corpus & animã, vel
potius vnum minutum, voluntatem meã: & nõ dabo illam
ad voluntatem illius, qui tantus tantillũ tãtis beneficiis præ-
uenit, qui toto se totum me comparauit? Alioquin si illã re-
tinuero, qua fronte, quibus oculis, qua mente, qua conscien-
tia vado ad viscera misericordiæ dei nostri, & audeo perfo-
dere illud fortissimũ propugnaculum quod custodit Israël,
& illius sanguinis non guttas, sed vndas à quinque partibus
corporis in meum precium detorquere? O generatio peruer-
sa, & infideles filij, quid facietis in die calamitatis de lõge ve-
nientis? ad cuius fugietis auxilium? Sed nunquid huic soli de-
bitor sum, cui vix parum aliquid retribuere possum? Exi-
gunt à me præterita peccata mea futuram vitam meã, vt fa-
ciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos
meos in amaritudine animæ meæ. Et ad hæc quis idoneus?
Peccaui super numerũ arenę maris: & multiplicata sunt pec-
cata mea, & nõ sum dignus videre altitudinẽ cœli præ mul-
titudine iniquitatis meæ: quoniam irritaui iram tuam, & ma
Psal.39.c lum coram te feci: Circundederũt me mala quorum non est
numerus, comprehenderũt me iniquitates meæ, & nõ potui
vt viderem. Quod ergo sine numero est, quomodo numera-
bo? Quomodo satisfaciã cum cogar reddere debitum vsque
ad nouissimum quadrantem? Sed & delicta quis intelligit?
Ait illa cœlestis fistula Ambrosius: Facilius inueni eos qui in-
H nocentiam seruauerunt, quàm qui congruam egerunt pœni-
tentiam. Sed & quantumlibet pœniteat, quantumlibet se af-
flictet & maceret, propter nomen tuum, non propter meum
Psal.24.c meritũ propiciaberis peccato meo domine (ait iustus) mul-
tum est enim. Cum ergo quicquid viuis, quicquid sapis,
quicquid habes, quicquid potes, huic vni rei dedicaueris, nũ-
quid aliquid est, vel inter aliqua computandum? Pauloante
vitam tuam pro vita sua Christo reddideras: & nunc iterum
eam totam præcedentium exigit recordatio peccatorum.
Nunquid (vt vulgo dicitur) de vna filia duos generos statui-
sti facere? Quid si tertium tibi debitorem ostendam, qui non
minus acriter quàm veraciter vendicat eam sibi? Puto quòd
Psal.86.a & tu possidere desideras ciuitatem de qua dicitur: Gloriosa
dicta sunt de te ciuitas dei. Gloriam illam quam nec oculus
vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, regnum
omnium seculorum, viuere in æternũ, in perpetuas hæredi-
tates. Credo quòd velis esse æqualis angelis dei in cœlo, esse
etiam hæres dei, cohæres Christi, & in plateis supernæ Sion
melos angelicum auscultare, & videre quicquid illud sit, cum
Christus tradiderit regnum deo patri, & erit deus omnia in
omnibus, postremo esse similis deo, & videre eum sicuti est.
Nec dubito quin & concupiscas suspicere, & vmbras decli-
nantes, & diem aspirantem, cum illuxerit illa solẽnis dies, &
nubila rerum excusserit: quando iam non inclinabitur dies,
I sed erit æterna meridies, quãdo erit plenitudo feruoris & lu
cis, solis statio, tenebrarum exterminatio, desiccatio paludũ,
fœtorum depulsio. Nónne ad hoc emendũ, totum te, & quę
cunque, & vndecunque contrahere poteris, dare oportebit?
Et cum vniuersa cõpleueris, non tamen putes esse condignas
passiones huius temporis, vel corporis ad futuram gloriam
quæ reuelabitur in nobis. An sic impudẽs es vel imprudens,
vt minutum tuum quod sibi tam Christi vita, quàm peccati
pœnitentia certatim rapiunt, etiam ad hoc conquirendum,
vel audeas numerare? Quid dices si & quartum debitorẽ in
medium adduxero, qui sibi etiam iure primatus sui superio-
res tres cedere velit? Ecce in ianuis est qui fecit cœlum & ter
ram, & creator tuus est, tu creatura: tu seruus, ille dominus:
ille figulus, tu figmentum. Totum ergo quod est, illi debes,
à quo totũ habes. illi præcipue domino qui & te fecit, & be-
nefecit tibi, qui tibi ministrat siderũ cursus, aëris tẽperiem,
fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem. Huic reuera totis
medullis, totis viribus seruiendum: ne forte indignationis
oculo te respiciat, & despiciat & cõterat in æternum & in se-
culum seculi. Non arbitror autem quòd te tanta raptet insa-
nia, vt & hic minutum tuũ nominare nedum numerare præ-
sumas. Expone ergo mihi cui horum quatuor proponas red-
dere quod debes: cum vnusquisq; tã internus quàm æternus
exactor sit: vt te possit singulariter suffocare. Eia domine
vim patior: respõde pro me. In manus tuas cõmendo minu-
tum meũ: tu persolue omnibus, tu ab omnibus libera, quia tu K
es deus, & non homo: & quod hominibus impossibile est,
possibile est tibi. Quod habui, & feci. Domine habe me excu
satũ: quia imperfectũ meũ viderunt oculi tui. Quis ergo am-
plius gruniet dicẽs: Nimiũ laboramus, nimiũ ieiunamus, ni-
miũ vigilamus: cũ nec milesimę imò nec minimæ parti debi-
torum suorum valeat respõdere? Hæc est fortasse fratres illa
vera vestra quadragesima, nõ exterior, sed interior, quæ non
corticem sacramenti, sed adipem frumẽti contineat. Si enim
vnicuique istorum quatuor & pro se & per se omnem deca-
logi perfectionẽ debetis: profecto decem quater ducta qua-
dragesimam vestram faciunt: quam custodire vos oporteat
omnibus diebus vitæ vestræ. Et ipse qui vos congregauit in
loco isto, vitã vestram cõseruet in opere sancto: vt cum ipse
apparuerit vita vestra, & vos appareatis cum ipso in gloria.

De septem spiritibus, Sermo.

MAGISTER gentium Paulus ex occasione ipsius spiri-
tualis naturæ qua viuimus, ad spiritualem cõuersatio-
nem excitans discipulos ait: Si spiritu viuimus, spiritu & Gala.6.a
ambulemus. Ac si dicat: Si caro non prodest quicquam, sed
spiritus est qui viuificat ipsam: separare oportet preciosum
à vili, & digniorem præponere partem: vt secundum spiri-
tum ambulemus, non secundum carnem. Ad spiritum enim L
debet fieri conuersio carnis, vt seruiat ipsa, & non seruiatur
ei, vt dicat spiritus seruo suo, veni, & veniat: fac hoc, &
faciat illud. Sic enim erit vxor nostra sicut vitis abundans,
& saluabitur per generationem filiorum, qui sunt opera bo-
na, si fuerit ipsa quidem in lateribus domus nostræ, id est in
abscondito & humili loco: anima verò resideat in medio
tanquam domina, tanquam paterfamiliãs, tanquam iudex: vt
fiat quod scriptum est: Anima mea in manibus meis semper. Psal.118.a
Maledictus enim spiritus ille qui partem suã deteriorem fa-
cit. Maledictus homo qui pascit sterilem, & viduæ nõ bene- Roma.8.c
facit. Denique vt testatur idem apostolus: Si secundum car-
nem vixerimus, moriemur: quoniam qui in carne ambulãt, Ibidem.
deo placere non possunt: & qui seminant in carne, de carne
metent corruptionem. Si autem spiritu facta carnis mortifi-
cauerimus, viuemus: quoniam qui spiritu dei aguntur, hi filij
dei sunt, & qui seminant in spiritu, de spiritu metent vitam
æternam. Prudenter proinde fratres & non ad insipientiam
nobis spiritualem elegimus vitã, castigare scilicet corpus, &
seruituti subiicere, & deum qui spiritus est adorare in spiritu
& veritate. Sed quia spirituum diuersa sunt genera, neces-
saria est nobis eorum discretio, præsertim cum ab apostolo 1.Ioan.4.a
didicerimus non omni spiritui esse credendum. Videri enim
potest minus eruditis, & qui parum exercitatos habent sen-
sus, omnem cogitationem nõ alterius quàm ipsius humani M
spiritus esse sermonem: quod non ita esse & certa fidei veri-
tas probat, & diuinarum testimonia scripturarum. Audiam Psal.84.b
(inquit propheta) non quid ego loquar, sed quid loquatur
in me dominus deus. Et alius propheta: Angelus, inquit, Zach.1.c
qui loquebatur in me, &c. Et in psalmo didicimus fieri im-
missiones etiam per angelos malos. Vnde & timet aposto- 2.Cor.11.a
lus, ne sicut serpẽs decepit Euam astutia sua: sic & discipulo-
rum quibus loquitur corda decipiantur, ab eo vtique cuius
ipse Paulus astutias non ignorat, Vnde & dicit: Non est no- 2.Cor.2.c
bis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus Ephe.6.b
principes & potestates, aduersus mũdi rectores tenebrarum
harum. Esse tamen spiritum carnis non bonum, manifeste
idem apostolus indicat, vbi inflatos spiritu carnis suæ quos-
dam esse testatur. Et esse etiam spiritum huius mundi decla-
rat vbi gloriatur in domino pro se pariter & pro discipulis
suis, non quòd eum acceperint: sed spiritum qui à deo est, vt
sciamus (inquit) quæ à deo donata sunt nobis. Sunt ergo hi 1.Cor.2.c
duo satellites maligni illius principis tenebrarũ: vt domine-
tur spiritus nequitiæ spiritui carnis, & spiritui huius mundi.
Quisquis ergo ex his tribus spiritib⁹ spiritui nostro loqua-
tur: ne credamus ei, quoniam sanguinem sitiunt, nõ quidem
corporum, sed quod grauius est animarũ. Sed quoniam spi-
ritualis omnium natura est, à sermonibus eorum cogno-
scemus eos: & quis spiritus sit qui loquatur, ipsa suggestio
declarabit.

A declarabit. Semper enim ſpiritus carnis mollia, ſpiritus mundi vana, ſpiritus malitiæ ſemper amara loquitur. Quotiés ergo importune (vt aſſolet) carnalis cogitatio mentem pulſat: verbi gratia, cum de potu, de cibo, de ſomno, cæteriſq; ſimilibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes, humano quodam inardeſcimus deſiderio: certum ſit nobis ſpiritum carnis eſſe qui loquitur: & tanquam aduerſarium repellamus
Matth. 8. d eum, dicentes: Vade retro ſatana, quoniam non ſapis ea quæ dei ſunt: ſed magis ſapientia tua inimica eſt deo. Cum autem non de illecebris carnis, ſed de ambulatione ſeculi, de iactãtia & arrogãtia, cæteriſque ſimilibus cogitatio vana verſatur in cordibus noſtris, ſpiritus mundi eſt qui loquitur, longe pernicioſior hoſtis, & maiori ſolicitudine repellẽdus. Interdum verò ſatellitibus iſtis terga vertentibus princeps ipſe habens iram magnã tanquam leo rugiens inſurgit aduerſus nos, cum videlicet non ad voluptatem carnis aut ſeculi vanitatem, ſed ad iram, ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinem animi prouocamur: importune ingerendo ſi quid minus amicabiliter minúſve diſcrete factum videtur aut dictum: ſi qua denique aut in ſigno, aut in opere quolibet data videtur indignationis occaſio, materia ſuſpitionis. Huic ergo cogitationi non aliter quàm ipſi diabolo reſiſtẽdum eſt: nec aliter ab ea
Luc. 21. d quàm ab ipſa perditione cauendũ. Scriptum eſt enim: In patientia veſtra poſsidebitis animas veſtras. Fit tamen aliquan-
B do vt ſpiritus noſter à quolibet horum trium crebro ſuperatus, & ſeruus addictus illi in ſuam ipſius perniciẽ (heu) vices illius agat, vt iam ſine omni alterius ſpiritus ſuggeſtione ipſa ex ſe anima, aut voluptuoſas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes. Iam verò nõ facile arbitror poſſe diſcerni, quando noſter ipſe loquitur ſpiritus, quandóve loquentem alterum audiat quemlibet è tribus illis. Sed quid refert quicunque loquatur, dum vnum & idem ſit quod loquuntur? Quid refert loquẽtis noſſe perſonam, dum cõſtat pernicioſum eſſe quod loquitur? Si inimicus eſt, reſiſte viriliter inimico: ſi tuus ipſe ſpiritus eſt, argue eũ, & miſerabiliter plange, quòd in tantã miſeriam, & tam miſerabilem deuenerit ſeruitutem.

Quotiens verò ſuper caſtigãdo corpore, humiliando corde, ſeruanda vnitate, & charitate fratribus exhibenda, ſeu cæteris virtutibus acquirendis, conſeruandis, amplificandis, ſalubris cogitatio in mẽte verſatur, diuinus ſine dubio ſpiritus eſt qui loquitur, aut per ſe ipſum ſane, aut per angelũ ſuum. Et quemadmodũ de humano aut maligno ſpiritu dictũ, ſic & de angelico & de diuino. Nec facile eſt quis loquatur diſcernere, nec ignorare periculoſum: præſertim cum certum ſit angelum bonum nunquam loqui ex ſemetipſo, ſed deum eſſe qui loquitur in ipſo. Sudioſius igitur deinceps conſideremus quonam modo malignorum illorũ ſpirituum ſuggeſtiones audire, imò quanta indignatione abiicere debeamus,
C auertentes aures noſtras ne audiamus ſanguinem, & ſapientiam quam reuelat caro & ſanguis: paruulos quoque Babylonis, cogitatus ſcilicet mundanos ab ipſo initio tenentes, & allidentes ad petram: ipſum etiam malignum cum tentationibus ſuis à conſpectu cordis noſtri abiicientes, & deducentes ad nihilum. Eas verò cogitationes quæ iuſtitiæ & veritatis nos admonent, tota deuotione ſuſcipientes diuinę dignationi gratiam habeamus: nec aliquando tantę benignitati inueniamur ingrati, ſcientes quoniam ipſe eſt qui loquitur iuſtitiam: ipſe enim cuius ſermo veritas eſt. Quãtę enim temeritatis, imò quãtæ inſaniæ eſt, ſi forte dum alloquitur nos dominus maieſtatis, nos inſenſati auertamus aurẽ, & ad neſcio quas ineptias conuertamur? Quanta eſt hæc iniuria, & quàm grauiter vindicanda, cum viliſsimus vermis clamantem ad ſe audire dedignatur creatorem vniuerſitatis? Quanta verò & quàm ineffabilis diuinæ dignatio bonitatis, quæ quotidie cõſpicit nos infœlices auertẽtes aures, obdurantes corda, & nihilominus clamat ad nos, & iugiter clamitat in plateis? Vere in plateis, quia in latitudine charitatis. Ecce enim bonorum meorum non eges domine: & tamen dicis, Cõuertimini filij
Canti. 6. d hominum. Et iterum clamitas: Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te. Propterea obſecro vos dilectiſsimi, qui reminiſcimini domini, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei: audiẽtes iugiter quid loquatur in vobis dominus deus, quoniam loquitur pacem. Fœlix & beata anima quæ venas ſuſurri diuini percipit in ſilentio, frequenter ite- D
rans illud Samuelis: Loquere domine, quia audit ſeruus tuus. 1. Reg. 3. b
Hic ergo hodiernus ſermo finem accipiat, vt etiã tacentibus nobis deum intus audiamus loquentem & ſuadentem de regno ſuo, tanto vtilius, quanto ſubtilius per internam inſpirationem. Si qua tamen adhuc de audienda hac domini voce ipſe ſuggeſſerit, alio ſermone tractabimus, ne præſertim in tam vtili ac ſpirituali materia mentes veſtras longitudine ſermonis oneremus.

De multiplici vtilitate verbi dei, Sermo.

TENETIS credo quemadmodum heſterno ſermone de ea, quæ nobis admodum neceſſaria eſt, diſcretione ſpirituum admonuerimus ſolicitudinem veſtram: vt contra venenatos ſerpentis antiqui ſibilos, contra mortiferos ſyrenæ cantus, aures cordis iugiter obturare ſtudeatis, vt nec ſpiritum carnis loquentem mollia, nec ſpiritum mundi vana ſuggerentem, nec ſpiritum nequitiæ audiatis immittentem amaritudines, & ſcandala ſeminantem. Sed huius ſpiritus aſtutias noſſe neceſſe eſt, huius cogitationes non expedit ignorare. Interdum enim transfigurat ſe malignus ille & nequam ſpiritus in angelum lucis, vt virtutis ſimulatione plus noceat. Sed & tunc quoque ſi diligenter aduertimus, nonnunquam niſi amaritudinis, & diſcordiæ ſeminaria ſpargit. Suadet enim nonnullis ſingularia ieiunia quædam, vnde cæ- E
teri ſcandalizentur: non quia ieiunium diligat, ſed quia ſcandalo delectetur. Multa quoque in hunc modum ſolet afferre, quæ tamen à diuina ſapientia facile diſcernantur, ſi apoſtolicam illam beati Iacobi diffinitionem præ oculis habeamus, qui diuinam deſcribens ſapientiam ait: Sapientia quæ à Iacob. 3. d
deo eſt, primum quidem publica eſt, deinde pacifica. Omnẽ ergo cogitationem in qua hæc duo non concurrunt, à dei ſapientia alienam eſſe non dubites. Eam ergo quæ pudica videtur, nec ad vitia trahit aperte, ſed virtutis prætendit imaginem, tunc demum à deo noueris eſſe, ſi pacifica ſit, ſi prælati tui atque ſpiritualium fratrum approbatur iudicio: quoniam non faciet dominus deus verbũ quod non reuelauerit ſeruis ſuis. Quanta verò deuotione, quanta humilitate, quanta ſolicitudine cogitatio ſalubris non aliter quàm diuinæ dignationis ſermo ſuſcipi debeat, & heſterno ſermone partim iam diximus, & hodierno nibilominus aliquanto latius perſuadere conabimur. Beati enim qui audiunt verbum dei, & cuſto-
diunt illud. Vultis noſſe quàm beati? Primum quidem ſonans Luc. 11. d
in auribus animæ vox diuina conturbat, terret, diiudicatq; ſed cõtinuo ſi bene aduerteris, viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Denique & cibus noſter eſt, & gladius, & medicina, & confirmatio, & requies, reſurrectio quoq; & conſummatio noſtra. Nec mireris quòd verbũ dei iam nunc inueniatur omnia in omnibus eſſe, quantum ſpectat ad iuſti-
ficationem, ſiquidem & futurum eſt omnia in omnibus ad F
glorificationem. Audiat & illud peccator, & conturbabitur venter eius: à voce illa carnalis anima contremiſcet. Omnia nanque cordis ſecreta rimatur atque diiudicat ſermo viuus & efficax, cordium atque cogitationum perſcrutator. Vnde & licet mortuus in peccato, ſi audieris vocem filij dei, viues. Sermo enim quem loquitur, ſpiritus & vita eſt. Si cor tuum induratum eſt, memẽto ſcripturæ dicentis: Emittet verbum
ſuum & liquefaciet ea. Et item: Anima mea liquefacta eſt, vt Psal. 147. c
dilectus locutus eſt. Si tepidus es, & euomi iam formidas, nõ Canti. 5. c
diſcedas ab eloquio domini, & inflammabit te: quia eloquiũ eius ignitum valde. Quod ſi tenebras ignorantiæ plangis, diligenter audi quid loquatur in te dominus deus, & erit lucerna pedibus tuis verbum domini, & lumẽ ſemitis tuis. At fortaſsis tãto amplius doles, quanto clarius peccata etiam minima illuminatus agnoſcis: ſed ſanctificabit te pater in veritate, quæ eſt vtriq; ſermo eius, vt inter apoſtolos audire merearis: Iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum Ioan. 15. a
vobis. Iam verò cum laueris manus tuas, ecce parauit in conſpectu tuo menſam, vt non de ſolo pane viuas, ſed ex omni verbo quod procedit de ore dei, & in fortitudine cibi illius curras viam mandatorum eius. Vbi ſi cõſiſtunt aduerſum te caſtra, & prælium tentationis inſurgit, arripe gladium ſpiritus, quod eſt verbũ dei, & in eo facile triumphabis. Quòd ſi

G forte (vt est certaminis consuetudo) contigerit aliquãdo vulnerari, mittet verbum suum, & sanabit te, & eripiet te de interitionibus tuis: vt in te quoque impleatur quod ait Centurio, cuius fides tam magnifice commendatur: Domine
Matt. 8.a (inquit) dic tantum verbo, & sanabitur puer meus. Sed etsi
Psal. 27.a titubas adhuc, confitere & clama: Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei: & in verbis suis confirmabit te: vt experiméto discas quoniam verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. In his atq; huiusmodi perseuera, in talibus iugiter exercere, donec iam dicat spiritus, vt requiescas à laborib⁹ tuis. In hoc verbo quiesces dulciter, ac suauiter soporaberis donec veniet hora cum omnes qui in monumentis sunt audient vocem eius, & procedent. Sed quo? Alij quidem in iudicium, alij verò in vitam æternam. Et quis scit si est dignus amore vel odio? Tunc maxime memor esto verbi tui seruo tuo domine, in quo mihi spem dedisti, vt ab auditione mala nõ timeam: sed beata ma-
Matt. 25.d gis auditio perducat ad visionem, cum dices: Venite benedi-
Luc. 12.a cti patris mei, &c. Quicunque enim confitebitur me coram hominibus, ait ipse, hunc & ego cõfitebor in conspectu patris mei & angelorum sanctorũ: quod nobis conferre dignetur ipse qui cõstitutus est iudex viuorũ & mortuorũ. Amen.

De quatuor modis orandi: de obsecratione, oratione, postulatione, & gratiarum actione, Sermo.

H

1. Tim. 2.a QVATVOR mihi videntur orandi modos exprimere apostoli verba dicentis: Volo primum fieri obsecrationes: deinde orationes, postulationes, gratiarum actiones. Sunt enim quos adhuc peccati conscientia terret & cruciat, nondum accepta resistendi virtute, tunc scilicet cum primũ ipsos in peccatorum cœno iacẽtes spiritus veritatis irradiat, & excitans erubescere facit, & timere deum dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram se gehennam expauescentes, quoniam in seipsis boni nil inueniunt, aliunde apprehendunt vnde
Exod. 23.b tegantur. Sciunt enim quòd non sit tutum in conspectu do-
34.c mini dei sui vacuos apparere contra legis præceptum, & multo minus id præsumere plenis stercore manibus audẽt. Quia ergo timent, & merito timent per seipsos accedere, student quasi per alios supplicare. Tale est illud orationis genus quo solemus vti dicentes: Sancte Petre, ora pro nobis, & similia. Maxime verò illud obsecratio est manifesta: Per passionem tuam, libera nos domine: & cætera in hunc modũ. Talẽ enim videtur, ac si latro deprehensus, & iã vicinus suspẽdio, quando penitus desperat, nec inuenit in se vnde veniam deprecetur, extendens brachia dicat: quia sic passus est Christus: vt eorum à quibus tenetur, animos moueat ad pietatem. Credo
I ego de talibus dici posse, quia regnũ cœlorum vim patitur,
Matt. 11.b & violenti rapiũt illud. Vim faciebat regno cœlorum publi-
Luc. 18.b.c canus ille, qui dũ non auderet oculos ad cœlos leuare, ipsum
Matt. 9.c cœlum ad se potuit inclinare. Simile aliquid mulier illa egisse videtur, quæ profluuium sanguinis habens, dum timeret ad Christum accedere, fecit ab eo virtutem exire. Furtim enim tetigit fimbriã, & curata est ab infirmitate: vnde & indignantis quodam modo verbum videtur quod de ea dominus ait: Quis me tetigit? Et addidit: Sensi à me exire virtutem. Non credo quòd sit inter nos quispiã, sed forte nõnulli in sæculari habitu, vel conuersatione potuerũt aliquando experiri quid
Ioan. 8.d loquor, vt inuiti fluxum sanguinis patetentur, eius inquam sanguinis qui regnum dei non possidebit. Etenim qui facit peccatum, seruus est peccati: nec sua se poterit cõtinere virtute, etiã cum volet. Huic ergo minime expedit per seipsum ad Christum accedere, sed tãgere, si quam inuenerit eius fimbriam, hoc est eum cõsiderare hominem quem humiliorem viderit, & extremum in ecclesia, quæ est vestis Christi: eum inquam qui elegit abiectus esse in domo dei, oportet considerare: quoniam is vere est fimbria posita in ora vestimenti, ad quam vtique spiritualis vnguenti descendens à capite copia tota decurrit. Hũc si beneficiis aliquibus seu prece humili, aut confessione pura tetigerit, vt affectum eius erga se moueat ad compatiẽdum sibi, habeat fidem, & sine dubitatione sanabitur. Illud tamẽ nouerit fimbria, non à se, sed à Christo exiisse virtutẽ, qui & tãgi se protestatur in fimbria. Expressi K
nunc vobis quantũ potui quale sit, & cui animæ necessarium genus obsecrationis. At verò iam cõtinendi virtute accepta securus accedit, qui sibi conscius fuerit pro delictis præteritis veniam quærens & oratione vtens; quæ nostri oris est ratio, quando iam ore suo loquitur cum deo suo. Hinc illud est quòd Maria Magdalene, quanquam non minus humilis hæmorrhoissa illa: non sic tamen veretur accedere, sed rigat lachrymis pedes, capillis tergit, vngit vnguento, osculatur ore deuoto. Vnde satis liquet, quòd omnino iam proposuerat in corde suo à peccato deinceps abstinere: & quasi profluuium stabat. Quòd si iam cõsecutus es & tu, primũ est vt ipsi domino in oratione loquẽs, recogites annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Dehinc postquã in lamẽtis pœnitentiæ aliquandiu perseuerans, hilaritatẽ quandã & fiduciam cõceperis indulgentiæ, accede iam ad postulationes: vt secure tanquã receptus in gratiam domini, tibi & conseruis tuis audeas petere quod oportet. At fortassis requiras, vnde aut quomodo nosse poteris, vtrum hanc consecutus sis indulgẽtiam. Sic nimirum cõseruandæ humilitatis gratia, diuina solet pietas ordinare: vt quãto quis plus proficit, eo minus se reputet profecisse. Nam & vsque ad supremum exercitij spiritualis gradum, si quis eousque peruenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, vt vix sibi primum videatur adeptus. Attamen scio quòd hodie lectũ sit in euangelio, dixerat L
Iesus paralytico: Cõfide fili, remittuntur tibi peccata tua: & Matt. 9.a
reputatum est ei ad blasphemiam. At ille, cui nimirum cogitatio hominis confitetur: Quid (inquit) cogitatis mala in cordibus vestris? Blasphemare me blasphematis, & quasi ad excusandum vim visibilis curationis, virtutẽ mihi inuisibilem vsurpare. Sed ego vos potius blasphemos esse conuinco, signo probans visibili inuisibilem potestatem. Vt sciatis (inquit) quia potestatem habet filius hominis in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuũ, & ambula. Et tu ergo si iam surgis desiderio supernorum, si grabatum tollis, corpus scilicet à terrenis eleuans voluptatibus, vt iam non feratur anima cõcupiscentiis eius: sed magis ipsa, vt dignum est, regat illud, & ferat quo non vult, si demũ ambulas quæ retro sunt obliuiscẽs, & ad ea quæ ante sunt te extendens desiderio & proposito proficiendi, curatum te esse non dubites. Neque enim surgere poteras si nõ aliquatenus onus esset alleuiatũ, & nec grabatum tollere nisi exoneratus magis, quia nec ambulare in feruore conuersationis cum peccatorũ graui mole possibile est. Propter quod fiducialiter iam postulare potest qui eiusmodi est, tãtum caueat ne forte aut postulet non postulanda, aut minus postulet quæ à deo sunt postulanda: aut ea tepide quærat quę toto affectu, & omni tẽ-
pore sunt quærenda. Petitis & non accipitis (ait Iacobus) eo Iaco. 4.a
quòd male petatis, vtpote in concupiscentiis vestris. Sic agit M
omnis qui terrena quęrit vltra necessitatem, qui mundialem gloriã sectatur aut voluptatem. Tale est etiã quod solent sæculares homines mortem inimicorum in orationibus postulare, cæteráque similia quæ non oportet. At verò temporalia si defuerint, petenda quidem sunt quantum necessitas humana requirit: sed iuxta beati Gregorij sententiam non sunt hęc nimirum requirenda. In quo genere etiam illa spiritualia sunt, sine quibus nihilominus salus constare potest, vt sermo sciẽtiæ, gratia curationũ, omniáque de quibus certum non habemus quid expediat nobis: vtpote si te fatiget tentatio, supplicandum quidem pro ea vt auferatur à te, sed non nimis obnixè, quoniam in talibus meminisse semper oportet
apostolicæ illius sententiæ: Nos enim quid oremus sicut o- Rom. 8.c
portet nescimus: & deo magis committere, quàm temere aliquid apud nos definire. Hæc autem sunt toto affectu, & omni tempore postulanda: hæc sunt pro quibus incessanter & quàm obnixè poterunt, ad deum clament desideria tua, vt habeas gratiam eius bonam, & placere possis in oculis pietatis ipsius, & in eo viuas, & moriaris in ipso, vt gloriã eius vi-
dere, & ipso frui in perpetuum merearis. De his enim dictũ Luc. 18.a
est: Sine intermissione orate. Vnde & propheta: Exquisiuit, Psal. 26.c
inquit, te facies mea, faciem tuam domine requiram. Et alibi: Vnam petij à domino, hãc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Porro ad quartum genus

A nus orationis quod est gratiarum actio perpaucos attingere credo,& quo rarius,eo preciosius est. Multam enim prorsus gratiam inueniet apud deum, quem iuxta promissionem suam exaudit antequã inuocetur:& testimonium reddet spiritui eius spiritus quem habet ex deo, quoniam exauditum est desiderium eius,ita vt certus iam non orare,sed gratias agere possit. Sic enim habes in Lazari resuscitatione, vbi do-
Ioan.11.e minus,licet prius nihil orasset: Pater,inquit, gratias ago tibi quia audisti me.Prima igitur,id est, obsecratio verecũdo fiat affectu. Secunda, quam propriè diximus orationem,affectu puro:vt videlicet non dissimulemus peccata,non nos palpemus: scientes quòd sic quisque inuenit gratiam apud deum, si inuentus fuerit durus iudex in semetipsum. Tertia, id est, postulatio amplum quærit affectum, & fiduciæ latitudinem,
Iaco.1.a sicut scriptum est:Postulet autem in fide nihil hæsitans. Cre-
Iosue 1.a do enim propterea dictum: Quemcunque locum calcauerit pes vester,vester erit,quòd tantum impetrabimus, quantum porrexerimus pedem fidei. Quarta quæ est gratiarum actio, ipsa debet esse deuotione plenissima,& deliciis affluens.Iam verò de reuerentia orationis,in eo quod lectum est in capitulo ipsius regulæ,vos modo solicitauit auctoritas,ex cuius occasione aliqua de oratione dicenda putaui. Illud tamen breuiter dico,nonnullos (vt arbitror) experiri interdum in oratione ariditatem & hebetudinem quandam mentis, vt solis
B orantes labiis non satis attendãt neque quid dicant, neq; cui loquantur, pro eo quòd velut ex consuetudine quadam cum minus digna reuerentia & solicitudine accesserunt. Quid enim aliud cogitare debet frater intrans ad orationem, quàm
Psal. 41.a propheticum illud: Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei? Omnino siquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cœlestem, illam vtiq; curiam in qua rex regum stellato sedet solio,circundante innumerabili & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Vnde & ipse qui viderat,quia maiorem numerũ non inuenit:Milia, ait,mi-
Danie.7.c lium ministrabant ei, & decies centena milia assistebant ei. Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quãta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens & repens ranuncula vilis? Quàm tremebundus,quàm supplex,quã denique humilis & solicitus,& toto intentus animo maiestati gloriæ,in præsentia angelorũ,in concilio iustorum & congregatione assistere poterit miser homũcio?In cũctis igitur actionibus nostris multa opus est animi vigilãtia,sed præcipuè in oratione.Etenim sicut in regula nostra legimus,licet hora omni & omni loco oculi domini super nos speculentur, maximè tamen in oratione.Licet enim semper videamur, sed nũc etiam præsentamus & ostendimus nos quasi facie ad faciem cum deo loquentes. Porro quanuis vbique sit deus, in cœlo tamen orandus est, ibique orationis tempore cogitandus: vt
C mens nostra non oratorij tecto,non aëris spatio, non ipsa retardetur nubium densitate, iuxta eam formam quæ nobis à
Matt. 6.b Christo tradita est,vbi ait: Sic orabitis:Pater noster qui es in cœlis.Cœlum enim quadã prærogatiua etiam sedes siue thronus dei vocatur: quia ad eam comparationẽ qua deum in cœlis angeli sancti & electorum animę vident,nos miseri & peregrini super terram vix solum nomen habere videmur. Sic igitur oret qui orat,tãquam assumptus & præsentatus ei qui sedet super excelsum thronum in angelis qui minime ceciderunt,& eleuatũ in hominibus quos suscitauit de puluere inopes,& erexit de stercore pauperes:sic,inquã,semetipsum cõsideret & sic attendat, tanquã præsentatũ domino maiesta-
Gene.18.d tis,vt dicat cum Abraham: Loquar ad dominũ meũ, cũ sim puluis & cinis. Et quia tuo præcepto commonitus,tua institutione formatus,id præsumo domine fons pietatis.

Quomodo voluntas nostra diuinæ voluntati tripliciter subiici debeat, Sermo.

AVDISTIS nunc ex regula nostra fratres de humilitate sententiam, cui ego, quotiens legitur, toto animo intentos vos esse volo. Insipiens est enim & insanus quicun-
Forte,religione. que in aliis vitæ meritis, quicunque in alia regione seu sapientia,nisi in sola humilitate confidit. Apud dominum fratres, ius habere non possumus, quoniam in multis offendimus omnes: sed nec fallere eum,ipse enim nouit abscondita cordis, quanto magis opera manifesta? vtique nec resistere D
viribus, quoniam omnipotens est. Quid ergo restat nisi ad humilitatis remedia tota mente confugere, & quicquid in aliis minus habemus,de ea supplere? Sed ô mira vanitas, ô mira fatuitas cordis nostri,cuius elationem perfecte reprimere, cuius ceruicosos motus omnino domare, humilitatis materia tanta non sufficit,quin superbiat adhuc terra & cinis.

Porro totius humilitatis summa in eo videtur consistere, si voluntas nostra diuinæ(vt dignum est)subiecta sit voluntati,sicut ait propheta: Nónne deo subiecta erit anima mea? Psal.61.a
Scio quidem creaturam omnem velit nolit subiectam esse creatori. Sed à creatura rationali voluntaria subiectio quæritur, vt voluntariè sacrificet domino, & confiteatur nomini eius:non quia terribile & sanctum,nõ quia omnipotens, sed quia bonum est. At verò subiectionem istam triplicem esse necesse est,vt quod certum est deum velle, id nos velimus omnino: & quod certũ est eum nolle,similiter execremur & nos. Quod autem incertũ est vtrum velit aut nolit, neq; velimus ex toto,neque penitus non velimus. Hic certe fratres, in hoc medio totum periculum est religiosorum,dum infœliciter blandimur nobis,& palpantes seducimus nosmetipsos. Huic accedit vt dissimulemus domini quærere voluntatem, dum & nostram facere,& aliquam de ignorantia habere volumus excusationẽ.Quis enim est ille tam infœlix monachus qui id nolle audeat quod certus est deum velle:aut quod cer- E
tus est cũ nolle,id velle præsumat? Sed in medio periculum est his qui iam egressi de seculo,in loco conuersionis habitãt tanquam in paradiso voluptatis: sicut in medio paradisi lignum transgressionis positum erat, in quo præuaricati sunt parentes primi,lignum scientiæ boni & mali,nõ tantum boni, vel mali solius, sed boni & mali. Propterea rogo vos fratres, diligenter attendite quia nihil mihi occurrit quod vtilius possitis audire.Vbi certa est dei voluntas,omnino nostra sequatur,in his videlicet de quibus certum aliquid in scripturis inuenimus,aut ipse spiritus manifeste clamat in cordibus nostris quid sentiendum sit, vt est charitas,humilitas,castitas,obedientia: hæc approbemus indubitanter & appetamus,quę placere deo scimus indubitãter.Sed & ea omnimodis odisse debemus, de quibus certũ est quod oderit ea deus: vt est apostasia,fornicatio,iniquitas,impatientia. In his vero rebus de quibus nihil certi possumus inuenire, nihil certum voluntas nostra definiat, pendeat inter vtrunque, aut saltem neutri parti nimis inhæreat, cogitans semper ne forte altera pars deo magis placeat, & parati simus volũtatem eius sequi in quancunque partem eam cognouerimus inclinari. Nemo super his quæ certa sunt hæsitet, nemo dubia pro certis admittat, nemo sibi in dubiis iudicium vendicet, præcipitétve sententiã,& experiemur quod scriptũ est: Pax multa diligen- Psa.118.x
tibus legem tuam domine, & non est illis scandalum. Vnde F
enim sunt scãdala,vnde turbatio, nisi quòd propriam sequimur voluntatem, & temere quod volumus in corde nostro definientes,si quo modo id prohiberi contingat aut impediri: continuo etiam in impatientiam, in murmurationem,in scandalum proni sumus,nõ attendentes quoniam omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt sancti,& qui nobis casus videtur,sermo quidem dei est, suam nobis indicans voluntatem? At quicunque nihil certũ de huiusmodi in corde posuerit: in quãcunque partem postea conuertatur,scandalizari non poterit. Aut si quis facere cogitat vnde mandatum certum non habet, si voluntatem suam suspensam tenuerit donec prælatũ interroget,& ab eo quærat domini voluntatem,cui vice ipsius obedit,nõ turbabitur quicquid ei præcipiatur:quoniam pax multa diligentibus legem tuam domine, & non est illis scandalum. Porro quod dixi volũtatem suspensam teneat, aut volũtatem suam diuinæ subiiciat voluntati,non de concupiscentiis desideriorum, non de affectionibus dico. Illud enim impossibile est, dum adhuc in hoc peccati corpore,in hoc corpore mortis anima detinetur.Quid enim est aliud quàm vita æterna, tota affectione diuinam in omnibus sequi voluntatẽ?Sed consensum nostrum necesse est diuinæ subiicere voluntati, si pacem æternam,& pacem desideramus habere præsentem, sicut scriptum est: Pacem meam do vobis, pacẽ relinquo vo- Ioan.14.a
bis,

G bis. Domine (ait propheta) in lumine vultus tui ambulabũt, & in nomine tuo exultabũt tota die. Alius enim ambulat in lumine vultus sui, solicitus facere suam voluntatem, & bene placitum cordis sui considerãs. Alius ambulat in lumine vultus humani, in eo semper intentus quid hominibus placeat, quid mundus iudicet: de quo die propheta loquitur: Diem hominis non concupiui, domine tu scis. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerũt, non est timor dei ante oculos eorũ. Nam qui timorẽ dei semper habet præ oculis, viæ eius viæ pulchræ, & omnes semitę eius pacificę. Venite ad me, inquit, omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos: quos vestræ seu alienæ voluntatis dura premit seruitus: & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Quãto enim benignior & dulcior est diuina clementia quolibet homine, tanto suauius esse manifestum est iugum eius cæteris omnibus. Propterea homines sibi ipsis aut aliis hominibus placere studentes, confusi sunt, sed qui in lumine vultus tui ambulant domine, id solum cogitantes quomodo tuam faciant voluntatem, & toto corde contendentes placere tibi: nunc quidem in nomine tuo exultabunt, & nõ erit illis scandalum. Demum in iustitia tua exultabunt, quando exuentes infirmitates suas, & intrantes potentias domini memorabũtur iustitiæ tuæ solius, vt eam tunc teneant sine labore quam H modo sequi laborant.

Hier.17.b Psal.13.b Prouer.3.c Mat.11.d

Contra pessimum vitium ingratitudinis, Sermo.

MAGNA est super nos dilectissimi, magna valde misericordia dei nostri, quos tam ineffabili spiritus sui virtute, tam inestimabili dono gratiæ suæ eripuit à vana nostra conuersatione huius seculi, in quo eramus aliquando tanquam sine deo, aut certe (quod execrabilius est) etiam contra deum, non ignorantiam habentes, sed contemptum: cuius vitæ aut potius mortis (anima enim quæ peccauerat, ipsa moriebatur) vtinam frequenter in oculis cordis nostri tetra versetur imago, quanta videlicet cæcitas, quanta peruersitas illa fuerit vt sedula meditatione pensantes miseriæ pondus: etsi non tam perfectè sicut est, aliquatenus tamen æstimare possimus liberatricis misericordiæ quantitatem. Iam verò si quis ex vobis diligenter considerare non negligat nõ modo vnde erutus, sed vbi sit constitutus, non solum quid euaserit, sed & quid acceperit: non tantum vnde reuocatus sit, sed etiam quo vocatus, inueniet sine dubio cumulum huius misericordiæ omnino mensuræ prioris excedere quantitatem. Neque enim fecit taliter omni nationi, vt non solum iudicia, sed & consilia sua manifestaret eis: sed omnino magnificauit facere nobiscum, non solum in seruos assumẽs, sed eligens in amicos. Neque enim nos elegimus eum, sed ipse I elegit nos, & posuit nos vt eamus & fructũ afferamus: fructũ inquam non solum nõ peremptoriũ, quod ad iudicium pertinens, notum sit etiam seruis, sed nec periturum quidẽ, quod de consilio est, & reuelatur amicis. In hoc siquidem positi sumus, vt non peccato seruiamus. Ipse enim est peremptorius labor: nec seculo quoque, quemadmodum hi quos videmus subditos curis terrenis, etsi non culpis: corporalibus officiis, etsi non flagitiis implicatos, & in ea quæ præterit huius mũdi figura pro sua suorũmque præsenti sustentatione laborantes, quorum vtique labor etsi non ad damnationem, minimè tamen pertinet ad salutem, ita vt etsi conseruauerint fundamentum, detrimentum tamen patiantur, pereuntibus quæ superædificauerant, ipsi verò salui sint, sic tamẽ quasi per ignẽ. Nobis autem quid dicitur? Quod consilium datur amicis? Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitã ęternam. Nec cessamus ab operãdo hoc cibo etiam cum terrenis forte occupamur operibus, aut obedientia dictante, aut fraternæ charitatis intuitu, quoniam dissimilis nobis intẽtio est ab his quorum laborem periturum esse prædiximus. Dissimili proinde radice inhærens labor similis non similiter habet perire, quoniam radicatus est in ea quę nunquam perit æternitate. Denique si forte non quidem illicita, nec tamen expedientia sectantes priori forsitan fornicatione relicta stetissemus in coniugij castitate, non capientes quod de cœlibi vita datum nouimus esse consilium, sed à rapinis & fraudibus abstinentes, licite propriis rebus vteremur, necdum tamen ad K perfectionem euangelicam attingentes: sicut scriptum est: Si vis esse perfectus, vade, & vẽde omnia quæ habes, & veni sequere me, &c. Hoc ipsum quantæ pietatis esset, si à tantis criminibus in quibus multi ex vobis inuoluti solũ in se responsum mortis, & iudicium certæ damnationis haberent, datum esset vel in inferiori aliquo respirare gradu? Prodigus certe filius ad filiorum numerum aspirare timebat, beatum se reputans si forte vel in mercenariorũ numero recipi mereretur: minime tamen sufficere potuit paternæ pietati, nisi tam copiosam ei misericordiam exhiberet, cui posset & ipse qui nũquam à patre discesserat senior filius inuidere. Sic & nos dilectissimi, abundanter effusa super nos misericordia dei nostri, de filiis iræ & diffidentiæ non solum ad electorum recepit numerum, sed vocauit ad collegiũ perfectorum. Nam & si forte aliquorum negligentia ad perfectionem nõ assurgit, ipsi viderint quid excusationis possint afferre, quoniam apostolicam omnes nos vitã professi sumus, apostolicæ professioni nomina dedimus vniuersi. Quod sanè non de ea gloria sanctitatis dixerim, quam non sibi tantum sed vniuerso orbi suscipere meruerũt, sicut scriptum est: Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam: sed de eorum potius professione qua pro omnibus Petrus loquitur dicens: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Sed iam omnino mouet fratres mei, quid sibi velit quod minus erga nos liberalis nũc L diuina clementia videatur, vt quibus tanta contulit non rogantibus, non desiderantibus, immo & fortasse recusantibus: nũc orantibus, obsecrantibus, postulantibus sępisimè, immo cõtinue, videatur multa minora negare. Quid enim putamus charissimi? Abbreuiata est manus domini, an forte thesauri gratiæ defecerunt? Quid inquam putamus, vtrum voluntas mutata sit, an immutata facultas? Neutrum sanè de eo ęstimare licet, neutrum fas est credere de omnipotenti & immutabili maiestate. Quid sibi vult ergo quod incessanter orantes, obsecrantes, postulantes, non exaudit, quibus tantam & tam gratuitam misericordiam prærogauit? Nam si respondeat quis quod apostolo Paulo responsum est, sufficere nobis gratiam dei: planè omnino fallitur, cũ pro ea quàm maximè vniuersæ orationes, obsecrationes, & postulationes nostræ fiãt, ne ambulemus in magnis, aut in mirabilibus super nos, orantes nobis dari humilitatem quanta decet non dico sanctos, sed monachos peccatores: obsecrantes patientiam nobis tribui quanta non dico in martyribus inuenta est, sed professioni nostræ necessaria est: postulantes charitatem quantam non dico angelis, sed patribus qui fuere homines similes nobis passibiles, etiam & peccatores, diuino munere collatam agnouimus ex testimonio scripturarum. Væ generationi huic miserę ab imperfectione sua, cui sufficere videtur insufficientia immo inopia tanta. Quis enim ad perfectionem il- M lam quam scripturæ tradunt, vel aspirare videtur? Non sine causa sanè cum sint nobis eadem cum patribus conuersionis initia, dispar valde conuersationis profectus inuenitur, adeo vt cum eos profecisse de die in diem & cursum cõsummasse legamus, apud nos magnus æstimaretur si quis vel ipsa conuersionis suæ primordia conseruaret, vt non minus humilis aut timoratus, non minus solicitus & circunspectus, non minus feruens spiritu, nõ minus patiens ac mãsuetus in medio quã in initio videretur. Quãtos enim videmus quasi oblitos sui, & peccatorum suorum, dei quoque & beneficiorum eius immemores, sic nõ redimere sed amittere tempus, vt de moribus & affectionibus suis vix vltima apud ipsos mentio fiat? Quid istos aliud agere dixerim, qui scurrilitates, detractiones, iactantiæ & impatientię verba non reputant, facile contristant proximos, immo spiritum dei qui in eis est, pusillorum scandala paruipendunt, ad increpationem aliorum aut negligentia quadam dormitare videntur, aut iracundiæ facibus inflammantur, & cum his quasi gens quæ fecerit iustitiã, accedunt liberè ad ecclesiam, psallunt cum aliis, sed non spiritu neque mẽte, orationis tempore nescio quas ineptias meditantur, & ne ipso quidem tremendo angelis participare verentur dominici corporis sacramento: quid, inquã, istos aliud agere dixerim quàm securos iam de gratia domini sui fiducialiter de ea quam longo tempore promeruerint familiaritate præsumere?

Matt.19.c Luc.15.d Psal.71.a Matt.19.c 2.Cor.12.b

A præsumere? Hoc nempe est quod vulgari prouerbio dicitur: Familiaris dominus fatuum nutrit seruum. Sed vbi est dile- *Psal.38.c* ctissimi quod totiés canitis: Quoniá aduena ego sum apud te & peregrinus, sicut omnes patres mei? Heu heu, nõ inue- *Luc.17.d* nitur qui redeat & agat gratias deo, nisi hic alienigena. Nónne decem mũdati sunt, & nouem vbi sunt? Meministis credo verba saluatoris hæc esse, nouem illorum ingratitudinem arguentis. Bene siquidem orasse, obsecrasse, postulasse leguntur qui leuauerunt vocem dicentes: Iesu fili Dauid, miserere nobis. Sed defuit eis quarta quam adiecit apostolus gratiarum actio, quando nec redierunt nec egerunt gratias deo.

Multos quoque videmus vsque hodie satis importunè petentes quod sibi deesse cognouerint: sed paucos admodum nouimus qui dignas super acceptis beneficiis gratias agere videantur. Nec reprehensibile quod instanter petimus, sed planè petitioni negat effectum, quòd inuenimur ingrati. Et forte hoc etiam clementia esse videtur, ingratis negare quod postulant, ne contingat nobis vt tanto grauius de ingratitudine iudicemur, quanto magis accumulatis beneficiis ingrati probabimur extitisse. Ergo misericordiæ res est in hac parte subtrahere misericordiam, quemadmodum iræ & indignationis misericordiam exhibere, eam sanè de qua per prophe- *Esa.26.b* tam ipse pater misericordiarum loquitur dicens: Misereamur impio, & nõ discet facere iustitiam. Quàm multos enim B videmus & plangimus fratres, qui dummodo maneat habitus & tonsura, salua sibi omnia arbitrantur? non considerantes miseri quemadmodũ ingratitudinis vermis interiora corrodens, ob hoc tantum corticem quem vident trãsforare dissimulet, ne forte recogitent & erubescant, ipsaque verecundia emendentur. Qui sic interdum in nonnullis cõsumpta esse interiora vniuersa præsumit, vt non vereatur ad ea quoq; quæ foris apparent, venenatum ducere caput: nisi forte quos videmus manifeste apostatare à deo, repente fieri pessimos arbitramur: & nõ magis paulatim defecisse, cum comederint alieni robur eorum, & nescierunt. Vides ergo non omnibus prodesse quòd à lepra secularis conuersationis, cuius peccata manifesta sunt, emundantur: sed nonnullis peius in occulto ingratitudinis vlcus oriri, quod tanto periculosius sit, quanto interius. Et bene saluator hinc in euangelio nouem *Luc.17.d* illos vbi sunt quærit, quoniam longe est à peccatoribus salus. Sic enim & primum hominem post peccatum vbi sit interrogat, & in iudicio nescire se profitebitur operarios iniquitatis, *Psal.1.b* cum legamus in psalmo: Quoniam nouit dominus viá iustorum, & iter impiorũ peribit. Nec sine causa in nouenario inuenti sunt qui non redeunt ad saluatorem, in quo nimirũ numero quaternario quinarius iungitur, & est non bona mixtio corporeæ sensualitatis, & euangelicæ traditionis. Quod tunc fieri solet, cum sic volumus quatuor euangeliis obedi- C re, vt quinque corporis sensus pariter oblectare velimus.

Fœlix autem Samaritanus ille qui cognouit se nihil habere quod non accepisset, idcirco seruauit depositum, & cum gratiarum actione ad dominũ est reuersus. Fœlix qui ad singula dona gratiæ redit ad eum in quo est plenitudo omnium gratiarum, cui dum nos pro acceptis non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc accipere mereamur. Omnino enim sola nos à profectu cõuersationis impedit ingratitudo nostra, dum quodammodo amissum reputans dator quod ingratus accepit, cauet sibi de cętero ne tanto plura amitteret, quanto plura conferret ingrato. Fœlix proinde, qui se alienigenam reputans, etiam pro quibusque minimis beneficiis nõ minimas refert grates, gratuitum esse non dubitans neque dissimulans quod alieno impenditur & ignoto. Nos autem miseri & miserabiles cũ in initio adhuc alienos nos ęstimamus, timorati satis, satis deuoti & humiles inuenimur, tam facile postmodũ obliuiscimur quàm gratuitum sit quicquid accepimus, & pręsumentes non bene quasi de familiaritate dei nequaquã aduertimus quod mereamur audire: quoniam inimici domini domestici eius. Tanto enim facilius nunc offendimus eum, quãto ea grauius quę à nobis cõmittuntur iudicanda nouerimus esse: cum in psalmo lega- *Psal.54.b* mus, quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Obsecro itaque fratres mei, humiliemur magis ac magis sub potenti manu dei, & ab hoc tam maximo, tam nequissimo vitio ingratitudinis lõge fieri studeamus: vt tota D deuotione in gratiarum actione versantes, cõciliemus nobis gratiam dei nostri, quæ sola potest saluare animas nostras. Nec verbo tantum vel lingua, sed opere & veritate exhibeamus nos gratos ei, qui gratiarum actioné magis quàm dictionem à nobis exigit dator gratiarũ dominus deus noster, qui est benedictus in secula, Amen.

De eo quod legitur in Iob, In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. *Iob 5.c*

Sermo.

DIGNVM valde est & omnino exigit ratio æquitatis, vt quibus à constitutione mundi regnum paratur, ipsi etiam sese regno parare non negligant, ne parato regno inueniantur forsitan qui regnaturi fuerant imparati. Sic enim legimus de cœna quadam, dicente domino: Quoniam qui- *Mat.22.a* dem cœna parata est, sed qui vocati erant non fuerunt digni. Quærimus ergo quemadmodum regno parato parari debeant reges futuri. Et si pie quærimus, cum propheta vtique dicere non audemus: Domine quis habitabit in taber- *Psal.14.a* naculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur, inquit, sine macula. Sed hæc, inquies, præparatio soli Christo conuenire videtur. Nemo enim cæterorum om- *Iob 15.b* nium mundus à sorde, nec infans cuius est vita vnius diei super terram. Itaque solus intrabit, qui solus agnus est sine macula, solus argui non potuit de peccato, quod non ab eo fa- E ctum est nec in eo inuentum. Solus planè summus pontifex meus nec in patre nec in matre cõtaminatus est, vt lex dicit: patrem quippe sed deum, matrem quoque sed virginem habens: vnde & solus ingreditur sancta sanctorum, & nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo filius hominis qui est in cœlo. Quid ergo nos? Itáne continuo desperabimus? Immo verò sperabimus, & hinc maximè. Licet enim solus, sed profecto totus intrabit, & os non cõminuetur ex eo. Nõ sine membris caput inuenitur in regno, si tamen mẽbra fuerint conformia sibi, & cohærentia capiti suo. Conformia sanè moribus, cohęrentia fide. Habet enim conformationem quantum potest, habet & cohærentiam ipsa etiam minor ætas, dum & similitudinis mortis eius mersione illa triplici cõplantatur, & fidem in inuolucro quodam recipit, quod necdum capax sit euolutæ. Benignus est nimirum spiritus sapientiæ, & quem traducta culpa ligauerat, indulta iustitia soluit. Sed non ita deinceps liberabit maledictum à labiis suis. Vo- *Hebr.10.e* luntarie enim peccanti post agnitam gratiam non relinquitur hostia pro peccato. Sed neque sic liberabit à suis quomodo ab alienis labiis maledictum. Maledictio fratres, grauis est macula, & scimus quoniã non quod intrat in os coin- *Matt.15.b* quinat hominẽ, sed quod de ore egreditur. Inde ergo macula, inde maledictio à labiis suis, sed non semper à propriis. F Neque enim de corpore vel corde proprio originalis in paruulum culpa procedit, cui non modo consensus, sed ne vllus quidem interim potest sensus esse peccati. Quomodo tamen maledictum à labiis suis non liberat spiritus, aut voluntariè peccantibus non relinquitur hostia, nisi quia non illi denuo crucifigitur Christus, nec complantatur iterum similitudini mortis eius per baptismum? Propria iam eo lachrymarũ vnda exigitur, propriam baiulare crucem, propria mortificare membra, & propriam immolare hostiã necesse est. Sine causa aliter diceret, credo propriis labiis expietur oportet propriorum maledictio labiorũ: per multas enim tribulationes in regnum dei intrare necesse est, & nemo nisi per tribulatio- *Acto.14.d* nes ingreditur, aut proprias, aut alienas. Sola nimirum secundi Adæ tribulatio purgat, quos contaminauit offensio sola prioris, non quòd propria cuiquam sufficere possit satisfactio. Quid enim est vniuersa pœnitentia nostra, nisi quòd si non compatimur, omnino nõ possumus conregnare? Quod enim in nobis minus est, ipse supplet: modicum tamen illud quodcunque nostrum est, non patitur reseruari. Quòd si fidei cohærentia sine morum conformitate nequaquam saluat adultos, longe minus saluare poterunt opera sine fide. Facilius enim membrum inhærens capiti si deforme est reformatur, quàm diuulsum quamlibet simile copuletur. Et ipsum tamen quod deforme est, aut cõforme fieri imagini filij

sui &

G ſui & capitis ſui, aut certè tandem auelli ab eo, neceſſe eſt anathema eſſe à Chriſto, ne in illa plenitudine corporis eius inueniatur quippiam indecorum. Vbi ergo macula propria, propria quoque purgatio iure requiritur: & ſi contaminatio multiplex, opus eſt etiam tribulatione multiplici. Vnde enim tribulatio niſi dum reſiſtitur contaminationi, cōcupiſcentiæ repugnatur? Quid verò in homine purum ab hac macula, immune ab hoc contagio poterit inueniri? Ab intus manat, de corde exit peſtiferū virus, ac deinceps corpus occupat vniuerſum, mentē deſideriis afficit, mēbra illecebris inficit. Inde pruritus auriū, oculorū petulantia, inde olfaciendi voluptas, inde in faucibus tā inordinata delectatio, inde in vniuerſo corpore mollitiei ſenſus, & libido pernicioſa tangēdi, inde intus in anima ebrietas illa deſideriorum, & fornax quædā ambitionis, auaritiæ, inuidiæ, contumaciæ, nequitiæ, & omniū denique vitiorū affectibus vehemēter accenſa. Quot enim corpus illecebras, quot oblectamenta mundus habere videtur, tot patitur tribulationes, tot ſuſtinet tentationes vir iuſtus. Et quemadmodum ambulans quis in carne, ſenſuū voluptate delectatur, & delicias cōputat eſſe ſub ſentibus: ſic & omnis qui in ſpiritu ſeminare deſiderat, ſpinas & tribulos, quos propria terra ex maledicto vtiq; germinat, potius eradicare quàm propagare cōtendit, quippe qui conuertitur in ærumna ſua quotiens configitur ſpina. Huic ergo tam multiphariæ peſti, per ſingula quæque reſiſtere, quàm multiplex tribu-
H latio? A planta pedis vſque ad verticem nō eſt ſanitas in me, totum infecit concupiſcentia, lex peccati in membris omnibus inuenitur, vndique per feneſtras mors intrare contendit, & intus fomes totius nequitiæ periculoſius ſæuit, crudelius malignatur. Minimè tamen in hac tam multiplici lucta deficiendum, aut deſperatione cedendum eſt. Licet enim abundent tribulationes pro Chriſto, ſed abundant & conſolationes per ipſum. Deniq; audi conſolationem. Peccatum in foribus eſt, niſi ipſe aperias, non intrabit. Appetitus in corde prurit, ſed ſub te eſt: niſi ſponte ceſſeris, nil nocebit. Audi
Gene.4.a conſolationem. Conſenſum cohibe ne præualeāt hæc, & immaculatus eris, vt ſine macula ingrediaris & ipſe ad habitandum in tabernaculo, & requieſcendū in monte ſancto domini dei tui. Si tui non fuerint dominati, tunc immaculatus eris, & emundaberis à delicto maximo. Maximum plane delictum, quod interiorem & exteriorem hominē occupat vniuerſum. Audi adhuc conſolationē. In ſex, inquit, tribulatio-
Iob.5.c nibus liberaberis, & in ſeptima non tanget te malum. Si puer Hebræus es, ſex annis ſeruiens liber egredieris in ſeptimo. Sex tibi tribulationes ſunt contra deſideria cordis, & quinquepertitam ſenſualitatis corporeæ voluptatem: ſed in his ſex liberaberis à ſeptima, non quidem ne veniat, ſed ne lędat, ne noceat, ne tangat te malum. Veniet quidem mors: ipſa e-
I nim eſt ſeptima tribulatio: ſed ſomnus erit dilectis domini, & ecce hæreditas eius. Erit ianua vitæ, erit initium refrigerij, erit ſancti illius mōtis ſcala, & ingreſſus in locum tabernaculi admirabilis quod fixit deus & non homo. In ſeptima itaque non tanget te malum. Malum vtique triplex quod eos manet in ſeptima, qui in ſex tribulationibus diſſimulāt perfectè interim liberari, nec in ſex hydriis purificātur ad liquidum vt exhibeantur in nuptiis ſponſi non habētes maculam neque rugam. Monet enim eos horror in exitu, dolor in tranſitu, pudor in conſpectu gloriæ magni dei. Vnde nobis iſta diſſimulatio eſt fratres mei? Vnde hæc tam pernicioſa tepiditas? vnde hæc ſecuritas maledicta? Quid ſeducimus miſeri noſmetipſos? Forſitan iam diuites facti ſumus, forſitan iam regnamus. Nónne oſtiū domus noſtræ horribiles ſpiritus illi obſident? Nónne exitum noſtrum laruales illę facies præſtolantur? Quis ille pauor erit ô anima mea, cū diſſimilis omnibus quorum tibi eſt tam iucunda præſentia, tam gratus aſpectus, cohabitatio ipſa tam familiaris, ſola ingrediens incognitam penitus regionem, occurſantia tibi cateruatim ruere teterrima illa monſtra videbis? Quis tibi in die tantę neceſſitatis occurret? Quis tuebitur à rugientibus præparatis ad eſcam? quis conſolabitur? quis deducet? Filioli mei, memoremur hæc nouiſſima noſtra, ne peccemus. Nam & per ignem nobis tranſeundū eſt, & vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Ibi enim aurum noſtrum vertetur in ſcoriā, ibi reuelabitur vniuerſa impuritas, ibi veritas ipſa accepto tempo- K
re quod nobis interim datum contemnimus, iuſtitias iudicabit. Quid verò illic omnes iuſtitiæ noſtræ, niſi pannus menſtruatæ reputabuntur? Quicquid nunc paruipendendo trāſimus, palpando tegimus, diſſimulando negligimus, quanto illic cruciatu vindex flamma conſumet? Vtinā magis nunc daret quis capiti meo aquas, & oculis meis fontem lachrymarum: forte enim non reperiret ignis exurens quod interim fluens lachryma diluiſſet. Iam verò poſt ignem illū putas reſiduum aliquid inuenietur in nobis? Aut tantum erit vt audeamus illud vultui maieſtatis offerre: aut eius ſic aſtare conſpectui? Quis ille pudor erit, quęúe cōfuſio, poſt tanta beneficia tam tepidos, tam imperfectos, tam vacuos apparere ante faciem dei noſtri? Fugiebat Adam vt abſcōderetur ab eo, poſt vnius vtique pomi vetiti guſtū: quid nos poſt tanta flagitia poſt tanta facinora præſumemus? Quando ab hac confuſione purgabitur oculus cordis, cui nunc operam dare negligimus vt irreuerberata acie veri illius ſolis radios valeat intueri? Sicut fluit cera à facie ignis, ſic peribunt peccatores à facie dei. Ingrediatur vtique putredo in oſſib⁹ meis, & ſubter me ſcateat, vt requieſcam in die tribulationis huius ſeptimæ, & in ea non tangat me malum. Malum hoc triplex, hor- Pſal.67.a
roris, doloris, & pudoris. Fœlix ſiquidem anima, quæ fiducialiter inimicis ſuis loquetur in porta: Quid hic aſtas cruenta beſtia? Nihil in me funeſte reperies. Fœlicior cuius opus nō L
arſerit, quem ſuperædificaſſe aurum, argentū, lapides precioſos, examē illud inueniet. Fœliciſſimus qui ſine vlla nube cōfuſionis reuelata penitus facie gloriam domini ſpeculādo, in eandem imaginem transformabitur, & ſimilis erit illi, videns eum ſicuti eſt, vtique ſuper omnia deus benedictus & laudabilis, & glorioſus in ſecula ſeculorum, Amen.

De diligendo deo, Sermo.

NOLITE diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Omnia enim quæ in mundo ſunt, concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſpiritus, quæ non ſunt ex patre. Quid ergo? Sunt aliqua ex patre, quibus nobis iſta recompenſentur. Sunt vtique omnino dulciora his & amabiliora, ſed hæc non creduntur ſeruis, multo minus inimicis. Quiſquis verò amicus voluerit eſſe huius mundi, inimicus dei conſtituetur. Amicis creditur conſilium,
quibus dicitur: Quia omnia quæcunque audiui à patre meo, Ioan.15.b
nota feci vobis. Exponit beatus Gregorius, quia amor ipſe, notitia eſt. Eſt ergo triplex amor qui tria illa excludat quæ non ſunt ex patre. Et propterea credo ter interrogatur
Petrus, Amas me, amas me, amas me? Sed & forte hæc ſunt Ioan.21.c
de quibus in lege præcipitur: Diliges dominum deum tuum Deut.6.a
ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute
tua, id eſt, diliges dulciter ſiue affectuoſe, diliges prudenter, M
diliges fortiter. Siquidem amor cordis ſimile quiddam habet carnalis amoris: nam affectiones propriæ cordis eſſe dicuntur. Anima verò aliquanto iam ſuperius ſonat, vnde & merito dicitur ſedes ſapientiæ, vt merito videatur illi attribuendum prudenter diligere deū. Sane ad affectuoſum illum quem dicimus cordis amorem plurimum valet incarnationis Chriſti cogitatio, ſed & totius diſpenſationis quam geſſit in carne, & maximè paſſionis. Videns enim deus homines omnino carnales effectos, tantam ei dulcedinem exhibuit in carne, vt duriſſimi cordis ſit quiſquis eum toto affectu non diligat. Volens ſiquidem nobilem creaturam hominem recuperare, ſi, inquit, inuitum coēgero, aſinum habeo, nō hominem, quoniam quidem non libens veniet nec ſpontaneus, vt poſſit dicere: Volūtariè ſacrificabo tibi. Nunquid aſinis dabo
regnum meum? Nunquid de bobus cura eſt deo? Vt ergo ha- Pſal.52.b
beam voluntarium, terrebo eum, ſi forte conuertatur & viuat. Et comminatus eſt acerbiora quæ excogitari poſſunt, tenebras æternas, vermes immortales, ignem inextinguibilem. Cum autem nec ſic homo reuocaretur, ait: Non ſolum timidus, ſed etiam cupidus eſt: promittam ei quod potiſſimum deſiderabile videatur. Deſiderant homines aurum & argentum & ſimilia, & ſuper hæc omnia vitam deſiderant. Manifeſtum eſt hoc, & valde manifeſtum. Si, inquit, tātopere deſiderant miſeram hanc laborioſam vitam & momentaneā, quantum

A tum diligent vitam quietam, æternam, beatam? Promisit itaque vitam æternã, promisit quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Videns autem quod nihil proficeret, Vnum, inquit, restat adhuc. Inest homini nõ solum timor & cupiditas, sed & amor, nec quicquã in eo vehementius ad trahendum. Venit igitur in carne, & tam amabilem se exhibuit, vt illam nobis impenderet charitatem, qua maiorem nemo habet, vt animam suã daret pro nobis. Quisquis sanè nec ob hoc quidem conuerti voluerit, nónne merito audiet: Quid debui facere tibi, & non feci? Et vere in nullo sic commendat deus charitatem suã, quomodo in mysterio incarnationis eius & passionis: in nullo sic reuelatur eius pietas, in nullo sic apparet benignitas, quomodo in humanitate, apostolo teste qui ait: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei. Nam potentia quidẽ occultata est, quoniã in infirmitate venit. Vnde Abacuch: Abscondita est, inquit, fortitudo eius, haud dubiũ quin in cruce, cuius cornua in manibus eius. Sapientia quoque abscondita est & incarnata. Placuit enim ei per stultitiam verbi, saluos facere credentes. Nónne quodammodo stultum se fecerat, qui tradidit in mortem animam suam, & tulit peccata multorum, & quæ non rapuit, tunc exoluebat? Nónne ebrius erat vino charitatis, & immemor sui, contra Petri consilium dicentis: Propitius esto tibi? Itaque abscondita est fortitudo, maximéque

Ad Tit. 3. b

Abac. 3. a

Marc. 8. d

B velata & incarnata sapientia, sed benignitas non potuit amplius declarari, nec abundantius exprimi, non euidentius cõmendari. Porro id quidem ad affectuosum cordis amorẽ diximus pertinere. Nã videre est homines sic affectos erga huiusmodi, vt vix sine lachrymis audiant vel recordentur. Hic ergo amor contra concupiscentiã carnis est. Quid enim dulce sit ei in carne, cui tãta dulcedo est in Christi passione? Verum hęc dulcedo falli potest si desit prudentia, & iam difficile caueri poterit in melle venenum. Necesse est igitur adesse prudentiam, qua diligenter interiora mysteria inuestigare possimus, vt parati simus omni poscenti reddere rationem. Hic amor prudens excludit curiositatem. Siquidem animus his intentus, temporalium non poterit esse curiosus, dicens cum propheta: Quomodo dilexi legem tuam domine, tota die meditatio mea est. Tertium est vt fortiter quisque diligat, quatenus sicut falli non potest, ita nec cogi possit, paratus omnia pati propter iustitiam. Quis autem nesciat eum qui rex cœli sit, terrena regna & honores nõ ambire, sed magis abiicere? Porro beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Itaque de his tribus nunc Petrus interrogatur, quia prius inuentus fuerat minus habens. Audiẽs enim primo de passione domini, ferre non potuit, tanquam dulciter diligens, sed absit, inquit, à te, vtpote insipienter amans. Vnde & audire meruit.

Psal. 118. n

Matt. 5. a

Marc. 8. d

C Vade retro satana, quoniam nõ sapis ea quæ dei sunt. Simile aliquid in apostolis erat, quibus dicebatur, Si diligeretis me, gauderetis vtique quia vado ad patrem: immo verò quia diligunt, dolent. Et diligunt & non diligunt: diligunt dulciter, sed non sapienter. Nocte verò ipsa qua tradendus erat dominus, & dulciter & prudenter diligebat Petrus, cum diceret: Tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire: sed nõ diligebat fortiter: quoniam qui cecidit, stabili non erat ille gradu. Nondum venerat virtus ex alto, qua accepta non negauit, sed libera voce vsus, Vos, inquit, iudicate vtrũ deo magis obedire oporteat an hominibus. An non congrue de dilectione requiritur, qui pascendo præponitur gregi? Ille enim præesse debet aliis qui vino charitatis inebriatꝰ ęstuat immemor sui: vt nõ quærat quæ sua sunt, sed magis quę Iesu Christi. Et nota quia requisitus Petrus an diligat plus his, tantum respondit se diligere, non audens affirmare quod prius se dixisse temere confundebatur, & fortasse propterea contristatus est. Dixerat enim prius: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.

Ioan. 14. d

Luc. 22. d

Acto. 5. e

Ioan. 21. c

Mar. 14. b

De ligno, fœno, & stipula. Sermo.

NVSQVAM est securitas fratres, neque in cœlo, neque in paradiso, multo minus in mundo. In cœlo enim cecidit angelus sub præsentia diuinitatis: Adam in paradiso de loco voluptatis: Iudas in mundo de schola saluatoris. Hæc idcirco dixerim, ne quis sibi de loco isto blandiatur, quia dicitur locus iste sanctus est: quia non locus homines, sed homines locum sanctificant. Sunt enim etiam inter nos tria genera hominum, ipsaque satis incongrua & ordini & homini qui hanc viam ingressus est. Sunt enim qui bene inceperunt, sed statim defecerunt. Et sunt qui nunquam inceperunt, sed in sua mollitie permanserunt & permanent. Et sunt qui rapiantur spiritu leuitatis, tardi ad audiendum, veloces ad loquendum, paratissimi cursim enumerare quod faciunt, si quid faciunt tamen. Nunquid vel istos repellet deus? Non, si in fundamento permanserint, sed salui erunt, sic tamen quasi per ignem. Per quem ignem? Dicit apostolus: Fundamẽtum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis ædificauerit super fundamentũ hoc lignum, fœnum, stipulam: detrimentum patietur. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignẽ. Fundamentum Christus est, lignum fragile est, fœnum molle, stipula leuis. Lignum sunt qui fortiter incœperunt, sed fracti nõ renodantur. Fœnum sunt, qui fugienda mollitie tepefacti, nec summitate digiti (vt dicitur) labores arduos attingere volunt. Stipula sunt, qui leuitatis motibus exufflati, nunquã in eodem statu permanent. Et timendum quidem est de istis, sed nõ desperandum: quia si in fundamento Christũ habuerint, hoc est in hac via vitam finierint, salui erunt, sic tamen quasi per ignem. Ignis tria habet, fumum, lucem, ardorem. Fumus excitat lachrymas, lux vicina illuminat, ardor adurit. Ita & qui eiusmodi est, fumum hoc est amaritudinẽ in mẽte habere debet, quia tepidus est, quia remissus est, quia leuis, quia ordinem quantum in se est subruit & perturbat. Sed & lucem in ore, vt qualis est in mente, talem se in cõfessione & dicat & plangat, vt & linguam acuat conscientia, & conscientiã arguat lingua. Necesse est quoq; vt ardorem sentiat in corpore, id est, pœnitentiæ tribulationem, etsi non multimodam, aliquã tamen. Putas quia sic compunctos corde, ore cõfessos, corpore fatigatos abiiciet, qui omnes homines vult saluos fieri, & neminem vult perire? Sunt & alij qui ædificãt super fundamentum hoc, aurũ, argentum, & lapides preciosos, qui vehementer incipiunt, vehemẽtius proficiunt, vehementissimè perficiunt, non attendentes quid caro possit, sed quid spiritus velit.

D

1. Cor. 3. c

E

De triplici genere cogitationum nostrarum, Sermo.

ADMONET nos beatus Benedictus (fratres) solicitos esse circa cogitationes nostras, sapientis vtique consilium sequens, qui omni custodia cor custodire suadet, quoniam ex ipso vita procedit. Tria igitur occurrunt genera cogitationum, à quibus multa solicitudine cauere necesse sit eos qui conuertuntur ad cor, & dignum deo in semetipsis templum exhibere festinant. Sunt enim nonnullæ interdum cogitationes penitus ociosæ, & ad rem non pertinentes: quas tam facile abiicere quàm recipere facile possit anima, dummodo sit secum habitans in corde suo, & adsistens dominatori vniuersæ terræ. Sunt & aliæ cogitationes violentæ magis & fortius adhærentes, quæ videlicet ad necessitates naturæ pertinent, & quasi ex eodem adsumptæ limo de quo & nos facti sumus, si paululum insederint, auelli nequeunt sine læsione & difficultate. Sæpe enim sic afficit nos cogitatio carnalis de cibo, de potu siue vestimento, vt vix eradicari queat de cordibus nostris: quod non aliunde est, nisi quòd & ipsa limosa & viscosa quodammodo, limosam nihilominus & glutinosam inuenerit terram. Non sine causa enim dictum est, hominem plasmatum nõ de terra qualibet, sed de limo. Vide enim quàm limosum sit corpus, quod ipsi quoque spiritui tam fortiter & penè indissolubiliter inhæret, vt vix cum multa afflictione possit aliquando separari. Quid ergo agendum cum limosa illa cogitatio mentem subierit? Planè exclamandum nobis est cum sancto Iacob atq; dicendum: Ruben primogenitus meus nõ crescas: ascendisti enim cubile patris tui. Rubea enim & carnalis atque sanguinea huiusmodi concupiscentia est: quæ tunc cubile nostrum ascendit, cum non solum memoriam tangit cogitatione, sed & ipsum voluntatis stratum ingreditur & polluit praua delectatione.

Prouer. 4. d

F

Gen. 49. a

G lectatione. Bene autem primogenitus noster dicitur appetitus ille carnalis, qui ab ipso nimirū initio vitæ nostræ, in nobis pullulat, cum cætera vitia processu temporis ex malitia mundi huius variisque occasionibus contrahantur. Oportet ergo reprimere, quem extinguere non possumus appetitum: vt quàm cito cubile nostrum ingreditur, crescere eum nullatenus patiamur, sed sub nobis sit, quemadmodum dicit scri- *Gene.4.a* ptura: Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Iam verò tertium cogitationum genus immundum nimis ac fœtidum est, quod nec admittere quidem vlla ratione debemus, sed à longe præsentire fœtorem, & tota virtute repellere, totò animo propulsare, & conuersi statim ad gemitus, lachrymis atque suspiriis inuocantes spiritum, qui adiuuet infirmitatem nostram. Sic nimirum confusus abscedens non tam facile deinceps simile aliquid viriliter resistētibus nobis malignus hostis offerre vel afferre præsumet. Dico autē cogitationes illas immundas penitus ac fœtidas, quę ad luxuriā, ad inuidiam & vanam gloriam pertinent, cæteráque vitia detestanda. Oportet enim si mundas conseruare volumus animas nostras, adhuc longe agentibus cogitationibus huiuscemodi multa cum indignatione occurrere, & exufflare à nobis, vt nullus eis detur accessus. Et primum quidem genus cogitationum ociosarum, scilicet ad rem non pertinentium, lutum est, sed lutum simplex, id est, non inhærens nec fœtēs, ni H si forte diutius immoretur in nobis, & per incuriam ac negligentiam nostram in alterum genus cogitationum vertatur: quod quotidie experimur. Dum enim ociosa tanquā minima spernimus, ad turpia atque inhonesta dilabimur. Secundum verò cogitationum genus non lutum simplex, sed vt iam diximus, viscosum ac limosum est. Nam tertium quidem sic cauendum est non tanquam lutum aut limus, sed tanquam immundissimum ac fœtidissimum cœnum.

De triplici iudicio, proprio, humano, & diuino, Sermo.

1.Cor.4.a Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum dei. Minister Christi sic debet conuersari, vt ex moribus exterioris hominis qui videtur, existimetur compositio interioris animi qui non videtur, ne vel ab alio vel à seipso possit iudicari, sed dicat cum eodem apostolo: Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque me ipsum iudico: qui autem iudicat me, dominus est. In quibus verbis notanda sunt tria iudicia, humanum, suum cuiusque proprium, & diuinum. Et humanum quidem potest iudicare de rebus exterioribus, quæ sensibus corporis percipiuntur: de interioribus vero nō po- *1.Cor.2.c* test. Hinc enim scriptum est, Quis enim scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? Qua pro- I pter de his quæ sunt in homine, potest iudicare spiritus hominis qui in ipso est: longe verò præstantius de his ipsis iudicat deus, cuius necdum fatetur apostolus euasisse iudicium, qui tamen iam humanum transcendisset & proprium. Porro humanum contemnebat qui dicebat: Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque proprium timebat, qui dicebat: Sed neque meipsum iudico, nihil enim mihi conscius sum. Solum ergo restabat diuinum: de quo ait: Qui autem iudicat me, dominus est. Debet tamen quisque quantum potest se irreprehensibilem exhibere, primum quidem coram deo, sed deinde etiā coram hominibus. Hoc nempe est quod alibi loquitur idem apostolus, dicens: *Rom.12.d* Prouidentes bona non tantum coram deo, sed etiam coram hominibus. Tribus siquidem modis prouidemus bona coram hominibus, id est habitu, actione, sermone. Habitu, ne sit notabilis: actione, ne sit reprehensibilis: sermone, ne sit contemptibilis. Tribus etiam modis coram deo, cogitatione, affectione, & intentione. Nam & cogitatio debet esse sancta. Vnde scriptum est: Cogitatio sancta seruabit te, & affectio pura, & intētio recta. Sunt autem tria ista, id est, cogitatio, affectio, intentio, in anima. Sed in ea quoque propriis singula locis distincta videntur. Nam cogitatio in memoria est, affectio in voluntate, intentio in ratione consistit. Atque vt eorum vsum ac differentiam clarius videamus, sumamus nobis exemplum de rebus exterioribus. In corporibus si quilibet deformis color cutem tantum inficiat, corpus quidē turpius K redditur, sed nil ei de sua sanitate ex hoc adimitur. Si ergo carni putredo aliqua vel liuidus tumor insederit, iam nō solum decus corporis, sed salus quoque perturbatur. Quòd si languor forsitan inualescens, cum ipsa carne ossa quoque medullitus occuparit, tunc demum de vita nō immerito potest desperari. Eodem modo in anima si peccatū suggeritur memoriæ per cogitationem, nullum tamen præbuerit aut volūtas affectum, aut deliberatio ipsa consensum: fateor quidem deformitas est, nec audire interim anima illa meretur: Tota pulchra es amica mea: & si næuus est, sed non morbus. Quòd si voluntas quoque præoccupata sensu delectationis afficitur, resistit tamen adhuc deliberatio rationis, infirmatur quidem, sed necdum moritur anima, clamet tamen necesse est: *Hiere.17.c* Sana me domine, & sanabor. Tunc verò mori dicitur, quādo & ipsa ratio ad peccatum per intentionem curuatur: tunc enim consentit. Et de tali dicitur: Anima quæ peccauerit, ipsa *Ezech.18.a* morietur. Hunc triplicem gradum deplorauit Dauid ex persona Adam, dicens domino expellenti de paradiso in latam huius seculi euagationem: Confirmasti super me manum tuā. *Psal.37.a* Et quoniam carnalia desideria sunt pœna peccati: non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ. Iam verò nec robur est rationis. Nō est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. *Psal.76.a* Qui rursus eosdem gradus ex persona iusti decantat dicens: Memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum. Dele- L ctatus enim per voluntatem, exercitatus per rationem. Ne ergo à memoria repellat deum irruens turba plurimarū cogitationum, quæ solent effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam ianitor, cuius nomen est recordatio propriæ professionis: vt cū turpibus sese cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se & dicat sibi: Túne hæc debes cogitare, qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? Cultor iustitiæ debet in se quicquam iniquum admittere? Decet seruum Christi, amatorem dei tale aliquid ad modicū meditari? Hæc dicendo, excludet fluxum illicitæ cogitationis per recordationem propriæ professionis. Similiter ad portā voluntatis in qua solent manere carnalia desideria, tanquam in domo domestica familia, statuatur ostiarius qui vocatur recordatio cœlestis patriæ. Hic enim potest prauū desideriū quasi cuneus cuneum expellere: & ipsum qui ait: Ecce sto ad *Apoc.3.d* ostium & pulso: fine cunctatione recipere. Iam verò ad thalamum rationis talis & tam ferox adhibendus est custos qui nemini parcat, sed quicunque hostis siue clam siue palam ingredi præsumpserit, procul eum arceat, & hic sit recordatio gehennæ. In cæteris siquidem, id est, memoria & voluntate, non ita est intolerabile si vel memoria recipiat quandoque vagam cogitationem, vel voluntas impuram affectionem. Hoc verò grauissimum & omnino damnosum, si vnquam ratio perdiderit rectitudinem intentionis. M

De verbis psalmi vicesimitertij, Quis ascendet. Sermo.

Qvis ascendet in montem domini, aut quis stabit in *Psal.23.a* loco sancto eius? Verbum exhortationis est fratres mei: vt quandoquidem omnes ascendere nitimur, omnes tendimus in sublime, sursum aspiramus omnes, omnes conamur in altum: illuc studeamus ascendere, vbi bonum sit nos esse, vbi securum sit nos esse, vnde cadere non oporteat, vbi stare possimus. Nec modo vt desiderium prouocet, ascensorem montis huius propheta requirit: verumetiam vt ascendere cupientem, modum doceat ascendendi. Fœlix qui huius montis ascensiones in corde suo disposuit, *Psal.83.b* concupiscens & deficiens in atria domini. Siquidem mons iste mons vber, bonorum omnium cumulus, mōs voluptatis æternæ, domus dei est. Et beati qui habitant in domo tua do- *Ibidem.* mine, in secula seculorum laudabunt te. Audi testem fidelem quia mons est domus ista, O Israël quàm magna domus do- *Baruc 3.c* mini, & ingens locus possessionis eius, magnus & non habēs consummationem, excelsus & immensus. Imò verò non solum mons est, sed & mons mōtium, & multæ in eo mansiones, multi montes. Denique etiam fundamenta eius in mōti- *Psal.86.a* bus sanctis. Et ne hoc quidem sanctus tacuit Esaias. Erit, in- *Esa.2.a* quit, mons domus domini præparatus in vertice montium, & eleua-

A & eleuabitur super colles. Quidni montium mons, fundatus
exultatione vniuersæ terræ: vbi tam multiplex omnium de-
lectabilium copia, vbi copiarum omnium plenitudo? Erit
enim mons pacis, mons gaudij, mons vitæ, mons gloriæ. Et
hi omnes montes vnus mons consummatæ fœlicitatis. An
non mons pacis, pax super pacem, pax quæ exuperat omnem
sensum? Planè mons magnus pax in corde, pax in carne,
pax ab iniquis hominibus, pax cum omnibus proximis, pax
Ioan.16.c ab ipsis dæmonibus, pax cum deo, & pacis non erit finis. Erit
gaudium, sed quale dominus ait, gaudium plenum, securum
gaudium, quod nemo tollet à nobis, sed & vitam habituri su
mus, & abundantius habituri, quòd non posit inefficax esse
Ioan.10.b tanti pastoris aduētus, qui ad hoc ipsum venit ad oues (sicut
ipse testatur) vt vitam habeant, & abundantius habeant.
Nunquid non etiam mons tibi videtur ęternum glorię pon-
dus supra modum in sublimitate? Porro ex his omnibus, &
si qua possunt similiter desiderabilia cogitari, vna est beati-
Luc.6.f tudinis mensura bona, conferta, coagitata, supereffluens, ac si
plurimos montes, alium quidem aureum, alium argenteum,
alium ex hyacinthis & smaragdis atq; omnium gemmarum
gloria, alium quoque ex vermiculo purpura & bysso cęterís-
que eiusmodi opibus pariter coaceruans in vnum redigas
montem. Omnia enim nobis multiplicata reddentur. Et qui
aurum & argentum, lapides preciosos superædificauerit fun
B damento, ædificium humile in immensos montes excreuisse
mirabitur, & ex modico semine magnos metet non tam ma
nipulos quàm aceruos manipulorum. Quis ergo ascendet in
montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Inno-
cens manibus, & mundo corde. Beatus ille, si quis tamen ille
est. Sed quis gloriabitur innocentes manus aut castum se ha-
Iob 25.b bere cor? Nemo mundus à sorde, nec infans cuius est vnius
diei vita super terram. Vnus tamen est inter noxios inno-
cens, mundus inter impuros, inter mortuos liber: vnus est, &
non æstimabitur alius absque eo. Ipse est de quo legisti: Ne-
Ioan.3.b mo ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo, filius homi
nis qui est in cœlo. Erat enim innocens manibus, qui pecca-
tum non fecit, sed multa bona operatus Iudæis libere aiebat:
Ioan.8.f Quis ex vobis arguet me de peccato? An verò mūdissimum
cor fuisse quis dubitat vnitum personaliter sapientiæ, in
quam nihil inquinatum incurrit, attingit autem vbique pro-
pter suam munditiam? Sed nō in vano accepit animam suam
Ioan.10.d qui solus potestatem habuit ponendi animam suam, & ite-
rum resumendi. Non in vano accepit nascens, nō in vano po
suit moriens, non in vano recepit resurgens. At quomodo
non in dolo iurauit proximo suo, quomodo non in vano ac-
cepit animam suam, quomodo nō in vano omnia illa perfe-
Luc.vlti.g cit, si hic solus accipiat benedictionē? Itáne oportebat Chri-
stum pati, resurgere, & sic introire in gloriam suam? Sua erat.
C Quæ vtilitas in sanguine eius, dum omnes descendimus in
corruptionem? Quæ veritas in promissione si (vt supra me-
Ioan.3.b minimus) nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descen-
dit? Esto, hic accipiat benedictionem, misericordiam quare?
At non solus hic accipiet, aut certe magis non soli sibi acci-
piet, si aduertas. Perge enim per sacra verba prophetica, &
vide quonam modo (velut occultè) multitudinem subindu-
cit. Loquebatur de vno & dicebat, hic accipiet. Sed continuo
hunc transfudit in hanc generationem, & ait, Hæc est gene-
ratio quærentium: vt in vno non personæ singularitatem in-
telligas, sed spiritus vnitatem. Nimirum hic sponsus & hæc
sponsa est, & scimus quis dixerit, Iam non sunt duo, sed vna
caro. Ita ergo hic ascendet, hic accipiet benedictionem, sed
ascendent etiam cum eo vel magis in eo qui ab eo accipient
Psal.83.e benedictionem. Audi hoc à propheta: Etenim benedictionē
Luc.vlti.g dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem. Atque hoc est
propter quod oportebat Christum pati, & resurgere à mor-
tuis, vt prędicetur in nomine eius pœnitētia & remissio pec-
catorum, & pœnitentia ad innocentiam, remissio ad mundi-
Psal.31.a tiam deputetur. Beatus enim, non in quo non inuenerit, sed
Acto.13.d cui non imputabit dominus peccatum. Inueni, ait, hominem
Iob 25.d secundum cor meum. Nunquid vt gloriari posit castum se
Psal.50.d habere cor? Non: quia stellæ non sunt mundæ in conspectu
eius, sed cor contritum & humiliatū deus non despiciet. Cor
contritum proximum cordi mundo, & hoc est esse iuxta cor

dei. Siquidem prope est his qui tribulato sunt corde. Samari- D
tanus est, proximus ei qui incidit in latrones. Non iurabit in *Psal.33.d*
dolo huic proximo suo, sed faciet quod promisit: Amen dico *Mat.19.d*
vobis, sedebitis & vos iudicantes. Simus ergo & nos dile-
ctissimi pro nostro quidem modulo & manuum innocētiæ,
& cordis munditiæ sectatores. Ante omnia quidem soliciti,
etsi penitus cauere pro humana fragilitate non præualemus,
quantum tamen declinare à malo possumus nō modo actio-
nis, sed & cogitationis. De cætero quoque ne in vano acce-
perimus animas nostras rationales, exerceamus nos in operi-
bus bonis, & consilio rationis vtamur. Quomodo enim non
frustra humanam accipit homo animam, qui tāquam vnum
ex irrationabilibus animantibus incubās corporeis volupta-
tibus solum sequitur carnis appetitum? Addit quoque pro-
pheta: Nec iurauit in dolo proximo suo. Sicut enim mun-
ditiam intra nos, erga proximum innocentiam conuenit ob-
seruari: sic & in nobis, & erga proximum exercenda virtutis
opera, opera pietatis. Nō ergo simus nobis inutiles, ne in va-
no receperimus animas nostras: non simus inutiles proximo
nostro, ne in vano ei iurasse probemur. Nouit figmentū no- *Psal.102.c*
strum spiritus qui loquebatur per prophetam, nec de vtilita-
te proximi simpliciter voluit commonere. De iuramēto nos
conuenit, vt agnoscamus debitum, vt promissam fidem irri-
tam facere vereamur. Omnes enim proximis iurati sumus
cum quibus in ecclesiæ venimus vnitatem. Et hæc professio E
fidei Christianæ, vt qui viuit, iam non sibi viuat, sed ei qui
pro omnibus mortuus est. Nec mihi dicat quis: Ei viuam, sed
tibi non: quandoquidem ille non solum pro omnibus vixit, *2.Cor.5.c*
sed & pro omnib⁹ mortuus est. Quomodo enim ei viuit qui
negligit sic ab eo dilectos? Quomodo ei viuit qui legem eius
non implet, qui mandatum eius non seruat? Quæris legem,
quæris mandatū? Hoc est, inquit, mandatum meum, vt dili- *Ioan.13.d*
gatis inuicem sicut dilexi vos. Et apostolus: Alter alterius *Gala.6.a*
onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Noli ergo
putare gratuitum bonum quod exhibes proximo, vt liceat
etiam dissimulare si velis. Debitor es, sacramenti cautione, &
propria professione teneris. Hic ergo accipiet benedictio-
nem à domino, & misericordiam à deo salutari suo. Hic, quia
vnus accipit brauium. Sed ne vnum hominem putes, hæc est
generatio quærentium dominum. Hic accipiet benedictio- *1.Cor.9.d*
nem: quia caput & corpus vnus est Christus. Sed hæc est ge-
neratio: quia in mensura ætatis plenitudinis Christi omnes *Ephe.4.d*
pariter occurremus. Et forte idem ipse dominus mons domi
ni est, de quo dicitur: Quis ascendet in montem domini, aut
quis stabit in loco sancto eius? Nimirum ipse est abscissus si- *Danie.2.g*
ne manibus lapis qui in montem creuit immensum: ipse qui
exaltatus à terra omnia trahit ad se: mons coagulatus, mons *Ioan.12.c*
pinguis. Vt quid vos Iudæi, vt quid suspicamini montes coa-
gulatos, montē in quo beneplacitum est deo habitare in eo? F
In Beelzebub, inquiunt, principe dæmoniorum eiicit dæmo- *Matt.12.c*
nia. Execranda suspicio, & blasphemia reprehensibilis. Prin-
ceps est Christus, & magnus princeps, cuius ne ipsi quidem *Luc.11.b*
dæmones possunt effugere principatum. At illorum regnum
in seipsis diuisum desolabitur. Huius regnum integrum atq;
perfectum, & regni eius non erit finis. Distat ergo inter prin *Ibidem.*
cipem & principes, nec vlla comparatio inter montē coagu- *Luc.1.c*
latum & pinguem, & montes tantum coagulatos. Vester iste
Beelzebub mons coagulatus, sed non pinguis, magis autem
sterilitate perpetua maledictus. Mons, quia elatus est: coagu-
latus, quia squama squamæ coniungitur, & coagulatum est *Psal.118.a*
sicut lac cor eorum. Christus dominus mōs est, mons coagu-
latus, & mons pinguis. Mons est sublimitate, coagulatus mul
torum congerie, pinguis charitate. Et nunc vide quomodo
trahat ad se omnia, quomodo ei omnia vniātur vnitate sub-
stantiali, personali, spirituali, sacramentali. Habet in se pa-
trem cum quo est vna substantia, habet assumptum homi-
nem cum quo est vna persona, habet adhærentē sibi fidelem
animam cum qua est spiritus vnus, habet sponsam ecclesiam
vnam omnium electorum, cū qua est caro vna. Et forte car-
nalis hæc vnio dicenda fuisse videbitur, sed sacramentalem
dicere malui, dignius hoc vocabulum arbitratus, præsertim
occasionem dante apostolo, vbi ait: Sacramentum hoc ma- *Ephes.5.*
gnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Pinguissi-
mus

G mus plane & vberrimus mons in quo beneplacitum est deo
Ephe.5.g habitare in eo : siquidem propterea vnxit eum oleo lætitiæ
Psal.67.d præ participibus suis. Mons cœlestium aromatum, mons cha-
Psal.44.b rismatum spiritualium, nō ad mensuram accipiens spiritum,
sed omnimodam obtinens plenitudinem gratiarū. Magnus
mons, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ abscon-
diti sunt, in quo tota humanitatis veritas, tota diuinitatis in-
habitat plenitudo : excelsus & immensus : in quo omnia in-
staurantur quæ in cœlis & quæ super terram, vt sit deus om-
Colo.2.a nia in omnibus. Venite, ascendamus in hunc montem fra-
tres, & si via nobis videtur ardua, exoneremus nos: si arcta,
etiam exinanire nos non parcamus: si longa, tanto magis fe-
stinemus: si laboriosa, clamemus ei: Trahe nos post te, in odo
Canti.1.a re vnguentorum tuorum curremus. Fœlix qui sic cucurrerit
1.Cor.9.d vt comprehendat, immo vt ipse comprehendatur, & in illam
amplitudinem mōtis & plenitudinem corporis Christi me-
reatur admitti. Fœlix qui in illum beatificum montem tam
desideranter & perseueranter ascenderit, vt in loco sancto lo
cum accipiens stationis, deo patri in sancto eius appareat, si-
mul & videat virtutem eius & gloriam. Haud aliam sanè
Psal.62.a quàm eundem ipsum montem montium, montem coagu-
latum & pinguem, Iesum Christum dominum nostrum. In
quo nimirum per prædestinationem ab æterno apparuit ei
qui dilexit nos & gratificauit in dilecto filio suo, in quo ele
H git nos ante mundi constitutionem. Sed iam tunc cognosce-
Ephes.1.a mus sicut & cogniti sumus, cum plenius & perfectius exalta-
1.Cor.13.c tus altissimus & vberrimus ille mons omnia trahet ad se, qui
est super omnia benedictus in secula, Amen.

De verbis Origenis, Sermo.

NOCERE possunt, vt vereor, fortè nonnullis verba quæ
heri lecta sunt vobis, ex homilia scilicet Origenis super
Leuit.10.b capitulum illud legis, vbi Aaron & filij eius vinum bibere
prohibentur cum accessuri sunt ad altarę: si recipiant ea sim-
pliciter sicut sonare videntur. Saluator meus, inquit, luget
etiam nunc peccata mea, & tandiu est in mœrore quandiu
nos persistimus in errore. Plurima quoque alia in hunc mo-
dum abundantius forsitan quàm circunspectius dicta, nec
tam sobriè quàm discrete. Quidnam sibi vult insolitus iste
grunitus, aut quis inter vos nescio quid submurmurat? Scio
quidem doctos in lege diuina huiusmodi verba ridere, sed ni
hilominus & minus sapientibus me confiteor debitorem.
Nec modo de intellectu Origenis quæstio est, potuerit for-
sitan hyperbolicè loqui: ipse viderit, nihil interest nostra.
Quanuis ne hoc quidem silendum arbitror quòd euidentis-
sime illum contra fidem nonnulla scripsisse, sanctorum pa-
trum tradat authoritas, atque ideo non sine circunspectio-
I ne monet esse legendum. Verùm nos in præsenti non quid
ipse senserit quærimus, sed id agere cupimus vt vos omnes
quod ad sanam doctrinam pertinet sentientes, nihil mouea-
mini verbis illis. Absit enim vt in cœlo credatur locus esse
tristitiæ, sicut nec culpę. Nemo ibi delinquere, nemo lugere
potest, sicut nec in terra quidē pœna vlla fuisset, nisi iniquitas
præcessisset. In cœlo vtique sola iustitia, sola nihilominus lę-
titia est: in inferno solum peccatū, & pœna peccati: porro in
medio vtraque inueniuntur, atque ideo neutra consummata.
Iaco.3.a In multis offendimur, quia in multis offendim⁹ omnes. quo-
niam enim nullus in cœlo passionis locus esse poterat vel do
loris, propterea sanè vnigenitus dei patris passione sua homi
nem redempturus, sicut carnem in qua pateretur (qui pati nō
Baruc 3.d poterat in diuinitate) suscepit, sic etiam in terris visus est, &
Psal.43.c cum hominibus conuersatus est, vt humiliaret etiam semet-
ipsum in loco afflictionis. Hic ergo turbare se, pauere quoq;
dignatus est & tædere, tentatus per omnia pro similitudine
absque peccato. In terra inquam vere lachrymatus est Iesus,
vere contristatus, vere passus, vere mortuus, vere sepultus:
sed vbi surrexit, vetera transierūt. Noli vltra dilectū tuum in
Canti.3.a tuo quærere lectulo. surrexit, non est hic. Vox sponsæ est, In
Mat.28.a lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui & non
inueni. Maria fuit quæ dominum quęsiuit in lectulo, quęsiuit
in tumulo, nec inuenit. Magis autem inuenerunt eam vigiles,
& dixerunt: Quid quæris viuentem cum mortuis? Fuit qui-
dem cum mortuis, sed iā nō est: fuit inter mortuos, sed & tūc K
liber fuit. Siquidem ipse sese turbauit, ipse animam suam po-
suit, quia ipse voluit oblatus est, & omnis ei infirmitas de vo
luntate fuit, non de necessitate. Vnde & quod infirmum erat 1.Cor.1.d
dei, fortius erat hominibus: quòd esset tunc quoq; etiam in-
ter paruulos magnus, inter infirmos validus, inter mortuos
liber. Videtur quidem & in nostris aliquādo tribulationibus
esse nonnulla libertas, cum videlicet pro peccatis proximo-
rum libera & liberali charitate laborem pœnitentiæ sustine-
mus, lugentes pro eis, ieiunantes pro eis, vapulātes pro eis, &
quæ non rapuimus exoluentes. Vnde & Paulus: Cum liber 1.Cor.9.c
essem, inquit, ex omnibus, omnium me seruum feci. Cæterū
nihil hoc ad libertatem illius qui nihil proprij delicti habuit,
qui nihil morti debuit, nihil meruit tribulationis. Nam & no
bis quidem etiam voluntarias illas tribulationes etsi proxi-
mus exigere forsitan ex iure non potest, exigit tamen deus.
Et si proximo forte videtur quis reddere pluquam debeat,
deo tamen nemo vnquam totum reddit quod debeat. Mihi
autem, inquit apostolus, pro minimo est, vt à vobis iudicer, 1.Cor.4.
aut ab humano die, sed neque meipsum iudico. Nota sanè
quod alibi ait: Si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudi-
caremur. Et itē: Spiritualis homo omnia diiudicat. Non enim 1.Cor.11.g
iudicare hic potuit, sed diiudicare: quod vtique discernere & 1.Cor.2.d
probare est: sicut item ait: Beatus qui se non iudicat in eo Rom.14.d
quod probat. Itaque pro minimo illi erat vt ab eis iudicare- L
tur, quibus nihil sese debiti officij subtraxisse sciebat, nihil
peccasse in aliquē, sed magis omnibus profuisse, adeo vt se-
cura conscientia ingenue loqueretur: Quis infirmatur, & ego 2.Cor.11.g
non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Nam & 1.Cor.9.c
Iudæis Iudæus factus est, vt Iudæos lucrifaceret, & his qui sine
lege erāt tanquā sine lege: postremo omnibus omnia factus
est, vt omnes saluos faceret. Merito proinde pro minimo illi
erat vt ab eis iudicaretur, quibus vsqueadeo nullam vitæ offen-
sione præbuerat: inter quos sic honorificauerat ministerium
suum. Sed neq; ipse se diiudicabat in eo quod probabat, per-
fecte etiam sibi quod debebat impendēs corporis castigatio-
nem, animæ miserationem, atq; omnem custodiæ sollicitudi-
nem cordi suo, vt nec in se quoque peccati conscius habere-
tur. Sed nō in hoc, inquit, iustificatus sum: qui autem iudicat 1.Cor.4.
me, dominus est. Illius enim prorsus nequeo declinare iudi-
cium: & si iustus fuero, non leuabo caput, quoniam omnes
iustitiæ meę tanquam pannus menstruatæ coram illo. Nō est Esa.64.b
qui in conspectu eius iustificetur, non est vsque ad vnu. Cæ- Psal.142.a
terorū siquidem nemo est quem nō oporteat dicere deo, Ti- Psal.5.a
bi peccaui, sed magnus qui in veritate potest dicere, tibi soli.
Solus ille etiam inter mortuos penitus liber fuit, qui pecca-
tum non fecit, cuius iustitia sicut montes dei. Cæterum iam
nec inter mortuos est, sed assumptus ab eis, mutatus corpore,
mutatus corde, ingressus in potentias domini, & omni infir- M
mitate priuatus, exutus nimirum sordidas illas vestes quibus Zach.3.a
sanè apud Zachariam prophetam primo vestitus apparuit, & Psal.29.c
indutus splendidis, sicut loquitur in psalmo: Concidisti sac-
cum meum, & circundedisti me lætitia. Quia enim veram hu
manæ carnis & animę substantiam suscepit, veram vtriusque
naturam: nec corporis illi defuerūt nec animę passiones, sed
ex hoc iam glorificatus est in vtroque. Puto autem quod v-
triusque glorificationem breui vno versiculo propheta com
prehendit dicens: Dominus regnauit, decorem induit, induit Psal.92.a
dominus fortitudinem. Decorem sanè in corpore claritatis,
fortitudinem verò in perturbabili statu mentis. Denique tri-
stis est, inquit, anima mea, sed vsq; ad mortem. Vnde & incli- Mat.26.d
nans caput dixit: Consummatum est: ne quid deinceps infir- Ioan.19.f
mitatis in eo liceat suspicari. Sed ait iste: Si apostolus ipsius 2.Cor.12.g
luget quosdam qui ante peccauerunt nec pœnitentiam ege-
runt in his quæ gesserunt, quid dicam de ipso qui filius dici-
tur charitatis? Et deinde: Cum ergo quæ nostra sunt quæsie-
rit, nunc iam nos nō quærit, nec quæ nostra sunt cogitat, nec
de erroribus nostris mœret, nec perditiones nostras deflet &
cōtritiones qui fleuit super Hierusalem? Item: Nunc, inquit, Psal.85.c
quia misericors & miserator est dominus, maiori affectu quā
apostolus suus flet cum flentibus, & luget eos qui ante pec-
cauerunt. Nec enim putandum est quod Paulus lugeat pro
peccatoribus & fleat, dominus autem meus abstineat à fletu.
Hæc

Hæc quidem sic accipere, quidni adhuc dilectum in lectulo quærere dicam? Nescit mortuus extra tumulum, nescit infirmus extra lectũ, nescit paruulus extra lectulum quærere quẽ diligit anima sua. Verum ille (vt supra meminimus) non minus corde quàm corpore glorificatus (immo tanto amplius quanto amplior anima & gloriæ capacior est quàm caro) sicut non potest negligere suos, sic nec lugere pro eis. Sed quãdo humana fragilitas eiusmodi capere posit affectum qui sine miseria misereatur, & sic diligat eum qui dolet aut qui periclitatur, vt tamen ipse omnino nec doleat nec turbetur? Veruntamen etsi id longe supra nostram experientiã est, deo tamen nihil impossibile est. Potest igitur non modo sibi, sed & suis omnibus quos infirmitate carnis exutos, virtute induit, & in potentias introduxit, eam conferre dilectionem quæ gaudeat cum gaudentibus, non autẽ fleat cum flentibus, & sic eos quos amat, efficacissimè & affectuosissimè vniat, vt ipsa tamen imperturbabilis perseueret. Nec dubiũ sanè quin longe præstantior sit ea dilectio, quemadmodũ medicina (si quæ tamen eiusmodi est) preciosior vtique iudicatur, quæ sic curat vulnera vt inter curandum nec virtus eius in aliquo, nec substantia minuatur: quàm ea quæ sic curat, vt curando deficiat
Rom.6.b aut corrumpatur. Licet ergo fleuerit dominus super Hierusalem, ex hoc iam omnino non flebit: sicut mortuus est, sed re-
B surgens ex mortuis iam non moritur: sicut fuit in lectulo, sed exurgens iam in lectulo non inuenitur. Habet tamen etiam nũc ineffabiliter ampliorem affectum & efficaciorem quàm habeant qui lugent pro delinquentibus, aut pro fratribus ponunt animas: quanuis ipse quidem consummato nimirum opere suo, neutrum deinceps sit facturus. Nostræ infirmitatis
Matt.13.f istud est, quorum adhuc in mari sagena trahitur, & ex omni genere pisciũ congregat, nihil omnino discernens. Ille enim, nec modo ille, sed & apostoli, & cæteri qui cum eo sunt sancti, ad littus vtique peruenerũt, nec mixtos pisces in vasis posuere, sed electos, & bonos tantum: nam malos vtique foras miserunt. Quantos ego interim cogor trahere malos pisces, quantos anxios & molestos intra sagenam meam congregaui, quando vobis adhæsit anima mea. Congratulor proficientibus: iucunda affectio bonus est piscis. Condoleo deficientibus, fleo cum flentibus, angor pro periclitantibus, infirmor cum infirmantibus, vror cum scandalizatis. Grauia sunt hæc & acerba, vtique mali pisces. Malos autem dixerim non pro-
Psal.54.b pter culpam, sed propter pœnam. Faciat deus ne à multitudine malorum piscium obruamur pusillanimitate spiritus & tẽpestate, donec perueniamus ad optati littoris stationem, vbi malos separemus & secludamus à bonis, vt videlicet de cætero nec luctus nec clamor, sed nec vllus dolor aut etiam timor sit in finibus nostris, sed gratiarum actio, & vox exultationis.

C

Parabola, quæ beato Bernardo asscribitur, de filio regis.

REx diues & præpotens deus omnipotens filium sibi fecit hominem quem creauerat, cui sicut puero delicato pædagogos delegauit legem, prophetas, cæterósque tutores & auctores vsque ad præfinitum tempus eius consummationis. Instruxit eum & monuit, dominum eum paradisi constituens, omnésque thesauros gloriæ suæ ei ostendens & repromittens si se non desereret. Et ne quid deesset bonis eius, etiam liberum arbitrium ei indulsit, vt bonum eius esset voluntarium, non coactum. Accepta licentia boni & mali, cœpit eum tædere bonorum suorum, à concupiscentia sciendi bonum & malum. Egressus igitur de paradiso bonæ conscientiæ, noua quærẽs quæ nesciebat, qui nulla adhuc nisi bona nouerat, paternis legibus & pædagogis relictis manducauit de ligno scientiæ boni & mali contra vetitũ patris: & abscondẽs se miser & fugiens à facie domini, cœpit vagari puer insipiens per montes altitudinis, per valles curiositatis, per campos licẽtię, per nemora luxuriæ, per paludes voluptatum carnalium, per fluctus curarum secularium. Videns antiquus prædo lasciuũ puerũ sine custode sine rectore procul à domo patris vagãtem, accessit, & pomula illa inobediẽtiæ manu malę persuasionis ei porrigẽs: postquam cõsensum ab eo elicuit, aggressus est miserum, & in terram, id est in terrena eum desideria præcipitãs, pedésque, id est mẽtis affectio- D
nes, ne resurgat, fortissimis ei secularis concupiscentiæ vinculis alligãs manúsque operationis, & oculos mentis, misit eũ in nauim malæ securitatis, & flante vehemẽter vento adulationis, trãsuexit eum in longinquam regionem dissimilitudinis. Veniens ille in regionem non suam, venalis factus est omnibus qui prætergrediuntur viã. Discit porcos pascere, siliquas porcorum manducare, dediscit omnia quæ didicerat, & discit quæ nesciebat seruilia scilicet opera. Vinctúsque in desperationis carcere, vbi in circuitu impij ambulant, in mola illa impiæ circuitionis cogitur molere emolumento malæ cõscientiæ. Proh dolor. Et vbi nunc est pater ille potentissimus & dulcissimus atque liberalissimus? Nũquid potest obliuisci filium vteri sui? Absit, absit. Non obliuiscitur, sed miseretur, dolet & conqueritur de absentia & perditione filij sui. Mandat amicis, solicitat seruos, omnésque suscitat ad requirendũ eum. Vnus seruorũ timor, ad imperium domini, filij fugitiui vestigia prosequens, in profundo carceris inuenit filiũ regis, carnalibus peccatorum sordibus obsitum, vinculis & catenis malæ consuetudinis ligatum, miserum & amẽtem, in miseriis securum & ridentem. Quem verbis & verberibus vrgens vt exiret & rediret, tanta miserũ cõfusione deiecit, vt sicut morti iam vicinus iaceret, & adhęreret in terra venter eius. Egressus e vestigio alius, cui nomen spes, vidénsque filium regis à timore non erutum, sed obrutum, non adiutum, sed deiectum, E
accessit leniter, & suscitans de terra inopẽ, & de stercore erigens pauperem, leuánsque caput eius, & coacta in vnũ cõsolationis veste, oculos eius detergẽs & faciẽ: heu, inquit, quanti mercenarij in domo patris tui abundant panibus, tu autem hic fame peris? Surge obsecro & vade ad patrẽ tuum, & dic ei: Pater fac me sicut vnum ex mercenariis tuis. Tunc ille tãdem vix ad se modicũ reuersus: túne es, inquit, spes? Et quomodo spei introitus potuit patere in tantũ & tam horribile profundũ desperationis meæ? Ego ego, inquit, sum spes à patre tibi transmissa, te adiutura, te non desertura, donec te introducam in domum patris tui, & in cubiculũ genitricis tuæ. Et ô, inquit ille, dulce leuamen laborum, dulcis cõsolatio miserorum, ô vna & nõ infima de tribus cubiculi regis assistricibus, vides carceris mei profundum immane, vides vincula, quæ tamen ad ingressum tuum iam maxima ex parte dirupta sunt & dissoluta, vides concaptiuorum meorum immanem multitudinem, fortitudinẽ, velocitatem, astutiam: & quis tibi locus hic? At spes, ne timeas, inquit, qui nos adiuuat, misericors est: qui pro nobis pugnat, omnipotens est: pluresque sunt nobiscum quàm cum illis. Super hæc omnia adduxi tibi à patre missum equum desiderij, cui cum insederis, me duce ab his omnibus securus proficisceris. Dixit, & mollibus stramentis piæ deuotionis submissis, & bonorum exemplorum calcaribus additis, equo desiderij imposuit filium regis, sed F
frenum defuit, tanta erat festinatio fugiendi. Illico equus currit infrenis, trahit spes ante, timor autem retro verberibus vrget & minis. Tunc videntes hoc turbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes inhabitatores Chanaan. Irruat super eos formido & pauor in magnitudine brachij tui, fiant immobiles quasi lapis donec pertranseat filius tuus domine, filius tuus iste quem possedisti. Sed cum sic feruntur præcipites, effugiunt quidem, sed non sine periculo: quia sine modo, sine cõsilio. Propter quod à patre transmissa accurrit prudentia, vna de summis principibus palatij, in comitatu amicam habentes temperãtiam: & tenens currentes, Parcius, inquit, obsecro parcius: dicit enim
Salomon: Qui festinus est, pedibus offendit. Si sic curritis, of- Prou.19.a
fenditis: si offenditis, caditis: si caditis, filiũ regis, quem suscepistis liberandum, inimicis redditis. Nam si ceciderit, illico manus eorum erit super eum. Hæc dicens, frenum discretionis imposuit feruido illi equo desiderij, eiúsque habenas temperantiæ regendas commisit. Cúmque timor retro de vicinia & virtute inimicorũ, & tarditate fugæ causaretur: Vade, inquit prudentia, retro satana, scãdalum es nobis. Fortitudo & laus nostra dominus, & factus est nobis in salutẽ. Et ecce fortitudo miles domini egregius, accurrens per campum fiduciæ, extracto gladio lætitiæ, Nolite, inquit, turbari: plures nobiscum sunt quã cum illis. Tunc prudentia curiæ cœlestis

G assueta consiliis, cauete, inquit, obsecro, quia hæreditas illa ad quam in initio festinatur (sicut dicit Salomon) in fine benedictione carebit. Proficiscimini igitur non tam festinanter quàm prudenter. Prou.20.c Inimici enim non sunt in itinere, sed iuxta iter scandalum solent ponere, in biuiis & triuiis, & viarum anfractibus. Præcedam itaque: vos autem tenete viam iustitiæ: & velociter introducemus vos in castra sapientiæ, quæ iam non procul sunt à nobis. Sapientia enim est de qua dicitur: Eccl.1.d Concupiscens sapientiam, disce iustitiam. Sic itaque dum viam carpunt, vrget timor, spes trahit, munit fortitudo, temperantia moderatur, prouidet & instruit prudentia, ducit & perducit iustitia, appropinquat filius regis castris sapientiæ. Quæ noui hospitis audito aduentu, præoccupat eum qui se concupiscit, occurrit & ostendit se in viis hilariter. Fossa verò profundæ humilitatis castra cingebat: super quam fortissimus & pulcherrimus murus obedientiæ ædificatus cœlos penetrabat, quem bonorum exemplorum historiæ vndique depictæ mirabiliter decorabant. Ædificatus autem erat cum propugnaculis, mille clypei ex eo dependebant, omnis armatura fortium. Porta professionis omnibus patens: ianitor in limine dignos inducens, & indignos abiiciens. Præco super portam clamans: Si quis diligit sapientiam, ad me declinet, & eam inueniet: & eam dum inuenerit, beatus est, si tenuerit eam. Huc filius regis, occurrentis sibi sapientię ducatu intro-

H ductus, immò vlnis deportatus, familiæ regiæ vallatus obsequiis ad mediæ ciuitatis arcem perducitur, vbi ipsa ædificauit sibi domum, scidit columnas septem, subdidit sibi gentes, superborum & sublimium colla propria virtute calcauit. Ibi collocatur in lecto sapientiæ, quem ambiunt sexaginta fortissimi ex fortibus Israël, vniuscuiusque ensis super fœmur suum. Adest Dauid in tympano & choro, in cordis & organo: cæterique cœlestis curiæ paranymphi gaudentes & exultantes magis super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis qui non indigent pœnitentia. Et ecce veniens ab Aquilone ventus turbinis & ignis inuoluens totam concussit domum, sapientiæ castra turbauit. Egressus est enim Pharao cum curribus & equitibus, persequens fugientem Israël. Cogitauerunt etiam vnanimiter simul aduersus eum, testamentum disposuerunt tabernacula Idumæorum & Hismaëlitæ, Moab & Agareni, Iebal & Amon & Amalech, alienigenæ cum habitantibus Tyrum. Etenim Assur ille magnus exterminator diabolus venit cum illis. Quid multa? Obsessa est ciuitas, iam surgunt tentationum machinæ, vrget vndique inimicus ille, in insidiis draco, in aperto leo, cogit socios, ignes iniicit, perfodit muros, bella suscitat, insidias submittit, totius vrbis minitans excidium. Intus verò timor & angustiæ, & à vehemēti & improuiso hostium impetu omnes turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & om-

I nis sapientia eorum deuorata est, & clamauerunt ad dominū cum tribularentur. Curritur ad arcem sapientiæ: mala nunciantur: consiliū quæritur. Reuersa enim ad se prudentia consulit sapientiam quid facto opus sit. Illa accelerandum testatur, & regis summi quærendū consilium. Et quis, inquit, ibit nobis? At sapientia, oratio, inquit. Et ne moram faciat in eundo, ascendat super equum fidei. Quæsita diu oratio, & in tanto tumultu vix tandem inuenta adest: ascendit super equum fidei, proficiscitur per viam cœli, nec cessat donec intret portas domini in confessione, atria eius in hymnis. Et sicut familiare mancipium cum fiducia accedens ad thronum gloriæ eius, exponit necessitatis suæ negocium. Audito rex filij periculo, cōuersus ad consortem regni sui charitatem: O, inquit, quem mittam, & quis ibit nobis? At illa, ecce ego, inquit, mitte me. Tunc rex, Præualens, inquit, præualebis, & liberabis eum: egredere, & fac ita. Illico egressam à facie domini reginam cœli charitatem tota comitatur militia cœlestis: veniensque & descendens in castra, à virtute & lætitia præsentiæ suæ illico omnia exhilarauit, commota composuit, turbata pacauit. Reddita est miseris lux, timidis fiducia. Redit coram spes quæ pene aufugerat, fortitudo quæ pene corruerat. Resumit constantiam tota sapientiæ militia. At inimici ciuitatem obsidentes, quænam est, inquiunt, exultatio in castris? Non fuit tanta exultatio heri & nudiustertius. Væ nobis, venit deus in castra: væ nobis. Fugiamus Israëlem: deus enim pugnat pro

eis. Sic fugientibus inimicis, gratiæ dei impetus lætificat ciuitatem dei, sanctificauit tabernaculum suum altissimus. K Deus in medio eius non commouebitur, adiuuabit eam deus mane diluculo. Cōturbatę sunt gentes, & inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra. Dominus virtutum nobiscum susceptor noster deus Iacob. Suscipies ergo puerum dei, puerum suum regina charitas euexit ad cœlum, patríque deo repræsentauit. Cui pater placidus ac serenus occurrens, cito, inquit, proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manu eius, & calceamēta in pedibus eius. Et producite vitulum saginatum, & occidite illum. Epulari enim & gaudere oportet, quia iste filius meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est. Nota hic quatuor in pueri nostri liberatione. Primo pœnitētiam, sed fatuam. Secundo fugam, sed temerariam & irrationabilem. Tertio pugnam, sed trepidam & meticulosam. Quarto victoriam validam & sapientem. Quæ omnia in vnoquolibet fugiente de seculo inuenies. Primo enim est egens & insipiens: postea præceps & temerarius in prosperis: deinde trepidus & pusillanimis in aduersis: postremo prouidus & eruditus & perfectus in regno charitatis.

De tribus ordinibus ecclesiæ ad patres in capitulo factis, Sermo.

Hoc mare magnum & spatiosum, in quo vtique certum est nihil aliud quàm præsens seculum amarum fluctuans L Psal.103.c designari, tribus hominum generibus suo cuique modo peruium est vt trāseant liberati. Tres enim sunt Noe, Daniel, & Iob: quorū primus naui, secūdus ponte, tertius vado transit. Porro tres homines, tres ordines ecclesiæ signāt. Noe quidē arcam rexit ne periret diluuio, vbi protinus rectorū ecclesiæ formā agnosco. Daniel vir desideriorum abstinentiæ & castimoniæ deditus, ipse est soli deo vacās pœnitentium & continentium ordo. Iob quoque substantiā huius mundi bene dispēsans in coniugio, fidelem designat populum terrena licite possidentē. De primo igitur & secūdo nobis habēdus est sermo: quoniā assunt venerabiles fratres & coabbates nostri de numero prelatorū, assunt & monachi de pœnitentiū ordine: à quo tamen nec nos abbates alienos reputare debemus, nisi forte (quod absit) officij nostri gratia nostrę fuerimus professionis immemores. Tertiū igitur coniugatorū videlicet ordinem magis succincte transcurro, tanquā minus ad nos pertinentem. Ipse est qui maxime mare magnum vado pertrāsit, laboriosum prorsus & periculosum etiam & longum habēs iter: quippe qui nulla vię cōpendia captet. Nam quòd periculosum sit iter, in eo patet quod tam multos in eo perire dolemus, tam paucos videmus sicut necesse est pertransire. Valde enim difficile est, præsertim diebus istis quibus malitia nimis inualuit, inter vndas huius mundi, voraginem vitiorum, M & criminalium peccatorū foueas declinare. At continentiū quidem ordo & ponte pertransit, quod iter breuius & facilius & securius esse nemo est qui nesciat. Sed omitto laudes, pericula magis ostendo: hoc enim multo melius atque vtilius est. Recta quidem semita vestra charissimi, & securior coniugatorum via, non tamen omnino secura. Timendum enim periculū triplex, id est ne forte aut æquare se alteri, aut respicere retro, aut certe in medio ponte stare, aut residere quis velit. Neque enim vllum ex his tribus pontis patitur angustia, & arcta via quæ ducit ad vitam. Contra ergo primum periculum oremus singuli cum propheta: Ne veniat pes superbiæ: quoniam ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem. Psal.35.d Nam de eo qui mittens manum suam ad aratrum, postea retro conuertitur, certum est quoniam labitur statim, & pelagus operit caput eius. Sed & qui stare voluerit, non quidem relinquens ordinem, sed proficere in eo dissimulans, cadat necesse est ab his qui sequuntur impulsus & euersus. Arcta enim est via, & impedimento est proficere & proficisci volētibus. Hinc est quod iugiter arguunt & reprehendunt, quòd ferre nequeunt tepiditatis eius segnitiem, quòd velut quibusdam stimulis vrgent & impingūt manibus: vt vnum necesse sit è duobus, aut proficere scilicet, aut prorsus deficere. Minime igitur oportet sistere gressum: retrospicere quoque, aut æquare nos aliis, multo expedit minus: sed tota humilitate currendum

A currendum nobis & properandum, nequando forte is qui egressus est vt gigas ad currendam viam, longe à nobis fiat. quem si bene sapimus prouidentes in conspectu nostro semper,& in eius odore tracti facilius citiúsque curremus. Nec verò angusta nimis inuenietur pontis semita currere in ea volentibus:tribus enim compactus est lignis:vt qui perfecte eis inniti voluerint,non labatur in itinere pes eorum. Hæc autē sunt pœna corporis,paupertas substātiæ mundialis,& humilitas obedientiæ. Nā & per multas tribulationes oportet nos
Act.14.d intrare in regnum cœlorum: & qui volunt diuites fieri, inci-
1.Ti. 6.b dunt in tentationem & laqueum diaboli: & quem à deo suo exturbauit inobedientia,sine dubio per obediētiā recto tramite ad eum redit. Hæc itaque sibi inuicē compacta esse necesse est.Nā nec pœna corporis inter diuitias stabilis,nec obedientia sine pœna facile potest esse discreta, & paupertas in voluptate & voluntate propria nullius potest esse momenti, & obedientia in diuitiis & voluptate nec stabilis nec gloriosa.At verò his ritè compositis vide si non tria maris huius pericula euasisti,concupiscentiam carnis, concupiscētiam oculorum, & superbiam vitæ.Rite inquā compositis,vt in pœna quidem nodum impatientię, in paupertate vero cupiditatis scrupulum,in obedientia næuum caueas propriæ voluntatis. Nam & qui murmurauerunt à serpētibus perierūt:& qui volunt diuites fieri(non ait qui sunt,sed qui volunt fieri)inci-
B dunt in laqueum diaboli. Sed & illud quid refert si forte (quod absit)non quidem diuitias,sed ea ipsa quę paupertatis sunt,toto affectu desideres, aut etiam ardētius quàm diuitias cupiant homines seculares? Quid distat quæcunque substātia desideretur,dū ęqualiter sit corruptus affectus, nisi quòd tolerabilius illud videri potest quæ pluris esse videntur, plurimum desiderare? Porro quisquis vel aperte vel occulte satagit,vt quod habet in voluntate,hoc ei spiritualis pater iniungat,ipse se seducit si forte sibi quasi de obediētia blandiatur. Neq; enim in ea re ipse pręlato,sed magis ei prælatus obedit.
Mar. 4. Veruntamen quia iuxta sententiam saluatoris, in qua mēsura mensi fuerimus,remetietur nobis:bonū est homini hoc ad cumulum dare,vt de eorum sit numero quibus mēsuram bonam & confertam & coagitatā & supereffluentē dabunt in sinus suos. Sufficit enim ad salutem,corporis molestias patienter ferre:sed cumulus est etiam libenter in feruore spiritus eas amplecti. Sufficere potest superflua non requirere,sed nec propter ipsa si forte desint necessaria murmurare:sed cumulus est etiam exultare & libenter quærere quomodo alius magis habeat necessaria, & ipse penuriam patiatur. Sufficit quoq; ad salutē,si nec impatiētia nec simulatione ad id quod desideras inuitum velis prælati animum inclinare:sed cumulus est etiam fugere ea quibus voluntatem propriam senseris oblectari,quantum sanè bona cum conscientia potes. Porro
C prælati quidem ipsi sunt qui descendunt mare in nauibus facientes operationē in aquis multis. Neque enim certa pontis aliqua seu vadi semita coarctātur:vt libere possint vsquequaque discurrere,& occurere singulis vt oportet,ac dirigere pōtis semitam seu vadi,ordinare gradientes,pericula inuestigare ac declinare,excitare tepidos,pusillanimes sustentare. Denique ascēdunt vsq; ad cœlos,& descendūt vsque ad inferos, nunc quidem spiritualia tractantes atq; sublimia,nunc infernalia & horribilia facta diiudicantes. Sed quæ poterit nauis inueniri quę tam immanes sustineat fluctus,& in tāto secura possit esse discrimine? Vtiq; fortis vt mors dilectio, durat sicut infernus ęmulatio:quia iuxta quod alibi habes, Aquę
Cant.8.e multæ non poterunt extinguere charitatem. Necessaria est & omnino necessaria nauis ista prælatis,tribus compacta lateribus,quæ est vtique forma nauiū: vt sit nimirum iuxta Pauli
1.Ti. 1.b doctrinam,charitas de corde puro,& consciētia bona,& fide non ficta. Puritatem quidem cordis in eo prælatus habeat,vt prodesse desideret,nō præesse: vt scilicet proprium commodum,vel honorem seculi,seu aliud quidpiam suum in prælatione non quęrat,præter solū beneplacitum dei, & animarū salutem. Sed cū intentione pura, irreprehensibilis quoq; necessaria est cōuersatio, vt forma factus gregis incipiat facere & docere:secundum magistri nostri regulā, quęcunque docuerit discipulis esse contraria,hæc in suis actibus indicet nō agenda, ne forte submurmurare possit frater quem arguit & dicere: Medice cura te ipsum. Talis enim occasio plurima dānatio prælati,plurima subditorum perditio est. Nō quòd ego bene id caueā,idcirco sic loquor:sed & mihi & omnibus pariter veritas clamat,quoniam oportet irreprehensibilem esse eum qui præest,ita vt secura conscientia cum domino respōdeat exprobrātibus sibi verbum: Quis ex vobis arguet me de peccato? Nō quòd sine peccato penitus esse possit in hac misera vita, sed quòd ea quæ arguit in discipulis, oportet summopere vitare magistrū. Ob hoc,qualis est in cōuersatione, talis sit necesse est etiā in occulta cogitatione:ne videlicet foris humilis,intus elatus sit,in corde suo præsumens de sapiētia seu virtute aut sāctitate sua:quę est sine dubio fides ficta, quando non sicut ostēdit humilitas cōuersationis, in sola dei pietate confidit. Et vide quàm proprie his tribus, cordis scilicet puritati,conscientiæ bonæ,& fidei non fictæ, cōuenire videantur alia quoque ipsius apostoli verba dicentis: Mihi autē pro minimo est vt à vobis iudicer,aut ab humano die,&c. Nō me iudico,inquit,quia nihil mihi cōscius sum, quod meū aliquid quærā,sed quę Iesu Christi. Sed & pro minimo mihi est vt à vobis iudicer,propter conscientiam bonam,& irreprehēsibilem conuersationem. Qui autem iudicat me,inquit,dominus est: vt in eo solo spem suā positam esse doceret, humiliatus sub potenti manu dei. Sed & illud tu iudica vtrum possit his conuenienter aptari trina Petri interrogatio,vt hoc sit dicere: Amas me,amas me,amas me? Habes charitatem de corde puro,& conscientia bona,& fide non ficta? Merito siquidem interrogatur an charitatem habeat piscator hominum constituendus.

(Right margin: D — Luc.4.d — 1. Ti.3.a — Ioan.8.f — 1.Cor.4.a — E)

Exhortatorij ad fratres de altitudine & bassitudine cordis, Sermo I.

De eo quod nuperrime dictum est sursum alios, alios deorsum aspicere, habeo adhuc aliquid quod vestræ non sileam charitati. Nam earum quidem cogitationum quas expressimus tunc, si bene meministis, licet perfectior altera,vtraque tamen vtilis est. Sunt autem qui alio modo aut sursum cor habeant, sicut fecit deus hominem rectum, & secure respondeant ad exhortantis vocem presbyteri: Habemus ad dominum. Sunt & alij qui similes brutis animalibus inclinati deorsum, derisui sese faciant esse immundis spiritibus, qui profecto clamitant illudentes: Incuruare vt transeamus. Scitis enim quod in congregatione plurimorum impossibile est vnius omnes fortitudinis esse seu corporum seu morum:nam vtramque infirmitatem patienter ferre regulæ nostræ monet auctoritas,& vtrique aliquatenus condescēdere iubet charitas. Videt hoc alter quispiam,& fortassis incipit inuidere cui condolere debuerat. Hinc accidit vt sæpe beatificet eum in corde suo,ea de re vnde miserum se ille reputat molestè ferens necessitatem suam. Omnino igitur F
incuruatum se esse, & basso corde carnē sapere probat,apud quem ne ipsa quidem miseria caret inuidia. Sed eis quas certa charitatis consideratione alienæ necessitati dispensationes prælatus impendit,talibus apponit cor suum,similia quęrens: murmurat aduersus eum qui denegat irrationabiliter postulanti. Hinc suspiciones,detractiones,& scandala suscitantur. Non idcirco id loquor charissimi,quasi magnopere de vobis habeam conqueri super hac re, sed præmonere vos & præmunire necessarium duxi propter multos qui inter vos sunt teneri & delicati:quibus aut ætas aut infirmitas rigorem cōmunis regulæ exigit aliquatenus temperari. Gratias ei de cuius munere venit,quia multos hic video quorum mens intenta deo tam longe facta est ab illo infimo cogitatu,vt iuxta se positos debiliores prorsus ignorent, se minus omnibus facere conquerantur. Nimirum quia superiores semper attendunt,cum apostolo obliti quæ retro sunt, & extenti in anteriora. Quantum putas illos ego admiror,quātum veneror in corde meo,quantum amplector charitatis affectu, qui velut nescientes eos quos secum quotidie vident: vnum forte aut duos,seu etiam plures quos in maiore feruore spiritus viderint,sibi ex omnibus eligunt: & cum ipsi forte meliores sint, semper tamen illorum sibi præponunt & proponunt in domino sancta studia & exercitia corporalia seu etiam spiritualia. Memini me altera quoque iam vice dixisse, sed iterum

G repetere nõ grauabor, quàm ſublimi aliquando meditatio-
† *Alias. fra ter quidam laicus.* ni monachus † quidam laicus toto intendit ſpatio vigiliarum.
Etenim ſummo mane apprehẽſum me in auditorium trahit,
& proſtratus pedibus : Væ mihi, inquit, quia monachum in
vigiliis vnum conſideraui in quo triginta virtutes numeraui,
quarum ne vnam quidem in me inuenio. Et fortaſſe nullam
ille tantam habebat, quãta hæc ipſa erat religioſę æmulatio-
nis humilitas. Hic itaque fructus ſit noſtri huius ſermonis,
vt aliorum altiora ſemper attendat, quia in eo plenitudo cõ-
ſtat humilitatis. Nam ſi forte in re aliqua maior tibi fratre
aliquo gratia collata videtur, ſed in multis (ſi bonus æmula-
tor fueris) iudicare te poteris inferiorem. Quid enim ſi for-
te laborare aut ieiunare plus illo potes, & ille te patientia ſu-
perat, præcedit humilitate, ſupereminet charitate? Quid e-
nim tota die ſuper id quod videris habere, inſipienti cogi-
tatione verſaris? Eſto magis ſolicitus vt ſcias quid deſit tibi.
Hoc enim melius. Vtinam fratres nos ſic eſſemus cupidi
gratiæ ſpiritualis, quemadmodum ſeculares homines pecu-
niæ temporalis. Debuimus certe & multum debuimus vince
re in bono malum, & tanto amplius deſiderare, quanto pre-
cioſius eſt quod deſideramus: ſed vtinã vel æquales eſſe poſ-
ſimus. Magna enim confuſio, magna valde, quòd ardentius
illi pernicioſa deſiderant, quàm nos vtilia: citius illi ad mor-
tem properant, quàm nos ad vitam. Quanto enim deſiderio
H pecuniæ crucietur auarus, quanto gloriæ appetitu ambitio-
ſus exæſtuet, quàm violẽter denique ſua trahat quemque vo-
luptas, quis explicet? Videas certe eos quicquid adepti ſunt
paruipendere, non attẽdere quãto labore & deſiderio ea vix
tandem conſequi potuere: quoniam vileſcunt eis omnia prę
deſiderio minoris forte rei quam alteri cœperint inuidere.

Et tu ergo non magnopere cogites quæ tibi videris habe-
re: niſi forte interdũ vt gratias agere poſsis, & te noueris de-
bitorem eì qui dedit: ſeu gratia conſolationis, cum id neceſſe
fuerit, ne qualibet ex cauſa triſtior fias. De cætero ea ſemper
magis attende quæ alius habet, tu non habes: quòd hæc cogi-
tatio in humilitate te cuſtodiat, & à deſcenſu tepiditatis elon
get, magis autem & accendat deſiderio proficiendi. Vide autẽ
quantum è regione malum cogitatio illa parturiat, qua ſedu-
lè verſas in animo quod tibi habere videris, & alterũ quem-
piam æſtimas non habere. Hinc enim eleuaris in ſuperbiam,
dum te præponis alteri. Hinc proficere negligis, dum te ma-
gnum quempiam arbitraris. Hinc demum incipis & defice-
re, dum tibi alterius comparatione etiam nimis egiſſe videris,
ſicque in tepiditatem incidis, & incipis remiſsius agere. Sci-
mus autem quia deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat
Iaco. 4. b gratiam, & quia maledictus qui opus dei negligenter fecerit.
Hie. 48. d Beati verò qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: quia ſi ſpiritu fa-
cta carnis mortificauerimus, viuemus: ſi verò ſecundum car-
I nem vixerimus, moriemur.

Vnde ſupra, Sermo ſecundus.

Pſal. 23. b HAEC eſt generatio quærentium dominum, quærentium
faciem dei Iacob. E diuerſis & diuerſa quærentibus ho-
minum turbis animo fatigatus, quàm deſideranter ad hunc
cuneum hodie ſpiritum refocillaturus acceſsi. Gratias deo,
non ſum fraudatus à deſiderio meo, non fruſtratus à ſpe
Pſal. 34. b mea. Concupiui videre, vidi, & liquefacta eſt anima mea.
Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio, omnia in-
teriora mea nomini domini benedicunt, omnia oſſa mea di-
cunt, domine quis ſimilis tibi? Nempe proſpiciens eminus
cum accederem, fateor, videre mihi corporaliter viſus ſum
quos in ſpiritu quondã propheta præuidit, & cõtinuo ſubiit
animum quod ore ille deprompſerat, vt cum eo pſallerem di
cens: Hæc eſt generatio quærentium dominum. Multæ ſunt
generationes hominum, & (ni fallor) tertia iſta generatio,
quæ nunc viget & apparet in vobis. Prima ſiquidem genera-
tio nec quærens adhuc dominum, nec quæſita fuit à domino:
cum in obliuione mentis & reatu iniquitatis vnumquemque
genuit mater ſua. Secunda proinde ſtatim (ſicut neceſſe erat)
ex aqua & ſpiritu remedium nobis exhibuit feſtinatum: &
fuit illa generatio nondum quidem generatio quærentium,
ſed tamen iam quæſitorum, quòd nec ſciẽtes adhuc quærere
dominum, nec valentes ipſe quæſierit. Quæſiuit igitur nos,
& acquiſiuit in generatione ſecũda, vt eſſemus iam populus
acquiſitionis. Si adhuc forte ſenior frater murmurat, & inui-
dia contabeſcit, dicitur ei: Quoniam epulari, & gaudere opor
tebat, quia hic frater tuus perierat, & inuentus eſt. Cæterum
ad hoc ſtatim quæſiuit nos dominus vt quæreretur tempore
opportuno, cum iam poſſet quæri, poſſet & inueniri. Væ
nobis quoniam tam diu diſsimulauimus & neglexiumus quæ-
rere vitam, quærere eum qui ſolus bonus eſt quærentibus ſe,
animæ ſperanti in ſe. Vę tibi generatio praua & exaſperans,
mala & adultera generatio, mendacium vſque hodie quæri-
tans, & diligens vanitatem, nec ſeruans fidem cui deſponſata
fueras veritati. Nunquid non opus habet eiuſmodi genera-
tio naſci denuo, iterum generari? Et maxime. Nempe geni-
mina viperarum facti, tanto magis nunc neceſſe habent in
vẽtrẽ matris gratiæ iterato introire & naſci, quanto facta no-
ſcuntur poſteriora eorum deteriora prioribus. Gratias ipſi
gratiæ, & ſi dici poteſt, pluſquam gratuitæ miſerationi, quæ
beneficiis obruit nõ modo immeritos, ſed nimium male me-
ritos & ingratos. Gratias ei qui regenerauit vos etiam hac vi
ce in ſpem vitæ, vt adoptionem filiorum reciperetis. Volun-
tariè enim nunc propriè genuit vos, verbo vtique veritatis,
Nam quòd prius vos genuit ſacramento equidem pietatis,
etſi volũtarium generanti, genitis tamen voluntarium eſſe
non potuit, in quibus adhuc nullus voluntatis vſus, nullum L
rationis exercitium fuit, ac proinde nulla generationis ipſius
agnitio, nulla tanti notitia genitoris. Nunc demum volun-
taria generatio voluntarium exhibet ſacrificium, iuxta illud:
Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domi- *Pſal. 53. b*
ne, quoniam bonum eſt. Hæc eſt generatio quærentium do-
minum. Quærentium, an habentium dicam? Habentium vti-
que & quærentium. Alioquin non poſſent quærere nõn ha-
bentes. Sed quid habentes, aut quid quærentes? Vel potius
quomodo habentes, quomodo requirentes? Verbo geniti,
verbum habent. Nunquid non verbum dominus? Ioannem
audi. Et deus erat verbum. Quid ergo iam amplius quærit ge- *Ioan. 1. a*
neratio quærentium dominum? Conſidera quid ſequatur in *Pſal. 23. b*
pſalmo. Hæc eſt generatio quærentium dominum, quærẽn-
tium faciem dei Iacob. Eũdem proinde habent pariter & re-
quirunt, quia vnus idémque & verbum patris, & ſplendor
paternæ gloriæ eſt. Et is quidẽ non quæſitus haberi forſitan
poteſt, non habitus autem quæri omnino non poteſt. Deni-
que ipſa eſt quæ de ſe loquitur ſapientia: Qui edit me, adhuc
eſuriet. Potens ipſe eſt præſtare etiam ſe non quærẽti, qui (vt *Eccl. 24. c*
ſupra oſtendimus) de cumulo gratiæ & benedictione dulce-
dinis quærit & præuenit adhuc quærere non valentes. Nemo
autem ante idoneus quærere quàm habere, quia nemo, in- *Ioan. 6. e*
quit, venit ad me, niſi pater meus traxerit eũ. Adeſt ergo qui
trahit, & quodammodo necdum adeſt qui nõ aliò trahit quã M
ad ſeipſum. Nũquam enim nec vſquam ſine filio pater adeſt
per fidem vt ad ſpeciem trahat. Quomodo ergo nunc nõ ex-
ultet ſpiritus meus, quomodo non ſine modo iucundetur in
generatione iſta quærentium dominũ? Nempe teſtimonium
credibile nimis guſtatæ ſapiẽtiæ, eſt eſuries ipſa tã vehemens.
Certiſsima mihi probatio & indubitabile argumentum quia
habetis quem ſic quæritis: & in vobis habitat, qui tam valide
trahit vos ad ſeipſum. Non enim humanæ poſsibilitatis eſt
curſus iſte, eius dextera facit virtutem, cui ſemper neceſſe eſt
vt clametis: Trahe nos poſt te, in odore vnguentorum tuo- *Cant. 1. a*
rum curremus. Non inquam ab homine forma iſta conuer-
ſationis, nec aliud experimentum quærimus eius qui in vo-
bis habitat Chriſtus, quàm quòd ita quæritis Chriſtum. Vi-
detis enim fratres qualem ſpiritum accepiſtis: ſpiritum qui
ex deo eſt, vt ſciatis quæ à deo donata ſunt vobis. Audiuimus
apoſtolicum, audiuimus & propheticum, etiam & euangeli-
cum gradum, quibus nihil à nobis arbitror poſſe ſublimius
affectari. Sanè è ſingulis mihi videor in vobis aliquid, & ma-
gnum aliquid inuenire. Quis enim cœlibem vitam, vitam cœ
leſtem & angelicam dicere vereatur? Aut quòd in reſurre-
ctione futuri ſunt omnes electi, quomodo non iam nunc
eſtis, ſicut angeli dei in cœlo, à nuptiis penitus abſtinentes?
Amplectimini fratres, precioſiſsimam margaritã, amplecti-
mini ſanctimoniam vitæ, quæ vos efficit ſanctorum ſimiles,
&

A & domesticos dei:dicente scriptura: Incorruptio facit pro-
Sapien.6.c ximum esse deo. Ita ergo non vestro quidem merito, sed gratia dei estis quod estis: quod ad castitatem & sanctimoniam spectat, angeli quidem terreni, aut potius cœli ciues: sed interim in terra peregrini. Quandiu enim sumus in hoc corpore, peregrinamur à domino. De prophetia quid dicimus? Lex
Luc.16.d & prophetæ vsque ad Ioannem: veritas ait. Veruntamen non erat ille aduersarius, sed discipulus vtique veritatis, qui
1.Cor.13.c dicebat etiam post Ioannem. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cessauit ergo prophetia, quia iam cognoscimus: necdum tamẽ tota cessauit, quia adhuc ex par-
Ibidem. te. Cum venerit, inquit, quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Siquidem ante Ioannem qui fuerunt prophetæ vtrunque aduentum domini prophetabãt, & quasi neutra adhuc pars salutis in notitia, sed vtraque in prophetia erat. Magnum sanè prophetandi genus cui vos deditos esse conspicio, magnum prophetiæ studium cui vos video man-
2.Cor.4.d cipatos. Quod illud? Nempe iuxta apostolum non considerare quæ videntur, sed quæ non videntur, sine dubio prophetare est. Ambulare in spiritu, ex fide viuere, quæ sursum sunt quærere, non quæ super terram: obliuisci quæ retro sunt, & extendi in anteriora, ex magna parte prophetare est. Alioquin quonam modo nisi per spiritum prophetiæ cõuersatio nostra in cœlis est? Sic nimirum prophetæ olim quasi nõ in-
B ter homines erant sui temporis, sed virtute & impetu quodam spiritus dies illos transilientes exultabant vt viderent diem domini, & videbant, & letabantur in ea. Sed & profes-
Matt.19.d sionem apostolicam audiamus. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Si gloriari licet, habemus gloriam: sed si sapimus, habere curabimus apud deum. Hæc enim vera est gloriatio, vt qui gloriatur, in domino glorietur. Nam neque manus nostra excelsa, sed dominus fecit hæc omnia. Fecit nobis magna qui potens est, vt merito magnificet anima nostra dominum. Ipsius enim magno munere factum est, vt magnũ illud propositum vnde magni gloriabantur apostoli, magnificè sequeremur. Forte etiam si in hoc quoque gloriari voluero, non ero insipiens. Veritatem enim dicam, esse hic aliquos qui plusquam nauem & retia reliquere. Quid verò illud quod ipsi quidem apostoli reliquerant omnia, sed vt præsentem in carne dominum sequerentur? Non est nostrum di-
Ioan.20.g cere, securius ipsum dominũ audiamus. Quia vidisti me, inquit, Thoma credidisti: beati qui non viderũt, & crediderũt. Forte etiam prophetandi genus excellentius esse videbitur, non intendens quibuscunque temporalibus rebus & trãsituris aliquando: sed spiritualibus & æternis, nihilominus in vase fictili: thesaurus castitatis illustrior, in carne fragili ex aliqua parte probabilior virtus. Vbi ergo angelica in hoc corpore cõuersatio, in corde prophetica expectatio, in vtro-
C que apostolica perfectio inuenitur: quantus iste cumulus gratiarum? Quid retribuitis domino pro omnibus quæ retribuit
Lucæ 10.c vobis? Sublimis gradus, sed eo amplius periculosa ruina. Nũquid non tres cœli sunt quos ascendimus? Itaque qui stat, videat ne cadat. Videbam, inquit, satanam tanquam fulgur de cœlo cadentem. Ex alto corruit, confractus & comminutus est, desperata est plaga eius. Factus est spiritus eius vadens, & non rediens. Nunquid & vos vultis abire? Satanas ruit, nunquid & ruitis vos secum? Quàm salubrius vobis stare in viis domini, stare in gratia in qua statis. Non enim beatus vir qui non abiit in via peccatorum, beatus magis cuius est auxilium abs te domine. Ibunt enim huiusmodi de virtute in virtutem, ad videndum deum deorum in Sion, ad videndum in bonitate electorum tuorum, vt lauderis cum hæreditate tua. Ipsi nempe hæreditas, ipsi sunt dij, & filij excelsi omnes. Itaque fratres mei, quãdoquidem verissimè certissiméque hæc est generatio quærentium dominum, quæren-
Psal.104.a tium faciem dei Iacob: quid vobis dixerim aliud quàm quod idem propheta ait: Lætetur cor quærentium dominum: quærite dominum & confirmamini: quærite faciem eius semper?
Esa.21.c Et quod alius quidam dicit: Si quæritis, quærite. Quid est, si quæritis, quærite? In simplicitate cordis quærite illum. Non aliud tanquam illum, non aliud præter illum, non aliud post illum. In simplicitate cordis quærite illum. Simplex natura, simplicitatem cordis exiquirit. Denique & cum simplicibus sermocinatio eius. Vir duplex animo, inconstans est in om- D
nibus viis suis. Non potest quem quæritis inueniri ab his qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Æternitas est: quę nisi perseuerãter quæsita, minime inuenitur. Væ etiam peccatori terram ingredienti duabus viis. Nemo enim duobus dominis seruire potest. Ne hanc quidem dupli- *Luc.18.c*
citatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo. Indignum enim est ei vt inueniendam se præbeat, nisi perfecto eam quæsieris corde. Cæterum si odibilis est canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti, sed & ipsum quoque quem inuenerit tepidum, ex ore suo euomere incipit deus: simulator & proditor vbi parebunt? Si maledictus qui facit opus dei negligẽter: qui fraudulenter fecerit, quid meretur? Fugiamus hanc duplicitatem charissimi, & à fermẽto Pharisęorum omnimodis caueamus. Veritas est deus, & tales quæsitores requirit, qui quærunt eum in spiritu & veritate. Si nolumus frustra quærere dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perseueranter: vt nec pro illo quæramus aliud, nec cum illo aliud, sed nec ab illo ad aliud conuertamur. Facilius est enim cœlum & terram transire, quàm vt sic quærens non inueniat, sic petens nõ accipiat, sic pulsanti non aperiatur.

Quomodo malum duplex cooperetur in bonum.
Sermo tertius, vnde supra.

E

PAVPERES quidem videmur & sumus: sed si spiritum qui ex deo est accipiamus, vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis: magna ab eo gloria, magna nobis est collata potestas. Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit eis potesta- *Ioan.1.b*
tem filios dei fieri. An non potestas filiorum dei est ista, quãdo etiam nobis seruiunt vniuersa? Sciebat enim apostolus *Rom.8.e*
ipse quoniam diligentibus deum, omnia cooperantur in bonum. Sed forte dicat aliquis vestrum, quid hoc ad me? & in pusillanimitate cordis sui talia meditetur: Glorientur certe de potestate filiorum dei, in quibus filialis erga eum feruet amor, viget affectus: vt præsumant omnia sibi cooperari in bonum, qui deum diligunt in veritate. Ego verò mendicus sum & pauper, carens affectu filiali, expers dignæ deuotionis. Sed attende quod sequitur. Nullum enim desperationi locum reliquit in scriptura sua, qui alio loco sic loquitur: Vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Affectus enim ille quem quæris, pax est, non patientia: in patria est, non in via: nec eos qui eiusmodi sunt, à scriptura opus est consolari. Ergo per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus, etiam si nondum possumus apprehendere pacem. Propterea cum dixisset diligentibus deum omnia cooperari in bonum, solerter addidit, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. In quo verbo F
non te terreat sanctitatis nomen, quando non secundum meritum, sed secundum propositum, non secundum affectionem, sed secundum intentionem sanctos vocat, iuxta illud prophetæ: Custodi animam meam, quoniã sanctus sum. *Psal.85.a*
Illam enim quam putas sanctitatẽ ne ipse quidẽ Paulus corruptibili adhuc corpore grauatus arbitrabatur se comprehẽdisse. Vnum autem, inquit, quæ retro sunt oblitus, & in ea quę *Philip.3.c*
ante me sunt extendens, sequor ad palmam supernæ vocationis. Vides quia licet nondum apprehendisset brauium, habebat tamen propositum sanctitatis. Et tu ergo si proposueris in corde tuo declinare à malo, & facere quod bonum est, tenere quod accepisti, & proficere semper in melius, sed & si quid aliquando minus rectè egeris (vt est humana fragilitas) non in eo persistere, sed pœnitere & corrigere quantum præ uales: eris sine dubio sanctus & tu, sed cui interim clamare necesse sit: Custodi animam meam, quoniã sanctus sum. Vis ergo nosse quemadmodum huiusmodi sanctis omnia cooperãtur in bonum? Non modo curro per singula, quia in longum protrahi sermonem hora non patitur. Eũdum nobis est, iam enim campanã audiuimus, iam vespertinæ tempus orationis aduenit. Audite ergo verbũ abbreuiatũ quemadmodum nobis vniuersa seruiant, omnia cooperẽtur in bonũ. Inimici nostri sint iudices. Etenim si quidem illi pro nobis, quis contra nos? Si pro nobis faciunt hostes nostri, quomodo non omnia

G simul cum illis? Porro duo nobis (vt manifestum est) aduersantur hostium genera, malũ videlicet duplex, quod facimus & quod patimur. Hæc autem, vt apertius dixerim, sunt culpa & pœna. Itaque cum sit nobis vtraque cõtraria, erit si voluerimus vtraque pro nobis, vt hæc quidem ab illa liberet, & itẽ aduersus istam iuuet illa, nec parum. Ecce enim cõpungimur in cordibus nostris & in cubili consciẽtiæ super delictis præteritis, sed delinit conscientiam, & corrodẽtium peccatorum dentes conterens reducit ad spem veniæ pœnitẽtia ista & voluntaria pœna quã patimur, nõ solum autem præterita, sed & futura repellit. Nam & tẽtantia propulsat vitia, & nonnulla sic perimit, vt raro aut nunquam erigere caput audeant venenatũ. Sic pœna facit pro nobis aduersus culpam, vt vel omnino non sit, vel sit minor. Culpa verò nihilominus agit, vt aut non sit, aut minor sit pœna. Non quidem vt omnino non sit, siue à quãtitate sua minoretur, quod nullatenus expediret: sed vt nõ sit pœna, aut minor sit pœna, videlicet vt aut nõ sit, aut minus sit onerosa. Quisquis enim perfectè senserit onus peccati, & animæ læsionem exteriorem, vtique aut parũ sentiet, aut ex toto nõ sentiet corporis pœnam, nec reputabit laborem quo peccata nouerit deleri præterita, futura caueri. Sic enim sanctus Dauid conuiciantis serui non reputauit iniurias
2.Reg.16.b memor filij persequentis.

Vnde supra de duabus mensis, Sermo IIII.

H

LABOR iste fratres, exilij & paupertatis nostræ nos admonet, profectò & iniquitatis. Vt quid enim morte afficimur tota die, in ieiuniis multis, in vigiliis abundantius, in laboribus & ęrumnis? Nunquid ad hæc creati sumus? Absit, nam licet homo natus sit ad laborem, sed minime ad laborem creatus est: natiuitas est in culpa, ideo & in pœna. Omnes enim oportet nos gemere cum propheta: In iniquita-
Psal.50.a tibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Aliena ab vtrisque prima creatio, quia sicut nec culpam, ita nec pœnam deus fecit. Quod de ea quæ maior est omniũ, morte videlicet apertè scriptura testatur. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarũ. Et in alio loco: Deus mortem non fecit. Itaque sicut laborantibus manibus nec oculus propterea clauditur, nec auris abstinet ab auditu, sic imò & multò melius laborãte corpore, mens quoque ipsa suo intenta sit operi vt non vacet. Causam laboris cogitet in labore, vt ipsa ei pœna quam patitur, culpã pro qua patitur, repręsentet. Et dum videt vulnerum ligaturã, ipsa sub pannis vulnera meditetur. Huiusmodi siquidẽ cogitatione humiliamur sub potẽti manu dei, & dulci quadam pietate mens plena, miserabilẽ se exhibet in oculis eius. Hinc quippe scriptura nos
Eccl.30.d admonet: Miserere, inquiens, animę tuę placens deo. Nec dubium quin ea quæ deo placet miseria facile possit eius misericordiam obtinere. Et ne dixerimus, vnde miserendum sit ani-
I mabus nostris? Nisi enim insipiẽter dissimulauerimus, multa in eius miseratione digna poterunt inueniri. Vnum tamen dico, vt occasionem vobis dedisse videar, & cætera quoq; similiter aduertatis. Nónne velut inter duas mensas positi epulãtes hincinde spectam⁹ ieiuni? Sic sumus omnino, sic sumus. Vnde ergo sic positis risus, vnde iocus, vnde leuitas, vnde superbia, vnde extollentia oculorũ? An forte non agnoscimus mensas, nõ consideramus epulas, delicias non videmus? Hinc mihi sunt quos video deliciose viuẽtes in omnibus bonis sensibilis huius mundi: inde contemplor alios quibus disposuit Christus regnum, vt edant & bibant super mẽsam eius in regno patris sui. Vtrobique video similes mei homines, fratres meos, & heu me ad neutrã licet extendere manum. Ab vtraque mẽsa prohibeor, ab hac quidem professionis, ab illa corporis vinculo, vt nec ad inferiorem audeã, nec ad superiorem accedere possim. Quid inter hæc restat nisi comedere panẽ doloris, vt sint mihi lachrymę meæ panes die ac nocte, si quis forte cœlestium conuiuarũ misericordia motus, in os latrantis sub mensa catelli, vel exigua aliqua deliciarũ illarum fragmenta dimittat? Nam inferior quidem cõsideratio qua nobis ipsis compatimur eorum respectu quos nouimus deliciosè viuẽtes in hoc seculo, infirmæ adhuc animæ est, nec omnino talis mihi placet affectio in anima spirituali. Longius enim positus est à iudicio veritatis, qui beatificat quos velut miseri-

mos lugere debuerat, qui peccãt & non agunt pœnitentiam: K
& se miserum reputat non sanè cõsensu iudicij, sed affectionis sensu, quòd nõ sit sicut illi, qui id magis optare debuerãt, vt omnes essent sicut ipse. Hoc tamẽ solum tali in cogitatione laudabile est, si miseriam ipsam quam reputat, pro amore siue timore dei patienter ferre deliberat, & cum pietate quadam dicit deo: Propter verba labiorum tuorum ego custodi- Psal.16.b
ui vias duras. Et hæc quidem cogitatio inchoantium est, tanquam lac paruulorũ. At verò cum iam proficere cœperit anima, & affectione sequi iudiciũ rationis, omnia proculdubio detrimentum faciet, & quasi stercora arbitratus lugebit cum propheta super eos qui amplexati sunt stercora. Ipse verò sancta quadã humilíque superbia hæc vniuersa despiciet, & magna in altitudine animi collocatus non beatum dicet populũ cui hęc sunt, sed miserũ planè, beatũ verò cuius dominus deus eius. Verùm dum hic ita sui cõparatione miseretur illis, inueniet vtique quorum cõparatione, sui quoq; misereatur, si suspexerit ad cœlestes diuitias, & delectationes in dextera domini vsq; in finẽ. Vnde fit vt qui prius de inferiori irriguo lachrymas fundens plãgebat dicens, quoniã propter te mortifi- Rom.8.d
camur tota die: iam de superiori abundantiores emittat fletus
dicens: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Psal.119.a

Prologus beati Bernardi in sermonem sequentem.

L

Hugoni militi Christi, & magistro militiæ Christi.

BERNARDVS Clareuallis solo nomine abbas, bonum certamen certare. Semel & secũdo & tertio (ni fallor) petiisti à me Hugo charissime, vt tibi tuísque cõmilitonibus scriberẽ exhortationis sermonẽ: & aduersus hostilem tyrannidẽ quia lanceam non liceret, stilum vibrarem, asserens vobis nõ parum fore adiutorij, si quos armis non possum, literis animarem. Distuli sanè aliquandiu, non quòd contemnenda videretur petitio, sed ne leuis præcépsq; culparetur assẽsio, si quod melius melior implere sufficeret, præsumerem imperitus, & res admodũ necessaria per me minus forte cõmoda redderetur. Verum videns me longa satis huiuscemodi expectatione frustratum, ne iam magis nolle quàm nõ posse viderer, tandem ego quidẽ quod potui feci, lector iudicet an satisfeci. Quanquam etsi cui forte aut minimè placeat, aut non sufficiat, nõ tamen interest mea, qui tuæ pro meo sapere non defui voluntati.

Incipit sermo exhortatorius beati Bernardi abbatis Clareuallensis, ad milites templi.
Capitulum primum.

NOVVM militiæ genus ortũ nuper audi- M
tur in terris, & in illa regione quam olim in carne præsens visitauit oriens ex alto: vt vnde tunc in fortitudine manus suæ tenebrarum principes exturbauit, inde & modo ipsorum satellites filios diffidentiæ in manu fortiũ suorum dissipatos exterminet, faciẽs etiam nunc redemptionem plebis suæ, & rursum erigens cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui. Nouum inquam militiæ genus, & seculis inexpertum, qua gemino pariter conflictu infatigabiliter decertatur, tum aduersus carnem & sanguinem, tum contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Et quidem vbi solis viribus corporis corporeo fortiter hosti resistitur, id quidem ego tam non iudico mirum, quàm nec rarum existimo. Sed & quando animi virtute vitiis siue dæmoniis bellum indicitur, ne hoc quidem mirabile, etsi laudabile dixerim, cum plenus monachis cernatur mundus. Cæterum cum vterque homo suo quisque gladio potenter accingitur, suo cingulo nobiliter insignitur, quis hoc non æstimet omni admiratione dignissimum, quod adeo liquet esse insolitum? Impauidus profectò miles, & omni ex parte securus, qui vt corpus ferro, sic animum fidei lorica induitur. Vtrisque nimirum munitus armis, nec dæmonem timet, nec hominem. Nec verò mortẽ formidat, qui mori de-

siderat.

A sideraт. Quid enim vel viuens vel moriens metuat, cui viuere Christus est, & mori lucrum? Stat quidem fidenter libentérq; pro Christo, sed magis cupit dissolui, & esse cum Christo: hoc enim melius. Securi igitur procedite milites, & intrepido animo inimicos crucis Christi propellite, certi quia neque mors neq; vita poterit vos separare à charitate dei quę est in Christo Iesu: illud sanè vobiscum in omni periculo replicantes,
Rom.8.b Siue viuimus, siue morimur, domini sumus. Quàm gloriosi reuertuntur victores de prælio, quàm beati moriuntur martyres in prælio. Gaude fortis athleta si viuis & vincis in domino, sed magis exulta & gloriare si moreris & iungeris domino. Vita quidem fructuosa, & victoria gloriosa: sed vtrique mors sacra iure præponitur. Nam etsi beati qui in domino moriũtur, num multò magis qui pro domino moriuntur?

Et quidem siue in lecto siue in bello quis moritur, preciosa erit sine dubio in conspectu domini mors sanctorum eius. Cæterum in bello tanto profectò preciosior, quanto & gloriosior. O vita secura, vbi pura cõscientia. O inquam vita secura, vbi absq; formidine mors expectatur, immo & exoptatur cum dulcedine, & excipitur cum deuotione. O vere sancta & tuta militia, atque à duplici illo periculo prorsus libera, quo id hominum genus solet frequenter periclitari, vbi dun taxat Christus non est causa militandi. Quotiens nanque cõgrederis tu qui militiam militas secularem, timendum om-
B nino ne aut occidas hostem quidem in corpore, te verò in anima: aut fortè tu occidaris ab illo & in corpore pariter & in anima. Ex cordis nempe affectu non belli euentu pensatur vel periculum vel victoria Christiani. Si bona fuerit causa pugnantis, pugnę exitus malus esse non poterit: sicut nec bonus iudicabitur finis, vbi causa nõ bona & intentio nõ recta præcesserit. Si in voluntate alterum occidendi te potius occidi contigerit, moreris homicida. Quòd si præuales, & voluntate superandi vel vindicandi forte occidis hominem, viuis homicida. Non autem expedit siue mortuo siue viuo, siue victori siue victo esse homicidam. Infœlix victoria, qua superans hominem, succumbis vitio. Et ira tibi aut superbia dominante, frustra gloriaris de homine superato. Est tamen qui nec vlciscendi zelo, nec vincendi typo, sed tantum euadendi remedio interficit hominem: sed ne hanc quidem bonam dixerim victoriam: cũ de duobus malis in corpore quàm in anima mori leuius sit. Non autem quia corpus occiditur, etiam anima moritur: sed anima quæ peccauerit, ipsa moritur.

De militia seculari. Capitulum secundum.

Qvis igitur finis fructúsve secularis huius non dico militiæ, sed malitiæ, si & occisor læthaliter peccat, & occi-
1.Cor.9.b sus æternaliter perit? Enimuero vt verbis vtar apostoli, Et
C qui arat, in spe debet arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Quis ergo ô milites hic tam stupendus error, quis furor hic tam non ferendus, tantis sumptibus ac laboribus militare, stipendiis verò nullis nisi aut mortis aut criminis? Operitis equos sericis, & pendulos nescio quos panniculos loricis superinduitis: depingitis hastas, clypeos & sellas: frena & calcaria auro & argento gemmísq; circumornatis, & cum tanta pompa pudendo furore & impudenti stupore ad mortem properatis. Militaria sunt hæc insignia, an muliebria potius ornamenta? Nunquid fortè hostilis mucro reuerebitur aurum, gemmis parcet, serica penetrare non poterit? Denique quod ipsi sæpius certiúsque experimini, tria arbitror esse necessaria præliãti, vt scilicet strenuus industriúsque miles & circunspectus sit ad se seruandum, & expeditus ad discurrendum, & promptus ad feriendũ. Vos per contrarium in oculorum grauamen fœmineo ritu comam nutritis, longis ac profusis crinibus, ac camisiis propria vobis vestigia obuoluitis, delicatas ac teneras manus amplis & circunfluentibus manicis sepelitis. Super hæc omnia est, quod armati cõscientiam magis terret, causa illa nimirum satis leuis ac friuola, qua videlicet talis præsumitur & tam periculosa militia. Nõ sane inter vos aliud bella mouet, litésque suscitat, nisi irrationabilis iracundiæ motus, aut inanis gloriæ appetitus, aut terrenæ qualiscunque possessionis cupiditas: talibus certe ex causis neque occidere neque occumbere tutum est.

De noua militia, Capitulum tertium. D

At vero Christi milites securi præliantur prælia domini sui, nequaquam metuentes aut de hostium cæde peccatum, aut de sua nece periculum: quandoquidem mors pro Christo vel ferenda vel inferenda & nihil habeat criminis, & plurimum gloriæ mereatur. Hinc quippe Christo, inde Christus acquiritur: qui nimirum & libenter accipit hostis mortem pro vltione, & libentius præbet seipsum militi pro consolatione. Miles inquam Christi securus interimit, interit securior. Sibi præstat cum interit, Christo cum interimit. Non enim sine causa gladium portat. Dei etenim minister est ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Sanè cum occidit malefactorem: non homicida, sed (vt ita dixerim) malicida, & planè Christi vindex in his qui male agunt, & defensor Christianorum reputatur. Cum autem occiditur ipse, non periisse, sed peruenisse cognoscitur. Mors ergo quam irrogat, Christi est lucrum: quam excipit, suum. In morte pagani Christianus gloriatur, quia Christus glorificatur. In morte Christiani regis liberalitas aperitur, cum miles remunerãdus educitur. Porrò super illo lætabitur iustus cum Psal.57.b
viderit vindictam: de isto dicet homo: Si vtique est fructus iusto: vtique est deus iudicans eos in terra. Non enim vel pagani negandi essent, si quo modo aliter possent à nimia infestatione seu oppreſsione fidelium cohiberi. Nũc autẽ me- E
lius est vt occidantur quàm certè relinquatur virga peccatorum super sortem iustorum: ne forte extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Quid enim? Si percutere in gladio om- Luc.3.c
nino fas non est christiano, cur ergo præco saluatoris contentos fore suis stipendiis militibus indixit: & non potius omnem militiam interdixit? Si autem (quod verum est) omnibus fas est ad hoc ipsum duntaxat diuinitus ordinatis, nec aliud sanè quicquã melius profeſsis, quibus quæso potius quã quorũ manibus & viribus vrbs fortitudinis nostræ Sion pro nostro omnium munimine retinetur, vt depulsis diuinę trãsgressoribus legis, secura ingrediatur gens iusta custodiens veritatem? Secure proinde disſipentur gentes quæ bella volũt, & abscindãtur qui nos conturbant, & disperdantur de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem, qui repositas in Hierosolymis Christiani populi inæstimabiles diuitias tollere gestiunt, sancta polluere, & hæreditate poſsidere sanctuarium dei. Exerat gladium vterque fidelium in ceruices inimicorum, ad destruendam omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei, quæ est Christianorum fides, nequando dicant gentes, vbi est deus eorum? Quibus expulsis reuertetur ipse in hæreditatem domúmque suam, de qua iratus in euangelio: Ecce, inquit, relinquetur vobis domus ve- Matt.23.d
stra deserta. & per prophetam ita conqueritur: Reliqui do- Hiere.12.b
mum meam, dimisi hęreditatem meã. implebítque illud pro- F
pheticum: Redemit dominus populum suũ & liberauit eum: Ibidem. 21
& venient & exultabunt in monte Sion, & gaudebunt de bonis domini. Lætare Hierusalem, & cognosce iam tempus visitationis tuæ. Gaudete & laudate simul deserta Hierusalem, Esa.52.a
quia consolatus est dominus populum suum, redemit Hierusalem, parauit dominus brachium suum sanctum in oculis omnium gentium. Virgo Israël corrueras, & nõ erat qui sublevaret te. Surge iam, excutere de puluere virgo captiua filia Sion. Surge inquam & sta in excelso, & vide iucunditatẽ quæ venit tibi à deo tuo. Non vocaberis vltra derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, quia complacuit domino in te, & terra tua hæreditabitur. Leua in circuitu oculos tuos & vide, omnes isti cõgregati sunt, venerũt tibi. Hoc tibi auxilium missum de sancto. Omnino per istos tibi iamiamq; illa persoluitur antiqua promiſsio: Ponam te in superbiam seculorum, gaudium in generatione & generationem, & su- Esa.60.c
ges lac gentium, & mamilla regum lactaberis. Et item: Sicut mater consolatur filios suos, ita & ego consolabor vos, & in Hierusalẽ consolabimini. Vidésne quã crebra veterum attestatione noua approbatur militia, & quòd sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate domini virtutũ? Dũmodo sanè spiritualibus nõ præiudicet sensibus literalis interpretatio, quo minus scilicet speremus in æternum, quicquid huic tempori significando ex prophetarum vocibus vsurpamus, ne per id quod

 cernitur,

G cernitur, euanescat quod creditur, & spei copias imminuat penuria rei, præsentiúmque attestatio sit euacuatio futurorũ. Alioquin terrenæ ciuitatis temporalis gloria nõ destruit cœlestia bona, sed astruit: si tamen ista minimè dubitamus illius tenere figuram, quæ in cœlis est mater nostra.

De conuersatione militum templi, Capitulum quartum.

SED iam ad imitationem seu ad confusionem nostrorum militum non planè deo, sed diabolo militantium, dicamus breuiter Christi equitum mores & vitam, qualiter in bello domíve conuersentur, quo palam fiat quantum ab inuicem differant dei seculíque militia. Primo quidem vtrolibet disciplina non deest, obedientia nequaquam contemnitur, quia teste scriptura, & filius indisciplinatus peribit, & peccatum est ariolandi repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Itur & reditur ad nutum eius qui præest: induitur quod ille donauerit: nec aliunde vestimentum seu alimentum præsumitur. Et in victu & vestitu cauetur omne superfluum, soli necessitati consulitur. Viuitur planè in communi iucunda & sobria conuersatione absque vxoribus & absque liberis. Et ne quid desit ex euangelica perfectione, absque omni proprio habitant vnius moris in domo vna, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. *Eccl. 22. a* *1. Reg. 15. c*

H Dicas vniuersæ multitudinis esse cor vnum, & animam vnam, ita quisque non omnino propriam sequi voluntatem, sed magis obsequi satagit imperanti. Nullo tempore aut ociosi sedent, aut curiosi vagantur, sed semper dum procedunt (quod quidem rarò contingit) ne gratis comedãt panem, armorum seu vestimentorum vel scissa resarciũt, vel vetusta reficiunt, vel inordinata cõponunt, & quæque postremo faciẽda magistri voluntas & communis indicit necessitas. Persona inter eos minimè accipitur, defertur meliori, non nobiliori. Honore se inuicem præueniunt, alterutrum onera portãt, vt sic adimpleant legem Christi. Verbum insolens, opus inutile, risus immoderatus, murmur vel tenue siue susurriũ nequaquam ibi deprehenditur inemendatum. Scacos & aleas detestantur, abhorrent venationem, nec ludicra illa auium rapina (vt assolet) delectantur. Mimos & magos & fabulatores, scurrilésque cantilenas, aut ludorum spectacula, tanquam vanitates & insanias falsas respuunt & abominantur. Capillos tondent, scientes iuxta apostolum ignominiam esse viro si comã nutrierit. Nunquam compti, rarò loti, magis autem neglecto crine hispidi, puluere fœdi, lorica chaumate fusci. Porrò imminente bello, intus fide, foris ferro nõ auro se muniunt, qua tenus armati, & non ornati, hostibus metũ incutiãt, nõ prouocent auaritiam. Equos habere cupiũt fortes & veloces, nõ tamen coloratos aut phaleratos: pugnam quippe nõ pompã,

I victoriam, sed non gloriam cogitantes, & studentes magis esse formidini q̃ admirationi. Deinde non turbulenti aut impetuosi, & quasi ex leuitate præcipites, sed cõsultè atque cum omni cautela & prouidentia seipsos ordinãtes & disponẽtes in aciem: iuxta quod de patribus scriptum est. Veri profecto Israëlitæ procedunt ad bella pacifici. At verò vbi ventum fuerit ad certamen, tum demum pristina lenitate postposita, tanquam si dicerent, Nónne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? irruunt in aduersarios, hostes velut oues reputant, nequaquam etsi paucissimi, vel sæuã barbariem vel numerosam multitudinem formidãtes. Nouerunt siquidem non de suis præsumere viribus, sed de virtute domini sabaoth sperare victoriam: cui nimirũ facile esse confidunt iuxta sententiam Machabæi concludi multos in manus paucorum, & non esse differentiam in cõspectu dei cœli liberare in multis & in paucis: quia nõ in multitudine exercitus est victoria belli, sed de cœlo fortitudo est. Quod frequẽtissimè experti sunt, ita vt plerunq; quasi persecutus sit vnus mille, & duo fugarint decem milia. Ita denique miro quodã ac singulari modo cernũtur & agnis mitiores, & leonibus ferociores: vt pene dubitẽ quid potius censeam appellandos, monachos videlicet an milites, nisi quòd vtrunq; forsan congruentius nominarim, quibus neutrũ deesse cognoscitur, nec monachi mansuetudo, nec militis fortitudo. De qua re quid dicendum nisi quod à domino factũ est istud, & est mirabile *Psal. 138. d* *1. Ma. 3. b. c*

K in oculis nostris? Tales sibi elegit deus & collegit à finib[9] terræ ministros ex fortissimis Israël, qui veri lectulum Salomonis sacrum scilicet sepulchrum vigilanter fideliterque custodiant, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi.

De templo, Capitulum quintum.

EST verò templum Hierosolymis in quo pariter habitãt, antiquo & famosissimo illi Salomonis impar quidem structura, sed non inferius gloria. Siquidem vniuersa illius magnificentia in corruptibilibus auro & argento, in quadratura lapidum, & varietate lignorum continebatur: huius autẽ omnis decor, & gratiæ venustatis ornatus, pia est habitantiũ religiositas & ordinatissima conuersatio. Illud variis extitit spectandum coloribus: hoc diuersis virtutibus & sanctis actibus venerandum. Domum quippe dei decet sanctitudo: qui non tam politis marmoribus quàm ornatis moribus delectatur, & puras magis diligit mentes, quàm superauratos parietes. Ornatur tamen huius quoque facies templi, sed armis, non gemmis: & pro antiquis coronis aureis, circumpendentibus clypeis paries operitur: pro candelabris, thuribulis atque vrceolis, domus vndique frenis, sellis, ac lanceis communitur. Planè his omnibus liquido demonstrantibus eodem pro domo dei feruere milites zelo, quo ipse quõdam militum dux vehementissimè inflammatus armata illa sanctissima manu, non tamen ferro, sed flagello quod fecerat de resticulis, introiuit in templum, negociantes expulit, nummulariorum effudit æs, & cathedras vendentium columbas euertit, indignissimum iudicans orationis domum huiuscemodi forẽsibus infestari. Tali proinde sui regis permotus exemplo deuotus exercitus multo sanè indignius longéque intolerabilius arbitrãs sancta pollui ab infidelibus, quàm à mercatoribus infestari, in domo sancta cum equis & armis commoratur, tam ab ipsa quàm à cæteris sacris omni infidelitatis spurca & tyrannica rabie propulsata: ipsi in ea die noctúque tam honestis quàm vilibus officiis occupantur. Honorant certatim dei templum sedulis & sinceris obsequiis, iugi in eo deuotione immolantes non quidem veterum ritu pecudum carnes, sed vere hostias pacificas, fraternam dilectionem, deuotam subiectionem, voluntariam paupertatem. Hęc Hierosolymis actitantur, & orbis excitatur. Audiunt insulę, & attẽdunt populi de longe, & ebulliunt ab Oriente in Occidẽtem tanquã torrens inundans gloriæ gentium, & tanquam fluminis impetus lætificans ciuitatem dei. Quódque cernitur iucũdius, & agitur cõmodius, paucos admodum in tanta multitudine hominũ illo cõfluere videas, nisi vtique sceleratos & impios, raptores & sacrilegos, homicidas, periuros, adulteros: de quorum profectò profectione sicut duplex quoddã constat prouenire bonum, ita duplicatur & gaudium, quãdoquidem tam suos de suo discessu lætificant, quàm illos de aduẽtu quibus subuenire festinant. Prosunt quippe vtrobique non solũ vtique istos tuẽdo, sed iam etiam illos non opprimendo. Itaque lætatur Ægyptus in profectione eorum, cum tamen de protectione eorum nihilominus lætetur mõs Sion, & exultẽt filiæ Iudæ. Illa quidẽ se de manu eorum, ista magis in manu eorum liberari se merito gloriatur. Illa libenter amittit crudelissimos sui vastores, ista cum gaudio suscipit sui fidelissimos defensores: & vnde ista dulcissime consolatur, inde illa æquè salubertime desolatur. Sic Christus sic nouit vlcisci in hostes suos, vt non solum de ipsis, sed per ipsos quoque frequenter soleat tanto gloriosius, quanto & potentius triumphare. Iucundè sanè & commode, vt quos diu pertulit oppugnatores, magis iam propugnatores habere incipiat: faciatq; de hoste militem, qui de Saulo quondã persecutore fecit Paulum prędicatorem. Quamobrem non miror si etiam superna illa curia iuxta testimoniũ saluatoris exultat magis super vno peccatore pœnitẽtiam agente, quàm super plurimis iustis qui non indigent pœnitentia, dum peccatoris & maligni tantis proculdubio prosit conuersio, quantis & prior nocuerat conuersatio. Salue igitur ciuitas sancta, quã ipse sanctificauit sibi tabernaculum suum altissimus, quo tanta in te & per te generatio saluaretur. Salue ciuitas regis magni, ex qua noua & iucunda mundo miracula nullis temporibus defuere ab initio. *Psal. 92. a* L *Mar. 11. b* M *Luc. 15. b*

A tio.Salue domina gentium,princeps prouinciarum, patriarcharum possesio,prophetarum mater & apostolorũ, & initiatrix fidei,gloria populi Christiani,quã deus semper à principio passus est oppugnari : vt viris fortibus sicut virtutis,ita fores occasio & salutis. Salue terra promissionis, quæ olim fluens lac & mel tuis duntaxat habitatoribus, nunc vniuerso orbi remedia salutis, vitæ porrigis alimenta. Terra inquam bona & opima, quæ in fœcũdissimo illo sinu tuo ex arca paterni cordis cœleste granum suscipiens,tantas ex superno semine martyrum segetes protulisti, & nihilominus ex omni reliquo fidelium genere fructum fertilis gleba tricesimum & sexagesimum & centesimum super omnem terram multipliciter procreasti. Vnde & de magna multitudine dulcedinis tuæ iucundissimè satiati,& opulentissime saginati,memoriã abundantiæ suauitatis tuæ vbique eructant qui te viderunt, & vsque ad extremum terræ magnificentiam gloriæ tuæ loquuntur eis qui te non viderunt, & enarrant mirabilia quæ in te fiunt. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Sed iam ex his quibus affluis deliciis, nos quoque pauca proferamus in medium,ad laudem & gloriam nominis tui.

De Bethleem, Capitulum VI.

HABES ante omnia in refectione animarum sanctarum Bethleem domum panis, in qua primum is qui de cœlo
B descenderat,pariente virgine panis viuus apparuit.Monstratur piis ibidem iumentis præsepium, & in præsepio fœnum de prato virginali,quo vel sic cognoscat bos possessorem suũ
Esa.40.d & asinus præsepe domini sui.Omnis quippe caro fœnum,& omnis gloria eius vt flos fœni.

Porrò suum homo quia in quo factus est honorem nõ in-
Psal.48.c telligendo,comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis:verbum panis angelorum factum est pabulum iumentorum,vt habeat carnis fœnum quod ruminet,qui verbi pane vesci penitus dissueuit, quousque per hominem deũ priori redditus dignitati,& ex pecore rursus conuersus in ho-
1.Cor.5.d minem,cum Paulo dicere posit : Et si cognouimus Christũ secundum carnem,sed nunc iam nõ nouimus. Quod sanè nõ arbitror quempiam dicere posse veraciter,nisi qui prius cum Petro ex ore veritatis illud item audierit: Verba quæ ego lo-
Ioan.6.g cutus sum vobis,spiritus & vita sunt, caro autem nõ prodest quicquam.Alioquin qui in verbis Christi vitam inuenit,carnem iam non requirit,& est de numero beatorũ qui non viderunt & crediderunt.Nec enim opus est vel lactis poculum nisi vtique paruulo,vel fœni pabulum iumento. Qui autem nõ offendit in verbo,ille perfectus est vir, solido planè vesci cibo idoneus:& licet in sudore vultus sui, panẽ verbi comedit absque offensione.Sed & securus ac sine scãdalo loquitur dei sapientiam duntaxat inter perfectos, spiritualibus spiri-
C tualia comparans,cum tamen infantibus siue pecoribus cautus sit pro captu quidem eorum proponere tantummodo Iesum Christum,& hunc crucifixum.Vnus tamen idémque cibus ex cœlestibus pascuis suauiter quidẽ & ruminatur à pecore,& manducatur ab homine,& viro vires,& paruulo tribuit nutrimentum.

De Nazareth, Capitulum VII.

CERNITVR & Nazareth, quæ interpretatur flos,in qua is qui natus in Bethleem erat tanquam fructus in flore coalescens nutritus est deus infans : vt floris odor fructus saporem pręcederet, ac de naribus prophetarum, faucibus se apostolorum liquor sanctus infunderet, Iudęisque tenui odore contentis,gustu solido reficeret christianos.Senserat tamen hunc florem Nathanaël, quod super omnia aromata
Ioan.1.g suaue redoleret. Vnde & aiebat : A Nazareth potest aliquid boni esse?sed nequaquam sola contentus fragrantia,respondentem sibi,Veni & vide, Philippum secutus est. Imò verò miræ illius suauitatis admodum respersione delectatus, haustúque boni odoris factus saporis auidior, odore ipso duce, ad fructum vsque sine mora peruenire curauit, cupiens plenius experiri quod tenuiter præsenserat, præsénsque degustare quod odorauerat absens.Videamus & de olfactu Isaac, ne fortè aliquid quod pertineat ad hæc ipsa quæ in manibus sunt,protenderit. Loquitur de illo scriptura sic:Statímq;

vt sensit vestimentorum eius fragrantiam(haud dubiũ quin D
Iacob)ecce,inquit,odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. *Gen.27.d* Vestimenti fragrantiam sensit, sed vestiti præsentiam non agnouit:solóq; vestis tanquam floris odore forinsecus delectatus,quasi fructus interioris dulcedinẽ non gustauit,dum & electi filij simul & sacramenti fraudatus cognitione remansit.Quo spectat hoc?Vestimentum profectò spiritus,litera est,& caro verbi. Sed ne nunc quidem Iudæus in carne verbum,in homine sic deitatem,nec sub tegmine literæ sensum præuidet spiritualem:forísq; palpans hœdi pellem,quæ similitudinem maioris, hoc est primi & antiqui peccatoris expresserat,ad nudam non peruenit veritatem. Non sane in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati, qui peccatũ nõ facere,sed tollere veniebat apparuit,eã scilicet de causa quam ipse non tacuit,vt qui non vidẽt videant, & qui *Ioan.9.g*
vident cæci fiant. Hac ergo similitudine deceptus propheta cæcus hodie quem nescit benedicit, dum quem lectitat in libris,ignorat & in miraculis : & quem propriis attrectat manibus,ligando,flagellando, colaphizando,minime tamen vel resurgendo intelligit.Si enim cognouissent,nunquam domi- *1.Cor.2.b*
num gloriæ crucifixissent. Percurramus succincto sermone & cætera loca sancta,& si nõ omnia,saltem aliqua : quoniam quæ admirari per singula non sufficimus,libet vel insigniora & ipsa breuiter recordari.

E

De monte Oliueti, & valle Iosaphat, Capitulum VIII.

ASCENDITVR in montẽ Oliueti,descenditur in vallem Iosaphat : vt sic diuitias diuinæ misericordiæ cogites, quatenus horrorem iudicij nequaquam dissimules : quia etsi in multis miserationibus suis multus est ad ignoscendum, iudicia tamen eius nihilominus abyssus multa, quibus agnoscitur valde omnino terribilis super filios hominum. Dauid denique qui montem Oliueti demonstrat, dicens, Homines *Psal.35.b*
& iumenta saluabis domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus? etiam iudicij vallem in eodem psalmo commemorat dicens : Non veniat mihi, inquiens, *Ibidem,d*
pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Cuius & præcipitium se omnino perhorrescere fatetur cum in alio psalmo ita loquitur orans : Confige timore tuo carnes *Psal.118.p*
meas,à iudiciis enim tuis timui. Superbus in hãc vallem corruit & conquassatur,humilis descendit & minimè periclitatur.Superbus excusat peccatum suum,humilis accusat,sciens quia deus non bis iudicat in idipsum,& ꝙ si nosmetipsos iudicauerimus,non vtique iudicabimur. Porrò superbus non attendens quàm horrendum sit incidere in manus dei viuentis,facilè prorumpit in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis.Magna reuera malitia, tui te non misereri, & solum post peccatum remedium confessionis à te ipso repellere,ignémque in sinu tuo inuoluere potius quàm excute- F
re,nec præbere aurem cõsilio Sapientis qui ait:Miserere ani- *Eccl.30.d*
mæ tuæ placens deo. Proinde qui sibi nequam, cui bonus? Nunc iudicium est mundi,nunc princeps huius mundi eiicietur foras, hoc est de corde tuo, si te tamen humiliando ipse diiudicas. Erit iudicium cœli quando ipsum vocabitur cœlũ desursum,& terra discernere populum suum:in quo sanè timendum ne proiiciaris tu cum ipso & angelis eius,si tamen inuentus fueris iniudicatus. Alioquin spiritualis homo qui *1.Cor.2.d*
omnia diiudicat, ipse à nemine iudicabitur. Propter hoc ergo iudicium incipit à domo dei,vt suos quos nouit iudex cũ venerit inueniat iudicatos : & iam nil de eis habeat iudicare, quando videlicet iudicandi sunt hi qui in labore hominum non sunt,& cum hominibus non flagellabuntur.

De Iordane, Capitulum IX.

QVAM LAETO sinu Iordanis suscipit christianos qui se Christi gloriatur consecratum baptismate. Mentitus planè est Syrus ille leprosus, qui nescio quas Damasci aquas aquis pretulit Israëlis, cum Iordanis nostri deuotus deo famulatus totiens probatus extiterit, siue quando Heliæ, siue quando Helisæo, siue etiam (vt antiquius aliquid recolam)quando Iosue & omni populo simul (impetum mirabiliter inhibens)siccum in se transitum præbuit.Denique quid in fluminibus isto eminentius, quod ipsa trinitas

G trinitas sibi quadam euidenti præsentia dedicauit? Pater au-
ditus, visus spiritus sanctus, filius est & baptizatus. Merito
proinde ipsam eius virtutem quam Naaman ille consulente
propheta sensit in corpore, iubente Christo vniuersus quoq;
fidelis populus in anima experitur.

De loco Caluariæ. *Capitulum X.*

4.Reg.2.d EXITVR etiam vel iam in Caluariæ locum, vbi verus He
Esa.8.d liseus ab insensatis pueris irrisus, risum suis insinuauit æ-
ternum, quibus ait: Ecce ego, & pueri mei quos mihi dedit
deus. Boni pueri, quos per contrarium illorum malignātium
Psal.112.a ad laudem excitat psalmista dicens: Laudate pueri dominū,
laudate nomen domini. Quatenus in ore sanctorum infantiū
& lactentium perficeretur laus, quę ex ore defecerat inuido-
Esa.1.a rum, eorum vtique de quibus queritur ita: Filios enutriui &
exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Ascendit itaque crucem
caluus noster, mundo pro mundo expositus: & reuelata fa-
cie ac discooperta fronte purgationem peccatorum faciens,
probrosæ & austeræ mortis tam non erubuit ignominiam,
quàm nec pœnam exhorruit, vt nos opprobrio sempiterno
eriperet, restitueret gloriæ. Nec mirum. Quid enim erube-
sceret qui ita lauit nos à peccatis, non quidem vt aqua dilués
& retinens sordes, sed veluti solis radius desiccans & retinés
puritatem? Est quippe dei sapientia vbiq; attingens propter
H munditiam suam.

De sepulchro, *Capitulum XI.*

INTER sancta ac desiderabilia loca sepulchrum tenet quo-
dammodo principatum, & deuotionis plus nescio quid
sentitur vbi mortuus requieuit, quàm vbi viuens cōuersatus
est. Atque amplius mouet ad pietatem mortis quàm vitæ re-
cordatio, puto quòd illa austerior, hæc dulcior videatur: ma-
gísque infirmitati blandiatur humanæ quies dormitionis,
quàm labor conuersationis: mortis securitas, quàm vitæ re-
ctitudo. Vita Christi, viuendi mihi regula extitit: mors à
morte redemptio. Illa vitam instruxit, mortem ista destruxit.
Vita quidem laboriosa, sed mors preciosa: vtraque verò ad-
modum necessaria. Quid enim Christi prodesse poterat siue
mors nequiter viuenti, siue damnabiliter morienti? Nunquid
denique aut mors Christi etiam nunc male vsque ad mor-
tem viuentes à morte æterna liberat, aut mortuos ante Chri
stum sanctos patres vitæ sanctitas liberauit? sicut scriptum
Psal.86.g est: Quis est homo qui viuet & non videbit mortem, eruet
animam suam de manu inferi? Nunc ergo quia vtrunque no
bis pariter necessarium erat, & pie viuere, & secure mori: &
viuendo viuere docuit, & mortem moriendo securam red-
didit: quoniam quidem resurrecturus occubuit, & spem fe-
I cit morientibus resurgendi. Sed addidit & tertium benefi-
cium, cum etiam peccata donauit, sine quo vtique cætera nō
valebāt. Quid enim (quantum quidem ad veram summámq;
beatitudinem spectat) quantalibet vitæ rectitudo seu longitu
do prodesse poterat illi, qui vel solo originali peccato tene-
retur astrictus? Peccatum quippe præcessit, vt sequeretur
mors: quod sane si cauisset homo, mortem nō gustasset in æ-
ternum. Peccando itaque vitā amisit, & mortem inuenit, quo
niam quidem & deus ita prædixerat, & iustum profecto erat
vt si peccaret homo, moreretur. Quid nāque iustius poterat
quàm recipere talionem? Vita siquidem deus animæ est, ipsa
corporis. Peccando voluntariè volens perdidit viuere, nolés
perdat & viuificare. Sponte repulit vitam cum viuere noluit,
non valeat eam dare cui vel quatenus voluerit. Noluit anima
regi à deo, non queat regere corpus. Si non paret superiori,
inferiori cur imperet? Inuenit conditor suam sibi rebellem
creaturam, inueniat anima suam sibi rebellem pedissequam.
Transgressor inuentus est homo diuinæ legis, inueniat ipse
aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ,
& captiuantem se in legem peccati. Porro peccatum (vt scri-
Rom.6.d ptum est) separat inter nos & deum, separet proinde etiam
Esa.59.a mors inter corpus nostrum & nos. Non potuit diuidi à deo
anima nisi peccando, nec corpus ab ipsa nisi moriendo. Quid
itaque austerius pertulit in vltione, id solum passa à subdito,
quod præsumpserat in auctorē? Nihil profecto congruētius
q̄ vt mors operata sit mortem, spiritualis corporalem, culpa-
bilis pœnalem, voluntaria necessariam. Cum ergo hac gemi- K
na morte secundum vtranque naturam homo damnatus fuis
set, altera quidem spirituali & voluntaria, altera corporali &
necessaria: vtrique deus homo vna sua corporali ac volunta-
ria benigne & potenter occurrit, illáq; vna sua nostram vtrā-
que damnauit. Meritò quidem. Nā ex duabus mortibus no-
stris, cum altera nobis in culpæ meritum, altera in pœnæ debi
tum reputaretur, suscipiens pœnam & nesciens culpam, dum
sponte & tātum in corpore moritur, & vitam nobis & iusti-
tiam promeretur. Alioquin si corporaliter nō pateretur, de-
bitum non soluisset: si non voluntarie moreretur, meritum
mors illa nō habuisset. Nunc autem si (vt dictum est) mortis
meritum est peccatum, & peccati debitum mors, Christo re-
mittente peccatum, & moriente pro peccatoribus, profecto
iam nullum est meritum, & solutum est debitum. Cæterum
vnde scimus ꝙ Christus possit peccata dimittere? Hinc pro-
culdubio, quia deus est, & quicquid vult potest. Vnde autem
& ꝙ deus sit? Miracula probant. Facit quippe opera quæ ne-
mo alius facere possit, vt taceam oracula prophetarum, nec-
non & paternę vocis testimonium elapsę cœlitus ad ipsum à
magnifica gloria. Quod si deus pro nobis, quis contra nos?
Deus qui iustificat, quis est qui condemnet? Si ipse est & non
alius cui quotidie confitemur dicétes, Tibi soli peccaui: quis Psal.50.a
melius, imò quis alius remittere potest quod in eum peccatū
est? Aut quomodo ipse non potest, qui omnia potest? Deniq; L
ego quod in me delinquitur valeo si volo donare, & deus nō
queat in se commissa remittere? Si ergo peccata remittere
& possit omnipotens, & solus possit, cui soli peccatur: beatus
profecto cui non imputabit ipse peccatum. Itaque cognoui-
mus ꝙ peccata Christus diuinitatis suæ potentia valuit rela-
xare. Porro iam de voluntate quis dubitet? Qui enim nostrā
& induit carnem, & subiit mortem: putas suam nobis nega-
bit iustitiam? Voluntarie incarnatus, voluntarie passus, vo-
luntarie crucifixus, solam à nobis retinebit iustitiam? Quod
ergo ex deitate constat illum potuisse, ex humanitate inno-
tuit & voluisse. Sed vnde rursum cōfidimus, quòd mortē ab-
stulit? Hinc planè, quòd eam ipse qui nō meruit pertulit. Qua
enim ratione iterum exigeretur à nobis, quod pro nobis ille
iam soluit? Qui peccati meritum tulit, suam nobis donando
iustitiam: ipse mortis debitum soluit, & reddidit vitam. Sic
nanque mortua morte reuertitur vita, quemadmodū ablato
peccato redit iustitia. Porrò mors in Christi morte fugatur,
& Christi nobis iustitia imputatur. Verum quomodo mori
potuit qui deus erat? Quoniam nimirum & homo erat. Sed
quo pacto mors hominis illius pro altero valuit? Quia & iu-
stus erat. Profecto nāque cum homo esset, potuit mori: cum
iustus, non debuit gratis. Non quidem peccator mortis suffi-
cit soluere debitum pro altero peccatore, cum quisque mo-
riatur pro se. Qui autem mori pro se nō habet, nunquid pro M
alio frustra debet? Quāto sane indignius moritur qui mortē
nō meruerit, tanto is iustius pro quo moritur, viuit. Sed quę,
inquis, iustitia est vt innocens moriatur pro impio? Non est
iustitia, sed misericordia. Si iustitia esset, iam non gratis, sed
ex debito moreretur. Si ex debito: ipse quidem moreretur:
sed is pro quo moreretur, non viueret. At verò si iustitia nō
est, non tamen contra iustitiam est. Alioquin & iustus & mi-
sericors simul esse non posset. Sed etsi iustus non iniuste pro
peccatore satisfacere valeat, quo tamē pacto etiam vnus pro
pluribus? Etenim satis esse videretur ad iustitiam, si vnus vni
moriens vitam restituat. Hinc iam respondeat apostolus: Si-
cut enim, inquit, per vnius delictū in omnes homines in con Rom.5.d
demnationē, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in
iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiā vnius ho-
minis peccatores constituti sunt multi, ita & per vnius homi
nis obedientiā iusti constituuntur multi. Sed forte vnus plu-
ribus iustitiam quidem restituere potuit, vitam non potuit?
Per vnum, ait, hominem mors, & per vnum hominē vita. Si-
cut enim in Adam omnes moriūtur, ita & in Christo omnes Ibidem.
viuificabuntur. Quid enim? Vnus peccauit, & omnes tenen-
tur rei: & vnius innocentia soli reputabitur vni? Vnius pec
catum omnibus operatum est mortē, & vnius iustitia vni vi-
tam restituet? Itáne dei iustitia magis ad condemnandum,
quàm ad restaurandum valuit? Aut plus potuit Adam in ma-
lo, quàm

A lo,q̃ Christus in bono? Adæ peccatum imputabitur mihi, & Christi iustitia non pertinebit ad me? Illius me inobedientia perdidit,& huius obedientia non proderit mihi? Sed Adæ, inquis,delictum merito omnes contrahimus, in quo quippe omnes peccauimus: quoniam cũ peccauit in ipso eramus,& ex eius carne per carnis concupiscentiam geniti sumus. Atqui ex deo multo germanius secundum spiritum nascimur,q̃ secundum carnem ex Adam:secundum quem etiam spiritum longe ante fuimus in Christo quàm secundum carnem in Adam,si tamen & nos inter illos numerari confidimus,de qui-
Ephes.1.a. bus apostolus: Qui elegit nos, inquit,in ipso (haud dubium quin pater in filio)ante mundi constitutionem.Quod autem
Ioan.1.b etiam ex deo nati sunt, testatur euangelista Ioannes,vbi ait: Qui non ex sanguinibus, neque ex volũtate carnis,neque ex
1.Ioan.3.b voluntate viri,sed ex deo nati sunt.Item ipse in epistola:Omnis qui natus est ex deo, non peccat: quia generatio cœlestis conseruat eum.At carnis traducem,ais, carnalis testatur concupiscentia: & peccatum quod in carne sentimus,manifeste probat quòd secundum carnem de carne peccatoris descendimus. Sed enim nihilominus spiritualis illa generatio non quidem in carne sentitur,sed in corde,ab his duntaxat qui cũ
1.Cor.2.d Paulo dicere possunt: Nos autẽ sensum Christi habemus:in
Rom.8.c quo & eatenus profecisse se sentiunt,vt & ipsi cũ omni fidu-
2.Cor.2.c cia dicant:Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui no-
B stro quòd sumus filij dei.Et illud:Nos autem nõ spiritũ huius mũdi accepimus, sed spiritum qui ex deo est:vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Per spiritum ergo qui ex deo est, charitas diffusa est in cordibus nostris: sicut & per carnem quæ est ex Adam, manat concupiscentia nostris insita mẽbris. Et quomodo ista quæ à progenitore corporum descendit, nunquam in hac vita mortali à carne recedit:sic ille procedẽs ex patre spirituum, ab intentione filiorum duntaxat perfectorum nunquã excidit. Si ergo in deo nati,& in Christo electi sumus, quænam iustitia est vt plus noceat humana atq; terrena, quàm valeat diuina cœlestisq; generatio:dei electionẽ vincat carnalis successio, & æterno eius proposito carnis præscribat temporaliter traducta concupiscentia?Quinimo si per vnum hominẽ mors, cur nõ multo magis per vnũ & illũ hominem vita?Et si in Adam omnes morimur, cur non lõge
Rom.15.c potentius in Christo viuificabimur?Denique non sicut delictum,ita & donum.Nam iudiciũ ex vno in condẽnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Christus igitur & peccata dimittere potuit,cum deus sit:& mori,cum sit homo: & mortis moriendo soluere debitum, quia iustus: & omnibus vnus ad iustitiam vitámq; sufficere:quãdoquidẽ & peccatum & mors ex vno in omnes processerit. Sed hoc quoque necessariè omnino prouisum est quòd dilata morte homo inter homines dignatus est aliquandiu cõuersari,qua-
C tenus crebris & veris locutionibus ad inuisibilia excitaret,miris operibus astrueret fidem,rectis moribus instrueret. Itaq; in oculis hominum deus homo sobriè & piè conuersatus,vera locutus, mira operatus,indigna passus, in quo iam defuit nobis ad salutem? Accedat & gratia remissionis peccatorum, hoc est vt gratis peccata dimittat:& opus profecto nostrę salutis consummatũ est.Non autem metuendũ quòd donandis peccatis aut potestas deo, aut voluntas passo & tanta passo pro peccatoribus desit,si tamen soliciti inueniamur digne,vt oportet,& imitari exempla, & venerari miracula, doctrinæ quoque non existamus increduli, & passionibus nõ ingrati.

Itaque totum nobis de Christo valuit, totum salutiferum, totúmq; necessarium fuit,nec minus profuit infirmitas quàm maiestas:quia etsi ex deitatis potentia peccati iugum iubendo submouit,ex carnis tamen infirmitate mortis iura moriendo concussit. Vnde pulchrè ait apostolus:quod infirmum est dei,fortius est hominibus.Sed & illa eius stultitia per quã ei placuit saluum facere mundum, vt mundi confutaret sapi-
Rom.1.d entiam,cõfunderet sapientes:quòd videlicet cũ in forma dei esset,deo æqualis,semetipsum exinaniuit formam serui accipiens:q̃ diues cũ esset, propter nos egenus factus est, de magno paruus,de celso humilis,infirm⁹ de potẽte:quòd esuriit, quòd sitiit,q̃ fatigat⁹ est in itinere,& cætera quę passus est voluntate non necessitate:hæc ergo ipsius quædã stultitia nónne fuit nobis via prudẽtiæ,iustitiæ forma, sanctitatis exẽplũ?

Ob hoc item apostolus, quod stultum est,inquit,dei sapientius est hominibus.Mors ergo à morte, vita ab errore,à pec- D
cato gratia liberauit. Et quidem mors per iustitiam suã per- 1.Cor.1.d
egit victoriam: quia iustus exoluendo quæ non rapuit, iure omnino quod amiserat accepit. Vita vero quod ad se pertinuit,per sapientiam adimpleuit:quæ nobis vitæ & disciplinę documentum ac speculum extitit. Porrò gratia ex illa (vt dictum est) potestate peccata dimisit,quã omnia quæcunque voluit fecit.Mors itaque Christi,mors est meæ mortis: quia ille mortuus est vt ego viuerem: quo pacto enim iam nõ viuat,pro quo moritur vita?At quis iam in via morum, seu rerum notitia errare timebit duce sapientia?Aut vnde iam reus tenebitur,quem absoluit iustitia? Vitam quidem seipse perhi-
bet in euangelio:Ego sum,inquiens,vita. Porro duo sequen- Ioan.14.b
tia testatur apostolus dicens: Qui factus est nobis iustitia & 1.Cor.1.d
sapientia à deo patre. Si ergo lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit nos à lege peccati & mortis:vt quid adhuc morimur,& non statim immortalitate vestimur? Sane vt dei veritas impleatur. Quia enim misericordiam & veritatem diligit deus,necesse est mori quidem hominẽ,quippe quod prædixerat deus:sed à morte tamẽ resurgere,ne obliuiscatur misereri deus.Ita ergo mors etsi non perpetuo dominatur,manet tamen propter veritatẽ dei, vel ad tempus in nobis:quẽadmodum peccatum etsi iam non regnat in nostro mortali corpore:non tamen deest penitus nobis. Proinde Paulus ex E
parte quidem liberatũ se à lege peccati & mortis gloriatur, sed rursum se vtraq; nihilominus lege aliqua grauari ex par- Rom.7.d
te conqueritur: siue cum aduersus peccatum miserabiliter 2.Cor.5.a
clamat:Inuenio aliam legem in membris meis,& cætera. Siuè cum ingemiscit grauatus (haud dubium quin lege mortis) redemptionem expectans corporis sui. Siue itaque hæc, siue alia quæcunque in hunc modũ (prout in talibus in suo quisque abũdat sensu) ex occasione sepulchri christianis sensibus suggerãtur,puto quòd nõ mediocris dulcedo deuotionis infundatur cominus intuenti, nec parum proficitur cernendo etiam corporalibus oculis corporalem locũ dominicæ quietis.Etsi quippe iam vacuum sacris membris,plenũ tamen nostris & iucundis admodum sacramentis.Nostris inquam,nostris,si tamen tam ardenter amplectimur,quàm indubitanter tenemus quod apostolus ait:Consepulti enim sumus per baptismũ in mortem, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris,ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius,simul & resurrectionis erimus. Quã dulce est peregrinis post multam longi itineris fatigationem,post plurima terræ marísque pericula,ibi tandem quiescere,vbi & agnoscitur suum dominum quieuisse.Puto iam præ gaudio non sentiunt viæ laborem,nec grauamen reputant expensarum:sed tanquam labo-
ris præmium cursusve brauium assecuti, iuxta scripturæ sen- F
tentiam,gaudent vehementer cum inuenerint sepulchrum. Iob 3.d
Nec casu vel subito,aut veluti lubrica popularis fauoris opinione id tam celebre nomen sepulchrũ nactum esse putetur,
cum hoc ipsum tantis retro tẽporibus Esaias tam aperte prę- Esa.11.c
dixit:Et erit (inquit) in die illa radix Iesse qui stat in signum populorum,ipsum gentes deprecabuntur,& erit sepulchrum eius gloriosum.Reuera ergo impletum cernimus quod legimus prophetatum,nouum quidem intuenti,sed legenti antiquum:vt sic adsit de nouitate iucunditas,vt de vetustate non desit auctoritas. Et de sepulchro ista sufficiant.

De Bethphage. Capitulum XII.

QVID de Bethphage dicam vinculo sacerdotum,quam pęnè præterieram,vbi & confessionis sacramentum, & sacerdotalis ministerij mysterium continetur? Bethphage
quippe domus buccæ interpretatur. Scriptum est autem, Deut.32.
Prope est verbum in ore tuo & in corde tuo. Non in alte-
ro tantum, sed simul in vtroque verbum habere memine- Rom.10.b
ris.Et quidem verbum in corde peccatoris operatur salutiferam contritionem: verbum verò in ore noxiam tollit confusionem, ne impediat necessariam confessionem. Ait enim scriptura:Est pudor adducens peccatum, & est pudor addu-
cens gloriã. Bonus pudor est quo peccasse aut certe peccare Eccl.4.c
confunderis: & omnis licet humanus arbiter fortè absit,di-

diuinum

G uinum tãquam humanũ tanto verecũdius reuereris aspectũ, quanto & verius deum quam hominẽ cogitas puriorẽ. Tantóq; eum grauius offendi à peccante, quanto constat longius ab illo esse omne peccatũ. Huiuscemodi proculdubio pudor fugat opprobrium, parat gloriam, dũ aut peccatum omnino non admittit, aut certè admissum & pœnitendo punit, & cõfitendo expellit, si tamen glória etiam nostra hæc est testimonium consciẽtiæ nostræ. Quod si quispiam confiteri confunditur, id quoque vnde compũgitur talis pudor peccatum adducit, & gloriam de conscientia perdit, quando malum quod ex profundo cordis compũctio conatur expellere, pudor ineptus obstruso labiorum ostio non permittit exire, cum eum
Psal.39. b exemplo Dauid dicere potius oporteret: Et labia mea non prohibebo, domine tu scisti. Qui & seipsum redarguẽs, puto super hominum stulto & irrationabili pudore: Quoniam ta-
Psal.31.b cui, inquit, inueterauerũt ossa mea. Vnde & optat ostium po
Psal.140.a ni circunstantiæ labiis suis, vt oris ianuam & aperire confessioni, & defẽsioni claudere norit. Denique & apertè hoc ipsum orans petit à domino, sciẽs quia confessio & magnificentia opus eius. Et ꝙ videlicet nostram malitiam, & ꝙ æquè diuinæ bonitatis & virtutis magnificentiam minime tacemus, magnum quidem geminæ confessionis bonũ, sed dei est do-
Psal.140.a num. Ait itaque: Nõ declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Quamobrem ministros
H verbi sacerdotes caute necesse est ad vtrũque vigilare solicitos, quò videlicet delinquentium cordibus tãto moderamine verbum timoris & contritionis infligant, quatenus eos nequaquam à verbo confessionis exterreant, sic corda aperiãt vt ora non obstruãt, sed nec absoluant etiam compunctum
Rom.10.c nisi viderint & confessum; quandoquidem corde creditur ad
Eccl. 17. c iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Alioquin à mortuo (tanquã qui non est) perit confessio. Quisquis igitur verbum in ore habet, & in corde non habet, aut dolosus est, aut vanus. Quisquis vero in corde & nõ in ore, aut superbus est, aut timidus.

De Bethania. *Capitulum* XIII.

SANE non omnino (etsi multum festinem) debeo transire silenter domum obedientiæ, Bethaniam videlicet, castellum Mariæ & Marthæ, in quo Lazarus est resuscitatus, vbi nimirum & vtriusque vitę figura, & dei erga peccatores mira clementia, necnon & virtus obedientiæ vna cum fructibus pœnitentiæ commendatur. Hoc ergo in loco breuiter intimatum sufficiat, quòd quidem nec studium bonæ actionis, nec ocium sanctæ contemplationis, nec lachryma pœnitentis extra Bethaniam accepta esse poterunt illi qui tantam habuit obedientiam, vt vitam, quàm ipsam perdere maluerit, factus obediens patri vsque ad mortem. Hæ sunt
I illæ profecto diuitiæ quas sermo propheticus ex verbo do-
Esa.51. a mini pollicetur: Consolabitur, inquiens, dominus Siõ, & cõsolabitur omnes ruinas eius, & ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortũ domini, gaudiũ & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Hæ igitur orbis decimæ, hic thesaurus cœlestis, hæc fidelium hæreditas populorum, vestræ sunt charissimi credita fidei, vestræ prudentiæ & fortitudini commendata. Tunc autem cœleste depositum securè & fideliter custodire sufficitis, si nequaquã de ipsa vestra prudentia vel fortitudine, sed de dei tantũ adiutorio vbique pręsumitis, scientes quia non in fortitudine sua roborabitur vir, & ideo dicentes cum propheta: Dominus firmamentũ meum & refugium meũ & liberator meus.
Psal.17.a Et illud: Fortitudinem meam ad te custodiam, quia deus su-
Psa.58.b sceptor meus, deus meus, misericordia eius præueniet me. Et
Psal.113.b item: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da glo-
Psal. 143. riam: vt in omnibus sit ipse benedictus qui docet manus vestras ad prælium, & digitos vestros ad bellum.

Incipiunt capitula sermonis sequentis, de conuersione ad clericos.

1 Quod nemo conuerti ad dominum, nisi dei volũtate pręuentus, & eius voce interius clamante possit.
2 Quod ipsa vox domini omnibus sese offerat, & animam sibiipsi nolentem præsentet. K
3 Quod per hanc animæ ratio quasi in libro omnia mala propria deprehendere, reprehendere, diiudicare, & discernere valeat.
4 Quod qui diligit iniquitatem, non solum animã, sed etiã carnem suam odire probetur.
5 De pœna post mortem tam animæ, quàm carnis, & pœnitentia infructuosa.
6 In pręsenti vermis conscientiæ sentiendus ac suffocãdus, non in immortalitatem fouendus & nutriendus.
7 Quod facile quibusdam videtur vt voci diuinæ obtemperet voluntas humana.
8 Qualiter voluntas hominis per gulam, curiositatem, ac superbiam, & per omnes sensus carnis renitatur voci diuinæ.
9 Vt ratio animæ iam tandem vexata, præsumptæ facilitatis arguatur, & difficultate confundatur.
10 Respiratio cõsolationis quando huiuscemodi pauperibus spiritu beatitudinem audit promitti regni cœlestis.
11 Quod hoc regnum sperare non possit in cuius adhuc carne peccatum regnat, & ideo attendendum quod sequitur: Beati mites.
12 Appetitus gulæ & libidinis actus & exitus quis habeatur: curiositas, vanitas & amor diuitiarum, quẽ finẽ habeãt.
13 De indigna seruitute vitiorum, & incertitudine mortis. L
14 De infidelitate diuitiarum congregatarum.
15 Quod tẽporalia opa quasi semina sunt mercedis æternæ.
16 Quod impossibile sit peccatum latere.
17 Quid sentiendum de his qui impie agunt, si & illi pereũt, qui bona bene non ferunt.
18 Quod spiritui timore dei correpto & ad bonum parato resistat caro.
19 Contra hanc luctam lugendum, post luctã consolandum: quia beati qui lugent.
20 Post luctum & consolationem ad cœlestia contemplãda accedendum est.
21 In hac contemplatione quiescendum, gustúque eius delectandum & erudiendum est.
22 Quod gustu contemplationis refectus, habet intelligere diuina: quia Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.
23 Quod peccata nostra punita & remissa nec iterata nil obesse possunt, sed cooperantur potius in bonum.
24 De misericordia quæ pœnitenti promittitur, ac miserãti. Beati, inquit, misericordes.
25 Quod vt deus videatur, cor mundandum est: quia Beati mundo corde, &c.
26 De pacato, pacante, & pacifico.
27 Increpatio ad ambitiosos, qui non prius ipsi mũdato corde se deum aliis pacificare præsumunt. M
28 Admiratio quòd quidam supremum pacificorum gradũ sibi vsurpant, qui nullum inferiorum nec primum quidem attigerunt.
29 Exprobratio ꝙ incontinentes sacros ordines impudenter temerare non verentur.
30 Exhortatio ad pœnitentiam, & vt prius humilia sapiant, vt postmodum digne alta conscendant.
31 De persecutione sustinenda secundum vltimam beatitudinem, Beati qui persecutionem patiuntur, Beati eritis cum vos oderint, &c.

Finis.

Quod nemo conuerti ad dominum, nisi dei voluntate præuentus, & eius voce interius clamante possit. Capitulum primum.

AD audiendum, vt credimus, verbũ dei cõuenistis: neq; enim causa nobis alia vestrę huius tam auidę cõcursionis occurrit. Approbamus vtiq; desideriũ hoc, & laudabili studio cõgaudemus. Beati enim q Luc.11. d
audiunt verbum dei, sed si custodiũt illud. Beati enim qui me- Psal.102.d
mores sunt mandatorũ eius, sed vt faciant ea. Nimirum ver- Ioan.5.c
ba vitæ æternę habet, & venit hora (vtinam & nũc sit) quando audient vocem eius: & qui audierint, viuent. Siquidem vita in

A ta in voluntate eius. Et si vultis scire, voluntas eius conuersio
nostra. Denique ipsum audite. Nunquid voluntatis meæ
Eze.18.g est mors impij, ait dominus, & non magis vt conuertatur &
viuat? Ex quibus verbis euidéter agnoscimus quoniam vera
nobis vita non nisi in cõuersione est, nec aliter ad eam patet
Mat.18.a ingressus, dicente domino: Nisi conuersi fueritis, & efficiami
ni sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Merito
sane paruuli soli intrant, nam puer paruulus minat eos: qui in
hoc ipsum natus & datus est nobis. Quæro igitur vocem quã
audiant mortui, & cum audierint viuant, forte enim & mor-
tuis euangelizare necesse est. Et occurrit interim verbum
breue, sed plenum, quod os domini locutum est: vt propheta
Hiere.3.d testatur. Dixisti, ait (loquens sine dubio ad dominum deum
suum) cõuertimini filij hominum. Nec immerito sanè à filiis
quidem hominum videtur exigenda conuersio, peccatoribus
vtique necessaria. Nam supernis spiritibus ea magis quæ re-
ctos decet indicta laudatio est; eodem propheta psallente:
Psa.147.a Lauda deum tuum Sion. Cęterum quod ait, dixisti: meo qui-
dem iudicio non negligenter prætereundũ est, nec simplici-
ter audiendum. Quis enim humanis comparare audeat dictis
Heb.4.c quod dixisse dicitur deus? Viuus profectò est sermo dei &
efficax, & vox eius in magnificentia & virtute. Denique ipse
dixit & facta sunt. Dixit: Fiat lux, & facta est lux. Dixit: Con-
uertimini filij hominum, & conuersi sunt. Ita plane cõuersio
B animarum opus diuinæ vocis est, nõ humanæ. Simon Ioãnis
piscator hominum in hoc ipsum vocatus & cõstitutus à do-
mino, incassum tamen & ipse laborans tota nocte nil capiet,
donec in verbo domini rete iactans concludere posit multi
tudiné copiosam. Vtinam iactemus & nos hodie in hoc ver-
Psal.67.g bo rete verbi, & experiamur quod scriptum est: Ecce dabit
voci suæ vocem virtutis. Si mendaciũ loquimur, id plane de
proprio est. Sed & tunc forsitan nostra iudicabitur vox esse
non domini, si quæramus quæ nostra sunt, nõ quæ Iesu Chri
sti. Cæterum etsi loquimur iustitiam dei, & gloriã dei quæri-
mus, effectum tamen ab eo solo sperare, ab eo postulare ne-
cesse est: vt voci suæ vocẽ virtutis accommodet. Ad hanc er-
go interiorem vocem aures cordis erigi admonemus, vt lo-
quentem deum intus audire, quàm foris hominem studeatis.
Illa enim vox magnificentiæ & virtutis, deserta concutiens,
deserta discutiens, torporem excutiens animarum.

*Quod ipsa vox domini omnibus se offerat, & animam sibi-
ipsi nolentem præsentet.* Capitulum II.

NEC sane laborandum est vt ad vocis huius perueniatur
auditum, labor est potius aures obturare ne audias. Nimi
Psal.94.b rum vox ipsa se offert, ipsa se ingerit: nec pulsare interim
cessat ad ostia singulorum. Denique quadraginta annis, in-
quit, proximus fui generationi illi, & dixi, semper hi errant
C corde. Adhuc nobis proximus est, adhuc loquitur, & non
est forte qui audiat. Adhuc dicit, hi errant corde: adhuc sa-
pientia clamitat in plateis: Redite præuaricatores ad cor.
Hoc nempe initium loquendi domino: & hoc verbum ad
omnes qui conuertuntur ad cor, præcessisse videtur, & non
modo reuocans eos, sed reducens & statuens contra faciem
suam. Est enim non tantum vox virtutis, sed & radius lucis
annuncians pariter hominibus peccata eorum, & illumi-
nans abscõdita tenebrarum. Nec vero vlla internæ huius vo-
cis ac lucis differentia est, cum vnus idémque sit dei filius, &
verbum patris, & splendor gloriæ, sed & animæ quoque sub-
stantia in suo quidem genere etiã ipsa spiritualis & simplex,
sine vlla distinctione sensuum sic tota, si tamen tota dicen-
da est, vt & videns pariter & audiens videatur. Quid enim il-
lo agitur siue radio, siue verbo, nisi vt nouerit semetipsam?
Aperitur siquidem conscientiæ liber, reuoluitur misera vitæ
series, tristis quædam historia replicatur, illuminatur ratio,
& euoluta memoria velut quibusdam eius oculis exhibetur.
Vtraque vero nõ tam ipsius est animæ, quàm anima ipsa: vt
eadem sit & inspiciẽs & inspecta: contra suã statuta faciem,
& à violentis quibusdam apparitoribus immissarũ vtique co
gitationum coacta proprio interim iudicanda assistere tribu
nali. Quis sane iudicium hoc sine tribulatione sustineat? Ad
Psal.142.a meipsum anima mea turbata est (ait propheta domini) & tu
contra faciem tuam sine arguitione, sine turbatione, sed con
fusione, statui non posse miraris? D

*Quod per vocem dei animæ ratio quasi in libro omnia ma-
la propria deprehendere, reprehendere, diiudicare,
discernere valeat.* Capitulum III.

NEC à me speres audire quid in memoria tua ratio de-
prehendat, quid diiudicet, quid decernat. Applica intus
auditum, deflecte oculos cordis, & proprio disces experi-
mento quid agatur. Nemo enim scit quæ sunt in homine, 1.Cor.2.c
nisi spiritus hominis qui in ipso est. Si superbia, si inuidia, si
auaritia, si ambitio, aut similis aliqua pestis abscondita est,
vix effugere poterit hoc examen. Si fornicatio, si rapina, si
crudelitas, si fraus vlla, aut quælibet culpa admissa est, inter-
num hunc iudicem non latebit reus ipse, nec inficiabitur
coram eo. Transiit enim velociter totus ille pruritus dele-
ctationis iniquæ, & voluptatis illecebra tota breui finita est,
sed amara quædam impressit signa memoriæ, sed vestigia
fœda reliquit. In illud siquidem repositorium velut in sen-
tinam aliquam tota decurrit abominatio, immunditia tota
defluxit. Volumen grande cui vniuersa inscripta sunt stilo
vtique veritatis: amarum iam venter tolerat, etsi fauces mi-
seras breui transitu dulcedine quadam friuola visum est ob-
lectasse. Ventrem meum doleo miser, ventrem meum doleo.
Quidni doleam ventrem memoriæ, vbi tãta congesta est pu-
tredo? Quis nostrum fratres, exteriorem hanc vestẽ qua E
tegitur, si repente obscœnis vndiq; sputis illitam, & fœdissi-
mis quibusq; sordibus inquinatam consideret, non vehemé-
ter exhorreat, non velociter exuat, non indignanter abiiciat?
Itaque qui nõ vestem, sed semetipsum intus sub veste talem
reperit, eo amplius doleat & animo consternetur oportet,
quo propius tolerat quod exhorret. Neque enim vt tunicam
abiicit suam, sic abiicere contaminata anima poterit & seip-
sam. Denique quis in nobis tantæ patientiæ est & virtutis, vt
si forte (quemadmodum de Maria sorore Moysi legitur) car- Nume.12.c
nem suam subitanea quadam lepra male candentem viderit,
ęquo animo stare posit & gratias agere creatori? Quid vero
est caro ista, nisi corruptibilis quædam tunica qua vestimur?
Aut quid lepra hæc corporea electis omnibus æstimãda, nisi
paternæ virga correptionis, & purgatio cordis? Ibi tribula-
tio vehemens, & iustissima causa doloris est, cum excitatus à
somno miseræ voluptatis, interiorem cœperit quis deprehé-
dere lepram, quam sibiipse multo studio & labore quæsiuit.
Licet enim nemo oderit carnem suam, sed multo minus odis
se poterit anima semetipsam.

Quod diligens iniquitatem, odit animam & carnem suam.
Capitulum IIII.

AT FORTE aliquem moueat illud de psalmo: Qui dili- Psal.10.b
git iniquitatem, odit animam suam. Ego autem dico, o- F
dit & carnem. An non odit, cui gehennæ cumulos merca-
tur in dies, & cui secundum duritiam suam & cor impœni-
tens thesaurizat iram in die iræ? Cæterum hoc odium tam
carnis, quã animæ, non in affectu, sed in effectu potius inueni-
tur. Sic nimirum odit & phreneticus carnem suam cum si-
biipsi manus inferre laborat, rationis deliberatione sopita.

An vero grauior vlla phrenesis iudicatur, quàm impœni-
tentia cordis, & peccandi obstinata voluntas? Siquidem ma-
nus nepharias iniicit sibiipsi, nec carnem sed mentem lacerat
& corrodit. Si vidisti hominem scalpere manus, & vsque ad
sanguinem confricare, euidentem habes in eo similitudinem
animæ peccantis expressam. Cedit siquidem voluptas illa do
lori, & succedit pruritui cruciatus. Neque id ignorabat, sed
dissimulabat ille dum scalperet. Sic laceramus, sic exulcera-
mus propriis manibus animas infœlices, nisi quod tanto grauius
quanto excellentior est spiritualis creatura, & cui difficilius
medeatur. Neque id quidem inimicitiarum studio gerimus,
sed stupore quodam insensibilitatis internæ. Effusus siquidé
animus damna interiora non sentit: quia nec intus est, sed in
ventre forsitan, aut sub ventre. Denique & animus quorun-
dam in patinis, quorundam in loculis inuenitur. Vbi est the-
saurus tuus (inquit) ibi est cor tuum. Quid verò mirũ si pro- Matt.6.c
priam minime sentiat anima læsionem, quæ suiipsius oblita,
& penitus absens sibi, in lõginquam profecta est regionem?

Eris

G Erit autem cum in semetipsam reuersa cognoscet quàm crudeliter miseræ venationis obtentu euisceraui semetipsam. Neque enim id sentire poterat dum vilem muscarum prædã desiderio captans insatiabili, aranearum instar ex visceribus propriis intexere retia videretur.

De pœna tam animæ quàm carnis, & pœnitentia infructuosa post mortem. Capitulum V.

ERIT autem hic reditus sine dubio vel post mortem, cum vniuersa quibus ad vagandum foras & inutiliter sese occupandum in eam quæ præterit huius mundi figuram egredi consueuerat, ostia corporis clausa erunt, vt necessario maneat in seipsa, cui nullus iam pateat exitus à seipsa. Verum is quidem perniciosissimus erit reditus, & miseria sempiterna, quando iam pœnitentia haberi poterit, agi non poterit. Vbi enim deerit corpus, actus non erit. Sane vbi nulla fuerit actio, nec satisfactio quidem vlla poterit inueniri. Quocirca pœnitentiam quidem habere dolere est: nam pœnitentiam agere, remedium doloris est. Neque enim carenti manibus erit vltra leuare cor in cœlum cum manibus: sed quisquis ante obitum carnis non redierit ad ipsum, in seipso maneat necesse est in æternum. Sed in quali seipso? Qualem sese fecerit in hac vita, qualem inuenerit exiens ab hac vita: nisi quòd fortasse erit nonnunquam deterior, nam melior qui malus est H nunquã erit. Habet enim hoc ipsum quod nunc ponit, quandoque recipere corpus, non tamen ad pœnitentiam, sed ad pœnam. Vbi nimirum peccati ipsius & carnis quodammodo similis videbitur esse conditio, vt quemadmodum culpa semper puniri poterit, nec vnquam poterit expiari: sic nec in corpore aliquando tormenta finiri, nec corpus ipsum exinaniri valeat in tormẽtis. Merito quidem vltio sempiterna desæuiet, quòd nunquã possit culpa deleri: & nec substantia carnis deficiet, ne simul cogatur etiam afflictio carnis terminari. Hæc fratres mei qui pauet, cauet: nam qui negligit, incidit.

Quod vermis conscientiæ in præsenti sentiri ac suffocari debet, non in immortalitatem foueri ac nutriri. Capitulum VI.

VT ERGO redeamus ad vocem vnde processimus: expedit nobis profecto redire ad cor, dum illic iter quo ostendat nobis salutare suum, qui tanto studio pietatis illuc reuocat præuaricatores. Nec sentiri interim pigeat morsus vermis interni, aut periculosa quædam animi amaritudo, & perniciosa mollities persuadere queat vt præsentem velimus dissimulare molestiam. Optimum est tunc sentiri vermem, cum possit etiam suffocari. Itaque mordeat nunc vt moriatur, & paulatim desinat mordere mordendo. Rodat interim putredinem, vt rodendo consumat, & ipse quoque pariter I consumatur, ne foueri incipiat in immortalitatem. Vermis, inquit, eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Esa.66.g. A facie illorum morsuũ quis sustinebit? Multiplex enim nunc consolatio arguentis conscientiæ releuat cruciatum. Benignus est deus qui non patitur nos tentari vltra quàm possumus, nec vermem hunc supra modum patitur malignari. Maximéq; inter initia conuersionis oleo misericordiæ linit vlcera: vt nec morbi quantitas, nec difficultas curationis vltra quàm expedit innotescat: magis autẽ arridere videtur facilitas quædã, quæ postmodũ euanescit, quando iam exercitatos habenti sensus certamẽ forte datur vt vincat, & discat quoniam omnium potẽtior est sapiẽtia. Interim sane audiẽs quis vocem domini: Redite præuaricatores ad cor, & tantis in interiore cubiculo obscœnitatibus deprehensis, singula quæq; rimari satagit, & quoniam hæc influxerint aditu curiosus vestigator explorat, nec difficile patet foramẽ imò & foramina contuenti. Sed nec parum illi ex hac consideratione doloris accedit, cum per fenestras proprias mors ista deprehenditur introiisse. Multa siquidem admisisse videtur petulantia oculorum, multa pruritus aurium, multa quoque olfaciendi, gustandi, tangendíq; voluptas. Nam spiritualia quidem vitia (quorum supra meminimus) difficile adhuc prout sunt, carnalis examinat. Vnde fit vt quę sunt grauiora, aut minus aut minime sentiat, nec tam superbiæ aut inuidiæ q̃ flagitiosorum aut facinorosorum recordatione actuũ mordeatur.

Quod quibusdam facile videtur voluntatem humanam obtemperare voci diuinæ. Capitulum VII. K

ET ECCE iterum vox de nubibus dicens: Peccasti, quiesce. Et quod dicitur, tale est. Iam sentina redundans, domum omnem intolerabili fœtore contaminat, & vanum tibi est dum adhuc sordes influant, exhaurire: dum peccare non destiteris, pœnitere. Quis enim eorum ieiunia probet, qui ad lites & contentiones ieiunant, & percutiunt pugno impie, sed voluntates & voluptates propriæ inueniuntur in eis? Non tale est ieiunium quod elegi, dicit dominus. Esa.58.b

Claude fenestras morti, obsera aditus, foramina obstrue diligenter, & sic demũ non subeuntibus nouis, sordes poteris expurgare vetustas. Æstimat homo facile quod iubetur implendum, tanquam ignarus exercitij spiritualis. Quis enim prohibeat, inquit, quo minus imperem mẽbris meis? Indicit igitur gulæ ieiunia, crapulam interdicit, obturari præcipit aures ne audiant sanguinem, auertit oculos ne videant vanitatem, manus non ad auaritiam, sed ad eleemosynam magis extendit: quibus forte & laborem imponere velit, Ephe.4.a prohibens latrocinia, sicut scriptum est: Qui furabatur iam non furetur: magis autem laboret manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Cæterũ dũ suas quibusq; membris in hunc modum leges promulgat, & decreta proponit, interrumpunt subito vocem iubentis, & vno impetu clamant: Vnde hæc noua religio? Facere iubes vt L libet. Sed inuenietur qui nouis decretis obuiet, qui nouis legibus cõtradicat. Quis enim ille est? inquit, Et illa: Nimirum ipsa quæ paralytica iacet in domo, & male torquetur. Ipsa est enim in cuius nos pridem deputasti obsequium (si non ignoras) ad obediendum vtique cõcupiscentiis eius. Expalluit miser ad hanc vocem, & confusus obmutuit. Anxiabatur enim in eo spiritus eius. At membra quidem ad suam illam infœlicissimam dominam incunctãter accedunt, vt aduersus dominum crudeliter interpellent, & imperia duriora causentur. Plãgit gula parsimoniæ sibi modum adhibitum, prohibitam crapulæ voluptatẽ. Oculus queritur indictas lachrymas, petulantiam interdictam. Quibus hæc & similia prosequentibus excitata & vehemẽter exacerbata volũtas: Somniúmne est, inquit, an fabula quod narratis? Tum vero opportunũ suæ tempus nacta querimoniæ lingua: Omnino, ait, sic est vt audistis. Nam & ego à fabulis & mendaciis iussa sum reticere, & nihil deinceps nisi serium, imò & penitus necessarium loqui.

Qualiter voluntas hominis per gulam, curiositatem, ac superbiam, & per omnes sensus carnis renititur voci diuinæ Capitulum VIII.

EXILIT igitur vetula furens, & totius oblita languoris, procedit horrentibus comis, veste lacerata, pecto- M re nudo, scalpens vlcera, frendens dentibus & arescens, atque ipsum inficiens aëra flatibus virulentis. Quidni confundatur, si quid adhuc superest rationis, ad talem miseræ voluntatis occursum & incursum? Hæc, inquit, est tota tui coniugij fides, sic compateris male patienti? Vsqueadeo super dolorem vulnerum meorum addere pepercisti? Subtrahendum forsitan ex immoderata dote aliquid videbatur, sed quid relinquitur hoc sublato? Solum hunc languẽti miserè præstitisti, & omnia eius obsequia quemadmodum sint distributa aliquando, cognouisti. Nunc autem si tibi forsitan morbi huius pessimi quo laboro, triplex malignitas excidisse potuit, sed non mihi. Siquidem voluptuosa sum, curiosa sum, ambitiosa sum, & ab hoc triplici vlcere non est in me sanitas à planta pedis vsque ad verticem. Itaq; fauces, & quæ obscœna sunt corporis, assignata sunt voluptati, quandoquidem velut de nouo necesse est singula recenseri. Nam curiositati pes vagus & indisciplinatus oculus famulantur. At vanitati quidem aures & lingua seruiunt, dum per illam impinguat caput meum oleũ peccatoris, per hãc ipsa suppleo quod in laudibus meis alij minus fecisse videntur. Valde enim delector & recipere ab aliis, & cum opportune possum etiã tradere aliis laudes meas, & meo & alieno ore semper cupiens prædicari. Cui potissimum morbo tuum quoq; ingenium plurima solet adhibere fomenta. Porro manus ipsas quibus est vndique liber

A ber motus, non vni specialiter alicui operi deputamus, sed modo vanitati, modo curiositati, modo voluptati sedulum satis exhibent famulatum. Quibus ita dispositis, non mihi hæc omnia vel in vno satisfacere aliquando potuerunt, quòd non satietur oculus visu, nec auris impleatur auditu, atque vtinam inter spectandum totum aliquando corpus fieret oculus, aut inter prandendum in fauces membra omnia verterentur. Túne igitur mihi id modicū consolationis quod vtcunque mēdico, tentas surripere? Dixit, & cum indignatione & furore recedens, Teneo, inquit, longúmque tenebo.

Vt ratio animæ iam tandem vexata præsumptæ facilitatis arguatur, & difficultate confundatur.
Capitulum IX.

IAM vero rationi ipsa vexatio dat intellectum, iam innotescit aliquatenus huius negocij difficultas, iam præsumpta facilitas euanescit. Videt enim memoriam plenam spurcitiarū, videt abundātius alias atque alias influere sordes, videt ipsas fenestras morti patulas claudi omnino nō posse: & quòd adhuc præsidens voluntas languida dominetur, ex cuius vlceribus sanies vniuersa profluxit. Videt denique anima sese contaminatam, nec per alium, sed per proprium corpus, nec aliunde quàm à seipsa. Est autem quoddam animæ, sicut memoria quæ inficitur, sic voluntas ipsa quæ inficit. Denique
B tota ipsa nihil est aliud quàm ratio, memoria, & voluntas. Nūc autem & ratio minus habens, cæca quodāmodo quòd hactenus ista non viderit, infirma omnino quòd re agnita quidem præualuit temperare, & memoria fœdissima pariter & fœtidissima, & voluntas languida & horrendis vlceribus vndique scaturiens inuenitur. At ne quid ex omnibus quæ sunt hominis relinquatur, ipsum etiam corpus rebelle est, & singula membra, fenestræ singulę quibus mors intrat ad animam, & incessanter exuberat ipsa confusio.

Respiratio consolationis pauperibus spiritu.
Capitulum X.

AVDIAT ergo anima quæcunque eiusmodi est vocem diuinam, & audiat cum stupore & admiratione dicentē:
Mat.5.a Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Quis spiritu pauperior eo qui in toto spiritu suo nō inuenit requiem, non inuenit vbi caput reclinet? Hoc quoque consiliū pietatis, vt qui sibi displicet, placeat deo: & qui propriam domum odit, domum vtique plenam spurcitiæ & infœlicitatis, inuitetur ad domum gloriæ, domum non manu factam æternam in cœlis. Nec mirum si ad huius dignationis magnitudinem expauescit, si difficile credit huic auditui, si ve-
C hementi stupore admiratur, & ait: Ergóne beatum hominē miseria facit? Cæterum quisquis eiusmodi es, non diffidas, non miseria sed misericordia facit beatum, sed huius propria
Psal.67.b sedes miseria est, vt humiliatio in humilitatem transeat, necessitas in virtutem. Pluuiam voluntariam (inquit) segregabis deus hæreditati tuæ, & infirmata est, tu vero perfecisti eam. Vtilis prorsus infirmitas quæ medici manum requirit: & salubriter à se deficit, quam perficit deus.

Quod regnum sperare non possit, in cuius adhuc carne peccatum regnat. Capitulum XI.

SED quia non est via ad regnum dei sine primitiis regni, nec sperare potest cœleste regnum cui nec super propria membra adhuc regnare donatur, sequitur vox dicens: Beati
Mat.5.a mites: quoniam ipsi hæreditabunt terram. Ac si euidētius dicat: Mitiga efferos voluntatis motus, & crudelem bestiā mansuefacere cura. ligatus est, soluere studeas quod rumpere omnino non possis. Eua tua vita est. Vim facere, aut eatenus offendere nullo modo præualebis. Nec mora, respirans homo inter hæc verba atque id quoque facilius reputās, licet verecundus, accedit & delinire satagit viperam inflammatam. Arguit vitæ carnalis illecebras, & consolationes secularis nugacitatis accusat tanquā exiguas & indignas, sed & breuissimas quoque & perniciosissimas omnibus amatoribus suis.

Appetitus gulæ & libidinis, & cæterarum vanitatum quem finem habeant. Capitulum XII. D

SVPER hoc, ait, nequam & inutili seruo tuo & ipsa fatere. Nec enim inficiari potes ne in modico quidem tibi vniuersa eius obsequia satisfacere aliquando potuisse. Voluptas gutturis quæ tanti hodie æstimatur, vix duorum obtinet latitudinem digitorum, & eius tam modicæ partis tam exigua delectatio quanta operatur solicitudine, quātam deinde molestiam parit? Hinc monstruosius dilatantur renes & humeri, hinc tumentes vteri non tam impinguantur quàm imprægnantur aruina: & dum carnis onus ossa nōn sustinet, etiam morbi varij generantur. Sic libidinis illecebrosa vorago quantis laboribus & dispendiis, interdum & famæ vel honoris, aut etiam vitæ ipsius periculo comparatur, vt ad modicū flagrans sulphureus vapor furentes stimulis agat, & apū par Boeth.li.3. de conso. metro 7.
volantium vbi male grata mella fuderit nimis tenaci feriat icta corda morsu: cuius appetitus anxietatis & vecordiæ, actus abominationis & ignominiæ, exitus pœnitudinis & verecundiæ plenus esse dignoscitur. Cæterum spectacula vana rogo quid corpori præstant, quídve animæ conferre videntur? At certe nihil in homine cui curiositas prosit inuenies. Friuola prorsus & inanis ac nugatoria consolatio, & nescio quid illi durius imprecer, quàm vt semper habeat quod requirat, qui iucundæ quietis pacem fugitans, curiosa inquietudi- E
ne delectatur. Liquet sane vel ex hoc ipso nihil his omnibus delectationis inesse, quorum solus transitus iuuat. Cæterum vanitas vanitatum quàm nihil sit, vel ex ipso nomine manifestius indicatur. Vanus vtique labor qui studio vanitatis assumitur. O doxa doxa (ait Sapiens) in milibus morta- Idem eod. li. prosa 6.
lium nihil aliud quàm aurium inflatio vana. Et tamen quantam putas infœlicitatem hæc ipsa non tam fœlix vanitas quàm vana fœlicitas parit? Hinc nanque cæcitas cordis, sicut scriptum est: Popule meus, qui te beatificant, in erro- Esa.3.b
rem te inducūt. Hinc ceruicosus furor animositatis, hinc suspicionis labor anxius, hinc liuoris crudele tormentum, & cremētis inuidiæ miserior quàm miserabilior cruciatus, hinc diuitiarū amor insatiabilis longe amplius desiderio torquet animam, quàm refrigeret vsu suo: vtpote quarum acquisitio quidem laboris, possessio vero timoris, amissio plena doloris inuenitur. Posttemo vbi multæ opes, multi etiam qui Eccles 5.e
comedunt eas: & vsus quidem diuitiarum apud alios, diuitibus solum nomē cedit & solicitudo. Et in his omnibus pro tam exiguis, aut magis ne exiguis quidem, sed nullis eam paruipendere gloriam quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligentibus se: non tam insipientiæ quàm infidelitatis esse videtur.

De seruitute vitiorum & incertitudine mortis. F
Capitulum XIII.

NEC immerito sane mundus hic positus in maligno, vana promissione deludit animas propriæ conditionis & nobilitatis oblitas, quas non pudeat porcis in ministerio subiugari, in desiderio sociari, nec sic tamē infœlici edulio satiari. Vnde enim hęc tāta pusillanimitas & abiectio tam miserabibis, vt egregia creatura capax æternæ beatitudinis & gloriæ magni dei, vtpote cuius sit inspiratione condita, similitudine insignita, cruore redempta, fide dotata, spiritu adoptata, miseriam non erubescat sub putredine hac corporeorum sensuum gerere seruitutem? Merito plane ne eos quidem apprehendere potest, quæ talem deserens sponsum, tales sequitur amatores. Merito siliquas esuriit & non accepit, qui porcos pascere maluit, q̄ paternis epulis satiari. Insanus siquidem labor pascere sterilem quæ non parit, & viduæ benefacere nolle: omittere curam cordis, & curam carnis agere in desiderio: impinguare & fouere cadauer putridum, quod paulo post vermium esca futurū nullaterius dubitatur. Nam seruire mammonæ, & auaritiam colere (quod est seruitus idolorum) aut vanitatem sectari, prorsus degeneris animæ indicium esse quis nesciat?

Di

G

De infidelitate diuitiarum congregatarum.
Capitulum XIIII.

ESTO tamen magna sint & honesta quę mundus interim amatoribus suis erogare videtur, sed infida esse quis nesciat? Certa nimirum eorum breuitas, & ipsius quoque breuitatis finis incertus: sæpe viuentem deserunt: nam morientem nec raro sequuntur. Quid vero in rebus humanis certius morte, quid hora mortis incertius inuenitur? Non miseratur inopiam, non diuitias reueretur, non generi cuiuslibet, non moribus, nō ipsi denique parcit ætati, nisi quòd senibus quidem in ianuis, adolescentibus in insidiis est. Infœlix proinde qui in huius vitæ tenebris & lubrico fidens perituram insumit operam, nec aduertit quoniam vapor est ad modicum parens, & vanitas vanitatum. Obtinuisti tandem ambitiose quam ex longo concupieras dignitatem? serua quod habes. Implesti pecuniose loculos tuos? solicitus esto ne perdas. Vberes fructus attulit ager tuus? dirue horrea tua vt maiora ædifices: muta quadrata rotundis: dic animæ tuæ, habes multa bona reposita in annos plurimos. Erit enim qui dicat: Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem parasti cuius erunt? *Luc.12.c*

Quod temporalia opera quasi semina sunt mercedis æternæ.
Capitulum XV.

H

ATQVE vtinam tantum congregata perirent, & non deterius ipse quoque periret congregator eorum. Esset vtique tolerabilius perituro, quàm peremptorio insudare labori. Nunc vero stipendia peccati mors: & qui in carne seminat, de carne metet corruptionem. Nec enim opera nostra transeunt vt videntur, sed temporalia quæque velut æternitatis semina iaciuntur. Stupebit insipiens cum ex hoc modico semine copiosam viderit exurgere messem, seu bonam, seu malam, pro diuersa qualitate sementis. Hoc qui cogitat, nullum omnino paruum reputat esse peccatum, quòd futuram messem potius æstimet, quàm sementem. Seminant ergo dum nesciunt, & seminant dum occultant homines iniquitatis mysteria, dum vanitatis consilia celant, dum perambulant in tenebris negocia tenebrarum.

Quod impossibile sit peccantem latere. *Caput XVI.*

PARIETES, inquit, sunt vndique, quis me videt? Esto, nemo te videat, non tamen nullus. Videt te angelus malus, videt te angelus bonus, videt & bonis & malis maior angelis deus, videt accusator, videt testium multitudo, videt & ipse iudex cuius te oportet assistere tribunali: sub cuius sane oculis velle delinquere tam insanum, quàm horrendum incidere in manus dei viuentis. Noli esse securus, latent insi-
I diæ quas latere non possis. Latent, inquam, insidiæ, quas vt deprehendere ipse non potes, sic non potes ipse non deprehendi. Audit planè qui plantauit aurem: & qui finxit oculum, ipse considerat. Non illius solis arcet radios maceria lapidum, quos ipse creauit, non vel ipse corporis huius paries veritatis excludit aspectū. Nuda sunt eius oculis omnia, penetrabilior est ancipiti gladio. Ipsas quoque non modo cernit, sed & discernit cogitationum vias, & medullas affectionum. Denique si non totam humani cordis abyssum, & quicquid in ipso latet inspiceret præ ipso, non ille iam nil sibi conscius iudicantis sese domini sententiam tantopere formidaret. Mihi (inquit) pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed neque meipsum iudico: nihil enim mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, dominus est. Si tu obiectu parietis, aut cuiuslibet simulationis prætentu, humana frustrari posse iudicia gloriaris, certus esto non illum vera crimina præterire qui de falsis etiam accusare criminibus consueuit. Si tantopere eius qui nihilominus forte tuam vereatur, proximi consciētiam reformidas, multo minus eos contemnas quibus odiosa magis iniquitas, & longe amplius execrabilis corruptio est. Si denique deum non times, & solos hominū reuereris aspectus, memor esto hominem Christum hominum facta ignorare non posse: vt quod coram me attentare minime prorsus auderes, multo minus audeas coram ipso: quódque non dico non liceret, sed *1.Cor.4.a*

nec liberet quidem præsumere vidente conseruo, inspiciente domino vel cogitare penitus exhorrescas. Alioquin si carnis oculum magis quàm gladium qui carnes habet deuorare formidas: & is quoque timor quē times, eueniet tibi, & accidet quod vereris. Nihil opertum quod non reueletur, vel occultum quod non sciatur. Arguentur à luce in lucem prolata opera tenebrarum: nec modo obscœnitatū abominanda secreta, sed iniqua commercia vendentium sacramenta, & fraudulenta suspiria adinuenientium dolos, & iudicia subuertentiū, qui nouit omnia, nota faciet vniuersis: cum cœperit scrutator ille cordis & renum scrutari Hierusalem in lucernis. K

Quid sentiendum sit de his qui impie agunt.
Capitulum XVII.

QVID ergo ibi facturi sunt, imò potius quid passuri qui crimina commiserunt, vbi audituri sunt: Ite in ignem æternum, qui pietatis opera non fecerunt? Quando vero admittetur ad nuptias, qui nec lumbos præcinxit vt abstineret à malo, nec lucernam tenuit vt faceret bonum: quando nec virginitatis integritas, nec lampadum claritas solius olei poterit excusare defectum? Aut quis illos manere credendus est cruciatus, qui in hac vita non solum mala, sed forte pessima perpetrant, si sic sunt cruciandi qui hic bona receperunt, vt in medio flammę æstuantibus linguis, ne minimæ quidem stillę obtinere refrigerium queant? Caueamus ergo mala opera, L
nec includentis sagenæ fiducia, libere intra ecclesiam delinquamus: hoc scientes quia non omnes quos sagena trahit, piscatorum vasa recipient, sed erit cum ad littus venerint, eligent bonos in vasa, malos autem foras mittent. Neque hoc contenti lumborum cingulo, accendamus etiam lucernas nostras, & instanter operemur bonum: cogitantes quòd omnis arbor non modo quæ malum fecerit fructum, sed etiam quæ bonum non fecerit, excidetur, & in ignem mittetur, illum vtique ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Cæterum sic declinemus à malo, vt faciamus bonum: inquiramus pacem, non gloriam prosequamur. Illa enim dei est, & eam alteri non dabit. Gloriam, inquit, meam alteri non dabo. Et dicebat homo secundum cor dei: Nō nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Recordemur etiam scripturæ dicentis: Si recte offeras & non recte diuidas, peccasti. Recta est fratres, illa nostra diuisio, nemo detractet. Alioquin si cui forsitan minus placet, sciat non nostrā esse, sed angelorum. Priores enim angeli cecinerunt: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Seruemus ergo in vasis oleum, ne forte (quod absit) clausas iá nuptiarum ianuas frustra pulsantes, verbū audiamus amarū, & deintus nobis sponsus respondeat, Nescio vos. Adhuc tamen mors posita est nō modo secus iniquitatem, sterilitatē, vanitatem, sed & secus introitum ipsius etiam voluptatis. M
Quocirca opus est fortitudine aduersus tentamenta peccati, vt rugiēti leoni resistamus fortes in fide, & ignita ipsius iacula hoc ipso clypeo viriliter repellamus. Opus est iustitia, vt operemur bonum. Opus est prudētia, ne cum fatuis virginibus reprobemur. Opus denique tēperantia, ne voluptatibus indulgentes, audiamus aliquando quod miser ille epularum pariter & vestium splendore finito, dum misericordiam precaretur audiuit: Memēto fili quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Plane terribilis deus in consiliis super filios hominum, sed si terribilis est, etiam misericors inuenitur, dum futuri formam iudicij non occultat. Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur: & palmes qui fructum non fecerit, excidetur. Virgo cui defuerit oleum, à nuptiis excludetur: & qui bona receperit in hac vita, cruciabitur in futura. Quod si forte contingat in vno quolibet simul hæc quatuor inueniri, ea plane extrema desperatio est.

Esa.42.b *Psal.113.b* *Luc.2.b* *Luc.16.f* *Ezec.18.a*

Quod spiritui ad bonum parato resistit caro.
Capitulum XVIII.

HAEC igitur & his similia intus suggerit ratio volūtati, eō copiosius quo perfecti⁹ illustratione spiritus edocetur. Fœlix sane cuius volūtas sic cesserit & acquieuerit cōsilio rationis,

A tionis, vt à timore concipiens, promissionibus deinceps cœlestibus foueatur, & parturiat spiritum salutis. At forte inuenietur rebellis & obstinata volūtas, & nec impatiens solum, sed & monitis peior, & minis durior, & adhibitis acerbior blandimentis. Inuenietur forsitan quæ nihil mota suggestionibus rationis, imò & graui furore commota respondeat dicens: Quousque vos patior? prædicatio vestra in me non capit. Scio quòd astuti estis, sed astutia vestra in me locum non habet. Forte & aduocans membra singula, solito amplius solitis iubet obedire concupiscentiis, nequitiis deseruire. Hinc nimirum est illud quod quotidianis discimus experimentis eos qui conuerti deliberant, tentari acrius à concupiscentia carnis: & vrgeri grauius in operibus luti & lateris, qui Ægyptum egredi, & Pharaonis imperium effugere moliuntur.

Quòd lugendum sit, & post luctum consolandum.
Capitulum XIX.

VTINAM autem qui eiusmodi est, declinet impietatem, & terribile illud profundum caueat, de quo scriptum
Prouer. 18. est: Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit. Fortissima siquidem potione curatur: & periclitabitur facile, nisi multa solicitudine studeat medici obtéperare consiliis, obseruare præcepta. Vehemens est tentatio, & proxima desperationi, nisi totum colligat, & ad miserandum
B animæ suæ quam adeo miseram & miserabilem videt, conuertat affectum, & audiat vocem dicétem: Beati qui lugent,
Matth. 5.a quoniam ipsi consolabuntur. Lugeat abundanter: quia lugendi tempus aduenit: & ad sorbendas iuges lachrymas ista sufficiunt. Lugeat, sed nō sine pietatis affectu, & obtentu consolationis. Consideret nullam sibi inueniri requiem in seipso, sed omnia plena miseriç & desolationis. Consideret non esse bonum in carne sua sed in seculo nequam nihil nisi vanitatem & afflictionem spiritus contineri. Consideret, inquam, nec intus nec subtus nec circa se sibi occurrere consolationem: vt vel tandem aliquando discat quærendam sursum, & desursum esse sperandam. Lugeat interim plangens dolorem suum, exitus aquarum deducat oculus eius, & palpebra non quiescat. Nimirum purgatur lachrymis oculus ante caligans, & acuitur visus vt intendere possit in serenissimi luminis claritatem.

Quòd post consolationem ad cœlestia contemplanda accedendum est. Capitulum XX.

EX HOC sane suspiciat per foramen, prospiciat per cancellos, prædulcem radium prosequatur obtutu, & magorum sedulus imitator, lumen lumine quærat. Inueniet enim locum tabernaculi admirabilis, vbi panem angelorum
C manducet homo, inueniet paradisum voluptatis plantatum à domino, inueniet ortum floridum & amœnissimum, inueniet refrigerij sedem, & dicet: O si audiat vocem meam misera illa voluntas, vt ingrediens videat bona, & visitet locum istum: hic nimirum inueniet requiem ampliorem, & me quoque eo minus inquietabit, quo minus inquietabitur
Mat. 11.d ipsa. Neque enim mentitur qui dixit: Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. In huius fide promissionis exacerbata blandius alloquatur, & simulata quadam hilaritate & spiritu mansuetudinis eam conueniens dicat: Cesset penitus indignatio tua: nō ego sum qui te offendere possim: tuum est corpus, tuus & ego ipse: nō est quod timeas, non est quod verearis. Nec mirum si forte amarius adhuc reddiderit illa respōsum, vt dicat quia multæ cogitationes ad insaniā nos adduxerunt: sustineat interim ęquanimiter ac dissimulet omnino quod agitur, donec inter loquendum inducens alia pro aliis, opportune aliquando inferat dicens: Inueni hodie ortum pulcherrimum, & amœnissimum locum: bonum esset illic nos esse: nam & tibi nocet in hoc lecto ægritudinis, in hoc doloris strato versari, in hoc cubili tuo graui corde compungi. Aderit dominus quærenti se, animæ speranti in se, aderit votis supplicibus, & verbis eius efficaciam ministrabit. Excitabitur desiderium voluntatis, vt non modo videre locum, sed & introire paulatim, & mansionem inibi facere concupiscat.

Quòd in hac contemplatione requiescendum sit. D
Capitulum XXI.

NEC verò locum repures corporalem paradisum hunc voluptatis internæ. Non pedibus in hunc ortum, sed affectibus introitur. Nec terrenarum ibi commendatur arborum copia, sed virtutum vtique spiritualium iucunda decoráque plantatio. Ortus conclusus, vbi fons signatus in quatuor capita deriuatur, & ex vna sapientiæ vena virtus quadripertita procedit. Splendidissima quoque inibi lilia vernant: & cum flores apparent, etiam vox turturis auditur. Illic nardus sponsæ fragrantissimum præstat odorem, & cætera quoque aromata fluunt, Austro spirante, Aquilone fugato. Ibi media est arbor vitæ, malus illa de cantico cunctis preciosior lignis siluarum, cuius & vmbra sponsam refrigerat, & fructus dulcis gutturi eius. Ibi continentiæ nitor, & syncerae veritatis intuitus oculos cordis irradiat: auditui quoque dat gaudium & lætitiam dulcissima vox consolatoris interni. Ibi quibusdam spei naribus influit iucundissimus odor agri pleni cui dominus benedixit. Ibi auidissime prælibantur incomparabiles deliciæ charitatis, & succisis spinis ac vepribus quibus antea pungebatur, vnctione misericordiæ perfusus animus in conscientia bona fœliciter requiescit. Quę quidē non inter vitæ æternæ pręmia, sed inter temporalis militiæ stipendia deputantur: nec ad futuram pertinent, sed ad eam magis quæ nunc est ecclesiæ promissionem: hoc enim centuplū est E
quod in hoc seculo seculi cōtemptoribus exhibetur. Nec tibi illud nostro speraueris eloquio commēdandum, solus spiritus est qui reuelat: sine causa paginam consulis, experientiā magis require. Sapientia est cuius precium nescit homo, de occultis trahitur, nec in terra suauiter viuentiū inuenitur ista suauitas. Nimirum suauitas domini est: nisi gustaueris, nō videbis. Gustate, inquit, & videte quoniam suauis est dominus. Psal. 33.b
Manna absconditum est, nomen nouum est, quod nemo scit nisi qui accipit. Nō illud eruditio, sed vnctio docet: nec scientia, sed conscientia comprehēdit. Sanctū est, margaritæ sunt, nec faciet ipse quod prohibet, qui cœpit facere & docere. Neque enim canes aut porcos iam reputat, quos prioribus abrenunciantes facinoribus atque flagitiis etiam consolatur per apostolum, dicens: Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis: tantum caueat ne reuertatur canis ad vomitum, nec sus lota ad volutabrum luti. 1.Cor. 6.c

Quòd gustu contemplationis refectus habet intelligere diuina.
Capitulum XXII.

IN HVIVS ergo ostio paradisi diuini susurri vox auditur, & sacratissimum secretissimúmque consilium quod absconditum est à sapientibus & prudentibus, paruulis reuelatur. Cuius sane vocis auditum non sola iam ratio capit, sed Matt. 5.a
gratanter eum communicat & voluntati: Beati qui esuriunt F
& sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Altissimum plane consilium, & inæstimabile sacramentum. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, qui de cœlo nobis à regalibus sedibus venit. Facta est valida fames in terra, & omnes iam non egere cœpimus, sed ad extemam iam venimus egestatem. Denique & comparati sumus iumentis insipientibus, & similes facti sumus illis: etiam porcorum siliquas insatiabiliter esurimus. Qui pecuniam diligit, non satiatur: qui luxuriam diligit, non satiatur: qui gloriam quærit, nō satiatur. Denique qui mundū amat, nunquā satiatur. Noui ego homines satiatos hoc mūdo, & ad eius omnē memoriā nauseātes. Noui satiatos pecunia, & satiatos honoribus, satiatos voluptatibus & curiositatibus huius mūdi, nec mediocriter, sed vsque ad fastidium satiatos. Et facile est cuique nostrum hanc satietatem per dei gratiam obtinere: neque enim parit hāc copia, sed contemptus. Sic fatui filij Adam porcorum vorando siliquas, non esurientes animas, sed esuriem ipsam pascitis animarum. Sola nimirum hoc edulio inedia vestra nutritur, sola fames alitur cibo innaturali. Et dico plenius exempli gratia, vnum sumens è multis quę humana vanitas concupiscit. Non prius satiabūtur corda hominum auro, quàm auro corpora satientur. Nec indignetur auarus, & de ambitiosis & luxuriosis, etiam & de facinorosis eadem sententia est. Si quis mihi forte non credit, experientiæ credat, vel propriæ, vel

G multorum. Quis in vobis est fratres, qui satiari cupiat, & desiderium suum optet impleri? Incipiat esurire iustitiã, & non poterit non satiari. Panes illos desideret qui in domo patris abundant, & inueniet sese continuo siliquas fastidire porcorum. Gustum iustitiæ vel exiguũ studeat experiri, vt eo ipso
Eccl.24.c desideret amplius, & amplius mereatur, sicut scriptũ est: Qui edit me, adhuc esuriet: qui bibit me, adhuc sitiet. Hoc enim cognatum magis spiritui & naturalius desiderium vehementius occupat cor humanum, cęteraq; viriliter desideria pellit. Sic nimirum fortem armatum fortior superat, sic clauus clauo solet extundi. Beati ergo qui esuriunt & sitiunt iustitiam; quoniam ipsi saturabuntur. Nondum quidem ipsa qua non satiabitur homo & viuet, sed cęteris vniuersis quæ prius insatiabiliter fuerunt concupita: vt ex hoc sibi voluntas ad seruiendum prioribus concupiscentiis corpus vendicare desistens, rationi prorsus exponat, magis autem vrgeat ipsa seruire iustitiæ in sanctificationem: nõ minore zelo quàm prius exhibuisset seruire iniquitati ad iniquitatem.

Quòd peccata punita nec iterata nil possunt obesse.

Capitulum XXIII.

Caeterum iam & voluntate mutata, & in seruitutem redacto corpore, velut siccato iam aliquatenus fonte, & oppilato foramine, tertium adhuc idque grauissimum restat, de purganda scilicet memoria, exhaurienda sententia.
H Quomodo enim à memoria mea excidet vita mea? Membrana vilis & tenuis atramentum forte prorsus ebibit, qua deinceps arte delebitur? Nõ enim superficie tenus tinxit, sed prorsus totam intinxit. Frustra conarer eradere, ante scinditur charta quàm characteres miseri deleantur. Ipsam enim forte memoriam delere posset obliuio, vt videlicet mente captus eorum non meminerim quę commisi. Cæterum vt memoria integra maneat, & ipsius maculæ deleatur, quæ nouacula posset efficere? Solus itaq; sermo viuus & efficax, & pe-
Marc. 2.a netrabilior omni gladio ancipiti: Dimittuntur tibi peccata tua. Murmuret Pharisæus & dicat: Quis potest dimittere peccata nisi solus deus? Mihi enim qui id loquitur deus est, & nõ
Baruc 3.d æstimabitur alius ab illo qui adinuenit omnẽ viã disciplinæ, & dedit illam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo: post hęc in terris visus est, & cũ hominibus conuersatus est. Huius indulgentia delet peccatũ, non quidem vt à memoria excidat, sed quod prius inesse pariter & inficere cõsueuisset, sic de cętero insit memoriæ, vt eam nullatenus decoloret. Multorum enim nũc peccatorũ quę vel à nobis vel ab aliis cõmissa nouimus, recordamur: sed propria quidẽ inquinãt, aliena non nocent. Vt quid hoc, nisi quòd in his erubescimus singulariter, hęc nobis singulariter imputanda veremur? Tolle damnationem, tolle timorẽ, tolle cõfusionem: quæ quidẽ omnia plane plena remissio tollit, & nõ modo non oberũt, sed etiã coope-
I rabũtur in bonũ, vt deuotas ei referamus gratias qui remisit.

De misericordia quæ promittitur miseranti.

Capitulum XXIIII.

Matt.5.a Iam verò supplicanti pro ea, congrue respondetur: Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur. Miserere ergo animæ tuæ, qui deum tibi vis misereri. Laua per singulas noctes lectũ tuum lachrymis tuis stratum tuum rigare memento. Si compateris tibiipsi, si laboras in gemitu pœnitentiæ, (primus hic gradus misericordiæ est) misericordiam vtique consequeris. Quòd si forte magnus & multus peccator es, ac magnam quæris misericordiam, ac multitudinem miserationum, tu quoque misericordiam tuam magnificare & multiplicare labora, reconciliatus esto tibiipsi: nam & tibi grauis factus eras, quòd positus esses contrarius deo. Et hac sane in domo propria reformata pace eandẽ necesse est prius erga proximos dilatari, vt nouißime oscule-
Rom.5.a tur te & ipse osculo oris sui, & quemadmodũ scriptũ est: Recõciliatus, pacẽ habeas ad deũ. Dimitte his qui in te peccauerunt, & dimittetur tibi quod ipse peccasti, dũ secura cõscien-
Matt.6.b tia oraueris patrem, & dixeris: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si forte quempiam defraudaueris, redde vel simplũ, quod superest da pauperibus, & misericordiã præstans misericordiam cõsequeris.
Esa.1.e Si fuerint peccata tua sicut coccinũ, quasi nix dealbabuntur. Et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Vt non confundaris super cunctis adinuentionibus tuis quibus K
præuaricatus es, in quibus nunc erubescis, fac eleemosynam, si non potes de terrena substantia, de voluntate bona: & omnia munda erunt: nõ modo illuminata ratio, & correcta voluntas, sed ipsa quoq; memoria mũda erit: vt ex hoc iam voceris ad dominũ, & audias vocẽ dicentis: Beati mundo corde.

Quòd vt deus videatur, cor mundandum est.

Capitulum XXV.

Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Magna promissio fratres mei, & totis desideriis affectanda. Matt.5.a
Hæc enim visio, confirmatio est: sicut Ioannes apostolus 1.Ioan.3.a
ait: Nunc filij dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est. Hæc visio vita æterna est, sicut ipsa in euangelio veritas ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscãt te so- Ioan.17.a
lum verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Odibilis macula quę beatam nobis adimit visionem, & execrabilis negligentia qua dissimulamus interim illius oculi mundationẽ. Vt enim corporeus nobis visus aut humore interiori, aut exterioris iniectione pulueris impeditur: sic & intuitus spiritualis interdum quidem propriæ carnis illecebra, interdũ curiositate seculari & ambitione turbatur. Quod quidem non minus nos experientia propria quàm diuina pagina docet: vbi legitur scriptũ: Corpus quod corrũpitur, aggrauat animam, Sapien.9.d
& deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitãtem. In L
vtroque tamen solum quod hebetat & confundit obtutum, peccatum est: nec aliud inter oculum & lucem, inter deum & hominem separare videtur. Quãdiu enim in hoc corpore sumus, peregrinamur à domino: nõ vtique corporis est culpa, huius scilicet quod gerimus corpus mortis: magis autẽ quòd corpus peccati sit caro, in qua bonũ nõ est, sed potius lex peccati. Interdũ tamen corporeus oculus non adhuc festuca manente, sed iam sublata vel exufflata aliquandiu caligare videtur: quod quidẽ & ipsum in interiori oculo qui in spiritu ambulat, sæpius experitur. Neq; enim vbi ferrũ extraxeris, cõtinuo vulnus redditũ est sanitati, sed tũc primũ necesse est adhibere fomenta, & operam dare curationi. Nemo ergo sentinam eiiciens, mundatum sese protinus arbitretur, quinimmo nouerit se multis purificationibus egere. Nec modo lauandũ aqua, sed & purgandum & examinandũ igni, vt dicat: Trãsi- Psal.65.e
uimus per ignem & aquam, & eduxit nos in refrigeriũ. Beati Matt.5.a
ergo mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Nũc quidem per speculum in ænigmate, in futuro autem facie ad faciem, vbi nimirum faciei nostræ fuerit consummata munditiẽs, vt sibi eam exhibeat gloriosam nõ habentem maculam neque rugam.

De pacato, patiente, & pacifico. *Cap.XXVI.*

Vbi oportune illico subinfertur: Beati pacifici, quoniam Ibidem.
filij dei vocabuntur. Est enim homo pacatus, qui bo- M
na pro bonis reddens, quantum in se est, nemini vult nocere. Est alius patiens, qui non reddens mala pro malis, etiam potens est sustinere nocentem. Est & pacificus, qui bona pro malis reddens, in promptu habet & prodesse nocenti. Primus quidem paruulus est, & facile scãdalizatur: nec facile qui huiusmodi est, in hoc seculo nequam & pleno scandalis poterit obtinere salutem. Secundus (vt scriptum est) in patientia sua possidet animam suã. Nam tertius quidẽ non modo suam possidet, sed & multorum animas lucrifacit. Primus quantũ in ipso est pacem habet. Secundus pacem tenet. Tertius pacem facit. Merito proinde beatificatur nomine filij, quòd opus filij impleuerit, vt post suam non ingratus reconciliationem, etiam alios reconciliet patri suo. Siquidẽ qui bene ministrauerit, bonum gradum sibi acquirit, nec in domo patris gradus melior credendus est esse quàm filij. Si enim filij, & hęredes: heredes quidem dei, cohęredes autem Christi, Rom.8.c
vt quemadmodum dicit: Vbi ipse est, ibi sit & minister suus. Ioan.12.b
Fatigauimus vos prolixitate sermonis, & detinuimus vltra quàm oporteret. Ex hoc iam finẽ loquacitati nostræ, quem non imperat verecundia, videtur imperare vel hora. Mementote tamen apostoli, quem aliquando verbum prædicationis vsque in mediam noctem legitis protraxisse. Vtinam adhuc (vt ipsius verbis vtar) sustineatis modicum quid insipien- 2.Cor.11.a
tiæ meæ. Æmulor enim vos dei æmulatione.

Incre-

A *Increpatio ad ambitiosos qui non mundato corde deum aliis pacificare præsumunt. Cap. XXVII.*

FILIOLI mei, quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira? Nemo enim magis iram meretur, quàm amicum simulans inimicus. Iuda osculo tradis filium hominis, homo vnanimis, qui simul mecum dulces capiebas cibos, qui in
Luc.24.c paropside manum pariter intinxisti? Non est tibi pars in oratione qua orat ad patrem & dicit: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Væ vobis qui clauem tollitis non scientiæ solum, sed auctoritatis: nec ipsi introitis, multipliciter impeditis quos introducere debuistis. Tollitis enim & non
Osee 8.a accipitis claues. De quibus dominus queritur per prophetam: Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego non vocaui eos. Vnde tantus prælationis ardor, vnde ambitionis impudentia tanta, vnde vesania tanta præsumptionis humanæ? Audeátne aliquis vestrum terreni cuiuslibet reguli, non præcipiente aut etiam prohibente eo occupare ministeria, præripere beneficia, negocia dispensare? Nec tu deum putes quæ in magna domo sua à vasis irę aptis in interium sustinet, approbare. Multi quidem veniunt, sed considera quis vocetur. Ordinem ipsum dominici sermonis attende: Beati, inquit, mundo corde, quoniam ipsi deum
Math.5.a videbunt. Ac deinde: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Mundicordes vtique vocat pater cœlestis, qui non
B quærunt quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi: nec quod sibi
Ioan.21.c vtile, sed quod multis. Petre, inquit, amas me? Domine, tu scis quia amo te. Pasce oues meas. Quando enim sic amatas oues committeret non amanti? Nimirũ hoc quæritur inter dispẽsatores, vt fidelis quis inueniatur. Væ ministris infidelibus, qui necdum reconciliati, recõciliationis alienę negocia quasi homines qui iustitiam fecerint apprehendunt. Væ filiis iræ, qui se ministros gratiæ profitẽtur. Væ filiis iræ, qui pacificorum sibi vsurpare gradus & nomina non verentur. Væ filiis iræ, qui fideles sese mediatores pacis, vt peccata populi comedant, mentiuntur. Væ qui ambulantes in carne deo placere non possunt, & placare velle præsumunt.

Quòd quidam pacificorum gradus sibi vsurpent. Capitulum XXVIII.

NON miramur fratres quicunque præsentem statum ecclesiæ miseramur, non miramur de radice colubri regulum orientem. Non miramur si vindemiat vineam domini, qui institutam à domino prætergreditur viam. Impudenter enim pacifici gradum & filij dei vices occupat homo, qui nec primam quidem adhuc vocem domini ad cor reuocantis audiuit: aut siquando forsitan cœperit audire, resiliens fugit ad folia, vt absconderetur in eis. Propterea necdum peccare quieuit, sed longam adhuc trahit restem: necdum
C factus est vir videns paupertatem suam, sed dicit quia diues sum & nullius egeo, cùm sit pauper, & nudus & miser & miserabilis. Nihil illi de spiritu mansuetudinis, quo præoccupatos in delicto posit instruere, considerans seipsum ne & ipse tentetur. Compunctionis lachrymas nesciens lętatur magis cum malefecerit, & in rebus pessimis exultat. Nimi-
Luc.6.d rum vnus eorum est, quibus dominus ait: Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam flebitis. Pecuniam non iustitiam concupiscunt oculi eius, & omne sublime videt: miserabiliter esurit dignitates, gloriam sitit humanam procul ab eo misericordię viscera, sæuire potius & tyrãnum exhibere lætatur, quæstum æstimat pietatem. Quid de munditia cordis loquar? Vtinam non illud obliuioni dedisset tanquam mortuus à corde, vtinã non esset columba seducta non habẽs cor, vtinam esset quod vel deforis est mundum, nec ea quæ corporalis est maculata tunica inueniretur, vt obediret vel in hac parte dicenti: Mun-
Esa.52.c damini qui fertis vasa domini.

Exprobratio quòd incontinentes sacros ordines non verentur. Capitulum XXIX.

NON accusamus vniuersitatem, sed nec vniuersitatem possumus excusare. Reliquit sibi dominus multa milia. Alioquin nisi eorum nos excusaret iustitia, & illud nobis semen sanctum dominus Sabaoth reliquisset, olim iam sicut Sodoma subuersi essemus, & sicut Gomorra similiter periissemus. Dilatata siquidem videtur ecclesia, ipse etiã cleri D
sacratissimus ordo fratrum numerus super numerum multiplicatus est. Verum etsi multiplicasti gentem domine, non magnificasti lætitiã, dum nihil minus apparet decessisse meriti quàm numeri accessisse. Curritur passim ad sacros ordines, & reuerenda ipsis quoque spiritibus angelicis ministeria homines apprehendunt sine reuerentia, sine consideratione. Neque enim signum regni occupare cœlestis, aut illius timent imperij gestare coronã, in quibus auaritia regnat, ambitio imperat, dominatur superbia, sed & iniquitas, & luxuria etiam principatur: in quibus & pessima forte appareat intra parietes abominatio, si (iuxta Ezechielis prophetiam) parietem fodiamus, vt in domo dei videamus horrendum. Siquidem post fornicationes, post adulteria, post incestus, nec ipsę quidem apud aliquos ignominiæ passiones, & turpitudinis opera desunt: vtinam non fierent quæ vsqueadeo non conueniunt, vt nec apostolum hæc scribere, nec nos dicere oporteret, vt nec dicentibus crederetur quòd humanum aliquando occupauerit animũ tam abominanda cupido. Nunquid nõ olim ciuitates illæ spurcitię hui⁹ matres diuino præ-
damnatæ iudicio, & incẽdio sunt deletæ? Nunquid non ge- Gen.19.c
hennalis flamma moram non sustinẽs, execrabilem illã præuenit tollere nationem, quòd ipsius specialiter essent peccata manifesta præcedentia ad iudicium? Nunquid non & ipsam vtpote conscïam tantæ cõfusionis tellurem absumpsit ignis, E
sulphur, & spiritus procellarum? Nunquid non in lacum horribilem solum omne redactum est? Amputata sunt hydræ capita quinque, sed heu innumera surrexerunt. Quis reædificauit vrbes flagitij, quis turpitudinis mœnia dilatauit, quis extendit propagines virulẽtas? Væ væ, inimicus hominum sulphurei illius incendij reliquias infœlices circunquaq; dispersit, execrabili illo cinere ecclesiæ corpus aspersit, & ipsorum quoque ministrorum eius nonnullos sanie fœtidissima spurcissimáque respersit. Heu genus electum, regale sacerdotiũ, gens sancta, populus acquisitionis, quis inter tua illa primordia tam diuina, & spiritualibus affluentẽ charismatibus Christianæ religionis ortũ, credere posset posse talia in te aliquando reperiri? Ingrediuntur cum hac macula tabernaculum dei viuentis, inhabitant cum macula, templum sanctum domini polluẽtes, iudicium multiplex accepturi, quod & tam grauissimas conscientias gerũt, & nihilominus sese ingerunt in sanctuarium dei. Tales enim non modo non placant deum, sed magis irritant, dum videntur in cordibus suis dicere: Nõ requiret. Irritant plane & infensum reddunt sibi: vereor ne in his quibus eum repropiciare debuerãt. Vtinam magis turrim inchoaturi, sedentes computarent ne forte sumptus non habeant ad perficiendum. Vtinã qui continere non valẽt, perfectionẽ temerarie profiteri, aut cœlibatui dare nomina vererentur. Sumptuosa siquidem turris est, & verbum grande, F
quod non omnes capere possunt. Esset autem sine dubio melius nubere quàm vri, & saluari in humili gradu fidelis populi, quàm in cleri sublimitate & deteriùs viuere, & districtius iudicari. Multi enim, non quidem omnes, sed tamen multi, certum est, nec latere queũt præ multitudine, nec præ impudentia quærunt: multi vtique libertatem in qua vocati sunt, in occasionem carnis dedisse videntur, abstinentes remedio nuptiali, & in omne deinceps flagitium effluentes.

Exhortatio ad pœnitentiam, vt prius humiliati, post exaltentur. Capitulum XXX.

PARCITE obsecro fratres, parcite animabus vestris, parcite sanguini qui pro vobis effusus est. Horrendum cauete periculum, ignem qui paratus est declinate. Inueniatur tandem non irrisoria perfectionis professio, exhibeatur etiam filius in specie pietatis, non sit inanis cœlibis vitæ forma, & vacua veritatis. Quidni periclitetur castitas in deliciis, humilitas in diuitiis, pietas in negociis, veritas in multiloquio, charitas in hoc seculo nequam? Fugite de medio Babylonis, fugite & saluate animas vestras. Conuolate ad vrbes refugij, vbi possitis & de præteritis agere pœnitentiam, & in præsenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fiducialiter præstolari. Non vos retardet conscientia peccato-

 rum,

G rum,quia vbi illa superabundauerunt, superabundare gratia
consueuit: non pœnitentiæ austeritas ipsa deterreat. Neque
enim condignę sunt passiones huius temporis ad pręteritam
culpam quę remittitur,non ad præsentem consolationis gra
tiam quæ immittitur,non ad futuram gloriam quæ promitti
tur nobis. Denique nulla est tanta amaritudo quam non pro-
phetica farina dulcoret, quam non sapidam reddat sapientia
lignum vitæ. Si verbis non creditis,operibus credite,exem-
plis acquiescite plurimorum. Currunt vndique peccatores
ad pœnitentiam, & natura pariter & consuetudine delicati
exteriorem omnino asperitatem non reputant,vt exaspera-
tæ conscientiæ leniantur. Nihil credentibus impossibile,nil
amantibus difficile,nil asperum mitibus,nil humilibus arduū
reperitur,quibus & gratia fert auxilium,& obediendi deuo-
tio lenit imperium. Quandiu ambulatis in magnis & mirabi-
libus super vos? Magnum prorsus & mirabile est ministrum
esse Christi,& mysteriorum dei esse dispensatorē. Longe su-
per vos est ordo pacificorum,nisi forte omissis gradibus prę
ostensis saltare magis quā ascendere libet. Vtinā tamen quis-
quis sic intrat,si fieri posset, tā fideliter ministraret quàm fi-
ducialiter se ingessit. At difficile fortassis & impossibile est vt
ex amara radice ambitionis, suauis fructꝰ prodeat charitatis.
Luc.14.d Dico ego,si vultis audire,imò non ego,sed dominus: Cū vo-
catus fueris ad nuptias,recumbe in nouissimo loco: quia om
H nis qui se exaltat,humiliabitur: & qui se humiliat,exaltabitur.

De persecutione sustinenda secundum vltimam beatitudinem. Capitulum XXXI.

Matt.5.a BEATI, inquit, pacifici, quoniam filij dei vocabuntur.
Considera diligenter non pacidicos, sed pacificos com-
mendari. Sunt enim qui dicunt, & non faciunt. Sane quem-
admodum non auditores legis iusti sunt, sed factores: sic
non annunciatores pacis sunt beati, sed actores. Vtinam ta-
men nostri quicunque videntur hodie Pharisæi (forte enim
aliqui sunt) etsi non facerent, saltem dicerent quod oportet.
Vtinam qui sine sumptu euangelium ponere nolunt, pone-
rent vel pro sumptu, vtinam vel euangelizarent vt mandu-
Ioan.10.c carent. Mercenarius,inquit,videt lupum venientem, & fu-
git. Vtinam hodie quicūque pastores non sunt,mercenarios
gregi vellent se exhibere,nō lupos: vtinam ipsi nō læderent,
vtinam nō fugerent nemine persequente,vtinam non expo-
nerēt gregem,donec lupus veniens videretur. Nimirum su-
stinendi fuerāt,si inuenirentur,præsertim tēpore pacis, reci-
pientes mercedem suam: & pro mercede sua saltem in custo
dia gregis laborantes, dummodo nō ipsi turbarent gregem,
& gratis auerterent à pascuis iustitiæ & veritatis. Nam perse-
cutio quidem indubitanter mercenarios à pastoribus segre-
I gat & discernit. Quando enim transitoria damna non timeat
qui tēporalia lucra sectatur? Quando terrenam sustineat per-
secutionem propter iustitiam,qui terrenam mercedem plus-
Matt.5.a quam iustitiam quærit? Beati, inquit,qui persecutionem pa-
tiuntur propter iustitiam,quoniam ipsorum est regnum cœ-
lorum. Pastorum hęc beatitudo,non mercenariorum,multo
minus latronum est vel luporum. Vsqueadeo siquidem perse
cutionem non sustinēt propter iustitiam, vt persecutionem
malint quàm iustitiam sustinere. Nempe contraria est operi-
bus eorum,grauis est etiam eis ad audiēdum. Cæterum pro-
pter auaritiam,propter ambitionem paratos eos videas vni-
uersa pericula subire,suscitare scandala, sustinere odia,dissi-
mulare opprobria, negligere maledicta: vt non minus perni
ciosa sit animositas talium,quàm pusillanimitas mercenario
rum. Veris ergo pastoribus dicit pastor eorum,pastor bonus
Ibidem. qui pro ouibus suis animam suam ponere nō pepercit: Beati
eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos,&
eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium
hominis. Gaudete in illa die & exultate,quoniam merces ve-
stra copiosa est in cœlis. Siquidē non est quod fures timeāt,
qui sibi in cœlo thesaurizant. Nō est quod causentur de mul-
tiplici tribulatione,vbi multiplicationē mercedis attendunt.
Quinimo gaudeant magis,vt dignum est, quod nō tam per-
secutio quam remuneratio augeatur: & exultent eo abundā-
tius, quo plura sustinent propter Christum, vt eos proinde
copiosior merces maneat apud ipsum. Quid timidi estis mo- K
dicę fidei? Fidelis extat sentētia irrefragabili veritate subnixa,
quia nulla nocebit aduersitas si nulla dominetur iniquitas.
Sed parum est nocere,etiam proderit,& copiosius proderit,
dummodo sit iustitia in intentione, Christus in causa, apud
quem patientia pauperum non peribit in finem. Ipsi gloria
& nunc & semper & in secula seculorum. Amen.

Expliciunt sermones beati Bernardi de tempore & sanctis,& de diuersis vtilibus materiis.

INCIPIVNT BEATI BERNARDI *parui sermones.* *Sermo primus.*

BEATA ILLA & sempiterna trinitas
pater & filius & spiritus sanctus,vnus
deus scilicet, summa potentia, sum-
ma sapientia,summa benignitas crea-
uit quandam trinitatem ad imaginem
& similitudinem suam, animam vi-
delicet rationalem: quæ in eo præfert
vestigium quoddam illius summæ tri-
nitatis,quòd ex memoria,ratione, & voluntate cōsistit. Crea L
uit autem eam hoc modo,vt manens in illo, participatione
eius esset beata: auersa ab illo,quocunq; se cōferret, remane-
ret misera. Sed hæc trinitas creata elegit potius per motum
propriæ voluntatis cadere,quā ex gratia conditoris per arbi-
trium stare. Cecidit ergo per suggestionem, delectationem,
consensum,ab illa summa & pulchra trinitate,scilicet poten-
tia,sapientia,puritate,in quandā contrariam & fœdam trini-
tatem, scilicet infirmitatem,cæcitatem,immunditiam. Me-
moria enim facta est impotens & infirma, ratio imprudens
& tenebrosa, voluntas impura. Porro memoria quæ sim-
plicis diuinitatis potentiam stans cogitabat,ab illa cadens &
velut super saxa corruens, in tres partes confracta disiliit,
scilicet in cogitationes affectuosas, onerosas, ociosas. Affe-
ctuosas voco illas in quibus ipsa afficitur, vt in curis rerum
necessariarum,edendi,bibendi,cæterorúmque similiū. One-
rosas, in exterioribus administrationibus & occupationibus
duris. Ociosas, quibus nec afficitur nec oneratur, & tamen
ab æternorum contemplatione per illa distenditur: vt si co-
gitet verbi gratia, equum currentem, aut auem volantem.
Rationis quoque triplex casus est. Siquidem eius erat discer-
nere inter bonum & malum,verum & falsum, commodum
& incommodum. In quibus discernendis tanta modo caligi-
ne cæcatur,vt sæpe in contrarium ducat iudicium, recipiens
malum pro bono, falsum pro verò,noxium pro commodo, M
& econuerso. Nunquam verò in his falleretur,si nūquam lu-
mine à quo creata est priuaretur. Sed quia & ipsa inde ceci-
dit, proculdubio nihil aliud quàm tenebras suæ cæcitatis in-
uenit. Vnde factum est vt & instrumentum perderet, scilicet
illud triuium sapientiæ, ethicam, logicam, physicam: quas
nos possumus aliis vocare nominibus,moralē,inspectiuam,
& naturalem scientiam. Siquidem per ethicam eligitur bo-
num, reprobatur malum: per logicā cognoscitur verum &
falsum: per physicam cōmodum & incōmodum, id est quid
in vsum assumendum sit,quid respuendum. Sequitur volun-
tas,cuius ruina similiter tripertita est. Quæ enim summæ be-
nignitati & puritati inhærere,& eam solā diligere debuit: per
propriam iniquitatem à supernis in hęc infima lapsa, per cō-
cupiscentiam carnis & concupiscentiam oculorum & ambi-
tionem seculi terrena dilexit. Quid hoc infœlicius casu po-
test æstimari,vbi pereunte memoria,ratione, voluntate tota
animę substantia perimitur? Veruntamen hunc tam grauem,
tam tenebrosum,tam sordidum lapsum nostræ naturæ repa-
rauit illa beata trinitas memor misericordiæ suæ, immemor
culpæ nostræ. Venit ergo à patre missus dei filius, & dedit fi-
dem: post filium missus spiritus sanctus,& dedit charitatem.
Per hęc duo,id est fidem & charitatem,facta est spes redeun
di ad patrem. Et hæc est trinitas,scilicet fides,spes,charitas,
per quam velut per tridentem reduxit de limo profundi ad
amissam

A amissam beatitudinem illa incommutabilis & beata trinitas mutabilem, lapsam, & miseram trinitatem. Et fides quidem illuminauit rationem, spes erexit memoriam, charitas verò purgauit voluntatem. Cum ergo venit (vt dictum est) dei filius, factus est homo qui erat deus: tanquam medicus bonus dedit præcepta, quibus obseruatis reformaretur salus amissa. Vt verò præceptis faceret fidem, exhibuit signa. Vt eorundem præceptorum persuaderet vtilitatem, promisit beatitudinem. Est igitur fides alia præceptorum, alia signorum, alia promissorum: id est qua credimus in deum, qua credimus deum, qua credimus deo. Per fidem præceptorum credimus in deum. Credere autem in deum, est in eum sperare & eum diligere. Per fidem signorum credimus deũ, qui talia potest, & omnia potest. Per fidem promissorum credimus deo, qui quicquid promittit, veraciter complet. Similiter quoq; spes triplex est, & procedit de prædicta triplici fide. Nam de fide præceptorum oritur spes veniæ: de fide signorum, spes gratiæ: de fide promissorum, spes gloriæ. Charitas itidem ternario numero colligitur, de corde puro, & de cõscientia bona, & fide non ficta. Puritatem debemus proximo, cõscientiam nobis, fidem deo. Puritas autem est vt quicquid agitur, aut ad vtilitatem proximi, aut ad honorem fiat dei. Maxime autem exhibenda est proximo, quia deo manifesti sumus. Proximo autem non possumus, nisi in quãtum illi cor nostrum
B aperimus. Conscientiam bonam faciunt in nobis duo, pœnitentia & conscientia, quãdo scilicet per pœnitentiam peccata commissa punimus, & per continentiam deinceps punienda non committimus: & hanc debemus nobis. Post hæc superest fides non ficta: quæ deo vigilãter exhibenda est, vt nec propter proximum cui nos impendimus, offendamus deum: nec propter conscientiam quam per pœnitentiam & continentiam in humilitate custodire volumus, minus exequamur mandatorum dei obedientiam, & hæc est fides non ficta. Non ficta autem ponitur ad differentiã mortuæ fidei & fictæ. Mortua fides est quæ sine operibus est. Fides ficta quæ ad tempus credit, & in tempore tẽtationis recedit. Vnde etiam ficta, id est fragilis dicitur. Hæc omnia breuius possumus colligere, vt facilius commendentur memoriæ. Dicamus ergo. Est trinitas creatrix, pater & filius & spiritus sanctus, ex qua cecidit creata trinitas, memoria, ratio, & volũtas. Et est trinitas per quam cecidit, videlicet per suggestionem, delectationem, cõsensum. Et est trinitas in quam cecidit, videlicet impotentia, cæcitas, immunditia. Rursus trinitas quæ cecidit, id est memoria, ratio, voluntas. Singulæ cuiusque tripertitus excidit casus. Memoria cecidit in tres species cogitationum: affectuosas, onerosas, ociosas. Ratio in triplicẽ ignorantiam: boni & mali, veri & falsi, commodi & incommodi. Voluntas in concupiscentiam carnis, concupiscentiam ocu-
C lorum, ambitionem seculi. Est trinitas per quam resurgit fides, spes, charitas. Quæ trimembres habẽt subdiuisiones. Est enim fides pręceptorum, signorum, promissorum: est & spes veniæ, gratiæ, gloriæ: & est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

Sermo secundus.

AVE Maria gratia plena. Non in sola virginitate constare poterat gratiæ plenitudo: neque enim omnibus est de ea accipere. Fœlices qui non inquinauerunt vestimenta sua, & cum regina nostra virginitatis priuilegio glorian-
Gene.27.d tur. Sed num vnam tantum benedictionem habes, ô domina? Et mihi obsecro vt benedicas. Periit virtus illa à me, non est iam vel aspirare ad illam. Cõputrui in stercore meo, vt iumentum factus sum. Nunquid non erit mihi etiam aliquid apud te, non erit vbi possim esse tecum, quia iam sequi non valeo quocunque ieris? Quærit angelus puellam quam
Gene.24.e præparauit dominus filio domini sui. Bibit ipse de hydria tua, cognata sibi virtute delectatus: sed nunquid non & iumentis potum tribues? Bibit angelus quòd virũ non cognoscis, bibent iumenta quòd de humilitate singulariter gloria-
Luc.1.e ris. Respexit (inquit) dominus humilitatem ancillæ suę. Nam virginitas sine humilitate habet fortasse gloriã, sed non apud
Psal.137.a deũ. Humilia semper excelsus respicit, & alta à lõge cogno-
Iacob.4.b scit. Humilibus dat gratiam, superbis resistit. Sed forte ne in his quidem duabus metretis plena est hydria tua: capax est D
etiam tertię, vt nõ modo angelus & iumenta, sed ipse iam bibat architriclinus. Hoc enim vinum bonum quod seruauimus vsque adhuc. *Ioan.2.b* Minister angelus haurit, sed vt ferat architriclino. Patrem loquor, qui principium trinitatis architriclinus iure vocatur. Ait sane angelus, fœcunditatẽ Mariæ com- *Luc.1.d*
mendans quæ tertia est metreta: Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius dei. Ac si dicat: Cum eo solo tibi est generatio ista communis.

Sermo tertius.

AVE Maria gratia plena. Bene plena: quia deo & angelis & hominibus grata. Hominibus per fœcunditatem, angelis per virginitatem, deo per humilitatem. In hoc tertio à domino se respectam testatur, qui humilia respicit, & alta *Psal.137.a*
à longe cognoscit. Sicut enim oculi satanę omne sublime vident, ita oculi domini omnem humilem intuentur. Vnde *Canti.6.d*
ait in Cantico Canticorum: Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te. Quater dicit reuertere, propter quadruplicem superbiam, per quam auersa à domino non videbatur. Est enim superbia cordis, superbia oris, superbia operis, superbia habitus. Superbia cordis est, quando homo in oculis suis magnus est. Contra quam Sapiens orat dicens: Extollentiam oculorum meorum ne dede- *Eccl.22.a*
ris mihi. Et alibi: Væ qui sapientes estis in oculis vestris. Su- *Esa.5.e*
perbia oris vel linguæ, quæ & iactãtia dicitur, est quando ho- E
mo non solum magna de se sentit, sed etiam loquitur. Vnde psalmista: Disperdat dominus vniuersa labia dolosa, & linguã *Psal.11.a*
magniloquam. Superbia operis est, quando homo exteriori quadam superbia, vt magnus appareat agit. De qua idem psalmista ait: Nõ habitabit in medio domus meę, qui facit super-
biam. *Psal.100.b* Superbia habitus est, quando homo vt gloriosus videatur, preciosis se ornat vestibus. Vnde Paulus: Nõ in veste pre-
ciosa. *1.Tim.2.c* Et dominus: Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt, *Matt.11.a* vbi superbia abundat. Sũt autem quinque quæ ad remedium tam mortiferæ pestis à domino rationali animæ sunt posita, locus, corpus, tẽtatio diaboli, prędicatio Christi, & eius conuersatio. Locus quia exilium: corpus, quia onerosum: tẽtatio, quia inquietat: Christi prædicatio, quia ædificat: & eius conuersatio, quia informat. His quasi quinque sensibus deus humilitatem operatur in anima. Sicut enim anima vita est corporis, ita deus vita est animæ: & sicut corpus mortuum est quod per quinque sensus ab anima non vegetatur, ita anima mortua est quæ per hæc à domino nõ humiliatur.

Sermo quartus.

INTRAVIT Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam. *Luc.10.g*
Castellum vbi Christus intrauit, voluntaria est paupertas, quæ habitatores suos à gemina impugnatione qua huius mundi F
amatores expugnantur, reddit securos, scilicet propria inuidia & aliena. Paupertas enim dum putatur misera, aliena caret inuidia: & quia est voluntaria, nemini quicquam inuidet. Duæ istæ sorores, duas vitas amatorum paupertatis significant. Quidam cum Martha soliciti domino Iesu duo pulmentaria præparant, scilicet correctionem operis cum salsamento contritionis, & opus pietatis cum condimento deuotionis. Hi verò qui cũ Maria soli deo vacãt considerãtes quid *Gala.6.b*
sit deus in mundo, quid in hominibus, quid in angelis, quid in seipso, quid in reprobis, contemplãtur quia deus est mundi rector & gubernator, hominũ liberator & adiutor, angelorum sapor & decor, in seipso principium & finis, reproborum terror & horror. In creaturis mirabilis, in hominibus amabilis, in angelis desiderabilis, in seipso incomprehensibilis, in reprobis intolerabilis.

Sermo quintus.

DIES diei eructat verbum. Dies diei angelus virgini. *Psal.17.a*
Dies angelus propter beatitudinem, virgo dies propter integritatis virtutem. Et nox nocti indicat scientiam. Serpens nox propter malitiam: mulier nox propter ignorantiam. Dies diei eructat verbum. Deitas virginitati de vtero paternæ maiestatis, in vtero maternæ integritatis. Aliter: Dies diei eructat verbum, deus pater animæ rationali per fi-

G dem illuminatæ. Et nox nocti indicat scientiam, creatura rationalis animæ rationali nondum per fidem illuminatæ. Vnde apostolus: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur à creatura mundi. Vnde nos dicimus, verbum indicatum, verbum inspiratum, verbum eructatum. Primum fecit cognitionem, secundũ conuersionem, tertium viuificationem. Primum obfuit, secũdum non profuit, tertium viuificauit. Primum obfuit: quia cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerũt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorũ. Secũdum non profuit: quia non data est lex quæ posset viuificare. Tertium viuificauit: quia per crucem redemit. Primũ totum deforis, secundum foris & intus, tertium totũ intus. Et nota, quia quod eructatur, de plenitudine eructantis cum quodam ipsius substantiæ sapore profertur, & idcirco sapiẽtia incarnata dicitur habẽs in se omnem plenitudinẽ. In miraculis cognitionem, in doctrina conuersionem, in passione viuificationẽ. Vnde ait propheta: Venite & reuertamur ad dominũ: quia ipse cepit & sanabit nos: percutiet & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, scilicet cognitionis & conuersionis: in die tertia suscitabit nos, voce verbi incarnati per primam suam resurrectionem: & viuemus in conspectu eius viuificati per passionem, serenius illuminati per miraculorum cognitionem: sequemúrq; vt cognoscamus dominum,
H instructi per doctrinæ conuersionem.

Roma.1.c — *Osee 6.a*

Sermo sextus.

Canti.3.d EGREDIMINI filiæ Sion, & videte regem Salomonem. Non dicit Ecclesiasten aut Ididan. Nam & his nominibus appellatus est rex ille: & significat Iesum Christum nostrum verum Salomonem, qui est Salomon, id est pacificus in exilio: Ecclesiastes, id est concionator in iudicio: Idida, id est dilectus domini in regno. Vbique rex. In exilio rector morum, in iudicio discretor meritorum, in regno distributor præmiorum. In exilio mansuetus, in iudicio iustus, in regno gloriosus. In exilio amabilis, in iudicio terribilis, in regno admirabilis. In diademate quo coronauit eum mater sua. Est autem hæc corona misericordiæ, & in hac imitabilis. Coronauit eum & nouerca sua corona miseriæ, & in hac contemptibilis. Synagogam loquor, quæ se ei non matrem exhibuit, sed nouercam. Coronabit eum familia sua corona iustitiæ, & in hac terribilis. Coronat eum pater suus corona gloriæ, & in hac desiderabilis. Videãt ergo eũ peccatores in corona miseriæ, id est spinea, & cõpungantur. Videant eum filiæ Sion animæ affectuosæ in corona misericordiæ, & imitentur. Videbũt eum impij in corona iustitiæ, & peribũt. Videbũt eum sancti in corona glorię, & perpetualiter gaudebũt. Egredimini filiæ Sion, animæ delicatæ de sensu carnis ad intellectũ mentis, de seruitute carnalis concupiscentiæ ad li-
I bertatẽ spiritualis intelligentię, & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Coronãtur quidẽ & alij imitatores ipsius, sed hoc ex industria adiuti per gratiã. Solus iste à matre coronatus est, quia solus cum ordinatis affectionibus tanquam sponsus è thalamo procedit ex vtero matris. Sũt autẽ affectiones istæ quatuor notissimæ, amor & lætitia, timor & tristitia. Absq; his non subsistit humana anima, sed quibusdã sunt in coronam, quibusdã in cõfusionem. Purgatæ enim & ordinatæ, gloriosam in virtutũ corona reddunt animã. Inordinatæ per confusionem deiectam & ignominiosam. Purgantur autẽ sic. Si amantur quæ amãda sunt, si magis amantur quæ magis amãda sunt: si non amantur quæ amanda non sunt, amor purgatus erit. Sic & de cæteris. Ordinantur autem sic: In initio timor, deinde lætitia, post tristitia, in consummatione amor. Compositio quarũ talis est. De timore & lætitia nascitur prudentia, & est timor causa prudentiæ, lætitia fructus. De lætitia & tristitia nascitur temperantia, cuius est tristitia causa, lætitia fructus. De tristitia & amore nascitur fortitudo, & est tristitia causa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ. De amore & timore nascitur iustitia, & est timor causa iustitiæ, amor fructus.

Considera ergo quomodo istæ affectiones ordinatæ virtutes sunt, inordinatæ perturbationes. Si timorem sequatur tristitia, desperationem generat: si amorem lętitia, dissolutionẽ. Sequatur ergo timorem lętitia, quia timor futura cauet, lętitia de præsenti gaudet, prudentis cautelæ finem lætitia possidet. Probet ergo lætitia timorem. Probatus timor nihil aliud K quam prudentia est. Comitetur lætitiam tristitia, quia moderate læta amplectitur, qui tristia reminiscitur. Temperet ergo lætitiã tristitia. Temperata lętitia nihil aliud quàm temperantia est. Iungatur amor tristitiæ, quia fortiter sustinet tristia, qui per amorem quę sunt amanda desiderat. Confortet ergo amor tristitiam. Confortata verò tristitia nihil aliud quàm fortitudo est. Iungatur amor timori: quia ordinate amandis inhæret, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timorem: ordinatus timor nihil aliud quàm iustitia est. Duæ affectiones lætitia & tristitia non se extendunt ad alia: in nobis enim lætamur & in nobis tristamur. Amor & timor ad alia se extendunt. Timor enim affectio est naturalis quæ nos coniungit superiori per inferiorem partem, & habet se ad solum deum. Amor affectio est quæ nos coniungit superiori, & inferiori, & æquali, & habet se ad deum & proximũ. In his autem duobus perfecta consistit iustitia, vt timeamus deum propter potentiam, amemus propter bonitatem, & proximum propter naturæ societatem.

Sermo septimus.

QVID est quod dicimus beatam Mariam purificari? Quid verò quod ipsum Iesum dicimus circuncidi? Enimvero tam non indiguit illa purificatione, quàm nec ille circũcisione. Nobis ergo & hic circunciditur, & illa purificatur, præbentes exemplum pœnitentibus, vt à vitiis continentes, primum per ipsam continentiam circuncidamur, deinde à commissis per pœnitentiam purificemur. L

Sermo octauus.

QVID est autem quod Maria portat Iesum in vtero, Ioseph in humero, in Ægytum scilicet iens & inde rediens: Simeon portat in brachiis? Significant isti tres, tres electorum ordines, Maria prædicatores, Ioseph pœnitentes, Simeon bonos operatores. Qui enim aliis euangelizat, quasi Iesum in vtero portat, vt eum aliis vel potius alios ei pariat. De talibus erat beatus Paulus, qui dicebat: Filioli mei quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Qui verò pro Christo laboribus fatigantur, qui persecutiones patiuntur, qui nulli mala inferunt, sed ab aliis illata patienter ferunt, merito isti portare eum in humeris dicuntur: quibus & ab ipsa veritate dicitur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, &c. Si quis autem est qui porrigat panem esurienti, potum sitienti, cæteráque misericordiæ opera solicite impendat egenti: nónne iste rectè videtur eum portare in brachiis? Huiusmodi enim dicturus est in iudicio dominus: Quandiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis.

Gala.4.c — *Luc.9.c* — *Matt.25.d*

Sermo nonus.

SAPIENTIA ædificauit sibi domum, &c. Cum multis M modis sapientia intelligatur, quærendum est quæ sapientia ædificauit sibi domum. Dicitur enim sapientia carnis, quæ inimica est deo: & sapientia huius mundi, quæ stultitia est apud deum: vtraque ista secundum Iacobum apostolum terrena est, animalis, diabolica. Secundum hanc sapientiam dicuntur sapientes vt faciant mala, bene autem facere nesciunt: & in ipsa sua sapiẽtia arguuntur & perduntur, sicut scriptum est: Comprehendam sapientes in astutia eorum, & perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Et vtique talibus sapientibus videtur mihi digne & competenter dictum Salomonis aptari, quo ait: Est malitia quam vidi sub sole, virum qui videtur apud se sapiens esse. Nulla talis sapientia, siue carnis, siue mundi ædificat, immo destruit quamcunque domum inhabitat. Est ergo alia sapientia quæ desursum est: primum quidem pudica, deinde pacifica. Hic est Christus dei virtus, & dei sapientia, de quo apostolus: Qui factus est, inquit, nobis sapientia à deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Hęc itaque sapientia quæ dei erat, & deus erat, de sinu patris ad nos veniens, ædificauit sibi domum, ipsam scilicet matrem suam virginem Mariam: in qua septem columnas excidit. Quid est in ea septem columnas excidere, nisi ipsam dignum sibi habitaculum fide & operibus præparare? Nimirum ternarius numerus ad fidem

Prouer.9.a — *Roma.8.b* — *1.Cor.3.d* — *Iaco.5.b* — *Iob 5.b* — *1.Cor.3.d* — *1.Cor.1.d*

propter

A propter sanctam trinitatem, quaternarius pertinet ad mores propter quatuor principales virtutes. Quòd autem in beata Maria sancta trinitas fuerit (fuerit dico per præsentiam maiestatis) vbi solus filius erat per susceptionem humanitatis: testatur nuntius cœlestis, qui ei arcana mysteria referans, ait:
Luc.1.c Aue gratia plena, dominus tecum. Et post pauca: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ecce habes dominum, habes virtutem altissimi, habes spiritum sanctum, habes patrem & filium & spiritum sanctum. Neque enim potest esse, aut pater sine filio, aut sine patre filius, aut si ne vtroque procedens ab vtroque spiritus sanctus, ipso filio
Ioan.14.b dicente: Ego in patre, & pater in me est. Et iterum: Pater autē in me manens, ipse facit opera. Manifestum est fuisse in corde virginis fidem sanctæ trinitatis. Vtrum autem & quatuor principales virtutes tanquam quatuor columnas possederit, inquisitione dignum videtur. Primum ergo videamus an fortitudinem habuerit. Quæ nimirum virtus quomodo illi abesse potuit, quæ abiectis secularibus pompis, spretisque voluptatibus carnis soli deo in virginitate viuere proposuit? Nisi fallor, hęc virgo est quę apud Salomonem legitur: Mulierem
Prou.13.a fortem quis inueniet? Procul & de vltimis finibus precium eius. Quæ adeo fortis fuit, vt illius serpentis caput contere-
Gene.3.c ret, cui à domino dictum est: Inimicitias ponā inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius: ipsa conteret ca-
B put tuum. Porro quòd temperans, prudens & iusta fuerit, ex angeli collocutione, & sua ipsius responsione luce clarius cō probamus. Salutata quippe tā venerabiliter ab angelo: Aue gratia plena, dominus tecum: non se extulit quasi quæ ex singulari gratiæ priuilegio benediceretur, sed siluit: & qualis esset insolita hæc salutatio, secum cogitauit. Qua in re quid nisi temperās fuit? At verò cum de cœlestibus mysteriis ab eodē angelo doceretur, diligenter quæsiuit quomodo conciperet ac pareret, quę virum vtique non cognosceret: & in hoc sine dubio prudens extitit. Iustitiæ autem præfert insigne vbi se ancillam domini confitetur. Nam quòd iustorum sit confes-
Psal.139.c sio, testatur qui ait: Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo, & habitabunt recti cum vultu tuo. Et alibi iustis dicitur: Et dicetis in confessione, opera domini vniuersa bona valde.

Fuit igitur beata virgo Maria fortis in proposito, temperans in silentio, prudens in interrogatione, iusta in confessione. His itaque quatuor morum columnis, & tribus fidei prędictis extruxit in ea sibi domū sapiētia cœlestis: quę adeo mētem eius repleuit, vt de plenitudine mentis fœcundaretur & caro, ac virgo singulari gratia eandem ipsam sapientiam carne rectam pareret, quam prius mente pura conceperat. Nos quoque si eiusdem sapiētiæ fieri domus volumus, necesse est vt eisdem septem columnis extruamur, id est vt fide & moribus ei præparemur. Et in moribus quidem solā puto suffice-
C re iustitiam, cæteris tamen virtutibus circumfultam. Itaque ne errore fallatur ignorantiæ, sit ei præuia prudentia. Sint hincinde temperantia atque fortitudo, ne forte labatur, vel in dexteram, vel in sinistram partem declinando.

Sermo decimus.

Esa.9.b ET VOCABITVR nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Admirabilis est in natiuitate, consiliarius in prædicatione, deus in operatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in perpetua beatitudine. Hæc etiam nomina possunt ei congrue assignari in opere nostræ salutis. Nam primo dicitur admirabilis in conuersione nostræ voluntatis, quæ mutatio est solius dexteræ excelsi. Postmodum dicitur consiliarius in reuelatione suæ voluntatis, quando
Acto.9.b reuelat quid sequendum sit iam conuersis. Vnde Paulus conuersus dicebat: Domine quid me vis facere? Conuersi autem necesse est compungātur pro præteritis delictis, in quorum remissione dicitur deus, cuius tantum est, peccata remittere. Hinc est quod saluatore nostro in terra remittente peccata, Iudæi dicunt eum blasphemare, quasi qui assumeret sibi quod erat solius dei. Quarto dicitur fortis. Iuxta
1.Tim.3.e sententiam enim apostoli necesse est, vt omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patiantur. Sed quis sustineret, nisi ille iuuaret? Vnde Dauid: Nisi quia do- D
minus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima Psal.93.c
mea. Cum ergo nos in tribulatione protegit, cum ipsas aërias potestates arcet à nobis ac repellit, quid aliud in hoc opere dicit potest nisi fortis? Vnde dictum est: Dominus fortis & Psal.23.b
potens, dominus potens in prælio. Et quoniam ipsa conuersio, & vita nostra in Christo agenda est nō intuitu temporalium rerum, sed spe futurorum bonorum: ideo quinto loco ponitur, pater futuri seculi. Pater scilicet in regeneratione corporum nostrorum. Qua verò omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabitur: vt discernat immutatio- 1.Cor.15.g
nem iustorum ab iniquorum resurrectione, ponitur sexto loco princeps pacis. Qua obtenta, tota perfectio impletur, nec iam vltra aliud quicquam appetendum relinquitur. Ipsa est enim in cuius exultatione concinit psalmista, dicens: Lauda Psal.147.a
Hierusalem dominum, lauda deum tuum Siō: quoniam confortauit seras portarū tuarum, benedixit filiis tuis in te, qui posuit fines tuos pacem. Horum sex nominum consequentiam & virtutem breuiter atque elegāter comprehendit vno nomine angelus loquēs ad Ioseph: Et vocabis (inquit) nomē Mat.1.d
eius Iesum. Cuius videlicet nominis exponens rationem: Ipse enim, ait, saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Ibidem.

Sermo vndecimus.

E

FILIVS dei apparuit vt nos adiuuaret & erudiret: quod potest, quia est virtus patris & sapientia. Virtus adiuuat, sapientia erudit & informat. Infirmitati auxilium est necessarium. Cæcitas eruditione indiget & doctrina. Erudiuit sane faciens abnegare impietatem & secularia desideria, vt sobrie & iuste & pie viuamus. Impietas erat incredulitas, quia Ad Tit.2.c
deum nec credebamus nec colebamus. Deum enim sicut pium est colere, sic impium est abnegare. Secularia desideria sunt concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitæ: quæ trahunt & inclinant ad amorem seculi. Istis abnegatis viuit homo sobrie, refrenans concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, superbiam vitæ. Postquam verò incipit esse sobrius, contra duplicem ebrietatem duplicem ponit sobrietatem. Ebrietas exterior voluptatum effusio, interior curiositatum occupatio. Econtra sobrietas exterior voluptatum refrenatio, interior curiositatum exclusio. Ita viuit homo sobrie quantum ad seipsum, iuste quantum ad proximum, cui exhibet quod iustum est.

Iustitia est in duobus: in innocentia, & in beneficentia. Innocētia iustitiam inchoat, beneficentia cōsummat. Pie quātum ad deum. Pietas est in duobus: vt de nobis non præsumamus, sed in deo perfecte confidamus: vt per eum omnia mundi impedimēta vincamus. In deo non est diffidendum, sed secure & fiducialiter est agendum. Ipse tanquam pius & F
laudabilis medicus prius bibit potionem quam parabat suis, id est passionem & mortem sustinuit, & sic sanitatē immortalitatis accepit, & impassibilitatis, docens suos vt confidenter biberent potionē quæ generat sanitatem & vitam: & qui post passionem vita æterna viuit, spē dat nobis vt idem speremus ab eo securi.

Sermo duodecimus.

ERANT ibi positæ lapideæ sex hydriæ secundum purifi- Ioan.2.a
cationem Iudæorum. Intelligamus has sex hydrias positas, esse sex obseruantias seruis dei propositas, in quibus tanquam Iudæi purificari debeant. Sunt autem istæ, silentium, psalmodia, vigiliæ, ieiunium, opus manuum, carnis munditia. In hydria silentij purificamur à peccatis, quæ verbositate contrahimus. Cuius vitij sunt octo species. Est enim verbū stultum, vanum, mēdax, ociosum, dolosum, maledicum, impudicum, excusatorium. Quæ nimirum pestis de loquacitate nascitur, & per silentij censurā, aut euertitur funditus, aut certe ne multum noceat, reprimitur. In psalmodia fit duplex confessio, vbi & peccator de culpis compungitur, & deo laudes super iudicia iustitiæ suæ dicuntur. In hac ergo hydria Iudæus quisque, qui scilicet recte confitetur, purificatur ab immundo spiritu blasphemiæ, cui ante conuersionem subiacebat. Dum enim seipsum laudaret, ac deum accusaret, quid

G quid aliud quàm blaſphemus erat? An non ſunt blaſphemi
Ezech. 18.f qui dicunt, non eſt æqua via domini? An non inſipiens ille
Eſa. 52.a blaſphemus qui dicit in corde ſuo, non eſt deus? Iā verò conuerſus & cōfeſſus, canticiſq; diuinis inſtructus, correcta vita corrigit & verba: ſeque ipſum accuſans, mala ſibi computat: deum autem laudans, bonū quod in ſe videt, non ſibi, ſed illi applicat: & hoc totum agitur in pſalmodia. Per pſalmodiam accipe quicquid deo agitur cum mētis melodia, ſiue ſint pſalmi, ſiue hymni, ſiue etiam quæcunque cantica. Tertiā hydriā poſui ſuperius vigilias: has ſemper debet comitari orationū inſtantia. Vnde & dominus in euangelio legitur in oratione pernoctaſſe: & diſcipulos ſuos exhortās, vtrumque ſimul cō
Marc. 14.d iunxit, dicens: Vigilate & orate, vt non intretis in tentatio-
& Luc. 22. nem. Tales vigiliæ abluunt nos à ſordibus quas contraximus per ſomnolentiam reſoluti, dum obliuione quadam à via ſalutis intepuimus ac torpuimus. Quarta hydria eſt ieiuniū, de quo quis dubitet an & ipſum purificet? Vera eſt illa ſententia: Contrariis curātur contraria. Si ergo per gulam peccauimus & ingluuiem, quid reſtat niſi vt per abſtinentiā reparemur? Nec ſolū huius vitij fit per ieiuniū purificatio, inſuper & virtus ad expellendos dæmones comparatur, dicente do-
Marc. 9.e mino: Hoc genus in nullo poteſt exire niſi in oratione & ieiunio. Sequitur quinta hydria quæ dicitur opus manuum. In quo ſi quæratur an ſit aliqua purificatio, facile poteſt inueni-
H ri per multa. Nā vt plurima præteream, hoc ſolum quanti ſit præconij, quantæ gratiæ, quis digne æſtimet ſuo ſe quemque labore trāſigere, ac nullius aliquid deſiderare? Ac ne me quiſquam putet hæc magis declamatorie quàm ex veritate proferre, audiat ipſum doctorem noſtrū in fide & veritate apo-
1. Theſ. 4.a ſtolum Paulum ſcribentem ad Theſſalonicēſes, hæc ipſa docentem & præcipientē: Rogamus vos, inquit, fratres, vt abūdetis magis, & operam detis vt quieti ſitis, & vt veſtrū negotium agatis, & operemini manibus veſtris ſicut præcepimus
2. Theſ. 3.b vobis, & vt honeſte ambuletis ad eos qui foris ſunt, & nullius aliquid deſideretis. Audiat eundē ipſum facientē quę docebat. Ipſi enim ſcitis, inquit, quemadmodum oporteat vos imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque panem gratis manducauimus ab aliquo, ſed in labore & fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus. Item audiat docentem quæ faciebat: Cum eſſemus apud vos, hęc denunciabamus vobis, quoniā ſi quis non vult operari, nec manducet. Vides quàm ſolicite obſeruandum præcepit doctor gentium opus manuum? Cur hoc tantopere curauit, niſi quia ſicut bonus & diligens paſtor hoc ouium ſaluti plurimum expedire prouidit? Reſtat vltima carnis mundítia. In hac fit purificatio ab illa quinquepertita corporis illecebra, viſus, auditus, guſtus, odoratus, tactus. Et cætera quidem prædicta, id eſt ſilentium, pſalmodia, vigiliæ, ieiunium, opus
I manuum exerceri ſine iſta poſſunt: ſed ſi lumbi præcincti non ſint, id eſt ſi deſit carnis mūditia, lucernæ ardentes quid proderunt? Hinc ergo colligendum eſt quòd ſit neceſſaria huius hydriæ purificatio, quæ ſola omnibus ſupradictis æquipollentem obtinet vim ſalutis. Et notandum quod in his omnibus obſeruantiis quatuor primas debemus nobis, quintam proximo, ſextam deo. Nam ſilentium, pſalmodiam, vigilias, ieiunium debet quiſque exercere propter ſeipſum, hoc eſt propter ſuā diſciplinam: opus manuum propter proximum ne quem grauet, ſed magis habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti: carnis munditiam propter deum, vt illi
1. Theſ. 4.a placeat, & eius voluntatem faciat. Vnde ſcriptum eſt: Hęc eſt enim volūtas dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum ſuum vas poſſidere in ſanctificatione & honore. Quòd autē illæ hydriæ lapideæ, dicūtur, ſignificat quòd ſine aliqua difficultate obſeruari nō poſſunt, & quòd dura & aſpera eſt via quæ ducit ad vitā. Vel certe lapideæ dicuntur propter fortitudinem, ne facile frangantur aut diſſoluātur, & effundatur liquor gratiæ qui in eis continetur: quod vtique cito contingere poſſet, ſi vel fictiles eſſent, vel ligneæ, ſeu cuiuſlibet alterius fragilis materiæ. Vel etiam lapideæ, id eſt Chriſtianæ, à lapide Chriſto, vt ſcilicet in fide Chriſti fiant.

Sermo decimuſtertius. K

CAPIENTES ſingulæ metretas binas vel ternas. Hic pri- Ioan. 2.a
mum ſciendum eſt quòd huiuſmodi hydriæ aliquando ſunt vacuæ, aliquando ſunt plenę. Plenę autem aliquando veneno aliquando aqua interdum etiam vino. Vacuę quippe & inanes ſunt, cum pro inani gloria, vel aliquo temporali emolumento fiunt. Plenę veneno ſunt, ſi cum murmure & animi rancore gerantur. Aqua plenę dicuntur, cum ex timore dei obſeruātur. Siquidem per aquam timor intelligitur. Vnde & apud Salomonem legitur: Timor domini, fons vitæ. Vino au- Prou. 14.d
tem plenę ſunt, cum timor vertitur in amorem, cū charitas excludit timorem, cum ea quę prius obſeruabantur timore pœnæ, iam exercentur delectatione & amore iuſtitiæ. Vt vacuæ vel veneno infectæ ſint non vult dominus: vt impleātur aqua iubet dominus: vt autē aqua in vinū vertatur, hoc facit dominus. Sed quibus implere hydrias aqua imperat domin⁹? Miniſtris vtiq;, quos & cōſtituit ſuper familiā ſuā, vt dēt illis in tempore tritici menſurā: quibus tamen Maria primū ſug- Ioan. 2.a
geſſerit dicens: Quodcunq; dixerit vobis, facite. Quo exemplo innuitur quòd officiū prędicationis nō debent vſurpare ſibi, niſi quos Maria, id eſt mater gratiæ prius inſtruxerit. Alioquin dicetur eis: Regnauerunt, & nō ex me: principes ex- Oſee 8.a
titerunt, & ego ignoraui. Implent ergo miniſtri hydrias aqua, prædicāt mira de dulcedine regni, intentāt horrenda de L
terrore ſupplicij: fit ſummus auditoribus de vtroq; timor, ne vel illo fraudentur, vel iſto plectantur, & ita capiunt hydriæ metretas binas. Quid eſt autem vel ternas? Addatur illis duobus tertius timor, & capiunt hydriæ metretas ternas. Et illi quidē duo prædicti timores de futuro, ſunt valde vtiles. Sed eſt alius timor de præſenti multo probabilior, quo timet homo & ſemper eſt pauidus ne interna gratia deſeratur. Quiſquis igitur hoc timore repletus fuerit, profecto binis metretas ternas addidit. Notādum autē quòd cum hydrię plenę factę ſunt vſq; ad ſummū, tunc aqua verſa eſt in vinū bonum, quia nimirum ordo rationis eſt, vt ſi timor eſt initiū charitatis, perfectum ſequatur etiā plenitudo dilectionis. Vnde etiā architriclinus dicit ad ſponſum: Omnis homo primū vinum Ioan. 2.a
bonum ponit: & cū inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt. Tu autem ſeruaſti vinū bonum vſq; adhuc? Conſuetudinis eſt ſeculariū hominum, vt cum aliquē honorem adipiſci deſiderāt, cæteros ſibi prius per amorē acquirant. Cum verò adepti fuerint, elati poteſtate, eos ipſos per timorē ſibi poſtmodum ſubiiciunt, quibus prius priuati non terrorem, ſed amorem exhibuerāt. Iſti ponunt primum bonum vinum, id eſt amorē: & cum inebriati fuerint, tūc id quod deterius eſt, id eſt timorē. Econtrario facit ſponſus noſter. Semper enim ſeruat ad vltimū bonum vinū: quod vero in eius cōparatione deterius eſt, ante propinat dicēs: Fili accedēs ad ſeruitutē M
dei, ſta in timore. Si ex timore te feceris ipſius ſeruum, faciet Eccl. 2.a
te ex charitate amicum ſuū. Et ſic aqua timoris cōmutabitur in vinum dilectionis. Ad hoc enim purificaris in illis ſex hydriis aquis timoris, ad hoc in timore accedis ad ipſum tanquā ſeruus ad dominum, vt de ſeruo proueharis in filium.

Sermo decimuſquartus.

ECCE vicit leo de tribu Iuda: radix Dauid aperire librum, Apoc. 5.b
& ſoluere ſeptem ſignacula eius. Septem ſignacula ſunt, temporalis natiuitas, legalis circuncíſio, matris purgatio, fuga in Ægyptum, carnis neceſſitudo, baptiſmus, paſſio. Hæc ſiquidem ſunt quædam veræ humanitatis inſignia, quibus ſe teneri ac ligari voluit incarnata dei ſapientia. Ipſa quippe eſt ſecunda in trinitate perſona: & licet eandem incarnationem ſimul fecerint pater & filius & ſpiritus ſanctus, non tamen pater aut ſpiritus ſanctus eſt incarnatus, ſed ſolus filius. Impleuit quidem & pater & ſpiritus ſanctus carnem filij, à quo neuter eorum poterat ſeparari, ſed impleuit maieſtate, non ſuſceptione. Ideóque filius oſtendit in carne potentiam patris per opera, exhibuit bonitatem ſpiritus ſancti remittendo peccata, & quod ipſe erat, id eſt ſapientia, occultauit per illa prædicta ſignacula. Facta eſt igitur res mira & obſtupēda. Infirmata eſt virtus ſumma, & vt ita dicam (ſi dici liceat, quod tamē reuerenter dico) quaſi infatuata eſt ſapientia.

A pientia. Nec erubesco dicere quod non erubuit doctor gen-
tium docere. Sic nempe credidit, sic docuit, sic scriptum reli-
1.Cor.1.d quit. Nos, inquit, prædicamus Christum crucifixum, Iudæis
quidē scandalum, gentibus autem stultitiā: ipsis autē vocatis
Iudæis atq; Græcis, Christum dei virtutē, & dei sapientiam:
quia quod stultum est dei, sapientius est hominibus: & quod
infirmū est dei, fortius est hominibus. Veruntamen hæc vir-
tus abscondenda erat, & in humilitate perficienda: vt omniū
implerentur oracula prophetarū. Passus est ergo in cruce im-
passibilis deus: & in carne nostra mortali mortuus ac sepul-
tus immortalis dei filius. Sed ecce tertia die resurrexit à mor-
tuis: & qui agnus extiterat in passione, leo factus est in resur-
rectione. Surrexit, & vicit leo de tribu Iuda: quia mortē quā
ex infirmitate nostra pertulit, ex virtute sua resurgēdo calca
Rom.6.b uit. Resurgens enim à mortuis, iam non moritur, mors illi vl-
tra non dominabitur. Resurgēdo autē & in cœlū ascendēdo,
librū aperuit, quia nimirum ex auctoritate sacræ scripturæ ꝙ
deus esset, innotuit. Vnde scriptum est: Exaltare super cœlos
Psal.107.a deus, & super omnem terram gloria tua. Septem quoq; eius-
dem libri signacula soluit, quando eloquia sacra fideliū men-
tibus reserauit: & quicquid de mysteriis suis lex & prophetæ
sub allegoriis prædixerant, de his scilicet quæ per hominem
temporaliter gessit, de se prædicta, & in se ac per se comple-
ta, luce clarius indicauit.

B

Sermo decimusquintus.

Marc.16.a QVID est quòd post mortem eius tres illæ sanctæ mulie-
res emerunt aromata, vt in monumento positum vn-
gerent eū? Quid in sua actione nobis reliquerūt imi-
tandum? Res enim gesta (vt ait beatus Gregorius) aliquid in
sancta ecclesia signat gerendum. Et nos ergo si Christū mor-
tuum, id est, fidem Christi mortuam in corde cuiuspiam fra-
tris senserimus, danda nobis opera est, vt ad vngendum cor-
pus mortuum emptis aromatibus accedamus. Significant au
tem tres illæ mulieres tres in nobis efficientias, quæ sibi con
grua comparāt aromata. Quæ sunt illæ? Mens, manus, lingua.
Omnis enim qui emit, dat & accipit aliquid: & quod dat per-
dit, vt possideat quod accipit. Dat igitur mens nummū pro-
prię voluntatis, & cōparat affectū cōpassionis, zelum iustitię,
discretionem consilij. Dat manus obediētiam, & emit in tri-
bulatione patientiam, in opere perseuerantiā, in carne conti-
nentiam. Dat lingua nummū cōfessionis, & accipit modū in
correctione: copiā in exhortatione, efficaciā in persuasione.
Ibidem. Talibus vnguentis cōpositis, dum ad monumentū simul ve-
nerint colloquuntur inuicem & dicunt: Quis reuoluet nobis
lapidem ab ostio monumenti? Lapis iste est, vel nimia tristi-
tia, vel pigritia, vel duritia, quæ dum cordis aditum obstruit,
frustra ad vngendū mortuū mens, vel manus, vel lingua cum
C
Psal.9.g quibuslibet aromatibus venit. Sed quoniā scriptum est: Præ-
parationē cordis eius audiuit auris tua: vident lapidem reuo-
lutum, introeūt in monumentū: & quē vngere volebāt mor-
tuū, audiunt suscitatū. Quis hoc indicat? Quis hoc prædicat?
Angelus vtiq; testis resurrectionis. Videtur scilicet huius in
quo Christus resurrexit, vultus lætior, aspectus venustior, ser
mo purior, incessus modestior, & ad omne opus bonū spiri-
tus promptior. Quæ omnia quid sunt aliud quā quidā internæ
resurrectionis hilaris nuncius? Cætera quoq; quæ in Christi
resurrectione gesta vel dicta sunt, vtpote de inuēto sudario,
ac de ipso domino in Galilæa videndo, & aliis quæ euange-
lica continet historia, possunt nimirum iuxta cœptā tropo-
logiā interpretari: vt quod historice præcessit in capite, con-
sequenter etiam credatur fieri moraliter in eius corpore.

Sermo decimussextus.

1.Ioan.5.b TRES sunt qui testimonium dant in cœlo, pater & filius
& spiritus sanctus. Tres in terra, spiritus, aqua, & san-
Esa.66.g guis. Similiter in inferno, vt in Esaia legimus: Vermis eorum
non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Duo mala
sunt vermis & ignis: altero roditur conscientia, altero con-
cremantur corpora. Tertium additur desperatio, que in eo
vtique intelligitur quod dicitur non morietur, & nō extin-
guetur. His qui in cœlo sunt, datur testimoniū beatitudinis:
his qui in terra, iustificationis: his qui in inferno sunt, damna
tionis. Primū testimoniū est glorię, secundū gratiæ, tertiū irę.

Sermo decimusseptimus.

D
VENIENS ad nos de via noster amicus, id est, quilibet Luc.11.a
conuersus proximus: tribus panibus reficiendus est. Pri-
mus panis est continentia, qua restringitur corpus ne dein-
ceps per mortiferas voluptates defluat. Secundus est humi-
litas, qua instruitur anima ne de ipsa sua continentia super-
biat. Tertius est feruor charitatis, quo accenditur spiritus, vt
vtrunque, id est, corpus & animam in castitate & humilitate
perseueranter custodiat. His tribus virtutibus, id est, castita-
tis, humilitatis, charitatis, tanquam tribus panibus reficitur
homo dei & roboratur, vt secundum apostolum in die ad-
uentus domini sit integer spiritus, anima & corpus. Spiritum
autem voco gratiam, quę (iuxta apostolum eundem) adiuuat
infirmitatem nostram ne deficiamus, donec suo tēpore me-
tamus bonum quod seminauimus. Vocatur primus panis car
nalis vel corporalis, secundus rationalis, tertius spiritualis.
Hi panes quotiens desunt, à deo requirendi sunt. Merito au-
tem tres quæruntur, quia tres reficiendi veniunt: anima quasi
vir, caro quasi coniunx, spiritus velut vtriusque vernaculus.
Et notandū quòd non ait, da: sed, commoda mihi tres panes,
quasi redditurus: quia sacerdos peccatori conuertenti debet
quidem gratiam diuinitus impetrare, fructum vero eiusdem
gratiæ non sibi debet, sed deo referre.

Sermo decimusoctauus.

E
NEMO ascendit in cœlum nisi qui de cœlo descendit, fi- Ioan.3.b
lius hominis qui est in cœlo. Dominus & saluator no-
ster Iesus Christus volens nos docere quomodo in cœlum
ascenderemus, ipse fecit quod docuit, ascendit in cœlum. Et
quoniam ascendere non poterat nisi prius descenderet: de-
scendere autem eum vel ascendere non patiebatur diuinita-
tis suæ simplicitas: quippe quæ nec minui potest nec augeri
aut aliquo modo variari: assumpsit in vnitatem suæ perso-
næ naturam nostram, id est humanam, in qua descenderet &
ascenderet, viámque nobis, qua & nos ascenderemus, osten-
deret. Quod totum indicant sancti euangelij verba propo-
sita. In eo enim quod dictum est: Nemo ascendit in cœlum
nisi qui descendit, assumptio humanæ naturæ exprimitur: in
eo autem quod infertur, qui est in cœlo, diuinitatis suæ incō-
mutabilitas ostēditur. In quibus verbis illud etiam innuitur
quòd ipse sit via per quā ascendamus, ipse patria vbi maneа-
mus: via scilicet transeuntibus, patria peruenientibus. Manēs
itaque quod erat in natura sua, descendit & ascendit propter
nos in nostra: attingens nimirum à fine vsq; ad finē fortiter, Sapien.8.a
& disponens omnia suauiter. Descendit siquidē quo inferius
non decuit, ascēdit quo celsius nō potuit. Ipsúmq; descēsum
egit fortiter, quia virtus erat: ascēsum disposuit suauiter, quia
sapientia erat. Descendit autem dictum est, non cecidit: quia
qui cadit, sine gradu ruit: qui autem descendit, gradatim pe- F
dem ponit. Sunt ergo gradus in descendendo, sunt in ascen-
dendo. In descendēdo primus quidē gradus est à summo cœ
lo vsq; ad carnem, secūdus vsq; ad crucē, tertius vsq; ad mor-
tem. Ecce quousq; descēdit. Nunquid amplius potuit? Pote-
rat iam certe rex noster dicere, & quasi quodā operis effectu
clamare: Quid vltra debui facere, & nō feci? Maiorē hac dile
ctionem nemo habet, vt animam suā ponat quis pro amicis Esa.5.a
suis. Vidimus descēsum, videamus & ascēsum. Sed & ille quo Ioan.15.b
que triplex est, & eius primus gradus gloria resurrectionis,
secundus potestas iudicij, tertius consessus ad dexteram pa-
tris. Et de morte quidem meruit resurrectionem, de cruce iu
dicij potestatem: vt quoniam in illa iniuste iudicatus est, de
illa iustam obtineret iudicis censuram, ipso post resurre-
ctionem dicente: Data est mihi omnis potestas in cœlo & Matt.28.d
in terra. Ipsam vero serui formam, id est, carnem in qua pas-
sus & mortuus est, resuscitatam euexit super omnes cœlos,
& super omnes angelorum choros, vsque ad dexteram pa-
tris. Quid hac dispositione suauius, vbi mors absorbetur in
victoria, vbi ignominia crucis vertitur in gloriam? vt de il-
la dicant sancti: Absit mihi gloriari, nisi in cruce domini no- Gala.6.d
stri Iesu Christi: vbi & ipsa carnis humilitas ex hoc mun-
do transit ad patrem. Hac ascensione nihil sublimius, hoc
honore nihil gloriosius dici potest aut cogitari. Sic per in-
carnationis suæ mysterium descendit & ascendit dominus,
relinquens

G relinquens nobis exemplum vt sequamur vestigia eius. Sumamus & nos de mysterio eius moribus nostris exemplum. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ipse ambulauit, & ipse ambulare. Descendamus per viam humilitatis, ponatúrq; nobis primus eius gradus, id est primus profectus, nolle dominari, secundus velle subiici, tertius in ipsa subiectione quaslibet contumelias, & iniurias illatas ęquanimiter pati. Primo gradu caruit in cœlo Lucifer ille, qui dixit in cor-
Esa.14.d de suo: In cœlum ascendam, super astra dei exaltabo solium meum: sedebo in mõte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinẽ nubium, similis ero altissimo. Hæc dicens irreparabiliter cecidit de cœlo: & hoc ideo forte, quia omnino intolerabilis superbia est velle dominari. Secundo gradu caruerũt primi homines in paradiso, qui licet sua maluerint voluntate abuti, quã creatori subiici: non tamen pręsumpserunt cæteris suę sortis dominari. Ideóq; culpa eorum & pœna longe extitit dissimilis superbiæ atq; ruinæ diaboli: vnde & diuina clementia quandoq; meruerũt reparari. Tertium gradum non habent qui ad tempus credunt, sed in tempore tentationis recedunt. Hæc dicimus vt sciamus à quorũ imitatione declinare debeamus. Nam & diabolus & homo vterq; ascendere præpostere voluit: hic ad scientiam, ille ad potentiam, ambo ad superbiam. Non sic ascendere velimus, quin potius audiamus prophetam quærentẽ quomodo ascẽ-
H dendum sit. Quis, inquit, ascendet in montem domini, aut
Psal.23.a quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Vbi notandũ, ꝙ triplicem gradum ascendendi cõstituit. Primus gradus est innocẽtia operis: secundus, munditia cordis: tertius, fructus ædificationis. Quos gradus miro modo inuenimus in superioribus gradibus descẽsionis. Ibi quippe fuerat tertius gradus, tolerantia iniuriarũ. Ipsa est enim quæ probat huius ascensionis primum gradum, id est, innocentiam operis. Ibi secundus fuerat patientia subiectionis: & ipsam operatur munditia cordis, quæ est secũdus ascẽsionis gradus. Ad hoc enim doctores prælatos habemus, vt
Ioan.15.a cor mundemus, dicẽte domino: Iam vos mũdi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Ibi etiã primus gradus fuerat contemptus dominationis: hic tertius est fructus ædificationis. Quisquis autem dominari non appetit, is profecto fructuose præest cæteris instituendis.

Sermo decimusnonus.

Psal.23.a Qvis ascendet in montem domini? Ascendit quidem semel Christus corporaliter super altitudinem cœlorum, sed & nunc ascendit quotidie spiritualiter in cordibus electorum. Si ergo volumus & nos cum eo ascendere, ascendendum nobis est in montes virtutum de vallibus vitiorũ.
I Est autem gemina species ipsorum vitiorum. Alia enim sunt quæ nocent nobis, alia quæ proximis. Illa flagitia, ista vocantur facinora: & hæc omnia dicuntur vallis lachrymarum, quia omni fletus fluuio plangenda est vita peccatorum. De valle flagitiorum ascenditur in montẽ castitatis triplici continentia, membrorum, sensuum, cogitationum. In prima cõtinentia cohibetur actus, in secunda vitatur aspectus, in tertia resecatur affectus. Item de valle facinorum ascenditur in montem innocentiæ. Hic erigitur scala: Quod tibi non vis fieri, alij ne facias: & ponitur in ea triplex gradus timoris, vel eius scilicet qui patitur ne reddat talionem, vel superioris potestatis ne inferat vltionẽ, vel interni iudicis qui reddit vnicuique secundũ opera sua. Cum autẽ ad hunc montẽ ascenderint, iam iusti sunt, & ex fide viuũt, sed necesse est eos secundum apostolum persecutionem pati. Itaque confugiendum est de monte innocentiæ ad montem patientiæ: & hic quoq; erigitur scala triplicis gradus. Primus est domini passio, secundus martyrũ fortitudo, tertius præmij magnitudo. Possunt sane gradus isti dici gradus pudoris, sicut in innocentia fuerunt gradus timoris. Et nota quòd mons iste patientiæ secundũ hos gradus est arduus, spinosus, aridus. Arduus propter difficultatem imitandi passionem domini: spinosus propter aculeos tentationum, quæ multiplices sunt, damna scilicet rerum, contumeliæ verborum, cruciatus corporũ, in quibus sancti martyres examinantur: aridus propter retributionem præmiorũ, quæ nõ in hoc seculo speratur, sed in futuro. K

Post hunc montẽ restat ei alius mons ascendendus, mons scilicet montium: ad quem cum peruenerit, iam in eo deus requiescit. Vnde scriptum est: Factus est in pace locus eius. Sed & in hoc monte pacis erigitur scala charitatis, vnde dominus dicit: Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Volumus siquidem retribui nobis, volumus ignosci, volumus gratis dari.

Sermo vigesimus.

De spiritu sancto testatur scriptura, quia procedit, spirat, inhabitat, replet, glorificat. Procedere dicitur duobus modis: vnde, & quo. Vnde? à patre & filio. Quo? Ad creaturam. Procedendo prædestinat: spirando vocat, quos prædestinauit: inhabitando iustificat, quos vocauit: replendo accumulat meritis, quos iustificauit: glorificando ditat præmiis, quos accumulauit meritis.

Sermo vigesimusprimus.

Spiritus sanctus arguit mundum de peccato quod dis- *Ioan.16.b*
simulat: de iustitia quam non ordinat, dum sibi non deo eam dat: de iudicio quod vsurpat, dum tam de se, quàm de aliis temere iudicat.

Sermo vigesimussecundus.

Qvi mihi ministrat, me sequatur. Quidam sunt qui non sequuntur Christum, sed fugiunt. Alij non sequuntur, sed præeunt. Nonnulli sequuntur, sed non assequuntur. Alij L
vero sequuntur, & consequuntur. Non sequuntur, sed fugiunt qui necdum peccare desistunt, de quibus scriptum est: Omnis qui male agit, odit lucem. Et propheta: Ecce isti qui *Ioan.3.c*
elongant se à te, peribunt. Non sequuntur, sed præeunt, qui *Psal.72.d*
magistrorum sententiis suas præferunt. Quorum imaginem tenebat Petrus, cum pro salute nostra volentem pati dominum increparet, dicens: Absit à te domine, non erit tibi hoc. *Matt.16.c*
Sequuntur, sed non assequuntur, qui segniter ac remisse agunt, vel vsque ad finem non perseuerantes de medio itinere reuertuntur. Talibus dicit apostolus: Remissas manus, & *Hebr.12.c*
dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Sequuntur & consequuntur, qui viam humilitatis eius deuoto mentis affectu perseueranter imitantur. Huiusmodi vere sequuntur dominum. Qui mihi ministrat, me sequatur, id est, *Ioan.12.d*
me imitetur. Quo fructu? Vt vbi sum ego, inquit, ibi sit & *Ibidem.*
minister meus. Fructus itaque huius imitationis, mansio est æternæ beatitudinis.

Sermo vigesimustertius.

Qvi vult venire post me, per me, ad me. Post me, quia veritas sum: per me, quia via sum: ad me, quia vita sum. Qui *Luc.9.d*
vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Tria proposuit Christus dei virtus & M
dei sapientia, angelus magni consilij, animæ rationali ad imaginem trinitatis factæ, scilicet seruitutem, vilitatem, asperitatem. In abnegatione sui seruitus, in toleratione crucis vilitas, in imitatione Christi designatur asperitas: vt quæ per inobedientiam de statu trinæ fœlicitatis ceciderat, humiliata afflictione trinæ miseriæ per obedientiam resurgat. Ceciderat enim à seipsa, à societate angelorum, à visione dei, id est, à libertate, à dignitate, à beatitudine. Audiat ergo consilium, vt abnegando semetipsam, id est, propriam voluntatem, sui libertatem recuperet: tollendo crucem suam, id est, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigendo, per continentiæ bonum recuperet societatem angelorum: sequendo Christum, id est, eius passionem imitando, recuperet claritatis eius visionem: quia si compatimur ei, & conregnabimus.

Sermo vigesimusquartus.

Preciosam in conspectu domini mortem sancto- *Psal.115.a*
rum eius facit aliquando vita, aliquando causa, aliquando vita simul cum causa. In confessoribus qui in domino moriuntur, facit preciosam, vita. In martyribus qui pro domino moriuntur, facit eam preciosam, aliquando sola causa, aliquando causa pariter & vita. Et illa quidem mors preciosa est, quam commẽdat vita: preciosior vero, quam facit causa: preciosissima vero, quam præuenit vita simul cum causa.

Sermo

A *Sermo vigesimusquintus.*

Ibidem. PRECIOSA in conspectu domini, mors sanctorum eius. Tria sunt quæ sanctum faciunt hominem, victus sobrius, actus iustus, sensus pius. Victus sobrius erit, si continenter, si socialiter, si obedienter, id est, caste, charitatiue, humiliter vixerimus. Per continentiam enim castitas, per socialitatem charitas, per obedientiam humilitas acquiritur. Et hæc est virtus quæ animã perfectè deo subditã, sub vmbra alarũ ipsius facit securè viuere. Actus iustus erit si fuerit rectus, discretus, fructuosus. Rectus per bonam intentionẽ, discretus per mensuram posibilitatis, fructuosus per vtilitatem proximorum. Sensus pius erit, si fides nostra deum sentit summe potentem, summe sapientem, summe bonum: vt per eius potentiam, nostram credamus adiuuari infirmitatem: per eius sapientiam, nostram credamus corrigi ignorantiam: per eius bonitatem, nostram credamus dilui iniquitatẽ. Tria sunt quæ mortem sanctorum faciunt preciosam, quies à labore, gaudium de nouitate, securitas de æternitate.

Sermo vigesimussextus.

Matt. 13.f TRIPLICEM nobis commendat gradum parabola triplex lectionis vnius. Ager est corpus. Huic dum adhuc dominantur pasiones desideriorum, iacet incultus, & obnoxius maledicto. Spinas & tribulos germinat, quid intus lateat ignoratur. Quis enim eo tempore idoneum reputet ferre dignos pœnitentiæ fructus? Quid tam insipienter exponis anima corpus tuum? Nescis quid absconditum sit in eo. Quid nisi regnum cœlorum? Inuenire est in eo salutis opera, quibus regnum cœlorum poteris adipisci. Eme ergo agrum, & à concupiscentiis tuis tibi vendica corpus tuum, dato nimirum precio fomentis & occasionibus ipsarũ concupiscentiarum. Vbi verò thesaurum effoderis, esto iam negociator, & preciosas margaritas quære. Si preciosissimam vnam inueneris, etiam tunc vende quicquid habes, & eme eam. Quę est tamẽ vna tam preciosa? Neque enim mirum si pro thesauro vendidit quæcunq; habebat, id est pro diuitiis salutis, & peccata & peccati fomenta deseruit. Hæc quippe sola prius habebat. Nunc autem vbi thesaurum hunc reperit, quomodo quærit bonas margaritas, & pro vna omnia vendidit? Ego vnam hãc nihil aliud quã vnitatem arbitror esse. Quærit autẽ bonas margaritas, qui in opere salutis suę nõ est contẽtus inferioribus bonis, sed summa quæq; & excellentiora perquirit. Nihil ergo preciosius inueniens vnitate, nõ parcat omnibus cæteris propter eã: ieiuniis, vigiliis, orationibus audacter præferat vnitatem. Volo autem vt in ea quoq; sic maneat, nõ quasi vnus ex omnibus, sed quasi cum omnibus vnus. Latũ expandat sinum, ex omni genere affectionum claudat intra viscera sua, omnibus omnia fiat, & congaudere paratus & cõpati: gaudere cum gaudentibus, flere cum flẽtibus. Erit enim cum ad littus veniens, malos pisces à sagena charitatis excludet, & quicquid molestum est, foras mittetur.

Sermo vigesimusseptimus.

EODEM ordine quo præcessit culpa, subsecuta est etiam culpæ medicina. Primum peccatum est factum in cœlo per superbiam præuaricatoris angeli, qui dixit in corde suo:
Esa. 14.d In cœlum conscendam, super astra dei exaltabo solium meũ: sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, ero similis altissimo. In seipso tumuit, & de sorte beatorum spirituum eiectus cœlorum
Matt. 5.a regnum amisit. Contra hoc peccatum dictum est: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Secũdum peccatũ commissum est per inobedientiam mulieris in paradiso. Ex hoc peccato facta est caro rebellis spiritui, vt quoniam spiritus eius non fuit subiectus creatori, nec caro
Ibidem. sit subiecta spiritui. Contra hoc est dictum: Beati mites, quoniam ipsi posidebunt terram. Horum duorum peccatorum
Matt. 11. d cõprehẽdit dominus medicinã dicẽs: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Tertiũ peccatũ fuit quod ipsa mulier virum quoq; secum traxit in culpã. Debuit quidem illa peccatum suum deflere, nec addere peccatũ peccato: sed in hoc se putauit habere consolationem, si virum faceret peccati sui participem. Quodammodo enim naturale est vnumquemq; velle, siue in vitiis, siue in virtutibus associare sibi consortem.

Contra hoc peccatũ est istud remediũ: Beati qui lugent, quoniam ipsi cõsolabuntur. Quartum peccatum cõmisit Adam, qui consensit. Adã enim (sicut ait apostolus) nõ est seductus, mulier autẽ seducta in præuaricatione fuit. Illa per ignorantiam, iste peccauit per infirmitatem. Peccauit autẽ nimis diligendo vxorem, non quia eius voluntatem fecit, sed quia eam voluntati prætulit diuinę. Vnde & à domino ei dictũ est: Pro eo ꝙ obedisti voci vxoris tuæ plus q̃ meæ, maledicta terra in opere tuo. Iustum quippe erat, vt illius magis voluntatem faceret, cui plus debebat. Quis vero ambigat plus eum debere conditori q̃ vxori? Siquidem vxori erat astrictus tantum per amorem, deo autem per timorem simul & amorem. Plus ergo debuerunt valere duo vincula ad tenendum eum erga dei præceptũ, quã vnũ tantũ erga coniugis affectum. Contra hoc quartum peccatum, adhibitum est remediũ: Beati qui esuriũt & sitiunt iustitiã, quoniã ipsi saturabuntur. Habuit quidem Adam iustitiã, à iusto deo creatus iustus: sed quia non eam ex libero arbitrio direxit, facile ab ea per idẽ liberum arbitrium defluxit. Quo contra dicitur per psalmistã de Christo: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Quintũ æquè pecatum cõmisit, qui propriã culpã retorsit in vxorẽ, cum ait: Mulier quã dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Primo quidem crudelis in se, qui peccatum suum excusauit: secundo in vxorem quam accusauit. Et vtiq; satis sumpta est digna de peccato vindicta, quando eam accusauit, cuius amore peccauit. Contra hoc peccatum dictum est: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sextum peccatum fecit Eua, quæ cũ increparetur à domino cur hoc fecisset, respondit ei: Serpens decepit me, & comedi. Sic declinauit & ipsa in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, refundens culpam in serpẽtem, quasi immunis à crimine, cum nil obfuisset suggestio serpentis, si illa negasset assensum propriæ voluntatis: & forte præcesit in ea aliquis motus superbiæ, vnde seduci meruit à serpente. Cõtra quod dictum est: Beati mundo corde, quoniam ipsi deũ videbunt. Septimum peccatum factũ est extra paradisum, quãdo Cain consurrexit aduersus Abel fratrem suum, & interfecit eum. Ex eo iam tempore inueteratum est vt mali insurgant in bonos, & opprimant eos. Huius peccati remediũ est illud: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Quod si ab infestatione cessare noluerint iniqui, patiẽter tolerent eos iusti, audientes consolationem quæ sequitur, & dicit: Beati qui persecutionem patiũtur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Ecce quàm necessarius fuit aduentus Christi, qui carnem subiiceret spiritui, hominem pacificaret sibi, dum reconciliaret homini.

D *Matt. 5.a* *1. Timo. 2.a* *Gene. 3.c* *Mat. 5.a* *Psal. 44.b* *Gene. 3.b* E *Matt. 5.a* *Gene. 3.b* *Psa. 140.a* *Matt. 5.a* *Gene. 4.b* *Matth. 5.a* *Ibidem.*

Sermo vigesimusoctauus.

Ioan. 1.b LEX per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Duplex in lege veteri præceptorum genus inuenio. Sunt enim moralia quædam, vt est: Non concupisces, non adulterabis, honora patrem tuum, & his similia. Sunt etiam figuratiua & vmbratilia quædam, vt est taurorum immolatio, & sanguis hircorum. Veruntamen carnalis ille populus, nec illa implere poterat, nec in his obtinere salutem. Vnde & saluator in euangelio, legis præcepta impro perat Pharisæis, ꝙ propter traditiones suas irrita facerent dei mandata, ipsa sine dubio in quibus esset ædificatio morũ. Nã de cæteris ipse loquitur per prophetã: Dedi eis præcepta non bona: ipsa plane in quibus esset vmbra futurorum. Quæ enim consequentia rationis, vt homine peccante aries mulctaretur, & diceret cũ propheta: Quæ non rapui, tunc exoluebã? Merito sane nõ bona præcepta populus non bonus accepit, dicẽte propheta: Cũ sancto sanctus eris, & cũ peruerso peruerteris. Nouerat enim Iudæorũ corda carnalia, vnde & carnalia eis tradidit sacramẽta, quæ nõ possent iuxta cõscientiã perfectũ facere seruiẽtẽ in iustitiis carnis. Venit proinde plenus gratia & veritate Christus dominus noster, vt ex hoc iam moralia quidẽ impleãtur per gratiã: quæ vero vmbratilia & mystica fuerãt, reuelata veritate deinceps nõ ad literã obseruentur, sed secundum spiritum spiritualiter intelligãtur. Propterea iam non aries vel taurus homine peccante mactatur, sed viua corporis hostia, rationale & acceptabile sacrificium in ieiuniis & laboribus veniam meretur pariter & gratiam.

F *Matt. 19.c* *Rom. 13.c* *Exod. 20.c* *Marc. 7.a* *Ezec. 20.d* *Psal. 68.a* *Psal. 17.d*

Sermo

G *Sermo vigesimusnonus.*

1.Cor.4.a SIC nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum dei. Minister Christi sic debet conuersari, vt ex moribus exterioris hominis qui videtur, existimetur compositio interioris animi qui non videtur, ne vel ab alio, vel à seipso possit iudicari, sed dicat cum eodem apostolo: Mihi pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed neque meipsum iudico. Qui autem iudicat me, dominus est. In quibus verbis notanda sunt tria iudicia. Humanum, suum cuiusque proprium, diuinum. Et humanum quidem potest iudicare de rebus exterioribus, quæ sensibus corporis percipiuntur: de interioribus verò non potest. Hinc enim scriptum est: Quis enim scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in eo est? Quapropter de his quæ sunt in homine, potest iudicare spiritus hominis qui in ipso est. Longe verò præstantius de his ipsis iudicat deus, cuius necdum se fatetur apostolus euasisse iudicium, qui tamen iam & humanum transcendisset & proprium. Porro humanum contemnebat qui dicebat: Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque proprium timebat, qui dicebat: Sed neque meipsum iudico. Nihil enim mihi cõscius sum. Solum ergo restabat diuinum, de quo ait: Qui autem iudicat me, dominus est. Debet tamen quisque quantum potest irreprehensibilem se exhibere primum quidem coram deo, sed deinde coram hominibus. Hoc nempe est quod alibi loquitur idem apostolus dicens: Prouidentes bona non tantum coram deo, sed coram hominibus. Et notandum quod tribus modis prouidentur bona coram hominibus, id est, habitu, actione, sermone. Habitu, ne sit notabilis: actione, ne sit reprehensibilis: sermone, ne sit contemptibilis. Tribus etiam modis corã deo, cogitatione, affectione, intẽtione. Nam & cogitatio debet esse sancta, vnde scriptum est: Cogitatio sancta seruabit te, & affectio pura, & intentio recta. Sunt autem tria ista, id est cogitatio, affectio, intẽtio, in anima: sed in ea quoque propriis singula locis distincta vidẽtur. Nam cogitatio in memoria, affectio in volũtate, intẽtio in ratione consistit. Atque vt eorum vsum ac differentiã clarius videamus, sumamus nobis exemplũ de rebus exterioribus. In corporibus si quilibet deformis color cutem tantum inficiat, corpus quidem turpius redditur, sed nil ei de sanitate sua ex hoc adimitur. Si ergo carni putredo aliqua vel liuidus tumor insederit, iam non solum decor corporis, sed salus quoque turbatur. Quod si languor forsitan inualescẽs, cum ipsa carne ossa quoque medullitus occuparit, tunc demũ de vita non immerito poterit desperari. Eodem modo in anima si peccatum suggeritur memoriæ per cogitationem, nullum tamen præbuerit, aut voluntas affectum, aut deliberatio ipsa consensum: fateor quidem, deformitas est, nec audire interim anima illa meretur: Tota pulchra es amica mea. Cęterũ & si nęuus est: sed non morbus. Quod si voluntas quoq; ipsa iam sensu delectationis afficitur, resistit tamẽ adhuc deliberatio rationis, infirmatur quidem, sed necdũ moritur anima: clamet tamen necesse est: Sana me domine, & sanabor. Tunc enim mori dicitur, quãdo & ipsa ratio ad peccatum per intẽtionem curuatur. Hoc nẽpe est peccatũ, de quo dicitur: Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Hunc triplicẽ gradum deplorat Dauid ex persona peccatoris, dicẽs domino: Expellẽdo de paradiso, in latam huius seculi euagationem: Confirmasti super me manum tuam. Et quoniam carnalia desideria sunt peccati pœna: Non est sanitas in carne mea, à facie iræ tuæ. Iam vero vbi robur deest rationis, non est pax ossibus meis, à facie peccatorũ meorum. Qui rursum eosdem gradus ex persona iusti decantat dicens: Memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum. Delectatus enim dicit per voluntatem, exercitatus per rationem. Ne ergo à memoria expellat deum irruens turba plurimarum cogitationum, quę solẽt effluere tanquam vilis plebs in atrium: ponatur ad eius portam ianitor cuius nomen est recordatio propriæ professionis, vt cũ turpibus sese cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se, & dicat sibi: Túne hæc debes cogitare qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? Cultor iustitiæ debet in se huiusmodi quicquam admittere? decet seruum Christi, amatorem dei, tale aliquid vel ad modicũ meditari? Hæc dicendo excludes fluxum illicitæ cogitationis per recordationem propriæ professionis. Similiter ad portam voluntatis in quà solent manere carnalia desideria tanq̃ in domo domestica familia, statuatur ostiarius qui vocatur recordatio cœlestis patriæ. Hic enim potest prauum desideriũ quasi cuneus cuneum expellere, & ipsum, qui ait: Ecce sto ad ostium & pulso: sine cunctatione recipere. Iam vero ad thalamum rationis talis & tam ferox adhibendus est custos qui nemini parcat, sed quicunque hostis siue clam siue palam ingredi præsumpserit, procul eum arceat: & hic sit recordatio gehennæ. In cæteris siquidẽ, id est, memoria & volũtate non ita est intolerabile, si vel memoria recipiat quãdoque vagam cogitationem, vel voluntas impuram affectionem. Hoc vero grauissimum est & omnino damnosum, si vnquã ratio perdiderit intentionis rectitudinem.

Marginal references (left column): Ibidem. · 1.Cor.2.c · 1.Cor.4.d · Ibidem. · Ibidem. · H · 1.Cor.8.d · Cant.4.b · I · Hier.17.b · Ezech.18.a · Psal.37.a · Ibidem. · Psal.76.a · K

Sermo tricesimus.

SICVT portauimus imaginem terreni hominis, portemus & imaginem cœlestis. Duo homines sunt, vetus & nouus. Adam vetus, Christus nouus. Ille terrenus, iste cœlestis: illius imago vetustas, istius imago nouitas. Est autem triplex vetustas, & econtrario, triplex nouitas. Est enim vetustas in corde, in ore, in corpore: in quibus tribus modis peccauimus, cogitatione, locutione & opere. In corde sunt desideria carnalia & secularia, id est, amor carnis, & amor seculi. Similiter in ore est gemina vetustas, arrogantia & derogatio. Item gemina in corpore, flagitia & facinora. Hæc omnia sunt imago veteris hominis, & hæc omnia renouanda sunt in nobis. Si non esset vetustas in corde, non diceret apostolus: Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Item si non esset vetustas in ore, non diceret scriptura: Recedant vetera de ore vestro. Et apostolus dicit: Omnis sermo malus non procedat de ore vestro, sed qui bonus est, ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Sed & de vetustate corporis mentionem facit, cum dicit: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditię & iniquitati ad iniquitatem. De cuius renouatione etiam subiũgit: Ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Renouetur ergo cor nostrum à carnalibus & secularibus desideriis: vt exclusis illis introducatur amor dei, & amor patriæ cœlestis. Recedãt ab ore nostro arrogãtia & derogatio, & succedant pro his vera peccatorum nostrorum confessio, & bona de proximis æstimatio. Pro flagitiis & facinoribus, quæ vetustas est corporis, assumatur continentia & innocentia, vt scilicet contrariis virtutibus contraria vitia depellantur. Hanc supradictam renouationem facit Christus habitans in nobis per fidem, sicut ipse ait: Ecce noua facio omnia. Vnde & ad sponsam loquitur in Cãticis: Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum. Habitans igitur in corde est sapientia, habitans in ore veritas, habitans in corpore iustitia.

Marginal references: 1.Cor.5.f · L · Ephe.4.f · 1.Reg.2.a · Ephes.4.g · Rom.6.d · Esa.44.c · Cant.8.b · M

Sermo tricesimusprimus.

SPECTACVLVM facti sumus mundo, & angelis & hominibus. Ita plane, & malis & bonis pariter. Illos enim solicitat inuidiæ passio, istos compassio misericordiæ, vt in nos incessanter intendant: illi quidem defectum nostrum, isti profectum desiderantes. Nimirum in probatione sumus, inter paradisum & infernum interim medij, velut inter claustrum & seculum constituti. Diligenter consideratur vtrinque quid agimus, vtrinque dicitur, ô si ad nos transeat: intentione quidem dissimili, sed non dispari forsitan voluntate. Quod si ita omnium oculi in nos: nostri quo abierunt, aut quare soli ipsi recesserunt à nobis? A dextris siquidem & à sinistris tanto studio circunspecti, soli dissimulamus inspicere vitam nostram: soli nosmetipsos negligimus intueri, nec verentes deceptorios, nec administratorios saltem spiritus reuerentes. Me expectant iusti, donec retribuas mihi. Et item: Me expectauerunt peccatores vt perderent me. Hinc mihi gehenna, inde corona paratur, & inter hanc atque illam medium nugari libet, oscitare delectat? Vsqueadeo nec trahor desiderio, nec periculo terreor, nec cupidus plane

Marginal references: 1.Cor.4.b · Psal.141.b · Psal.118.m

A plane nec pauidus, in quibus magis fuerat necessariũ: perniciosissime insensibilis ad vtrumq;. Exurgamus aliquãdo fratres, nec in vano accipiamus animas nostras, pro quibus alij tanto zelo, vel in bonum vigilant, vel in malum. Non est res parua quam sic insectantur hostes, ciues sic præstolantur.

Sermo tricesimussecundus.

VSQVE hodie in ciuibus Babylonis aquarum effusio, id est confusio cogitationum, terram facit inanem & vacuam. Dum enim fluctuat circa carnẽ cogitatio vniuersa, nul Gene.1.a lum ex ea sperare est fructum salutis. Diuidantur ergo aquæ ab aquis, quatenus anima quoque (vt dignum est) partem sibi vendicet solicitudinis & meditationis. Sane inferiores certis limitibus coërceantur, certis contineantur alueis, necessitatis terminos non excedant, proinde superiores copiosius Psal.84.b dilatentur. Ex hoc sane dat dominus benedictionem, & terra nostra dabit fructum suum.

Sermo tricesimustertius.

CVM in populo dei carnales alij sint, & alij spirituales: nec illi tamen æternorum, nec isti carent omnimodo temporalium desiderio. In eo sane distant, quòd plus alia appetunt alij, & secundum ea quæ præferunt, aut spirituales, aut carnales iudicantur. Hinc est quòd in benedictionibus Iacob & Esau, & ros cœli, & terræ pinguedo nominatur, sed non Gene.27.d eodem ordine in vtroque. Det tibi deus de rore cœli & de B pinguedine terræ abundantiam, ait Isaac ad Iacob. Ad Esau vero: In pinguedine terræ, inquit, & in rore cœli desuper, erit benedictio tua. Quid autem singuli præferát, à studiis eorum & solicitudinibus innotescat.

Sermo tricesimusquartus.

INTEGRA & perfecta moralitas in duobus præcipue consistit, in euitandis vitiis, & appetendis virtutibus, quoniam non sufficit à malo abstinere, si non & bonum faciamus. Inde Psa.36.e Psalmista: Declina à malo, & fac bonum. Fugiamus ergo vitia, amplectamur virtutes. Historias igitur summatim delibantes, moralitatis fructus decerpamus. Fames coëgit Gene.42. & 43.a Israël intrare in Ægyptum: statim reperit ibi nouum domi- Exo.1.c num, & de libero seruus efficitur. Ex illius regionis inhabitatione redigitur sub potestate Pharaonis: qui masculos præcepit interfici, fœminas reseruari. Israël operibus luti & lateris duriter affligitur. Pharao paleas ministrat laborantibus. Fames coëgit. Non fames panis, neque sitis aquæ, sed audiendi verbum dei, compellit multos intrare Ægyptum: hoc ver Ioan.1.a bum dei est lux vera, quæ illuminat omnem hominem ve- Psal.18.b nientem in hunc mũdum. Vnde psalmista: Præceptũ domini lucidum, illuminans oculos. Qui hanc lucem sequitur, non ambulat in tenebris, sed habet lumẽ vitæ. De luce præceptorum transitur ad lumen præmiorum. Qui huius diuini verbi patitur egestatem, cogitur intrare Ægyptum, id est, tenebras. C Inuoluitur enim tenebris ignorãtię, & subiacet domino Pharaonis, id est, diaboli, qui princeps est Ægypti, hoc est tene- Ephes.6.b brarum, iuxta illud apostoli: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarũ harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Sub iugo Pharaonis fiunt lutea opera, id est, dissoluta & sordida. Ab ipso dãtur paleæ, id est, leues cogitationes. Palearũ est leuiter accendi, & in momento consumi. Sic & malæ cogitationes à diabolo immissę cito in mẽtibus nostris accenduntur, carnis mollitie consentiente. Sed si viriliter studeamus resistere, deo iuuante protinus extinguuntur. Paleis accensis coquebatur lutum, & solidabatur in lateres: & prauæ cogitationes quę sunt lutum, paleis delectationis accenduntur. Quæ cum transeunt in actum, tũc decoquuntur: cum vero ducuntur in cõsuetudinẽ, tunc solidãtur.

Sermo tricesimusquintus.

Psal.1.a BEATVS vir qui non abiit in consilio impiorum. Pij sunt qui in deum credunt, & ipsum colunt. Est enim pietas cultus dei. Hic autem cultus in tribus consistit, fide, spe, & charitate quæ sunt inuisibilia. His tribus carent impij qui deum non colunt, & quorum consilium est visibilia inuisibilibus, terrena cœlestibus præponere. Horum caput & princeps est diabolus, qui primus à pietate recessit, & impius factus etiã homines in paradiso positos, ab eadem pietate fraude sua deiecit, volens eos habere socios sui erroris, & participes iniquitatis. Ille enim Euam seduxit, & illa virum sibi subdidit. D Similiter adhuc dæmon suggerit carni, caro spiritui, & fit impiorum consilium. Dicunt enim sibi inuicem: Omnium Prou.1.b nostrum sicut vnum marsupium. Ponunt ergo in memoria quasi in marsupio quisq; obolũ suum: dæmon scilicet suggestionem, caro delectationem, spiritus cõsensum. Inde tanquã de symbolo comparant sibi victũ competẽtem. Caro quidẽ cõbustionem, ignẽ scilicet qui nõ extinguitur, spiritus malã conscientiã, id est, vermẽ qui nõ moritur. Dæmon autẽ emit vtriusq; sanguinẽ. Ad hoc consilium impiorum itur quatuor modis. Quidam enim trahuntur inuiti, alij attrahuntur illecti, alij seducuntur ignari, alij sequuntur spontanei. Istis necessariæ sunt quatuor virtutes, per quas armati resistant ne in cõsilio eant. Inuitis necessaria est fortitudo qua resistant vsq; ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia quæ reprimit illicita desideria, nec cedit promissionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui seducuntur ignari, est opus prudẽtia quæ ab vtilibus inutilia discernit, & docet quid tenendum, quídve reiiciendum sit. Iustitia indigent illi qui sequuntur spontanei. Iustitia est rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato cõsentire. Iustitia & fortitudo sedem habent voluntatem: quia voluntas iusta debet esse & fortis. Est autẽ iustitia ordinata hoc modo, scilicet mala respuens, bonis meliora præponens. Hãc non videtur habuisse Adam, qui malo cõsentiens, quod vtile E erat deseruit. Prudentia & temperantia sedẽ habent in ratione, quia ratio prudens debet esse & tẽperata. Est quippe prudentia, ratio docta, scilicet à gratia vitare contagia iniustitiæ propter iustitiã. Vitat quidem non solum iniustitiã apertam, sed etiã illa quæ sunt aliquo modo contra iustitiã, attendens nõ quod licet, sed magis quod expedit: vitans diuitias & quędam alia, non quia illicita, sed quia iustitiæ solent esse impedimenta. Sed propter quosdã qui ex hypocrisi hoc faciunt, additur, propter iustitiã. Iustitia est perfectio animæ rationalis. Alię virtutes sunt ad eius acquisitionẽ vel conseruationẽ, fortitudo, temperantia, prudentia, quæ iustitiam conseruant ne amittatur aut minuatur. Postquã vero perfecta est iustitia, & transit in affectũ cordis: idẽ est quod illa tria: quia fortis est, prudens, tẽperata. Qui non abiit. Abire pertinet ad illos qui sunt inconstantes, & leuiter possunt impelli. Quod quidã volentes euitare, fiunt euidenter obstinati nullius consilio acquiescentes, propositũ suũ immobiliter tenentes: & ideo adiunctum est, & non stetit, scilicet vt nec leuis sit nec obstinatus. Via peccatorum est mundus, vel propria volũtas, quę est superbia, ex qua omnia mala: sicut ex cõmuni sunt bona. Et in cathedra pestilentiæ non sedit. Sedet, qui docet exemplo Psal.1.a suo faciens peccare alios. Cathedra est hæc, & quatuor pedibus subsistit. Primus pes est malitia, secundus contemptus dei, tertius irreuerentia, quartus astutia. Malitia est amare ma F lum, & saporem mali habere: & malum, quia malum est diligere, sicut facit diabolus & nonnulli iniqui. Sed quia fit aliquando vt tales timeant deum nõ timore bono, sed ne incurrant, vel damnum rerum, vel corporis cruciatum: vt amplius fiant mali, contemnunt & ipsum deũ, & fit secundus pes cõtemptus dei. Item posset fieri vt malum amarent, deum contemnerent, sed inhiberet eos pudor hominũ cum quibus habitant: ideo ad augmentum mali sequitur tertius pes irreuerentia, vt nec deũ timeant, nec homines reuereãtur. Ad consummationem vero malitiæ adest quartus pes astutia, vt sciãt vti tribus prædictis, miscentes oleo venenum, & melli acetum. Eminens pars cathedræ cui sędens inhęret, est potentia. Si enim potens est qui prædicta habet, tunc plurimum nocet, vel si potentem sibi allicere potest, quem consilio suo seducat, & ad malum impellat. Deinde apponitur puluinar, vt suauiter sedeat. Puluinar fit de leuibus pennis auium, significans vanam gloriam, & fauorem popularem, quibus homines delectati extolluntur. Scabellum pedibus supponitur, ne terram tangant. Tales enim nonnulli terrenas actiones non faciũt, sed spirituales simulant, vt magis decipiant. Horũ doctrina est quasi pestilentia, multa loca occupãs & vastãs. Sed in lege domini volũtas eius. Superiori versu dictum est quid Ibidem. sit respuendum: in hoc autem dicitur quid sit appetendũ. In illo dictum est tanquã declina à malo: in hoc autẽ, & fac bonum.

G num: quod vtiq; est ambulare in lege. Sed quoniam hæc via agitur non gressu corporis, sed affectu mentis: ideo dictum est: In lege domini volũtas eius. Velle enim (teste beato Gregorio) mente ire est. Per hanc viam incedunt, & quasi quendam currum ducunt tria genera hominum, seruus, mercenarius, filius. Trahunt autem eundem currum iumenta, quorũ nomina sunt, comminatio & promissio. Super cõminationẽ seruus sedet, super promissionẽ mercenarius. Horum vterq; trahit currũ, alter timore, alter cupiditate, & vterq; propriis stimulis impellitur. Solus filius qui nec timore quatitur, nec illicitur cupiditate, sed spiritu dilectionis agitur, sine labore
Rom.8.c aut læsione vehitur in curru. Quicunq; enim spiritu dei aguntur, hi filij sunt dei. Habet etiam currus ille quatuor rotas, illas scilicet quatuor animi affectiones notissimas, amorem & lætitiam, timorem & tristitiam. Amant enim reprobi tẽporalia, & lætantur cũ malefecerint: sed hunc amorem & hanc lætitiam sequitur timor & tristitia sempiterna. Electi verò
Ioan.16.d quibus dicitur: Mundus gaudebit, vos autẽ contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium: ponunt primas rotas timorẽ & tristitiã, posteriores amorẽ & lætitiã. Ipsis etenim cõmutatur timor in charitatẽ, tristitia in lætitiã sempiternã.

Notandũ autem, ꝙ hæc via legis domini consummatur sex diebus. Et prima quidẽ dicta est gemitus cordis, secũda cõfessio oris, tertia largitio propriæ possessionis, quarta labor cor
H poris, quinta abnegatio propriæ volũtatis, sexta contemptus mortis. In septima fit quies ab omnibus prædictis, sperans octauam resurrectionis. Et in lege eius meditabitur die ac nocte. In quocunque statu sit homo positus, nunq̃ recedẽdum est illi à lege domini, sed semper in die bonorum non immemor sit malorum, & in die malorũ memor sit semper bonorum. Potest etiam per diem & noctẽ contemplatiua & actiua vita intelligi, quæ ambæ continentur in lege domini.

Sermo tricesimussextus.

Psal.52.a DIXIT insipiens in corde suo, non est deus. Deus licet vnus sit & vnum sit, tamen non sui varietate, sed animi nostri mutatione gustantibus nobis diuersos videtur habere sapores. Sapit enim timenti iustitiam & potentiam, sapit a-
Psal.61.c manti bonitatem & misericordiam. Vnde & alibi ait idem iste propheta: Semel locutus est deus, duo hæc audiui: quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. Idem quippe est audire hoc quod gustare: quia vtrumque fit vna & simplicissima mente. Itaque semel locutus est deus: quia vnum genuit verbum. Cæterum nos per vnum verbum duo hæc audimus siue sapimus, quia potestas dei est, & tibi domine misericordia. At is quidem penitus insipiens est, cui nec timorem deus sapit nec amorem. Discat quantum vult, ego sapiẽ
Eccl.1. & tem non dixerim, dum nec timebit nec diliget deum. Quo-
Prou.1.b modo enim dixerimus in sapientia consummatum, quem
I video nec initiatum? Nam, initium sapientiæ timor domini: consummatio amor, media sibi vendicat spes. Cui ergo nec iustitiam sapit deus per timorem, nec misericordiã per amorem: is plane dicit in corde suo, non est deus. Deum enim nõ putat, quem nec iustum nec pium reputat.

Sermo tricesimusseptimus.

Psal.13.& 52.a CORRVPTI sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Habet anima corruptionem suam, habet & corpus suã. Corruptio animæ tripertita est, quadripertita est corporis. Corpus siquidem constat ex quatuor elementis. Anima vero in triplici vi subsistit. Est enim rationalis, concupiscibilis, irascibilis. Rationalẽ cuius sanitas est cognitio veritatis, corrumpit superbia. Corrupta autem fallitur duobus modis: in cognitione sui, & cognitione dei. Concupiscentiam corrumpit vana gloria, iram inuidia. Corruptio corporis dicitur abominatio, & fit quatuor modis, secundum quatuor elemẽta ex quibus constat. Quatuor enim sunt quæ corpus corrũpunt, curiositas, loquacitas, crudelitas, voluptas. Sunt autem quatuor partes corporis, in quibus singulis maxime vigent singula elementa. Nam in oculis est ignis: in lingua quæ vocem format, aër: in manibus quatum proprie tactus est, terra: in membris genitalibus, aqua. Has quatuor partes corrumpit illa quadripertita pestis. Oculos scilicet curiositas, lin-
guam loquacitas, manus crudelitas, genitalia voluptas. Sic K
sunt homines corrupti & abominabiles, corrupti in anima, abominabiles in corpore, corrupti coram deo, abominabiles coram hominibus. Nõ est qui faciat bonum, nõ est vsque ad vnum. Quatuor genera sunt hominum, quorum omniũ nullum est quod faciat bonum nisi vnum. Quidã enim sunt, qui deum nec intelligunt nec requirunt: & hi mortui sunt. Alij intelligunt quidem, sed non requirunt: & hi impij sunt. Alij requirunt, non autem intelligunt: & hi fatui sunt. Alij vero & intelligunt, & requirunt: & hi sancti sunt. De quibus solis dici potest, quia ipsi sunt qui faciunt bonum.

Sermo tricesimusoctauus.

MVLTIPLICATAE sunt infirmitates eorum, postea ac- *Psal.15.a*
celerauerunt. Quid dissimulãt homines in vita sua agere pœnitentiam, & extrema de confessione præsumũt? Quomodo sub vnius horæ articulo reuocari posse æstimant omnia animæ membra, cuius concupiscentiæ & desideria per totum mundum sparsa sunt, & vbique terrarum velut quodam visco tenẽtur? Non dico, ait dominus, quin & talium saluem
aliquos, potens sum enim in momento omnia reuocare: sed *Ibidem.*
non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus: id est, qui in sanguine perseuerant, donec multiplicatis infirmitatibus deserantur à peccatis anteq̃ deserant ea, non magna taliũ cõuenticula cõgregabo. Si bene memini, in toto canone scripturarũ vnum latronẽ inuenies sic saluatũ. Noli ergo huic tã L
periculosæ expectationi credere temetipsum. Et quidẽ spi- *Ioan.3.b*
ritus non modo vbi vult, sed quãdo vult, spirat, nec ei difficile est de subito perfectã dare contritionem cordis, quam vix multo tempore alij consequuntur: sed vnde scis ꝙ tunc tibi
ita subuenire velit, quem tu interim sic repellis? Benignus *Sapien.1.b*
quidem est spiritus sapientiæ, sed non liberabit maledictum à labiis suis. Audi quis ille sit: Maledictus qui peccat in spe.

Sermo tricesimusnonus.

PRAEVENISTI eum in benedictionibus dulcedinis. *Psal.20.a*
Triplex nobis necessaria est benedictio, præueniens, adiuuans, & consummans. Prima misericordiæ, secunda gratiæ, tertia gloriæ. Præuenit misericordia conuersionem, adiuuat gratia cõuersationem, perficit gloria consummationẽ. Nisi trinam hanc benedictionem dederit deus, non potest dare terra nostra fructum salutis. Neque enim aut inchoare bonum donec à misericordia præueniamur, aut agere bonum donec adiuuemur à gratia, aut consummari in bonis possumus donec gloria repleamur. Verum in his tribus non immerito dulcius sapit ea quæ non modo immeritos, sed & male meritos præuenit: vt dum adhuc filij sumus iræ, & operamur opera mortis, ipse cogitet super nos cogitationes pacis, & ne petentibus quidem, imò & impetentibus: non inuocantibus, sed prouocantibus: non interpellantibus, sed etiam repellen- M
tibus, spiritum bonum, spiritum vitæ, adoptionis spiritum largitur. Quid illi animæ dulce sapiat, cui misericordia tanta non sapit? Merito proinde benedictio dulcedinis nominatur ea quæ præuenit, quia quæ adiuuat fortitudinis, quæ consummat plenitudinis est.

Sermo quadragesimus.

POPVLVS quem non cognoui, seruiuit mihi. Non esset *Psal.17.g*
magnæ admirationis, si populus à deo cognitus seruiret illi. Cum vero incognitus illi seruiat, & in auditu auris obediat, magnæ laudi ascribendum est. Ex hoc genere cognitorum, & non cognitorum, & cognoscentium, & non cognoscentium sunt quatuor differentiæ. Quidam enim sunt qui à deo cognoscuntur & deum cognoscunt, alij non cognoscuntur nec cognoscunt, alij cognoscuntur quidem sed ipsi non cognoscunt, alij non cognoscuntur & tamen cognoscunt. Cognoscere dei, est fœlicem facere: cognoscere hominis est gratias agere. Qui ergo cognoscuntur à deo, & deum cognoscunt, sancti angeli sunt, qui ab eo fœlices facti, eius laudibus semper vacant, & obsequiis deseruiunt. Qui nec cognoscuntur nec cognoscunt, pauperes sunt necessarij, quos nec rerum temporalium copia ditat, nec beatificat seruitus diuina. Qui autem cognoscuntur sed non cognoscunt, diuites sunt huius seculi, qui acceptis quidem opibus affluunt, sed carnalibus desideriis huius seculi pressi, nunquam ad cœlestia cor su-

A cor suspendunt. Qui vero non cognoscuntur & cognoscunt, pauperes sunt voluntarij, quos nec tribulatio, nec angustia, nec alia quæcũq; pericula possunt separare à charitate dei. Et hi nimirũ multis modis probantur aduersis, durísque fatigãtur tribulationibus, sicut scriptum est: Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Ex quorũ item persona loquitur Psalmus: Deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti? Nunquid non incogniti videntur qui orant vt respiciantur? Veruntamen licet derelicti videantur, ipsi tamen deum cognoscunt: & ex persona cognoscentium statim in eodem psalmo subinfertur: Deus deus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi. De his ergo vox diuina dicit: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi. Ac si aperte diceret angelis suis: Quid si vos mihi seruitis quos fœlices facio, quandoquidem illi mihi seruiũt quos in sua paupertate derelinquo? Et quid si vos mihi obeditis qui faciem meam videtis, cum & illi obediãt qui me tantum audiunt, & nõ vident? Vident quippe angeli, audiunt homines. Audiunt scilicet & obediunt, vt quandoq; similes angelis facti, mereantur ipsi quoque videre. Itaque auditus est meritum videndi, visio præmium audiendi. Et prius est audire, videre posteri⁹, sicut scriptũ est: Audi filia, & vide. Quisquis ergo in futuro deũ videre desiderat, profecto necesse est vt in præsenti prius deum audiat, & in auditu auris obediat.

Eccl.27.a *Psal.21.a* *Psal.44.c*

B

Sermo quadragesimusprimus.

Psal.33.d MORS peccatorum pessima. Mala in amissione mundi, quia non possunt sine dolore separari ab eo quem diligunt. Peior in dissolutione carnis, à qua euelluntur eorum animæ à spiritibus malignis. Pessima in tormentis inferni, quando corpus & anima perpetuis simul addicuntur ignibus. Econtrario bonorum mors optima, quoniam quidem fit ibi quies à labore, fit iucunditas de nouitate, fit securitas de æternitate.

Sermo quadragesimussecundus.

Danie.7.c TRIA sunt, tabernacula, atria, domus. In tabernaculis sunt omnes iusti in carne viuentes & laborantes, quia tabernacula laborantium sunt & militantium. Tabernaculum vero habet tectum, sed fundamento caret, & portabile est: quia iusti in præsentibus non sunt fundati, sed inquirunt ciuitatem desursum fundamenta habentem. Fides etiam eorum quæ est fundamentum, non est in terrenis, sed in domino. Tectum habent, id est, munimentum gratiæ & protectionem. Atria sunt domui vicina, amplitudinem habentia. In illis sunt animæ sanctæ corporibus exutæ quæ in latitudine sunt, deposita carnis angustia. Atria habent fundamentum sed non tectum, quia animæ quæ in amore dei sunt non ruunt, vnde stantes erant pedes nostri, sed non habent tectum, adhuc expectantes augmentum, quod non erit nisi in resurrectione corporũ suorum. Post ipsam sane resurrectionem cum angelis erunt in domo, quæ habet fundamentum & tectum. Fundamentum est stabilitas æternæ beatitudinis, tectum consummatio & perfectio ipsius.

Psal.121.a C

Sermo quadragesimustertius.

Psal.56.a PARATVM cor meum deus, paratum cor meum. Via regia fratres, nec ad dexteram declinat, nec ad sinistram. Porro inuenire est hominem semel quidem paratum, non quidem secundo. Si dixerit ei deus, Eiice ancillam & filium eius, dico autem opera carnis: non cunctatur. Si dixerit, Immola mihi filium tuum quem diligis Isaac: hoc plane iam patienter audire non potest, vt fraternæ vtilitatis aut vnitatis gratia, spiritualis sustinere videatur studij detrimenta. Quídni abiiciat facile seruus Christi quicquid ad corpoream pertinet voluptatem? At vero spirituali iucunditate æquanimiter fraudari quando aut obedientia cogit, aut fraternæ charitatis ratio postulat, hoc plane magnum & deo gratum offerre est holocaustum. Memento tamen non Isaac in hoc sacrificio, sed arietem contumaciæ iugulari.

Gene.21.b *Gene.22.b*

Sermo quadragesimusquartus.

Psal.132.a ECCE quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Est vnitas naturalis, vnitas carnalis, vnitas virtualis, vnitas moralis, vnitas spiritualis, vnitas socialis, vnitas personalis, vnitas principalis. Vnitas naturalis est inter corpus & animam. Vnitas carnalis inter virum & mulierem, de qua dictum est: Erunt duo in carne vna. Vnitas virtualis est quæ hominem sibiipsi coniungit, vt non per diuersa effluat, sed cum propheta, vnam petat à domino. Vnitas moralis est quæ nos coniungit proximo. Vnde Psalmista: Qui habitare facit vnius moris in domo. Vnitas spiritualis est quę nos coniungit deo. Vnde apostolus: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Vnitas socialis inter angelos, quibus omnimodis idem velle est, idem nolle. Vnitas personalis in Christo. Vnitas principalis, quæ & substantialis est in trinitate. Ecce quã bonum & quàm iucundum. Sunt quædam bona & iucunda, sunt quædam nec bona nec iucunda. Sunt quædam bona & non iucunda, sunt quædam iucunda & nõ bona. De bonis & non iucundis peruenitur ad bona & iucunda. De iucundis & non bonis peruenitur ad non bona & non iucunda. Bona & non iucunda sunt continentia, patiẽtia, disciplina. Iucunda & non bona, voluptas, curiositas, & vanitas. Nec bona nec iucũda, inuidia, tristitia, acedia. Bona & iucunda, honestas, charitas, & puritas. Ad hoc bonum & iucundũ obtinẽdum, necessaria est vnitas virtualis, & vnitas moralis. Primam disturbãt pusillanimitas & leuitas. Pusillanimitas facit propositum relinquere, leuitas mutare. Alteram obstinatio, suspicio & simulatio disturbant. Obstinatio non recipit proximũ, suspicio nõ credit proximo, simulatio non se iungit proximo. Spes æternorum expellit pusillanimitatem, humilis obedientia leuitatem. Obstinatio humilitate, suspicio & simulatio charitate pelluntur.

D *Gene.2.d* *Psal.26.b* *Psal.67.a* *1.Cor.6.d* E

Sermo quadragesimusquintus.

Ecclẽs 15.c NON est speciosa laus in ore peccatoris. Etiam quæ est in ore peccatoris pœnitentis, non videtur speciosa: quia adhuc de peccati recordatione & memoria confusionem patitur, & frequenter inde compungitur. Sed tamen in eo est vtilis & fructuosa confessio, etsi non speciosa decoráque laudatio. Postquàm vero de beneficiis dei proficiens adhæret diuinæ laudi, & in ea assidue delectatur & proficit, ita vt nihil aliud placeat ei: tunc in ore eius est speciosa laus dei, ad similitudinem agricolæ, qui dum stercorat agrum suum, totus in luto est & stercoribus, non est pulcher labor eius, etsi sit fructuosus: sed quando colligit manipulos segetis, tunc labor est speciosus & dulcis.

Sermo quadragesimussextus.

Prou.4.d OMNI custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Duobus autẽ modis vita à corde procedit. Aut quia corde creditur ad iustitiam, & iustus ex fide viuit, & fide mundatur cor, & mundo corde deus videtur, id est, agnoscitur, & hæc est vita æterna, vt cognoscant te vnum deum, & quem misisti Iesum Christum: aut quia Christus vita nostra, qui nunc per fidem habitat in cordibus nostris, erit cum apparebit, & nos cum ipso apparebimus in gloria: & qui nũc latet in corde, tunc quasi de corde ad corpus procedet, quando reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Vnde & alius apostolus ait: Nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Sed considerandũ est quomodo dicat: Omni custodia serua cor tuum. Solent dicere homines huius seculi, bonum castellum custodit qui corpus suum custodit. Nos autem non sic, sed sterquilinium vile custodit qui custodit corpus suum: apostolo teste: Quoniam qui seminat in carne, de carne metet corruptionẽ. Qui vero, inquit, in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Ac si dicat colendum, custodiendum magis animæ castrum, quoniam æterna ex ipso vita procedit. Sed castrum istud in terra inimicorum situm vndique impugnatur: & idcirco omni custodia, id est, ex omni parte vigilanti solicitudine est muniendum, inferius, superius, ante & retro, à dextris & à sinistris. Inferius impugnat concupiscentia carnis quæ militat aduersus animam, quia caro concupiscit aduersus spiritum. Superius imminet iudicium dei. Horrendum est enim incidere in manus dei viuentis. Solicite satis hac parte cor suũ custodierat, qui dicebat: Semper enim quasi tumẽtes super me fluctus timui deũ. Retro mortifera delectatio est, quę oritur ex recordatione præteritorũ peccatorũ. Ante instantia tentationũ. A sinistris vero arrogantiũ fratrũ, & murmurantiũ inquietudo. A dextris obedientiũ fratrũ deuotio. Possunt enim hi quoq; (nisi

Roma.10.c *Matt.5.a* *Ioan.17.a* F *Philip.3.d* *1.Ioan.3.d* *Gala.6.b* *Hebr.10.f* *Iob 31.c*

G nisi caueatur) duobus nocere modis: aut bonis eorũ actibus inuidendo, aut singularem gratiam æmulando. Vigilet ergo aduersus carnem rigor disciplinæ: contra iudicium dei, iudicium propriæ confessionis: & hoc sit duplex: manifestum de manifestis, occultum de occultis. Vnde ait apostolus: Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. (1.Cor.11.g) Contra delectationem quæ procedit de recordatione præteritorũ peccatorũ, frequentia lectionis. Contra instantiam tentationis, instantia supplicis orationis. Contra fratrum inquietudinem, patientia & compassio. Aduersus obedientium fratrum feruorem, congratulatio & discretio. Congratulatio enim expellit inuidiam, discretio nimiam æmulationem.

Sermo quadragesimusseptimus.

(Prou.25.b) MEL inuenisti? noli multum comedere, ne forte satiatus euomas illud. Potest non incongrue hoc loco mellis nomine, fauor humanæ laudis intelligi. Meritoque non ab omni, sed immoderato mellis huius edulio prohibemur. Est enim cum vtiliter humanas laudes recipimus, fraternæ duntaxat intuitu charitatis, & ad salutem eorum qui nobis propterea facilius acquiescunt. Hac ergo parcitate seruata, mellis huius moderata comestio non nocebit. Si quid vero amplius est, à malo est, & in perniciem conuertetur. Inuento enim melle immoderatius vescitur, quisquis apponẽs om-
H nino cor suum fauore humanæ laudis inflatur, incrassatur, impinguatur: à quo se propheta sanctus custodiri deprecatur à domino, non quidem mellis, sed olei satis vicina appellatione ipsum, quem prædiximus, fauorem exprimens, vbi ait: Oleum autem peccatoris non impinguet caput meũ. (Psal.140.b) Vis nosse quando euomat immoderatus epulator mellis edulium, quod vsque ad satietatem sumẽs modum parcitatis excessit? Tunc sine dubio laudes quibus satiabitur, non aliũ fructum quærens, sed fauore ipso contentus humano: tunc inquã multa cum anxietate euomit, quod cum perniciosa delectatione comedit, cum alium quemlibet laudari audiens inuidia contabescit. Mens enim dedita vanitati, & arrogantia tumens, laudem alterius, suam reputat vituperationem.

Sermo quadragesimusoctauus.

DVO loca sunt animæ rationalis, inferior quem regit, & superior in quo requiescit. Inferior quem regit, corpus: superior in quo quiescit, deus. De vtroque potest recte intelligi quod scriptum est: (Eccl.10.a) Si ascenderit super te spiritus potestatem habentis, locum tuum ne dimiseris: vel inferiorem scilicet regendo, vel superiorem quiescendo. Sed hoc quod prius dixi, conuenit rudibus adhuc & imperfectis, quibus loquitur apostolus: Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra
I seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationẽ. Habet quippe anima tria facere in corpore, viuificare, sensificare, regere. Sed siue auferatur vita, siue sensus perturbetur, de neutro cõdemnatur. Sin vero tentatori victa succubuit, hoc illi ad peccatum reputatur. Dicitur ei ergo ne ascendente super eam spiritu, locum suum deserat, hoc est ne ingruẽte tentatione mẽbra sua arma iniquitatis peccato exhibeat. Notandum autem quod dicitur: Si ascenderit super te spiritus potestatem habẽtis. Nihil quippe aduersus nos malignus spiritus potest nisi missus aut permissus. Vnde cum eius sit voluntas semper mala: nunquam potestas est nisi iusta. Nam voluntas quidem mala ex seipso sibi inest, potestatem vero nõ aliũde quàm à deo habet. Quam tamẽ potestatẽ semper moderatur dominus, ne scilicet ex nequitia voluntatis plus puniat quàm eorum exigunt merita qui puniuntur. Et hæc de inferiori loco dicta sunt. Cæterũ de superiori hoc intelligitur, ne quietem mentis, quam in deo habet, tentante diabolo deserat, sed vndecunq; ille tentauerit, ipsa in deo fixa constanter in tranquillitate permaneat. Hæc posterior sententia conuenit perfectis, qui cum Helia dicere possunt: (4.Reg.3.b) Viuit dominus deus Israël, in cuius conspectu sto. (1.Ioan.4.d) Et illud de Ioanne apostolo, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Hæc inquã sententia conuenit perfectis, qui iam in sua cõuersatione quodammodo imitantur statum æternitatis.

Sermo quadragesimusnonus.

K
SIVE ad Austrum siue ad Aquilonem arbor ceciderit, ibi erit. (Eccl.11.b) Austri calor & leuitas in sacra scriptura bonam solet habere significationem. Ab Aquilone vero panditur omne malum. Porro homines sicut arbores vidit aliquis. Exciditur autem arbor in morte: & quocunque ceciderit, ibi erit: quia ibi te iudicabit deus, vbi inuenerit. Ibi inquam erit immutabiliter & irretractabiliter. Videat quo casura sit antequam cadat: quia postquàm ceciderit, non adiiciet vt resurgat, sed nec vt se vertat. Quo vero casura sit arbor, si scire volueris: ramos eius attende. Vnde maior est copia ramorum & ponderosior, inde casuram ne dubites, si tamen fuerit tunc excisa. (Psal.40. & Hie.8) Rami nostri, desideria nostra sunt: quibus ad Austrum extendimur, si spiritualia fuerint: si carnalia, ad Aquilonem. Quæ verò præpõderent, medium corpus indicat. Ea nanque preponderant, quæ secum traxerint corpus. Sic enim est corpus nostrum inter spiritũ cui seruire debet, & carnalia desideria quæ militant aduersus animam siue potestates tenebrarũ, ac si vacca sit inter raptorem & rusticum constituta. Quicquid ille minetur, quicquid intẽdat, si vaccã non duxerit, rusticus vicit. Sic quantuncũq; sæuiat malignus, quantuncunq; praua desideria crucient: si vas suũ sibi vendicat anima, vicisse credenda est, vt quemadmodum ait apostolus: (Roma.6.) Non regnet peccatum in nostro mortali corpore: sed sicut exhibuimus membra nostra seruire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibeamus seruire iustitiæ in sanctificationem. L

Sermo quinquagesimus.

BOVES sunt qui in opere dei strenue exercentur: qui seminant in lachrymis, sed in gaudio metent. Isti sane quęcunque sunt mundi huius arbitrantur vt stercora. Piger vero cuius sabbata videntes hostes derident, dehonestatur ab hostibus in ocio suo, sicut boues strenui in laboribus suis honestantur à deo. Quem enim maligni spiritus pigrum vident ad spiritualia exercitia, in cogitationibus eius ingerunt importune terrena: velut de stercoribus boum massas coagulantes, & pigrum sicut dignus est, lapidantes.

Sermo quinquagesimusprimus.

OMNIA fecisti in pondere & mensura & numero. (Sap.11.) Ad differentiam ipsius diuinæ essentiæ dictum est. Creaturæ enim in pondere & mensura & numero factæ sunt, solus creator his omnibus caret. Pondus in dignitate rei consideratur. In pondere igitur facta est, quæ rei sui generis est comparanda, aut secundum maius, aut secundum minus, aut secundum æquale. Pondus habet quæ quanti valet æstimari potest. Mensura vero, in loco & tempore consideratur. Quòd si locum solum accipimus corporalem, incorporeorum mensura in tempore erit, & non in loco. M Neque enim anima in loco potest esse corporeo, nec corpus, de quo magis videtur, locus animæ est. Quomodo enim corpore clauditur, quę sic vegetat exteriora sicut interiora, sic est in superficie cutis, sicut in visceribus intimis? Sed ex affectione carnali & cõsuetudine corporũ sic errat anima, vt seipsam nesciat nisi corpoream cogitare. Vbi est enim thesaurus eius, ibi est & cor. (Matt.6.c) Hoc sapit quod diligit. Affectionibus siquidẽ obligata & illita terrenis, suam ipsius faciem considerare nõ potest. Infixa est in limo profundi, & seipsam non videt, sed putat formam suam esse luteam illam quam portat imaginem. Sed omnino aliter est: & aliter consideratur mensura animæ secundum locũ. Locus siquidem vnicuique rei, finis est suæ substantiæ. Substantia vero animæ in ratione, in memoria, in consilio, in iudicio, cæterisq; similibus est: quæ omnia suo quoq; fine claudũtur. In mensura est ergo factus omnis spiritus pręter diuinũ: quia & ratio eius, & memoria, & cætera omnia suã habent mensuram. In numero facta sunt omnia, vel secundũ partium compositionem, vt sunt corpora: vel secũdum varietatem & mutabilitatem, vt sunt etiam incorporea. Solus deus est, in quem nec pondus, nec mensura cadit omnino, nec numerus. Vnus deus est: nõ habet sui generis cui valeat comparari. Vnus est & solus ipse penitus inæstimabilis, æternus quoque & immensus, indiuisus & omnino inuariabilis.

Sermo

A

Sermo quinquagesimussecundus.

Canti.1.a OSCULETUR me osculo oris sui. Tria sunt oscula: primum, pedum: secundum, manuum: tertium oris. Cum primo conuertimur, pedes domini osculamur. Duo autem sunt pedes domini misericordia & veritas. Hunc vtrunq; pedem deus cõuertentium cordibus imprimit, & vtrunque pedem peccator quisque, si vere conuertitur, amplectitur. Si enim solam misericordiam sine veritate reciperet, per præsumptionem caderet. Rursus si veritatem sine misericordia reciperet, nihilominus per desperationem periret. Sed vt fiat saluus, ad vtrunque pedem humiliter prouoluitur, vt per veritatem peccata damnet, & per misericordiam veniam speret: & hoc primum osculum. Secundum osculum fit, cum primum ad bona opera consurgimus. Tũc manus domini osculamur, cum ei nostra bona opera offerimus, vel cum ab eo virtutum dona recipimus. At verò tertium osculum tunc fit, cum iam cõsumpto luctu pœnitentię, iam acceptis virtutum donis mens cœlesti desiderio inspirata, ad secreta interioris cubiculi gaudia impatiens amoris introduci desiderat: cum dulcibus suspiriis vocem animi interrumpentibus pio cordis

Psal.26.c affectu decantat: Vultum tuum domine requiram. Et ita ex vehementi desiderio fit ei presens sponsus: quem sic amat, quem sic affectat, cui sic suspirat. Primũ itaque osculum fit in

B remissione peccatorum, & dicitur propiciatorium. Secundũ fit in donis virtutum, & vocatur muneratorium. Tertium fit in contemplatione cœlestium, & vocatur cõtemplatorium. Sciendum est autem esse duo genera contemplationis. Quidam enim sunt qui ascendunt, & cadunt: alij verò qui rapiuntur, & descendunt. Ascendunt sicut illi de quibus scriptũ est:

Roma.1.c Cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerũt, aut gratias egerunt. Gratias non egerunt: quia viribus suis & ingenio tribuerunt quod deus reuelauit illis. Ideo sequitur ca-

Ibidem. sus eorũ: & euanuerũt in cogitationibus suis. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Electi verò rapiuntur, sicut Paulus & sui similes. Sed & descendunt, vt ea quæ per excessum mentis viderint, loquantur paruulis: eo sane modo quo

2.Cor.5.c capiantur ab ipsis. Rapitur Paulus cum dicit: Sine mente ex-

Ibidem. cedimus deo. Descendit cum dicit: Siue sobrij sumus vobis. Hoc posteriori genere contemplationis rapi desiderat ani-

Cant.1.a ma perfecta in castissimos amplexus sponsi sui dicens: Osculetur me osculo oris sui. Ac si diceret: Ego non viribus meis, non industria, non meritis ad contemplanda gaudia domini mei assurgere valeo: sed ipse osculetur me osculo oris sui, id est eius gratia fiat: non per doctrinam, non per naturam, sed per gratiam suam osculetur me osculo oris sui. Miro autem modo gratiam operantis, & opus, & modum operis elegãter expressit. Cum enim dicit, osculetur: operãtis gratia monstra

C tur. Cum autem supponit, osculo: ipsum opus, id est contemplatio designatur. Cum verò adiũgit, oris sui, modum operis, scilicet quo fiat contẽplatio, euidẽter expressit. Per os quippe verbum intelligitur. Fit autem cõtemplatio ex cõdescensione verbi dei ad humanam naturam: per gratiam & exaltationem humanæ naturæ ad ipsum verbum per diuinũ amorem. Nec absurdum cuiquam videri debet, si in contemplatione verbi dei hæc ita distinguamus: cum eiusdem quoque verbi dei incarnationem eodem ordine factam euangeliũ testetur. Ibi etenim gratia præmittitur, cum ab angelo virgo salutatur. Aue, inquit, gratia plena. Etenim cuius sit, & quãta sit

Luc.1.c ipsa gratia, subiungit dicens: Dominus tecum. Opus etiam eiusdẽ gratiæ subinfertur, cum dicitur: Benedictus fructus vẽtris tui. Fructus namq; vẽtris tui, incarnatio est verbi. Modus verò tãti operis edocetur vbi dicitur: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. In quibus operibus verbi, siue his quæ de euangelio protulimus, siue his quæ de Cãticis canticorum exposuimus, manifeste cõstat, & istam scilicet incarnationem ex sola vbertate diuinæ gratiæ esse factam: nec illã, id est contemplationem quandoque humana volũtate, sed diuino tantũ munere prouenire posse. Et notandũ quòd hæc ipsa contẽplatio tribus modis pro diuerso statu temporum distinguitur. Et primo quidẽ vocatur cibus, secũdo potus, tertio ebrietas. Vnde & in consequẽtibus

Canti.5.a electi quoq; voce sponsi inuitantur dicentis: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Prius comedunt, dum D in carne adhuc corruptibili degunt. Postmodũ verò corpore exuti, & in cœlum translati iã bibere dicũtur eadẽ quæ prius comederant: quia iam per speciem contemplantur sine labore quæ prius per fidẽ crediderãt, dum in corpore positi peregrinarẽtur à domino, & in sudore vultus sui vescerẽtur pane suo: sicut & nos facilius sumimus ea quæ bibimus quàm illa quæ mãdimus: quia in illis nõnullus labor, in his leuis est trãsitus. In hoc ergo statu positi sancti bibere quidẽ possunt, sed inebriari non possunt: quoniã à perfectissima contẽplatione diuinitatis quodãmodo retardantur, dum adhuc resurrectionẽ sui corporis in fine seculi præstolantur. Qua facta ita corpus mẽti, & deo mẽs inhærebit, vt iam deinceps nihil sit quo ab interna ebrietate contemplationis reuocari possit. Prima itaque inuitatione qui comedunt vocãtur amici, id est chari: in secunda quia bibunt, chariores: in tertia quia inebriantur, Canti.1.a

charissimi. Quia meliora sunt vbera tua vino. Duo sunt vbera sponsæ, vnum congratulationis, alterũ cõpassionis. Vn- Roma.12.c

de apostolus his duobus paruulos fouẽs, Gaudere ait cũ gaudentibus: flere cum flentibus. Vinũ accipitur desideriũ seculare, de quo scriptum est: Fel draconum vinum eorũ, & vene Deut.32.e

num aspidum insanabile. Fragrãtia vnguẽtis optimis, innuit quòd aliqua sunt vnguenta bona, aliqua meliora, quibus omnibus superferãtur hæc optima. Dicamus ergo tria genera esse vnguentorũ. Primum fit de recordatione peccatorũ, cum E

pro ipsis compũgimur, & veniam petimus: & hoc vnguentũ bonum est, quia cor contritum & humiliatũ deus nõ spernit. Psal.50.d

Effunditur autẽ ad pedes domini, ibique remuneratione accipit, scilicet remissionẽ peccatorũ, cum dominus dicit: Re- Luc.7.g

mittuntur ei peccata multa: quoniã dilexit multum. Secundũ vnguentum fit de recordatione beneficiorũ dei. Et hoc recte ad caput effunditur: quia virtutes nõ nisi ad deum, à quo sunt referuntur. Hoc autem vnguentum iam charius est: quia de hoc scriptum est: Vt quid perditio ista vnguenti facta est? Po Matt.26.a

terat enim venundari plusquã trecentis denariis, & dari pauperibus. Sed hanc perditionẽ approbat dominus cũ dicit: Sinite eã. Quid illi molesti estis? Pauperes enim semper habe- Ibidem.

tis vobiscum, me autẽ non semper habebitis. Non solum approbat, sed etiã remunerat, cum dicit: Amen dico vobis, vbi- Ibidem.

cunq; prędicatũ fuerit hoc euangelium, in toto mundo dicetur & quòd hęc fecit in memoriã eius. Tertiũ ergo vnguentũ cõponitur de preciosis aromatibus, sicut de quibusdã sanctis Marc.16.a

mulieribus scriptũ est quòd emerũt aromata vt veniẽtes vngerunt Iesum. Sed huius tertij vnguẽti non fit aliqua effusio vel perditio: quia noluit domin⁹ illud super corpus suũ mortuũ effundi, sed seruari viuo corpori suo, id est ecclesię sanctę cui nimirũ mulieres quę cũ vnguẽtis venerãt, mittũtur resurrectionẽ euãgelizare. Primum itaq; vnguentum vocatur vnguentũ cõpunctionis, & absumitur igne cõtritionis. Secundũ F

deuotionis, & absumitur igne charitatis. Tertiũ vocatur vnguentũ pietatis, quod nõ absumitur, sed integrũ conseruatur.

Sermo quinquagesimustertius.

SICUT de Christo duo sunt, vnum nobis incognitum, Esa.53.c

scilicet generatio diuina, de qua scriptum est: Generationem eius quis enarrabit? alterum cognitum, vt generatio vel opera humana: ita etiam de spiritu sancto aliud eius nostris est mentibus occultum, scilicet quomodo procedat à patre & filio, cum sit æqualis & coæternus eidem patri & filio: aliud verò ipso docente manifestum, videlicet quibus modis operetur gratiam suam in nobis. Duplex quippe est operatio sancti spiritus. Operatur enim in nobis aliud propter nos, aliud propter proximos. Propter nos, id est propter vtilitatẽ nostram, operatur in nobis primo compunctionem, consumendo peccata. Secũdo deuotionẽ, vngendo & sanãdo vulnera. Tertio creando intellectũ tanquã pane cõfirmat nos & roborat. Quarto hæc ipsa multiplicius augendo, & amorem infundendo: quasi vino inebriat. Cætera charismata, id est sapientia, cõsilia & huiusmodi, dantur nobis ad vtilitatẽ aliorũ. Vnde apostolus cũ de distributione donorũ loqueretur, non ait simpliciter: alij datur sapientia, alii scientia: sed addidit dicens, sermo sciẽtiæ, sermo sapientiæ: vt ostenderet quòd huiusmodi dona propter alios dantur, scilicet vt alij ædificen- 1.Cor.12.a

tur. In quibus operibus cauendum est duplex periculum, ne

G vel illa quæ dantur propter nos, diuidamus proximis: vel illa quæ propter proximos, reseruemus nobis. Si enim quæ pro vtilitate aliorum accepimus, retinemus tantum nobis, *Eccl.20.d* charitatem non habemus, & dicitur nobis: Sapiētia abscondita, & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Rursus si de donis dei velimus innotescere hominibus, non deo in occultis cordis placere, humilitatem perdimus, & merito illa voce *1.Cor.4.b* increpamur: Quid habes quod non accepisti? Sic vtroque modo periclitamur, hinc humilitatem, illinc amittendo charitatem. Et quis sine humilitate & charitate potest saluus fieri? Rectus ergo profectus nostri ordo est vt illis donis scilicet cōpunctione & cæteris studeamus impleri primum, deinde si per gratiam spiritus sancti cætera supercreuerint, id est sapiētia & scientia, curemus illa proximis partiri. Ita sane obtinebimus illud spiritus sancti donum quod vocatur discretio spirituum, si ea quæ nobis tantum congruunt, nobis reseruemus, & ea quæ ad aliorum vtilitatem conferuntur, nobis largiamur & proximis.

Sermo quinquagesimusquartus.

Canti.1.a OSCVLETVR me osculo oris sui. Os patris intelligitur filius. *Matt.11.* Nemo autem nouit filium nisi pater, & nemo nouit patrem nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. At verò cuicunque fit ista reuelatio, siue patris siue filij, non fit nisi H per spiritum sanctum. Hinc est quòd cum Petrus dixisset domino: *Matt.16.c* Tu es Christus filius dei viui: ille respondit: Beatus es Simō Bariona, *Ibidem.* quod interpretatur filius columbæ: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. *2.Cor.2.c* Et apostolus cum præmisisset quòd oculus non vidit, & auris non audiuit, & cætera. Statim subiunxit, nobis autem reuelauit deus per spiritum suum. Videtur ergo sponsa gratiam habere spiritus sancti, per quam cognoscat filium æqualem patri. Nec dicit, osculetur me ore suo (quod solius filij est dicere, non cuiusquam creaturæ: quippe quæ nullo modo potest esse æqualis patri) sed osculo oris sui. Porro osculum commune est osculantis & osculati. Si igitur se inuicem osculantur pater & filius, quid est eorum osculum nisi spiritus sanctus? Hoc itaque flagrat sponsa osculari, osculetur me, inquiens, osculo oris sui. Hoc osculum testatur etiam *Gala.4.b* Paulus eam accepisse, cum dicit: Quoniā estis filij, misit deus spiritum filij sui in corda nostra, clamantem, abba pater. Hoc osculum pollicebatur, & ipse saluator, cum ad *Mat.7.b* instantiam orationis exhortaretur discipulos. Si vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui in cœlis est dabit bona, id est spiritum bonum petentibus se? Ex huius osculi impressione suscipit anima rationalis ab ipso sponso suo verbo dei cognitionem, & amorem veritatis, quæ duo quasi labia imprimit ei ipsa dei I virtus & dei sapientia. Siquidem sapientia cognitionem, virtus confert amorem. Habet & ipsa anima similiter duo labia quibus osculatur sponsum suum, id est rationem & voluntatem. Rationis est percipere sapientiā, voluntatis virtutem. Si sola ratio percipiat sapientiæ cognitionem, & voluntas non habet virtutis amorem, non est plenum osculum. Aut si sola voluntas obtineat amorem, & ratio minime percipiat cognitionem, nihilominus est semiplenum. Tunc verò plenum & perfectum est, quando & sapientia illustrat rationem, & virtus afficit voluntatem.

Canti.1.a OSCVLETVR me osculo oris sui. Tria sunt oscula, reconciliatorium, muneratorium, contemplatorium. Primum, ad pedes: secundum, ad manum: tertium, ad os sumitur. In primo accipitur remissio peccatorum: in secundo, munus virtutum: in tertio, cognitio secretorum. Vel ita, osculum doctrinæ, naturæ, gratiæ.

Sermo quinquagesimusquintus.

DVO sunt vbera sponsæ: congratulatio & compassio. Gemina lactis species: exhortatio & consolatio. Tria vnguenta: compunctio, deuotio, pietas. Compunctio de recordatione peccatorum, deuotio de recordatione beneficiorum, pietas ex consideratione miserorum.

Sermo quinquagesimussextus. K

DVO sunt pedes dei: misericordia, & iudicium. His circuit & perambulat iugiter spirituales mentes exultans vt gigas ad currendam viam: si tamen tales sunt de quibus *Psal.18.b* merito dicat: Habitabo in illis, & deambulabo in eis. Hos ergo pedes primo vngit anima peccatrix illo primo vnguento quod dicitur compunctionis. Denique Maria quæ peccatrix erat, vnxit pedes Iesu. Nec mediocre sane vnguentum hoc videatur, de quo scriptum est: Et domus impleta *Ioan.12.a* est ex odore vnguenti. Nec mirum, cum etiam in cœlestibus sentiatur huiusmodi vnguenti fragrantia, veritate attestante quæ ait: Gaudium est angelis dei super vno *Luc.15.b* peccatore pœnitentiam agente. Verum quantumlibet vnguentum hoc preciosum videatur, tamē comparatum alteri quod appellatur deuotionis, & conficitur ex memoria beneficiorum diuinorum, quo & vngitur caput domini, vile & nullius precij intelligitur. Denique de illo dicitur: Cor contritum & *Psal.50.d* humiliatum deus non despicies. De isto verò: Sacrificium *Psal.49.d* laudis honorificauit me. Caput ex eo vngis, cum de suis donis, *1.Cor.11.d* deo gratias agis. Siquidem caput Christi, deus. Deitas ergo in Christo tangitur, quotiens ad laudē ipsius eius beneficia memoramus, sicut non tā deitas quàm humanitas necesse est vt cogitetur, cum nō eius dona, sed nostra peccata recordamur. Nam in carnis assumptione duos illos pedes ad hoc accepisse L cognoscitur, id est misericordiā & iudicium, vt peccator qui ad caput, id est ad deitatem accessum non habebat, ad pedes, id est ad humanitatem accederet. Nisi enim pes ille quem diximus misericordiā, ad hominem assumptū pertineret, *Hebr.4.a* Paulus de illo non diceret: Tantum autem per omnia pro similitudine absque peccato, vt misericors fieret. Et nisi iudicium æquè ad hominem pertineret, ipse homo deus de seipso non dixisset: Et potestatem dedit ei iudiciū facere, quia filius hominis est. Itaque ad hos pedes viri doloris & scientis *Ioan.5.c* infirmitatem, peccator accedere non dubitans, fidenter loquitur. Nunc autem cum fiducia accedimus ad thronum gratiæ. Nō *Hebr.4.d* enim habemus pōtificem qui non sciat compati infirmitatibus nostris. Peccatrix ergo ad pedes, iusta ad vngendū caput accedit. Tāto autem vnguentum capitis illo alio quod pedibus apponitur preciosius est æstimandum, quanto species quibus conficitur, illis constat esse preciosiores. Has quippe facile & absque labore in nostra regione reperimus. Peccatores siquidem omnes sumus. Porro illas difficile ac de longinquo valde, vtpote de paradiso dei asportatas suscipimus. Omne enim datum optimum, & omne donū perfectum *Iaco.1.c* desursum est descēdens à patre luminum. Quid denique huiuscemodi vnguento excellentius, de cuius effusione etiam *Matt.26.a* apostoli murmurasse dicuntur dicentes: Vt quid perditio hęc? potuit enim venundari & dari pauperibus. Sed & nunc quoque M cum forte videtur quispiā vacare deo, tantæque deuotionis & gratiæ, vt merito credatur vngere caput Christi, persistēs iugiter in sancta quiete, & gratiarum actione, & diuinæ delectatione deuotionis, non desunt qui hoc perditionem dicāt, & iusto vt sibi videtur murmure conqueruntur, quòd is qui pluribus prodesse poterat, quiescat sibi, non quòd sanctitati inuideāt, sed quòd prouideant charitati. Cæterū ipsa charitas deus huiusmodi animę plerunq; parcit quam videt spiritualibus studiis delectari, maximéque si talē eam nouerit quæ adhuc pusillanimitate & imbecillitate vt mulier sit, & necdum in virum perfectum profecerit: quod vtiq; melius ipse discernit qui intuetur cor, quàm homines qui in facie tantū vidēt, & secundū faciē iudicant, cū videlicet minime attendūt non esse eiusmodi facilitatis deuoté quiescere, & fructuosè occupari: humiliter subesse, & vtiliter præesse: regi sine querela, & regere sine culpa: obedire sponte, & imperare discretè: bonū denique esse inter bonos, & bonū inter malos: imò etiā esse pacatum inter filios pacis, & his qui oderūt pacem, exhiberi pacificū. Sciens ergo Iesus qui sint quive non sint idonei implicari curis pro tali delicata anima quā pro sui adhuc teneritudine tractandis negociis minus sufficere sentit, aduersus aliud sentiētes, & ob hoc eius quietē tanquā infructuosam bono quidē zelo, sed nō secundū scientiā insimulātes, ipso respōdet affectu: Quid molesti estis huic mulieri? Nam etsi (quod *Ibidem.*

fatendum

A fatendum est) melius est ad quod illam trahere tẽtatis, bonũ tamen opus est quod operata est in me. Sinite eam interim operari bonũ quod potest. Noui enim ego quòd adhuc mulier sit. Cum autem mutatione dexteræ excelsi de muliere factus fuerit vir (quod & me quando tamen erit latere non poterit, quia me prouocante promouebitur, me quoque seruãte tenebitur) *Eccl.42.c* tunc melior erit iniquitas viri quàm nunc benefaciens mulier. Vnde & illud melius spero. Nec reputo perditionem vnguenti huius effusionẽ, in quo & mulieris deuotio designatur, & mea prefiguratur sepultura. Huc accedit quòd tam late suam fragrantiã circunquaque diffundit, quare vbicunq; prædicatum fuerit hoc euangelium, dici etiam habeat *Matt.26.a* quod & hæc fecit in eius commemorationem.

Sermo quinquagesimusseptimus.

IAM ad tertium vnguentum accedamus. Sane in duorum præmissorum alterutra collatione, priore sequens absque omni ambiguitate cognoscitur esse melius longéque excellentius. Illud autem mirum videtur, si tertium aliquod inueniri queat, quod ambobus iure debeat anteponi, iuxta *Canti.1.a* quod optimum vnguentum sponsa sua redolere vbera glorietur. Alioquin optima non sunt si non vincunt & meliora, sicut & meliora veraciter non dicuntur nisi quæ superant bona. Porro tantæ excellentiæ vnguentum illud secundum quo caput vngitur, inuentum est, vt vix quælibet ei diuitiæ B non dico præferri, sed nec saltem conferri posse videantur. Ego tamen non crediderim sponsam esse mentitam, quippe quæ habeat sponsum ipsam veritatem, cuius & hic verba loquitur, qui vtique sicut fallere non vult, ita nec falli potest. Alioquin frustra desiderat & suspirat veritatis amplexibus iungi, mentiens veritati. Quæ enim mendacio societas cum *Psal.5.b* veritate? Quin potius veritas perdit omnes qui loquuntur mendacium. Forrasis in euangelio si quærimus, inuenimus *Marc.16.a* præcessisse & huius figuram. Maria, inquit, Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Vidésne in prima fronte propositi capituli quanti æstimandum sit etiam hoc materiale vnguentum, cuius aromatibus comparãdis non vna vel duæ sufficere potuerunt? Vna primum, vna & secundum attulit vnguentum. Ad hoc autem comparandum & pręparandum tres pariter conuenerunt, vt simul videlicet emerẽt quod per se singulę non poterant, & sic venientes vngerent Iesum. Non solum pedes aut solum caput, sed vt venientes (inquit) vngerent Iesum, id est totum corpus. Sed attende quòd tã preciosi huius vnguẽti Christus pati noluerit perditionẽ fieri, & ideo non inuẽto corpore reportarunt illud, & iussæ sunt exhibere viuo quod præparauerant mortuo. Quod & fecerũt, cum protinus nũciato gaudio resurrectionis, discipulorum (qui proculdubio membra Christi, & membra viua erant) tristitia corda delinire C curarunt. Quæ vtique membra nisi plus illo crucifixo corpore Christus diligeret, pro his illud crucifigendum non tradidisset. Liquet itaque quòd duo illa tãto hoc vltimũ præcellit vnguenta, quãto Christus hoc suum corpus, id est ecclesiam cui exhibetur, illo quod ex eo vngi voluit, quod & propter huius redemptionem tradi voluit, constat esse amabilius.

Sermo quinquagesimusoctauus.

Canti.6.d REVERTERE reuertere Sunamitis, reuertere reuertere vt intueamur te. Reuertere primo ab inepta lætitia, reuertere secundo ab inutili tristitia, reuertere tertio ab inani gloria, quarto reuertere à latenti superbia. Inanis gloria est quæ ab ore hominum venit extrinsecus. Superbia latens oritur intrinsecus. Cum hæc omnia vitia reliquerit anima, intuebitur eam sponsus eius. Ob hoc autem debet ab aliis abstinere, vt digna fiat eius complexibus. Vnde & ad eam dicitur, Reuertere reuertere, vt intueamur te.

Sermo quinquagesimusnonus.

Canti.4.d EMISSIONES tuæ paradisus. Vox illius cœlestis Hierusalem, congaudentis huic quæ peregrinatur in terris. Sunt autem tres emissiones. Prima coniugatorum pœnitentium in mundo. Secunda conuersorum continentium in claustro. Tertia prælatorum prædicantium, & orantium pro dei populo. De prima emissione, id est pœnitentia dicunt angeli, quibus gaudium est super vno peccatore pœnitentiam agẽte: D Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut *Luc.15.b* aurora consurgens? *Canti.3.c* Ascendere autem dicitur hæc anima pœnitens per desertum, terram scilicet inuiam & inaquosam, *6.d.8.b* peccatorum suorum recordando. Ascendit sicut virgula, eadem peccata humiliter confitendo. Quæ cõfessio recte fieri sicut virgula fumi dicitur, quia per plures peccatorũ species tanquam fumus de thuribulo per plura foramina deriuatur. Et notandum quòd cum fumus nunquã habeat splẽdorem, nonnunquam tamẽ habere possit odorem. Quod hic fumus confessionis odorem quendã pietatis habeat, innuitur ex his quæ subiunguntur: Ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuersi pulueris pigmentarij. *Ibidem.* Confessionẽ debet semper comitari myrrha & thus, id est mortificatio carnis, & oratio cordis. Alterũ enim sine altero, aut parũ, aut nihil prodest. Nam si quis carnẽ mortificet, & orare dissimulet, superbus est: & dicitur ei: Nunquid mãducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? *Psa.49.c* Item si orauerit, & carnẽ suam mortificare neglexerit, audiet: Quid vocatis me domine domine, *Luc.6.g* & non facitis quæ dico? Et illud: Qui auertit aurem suam ne *Prou.28.b* audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Vtrũque ergo alteri suffragatur, dum constat quòd alterum sine altero reprobatur. *Canti.3.c* Sequitur: Et vniuersi pulueris pigmentarij. Post recordationem & cõfessionem peccatorum, post mortificationẽ & orationem, exhibendus est fructus eleemosynarum. E Quæ bene puluis dicuntur, quia de terrena substãtia fiunt. Pigmẽtarius verò, quia suauissimũ odorem emittũt. Hinc est quòd Cornelio bene agenti dictum est: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt. *Acto.10.a* Vel vniuersi pulueris pigmẽtarij, ideo dicitur: quia nõ solum magna, sed etiam minima quæq; peccata conterenda sunt per confessionem, & diluẽda per compunctionem. Hæc de prima emissione dicta sufficiant.

Sermo sexagesimus.

SECVNDA est vita continentium in claustro vel eremo. In hac emissione nulla fit deserti mentio, aut fumi seu pœnitentiæ: sed lucis, splendoris atque virtutis. Denique in huius laude angelica voce cantatur: Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? *Canti.6.d* In quibus verbis triplex virtus eius ostenditur, humilitas, castitas, charitas. Aurora quippe finis est noctis, & initium lucis. Nox autem vitam peccatoris, lux significat vitam iusti. Aurora ergo quæ fugat tenebras, lucem nunciat, merito humilitatem designat: quia sicut illa diem & noctem, ita ista diuidit iustum & peccatorem. Nam hinc, id est ab humilitate iustus quisque incipit, & deinde proficit. Vnde etiam ipsa aurora consurgẽs dicitur, vt videlicet virtutum structura surgens ab humilitate tanquam proprio fundamento erigatur. Igitur ad ostendendam eius humilitatẽ dictum est: F Sicut aurora cõsurgens. Illud verò quod sequitur, Pulchra vt luna, castitatem demonstrat. Porro luna dicitur splendorem suum non à se habere, sed à sole trahere: quãtóque magis solis conspectui cernẽda opponitur, tanto maiore sui parte ab eiusdem solis lumine illustratur. Similiter congregatio seu quæque fidelis anima, si veri solis obtutibus offeratur intuenda, sine dubio ex visione illius admittit protinus in se decus quoddam pulchritudinis, & venustatem castitatis. Vnde fit, vt ex eius lumine crescens & proficiens etiam ad perfectionem prouehatur, vt recte dicatur de illa quod sequitur: Electa vt sol. Quare vt sol? An ideo quia refulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum? Sed ibi vnde sicut sol fulgebunt, nisi de splendore vestis nuptialis? Ipsa est enim qua vtique in terris positi vestiendi erãt illi quibus dictum est: Vos autẽ sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto. Hac virtute charitatis quam vestis illa nuptialis significat, quisquis indutus fuerit, eámque in se recte ordinauerit, erit proculdubio terribilis hostibus suis vt castrorum acies ordinata. Nam de cæteris quidem virtutibus quantascunque sine charitate habuerit, non curãt dæmones. Cum verò charitatem & ipsam ordinatam in acie viderint, illico præcipites aguntur in fugam. Potest in eo quod dicitur electa vt sol, perseuerantia intelligi, quæ tantum electorum est. In eo autẽ quod sequitur terribilis vt castrorũ acies ordina-

G ordinata, discretio mater virtutum, per quam terrentur & fugantur dæmones, acquiruntur & conseruantur virtutes. Possunt & alia multa in hac secunda emissione congrue & intelligi & dici, sed hæc pauca de multis dixisse sufficiat. Tertia emissio conuenit sanctis prædicatoribus, de quorum vita & doctrina etiam vox illa sub admiratione profertur: Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? In prima emissione dictum fuerat, quæ est ista quæ ascendit per desertum, in hac autem quæ ascendit de deserto: quia nimirũ ibi pœnitentes cõpungunt spinę per quas incedunt, hic verò doctores quicquid de seculo subripere potuerunt, sublimi mente calcauerũt. Ideo dictum est de deserto deliciis affluens. Sed quærendum est quæ sint illæ deliciæ quibus affluere dicũtur, & quis ille dilectus, aut cur super eũ inniti dicãtur. Neque enim paruæ æstimandæ sunt quæ à supernis ciuibus deliciæ nominantur. Siquidem huiuscemodi delitiæ mentis sunt non ventris, animi non corporis, spiritus non carnis, rationis non sensualitatis, interioris non exterioris hominis. Quas vt breuiter aliquo modo describam, ipsæ sunt abundans infusio gratiæ spiritualis. Beata illa anima cui talis gratia infunditur, quæ in benedictionibus supernæ dulcedinis præuenitur, vt templum dei & oraculum spiritus sancti efficiatur. Tali quippe animæ deesse non possunt diuitiæ salutis sapientia & scientia, & eiusdẽ salutis optimus thesau-
H rus timor domini. Quibus deliciis cum abundauerit & repleta fuerit, exaltet iam in ecclesiis dominum, & in cathedra seniorum laudet eum. Quod in aure audiuit, in cubiculis prædicet iam super tecta, & sic affluet deliciis. Affluere enim dictum est verbo doctrinæ insistere, exemplo vitę lucere, opus spirituale instãter exercere. Sed necesse est vt in his omnibus non suam, sed auctoris sui quærant gloriam. Ipse est enim di-
Cant. 2. d lectus eius, de quo scriptum est: Ego dilecto meo, & dilectus
Luc. 9. e meus mihi: Et de quo pater: Hic est filius meus dilectus: ipsum audite. Super quẽ innitendum est, vt videlicet illius gratię auxilio ascribatur opus eius à quo omnia, per quẽ omnia, & ad quem omnia referuntur. Cur autẽ super eum inniti debeat, ipse dilectus qui docet hominum sciẽtiam, plenius nos doceat. Ait ille discipulis suis, quos huiusmodi deliciis imple-
Ioan. 15. a bat: Ego sum vitis, vos palmites. Sicut palmes non potest facere fructum nisi manserit in vite, sic & vos nisi in me mãseritis. Et iterum: Sine me, inquit, nihil potestis facere. Ac si aperte diceret: Si deliciis vultis affluere, innitimini super me. Sed iam videamus quomodo illi affluãt & innitãtur. Veniat in medium vnus pro omnibus ille prædicator egregius. Eia beatissime Paule afflue deliciis tuis. Certe cum euangelium ac Hierusalem per circuitum ad Illyricum prædicasses, cum sine sumptu ipsum euangelium posuisses, cum cœlestes thesauros fideíque sacramentum Gręcis ac Barbaris sapientibus
I & insipientibus vt prudens ac fidelis dispensator erogasses: cum mortificationẽ Iesu in tuo mortali corpore circuntulisses, & inter multas admirandas virtutes tuas quas tu potuisti facere, nos vix possumus enarrare, etiã illud cum omni auctoritate, sine omni arrogantia, cum esses apostolotum tuo iudi-
1. Cor. 15. b cio minimus, tamẽ ausus es dicere, Gratia dei in me vacua nõ fuit, sed abundantius omnibus illis laboraui. Magnę, & vt ita dicam, deliciosę delicię. Sed ne illas amittas, innitere super di-
Ibidem. lectum tuum. Non autem ego, inquit, sed gratia dei mecum. Rursum afflue: quoniam vt verum fatear, delectant valde ta-
Philip. 4. c les deliciæ. Omnia possum, ait. Iterum innitere. In eo, inquit,
2. Cor. 10. c qui me confortat. Item dicit apostolus: Qui gloriatur, in domino glorietur: hoc est qui deliciis affluit, super dilectũ suum innitatur. Hæc de tribus emissionibus in significatione trium generum hominum quos in hac vita cõtinet sancta ecclesia, quos etiam apud Ezechielem designant Noe, Daniel, & Iob, adiuuante domino diximus: quãuis in singulis quibusq; perfectis possint non inconueniẽter assignari. Et in his quoque prima emissio est pœnitentia, secũda iustitia, tertia doctrina. Primo enim pœnitendo conuertuntur, secũdo bene viuẽdo iustitiã exercent, tertio si bene profecerint, ipsam iustitiã quã vita tenent, verbo docent. Sed quoniã virtutibus insidiantur vitia, & ita iuxta sunt posita, vt qui ab illis deuiauerit, istorum laqueos incurrat, oportet vt sit pœnitentia sine pudore, ne scilicet erubescat cõfiteri commissa peccata, caueat iustitia simulationem, eliminet prælatio elationem. Vbi enim ma- K
gnitudo gratiarum est, ibi etiam magnitudo discriminis est.

Sermo sexagesimusprimus.

VENI in ortum meum soror mea spõsa. Alibi dicitur: Introduxit me rex in cellarium suum. Alibi dicitur, in *Canti. 5. a*
cubiculum suum. Hæc triplex introductio fit animæ rationali à sponso suo, verbo scilicet dei, secundum triplicem sensum scripturarum, historicum, moralem, mysticum. In orto est historicus, in cellario moralis, in cubiculo mysticus. *Canti. 1. a* *Canti. 3. a* In orto, id est in historia continetur triplex trinitatis operatio: creatio cœli & terræ, renouatio cœli & terræ, confirmatio cœli & terræ. Pater creauit, filius reconciliauit, spiritus sanctus confirmauit. Et aliud tempus est creationis, aliud confirmationis, aliud reconciliationis: sicut & in orto aliud est tempus plantationis, aliud fructus colligendi, aliud vescendi. Creatio & reconciliatio sunt præsentis, confirmatio futuri seculi. In principio temporis creauit pater, in plenitudine temporis reconciliauit filius, post omne præsens tempus confirmabit spiritus sanctus. De patre dixit filius: Pa- *Ioan. 5. c*
ter meus vsque modo operatur. Et de se subiunxit, Et ego o- *Ibidem.*
peror. Similiter & spiritus sanctus in consummatione seculi vere poterit dicere: Pater & filius vsque modo operantur, & ex hoc iam operor ego: cum scilicet iam fecerit corpora nostra spiritualia, corpúsque adhæserit spiritui, & spiritus deo, L
hoc ipsum corpus eodem spiritu sancto sic confirmante, vt iam deinceps absque vllo temporis interuenientis momento fiat quod scriptum est: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. *1. Cor. 6. d*
De creatione instruit nos vetus testamentum, & promittit reconciliationem. Reconciliationem exhibet nouum testamentum, & spondet confirmationem.

Sermo sexagesimussecundus.

SECVNDA introductio est in cellarium. Hoc cellarium continet moralem scientiam, & habet tres distinctas mãsiones. Prima dicitur aromatica. Secunda fructuaria. Tertia cella vinaria. In prima sunt qui bene se habent cum prælatis, in secunda qui cum æqualibus, in tertia qui cum subditis. Est ergo prima cella disciplinæ, secunda naturæ, tertia gratiæ. Qui enim perfectæ conuersationis nititur cumulum attingere, fit primum discipulus, & ingreditur cellam disciplinæ, in qua mores eius à magistro variis virtutibus velut a pigmentariis aromata diuersis speciebus componuntur. Vnde & ista cella dicitur aromatica, quia tales quique dum vltro amplectuntur disciplinæ laborem, optimum aliis exemplo suo effundunt imitationis odorem. Inde consequenter ingrediuntur in secundam cellam naturæ: quoniam illi quidem cæteris condiscipulis concordare facile possunt, qui sub magistro propriam voluntatem frangere didicerunt. Et hæc M
cella vbi cum cæteris communiter viuitur, congruè cella naturæ dicitur, quia omnes homines æquales quidem natura genuit, sed alios aliis meritorum causa, vel præposuit, vel supposuit. Dicitur etiam fructuaria, quia magnę vtilitatis est, si quisque gratiam quam accipit, in alterutrum administrat. *Proue. 18. c*
Vnde scriptum est: Frater fratrem adiuuans, exaltabitur sicut *Psal. 132. a*
ciuitas munita. Et item dicit propheta: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. At vero cum consummati plene fuerint in hac secunda cella naturæ, tunc tandem ingredi possunt tertiam quæ est gratiæ, vt etiam cæteris instituendis præsint, qui cum cæteris iustè & sine querela vixerint. Et hæc quoque cella dicitur vinaria, vt scilicet ferueant charitate, qui cæteris præsunt in regimine. Dicitur etiam cella gratię, quod nomen scilicet aliis quoque duabus possit esse commune. Nam & disciplina & socialis vita donum gratiæ est, ista tamen sibi illud vendicat specialiter, quoniam quidem multum facile est subiici vel sociari: rarum vero & difficile ad aliorum regimen vtiliter quemuis posse transferri. His tribus cellis continentur & formantur omnium hominum mores. Omnes enim homines vel sunt prælati, vel æquales, vel subditi. Quemadmodum autem eliguntur de ortis quæque potiora, & in cellariis reponuntur, vbi etiam distincta habent loca in quibus seruentur: ita de historia sumitur, & quasi reconditur in cellario moralis sensus, vnde omnis humana

A mana vita instruatur. Legunt etenim ibi prælati quales se ex-
1.Pet.5.a hibere subditis debeant, cum eis dicitur: Non dominantes in
2.Cor.1.d clero, sed forma facti gregis. Et illud: Nō quia dominamur fi-
dei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Et dominus in
Ioan.10.b euangelio: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.
Inueniunt etiam in eadem scriptura æquales, qualiter se ha-
Gala.6.a bere debeant inuicem, cum legunt: Alter alterius onera por-
Rom.12.c tate, & sic adimplebitis legem Christi. Et illud: Honore inui-
cem præuenientes: & multa in hunc modum. Habent ibi &
subditi quod eorum mores cōponat: quomodo scilicet sub-
Heb.13.c di eos maioribus oporteat, quibus dicitur: Obedite præposi-
tis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi ratio-
nem reddituri pro animabus vestris.

Sermo sexagesimustertius.

Canti.4.a DENTES tui sicut grex tonsarum quæ ascenderunt de la-
uacro, omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Spiritus sanctus de cuius secretiori fonte canticorum flumē emanat, in his (vt sentio) dentibus mysteria nobis nō par-
Psal.57.a ua commendat. Non sunt hi dentes de quibus dicitur: Deus
Iob 41.a conteret dentes eorum in ore ipsorum: vel de quibus ad vi-
rum sanctum vox diuina proclamat: Per gyrum dentium eius formido. Dentes isti lacte candidiores. Quippe spon-
sæ sunt, cuius speciem concupiuit altissimus, quæ non ha-
B bet maculam neque rugam. Cum enim tota candida sit, candidior probatur in dentibus. Noua tamen & inaudita comparatione in illius laudes perorat dicens: Dentes tui sicut grex tonsarum. Quid in hac rogo similitudine dignum est, vt eam de cœlestibus arcanis descendisse credamus? Magnum prorsus & magno animo magnifice sciēdum. Spiritus enim est qui loquitur: qui cum loquitur, nec vnum potest iota vacuum præterire. Aliquid profecto est in his dentibus inuolutum, quod euolutum sacratioris intelligentiæ præsignet arcanum. Dentes enim candidi sunt & fortes: carnem nō habent: carent corio: nihil intra se pati possunt: nō est dolor sicut dolor eorum: clausi sunt labiis ne videantur: indecens est cum videntur nisi ridēdo: toti corpori masticant cibū: nullū inde saporem habent: nō facile consumuntur: per ordinē positi sunt: superiores alij, & alij inferiores, & cū inferiores moueantur, superiores nūquam. Huiusmodi dētes ego arbitror homines monasticæ professionis, qui viam compendiosiorem & securiorem vitam eligentes, de toto ecclesiæ corpore quod candidum est, candidiores esse vidētur. Quid enim illis candidius qui totius immūditias spurcitiæ euitantes, cogitationum sicut actionum peccata deplorant? Quid fortius illis quibus tribulatio pro solatio, contumelia pro gloria, inopia pro abundantia ducitur? Isti carnē non habent, quia in carne
Rom.8.b carnem obliti audiunt ab apostolo: Vos autem in carne non
C estis, sed in spiritu. Corio carent: quia nitorem & distensionē mundanarū solicitudinum non habentes, in pace in idipsum dormiūt & requiescūt. Nihil morati intra se patiuntur, quia nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputant aut intra se, aut in cōscientiis singulorum. Hinc est illa vestra opportuna importunitas, qua tam sæpe fatigatis nos vt multotiens etiam cū necesse non sit, multum in his diei expēdatis. Non est dolor sicut dolor eorum: quia nihil tam horrendum & horribile est sicut murmur & dissensio in congregatione. Clausi sunt labiis ne videantur: sic & nos materialibus vallis circuncingimur, ne seculariū oculis & accessui pateamus. Indecens est si appareāt, nisi interdum forte ad risum: quia nihil turpius quàm monachus per vrbes & castella discurrens, nisi cum illa cogit quæ operit multitudinē peccatorum. Charitas enim risus est, quia hilaris est. Læta quidē, non tamen dissoluta. Toti corpori masticant cibū dentes: quia ipsi pro toto ecclesiæ corpore videlicet tā viuis quàm mortuis orare sunt cō stituti. Nullū inde saporē habere debent, nullā sibi gloriā assignare: sed dicere cum propheta: Non nobis domine non no-
Psal.113.b bis, sed nomini tuo da gloriam. Non facile consumūtur: quia quanto annosiores, tanto feruentiores: & eo rapidius currūt, quo vicinius appropinquant ad palmam. Per ordinem positi sunt. Vbi enim aliquid ordinatum est si hic non est, vbi cibus & potus, vigilare & dormire, laborare & quiescere, ambulare & sedere, & cætera omnia, in numero & mensura & pōdere constituuntur? Superiores & inferiores sunt, quia inter nos D
prælati & subditi sunt, & sic superiores inferioribus iungun-
tur, vt inferiores à superioribus non discordēt. Cum autē inferiores moueātur, superiores nunquā moueri debēt: quia & si subditi quandoq; turbentur, prælatorum est in mente composita perdurare. Sicut grex tonsarū, inquit. Quàm bene monachi tonsis ouibus comparātur: quia reuera tonsi sunt, quibus nec corda, nec corpora, nec aliquid mundanū in proprietate relictū est. Quæ ascenderunt de lauacro. Lauacrū baptismus est, de quo ascendit qui ad celsitudinem vitæ perfectioris intendit. Descendit autē, qui se vitæ mancipat inhonestæ. Omnes gemellis fœtibus: quia & verbo pariūt & exemplo. Et sterilis non est in eis, quia nullus est infœcundus.

Sermo sexagesimusquartus

TIMVIT Helias Hiezabel, & surgens abiit quocunque 3.Reg.19.a
tulit eum voluntas: venítque in Bersabee Iuda, & dimisit ibi puerum suum, & perrexit in desertum. Cúmque venisset subter vmbram iuniperi & sederet, proiecit se, & dormiuit. Et angelus domini tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede. Et respexit: & ecce ad caput suū subcinericius panis, & vas aquæ. Comedit ergo & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsque ad montem dei Oreb. Per Heliam quippe qui interpretatur dominus, vel dominus fortis, intelligitur quilibet
iustus, qui persecutionem patitur propter iustitiam. Vnde E
illud: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Matt.5.
Qui metuens Hiezabel, id est malitiam seculi, vel tyrannidē diaboli, surgit de tentatione peccaminum, & abit quocūque eum tulerit volūtas à domino sibi collata. Venítque in Bersabee Iuda, in sanctam ecclesiam: quæ dicitur Bersabee, id est puteus septimus, propter abundantem septiformis spiritus gratiā, quæ inibi fidelibus diuiditur: vel puteus satietatis, propter mysteriorum dei profunditatem, & sanctarū scripturarum refectionem. De hac profunditate habemus in psalmo: Psal.17.b
Tenebrosa aqua in nubibus aëris. Et rursus: Iudicia tua abys- Psal.35.b
sus multa. Ad eiusdem considerationem apostolus expaue- Roma.1.d
scens, & pauescēdo deficiens, clamare cōpellitur: O altitudo diuitiarum sapientiæ & sciētiæ dei, &c. De hac satietate legis Psal.22.a
in psalmo: Super aquam refectionis educauit me. Et itē: In- Psal.35.b
ebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Huiusmodi ebrietas nō inducit fastidiū, sed indeficiētem quibusdam desideriis prouocat appetitum. In hoc sacræ lectionis pelago agnus ambulat, & elephas natat. In catholicæ doctrinæ mensa iuxta modulum intelligentiæ sufficientes singulis epulæ apponuntur. Hæc est paradisus deliciarū, hic est ortus omnium pomorū. Veniens itaque in Bersabee in sanctam ecclesiam, vt dictum est, currit ad confessionem quæ per Iudam notatur: & dimittit ibi puerum suum, id est puerilem sensum, vel pristinorum
actuum debilitatem: & pergit in desertum, id est in istius mū F
di contemptum. Quo postquam venit, sedet, id est à seculari
tumultu quiescit, cātans cum propheta: Hæc requies mea in Psal.131.a
seculū seculi. Proiicit se, id est vilem se reputat, suis abrenun-
cians desideriis, iuxta illud euāgelicū: Qui vult venire ad me, Luc.9.c
abneget semetipsum. Obdormiuit in vmbra iuniperi, quia in atriis domus dei secūdum sensus corporis vacat omnino ab
omnibus prauitatibus, dicens cum psalmista: In pace in idip- Psal.4.b
sum, dormiam & requiescam. Tunc angelica visio tangit eū, excitans ad bonum operādum, & ad altiora consurgendum. Respicit ad caput suum, id est ad Christum, qui caput est ecclesiæ. Et ecce subcinericius panis, id est pastus diuini dogmatis, forinsecus quidem rudis, sed medullitus ineffabiliter confortatiuus & dulcis. Et vas aquæ, hoc est fons lachrymarum cum cordis compūctione. Comedit & bibit, id est adimplet quæ audit: & pergit in fortitudine ad montem dei, ad celsitudinem videlicet beatitudinis.

Sermo sexagesimusquintus.

ERAT fames in terra, & filij prophetarum habitabant 4.Re.4.d
coram Helisæo, quibus fecit apponi pulmentum. Cúmque gustassent de coctione, exclamauerunt: Mors in olla, vir dei. Et non potuerunt comedere. At ille: Afferte, inquit, farinam. Et misit in ollam, & ait: Infunde turbæ. Et comedit: & non fuit quicquā amplius amaritudinis in olla. Fames in terra, penuria verbi dei in mente humana: filij pro-

G phetarum,filij prædicatorum.Propheta interpretatur vidēs.
Et ſancti prædicatores non ab re prophetæ appellantur : qui
& arcana myſteriorum dei contēplantur:& prout vidēt mo
res hominum,adhibent modos curationum. Heliſæus ſalus
domini interpretatur:quo nomine quiuis prelatus & doctor
eccleſiæ decenter cenſetur:cuius ſalubri perſuaſione domini
ſalus populis annūciatur,& annūciando impertitur.Hic talis
ex debito ſui officij apponit ſubiectis ollam grādem herbas
agreſtes continentem,id eſt admonitionem de grauibus diſ-
ſerentem , acerbitate refertam,ſed tamen igne ſancti ſpiritus
ſuccenſam. Subditi ergo perhorreſcētes ſermonum auſteri-
tatem clamant,Mors in olla:& non poſſunt guſtare. Sapiens
igitur diſpenſator non affert,imò afferri iubet farinam, quo-
niam non præbet, ſed hortatur habere charitatem, cuius cō-
dimento reddūtur dulcia quæ prius videbātur amara.Poteſt
namq; prædicator monita ſalutis auribus circūſtantium inſo-
nare , ſed nemo niſi ſolus deus valet ſaporē charitatis palato
cordis infundere.Vnde Gregorius : Niſi ſit intus ſpiritus qui
doceat,doctoris lingua exterius in vacuum laborat.Alius eſt
ſapor cœli,alius eſt ſapor terræ. Haudquaquā nobis placere
poteſt ſapor cœli,dum ſaporē quærimus coci noſtri. In deſer
to dantur coturnices & manna, id eſt in loco diſciplinæ ma-
Exod. 16.c iora & minora mandata. Cum vidiſſent filij Iſraël manna,di
Ibidem. xerūt adinuicem,Manhu?quid eſt hoc? Ignorabāt enim quid
H eſſet.Quibus ait Moyſes : Iſte eſt panis quem dedit dominus
vobis ad veſcēdum. Huius facti myſteriū in euangelio Ioan-
Ioan.6.f nis conuenienter aperitur vbi dominus ait : Amen amen di-
co vobis,niſi mānducaueritis carnem filij hominis,&c. Multi
ergo ex diſcipulis audientes dixerunt : Durus eſt hic ſermo,
quis poteſt eum audire?Ex hoc multi abierunt retro. Ad hūc
itaq; modum cum aliqui ſimplices ad cōuerſionem veniunt,
ſeueritatem regulæ expaueſcunt : ſi fiat eis ſermo de mundi
contemptu,de virtutum vitiorúmq; conflictu:ſi anxietas vi-
gilandi,aſsiduitas orandi, parſimonia ieiunandi ab ipſis requi
ritur,dicunt conquerendo inter ſe:Quid eſt hoc?Quis tot &
tanta implere ſufficiat? Neſciūt enim quāta ſit virtus aſſum-
pti ordinis. Sed paſtor eis conſolatoriè habet reſpondere, &
de afferenda eos ſolicitare farina.

Sermo ſexageſimuſſextus.

Eſa.12.b HAVRIETIS aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris.
Pro paradiſo quem perdidimus , reſtitutus eſt nobis
Chriſtus ſaluator. Sicut ergo de vno fonte paradiſi deriuan-
tur quatuor flumina ad irrigandum paradiſum : ita de pecto-
ris eius arcano procedunt quatuor fontes , ex quibus hau-
riuntur quatuor aquarum genera , vnde tota per vniuerſum
mūdum rigatur eccleſia. Sunt autem quatuor fontes,veritas,
ſapientia,virtus,& charitas. Ex his ergo fontibus hauriuntur
aquæ,ex ſingulis ſcilicet ſingulæ.Nam de fonte veritatis, ſu-
I muntur aquæ iudiciorum:de fonte ſapientiæ,aquæ conſilio-
rum:de fonte virtutis,aquę pręſidiorum:de fonte charitatis,
aquæ deſideriorum. In aquis iudiciorum cognoſcimus quid
liceat,vel quid non liceat. In aquis conſiliorum diſcernimus
quid expediat , vel quid non expediat. Sed quia electis viris
recte per hæc gradientibus non deſunt tentationes: (tentan-
tur autem de duobus:aut terroribus vt cōcutiantur,aut blan-
dimentis vt ſeducantur) idcirco armādi ſunt contra terrores
præſidiis diuinæ virtutis,contra blādimenta deſideriis ſuper-
næ charitatis.Deſideriis enim meliorū ſuperātur (vt ait qui-
dam ſanctus) deſideria deteriorum. Vel ſic poſſumus proce-
dere.Quid prodeſt noſſe quid liceat & expediat (quod vtiq;
docent iudicia atque conſilia)ſi poſſe perfici minimè contin
gat ? Ideo poſt aquas iudiciorum & conſiliorum, quærendæ
ſunt aquę pręſidiorum. Rurſum & poſſe quid valeat,ſi horū
omniū non ſit finis charitas?Recte itaq; poſt iudicia, poſt cō
ſilia,poſt pręſidia,hauriuntur de fonte charitatis deſideria,vt
videlicet quicquid ſapimus aut loquimur , quicquid opera-
mur aut patimur,æternæ vitæ finis cōcludat.Sed vt hæc quæ
dicta ſunt de fontibus & aquis clarius eluceāt , ſcripturarum
teſtimoniis reor eſſe cōprobanda,aurique ſimilitudines quas
protulimus vermiculandas argento. Ac primū quod dictum
eſt quatuor illos fontes de pectore Ieſu manare,nullum arbi
tror ambigere. Quomodo autem ex eiſdem fontibus hauriā
tur prædictæ aquæ , id elaborandum eſt. Veniat ergo Dauid
& dicat quòd ex fonte veritatis procedant iudicia.Hoc certe K
videtur ſenſiſſe cū diceret : De vultu tuo iudiciū meum pro- *Pſal. 16.a*
deat.Neq; enim vir ſanctus iudiciū ſuū diceret,quod de vul-
tu dei,id eſt de veritate non prodiret. Nouerat enim electos
dei veritatis iudiciis tanquā virga ferrea regi, & quia ſub eo-
rum regimine ſe eſſe ſentiebat, exultans pſallebat:Iudicia dei
vera iuſtificata in ſemetipſa:deſiderabilia ſuper aurū & lapi- *Pſal.18.c*
dē precioſum multū,& dulciora ſuper mel & fauū. A quibus
ne forte per incuriā deuient , audiant vocē patris per eundē
prophetā comminantis.Si in iudiciis,inquit,meis non ambu
lauerint,& mandata mea non cuſtodierint : viſitabo in virga *Pſal.88.e*
iniquitates eorū,& in verberibus peccata eorum.Hæc myſte
ria diuini iudicij reſerabat cœleſtis regni clauicularius cū dice
ret:Tēpus eſt vt incipiat iudiciū de domo dei. Si autem pri- *1.Pet.4.d*
mum à nobis,quis finis eorum qui non crediderunt dei euā-
gelio?Et hoc de electis dictum eſt.Cæterū eſt aliud de repro-
bis iudicium,quod nihilominus ab ipſa veritate procedit.Vn *Rom.2.a*
de & per Paulū dicitur:Scimus enim quoniā iudicium eſt ſe-
cundum veritatem in eos qui talia agunt.Et vtrumque quidē
iudicium cōplectitur ipſa veritas, dicens:In iudiciū ego veni *Ioan.9.g*
in hunc mūdum,vt qui non vidēt videant,& qui vident cæci
fiant.Vtrunq; autem diſcernit cum item dicit : Et ibunt hi in *Mat.25.d*
ſuppliciū æternum,iuſti autē in vitā æternā. Si vidimus quo-
modo de fonte veritatis hauriūtur iudicia: videamus quomo
do de fonte ſapientiæ propinentur cōſilia.Quis dubitet apo- L
ſtolū Paulum eſſe ſapientē,cum & Petrus eius coapoſtolus *2.Pet.3.d*
ſapiētiā ei datā eſſe aſtruat, & eiuſdem apoſtoli tota verborū
ſeries nil aliud quàm ſapiētiā redoleat?Proferat igitur cōſilia,
& per ipſa nos doceat quid peregrinātibus & ad cœleſtē pa-
triā feſtinātibus expediat. De virginibus,inquit,præceptū do *1.Cor.7.c*
mini non habeo,cōſiliū autem do, tanquā miſericordiā con-
ſecutus à domino vt ſim fidelis.Exiſtimo ergo hoc bonū eſſe
propter inſtantē neceſsitatem,quoniā bonum eſt homini ſic
eſſe,hoc eſt in virginitate manere. Si de virginibus præceptū
haberet,nil aliud quàm quod præciperetur liceret.Nūc verò
cum vtrunq; liceat, vel nubere,vel nō nubere : quid cōpen-
dioſius dici potuit quàm bonū eſt homini ſic eſſe : pręſertim
cum & neceſsitatis inſtātia frequenter obrepere ſoleat,& ci
to mori ipſa tēporis breuitas vrgeat,totiúſq; mūdi figura prę
tereat?Itē cum de vidua loqueretur:Beatior,inquit, erit ſi ſic *Ibidem.*
(id eſt innupta)permāſerit ſecundum conſiliū meū.Ac ne de
proprio corde,& nō poti⁹ de fonte ſapiētię videretur hoc ip-
ſum conſiliū deprompſiſſe,ſubiecit dicēs : Puto quod & ego *Ibidem.*
ſpiritū dei habeā. Sed cur ego paucis immoror exemplis , cū
in eius verbis omnis ſexus,omnis ætas omnis conditio con-
ſiliū inueniat ſi diligenter quęrat ſalutis? Quod ſi quis curio-
ſius velit perſpicere vtrū verū ſit quod dictū eſt de ſapientia
cōſilia manare,legat libros qui inſcribūtur ſapientiæ,vbi totus
orationis cōtextus cōſilia parare videtur.Si verò cōſultius & M
vtilius ſtudet vitā inde eligere,audiat ipſam ſalubriter inuitā
tem ſapientiam. Si vis,inquit,ad vitam venire,ſerua mādata. *Mat.19.c*
Queris cuius? Deū,inquit,time,& mandata eius obſerua. Au *Ecclēs.12.*
diat eā ipſam materno affectu inclamātem: Da mihi cor tuū.
O quantū vellem & ego cor meum in eius verbum ſuſpēde- *Prouē 23.e*
re, de cuius ore mirifico tam dulcia vitæ cōſilia audio perſo-
nare. Vtinā autē & linguę meę calamū in eius fonte poſſem
intingere,quo idoneus eſſem ea quoq; quæ reſtāt de duobus
fontibus,id eſt virtutis & charitatis,vtiliter exarare. Et quo-
niā quatuor iſti fontes ita ſibi inuicē ſaporē transfundunt,vt
qui de vno biberit,quadā ineffabili dilectionis dulcedine in-
uitetur ad alium:libet iam de ſapientia ad virtutem trāſire,&
qualiter illinc hauriātur aquæ præſidiorum,quantum ab ipſa
virtute adiuuor oſtendere.Sicut autem ſuperius dixi gemina
eſſe veritatis iudicia,quia ſcilicet determināt quid liceat , vel
quid nō liceat:itidem ſapiētiæ duo,hoc eſt quid expediat,vel
quid nō expediat:ita & hic agnoſcam⁹ de fonte virtutis hau-
riendas duplices pręſidiorum aquas,quæ vel abluāt electos à
culpis,vel refrigerēt in tormētis. De vtriſq; ſumamus exem-
plum. Refert Lucas euāgeliſta , quòd quædā mulier quæ flu- *Luc.8.f*
xum ſanguinis patiebatur, erogata in medicos tota ſubſtātia
cum minime curari potuiſſet,acceſſerit retro & tetigerit fim
briā veſtimenti domini,& cōfeſtim ſteterit fluxus ſanguinis:
Ieſum verò dixiſſe,Quis me tetigit?Cúmq; diſcipuli reſpon-
derent,

A dérent turbę te cõprimunt & affligunt,& dicis,quis me teti-
git? Rursum repetiisse,tetigit me aliquis:nã & ego noui vir-
tutem de me exisse.Ecce quas aquas pręsidij hauserit mulier
de fonte virtutis,quibus abluta est à profluuio sanguinis,quę
nulla medicorũ arte poterat sanari.Quod si quis obiiciat pro
latũ testimonium nihil ad rem præsentis operis pertinere,eo
quòd illa mulier nequaquã abluta esse videatur à culpis, sed
tantũ ab ęgritudine carnis,nouerit moris esse diuinæ virtutis
Matt.9.a prius cordi mederi quàm corpori.Vnde & alibi cum quidã ei
paralyticus offerretur curãdus, tanquã bon⁹ & pius medicus
volẽs sanare prius quod erat potius, id est mentẽ quàm car-
nẽ:ait idẽ paralytico:Confide fili,remittũtur tibi peccata tua.
Itaq; sanata cõscientia,consequenter sanatur corpus,cũ dici-
Ibidem. tur:Surge,tolle lectũ tuum,& vade in domum tuã. Sic ergo
& huius cor mulieris prius abluit intus per donum fidei,sicut
Acto.15.c scriptum est:Fide mundans corda illorum, per quam meruit
exterius impetrare salutẽ corporis. Hoc enim innuit ipse do
Luc.8.g minus,cum dicit:Filia,fides tua te saluam fecit, vade in pace.
Quod autem de hoc ipso fonte virtutis hauriãtur aquæ præ-
sidij in tormentis,ostendũt & illi tres pueri in fornacis incẽ-
dio æstuãtis positi,quibus ipsa flamma refriguit, & præcipuè
inclytus ille martyr Vincentius,qui cũ grauiter torqueretur,
non solum tolerasse, sed etiã tortorem suum constanter pro
uocasse fertur his verbis:Insurge (inquit) & toto malignita-
B tis spiritu debacchare, videbis me dei virtute plus posse dum
torqueor,quàm possis ipse qui torques.Possent plura de hoc
fonte virtutis copiosius dici,sed eũ succinctè prætereo: quia
de fonte virtutis bibere potius quàm scribere desidero. Ad
Ioan.7.f hunc fontẽ inuitamur redẽptoris nostri voce dicẽtis:Si quis
sitit,veniat & bibat,& de ventre eius fluent aquę viuæ.Et se-
quutus euangelista exposuit ad quem fontẽ nos inuitaret di-
Ibidem. cens:Hoc autẽ dixit de spiritu quem accepturi erant creden
tes in eum. Quem,nisi spiritum charitatis,quem mũdus non
potest accipere, sed soli accipiũt qui viuere credunt in eum?
Ex hoc ergo fonte hauriamus nobis aquas desideriorũ, ipsás
que partiamur in geminos riuulos, vt sicut eiusdem charita-
tis duo sunt pręcepta,ita sint & desideria gemina, quibus im
pleantur ipsa pręcepta. Aliud est enim desiderium quo deus
propter seipsum,aliud quo proxim⁹ diligitur in deo,vel pro-
pter deũ. In illo nullus modus,sed ex toto corde,tota anima,
tota virtute diligitur deus:in hoc autẽ pręscribitur quidã mo
Matt.22.d dus,cum dicitur: Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Illo
Psal.41.a flagrabat propheta,cũ diceret:Sicut ceruus desiderat ad fon-
Psa.83.a tes aquarum,ita desiderat anima mea ad te deus.Et itẽ:Con-
cupiscit & deficit anima mea in atria domini.Hoc exhibebat
Rom.1.a apostolus Romanis,quibus scribebat: Desidero enim vide-
re vos,vt aliquid gratiæ spiritualis impertiat vobis. Et domi-
Luc.22.b nus in euangelio discipulis suis:Desiderio desideraui hoc pa-
C scha manducare vobiscum antequã patiar. Et notandũ quòd
ad illud excitatur mens humana specialiter tribus affectioni-
bus ac prouehitur: vnde & deũ diligere toto corde,tota ani-
ma,tota virtute iubetur.Prima quidẽ dulcis,secunda prudẽs,
tertia fortis est.Primam habuit Petrus, cũ domino mori dis-
Marc.8.d suaderet: Ex corde enim dulciter diligebat,cuius pasionem
Ibidem. expauescebat.Sed cum audiret: Vade retro satana,non sapis
quæ dei sunt,sed quæ hominis:his verbis eruditus & intelli-
gens quid boni haberet mors Christi,cœpit tota anima pru-
denter diligere quem prius tantũ diligebat dulciter toto cor
de,necdum verò diligebat tota virtute. Quod si faceret, nec
propter mortis discrimen eum negaret.At verò post resurre
ctionem & ascensionem dato desuper spiritu,tunc demũ to-
ta virtute dilexit,pro quo etiam horrendum crucis suppliciũ
postmodum subire non expauit.Erga charitatẽ quoque pro-
ximi exercemur tripliciter, vel vt ædificetur ipsa charitas vbi
non est,vel certe ne pereat vel minuatur vbi est.Quisquis au
tem hanc puro affectu erga proximum operatur,illã procul-
dubio quæ deus est,vlterius promeretur.

De donis spiritus sancti,Sermo continens septem capitula.

Capitulum primum.

PRIMA gratia est timor domini. Qui hanc habet gra-
tiam, omnem odit iniquitatem, iuxta illud psalmistæ:
Psal.118.a Iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Et alio loco:
Omnem viam iniquitatis odio habui. Scriptum nanque est. D
Timor domini odit malum.Et item:Time deum,& recede à Proue.3.a
malo.Et de Iob dicitur:Vir timens deum, & recedens à ma- Iob 1.a
lo.Sine hac gratia prima gratiarum,quæ totius religionis ex-
ordium est, nullum bonũ pullulare vel manare potest. Sicut
enim securitas vel desidia causa est & mater omniũ delicto-
rum, sic timor domini radix est & custos omnium bonorũ.
Vnde scriptũ est:Si non in timore domini tenueris te instan- Eccl.27.a
ter,cito subuertetur domus tua. Omne nanq; virtutum ædi-
ficium illico vergit in præcipitium, si huius gratiæ amiserit
præsidium. Vnde Salomon ait:In timore domini esto quoti Prou.23.b
die,quia habebis spem in nouissimo,& præstolatio tua non
auferetur.Hinc & apostolus: Cum metu & tremore vestrã Philip.2.b
salutem operamini. Et quid plura? Cõnexa sunt timor & reli
gio,nec manere potest alterũ absque altero.Vnde Cornelius Acto.10.c
vir religiosus ac timens deum, & Simeõ iustus & timoratus. Luc.2.d
Vnde Salomon: Deum,inquit,time,& mãdata eius obserua. Ecclẽs 12.d
Hunc verò sic habere debemus,quomodo asserit se habuisse
Iob beatissimus.Semper quasi tumentes super se fluctus deũ Iob 31.c
timuit.Per hunc timorẽ dei vniuersa deserimus, mũdo abre-
nunciamus,nósq; ipsos,sicut dominus ait,abnegamus nobis.
Si quis vult post me venire,abneget semetipsum. Iste ergo Luc.9.c
diuinus timor qui eum quem perfectè imbuit, paupertati
subiicit,& à malo diuidit, ita est primus in ordine gratiarum,
sicut paupertas in serie beatitudinum. De qua dominus in E
cæterarum fundamento virtutum eam ponens,ait:Beati pau Matt.5.a
peres spiritu,quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Capitulum secundum.

SECVNDVM charisma est spiritus pietatis, illi secundæ
quæ in euangelio ponitur beatitudini simile, de qua do-
minus sic ait: Beati mites,quoniam ipsi possidebunt terram. Matt.5.a
De talibus dominus in Esaia ait: Spiritus domini super me, Esa.61.a
ad annunciandum mansuetis misit me. Moyses quoque mi- Num.12.a
tissimus erat super omnes homines qui morabantur in ter-
ra. De talibus Iob dicit: Dominus ponit humiles in subli- Iob 5.b
me: & mœrentes erigit sospitate. Vnde illud de domino Psal.33.d
dicitur: Humiles spiritu saluabit. Econtra de superbis dici- Iaco.4.b
tur: Dominus superbis resistit. Ante ruinam exaltatur cor. Prou.16.c
Superbia de supernis ad ima pręcipitat, humilitas de imis ad
superna eleuat. Angelus enim in cœlo superbiens ad tartara
corruit,homo in terra se humilians ad cœlos ascendit. Tãto
verò quisque debet esse humilior, quanto est sublimior.Vn-
de scriptum est: Quãto magnus es humilia te in omnibus,& Eccl.3.c
coram deo inuenies gratiam. Hinc ipse dominus ad discipu- Matt.20.d
los ait: Qui voluerit inter vos primus esse,erit vester seruus.
Item cũ feceritis omnia quę pręcepta sunt vobis,dicite: Ser- Luc.17.
ui inutiles sumus. Itẽ ipse dicit: Discite à me quia mitis sum Matt.11.a
& humilis corde.Sine hac humilitatis virtute, reliquæ virtu-
tes nequeunt prodesse.Vnde beatus Gregorius ait: Qui vir- F
tutes sine humilitate congregat,est quasi qui in ventum pul-
uerem portat. Sicut enim puluis venti validi flatu dispergi-
tur,sic omne bonum sine humilitate inanis vento glorię ra-
pitur. Multo etiam melius est peccatorem esse humilem,
quàm iustum arrogantem.Quod à domino euidenter osten-
ditur,vbi publicanus & pharisæus in exemplum adducũtur,
sicut quidam sapiens ait: Melior est in malis factis humilis Luc.18.b
confesio,quàm in bonis factis superba gloriatio.

Capitulum tertium.

TERTIVM donum est spiritus scientiæ,de quo Salomon Ecclẽs 1.d
ait: Qui addit scientiam, addit & dolorem. Vera nan-
que sciẽtia est scire nos mortales & caducos & fragiles esse,
& in hoc exilio, & in hoc ergastulo, in hac peregrinatione,
in hac valle lachrymarum dolendum & lugendum esse. Vn-
de dicitur in tertia beatitudine, huic tertio dono congruen-
ti:Beati qui lugent,quoniam ipsi consolabuntur. Itẽ:Væ vo- Matt.5.a
bis qui nunc ridetis: quia plorabitis.Hinc Salomon ait: Ri- Luc.6.d.
sus dolori miscebitur,& extrema gaudij luctus occupat. Prou.14.b

Capitulum quartum.

QVARTA gratia est spiritus fortitudinis,quartæ in euan-
gelio beatitudini similis, de qua dicitur: Beati qui esu- Matt.5.a
riunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Qui
enim iustitiam esurit & sitit, contra quælibet aduersa fortis

G insuperabilis & imperterritus existit. Vnde Salomon ait: Iu-
Prou.28.a stus vt leo confidit,& absque terrore erit. Item: Non contri-
Prou.12.c stabitur iustus quicquid ei acciderit. Hoc spiritu erant prędιti
Hebr.11.g omnes de quibus loquitur Apostolus: Sancti ludibria & ver-
bera experti,insuper & vincula & carceres,lapidati sunt,secti
sunt,tentati sunt,in occisione gladij mortui sunt. Circuierunt
in melotis,in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti,
quibus dignus non erat mundus. In solitudinibus errantes,in
Roma.8.g montibus & in speluncis & in cauernis terræ. Hæc & apo-
stolus ipse,qui ait: Quis nos separabit à charitate Christi: Tri-
bulatio,& cætera. Iste spiritus omnem alienam malitiam su-
Canti.6.a stinet, & aduersus hostiles insidias instruit & munit. Vnde
sponsus in sponsæ præconio ait: Pulchra es amica mea,suauis
& decora sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies or-
dinata.

Capitulum quintum.

QVINTVM donum est consilij spiritus, qui aliis facit
compati & misereri, illi cõpetens de qua dicitur quintæ
Matt.5.a beatitudini: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam
Prou.22.b consequentur. Hinc & Salomon ait: Qui pronus est ad mise-
ricordiam,benedicetur. Hanc principaliter triphariam exer-
cemus,vel quando sex eius quæ in euangelio leguntur opera
implemus, vel quando delinquentes corrigere & ad bonum
reducere studemus, vel quando iniurias nobis illatas facile
H indulgemus. Iste secundus clementiæ modus, siue consilij
spiritus,deum fecit semetipsum exinanire, formam serui ac-
cipere, scilicet vt sic posset ouem errantem corrigere, & ad
Gala.1.a proprium ouile reducere. Vnde apostolus ait: Semetipsum
dedit pro peccatis nostris,vt nos eriperet de præsenti seculo
2.Ti.4.a nequam. Huic consulendi modo sic oportet insistere, vt in-
iungitur ab apostolo monente: Insta opportune importune.
Est & alius consulendi modus, scilicet discretionis virtus,
qua veras à palliatis atque simulatis virtutibus discernimus,
2.Cor.11.c qua etiam ipsum satanam hypocrisis auctorẽ dignoscimus.
Ipse enim satanas (vt ait apostolus) transfigurat se in ange-
lum lucis: & iuxta beati Cypriani dictum,ministros iniustitię
subornat, noctem afferentes pro die, interitum pro salute.
Ista quidem cæterarum virtutum magistra ac domina, om-
nes alias proinde temperat,ac supernè gubernat, & ne vltra
vel citra euagentur licenter, imperialiter ac discrete conser-
uat. Vnde Boethius: Virtutes medium tenent. Si vel vltra vel
infra quàm oportuerit fiat,à virtute disceditur.

Capitulum sextum.

Matt.5.a SEXTA gratia est spiritus intelligentiæ, illi sextæ beatitu-
dini congruus: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum
videbunt. Nisi enim mentis intuitus diligenter purificatus
Sapien.1.b fuerit,mystica ac diuina liquide intelligere nequit. Nam scri-
I ptum est: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum,& aufe-
ret se à cogitationibus quę sunt sine intellectu. Vnde Salo-
Proue.15.c mon: Abominatio domini, cogitationes malæ. Peruersæ co-
gitationes separãt à deo. Qui ergo vult sincerum ac lucidum
intellectum habere, prauarum cogitationum phantasias ac
nebulas studeat effugare, & omni diligentia & cautela cor
Proue.4.d seruare. Vnde Salomon: Omni custodia serua cor tuum,quo-
niam ex ipso vita procedit.

Capitulum septimum.

SEPTIMVM donum est spiritus sapientiæ,quidam inter-
Psal.33.b nus sapor,ac suauissimus gustus. Vnde psalmista: Gustate
Psal.45.b & videte quoniam suauis est dominus. Et item: Vacate & vi-
Psal.33.a dete. Et iterum: Accedite ad eum,& illuminamini. Hoc diui-
næ sapientiæ interno gustu superna pręlibamus,videlicet cõ-
templantes quàm amœnum sit angelicis cœtibus interesse,
vbi nil poterit quod displiceat esse, nil quod placeat abesse.
Ista septima gratia illi veræ beatitudini congruit, de qua ait
Matt.5.a dominus: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Qui
enim mentem pacificam & serenam habent,de supernis dul-
cius sapiunt,& subtilius vident. Nam quisquis patientior, eo
Prou.19.b probatur esse sapientior. Vnde Salomon: Doctrina viri, per
Psa.118.x patientiam dignoscitur. De talibus alibi dicitur: Pax multa di-
ligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Hæ septem
gratiæ sunt septem mulieres virum vnum apprehendentes,
septem spiritus super florem requiescentes,septem in cande-
labro lucernæ fulgentes,septem in lapide oculi, septem spiri- K
tus ante thronum dei.

Finiunt beati Bernardi parui sermones cum adiecto
sermone de donis spiritus sancti.

*Sequitur eiusdem liber continens diuersas mo-
rales ac vtiles sententias.*

FACTVS est in pace locus eius. Est pax Psal.65.
ficta, vt in Iuda: est inordinata, vt in A-
dã & Eua. Harum neutra est locus dei.
Sola pax christiana quam dominus re
liquit & dat discipulis suis, ipsa est in
qua dominus requiescit. Hæc offertur
per sanctos prędicatores vniuerso ge-
neri humano,sed eam quidam repel-
lunt,aliqui recipiunt. Nos vero excutiẽtes puluerem pedum
nostrorum super odientes pacem,ad dilectorem eiusdem pa-
cis nos conferamus. Eorum alij dicuntur recipientes pacem,
alij retinentes pacem,alij facientes. Possunt & aliis nomini-
bus vocari, scilicet pacati, patientes,pacifici. Et hæc nomina
sortiuntur secundum diuersos status pacis in quibus profici-
unt. Nam pacati per hanc pacem possident terram corporis Matt.5.a
sui,quia mites sunt. Patiẽtes possident animam suam, quibus Luc.21.d
dicitur: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Paci- L
fici possident non solum suam,sed etiam aliorum in quibus
faciunt pacem. Vnde merito filij dei vocantur. Pacati ergo di
cuntur qui pacem recipiũt,de quibus scriptum est: Si ibi fue- Matt.10.b
rit filius pacis requiescet super illum pax vestra. Sed quia pu-
silli sunt,scandalis exagitati cito pacem quam receperunt per
dunt. Patientes autem sunt qui receptam retinent,nec quauis
iniuria exasperati eam amittunt. Istis tanquam robustioribus
præcipitur: Pacem diligite & sanctimoniã sine qua nemo vi- Heb.12.d
det deũ. Pacifici vero qui non solũ in se & in aliis eã faciunt,
sed etiã volentes auferre diligunt,sicut scriptum est: Cum his Psal.119.b
qui oderũt pacem,eram pacificus: ecce isti sunt in quibus re-
quiescit & mansionem deus facit. Ecce isti sunt quos sicut fi-
lios deus diligit,& de quibus tanquã viuis lapidibus templũ
sibi sapientia cõstruit. De quo ædificio,ne vllo impulsu pos-
sint labefactari, ipso deo inhabitante pariter & operante, ad
similitudinem lapidis quadrantur quatuor modis, superius,
inferius,à dextris, & à sinistris. Superius,cum diuinæ volunta
ti suam humiliter & prudenter subiiciunt. Inferius,cum car-
nem subiectam temperanter regunt. A dextris, iuste bonos
amplectendo. A sinistris,malos fortiter tolerando.

ANTE omnia sine murmuratione sint fratres. Forte ali-
qui leue peccatum æstimant murmurare, sed non hic
qui ante omnia monet esse cauendum. Puto autem ne illum
quidem leue reputasse, qui murmurantibus aiebat: Non cõ- M
tra nos est murmur vestrũ,sed contra dominum. Nos enim Philip.2.b
quid sumus? Sed ne illum quoque qui dixit: Non murmura- Exod.16.b
ueritis,sicut quidã murmurauerũt,& perierũt ab extermina- 2Cor.10.b.
tore. Illo nimirũ exterminatore qui positus est in hoc ipsum,
vt à terminis beatę illius ciuitatis arceat murmurantes,& lõ-
ge faciat à finibus eius, cui dicitur: Lauda Hierusalem domi- Psa.147.a
num,lauda deum tuum Sion,qui posuit fines tuos pacem. Ni
hil enim commune habent murmur & pax,gratiarũ actio &
detractio,zelus amaritudinis,& vox laudis. Itaque in ore triũ
& talium testium stet hoc verbum,vt pestem istam murmu-
rationis summopere nobis nouerimus esse cauendam.

TRES sunt quibus reconciliari debemus,hominibus,an-
gelis,deo. Hominib⁹ per aperta opera,angelis per occul-
ta signa,deo per puritatem cordis. Nam de operibus quæ co-
ram hominibus facienda sunt,scriptum est: Luceat lux vestra Matt.5.b
corã hominib⁹ vt videãt vestra opera bona, & glorificẽt pa-
trẽ vestrũ qui in cœlis est. De angelis dicit Dauid: In conspe- Psal.137.a
ctu angelorũ psallã tibi. Occulta aũt signa sunt gemit⁹,suspi-
ria,vsus cilicij,& cætera pœnitentię insignia,quę angelis pla-
cẽt. Vnde est illud: Gaudiũ est angelis dei super vno peccato- Luc.15.b
re pœnitentiã agente. Vt autem deo reconciliemur,nec ope-
ribus nec signis,sed puritate & simplicitate cordis indigem⁹.
Scriptum est enim: Beati mundo corde: quoniam ipsi deum Matth.5.a
videbunt. Et illud: Si oculus tuus fuerit simplex,& cætera. Matth.6.c

Quatuor

A QVATVOR ſunt genera hominum regnum cœlorum poſsidentium. Alij violenter rapiunt, alij mercantur, alij furantur, alij ad illud compelluntur. Rapiunt qui dereliquerunt omnia, & ſequuntur Chriſtum: de quibus dicitur: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum
Matth.5.a cœlorum. Sunt alij inferioris gradus à quibus metuntur carnalia dum eis ſpiritualia ſeminantur: & his loquitur in euan-
Luc.16.b gelio dominus: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Tales dicuntur mercatores, quia dant in præſenti pauperibus temporalia quæ poſsident, vt in futuro recipiant ab eis æterna, quę non niſi per eos habęre merentur. Neceſſe eſt enim omnes qui in futuro iudicio examinandi ſunt, vel eſſe iudicis amicos, vel apud iudicem interceſſores habere amicos. Habent ergo primum beatitudinis locum qui intercedūt, habent hi pro quibus intercedunt ſecundum. Sunt alij qui nōnulla bona occulte faciunt, pro quibus merentur regnum cœlorum: ſed tamen furari illud dicuntur, quia laudem humanā vitantes, ſolo diuino teſtimonio contenti ſunt. Horum figuram tenuit mulier illa in euangelio quæ fluxum ſanguinis pa-
Luc.8.f tiens cogitauit intra ſe dicens: Si tetigero fimbriā veſtimenti eius, ſalua ero. Quo dicto acceſsit occulte & tetigit, & ſalua facta eſt. Alij ſunt qui compellūtur: verbi gratia, vt pauperes neceſſarij, quos ſcilicet hic ignis paupertatis deo diſpenſante
B purgat, ne in futuro ignis iudicij puniat. De quibus ſcriptum
Luc.14.c eſt: Compelle intrare, vt impleatur domus mea. Cōpellūtur multi variis neceſsitatibus & oppreſsionibus afflicti: qui mira dei prouidentia dum temporalem pœnam ſi nō libenter, tamen patienter ſuſtinent, vitam conſequuntur æternam.

QVANTVM diſtat inter paſtorem & gregem, tantum debet diſtare inter epiſcopum & plebem. Stat ille ſubli-
Ouidius. Meta.1. mis & rectus, curuat iſte caput ſolo depreſſus. Vnde poëta: Pronáque cum ſpectent animalia cætera terram, Os homini ſublime dedit. Ille regit, iſte regitur: ille paſcit, iſte paſcitur: vt ex ipſa forma & habitu vterque diſcernatur. Habet ille in manu virgam qua ferit, vel potius ducat & reducat ouem. Quid eſt autem habere in manu virgam, niſi in opere diſciplinam, vt ſubiectos ſuos exemplo magis inſtruat quàm verbo? Erubeſcunt enim ſuperbi eſſe diſcipuli, ſi eos in humilitate præceſſerint magiſtri. Vnde & de domino ſcriptum eſt:
Acto.1.a Quæ cœpit Ieſus facere & docere. Habet etiam baculum, quo feriat lupum. Virga ouem, baculo lupum. Hoc eſt mites & obedientes debet lenius corripere, duros verò corde & improbos acrius arguere: cumque neceſſe fuerit, etiam anathematis ſententia ferire. Tenet carnem in fune, zelum ſcili-
Rom.10.a cet in diſcretione, ne ſit de illis de quibus ſcriptum eſt: Habent zelum (aliàs æmulationem) dei, ſed non ſecundū ſcientiam. Habet etiam paſtor bonus panem in pera, hoc eſt ver-
C bum dei in memoria.

DVO ſunt amores, carnalis & ſpiritualis: ex quibus colliguntur quatuor modi diligendi, ſcilicet diligere carnem carnaliter, ſpiritum carnaliter, carnem ſpiritualiter, ſpiritum ſpiritualiter. In his fit quidam profectus & aſcenſus ab inferioribus ad ſuperiora. Nam vt homines qui tantum nouerant diligere carnem carnaliter, ad hoc proficerent, vt deum quoque diligerent ſpiritualiter, deus caro factus eſt: & loquendo & conuerſando cum hominibus, primum ab eis carnaliter dilectus eſt. Cum autem pro amicis ſuis animam ponere vellet: iam ſpiritum diligebant, ſed adhuc car-
Matt.16.c naliter. Vnde & Petrus loquenti de paſsione ſua reſpondit: Abſit à te domine, non erit tibi hoc. Sed cum per eandem paſsionem fieri myſterium redemptionis agnoſcerent, in ipſa paſsione iam carnem ſpiritualiter diligebant. Reſurgente autem eo & aſcendente, ſpiritum ſpiritualiter amant, lætí-
2.Cor.5.d que decantant: Etſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtū, ſed nunc iam non nouimus. Nos quoque carnem noſtram carnaliter diligimus: cum eius deſideria diligimus & perficimus. Spiritum carnaliter, quando eum flendo, ſuſpirando, gemendo in oratione conterimus. Carnem ſpiritualiter, cum eam ſpiritui ſubiectam in bonis ſpiritualiter exercentes, cum diſcretione ſeruamus. Spiritum ſpiritualiter, cum etiam ipſa ſpiritualia ſtudia noſtra fraternæ vtilitati ex charitate poſtponimus.

EST AD deum quidam redeundi modus primi hominis caſui oppoſitus. Adam quippe in paradiſo poſitus, primo D
perdidit circunſpectionem dei. Teſtatur enim beatus Auguſtinus quod nequaquam tentator hominem de paradiſo eieciſſet, niſi aliqua elatio in animam hominis præceſsiſſet, cum veriſsime ſcriptum ſit: Ante ruinam exaltatur cor. Secun- *Prou.16.c*
do perdidit iuſtitiam, quando vxoris voci plus quàm diuinæ obediuit. Iuſtitia enim eſt virtus quæ ſuum cuique reddit. Tertio amiſit iudicium, cum poſt peccatum correctus, oblique per mulierem retorſit propriam culpam in auctorem, dicens: Mulier quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de *Gene.3.b*
ligno, & comedi. Eiſdem ergo virtutum gradibus redeundum eſt homini in exilio poſito, quibus primus expelli meruit de paradiſo. Primum itaque faciendū eſt iudicium, deinde exercenda iuſtitia, tandem circunſpectio adhibenda. Et iudicium quidem nobis, vt noſipſos iudicemus & accuſemus, iuſtitiam proximo, circunſpectionem debemus deo. Hanc redeūdi viam oſtendit nobis Micheas propheta dicēs: *Mich.6.b*
Indicabo tibi ô homo quid ſit bonum, & quid deus requirat à te: vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam & ambulare ſolicite cum deo tuo. Hanc ſalutis viam teſtatur apoſtolus Chriſtum docuiſſe, dicens: Apparuit gratia dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos vt abnegan- *ad Tit.2.c*
tes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè & iuſtè & piè viuamus in hoc ſeculo, &c. Sobriè ſcilicet quantum ad nos, iu- E
ſtè ad proximum, piè ad deum. Qui etiam manifeſtius intulit circunſpectionem dei, dicens: Expectantes beatam ſpem & *Ibidem.*
aduentum gloriæ magni dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Et in multis aliis ſcripturæ ſacræ locis ſi hic ordo viæ & inſtitutio vitæ quæratur, poteſt inueniri, vt illud: Beatus vir qui *Eccl.14.d*
in ſapiētia morabitur, & qui in iuſtitia meditabitur, & in ſenſu cogitabit circunſpectionem dei. Moratur ſiquidem in ſapientia & ſapiens eſt qui ſemetipſum hic diiudicat, vt ęternū dei iudicium euadat. Si enim (ait apoſtolus) noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Sapiens eſt nō ſecun- *1.Cor.11.g*
dum ſapientiam huius ſeculi, ſed ſecūdum illam quę trahitur de occultis, per quam vtique miro dei opere agitur vt electi quique tunſionibus & preſſuris hic attriti, in ædificio veri Salomonis ſine ſonitu mallei poſtmodum collocentur.

QVATVOR gradibus diſtinguitur omnium electorum profectus. Primo enim fit quiſque amicus ſuæ animæ, ſecundo fit amicus iuſtitiæ, tertio ſapientiæ, quarto fit ſapiens. In primo profectu vitat omnia quæ animā poſſunt offendere, & diligit ea quæ eam poſſunt mulcere. Horret ergo infernum, & cœlum concupiſcit: ita poteſt implere illud diuinum præceptum quod in prima cōuerſione ſua accepit: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Nam dum ſe- *Matt.22.d*
cundum carnem ambulat, nullo modo poteſt. Cum autem ſpiritu dei agitur, facile poteſt. Quid enim habeat emolu- F
mēti homo ſi proximus eius ardeat in inferno? aut quid perdiderit ſi ſecum fuerit in paradiſo? Neque enim talis eſt illa paradiſi hæreditas, vt poſsidentium numero minuatur. Diligit ergo proximum, quem non vult malum pati, ſicut nec ſeipſum, & quem ſicut ſeipſum vult poſsidere cœlum. Hoc autem ſuo, id eſt hominis ſpiritu, quando poſſet, vt ſcilicet expaueſceret gehēnam, ac cœleſtia deſideraret? Sed poteſt hoc illius ſpiritu cui dictum eſt: Si aſcēdero in cœlū, tu illic es, &c. *Pſal.138.b*
Spiritus quippe ſapientiæ vbique præſens, nouit quid in cœlo, & quid agatur in inferno. Cúmque mentem humanā repleuerit, & de pœnis inferni incutit timorē, & cœleſtium amorem infundit: ſicque facit hominem amare ſeipſum, & dicit ei: Miſerere animæ tuæ, placens deo. Primum igitur eſt di- *Eccl.30.d*
ligere ſe, deinde proximum. Non enim dictum eſt, diliges te ſicut proximum, ſed diliges proximū ſicut te. Hoc modo fit amator animæ ſuæ per ſpiritum ſanctum quem ex fide accepit. Accepto autem hoc dono, non debet eo ſolo contentus eſſe, ſed ad maiora prouehi, & in melius proficere. Viuit autem iam per ſpiritum. Sed ſi per ſpiritum viuimus (ait apoſtolus) ſpiritu & ambulemus. Et alibi dicit: Nos verò omnes re- *Gala.5.c & 6.a*
uelata facie gloriam dei ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini *2.Cor.3.a*
ſpiritu. Hoc ipſum & pſalmiſta de ſanctis videtur ſenſiſſe. Benedictionem, inquit, dabit legiſlator, ibunt de virtute in *Pſal.83.b*
virtutem,

G virtutem, videbitur deus deorũ in Sion. Ambulet & iste quẽ in manibus habemus, eat & proficiat donec ad quartum gradum perueniat. Ibi sine dubio factus sapiens, videbit deum deorum in Sion. Porro eo ipso quod dixi, qui bene diligit animam suam, debet etiam diligere iustitiam. Alioquin si diligit iniquitatem, odit plane non diligit animam suam. Diligendo autem iustitiam transit ad secundum gradum, & audit *Sapien.1.a* illud sapientiæ præceptum: Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Quam si perfecte dilexerit, debet pro ea ferre patienter omnem pœnam & quancũque illatam contumeliã. Duo quippe præstabit ei iustitia, vnum vt faciat quod debet, alterum vt patiatur quod debet, scilicet vt si bonum non fecerit quod debuit, malũ quod meruit patiatur. Sic miro modo ne deserendo quidem iustitiã ab ipsa deserimur, dum per ipsam quilibet præuaricationis reatus punitur. Neque enim est qui se abscondat à calore eius. Hanc autẽ pœnam non solum vir iustus nõ horret, verumetiam libenter excipit, dum per eam *Prou.12.c* præteritæ vitæ peccata purgari fideliter credit. Hinc enim scriptum est: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Opponit igitur variis voluptatibus quibus corruit, contraria medicamenta per quæ resurgat. Verbi gratia: cecidit per inobedientiam, per obedientiæ laborem redit ad vitam: lubricus extitit ac dissolutus, per continentiæ studium rigoremq́; disciplinæ reparatur. Patitur ab ipsis elementis mundi pœ-H nam, quorum vsum dudum inflixerat ad voluptatẽ. Quibus cruciatibus cũ diu tanquam aurum in fornace probatus fuerit, quantum scilicet dignum iudicabitis qui in pane lachrymarum nos cibat, & potum dat nobis in lachrymis in mensura, incipit iam consolari, & audit illam Esaiæ vocem dicentis: *Esa.40.a* Consolamini cõsolamini popule meus, dicit deus vester. Loquimini ad cor Hierusalem, & aduocate eam, quoniam completa est malitia eius, id est, afflictio: dimissa est iniquitas illius. Suscepit de manu domini duplicia pro omnibus peccatis suis. Postquã verò cõsolationem receperit, solicitus est & quærit quomodo placeat ei cui se probauit. Facit quicquid boni facit, vt soli placeat suo conditori. Transit ad tertium gradum sui profectus, vt sit scilicet amicus sapientiæ, quæ materno affectu loquitur sibi cum dicit: Præbe fili cor tuum mi-*Prou.25.c* hi. Cum ergo ad hunc gradum peruenerit, nihil aliud ei restat nisi vt ad quartum ascendat, vbi dicitur esse sapiens. Hoc autem fit quando iam operatur nõ vt ipse deo placeat, quod vtique in tertio gradu fecerat, sed quia placet ei deus, vel quia placeat deo quod operatur. Quisquis talis est, potest cum tota fiducia ac securitate conscientiæ illud sapientis can-*Eccle.24.a* ticum decantare: In omnibus requiem quæsiui, &c. Hic enim requiescit in omnibus, cũ per omnia ei placeat deus, qui non dei voluntatem ad suam curuare, sed suam didicit ad dei voluntatem erigere. Morabitur in hæreditate domini, sicut ei eI iusdem domini voce promittitur cum dicitur: Terrã in qua *Gene.8.a* dormis tibi dabo, hoc est quietem istam ad quam peruenisti labore tuo & munere meo, stabilem tibi faciam atque perpetuam. Quod autem subiungit, & semini tuo, sic possumus intelligere, vt non solum spiritui detur tranquillitas ista & hic & in futuro, sed etiã semini tuo, id est, operibus tuis dabitur corporis tui glorificatio.

TRIA sunt loca, cœlum, terra, infernus: & habent singula habitatores suos: cœlum solos bonos, terra mixtos, infernus solos malos.

QVATVOR sunt quæ impediunt confessionem, pudor, timor, spes, desperatio. Quosdam enim impedit pudor, qui scilicet pro sola confusione dicere erubescunt peccata quæ commiserunt. De quo per Salomonem dicitur: Est cõ-*Eccl.4.c* fusio adducens peccatum. Quo contra de his qui confitentur, iterum dicitur: Est confusio adducens gloriam. Quos *Psal.103.a* etiam commendat propheta dicens: Confessionem & decorem induisti. Et alibi: Confessio & magnificentia opus eius. Alios impedit timor. Timent enim si confiteantur, ne *Iob 6.c* grauis eis pœnitentia iniungatur: & hos arguit Iob dicens: Qui timet pruinam, irruet super eum nix. Sunt autem nonnulli qui in hoc mundo adhuc aliquid concupiscunt, nec putant se adepturos quod desiderant, si hominibus quales sint, innotescant. Horum confessionem impedit spes, id est, cupiditas potiendi desiderij: talibus comminatur dominus in euangelio: Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. K Sunt item alij qui nil horum verentur, sed solum hoc timent *Matt.24.b* quia post peccatorum confessionem ab ipsis abstinere minimè possent. Et his obest desperatio. Quibus non incongruè illud potest aptari. Peccator cum venerit in profundum ma-*Prou.18.a* lorum, contemnit. Fit verò nonnunquã vt hæc omnia simul cõfessionem impediant. Sed qui quatuor his malis premitur rectè iam in monumento iacet, & velut ille euangelicus qua-*Ioan.11.c* triduanus fœtet. Scriptum est enim: A mortuo velut qui non *Eccl.17.c* sit, perit confessio. Quod si is mortuus est qui non cõfitetur, vtique reuiuiscet qui cõfitebitur. Veniat ergo Iesus, & dicat: *Ioan.11.f* Veni foras. Et ad vocem eius illico suscitabitur mortuus. Excipiat hic noster mortuus exhortationem, & nõ differat confessionem. Dicatur ergo illi quem pudor afficit: Cur te pudet peccatum tuum dicere, quem non puduit facere? Aut cur erubescis deo confiteri, cuius oculis non potes abscondi? Quòd si fortè pudor est tibi vni homini & peccatori peccatũ tuũ exponere, quid facturus es in die iudicij, vbi omnibus exposita tua conscientia patebit? Hæc itaq; tria proponenda sunt contra pudorẽ, scilicet consideratio rationis, reuerentia intuentis dei, cõparatio maioris confusionis. Similiter cõtra timorem opponenda sunt tria. Cõsiderandũ enim est quàm sit longa pœna inferni, quàm grauis, q̃ infructuosa. Econtrario verò præsentis temporis pœnitẽtia breuis est, & leuis, & fructuosa. Contra spem quoque itidem tria opponuntur, L bona scilicet futuri seculi, præsentis vitæ bonis maiora, certiora, durabiliora: ad quorũ comparationem quicquid in hoc mundo desiderari potest, modicum est & incertum: &, vt ita dicam, momentaneum. Ita contra desperationem vincendi peccatum, tria sunt remedia. Primũ est vigor ipse propositi boni, quem assumit ex confessione. Secundum est gratia dei, quam meretur ex humilitate. Tertium est auxilium, quod ex eius habet cui confitetur compassione.

DVO sunt in quibus consistit nostra salus, iustificatio & glorificatio. Altera initium, altera perfectio est. In illa labor, in hac autem fructus laboris est. Et nunc quidem iustificatio fit per fidem, nam glorificatio erit per speciem. Quanta autem sit in futura vita glorificatio sanctorum, humanus interim non potest attingere intellectus. De illa enim *Esa.64.a* scriptum est, quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. Hac ergo interim omissa, quoniam vires nostras excedit, de iustificatione quæ nunc agitur aliquid ad ædificationem fratrum nostrorum, quod necessarium visum est, loquamur. Ipsa est enim via per quam fit transitus ad glorificationem, dicente apostolo: Quos prædestinauit, hos & vocauit: & *Rom.8.f* quos vocauit, hos & iustificauit. Quos autem iustificauit, hos & magnificauit. Neque enim potest obtineri magnificatio, nisi iustificatio præcesserit: cum ista meritum, illa præmium sit. Hoc in euangelio docuit dominus, qui cum disci-M pulis euangelizaret regnum dei, primum eis proposuit iusti-*Matt.5.c* tiam, dicens: Nam nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm scribarum & pharisæorum: non intrabitis in regnum cœlorum. Notandum autem quod sicut in illo beatitudinis regno præsentem se electis suis exhibebit dominus ad glorificationem, ita etiam se eisdem ipsis exhibet in via peregrinationis ad iustificationem, vt à quo scilicet glorificandi sunt per speciem, ab ipso prius iustificentur per fidem. Et quidem tria sunt à quibus abstinere debent quicunque iustificari desiderant. Primo vtique ab operibus prauis, secundo à carnalibus desideriis, tertio à curis seculi. Item tria sunt quibus debent insistere, quæ etiam continet sermo domini in mõte, eleemosyna, ieiunium, oratio. Sic enim adimpletur iustificatio, dum ab interdictis vitiis abstinent, & bona quæ præcepta sunt fideliter exercẽt. Opponantur ergo prauis operibus opera misericordiæ, contra carnalia desideria adhibeantur ieiunia, & pro curis seculi succedat amor dei, & frequentia orationis.

PASTORVM est vigilare super gregem propter tria necessaria, videlicet ad disciplinam, ad custodiam, ad preces. Ad disciplinã propter morũ correctionẽ, ne grex cõmissus propria molestia deficiat. Ad custodiam propter diabolicam suggestionem, ne hostili seducatur calliditate. Ad preces propter tentationum instantiam, ne vincatur à pusillanimitate. In disciplina rigor

A gor iustitiæ, in custodia spiritus consilij, in prece affectus compassionis.

DVAS ad intelligendum se condidit vniuersitatis auctor creaturas, hominem & angelum. Hominem iustificant fides & memoria, angelum beatificant intellectus & præsentia. Et quia homines quandoque perducendi sunt ad æqualitatem angelorum, necesse est vt interim iustificentur Esa.6.b per fidem, & proficiant ad intellectum. Scriptum est enim: Nisi credideritis, non intelligetis. Itaque fides via est ad intelligendum: nam mundatur cor fide, vt intellectus videat deũ. Similiter & memoria dei, via est ad præsentiã dei. Qui enim hic habet mandatorum eius vt ea faciat memoriam, merebitur quandoque vt eius quoque videat præsentiam. Habeãt igitur intellectum & præsentiam angeli dei in cœlo, habeamus & nos eius fidem & memoriam in mundo.

TRES sunt status animæ. In corpore, posito corpore, recepto corpore. Primus datus est ei ad agendam pœnitentiam, reliqua duo ad habendam requiem vel pœnam, scilicet prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Ad agendam vero pœnitentiam tria sunt necessaria, tempus, cor- 2.Cor.6.a pus, & locus. Quod tempus sit necessarium, dicit apostolus: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Si- 2.Cor.5.b militer & de corpore idem scribit: Omnes nos oportet ma- B nifestari ante tribunal Christi, vt referat quisque propria corporis prout gessit. Sed & de hoc loco loquitur scriptura di- Eccles 10.a cens: Si ascenderit super te spiritus potestatem habentis, locum tuum ne deseras. Porro tempus in tria diuiditur, in præteritum, in præsens, in futurum. Horum nullum perdit quisquis rectè pœnitentiam agit. Nam præteritum quidem quod perdiderat restaurat, dum in amaritudine animæ suæ omnes annos suos recogitat. Præsens autem tenet iam per exercitium operis. Futurum verò per constantiam boni propositi. Ephes.5.d De præterito loquitur apostolus, cum dicit: Redimentes tẽpus, quoniam dies mali sunt. Ad præsentis vero operationẽ Gala.6.c hortatur nos cum dicit: Dum tẽpus habemus operemur bonum ad omnes, maximè autẽ ad domesticos fidei. Futuri nos Matt.10.c admonet dominus, cum ait: Qui perseuerauerit vsq; in finẽ, saluus erit. Corpus quoque necessarium est ad agendã pœnitentiam. In corpore quippe possumus mala pati, & bona operari. Pati scilicet pro commissis delictis, operari pro adipiscendis æternis præmiis. Qui ergo corpore caret, dignos pœnitentiæ fructus facere quomodo valet? Et notandum quod pœnitẽtia quæ per corpus geritur, breuis est & leuis. Breuis, quia corporis morte terminatur. Leuis, quia per societatem corporis fertur facilius. Grauis siquidẽ esset si eam solus animus portaret. Cum verò & ipsi corpori eius partitur põdus, quãto magis inde corpus oneratur, tãto amplius animus ex- C oneratur. Locus etiam videtur necessarius esse & vtilis, ecclesia scilicet vitæ præsentis: in qua quisquis dum in corpore viuit, pœnitentiam rectè agere negligit, nullum in futuro salutis remedium obtinere poterit.

TRIPLICI morbo laborat genus humanum. Principio, medio, & fine, id est, natiuitate, vita, & morte. Natiuitas immunda, vita peruersa, mors periculosa. Venit Christus, & contra triplicem hunc morbum attulit triplex remedium. Natus est enim, vixit, mortuus est: atque eius natiuitas purgauit nostram, mors illius destruxit nostram, & vita eius instruxit nostram.

SICVT æger ad medicum, sic esse debet peccator ad creatorem suum. Qui ergo peccator est, debet orare deum, sicut æger medicum. Duobus autem modis impeditur oratio peccatoris, vel nulla vel nimia luce. Nulla luce illustratur, qui peccata sua nec videt nec confitetur. Econtrario nimia luce obruitur qui ea tanta videt vt de indulgentia desperet. Horum neuter orat. Quid ergo? Temperanda est lux, vt peccata sua videat peccator & confiteatur, ac pro ipsis oret vt remittantur. Primo ergo eius oratio debet fieri verecũdo affectu, hoc autem fit cum necdum peccator audet per seipsum accedere ad deum, sed quærit aliquem sanctum virum, aliquem sanctum pauperem spiritu, qui sit in ora vestimenti domini tanquam fimbria, per quem habeat accessum. Huius orationis tenuit typum illa euangelica mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, cupiénsque sanari accessit, & D intra se cogitauit dicens: Si tetigero fimbriam vestimen- Luc.8.f ti eius, salua ero. Secunda oratio fit puro affectu: & hoc fit quãdo scilicet peccator iam per seipsum accedit, & ore proprio confitetur. Talis orationis reliquit nobis exemplum illa peccatrix quæ lachrymis rigauit pedes domini, & capillis capitis sui tersit, de qua dictum est à domino: Remittuntur ei Luc.7.f peccata multa, quoniam dilexit multum. Tertia oratio effunditur amplo affectu: & hoc fit quando is qui pro se orauerat, orat iam pro aliis. Sic orauerunt apostoli pro muliere Chananæa pro filia sua rogante. Dimitte, inquiunt, illam, quia cla- Matt.15.c mat post nos. Quarta oratio emittitur deuoto affectu, quę de cordis puritate sine vlla hæsitatione cum gratiarum actione depromitur. Talem orationẽ fecit ipse dominus quãdo quatriduanum de monumẽto Lazarum resuscitauit, & ait: Pater gratias ago tibi, quia audisti me. Tales orationes docuit nos Ioan.11.e apostolus facere frequẽtes, dicens: Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Has quæ dictę sunt quatuor oratio- 1.Thes.5.d num species, id est, verecundã, puram, amplam, deuotã, nuncupat apostolus aliis nominibus, & ad eas nos hortatur dicẽs: Obsecro primo omniũ fieri obsecrationes, orationes, postu- 1.Timo.2.a lationes, gratiarum actiones. Nam obsecrationes verecundo, orationes puro, postulationes amplo, gratiarũ actiones fiunt affectu deuoto.

DIXIMVS de generibus affectionum & orationum, di- E camus etiam qua puritate sit orandum. Et quidem tria videntur mihi hic esse necessaria, quibus orationis intentio firmiter est astringenda. Considerare nanque debet is qui orat, & quid petit, & ipsum quem petit, & seipsum qui petit. In eo autem quod petit, duo debet attendere, vt secundum deum sit quod postulat, & vt hoc ipsum in summo affectus desiderio habeat. Verbi gratia. Si mortẽ inimici, si lęsionem seu deiectionem proximi orando petierit, non est secundum deum talis oratio, cum ipse præcipiat & dicat: Di- Luc.6.d ligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Si verò peccatorum remissionem, si spiritus sancti gratiam, si virtutem atque sapientiam, si fidem, veritatem, iustitiam, humilitatem, patientiam, mansuetudinem, & cætera spiritualia charismata quæsierit, & ea cogitando vehementer affectauerit, hęc secundum deum est oratio, & hæc verè meretur audiri. De huiusmodi enim orationibus loquitur per Esaiam deus: An- Esa.65.d tequam clament ego exaudiam, adhuc illis loquentibus ego audiam. Sunt & alia quæ cum desunt, à deo dãtur, & possunt esse vel non esse secundum deum, quantum dũtaxat interest finis ad quem referuntur, vt est corporis sanitas, pecunia, cæterarúmque rerum affluentia: quæ etsi à deo sint, non tamen sunt magnipendenda, nec ex desiderio possidenda. Similiter & in ipso quẽ petit, debet duo considerare, bonitatẽ, & ma- F iestatem. Bonitatem qua gratis velit, & maiestatem qua planè possit dare quicquid petitur. Sed & in seipso qui petit debet nihilominus duo attẽdere, id est, vt pro suis meritis nihil accepturum putet, sed de dei misericordia tantum quicquid rogauerit, impetraturum speret. Tunc ergo dicitur cor purũ, quãdo tria hæc quæ dicta sunt, & eo modo quo dicta sunt, cogitat. Et quisquis hac puritate & intentione cordis orauerit, exaudiri se sciat, quia sicut testatur Petrus apostolus: Non Acto.10.e est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet deum & operatur iustitiam, acceptus est illi.

Mors animæ obliuio, de qua morte suscitatur hoc modo. Per memoriam sentit, per obedientiam audit, per intelligentiam videt, per circunspectionem olfacit, & gustat per dilectionem.

QVATVOR sunt genera voluntatis humanæ. Sicca in reprobis & terrenis, quorum corda nullo rore gratiæ perfunduntur. Recta in inchoantibus, qui vitæ pristinæ tortitudinem relinquentes, ad boni operis rectitudinem mutatione voluntatis assurgunt. Deuota in proficientibus, qui vsu orationis assiduæ in amorem bene agendi cœlitus eriguntur. Beata in consummatis, qui pene nihil aliud nisi deum cogitantes, in ipso totius desiderij sui finem reponũt. Inter siccam & rectam voluntatem chaos quoddam firmatum est, vt qui voluerit transire non possit, peruersa scilicet intentio.

G intentio. Inter rectam & deuotam, inolita conſuetudo. Inter deuotam & beatam, corporalis affectio. Quæ tria quaſi quidam lapides dum in via noſtris operis ſe opponũt, ne de virtute in virtutem aſcendamus, impediunt.

RATIONALIS creatura ad hoc ſe debet diligere, vt beata ſit: & deum, per quem ſolum beatificari poſsit, cuius inſecutor & æmulus ad hoc elaborat, vt eam in vtraque ſui qualitate corrumpat. Corpoream igitur qualitatem appetitu gulæ, & fluxu luxuriæ deprauat penitus & corrumpit, iumentúmque carnis his duobus aculeis agitatum in præcipitia mortis impellit. Inuiſibilem ergo humanæ ſubſtantiæ portionem ſpiritualibus aggreditur armis, eámque gemina peſte inficiens, tumore ſuperbiæ, & auaritiæ labe commaculat, ſicque totam maſſam fermenti huius colluuione corrumpens, homini præripit beatitudinem quam amiſit.

QVATVOR ſunt quorum in hac vita obſequiis deſeruimus, caro, mundus, diabolus, deus. Carni militamus gulæ illecebris ſeruiendo, luxuriæ ſtimulis obſequendo. Mundo militamus auaritiæ æſtibus anhelando, honoris altitudinem affectando. Diabolo militamus bonorum profectibus inuidendo, & contra deum ſuperbiæ ſpiritu intumeſcendo. Deo militamus pietatis operibus humiliter inſiſtendo, poteſtates aërias virtute ſpiritus oppugnando. Habent & ſinguli principes iſti donatiua ſua propria. Caro ſuis tyroni-
H bus elargitur momentaneam voluptatem: mundus tranſitoriam ſublimitatem: diabolus perpetuam captiuitatẽ: deus interminabilem fœlicitatem. Hæc ſola præponderat.

Ioan.10.a EVANGELICA ſanctione præceptum eſt vt in via mortalitatis huius terrenis affectibus inhærentem neminem ſalutemus. Quos autem ab hac vita ſuſpenſos viderimus, illis ſecuræ ſalutationis gaudium offeramus. Vnde & in euan-
Luc.1.b gelio tria ſalutationis genera inuenimus. Virgo ſiquidem
Ibidem. Maria ſalutauit Elizabeth, angelus verò Mariam, dominus
Ioan.20.c autem Ieſus diſcipulos ſalutauit poſt reſurrectionem. Cum ergo videmus eos qui in ſterilitate vitę huius ſenuerant, mõtana confeſsionis aſcendendo, feruorem pœnitentiæ quaſi filium quendam concipere: illis vicem ſalutationis, illis in verbo domini remiſsionis & gratiæ & veniæ largitatem debemus offerre. Quos verò in ſanctitate & caſtimonia domino ſeruire conſpicimus, inuitando ad meliora, benedictionem & gratiæ fœcunditatem eis neceſſario promittamus. Quos ſanè in conclaui remotioris vitæ poſitos, ad imitationis apoſtolicæ faſtigium tendere videbimus: illis quietis & pacis geminam ſoliditatem, cuius etiam in ſuo corpore quædam præludia ſentiunt, viuæ vocis miniſterio ſpondeamus.

I DOMINVM Ieſum Chriſtum ſubire crucis & mortis ignominiam, tria quædam præcipua coactione voluntaria compulerunt. Filialis & pura obedientia, qua prioris inobedientiæ periculum ſolueretur. Compaſsibilis & communis miſeria, quæ illius iuſtitiam inflexibilem, virgam ferream ad miſericordiam hortabatur. Erat miſeria illa & ponderoſa & grauis, quæ ceruices hominum communis peccati & mortis conditione premebat. Publica & generalis, quæ iuſtos & iniuſtos ſimili damnationis ſententia pariter obligat. Continua & perennis, quæ niſi per Chriſtum redemptionis gratia fieret, irremediabilis captiuitatis nexu omne genus Adam damnationis voragine abſorbebat. Porro tertium quod ſpontaneè cogit in mortem, celeberrima & ſolennis victoria, cuius ſucceſſu, ineuitabilis diaboli & mortis potentia in monumento glorioſè & efficaciter erat imminuenda.

TRIBVS modis exaltat dominus caput noſtrum: mentem ſcilicet à terrenis affectibus ſuſpendendo, vt ſpe cœleſtium tranſitoria contemnamus: diuinam ſcientiam cõferendo, vt eorum quæ temporaliter non videntur, ſcientiam teneamus: ad amorem cœleſtium ſubleuãdo, vt in carne poſiti, ipſam quoque carnem diuinæ dilectionis altitudine tranſcendamus.

Homines habent triformem ſtatum viuendi. Non delinquere, quod agit vtiq; timor ſeruilis. Nolle delinquere, quod exhibet filialis. Non poſſe delinquere, quod ſola confert bea- K
titudo perennis.

Quatuor eſſe dicuntur quæ noſtrę gratiam deuotionis adaugent. Memoria peccatorum, quæ hominẽ reddit humilem apud ſe. Recordatio pœnarum, quę illum ſolicitat ad bene agendum. Conſideratio peregrinationis, quę illũ hortatur viſibilia debere contemni. Deſideriũ vitæ perennis, quæ hominem incitans ad perfectum, cogit eũ à terrenis affectibus voluntatis mutatione ſuſpendi.

NOSTRAE inſcientiæ tarditatem erudit dominus tribus modis. Indulti beneficij largitate, quæ noſtræ duritiam mentis emollit & excitat ad amorem. Frequenti verberum ſeueritate, quæ præſtans intellectum auditui, incutit nobis timorem. Contemptus publica vilitate, quo implens facies noſtras ignominia parit nobis verecundiam & ruborem.

Motus & titillatio carnis noſtræ, tribus ex cauſis contingit. Ex præcedenti cogitatione, cum formas & imagines illicitas intus trahẽtes, in earum retractatione turpiter commouemur. Ex ventris plenitudine: quia cum venter ciborum cumuloſitate diſtenditur, caro laſciuiens ad motũ luxuriæ concitatur. Ex maligni ſpiritus impugnatione, quia quo iuſtos ſuperare ſe minime poſſe conſiderat, eo per carnis titillationẽ grauius eos impugnat.

AVCTORITATE ſcripturarum male cogitare, & male L
dicere, & male facere prohibemur, quia in male cogitare vel immunditia eſt, cum res ſordidæ & impuræ memoria reuoluuntur: vel ſuperbia, cum animus quaſi ſuperior ſuper proximos ſuos erigitur & inflatur: vel auaritia, cum diabolo inſtigante contra præceptum dei res proximi concupiſcitur. Neceſſe eſt enim malæ cogitationi horum trium aliquid ſemper ineſſe. In male dicere vero ſermo eſt vel ſuperuacuus ratione, & vtilitate carens: vel detractorius, fraterna bona inuida corroſione & odij inſtinctu diminuens: vel adulatorius, caput alicuius falſa olei delinitione demulcens. In male facere quoque opus eſt vel ſimulatorium, cum aliud intendimus quàm opere demonſtramus: vel impium, cum proximos noſtros lædimus: vel impudicum, cum nos aliquo modo ſordidamus.

DE CONVALLE plorationis aſcẽſuri, ſemper ad altiora tendere & anhelare debemus. Eſt enim quaſi quoddam deſertum vita iſta mortalis, de qua dicitur: Terra deſerta inuia & inaquoſa. Sed triformis eſt ſpecies deſertorum. Eſt quippe deſertum momentanea ſcilicet vanitas, quam deſpicere vitæ moderatione debemus. De quo deſerto aſcende- *Canti.3.c*
re nos oportet, ſicut dicitur: Quæ eſt iſta quæ aſcendit de *& 8.d*
deſerto deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? Deliciis affluimus, cum virtutibus abundamus. Super dilectum innitimur, cum deo aſſcribimus quicquid boni operamur. M
Eſt aliud deſertum, Chriſtianæ ſimplicitatis humilitas: vocata deſertum, quia fere nullus eſt imitator Chriſti qui ſtudeat iſtud bonum operari. Per hoc deſertum neceſſe eſt aſcen- *Ibidem.*
damus. Vnde dicitur: Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus? Sicut virgula fumi ex aromatibus aſcendimus, cum virtutum ſtudio & diſciplina exercitati proximos noſtros ad bene agendi ſimilitudinem incitamus. Eſt aliud quoque deſertum, innocentiæ purioris ſimplicitas vel integritas. Ad hoc debemus aſcendere, quia ad verã munditiam, vt ſimus ſancti corpore & ſpiritu, debemus anhelare. Aſcendamus ergo de deſerto momẽtaneæ vanitatis per deſertum humillimę ſimplicitatis ad deſertum integerrimæ puritatis.

DOMINVS noſter habet propriè ſagittas, quibus hoſtes ſuos vulnerat, & in brachio virtutis expugnat. Sunt autem tres ſagittæ, quibus hoſtes ſauciantur. Stimulus amiſſæ pecuniæ, quia valde conteritur qui inſtrumenta viuendi, & ſatellites voluptatum diuitias amiſiſſe reminiſcitur. Sequitur peſtis corporalis moleſtiæ, quæ vt eius vias ex omni parte ſepiat, eum quem ad peccatum feſtinare conſiderat, etiam corporis contritione flagellat. Sequitur malleus infernalis memoriæ, quia cum ſe homo vndique circunſeptum pondere pœnarum corporalium penſat, etiam ad illã quæ fine caret anguſtiã oculos porrigens, horribilem gehennæ for-

A næ fornacem timida secum consideratione tractat.

SVNT & aliæ tres sagittæ, quibus dominus etiam eos sauciat qous ad degustandam dulcedinem suę dilectionis inuitat. Quar ũm prima est timor castus: qui ideo sic vocatur, quia & timeri dominum à seruo iubet, & seruum ab illicitis continere respectu domini admonitione continua persuadet. Sequitur amor deuotus: qui dum mentem occupauerit, totam igne suauissimę dilectionis accendit. Sequitur desiderij virtus, quæ dum latitudinem conscientiæ veluti aura lenis afflauerit, ea quæ retro sunt mens oblita, ad solam faciem cõditoris anhelans, quia sui voti finem minime consequitur, contabescit.

Oblatio nostræ laudis quam deo immolamus, triformis esse debet. Affectuosa, vt mens concordet voci. Fructuosa, vt ædificationem pariat intuenti. Gratiosa, vt placeat conditori qui gratis dedit.

Decretis & adhortationibus sanctorum patrum bene cogitare, & bene dicere, & bene facere iugiter admonemur: quia in bene cogitare cogitatio est vel honesta nihil impuritatis contrahens, vel humilis nihil superbum sapiens, vel pia nihil crudele moliens. In bene dicere vero sermo est vel auditori commodũ afferens, vel humilis nihil inanis eloquentiæ lepore turgescens, vel verisimilis nihil fuco simulationis obtectum in sua prætextione prætendens. In bene facere quoq; B factum vel purum, quod munditiam exhibet, vel pium quod misericordiam redolet, vel pudicũ quod oculos intuentium non offendat aut violet.

VSITATVM est satis & tritum, seculum istud merito cæcitatis & ignorantiæ suæ, Ægypti vocabulo nuncupari. Quod nimirum quotiens mutatione voluntatis egredimur, tria nobis occurrunt. Stimulus cupiditatum, qui veluti mare rubrum sensum rationis nostræ tumidis & procellosis vndis cogitationum inuoluit: & nisi virga discreti iudicij aquæ superiores ab inferioribus secernantur, subruit funditus & demergit. Sequitur cumulus tentationum quasi alter Iordanis aluei sui metas excedens, & terram corporis nostri solito plenius occupans, nisi arca testamenti, id est, sententia veritatis intercedens impetus illius refrænet, & ipsum penitus arefaciat & [illegible]. Sequitur aculeus molestiarum, qui cum ingruerit quasi iterum Iordanis Helisæo occurrens, sumendum Heliæ pallium, & mediis fluctibus opponendum: vt quicquid nos temporaliter cruciat, respectu dominicę passionis sapore mutato, noua nobis suauitate dulcescat.

VIAE quæ ducunt ad mortem, ratione trifaria diuiduntur. Alia ærumnosa, alia laboriosa, alia deliciosa. Ærumnosa est in pauperibus, qui in paupertate sua regio spiritu & diuite animo tumescentes, ab inopia temporali ad æternam C miseriam trãsferuntur. Laboriosa est in auaris & cupidis, qui dum diuersarum anxietate curarum miserabiliter distenduntur, obliuiscuntur ea quærere quæ dei sunt: & auaritiæ æstibus anhelantes, vsque ad vitæ terminum ab inquietudine tẽporali ad æterni laboris angustias transferuntur. Deliciosa in diuitibus delicatis, qui in deliciis & voluptatibus enutrientes corpora & corda sua, post dulcedines momentaneas, & horarias suauitates, ad sempiternas amaritudines deferuntur.

VIA quoque quæ ducit ad vitam, simili ratione distinguitur. Est enim alia sanguinea, alia purpurea, alia lactea. Sanguinea in martyribus, qui in sanguine agni suorum corporum indumenta lauerunt, & per iter martyrij triumphalis altitudinis solium attigerunt. Purpurea est in confessoribus, qui in sua carne vestigia dominicæ passionis per abstinentiam expresserunt, & in suis corporibus vulnerũ Christi stigmata portauerunt. Lactea in virginibus, quæ in seipsis puritatis angelicæ candidatum & virtutes sanctimoniæ consecrauerunt, & per viam munditiæ ad amplexus & thalamos veri sponsi virtutum pennis fœliciter euolarunt.

LIGNA sunt omnes iusti, qui plantati in medio ecclesiæ temporalis facere debent fructus vitæ qui maneant. Videat autem quisque vt eligat sibi locum irriguum, in quo fructificans proferat in tempore suo vitæ fructum. Sunt autem tres decursus aquarum. Incitamenta scripturarum: quæ per minas & promissa honestam in homine suscitant volun- D tatem. Charismata gratiarum: quæ hominem spiritualem ex animali efficiunt, ad sui prouisionem & curam informando, & docendo omnem veritatem, ministrant operum fœcunditatem. Stillicidia lachrymarum: quæ dum venas intentionis atque propositi suo rore irrigant & infundunt ne lignum moriatur, perseuerantiam largiuntur. Qui iuxta hæc fluenta radicatus fuerit, per mẽses singulos faciet fructum, & folia ligni illius ad suauitatem gentium.

NON vno eodémque modo omnes qui ebrij fuerint, debriantur. Aliud est vinum malitiæ, quod effluit de vua fellis, & à diabolo initium habuit: qui amaritudinem peccati & mortis humano generi propinauit: quo debriantur iniqui conformes facti ei. Aliud est vinum molestiæ, quod emanat de labrusca conditionis humanæ: quæ domino suo acetum iniquitatis apposuit. Hoc vino quisquis inebriatur, non iniustè, sed merito peccati sui à deo hoc perpeti comprobatur. Aliud est vinum gratiæ, quod ex botro Cypri, id est, conditoris largitate discurrit: & hoc est mustum quo sponsi filij debriantur: quod mittitur etiam & in vtres nouos.

REGES sunt & sacerdotes omnes electi: & eos oportet oleo vnctionis inungi. Est autem oleum triforme. Aliud siquidem est oleum effusionis: videlicet verbum dei quo E initiantur veterem hominem exuentes: vt quasi adolescentulæ in amorem sponsi surgant. Aliud est oleum puritatis: quo lagenæ operum nostrorũ impleri debent: quod in lampade diuini feruoris ignem debet incessanter nutrire. Aliud verò oleum exultationis: charitas videlicet principalis: quæ mentem quam repleuerit dilatat: vt gustans quàm suauis est dominus, in vertice iustitiæ sedens in solo deo glorietur & gaudeat.

CHRISTIANI à Christo nomen acceperunt: & operęprecium est vt sicut sunt hæredes nominis, ita sint imitatores sanctitatis. Tria ergo sunt quæ in Christo nobis expressa, plenis viribus exercere debemus: videlicet improbare viuaciter seculi vanitatem: quia & Iesus ne rex constitueretur à turbis, aufugit. Exercere viriliter pœnitentiam: quia & Iesus sicut agnus occisus est. Et habere veraciter geminã charitatem: quia Iesus pro inimicis orauit.

SEPTEM gradus descensionis habet humilitas. Abdicationem rerum: exemplo apostolorum. Abdicationem vestium: sicut Helias & Ioannes. Corporis exercitium: vt Paulus. Directionem in prosperis: instar Dauid pauperis & regis. Patientiam in aduersis: sicut Iob & Thobias. Proprium abhorrere cõsilium, & propriæ voluntatis affectum.

ARMA virtutis quibus arma nequitiæ expugnantur, sunt hæc. Plena peccati cognitio, quæ expellit tenebras vo- F luptatis. Pœnitentialis afflictio contra dulcedinem carnalitatis. Humilis & vera confessio contra venenum iniquitatis. Sufficiens & digna correctio in mutatione pristinæ voluntatis. Perseuerantiæ plena successio, vt perfecta subrogetur custodia sanitatis.

Necessaria sunt pœnitentię tria hęc. Abstinentia, per quam carnis superbia edomatur. Lectio, cuius fructu reformandus in vigorem animus saginatur. Oratio, cuius munimine & tutela virtutum examina proteguntur.

Humilitatis virtus habet hęc tria. Superiori subdi, vt ad eius ęqualitatem nulla ambitione vel inuidia rapiatur. Æquali non pręferri, ne illicito appetitu superior velle fieri videatur. Minori subdi potius quàm pręponi, vt ex hoc humilitatis veritas comprobetur.

Non omnes vniformiter gradiuntur ad deum. Quidam passu, sicut illi qui terrenorum curis impliciti, vix aliquando respirant vt domini recordentur. Quidam modesto incessu: sicut hi qui domini seruitio mancipati, & deo quidem seruiunt, & tamen erga seipsos indulgentiores existunt. Alij veloci, id est rapido cursu: sicut hi qui super carne sua se intuentes, & se & transitoria contemnentes, celeriter proficiscuntur ad deum, hoc solummodo cupientes, in pace quiescere in idipsum.

G Electos tria in futuro manent. Interna satietas: æterna iucunditas: iucunda voluptas. De his dicitur: Exultent iusti, &c. Psal.67.a

Triforme est desiderium electorum. Vnanimiter habitare in domo. Vnde est: Vnam petij à domino. Victoriam obtinere de mũdo. Vnde est: Quis me liberabit de corpore mortis huius? Præsentialiter frui deo. Vnde est & illud: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Psal.26.b Rom.7.b Philip.1.c

Trifarius est prelatorum timor. Ne audiẽtium animos exquisitior apparatus commoueat, ne interni iudicis oculos immoderatior vsus offendat, ne iustitiæ retributio in præsenti eis fiat.

Triformis est sanctorum dolor: quia ceciderunt de paradiso: quia tenentur in exilio: quia differuntur à regno.

In monte montium Christo fuerunt hæc duo, coagulum passionis, & pinguedo sanctitatis.

Vituli quos domino immolare debemus, tres sunt. Nouæ conuersionis effectus: quasi vitulus nouellus cornua producens & vngulas. Sacræ religionis profectus: qui est vitulus tenerrimus de armento. Consummatæ virtutis affectus: qui est vitulus saginatus.

Quadriformis est pressura nostra. Corruptibilis carnis angustiæ: quæ sunt dolores mortis. Temporalium pressurarum molestiæ: quæ sunt torrentes iniquitatis. Occulti hostis latentes insidiæ: quæ sunt dolores inferni. Deceptoriæ facies mun-
H danæ gloriæ: quæ sunt laquei mortis.

Fumus est ab ira dei: quia in consideratione iræ dei electi compunguntur. Ignis à facie eius: quia per cognitionẽ & presentiam eius ad amorem accenduntur. Caligo sub pedibus eius: quia per districtum illius examen reprobus desperationis nebulis obscuratur.

Ambulat dominus super pennas ventorum, cũ electi eius dulcedinem vel tenuiter attingunt. Volat, cum de incircũscripta eius substantia nihil percipiũt. Vnde est: Fuge dilecte mi. Ponit dominus tenebras profunditatis & altitudinis latibulum diuinitatis sue, in sole manifestationis & laboris tabernaculum carnis suæ, in luce puritatis & sanctimoniæ habitaculum mansionis suæ. Canti.8.d

Portas suas mũdus habet quibus ingredimur ad eum, quæ sunt, corrupta sensualitas, & incesta cupiditas. Vnde est: Appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Portæ inferi, cæca desperatio, & dura obstinatio. Vnde est: Portæ inferi non præualebunt. Portæ cœli, humilis patientia, quæ est porta ferrea ducens ad ciuitatem: & amoris concordia, quæ est porta orientalis. Psal.106.b Mat.16.c Acto.12.b Ezec.43.a

Genera retributionis sunt quatuor, duo in hoc seculo, & duo in futuro. Retributio prosperitatis & abũdantiæ impiorum. Vnde est: Receperũt mercedem suam. Damnationis & ignominiæ eorum, familiaritatis & gratiæ iustorum, dulcedi-
I nis amoris & gloriæ. Duo autem sunt que remunerantur, iustitia operis, & puritas cordis. Matt.5.g 6.a.c

Tres sunt lucernæ. Regula disciplinæ Christus, quæ accẽditur vt drachma perdita inueniatur. Forma veritatis in euangelio, quæ ponitur super candelabrũ. Scientiæ puritas in corde bono, quæ illuminatur à domino.

Pedes nostri esse debent sicut ceruorum & sicut vituli.

Alij sunt filij alieni, qui mentiuntur: alij filij Belial, qui non cognoscunt deum: alij filij Israel, qui cognoscunt.

Triforme est semen. Veritatis & iustitiæ, quod in terra iactum facit fructum centuplum: iniquitatis & malitiæ, quod est genimen viperarum: erroris & malitię, quod est Chanaan & non Iuda.

Sapientia dei quasi perdix fouet filios quos non peperit, quasi gallina congregat pullos sub alis, quasi aquila prouocat ad volandum.

Trifaria est vestis nostra. Pœnitentialis anxietas, quæ est vestis viduitatis: religiosa maturitas, quæ est vestis iucunditatis: sincera integritas, quæ est vestis virginum.

Vestes Esau, honestas vitæ, & maturitas disciplinæ, pelliculæ hœdorum, abiectio noxiæ vetustatis, & mortificatio propriæ voluntatis. Cibi, hilaris obedientia, & humilis abstinentia. Pater tangit filiũ apposita probationis manu. Osculatur secretæ inspirationis instinctu. Benedicit religionis profectu. Gene.27.d

Tria sunt necessaria puritati. Integritas actionis, simplicitas intentionis, tranquillitas deuotionis. K

Puritas tria confert. Spiritum libertatis, gaudium securitatis, firmitudinem charitatis.

Reprobi aliquando sunt sicut fumus, quia in sua altitudine euanescunt. Aliquando sicut puluis, quia nullũ charitatis humorem proferunt. Aliquando sicut cera, quia ad calorem, id est, impulsum tentationis facile liquefiunt.

Portæ Sion, ecclesiæ sunt sacramẽta, sine quibus ecclesiam non intramus. Portæ iustitiæ sunt virtutes mediæ, quas tẽporaliter exercemus. Portæ æternales sunt præcipuæ virtutes, quas etiam in futuro habituri sumus.

Tria sunt quibus obnoxij sumus deo. Signaculum naturæ, quod ad similitudinem dei facti sumus. Talentum fidei, quod per bonum opus deo integrum resignare debemus. Titulus professionis, quo ad seruiendum deo sponsionis vinculis alligamur.

Tribus modis nos interrogat deus. Promulgatione præcepti, vt nostra nobis obedientia nota fiat. Inuectione flagelli, vt patientia nostra proximis innotescat. Reuelatione secreti, vt se nobis virtus humilitatis aperiat.

Tribulatio tria cõfert. Exercitium, ne virtus amoris ocij tepore frigescat. Probationem, vt nostræ constantiæ fortitudo ad exemplum hominibus innotescat. Præmiũ, vt iuxta tribulationis modum immensum gloriæ pondus accipiat. L

Aduersitati tria sunt opponenda. Electorum agones & angustiæ, quas patiũtur qui piè viuunt. Redemptoris afflictiones & modestiæ, quas ei sæuissimi principes intulerũt. Dispositio moderatricis iustitiæ, cuius altitudinem quasi virgæ Ioseph summitatem non discutere, sed adorare debemus. Hæc sunt tria illa ostia, vectes & termini, quibus dominus circundat mare seculi.

Triforme est exercitium electorum. Austeritas ieiuniorũ qua excolitur terra carnis vt fructum ferat. Assiduitas lectionum, qua reficitur animus vt homo interior pinguescat. Instantia orationũ, qua mens ad cœlestium appetitum assurgat.

Auctor mirabilium deus, tria quædam mirabilia operatus est in Maria. Integritatem munditiæ mirabiliter suscitauit, vt arca testamẽti auro purissimo tegeretur. Puritatẽ virgineam potenti aliter fœcundauit, vt rubus ardens nõ cõbureretur. Ima supernis ineffabiliter copulauit, vt scala Iacob mediante terrena cœlestibus vnirentur.

Tria nobis contulit Mariæ fœcunditas. Auertit iugum captiuitatis antiquæ, remisit iram indignationis diuinæ, deleuit notam iniquitatis humanæ.

Electi tria præstolantur in futuro. Quod in eis mortale est à vita penitus absorberi: perennis gloriæ compensatione ditari: deum sicuti est, insatiabiliter contemplari.

Reprobi tria sperare dicuntur. Voluptatem corpoream sibi ad sufficientiam cumulari, momentaneam gloriã ad beatitudinem suffragari, mores suos & opera nullo posse iudicio reprobari. M

Imitator Christi tria debet agere. Simplicis innocẽtiæ sensum tenere, vt cum Christo puer efficiatur. Abiectum & humilem habitum amare, vt infantiæ Christi pannis vilibus inuoluatur. In disciplina simpliciter ambulare, vt cum Christo in præsepio positus inueniatur.

Spiritus sunt administratorij, qui curam habẽt salutis nostræ: sunt operatorij, qui auctores existunt sospitatis humanę: sunt cõtemplatorij, qui assistunt vultui maiestatis diuinæ.

Beati spiritus visione satiantur, dulcedine debriantur, charitate sociantur.

Homines deum expectantes debent esse suspensi quando veniat, dubij quid eis deferat, hilares & deuoti, diligentius adornati, tria sperantes in eo, nuptialem præsentiam, familiarem gratiam, liberalem munificentiam.

Tres sunt species nuptiarum. Prima reconciliationis per fidẽ, in qua sunt tria fercula. Peccatorum ablutio, gratiæ consecutio, naturæ reformatio. Secunda adoptionis per spem, in qua etiam sunt, eloquij diuini consolatio, alimoniæ cœlestis cõmunio, dulcedinis internæ prælibatio. Tertia est glorificationis perfectæ per charitatem. Cuius fercula sunt, æterna incorruptio, vera glorificatio, perennis dei visio.

Tres

A Tres sunt equorũ species. Mundialis superbia, cuius ascensor cadit retro. Spiritualis scientia, cuius collo circũdatur hinnitus. Integralis munditia, quam omnis cœlorum exercitus sequitur in vestimentis albis.

Verba consolationis dei sunt, ablutio culpæ, restitutio gratiæ, euasio exilij, consecutio regni, consortium diuinitatis, adeptio æternitatis.

Arma fidelium tria sunt. Sapientiæ plenitudo, quæ est funda Dauid, de qua sententiarum lapides emittuntur. Patientiæ firmitudo, quæ est baculus quo luporum rabies propulsatur. Charitatis amplitudo, quæ est pera Dauid, de qua orationes proferuntur.

Tria prælatis necessaria sunt. Viua fidei & doctrinæ sinceritas, vt inhabitent in eadem regione. Studiosa bene operãdi sedulitas, vt vigilias cum pastoribus celebrẽt. De salute subditorum diligens curiositas, vt custodiant gregem suum.

Bubulcus habere debet duo. Vocis suauitatem, quę laborem mulceat operantium. Aculei punctionem, quæ torporẽ excutiat pigritantium.

Tres sunt species pœnitentiæ. Simulatoria & infructuosa, cuius exemplũ est in Esau & in Saul. Crudelis & desperata, sicut in Cain & Iuda. Vtilis & consummata, sicut in Maria & Zachæo: cuius partes sunt quinque. Contritio in corde, cõfessio in ore, maceratio in carne, correctio in opere, perseue-
B rantia in virtute.

Tria inueniuntur in Petro, fidei vnitas, pœnitentiæ veritas, amoris soliditas.

Tria sunt genera mutationum. Sublimitas in humilitatem: quando verbum carnem assumpsit. Contẽptibilitas in maiestatem: quando se homo deus coram discipulis transformauit. Mutabilitas in æternitatem: quando resurgens cœlum regnaturus ascendit.

Ea quæ agimus, vel in lumine vultus hominũ facimus, vt hominibus placeamus: vel in lumine vultus nostri, vt benefacere quod malum est nos credamus: vel in lumine vultus dei, vt ipsi soli quicquid boni in nobis est, humiliter asscribamus.

Tria sunt quæ patientiam subruunt. Anxietas nimia doloris, causa iusta innocentis, indignitas inferentis.

Qui à societate recedit, amittit conuentorum solatia, prosequendo socios subit fastidia: aberrans facile sequitur deuia: incurrit sæpius vitæ naufragia.

Magistri operum Pharaonis tres sunt. Fœtidus ardor æstuantis luxuriæ: anxius furor sæuientis auaritiæ: noxius appetitus inanis gloriæ.

Tres sunt in nobis principes quos necesse est mori vt Christus viuat. Prudentia secularium, quę est Ioseph. Eloquentia spiritualiũ, quę est Moyses. Copia temporaliũ, quę est Iosue.

Triforme est impiorum refugium. Deceptricis documen-
C tum fallaciæ: quæ est Phiton. Secularis munimentum potentiæ: quæ est Ramesse. Simulatricis figura iustitiæ: quæ est ciuitas solis. Has iubet Pharao ædificari.

Tres sunt calices quos dominus nobis propinat. Pœnitentiæ & doloris, qui est plenus mixto. Patientiæ & laboris: quem bibit Iesus. Beneuolentiæ & amoris: qui est inebrians & præclarus.

Quinque sunt torrentes. Crudelitatis & malitiæ, qui est Cyson: apud quẽ Iabin occiditur. Philosophialis eloquentiæ: hic est Cedron, vltra quem Iesus egreditur. Passionis & angustiæ: hic est in via, de quo Iesus dicitur bibisse. Cœlestis sapiẽtiæ, apud quem Helias pascitur. Iucunditatis & lætitiæ, quo potantur electi.

Tribus modis renouamur. Carne per baptismi mysterium ab originali peccato: opere per pœnitentiæ remedium ab actuali delicto: carne & spiritu per resurrectionis donum.

Species terræ quadriformis est. Flos & viriditas temporalium bonorũ, quæ irrigatur sicut paradisus. Vtilis vita & conuersatio electorum, de qua oritur panis. Amœnitas cœlestiũ mansionum: quæ fluit lacte & melle. Situs gehẽnalium locorum: quæ est terra miseriæ & tenebrarum.

Quadrifarium est genus deserti. Inuia mundani exilij solitudo, de quo Dauid: In terra deserta inuia & inaquosa, &c. Disciplinæ Christianæ difficilis altitudo: in qua peregrinatur filij Israël. Cœlestis Hierusalem delectabilis amplitudo: in qua relinquuntur oues nonagintanouem. Gehẽnalis miseriæ ter- D
ribilis habitudo, quæ est desertum solitudinis.

Quatuor sunt species curruũ. Elationis & dominij: in quo mergitur Pharao. Humilitatis & studij, in quo sedet Eunuchus. Deuotionis & obsequij, in quo sedens Ioseph occurrit patri. Amoris & desiderij, in quo rapitur Helias.

Triformis est ascensus domini. Victoriosus, quo ascendit super occasum. Speciosus, quo ascendit super cœlos cœlorũ. Gloriosus, quo ascendit super pennas ventorum.

Regnum cœlorum alij violẽter rapiunt, vt pauperes spiritu: alij mercantur, vt illi qui faciũt amicos de mammona iniquitatis: alij furantur, vt mulier quæ tangit fimbriam: alij cõpelluntur intrare, vt pauperes seculi.

Quatuor sunt quæ veram conferunt humilitatem. Vilitas operis, assiduitas subiectionis, comparatio melioris, iudicium conditoris.

Tria sunt iudicia, alienum, proprium, diuinum.

Preciosam mortem aliquando facit vita, vt in confessoribus: aliquando causa, vt in martyribus: aliquando vita & causa, vt in plerisque.

Tria sunt præputia quæ præciduntur. Carnis præputium in Iudæo, cordis præputium in christiano, linguæ præputiũ in perfecto.

Quatuor sunt tempora, præfigurationis, prænunciationis, visitationis, redemptionis. E

Modis quatuor visitat nos deus. Exhibitione præcepti. Præceptum enim aliud carnale, aliud spirituale. Asperitate flagelli, cuiusmodi sunt quinque causæ. Vt ab iniquitate corrigat, ne quis de collata virtute superbiat, vt virtus hominibus innotescat, vt alios eius exemplo cõpescat, vt corona cumuletur & crescat. Nouitate miraculi: quod visibile est & inuisibile. Inspiratione subtili.

Quater luctatus est Iacob. In vtero cum Esau, in adolescentia cum eodem, in Mesopotamia cum Laban, in Bethel cum angelo.

Iesus dicitur ter fleuisse. In ipso ortu, genus humanum: processu temporis, Lazarum: ad vltimum in Hierusalem futurum casum.

In fronte aliquando lepram, aliquando Thau, aliquando laminam auream gerimus.

Dominus sedet aliquando in valle Iosaphat, aliquando in monte, aliquando in solio excelso.

Tonitruum aliud igneum, aliud pluuiale.

Duo sunt calcaria quibus vrget propheta asinam suã. Pudor ne tẽporaliter polluatur, timor ne æternaliter puniatur.

Tria sunt quæ nos restringunt & cohibẽt, & quasi cinctoria dici possunt. Corporeæ mortis memoria: quę est zona pellicea qua cingebatur Helias & Ioãnes. Probabilitas & decor pudicitiæ, qua cingitur Aaron accedens ad deum. Amor reli- F
gionis & iustitiæ, quæ est zona aurea, & ea præcingitur Iesus ad mamillas.

Quatuor virgines sunt quas in coniugium sociare debemus. Eloquẽtia philosophialis, quæ est Zelpha ancilla Iacob. Sententia iurisdicialis, quæ per Balaam designatur. Innocẽtia actualis, quæ Lia potest dici. Contemplatio spiritualis, quæ Rachel intelligitur.

Duo sunt oculi sponsæ. Rerum labentiũ consideratio, quæ est velut flamma ignis: & cœlestis patriæ digna æstimatio, in qua vulneratur cor sponsi.

Vestimenta communia ministris dei tria sunt. Cœlestis sapientia, quæ est Ephod, & caput operit: perseuerans iustitia, quæ poderis est, & totum corpus induit: carnalis cõtinentia, quæ lumbos cingit.

Candelabra in scripturis reperiũtur tria. Legalis obscuritas, quæ sphærulas habet & lilia: prophetalis subtilitas, quæ habet duas oliuas in cacumine suo: & euangelica veritas, quæ habet in medio sui similem filio hominis.

Munitiones quibus anima vallatur, tres sunt. Sedula circunspectio, quæ est sepes: sanctorum intercessio, quæ est vallum firmissimum: diuina protectio, quæ est murus protegens ab incursu hostium.

Spem nostram triplex ratio discutit & roborat. Humilitas collatæ sapiẽtię, quod est ouum in aqua coquere: firmitas cõstantis

G ſtantis patiẽtiæ, quod eſt ouum igni aſſare: veritas inſpirationis occultæ, quod eſt ouum in ſagimine frigere.

Tria ſunt quibus deus vindictam exercet in hoſtes. Lauacri ſalutaris remedium, quod velut mare rubrum occidit Ægyptios. Pœnitentiæ condignæ exercitium, quod velut ſulphur peccatores interimit. Diſtrictionis extremæ iudicium, quod velut ignis ad vocem Heliæ inuoluit.

Lectus animæ in quo pauſat, tripertitus eſt. Grauitas debilitatis corporeę, quam ſibi languidus ſanatus ſubſternit. Tranquillitas quietæ conſcientiæ, in qua fugiente Dauid ſtatua ponitur. Hæc eſt cui duæ culcitræ ſupponuntur. De præterito ſecuritatis & fiduciæ amplitudo, de futuro remunerationis & præmij certitudo. Ceruical quod ſupponitur capiti, diuinæ familiaritatis & gratiæ largitudo. Lectus tertius humilitas ſuperioris gloriæ, quæ eſt lectus floridus, quem ſexaginta fortes ambiunt.

Vitreæ per quas ſolis radius infunditur, tres ſunt: charitatis integritas, per quam peccati remiſsio ſe infundit: humilitatis puritas, per quam Mariæ gratia cœleſtis illapſa eſt: intellectus ſubtilitas, per quam radius ſapientiæ cor illuſtrat.

Septem lampades thronum electæ mentis illuminant: chariſmata ſcilicet ſpiritus, quæ plenius propheta proſequitur. Quæ dum oleum gloriæ iuncúmque timoris & infirmitatis cœleſti igne conſumunt, lumen veritatis inceſſabiliter ad-
H miniſtrant.

Quod nobis apponitur ad edendum, trifarium eſt carnis edulium: hœdus de capris in fructu pœnitẽtiæ, quem Iacob obtulit Iſaac vt benediceretur: vitulus de armento in actu iuſtitiæ, quem Abraham expendit in cibos angelorum: vitulus ſaginatus in cumulo gloriæ, quem pater recepto filio legitur victimaſſe.

Triplex eſt ortus in quo electæ animæ ſpatiantur. Moleſtia corruptibilis vitæ, quæ eſt ortus nucum in quo Suſanna lauatur. Amœnitas iucunditatis ſupernæ, quæ eſt ortus deliciarum in quo ponitur Adam, vt operetur & cuſtodiat. Dulcedo & ſuauitas viſionis diuinæ, quæ eſt ortus concluſus in quo Ioſeph ſtatuit ſibi monumentum in petra exciſum. Munda quoque conſcientia, pro ſui diuerſitate hos in ſe ſuſcipit ortos.

Eſuriei noſtræ menſæ tres apponuntur: legis & euangelij ſacramentum, in quo ſumuntur ſapientię dapes: catholicę inſtitutionis myſterium, vbi accipitur caro piſcis aſſi, & fauus mellis: æternæ ſatietatis arcanum, quod intra velum eſt: & panes continet propoſitionis & vitæ.

Theſauri quos theſaurizare debemus, tres ſunt. Deſiderium pietatis in corde, qui abſconditur in agro vt ematur. Doctrina veritatis in ore, quæ eſt theſaurus niuis & grandinis. Aſſiduitas perſeuerans in homine, quę habet frumentum & hor-
I deum & oleum & mel. Hi ſunt theſauri Magorum qui aurum, thus, & myrrham nato domino obtulerunt.

Quatuor differentiæ panum in ſcripturis reperiuntur, quibus diuerſæ generis humani deplorãtur miſerię, panis coctus in ſtercore humano, bouino, cinere & clibano, quibus diuerſi affectus mentis humanæ exprimuntur.

Altaria quibus vota ſuperponere debemus, tria ſunt: diuinarum ſanctionum expletio, quod fit de lignis ſethim in deſerto: beatorum multiplex aduocatio, quod fit de lapidibus quos ferrum non tetigit: redemptoris humilis incarnatio, quod fit de terra.

Puellę quę euertunt ſenſum noſtrum, tres ſunt. Teneritudo carnis noſtræ, quę eſt Dalida quę Sampſoni eruit oculos. Amœnitas mũdialis glorię, quæ eſt Hiezabel, & Naboth occidit. Diffidentia futuræ vitę, quę eſt filia Herodiadis: & aufert caput prophetæ.

Duę ſunt tribus Leui & Iudę, ex quibus ſacerdotes ſumuntur, Aaron & Chriſtus & eorum ſucceſsio. Quod qualiter conueniat, ex nominum interpretatione poterit coniectari.

Aquilę dominico corpori aſsidentes tres ſunt. Magnitudo potentię laicalis, grãdis & magnarum alarum. Abuſio propoſiti clericalis, quæ ponit in cœlo nidum ſuum. Humiliũ ſubtilitas ſpiritualis, quæ prouocat ad volandum pullos ſuos.

Quadripertitum eſt officiũ ſacerdotale: viuam carnis hoſtiam immolare, quod Leuiticũ eſt: virtutum chariſmata deo offerre, quod eſt incendere aromata, & filiorũ Aaron eſt: cũ K
feruore martyrij cœlum intrare, quod eſt introire cũ ſanguine ſancta ſanctorum: gratiæ & precum vota cœlo transfundere, quod eſt panem & vinum deo offerre.

Fontes quibus animę lauantur, tres ſunt. Anxietas contritionis, quæ irrigat ſuperficiem terræ: humilitas confeſsionis quę poſita eſt extra vrbem: deuotio compũctionis ſuper quã Ieſus moratur & ſedet.

Panes quibus alimur in hac vita, tres ſunt. Purgatorius cum amaritudine, quem mulier Sarreptana miniſtrat in fame: cõſolatorius cum dulcedine, quem angelus apponit quieſcenti in vmbra: ſolidus cum fortitudine, qui perducit ad montem dei Oreb. Hi in tribus portionibus corporis dominici continentur.

Lucernę quę noctem vitę huius illuſtrant, tres ſunt. Intelligentię vigor in animo, quę accenditur vt drachma reperiatur. Sapientię ſplendor in verbo, qui in alto ponitur vt lumẽ eius videatur. Iuſtitię forma in proximo, quę venienti ad nuptias antefertur, vt candelabris portari poſsit.

Tres riui ſalutis fluxerunt à corpore Ieſu. Verbũ doloris in quo confeſsio, ſanguis aſperſionis in quo afflictio, aqua emundationis in qua compunctio.

Piſcinæ tres in ſcriptura reperiuntur. Vetuſtas erroris quæ eſt poſt duos muros. Senſualitas carnis in qua decumbebant languidi. Perſpicacitas rationis quę eſt in via agri fullonis. In L
his adaquantur oues, & holocauſta lauantur.

Fomenta ignis tria in nobis. Stipula cogitationis immundæ. Fœnum locutionis prauæ. Lignum operationis illicitæ. Hęc ad ignem nos nutriunt, niſi ſuperioribus fontibus extinguantur.

Contemplatiuorum feneſtrę tres ſunt. Originaria, quę eſt verſus Orientem. Gubernatricia, quæ vergit ad auſtrum. Conſummatiua, quæ reſpicit ad Occidentem.

QVATVOR fontes irrigant ortum dei: reatus proprij deploratio, quę circuit terram Æthiopię: exceſsionis fraternę compaſsio, quę vadit contra Aſſyrios: indultę gratiæ conſideratio, quę medium interſecat Babylonis: deſideriosã charitatis affectio, quę circuit omnem terram Euilath. Hi fontes habent irriguum ſuperius & irriguum inferius, habentes aquas maris, fluminis, fontis, & niuis.

In ſcutella dei tria fercula continentur: claritas perſpicuitatis, quę fulgebit vt ſol: integritas puritatis, quę erit vt angeli: firmitas æternitatis, quę erit vt deus.

Oſtia per quę tranſitur ad vitam, tria ſunt: fidei veritas, retro quam Sarra ridet: ſpei firmitas, quæ eſt in latere arcæ: charitatis ſoliditas, quam obſeruant Cherubim cum flammeo gladio.

Triforme vinum eſt in ſcypho dei, rubicundum in longanimitate ſanctorum, quod lętificat Iſaac in ægritudine: al- M
bum in remuneratione iuſtorum, quo debriatur Noë: nigrum & acidum in damnatione prauorũ, quod Ieſus guſtat, ſed non vult bibere.

Veſtis qua ſacerdos vti debet, triplex eſt, exterioris operis groſsitudo, quo induitur Aaron coram populo: ſpiritualis ſanctimoniæ habitudo, quam apud ſe Rebecca abſcondit, & ea vtitur Aaron in tabernaculo: contemplatiuæ dulcedinis pulchritudo, quæ inconſutilis eſt, & ea vtitur Ieſus.

Tunicæ quibus veſtimur, tres ſunt: caſtigatiua corporis edomatio, quæ pellicea eſt, & induit Adam: conſtantis perſeuerantiæ longitudo, qua dilectus amicitur Ioſeph: remuneratricis gratiæ largitudo, qua veſtitur Ieſus.

Seraphim ſex alæ ſunt. Duæ pedales, pudor de præteritis, & metus de futuris. Laterales quibus velatur, timor deprimẽs, & ſpes ſuſtollens. Capitaneæ, humilitas prouehens, & charitas perficiens.

Solia duo deus habet: angelicam ſubſtantiam, quæ eſt excelſum ſolium: & humanam naturam, quæ eſt ſolium eleuatum.

Quatuor animalibus quatuor pennæ ſunt: timor & pœnitentia, quæ corpus velant: amor & ſpes, quæ ſibi iunguntur & volant.

Animalibus nouæ legis ſex alæ inſunt, naturalis ſuggeſtio, legalis inſtitutio, prophetalis aſſertio, euãgelica ſanctio, apo-

A stolica iussio, ecclesiastica consuetudo.

Cubile Iesu triplex est: vnitas testamentorũ, quæ est quasi vterus virginalis: ecclesia electorum, quę est quasi præsepiũ: conscientia purgatorum, quæ est quasi sepulchrum in petra.

Tria sunt quæ nobis in sanctis apponuntur ad edendum: exterior corporis habitudo, quam tria sata cõstituunt: in vultu grauitas, in habitu vilitas, in incessu maturitas. Hic est panis quo quinque milia satiantur, & est hordeaceus. Sequitur interior spiritus aptitudo, quam tria quoque sata constituũt, in prosperis humilitas, in aduersis soliditas, in cunctis mediocritas. Hic est panis siligineus, quo quatuor milia saturantur. Sequitur superior & deo similis pulchritudo. Huius sata cõstituit in deo & homine charitatis triformitas, quæ amicum & inimicum complectitur & diligit propter deũ. Hic est panis frumentitius qui spiritussancti vapore decoquitur, & panis angelorum vocatur.

Duæ sunt domus dei. Exterior rerum ministra curiositas: quæ tabernaculum est super quod apparet gloria domini & recedit: deo vacans & seruiens deuota simplicitas, quæ templum est, & de loco non mouetur.

Duæ sunt arcæ in veteri lege. Textus historiæ literalis, quæ habet in se homines & iumenta: & sensus continentiæ spiritualis, quæ habet manna & virgam Aaron.

In scriptura inueniuntur tres currus. Elatio potentiæ tem
B poralis, cuius auriga est tumor præsumptionis & audaciæ, habens equum robur propriæ confidentiæ. Rotæ eius præceps mobilitas vanitatis, & fœlix successio prosperitatis. Hic est
Exo.14.g currus Pharaonis, in quo moritur Rechab. Sequitur altitudo
& 15.c. conuersationis & vitæ. Auriga eius sermo commotionis diuinæ, habens equum votum perseuerantiæ. Rotæ eius horrenda terribilitas tormentorum, & mira delectabilitas præmiorum. Hic est currus in quo legit cũ Philippo eunuchus.
Acto.8.c Sequitur celsitudo contemplationis & gratiæ. Auriga eius amor cœlestis patriæ, habens equum desiderium beatitudinis & vitæ. Rotæ, improbatio gloriæ mundialis, & diuinæ reue-
4.Re.2.b.c rentia maiestatis. Hic est currus igneus, in quo Helias rapitur in cœlum.

Tria sunt operimenta altaris. De peccatis pœnitentialis afflictio, quæ est cilicium: de venia laudis & lætitiæ magnitudo, quæ est velut æs sonans: de gratia præcordialis iubilatio, quę rutilat velut aurum.

Claues quæ nobis occulta reserant, tres sunt. Anxij tẽporis austeritas, quæ aperit puteũ abyssi: præsumptiuæ spei subtilitas, quæ reserat regnum cœlorum: veræ dilectionis cõspicuitas, quæ est clauis Dauid.

Fluuij quibus peccatores se lauant, duo sunt: Fluxus corruptionis & lasciuiæ, pestis adulationis & fallaciæ, qui sunt Abana & Pharphar fluuij Damasci.

C Quibus iusti se balneant, duo sunt. Inuectio corruptionis & contumeliæ, suauitas consolationis & gratiæ, qui sunt Ior & Dan fluuij Iudæ.

Exod.15. d Cantica fidelium quatuor sunt. Victoriæ, quod submer-
Num.3.d. so canitur Pharaone. Adhortationis, quod terram promissio-
2.Reg.2. d nis concinunt intraturi. Lætitiæ, quod de susceptione filij cãtat Anna. Fortitudinis, quod Dauid cantat de manu Saulis ereptus.

Quatuor species herbarum sunt in orto dei. Puritas corporalis munditiæ, quæ est quasi lilium: gratia spiritualis innocentiæ, quæ est quasi hyssopus: veritas liberalis eloquentiæ, quæ est quasi viola: iustitia operationis continuæ, quæ est quasi rosa.

Martyrium sine sanguine triplex est. Parcitas in vbertate, quam habuit Dauid & Iob: largitas in paupertate, quam exercuit Tobias & vidua: castitas in iuuentute, qua vsus est Ioseph in Ægypto.

Duo sunt pedes quib⁹ vti debemus, natura, & cõsuetudo.

Equi quibus ad cœlũ euehimur, tres sunt: Dolor ex pœnitudine, cuius vngulas coluber mordet. Huius sella est de veniæ perceptione præsumptio, frenum & camus solatia scripturarum, & exemplaria veterum. Calcaria quibus vrgetur, de reatus enormitate cõfusio, de pœnæ cõsideratione formido. Fouea, desperatio. Sequitur feruor ex religione, cui supersedet Mardochæus in veste regia. Huius sella temperans discretionis grauitas, frenum & camus suspecta conditio car- D
nis suæ, & vtilis emersio perseuerãtiæ. Calcaria exercendę honestatis cupiditas, & fraternæ commoditatis auiditas. Fouea intemperantia. Sequitur desiderium ex amore, cui datur fortitudo, & circundatur hinnitus. Calcaria, fluxa labilitas præsentium, stabilis æternitas futurorũ. Ductor, affectuositas videndi deum. Fouea, indiscretio.

Speluncæ in libris sacris inueniuntur tres. Peruersa impie- *1.Re.24.a*
tas volũtatis, quæ est latronum, in qua Saul purgat ventrem. *Gen.23.d*
Solida firmitas æquanimitatis: quę fit in altari, & est vnius cubiti. Exercitium geminæ pietatis. Hæc est spelunca duplex, in qua patriarchæ sepeliuntur.

Quatuor sunt arma quibus principaliter cõmunimur. Prudens & humilis intelligẽtia: quæ est quasi galea, & caput operit: mediocris & parca temperantia, quæ est lorica, & pectus tegit: perseuerans & patiens constantia, quæ est quasi scutũ, & dexteram munit: retributrix æquitatis iustitia, quæ est gladius vtrobique incidens ad diuisionem animæ & spiritus.

Tria sunt sacrificia: Pia contritio habens butyrum humilitatis, & absinthium indignationis: digna operatio habẽs oleũ discretionis, & acetum confusionis: gratiarum actio habens balsamum deuotionis, & venenum ingratitudinis.

Quatuor sunt in quibus anima captiuatur. Mundialis nequitia, inutilis tristitia, inanis gloria, latens superbia.

Cœli ad quos rapimur, tres sunt. Dignitas ecclesiasticæ pu- E
ritatis, ad quã rapitur Helias in corpore: veritas angelicę subtilitatis, ad quã rapitur Ezechiel in spiritu: summæ incircunscriptio deitatis, ad quam rapiuntur animæ electorum.

Sex sunt refugij ciuitates. Interdictæ præuaricationis cautio, sequendæ præceptionis obeditio, propitiandæ diuinitatis ambitio. Hæ sunt in terra Chanaan. Mundanæ fabricæ consideratio, vrbis tyrannicæ iugis inspectio, & supereminens verbi dei cognitio. Hæ sunt trans Iordanem, & sunt de sorte Leuitica.

Paradisorum tria genera sunt. Voluptuosa dulcedo visibilium, quę irrigatur sicut ortus deliciarum: sincera puritas spiritualium, quæ in se conseruat hominem: deliciosa veritas supercœlestium, vbi Paulus audit arcana verba.

Montium genera quatuor sunt. Montes Gelboe, vbi abii- *2.Reg.1.b*
citur clypeus Saul. Montes Samariæ, qui nimis eriguntur. *Amos 3.c*
Montes Armeniæ, super quos arca requieuit. Montes Israël, *Ezec. 36.a*
qui expandunt ramos suos.

Quæ nos reuocãt à proposito nostro, duo sunt. Rubor incepti operis, & desperatio exequendæ virtutis. Hi Rechab & Banaa, qui occidunt Hisboseth in strato suo.

Pallia quibus nostra nuditas operitur, quatuor sunt. Vetu- *Gene.3.b*
stas erroris & nequitiæ, quæ est quasi perizoma verendorũ. *Gen.28.g*
Nouitas conuersationis & vitæ, qua Rebecca descendens de camelo operuit vultum suũ. Integritas cœlestis sanctimonię, F
quam Helias reliquit Helisæo, & diuidit Iordanem. Claritas *4.Reg. 2.c*
immortalitatis ęternæ, quod est pallium sapphirinum, quo in die festo vtitur Mardochæus.

Bonus est deus temporale beneficium largiter impendendo. Patiens est vltionem peccatorum misericorditer differẽdo. Longanimis est reos ad pœnitentiam inuitando.

Hostes quibus tradimur, tres sunt. Immundorum desideriorum impuritas, quæ sunt quasi mures rodẽtes posteriora. Corporalium passionũ obscœnitas, quæ sunt quasi locustæ more scorpij percutientes. Rationis & sensus obstinata peruersitas, quæ sunt serpentes igniti.

Latrones qui nobis optima quæque furãtur, quatuor sunt. Hebetati intellectus socordia tollens nobis scientiam verita-
tis. Hic latro apud Psalmistam dicitur negotium in tenebris. *Psal.90.b*
Indomitæ carnis lasciuia rapiens meritum integritatis, & dæ-
monium dicitur meridianum. Fauorabilis auræ iactantia tol- *Ibidem.*
lens plenitudinem sanctitatis, & dicitur sagittã volans in die. *Ibidem.*
Vitæ huius amor & appetentia, rapiens præmiũ æternitatis, & dicitur timor nocturnus. Hi sunt latrones Syriæ.

Oscula tria sunt. Reconciliatorium, quo duo pedes domini misericordia & iustitia contingũtur. Remuneratorium, quo duæ manus opus creatricis iustitiæ, & modus gubernationis continuæ complectũtur. Contemplatoriũ, quod sumitur ad os, & verbũ dei atq; hominem in vnitate mirãda connectit.

G Poſſunt quoq; dici Naturale, quando ſpontanea volũtate du
cimur ad bonũ. Doctrinale, quãdo admonitione alterius in-
uitamur ad deum. Gratioſum, quando iucũda inſpiratione tra
himur ad bene agendum.

Vocationes tres ſunt. Diuina, ſicut in Paulo. Humana in
quinque milibus conuerſis ad vocem apoſtolorum. Neceſſa-
ria in primo eremita Paulo.

Contẽplatio dicitur cibus in hac vita, vbi in ſudore veſci-
mur pane noſtro. Potus in futura, vbi liberè & ſine dolore ſu-
mitur. Ebrietas in vltimo, cum anima recepto corpore cõgau
Canti.5. debit: vnde dicitur, Comedite amici, &c.

Exod.19. Contemplatiui alij aſcendunt & corruũt, ſicut beſtia quæ
Act.10. b tangit montem: alij rapiuntur & deſcendũt, ſicut Petrus poſt
exceſſum deſcendit de cœnaculo.

Duo ſunt vbera. Compaſſio de qua fluit lac cõſolationis,
quo nutriuntur infirmi: congratulatio vnde fluit lac adhorta
tionis, vnde ſuſtentantur validi.

Vnguenta tria ſunt. Compũctio de memoria peccatorum,
quę infundit pedes Ieſu. Deuotio ex recordatione beneficio
rum, qua perungitur caput Ieſu. Pietas ex conſideratione mi-
ſerorum, quæ ad vngendum corpus Ieſu à mulieribus præpa-
ratur.

Exod.14.d Virgæ tres ſunt. Virga Moyſi, quæ diuidit mare rubrum.
Num.17.d Virga Aaron, quæ confert ſacerdotium. Virga Dauid paſto-
H ralis propulſans aduerſarium.

1.Reg.17.e Triplex fuit forma Ieſu. Communis & deſpecta: ſole cla-
rior & tota ſplẽdida: ſpiritualis & diuina, ſed humanis viſibus
temperata.

Cibi Iſraël tres ſunt. Azyma ſcientiæ ſecularis in exitu de
Ægypto. Manna intelligentiæ in deſerto. Palma victoriæ tri-
umphalis in promiſſionis regno.

Diuinorum conſcij ſecretorum tres ſunt. Agnitæ fidei fir-
miſſimus executor: ingruentium vitiorum ſtrenuus ſupplan
tator: perceptæ gratiæ humilis confeſſor: hi ſunt Petrus, Iaco
bus, & Ioannes.

Tres ex omni populo liberantur. Noe, Daniel, & Iob.

Tres in ſacerdotium aſſumuntur. Moyſes, Aaron, & Sa-
muel.

Latrones innocentiæ veſtem diripiunt, tentationum ſagit-
tis confodiunt, cœleſti conſolatione deſtituunt.

A domina noſtra rei habent veniam, iuſti gratiam, angeli
lætitiam.

Bona prouidere corã hominibus debemus. Habitu, ne ſit
notabilis: actione, ne ſit reprehenſibilis: ſermone, ne ſit con-
temptibilis. Coram deo cogitatione ſancta, affectione pura,
intentione recta.

Duo ſunt in Chriſto. Generatio diuina, & generatio huma-
na: & in ſpiritu ſancto proceſſio & gratia. Operatur aliud in
I nobis propter nos, vt compunctionem dimittendo peccata,
deuotionem ſanãdo opera, amorem reuelãdo cœleſtia. Pro-
pter proximos aliud, vt doctrinam ſermonum, gratiam cu-
rationum, &c.

Duplex eſt periculũ, ne vel ea quæ propter nos, diuidamus
proximis: vel ea quæ propter proximos, reſeruemus nobis.
Hæc eſt diſcretio ſpirituum.

Ianitor memoriæ, recordatio profeſſionis: voluntatis iani
tor, memoria patrię cœleſtis: portitor intentionis, conſidera-
tio gehennalis.

Modi diligendi ſunt quatuor. Carnẽ amare carnaliter, ſpi-
ritum carnaliter, carnem ſpiritualiter, ſpiritum ſpiritualiter.

Tres ſunt panes quos de via veniens quærit amicus: cõti-
Lucæ 11.a nentia, humilitas, charitas.

Pax triformis. Ficta, vt in Iuda. Inordinata, vt in Adam &
in Eua. Vera, quam Chriſtus reliquit diſcipulis ſuis.

Sequentium pacẽ tria ſunt genera: Pacati, qui in pace poſ-
ſident terram ſuam: patientes, qui in patientia ſua poſſident
animas ſuas: pacifici, qui pacem faciunt inter diſcordes.

Contemplatores alij aſcendunt & cadunt, vt illi qui eua-
nuerunt in cogitationibus ſuis: alij rapiuntur & deſcendunt,
vbi ſine mente excedimus deo.

Quadrus lapis eſt ſuperius amando cœleſtia, inferius con-
temnendo terrena, à dextris vilipendẽdo proſpera, à ſiniſtris
æquanimiter ſuſtinendo contraria.

Minuendi ſanguinis duplex eſt cauſa. Interdum qualitas, K
interdum quantitas obeſt. Nec minus pernicioſa immodera-
ta abũdantia, quàm corruptio. Sanguis animæ meæ, voluntas
mea. Naturæ ſiquidem cognatus præ cæteris humoribus ſan
guis dicitur, & animæ vita in volũtate eſt. Minuatur ergo pra-
ua voluntas, quæ morbi cauſa eſt ſpiritualis. Minuatur inquã
tum penitus exhauriri exſiccaríque non poteſt. Scindatur &
aperiatur vena ferro cõpunctionis, vt peccati, etſi non omnis
ſenſus, certe conſenſus effluat & abiiciatur. An dubitas inue-
niri & in anima ſanguinis non inutilis inutilem abundãtiam?
Audi ſapientem medicũ, qui & ipſum docet iuſtitiæ ſangui-
nem minuendum. Noli, inquit, nimium eſſe iuſtus. Simile eſt
& iſtud apoſtoli: Nõ plus ſapere, quàm oportet, ſed ſapere ad Eccl. 7.c
ſobrietatem. Cui putas venæ parcendũ eſt, ſi & iuſtitia & ſa- Rom.12.a
pientia egẽt minutione? Quis enim ſanguis vtilior? Illud ta-
men memento, nec nimis iuſtum, iuſtũ: nec ebriam (vt ita lo-
quar) ſapientiam oportet ſapientiam nominari. Sic nimirum
& in ſanguine corporis inuenire eſt vbi exercuerit nimis, nõ
iam nutrimentum afferre corpori, ſed detrimentum. Quam-
obrẽ ſi peccare delectat adhuc, ſanguis vitioſus eſt, & minue-
re feſtinato. Si vis agere pœnitentiã, caſtigare vt oportet mẽ-
bra, corpus affligere, iudicare temetipſum, vt nõ in incidas in
manus dei viuentis: iuſtum id quidem, ſed ne quid nimis. A-
lioquin reprimendus eſt feruor immoderatus ne noceat v-
nitati, ſeruiat indiſcretioni. L

Pars tua ſumus domine, quam tuliſti de manu Amorrei in Gen. 48.d
gladio & arcu tuo. Gladius tuus ſermo viuus & efficax. Arcus Heb. 4. c
tuus incarnatio tua. Ibi enim velut curuato ſapiẽtiæ ligno, &
pio quodam modo flexa diuinitate, neruus carnis vehemẽter
extẽſus, & humanitas ineffabiliter aucta cognoſcitur. Pars er 1.Pet.2.b
go tua ſumus & populus acquiſitionis tuæ, quẽ acquiſiuiſti
verbo prædicationis, & myſterio incarnationis.

In circunciſione domini nec neruus rumpitur, nec os cõ-
minuitur, vt robuſtiora quæque & firmiora ſeruentur illæſa.
Aperitur autem cutis, amputatur caro, ſanguis effunditur, vt
illecebroſa mollities caſtigetur. In carne quidem peccatum
quod in ea manet intellige, porrò in cute operimentum eius,
in ſanguine verò incentiuum. Hæc igitur vera circunciſio ſpi
ritu non litera, ſi velamen excuſationis & diſſimulationis per
cõpunctionem cordis, & confeſſionem oris amoueas: ſi pec-
cati conſuetudinem correctioni cõuerſionis abſcindas: ſi de-
nique, vt neceſſarium eſt, occaſiones quoque peccati & fo-
mitem fugias concupiſcentiarum.

Obtulerunt Magi domino aurum, thus, & myrrham. Hæc Matt.2.b
fortaſſis pro loco & tempore neceſſaria videbãtur. Audi pre
cium ob paupertatem: myrrhæ vnguentũ ob infantilis (vt aſ-
ſolet) corporis teneritudinem: thuris odoramẽtum ob ſordi-
dam ſtabuli manſionem. Nos verò quoniam illa iam omnia
tranſierunt, offeramus ei acceptabiliora munera, myrrhę vn- M
ctionem in cõmunionẽ ſocialis vitę, thuris ſpeciem in ſuaue-
olentiam bonæ famæ, auri ſplendorem in cõſcientiæ purita-
tem, quo videlicet nec de officioſa cõuerſatione familiarem
gratiam, nec de laudabili opinione inanem gloriam, ſed hono
rem dei, & fratrum vtilitatem quærere ſtudeamus.

Caueamus fratres, ne vaſorum interim vacuo ſplendore
decepti, ſero conqueri habeamus quod lampades noſtræ ex-
tinguuntur. Ego enim reor minimè fuiſſe accenſas, quæ tunc
videntur extingui. Sic nempe habes: Simile eſt regnũ cœlo- Mat.25.a
rum decem virginibus, quæ accipientes lampades ſuas. Acci-
pientes dixit, non accendentes. Quomodo enim accenderũt,
quæ non ſumpſerunt oleum ſecum? Aut vbi ignis materia
defuit, quomodo ignis fuit? At lucet caſtitas etiam ex ſeipſa.
Sed quanto lucidior lampas ardens, quàm ſine igne, tãto pul-
chrior caſta generatio cum charitate. Sic & à cæteris volupta
tibus temperantia & patientia in aduerſitatibus, honeſtas in
cõuerſatione, & circunſpectio in ſermone, eleemoſyna quo-
que & eiuſmodi opera pietatis naturali quadam placere gra-
tia & velut ingenito decore etiam apud fatuas virgines reni-
tere videntur. At quoniam vitrea magis quàm ignea claritate
te fulgebant, eo ipſo lampades ſuas arbitrabantur extingui,
quo nimirum inanem hunc ſplendorem ab æterna conſpe-
xerint luce reprobari.

Quanta eſt miſeria noſtra, & indigẽtia noſtra q̃ multiplex.
Etiam

A Etiam verbis opus habemus. Et cum vtrunque sit miserum,
nõ iam mirum quod inter nos: mirum magis, quod etiam ad
1.Cor.2.c nosipsos. Nemo scit quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis
Luc.16.f qui est in ipso. Chaos magnũ inter nos firmatũ est, nisi in-
teruueniente quasi instrumento verborum fiat adinuicem trã-
situs quidam cordium in communicatione cogitationum.
Hac necessitate inuenta sunt verba. Quis nesciat? Veruntamen
Psal.61.a men & nosipsos verbis iam alloqui necesse est. Nónne deo
subiecta eris anima mea? propheta ait. Ab ipso enim salutare
meum. Et cui non frequenter necesse est animam reuocare
suam, aduocare rationem suam, suos conuocare affectus? Cui
non opus est crebro seipsum conuenire verbis, increpare mi
nis, solicitare monitis, vrgere accusationibus? Quinetiam ra-
tiociniis suadere expedit: quale est: Ab ipso enim salutare
Psal.42.b meũ: & cõsolari aliquando, iuxta illud: Quare tristis es anima
mea, & quare cõturbas me? Et interdum velut excitare & di-
Psal.145.a cere: Lauda anima mea dominum. Et nonnunquã diligentius
Psal.102.a cõmonere de quibus oportet, vt est: Benedic anima mea do-
mino, & noli obliuisci omnes retributiones eius. Nempe cor
meum dereliquit me, & necesse habeo ad meipsum, immo ad
me alterum loqui. Atque id interim tanto amplius, quãto mi
nus sum adhuc reuersus ad cor, reuersus in me, vnitus deniq;
mihiipsi. Nam ne inuicem quidem erit iam verbis vti, vbi in
vnum vtique virum perfectum occurremus omnes. Oppor-
B tune igitur linguæ cessabũt, nec medius requiretur interpres,
vbi vsqueadeo mediũ omne charitate cõstrauerit ille vnicus
mediator, vt & nos in vnũ facti simus in ipsis qui verè sempi
ternéque vnũ sunt, deo patre, & ipso domino Iesu Christo.

Cant.4.c MEL & lac sub lingua eius. Id quidẽ necesse: Nam quod
Eccl.12. in lingua est, durum sonat. Verba sapientis quasi sti-
Psal.54.e muli, & sicut claui in altum defixi. Alius est cuius molliti
Ps.140.b sunt sermones super oleum, sed oleum peccatoris non im-
pinguet caput meum. Corripiat me magis iustus & incre-
pet, nam hoc in misericordia est: quàm illud impinguet o-
leum caput meum, in quo est dolus. Pulchrè enim non mol-
les, sed molliti dicuntur sermones vel suasoris adulatoris, vel
suasoris iniqui, quòd sit in eis non tam vera & solida, quàm
superducta & simulata suauitas. Siquidem ipsi sunt iacula.
Psal.9.e Denique sub lingua eius quid? Audi prophetam: Labor &
Psal.39.d dolor. Porrò sub lingua eius mel & lac, qui iuxta eundem
prophetam laborem fingit in præcepto. Miraris fingere ve-
Luc.24.d ritatem, nam mirari licet, dubitare non licet. Si & alterum te-
stem quæris, lege in euãgelio quia finxit se longius ire. Quid-
ni figmentũ figmento exhibeat? Siquidem ipse nouit figmen
tum nostrum, vtique laboris impatiens, dilationem non susti
nens, fragile ad vtrunque. Piè ergo prouidit vt haberet pietas
promissionem vitæ eius quæ nunc est & futuræ, nec labo-
rem verum imponeret, sed magis fingeret in præcepto. Audi
C quomodo laborem fingere ipse se prodat: Tollite iugum
Mat.11.d meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Iu
gum enim meum suaue est, & onus meum leue. Quomodo
Ibidem. non fictus labor, vbi non labor, sed requies inuenitur? Ita er-
go labor in lingua, mel sub lingua. Quid supra linguam? Inef-
2.Cor.12.a fabilia, quæ non licet homini loqui. Miseri qui solum quod
in lingua sonuit attendentes, nec quod sub lingua reconditũ,
nec quod supra repositum fuit, capere potuerunt. Durus est
Ioan.6.f hic sermo, inquiunt. Durus equidem, sed tamen idem est ver-
Mat.10.d bum vitæ. Qui non baiulat crucem suam, & sequitur me, nõ
Luc.14.f est me dignus. Si quis venit ad me, & non odit patrem & ma
trem, adhuc autem & animam suam, nõ est me dignus. Quid
durius poterat dici? Noli errare. Lapis videtur, panis est. Du-
rus in cortice, sed suauissimus in medulla. Tentat te dominus
deus tuus. Fidei exercitatio, & probatio dilectionis est fictio
ista laboris. Esto tamen, lapis sit. Num tu credis quod & dæ-
Matt.4.a mones credunt? Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant.
Omnes nouimus quis hoc dixit. Non dubitat ille posse solo
dictu (quo quidem facilius nihil est) ex lapide panem facere
quem filium dei esse credit. Fas est & ab hoste doceri. Dica-
mus & nos filio dei, dic vt lapides isti panes fiãt. Nam & ille
qui hominũ vtique non dæmonũ venerat in salutẽ, sic cõfu-
tauit aduersarios vt paruulos erudiret. Nõ enim dicens quod
ille voluit, sed quod oportuit nos audire, vt videlicet noster
Ibidem. hic lapis panis fieret, non illius. Non, inquit, in solo pane viuit
homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Quid tu D
ad hæc veritatis inimice submurmuras? Quod quidẽ ipse fa-
teris, & negare omnino non potes, potẽs est filius dei dicere
vt lapides panes fiant. Vbi ergo ille de verbis dei ait, & gene-
raliter ait quia sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei, quid
tu mihi subsibilas ad quoduis eorum, dicens: Durus est hic ser
mo? Quæ dei filius dixit, & facta sunt alimenta vitæ: túne sa-
xa dixeris, qui filius dei non es? Non sum ego qui te arbitrer
(quod temeraria prorsus rapina arbitratus es ipse) esse te æ-
qualem deo, vt dicente te panis in lapidem reuertatur. Qui Philip.2.a
filius dei non es, sine causa dicas vt lapides isti panes fiãt. Nec
minus frustra tuum nobis apponas pro pane lapidem, scor-
pionem pro ouo, pro pisce serpentem. Væ enim his qui panẽ
lapidem, lapidem panem dicunt, ponẽtes lucem tenebras, & Esa.5.e
tenebras lucem: iugum Christi asperum, & esse sub sentibus
delicias reputantes. Has delicias ego nolim. Opto magis gu- Psal.33.b
stare & videre quoniam suauis est dominus. Hoc enim non
frustra is ipse qui monet, studuerat experiri. Deniq; ait: Quã Psal.118.n
dulcia faucibus meis eloquia tua. Et rursum: Quàm magna, Psal.30.c
inquit, multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti
timentibus te. Vbi putas absconditur? Nempe sub lingua sua,
sub capite eius quæ dicit: Leua eius sub capite meo: & dexte- Cant.2.c
ra illius amplexabitur me. Licet enim in promissione vitæ e-
ius quæ nunc est, dulcedo & multitudo dulcedinis, & magna
quoque & quàm magna sit multitudo, perfectio tamen non E
nisi in promissione futuræ. Perfecisti, inquit, his qui sperant Psal.30.f
in te, in cõspectu filiorum hominum. Quid perfecit? Non est
hic sermo in lingua, sed supra linguam. Ideo enim auris non
audit, quia nec lingua protulit quod præparauit deus his qui
diligunt eum. Nec sanè in abscondito consummatio illa, sed
in cõspectu filiorum hominum erit. Cõgrue verò non adhuc
perfecturum, sed iam perfecisse cum sperãtibus ait. Spe enim Rom.8.e
salui facti sumus.

INTER Babylonem & Hierusalem nulla pax est, sed guer-
ra continua. Habet vnaquæque ciuitas regem suum. Rex
Hierusalem Christus dominus est, rex Babylonis diabolus.
Et cum alterum in iustitia, alterum in malitia regnare dele-
ctet, rex Babylonis quos potest de ciuitatibus Hierusalem Rom.6.d
per ministros suos scilicet spiritus immundos seducere, vt
seruire eos faciat iniquitati ad iniquitatem, in Babylonem
trahit. Vnde dum vnum de ciuibus suis constitutus specula-
tor super muros Hierusalem trahi cerneret, nunciauit regi
captam prædam in Babylonem duci. Rex verò Hierusalem
aduocans spiritum timoris, militem in talibus strenuum:
Vade, inquit, eripe prædam nostram. Ille vt semper ad om-
nia imperata paratus, cum velocitate hostes persequitur, & in
auribus factus eorum est repente sonus tãquam aduenientis F
spiritus vehementis. Timor enim super eos intonuit, & ad Acto.2.
vocem virtutis eius hostium robur omne contremuit: quos
in fugam conuersos timor non longius prosecutus est, sed e-
reptum conciuem reducebat ad propria. Verum vnus ex ad-
uersariis tristitiæ spiritus non erat cum eis quando timor ad-
uenit. Hic cum cerneret socios subitò fugientes, ab insidiis
in quibus latebat, ocyus aduolauit. A timore, inquiunt, so-
lo factum est istud, & est opprobrium omnibus nobis. At
ille: Ne timeas à timore isto. Scio enim quid facto opus sit.
Ibo & ero spiritus mendax in angulis semitarum, & ami-
cum me simulabo timoris. Noui enim hominem, nec est a-
gendum cum eo vi, sed fraude. Vos autem spectate finem.
Fecit vt dixerat, & viarũ compendia captans præcessit timo-
rem. Referénsq; iter per viam qua gradiebatur timor, obuius
ei factus est, amica, sed iniqua cum eo colloquia cõmiscens,
ita vt seducere eum cœperit, & timor nesciens bono animo se
quebatur. Prope iam erat vt eos in foueam desperationis im-
pelleret. Sed spectator regi indicat quid agatur. Rex autem
vnum de militibus suis, spem scilicet, pręcepit accersiri, quem
cum equo desiderij, & ense lætitiæ in auxilium iubet accele-
rare timoris. Fidelis miles ad imperium egrediens, cùm per-
uenisset ad locum, vibrans ensem lętitiæ, tristitiam effugauit.
Sícque liberatũ conciuem & impositum equo desiderij pręce-
dens trahebat funiculo promissionum, & timor sequẽs vr-
gebat facto flagello de funiculis peccatorum. Ibat igitur vo-
luntarius equus, hinc attractus, inde compulsus, sed in tam ra

G pidò cursu timendum ei fuerat ab incursu. Vnde & college-
runt milites Babylonici consiliū dicentes: Quid facimus quia
sic euadit, quē iam quasi cum securitate possidebamus? Quo-
modo plausus inferni versus est in planctum, & per solos duos
milites gaudium est in cœlis super sui liberatione conciuis?
Quomodo periit versutia diabolicæ fraudis? Vnus autem ex
eis cæteris nequior, cùm sceleris huius opifex esset, propha-
num protulit consilium, dicens: Vos nescitis quicquam, nec
cogitatis quia modo ad capiendum facilior sit, etsi captus dif
ficilius eripi possit. Vos igitur à longe prosequimini, ego me
in angelum lucis transfiguro, vt ignaros viæ tanquā aduenas
& peregrinos docendi simulatione decipiam. Hunc igitur in
modum fraude deposita, regi nostro speculator annūciat, ve-
nire quidem hominē equo impositū desiderij, sed plus quàm
oporteat properare, eo quòd frenum & sella deesset. Hostes,
inquit, à longè prosequuntur, alij tanquā inueterati malorū,
viarum compendia captant. Sed & nunc vnum video in quo
armorum nostrorū relucet effigies, à nobis tamen ille exuit.
Necesse est eat qui interrogare nouerit eū, noster es, an ad-
uersariorum? Porrò rex cuius animum cura semper sollicitat
animarum, duos consiliarios suos emittit, prudentiam & tem
perantiam. Quarum temperantia quidem equo frenū discre-
tionis imposuit, & spem moderatius incedere persuasit. Pru-
dētia verò timore increpans & arguēs improbitatis, de futu-
H ro cōmonuit: & equo sellam circūspectionis apposuit, vt nō
caderet ascensor eius retro, sed retro prēteriti cōfessione pec
cati, antè meditationi iudicij, à sinistris patientiæ inniteretur,
à dextris humilitati. Porrò spes & timor dedere calcaria, spes
in dextro pede expectationē præmij, timor in sinistro suppli
Lucæ 24.c cij metū. Et facta mora cùm aduesperasceret & inclinata es-
set iam dies, rursus congregati sunt hostes in multitudine vt
dimicent cōtra eos. Pauet timor, spes accelerat: sed vix tandē
ad consilium eos prudentia temperantiáq; reuocauit. Et illa:
Rom. 13.d Videtis, inquit, quia dies præcessit, & nox appropinquauit: &
Ioan. 12.f qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat? Porrò vobis gran-
3. Reg. 19.b dis restat via, nec parua est hostium multitudo. Est autem mi
les quidam regi nostro fidelissimus quem ego noui, castrum
habens prope nos positum, & firmissimum est habitaculum:
Iob 39.d quia in petra posuit nidum suum. Diuertamus ad illum si pla-
cet, quia bonum est illic esse. Quod cùm placuisset omnibus,
& ducem itineris quæsissent, ait prudentia: Armiger meus ra
tio præcedet nos: est enim gnauus viarū, & notus iustitiæ, vt-
pote cōsanguineus eius. Præcedēte itaq; ratione, cæteris sub-
sequentibus anteuenit ratio: & salutata iustitia, nūciauit hos-
pites aduentare. Quærit illa qui sint, vnde, ad quid veniāt, sci-
scitatur. Et cū regem cognouisset, hilari vultu surgens fugiē-
tibus occurrit cum panibus, & obuiauit illis quasi mater ho-
norificata, susceptámque animā ab equo deposuit, & in pene
I tralibus domus auidam collocauit. Insequitur hostilis exerci-
tus, & castrum obsidēs vndique inquirit si quis forte pateret
ingressus, ac tanquam leo circuit quærens quem deuoret. Sed
1. Pet. 5.b cum vndique illud munitū inueniunt, tentoria figūt, & excu-
bias ordināt: ne quis ingredi aut egredi valeat, vt manè facto
instructis machinis diruant & irruant super eos. Interim pa-
uor pauiditate & solicitudine nō piger, nec vnquam securus
commilitones excitat, iustitiā cōuenit, de munitione loci, de
præparatione armorum quērit, adiiciens & illud ne fortè su-
stentationi deficiant alimenta. Ad hæc iustitia respōdit: Situs
loci, vt animaduertere potestis, saxosus & inaccessibilis est,
nec in armis nec in machinis inimicorū timet insultum. Sed
quia aridus est, paucos habet indigenas quos arido hordeacei
panis cibo vtcūque sustentat. Et nunc supersunt nobis quin-
Ioan. 6.a q; panes hordeacei & duo pisces. Et timor, Quid hęc, inquit,
sunt inter tantos? Cœpit igitur magis pauere & tædere, & ar-
Luc. 11.d guens animam quod ab equo desiderij descendisset, illud sæ-
pius memorabat, esse nouissima hominis illius peiora priori-
bus. Equus enim ille perpeti cursu festinus aduolabat ad vr-

bem, nūc solius rationis cōmissus ducatui. Ipse, inquit, videris K
si nō melius erat tibi tunc magis quàm nunc. Prope iam erat
vt aduersus spē contraria sentientē timor insurgeret, sed tem
perantia prudentiam aduocauit. Accersita prudentia impro-
bitatem timoris obiurgans, In aduersarios, inquit, tuus, ô ti-
mor mucro desæuiat. Nescis quia rex noster, rex virtutū est,
dominus fortis & potens, dominus potens in prælio? Eat igi- *Psal. 23.b*
tur nuncius qui suorum necessitates exponat, adiutorium fla
gitet, auxiliatorem adducat. Et quis ire poterit? ait timor.
Tenebræ operiunt terram, & muros obsidet hostium perui-
gil multitudo, & nos ignari viæ tanquam in regione longin-
qua. Aduocauerunt igitur hospitem suum iustitiam, Si quid,
inquiunt, potes adiuua nos. Quibus illa: Bono animo estote.
Est enim mihi nuncius fidelissimus regi bene notus & curiæ,
oratio scilicet, quæ in secreto noctis silentio per ignotas se-
mitas arcana cœli penetrare, & cubiculum regis adire, & op-
portuna importunitate pium regis animū flectere non indo-
ctus, supplicatione miserabili laborantibus auxilium solitus
impetrare. Eat ille si placet: ecce enim præsto est. Cúmq; res-
pondissent omnes, Placet: prudētia quid regi insinuet dictā-
te, iustitia vt fideliter agat & ne vacuus reuertatur præcipien
te, cæteris & maximè timore vt iter acceleraret deprecanti-
bus, per occultos quosdā muri exitus dimissus est. At ille ho-
stium cuneos penetrans securus, omni aue velocior, in mo-
mento, in ictu oculi vsque ad portas nouæ Hierusalem per- L
uenit. Quas cum clausas reperisset & pulsasset, ianitoribus
ægrè ferentibus quod intempestæ noctis silentio ciuitatem
impleret clamoribus, & regi ipsi importunus esse nō verere-
tur, ille perseuerabat pulsans, & amplius loquebatur. Aperi- *Psal. 117.c*
te mihi, inquit, portas iustitiæ, & ingressus in eas confitebor *Psal. 36.d*
domino regi nostro in ore meo secundum multitudinem do
lorum meorum qui sunt in corde meo. Hæc, inquit, porta do
mini mei: iustitia me misit ad vos vt introducar ad regē, quia
ad ipsum habeo secreta quæ perferā. Vox turbinis audita est
in terra nostra. Et cum cognouisset nuncium esse iustitiæ, in-
troduci eum præcepit. Ingressa oratio ad regem adorauit &
ait: Rex in æternum viue. Et ille: Recténe sunt omnia circa *4. Reg. 5.*
dominum tuum, & quæ illius sunt? Et oratio: Rectè domine: *Luc. 10.g*
vestri gratia. Porrò vnum est necessarium. Seruus ille vester
à cornibus vnicornium ad imperiū regis ereptus diuertit ad
militem vestrum dominū meum: & domine mi terra illa au-
stralis & arens est, & cibum non habet. Det dominus benedi
ctionem, & terra nostra det fructum suum, & congregati ho
stes in multitudine vt dimicēt contra nos. Da nobis domine
auxilium de tribulatione: quia non est alius qui pugnet pro
nobis, nisi tu deus noster. Porro rex noster, cuius natura boni-
tas, motus his lachrimis, ait: Quem mittemus? Ad quem cha-
ritas: Ecce ego domine, mitte me. Rex autem quærebat de so
ciis, sed charitas domesticam sibi familiam respondit suffice- M
re. Exit ergo vna cum nobili illo comitatu suo, gaudio, pace,
patientia, longanimitate, benignitate, bonitate, mansuetudi-
ne. His stipatus dux insignis progreditur, certúsque de victo-
ria erecto signo triumphali primam pertransiit inimicorum
secundámque custodiam. Cúmque venisset ad portam, vltro
aperta est ei. Ad cuius ingressum facta est lætitia magna in op
pido. Cúmque suadente gaudio vociferarentur omnes & ac-
clamarent, exortus clamor exterorum castra perterruit. Et il-
li: Quæ est ista, inquiunt, vox exultationis in auribus nostris
de castris Israël? Non ita erat heri & nudiustertius. Forte ve
nit eis auxilium, & impetum facient in nos. Fugiamus ergo
Israël: dominus enim pugnat pro eis contra nos. Interim
charitas morę impatiens ordinari exercitum, aperiri portas,
& persequi præcepit inimicos, apertè denuncians, Vadam ad
portas inferi. Sicque vno impetu vniuersus charitatis exerci
tus procedit, quos Babylonij non ferentes fugiunt, sed non
effugiunt. Cadunt à latere timoris mille, & à dextris chari-
tatis decem milia. *Psal. 90.b*

Incipit

A
INCIPIT EXPOSITIO VENErabilis *Bernardi Abbatis Clareuallis, in Cantica Canticorum.*
Sermo primus.

VOBIS fratres alia quàm aliis de ſeculo aut certè aliter dicenda ſunt. Illis
1.Cor.3.a ſiquidem lac potum dat & non eſcam, qui apoſtoli formam tenet in docendo. Nam ſpiritualibus ſolidiora apponenda eſſe, itidem ipſe ſuo
Ibidem. docet exemplo: Loquimur, inquiens, non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. Item ſapientiam loquimur inter perfectos, quales vos nimirum eſſe confido, niſi fruſtrà fortè iam ex longo ſtudiis eſtis cœleſtibus occupati, exercitati ſenſibus, & in le-
Pſal.1.a & 118.n. ge dei meditantes die ac nocte. Itaque parate fauces non lacti, ſed pani. Eſt panis apud Salomonem, iſque admodum ſplendidus ſapidúſque, librum dico qui Cantica canticorum inſcribitur. Proferatur ſi placet & frangatur. Nam de verbis Eccleſiaſtes ſatis (niſi fallor) per dei gratiam instructi
B eſtis mundi huius cognoſcere & contemnere vanitatem. Quid & parabolas? An non vita & mores veſtri iuxta eam quæ in ipſis inuenitur doctrinam ſufficienter emendati ſunt & informati? Proinde illis ambobus prælibatis quos nihilominus de amici arca præſtitos accepiſtis, accedite & ad tertium hunc panem, vt probetis forſitan potiora. Cùm enim duo ſint mala quæ vel ſola vel maximè militant aduerſus animam, vanus ſcilicet amor mundi, & ſuperfluus ſui: peſti vtrique duo illi libri obuiare noſcuntur, alter ſarculo diſciplinæ parua quæque in moribus & carnis ſuperflua reſecans, alter luce rationis in omni gloria mundi fucum vanitatis ſagaciter deprehendens, veracitérque diſtinguens à ſolido veritatis. Denique vniuerſis humanis ſtudiis ac mundanis deſideriis prætulit deum timere, eiúſque obſeruare mandata. Merito quidem. Veræ etenim ſapientiæ primum illud initium, ſecundum conſummatio eſt: ſi tamen conſtat vobis non aliud veram & conſummatam eſſe ſapientiam, quàm declinare à malo, & facere bonum: itémque recedere à malo neminem poſſe perfectè abſque timore dei, nec bonum opus omnino eſſe præter obſeruantiam mandatorum. Depulſis ergo duobus malis duorum lectione librorum, cõpetenter iam acceditur ad hunc ſacrũ theoricúmque ſermonem: qui cum ſit amborum fructus, non niſi ſobriis mentibus & auribus omnino credendus eſt. Alioquin ante carnẽ diſciplinæ ſtudiis
C edomitam, & mancipatam ſpiritui, ante ſpretam & abiectam ſeculi pompam & ſarcinam, indigne ab impuris lectio ſancta præſumitur. Quomodo nempe lux incaſſum circunfundit oculos cæcos vel clauſos, ita animalis homo non percipit ea
1.Cor.2.d quæ ſunt ſpiritus dei. Quippe ſpiritusſanctus diſciplinæ effu-
Sapien.1.b giet fictum, quod eſt vita incontinens. Sed nec erit ei vnquã pars cum mũdi vanitate, cum veritatis ſit ſpiritus. Quæ enim
Ioan.14.b ſocietas ei quæ deſurſum eſt ſapientiæ, & ſapientiæ mundi, quæ ſtultitia eſt apud deum: aut ſapientiæ carnis, quæ & ipſa inimica eſt deo? Puto autem quod iam non habebit vnde ad-
1.Cor.3.b uerſum nos murmuret is qui nobis de via venit amicus, cum
Rom.8.a & tertium iſtum inſumpſerit panem. Sed quis franget? Adeſt
Luc.11.a paterfamiliâs, cognoſcite dominum in fractione panis. Quis
Luc.24.c enim alter idoneus? Non equidem ego mihi iſtud temere arrogauerim. Sic ſpectetis ad me, vt ex me non expectetis. Nã & ego vnus ſum de expectantibus, mendicans & ipſe vobiſcum cibum animæ meæ, alimoniã ſpiritus. Reuera pauper &
Apo.3.b inops pulſo ad eum qui aperit & nemo claudit, ſuper ſermo-
Pſ.144.d nis huius profundiſsimo ſacramẽto. Oculi omniũ in te ſpe-
Thre.4. rant domine. Paruuli petierunt panem: non eſt qui frangat eis. Speratur id à benignitate tua. O piiſsime frange eſurientibus panem tuum, meis quidẽ (ſi dignaris) manibus, ſed tuis viribus. Dic quæſo nobis à quo, de quo, ad quémve dicitur:
Canti.1.a Oſculetur me oſculo oris ſui? Aut quale eſt iſtud ita ſubitaneum, & factum repente de medio ſermonis exordium? Sic quippe in verba prorumpit quaſi quempiam loquẽtem præ- D
miſerit, cui cõſequenter reſpondentẽ & hãc introducat perſonam quæcunque eſt ipſa quę oſculum flagitat. Deinde ſi ſe oſculari à neſcio quo vel petit vel præcipit, cur ſignanter & nominatim ore, & ore ſuo, quaſi aliud quàm os, aut alienum & non potius ſuum exhibere ſibi ſoleant oſculantes? Quanquam ne hoc quidem dicit, oſculetur me ore ſuo: ſed aliud profecto inuſitatius: oſculo, inquit, oris ſui. Et quidem iucundum eloquium quod ab oſculo principium ſumit, & blanda ipſa quædam ſcripturæ facies facilè afficit & allicit ad legendum, ita vt quod in ea latet, delectet etiam cũ labore inueſtigare, nec fatiget inquirendi fortè difficultas, vbi eloquij ſuauitas mulcet. Verùm quem non valde attentum faciat iſtiuſmodi principiũ ſine principio, & nouitas locutionis in veteri libro? Vnde conſtat hoc opus non humano ingenio, ſed ſpiritus arte ita compoſitum, vt quãuis ſit difficile intellectu, ſit tamen inquiſitu delectabile. Sed quid? Titulum præterimus? Non oportet ne vnum quidem iota: quãdo & minutias iube Mat.5.c
mur colligere fragmentorum, ne pereant. Titulus talis eſt: Ioan.6.b
Incipiunt Cãtica canticorũ Salomonis. Obſerua in primis pacifici nomen quod eſt Salomon, cõuenire principio libri qui incipit à ſigno pacis, id eſt, ab oſculo: ſimúlque aduerte huiuſcemodi principiis ſolas ad hanc intelligendam ſcripturã mentes inuitari pacificas, quæ ſeſe iam à vitiorum vendicare perturbationibus & curarum tumultibus præualent. Dehinc ne
hoc quoque ocioſum putes, quod non ſimpliciter cãtica, ſed E
cantica canticorum habet inſcriptio. Multa quippe legi cantica in ſcripturis, & nullum illorum memini taliter appellari. Cecinit Iſraël carmen domino, quòd gladium pariter & iugũ euaſerit Pharaonis, gemino maris mirabiliter liberatus ſimul & vindicatus obſequio. Non tamẽ quod cecinit dictũ eſt cã-
ticum cãticorum, ſed ſi bene recolo, Cecinit (ait ſcriptura) Iſ- Exod.15.a
raël carmen hoc domino. Cecinit etiã Delbora, cecinit & Iu- Iudi.5.a
dith, cecinit & mater Samuelis, prophetę quoque aliqui ceci- Iudic.16.c
nerunt, & nemo eorum legitur appellaſſe canticum ſuum cã- 1.Re.2.
tica canticorum. Sane omnes (ni fallor) ceciniſſe reperies pro quocunque ſuo ſuorúmve percepto commodo. Verbi gratia pro obtẽtu victoriæ, pro euaſione periculi, aut pro cupitę rei qualiſcunq; adepto beneficio. Ita ergo pleriq; cecinerunt ſinguli pro ſinguliscauſis, ne ingrati diuinis beneficiis inuenirẽ-
tur: iuxta illud: Confitebitur tibi cùm benefeceris ei. At verò Pſal.48.d
rex iſte Salomon ſapiẽtia ſingularis, ſublimis gloria, rebus affluens, pace ſecurus, nullius taliũ eguiſſe cognoſcitur pro quo accepto iſta decantare libuerit. Sed nec ſcriptura ipſa ſui vſpiam tale aliquid ſignificare videtur. Itaque diuinitus inſpiratus, Chriſti & eccleſiæ laudes, & ſacri amoris gratiam, & æterni connubij cecinit ſacramẽta, ſimúlque expreſſit ſanctę deſiderium animæ, & epitalamij carmen exultãs in ſpiritu, iu-
cundo compoſuit eulogio, figurato tamen. Nimirum velabat F
& ipſe inſtar Moyſi faciem ſuam non minus forſitan in hac Exod.3.a
parte fulgentem, eo quod illo adhuc in tempore nemo aut rarus erat qui reuelata facie gloriam iſtam ſpeculari ſufficeret.

Igitur pro ſui excellentia reor nuptiale hoc carmen huiuſmodi titulo præſignitum, vt merito Cantica canticorum ſingulariter appelletur, ſicut is quoq; cui canitur, ſingulariter eſt
dictus rex regum, & dominus dominantiũ. Cæterũ vos ſi ve- 1.Ti.6.c
ſtram experientiã aduertatis, nónne in victoria qua vicit mũ-
dum fides veſtra, & in exitu veſtro de lacu miſeriæ & de luto 1.Ioan.5.a
fecis cantaſtis & ipſi domino cãticum nouum quia mirabilia Pſal.39.a
fecit: Ruſus cum adiecit primum ſupra petram ſtatuere pe- Pſal.97.a
des veſtros, & dirigere greſſus veſtros, puto quòd & tunc ni- Pſal.39.a
hilomin⁹ pro indulta nouitate vitæ immiſſum ſit in os veſtrũ canticum nouũ, carmen deo noſtro. Quid cum pœnitẽtibus vobis nõ ſolum peccata dimiſit, ſed inſuper promiſit & præmia, num multò magis ſpe gaudentes futurorũ bonorũ, can-
taſtis in viis domini, quoniam magna eſt gloria domini? At ſi Pſal.137.b
cui fortè veſtrũ clauſum vel obſcurum aliquid de ſcripturis interdum eluxerit, tunc prorſus neceſſe eſt pro percepta cœleſtis panis alimonia diuinas mulceat aures ĩ voce exultatio-
nis & cõfeſsionis ſonus epulantis. Sed & in quotidianis exer Pſal.41.a
citiis & bellis quæ nulla hora pie in Chriſto viuẽtibus deſunt
à carne, à mundo, à diabolo, ſicut militiam eſſevitam hominis Iob 7.b
ſuper terram inceſſanter experimini in vobiſmetipſis, quoti-

G diana necesse est cantica pro assecutis victoriis innouari.
Quotiens tentatio superatur, aut vitium subiugatur, aut
imminens periculum declinatur, aut laqueus insidiatis depre-
henditur, aut annosa & inueterata quæcunque animæ passio
semel perfectéque sanatur, aut multum diúque cupita & sæ-
pius petita virtus tandem aliquando dei munere obtinetur,
quid nisi totiens (iuxta prophetã) personat gratiarum actio
& vox laudis, & ad singula quæq; beneficia benedicitur deus
in donis suis? Alioquin ingratus reputabitur cum discussio
Psal.118.g venerit, qui non poterit dicere deo: Cantabiles mihi erant iu
stificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Arbitror vos
in vobisipsis illa iam recognoscere quæ in psalterio non Cã-
tica canticorum, sed cantica graduum appellãtur, eo quòd ad
singulos profectus vestros iuxta ascensiones quas quisque in
corde suo disposuit, singula sint cantica depromenda ad lau-
dem & gloriam promouentis. Quonam modo impleatur ali
Psa.117.b ter ille versiculus non video: Vox exultationis & salutis in ta
bernaculis iustorum: aut certe apostoli illa pulcherrima salu-
Colo.3.c berrimáque exhortatio: In psalmis, hymnis & canticis spiri-
Ephes.5.d tualibus cantantes & psallentes in cordibus vestris domino.
Sed est canticum quod ex sui singulari dignitate & suaui-
tate cunctis merito quę memorauimus, & si qua sunt alia an-
tecellit, & iure hoc appellauerim Cãticum canticorum, quia
cæterorum omnium ipsum est fructus. Istiusmodi canticum
H sola vnctio docet, sola addiscit experientia. Experti recogno-
scant, inexperti inardescant desiderio non tam cognoscendi,
quàm experiendi. Nõ est enim strepitus oris, sed iubilus cor-
dis: non sonus labiorum, sed motus gaudiorum: voluntatum,
non vocum consonantia. Non auditur foris, nec enim in pu-
blico personat: sola quæ cantat audit, & cui cantatur, id est
sponsus & sponsa. Est quippe nuptiale carmen exprimens ca
stos iucundósque complexus animorum, morũ concordiam,
affectuúmque consentaneam ad alterutrum charitatem.
Cæterùm non est illud cantare seu audire animæ puerilis
& neophytæ adhuc & recenter conuersæ de seculo, sed pro-
uectæ iam & eruditæ mentis quæ suis nimirum profectibus
deo promouente intantum iam creuerit, quatenus ad perfe-
ctam ætatem, & ad nubiles quodammodo peruenerit annos,
annos dico meritorum nõ temporum, facta nuptiis cœlestis
sponsi idonea, qualis denique suo loco plenius describetur.
Sed prẹterit hora qua nos exire vrget ad opera manuũ & pau
pertas, & institutio regularis. Cras in nomine domini quod
cœperamus prosequemur de osculo, quia de titulo hodiern⁹
sermo nos expediuit.

De incarnatione Christi per patriarchas & prophetas prænunciata, & ardentissimè ab eis expectata.

Sermo secundus.

I ARDOREM desiderij patrum suspirantium Christi in
carne præsentiam frequentissimè cogitans compun-
gor & confundor in memetipso, & nunc vix contineo la-
chrymas, ita pudet tẽporis torporísque miserabilium tem-
porum horum. Cui nanque nostrum tantum ingerat gau-
dium gratiæ huius exhibitio: quantum veteribus sanctis ac-
cenderat desiderium promissio. Ecce enim quàm multi in
hac eius quæ proximè celebranda est natiuitate gaudebunt,
sed vtinam de natiuitate, non de vanitate. Illorum ergo de-
siderium flagrans & piæ expectationis affectum spirat mihi
Cant.1.a vox ista: Osculetur me osculo oris sui. Senserat nimirum in
spiritu quisquis tunc spiritualis esse poterat, quanta foret gra-
Psal.44.a tia diffusa in labiis illis: propterea loquens in desiderio ani-
mæ aiebat: Osculetur me osculo oris sui: nimirum omni-
modis cupiens tantę suauitatis participio non fraudari. Dice-
bat enim perfectus quisque: Quo mihi ora hæc seminiuer-
bia prophetarũ? Ipse potius speciosus forma præ filiis homi-
Exo.4.c num, ipse me osculetur osculo oris sui. Non audio iam Moy-
Esa.6.b sen: impeditioris siquidẽ linguę fact⁹ est mihi. Esaiæ labia im
Hier.1.b munda sunt: Hieremias nescit loqui, quia puer est: & prophe
tæ omnes elingues sunt. Ipse ipse quem loquuntur, ipse lo-
quatur, ipse me osculetur osculo oris sui. Non in eis iam aut
Psal.17.b per eos loquatur mihi, quoniam tenebrosa aqua in nubibus
aëris: sed ipse me osculetur osculo oris sui, cuius gratiosa prę-
sentia, & admirandæ fluenta doctrinæ fiant in me fons aquæ
salientis in vitam æternam. Quem vnxit pater oleo læti- K
tiæ præ consortibus suis, nunquid non ex ipso mihi vberior
infunditur gratia, si tamen dignetur me osculari osculo oris Ioan.4.b
sui? Cuius vtique sermo viuus & efficax osculum mihi est, Psal.44.b
non quidem coniunctio labiorum, quæ interdũ pacem men- Heb.4.c
titur animarum, sed planè infusio gaudiorum, reuelatio secre
torum, mira quædam & quodãmodo indiscreta commixtio
superni luminis & illuminatæ mentis. Adhærens quippe deo
vnus spiritus est. Meritò proinde visiones & somnia non re- 1.Cor.6.d
cipio, figuras & ænigmata nolo: ipsas quoque angelicas fasti-
dio species. Quippe & ipsos longe superat Iesus meus specie
sua & pulchritudine sua. Non ergo alium siue angelum siue
hominem, sed ipsum peto osculari me osculo oris sui. Nec sa
ne præsumo me osculatum iri ab ore ipsius: (est enim hoc
assumpti hominis vnicæ fœlicitatis & prærogatiuæ singula-
ris) sed humilius ab osculo oris sui peto me osculari: quod cõ
mune vtique est multorum qui dicere possunt: Et nos omnes
de plenitudine eius accepimus. Intendite. Sit os osculans Ioan.1.b
verbum assumens, osculatum caro quæ assumitur: osculum
verò quod pariter ab osculante & osculato conficitur, perso
na ipsa ex vtroque compacta mediator dei & hominum ho-
mo Christus Iesus. Hac ergo ratione sanctorum nemo dice-
re præsumebat: Osculetur me ore suo: sed tãtum osculo oris
sui: ipsi sanè seruantes prærogatiuam istam, cui singulariter
semélque os verbi impressum tunc est, cùm ei se corporaliter
plenitudo omnis diuinitatis indulsit. Fœlix osculum, ac stu- L
pẽda dignatione mirabile: in quo non os ori imprimitur, sed
deus homini vnitur. Et ibi quidem contactus labiorum com-
plexum significat animorum, hic autem consideratio natura-
rum diuinis humana componit, quæ in terra sunt & quæ in
cœlis pacificans: Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque
vnum. Ad hoc igitur osculum sanctus quisque antiqui tẽpo- Ephe.2.c
ris suspirabat: eo quòd iucunditatem & exultationem thesau
rizari super eum, & thesauros omnes sapientię & scientiæ in Eccl.15.b
ipso absconditos præsentirẽt, cuperéntq; & ipsi de plenitu- Colo.2.a
dine eius accipere. Sentio, placet vobis quod dicitur. Sed
accipite & alium sensum. Non latuit sanctos & ante aduentũ Hier.29.c
saluatoris deum super mortalium genus cogitare cogitatio- Amos 3.b
nes pacis. Nec enim faceret verbum super terram quod non Luc.18.f
reuelaret seruis suis prophetis. Erat tamen verbum hoc ab-
sconditum à multis. Fuit nanque in tempore illo rara fides in Luc.1.f
terris: & tenuis admodum spes in pluribus quoque illorum
qui expectabant redemptionem Israël. Qui verò præsciebãt,
ipsi & prędicebant Christum in carne venturum, & cum ipso
pacem. Vnde quidam eorum, Et pax erit, inquit, in terra no-
stra cum venerit. Immo per ipsum dei gratiam homines re-
cuperaturos cum omni fiducia sicut diuinitus acceperant
prædicabant. Quod & præcursor domini Ioannes suo tem- Ioan.1.b
pore impletum agnouit & perhibuit, Gratia (inquiens) & ve- M
ritas per Iesum Christum facta est: & ita verum esse omnis
nunc Christianus populus experitur. Cæterùm illis prænun-
ciantibus pacem, moram autem faciente auctore pacis, nu-
tabat populi fides, dum non erat qui redimeret, neque qui sal Psal.7.a
uum faceret. Itaque causabantur homines moras, quod ille
totiens nunciatus necdum veniret princeps pacis, sicut locu-
tus fuerat per os sanctorum qui à seculo sunt prophetarum Lucæ 1.g
eius: & suspectas habentes promissiones, signũ promissæ re-
conciliationis (quod est osculum) flagitabant: ac si nunciis
pacis vnus quilibet responderet de populo: Quousque tol-
litis animas nostras? Iam olim prædicitis pacem, & non ve-
nit: promittitis bona, & adhuc turbatio. Ecce hoc ipsum mul
tipharìè multísque modis & angeli patribus, & patres no- Ioan.10.e
stri annunciauerunt nobis, dicentes, pax pax, & non est pax.
Si mihi vult esse persuasum deus quod de suæ beneplacito Hie.8.d
voluntatis tam crebra iam legatione spondet nec exhibet,
osculetur me osculo oris sui, sicque in signo pacis faciat de pa
ce securum. Nam verbis iam quomodo credam? Opus magis
est opere verba firmari. Probet veridicos nuncios suos deus,
si tamen nuncij eius sunt: & sequatur eos ipse, vt sępius pro- Ioan.1.a
miserunt: quia sine ipso possunt facere nihil. Misit puerum, 4.Reg.4.c
tulit baculum, & necdum est vox neque vita. Non surgo, nõ
suscitor, non excutior de puluere, non respiro in spem, si nõ
propheta ipse descendat, & osculetur me osculo oris sui.

A Huc accedit quod is qui nostrum profitetur se mediatoré
1.Tim.2.b ad deum, dei filius est, & deus est. Et quid est homo vt inno-
tescat ei, aut filius hominis vt reputet eum? Quæ mihi fidu-
cia vt tantæ me audeam credere maiestati? Vnde inquam ter-
ra & cinis præsumo deum curam habere mei? Ad hæc diligit
patrem suum, me verò opus non habet, bonorũ meorum nõ
eget. Vnde ergo cõstabit mihi quod mediator meus in patre
nequaquã sit? Tamẽ si verè (vt dicitis) decreuit misereri deus,
cogitátque vt complacitior sit adhuc, statuat testamentum
pacis, & fœdus perpetuum feriat mihi in osculo oris sui. Vt
quæ procedunt de labiis suis, non faciat irrita: exinaniat se, hu
miliet se, inclinet se, & osculetur me osculo oris sui. Vt ex æ-
quo partibus congruens mediator neutri suspectus sit, deus
filius dei fiat homo, fiat filius hominis, & certũ me reddat in
hoc osculo oris sui. Securus suscipio mediatorem dei filium,
quem agnosco & meum. Minime planè iam mihi suspectus
Gene.2.d erit. Frater enim & caro mea est. Puto enim, spernere me iam
non poterit os de ossibus meis, & caro de carne mea. Ita er-
go vetus querela sacrosanctum osculum, id est incarnãdi ver
bi mysterium exigebat, dum longa & molesta expectatione
fatigata fides deficeret, & infidelis popul⁹ aduersus promissa
dei victus tædio murmuraret. Adinuentio mea est si non hoc
idem & vos recognoscitis de scripturis. Inde profectò erant
Esa.28.e querulæ illæ & plenæ murmure voces: Manda, remanda. Ex-
B pecta, reexpecta. Modicum ibi: modicum ibi. Inde anxiæ illæ
Ezec.36.c & plenæ pietate preces: Da mercedem domine sustinentibus
Ibidem. te, vt prophetæ tui fideles inueniantur. Item: Suscita domi-
ne precationes quas locuti sunt in nomine tuo prophetę pri
ores. Inde blandæ illæ & plenæ consolatione promissiones:
Abac.2.a Ecce apparebit dominus, & non mentietur: si moram fece-
rit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Item:
Esa.14.a Prope est vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabun-
Esa.66.d tur. Et ex persona promissi: Ecce ego, inquit, declino in vos
vt flumen pacis, & vt torrens inundans gloriæ gentium. In
quibus verbis satis apparet & prædicatorum instantia, & dif-
fidentia populorum. Sic itaque & plebs murmurabat, & fi-
Esa.33.b des nutabat: & (iuxta Esaiæ vaticinium) angeli pacis amarè
flebant. Ne ergo vniuersum genus humanum moram fa-
ciente Christo desperatione periret, dum se contemni suspi-
caretur infirma mortalitas, suǽque reconciliationis cum deo
de gratia totiens repromissa diffideret: sancti qui de spiritu
certi erant, certitudinem de carnis præsentia exoptabant, ac
signum reformãdę pacis propter pusillanimes & incredulos
Esa.11.c omni instantia requirebant. O radix Iesse qui stas in signum
populorum, quàm multi reges & prophetæ voluerunt te vi-
Luc.2.d dere & non viderunt? Fœlix tamen ex omnibus Simeon, cu-
Psal.91.b ius senectus in misericordia vberi. Is nempe exultauit vt vi-
deret desiderij signum, & vidit & gauisus est: acceptóque
C osculo pacis, in pace dimittitur, ante tamen apertè pronun-
cians Iesum esse natum in signum cui contradicendum erat.
Lucæ 2.d Omnino ita fuit. Contradictum est exorto signo pacis, sed
ab his qui oderunt pacem. Nam pax hominibus bonæ volũ-
tatis, maleuolis autem petra scandali, & lapis offensionis. He
Mat.2.a rodes denique turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo.
Ioan.1.b Siquidem in propria venit, & sui eum non receperunt. Fœli-
ces illi in sua pernoctatione pastores, qui signi huius visione
digni habiti sunt. Iam tunc se abscondebat à sapientibus &
Luc.10.d prudentibus, & reuelabat paruulis. Et Herodes videre vo-
luit: sed quia non bona voluntate, non meruit. Pacis siqui-
dem signum erat, datum tantum hominibus bonæ volunta-
tis. Herodi verò & similibus eius non dabitur nisi signum
Ionæ prophetæ. Porrò ad pastores, Et hoc (ait angelus) vo-
bis signum: vobis humilibus: vobis obedientibus: vobis non
alta sapientibus: vobis vigilantibus, & in lege dei meditanti-
bus die ac nocte. Hoc, inquit, vobis signum. Quod? Quod an-
geli promittebant, quod populi requirebant, quod prophetę
prędixerãt, hoc fecit dominus nũc & ostendit vobis: in quo
recipiant increduli fidem, pusillanimes spem, perfecti securi-
tatem. Hoc ergo vobis signum. Cuius rei signum? Indulgen-
tiæ, gratiæ, pacis, & pacis cuius non erit finis. Hoc est ergo si-
Luc.2.b gnum: Inuenietis infantem pannis quidem inuolutũ, & po-
2.Cor.5.d situm in præsepio: deus est tamen in ipso mundum reconci-
Rom.5.a lians sibi. Morietur propter peccata vestra, & resurget pro-
pter iustificationem vestram, vt iustificati per fidem, pacem D
habeatis ad deum. Hoc signum pacis propheta quondam Esa.7.b
regi Acham proponebat petendum à domino deo suo siue
in excelso supra, siue in inferno deorsum. Sed impius rex re-
cusauit non credens miser quod in signo hoc ima summis in
pace socianda essent: quatenus & inferi domino descenden-
te salutati in osculo sancto signum pacis & ipsi recipiant, &
superni spiritus idipsum nihilominus cùm ad cœlos redierit,
æterna suauitate participent. Sermo finiẽdus est, sed vt quod
in eo disputatum est, breui recolligam summam, patet hoc
sanctum osculum duabus ex causis necessariè indultum mun
do: vt & infirmis faceret fidem: & desiderio satisfaceret per-
fectorum. Porrò ipsum osculum esse non aliud quàm media-
torem dei & hominum, hominem Iesum Christum. Qui cũ
patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula
seculorum, Amen.

De osculo pedis, manus, & oris domini, &c.
Sermo tertius.

HODIE legimus in libro experientiæ: Conuertimini ad
vosipsos, & attendat vnusquisque conscientiam suam
super his quæ dicenda sunt. Explorare velim si cui vnquam
vestrum ex sententia dicere datum sit: Osculetur me osculo
oris sui. Non est enim cuiusuis hominum ex affectu hoc
dicere: sed si quis ex ore Christi spirituale osculum vel semel E
accepit, hunc proprium experimentum profectò solicitat
& repetit libens. Ego arbitror neminem vel scire posse quid
sit, nisi qui accipit. Est quippe manna absconditum: & so-
lus qui edit, adhuc esuriet. Est fons signatus, cui non com-
municat alienus: sed solus qui bibit, adhuc sitiet. Audi ex-
pertũ quomodo requirit: Redde mihi, inquit, lętitiam saluta- Psal.50.c
ris tui. Minime ergo id sibi arroget mei similis anima onera-
ta peccatis, suæq; adhuc carnis obnoxia passionibus, quæ sua-
uitatem spiritus necdum senserit, internorũ ignara atque in-
experta penitus gaudiorum. Ostendo tamen ei quæ huius-
modi est, locũ in salutari sibi congruentem. Non temere as-
surgat ad os serenissimi sponsi, sed ad pedes seuerissimi domi
ni mecum pauida iaceat, & cum publicano terram tremens
non cœlum aspiciat: ne confusa in luminaribus cœli facies as-
sueta tenebris opprimatur à gloria: atque insolitis reuerbera-
ta splẽdoribus maiestatis, densioris rursum cæcitate caliginis
obuoluatur. Non tibi ô quæcunq; es talis anima, non tibi ille
locus vilis aut despicabilis videatur, vbi sancta peccatrix pec-
cata deposuit, induit sanctitatẽ. Ibi Æthiopissa mutauit pel-
lem, & in nouum restituta candorem, iam tũc fiducialiter vẽ-
racitérque respondebat exprobrantibus sibi verbũ: Nigra
sum, sed formosa, filiæ Hierusalem. Miraris quanã id arte po-
tuerit, vel quibus obtinuerit meritis? Paucis accipe. Fleuit a- Canti.1.b
marè, & de intimis visceribus longa suspiria trahens, salutari- F
bus intra se succussa singultibus felleos humores euomuit.
Cœlestis medicus celerrimè subuenit: quia velociter currit Psal.147.a
sermo eius. Nunquid non potio est sermo dei? Est vtiq; for- Psal.7.c
tis & vehemens, & scrutans corda & renes. Deniq; sermo dei Heb.4.c
viu⁹ & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertin-
gens vsq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quo-
que & medullarum, & discretor cogitationum. Huius ergo
beatæ pœnitentis exemplo prosternere & tu ô misera vt desi
nas esse misera, prosternere & tu in terrã, amplectere pedes,
placa osculis, riga lachrymis, quibus tamen non illum laues,
sed te, & fias vna de grege tonsarum quæ ascendunt de laua-
cro: ita sanè vt suffusum pudore ac mœrore vultum nõ ante
sustollere audeas: quàm audias & ipsa, Dimittũtur tibi pecca- Luc.7.g
ta tua: quàm audias, Consurge consurge captiua filia Sion, cõ Esa.25.a
surge, excutere de puluere. Sumpto itaque ad pedes primo
osculo, nec sic quidem præsumes statim ad osculum oris assur
gere: sed erit tibi gradus ad ipsum medium quoddam aliud
osculum quod secundo loco ad manum accipies. De quo &
talem accipe rationem. Si dixerit mihi Iesus, Dimittuntur ti-
bi peccata tua: nisi ego peccare desiero, quid proderit? Exui
tunicam meam, si reinduero eam, quantum profeci? Si rur-
sus pedes meos quos laueram inquinauero, nunquid aliquid
lauisse valebit? Sordens omni genere vitiorum iacui diu in
luto fecis: sed erit sine dubio recidẽti, quàm iacenti deterius.

G Denique qui me sanum fecit, ipsum mihi dedisse recordor.
Ioan.5.c Ecce, sanus factus es, vade, iam amplius noli peccare: ne deterius aliquid tibi contingat. Qui autem dedit voluntatem pœnitendi, opus est vt addat & cõtinendi virtutẽ: ne iterem pœnitẽda, faciámque nouissima mea peiora prioribus. Væ enim mihi etiam pœnitenti, si statim subtraxerit manum, sine quo nihil possum facere. Nihil inquam, quia nec pœnitere nec cõ
Eccl.7.b tinere. Audio proinde quod consulit sapiens. Verbũ (inquit) in oratione ne iteres. Paueo & quod iudex intentat arbori non facienti fructum bonũ. Fateor, pro huiusmodi non sum omnino contentus priori gratia qua iam malorum sum pœ-
Mat.3.b nitens, nisi & secundam accepero: vt videlicet dignos faciam
2.Pet.2.b pœnitentiæ fructus: & deinceps non reuertar ad vomitum.

Hoc ergo restat mihi prius petendum & accipiendũ quàm præsumam altiora & sacratiora contingere. Nolo repẽtè fieri summus: paulatim proficere volo. Quantum displicet deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentis verecundia pla-
Eccl.3.c cet. Citius placas eum si mẽsuram tuam seruaueris, & altiora te non quæsieris. Longus saltus & arduus est de pede ad os, sed nec accessus conueniens. Quid enim? Recenti adhuc respersus puluere, ora sacra continges? Heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ præsentaris? Per manum tibi transitus sit. Illa prius te tergat: illa te erigat. Quomodo erigat? Dando vnde præsumas. Quid istud? Decor continentiæ, & digni pœ-
H nitentiæ fructus, quæ sunt opera pietatis. Hæc te de stercore
Psa.112.a erigent in spem audendi potiora. Sanè accipiendo donum, osculare manum: hoc est, non tibi, sed nomini eius da gloriã. Da semel & da iterum, tum pro donatis criminibus, tum pro collatis virtutibus. Aut certe videto vnde munias frontem
1.Cor.4.b contra ictus istos. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Iam tandem in osculis duobus geminum habens diuinæ dignationis experimentum, forsan non confunderis præsumere sanctiora. Quantum quippe crescis in gratia, tantum & in fiducia dilataris. Inde fit vt & ames ardentius, & pulses fidentius pro eo quod tibi deesse sentis. Porrò pulsanti aperietur. Iam summum illud quodcunque est summę dignationis & miræ suauitatis osculum credo non negabitur sic affe-
cto. Hæc via: hic ordo. Primo ad pedes procidimus, & plora-
Psal.94.b mus coram domino qui fecit nos, ea quæ fecimus nos. Secundo manum quærimus subleuantis & roborantis genua dissoluta. Postremò cùm ista multis precibus & lachrymis obtinemus, tum demum audemus forsitan ad ipsum os gloriæ caput attollere (pauens & tremens dico) non solùm speculandum, sed etiam osculandũ: quia spiritus ante faciem nostram Christus dominus: cui adhærentes in osculo sancto, vnus spiritus ipsius dignatione efficimur. Tibi domine Iesu tibi me-
Psal.26.c rito dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam do-
I mine requiram. Nempe auditã fecisti mihi mane misericordiam tuam, cum iacenti primùm in puluere, tuáq; deosculanti reuerenda vestigia, quod malè vixeram remisisti. Porrò in progressu diei lætificasti animam serui tui, cùm deinde in osculo manus etiam bene viuendi gratiã indulsisti. Et nũc quid restat, ô bone domine, nisi vt iam in plenitudine lucis, in feruore spiritus, ad oris quoq; osculum dignanter admittens ad-
Psal.15.c impleas me lætitia cum vultu tuo? Indica mihi ô suauissime
Cant.1.b ô serenissime, indica mihi vbi pascis, vbi cubas in meridie. Fratres, bonũ est nos hic esse, sed ecce auocat nos diei malitia. Hi siquidem qui modo superuenisse nunciantur, gratum cogũt rumpere magis quàm finire sermonem. Ego exibo ad hospites, ne quid desit officiis eius de qua loquimur charita-
Mat.23.a tis: ne forte & de nobis audire contingat: Dicunt enim & nõ faciunt. Vos orate interim vt voluntaria oris mei beneplacita faciat deus ad vestram ipsorum ædificationem, & laudem & gloriam nominis sui.

De triplici profectu animæ, qui fit per osculum pedis, manus, & oris domini. Sermo IIII.

TRIPLICEM quendam animæ profectum, sub nomine trium osculorum sermo hesternus complexus est. Nunquid excidit vobis? Is mihi hodierna disputatione prosequendus erit, prout parare dignabitur in dulcedine sua pauperi deus. Diximus, si recolitis, illa oscula sumi ad pedes, K
ad manum, ad os, singula singulis referentes. In primo sanè primordia dedicantur nostræ conuersionis. Secundum autem proficientibus indulgetur. Porrò tertium sola experitur & rara perfectio. Ab hoc solo quod vltimum positum est, sumpsit exordium scriptura ista quam tractare suscepimus, & ipsius causa reliqua duo à nobis adiuncta sunt. An verò necessariè, vos iudicabitis. Puto enim facies ipsa eloquij facilè admonet & ista requirere. Mirum verò si non & vos aduertitis oportere reuera esse aliud siue alia oscula à quibus illud oris distinguere voluit qui dixit: Osculetur me Canti.1.a
osculo oris suis. Cur enim cùm sufficere poterat dixisse simpliciter, osculetur me: præter morem tamen vsúmque loquendi distinctè & signanter adiecit, osculo oris sui, nisi vt ostenderet ipsum quod petebat osculum summum esse, non solum? Nónne denique ita inuicem loquimur, osculare me, vel da mihi osculum, & nemo sequitur vt dicat ore tuo, siue osculo oris tui? Quid alterutrum osculari parantes, num versus inuicem ora tendimus, quæ tamen abinuicem non requirimus nominatim? Denique qui narrat (verbi gratia) à domino susceptum in osculo proditorem, Et osculatus est (ait) Mar.14.e
eum: nec addidit ore suo, vel osculo oris sui. Sic nimirum omnis & qui scribit & qui loquitur consueuit.

Sunt ergo hi tres animarum affectus siue profectus expertis duntaxat satis noti & manifesti, cùm aut de actis malis in- L
dulgentiam, aut de bonis agendis gratiam, aut ipsius etiam indultoris & benefactoris sui præsentiam, eo quidem modo quo in corpore fragili possibile est, obtinet intueri. Cæterùm primum & secundum qua ratione oscula nominauerim, manifestius accipite. Osculum, pacis indicium esse omnes nouimus. Porrò autem si (vt scriptura loquitur) peccata Sapien.1.a
nostra separant inter nos & deum, tollatur de medio quod interest, & pax est. Cùm ergo satisfacimus vt ablato quod separat peccato reconciliemur, indulgentiam quam recipimus quid nisi quoddam osculum dixerim pacis? Idque interim non alibi, quàm ad pedes sumendum. Humilis quippe & verecunda debet esse satisfactio qua emendatur superba transgressio. At cùm etiam ad viuendum emendatius, deóque dignius conuersandum, placita quadam amplioris gratiæ familiaritate donamur, cũ ampliori fiducia caput iam leuamus de puluere, largitoris (vt assolet) manũ osculaturi, si tamẽ de accepto munere non nostram, sed auctoris gloriam quærimus, eíque sua dona & non nobis ascribimus. Alioquin si in te & non magis in domino gloriaris, propriam profectò & non domini manum osculari conuinceris, quod (iuxta beati Iob Iob 31.b
sententiam) est iniquitas maxima, & negatio in deum. Si ergo ad scripturæ testimonium propriam gloriam quærere, propriam est osculari manum: profectò qui dat gloriam deo, dei dicitur non incongruè manum osculari. Et in hominibus M
quidem ita esse videmus, seruos videlicet offensorum dominorum osculari solere pedes cùm ab ipsis veniam petunt, & pauperes diuitum manus cùm ab eis munus accipiunt. Verùm quia spiritus est deus, & nullis simplex illa substãtia mẽ- Ioan.4.c
bris distincta corporeis: erit forsan qui nullatenus de illo recipiat tale aliquid, sed à me sibi dei man⁹ & pedes flagitet demonstrari, sicque probari quod de osculo pedum manúsve diffinio. Sed quid si & ego vicissim ab ipso meo sciscitatore de ore quoque dei requisiero quatinus quod de oris osculo scriptura loquitur, ad deum pertinere demonstret? Nempe aut cum isto simul & illa habet, aut cum illis pariter & isto caret. Sed enim & os habet deus quo docet hominẽ scientiam, & manum habet qua dat escam omni carni, & pedes habet quorum terra scabellum est, ad quos nimirum peccatores terræ conuersi atque humiliati satisfaciunt. Hæc, inquam, habet deus omnia per effectum, non per naturam. Inuenit profectò apud deum & verecũda confessio quò se humiliando deiiciat, & prompta deuotio vbi se innouando reficiat, & iucũda contemplatio vbi excedendo quiescat. Omnia omnibus est qui omnia administrat, nec quicquam est omnium propriè. Nam quod in se est, lucem habitat inaccessibilem, & 1.Ti.6.c
pax eius exuperat omnem sensum, & sapientiæ eius non est Philip.4.b
numerus, & magnitudinis eius nõ est finis, nec potest eũ videre homo vt viuat. Non quod longe ab vnoquoq; sit, qui esse

omnium

A omnium est, sine quo omnia nihil, sed vt tu plus mireris, &
Ps.146.a nil eo præsentius, & nil incomprehensibilius. Quid nempe
Exod.33.d cuique rei præsentius, quàm esse suum? Quid cuique tamē in-
1.Ioan.4.c comprehensibilius, q̄ esse omnium? Sane esse omniū dixerim
deum, non quia illa sunt quod est ille, sed quia ex ipso & per
Rom.11.d ipsum & in ipso sunt omnia. Esse est ergo omnium quæ facta
sunt, ipse factor eorum, sed causale, non materiale. Tali pro-
inde modo dignatur illa maiestas suis esse creaturis, omnibus
quidem quòd sunt, animantibus autē quòd & viuunt, porrò
ratione vtentibus lux, rectè verò vtētibus virtus, vincentibus
gloria. Et in his omnibus creandis, gubernandis, administran
dis, mouendis, promouendis, innouandis, firmādis, nullis cor-
poreis indiget instrumētis, qui omnia solo verbo & corpora
creauit & spiritus. Animæ corporibus & corporeis egēt sen-
sibus per quæ sibi inuicem innotescant & valeant. At non ita
omnipotens deus, cui de sola voluntate celeris suppetit suffi-
cientia tam creandis rebus, quàm ordinandis prout voluerit.
Valet cui vult, quantum vult, & absque corporalium officio
obsequióve membrorum. Quid? Ad intuenda quæ condidit
ipse, putas sibi requirat corporei sensus adiutorium? Nihil
omnium omnino latet aut effugit lucem vbique præsentem,
nec tamen vt agnoscat aliquid, necessarium haber renuncian-
tis sensus ministerium. Nec solū vniuersa noscit sine corpo-
re, sed & innotescit mundis corde sine corpore. Dico autem
B idem latius vt planius fiat. Sed forte quia finiendi iam sermo-
nis angustia non admittit, consilij magis est vt in crastinum
differamus.

De quatuor generibus spirituum: videlicet dei, angeli, hominis, & pecoris. Sermo V.

QVATVOR spirituum genera nota sunt vobis, pecoris,
noster, angelicus, & qui custodit istos. Non est ex om-
nibus cui siue propter se, siue propter aliū, siue pro-
pter vtrunque necessarium corpus non sit, corporísve simi-
litudo, excepto dūtaxat illo cui omnis tam corporalis, quàm
Psal.15.a spiritualis creatura meritò confitetur & dicit, Deus meus es
tu: quoniam bonorum meorum non eges. Et primum qui-
dem ita corpore egere constat, vt nec subsistere absque illo
vtcunque possit. Simul quippe & viuificare desinit & viue-
re ille spiritus quando moritur pecus. Verùm nos viuimus
quidem post corpus: sed ad ea quibus beatè viuitur, nullus
nobis accessus patet nisi per corpus. Senserat hoc qui dice-
Rom.1.c bat: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspi-
ciuntur. Ipsa quidem quæ facta sunt, id est corporalia & vi-
sibilia ista, non nisi per corporis instrumentum sensa in no-
stram notitiam veniunt. Habet ergo necessarium corpus spi
ritualis creatura quę nos sumus, sine quo nimirum nequaquā
illam scientiam assequitur, quam solam accipit gradum ad ea
C de quorum fit cognitione beata. Hic si mihi obiicitur de
paruulis regeneratis, quòd absq; scientia rerum corporalium
exeuntes de corpore, ad beatam vitam nihilominus transire
credantur, breuiter respondeo hoc illis conferre gratiam, nō
naturam. Et quid ad me de miraculo dei, quid de naturalibus
dissero? Iam quod & supercœlestes spiritus opus corporibus
habeant, illa maximè certos nos faciat vera & verè diuina sen
Heb.1.d tentia. Nónne omnes (ait) administratorij spiritus sunt, missi
in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis?
Quonam ergo modo implēt ministerium suum absque cor-
pore, præsertim apud viuentes in corpore? Denique non est
discutere, nec de loco ad locum transire nisi corporū, quod
frequenter angelos facere tam indubitata quàm nota probat
auctoritas. Hinc est ꝙ & visi sunt patribus, & ad eos intraue-
runt, & manducauerunt, & pedes lauerunt. Ita inferior supe-
riórq; spiritus propriis corporibus egent, sed tamen quibus
iuuent, non etiam iuuentur. At pecus quidem ex debito ser-
uitutis & ad vsus tantùm temporalium corporaliúmq; neces
sitatum iuuando seruit: ideóque ille spiritus & cum tempore
Ioan.8.d transit, & cum corpore deficit. Seruus quippe non manet in
domo in æternum: licet qui bene eo vtūtur, omnē vsum hu-
ius temporalis seruitutis ad quæstum referant æternorū. An-
gelus verò curat satagítque in libertate spiritus administrare
officium pietatis, futurorum bonorum promptum mortali-
bus alacrémq; ministrū sese exhibens, vtpote suis in æternū
futuris ciuibus & cohæredibus supernæ iucunditatis. Ille er- D
go vt iure seruiat, iste vt pie subueniat, ambo proculdubio
suis corporibus egent vt iuuent. Nā in quo ipsi eis iuuentur,
non video: ad profectum duntaxat æternitatis. Irrationalis
nempe spiritus etsi corporalia per corpus & ipse hauriat,
nunquid tamen eousq; iuuatur corpore suo, vt per corpora-
lia & sensibilia quæ per illud sentit, etiam ad spiritualia &
intelligibilia proficiendo pertingat? Ad quæ tamen capessen-
da pro suo corporali temporalíque obsequio noscitur iuuare
illos, qui omnem vsum rerum temporalium ad fructū trans-
ferunt æternarum, vtentes hoc mundo tanquam nō vtentes.
Porrò autem supercœlestis spiritus absque adiutorio corpo-
ris, & absque intuitu horum quæ per corpus sentiuntur, sola
profectò suæ vicinitate ac viuacitate naturę sufficit apprehē-
dere summa, & intima penetrare. An nō hoc apostolus intel
lexit, qui cùm diceret: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt in-
tellecta conspiciuntur: adiecit protinus, à creatura mundi? Rom.1.c
Nimirū quoniam à creatura cœli, non ita. Quô enim is inuo-
lutus carne & terræ incola spiritus ex consideratione sensibi-
lium proficiens, gradatim quodammodo paulatimq; nititur
peruenire: eô ille cœlestium habitator ingenita subtilitate
ac sublimitate sua in omni velocitate facilitatéque pertingit,
nullo vtique sensus corporei adminiculo fultus, nullo corpo-
rei membri adiutus officio, nullo corporeæ cuiuscunque rei
informatus intuitu. Cur enim inter corpora spirituales scru- E
tetur sensus, quos in libro vitæ & absque cōtradictione legit,
& absque difficultate intelligit? Cur in sudore vultus sui la-
boret excutere grana de paleis, de vuis vina, & de amurca o-
leum, qui ex omnibus satis abundéq; ad manum habet? Quis
mendicet victum suū per domos alienas, in sua abundans pa-
nibus? Quis puteum fodere curet, & in terræ visceribus ve-
nas aquarum cum labore rimari, cui vltro affatim aquas lym-
pidas fons viuus emanat? Nec brutus ergo nec angelicus spi-
ritus ad ea capessenda quæ beatam spiritualem faciunt crea-
turam, suis vllo modo corporibus adiuuantur, ille quidē pro
innata stoliditate non capiens, iste verò pro excellentioris
gloriæ prærogatiua non indigens. Porrò hominis spiritum
qui medium quendam inter supremum & infimum tenet lo
cum, vsqueadeo ad vtrunq; necessarium habere corpus ma-
nifestum est, vt absque eo nec ipse proficere, nec alteri pro-
desse possit. Nam vt taceā membra cætera corporis, officiá-
ve membrorū, quonam modo quæso aut sine lingua instruis
audientem, aut sine auribus percipis instruētem? Itaque cum
absque corporis adminiculo nec bestialis spiritus seruilis cō-
ditionis soluere debitum, nec spiritualis cœlestísque creaturæ
implere ministerium pietatis, nec rationalis anima tam pro-
ximo, q̄ etiam sibi sufficiat cōsulere ad salutem, liquet omne
creatum spiritum siue vt iuuet, siue vt iuuetur simul & iuuet,
corporeo prorsus indigere solatio. Quid enim si qua animá- F
tia quantum ad vsum sui repeiantur incōmoda, nullísque a-
pta vsibus humanarum necessitatū? Prosunt profectò visu &
si non vsu, vtiliora cordibus intuentiū, quàm vtentiū corpo-
ribus esse possent. Etsi nociua, etsi etiam perniciosa tempora-
li hominum constet esse saluti, nō tamen deest eorum corpo
ribus vnde cooperentur in bonū his qui secundum proposi-
tum vocati sunt sancti, & si nō cedendo in cibū, aut exhiben-
do ministerium, certe ingenium exercendo, iuxta eū qui vti-
que omni vtenti ratione præsto est cōmunis disciplinæ pro-
fectum, quo inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta cō
spiciūtur. Nam & diabolus eiúsque satellites, cùm sit semper
eorum maligna intentio, nocere quidem semper cupiunt: sed
bonis ęmulatoribus quibus dicitur: Quis vobis nocere pote-
rit, si boni æmulatores fueritis? absit vt possint: magis autem
prosunt & nolentes, cooperantúrque in bonū bonis. Cæ-
terùm angelica corpora vtrumnam ipsis spiritibus naturalia
sint sicut hominibus sua, & sint animalia sicut homines, im-
mortalia tamen, quod nondū sunt homines: porrò ipsa cor-
pora mutent & versent in forma & specie qua volunt quādo
apparere volunt, densantes & solidantes ea quantum volūt,
cùm tamen in sui veritate præ subtilitate naturæ atq; substan
tiæ suæ impalpabilia sint, & nostris omnino inattingibilia vi-
sibus: an verò simplici spirituali substantia subsistentes, cor-
pora cùm opus est sumant, rursúmq; expleto opere ponāt in
eandem

G Derdem de qua sumpta sunt materiam dissoluenda: nolo vt à me requiratis. *Ioan.5.c* Videntur patres de huiusmodi diuersa sensisse, nec mihi perspicuum est vnde alterutrum doceam: & nescire me fateor. Sed & vestris profectibus nō multum conferre arbitror harum rerum notitiam. Illud autem scitote, nullum creatorum spirituum per se nostris mentibus applicari, vt videlicet nullo mediante nostri siue corporis instrumento, ita nobis immisceatur & infundatur, quo eius participatione docti siue doctiores, vel boni siue meliores efficiamur. Nullus angelorum, nulla animarū hoc modo mihi capabilis est, nullius ego capax. Nec ipsi angeli ita se alterutrū capiunt. Sequestretur proinde prærogatiua hæc summo ac incircunscripto spiritui, qui solus cum docet angelū siue hominem scientiam instrumentū non quærit nostræ corporeæ auris sicut nec sibi oris. Per se infunditur, per se īnotescit, purus capitur à puris. Solus nullius indiget, solus & sibi & omnibus de sola omnipotenti voluntate sufficiens. Operatur tamen immēsa & innumera per subiectam creaturā corporalem siue spiritualē: sed quasi imperans, non quasi mendicans. En (verbi gratia) quòd linguam meam corporalē assumpsi nunc in opus suū, docere videlicet vos, cum per se absque dubio facilius suauiúsque id posset, profecto indulgentia est, non indigentia. In profectu siquidem vestro meritum quærit mihi, non sibi solatium. Idipsum sapere opus est omni homini operāti bonū, H ne forte in se de bonis domini & non in domino glorietur.

Est tamen qui bonum operatur non volens siue homo malus siue angelus malus, & constat nō fieri propter eum quod fit per eum, cum prodesse nullum bonū posit inuito. Igitur ei quidem dispensatio tantum credita est, sed nescio quomodo gratius iucundiúsque sentimus bonum, quod per malum dispensatorem ministratur. Ipsa est ergo causa cur & per malos deus faciat bona bonis, non autem, ꝙ opera eorum indigeat in benefaciendo. Porrò his quę ratione vel sensu carentia sunt, multo minus deum egere quis dubitet? Sed quando in opus bonum & ipsa concurrunt, apparet quoniam omnia *Psal.49.b* seruiunt ei cui merito est dicere: Meus est orbis terræ. Aut certe quia nouit quæ per quæ cōuenientius fiant, de seruitute corporeæ creaturæ non efficaciā quærit, sed congruentiā. Esto deinde ꝙ corporum ministeria opportunè plerūque diuinis operibus applicentur, vt verbi gratia, pluuiæ viuificādis seminibus, & multiplicandis segetibus, & fructibus maturandis: quid proprio, quæso, de corpore facere habet, cui ad nutū indifferenter vniuersa corpora cœlestia atque terrestria obsequi constat? Plane superfluo haberet suum qui nullum sibi reperit alienum. Verùm si cuncta quæ hoc loco dicenda occurrunt, præsenti velimus sermone concludere, sermo modū excedet, & vires forsitan aliquorum. Propterea quæ restant, sub alio seruemus absoluenda principio.

I *De summo & incircunscripto spiritu qui est deus: & quomodo misericordia & iudicium dicantur pedes domini. Sermo sextus.*

VT PRAECEDENTI sequens sermo cohæreat, tenetísne datum superius solum summum & incircunscriptum spiritum ad omne quod facere vel fieri vult, corporis instrumento siue obsequio non egere? Demus ergo securi verā soli deo sicut immortalitatem, ita & incorporeitatem, quòd solus spirituum vniuersam corpoream naturam eo vsq; trāscendat, vt quocunque corpore in quocunque opere non indigeat, solo spirituali nutu cùm vult ad quæcunque vult agenda contentus. Sola igitur est quæ nec propter se, nec propter alium solatio corporei instrumenti opus habet illa maiestas, cuius omnipotenti arbitrio incunctanter præsto est omne opus, omne altum inclinat, omne aduersum cedit, omne creatum fauet, etiam nullo interueniente vel subueniēte solatio corporali siue spirituali. Docet vel monet sine lingua, præbet vel tenet sine manibus, sine pedibus currit & succurrit pereuntibus. Actitabat ista & cum patribus prioribus seculis, experiebantur homines sedula beneficia, sed latebat *Sapien.8.a* eos beneficus. Ille quidem attingebat à fine vsque ad finem fortiter, sed disponens omnia suauiter non sentiebatur ab hominibus. Et gaudebant de bonis domini, & dominum sabaoth (eo ꝙ cū tranquillitate iudicaret omnia) omnino nesciebant. Ab ipso erant, sed nō cum ipso. Per ipsum viuebāt, sed K nō ipsi. Ex ipso sapiebant, sed non ipsum, alienati, ingrati, insensati. Hinc demum factum est vt quod erant, quod viuebant, quod sapiebant, non auctori tribuerent, sed naturæ ascriberent, aut certe (quod insipientius erat) fortunæ. Propriæ quoque industriæ atq; virtuti multi multa arrogabant. Quanta sibi vsurparunt seductorij spiritus? quanta soli & lunæ data sunt? quanta terris & aquis attributa? quāta etiam manufactis fabrilibúsq; mortalium deputata operibus? Herbis, arbustis, minutissimis vilissimísque seminibus pro numinibus deferebatur. Heu sic homines perdiderunt & commutauerūt *Psal.105.c* gloriam suam in similitudinem vituli comedētis fœnū. Quorum deus miseratus errores, de monte vmbroso & condenso dignanter egrediens, in sole posuit tabernaculum suum. *Ibid.18.a* Obtulit carnem sapientibus: carnem, per quam discerent sapere & spiritum. Nam dum in carne & per carnem facit opera nō carnis, sed dei, naturæ vtique imperans, superánsq; fortunam, stultam faciens sapientiam hominum, dæmonúmq; debellās tyrannidem, manifeste ipsum se indicat esse per quem eadem & ante fiebant quando fiebant. In carne inquā & per carnē potenter ac patenter operatus mira, locutus salubria, passus indigna, euidenter ostendit quia ipse sit qui potenter, sed inuisibiliter secula condidisset, sapienter regeret, benigne protegeret. Denique dum euangelizat ingratis, signa præbet infidelibus, pro suis crucifixoribus orat: nónne liquido ipsum L se esse declarat qui cum patre suo quotidie oriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos? Hoc enim est quod ipse aiebat: Si nō facio opera patris mei, *Matt.5.g* nolite credere. En aperit os carnis suæ docens in monte di- *Ioan.10.g* scipulos, qui in silentio angelos in cœlestibus docet. En ad tactum corporeæ manus curatur lepra, fugatur cæcitas, auditus reparatur, lingua muta resoluitur, discipulus propè mersus erigitur, & is indubitanter agnoscitur cui dixerat longe ante David: Aperis tu manum tuā, & imples omne animal bene- *Psa.144.d* dictione. Et item: Aperiēte te manum tuam, omnia replebū- *Psal.103.d* tur bonitate. En secus corporales pedes iacens ac pœnitens audit peccatrix: Remittūtur tibi peccata tua, & recognoscit *Matt.9.a* eum de quo ex multis retro temporibus scriptum legerat: E- *Abac.3.a* gredietur diabolus ante pedes eius. Vbi nempe peccatum remittitur, ibi proculdubio diabolus de corde peccatoris expellitur. Hinc vniuersaliter de cunctis pœnitentibus dicit: Nunc *Ioan.12.c* iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras: quòd scilicet humiliter confitenti remittat deus peccatū, & diabolus eum quem in hominis corde inuaserat, amittat principatum. Deniq; ambulat super vndas carnalibus pedibus, cui necdū carne vestito iam Psalmista præcinerat: In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis. *Psal.76.d* Quod est: Conculcas corda tumentia superborū, & fluxa desideria carnalium comprimis, iustificans impios, & superbos humilians. Quod tamē M quia inuisibiliter fit, carnalis nō sentit à quo fit. Vnde & subdit, Et vestigia tua non cognoscentur. Hinc rursus pater ad filium, Sede, inquit, à dextris meis, dōnec ponam inimicos tuos *Psal.109.a* scabellum pedū tuorum: hoc est, donec omnes qui te cōtemnunt, tuæ voluntati subiiciam, siue inuitos & miseros, siue voluntarios & beatos. Itaq; hoc opus spiritus quia caro nō per- *1.Cor.2.d* cipiebat, animalis quippe homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei: opus fuit vt corporalibus pedibus corporaliter incubans, & corporalibus labiis pedes eosdem deosculans, veniam peccatorū peccatrix perciperet: sicq; illa mutatio dexteræ excelsi, qua mirabiliter, sed inuisibiliter iustificat impium, *Psal.76.c* etiam carnalibus innotesceret. Verùm illos spirituales pedes dei, quos primo loco spiritualiter osculari pœnitentem oportet, præterire me non oportet. Noui ego curiositatē vestram, quæ nil sua voluntate inscrutatum omnino prætereat. Nec verò ducendum contemptui, nosse quibus scriptura pedibus tam frequenter deum commemorat, nunc quidem stare, vt ibi: Adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius: nunc *Psal.131.b* verò ambulare, vt ibi: Et habitabo in illis, & deambulabo in eis: nunc etiam currere, iuxta illud: Exultauit vt gigas ad cur- *Psal.18.a* rendam viam. Si recte apostolo visum est caput Christi referre ad deitatem, puto & nobis non incongrue videri pedes ad hominem pertinere: quorum alterum misericordiam, alterum iudiciū nominemus. Nota sunt vobis duo ista vocabula: &

A la:& de plerisque scripturæ locis ambo pariter si cogitatis oc
currunt. Quia verò misericordiæ pedem deus in carne cui se
vniuit assumpserit, docet epistola ad Hebræos, tentatum per-
hibens per omnia Christum pro similitudine absque pecca-
to, vt misericors fieret. Quid illum alterum qui iudicium nũ-
cupatus est, nõne ad hominem æquè assumptũ & ipsum per-
tinere ipse deus homo aperte significat, vbi datam sibi perhi
bet à patre potestatẽ iudicium facere, quia filius hominis est?
His duobus ergo pedibus apte sub vno diuinitatis capite cõ-
Baruc 3.d currentibus natus ex muliere, factus sub lege, inuisibilis Em-
manuel in terris visus est, & cũ hominibus cõuersatus est. His
certè pertransit & nunc benefaciendo & sanãdo omnes op-
pressos à diabolo, sed spiritualiter, sed inuisibiliter. His inquã
pedibus deuotas perambulat mentes, incessanter lustrãs scru
tansq; corda & renes fidelium. Vide autem ne fortè hæc il-
la sint sponsi crura quæ spõsa tam magnificè commendat in
consequentibus, cõparans ea (ni fallor) columnis marmoreis
fundatis super bases aureas. Pulchrè omnino, quoniam quidẽ
Psal. 48.a incarnata dei sapientia (quæ auro designatur) misericordia &
Psal. 24.b veritas obuiauerunt sibi: denique vniuersæ viæ domini mise-
ricordia & veritas. Fœlix mens cui semel dominus Iesus v-
trumq; infixerit pedẽ. A duobus signis cognoscite eam quæ
huiusmodi est, quæ secum necesse est referat diuinis impressa
vestigiis. Ipsa sunt timor & spes: ille iudicij, ista misericordiæ
B repræsentans imaginem. Meritò beneplacitum est deo super
Psa. 146.b timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius:
Prou. 1.a cùm sapientiæ timor initiũ sit, spes profectus. Nam consum-
mationem sibi charitas vendicat. Quæ cùm ita sint, non par-
uus fructus est in primo hoc osculo quod ad pedes accipitur,
tantum curato vt neutro frauderis illorum. Porrò enim si iam
dolore peccati & iudicij timore cõpungeris, veritatis iudiciú-
que vestigio labia impressisti. Quod si timorem dolorémque
diuinæ intuitu bonitatis, & spe cõsequendæ indulgentiæ tem
peras, etiam misericordiæ pedem amplecti te noueris. Alio-
quin alterum sine altero osculari non expedit, quia & recor-
datio solius iudicij in barathrum desperationis præcipitat, &
misericordiæ fallax assentatio pessimam generat securitatẽ.
Datum est & mihi misero nonnunquam sedere secus pedes
domini Iesu: & modo hunc, modo illum tota deuotione am-
plecti, inquantum me sua benignitas dignabatur admittere.
At si quando miserationis oblitus stimulante conscientia, iu-
dicio paulo diutius inhærerem: mox metu incredibili ac mi-
serabili cõfusione deiectus, & tenebroso circunfusus horro-
re, hoc solum palpitans de profundis clamabam: Quis nouit
potestatem iræ tuæ: & præ timore tuo iram tuã dinumerare?
Quod si eo relicto pedem misericordiæ plus tenere contin-
geret, tanta econtrario incuria & negligentia dissoluebar, vt
confestim & oratio tepidior: & actio pigrior, & risus prom
C ptior, & sermo incautior, & omnis denique vtriusque homi
nis status inconstãtior appareret. Proinde magistra instruct⁹
experientia, nõ iudicium iam solum aut solã misericordiam,
Psa. 100.a sed misericordiam pariter & iudicium cantabo tibi domine.
In æternum nõ obliuiscar iustificationes istas. Cantabiles mi-
hi erunt ambæ pariter in loco peregrinationis meæ: quousq;
misericordia superexaltata iudicio, miseria conticescat, ac so-
Psal. 70.a la cantet tibi de cætero gloria mea, & non compungar.

De amore ardenti quo anima diligit deum: & de attentione habenda quando homo orat vel psallit coram deo & angelis eius. Sermo VII.

IPSE MIHI laborem suscito, qui vos sponte prouoco ad
quærendum. Quia enim ego primi osculi occasione spiri-
tuales dei pedes propriis diffinitionibus ac nominibus equi-
dem ex abundanti demonstrare curaui, vos pergitis inqui-
rere & de manu, quæ secundo loco osculanda proponitur.
Annuo, gero vobis morem, insuper non manum sed ma-
nus ostendo, propriisque distinguo vocabulis. Latitudo vna,
altera fortitudo dicatur: quòd & tribuat affluenter, & de-
fendat potenter quod dederit. Vtranque profectò osculabi-
tur qui ingratus non fuerit: deum vtique bonorum omnium
sicut largitorem, ita & conseruatorem recognoscens & cõfi-
tens. Satis de duobus osculis dictum esse reor, videamus &
Canti.1.a de tertio. Osculetur, inquit, me osculo oris sui. Quis dicit?
Sponsa. Quænam ipsa? Anima sitiens deum. Sed pono diuer- D
sas affectiones: vt ea quæ propriè sponsæ cõgruit, distinctius
elucescat. Si seruus est, timet à facie domini. Si mercenarius,
sperat de manu domini. Si discipulus, aurem parat magistro.
Si filius, honorat patrem. Quæ verò osculum postulat, amat.
Excellit in naturæ donis affectio hæc amoris: præsertim cùm
ad suum recurrit principium, quod est deus. Nec sunt inuẽta
æquè dulcia nomina quibus verbi animæque dulces adinuicẽ
exprimerentur affectus, quemadmodum sponsus & sponsa:
quippe quibus omnia cõmunia sunt, nil proprium, nil à se di-
uisum habentibus. Vna vtriusque hæreditas, vna domus, vna
mensa, vnus thorus, vna etiam caro. Deniq; propter hanc re-
linquet ille patrẽ & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erũt Gen. 2.d
duo in carne vna. Hæc quoq; iubetur nihilominus obliuisci Ephes. 5.g
populũ suum, & domum patris sui: vt concupiscat ille deco- Ps. 44.c
rem eius. Si ergo amare specialiter sponsis principaliterque
conuenit, non immerito sponsę nomine censetur anima quę
amat. Amat autem quæ osculum petit. Non petit libertatem,
non mercedem, nõ hæreditatem, non denique vel doctrinã,
sed osculum. More plane castissimæ sponsæ ac sacrum spirã-
tis amorem, nec omnino volentis flammam dissimulare quã
patitur. Vide enim quale pręripiat sermonis exordiũ. Magnũ
quid à magno petitura, nullo tamen, vt assolet, vtitur blandi-
tiarũ fuco: nullis circũuolutionibus ad id quod desiderat am-
bit. Non facit prooemium, non captat beneuolentiam: sed ex E
abundantia cordis repentè prorumpens, nudè frontoséq; sa-
tis, osculetur me, ait, osculo oris sui. An non tibi quasi dicere
manifestè videtur: Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui
super terrã? Amat profectò castè, quæ ipsum quẽ amat, quæ-
rit, non aliud quicquam ipsius. Amat sanctè, quia non in con
cupiscentia carnis, sed in puritate spiritus. Amat ardẽter, quæ
ita proprio debriatur amore, vt maiestatẽ non cogitet. Quid
enim? Respicit terram, & facit eam tremere: & ista se ab eo
postulat osculari? Ebriáne est? Ebria prorsus. Et forte tũc cùm Cant. 1. et 2.
ad ista prorupit, exierat de cella vinaria, quò se nimirum in-
troductam postmodum gloriatur. Nam & Dauid de quibus-
dam dicebat deo: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & Psal. 35.b
torrente voluptatis tuæ potabis eos. O quanta amoris vis,
quanta in spiritu libertatis fiducia. Quid manifestius, quàm ꝙ 1. Ioan. 4.c
perfecta charitas foras mittit timorem? Verecunde tamen
non ad ipsum sponsum sermonem dirigit: sed ad alios tanq̃
de absente, osculetur me, inquiens, osculo oris sui. Grandis
quippe res petitur, & opus est verecundia comitari precem,
commendare petentẽ. Itaque per domesticos & intimos ac-
cessus ad intima quæritur, ambitur ad desideratum. Quinam
illi? Credimus angelos sanctos astare orantibus, offerre deo
preces & vota hominum, vbi tamẽ sine ira & disceptatione
leuari puras manus perspexerint. Probat hoc angelus ita lo- Tob. 12.c
quens ad Tobiam: Quando orabas cum lachrymis, & sepe- F
liebas mortuos, & derelinquebas prandium, & mortuos ab-
scõdebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas: ego ob-
tuli orationem tuam domino. Puto id vobis satis & aliis scri-
pturæ testimoniis persuasum. Nam quod psallentibus quoq;
dignanter admisceri sancti angeli soleant, quid eo manife-
stius quod psalmista ait: Præuenerunt principes cõiuncti psal Psal. 67.b
lentibus in medio iuuencularum tympanistriarum? Vnde & Psal. 137.a
dicebat: In conspectu angelorum psallam tibi. Doleo pro-
inde aliquos vestrum graui in sacris vigiliis deprimi somno;
nec cœli ciues reuereri, sed in pręsentia principum tanquam
mortuos apparere, cum vestra ipsi alacritate permoti, vestris
interesse solenniis delectentur. Vereor ne vestram desidiam
quandoque abominantes, cum indignatione recedãt: & inci-
piat vnusquisque vestrum sero cum gemitu dicere deo: Lon- Psal. 87.b
ge fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem
sibi. Et illud: Elongasti à me amicum & proximum, & notos Ibidem.d
meos à miseria. Item: Qui iuxta me erant, de longe steterunt, Psal. 37.c
& vim faciebant qui quærebãt animã meam. Pro certo enim
si se à nobis boni spiritus elongauerint, impetus malignorum
quis sustinebit? Dico ergo his qui eiusmodi sunt: Maledictus Hiere. 48.
qui opus dei facit negligenter. Dicit quoque, nõ ego, sed do-
minus: Vtinam te calidum aut frigidum inuenissem: sed quia Apoc. 3.c
te tepidum inueni, incipiam te euomere ex ore meo. Eapro-
pter attendite principes vestros cùm statis ad orandum vel
psallendum,

G psallendum,& state cum reuerentia & disciplina,& gloriam i
Mat.18.b ni,quia angeli vestri quotidie vident faciem patris.Nimirum
Heb.1.d missi in ministerium propter nos : qui hæreditatem capimus
salutis:deuotionem nostram in superna ferunt,referunt gra-
tiam.Vsurpemus officium quorum sortimur consortium: vt
Psal.8.a in ore infantium & lactentium perficiatur laus.Dicamus eis:
Psal.46.b Psallite deo nostro,psallite.Atque audiamus eos vicissim re-
spondentes : Psallite regi nostro,psallite. Laudem ergo cum
cœli cãtoribus in commune ducentes, vtpote ciues sanctorũ
& domestici dei,psallite sapienter. Cibus in ore , psalmus in
corde sapit.Tantum illum terere non negligat fidelis & pru-
dens anima quibusdam dentibus intelligentiæ suę,ne si fortè
integrum glutiat & non mansum,frustretur palatum sapore
desiderabili & dulciori super mel & fauum. Offeramus cum
apostolis in cœlesti conuiuio & in dominica mẽsa fauũ mel-
1.Cor.3.b lis.Mel in cera,deuotio in litera est. Alioquin litera occidit,si
1.Cor.14.c absque spiritus condimento glutieris.Si autem cum aposto-
Ioan.6.c lo psallas spiritu,psallas & mente, cognosces & tu de illius
Eccl.24.c veritate sermonis quem dixit Iesus : Verba quæ locutus sum
Esa.55.a vobis,spiritus & vita sunt. Et item quem legimus dicente sa
Psal.19.a pientia : Spiritus meus super mel dulcis. Sic delectabitur in-
crassitudine anima tua,sic holocaustum tuum pingue fiet.Sic
placabis regem : sic placebis principibus : sic denique totam
tibi curiam beneuolam reddes,& odorati odorem suauitatis
H in cœlestibus,de te quoque dicent : Quæ est ista quæ ascen-
dit per desertum sicut virgula fumi ex aromatib⁹ myrrhæ,&
Psal.77.f thuris,& vniuersi pulueris pigmentarij? Principes, inquit,
Iuda duces eorum, principes Zabulon, & principes Nepta-
lim,hoc est confitentium,continentiũ,contemplantium.No
runt siquidem principes nostri regi suo acceptam esse psallẽ-
tium confessionẽ,continentium fortitudinem,contemplan-
tium puritatem, & soliciti sunt exigere à nobis istiusmodi
primitias spiritus, quæ profectò non aliud sunt quàm primi
& purissimi fructus sapientiæ.Quod enim non ignoratis,Iu-
das laudans vel confitens, & Zabulon habitaculum certitu-
dinis,Neptalim ceruus emissus interpretatur: quia nimirum
agilitatis suæ saltibus exprimitur speculantis excessus, sed &
opaca penetrare nemorum (vt ille sensuum) consueuit. Sci-
mus autem qui dixerit: Sacrificium laudis honorificabit me.
Psal.49.d Verùm si non est speciosa laus in ore peccatoris, nónne per-
Eccl.15.b necessariam habetis continentiæ virtutem per quam fiat vt
non regnet peccatum in vestro mortali corpore?Porrò con-
tinentia nõ habet meritum apud deum quæ gloriam requirit
humanam.Ideóq; maximè opus est etiam puritate intentio-
nis,qua soli mens vestra deo & placere appetat, & valeat in-
Psal.62.c hærere. Neq; enim aliud est inhærere deo,quàm videre deũ:
Psal.72.d quod solis mundi cordibus singulari fœlicitate donatur.Cor
mundũ habebat Dauid qui dicebat deo : Adhæsit anima mea
I post te.Item:Mihi autem adhærere deo bonum est.Videndo
adhærebat,& adhærendo videbat.Animæ ergo in his exerci-
tatę cœlestes sese nuncij familiares exhibent & frequentes,
præsertim si frequenter orantem persenserint. Quis dabit
mihi pervos,ô benigni principes,petitiones meas innotesce-
re apud deum?Nõ enim deo,cui etiam cogitatio hominis cõ
fitetur,sed apud deũ,hoc est ipsis qui cum deo sunt tam bea-
Psal.112.a tis virtutibus, q̃ carne solutis spiritibus. Quis suscitabit me
de terra inopem,& de stercore eriget pauperem, vt sedeam
cum principibus,& solium gloriæ teneam? Nõ ambigo quin
gratanter in palatio colligant quem dignanter in sterquili-
nio visitant.Denique lętati sunt de conuersione,& in assum-
ptione nõ agnoscent?Hos itaque puto inter orandũ alloqui
sponsam,& ipsis tanquam sponsi domesticis ac sodalibus de-
siderium cordis sui aperire,cùm ait : Osculetur me osculo o-
ris sui.Et vide familiare amicúmq; colloquium animę in car-
ne suspirantis cum cœlestibus potestatibus.Gestit in oscula :
petit quod cupit, non tamen nominat quem amat:quia illos
nosse non dubitat,vtpote de quo sibi frequẽs cum illis soleat
esse confabulatio.Propterea non dicit : Osculetur me ille vel
ille,sed osculetur me tantum:sicut & Maria Magdalena non
exprimebat ex nomine quem quæreret:sed tantum aiebat ei
Ioan.20.a quem putabat ortulanum : Domine si tu sustulisti eum.Quẽ
eum?Non aperit:quia palam omnibus esse credit quod à suo
corde nec ad momentum recedere potest.Ita ergo & ista lo-
quens sodalibus sponsi sui tanquam consciis & quibus se no- K
uerat manifestam : tacito nomine repente in hæc de dilecto
verba prorumpit:Osculetur me osculo oris sui. De quo iam
osculo nolo vos diutius protrahere, sed sermone crastino au
dietis quicquid orantibus vobis suggerere mihi inde digna-
bitur docens de omnibus vnctio.Neque enim hoc secretum
reuelat caro & sanguis : sed is qui scrutatur profunda dei spi
ritussanctus, qui à patre filióq; procedens, cum ipsis pariter
viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Quomodo per osculum oris dei significatur spiritus sanctus, quem ecclesia sibi petit dari ad notitiam sanctæ trinitatis. Sermo octauus.

HODIE vobis sicut hesterna promissione tenetis,de sum
mo,id est, de oris osculo disputare propositum est. Au-
dite attentius, quod sapit suauius, & gustatur rarius, & in-
telligitur difficilius. Mihi videtur (vt paulò altius inchoem)
inestabile quoddam atque inexpertum omni creaturæ oscu-
lum designasse qui ait : Nemo nouit filium nisi pater, & ne- Ioan.10.c
mo nouit patrem nisi filius, aut cui voluerit filius reuelare.
Pater enim diligit filium, & singulari dilectione amplecti-
tur : summus æqualem : æternus coæternum : vnus vnicum.
Sed enim non minori ipse à filio affectione astringitur:quip Matt.26.a
pe pro cuius amore & moritur, ipso attestante cum ait : Vt L
sciant omnes quia diligo patrem, surgite eamus. Haud du-
bium quin ad passionem.Illa itaque mutua gignentis genití-
que cognitio pariter & dilectio,quid nisi osculum est suauis-
simum,sed secretissimum? Ego pro certo ad tantum & tam
sanctum diuini amoris arcanum ne ipsam quidem angelicam
admitti arbitror creaturam. Etenim Paulo hoc ipsum sapien
te, pax illa exuperat omnem etiam angelicũ sensum. Vnde
nec ista (quanquam multum præsumens)audet tamẽ dicere: Philip.4.b
osculetur me ore suo: soli illud scilicet reseruans patri:sed a-
liquid minus postulans,osculetur me(inquit)osculo oris sui.
Videte nouam sponsam nouum osculũ accipientem, non ta-
men ab ore,sed ab osculo oris.Insufflauit,inquit, eis,haud du
bium quin Iesus apostolis,id est, primitiuæ ecclesiæ,& dixit:
Accipite spiritum sanctum. Osculum profectò fuit. Quid? Ioan.20.c
Corporeus ille flatus? Non:sed inuisibilis spiritus : qui pro-
pterea in illo dominico flatu datus est,vt per hoc intelligere-
tur & ab ipso pariter tanquam à patre procedere,tanquã ve-
re osculum,quod osculanti osculatóque cõmune est. Itaque
sufficit sponsæ si osculetur ab osculo sponsi,etiam si nõ oscu-
letur ab ore. Nec enim exiguum quid aut vile putat osculari
ab osculo,quod non est aliud nisi infundi spiritu sancto.

Nempe si rectè pater osculans, filius osculatus accipitur :
non erit ab re osculum spiritumsanctum intelligi,vtpote qui
patris filiíque perturbabilis pax sit : gluten firmum, indiui-
duus amor,indiuisibilis vnitas. De ipso igitur audet sponsa, M
ipsúmque infundi sibi fidẽter sub osculi nomine petit.Tenet
quippe aliquid vnde non desit occasio præsumendi. Dicens Lucæ10.d
enim filius:Nemo nouit filiũ nisi pater,& nemo nouit patrẽ
nisi filius:adiecit,aut cui voluerit filius reuelare. Non autem
diffidit sponsa quin sibi velit, si cui voluerit. Petit ergo au-
denter dari sibi osculum, hoc est spiritum illum in quo sibi
& filius reueletur & pater. Alter enim sine altero nequaquã
innotescit.Vnde est illud:Qui videt me,videt & patrem me- Ioan.14.a
um.Et illud Ioannis:Omnis qui negat filium,nec patrem ha- 1.Ioan.2.c
bet.Qui autem confitetur filium,& patrem habet.Ex quibus
liquido constat quia nec pater sine filio,nec filius sine patre
agnoscitur.Merito proinde non in alterius tantum, sed in v-
triusque cognitione constituit summam beatitudinẽ qui di-
cit:Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum deum, & Ioan.17.a
quem misisti Iesum Christum.Deniq; & qui sequũtur agnũ,
referuntur habere nomen eius & nomen patris eius scriptũ
in frontibus suis,quod est de vtriusque notitia gloriari.

Sed dicit aliquis:Ergo & spũssancti agnitio nõ est necessa- Apoc.14.a
ria,vt cùm dixerit esse vitam æternã nosse & patrem & filiũ,
de spiritu sancto tacuerit. Est vtiq; : sed vbi & pater & filius
perfectè agnoscitur,vtriusq; bonitas,quæ spiritussanctus est,
quomodo ignoratur?Neque enim integrè homo homini in-
notescit,quandiu latet vtrumnã bonæ an malæ sit volunta-
tis:quanquã & cum dictum est,hęc est vita æterna vt cogno-
scant

A scant te verum deum,& quem misisti Iesum Christũ: profe-
cto si missio illa beneplacitum tam patris benignè mittentis,
q̃ filij voluntariè obedientis demonstrat,non omnino tacitũ
est de spiritu sancto,vbi tantæ vtriusque gratiæ mentio facta
est.vtriusq; siquidem amor & benignitas spiritus sanctus est.

Trinæ ergo huius agnitionis infundi sibi gratiam,quantũ
quidem capi in carne mortali potest,sponsa petit cùm osculũ
petit.Petit autem à filio: quia filij est cui voluerit reuelare.
Reuelat ergo filius seipsum cui vult,reuelat & patrem.Reue-
lat autem sine dubio per osculũ, hoc est per spiritum sanctũ,
1.Cor.2.c apostolo teste,qui ait: Nobis autem reuelauit deus per spiri-
tum suum.At verò dando spiritum per quẽ reuelat,etiam ip-
sum reuelat.Dando reuelat,& reuelando dat. Porrò reuela-
tio quæ per spiritum sanctum fit,non solum illustrat ad agni-
Rom.5.a tionem,sed etiam accendit ad amorem dicente Paulo:Chari-
tas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritũ sanctum qui
datus est nobis. Et ideo forsan de his qui cognoscẽtes deum
nõ tanquã deum glorificauerũt,non legitur ꝙ spiritu sancto
reuelante cognoscerent,quia cum cognoscerent,non amaue
runt.Sic quippe habes: Deus enim illis reuelauit. Nec enim
adiunctũ est per spiritum suum,ne sibi sponsæ osculũ mentes
impiæ vsurparent, quæ contentæ ea quæ inflat, eã quæ ædifi-
cat nescierunt.Deniq; ipse apostolus dicat per quid cogno-
Rom.1.c uerunt.Per ea, inquit,quæ facta sunt, intellecta conspiciũtur.
B Vnde & cõstat quia nec perfectè cognouerũt quem minimè
dilexerunt.Si enim integrè cognouissent,bonitatem qua pro
eorum redemptione in carne nasci & mori voluit,non igno-
rassent.Audi denique quid eis de deo reuelatum fuerit. Sem-
Ibidem. piterna(ait) virtus eius & diuinitas.Vides quia quod sublimi-
tatis, quod maiestatis est,in præsumptione spiritus non dei,
sed sui rimati sint:ꝙ autẽ mitis sit & humilis corde,nõ intel-
Iob 41. c lexerint.Nec mirum,quia & caput eorũ Behemoth nihil hu-
Psa.130.a mile,sed(sicut de eo legitur) omne sublime videt. Quo con-
Prou.25.b tra Dauid nõ ambulabat in magnis, neque in mirabilibus su-
per se, ne scrutator maiestatis opprimeretur à gloria. Vos
quoque vt cautè in arcanis sensibus pedẽ figatis,mementote
Eccl. 3.c semper quod Sapiens admonet:Altiora(inquit)te ne quæsie-
ris,& fortiora te ne scrutatus fueris.In spiritu ambulate in il-
lis, & non in sensu proprio. Doctrina spiritus non curiosi-
tatem acuit,sed charitatem accendit. Meritò proinde sponsa
quem diligit anima sua inquirens, non se suæ carnis sensibus
credit,nõ curiositatis humanę inanib⁹ ratiociniis acquiescit,
sed petit osculum,id est spiritum sanctum inuocat,per quem
accipiat simul & scientiæ gustum,& gratię condimentum. Et
bene scientia quæ in osculo datur, cum amore recipitur:quia
amoris indicium osculum est. Scientia ergo quæ inflat, cum
sine charitate sit,non procedit ex osculo.Sed nec qui zelum
dei habent,& non secundũ scientiam,sibi vllatenus arrogent
C illud.Vtrũq; enim munus simul fert osculi gratia, & agnitio-
nis lucẽ,& deuotionis pinguedinem.Est quippe spũs sapiẽtię
& intellect⁹,qui instar apis cerã portãtis & mel, habet omni-
no & vnde accẽdat lumẽ sciẽtię,& vnde ĩfũdat saporẽ gratię.

Neuter ergo se osculũ percepisse putet,siue qui veritatẽ in-
telligit,nec diligit,siue qui diligit,nec intelligit. Sane in oscu-
lo isto nec error locũ habet nec tepor. Quãobrẽ geminæ gra
tię sacrosancti osculi suscipiẽdę paret è regione duo labia sua
quę spõsa est,intelligentię rationẽ,sapiẽtię volũtatẽ: vt de ple
Psa. 44.a no osculo glorians mereatur audire: Diffusa est gratia in la-
biis tuis: propterea benedixit te deus in æternum. Itaque
pater filiũ osculans, plenissime illi arcana suæ diuinitatis eru-
ctat, & spirat suauitatem amoris, scriptura hoc significante
Psal.17.a cùm ait:Dies diei eructat verbũ. Cui sane sempiterno singu-
lariterque beato cõplexui,nulli omnino (vt iam dictum est)
creaturæ interesse donatur,solo vtriusque spiritu teste ac cõ-
Rom.11.d scio mutuę agnitionis & dilectionis.Quis enim cognouit sen
sum domini,aut quis cõsiliarius eius fuit? Sed dicat mihi for
tasse aliquis: Tibi ergo vnde innotuit quod nulli fateris cre-
ditum creaturę?Profectò vnigenitus qui est in sinu patris,ip-
se enarrauit.Enarrauit,dixerim,non mihi misero & indigno,
sed planè Ioanni amico sponsi,cuius hæc verba sunt:non so-
lum autẽ,sed & Ioanni euãgelistæ,vtiq; discipulo quem dili-
gebat Iesus.Placita enim fuit deo & anima illius,digna pror-
sus nomine & dote spõsæ,digna spõsi amplexibus, digna de-
nique quæ recumberet super pectus domini.Hausit Ioannes D
de sinu vnigeniti quod de paterno hauserat ille. Nec solus ip
se tamen,sed & omnes quibus idem aiebat magni cõsilij an-
gelus.Vos dixi amicos, quia omnia quæcũque audiui à patre Ioan.15.b
meo,nota feci vobis.Hausit & Paulus, cuius euangelium nõ Gala.1.a
est ab homine, neque ab homine illud accepit, sed per reue-
lationem Iesu Christi. Profectò hi omnes tã fœliciter,quàm
veraciter dicere possunt: Vnigenitus qui erat in sinu patris,
ipse enarrauit nobis. Et illa enarratio quid eis nisi osculũ fu-
it?Sed osculum de osculo,& non de ore. Audi siquidẽ osculũ
de ore:Ego & pater vnũ sumus.Item: Ego in patre, & pater Ioan.10.f
in me est.Osculum est ore ad os sumptum,sed nemo appro-
piat. Osculũ planè dilectionis & pacis, sed dilectio illa super-
eminet omni scientiæ,& pax illa omnẽ sensum exuperat.Ve-
runtamen quod oculus nõ vidit,nec auris audiuit, nec in cor
hominis ascendit,Paulo reuelauit deus per spiritum suũ, hoc
est per osculum oris sui. Igitur filium in patre,& patrem esse
in filio,osculum de ore est. Quod autem legitur, Non enim 1.Cor.2.c
accepimus spiritum huius mũdi, sed spiritum qui ex deo est,
vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis:osculũ sanè de oscu-
lo est. Et vt apertius alterutrum distinguamus, qui plenitu-
dinem capit,osculum de ore sumit.Qui verò de plenitudine,
osculum de osculo recipit.Magnus quidem Paulus,sed quan-
tumlibet sursum porrigat os, etiam si se vsq; ad tertium cœ-
lum extendat,citra os altissimi tamẽ necesse est vt remaneat,
& modo suo contentus in se subsistat: & cum pertingere ad
vultum gloriæ non valebit,condescendi sibi & ex alto trans-
mitti osculum humiliter petat. Qui verò non rapinam arbi-
tratur esse se æqualem deo,ita vt audeat dicere: Ego & pater Philip. 2.a
vnum sumus: quia ex æquo coniungitur, ex æquo cõplecti- Ioan.10.f
tur:non osculum de loco inferiori mendicat,sed pari celsitu-
dine os ori coniungit, & singulari prærogatiua osculum de
ore sumit. Christo igitur osculum est plenitudo, Paulo parti-
cipatio: vt cùm ille de ore, iste tantum de osculo osculatum
se glorietur. Fœlix tamen osculum per quod non solum a-
gnoscitur deus,sed & diligitur pater:qui nequaquã plene co-
gnoscitur, nisi cum perfectè diligitur. Quæ in vobis anima
sensit aliquando in secreto conscientiæ suæ spiritum filij cla-
mantem,abba pater?Ipsa ipsa paterno se diligi præsumat affe
ctu,quæ eodem se spiritu quo & filius, affectam sentit.Cõfi-
de quæcunq; es illa,confide nihil hæsitans. In spiritu filij, fi-
liam cognosce te patris,sponsam filij & sororem.Vtroq; vo-
cabulo eam quæ huiusmodi est inuenies appellari. Ad manũ
est vnde id probem,non multum laborabo. Vox spõsi est ad
ipsam:Veni in ortum meum soror mea sponsa.Soror siquidẽ Canti.5.a
est,quia ex vno patre: sponsa,quia in vno spiritu. Nam si car-
nale matrimonium constituit duos in carne vna,cur non ma
gis spiritualis copula duos coniunget in vno spiritu?Denique
qui adhæret deo,vnus spiritus est. Sed audi etiam de patre q̃ F
amanter quàmque dignanter & filiã eam nominat,& nihilo-
minus tanquam nurum propriam ad filij blãdos inuitet am-
plexus.Audi(inquit) filia & vide, & inclina aurem tuam: & Psal.44.c
obliuiscere populum tuum & domum patris tui,& concupi-
scet rex decorem tuum. Ecce à quo ista flagitat osculum. O
sancta anima reuerentiam habe, quoniam ipse est dominus
deus tuus,& fortasse non osculandus,sed adorandus cum pa-
tre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

De vberibus sponsi,id est,Christi: quorum vnum dicitur expe-ctatio eius erga peccatorem: & alterum dicitur benigna susceptio eius, quando peccator conuertitur ad pœnitentiam. Sermo nonus.

ACCEDAMVS IAM ad librum, verbísque sponsæ ra-
tionem demus & consequentiam.Pendent enim & pręrupta nutant absque principio. Ideóque præmittendum cui
competenter cohæreant. Ponamus proinde istos quos spõ-
si sodales diximus, visitandi salutandíque gratia, sicut heri
& nudiustertius, accessisse nunc quoque ad sponsam,ipsam-
que submurmurantem & tædentem reperisse, mirari cau-
sam,& quasi alloqui in hunc modum. Quid noui accidit?
Quid te cernimus solito tristiorem? Quæ inopinati mur-
muris causa?Certè cum auersa & alienata ires post amatores
tuos cum quibus malè erat tibi,compulsa tandem reuerti ad

G virum tuum priorē, nōnne vt saltem mereris tāgere pedes,
multis precibus & fletibus institisti? Recolo, inquit. Quid?
Obtento eo, simúlq; accepta in osculo pedum indulgentia de
offensis, nunquid non rursus facta impatiens, & tanta nequaquam
dignatione cōtenta, sed maioris familiaritatis cupida,
secūdam quoque gratiam eadem qua prius instantia postulasti
& impetrasti, ita vt in osculo manus adepta sis virtutes
non paucas & non paruas? Non diffiteor, ait. Et illi. Enimuero
num tu es quę iurare & obtestari solebas si vnquam ad osculum
manus peruenire daretur, sufficere iam tibi, nil te de
cætero petituram? Ego. Quid igitur? Forte horum quæ acceperas
quippiam ablatum causaberis? Nihil. An verò times repetitum
iri quod tibi de mala tua pristina conuersatione indultum
præsumpseras? Nō. Age tamen dic vnde queamus satisfacere
tibi. Non quiesco (ait) nisi osculetur me osculo oris
sui. Gratias de osculo pedum, gratias & de manus: sed si cura
est illi vlla de me, osculetur me osculo oris sui. Non sum ingrata,
sed amo. Accepi, fateor, meritis potiora, sed prorsus inferiora
votis. Desiderio feror, non ratione. Ne quæso causemini
præsumptionem vbi affectio vrget. Pudor sanè reclamat:
Psal. 98. d sed superat amor. Nec ignoro, quòd honor regis iudiciū
diligit, sed præceps amor, nec iudicium præstolatur, nec consilio
temperatur, nec pudore frenatur, nec rationi subiicitur.
Rogo, supplico, flagito, osculetur me osculo oris sui. En gratia
H ipsius multis iā annis casté sobriéq; viuere curo, lectioni
insisto, resisto vitiis, orationi incumbo frequenter. Vigilo cōtra
tentationes, recogito annos meos in amaritudine animæ
meæ. Sine querela me arbitror quātum in me est conseruari
inter fratres. Superioribus potestatibus subdita sum, egrediens
& regrediens ad imperium senioris. Aliena non cupio:
mea potius & me pariter dedi. In sudore vultus mei comedo
panem meum. Cæterùm quod in his omnibus est, totū cōstat
Osee 10. c de cōsuetudine, de dulcedine nihil. Quid, nisi (iuxta prophetam)
vitula Effraim sum, docta diligere trituram? Deniq;
Lucæ 17. c in euangelio qui hoc solū quod facere debet, facit, seruus inutilis
reputatur. Mādata forsan vtcunque adimpleo, sed anima
mea sicut terra sine aqua in illis. Vt igitur holocaustum
meum pingue fiat, osculetur me, quæso, osculo oris sui.

Plerique vestrum mihi quoq; (vt memini) in priuatis confessionibus
suis conqueri solent super huiuscemodi arentis
animi languore, atque hebetudine stolidæ mentis, quod dei
scilicet alta atque subtilia penetrare nequeant, quod de suauitate
spiritus aut nil aut parum sentiant. Quid isti, nisi ad osculum
suspirant? Suspirant planè, & inhiant spiritui sapientiæ
& intellectus, intellectus vtique quo pertingant, sapiētiæ
qua gustent quod intellectu apprehenderint. Ego in hoc ipso
affectu sanctum puto orasse prophetā cum diceret: Sicut adipe
Psal. 62. b & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis
I laudabit os meum. Osculum omnino petebat, & illud osculū
in cuius tactu perfusis labiis pinguedine gratiæ specialis sequeretur,
Psal. 70. b quod alibi idemipse precatur? Repleatur os meum
laude, vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuā.
Psal. 30. c Denique & ructauit vbi gustauit: Quàm magna multitudo
dulcedinis tuę domine quam abscondisti timentibus te. Satis
hoc osculum detinuit nos, & necdum me illud (vt verum fatear)
digne satis expressisse confido. Sed transeamus ad reliqua:
quia id melius impressum quàm expressum innotescit.
Cant. 1. a Sequitur. Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis
optimis. Et hæc verba cuius sint, auctor non loquitur,
relinquēs nobis libere commentari cui potissimum personæ
conueniant. Mihi verò non deest vnde illa cōgruenter
assignem siue sponsæ, siue sponso, siue etiam spōsi sodalibus.
Et primum sponsæ qualiter congruāt, indicabo. Interim cōfabulantibus
illa pariter atq; illis, accessit ipse de quo sermo
erat. Vtique libens appropiat de se loquentibus. Sic solet. Sic
euntibus in Emaus, & conferentibus inter se, iucundum se fa
cundúmq; exhibuit comitem. Nempe hoc est quod in euan
Mat. 18. c gelio pollicetur: Vbi duo vel tres cōgregati fuerint in nomine
Esa. 65. d meo, ego sum in medio eorū. Et per prophetā: Antequā,
ait, clament ego exaudiam, adhuc loquentibus illis dicam, ecce
adsum. Ita ergo nunc nō vocatus affuit, & delectatus verbis
præuenit preces. Arbitror quòd interdum nec verba expectat,
sed solis cogitationibus aduocetur. Denique ait homo
qui inuentus est secundum cor dei: Desiderium pauperū K
exaudiuit dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris
tua. Attendite & vos vobis in omni loco, scientes quoniā Psal. 9. g
omnia vestra norit, scrutās corda & renes deus, qui finxit sigillatim
corda vestra, & intelligit omnia opera vestra. Spōsa
ergo sponsum adesse persentiens subsistit. Pudet enim præsumptionis
in qua se deprehensam intelligit. Nam verecundius
id moliri per internuncios existimarat, móxq; conuersa
ad ipsum, temeritatē prout valet excusare conatur: quia meliora
sunt, inquiens, vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.
Ac si dicat: Si altum sapere videor, tu fecisti ô sponse,
qui in dulcedine vberum tuorum tanta me dignatione lactasti,
quatenus omni metu tui charitate, nō mea temeritate depulso
audeam plus forte quàm expediat. Audeo sanè pietatis
memor, immemor maiestatis. Hæc pro verborū consequentia
dicta sint. Nunc qualis sit ista vberum sponsi commendatio,
videamus. Duo sponsi vbera, duo in ipso sunt ingenitæ
mansuetudinis argumēta, quod patienter expectat delinquētem,
& clementer recipit pœnitentem. Gemina, inquam, dulcedo
suauitatis exuberat in pectore domini Iesu, longanimitas
videlicet in expectando, & in donando facilitas. Et audi
quia non sit hoc inuentum meum. Legis profecto de longanimitate:
An diuitias bonitatis eius & patientię & longanimitatis
contēnis? Idem: An ignoras quia benignitas dei ad pœnitentiam Rom. 2. a
te adducit? Adhoc siquidem diu suspendit sententiam Ibidem.
vltionis à contemnente, vt quādoque exhibeat gratiam L
remissionis in pœnitente. Nō enim vult mortem peccatoris,
sed vt conuertatur & viuat. Ponamus exempla & de altero Exec. 18. g
vbere, quod dictum est remittendi facilitas. Legis & de ipsa: Ibidem.
Quacunque hora ingemuerit peccator, peccatum suū remittetur
ei. Legis: Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus Esa. 55. b
cogitationes suas, & reuertatur ad dominum, & miserebitur
eius: & ad deum nostrum: quoniam multus est ad ignoscendum.
Pulchrè Dauid paucis comprehendit vtrumque dicēs:
Longanimis, & multū misericors. Huius ergo geminæ bonitatis Psal. 102. b
experimento in eam se fiduciam excreuisse fatetur spōsa,
vt auderet petere osculum: quid mirum (dicens) si sic præsumo
de te ô sponse, quæ de tuis vberibus tantā sum experta
abundantiam suauitatis? Ergo ad audendum me prouocat
dulcedo vberum tuorū, non meorum cōfidentia meritorū.
Quod autem dicit, Meliora sunt vbera tua vino, hoc est: Pinguedo
gratiæ quæ de tuis vberibus fluit, efficacior mihi est ad
spiritualem profectum, quàm mordax increpatio prælatorū.
Nec solum meliora vino, sed & fragrantia vnguentis optimis:
quia non modo internæ dulcedinis lacte præsentes alis,
sed bonæ quoque opinionis grato odore respergis absentes,
bonum habens testimonium & ab his qui intus & ab his qui
foris sunt. Habes, inquam lac intus, & foris vnguenta: quoniā
quidem non essent quos lacte reficeres, si non prius odore M
attraheres. Sanè de his vnguentis si quid dignum consideratione
contineant, videbitur posthæc, cum eo ventum fuerit
vbi dicit in consequētibus: In odore vnguentorum tuorum
curremus. Nunc iuxta promissum nostrum hæc ipsa verba Cant. 1. a
quæ sponsæ data sunt, an & sponso cōgruant videamus. Spōsa
loquente de sponso, repente (vt dixeram) adest ille, annuit
voto, dat osculum, implétq; in ea sermonem qui scriptus est:
Desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorum eius Psa. 20. a
non fraudasti eum. Quod & probat ex eius vberum repletione.
Tantę nempe efficaciæ osculum sanctum est, vt ex
ipso mox cum acceperit illud sponsa cōcipiat, tumescentibus
nimirum vberibus, & lacte quasi pinguescētibus in testimonium.
Quibus studium est orare frequēter, experti sunt, quod
dico. Sæpe corde tepido & arido accedimus ad altare, orationi
incumbimus: persistentibus autem repente infunditur
gratia, pinguescit pectus, replet viscera inundatio pietatis, &
si sit qui premat, lac conceptæ dulcedinis vbertim fundere
non tardabunt. Dicat ergo: Habes sponsa quod petiisti, &
hoc tibi signū, quia meliora facta sunt vbera tua vino. Hinc
te scilicet noueris osculum accepisse, quod te concepisse sentis.
Vnde & vbera tibi intumuerunt, facta in vbertate lactis
meliora vino scientiæ secularis, quæ quidem inebriat, sed curiositate,
non charitate: implens, non nutriens: inflans, non
ædificans: ingurgitans, non confortans. Sed demus & sodalibus ista

A bus ista depromere. iniustè (inquiũt) murmuras aduersus spõ-
sum: quia id plus valet quod ille iam dedit, q̃ quod tu petis.
Quod enim postulas, te quidem delectat: sed vbera quibus
paruulos alis quos & paris, meliora hoc est necessariora sunt
vino contemplationis. Aliud siquidē est quod vnius lætificat
cor hominis, & aliud quod lętificat multos. Nam etsi Rachel
formosior, sed Lya fœcundior est. Noli ergo nimis insistere
osculis cōtēplationis: quia meliora sunt vbera prædicationis.
Occurrit & alius sensus quem quidem non proposueram,
sed minime prætereo. Vt quid enim verba hæc nō magis cō
uenire eis ipsis dicamus quibus præest in solicitudine tanquã
paruulis mater aut nutrix? Nec enim æquanimiter ferunt iu-
uenculæ & teneræ adhuc animæ, illã vacare quieti, cuius ple-
nius erudiri doctrina, & exemplis informari desiderant. An
non denique talium in subsequēti compescitur inquietudo,
Canti.2.b vbi sub graui contestatione prohibentur suscitare dilectam
quousque ipse velit? Hæ itaq; sentientes osculis inhiare spon-
sam, secretum quærere sibi, fugitare publicum, declinare tur-
bas, & curæ ipsarũ propriam pręferre quietem, noli (inquiũt)
noli: quia maior in vberibus quàm in amplexib⁹ fructus exi-
stit. Per ea siquidem nos vendicas à carnalibus desideriis, quę
militant aduersus animam, eripis mũdo, & acquiris deo. Hoc
ergo est quod aiunt, quia meliora sunt vbera tua vino.
Carnis (inquiunt) voluptatem qua paulò ante tanquam vi-
B no ebrię tenebamur, vincunt hæ quas tua nobis vbera stillãt
deliciæ spirituales. Et pulchrè vino comparãt carnalem affe-
ctum. Vt enim vua semel expressa nō habet iam quod denuo
fundat, sed perpetua ariditate damnatur, sic caro in pressura
mortis ab omni prorsus sua delectatione siccatur, nec vltra
Esa.40.b reuirescit ad libidines. Vnde propheta: Omnis caro fœnum,
& omnis gloria eius tanquam flos fœni. Exsiccatũ est fœnũ,
Gala.6.b & cecidit flos. Et apostolus: Qui seminat in carne, de carne
1.Cor.6.c & metet corruptionem. Et rursum: Esca ventri, & vēter escis,
deus autem & hunc & has destruet. Vide autem ne nō carni
tantum, sed & mũdo fortè competat ista proportio. Siquidē
& ipse transit & concupiscentia eius. Et cum omnia quæ in
mundo sunt finem habeant, finis eorum nō erit finis. Verum
vbera non sic. Hæc enim cũ exhausta fuerint, rursum de fon-
te materni pectoris sumunt quod propinēt sugentibus. Me-
ritò proinde meliora carnis seculive amore asseruntur vbera
sponsæ, quæ nullo vnquam lactentium numero arescunt, sed
semper abundant de visceribus charitatis vt iterũ fluant. Flu-
Ioan.7.f mina siquidem fluunt de ventre eius, fitq; in ea fons aquæ sa-
lientis in vitam æternã. Cumulatur deinde laus vberũ fragrã-
tia vnguentorũ, ꝙ non solũ verborum sapore pascant, sed &
factorũ opinione redoleãt. Iam quæ sint vbera, quæ tumida
lacte, qualibus delibuta vnguētis, sub alio sermonis principio
Christo adiuuãte mõstrabimus. Qui cum patre & spiritu san
C cto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

De tribus vnguentis spiritualibus, scilicet deuotionis, contritionis, & pietatis. Sermo X.

NON SVM ego profundi sensus, neque adeo perspicacis
ingenij, vt noui quippiam ex me adinuenire possim: sed
est fons magnus & indeficiens os Pauli, quod patet ad nos.
De ipso haurio mihi etiam nunc in ostensione vberum spon
Rom.12.c sæ, sicut & frequenter soleo. Gaudere, inquit, cum gau-
dentibus, flere cum flentibus. Materni breuiter exprimun-
tur affectus: quia nec dolere paruuli, nec valere queunt abs-
que illa quæ genuit. Vtrobique necesse est suis eam confor-
mari visceribus. Igitur iuxta Pauli sententiam, duas illas af-
fectiones duobus sponsæ vberibus assignabo, compassio-
nem vni, & cõgratulationem alteri. Alioquin paruula est, &
nondum nubilis, si nondum vbera misit, si se videlicet neque
ad congaudendum sentiat promptam, neque pronam ad cõ-
dolendum. Talis si forte ad regimen animarum, seu ad of-
ficium prædicationis assumitur, aliis quidem non prodest, si-
bi verò obest plurimum. Porro sese ingerere, quantæ impu-
dentiæ est? Sed redeamus ad vbera sponsæ, ac pro diuersi-
tate vberum diuersas & lactis species proponamus. Nam cõ
gratulatio quidem exhortationis, compassio verò consola-
tionis lac fundit. Porrò vtramq; speciem vbertim cœlitus ir-
rorari pio pectori suo spiritualis mater totiēs sentit, quotiens
osculum sumit. Videas eam mox plenis vberibus paruulis in- D
cubare lactandis, & ex vno quidem consolatoria, ex altero ve
rò exhortatoria vberius ministrare, prout singulis conueni-
re videbit. Verbi causa: Si quem fortè ex his quos genuit in
euangelio, deprehenderit forti aliqua tentatione concussum,
& inde turbatum ac tristem pusillanimémq; factum nō pos-
se iam ferre vim tentationis: quomodo condolet, quomodo
mulcet, quomodo plangit, quomodo consolatur, quot argu-
menta pietatis mox reperit, quibus erigat desolatum? Econ-
tra si promptum, si alacrem, si bene proficiētem cognouerit:
exultat, aggreditur salutaribus monitis, accendit amplius, in-
struit de quibus potest vt perseueret, vtque in melius sem-
per proficiat exhortatur. Omnibus se cõformat, omnium in
se transfert affectus, matrem se deniq; probat nō minus de-
ficientium quàm proficientium. Quanti hodie secus affectos
se ostendũt, de his dico qui animas regere susceperũt. Quod
enim sine miserabili gemitu dicendum nō est: Christi oppro
bria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc
omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquisi-
tionē turpis quæstus, & precium vniuersitatis suis marsupiis
includere festinant: hoc solo sane à Iuda Scariothis differen-
tes, quod ille horum omne emolumentũ denariorum nume
ro cõpensauit: isti voraciori ingluuie lucrorum infinitas exi-
gunt pecunias. His insatiabili desiderio inhiant, pro his ne a-
mittant, timent: & cũ amittũt dolent, harũ in amore quiescũt E
quantum duntaxat liberum eis est à seruandi vel augmentan-
di cura. Animarum nec reputatur casus, nec salus. Non sunt
profectò matres, qui cùm sint de crucifixi patrimonio nimiũ
incrassati, impinguati, dilatati, non compatiuntur super con-
tritione Ioseph. Quæ mater est, non dissimulat: habet vbera,
& non vacua. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus
nouit, nec cessat exprimere de vbere quidem congratulatio-
nis lac exhortationis, de vbere verò compassionis lac conso-
lationis. Et de spõsæ vberibus & vberum lacte ista sufficiant.
Iam qualibus etiam vnguentis eadem vbera redoleant, in-
dicabo, si tamen vestris orationibus iuuer, vt quod inde mihi
sentire datum est, detur & eloqui dignè ad audientium vtili-
tatem. Alia sponsi, atque alia sponsæ vnguenta sunt, quemad-
modum & sua cuiq; vbera. Sed de sponsi quo in loco tractã-
dum sit, superius præfixum est. Nunc sponsę vnguentis intē-
damus, idq; attentius, tanquam his quæ scriptura nō medio-
criter commendauit, ita vt ea pronũciauerit non simpliciter
bona, sed optima. Et pono diuersas species vnguentorũ; quo
ex pluribus ea quæ potissimum sponsæ vberibus congruant,
eligamus. Est vnguentum cõtritionis, & est vnguentum de-
uotionis, est & pietatis. Primũ pungitiuum, dolorem faciens.
Secundum temperatiuũ, dolorem leniens. Tertium sanatiuũ,
etiam morbum expellens. Nũc de singulis latius disseramus.
Est ergo vnguentum quod sibi conficit anima multis irretita F
criminibus, si cum incipit cogitare vias suas, colligat, conge-
rat, conterátq; in mortariolo cõscientiæ multas ac varias spe-
cies peccatorum suorum, & intra ęstuantis pectoris ollam si-
mul omnia coquat igne quodã pœnitentię & doloris, vt pos-
sit dicere cum propheta: Concaluit cor meum intra me, & in Psal.38.a
meditatione mea exardescet ignis. Ecce hoc est vnũ vnguen-
tum quo anima peccatrix suę conuersionis primordia cõdire
debet, plagísq; suis recentibus adhibere. Primum namque sa- Psal.50.d
crificium deo spiritus contribulatus. Quãdiu ergo non habet
tanquam pauper & inops vnde sibi melius ac preciosius cõ-
ponat vnguentum, non negligat parare interim istud, licet de
vilibus speciebus, quia cor contritum & humiliatũ deus non
despiciet. Tanto autem minus vile diuinis apparebit conspe- Ibidem.
ctibus, quanto plus sibi illa viluerit in recordatione peccato-
rum suorum. Tamen si illi visibili quo visibiliter vncti à pec-
catrice corporei pedes dei referuntur in euangelio, inuisibile
hoc & spirituale fuisse dicimus figuratum: non omnino vile
reputare poterimus. Quid enim de illo legitur? Et domus, in-
quit, impleta est ex odore vnguenti. Peccatricis manibus di- Matt.26.a
stillabatur, & extremis membris corporis, id est pedibus fun- Ioan.12.a
debatur: & tamen non vsq; adeo contemptibile aut vile fuit,
quin totam domum vis aromatum & suauitas repleret odo-
ris. Quod si attendamus quanta in vnius peccatoris conuer-
sione fragrantia respergatur ecclesia, & quantis fiat odor vi-

G tæ ad vitam quiuis pœnitens si publicè perfectéq; pœniteat,
profecto & de hoc æquè indubitâter pronũciabimus, quia do
mus impleta est ex odore vnguenti. Denique & supernas
Luc.15.d beatorum mansiones attingit pœnitentiæ odor (ita vt teste
ipsa veritate) magnum gaudium sit inter angelos dei super
vno peccatore pœnitentiam agente. Gaudete pœnitentes, pu
sillanimes confortamini, vobis dico quos nuper conuersos
de seculo, & à viis vestris prauis recedẽtes excepit mox ama-
ritudo & confusio animi pœnitentis, ac velut recentium ad-
huc vulnerum dolor nimius excruciat & perturbat. Securæ
manus vestræ distillent myrrhæ amaritudinẽ in salubrẽ hanc
Psal.50.d vnctionem: quia cor contritum & humiliatũ deus non despi
ciet. Nõ est omnino spernenda nec vilis æstimanda huiusce-
modi vnctio, cuius odor non solũ homines prouocat ad cor-
rectionem, sed & angelos ad exultationem inuitat. Sed est
vnguentum tanto isto profecto preciosius, quanto de melio
ribus compositum speciebus. Huius siquidem species ne lon
ge quærantur, penes nos & absque difficultate reperimus, ac
de nostris ortulis talium perfacile copiam tollimus quotiens
cunque necessitas poscit. Quis enim non satis de proprio cũ
vult ad manum habet iniquitates & peccata, si non dissimu-
lat? Hæ autem sunt (sicut recognoscitis) species vnguẽti pri-
mi quod iam descripsimus. At verò secundi huius aromata,
terra nostra nequaquã profert, sed procul & de vltimis fini-
H bus ea nobis cõquirimus. Nempe omne datum optimum, &
Iaco.1.c omne donum perfectum desursum est descendens à patre lu
minum. Fit enim vnguentũ istud de diuinis collatis humano
generi beneficiis. Fœlix qui ipsa sibi studiose colligere, & an-
te mentis suæ oculos digna cum gratiarum actione reducere
curat. Profecto cum fuerint in vasculo pectoris pistillo cre-
bræ meditationis contusa atq; contrita, deindéq; igne sancti
desiderij simul decocta omnia, & demũ impinguata oleo læ-
Psal.49.d titiæ, erit vnctio longe preciosior, excellẽtiórq; priore. Suffi-
cit ad probandum eius testimonium, qui ait: Sacrificium lau-
dis honorificabit me. Nec dubium quin excitet ad laudandũ
beneficiorum recordatio. Porrò cùm scriptura hoc solùm te
stetur de illo alio quia nequaquam despicitur, liquet amplius
esse commendatum quod & honorificat. Denique illud pe-
dibus apponitur, hoc capiti. Si enim in Christo caput ad di-
2.Cor.11.a uinitatem referẽdum est, dicente Paulo, Caput Christi deus:
proculdubio caput vngit qui gratias agit, quoniam deũ tan-
git, nõ hominem. Non quia non sit homo qui deus est, siqui-
dem deus & homo vnus est Christus: sed quia omne bonum
à deo, non ab homine est, etiam ipsum quod per hominẽ mi-
nistratur. Profecto enim spiritus est qui viuificat, caro non
prodest quicquam. Propterea & maledictus qui spem suam
ponit in homine: quoniam etsi spes nostra tota merito pen-
det ex homine deo, non tamen quia homo, sed quia deus est.
I Itaq; illud pedibus, hoc capiti exhibetur: quoniam & humi-
liatio contriti cordis humiliati congruit carni, & maiestatem
decet glorificatio. En quale vnguẽtum proposui vobis, quo
se nimirum tangi caput illud tremendum principatibus non
ducit indignum, imò & honoris insigne iudicat, dicens: Sa-
Psal.49.d crificium laudis honorificabit me. Quamobrem non est
pauperis & inopis seu pusilli cordis animæ cõficere istiusmo
di vnctionem, nempe cuius aromata & species sola confiden
tia possidet, quæ tamen de libertate spiritus & cordis puri-
tate descendit. Quæ enim pusillanimis est & modicæ fidei
mens, rei suæ familiaris tenuitate cõstringitur, nec valet præ
inopia ociari ad vacandum diuinis laudibus seu his quæ lau-
des pariunt intuendis beneficiis. Et si quando certe conatur
assurgere, confestim domesticarum necessitatum curis vrgẽ-
tibus reuocatur ad sua, & in spe cõprimi propria egestate cõ
pellitur. Quod si huius miseriæ quæritur à me causa, dicam
quod ipsi in vobis (nisi fallor) aut esse aut fuisse recognosce-
tis. Duabus de causis videtur mihi huiuscemodi animi ægri-
tudo & diffidentia solere contingere, aut de nouitate videli-
cet conuersionis, aut certè de conuersationis tepore, etiam si
in conuersione longum tempus habuerit. Vtrũque profecto
humiliat & deiicit conscientiam, & inquietam facit, dum siue
pro tẽpore siue pro tepore antiquas animi passiones necdũ
in se emortuas sentit: & necesse proinde habens resecandis
intendere de cordis ortulo spinis iniquitatum, & vrticis cu-
piditatum, longius à semetipsa euagari non sinitur. Quid e- K
nim? Qui laborat in gemitu suo, poterítne simul & in dei lau
dibus exultare? Quonam modo in ore gementis & plangen-
tis sonabit pariter illud Esaiæ, gratiarũ scilicet actio, & vox Esa.51.d
laudis? Nam sicut à sapiente accepimus, musica in luctu, im-
portuna narratio est. Denique gratiarum actio beneficium Eccl.22.a
sequitur, non præcedit. Quæ autem adhuc in tristitia est ani-
ma, beneficio non gaudet, sed indiget. Habet ergo vnde pre-
ces offerat, non autem vnde referat grates. Quomodo enim
recolet beneficiũ quod non accepit? Merito proinde dixi nõ
esse animæ pauperis conficere hoc vnguentũ, quod de reco-
lendis diuinis beneficiis componi debet: quoniam nõ potest
videre lucem donec tenebras intuetur. Népe in amaritudine
est, occupátq; memoriam tristis recordatio peccatorũ, nec li-
bet lætum quippiam simul admittere. Idcirco talibus denun-
ciat spiritus propheticus dicẽs: Vanum est vobis ante lucem Psa.126.a
surgere. Quod est: Frustra surgitis ad intuenda beneficia quæ
delectant, nisi prius recepto lumine cõsolationis de reatibus
qui conturbant. Non est ergo pauperum hoc vnguentũ. Sed
videte quinam de eius copia nõ immerito glorientur. Ibant Act.5.b
gaudentes apostoli à conspectu cõcilij, quoniam digni habi-
ti sunt pro nomine Iesu contumeliã pati. Multum sibi profe-
cto instillauerant de pinguedine spiritus, quorũ lenitas non
dico verbis, sed nec verberibus cessit. Erant enim diuites in
charitate, quæ nullis exhauritur expensis, & de ipsa facile ho- L
locausta medullata offerre sufficiebãt. Fundebant passim su-
dantia pectora liquorem sanctum quo imbuta plenius erant
quando loquebantur variis linguis magnalia dei, prout spi- Act.2.b
ritus sanctus dabat eloqui illis. Nec dubium quin & illi abũ-
darent iisdem vnguentis, quibus apostolus testimoniũ per-
hibebat dicẽs: Gratias ago deo meo semper pro vobis in gra
tia dei quæ data est vobis in Christo Iesu: quia in omnibus di 1.Cor.1.a
uites facti estis in illo, in omni verbo & in omni sciẽtia, sicut
testimonium Christi confirmatũ est in vobis, ita vt nihil vo-
bis desit in vlla gratia. Vtinam & pro vobis ego has ipsas gra
tias referre possim, vt videam vos diuites in virtutibus, ala-
cres in laudibus dei, spirituali hac pinguedine abũdantius re-
dundantes in Christo Iesu domino nostro.

De duobus, hoc est fructu & modo pertinentibus ad opus humanæ redemptionis, Sermo XI.

DIXI in fine sermonis, nec me iterare piget, quod cupiã
vos omnes fieri sacræ vnctionis participes, illius vide-
licet in qua dei beneficia cum lætitia & gratiarum actione
recolit sancta deuotio. Hoc enim bonum est, tum propter
releuandos vitæ præsentis labores, qui vtique tolerabiliores
nobis fiunt exultantibus in laude dei: tum quia nihil ita pro-
prie quendam terris repræsentat cœlestis habitationis statũ,
sicut alacritas laudantium deum: scriptura dicente: Beati M
qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum lauda- Psal.83.a
bunt te. De hoc præcipue vnguento puto dixisse prophetã:
Ecce q̃ bonũ & quàm iucundũ habitare fratres in vnum, si- Psal.132.a
cut vnguentũ in capite. Neq; enim priori videtur congruere
posse. Illud enim etsi bonũ sit, non est tamẽ iucundũ: quia re-
cordatio peccatorũ amaritudinẽ facit, non iucunditatẽ. Sed
nec qui illud faciunt, in vnũ habitant, cũ quisq; peccata pro-
pria lugeat atque deploret. Qui verò in gratiarum actione
versantur, deum solũ intuentur & cogitant, ac per hoc ipsi ve
rè habitant in vnũ. Bonum est autẽ quod faciunt, quia seruãt
ei iustissimè gloriam cuius est: & nihilominus iucundũ, quia
delectat. Quamobrem suadeo vobis amicis meis reflectere
interdum pedem à molesta & anxia recordatione viarũ ve-
strarum, & euadere in itinera planiora serenioris memoriæ
beneficiorũ dei: vt qui in vobis confundimini, ipsius intuitu
respiretis. Volo vos experiri illud quod sanctus propheta cõ
sulit dicẽs: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cor- Psal.36.a
dis tui. Et quidẽ necessarius dolor pro peccatis, sed si non sit
continuus. Sanè interpoletur lætiori recordatione diuinę be
nignitatis, ne fortè præ tristitia induretur cor, & desperatio-
ne plus pereat. Misceamus absinthio mel, vt salubris amaritu
do salutem dare tunc possit, cũ immixto temperata dulcore
bibi poterit. Audi deniq; deũ quomodo ipse contriti cordis
temperat amaritudinẽ, quomodo pusillanimẽ à desperatio-
nis

A nis barathro reuocat, quomodo bládè & fidelis promissionis melle mœrentem consolatur, erigit diffidentem. Ait per prophetam: Ego infrenabo os tuum laude mea ne intereas: hoc est: Ne interitu facinorum tuorum nimiam incurras tristitiã, atq; instar effrenis equi desperatus in præceps ruas & pereas. *Esa.48.b*

Freno te (inquit) inhibebo indulgentiæ meæ, & meis laudibus erigã, respirabísque in bonis meis, qui de tuis cõfunderis malis, dum me sane benigniorẽ quàm te culpabiliorem inuenies. Hoc freno si infrenatus fuisset Cain, nequaquã desperãdo dixisset: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniã merear. Absit, absit. Maior enim est eius pietas quàm quæuis iniquitas. Ideo iustus nõ cõtinue, sed tantũ in principio sermonis accusator est sui. Porro autem in dei laudes extrema sermonis claudere consueuit. Videte denique iustũ hoc ordine procedẽtem. Cogitaui (ait) vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua, vt videlicet qui contritionẽ & infœlicitatẽ in viis propriis perpessus fuerat, in via testimoniorũ dei delectaretur sicut in omnibus diuitiis. Et vos igitur exemplo iusti si de vobis in humilitate sentitis, sentite & de domino in bonitate. Sic enim legitis apud sapientem: Sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. Hoc autem facile menti persuadet diuinæ munificentiæ frequens imò cõtinua recordatio. Alioquin quomodo implebitur apostolicũ illud: In omnibus gratias agentes: si ea pro quibus gratiæ debentur, à corde recesserint? Nolo vos Iudaico notari opprobrio, de quibus scriptura testatur quòd non fuerint memores benefactorum eius, & mirabilium eius quæ ostendit eis. *Gene.4.b* *Prou.18.c* *Psal.118.b* *Sapien.1.a* B *Psal.77.b*

Verum quoniam bona quæ largiri mortalibus non cessat misericors & miserator dominus recolere & recolligere omnia, omni homini impossibile est (quis enim loquetur potentias domini, auditas faciet omnes laudes eius?) id saltem quod præcipuum est & maximũ, opus videlicet nostræ redẽptionis à memoria redemptorum aliquatenus nõ recedat. In quo opere duo potissimum quæ nunc occurrũt, vestris studiis intimare curabo. Et hoc quàm paucis ad compendium potero memor illius sententiæ: Da occasionem sapienti & sapiẽtior erit. Duo ergo illa sunt, modus & fructus. Et modus quidem dei exinanitio est, fructus vero nostri de illo repletio. Hoc meditari, sanctæ spei seminariũ est, illud summi amoris incentiuum. Vtrunque profectibus nostris necessarium, ne aut spes mercenaria sit, si amore nõ comitetur: aut amor tepescat, si infructuosus putetur. Porro fructũ talem expectamus nostri amoris, qualem ipse quẽ amamus promisit, mẽsurã, (inquiẽs) plenã & confertam & coagitatam & supereffluentem dabũt in sinum vestrum. Mensura ista (vt audio) erit sine mensura. Sed velim scire cuius rei futura sit illa mensura, vel potius illa immẽsitas quæ repromittitur. Oculus non vidit deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. Dic nobis tu qui præparas, quid præparas? Credimus, confidimus, reuera sic promittis, replebimur in bonis domus tuæ. Sed quibus, quęso, bonis vel qualibus? Forte frumento, vino, oleo, auro, atque argento, lapidibúsve preciosis? Sed hæc nouimus & vidimus, & videmus & fastidimus. Id quærimus quod oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Hoc placet, hoc sapit, hoc delectat inquirere, quodcunq; est illud. Erunt, inquit, omnes docibiles dei, & ipse erit omnia in omnibus. Vt audio plenitudo quam expectamus à deo, non erit nisi de deo. Quis verò comprehendat quàm magna multitudo dulcedinis in breui isto sermone comprehensa sit: Erit deus omnia in omnibus? Vt de corpore taceam, in anima tria intueor: rationem, voluntatem, memoriam: & hęc tria ipsam animam esse. Quantum cuiq; horũ in pręsenti seculo desit de integritate sua & perfectione, sentit omnis qui ambulat in spiritu. Quare hoc, nisi quia deus nondũ est omnia in omnib⁹? Hinc est quòd & ratio sæpissime in iudiciis fallitur, & volũtas qua druplici perturbatione iactatur, & memoria multiplici obliuione cõfunditur. Triplici huic vanitati nobilis creatura subiecta est non volens, in spe tamen. Nam qui replet in bonis desiderium animæ, ipse rationi futurus est plenitudo lucis, ipse voluntati multitudo pacis, ipse memoriæ continuatio ęternitatis. O veritas, charitas, ęternitas. O beata & beatificãs trinitas, ad te mea misera trinitas miserabiliter suspirat, quoniam à te infœliciter exulat. Discedens à te quantis se intricauit erroribus, doloribus, timoribus. Heu me qualem pro te commutauimus trinitatem? Cor meum conturbatum est, & inde dolor: dereliquit me virtus mea, & inde pauor: & lumen oculorum meorũ non est mecũ, & inde error. En quàm dissimilem trinitatem ô animæ meæ trinitas exulans offendisti. *Psal.105.a* *Prou.9.b* *Luc.6.f* C *Esa.64.a* *Ioan.6.e* D *Psal.37.b*

Veruntamen quare tristis es anima mea, & quare cõturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi: cum error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atq; à memoria timor omnis recesserit, & successerit illa quam speramus mira serenitas, plena suauitas, ęterna securitas. Primum illud faciet veritas deus, secundum charitas deus, tertium summa potestas deus, vt sit deus omnia in omnibus, ratione recipiente lucem inextinguibilem, voluntate pacem imperturbabilem consequente, memoria fonti indeficienti ęternaliter inhærente. Videritis vos recte ne primũ illud filio, spiritui sancto sequens, patri vltimum assignetis, sic tamẽ vt nihil horũ vel patri vel filio vel spiritui sancto subtrahatis, ne cui forte personarum aut plenitudinem minuat distinctio, aut proprietatem tollat perfectio. Simul & hoc aduertite, quid simile filij huius seculi experiantur de carnis illecebris, de mundi spectaculis, & de põpis satanæ cum tamen hoc totum sit vnde vita præsens eludit miseros amatores suos, dicente Ioanne: Quicquid in mundo est, concupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorum, & ambitio seculi. Hæc de redemptionis fructu. In modo quoque quem (si recolitis) dei esse exinanitionem diffiniuimus, tria item præcipue vobis intuenda commendo. Non enim simplex aut modica illa exinanitio fuit, sed semetipsum exinaniuit vsque ad carnẽ, ad mortem, ad crucẽ. Quis digne penset quantæ fuerit humilitatis, mãsuetudinis, dignationis, dominum maiestatis carne indui, mulctari morte turpari cruce? Sed dicit aliquis: Non valuit opus suum reparare creator absque ista difficultate? Valuit, sed maluit cum iniuria sui, ne pessimum atque odiosissimum vitiũ ingratitudinis occasionem vltra reperiret in homine. Sane multum fatigationis assumpsit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoneretq; gratiarum actionis difficultas redemptionis, quem minus esse deuotum fecerat conditionis facilitas. Quid enim dicebat homo creatus & ingratus? Gratis quidẽ cõditus sum, sed nullo auctoris grauamine vel labore. Siquidem dixit, & factus sum, quemadmodum & vniuersa. Quid magnum est quamlibet magna in verbi facilitate donaueris? Sic beneficium creationis attenuãs humana impietas, ingratitudinis materiã inde sumebat vnde amoris causam habere debuerat, idque ad excusandas excusationes in peccatis. Sed obstructum est os loquentiũ iniqua. Luce clarius patet quãtum modo pro te ô homo dispendium fecit: de domino seruus, de diuite pauper caro de verbo, & de dei filio hominis filius fieri non despexit. Memẽto iam te etsi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptũ. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia. At vero per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terrę. O quantum laborauit sustinens. Carnis necessitates, hostis tẽtationes, nónne sibi crucis aggrauauit ignominia, mortis cumulauit horrore? Necessarie quidem. Sic sic homines & iumenta saluasti domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus? Hęc meditamini, in his versamini. Talibus odoramentis refouete viscera vestra, quæ diu torsit odor molestior peccatorũ, vt abũdetis & his vnguentis nõ minus suauibus quàm salutaribus. Nec tamen adhuc vos putetis habere illa optima quæ in spõsæ vberibus cõmendantur. De quibus incipere, modo finiendi iam sermonis angustia prohibet. Quæ dicta sunt de aliis, tenete memoria, probate vita, & de his iuuate me precibus vestris vt digne loqui possim quod & dignum sit tantis sponsæ deliciis, & vestras animas ad amorem ædificet sponsi Iesu Christi domini nostri. Amen. *Psal.41.b* *1.Ioan.2.c* E *Philip.2.a* *Psal.140.c* *Psal.62.c* F *Psal.35.b* *Ibidem.*

De precioso vnguento pietatis: & de veneratione habendæ à subditis erga prælatos suos. Sermo duodecimus.

DVO me vnguenta vobis tradidisse recordor. Vnum contritionis, delicta multa complectens. Alterum deuotionis, multa continens beneficia. Ambo salubria, sed non ambo suauia. Primum siquidem pungitiuum sentitur, quia mouet ad compunctionem amara recordatio peccatorum, & dolorem

G & dolorem facit: cum sequens mitigatorium sit, diuinæ bo-
nitatis intuitu consolationem dante, & sedãte dolorem. Sed
est vnguentum quod ambobus longe antecellit, & hoc ap-
pellauerim pietatis, eo quòd fiat de necessitatibus pauperũ,
de anxietatibus oppressorum, de perturbationibus tristium,
de culpis delinquentium, & postremo de omnibus, quo-
rumlibet miserorum ærumnis, etiã si fuerint inimici. Despi-
cabiles videntur species istę, sed est super omnia aromata vn
Matt.5.a guentũ quod ex eis conficitur. Sanatiuum est: Beati enim mi
sericordes, quoniam ipsi misericordiam cõsequentur. Igitur
multæ miseriæ collectæ, atque oculo pietatis inspectæ, ipsæ
sunt species ex quibus vnguenta optima cõponuntur, spõsæ
digna vberibus, spõsi sensibus grata. Fœlix mens quæ talium
collectione aromatum sese ditare & impinguare curauit, in-
fundens ea oleo misericordiæ, & ardore decoquens charita-
Psal.111.a tis. Quis putas est iucundus homo qui miseretur & commo-
dat, pronus compati, subuenire prõptus, dare quàm accipere
beatius iudicans: ignoscere facilis, irasci difficilis, vlcisci pe-
nitus non acquiescẽs, & per omnia proximorũ æquè vt pro-
prias respiciens necessitates? O quæcunque es anima sic affe-
cta, sic imbuta rore misericordiæ, sic affluens pietatis visceri-
bus, sic te omnibus omnia faciens, sic facta ipsa tibi tanquam
vas perditum, vt cæteris præsto vbique semper occurras atq;
succurras, sic denique mortua tibi, vt viuas omnibus: tu planè
H tertiũ optimúmque vnguẽtum fœlix possides, & manus tuæ
distillauerunt totius suauitatis liquorem. Non exsiccabitur
in tempore malo, nec feruor persecutionis ebibet illum: sed
semper deus memor erit omnis sacrificij tui, & holocaustum
tuum pingue fiet. Sunt viri diuitiarum in ciuitate domini
virtutum, quæro an apud aliquos hęc vnguenta inueniãtur.
Et primus occurrit (sicut vbiq; solet) mihi Paulus vas electio
nis, reuera vas aromaticum, vas odoriferũ, & refertum omni
puluere pigmentario. Christi enim erat bonus odor deo in
2.Cor.2.d omni loco. Multæ profecto suauitatis fragrantiam longe la-
tèque spargebat pectus illud, quod sic affecerat solicitudo o-
mniũ ecclesiarũ. Vide enim quales species & qualia aromata
coaceruauerat sibi. Quotidie (inquit) morior propter vestrã
2.Cor.11.g gloriam. Et rursum: Quis infirmatur, & ego non infirmor?
1.Cor.15.d Quis scandalizatur, & ego non vror? Et multis talibus (quæ
2.Cor.11.g vobis bene nota sunt) abundabat diues iste in componendis
vnguentis optimis. Decebat nãque primis & purissimis aro-
Gala.4.c matibus redolere vbera quæ Christi mẽbra lactarent, quorũ
Paulus mater erat, pro certo parturiens semel & iterum do-
nec Christus formaretur in eis, ac mẽbra capiti suo reforma-
rentur. Audi & de alio diuite quomodo ad manum habe-
bat electas species de quibus optima vnguenta conficeret.
Iob 31.d Foris (inquit) non mansit peregrinus. Ostium meum viatori
Iob 29.c patuit. Item: Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pau-
I perum, conterebam molas iniqui, & de dentibus illius aufe-
rebam prædam. Si negabam quod volebãt pauperibus, & o-
culos viduæ expectare feci. Si comedi buccellã meam solus,
& non comedit pupillus ex ea. Si despexi prætereuntem eo
quòd non haberet indumentũ, & absque operimento paupe
rem. Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus
ouiũ mearum calefactus est. Quanto putamus vir iste odore
terram resperserat in his operibus? Singula opera singula erãt
aromata. His propriam repleuerat cõscientiam, vt fœtorem
Gene.45.a putridæ carnis internæ suauitatis exhalatione sibi tempera-
ret. Ioseph postquam vniuersam Ægyptum post se fecit
currere in odore vnguentorũ suorum, etiã suis venditoribus
eandem demum fragrantiam propinauit. Equidem increpa-
toria verba vultu proferebat irato, sed erumpebant lachry-
mæ de pinguedine cordis, non iræ indices, sed gratiæ prodi-
1.Reg.15.g trices. Samuel lugebat Saul qui se quærebat occidere, & ad
ignẽ charitatis incalescẽte pectore liquefactus intus pietatis
adeps foras emanabat per oculos. Ob bonũ deniq; quẽ circũ
quaq; diffuderat suæ opinionis odorem, refert de eo scriptu-
1.Reg.3.d ra quia cognouerunt omnes à Dan vsque Bersabee, quòd fi-
delis Samuel propheta esset domini. Quid de Moyse dicam,
quanto adipe & pinguedine & ipse repleuerat viscera sua?
Nec domus illa exasperãs in qua pro tẽpore versabatur, po-
tuit vnquã in omni murmure & furore suo vnctionẽ spiritus
qua semel imbutus fuerat exterminare, quo minus inter assi-
duas lites & quotidiana iurgia ipse in sua mansuetudine per- K
duraret. Merito testatus est spiritus sanctus de eo quòd esset Num. 12.a
mitissimus omniũ hominum qui morabãtur super terrã. Si- Psal.119.b
quidẽ cum his qui oderant pacẽ, erat pacificus, intantũ vt po-
pulo ingrato & rebelli non modo non irasceretur, sed & ira-
scẽtem deum suo interuentu leniret, sicut scriptum est: Dixit Psa.15.d
vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in con
fractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius ne disper-
deret eos. Deniq; si dimittis (ait) dimitte: sin autẽ, dele me de Exod.32.c
libro tuo quem scripsisti. O vere hominem vnctum vnctio-
ne misericordię. Loquitur plane parentis affectu, quam nulla
possit delectare fœlicitas, exortibus quos parturiuit. Verbi
gratia, si diues quispiam mulieri pauperculæ dicat: Ingrede-
re tu ad prandium meum, sed quem gestas infantulum relin-
que foris, quoniam plorat, & molestus est nobis: nunquid fa
ciet? Nónne magis eliget ieiunare, quàm exposito pignore
charo sola prãdere cum diuite? Ita nec Moysi sedet solum se
introduci in gaudium domini sui, foris scilicet remanẽte po-
pulo, cui licet inquieto & ingrato, vice pariter & affectione
matris inhæret. Dolet viscera, sed tolerabiliorem sibi iudicat
tortionem, quàm euulsionem. Quid Dauid mansuetius, qui
illius mortem lugebat, qui suam semper sitierat? Quid beni- 2.Reg.1.
gnius, quàm vt eius moleste ferret decessum, cui succedebat 2. Re.19.a
in regnũ? Sed & de morte parricidę filij, quàm difficile conso
lationem admisit? Magnã profecto optimæ vnctionis copiã L
præferebat talis affectio: ideo & securus orabat, dicens: Me- Psal.131.a
mento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Ergo hi
omnes habuerunt vnguenta optima, quibus hodiéque per
vniuersas ecclesias suauissime redolẽt. Nec solum ipsi, sed &
quicunque se in hac vita ita beneuolos & beneficos prębue-
runt, ita inter homines humane viuere studuerunt, quatenus
omnem quam visi sunt habuisse gratiã non sibi tenerent, sed
in commune deducerent, æstimantes se amicis pariter & ini-
micis, sapientibus & insipiẽtibus debitores: cúmque fuissent
vtiles omnibus, humiles in omnibus: & præ omnibus extiterũt
dilecti deo & hominibus, quorum fragrãtia in benedictione
est: quotquot inquã tales præcesserunt, fragrarunt suis tẽpori
bus, fragrãt & hodie vnguentis optimis. Tu quoq; si donum
quod desuper accepisti, nobis cõtubernalibus tuis libẽter im-
pertiaris, si te exhibeas vbiq; inter nos officiosum, si affectuo
sum, si gratũ, si tractabilem, si humilẽ: testimoniũ habebis ab
omnibus, quòd fragres & ipse vnguentis optimis. Omnis in
vobis qui fraternas infirmitates tam corporũ, quàm animo-
rum non solũ patienter supportat, sed insuper si licet, & si va
let iuuat obsequiis, confortat alloquiis, consiliis informat: si
hoc non potest propter disciplinam, solicitis saltem orationi
bus solatiari non cessat infirmo: omnis inquam qui talia ope
ratur in vobis, bonum omnino spargit odorem inter fratres,
& odorem de vnguentis optimis. Balsamum in ore, huiusce- M
modi frater in congregatione, mõstratur digito, & dicũt de
eo omnes: Hic est fratrũ amator, & populi Israël, hic est qui 2.Macha.
multum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate. Sed 15.c
recurramus ad euangelium, atque aliquid quod forte spectet Marc.16.a
& ad hæc vnguenta, requiramus. Maria Magdalene & Maria
Iacobi & Salome emerũt aromata, vt venientes vngerẽt Ie-
sum. Quænam ista vnguenta tam preciosa vt Christi corpo-
ri parentur & comparentur, tã copiosa vt toti sufficiãt? Neu
trum quippe duorum præcedẽtium aut emptum aut factum
specialiter ad opus domini, aut toto in corpore legitur fuisse
diffusum, sed de subito introducitur mulier vno quidem in Matt.26.a
loco osculans pedes, & vnguento vngens: in altero vero vel Marc.14.a
ipsa vel altera habens alabastrum vnguenti, & illud mittens
in caput. Cæterum nunc emerunt aromata vt venientes vn-
gerent Iesum. Emunt non vnguenta, sed aromata: & vnctio
in obsequium domini non facta assumitur, sed noua confici-
tur: nec ad vngendam tantũ aliquam corporis partem, verbi
gratia pedes aut caput, sed sicut scriptũ est, vt venientes vnge
rent Iesum, quod est totius complexio, non partis distinctio.

Tu quoque si te induas viscera misericordiæ, liberalem
benignúmque exhibeas non tantum parentibus siue cogna-
tis tuis, aut quos tibi vel benefactores tenes, vel benefactu-
ros speras, nã & Ethnici hoc faciũt, sed (iuxta Pauli consiliũ)
studeas operari bonum ad omnes, ita vt propter deum nec

A inimico officium humanitatis corporale seu spirituale negandum subtrahendúmque existimes: constat te quoque abundare vnguentis optimis, nec caput aut pedes domini tantum, Esa.48.b sed passim quátum in te est vngere suscepisse totum corpus quod est ecclesia. Et forte prouide ob hoc dominus Iesus paratam sibi cófectionem expendi noluit in suo corpore mortuo, vt seruaret viuo. Viuit enim ecclesia, quæ manducat panem viuum qui de cœlo descendit. Ipsa est charius corpus Christi, quod ne mortem gustaret, morti illud alterum traditum fuisse nullus Christianus ignorat. Ipsam vngi, ipsam foueri desiderat, ipsius infirma membra cupit fomentis accuratioribus releuari. Ipsi ergo preciosa vnguenta retinuit, cum anticipans horam, & accelerans gloriam, mulierum deuotionem non elusit, sed instruxit. Renuit vngi, sed parcens, non spernens. Non recusans obsequium, sed reseruans proficuum. Proficuum dico non huius materialis atque corporalis vnguéti, sed plane spiritualis quod in isto designatum est. In isto ergo pepercit magister pietatis vnguétis optimis pietatis, quæ membris suis indigentibus tam corporaliter quàm spiritualiter omnino cuperet exhiberi. Denique pauloante cum in caput eius aut etiam in pedes funderetur vnguétum, ipsúmq; satis preciosum, nunquid prohibuit? Imò & obstitit prohibentibus. Nam & Simoni indignanti quòd se tangi à peccatrice permitteret, longam texuit reprehensionis para-B bolam: & aliis perditionis vnguentum causantibus respódit Matt.26.a dicens: Quid molesti estis huic mulieri? Nonnunquam ego (vt modicum faciam excessum) cum sederé mihi ad pedes Iesu mœrens & offerens sacrificium spiritus contribulati in recordatione peccatorum meorum: aut certe ad caput siquando vel raro starem & exultaré in recordatione beneficiorú Ibidem. cius, audiui dicentes: Vt quid perditio hæc? Causantes videlicet quòd soli viuerem mihi, qui (vt putabant) multis prodesse possem. Et dicebant: Potuit enim venundari multo, & dari pauperibus. Sed non bonum mercatú mihi est etiá si vniuersum mundum lucrer, meipsum perdere, & detrimentum Eccl.10.a mei facere. Vnde intelligens verba hæc inter illas esse quas scriptura loquitur muscas morituras quæ perdunt suauita-Esa.3.b tem vnguenti, recordatus sum diuinæ illius sententię: Popule meus, qui te beatificant, in errorem inducunt. Verum audiát excusantem dominum, & respondenté pro me, qui me Mat.26.a quasi de ocio incusant. Quid, inquit, molesti estis huic mulieri? quod est: Vos videtis in facie, & ideo secundum faciem iudicatis. Non est vir (vt putatis) qui possit mittere manum ad fortia, sed mulier. Quid tentatis ei imponere iugum ad quod ego eum minus sufficienté intueor? Bonum opus operatur in me. Stet in bono quandiu nó conualescit ad melius. Siquando de muliere in virum & virum perfectú profecerit, poterit & in opus perfectionis assumi. Fratres, reuereamur C episcopos, sed vereamur labores eorú. Si labores pensamus, nó affectamus honores. Agnoscamus impares vires nostras, nec delectet molles & fœmineos humeros virorú supponere sarcinis: nec obseruemus eos, sed honoremus. Inhumanè népe eorum redarguis opera, quorú onera refugis. Temerariè obiurgat virum de prælio reuertétem mulier nens in domo. Dico enim. Si is qui de claustro est, eum qui versatur in populo, interdú minus districtè minúsve circúspectè sese agere deprehenderit (verbi gratia in verbo, in cibo, in somno, in risu, in ira, in iudicio) non ad iudicandum confestim prosi-Eccl.42.c liat, sed meminerit scriptum: Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. Nam tu quidem in tui custodia vigilans bene facis, sed qui iuuat multos, & melius facit & virilius. Quod si implere non sufficit absque aliqua iniquitate, id est absque quadam inæqualitate vitæ & conuersationis suę, me-Iaco.5.d mento quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hæc dicta sint contra geminam tentationé, qua sæpe viri religiosi episcoporum vel ambire gloriam, vel excessus temere iudicare diabolicis instigationibus incitantur. Sed redeamus ad vnguenta spóśę. Vidésne quàm sit præferédum cæteris istud Matt.10.d pietatis vnguentum, de quo solo permissum non est perditionem fieri? In tantum perditio de ipso non fit, vt nec aquę frigidæ munus irremuneratum sinatur. Bonum tamen contritionis vnguentú, quod de recordatione peccatorum cóficitur, Psal.50.d mittitúrque in pedes domini: quia cor contritum & humiliatum deus non despiciet. Cæterum longe melius esse arbitror id quod dicitur deuotionis, factum de recordatione beneficiorum dei, quippe quod & capiti idoneú reputatur, ita vt perhibeat de ipso deus: Sacrificiú laudis honorificabit Psal.49.d me. Porro vtrumque vincit vnctio pietatis, quæ de respectu miserorum fit, & per vniuersum Christi corpus diffunditur. Corpus dico non illud crucifixum, sed quod illius acquisitum est passione. Optimum reuera vnguentum, in cuius cóparatione cætera nec respicere se ostendit qui ait: Misericor-Matt.9.b diam volo, & non sacrificium. Hanc ergo potissimú inter cæteras virtutes redolere puto vbera sponsæ, quæ sponsi per omnia gestit cógruere volútati. An non odore misericordię Thabita etiam in morte fragrabat? Et ideo cito de morte cóualuit: quia præualuit odor vitæ. Sed audite verbum ab-Act.9.g breuiatum super præsenti capitulo. Quisquis & inebriat verbis, & fragrat beneficiis, sibi dictum putet, quia meliora sunt Canti.1.c vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Et ad hæc quis idoneus? Quis nostrum vnum saltem horum integre perfectéque possideat, vt non videlicet interdum & in dicédo sterilior, & in operando tepidior sit? Sed est quæ merito & non dubie hoc præconio glorietur, ecclesia vtique, cui nunquá de vniuersitate sua deest & vnde inebriet, & vnde fragret. Quod enim sibi deest in vno, habet in altero, secundum mensuram 1.Cor.12.b donationis Christi, ac moderationem spiritus diuidentis singulis prout vult. E Fragrat ecclesia in his qui sibi faciunt amicos de mammona iniquitatis, inebriat in ministris verbi, qui vino lætitię spiritualis infundunt terram, & inebriant eam, & fructum referunt in patientia. Ipsa audacter securéq; sese nominat sponsam, tanquá quæ verè habet vbera meliora vino, & fragrantia vnguétis optimis. Quod etsi nemo nostrum sibi arrogare præsumat, vt animam suam quis audeat sponsam domini appellare: quoniam tamé de ecclesia sumus, quæ merito hoc nomine & re nominis gloriatur: non immerito gloriæ huius participium vsurpamus. Quod enim simul omnes plenè integréq; possidemus, hoc singuli sine contradictione participamus. Gratias tibi domine Iesu qui nos charissimæ ecclesiæ tuę aggregare dignatus es, non solum vt fideles essemus, sed vt etiam tibi vice sponsæ in amplexus iucundos, castos, æternósque copularemur, reuelata & ipsi facie speculantes gloriam tuam, quæ tibi communis pariter est cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

De gloria & laude deo semper attribuenda pro omnibus bonis eius nobis impensis. Sermo XIII.

ORIGO fontium & fluminum omnium mare est: virtutum & scientiarum dominus Iesus Christus. Quis enim dominus virtutum nisi ipse est rex gloriæ? Sed & iuxta An-1.Re.2.a næ canticum, idem ipse deus scientiarum dominus est. Continentia carnis, cordis industria, voluntatis rectitudo, ex il-F lo fonte manant. Non solum autem, sed & si quis callet ingenio, si quis nitet eloquio, si quis moribus placet, inde est. Inde scientiæ inde sapientiæ sermo. Thesauri siquidem sapié-Colo.2.b tiæ & sciétiæ ibi omnes absconditi sunt. Quid? Casta cósilia, iusta iudicia, sancta desideria, nónne riuuli fontis illius sunt? Quòd si copiæ aquarum secretis subterraneísque recursibus incessanter æquora repetunt, vt inde rursus ad visus vsúsque nostros iugi & infatigabili erumpant obsequio, cur non etiam spirituales riui vt arua mentium rigare non desinant, proprio fonti sine fraude & sine intermissione reddátur? Ad locum vnde exeunt reuertátur flumina gratiarum, vt iterum fluant. Remittatur ad suú principium cœleste profluuiú, quo vberius terræ refundatur. Qualiter inquis? Qualiter dicit apostolus: In omnibus gratias agentes. 1.Thes.5.d Quicquid sapientiæ, quicquid te virtutis habere confidis, dei virtuti & dei sapientiæ deputa Christo. Et quis tam insanus (ais) vt aliunde præsumat? Nemo plane, adeo vt & pharisæus gratias agat: cuius Luc.18.b tamen iustitiæ non est laus à deo. Nec enim illa gratiarum actio (si bene recolis euangelium) gratiorem eum facit. Quare? Quia quicquid in ore deuoto sonuerit, cordis non sufficit excusare tumorem apud eum qui alta à longe cognoscit. Psal.137.b

Deus, ô Pharisæe, non irridetur. Putas tu habes aliquid 1.Cor.4.b quod non accepisti? Nihil, inquit, & ideo gratias refero largitori. Si omnino nihil, ergo nec meritum precessit in te vl-

G lum vt illa de quibus gloriaris acciperes. Quod si & fatea-
ris, primo quidem frustra inflaris aduersus publicanum, qui
ideo non habet quod tu, quia non accepit vt tu. Deinde vide
etiam ne non integre sua dona resignes deo, & tibi inflectēs
aliquid de gloria & honore ipsius, fraudis merito arguaris, &
fraudis in deum. Si enim de his quæ iactas, ex te tibi quippiā
forte arrogares, falli te magis quàm velle fraudare crederem,
& errorem corrigerem. Nūc verò quia gratias agendo, pro-
bas te tibi nihil tribuere, sed dei esse dona, tua merita pruden
ter agnoscere: certe cæteros aspernendo prodis te quòd in
corde & corde locutus sis, altero commodans linguam men-
dacio, altero veritatis vsurpans gloriam. Non enim iudicares
publicanum contemnendum prę te, si non præ illo te hono-
randum censeres. Sed quid respondes apostolo præscribenti
1.Tim.1.d & dicenti: Soli deo honor & gloria? Quid angelo distinguen
ti & docenti quid sibi retinere placeat deo, & quid partiri di-
Luc.2.b gnetur hominibus? Nam gloria, inquit, in excelsis deo, & in
terra pax hominibus bonæ volūtatis. Cernitisne pharisæum
agentem gratias, labiis quidem honorare deum, cordis au-
tem sentētia se? Sic vsu quodam magis quàm sensu vel affe-
ctu personare in ore multorum gratiarum actionem aduerte
re est, intantum vt homines quoque sceleratissimi ad quæ-
que flagitia & facinora sua soleāt gratias deo agere quòd be-
ne prosperéque (vt quidem ipsi sapiunt) cesserit sibi in adim-
H pletione peruersatum volūtatum suarum. Audias (verbi gra-
tia) furem cum impiæ machinationis male cupitum manipu-
lum reportarit, exultantem clam, & dicentem: Deo gratias,
non inanes vigilias feci, nocturnum laborem meum nō per-
didi. Similiter qui hominem interfecit, nónne gloriatur, &
refert gratias quòd præualuit aduersus æmulum, aut de hoste
se vindicauit? Et nihilominus adulter tripudians gestit in dei
laudes, quòd diu optato concubitu tandem potitus sit. Non
ergo omnis gratiarum actio accepta est deo nisi quæ de cor-
dis pudica & mera simplicitate procedit. Pudica sane dixe-
rim propter eos qui & de malis actibus suis gloriantes, deo
gratias agere solent, quasi deus more ipsorum lætetur cum
Proue.2.c male fecerint, & exultet in rebus pessimis. Audiet qui huius-
Psal.69.d modi est: Existimasti inique quòd ero tui similis? arguam te,
& statuam contra faciem tuam. Mera verò adiunxi propter
hypocritas, qui deum quidem de bonis suis, sed verbotenus
glorificantes, corde retinent quod ore præbuerāt: & quoniā
dolose agūt in conspectu eius, inuenitur iniquitas eorum ad
odium. Illi impie mala sua deo, isti dei bona fraudulenter in-
torquent sibi. Et quidem primum illud tam stultum támque
seculare ac quodámodo etiam bestiale est vt necesse non ha-
beam de ipso monere vos. Cęterum sequens religiosis maxi-
me & spiritualibus viris insidiari solet. Magna & rara vir-
tus profecto est, vt magna licet operantem, magnum te ne-
I scias, & manifestam omnibus, tuam te solum latere sanctita-
tem. Mirabilem te apparere, & contēptibilem reputare: hoc
ego ipsis virtutib9 mirabilius iudico. Fidelis reuera famulus
es, si de multa gloria domini tui etsi non exeunte ex te, tamē
transeunte per te, nil tuis manibus adhęrere contingat. Tunc
Esa.33.c iuxta prophetam proiicis auaritiam ex calumnia, & excutis
Marc.5.b manus tuas ab omni munere. Tunc iuxta mādatum domini,
lux tua lucet coram hominibus, ad glorificandum non te,
Philip.2.c sed patrem qui in cœlis est. Sed & imitator Pauli fideliúmq;
& 4.d prædicatorum, non prædicantium semetipsos, æquè nec tu
Matt.25.b quæ tua sunt quæris, sed quæ Iesu Christi. Quamobrem au-
dies & tu: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fui-
sti fidelis, supra multa te constituam. Ioseph cū domum &
omnia bona Ægyptij domini sui sibi credita sciret, dominam
non ignorauit exceptā: & ob hoc non acquieuit contingere.
Gene.39. Non est, inquit, ex omnibus bonis domini mei quod non in
mea potestate sit vel non tradiderit mihi, præter te quę vxor
1.Cor.7. eius es. Mulierem nouerat gloriam esse viri, & iniquum sibi
iudicauit vice contraria inglorium facere eum qui se fecerat
gloriosum. Aduertit homo dei sapiētia prudens, virum vxo-
rem fortiter tanquam propriam zelare gloriā, sibiq; ipsi re-
tinuisse seruandam, non alij credidisse, & manū ad non con-
cessum extendere non præsumpsit. Quid ergo? Homo zelat
gloriam suam, & deum audet vlle fraudare de sua quasi non
zelantem? Sed audi quid dicat. Gloriam, inquit, meam al-
teri non dabo. Quid ergo dabis nobis domine, quid dabis no K
bis? Pacem, inquit, do vobis, pacem relinquo vobis. Sufficit Esa.48.b
mihi: Gratāter suscipio quod relinquis, & relinquo quod re- Ioan.14.d
tines. Sic placet, sic mea interesse nō dubito. Abiuro gloriam
prorsus, ne forte si vsurpauero non concessum, perdam meri
to & oblatum. Pacem volo, pacē desidero, & nihil amplius.
Cui non sufficit pax, non sufficis tu. Tu es enim pax nostra, Ephes.2.c.
qui fecisti vtraque vnū. Hoc mihi necessarium, hoc satis est,
reconciliari tibi, reconciliari mihi. Nam ex quo posuisti me Iob 7.d
contrarium tibi, factus sum etiam mihimetipsi grauis. Cautus
sum, nec ingratus fore beneficio datę pacis, nec sacrilegus in-
uasor gloriæ tuæ. Tibi domine tibi gloria tua maneat illiba-
ta, mecum bene agitur si pacem habuero. Golia prostrato
lætatus est populus pace recepta, sed Dauid singulariter exti-
tit gloriosus. Iosue, Iepthe, Gedeon, Sanson, Iudith quoque,
quanquā fœmina, gloriose in diebus suis triumpharūt de ho-
stibus, sed pace cum gaudio fruētibus cęteris nemo eis com
municauit in gloria. Iudas Machabæus multis & ipse incly- 1.Mac.4.g
tus victoriis, cum frequenter exultanti populo pacem forti-
ter pugnādo tribuisset, nūquid gloriam quandoque est par-
titus alicui? Denique & facta est, inquit, non gloria, sed læti-
tia magna in populo. Quid minus ab his omnibus conditor
omnium fecit quominus & ipse debeat gloriari singulariter?
Solus cuncta creauit, solus de hoste triumphauit, solus capti-
uos liberauit: & socium habebit in gloria? Et brachiū, inquit, L
meum auxiliatum est mihi. Item: Torcular calcaui solus, & Esa.63.b
de gentibus non est vir mecum. Quid mihi ergo cum vi- Ibidem.
ctoria si nec in prælio fui? Impudentissime mihi arrogo vel
gloriam absque victoria, vel victoriam sine pugna. Sed susci- Psal.71.a
pite montes pacem populo, pacem suscipite nobis non glo-
riam, ipsi soli eam seruantes qui solus & pugnauit & vicit.
Ita quæso ita sit, gloria in excelsis deo & in terra pax homi- Luc.2.b
nibus bonæ volūtatis. At verò nō bonę, sed plane iniquæ vo-
luntatis est, qui nequaquam pace cōtentus, superbo oculo &
insatiabili corde inquietus anhelat & ad gloriam dei, nec pa-
cem proinde retinens, nec gloriam apprehendens. Quis cre-
dat parieti, si se dicat parturire radium quem suscipit per fe-
nestram? Aut si glorietur nubes quòd imbres genuerint, quis
non irrideat? Mihi liquido constat nec de canalibus oriri ri-
uos aquarum, nec de labiis vel dentibus verba prudētiæ, etsi
sensus vltra corporeus non attingat. Si qua sane in sanctis di-
gna laude vel admiratione intueor clara luce veritatis discu-
tiens, profecto reperio laudabilem siue mirabilem alium ap-
parere, atque alium esse, & laudo deum in sanctis eius: siue sit
Helisæus, siue ille magnus Helias, mortuorum vtique susci-
tatores, ipsi quidem suo nō imperio, sed ministerio foris ex-
hibent nobis noua & insueta: deus vero in ipsis manens ipse
facit opera: inuisibilis & inaccessibilis in se, in suis spectabilis
atque mirabilis est, & solus mirabilis qui facit mirabilia so- M
lus. Nec laus calami, laudabilis est pictura siue scriptura, nec Psal.71.d
gloria linguæ aut labiorum sermo bonus. Tempus est vt &
propheta loquatur. Nūquid gloriabitur, inquit, securis con- Esa.10.d
tra eum qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eū à quo
trahitur? Quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, &
exaltetur baculus qui vtique lignum est, sic cōtra dominum
omnis qui gloriatur, si non in domino glorietur. Si glorian-
dum est, Paulus me docuit vnde & in quo. Gloria, inquit, no- 2.Cor.1.e
stra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Securus glo-
rior, si teste conscientia de gloria conditoris nihil mihi vsur-
po. Securus plane: quia iam non contra dominum, sed in do-
mino. Hæc nobis gloriatio non solum nō prohibetur, sed &
suadetur, cum dicitur: Gloriam abinuicem quæritis, & glo- Ioan.5.g
riam quæ à solo deo est non vultis? Reuera gloriari in solo
deo, non nisi à solo deo est. Nec mediocris ista gloria, quippe
tam vera quàm de veritate, & in veritate tam rara, vt vix vel
paucitas perfectorum perfecte glorietur in ea. Eant ergo
vani filij hominum, mendaces filij hominū, eant & decipiāt Psal.61.c
ipsi de vanitate in idipsum. Nam sapiens gloriator probabit
opus suum, atque ad lumen veritatis diligenter examinabit,
& sic habebit in semetipso gloriam, & non in ore alterius.
Stultus sum si cistellæ labiorum tuorum gloriam meam cre-
didero, & cœpero mendicare eam abs te cū habere voluero.
Nōne nempe in tuo arbitrio est probare me vel improbare,
prout

A prout volueris? Sed si retineo penes me, ipse fidelius seruo mihi. Imo nec mihi eam credo, ipsi potius repono seruandā, *2.Tim.1.c* qui potens est depositum meum seruare in illum diem, cautus in custodiendo, fidelis in restituendo. Secura tunc erit vnicuique laus à deo, his duntaxat qui humanas laudes contempserint. Nam gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt, dicente etiam Dauid: *Psal.52.b* Qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. Fratres, si hæc scitis, nemo vestrum velit laudari in vita ista: quia quicquid hic fauoris captas quod ad deum non retuleris, ipsi furaris. Tibi enim vnde gloria putide puluis, tibi vnde? De vitæ sanctitate? Sed spiritus est qui sanctificat, spiritus dico, non tuus, sed dei. Et si prodigiis aut signis effulgeas, in manu tua fiunt, sed virtute dei. An blanditur popularis fauor, quòd verbum bonum & bene forte deprompseris? Sed Christus donauit os & sapientiam. Nam lingua tua, quid nisi calamus scribæ? Et hoc ipsum mutuo accepisti. Talentum creditum est, repetendum cum vsura. Si inuentus fueris ad opus impiger, ad fructum referendum fidelis, pro labore tuo mercedem accipies. Si quo minus, tolletur à te talentum, & nihilominus exigetur lucrum, & vocaberis seruus nequam & piger. Omnis igitur de bonis multiformis gratiæ apparētis in vobis referatur ad ipsum laus, laudabiliū siquidem vniuersorum auctorem & largitorem. Idque non ficte, quemadmodum ab

B hypocritis: nec sola consuetudine, sicut à secularibus: sed nec quadam necessitate, vt iumenta ferendis oneribus applicantur: sed sicut decet sanctos, sinceritate fida, deuotione sollicita, hilaritate grata sed non dissoluta. Immolantes itaque hostiam laudis, & reddentes vota nostra de die in diem, curemus omni vigilantia iungere sensum vsui, affectum sensui, exultationem affectui, grauitatem exultationi, humilitatem grauitati, libertatem humilitati, quo interdum liberis pugnatæ mentis passibus procedamus, & excedamus per inusitatas quasdā affectiones spirituales lætitias in iubileis amœnitatibus, in lumine dei, in suauitate, in spiritu sancto, probātes nos cōprehensos in his quos propheta intuebatur cum diceret: Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabūt tota die, & in iustitia tua exaltabūtur. At fortasse aliquis mihi dicat: Bene admones, sed si ea diceres quæ tuo proposito conuenirent. Expectate paulisper. Non sum immemor. Nónne in manibus est id tractare quod dicitur: *Canti.1.a* Oleum effusum nomen tuum? *Aenei.6.* Hoc opus, hic labor est. Et quę præmisimus, an fuerint necessaria, vos videritis. Ac quod ad me attinet, quia hinc aliena non sint, paucis aduertite. Nō recordamini in sponsæ vberibus extremam commēdatam esse suaueolentiā vnguentorum? Quid ergo consequētius quàm vt eandem fragrantiam sponsa ne sibi arrogare putetur, de sponsi beneficio recognoscat? Cui plane sensui illa omnia

C quæ prætaxauimus, subseruire cognoscitis. Quòd vbera, inquit, mea sic redolent & sic placent, nec studiis nec meritis ascribo meis: sed tuæ ô sponsæ tribuo largitati, de oleo vtique effuso nomine tuo. Hoc pro literæ consequentia. Cæterum explanatio ipsius capituli, cuius occasione super nequissimo vitio ingratitudinis præsentem sermonem tam in longum protraximus, tempus aliud, & aliud exordium sermonis desiderat. Nunc hoc solum admonitos vos esse sufficiat: si sponsa vtiq; de omni virtute sua vel gratia minime audet sibi quippiam arrogare, quanto minus adolescentulæ forte quæ nos sumus? Dicamus proinde & nos sponsę vestigia insectātes, *Psal.113.b* dicamus: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Dicamus non verbo & lingua tantum, sed opere & veritate, ne forte (quod nimis vereor) dicatur & de nobis: *Psa.77.d* Quoniam dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei: cor autem eorum nō erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius. Dicamus ergo dicamus, clamantes plus medullis cordis, quàm labiis oris: Saluos fac nos domine deus noster, & congrega nos de nationibus, vt confiteamur nomini sancto tuo, non nostro, & gloriemur in laude non nostra, sed tua, in secula seculorum. Amen.

De ecclesia fidelium christianorum: & de synagoga Iudæorum perfidorum. Sermo XIIII. D

NOTVS in Iudæa deus, in Israël magnum nomen eius. *Psal.75.a* Populus gentium qui ambulabat in tenebris, vidit lucem *Esa.9.a* magnam, quæ erat in Iudæa & in Israël, voluítque accedere *Psal.33.a* & illuminari, vt qui aliquando non populus, nunc populus esset lapísque vnus angularis ambos in se parietes venientes è *1.Pet.2.b* diuerso reciperet, & esset de cætero in pace locus eius. *Rom.15.c* Porro fiduciam dabat inuitantis vox quæ iam sonuerat: Lætamini gentes cum plebe eius. *Psal.75.a* Ergo accedere voluit, sed vetuit synagoga, immundam asserens ecclesiam de gentibus & indignam, idololatriæ fecem & ignorantiæ cæcitatem improperans, & dicebat: Tu enim quo merito? Noli me tangere. Cur? inquit. An Iudæorum tantum deus? Nónne & gentium? *Roma.3.d* Etsi mihi certe meritum deest, sed non illi miseratio. Nunquid solummodo iustus est? Est misericors. Domine veniant *Psal.118.k* mihi miserationes tuæ, & viuam. *Ibidem.* Et rursum: Misericordiæ tuæ multæ domine, secundum iudicium tuum viuifica me: quod nimirum temperatum, misericordia est. Quid faciet iustus & misericors dominus, altera gloriante in lege, & applaudente iustitiam sibi, nec indigente misericordia, sed despiciente ipsam quæ indiget, altera è regione propria cognoscente delicta, confitente indignitatem, renuente iudicium, flagitante misericordiam: quid inquam faciet iudex, & ille iudex cui & iudicare & misereri sic vtrúq; familiare est, vt neutrum altero familiarius? E Quid sane possit conuenientius, quàm vt pro suo quæque accipiat voto, iudicium illa, ista misericordiam? Iudęus iudicium quærit, & habeat: gētes autem super misericordia honorāt deum. Est & iudiciū, vt qui contemnunt dei misericordem iustitiam, & suam volunt constituere (quæ profecto non iustificat, sed accusat) eidem suę iustitiæ relinquantur, opprimendi magis quàm iustificandi.

Est quippe ex lege (quæ neminem vnquā duxit ad perfectum) est iugum quod neque ipsi neque patres eorū vnquam portare potuerūt. Sed synagoga fortis est, non curat onus leue, nec iugū suaue. Sana est, non est ei opus medicus, nec vnctio spiritus. Cōfidit in lege, liberet eam si potest. Nō autem data est lex quæ possit viuificare, insuper & occidit. Litera enim occidit. *2.Cor.3.b* Propterea, inquit, dico vobis moriemini in peccatis vestris. Hoc ergo iudicium ô synagoga quod flagitas. Errori tuo cęca & contentiosa desereris, donec plenitudo gētium (quas superba spernis, & inuida repellis) introeat, & agnoscat etiam ipsa ipsum qui notus est in Iudæa deus, quódque est in Israël magnum nomen eius. *Ioan.9.g* Hoc quippe in iudicium venit Iesus in hunc mundū, vt qui non vident videant, & qui vident cęci fiāt. *Psal.93.c & 94.a* Ex parte tamen: quia non repellet dominus plebem suam: ex toto, seruans sibi ad semen apostolos & multitudinem credentium quorum erat cor vnum, & anima vna. F Sed nec repellet in finem, reliquias saluaturus. Iterū *Luc.1.c* enim suscipiet Israël puerū suum, & recordabitur misericordiæ suæ: vt ne ibi quidem iudicium deserat comes misericordia, vbi nullum ipsa reperit locū. *Iac.2.c* Alioquin si pro meritis recepisset, iudicium profecto sine misericordia ei qui non facit misericordiam. Habet quippe Iudæa oleum multum diuinæ notitiæ, idque in se tanquā in vase clausum auara retinet. Peto, & non miseretur nec commodat. Sola dei cultum sola notitiam, sola vult possidere magnum nomen eius. Nec zelat sibi, sed inuidet mihi. Ergo tu domine iudica iudicium meum, & nomē tuum magnum magnificetur adhuc, & oleum quod multū est, multiplicetur magis. Crescat, ebulliat, effundatur, deriuetur & in gētes, & sentiat omnis caro salutare dei. Quo pacto (vt vult Iudæus ingratus) tota in barba Aaron remaneat vnctio salutaris? Non barbæ, sed capitis est. Caput autē nō barbę solius, sed & totius est corporis. Capiat sane prima, non sola. Refundat & inferioribus membris quod accepit ipsa desuper. Descēdat descendat & in vbera ecclesiæ supernus liquor. Auida quippe nimis hūc sibi exprimere de barba non despicit. Perfusaque rore gratię, vt se non ingratam probet, dicat: Oleum effusum nomen tuum. *Canti.1.a* Sed exuberet quæso adhuc & perueniat vsq; in oram vestimenti, in me vtique omnium nouissimo atque indignissimo, de vestimēto tamen. Nā & ego illud mihi de maternis vberibus tāquam paruulus

G in Christo iure profecto pietatis efflagito. Quod si murmuret homo cui de bonitate oculus nequam est, domine respóde pro me: De vultu tuo iudicium meum prodeat, & non de supercilio Israël. Imò responde pro te, & dic calumniatori, tibi quippe calumniatur quòd tribuas gratis. Dic proinde illi: Volo & huic nouissimo dare similiter. Displicet Pharisæo. Quid mussitas? Ius meum, voluntas est iudicis. Quid iustius ad meritum, quid ad præmium ditius? An non licet ei quod vult facere? Mihi quidé misericordia, sed tibi minime iniuria fit. Tolle quod tuum est, & vade. Si decreuerit saluare & me, quid tu perdis? Exaggera quantum vis merita, & extolle sudores, melior est misericordia domini super vitas. Fateor, nõ sustinui pondus diei & ęstus, sed iugũ suaue & onus leue pro beneplacito patrisfamiliâs porto. Opus meum vix vnius est horæ: & si plus, præ amore non sentio. Iudæus proprias exercitet vires, mihi probare libet quæ sit voluntas domini bona & beneplacés & perfecta. Ex ea sane operis ac temporis damna mihi resarcio. Ille pacto conuentionis, ego placito voluntatis inito credo, & non ad insipientiam mihi. Nã vita in voluntate eius. Illa mihi reconciliat patrem, illa hæreditatem restituit, etiam cumulatiori gratia symphoniæ & cantus & epularum ac totius exultantis familię celeberrima gaudia suscitat mihi. Si indignatur frater meus senior ille, qui hœdum comedere mauult cum amicis suis foris, quàm mecum

Matt.20.b

Psal. 62.a

Luc.15.g

H in paterna domo vitulum saginatum, respõdebitur illi: Epulari & gaudere oportet, quia hic filius meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est. Adhuc synagoga foris epulatur cũ amicis suis dæmonibus, quibus satis placet quòd hœdum peccati insipiẽs deuorat transglutiens & reponens, atque quodammodo occultans sibi illud in ventre socordiæ & insipientiæ suæ, dum contemnens dei iustitiam, & suam volens constituere, dicit se non habere peccatum, nec morte egere vituli saginati, mundam siquidem iustámque ex legis operibus se reputans. At verò ecclesia scisso velo occidentis literæ in morte verbi crucifixi, audacter ad eius penetralia præeunte spiritu libertatis irrumpit, agnoscitur, placet, fortitur æmulæ locum, fit sponsa, fruitur præreptis amplexibus, & in calore spiritus Christo domini cui confricatur inhęrẽs, stillante ac fundente vndique sui oleum exultationis, hoc illa præ participibus suis excipiens, ait: Oleum effusum nomen tuum. Quid mirum si vngitur, quæ vnctum amplectitur? Ecclesia ergo recumbit intus, sed ecclesia interim perfectorum. Spes tamen est & nobis. Excubemus pro foribus qui minus perfecti sumus, spe gaudentes. Sponsus & sponsa soli interim intus sint, mutuis secretísque fruantur amplexibus, nullo strepitu carnalium desideriorum, nullo corporeorum phantasmatum perturbãte tumultu. Turba verò adolescentularum quæ absque huiusmodi inquietudinibus nõdum esse possunt, foris expectet. Expectétq; secure scientes ad se

Ibidem.

I illud spectare quod legunt: Adducentur regi virgines post eam, proximę eius afferentur tibi. Et vt queq; sciat cuius spiritus sit, virgines dico illas quę ante Christo fœderatæ quàm fœdatæ mundi complexibus, ipsi firmiter perseuerant, cui se tanto fœlicius quanto maturius deuouerunt: proximas verò, quæ pristinam suam deformitatem in qua mundo huic quãdoque conformes, mundi principibus, id est spiritibus spurcis in omni carnali cõcupiscentia sese turpiter prostituerãt, tandem aliquando erubescentes & exeũtes in noui hominis formam, quanto serius tanto syncerius reformare festinãt. Et hæ & illæ sanè proficiant, non deficiant neque fatigentur, etsi necdum plene in se sentiunt vnde dicant & ipsæ: Oleum effusum nomen tuum. Nec enim audent adolescẽtulæ per se facere verba sponso. Tamen si magistræ vestigiis pressius inhærere student, effusi olei saltem odore delectabuntur, & incitabuntur etiam de odoris perceptione cupere & quærere potiora. Frequenter ego ipse (quod fateri non verecundor) maximéque in initio conuersionis meæ, corde durus & frigidus, & quærens quem vellet diligere anima mea, nec adhuc enim diligere poterat qué nondũ inuenerat, aut certe minus quàm vellet diligebat, & ob hoc quærebat vt magis diligeret, qué nequaquam quæreret, nisi iam aliquatenus dilexisset. Cum ergo eum quærerem in quo recalesceret atque requiesceret spiritus meus, vtique torpens & languens, nec vlla de

Psal.44.d

K parte occurreret qui succurreret, per quem videlicet pruina rigens quæ sensus stringebat internos dissolueretur, & vernalis illa suauitas ac spiritualis amœnitas reuerteretur, tunc magis ac magis languebat & tædebat & dormitabat anima mea præ tædio tristis pene & desperans, & mussitans secum illud: A facie frigoris eius quis sustinebit? cum subito forte ad affatum vel etiam aspectum cuiuspiam spiritualis perfectíque viri, interdum & ad solam defuncti seu absentis memoriam flabat spiritus & fluebant aquę: & erant mihi lachrymæ illæ panes die ac nocte. Quidnam istud nisi odor exhalãtis vnctionis qua erat ille perfusus? Non enim vnctio, quę ad me nimirum nisi homine mediante non pertingebat. E apropter etsi gaudebam de munere, confundebar tamen & humiliabar quòd sola ad me tenuis exhalatio, & non pinguis aspersio peruenisset. Odoratu quippe delectatus non tactu, indignum me proinde cognoscebam cui per se ipsum dulcesceret deus. Et nunc idipsum si accidat, auidus quidem suscipio munus indultum, gratúmque habeo: sed dolens doleo per meipsum non meruisse, atque (vt dicitur) de manu in manũ minime accepisse, cum obnixe id peterem. Pudet nimirum magis ad hominis quàm ad dei moueri memoriam. Et nunc cum gemitu clamo: Quando veniam & apparebo ante faciem dei? Existimo & aliquos vestrum idem esse expertos, & experiri interdum adhuc. Qua in re quid sentiendũ nisi quòd

Psal.147.b

Ibidem.

Psal. 41.a

Psal.41.c

L nostra aut superbia conuincitur, aut humilitas custoditur, aut fraterna charitas nutritur, aut desiderium excitatur? Vnus idémque cibus & ægrotis est medicina, & ægrotatiuis diæta. Porro & debiles confortat, & delectat valentes. Vnus idémque cibus & languorem sanat, & seruat sanitatem: & corpus nutrit, & palato sapit. Sed redeamus ad verba sponsæ, & sic curemus audire quæ ait, vt studeamus sapere & quod sapit. Sponsa (vt dixi) ecclesia est. Ipsa est cui plus dimissum est, & quæ plus diligit. Quod æmula improperat ei ad conuicium, hoc sibi ipsa inflectit ad commodũ. Inde mansuetior ad correptionem, inde patientior ad laborem, inde ardentior ad amoré, inde sagacior ad cautelam, inde humilior pro cõscientia, inde acceptior pro verecundia, inde ad obediendum paratior, inde ad gratiarum actionem deuotior ac solicitior. Deniq; illa (vt dictum est) murmurante & memorante merita sua & labores & pondus diei & æstus, ecclesia beneficiũ recolit dicens: Oleum effusum nomen tuum. Hoc plane testimonium Israël ad confitendum nomini domini. Nõ tamé Israël secundum carnem, sed eius qui secũdum spiritum est. Nam hoc ille quo pacto dicat? Non quòd non habet oleum, sed non habet effusum. Habet, sed reconditum, habet in codicibus, sed non in cordibus. Foris hæret in litera: contrectat manibus vas plenum, sed & clausum, nec aperit vt vngatur. Intus intus est vnctio spiritus, aperi & vngere, & iam nõ eris

Cant.1.a

Psal.121.a

M domus exasperans. Quid facit oleum in vasis, si non sentias & in membris? Quid tibi prodest pium saluatoris nomen lectitare in libris, nec habere pietatem in moribus? Oleum est. Effunde, & senties virtutem eius, quæ triplex est. Sed Iudæus ista fastidit, vos audite. Volo dicere cur nomen sponsi oleo comparetur, quod nondum dixeram. Et tres huius rei occurrũt causæ. At quoniã pluribus vocabulis appellatur (eo quòd nullum quo proprie dicatur inuenitur, ineffabilis quippe est) prius nobis inuocandus est spiritus sanctus, vt de multis vnum quod vult hoc loco intelligi (quoniam scripto designare non placuit) per se nobis aperire dignetur. Sed hoc quoq; alias. Nam etsi in promptu nunc essent omnia, & neque vos onerati, nec ego fatigatus essem, hora tamé finé inducit. Tenete in quo attẽtos vos reddidi, vt non sit cras necesse repetere. Hoc incumbit, hoc in manibus est, docere scilicet cur nomen sponsi oleo comparetur: & quod de nominibus. Et quoniam non possum ego à me dicere quicquam, indicta oratio est, vt nobis sponsus ipse reuelet per spiritum suum Iesus Christus dominus noster, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

Qualiter

A *Qualiter hoc nomen Ieſus eſt medicina ſalubris fidelibus Chriſtianis in omnibus aduerſis. Sermo XV.*

BENIGNVS eſt ſpiritus ſapientiæ, & non conſueuit eſſe
difficilis ſe inuocantibus, qui ſæpe & antequam inuoce-
Sapien.1.b tur, dicit: Ecce adſum. Audite iam quod orantibus vobis
Eſa.58.c per me indicare dignatur de eo quod heri ad hoc ipſum di-
ſtulimus, & orationum veſtrarum fructum tempeſtiuum
percipite. En oſtendo nomen quod oleo merito compara-
tur, & quo merito, dicam. Multa quidē ſponſi vocabula ſpar-
ſa per omnem diuinam pagipam legitis, ſed in duo ea vobis
vniuerſa complector. Nullum vt arbitror reperietis quod
non aut pietatis gratiam, aut potētiam maieſtatis ſonet. Spi-
ritus ita dicit etiam per ſibi familiarius organum. Duo hæc
audiui: quia poteſtas dei eſt, & tibi domine miſericordia. Er-
Pſal.61.c go ſecundum maieſtatem ſanctum & terribile nomen eius.
Pſal.110.b Secundum pietatem non eſt nomen aliud ſub cœlo datū ho
Act.4.c minibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Sed exēplis magis
Hier.23.b perſpicuum fiet. Hoc eſt, inquit, nomen quod vocabūt eum,
Eſa.7.c dominus iuſtus noſter. Nomē patiētiæ eſt. Item: Et vocabi-
tur nomē eius Emmanuel. Pietatem inſinuat item ipſe de ſe.
Ioan.13.b Vos vocatis me, ait, magiſter & domine. Primum gratiæ eſt,
ſecundum maieſtatis. Non enim minus pium eſt docere
animū ſcientiā, quàm præbere eſcā corpori. Rurſum prophe
B ta: Vocabitur, inquit, nomē eius admirabilis, cōſiliarius, deus
Eſa.9.b fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Primū, tertium, quar
tum, maieſtatem ſonāt, reliqua pietatem. Quod horum ergo
effunditur? Profecto maieſtatis ac patiētiæ nomē, in id quod
eſt pietatis & gratię, quodammodo transfunditur, ipſúmque
effunditur abūde per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum.
Nomen (verbi cauſa) quod deus eſt, nónne in id quod eſt no
biſcum deus, hoc eſt in Emmanuel liqueſcit & deficit? Sic ad-
mirabilis in id quod eſt cōſiliarius, ſic deus & fortis in ea quæ
ſunt pater futuri ſeculi & princeps pacis. Et dominus iuſtus
noſter, miſericors & miſerator dominus. Nō dico nouū quid
quondam quoq; nihilominus Abram in Abraham, & Sarrai
in Sarrā effuſa ſunt, & iam tunc ſalutiferæ effuſionis celebra-
tum præfiguratúmque myſterium recordamur. Vbi iam il-
lud quod apud antiquos tā terribiliter quàm frequenter into
Exo.20.a nare ſolebat, Ego dominus, ego dominus? Mihi dictatur ora-
Leuit.20. tio, cuius principiū nomine dulci paterno ſequentium ob-
Num.35.d tinendarum petitionum præbet fiduciam. Serui nominantur
Eſa.27.a amici, & reſurrectio non tantum diſcipulis, ſed fratribus nū-
ciatur. Nec mirū ſi cum venit plenitudo temporis, facta eſt
Iohel.2.g effuſio nominis, deo quippe quod per Iohelē promiſerat ad-
implente, & effundēte de ſpiritu ſuo ſuper omnem carnem,
cum tale aliquid & apud Hebræos olim contigiſſe legā. Cre-
do vos præuolare & ſcire iam quid dicere velim. Quale erat,
C inquā, quod ſciſcitanti Moyſi primo reſpōſum eſt: Ego ſum
Exod.3.c qui ſum, & qui eſt, miſit me ad vos? Neſcio an vel ipſe Moy-
ſes caperet ſic, ſi non videlicet effunderetur. Sed fuſum eſt, &
captū eſt. Nec modo fuſum, ſed & effuſum. Ná infuſum iam
erat. Iam cœli habebāt illud: iam angelis innotuerat. Eſt autē
foris miſſum: & quod angelis ita erat infuſum, vt eſſet & pri-
uatum, effuſum & in homines eſt, ita vt iā tunc merito clama
Canti.1.a retur de terra: Oleū effuſum nomen tuū: ſi nō ingratæ plebis
Exod.3.a exoſa peruicacia obſtitiſſet. Ait enim: Ego ſum deus Abra-
ham, & deus Iſaac, & deus Iacob. Currite gentes, ad manum
eſt ſalus, effuſum, eſt nomē quod quicūq; inuocauerit, ſaluus
erit. Angelorum deus, etiā hominum deum ſe nominat. Oleū
miſit in Iacob, & cecidit in Iſraël. Dicite fratrib⁹ veſtris: Da-
te nobis de oleo veſtro. Si nolūt, rogate dominū olei vt mit-
tat & vobis. Dicite: Aufer opprobrium noſtrum. Ne quęſo
inſultet maleuolus dilectæ tuæ, quam à finibus terræ euocare
placuit tibi, tanto vtiq; dignantius, quanto minus dignā. De-
cétne obſecro vt benigni patrisfamiliâs inuitatos ſeruus ne-
quam excludat? Ego ſum (ais) deus Abraham, & deus Iſaac,
& deus Iacob. Et non amplius? Effunde, effunde, aperi manū
Matt.8.b tuam adhuc, & impleo omne animal benedictione. Veniant
Pſal.121.a ab oriente & occidente, & recūbant cum Abraham, Iſaac, &
Iacob in regno cœlorū. Veniāt veniāt tribus tribus domini:
teſtimonium Iſraël ad confitendū nomini domini. Veniāt &
recumbant, epulentur & delectentur in lætitia, & vnus vbiq;

reſonet in voce exultationis & confeſsionis ſonus epulantis, D
oleum effuſum nomen tuum. Vnum ſcio, ſi Philippū & An- Pſal.41.ɛ
dream habuerimus oſtiarios, repulſam omnino non patimur
quicunq; oleū petimus, quicunq; volumus Ieſum videre. In-
cunctāter Philippus dicet Andreæ: Andreas autem & Philip- Ioan.12.c
pus dicent Ieſu. Ieſus autem quid? Profecto quod Ieſus. Niſi Ibidem.
granū frumenti cadēs in terrā mortuū fuerit, ipſum ſolū ma-
net. Si autē mortuum fuerit, multū fructum affert. Moriatur
igitur granum, & ſurgat gentium ſeges. Oportet pati Chri-
ſtum, & reſurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pœ
nitentiā & remiſsionem peccatorum non ſolū in Iudæā, ſed
etiā in omnes gētes, quatinus ab vno nomine quod eſt Chri
ſtus, milia miliū credentiū Chriſtiani dicantur, & dicāt: Oleū
effuſum nomen tuum. Agnoſco enim nomen quod in Eſaia
legi. Seruos ſuos, inquit, vocabit nomine alio, in quo qui be- Eſa.65.c
nedictus eſt ſuper terrā, benedicetur in domino. Amē. O no
men benedictū. O oleū vſquequaq; effuſum. Quouſq;? de cœ
lo in Iudæā, & inde in omnē terram excurrit, & de toto orbe
clamat eccleſia: Oleum effuſum nomen tuū. Effuſum plane,
quod non ſolum cœlos terráſq; perfudit, ſed aſperſit & infe-
ros, adeo vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium
terreſtriū & infernorū, & omnis lingua confiteatur & dicat:
Oleū effuſum nomē tuū. Ecce Chriſtus, ecce Ieſus, vtrunque Philip. 2.ƅ
infuſum angelis, vtrūq; effuſum in homines, & illos homines
qui computruerāt tanquā iumēta in ſtercore ſuo, homines & E
iumēta ſaluās, quēadmodum multiplicauit miſericordiā ſuā
deus. Quàm carū, quàm vile. Vile, ſed ſalubre. Si vile nō eſſet,
non mihi effunderetur. Si ſalubre nō eſſet, nō me lucraretur.
Particeps nominis ſum, ſum & hæreditatis. Chriſtianus ſum:
frater Chriſti ſum. Si ſum quod dico, hæres ſum dei, cohæres
autē Chriſti. Et quid mirum ſi ſpōſi effuſum eſt nomē, cū ipſe Rom.8.c
quoque effuſus ſit? Nam ſemetipſum exinaniuit formā ſerui Philip.2.a
accipiens. Denique ait: Sicut aqua effuſus ſum. Effuſa eſt ple- Pſal.21.c
nitudo diuinitatis, habitans ſuper terrā corporaliter, vt de illa
plenitudine omnes qui corpus mortis geſtamus caperemus,
¶ ac vitali odore repleti diceremus: Oleū effuſum nomē tuum.
En quod nomen effuſum, & qualiter & quatenus. Cur verò
oleū? Ná hoc nondū dixi. In ſermone ſuperiore dicere cœ-
perā, ſed interuenit ſubito aliud quod prędicendū videbatur:
quanquam intermiſerim vltra quàm credidi. Quod nō aliud
eſſe reor niſi quòd fortis mulier ſapientia miſit manum ad
colum, & digiti eius apprehenderūt fuſum. Nouit enim mo- Prou.31.c
dicam lanam vel linum in longum producere filum, atque in
telæ extendere latitudinem, & ſic omnes domeſticos ſuos ve
ſtire duplicibus. Eſt proculdubio inter oleū & nomen ſpon-
ſi ſimilitudo, nec ocioſe ſpiritus ſanctus alterutrum compa-
rauit. Ego autem dico in triplici quadam qualitate olei, quod
lucet, paſcit, & vngit: ſi vos melius nō habetis. Fouet ignem,
nutrit carnem, lenit dolorem, lux, cibus, medicina. Vide idem F
nunc & de ſponſi nomine. Lucet prædicatum: paſcit recogi-
tatum: inuocatū lenit & vngit. Et percurramus ſingula. Vn-
de putas in toto orbe tanta & tam ſubita fidei lux niſi de prę
dicato Ieſu? Nónne in huius nominis luce deus nos vocauit
in admirabile lumē ſuū, quibus illuminatis & in lumine iſto
videntibus lumen, dicat merito Paulus: Fuiſtis aliquando te- Ephe.5.b
nebræ, nūc autem lux in domino. Hoc denique nomen corā
regibus & gentibus & filiis Iſraël portare iuſſus eſt idē apo-
ſtolus, & portabat nomē tanquam lumen, & illuminabat pa
triam, & clamabat vbique: Nox præceſsit, dies autem appro-
pinquauit: abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur Rom.13.d
arma lucis, ſic vt in die honeſte ambulemus. Et monſtrabat
omnibus lucernā ſuper candelabrum: annunciās in omni lo-
co Ieſum, & hunc crucifixum. Quomodo lux iſta inſplēduit
ac perſtrinxit cunctorū intuentiū oculos, quando de ore Pe-
tri tanquam fulgur egrediens, claudi vnius corporales plan-
tas ſolidauit & baſes, multóſque ſpiritualiter cæcos illumina-
uit? Nūquid non ignem ſparſit cum ait: In nomine Ieſu Chri Acto.3.c
ſti Nazareni ſurge & ambula? Nec tantum lux eſt nomen
Ieſu, ſed eſt & cibus. An non totiens confortaris, quotiés re-
cordaris? Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Quid
ita exercitatos reparat ſenſus: virtutes roborat: vegetat mo-
res bonos atque honeſtos: caſtas fouet affectiones? Aridus
eſt omnis animæ cibus ſi non oleo iſto infunditur. Inſipidus

G est, si non hoc sale conditur. Si scribas, non sapit mihi nisi legero ibi Iesum. Si disputes aut conferas, nō sapit mihi nisi sonuerit ibi Iesus. Iesus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Sed est & medicina. Tristatur aliquis nostrum? veniat in cor Iesus, & inde saliat in os, & ecce ad exortum nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum. Labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis desperãdo? nõnne si inuocet nomē vitę, confestim respirabit ad vitam? Cui aliquando stetit ante faciē salutaris nominis, duritia (vt assolet) cordis, ignauiæ torpor, rãcor animi, languor acedię? Cui fons forte siccatus lachrymarum, inuocato Iesu non cōtinuo erupit vberior, fluxit suauior? Cui in periculis palpitanti & trepidãti, inuocatū virtutis nomen non statim fiduciam præstitit, depulit metum? Cui quęso, in dubiis æstuanti & fluctuãti, non subito ad inuocationē clari nominis emicuit certitudo? Cui in aduersis diffidenti, iamiámq; deficienti, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo? Nimirum morbi & lãguores animæ isti sunt, illud medicina. Denique & probare licet.
Psal.49.c Inuoca me, inquit, in die tribulationis eruam te, & honorificabis me. Nihil ita iræ impetū cohibet, superbiæ tumorem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, sitim temperat auaritię, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum nomino Iesum, hominem mihi propono mitem & humilem corde, benignum, so-
H brium, castum, misericordem, & omni denique honestate ac sanctitate conspicuum, eūdémq; ipsum deum omnipotentē, qui suo me & exemplo sanet, & roboret adiutorio. Hęc omnia simul mihi sonãt cum insonuerit Iesus. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium à potente, illa tãquam pigmentarias species, hoc tãquam vnde acuam eas, & facio cō fectionem, cui similem medicorū nemo facere possit. Hoc tibi electuarium habes ô anima mea, reconditū in vasculo vocabuli huius quod est Iesus, salutiferum certe, quódque nulli vnquam pesti tuæ inueniatur inefficax. Sēper tibi in sinu sit, semper in manu, quo tui omnes in Iesum & sensus dirigãtur
Canti.8.b & actus. Deniq; & inuitatis: Pone me, inquit, signaculum in corde tuo: signaculum in brachio tuo. Sed hoc alias. Nūc verò habes vnde & brachio medearis & cordi. Habes inquam in nomine Iesu vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minus perfectos adimpleas: itémq; vnde tuos sensus aut serues ne corrūpantur, aut si corrumpantur, sanes. Habuit & Iudæa quosdam Iesus, quorum vacuis gloriatur vocabulis. Illa enim nec lucent, nec pascunt, nec medentur. Idcirco synagoga in tenebris est vsq; adhuc, fame & infirmitate laborans. Et non sanabitur nec satiabitur quousque sciat meum Iesum dominari Iacob & finium terrę, & conuertatur ad vesperam, & famem patiatur vt canes, & circumeat ciuitatem. Et illi quidem præmissi sunt tanquam baculus ad mortuum, prophetã præ-
I uenietes, & sua interpretari nomina nequiuerūt. Vacua quip-
4. Re. 4.e pe erant. Superpositus mortuo baculus est: & nō erat vox neque sensus: quoniam baculus erat. Descendit qui baculū misit, & mox saluum fecit populum suū à peccatis eorum, probãs se esse quod dicebatur. Quis est hic qui etiam peccata di-
Marc.2.a mittit? Nimirū qui dicit: Salus populi ego sum. Iam vox, iam sensus est, & patet eum non inane portare nomē instar priorum. Sētitur infusa salus, & beneficium nō tacetur. Intus sensus, foris vox. Compungor & confiteor, & confessio vitã in-
Eccl.17.c dicat. A mortuo enim tanquam qui non est perit confessio. Ecce vita, ecce sensus. Suscitatus perfecte sum: integra est resurrectio. An aliud mors corporis est, nisi cum sensu priuatur & vita? Peccatum quod mors animæ est, nec compunctionis mihi sensum, nec cōfessionis reliquerat vocem, & eram mortuus. Venit is qui peccata dimittit, & vtrunq; restituit: & di-
Psal.34.a cit animę meæ: Salus tua ego sum. Quid mirum si cedit mors
Rom.10. vbi vita descendit? Iã corde creditur ad iustitiam, & ore con-
4. Reg.4.f fessio fit ad salutem. Iam oscitat puer, & oscitat septies: & di-
Psa.118.x cit: Septies in die laudem dixi tibi domine. Videte hūc septenarium. Sacer numerus est, nō vacat. Sed melius hoc alij seruamus sermoni: quo famelici & non fastidiosi ad tam bonas epulas accedamus inuitante nos sponso ecclesiæ domino nostro Iesu Christo, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De cordis contritione: & de tribus speciebus veræ confessionis, Sermo XVI. K

QVID sibi ergo vult septenarius iste? Nescio enim an ita simplex quispiam in nobis sit qui ociosas esse has vices, & numerum hunc putet fortuitum. Ego nec illud vacare reor quòd propheta incumbens super mortuum, ad 4.Reg.4.f
mensuram puerilis corporis sese contraxit, os suum ori illius coniunxit, oculísque oculos, & manibus manus. Spiritus sanctus sic omnia fieri, & sic scribi fecit, ad eruditionem proculdubio illorum spirituum quos corrupti corporis circumuenit infida societas, ac stulta mundi sapientia desipere do- Sap.9.d
cuit. Corpus quippe quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Propterea nemo miretur ac moleste accipiat si in his scrutandis tanquam quibusdam spiritus sancti apothecis curiosus existo, cum sciam quia sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei.
Dico tamen his qui præuolantes ingenio, in omni sermone Esa.38.e
ante pene flagitant finem quàm principium teneant: debitorem me etiam tardioribus esse, & maxime. Sec nec studium tam esse mihi vt exponã verba, quàm vt imbuã corda. Et haurire & propinare me oportet, quod nō fit celeriter percurrēdo, sed tractando diligēter, & exhortando frequenter. Quanquam & præter spē quoque meam diu nos discussio detinuit sacramentorum. Putaui fateor vnum ad hoc sermonem sufficere: siluámque istam vmbrosam latebrosámq; allegoriarum pertrãsire nos cito: & ad planitiē moralium sensuum itinere L
diei quasi vnius peruenire: sed secus contigit. Biduum quippe iam in eo expendimus: & adhuc restat via. Ictus oculi eminus summitates ramorum & mōtium cacumina peruolabat: sed vallium subteriacens vastitas & densitas dumetorum frustrabatur obtutus. Nunquid (verbi gratia) Helisæi miraculum præuidere valebam, quia nobis videlicet de gentium vocatione, & repulsione Iudęorum differentibus, ita de subito in medium prosiliret? Et nunc quandoquidē incidimus, non pigeat nos paululum immorari, consequenter ad id quod intermittimus, postea reuersuros. Siquidem animarum cibus nihilominus est iste. Canibus quoque ac venatoribus plerūque contingit à bestia quam aggressi erant desistere, & sequi aliam quæ inopinantibus forte occurrerit. Non paruum fiduciæ robur pręstat mihi quòd magnus ille vir propheta potens in opere & sermone, de excelso monte cœlorum descēdens visitare dignatus est me, cū sim cinis & puluis: misereri mortuo: inclinare se iacenti: contrahi & coæquari paruo, cæco partiri lumen oculorum suorū: & os mutum oris proprij osculo soluere: debilésq; manus suarum roborare contactu. Suauiter rumino ista, & replentur viscera mea: & interiora mea saginãtur: & omnia ossa mea germinãt laudē. Hoc semel cōtulit vniuersitati, hoc quotidie singuli in nobis actitari sen-
timus, & cordi scilicet tribui intelligentię lumen, & ori ædifi- M
cationis verbum, & manibus opus iustitię. Dat sentire fideliter, dat proferre vtiliter, dat efficaciter adimplere. Et est fu-
niculus triplex, qui difficile rumpitur ad extrahendas animas Ecclēs 4.e
de carcere diaboli, & trahēdas post se ad regna cœlestia, si recte sentias, si digne proloquaris, si viuendo confirmes. Oculis suis tetigit meos, interioris hominis frōtem claris luminaribus ornans, fide & intellectu. Ori meo iūxit suum, & mor-
tuo signum pacis impressit: quoniam cum adhuc peccatores 4.Re.4.f
essemus, reconciliauit nos deo, iustitię mortuos. Os ori appli- Gene.2.b
cuit, iterato inspirans in faciem meam spiraculum vitæ: sed sanctioris quàm primo. Nam primo quidem in animã viuētem creauit me: secūdo in spiritum viuificantem reformauit me. Manus suas meis superposuit, exemplum præbens bono-
rum operum, formam obediētiæ. Aut certe manus suas misit Prou.31.c
ad fortia: vt doceret manus meas ad præliū, & digitos meos ad bellum. Et oscitauit, inquit, puer septies. Sufficiebat ad gloriam manifestandi miraculi oscitasse semel: sed multiplicitas & insignis numerus, mysterij admonent. Si illud ingens vniuersi humani generis primū quidem exanime corpus at-
tendas: vides vbiq; ecclesiam (ex quo vitam propheta incum 4.Reg.4
bente recepit) quasi septies oscitare: quia septies in die lau-
dem dicere consueuit. Si teipsum aduertas, in hoc te noueris Psal.118.x
vita viuere spirituali, ac mysticum hunc implere numerum, si sensualitatis tuæ quinarium, charitatis binario subiicis, exhi-

A exhibéſque(iuxta apoſtolum)membra tua ſeruire iuſtitiæ in
Roma.6.d ſanctificationẽ,quę prius exhibuiſti ſeruire iniquitati ad ini-
quitatem:aut certe ſi eundẽ quinarium proximorũ ſaluti im-
pertiens,ad perficiendũ ſeptenariũ duo hæc adiicias : miſeri-
cordiam ſcilicet & iudiciũ cantare deo. Habeo & alias ſeptẽ
oſcitationes: ſeptẽ videlicet experiméta ſine quibus vera &
certa ſalus rediuiui ſpiritus minime conſtat: quatuor ad ſen-
ſum compunctionis,tria ad confeſsionis ſolum pertinẽtia.Si
viuis,ſi vox, ſi ſenſus eſt, tu quoq; eadem in te recognoſcis.
Porro ſenſum ex integro recuperaſſe te ſcias, ſi tuã conſcien-
tiam quadruplici ſentis compũctione morderi: pudore gemi
no,& gemino metu:nam vitam ad perficiendũ ſeptenariũ tri
plex cõfeſsionis ſpecies atteſtatur, de quibus poſtea videbi-
tur. Nõne & ſanctus Hieremias in ſuo plãctu obſeruat hunc
numerũ?Et tu igitur in tua pro te lamentatione formã habẽs
propheticã,deũ cogita factorẽ tuũ,cogita & benefactorẽ,co
gita patrem,cogita dominũ. Ad omnia reus es,plãge per ſin-
gula. Ad primũ & vltimũ reſpondeat timor tuus:ad duo me-
dia pudor.Pater ſane nõ metuitur,cum pater ſit. Patris enim
eſt miſereri ſemper & parcere.Et ſi percutit,virga nõ baculo
percutit,& cum percuſſerit ſanat.Paterna vox eſt:Percutiam
Deut.32.f & ego ſanabo . Non eſt proinde quod à patre formides,qui
etſi quãdoq; feriat vt emẽdet,nunq̃ tamẽ vt vindicet.At ve-
ro cogitantẽ,ꝙ patrẽ offenderim,eſt certe quod pudeat : etſi
B non quod terreat.Voluntarie genuit me verbo veritatis,non
ſtimulo carnalis cupiditatis excuſsit, quemadmodũ genitor
carnis meæ. Deinde etiam nõ perpecit vnigenito pro ſic ge-
nito . Ita ipſe quidẽ patrem ſe exhibuit mihi,ſed non ego me
illi viciſsim filium. Quanã fronte attollo iam oculos ad vul-
tum patris tam boni tam malus filius? Pudet indigna geſsiſſe
Pſal.68.b genere meo,pudet tanto patri vixiſſe degenerẽ.Exitus aqua-
rum deducite oculi mei:operiat cõfuſio faciẽ meam, vultum
Pſal.30.c meum pudor ſuffundat,occupẽtq; caligo. Deficiat in dolore
vita mea,& anni mei in gemitibus.Proh pudor,quem fructũ
habui in quibus nunc erubeſco? Si in carne ſeminaui,de car-
Gala.6.b ne non metam niſi corruptionem.Si in mundo,& ipſe trãſit
1.Ioan.2.c & concupiſcentia eius. Quid?Caduca, vana,& prope nulla,&
quorum finis mors eſt,infœlix & inſanus pręferre nõ erubui
æterni patris amori & honori. Confundor confundor audi-
Mala.1.b re:Si ego pater:vbi eſt honor meus? Sed & ſi pater nõ eſſet:
obrueret me beneficiis.Inſtaurat aduerſum me teſtes(vt alia
innumera taceam) huius corporis victum,& vſum temporis
huius , & ſuper omnia ſanguinem dilecti filij clamantem de
terra.Pudet ingratitudinis,quanquam ad confuſionis cumu-
lum arguat etiam reddidiſſe mala pro bonis,& odium pro di
lectione. Minime quidem mihi à benefactore, ſicut nec à pa
Iaco.1.a tre timendum.Verus quippe beneficus eſt,dans affluenter &
non improperans.Non improperat dona,quia dona ſunt: &
C beneficia ſua mihi dedit,non vendidit. Denique ſine pœnitẽ
tia ſunt dona eius. At quanto de illo benignius: tanto de me
indignius ſentire cogor.Erubeſce & dole nihilominus anima
mea,quoniam etſi illum nõ repetere & nõ improperare de-
cet : nos tamen omnino dedecet ingratos immemoréſq; ex-
Pſal.115.a titiſſe . Heu,quid vel nunc tandem retribuam domino pro
omnibus quę retribuit mihi? Quòd ſi ſegnior forte ſuas par-
tes minus exequitur pudor : timor ſanè excitetur in adiuto-
rium.Excitetur,vt excitet.Sepone parũ pia vocabula benefa-
ctoris & patris,atq; ad auſteriora conuertere.Nempe qui le-
2.Cor.1.a gitur pater miſericordiarum,& deus totius conſolationis:le-
gitur nihilominus deus vltionum dominus.Legitur deus iu-
Pſal.65.a dex iuſtus & fortis . Legitur terribilis in conſiliis ſuper filios
Pſal.7.c hominũ.Legitur deus zelãs.Quòd pater eſt,ꝙ beneficus eſt,
Exod.20.a tibi eſt:ꝙ dominus ac creator,ſibi. Etenim propter ſemetip-
Eſa.48.b ſum fecit omnia, ſcriptura teſte . Qui ergo quod tuũ eſt tibi
37.g. & defendit ac ſeruat,putas & pro ſe aliquãdo nõ zelabit: putas
Pſal.9.f ſui non requiret principatus honorem? Propter hoc irritauit
impius deũ,quia dixit in corde ſuo,non requiret . Et quid eſt
in corde ſuo dicere, non requiret,niſi non metuere quod re-
quirat?Sed requiret vſq; ad nouiſsimum quadrantem: requi-
ret & retribuet abundanter facientibus ſuperbiã. Requiret à
redempto ſeruitium: honorem & gloriam ab eo quem plaſ-
mauit. Eſto ꝙ diſsimulet pater,ignoſcat beneficus:ſed nõ do
minus & creator. Et qui parcit filio,nõ parcet figmento, nõ

parcet ſeruo nequam.Penſa cuius ſit formidinis & horroris, D
tuum atq; omnium contempſiſſe factorẽ,offendiſſe dominũ
maieſtatis.Maieſtatis eſt timeri,domini eſt timeri,& maxime
huius maieſtatis,huiúſq; domini.Nam ſi reum regię maieſta-
tis quáuis humanæ,humanis legibus plecti capite ſancitũ ſit:
quis finis contemnentium diuinã omnipotentiam erit?Tan- *Pſal.143.b*
git montes, & fumigant:& tam tremendam maieſtatem au-
det irritare vilis puluiculus , vno leui flatu mox diſpergẽdus,
& minime recolligendus?Ille ille timendus eſt,qui poſtq̃ oc-
ciderit corpus,poteſtatẽ habet mittere & in gehennam. Pa-
ueo gehennã,paueo iudicis vultum,ipſis quoq; tremendũ an
gelicis poteſtatibus. Contremiſco ab ira potentis,à facie furo
ris eius,à fragore ruentis mũdi,à conflagratione elementorũ,
à tempeſtate valida,à voce archangeli,& à verbo aſpero.Cõ
tremiſco à dentibus beſtiæ infernalis,à ventre inferi,à rugiẽ-
tibus pręparatis ad eſcã:horreo vermẽ rodentẽ,& ignẽ torrẽ
tem,fumũ & vaporẽ & ſulphur,& ſpiritum procellarũ.Hor-
reo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquã,& ocu- *Hie.9.a*
lis meis fontem lachrymarũ,vt præueniam fletibus fletum &
ſtridorem dentium,& manuũ pedúmque dura vincula & põ
dus catenarum prementium,ſtringentium,vrentium,nec cõ
ſumentium?Heu me mater mea, vt quid me genuiſti filiũ do
loris,filiũ amaritudinis, indignationis & plorationis ęternæ?
Cur exceptus genibus , cur lactatus vberibus,natus in com- E
buſtionem,& cibus ignis? Qui ſic afficitur,ſenſum proculdu-
bio recuperauit, & in duplici metu iſto,itémque pudore illo
æquè duplici habet oſcitationes quatuor . Tres quæ reſtant
ex voce confeſsionis adiiciet,& nequaquã dicetur iam de eo,
quòd non ſit vox neq; ſenſus,ſi tamen de corde humili,ſim-
plici,fidelique proceſſerit illa confeſsio. Omne ergo quod re
mordet conſcientiã,confitere humiliter,pure,fideliter,& has
vices impleſti. Sunt qui gloriãtur cum male fecerint,& exul- *Prou.2.c*
tant in rebus peſsimis:quos notans propheta, Peccata ſua,in- *Eſa.3.b*
quit,prædicauerunt ſicut Sodoma. Verum hos ab hac diſpu-
tatione tanquã ſeculares amoueo. Nã quid ad nos de his qui
foris ſunt ? Quanquam & de his qui religioſe veſtiti & reli-
gionem profeſsi ſunt,nonnunquam audimus aliquos remini
ſci & iactitare impudẽtiſsime mala ſua præterita, quæ (verbi
gratia) aliquando vel fortiter gladiatorio , vel argute litera-
torio geſſere conflictu , ſeu aliud quid ſecundum mundi qui-
dem vanitatem fauorabile,ſecundum animæ vero ſalutẽ no
ciuum,pernicioſum,damnoſum. Secularis adhuc animi indi-
cium eſt hoc: & humilis habitus qui geſtatur à talibus,nõ ſan
ctæ nouitatis eſt meritum ,ſed priſcæ vetuſtatis operculum.
Nonnulli talia quaſi dolẽdo & pœnitendo rememorant , ſed
gloriam intentione captantes,commiſſa ſua non diluunt,ſed
ſeipſos illudũt.Nam deus non irridetur. Veterem hominem
non exuerunt,ſed nouo palliant. Nõ proditur aut proiicitur
vetus fermentum illa confeſsione : ſed ſtatuitur, ſecundum F
illud: Inueterauerunt oſſa mea dum clamarem tota die . Pu- *Pſal.31.a*
det reminiſci quorundam tantam proteruiam , vt nõ pudeat
eos cum exultatione lugenda iactitare,quòd & poſt ſuſceptũ
ſanctum habitum callide quempiã ſupplantauerint, & circũ-
uenerint in negotio fratrem , aut quòd talionem pro conui-
cio vel maledicto, id eſt malum pro malo,aut maledictũ pro
maledicto audacter reddiderint. Sed eſt confeſsio eo pericu-
loſius noxia, quo ſubtilius vana,cum ipſa etiam inhoneſta &
turpia de nobis detegere non veremur,non quia humiles ſu
mus,ſed vt eſſe putemur. Appetere autem de humilitate lau-
dem,humilitatis eſt non virtus,ſed ſubuerſio . Verus humilis
vilis vult reputari,nõ humilis prædicari . Gaudet contemptu
ſui, hoc ſolo ſane ſuperbus quòd laudes contẽnit . Quid per-
uerſius, quídve indignius quàm vt humilitatis cuſtos confeſ-
ſio ſuperbiæ militet, & inde velis videri melior vnde videris
deterior? Mirabile iactantiæ genus, vt non poſsis putari ſan-
ctus,ſi non appareas ſceleratus. At talis confeſsio ſpeciem ha
bens humilitatis non virtutem, nõ ſolum veniã nõ meretur,
ſed & prouocat iram. Nũquid profuit Saul quòd ſe ad incre-
pationem Samuëlis peccaſſe confeſſus eſt? Culpabilis procul
dubio fuit illa confeſsio, quæ culpam non diluit. Quomodo
enim humilem cõtemneret confeſsionem humilitatis magi-
ſter,& cui humilibus dare gratiam certe ingenitum eſt? Om
nino nõ poterat non placari,ſi quę in ore ſonuit,in corde ra-
diaſſet

G est, si humilitas. Ecce cur humilem esse debere confessionē
ger. Oportet autem & esse simplicem. Non intentionem
(forte quia latet homines) excusare delectet si sit rea, nec le
uigare culpam quæ grauis est, nec alieno adumbrare suasu cū
inuitum nemo coëgerit. Primum illud non confessio est sed
defensio, nec placat sed prouocat. Sequens monstrat ingrati-
tudinē, ex quo minor reputatur culpa, eo minuitur & gloria
indultoris. Sed enim minus libenter beneficium datur, quod
minus grate minúsve necessarie prouenire sentitur. Veniam
proinde sibi adiudicat qui munus largitoris attenuat: quod
quidem omnis qui reatum suum verbis alleuiare conatur, fa
cit. Iam à postremo primi hominis dehortetur exemplū, nec
culpā siquidem diffitentis, nec tamen consequentis veniam,
non dubium quin ob reatus mulieris admixtionē. Genus ex-
cusationis est, cum argueris tu, alium incusare. Porro excu-
sare te velle quando corriperis, quàm sit non modo minime
fructuosum sed & perniciosum, sanctum Dauid interroga.
Verba nempe malitię excusationes in peccatis appellat, ne in
ea declinet cor suum rogans & supplicans. Merito quidem.
In animam etenim suam peccat qui se excusat, repellēs pro-
inde à se indulgentiæ medicinam, & sic vitam sibi proprio o-
re intercludens. Et quænam maior malitia, quàm propriam
Eccl.14.c armari in salutem, & linguæ tuæ temetipsum mucrone cōfo
dere? Denique qui sibi nequam, cui est bonus? Sit autem &
H fidelis confessio, vt confitearis in spe, de indulgentia peni-
tus non diffidens, ne tuo te ore non tam iustifices quàm con
demnes. Iudas certe proditor domini, & Cain fratricida con
Matt.27.a fessi sunt, & diffisi sunt. Alter, Peccaui, inquit, tradens san-
guinem iustū. Alter, Maior est iniquitas mea, quàm vt veniā
Gene.4.b merear: & verax licet, nil eis profuit infidelis confessio. Hæ
itaque tres confessionis obseruantiæ, iunctæ quatuor supe-
rioribus compunctionis, septenarium implent. Iam vero sic
compunctus, & sic cōfessus, ac propria proinde certus de vi-
ta, certus quoque nihilominus es (vt arbitror) vacuo nequa-
quam nomine appellari Iesum, eū qui in te talia valuit & vo-
luit operari, nec vacue subsecutum fuisse baculū quem præ-
miserat. Non venit vacue quia nō venit vacuus. Nam quo-
modo vacuus, in quo habitauit plenitudo? Neq; enim ei da-
tus est ad mensuram spiritus. Deniq; & venit in plenitudine
temporis, plenum proinde venire se indicans. Bene plenum,
Psal.44.b quem vnxit pater oleo lætitiæ præ consortibus suis. Vnxit &
misit plenum gratię & veritatis. Vnxit vt vngeret. Omnes ab
eo vncti sunt, qui de plenitudine eius meruerūt accipere. Id-
Eccl.61.a eo autem spiritus domini super me, eo ꝙ vnxerit me, ad annun-
ciandū mansuetis misit me: vt mederer cōtritis corde, vt prę
dicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionē, vt præ-
dicarem annum placabilem domino. Veniebat (vt audis) vn-
gere contritiones nostras, ac lenire dolores. Ideóque venit
I vnctus, venit mansuetus & mitis, & multæ misericordiæ om
nibus inuocantibus se. Sciebat se ad infirmos descendere, ex-
hibuitq; qualē oportuit. Et quoniā multæ erant infirmitates,
multa quoq; prouidus medicus medicamina curauit afferre.
Attulit spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilij &
fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, & spiritum timoris
domini. Vides quot phialas plenas odoramentis cœlestis
medicus præparauit ad sananda vulnera illius miseri qui in-
cidit in latrones? Septem sunt numero, septem fortasse præ-
fatis oscitationibus excitandis accommodatæ. Spiritus enim
vitæ erat in phialis. Ex his profecto infudit oleum meis vul-
neribus. Infudit & vinum, sed minus quàm olei. Sic nempe
congruebat infirmitatibus meis, vt misericordiam superex-
altaret iudicio, quemadmodū vino oleum superfertur infu-
sum. Attulit proinde quinque cados olei, vini non nisi duos.
Vinum siquidē timor tantū & fortitudo fuere, reliqua quin-
que oleum propria suauitate designant. In spiritu deniq; for-
Psa.77.g titudinis tanquam potens crapulatus à vino descendit ad in-
feros, contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit, alli-
gauit fortem, & vasa captiuitatis eripuit. Descendit nihilo-
minus in spiritu timoris, sed timendus, non timidus. O sapiē-
tia, quanta arte medendi in vino & oleo animæ meæ sanita-
tem restauras, fortiter suauis, & suauiter fortis. Fortis pro me,
& suauis mihi. Denique attingis à fine vsq; ad finem fortiter,
& disponis omnia suauiter, propellens inimicum, & infirmū
fouēs. Sana me domine & sanabor, psallam & cōfitebor no- K
mini tuo, & dicam: Oleum effusum nomen tuum. Non vinū *Canti.1.a*
effusum (nolo enim vt intres in iudicium cum seruo tuo) sed *Psal.142.*
oleum, quia coronas me in misericordia & miserationibus. *& 102.a*
Oleū plane, quod dū supernatat cunctis quibus immiscetur
liquoribus, liquido illud designat nomē, quod est super om-
ne nomen. O nomen præsuaue & prædulce. O nomen præ-
clarum, præelectum, & præexcelsum, & superexaltatum in se
cula. Hoc vere oleum quod exhilarat faciem hominis, quod
caput ieiunantis impinguat, vt oleum peccatoris nō sentiat.
Hoc nomē nouum quod os domini nominauit, quod & vo-
catum est ab angelo priusquàm in vtero conciperetur. Hoc
non solum Iudæus, sed quicunque inuocauerit saluus erit, in *Esa.52.a*
tantum vsquequaque effusum est. Hoc pater donauit filio, *Luc.2.c*
sponso ecclesiæ domino nostro Iesu Christo, qui est super o- *Iohel.2.g*
mnia deus benedictus in secula. Amen.

Sermo XVII. in quo tractatur de Luciferi deiectione.

PVTAMVS ne satis processum est in sanctuario dei dum
scrutamur mirabile sacramentum, an ad perscrutandum
adhuc si quid restat, audemus spiritum ad interiora sequi?
Spiritus nempe iste scrutatur non solum hominum corda &
renes, sed etiam profunda dei: & siue ad nostra, siue ad alia,
securus sequor eum quocunque ierit. Tantum vt custodiat
corda nostra, & intelligentias nostras, ne forte cum non L
aderit adesse putemus, nostrúmque pro ipso sequamur sen-
sum deuiantes. Venit nanque & vadit prout vult, & nemo *Ioan.8.b*
facile scit vnde veniat aut quo vadat. At istud sine damno
fortasse salutis nescire licet. Cæterū quando veniat vel quan-
do vadat, id plane periculosissime ignoratur. Cum enim hæ
spiritus sancti circa nos dispensatoriæ quidem vicissitudines
vigilantissime non obseruantur, fit vt nec absentem deside-
res, nec præsentem glorifices. Nempe qui idcirco recedit
vt auidius requiratur, quonam modo si abesse nescitur, re-
quiritur? Et rursum qui dignanter ad hoc redit vt console-
tur, qualiter digne pro sua maiestate suscipitur, si nec adesse
sentitur? Mens ergo quæ ignorat abscessum, patet sedu-
ctioni: & quæ reditum non obseruat, erit ingrata visitatio-
ni. Petiit quondam aliquid Helisæus à magistro, cum di-
scessum eius imminere præsensit, nec obtinuit, sicut scitis, nisi *4.Reg.2.a*
ea quidem conditione, si videret quando tolleretur à se. In
figura contigit hoc illis, scriptum est autem propter nos.
Vigiles esse & soliciti circa opus nostræ salutis (quod mi-
ra subtilitate ac suauitate diuinæ suæ artis incessanter actitat
spiritus in intimo nostri) prophetico docemur & monemur
exemplo. Nunquam sane sine nostra cōscientia magistra vn-
ctio quæ docet de omnibus, tollatur à nobis, si duplicato vo-
lumus munere non fraudari. Nunquam cum venerit inue-
niat imparatos, sed semper vultus suspensos expansósque ha M
bentes sinus ad largā domini benedictionem. Tales denique
quęrit, similes hominibus expectantibus dominū suū quan- *Luc.12.g*
do reuertatur à nuptiis: qui vtique ab illis supernæ mensæ co
piosis deliciis vacua nunquam reuertitur manu. Vigilandum
proinde, & vigilandum omni hora, quia nescimus qua hora
spiritus venturus sit, seu iterum abiturus. It & redit spiritus,
& qui stat eo tenente, deserente cadat necesse est: sed nō col-
lidetur, quia dominus rursum supponit manum suam. Et has
alternare vices non cessat in his qui spirituales sunt, vel quos
potius spirituales proinde ipse creare intendit visitans dilu-
culo, & subito probans. Denique septies cadit iustus, & se- *Prou.24.b*
pties resurgit: si tamen cadat in die, vt se cadere videat, &
cecidisse sciat, & resurgere cupiat, & requirat manum ad-
iuuantis, & dicat: Domine in voluntate tua præstitisti de- *Psal.29.b*
cori meo virtutem: auertisti faciem tuam à me, & factus
sum conturbatus. Aliud est dubitare de veritate, quod pa-
tiaris necesse est cum spiritus minime spirat: & aliud sapere
falsitatem, quod facile caues si eandem tuam ignorantiam
non ignoras, quatenus dicas & tu: Et si quid ignoraui, igno-
rantia mea mecum est. Sancti Iob sententia est. Agnosci- *Iob 19.a*
te. Pessimæ matris ignorātiæ, pessimæ itidem filiæ duæ sunt,
falsitas & dubietas. Illa miserior, ista miserabilior. Pernicio-
sior illa, ista molestior. Cum loquitur spiritus, cedit vtraque:
& est non solum veritas, sed & certa veritas. Est quippe ve-
ritatis

A ritatis ille spiritus, cui contraria falsitas est. Est & sapientiæ, quæ cum sit candor vitæ æternæ, & vbique attingat propter munditiam suam, obscurum ambigui non admittit. Cauenda sane cum spiritus iste non loquitur, etsi non molesta dubietas, certe falsitas execrãda. Aliud est enim sub incerto hoc vel illud opinando sentire, aliud temere affirmare quod nescias. Aut ergo loquatur semper spiritus, quod nostri quidem minime arbitrij est: aut quando silere placet, hoc ipsum indicet, & loquatur saltem suum silentium, ne ipsum nobis falso præire putantes, nostrum pro ipso male securi sequamur errorem. Et si suspenderit ambiguo, non relinquat mendacio. Est qui dubie profert mendaciũ, nec mentitur: & est qui veritatem quam nescit affirmat, & mẽtitur. Nam & ille nõ quidem quod non est esse, sed se quod credit credere dicit: & verum dicit, etiam si hoc verum non sit quod credit: & is cum se certum vnde nõ est certus dicit, verum non dicit, etiam si verũ sit de quo asserit. His præmissis ad cautelam talia inexpertorum, sequar iam spiritum sicut confido præeuntem, eadem tamen cautela si potero quam præmisi, & tentabo facere ipse quod doceo, ne dicatur & mihi: Tu qui alios doces, te (Rom. 2.c) ipsum non doces. Distinguendum sane inter manifesta & dubia, nec illa scilicet adduci in dubium, nec ista temere affirmari. Quod quidem ipsum de magisterio sperandum est spiritus. Nec enim nostra ad illud omnino industria sufficit.

B Quis nouit hominum an id quod inter homines iudicatum à deo sermo superior (à quo videlicet, si bene memini, quartus est iste) patefecit, in supernis quoque iudiciũ iam factum præcesserit? Quod dico, tale est. Putásne, Lucifer ille qui mane oriebatur, sed præpropere eleuabatur, antequam verteretur in tenebras, generi nostro inuiderit & ipse olei effusionẽ, vt per seipsum iam tunc indignabundus mussitaret dicẽs intra se quodammodo: Vt quid perditio hæc? Hoc ego nõ assero dicere spiritum, sed nec contradicere dico. Nescio enim. Potuit autem contingere (si tamen incredibile non putetur) plenum sapientia, & perfectum decore, homines pręscire potuisse futuros, etiam & profecturos in parem gloriam. Sed si præsciuit, in dei verbo absque dubio vidit, & in liuore suo inuidit, & molitus est habere subiectos, socios dedignatus. Infirmiores sunt, inquit, inferiorésque natura: non decet esse conciues, nec æquales in gloria. An forte prodit impiam hãc eius machinationem illa pręsumpta ascensio sessióque signi- (Esa.14.d) ficans magisterium? Ascendam, inquit, super montem excelsum, & sedebo in lateribus Aquilonis: quo altissimi quandã proinde similitudinem obtineret, si quemadmodum ille super Cherubim sedens gubernat omnem angelicã creaturam, ita & ipse altus sederet, regerétque genus humanum. Absit. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, mentiatur iniquitas sibi. Nos alium nõ cognoscimus iudicem quàm auctorẽ. Nõ

C diabolus, sed dominus iudicabit orbem terræ: ipse deus noster in seculum & in seculum seculi: ipse reget nos in secula. (Sapiẽ.10.b) Ergo in cœlo concepit dolorẽ, & in paradiso peperit iniqui- (Hiere.14.b) tatẽ prolem malitiæ, matrẽ mortis & ærumnarũ omniumq́; prima parens superbia. Nam etsi inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, initiũ tamen omnis peccati superbia. Verũ quid illi profuit? Nihilominus tu in nobis es domine: & nomen tuũ inuocatũ est super nos. Et dicit populus acquisi- (Canti.1.a) tionis, dicit ecclesia redemptorũ: Oleum effusum nomẽ tuũ. Cum eiicior ego, tu illud effundis post me, & in me: quoniam cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Accepit tamen satan regnum super omnes filios superbiæ, factus princeps tenebrarum harum, vt regno humilitatis etiam superbia militet, dum in vno suo principatu temporali & tali multos humiles excelsos æternosq́; reges constituit. Iucundum iudicium, vt superbus ille humilium malleator, eisdẽ ipsis nesciẽs fabricet coronas perpetuas, impugnãdo omnes, & omnibus succumbendo. Siquidem vbiq; & semper iudicabit dominus populos, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calũniatorẽ. Vbiq; & semper defensabit suos, propulsabit nocẽtes, & tollet virgã peccatorũ desuper sortẽ iustorum, vt non (Psal.45.b) extendant iusti ad iniquitatẽ manus suas. Eritq; tandem cum ex toto arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. Tu tibi miser sedem collocas in Aquilone, plaga nebulosa & frigida, & ecce suscitantur de puluere inopes, & de stercore pauperes, vt sedeãt cum principibus, & soliũ gloriæ D teneant, doleásque impleri illud: Pauper & inops laudabunt nomen tuum. Gratias tibi pater orphanorum, & iudex pupillorum, incaluit super nos mõs coagulatus, mons pinguis, cœli distillauerũt à facie dei Sinai, effusum est oleum, dilatatũ est nomen quod nobis & cui nos inuidebat iniquus. Dilatatũ inquam vsq; ad corda & ora paruulorum, & in ore infantiũ (Psal.8.a) & lactentium perficitur laus. (Psal.111.b) Porro peccator videbit & irascetur, & erit sicut ira implacabilis sic flãma inextinguibilis, quæ iam parata est ei & angelis eius. Zelus domini exercituũ faciet hoc. Quomodo me amas deus meus, amor meus? quomodo me amas, vbiq; recordans mei, vbiq; zelans salutẽ egeni & pauperis, non solum aduersum homines superbos, sed etiam aduersus sublimes angelos? In cœlo & in terra iudicas domine nocentes me, expugnas impugnãtes me. Vbique subuenis, vbiq; assistis, vbiq; à dextris es mihi domine ne cõmouear. Hæc cantabo domino in vita mea, psallam deo meo quandiu sum. Hæ virtutes eius, hæc mirabilia eius quæ fecit. Hoc primum & maximum iudicium, quod mihi illa conscia secretorum aperuit virgo Maria: (Luc.1.e) Deposuit, inquiens, potentes de sede, & exaltauit humiles. Esuriẽtes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Secundũ autem simile est huic quod iam audistis, vt qui non vidẽt videant, & qui vident cęci fiãt. (Io.17.9.g) In his duobus iudiciis consoletur se pauper, & dicat: Memor (Psal.118.g) fui iudiciorum tuorum à seculo domine, & consolatus sum. E

Sed reuertamur ad nosipsos, scrutemúrq; vias nostras: & vt in veritate id possimus, inuocemus spiritum veritatis, & reuocemus ab alto quo nos eduxerat, quatenus antecedat nos etiam ad nos, quoniã sine ipso possumus nihil. Nec verendum quòd dedignetur cõdescẽdere nobis qui potius si vel exiguũ quid absq; ipso conamur, indignatur. Nõ est enim illa vadens & non rediens, sed ducit nos & reducit de claritate in claritatem tanquã domini spiritus, quandoq; rapiens ad se in lumine suo, quãdoq; contẽperans, & illuminans tenebras nostras: vt siue supra nos, siue apud nos, semper in luce, semper vt filij lucis ambulemus. Transiuimus allegoriarũ vmbras: ventũ est ad indaganda moralia. Ædificata est fides, instruatur vita: exercitatus est intellectus, dictetur actus. Siquidẽ intellectus bonus omnibus faciẽtibus eũ, (Psal.110.b) si tamen & actus & intelligentia dirigantur in laudem & gloriam domini nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De duabus operationibus spiritus sancti, quarum vna vocatur effusio: & alia, infusio, Sermo XVIII.

OLEVM effusum nomen tuum. (Canti.1.a) Quid certum demonstrat spiritus sanctus nobis in nobis occasione huius capituli? Profecto (quod interim occurrit) geminæ cuiusdam suæ operationis experimentum. Vnius quidem qua nos primo intus virtutibus solidat ad salutem, alterius vero qua fo- F ris quoque muneribus ornat ad lucrum. Illas nobis, hæc nostris accipimus: verbi gratia, fides, spes, charitas, nobis propter nos dantur. Absque his quippe salui esse non possumus. Porro scientiæ seu sapientiæ sermo, gratia curationis prophetia, similiaque, quibus carere cũ integritate etiam salutis propriæ possumus, proximorum proculdubio in salutem expendenda donantur. Et has spiritus sancti operationes quas vel in nobis vel in aliis experimur, vt ex re nomina accipiãt, infusionem si placet atque effusionem nominemus. Cuinam ergo harum conuenit oleum effusum nomen tuum? Nónne effusioni? Nam de infusione, infusum potius, q̃ effusum, dixisset. Denique de vberum foris spirante fragrantia, & non de internis sponsę virtutibus prolatum est, oleũ effusum nomen tuum. Deniq; ob bonum odorẽ vberũ extrinsecus perfusorum, ait sponsa: Oleum effusum nomen tuum: asscribens ipsum odorem nomini sponsi tanq̃ oleo effuso super vbera. Et quicunq; munere gratię exterioris perfusum se sentit, quo & ipse aliis refundere possit, etiã huic dicere est, oleum effusum nomen tuum. Sed sane cauendum in his aut dare quod nobis accepimus: aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profecto proximi retines tibi, si (verbi causa) plenus virtutibus cum sis, forisq; nihilominus donis scientiæ & eloquentię adornatus, metu forte, aut segnitie, aut minus discreta humilitate verbum bonũ quod posset prodesse multis, inutili, immo &

G mo & dãnabili ligas silentio, certe maledictus quòd frumenta abscondis in populis. Rursum quod tuũ est spargis & perdis, si priusquàm infundaris tu, totus semiplenus festines ef-
Deut.15.b fundere, contra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens. Nimirum vita atque salute quam alteri das, te fraudas, dum sana vacuus intentione, gloriæ inanis vento inflaris, aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, & læthali apostemate turgens interis. Quamobrem si sapis, concham te exhibebis, & nõ canalem. Hic siquidem pene simul & recipit & refundit. Illa vero donec impleatur expectat, & sic quod superabundat sine suo damno communicat, sciens maledictum qui partem suam facit deteriorem. Et ne meum consiliũ contemptibile ducas, audi sapientiorem me:
Prou.29.b Stultus (ait Salomon) profert totum spiritũ suũ simul, sapiẽs reseruat in posterũ. Verum carnales multos hodie habemus in ecclesia, cõchas vero perpaucas. Tantæ charitatis sunt per quos nobis fluenta cœlestia emanãt, vt ante effundere quàm infundi velint, loqui quàm audire paratiores, & prompti docere quod non didicerunt, & aliis præesse gestientes, qui seipsos regere nesciunt. Ego nullum ad salutem pietatis gradum illi gradui anteponendum existimo, quem sapiens posuit di-
Eccl.30.d cens: Miserere animæ tuę placens deo. Quòd si nõ habeo nisi parumper olei quo vngar, putas tibi debeo dare, & remanere inanis? Seruo illud mihi, & omnino nisi ad prophetę iussio-
H nem non profero. Si instituerint rogitantes aliqui ex his qui forte existimant de me supra id quod vidẽt in me aut audiũt
Matt.25.a aliquid ex me, respondebitur eis: Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Sed cha-
1.Cor.13.b ritas, inquis, non quærit quæ sua sunt. Et tu scis quamobrẽ? Non quęrit quę sua sunt, profecto quia nõ desunt. Quis nam quærat quod habet? Charitas quæ sua sunt, id est propriæ saluti necessaria nunquam non habet. Nec modo habet, sed etiam abundat. Vult abundare sibi, vt posit & omnibus. Seruat sibi quantum sufficiat, vt nulli deficiat. Alioquin si plena non est, perfecta non est. Cæterum tu frater cui firma satis propria salus nondum est, cui charitas adhuc aut nulla est, aut adeo tenera atque arundinea, quatenus omni flatui cedat, omni credat spiritui, omni circunferatur vẽto doctrinę, imò cui charitas tanta est, vt vltrà mandatum quidem diligas proximum tuum plus quàm teipsum: & rursum tantilla vt contra mandatum fauore liquescat, pauore deficiat, perturbetur tristitia, auaritia cõtrahatur, protrahatur ambitione, suspicionibus inquietetur, conuiciis exagitetur, curis euisceretur, honoribus tumeat, liuore tabescat: tu inquam ita in propriis teipsum sentiens, quanam dementia, quęso, aliena curare aut am-
2.Cor.8.c bis aut acquiescis? Sed enim audi quid consulat cauta vigil-
Eccl.7.c que charitas. Non quòd aliis, inquit, sit remissio, vobis au-
I tem tribulatio, sed ex æqualitate. Noli nimium esse iustus.
Psal.161.a Sufficit vt diligas proximũ tuũ tanquam teipsum, hoc quippe est ex æqualitate. Dicit enim Dauid: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labiis exultationis laudabit os meum: infundi nimirum prius volẽs, & sic effundere. Nec solũ infundi prius, sed & impleri, quatenus de plenitudine eructaret, non oscitaret de inanitate. Caute quidem: ne quod aliis remissio, sibi esset tribulatio. Et nihilominus caste imitans illum de cuius plenitudine omnes accepimus. Disce & tu non nisi de pleno effundere, nec deo largior esse velis. Cõcha imitetur fontem. Non manat ille in riuum nec in lacum extenditur donec suis satietur aquis. Non pudeat concham non esse suo fonte profusiorem. Denique ipse fons vitæ plenus in seipso, & plenus seipso, nónne primum quidem ebulliens & saliens in proxima secreta cœlorum, omnia impleuit bonitate, & tunc demum impletis secretioribus superioribúsque partibus erupit ad terras, ac de superfluo homines & iumenta saluauit, quemadmodum multiplicauit misericordiam suam deus? Prius interna repleuit: & sic exundans in multis miserationibus suis visitauit terram, & inebriauit eam, multiplicauit locupletare eam. Ergo & tu fac similiter. Implere prius, & sic curato effundere. Benigna prudénsque
Hebr. 2.a charitas affluere consueuit, nõ effluere. Fili mi, ne perefluas, ait Salomon. Et apostolus: Propterea, inquit, debemus intendere his quæ dicuntur, ne forte pereffluamus. Quid enim? Tũne Paulo sanctior, sapientior Salomone? Alioquin nec mi-

hi sedet ditari ex te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui K
bonus eris? De cumulo si vales adiuua me. Sin autem, parcito tibi. Sed iam audite quæ & quanta saluti propriæ necessaria sint, quæ & quanta infundi oporteat prius quàm effundere præsumamus, quæ tamen impræsentiarum breuiter colligere potero. Hora siquidem iam multum ascendit, & sermonis vrget ad finem. Accedit medicus ad vulneratum, spiritus ad animam. Quam enim non reperiat gladio diaboli vulneratam etiam post sanatum vulnus antiqui delicti medicamento baptismatis? Ergo ad illam animam quæ dicit: Psal.37.a
Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ: cum accedit spiritus, quid primo opus est? Vt tumor vel vlcus quod forte supercreuit in vulnere, & potest impedire sanitatem, ante omnia amputetur. Abscindatur itaque ferro acutæ compunctionis vlcus inueteratæ consuetudinis. Sed est acerbus dolor, leniatur proinde vnguẽto deuotionis, quod non est aliud nisi cõcepta de spe indulgẽtiæ exultatio. Hanc continendi parit facultas, & victoria de peccato. Iam gratias agit, & dicit: Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo Psal.115.b
hostiam laudis. Deinde apponitur medicamentum pœnitentiæ, malagma ieiuniorum, vigiliarum, orationum, & siqua sunt alia pœnitentium exercitia. In labore cibandus est cibo boni operis, ne deficiat. Quod opus sit cibus, inde doceris. Ioan.4.c
Meus cibus est, inquit, vt faciam voluntatem patris mei. Itaque comitentur pœnitentiæ labores pietatis opera quæ con- L
fortent. Magnam, ait, fiduciam præstat apud altissimum eleemosyna. Cibus sitim excitat, potandus est. Accedat cibo Tob.4.b
boni operis orationis potus componens in stomacho conscientiæ quod bene gestum est, & commendans deo. Orando bibitur vinum lætificans cor hominis, vinũ spiritus, quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionẽ. Humectat interiora arentis conscientię: escas bonorum actuum digerit, & deducit per quædam animæ membra, fidem roborans, spem confortans, vegetans ordinánsque charitatem, & impinguans mores. Sumpto cibo potúque, quid iam restat nisi vt pauset ægrotus, & quieti contemplationis post sudores actionis incumbat? Dormiens in contẽplatione deũ somniat, per speculum quidem in ænigmate, non autẽ facie ad faciem interim intuetur. Tamen sic non tam spectãti quàm coniectãti, idque raptim & quasi sub quodam coruscamine scintillulæ transeuntis, tenuiter vix attacti inardescit amore, & ait: Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritus meus in Esa.26.b
præcordiis meis. Talis amor zelat: hic decet amicum sponsi: hoc necesse est ardeat fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam. Hic replet: hic feruet: hic ebullit: hic iam securus effundit, exundans & erumpens, ac dicens: Quis infirmatur & ego non infirmor? Quis scandalizatur & ego nõ vror? Prędicet, fructificet, innouet signa, immu- 1.Cor.11.g
tet mirabilia: nõ est quo se immisceat vanitas, vbi totum occupat charitas. Siquidẽ plenitudo legis & cordis est charitas, M
si tamẽ plena. Deus denique charitas est, & nihil est in rebus Rom.13.c
quod posit replere creaturam factã ad imaginẽ dei, nisi charitas deus, qui solus maior est illa. Eam nõdum adeptus periculosissime promouetur, quantislibet aliis videatur pollere 1.Ioan.4.b
virtutibus. Si habuerit omnẽ scientiã, si dederit omnẽ substantiam suam pauperibus, si tradiderit corpus suũ ita vt ardeat: absq; charitate vacuus est. En quãta prius infundẽda sunt: vt effundere audeamus de plenitudine non de penuria largientes. Primo quidẽ compunctio, deinde deuotio, tertio pœnitentiæ labor, quarto pietatis opus, quinto orationis studiũ, sexto contemplationis ocium, septimo plenitudo dilectionis. Hæc omnia operatur vnus atq; idem spiritus secundum operationem quæ infusio appellatur: quatenus illa quæ effusio dicta est, pure & ob hoc tute iam administretur ad laudem & gloriam domini nostri Iesu Christi. Qui cũ patre & spiritu sancto viuit & regnat deus in secula seculorum. Amen.

De nouem ordinibus angelorum, Sermo XIX.

ADHVC sponsa amatoria loquitur, adhuc pergit amplius prosequi laudes sponsi. Et gratiã prouocat dũ monstrat eam quã iam acceperat, in se vacuam non fuisse. Audi etenim quid secuta adiungit. Propterea, inquit, adolescentulæ dilexerunt te nimis. Canti.1.a
Quasi

A Quasi dicat. Non frustra nec inaniter nomen tuum exinanitum est ô spõse, atque effusum in vbera mea: propterea enim adolescentulæ dilexerunt te nimis. Propter quid? Propter nomẽ effusum, & propter vbera ex eo perfusa. Inde quippe excitatæ sunt in amorem sponsi, inde sumpserunt vt diligant. Sponsa infusum munus excipiente, illæ mox sensere fragrantiam, quæ longe à matre minime esse poterãt: atque illa suauitate repletæ dicunt: *Rom. 5. a* Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctũ qui datus est nobis. Ergo ipsarũ deuotionem spõsa commendans: Hic, inquit, fructus ô spõse effusi nominis tui, quòd propterea adolescentulæ dilexerunt te. Effusum siquidem sentiunt, quod integrum capere nõ valebant: propterea dilexerunt te. Effusio quippe, nomen facit capabile, captus amabile, sed adolescentulis duntaxat. Qui capaciores sunt, integro gaudent, effuso non indigent. Angelica creatura irrepercussa mentis acie intuetur diuinorũ iudiciorũ abyssum multã, quorũ summę ęquitatis ineffabili delectatione beata gloriatur insuper affectui ea mancipari per suum ministerium, ac palam fieri: & propterea diligit merito dominum Christum. *Heb. 1. d* Nónne omnes, ait, administratorij spiritus sunt, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Porro archangelos (vt eis aliquid differentius ab his qui simpliciter angeli sunt tribuamus) mirabiliter credo delectat, quòd ipsis quoque æternæ sapientiæ con-

B siliis familiarius admittuntur, eadémque per ipsos locis quæque suis atq; temporibus summo moderamine dispensantur. Et hæc causa quòd diligunt dominum Christum & ipsi. Illæ quoque beatitudines quæ virtutes ex eo forsitan appellatæ sunt, quòd virtutum ac prodigiorum occultas perpetuásque causas fœlici curiositate rimari ac mirari diuinitus ordinatæ, signa quę & quando volunt ex omnibus elementis terris potenter exhibeant: & ipsæ ergo exinde non immerito inardescunt diligere dominum virtutum, & dei virtutem Christũ. Plenum quippe est suauitatis & gratiæ, incerta & occulta sapientiæ in ipsa sapientia intueri: plenum nihilominus honoris & gloriæ, causarum in dei verbo absconditarum mundo spectandas mirandásq; in manu ipsorũ dirigi efficiẽtias. Sed & illi spiritus qui potestates nominãtur, dum crucifixi nostri diuinam omnipotentiam vbiq; fortiter attingentẽ intueri ac magnificare delectantur, exturbare & debellare dęmonũ hominumq; contrarias potestates pro his qui hæreditatẽ capiũt salutis, accipiunt potestatem. Et hi nónne iustissimam habẽt causam vt diligant dominum Iesum? Sunt & super istos principatus qui ipsum altius speculantes & liquido peruidentes vniuersitatis esse principium, & primogenitum omnis creaturæ: tanta proinde principatus dignitate donãtur, vt vbiq; terrarum habeant potestatẽ quasi de summo quodam rerũ cardine regna & principatus & quaslibet pro arbitrio mutare &

C ordinare dignitates, pro quorumq; meritis facere primos nouissimos, & nouissimos primos: deponere potẽtes de sede, & exaltare humiles. Et hæc istis quoq; ratio diligendi. Sed diligunt & dominationes. Cur? Nescio quid subtilius sublimiúsque indagare de Christi interminabili atq; irrefragabili dominatu, laudabili quadã præsumptione ferũtur, ꝙ scilicet vbique vniuersitatis non solum potens sed & præsens, supra infráq; obsequi rectissimæ volũtati suę cursus tẽporum, motus corporum, nutus mentium, ordine vtiq; pulcherrimo cogat, idq; cura tam vigili, vt ne pũcto quidẽ aut iota vni, vt dicitur, horum omnium debitum subtrahere famulatũ vllatenus liceat: opera tamen tam facili, vt turbationem seu anxietatẽ vllã omnino gubernator non sentiat. Intuentes ergo dominũ Sabaoth tanta cũ tranquillitate omnia iudicantẽ, intentissimæ suauissimæq; contẽplationis stupore nimio sed sensato rapti in illud diuinæ claritatis tam ingens pelagus recipiunt sese in secretiori quodã miræ trãquillitatis recessu, vbi tanta pace ac securitate fruuntur, vt quiescentibus ipsis pro reuerentia prærogatiuæ tanquã vere dominationibus ministrare & militare videatur cætera multitudo. In thronis sedet deus. Et puto quòd his spiritibus supra omnes qui memorati sunt & iustior causa & copiosior sit materia diligẽdi. Etenim si intres hominis regis cuiuscunque palatiũ, nõne cum plenũ sit sellis, scamnis, cathedrísque, regia sedes in eminenti posita cernitur? Et nõ est necesse quærere vbi rex sedere solitus sit: nimirum mox occurrit manifesta sedes eius, cæteris altior ornatiórque sedilibus. D Sic quoque omni decoris ornatu cũctis aliis præeminere spiritibus istos intellige, in quibus speciali quodam stupẽdæ dignationis munere diuina elegit residere maiestas. Quòd si sessio significat magisteriũ: puto illum qui vnus est nobis magister in cœlo & in terra, dei sapiẽtiã Christum cum aliàs quidẽ vbique attingat propter mũditiam suã, specialius tamen istos atq; principalius tanquã propriã sedem sua illustrare pręsentia, & inde tanquã de solẽni auditorio docere angelũ, docere hominẽ scientiã. Inde angelis diuinorum notitia iudiciorum, inde cõsiliorum archangelis: ibi virtutes audiunt quando & vbi & qualia proferant signa. Ibi denique vniuersi, siue sint potestates, siue principatus, siue dominationes, discunt profecto quid ex officio debeãt, quid pro dignitate pręsumãt, & (quod pręcipue cautũ est omnibus) accepta potestate ad propriã voluntatem seu gloriam non abuti. Illa tamen cœli agmina quæ Cherubim nuncupantur (si eis sui vocabuli seruetur interpretatio) arbitror nil habere quod ab ipsis aut per ipsos accipiant, cum de ipso fonte ad plenũ haurire liceat, ipso ea per se domino Iesu dignanter introducẽte in omnẽ plenitudinẽ veritatis, & thesauros sapientię sciẽtięque (qui in eo omnes abscõditi sunt) largissime reuelãte. Sed nec ea quę appellata sunt Seraphim, quippe quę ipsa charitas deus in se adeo traxit & absorbuit, atq; in eundẽ rapuit sanctæ affectionis ardorẽ, vt vnus cũ deo esse spiritus videatur: E

instar profecto ignis, qui aërem quẽ inflãmat dum suũ ei totum calorem imprimit, induítque colorem, non ignitum sed ignẽ fecisse cernitur. Amãt itaque præcipue cõtẽplari in deo illi quidã spiritus scientiã cuius nõ est numerus: hi vero charitatẽ quæ nunquã excidit. Vnde & nomina ista sortiti sunt ex eo quippe in quo præeminere videtur. Nam Cherubim quidem plenitudo scientiæ. Seraphim vero incendẽtia vel incẽsa dicũtur. Diligitur ergo ab angelis deus ob iudiciorum suorum summã æquitatẽ. Ab archangelis ob consiliorũ summã moderationẽ. Porro à virtutibus ob benignissimã exhibitionem miraculorũ, per quæ incredulos dignantissime trahit ad fidẽ. A potestatibus vero ob illã iustissimę potentiæ vim qua solet à piis malignantibus propulsare & arcere crudelitatem. Verũ à principatibus ob æternã & originalẽ illam virtutem qua dat esse & essendi principiũ omni creaturæ superiori & inferiori, spirituali & corporali, attingens à fine vsq; ad finem fortiter. A dominationibus quoq; ob placidissimã voluntatem, qua licet vbiq; dominetur in fortitudine brachij sui, virtute tamẽ potẽtiori pro sua ingenita lenitate & imperturbabili trãquillitate disponit omnia suauiter. Diligitur & à thronis ob beneuolentiã magistræ sapientiæ sine inuidia sese cõmunicãtis, & vnctionẽ quæ gratis docet de omnibus. Cęterũ à Cherubim propterea diligitur, quia deus scientiarum dominus est, & sciẽs quid cuiq; opus sit ad salutẽ, discrete prouidéque dona sua digne poscentibus prout nouit expedire distribuit. A Seraphim quoq; quia charitas est, & nihil odit eorum quæ fecit, & vult oẽs homines saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. Hi ergo oẽs prout capiunt diligũt. Sed enim adolescẽtulæ quoniã minus sapiũt, minus & capiũt, nec omnino sufficiũt ad tam sublimia. Paruulę quippe in Christo sunt, lacte & oleo nutriẽdæ. Ergo vberibus spõsæ opus sumere habẽt vnde diligãt. Habet oleũ effusum spõsa, ad cuius illę excitãtur odorẽ gustare & sentire quàm suauis est dominus. Cúmque amore flagrãtes persenserit, cõuertẽs se ad spõsum, *Canti. 1. a* Oleũ ait, effusum nomẽ tuũ, propterea adolescentulæ dilexerũt te nimis. Quid est nimis? Valde, vehementer, ardenter. Vel certe magis ex obliquo vos qui nuper venistis tangit spiritualis sermo, vestram illam (quam & nos frequenter reprimere conati sumus) minus discretam vehementiã, imò intemperantiam prorsus nimiũ obstinatam redarguens. Non vultis esse cõmuni cõtenti vita. Non sufficit vobis regulare ieiuniũ, nõ solẽnes vigiliæ, non imposita disciplina, non mensura quam vobis partimur in vestimentis & alimentis: priuata præfertis communibus. Qui vestri curam semel nobis credidistis, quid rursum de vobis vos intromittitis? Nam illam qua totiés deum conscientiis vestris testibus offendistis, propriam scilicet voluntatem vestram, ecce nunc iterum magistrã habetis, non me. Illa vos naturæ docet non parcere, rationi nõ

G acquieſcere, non obtemperare ſeniorum conſilio vel exemplo, non obedire nobis. An ignoratis quia melior eſt obediẽtia quàm victimæ? Non legiſtis in regula veſtra, quòd quicquid ſine voluntate vel conſenſu patris ſpiritualis fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi? Non legiſtis in euangelio quam formam obediendi puer Ieſus pueris ſanctis tradi-
Luc.2.g derit? Nam cum remanſiſſet in Hieruſalem, & dixiſſet in his quæ patris ſui erant oportere ſe eſſe: non acquieſcentibus parentibus eius, ſequi illos in Nazareth non deſpexit, magiſter diſcipulos, deus homines, verbum & ſapientia fabrum & fœminam. Quid? etiam addit ſacra hiſtoria. Et erat, inquit, ſubditus illis. Quouſque vos ſapientes eſtis in oculis veſtris? Deus ſe mortalibus credit & ſubdit, & vos in viis veſtris adhuc ambulatis? Bonum receperatis ſpiritum: ſed non bene vtimini eo. Vereor ne alium pro iſto recipiatis, qui ſub ſpecie boni ſupplantet vos: & qui ſpiritu cœpiſtis, carne con-
2.Cor.11.c ſummemini. An neſcitis quia angelus ſatanæ multoties trãſfigurat ſe in angelum lucis? Sapientia eſt deus, & vult ſe ama-
Rom.12.a ri non ſolum dulciter, ſed & ſapienter. Vnde apoſtolus: Rationabile, inquit, obſequium veſtrum. Alioquin facillime zelo tuo ſpiritus illudet erroris, ſi ſcientiam negligas. Nec habet callidus hoſtis machinamentum efficacius ad tollendã de corde dilectionẽ, quàm ſi efficere poſsit vt in ea incaute & non cum ratione ambuletur. Quamobrẽ ego cogito modos
H quoſdam tradere vobis, quos operæprecium eſt deum diligentibus obſeruare. Sed quia hic ſermo finem deſiderat, cras eos, ſi deus vitam mihi & ocium quod nunc habemus ad diſſerendum ſeruauerit, explicare conabor. Tũc enim recreatis nocturna quiete ſenſibus, & (quod eſt præcipuum) oratione præmiſſa alacriores, vt iuſtum eſt, ad ſermonem de dilectione conueniemus, præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, cui honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

De triplici modo dilectionis qua deum diligimus. Sermo XX.

1.Cor.16. VT A magiſtri verbis ſermo exordium ſumat: Qui non amat dominum Ieſum, anathema ſit. Valde omnino mihi amandus eſt, per quem ſum, viuo, & ſapio. Si ingratus ſum, & indignus. Dignus plane eſt morte, qui tibi domine Ieſu recuſat viuere, & mortuus eſt: & qui tibi non ſapit, deſipit: & qui curat eſſe niſi propter te, pro nihilo eſt, & nihil eſt.
Pſal.143.a Denique quid eſt homo niſi quia tu innotuiſti ei? Propter temetipſum deus feciſti omnia: & qui eſſe vult ſibi & non
Ecclẽs 12. tibi, nihil eſſe incipit inter omnia. Deum time, & mandata eius obſerua: hoc eſt, inquit, omnis homo. Ergo ſi hoc eſt omnis homo, abſque hoc nihil omnis homo. Inclina tibi deus modicum id quod me dignatus es eſſe, atque de mea miſera vita ſuſcipe obſecro reſiduum annorum meorum: pro his
Pſal.50.b vero quos viuendo perdidi quia perdite vixi, cor contritũ &
I humiliatum deus non deſpicias. Dies mei ſicut vmbra declinauerunt, & præterierũt ſine fructu, impoſsibile eſt vt reuocem, placeat recogitẽ tibi eos in amaritudine animæ meæ. Iam de ſapientia, ante te eſt omne deſideriũ meum, & propoſui conſilium, ſi qua eſſet in me, ſeruarẽ ad te. Sed deus tu ſcis inſipientiam meam, niſi quòd hoc ipſum fortaſſe ſapere eſt, quòd & ego agnoſco eam, & quidem ex munere tuo. Auge illud mihi minime quidẽ ingrato pro munuſculo, ſed ſolicito pro eo quod deeſt. Pro his ergo ita ſum amãs te quãtum poſſum. Sed eſt quod me plus mouet, plus vrget, plus accendit. Super omnia inquam reddit amabilem te mihi Ieſu bone calix quem bibiſti, opus noſtræ redemptionis. Hoc omnino amorem noſtrum facile vendicat totũ ſibi. Hoc inquã eſt quod noſtram deuotionem & blandius allicit, & iuſtius exigit, & arctius ſtringit, & afficit vehemẽtius. Multũ quippe laborauit in eo ſaluator, nec in omni mũdi fabrica tantũ fati-
Pſa.32.b gationis auctor aſſumpſit. Illa deniq; dixit & facta ſunt, mandauit & creata ſunt. At vero hoc & in dictis ſuis ſuſtinuit cõtradictores, & in factis obſeruatores, & in tormẽtis illuſores, & in morte exprobratores. Ecce quomodo dilexit. Adde
Roma.11.b quod hanc ipſam dilectionem nõ reddidit, ſed addidit. Nam
1.Ioan.4.b quis prior dedit, & retribuetur ei? Sed vt ſanctus Ioãnes euãgeliſta ait? Non quia nos dilexerimus deũ, ſed quia ipſe prior dilexit nos. Deniq; dilexit etiam nõ exiſtentes. Sed adiecit &
Rom.5.b reſiſtentes diligere, iuxta Pauli teſtimoniũ dicentis: Quoniã cũ adhuc inimici eſſemus, recõciliati ſumus deo per mortẽ filij eius. Alioquin ſi nõ dilexiſſet inimicos, nondũ poſſediſſet K
amicos: ſicut necdum quos ſic diligeret eſſent, ſi non dilexiſſet qui nondum eſſent. Dilexit autem dulciter, ſapiẽter, fortiter. Dulce nempe dixerim quod carnem induit, cautum quòd culpam cauit, forte quod mortẽ ſuſtinuit. Nam quos ſane in carne viſitauit, carnaliter tamen nequaquã amauit, ſed in prudẽtia ſpiritus. Spiritus quippe ante faciem noſtrã Chriſtus dominus, æmulans nos dei æmulatione, nõ hominis, & certe ſaniori quã primus Adã Euam ſuã. Itaq; quos in carne quæſiuit, dilexit in ſpiritu, redemit in virtute. Plenũ prorſus omni ſuauitatis dulcedine, videre hominem hominis conditorem. At dum naturam prudenter ſelegit à culpa, etiam potenter mortem propulit à natura. In carnis aſſumptione cõdeſcendit mihi, in culpæ vitatione conſuluit ſibi, in mortis ſuſceptione ſatisfecit patri, amicus dulcis, conſiliarius prudens, adiutor fortis. Huic ſecurus me credo, qui ſaluare me velit, nouerit, poſſit. Quem quæſiuit, hunc & vocauit per gratiã ſuam: nũquid venientẽ eiiciet foras? Sed nec vim nec fraudem metuo profecto vllã, quòd me videlicet de manu eius poſsit eruere, qui & vincentẽ omnia vicit mortẽ, & ſeductorẽ vniuerſitatis ſerpentem arte vtiq; ſanctiore deluſit, iſto prudentior, illa potẽtior. Carnis quidẽ aſſumit veritatẽ, ſed peccati ſimilitudinẽ, dulcem prorſus in illa exhibens conſolationem infirmo, & in hac prudenter abſcondẽs laqueũ deceptionis diabolo. Porro L
vt patri nos reconciliet, mortem fortiter ſubit & ſubigit, fundens precium noſtræ redemptionis ſanguinẽ ſuum. Ergo niſi amaſſet dulciter, non me in carcere requiſiſſet illa maieſtas. Sed iũxit affectioni ſapientiã, qua tyrannũ deciperet: iunxit & patientiam, qua placaret offenſum deum patrẽ. Hi ſunt modi quos vobis promiſerã, ſed præmiſi eos in Chriſto, vt commendabiliores haberetis. Diſce ô Chriſtiane à Chriſto quemadmodũ diligas Chriſtum. Diſce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter. Dulciter, ne illecti: Prudenter, ne decepti: Fortiter, ne oppreſsi ab amore domini auertamur. Ne mũdi gloria ſeu carnis voluptatibus abducaris, dulceſcat tibi præ his ſapientia Chriſtus. Ne ſeducaris ſpiritu mẽdacij & erroris, luceſcat tibi veritas Chriſtus. Ne aduerſitatibus fatigeris, cõfortet te virtus dei Chriſtus. Zelum tuũ inflammet charitas, informet ſcientia, firmet conſtantia. Sit feruidus, ſit circunſpectus, ſit inuictus. Nec teporẽ habeat, nec careat diſcretione, nec timidus ſit. Et vide ne forte tria iſta tibi & in lege tradita fuerint, dicẽte deo. Diliges dominũ deum tuum ex Deut. 6.a
toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Mihi videtur (ſi alius competentior ſenſus in hac trina diſtinctione non occurrit) amor quidem cordis ad zelum quendã pertinere affectionis, animæ vero amor ad induſtriã ſeu iudicium rationis, virtutis autem dilectio ad animi poſſe referri conſtantiam vel vigorem: Dilige ergo dominũ deum tuum M
toto & pleno cordis affectu: dilige tota rationis vigilantia & circunſpectione, dilige & tota virtute, vt nec mori pro eius amore pertimeſcas, ſicut ſcriptũ eſt in conſequentibus: quoniã fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio. Sit ſuauis & dulcis affectui tuo dominus Ieſus, cõtra male vtiq; dulces vitæ carnalis illecebras, & vincat dulcedo dulcedinem, quemadmodũ clauũ clauus expellit. Sed ſit nihilominus intellectui præuia lux, & dux rationi, nõ ſolum ob cauendas hæreticæ fraudis decipulas, & fidei puritatem ab eorum verſutiis cuſtodiendã, verũ vt cautus quoq; ſis nimiã & indiſcretã vehementiã in tua conuerſatione vitare. Sit etiã fortis & conſtãs amor tuus, nec cedens terroribus, nec ſuccumbens laboribus. Ergo amemus affectuoſe, circunſpecte, & valide, ſcientes amorẽ cordis, quem affectuoſum dicimus, abſque eo qui dicitur animæ, dulcem quidẽ, ſed ſeductibilem: iſtũ vero, abſque illo qui virtutis eſt, rationabilẽ eſſe, ſed fragilem. Et vide in manifeſtis exẽplis hoc ita eſſe vt dicimus. Cum ægre ferrent diſcipuli quod de aſcenſuri magiſtri diſceſſu ab eodẽ ipſo audierant, audierunt: Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, Ioan.14.b
quia vado ad patrem. Quid ergo? Non diligebant de cuius diſceſsione dolebant? Sed diligebant quodãmodo & nõ diligebãt. Diligebant dulciter, ſed minus prudenter. Diligebant carnaliter, ſed non rationabiliter. Deniq; diligebant toto corde, nõ autẽ tota anima. Dilectio eorũ cõtra ſalutẽ eorũ. Vnde Ibidem.

& aiebat:

A & aiebat: Expedit vobis vt ego vadam, culpans consiliũ, non affectum. Loquenti item de morte sua futura, obuiare sibi conantem Petrum, qui eum tenerè diligebat, cum ita vt meminimus increpando repressit, quid in eo aliud q̃ imprudentiam
Mar.8.d reprehendit? Postremo quid est, non sapis quæ dei sunt: nisi, non sapienter diligis, humanum sequens affectũ, contra diuinum consiliũ? Et vocauit satanam, eo ꝙ saluti etsi nesciẽs aduersaretur, qui saluatorẽ mori prohiberet. Vnde & correctus, repetentẽ postmodũ triste verbũ minime iam mori vetuit, sed se commoriturum esse promisit. Non autem impleuit, quia necdũ ad tertium peruenerat gradum, in quo virtute tota diligitur. Erat tota anima doctus diligere, sed adhuc infirmus: bene instructus, sed parum adiutus: nõ ignarus mysterij, sed martyrij pauidus. Non plane illa fortis vt mors dilectio tunc fuit quę morti succubuit. Fuit autẽ postea, cũ ex promissione Iesu Christi indutus virtute ex alto, tanta tandem cœpit virtute diligere, vt in concilio prohibitus prædicare nomẽ san-
Acto.5.c ctum, constanter prohibentibus responderet: Obedire oportet magis deo quã hominibus. Tũc demũ tota virtute dilexit, cũ nec vitæ suæ pepercit pro dilectione. Maiorẽ siquidẽ cha-
Ioan.15.b ritatem nemo habet, quàm si animam suam ponat quis pro amicis suis. Quã etsi minime tunc posuit, iam tamẽ exposuit. Ergo non abduci blanditiis, nec seduci fallaciis, nec iniuriis frangi: toto corde, tota anima, tota virtute diligere est. Et
B nota amorem cordis quodammodo esse carnalem, quòd magis erga carnem Christi, & quæ in carne Christus gessit vel iussit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facile ad omnem de huiusmodi sermonem compungitur. Nihil audit libẽtius, nihil legit studiosius, nihil frequẽtius recolit, nil suauius meditatur. Inde holocausta orationum tanquam ex adipe vituli saginati impinguat. Astat oranti hominis dei sacra imago, aut nascẽtis, aut lactentis, aut docẽtis, aut moriẽtis, aut resurgẽtis, aut ascẽdẽtis, & quicquid tale occurrerit, vel stringat necesse est animũ in amorẽ virtutũ, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras, desideria sedet. Ego hanc arbitror pręcipuã inuisibili deo fuisse causam, ꝙ voluit in carne videri, & cũ hominibus homo cõuersari, vt carnaliũ videlicet qui nisi carnaliter amare nõ poterant, cunctas primo ad suæ carnis salutarem amorem affectiones retraheret, atq; ita gradatim ad amorem perduceret spiritualẽ. Nõne deniq; in hoc gradu adhuc
Luc.18.c illi stabant qui aiebant: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te? Solo profecto corporalis præsentiæ amore reliquerãt omnia, adeo vt salutaris futuræ passionis & mortis ne audire quidem verbum æquanimiter sustinerent, sed nec gloriã ascẽdentis postmodũ nisi cum graui mœrore suspicere. Hoc
Ioan.16.b enim est quod eis dicebat: Quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrũ. Itaq; in sola interim gratia præsen-
C tis suæ carnis eos ab amore omnis carnis suspenderat. Monstrabat autẽ postea eis altiorem amoris gradum cum diceret:
Ioan.6.g Spiritus est qui viuificat, caro nõ prodest quicquã. Puto hũc
2.Cor.5.d ascenderat iam qui dicebat: Etsi cognouimus Christũ secundum carnẽ, sed nunc iam nõ nouimus. Fortassis & nihilominus propheta in hoc ipso stabat cum diceret: Spiritus ante fa-
Thren.4.d ciem nostrã Christus dominus. Nam quod subiũgit, sub vm-
Ibidem. bra eius viuemus inter gentes: mihi videtur ex persona incipientium addidisse, vt quiescant saltẽ in vmbra, qui solis ferre ardorem minus validos se sentiunt, & carnis dulcedine nutriantur, dum necdũ valẽt ea percipere quæ sunt spiritus dei. Vmbrã siquidẽ Christi, carnẽ reor esse ipsius, de qua obũbra-
Luc.1.d tum est & Mariæ, vt eius obiectu feruor splẽdórque spiritus illi tẽperaretur. In carnis ergo deuotione interim cõsoletur, qui viuificantem spiritũ necdũ habet, eo dũtaxat modo quo habent illi qui aiunt: Spiritus ante faciem nostram Christus
2.Cor.5.d dominus. Et item: Etsi cognouimus Christũ secundũ carnẽ, sed nunc iam non nouimus. Nam aliàs quidẽ nequaquã sine spiritu sancto vel in carne diligitur Christus, etsi non in illa plenitudine. Cuius tamen mẽsura deuotionis hæc est, vt totũ cor illa suauitas occupet, totum sibi ab amore vniuersę carnis ac carnalis illecebræ vendicet. Hoc quippe toto corde diligere est. Alioquin si carnis meæ quanlibet consanguinitatẽ vel voluptatẽ forte præfero carni domini mei: per quod me videlicet minus ea implere cõtingat, quæ in carne manens verbo & exemplo me docuit: nónne liquido constat, ꝙ toto nequaquam diligo corde, cum id diuisum habens partẽ impen- D
dere videar carni eius, partem intorquere ad propriã? Deniq; Luc.18.e
ait: Qui amat patrẽ aut matrẽ plus quã me, nõ est me dignus. Et qui amat filiũ aut filiam plus quã me, non est me dignus. Ergo vt breuiter dicam, toto corde diligere, est omne quod blanditur de carne propria vel aliena, sacrosanctę carnis eius amori postponere. In quo & mũdi æquè gloriam cõprehendo, quia gloria mundi gloria est carnis: & qui in ea delectantur, carnales esse non dubium est. Licet vero donũ & magnũ donum spiritus sit istiusmodi erga carnem Christi deuotio, carnalem tamen dixerim hunc amorẽ, illius vtiq; amoris respectu quo non tam verbũ caro iam sapit, quã verbũ sapientia, verbum iustitia, verbum veritas, verbum sanctitas, pietas, virtus, & siquid aliud quod sit huiusmodi dici potest. Et hæc nempe omnia Christus, qui factus est nobis sapientia à deo & iustitia & sanctificatio & redemptio. An tibi æquè & vno modo affecti videntur, is quidem qui Christo passo pie compatitur, compungitur, & mouetur facile ad memoriã horum quæ pertulit, atq; istius deuotionis suauitate pascitur, & confortatur ad quæq; salubria, honesta, pia: itémq; ille qui iustitiæ zelo semper est accensus, qui veritatem vbique zelat, qui sapientiæ feruet studiis, cui amica sanctitas vitæ, & morũ disciplina cuius mores erubescunt iactantiam, abhorrẽt detractionem, inuidiam nesciunt, superbiã detestãtur, omnem humanam gloriam non solum fugiunt, sed & fastidiunt & con E
temnunt, omnem in se carnis & cordis impuritatẽ vehementissime abominantur & persequuntur, omne deniq; tanquã naturaliter & malũ respuunt, & quod bonum est amplectuntur? Nónne si compares vtriusque affectiones, cõstat quodãmodo illum superiorem respectu quidem huius amare quasi carnaliter? Bonus tamen amor iste carnalis, per quẽ vita carnalis excluditur, contemnitur & vincitur mundus. Proficitur autem in eo cum fit & rationalis, perficitur cũ efficitur etiam spiritualis. Porro rationalis tunc est cum in omnibus quæ oportet de Christo sentiri, fidei ratio ita firma tenetur, vt ab ecclesiastici sensus puritate nulla verisimilitudine, nulla hæretica seu diabolica circunuentione aliquatenus deuietur. Itémque cum in propria conuersatione illa cautela seruatur, vt discretionis meta nulla superstitione vel leuitate, vel spiritus quasi feruentioris vehementia excedatur. Et hoc esse tota anima deum diligere, iam supra diximus. Quòd si etiam adiuuantis spiritus vigor tantus accedat, vt nulla vi laborum vel tormentorũ, sed nec mortis metu iustitia vnquã deseratur, in hoc etiam tota virtute diligitur, & est amor spiritualis. Quod nimirũ nomen huic specialiter amori cõgruere puto: ob prærogatiuam vtique plenitudinis spiritus qua præcellit. Et hæc sufficiant pro eo quod sponsa dicit: Propterea adolescentulę Canti.1.a
dilexerunt te nimis. In his quæ sequuntur, dignetur nobis aperire thesauros misericordię suę ipse custos eorũ Iesus Chri F
stus dominus noster. Qui viuit & regnat cũ patre in vnitate Matt.5.c
spiritus sancti deus per omnia secula seculorum, Amen.

Qualiter sponsa, id est, ecclesia trahi se optat post sponsum, id est, Christum, Sermo XXII.

TRAHE me post te: in odore vnguentorum tuorum curremus. Quid? Sponsane ergo necesse habet trahi, & Canti.1.a
hoc post sponsum? Quasi vero inuita eum & non libens sequatur. Sed non omnis qui trahitur, inuitus trahitur. Nec enim infirmum aut debilem, eum videlicet qui per se ire nõ valet, trahi ad balneum seu ad prandium piget, etsi reum pigeat trahi ad iudicium vel ad pœnam. Denique trahi vult quę & hoc rogat. Non autem rogaret, si sequi per seipsam dilectum prout vellet, valeret. Vt quid vero non valet? An infirmam fateamur & sponsam? Si vna quęuis ex adolescentulis infirmam se diceret, & peteret trahi, nequaquam miraremur. At vero desponsa quæ trahere & alios vtpote fortis & perfecta posse sufficere videbatur, cui non durũ sonet, quòd & ipsa trahi tanquam infirma vel debilis necesse habeat? De quanam anima iam confidimus, quòd valida sit & sana, si illam infirmam dici consenserimus quæ pro sui singulari perfectione & excellẽtiori virtute spõsa domini nominatur? An ecclesia forte id dixerit cum intueretur dilectũ ascẽdentem, gestiens eũ sequi, atq; assumi cum ipso in gloria? Quanquã &

quantæuis

G quantæuis perfectionis anima, quandiu quidē gemit sub cor
pore mortis huius, & huius seculi nequam retinetur inclusa
carcere, vincta necessitatibus, torta sceleribus, lētius segnius-
que assurgat necesse est ad contemplanda sublimia, nec om-
nino liberum habet sequi sponsum quocunque ierit. Hinc la
Rom.7.d chrymosa vox illa gemētis: Infœlix ego homo, quis me libe-
rabit de corpore mortis huius? Hinc supplex illa precatio:
Educ de carcere animam meam. Dicat proinde, dicat cū ge-
mitu etiam sponsa: Trahe me post te: quia corpus quod cor-
Canti.1.a rumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio
Sapien.9.d sensum multa cogitantem. An hoc dicat cupiens dissolui &
esse cum Christo, præsertim dum videat eas propter quas
Philip.1.c manere ipsam in carne necessariū videbatur, bene proficien-
tes amare iam sponsum, & stare in tuto charitatis? Siquidem
hoc præmiserat, Propterea, inquiens, adolescentulæ dilexe-
runt te. Nunc ergo quasi dicat, ecce adolescentulæ amant te,
& amando firmiter inhærent tibi, meq; minime iam opus ha
bent, nulla mihi causa in hac vita vlterius cōmorandi. Idcir-
co ait: Trahe me post te. Hoc sentirē, si dixisset, trahe me ad
tē. Nūc vero quia dicit post te, magis illud mihi postulare vi-
detur, vt conuersationis eius valeat vestigia sequi, vt possit
ęmulari virtutem, & normam tenere vitę, & morū queat ap-
prehendere disciplinā. In his quippe maxime opus est adiu-
torio, quo valeat abnegare semetipsum, & tollere crucē suā,
H & sic sequi Christum. Hic prorsus trahi necesse habet spōsa,
nec sane trahi ab alio q̄ ab eo ipso qui ait: Sine me nihil pote
stis facere. Scio, inquit, me nequaquam posse peruenire ad te
nisi gradiendo post te, sed neq; hoc quidem nisi adiutam abs
Psal.83.b te: ideóq; precor vt trahas me post te. Beatus siquidem cuius
est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in val-
le lachrymarum, peruenturus quandoque ad te in montibus
gaudiorum. Quàm pauci post te ô domine Iesu ire volūt, cū
tamen ad te peruenire nemo sit qui nolit, hoc scientibus cun
ctis quia delectationes in dextera tua vsque in finem. Et pro-
pterea volunt omnes te frui, at non ita & imitari: cōregnare
Num.23.b cupiunt, sed non cōpati. Ex his erat ille qui dicebat: Moria-
tur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horū
similia. Optabat sibi extrema iustorū, sed nō ita & principia.

Mortem spiritualium optant sibi etiam carnales, quorum
tamen vitam abhorrent, scientes preciosam mortem esse san
ctorum: quoniam cum dederit dilectis suis somnum, ecce hę
Psal.33.d reditas domini: & quia beati mortui qui in domino moriun
tur, cum econtrario iuxta prophetæ sententiam, mors pecca-
torum pessima sit. Non curant quærere quem tamen deside-
rant inuenire, cupientes consequi, sed nō & sequi. Nō sic illi
Luc.22.c quibus aiebat: Vos estis qui permansistis mecum in tentatio-
nibus meis. Beati qui digni habiti sunt testimonio tuo beni-
Psal.15.c gne Iesu. Ipsi reuera ibāt post te & pedibus & affectibus. No
I tas eis fecisti vias vitę, vocans eos post te, qui via & vita es, &
Matt.4.c dicēs: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.
Ioan.12.d Itē: Qui mihi ministrat, me sequatur: & vbi sum ego, illic &
Matt.19. minister meus erit. Dicebant ergo gloriantes: Ecce nos reli-
quimus omnia, & secuti sumus te. Sic itaque & dilecta tua
relictis omnibus propter te, concupiscit semper ire post te,
semper tuis inhærere vestigiis, ac sequi te quocunque ieris,
sciens, quoniā viæ tuæ viæ pulchræ, & omnes semitæ tuæ pa
cificæ: & quia qui sequitur te, non ambulat in tenebris. Pre-
catur autem se trahi, quoniā iustitia tua sicut montes dei, nec
Ioan.6.c sufficit ad illam suis viribus. Precatur se trahi (vt assolet) quia
nemo venit ad te, nisi pater tuus traxerit eum. Porro quos pa
ter trahit, trahis & tu. Opera quippe quæ pater facit, hæc &
filius similiter facit. Sed familiarius à filio postulat trahi, tanq̄
à sponso proprio, quem pater misit obuiam ei ducē ac præ-
ceptorem, qui sibi præiret in via morum, & præpararet iter
virtutum, & erudiret eam sicut semetipsum, & viam pruden
tiæ doceret, & traderet ei legem vitæ & disciplinæ, & sic me-
rito ipse concupisceret decorem eius. Trahe me post te, in
odore vnguentorū tuorum curremus. Propterea opus habeo
trahi, quoniam refriguit paulisper in nobis ignis amoris tui,
nec valemus à facie frigoris huius currere modo sicut heri &
nudiustertius. Curremus autem postea, cum reddideris læti-
tiam salutaris tui, cum redierit melior temperies gratiæ, cum
sol iustitiæ iterum incaluerit, & pertransierit tentationis nu-
bes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atq; ad lenem fla- K
tum auręblandioris solito cœperint vnguenta liquescere, &
aromata fluere, & dare odorem suū. Tūc curremus, in odore
illo curremus. Spiritualibus inquam vnguētis curremus, quo-
niam abscedet torpor qui nunc est, & reuertetur deuotio, &
iam nō erit opus nobis vt trahamur: quippe odore excitatis,
vt sponte curramus. Nunc vero interim trahe me post te. Vi
desne illum qui in spiritu ambulat, nequaquā permanere in
vno statu, nec eadem semper facilitate proficere, & quod nō
sit in homine via eius, sed quemadmodum ei spiritus mode-
rator prout vult dispēsat, nunc segnius, nunc alacrius quæ re-
tro sunt obliuisci, & ad interiora sese extendere? Puto q̄ hoc
ipsum si attenditis, vestra vobis experientia intus respondet
quod ego foris loquor. Ergo cum te torpore, acedia vel
tædio affici sentis, noli propterea diffidere aut desistere à stu-
dio spirituali, sed iuuantis require manum, trahi te obsecrans
sponsæ exemplo, donec denuo suscitante gratia factus prom
ptior alacriorque, curras & dicas: Viam mandatorū tuorum Psal.118.d
cucurri, cū dilatasti cor meum. Sic autem quandiu adest gra-
tia, delectare in ea, vt non te existimes donum dei iure hære-
ditario possidere, ita videlicet securus de eo, quasi nunq̄ per-
dere possis: ne subito cum forte retraxerit manum, & subtra
xerit donum, tu animo cōcidas, & tristior q̄ oportet fias. De-
nique ne dixeris in abundantia tua, non mouebor in ęternū: Psal.29.b
ne etiam illud quod sequitur, dicere cum gemitu quidem co L
garis: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Ibidem.
Curabis potius (si sapis) pro consilio sapientis in die malorū Eccl.11.c
non immemor esse bonorum, atque in die bonorū non im-
memor esse malorum. Ergo in die virtutis tuæ noli esse secu-
rus, sed clama ad deum cum propheta & dic: Cum defecerit Psal.70.b
virtus mea, ne derelinquas me. Porro in tempore tentationis
consolare, & dic cum sponsa: Trahe me post te, in odore vn-
guentorum tuorum curremus. Sic te non deseret spes in tem
pore malo, nec in bono prouidentia deerit, erisq; inter aduer
sa & prospera mutabilium temporum tenens quandam ęter
nitatis imaginem, vtiq; hanc inuiolabilē & inconcussam con
stantis animi æqualitatem, benedicens dominū in omni tem
pore, proindéque vendicans tibi etiam in huius nutabundi
seculi dubiis euentibus certísque defectibus perennis quo-
dammodo incommutabilitatis statum, dum te cœperis reno-
uare & reformare in insigne illud antiquum similitudinis æ-
terni dei, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis
obumbratio. Quippe sicut ipse est, ita & tu eris in hoc mūdo,
nec in aduersis timidus, nec in prosperis dissolutus. In hoc, Luc.1.c
inquam nobilis creatura facta ad imaginem & similitudinem
eius qui se fecit, antiqui honoris dignitatē receptare iam illā,
& recuperare se indicat, cum sibi indignū ducit huic labenti
seculo cōformari, reformari magis satagēs (iuxta Pauli doctri Roma.12.c
nā) in nouitate sui sensus in eā similitudinē in qua se conditā M
nouit, ac per hoc etiam cogens (vt dignum est) seculum illud
quod propter se factum fuit, versa vice mirum in modū con
formari sibi, dum omnia ei cooperari in bonū incipiūt, tan-
quā in propria & naturali forma, abiecta degeneri specie re-
cognoscentia dominū suū, cui ad seruiendū creata fuere. Vn-
de arbitror illum sermonem quem dixit de se vnigenitus, vi- Ioan.12.c
delicet si exaltaretur à terra omnia traheret ad seipsum: cun-
ctis quoque eius fratribus posse esse communem, his vtique
quos pater præsciuit & prædestinauit cōformes fieri imagi-
nis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratrib⁹. Et ego Ibidem.
igitur si exaltatus fuero à terra (audacter dico) omnia traham
ad meipsum. Nec enim temerarie vsurpo mihi fratres mei
vocem cuius me induo similitudinē. Quod si ita est, nō putēt
diuites huius seculi fratres Christi sola possidere cœlestia, Matt.5.a
quia audiunt dicentem: Beati pauperes spiritu, quoniam ip-
sorum est regnum cœlorum. Non eos, inquam, æstimēt sola
cœlestia possidere quia ea sola audiūt in promissione: possi-
dent & terrena, & quidem tāquam nihil habētes, sed omnia
possidentes: non mēdicantes vt miseri, sed vt domini possi-
dentes, eo prọ certo magis domini, quo minus cupidi. Deni-
que fideli homini totus mundus diuitiarum est. Totus plane:
quia tam aduersa q̄ prospera ipsius æquè omnia seruiunt ei,
& cooperantur in bonum. Ergo auarus terrena esurit vt mē-
dicus, fidelis contēnit vt dominus. Ille possidendo mendicat,
iste

A iste contemnendo fecit. Quære à quouis eorũ qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quidnam de his sentiat qui sua vendentes & dantes pauperibus regna cœlorum pro terrena mercantur substantia, sapienter agant necne? proculdubio respondebit, sapienter. Quære nũc cur quod approbat, ipse non facit? Nõ possum, inquiet. Quare? profecto quia domina auaritia non permittit: quia liber non est: quia non sunt sua quæ possidere videtur: sed nec ipse sui iuris. Si vere tua sunt expẽde ad lucra, & pro terrenis cœlestia commutato. Si non vales, fatere te pecuniæ tuæ non dominum esse, sed seruum: custodem, non possessorẽ. Denique & conformaris crumenæ tuæ tanquam seruus dominæ suæ, dum quomodo ille illi necessario & congaudet gaudenti, & dolenti cõdolet: ita tu quoque cũ crescente tuo marsupio crescis pariter animo, & cum decrescente decrescis. Nam & contraheris tristitia cum illud exinanitur: & lætitia solueris, aut certe inflaris superbia cum impletur. Hoc ille. Nos verò sponsæ curemus æmulari libertatem atque constantiam, quæ sicut bene instructa in omnibus, & erudita corde in sapiẽtia, scit abundare, scit & penuria pati. Cum se rogat trahi, ostendit quid desit sibi, nõ pecuniæ, sed virtutis. Rursum cũ se nihilominus de spe rediture gratiæ consolatur, etsi deficere, nõ tamen diffidere se probat. Dicit ergo: Trahe me post te, in odore vnguentorũ tuorum curremus. Et quid mirum si indiget trahi, quę post gigantem currit, quę cõprehendere nititur eũ qui salit in mõtibus,
B
Psal. 147.a transilit colles? Velociter, ait, currit sermo eius. Non valet ex
Psal. 18.b æquo currere, nõ potest pari cum illo celeritate contendere, qui exultat vt gigas ad currendam viam, non potest suis viribus, & propterea rogat se trahi. Fessa sum, inquit, deficio, noli me deserere: sed trahe me post te, ne incipiam vagari post amatores alios, nec curram quasi in incertũ. Trahe me post te: quia satius mihi est vt me trahas, vt scilicet vim qualẽcunque mihi, aut terrendo minis, aut exercendo flagellis inferas, quàm parcẽs in meo me torpore male securam derelinquas. Trahe quodammodo inuitam, vt facias voluntariam. Trahe torpentem, vt reddas currentem. Erit quando non indigebo tractore: quoniam voluntarie & cum omni alacritate curremus. Non curram ego sola, etsi solam me trahi petierim: curr*e*nt & adolescentulæ mecũ. Curremus pariter, curremus simul, ego odore vnguentorũ tuorum, illæ meo excitatę exemplo atque hortatu, ac per hoc omnes in odore vnguentorum tuorum curremus. Habet sponsa imitatores sui sicut & ipsa est Christi. Et ideo non ait singulariter curram, sed curremus.

Sed oritur quæstio, cur similiter cum se petiit trahi etiam adolescentulas non adiunxit, vt non trahe me, sed trahe nos diceret. Quid enim? fortẽne spõsa indiget trahi, & adolescentulæ non indigent? O pulchra, ô fœlix, ô beata, edissere nobis huius distinctionis rationẽ. Trahe me, ais. Quare me, & non
C nos? An hoc bonum inuides nobis? Absit. Neque enim protinus dixisses adolescentulas tecum esse cursuras, si sola post sponsum ire voluisses. Cur ergo pluraliter mox subiunctura curremus, trahi te singulariter postulasti? Charitas, inquit, ita postulabat. Disce per hoc verbum à me in spirituali exercitio duplex auxilium desuper sperare, correptionem, & consolationem. Altera foris exercet, altera visitat intus. Illa reprimit insolẽtiam, ista infiduciam erigit. Illa operatur humilitatem, ista pusillanimitatem consolatur. Illa cautos, ista deuotos facit. Timorem domini docet illa, ista ipsum timorem infuso
Psal. 15.b temperat gaudio salutari, sicut scriptum est: Lætetur cor meũ
Psal. 2.c vt timeat nomẽ tuũ. Item: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Trahimur, cum tentationibus & tribulationibus exercemur. Currimus, cum internis consolationibus & inspirationibus visitati, tanquam in suaueolentibus vnguentis respiramus. Ergo quod austerum & durum videtur, retineo mihi tanquam forti, tanquam sanæ, tãquam perfectæ, & dico singulariter, trahe me. Quod suaue & dulce, tibi tanquã infirmo communico, & dico, curremus. Noui ego adolescentulas delicatas & teneras esse, & minus idoneas sufferre tentationes, & propterea mecum volo vt currant, sed non vt mecum trahantur. Volo habere socias consolationis, non autem & laboris. Quare? Quoniã infirmę sunt, & vereor ne deficiãt, ne succumbant. Me, inquit, ô sponse corripe, me exerce, me tenta, me trahe post te: quoniam ego in flagella parata sum, & potens ad sustinendum. Certatim simul curre D
mus, id est sola trahar, sed simul curremus. Curremus curremus, sed in odore vnguentorum tuorum, non in nostrorum fiducia meritorum. Nec in magnitudine viriũ nostrarũ currere nos confidimus, sed in multitudine miserationũ tuarũ. Nam & si quando cucurrimus ac volũtariæ fuimus, non fuit volentis neque currentis, sed miserẽtis dei. Reuertatur mise- *Rom. 9.e*
ratio, & curremus. Tu quidem in virtute tua tanquam gigas & potens curris, nos nisi vnguenta tua spirauerint, non curremus. Tu quem pater vnxit oleo lætitiæ præ consortibus tuis, curris in ipsa vnctione, nos in illius odore curremus. Tu *Psal. 44.b*
in plenitudine, nos in odore. Tempus esset vt persoluerem quod de vnguentis sponsi longe supra promisisse me memini, si non huius sermonis longitudo vetaret. Differo ergo. Nam & materię dignitas arctari molesta breuitate non patitur. Rogate dominum vnctionis, vt voluntaria oris mei beneplacita facere dignetur ad insinuandum vestris desideriis memoriam abundantiæ suauitatis suæ, quæ est in sponso ecclesiæ Iesu Christo domino nostro, & cætera.

De quatuor vnguentis sponsi, atque de quatuor virtutibus cardinalibus, Sermo XXII.

SI ITA preciosa, ita magnifica sponsæ vnguenta inuenta sunt quemadmodum cum tractarentur audistis: sponsi E
qualia sunt? Etsi digne ea nos prout sunt non sufficimus explicare, haud dubium tamen quin excellentior horum virtus, & gratia efficacior sit, quorum solus non solum adolescentulas, sed ipsam quoque sponsam odor excitat ad currendum. Si enim aduertis, nil tale de propriis vnguentis ausa est polliceri. Et quidem illa optima esse gloriatur, sed non dicit tamen, quia in eis cucurrisset aut curreret, quod in istorum solo odore promittit. Quid si ipsam vnctionem in se effusam sentiret, cuius ita tenui exhilarata fragrantia permouetur vt currat? Mirum si non & volaret. Sed dicit aliquis: Desine iam commendare, satis cum ea cœperis assignare, apparebit quid sint. Non. Minime ego istud polliceor. Sane an vel ipsa sint quæ animo suggeruntur dicenda, crede mihi, adhuc nescire me fateor. Existimo enim sponsum varias aromatum atque vnguentorum habere species, & non paucas: & alias quidem esse in quibus singulariter oblectatur sponsa, tanquam propinquior ac familiarior: alias verò quæ vsque ad adolescentulas perueniunt: alias quæ pertingunt etiam ad longe positos & extraneos, vt non sit qui se abscondat à calore eius. Sed licet suauis dominus vniuersis, maxime tamen domesticis. Et quãto quis ei familiarius pro vitæ meritis ac mentis puritate appropiat, tanto eum arbitror recentiorum aromatũ & vnctionis suauioris sentire fragrantiam.

Porro in huiusmodi non capit intelligentia nisi quantum F
experientia attingit. Ego verò haud temere mihi arrogarim spõsæ prærogatiuam. Nouit sponsus quibus deliciis spiritus foueat dilectam, quibus singulariter refocillet sensus eius inspirationibus, & mulceat odoramentis. Sit sibi fons proprius, in quo ei nõ communicet alienus, nec indignus bibat ex eo. Est quippe ortus conclusus, fons signatus. Cæte- *Canti. 4.b*
rum deriuantur aquæ inde in plateas. Eas me habere ad manum fateor, dum tamen nemo mihi molestus sit aut ingratus si de publico haurio & propino. Nam vt paulisper ministerium meum in hac parte commendem, non nullius profecto fatigationis est atq; laboris, quotidie scilicet exire & haurire etiam de manifestis riuulis scripturarum, & ex eis singulorum necessitatibus inseruire, vt absq; suo labore quisque vestrũ præsto habeat aquas spirituales ad omne opus, verbi gratia ad lauandum, ad potandũ, ad cibos coquendos. Et nimirum aqua sapiẽtiæ salutaris sermo diuinus, nõ modo potens, sed & lauãs, dicente domino: Et vos mundi estis propter sermonẽ quẽ locutus sum vobis. Sed & crudos carnis cogitatus *Ioan. 13.b*
igne spiritus sancti accedẽte coquit diuinũ eloquiũ, ac vertit in sensus spirituales & cibos mentis, ita vt dicas: Cõcaluit cor *Psal. 38.a*
meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Qui *& 15.a*
mente sane puriori per seipsos apprehẽdere sublimiora sufficiunt quàm per nos proferatur, nõ solũ non prohibeo, sed & multum congratulor, dum & ipsi nos patiantur simpliciora

f simplicio-

G simplicioribus ministrare. Quis dabit mihi vt omnes pro-
phetent? Vtinam mihi necesse non esset in his occupari. Vti-
nam aut alteri cura incumberet ista aut certe (quod mallem)
nemo in vobis esset qui ea indigeret, essentq; omnes docibi-
les dei, & ego possem vacare & videre quoniam sponsus est
deus. Nunc verò quem minime interim nō dico intueri, sed
ne inquirere quidem licet (quod sine lachrymis non loquor)
regem in decore suo sedēntem super Cherubim, super solium
excelsum & eleuatum, in ea forma qua æqualis patri in splen
doribus sanctorū ante luciferū genitus est, in qua & semper
desiderant angeli eum prospicere, deū apud deum: ipsum sal-
tem hominē homo hominibus loquor secundū eam formā
in qua vt se manifestū nimia sua dignatione & dilectione prę
beret, minoratus ab angelis, in sole posuit tabernaculū suum,
tanquā spōsus procedēs de thalamo suo. Suauē magis quàm
sublimē, & vnctum nō altū loquor, qualē deniq; spiritus do-
mini vnxit, & misit euāgelizare pauperibus, mederi contritis
corde, prædicare captiuis indulgentiam, & clausis apertionē,
prædicare annum placabilem domino. Saluo igitur cuique
quod forte sublimius subtiliúsq; de sponsi vnguentis specia-
li munere sentire sibi & experiri donatū est, ego quod de cō-
muni accepi, profero in commune. Ipse siquidem fons vitæ,
ipse fons signatus, de intra ortum cōclusum erūpens, per os
Pauli fistulā suam, tāquam vere illa sapiētia quæ iuxta beati
H Iob sentētiam trahitur de occultis in quatuor sese riuos dif-
Iob 28.c fudit, & deriuauit in plateas, vbi videlicet & asignat nobis
eum factum à deo sapientiā & iustitiam & sanctificationē &
redemptionē. Ex his vtriq; quatuor riuis tanquam pretiosis-
simis vnguentis, (nil enim obstat vtrūq; intelligi, & aquā &
vnctionē: aquam quia mundant, vnctionem quia fragrāt) ex
his inquam quatuor præmissis tāquam vnguentis preciosis-
simis super montes aromatum de cœlestibus speciebus cōfe
ctis, tanta ecclesiæ nares odoris suauitas repleuit, vt mox à
quatuor mūdi partibus excitata illa dulcedine, supernū pro-
3.Reg.10.a peraret ad spōsum, tanquam vere illa regina Austri festinās,
à finibus terræ audire sapiētiam Salomonis, opinionis siqui-
dem odore prouocata. Sane & ecclesia non ante currere va-
luit in odore sui Salomonis, quousque is qui ab ęterno ex pa
tre sapientia erat, factus est ei in tempore à patre sapientia,
quo ipsius odorem percipere posset. Sic iustitia, sic sanctifica
tio, sic & redemptio nihilominus ei factus est, vt horum quo
que in odore currere posset, cum hæc æquè omnia in se ante
Ioan.1.a omnia esset. Nam & in principio quidē erat verbum, sed tūc
demū ad videndū ipsum pastores venerunt festinantes, cum
nunciatum est factū. Denique & loquuntur adinuicē: Trans-
eamus vsque Bethleē, & videamus hoc verbum quod factū
Luc.2.b est, quod fecit dominus, & ostēdit nobis. Et sequitur quia ve-
nerunt festinantes. Prius nō se mouebant, dum verbum erat
I tantū apud deum. At vbi verbum quod erat, factum est, vbi
hoc dominus fecit & ostendit, tunc venerūt festinantes: tūc
Ioan.1.a cucurrerunt. Quomodo ergo in principio erat verbum, sed
verbum erat apud deū, factum est autem quatenus esse inci-
peret & apud homines: sic nihilominus in principio sapiētia
erat, erat iustitia, erat sanctificatio & redēptio, sed angelis, vt
esset & hominibus: fecit eum hęc omnia pater, & fecit quod
pater. Denique qui factus est, inquit, nobis sapientia à deo, &
non ait simpliciter, qui factus est sapientia, sed qui factus est
nobis sapientia: quoniā quod erat angelis, factus est & nobis.
At angelis, inquis, quomodo redemptio fuerit, non video.
Nec enim auctoritas scripturarum vspiam assentire videtur
eos aliquādo aut peccato extitisse captiuos, aut morti obno-
xios vt necessariam haberent redemptionem, exceptis dūta-
xat illis qui superbiæ lapsu irremediabili corruentes redimi
deinceps non merentur. Si itaque angeli nunquam redempti
sunt, alij vtique non egentes: alij nō promerentes, illi quidē
quia nec lapsi sunt: hi autem quia irreuocabiles sunt, quo pa-
cto tu dicis dominum Iesum Christum eis fuisse redemptio-
nem? Audi breuiter. Qui erexit hominem lapsum, dedit stāti
angelo ne laberetur, sic illum de captiuitate eruens, sicut hūc
à captiuitate defendens. Et hac ratione fuit æquè vtrique re-
dēptio, soluens illū, & seruans istum. Liquet ergo sanctis an-
gelis dominum Christum fuisse redemptionē, sicut iustitiā,
sicut sapientiā, sicut sanctificationem: & nihilominus tamen
hæc ipsa quatuor esse factum, propter homines, qui inuisibi- K
lia dei non nisi per ea quæ facta sunt intellecta cōspicere pos Rom.1.e
sunt. Sic ergo omne quod erat angelis factus est nobis. Quid?
Sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. Sapientia in præ-
dicatione, iustitia in absolutione peccatorum, sanctificatio in
cōuersatione quam habuit cum peccatoribus, redemptio in
passione quam sustinuit pro peccatoribus. Vbi ergo hæc à
deo factus est, tūc ecclesia odorem sensit, tunc cucurrit. Vi-
de iam quadrifariam vnctionem, vide effluētissimam atque
inæstimabilem suauitatem eius, quē vnxit pater oleo lætitiæ
præ consortibus suis. Sedebas ô homo in tenebrosis & vm-
bra mortis per ignorātiam veritatis, sedebas vinctus catenis
delictorum. Descendit ad te in carcerem non vt torqueret,
sed vt erueret de potestate tenebrarum. Et primo quidem
veritatis doctor depulit vmbrā ignorantiæ tuæ, luce sapien-
tiæ suæ. Per iustitiam deinde quę ex fide est, soluit funes pec-
catorum, gratis iustificans peccatorem. Quo gemino benefi-
cio impleuit sermonem illum sancti Dauid: Dominus soluit Psal.145.b
compeditos, dominus illuminat cęcos. Addidit quoque san-
ctè inter peccatores viuere, & sic tradere formam vitæ tan-
quam viæ qua redires ad patriā. Ad cumulum postremo pie-
tatis tradidit in mortem animam suam, & de proprio latere
protulit precium satisfactionis quo placaret patrē: per quod
illum plane ad se versiculum traxit: Apud dominum miseri- Psal.129.a
cordia, & copiosa apud eum redēptio. Prorsus copiosa: quia L
non gutta, sed vnda sanguinis largiter per quinque partes
corporis emanauit. Quid tibi debuit facere, & non fecit?
Illuminauit cæcum, soluit vinctum, reduxit erroneum, recon
ciliauit reum. Quis nō post illum libenter atque alacriter cur
rat, qui & ab errore liberat, & errata dissimulat, qui deinde
merita viuendo tradit, præmia moriendo conquirit? Quam
excusationem habet qui in odore horum vnguentorum non
currit, nisi ad quē forte odor minime peruenit? Sed enim in
omnem terram exiuit odor vitæ: quoniam misericordia do-
mini plena est terra, & miserationes eius super omnia opera
eius. Ergo qui vitalem hanc sparsam vbique fragrantiam
non sentit, & ob hoc nō currit: aut mortuus est, aut putidus.
Fragrantia fama est, præuenit opinionis odor, excitat ad cur-
rendum, perducit ad vnctionis experimentum, ad brauium
visionis. Vox vna lætātium, omnium peruenientiū: Sicut au-
diuimus, sic vidimus in ciuitate domini virtutum. Omnino Psa.47.b
propter mansuetudinem quæ in te pręedicatur, currimus post
te domine Iesu, audientes quòd non spernas pauperem, pec-
catorem non horreas. Non horruisti cōfitentem latronem,
non lachrymantem peccatricē, non Chananæam supplican-
tem, non deprehensam in adulterio, nō sedentem in telonio,
non supplicantem publicanum, non negantem discipulum,
non persecutorem discipulorum, nō ipsos crucifixores tuos.
In odore horum currimus. Porro sapiētiæ tuę odorem ex eo M
percipimus quod audimus, quia si quis indiget sapientia, po- Iac.1.a
stulet eam à te, & dabis ei. Aiūt siquidem quòd des omnibus
affluenter, & nō improperes. At verò iustitiæ tuæ tanta vbi-
que fragrantia spargitur, vt non solum iustus, sed etiam ipsa
dicaris iustitia, & iustitia iustificans. Tam validus denique es
ad iustificandum, quàm multus ad ignoscendum. Quam-
obrem quisquis pro peccatis compunctus esurit & sitit iusti-
tiam, credat in te qui iustificas impium, & solam iustificatus
per fidem, pacem habebit ad deum. Sanctitatem quoque sua-
uissime & copiosissime tua redolet, non solum conuersatio,
sed & conceptio. Peccatum siquidem non cōmisisti nec con
traxisti. Qui ergo iustificati à peccatis sectari desiderant deli-
berántque sanctimoniam, sine qua nemo videbit deum, au-
diant te clamātem: Sancti estote quoniam ego sanctus sum. Leuit.19.b
Considerent vias tuas, & discant à te quia iustus sis in omni- Psa.144.b
bus viis tuis, & sanctus in omnibus operibus tuis. Iam redem
ptionis odor quantos currere facit? Cum exaltaris à ter- Ioan.12.c
ra, tunc prorsus omnia trahis ad teipsum. Passio tua viti-
mum refugium, singulare remedium. Deficiente sapientia,
iustitia non sufficiente, sanctitatis succumbentibus meritis,
illa succurrit. Quis enim de sua vel sapientia, vel iustitia, vel 1.Cor.3.b
sanctitate pręsumat sufficientiam ad salutem? Non quòd suf
ficientes, inquit, simus cogitare aliquid à nobis tanquām ex
nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Itaque cum defece-
rit

A rit virtus mea,non conturbor,non diffido, ſcio quid faciam.
Pſal.115.a Calicem ſalutaris accipiã,& nomen domini inuocabo. Illu-
Pſal.12.b mina oculos meos domine, vt ſciam quid acceptũ ſit coram
Pſa.24.b te omni tempore, & ſapiens ſum. Delicta iuuentutis meæ, &
Pſa.85.b ignorantias meas ne memineris,& iuſtus ſum.Deduc me do
& 138.d mine in via tua,& ſanctus ſum. Veruntamen niſi interpellet
Rom.8.g ſanguis tuus pro me,ſaluus non ſum. Pro his omnibus cur-
rimus poſt te,dimitte nos,quia clamamus poſt te. Nec curri
mus æqualiter omnes in odore omniũ vnguentorum,ſed vi-
deas alios vehementius illorum flagrare ſapientiæ , alios ma-
gis ad pœnitentiam , ſpe indulgentiæ animari , alios amplius
ad virtutum exercitium vitę & conuerſationis eius prouoca
ri exemplo,alios ad pietatem paſsionis memoria plus accen-
di. Putamus nos de ſingulis poſſe reperire exempla? Curre-
bant in odore ſapiẽtiæ qui miſsi fuerant à Phariſæis , cum re-
Ioan.7.c uerſi dicerent: Nunquã homo ſic locutus eſt. Vtique admi-
rantes doctrinam,& confitentes ſapiẽtiam. Currebat in hoc
Ioan.3.a ipſo odore ſanctus Nicodemus,qui venit ad Ieſum nocte , in
ſplendore multo ſapientiæ:de multis quippe inſtructus edo-
Luc.7.g ctúſque receſsit.Verum in odore iuſtitię cucurrit Maria Ma-
gdalena,cui dimiſſa ſunt peccata multa , quoniã dilexit mul-
tum.Iuſta profecto & ſancta , & non iã peccatrix quẽadmo-
dum phariſæus exprobrabat, neſciens iuſtitiam ſeu ſanctita-
tem dei eſſe munus,non opus hominis,& quia non modo iu
B ſtus,ſed & beatus cui non imputabit dominus peccatum.An
oblitus erat quomodo vel ſuam ipſius vel alterius corpora-
lem tangendo leprã fugarat,nõ contraxerat?Sic tactus à pec-
catrice iuſtus iuſtitiã impertit,non perdit, nec ſorde peccati,
Luc.18.c qua illam mundat,ſe inquinat.Cucurrit & publicanus,qui cũ
propiciationem peccatis ſuis humiliter imploraret, deſcẽdit
Luc.22.g iuſtificatus,teſte ipſa iuſtitia. Cucurrit Petrus,qui lapſus fle-
uit amarè, quatenus culpam dilueret, recuperaret iuſtitiam.
1.Reg.12.d Cucurrit Dauid , qui reatum agnoſcens & confitens,audire
meruit:Et dominus tranſtulit à te peccatum tuum. Porro in
ſanctificationis odore Paulus currere ſeſe teſtatur, cũ Chriſti
Philip.3.d ſe imitatorem eſſe gloriatur,dicens ad diſcipulos:Eſtote imi-
tatores mei , ſicut & ego Chriſti.Cucurrerunt & omnes qui
Matt.19.d aiebant:Ecce nos reliquimus omnia,& ſecuti ſumus te.Deſi-
derio quippe ſequendi Chriſtum reliquerant omnia. Hor-
tatur generaliter vniuerſos ad eundem odorem iſta ſentẽtia:
1.Ioan.2.a Qui ſe dicit in Chriſto manere, debet ſicuti ille ambulauit &
ipſe ambulare.Iã qui in odore cucurrerint paſsionis,ſi audire
vis,vniuerſos martyres accipe. En quatuor vnguẽta aſsigna-
ta habetis,primum ſapientię,ſecundum iuſtitiæ,tertium ſan-
ctificationis,quartum redemptionis.Tenete nomina , perci-
pite fructum : & compoſitionis modum,vel numerũ ſpecie-
rum quibus confecta ſunt,nolite requirere.Non enim facile
in ſponſi vnguentis hæc præſto eſſe poſſunt nobis,quẽadmo
C dum in ſuperioribus illis ſponſæ fuerunt. In Chriſto nempe
Pſa.146.a rerũ plenitudo eſt ſine numero & ſine modo.Nam & ſapien
Pſal.35.b tię eius non eſt numerus,& iuſtitia ipſius ſicut montes dei, ſi
cut montes æterni,& ſanctitas ſingularis,& redemptio inex-
plicabilis. Dicendum & hoc : quia fruſtra huius ſeculi ſa-
pientes de quatuor virtutibus tam multa diſputauerũt , quas
tamen apprehendere omnino nequiuerũt,cum illum neſcie-
rint qui factus eſt nobis à deo ſapientia docens prudentiam,
& iuſtitia delicta donans, & ſanctificatio in exemplum tem-
perantiæ continenter viuens,& redemptio in exemplum pa
tientiæ fortiter moriens. Forſitan dicit aliquis: Cætera be-
ne conueniunt, ſed ſanctificatio ad temperãtiam minus pro-
prie referri videtur.Ad quod reſpondetur primũ,id eſſe con-
tinentiam,quod temperantiã.Deinde , vſitatum in ſcripturis
ſanctificationẽ pro continentia ſeu munditia poni. Denique
quid illę apud Moyſen tam crebrę ſanctificationes aliud erãt
quàm quędã purificationes hominum temperantiũ ſe à cibo,
à potu,à concubitu,hiſq; ſimilibus ? Sed audi ipſum præcipue
apoſtolũ quàm familiare habeat vel vti vel vſurpare ſanctifi-
cationem in hoc ſenſu.Hæc eſt,inquit, volũtas dei,ſanctifica-
1.Theſ.4.a tio veſtra , vt ſciat vnuſquiſque veſtrum ſuũ vas poſsidere in
Ibidem. ſanctificatione,& nõ in paſsione deſiderij.Itẽ:Non enim vo
cauit nos deus in immundiciã,ſed in ſanctificationẽ. Liquet
quòd ſanctificationem pro temperantia ponit. Educto itaq;
in lucẽ quod ſubobſcurũ videbatur,redeo ad id vnde digreſ-
ſus eram. Quid vobis cum virtutibus,qui dei virtutem Chri- D
ſtum ignoratis? Vbinam quæſo vera prudentia niſi in Chriſti
doctrina? Vnde vera iuſtitia niſi de Chriſti miſericordia? Vbi
vera temperantia,niſi in Chriſti vita? Vbi vera fortitudo niſi
in Chriſti paſsione ? Soli ergo qui eius doctrina imbuti ſunt,
prudentes dicendi ſunt,ſoli iuſti qui de eius miſericordia ve-
niam peccatorum conſecuti ſunt,ſoli temperãtes qui eius vi-
tam imitari ſtudent,ſoli fortes qui eius patientiæ documẽtã
fortiter in aduerſis tenent. Incaſſum proinde quis laborat in
acquiſitione virtutum,ſi aliunde eas ſperandas putat quàm à
domino virtutum,cuius doctrina,ſeminarium prudentię:cu-
ius miſericordia,opus iuſtitię:cuius vita, ſpeculum temperã-
tiæ : cuius mors,inſigne eſt fortitudinis.Ipſi honor & gloria
in ſecula ſeculorum.Amen.

*De tribus modis contemplationis circa deum ſub figu-
ra trium cellarum. Sermo XXIII.*

INTRODVXIT me rex in cellaria ſua. Ecce vnde odor, Canti.1.a
ecce quo curritur. Dixerat quia currendum , & in quo
currendum : ſed quo currendum eſſet , non dixerat. Ergo ad
cellaria curritur , & curritur in odore qui ex ipſis procedit,
ſponſa illũ ſolita ſua ſagacitate præſentiẽte , & cupiẽte in ip-
ſius plenitudinẽ introduci. Verũ de cellariis his quid ſentien-
dum putamus ? Cogitemus ea interim loca quædam redo-
lentia penes ſponſum , plena odoramentis , referta deliciis. E
In iſtiuſmodi nempe officina potiora quæque ex orto ſiue
ex agro ſeruanda reponuntur. Illuc ergo pariter currunt.
Qui ? Spiritu feruentes animæ. Currit ſponſa , currunt ado-
leſcentulæ : ſed quæ amat ardentius, currit velocius,& citius
peruenit.Perueniens non dico repulſionem, ſed nec cuncta-
tionem patitur. Sine mora aperitur ei , tanquam domeſticæ,
tanquã chariſsimæ,tanquã ſpecialiter dilectæ,& ſingulariter
gratæ.Adoleſcentulæ autem quid?Sequuntur à lõge.Neque
enim cũ adhuc infirmæ ſint,pari poſſunt deuotione cũ ſpon-
ſa currere,nec ipſius omnino imitari deſideriũ & feruorem:
ideóque tardius peruenientes, foris remanent. At charitas
ſponſæ non quieſcit,neque inſoleſcit (vt aſſolet) ſucceſsibus
ſuis vt eas obliuiſcatur,conſolans magis & hortans ad patien
tiam , quatenus æquanimiter & ſui ferant repulſam , & illius
abſentiam. Denique & nunciat eis gaudium quod percepit,
nõ ob aliud ſane niſi vt ſibi congaudeant,dum confidãt mi-
nime alienum fore à ſe quicquid gratię matri acceſſerit.Nam
nec illa ita proficere curat quo ipſarum negligat curam , nec
iuuandos ſuos profectus putat illarum dãno. Quocunq; pro-
inde meritorũ prærogatiua tollatur ab illis , charitate abſque
dubio & pia ſolicitudine neceſſe eſt eã ſemper eſſe cũ illis.
Oportet denique eam ſponſum ſuum imitari & petẽtem ni-
mirum cœlos , & nihilominus in terris cum ſuis ſe fore vſq;
ad cõſummationem ſeculi pollicentẽ.Sic & iſta quantumuis F
proficiat,quantúlibet promoueatur:cura, prouidentia atque
affectu ab his quas in euãgelio genuit,nunquã amouetur,nũ-
quã ſua viſcera obliuiſcitur.Dicat itaq;eis:Gaudete,cõfidite.
Introduxit me rex in cellaria ſua : putate & vos pariter in- Ibidem.
troductas.Sola introducta videor,ſed ſoli non proderit. Ve-
ſtrum omniũ eſt meus omnis profectus:vobis proficio , vo-
biſcũ partibor quicquid plus forte vobis meruero. Vis indu-
bitãter ſcire quia in hoc ſenſu & affectu locuta ſit?Audi quid
illę reſpõdeãt:Exultabimus & lætabimur in te.In te,inquiũt, Ibidem.
exultabimus & lætabimur, nam in nobis necdum meremur.
Et addunt:Memores vberum tuorum : hoc eſt,æquanimiter
ſuſtinemus dum venias, ſcientes te plenis ad nos reuerſuram Ibidem.
vberibus. Tunc nos confidimus exultare & lætari,memores
interim vberũ tuorum. Quod adiungunt,ſuper vinũ,ſignifi- Ibidem.
cant ſe adhuc quidem pro ſui imperfectione carnalium deſi-
deriorum(quæ vino deſignantur)recordatione pulſari, vinci
tamen eadem deſideria memoria abũdantię ſuauitatis,quam
iam ex vberibus fluentem expertæ ſunt.Dicerẽ de vberibus,
ſi non me ſatis dixiſſe ſuperius meminiſſem. Nũc verò vides
quomodo de matre pręſumunt,quomodo eius lucra & gau-
dia ſua reputãt,propriæ repulſæ iniuriam illius introductio-
ne cõſolantes.Minime ita confiderent,niſi matrem agnoſce
rent. Audiant hoc prælati qui ſibi commiſsis ſemper volunt
eſſe formidini,vtilitati rarò. Erudimini qui iudicatis terram. Pſal.2.c

G Discite subditorum matres vos esse debere, nō dominos. Stu
dete magis amari quàm metui. Et si interdum seruitute opus
est, paterna sit nō tyrannica. Matres fouendo, patres vos cor
ripiendo exhibeatis. Mansuescite, ponite feritatem. Suspen-
dite verbera, producite vbera: pectora lacte pinguescant,
non typho turgeant. Quid iugum vestrum super eos aggra-
uatis, quorum potius onera portare debetis? Cur morsus à
serpente paruulus, fugit conscientiam sacerdotis, ad quem
eum magis oportuerat tāquam ad sinum recurrere matris? Si
Gal. 6.a spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, consi
derans vnusquisq; seipsum, ne & ipse tentetur. Alioquin il-
Ezech. 3.c le in peccato suo morietur, sanguinem autem eius, ait, de ma-
nu tua requiram. Sed hæc aliàs. Nunc quoniam literæ con-
sequentia ex his quæ prætaxauimus manifesta est, videamus
iam de cellariis quid spiritualiter sentire debeamus. In con-
sequētibus mentio fit etiam de orto & de cubiculo, quæ am-
bo nunc adiungo istis cellariis, & in præsentem disputatio-
nem assumo. Nam simul tractata, melius ex inuicem innote-
scent. Et quæramus si placet tria ista in scripturis sanctis, or-
tum, cellarium, cubiculum. In ipsis nempe libenter deum si-
tiens anima versatur & moratur, sciens se ibi absque dubio
inuenturam quem sitit. Sit itaque ortus simplex ac plana hi-
storia, sit cellarium mortalis sensus, sit cubiculum arcanum
theoricæ contemplationis. Et primum quidem historiam ad
ortum puto non immerito deputari, quòd in ea inueniātur
viri virtutum tanquam ligna fructifera in orto sponsi & in
paradiso dei, de quorum bonis actibus ac moribus quot su-
mis exempla, tot carpis poma. An forte quis ambigat dei es-
se plantationem bonum hominem? Audi sanctum Dauid de
Psal. 1.a viro bono quid canat: Erit, ait, tanquam lignum quod plan-
tatum est secus decursus aquarum, quod fructum suū dabit
in tempore suo, & folium eius nō defluet. Audi Hieremiam
Hiere. 17.b eodem spiritu concinentem, & eisdem pene verbis: Erit tan-
quam lignum, inquit, quod plantatum est secus decursus a-
quarum, quod ad humorem mittit radices suas, & non time-
Psa. 91.c bit cum venerit æstus. Item propheta: Iustus vt palma flore-
Psal. 51.b bit, & sicut cedrus libani multiplicabitur. Et de seipso: Ego
autem sicut oliua fructifera in domo dei. Est ergo histo-
ria ortus, & ipsa tripertita. Continetur nanque in ea cœli &
terræ creatio, reconciliatio, & reparatio. Creatio quidem tan
quam orti satio siue plantatio. Recōciliatio autem quasi ger-
E[illegible] 45.d minatio satorum vel plantatorum. Tempore nempe suo ro-
rantibus cœlis desuper, & nubibus pluentibus iustum, aperta
est terra, & germinauit saluatorem, per quem facta est cœli
Ephe[illegible].c terræque reconciliatio. Ipse est enim pax nostra, qui fecit
vtraque vnū, pacificans in sanguine suo quæ in terris sunt, &
quæ in cœlis. Porro reparatio futura est in fine seculi. Erit
enim cœlum nouū, & terra noua, & colligentur boni de me-
I dio malorum, tanquam fructus de orto, in dei promptuaria
Esa. 4.a reponendi. In die illa (vt scriptum est) erit germen domini in
magnificentia & gloria, & fructus terræ sublimis. Habes igi-
tur tria tempora in orto historici sensus. In morali quoq; di-
sciplina tria æquè aduertere est, cellas quasi tres in cellario
vno. Et idcirco forsitan pluraliter cellaria dixit, & non cella-
rium, cellarum videlicet hunc numerum cogitans. Infra de-
nique introductam se gloriatur in cellam vinariam. Nos er-
Prou. 9.b go quia legimus: Da occasionem sapienti, & sapientior erit:
habentes occasionem ex vocabulo quod spiritus sanctus cel
læ huic censuit imponendū, reliquis quoque duabus nomina
imponamus, aromaticam vni, & vnguētariam alteri. Causas
horum vocabulorum videbimus postea. Nunc autē aduerte
Iudic. 9.b cuncta apud sponsum salubria cuncta suauia reperiri, vinum,
Psal. 103.b vnguenta, aromata. Vinum (scriptura teste) lætificat cor ho-
minis. Exhilarari nihilominus faciem in oleo legis, quo vtiq;
puluis pigmentorum infunditur vt vnguenta fiāt. Aromata
non modo grata suauitate odoris, sed vi quoque medēdi vti-
lia sunt. Merito se introductam illuc exultat sponsa, vbi tan-
ta redūdat vbertas gratiæ. Sed habeo & alia nomina, puto &
euidentiorem sui gerentia rationem. Et vt suo ordine nomi-
nentur, primam nuncupauerim disciplinæ, secundam naturæ,
postremā gratiæ. In priori discis iuxta ethicæ partis rationem
inferior esse, in sequenti par, in posteriore superior, hoc est
sub alio, cum alio, super alium. Vel sic: Subesse, coesse, præ-
esse. Primo ergo discis esse discipulus, secūdo socius, tertio & K
magister. Equidem omnes homines natura æquales genuit.
At quoniā bono naturę in moribus superbia deprauato, fa-
cti sunt homines æqualitatis impatientes, cōtendentes inui-
cem superiores constitui, atq; alterutrum supergredi cupien
tes, & inanis glorię cupidi, inuicem inuidentes, inuicem pro-
uocantes: primo omnium in cella priori iugo disciplinæ inso
lentia morum domāda est quousque duris ac diutinis senio-
rum attrita legibus humilietur & sanetur ceruicosa volūtas,
bonúmque in se naturæ quod superbiendo amiserat, obe-
diendo recipiat, dum solo iam naturali affectu, nō metu disci
plinæ, cum vniuersis naturæ suę sociis, id est cū omnibus ho-
minibus socialiter quantum in se est, quietéq; sese habere di-
dicerit, in cellam tandem naturę transiēs, experiénsque quod
scriptum est: Ecce quàm bonum & quàm iucundū habitare Psal. 132.a
fratres in vnum, sicut vnguentum in capite. Accedit nimi-
rum disciplinatis moribus tanquam tritis speciebus oleū læti
tiæ bonum naturæ, & fit vnguentū bonum atque iucundum.
Quo quasi vnctus redditur homo suauis & mitis, homo sine
querela, neminem circūueniens, neminem concutiens, nemi
nem lędens, nemini se superextollēs aut preferēs, insuper &
libēter communicans in ratione dati & accepti. Puto si bene
intellexisti vtriusque cellæ proprietates, nō incōgrue me hāc
vnguentariam illam aromaticam appellasse testaberis. In illa
denique sicut pigmētorum vires atque fragrantiā pistilli ex- L
torquet & exigit violenta contusio, sic rectorū morum elicit
quodammodo & exprimit naturalem vim vis magisterij, &
districtio disciplinæ. In hac autē voluntarię & tanquā inna-
tæ affectionis grata mansuetudo spōte officiosa currit, instar
plane vnguenti quod est in capite, ad leuem caloris tactū de-
scendentis ac diffluentis per totum. Itaque in cella disciplinę
tanquā siccæ ac simplices aromatū species cōtinentur, & in-
de aromaticā eam denominandam putaui. In ea verò quę na
turæ dicta est, quoniā iam quasi confecta reponuntur & ser-
uantur vnguenta, nihilominus ex re nomē & ipsa accepit vt
vnguentaria nūcupetur. Nam vinariā quoq; cellam non aliā
sane sui nominis arbitror ferre rationē, nisi quòd in ea vinū
zeli in charitate feruētis reconditur. Nec debet omnino prę-
esse aliis qui in eam necdum meruit introduci. Oportet pror
sus hoc vino æstuet, qui aliis præsidet, quemadmodū doctor
gentiū æstuabat, quādo dicebat: Quis infirmatur, & ego non 2. Cor. 11.g
infirmor? Quis scādalizatur, & ego nō vror? Alioquin impro
be satis præesse affectas quibus prodesse non curas: & quorū
non zelas salutē subiectionem nimis ambitiose vendicas tibi.
Hanc ego cellam quoque gratiæ nominaui, non quòd abs-
que gratia vel reliquas duas obtinere omnino quis possit, sed
ob plenitudinē quę singulariter in ista percipitur. Deniq; ple
nitudo legis est charitas, & qui diligit fratrē, legem impleuit.
Vidisti rationē vocabulorum, vide & differētiam cellarum. M
Nec enim paris facilitatis seu facultatis eiusdem est, petulan Rom. 13.c
tes vagósque sensus atque intemperantem carnis appetitum
magistri cōprimere metu, ac rigida disciplinæ cohibere cen-
sura, & spōtaneo affectu bene cum sociis cōuenire: castigatis
sub ferula viuere moribus, & sola magistra volūtate gratum
paribus gerere morē. Nam neq; vnius rursum quis dicat esse
meriti, vniúsve virtutis, socialiter viuere, & vtiliter præesse.
Quā multi denique sub præceptore quieti viuunt, quos si iu-
go absoluas, videas non posse quiescere, nec se vllo modo æ-
qualibus seruare innoxios. Itémq; innumeros cernes simpli-
citer ac sine querela inter fratres conuersari, super fratres nō
solum inutiliter, sed & insipiēter & nequiter. Quadā siquidē
bona mediocritate cōtenti sunt qui huiusmodi sunt, sicut eis
mensuram gratiæ partitus est deus, minime quidem egentes
magistro, nec tamen idonei magisterio. Prioribus ergo se-
quentes quidem in moribus antecellunt, sed vtrisq; superio-
res existunt, qui superiores esse sciunt. Deniq; & accipiunt in
promissione qui bene pręsunt, cōstitui super omnia bona do
mini sui. At pauci profecto qui vtiliter, pauciores, qui & hu-
militer pręsint. Facile tamen vtrunque adimplet qui matrem
virtutum discretionem perfecte adeptus, vino nihilominus
charitatis vsque ad contemptū propriæ gloriæ, vsq; ad suiip-
sius obliuionem, & non ad quęrenda quę sua sunt debriatur,
quod solo ac miro spiritus sancti magisterio intra cellam vi-
nariam

A nariam obtinetur. Virtus siquidem discretionis absque charitatis feruore iacet, & feruor vehemens absque discretionis temperamento præcipitat. Ideóque laudabilis cui neutrum deest, quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat. Ergo taliter oportet esse móratum eum qui præest. Optimum autem in moribus dixerim, & summam disciplinæ huius perfecte apprehẽdisse, cui totas has cellas absque offendiculo percurrere & circuire donatum est, qui in nullo prorsus aut resistat prioribus, aut inuideat paribus, aut subiectis vel desit in cura, vel in superbia præsit, prælatis obediẽs, sociis congruens, subditis vtiliter condescendens. Quod quidem perfectionis insigne haud dubius sponsæ annuerim. *Canti.1.a* Innuit hoc etiã sermo quẽ dixit: Quia introduxit me rex in cellaria sua: dũ non in vnam aliquã cellam, sed in cellaria pluraliter se introductam ostendit. Iam ad cubiculum veniamus. Quid & istud? Et id me præsumo scire quid sit? Minime mihi tantæ rei arrogo experientiam, nec glorior in prærogatiua quæ soli seruatur beatæ sponsæ, cautus iuxta illud Græcorum, scire meipsum, vt sciam etiã cum propheta, quid desit mihi. Tamen si nihil omnino scirem, nihil dicerem. Quod scio, non inuideo vobis nec subtraho. Quod nescio, doceat *Psal.93.b* vos qui docet hominẽ scientiã. Dixi, & meministis, in theoricæ contemplationis arcano regis esse quærẽdum cubiculum. Sed quomodo de vnguentis dixisse me scio, multa videlicet B & diuersa penes spõsum ea esse, nec omnia presto omnibus, sed sua quibusq; pro diuersitate indulta meritorum: sic quoque non vnum puto cubiculum regi esse, sed plura. Nam nec vna est regina profecto, sed plures, & concubinę multę sunt, & adolescentularũ non est numerus. Et vnaquæque inuenit *Esa.24.c* secretum sibi cum sponso, & dicit: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Nõ omnibus vno in loco frui datur grata & secreta sponsi præsentia, sed vt cuique paratum est à patre ipsius. Non enim nos eum eligimus, sed ipse elegit nos, & posuit nos, & vbi ab eo quisque positus est, ibi est. Denique mulier vna compũcta secus pedes domini Iesu sortita est locum, cum altera suę deuotionis fuctum ad caput inuenerit, si tamen altera. Porro Thomas in latere, Ioannes in pectore, Petrus in sinu patris, Paulus in tertio cœlo, secreti huius gratiam sunt assecuti. Quis nostrum digne distinguere sufficiat has veritates meritorum vel potius præmiorum? Ne omnino tamen prętériisse quod ipsi nouimus videamur, prior mulier strauit sibi in tuto humilitatis, posterior in solio spei, Thomas in solido fidei, Ioannes in lato charitatis, Paulus in intimo sapientiæ, Petrus in luce veritatis. Sic ergo apud sponsum mansiones multę sunt, & siue regina, siue concubina, siue etiam de numero sit adolescentularũ, congruum quæque pro meritis accepit ibi locum, terminúmq; quousq; liceat sibi contemplando procedere, & introire in gaudium domini C sui, & rimari dulcia secreta sponsi. Quod suo loco distinctius quantum dignabitur ipse suggerere, demonstrare conabor.

Nunc verò id nosse sufficiat, nulli adolescentularum, nulli cõcubinarum, nulli vel reginarum patere omnino accessum ad secretum illud cubiculi quod suæ illi columbæ formosæ, perfectæ vni vnicum sponsus seruat. Vnde nec ego sane indignor si non ad illud admittor, præsertim cum cõstet mihi ne ipsam quidem sponsam interim adhuc ad omne quod vult *Canti.1.b* peruenire secretum. Denique & flagitat indicari sibi vbi pascat, vbi cubet in meridie. Sed audite quousque peruenerim, aut me peruenisse putauerim. Nec enim iactãtiæ deputandũ est quod in vestros pando profectus. Est locus apud spõsum de quo sua iura decernit, & disponit cõsilia ipse vniuersitatis gubernator leges constituens omni creaturę, põdus & mensuram & numerũ. Et locus iste altus & secretus, sed minime quietus. Nam etsi ipse quantum in se est disponit omnia suauiter, diponit tamen, & contemplantẽ qui forte eo loci peruenerit, quiescere nõ permittit: sed mirabiliter quanuis delectabiliter rimãtem & admirantem fatigat, redditq; inquietũ.

Pulchre vtrunque in consequentibus sponsa exprimit, & delectationem videlicet istiusmodi contemplationis, & inquietudinem, vbi & se dormire, & cor suum vigilare fatetur. Nã in somno quidem suauissimi stuporis placidæq; admirationis sentire quietem, in vigiliis verò inquietæ nihilominus curiositatis ac laboriosæ exercitationis pati se fatigationem significat. Hinc beatus Iob, Si dormiero, ait, dico, quã[illegible] surgam? & rursus expectabo vesperam. Sentísne in[illegible] *[illegible]7.a* bis sanctam animã velle interdum molestam quod [illegible] declinare suauitatem, eãdémq; rursum suauem mo[illegible] fectare? Non enim dixisset quando consurga[illegible] quies illa suæ contemplationis placuisset: se[illegible] plicuisset, nõ denuo expectasset horam q[illegible] ram. Non igitur locus est iste cubiculi, [illegible] omnem modum quiescitur. Est ite[illegible] per rationalem reprobam quidem crea[illegible] gilat secretissima & seuerissima animadu[illegible] terribilis in consiliis super filios hon[illegible] iam à timorato contemplatore hoc lo[illegible] ulto iudicio suo reproborum nec dil[illegible] s bona, insuper & corda indurans, ne [illegible] scant & conuertantur, & sanet eos. Et [illegible] æterna ratione quod tanto formidolo[illegible] to immobilius fixum extat in æterni[illegible] e quod in propheta de huiusmodi[illegible] gelos suos deus sic ait: Misereamu[illegible] tibus atque *Esa.26.b* quærentibus: Non erg[illegible] Non, inquit: *Ibidem.* subdénsq; causam, In t[illegible] gessit, & nõ videbit gloriam domi[illegible] ministri ecclesiæ, qui in terris sa[illegible] m iniqua gerunt, vt stipendiis quæ[illegible] nime contenti, su- E perflua quibus egeni sustentandi [illegible], impie sacrilegéque sibi retineant: & in vsus suæ superbiæ atque luxuriæ victum pauperum consumere non vereãtur, duplici profecto iniquitate peccantes, quòd & aliena diripiũt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur. Talibus ergo cum impræsentiarum parcere ac misereri, ne in æternum parcat, cuius iudicia abyssus multa aduertitur: quis hoc loco requiem quærat? Habet hæc visio tremorem iudicij, non securitatem cubiculi. Terribilis est locus iste, & totius expers quietis. Totus inhorrui siquando in eum raptus sum, illam apud me replicans cum tremore sententiam: Quis scit si est dignus amo *Eccles.9.a* re an odio? Nec [illegible]rum si titubo ego ibi (folium vtique quod *Iob 13.d* à vento rapitur, & stipula sicca) vbi & maximus ille contemplator suos quoque fatetur pene motos fuisse pedes, pene ef *Psa.72.a* fusos gressus. Et dicebat: Zelaui super iniquos, pacem pec- *Ibidem.* catorũ videns. Quare? In labore, inquit, hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideóque tenuit eos superbia, ne humilientur ad pœnitentiam, sed damnentur propter superbiam cum superbo diabolo & angelis eius. Nã qui in labore hominum non sunt, in labore dæmonũ profecto erunt, dicẽte iudice: Ite maledicti in ignem æternum, qui *Matt [illegible].d* paratus est diabolo & angelis eius. Est tamẽ dei locus & iste, *Gen. 28.d* plane non aliud quàm domus dei, & porta cœli. Hic nempe *Psal.110.b* timeri dicitur deus. Hic sanctum & terribile nomen eius, & F tanquam ingressus glorię. Initium plane sapientiæ timor do- *Ibidem.* mini. Nec te moueat quòd initium sapientię huic demum lo- *Eccl.1.b* co dederim, & nõ priori. Ibi quippe in quodã quasi auditorio suo docẽtem de omnibus magistram audimus sapientiã, hic & suscipimus. Ibi instruimur quidem, sed hic afficimur. Instructio doctos reddit, affectio sapientes. Sol non omnes quibus lucet, etiam calefacit. Sic sapientia multos quos docet quid sit faciendum, non continuo etiã accendit ad faciendũ. Aliud est multas diuitias scire, aliud & possidere: nec notitia diuitem facit, sed possessio. Sic prorsus sic aliud est nosse deũ, & aliud timere: nec cognitio sapiẽtem, sed timor facit, qui & afficit. Túne sapientem dixeris, quem sua sciẽtia inflat? Quis illos sapientes nisi insipientissimus dicat, qui cum cognouissent deum, non tanquã deum glorificauerũt aut gratias egerunt? Ego magis cum apostolo sentio, qui insipiens cor eorũ *Rom.1.c* pronunciat. Et bene initium sapientiæ timor domini: quia tunc primum deus animę sapit, cum eam afficit ad timẽdum, non cum instruit ad sciendũ. Times dei iustitiam, times potentiam, & sapit tibi iustus & potens deus: quia timor sapor est. Porro sapor sapientem facit, sicut scientia scientem, sicut diuitiæ diuitem. Quid ergo prior locus? Tantum præparat ad sapientiam. Illic præpararis, vt hic initieris. Præparatio, rerum cognitio est. Verum hanc facillime sequitur elationis tumor, si non reprimat timor, vt merito dicatur: Initium sa-

 pientiæ

[illegible]e timor domini, qui ſe peſti inſipientiæ primus oppo-
[illegible]que quidam acceſſus eſt ad ſapientiã, hic & ingreſ-
[illegible] nec hic nec ibi ſpeculanti perfecta eſt quies: quia
[illegible]aret tanquam ſolicitus, hic tanquam turbatus.
[illegible]culum quęſieris in his locis, quorum alter au-
[illegible]ntis, alter prætoriũ iudicis magis apparet.
[illegible]ere quieſcẽs & quietus cernitur deus, lo-
[illegible]cis, non magiſtri, ſed ſponſi: & qui mihi
q[illegible]ſcio) plane cubiculum ſit, ſiquãdo in
illu[illegible]i. Sed heu rara hora, & parua mora.
Clar[illegible]icordia domini ab æterno & vſq;
in æt[illegible]eum. Et fœlix qui dicere poteſt:
Pſal. 118.b Partic[illegible]mentium te, & cuſtodientium
manda[illegible] dei, ſtat ſententia pacis ſuper
timente[illegible]ſimulans mala, & remunerans
bona, vt[illegible]odo bona, ſed & mala coope-
[illegible]31.a rentur in [illegible]: beatus cui non imputauit do
[illegible]3.c minus pec[illegible]buerit peccatum, nemo. O-
[illegible] 8.f mnes enim[illegible]nt gloria dei. Quis ac-
cuſabit tan[illegible]fficit mihi ad omnẽ iu
ſtitiam ſolu[illegible]eccaui. Omne quod
mihi ipſe no[illegible]eſt quaſi non fuerit.
Non peccar[illegible]ſtitia, indulgẽtia dei.
1. Ioan. 3.b Vidi hæc, [illegible] veritate: Omnis qui
H natus eſt ex de[illegible]eratio cœleſtis ſeruat
eum. Generatio[illegible]terna [illegible]deſtinatio eſt, qua ele-
ctos ſuos deus dilexit & gratificauit in dilecto filio ſuo ante
[illegible] 62.a mundi conſtitutionẽ ſic in ſancto apparẽtes ſibi vt viderent
virtutem ſuã, & gloriã ſuam, quo eius forent conſortes hære
ditatis, cuius & apparerent conformes imaginis. Hos ergo
aduerti quaſi nũquam peccaſſe, quoniam & ſi qua deliquiſſe
videntur in tempore, non apparent in æternitate: quia chari-
[illegible]31.a tas patris ipſorum cooperit multitudinem peccatorum: & di
xi beatos quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta
ſunt peccata: cum ſubito tanta mihi quoque de me ſuborta
fiducia, & infuſa lætitia eſt, quantus certe in loco horroris, id
eſt in loco ſecundę viſionis non præceſſer[illegible]imor, ita vt mi-
hi viſus ſim tãquam vnus ex illis beatis eſſe. O ſi duraſſet. Ite-
Pſal. 105.a rum iterúmque viſita me domine in ſalutari tuo, ad videndũ
in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis
tuæ. O veræ quietis locus, & quem non immerito cubiculi
appellatione cenſuerim, in quo deus non quaſi turbatus ira,
nec velut diſtentus cura proſpicitur, ſed probatur voluntas
eius in eo bona & bene placens & perfecta. Viſio iſta non ter
ret, ſed mulcet, inquietam curioſitatem nõ excitat, ſed ſedat,
nec fatigat ſenſus, ſed tranquillat. Hic vere quieſcitur. Tran-
quillus deus tranquillat omnia, & quietum aſpicere quieſce-
re eſt. Cernere eſt regem poſt diurnas forenſium quaſi lites
I cauſarum, dimiſsis à ſe turbis, curarũ moleſtias declinantem,
petentẽ de nocte diuerſorium, cubiculum introeuntem cum
paucis, quos hoc ſecreto & hac familiaritate dignatur, eo cer-
te ſecurius, quo ſecretius quieſcentem, eo ſerenius ſe haben-
tem, quo placidius ſolos intuentem quos diligit. In hoc ar-
canum & in hoc ſanctuarium dei ſi quem forte veſtrũ aliqua
hora ſic rapi & ſic abſcondi cõtigerit, vt minime auocet aut
perturbet vel ſenſus egens, vel cura pungens, vel culpa mor-
dẽs, vel ea certe quę difficilius amouentur irruentia imaginũ
corporearum phantaſmata: poterit quidem hic cum ad nos
Canti. 1.a redierit, gloriari & dicere: Introduxit me rex in cubiculum
ſuum. Quod tamẽ an ipſum ſit de quo exultat ſponſa, nõ te-
mere affirmauerim. Eſt tamen cubiculũ, & cubiculum regis:
quia nimirũ de tribus quos triplici aſsignauimus viſioni, ſo-
lus factus eſt in pace locus eius. Vt enim aperte monſtratum
eſt, & in priori exigua, & in ſecũdo nulla percipitur quies, cũ
& illic apparens admirabilis, ad indagandi ſtudium exerceat
curioſitatem, & hic innoteſcens terribilis, infirmitatem cócu
tiat. At verò tertio iſto in loco non plane terribilis, nec tã ad-
mirabilis quàm amabilis apparere dignatur, ſerenus & placi-
dus, ſuauis & mitis, & multæ miſericordiæ omnibus intuen-
tibus ſe. Iam vt horũ quę de cellario, orto, cubiculo, longiori
ſunt diſputata ſermone, memoria veſtra compẽdium teneat:
mementote trium temporum, trium meritorum, trium quaſi
præmiorũ. In orto aduerte tempora, merita in cellario, præ-
mia in triplici illa contemplatione cubiculum inquirentis. Et
de cellario quidem iſta ſufficiant. Porro de orto vel cubiculo
ſi qua addenda, aut alia forte quàm dicta ſint, modo aduertẽ-
da occurrerint, loco ſuo non prętereamus. Sin aurẽ, ſufficiant
quæ dicta ſunt, & minime iterentur, ne vnquam in faſtidium
(quod abſit) veniant ea quę proferuntur ad laudem & gloriã
ſponſi eccleſiæ domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt ſuper o-
mnia deus benedictus in ſecula, Amen.

Hic oſtenditur qualiter beatus Bernardus diu diſtulerit proſequi præſens opus, propter ſchiſma quod in eccleſia ſuſcitauerat Petrus Leonis contra verum papam Innocentium ſecundum: tandem diuina clementia ſuffragante beatus Bernardus ipſum ſchiſma ſedauit: & omnes eccleſiæ aduerſarios, mortuo Petro Leone, cum papa Innocẽtio pacificauit: & poſtmodum ad opus hoc, quod intermiſerat, repedauit. Sermo XXIIII.

Hoc demum tertio fratres reditum ab vrbe noſtrum clementior oculus è cœlo reſpexit, & vultus tandem ſerenior deſuper arriſit nobis, quieuit Leonina rabies, finem accepit malitia, eccleſia pacem recepit. Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus, qui eam per hoc ferme octennium diro ſchiſmate conturbarat. Num verò ego gratis de tantis periculis ero redditus vobis? Veſtris deſideriis dona- L
tus ſum, veſtris me profectibus paro: quorum viuo meritis, volo viuere ſtudiis & ſaluti. Quódque dudum cœpta in Canticis me exequi vultis, libenter quidem accipio, & dignum arbitror interruptũ potius reſarcire ſermonem, quàm noui ordiri quippiam. Vereor autem ne diſſuetum per id tẽporis animum & diſtentum diu habitum, non ſolum ad tam diuerſa, ſed etiam ad tam indigna, dignitas materiæ prout oportet non admittat. Sed ſi quod habeo, hoc vobis do: poterit & fideli obſequio meo deus, etiam quod non habeo dare vt dem. Si non, culpetur ſane ingenium, non voluntas. Locus autem vnde incipere debemus (ni fallor) iſte eſt: Recti di- Canti. 1.a
ligunt te. Quod antequam explanare incipiamus quid ſit, videamus cuius ſit, quiſnam hoc videlicet dicat. A nobis nanque exigitur quod auctor non loquitur. Et fortaſſe melius adoleſcentulis id damus, vt ſuis verbis & hoc addant: Recti diligunt te. Et cui hoc potiſsimum perſonæ congruere iudicamus? Si adoleſcentulis, matri ſine dubio id loquuntur. Siquidem cum dixiſſent ei: Exultabimus & lætabimur in te, Ibidem.
memores vberum tuorum ſuper vinum: nec dubiũ quin matri loquerentur: continuato ſermone hoc quoque intulerunt: Recti diligunt te: puto propter aliquas de numero ipſarum, quæ nõ idem ſaperent, licet pariter currere viderentur, quæ ſua ſunt quærentes, & non ambulantes ſimpliciter neque ſincere, ſed ſpeciali gloriæ matris inuidentes, & captãtes occaſionem murmurandi aduerſus eam, ex eo nimirum M
quòd ſola in cellaria introiiſſet. Quod nõ eſt aliud niſi quod apoſtolus ait: periculum in falſis fratribus. Ipſæ ſunt deni- 2. Cor. 11. f
que quibus exprobrantibus ſubinde pro ſe ſatisfacere cogitur, vbi eis ita reſpondet: Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Hieruſalem. Canti. 1.b
Itaque propter murmurantes & blaſphemantes dicitur ab his quæ bonæ, quæ ſimplices, quæ humiles & manſuetæ ſunt, ab his inquam dicitur ſponſe, conſolandi gratia: Recti diligunt te. Non ſit tibi, inquiunt, cura de iniqua reprehenſione blaſphemarum harum, cum conſtet, quia recti diligunt te. Bona profecto conſolatio cum blaſphemamur à malis bene facientes, ſi recti diligãt nos. Omnino ſufficit aduerſus os loquentiũ iniqua, opinio bonorũ cum teſtimonio conſcientię. In domino laudabitur anima mea, audiant manſueti, & lætentur. Manſueti, inquit, lætentur, manſuetis pla- Pſal. 33.a
ceam, & ęquanimiter audio quicquid in me iactare voluerit liuor perditarum. Ergo in hoc ſenſu puto appoſitum, recti diligunt te. Nec abſurde, vt ęſtimo: cũ vbique penè in choro adoleſcentularũ tales inueniam quæ acta ſponſæ curioſè obſeruent, derogandi non imitãdi cauſa. Torquentur in bonis ſeniorum ſuorum, malis paſcuntur. Videas ambulare ſeorſum, cõuenire ſibi & ſedere pariter, móxque laxare procaces linguas in deteſtandum ſuſurrium. Vna vni coniungitur, nec ſpiraculum incedit in eis, tanta eſt libido detrahendi, audien-

dive

A díve detrahentem. Ineunt familiaritatem ad male[illegible], concordes ad diſcordiam. C[illegible]liant inter ſe [illegible] amicitias, & pari conſentaneę malignitatis [illegible] odioſa collatio. Haud ſecus egere quondam Herod[illegible]s & Pi-
Luc.23.b latus, de quibus narrat euangelium, quia facti ſunt amici in illa die, hoc, eſt in die dominicæ paſsionis. Conuenientibus ſic
1.Cor.11.d in [illegible], non eſt dominicam cœnam m[illegible], ſed magis propinare & bibere cali[illegible] dęmonio[illegible] impert[illegible]ntibus [illegible] alt[illegible]rum perditionis virus, [illegible] intran-
Hiere.9.f tem mortem libenter excipiũt. Sic quippe iuxta prophetam, intrat mors per feneſtras noſtras, cum prurientes auribus & oribus, læthale poculum detractionis inuicẽ nobis miniſtrare contendimus. Non veniat anima mea in concilio detra-
Rom.1.d hentium: quoniam deus odit eos, dicẽte apoſtolo: Detractores deo odibiles. Quam ſententiã deus ipſe loquens in pſal-
Pſal.100.a mo, audi quomodo affirmat: Detrahentẽ, inquit, ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Nec mirum, cum id præcipue vitium charitatem quę deus eſt, & quidem cęteris acrius, impugnare & perſequi cognoſcatur, quemadmodum vos quoque poteſtis aduertere. Omnis qui detrahit, primum quidem ſeipſum prodit vacuum charitate: deinde quid aliud detrahẽdo intendit, niſi vt is cui detrahit, veniat in odiũ vel contemptum ipſis apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus qui ſe audiunt, lingua maledica: & quantũ in ſe eſt, ne-
B cat funditus & extinguit: non ſolum autem, ſed & in abſentibus vniuerſis ad quos volans verbum forte per eos qui præſentes ſunt peruenire cõtigerit. Vides quàm facile & in breui ingentem multitudinem animarum velociter currens ſermo tabe malitię huius inficere poſsit? Propterea dicit de tali-
Pſal.13.b bus propheticus ſpiritus: Quorum os maledictione & amari
Ibidem. tudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundẽdum ſanguinem. Vtique tam veloces, quàm velociter currit ſermo. Vnus eſt qui loquitur, & vnum tantum verbum profert, & tamen illud vnum verbum vno in momẽto multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. Cor ſiquidem felle liuoris amarum per linguæ inſtrumentum ſpargere, niſi amara non poteſt, dicente domino: Ex abundantia cordis os
Luc.6.g loquitur. Et ſunt ſpecies peſtis huius, dum alij quidem nudè atque irreuerenter vti in buccam venerit, virus euomant detractionis. Alij autem quodam ſimulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam quam retinere nõ poſſunt, adumbrare conãtur. Videas pręmitti alta ſuſpiria, ſicq; quadam cum grauitate & tarditate, vultu mœſto, demiſsis ſuperciliis, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidẽ tanto perſuaſibiliorem, quanto creditur ab his qui audiunt, corde inuito, & magis condolentis affectu, quàm malitioſe proferri. Doleo, inquit, vehementer, pro eo quòd diligo eum ſatis, & nunquã potui de hac re corrigere eum. Et alius: Mihi quidem, ait, be-
C ne compertum fuerat de illo iſtud, ſed per me nunquã innotuiſſet. At quoniam per alterum patefacta eſt res, veritatem negare non poſſum: dolens dico, reuera ita eſt. Et addit: Grãde damnum. Nam alias quidem in pluribus valet, cęterum in hac parte (vt verum fateamur) excuſari minime poteſt. His paucis aduerſus malignißimum vitiũ commemoratis, reuertamur ad explanãdi ordinem, & demonſtremus qui ſint hoc loco intelligendi recti. Nõ enim arbitror ſentire quempiam rectæ intelligentiæ, ſecundum corpus rectos dici eos qui ſpõſam diligunt. Propterea demõſtranda à nobis eſt ſpiritualis, id eſt, animi cordiſve rectitudo. Spiritus eſt qui loquitur, ſpiritualibus ſpiritualia comparans. Ergo ſecundum animũ non ſecundum terrenam & feculẽtam materiam deus hominem rectum fecit. Ad imaginem quippe & ſimilitudinem ſuam
Pſa.91.c creauit illum. Ipſe verò quemadmodum pſallis, rectus dominus deus noſter, & non eſt iniquitas in eo. Rectus itaq; deus rectum fecit hominẽ ſimilem ſibi, id eſt ſine iniquitate, ſicut non eſt iniquitas in eo. Porro iniquitas cordis eſt, non carnis vitium, vt per hoc noueris in ſpirituali portione tui, & non in craſſa luteáque ſubſtantia Dei ſimilitudinem conſeruandam fore, ſiue reparãdam. Spiritus enim eſt Deus, & eos qui volũt ſimiles ei, vel perſeuerare, vel fieri, oportet intrare ad cor, atque in ſpiritu id negocij actitare: vbi reuelata facie ſpeculantes gloriam Dei, in eandem imaginem transformentur, de claritate in claritatem, tanquã à domini ſpiritu. Quan-

quam & corporis ſtaturam dedit homini deus rectã, forſitan D
vt iſta corporea exterioris viliorísque rectitudo figmẽti hominem interiorem illum qui ad imaginem Dei factus eſt ſpiritualis ſuæ ſeruandæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim indecentius quàm curuum recto corpore gerere animũ? Peruerſa res eſt & fœda, luteum vas quod eſt corpus de terra, oculos habere ſurſum, cœlos libere ſuſpicere, cœlorúmque luminaribus oblectare aſpectus: ſpiritualem verò cœleſtémq; creaturam ſuos econtrario oculos, id eſt internos ſenſus atq; affectus, trahere in terram deorſum, & quę debuit nutriri in croceis, hærere luto tãnquam vnam de ſuibus, amplexaríq; ſtercora. Erubeſce anima mea diuinam in pecorinam commutaſſe ſimilitudinem. Erubeſce volutari in cœno, quæ de cœlo es. Erubeſce anima (ait corpus) in mei cõſideratione. Creata ſimilis creanti recta, me quoq; accepiſti adiutorium ſimile tibi, vtiq; ſecundum lineamenta corporeæ rectitudinis. Quocũq; te ver-
tas, ſiue ad deum ſurſum, ſiue ad me deorſum (nemo ſiquidẽ carnem ſuam vnquã odio habuit) vbiq; occurrit tibi ſpecies decoris tui, vbiq; pro ſtatu tuæ dignitatis habes de magiſterio ſapiẽtiæ familiarem admonitionem. Me ergo meã (quam tui gratia accepi) rec[illegible] [illegible] ſeruãte prærogatiuam, tu quomodo non confunde[illegible] tuam? Cur ſuam in te conditor intuetur abolitam [illegible]tudinem, cũ tuam in me tibi con- Ephe.5
ſeruet, aſsiduéq; repræſentet? Ia[illegible] omne adiutoriũ quod tibi E
ex me debebatur, vertiſti tibi in [illegible]ionem: abuteris obſequio meo, indignè humanum corp[illegible] inhabitas, brutus & beſtialis ſpiritus. Huiuſmodi ergo curuæ animæ non poſſunt diligere ſponſam, quoniã non ſunt amicę ſponſi, cum ſint mũ-
di. Qui vult, inquit, amicus eſſe huius mundi, inimicus dei con- Iaco.4.b
ſtituitur. Ergo quærere & ſapere quæ ſunt ſuper terram, curuitas animæ eſt: & è regione meditari ac deſiderare quę ſurſum ſunt, rectitudo. Et hanc rectitudinem, vt ſit perfecta in omnibus, inueniri neceſſe eſt ſenſu atque conſenſu. Illum vero rectum corde dixerim, qui & recte in omnibus ſentiat, & à recto quod ſenſerit, in nullo diſſentiat. Ecce de quibus dicitur ad ſponſam: Recti diligunt te. Qui videlicet in omnibus & recte & recto acquieſcunt. Rectum reuera te dixerim, ſi recte in omnibus ſentias, & factis non diſſentias. Inuiſibilis animi ſtatum nũciet fides & actio. Rectum iudica, ſi fide catholicum, & iuſtũ opere probaueris. [illegible] curuum cenſere nõ dubi[illegible] offers, & recte non diuidis, peccaſti. Re[illegible] offers, recte autem ab alterutro ea non [illegible] rectus oblator, & prauus diuiſor. Quid diui[illegible] a fide? Inique diuidis fidem perimẽs tuam. Na[illegible] mortua
eſt. Munus mortuum offers deo? Si enim quædam anima fi- Iac.2.d
dei ipſa deuotio eſt, quid fides quæ non [illegible] ex dilectio-
ne, niſi cadauer exanime? Bene honoras deum munere fœti- F
do? bene placas tuæ fidei interfector? Quomodo hoſtia pacifica, vbi tam ſæua diſcordia eſt? Non mirum ſi Cain inſurre- Gene.4.b
xit in fratrem, qui ſuam prius occiderat fidem. Quid miraris, ô Cain, ſi ad tua non reſpicit munera qui te deſpicit? Nec hoc mirum ſi non reſpicit ad te, qui ita diuiſus es in te. Si manum deuotioni, quid animum das liuori? Nõ concilias deum tibi, diſcors tecum. Non placas, ſed peccas: etſi nondum quidem impie feriendo, ſed tamen diuidendo non recte. Etſi necdum fratricida, iam tamen fideicida teneris. Nunquid rectus vel quando manum porrigis deo, cuius cor in terram trahit liuor & fraternum odium? Quomodo rectus, cuius fides mortua, cuius opus mors, cuius nulla deuotio, amaritudo multa? Erat quidem in offerente fides, ſed non in fide dilectio. Recta oblatio, ſed crudelis diuiſio. Mors fidei eſt ſeparatio charitatis. Credis in Chriſtum? fac Chriſti opera, vt viuat fides tua. Fidem tuam dilectio animet, probet actio. Non incuruet terrenum opus, quem fides cœleſtium erigit. Qui te dicis in Chriſto manere, debes ſicut ipſe ambulauit, & tu ambulare. Quod ſi propriam gloriam quæris, florenti inuides, abſenti detrahis, reponis lædenti te: hoc Chriſtus non fecit. Confiteris te noſſe deum, factis autem negas? Non recte pla-
ne, ſed impie linguam Chriſto, animam dediſti diabolo. Au- Ad Tit.1.d
di ergo quid dicat: Homo iſte labiis me honorat, cor autem Marc.7.b
eius longe eſt à me. Non es profecto rectus, qui tam non re-

G ĉte diuidis. Non potes attollere caput pressum diaboli iugo.
Non te surrigere præuales, cui dominatur iniquitas. Iniqui-
Psal.37.a tates tuæ supergressæ sunt caput tuum, & sicut onus graue
grauatæ sunt super te. Iniquitas denique sedet super talētum
plumbi. Vides quòd non faciat hominem rectum fides etiam
recta, quæ non operatur ex dilectione? At qui sine dilectione
est, non habet vnde diligat sponsam. Sed nec opera quan-
uis recta rectum cor efficere sufficiunt sine fide. Quis enim
rectum dicat hominem non placētem deo? Sine fide autem
Heb.11.d impossibile est placere deo. Qui non placet deo, non potest
illi placere deus. Nam cui placet deus, deo displicere non po-
test. Porro cui non placet deus, nec sponsa eius. Quomodo
ergo rectus qui nec deum diligit, nec ecclesiam dei cui dici-
Canti.1.a tur: Recti diligunt te? Si ergo nec fides sine operibus, nec o-
pera sine fide sufficiunt ad animi rectitudinem: nos qui in
Christum credimus fratres, rectas studeamus facere vias no
stras & studia nostra. Leuemus corda nostra cum manibus
ad deum, vt toti recti inueniamur, fidei nostræ rectitudinem
rectis actibus comprobantes, dilectores sponsę, dilecti à spō-
so Iesu Christo domino nostro, qui est deus benedictus in
secula, Amen.

De nigredine & formositate sponsæ, id est ecclesiæ, quid sint. Sermo vicesimusquintus.

H ECCE quod dixeram in sermone, quia æmulis lacessenti-
bus sponsa respondere cogatur, quæ corpore quidem de
numero adolescentularum esse videntur, animo autem lon-
Cant.1.b ge sunt. Ait nempe: Nigra sum, sed formosa, filiæ Hieru-
salem. Patet quod detraherent ei, nigredinem improperan-
tes. Sed aduerte sponsæ patientiam ac benignitatem. Non
modo enim non reddidit maledictum pro maledicto, sed in-
super benedixit, filias Hierusalem vocans quæ magis pro sua
nequitia filiæ Babylonis, vel filiæ Baal, aut si quod aliud no-
men improperij occurrisset, appellari meruerant. Sane di-
dicerat à propheta, imò ab ipsa vnctione quæ docet suaui-
Esa.42.a tatem, calamum quassatum non conterendum, & linum fu-
migans non extinguendum. Propterea non putauit am-
plius irritandas satis commotas per se, nec quicquam ad-
Psal.119.b dendum stimulis inuidiæ qua torquebantur. Magis autem
cum his qui oderunt pacem studuit esse pacifica, sciens se e-
tiam insipientibus debitricem. Maluit ergo ipsas fauorabili
demulcere vocabulo, quia curæ fuit ei infirmarum potius o-
peram dare saluti quàm propriæ vltioni. Omnibus quidem
optanda est ista perfectio, propriè autem optimorum forma
est prælatorum. Sciūt quippe boni fidelésque præpositi lan-
guentiū sibi creditam animarum curam, non pompam. Cúm
que internum murmur cuiuspiam illarum quærulæ vocis in-
dicio deprehendunt, etsi in ipsos vsque ad conuitia & contu-
I melias prorumpentis, medicos se & non dominos agnoscen
tes, parant confestim aduersus phrenesim animæ non vindi-
ctam, sed medicinam. Hæc igitur ratio cur sponsa filias Hie-
rusalem dicat eas ipsas quas maleuolas sustinet atque male-
dicas, videlicet vt in blando sermone deliniat murmurantes,
Prou.15.d commotionem sedet, sanet liuorem. Scriptum est enim: Lin-
gua pacifica compescit lites. Alias vero filiæ reuera Hierusa-
lem quodammodo sunt quę huiusmodi sunt, nec falso ita eas
nominat sponsa. Siue enim propter sacramenta ecclesiæ, quę
indifferēter quidem cum bonis suscipiunt, siue propter fidei
æquè communem confessionem, siue ob fidelium corpora-
lem saltem societatem, seu etiam propter spem futuræ salutis
à qua omnino non sunt quandiu hic viuunt vel tales despe-
randæ, quantumlibet viuant desperatæ: non incongrue filiæ
Hierusalem nominantur. Videamus iam quid illud fuerit
dicere: Nigra sum, sed formosa. Nullàne in his verbis repu-
gnantia est? Absit. Propter simplices dico, qui inter colorem
& formam discernere non nouerunt, cum forma ad compo-
sitionem pertineat, nigredo color sit. Non omne denique
quod nigrum est, continuo deforme est. Nigredo (verbi cau-
sa) in pupilla non dedecet. Et ingredi quidam lapilli in orna-
mentis placent. Et nigri capilli candidis vultibus etiam deco-
rem augent & gratiam. Sic tibi quoque facile aduertere est in
rebus innumeris. Quāquam sine numero sunt quæ in super-
ficie quidem reperies decoloria: in compositione vero deco-
ra. Tali fortassis modo potest sponsa cum pulchritudine vti- K
que compositionis, næuo non carere nigredinis, sed sane in
loco peregrinationis suæ. Alioquin erit cum eam sibi in pa-
tria exhibebit sponsus gloriæ gloriosam non habentem ma-
culam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi. At verò nunc si di-
ceret, quia nigredinem non haberet, seipsam seduceret, & ve-
ritas in ea non esset. Quamobrem ne mireris quia dixit: Ni-
gra sum: & rursum nihilominus, quia formosa sit, gloriatur.
Quomodo enim nō formosa, cui dicitur: Veni formosa mea?
Cui autem dicitur, veni, nondum peruenerat: ne forte quis
putet hoc dictum, non quidem huic nigræ quæ adhuc labo-
rat veniendo in via, sed beatæ illi quę iam prorsus absque ni-
gredine regnat in patria. Sed audiamus vnde nigram, & vn-
de formosam se dixerit. An nigram quidem ob tetram con-
uersationem quam prius habuit sub principe huius mundi,
imaginem terrestris hominis adhuc portans: formosam verò
de cœlestis similitudine quam postea commutauit ambulans
iam in nouitate vitæ? Sed si hoc est: cur nō magis de præteri-
to, nigra fui, & non nigra sum, dicit? Si cui tamen placet hic
sensus: id quod sequitur, Sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Canti.1.b
Salomonis: sic oporteret intelligi, vt de veteri quidem con-
uersatione Cedar, de noua verò Salomonis se dixerit taber-
naculum. Hoc enim esse pelles quod tabernaculum, prophe-
ta ostendit dicens: Repente vastata sunt tabernacula mea:
subito pelles meæ. Prius igitur nigra sicut vilissima taberna- L
cula Cedar: postea formosa sicut pelles gloriosi regis. Sed Hier.4.c
videamus quomodo ad statum potius vitę potioris vtrūque
respiciat. Si consideremus habitum exteriorem sanctorum,
eum qui in facie est, quàm sit humilis vtique & abiectus, &
quadam neglectus incuria: cum tamē identidem intus reue-
lata facie gloriam dei speculātes, in eandem imaginem trans
formentur de claritate in claritatem, tanquam à domini spi-
ritu: nónne vna quælibet talis anima merito nobis videbitur
posse respondere exprobrantibus sibi nigredinem: Nigra
sum, sed formosa? Vis tibi denique demonstrem animam &
nigram pariter & formosam? Epistolæ (inquiūt) graues sunt:
sed præsentia corporis infirma, & sermo cōtemptibilis. Pau- 2.Cor.10.c
lus hic erat. Itáne Paulum ô filiæ Hierusalem, de præsentia
corporis æstimatis, & tāquam decolorem deformémq; con-
temnitis, quia cernitis homunculum afflictari in fame & siti,
in frigore & nuditate, in laboribus plurimis, in plagis supra
modum, in mortibus frequenter? Hæc sunt quæ deni[grant]
Paulum. Pro huiusmodi doctor gentium reputatur inglo-
rius, ignobilis, niger, obscurus: tanquam denique peripse-
ma huius mundi. Enimuero nónne ipse est qui rapitur in pa-
radisum, qui vnum alterúmque perambulans, vsque ad ter-
tium sui puritate penetrat cœlum? O vere pulcherrima ani-
ma, quam etsi infirmum inhabitātem corpusculum, pulchri-
tudo cœlestis admittere nō despexit: angelica sublimitas nō M
reiecit, charitas diuina non repulit: hanc vos dicitis nigram?
Nigra est, sed formosa, filię Hierusalem. Nigra vestro, formo
sa diuino angelicóq; iudicio. Et si nigra est, forinsecus est. Si-
bi autem pro minimo est, vt à vobis iudicetur, aut ab his qui
secundum faciem iudicant. Homo siquidē videt in facie, deus
autem intuetur cor. Propterea etsi nigra foris, sed intus for-
mosa, vt ei placeat cui se probauit. Non enim vobis, quibus si
adhuc placeret, Christi seruus non esset. Fœlix nigredo quæ
mentis candorem parit, lumen scientię, conscientię puritatē.

Audi denique quid per prophetam deus promittat istius-
modi nigris, quos aut humilitas pœnitentię, aut charitatis ze
lus, tanquā solis æstus decolorasse videtur. Si fuerint, ait, pec-
cata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabūtur: & si fuerint Esa.1.e
rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Nō plane con-
temnenda in sanctis ista nigredo extera, quæ candorem ope-
ratur internum, & sedem proinde pręparat sapientiæ. Cādor Sapien.7.d
est enim vitæ æternæ sapientia, vt sapiens diffinit: & candi-
dam oportet esse animam in qua ipsa sedē elegerit. Quod si
anima iusti sedes est sapientiæ, haud dubie dixerim animam
iusti esse candidam: & fortassis iustitia ipsa candor est. Iustus
autem erat Paulus, cui reposita fuerat corona iustitiæ. Can- 2.Tim.4.b
dida proinde Pauli anima erat, & sapientia sedebat in ea,
ita vt sapientiam loqueretur inter perfectos, sapientiam in
mysterio absconditam, quam nemo principum mundi huius
agnouit.

A agnouit. Porro hunc in eo sapientiæ iustitiæque candorē nigredo illa exterior de præsentia corporis infirma, de laboribus plurimis, de ieiuniis ac vigiliis multis, aut operabatur, aut promerebatur. Ideóque & quod nigrum est Pauli, speciosius est omni ornatu extrinseco, omni etiā regio cultu. Non comparabitur ei quantalibet pulchritudo carnis, non cutis vtique nitida & arsura, non facies colorata vicina putredini, non vestis preciosa obnoxia vetustati, non auri species, splendórve gemmarum, seu quæque talia, quæ omnia sunt ad corruptionem. Merito proinde omnis cura sanctorum, spreto ornatu cultúque superfluo exterioris sui hominis, qui certe corrumpitur, omni se diligentia præbet, & occupat excolēdo ac decorando interiori illi qui ad imaginem dei est, & renouatur de die in diem. Certi sunt enim deo non posse esse quicquam acceptius imagine sua, si proprio fuerit restituta decori. Propterea & omnis gloria eorum intus non foris est, hoc est non in flore fœni, aut in ore vulgi, sed in domino. Vnde &
2.Cor.1.c dicunt: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ: quòd conscientiæ solus sit arbiter deus: cui soli placere desiderant: & cui placere, sola vera & summa gloria est. Non mediocris planè gloria illa quæ intus est, in qua gloriari di-
Psal.44.c gnatur & dominus gloriæ, dicente Dauid: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Et tutior sua cuiq; gloria, dum habet eam in semetipso, & non in altero. At non in solo fortassis cando
B re interno, sed in exteriori quoque nigredine gloriandum, ne quid omnino sanctis depereat, sed omnia cooperentur in bonum. Non solum igitur in spe, sed & gloriari in tribulationi-
2.Cor.12.c bus. Libenter, ait, gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Optanda infirmitas quæ Christi virtute compensatur. Quis dabit mihi non solum infirmari, sed & destitui ac deficere penitus à memetipso, vt domini virtu
Ibidem. tum virtute stabiliar? Nam virtus in infirmitate perficitur.

Denique ait: Quando infirmor, tunc fortis sum & potens. Quod cum ita sit, pulchre sponsa conuertit sibi ad gloriam quod ei pro opprobrio ab æmulis intorquetur, non modo formosam, sed & nigram esse se glorians. Non enim erubescit nigredinem, quam nouit præcessisse & in spōso: cui simi lari quantæ etiam gloriæ est? Nil sibi gloriosius proinde putat quàm Christi portare opprobriū. Vnde vox illa prorsus
Gala.6.d exultationis & salutis: Absit mihi gloriari, nisi in cruce domini mei Iesu Christi. Grata ignominia crucis ei qui crucifixo ingratus non est. Nigredo est, sed forma & similitudo domini. Vade ad sanctum Esaiam, & describet tibi qualem in spiritu illum viderit. Quem namque alium dicit virum doloris,
Esa.53.a & scientem infirmitatem, & quia non erat ei species neque
Ibidem. decor? Et addidit: Non putauimus eum tanquā leprosum, & percussum à deo & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera no-
C stra, & liuore eius sanati sumus. Ecce vnde niger. Iunge &
Psal.44.a illud sancti Dauid: Speciosus forma præ filiis hominum, & habes totum in sponso quod spōsa de se hoc in loco testata est. Num tibi rectè & ipse videtur secundū ea quæ dicta sunt æmulis posse respondere Iudęis: Niger sum sed formosus, filij Hierusalem? Niger planè: cui non erat species neque de-
Psal.21.b cor. Niger: quia vermis & non homo, opprobrium hominū, & abiectio plebis. Denique seipsum fecit peccatum, & nigrū dicere verear? Intuere sanè pannis sordidum, plagis liuidum, illitum sputis, pallidum morte, & nigrum vel tunc profecto fatebere. Percunctare etiam apostolos eundem ipsum qualē in mōte perspexerint, aut certe angelos in qualem prospicere concupiscant, & nihilominus formosum mirabere. Ergo formosus in se, niger propter te. Quàm formosum & in mea forma te agnosco domine Iesu, non ob diuina tātum quibus effulges miracula, sed & propter veritatem & mansuetudinē & iustitiam. Beatus qui te in his hominē inter homines conuersantem diligenter obseruans, seipsum præbet pro viribus imitatorem tui. Hoc iam beatitudinis munus formosa tua primitias suæ dotis accepit, nec quod formosum est tui imitari pigra, nec quod nigrum sustinere confusa. Vnde & dicebat: Nigra sum, sed formosa, filiæ Hierusalem. Et addidit similitudinem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. At istud obscurum est, nec attingēdum omnino fatigatis. Habetis tempus ad pulsandum. Si non dissimulatis, aderit qui reuelat mysteria: nec cunctabitur aperire, qui & ad pulsandum D
inuitat. Ipse est enim qui aperit, & nemo claudit: sponsus ec- Apo.3.b
clesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Sermo vigesimussextus, in quo beatus Bernardus interseruit planctum & mœrorem suum pro morte venerabilis Gerardi monachi fratris sui.

SICVT tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Hinc Canti.1.b
incipiendum, quia hic desiit sermo superior. Hoc expectatis audire quid sit, & qualiter ei quod proximo tractatum est capitulo coaptetur: quia similitudo est. Potest enim hoc ita subiunctum fuisse, vt vtraque pars similitudinis ad id solum respondeat quod ibi præcesserat, nigra sum. Potest & ita vt duobus illis duo ista, id est singula singulis referantur. Ille sensus simplicior, iste obscurior est. Sed tentemus vtrumque: & prius quidem hunc qui difficilior apparet. Non autem in duobus primis, sed in duobus duntaxat extremis difficultas est. Nam Cedar quidem (quod interpretatur tenebræ) aperte satis cum nigredine conuenire videtur: sed pelles Salomonis cum formositate non ita. Porro tabernacula in eandem nihilominus concurrere conuenientiam quis non videat? Quid enim tabernacula, nisi nostra sunt corpora, in quibus peregrinamur? Nec enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Sed E
& militamus in eis tanquam in tabernaculis: prorsus violenti ad regnum. Deniq; militia est vita hominis super terram. Et Iob 7.a
quādiu militamus in hoc corpore, peregrinamur à domino, id est à luce. Nam dominus lux est: & inquantum quisque cū eo non est, intantum in tenebris est, hoc est in Cedar. Flebilem proinde vocem illā agnoscat suam: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus Ce- Psal.119.a
dar, multum incola fuit anima mea. Est ergo hoc habitaculum nostri corporis non ciuis mansio, aut domus indigenæ, sed aut tabernaculum militantis, aut stabulum viatoris. Est inquam hoc corpus tabernaculum, & tabernaculum Cedar, quod nimirum animam quasi obiectu sui, incircunscripti luminis interim nunc fraudat aspectu: nec sinit omnino videre
illud, nisi per speculum quidem & in ęnigmate, nō autem fa- 1.Cor.13.d
cie ad faciem. Vidésne vnde ecclesiæ nigredo, vnde pulcherrimis quoque animabus nonnulla rubigo inhæserit? De tabernaculo profecto Cedar: de exercitio laboriosæ militiæ: de diuturnitate miseri incolatus: de angustiis ęrumnosi exilij: de corpore denique fragili & graui: quia corpus quod cor- Sapi.9.d
rumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Propterea & cupiunt dissolui: vt corpore leuatæ, Christi auolent in amplexus. Vnde & gemēs vna de miseris aiebat: Infœlix ego homo, quis me liberabit Roma.7.d
de corpore mortis huius? Scit nimirum quæ huiusmodi est, F
quòd non posiit in tabernaculo Cedar carere ad purū macula aut ruga, non quantulacūque nigredine, & cupit exire vt se possit exuere. Et hæc ratio cur sponsa nigram se dixerit sicut tabernacula Cedar. Sed enim quomodo formosa sicut pelles Salomonis? At nescio quid sublime ac sacrū sentio in his pellibus inuolutum, quod minime ausim omnino cōtingere, nisi ad nutum sane ipsius qui reposuit & signauit. Legi nimirum: Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à glo- Prou.25.d
ria. Supersedeo igitur & differo. Vobis interim curæ erit solito impetrare fauorem vestris precibus: vt eo alacriores quo fidentiores redeamus ad id quod attentioribus eget animis. Et fortassis inueniet pius pulsator quod temerarius scrutator non posset: quāquam & mœror finem imperat, & calamitas quam patior. Quousque enim dissimulo, & ignis quem intra meipsum abscondo, triste pectus adurit, interiora depascitur? Clausus latius serpit, sæuit acrius. Quid mihi & cantico huic qui in amaritudine sum? Vis doloris abducit intentionem, & indignatio domini ebibit spiritum meum. Subtracto siquidem illo per quem mea in domino studia vtcūque libera esse solebant, simul & cor meum dereliquit me. Sed feci vim animo, ac dissimulaui vsque huc, ne affectus fidem vincere videretur. Denique plorantibus aliis ego (vt aduertere potuistis) siccis oculis secutus sum inuisum funus, siccis oculis steti ad tumulum quousque cuncta peracta sunt exequiarum

G rum ſolenniá. Indutus ſacerdotalibus, ſolitas in eum orationes proprio ore compleui, terrá meis manibus ex more ieci ſuper dilecti corpus terram mox futurum. Qui me intuebantur flebant, & mirabantur quod non flerem ipſe: cum non illum quidem, ſed me potius qui illum amiſiſſem, omnes miſerarētur. Cuius enim vel ferreum pectus ſuper me ibi nō moueretur, quem videret Gerardo ſuperſtitem? Commune damnum: ſed prę meo nō reputabatur infortunio. At ego quibus poteram viribus fidei reluctabar affectui, nitens vel inuitus non moueri fruſtra addictione naturæ, vniuerſitatis debito, cōditionis vſu, potentis iuſſu, iudicio iuſti, flagello terribilis, domini volūtate. Pro huiuſmodi ſemper extunc & deinceps exegi à memetipſo non indulgere multo fletui, multū tamen turbatus & mœſtus. Nec potui imperare triſtitiæ, qui potui lachrymæ, ſed vt ſcriptū eſt: Turbatus ſum, & non ſum locutus. *Pſal.76.a* At ſuppreſſus dolor altius introrſum radicauit, eo (vt ſentio) acerbior factus, quod non eſt exire permiſſus. Fateor, victus ſum. Exeat neceſſe eſt foras quod intus patior. Exeat ſane ad oculos filiorum, qui ſcientes incommodum planctū humanius æſtiment, dulcius conſolentur. Scitis, ô filij, quam iuſtus ſit dolor meus, quā dolenda plaga mea. Cernitis nempe quam fidus comes deſeruit mę in via hac qua ambulabā, quam vigil ad curam, quam non ſegnis ad opus, quam ſuauis ad mores. Quis ita mihi pernecceſſarius? cui æquè dilect⁹ ego?

H Frater erat genere, ſed religione germanior. Dolete quæſo, vicem meam vos, quibus hæc nota ſunt. Infirmus corpore eram, & ille portabat me. Puſillus corde eram, & confortabat me. Piger & negligens, & excitabat me. Improuidus & obliuioſus, & commonebat me. Quo mihi auulſus es? quo mihi raptus è manibus homo vnanimis, homo ſecundū cor meū? Amauimus nos in vita: quomodo in morte ſumus ſeparati? Amariſsima ſeparatio, & quam non poſſet omnino efficere niſi mors. Quādo enim me viuus viuum deſereres? Omnino opus mortis, horrendū diuortium. Quis enim tam ſuaui vinculo mutui noſtri non peperciſſet amoris, niſi totius ſuauitatis inimica mors? Bene mors, quæ vnū rapiendo, duos furioſa peremit. An non mors etiam mihi? Immo plus mihi, cui vtique omni morte infœlicior vita ſeruata eſt. Viuo vt viuens moriar, & hoc dixerim vitam? Quàm mitius me priuares, ô auſtera mors, vitæ vſu quam fructu. Nam vita ſine fructu, grauior mors. Denique duplex malum ligno paratur infructuoſo, ſecuris & ignis. *Marc.3.c* Ergo meis laboribus inuidens, elongaſti à me amicum & proximum: *Pſal.87.d* per cuius maxime ſtudium erant (ſi quando erant) fructuoſi. Satius proinde mihi fuiſſet periclitari vita quam tua Gerarde præſentia, qui meorum in domino ſtudiorum eras ſolicitus incitator, fidelis adiutor, cautus examinator. Cur quæſo aut amauimus aut amiſimus nos? Dura conditio, ſed mea miſeranda fortuna, non & illius.

I Nam tu chare frater ſi charos amiſiſti, chariores vtique recepiſti. Me verò quænam iam miſerum conſolatio manet poſt te vnicum ſolatium meum? Placita fuit pariter vtrique ſocietas corporum pro morū concordia: ſed ſolum me diuiſio vulnerauit. Commune quod libuit: quod triſte & lugubre, meum: in me tranſierūt iræ, in me confirmatus furor eſt. Erat ambobus alterutrum grata præſentia, dulce conſortiū, ſuaue colloquium: ſed tantas vtriuſque delitias ego perdidi, tu mutaſti. *Ibidem.* Et quidem immutatis illis retributio multa. Quanto fœnore gaudiorum, ac benedictionū [illegible] cales hodie nobis frater chariſsime: tanto [illegible] pro me [illegible] re poſitam tibi Chriſti præſe[illegible]am. Nec diſpendium ſentis ab-ſentiæ [illegible] tuæ angel[illegible] Non [illegible] quo [illegible] teris tu [illegible] tibi præſenti[illegible] cui ſtatim [illegible] ſuorumq; copiam dom[illegible] maieſtatis indul-ſit [illegible] quid? quam [illegible] ſcire quid[illegible] ſer-[illegible] me illo [illegible] nutante curis [illegible] pœnis, [illegible] cogita[illegible] ret, nec [illegible] vſium [illegible] minis, [illegible] illo pe-lago [illegible] nſtrabim[illegible] *Pſal.70.c* ſecundum [illegible] m pellium [illegible] noli, & quoniā introiſti in potentias [illegible] eſt eius ad[illegible] eius ſolius, imm[illegible] mor noſtri. *1.Cor.6.d* Cæter[illegible] aperite [illegible] vnus ſpiritus eſt, & in diuinum quendam [illegible] ſi [illegible] affectū: nec poteſt iam ſentire aut ſapere niſi d[illegible] d ſentit & ſapit deus, ple- *Ioan.4.c*

nus deo. Deus autem charitas eſt, & quantò quis cōiunctior deo, tantò plenior charitate. K Porro impaſsibilis eſt deus, ſed non incompaſsibilis, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere. Ergo & te neceſſe eſt miſericordē eſſe, qui inhæres miſericordi, quamuis iam minime miſer ſis: & qui non pateris, compateris [illegible] affectus proinde tuus non eſt imminutus ſed immutatus; nec quoniam deū induiſti, noſtri cura te exuiſti: & ipſi enim cura eſt de nobis. *1.Pet.5.a* Quod infirmū eſt abiecisti, ſed nō quod pium. *1.Cor.13.d* Charitas denique nunquam excidit: Non obliuiſceris me in finem. *Pſal.73.d* Videor mihi quaſi audire fratrem meū dicentem: Nunquid mater obliuiſci poterit filij vteri ſui? *Eſa.49.d* Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Non expedit prorſus. Scis vbi verſer, vbi iaceam, vbi reliqueris me. Nō eſt qui porrigat manū. Ad omne quod emerſerit, reſpicio ad Gerardum vt conſueueram, & non eſt. Heu tunc ingemiſco miſer, ſicut homo ſine adiutorio. Quem conſulam in ambiguis, cui in aduerſis fidam, quis portabit onera, quis pericula propulſabit? Nónne vbique greſſus meos Gerardi oculi anteibant? Nōne tuum Gerarde pectus curæ meæ notius quam meum ipſius habebāt, familiarius incurſabant, acrius vrgebant? Nónne in lingua tua illa placabili & potenti meam à ſermonibus ſeculi frequētiſsimè vendicabas, & amico reddebas ſilentio? Dominus dederat illi linguam eruditam, vt ſciret quando deberet proferre ſermonem. *Eſa.50.b* Ita denique in prudentia reſponſorum ſuorum, & in gratia data ſibi deſuper, & domeſticis ſatisfaciebat & exteris, vt pene me nemo requireret cui prior forte Gerardus occurriſſet. L Occurrebat autem aduentantibus, opponēs ſe, ne ſubito meum ocium incurſarent. Si quibus ſane per ſe ſatisfacere non quibat, hos perducebat ad me, cęteros emittebat. O virum induſtrium, ô amicum fidelem: & amico gerebat morem, & officiis charitatis non deerat. Quis vacua ab eo receſsit manu? Si diues, conſilium: ſi pauper, ſubſidium reportabat. Nec quærebat quæ ſua ſunt, qui ſe mediis ingerebat curis vt ego vacarem. Sperabat enim (ſicut erat humillimus) maiorem de noſtra quiete fructum, quam ſi vacaret ipſe. Interdum tamē poſtulabat abſolui, & alteri cedere quaſi qui melius prouideret. Sed vbi ille inueniretur? Nec petulanti aliquo (vt aſſolet) in eo officij detinebatur affectu, ſed ſolo intuitu charitatis. Siquidem plus omnibus laborabat, & minus omnibus accipiebat, ita vt ſæpe cum aliis neceſſaria miniſtraret, egeret ipſe in pluribus, verbi cauſa cibo aut veſte. Denique cum ſe ſentiret deceſſui propinquare: Deus, inquit, tu ſcis quòd quantum in me fuit ſemper optaui quietem mihi intendere, tibi vacare. Sed implicitum tenuit timor tuus, voluntas fratrum, & ſtudium obediendi, ſuper omnia abbatis pariter & fratris germana dilectio. Ita eſt. Gratias tibi frater, de omni fructu meorum, ſi quis eſt in domino, ſtudiorū. Tibi debeo ſi profeci, ſi profui. M Tu intricabaris, & ego tuo beneficio feriatus ſedebam mihi, aut certe diuinis obſequiis ſanctius occupabar, aut doctrinæ filiorū vtilius intendebam. Cur enim ſecurus intus non eſſem, cum te ſcirem agentem foris manum dexteram meā, lumen oculorum meorum, pectus meum, & linguam meā? Et quidem indefeſſa manus, oculus ſimplex, pectus conſilij, lingua loquens iudicium, ſicut ſcriptum eſt: Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. *Pſal.36.f* Sed quid dixi foris agentem illum, quaſi interna Gerardus neſciret, ac ſpiritualiū expers eſſet donorum? Norunt qui illum norunt ſpirituales, quam verba eius ſpiritum redolerent. Norunt contubernales, quam mores eius & ſtudia non carnem ſaperent, ſed feruerent ſpiritu. Quis illo rigidior in cuſtodia diſciplinæ, quis in caſtigando corpus ſuum diſtrictior, ſuſpenſior vel ſublimior in contemplando, ſubtilior in diſſerendo? Quotiens cum eo diſſerens ea didici quæ neſciebam, & qui docturus adueneram, doctus magis abſceſſi? Nec mirū de me, cum magni ac ſapientes viri idipſum nihilominus ex illo ſibi accidiſſe teſtentur. Non cognouit literaturam, ſed habuit literarum inuentorem ſenſum, habuit & illuminantem ſpiritum. *Pſal.70.c* Nec in maximis tantum, ſed & in minimis maximus erat. Quid (verbi cauſa) in ædificiis, in agris, ortis, aquis, cunctis denique artibus ſeu operibus ruſticorum, quid inquam vel in hoc rerum genere Gerardi ſubterfugit peritiam? Cæmentariis, fabris, agricolis, ortolanis,

ſutoribus,

A sutoribus atque textoribus facilè magister erat. [illegible]mque omnium iudicio omnibus esset sapientior, solis in [illegible] oculis non erat sapiens. Vtinam mul[illegible] minus [illegible]ntes, non plus tangeret illa maledictio [illegible] qui sapient[illegible] in ocu-
Esa.5.c lis vestris. Scientibus ista loquor, & adhuc p[illegible] his de illo, & maiora compertis. Parco tamen, qui [illegible]nea & frater est, hoc tamen securus addo, mihi vtilis [illegible]nibus & præ omnibus fuit. Vtilis in paruis & magnis, in priuatis & publicis, foris & intus. Merito ex eo pendebam totus, qui mihi totum erat. Solum pene reliquerat mihi prouisoris honorem & nomẽ. Nam opus ipse faciebat. Ego vocitabar abbas, sed ille præerat in solicitudine. Merito requieuit in illo spiritus meus, per quem licebat delectari in domino in omnibus, prædicare liberius, orare securius. Per te inquam mihi frater mi mens sobria, & grata quies, sermo efficacior, pinguior oratio, frequentior lectio, & feruentior affectus. Heu sublatus es, & hęc omnia simul. Tecum omnes pariter abiere deliciæ & lætitiæ meæ. Iam curæ irruunt, iam molestiæ hincinde pulsant, & angustiæ vndique solum me repererũt, solæ mihi te abeunte remanserunt, solus sub sarcina gemo. Aut ponere aut opprimi necesse est, quia tu tuos humeros subduxisti. Quis mihi tribuat cito mori post te? Nam pro te nolim, nec te tua fraudare gloria. Porro superuiuere tibi, labor & dolor. Viuam quoad viuam in amaritudine, viuam in mœrore:
B & hæc sit mihi consolatio, vt mœrẽdo affligar. Non parcam,
Iob 19.c & iuuabo manũ domini. Etenim manus domini tetigit me. Me inquam tetigit & percussit, non illum, quem vocauit ad requiem. Me occidit, cum succidit illum. Nũquid enim occisum quis dixerit quem plantauit in vita? At quod illi vitæ ianua fuit, mihi planè est mors: méque illa morte mortuum dixerim, non hunc qui obdormiuit in domino. Exite exite lachrymæ iampridem cupientes: exite, quia is qui vobis meatum obstruxerat, commeauit. Aperiãtur cataractæ miseri capitis, & erumpant fontes aquarum, si forte sufficiãt sordes diluere culparum quibus iram merui. Cum cõsolatus fuerit super me dominus, tunc fortassis & ego merear consolari, si tamen non pepercero à mœrore. Nam qui lugent, ipsi
Mat.5.a consolabuntur. Propterea cõdescendat mihi omnis sanctus, & in spiritu lenitatis qui spiritualis est, sustineat lamentantem. Luctus meus humano quæso pensetur affectu, non vsu. Videmus nempe mortuos quotidie plangere mortuos suos, fletum multum, & fructum nullum. Nõ culpamus affectum nisi cum excedit modum, sed causam. Ille nimirũ naturæ est, & eius turbatio pœna peccati: hæc vanitas & peccatum. Etenim ibi sola (nisi fallor) plorantur damna gloriæ carnis, vitæ præsentis incommoda. Et plorandi qui ita plorant. Nunquid ego sic? Similis mihi affectus, sed altera causa, dissimilísque intentio. Nulla mihi sanè querela de omnibus quæ sunt mũ-
C di. In his profecto quæ sunt dei ademptum doleo fidele auxilium, salutare consilium. Gerardum lugeo, Gerardus est in causa, frater carne, proximus spiritu, socius proposito.

Adhæsit anima mea animæ illius: & vnam fecit de duabus non consanguinitas, sed vnanimitas. Carnis quidem necessitudo non defuit: sed plus iunxit societas spiritus, consensus animorum, morum conformitas. Cum ergo essemus cor vnum & anima vna, hanc meam pariter atque ipsius animam pertransiuit gladius, & scindens mediam partem locauit in cœlo, partem in cœno deseruit. Ego ego illa portio misera in luto iacens, truncata parte sui, & parte potiori: & dicitur mihi, ne fleueris? Auulsa sunt viscera mea à me, & dicitur mihi, ne senseris? Sentio, sentio vel inuitus, quia nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est: sentio prorsus & doleo, & dolor meus in conspectu meo semper. Nam sane nos poterit duritiæ & insensibilitatis arguere ille qui verberat, quomodo illos de quibus ait: Percussi eos, & non doluerunt. Affectum meum confessus sum, & non negaui. Carnalẽ quis dixerit, ego humanum non nego, sicut nec me hominẽ. Si nec hoc sufficit, nec carnalem negauerim. Nam & ego carnalis sum, venundatus sub peccato, addictus morti, pœnis & ærumnis obnoxius. Non sum (fateor) insensibilis ad pœnas, mortem horreo meam & meorũ. Meus Gerardus erat, meus plane. An non meus qui frater sanguine fuit, professione filius, solicitudine pater, consors spiritu, intimus affectu? Is recessit à me, sentio, læsus sum, & grauiter. Ignoscite filij: immo D
si filij, vicem dolete paternam. Miseremini mei, miseremini *Iob 19.b*
mei, saltem vos amici mei, qui certè consideratis quàm grauia pro peccatis recepi de manu domini. In virga indignationis suæ percussit me, digne pro meritis, durè pro viribus. An leue quis dixerit, viuere me absque Gerardo, nisi qui ignorat quid mihi cum Gerardo? Nec tamen contradico sermonibus sancti. Nec reprehendo iudicium quo recepit quisque quo dignus est, ille coronam quam meruit, ego quam debui pœnam. Nunquid quia sentio pœnam, reprehendo sententiam? Humanum est illud, hoc impium. Humanũ inquam & necesse affici erga charos, siue delectabiliter cum præsto sunt, siue cum absunt, molestè. Non erit ociosa socialis conuersatio, præsertim inter amicos: & quid effecerit mutuus amor in sibi præsentibus, horror indicat separationis, & dolor de inuicem in separatis. Doleo super te Gerarde charissime, nõ quia dolendus, sed quia ablatus. Et ideo fortassis dolendum mihi potius super me, qui bibo calicem amaritudinis. Et solus dolendus, quia solus bibo. Non enim & tu. Solus ego patior quod solent pariter pati qui se diligunt cum se amittunt. Vtinam non te amiserim, sed præmiserim, vtinam vel tarde aliquã[illegible] sequar te quocunque ieris. Non enim dubium quin ad illos ieris quos circa medium extremæ noctis tuę inuitabas ad laudem, cum in vultu & voce exultationis subito erupisti in illud Dauidicum, stupentibus qui assistebant: Laudate domi- E
num de cœlis, laudate eum in excelsis. Iam tibi frater mi no- *Psal.148.a*
cte adhuc media diescebat, nox sicut dies illuminabatur. Pror- *Psal.138.b*
sus illa nox illuminatio tua in deliciis tuis. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, & insultantem morti. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Iam non stimulus, sed iubilus. Iam cãtando moritur homo, & moriendo cantat. Vsurparis ad lætitiam mater mœroris, vsurparis ad gloriam gloriæ inimica, vsurparis ad introitum regni porta inferi, & fouea perditionis ad inuentionem salutis, idque ab homine peccatore. Iustè nimirum, quia tu inique in hominem innocentem & iustum potestatẽ temeraria vsurpasti. Mortua es, ô mors, & perforata hamo
quẽ incauta glutiisti, cuius illa vox est in propheta: O mors *Oseæ 13.d*
ero mors tua, morsus tuus ero inferne. Illo inquam hamo perforata, transeuntibus per medium tui fidelibus latum lætúmque exitum pandis ad vitam. Gerardus te non formidat larualis effigies. Gerardus per medias fauces tuas transit ad patriam, non modo securus, sed & lætabundus & laudans. Cum ergo superuenissem, & extrema iam psalmi me audiẽ-
te clara voce complẽsset, suspiciens in cœlum ait: Pater, in *Psal.30.b*
manus tua commendo spiritum meum. Et repetens eundem sermonem, ac frequenter ingeminans, Pater, pater, conuersus ad me, exhilarata quidem facie, Quanta, inquit, dignatio dei, patrem hominum esse? quãta hominum gloria, dei filios esse F
& hæredes? Nam si filij, & hæredes. Sic cantabat quem nos lugemus, in quo & meum (fateor) luctum pene in cãtum cõuertit, dum intentus gloriæ eius, propriæ fere miseriæ obliuiscor. Sed reuocat me ad me pungens dolor, faciléque à sereno illo intuitu tanquam à leui excitat somno perstringens anxietas. Plangam igitur, sed super me, quia super illum
iam vetat ratio. Puto enim si opportunitas daretur, modo di- *Luc.23.d*
ceret nobis: Nolite flere super me, sed super vosipsos flete. Planxit merito Dauid super parricida filio, cui perpetuo sci-
ret obstructum exitum de ventre mortis mole criminis. Me- *2.Reg.1.*
rito super Saul & super Ionatham: quibus ęquè absorptis [illegible]mel, emersio iam non sperabatur. Et quidem resurgent, sed non ad vitam. Immo ad vitã, vt viui in morte infœlicius moriantur. Quanquam de Ionatha possit non immerito [illegible] sententia. At mihi [illegible] non illa [illegible] plangen[illegible] tamen nulla. Plan[illegible] [illegible] super [illegible] domus. Plango deinde super [illegible] tibus, quorum Gerardus pater [illegible] vniuersa [illegible] ordinis, nostra [illegible] rarde zelo consilio & exempl[illegible] me diocr[illegible] capiebat. Plango postremo etsi ne[illegible] propt[illegible] te tamen. Hinc prorsus, hinc afficior [illegible] vehem[illegible]nter amo. Et nemo mihi molestus sit [illegible] dolere sic affici: cum benignus Samuël super rep[illegible] regẽ, & pius Dauid super parricidã

G parricida filio satisfecerint affectioni, & non ad iniuriam fi-
2.Re.17.g dei, non in superni suggillationem iudicij. Absalon fili mi (ait
Luc.19.f sanctus Dauid) fili mi Absalon: & ecce plus quàm Absalon
hic. Saluator quoque vidēs ciuitatem Hierusalem, & præui-
dens ruituram, fleuit super eam. Et ego propriam & quæ in
præsenti est desolationem non sentiam? Plagam meā recen-
tem, & grauem non doleam? Ille fleuit compatiendo, & ego
Ioan.11.e patiendo non audeam? Et certe ad tumulum Lazari, nec flen-
tes arguit, nec à fletu prohibuit, insuper & fleuit cum flenti-
Ibidem. bus. Et lachrymatus est, inquit, Iesus. Fuerūnt lachrymæ illæ
testes profectò naturæ, non indices diffidentiæ. Denique &
prodiit mox ad vocem eius qui erat mortuus, ne cōtinuo pu-
tes fidei præiudicium dolentis affectum. Sic nec fletus vti-
que noster infidelitatis est signum, sed conditionis indicium.
Iob 6.a Nec quia percussus ploro, arguo ferientem, sed prouoco pie-
tatem, seueritatē flectere satago. Vnde & verba mea dolore
sunt plena, non tamen & murmure. Nunquid non plenū iu-
stitiæ protuli, quod vnius sentētiæ complemento & punitus
est qui debuit, & coronatus qui meruit? Et adhuc dico. Bene
vtrunque fecit dulcis & rectus dominus. Misericordiā & iu-
dicium cantabo tibi domine. Cantet tibi misericordia quam
fecisti cum seruo tuo Gerardo, cantet & iudicium quod nos
portamus. In altero bonus, in altero iustus laudaberis. An so-
Psal.118.f lius laus bonitatis? Est & iustitiæ: Iustus es domine, & rectum
H iudicium tuū? Gerardum tu dedisti, Gerardū tu abstulisti: &
si dolemus ablatum, non tamen obliuiscimur quod datus
fuit, & gratias agimus quod habere illum meruimus, quo ca-
rere in tantum non volumus, in quantum nō expedit. Recor-
dor domine pacti mei, & miserationis tuæ, vt magis iustifice-
Psal.50.a ris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Cum pro cau-
sa ecclesiæ anno præterito Viterbij essemus, ægrotauit ille,
& inualescente languore cum iam proxima videretur voca-
tio, ego ægerrimè ferens comitem peregrinationis, & illum
comitem in terra relinquere aliena, nec resignare his qui mi-
hi eum commiserant, quoniam amabatur ab omnibus, sicut
erat amabilis valde: conuersus ad orationem cum fletu & ge-
mitu: Expecta, inquam, domine vsque ad reditum. Restitutū
amicis tolle iam eū si vis, & non causabor. Exaudisti me deus:
conualuit, opus perfecimus quod iniunxeras, rediuimus
cum exultatione reportantes manipulos pacis. Porro ego
oblitus pene sum meæ conuentionis, sed non tu. Pudet sin-
gultuum horum qui præuaricationis me arguunt. Quid
plura? Repetiisti commendatum, recepisti tuum. Finem
verborum indicunt lachrymæ, tu illis domine finē modúm-
que indixeris.

De ornatu sponsæ, & qualiter quælibet anima sancta cœlum dicatur, Sermo vigesimusseptimus.

I QVIA debitis humanitatis officiis amicum reuertentem
in patriam persecuti sumus, redeo fratres ad proposi-
tum ædificandi quod intermiseram. Incongruum namque
Esa.33.c est diu flere lætantem, & sedenti ad epulas, lachrymas mul-
Marc.5.b tas ingerere, importunum. Sed & si nostras defleamus æ-
rumnas, ne id quidem oportet nimis, ne non tam amasse illū,
quàm nostra quæsisse de illo commoda videamur. Tempe-
ret sane dilecti gaudium mœstitiam desolatorum, & tolera-
bilius fiat nobis quod nobiscum non est, quia cum deo est.
Fretus ergo orationibus vestris volo in lucem, si possum,
prodere quicquid illud est quod opertum illis pellibus sen-
tio quæ in exemplum decoris sponsæ productæ sunt: hoc (si
recolitis) tactum fuit, sed indiscussum remansit: porro di-
scussum & declaratum quomodo nigra sit sicut tabernacu-
la Cedar. Quomodo ergo sicut pelles Salomonis formosa,
quasi Salomon in omni gloria sua quicquam habuerit condi-
gnum decore sponsæ, & gloria ornatus eius? Et quidem si nō
ad decorem spon[illegible]æ, sed ad nigredinem potius nescio quas
pelles istas, sicut & [illegible]bernacula Cedar respicere diceremus,
fortassis compete[illegible] deesset vnde id cōgruere monstra-
remus, sicut & mo[illegible]us. At verò si spōsæ claritati qua-
rumcunque decor[illegible] comparandum putamus, hic
prorsus opus nobis [illegible]uem pulsastis auxilio, quate-
nus mysteriū hoc dign[illegible] possimus. Quid namque eo-
rum quæ in faciem lucen[illegible]rnæ cuiuspiam sanctę animę

pulchritudini comparetur, nō vile ac fœdum recto appareat K
æstimatori? Quid inquam tale in se ostendit ea quæ præterit
figura huius mundi, quod ęquare speciem animę possit illius
quæ exuta terreni hominis vetustatem, eius qui de cœlo est,
decorem induit, ornata optimis moribus pro monilibus, ipso
purior sicut & excelsior æthere, sole splendidior? Noli ergo
respicere ad ist[illegible]alomonem cum indagare cupis cuiusmo-
di se pellibus similem in decore sponsa glorietur. Quid est
ergo quod dicit: Formosa sum sicut pelles Salomonis? Ma- Canti.1.b
gnum & mirabile quiddam, vt ego ęstimo, si tamen nō hūc,
sed illum hic attendamus de quo dicitur: Ecce plus quàm Sa-
lomon hic. Nam vsque adeo is meus Salomō Salomō est, vt
non modo pacificus (quod quidem Salomon interpretatur)
sed & pax ipsa vocetur, Paulo perhibente, quia ipse est pax
nostra. Apud istum Salomonem non dubito posse inueniri Ephe.2.c
quod decori sponsæ omnino comparare nō dubitem: & prę-
sertim de pellibus eius aduerte in psalmo: Extendens, ait, cœ- Psa.103.c
lum sicut pellem. Non ille profecto Salomon (etsi multum
sapiens, multúmque potens) extēdit cœlum sicut pellem, sed
is potius qui nō tam sapiens quàm ipsa sapiētia est, ipse pror-
sus extendit & condidit. Istius siquidem & non illius illa vox
est: Quando præparabat cœlos (haud dubium quin deus pa- Prou.8.c
ter) ego aderam. Aderat sine dubio præparanti cœlos sua vir-
tus suáque sapientia. Nec putes astitisse ociosam, & quasi ad
spectandum solummodo, quia dixit, aderam, non etiam præ- L
parabam. Respice paulisper inferius, & inuenies aperte sub-
iungentem, quia erat cum eo componens omnia. Deniq; ait:
Quæcunque enim pater facit, hæc & filius similiter facit. Et Prou.8.c
ipse itaque extendit cœlum sicut pellem. Pulcherrima pellis, Ioan.5.c
quæ in modum magni cuiusdā tentorij vniuersam operiens Psal.103.c
faciem terrę, solis, lunę atque stellarum varietate tam specta-
bili humanos oblectat aspectus. Quid hac pelle formosius?
Quid ornatius cœlo? Minimè tamen vel ipsum vllatenus cō-
ferendum gloriæ & decori spōsæ, eo ipso succumbens, quod
præterit & hæc figura ipsius, vt pote corporea, & corporeis
subiacens sensibus. Quæ enim vidētur, temporalia sunt: quæ
autem non videntur, æterna. Sed est rationalis quædam
sponsæ species, spiritualísque effigies, ipsáque æterna, quia
imago æternitatis. Decor eius (verbi gratia) charitas est, &
charitas, sicut legitis, nunquam excidit. Est certe & iustitia, & 1.Cor.13.c
iustitia eius, inquit, manet in seculum seculi. Est etiam patien- Psal.111.a
tia, & legitis nihilominus, quia patientia pauperum non peri- Psal.9.d
bit in finem. Quid voluntaria paupertas, quid humilitas? Nō-
ne altera regnum ęternum, altera æquè exaltationem prome-
retur æternam? Eò quoque spectat, & timor domini sanctus Psal.18.d
permanens in seculum seculi. Sic prudentia, sic temperantia,
sic fortitudo, & si quæ sunt virtutes aliæ, quid nisi margaritæ
sunt quædam in sponsæ ornatu, splendore perpetuo coruscā-
tes? Perpetuo inquam, quia sedes & fundamentum perpetui- M
tatis. Nec enim perpetuæ beatæq; vitæ omnino locus in ani-
ma est, nisi mediis quidem interiectísque virtutibus. Vnde
propheta deo (qui vtrique vita beata est) Iustitia, inquit, & iu- Psal.88.c
dicium præparatio sedis tuæ. Et apostolus dicit Christum ha- Ephe.3.d
bitare non omnimodo quidem, sed signanter per fidē in cor-
dibus nostris. Domino quoque sessuro super asellum, vestes Matt.21.b
suas discipuli substrauerunt, significantes saluatorem seu sa-
lutem nequaquam insidere nudæ animę, quam non videlicet
vestitam inuenerit doctrina & moribus apostolorū. Et ideo
ecclesia promissionem habens futuræ fœlicitatis, curat inte-
rim præparare & præornare se in vestitu deaurato, circūdata Psal.44.c
varietate gratiarum atque virtutum (qualem quidem ex par-
te descripsimus) quo digna & capax plenitudinis gratiæ in-
ueniatur. Cæterùm spirituali huic tam pulchræ varietati,
quam de prima interim stola in quadam veste suæ sanctifica-
tionis accepit, nullo pacto ego comparauerim in decore cœ-
lum hoc visibile atque corporeum, quáuis in suo genere qui-
dem siderea varietate pulcherrimum. Sed est cœlum cœli, de
quo propheta: Psallite, inquit, domino, qui ascēdit super cœ- Psal.67.g
lum cœli ad Orientem. Et hoc cœlum intellectuale ac spiri-
tuale: & qui fecit cœlos in intellectu, creauit illud & statuit in Psal.135.a
sempiternum, ipsúmque inhabitat. Ne verò putes sponsę de-
uotionem citra illud remanere cœlum, in quo scit habitare
dilectum. Vbi enim thesaurus eius, ibi & cor eius. Æmulatur Matt.6.c
sane

A sane assistentes vultui ad quem suspirat: & quibus se interim non valet videndo associare, studet cõformare viuendo, mo-
Psal.25.b ribus magis quàm vocibus clamãs: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Prorsus de hoc cœlo minime sibi indignum ducit ducere similitudinẽ. Hoc extentum sicut pellis, nõ spaciis tamen locorum, sed affectibus animorum. Hoc miris varijsq; artificis distinctũ operibus. Diuisiones autem sunt non cœlorũ, sed beatitudinum. Nam alios quidem posuit angelos, alios autem archangelos, alios vero virtutes, alios dominationes, alios principatus, alios potestates, alios thronos, alios Cherubim, atque alios Seraphim. Sic stellatum cœlum hoc. Sic depicta hæc pellis. Hæc vna de pellibus mei Salomonis, & hæc præcipua in omni ornatu multiformis gloriæ eius. Habet autem grandis ista pellis quàm plurimas in se æquè Salomonis pelles, quoniam vnusquisque beatus & sanctus qui ibi est, pellis est vtiq; Salomonis. Benigni siquidem sunt atque extenti in charitate, pertingentes vsque ad nos, quibus gloriam quam habent, non inuident, sed optant, ita vt ex ipsis huius rei gratia demorari apud nos non grauentur, seduli circa nos, & curam gerentes nostri, omnes administratorij spiritus, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Quamobrem
Hebr.1.d sicut cœlum cœli singulariter dicitur vniuersa illa multitudo collecta beatorum, sic & cœli cœlorum propter singulos, qui
B vtique cœli sunt, nominantur: & ad singulos spectat quod di-
Psal.103.a citur: Extendens cœlum sicut pellem. Videtis credo quænam illæ pelles, & cuius sint Salomonis, de quarum sponsa similitudine gloriatur. Nunc iam intueamini eius gloriam, quæ & cœlo se comparat: & illi cœlo, quod tanto est gloriosius, quanto diuinius. Nec immerito vsurpat inde similitudinem, vnde originem ducit. Nam si propter corpus quod de terra habet, tabernaculis Cedar se assimilat: cur non & propter animam quæ de cœlo est, cœlo æquè similem se esse glorietur, præsertim cum vita testetur originem, testetur naturæ dignitatem & patriæ? Vnum deum adorat & colit quomodo angeli, Christũ super omnia amat quomodo angeli, casta est quomodo angeli, idque in carne peccati & fragili corpore, quod non angeli, quærit postremo, & sapit quæ apud illos sunt, nõ quæ super terram. Quod euidentius cœlestis insigne originis, quàm ingenitam, & in regione dissimilitudinis retinere similitudinem, gloriam vitæ cœlibis in terra & ab exule vsurpari, in corpore denique pene bestiali viuere angelum? Cœlestis sunt ista potentiæ, non terrenæ, & quòd verè de cœlo sit anima quæ hæc potest, aperte indicantia. Audi tamen apertius.
Apo.21.a Vidi, inquit, ciuitatem sanctam Hierusalem nouam, descendentem de cœlo, à deo paratam tanquam sponsam ornatam
Ibidem. viro suo: & addidit: Et audiui vocem magnam de throno dicẽtem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habitabit
C cum eis. Ad quid? Credo vt sibi acquirat spõsam de hominibus. Mira res. Ad sponsam veniebat, & absque sponsa nõ veniebat. Quærebat sponsam, & sponsa cum ipso erat. An duæ
Canti.6.c erant? Absit. Vna est enim, ait, columba mea. Sed sicut de
Ioan.10.c diuersis ouium gregibus vnum facere voluit, vt sit vnum ouile, & vnus pastor: ita cum haberet sponsam inhærentem sibi à principio multitudinem angelorũ, placuit ei & de hominibus conuocare ecclesiam, atque vnire illi quæ de cœlo est, vt sit vna sponsa, & sponsus vnus. Ergo ex adiecta ista, perfecta est illa, non duplicata, & agnoscit de se dictum: Vna est perfecta mea. Porro vnam cõformitas facit, nunc quidẽ in simili deuotione, postea verò & in pari gloria. Habes itaq; vtrunque de cœlo, & sponsum scilicet Iesum, & sponsam Hierusa-
Philip.2.a lem. Et ille quidem vt videretur, semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinẽ hominum factus, & habitu inuentus vt homo. At illam in quanam putamus formã seu specie, aut in quo habitu videlicet descendentem vidit ille qui vidit? An forte in frequentia angelorum, quos vidit descendentes & ascendentes super filium hominis? Sed melius dicimus quod sponsam tunc viderit, cum verbum in carne vidit, agnoscens duos in carne vna. Dum enim sanctus ille Emmanuel terris intulit magisterium disciplinæ cœlestis, dum supernæ illius Hierusalem quæ est mater nostra, visibilis quædam imago & species decoris eius per ipsum nobis & in ipso expressa innotuit: quid nisi in sponso spõsam perspe-

ximus, vnum eundémque dominũ gloriæ admirantes, & spõ- D
sum decoratum corona, & spõsam ornatam monilibus suis? Ipse igitur qui descendit, ipse est & qui ascendit: vt nemo ascendat in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, vnus idemq; dominus, & sponsus in capite, & sponsa in corpore. Nec frustra in terris visus est homo cœlestis, cum de terrenis cœlestes quàm plurimos fecerit sibi similes, vt sit quod legitur: Qualis cœlestis, tales & cœlestes. Extunc igitur in terra viuitur *2.Cor.15.f*
more cœlestium, dum instar supernæ illius beatæque creaturæ, hæc quoque quæ à finibus terræ venit audire sapientiam Salomonis, cœlesti viro nihilominus casto inhæret amore: etsi necdum quomodo illa iuncta per speciem, tamen sponsata per fidem, iuxta promissum dei dicentis per propheta: Spon- *Oseæ 2.d*
sabo te mihi in misericordia & miserationibus, & sponsabo te mihi in fide. Vnde magis magisque conformari satagit formæ quæ de cœlo venit, discens ab ea verecũda esse & sobria, discens pudica & sancta, discens patiens atque compatiens, postremo discẽs mitis & humilis corde. Et ideo motibus huiuscemodi cõtendit, & absens placere ei in quem angeli prospicere concupiscunt, vt dum desiderio feruet angelico, probet se proinde ciuem sanctorum, & domesticam dei, probet *Ephes.2.d*
dilectam, probet sponsam. Ego puto omnem animam talem nõ modo cœlestem esse propter originem, sed & cœlum ipsum posse nõ immerito appellari propter imitationem. Et tunc liquido ostendit, quia verè origo ipsius de cœlis est, E
cum conuersatio eius in cœlis est. Est ergo cœlum sancta aliqua anima, habens solem intellectum, lunam fidem, astra virtutes. Vel certe sol iustitiæ zelus aut feruens charitas, & luna continentia. Quomodo enim claritas, vt aiunt, lunæ nõ nisi à sole est: sic absque charitate seu iustitia continentiæ meritum nullũ est. Hinc denique sapiens: O quàm pulchra est, inquit, *Sapie.4.a*
casta generatio cum charitate. Porro stellas dixisse virtutes non me pœnitet, considerantem cõgruentiam similitudinis. Quomodo nempe stellæ in nocte lucẽt, in die latent: sic vera virtus, quæ sæpe in prosperis nõ apparet, eminet in aduersis. Illud sane cautelæ est, hoc necessitatis. Ergo virtus est sidus, & homo virtutum, cœlum. Nisi quis forte cum deũ per prophetam dixisse legit, Cœlum mihi sedes est: cœlum hoc volu- *Esa.66.a*
bile visibiléque intelligendum existimet, & non potius illud de quo alibi apertius scriptura cõmemorat: Anima, inquiẽs, *Sap.7.d*
iusti sedes est sapientiæ. Qui autem ex doctrina sapit saluatoris spiritum esse deum, atque in spiritu adorandum: etiam sedem ei non ambigit assignare spiritualem. Ego verò fidenter id fecerim, non minus in hominis iusti quàm in angelico spiritu. Confirmat me in hoc sensu maximè illa fidelis promissio: Ego (ait filius) & pater ad eum (id est ad sanctum ho- *Ioan.14.c*
minem) veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Prophetam quoque non de alio dixisse cœlo arbitror: Tu autem *Psal.21.a*
in sancto habitas laus Israël. Manifeste autẽ apostolus dicit, F
habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Nec mirũ *Ephe.3.d*
si libenter inhabitat cœlum hoc dominus Iesus, quod vtique non quomodo cæteros dixit tantum vt fieret, sed pugnauit vt acquireret, occubuit vt redimeret. Ideo & post laborẽ voto potitus ait: Hæc requies mea in seculum seculi, hîc habita- *Psal.131.c*
bo, quoniam elegi eam. Et beata cui dicitur: Veni electa mea, & ponam in te thronum meum. Quid tu tristis es nunc, ô ani- *Psal.42.b*
ma mea, & quare conturbas me? Putasne & tu penes te inuenias locũ domino? Et quis nobis locus in nobis huic idoneus gloriæ, sufficiens maiestati? Vtinam vel mereamur adorare in loco vbi steterunt pedes eius. Quis dabit mihi saltem vestigiis adhærere sanctæ cuiuspiã animæ, quam elegit in habitationem sibi? Tamen & si dignetur infundere, & meam animam vnctione misericordiæ suæ, atque ita extẽdere sicut pellem, quæ vtique cum vngitur, dilatatur, quatenus & ego dicere valeam: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti *Psal.118.d*
cor meum: potero etiam ipse fortassis ostendere in meipso, etsi nõ cœnaculum grande stratum vbi possit recumbere cũ discipulis suis, attamen vbi saltem reclinet caput. A longe suspicio illos certe beatos de quibus dicitur: Et inhabitabo in *2.Cor.6.d*
eis, & deambulabo in illis. O quanta illi animæ latitudo, quanta & meritorum prærogatiua, quæ diuinã in se præsentiam, & digna inuenitur suscipere, & sufficiens capere? Quid illa cui & spatia suppetunt, & deambulatoria ad opus quidem

G dem maiestatis? Non est profecto intricata forensibus causis
curisve secularibus, nec certe ventri & luxuriæ dedita, sed
nec curiosa spectandi, seu cupida omnino dominãdi, vel etiã
tumida dominatu. Oportet namque primo quidẽ his omni-
bus vacuam esse animam, vt cœlum fiat, atque habitatio dei.
Alioquin quomodo poterit vacare & videre quoniam ipse
Psal.45.b est deus? Sed & odio siue inuidię aut rancori minime prorsus
Sapien.1.a indulgendum, quoniam in maleuolam animam nõ introibit
sapientia. Deinde necesse est eam crescere ac dilatari vt sit ca
pax dei. Porro latitudo eius, dilectio eius: sicut dicit aposto-
lus: Dilatamini in charitate. Nam etsi anima minimè, cum sit
spiritus, quantitatem corpoream recipit, tamen confert illi
gratia quod negatum est à natura. Crescit quidem & exten-
ditur, sed spiritualiter. Crescit non in substantia, sed in virtu-
te. Crescit & in gloria. Crescit etiam in templum sanctum in
domino. Crescit denique & proficit in virum perfectum, in
mensuram ætatis plenitudinis Christi. Ergo quantitas cuius-
que animæ æstimetur de mensura charitatis quam habet, vt
verbi gratia, quæ multum habet charitatis, magna sit: quæ pa
1.Cor.13.a rum, parua: quę verò nihil, nihil: dicente Paulo: Si charitatem
nõ habuero, nihil sum. Quòd si quãtulamcumque habere cœ
perit, vt saltem diligentes se diligere curet, ac salutare vel fra-
tres suos, & eos qui se salutant: iam non nihil quidem illam
animam dixerim, quæ in ratione dati & accepti socialem sal-
H tem retinet charitatem. Veruntamẽ iuxta sermonem domini
quid amplius facit? Nec amplam proinde nec magnam, sed
planè angustam modicámq; censuerim animam quam adeo
modicæ charitatis esse cognouerim. At si grandescat & pro-
ficiat, ita vt transiens limitem angusti obnoxiiq; amoris hu-
ius, latos fines bonitatis gratuitæ tota libertate spiritus ap-
prehendat, quatenus largo quodam gremio bonæ voluntatis
ad omnem seipsam curet extendere proximum, diligendo v-
numquemque tanquam seipsam: nunquid iam illi rectè dice
tur: Quid amplius facis? quippe quæ seipsam tam amplam fa
cit? Amplum inquam gerit charitatis sinum, quæ complecti-
tur vniuersos etiam quibus nulla se nouit carnis necessitudi-
ne iunctam, nulla spe percipiendi commodi cuiusquam ille-
ctam, nulla percepti redhibitione obnoxiam, nullo denique
omnino astrictam debito, nisi illo sane de quo dicitur: Nemi
Rom.13.b ni quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Verum si
adiicias etiam vsquequaque vim facere regno charitatis, vt
vsque ad vltimos eius terminos occupare illud pius inuasor
præualeas, dum ne inimicis quidem claudenda viscera pieta-
tis existimes, benefacias his quoque qui te oderunt, ores &
pro persequentibus ac calumniantibus te, necnon & cum his
qui oderunt pacem esse pacificus studeas: tunc prorsus latitu
do cœli, latitudo tuæ animæ, & altitudo non dispar, sed nec
dissimilis pulchritudo: impletúrque tunc demum in ea quod
I dicitur: Extendens cœlum sicut pellem. In quo iam miræ lati
Psal.103.c tudinis, altitudinis, ac pulchritudinis cœlo summus & immen
sus atque gloriosus non modo dignanter habitat, sed & spa-
ciosè deambulat. Vidésne quales in se habeat ecclesia cœlos,
cum sit nihilominus ipsa in sua quidem vniuersitate ingens
quoddam cœlũ extentum à mari vsque ad mare, & à flumine
vsque ad terminos orbis terrarum? Vide etiam consequenter
cui & in hoc ipso assimiles eam, si tamen non tibi excidit il-
lud quod paulò antè memoratum est huius rei exemplar, de
cœlo videlicet cœli, & de cœlis cœlorum. Ergo exemplo illius
quæ sursum est mater nostra, hæc quoque quæ adhuc pere-
grinatur, habet cœlos suos, homines spirituales vita & opi-
nione conspicuos, fide puros, spe firmos, latos charitate, con-
templatione suspensos. Et hi pluentes pluuiam verbi saluta-
rem, tonant increpationibus, coruscant miraculis: hi enarrãt
gloriam dei, hi extenti sicut pelles super omnem terram, le-
gem vitæ & disciplinæ digito quidem dei scriptam in semet-
ipsis ostendunt, ad dandam scientiam salutis plebi eius: osten
dunt & euangelium pacis, quoniam Salomonis sunt pelles.
Agnosce iam in his pellibus supernarum illarum imagi-
nem, quæ in sponsi ornatu non lõge superius describebãtur.
Psal.44.c Agnosce similiter & reginam astantem à dextris eius, circũ-
amictam similibus ornamentis, non tamen paribus. Nam etsi
huic etiam in loco peregrinationis suæ, & in die virtutis suæ,
Psal.109.b in splendoribus sanctorum, non minima claritatis atq; deco-

ris est portio: differenter tamen illum coronat integritas & K
consummatio gloriæ beatorum. Quanquam & spõsam dixe-
rim perfectam atque beatam, sed ex parte. Nam ex parte ta-
bernaculum Cedar, formosa tamen, siue in illa portione sui
quę iam beata regnat, siue etiam in illustribus viris, quorum
etiam in hac nocte sua sapientia atq; virtutibus tanquam cœ-
lum suis sideribus adornatur. Vnde propheta: Qui docti, in- Danie.12.b
quit, fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad
iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternita-
tes. O humilitas, ô sublimitas. Et tabernaculum Cedar, & san
ctuarium dei: & terrenum habitaculum, & cœleste palatium:
& domus lutea, & aula regia: & corpus mortis, & templũ lu-
cis: & despectio denique superbis, & spõsa Christi. Nigra est
sed formosa, filiæ Hierusalem, quam etsi labor & dolor lon- Canti.1.b
gi exilij decolorat, species tamen cœlestis exornat, exornant
pelles Salomonis. Si horretis nigrã, miremini & formosam.
Si despicitis humilem, sublimem suspicite. Hoc ipsum quàm
cautum, quàm plenum consilij, plenum discretionis & con-
gruentię est, quòd in spõsa deiectio ista, & ista celsitudo secũ
dum tempus quidem eo moderamine sibi pariter contempe
rantur, vt inter mũdi huius varietates & sublimitas erigat hu
milem, ne deficiat in aduersis: & sublimem humilitas repri-
mat, ne euanescat in prosperis? Pulchræ omnino ambę res cũ
adinuicem contrarię sint, sponsæ tamen pariter cooperantur
in bonum, subseruiunt in salutem. Et hæc pro eo quod spõsa L
videtur de pellibus Salomonis inducere similitudinem. Re-
stat tamen aperiẽdus ille super eodem capitulo sensus, quem
in principio cõmemoraui & promisi, qualiter videlicet tota
ad solam nigredinem similitudo referatur: qua quidem non
estis promissione fraudandi. Cæterũ id differendum in aliud
sermonis principium: tum quia hoc iam huius flagitat longi-
tudo, tum etiam vt pręueniat ex more oratio ea quæ in laudẽ
& gloriam sunt referenda sponsi ecclesiæ Iesu Christi domi-
ni nostri: qui est deus benedictus in secula seculorum, Amen.

De nigredine & formositate sponsi: & quomodo non per visum, sed potius per auditum corporis peruenitur ad notitiam veritatis, Sermo vigesimusoctauus.

TENETIS credo cuius & quibus Salomonis pellibus
decorem sponsæ sentiam comparatum, si tamen ad o-
stensionem commendationémque referatur decoris data ex
his similitudo. At si ad nigredinem magis referenda pute-
tur, sicut & illa de tabernaculis Cedar: non equidem aliun-
de occurrit mihi quicquam de pellibus huiusmodi Salomo-
nis, nisi quas forte rex in vsum tabernaculi soleret assume-
re, siquando in tentoriis habitare liberet, quas vtique (si quę
tamen fuerũt) obscuras sine dubio & tetras esse necesse fuit,
tanquam quæ quotidiano forent expositæ soli, & frequen-
tium iniuriis pluuiarum. Neque id frustra, sed vt is qui intus M
repositus erat ornatus, nitidior seruaretur. Hoc exemplo
sponsa non negat nigredinem, sed excusat, nec probro du-
cit qualemcunque habitum quem charitas formet, iudi-
cium veritatis non improbet. Denique quis infirmatur, cum 2.Cor.11.g
quo non infirmetur? quis scandalizatur, & non vritur? In-
duit se compassionis nęuum, vt morbum in altero passionis
leuet vel sanet. Nigrescit candoris zelo, lucro pulchritudi-
nis. Multos candidos facit vnius denigratio, non cum tin-
gitur culpa, sed cum afficitur cura. Expedit, inquit, vt vnus Ioan.11.f
moriatur homo pro populo, & nõ tota gens pereat. Expedit
vt vnus pro omnibus denigretur similitudine carnis peccati,
& nõ tota gens nigredine condemnetur peccati. Splẽdor &
figura substantiæ dei obnubiletur in forma serui pro vita ser
ui. Cãdor vitæ æternæ nigrescat in carne, pro carne purgan-
da. Speciosus forma præ filiis hominum, pro filiis hominum Psal.44.a
illuminãdis obscuretur in passione, turpetur in cruce, palleat
in morte, ex toto non sit ei species neque decor, vt sibi spe-
ciosam atque decoram acquirat sponsam ecclesiam sine ma-
cula & sine ruga. Agnosco pellem Salomonis, imò ipsum
in pelle foris nigra Salomonem amplector. Habet & Salo-
mon nigredinem, sed in pelle. Foris niger, in cute niger, non
intus. Alioquin omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Intus
diuinitatis candor, decor virtutum, splendor gloriæ, innocen
tiæ puritas. Sed tegit hæc despicabilior infirmitatis color, &
quasi

A quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus, dum tentatur per
omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Agnoſco denigratæ
formam naturę. Agnoſco tunicas illas pelliceas protoplaſto-
Philip.2.a rum peccantium habitum. Denique ſemetipſum denigrauit
formam ſerui accipiés, in ſimilitudinem hominum factus, &
habitu inuentus vt homo. Agnoſco ſub pelle hœdi (qui pec-
catum ſignificat) & manum quæ peccatum non fecit, & col-
lum per quod mali cogitatio non tranſiuit. Ideóque non eſt
Eſa.53.c inuétus dolus in ore eius. Noui quòd ſis lenis natura, mitis &
Pſal.44.b humilis corde, blandus aſpectu, ſuauis ſpiritu. Et quidem vn-
ctus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Vnde ergo nunc in-
ſtar Eſau piloſus & hiſpidus? Cuiuſnam rugoſa & tetra ima-
go hæc, & vnde hi pili? Mei ſunt, nam piloſæ manus ſimilitu-
dinem proximi exprimunt peccatoris. Meos agnoſco hos pi
Iob 19.d los, & in pelle mea videbo deum ſaluatorem meum. Non
tamen Rebecca ſic illum induit, ſed Maria, tanto digniorem
qui benedictionem acciperet, quáto ſanctior quę peperit. Et
bene in meo habitu: quia mihi benedictio vendicatur, mihi
Pſal.2.b poſtulatur hæreditas. Siquidem audierat: Poſtula à me, & da-
bo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam ter-
minos terræ. Tuam, inquit, hæreditatem, tuámq; poſſeſſioné
dabo tibi. Quomodo dabis ei, ſi ſua eſt? Et quomodo ſuam
mones vt poſtulet? Aut quomodo ſua, ſi neceſſe habet vt po-
ſtulet? Mihi proinde poſtulat, qui meam ad hoc induit for-
B mam, vt ſuſcipiat cauſam. Quippe diſciplina pacis noſtræ ſu-
Eſa.53.b per eum, dicente propheta: Et dominus in eo poſuit iniquita-
Heb.2.d tem omnium noſtrum: vnde debuit fratribus per omnia ſi-
milari, ſicut ait apoſtolus, vt miſericors fieret. Propterea vox
Gene.27.c quidem, vox Iacob: manus autem, manus ſunt Eſau. Suũ eſt,
quod auditur ex eo: quod in eo videtur, noſtrũ. Quod loqui-
tur, ſpiritus & vita eſt: quod apparet, mortale & mors. Aliud
cernitur, & aliud creditur. Nigrum ſenſus renunciat, fides cã-
didum & formoſum probat. Niger eſt, ſed oculis inſipien-
tium, nam fidelium mentibus formoſus valde. Niger eſt, ſed
formoſus. Niger reputatione Herodis, formoſus cõfeſſione
latronis, Centurionis fide. Quàm formoſum aduerterat qui
Mar.15.d exclamauit: Verè homo hic filius dei erat. Sed in quo aduer-
tit, aduertendum. Si enim attéderet quod apparebat, quomo
do formoſus, quomodo filius dei? Quid niſi deforme & ni-
grum oculis ſpectantium occurrebat, cum expanſis in cruce
manibus, medius duorum nequam, riſum malignantibus da-
ret, fletum fidelibus? Et ſolus erat riſui, qui ſolus poterat eſſe
terrori, ſolus honori debuerat. Vnde igitur aduertit pulchri-
Eſa.53.d tudinem crucifixi, & quòd is ſit filius dei, qui cum iniquis re-
putatus eſt? Reſpondere aliquid ad id, noſtrum nec fas nec
opus eſt. Nec enim euangeliſtæ hoc diligentia præteriit. Sic
Marc.15.d enim habes: Videns autem Centurio qui ex aduerſo ſtabat,
quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo filius dei erat.
C Ergo ad vocem credidit, ex voce agnouit filium dei, & non
ex facie. Erat enim fortaſſe ex ouibus eius, de quibus ait: O-
Ioan.10.a ues meæ vocem meam audiunt, & cognoſco meas, & cogno
ſcunt me meæ. Auditus inuenit quod non viſus. Oculum
ſpecies fefellit, auri veritas ſe infudit. Oculus pronunciabat
infirmum, oculus fœdum, oculus miſerum, oculus morte tur
piſsima condemnatũ. Auri dei filius, auri formoſus innotuit:
ſed non Iudæorum, quia erant incircuncisi auribus. Merito
Petrus abſcidit auriculam ſerui: vt viã faceret veritati, & ve-
ritas liberaret eum, id eſt liberum faceret. Erat ille Centurio
incircunciſus, ſed non aure, qui ad vnam expirantis vocem
ſub tot infirmitatis indiciis dominum maieſtatis agnouit.
Ideóque non deſpexit quod vidit, quia credidit quod nõ vi-
dit. Non autem credidit ex eo quod vidit: ſed ex eo procul-
dubio quod audiuit, quia fides ex auditu. Dignũ quippe fue-
rat per ſuperiores oculorum feneſtras veritatem intrare ad
animã: ſed hoc nobis ô anima, ſeruatur in poſterũ, cum vi-
debimus facie ad faciem. Nunc autem vnde irrepſit morbus,
inde remedium intret, & per eadem ſequatur veſtigia vita
mortem, tenebras lux, venenum ſerpentis, antidotum verita
tis: & ſanet oculum qui turbatus eſt, vt ſerenus videat quem
turbatus non poteſt. Auris prima mortis ianua, prima ape-
riatur & vitæ. Auditus qui tulit, reparet viſum: quoniam niſi
crediderimus, non intelligemus. Ergo auditus ad meritum,
Pſal.50.b viſus ad præmium. Vnde propheta: Auditui meo, inquit, da-
bis gaudium & lætitiam: quòd fidelis retributio auditionis, D
beata viſio ſit, & beatæ meritum viſionis fidelis auditio. Bea- *Matt.5.a*
ti, ait, mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Porro fide
oportet mundari oculum qui videat deum, quemadmodum
habes: Fide mundans corda eorum. Interim ergo dum nec- *Act.15.c*
dum paratus eſt viſus, auditus excitetur, auditus exercitetur,
auditus excipiat veritatem. Fœlix, cui veritas atteſtatur di-
cens: In auditu auris obediuit mihi. Dignus qui videam, ſi *Pſal.17.g*
priuſquam videam, obediſſe inueniar. Securus videbo, ad
quem me obedientiæ munus præceſſerit. Quàm beatus qui
ait: Dominus deus aperuit mihi aurem, & ego non contradi *Eſa.50.b*
co, retrorſum non abij. Vbi & voluntariè habes obedientiæ
formam, & longanimitatis exemplum. Qui enim nõ cõtra-
dicit, ſpontaneus eſt: & qui retro non abiit, perſeuerat. V-
trumque neceſſarium, quoniam hilarem datoré diligit deus.
Et qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Vtinam *2.Cor.9.b*
& mihi aperiat aurem dominus, intret ad cor meum ſermo *Matt.10.c*
veritatis, mundet oculum, & lætæ præparet viſioni, vt di- *& 24.b*
cam deo etiam ipſe: Præparationem cordis mei audiuit auris *Pſal.9.g*
tua. Vt audiam à deo, etiam ipſe cum cæteris obedienti- *Ioan.15.a*
bus: Et vos mũdi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum *Luc.11.d*
vobis. Nec omnes mundantur qui audiunt, ſed qui obediũt. *Deute.6.a*
Beati qui audiunt, & cuſtodiunt illud. Talem requirit audi- *1.Reg.3.b*
tum qui mandat dicens: Audi Iſraël. Talem offert qui ait: Lo *Pſal.84.b*
quere domine, quia audit ſeruus tuus. Talem ſpondet qui di- E
cit: Audiam quid loquatur in me dominus deus. Et vt ſcias
etiam ſpiritum ſanctũ hunc in animæ ſpirituali profectu or-
dinem obſeruare, vt videlicet prius formet auditum, quàm
lætificet viſum: Audi, inquit, filia & vide. Quid intendis o- *Pſal.44.c*
culum? Aurem para. Videre deſideras Chriſtum? oportet te
prius audire eum, audire de eo, vt dicas cum videris: Sicut au *Pſal.47.b*
diuimus, ſic vidimus. Immenſa claritas, viſus anguſtus, & nõ
potes ad eam. Potes auditu, ſed nõ aſpectu. Clamantem deni-
que deum, Adam vbi es: non videbam iam peccator, audiebã *Gene.3.b*
tamen. Sed auditus aſpectum reſtituet, ſi pius, ſi vigil, ſi fidelis
præceſſerit. Fides purgabit, quem turbauit impietas. Et quem
inobedientia clauſit, aperiet obedientia. Denique à mandatis *Pſal.118.n*
tuis intellexi, inquit, quòd intellectũ reddat obſeruatio man-
datorum, quem tulit trangreſsio. Aduerte adhuc in ſan-
cto Iſaac quomodo præ cęteris ſenſibus auditus in iam ſene
viguerit. Caligant oculi patriarchæ, palatum ſeducitur, falli-
tur manus, non fallitur auris. Quid mirum ſi auris percipit *Rom.10.c*
veritatem, cum fides ex auditu, auditus per verbũ dei, verbũ *Gene.27.c*
dei veritas ſit? Vox, inquit, vox Iacob eſt: nihil verius. Manus
autem, manus ſunt Eſau: nihil falſius. Falleris, manus ſimilitu-
do decepit te. Nec in guſtu veritas, etſi ſuauitas eſt. Nã quo-
modo habet veritatem, qui ſe putat edere venationem, cum
domeſticis veſcatur hœdorũ carnibus? multo minus oculus
qui nihil videt. Non eſt veritas in oculo, non ſapientia. Væ F
qui ſapientes eſtis, ait, in oculis veſtris. Num bona ſapientia, *Eſa.5.c*
cui maledicitur? Mundi eſt, ac per hoc ſtultitia apud deũ. Bo-
na & vera ſapientia trahitur de occultis, vt ſapit beatus Iob. *Iob 28.c*
Quid foris eam quæris in corporis ſenſu? Sapor in palato, in
corde ſapientia eſt. Ne quæras ſapientiam in oculis carnis,
quia caro & ſanguis non reuelat eam, ſed ſpiritus. Nõ in gu-
ſtu oris: nec enim inuenitur in terra ſuauiter viuentium. Nõ
in tactu manus, cum ſanctus dicat: Si oſculatus ſum manum *Iob 31.c*
meã ore meo, quod eſt iniquitas maxima, & negatio in deũ.
Quod tunc fieri arbitror, cum donum dei quod eſt ſapientia,
non deo, ſed meritis aſcribitur actionum. Sapiens fuit
Iſaac, ſed tamen errauit in ſenſibus. Solus habet auditus ve-
rum, qui percipit verbum. Merito carnem rediuiuam verbi
tangere prohibetur mulier carnaliter ſapiens, plus quippe tri
buens oculo quàm oraculo, id eſt carnis ſenſui, quàm verbo
dei. Quem enim mortuum vidit, reſurrecturum nõ credidit,
cum tamen hoc promiſerit ipſe. Deniq; non quieuit oculus
vſque dum ſatiatus eſt viſus, quoniam non erat cõſolatio fi-
dei, nec dei rata promiſsio. Nonne cœlum & terra, & quic-
quid omnino carnis oculus attingere poteſt, ante habẽt tran
ſire & perire, quàm iota vnũ aut vnus apex ex omnibus quæ
locutus eſt deus? Et tamen ceſſauit à fletu in viſu oculi, quæ
noluit conſolari in verbo domini, pluris habens experimen-
tum quàm fidem. At experimentum fallax. Mittitur ergo ad
certio-

G certiorem fidei cognitionem: quæ vtique apprehendit quod
Ioan.20.d sensus nescit, experimentum non inuenit. Noli me tangere
(inquit) hoc est, dissuesce huic seducibili sensui, innitere ver-
bo, fidei assuesce: fides nescia falli, fides inuisibilia compre-
hendens, sensus penuriam non sentit. Denique transgreditur
fines etiam rationis humanæ, naturæ vsum, experiẽtiæ termi
nos. Quid interrogas oculum ad quod non sufficit? Et ma-
nus quid explorare conatur quod supra ipsam est? Minus est
quicquid ille vel illa renunciet. Sane fides pronunciet de me,
quæ maiestati nihil minuat. Disce id habere certius, id tutius
Ibidem. sequi, quod illa suaserit: noli me tangere, nondum enim ascẽ-
di ad patrem meum. Quasi vero cum iam ascenderit, tũc tan
gi ab ea velit aut possit. Et vtique poterit, sed affectu non ma
nu, voto nõ oculo, fide non sensibus. Quid tu me (ait) modo
tangere quæris, quæ sensu corporis gloriam æstimas resurre-
ctionis? Non recordaris quomodo tempore adhuc meę mor
talitatis transfigurati ad horam morituri corporis gloriam
oculi discipulorum sustinere nequiuerunt? Adhuc quidem
tuis sensibus gero morem formam ingerẽdo seruilem, quam
Psal.138.a de consuetudine recognoscas. Cæterum mirabilis facta est
gloria mea ex te, confortata est, & non poteris ad eam. Differ
ergo iudicium, suspende sententiam, & tantæ rei diffinitio-
2.Cor.2.c nem ne credas sensui, fidei reseruato. Illa dignius, illa diffiniet
certius, quæ plenius comprehendet. Denique comprehen-
H dit illo suo mystico ac profundo sinu quæ sit longitudo, lati-
tudo, sublimitas, & profundum. Quod oculus non vidit, nec
auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, illa in se quasi quo-
dam inuolucro clausum portat, seruátque signatum. Illa igi-
tur digne me tanget, quæ patri cõsedentem suscipiet, nõ iam
in humili habitu, sed in cœlesti carne ipsa, sed altera specie.
Quid deformem vis tangere? Expecta vt formosum tangas.
Nam qui deformis modo, tunc formosus. Deformis tactui,
deformis aspectui. Deformis denique deformi tibi, quæ sen-
sibus plus inhæres, fidei minus. Esto formosa, & tange me.
Esto fidelis, & formosa es. Formosa formosum & dignius tã-
ges & fœlicius. Tanges manu fidei, desiderij digito, deuotio-
nis amplexu. Tanges oculo mentis. At nunquid adhuc ni-
Canti.5.c grum? Absit. Dilectus tuus candidus & rubicundus. Formo-
sus planè, quem circundant flores rosarum, & lilia conualliũ,
hoc est martyrum virginúmque chori. Et qui medius resi-
deo, vtrique nõ dissideo choro, virgo & martyr. Quomodo
denique candidis non congruo virginum choris, virgo, virgi
nis filius, virginis sponsus? Quomodo non roseis martyrum,
causa, virtus, fructus, & forma martyrij? Talem talis talitér-
Ibidem. que tange, & dic: Dilectus meus candidus & rubicundus, ele-
ctus ex milibus. Milia milium cum dilecto, & decies centena
milia circa dilectum, & nemo ad dilectum. Num tibi veren-
dum erit ne forte in quempiam de multitudine errore inci-
I das quærẽdo quem diligis? Non prorsus ambiges quemnam
eligas? facile occurret electus è milibus, cunctis insignior, &
Esa.63.a dices: Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine for-
titudinis suæ. Non ergo in pelle nigra, quæ hactenus sane in-
gerenda foris oculis persequentium, vt contemnerent occi-
dendum: aut etiam amicorum, vt recognoscerẽt rediuiuum:
non, inquã, iam in pelle occurret nigra, sed in veste alba, spe-
ciosus forma non modo præ filiis hominum, sed etiam præ
vultibus angelorum. Quid me vis tangere in humili habitu,
seruili forma, specie contemptibili? Tange cœlesti decorum
specie, gloria & honore coronatum: diuina quidem maiesta-
te tremendum, sed ingenita serenitate gratum ac placidum.

Inter hæc aduertenda prudentia sponsæ, & profunditas
sermonum eius, quæ sub figura pellium Salomonis, scilicet in
carne rimata est deum, in morte vitam, summã gloriæ & ho-
noris inter opprobria, & sub nigro denique habitu crucifixi
candorem innocentię, splẽdorémque virtutum, sicut illę vti-
que pelles cum essent nigræ atque despectæ, preciosa & præ-
candida prædiuitis regis in se ornamenta seruabant. Merito
nigredinem non contemnit in pellibus, decorem qui sub pel
libus est aduertens. Et ideo quidam illam contempserunt,
1.Cor.2.b quia hunc minime cognouerunt. Si enim cognouissent, nun
quam dominum gloriæ crucifixissent. Non cognouit Hero-
des, & idcirco despexit. Non cognouit synagoga, quæ nigre-
Matt.27.e dinem illi passionis & infirmitatis improperans: Alios (ait)
saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Christus rex K
Israël descendat de cruce, & credimus ei. Sed cognouit latro
de cruce, licet in cruce, qui & innocentiæ puritatem cõfessus
est: Hic autem (inquiens) quid mali fecit? Et gloriam regiæ *Luc.23.c*
maiestatis simul est protestatus: Memento mei, dicens, dũ ve *Ibidem.*
neris in regnum tuum. Cognouit centurio, qui filium dei cla *Matt.27.f*
mat. Cognoscit ecclesia, quæ & æmulatur nigredinem, vt de-
corem participet. Non confunditur nigra videri, nigra di-
ci, vt dicat dilecto: Opprobria exprobrantium tibi, cecide- *Psal.68.b*
runt super me. At sane nigra instar pellium Salomonis, foris
scilicet, & non intus. Neque enim intus nigredinem meus Sa
lomon habet. Denique non ait: nigra sum sicut Salomon, sed
sicut pelles Salomonis: quod in superficie tantum sit veri ni-
gredo pacifici. Peccati nigredo intus est, & prius interiora cul-
pa commaculat, quàm ad oculos prodeat. Denique de corde *Matt.15.b*
exeunt cogitationes malæ, furta, homicidia, adulteria, blasphe
miæ, & hæc sunt quæ coinquinant hominẽ: sed absit vt Salo-
monem. Minimè prorsus apud verum pacificum istiusmodi
inquinamenta reperies. Oportet namque esse sine peccato
eum qui tollit peccata mundi, quo ad reconciliandos pecca-
tores inuẽtus idoneus, iure sibi nomen vendicet Salomonis.

Sed est nigredo affligentis pœnitentiæ: cum assumitur la-
mentatio pro delictis. Hanc fortassis nõ abhorreat in me Sa-
lomon, si spontè tamen induam mihi pro peccatis meis: quia *Psal.50.d*
cor contritum & humiliatum deus non despiciet. Est & affi- L
cientis cõpassionis, si afflicto cõdoleas, & fraternum te deco
loret incommodum. Nec hanc profecto reiiciendã putat no-
ster pacificus, quippe quam & sibi ipse pro nobis dignanter
induit, qui peccata nostra tulit in corpore suo super lignum.
Est & persecutionis: quæ etiam pro summo ornamẽto habe *1.Pet.2.d*
tur, si quidem suscipiatur pro iustitia & veritate. Vnde est il-
lud: Ibant gaudentes discipuli à conspectu concilij, quoniam *Acto.5.g*
digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliã pati. Deniq;
beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiã. Hac po- *Matt.5.a*
tissimum gloriari ecclesiam arbitror, hanc libẽtius imitari de
pellibus sponsi. Denique & habet in promissione: Si me per- *Ioan.5.c*
secuti sunt, & vos persequentur. Vnde & addit sponsa: No-
lite me considerare quod fusca sim, quia decolorauit me sol: *Canti.1.b*
hoc est, nolite me notare quasi deformẽ, quia cernitis pro in-
gruente persecutione minus florentem, minus secundũ glo-
riam seculi coloratam. Quid exprobratis nigredinem, quam
feruor persecutionis, non conuersationis pudor inuexit? Vel
solem dicit zelum iustitiæ quo accenditur & accingitur ad-
uersus malignantes, dicens deo: Zelus domus tuæ comedit *Psal.68.b*
me. Et illud: Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt *Psal.118.s*
verba tua inimici mei. Illud quoque: Defectio tenuit me pro *Ibidem.g*
peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Item: Nõne qui *Psal.138.g*
oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabesce- *Eccl.7.c*
bam? Etiam illud sapientis cautè obseruat: Filiæ (ait) tibi M
sunt? noli ostẽdere lætum vultum ad ipsas: vt scilicet remissis
& mollibus & fugitãtibus disciplinam, non candorẽ sereni-
tatis, sed obscurum seueritatis exhibeat. Vel decolorari à so-
le, est ignescere charitate fraterna, flere cum flentibus, cũ in-
firmantibus infirmari, vri ad scãdala singulorum. Vel sic: Sol
iustitiæ decolorauit me Christus, cuius amore langueo. Lan-
guor iste coloris quędam exterminatio est, & defectus in de-
siderio animæ. Vnde & dicit: Memor fui dei, & delectatus *Psal.76.a*
sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Ergo instar
vrentis solis desiderij ardor peregrinantem in corpore deco
lorat, dum vultui gloriæ inhiantem, impatientem facit repul
sa, & excruciat amantem dilatio. Quis nostrum ita sancto a-
more ardeat, vt desiderio videndi Christum omnem calorem
præsentis gloriæ lætitiæque fastidiat & deponat, illa ei pro-
phetica voce contestans: Et diem hominis non desideraui: tu *Hiere.17.c*
scis? Item cum sancto Dauid: Renuit consolari anima mea: id *Psal.76.a*
est, præsentium bonorum inani lætitia despicit colorari. Vel
certè, Decolorauit me sol, sui nimirum comparatione splen-
doris, dum appropians illi, ex eo me obscuram deprehendo,
nigram inuenio, fœdam despicio. Cæterum aliâs quidem for-
mosa sum, quid fuscam dicitis solius solis pulchritudini suc-
cumbentem? At sensui priori vidẽtur magis assentire ea quæ
sequuntur. Adiiciens siquidem: Filij matris meæ pugnauerũt
contra me: persecutionem passam se esse aperte significat.
Sed hinc

A Sed hinc aliud sermonis principium ordiemur, quoniam sufficere hac vice possunt quæ accepimus de gloria sponsi ecclesiæ domini nostri Iesu Christi dono ipsius, qui est deus benedictus in sæcula, Amen.

De querimonia ecclesiæ contra suos impugnatores, vel contra illos qui impugnant vnitatem fraternam.

Sermo XXIX.

FILII matris meæ pugnauerunt contra me. Annas & Caiphas & Iudas Ischarioth filij synagogæ fuerũt, & hi contra ecclesiam æquè synagogæ filiam in ipso exortu ipsius acerbissimè pugnauerunt, suspendentes in ligno collectorem ipsius Iesum. Iam tunc siquidem deus impleuit per eos quod Matt.26.c olim præsignauerat per prophetam, dicens: Percutiam pa- Zach.13.c storem, & dispergentur oues. Et fortassis illius vox illa est Esa.38.c in cantico Ezechiæ: Præcisa est velut à texente vita mea: dum adhuc ordirer, succidit me. De his ergo atque aliis qui de illa gente Christiano nomini contradixisse sciuntur, puta dictum à sponsa: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Et pulchrè filios matris suæ, non autem & patris sui illos vocat, qui non habebant patrem deum, sed ex patre diabolo erant: homicidæ vtique, sicut & ille homicida erat Ioan.8.f ab initio. Propterea non dicit fratres mei, aut filij patris mei, sed filij (inquit) matris meæ pugnauerunt contra me. Alioquin si non ita distingueret, videretur etiam apostolus Paulus B comprehensus in his de quibus conqueritur, quod & ipse aliquando persecutus sit ecclesiam dei. Sed misericordiam 1.Cor.15.c consecutus est: quia ignorans hoc fecit manens in incredu- 1.Tim.1.c litate: & approbauit deũ se habere patrẽ, fratrẽ ecclesiæ tam ex patre quàm ex matre esse. Sed attende quomodo nominatim filios matris suæ, & solos incusat, quasi soli in culpa sint. Quanta & ab exteris passa est, iuxta illud apud prophe- Psal.128.a tam: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, & supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Quid ergo singulariter filios matris tuæ causaris, quæ te minimè ignoras & Prou.23.a ex aliis atque aliis nationibus sæpissime impugnatam? Ad mensam diuitis vocatus, diligenter (inquit) considera quæ tibi apponuntur. Fratres, ad mensam Salomonis sedemus. Quis ditior Salomone? Non de terrenis dico diuitiis, quanquam & ipsis Salomon abundaret. Sed intuemini præsentem mensam, quomodo supernis est referta deliciis. Spiritualia sunt & diuina quæ nobis in ea apponuntur. Diligenter ergo (inquit) considera quæ tibi apponuntur, sciens quia talia te oportet præparare. Ego vtique quod in me est diligenter attẽdo id mihi apponi in his verbis sponsæ, & ad meã prorsus doctrinam cautelámque respicere, quod ita ex nomine ac sola exprimitur persecutio à domesticis, & tacentur tot & tam grauia quę vbique terrarum nihilominus ex omni C natione quæ sub cœlo est ab infidelibus, ab hęreticis & schismaticis pertulisse cognoscitur. Noui sponsæ prudentiam, nec putauerim casu hæc illam, aut quasi immemorem prætermisisse. Sed profectò id expressius plangit, quod & sentit differentius, quódque vigilantius nobis cauendum existimat. Quidnam hoc? Malum vtique intestinum atq; domesticum. Hoc tibi manifeste in euangelio ore ipsius saluatoris expri- Mat.10.c mitur, cùm dicit: Et inimici hominis domestici eius. Hoc & Mich.7.b in propheta: Homo (inquit) pacis meæ, qui edebat panes me- Psal.39.c os, magnificauit super me supplantationẽ. Item: Quoniam si Psal.54.b inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò homo vnanimis dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos: hoc est, quod à te patior conuiua & contubernali meo, id molestius sentio, fero ægrius. Scitis hæc querimonia cuius, & de quo sit.

Agnoscite ergo & sponsam eodem de filiis matris suæ cõquerentem affectu, quoniam in eodem spiritu, cùm ait: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Vnde & alibi loquitur: Psal.37.a Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerũt & steterũt. Longe quæso à vobis facite semper hoc tam abominabile & detestabile malum, vos qui experti estis, & quotidie experimini quàm bonum sit, & quàm iucundum habi- Psa.132.a tare fratres in vnum, si tamen in vnum, & non in scandalum. Alioquin nec iucundum planè nec bonum, sed pessimum ac molestissimum. Vę autem homini illi per quem vnitatis vin- D culum iucundum turbatur. Iudicium profectò portabit quicunq; est ille. Ante mihi contingat mori, quàm audire in vobis quempiam iustè clamitantem: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Nónne præsentis congregationis tanquam vnius matris filij omnes vos estis, singuli alterutrum fratres? Quid ergo à foris vos conturbare aut contristare possit, si intus bene estis, & fraterna pace gaudetis? Denique quis vo- 1.Pet.3.c bis nocere poterit (inquit) si boni æmulatores fueritis? Quan- 1.Cor.12.d obrem æmulamini charismata meliora, vt bonos vos probetis æmulatores. Charisma peroptimum, charitas est. Planè incomparabile, quod nouæ sponsæ cœlestis spõsus totiens inculcare curabat, nunc quidem dicens: In hoc cognoscent o- Ioan.13.d mnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Nunc verò: Mãdatum nouũ do vobis, vt diligatis in- Ioan.15.b uicem: &, Hoc est pręceptũ meum vt diligatis inuicem: itémque orans vnum eos fore sicut ipse & pater vnum sunt. Et vide si non ipse Paulus qui te ad charismata meliora inuitat, 1.Cor.13.a inter cętera charitatem in summo ponit, siue cum fide & spe 1.Cor.12.d dicit eam esse maiorem, & supereminentẽ scientiæ: siue cum enumeratis pluribus aut mirabilibus supernæ gratiæ donis, tandem ad superexcellẽtiorem viam nos mittit: haud aliam 1.Cor.13.a profectò illam quàm charitatem diffiniens. Denique quidnam huic comparandum putemus quæ ipsi præfertur martyrio ac fidei transferenti montes? Hoc igitur est quod dico: E Pax vobis à vobis sit, & omne quod extrinsecus minari videtur, non terret: quia non nocet. Nam econtrario quicquid foris blandiri apparet, nulla est profecto consolatio, si intus (quod absit) seminarium discordiæ germinauerit. Proinde dilectissimi, pacem habete ad vos, & nolite lædere inuicem, non facto, non verbo, non signo qualicunque: & ne quis forte exacerbatus & præoccupatus à pusillanimitate spiritus & tempestate deum interpellare cogatur aduersus eos qui se lęserint aut contristauerint, & prorumpere in verbum graue contingat, filij matris meæ pugnauerunt contra me. Sic enim peccãtes in fratrem, in Christum peccatis, qui ait: Quod vni Matt.25.d ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Nec cauendum à grauioribus tantum offensis, verbi gratia ab aperto conuitio seu maledicto, sed à clandestino quoq; & venenato susurrio. Non, inquam, sufficit os custodire ab his & his similibus, cauenda sunt & leuia. Si tamen leue debeat dici quodcunque in fratrem præsumpseris voluntate lædendi: cùm hoc solo si irasceris illi, diuini reus iudicij tenearis. Merito quidem. Nam quod tu leue putas, & ob hoc leuius præcipitas, plerunque alius aliter accipit, tanquam homo videns in facie, & secundum faciem iudicans, paratus festucam trabem suspicari, & scintillam putare fornacem. Non enim est om- 1.Cor.13.b nium charitas illa quæ omnia credit. Proni sunt autem sensus Gen.8.d hominis & cogitationes ad malum potius suspicãdum, quàm F ad bonũ credendum: præsertim vbi disciplina silentij, nec te qui in causa es excusare permittit, nec illum vulnus suspicionis aperire quod patitur, vt curetur. Ita vritur ille, & moritur clauso & læthali vulnere, intra semetipsum gemens, dum totus in ira & disceptatione positus, nil aliud silens versare in mente possit, nisi iniuriam quam accepit. Non potest orare, non potest legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari. Et ita intercepto vitali spiritu, dum suis destituta alimentis vadit ad mortẽ anima pro qua Christus mortuus est, quid tu interim quæso animi habes? Quid oratio tua aut opus quodcunque interim feceris sapit tibi, cõtra quem nimirum Christus anxiè clamat de pectore fratris tui quem contristasti, Filius (inquiens) matris meæ pugnat contra me: & qui simul mecum dulces capiebat cibos, repleuit me amaritudine?

Quod si dixeris illum non tam grauiter pro tam leui causa debuisse turbari: Respondeo. Quanto leuior est, tanto à te leuius potuit non committi: quanquam nescio quomodo leue dicas (vt iam dixi) quicquid amplius est quàm irasci, cùm vel hoc ipsum obnoxium esse iudicio ex ore ipsius acceperis iudicis. Quid enim? Túne leue dixeris, in quo offenditur Christus, vnde ad dei iudicium pertrahi habes, cùm horrẽdum sit Heb.10.c incidere in manus dei viuentis? Tu ergo accepta forte iniuria (quod quidem interdum non accidere in his cõuentibus difficile est) non continuo, more secularis, oblique referire fra-

G trem responsione festines, sed neque sub specie quasi corripiendi verbo acuto & vrenti transfigere audeas vllatenus animam pro qua Christus affigi cruci dignatus est, non grunnire quasi increpando, non labiis mussitare quasi murmurãdo, non narem contrahere, aut cachinnare quasi subsannãdo, non frõtem rugare quasi inuehendo aut comminando. Sane commotio tua ibi moriatur vbi oritur, nec permittatur exire quæ mortẽ portat, ne perimat, vt dicere possis & tu cũ pro-
Psal. 76.a pheta: Turbatus sum, & non sum locutus. Quosdam altius intellexi sentire istud, quasi de diabolo & angelis eius dictũ, qui cùm fuerint & ipsi filij Hierusalem illius quæ sursum est mater nostra: ex quo lapsi sunt, non cessant sororem suam ecclesiam impugnare. Sed neque contendo si quis vsurpet hoc etiam in bonam significationem, secundum quod spirituales
Ephes. 6.d qui sunt in ecclesia, aduersus carnales fratres suos dimicãt in gladio spiritus, quod est verbum dei, vulnerantes eos ad salutem, atq; ad spiritualia istiusmodi impugnationibus proue-
Psa. 140.b hentes. Vtinam corripiat me iustus in misericordia, & incre-
Deut. 32.f pet me, percutiens & sanans, occidens & viuificans, quo au-
Gala. 2.d deam & ego dicere: Viuo autẽ iam non ego, viuit verò in me
Mat. 5.d Christus. Esto (inquit) consentiens aduersario tuo dum es cũ eo in via, ne tradat te iudici, & iudex tortori. Bonus aduersarius, cui si consentiens ero, non erit vnde aut iudex me calũnietur, aut tortor. Ego profecto si quos vestrum aliquando
H pro huiusmodi contristaui, nõ me pœnitet. Cõtristati enim sunt ad salutem. Et quidem nescio me id fecisse vnquam abs-
Ioan. 16.d que mea quoque magna tristitia, secundũ illud: Mulier cùm parit, tristitiam habet. Sed absit vt iam meminerim pressuræ, tenens fructum doloris mei, dum perinde videam Christum formatum in sobole. Nescio autẽ quomodo etiam tenerius mihi astricti sunt qui post increpatoria & per increpatoria tandem conualuerũt de infirmitate, quàm qui fortes ab initio permanserunt, non indigentes istiusmodi medicamento.

Ergo in hunc sensum poterit ecclesia seu anima diligens deum dicere quod decolorauit eam sol, mittẽdo scilicet & armando de filiis matris eius qui eam salubriter expugnarent, & captiuã ducerent ad fidem amorémque ipsius, multis vtiq;
Psa. 119.b confixam sagittis illis de quibus scriptum est: Sagittæ poten-
Psal. 37.a tis acutæ. Et item: Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Ideóq; sequitur & ait, Quoniam non est sanitas in carne mea: vt secũdum
Mat. 26.d animam sanior proinde fortiórque factus dicat: Spiritus qui-
2. Cor. 12.c dem promptus est, caro autẽ infirma. Et cum apostolo: Quãdo enim infirmor, tunc potens sum & fortis. Vides quia carnis infirmitas robur spiritui augeat, & subministret vires? Ita econtrario noueris carnis fortitudinem debilitatem spiritus
Gala. 5.c operari. Et quid mirum si hoste debilitato, tu fortior efficeris? Nisi fortè illam tibi insanissime ducas amicam, quæ non cessat concupiscere aduersus spiritum. Video ergo si non pru-
I denter sagittari & impugnari salubriter postulat sanctus cùm
Psal. 118.p dicit in oratione: Confige timore tuo carnes meas. Optima timor iste sagitta, qui configit & interficit carnis desideria, vt spiritus saluus sit. Sed & qui castigat corpus suum, & in seruitutem redigit: nónne is tibi videtur etiam manum con-
Heb. 4.c tra se pugnantis ipse iuuare? Est & sagitta sermo dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. De quo salua-
Mat. 10.d tor: Non veni (inquit) pacem mittere, sed gladium. Est etiam sagitta electa amor Christi, quæ Mariæ animam non modo confixit, sed etiam pertransiuit, vt nullam in pectore virginali particulam vacuam amore relinqueret, sed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, & esset gratia plena. Aut certè pertransiuit eam, vt veniret vsque ad nos, & de plenitudine illa omnes acciperemus, & fieret mater charitatis, cuius pater est charitas deus, parturiens & in sole ponens tabernaculum
Esa. 49.b eius, vt scriptura impleretur quę dicit: Dedi te in lucem gẽtium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ. Hoc enim impletum est per Mariam, quæ in carne visibilem edidit, quem inuisibilem nec de carne nec cum carne suscepit. Et illa quidem in tota se grande & suaue amoris vulnus accepit: ego verò me fœlicem putauerim si summa saltem quasi cuspide huius gladij pungi interdum me sensero, vt vel modico accepto amoris vulnere dicat etiam anima mea: Vulnerata charitate ego sum. Quis mihi tribuet in hunc modum non modo vulnerari, sed & expugnari omnino vsque ad exterminationem coloris & caloris illius qui militat aduersus ani- K
mam? Si exprobrauerint filiæ huius seculi illi animæ quę huiusmodi est, dicentes pallidam & sine colore esse, nónne tibi congruè posse respondere videbitur: Nolite me considerare quod fusca sim: quia decolorauit me sol? Et si se ad hoc meminerit peruenisse adhortationibus seu increpationibus aliquorum seruorum dei æmulantium eam dei æmulatione, nónne consequenter veracitérque inferre poterit: quia filij matris meæ pugnauerunt contra me? Erit ergo sensus (iuxta quod dictum est) vt ecclesia seu studiosa quæuis anima id loquatur, non quasi gemens aut conquerens, sed quasi gaudens & gratias agens, insuper & glorians quod pro nomine & amore Christi digna sit fusca, seu decolor esse & dici: atq; hoc ipsum asscribat non suæ industriæ, sed gratiæ & misericordiæ præuenientis se, & mittentis ad se. Nam quomodo crederet
sine prædicante? Quomodo autẽ prædicarent nisi mitterentur? Rom. 10.a
Filios matris suæ contra se pugnasse memorat nõ vt irata, sed vt non ingrata. Vnde & sequitur: Posuerunt me custodem in vineis. Quod verbum vtique si spiritualiter examinetur, puto nil in se querimoniæ aut rancoris habere videbitur, sed magis fauorabile aliquid redolere. Verùm ad id contingendum prius sanè quàm manum apponere audeamus (locus enim sanctus est) conciliandus est nobis solitis precibus, & sic consultandus ille spiritus qui scrutatur alta dei, aut certè vnigenitus qui est in sinu patris sponsus ecclesiæ Iesus Chri- L
stus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Qualiter populi fidelium seu animæ electorum per vineas significantur, quarum ecclesia custos dicitur: & de prudentia carnis, quæ est mors.

Sermo tricesimus.

POSVERVNT me custodem in vineis. Qui? Tuíne illi oppugnatores, quos proximè memorasti? Audite & intelligite si non se ab illis ipsis fatetur ista promotam, à quibus & passam. Nec mirum tamen, siquidem fuerit causa pugnandi intentio corrigendi. Nam quis nesciat multos amicabiliter vtilitérque multotiens oppugnatos? Quàm multos quotidie experimur piis impugnationibus prælatorum ad meliora proficere, prouehi ad altiora? Ergo illud potius demonstremus si possumus, quemadmodum aduersus ecclesiam pugnatum sit à filiis matris suæ & hostili animo, & damno vtili. Id enim iucundius, cũ qui nocere intendunt, prosunt & nolentes. Vtrunque verò sensum tenet superior interpretatio, quoniam quidẽ non defuerunt & qui bene & qui male æmularentur eam diuersa intentione pugnantes, sed vtrique profuerunt. Intantũ denique se profecisse ex iis quæ ab æmu-
lis passa est gloriatur, vt pro vna vinea quã sibi abstulisse visi M
sunt, super multas se gaudeat constitutam. Hoc mihi (inquit) præstitere pugnando contra me & contra vineam meam, qui
dicunt: exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea: vt Psal. 136.b
vnam pluribus cõmutarim. Hoc quippe est quod infert, vineam meã nõ custodiui: tanquã causam subiungẽs vnde hoc illi contigerit, vt nõ in vna iam, sed in pluribus custos posita sit. Et litera quidem sic est. Sed si eam simpliciter sequimur contenti eo solo quod sonare in superficie illa videtur, putabimus nos legere in scriptura sancta de his vineis corporeis & terrenis, quas quotidie cernimus de rore cœli & de pinguedine terræ accipere vnde fundunt vinũ in quo est luxuria: & sic nihil non dico domini sponsæ dignum, sed nec cuiuis cæterarum congruũ quid de tam sancta & diuina scriptura attulisse videbimur. Quæ enim conuenientia sponsis & custodię vinearum? Sed etsi cõuenire putetur, vnde docebimus fuisse aliquando ecclesiam istiusmodi deputatam officio? Nunquid de vineis cura est deo? Si autẽ spirituali sensu vineas ecclesias, id est, fideles interpretamur populos, iuxta prophetæ sen-
sum dicentis: Vinea domini sabaoth dom' Israël est: incipiet Esa. 5.b
fortasis elucere nobis quomodo sponsæ minimè indignum sit fieri custodẽ in vineis. Puto quidẽ ꝙ & non parua insuper & in hoc ipso apparebit prærogatiua, si quis diligentius curet aduertere quãtũ vbiq; per orbẽ in huiusmodi vineas dilatauerit terminos suos à die illa qua Hierosolymis à filiis matris

suæ

A ſuæ expugnata eſt,& exturbata,vna cum prima illa ſua nouel
la plantatione,multitudinem dico credentium,quorum legi-
Act.4.f tur fuiſſe cor vnum,& anima vna.Et ipſa eſt quam modo fa-
tetur ſe minimè cuſtodiſſe,ſed non ad inſipientiam ſibi.Nec
enim ita inde euulſa in perſecutione fuit,vt non alibi planta-
retur,atque aliis locaretur agricolis, qui reddant fructus eius
temporibus ſuis.Non prorſus,non periit,ſed migrauit,etiam
creuit & dilatata eſt,tanquã cui benedixit dominus.Denique
Pſal.79.b leua oculos tuos,& vide ſi nõ operuit montes vmbra eius,&
arbuſta eius cedros dei:ſi nõ extendit palmites ſuos vſque ad
mare,& vſque ad flumen propagines eius. Nec mirum:dei e-
2.Cor.3.b nim ædificatio eſt,dei agricultura eſt.Ipſe fœcũdat,ipſe pro-
pagat,ipſe putat & purgat eam vt fructum plus afferat.Quã-
do nempe ſua deſtitueret cura vel opera, quam plantauit de-
xtera eius?Nõ planè habenda neglectui, in qua apoſtoli pal-
mites,dominus vitis,& pater eius agricola eſt.In fide planta-
ta,in charitate mittit radices,defoſſa ſarculo diſciplinæ, ſter-
corata pœnitentium lachrymis, rigata prædicantium verbis,
& ſic ſanè exuberans vino in quo eſt lætitia,ſed non luxuria,
vino totius ſuauitatis,nullius libidinis. Hoc certè vinum læ-
tificat cor hominis, hoc conſtat & angelos bibere cum læti-
tia. Denique gaudent in conuerſione & pœnitentia pecca-
torum,ſalutem hominum ſitientes.Lachrymæ pœnitentium
vinum eorum,quod in illis vitæ odor,ſapor gratiæ ſit,indul-
B gentiæ guſtus, recõciliationis iucunditas, ſanitas redeũtis in-
nocentiæ,ſerenatæ ſuauitas conſcientiæ.Ergo ex illa vna vi-
nea quam ſæuæ perſecutionis viſa eſt deleuiſſe tẽpeſtas,quã-
tæ in vniuerſa terra propagatæ refloruerunt? Et in his omni-
bus cuſtos poſita ſponſa eſt,vt non contriſtetur quod primã
vineam nõ cuſtodiuit.Conſolare filia Sion:ſi cæcitas ex par-
te contigit in Iſraël,quid tu perdis?Mirare myſterium,& no-
li plangere detrimentum. Dilata ſinum, & collige plenitudi-
Act.13.f nem gẽtium . Dic ciuitatibus Iudæ : Vobis oportebat primũ
loqui verbum dei : ſed quoniam repuliſtis illud, & indignos
vos iudicaſtis æternæ vitæ, ecce cõuertimur ad gentes. Moy-
Exo.32.b ſi ſane oblatum eſt à deo, ſi præuaricatorem populum vellet
dimittere,& diuinæ exponere vltioni,ipſum quidẽ fieri poſ-
ſe in gentem magnã:ſed ille renuit.Quare ? Ob nimiam pro-
fecto dilectionem qua illi fortiter deuinctus populo teneba-
tur, & quoniam non requirebat quæ ſua ſunt, ſed dei hono-
rem,& non quod ſibi vtile foret,ſed quod multis.Et ille qui-
dem ſic. Ego autem conſilio ſecretiori puto hoc munus di-
uinitus pro ſui magnitudine ſeruatũ ſponſæ,vt ipſa potius &
non Moyſes mitteretur in gentem magnã. Non enim opor-
tebat amicum ſpõſi præripere ſpõſæ benedictionem,& pro-
pterea non quidem Moyſes, ſed noua ſponſa cui dicitur : Ite
Mar.vlt.d in mundum vniuerſum,prædicate euangeliũ omni creaturæ:
ipſa,inquam,prorſus miſſa eſt in gentẽ magnam.Num in ma
C iorem potuit quàm in vniuerſitatẽ? Et facile vniuerſitas ceſ-
ſit portanti pacem,gratiam offerenti.Sed non ſicut gratia,ita
& lex:quàm diſsimili vultu ad omnem conſcientiam ſe offe-
runt ſuauitas huius,& illius auſteritas.Quis ſane ex ęquo reſ-
piciat condemnantem & conſolantem,repoſcẽtem & igno-
ſcentem,plectentem & amplectẽtem?Non pari profecto ac-
ceptabitur voto vmbra & lux,ira & pax,iudicium & miſeri-
cordia, figura & veritas, virga & hæreditas, frenum & oſcu
Exod.17.c lum. Graues denique Moyſi manus teſtibus Aaron & Hur.
Graue legis iugum teſtibus ipſis apoſtolis, qui hoc & ſibi &
Act.15.c patribus importabile clamitant : Graue iugum , & vile præ-
mium:nam terra eſt in promiſsione. Pro huiuſmodi non eſt
Moyſes miſſus in gentem magnam.Verùm tu mater eccleſia
promiſsionem habens vitæ quæ nunc eſt & futuræ, facile in
duplici gratia obtines ab vniuerſis te recipi, & propter iugũ
ſuaue,& propter regnum ſublime. Pulſa de ciuitate, ab vni-
uerſitate exciperis, dũ ſic prouocat quod promittis, vt quod
imponis non terreat.Quid adhuc vnius vineæ plangis dam-
num,quod tanto tibi fœnore compẽſatum eſt? Pro eo quod
fuiſti derelicta,& odio habita,& non fuit qui per eam tranſi-
Eſa.60.c ret,Ponam te (inquit) in ſuperbiam ſeculorum , gaudium in
generatione & generationem:& ſuges lac gẽtium,& mamil-
la regum lactaberis , & ſcies quia ego dominus ſaluans te, &
redemptor tuus fortis Iacob. Tali itaque modo dicit ſe ſpõ-
ſa poſitam cuſtodem in vineis,& quia vineã ſuam nõ cuſto-
diuit. Ego loci huius occaſione meipſum reprehendere ſo- D
leo quod animarum ſuſceperim curã,qui meam non ſuffice-
rem cuſtodire,vineas animas interpretãs. Quod ſi probas &
tu hanc noſtram interpretationem,vide etiam conſequenter
an recte quoque dicamus fidem,vitem:virtutes,palmites:bo
trum,opus:deuotionem,vinum? Siquidem nec palmes abſq; Heb.11.b
vite,nec virtus ſine fide aliquid eſt.Sine fide enim impoſsibi-
le eſt placere deo,fortaſſe & diſplicere neceſſe erit. Denique Rom.14.d
omne quod non eſt ex fide,peccatum eſt.Hoc ergo conſide-
rare oportuit illos,qui me poſuerũt cuſtodem in vineis,ſi vi-
delicet propriam cuſtodiſſem.At quanto tempore inculta ia-
cuit & deſerta,redacta in ſolitudinem ? Prorſus defecerat vi-
num ex ea,arefactis præ ſterilitate fidei,virtutum palmitib9.
Erat fides,ſed mortua.Quomodo enim nõ mortua ſine ope-
ribus ? Et id quidem in ſeculari vita. Cæterùm conuerſus ad
dominum,meliuſculè cœpi,fateor,cuſtodire, nõ tamen pro-
ut oportuit.Et quis nempe ad hoc idoneus?Nec ſanctus pro-
pheta,qui ait:Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vi- Pſal.126.a
gilat qui cuſtodit eam. Quantis etiã tunc memini me patere
inſidiis illius qui ſagittat in occultis immaculatum? Quãtum
nobis ô vinea mea furtiuis ſubreptum eſt machinamẽtis eo
ipſo tempore quo vigilantius intendere cœpimus curę & cu
ſtodiæ noſtri?Quot & quales piorum botros operũ aut prę-
focauit ira,aut tulit iactantia, aut fœdauit inanis gloria?Quã-
ta ab illecebra gulæ,quanta ab acediæ ſpiritu,quanta à puſil- E
lanimitate ſpiritus & tempeſtate ſuſtinuimus?Sic eram,& ni
hilominus tamen poſuerunt me cuſtodem in vineis,nõ con-
ſiderantes quid de mea ego facerem vel feciſſem, nec audien
tes arguentem magiſtrum ac dicentem : Si quis domui ſuæ
præeſſe neſcit, quomodo eccleſiæ dei diligentiam habebit?

Miror audaciam plurimorũ quos videmus de ſuis vineis
non colligere niſi ſpinas & tribulos,vineis tamen dominicis
etiam ſe ingerere non vereri. Fures ſunt & latrones,non cu-
ſtodes neque cultores. Hoc illis : Vę autem mihi etiam nunc
à periculo vineæ meæ,imò magis nunc quando pluribus in-
tentus,minus circa vnam diligens , minúſque ſolicitus fieri
cogor. Nec ſepem circundare,nec torcular fodere in ea licet.
Heu deſtructa eſt maceria eius,& vindemiãt eam omnes qui Pſal.79.b
prætergrediuntur viam.Patet expoſita triſtitiæ, iracũdiæ, at-
que impatientiæ peruia . Demoliuntur eam ſedulæ quædam
vulpeculæ inſtantium neceſsitatum.Irrumpunt vndique an-
xietates,ſuſpiciones,ſolicitudines. Turbæ diſcordãtium,cau-
ſarum moleſtiæ,rara hora deſunt.Non eſt prohibendi facul-
tas,non copia declinandi,ſed nec orãdi ſpacium. Quo imbre
lachrymarum perfundere ſufficiam ſterilitatem animę meæ?
Vineæ meæ,volui dicere,ſed de pſalmo ſic incidit propter v-
ſum,& ſenſus idẽ eſt. Nec piget erroris qui admonet ſimili-
tudinis,quia non de vinea ſermo eſt,ſed de anima. Ergo ani-
ma cogitetur cùm vinea legitur . Siquidem ſub huius ſpecie F
& nomine illius ſterilitas deploratur . Quibus ergo lachry-
mis rigabo ſterilitatem vineæ meæ ? Omnes palmites eius a-
ruerunt præ inopia. Iacent ſine fructu,eo quòd non habeant
humorem.Ieſu bone, quos faſciculos ſarmentorum ex eis in
tuo quotidie ſacrificio vſtio contriti cordis mei te teſte ab-
ſumit?Sit obſecro ſacrificium tibi ſpiritus contribulatus,cor Pſal.50.d
contritum & humiliatum deus ne deſpicias . Et ego qui-
dem ſic pro imperfecto meo traho ad me capitulũ præſens.
Perfectus autem omnis erit qui aliàs dicere poterit: Vineam
meam non cuſtodiui:illo videlicet ſenſu quo ſaluator loqui-
tur in euangelio : Qui perdiderit animam ſuam propter me, Matt.10.d
inueniet eam.Idoneus plane & dignus qui ponatur cuſtos
in vineis,quem propriæ cura vineæ à commiſſarum diligen-
tia & ſolicitudine non impedit aut retardat. Dum non quæ-
rit quæ ſua ſunt, neque quod ſibi vtile eſt, ſed quod multis.
Propterea ſanè Petro cura iſta credita eſt in tam multis vi- Luc.22.d
neis quę erant de circunciſione,quia homo paratus erat & in
carcerem & in mortem ire:vſque adeo ſuæ vineæ,id eſt, ſuæ
animæ nõ detinebatur amore quo minus curę intenderet cre
ditarum.Merito & Paulo inter gentes tam ingens ſylua cre-
dita eſt vinearũ , quod & ipſe in ſuæ cuſtodia vineæ minimè
curioſus inuentus ſit,ita vt non ſolum alligari,ſed & mori in
Hieruſalem paratus fuerit propter nomen domini Ieſu Chri
ſti. Denique nihil horũ vereor (inquit) nec facio animã meã Act.21.c

G preciosiorē quàm me. Optimus æstimator rerū, qui nil suo-
rum sibi præferendum existimet. Quàm multi saluti propriæ
modicam vilissimámque pecuniam prætulerunt? Paulus nec
animam. Non (inquit) facio eam preciosiorem quàm me. Er-
go differentiam facis inter te & animam tuam. Prudēter qui-
dem tu tibi pluris es quàm quiduis tuum. Sed quomodo
Rom.7.c non tua anima tu? Arbitror quòd quia Paulus iam tūc in spi-
ritu ambularet, & mente consentiret legi dei, quoniam bona
est, idcirco hanc ipsam mentem suam tanquam principale ac
supremum quiddam sui, dignū duxerit suimet potius quàm
suæ cuiuspiam rei nomine designare: reliquum verò quod
constat naturæ esse inferioris, & inferiori proinde viliorique
essentiæ (quod est corpus) inhærere non modo officio viui-
ficandi ac sensificādi, sed & fouendi nutriendíque desiderio:
hoc, inquā, sensuale atque carnale appellatione sui homo spi-
ritualis indignum iudicans, inter sua magis censuit deputan-
dum, quàm se personaliter exprimendum per illud. Cùm me
dico (inquit) excellentius quod in me est, in quo & sto per
gratiam dei, id est, mentem rationémque intellige. Cùm lo-
quor animam meam, hoc inferius accipe quod carni animā-
dæ vides accommodatum, etiam & iunctum in cōcupiscen-
tia. Id me fuisse quidem, sed iam non esse agnosco, quia non
secundum carnem adhuc ambulo, sed secundū spiritum. Vi-
uo ego iam non ego, viuit verò in me Christus. Secundū mē-
H tem ego, secundum carnem nō ego. Quid enim si carnaliter
Rom.8.a etiam nunc anima concupiscit? Iam non ego operor illud, sed
Gala.2.d quod habitat in me peccatum. Et ideo nō me quidem, sed ta-
Rom.7.c men meum dixerim quod in me carnaliter sapit, ídque nō a-
liud quàm ipsam animam. Reuera enim animæ portio est car
nalis affectio eius, & vita quam administrat corpori. Hanc er
go animam suam Paulus spernebat prę se, paratus pro domi-
no non solum alligari, sed mori in Hierusalem, & sic perdere
animam suam iuxta consilium domini. Tu quoque si pro-
priam deseras voluntatē, si corporis voluptatibus perfectè re-
nuncies, si carnem tuam crucifigas cum vitiis & concupiscen
tiis, sed & mortifices membra tua quæ sunt super terrā: pro-
babis te Pauli imitatorem, qui non facies animam tuam pre-
ciosiorem teipso: probabis & Christi discipulum etiam illam
perdendo salubriter. Et quidem prudentius eam perdis vt cu
Mat.16.d stodias, quàm custodis vt perdas. Nam qui voluerit animam
suam saluam facere, perdet eam. Quid hic vos dicitis ob-
seruatores ciborum, morum neglectores? Hippocrates & se-
quaces eius docent animas saluas facere in hoc mundo: Chri
stus & eius discipuli perdere. Quemnam vos è duobus sequi
magistrum eligitis? At manifestum se facit qui sic disputat,
Hoc oculis, hoc capiti, & illud pectori vel stomacho nocet.
Profecto vnusquisq; quod à suo magistro didicit, hoc in me-
dium profert. Num in euangelio legisti has differentias, aut
I in prophetis, aut in literis apostolorum? Caro & sanguis pro
certo reuelauit tibi hanc sapientiam, non spiritus patris. Est
enim carnis hæc sapientia. Sed audi quid de ipsa nostri medi-
Rom.8.a ci sentiant. Sapientia (inquiunt) carnis mors est. Item: Sapien
Ibidem. tia carnis inimica est deo. Num Hippocratis seu Galeni sen-
tentiam, aut certe de schola Epicuri debui proponere vobis?
Christi sum discipulus: Christi discipulis loquor. Ego si pere-
grinum dogma induxero, ipse peccaui. Epicurus atque Hip-
pocrates, corporis alter voluptatem, alter bonam habitudi-
nem præfert, meus magister vtriusque rei contemptum prę-
dicat. Animæ in corpore vitam, quam summo studio iste vn-
de sustentet, ille vnde & delectet inquirit atque inquirere do-
cet, saluator monet & perdere. Quid enim tibi aliud de
Christi adiutorio sonuit cùm paulò ante clamatum est: Qui
amat animam suam, perdet eam? Perdet eam, dixit, siue ponē-
do vt martyr, siue affligendo vt pœnitens. Quanquam genus
martyrij est, spiritu facta carnis mortificare, illo nimirū quo
membra cæduntur ferro, horrore quidem mitius, sed diutur-
nitate molestius. Vidésne hac sententia magistri mei carnis
sapientiam condemnari, per quam vtique aut in luxum volu
Iob 28.c ptatis diffluitur, aut ipsa quoque bona valetudo corporis vl-
tra quàm oporteat appetitur? Denique quòd vera sapiētia in
voluptates non effluat, audisti profectò à sapiente ne inueni-
ri quidem hanc in terra suauiter viuentium. Qui autem in-
Sapien.7.a uenit, dicit: Super salutē & omnem pulchritudinem dilexi sa-
pientiam. Si super salutem & pulchritudinem, quanto magis K
super voluptatem & turpitudinem? Quid verò prodest tem-
perare à voluptatibus, & inuestigandis diuersitatibus cōple-
xionum, ciborúmq; varietatibus exquirendis, quotidianā ex-
pendere curam? Legumina (inquit) ventosa sunt, caseus sto-
machum grauat, lac capiti nocet, potū aquæ nō sustinet pe-
ctus, caules nutriunt melancholiam, cholerā porri accendūt,
pisces de stagno aut de lutosa aqua meæ penitus complexio-
ni non congruunt. Quale est hoc vt in totis fluuiis, agris, or-
tis, cellariisve reperiri vix possit quod comedas? Puta te,
quæso, monachū esse, non medicū, nec de complexione iu-
dicandū, sed de professione. Parce obsecro primum quidem
quieti tuæ, parce deinde labori ministrantiū, parce grauami-
ni domus, parce conscientiæ. Conscientiæ dico, non tuæ, sed
alterius, illius videlicet qui propè sedens, & edēs quod sibi ap
ponitur, de tuo singulari ieiunio murmurat. Scādalo quippe
est ei aut tua odiosa superstitio, aut duritia quam forte putat
illius qui tibi habet prouidere. Scandalizatur, inquam, in tua
singularitate frater iudicans te superstitiosum tanquam su-
perflua quæritantem: aut certe me durum causans, qui non
perquiram victui tuo necessaria. Frustra sibi quidam blan-
diuntur de exemplo Pauli hortantis discipulum non bibere
aquam, sed modico vti vino propter stomachum & frequen 1.Tim.5.d
tes suas infirmitates. Qui attendere debent primum quidem
apostolum minimè sibiipsi rem istiusmodi suadere, sed nec L
discipulum æquè exposcere sibi. Deinde non monacho hoc
intimari, sed episcopo, cuius vita tenerę adhuc & nascenti ec-
clesiæ pernecessaria esset. Timotheus hic erat. Da mihi alte-
rum Timotheum, & ego cibo eum si vis etiam auro, & poto
balsamo. Cæterùm tu tibimetipsi dispensas, misertus tui. Sus-
pecta est mihi (fateor) tua ipsius in te dispēsatio, & vereor ti-
bi illudi sub tegmine & nomine discretionis à carnis pruden
tia. Id te saltem volo admonitum esse, vt si tibi ita auctoritas
apostoli placet de bibendo vino, modico, quod ille adiunxit,
nō prætermittas. Et de hoc satis. Sed reuertamur ad sponsam,
& discamus ab ea vineas proprias vtiliter non custodire, prę-
sertim nos qui videmur deputati custodes in vineis spōsi ec-
clesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus
benedictus in secula, Amen.

De excellentia diuinæ visionis, & qualiter in præsenti sanctis viris gustus diuinæ præsentiæ variatur pro variis animæ desideriis, Sermo XXXI.

INDICA mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cu-
bes in meridie. Studiosis mentibus verbum sponsus fre-
quenter apparet, & non sub vna specie. Quid ita? Profe-
cto quoniam nondum videtur sicuti est. Nempe illa visio
stat, quia forma stat quæ tunc videtur. Est enim, nec vllam ca- M
pit ex eo quod est, fuit, vel erit mutationem. Tolle nempe
fuit & erit, vnde iam transmutatio aut vicissitudinis obum-
bratio? At quicquid veniens ex eo quod fuit nō cessat tende-
re in id quod erit, transitū sane habet per est, sed omnino non
est. Nam quomodo est, quod nunquam in eodem statu per-
manet? Solū proinde vere est quod nec à fuit præciditur, nec
ab erit expungitur: sed solùm atq; inexpugnabile remanet ei
est, & manet quod est. Nec fuit sane tollit illi esse ab æterno,
nec erit esse in æternum: ac per hoc sibi vendicat verum esse,
id est increabile, interminabile, inuariabile. Cùm igitur ipse
qui sic est, immo qui non sic aut sic est, videtur sicuti est, stat
vt dixi illa visio, quia nulla eam interpolat vicissitudo. Et
tunc ille de euangelio vnus omnibus qui sic vident denarius
redditur in vna specie quę offertur. Nam & quod apparet, vt Mat.20.a
inuariabile in se est, ita inuariabiliter intuentibus præsto est:
& quibus apparet, nil videre desiderabilius volūt, nil possunt
delectabilius. Quando ergo illa vel fastidiet auiditas, vel se
subtrahet suauitas, vel fraudabit veritas, vel deficiet æterni-
tas? Quod si in æternum extenditur videndi copia pariter &
voluntas: quomodo nō plena fœlicitas? Nil quippe aut deest
iam semper videntibus, aut superest semper volētibus. At ta-
lis visio non est vitæ præsentis, sed in nouissimis reseruatur,
his dūtaxat qui dicere possunt: Scimus quia cùm apparuerit, 1.Ioan.3.a
similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est. Et nunc qui-
dem

A dem apparet quibus vult,sed sicuti vult,non sicuti est. Non sapiens,non sanctus,non propheta videre illum sicuti est potest aut potuit in corpore hoc mortali, poterit aũt in immortali,qui dignus habebitur.Itaque videtur & hic, sed sicut videtur ipsi,&non sicuti est.Nam neque hoc luminare magnũ (solem loquor,istum quem quotidie vides) vidisti tamen aliquando sicuti est,sed tantum sicut illuminat, verbi causa aërem, montem,parietem. Quod nec ipsum quidem aliquatenus posses, si non aliqua ex parte ipsum lumen corporis tui pro sui ingenita serenitate & perspicuitate cœlesti lumini simile esset. Non denique alterum membrum corporis capax est luminis,ob multam vtique dissimilitudinem.Sed nec ipse oculus cum turbatus fuerit, lumini propinquabit, nimirum ob amissam similitudinem.Qui ergo turbatus,nullatenus serenũ solem videt propter dissimilitudinem, serenus aliquatenus videt propter nonnullam similitudinem.Profecto si pari prorsus puritate vigeret, videret omnino inoffensa facie eum sicuti est,propter omnimodam similitudinem. Ita & solem iustitiæ illum qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, videre in hoc mundo sicut illuminat illuminatus potest,tanquam iam in aliquo similis: sicuti est, omnino non potest,tanquam nondum perfectè similis.Propterea dicit: Accedite ad eum & illuminamini: & facies vestræ non confundentur. Ita sane, sed si quantum satis est illuminamur, vt reuelata facie speculantes gloriam dei, in eandem imaginem transformemur de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu.Ergo accedendum ad eum,non irruendum, ne irreuerens scrutator maiestatis opprimatur à gloria. Nec locis sane accedendum, sed claritatibus,ipsisque non corporeis,sed spiritualibus tanquam à domini spiritu.A domini planè,& non à nostro,quamuis in nostro. Qui itaq; clarior,ille propinquior: esse autem clarissimum, peruenisse est.Porrò iam præsentibus non aliud est videre sicuti est,quã esse sicuti est,& aliqua dissimilitudine non confundi. Sed id tunc,vt dixi.Interim verò tanta hæc formarum varietas,atq; numerositas specierum in rebus conditis, quid nisi quidam sunt radij deitatis monstrantes quidem quia verè sit à quo sunt,non tamen quid sit prorsus diffinientes? Itaque de ipso vides,sed non ipsum.Cùm autem de eo quem non vides,cętera vides, scis indubitanter existere quem oportet inquirere,vt inquirentem non fraudet gratia,negligentem ignorantia non excuset.Verùm hoc genus vidẽdi commune.In promptu enim est(iuxta apostolum)omni vtenti ratione,inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicere.

Psal.33.a · B · *2.Cor.3.d* · *Prou.25.d* · *Rom.1.c*

Alius proculdubio ille modus quo quondam patribus crebra illa atque ambitiosa diuinæ præsentię familiaritas dignãter indulta est,quanquam nec ipsis sicuti est, sed sicut dignata est.Nec vno omnibus modo,sed,vt ait apostolus,multifariè multisque modis: cùm ipse in se sit vnus, dicente ipso ad Israël:Dominus deus tuus deus vnus est. Et hæc demonstratio non quidem communis, sed tamen foris facta est, nimirum exhibita per imagines extrinsecus apparentes seu voces sonantes. Sed est diuina inspectio eo differentior ab his quo interior, cùm per seipsum dignatur inuisere deus animam quærentem se, quæ tamen ad quærendum toto se desiderio & amore deuouit. Et hoc signum istiusmodi aduentus eius: sicut ab eo qui expertus est edocemur: ignis ante ipsum pręcedet, & inflammabit in circuitu eius inimicos eius. Oportet nanque vt sancti desiderij ardor præueniat faciem eius ad omnem animam ad quam est ipse venturus,qui omnem consumat rubiginem vitiorũ, & sic præparet locum domino. Et tũc scit anima quoniam iuxta est dominus, cùm se senserit illo igne succensam,& dixerit cum propheta:De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me. Et illud: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.

Heb.1.a · C · *Deut.6.a* · *Psal.96.a* · *Thren.1.d* · *Psal.38.a*

Tali animæ suspiranti frequenter immo sine intermissione orãti & afflictanti se præ desiderio,cùm interdum desideratus ille qui ita quæritur,miseratus occurrit,puto illi de propria experientia conuenire vt dicat cum sancto Hieremia: Bonus es domine sperãtibus in te,animæ quærenti te.Sed & angelus eius qui vnus est de sodalibus sponsi, in hoc ipsum deputatus,minister profectò & arbiter secretæ mutuæque salutationis,is,inquam,angelus quomodo tripudiat,quomodo collætatur & condelectatur,&conuersus ad dominum dicit: Gratias ago tibi domine maiestatis, quia desiderium cordis eius tribuisti ei, & voluntate labiorũ eius non fraudasti eam. Ipse est qui in omni loco sedulus quidam pedissequus animæ non cessat solicitare eam, & assiduis suggestionibus monere dicens: Delectare in domino,& dabit tibi petitiones cordis tui.Et rursum: Expecta dominum,& custodi viam eius.Item Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet,& non tardabit.Ad dominum autem:Sicut ceruus(inquit)desiderat ad fontes aquarum,ita desiderat anima ista ad te deus.Desiderauit te in nocte,sed & spiritus tuus in præcordiis eius de mane vigilauit ad te.Et iterum: Tota die expandit ad te manus suas, dimitte illam quia clamat post te. Conuertere aliquantulum,& deprecabilis esto super eam.Respice de cœlo & vide & visita desolatam.Fidelis paranymphus,qui mutui amoris cõscius,sed non inuidus,non suam quærit,sed domini gratiam:discurrit medius inter dilectum & dilectam, vota offerens,referens dona. Excitat istam,placat illum. Interdũ quoque(licet raro)repræsentat eos pariter sibi,siue hanc rapiens, siue illum adducens. Siquidem domesticus est & notus in palatio, nec veretur repulsam, & quotidie videt faciem patris.

Thre.3.c · D · *Psal.20.a* · *Psal.36.a* · *Ibidem,f* · *Abac.2.a* · *Psal.41.a* · *Psal.87.b* · *Matt.15.c* · *Psal.89.c*

Vide autem tu ne quid nos in hac verbi animæque commixtione corporeum seu imaginatorium sentire existimes. Id loquimur quod apostolus dicit,Quoniã qui adhæret deo, vnus spiritus est. Excessum puræ mentis in deum,siue dei piũ descensum in animam,nostris quibus possumus exprimimus verbis,spiritualibus spiritualia comparantes. Itaque in spiritu fit ista coniunctio,quia spiritus est deus,& concupiscit decorem animæ illius quam forte aduerterit in spiritu ambulantem,& curam carnis non perficientẽ in desiderio, præsertim si sui amore flagrantem conspexerit. Non ergo sic affecta & sic dilecta,contenta erit omnino vel illa quæ multis per ea quæ facta sunt,vel illa quę paucis per visa & somnia facta est manifestatio sponsi, nisi & speciali prærogatiua intimis illum affectibus atque ipsis medullis cordis cœlitus illapsum suscipiat habeátque pręsto quem desiderat non figuratũ,sed infusum:nõ apparentem, sed afficientẽ:nec dubium quin eo iucundiorem, quo intus, non foris. Verbum nempe est non sonans,sed penetrans:non loquax,sed efficax:nõ obstrepens auribus,sed affectibus blandiens.Facies est non formata,sed formans:non perstringens oculos corporis, sed faciem cordis lætificans: gratia quippe amoris munere, non colore. Non tamen adhuc illum dixerim apparere sicuti est, quanuis non omnino aliud hoc modo exhibeat quàm quod est.Neque enim vel sic continuè pręsto erit quanuis deuotissimis mentibus,sed nec vniformiter omnibus.Oportet nanque pro variis animæ desideriis diuinæ gustum pręsentię variari,& infusum saporem supernę dulcedinis diuersa appetẽtis animi aliter atque aliter oblectare palatum. Denique aduertisti in hoc amatorio carmine [illegible]tiẽs mutauerit vultum, & in quãta multitudine dulcedinis suæ coram dilecta dignatus sit transformari, & quomodo nunc quidem instar verecundi sponsi sanctæ animæ secretos petat amplexus,& osculis delectetur, nunc verò in oleo & vnguentis medicum exhibere appareat, nimirum propter teneras & infirmas animas istiusmodi adhuc indigentes fomentis &medicamentis, vnde & delicato adolescentularum nomine designãtur. Si mussitet quis,audiet quia non est opus sanis medicus,sed male habentibus.Nunc rursum quasi viator quispiam itinerantibus sponsæ simul atque adolescentulis sese associans, iucundissimis cõfabulationibus suis à labore viæ omnẽ releuat comitatum,ita vt eo discedente loquãtur: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu, dum loqueretur nobis in via?

1.Cor.6.b · E · *Ioan.4.c* · F · *Mat.9.b* · *Luc.24.e*

Facundus comes, qui in sermonum & morum suauitate suorum, tanquam in quadam suaueolentia spirantium vnguentorum post se currere faciat vniuersos.Vnde & dicunt: In odore vnguentorum tuorum curremus. Item aliquando occurrens quasi prædiues aliquis paterfamiliâs qui in domo sua abundet panibus, immo tanquam rex magnificus & potens,qui sponsæ pauperis videatur pusillanimitatem erigere, prouocare cupiditatem, demonstrans illi omnia desiderabilia gloriæ suæ, diuitias torcularium ac promptuariorum,ortorum &agrorum copias,demum etiam introducens eam in ipsa

Cant.1.a

G ipsa secreta cubiculi. Nimirum confidit in ea cor viri sui, &
Prou. vlt.b non est ex omnibus quod ab illa existimet abscondendũ, quã
redemit inopem, probauit fidelem, amplexatur amabilẽ. At-
que ita non cessat siue hoc siue illo modo interno iugiter ap-
parere conspectui quærentium se, vt sermo impleatur quem
Mar. vlt.d dixit: Ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationem se-
culi. Et in his omnibus suauis & mitis & multæ misericordię.
Nam in osculis quidem affectuosum & blãdum, in oleo autẽ
& in pigmentis atque vnguentis clemẽtem & affluentem vi-
sceribus pietatis & compassionis. Porro in via hilarem, af-
fabilem, plenum gratiæ & solatij: in ostẽsione verò diuitiarũ
ac possessionum munificum se ac largum pro regia liberali-
tate remuneratorem demõstrat. Ita per omnem huius carmi-
nis textum reperies verbũ istiusmodi similitudinibus adum-
brari. Vnde ego puto id significatum apud prophetã, vbi ait:
Thre.4 d Spiritus ante faciem nostram Christus dominus, in vmbra e-
ius viuemus inter gẽtes: quod scilicet videamus nũc per spe-
culum & in ænigmate, & necdum facie ad faciem. At istud sa
ne donec viuimus inter gentes. Nã inter angelos aliter: quã-
do iam indifferenti omnino fœlicitate cum ipsis videbimus
eum & nos sicuti est, hoc est, in forma dei, & non in vmbra.
Quomodo nanque apud veteres quidem vmbram figuram-
que dicimus extitisse, nobis autẽ per gratiam Christi in carne
præsentis ipsam per se illucescere veritatem: ita nos quoque
H respectu futuri seculi in quadam interim veritatis vmbra vi-
uere non negabit: nisi qui non acquiescit apostolo dicẽti: Ex
1. Cor.13.c parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Et illud: Non
Philip.3.c arbitror me comprehendisse. Quomodo enim non est distin
ctio eius qui per fidem ambulat, & illius qui per speciem? Er-
Abac.2.a go iustus ex fide viuit, beatus exultat in specie. Et ideo san-
ctus homo viuit interim in vmbra Christi, sanctus angelus in
splendore vultus gloriæ gloriatur. Et bona fidei vmbra,
quæ lucem temperat oculo caliganti, & oculum præparat lu-
Act.15.c ci. Scriptum est enim: Fide mundans corda eorum. Fides ita-
que lucem non extinguit, sed custodit. Quicquid sane est il-
lud quod videt angelus, hoc mihi vmbra fidei seruat, fideli si-
nu repositum, in tempore reuelandum. An nõ expedit tene-
re vel inuolutum quod nudum non capis? Denique & mater
Luc.1.e domini viuebat in vmbra fidei, cui dictum est, Et beata quæ
Ibidem. credidisti. Habuit & de Christi corpore vmbram, quæ audi-
uit, Et virtus altissimi obumbrabit tibi. Nec enim vilis vmbra
quæ de virtute altissimi formatur. Et verè virt⁹ in carne Chri
sti, quæ virgini obumbrauit, vt quod impossibile erat morta-
li fœminæ, obiectu tamen inuolucri viuifici corporis ferret
præsentiam maiestatis, & lucem sustineret inaccessibilẽ. Vir-
tus plane in qua omnis contraria fortitudo debellata est. Et
virtus & vmbra fugans dæmones, tutans homines. Aut certe
virtus vegetans, vmbra refrigerans. Viuimus proinde in vm-
I bra Christi qui per fidem ambulamus, & carne ipsius pasci-
Ioan.6.f mur vt viuamus. Caro enim Christi vere est cibus. Et vide
ne propterea etiam nunc describatur hoc loco apparens, tam
quam in schemate pastorali, vbi illum sponsa quasi vnũ quẽ-
piam de pastoribus videtur alloqui dicens: Indica mihi vbi
pascas, vbi cubes in meridie. Bonus pastor qui animam suam
Ioan.10.b dat pro ouibus suis. Animam pro illis, carnem illis. Illam in
precium, istam in cibum. Res mira: ipse pastor, ipse pascua
est, ipse redemptio. Verùm sermo in lõgum pergit, quoniam
locus amplus est, & grandia continens, & non explicabitur
paucis, atque hac necessitate videtur mihi iam rumpendus
potius quàm finiendus. Oportet autem vt, quoniam materia
pendet, memoria vigilet, quatenus vbi pausatum erit, inde
mox resumatur & pertractetur prout dominus dabit Iesus
Christus sponsus ecclesiæ, qui est super omnia deus benedi-
ctus in secula, Amen.

Qualiter Christus suscipitur ab anima sancta tanquam sponsus, & ab anima infirma tanquã medicus: & de differentiis cogitationum, vnde oriantur. Sermo XXXII.

INDICA mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Hic su-
mus, hinc progredimur. Sed antequam tractari incipiat
visio ista & allocutio, recapitulandum breuiter arbitror de
aliis visionibus quæ præcesserunt, quomodo nobis aptari
spiritualiter possint pro votis & meritis singulorum, vt ap- K
prehensis illis (si tamen hoc datum fuerit) facilior & in hu-
ius discussione eluceat intellectus. Verùm id difficillimum.
Nam etsi illa verba quibus ipsæ visiones seu similitudines
describuntur, sonare corpora atque corporea videantur, spi-
ritualia tamen sunt quæ nobis ministrantur in his, ac per
hoc in spiritu quoque causas & rationes earum oportet in-
quiri. Et quis idoneus inuestigare & cõprehendere tam mul-
tos animæ affectus profectúsque, quibus hæc de præsentia
sponsi tam multiformis gratia dispensatur? Tamen si intre-
mus ad nos, & spiritus sanctus in lumine suo dignetur osten
dere nobis, quod opere suo non dedignatur assiduè actitare
in nobis, puto non omnino nos in his sine intellectu reman-
suros. Confido enim non accepisse nos spiritum huius mun- 1.Cor.2.c
di, sed spiritum qui ex deo est, vt sciamus quæ à deo donata
sunt nobis. Ergo si cui nostrum cum sancto propheta ad-
hærere deo bonũ est, & (vt loquar manifestius) si quis in no- Psal.72.d
bis est ita desiderij vir, vt cupiat dissolui & cum Christo esse:
cupiat autem vehementer, ardenter sitiat, assiduè meditetur:
is profecto non secus quàm in forma sponsi suscipiet verbũ
in tempore visitationis, hora videlicet qua se astringi intus
quibusdam brachiis sapiẽtiæ, atque inde sibi infundi senserit
sancti suauitatem amoris. Siquidem desiderium cordis eius Psal.20.a
tribuetur ei, etsi adhuc peregrinanti in corpore. Ex parte ta-
men, idque ad tempus, & tempus modicum. Nam cum vigi- L
liis & obsecrationibus & multo labore & imbre lachryma-
rum quæsitus affuerit, subito dum teneri putatur, elabitur: &
rursum lachrymanti & insectanti occurrens cõprehendi pa-
titur, sed minime retineri, dum subito iterum quasi è manib⁹
euolat. Et si institerit precibus & fletibus deuota anima, de-
nuo reuertetur, & voluntate labiorũ eius non fraudabit eam: Ibidem.
sed rursum mox disparebit, & non videbitur, nisi iterum to-
to desiderio requiratur. Ita ergo & in hoc corpore potest es
se de pręsentia sponsi frequens lætitia, sed non copia: quia et-
si visitatio lætificat, sed molestat vicissitudo. Et hoc tandiu
necesse est pati dilectam, donec semel posita corporeæ sarci-
na molis, auolet & ipsa leuata pennis desideriorum suorum
liberè iter carpens per campos contemplationis, & mẽte se-
quens expedita dilectum quocunque ierit. Nec tamen vel in
transitu præsto erit sic omni animæ, nisi illi duntaxat quam
ingens deuotio, & desiderium vehemẽs, & prędulcis affectus
sponsam probat, & dignam ad quam gratia visitãdi accessu-
rum verbum decorem induat, formam sponsi accipiens. Qui
enim nondum inuenitur ita affectus, sed compunctus magis
actuum recordatione suorum, loquẽs in amaritudine animæ
suæ, dicat deo: Noli me cõdemnare: aut forte etiam adhuc pe Iob 10.a
riculose tentatur à propria concupiscentia abstractus & ille-
ctus: hic talis non sponsum requirit, sed medicum: ac per hoc
non oscula quidem vel amplexus, sed tãtum remedia vulne- M
ribus accipiet suis, in oleo vtique & vnguentis. An non sępe-
numero sic sentimus & sic experimur orãtes, nos qui nostris
quotidie adhuc excessibus tentamur pręsentibus, mordemur
præteritis? A quanta me amaritudine frequenter liberasti ad-
ueniens Iesu bone? Quotiens post anxios fletus, post inenar-
rabiles gemitus & singultus, sauciam cõscientiam meam vn-
xisti vnctione misericordiæ tuæ, & oleo lætitiæ perfudisti?
Quotiens me oratio quem penè desperãtem suscepit, reddi-
dit exultantem & pręsumentẽ de venia? Qui similiter afficiũ-
tur, ecce hi sciunt quod verè medicus sit dominus Iesus, qui Psa.146.a
sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Qui ex-
perti non sunt, credant inde eidem ipsi dicenti: Spiritus domi Luca 4.c
ni vnxit me, ad euangelizandum mãsuetis misit me, vt mede-
rer contritis corde. Si adhuc dubitant, accedant certe & pro-
bent, & sic in semetipsis discant quid sit, Misericordiam vo- Mat.9.b
lo, & non sacrificium. Sed videamus & reliqua. Sunt qui
in studiis spiritualibus fatigati, & versi in teporem, atque in
defectu quodam spiritus positi ambulant tristes vias domi-
ni, corde arente & tædente accedunt ad quæque iniuncta, fre
quenter murmurant, longos dies, longas conqueruntur &
noctes, loquentes cum sancto Iob: Si dormiero dicam, quan- Iob 7.a
do consurgam? & rursum expectabo vesperã. Ergo vbi con-
tingit tale aliquid pati, si misertus dominus appropiet no-
bis in via qua ambulam⁹, & incipiat loqui de cœlo qui de cœ
lo est,

A lo est,necnon fauorabile quippiam cantare nobis de canticis
Sion,narrare etiam de ciuitate dei,de pace ciuitatis, de æter-
nitate pacis, de statu æternitatis, dico vobis erit pro vehicu-
lo animæ dormitanti & pigritanti læta narratio, ita vt pellat
omne fastidium ab animo audientis, & à corpore fastigatio-
Psal.118.d nem. An tibi aliud vel pati vel petere ille videtur, qui ait: Dor
mitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis: Et
Ibidem,n nónne cùm obtinuerit, clamabit: Quomodo dilexi legem tuã
domine, tota die meditatio mea est? Sunt enim quædã ver-
ba verbi sponsi ad nos, nostræ meditationes de ipso & eius
gloria, elegantia, potentia, maiestate. Non solum autem,
sed & cum auida mente versamus testimonia eius & iudicia
oris eius, & in lege eius meditamur die ac nocte: sciamus pro
certo adesse sponsum, atque alloqui nos, vt non fatigemur la
boribus, sermonibus delectati. Tu ergo cùm tibi aliqua ta-
lia volui animo sentis, non tuam putes cogitationem, sed il-
Esa.63.a lum agnosce loquentem, qui apud prophetam dicit: Ego qui
loquor iustitiam. Simillima enim sunt nostræ cogitata men-
tis sermonibus veritatis in nobis loquentis: nec facilè quis
discernit quid intus pariat cor suum quídve audiat, nisi qui
Mat.15.b prudenter aduertit dominum in euangelio loquentem, quia
Ibidẽ,9.a de corde exeunt cogitationes malæ. Et illud: Quid cogitatis
Ioan.8.f mala in cordibus vestris? Et qui loquuntur mẽdacium, de suo
2.Cor.3.b loquuntur. Apostolus autem: Non quòd sufficientes (inquit)
B simus cogitare aliquid à nobis tanquã ex nobis, subaudis bo-
num, sed sufficientia nostra ex deo est. Cũ ergo mala in cor-
de versamus, nostra cogitatio est: si bona, dei sermo est. Illa
Psal.84.b cor nostrum dicit, hæc audit. Audiam (ait) quid loquatur in
me dominus deus, quoniam loquetur pacem in plebem suã.
Itaque pacem, pietatem, iustitiam deus in nobis loquitur: nec
talia nos cogitamus ex nobis, sed in nobis audimus. Cæte-
rùm homicidia, adulteria, furta, blasphemiæ, & his similia de
Mat.15.b corde exeunt, nec audimus ea, sed dicimus. Denique dixit
Psal.13.& 52.a insipiens in corde suo, non est deus. Et propter hoc irrita-
uit impius deum, quia dixit in corde suo, non requiret. Sed
Ibidẽ 9.c est præterea quod corde quidem sentitur, non tamen cordis
est verbum: nec enim de corde exit sicut nostra cogitatio,
sed neque illud est quod ad cor fieri diximus, verbum videli-
cet verbi, cùm sit malum: immittitur autem à contrariis po-
Psal.77.e testatibus, sicut fiunt immissiones per angelos malos, quale
Ioan.13.a (verbi causa) fuit quod legitur misisse in cor diabolus vt tra-
deret dominum Iudas Simonis Iscariotis. Verùm quis ita
vigilet diligens obseruator motionum internarum suarum,
siue in se, siue & ex se factarum, vt liquidò ad quæque illicita
sensu cordis sui discernat inter morbum mentis, & morsum
serpentis? Ego nulli hoc mortalium posibile puto, nisi qui
illuminatus à spiritu sancto speciale accepit donum, quod a-
1.Cor.12.b postolus inter cætera charismata quæ enumerat, nominat di-
C scretionem spirituum. Quantumlibet enim quis (secundum
Prou.4.d Salomonem) omni custodia seruet cor suum, & omnia quæ
intra se mouentur, vigilantissima intentione obseruet, etiam
si diuturnum forte in his habuerit exercitium, & frequẽs ex-
perimentum: non poterit tamen ad purum in se dignoscere
discerneréve abinuicem malum innatum, & malum semina-
Psal.18.d tum. Nam delicta quis intelligit? Nec multum refert nostra
scire vnde inest nobis malum, dummodo inesse sciamus: vi-
gilandum potius & orandum vndecunque sit, ne consentia-
mus. Denique orat propheta contra vtrunq; malum dicens:
Ibidem. Ab occultis meis mũda me domine, & ab alienis parce seruo
tuo. Et ego non possum tradere vobis quod nõ accepi. Non
autem accepi (fateor) vnde asignẽ certam notionẽ inter par-
tum cordis & seminarium hostis. Quippe vtrunque malum,
vtrunque à malo: vtrunque in corde, sed non vtrũq; de cor-
de. Hoc totum certum mihi in me, etsi incertum quid cordi,
quid hosti tribuam? Et id quidem (vt dixi) absque periculo.

Sed sane est vbi periculose immo damnabiliter erratur, at-
que ibi merito nobis certa præfigitur regula, ne quod dei est
in nobis, demus nobis, putantes verbi visitationem nostram
esse cogitationem. Ergo quantum distat bonũ à malo, tantum
ista duo à se, quoniã nec de verbo malum, nec de corde exiet
Mat.7.c bonum, nisi quod prius forte de verbo cõceperit: quia nõ po
test bona arbor malos fructus facere, nec arbor mala fructus
bonos. At satis dictũ esse credo quid dei, quid nostrũ in no-
stro sit corde, nec superfluè (vt arbitror) sed vt sciant inimici D
gratiæ, absque gratia nec ad cogitãdum bonum sufficere cor
humanũ, sed sufficientiam ipsius ex deo esse, dei vocem bonũ *2.Cor.3.b*
quod cogitatur, non cordis prolem existere. Tu ergo si vocẽ
eius audis, non iam nescias vnde veniat, aut quo vadat, sciens
quia à deo exit, & ad cor vadit. Vide autem quomodo verbũ
quod egreditur de ore dei, non reuertatur ad eum vacuũ, sed
prosperetur & faciat omnia ad quæ misit illud, vt dicere pos-
sis & tu, quia gratia dei in me vacua non fuit. Fœlix mens cui *1.Cor.15.b*
verbum indiuiduus comes, vbique se affabilem præbet, cuius
indesinenter oblectata suauitate facundiæ, à carnis molestiis
& vitiis sese vendicet, omni hora redimẽdo tempus à diebus
malis. Non lassabitur, non molestabitur, quoniam sicut dicit
scriptura: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit.

Iam verò magni patrisfamiliâs seu regię maiestatis schema
apparere existimo his qui accedentes ad cor altum de maiori
spiritus libertate, & puritate conscientiæ magnanimiores fa-
cti consueuerũt audere maiora, inquieti prorsus & curiosi se-
cretiora penetrare, & apprehẽdere sublimiora, & tẽtare per-
fectiora non modo sensuum, sed & virtutum. Hi enim pro fi-
dei magnitudine digni inueniuntur qui inducantur in omnẽ
plenitudinẽ: nec est omnino in omnibus apothecis sapientiæ
à quo deus scientiarũ dominus arcendos cẽseat cupidos ve-
ritatis, vanitatis nõ conscios. Talis erat Moyses qui audebat *Exo.33.c*
dicere deo: Si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi te i- E
psum. Talis Philippus, qui sibi & suis condiscipulis patrem *Ioan.14.b*
flagitabat ostendi. Talis & Thomas, qui nisi sua manu tãge- *Ioan.20.f*
ret vulnus & fossum latus, credere recusabat. Pusilla fides, sed
de magnitudine animi miro modo descẽdens. Talis quoque
Dauid, qui & ipse dicebat deo: Tibi dixit cor meum, exqui- *Psal.26.c*
siuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Tales ita-
que magna audent, quoniam magni sunt: & quæ audent ob-
tinent, iuxta verbum promisionis ad ipsos, quod est istius-
modi: Quemcunque locum calcauerit pes vester, vester erit. *Deut.11.e*
Magna siquidem fides, magna meretur: & quatenus in bo-
nis domini fiduciæ pedem porrexeris, eatenus posidebis.

Denique Moysi ore ad os loquitur deus, & palam non per *Num.12.b*
ænigmata & figuras dominum videre meretur, cum prophe-
tis aliis tantum in visione apparere se dicat, & per somnium
loqui. Philippo quoque secundum petitionem cordis sui o-
stensus est pater in filio, in eo proculdubio quod incontinen
ti audiuit: Philippe qui videt me, videt & patrem: & quia ego *Ioan.14.b*
in patre, & pater in me est. Sed & Thomæ iuxta desiderium *Ioan.20.f*
cordis eius palpandum se præbuit, & voluntate labiorum e-
ius non fraudauit eum. Quid Dauid? Nónne & ipse voto se
non omnino fraudari significat, vbi ait non daturum se som- *Psa.131.a*
num oculis suis, nec palpebris suis dormitationẽ, donec in-
ueniret locum domino? Igitur istiusmodi magnis spiritibus
magnus occurrit sponsus, & magnificabit facere cum eis, e- F
mittens lucem suam, & veritatem suam, eósque deducens & *Psal.125.a*
adducens in montem sanctum suum & in tabernacula sua, ita *Psal.2.a*
vt dicat qui eiusmodi est, quia fecit mihi magna qui potens *Luc.1.c*
est. Regem in decore suo videbunt oculi eius præeuntem se *Esa.33.c*
ad speciosa deferri, ad flores rosarum, & lilia conuallium, ad
amœna ortorum, & irrigua fontium, ad delicias cellariorum,
& odoramenta aromatum, postremo ad ipsa secreta cubiculi.

Isti sunt thesauri sapientiæ & scientiæ penes sponsum ab-
sconditi, hæc vitæ pascua præparata in refectionem anima-
rum sanctarum. Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex *Psal.126.a*
ipsis. Hoc solũ admonitus sit, ne solus habere velit quæ pos-
sunt sufficere pluribus. Propterea enim fortasis post ista o-
mnia sponsus tanquã pastor apparere describitur, vt proin-
de admoneatur assecutor tantorum munerum pascendi gre-
gis simpliciorum, qui scilicet tam non valent per semetipsos
apprehendere ista, quàm non audent sine pastore oues exire
in pascua. Denique hoc ipsum sponsa prudenter aduertens
postulat sibi indicari vbi ipse pascat & cubet sub meridiano *Cant.1.b*
feruore, parata (vt quidem ex hoc intelligi datur) pasci & pa-
scere cum illo & sub illo. Nec enim tutum arbitratur longe
agere gregem à summo pastore, nimirum ob occursiones lu-
porum, eorum maximè qui veniunt ad nos in vestimentis o-
uium: & propterea satagit in eisdem cum ipso pariter pascere
pascuis, & cubare vmbris. Et causam ponit: Ne incipiam (in-

G quiens) vagari post greges sodalium tuorum: ipsi sunt qui se volunt videri amicos sponsi, & non sunt: & cùm suos non illius greges pascere cura sit eis, hincinde tamen insidiantes dicunt: Ecce hic est Christus, ecce illic est: videlicet vt multos seducant & abducant à Christi gregibus, & socient suis. Hoc pro literæ textu. Iam verò spiritualem sensum qui in ea latet, sub alio sermonis principio expectate, quicquid illud erit quod mihi inde vobis orantibus sua misericordia partiri dignabitur sponsus ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De his quæ semper sectanda sunt à mente deuota, & quid sit meridies, & de quatuor generibus tentationum semper cauendis. Sermo XXXIII.

Iob 10.d INDICA mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. Et alius quidam: Indica (inquit) mihi cur me ita iudices. Vbi non sane sententiam causatur, sed scrutatur causam, erudiri flagellis petens, non erui. Item alius *Psal.24.b* precatur, dicens: Vias tuas domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Quas dixerit vias vel semitas, mani- *Psal.22.a* festat alibi: Deduxit me (inquit) super semitas iustitiæ. Ergo tria ista anima curiosa dei nõ cessat inquirere, iustitiam, & iudicium, & locum habitationis gloriæ sponsi, tanquã viã H in qua ambulet, cautelam qua ambulet, & ad quam ambulet *Psal.26.b* mansionem. De qua mansione sic habes in propheta: Vnam petii (inquit) à domino, hanc requirã, vt inhabitem in domo *Psal.25.b* domini omnibus diebus vitæ meæ. Et iterum: Domine dile- *Psa.88.c* xi decorẽ domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Porro de reliquis duobus, Iustitia & iudicium (ait) præparatio sedis tuæ. Merito tria ista mens deuota requirit, vtpote sedem dei, & sedis præparationem. Et pulchrè in sponsæ prærogatiuam concurrunt pariter omnia ad consummationem virtutum, vt de forma iustitiæ sit formosa, de iudiciorum notitia cauta, de desiderio præsentiæ seu gloriæ sponsi casta. Talem prorsus decet esse sponsam domini, pulchram, eruditã, & castam. Ergo petitio quam vltimam posui, istius est loci. Petit siquidem ab eo quẽ diligit anima sua, indicari sibi vbi pascat, & vbi cubet in meridie. Et primo aduerte quàm eleganter amorem spiritus à carnis discernat affectu, dum dilectum exprimere magis ipsa affectione quàm nomine volens, nõ simpliciter quem diligo, sed ô (inquit) quem diligit anima mea, spiritualem designans dilectionem. Deinde quidnam eam in loco pascuæ adeo delectet, diligenter attende. Sed nec illud prætereat te de hora meridiana, & quòd is potissimum exploratur locus, in quo qui pascit cubat simul: quod est magnæ securitatis indicium. Arbitror enim ob hoc additum, I cubat, quod eo loci minimè necesse sit stare & vigilare super custodiam gregis, quãdo grex etiam cubante pastore & pausante sub vmbris liberè nihilominus discurrat in pascuis.

Fœlix regio in qua pro libitu oues ingrediuntur & egrediuntur, & non est qui exterreat. Quis mihi tribuat videre *Matt.18.b* vos, meq; pariter in montibus pasci vnà cum illis nonaginta nouem quæ illic relictæ leguntur, cum pastor earũ dignãter ad vnam descendit quæ errauerat? Securè proculdubio cubat prope, qui & longe recedere minimè dubitauit, sciens quia in tuto eas reliquerat. Merito sponsa illo suspirat, meritò inhiat loco pascuæ simul & pacis, sed quietis, sed securitatis, sed exultationis, sed admirationis, sed stuporis. Nam & me miserum heu longe agentem & de longe salutantem. En ipsa eius recordatio ad lachrymas prouocat, planè iuxta affe- *Psal.136.a* ctionem & vocem dicentium: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Libet exclamare & me cum sponsa pariter & cum propheta: Lauda *Psal.147.a* deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacẽ, & adipe frumenti satiat te. Quis nõ illic vehementer cupiat pasci & propter pacem, & propter adipem, & propter satietatẽ? Nihil ibi formidatur, nihil fastiditur, nihil deficit. Tuta habitatio paradisus, dulce pabulum verbum, opulentia multa nímis, æternitas. Habeo & ego verbum, sed in carne, & mihi apponitur veritas, sed in sacramẽto. Angelus ex adipe frumenti saginatur, & nudo saturatur grano, me oportet interim quodam sacramenti cortice esse contentum, carnis furfure, literæ palea, velamine fidei. K Et hæc talia sunt quæ gustata afferunt mortem, si non de primitiis spiritus quantulumcunque accipiant condimentum. Prorsus mors mihi in olla, nisi ex *4.Reg.4.g* prophetæ farinula dulcoretur. Denique absque spiritu & sacramentum ad iudicium sumitur, & caro non prodest quicquam & litera occidit, & fides mortua est. Sed spiritus est qui viuificat, vt viuam in eis. At quantalibet sane abundantia spiritus pinguescant ista, non pari omnino iucunditate sumitur cortex sacramenti & adeps frumenti, fides & spes, memoria & præsentia, æternitas & tempus, vultus & speculum, imago dei & forma serui. Nempe in omnibus his fides locuplex mihi, intellectus pauper. Nunquid verò par sapor intellectui fideique, cùm sit in meritum ista, ille in præmium? Vides ergo distare inter pabula quantum & inter loca, & sicut exaltantur cœli à terra, ita habitantes in eis bonis potioribus abundare? Festinemus proinde filij, festinemus ad locum tutiorem, ad pastum suauiorem, ad vberiorem & fertiliorem agrum. Festinemus vt habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epulemur sine fastidio. Tu enim domine sabaoth, qui cum tranquillitate iudicas omnia, etiam cum securitate æquè omnia ibi pascis. Idem ipse & dominus exercituum & pastor ouium. Ergo & pascis & cubas pariter, sed non hic. Denique stabas cùm è cœlo prospiceres vnam ex *Act.7.g* tuis ouiculis (Stephanum loquor) à lupis circundari super ter- L ram. Et propterea quæso indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie, hoc est tota die. Etenim illa meridies tota est dies, & ipsa nesciens vesperam. Et ideo melior dies illa in atriis tuis super milia, quia nescit occasum. *Psal.83.c* At matutinum forsitan habuit, cùm primum videlicet dies sanctificatus illuxit nobis per viscera vtique misericordiæ dei nostri, in qui- *Luc.1.g* bus visitauit nos oriens ex alto. Verè tunc suscepimus deus *Psal.47.b* misericordiam tuam in medio templi tui, cùm in medio vmbræ mortis exortus matutini lux orta est nobis, & manè vidimus gloriam domini. Quanti reges & prophetæ voluerunt videre, & non viderunt? Quare, nisi quia nox erat, & necdum venerat illud expectatum mane cui fuerat repromissa misericordia? Vnde & orabat quis dicens: Auditam fac mihi mane *Psal.142.b* misericordiam tuam, quia in te speraui. Fuit nanque quædam huius aurora diei, ex quo sol iustitiæ per archangelum Gabrielem nũciatus est terris, & virgo deum in vtero de spiritu sancto concepit & peperit virgo, ac deinceps quoad in terris visus est, & cũ hominibus conuersatus est. Nam vsque adeo per totum id temporis lux pusilla & tanquam lux reue- *1.Cor.2.b* ra auroræ apparuit, vt diem esse interim apud homines pene vniuersitas ignoraret. Denique si cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Et vtique ipsis paucis discipulis dicebatur: Adhuc modicum lumen in vobis est, eo quòd au- *Ioan.12.f* rora esset & initium vel potius indicium diei, dum sol adhuc M abscõderet radios suos, & minimè eos spargeret super terrã. Paulus quoque dicebat, quoniam nox præcessit, dies autem *Rom.13.d* appropinquauit: significans esse tunc adhuc adeo modicum lumen, vt propinquasse quàm venisse diem dicere maluerit. Quando autem hoc dicebat? Profecto quãdo sol reuersus ab inferis, iam se ad alta cœli sustulerat. Quanto magis cùm adhuc similitudo carnis peccati instar densæ nubis operiret auroram, iuxta omnes nimirum nostri corporis passiones, ita vt neque amara mors, nec crux probrosa defuerit: quanto magis, inquam, tunc exigua tenuisque admodum lux fuit, & quę de auroræ magis quàm de solis prodire præsentia videretur?

Erat ergo aurora, & ipsa subobscura satis tota illa Christi conuersatio super terram, vsque dum occumbens & rursum exoriens, solaris suæ præsentiæ lumine clariori fugauit auroram, & mane facto absorpta est nox in victoria. Denique habes: Et valde manè vna sabbatorum veniunt ad monumen- *Mar.16.a* tum orto iam sole. An non mane fuit quãdo ortus est sol? Attulit autem nouum de resurrectione decorem, & sereniorem *2.Cor.5.d.* solito lucem: quoniam etsi noueramus eum secũdum carnẽ, *Psal.92.a* sed nunc iam non nouimus. Est scriptum in propheta: Decorem induit, induit fortitudinem, & præcinxit se: quod carnis infirma tanquã nubila quædam excusserit, stolam gloriæ induens. Sanè extunc eleuatus est sol, & sensim demum diffundens suos radios super terram, cœpit paulatim vbique clarior apparere,

A apparere,feruidiórque sentiri. Verùm quantumlibet incale-
scat & inualescat, multiplicet & dilatet radios suos super o-
mne huius nostræ mortalitatis curriculum(erit enim nobiscū
vsque ad consummationem seculi) non tamen ad meridianū
perueniet lumen,nec in illa sui plenitudine videbitur modò,
in qua videndus est postea, ab his duntaxat quos hac visione
ipse dignabitur.O vere meridies,plenitudo feruoris & lucis,
solis statio,vmbrarum exterminatio,desiccatio paludum, fœ
torum depulsio.O perenne solstitium,quādo iam non incli-
nabitur dies, ô lumen meridianū, ô vernalis temperies, ô æ-
stiua venustas,ô autumnalis vbertas , &(ne quid videat præ-
terisse) ô quies & feriatio hyemalis. Aut certe si hoc magis
probas,sola tunc hyems abiit & recessit.Hūc locum (inquit)
tantæ claritatis &pacis & plenitudinis indica mihi,vt quem-
admodum Iacob adhuc in corpore manens vidit dominū fa-
cie ad faciē,& salua facta est anima eius:vel certè sicut Moy-
Num.12.b ses vidit eum non per figuras &ænigmata seu per somnia,vti
prophetæ alij , sed modo planè præcellenti atque inexperto
Esa.6.a cæteris,sibi noto & deo: vel sicut Esaias reuelatis oculis cor-
dis vidit eum super solium excelsum & eleuatum : vel etiam
1.Cor.12.a quomodo Paulus raptus in paradisum audiuit verba ineffa-
bilia, & dominum suum Iesum Christum vidit oculis suis:ita
ego quoque te in lumine tuo & in decore tuo per mentis ex-
cessum merear contemplari pascentem vberius,quiescentem
B securius.Nam & hic pascis,sed non in saturitate.Nec cubare
licet,sed stare &vigilare oportet propter timores nocturnos.

Heu nec clara lux,nec plena refectio,nec mansio tuta:&
Mat.5.a ideo indica mihi vbi pascas,vbi cubes in meridie.Beatam me
Psal.64.a dicis cùm esurio & sitio iustitiam. Quid hoc ad illorum fœli-
Psal.67.a citatem qui repleti sunt in bonis domus tuę,qui epulantur &
Mat.5.a exultant in conspectu dei,& delectantur in lætitia ? Sed & si
quid patior propter iustitiam, nihilominus beatam pronun-
cias . Et certe pasci vbi timeas pati , iucunditatem habet, sed
non securitatem.Porrò autem pasci & pati simul, nónne mo
lesta iucunditas est? Omnia mihi hic cedunt citra perfectum,
Psal.15.c plura præter votum,& tutum nihil. Quando adimplebis me
Psal.26.c lætitia cū vultu tuo?Vultum tuum domine requiram. Vultus
tuus meridies est.Indica mihi vbi pascas , vbi cubes in meri-
die.Scio satis vbi pascas nō cubans, indica mihi vbi pascas &
cubes. Non ignoro vbi aliis temporibus pascere soleas , sed
scire velim vbi in meridie pascas . Nam in tempore quidem
mortalitatis meæ,& in loco peregrinationis meæ cōsueui sa-
ne sub tua custodia pasci & pascere in lege & prophetis &
psalmis de te,necdum in euāgelicis pascuis, &apud apostolos
similiter requieui,frequenter etiam de gestis sanctorū & ver
bis & scriptis eorū victum mihi atque attinentibus mihi mē-
dicaui vt potui:frequētius autem (quoniam is magis ad ma-
num fuit)manducaui panem doloris, &vinum compunctio-
C nis bibi , & factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac no-
Psal.41.a cte,dum dicitur mihi quotidie , vbi est deus tuus ? Nisi quòd
Psal.22.b de mensa tua,siquidem parasti in cōspectu meo mensam ad-
uersus eos qui tribulant me.De ipsa,inquam,tuæ quidem be-
neficio miserationis accipio, in quo vtcūq; respiro quotiens
tristis est anima mea,& quotiens conturbat me. Hæc pascua
noui & frequentaui te secuta pastorem,sed indica quęso etiā
quæ non noui. Sunt quidem & alij pastores qui dicunt se
esse sodales tuos, & non sunt,habentes greges suos,& fines
suos pabulo mortis refertos,in quibus pascūt nec tecum,nec
per te,quorum vtique terminos nō intraui , nec appropiaui
Mar.13.c eis.Ipsi sunt qui dicunt : Ecce hic est Christus, ecce illic est :
promittētes sapientię & scientiæ pascua vberiora,& creditur
eis,& confluunt ad eos multi,& faciunt eos filios gehēnę du-
plo quàm se.Cur hoc,nisi quia non est ibi meridies & perspi-
cua lux vt liquido veritas cognoscatur,facileque pro ea reci-
pitur falsitas propter verisimilitudinem , quæ non facile in
obscuro à vero discernitur, præsertim quia aquę furtiuæ dul-
Pro.9.d ciores sunt,& panis absconditus suauior ? Et propterea quæ-
Cant.1.b so vt indices mihi vbi pascas , vbi cubes in meridie, id est, in
manifesto, ne seducta incipiam vagari post greges sodalium
tuorum,quemadmodum &ipsi vagi sunt,nulla stabiles certi-
tudine veritatis,semper discentes , & nunquam ad scientiam
veritatis peruenientes . Hæc sponsa propter philosophorum
& hæreticorum varia & vana dogmata . Mihi verò videtur
non solum propterea,sed & propter dolos inuisibilium po- D
testatum,sicut sunt seductorij spiritus sedentes in insidiis,& Psal.10.a
parantes sagittas suas in pharetra,vt sagittent in obscuro re-
ctos corde:propter hos,inquam,&maximè videtur mihi illa
meridies optanda etiam nobis, vt clara luce deprehendamus
astutias diaboli,atque angelum satanæ illum,qui se transfigu-
rat in angelum lucis , ab angelo nostro facillimè discerna- 2.Cor.11.c
mus.Non enim aliter nos custodire sufficimus ab incursu & Psal.90.b
dæmonio meridiano,nisi in meridiano æquè lumine. Quod
quidem dæmonium idcirco meridianum dictum existimo,
quia sunt aliqui de numero malignorum , qui cū merito te-
nebrosæ obstinatęq; volūtatis suæ nox & nox perpetua sint,
diem tamen se ad fallendum simulare nouerunt , nec modo
diem,sed & meridiem : sicut eorum princeps non contentus
esse æqualis deo,etiam aduersatur,&extollitur supra id quod
dicitur , aut quod colitur deus. Itaque nisi cordi illius quem
forte aliquod istiusmodi dæmonium meridianum tentādum
acceperit,oriens ex alto illuxerit verus meridies, qui falsum
conuincat & prodat, nō poterit omnino caueri, sed tentabit
& supplantabit sine dubio sub specie boni , pro bono scili-
cet malum incauto & improuido persuadens. Et tunc meri-
dies,id est,maior claritas apparet tētans,cum quasi boni ma-
ioris imaginem præfert.Quotiés(verbi causa) suggessit anti-
cipare vigilias,quoad solennia fratrum illuderet dormitanti?
Quotiens produci ieiunia, vt diuinis obsequiis eo inutilem E
redderet,quo imbecillem ? Quotiens bene proficientibus in
cœnobiis inuidens, obtentu quasi maioris puritatis eremum
petere persuasit,& cognouerunt miseri tandem quàm verus
sit sermo quem frustra legerant : Væ soli,quoniam si cecide- Eccles 4.c
rit,non habet subleuantem?Quotiens ad opus manuum plus
quàm opus fuerat incitauit, & fractum viribus cæteris regu-
laribus exercitiis inualidum reddidit?Quàm multis exercita-
tionem corporis (quæ,iuxta apostolum, ad modicum valet)
non modicam persuasit, & pietate fraudauit ? Denique ipsi
experti estis quomodo quidam (ad verecundiam illorum di-
co)qui ante inhiberi non poterant, (ita in spiritu vehementi
ad omnia ferebantur)post ad tantam ignauiam deuenerunt,
vt(secūdum illud apostoli) cum spiritu cœperint,nunc carne Gala.3.a
consummentur,quàm turpe iniere fœdus cū suis corporibus,
quibus crudele ante indixerant bellum . Videas proh pudor
importune superflua quæritate, qui prius necessaria obstina-
tissimè recusabant.Quanquam si qui in sua forte inuicti ob-
stinatione perdurāt indiscretius abstinentes, & singularitate
notabili conturbantes eos cum quibus habitare debēt vnius
moris in domo,haud scio sanè an se existiment pietatē reti-
nere,cùm huiusmodi mihi videantur & longius abiecisse.Nā
qui sapiētes in oculis suis decreuerūt apud se nec consilio ac-
quiescere nec præcepto,videant quid respondeant, nō mihi,
sed dicenti, quoniam quasi peccatū hariolādi est, repugnare: F
& quasi scelus idololatriæ,nolle acquiescere.Præmiserat autē 1.Re.15.c
quia melior est obedientia q̄ victima , & auscultare magis q̄ Ibidem,c
offerre adipem arietum,id est abstinentiā contumaciū.Vnde
dominus per prophetam : Nunquid manducabo (ait) carnes Psal.49.c
taurorum,aut sanguinem hircorum potabo? significās mini-
mè sibi accepta fore ieiunia superborum vel immundorum.

Sed sanè vereor ne damnantes superstitiosos videamur fre
na laxare gulosis:& audiant illi ad periculum sui quod ad re-
medium his dicitur.Quamobrem audite vtraq; pars,quatuor
esse tentationū genera,& ipsa nobis ita prophetico sermone
describi.Scuto(inquit)circundabit te veritas eius : non time- Psal.90.a
bis à timore nocturno,à sagitta volāte in die, à negocio per-
ambulāte in tenebris,ab incursu & dæmonio meridiano.At-
tēdite nihilominus & vos alij quod omnibus spero profutu
rum.Illud omnes in nobis sentimus &sensimus qui conuersi
sumus ad dominum, quod sancta scriptura dicit: Fili accedēs
ad seruitutem dei,sta in timore, & præpara animam tuam ad Eccl.2.a
tentationem.Itaque primordia nostræ cōuersionis(iuxta cō-
munis quidem experiētiæ rationem) primus exagitat timor,
quē intrantibus statim horror vitę ingerit arctioris,& insue-
ta austeritas disciplinæ.At is timor nocturnus dicitur,vel quia
nox in scripturis designare solet aduersa, vel quoniam pro-
pter quod aduersa pati aggredimur, id nondum reuelatū est.
Si enim dies ille luceret,in cuius lumine pariter & labores &
præmia

G præmia videremus, timor omnino quorumuis laborum nul-
lus esset præ desiderio præmiorum, dum clara luce apparere-
Rom.8.d ret quoniam non sunt cōdignæ passiones huius temporis ad
futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Nunc verò quo-
niam abscondita sunt ab oculis nostris, & nox est interim in
hac parte, tentamur nimirū à timore nocturno, & pro bonis
quæ non videmus, formidamus quæ in præsentiarū sunt ad-
uersa tolerare. Vigilandum proinde & orandū primo intran-
tibus contra hanc primam tentationem, ne subito præoccu-
pati à pusillanimitate spiritus & tempestate, à bono cœpto
(quod absit) resiliant. Superata autē hac tētatione, armemus
nos nihilominus & aduersus hominū laudes, quę de laudabi-
li potissimum vita sumunt materiā. Alioquin patebimus vul-
neri à sagitta volāte in die, quæ est inanis gloria. Fama siqui-
dem volat: & ideo in die, quia ex operibus lucis. Si hæc exsuf-
flatur tanquam inanis aura, restat vt solidius aliquid afferatur
de diuitiis & honoribus seculi, si forte qui non curat laudes,
appetat dignitates. Et vide si non hic ordo tentandi seruatus
est in domino nostro, cui post suggestū ad solam vanitatem
Matt.4.b præcipitium, ostensa sunt omnia regna mundi atque oblata.
Tu ergo exemplo domini & ista renue. Aliter necesse est cir-
Psal.90.a cunueniri te à negocio perambulante in tenebris, quod est
hypocrisis. Etenim ista de ambitione descēdit, & in tenebris
habitatio eius, quippe abscōdit quod est: & quod nō est, men
H titur. Negociatur autem omni tempore, formam retinēs pie-
tatis ad sese occultandum, virtutem autem eius vendicans, &
emens honores. Postrema tentatio est dæmonium meri-
dianum: ꝙ soleat maxime insidiari perfectis, qui videlicet tā-
quā viri virtutū omnia superauerint, voluptates, fauores, ho-
nores. Quid enim iam superest ei qui tentat, in quo possit pu
gnare palā aduersus huiusmodi? Venit proinde occultus, qui
manifestus non audet: & quem satis expertus est apertum o-
mne horrere malum, falso bono supplātare molitur. Qui au-
2.Cor.2.c tem dicere possunt cū apostolo: Non enim ignoramus astu-
tias eius: quo plus proficiunt, eo magis soliciti sunt cauere à la
queo isto. Hinc est quod Maria angelica salutatione turba-
Iosue 5.c tur, dolum (nisi fallor) suspicans. Et Iosue nō prius amicū an-
gelum suscipit, quàm esse amicum nouerit. Denique sciscita-
tur, suúsne sit, an aduersariorum, tanquā qui expertus sit dæ-
monij meridiani versutias. Apostoli quoq; aliquando cū la-
borarent in remigando vento aduersante & iactante nauicu-
lam, videntes dominum ambulantem supra mare, & putātes
Marc.6.c esse phantasma, ita vt clamarent præ timore, nónne apertam
meridiani suspicionem dæmonij prætenderūt? Et recordami-
ni scripturæ dicentis quia quarta vigilia noctis venit ad eos
ambulans supra mare. Quarto igitur, id est supremo demum
loco hæc tentatio formidetur, & quo se in summo stare quis
viderit, eo sibi vigilantius ab incursu & dæmonio meridiano
I cauendum intelligat. Porrò discipulis verus se manifestauit
Matt.28.b meridies in eo quod audierūt: Ego sum: Nolite timere: & falsi
suspicio ab eis depulsa est. Vtinam & nobis quotiens palliata
falsitas molitur irrepere, emittat lucem suam & veritatē suā
ad prodendam illam oriens ex alto verus meridies, & diuidat
lucem à tenebris, vt non notemur à propheta tanquā ponen
Esa.5.e tes lucem tenebras, & tenebras lucem. Adhuc nisi tædio fue-
rit longitudo sermonis, has quatuor tentationes tentabo suo
ordine assignare ipsi corpori Christi, quod est ecclesia. Et ec-
ce quàm breuiꝰ possum percurro. Videte primitiuā ecclesiā, si
nō primo peruasa est acriter nimis à timore nocturno. Erat
enim nox quando omnis qui interficeret sanctos, arbitraba-
tur obsequium se præstare deo. Hac autem tentatione deui-
cta, & sedata tempestate, inclyta facta est, & iuxta promissio-
nem ad se factam in breui posita in superbiam seculorum. Et
dolens inimicus ꝙ frustratus esset, à timore nocturno cōuer-
tit se callide ad sagittā volantē in die, & vulnerauit in ea quos
dā de ecclesia. Et surrexerunt homines vani, cupidi gloriæ, &
voluerunt sibi facere nomen, & exeuntes de ecclesia diu eā-
dē matrē suā afflixerunt in diuersis & peruersis dogmatibus.
Sed hæc quoque pestis depulsa est in sapientia sanctorum, si-
cut & prima in patientia martyrum. En tempora ista libera
quidē deo miserante ab vtraque illa malitia, sed plane fœda à
negotio perambulante in tenebris. Væ generationi huic à fer
mento pharisęorum quod est hypocrisis, si tamen hypocrisis
dici debet, quæ iam latere prę abūdantia non valet, & præ im K
pudentia non quærit. Serpit hodie putida tabes per omne
corpus ecclesiæ, & quo latius, eo desperatius, eóq; periculo-
sius, quo interius. Nam si insurgeret apertus inimicus hæreti-
cus, mitteretur foras & aresceret: si violētus inimicus, abscō-
deret se forsitan ab eo. Nunc verò quem eiiciet, aut à quo ab-
scōdet se? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarij,
& omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: om-
nes proximi, & omnes quæ sua sunt quærūt. Ministri Christi
sunt, & seruiunt antichristo. Honorati incedūt de bonis do-
mini, qui domino honorem non deferūt. Inde is, quē quoti-
die vides, meretricius nitor, histrionicus habitus, regius ap-
paratus: inde aurū in frenis, in sellis & calcaribus, & plus cal-
caria q̃ altaria fulgent. Inde splendidæ mensæ & cibis & scy-
phis, inde comessationes & ebrietates, inde cithara & lyra &
tibia, inde redundantia torcularia, & prōptuaria plena eructā- Psal.143.c
tia ex hoc in illud. Inde dolia pigmētaria, inde referta marsu-
pia. Pro huiusmodi volunt esse & sunt ecclesiarum præpositi,
decani, archidiaconi, episcopi, archiepiscopi. Nec enim hæc
merito cedunt, sed negotio illi quod perambulat in tenebris.
Olim prædictum est, & nunc tēpus impletionis aduenit: Ec-
ce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece Esa.38.c
martyrum, amarior post in conflictu hæreticorū, amarissima
nūc in moribus domesticorū. Non fugare, nō fugere eos po-
test, ita inualuerunt, & multiplicati sunt super numerū. Inte- L
stina & insanabilis est plaga ecclesię, & ideo in pace amaritu- Psal.39.b
do eius amarissima. Sed in qua pace? Et pax est, & nō est pax.
Pax à paganis, & pax ab hæreticis, sed non profecto à filiis.
Vox plangentis in tēpore isto: Filios enutriui & exaltaui, ipsi Esa.1.a
autem spreuerunt me. Spreuerunt & maculauerunt me à tur-
pi vita, à turpi quæstu, à turpi commercio, à negocio denique Psa.90.a
perambulante in tenebris. Superest vt iam de medio fiat dæ-
monium meridianum ad seducēdos si qui in Christo residui
sunt adhuc permanentes in simplicitate sua. Siquidem absor
buit fluuios sapientium, & torrentes potentiū, & habet fidu-
ciam vt Iordanis influat in os eius, id est, simplices & humiles Iob 40.c
qui sunt in ecclesia. Ipse enim est Antichristus, qui se non so-
lum diem, sed & meridiem mentietur, & extolletur supra id
quod dicitur aut quod colitur deus: quem dominus Iesus in-
terficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui,
vtpote verus & æternus meridies, spōsus & aduocatus eccle-
siæ, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Sermo XXXIIII, in quo tractatur de humilitate & patientia.

SI IGNORAS te, ô pulchra inter mulieres, egredere, & Cant.1.c
abi post greges sodalium tuorum, & pasce hœdos tuos
iuxta tabernacula pastorum. Olim sanctus Moyses quo-
niam multum præsumebat de gratia & familiaritate quam M
inuenerat apud deum, aspirabat ad quandam visionem ma-
gnam, ita vt diceret deo: Si inueni gratiam in oculis tuis, o- Exo.33.c
stende mihi teipsum. Accepit autem pro ea visionem longe
inferiorem, ex qua tamen ad ipsam quam volebat, posset ali-
quando peruenire. Filij quoq; Zebedæi in simplicitate cor- Mat.20.c
dis sui ambulantes, magnum aliquid & ipsi ausi sunt, sed ad
gradum nihilominus sunt reducti per quem fuerat ascen-
dendum. Ita & modo sponsa quoniam rem grandem postu-
lare videtur, reprimitur sane austeriori respōsione, sed plane
vtili & fideli. Oportet nanque humiliter sentire de se niten-
tem ad altiora, ne dum supra se attollitur, cadat à se, nisi in se
firmiter per veram humilitatē fuerit solidatus. Et quia nisi
humilitatis merito maxima minime obtinentur, propterea
qui prouehēdus est, correptione humiliatᷣ, humilitate meretᷣ.

Tu ergo cùm te humiliari videris, habeto id signum in bo
num, omnino argumentum gratię propinquantis. Nam sicut
ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur.
Sane vtrunq; legis, deum scilicet & superbis resistere, & hu- Iaco.4.b
milibus dare gratiam. Nónne denique seruum suum Iob, cū
post insignem triumphū, tantam & tam probatam ipsius pa-
tientiam larga remunerandam benedictione cēseret, prius in
multis & districtis percūctationibus humiliare curauit, & sic
parare viam benedictioni? At parum est cùm per seipsum hu
miliat nos deus si tunc libenter accipimus, nisi quando & per
alium

A alium hoc facit, sapiamus similiter. Quamobrē accipite huius rei mirabile documentum de sancto Dauid. Aliquando maledictum est illi & à seruo. At ille nec cumulatā iniuriam sensit, quia præsensit gratiam. Quid mihi, ait, & vobis filij Saruiæ? O vere hominem secundum cor dei, qui se vlciscenti potius quàm exprobrāti succensendū putauit. Vnde & secura cōscientia loquebatur: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Vetuit ergo prohiberi maledicum conuitiantem, quęstū æstimans maledicta. Et addit: Dominus misit illum ad maledicendum Dauid. Prorsus secundum cor dei, qui de corde dei ferebat sententiā. Sæuiebat lingua maledica, & ille intendebat quid in occulto ageret deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat se ad benedictionem. Nunquid in ore blasphemi deus? Absit. Sed eo vsus est ad humiliandum Dauid. Nec latuit prophetam, quippe cui incerta & occulta sapientiæ suæ manifestauerat deus: & ideo dicit: Bonū mihi quòd humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Vides quia humilitas iustificat nos? Humilitas dixi, & non humiliatio. Quanti humiliantur, & humiles non sunt? Alij cum rācore humiliantur, alij patienter, & alij libenter. Primi rei sunt, sequentes innoxij, vltimi iusti. Quanquā & innocentia portio iustitię est, sed consummatio eius apud humilem. Qui autem dicere potest, Bonum mihi quia humiliasti me: is vere humilis est. Nō potest hoc dicere B qui inuitus tolerat, minus qui murmurat. Neutri horum promittimus gratiam, quòd humiliatur, etsi sanè lōge hi duo à se differant: & alter quidem in patientia sua possideat animam suā, alter in suo murmure pereat. Sed enim etsi vnus irā, neuter tamen gratiā promeretur, quoniam nō humiliatis sed humilibus deus dat gratiam. Est autem humilis qui humiliationem conuertit in humilitatem, & ipse est qui dicit deo: Bonū mihi quòd humiliasti me. Nemini prorsus quod patiēter fert bonū est, sed plane molestū. Scimus autē, quòd hilarem datorem diligit deus. Vnde & cū ieiunamus iubemur caput nostrū vngere oleo, & faciem lauare, vt nostrum scilicet opus bonū spirituali quodam gaudio condiatur, & holocaustū nostrum pingue fiat. Etenim sola gratiam quam præfert meretur læta & absoluta humilitas. Quæ enim coacta fuerit vel extorta, qualis vtique est in viro patiente illo qui possidet animā suā: hæc inquā humilitas etsi vitam obtinet propter patientiam, propter tristitiam tamen gratiā non habebit. Non enim congruit ei qui eiusmodi est, illud scripturæ: Glorietur humilis in exaltatione sua: quoniam non spontè humiliatur, neque libenter. Vis autem videre humilem rectè gloriantem, & vere dignum gloria? Libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Non dicit patiēter se ferre infirmitates suas, sed & gloriari, & libenter gloriari in illis, probans etiam sibi bonū esse, ꝙ humiliatur: nec sufficere C omnino vt possideat animā suā tanquā patienter humiliatus, nisi & gratiam accipiat tanquā spōte humiliatus. Generalē verò hinc audi regulam. Omnis qui se humiliat, ait, exaltabitur. Significat profectò non omnem exaltandam esse humilitatē, sed eam tantum quæ de voluntate venit, non ex tristitia, nec ex necessitate. Nec enim per cōtrarium, omnis qui exaltatur, humiliandus erit: sed tantū qui se exaltat, humiliabitur, nimirum ob voluntariam vanitatē. Ita ergo nō qui humiliatur, sed qui sponte se humiliat, exaltabitur: vtiq; ob meritū voluntatis. Esto enim quòd humilitatis materia per aliū ministratur, verbi gratia, probra, damna, supplicia: nō tamen idcirco rectè ab alio q̄ à semetipso humiliat⁹ ille dicetur, qui illa omnia tacita & lęta cōscientia, causa dei subeūda decreuerit. Sed quo progredimur? Patiēter (vt sentio) sustinetis excessum ī verbo de humilitate & patientia, sed reuertamur ad locū de quo digressi sumus. Id nanq; incidit nobis ex occasione respōsi quo grandia pręsumentem sponsam reprimendā censuit spōsus, & non ad insipientiam illi, sed vt sane ex eo probabilioris & maioris humilitatis daretur occasio, per quā dignior potiorū atq; eorū ipsorū quæ petebat, capacior efficeretur. Verūtamē quia adhuc in ianuis sumus præsentis capituli, discussionis eius initiū principio si placet sermonis alterius ordiamur, præsertim ne verba sponsi vel recenseātur cum tędio, vel audiantur. Quod ipse auertat à seruis suis Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

2.Reg.16.b · Psal.7.a · Psal.118.i · Iaco.4.b · Psal.118.i · 2.Cor.9.b · Matt.6.c · Iac.1.a · 2.Cor.12.c · Lucæ 14.c

D

De increpatione dura, quam facit sponsus ad sponsam, & de duplici ignorantia nimium pauenda & fugienda.

Sermo XXXV.

SI TE, inquit, ignoras, egredere. Dura & aspera increpatio, quòd dicit, egredere. Hoc quippe verbum serui audire solent à valde irascentibus & indignantibus dominis: vel ancillæ à dominabus suis cùm grauiter illas offenderint: Exi hinc, exi à me, egredere à conspectu meo, & à domo ista. Hoc ergo verbo aspero & amaro satis nimiúmque increpatorio vtitur modo sponsus contra dilectam, sub conditione tamen, si seipsam ignorauerit. Nil quippe validius efficaciúsve ad terrendum potuit in eam intēdere, quàm vt egredi minaretur. Quod & tu aduertere potes, si bene attēdas vnde quo egredi iubeatur. Vnde enim quo putas, nisi de spiritu ad carnem, de bonis animi ad secularia desideria, de interna requie mentis ad mundi strepitum, & inquietudinem curarum exteriorū? In quibus omnibus nō est nisi labor & dolor, atq; afflictio spiritus. Quæ enim anima semel à domino didicit & accepit intrare ad seipsam, & in intimis suis dei præsentiam suspirare, & quærere faciem eius semper (spiritus est enim deus, & qui quęrūt eū, oportet eos in spiritu ambulare, & non in carne vt secundū carnem viuant) talis inquam anima nescio an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliúsve ducat, q̄ post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem exire denuo ad illecebras vel potius ad molestias carnis, sensuúmq; inexplebilem repetere curiositatem, dicente Ecclesiaste: Oculus non impletur visu, nec auris auditu. Audi enim hominem expertū quæ loquimur. Bonus es, inquit, domine sperātibus in te, animæ quærēti te. Ab hoc bono si quis auertere sanctam illam animam conaretur, puto haud sec⁹ accepisset, quàm si se de paradiso, & ab ipso introitu gloriæ cōspiceret deturbari. Audi adhuc & alium similem huic: Tibi dixit cor meū, ait, exquisiuit te facies mea, faciem tuā domine requirā. Vnde & dicebat: Mihi autē adhærere deo bonum est. Et item loquens ad animam suam, dicit: Conuertere anima mea in requiē tuā, quia dominus benefecit tibi.

E

Dico ergo vobis, nihil est quod intantū formidet quisquis hoc beneficiū semel accepit, quàm ne gratia derelict⁹ necesse habeat denuò egredi ad carnis consolationes, imò desolationes, rursúmq; carnalium sensuū sustinere tumultus. Terribilis proinde & nimis formidolosa cōminatio: Egredere, & pasce hœdos tuos. Quod est, indignam te noueris illa tua familiari & suaui rerum contēplatione cœlestium, intelligibilium, diuinarum. Quamobrē egredere de sanctuario meo corde tuo, vbi secretos sacrósq; veritatis ac sapiētiæ sensus dulciter haurire solebas: & magis tanquam vna de secularibus, pascendis & oblectandis tuæ carnis sensibus intricare. Hœdos quippe (qui peccatum significant, & in iudicio collocandi sunt à sinistris) dicit vagos & petulantes corporis sensus, per quos peccatum tāquam mors per fenestras intrauit ad animā. Cui & bene congruit quod sequitur in scriptura, iuxta tabernacula pastorū. Non enim supra sicut agni, sed iuxta tabernacula pastorū hœdi pascuntur. Pastores siquidem qui veri pastores sunt, licet tabernacula habeant de terra & in terra, corpora videlicet sua his diebus quibus nunc militant, non tamen de terra, sed de cœlestibus pascuis greges dominicos pascere cō sueuerunt: neq; enim suam eis, sed domini prædicant voluntatem. At hœdi (qui sunt corporis sensus) cœlestia nō requirūt, sed iuxta tabernacula pastorum in omnibus videlicet bonis sensibilibus huius mūdi (quæ est regio corporū) sumunt vnde sua desideria non tam satient quàm irritent. Turpis mutatio studiorum, vt cui ante studij fuerat peregrinantem & exulē animam suā sacris meditationibus, tanquā cœlestibus pascere bonis, dei beneplacitū & mysteria volūtatis eius inquirere, penetrare deuotione cœlos, & mēte supernas circuire mansiones, salutare patres atque apostolos & choros prophetarum, martyrúmq; admirari triumphos, ac stupere pulcherrimos ordines angelorum: nūc omnibus his omissis, turpi se mancipet corporis seruituti ad obediendum carni, ad satisfaciendum ventri & gulę, ad mēdicandum in vniuersa terra, vnde ex ea quæ præterit mundi huius figura, suam semper famelicam curiositatem aliquatenus cōsoletur. Exitus aquarum

F

Canti.1.a · Eccles.1.b · Threni.3.c · Psal.26.d · Psal.72.a · Psa.114.b · 2.Pa.26.c · Cant.1.c

G rum deducant oculi mei super huiusmodi animam, quæ cum
nutriretur in croceis, demũ amplexatur stercora. Pascit enim,
iuxta beati viri sententiam, sterilem quæ non habebat filios,
& viduæ non benefacit. Et vide quia non simpliciter egrede-
Cant.1.c re: sed, egredere, inquit, & abi post greges sodalium tuorum,
& pasce hœdos tuos. In quo (vt mihi videtur) magnæ cuiusdã
rei nos admonet. Quid istud? Heu quòd egregia creatura iam
olim facta de grege, & nunc in peius miserabiliter proruens,
non saltem inter greges remanere permittitur, sed post abire
Psal. 48.d iubetur. Quomodo, inquis? Quomodo legis: Homo cùm
in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insi-
pientibus, & similis factus est illis. Ecce quomodo de grege
facta est egregia creatura. Puto dicerent iumenta si loqui fas
esset: Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Cũ in hono-
re esset, inquit. In quo honore quęris? Habitabat in paradiso,
& in loco voluptatis conuersatio eius. Nihil molestiæ, nihil
indigentiæ sentiebat, & odoriferis stipatus malis, fulcitus
floribus, gloria & honore coronatus, & constitutus super o-
pera manuum plasmatoris. Magis autem ob insigne diuinæ
similitudinis præcellebat, & erat illi sors & societas cum ple-
be angelorum, & cum omni militia cœlestis exercitus.

Sed mutauit istam gloriam dei in similitudinem vituli co-
medentis fœnum. Inde est, ꝙ panis angelorũ factus est fœnũ
positum in præsepio, appositũ nobis tanquam iumentis. Ver-
H bum quippe caro factum est, & iuxta prophetã, omnis caro
Esa.40.b fœnum. At fœnũ istud minime desiccatum est, nec ex eo ce-
cidit flos, quia requieuit super ipsum spiritus domini. Pro-
pter hoc nanq; aliquãdo finis venit vniuersæ carnis, quia spi-
Gen.6.a ritus recesserat vitæ. Denique ait: Non permanebit spiritus
meus in homine in æternũ, quia caro est. Carnis nomine hoc
loco vitium designari intellige, non naturam. Nec enim spi-
Esa.40.b ritum natura expungit, sed vitium. Propter vitium ergo om-
nis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Ex-
siccatum est (inquit) fœnum, & cecidit flos, sed non ille flos
qui de virga & radice Iesse ascẽdit, eo ꝙ requieuit super eum
spiritus domini. Nec illud fœnum quod verbum factum est,
pro eo quòd sequitur in propheta: Verbũ autem domini ma
Ibidem. net in æternũ. Si enim fœnum verbũ, & verbum in æternum
manet, fœnum quoq; necesse est maneat in æternũ. Alioquin
quomodo vitam præbet æternam, si ipsum minime manet in
Ioan.6.e æternum? Ait enim: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet
Ibidem. in æternum. Et quem panem dicat, aperit cùm subiungit: Et
panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quomo
do ergo æternum nõ est, quo æternaliter viuitur? Sed recole
nunc mecum vocem filij ad patrem loquentis in psalmo: Nõ
Psal.15.c dabis (inquit) sanctum tuum videre corruptionem. Haud du
biũ quin de corpore dicat, quod in sepulchro iacebat exani-
me. Hoc enim sanctum & angelus qui nunciauit virgini locu
I tus est, dicẽs: Et quod nascetur ex te sanctum: vocabitur filius
dei. Quo ergo pacto sanctum fœnum poterat videre corru-
ptionem, quod de incorrupti vteri perpetuo virore vernãti-
bus pascuis ortum, etiam auidos angelorum in se figere pos-
sit obtutus, insatiabiliter oblectandos? Perdat sane fœnum
viriditatem, si Maria virginitatem amiserit. Ergo cibus homi
nis mutauit se in pabulum pecoris, homine mutato in pecus.
Heu tristis & lachrymosa mutatio, vt homo paradisi accola,
terræ dominus, cœli ciuis, domesticus domini sabaoth, frater
beatorum spirituum, & cœlestium cohæres virtutum, repen-
tina se conuersione inuenerit & propter infirmitatẽ iacentẽ
in stabulo, & propter pecorinam similitudinem indigentem
fœno, & propter indomitam feritatem alligatum præsepio,
Psal.31.b sicut scriptum est: In chamo & freno maxillas eorũ constrin
Esa.1.a ge, qui non approximant ad te. Agnosce tamen ô bos posses-
sorem tuum, & ô tu asine præsepe domini tui, vt prophetæ
dei fideles inueniantur qui ista sunt dei mirabilia prælocuti.
Cognosce pecus, quem non cognouisti homo. Adora in sta-
bulo, quẽ fugiebas in paradiso. Honora præsepium cuius cõ-
tempsisti imperium. Comede fœnum, quem panẽ, & panem
angelicũ fastidisti. Sed quænam causa (inquis) tantæ deie-
ctionis? Profectò quòd homo cùm in honore esset, non intel
lexit. Quid non intellexit? Non dicit: Non dicamus. Positus
in honore non intellexit, quòd limus esset, honoris fastigio
delectatus: & cõtinuò in se expertus est, quòd tanto post tẽ-
pore homo de filiis captiuitatis & prudenter aduertit, & ve- K
raciter protulit dicens: Qui se putat aliquid esse cùm nihil Gala.6.a
sit, ipse se seducit. Væ misero, quod non fuit qui iam tunc di-
ceret ei: Quid superbis terra & cinis? Hinc egregia creatura
gregi admixta est, hinc bestiali similitudine dei similitudo
mutata est, hinc societas cum iumentis pro consortio ange-
lorum inita est. Vides quàm sit fugienda nobis hæc ignoran-
tia, de qua tot milia malorum vniuerso nostro generi proue-
nerunt? Ait enim propterea hominem iumẽtis insipientibus Psal.48.d
comparatum, quia non intellexit. Cauẽda proinde omnimo-
dis ignorantia, ne forte si adhuc sine intellectu & post vexa-
tionem inuenti fuerimus, multo plura & grauiora prioribus
mala inueniant nos, dicatúrq; de nobis: Curauimus Babylo- Hier.51.a
nem, & non est sanata. Merito quidem, quòd nec vexatio de-
derit intellectum auditui. Et vide ne forte etiam hic spon-
sus cùm dilectam ab ignorantia tãto increpationis tonitruo
deterreret, propterea minime dixerit, egredere cum gregibꝰ,
aut egredere ad greges, sed egredere (ait) post greges soda-
lium tuorum. Vt quid hoc? Sane vt secundam proinde igno-
rantiam priore magis pauendam pudendámque ostenderet,
quòd illa hominẽ bestiis parem fecisset, ista & posteriorem.
Nam homines quidem merito ignorantiæ ignorati, id est, re-
probati, & ad tremendum illud iudicium stare, & igni perpe-
tuo tradi habent, nõ autem & pecudes. Nec dubium fore de-
terius his qui sic erũt, quàm his quæ omnino non erunt. Me- L
lius ei fuerat (inquit) si natus non fuisset homo ille. Non vtiq; Mar.14.c
si natus non fuisset omnino, sed si natus nõ fuisset homo, sed
verbi gratia aut pecus, aut alia quæpiam creatura, quæ quo-
niam iudicium non haberet, ad iudicium non veniret, ac per
hoc nec ad supplicium. Sciat ergo anima rationalis quæ se ob
priorem ignorantiam erubescit pecudes habere sodales in
perfruendis vtique bonis terræ, nõ etiam similiter socias ha-
bituram in perferendis tormentis gehennæ, & tum demum
etiam ab ipsis gregibus suorum sodalium iumentorum cum
dedecore exturbandam, nec iam vel cum ipsis ituram, sed pla
ne post, quando illis nihil mali sentientibus, ipsa malis omni-
bus exponetur. A quibus non liberabitur in æternum, si qui-
dem secundo ignorare adiecerit. Egreditur itaque homo &
solitarius abit post greges sodalium suorum, cùm solus in in-
ferno inferiori retruditur. An non tibi posteriorem videtur Luc.11.d
tenere locũ, qui ligatis manibus & pedibus proiicitur in te-
nebras exteriores? Et erunt profectò nouissima hominis il-
lius peiora prioribus, quando qui prius bestiis æquabatur,
nũc & postponitur. Puto quòd & in pręsenti vita, si bene ad-
uertas, posteriorẽ ire pecoribus hominem iudicabis. An non
siquidem tibi videtur ipsis bestiis quodãmodo bestialior esse
homo ratione vigens, & ratione non viuens? Nam pecus
quidem si se ratione non regat, excusationem habet à natura
à qua hoc ei penitus munus negatũ est: non habet homo, cui M
ab ipsa speciali prærogatiua donatum est. Merito proinde
eo ipso censetur homo egredi, & post ire gregalibus animã-
tibus, quòd solum hoc animal conuersatione degeneri iura
naturæ transgrediens, rationis compos, rationis expertia mo
ribus & affectibus imitatur. Conuincitur ergo ire post gre-
ges homo, & nunc quidem deprauatione naturæ, postmodũ
autem & extremitate pœnæ. Ecce sic maledicetur homo qui
ignorantiam dei habere inuentus fuerit. Dei dicam, an sui?
Vtrunque sine dubio, vtraque ignorantia damnabilis est, v-
tralibet sufficit ad perditionem. Vis scire quia ita est? Sed de
dei minime dubitas, si tamen constat tibi non aliam vitam
esse æternam, quàm vt patrem cognoscas deum verũ, & quẽ
misit Iesum Christum. Audi ergo sponsum liquido & aperte
in anima etiam animæ ignorantiam condemnãtem. Quid e-
nim dicit? Non vtique si deum, sed si ignoras te, inquit, &c.

Patet ergo quia ignorans ignorabitur, siue se, siue deum 1.Cor.14.g
ignorare contingat. De qua vtraque ignorantia erit nobis (si
tamen deus manum apponat) vtilis admodũ disputatio. Nõ
modo tamen, ne fatigari, & non præmissa ex more oratione,
aut ego minus diligenter rem necessariam prosequar, aut vos
minus attente, quæ non nisi magno suscipienda sunt deside-
rio, audiatis. Etenim si corporis cibus, cùm absq; appetitu &
satiatus illum sumis, non modo non prodest, sed & nocet plu
rimum: multò magis panis animæ cum fastidio sumptus, non
scientiæ

A scientiæ nutrimentum, sed magis tormentum cõscientię importabit. Quod à nobis auertat sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Quod scientia literarum sit bona ad instruẽdum, sed scientia propriæ infirmitatis sit vtilior ad salutem.
Sermo XXXVI.

En ego meæ promissioni, en ego desideriis vestris, en ego etiam deo pro debito famulatu triplici, vt videtis, ratione vrgeor ad loquendum, pacti veritate, charitate fraterna, timore domini. Si tacuero, os meum condemnabit me. Quid si loquar? Profectò vereor idem iudicium, ne loquentem videlicet & non facientem identidem os meum condẽnet me. (Rom.15.f) Iuuate me orationibus vestris vt semper possim & loqui quæ oportet, & opere implere quæ loquor. Non ignoratis hodiernum vobis propositum esse sermonem de ignorantia, vel potius de ignorantiis, quoniam duæ, si meministis, propositæ sunt, nostri vna, & altera dei. Quas & monuimus ambas esse cauendas, quòd ambæ damnabiles sint. Superest vt clarius hoc ipsum faciam, edisseram plenius. Sed prius quærendum existimo, sit ne ignorantia omnis damnabilis. Et mihi quidem videtur non esse, (neque enim omnis ignorantia damnat) sed multa & innumera esse quæ nescire li-
B ceat absque diminutione salutis: verbi gratia, si ignoras fabrilem artem, seu carpentariam, aut cæmentariam, & quæcunq; istiusmodi sunt artes quæ ad vsus vitæ huius præsentis ab hominibus exercẽtur, nunquid impedit ad salutem? Etiam absque omnibus illis artibus quæ liberales dicuntur, quanuis honestioribus vtilioribúsq; studiis & discantur & exerceantur, & quàm plurimi hominum salui facti sunt placẽtes moribus atque operibus: quantos enumerat apostolus in epistola ad (Heb.11.) Hebræos factos dilectos non in scientia literarum, sed in cõscientia pura & fide non ficta? Omnes placuerunt deo in vita sua, vitæ meritis, nõ scientiæ. Petrus & Andreas & filij Zebedæi, cæteriq; condiscipuli omnes nõ de schola rhetorum aut philosophorum assumpti sunt, & nihilominus tamẽ saluator per ipsos operatus est salutem in medio terræ. Non in sapiẽtia quæ in ipsis esset plus quàm in cunctis viuentibus, quemadmodum sanctus aliquis de semetipso confessus est, sed in fide & lenitate ipsorum saluos fecit illos, etiam & sanctos, etiã & magistros. Deniq; notas mundo fecerunt vias vitæ, & nõ in sublimitate sermonis, aut in doctis humanę sapientiæ verbis, sed sicut placuit deo per stultitiam prædicationis eorum saluos facere credentes, quia mundus eum in sua sapientia nõ cognouit. Videar forsan nimius in suggillatione scientiæ, & quasi reprehendere doctos, ac prohibere studia literarum. Absit. Non ignoro quantũ ecclesiæ profuerint & prosint li-
C terati sui, siue ad refellendos eos qui ex aduerso sunt, siue ad (Osee 4.b) simplices instruendos. Deniq; legi: Quia tu repulisti scientiã, (Danie.12.b) repellam & ego te, vt nõ fungaris mihi sacerdotio. Legi: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternita- (1.Cor.8.a) tes. Sed & scio vbi legerim: Sciẽtia inflat: & rursũ, Qui appo- (Eccl.1.d) nit scientiã, apponit & dolorẽ. Vides quia differentia est sciẽtiarum, quando alia inflans, alia contristans est? Tibi verò velim scire quænam harum videatur vtilior seu magis necessaria ad salutẽ, illáne quæ tumet, an quæ dolet? Sed non dubito quin dolentẽ tumenti præferas: quia sanitatẽ quã tumor simulat, dolor postulat. Qui autẽ postulat, propinquat saluti: quo- (Luc.11.b) niã qui petit, accipit. Deniq; qui sanat contritos corde, execra- (Psa.146.a) tur inflatos, dicẽte sapiẽtia, quia deus superbis resistit, humili- (Iaco.4.b) bus autẽ dat gratiã. Et apostolus aiebat: Dico autẽ per gratiã (Rom.12.b) quę data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, nõ plus sapere q̃ oportet, sed sapere ad sobrietatẽ. Non prohibet sapere, sed plus sapere quàm oportet. Quid est autem sapere ad sobrietatem? Vigilantissimè obseruare quid scire magis priúsve oporteat. Tempus enim breue est. Est autem quod in se est omnis scientia bona, quæ tamen veritate subnixa sit: sed tu qui cum timore & tremore tuam ipsius operari salutem pro temporis breuitate festinas, ea scire prius ampliúsque curato, quę senseris viciniora saluti. Nónne medici corporum medicinæ portionem diffiniunt eligere in sumendis cibis quid prius,

quid posterius, & quemadmodum quidq; sumi oporteat? Nã D etsi bonos constat esse cibos quos deus creauit, tu tamen ipsos tibi, si in sumendo modum & ordinem nõ obserues, reddis planè non bonos. Ergo quod dico de cibis, hoc sentite & de scientiis. Sed melius mitto vos ad magistrum. Non est enim nostra ista sententia, sed illius imò & nostra, quoniã veritatis. Qui se, inquit, putat aliquid scire, nondum scit quo- (1.Cor.8.a) modo oporteat eum scire. Vides quoniam non probat multa scientem, si sciendi modum nescierit? Vides, inquam, quomodo fructum & vtilitatem scientiæ in modo sciendi cõstituit? Quid ergo dicit modum sciendi? Quid, nisi vt scias quo ordine, quo studio, quo fine quæque nosse oporteat? Quo ordine? vt id prius, quod maturius ad salutem. Quo studio? vt id ardentius, quod vehementius ad amorem. Quo fine? vt non ad inanem gloriam, aut curiositatem, aut aliquid simile, sed tantum ad ædificationem tuã vel proximi. Sunt nanq; qui scire volunt eo fine tantum vt sciant, & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt vt sciantur ipsi, & turpis vanitas est. Qui profectò non euadent subsannantem satyricum, & ei qui eiusmodi est decantantem: Scire tuũ nihil est, nisi te scire (Persius, satyra 1.) hoc sciat alter. Et sunt item qui scire volunt vt scientiam suã vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus: & turpis quæstus est. Sed sunt quoque qui scire volunt vt ædificent, & charitas est. Et item qui scire volunt vt ædificentur, & prudentia est. Horum omnium soli vltimi duo non inueniuntur E in abusione scientiæ, quippe qui adhuc volunt intelligere vt benefaciãt. Deniq; intellectus bonus omnibus faciẽtibus eũ. (Psa.110.b)
Reliqui omnes audiant: Scienti bonũ & non facienti, pec- (Iac.4.d) catum est ei. Ac si per similitudinem dicat: Sumenti cibum & non digerenti, perniciosum est ei. Cibus siquidem indigestus & qui bonam nõ habet decoctionem, malos generat humores, & corrũpit corpus, & non nutrit. Ita & multa scientia ingesta stomacho animæ, quæ est memoria, si decocta igne charitatis non fuerit, & sic per quosdam artus animę mores scilicet atque actus transfusa atque digesta quatenus ipsa de bonis quæ nouerit vita attestante & moribus bona efficiatur: nónne illa scientia reputabitur in peccatum, tanquam cibus cõuersus in prauos noxiósq; humores? An nõ malus humor peccatum? an non mali humores praui mores? An non inflationes & tortiones in conscientia sustinebit qui huiusmodi est, sciens videlicet bonũ, & non faciens? An non responsum mortis & damnationis totiens in semetipso habebit, quotiẽs in mentem venerit sermo quem dixit deus, quia seruus sciens voluntatem domini sui & nõ faciens digna, plagis vapulabit (Luc.12.f) multis? Et vide ne forte in persona talis animæ propheta plangeret dicens: Ventrem meum doleo, ventrem meum do- (Hier.4.c) leo. Nisi quòd ipsa ingeminatio geminũ videtur innuere sensum, vt præter hunc quem diximus, etiam alium requiramus. Puto enim quòd in sua persona potuit hoc dixisse propheta, F quod videlicet sciẽtia plenus, & ęstuans charitate, & omnino effundere cupiens, non inueniret qui curaret audire: & sic quasi oneri sua sibi scientia erat, quã cõmunicare non poterat. Plangit itaque pius ecclesiæ doctor tam illos qui scire contemnunt quomodo sit viuendum, quàm illos qui scientes male nihilominus viuunt. Et hoc pro eo quòd eundẽ sermonem propheta repetit. Aduertísne iam quàm verum senserit apostolus, quia scientia inflat? Volo proinde animam primo omnium scire seipsam, quod id postulet ratio & vtilitatis & ordinis. Et ordinis quidem: quoniam quod nos sumus, primum est nobis: vtilitatis verò, quia talis scientia nõ inflat, sed humiliat, & est quædam præparatio ad ædificandum. Nisi enim super humilitatis stabile fundamentum, spirituale ædificium stare minimè non potest. Porrò ad se humiliandum nihil anima inuenire viuacius seu accõmodatius potest, q̃ si se in veritate inuenerit, tantum non dissimulet, non sit in spiritu eius dolus, statuat se ante faciem suam, nec se à se auertere abducatur. Nónne se ita intuens clara luce veritatis inueniet se in regione dissimilitudinis, & suspirans misera quam iam latere nõ poterit, quòd vere misera sit, nónne cum propheta clamabit ad dominum: In veritate tua humiliasti me? Nam quomodo non vere humiliabitur in hac vera cognitione sui, cùm se perceperit oneratam peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatam, terrenis intricatam curis, carnaliũ desideriorum

G desideriorum fece infectam, cæcam, curuam, infirmam, impli
citam multis erroribus, expositam mille periculis, mille timo
ribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspicio-
nibus obnoxiam, mille necessitatibus ærũnosam, procliuem
ad vitia, inualidam ad virtutes? Vnde huic iam extollentia o-
culorum, vnde leuare caput? Nónne magis conuertetur in æ-
Psal.31.a rumna sua, dum configitur spina? Conuertetur inquam ad la
chrymas, conuertetur ad plãctus & gemitus, conuertetur ad
Psal.40.a dominum, & in humilitate clamabit: Sana animam meam,
quia peccaui tibi. Porrò conuersa ad dominum recipiet con-
solationem, quia pater est misericordiarũ, & deus totius con-
solationis. Ego quandiu in me respicio, in amaritudine mo-
ratur oculus meus. Si autem suspexero & leuauero oculos ad
diuinæ miserationis auxilium: temperabit mox amarã visio-
Psal.41.b nem mei, visio læta dei, cui & dico: Ad me ipsum anima mea
conturbata est, propterea memor ero tui. Nec mediocris dei
visio, pium & deprecabilẽ experiri, sicut reuera benignus &
misericors est, & præstabilis super malitia, quippe cuius natu-
ra bonitas, & cui proprium est misereri semper & parcere.
Tali itaque experimento & tali ordine salubriter innotescit
deus cùm prius se homo nouerit in necessitate positũ, & cla-
Psal.49.c mabit ad dominũ, & exaudiet eum, & dicet: Eruam te, & ho-
norificabis me. Atque hoc modo erit gradus ad notitiam dei,
cognitio tui, & ex imagine sua quæ in te renouatur, ipse vide-
H bitur, dum tu quidem reuelata facie gloriam domini cum fi-
ducia speculando, in eandem imaginem transformaris de cla
ritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Sed iam de-
mum aduerte quomodo vtraque cognitio sit tibi necessaria
ad salutem, ita vt neutra carere valeas cũ salute. Nam si igno-
ras te, non habebis timorem dei in te, non humilitatẽ. An ve-
rò sine timore dei & sine humilitate de salute præsumas, tu
videris. Bene fecistis gruniendo significare, quòd minimè
ita sapiatis, imò quòd nõ ita desipiatis, ne in eo quod planum
est immoremur. Sed attendite cętera. An potius pausandũ est
nobis propter somnolentos? Putabam me vno sermone im-
plere quod promisi de duplici ignorantia: & fecissem, nisi fa-
stidiosis longior videretur. Quosdam siquidem oscitantes,
quosdam & dormitantes intueor. Nec mirũ. Præcedentis no
ctis vigiliæ (longissimę quippe fuerũt) excusant eos. Verùm
illis quid dicam qui & tunc dormierunt, & modo nihilomi-
nus dormiunt? Sed non pergo nunc vlterius exagitare vere-
cundiam eorum, sufficit tetigisse. Puto quòd melius deinceps
vigilabunt, nostræ obseruationis cauterium verituri. In hac
spe gerimus eis in hac vice morem, & quod cõtinuandũ ratio
exigebat, eorum charitate (pendente licet disputatione) par-
timur, facientes finem vbi non erat finis. Ipsi verò super sibi
facta indulgentia nobiscum glorificent sponsum ecclesię Ie-
sum Christum dominum nostrum, qui est super omnia deus
I benedictus in secula, Amen.

De duabus notitiis, & de duabus ignorantiis: & de his quæ ex se parturiunt.
Sermo XXXVII.

PVTO non habemus nunc opus hortari ad vigilandum,
cùm absque dubio sermo ille suggilatorius vigilet, vtpo-
te adhuc recens, qui heri à nobis charitatiuè prolatus, bene
aliquos expergefecit. Ergo tenetis memoria quod teneam
assensum vestrum, neminem absque sui cognitione saluari:
de qua nimirum mater salutis humilitas oritur, & timor do-
mini, qui & ipse sicut initium sapientiæ, ita est & salutis.
Nemo dico absque illa cognitione saluatur, qui tamen æta-
tem habeat ac facultatem cognoscendi. Quod propter par-
uulos loquor & propter fatuos, quorum alia ratio est. Quid
si ignoras deum? Poteritne spes esse salutis cum dei ignoran-
tia? Ne hoc quidem. Nec enim potes aut amare quem ne-
scias, aut habere quem non amaueris. Noueris proinde te, vt
deum timeas: noueris ipsum, vt æquè ipsum diligas. In al-
tero initiaris ad sapientiam, in altero & consummaris: quia
initium sapientię timor domini est, & plenitudo legis est cha
ritas. Tam ergo vtraque ignorantia cauenda est tibi, quàm si-
ne timore & amore dei salus esse non potest. Cætera indiffe-
rentia sunt, nec salutẽ si sciantur, nec dominationẽ si nesciã-
tur habentia. Non tamen dico contemnendam aut negligẽ-
dam scientiam literarum, quæ ornat animã, & erudit eam, & K
facit vt possit etiam alios erudire. Sed duo illa oportet & ex-
pedit vt præcedant, in quibus summam salutis cõstitui supe-
rior ratio declarauit. Et vide si non intuebatur & si non do
cebat hunc ordinem qui dicebat: Seminate vobis ad iustitiã, Esa.37.e
metite spem vitæ, & tunc demũ illuminate vobis (ait) lumen Osee10.d
scientiæ. Vltimam posuit scientiam, tanquam picturam, quæ
statum habere nequeat super inane, & inde illa duo præmisit
& subiecit illi tanquam si solidum aliquid picturę substerne-
ret. Securus iam intendam scientiæ, si vitæ prius per benefi-
cium spei securitatem accepero. Tu ergo seminasti tibi ad iu-
stitiam, si ex vera notitia tui euigilasti timere deum, temetip-
sum humiliasti, fudisti lachrymas, eleemosynas profudisti, cę-
terísq; te pietatis actionibus mancipasti, ieiuniis & vigiliis af-
flixisti corpus, si pectus tunsionibus, cœlos clamoribus fatiga
sti. Hoc siquidem seminare est ad iustitiã. Semina sunt bona
opera, bona studia, semina lachrymæ sunt. Ibãt (inquit) & fle- Psal.125.a
bant mittentes semina sua. Sed quid? Semper flebunt? Absit.
Sed venient cum exultatione portãtes manipulos suos. Me- Ibidem.
ritò cum exultatione, cùm reportant manipulos gloriæ. At
istud (inquis) in resurrectione in nouissimo die, & est nimis
longa expectatio. Noli animo frangi, noli deficere à pusilla-
nimitate spiritus: habes interim de primitiis spiritus, quod ad
præsens in exultatione metas. Seminate (ait) vobis iustitiam,
metite spẽ vitę. Non te modo mittit ad diem nouissimũ quã-
do res iam erit in re, & non in spe: sed de præsenti loquitur. L
Prorsus magna lætitia & exultatio multa nimis cũ vita vene-
rit. Sed nunquid tantæ lætitię spes erit sine lætitia? Spe gau- Rom.12.c
dentes: ait apostolus. Et Dauid nõ lætaturũ, sed lętatum se di- Psal.121.a
xit, ꝙ in domum domini se speraret iturum. Nondum vitam
tenebat, sed spem profecto vitæ messuerat: atq; in semetipso
experiebatur veritatem scripturæ perhibentis, quia non mo-
do remuneratio, sed ipsa quoque expectatio iustorum læti-
tia. Hanc parit in animo illius qui sibi ad iustitiam seminauit, Prou.10.d
præsumpta indulgentia delictorum, si tamen ipsam indulgẽ-
tiam efficacia attestatur acceptæ gratiæ ad viuendũ sanctius
deinceps. Omnis in vobis qui hæc sentit intra se actitari, scit
quid loquitur spiritus, cuius vox atque operatio minime in-
ter se vnquam dissentiunt. Propterea ergo intelligit quæ
dicuntur, quoniam quæ foris audit, intus sentit. Nam qui in 1.Cor.12.
nobis loquitur, operatur in vobis, vnus atque idem spiritus
diuidens singulis prout vult: aliis quidem loqui, aliis autem
operari quod bonum est. Quisquis itaque vestrum post illa
amara & lachrymosa cõuersationis suæ primordia respirasse
in spem, atque in quoddam serenum supernæ consolationis
pennis gratiæ subleuatum se euolasse lętatur, is profecto iam
metit suarum recipiens fructum temporaneũ lachrymarum,
& ipse vidit deum, & audiuit vocem dicentis: Date ei de fru- Pro.31.b
ctibus manuum suarũ. Nam quomodo non vidit deum, qui M
gustauit & vidit quoniam suauis est dominus? Quàm dulcem
& suauem te sensit domine Iesu, cui à te non modo peccata
donata sunt, sed & munus sanctitatis indultum est: neque id
solum, sed addita insuper ad cumulum bonorum vitæ æternę
promissio? Fœlix qui tantum iam messuit, habẽs interim qui-
dem fructum suum in sanctificationem, finem verò vitam ę-
ternam. Merito qui se inuento fleuit, gauisus est viso domi-
no, ad cuius vtrique miserationis intuitum tantos iam leuauit
manipulos, remissionem, sanctificationem, spẽ vitæ. O quàm
verus est sermo qui in propheta legitur: Qui seminant in la- Psal.125.a
chrymis, in exultatione metent. Vbi breuiter comprehensa
vtraque cognitio est, & nostri quidem, in lachrymis serens,
quæ autem dei, metens in gaudio. Hac ergo in nobis gemina
præeunte notitia, iam ea quę forte supercreuerit scientia mi-
nimè inflat, vt pote quę nihil afferre valeat terreni commodi
vel honoris, quod non sit sanè inferius spe concepta, lętitiáq;
spei iam altius radicata in animo. Spes autem nõ confundit,
quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum Rom.5.a
sanctum qui datus est nobis. Ideo illa non cõfundit, quia ista
infundit certitudinem. Per hanc enim ipse spiritus testimo-
nium perhibet spiritui nostro quod filij dei sumus. Quid-
nam igitur nobis de nostra quantacunq; scientia prouenire
possit, quod non sit minus hac gloria, qua inter dei filios nu-
meramur? Parum dixi, nec respici in eius cõparatione potest
orbis

A orbis ipse & plenitudo eius, etiam si totus cedat vnicuiuis nostrum in possessionem. Cęterùm si nos ignorantia dei tenet, quomodo speramus in eum quem ignoramus? si nostri, quomodo humiles erimus, putantes nos aliquid esse, cùm nihil simus? Scimus autem nec superbis nec desperatis partem esse vel societatem in sorte sanctorum. Intuere ergo nunc mecũ quãta cura & solicitudine ambas istas repellere à nobis ignorantias debeamus, quarum omnis peccati altera initium parit, altera consummationem: sicut duarum è regione notitiarum initium sapientiæ vna, perfectionem altera gignit: illa timorem domini, ista charitatem. At istud de notitiis supra ostensum est. Nunc de ignorantiis vide. Etenim sicut initiũ sa-
Eccl.1.b, et 10.b pientiæ timor domini, sic initium omnis peccati superbia: & quomodo perfectionem sibi sapientiæ vẽdicat amor dei, ita desperatio sibi omnem malitię consummationẽ. Et quemadmodum ex notitia tui venit in te timor dei, atq; ex dei notitia dei itidem amor: sic ecõtrario de ignorantia tui superbia, ac de dei ignorantia venit desperatio. Sic autem superbiam parit tibi ignorantia tui, cùm meliorem, quàm sis, decepta & deceptrix tua cogitatio te esse mentitur. Hoc quippe est superbia, hoc initium omnis peccati, cùm maior es in tuis ocu-
Ioan.8.f lis quàm apud deũ, quàm in veritate. Et ideo qui primus peccauit hoc grande peccatum (diabolũ loquor) de ipso dictum est, quia in veritate non stetit, sed mendax est ab initio: quo-
B niam quod in sua fuit cogitatione, non fuit in veritate. Quid si in eo discordaret à veritate, vt minorem se inferiorémque putaret quàm veritas haberet? Excusaret eum sua proculdubio ignorantia, & minimè reputaretur superbus, nec tam inueniretur iniquitas eius ad odium, quàm humilitas fortassis ad gratiam. Si enim in quonam statu vnumquemque nostrũ habeat deus, liquido cognosceremus: nec supra sane nec infra secedere deberemus, veritati in omnibus acquiescentes.
1.Re.22.b Nunc autem quia consilium hoc posuit tenebras latibulum
Eccl.9.a suum, & sermo abscõditus est à nobis, ita vt nemo sciat si di-
Luc.14.b gnus sit amore vel odio, iustius tutiúsq; profectò iuxta ipsius veritatis consilium nouissimũ nobis locum eligimus, de quo postmodũ cum honore superius educamur, quàm præsumimus altiorem, vnde cedere mox oporteat cum rubore. Non est ergo periculum quantũcunque te humilies, quantumcunque reputes minorem quàm sis, hoc est, quàm te veritas habeat. Est autem grande malum, horrendúmque periculum, si vel modicè plus vero te extollas, si vel vni videlicet in tua cogitatione te præferas, quem fortè parem tibi veritas iudicat, aut etiam superiorem. Quemadmodum enim si per ostium transeas cuius superliminare (vt ad intelligentiam loquar) nimiùm bassum sit, nõ nocet quantumcunque te inclinaueris, nocet autem si vel transuersi digiti spatio plus quàm ostij patitur mẽsura erexeris, ita vt impinguas, & capite quassato col-
C lidaris: sic in anima nõ est planè timenda quantalibet humiliatio, horrenda autẽ nimiúmq; pauenda vel minima temere prępsumpta erectio. Quamobrem noli te homo comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Quid scis enim ô homo si vnus ille quem forte omnium vilissimũ atque miserrimum reputas, cuius vitam sceleratissimam ac singulariter fœdissimam horres, & propterea illum putas spernendum nõ modo præ te, qui fortè iam sobrie & iuste & pie viuere te confidis, sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis
Psal.76.c tanquam omnium sceleratissimũ: quid scis, inquam, si melior & te & illis mutatione dexteræ excelsi in se quidem futurus sit, in deo vero iam sit? Et propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem inter nouissimos eligere
Luc.14.b locum nos voluit: sed recumbe, inquit, in nouissimo loco: vt solus videlicet omnium nouissimus sedeas, téq; nemini non
Eccl.10.b dico præponas, sed nec cõparare pręsumas. En quantum malum venit de ignorantia nostri. Vtique peccatum diaboli, & initium omnis peccati superbia. Quid etiam dei parturiat ignorantia, aliàs videbimus. Nam nunc horę breuitas nõ permittit, quoniam hodie tarde conuenimus. Itaque sufficiat vnũquenque modo ne seipsum ignoret admonitum esse non solum sermone nostro, sed ipsius quoque dignatione sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Qualiter ex ignorantia dei nascitur desperatio, & qualiter sponsa dicatur pulchra inter mulieres. D
Sermo XXXVIII.

QVID igitur dei ignorantia parturit? Nam hinc incipiendum est, sicut recordamini hic heri fuisse terminatum. Quid itaque parturit? Diximus desperationem: sed quonã modo, dicamus. Fortè aliquis reuersus in se, & displicens sibi in omnibus malis quæ fecit, cogitánsque resipiscere & redire ab omni via mala & carnali cõuersatione sua, si ignorat, q̃ sit bonus deus, q̃ suauis & mitis, & quã mult° ad ignoscẽdum: nónne sua carnalis cogitatio arguet eum, & *Sapiẽ.12.a*
dicet: Quid facis? Et vitam istam vis perdere & futuram? Peccata tua maxima sunt: & nimium multa. *Esa.55.c* Nequaquam pro tot & tantis, nec si te excories, sufficies satisfacere. Cõplexio tenera est, vita extitit delicata, consuetudinem difficilè vinces. Pro his & similibus desperatus resilit miser, ignorans quàm facile omnipotens qui neminem vult perire, cuncta ista dissolueret: sequitúrq; impœnitẽtia, quæ est delictum maximũ, & blasphemia irremissibilis: ipse verò aut conturbatus nimia tristitia absorbetur & fertur in profundũ, minime iam vt cõsolationem recipiat emersurus sicut scriptũ est: Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit. *Prou.18.a* Aut certe dissimulans, & sibi qualicunque verisimili blãdiens ratione reuocat se irreuocabiliter in seculum ad perfruẽdum & deliciandum in omnibus bonis eius quo ad licuerit. E Cùm autem dixerit pax & securitas, tunc repentinus ei superueniet interi- *1.Thes.5.a*
tus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugiet. Ita ergo & de ignorantia dei, vniuersæ malitiæ consummatio venit, quæ est desperatio. Apostolus dicit ꝙ ignorantiam dei quidam habent. Ego autẽ dico omnes ignorare deum qui nolunt cõ- *1.Cor.15.d*
uerti ad deum. Neque enim ob aliud proculdubio renuũt, nisi quia grauem & seuerum imaginãtur qui pius est: durum & implacabilem, qui misericors est: ferum & terribilẽ, qui amabilis est: & mentitur iniquitas sibi, formans sibi idolũ pro eo quod non est ipse. Quid timetis modicæ fidei, vt peccata nolit remittere? Sed affixit ea cruci cum suis manibus. Quòd teneri & delicati estis? Sed ipse nouit figmentum nostrũ. Quod male assueti, & ligati peccandi consuetudine? Sed dominus *Psal.145.b*
soluit compeditos. Forte ne irritatus immanitate & multitudine criminũ cunctetur porrigere manum adiutorij? Sed vbi abundauit delictum, superabundare & gratia cõsueuit. An *Rom.5.d*
de vestimento soliciti estis, vel cibo, cæterisq; corpori vestro necessariis, & propterea cunctamini relinquere vestra? Sed scit quia his omnibus indigetis. Quid vultis amplius? Quid iã impedit à salute? Sed hoc est quod dico, deum ignoratis, sed nec creditis auditui nostro: vellem vos vel expertis credere: quia nisi credideritis, nõ intelligetis. Sed non est omnium fides. Absit autem vt de tali, hoc est, de dei ignorantia spõsam F
commonitam sentiamus, quæ tanta sponsi pariter & dei sui non dico agnitione, sed amicitia & familiaritate donata est, vt eius crebra colloquia & oscula mereretur, & nunc familiari ausu loquitur: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. *Canti.1.d*
Vbi sane non ipsum, sed locum habitationis gloriæ eius sibi indicari requirit: quanquam non aliud ipse, & aliud locus eius vel gloria. Sed repriméda censetur propter præsumptionem, & de sua ipsius cõmonenda cognitione, in qua nimirũ visa est aliquatenus caligare, quæ tantæ se æstimarit idoneam visioni, siue minus attendens præ excessu suo quod esset in corpore: siue frustra sperans etiam manentem in corpore ad illam se posse inaccessibilem accedere claritatem. Ergo ad se ipsam protinus reuocatur, & ignorantia conuincitur, & insolentia castigatur. Si ignoras te (inquit) egredere. Terribiliter sponsus intonat in dilectam, non tanquã sponsus, sed tanquã *Cant.1.c*
magister, & non quasi iratus, sed vt territa purgaretur, purgata idonea redderetur huic ipsi cui inhiat visioni. Mũdicordibus nempe illa visio sequestratur. Pulchrè autem pulchram, non omnimodè quidem, sed pulchram inter mulieres eam dicit, videlicet cum distinctione: quatenus & ex hoc amplius reprimatur, & sciat quid desit sibi. Ego enim puto mulierum nomine hoc loco appellatas animas carnales ac seculares, nihil in se virile habentes, nihil forte aut constans in suis actibus demonstrantes, sed totum remissum, totũ fœmineum

G neum & molle quod viuunt & quod agũt. Spiritualis autem
anima etsi inde iam pulchra quòd non secundũ carnem am-
bulat,sed secundũ spiritum:ex eo tamen quòd adhuc in cor-
pore viuit,citra perfectum adhuc pulchritudinis proficit, ac
proinde non pulchra omnimodo,sed pulchra inter mulieres,
id est inter animas terrenas , & quæ non sunt sicut ipsa spiri-
tuales,non autem inter angelicas beatitudines,non inter vir-
tutes,potestates,dominationes. Sicut patrum aliquis olim
Gen.6.b inuentus & dictus est iustus in generatione sua,id est,præ o-
& 38.a mnibus sui temporis,suæq; generationis:& Thamar iustifica
Luc.18.c ta perhibetur ex Iuda,hoc est præ Iuda : & in euãgelio publi-
canus descendisse refertur de templo iustificatus , sed iustifi-
Luc.7.b catus à pharisæo:& quomodo magnus ille Ioãnes magnificè
quondam commendatus est,quod videlicet superiorem non
haberet,sed hoc inter natos mulierum,non autem inter cho-
ros beatorum cœlestiũmq; spirituum:ita & sponsa modo di
citur pulchra,sed interim adhuc inter mulieres , & non inter
cœlestes beatitudines. Desinat proinde quandiu in terris est,
quę in cœlis sunt curiosius inuestigare,ne fortè scrutatrix ma
iestatis opprimatur à gloria.Desinat,inquam,donec inter mu
lieres versatur, inquirere quæ apud sublimes illas sunt pote-
states , solis ipsis perspicua , solis licita tanquam cœlestibus
cœlestia ad videndum.Mirabilis facta est, inquit, visio ista ex
te ô sponsa,quam tibi postulas demõstrari:nec modo pręua-
H les intueri meridianam & miram quam inhabito claritatem.
Cant.1.b Dixisti enim : Indica mihi vbi pascas , vbi cubes in meridie.
Sed enim induci in nubes , penetrare in plenitudinẽ luminis,
irrumpere claritatis abyssos, & lucẽ habitare inaccessibilem,
nec temporis est huius nec corporis.Id tibi in nouissimis re-
seruatur,cum te mihi exhibuero gloriosam,non habentẽ ma
culam,aut rugã,aut aliquid huiusmodi. An nescis quia quan-
diu viuis in hoc corpore, peregrinaris à lumine ? Quomodo
quæ necdum tota pulchra es,idoneam te existimas vniuersi-
tatem pulchritudinis intueri? Quomodo denique quæris me
in mea claritate videre,quæ adhuc ignoras te? Nam si te ple-
nius nosses, scires vtique corpore quod corrumpitur aggra-
uatam nullatenus posse attollere oculos, & figere in illũ ful-
gorem in quem prospicere angeli concupiscũt. Erit cùm ap-
paruero quòd tota pulchra eris, sicut ego pulcher sum totus:
Cant.4.a & simillima mihi,videbis me sicuti sum. Tunc audies : Tota
pulchra es amica mea,&macula non est in te.Nunc verò etsi
ex parte iam similis,ex parte tamen dissimilis, contenta esto
Eccl.13.e ex parte cognoscere.Te ipsam attẽde,& altiora te ne quęsie-
ris,& fortiora te ne scrutata fueris . Alioquin si ignoras te ô
pulchra inter mulieres, nam & ego te dico pulchrã, sed inter
2.Cor.13.c mulieres,hoc est,ex parte. Cùm autẽ venerit quod perfectũ
est,tũc euacuabitur quod ex parte est. Si ergo ignoras te, sed
quæ sequũtur,dicta sunt,& non oportet iterum dici. Promi-
I seram me de duplici ignorantia vtiliter disputaturum.Si quo
minus implesse videor,date veniam volenti.Nam velle adia-
cet mihi, perficere autẽ non inuenio, nisi quantum sua beni-
gnitate ad vestram ædificationem largiri dignabitur sponsus
ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia
deus benedictus in secula, Amen.

De curribus Pharaonis,id est diaboli,& de principibus exercitus,qui sunt malitia,luxuria,& auaritia.

Sermo XXXIX.

Cant.1.c EQVITATVI meo in curribus Pharaonis assimilaui te a-
mica mea . Ante omnia in his verbis libenter accipimus
ecclesiæ typum in patribus præcessisse,& nostræ sacramenta
Psal.113.a salutis præostensa esse : In exitu Israël de Ægypto , geminó-
que illo admirabili maris obsequio , & transitum scilicet po-
pulo dantis,& vltionem de hostibus,baptismi gratia euiden-
ter exprimitur,saluantis homines , & crimina submergentis.
1.Cor.10.a Omnes , inquit , sub nube fuerunt , & omnes in Moyse ba-
ptizati sunt in nube & in mari . Sed oportet consequentiam
sicut solemus signare verborum, & sequentia prioribus co-
pulare, & ita demum elicere suaue quippiam si possumus
quod prosit moribus instruendis. Vbi itaque sponsæ præ-
sumptio dura & austera increpatione repressa est: ne tristior
remaneret,bona illi aliqua quæ iam acceperat,ad memoriam
reducuntur,& aliqua quæ nondum acceperat promittuntur:
sed & pulchra denuò perhibetur,& appellatur amica . Quod K
tibi,inquit, durè locutus sum amica mea, nulla in me tibi su-
spicio sit odij vel rancoris:nam signa amoris mei in te euidẽ-
tia sunt ipsa mea munera quibus te honoraui & ornaui . Nec
mihi animi est illa retrahere,sed magis addere ampliora. Vel
sic:Nõ ęgrè feras amica mea minime te accipere modo quod
postulas,quæ tanta à me iam accepisti , & maiora horũ acci-
pies,si in præceptis meis ambulaueris, & in amore meo per-
seueraueris. Hæc pro literæ consequentia. Nunc iam videa-
mus qualia sint quæ se donasse cõmemorat . Et primũ quidẽ
est quòd eam assimilauit equitatui suo in currib⁹ Pharaonis,
liberando vtique à iugo peccati,mortificatis vniuersis operi-
bus carnis,quemadmodum ille populus liberatus est à serui-
tute Ægypti,subuersis & submersis cũctis curribus Pharao- Exod.14.c
nis.Id quidem miseratio maxima , in qua ego quoque si glo-
riari voluero,non ero insipiens: veritatẽ enim dicam. Fateor
& fatebor,Nisi quia dominus adiuuit me,paulomin⁹ habitas- Psal.93.c
set in inferno anima mea . Nõ sum ingratus,nõ sum oblitus.
Misericordias domini in æternũ cantabo. Verùm hactenus Psal.88.a
mihi cum sponsa.De reliquo , illa singulari dignatione post-
quam liberata est,asciscitur in amicam,decorem induitur tan
quam domini sponsa,interim tamen in genis duntaxat & in
collo.Ad hæc illi promittuntur murenulæ pro ornatu,ipsęq;
aureæ pro precio,& distinctæ argẽto pro decore. Cui nõ ad-
modum placeat ordo ipse donationum ? Primũ misericordi-
ter liberatur,secũdo dignanter adamatur, tertio benignè ab- L
luitur & purgatur,postremo optimi ornamenti accipit pro-
missionem.Non ambigo quosdam iam vestrũ in semetipsis
recognoscere quæ dicuntur,proprióq; experimento cõmo-
nitos ad intelligentiam præuolare. Sed sane memor versiculi
illius : Declaratio sermonum tuorum illuminat,& intellectũ Psal.118.a
dat paruulis:pro huiusmodi dignum duco eadem modicè la-
tius explananda.Benignus est enim spiritus sapientiæ, & pla-
cet illi doctor benignus & diligens, qui ita cupiat satisfacere
studiosis, vt morem gerere tardioribus non recuset.Denique Eccl.24.c
qui elucidant me,vitam æternam habebunt:ait ipsa sapiẽtia.
Quo quidem præmio ego fraudari noluerim. Quanquam in
his etiam quæ plana videntur,quandoque talia latent,quę ip-
sis quoque qui capaciores videntur & præuolantes ingenio,
non erit inutile si diligentius declarentur. Sed vide iam si-
militudinem de Pharaone & exercitu eius,&domini equita-
tu.Non inter ipsos exercitus similitudo data est, sed de ipsis.
Quæ enim societas luci ad tenebras , aut quæ pars fideli cum
infideli?Sed inter sanctam spiritualẽmque animam & equita
tum domini planè cõparatio est, & inter Pharaonem & dia-
bolum,amborúmq; exercitus. Nec miraberis vnam animam
equitatus multitudini similatam , si aduertas quantæ in ipsa
vna quæ tam sancta anima sit virtutũ acies habeatur, quanta
in affectionibus ordinatio,quanta in moribus disciplina,quã- M
ta in orationibus armatura , quantum in actionibus robur,
quantus in zelo terror,quanta denique ipsi cum hoste con-
flictuum assiduitas , numerositas triumphorum . Denique in
consequentibus legitur : Terribilis vt castrorum acies ordi- Cant.6.d
nata.Et item:Quid videbis (inquit) in Sunamite,nisi choros Cant.7.a
castrorum?Aut si id tibi non placet , noueris huiusmodi ani-
mam nunquam esse sine angelorũ custodia,qui eam æmulan
tur dei æmulatione, soliciti suo viro seruare, & virginem ca
stam exhibere Christo.Et ne dixeris in corde tuo:Vbi sunt ? 2.Cor.11.a
Quis eos vidit?Vidit eos propheta Helisæus : insuper & fe- 4.Reg.6.c
cit orando vt videret etiam Giezi. Tu non vides, quia non
es propheta, nec puer prophetæ . Vidit patriarcha Iacob, & Gen.32.a
ait : Castra dei sunt hæc. Vidit & doctor gentium, qui dice- Heb.1.d
bat : Nónne omnes administratorij spiritus sunt, missi in mi
nisterium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Er-
go angelicis fulta ministeriis,& superno stipata agmine spõ-
sa incedens similis est equitatui domini, illi vtique qui quon
dam in curribus Pharaonis tam stupendo diuini adiutorij
miraculo triumphauit.Si enim diligẽter aduertas cuncta quę Exo.14.f.g
ibi miraris magnificè perpetrata , inuenies hic nihilominus
admiranda.Nisi quòd in eo nunc magnificentius triũphatur,
quòd quæ illic corporaliter præcesserunt,hic spiritualiter ad-
implentur.An non tibi nempe multo fortius longéque glo-
riosius esse videtur diabolũ prosternere , quàm Pharaonem,

atque

A atq; aërias debellare potestates, quàm currus Pharaonis subuertere? Ibi denique pugnatũ est aduersus carnẽ & sanguinẽ, Ephes.6.b hic aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Et prosequere modo mecum singula proportionis membra. Ibi populus eductus de Ægypto, hic homo de seculo. Ibi prosternitur Pharao, hic diabolus. Ibi subuertuntur 1.Pet.2.c currus Pharaonis, hic carnalia & secularia desideria quæ militant aduersus animam, subruuntur. Illi in fluctibus, isti in fletibus. Marini illi, amari isti. Puto & nunc clamitare dæmonia, Exo.14.f si forte cõtingat incidere in talem animam: Fugiamus Israëlem, quia dominus pugnat pro eo. Visne etiam aliquos de principibus Pharaonis propriis tibi designem nominibus, & de curribus describam, instar quorum tu quoque alios si qui sunt per teipsum valeas inuenire? Magnus quidem princeps spiritualis atque inuisibilis regis Ægypti profecto malitia est, magnus luxuria, magnus auaritia. Et hi quidem possident terminos suos sub rege suo, sicut sui cuique assignati sunt. Nam malitia in omni regione maleficiorum atque facinorum dominatur. Luxuria omni immunditiæ & turpitudini carnis præest. Auaritia in partes rapinæ & fraudis sortita est principatum. Accipe nũc quoque quales his suis principibus Pharao præparauerit currus ad persequẽdum populum dei. Habet nanque malitia currum suum rotis quatuor consistentẽ: B sæuitia, impatientia, audacia, impudentia. Valde etenim velox est currus iste ad effundendum sanguinem, qui nec innocẽtia sistitur, nec patientia retardatur, nec timore frenatur, nec inhibetur pudore. Trahitur autem duobus admodum perniciibus equis, & ad omnem perniciem paratissimis, terrena potẽtia, & seculari pompa. Tunc nanq; quadriga ista malitiæ currit valde velociter, cum hinc quidem potẽtiæ effectus subest eius adimplendis malitiosis conatibus, inde plausus pompæ arridet perpetratis sceleribus, vt sermo impleatur qui scri- Psal.9.d ptus est, quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, Luc.22.f & iniquus benedicitur. Et iterum alia scriptura: Hæc est, inquit, hora vestra & potestas tenebrarum. Porro præsident duobus his equis aurigæ duo, tumor & liuor: & tumor quidẽ pompam, liuor verò potentiam agit. Is enim rapido fertur diabolicarum amore pomparum, cuius apud se cor prius intumuit. Nam quod in se firmiter stat timore cõpressum, grauitate modestum, humilitate solidum, puritate sanum: aura huius vanitatis nequaquam leuiter rapietur. Item terrenę iumentum potentiæ nónne inuidia agitur, & quasi quibusdam liuoris vrgetur hincinde calcaribus, suspicione vtique decedendi, & metu succumbendi? Aliud est enim quòd suspectus est successor, & aliud quòd timetur inuasor. His itaque stimulis terrena potentia continue agitatur. Et currus quidem malitiæ sic se habet. C Luxuriæ verò currus quadriga nihilominus voluitur vitiorum, ingluuie videlicet ventris, libidine coitus, mollitie vestium, ocij soporísque resolutione. Trahitur equis æquè duobus prosperitate vitæ, & rerum abundantia: & qui his præsident duo, ignauiæ torpor, & infida securitas: quia & copia in ignauiam soluit: & secundum scripturam, prosperitas stultorum perdet illos: non sane ob aliud, nisi quoniã ma- Prou.1.d le securos reddat. Cum autem dixerim pax & securitas, tunc 1.Thes.5.a subitaneus superueniet eis interitus. Hi calcaria minime habent, neque flagella vel aliquid huiusmodi, sed pro his vtuntur paruulo papilione conopeo ad faciẽdam vmbram, & flabello ad citandum ventũ. Porro conopeum dissimulatio est, vmbram faciens, & protegẽs ab æstu curarum. Propriũ nanque est mollis & delicatę animę etiam necessarias dissimulare curas, & ne æstuentes solicitudines sentiat, sub latibulo dissimulationis abscondi. Flabellũ verò effusio est ventum adulationis apportans. Largi sunt enim luxuriosi ementes auro ventum de ore adulatorum. Et de hoc satis. Iam verò auaritia rotis & ipsa vehitur quatuor vitiorum, quæ sunt pusillanimitas, inhumanitas, contemptus dei, mortis obliuio. Porro iumenta trahentia, tenacitas, & rapacitas: & his vnus auriga ambobus præsidet, habendi ardor. Sola siquidẽ auaritia quoniam conducere plures non patitur, vno contenta est seruitore. Ipse verò iniũcti operis promptus admodum atque infatigabilis executor, vrgendis sane iumentis trahentibus, flagris vtitur acerrimis, libidine acquirendi, & metu amittendi.

D Sunt & alij principes regis Ægypti, habentes & ipsi currus suos in expeditione domini sui, sicut superbia quæ vnus est de maioribus principibus, sicut inimica fidei impietas, magnum & ipsa tenens locum in domo & regno Pharaonis: & multi adhuc sunt alij inferioris ordinis satrapę & equites quorum non est numerus in Pharaonis exercitu, quorum & nomina & officia necnon & arma & apparatus coram vestris studiis (vt in his exerceamini) inquirenda relinquo. In istorũ itaque principum fortitudine, curruúmq; suorum inuisibilis Pharao vbique discurrẽs, in omnẽ familiam domini quibus potest viribus more tyrannico debacchatur, in his etiam his diebus exeũtem Israël de Ægypto insequitur. At ille nec subuectus curribus, nec protectus armis, nihilominus tamen sola domini manu confortatus secure decantat: Cãtemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & ascensorem Exod.15.d proiecit in mare. Item: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini nostri inuocabimus. Psal.19.b Et hæc dicta sint pro adducta similitudine de equitatu domini, & currib9 Pharaonis. Post hæc amica appellatur. Nam ipse quidem & ante liberationem amicus erat, alioquin non liberasset quam non amasset, sed illa beneficio liberationis adducta est vt esset amica. Audi denique confidentem: Nõ quia dilexerimus eum 1.Ioan.4.b nos, inquit, sed ipse prior dilexit nos. Recordare nunc mihi & Moysi & Æthiopissæ, & agnosce iam tunc præfiguratum coniugium verbi & animæ peccatricis, & discerne si potes E quid tibi dulcius sapiat in consideratione suauissimi sacramẽti, verbíne nimium benigna dignatio, an animæ inæstimabilis gloria, an inopinata fiducia peccatoris. Sed non potuit Moyses Æthiopissæ mutare pellem, potuit Christus. Sequitur Num.12.a enim: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Sed hoc sermoni alteri reseruetur: vt semper quæ in mensa sponsi nobis apponuntur cum auiditate sumentes, eructemus in ipsius laudem & gloriam Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quòd intentio sit facies animæ, cuius quæ sit pulchritudo aut deformitas declaratur, & quæ eiusdem sit solitudo & pudicitia. Sermo XL.

PVLCHRAE sunt genæ tuæ sicut turturis. Tenera est Canti.1.c sponsæ verecundia, & ad increpationem sponsi puto facies eius rubore suffusa est, pulchriórque ex eo apparens illico audit: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Vide autem ne carnaliter cogites coloratam carnis putredinem, & purulentiam flaui sanguineive humoris vitreæ; cutis superficiem summatim atque æqualiter suffundentem, è quibus sibi inuicem moderate permixtis ad venustãdam genarum effigiem rubor subpallidus in efficientiam corporeæ pulchritudinis temperatur. Alioquin incorporea illa animæ inuisibilísque substantia nec corporeis distincta membris, nec visibilibus extat fucata coloribus. Tu verò spiritualem essentiam spi- F rituali si potes attinge intuitu, & ad coaptandum propositæ similitudinis schema cogita animæ faciem mentis intentionem: ex qua nimirum rectitudo operis, sicut ex facie pulchritudo corporis æstimatur. Porro verecundiam intellige tanquam colorem in facie, quòd hæc potissimum virtus & venustatem ingerat, & augeat gratiam. Pulchræ ergo sunt genæ tuæ sicut turturis. Poterat vsitatius faciem ponere & describere pulchram, sicut solet cuius pulchritudo laudatur, pulchra facie seu decora facie dici, sed nescio quid sibi voluerit vt magis genas pluraliter dicendum putauerit, nisi quòd minime id crediderim ociosum. Spiritus nanque sapientiæ loquitur, cui non est fas vel modicum quid omnino ascribere ociosum, aut secus dictum quàm oportuerit. Est itaque sine dubio causa, quæcunque illa sit, cur pluraliter genas maluerit quàm singulariter faciem dicere. Et si tu melius non habes, ego quod mihi videtur aperio. Duo quædam in intentione, quam faciem animæ esse diximus, necessaria requiruntur, res & causa, id est quid intendas, & propter quid. Et ex his sane duobus animæ vel decor vel deformitas iudicatur, vt (verbi causa) anima quæ ambo ista recta atque pudica habuerit, illi merito veraciterque dicatur: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Quæ verò altero horum caruerit, non poterit dici de ea quòd pulchrę sint genę eius sicut turturis, propter eam quæ adhuc ex parte erit deformitatem. Multo au-

G tem minus illi hoc poterit conuenire, quę neutrum horũ habere laudabile inuenitur. At id totũ fiet planius in exemplis.

Si (verbi causa) intendat quis animum inquirendæ veritati, atque id solo veritatis amore, nónne is tibi videtur & rem & causam habere honestã, meritóque sibi vẽdicare quod dicitur: Pulchræ sunt genę tuę sicut turturis, quippe cui in neutra genarum nęuus reprehẽsionis appareat? Quòd si minime quidem veritatis desiderio, sed aut inanis gloriæ, aut alterius qualiscũq; commodi tẽporalis obtentu in veritatem intenderit, iam etsi vnã genarum videatur habere formosam, non tamen, vt arbitror, dubitabis iudicare vel ex parte deformẽ cuius alteram faciem causę turpitudo fœdauerit. Si autem videris hominem nullis honestis studiis intendẽtem, sed carnis illecebris irretitum, vẽtri & luxurię deditum, quales sunt illi Philip.3.d quorum deus venter est, & gloria in confusione eorũ qui terrena sapiunt: quid? istum nónne ex vtraque parte fœdissimũ iudicabis, in cuius vtriq; intẽtione & res & causa reproba inuenitur? Ergo intendere non in deum, sed in seculum, secularis animę est, nec vllam prorsus genarum speciosam habẽtis.

Intendere autem quasi in deũ, sed non propter deum: hypocritæ plane animę est: cuius etsi vna facies decora videtur, quod ad deum qualicunque intentione respiciat: ipsa tamen simulatio omne decorũ in ea exterminat: & magis per totũ ingerit fœditatẽ. Si autem vel solum vel maxime ob vitę prę H sentis necessaria ad deum conuerterit intentionem, non quidem fece hypocrisis putidam, pusillanimitatis tamẽ vitio dicimus subobscuram, & minus acceptam. Porro ecõtrario intendere in aliud quàm in deum, tamen propter deum, non ociũ Mariæ, sed Marthæ negocium est. Absit autẽ vt quę huiusmodi est, quicquã illã dixerim habere deforme, nec tamen ad perfectũ affirmauerim peruenisse decoris, quippe quę adhuc Luc.10.g solicita est & turbatur erga plurima, & nõ potest terrenorum actuum vel tenui puluere non respergi. Quem tamen cito facilẽque deterget vel in hora sanctæ dormitionis casta intentio, & bonæ conscientię interrogatio in deum. Ergo solum inquirere deũ propter ipsum solũ, hoc plane est vtranque bipertitæ intentionis faciẽ habere pulcherrimã, atque id proprium ac speciale sponsę, cui merito singulari prærogatiua audire conueniat: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.

Canti.1.c Cur verò sicut turturis? Pudica auicula est, & cõuersatio eius non cum multis, sed solo degere fertur cõtenta compare: ita vt si illum amiserit, alterũ non requirat, sed sola deinceps conuersetur. Tu ergo qui hæc audis: vt sane non ociose audias ea quæ scripta sunt propter te, & nunc propter te versantur & disputãtur: tu inquam, si ad istiusmodi spiritus sancti incitamenta moueris, & inardescis dare operã quomodo animam tuam facias sponsam dei, stude ambas speciosas habere has Thre.3.d genas tuæ intentionis, vt imitator castissimæ volucris, sedeas L secundum prophetam solitarius, quoniã leuasti te supra te. Omnino supra te est angelorum domino desponsari. An nõ supra te adhærere deo, atque vnum spiritum esse cum eo? Sede itaque solitarius sicut turtur, nihil tibi & turbis, nihil cum multitudine cæterorum, etiámque ipsum obliuiscere popu- Psal.44.c lum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuũ. O sancta anima sola esto, vt soli omniũ serues teipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge & ipsos domesticos, secede ab amicis & intimis, etiã & ab illo qui tibi ministrat. An nescis te verecundũ habere sponsum, & qui nequaquam suam velit tibi indulgere præsentiam præsentibus cęteris? Secede ergo, sed mente non corpore, sed intẽtione, sed deuotione, sed spiritu. Spiritus enim ante faciẽ tuam Christus dominus, spiritúsque requirit, non corporis solitudinem: quãquam & corpore interdum nõ ociose te separas, cum opportune potes, præsertim in tempore orationis. Te- Matt.6.a nes etiam in hoc & mãdatum sponsi & formam. Tu, inquit, cum oraueris, intra in cubiculum tuũ, & clauso ostio ora. Et Luc.6.d quod dixit, fecit. Solus in oratione pernoctabat, nõ modo se abscondens à turbis, sed nec vllũ quidem discipulorum, nec vllum domesticorũ admittens. Deniq; tres secum intimos sibi adduxerat cum vltro properaret ad mortem, est auulsus & ab ipsis orare volẽs. Ergo & tu fac similiter, quando orare volueris. Decætero sola indicitur tibi mentis, & spiritus solitudo. Solus es si non communia cogites, si non affectes præsentia, si despicias quod multi suspiciũt, si fastidias quod K omnes desiderãt, si iurgia deuites, si damna non sentias, si nõ recorderis iniuriarum. Alioquin nec si solus corpore es, solus es. Vidésne posse esse te, & solum cum inter multos, & inter multos cum solus es? Solus es in quantacunq; hominum versẽris frequentia: tantùm caue alienæ conuersationis esse, aut curiosus explorator, aut temerarius iudex. Etiã si perperam actum quid deprehendas, nec sic iudices proximum, magis autem excusa. Excusa intentionẽ si opus nõ potes, puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationẽ rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud temetipsum: Vehemẽs fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatem? Et memento me modo alloqui sponsam, & non amicum spõsi instruere, cui alia ratio est diligentius obstruẽdi ne quis peccet, & explorãdi an peccet, & emendãdi si peccatum fuerit. A qua sane necessitate sponsa libera est, soli viuens sibi, & ipsi quem diligit sponso pariter & domino suo, qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Qualiter sponsa recipit interim magnam consolationem de contemplatione diuinæ claritatis, antequam perueniat ad eius speciem futuram. Sermo XLI.

Canti.1.c COLLVM tuum sicut monilia. Solet ornari collum monilibus, non ipsis comparari. Sed hoc illæ faciant, qui- L bus quia de proprio non inest decor, aliunde necesse est vt mendicent vnde se speciosas mentiantur. Nam sponsæ collum ita in seipso formosum, & tam decenter quasi natura formatum est, vt extrinsecus non requirat ornatum. Quid enim opus est peregrinorum fucos adhibere colorũ, cui propria & tanquã innata sufficit pulchritudo, in tantum vt ipsorum quoque quæ ad ornandum quæruntur monilium possit adæquare nitorem? Hoc nempe intelligi voluit, qui minime quidem à collo (vt assolet) pendere monilia, sed ipsum potius esse sicut monilia dixit. Nunc iam inuocandus est nobis spiritus sanctus, vt sicut spirituales spõsę genas sua dignatione tribuit inuenire, ita etiam ipsius spirituale collum demonstrare dignetur. Et meo quidẽ intellectui (quia mihi incumbit loqui quæ sentio) nihil interim verisimilius probabiliúsve elucet, quàm ipsum animæ intellectum colli nomine designari. Tu quoq; idẽ (vt arbitror) approbabis, si aduertas similitudinis rationẽ. An non siquidẽ tibi videtur colli quodãmodo vice fungi intellectus, per quẽ tua anima traiicit in se spiritus vitalia alimẽta, atque in quędam trãsfundit viscera morum affectuúmq; suorũ? Hoc ergo sponsæ collũ, id est purus & simplex intellectus, cũ nuda & aperta veritate satis per seipsum retineat, nõ indiget ornamento, sed ipsum magis tanquã preciosum monile animã decẽter exornat, ac proinde simile monilibus ipsis describitur. Bonum monile veritas, bonum puri M tas siue simplicitas, bonum plane monile sapere ad sobrietatem. Philosophorum vel hæreticorum intellectus non habet hunc in se puritatis veritatísque nitorẽ: & ideo multam curã gerũt ipsum colorare & fucare phaleris verborum, & versutiis syllogismorum, ne si nudus appareat, falsi etiam appareat turpitudo. Sequitur. Murenulas aureas faciemus tibi, ver- Canti.1.c miculatas argento. Si, faciam singulariter, & non pluraliter, faciemus, dixisset: absolute & indubitanter etiam hoc loqui sponsum pronũciassem. Nunc autem vide ne forte magis sodalibus eius congruentius assignemus, spõsam quasi consolãtibus tali promissione quòd donec perueniat ad visionem cuius sic flagrat desiderio, facturi sint illi murenulas pulchras & preciosas, quæ sunt auriũ ornamenta. Atq; hoc propterea (vt opinor) quia fides ex auditu, & quãdiu per fidẽ ambulatur & nõ per speciẽ, dãda opera potius instruẽdo auditui, quàm visui exercendo. Frustra nanque intẽditur oculus qui non sit fide mundatus: cum solis qui mundi corde sunt, videndi copia promittatur. Scriptum verò est: Fide mundans corda eorum. Quia ergo fides ex auditu, & ex illa visus purgatio est, Acto.15.e merito illi ornandis auribus intendebant, dum auditus sicut ratio docuit, visus sit præparatio. Tu, inquiunt, ô sponsa intuendę dilecti inhias claritati, sed hoc alterius tẽporis est. Damus autem impręsentiarũ ornamenta auribus tuis, quod erit tibi interim cõsolatio, erit & præparatio ad hoc ipsum quod postulas.

A postulas. Ac si illud prophetæ ei dicant: Audi filia & vide. Vi-
Psa.144.b dere desideras, sed audi prius. Gradus est auditus ad visum.
Proinde audi & inclina aurem tuam ornamentis quæ tibi facimus, vt per auditus obedientiam ad gloriam peruenias vi-
Psal.50.b sionis. Nos auditui tuo damus gaudium & lætitiam, nam visui non est nostrum dare (in quo gaudij plenitudo, & tui desiderij adimpletio est) sed illius quem diligit anima tua. Ipse vt gaudium tuum plenum sit, ostendet seipsum tibi. Ipse ad-
Psal.15.c implebit te lætitia cum vultu suo. Tu interim accipe ad consolationẽ murenulas has de manu nostra, cæterum delectationes in dextera eius vsque ad finem. Aduertendum cuius-
Canti.1.c modi ei murenulas offerunt. Aureas, inquit, & vermiculatas argẽto. Aurum diuinitatis est fulgor, aurum sapiẽtia quæ desursum est. Hoc auro fulgẽtia quædam quasi veritatis signacula spõdent se figuraturos hi, quibus id ministerij est, superni aurifices, atque internis animæ auribus inserturos. Quod ego non puto esse aliud, quàm texere spirituales quasdam similitudines, & in ipsis purissima diuinę sapientię sensa animę contemplantis conspectibus importare, vt videat saltem per
1.Cor.13.d speculum & in ænigmate quod nondũ facie ad faciem valet vllatenus intueri. Diuina sunt, & nisi expertis prorsus incognita quæ effamur, quomodo videlicet in hoc mortali corpore, fide adhuc habente statum, & necdum propalata perspicui substantia luminis, iam tamen interim puræ interdũ con-
B tẽplatio veritatis partes suas agere intra nos vel ex parte præsumit, ita vt liceat vsurpare etiam alicui nostrum, cui hoc da-
1.Cor.13.c tum desuper fuerit, illud apostoli: Nunc cognosco ex parte. Item: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem diuinius aliquid raptim & veluti in velocitate corusci luminis interluxerit menti spiritu excedenti, siue ad temperamentum nimij splẽdoris, siue ad doctrinæ vsum: cõtinuo (nescio vnde) adsunt imaginatoriæ quædam rerum inferiorum similitudines infusis diuinitus sensis conuenienter accommodatæ, quibus quodãmodo adumbratus purissimus ille ac splendidissimus veritatis radius & ipsi animę tolerabilior fiat, & quibus communicare illum voluerit capabilior. Existimo tamẽ ipsos formari in nobis sanctorum suggestionibus angelorum, sicut econtrario contrarias & malas ingeri immissiones per angelos malos non dubium est. Et fortas-
1.Cor.13.d sis hinc illud est speculum atque ænigma (vt dixi) per quod videbat apostolus ex istiusmodi puris pulchrisque imaginationibus angelorum quasi manibus fabricatum: quatenus & dei esse quod purum & absque omni phãtasia corporearum imaginum cernitur, sentiamus: & elegãtem quamlibet similitudinem, qua id digne vestitum apparuerit, ministerio deputemus angelico. Quod signasse expressius videtur alia interpretatio dicẽs: Similitudines aurifabri faciemus tibi, cum
Canti.1.d distinctionibus argenti. Vnum est cum distinctionibus argẽ-
C ti, & vermiculatas argento. In quo mihi significare videtur non modo similitudines intus per angelos suggeri, sed nitorem quoque eloquij per ipsos extrinsecus ministrari, quo cõgrue atque decenter ornatæ, & ab auditoribus facilius capiãtur & delectabilius. Quòd si dixeris, quid eloquio & argen-
Psal.11.a to? dicit tibi propheta: Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Ita ergo illi cœlestes administratorij spiritus peregrinanti in terris sponsæ faciunt murenulas aureas vermiculatas argento. Vide autem quomodo illa aliud cupit, & aliud accipit, & nitenti ad contemplationis quietem labor prędicationis imponitur: & sitienti sponsi pręsentiam, filiorum sponsi pariendorum alendorúmque solicitudo iniungitur. Neque non tantum accidit illi hoc, sed & alia vice (vt memini) cum sponsi amplexus & oscula suspiraret, respõ-
Canti.1.c sum est ei: Quia meliora sunt vbera tua vino: vt ex hoc se intelligeret matrem, atque ad dandum lac paruulis, nutriẽdúmque filios reuocari. Fortassis & in aliis cantici huius locis hoc ipsum tu quoque (nisi piger sis ad inquirendum) per teipsum aduertere poteris. An non res ista quõdam in sancto patriarcha Iacob præfigurabatur, cum frustratus optatis diúque ex-
Gene.29.c pectatis Rachelis amplexibus, pro sterili & decora, fœcundam & lippam inuitus atque ignarus accepit? Ita ergo nunc sponsa scire cupiens & inquirens vbi in meridianis horis dilectus pascat & cubet, murenulas pro eo reportat aureas, vermiculatas argento, id est sapientiam cum eloquentia, haud dubium quin ad prædicationis opus. Docemur ex hoc sa- D
ne intermittenda plerunque dulcia oscula propter lactentia vbera, nec quenquam sibi, sed omnes illi qui mortuus est pro omnibus, esse viuendum. Væ qui bene de deo & sentire & eloqui acceperunt: si quæstum æstimẽt pietatẽ, si conuertant ad inanẽ gloriam quod ad lucra dei acceperant erogãdum: si alta sapientes, humilibus non cõsentiant. Paueant quod in propheta legitur dicente domino: Dedi eis aurum meum & argentum meum, ipsi autem de argento & auro meo operati sunt Baal. Tu ergo audi quid sponsa accepta hinc quidem increpatione, inde verò promissione, respõderit. Neque enim vel de promissis extollitur, vel pro repulsa irascitur, sed sicut scriptum est: Corripe sapientem, & amabit te. Et item quod Prou.9.b
ad donationes & promissiones spectat: Quanto maior es, hu- Eccl.3.c
milia te in omnibus. Quod ex eius respõsione melius vtrũq; parebit. Sed ipsa si placet discusio in aliud sermonis principiũ differatur. Et de iis quæ dicta sunt, glorificemus sponsum ecclesiæ dominum nostrum Iesum Christum, qui est super omnia benedictus deus in secula. Amen

De duplici humilitate, vna videlicet, quam parit veritas: & altera, quam inflammat charitas. Sermo XLII.

CVM esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem Canti.1.c
suum. Hæc sunt verba sponsæ quæ in hodiernum diem distulimus, hoc responsum quod dedit vbi increpata est à E
sponso, non tamen sponso, sed eius sodalibus. Quod licet est aduertere ex verbis ipsis. Cum enim non dicit quasi ad secundam personam, cum esses rex in accubitu tuo: sed cum esset in accubitu suo: patet quòd non ad ipsum loquitur, sed de ipso. Puta proinde sponsum, vbi eam (quatenus visum fuit) aut corripuit, aut repressit, comperta ex suffusione genarum verecundia, cessisse loco, vt illa se absente loqueretur liberius quę sentiret: sed & si pauidior (vt assolet) quàm oportuerit, & deiectior animo facta esset, sodalium eam consolationes erigerent. Quod tamen & per seipsum facere non neglexit, quantum iudicauit pro tempore oportere. Nam vt clarum relinqueret quãtum sibi in illa correptione complacuit, quippe quam sensit digne, & prout oportuit acceptari, non sane antè se absentauit, quàm ex abundantia (quod non est dubium) cordis prorumperet in laudes eius, & genarum collíque ipsius pulchritudinem commendaret: propterea & qui cum ipsa remanent, blande loquuntur illi, & munera offerunt scientes domini voluntatem. Ad ipsos ergo respõsio eius. Et literalis quidem contextio schematis ita se habet. Sed priusquam ex hac testa nucleum spiritus elicere inchoemus, dico vnum breuiter: Fœlix cui sua obiurgatio sic respondet quemadmodum habemus formam præsentis loci. Vtinã magis neminẽ obiurgare necesse sit: hoc enim melius. Sed quoniam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui F
ex officio incumbit peccãtes arguere, magis autẽ vrget charitas. Quòd si arguero & fecero quod meum est, illa autẽ increpatio procedẽs minime quod suum est faciat, neque id ad quod misi illã, sed reuertatur ad me vacua tãquam iaculũ feriens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nónne angor, nónne torqueor? Et vt mihi vsurpẽ aliquid ex verbis magistri (quia de sapientia non possum) prorsus coarctor è duobus, & quid eligam nescio, placeréne mihi in eo quod locutus sum, quoniã quod debui feci: an pœnitẽtiam agere super verbo meo: quia quod volui, nõ recipi. Volui nimirũ perimere hostẽ, & eripere fratrem: & nõ feci sic, magis autem contrariũ accidit. Nam lęsi animã, & culpam auxi. Siquidem accessit & contemptus. Nolũt audire te, inquit, quia Ezech.3.b
nolunt audire me. Vides quæ maiestas contemnitur? Non te putes me solum spreuisse, dominus locutus est. Et quod dixit prophetæ, dixit & apostolis: Qui vos spernit, ait, me spernit. Luc.10.c

Non sum propheta, non sum apostolus: & prophetę tamẽ & apostoli (audeo dicere) vice fungor: & quibus non æquor meritis, eorum implicor curis. Etsi ad meam multam confusionem, etsi ad grande periculum mihi super cathedrã Moysi sedeo: cuius tamẽ non vẽdico mihi vitam, nec experior gratiam. Quid tamen? Nũ ideo cathedræ non deferetur, quoniã occupata est ab indigno? Etiam si Scribę & Pharisæi in ea sedeant, inquit, quæ dicunt facite. Plerunque etiam impatien-

G tia contemptui iungitur, ita vt aliquis non solum non curet
corrigi obiurgatus, sed insuper obiurganti indignetur more
phrenetici manum medici repellẽtis. Mira peruersitas. Medi-
Psal.10.a canti irascitur qui non irascitur sagittanti. Est enim qui sagit-
tat in obscuro rectos corde, qui & teipsum nũc sagittauit ad
mortem & in illum non cõmoueris? Mihi indignaris, qui sa-
Psal.4.a nũ te fieri cupio? Irascimini, inquit, & nolite peccare. Si pec-
cato irasceris, non solum minime peccas, sed & quod pecca-
ras, exterminas. Nunc verò & peccatum retines medicamen
tum respuendo, & peccare apponis irrationabiliter irascen-
do, & est supra modum peccans peccatum. Aliquotiẽs addi-
tur & impudentia, vt non modo impatiẽter ferat quòd corri
pitur, sed etiam id vnde reprehẽditur, impudenter defendat.
Hier.3.b Hoc plane desperatio. Frõs, inquit, mulieris meretricis facta
Ezech.16.c est tibi, noluisti erubescere. Et ait: Recessit zelus meus à te, vl
tra non irascar tibi. Solo auditu contremisco. Sentísne quãti
periculi quantíque horroris & tremoris res sit peccati defen
Apoc.3.d sio? Dicit iterum: Ego quos amo, arguo & castigo. Si ergo te
zelus deseruit: & amor. Nec eris amore dignus, qui indignus
castigatione censeris. Vides quia tunc magis irascitur deus,
Esa.26.b cum non irascitur? Misereamur impio, inquit, & nõ discet fa
cere iustitiam. Misericordiam hanc ego nolo. Super omnem
Psal.2.c iram miseratio ista sapiens mihi vias iustitiæ. Satius profecto
mihi, iuxta prophetę consiliũ, apprehendere disciplinam, ne-
H quando irascatur dominus, & peream de via iusta. Volo ira-
scaris mihi pater misericordiarũ, sed illa ira qua corrigis de-
uium, non qua extrudis deuia. Illud tua nobis benigna ani-
maduersio parit, hoc formidolosa nutrit dissimulatio. Non
enim cum nescio, sed cum sentio te iratum, tũc maxime con-
fido propitium: etenim cum iratus fueris, misericordiæ recor
Psal.98.b daberis. Deus, inquit, tu propitius fuisti eis, & vlciscens in
omnes adinuẽtiones eorum. Moysen loquitur & Aaron atq;
Samuelẽ, quos modo pręmiserat, & hoc vocat propitiationẽ,
quòd eorũ deus non pepercit excessibus. I nunc tu ergo, atq;
hanc tibi excludito in æternũ, defendendo errorẽ, & accusan
do correptionem. An non istud est malum dicere bonum, &
bonum malum? An non ex hac odiosa impudẽtia pullulabit
mox impœnitẽtia, mater desperationis? Quẽ enim pœniteat
Eccl.31.b super bono quod putat? Væ illis, inquit. Væ illud æternũ est.
Aliud est quẽque tentari à propria concupiscentia abstractũ
& illectum, & aliud sponte appetere malum tãquam bonum,
ad mortem quasi ad vitam male securum properare. Pro hu-
iusmodi, dico, mallem aliquãdo tacuisse & dissimulasse quod
agi perperam deprehendi, quàm ad tantã reprehendisse per-
Psal.39.b niciem. Dicas forsan mihi quòd bonum meum ad me reuer-
tatur, & quia liberaui animam meã, & mundus sum à sangui-
ne hominis cui annũciaui & locutus sum, vt auerteretur à via
sua mala, & viueret. Sed etsi innumera talia addas, me tamen
I minime ista consolabuntur, mortẽ filij intuentem. Quasi ve-
rò meã illa reprehensione liberationem quęsierim, & nõ ma
gis illius. Quæ enim mater etiam si omnem quã potuit curã
& diligentiam ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demum
frustratam se viderit, & omnes labores suos esse penitus in-
efficaces, illo nihilominus moriente propterea vnquã à fle-
tibus temperauit? Et illa quidem hoc pro morte temporali,
quanto magis me pro morte ęterna mei filij manet vtiq; plo
ratus & vlulatus multus, etiam si nihil mihi cõscius sum quo
minus annunciauerim illi? Vides etiam à quantis è regione
malis & se & nos liberat, qui correptus mansuete respõdet,
verecunde acquiescit, modeste obtemperat, humiliter confi-
tetur? Huic ego animæ in omnibus me profitear debitorem,
huic me ministrũ & seruum tãquam dignissimæ domini mei
Canti.1.d spõsæ: & quæ reuera dicere possit: Cum esset rex in accubitu
suo, nardus mea dedit odorem suũ. Bonus humilitatis odor,
qui de hac valle plorationis ascendẽs, perfusis circunquaque
vicinis regionibus, ipsum quoq; regium accubitũ grata sua-
uitate respergat. Est nardus humilis herba, quam & calidæ
ferunt esse naturæ hi qui herbarũ vires curiosius explorarũt:
& ideo per hanc videor mihi non inconuenienter hoc loco
virtutem humilitatis accipere, sed quæ sancti amoris vapori-
bus flagret. Quod propterea sane dico, quoniam est humili-
tas quam nobis veritas parit, & non habet calorem: & est hu
militas quam charitas format, & inflãmat. Atq; hæc quidem
in affectu, illa in cogitatione consistit. Etenim tu si temetip- K
sum intus ad lumen veritatis & sine dissimulatione inspicias,
& sine palpatione diiudices: non dubito quin humilieris &
tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui,
quanuis necdum fortasse id esse patiaris in oculis aliorum.
Eris igitur humilis, sed de opere interim veritatis, & minime
adhuc de amoris infusione. Nam si veritatis ipsius quæ te tibi
veraciter atque salubriter demonstrauit, sicut splendore illu-
minatus, ita affectus amore fuisses: voluisses proculdubio,
quod in te est, eandem de te omnes tenere sententiam, quam
ipsam apud te veritatẽ habere cognoscis. Sane quod in te est
dixerim, quoniam plerunque non expedit innotescere om-
nibus omnia quæ nos scimus de nobis, atque ipsa veritatis
charitate, & charitatis veritate vetamur palã fieri velle quod
noceat agnoscenti. Alioquin si priuato amore tui tentus de-
tines pariter intra te iudicium veritatis inclusum, cui dubium
est minus te veritatem diligere, cui proprium pręfers, vel cõ-
modum, vel honorem? Vides igitur non esse idipsum, homi-
nem de seipso non altum iam sapere, veritatis lumine redar-
gutum: & humilibus sponte cõsentire, munere charitatis ad-
iutum. Illud enim necessitatis est, hoc volũtatis. Semetipsum *Philip.2.a*
exinaniuit, inquit, formam serui accipiens, & formam humi-
litatis tradens. Ipse se exinaniuit, ipse se humiliauit, nõ neces-
sitate iudicij, sed nostri charitate. Poterat nimirum vilem se
& contemptibilẽ demonstrare, sed plane non reputare, quo- L
niam sciebat seipsum. Volũtate proinde humilis fuit, & non
iudicio, qui talem se obtulit qualem esse nesciuit: magis au-
tem placuit minimum reputari, qui se summum non ignora-
bat. Denique ait: Discite à me quia mitis sum & humilis cor- *Matt.11.d*
de. Corde dixit, cordis affectu, id est voluntate. Itaque neces-
sitatem exclusit, qui voluntatẽ confessus est. Non enim quo-
modo ego vel tu inuenimus nos in veritate dignos dedecore
& contemptu, dignos omni extremitate & inferioritate, di-
gnos etiam suppliciis, dignos plagis: non inquam ita & ille:
quæ tamen omnia expertus est, quia voluit tanquam humilis
corde. Humilis videlicet illa humilitate quã cordis suasit affe-
ctio, non quam extorsit discussio veritatis. Propterea dixi
hanc voluntarię humilitatis speciem, non redargutione veri-
tatis, sed charitatis intra nos infusione creari: quia cordis est,
quia affectionis, quia volũtatis: an verò recte, tu iudica. Itẽm-
que etiam hoc tuo æquè examinetur iudicio, dignéne can-
dem domino assignarim, quem charitate cõstat exinanitum,
charitate minoratum ab angelis, charitate parentibus subdi-
tum, charitate Baptistæ manibus inclinatum, charitate carnis
infirma passum, charitate postremo morti obnoxium, cruce
inglorium extitisse. Sed & hoc vnum adhuc tui sit conside-
rare arbitrij, recténe etiam hanc ipsam humilitatem ita cha-
ritate calentem, herba humili & calida, id est nardo putaue-
rim designatam. Et si ita cuncta probaueris, (probabis enim M
rationi manifestissimę acquiescens, tunc si iam apud teipsum
humiliatus es necessaria illa humilitate quam scrutans corda
& renes veritas sensibus ingerit animæ vigilãtis) adhibe vo-
luntatem, & fac de necessitate virtutem, quoniam nulla est
virtus sine conniuentia voluntatis. Sic autem fiet istud, si no-
lis alter apparere foris, quàm te inuenis intus. Alioquin time
ne de te ipso legas: Quoniam dolose egit in cõspectu eius, vt *Psal.35.a*
inueniatur iniquitas eius ad odium. Pondus, inquit, & pon-
dus abominatio est apud deum. Quid enim? Tu te deprecia-
ris in secreto apud te ipsum veritatis trutina põderatus, & fo-
ris alterius precij mentiens maiori te pondere vendis nobis
quàm ab ipsa accepisti? Time deum, & noli hanc rem pessi- *Prou.20.d*
mam facere: vt quem humiliat veritas, extollat voluntas: hoc
enim est resistere veritati, hoc pugnare contra deum. Magis
autem acquiesce deo, & sit voluntas subdita veritati, nec tan
tum subdita, sed & deuota. Nónne deo, inquit, subiecta *Psal.61.a*
erit anima mea? Et parum est esse subiectum deo, nisi sis &
omni humanæ creaturæ propter deum: siue abbati tanquam
præcellenti, siue prioribus tanquam ab eo constitutis. Ego
plus dico subdere paribus, subdere & minoribus. Sic enim
decet nos, inquit, omnem implere iustitiam. Vade & tu ad *Matt.3.d*
minorem si vis in iniustitia esse perfectus, defer inferiori, iu-
niori te inclinato. Hoc enim faciẽs trahes & ipse ad te spon-
sæ sermonem quem dixit: Quia nardus mea dedit odorem
suum.

A ſuum. Odor deuotio eſt, odor bona opinio quæ ad omnes peruenit, vt Christi ſis bonus odor in omni loco, ſpectabilis omnibus, amabilis omnibus. Non poteſt hoc ille humilis quem veritas ad humilitatem cogit, quoniam ſibi habet illam, & exire non patitur, vt ſparſa foris redoleat. Magis autem non habet odorem, quia nõ habet deuotionem, vtpote qui non ſponte neque libenter ſe humiliat: ſponſæ vero humilitas tanquam nardus ſpargit odorem ſuum, amore calens, deuotione vigens, opinione redolens. Sponſæ humilitas voluntaria eſt, perpetua eſt, fructifera eſt. Odor eius nec repre- Canti.1.c henſione exterminatur, nec laude. Audierat: Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, & collum tuum ſicut monilia. Acceperat & repromiſsionem ornatus aurei, & nihilominus tamen cum humilitate reſpondet: & quanto maiorem ſe audit, tanto humiliat ſe in omnibus. Non gloriatur in meritis, nec inter laudes ſuas humilitatis obliuiſcitur, quam & humiliter confitetur ſub nardi nomine. Ac ſi voce virginis Mariæ dicat: Nullius mihi meriti conſcia ſum ad tantam dignationem, niſi quòd reſpexit deus humilitatem ancillæ ſuæ.

Canti.1.d Nam quid eſt aliud, nardus mea dedit odorem ſuum, quàm placuit mea humilitas? Non mea, inquit, ſapientia, non mea nobilitas, non mea pulchritudo, quæ nulla erãt mihi, ſed quæ ſola inerat humilitas dedit odorem ſuum, id eſt ſolitum. Solito placet deo humilitas. Solito plane atque ex conſueto B excelſus dominus humilia reſpicit: & ideo cum eſſet rex in accubitu, id eſt in excelſo habitaculo ſuo, illuc quoque humili- Pſal.112.a tatis odor aſcendit: In altis habitat, inquit, & humilia reſpicit in cœlo & in terra. Ergo cum eſſet rex in accubitu ſuo, Canti.1.d nardus ſponſæ dedit odorem ſuum. Accubitus regis, ſinus eſt patris: quia ſemper in patre filius. Nec dubites regem hunc eſſe clementem, cui perennis accubitus eſt paternæ benignitatis diuerſorium. Merito clamor humilium aſcendit ad eum, cui fons pietatis eſt manſio, cui familiaris ſuauitas, cui ſubſtantialis vel potius conſubſtantialis bonitas eſt: cui ideo totum quod eſt, de patre eſt, vt nil prorſus in regia maieſtate ni- Pſal.11.a ſi paternum, humilium trepidatio ſuſpicetur. Denique propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nũc exurgam, dicit dominus. Horum igitur conſcia ſponſa (vtpote domeſtica atque chariſsima) non ſe putat arcendam ſponſi gratia penuria meritorum, ſola de humilitate præſumens. Regem denique nominat: nam ſponſum interim territa increpatione non audet, & in alto habitare fatetur, nec ſic tamẽ diffidit humilitas. Primitiuæ eccleſiæ potes hunc congruentiſsime aptare ſermonem, ſi recordaris dies illos quibus aſſumpto domino vbi erat prius, & ſedẽte in dextera patris illo ſuo antiquo nobili atque glorioſo accubitu, diſcipuli erant congregati in loco vno, perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu & fratribus eius. Nõnne tibi C Acto.2.a videtur reuera tunc temporis nardum paruulæ & trepidantis ſponſæ dare odorem ſuum? Denique cum factus eſt repente de cœlo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes: an non merito Canti.1.d paupercula tũc dicere potuit: Cum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuũ? Patuit pro certo omnibus in loco manentibus quàm gratus humilitatis & quàm beneplacitus odor aſcẽderat, cui mox tam copioſa & glorioſa remuneratione reſponſum eſt. Cæterum illa non ingrata beneficij fuit. Audi enim quomodo mox repleta deuotione parat ſe ad omnia mala perferenda pro nomine eius. Nam ſequitur: Ibidem. Faſciculus myrrhę dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Infirmitas mea (quã noſtis) nõ ſinit vlterius progredi. Hoc ſolum dico: quia tribulationum amaritudines ſub myrrhæ nomine dicit ſe ſubire paratam amore dilecti. Reliquum capituli aliàs proſequemur, ſi tamẽ exoratus à vobis ſpiritus ſanctus affuerit, qui nos intelligere faciat verba ſponſæ quæ ipſe inſpirando formauit, ſicut nouit illius cuius ipſe ſpiritus eſt, laudibus cõuenire, ſponſi eccleſiæ Ieſu Chriſti domini noſtri, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula, Amen.

Qualiter conſideratio paßionis & laborum Chriſti facit ſponſam, id eſt animam pergere illæſam inter proſpera & aduerſa huius mundi. D

Sermo XLIII.

FASCICVLVS myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Canti.1.d Ante rex, modo dilectus. Ante in accubitu regio, modo inter ſponſæ vbera. Magna humilitatis virtus, cui etiam deitatis maieſtas tam facile ſe inclinat. Cito reuerentiæ nomen in vocabulum amicitiæ mutatum eſt: & qui longe erat, in breui factus eſt prope. Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Myrrha amara res, dura & aſpera tribulationum ſignificat. Ea ſibi dilecti cauſa imminere proſpiciens, gratulabunda id loquitur, confidens ſe omnia viriliter ſubituram. Ibant, inquit, gaudentes diſcipuli à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Acto.5.g Ieſu contumeliam pati. Propterea denique non faſcem, ſed faſciculum dilectum dicit, quòd leue præ amore ipſius ducat quicquid laboris immineat & doloris. Bene faſciculus, quia paruulus natus eſt nobis. Bene faſciculus, quia non ſunt cõdignę paſsiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Id enim, inquit, quod in præſenti eſt mo- Rom.8.d mentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Erit ergo quandoque nobis ingens cumulus gloriæ, qui modo eſt E faſciculus myrrhę. An nõ faſciculus cuius iugum ſuaue eſt, & onus leue? Nõ quia leue in ſe (nec enim leuis paſsionis aſperitas mortis amaritudo,) ſed leuis tamen amanti. Et ideo non Canti.1.d ait tantum faſciculus myrrhę dilectus meus: ſed mihi, inquit, quæ diligo, faſciculus eſt. Vnde & dilectũ nominat, mõſtrans Canti.8.b dilectionis vim omnium amaritudinum ſuperare moleſtiam, & quia fortis eſt vt mors dilectio. Et vt ſcias nõ in ſe illã, ſed in domino gloriari, neque de propria virtute, ſed de domini adiutorio præſumere fortitudinem, dicit illum inter vbera ſua commoraturum, cui ſecura decantet: Etiam ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala quoniã tu me- Pſal.22.a cum es. Memini me in vno ſuperiorum ſermonum duo ſponſæ vbera cõgratulationem diffiniſſe atque compaſsionem, iuxta Pauli doctrinam, dicentis: Gaudere cum gauden- Rom.12.c tibus, flere cum flẽtibus. Quia verò inter aduerſa & proſpera verſans, nouit vtrobique pericula nõ deeſſe, medium huiuſcemodi vberũ ſuorum vult habere dilectum, cuius aduerſus vtraque cõtinua protectione munitã, nec læta extollant, nec triſtia deiiciant. Tu quoq; ſi ſapis, imitaberis ſponſę prudentiam, atque hunc myrrhę tam charũ faſciculum de principali tui pectoris, nec ad horã patieris auelli, amara illa omnia quæ pro te pertulit, ſemper in memoria retinens, & aſsidua meditatione reuoluẽs: quo poſsis dicere & tu: Faſciculus myrrhę Canti.1.d dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur. Et ego F fratres ab ineunte mea cõuerſione pro aceruo meritorũ quę mihi deeſſe ſciebam, hunc mihi faſciculum colligare, & inter vbera mea collocare curaui, collectũ ex omnibus anxietatibus & amaritudinibus domini mei. Primũ videlicet infantilium illarum neceſsitatum. Deinde laborum quos pertulit in prædicando, fatigationum in diſcurrendo, vigiliarum in orãdo, tentationum in ieiunando, lachrymarum in compatiẽdo, inſidiarum in colloquẽdo, poſtremo periculorũ in falſis fratribus, conuitiorũ, ſputorum, colaphorum, ſubſannationum, exprobrationũ, clauorũ, horũmq; ſimilium, quę in ſalutẽ noſtri generis ſylua euãgelica copioſiſsime noſcitur protuliſſe.

Vbi ſane inter tot odoriferæ myrrhæ huius ramuſculos minime prætermittendam putaui etiam illã myrrham qua in cruce potatus eſt, ſed neque illã qua vnctus eſt in ſepultura. Quarum in prima applicuit ſibi meorũ amaritudinẽ peccatorum. In ſecũda futuram incorruptionem mei corporis dedicauit. Memoriam abundantiæ ſuauitatis horum eructabo Pſal.144. quoad vixero. In æternum non obliuiſcar miſerationes iſtas: Pſal.118.m quia in ipſis viuificatus ſum. Has olim ſanctus Dauid cum lachrymis requirebat. Veniant mihi, inquiens, miſerationes Ibidem.k. tuæ, & viuam. Has & alius quidã ſanctorũ cum gemitu memorabat dicẽs: Miſericordiæ domini multæ: quã multi reges & prophetę voluerũt videre, & nõ viderunt: & audire, & nõ audierunt. Ipſi laborauerũt, & ego in labores eorũ introiui.

G Ego messui myrrham quam illi plantauerunt. Mihi hic salutaris fasciculus seruatus est. Nemo tollet eũ à me, inter vbera mea commorabitur. Hæc meditari dixi sapientiam, in his iustitiæ mihi perfectionem constitui, in his plenitudinẽ sciẽtiæ, in his diuitias salutis, in his copias meritorum. Ex his mihi interdum potus salutaris amaritudinis, ex his rursum suauis vnctio consolationis. Hæc me erigunt in aduersis, in prosperis reprimunt, & inter læta tristiaque vitæ præsentis via regia incedenti tutum præbent vtrobique ducatum, hincinde mala imminentia propulsando. Hæc mihi conciliant mũdi iudicem, dum tremendũ potestatibus mitem humilémq; figurant, dum non solum placabilẽ, sed & imitabilem repræsentant eum qui inaccessibilis est principatibus, terribilis apud reges terræ. Propterea hæc mihi in ore frequenter, sicut vos scitis: hæc in corde semper, sicut deus scit: hæc stylo meo admodũ familiaria, sicut apparet: hæc mea sublimior interim philosophia, scire Iesum, & hũc crucifixum. Non requiro, sicut sponsa vbi cubet in meridie, quem lætus amplector mea
Canti.1.a inter vbera commorantem. Non requiro vbi pascat in meridie, quem intueor saluatorem in cruce. Illud sublimius, istud suauius vel paratius: Panis illud, hoc lac. Hoc viscera reficit paruulorũ, hoc replet vbera matrũ: & ideo inter vbera mea commorabitur. Hũc & vos dilectissimi, tam dilectum fasciculum colligite vobis, hũc medullis inserite cordis, hoc mu-
H nite aditum pectoris, vt & vobis inter vbera commoretur. Habete illum semper non retro in humeris, sed ante prę oculis, ne portantes & nõ odorantes, & onus premat, & odor nõ erigat. Memẽtote, quia accepit eum Simeõ in vlnis suis. Ma-
Luc.2.d ria gestauit in vtero, fouit in gremio, sponsa sibi inter vbera collocauit. Et ne quid prætermittam, factum est verbũ in manu Zacharię prophetæ, necnon & quorũdam aliorum. Arbitror & Ioseph virum Marię super genua frequenter illi arri-
Ioan.13.b sisse. Hi omnes ante se eum habuerũt, & nullus retro. Exẽplo ergo sint vobis, vt & vos similiter faciatis. Si enim ante oculos habueritis quẽ portatis, pro certo videntes angustias domini, leuius vestras portabitis, ipso auxiliante ecclesiæ sponso qui est super omnia deus benedictus in secula, Amen.

Quòd vir ecclesiasticus debet esse pius in corrigendo mansuetos, & econuerso durus & austerus contra asperos & obstinatos, quando ipsi delinquunt.
Sermo XLIIII.

Canti.1.d BOTRVS Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Si dilectus in myrrha, multo magis in botri suauitate. Ergo dominus meus Iesus myrrha mihi in morte, botrus in resurrectione, seipsum mihi saluberrimum temperauit in
Rom.4.d potum, in lachrymis in mensura. Mortuus est propter pec-
I cata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram,
Psal.103.a vt peccatis mortui iustitiæ viuamus. Itaque tu si peccata luxisti, bibisti amaritudinem. Si autem iam respirasti in spem vitæ vita sanctiori, mutata est tibi myrrhæ amaritudo in vinum quod lætificat cor hominis. Et fortasis hoc illud significauerit quod saluatori oblatum est in cruce vinũ myrrhatum, & ideo noluit bibere, quoniam istud sitiebat. Tu ergo post myrrhæ (vt dixi) amaritudines, vinum iucunditatis
Canti.1.d experiens, haud temere & ipse dicere poteris: Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Engaddi duplicem habet interpretationẽ, & vni ambæ intellectui seruiũt. Dicitur nanq; fons hœdi, & baptisma gentiũ, lachymásq; peccãtium aperte designat. Dicitur & oculus tentationis, qui & lachrymas æquè fundat, & tentationes quæ minime vnquã desunt
Esa.9.a vitæ hominis super terrã, prospiciat. Sed & populus gentium qui ambulabat in tenebris, nunquam per se laqueos tẽtationum agnoscere, ac per hoc nec euadere potuit, donec per gratiam illius qui illuminat cæcos, recepit oculos fidei, donec venit ad ecclesiam quę habet oculum tentationis, donec se tradidit viris spiritualibus instruendum, qui illuminati spiritu sapiẽtiæ, suo & experimento docti, possunt veraciter dicere, quia non ignoramus astutias diaboli, & cogitationes eius. Ferunt in Engaddi arbusculas balsami crescere, quæ in modum vinearum ab indigenis excoluntur: & inde forsitã vineas appellauit. Alioquin quid faceret botrus Cypri in vineis Engaddi? Quis vnquam botros de vineis in vineas transportauit? Solet siquidem vinum vbi deest aliunde euehi, non vbi K
adest. Ergo vineas Engaddi dicit plebes ecclesiæ, quæ habet balsami liquorem spiritum mansuetudinis, in quo paruulorum adhuc in Christo teneritudinẽ blãde fouet, & dolores pœnitẽtium consolatur. Sed & siquis frater in aliquo delicto præoccupatus fuerit, vir ecclesiasticus qui hũc spiritum iam accepit, curabit huiusmodi mox instruere in eodem spiritu lenitatis, considerans seipsum, ne & ipse tentetur. In hoc typo quotquot baptizandi sunt, etiam corporaliter ecclesia oleo materiali vngere cõsueuit. Quia verò vulnera illius qui Luc.10.c
incidit in latrones, & iumẽto corporis pij Samaritani ecclesiæ est deportatus in stabulum, non in solo oleo, sed in vino simul & oleo sanitatem recipiũt: necessarium habet spiritualis medicus etiam vinum feruidi zeli cum oleo mãsuetudinis, cui sane conuenit non modò consolari pusillanimes, sed & corripere inquietos. Si enim viderit illum qui vulneratus est, id est qui peccauit, blandis aut lenibus hortamentis quæ in eum prærogata sunt, minime emẽdatum, magis autem forte etiam abutentem sua mansuetudine, & patientia negligẽtiorem fieri, & in peccato suo etiã securius obdormire: frustrato tam suauium oleo monitorum, oportebit sane mordacioribus vti medicamentis, & vinum compũctionis infundere, duris videlicet cum eo increpationibus atque inuectionibus agere, & si causa requirit, & duritia tanta est, etiã cẽsurę eccle L
siasticæ baculo percellere contemptorem. Sed vnde illi hoc vinum? Nec enim in vineis Engaddi vinum inuenitur, sed oleũ. Quærat ergo in Cypro: nam illa insula ferax est vini, & vini optimi: tollẽnsq; inde sibi ingentẽ botrũ, quem olim exploratores de Israël in vecte ferebant, chorũ propheticũ prędẽtem, & subsequentem apostolicum, medium autem Iesum pulchro schemate figurãtes. Hunc ergo botrũ accipiens sibi dicat: Botrus Cypri dilectus meus mihi. Vidimus bo- Canti.1.b
trum, videamus qualiter zeli vinũ exprimatur ex eo. Etenim si peccanti homini homo peccator minime indignatur, sed magis quasi quendã ei suauissimi balsami rorẽ sudans piũ exhibet compassionis affectũ: hoc scimus vnde venit, & iã audistis, sed non aduertistis forsitan. Dictũ nanque est quòd ex cõsideratione sui ipsius cuiq; veniat mansuetũ esse ad omnes, dum homo consilio sapientissimi Pauli, vt pie condescende- Gala.6.a
re sciat pręoccupatis in peccato, cõsiderat seipsum, ne & ipse tẽtetur. An non hinc deniq; amor proximi radicem trahit, de Luc.10.d
quo in lege mandatur: Diliges proximum tuũ sicut teipsum? Ex intimis sane humanis affectibus primordia ducit sui ortus fraterna dilectio, & de insita homini ad seipsum naturali quadam dulcedine tãquam de humore terreno sumit proculdubio vegetationẽ & vim per quam spirante quidẽ gratia desu per fructus parturit pietatis: vt quod sibi anima naturaliter appetit, naturæ cõsorti, id est alteri homini iure quodã huma M
nitatis vbi poterit & oportuerit nõ existimet denegandum, sed spõte ac libens impartiatur. Inest ergo naturæ si peccato nõ obsolescat, istiusmodi gratæ & egregiæ quasi suauitatis liquor, vt molliorẽ magis ad compatiendũ peccantibus, quàm ad indignandum asperiorem sese sentiat & exhibeat. Verum quia iuxta sapientis sententiam, muscæ moriturę exterminãt Ecclẽs 10.
hoc suauitatis vnguentũ, & minime habet in se natura vnde id reparet sibi semel amissum, sentit se dolẽda mutatione cor ruere in illud quod veraciter ait scriptura: Proni sunt sensus Gene.8.d
hominis & cogitationes in malum ab adolescentia. Nõ bona adolescẽtia, in qua filius iunior portionẽ sibi paternę substãtiæ postulat sequestrari, & bonũ incipit velle diuidere quod in cõmune dulcius possidetur, & habere solus quod participatione nõ minuitur, partitione amittitur. Deniq; omnia, in- Luc.15.a
quit, bona sua dissipauit, viuendo luxuriose cũ meretricibus. Quænam hæ meretrices? Vide ne ipsæ sint quæ exterminant suauitatis vnguentũ carnales videlicet concupiscẽtię, de quibus saluberrime scriptura te admonens, Post cõcupiscẽtias, Eccl.18.l
inquit, tuas non eas. Et merito morituras describit sapiens: quoniã & mundus transit, & cõcupiscentia eius. His ergo dũ satisfacere singulariter volumus, boni nos socialis atq; com- 1.Ioan.2.c
munis singulari suauitate priuamus. Hæ prorsus muscæ sordidę & pungentes, quæ in nobis decorẽ naturę fœdant, mentem curis & solicitudinibus lacerant, socialis gratiæ suauitatem

A tem exterminant. Hinc homo iunior filius appellatur, quòd natura quodam insensatæ lubrico adolescentiæ deprauata, omnẽ virilis maturitatis ac sapientiæ succum amiserit, & versus in asperum arente animo præter se vniuersos despiciat, factus sine affectione. Igitur ab ineunte adolescentia ista pessima atque miserrima proni sunt sensus hominis & cogitationes in malũ, & natura ad indignandum, quàm ad compatiendum paratior. Inde homo tãquam omnino exutus hominẽ, in quo vult sibi cum opus habet ab hominibus subueniri, nõ vult ipse hominibus opus habentibus subuenire. Magis autẽ iudicat, spernit, irridet homo homines, delinquentes peccator, nõ cõsiderans seipsum ne & ipse tẽtetur. A quo malo minime per se (vt dixi) natura resurget, neque recuperabit oleũ ingenitę mansuetudinis, quod semel est exterminatum in ea. Veruntamen quod non potest natura, potest gratia. Quem ergo hominum vnctio spiritus miserata, perfundere denuo sua benignitate dignabitur: is continuo reuertetur in hominẽ, insuper & aliquid melius à gratia, quàm à natura recipiet. In fide & lenitate sanctum faciet illũ, & dabit illi nõ oleum, sed balsamum in vineis Engaddi. Nec enim dubium ex fonte hœdi profluere charismata meliora, cuius vtiq; vnctio hœdos vertit in agnos, & de sinistra trãsfert in dexteram peccatores, abũdantius quidem ante perfusos vnctione miseri-
Rom.5.d cordiæ, vt vbi abundauerunt delicta, superabundet & gratia. An
B non vere videtur tibi redisse quodámodo is homo in hominem, qui animi secularis feritate deposita, & recuperata etiã cum fœnore gratiæ humanæ vnctione mansuetudinis, quam in ipso muscę carnaliũ cupiditatũ penitus exterminarant, de suo quẽ gestat homine (imò qui ipse est) & materiam sumit, & formam miserẽdi hominibus aliis, ita vt tanquam feralem quendã rictum exhorreat, non solum cuiquam facere hominum, quod pati ipse nolit, sed etiam nõ facere omnia omnibus quæcunque sibi fieri velit: En vnde oleum. Vinum vnde? Profecto ex botro cypri. Etenim si amas dominum Iesum tote corde, tota anima, tota virtute tua, nũquid si videris eius iniurias, contemptumq; ferre vllatenus æquo animo poteris? Minime, sed mox arreptus spiritu iudicij & spiritu ardo-
Psal.77.g ris, & tanquã potẽs crapulatus à vino, repletus zelo Phinees, dices cum Dauid: Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti
Psal.118.f sunt verba tua inimici mei. Et cũ domino: Zelus domus tuæ comedit me. Vinum est ergo feruidissimus zelus iste, expres-
Deut.4.d sum de botro cypri, & calix inebriãs Christi amor. Denique deus noster ignis consumens est, & propheta ignem dicebat
Thre.1.d de excelso missum in ossibus suis, eo quòd diuino amore flagraret. Habens itaque ex fraterno oleum mansuetudinis, & ex diuino amore vinũ æmulationis, securus accede ad sananda vulnera illius qui incidit in latrones, piissimi Samaritani
C optimus imitator: secure quoq; dicito & tu cum sponsa: Bo-
Canti.1.d trus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi: hoc est, zelus iustitiæ amor dilecti mei mihi in affectibus pietatis. Et de hoc satis. Nam & infirmitas mea pausandum indicit, sicut & sæpe facit, ita vt plerunq; cogar imperfectas (vt ipsi scitis) relinquere disputationes, residuáq; capitulorum in diem alte-
Psal.37.d rum reseruare. Sed quid? Ego in flagella paratus sum, sciens me adhuc longe recipere imparia meritis. Vapulem sane vapulem vt male operãs, si forte verbera in merita reputentur: fortassis miserebitur flagellato, qui bonum in me nõ inuenit quod remuneret spõsus ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De duplici pulchritudine animæ, & qualiter anima loquitur ad dei verbum, & verbum ad animam: & quæ sint eorum linguæ. Sermo XLV.

Canti.1.d ECCE tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra: oculi tui columbarum. Pulchræ optimè ex amore sponsæ præsumptio, ex amore indignatio sponsi. Hoc rei exitus probat. Etenim præsumptionem correptio, correptionem emendatio, emendationem remuneratio secuta est. Adest dilectus, amouetur magister, rex disparet, dignitas exuitur, reuerentia ponitur. Cedit quippe fastus vbi inualescit affectus. Et sicut quondam quasi amicus ad amicum Moyses loquebatur, & dominus respondebat: ita & nunc inter verbum & animam, ac si inter duos vicinos familiaris admodum celebratur con- D
fabulatio. Nec mirum. Ex vno amoris fonte vtrique influit diligere inuicem, confoueri pariter. Ergo dulciora melle volant hinc inde verba, mutui in se totius suauitatis feruntur aspectus, sancti indices amoris. Deniq; is illam amicam nuncupat, pulchram pronunciat, pulchram iterat, eadem ab illa vicissim recipiens. Nec ociosa iteratio, quæ amoris confirmatio est, & fortassis aliquid innuit requirendum. Quæramus geminam animæ pulchritudinem, hoc enim mihi videtur innuere. Decor animæ humilitas est. Non à meipso hoc dico, cum propheta prior dixerit: Asperges me hyssopo, & Psal.50.b
mundabor: humili herba & pectoris purgatiua, humilitatem significãs. Hac se post grauem lapsum rex & propheta lauari cõfidit, & sic niueum quendam innocẽtiæ recuperare candorem. Verum in eo qui grauiter peccauit, etsi amãda, nõ tamen admiranda humilitas. At si quis innocentiam retinet, & nihilominus humilitatem iungit: nónne is tibi videtur geminum animæ possidere decorẽ? Sancta Maria sanctimoniam non amisit, & humilitate non caruit. Et ideo concupiuit rex Psal.44.c
decorem eius, quia humilitatem innocentiæ sociauit. Deniq; Luc.1.c
respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ. Ergo beati qui custodiunt vestimenta sua munda, videlicet simplicitatis & innocentiæ, si tamen & decorem induere humilitatis adiiciant. Profecto audiet quę huiusmodi inuenitur: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Vtinã vel semel dicas animę meę E
domine Iesu: Ecce tu pulchra es. Vtinam mihi humilitatẽ custodias. Nam primã vestẽ ego male seruaui. Seruus tuus sum Psal.118.q
ego. Nec enim audio profiteri amicum, qui testimonium decoris mei cũ repetitione non audio. Sufficit mihi si semel audiam. Sed quid si & hoc in quęstione sit? Scio quid faciam, venerabor amicam seruus, cumulatum in ea decorẽ deformis homunculus admirabor, gaudebo ad vocem sponsi tantã nihilominus pulchritudinem admirantis. Quis scit si saltem ex hoc inuenturus sim gratiam in oculis amicæ, vt gratia ipsius & ipse inueniar inter amicos? Denique amicus sponsi stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. En vox eius in auribus dilectę audiamus, & gaudeamus. Assunt sibi, loquuntur pariter, stemus simul, nulla nos huic subducat colloquio seculi cura, nulla illecebra corporis. Ecce, inquit, tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Ecce admirantis vox est, reliquũ Canti.1.d
laudis. Merito admiranda, cui sanctitas amissa humilitatem non attulit, sed seruata admisit. Merito pulchra repetitur cui neutra defuit pulchritudo. Rara auis in terris, aut sanctitatem non perdere, aut humilitatem sanctimonia non ex- Iuue.7.satyra.
cludi, & ideo beata quæ vtranque retinuit. Denique probatum est, nihil sibi conscia est, & correptionem non abnuit. Nos & cum magna delinquimus, vix ferimus reprehẽdi: hęc autem æquo animo audit contra se amaritudines, nihil peccans. Nam si desiderat videre claritatem spõsi, quid mali est? F
magis & laudis est, & tamen increpata pœnitentiam agit, & dicit: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea Canti.1.d
commorabitur. Hoc est: Sufficit mihi, nolo iam scire nisi Iesum, & hunc crucifixum. Magna humilitas. Actu innocens suscipit pœnitentis affectũ, & quę non habet vnde pœniteat, habet tamẽ vt pœniteat. Cur ergo, inquis, increpata est, si nihil mali fecit? Sed enim audi nunc dispẽsationem & prudentiam sponsi. Sicut Abrahę olim obedientia sane tẽtata est, ita Gene.22.a
& nunc humilitas spõsæ. Et quomodo ille impleta obediẽtia tunc audiuit: Nũc cognoui quòd timeas deũ: sic & huic modo quasi sub aliis verbis dicitur: Nunc cognoui quòd humilis sis. Hoc enim est quod ait. Ecce tu pulchra es. Et ideo præconium iterat, vt glorię sanctitatis additũ signet humilitatis decorem. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Nunc Canti.1.d
cognoui quòd pulchra sis, non solum ex meo amore, sed etiã ex tua humilitate. Non dico nunc pulchrã inter mulieres nec pulchram in genis nec in collo, sicut ante dicebam: sed pulchram simpliciter fateor: non vtique pulchram ex comparatione, non cum distinctione, non ex parte. Et addit: Oculi Ibidem.
tui, columbarum. Aperte adhuc commẽdatur humilitas. Ad hoc siquidem respicit, quòd illa reprehensa de alta inquisitione sua, cõtinuo non cunctata est ad simpliciora descendere, ita vt diceret: Fasciculus myrrhę dilectus meus mihi. Mul- Canti.1.d
tum profecto distat inter vultum gloriæ & fasciculum myr-

G rhæ:& ideo magnū humilitatis insigne, inde huc acquiescere reuocari. Ergo oculi tui columbarū. Iam, inquit, non ambulas in magnis, neque in mirabilibus super te, sed instar simplicissimæ volucris contenta es simplicioribus, nidificans in foraminibus petrę, meis vulneribus immorās, & libēter ea quę sunt de me duntaxat incarnato & passo, oculo intuēs columbino. Aut certe quia in specie auis huius spiritus sanctus apparuit, spiritualis magis quàm simplex in ea intuitus colūbæ nomine commēdatur. Et si hoc placeat, oportet referas capitulū præsens ad id quod paulo ante sodales murenulas ei facere aureas promiserunt nō intendentes (vt tunc docui) ornare aures corporis, sed informare auditū cordis. Potuit itaque fieri vt fide quę est ex auditu, corde amplius mūdato ad videndum quod ante non poterat, instructior redderetur.

Ibidem.
Psal. 130.

Et quoniam de acceptis murenulis in visu acutiori ad intelligētiam spiritualem visa est profecisse: placuit sponso, cui semper (quod in se est) placet magis videri in spiritu: & annumerans id quoque eius laudibus, ait: Oculi tui columbarum. Iam me, inquit, intuere in spiritu, quia spiritus ante faciē tuā Christus dominus. Et habes vnde id possis, quia oculi tui columbarum. Ante non habebas, & ideo reprimenda fuisti: sed nunc copiam habeto videndi, quia oculi tui columbarum, id est spirituales. Non sane copiam quam petebas: nec enim vel modò adhuc ad illam potes, sed quæ tamen interim sufficere
H possit. Sane ducēda es de claritate in claritatem: & propterea vide vt potes modo, & cū plus poteris, plus videbis. Non puto fratres, non puto mediocrem hanc, neque communem esse omnibus visionem, etsi sit inferior illa qua vidēdus est in futuro. Denique ex his quæ sequuntur aduertite. Sequitur enim: Ecce tu pulcher es dilecte mi, ecce tu pulcher. Vides quàm in excelso stat, & in sublime mentis verticem extulit, quæ vniuersitatis dominum quadā sibi proprietate vendicet in dilectum. Attende enim quomodo non simpliciter dilecte, sed dilecte mi inquit, vt proprium designaret. Magna visio prorsus, de qua ista in id fiduciæ & auctoritatis excreuit, vt omnium dominum, dominū nesciat, sed dilectum. Existimo enim nequaquā hac vice eius sensibus importatas imagines carnis, aut crucis, aut alias quascunq; corporeorū similitudines infirmitatum. In his nanque iuxta prophetam nō erat ei species neq; decor. Hæc autē eum intuita nūc pulchrū decorúmq; pronunciat, in visione meliori illum sibi apparuisse significās. Ore enim ad os (sicut quondā cū sancto Moyse) loquitur cum sponsa, & palā nō per ænigmata, & figuras deū videt. Talem denique ore pronunciat, qualē & mēte conspicatur, visione plane sublimi & suaui. Regem in decore suo viderunt oculi eius, nō tamen vt regem, sed vt dilectū. Viderit eum sane quis super solium excelsum & eleuatum, & alius facie quoque ad faciem sibi apparuisse testatus sit: mihi tamē
I videtur eminentia in hac parte esse apud spōsam quòd ibi visus legitur dominus, hic dilectus. Sic enim habes: Vidi dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum. Et item: Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Sed si ego dominus, inquit, vbi est timor meus? Quòd si illis facta est reuelatio cum timore: quia vbi dominus, ibi timor: ego profecto si optio daretur, tanto libentius tantóque charius sponsę amplecterer visionem, quāto in meliori affectione, quę est amor, factā aduerto. Nam timor pœnā habet, perfecta autē charitas foras mittit timorem. Multum sane interest apparere terribilem in consiliis super filios hominum, & apparere speciosam forma præ filiis hominum. Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus. Verba ista plane amorem resonant, non timorem. Sed forte ascendunt cogitationes in corde tuo, & quæris dubius apud te dicens: Qua ratione verba verbi facta ad animā referuntur: & rursum animæ ad verbum, vt illa audierit vocē loquentis sibi, & perhibentis quòd pulchra sit, vicissímque idem pręconium suo mox reddiderit laudatori? Quomodo possunt hęc fieri? Nā verbo loquimur, non verbum loquitur. Itémq; anima non habet vnde loquatur, nisi os corporis sibi verba formauerit ad loquendū. Bene quęris, sed attēde spiritum loqui, & spiritualiter oportere intelligi quæ dicuntur. Quotiens proinde audis, vel legis verbū atque animam pariter colloqui, & se inuicem intueri, noli tibi imaginari quasi corporeas intercurrere voces, sicut nec

Canti. 1. a
Canti. 1. d
Esa. 53. c
Esa. 6. a
3. Re. 22. d
Gene. 32. g
Psal. 65. a

corporeas colloquentium apparere imagines. Audi potius K quid tibi sit in huiusmodi cogitandū. Spiritus est verbū, spiritúsque anima, & habēt linguas suas quibus se alterutrum alloquantur, præsentésque indicent. Et verbi quidem lingua fauor dignationis eius, animæ verò deuotionis feruor. Elinguis est anima atque infans quæ hanc non habet, & nō potest ipsi vllatenus sermocinatio esse cū verbo. Ergo huiuscemodi linguam suam cum verbum mouet volens ad animā loqui, non potest anima nō sentire. Viuus est enim sermo dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. Et rursum cum suam animam mouet, verbum latere multo minus poterit, non solum quia vbique est pręsens, sed propter hoc magis quòd nisi ipso stimulante, deuotionis lingua minime ad loquēdum mouetur. Verbo igitur dicere animę, pulchra es, & appellare amicā, infundere est vnde & amet, & se præsumat amari. Ipsi verò verbum vicissim nominare dilectū, & fateri pulchrū, quod amat & quod amatur, sine fictione & fraude ascribere illi, & mirari dignationem, & stupere ad gratiā. Siquidem pulchritudo illius, dilectio eius, & ideo maior, quia præueniens. Medullis proinde cordis & intimarum vocibus affectionum tāto amplius atq; ardentius clamitat sibi diligēdum, quanto id prius sensit diligēs quàm dilectū. Itaq; locutio verbi infusio doni, responsio animę cum gratiarum actione admiratio. Et idcirco plus diligit, quòd se sentit in diligendo victā: & ideo plus L miratur, quòd præuentā agnoscit. Vnde non contenta est semel dicere pulchrū, nisi repetat & decorū, eminentiam decoris illa repetitione designans. Aut certe in vtraq; Christi substantia dignum expressit omni admiratione decorem, in altera naturæ, in altera gratiæ. Quàm pulcher es angelis tuis domine Iesu in forma dei, in die ęternitatis tuæ, in splendoribus sanctorum ante Luciferum genitus, splendor & figura substantiæ patris, & quidem perpetuus miniméque fucatus candor vitæ æternæ. Quàm mihi decorus es domine mi in ipsa tui huius positione decoris. Etenim vbi te exinaniuisti, vbi naturalibus radiis lumen indeficiens exuisti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulsit, ibi amplius gratia radiauit. Quàm clara mihi oris stella ex Iacob, quàm lucidus flos de radice Iesse egrederis, quàm iucundū lumen in tenebris visitasti me oriens ex alto. Quàm spectabilis & stupendus etiam virtutibus supernis in cōceptu de spiritu, in ortu de virgine, in vitæ innocētia, in doctrinę fluētis, in coruscationibus miraculorum, in reuelationibus sacramentorū. Quàm denique rutilās post occasum sol iustitię de corde terrę resurgis, quàm formosus in stola tua demum rex gloriæ in alta cœlorum te recipis. Quomodo non pro his omnibus omnia ossa mea dicēt: Domine quis similis tui? Hæc ergo similiáq; puta in dilecto intuētem sponsam aduertisse cum diceret: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Neque hęc sola, sed insuper ali- M quid proculdubio de naturæ decore superioris quod nostrū omnino pręteruolat intuitum, & effugit experimētum. Ergo iteratio vtriusq; decorē substantiæ designauit. Audi deinde quomodo tripudiat ad aspectum affatúmque dilecti, & corā ipso nuptiali carmine quæ amoris sunt gratulabūda decātat. Sequitur enim: Lectulus noster floridus, tigna domorū nostrarū cedrina, laquearia nostra cypressina. Sed seruemus recentiori principio sponsæ cantilenam, vt & nos de quiete facti alacriores, liberius exultemus & lætemur in ea ad laudem & gloriam sponsi ipsius Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Num. 24. c
Esa. 11. a
Cant. 1. d

De statu & compositione totius ecclesiæ, & quomodo per actiuam vitam, quæ sub obedientia agitur, peruenitur ad contemplatiuam.
Sermo XLVI.

LECTVLVS noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina. Epithalamium canit, cubile, & thalamos pulchro sermone describens. Sponsum inuitat ad requiem. Hoc enim melius, quiescere & cum Christo esse. Necessarium autem exire ad lucra propter saluandos. Verum nunc opportunitate (vt putat) inuenta, ornatum nunciat thalamum, lectulúmque velut digito monstrans,

Canti. 1. d

A strans, dilectum (vt dixi) inuitat ad requiem, & cum euntibus in Emaus cordis ardorem non sustinens, ad mentis pertrahit hospitium, secum pernoctare compellit, & cum Petro loquitur: Domine bonum est nos hic esse. Iam quid spiritualiter ista contineant, requiramus. Et in ecclesia quidem lectū in quo quiescitur, claustra existimo esse & monasteria in quibus quiete à curis viuitur seculi, & solicitudinibus vitæ. Atque is lectus floridus demonstratur, cum exemplis & institutis patrū tanquam quibusdam bene olentibus respersa floribus fratrū conuersatio & vita refulget. Porro domos populares conuentus intellige Christianorum, quod hi qui in sublimitate positi sunt, Christiani vtique vtriusq; ordinis principes, quasi tigna parietes, iustis impositis legibus fortiter stringunt, ne sua quisque lege vel voluntate viuentes, tanquā
Psal.61.a parietes inclinati & maceriæ depulsæ dissideant à semetipsis, & sic omnis structura ædificij corruens dissipetur. Laquearia vero quæ à tignis firmiter pendent, & domos insigniter ornant, puto bene instituti cleri mansuetos & disciplinatos mores, ritéq; administrata officia designare. Quomodo nanque stabunt ordines clericorum, & administrationes eorū, si non principum tanquam tignorum beneficio & munificentia sustententur, & protegantur potentia? Quòd autē tigna cedrina, & cypressina laquearia describūtur, natura absque dubio habet in his speciebus lignorum quod congruat præfatis or-
B dinibus. Et cedrus quidem quoniam imputribile est necnon & odoriferum altéq; proceritatis lignum, satis indicat quales oporteat assumi viros in vices tignorum. Ergo validos & cōstantes necesse est esse eos qui super alios ordināntur, necnon & longanimes in spe, atq; ad superna mentis verticem attollentes, qui etiam bonum fidei suæ & conuersationis vbique
2.Cor.2.d odorem spargentes, dicere cū apostolo possint: Christi enim bonus odor sumus deo in omni loco. Cypressus item boni æquè odoris & imputribile similiter lignum, incorruptę vitæ & fidei etiam quemuis de clero debere esse demonstrat, vt
Psal.92.a merito decori domus ac laquearium ornatui deputetur. Scriptum est enim: Domum tuā decet sanctitudo domine in longitudinem dierū. Vbi sane & sanctimonię decus & indeficiētis gratiæ expressa perseuerantia est. Oportet ergo virum qui ad ornamentum & decorem assumitur domus, bonis ornatū moribus esse, & quāuis semper ipse sit intus, bonū tamen testimonium habere & ab his qui foris sunt. Sunt & alia in natura lignorum horum competentia his quæ spiritualiter disseruntur, sed breuitatis causa prætereo. Notandum vero pulchrè omnem ecclesiæ statum breui vnō versiculo cōprehensum, auctoritatem scilicet prēlatorum, cleri decus, populi disciplinā, monachorum quietem. In horum prorsus, cum recte sunt omnia, sancta mater ecclesia consideratione lętatur, & tunc ea quoque offert intuenda dilecto, cū ad eius tanquā
C omniū auctoris refert omnia bonitatem, nihil sibi ex omnibus tribuens. Nam ꝙ ait noster & nostrarum, nō vsurpationis est signū, sed dilectionis, quòd nimię videlicet fiducia charitatis, nihil eius quem valde diligit, à se æstimet alienū. Nec enim se sponsi contubernio, aut quietis eius putat arcendam consortio, quæ semper non quæ sua, sed quæ illius sunt quærere consueuit: & hæc causa cur sibi & sponso simul, siue le-
Canti.1.d ctulum, siue domos ausa sit pronunciare communes. Dixit enim, lectulus noster, & tigna domorum nostrarū, & laquearia nostra: audacter se in possessionem associans cui iunctam non dubitat in amore. Non ita illa quę proprię volūtati nō-
Luc.15.c dum abrenunciauit, sed per se iacet, per se habitat: magis autē non per se, sed cum meretricibus luxuriose viuendo conuersatur, concupiscentias loquor carnis, cum quibus dissipat bona sua, & portionem substantiæ quam sibi diuidi postulauit.

Cæterum tu qui has spiritus sancti voces audis vel legis, putásne aliqua horum quæ dicuntur, valeas applicare tibi, ac de fœlicitate sponsæ quæ hoc amoris carmine ab ipso spiritu canitur, aliquid recognoscere in temetipso, ne dicatur & tibi quia vocem eius audis, & nō scis vnde veniat, aut quo vadat? En forte appetis & ipse cōtemplationis quietem, & bene facis, tantum ne obliuiscaris flores quibus lectulum sponsæ legis aspersum. Ergo cura & tu tuū similiter circundare bonorum floribus operum, virtutū exercitio tanquā flore fructum sanctum ocium præuenire. Alioquin delicato satis ocio dor-

mitare voles, si non exercitatus quiescere appetas, & Liæ fœ- D
cūditate neglecta, solis cupias Rachelis amplexibus oblectari. Sed & præposterus ordo est ante meritū exigere præmiū, & ante laborem sumere cibum, cum dicat apostolus: Qui nō 2.Thes.3.e
laborat non manducet. A mandatis tuis intellexi, inquit, vt Psal.118.x
scias nisi obedientiæ mandatorū contemplationis gustū penitus non deberi. Nō igitur putes de propriæ amore quietis, sanctæ obedientiæ actibus, seniorúmve traditionibus præiudicium vllatenus faciendū. Alioquin non dormiet tecū sponsus in lecto vno, illo præsertim quem tibi pro obediētiæ floribus, cicutis atq; vrticis inobediētię aspersisti. Propter quod non exaudiet orationes tuas, vocatúsq; nō veniet. Nec enim dabit inobedienti copiam sui tantus obedientiæ amator, vt mori ꝙ non obedire maluerit. Sed neq; approbat tuæ contēplationis inane ocium qui dicit per prophetam: Laboraui sustinens: significans tempus quo exul cœlo, & patria summæ Hiere.6.c
quietis, operatus est salutem in medio terræ. Magis autē vereor, ne te quoque inuoluat formidolosa illa sententia ita intonās in perfidiam Iudæorum: Neomenias vestras & sabbatum, & festiuitates alias nō feram. Item: Kalendas vestras & Esa.1.d
solennitates vestras odit anima mea, facta sunt mihi molesta. Et lugebit super te propheta, & dicet: Viderunt eam hostes, Thren.1.e
& deriserunt sabbata eius. Cur enim quod dilectus repudiat, non irrideat inimicus? Miror valde impudentiam aliquorum qui inter nos sunt, qui cum omnes nos sua singularitate E
turbauerint, sua impatientia irritauerint, sua contumacia & rebellione contempserint, sua inobediētia coinquinauerint, audent nihilominus ad tam fœdum concupiscētiæ suæ lectulum omni orationum instantia totius puritatis dominum inuitare. At cum extēderitis, ait, manus vestras, auertam oculos meos: & cum multiplicaueritis orationē, non exaudiā. Quid enim? Lectulus nō est floridus, magis autem & putidus est, & tu illuc regem gloriæ trahis? Ad pausandum hoc facis, an ad causandum? Cēturio vetat illum intrare sub tectū suum pro- Matt.8.b
pter suam indignitatem, cuius tamen fides in vniuerso redolet Israële: & tu ad te cōpellis intrare tantorum sordens spurcitia vitiorum? Clamat apostolorū princeps, Exi à me domi- Luc.5.b
ne, quia homo peccator sum: & tu dicis: Intra ad me domine, quoniam sanctus sum? Omnes, inquit, vnanimes in oratione 1.Pet.2.e
estote, fraternitatem diligite. Et vas electionis, Leuātes puras 1.Tim.2.b
manus, ait, sine ira & disceptatione. Vidésne quomodo concordent sibi, & eodem spiritu de pace & tranquillitate animi (quam habere debet ille qui orat) loquātur princeps apostolorum, & doctor gentium? Perge ergo tu tota die expandere ad deum manus tuas, qui fratres tota die molestas, vnanimitatem impugnas, ab vnitate te separas. Et quid me vis facere, Apoc.9.a
inquis? Profecto vt primo quidem emūdes conscientiam ab omni inquinamētō iræ & discrepationis, & murmuris & liuoris, & quicquid omnino aduersari cognoscitur, aut paci F
fratrum, aut obedientiæ seniorū, de cordis habitaculo eliminare festines. Deinde etiam circundare tibi flores bonorum quorumq; actuum & laudabilium studiorū atq; odoramenta virtutū, id est quæcunque sunt vera, quæcūq; pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quęcunq; amabilia, quęcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ. Hæc cogitare, in his exerceri curato. Ad istiusmodi secure vocabis spōsum, quoniam non introduxeris eum, veraciter dicere poteris & tu, quia lectulus noster floridus, redolente nimirū conscientia pietatē, sed pacē, sed mansuetudinem, sed iustitiā, sed obedientiā, sed hilaritatē, sed humilitatē. Et de lectulo quidē sic. Domum vero dei spiritualem seipsum quisque agnoscat, qui tamen iam non in carne ambulet, sed in spiritu. Templū 1.Cor.3.d
enim dei, ait, sanctum est, quod estis vos. Curate ergo fratres, spirituali huic ædificio (quod vos estis) ne forte cum in superiora proficere cœperit, vacillet & corruat si lignis fortibus non fuerit subnixum & colligatum: curate inquam illi tigna dare imputribilia & immobilia, timorem videlicet domini illum castum qui permanet in seculum seculi: patientiam, de qua scriptum est, quia patientia pauperum non peribit in finem: longanimitatem quoque quæ sub quouis structuræ pōdere inflexibilis perseuerās in infinita secula vitæ beatæ pro- Matt.10.c
tenditur, saluatore loquente in euangelio: Qui perseuerauerit vsque in finem, saluus erit. Magis autem super omnia charitatem

G ritatem quæ nunquam excidit, quia fortis eſt,inquit,vt mors
dilectio, dura ſicut infernus æmulatio. Studete deinde his ti-
gnis ſubſternere & alligare ligna alia æquè precioſa & pul-
chra,cui tamē illa ad manum fuerint in opus laquearium ad
decorem domus, ſermonem ſcilicet ſapientiæ, ſiue ſcientiæ
prophetiam, gratiam curationum,interpretationē ſermonũ,
& cætera talia quæ magis noſcuntur ſane apta ornatui, q̄ ne-
ceſſaria fore ſaluti.De his præceptum non habeo,conſiliũ au
tem do. Quoniam quidem iſtiuſmodi ligna conſtat & labo-
rioſè quæri,& difficilè inueniri,& periculoſe elaborari (nam
& rara ea præſertim his temporibus terra noſtra producere
reperitur)cōſulo ſane & moneo non multopere iſta requiri.
Magis autem ex lignis aliis laquearia præparari, quæ etſi mi-
nus appareāt ſplendida, nō minus tamen valida eſſe proban-
tur, inſuper & facilius poſsidentur & tutius. Vtinam & mihi
illorum ſuppetat copia lignorum, quibus ortus ſponſi eccle-
ſia copioſè denſatur,pax,bonitas,benignitas,gaudium in ſpi
ritu ſancto,miſereri in hilaritate,tribuere in ſimplicitate, gau
Roma.12.c dere cum gaudentibus,flere cum flentibus.An non tu illā do
mum(quod ad laquearia ſpectat)ſatis abundéque ornatā cen
ſeas,quam talibus lignis inſpexeris ſufficiēter compoſitéque
Pſal.25.b tabulatam? Domine dilexi decorem domus tuæ, ſemper da
mihi ligna hæc quæſo, quibus tibi ſemper ornatum exhibeā
thalamum conſcientiæ, conſcientiæ dico & meæ & alterius.
H His contentus ero, erunt & qui meo in hac re conſilio ac-
quieſcere volent,quia & te puto fore contentum:cætera ſan
ctis apoſtolis & viris apoſtolicis derelinquo. Sed & vos dile
ctiſsimi,tametſi illa ligna non habeatis, nihilominus tamen
ſi hæc habetis confidite,nihilominus cum omni fiducia acce
dite ad lapidem ſummũ, angularem, electũ,precioſum,nihi-
lominus ſuper fundamentum apoſtolorum & prophetarum
& ipſi tanquā lapides viui ſuperædificamini domos ſpiritua-
les,ſacerdotium ſanctum,offerte ſpirituales hoſtias accepta-
biles deo per Ieſum Chriſtum ſponſum eccleſiæ dominũ no
ſtrum, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula.Amen.

*De triplici flore,ſcilicet virginitatis, martyrij, & bo-
næ operationis: & de deuotione habenda circa
diuinum officium. Sermo XLVII.*

Canti.2.a EGO FLOS campi,& lilium conuallium.Ad hoc reſpice-
re puto,quòd ſponſa de reſperſis lectulum floribus com-
mendarat. Ne enim ſibi flores aſſcriberet illos quibus lectu-
lus decoratus,& venuſtatus thalamus videbatur, infert ſpon
ſus ſe eſſe florem campi,nec de thalamo ſane prodire flores,
ſed de campo,& ſuo munere & ſui participatione fieri quod
renitet, & quod redolet. Ne quis ergo exprobrare illi poſſet
& dicere: Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepi-
ſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? ipſe dilectæ ſuæ ſicut
I ambitioſus amator, ita informator benignus, pie illi dignan-
térque demonſtrat cui nitorem de quo gloriabatur, ac ſua-
ueolentiam lectuli debeat deputare. Ego flos campi,inquit,
de me eſt quod gloriaris.Saluberrime admonemur & ex hoc
loco quia nequaquam gloriari oportet: & ſi quis gloriatur,
Ibidem. in domino glorietur. Et ſecundum literam iſtud.

Nunc iam ſcrutemur,ipſo de quo loquimur adiuuante,ſpi-
ritualem qui in ea tegitur intellectũ. Et primo aduerte nunc
mihi trifarium quendam floris ſtatum, in campo, in orto, in
thalamo: vt poſt hoc etiam illud facilius compertum fiat,
cur ſe potiſsimum campi florem elegerit appellare.Et in cam
po quidem & in orto oritur flos, in thalamo autem minime:
redolet & lucet in eo,no tamen erectus & ſtās vt in orto vel
cāpo,ſed plane iacens tanquā qui illatus ſit,non innatus.Pro-
pterea & neceſſe eſt ſane reparare frequēter & ſemper recen
tiores apponere flores, ꝙ diu odorem ſuũ minime retineant
nec decorē.Quod ſi (vt in alio ſermone præfatus ſum)lectu-
lus reſperſus floribus conſcientia eſt bonis referta operibus,
vides certe vt ſimilitudo ſeruetur,nequaq̄ ſufficere ſemel vel
2.Cor.9.b ſecūdo operari quod bonum eſt, niſi inceſſanter addas noua
prioribus,quatenus ſeminans in benedictionibus, de benedi
ctionibus & metas. Alioquin iacet & marcet flos boni ope-
ris, atque in breui omnis ex eo & nitor exterminatur & vi-
gor, ſi non aliis atque aliis ſuperiectis pietatis actibus conti-
nue reparetur. Hoc in thalamo. In orto autē non ita,ſed ne-
que in campo ſimiliter. Ex ſe enim ſemel productis floribus K
aſsidue ſubminiſtrāt vnde diu in ipſis decus ingenitum per-
ſeueret. Differunt tamen & ipſi inter ſe,quòd ortus quidē vt
floreat hominum manu & arte excolitur,campus vero ex ſe-
metipſo naturaliter producit flores,& abſque omni humanę
diligentiæ adiutorio.Putáſne iam tibi videris aduertere quiſ-
nam ille ſit campus, nec ſulcatus vomere,nec defoſſus ſarcu-
lo,nec fimo impinguatus, nec manu hominis ſeminatus:ve-
nuſtatus tamē nihilominus nobili illo flore,ſuper quē cōſtat
requieuiſſe ſpiritum domini?Ecce,inquit,odor filij mei ſicut Gene.27.d
odor agri pleni cui benedixit dominus.Necdũ ſpeciem ſuam
ille flos agri induerat,& iam dabat odorem ſuũ,quando eum
vt hoc præ gaudio exclamaret pręſenſit ſpiritu,corpore mar
cens ſanctus & ſenex patriarcha,caligans viſu,ſed odoratu ſa
gax.Nō ſe proinde debuit florem thalami proteſtari,qui flos
eſt perpetuo vigens:ſed neque item orti,ne humano videre-
tur opere generatus.Pulchrè autem & cōuenientiſsimè,Flos
campi ſum,ait,qui & abſque humana induſtria prodiit, & ſe-
mel prodeunti nulla eſt deinceps dominata corruptio, vt ſer
mo impleatur quem dixit: Non dabis ſanctũ tuũ videre cor- Pſal.15.c
ruptionem. Sed ſi placet accipe & aliam huius rei rationem
(vt arbitror)non ſpernendam. Nō enim ſine cauſa ſane mul
tiplex ſpiritus à ſapiente deſcribitur, niſi quòd ſub vno lite-
ræ cortice diuerſos plerumque ſapientiæ intellectus tegere
conſueuit. Itaq; iuxta præfatam de floris ſtatu partitionem, L
flos eſt virginitas,flos martyriũ,flos actio bona. In orto vir-
ginitas,in campo martyrium,bonum opus in thalamo. Et be
ne in orto virginitas, cui familiaris verecundia eſt fugitās pu
blici, latibulis gaudens, patiens diſciplinæ. Denique in orto
flos clauditur,qui in campo exponitur,ſpargitúrque in thala-
mo.Et habes:Ortus cōcluſus,fons ſignatus. Quod vtiq; clau Cant.4.d
ſtrum pudoris ſignat in virgine,& inuiolatæ cuſtodiā ſancti-
tatis:ſi tamen talis fuerit quę ſit ſancta corpore & ſpiritu. Be
ne item in campo martyriũ,dum martyres ludibrio omnium
exponātur,ſpectaculũ facti & angelis & hominibus. Nónne
illorum miſeranda vox eſt in pſalmo:Facti ſumus opprobriũ Pſal.78.a
vicinis noſtris, ſubſannatio & illuſio his qui in circuitu no-
ſtro ſunt?Bene quoque in thalamo actio bona,quæ conſcien
tiam & quietam facit & tutam. Poſt bonũ denique opus ſe-
curius in contemplatione dormitur, & tanto quis fiducialius
ſublimia intueri & inueſtigare aggreditur, quanto ſibi con-
ſcius eſt minime ſe propriæ amore quietis charitatis operi-
bus defuiſſe.Et hęc omnia ſecundum aliquid dominus Ieſus.

Ipſe flos orti,virgo virga virgine generatus. Idem flos cā-
pi,martyr,martyrum corona, martyrij forma. Deniq; foras
ciuitatem eductus eſt,extra caſtra paſſus eſt,in ligno eleuatus
eſt,ſpectandus hominibus,ſubſannādus ab omnibus. Ipſe itē
thalami flos,ſpeculum,& exemplũ totius beneficēriæ,quem-
admodum ipſe Iudæis proteſtatus eſt dicens: Multa bona o- M
pera oſtendi vobis ex patre meo. Et itē ſcriptura de eo: Qui Ioan.10.f
pertranſiit,ait,benefaciendo & ſanando omnes.Si igitur hæc Act.10.f
tria dominus,quæ fuit cauſa, vt è tribus ſe campi florem ma-
luerit appellare? Profecto vt eam ad tolerantiā animaret, cui
nouerat imminere(ſiquidē vellet pie viuere in Chriſto)per-
ſecutionem pati.Id ſe ergo libentius profitetur ad quod po-
tiſsimum vult habere ſequacem: atq; hoc eſt quod aliâs dixi,
quoniam ſemper & illa appetit quietem, & ille incitat ad la-
borem,denuncians ei quòd per multas tribulationes oportet Acto.14.d
intrare in regnum cœlorum. Vnde cum noua in terris eccle-
ſia nouiter deſponſata ſibi redire ad patrem diſponeret,dice-
bat ei: Venit hora vt omnis qui interficit vos,arbitretur ob- Ioan.16.a
ſequium ſe præſtare deo.Itē: Si me,ait,perſecuti ſunt,& vos
perſequentur. Potes & tu in euangelio multa colligere huic
denunciationi malorũ perferendorũ ſimilia. Ego flos campi, Canti.2.a
& lilium conuallium.Illa ergo monſtrante lectulum,ille vo-
cat ad campum,ad exercitiũ prouocat. Nec putat quicquam
perſuaſibilius fore illi ad ineundũ certamē,quā ſi ſeipſum cer
tantis aut exemplũ proponat,aut præmium. Ego flos campi.
Sane vtrumuis in hoc ſermone intelligi datur,vel quòd ſit vi
delicet pugnantis forma, vel quòd gloria triũphantis. Vtrũ-
que es mihi domine Ieſu,& ſpeculum patiendi, & præmium
patientis. Vtrumque fortiter prouocat, ac vehementer ac-
cendit. Tu doces manus meas ad prælium exemplo virtutis Pſal.17.e
tuæ,

A tuæ,tu caput meum poſt victoriā tuæ coronas præſentia ma
ieſtatis,ſiue quia pugnantem te ſpecto, ſiue quia te expecto
nō ſolum coronantem,ſed & coronam:in vtroq; mirabiliter
tibi me allicis:vterque funis violentiſsimus ad trahendū:Tra
Canti.1.a he me poſt te,libenter te ſequor,libentius fruor. Si ſic bonus
es domine ſequentibus te,qualis futurus es conſequentibus?
2.Timo.6.c Ego flos cāpi: Qui diligit me,veniat in campū, non refugiat
mecum,& pro me inire certamen,vt poſsit dicere: Bonū cer
tamen certaui. Et quoniam non ſuperbi vel arrogantes, ſed
humiles potius qui de ſe præſumere neſciūt,martyrio idonei
ſunt,addit ſe etiam lilium eſſe conuallium, id eſt humiliū co-
ronam,ſpecialem gloriam futurę exaltationis ipſorum huius
eminentia floris deſignans.Erit nanque cum omnis vallis im
plebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & tunc can-
Eſa.40.a dor ille vitæ eternæ lilium plane non collium ſed cōuallium
apparebit.Iuſtus germinabit ſicut lilium, inquit. Quis iuſtus
niſi humilis? Denique cum ſe manibus Baptiſtæ ſerui domi-
Matt.3.d nus inclinaret,& ille expaueſceret maieſtatē: Sine, inquit, ſic
enim decet nos implere omnem iuſtitiam:cōſummationem
profecto iuſtitiæ in humilitatis perfectione conſtituens. Iu-
ſtus ergo humilis,iuſtus cōuallis eſt. Et ſi humiles inuēti fue-
rimus,germinabimus & nos ſicut liliū, & florebimus in æter
num ante dominū. An nō vere vel tūc maxime ſe liliū cōual
lium comprobabit, cū reformabit corpus humilitatis noſtræ
B configuratum corpori claritatis ſuæ? Non ait corpus noſtrū,
ſed corpus humilitatis noſtræ: vt huius lilij miro & ſempiter
no candore ſolos ſignificet humiles illuſtrādos. Et hæc dicta
ſint pro eo quòd ſponſus ſe florem campi, & liliū eſſe cōual-
liū proteſtatus eſt. Iam etiam quid de ſua conſequenter cha-
riſsima proteſtetur, bonū eſſet audire, ſed hora non patitur.
Ex regula nanq; noſtra nihil operi dei præponere licet. Quo
quidem nomine laudum ſolennia quę deo in oratorio quoti
die perſoluuntur, pater ideo Benedictus voluit appellari, vt
ex hoc clarius aperiret quàm nos operi illi vellet eſſe inten-
tos. Vnde vos moneo dilectiſsimi, pure ſemper ac ſtrenue di
uinis intereſſe laudibus. Strenue quidem, vt ſicut reuerenter,
ita & alacriter domino aſsiſtatis,non pigri, non ſomnolenti,
non oſcitantes,non parcentes vocibus,non præcidentes ver
ba dimidia,non integra tranſilientes, non fractis & remiſsis
vocibus muliebre quiddam balba de nare ſonantes, ſed virili
(vt dignum eſt) & ſonitu & affectu voces ſancti ſpiritus de-
promentes. Pure vero vt nil aliud dū pſallitis quā quod pſal-
litis cogitetis. Nec ſolas dico vitandas cogitationes vanas &
ocioſas: vitandæ ſunt & illæ illa duntaxat hora & illo loco,
quas officiales fratres pro communi neceſsitate quaſi neceſ-
ſario frequenter admittere compellūtur. Sed ne illa quidem
profecto recipere tunc conſuluerim, quæ forte paulò ante in
clauſtro ſedentes in codicibus legeratis, qualia & nūc me vi-
C ua voce diſſerente ex hoc auditorio ſpiritus ſancti recentia
reportatis. Salubria ſunt,ſed minime illa ſalubriter inter pſal
lendum reuoluitis. Spiritus enim ſanctus illa hora gratū non
recipit quicquid aliud quàm debes, neglecto eo quod debes,
obtuleris. Cuius ſemper facere voluntatem ad eius volunta-
tem ipſo inſpirante poſsimus, gratia & miſericordia ſponſi
eccleſiæ Ieſu Chriſti domini noſtri, qui eſt ſuper omnia deus
benedictus in ſecula. Amen.

De laude recipròca quæ fit inter ſponſum & ſponſam: & qualiter per vmbram Chriſti intelligatur corpus & fides eius. Sermo XLVIII.

Canti.2.a SICVT lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Non
bonæ filiæ quæ pungunt. Attende peſsimum germen e-
Gene.3.d ius cui maledictum eſt terræ noſtræ. Cum, inquit, colueris
eam, ſpinas & tribulos germinabit tibi. Donec ergo in car-
ne eſt anima, inter ſpinas profecto verſatur, & neceſſe eſt
vt patiatur inquietudines tentationum, tribulationúmque a-
culeos. Quòd ſi lilium eſt ipſa iuxta ſponſi verbum, videat
quàm vigilem ſolicitámque eſſe oporteat ſuper cuſtodia ſui,
ſepta vndique ſpinis hinc inde aculeos intendētibus. Nec e-
nim vel leuiſsimam ſpinæ ſuſtinet vllatenus punctionem flo
ris teneritudo,ſed mox vt modicè premitur,perforatur. Sen-
Pſal.2.c tis quàm merito neceſſariéque hortetur nos propheta ſerui-
Philip.2.b re domino in timore, & item apoſtolus cū timore nihilomi-
nus & tremore noſtram ipſorum operari ſalutem? Tenebāt D
nimirum proprio experimento huius ſententiæ veritatē, vt-
pote amici ſponſi,qui minime prorſus ambigerēt, & ad ſuas
animas pertinere quod dicitur: Sicut lilium inter ſpinas,ſic a- Canti.2.a
mica mea inter filias. Denique vnus eorum, Conuerſus ſum,
ait,in ærumna mea dū cōfigitur ſpina. Bene cōfixus, qui con- Pſa.31.a
uerſus exinde eſt. Bene pungeris ſi compungeris (multi cum
ſentiunt pœnam corrigunt culpam) & talis dicere poteſt, Cō
uerſus ſum in ærumna mea,dum configitur ſpina. Spina cul-
pa eſt,ſpina pœna eſt, ſpina falſus frater,ſpina vicinus eſt ma
lus. Sicut lilium inter ſpinas,ſic amica mea inter filias. O can-
dens lilium,ô tener & delicate flos, increduli & ſubuerſores
ſunt tecū, vide quomodo caute ambules inter ſpinas. Plenus
eſt mūdus ſpinis. In terra ſunt,in aëre ſunt,in carne tua ſunt.
Verſari in his, & minime lædi,diuinæ potentiæ eſt,nō virtu-
tis tuæ. Sed confidite,inquit,quia ego vici mundum. Et ſi igi-
tur vndique tibi intendi proſpicias tribulationū tanquam tri Ioan.16.g
bulorum aculeos, non turbetur cor tuum neque formidet, Rom.5.a
ſciens quia tribulatio operatur patientiam, patientia proba-
tionem,probatio ſpem, ſpes autem non confundit. Conſi-
dera lilia agri quomodo inter ſpinas vigent & nitent. Si fœ-
num quod hodie eſt & cras in clibanum mittitur, deus ſic cu
ſtodit, quanto magis amicam & ſpōſam ſuam chariſsimam?
Denique cuſtodit dominus omnes diligentes ſe. Sicut lilium Pſal.145.d
inter ſpinas,ſic amica mea inter filias. Non mediocris titulus E
profecto virtutis inter prauos viuere bonū,& inter malignā-
tes innocentiæ retinere candorē,& morum lenitatem: magis
autem ſi his qui oderunt pacem, pacificum & amicum ipſis
te exhibeas inimicis. Id plane tibi ſimilitudinem datam de
lilio iure quodam proprietatis ſpecialiter vendicabit, quòd
ipſas vtique pungentes ſe ſpinas candore proprio illuſtrare
& venuſtare non ceſſat. An non proinde lilium tibi videtur,
implere quodammodo euangelij perfectionem,qua orare iu
bemur pro calumniantibus & perſequentibus nos, beneface Luc.6.d
re his qui oderunt nos? Ergo & tu fac ſimiliter,& erit anima
tua amica domini,& laudabit te de te dicēs: Quia ſicut lilium
inter ſpinas,ſic amica mea inter filias. Sequitur: Sicut malus Canti.2.a
inter ligna ſiluarū,ſic dilectus meus inter filios. Reddit ſpōſa Ibidem.
præconij vicem cōmendanti ſe ſponſo: à quo laudari eſt lau-
dabilem fieri, & quem laudare intelligere,& admirari lauda-
bilem. Et ſicut ex eminenti flore figurata à ſponſo laus eius
eſt,ita è regione & ex excellēti ligno, ipſa illius ſingularē glo
riam eminentiámque demonſtrat. Mouet tamē me de ligno
hoc quòd non tantæ eſſe excellentiæ videatur quantæ aliqua
cæterorū, & ideo minus digne aſſumi in opus ſimilitudinis,
vtpote quòd non ſufficiat laudis vicem implere. Sicut malus
inter ligna ſiluarū,ſic dilectus meus inter filios. Denique nec
ſponſa magni æſtimaſſe videtur,quæ hoc in lignis ſiluarū tan
tum afferre curauit,nimirum ſterilibus, nec fructus humano F
victui aptos ferentibus. Cur ergo omiſsis melioribus & no-
bilioribus lignis huius mediocritas arboris adducta in mediū
eſt ad formandum ſponſi præconium? Itáne ad menſurā lau-
dem recipere debuit,qui ad menſuram ſpiritum nō accepit?

Hæc nempe datà de illa arbore ſimilitudo facit vt videa-
tur habere ſuperiorem,qui parem non habet. Quid dicemus
ad hæc? Fateor parua laus, quoniam parui laus. Nō enim hoc
loco prędicatur magnus dominus & laudabilis nimis,ſed par-
uus dominus & amabilis nimis, paruulus vtiq; qui natus eſt
nobis. Ergo non maieſtas attollitur hic,ſed commēdatur hu- Eſa.9.a
militas,digneq; ac rationabiliter quod infirmum & ſtultum
eſt dei,hominū fortitudini & ſapientiæ antefertur. Ipſi ſunt
nanque ligna ſilueſtria & infructuoſa, quoniā ſecūdum pro- Pſal.13.a
phetam omnes declinauerūt, ſimul inutiles facti ſunt,nō eſt
qui faciat bonum,non eſt vſque ad vnum. Sicut malus inter Canti.2.a
ligna ſiluarum, ſic dilectus meus inter filios. Vna inter ligna
ſiluarum dominus Ieſus arbor faciens fructum,ſecūdum ho-
minem ſane & ſi pręlatus hominibus,ſed ab angelis minora- Pſal.8.b
tus. Miro etenim modo & angelis ſeſe factus caro ſubiecit,&
angelos ſibi manens deus ſubiectos retinuit. Denique videbi Ioan.1.g
tis (inquit) angelos aſcendentes & deſcendentes ſuper filium
hominis,quòd in vno eodémq; homine Chriſto Ieſu & infir
mitatē foueant,& ſtupeant maieſtatem. Quia ergo ſponſę id
dulcius quod ſe imminuit,ſapit: libentius attollit gratiā, præfert
miſeri-

G misericordiam, stupet dignationem. Libuit proinde hominē
inter homines admirari, non inter angelos deū, tanquam ma
lus inter ligna excellit syluarum, & non plane inter ortorum
plantaria. Nec putat minui laudes, vbi de consideratione in-
firmitatis pietatis bonitas exaltatur. Quo enim iuxta aliquid
à laudibus temperat, eo item iuxta aliquid magis laudat: mi-
nus prosequens gloriam dignitatis, vt gratia dignationis emi
1.Cor.1.d neat. Sicut ergo apostolus quod stultum & infirmum est dei,
sapientius fortiúsque dicit esse hominibus, sed non angelis,
Psal.44.a & sicut propheta speciosum prædicat forma præ filiis homi
num, & non præ angelis: sic ista certe in eodem spiritu lo-
quens sub typo fructiferæ arboris syluestriúmque lignorum
hoc loco efferre voluit hominem deum super omnē gratiam
hominum, non autem super excellentiam angelorum. Sicut
malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Et
bene inter filios, quia cum esset vnicus patris sui, multos illi
& absque inuidia filios acquirere studuit, quos non confun-
ditur vocare fratres, vt sit ipse primogenitus in multis fratri-
bus. Iure autem præponitur vniuersis adoptatis per gratiam
Canti.2.a is qui per naturam filius est. Sicut malus inter ligna syluarū,
sic dilectus meus inter filios. Merito sicut malus quæ instar
fructiferæ arboris & vmbram refrigerij habet, & fert fructū
optimū. An nō vere fructiferum lignum cuius flores fructus
honoris & honestatis? Deniq; lignū vitæ est apprehēdētibus
H eū. Non cōparabūtur huic omnia ligna syluarū: quia etsi sint
arbores pulchræ & magnæ quæ opem ferre videantur oran-
do, ministrando, docendo, exemplis iuuando: solus tamē dei
sapientia Christus lignum est vitæ, solus panis viuus qui de
Ioan.6.c cœlo descendit, & dat vitam mundo. Ideo ait: Sub vmbra
Canti.2.a eius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi
meo. Merito eius desiderauerat vmbram de quo & refrige-
rium esset & refectionē pariter acceptura. Nam cętera qui-
dem syluarum ligna etsi vmbram solatij habent, sed nō vitæ
1.Timo.2.b refectionem, non fructus perpetuos salutis. Vnus est enim vi
tæ auctor, vnus mediator dei & hominū homo Christus Ie-
Ioan.6.d sus, qui dicit sponsæ suę: Salus tua ego sum. Non Moyses (in-
quit) dedit vobis panem hūc de cœlo, sed pater meus dat vo-
bis panem de cœlo verū. Propterea ergo Christi potissimū
desiderauerat vmbrā, ꝙ solus sit qui non solū ab æstu refrige
Canti.2.a rat vitiorum, sed & replet delectatione virtutum. Sub vmbra
eius quem desideraueram sedi. Vmbra eius, caro eius: vm-
bra eius, fides. Mariæ obumbrauit proprij filij caro, mihi do-
mini fides: quanq̄ & mihi quoque quomodo non obumbrat
caro, qui in mysterio māduco eā? Et sancta nihilominus vir-
Luc.1.e go fidei & ipsa experta est vmbram, cui dictum est: Et beata
quæ credidisti. Sub vmbra eius quem desideraueram sedi. Et
Thre.4.d propheta: Spiritus (inquit) ante faciem nostram Christus do-
minus, in vmbra eius viuimus inter gentes. In vmbra in gen-
I tibus, in luce cum angelis. In vmbra sumus quandiu per fidē
ambulamus, & non per speciem. Et ideo iustus in vmbra, qui
ex fide viuit. At qui viuit ex intellectu, beatus est: quia non in
vmbra iam, sed in lumine. Iustus erat Dauid, & ex fide viue-
Psal.118.k bat cum dicebat deo: Da mihi intellectum vt discam manda-
ta tua, & viuam: sciens successurum fidei intellectum, intelle-
ctui reuelandum lumē vitæ, & luminis vitam. Prius est veni-
re ad vmbram, & ita ad id cuius vmbra est pertransire, quo-
niam nisi credideritis (ait) non intelligetis. Vides fidem
& vitam esse & vitæ vmbram? Nam è regione vita in deliciis
agens quoniam non est ex fide, & mors est, & vmbra mortis.
1.Tim.5.a Quæ enim (inquit) vidua in deliciis est, viuens mortua est.
Denique sapientia carnis mors est. Sed & mortis est vmbra,
illius scilicet quæ cruciat in æternum. Sedimus & nos aliquā-
do in tenebrosis & vmbra mortis, carnaliter cōuersantes, &
nō ex fide viuentes, mortui iam quidem iustitiæ, à morte ve-
ro secunda paulominus absorbēdi. Quantum etenim vmbra
prope est corpori cuius est vmbra, tantum pro certo vita illa
Psal.93.c nostra inferno appropinquauit. Denique nisi quia dominus
adiuuit me, (inquit) paulominus habitasset in inferno anima
1.Ioan.3.c mea. Nunc autem de vmbra mortis ad vitæ transiuimus vm
bram, magis autem translati sumus de morte in vitā in Chri-
sti vmbra viuentes, si tamen viuentes, & non mortui. Nec
enim reor continuo vt quis in vmbra eius fuerit, ꝙ viuat in
ea, quia non plane omnis qui fidem habet, ex fide viuit. Nam

fides sine operibus mortua est, nec potest dare vitam quā mi K
nime ipsa habuerit. Ideo propheta cum dixisset: Spiritus ante Thren.4.d
faciem nostram Christus dominus: non contentus fuit sequi
& dicere, in vmbra eius sumus, sed in vmbra (inquit) eius vi-
uimus inter gētes. Et tu ergo vide vt viuas exemplo prophe-
tæ in vmbra eius, vt quādoque & regnes in lumine eius. Nec
enim tantū vmbrā habet, habet & lucē. Ipse per carnem vm-
bra est fidei, ipse intelligentiæ lumen per spiritum. Et caro est
enim & spiritus. Caro in carne manentibus, spiritus ante fa-
ciem nostrā, id est in futuro, si tamē quæ retro sunt obliuiscē
tes, ad ea quæ ante sunt nosmetipsos extendimus, quo perue-
nientes experiamur de verbo quod dixit: Caro non prodest Ioan.6.g
quicq̄, spirit⁹ est qui viuificat. Nec ignoro, ꝙ in carne adhuc
manens quis dixerit: Etsi cognouimus Christū secundū car-
nem, sed nūc iam nō nouimus. At hoc ille. Nos vero qui nō-
dum in paradisum, nondum ad tertium cœlū rapi meruimus,
Christi interim carne pascamur, mysteria veneremur, exem-
pla sectemur, fidē seruemus, & viuimus profecto in vmbra.

In vmbra eius quem desiderauerā sedi. Fortassis fœlicius Canti.2.a
aliquid ista expertam se gloriatur in eo, quòd se in vmbra di-
cit nō vt propheta viuere, sed sedisse. Sedere enim quiescere
est. Plus est autem quiescere in vmbra, quàm viuere: sicut vi-
uere plus est, quàm tantummodo esse in ea. Igitur quod est
commune multorū, propheta assumens sibi, In vmbra eius vi Thren.4.d
uimus, inquit: sponsa vero habēs prærogatiuam, etiam quòd L
sub ea singulariter sederit, gloriatur. Non enim vt ille plura-
liter viuimus dixit, ita & hic sedimus, sed singulariter, sedi: vt
agnoscas prærogatiuam. Vbi itaque nos cum labore viuimus
qui conscij peccatorum sub timore seruimus, ibi hæc deuota
& amans suauiter requiescit. Denique timor pœnam habet, Cant.2.a
amor suauitatem. Vnde ait, & fructus eius dulcis gutturi
meo, gustum contemplationis significans, quem obtinuerat
per amorem suauiter subleuata. At istud in vmbra, quia per
speculum & in ænigmate. Erit cum declinauerint vmbræ cre
scente lumine, imò penitus disparuerint, & subintrabit sicut
perspicua ita & perpetua visio: eritque non modo suauitas
gutturi, sed & satietas ventri, sine fastidio tamen. Sub vm- Ibidem.
bra eius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gut-
turi meo. Nos quoque vbi spōsa pausat, pausemus pariter, de
sumpto gustu patremfamiliās glorificantes, qui nos ad tales
epulas inuitauit, sponsum ecclesiæ Iesum Christū dominum
nostrū, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amē.

Qualiter per discretionem ordinatur charitas, vt omnia membra ecclesiæ, id est, electi inuicem colligentur.
Sermo XLIX.

INTRODVXIT me rex in cellam vinariam, ordinauit in Canti.2.a
me charitatem. Vt quidem propositi capituli videtur so-
nare litera, habito pro votis dulci admodum familiarique M
colloquio cum dilecto, illo abeunte spōsa regreditur ad ado-
lescentulas, aspectu ita ipsius affatúque refecta atque accensa
quatenus ebriæ similis appareret. Et quasi illis stupentibus
nouitatem, & quærentibus causam, respondit mirum mini-
me esse, si vino æstuaret quę in cellam vinariam introisset. Et
secundum literam ita. Secundum spiritum quoque nō negat
ebriam, sed amore, non vino, nisi quòd amor vinum est. In-
troduxit me rex in cellam vinariam. Quādo præsens est spon
sus, & sponsa ad ipsum sermonē dirigit: tunc sponsus dicitur
aut dilectus, aut quē diligit anima mea, inquit: loquens vero
de ipso adolescentulis, regē nominat. Vt quid hoc? Propterea
credo, quia & sponsæ amanti atq; dilectæ conueniat vti fami
liarius (quod à se est) amoris nominibus: & adolescētulis tanq̄
disciplina indigentibus opus sit reuerendo premi vocabulo
maiestatis. Introduxit me rex in cellam vinariam. Quæ-
nam ista sit cella vinaria, prætereo dicere, quia dixisse me re-
colo. Tamen si ad ecclesiam referatur sermo, cum repleti spi Acto.2.b
ritu sancto discipuli musto ebrij à populo putarentur: tunc
tanquam amicus spōsi pro sponsa stans Petrus in medio eo-
rum: Non (inquit) sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt. Attende
interim quòd non omnino ebrios, sed ebrios sicut ab illis ęsti
mati sunt, denegauit. Erant enim ebrij, sed spiritu sancto, nō
musto. Et quasi testificarentur ad plebem reuera in cellam
se fuisse vinariam introductos, rursum Petrus pro omnibus:
Sed

A Sed hoc est (ait) quod dictum est per prophetam Ioël: Et erit
Ioel.2.g in nouissimis diebus, dicit dominus, effundam de spiritu meo
super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri & filiæ.
Iuuenes vestri visiones videbunt, & senes vestri somnia
somniabunt. An non tibi cella videtur fuisse vinaria illa do-
Act.2.a mus, in qua erant discipuli pariter congregati, cum factus est
repente de cœlo sonus tanquã aduenientis spiritus vehemen-
tis, & repleuit totam domum vbi erant sedẽtes, adimpleuit-
que prophetiam Ioëlis? Et nónne vnusquisque illorũ exiens
inebriatus ab vbertate domus illius, & torrente voluptatis
Canti.2.a tantæ potatus, dicere merito quibat, quoniam introduxit me
rex in cellam vinariam? Sed & tu quoque si collecto tuo spi-
ritu mente sobria & vacua curis, orationis domum solus in-
troeas, & stans coram deo ad vnum aliquod de altaribus cœ-
li ianuam tangas sancti desiderij manu, & præsentatus choris
sanctorum tua penetrante deuotione (si quidem oratio iusti
penetrat cœlos) in ipsorum præsentia miserandus deplores
miserias & calamitates quas pateris, crebris suspiriis & ge-
mitibus inenarrabilibus prodas necessitatem, flagites pieta-
Matt.7.g tem: Si inquam hoc egeris, confido in eo qui dixit: Petite, &
accipietis: quia si perseueraueris pulsans, non exibis vacuus.
Verum cum te nobis reddideris plenum gratia & charitate,
nec poteris spiritu feruens dissimulare munus acceptũ, quod
sine inuidia cõmunicabis, erísque omnibus in gratia, quæ da-
B ta est tibi, non modo gratus, sed fortassis etiam admirandus:
poteris & ipse veraciter protestari, quia introduxit me rex in
cellam vinariam: tãtum cautus esto non in te, sed in domino
gloriari. Nec omne donum quanuis spirituale prodire dixe-
rim de cella vinaria, cum sint & aliæ penes sponsum cellę vel
apothecæ, diuersa in se recondita habentes dona atque cha-
rismata secundum diuitias gloriæ eius: de quibus cellis me-
Deut.32.e mini me alibi latius disputasse. Nónne hęc condita sunt (in-
quit) apud me, & signata in thesauris meis? Ergo pro diuersi-
tate cellarum, diuisiones gratiarum sunt, & vnicuique ma-
nifestatur spiritus ad vtilitatem. Et quanquam alij quidẽ de-
tur sermo sapiẽtiæ, alij autẽ sermo scientiæ, alij vero prophe
tia, alij gratia curationum, alij genera linguarum, alij inter-
pretatio sermonum, aliáque aliis his similia: non tamen quis
horum pro huiusmodi dicere poterit quòd introductus fue-
rit in cellam vinariam. Ex aliis quippe cellis siue thesauris ista
sumuntur. Sed si quis orando obtineat mente excedere in id
diuini arcani vnde mox redeat diuino amore vehementissi-
me flagrans, & æstuans iustitiæ zelo, necnon & in cunctis spi
ritualibus studiis atque officiis pernimium feruẽs, ita vt pos-
Psa.38.a sit dicere: Concaluit cor meum intra me, & in meditatio-
nibus meis exardescit ignis: is plane cum ex charitatis abun-
dantia beatam & salutarem vini lætitiæ ructare crapulam
cœperit, in cellam non immerito perhibebitur vinariam in-
C troisse. Cum enim duo sint beatæ contemplationis exces-
sus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in lumine, al-
ter in feruore: vnus in agnitione, alter in deuotione: pius
sane affectus, & pectus amore calens, & sanctæ deuotionis in
fusio, etiam & vehementis spiritus repletus zelo, non plane
aliunde, quàm è cella vinaria reportantur: & cuicunque cum
horum copia surgere ab oratione donatur, potest in veritate
loqui, quia introduxit me rex in cellam vinariam. Sequitur:
Canti.2.a Ordinauit in me charitatem. Omnino necessarie. Importa-
bilis siquidem absque scientia est zelus. Vbi ergo vehemens
æmulatio, ibi maxime discretio est necessaria, quæ est ordi-
natio charitatis. Semper quidem zelus absque scientia mi-
nus efficax minúsque vtilis inuenitur, plerumq; autẽ & per-
niciosus valde sentitur. Quo igitur zelus feruidior, ac vehe-
mentior spiritus, profusiórque charitas: eo vigilantiori opus
scientia est quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet
charitatem. Proinde sane ne tanquam nimia & importabilis
pro impetu spiritus quem è cella videtur vinaria reportasse,
præsertim ab adolescentulis sponsa timeatur, iungit quod di-
scretionis est etiam se pariter accepisse, id est ordinem chari-
tatis. Discretio quippe omni virtuti ordinem ponit, ordo
modum tribuit & decorem, etiam & perpetuitatem. Deniq;
Psal.118.m ait: Ordinatione tua perseuerat dies: diem virtutẽ appellans.
Est ergo discretio nõ tam virtus quàm quædam moderatrix
& auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum do-

ctrix. Tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsáque affectio natu- D
ralis in perturbationem magis cõuertetur, exterminiúmque Canti.2.a
naturæ. Ordinauit in me charitatem. Factum est autem hoc Ephe.4.b
cùm in ecclesia quosdam quidem dedit apostolos, quosdam
autem prophetas, alios vero euãgelistas, alios pastores & do-
ctores ad consummationem sanctorum. Oportet autem vt
hos vna omnes charitas liget & contemperet in vnitatẽ cor-
poris Christi: quod minime omnino facere poterit, si ipsa nõ Ibidem.
fuerit ordinata. Nam si suo quisque feratur impetu secũdum
spiritũ quem accepit, & ad quæque volet indifferẽter prout
afficitur & non rationis iudicio conuolarit, dum sibi assigna-
to officio nemo contentus erit, sed omnes omnia indiscre-
ta administratione pariter attentabunt, nõ plane vnitas erit,
sed magis confusio. Ordinauit in me charitatẽ. Vtinam & in
me dominus Iesus tantillum ordinet charitatis quod dedit,
vt sic mihi curæ sint vniuersa quæ sunt ipsius, vt tamen quod
mei potissimum propositi seu officij esse constiterit, ante om
nia curẽ, sed sane ita id prius, vt tamẽ ad multa quæ mihi spe-
cialiter non attinent, afficiar amplius. Non enim semper
quod prius curandum, id etiam diligendum amplius erit: cũ
sępe quod prius est ad solicitudinem, minus sit ad vtilitatem,
ac per hoc minus esse oporteat & in affectu. Frequẽter pro-
inde quod pro iniuncto præponitur, de iudicio posthabetur:
& quod veritas iudicat præponendum, id charius amplecten
dum ordo postulat charitatis. Nónne (verbi gratia) ex iniun- E
cto incumbit mihi cura omniũ vestrum? Iam quicquid huic
forte prętulero operi, quòd minus ipsi inuigilẽ digne & vti-
liter pro viribus exequendo: etsi ex charitate fortassis id fa-
cere videar, ordinis tamen ratio non consentit. Quòd si ante
omnia quidem (vt debeo) huic intendo curæ, nõ autẽ magis
ad maiora gaudeo dei lucra, quæ per alterum fieri forte com
perero: patet me ordinem charitatis ex parte tenere, ex parte
nequaquã. Si vero me & ad id amplius quod speci alius incũ-
bit solicitum, & nihilominus ad illud quod maius est magis
affectũ exhibeam, vtrobique profecto inuenior charitatis or
dinem assecutus, & non est cur dicere non possim etiam ipse,
quia ordinauit in me charitatem. Si autem dicas difficile
quenquam plus alieno gaudere magno bono, quàm proprio
paruo: aduertes certe vel ex hoc excellentiã gratiæ apud spõ-
sam, & quoniam non cuilibet animæ dicere sit, quia ordina- Canti.2.a
uit in me charitatem. Quare facies deciderunt quorundam
vestrum modo ad hunc sermonem? Nam alta suspiria testan
tur tristitiam animorum, conscientiarumq; deiectionem. Ni-
mirum metientes nosmetipsos nobis, sentimus aliqui nostrũ
pro nostræ imperfectionis experientia, quàm rara virtus sit
alienę non inuidere virtuti, nedum gaudere ad illam, nedum
etiam tanto plus quàm ad propriã quemque gratulari, quan-
to se perpenderit in virtute superatum. Adhuc modicum lu-
mẽ in nobis est fratres, quotquot de nobis ita sentimus. Am- F
bulemus dum lucem habemus, ne tenebræ nos comprehen- Ioan.12
dant. Ambulare, proficere est. Ambulabat apostolus qui di-
cebat: Non arbitror me comprehendisse. Et addit: Vnum au- Philip.3.c
tem quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ ante sunt, me ex- Ibidem.
tendo. Quid est, vnum autem? Vnum autem, inquit, quasi re-
mansit mihi ad remedium, ad spem, ad consolationem. Quid
illud? Quæ retro sunt videlicet obliuiscens, ad ea quæ ante
sunt me extendo. Magna fiducia, quòd magnũ electionis vas
perfectũ abnuens, profectum fatetur. Ergo nõ ambulantem,
sed sedentẽ à mortis tenebris comprehendi periculum est.
Et quis sedens, nisi qui non curat proficere? Id caueto: & si Sapiẽ.4.b
morte præoccupatus fueris, in refrigerio eris. Dices deo: Im- Psal.138.e
perfectum meum viderũt oculi tui, & in libro tuo nihilomi-
nus (inquit) omnes scribentur. Qui omnes? Profecto qui in
desiderio proficiendi inueniuntur. Sequitur enim: Dies for-
mabuntur, & nemo in eis: subaudis, peribit. Dies proficientes Ibidem.
intellige, qui si morte pręoccupati fuerint, in eo quod eis de-
est perficiendi sunt. Formabũtur, & nemo in eis informis re-
linquetur. Et quomodo (ais) ego proficere possum, qui fra-
tri proficienti inuideo? Si doles quòd inuides, sentis, sed non
consentis. Passio est quandoque sananda, non actio condem
nanda. Tantum non illic resideas iniquitatem meditãs in cu-
bili tuo, qualiter videlicet foueas morbum, satisfacias pesti,
persequaris insontem, bene ab illo gesta calumniando, depri-
mendo,

G mendo, peruertendo, atque impediendo gerenda. Alioquin
Rom. 6.b non nocet ambulanti & extendenti se ad meliora quod iam
non ipse operatur, sed quod habitat in eo peccatum. Non est
ergo damnatio illi qui non dat membra sua arma iniquitati,
non linguam ad detrahendum, non quicquam reliqui corpo
ris ad lædendũ nocendúmve aliquo modo, magis autem con
funditur sic se esse male affectum: & inolitum ex longo vitiũ,
confitendo, flendo, orando conatur expellere: & cum nõ prę-
ualet, mitior inde ad omnes, atq; apud se humilior inuenitur.
Matt.11.d Quis sane sapiens hominẽ damnet qui à domino didicit mi-
tis esse, & humilis corde? Absit vt inueniatur expers salutis i-
mitator saluatoris sponsi ecclesiæ domini nostri, qui est su-
per omnia deus benedictus in secula. Amen.

De duplici charitate, scilicet actuali, & affectuali: & eius ordinatione, Sermo L.

Vos forsitan expectatis tractari sequentia, explicitum pu
tãtes versiculum qui nouissime tractabatur. Verum ego
aliud molior. Habeo enim quod adhuc vobis apponam de
fragmentis hesterni conuiuij, quæ mihi collegeram ne peri-
rent. Peribunt autem si nulli apposuero. Nam si voluero
ea habere solus, ipse peribo. Nolo proinde vestram illis quã
bene noui fraudare ingluuiem, præsertim cum sint de fercu-
lo charitatis, eo dulcia quo subtilia, eo sapida quo minuta.
H Alioquin contra charitatem est valde nimis de ipsa charita-
Canti.2.a te fraudare. Itaque hic sum: Ordinauit in me charitatem.
Est charitas in actu, est & in affectu. Et de illa quidem quæ
operis est, puto datam esse legem hominibus, mandatúm-
que formatum. Nam in affectu quis ita habeat vt mandatur?
Ergo illa mandatur ad meritum, ista in premium datur. Cu-
ius initium quidem profectúmque vitam quoque præsen-
tem experiri diuina posse gratia non negamus: sed plane con
summationem defendimus futuræ fœlicitati. Quomodo
ergo iubenda fuit, quæ implenda nullo modo erat? Aut si pla
cet tibi magis de affectuali datum fuisse mãdatum, non inde
contendo, dummodo acquiescas & tu mihi quòd minime in
vita ista ab aliquo hominum possit, vel potuerit adimpleri.
Philip.3.c Quis enim sibi arrogare id audeat quod se Paulus ipse fate-
tur non comprehendisse? Nec latuit præceptorem, præcepti
pondus hominum excedere vires: sed iudicauit vtile ex hoc
ipso suæ illos insufficientiæ admoneri, & vt scirent sane ad
quem iustitiæ finem niti pro viribus oporteret. Ergo mandã-
Rom.3.c do impossibilia, non preuaricatores homines fecit, sed humi-
Ibidem. les, vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus
deo: quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro
coram illo. Accipientes quippe mandatum, & sentientes de-
fectum, clamabimus in cœlum, & miserebitur nostri deus: &
o.1.c sciemus in illa die, quia non ex operibus iustitiæ quæ fecimus
I nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Atq;
hoc dixerim si quidem cõsenserimus affectualem lege fuisse
mandatam? Sed actuali id potius conuenire inde vel maxime
Luc.6.d apparere videtur, q cum dixisset dominus: Diligite inimicos
Ibidem. vestros: mox de operibus infert, Benefacite his qui oderunt
Rom.12.d vos. Item scriptura: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si si-
tit, potum da illi: & hic de actu habes, non de affectu. Sed au-
Ioan.14.b di item dominum etiam de sui dilectione mandantem. Si dili
gitis me (inquit) sermones meos seruate. Atq; hic quoq; ad
opera mittimur per iniunctam obseruantiã mãdatorum. Su-
peruacue autẽ de opere monuisset, si in affectione iam fuisset
dilectio. Sic te ergo necesse est & illud accipere q iuberis di-
Matt.22.d ligere proximum tuum sicut teipsum, etsi non ita aperte ex-
pressum sit. An non deniq; satis tibi esse indices ad implendũ
istud de proximi dilectione mandatum, si id perfecte obser-
ues in quo omni homini recte de lege naturæ præscribitur:
Matt.7.b Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris? Et item illud: Quæcun
que vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Neque
hoc dico, vt sine affectione simus, & corde arido solas mo-
ueamus manus ad opera. Legi inter alia quæ scribit apostolus
magna & grauia hominum mala, hoc quoq; adnumeratũ sci
Rom.1.d licet, sine affectione. Sed est affectio quam caro gignit, & est
quam ratio regit, & est quam condit sapientia. Prima est quã
apostolus legi dei dicit non esse subiectam, nec esse posse. Se-
cũda quam perhibet è regione consentientem legi dei, quo-
niam bona est. Nec dubium distare inter se contentiosam & K
consentaneam. Longe vero tertia ab vtraq; distat, quæ & gu
stat & sapit quoniã suauis est dominus, primã eliminans, secũ Psal.33.c
dam remunerans. Nam prima quidẽ dulcis, sed turpis: secun-
da sicca, sed fortis: vltima pinguis, & suauis est. Igitur per se-
cundam opera fiunt, & in ipsa charitas sedet nõ illa affectua-
lis quæ sale sapientiæ condita pinguescens magnam menti
importat multitudinem dulcedinis domini, sed quædam po-
tius actualis: quæ etsi nondum dulci illo amore suauiter refi-
cit, amore tamen amoris ipsius vehementer accẽdit. Non di- 1.Ioan.5.b
ligamus (ait) verbo neque lingua, sed opere & veritate. Vides
quomodo caute medius incedit inter vitiosum atq; affectuo-
sum amorẽ, ab vtroque pariter hanc distinguẽs actualem &
salutiferam charitatẽ? Nec linguæ mentientis in hac dilectio-
ne recipit fictum, nec rursum afficiẽtis exigit sapiẽtiæ gustũ.
Opere (inquit) diligamus & veritate, quòd videlicet moueа- Ibidem.
mur ad bene operandũ magis quodã viuidæ veritatis impul-
su, quàm sapidę illius charitatis affectu. Ordinauit in me cha-
ritatẽ. Quam putas harũ? Vtramque, sed ordine opposito. Nã Canti.2.a
actualis inferiora præfert, affectualis superiora. Etenim in be
ne affecta mente non dubiũ (verbi causa) quin dilectioni ho-
minis dei dilectio præponatur, & in hominibus ipsis perfe-
ctiores infirmioribus, cœlũ terræ, æternitas tempori, anima
carni. Attamen in bene ordinata actione sæpe aut etiã sem-
per ordo oppositus inuenitur. Nam & circa proximi curã & L
plus vrgemur, & pluries occupamur, & infirmioribus fratri-
bus diligentiori sedulitate assistimus, & paci terræ magis, quã
cœli gloriæ iure humanitatis & ipsa necessitate intendimus,
& tẽporaliũ inquietudine curarũ vix aliquid sentire de æter-
nis permittimur, & lãguoribus nostri corporis postposita ani
mæ cura pœnæ cõtinuæ inseruimus, & ipsis deniq; infirmio-
ribus membris nostris abundantiorem honorẽ, iuxta senten 1.Co.12.c
tiam apostoli, circũdamus: per hoc quodãmodo faciẽtes ver Matt.20.b
bum domini de quo habes: Erunt nouissimi primi, & primi
nouissimi. Orantem denique hominem cum deo loqui quis
dubitet? Quotiẽs tamen inde charitate iubẽte abducimur &
auellimur propter eos qui nostra indigẽt opera vel loquela?
Quotiens pie cedit negociorum tumultibus pia quies? Quo-
tiens bona conscientia ponitur codex, vt operi manuũ insu-
detur? Quotiens pro administrandis terrenis, iustissime ipsis
supersedemus celebrandis missarum solenniis? Ordo præpo-
sterus, sed necessitas nõ habet legem. Agit ergo suum actua-
lis charitas ordinem iuxta patrisfamiliãs iussionem incipiens Ibidem.
à nouissimis. Pia certe & iusta, quæ nõ sit acceptrix persona-
rum, nec precia cõsideret rerum, sed hominum necessitates.
At non ita in affectuali, nam à primis ipsa ducit ordinem.
Est enim sapiẽtia per quam vtique quæq; res sapiunt prout
sunt: vt (verbi gratia) quæ pluris natura habet, pluris quoque
ipsa affectio sentiat, minora minus, minima minime. Et illum M
quidem ordinem charitatis veritas facit, hunc autem verita-
tis ordinẽ charitas vendicat sibi. Nam & vera in hoc est cha-
ritas vt qui indigent amplius, accipiant prius: & rursus in eo
chara apparet veritas, si ordinem tenemus affectu, quem illa
ratione. Tu ergo si diligas dominum deum tuum toto corde,
tota anima, tota virtute tua, & amorem amoris illũ quo con- Matt.22.
tenta est charitas actualis, affectu feruentiori transiliens, ipso
comminus diuino amore (ad quem is est gradus) accepto in
plenitudine, spiritu totus ignescas, sapit tibi profecto deus,
& si non digne omnino prout est (quod vtique impossibile
est omni creaturæ) certe prout tuum sapere est. Deinde sa-
pies etiam ipse tu tibi prout es, cũ te senseris nil habere pror-
sus vnde te ames nisi inquantum dei es: quippe qui totũ vn-
de amas, in illum effuderis. Sapies inquam tibi prout es, cum
ipso experimẽto amoris tui, & affectionis quam ad teipsum
habebis, nihil dignum te esse inuenies quod vel à teipso ame
tur nisi propter ipsum, sine quo ipse es nihil. Iam vero proxi-
mus, quem vere te oportet diligere tanquã teipsum, vt tibi &
ipse sapiat prout est: haud aliud profecto sapiet tibi, quàm tu Ibidem.
tibi, qui hoc est quod tu. Est enim homo. Qui itaque te non
diligis nisi quia diligis deum, consequenter omnes qui simi-
liter diligunt eum, diligis tanquam teipsum. Porro inimicum
hominem, quoniam nihili est, pro eo q non diligit deũ, non
potes quidem diligere tanquam teipsum, qui deum diligis: di-
liges

A liges tamen vt diligat. Non eſt autem idipſum diligere vt di-
ligat, & diligere quia diligit. Proinde vt tibi & ipſe ſapiat
prout eſt, ſapiet tibi non quidem quod eſt, qui vtique nihili
eſt, ſed quod futurus forſitã eſt, quod eſt prope nihili, quippe
quod adhuc pendet ſub dubio. Etenim de quo conſtat quòd
ad amorem dei non ſit deinceps rediturus, ſapiat tibi neceſſe
eſt non prope iam nihil, ſed nihil ex toto, vtpote quod in æ-
ternum nihili eſt. Illo igitur excepto qui non modo iam non
Pſal.138.d diligendus, inſuper & odio habendus eſt, ſecundũ illud: Nón-
ne qui oderunt te domine oderam, & ſuper inimicos tuos ta
beſcebã? de cętero nulli vel inimiciſsimo homini negari quã-
tuluncũque affectũ charitas ſane in hac parte ambitioſa per-
mittit. Quis ſapiens, & intelliget hæc? Da mihi hominem
qui ante omnia quidem ex toto ſe diligat deum: ſe vero &
proximum inquantum diligunt ipſum, inimicum autem tan
quam aliquando forſitan dilecturum: porro parentes carnis
ſuæ germanius propter naturam, ſpirituales vero eruditores
ſuos profuſius propter gratiam: atque in hunc modum ad cæ
tera quæque dei ordinato intendat amore, deſpiciens terram
ſuſcipiens cœlum, vtens hoc mundo tanquam non vtens, &
inter vtenda & fruenda intimo quodam mẽtis ſapore diſcer
nens, vt tranſitoria tranſitorie, & ad id dũtaxat quod opus &
prout opus eſt curet, æterna deſiderio amplectatur æterno:
talem, inquã, da mihi hominem, & ego audacter illum ſapien
B tem pronuncio, cui nimirum quæque res reuera ſapiũt prout
ſunt, & cui in veritate atque ſecuritate competit gloriari &
Canti.2.a dicere: Quia ordinauit in me charitatem. Sed vbi ille, aut
quando iſta? Quod flens dico, quouſque odoramus & non
guſtamus, proſpicientes patriam, & non apprehendentes, ſu
ſpirantes & de longe ſalutantes? O veritas exulum patria,
exilij finis, video te, ſed intrare non ſinor carne retentus, ſed
nec dignus admitti, peccatis ſordens. O ſapientia quæ attin-
gis à fine vſq; ad finẽ fortiter in inſtituẽdis & continendis re
bus, & diſponis omnia ſuauiter in beandis & ordinandis affe
ctibus, dirige actus noſtros prout noſtra temporalis neceſsi-
tas poſcit, & diſpone affectus noſtros prout tua veritas æter-
na requirit, vt poſsit vnuſquiſque noſtrum ſecure in te glo-
riari & dicere: Quia ordinauit in me charitatem. Tu es enim
dei virtus & dei ſapientia Chriſtus ſponſus eccleſię dominus
noſter ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

Qualiter ſponſa petit ſibi accumulari fructus bonorum operum cum floribus, & odoramentis fidei, & de ſpe & timore, Sermo LI.

Canti.2.d FVLCITE me floribus, ſtipate me malis: quia amore lan-
gueo. Creuit amor: quia incentiua amoris plura ſoli-
to proceſſerunt. Vides ſiquidem quanta hac vice non viden-
di tantum, ſed & colloquendi copia fuit. Ipſa quoque vi-
C ſio apparet vultu indulta ſereniori, & ſermo iucundior, &
ſermocinatio longior atq; protractior. Nec ſolum oblectata
colloquio, ſed & gloriata præconio eſt. Ad hęc, eius quẽ de-
ſiderauerat refrigerata eſt vmbra, cibata fructu, potata calice.
Eccl.24.c Nec enim ſitibunda putanda eſt exiſſe de cella vinaria, in
quam ſe introductam modo nouiſsime gloriatur. Imò verò
ſitibunda, quoniam qui bibit me, inquit, adhuc ſitiet. Poſt
iſta omnia ſponſo more ſuo ſecedente, illa languere amore
ſe perhibet, id eſt præ amore. Quo enim gratiorẽ fuerat ex-
perta præſentiã, eo poſtmodum abſentiam moleſtiorem ſen
ſit. Subtractio nempe rei quam amas, augmentatio deſiderij
eſt: & quod ardentius deſideras, cares ægrius. Rogat proinde
iſta interim odoramẽtis florum ac fructuum confoueri, quo-
uſque denuo reuertatur quem moleſtiſsime ſuſtinet demo-
rantem. Atque is ordo ſermonum. Nunc iam ſpiritualem
fructum qui in ipſis eſt ſpiritu duce veritatis tentemus erue-
re. Et ſi communis eccleſia ſanctorum hic recipitur loquens,
nos in floribus fructibúſq; deſignati ſumus, ſed & quiq; con-
uerſi de ſeculo in toto ſeculo. In floribus quidem nouella &
tenera adhuc incipientium conuerſatio demonſtratur, in fru
Philip.1.c ctibus vero proficiẽtium fortitudo, & maturitas perfecto-
rum His ſtipata mater peregrinans & fructificans, cui viuere
Chriſtus eſt, & mori lucrum: profecto ęquanimius fert mole
Prou.31.b ſtiam ſuæ dilationis, quoniam (iuxta ſcripturam) datur ei de
fructu manuum ſuarum tanq̃ ex primitiis ſpiritus, & laudant
eam in portis opera eius. Si autem ſecũdum moralẽ ſenſum D
in vna anima vis tibi vtraq; hæc aſsignari, & flores videlicet
& fructus: fidem florem, fructum actum intellige. Nec incon
grue (vt opinor) id tibi videbitur, ſi aduertas quomodo in-
ſtar floris neceſſario præcedentis fructum, bonum quoq; o-
pus fide oporteat præueniri. Alioquin ſine fide impoſsibile Heb.11.b
eſt placere deo, Paulo atteſtante: magis autem æquè ipſo do- Rom.14.d
cente: Omne quod non eſt ex fide, etiam peccatum eſt. Itaq;
nec ſine flore fructus, nec ſine fide opus bonum. Sed & fides Iaco.2.d
ſine operibus mortua eſt, ſicut inutiliter quoque flos apparet
vbi non ſequitur fructus. Fulcite me floribus, ſtipate me ma- Canti.2.d
lis: quia amore lãgueo. Ergo ex bonis operibus in fide nõ fi-
cta radicatis recipit conſolationem mens aſſueta quieti, quo-
ties ſibi (vt aſſolet) lux contemplationis ſubtrahitur. Quis
enim non dico continue, ſed vel aliquandiu dum in hoc cor-
pore manet, lumine contemplationis fruatur? At quotiẽs (vt
dixi) corruit à contemplatiua, totiens in actiuam ſe recipit,
inde nimirum tanq̃ è vicino familiarius reditura in idipſum,
quoniam ſunt inuicem contubernales hæ duæ, & cohabitant
pariter. Eſt quippe ſoror Mariæ Martha. Neque enim etſi à
contemplationis lumine cadit, patitur tamen vllatenus ſe in-
cidere tenebras peccati ſeu ignauiam ocij, ſane in luce bonæ
operationis ſe retinens. Et vt ſcias etiã opera lucẽ eſſe, Luceat
lux veſtra, inquit, coram hominibus: quod nõ eſt dubium de Mat.5.b
operibus fuiſſe dictum, quę homines poterant intueri. Fulci- E
te me floribus, ſtipate me malis: quia amore langueo. Cũ prę Canti.2.d
ſto eſt quod amatur, viget amor, languet cũ abeſt. Quod non
eſt aliud q̃ tædium quoddã impatiẽtis deſiderij, quo neceſſe
eſt affici mentem vehemẽter amãtis abſente quem amat, dũ
totus in expectatione, quantãlibet feſtinationem reputat tar
ditatem. Et ideo iſta poſtulat ſibi accumulari bonorum ope-
rum fructus cum fidei odoramẽtis, in quibus moram faciẽte
ſponſo interim requieſcat. Loquor vobis experimentum
meum quod expertus ſum. Siquãdo ſane comperi profeciſſe
aliquos veſtrum ex meis monitis, tunc nõ me piguit, fateor,
curam prętuliſſe ſermonis proprio ocio & quieti. Cum enim
(verbi gratia) poſt ſermonem iracundus quiſpiam reperitur
mutatus in mitem, ſuperbus in humilem, puſillanimis in for-
tem: porro mitis, humilis, fortis, in ſua quiſque gratia excre-
uiſſe, & ſeipſo melior factus eſſe agnoſcitur, ſed & qui forte
tepuerant & languebant circa ſpirituale ſtudium torpentes
& dormitantes, ad ignitum eloquium domini referbuiſſe & Pſal.118.g
euigilaſſe videntur, & qui deſerto fonte ſapientiæ foderant
ſibi propriæ voluntatis ciſternas nõ valentes aquas cõtinere,
proptereáq; ad omne iniunctũ grauati corde arido murmu-
rabãt, nullũ in ſe habentes deuotionis humorẽ: hi inq̃, cum de
rore verbi & pluuia voluntaria quam ſegregauit deus hære-
ditati ſuæ refloruiſſe probantur in opera obedientiæ, facti in
omnibus volũtarij & deuoti, nõ eſt (dico vobis) vnde ſubeat F
mentem quaſi pro intermiſſo ſtudio iucundæ contempla-
tionis triſtitia, cum talibus fuero circundatus floribus atque
fructibus pietatis. Patienter auellor ab infœcundæ Rachelis
amplexibus, vt de Lya mihi exuberent fructus profectuum
veſtrorum. Minime prorſus pigebit me intermiſſæ quietis
pro cura ſermonis, cum videro in vobis germinare ſemen
meum, atque ex eo augeri incremẽta frugum iuſtitiæ veſtrę.
Charitas enim quæ non quærit quæ ſua ſunt, id mihi iamdu- 1.Cor.13.b
dum facile perſuaſit, nil ſcilicet deſiderabilium meorum ve-
ſtris præferre vtilitatibus. Orare, legere, ſcribere, meditari,
& ſi qua ſunt alia ſpiritualis ſtudij lucra, hæc arbitratus ſum
propter vos detrimenta. Fulcite me floribus, ſtipate me ma- Canti.2.d
lis: quia amore langueo. Hoc itaque locuta eſt ſponſa adole-
ſcentulis in ſponſi abſentia, monens eas in fide proficere &
operibus bonis, donec veniat, ſentiẽs in eo fore & beneplaci
tum ſponſi & filiarum ſalutem, & ſuã ipſius conſolationem.
Scio me hunc locum in libro de dilectione dei plenius expli
cuiſſe, & ſub alio intellectu, potioríne an deteriori, lector iu-
dicet, ſi cui vtrumq; videre placuerit. Non ſane à prudẽte de
diuerſitate ſenſuum iudicabor, dummodo veritas vtrobique
nobis patrocinetur, & charitas cui ſcripturas ſeruire opor-
tet, eo ædificet plures, quo plures ex eis in opus ſuũ veros e-
rudierit intellectus. Cur enim hoc diſpliceat in ſenſibus ſcri
pturarum, quod in vſibus rerum aſsidue experimur? In quã-

G tos (verbi causa) sola aqua nostrorum assumitur corporum
vsus? Ita vnus quilibet diuinus sermo non erit ab re si diuer-
sos pariat intellectus, diuersis animarum necessitatibus & v-
Canti.2.a sibus accommodandos. Sequitur: Læua eius sub capite meo,
& dextera eius amplexabitur me. Et super hoc quoq; in præ-
fato opusculo memini vberius disputatum: sed signemus ser
monis ordinem. Liquet denuo adesse sponsum, credo vt sua
præsentia languentem erigat. Quomodo enim nō in præsen
tia eius conualesceret quam absentia consternarat? Ergo nō
sustinet dilectæ molestiam, adest, neque enim moram facere
potest tātis desideriis euocatus. Et quia illam compererat do
nec absens fuit fidelem ad opera, & solicitam ad lucra, in eo
nimirū quòd flores sibi & fructus præceperat adunari, etiam
cum propensiori hac vice remuneratione gratię est reuersus.
Denique vno brachiorum suorum sustentat caput iacentis,
alterum ad amplexandum parās vt sinu foueat. Fœlix anima
quæ in Christi recumbit pectore, & inter verbi brachia re-
quiescit. Læua eius sub capite meo & dextera eius amplexa-
bitur me. Non ait, amplexatur: sed, amplexabitur me; vt no-
ueris priori gratiæ adeo non ingratum, vt secundā gratiarum
actione præuenerit. Disce in referendo gratiam non esse tar
dus aut segnis, disce ad singula dona gratias agere. Diligēter,
inquit, considera quæ tibi apponuntur, vt nulla videlicet dei
Ioan.6.b dona debita gratiarum actione frustrentur, non grandia, non
H mediocria, non pusilla. Denique iubemur colligere fragmen
ta ne pereant, id est nec minima beneficia obliuisci. Nūquid
non perit quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica est
animę, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficio-
rum perditio. Ingratitudo ventus vrens, siccans sibi fontem
pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. Propter hoc de-
nique sponsa mox vt gratiam de læua sensit, gratias egit, non
expectans plenitudinem quæ in dextera est. Neque enim vbi
memorata est læuam iam esse sub capite suo, etiam secuta est
à dextera se similiter amplexatam, sed amplexabitur me, in-
quit. Cæterùm quid putamus verbo sponso læuam esse siue
dexteram? Num id quod dicitur hominis verbum istiusmodi
corporeas partes habet in se diuisas, & lineamenta distincta,
ac distinguentia inter sinistram & dexteram? Quanto magis
is qui dei & deus est sermo, varietatem prorsus aliquam non
admittit, sed est qui est, in sua nimirū natura tam simplex vt
non habeat partes, tam vnus vt non habeat numeros. Est e-
Psa.146.a nim dei sapientia: de qua scriptum est: Et sapientiæ eius non
est numerus. At si quod inuariabile est, id incomprehensibi-
le, ac per hoc etiam ineffabile esse necesse est: vbi quæso in-
uenias verba quibus illam maiestatem vel digne assignes, vel
proprie proloquaris, vel competenter diffinias? Tamen vt-
cunque loquamur quod vtcunque de ea spiritu sancto reue-
lante sentimus: docemur authoritate patrum & consuetudi-
I ne scripturarum congruentes de rebus notis licere similitudi
nes vsurpare, sed & verba non noua inuenire, sed nota mu-
tuari vel transferre, quibus digne & competenter eadē simi
litudines vestiantur. Alioquin ridicule ignota per ignota do
cere conaberis. Ergo quia per dextrum & sinistrum aduer-
sa solent atque prospera designari: videtur mihi hoc loco in-
telligi posse lęuam quidem verbi comminationem supplicij,
dextram vero regni promissionem. Est autem cum mens no
stra formidine pœnæ seruiliter premitur: & tūc nequaquam
sub capite, sed super caput læua esse dicēda est: nec potest sic
affecta anima omnino dicere: quia læua eius sub capite meo.
At vero si proficiēs ex hoc spiritu seruitutis trāsierit in quen
dam spontanei obsequij digniorem affectum, quatenus vi-
delicet præmiis potius prouocetur quàm arctetur suppliciis,
magis autem si amore boni ipsius agatur: tunc indubitanter
Canti.2.a dicere poterit, quia læua eius sub capite meo: quippe qui il-
lum seruilem metū qui in sinistra est, meliori atque excellen-
tiori habitudine superarit animi, & dignis desideriis etiā ipsi
appropiauerit dexteræ in qua sunt omnes promissiones, di-
Psal.15.c cente propheta ad dominum: Delectationes in dextera tua
vsque in finem. Vnde & certa spe concepta cum fiducia lo-
Canti.2.a quitur: Et dextera eius amplexabitur me. Tu iam mecum
videris an ita affectæ & assecutæ hūc tantæ suauitatis locum,
illud quoque conueniat de psalmo vsurpare, vt dicat etiam
Psal.4.b ipsa: In pace in idipsum dormiam & requiescam: præsertim
cum suppetat causa quæ sequitur, quoniam tu domine singu K
lariter in spe constituisti me. Quod equidem tale est. Donec
quis premitur à spiritu seruitutis, parúmque habet de spe, de
timore plurimū, nō est ei pax neque requies, fluctuante nimi
rum conscientia inter spem & timorem, maximéque quòd à
superexcellente timore abundantius crucietur. Nā timor pœ
nam habet. Et ideo non est illi dicere: In pace in idipsum dor Ibidem.
miam & requiescam, quando necdū se singulariter in spe cō-
stitutum dicere potest. Cæterùm si paulatim per incrementū
gratię cœperit deficere timor, & proficere spes, cum demum
ad hoc ventum fuerit vt totis viribus exurgēs charitas in ad-
iutorium spei foras mittat timorem, nónne eiusmodi anima
singulariter in spe constituta videbitur, ac proinde etiam in
pace in idipsum dormire iam & requiescere? Si dormiatis, in- Psal.67.c
quit, inter medios cleros pēnæ columbæ deargentatę. Quod
propterea dictum puto, quoniam est locus inter timorem &
securitatem, tanquam inter læuam & dexteram, media vide-
licet spes, in qua mens & cōscientia molli nimirum supposi-
to charitatis stratu suauissime requiescit. Et forte in con-
sequentibus huius ipsius cantici hic locus fuerit designatus,
vbi in descriptione ferculi Salomonis inter cætera habes:
Media charitate constrauit propter filias Hierusalē. Nam qui Canti.3.d
se singulariter in spe constitutum sentit, non iam in timore
seruit, sed requiescit in charitate. Denique requiescit & dor- Canti.2.b
mit sponsa: pro qua dicitur: Adiuro vos filiæ Hierusalē per L
capreas ceruósque camporum, ne suscitetis neque euigilare
faciatis dilectam quoadusque ipsa velit. Magna & stupenda
dignatio quòd quiescere facit animam contemplantem in si-
nu suo, insuper & custodit ab infestantibus curis, protegítq;
ab inquietudinibus actionum, & molestiis negociorum, nec
patitur omnino suscitari nisi ad ipsius vtique voluntatem. At
istud non in angustiis finiēdi iam sermonis adoriendum est,
magis autem hinc alius inchoetur, quatenus locus delectabi
lis debita in tractando diligentia non fraudetur. Non quòd
vel tunc sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex
nobis (presertim in tam digna támque excellente & omnino
supereminente materia) sed sufficiētia nostra ex deo est, spō-
so ecclesiæ Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia
deus benedictus in secula. Amen.

De excessu qui contemplatio dicitur, in qua sponsus facit quiescere animam sanctam, pro eius quiete zelans, Sermo LII.

ADIVRO vos filiæ Hierusalem, per capreas ceruósque Cant.2.b
camporum, vt non excitetis neque euigilare faciatis di-
lectam quoadusque ipsa velit. Prohibentur adolescentulæ.
Has enim filias Hierusalem dicit, quia etsi delicatæ & molles
quasi fœmineis adhuc affectibus & actibus infirmæ: sponsæ
tamen inhærent spe proficiendi, & proficiscēdi Hierusalem. M
Prohibentur ergo ab infestatione sponsæ dormientis, ne sci
licet præter voluntatem ipsius vllatenus eam excitare præ-
sumant. Propterea enim dulcissimus spōsus lęuā suam capiti
eius supposuit, secundum ea quæ præmissa sunt, quatenus in
sinu suo eam quiescere faceret & dormire. Et tunc sicut sub- Ibidem.
inde scriptura prosequitur, ipse custos illius dignantissime &
beneuolentissime vigilat super eam, ne adolescentularū cre-
bris minutísque necessitatibus inquietata euigilare cogatur.
Ista est literalis cohærentia textus. Sed enim contestatio illa
facta per capreas ceruósq; camporū, nihil omnino secūdum
literam consequētiæ rationabilis habere videtur, adeo totam
sibi eam vendicat intelligentia spiritualis. At quoquo modo
illa se habeat, interim bonū est nos hic esse, & intueri paulis-
per naturæ diuinæ bonitatē, suauitatē, dignationē. Quid nāq;
tu homo in humanis vnquā affectibus expertus es dulcius, q̃
modo tibi exprimitur de corde altissimi? Et exprimitur ab
illo qui scrutatur alta dei, & nō potest nescire quæ in eo sunt
quia spiritus ipsius est: nec aliud plane loqui q̃ quod apud ip-
sum vidit, quoniam veritatis spiritus est. Deniq; nec deest in
nostro genere qui hoc munere fœlix lætificari meruerit, &
sic in semetipso suauissimi arcani huius habuerit experimen-
tū: nisi tamē scripturæ loco qui prę manibus est omnino de-
credimus, vbi manifeste inducitur cœlestis sponsus vehemē-
tissime zelans pro quiete cuiusdam dilectæ suæ solicitus ser-

uare

A uare inter brachia propria dormiĕtem, nequa forte molestia vel inquietudine à somno suauissimo deturbetur. Non me capio præ lætitia, quòd illa maiestas tā familiari dulciq; consortio nostræ se inclinare infirmitati minime dedignatur, & superna deitas animæ exulantis inire connubia, eique sponsi ardĕtissimo amore capti exhibere affectum non despicit. Sic sic in cœlo esse non ambigo, vt lego in terra: sentiĕtque pro certo anima quod continet pagina, nisi quòd non sufficit ista omnino exprimere quātum capere illa tunc poterit, sed nec quantum iam potest. Quid putas illic accipiet, quæ hic tanta familiaritate donatur, vt dei brachiis amplecti se sentiat, dei sinu foueri, dei cura & studio custodiri, ne dormiens forte à quopiam donec vltro euigilet, excitetur? Age iam itaque dicamus si possumus quisnam ille sit somnus quo dilectā suam sponsus obdormire velit, nec patiatur omnino nisi ad ipsius arbitrium excitari, ne forte cum legerit quis apud Apostolū: Rom.13.c Hora est iam nos de somno surgere: siue apud prophetā exo Psal.12.b rari ab ipso deum illuminare oculos suos ne vnquam obdormiat in morte: nominū ęquiuocatione turbetur, nec inueniat omnino quid digne de dormitione spōsæ quæ hoc loco memoratur, sentire possit. Ioan.11.b Nam ne illiud quidem simile est huic quod de Lazaro ait in euāgelio dominus: Lazarus amicus noster dormit, eamus & à somno excitemus eum. Hoc enim dicebat de morte corporis eius, cum discipuli de dormitione B somni dictū putarent. Non est autem is sponsæ somnus dormitio corporis, vel placida quę sensus carnis suauiter sopit ad tempus, vel horrida quæ funditus vitā tollere cōsueuit. Multo magis verò & ab illa alienus existit qua obdormitur morte, cum videlicet in peccato quod est ad mortem, irreuocabiliter perseueratur. Magis autē istiusmodi vitalis vigilque sopor sensum interiorem illuminat, & morte propulsata vitam tribuit sempiternam. Reuera enim dormitio est: quæ tamen sensum non sopiat, sed adducat. Est & mors (quod nō dubius dixerim) quoniam apostolus quosdā in carne adhuc viuentes Coloss.3.a cōmendando sic loquitur: Mortui estis, & vita vestra abscōdita est cum Christo in deo. Proinde & ego non absurde sponsę extasim vocauerim mortem, quę tamen non vita, sed Psa.123.a vitæ eripiat laqueis, vt possit dicere: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantiū. Inter medios nāq; laqueos in hac vita inceditur, qui vtique totiens non timentur, quotiēs sancta aliqua & vehementi cogitatione anima à semetipsa abripitur: si tamē eousque mente secedat & auolet, vt & hunc communē transcendat vsum & consuetudinē cogitan-Prou.1.b di. Etenim frustra iacitur rete ante oculos pēnatorum. Quid enim formidetur luxuria, vbi nec vita sentitur? Excedente quippe anima, etsi non vita, certe vitæ sensu, necesse est etiā Psal.54.b vt nec vitę tētatio sentiatur. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Vtinam hac morte ego fre C quenter cadam, & euadā laqueos mortis, vt nō sentiam vitæ luxuriantis mortifera blādimenta, vt non obstupescā ad sensum libidinis, ad æstum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ stimulos, ad angores solicitudinū, & molestias curarum. Moriatur anima mea morte iustorū, vt nulla illā illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitā non aufert, sed trāsfert in melius. Bona qua nō corpus cadit, sed anima subleuatur. Verū hæc hominū est. Sed moriatur anima mea morte etiā (si dici potest) angelorū, vt præsentiū memoria excedēs, rerū se inferiorū corporearúmque non modo cupiditatibus, sed & similitudinibus exuat, sitq; ei pura cū illis conuersatio cū quibus est puritatis similitudo. Talis (vt opinor) excessus aut tantū, aut maxime contemplatio dicitur. Rerum etenim cupiditatibus viuēdo non teneri humanę virtutis est: corporum verò similitudinibus speculādo nō inuolui, angelicæ puritatis est: vtrunq; tamen diuini muneris est, vtrunq; excedere, vtrunq; te ipsum transcēdere est, sed longe vnum, alterum Psal.54.b non longe. Beatus qui dicere potest: Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Non fuit cōtentus exire nisi & lōge se faceret, vt posset quiescere. Trāsilisti carnis oblectamenta, vt minime iam obedias cōcupiscentiis eius, nec tenearis illecebris: profecisti: separasti te, sed nondū elōgasti, nisi & irruentia vndique phantasmata corporeatum similitudinū transuolare mētis puritate præualeas. Hucusque noli tibi promittere requiē. Erras si citra inuenire te existimas locū quietis, secretum solitudinis, luminis serenum, habitaculū pacis. Sed da mi D hi qui illuc peruenerit, & incūctanter fateor quiescentē, qui merito dicat: Conuertere anima mea in requiē tuam: quia do Psal.114.b minus benefecit tibi. Atque hic vere in solitudine locus, & in Esa.4.b lumine habitatio, prorsus iuxta prophetam, tabernaculum in vmbraculum diei ab æstu, in securitatē & abscōsionem à tur bine & à pluuia. De quo & sanctus Dauid: Abscondit me, in- Psal.26.b quit, in tabernaculo suo in die malorū, protexit me in abscōdito tabernaculi sui. Puto ergo in solitudinem hanc secessisse sponsam, ibiq; præ amœnitate loci inter amplexus spōsi suauiter obdormisse, id est in spiritu excessisse, quando prohibitæ sunt adolescētulæ expergefacere illam quoadusq; ipsa voluerit. At illud qualiter? Non enim simpliciter, neque leui (vt assolet) commonitione prohibitæ sunt: sed omnino noua & insueta cōtestatione, per capreas scilicet ceruósq; cāporum. Quo quidem genere ferarū videntur mihi satis congruenter expressæ sanctæ animæ exutæ corporibus, simul & qui cum deo sunt angeli, nimirum propter acumē visus, & saltus celeritatem. Vtrunque hoc siquidē vtrisque spiritibus conuenire cognoscimus, nā facile & petūt summa, & intima penetrant. Quorum quoque in campis designata cōuersatio euidenter liberos atque expeditos signat in contemplatione discursus. Quid sibi vult ergo adiuratio facta per istos? Profecto ne inquietæ adolescentulæ audeant leui ex causa euocare dilectā à tam reuerendo collegio: cui absque dubio totiēs admiscetur, E quotiens contemplando excedit. Pulchrè itaque horum auctoritate terrentur, à quorum societate constat auelli illam ipsarum importunitate. Attendāt adolescentulæ quos offendant pariter cum matrem inquietant, & minime ita materna de charitate confidant, vt non in illum cœlestem conuentum sine magna necessitate irruere vereantur. Id quippe se agere cogitēt quotiens in cōtemplatione quiescenti plus iusto mo lestæ sunt. Ponitur sane in voluntate ipsius, & vacare sibi, & curæ illarum intēdere prout oportere iudicauerit, cum vetatur excitari ab illis quousque ipsa velit. Nouit sponsus quāta flagret dilectione etiā erga proximos sponsa, & satis propria charitate solicitari matrem de profectibus filiarum, nec se vllo pacto illis subtracturam seu denegaturam quantū & quotiens opus fuerit, proptereáque securæ discretioni eius credēdam censuit hanc dispensationem. Non enim est talis quales multos videm⁹ prophetica inustione notatos, qui quod crassum est, & forte assumentes, quod debile est proiiciunt. Nunquid medicus valentes requirit, & non potius ægrotantes? Si contingat, facit forsitan vt amicus, sed non vt medicus. Quos docebis magister bone, si omnes indoctos repuleris? Quibus quæso adhibebis diligentiam disciplinæ, si indisciplinatos vel effugaueris omnes vel fugeris? In quibus obsecro tuā probabis patientiam, si solos admiseris mansuetos, inquietos exclu seris? Sunt tamen de hic sedentibus qui vtinam præsens ca- F pitulum attētius obseruarent. Cogitarent certe quanta præpositis reuerētia debeatur, quos temere inquietādo cœli quo que ciuibus se reddunt infestos: & nobis forte plusculum solito parcere demū inciperent, nec tam irreuerenter leuitérque se ingererent cum vocamus. Rara satis mihi ad feriandū à superuenientibus (vt bene norunt) conceditur hora, etiam cum ipsi me in omni patientia sustinebunt. Verum ego scrupulosius moueo istiusmodi querelā, ne quis forte pusillanimis supra vires propriæ patientiæ dissimulet à necessitatibus suis, dum me inquietare veretur. Supersedeo igitur, & ne ma- Ezech.24. gis impatiētiæ exemplum videar dare infirmis. Pusilli domini sunt credentes in eum, non patior vt ex me scandalum patiantur. Non vtar hac potestate: magis autem ipsi me vtātur vt libet, tantū vt salui fiant. Parcent mihi si non pepercerint, & in eo potius requiescam, si non me inquietare timuerint pro necessitatibus suis. Geram eis morē quoad potuero, & in ipsis seruiam deo meo quandiu fuero in charitate non ficta. Nō quæram quæ mea sunt, nec quod mihi est vtile, sed quod multis, id mihi vtile iudicabo. Hoc solum deprecor, vt fiat acceptum eis fructuósumq; ministerium meum, si forte vel ex hoc inueniam in die mala misericordiam in oculis patris eorum simul & sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui cum eo est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

G *Qualiter per montes & colles significantur beatitudines cœlestium spirituum, in quibus transiliit, id est notum fecit mysterium suæ incarnationis veniens ad incarnandum. Sermo LIII.*

VOx dilecti mei. Videns sponsa nouam adolescentularum verecundiam, & verecundum timorem, quòd scilicet de nouo cœpissent nõ audere se ingerere sancto ocio ipsius, nec sicut heri & nudiustertius molestæ fieri quiescenti in contemplatione præsumerent, agnoscit hoc sibi prouenisse cura & opera sponsi: & exultans in spiritu, siue pro illarum profectu quæ à nimia & superflua inquietudine compescuntur, siue pro sua deinceps futura liberiori quiete, siue etiam pro dignatione & fauore spõsi adeo pro hac ipsa eius quiete zelantis, & tanto studio defensantis suauissima ocia sua, imò studia feruentissima: ait hoc facere vocem dilecti sui huius rei gratia factam ad illas. Etenim is qui aliis præest in solicitudine, vix vnquam vel raro secure vacat sibi, dum semper timet sui penuriam facere subditis, & non placere deo quòd communi vtilitati propriam præfert quietem, & contemplationis dulcedinẽ. Nõ autẽ parum gaudij & securitatis accedit interdum suauiter feriãti, cum ex metu quodam & reuerentia erga se immissa diuinitus cordibus subditorũ, intelligit suam deo placere quietem, qui facit vt illi ęquo magis animo
H suas necessitates sustineant quàm patris spiritualis grata audeant ocia temere perturbare. Nã iusta trepidatio paruulorũ manifeste signat audisse eos intus quasi minacem atq; increpatoriã illius proculdubio vocem qui in propheta loquitur:
Esa. 73. a Ego qui loquor iustitiam. Vox eius, inspiratio eius est, ac iusti timoris incussio. Comperta ergo hac voce sponsa gaudẽs & exultãs, Vox, inquit, dilecti mei. Amica est, & gaudio gau-
Canti. 2. b det propter vocem sponsi. Et addit: Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Comperta ex auditu vocis dilecti præsentia, incunctanter intendit bene curiosos oculos ad vidẽdum quem audierat. Auditus ducit ad visum: quia fi-
Acto. 15. c des ex auditu, qua corda mundantur, vt possit videri deus. Sic enim habes: Fide mundans corda. Videt itaq; venientẽ quem loquentem audierat; obseruante etiam hic ordinem illũ spi-
Psal. 44. c ritu sancto qui apud prophetam descriptus est ita: Audi filia, & vide. Et vt certius aduertas, nõ casu neque fortuitu, sed de studio magis & industria, ob illam scilicet rationẽ quam prę-
Iob 42. a misimus, auditũ hoc loco præmissum visui, vide si nõ hic ordo verborum à sancto quoq; Iob obseruatus inuenitur, vbi sic loquitur deo: Auditu auris audiui te, & nunc oculus meus videt te. Sed & vbi spiritus sanctus super apostolos in die Pẽ-
Act. 2. a tecostes descẽdisse memoratur, nónne auditus visum præuenisse discribitur? Ait enim: Factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis. Et infra: Et appa-
I ruerunt illis dispertitę linguæ tanquam ignis. Et hic ergo spiritus sancti aduentum primo auditus, dehinc visus percepisse refertur. Sed de hoc satis: quoniã tu quoque si curas operam dare huiuscemodi inquisitioni, poteris & ipse fortassis in aliis scripturæ locis nonnulla similia reperire. Nunc iam illud cõsideremus quod diligentioris ẽget inquisitionis, & difficiliores habet accessus. Ad quod nimirũ omnino me egere fateor adiutorio spiritus sancti, vt ponere in lucem possim qui sint illi montes seu colles super quos salientẽ & transilientẽ eos, ecclesia spõsum lætis spectauit obtutibus, credo cum properaret ad ipsius redemptionẽ cuius concupierat decorem. Nã id quidem propterea ita & nõ dubie senserim, quoniã simile
Psal. 18. a quid de propheta occurrit mihi euidẽter in spiritu præuidẽte & exprimẽte saluatoris aduentum. In sole posuit taberna-
Ibidem. culum suum, & ipse tanquam spõsus procedens de thalamo suo, exultauit vt gigas ad currendam viam: à summo cœlo egressio eius, & occursus eius vsque ad summũ eius. Cursus & recursus is notissimus est à quo: & ad quid initus consummatúsq;, notissimũ. Quid igitur? Pingemus nobis siue in psalmis ista legentes, siue in præsenti cantico, virũ gigãtem proceræ staturæ, absentis cuiuspiam mulierculæ amore captum, & dum properat ad cupitos amplexus, transilientem mõtes collésq; hos, quos videmus mole corporea super plana terrę tanta altitudine eminẽtes, vt & supra nubes aliqui illorum verticem extulisse cernantur? Verum non decet istiusmodi corporeas phantasias imaginari, præsertim tractantes hoc K
cãticum spirituale: sed nec licet omnino nobis, qui meminimus legisse in euãgelio, quia spiritus est deus, & eos qui ado- Ioan. 4. c
rant eum, in spiritu oportet adorare. Qui sunt ergo hi spirituales montes & colles, vt postmodum consequenter agnoscamus, sponsus qui deus, ac per hoc & spiritus est, quales & cuiusmodi dabat saltus in illis vel super illos? Si illos putamus Matt. 18. b
in quibus euangelium refert olim fuisse relictas nonaginta-nouem oues, cum pius pastor earum venit vnã in terris quęrere quæ perierat nihilominus & adhuc in obscuro res est, & intellectus hæret, dum difficile sit inuenire spirituales illas & supercœlestes beatitudines (nam ipsę sunt sine dubio quę ibi memoratę sunt oues) quos vel quales alios habeant spirituales similiter montes vel colles ad habitandum, pascendúmve in illis. Veruntamen si non in veritate aliqui essent, veritas hoc non dixisset. Sed neque propheta longe ante de ciuitate superna Hierusalem protulisset, quia fundamenta eius sint in Psal. 86. a
montibus sanctis, si non vere inibi essent montes sancti. Denique quòd cœlestis habitatio sancta illa vere habeat non modo spirituales, sed & viuos ac rationales montes collésq;, audi Esaiam: Montes & colles cantabunt coram deo laudes. Esa. 55. d
Quinam igitur isti, nisi iidem ipsi cœli inhabitatores spiritus, quos dominica voce oues diximus appellatos, vt ipsi sint mõtes qui oues? Nisi forte absurdum tibi videtur, aut in montibus montes, aut in ouibus oues pasci: & iuxta literam qui- L
dem durum sonat, secũdum spiritualem autem intelligentiã dulce sapit, si subtiliter aduertamus quomodo vtrarunque ouium pastor, dei scilicet sapientia Christus, vnum idémque pabulum veritatis aliter in terris, aliter in cœlestibus gregibus suis administret. Nam nos quidem mortales homines interim in loco peregrinationis nostræ, in sudore vultus nostri comedere panem nostrum necesse habemus, foris illum in labore & ærumna mendicantes, id est vel à doctis viris, vel à sacris libris, vel certe per ea quę facta sunt inuisibilia dei intellecta conspicientes. Angeli autem in omni plenitudine et sit non à semetipsis, tamen in semetipsis tanta facilitate quanta & fœlicitate accipiunt, vnde & beate viuunt. Sunt enim omnes docibiles dei: quod sane electos hominum quandoque assecuturos certa veritate promittitur, & nondum experiri tribuitur fœlicitate secura. Pascuntur proinde in montibus montes, vel oues in ouibus, cum sane supernę illæ substantiæ spirituales intra semetipsas de verbo vitæ vnde suam beatam perpetuent vitam, affluẽter inueniunt, iidem ipsi & montes & oues: mõtes propter plenitudinem vel celsitudinem, oues propter mansuetudinẽ. Pleni quippe deo, celsi meritis, cumulati virtutibus, nihilominus tamen erectos vertices tota & humili obedientia submittunt & inclinant illius lõge supereminentis imperio maiestatis, tanquam oues mansuetissimæ ad nutum sui pastoris per omnia ambulantes, & sequentes M
eũ quocunq; ierit. Et in his (secũdum prophetam Dauid) vere Psal. 86. a
montibus sanctis tanquam prima omnium creata sapientia, fundamenta ciuitatis domini ab initio firmiter stabilita consistunt: quæ vtique vna est in cœlo & in terra, licet ex parte peregrinans, & ex parte regnans. Et ex his nihilominus, iuxta Esa. 51. b
Esaiam, tanquam quibusdã vitalibus cymbalis bene sonantibus iugis resonat gratiarum actio, & vox laudis, suaui & incessabili voce implentibus, quod ex eodem propheta paulo-ante memorauimus: quia montes & colles cãtabunt coram deo laudes: & item quod ille alius loquens ad dominũ deum: Psal. 83. a
Beati (ait) qui habitãt in domo tua domine, in secula seculorũ laudabunt te. Hi ergo (vt ad id recurramus vnde aliquantulum, sed vt puto necessariè digressum est) illi sunt montes atque colles in quibus ecclesia vidit cœlestem sponsum mira alacritate salientem, cum ad suos properaret amplexus: nec modo salientem, sed & transilientem eos. Vis tibi hos saltus ex literis prophetarũ apostolorúmque demonstrem? Nõ quòd nunc omnia quæ de hac re apud illos ab ociosis inueniri queunt testimonia replicare incipiam (hoc enim longũ est, & opus non est) sed ea tantummodo pono quę breuiter & aperte astruere videãtur, id quod dicitur de spõsi saltibus. Dicit de illo Dauid, quia posuit in sole tabernaculum suum, & Psal. 18. a
ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit vt gigas ad currendam viam: à summo cœlo egressio eius. En

quantum

A quãrum ſaltũ dedit à ſummo cœlo ad terras. Sane enim non
inuenio alibi, vbi in ſole poſuerit tabernaculum ſuum, id eſt,
in luce & in manifeſto ſuam dignatus ſit exhibere præſentiã
Baruc.3.d ipſe lucis inacceſsibilis habitator, niſi vtique in terris. Deniq;
in terris viſus eſt, & cum hominibus cõuerſatus eſt. In terris
inquam palam, quod eſt in ſole poſuit tabernaculum ſuum,
corpus videlicet quod de virginis corpore ad hoc ſibi apta-
re dignatus eſt, vt in eo in ſe inuiſibilis videretur, & ſic vide-
Luc.3.b ret omnis caro ſalutare dei, cum in carne veniſſet. Saliit ergo
in montibus, id eſt in illis ſupremis ſpiritibus, cum ad eos vſ-
que deſcendit ſacramentum à ſeculis abſcõditum, & magnũ
pietatis myſterium eis dignanter aperiens. Sed tranſiens hos
ſuperiores atque eminentiores mõtes, Cherubim ſcilicet at-
que Seraphim, necnon dominationes, principatus & pote-
ſtates virtutéſque etiam vſque ad inferiorem ordinem ange-
lorum deſcendere tanquam ad colles dignatus eſt. Sed nun-
Heb.2.d quid vel in illis remanſit? Trãſiliit & colles. Nõ enim, inquit,
angelos ſed ſemen Abrahę apprehendit, quod vtique angelis
inferius eſt, vt ſermo impleretur quẽ dixit memoratus pro-
Pſal.8.d pheta loquens ita ad patrem de filio: Minuiſti eum paulomi-
nus ab angelis. Quanquam hoc ſane ad cõmendationem na-
Ibidem. turę humanę dictum poſsit intelligi, quòd homo ad imaginẽ
& ſimilitudinem dei conditus ac præditus ratione inſtar vti-
que angeli, modicum tamen diſtet ab angelo propter corpus
B de terra. Sed audi apoſtolum Paulum aperte pronuncian-
Philip.2.a tem de eo: Qui cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitra-
batur eſſe ſe æqualẽ deo: quia ſemetipſum exinaniuit, formã
ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu
Gala.4.a inuentus vt homo. Et rurſum: Vbi venit (inquit) plenitudo
temporis miſit deus filium ſuum factum ex muliere, factum
ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret. Qui ergo factus
ex muliere, factus & ſub lege eſt, proculdubio non ſolũ mon
tes, id eſt maiores ſuperioréſque beatitudines, ſed etiã mino-
res angelos deſcendendo tranſiliit, qui quidem in compara-
Luc.7.d tione ſuperiorum merito collium nomine deſignantur. Cæ-
terum qui minor eſt in regno cœlorum, maior eſt quouis car
nem portante ſuper terram, etiam ſi ſit ille magnus Ioannes
Baptiſta. Nam etſi ſane deum hominem fateamur, etiã in ho-
mine ſuper omnem principatum & poteſtatem longe incõ-
parabiliter præeminere, certum tamen quia etſi præit maie-
ſtate, ſed infirmitate ſuccumbit. Ita ergo ſaliit in mõtibus, &
tranſiliit colles, cum non ſolum ſuperioribus, ſed & inferio-
ribus ſpiritibus dignantiſsime ſe inferiorẽ exhibuit. Nec mo-
do illis ſupernis ſpiritibus, ſed & ipſis qui domos luteas inha-
bitant, ſubiectum ſe exhibuit, trãſiliens & vincens humilita-
Luc.2.f te etiam hominum humilitatem. Erat denique ſubditus Ma-
Luc.24.c riæ & Ioſeph, cum eſſet duodennis in Nazareth: & apud Ior-
danẽ Ioannis ſe manibus iam iuuenis inclinauit. Sed & incli-
C nata eſt dies, nec adhuc omnino de his montibus deſcendere
libet. Cæterum ſi hac vice voluerimus cuncta horum prout
delectat explorare amœna, abdita perſcrutari verendũ ne aut
ſermo grata breuitate careat, aut larga excellénſque materies
debita diligẽtia feſtinatione fraudetur. Pauſemus proinde ho
die iam ſi placet in montibus iſtis: quoniã bonum eſt nos hic
Matt.17.a eſſe, vbi à paſtore Chriſto vnà cum ſanctis angelis in loco pa
Pſal.22.a ſcuę collocati, & iucũdius paſcimur & vberius. Et nos ſiqui-
Pſal.94.b dem oues paſcuę eius. Ruminemus ergo tanquã munda ani-
malia boni paſtoris quæ de hodierno ſermone tota auiditate
glutiuimus, ſermone altero reſidua capituli eiuſdem attẽtius
percepturi, largiente ſponſo eccleſiæ Ieſu Chriſto domino
noſtro, qui ſuper omnia eſt deus benedictus in ſecula, Amẽ.

*Qualiter tantum per montes ſignificantur angeli & homi-
nes, & per colles dæmones. Item de triplici timore
quo quiſque timere debet ne perdat gratiam
bene operandi, quam à deo ſuſcepit.
Sermo LIIII.*

SVPER eodem capitulo quod heſterno ſermone verſa-
tum eſt, dicturus ſum alium intellectum quem hodierno
ſeruaui: vos probate, & eligite potiora. Non eſt opus ſupe-
riora repetere, quæ excidiſſe non arbitror in tam breui. Si
quo minus tamen, ſcripta ſunt vt dicta ſunt, & excepta ſty-
lo, ſicut & ſermones cæteri vt facile recuperetur quod forte D
exciderit. Quapropter accipite alia. Ecce venit is (inquit) ſa-
liens in montibus, tranſiliens colles. Sponſum loquitur: qui Canti.2.b
profecto tunc in montibus ſaliit, cum miſſus à patre ad euan-
gelizandum pauperibus; angelorum fungi non eſt dedigna-
tus officio, factus magni conſilij angelus, qui dominus erat.
Per ſe deſcendit ad terras, qui alios delegare ſolebat: per ſe
notum fecit dominus ſalutare ſuum, per ſe in conſpectu gen- Pſal.97.a
tium reuelauit iuſtitiam ſuam. Cum itaque omnes iuxta Pau- Heb.1.d
li ſententiam adminiſtratorij ſpiritus ſint, miſsi in miniſteriũ
propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis: qui erat ſuper
illos, factus eſt inter illos tanquam vnus ex illis, diſsimulans
iniuriam, & accumulans gratiam. Sed audi ipſum. Non ve- Matt.20.d
ni, inquit, miniſtrari, ſed miniſtrare, & animam meam dare
pro multis. Qod quidem cæterorum nemo feciſſe inuentus
eſt, vt omnes quotquot miniſtraſſe viſi ſunt, ipſe deuotis
tranſierit fidelibúſque obſequiis. Bonus miniſter qui carnem
ſuam in cibum, ſanguinem in potum, animam miniſtrauit in
precium. Bonus plane, qui ſpiritu alacer, charitate feruens, 1.Cor.11.b
pietate deuotus, non ſolum ſalit in montibus, ſed & tranſilit
colles, id eſt ſuperat & vincit alacritate miniſtrandi, vtpote
quem vnxit deus deus ſuus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. Pſal.44.b
In quo vtique ſingulariter exultauit vt gigas ad currendam
viam. Denique tranſiliit Gabrielem, & peruenit ad virginẽ,
eodem archangelo teſtante, cum ait: Aue gratia plena, domi E
nus tecum. Quid? Quem modo reliquiſti in cœlo, nũc in vte- Luc.1.c
ro reperis. Quonam modo? Volauit & prę uolauit ſuper pen Pſal.17.b
nas ventorum. Victus es ô archangele: tranſiliit te qui præ-
miſit te. Aut certe ſaliebat in montibus cum in angelis olim
patribus apparebat, quod vtique proprietati literæ magis cõ-
uenire videtur. Non enim ait, ſaliens in montes, ſed in mon-
tibus, vt ipſe in eis videatur ſalire qui facit & dat vt ſaliant;
quemadmodũ loquitur in prophetis, operatur in iuſtis, cum
illis verba, & iſtis opera tribuit. Adde quòd aliqui eorũ per-
ſonã eius gerebant, ita vt loqueretur quiſque illorũ non tan
quam angelus, ſed tãquam dominus. Verbi gratia. Ille ange-
lus qui cum Moyſe loquebatur, dicebat: Non ego domini,
ſed ego dominus: atque id frequentius iterabat. Saliebat er-
go in montibus, id eſt in angelis, in quibus & loquebatur, &
ſuam hominibus exhibebat præſentiam. Ad homines enim
ſaliebat, ſed in angelis, non in ſe. Nõ in ſua natura, ſed in ſub-
iecta creatura. Qui enim ſalit, de loco ad locum vadit: quod
non cadit in deũ. Ergo in montibus, id eſt in angelis ſaliebat,
qui in ſe non poterat: & ſaliebat vſque ad colles, id eſt patri-
archas & prophetas cęteróſque ſpirituales viros de terra. Sed
tranſiliebat & colles, cum non ſolum magnis & ſpiritualibus
viris, ſed & aliquibus de populo etiam & nonnullis mulieri-
bus æquè in angelis loqui & apparere dignatus eſt. Vel col-
les dicit aërias poteſtates, quæ inter montes quidem minimè F
iam numerantur, pro eo quòd à virtutum celſitudine deflu-
xerunt per ſuperbiam, nec tamen vſque ad humilia vallium,
ſiue ad valles humilium per pœnitentiã detumeſcunt. De his
arbitror illud dictum in pſalmis: Montes ſicut cera fluxe-
runt à facie domini. Hos itaque tumẽtes ac ſteriles colles tã-
quam medios poſitos inter mõtes perfectorũ & valles pœ-
nitentium proculdubio tranſiliit, qui in montibus ſalit, híſq;
pręteritis & deſpectis deſcendit ad valles, vt valles abundent
frumento. Porro illi è regione æterna ariditate ac ſterilitate Pſal.64.c
damnantur, ſicut habes prophetę ſuper illos imprecationem.
Nec ros, inquit, nec pluuia deſcendant ſuper vos. Atque 2.Reg.1.c
vt noueris quòd ad angelos qui præuaricati ſunt, ſub figura 1.Reg.17.g
montium Gelboe iſta loquatur, Vbi, inquit, ceciderũt vulne
rati multi. Quàm multi in his maledictis mõtibus de exerci-
tu Iſraël ceciderunt à principio & quotidie cadunt. De qui-
bus & habes in eodem propheta, cum dicit domino: Sicut
vulnerati dormientes in ſepulchris, quorum non eſt memor Pſal.87.a
amplius, & ipſi de manu tua repulſi ſunt. Nõ eſt ergò mirum
ſi ſteriles & infructuoſi permanent iſti, non montes cœlici,
ſed aërij colles, ſuper quos nec ros nec pluuia deſcẽdit, quip-
pe auctore gratiæ & benedictionum largitore tranſiliente
eos, & deſcendente ad valles, vt cœleſti imbre perfundat hu-
miles qui ſunt ſuper terram, vt fructum afferant in patientia,
fructum triceſimum, ſexageſimum, & centeſimum. Denique

G visitauit terram, & inebriauit eam: multiplicauit locupletare
Psal.64.b eam. Terram visitauit, non aërem: quia misericordia domini
Psal.32.a plena est terra. Denique operatus est salutem in medio terrę,
Psal.73.c nunquid & in medio aëris? Hoc aduersum Originem, qui in
aëre dominum glorię denuo pro dæmonibus impudenti cru
cifigit mendacio, cũ huius conscius mysterij Paulus affirmet
Rom.6.b quòd resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra
non dominabitur. Verum nõ solum visitauit terram qui aë-
Psal.35.b rem transiliuit: sed etiam cœlum: dicente scriptura: Domine
in cœlo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. Vsq;
ad nubes enim cœlum est quod inhabitãt sancti angeli, quos
non transiliit spõsus, sed salit in eis, ita vt imprimat ipsis duo
quædam vestigia pedum suorum misericordiã & veritatem.
De quibus domini vestigiis memini me in superioribus ser-
monibus plenius disputasse. A nubibus verò & infra dæmo-
nũ habitatio est in aëre isto infimo & caliginoso, in quibus
nõ salit spõsus, sed transilit illos & pręterit, nec vllũ in se re-
tinent dei transeũtis vestigium. Nã quomodo in diabolo ve-
ritas est, de quo in euãgeliis veritatis sententia extat quòd in
Ioan.8.f veritate nõ stetit, sed mendax extitit ab initio? Sed nec mise-
ricordem quis dixerit eum, qui nihilominus ab initio homi-
Psal.112.a cida fuisse eadem ipsa euangelij veritate conuincitur. Porro
autem qualis paterfamiliâs, tales & domestici eius. Pulchrè
proinde de sponso ecclesia psallens quòd in altis habitet, &
H humilia respiciat in cœlo & in terra, nullam omnino métio-
nẽ facit de his qui in aëre versantur spiritibus superbis: quo-
Iaco.4.b niam deus superbis resistit, & humilibus dat gratiam. Videt
ergo illum salientem in montibus & transilientem colles, iu-
Psal.124.a xta imprecationẽ Dauid dicentis: Omnes montes qui in cir-
cuitu eius sunt, id est in circuitu Gelboe, visitet dominus, à
Gelboe autem trãseat. Diabolo nempe (qui per Gelboe de-
signatur) hincinde sunt montes quos visitat dominus, supra
angeli, infra homines. In pœnã siquidem suam locũ in aëre
isto medium inter cœlũ & terram de cœlo cadẽs sortitus est,
vt videat & inuideat, ipsaq; inuidia torqueatur, scriptura di-
Psa.111.b cente: Peccator videbit & irascetur, dẽtibus suis fremet & ta-
bescet. Quàm miser cum suspicit cœlos, in quibus innume-
ros mõtes intuetur diuina claritate fulgẽtes, diuinis laudibus
resultantes, sublimes in gloria, abũdantes in gratia. Quàm mi
serior cum respicit terram montes nihilominus quàm pluri-
mos de populo acquisitionis habẽrem, fide solidos, spe excel-
sos, charitate spaciosos, cultos virtutibus, bonorũ operũ fru-
ctibus refertos, de rore cœli tanquam de saltu sponsi quoti-
dianam capientes benedictionem. Cum quanto putamus do
lore & rãcore aspiciat ille cupidissimus glorię istos in circui-
tu suo tam gloriosos mõtes, cũ se & suos è regione incultos,
tenebrosos, bonis omnibus infœcũdos despiciat, ita vt se sen-
tiat esse opprobrium hominũ & angelorũ qui omnibus ex-
I probrat, secũdum illud in psalmis: Draco iste quem formasti
Psal.103.c ad illudendum ei. Atque hoc quia ob ipsorum superbiã trãsi-
lit eos spõsus, saliens in montes qui in circuitu eius sunt, tan
Psal.35.b quam fons ascendens de medio paradisi, irrigans vniuersa, &
implens omne animal benedictione. Beati qui torrẽte volu-
ptatis huius potari interdũ vel raro promerentur, in quibus
etsi non continue fluit, saltem per horas salit aqua sapientiæ,
Psal.45.a & fons vitę, vt fiat in ipsis quoque fons aquæ salientis in vitã
æternã. Et quidem huius fluminis impetus lætificat ciuitatẽ
dei, & sane perenniter & affluenter. In nostros autem mõtes
qui in terra sunt, vtinã interdum facta quasi inundatione sal-
tus dare aliquos non despiciat, quibus sufficienter irrigati,
nobis quoque qui valles sumus, stillare vel raras guttulas pos
sint, ne omnino aridi & steriles remaneamus. Miseria & ege
stas & omnino fames valida in regione illa quæ nullis vn-
quã istiusmodi vel saltibus, vel instillationibus humectatur,
præterfluẽte & transiliẽte illã fonte sapientiæ. Et quia nõ ha-
buerũt, inquit, sapientiã, perierunt propter suã insipientiam.
Canti.2.b Ecce venit is saliẽs in montibus, transiliens colles. Ad hoc
salit vt transiliat, qui non vult ad omnes pertingere. Neque
enim in omnibus beneplacitũ est deo, fratres, si iuxta sapien-
1.Cor.10.c tiam Pauli scripta sunt ista ad correctionem nostram, obser-
uemus sponsi discretos & circũspectos saltus, quemadmodũ
videlicet tam apud angelos quàm apud nos, & in humiles sa-
Psal.137.b liat, & superbos trãsiliat. Siquidem excelsus dominus & hu-
milia respicit, & alta à lõge cognoscit. Hæc, inquam, attẽdã- K
mus, quo cauti simus sponsi nos salutiferis saltibus præpara-
re, ne veluti à montibus Gelboe forte transeat & à nobis, si
indignos nos sua visitatione conspexerit. Quid superbis ter-
ra & cinis? Et de angelis trãsilit dominus execrans eorum su-
perbiam. Ergo repudiatio angelorum fiat emendatio homi-
num: scripta est enim ad ipsorum correctionẽ. Cooperetur
mihi in bonum etiam diaboli malum, & lauem manus meas
in sanguine peccatoris. Qualiter? inquis. Audi. Superbo certe Psal.57.b
diabolo horrenda, & formidolosa maledictio intorquetur,
propheta Dauid in spiritu dicente de illo sub typo Gelboe,
vt supra memoratum est. Montes, inquit, qui in circuitu e- Psal.124.a
ius sunt, visitet dominus, à Gelboe autem transeat. Sane ego
hoc legens, referẽsque oculos in me, & intuens diligenter,
inuenio me peste ipsa infectum quam in angelo dominus in-
tantum exhorruit, quatenus propterea declinaret ab eo, cum
omnes in circuitu eius montes, siue de angelis, siue de homi-
nibus visitationis suæ gratia dignaretur: & pauens tremẽns-
que aio ad memetipsum: Si sic actum est cũ angelo, quid de
me fiet terra & cinere? Ille in cœlo intumuit, ego in sterqui-
linio. Quis non tolerabiliorem in diuite superbiam quàm in
paupere ducat? Væ mihi. Si tam dure in potente illo animad-
uersum est pro eo quòd eleuatum est cor illius, nec ei profuit
quòd cognata potentibus superbia esse cognoscitur, quid de
me exigendũ & misero & superbo? Denique iam luo pœnas, L
iam acerbissime vapulo. Nõ sine causa sane ab heri & nudius
tertius inuasit me langor iste animi, & mentis hebetudo, in-
solita quædam inertia spiritus. Currebam bene: sed ecce la-
pis offensionis in via, impegi, & corrui. Superbia inuenta est
in me, & dominus declinauit in ira à seruo suo. Hinc ista ste-
rilitas animæ meæ, & deuotionis inopia quã patior. Quomo
do ita exaruit cor meum, coagulatũ est sicut lac, factum est
sicut terra sine aqua? Nec compũgi ad lachrymas queo: tan- Psal.118.i
ta est duritia cordis. Non sapit psalmus, nõ legere libet, non
orare delectat, meditationes solitas non inuenio. Vbi illa in-
ebriatio spiritus? Vbi mentis serenitas & pax & gaudium in
spiritu sancto? Ideo ad opus manuum piger, ad vigilias som-
nolentus, ad iram pręceps, ad odium pertinax, linguæ & gulę
indulgentior, segnior obtusiórque ad prædicationem. Heu
omnes mõtes in circuitu meo visitat dominus, ad me autem
non appropinquat. Num collis non sum ex his quos transilit
dominus sponsus? Nam alium quidem intueor singularis ab-
stinẽtiæ, alium verò patiẽtiæ admirandæ, alium autẽ summæ
humilitatis & mansuetudinis, aliũ multę misericordiæ & pie-
tatis, illum in cõtemplatione frequenter excedere, hunc pul-
sare & penetrare cœlos orationum instantia, aliósque in aliis
pręeminere virtutibus. Hos inquã cõsidero, omnes feruẽtes,
omnes deuotos, omnes in Christo vnanimes, omnes donis
cœlestibus, & gratia affluẽtes, tanquã spirituales reuera mon M
tes qui à domino visitãtur, & spõsum in se salientẽ frequẽter
recipiunt. Ego autem qui horũ in me inuenio nihil, quid me
aliud putem quàm vnum de montibus Gelboe quẽ prætereit
in ira & indignatione sua ille cæterorum omnium benignis-
simus visitator? Filioli, hęc cogitatio tollit extollẽtiam oculo-
rum, conciliat gratiam, sponsi saltibus præparat. Hæc ego in
me trãsfiguraui propter vos, vt & vos ita faciatis. Imitatores 1.Cor.4.d
mei estote. Quod nõ de exercitio dico modò virtutũ, aut mo
rum disciplina, aut gloria sanctitatis (nec enim de huiusmodi
quicquã mihi temere arrogauerim imitatione dignũ,) sed vo-
lo vos non parcere vobis, sed accusare vosmetipsos, quotiẽs
forte in vobis, vel ad modicũ tepere gratiã, virtutẽ lãguesce-
re deprehẽditis, sicut & ego pro huiusmodi memetipsum ac-
cuso. Hoc facere hominis est qui curiosus circunspector est
sui, & scrutator viarũ suarum ac studiorum, atq; in omnibus
semper suspectum habet arrogantię vitiũ ne subrepat. In ve-
ritate didici nil æquè efficax esse ad gratiã promerendam, re-
tinendã, recuperandã, quàm si omni tẽpore corã deo inuenia
ris nõ altum sapere, sed timere. Beatus homo qui semper est Prouer.28.c
pauidus. Time ergo cum arriserit gratia time cum abierit, ti-
me cũ denuo reuertetur, & hoc est semper pauidũ esse. Suc-
cedant vicissim sibi in animo tres isti timores, secundũ quod
gratia vel adesse dignatur, vel offensa recedere, seu iterũ pla-
cata redire sentietur. Cum adest, time ne non digne opereris
ex ea-

A hoc monet apostolus: Videte (inquiens) ne in vacuum gratiam dei recipiatis. Et ad discipulum: Noli (inquit) negligere gratiam quæ in te est. Et de semetipso dicebat, quia gratia dei in me vacua non fuit. Sciebat homo consilium dei habens, redũdare in contemptum donantis, donum negligere, nec expendere ad quod donatum est, idque intolerabilẽ esse superbiam iudicabat, & propterea studiosissime hoc malum & ipse cauebat, docebatque cauendum. Sed rursum latet fouea hic, quæ nolo vos lateat, de qua is ipse superbiæ spiritus tanto periculosius quanto occultius (sicut habetis in psalmo) insidiatur quasi leo in spelunca sua. Nam si impedire non præualet actionem, tentat intentionẽ, suggerens, & suadens quatenus effectum gratiæ arroges tibi. Quod quidem superbiæ genus longe illo priore intolerabilius esse nõ ambigas. Quid enim odiosius illa voce qua quidam dixerunt: Manus nostra excelsa, & non dominus fecit hæc omnia? Sic ergo timẽdum manente gratia. Quid si recesserit? Num multo magis tunc timendum? Plane multo magis. quia vbi defecit tibi gratia, deficis tu. Audi etenim quid dator gratiæ dicat: Sine me (ait) nihil potestis facere. Time ergo subtracta gratia tanquam mox casurus. Time & contremisce deo tibi vt sentis irato. Time quia reliquit te custodia tua. Nec dubites in causa esse superbiam, etiam si non appareat, etiã si nihil tibi cõscius sis. Quod enim tu nescis, scit deus, & qui te iudicat, ipse est. Sed nec qui B seipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus commendat. Nunquid commendat te deus, cum gratia priuat? Aut nunquid qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum superbiæ, priuatio est gratiæ. Quanquam tamẽ interdum subtrahitur gratia siue retrahitur non pro superbia quę iam est, sed quæ futura est nisi subtrahatur. Habes huius rei euidens documentum de apostolo qui stimulos carnis suæ sustinebat inuitus, non quia extolleretur, sed ne extolleretur. Sed siue iam existens siue nõdum, superbia tamẽ semper causa erit subtractę gratiæ. Iam si gratia repropitiata redierit, multo amplius tunc timendum, ne forte contingat recidiuum pati, iuxta illud in euangelio: Ecce sanus factus es, vade & amplius iam noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat. Audis recidere quàm incidere esse deterius? Proinde inualescente periculo, inualescat & metus. Beatus es, si cor tuũ triplici isto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amissa, longe plus pro recuperata. Hoc fac, & eris hydria in Christi cõuiuio impleta vsque ad summum, continens nimirum metretas non binas tantum, sed & ternas, vt Christi merearis benedictionẽ quæ aquas tuas cõuertat in vinum lætitiæ, & perfecta charitas foras mittat timorẽ. Quod dico, tale est: Aqua timor est, quoniam ab æstu refrigerat desideriorum carnalium. Initium (inquit) sapientiæ timor domini. Et habes: Aqua sapientiæ salu- C taris potauit illum. Si timor sapientia, & sapiẽtia aqua, timor aqua est. Denique timor domini, inquit, fons vitæ. Porro hydria mens tua. Capientes, inquit, singulæ metretas binas vel ternas. Tres metretæ, timores tres. Et impleuerũt eas, inquit, vsque ad summum. Non vnus timor, non duo quoq;, sed toti tres simul replẽt vsque ad summũ. Omni tẽpore time deum & ex omni corde tuo, & implesti hydriã tuam vsque ad summum. Amat deus integrum munus, affectum plenũ, perfectũ sacrificium. Cura proinde nuptiis cœlestibus plenam inferre hydriam, vt de te quoque dicatur, quia repleuit eum spiritus timoris domini. Qui sic timet, nihil negligit. Vnde nanque negligentia intret in plenitudinem? Alioquin quod capere adhuc aliquid potest, plenum non est. Eadem sane ratione non potest simul & sic timere, & altum sapere. Nõ est enim quo admittas superbiam, repletus timore domini. Et sic de cęteris vitiis sentiendum, quia necesse est omnia plenitudine timoris excludi. Tunc demum si plene, si perfectè timueris, dabit charitas saporem aquis tuis ad domini benedictionem. Sine charitate enim timor pœnam habet. Et quidem charitas vinum, quod lætificat cor hominis. Perfecta autem charitas foras mittit timorem, vt vbi aqua fuerat, vinum esse incipiat ad laudem & gloriam spõsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

2.Cor.6.a 1.Tim.4.d 1.Cor.15.b Psal.9.f Deut.32.a Ioan.15.a Iaco.4.b Ioan.5.c 1.Ioan.4.d Psal.110.b Eccl.15.a Prou.14.d Ioan.2.b Esa.11.a Psa.103.b 1.Ioan.4.b

Qualiter homo per veram pœnitentiam potest euadere iudicium dei. Sermo LV. D

SIMILIS est dilectus meus capreę hinnulóque ceruorum. Ex præcedenti versiculo pendet. Quem enim salientem & properantem modo descripserat, consequenter comparat capreæ hinnulóque ceruorum. Apte quidem, quòd hoc genus animantium cursu velox, & saltu agile sit. Porro sermo de sponso est, & sermo sponsus est. Et propheta dicit de deo, quia velociter currit sermo eius: sane congruens huic loco, vbi sponsus (qui sermo dei est) saliens transiliénsque describitur, similis proinde factus capreæ hinnulóque ceruorum. Et hæc ratio similitudinis. Adde tamen ne vlla similitudinis ipsius vel minima proportiuncula vacet, quia caprea quidem non modo cursus pernicitate, sed & acumine visus eminet. Quod vtique propriè illam respicit narrationis partem qua sponsus, non solum saliens, sed & transiliens apparere refertur: quia nisi acuto & perspicaci intuitu non posset omnino, pręsertim inter currendũ, discernere in quos salire, & quos trãsilire deberet. Alioquin poterat sufficere ad designandam festinantis velocitatem, de solo hinnulo comparatio. Is quippe rapidiori se ferre noscitur cursu. Nunc vero quoniam sponsus iste etsi ardenter amans cursim ruere in dilectæ videatur amplexus, nihilominus tamẽ gressus vel potius saltus suos prudenti cõsideratione dirigere nouit, cautus vbi oporteat figere pedem: oportuit profecto cum hinnulo E etiam de caprea similitudinem dari, quatenus & per illum salientis desideriũ, & per hanc eligẽtis exprimeretur iudicium.

Christus nẽpe iustus & misericors saluator & iudex, & quia amat vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: & quia iudicat, nouit qui sunt eius, & ipse scit quos elegit à principio. Igitur duo hæc bona sponsi, misericordiam scilicet & iudicium in his duobus animãtibus commendata à spiritu sancto nobis interim sentiamus, vt in testimonium integritatis & perfectionis fidei nostræ, nos quoq; prophetam imitãtes, misericordiam & iudiciũ cantemus domino. Ego autem non dubito, & alia de horum natura ab his quidem qui talium curiosi & gnari sunt, posse mõstrari, quæ sponso aptari vtiliter & congruenter queant: sed hęc (vt arbitror) sufficere possunt ad dãdam rationem adductæ similitudinis. Pulchrè tamẽ spiritus sanctus non de ceruo, sed de hinnulo ceruorum similitudinem dedit, in quo & patrum fecit mentionem è quibus Christus secũdum carnem, & infantiæ meminit saluatoris. Vt hinnulus quippe apparuit paruulus qui natus est nobis. Verum tu qui aduentũ desideras saluatoris, time scrutinium iudicis, time oculos capreæ, time illũ qui per prophatam dicit: Et erit in die illa, & ego scrutabor Hierusalem in lucernis. Acuto visu est, nihil inscrutatum relinquet oculus eius. Scrutabitur renes & corda, ipsaque cogita- F tio hominis confitebitur illi. Quid tutum in Babylone si Hierusalem manet scrutinium? Puto enim hoc loco prophetam Hierusalem nomine designasse illos qui in hoc seculo vitam ducunt religiosam, mores supernę illius Hierusalem conuersatione honesta & ordinata pro viribus imitantes, & non veluti hi qui de Babylone sunt, vitam in perturbatione vitiorũ scelerúmque confusione vastãtes. Denique illorum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, & nõ egent scrutinio, sed supplicio. Mea autem (qui videor monachus & Hierosolymita) peccata certe occulta sunt, nomine & habitu monachi adũbrata. Et idcirco necesse erit subtili ea inuestigari discutione, & quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi. Possumus afferre aliquid & de psalmo ad confirmandum id quod dicitur de scrutanda Hierusalem. Ait nanque sub persona domini: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Vias iustorum (ni fallor) & actus eorum discussurum se & examinaturum dicit. Verẽdum valde cum ad hoc ventum fuerit, ne sub tam subtili examine multæ nostræ iustitiæ (vt putãtur) peccata appareant. Vnum est tamen, si nosmetipsos diiudicauerimus, non vtiq; iudicabimur. Bonum iudicium quod me illi districto diuinóq; iudicio subducit & abscõdit. Prorsus horreo incidere in manus dei viuentis. Volo vultui iræ iudicatus præsentari, non iudicandus. Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Iudicabo

Canti.2.b Psa.147.d 1.Timo.2.b Ioan.13.b Esa.9.a Sopho.1.c Psal.7.c Psal.74.a 1.Co.11.g 1.Cor.2.d

G proinde mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiuniis, cæterísque sanctæ laboribus disciplinæ. In bonis de me humiliter sentiam, & iuxta præceptum domini seruum me inutilem reputabo, qui quod facere debui, tantum feci. Dabo operam nec lolia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ego vias meas & studia mea: quo is qui scrutaturus est Hierusalē in lucernis, nihil inscrutatū in me siue indiscussum inueniat. Neq; enim iudicaturus est bis in idipsum. Quis mihi det ita ad liquidum prosequi & persequi vniuersa delicta mea, vt in nullo oporteat vereri oculos capreæ, in nullo ad lumē contingat erubescere lucernarum? Et nunc videor, sed non video. Presto est oculus cui omnia patēt, etsi non patet ipse. Erit quando cognoscam sicut & cognitus sum. At nunc quidē cognosco ex parte, non tamē ex parte cognitus: sed ex toto. Vereor aspectum exploratoris illius qui post parietem stat. Hoc enim scriptura addit de illo quem pro acumine visus capreæ assimilauit. En ipse stat, inquit, post parietem respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. De quo suo loco videbimus. Hunc ergo vereor occultum occultorum exploratorem. Sponsa nihil veretur, quia nihil sibi conscia est. Quid denique vereatur amica, columba, formosa? Nempe subinde habes. En dilectus meus, inquit, loquitur mihi. Mihi non loquitur, & ideo formido aspectum, quoniam non habeo testimonium. H Tu quid audis de te ô sponsa? Quid tibi loquitur dilectus tuus? Surge, inquit, propera amica mea, colūba mea, speciosa mea. Verum hoc quoque alteri seruabo principio, nec breuitate arctabo ea quæ diligentiam desiderantia sunt, ne forte & de hoc reus inueniar, si quo minus vos inueniamini in hac parte ædificati ad intelligentiam & amorem sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Sopho. 1. c — *Canti. 2. c* — *Ibidem.*

Quod peccata & vitia sunt tanquam parietes mediantes inter deum & peccatorem. Sermo LVI.

Cant. 2. c

EN IPSE stat post parietem, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Secundum literam quidem videtur dicere, quia is qui cum saltibus aduentare prospiciebatur, appropiasset vsque ad contubernium sponsæ, & stans post parietem curiosius introspiceret per fenestras & rimas, & verecunde non præsumeret sese ingerere. Secundum spiritum autem appropiasse quidem nihilominus intelligitur, sed aliter, ita sane quemadmodum & à cœlesti sponso agi oportuit, & à spiritu sancto dici. Nil quippe quod vel auctorem dedeceat vel narratorem, verus & spiritualis intellectus amittet. Ergo appropiauit parieti, cum adhæsit carni. Caro paries est: & appropiatio sponsi, verbi incarnatio. Porro
I cancellos & fenestras per quas respicere perhibetur, sensus (vt opinor) carnis & humanos dicit affectus, per quos experimentum cœpit omnium humanarum necessitatum. Denique languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Humanis ergo affectionibus sensibúsque corporeis pro foraminibus vsus est & fenestris, vt miserias hominū homo factus experimento sciret, & misericors fieret. Sciebat & ante, sed aliter. Sciebat deniq; virtutē obediēdi ipse dominus virtutum, & tamen (teste apostolo) didicit ex his quæ passus est, obediētiam. In hunc modum & misericordiā didicit, etsi misericordia domini ab æterno. Docet hoc quoque idē gentium doctor, vbi eum asserit tentatum per omnia pro similitudine absque peccato, vt misericors fieret. Vidésne factum esse quod erat, & quod nouerat didicisse, & sibi apud nos quæsisse rimas, & fenestras, per quas calamitates nostras diligētius exploraret? Tot autē in nostro ruinoso & pleno rimarū pariete inuenit foramina, quot nostræ infirmitatis & corruptionis in suo corpore sensit experimēta. Sic itaque sponsus post parietē stans, & per fenestras & cancellos respiciens erat. Et bene stans, quia solus reuera in carne stetit, qui carnis peccatū non sensit. Possumus & hoc fideliter sapere quia stetit per diuinitatis potentiā, qui per carnis infirmitatem occubuit, dicente ipso: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Ego autem puto etiam illud huic sentētiæ suffragari, quod sanctus Dauid in hoc mysterio, vtpote propheta domini & prophetās de domino loquebatur: & quidem Moysen K loquens, sed dominū intuēs. Ipse enim verus est Moyses, qui vere per aquam venit, & nō in aqua tantū, sed in aqua & sanguine. Ait itaque memoratus propheta: Dixit vt disperderet eos (patrem si quidem loquebatur) si nō Moyses electus eius stetisset in cōfractione in cōspectu eius vt auerteret iram eius ne disperderet eos. Quonam modo quæso, Moyses stetit in cōfractione? Quemadmodū inquam aut stetit, si cōfractus est: aut si stetit, quomodo cōfractus est? At ego tibi ostēdo si vis quî vere stetit in confractione. Ego alium noui neminem qui hoc potuerit nisi dominū meum Iesum, qui certe in morte viuebat, qui corpore fractus in cruce, diuinitate stabat cū patre, in vno nobiscum supplicās, in altero cum patre propitians. Et stabat post parietem, dum quod iacebat in illo manifestū erat in carne: & quod stabat in ipso, quasi post carnē latebat, sane vnus idémq; homo manifestus, & deus absconditus. Sed & vnicuique nostrum qui desideramus aduentum ipsius, puto illum nihilominus post parietē stare, dum corpus hoc nostrum, quod certe peccati est, abscōdat interim nobis faciem eius, & præsentiā intercludat. Denique quādiu sumus in hoc corpore, inquit, peregrinamur à domino. Nō quia in corpore, sed quia in corpore hoc, quod vtiq; de peccato est, & sine peccato non est. Et vt scias quoniam obstant nō corpora, sed peccata, audi scripturā: Peccata nostra, inquit, separāt inter nos & deum. Et vtinā vnus mihi tantū obstet paries L corporis, solúmq; obicem patiar id quod est in carne peccatum, & non multę intersint macerię vitiorū. Vereor enim ne etiam præter illud quod in natura est, quàm plurima de propria iniquitate adiecerim, quorū à me interiectu nimiū elongauerim sponsum, ita vt si verum dicere velim, post parietes magis mihi illum stare fatear, non post parietē. Sed dico hoc planius. Sponsus quidem æqualiter atque indifferēter præsto vbique est, diuinæ vtique præsentia maiestatis, & magnitudine virtutis suę. Gratię tamē exhibitione seu inhibitione quibusdam longe, quibusdam prope esse dicitur angelorū duntaxat & hominum, id est rationaliū creaturarum. Deniq; longe à peccatoribus salus. Et sanctus Dauid nihilominus dicit: Vt quid domine recessisti lōge? Cæterū à sanctis pia dispensatione ad tempus & non ex toto, sed iuxta aliquid aliquando longe se facit. Peccatoribus autem de quibus dicitur: Superbia eorum ascēdit semper: & item: Inquinatæ sunt viæ illorum in omni tēpore: semper valdéque lōge est, atq; in ira hoc, & non in misericordia. Quamobrē orat ad deū sanctus, & ait: Ne declines in ira à seruo tuo. Sciens quia & in misericordia potuerit declinare. Prope est ergo dominus sanctis & electis suis etiā cum longe esse videtur, & non ęqualiter omnibus, sed aliis plus, aliis minus, pro meritorum diuersitate. Nam etsi prope est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, & iuxta est his qui tribulato sunt corde, non tamen M omnibus forsan ita vt dicere possint, quia ipse stat post parietē. Spōsæ verò quàm prope est, quæ vno tantū pariete diuiditur? Propterea cupit dissolui, & rupto medio pariete cum illo esse, quē post parietem esse confidit. Ego autē quoniam peccator sum, dissolui non cupio, sed formido, sciens quia mors peccatorum pessima. Quomodo non pessima mors, vbi non subuenit vita? Formido exire, & in ipso contremisco portus ingressu, dum non confido prope assistere qui excipiat exeūtem. Quid enim? Securéne exeo si nō dominus custodiat exitum meum? Heu ero ludibrio dæmonum intercipiētum me, non assistente qui redimat, neque qui saluum faciat. Nil tale verendū erat animæ Pauli, cui ab aspectu & amplexu dilecti vnus tantūmodo paries obsistebat, videlicet lex peccati, quā inueniebat in membris suis. Ipsa est carnis concupiscentia, qua carere omnino non potuit donec in carne fuit. Hoc sane vno interiecto pariete non longe peregrinabatur à domino.

Vnde & optabat clamans: Quis me liberabit de corpore mortis huius? sciēs se mortis cōpendio continuò ad vitā peruenturum. Hac ergo Paulus se fatebatur vna lege teneri, scilicet concupiscentia, quam carni suæ immobiliter insitā tolerabat inuitus. De cætero nihil, inquit, mihi conscius sum. Verum quis similis Paulo, qui non videlicet huic interdum consentiat concupiscentiæ ad obediendum peccato? Nouerit proinde is qui peccato consenserit, & alterū sibi se opposuis-

Esa. 53. b — *Heb. 5. c* — *Heb. 4. c* — *Canti. 2. c* — *Matt. 26. d* — *Psal. 105. d* — *2. Cor. 5. d* — *Esa. 59. a* — *Psal. 118. b* — *Psal. 9. d* — *Psal. 73. a* — *Psal. 9. c* — *Psal. 26. e* — *Psal. 33. d* — *Rom. 7. d* — *1. Cor. 4. a*

[A] se parietem, ipsum vtique prauum illicitúmque consensum: nec potest gloriari qui huiusmodi est, quia stet sibi post parietem sponsus, quando iam parietes intersint, non paries. Multo minus si cõsensus venerit ad effectum, cum tertius quoq; iam paries sponsi arceat impediátque accessum: actus videlicet ipse peccati. Quid si & cõsuetudo forte peccatũ in vsum, aut vsus etiam in cõtemptum perduxerit? sicut scriptum est: [Prou.18.a] Impius cum venerit in profundum malorum, contẽnit. Nõne si ita exieris, milies ante à rugiẽtibus præparatis ad escam poterit deuorari, quàm peruenire ad sponsum, non vno siquidem iam, sed tanta à te parietum numerositate interclusum? Primus, concupiscentia. Secundus, consensus. Tertius, actus. Quartus, consuetudo. Quintus, contemptus. Cura ergo cõcupiscentię priori totis resistere viribus, vt nõ pertrahat in consensum, & omnis deinceps malignitatis fabrica euanescit: nec est omnino quod spõsum prohibeat appropinquare tibi præter solũ parietem corporis, quatenus gloriari possis & tu dicẽs de illo: quia en ipse stat post parietem nostrum. Sed & hoc tibi tota vigilantia prouidẽdum, vt apertas semper inueniat fenestras, & cancellos quosdam cõfessionum tuarũ, per quos te intus benigne respiciat: quoniã respectus eius, profectus tuus. Aiũt cancellos angustiores esse fenestras, quales vtique hi qui libros describunt, aptare sibi solent ad recipiẽdum lumen paginis. Vnde & puto cancellarios eos appellari, [B] qui chartis conscribendis ex officio deputantur. Cum ergo sint duo genera compũctionis, vnum in mœrore pro nostris excessib⁹, alterũ in exultatione pro diuinis muneribus, quotiẽs sane eam quæ sine angustia cordis minime fit, peccatorũ scilicet meorum facio cõfessionem: videor mihi cancellum, id est angustiorem aperire fenestram. Nec dubium quin libẽter per istam respiciat is qui stat post parietem pius explorator: [Esa.43.d] quia cor contritum & humiliatũ deus non despiciet. Denique & hortatur ad hoc ipsum: Dic tu (inquiens) iniquitates tuas, vt iustificeris. Quod si interdum corde dilatato in charitate, pro cõsideratione diuinæ dignationis ac miserationis libet animum laxare in vocem laudis, & gratiarũ actionẽ: puto me nõ iam angustam, sed amplissimam stanti post parietẽ sponso aperire fenestram, per quam (ni fallor) tãto libentius respicit, quanto amplius sacrificium laudis honorificat eum. Ad manum est de scripturis vtrâque hanc approbare confessionem, sed scientibus ista loquor, & nõ estis superfluis onerandi, qui vix necessariis indagandis sufficitis. Tanta quippe sunt sacramẽta epithalamij huius & laudum præconia quę in eo decantantur ecclesiæ & sponso eius Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De visitationibus domini, quæ fiunt animæ sibi recte vacanti: & quid per Martham, Lazarum, & Mariam significatur. Sermo LVII.

[C] [Canti.2.c] EN DILECTVS meus loquitur mihi. Videte processus gratiæ, & dignationis diuinæ animaduertite gradus. Attendite sponsæ deuotionem atque solertiam, quàm vigili vtique oculo sponsi obseruat aduentum, & deinceps ipsius omnia intuetur. Venit ille, accelerat, appropiat, adest, respicit, alloquitur, & nihil horum momentorum sponsę industriam effugit, anticipátve notitiam. Venit in angelis, accelerat in patriarchis, appropiat in prophetis, adest in carne, respicit in miraculis, alloquitur in apostolis. Vel sic: Venit affectu & studio miserendi, accelerat subueniendi zelo, appropiat humiliãdo semetipsum, adest præsentibus, prospicit in futuros, loquitur docens & suadens de regno dei. Sic ergo est aduentus sponsi. Benedictiones & diuitiæ salutis cum eo, & vniuersa quæ de ipso sunt, affluunt deliciis, redundantia certe iucundis ac salutaribus sacramentis. Porro quæ amat, vigilat & obseruat, & beata quam dominus inuenerit vigilãtem. [Luc.12.c] Nõ transibit illam, nec præteribit ab ea, sed stabit & loquetur ei, loquetúrque amatoria, siquidem vt dilectus. Sic quippe habes: En dilectus meus loquitur mihi. Bene dilectus [Canti.2.c] qui venit amatoria locuturus, non autẽ increpatoria. Neque enim de illis est qui à domino merito arguũtur quòd faciem cœli diiudicare nossent, tempus verò aduentus eius minime cognouissent. Hæc nanque tam solers & prudens ac bene vigilans, & veniẽtem à longe prospexit, & salientem pro festinatione aduertit: & trãsilientem superbos vt humili sibi per [D] humilitatem propinquaret, vigilantissime obseruauit, & demũ [Ibidem.] cum iam staret, & occultaret se post parietẽ, nihilominus presentem agnouit, sed & respicientem per fenestras cancellósque persensit, & nunc pro remuneratione tantæ deuotionis & religiosæ solicitudinis loquentem audit. Sane enim si respexisset, & minime locutus fuisset, suspectus poterat esse ille respectus, ne forte magis indignationis foret, quàm dilectionis. Denique respexit Petrum, & non fecit ei verbum. Et ideo fortassis fleuit ille, quòd respiciens se, tacuerit. Hæc [Luc.22.g] autem quoniam post aspectum meruit & affatum: nõ modò non flet, sed & gloriatur prę lętitia clamãs: En dilectus meus loquitur mihi. Vides intuitum domini cum in se semper maneat idem, nõ tamen eiusdem semper efficaciæ esse, sed conformari meritis singulorum quos respicit, & aliis quidem incutere metum, aliis verò magis cõsolationem & securitatem afferre? Denique respicit terram, & facit eam tremere: cum è regione respexerit Mariam, & infuderit gratiam. Respexit [Luc.1.e] (ait) humilitatẽ ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Non sunt hæc verba plorantis aut trepidantis, sed gaudentis. Respexit similiter hoc loco sponsam & nec tremuit illa nec fleuit instar Petri, quia non sapiebat terram sicut ille. Dedit verò lætitiam in corde eius, affatu testificãs quo eam respexerit affectu. Denique verba quæ loquitur, audi quàm non indignantis sint, sed amantis. Sequitur. [E] Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, [Canti.2.c] & veni. Fœlix cõscientia, quæ de se ista meretur audire. Quis putas in nobis est adeo vigilans & obseruans tempus visitationis suæ, sponsúmque aduentãtem ita per singula eius momenta diligenter explorãs, vt cum venerit & pulsauerit, confestim [Luc.12.c] aperiat ei? Non enim sic ista de ecclesia referuntur, vt non singuli nos, qui simul ecclesia sumus, participare his eius benedictionibus debeamus. Etenim in hoc generaliter omnes atq; indifferenter vocati sumus, vt benedictionem hæreditate possideamus. Vnde & audebat dicere ad dominũ quidam: Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternum, quia [Psal.118.o] exultatio cordis mei sunt. Illa puto hæreditate qua se esse pręsumebat filiũ patris sui qui est in cœlis. Porro si filium, & hęredem: hæredem dei, cohæredem autem Christi. Magnam verò rem gloriatur se acquisiuisse hæreditate ista, testimonia domini. Vtinam ego de me vel vnum meruerim tenere testimonium domini: quia is nõ in vno, sed in multis exultat testimoniis. Denique ait iterũ: In via testimoniorum tuorum [Psal.118.b] delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis. Et reuera quid diuitię salutis, quid deliciæ cordis, quid animæ vera & cauta securitas, nisi domini attestationes? Nõ enim, inquit, qui seipsum [2.Cor.10.d] commendat, ille probatus est, sed quem deus commendat. Vt quid nos hactenus adhuc fraudamur commendationibus seu attestationibus his diuinis, & paterna hæreditate priuamur? [F] Quasi minime & nos voluntarie genuerit verbo veritatis, sic in nullo nos meminimus ab illo taliter commẽdatos, nec vlla de nobis assecutos testimonia eius. Vbi est quod apostolus dicit, [Rom.8.c] quia ipse spiritus dei testimonium perhibet spiritui nostro quòd filij dei sumus? Quomodo filij, si expertes hæreditatis? Arguit nos pro certo negligentiæ & incuriæ ipsa inopia nostra. Nam si quis nostrum integrè & perfectè (iuxta verbum sapiẽtis) [Eccl.39.c] cor suum tradat ad vigilãdum diluculo ad dominum qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecetur, simúlque votis omnibus studeat (secundũ Esaiam prophetam) [Esa.4.a] parare vias domini, rectas facere semitas dei sui, cui [Psal.24.c] cum propheta sit dicere: Oculi mei semper ad dominum, & [Psal.15.c] quia prouidebam dominũ in conspectu meo semper: nõnne [Psal.23.a] hic accipiet benedictionem à domino, & misericordiã à deo salutari suo? Visitabitur profecto frequenter, nec vnquã ignorabit tempus visitationis suæ, quantumlibet is qui in spiritu visitat, clandestinus veniat & furtiuus, vtpote verecundus amator. Adhuc ergo longe agentem bene vigilans anima sobria mente prospiciet, & deinceps vniuersa comperiet quæ in dilecti aduentu sponsam tam solerter quàm signanter aduertisse monstrauimus: quia ipse ait: Qui mane vigilauerint [Prou.8.b] ad me, inuenient me. Nam & desiderium festinantis agnoscet: & quando prope & quando præsto iam erit, continuo sentiet, sed & respicientis se oculum quasi solis radium per

G fenestras & rimas parietis subeuntem beato oculo cernet, & demũ audiet voces exultationis & amoris appellata amica,
Canti.2.c columba, formosa. Quis sapiens & intelliget hæc, ita vt ea etiã digne abinuicem distinguere, & designare singula queat, ac diffinire ad intelligentiam aliorum? Si à me illud speratur, ego ea mallẽ ab experto audire, & qui assuetus sit & exercitatus in talibus. At quoniam quisque qui huiusmodi est, verecũde magis silentio abscondere eligit quod silentio percipit, & seruare secretum suum sibi, id sibi tutius arbitratur: dico ego cui ex officio loqui est, nec tacere licet, quicquid illud est quod de huiusmodi vel proprio vel alieno teneo experimẽto, & quod facile experiri plures queunt, sane altiora relinquens apprehendere illa valentibus. Si igitur admonitus fuero, vel foris ab homine, vel intus à spiritu de tuẽda iustitia, & seruanda ęquitate, istiusmodi salutaris suasio erit mihi profecto pręnuncia imminentis aduentus sponsi, & pręparatio quędam ad dignè suscipiẽdum supernum visitatorem,
Psal.84.b propheta hæc mihi indicante, dicendo quia iustitia ante eum
Psal.88.c ambulabit. Et item loquitur deo sic, Iustitia & iudicium (inquit) pręparatio sedis tuæ. Nihilominus verò spes eadem arridebit, si sermo insonuerit de humilitate vel patientia, seu etiam de fraterna charitate & obedientia deferenda prælatis: maxime autem de sectanda sanctimonia & pace, & cordis pu
Psal.92.a ritate quærenda, quoniam quidem scriptura ait, Domum do-
H mini decet sanctitudo, & factus est in pace locus eius, & mũ-
Psal.75.a di corde deum videbunt. Quicquid itaque siue de his siue de
Matt.5.a aliis quibuslibet virtutibus suggestum animo fuerit, significatio, vt dixi, erit mihi visitationem domini virtutum immi-
Psal.140.b nere animæ meæ. Sed & si corripuerit me iustus in misericordia, & increpauerit me, idipsum sentiam, sciens quia æmulatio iusti & beneuolentia iter faciunt ei qui ascendit super occasum. Bonus occasus, cum ad correptionem iusti stat homo, & corruit vitium, & dominus ascendit super illud, conculcans hoc pedibus & conterens ne resurgat. Non ergo cõtemnenda increpatio iusti, quæ ruina peccati, cordis sanitas est, necnon & dei via ad animã. Sed nec vllus omnino sermo qui ædificet ad pietatem, ad virtutes, ad mores optimos, negligenter est audiendus, quoniam & illic iter quo ostenditur salutare dei. Quod si sermo gratus venit & placidus, quatenus pulso fastidio cum desiderio audiatur: iam non modo venire spõsus, sed & accelerare, id est cum desiderio venire credendus est. Illius nanque desiderium tuum creat, & quòd tu eius properas sermonem admittere, inde est quòd ipse festi-
1.Ioan.4.b nat intrare. Non enim nos eum, sed ipse (inquit) prior dilexit nos. Iam & si etiam ignitum eloquiũ sentis, atque ex eo conscientiam vri in recordatione peccati: recordare tunc de quo
Psal.96.a scriptura dicit, quia ignis ante ipsum præcedet: & ipsum pro-
Psal.33.d pe esse non dubites. Denique iuxta est dominus his qui tri-
I bulato sunt corde. Si verò nõ solum compungeris in sermone illo, sed & cõuerteris totus ad dominum, iurans & statuẽs custodire iudicia iustitiæ eius: etiam adesse ipsum iam noueris, præsertim si te inardescere sentias amore eius. Etenim vtrunque de illo legis, & ignem videlicet ante ipsum præcedere, & ipsum nihilominus ignẽ esse. Moyses siquidem de illo
Deut.4.c dicit, quia deus ignis cõsumens est. Differunt autem, quòd is qui pręmittitur ignis ardorẽ habet, sed non amorẽ: coquens, sed non excoquens: mouens nec promouens. Tantũ ad excitandum præmittitur & præparandum, simúlque ad commonendum quid ex te sis, quo dulcius sapiat postmodũ quod ex deo mox eris. At verò ignis qui deus est, consumit quidẽ, sed non affligit, ardet suauiter, desolatur fœliciter. Est enim vere carbo desolatorius: sed qui sic in vitia exerceat vim ignis, vt in anima vicem exhibeat vnctionis. Ergo in virtute qua immutaris, & in amore quo inflammaris, dominum præsentem
Psal.117.c intellige. Nam dextera domini facit virtutem. Nõ autem fit
Psal.76.c hęc mutatio dexterę excelsi nisi in feruore spiritus, & in cha-
Psal.38.a ritate non ficta, ita vt dicat qui huiusmodi est: Cõcaluit cor meũ intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Porro hoc igne cõsumpta omni labe peccati, & rubigine vitiorum, si iam emundata ac serenata conscientia, sequatur subita quędam atque insolita latitudo mentis, & infusio luminis illuminãtis intellectum vel ad scientiã scripturarum, vel ad mysteriorum notitiam, quorum alterum propter nos oblectãdos, alterum propter ædificandos proximos reor dari: oculus re- K
spicientis proculdubio est iste educens quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem: iuxta illud prophetæ Esaiæ: Orietur (inquit) tanquam sol lux tua, &c. Sed Esa.58.c
sane non per ostia aperta, sed per angusta foramina is tãtę claritatis radius se infundet stãte adhuc dũtaxat hoc ruinoso pariete corporis. Erras si aliter speras, ad quantamcunque cordis proficias puritatem, cum ille præcipuus contemplator dicat: Videmus nunc per speculũ & in ænigmate, tũc autem fa- 1.Cor.13.d
cie ad faciem. Post hũc tantæ dignationis ac miserationis respectum sequitur vox blande & leniter diuinã insinuans voluntatẽ, quæ nõ est alius quàm ipse amor, qui ociosus esse nõ potest, de his quæ dei sunt solicitans & suadens. Denique au- Canti.2.c
dit sponsa vt surgat & properet, haud dubiũ quin ad animarum lucra. Hoc siquidem vera & casta cõtemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succẽderit, tanto interdum repleat zelo & desiderio acquirendi deo qui eum similiter diligant, vt ocium contemplationis pro studio prædicationis libẽtissime intermittat: & rursum potita votis, aliquatenus in hac parte tãto ardentius redeat in idipsum, quãto se fructuosius intermisisse meminerit, & irẽ sumpto contemplationis gustu, valentius ad cõquirenda lucra solita alacritate recurrat. Cæterum inter has vicissitudines plerunque mens fluctuat, metuẽs, & vehementer exæstuans, ne forte alteri horum dum suis affectionibus hincinde distrahitur, plus L
iusto inhæreat, & sic in vtrolibet vel ad modicũ à diuina deuiet volũtate. Et fortasse tale aliquid sanctus Iob patiebatur cum diceret: Si dormiero, dico, quando cõsurgam? & rursum Iob 7.a
expectabo vesperã: hoc est, Et quietus neglecti operis, & occupatus perturbatæ nihilomin[us] quietis me arguo. Vides virũ sanctum inter fructũ operis, & somnum contẽplationis grauiter æstuare: & in bonis licet semper versantẽ, semper tamẽ quasi de malis pœnitentiam agere, & dei cum gemitu momẽtis singulis inquirere volũtatem? Vnicũ quippe in huiusmodi remedium seu refugium oratio est, & frequẽs gemitus ad deũ: vt quid, quãdo, & quatenus nos facere velit, assidue nobis demonstrare dignetur. Habes (vt ego opinor) tria hæc id est prædicationem, orationem cõtemplationem, in tribus cõmendata & designata vocabulis. Etenim merito amica dicitur, quę sponsi lucra studiose ac fideliter prædicando, consulendo, ministrãdo conquirit. Merito columba, quæ nihilo- Canti.2.c
minus pro suis delictis in oratione gemẽs & supplicans, diuinam sibi nõ cessat cõciliare misericordiã. Merito quoq; for- Ibidem.
mosa, quæ cœlesti desiderio fulgens supernæ contẽplationis decorẽ se induit, horis dũtaxat quibus cõmode & opportune id potest. Sed & illud vide si valeat coaptari huic triplici vnius animæ bono, de tribus videlicet personis illis in domo vna cõmanentibus, amicis vtiq; saluatoris, & admodũ familiaribus ei: Marthã loquor ministrãtem, & Mariã vacãtem, & M
Lazarũ quasi gemẽtem sub lapide, & resurrectionis gratiam flagitantẽ. Hæc dicta sunt pro eo ꝙ sponsa describitur adeo Luc.10.g
solers & peruigil in obseruando semitas spõsi, vt minime eã latere possit quãdo, & in quãta festinatione ad se veniat, sed & quãdo lõge, & quando prope, & quando præsens sit nulla subitatione præoccupari valeat vt ignoret: & quia proinde meruerit, nõ solũ respici misericorditer, sed & dignãter lętificari amoris vocibus, & gaudere gaudio propter vocẽ spõsi. Nos quoq; ad hæc (quãuis audacter) adiecimus, ꝙ quæuis etiã de nobis anima si similiter vigilet, similiter & salutabitur vt amica, cõsolabitur vt colũba, amplexabitur vt formosa. Perfectus omnis reputabitur in cuius anima tria hæc cõgruẽter atq; opportune cõcurrere videbũtur, vt & gemere pro se, & exultare in deo nouerit, simul & proximorũ vtilitatibus potẽs sit subuenire, placẽs deo, cautus sibi, vtilis suis. Sed ad hæc quis idoneus? Vtinã ipsa in vniuersis nobis, etsi nõ tota in singulis, saltẽ singula in diuersis sicut hodie haberi vidẽtur, longis reseruentur temporibus. Habemus siquidem Marthã tanquam saluatoris amicam in his qui exteriora fideliter administrant. Habemus & Lazarum tanquam columbã gemẽtem nouitios vtiq;, qui nuper peccatis mortui, pro recentibus adhuc plagis laborant in gemitu suo sub timore iudicij, & sicut vulnerati dormiẽtes in sepulchris, quorum nemo est memor Psal.87.a
amplius, sic se non putant reputari, donec ad Christi iussionem

A nem sublato pondere timoris tanquã prementis lapidis mole, respirare in spem veniæ posſint. Habemus quoque Mariã contemplantem, in illis qui processu lõgioris temporis cooperante gratia dei in aliquid melius & lętius proficere potuerunt, quãdo iam de indulgentia præsumentes, nõ tam versare intra se soliciti sunt tristem imaginem peccatorum, quàm Psal.1.a certe in lege dei meditari die ac nocte insatiabiliter delectantur, interdum etiam reuelata facie gloriam sponsi cum ineffabili gaudio speculantes, in eandem imaginem transformantur de claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. Iam ad quid sponsam surgere & properare hortetur is qui pauloante defensare visus est eam ne dormiens suscitaretur, alio sermone videbimus. Adsit ipse vt & huius nobis sacramenti rationem aperire dignetur sponsus ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter sponsus hortatur sponsam, id est viros perfectos ad regimen imperfectorum, & de putatione vitiorum in eis facienda vt virtutes succrescant. Sermo LVIII.

Canti.2.c SVRGE propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Quis hoc dicit? Absque dubio sponsus. Et nónne ipse est qui paulo ante suscitari dilectam tantopere B prohibebat? Quo pacto ergo nunc non solum vt surgat, sed vt & accederet iubet? Venit in mentem simile quid ex Matt.26.d euangelio. Ea quippe nocte qua dominus tradebatur, cum fatigatos productioribus vigiliis discipulos qui secum erant, dormire demum ac requiescere præcepisset, in ipsa hora surgere cogit: Ibidem. Surgite eamus (inquit) ecce appropinquat qui me tradet. Canti.2.c Nunc quoque similiter vno pene momento & prohibet suscitari sponsam, & suscitat, Surge (inquiens) & veni. Quid sibi itaque vult tam subita hæc mutatio voluntatis siue consilij? Putamúsne leuitate vsum sponsum, & aliquid voluisse prius quod mox noluerit? Minimè. Sed agnoscite eas quas vobis supra, si meministis, commendaui & non semel vicissitudines vtique sanctæ quietis, ac necessariæ actionis, & quia non sit in hac vita copia contẽplandi, nec diuturnitas ocij, vbi officij & operis cogentior vrget instantiorq; vtilitas. More igitur suo spõsus vbi dilectam paululum in sinu proprio quieuisse persentit, ad ea denuo quæ vtiliora visa sunt trahere non cunctatur. Non tamen quasi inuitam: nec enim quod fieri vetuit, faceret vllatenus ipse. Sed trahi sane à sponso sponsæ, est ab ipso accipere desideriũ quo trahatur, desiderium bonorum operum, desiderium fructificandi spõso, quippe cui viuere sponsus est & mori lucrum. Et est desiderium vehemens quod eam non tantum surgere, sed & surgere festinanter solicitat. Sic quippe habes: Surge, propera & C veni. Nec parum cõfortat quod audit, veni: & non, vade: per hoc se intelligens non tam mitti quam duci, & secum pariter sponsum esse venturum. Quid enim difficile sibi illo comite Iob 17.a reputet? Pone me (inquit) iuxta te, & cuiusuis manus pugnet Psal.22.a contra me. Item: Si ambulauero in medio vmbræ mortis, nõ timebo mala, quoniam tu mecum es. Non vtique suscitatur præterquam velit, quando fit prius vt velit: quod non est aliud nisi sancti quæstus immissa auiditas. Animatur etiam ad opus iniũctum, & de temporis opportunitate redditur a- Canti.2.c lacrior. Tempus faciendi (inquit) ô sponsa, quia hyems transiit, quando operari nemo poterat. Imber quoque qui inundatione facta operiebat terram, culturas impediebat, & vel Ibidem. sata necabat, vel seri vetabat: is inquam imber excurrit, abiit & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, vernalem profecto temperiem adesse signantes, operãdi commoditatem, Ibidem. frugum vicinitatem ac fructuum. Deinde subdit vbi & quid primum operari oporteat: Tempus (inquiens) putationis aduenit. Ad vineas ergo excolendas ducitur. Quæ vt possint vberioribus fructibus respondere colonis, ante omnia necesse est sacramenta sterilia proiici, succidi noxia, putari superflua. Hæc iuxta literam. Nunc iam videamus quid istiusmodi quasi historico schemate spiritualiter nobis innuatur intelligendum. Et vineas quidem animas esse vel ecclesias, simulq; huius rei rationem quænã sit, dixi vobis iam, & audistis, nec opus habetis iterato audire. Ad has itaque reuisendas, corrigendas, instruendas, saluãdas, anima perfectior inuitatur, quæ D tamen id ministerij sortita sit non sua ambitione, sed vocata à deo tanquam Aaron. Porro inuitatio ipsa quid est, nisi intima quædam stimulatio charitatis pie nos solicitãtis æmulari fraternam salutem, æmulari decorem domus domini, incre- Psal.25.b menta lucrorum eius, incrementa frugum iustitiæ eius, laudem & gloriam nominis eius? Istiusmodi itaque circa deum religiosis affectibus quotiens is qui animas regere, aut studio prędicationis ex officio intẽdere habet, hominem suum interiorem senserit permoueri, totiens pro certo spõsum adesse intelligat, totiens se ab illo ad vineas inuitari. Ad quid? nisi vt euellat & destruat, & ædificet & plantet? Verum quoniam operi huic sicut & omni rei sub cœlo non omne tẽpus suppetit & aptum est, addit is qui inuitat, tempus putationis aduenisse. Adesse hoc nouerat qui dicebat: Ecce nunc tempus 2.Cor.6.a acceptabile, ecce nũc dies salutis, nemini dantes vllam offensionem, vt nõ vituperetur ministerium nostrum. Vitiosa sine dubio atque superflua, & omne denique quod offendiculum dare, & impedire fructũ salutis possit, putare iam & resecare monebat, sciens quia tẽpus putationis aduenerit. Canti.2.c Ideo & aiebat fideli cuidam cultori vinearum: Argue, increpa, obsecra: 2.Tim.4.a in primo & secundo horũ putationem vel extirpationem, in vltimo plantationem indicens. Et hæc quidem spõsus per os Pauli de tempore operandi. Sed audi quid per proprium os de temporum consideratione sub alio quidem rerum sche- E mate & nomine cum noua sponsa sit locutus. Nónne vos dicitis (inquit) quia quatuor menses sunt, & messis venit? Ioan.4.d Ecce dico vobis: Leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iam ad messem. Item: Messis quidem multa, operarij Matt.8.d pauci: rogate dominũ messis vt mittat operarios in messem suam. Sicut igitur ibi metendi animarũ segetes tẽpus adesse monstrabat, ita & hic vineas æquè intelligibiles, id est animas vel ecclesias tempus putandi aduenisse denunciat, id forsitan inter vtrasque res volens vocabulorum diuersitate distingui, vt messes plebes, vineas congregationes sanctorum cohabitantium intelligamus. Porro hyemale tempus quod præteriisse significat, illud mihi designare videtur cum dominus Iesus iam non palam ambularet apud Iudæos, eo quòd conspirassent aduersus eum volentes eum interficere. Vnde & di- Ioan.7.a cebat ad quosdam: Tempus meum nondũ aduenit, tempus autem vestrũ semper est paratum. Et rursum: Ascendite vos Ibidem. ad diem festum hunc, ego non ascendam. Ascẽdit tamen postea & ipse, non palam, sed quasi in occulto. Extunc ergo & Luc.12.f deinceps vsque ad aduentum spiritus sancti quo recaluerunt torpentia fidelium corda tanquam igne quẽ dominus ad hoc ipsum misit in terram, hyems fuit. Túne negaueris hyemem Ioan.18.c tunc fuisse, cum Petrus sederet ad prunas non minus gelido corde, quàm corpore? Denique erat frigus, inquit. Magnum reuera frigus cor negantis constrinxerat. Nec mirum tamen, F cum ignis ab eo ablatus esset. Nam pauloante non paruo ferbuebat zelo, quippe adhuc igni proximus, qui euaginato gladio ne ignem perderet, serui auriculam amputauit. Sed non Lucæ 22.e erat tempus putationis, & ideo audit: Conuerte gladium tuũ Matt.26.c in locum suum. Erat enim hora & potestas tenebrarum, & quisquis tunc discipulorum leuaret gladium vel ferri vel verbi: aut ferro truncandus erat, & neminẽ lucraretur, nec quippiam fructus afferret: aut certe timoris gladio ad negandum cogendus, & sic magis ipse periret, iuxta verbũ domini quod subiunxit mox ita dicens: Omnis qui accipit gladium, gladio Ibidem. peribit. Quis nempe cęterorum ante pauendam mortis imaginem impauidus staret, trepidante & cedente principe ipso, & qui voce cõfortatoria sui imperatoris fuerat præmunitus & præmonitus alios confortare? Cæterum nec is nec illi sibi adhuc induerant virtutem ex alto, & ob hoc tutum non erat eis exire in vineas, & exerere linguæ sarculum, & gladio spiritus putare vites, purgare palmites vt fructum plus afferrent. Denique ipse dominus tacebat in passione, & in multis Mat.15.c interrogatus nõ respondebat, factus (iuxta prophetam) sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones. Psal.37.c Dicebat autem: Si vobis dixero, non credetis mihi: si autem Lucæ22.e & interrogauero, non respondebitis mihi, sciens tempus putationis nondum aduenisse, nec respõsuram prorsus vineam suam impensis laboribus, id est nec fidei nec boni operis fructum

G ctum aliquem relaturam. Quare? Quia hyems erat in cordi-
bus perfidorum, & hyemales quidã malitiæ imbres occupa-
uerant terram, iacta ſemina verbi ſuffocare quam fouere pa-
ratiores, ſed & cultui vinearum omnem nihilominus impen
dendam operam fruſtraturi. Quos vos me nunc putatis di-
cere imbres? Iſtóſne quos videmus currẽtes per aëra nubes
turbulento ſpiritu ſpargere ſuper terram? Non eſt ita. Sed
quos de terra in aërem ſurſum ferunt homines turbulẽti ſpi
ritus, ponentes in cœlum os ſuum, & lingua eorum trãſiens
in terram, tanquam pluuia amariſsima terrã ipſam paluſtrem
ac ſterilem facit, & tam plantis quam ſatis inutilem, non qui-
dem his viſibilibus atque corporeis ad noſtros vtique corpo
reos vſus datis, de quibus nulla plane ſicut nec de bobus cu-
ra eſt deo. Sed quibus? Profecto quæ ſeuit & plãtauit dei ma-
nus & non hominis, quę & vel germinare vel radicari in fide
& charitate poterant, & fructus parturire ſalutis, ſi bonis &
temporaneis imbribus rigarentur. Animæ denique ſunt pro
quibus Chriſtus mortuus eſt. Væ nubibus pluentibus iſtiuſ-
modi imbres ſuper eas qui lutum faciant, fructum non affe-
rant. Nam ſicut ſunt & bonæ & malæ arbores ferentes quæ-
que fructus pro ſui diſsimilitudine differentes, bonæ videli-
cet bonos, & malæ malos: ita & arbitror nubes & bonas quæ
bonos, & malas quæ malos pluant imbres. Et vide ne forte
innueret nobis hanc nubium imbriúmque differentiam qui
H dicebat: Mandabo nubibus meis ne pluant ſuper eam (haud
Eſa.5.b dubium quin ſuper vineam) imbrẽ. Cur putas adiunxiſſe ſi-
gnanter, meis, niſi quia ſunt & malæ nubes, quæ nõ ſunt eius?
Ioan.19.e Tolle tolle (inquiunt) crucifige eum. O nubes violentas &
turbidas. O imbrem procelloſum, ô torrentem iniquitatis, e-
uertere magis quàm fœcundare idoneum. Nec minus malus
minúſve amarus, minori licet impetu proruẽs, imber ille qui
Luc.23.d ſubſecutus eſt. Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum
facere? Chriſtus rex Iſraël deſcendat nunc de cruce, & credi-
mus ei. Philoſophorum ventoſa loquacitas non bonus im-
ber eſt, qui ſterilitatem magis intulit terris quàm fertilita-
tem. Multo magis praua dogmata hæreticorum, mali imbres
ſunt, quæ pro fructibus ſpinas producunt & tribulos. Mali
imbres etiam traditiones phariſæorum quos ſaluator redar-
guit, & ipſi nubes malæ. Et niſi exiſtimes me iniuriam facere
Ezec.20.d Moyſi, nã bona nubes eſt illa, non omne quod pluit vel ipſa,
bonum tamen dicam, ne illi cõtradicam qui ait: Dedi illis, id
eſt Iudæis, præcepta non bona; haud dubium quin per Moy-
ſen, & iuſtificationes in quibus nõ viuent in eis. Literalis illa
2.Mac.7.a (verbi cauſa) obſeruatio ſabbati ſonantis requiẽ non donan-
tis, indictus ſacrificiorum ritus, interdictus porcinæ carnis e-
ſus, nonnullorúmque ſimilium quæ immunda à Moyſe cen-
ſentur, pluuia eſt hoc totum ex illa nube deſcendẽs, ſed nolo
in agrum vel ortum meum quandoque deſcẽdat. Fuerit ſane
I bona ſuo tempore: poſt tempus ſi venerit, non bonã iam cen
ſeo. Omnis etiam lenis & leniter deſcendens pluuia, ſi ſit in-
tempeſtiua, moleſta eſt. Donec ergo iſtiuſmodi aquæ peſtilẽ-
tes occupauerunt terram, & inualuerunt ſuper eam, tempus
ſuum vineę non habuerunt, nec fuit quod ſponſa inuitaretur
ad putandas vineas. Cæterum illis decurrentibus terra ap-
paruit arida, & flores apparuerunt in ea, ſignificantes tempus
putationis adeſſe. Quæris quando hoc fuit? Quando putas,
niſi cum refloruit caro Chriſti in reſurrectione? Et hic pri-
mus & maximus flos qui apparuit in terra noſtra, nam primi-
1.Cor.15.c tiæ dormientium Chriſtus. Ipſe inquam flos campi, & lilium
Canti.2.a conualliũ Ieſus, vt putabatur filius Ioſeph à Nazareth, quod
Lucæ 3.e interpretatur flos. Is ergo flos apparuit primus, non ſolus.
Matt.27.f Nam & multa corpora ſanctorũ qui dormierant, pariter ſur-
rexerunt, qui veluti quidam luci diſsimi flores ſimul apparue-
runt in terra noſtra. Deniq; venerunt in ſanctam ciuitatem,
& apparuerunt multis. Flores etiam fuerunt qui primi credi-
derunt de populo, primitiæ ſanctorum. Flores eorũ miracu-
la inſtar florum producentia fructum fidei. Nam poſtquã il-
le infidelitatis imber aliquãtulum vel ex parte abiit & receſ-
ſit, ſecuta mox eſt pluuia voluntaria quam ſegregauit deus
hæreditati ſuæ, & flores apparere cœperunt. Dominus dedit
Pſal.84.b benignitatem, & terra noſtra dedit flores ſuos, ita vt vna die
Acto.2.g tria milia, in alia quinque milia de populo crederent, adeo in
& 4.a breui creuit florum numerus, id eſt credentiũ multitudo. Et
non potuit gelu malitiæ præualere aduerſus flores qui appa- K
rebant, nec præripere (vt aſſolet) fructum vitę quam promit-
tebant. Nam cum omnes qui crediderant, induerẽtur virtute
ex alto: ſurrexerũt ex eis homines qui minas hominum con-
tempſerunt, fortes in fides, paſsi ſunt quidem quàm plurimos *1.Pet.5.c*
contradictores, ſed nõn ceſſerunt, neque ſubterfugerũt quo
minus & facerẽt & annunciarent opera dei. Nam iuxta illud *Pſal.125.a*
in pſalmo ſpiritualiter quidem & ſeminauerũt agros, & plan *& 106.d*
tauerunt vineas, & fecerunt fructũ natiuitatis. Proceſſu tem-
poris tempeſtas ſedata eſt, & pace reddita terris creuerũt vi-
neæ, & propagatæ & dilatatæ ſunt, & multiplicatæ ſuper nu-
merum. Et tunc demum ſponſa ad vineas inuitatur, nõ qui-
dem ad plantandum, ſed ad putandum quod plantatum iam
erat. Opportune quidem, nam id opus pacis tempus require-
bat. Quando etenim perſecutionis tempore id liceret? Alio- *Pſal.149.b*
quin ſumere in manus gladios ancipites, facere vindictam in
nationibus, increpationes in populis, alligare reges eorum in
cõpedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, & facere in *Ibidem.*
eis iudicium conſcriptum: hoc quippe putare vineas eſt. Hæc
inquam omnia vix vel pacis tempore actitãtur in pace. Et de
his ſatis. Poterat etiam finiri ſermo, ſi prius quemque ve-
ſtrũ iuxta morem meũ de ſua vinea monuiſſem. Quis enim
ita ad vnguem omnia à ſe ſuperflua reſecauit, vt nil ſe habere
putet putatione dignum? Credite mihi, & putata repullulãt,
& effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & ſopita de- L
nuo excitantur. Parum eſt ergo ſemel putaſſe, ſæpe putandũ
eſt, immo ſi fieri poſsit ſemper, quia ſemper quod putari o-
porteat (ſi non diſsimulas) inuenis. Quantumlibet in hoc
corpore manens profeceris, erras ſi vitia putas emortua, &
non magis ſuppreſſa. Velis nolis intra fines tuos habitat Iebu *Iudic.1.e*
ſeus, ſubiugari poteſt, ſed non exterminari. Scio (inquit) quia *Rom.7.a*
non habitat in me bonum. Parum eſt niſi & malum ineſſe fa
teatur. Ait, Non quod volo bonũ hoc ago, ſed quod odi ma-
lum illud facio. Si autem quod odi illud facio, iam non ego
operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Aut te ergo
ſi audes præfer apoſtolo (nempe ipſius iſta vox eſt) aut fatere
cum illo te quoque vitiis non carere. Medium denique vi-
tiorum virtus tenet, ac proinde ſedula eget non ſolum puta-
tione, ſed & circunciſione. Alioquin verendum ne circũqua-
que à lambentibus vel potius à rodentibus vitiis illa dum ne-
ſcis paulatim elãgueat, aut ſi ſupercreuerint, ſuffocetur. Vnũ
in tanto diſcrimine conſilium eſt, obſeruare diligenter, &
mox vt renaſcentium capita apparebunt, prompta ſeueritate
ſuccidere. Non poteſt virtus cum vitiis pariter creſcere. Er-
go vt illa vigeat, iſta creſcere nõ ſinantur. Tolle ſuperflua, &
ſalubria ſurgunt, vtilitati accedit quicquid cupiditati demis.
Demus operam putationi. Putetur cupiditas vt virtus robo-
retur. Nobis fratres, putationis ſemper eſt tẽpus, ſicut ſem-
per eſt opus. Cõfido enim quia nobis hyems iam tranſiit. Sci M
tis quam hyemem dicam? Timorem illum qui non eſt in cha *Canti.2.c*
ritate, qui cum omnes initiet ad ſapientiam, neminem con-
ſummat: quoniam ſuperueniens charitas extundit illum tan-
quam hyemẽ æſtas. Æſtas enim charitas eſt. Quæ ſi iam ve-
nit, immo quia venit (ſicut iuſtum eſt mihi ſentire de vobis)
ſiccauerit neceſſe eſt omnem hyemalem imbrẽ, omnẽ vide-
licet anxietatis lachrymam, quam amara recordatio peccati,
& timor ante extorquebat iudicij. Itaque (quod non dubius
dico) etſi non de omnibus vobis, profecto de pluribus hic
iam imber abiit & receſsit. Nam & flores apparent, indices
pluuiæ ſuauioris. Habet & æſtas pluuias ſuas ſuaues & vbe-
res. Quid dulcius lachrymis charitatis? Flet quippe charitas,
ſed ex amore, non ex mœrore. Flet ex deſiderio. Flet cum
flentibus. Tali imbre non ambigo rigatos vberius actus obe-
dientiæ veſtræ, quos lætus intueor, non murmure tetros, non
triſtitia ſubobſcuros: ſed quodam ſpirituali gaudio iucundos
& floridos. Sic ſunt ac ſi ſemper flores geſtetis in manibus.
Ergo ſi hyẽs tranſiit, imber abiit & receſsit, ſi demum flores
apparuerunt in terra noſtra, & ſubinde quædam ſpiritualis
gratiæ vernalis temperies tempus putationis indicit, quid re-
ſtat niſi vt decetero toti incumbamus huic operi tam ſancto,
tam neceſſario? Scrutemur (iuxta prophetam) vias noſtras & *Thre.3.c*
ſtudia noſtra, & in eo ſe quiſque iudicet profeciſſe: non cum
non inuenerit quod reprehẽdat, ſed cum quod inuenerit re-
prehendet.

A prehendet. Tunc te non frustra scrutatus es, si rursum opus
esse scrutinio aduertisti. Et totiens non te fefellit inquisitio
tua, quotiens iterandam putaueris. Si autem semper hoc cũ
opus est facis, semper facis. Semper ergo opus esse tibi me-
mineris superni auxilij & misericordiæ sponsi ecclesiæ Iesu
Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus
in secula. Amen.

De gemitibus animæ suspirantis ad cœlestem patriam,
& de commendatione castitatis & viduitatis.
Sermo quinquagesimusnonus.

Canti.2.c VOX turturis audita est in terra nostra. Minimè iam dis-
simulare queo quod ecce secundo is qui de cœlo est de
terra loquitur. Vtique tam dignanter, tam socialiter, quasi
Ibidem. vnus è terra. Sponsus est iste. Qui cum præmitteret flores
apparuisse in terra, adiunxit, nostra: & nunc nihilominus vox
(inquit) turturis audita est in terra nostra. Ergóne ratione
carebit deo quidem tam insueta (ne dicam indigna) locu-
tio? Nusquam (vt opinor) de cœlo sic locutum reperies, nus-
quam alibi de terra. Aduerte igitur quantæ suauitatis sit, deũ
cœli dicere in terra nostra. Quíque terrigenæ & filij homi-
Psal.125.a num audite: Magnificauit dominus facere nobiscum. Mul-
tum illi cum terra, multum cum sponsa, quam de terris si-
bi asciscere placuit. In terra (inquit) nostra. Non plane prin-
B cipatum sonat vox ista, sed consortium, sed familiaritatem.
Tanquam sponsus hoc dicit, non tanquam dominus. Quid?
Conditor est, & consortem se reputat. Amor loquitur, qui
dominum nescit. Carmen nimirum amoris est, nec aliis hoc
quàm amatoriis fulciri oportuit. Amat & deus, nec aliunde
hoc habet, sed ipse est vnde amat. Et ideo vehementius, quia
non amorem tam habet, quàm hoc est ipse. Verum quos a-
mat, amicos habet, non seruos. Denique amicus fit de magi-
stro: nec enim amicos discipulos diceret, si non essent. Vi-
des amori cedere etiam maiestatem? Ita est fratres, neminem
suspicit amor, sed ne despicit quidem. Omnes ex ęquo intue
tur qui perfectè se amãt, & in seipso celsos humilésque con-
temperat, nec modo pares, sed vnum eos facit. Tu deũ forsi-
1.Cor.6.d tan adhuc ab hac amoris regula excipi putas: sed qui adhęret
deo, vnus spiritus est. Quid miraris hoc? Ipse factus est tan-
quam vnus ex nobis. Minus dixi, non tanquã vnus, sed vnus.
Parum est parem esse hominibus, homo est. Inde terram no-
stram vendicat sibi, sed quasi patriam, non quasi possessionẽ.
Quidni vendicet? Inde illi sponsa, inde substantia corporis.
Ibidem. Inde sponsus ipse, inde duo in carne vna. Si caro vna, cur nõ
Psal.113.d & patria vna? Cœlum cœli domino (inquit) terrã autem de-
dit filiis hominum. Ergo vt filius hominis hæreditat terram,
vt dominus subiicit, vt conditor administrat, vt sponsus com
municat. Dicendo nempe, in terra nostra, proprietatẽ profe-
C cto abnuit, societatem non respuit. Et hæc pro eo quod spon
sus tam benigno vsus est verbo, vt dignatus sit dicere in ter-
Canti.2.c ra nostra. Nunc cætera videamus. Vox turturis audita est in
terra nostra. Et hoc indicium est transactæ hyemis, tẽpus ni-
hilominus putationis adesse denuncians. Id iuxta literam. A-
liâs turturis vox nõ dulce admodum sonat, sed signat dulcia.
Ipsa auicula, si emis, non magni: si discutis, non parui precij
est. Et vox quidem gementi, quã caneriti similior, peregrina-
tionis nostræ nos admonet. Illius doctoris libenter audio vo
cem, qui non sibi plausum sed mihi planctum moueat. Vere
turturem exhibes, si gemere doceas. Et si persuadere vis, ge-
mendo id magis quàm declamando studeas oportebit. Exẽ-
plum sane tum in aliis multis, tũ vel maximè hoc in negocio
verbo efficacius est. Dabis voci tuæ vocem virtutis, si quod
suades prius tibi illud cognosceris persuasisse. Validior ope-
ris, quàm oris vox. Fac vt loqueris, & non solum me facilius
emendas, sed te quoque non leui liberas probro. Non iam
Matt.23.a pertinebit ad te si quis dicat: Alligant onera grauia & impor
tabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem
Rom.1.c suo nolunt ea mouere. Sed neque illud verearis oportet: Tu
qui alios doces, teipsum non doces? Vox turturis audita
est in terra nostra. Donec homines pro dei cultu mercedem
tantum in terra, & tantum terram acceperunt (illam vtique
lacte & melle manantem) minimè se cognouerunt peregri-
nos super terram, nec more turturis ingemuerunt veluti pa-
triæ reminiscentes: magis autem pro patria exilio abutentes, D
dederunt se comedere pinguia, & bibere mulsum. Ita tã diu
non est vox turturis audita in terra nostra. Vbi ergo regni
cœlorum promissio facta est, tunc intellexerunt homines se
non habere hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirere
tota auiditate cœperunt, & tunc primum manifestè sonuit in
terra vox turturis. Nam dum sancta quæq; iam anima Chri-
sti præsentiam suspiraret, regni dilationem molestè ferret,
desideratam patriam gemitibus & suspiriis à longe salutaret:
nónne tibi videtur vice fungi gemebundæ ac castissimæ tur-
turis quæcunque anima in terris ita fecisset? Extunc ergo &
deinceps vox turturis audita est in terra nostra. Quidni mo-
ueat mihi crebras lachrymas & gemitus quotidianos Christi
absentia? Domine ante te omne desiderium meum, & gemi- *Psa.37.b*
tus meus à te non est absconditus. Laboraui in gemitu meo,
tu scis, sed beatus qui dicere potuit: Lauabo per singulas no- *Psal.6.a*
ctes lectum meum, lachrymis meis stratũ meum rigabo. Nõ *Ibidem.*
solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum
eius, gemitus isti comperti sunt. Hoc quippe est quod ipse
aiebat. Nunquid possunt (inquit) filij sponsi lugere, quamdiu *Matt.9.b*
cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab
eis sponsus, & tunc lugebunt. Ac si diceret: Et tunc vox tur- *Canti.2.c*
turis audietur. Ita est Iesu bone, venerunt dies illi. Nam &
ipsa creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc, reuelatio-
nem filiorum dei expectans. Non solum autẽ illa, sed & nos- E
ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum dei expectan-
tes redemptionem corporis nostri: hoc scientes, quia quan-
diu sumus in corpore hoc, peregrinamur à domino. Nec va-
cui gemitus, quibus è cœlo tam misericorditer respondetur:
Propter miseriam inopum & gemitũ pauperum nunc exur-
gam: dicit dominus. Fuit & in tempore patrum vox ista ge-
mentium, sed rara & penes quemque suus gemitus. Vnde &
dicebat quis: Secretum meum mihi, secretũ meum mihi. Sed *Esa.24.c*
& qui aiebat: Gemitus meus à te nõ est absconditus: profe- *Psal.37.b*
cto monstrabat absconditum esse qui soli deo non esset ab-
sconditus. Et ideo tunc dici non potuit: Vox turturis audita *Canti.2.c*
est in terra nostra: quoniam secretum adhuc paucorum iam
tunc in multitudinem non exiuit. At vbi palam clamatũ est,
Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera dei se- *Coloss.2.a*
dẽs: ad omnes iam cœpit pertinere gemitus iste turtureus, &
vna omnibus esse gemendi ratio, quia omnes sciebant domi-
num, secundum quod in Hieremia legitur: Et cognoscẽt me *Hiere.31.f*
omnes à minimo vsque ad maximum, dicit dominus. Cæ-
terum si multi gementes, quid sibi vult vnius expressio? Vox
turturis inquit. Quare non turturum? Forte apostolus id sol-
uit, vbi ait, Quia ipse spiritus postulat pro sanctis, gemitibus *Rom.8.e*
inenarrabilibus. Ita est. Ipse inducitur gemens, qui gementes
facit. Et quamlibet multi sint quos ita gemere audias, vnius
per omnium labia vox sonat. Quidni illius qui ipsam in ore F
singulorum pro quorumque necessitatibus format? denique
vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Sua vox
quemque manifestum facit, & præsentem indicat. Et audi ex *1.Cor.12.a*
euangelio quod vocem habeat spiritus sanctus. Spiritus (in- *Ioan.3.b*
quit) vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde ve-
niat, aut quo vadat. Et si ille nesciebat qui literam occidẽtem
docebat mortuos magister mortuus, nos sciamus qui transla
ti de morte ad vitam per viuificãtem spiritum certo & quo-
tidiano experimento ipso nos illuminãte probamus vota &
gemitus nostros ab ipso venire, & ad eum ire, illícque inue-
nire misericordiam in oculis dei. Quãdo enim sui spiritus vo
cem irritam faceret deus? At ipse scit quid desideret spiritus,
quia secundum deum postulat pro sanctis. Nec soli commen
dant turturem gemitus, commendat & castitas. Huius de-
nique merito digna fuit dari hostia pro virgineo partu. Sic *Luc.2.d*
quippe habes, par turturum, aut duos pullos columbarũ. Et
licet aliâs quidem per columbam spiritus sanctus soleat desi-
gnari, tamen quia libidinosa auis est, non decuit offerti eam
in sacrificium domini, nisi ea sane ætate qua nesciret libidi-
nem. At turturis non designatur ętas, quoniam agnoscitur ca
stitas in quacunque ætate. Denique compare vno contenta
est, quo amisso alterum iam non admittit, numerositatem in
hominibus nuptiarum redarguens. Nam etsi forsitan culpa
propter incontinentiam venialis est, ipsa tamen tanta incon-

tinentia

G tinentia turpis est. Pudet ad negocium honestatis rationem nō posse in homine, quod natura possit in volucre. Cernere enim est turturem tempore suæ viduitatis, sanctæ viduitatis opus strenuè atque infatigabiliter exequentem. Videas vbique singularem, vbique gementem audias, nec vnquā in viridi ramo residentem prospicies, vt tu ab eo discas voluptatum virentia velut virulenta vitare. Adde quòd in iugis montium & in summitatibus arborum frequentior illi conuersatio est, vt quod vel maximè propositum pudicitiæ decet, doceat nos terrena despicere, & amare cœlestia. Ex quibus colligitur quod vox sit turturis, etiā prædicatio castitatis. Neque enim à principio vox ista in terris audita fuit, sed magis illa: Gene.1.c Crescite & multiplicamini, & replete terram. Incassum profecto vox illa pudicitiæ sonuisset, necdum propalata resurgentium patria: in qua longe fœlicius homines neque nubēt neque nubentur, sed sunt sicut angeli dei in cœlis. Túne Luc.20.f voci illi tempus fuisse tunc dicas cùm maledicto omnis subiacebat sterilis in Israël, cū patriarchæ ipsi plures simul haberent vxores, cum frater fratris absque liberis defuncti semen suscitare ex lege compellebatur? At vbi insonuit ex ore cœlestis turturis cōmendatio illa spadonum qui se castrauerunt propter regnum dei, & item alterius cuiusdam castissimę turturis consilium de virginibus vbique inualuit, tunc primum Canti.2.c dici veraciter potuit, quia vox turturis audita est in terra no-H stra. Ergo si in terra nostra & flores apparuerunt, & vox turturis audita est, profecto & visu veritas comperta est & auditu. Vox quippe auditur, flos cernitur. Flos miraculum est, vt nostra superior interpretatio habet, quod voci accedens fructum parturit fidei. Et si fides ex auditu, sed ex visu cōfirma- Psal.84.b tio est. Sonuit vox, splenduit flos, & veritas de terra orta est, per fidelium confessionem verbo signóque pariter concur- Psal.92.a rentibus in testimoniū fidei. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis, dum flos voci, auri oculus attestatur. Audita visa confirmant, vbi duorum testimonium (auris loquor & oculi) ratum sit. Propterea dominus aiebat: Ite renunciate Ioanni Luc.7.d (eius nempe discipulis loquebatur) quæ audistis & vidistis. Nec breuius illis nec planius intimari fidei valuit certitudo. Eadem sane in breui etiā vniuersæ terræ persuasio facta est, & eodem argumēti compendio. Quæ audistis (inquit) & vidistis. O verbum abbreuiatum, attamen viuum & efficax. Haud dubius profecto assero quod auribus oculísque percepi. Intonat tuba salutaris, coruscāt miracula, & mundus credit. Cito persuadetur quod dicitur, dum quod stupetur, ostē- Matt.16.d ditur. Habes autem quia profecti apostoli prædicauerūt vbique domino cooperante & sermonem confirmāte sequentibus signis. Habes in monte stupenda claritate transfiguratū, & nihilominus superna testificatum voce. Habes in Iordane similiter & columbam designantem, & vocem testificātem.

I Itaque hæc duo vbique pariter vox & signū ad introducendam fidem ex diuina largitate concurrūt, vt latus ad animam per vtrasque fenestras ingressus pateat veritati. Sequitur. Canti.2.c Ficus protulit grossos suos. Nō comedamus ex eis, nec enim esui habiles sunt ob immaturitatem sui. Bonarum ficuum habent speciem, sed similitudinem, nō saporem, forte hypocritas designantes. Non abiiciamus tamen, aliās forsitan his opus habebimus. Alioquin satis per seipsos leuiter & ante tē- Psal.128.a pus cadēt, sicut fœnum tectorum quod priusquam euellatur exaruit: quod ego de hypocritis dictum reor. Nō sine causa tamen in carmine nuptiali eorum mentio facta est. Erūt sine dubio etsi non esui, vsui qualicūque. Multa in nuptiis præter dapes necessariè procurantur. Ego verò istud adeo minime prætereūdum existimo, vt quicquid illud est, inter angustias exterminatum sermonis huius discutere nolim: sed differo in diem alterum, & horam liberiorem. An verò necessariè, vobis tunc experiri licebit: tantū mihi opportunitatem facultatémque obtineant vota vestra ad proferendum quod sentio, in vestram ipsorum ædificationem, in laudem & gloriam sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De incredulitate Iudæorum, qua compleuerunt mensuram patrum suorum, occidendo Christum. Sermo sexagesimus. K

FICVS protulit grossos suos. Ex superioribus pendet Cant.2.c præsens locus: dixerat enim tempus putationis venisse, tam ex floribus qui iam apparebant, quàm ex audita turturis voce hoc asserens. Idipsum adhuc ex grossorum productione affirmat: quia non solum ex floribus & voce turturis experimentum capitur temporis, capitur & ex ficu. Non enim non est aër indulgentior tunc cum ficus grossos suos protulerit. Ficus flores non habet, sed pro floribus grossos mittit tempore quo cæteræ arbores florent. Et quomodo flores apparent & transeunt, ad nihil vtiles nisi quod secuturi fructus quidam prænuncij sunt: ita & grosi oriuntur, sed immature cadunt, & dant locum maturandis, ipsi minimè habiles ad vescendum. Et hinc ergo (vt dixi) sumit sponsus experimentum tēporis, & argumentum suasionis, vt non pigritetur pergere sponsa ad vineas, quia non perit opera quæ tempestiua venit. Et litera quidem sic. Quid verò spiritus? Vt plane hoc loco non ficum intueamur, sed populum: nempe de hominibus cura est deo, nō de arboribus. Verè ficus est populus, fragilis carne, paruul' sensu, animo humilis, cuius primi fructus (vt interim nomini alludamus) grosi vtique & terreni. Nec enim popularis est studij primum quæ- L rere regnum dei & iustitiam eius, sed vt ait apostolus, cogita- Matt.6.d re quæ mundi sunt, quomodo placeant vxoribus, vel illæ vi- 1.Cor.7.e ris. Tribulationem carnis habebunt huiusmodi, sed in nouissimis non negamus eos fructus fidei assecuturos, si bonā habuerint nouissimam cōfessionem, maximéque si carnis opera eleemosynis redemerint. Ergo primi plebium fructus nec fructus sunt, nō magis quàm ficuum grosi. Deniq; si dignos Matt.3.b postmodū fructus pœnitētiæ fecerint (non enim prius quod spirituale est, sed quod animale) dicetur illis. Quem fructum habuistis tunc in quibus nunc erubescitis? Ego tamē hoc loco non quemuis populum interpretari liberū puto, vnus signanter exprimitur. Neque enim, protulerunt, dixit, quasi de pluribus, sed quasi de vna, protulit, inquit, ficus grossos suos, &(vt sentio ego) quæ est plebs Iudæorū. Quanta in hanc saluator parabolicè in euangelio loqui videtur? vt est illud: Ar- Lucæ 13.b borem fici habebat quidam plantatā in vinea sua, &c. Item: Luc.21.f Videte ficulneam & omnes arbores. Et Nathanaëli dictum Ioan.1.g est: Cum esses sub ficu, vidi te. Et rursum maledicit ficulneæ Marc.11.b pro eo quod non inuenit in ea fructum. Bene ficus, quæ bona licet patriarcharum radice prodierit: nunquam tamen in altum proficere, nunquam se humo attollere voluit, nunquā respōdere radici proceritate ramorum, generositate florum, fœcunditate fructuū. Male prorsus tibi cum tua radice cōuenit arbor pusilla, tortuosa, nodosa. Radix enim sancta. Quid M ea dignum tuis apparet in ramis? Ficus (inquit) protulit grossos suos. Nō hos nobili à radice traxisti semen nequā. Quod Canti.2.c in ea est, de spiritu sancto est, ac per hoc subtile totū ac suaue. Tibi vnde hi grosi? Et verè quid nō grossum in gente illa? Nec actus profecto, nec affectus, nec intellectus, sed nec ritus quem in colendo deū habuit. Nam actus in bellis, affectus in lucris totus erat, intellectus in crassitudine literæ, cultus in sanguine pecudum & armentorum. At dicit aliquis: Cum istiusmodi grossos non aliquando proferre gēs illa cessauerit, ergo non aliquando tempus putationis non extitit, quia vnum vtrique rei tempus existere perhibetur. Non ita est. Dicimus mulieres filios procreasse, non cum parturiunt, sed cum iam pepererunt. Dicimus & arbores edidisse flores suos, non cum cœperint florere, sed potius cum desierint. Ita hic quoque dictum est quia ficus protulit grossos suos, non cum aliquos edidit, sed cum totos, id est cum ad finem peruenit editio. Quæris quo tempore istiusmodi complementum illi populo accidit? Cum Christum occidit, tūc completa est Matt.23.d malitia eius, iuxta quod ipse eis prædixerat: Implete mensu- Ioan.19.f ram patrum vestrorum. Vnde in patibulo traditurus iam spiritum, consummatum est, inquit. O qualem consummationē dedit grosis suis ficus hæc maledicta, & subinde æterna ariditate damnata? O quā sunt nouissimi peiores prioribus? Incipiens ab inutilibus, ad perniciosos peruenit & venenatos.

A O grossum vipereúmque affectum, odire hominē qui hominum & corpora sanat, & animas saluat. O nihilominus intellectum grossum & certe bouinum, qui deum non intellexerunt nec in operibus dei. Nimium me fortasse queratur in sui suggillatione Iudæus, qui intellectum illius dico bouinum.
Esa.1.a Sed legat in Esaia: & plus quam bouinum audiet. Cognouit (inquit) bos possessorem suū, & asinus præsepe domini sui:
Ibidem. Israël non cognouit me, populus meus non intellexit. Vides
Psal.48.c me Iudæe mitiorem tibi propheta tuo? Ego te comparaui iumentis, ille subiicit. Quanquam in sua persona propheta non
Ioan.10.g dixit hoc, sed in dei, qui deū se & ipsis operibus clamat. Et si mihi, inquit, non creditis, operibus credite: & si non facio opera patris mei, nolite credere: nec sic tamen euigilant ad intelligendum. Non fuga dęmonum, non obedientia elemētorum, non vita mortuorum bestialem hanc & plus quàm bestialem hebetudinem ab eis depellere quiuit. De qua non minus mirabili, quàm miserabili cæcitate factum est vt in illud tam horrēdum támque enormiter grossum facinus proruerint,
Canti.2.c domino maiestatis iniicientes manus sacrilegas. Extunc itaque dici potuit quia ficus protulit grossos suos, cū iam videlicet legitima illius populi esse cœperunt quasi in exitu su-
Leui.26.b per summum, vt nouis (iuxta veterem prophetiam) superuenientibus vetera proiicerentur. Non aliter sane quā quomodo grossi cadunt & cedunt suboriētibus ficubus bonis. Quā-
B diu, inquit, non cessauit ficus producere grossos suos, non te vocaui ô sponsa, sciens non posse vnà prodire optimas ficus. Nunc autem productis qui prius producendi erant, non iam intempestiue te inuito, cum boni ac salutares fructus in pro-
Canti.2.c ximo esse noscantur, inutiles expuncturi. Nam vineæ, inquit, florentes odorem dederūt, quod nihilominus appropinquantis fructus indicium est. Hic odor serpētes fugat. Aiunt florescentibus vineis omne reptile venenatum cedere loco, nec vllatenus nouorum ferre odorem florū. Quod volo attendant nouicij nostri, & fiducialiter agant, cogitantes qualem spiritum acceperunt, cuius primitias dæmones non sustinent. Si sic nouicius feruor, quid erit absoluta perfectio? Perpendatur ex flore fructus, & saporis virtus ex vi æstimetur odoris. Vineæ florentes odorem dederunt. Et in principio quidem sic fuit. Ad prędicationem nouæ gratię secuta est nouitas vitæ in his qui crediderunt, qui conuersationem suam
2.Cor.2.d inter gentes habentes bonam, Christi erant bonus odor in omni loco. Odor bonus, testimoniū bonum. Hoc de bono opere tanquam de flore odor procedit. Et quoniā tali flore & tali odore inter primordia nascentis fidei fideles animæ velu ti quædam spirituales vineæ refertę apparuerūt, habentes testimonium bonum & ab his qui foris erant, non incongrue (vt opinor) de ipsis dictum sentimus quia vineæ florentes odorem dederunt. Ad quid? Vt eo sane prouocati etiam quia
C necdum crediderant, ex bonis operibus illos considerantes glorificarent & ipsi deum, atque ita eis odor vitæ ad vitā esse inciperet. Idcirco ergo dedisse odorem non immerito referuntur, qui non suam gloriam, sed aliorum de sua bona opinione quæsiere salutem. Alioquin poterant more quorundā quæstum æstimare pietatem, verbi gratia, ostentationis mercedis. At istud esset non dare odorem, sed vendere. Nunc verò quia omnia sua in charitate faciebant, non plane vendiderunt odorem, sed dederunt. Cæterum si vineæ animæ, flos opus, odor opinio est, fructus quid? Martyrium. Et verè fru-
Psal.126.a ctus vitis, sanguis est martyris. Cum dederit, inquit, dilectis suis somnum, ecce hęreditas domini filij merces fructus ventris. Propemodum dixissem, fructus vitis. Quidni sanguinē vuæ dixerim meracissimum, sanguinem innocentis, sanguinem iusti? Quidni mustum rubens probatum, preciosum, plane de vinea Soreth, torculari passionis expressum? Denique preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Hæc pro eo quod dictum est vineas florentes odorem dedisse. Ita si ad tempora gratiæ hunc locum respicere malimus, aut si placet magis referri ad patres (nam vinea domini sabaoth domus Israël est) erit sensus: Christum in carne nasciturum & moriturum odorauerunt prophetę & patriarchę, sed non dederunt tunc eundem odorem suum, quia non exhibuerūt in carne quem in spiritu præsenserunt. Non dederunt odorē suum, nec secretum suum publicauerunt, expectātes vt reuelaretur in suo tempore. Quis sane tunc caperet sapientiam in D
mysterio absconditam, in corpore non exhibitam? Ita vineæ tunc quidem non dederunt odorem suū. Dederūt autem postea, cum per successiones generationū nascentē ex se Christum secundum carnem partu virgineo seculis ediderunt. Tunc plane inquam spirituales illæ vineæ dederunt odorem ad Tit.3.b
suum, cum apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei, & cœpit præsentem habere mundus quem pauci adhuc absentem præsenserant. Vir ille (verbi causa) qui Iacob tangens, & Christum sentiēs, Ecce, inquit, odor filij mei sicut o- Gene.27.d
dor agri pleni cui benedixit dominus: cum hoc dicebat, habebat delicias suas sibi, nec cuiquam illas cōmunicabat. At vbi venit plenitudo temporis in quo misit deus filiū suū factum Gala.4.a
ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret: tunc prorsus odor ille qui in illo erat, sese vbique sparsit, adeo vt à finibus terræ ipsum sentiens clamaret ecclesia, Oleum effusum nomē tuum: curreréntque adolescentulæ in odore olei. Ita ista vinea dedit odorem suum, & eo temporis dederunt & cæteræ in quibus hic ipse odor vitæ extiterat. Quidni dederunt, è quibus Christus secundum carnem? Dictum est itaque vineas dedisse odorem, siue quia fideles animæ bonam de se vbique opinionem spargunt, siue quod palam facta sunt mundo oracula & reuelationes patrum, & in omnem terram exiuit odoratus eorum, dicēte apostolo: Ma- 1.Timo.3.d
nifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatū E
est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prędicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptū est in gloria. Mirum verò si nec ficus nec vineæ istæ aliquid habent quod mores ædificet. Ego hunc locum arbitror esse & moralem. Dico autem per gratiam dei quæ in nobis est, & ficus nos habere & vineas. Ficus quidem qui suauiores in moribus sunt, vineas verò qui spiritu feruentiores. Omnis qui se inter nos communiter socialitérque agit, & non solum sine querela conuersatur inter fratres, sed & multa cum suauitate fruendum se omnibus præbet in omni officio charitatis, quidni illum vicem agere ficus conuenientissime dicam. Qui tamen grossos suos prius protulerit proiecerítque oportet: timorem vtique iudicij, quem perfecta charitas foras mittit: & amaritudinem peccatorum, quę verę confessioni & infusioni gratię, crebrarúmque profusioni lachrymarum cedat necesse est: cæteraque talia instar grossorum præeuntia fructuū suauitatem, quæ vos quoque per vosmetipsos cogitare potestis. Vt tamen adhuc ego aliquid adiiciam de eiusmodi quod occurrit, videte ne forte etiam hæc inter grossos deputari possint, scientia, prophetia, linguæ, similiáque. Etenim ista more grossorum deficere habent, & cedere melioribus, dicēte apostolo, quia & scientia destruetur, & prophetię euacuabuntur, 1.Cor.13.c
& linguæ cessabunt. Fidē quoque ipsam intellectus excludet, speiq; succedat visio necesse est. Quod enim videt quis, quid F
sperat? Sola nō excidit charitas, sed illa qua deus toto corde, tota anima, tota virtute diligitur. Ideo hanc minime grossis Luc.10.e
annumerauerim, ne ad ficum quidē dixerim pertinere, sed ad vineas. Iam qui vineæ sunt, seueriores nobis, quàm suauiores se exhibent in spiritu vehementi agentes, zelantes pro disciplina vitia acerrime corripientes, aptantes sibi congruentissime vocem illam: Nónne qui oderūt te domine oderam, & Psal.138.d
super inimicos tuos tabescebam? Item: Zelus domus tuæ comedit me. Psal.68.b
Et mihi quidē illi in dilectione proximi, isti in dilectione dei eminere videntur. Sed libet pausare sub hac vite & sub hac ficu, vbi dei proximíque obumbrat dilectio. Vtrāque teneo cum te amo domine Iesu Christe, qui meus proximus es, quoniam homo es, & fecisti mecum misericordiam, & nihilominus es super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter ecclesia reperit diuitias diuinæ misericordiæ in foraminibus vulnerum Christi: & de fortitudine martyrum, quam à Christo receperunt. Sermo LXI.

SVRGE amica mea spōsa mea & veni. Cōmendat Canti.2.c
spōsus multam dilectionem suā iterando amoris voces. Nam iteratio affectionis expresio est: & quòd rursum ad laborem vinearū solicitat dilectam, ostendit

G stendit quàm sit de animarum salute solicitus. Nam vineas
animas esse iã audistis: nõ immoremur superuacue in his quæ
dicta sunt. Videte sequentia. Sponsam tamen nusquã (vt me-
mini) in hoc toto opere aperte adhuc nominarat, nisi modo
cum ad vineas itur, cũ vino charitatis appropinquatur. Quæ
Ephe.5.g cum venerit & perfecta fuerit, faciet spirituale cõiugium, &
1.Co.6.g erunt duo non in carne vna, sed in vno spiritu: dicẽte aposto
Canti.2.d lo: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Sequitur: Colũba mea
Ibidem. in foraminibus petræ, in cauernis maceriæ, ostẽde mihi faciẽ
tuã, sonet vox tua in auribus meis. Amat, & pergit amatoria
loqui. Columbam denuo blandiẽdo vocat, suam dicit, & sibi
asserit propriam: quódq; ipse rogari obnixius ab illa solebat,
ipsius nunc versa vice & conspectum postulat & colloquiũ.
Agit vt sponsus: sed vt verecundus, publicum erubescit, de-
cernitque frui deliciis suis in loco sequestri, vtique in forami-
nibus petræ, & in cauernis maceriæ. Puta ergo sic dicere
sponsum: Ne timeas amica, quasi hæc ad quam te hortamur
opera vinearum, negocium amoris impedire seu interrũpere
habeat. Erit certe & aliquis vsus in ea ad id quod pariter opta
mus. Vineæ sane macerias habẽt, & diuersoria grata verecun
dis. Hic literalis lusus. Quidni dixerim lusum? Quid enim se-
rium habet hæc literæ series? Ne auditu quidem dignũ quod
foris sonat, si non intus adiuuet spiritus infirmitatẽ intelligẽ
tiæ nostræ. Ne ergo remaneamus foris, ne & turpium (quod
H absit) amorum videamur lenocinia recensere: afferte pudicas
aures ad sermonem qui in manibus est de amore: & cũ ipsos
cogitatis amantes, non virum & fœminam, sed verbũ & ani-
mam sentiatis oportet. Et si Christum & ecclesiam dixero,
idem est, nisi quòd ecclesiæ nomine nõ vna anima, sed mul-
tarũ vnitas vel potius vnanimitas designatur. Nec sane fora-
mina petræ aut cauernas maceriæ, latebras putetis operantiũ
iniquitatem, ne qua prorsus suspicio subeat de operibus tene
brarum. Alius hunc locum ita exposuit, foramina petræ
vulnera Christi interpretans. Rectè omnino, nã petra Chri-
stus. Bona foramina, quæ fidem astruunt resurrectionis, &
Ioan.20.d Christi diuinitatẽ. Dominus meus, inquit, & deus meus. Vn-
de hoc reportatum oraculum, nisi ex foraminibus petræ? In
Psal.83.a his passer inuenit sibi domum, & turtur nidum, vbi reponat
pullos suos. In his se columba tutatur, & circunuolitantem
intrepida intuetur accipitrem. Et ideo ait: Columba mea in
Canti.2.d foraminibus petræ. Vox columbæ. In petra exaltauit me. Et
Psal.26.b item. Statuit, inquit, supra petram pedes meos. Vir sapiens
Psal.39.a ædificat domum suam supra petram, quod ibi nec vẽtorum
Matt.7.d formidet iniurias, nec inundationum. Quid non boni in pe-
tra? In petra exaltatus, in petra securus, in petra firmiter sto.
Securus ab hoste, fortis à casu, & hoc quoniã exaltatus à ter-
ra. Anceps est enim & caducum terrenum omne. Cõuersatio
nostra in cœlis sit, & nec cadere nec deiici formidam⁹. In cœ
I lis petra, in illa firmitas atque securitas est. Petra refugium he
Psal.103.b rinaciis. Et reuera vbi tuta firmaque infirmis securitas & re-
quies, nisi in vulneribus saluatoris? Tanto illic securior habi-
to, quanto ille potentior est ad saluandum. Fremit mundus,
premit corpus, diabolus insidiatur, non cado: fundatus enim
sum supra firmam petram. Peccaui peccatũ grande, turbatur
conscientia, sed nõ perturbabitur, quoniam vulnerum domi-
ni recordabor. Nempe vulneratus est propter iniquitates no
stras. Quid tam ad mortem quod non Christi morte salue-
tur? Si ergo in mentem venerit tam potens támque efficax
Gene.4.b medicamẽtum, nulla iam possum morbi malignitate terreri.
Et ideo liquet errasse illum qui ait: Maior est iniquitas mea,
quàm vt veniam merear. Nisi quòd non erat de mẽbris Chri
sti, nec pertinebat ad eum de Christi merito vt suum præsu-
meret, suũ diceret quod illius esset tãquam rem capitis mem-
brum. Ego verò fidenter quod ex me mihi deest, vsurpo mi-
hi ex visceribus domini, quoniam misericordia affluunt, nec
Psal.21.d desunt foramina per quæ effluant. Foderũt manus eius & pe
Psal.80.c des, latúsque lancea forauerunt: & per has rimas licet mihi su
Deut.32.b gere mel de petra, oleúmque de saxo durissimo, id est, gustare
Psal.33.b & videre quoniam suauis est dominus. Cogitabat cogitatio-
Hiere.29.c nes pacis, & ego nesciebam. Quis enim cognouit sensum do
mini, aut quis consiliarius eius fuit? At clauis reserans clauus
penetrans factus est mihi, vt videam voluntatem domini.
Quidni videam per foramen? Clamat clauus, clamat vulnus

quod verè deus sit in Christo mundum recõcilians sibi. Fer- K
rum pertransiit animam eius, & appropinquauit cor illius, vt
non iam non sciat compati infirmitatibus meis. Patet arca-
num cordis per foramina corporis, patet magnum illud pie-
tatis sacramentum, patent viscera misericordiæ dei nostri in
quibus visitauit nos oriens ex alto. Quidni viscera per vulne Luc.1.g
ra pateant? In quo enim clarius, quàm in vulneribus tuis elu-
xisset quod tu domine suauis & mitis, & multę misericordię?
Maiorem enim miserationem nemo habet, quàm vt ani-
mam suam ponat quis pro addictis morti & damnatis. Meũ
proinde meritum, miseratio domini. Non plane sum meriti
inops, quandiu ille miserationum non fuerit. Quod si miseri- Thren.3.c
cordiæ domini multæ, multus nihilominus ego in meritis
sum. Quid enim si multorum sim mihi conscius delictorum?
Nempe vbi abundauit delictum, superabũdauit & gratia. Et Rom.5.d
si misericordiæ domini ab æterno & vsque in æternum, ego
quoque misericordias domini in æternum cãtabo. Nunquid
iustitias meas? Domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Ipsa Psal.70.c
est enim & mea. Nempe factus es mihi tu iustitia à deo. Nũ-
quid mihi verendum ne non vna ambobus sufficiat? Non est
pallium breue, quod (secundum prophetam) non possit ope Esa.28.f
rire duos. Iustitia tua iustitia inæternum. Quid longius æter- Psal.118.f
nitate? Et te pariter & me operiet largiter larga & ęterna iu-
stitia. Et in me quidem operit multitudinem peccatorum, in
te autem domine quid nisi pietatis thesauros, diuitias boni- L
tatis? Hæ in foraminibus petræ repositę mihi. Quàm magna Psal.30.c
multitudo dulcedinis tuæ in illis, opertæ quidem, sed in his
qui pereunt. Vt quid enim sanctũ detur canibus, vel marga- 1.Cor.2.c
ritæ porcis? Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum,
etiam & apertis foraminibus introduxit in sancta, quanta in
his multitudo dulcedinis, plenitudo gratiæ, perfectióque vir-
tutum. Ibo mihi ad illa sic referta cellaria, atque ad admo-
nitionem prophetæ relinquã ciuitates, & habitabo in petra, Hier.48.e
erò quasi columba nidificãs in summo ore foraminis, vt cum
Moyse positus in foramine petrę, trãseunte domino merear Exo.33.d
saltem posteriora eius prospicere. Nam faciem stantis, id est
incõmutabilis claritatem quis videat, nisi qui introduci iam
meruit nõ in sancta, sed in sancta sanctorum? Nec vilis tamẽ
aut contemnenda posteriorum contẽplatio. Cõtemnat He-
rodes: ego tanto magis non contemno, quanto magis contẽ-
ptibilem se ostendit Herodi. Habent etiam aliquid & poste-
riora domini quod videre delectet. Quis scit si conuertatur
& ignoscat deus, & relinquat post se benedictionem? Erit Psal.79.b
cum ostendet faciem suam, & salui erimus. Sed interim præ- Psal.20.a
ueniat nos in benedictionibus dulcedinis, illis vtique quas
post se relinquere consueuit. Nũc dignationis suæ posterio-
ra demonstret, aliàs in gloria dignitatis faciem suam demon-
straturus. Sublimis in regno, sed suauis in cruce. In hac me vi-
sione præueniat, in illa adimpleat. Adimplebis me, ait, lætitia M
cum vultu tuo. Vtraque visio salutaris, vtraque suauis: sed il- Psal.15.c
la in sublimitate, ista in humilitate. Illa in splendore, hæc in
pallore est. Denique, inquit, & posteriora dorsi eius in pallo- Psal.67.c
re auri. Quomodo non in morte pallescat? Sed mellius pallẽs
aurum, quàm fulgens aurichalcum: & quod stultum est dei, sa
pientius est hominibus. Aurum verbum, aurum sapientia
est. Hoc aurum semetipsum decolorauit abscondens for-
mam dei, & formam serui prætendens. Decolorauit & eccle
siam, quæ ait: Nolite me considerare quod fusca sim, quia de- Canti.1.b
colorauit me sol. Ergo & posteriora ipsius in pallore auri,
quæ fuscum non erubuit crucis, vestionem passionis nõ hor
ruit, liuorem vulnerum non refugit. Et iam complacet sibi in
illis, & optat nouissima sua fore horum similia. Idcirco deni-
que audit: Columba mea in foraminibus petrę, quod in Chri
sti vulneribus tota deuotione versetur, & iugi meditatione
demoretur in illis. Inde martyrij tolerantia, inde illi magna
fiducia apud deũ altissimum. Non est quod vereatur martyr
exanguem liuidamque leuare ad eum faciem, cuius liuore sa-
natus est, gloriosam repræsentare similitudinem mortis eius
vtique in pallore auri. Quid vereatur cui etiam à domino di- Canti.2.d
citur: Ostende mihi faciem tuam? Ad quid? Vt mihi videtur,
se magis ostendere vult. Ita est, videri vult, non videre. Quid
enim ille non videt? Nõ est ei opus vt quis se ostendat, à quo
nil non videtur, nec si se abscondat. Vult ergo videri, vult be-
nignus

A nignus dux deuoti militis vultũ & oculos in sua sustolli vul
nera, vt illius ex hoc animum erigat, & exẽplo sui reddat ad
tolerandum fortiorem. Enimuero nõ sentiet sua, dum illius
vulnera intuebitur. Stat martyr tripudiãs & triumphans to-
to licet lacero corpore, & rimante latera ferro, nõ modo for
titer, sed & alacriter sacrum è carne sua circunspicit ebullire
cruorem. Vbi ergo tunc anima martyris? Nempe in tuto, nẽ-
pe in petra, nempe in visceribus Iesu, vulneribus nimirũ pa-
tentibus ad introeundum. Si in suis esset visceribus scrutans
ea, ferrum profecto sentiret: dolorem non ferret: succumbe-
ret, & negaret. Nunc autem in petra habitans, quid mirum si
in modum petræ duruerit? Sed neque hoc mirum, si exul à
corpore, dolores non sentiat corporis. Neque hoc facit stu-
por, sed amor. Submittitur enim sensus, non amittitur. Nec
deest dolor: sed superatur, sed contẽnitur. Ergo ex petra mar-
tyris fortitudo, inde plane potens ad bibendum calicem do-
Psal.22.b mini. Et calix hic inebriãs quam præclarus est. Præclarus in-
quam atque iucundus nõ minus imperatori spectanti, quàm
militi triumphanti. Gaudium etenim domini, fortitudo no-
stra. Quidni gaudeat ad vocem fortissimæ confessionis? De-
nique & requirit eam cum desiderio. Sonet, inquiẽs, vox tua
Canti.2.d in auribus meis. Nec cunctabitur rependere vicem secundũ
suam promissionem continuo, vt qui se confessus fuerit corã
Matt.8.d hominibus, confiteatur & ipse eum coram patre suo. Rũpa-
B mus sermonẽ, nec enim potest finiri modo: ne sit sine mo-
do, si cũcta quæ adhuc ex proposito capitulo restãt, vno isto
velimus sermone complecti. Ergo quod superest seruemus
principio alteri, vt de nostro sane & verbo & modo gaudeat
sponsus ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui est super
omnia deus benedictus in secula, Amen.

*Qualiter intelligatur hoc quod dicitur: Oratio iusti pene-
trat cœlos. Et quod nemo potest bene deum contem-
plari, & verbum dei prædicare, nisi perfectam
habuerit mentis puritatẽ. Sermo LXII.*

Canti.2.d COLVMBA mea in foraminibus petræ, in cauernis ma-
ceriæ. Non tantum in foraminibus petræ tutum re-
perit columba refugium, reperit & in cauernis maceriæ.
Quod si maceria non congeriem lapidum; sed sanctorum
communionem accipimus, videamus ne forte cauernas ma-
ceriæ dixerit angelorũ qui ob superbiam lapsi sunt loca quasi
vacua derelicta: quippe quæ repleri ex hominibus habent
tanquam ruinæ de lapidibus viuis reficiendæ. Vnde aposto-
1.Pet.2.a lus Petrus: Accedentes, inquit, ad lapidem viuum & ipsi tan-
quam lapides viui superædificamini domos spirituales. Nec
puto ab re esse si intelligimus angelorũ custodiam vicem ex-
hibere maceriæ in vinea domini, quæ est ecclesia prædesti-
Heb.1. d natorum: cum Paulus dicat: Nónne omnes administrato-
C rij spiritus sunt missi in ministerium propter eos qui hæredi-
Psal.33.b tatem capiunt salutis? Et propheta: Immittit angelus domini
in circuitu timentium eum. Et si ita sedet, erit sensus quia
Psal.118.g ecclesiam tempore & loco peregrinationis suæ duæ res cõso
lentur. De præterito quidem memoria passionis Christi, de
futuro autem quod se in sortem sanctorum cogitat & confi-
dit recipiendam. Ambo hæc veluti ante & retro oculata insa
tiabili desiderio contuetur, & vterque illi intuitus admodum
gratus, vterque est illi refugium, à tribulatione malorum &
dolore integra consolatio: cum nõ solum quid sibi expectan-
dum, sed & vnde id sit præsumendum nouerit. Expectatio lę
ta nec dubia, quæ Christi morte firmata est. Cur paueat ad
præmij magnitudinem, quæ præcij dignitatem considerat?
Quàm libens mente inuisit foramina per quæ sibi sacrosan-
cti sanguinis precium fluxit. Quã libens cauernas perambu-
lat & diuersoria & mãsiones quæ sunt in domo patris multæ
atque diuersæ, in quibus habet collocare filios suos pro quo-
rumque diuersitate meritorum. Et nunc quidem (quod solũ
interim potest) sola in his memoria requiescit, cœleste habi-
Psal.109.a taculum quod desursum est, iam animo induens. Erit autem
cum implebit ruinas, cum cauernas & corpore inhabitabit &
mente, cum vacua domicilia quæ antiqui reliquerunt habita
tores, ipsa suæ vniuersitatis illustrabit præsentia, nec vlla vl-
tra apparebit cauerna penitus in cœlesti maceria, fœlici de
cætero perfectione sui atque integritate gaudente. Aut si
id magis probas, dicemus has cauernas à studiosis & piis mẽ- D
tibus non inueniri, sed fieri. Quonam modo? inquis. Cogita-
tione & auiditate. Cedit nempe in modũ maceriæ mollioris
pia maceries desiderio animæ, cedit puræ cõtemplationi, ce-
dit crebræ orationi. Deniq; oratio iusti penetrat cœlos. Non Eccl.35.c
vtique aëris huius corporei spatiosas altitudines veluti quo-
dam remigio alarum suarum instar volucris volantis scindet, Ezech.5.a
aut quasi gladius acutus ipsius firmamẽti solidum celsúmque
verticem perforabit. Sed sunt cœli sancti, viui, rationales, qui Psa.18.a
enarrant gloriam dei, qui fauorabili quadam pietate nostris
se votis libenter inclinant, & sinuatis ad tactum nostrę deuo
tionis affectibus in sua nos recipiunt viscera quotiens digna
ad eos intẽtione pulsamus. Pulsanti enim aperietur. Licebit
itaque vnicuique nostrum etiam hoc tempore nostrę morta
litatis cauare sibi quacunque parte volet cauernas supernæ
maceriæ: nunc quidem patriarchas reuisere, nunc verò salu-
tare prophetas, nunc senatui immisceri apostolorum, nunc
martyrum inseri choris: sed & beatarum virtutum status &
mansiones à minimo angelo vsq; ad Cherubim & Seraphim
tota mentis alacritate percurrendo lustrare, prout quemque
sua deuotio feret. Apud quos magis afficietur immittente si-
bi spiritũ prout vult, si steterit & pulsauerit, confestim ape- Luc.12.c
rietur ei, & facta quasi cauerna in montibus vel potius men-
tibus sanctis, dum se vltro inflectunt ad pietatem, requiescet
vel paululum apud illos. Omnis animæ sic facientis & fa- E
cies & vox deo grata existit, facies propter puritatem, vox
propter confessionem. Etenim confessio & pulchritudo in Psal.95.b
conspectu eius. Vnde & dicitur illi qui eiusmodi est. Ostende
mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox admi- Canti.2.d
ratio in animo contemplantis, vox gratiarum actio est. Dele
ctatur admodum istiusmodi cauernis deus, è quibus sibi vox
resonat gratiarũ actionis; vox admirationis & laudis. Fœlix
mens quæ sibi in hac maceria frequenter cauare studuit: sed
quæ in petra, fœlicior. Licet quidem cauare & in petra, sed ad
hoc puriore mentis acie opus est, & vehementiori omnino
intentione, etiam & meritis potioribus sanctitatis. Et ad hæc
quis idoneus? Nempe ille qui dixit: In principio erat verbũ, Ioan.1.a
& verbum erat apud deum, & deus erat verbum: hoc erat in
principio apud deũ. Nónne tibi videtur ipsis se verbi pene-
tralibus immersisse, & de abditis pectoris eius quãdam inti-
mæ sapientiæ sacrosanctam eruisse medullam? Quid ille qui
sapientiam loquebatur inter perfectos, sapientiam in myste-
rio absconditam, quam nemo principũ mundi huius cogno-
uit? Nónne vno & altero cœlo acuta sed pia curiositate te-
nebratis, è tertio tandẽ hanc pius scrutator euexit? ad ipsam
non siluit nobis verbis quibus potuit fidelibus fideliter inti-
mans. Audiuit autẽ verba ineffabilia, quæ non licuit illi lo-
qui. Non vtiq; homini, nam sibi illa loquebatur & deo. Puta 2.Cor.12.a
ergo deum quasi solicitam Pauli charitatem hoc modo cõso F
lari, & dicere: Quid anxiaris quod conceptum tuum auditus Canti.2.d
non capit humanus? Sonet vox tua in auribus meis: hoc est: Si
quod sentis non licet reuelare mortalibus, consolare tamen,
quod vox tua diuinas queat mulcere aures. Vides sanctam
animam nunc quidem charitate sobriã nobis, nunc verò pu-
ritate excedentem deo? Vide etiam de sancto Dauid ne forte
ipse ille sit homo de quo cũ deo quasi de alio loquitur, quo-
niam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogita- Psal.75.b
tionis diem festum agẽt tibi. Ergo quod de cogitatione pro-
phetica verbo & exemplo prophetę venire ad medium pote
rat, id propheta in publicam mox laxabat confessionẽ, & ex
eo confitebatur in populis domino, reliquum sibi & deo ser-
uans, vnáque festiuum ducens in lætitia & exultatione. Hoc
ergo est quod nobis intimare memorato versiculo voluit,
quicquid videlicet sua illa scrutabunda & auida cogitatione
ex arcano sapientię eruere præualebat, partem quam poterat
in salutem populorum solicita prædicatione impartiebatur,
reliquum quod capere plebes non poterãt, festiua iubilatio-
ne in dei laudibus expendebat. Vides sanctæ contemplationi
deperire nihil, dum quod expendi in plebium ędificationem
non potest, id vel maximè deo sit iucunda decoráque lauda- Psal.146.a
tio? Quæ cum ita sint, duo liquet contemplationis genera
esse, vnum de statu & fœlicitate & gloria ciuitatis supernæ,
quo vel actu vel ocio ingens illa cœlestium ciuium occupata

G sit multitudo: alterum de regis ipsius maiestate, æternitate, diuinitate. Illa in maceria, ista in petra. Sed hoc quanto difficilius cauatur, tãto suauius quod inde eruis sapit. Nec verearis
Prou.25.d illud quod scriptura minatur scrutatoribus maiestatis, tantum affer purum & simplicem oculum: nõ opprimeris à gloria, sed admitteris, nisi non dei, sed tuam quæsieris gloriam. Alioquin sua quisque opprimitur, non dei gloria, dum procliuis in istam, ad illam leuare ceruicem non sinitur, nimirum grauem cupiditate. Hac excussa securè scrutemur in petra in qua thesauri absconditi sapientiæ & scientiæ sunt. Si adhuc
Eccl.24.c dubitas, audi ipsam petram. Qui operatur, inquit, in me, non
Psal.54.b peccabunt. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Ibi requiem inuenit mãsuetus & simplex, vbi dolosus opprimitur, vel elatus, & cupidus inanis gloriæ. Ecclesia columba est, & ideo requiescit. Colũba, quia innocens, quia gemens. Colũba inquam, quia in mansuetudine suscipit insitum verbum. Et requiescit in verbo, hoc est in petra, nam petra est verbũ. Ecclesia ergo in foraminibus petræ per quã introspicit & videt gloriam sponsi sui, nec opprimitur tamen à gloria, quoniam non sibi vsurpat eam. Non opprimitur, quia non scrutatrix maiestatis est, sed voluntatis: nam quod maiestati attinet, interdum quidem & in ipsam intẽdere audet, sed quasi admirans, non quasi scrutans. Sed & si quando per excessum rapi in illam contingat, digitus dei est iste, di-
H gnanter leuans hominem, non hominis temeritas insolenter dei alta peruadens. Cum enim apostolus raptum se cõmemo-
Act.9.a ret vt ausum excuset: quisnam alter præsumat mortaliũ huic se diuinę maiestatis horrendo scrutinio propriis intricare conatibus, & importunus contemplator pauenda irrumpere in arcana? Scrutatores proinde maiestatis tanquam irruptores dici reor, non qui scilicet rapiuntur in eam, sed qui irruunt. Ipsi itaque opprimũtur à gloria. Ergo formidolosa scrutatio maiestatis, at voluntatis tam tuta quàm pia. Quidni tota diligentia scrutando instem sacramento gloriæ voluntatis, cui mihi parendum per omnia scio? Suauis gloria quæ nõ aliunde quàm de ipsius suauitatis contemplatione procedit, quàm de diuitiarum bonitatis ac multæ miserationis intuitu. Deni-
Ioan.1.b que vidimus gloriam hanc, gloriam quasi vnigeniti à patre. Totum nempe benignum & verè paternum quod apparuit gloriæ in hac parte. Non me opprimet gloria ista totis licet viribus intendentem in se, ego potius imprimar illi. Etenim
2.Co.3.d reuelata facie speculantes in eandem imaginem transformamur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Transformamur cum conformamur. Absit autẽ vt in maiestatis gloria, & non magis in voluntatis modestia, dei ab homine conformitas præsumatur. Gloria mea hæc est, si vnquã de me audiero: Inueni hominem secundum cor meum. Cor
Luc.6.f sponsi, cor patris sui. Ipsum quod? Estote, ait, misericordes si-
I cut & pater vester misericors est. Hæc forma quam videre desiderat cum ecclesiæ dicit: Ostende mihi faciem tuam: forma pietatis & mansuetudinis. Hanc cũ omni fiducia leuat ad petram cui similis est. Accedite, inquit, ad eũ, & illuminami-
Psal.33.a ni, & facies vestræ non confundentur. Quo pacto humilis ab humili confundetur, à pio sancta, & à mansueto modesta? Non plane abhorrebit à puritate petræ pura facies sponsæ, non magis quàm à virtute virtus, à lumine lumen. Sed quia non ex omni interim parte adhuc ad petram forãdam ecclesia accedere potest (neque enim omnium est qui in ecclesia sunt, sacramenta diuinæ voluntatis inspicere, aut apprehendere per semetipsos profunda dei) ideo nõ solum in foraminibus petræ, sed & in cauernis maceriæ habitare ostenditur. Ergo in perfectis quidem qui timari ac penetrare arcana sapientiæ & puritate conscientiæ audent, & intelligentiæ acumine possunt, habitat in foraminibus petræ. De reliquo in cauernis maceriæ, vt qui in petra per semetipsos fodere aut nõ sufficiunt, aut non præsumunt: in maceria fodiant, contenti vel gloriam sanctorum mente intueri. Si cui ne hoc quidem possibile sit, huic sane proponet Iesum, & hũc crucifixum: vt & ipse absque suo labore habitet in foraminibus petræ, in quibus non laborauit. Iudæi in his laborauerũt, & ipse in labores infidelium introibit, vt sit fidelis. Nec verendum quod
Esa.2.b patiatur repulsam, qui & vocatur vt intret. Ingredere, inquit, in petram, abscondere in fossa humo à facie timoris domini, & à gloria maiestatis eius. Infirmæ adhuc & inerti ani- K
mæ (quæ, iuxta quod in euãgelio quidã de semetipso confite- Luc.16.a
tur, fodere non valet, mendicare erubescit) fossa ostenditur humus vbi lateat, donec conualescat & proficiat, vt possit & ipsa per se cauare sibi foramina in petra, per quæ intret ad interiora verbi, animi vtique vigore & puritate. Et si intelleximus fossam humũ, illam quæ ait: Foderunt manus meas & Psal.21.d
pedes meos: non erit ambigendum de sanitate in ea citius adipiscenda animæ vulneratæ quæ in ea demorabitur. Quid enim tam efficax ad curanda conscientię vulnera, necnon ad purgandã mentis aciem, quàm Christi vulnerum sedula meditatio? Verum donec purgata & sanata perfectè fuerit, non video qualiter illi aptari possit quod dicitur: Ostende mihi Canti.2.d
faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Quomodo denique faciem suam ostendere audeat, vel leuare vocem suam, Esa.2.b
cui & latere indicitur? Abscondere, inquit, in fossa humo. Quare? Quia non est pulchra facie, nec digna quæ videatur. Non erit digna videri, quandiu non erit videre idonea. Cum autem per inhabitationem fossę humi in sanando oculo interiori tantum profecerit, vt reuelata facie speculari gloriam dei & ipsa possit: tunc demũ quæ videbit fiducialiter iam loquetur, voce & facie placens. Placeat necesse est facies que in dei claritatẽ intendere potest. Neque enim id posset nisi clara ipsa quoque esset & pura, vtique transformata in eandem quam conspicit claritatis imaginem. Alioquin ipsa dissimili- L
tudine resiliret insolito reuerberata fulgore. Ergo cum pura puram intueri potuerit veritatem, tunc faciem ipsius spõsus videre cupiet, consequenter & vocem eius audire. Nam quantum illi placeat cum puritate quidem mentis prędicatio veritatis, ostendit cum subinde infert: Vox enim tua dulcis. Cant.2.d
Quid enim non placeat vox si displiceat facies, demonstrat cum illico subdit: Et facies tua decora. Quid internæ decor faciei, nisi puritas? In pluribus hæc absque prædicationis voce complacuit, illa absque ista in nemine. Impuris non se ostendit veritas, non se credit sapientia. Quid ergo loquuntur quã non viderunt? Quod scimus, inquit, loquimur, & quę vi- Ioan.3.b
dimus testamur. Id ergo tu audes testari quod non vidisti, & loqui quod ignoras? Quæris quem dicam impurum? Qui laudes requirit humanas, qui non ponit sine sumptu euangeliũ, qui euangelizat vt manducet, qui quæstum æstimat pietatẽ, qui non requirit fructum, sed datũ. Impuri sunt tales, & cũ non habeãt vnde videant veritatẽ propter impuritatem, habent tamen vnde illam loquantur. Quid præpropere agitis? Cur lucem non expectatis? Cur opus lucis ante lucem præsumitis? Vanum est vobis ante lucem surgere. Lux est puritas, Psal.126.a
lux charitas quæ non quærit quæ sua sunt. Hæc præcedat, & 1.Cor.13.b
pes linguę in incerto nõ ponitur. Superbo oculo veritas non videtur, syncero patet. Nõ est quod se veritas deneget intuẽdam puro cordi, ac per hoc nec eloquendã. Peccatori autem M
dicit deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamẽ Psal.49.c
tum meũ per os tuũ? Multi puritate neglecta, ante loqui quã videre conati sunt, & aut grauiter errauerunt nescientes de quibus loquerentur, neque de quibus affirmarent: aut turpiter viluerunt, dum qui alios docerent, seipsos nõ docuissent. A quo nos gemino malo semper custodiat exoratus à nobis sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quòd viro sapienti vita seu mens sua sit sibi vinea in cultu. Et de duobus vulpium generibus: scilicet adulatoribus, & detractoribus. Et de tentationibus monachorum nouiciorum.

Sermo LXIII.

CAPITE nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vi- Canti.2.d
neas, nam vinea nostra floruit. Liquet quòd non ociose ad vineas itum sit, quando ibi inuentæ sunt vulpes demolientes eas. Litera quidem istud. Spiritus autem quid? Ante omnia sane vt communem, & vsitatum literæ sensum in hac explanatione penitus respuamus: vtpote ineptum & insulsum, indignúmque plane qui recipiatur in scriptura tam sancta tam autentica. Nisi quis forte ita vecors & animo stolidus sit, vt pro magno habeat didicisse ex ea instar filiorum huius seculi curam gerere terrenarum possessionum, custodire

A custodire & defenſare vineas ab incurſantibus beſtiis, ne for
te contingat amittere fructum vini, in quo eſt luxuria, ſimúl-
Ephes.5.d que pereat opera & impenſa. Grande ſcilicet dánum, vt pro-
pterea librum ſanctum tanto ſtudio & tanta cum veneratio-
ne legamus, quod docemur in eo à vulpibus vineas cuſtodi-
re, ne in excolẽdis illis fruſtra marſupia vacuẽtur, ſi in cuſto-
diendis pigri fuerimus. Non eſtis tam rudes, neque adeo ſpi-
ritualis gratiæ expertes, vt ita carnaliter ſapiatis. Ergo in ſpi-
ritu iſta quæramus. Ibi ſane inuenimus, ſano quidem intelle-
ctu, ſenſúque nihilominus digno, & vineas florẽtes, & vulpes
demolientes, in quibus capiendis vel amouendis & honeſtius
laboratur & fructuoſius. An vos dubitatis longè vigilantius
inſiſtendum mẽtibus ſeruandis quàm frugibus, longè curio-
ſius inuigilandum cauendis propter illas ſpiritualibus nequi-
tiis, quàm capiendis propter iſtas fraudulentis vulpeculis?

Sed iam à me demonſtrandæ ſunt ſpirituales iſtæ tá vites
quàm vulpes. Veſtra intererit filij, ſuæ quenque vineæ proui-
dere, cùm me diſputante aduerterit in quibus ſibi & à quibus
maximè ſit cauendum. Viro ſapienti ſua vita vinea eſt, ſua
mens, ſua conſcientia. Nil quippe incultum deſertúmve in ſe
ſapiens derelinquet. Stultus non ita. Cũcta apud eum negle-
cta inuenies, cuncta iacentia, cuncta inculta & ſordida. Non
eſt vinea ſtulto. Quomodo vinea, vbi nil plantatũ, nil elabo-
ratum vſpiam paret? Tota ſpinis ſilueſcit & tribulis ſtulti vi-
B ta, & vinea eſt? Et ſi fuit, iam non eſt redacta in ſolitudinem.
Vbi vitis virtutis? Vbi botrus boni operis? Vbi vinum lętitiæ
ſpiritualis? Per agrum hominis pigri tranſiui, inquit, & per
Prou.24.d vineam viri ſtulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & ope-
ruerunt ſuperficiem eius ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa
erat. Audis ſapientem irridentem ſtultum quod bona naturę
& dona gratiæ, quæ forte per lauacrum regenerationis acce-
perat, tanquam illam quam plantauit deus & non homo pri-
mam ſuam vineam, in non vineã negligendo redegit. Deni-
que non poteſt vinea eſſe vbi vita non eſt. Nam ſtultus quòd
viuit, mortem potius quàm vitam eſſe cenſuerim. Quomodo
vita cum ſterilitate? Arbor arida & in ſterilitatem verſa, nón-
ne mortua iudicatur? Et ſarmẽta mortua ſunt. Et occidit, in-
Psal.77.c quit, in grandine vineas eorum, monſtrans vita priuatas, quę
ſterilitate dãnatæ ſunt. Sic ſtultus eo ipſo quod inutiliter vi-
uit, viuens mortuus eſt. Soli itaq; conuenit ſapiẽti habere vel
potius eſſe vineam, qui vitam habet. Eſt lignum fructiferum
in domo dei, ac per hoc lignum viuens. Siquidem & ipſa ſa-
pientia qua ſapiens dicitur & eſt, lignũ vitæ eſt apprehendẽ-
Heb.10.c tibus eam. Quidni viuat aprehenſor eius? Viuit, ſed ex fide.
Sapien.7.d Iuſtus nempe eſt ſapiẽs, & iuſtus ex fide vidit. Et ſi anima iu-
ſti ſedes eſt ſapientiæ, ſicut eſt: profecto is ſapiens, qui iuſtus.
Is ergo, ſiue iuſtum nomines ſiue ſapientem, nunquã abſque
vinea viuet, quia nunquam non viuet. Hoc quippe eſt illi vi-
C nea quod vita. Et bona vinea iuſti, immo bona vinea iuſtus,
cui virtus vitis, cui actio palmes, cui vinum teſtimonium con
2.Cor.1.c ſcientiæ, cui lingua torcular expreſsionis. Denique gloria no
ſtra hæc eſt, inquit, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Vides
apud ſapientem vacare nihil? Sermo, cogitatio, cõuerſatio, &
ſi quid aliud eſt ex eo, quidni totum dei agricultura, dei ædifi-
catio eſt, & vinea domini ſabaoth? Quid denique illi de ſe pe-
rire poſsit, quando & folium eius non defluet? Cæterùm tali
Eccles.5.b vineæ nunquam infeſtationes, nunquam inſidiæ deerũt. Nẽ-
pe vbi multę opes, multi ſunt & qui comedũt eas. Sapiens e-
rit ſolicitus ſeruare vineam ſuam non minus quàm excolere,
nec ſinet eam vorari à vulpibus. Peſsima vulpes occultus
detractor, ſed non minus nequam adulator blandus. Cauebit
ſapiens ab his. Dabit operam, ſanè quod in ipſo eſt, capere il-
los qui talia agunt, ſed capere beneficiis atque obſequiis mo-
nitiſque ſalutaribus & orationibus pro his ad deum. Non ceſ
ſabit iſtiuſmodi carbones ignis cõgerere ſuper caput maledi-
ci, & item ſuper adulatoris, quouſque (ſi fieri poteſt) & illi in-
uidiam, & iſti ſimulationem de corde tollat, faciens manda-
Cant.2.d tum ſponſi dicentis: Capite nobis vulpes paruulas, quæ de-
moliuntur vineas. An non tibi captus ille videtur qui ſuffu-
ſus ora rubore, quippe proprium erubeſcens iudiciũ, ipſe ſuæ
confuſionis & pœnitudinis teſtis eſt, ſiue quod oderit homi-
nem amore dignißimum, ſiue quòd dilexerit tantũ verbo &
lingua eum à quo ſe diligi opere & veritate vel ſero expertus

eſt? Captus planè, & captus domino, ſecundũ quod nomina- D
tim ipſe expreſsit: Capite, inquiẽs, nobis. Vtinam ego omnes
aduerſantes mihi ſine cauſa ita capere poſsim, vt Chriſto eos
vel reſtituam vel acquiram. Sic ſic confundantur & reuerean Psal.39.d
tur qui quærunt animã meã, auertantur retrorſum & erubeſ-
ſcant qui volũt mihi mala, quatenus inueniar & ipſe obediẽs
ſponſo, non modo in capiendo vulpes, ſed & in capiẽdo ipſi.
Sed reflectatur ſermo ad ſui principium, vt ſuo ordine ſeries
explanationis procedat. Capite nobis vulpes paruulas quæ Canti.2.d
demoliuntur vineas. Locus moralis eſt, & iuxta morum diſci
plinam, nos iam oſtendimus ſpirituales has vineas, nõ niſi ſpi
rituales viros eſſe: quorum cùm omnia interiora culta ſint, o-
mniáq; germinantia, omnia fructificantia, & parturiẽtia ſpi-
ritum ſalutis, quomodo de regno dei, ſic de his vineis æquè
domini ſabaoth poſſum dicere quoniã intra nos ſunt. Deni-
que in euangelio legitur dari gentibus regnũ facientibus fru- Matt.12.g
ctus eius. Hi ſunt quos Paulus enumerat, dicens, Fructus au- Gala.5.b
tem ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimi-
tas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, cõtinen
tia, caſtitas. Fructus iſti, profectus noſtri. Hi accepti ſponſo,
quia ipſi cura eſt de nobis. Num de virgultis cura eſt deo?
Homines non arbores amat homo deus, & noſtros profect9
ſuos fructus deputat. Tempus horum diligẽter obſeruat, ar-
ridet apparentibus, & ſolicitus ſatagit ne pereant nobis cùm
apparuerint, immo verò ne pereant ſibi: ſe enim reputat tan- E
quam nos. Ideóque prouidens capi ſibi iubet inſidiantes vul
peculas, ne nouellos fructus ipſæ præripiant. Capite, inquit, Cant.2.d
nobis vulpes paruulas, quæ demoliũtur vineas. Et quaſi quis
dicat, præpropere times, nondũ venit fructuum tempus: non
eſt ita, inquit: nam vinea noſtra floruit. Poſt flores nõ eſt fru-
ctuum mora, adhuc illis cadentibus iſti irrumpunt illico, illi-
co incipiunt apparere. Parabola iſta inſtantis eſt tempo-
ris. Videtis iſtos nouicios? Nuper venerunt, nuper conuerſi
ſunt, non poſſumus de ipſis dicere, quia vinea noſtra floruit.
Floret enim. Interim quod in eis apparere videris, flos eſt, fru-
ctuum tempus nondum aduenit. Flos nouella cõuerſatio eſt,
flos formula recens vitæ emendatioris eſt. Induerunt ſibi fa-
ciem diſciplinatam, & bonam totius corporis compoſitio-
nem. Placent, fateor, quæ in facie ſunt, negligentior vtique is
qui foris apparet corporum cultus & veſtium, ſermo rarior,
vultus hilarior, aſpectus verecundior, inceſſus maturior. Ve-
rùm quia hæc nouiter cœpere, ipſa ſui nouitate flores cẽſen-
da ſunt, & ſpes fructuum magis quàm fructus. Vobis filioli,
non timemus à fraude vulpium, quæ fructibus magis quàm
floribus inuidere noſcuntur. Veſtrum aliunde periculum eſt.
Vſtionem certè metuo floribus, non ſubreptionem, ſed v-
ſtionem à frigore. Aloqui, mihi ſuſpectus eſt, & frigora ma-
tutina, quæ intempeſtiuos flores ſolent perdere, fructus præ-
ripere. Itaque ab Aquilone panditur veſtrum malum. A facie F
frigoris eius quis ſuſtinebit? Hoc frigus ſi ſemel animam, a- Hier. [illegible]
nimæ quidem (vt aſſolet) incuria ſpiritu dormitante peruaſe- Psal.147.b
rit, ac nemine deinde (quod abſit) inhibente ad interiora eius
peruenerit, deſcenderit in viſcera cordis & ſinum mentis, cõ-
cuſſerit affectiones, occupauerit conſilij ſemitas, perturbaue-
rit iudicij lumẽ, libertatem addixerit ſpiritus, mox (vt in cor-
pore ſolet euenire febricitantibus) ſubit quidam animi rigor
& vigor lenteſcit, langor fingitur virium, horror auſteritatis
intenditur, timor ſolicitat paupertatis, contrahitur animus,
ſubtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitæ, ſopitur ratio,
ſpiritus extinguitur, deferueſcit nouitius feruor, ingraueſcit
tepor faſtidioſus, refrigeſcit fraterna charitas, blanditur volu
ptas, fallit ſecuritas, reuocat conſuetudo. Quid plura? Diſsi-
mulatur lex, abdicatur ius, fas proſcribitur, derelinquitur ti-
mor domini. Dantur poſtremo impudentiæ manus, præſu-
mitur ille temerarius, ille pudẽdus, ille turpißimus, plenus il-
le ignominia & confuſione ſaltus de excelſo in abyſſum, de
pauimento in ſterquilinium, de ſolio in cloacam, de cœlo in
cœnum, de clauſtro in ſeculum, de paradiſo in infernũ. Prin-
cipium & originem huius peſtis, & vel qua arte videtur, vel
qua ſuperetur virtute, non eſt huius temporis demonſtrare.
Aliàs erit hoc, nunc cœpta proſequamur. Ad prouectiores &
firmiores ſermo eſt retorquẽdus, ad vineam quæ iam floruit,
cui quidem etſi non eſt quod floribus formidet à frigore, ſed

G non fructus sicuti sunt à vulpibus. Dicendum apertius quid sint spiritualiter hæ vulpes, cur pusillæ dicantur, cur iubeâtur potissimum capi, & non abigi vel occidi: etiam introducēda diuersa genera harum bestiarum ad maiorem audientium notitiam & cautelam, non sanè sermone isto, vt fastidio cōsulamus, & nostræ deuotionis alacritas perpetuetur in gratia & confessione gloriæ magni ecclesię sponsi domini nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amē.

De tentationibus monachorum prouectorum, & de hæreticis. Sermo LXIIII.

Canti.2.d ADSVM promissioni meæ. Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas, nam vinea nostra floruit. Vulpes tentationes sunt. Necesse est vt veniant tentationes. 2.Ti.2.a Quis enim coronabitur, nisi qui legitime certauerit? Aut quo modo certabunt, si desit qui impugnet? Tu ergo accedens ad seruitutem dei, sta in timore, & præpara animam tuam 2.Ti.3.c ad tentationem, certus omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem passuros. Porrò tentationes diuersę sunt, pro temporum diuersitate. Et initiis quidem nostris tanquā nouellarum teneris floribus plantationum in euidenti vis algoris incumbit, cuius meminimus in sermone altero, & incipientes ab hac peste cautos reddidimus. Iam verò pro- H ficientium sanctioribus studiis minimè quidem sese opponere contrariæ virtutes apertè audent, sed solent ex occulto insidiari quasi quædam fraudulentæ vulpeculæ: specie quidem, virtutes: re autem, vitia. Quantos (verbi gratia) ingressos vias vitæ, progressos ad meliora, super semitas iustitiæ bene securéque proficiscentes & proficientes, fraude (proh pudor) vulpium harum turpiter supplātatos expertus sum, & sero in se virtutum suffocatos plangere fructus. Vidi ego hominem currentem bene, & ecce cogitatio (quidni vulpecula fuit?) quantis, inquit, bonum quo solus fruor, si essem in patria, possem vtique impartiri fratribus & cognatis, notis & amicis? Amant me, & facile acquiescerent Mat.26.a suadenti. Vt quid perditio hæc? Vado illuc, & saluo multos ex illis, & me pariter. Nec verendum in loci mutatione. Etenim dum benefaciam, quid interest vbi, nisi quòd illic procul dubio satius, vbi fructuosius degam? Quid plura? It, & perit miser, non tam exul ad patriam, quàm canis reuersus ad vomitum. Et se perdidit infœlix, & suorum acquisiuit neminem. En vna vulpecula ista videlicet frustratoria spes quam habuit in acquisitione suorum. Potes tu quoque per teipsum in teipso alias atque alias similes huic inuenire seu aduertere si non negligas. Vis tamen vt vnam adhuc ego ostendam tibi? Facio etiam & tertiam, & quartam quoque demonstrabo, si te ad capiendas eas, quas forte ex his in tua adueri I teris vinea, inuenero vigilantem. Interdum bene proficientis cuiuspiam, cùm sibi profusius aliquid supernæ gratiæ senserit irrorari, subit animum desiderium prædicandi, non quidem ad parentes & propinquos, iuxta illud: Cōtinuo nō ac- Gala.1.a quieui carni & sanguini: sed quasi purius, fructuosius, fortiúsque passim ad extraneos & ad omnes. Caute omnino. Sane ti- Prou.11.d met propheticum incurrere maledictum, si quæ abscondito accepit frumenta, abscondat in populis: & cōtra euangelium Mat.10.c facere, nisi quæ in aure audiuit, prædicauerit super tecta. Vulpes est, atque illa priore eo nociuior quo occultior veniens. Sed capio tibi eam. Primus Moyses dicit: Non arabis in pri- Deut.15.d mogenito bouis. Hoc Paulus interpretans, non neophytum, inquit, ne in superbiam elatus incidat in iudicium diaboli. 1.Ti.3.b Et rursum: Nec quisquam, inquit, sumit sibi honorem, sed Heb.5.a qui vocatur à deo tanquam Aaron. Itē ipse: Quomodo præ- Rom.10.c dicabunt, ait, nisi mittantur? Et scimus monachi officium esse non docere, sed lugere. Ex his similibúsque collectis mihi texo rete, & capio vulpem, ne demoliatur vineam. Ex his nempe claret & certum est quod publice prędicare nec monacho conuenit, nec nouitio expedit, nec nō misso licet. Porrò contra hæc tria venire quanta conscientiæ demolitio est? Ergo quicquid tale animo suggeratur, siue sit illud tua cogitatio, siue immissio per angelū malum, dolosam agnosce vulpeculam, id est, malum sub specie boni. Sed aspice aliam. Quātos ex monasteriis spiritu feruētes eremi solitudo suscepit, & aut tepefactos euomuit, aut tenuit contra eremi legē nō modò K remissos, sed etiam dissolutos: sicque apparuit vulpeculā affuisse vbi tanta facta est vastatio vineæ, id est vitę & cōscientiæ hominis detrimentum. Cogitabat si solus degeret, multo se copiosiores fructus spiritus percepturum, quippe qui in communi vita tantum spiritualis gratiæ fuisset expertus. Et bona visa est sua cogitatio sibi, sed rei exitus indicauit magis eandem illi cogitationem, vulpem demolientem fuisse. Quid illud quod nos quoq; totiens in domo ista tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorundam qui inter nos sunt, superstitiosámque abstinentiam, ex qua se omnibus, sibiq; omnes molestos reddunt? Quomodo nō hæc ipsa discordia tam generalis, & suæ illis cōscientiæ dissipatio est, & quod in ipso est, grandis vineæ huius quam plantauit dextera domini, vestræ scilicet omnium vnanimitatis demolitio? Vę homini per Matt.26.b quem scandalum venit. Qui scandalizauerit, inquit, vnum de Mar.9.f his pusillis, durum est quod sequitur. Quanto duriora meretur qui tantam & tam sanctam multitudinem scandalizat? Iudicium prorsus durissimum portabit quicunque est ille. Sed hæc aliàs. Nunc verò intendamus iis quæ à sponso dicuntur super pusillis & astutis his animalibus demolientibus vineas. Pusillis dixerim, non malitia, sed subtilitate. Astutū siquidem natura hoc genus est animantis, promptúmq; admodū ad nocendum in occulto: & videtur mihi cōgruentissimè designare subtilissima quædam vitia specie palliata virtutū, qualium L vtiq; formā pręmissis ad notitiam exemplis, paucis licet, iam aliquantisper expressi. Nec enim aliter nocere queunt, nisi quod se virtutes virtutum quadam similitudine mētiuntur. Sunt autem cogitationes hominum aut vanæ, aut factę immissiones per angelos malos, angelos satanæ qui se transfigurant in an 2.Cor.11.c gelos lucis, parātes sagittas suas in pharetra, hoc est, in occul- Psal.10.a to, vt sagittent in obscuro rectos corde. Vnde & pusillas eas propter hoc reor dici, quòd cum cætera vitia quadam quasi corpulentia sui manifesta se præbeāt, hoc genus pro sui subtilitate haud facile agnosci, & ideo nec caueri possit: nisi duntaxat à perfectis & exercitatis, & qui habeant illuminatos oculos cordis ad discretionē boni & mali, maximéque ad discretionem spirituum, qui cum apostolo possint dicere: Quia 2.Cor.2.c non ignoramus astutias satanæ, neq; cogitationes eius. Et vide ne fortè ob hoc à sponso iubeantur non quidem exterminari vel abigi vel occidi, sed capi: quod videlicet huiusmodi spirituales dolosásq; bestiolas omni vigilantia & cautela obseruari oporteat & examinari, & sic capi, id est comprehendi in astutia sua. Ergo cùm proditur dolus, cùm fraus aperitur, cū conuincitur falsitas, rectissimè tūc dicitur capta vulpes pusilla quæ demoliebatur vineam. Denique dicimus hominem in sermone capi, sicut habes in euangelio, Quia conuenerunt Mat.22.d Pharisæi in vnum vt caperēt Iesum in sermone. Ita ergo spō- Cant.2.d sus capi iubet vulpes pusillas quæ demoliuntur vineas, id est, M deprehendi, conuinci, prodi. Solum hoc malignitatis genus id proprium habet, vt agnitū iam minimè noceat, ita vt agnosci sit illi expugnari. Quis enim nisi demens comperta decipula sciens & prudens pedem mittit in illam? Sufficit proinde si capiantur quæ eiusmodi sunt, hoc est, si prodas & deducas ad medium: quippe quibus apparere perire est. Nō sic cętera vitia. Nempe manifestè veniunt, manifestè nocent, sciētes captiuant, superant reluctantes, vtpote vi non dolo agentia. Ergo contra huiusmodi aperte sæuientes bestias nō inuestigatione opus est, sed refrenatione. Solas has vulpes paruulas, dissimulatrices maximas (quia proditæ iam non nocent) sufficit educi in lucem, & capi in calliditate sua. Nam foueas habent. Tali itaque ex causa vulpes istæ & capi iubentur, & paruulæ describuntur. Vel ideo paruulæ, vt nascentia vitia, in ipso ortu, donec vtique paruula sunt, vigilanter obseruans illico comprehendas, ne crescentia plus noceant, & difficilius capiantur. Et si iuxta allegoriam ecclesias, vineas, vulpes, hæreses vel potius hæreticos ipsos intelligamus: simplex est sensus, vt hæretici capiantur potius quàm effugētur. Capiantur dico non armis, sed argumentis quibus refellantur errores eorum: ipsi verò si fieri potest reconcilientur catholicæ, reuocentur ad veram fidem. Hæc est enim voluntas eius, qui 1.Tim.2.b vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Hoc denique velle se perhibet, qui non simpliciter

capite,

A capite vulpes:sed, capite nobis,inquit,vulpes paruulas. Sibi ergo & sponsæ suæ,id est,catholicæ iubet acquiri has vulpes, cùm ait : Capite eas nobis. Itaque homo de ecclesia exercitatus & doctus, si cum hæretico homine disputare aggreditur,illò intentionem suam dirigere debet, quatenus ita errãtem conuincat vt & conuertat,cogitãs illud apostoli Iacobi : *Iac.5.d* quia qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte,& operit multitudinem peccatorum.Quod si reuerti noluerit,nec cõuictus post primam iam & secũdam admonitionẽ (vtpote qui omnino subuersus est) erit secundum apostolum deuitandus.Ex hoc iam melius (vt quidem ego arbitror)effugatur, aut etiam religatur,quàm finitur vineas demoliri. Nec propterea sanè nihil se egisse putet qui hæreticum vicit & conuicit,hæreses confutauit, verisimilia à vero clarè apertéque distinxit, praua dogmata, plana & irrefragabili ratione praua esse monstrauit,prauum denique intellectum extollentẽ se aduersus scientiam dei in captiuitatem redegit. Nempe cepit nihilominus qui talia operatus est,vulpem, etsi non ad salutem illi:& cepit eam spõso & sponsæ,quamuis aliter. Nam etsi hæreticus nõ surrexit de fece,ecclesia tamen confirmatur in fide,&quidem de profectibus spõsæ,sponsus sine dubio gratulatur.Gaudium etenim domini est fortitudo nostra.Denique nõ putat à se aliena lucra nostra,qui se nobis tam dignanter associat,dum iubet capi vulpes non sibi,sed nobis secum,Capite, inquiens, nobis. B Aduertere est enim quod ait,nobis.Quid hac voce socialius? An non tibi videtur hoc dicere, quasi quidam paterfamiliâs qui per se nihil habeat, sed omnia communia cum vxore & filiis atque domesticis?Et qui loquitur deus est,minime tamẽ vt deus id loquitur,sed vt sponsus. Capite nobis vulpes. Vides quàm socialiter loquitur qui socium non habet? Poterat dicere,mihi,sed maluit,nobis,consortio delectatus. O suauitatem,ô gratiam,ô amoris vim. Itàne summus omnium vnus factus est omnium?Quis hoc fecit? Amor dignitatis nescius, dignatione diues,affectu potens,suasu efficax. Quid violentius? Triumphat de deo amor.Quid tamen tam non violentum?Amor est.Quę est ista vis,quæso,tam violenta ad victoriam, *Philip.2.a* tam victa ad violentiam? Denique semetipsum exinaniuit,vt scias amoris fuisse quod plenitudo effusa est,quod altitudo adæquata est,quod singularitas associata est. Cũ quonam tibi,ô admirande spõse, tam familiare consortium?Nobis,inquis,capite.Cui tecum? An ecclesiæ de gentibus? De mortalibus & peccatoribus collecta est.Illam scimus quæ sit. Sed tu quis es,Æthiopissæ huius tam deuotus, tam ambitiosus amator? Sane non alter Moyses, sed plusquam Moyses. *Psal.44.a* Num tu ille es speciosus forma præ filiis hominum?Parũ dixi, candor es vitæ æternæ, splendor & figura substantiæ dei. Postremò super omnia deus benedictus in secula.Amen.

C

De duplici genere hæreticorum,scilicet manifestorum, & occultorum.Et de impietate quorundam,qui ne secretum prodatur,peierare permittunt:dicentes viros posse mulieribus cohabitare sine detrimento continentiæ.

Sermo LXV.

DVOS VOBIS super vno capitulo disputaui sermones, tertium edere paro, si audire non tædeat. Et necessarium reor. Nam quod ad nostram quidem spectat domesticam vineam (quæ vos estis) satis me arbitror in duobus fecisse sermonibus pro munimento illi aduersus insidias tripartiti generis vulpium, qui sunt adulatores, detractores, ac seductorij quidam spiritus, gnari & assueti mala sub specie boni inducere. Verùm dominicæ vineæ non ita.Illam loquor quæ impleuit terram,cuius & nos portio sumus:vineam grãdem nimis, domini plantatam manu, redemptam sanguine, rigatam verbo,propagatam gratia,fœcundatam spiritu. Ergo plus proprij curam gerens, in commune minus profui. Mouet me autem pro ipsa multitudo demolientium eam,defensantium paucitas,difficultas defensionis.Difficultatem occultatio facit. Nam cùm ecclesia semper ab initio sui vulpes habuerit, citò omnes compertæ & captæ sunt. Confligebat hæreticus palam, nam inde hæreticus maximè, quod palam vincere cupiebat, & succumbebat.Ita ergo facilè illæ capiebantur vulpes. D Quid enim si posita in lucem veritate hæreticus in suæ pertinaciæ tenebris remanens, solus foris religatus aresceret? Nihilominus capta reputabatur vulpes condemnata impietate,&impio foras misso,ostentui vtique iam victuro,non fructui.Ex hoc,iuxta prophetam,erant illi vbera arentia, & venter sterilis:quia non repullulat error publicè confutatus, & falsitas aperta non germinat. *Osee 9.d* Quid faciemus his malignissimis vulpibus vt capi queant, quæ nocere quàm vincere malunt,& ne apparere quidem volunt,sed serpere?Omnibus vna intentio hæretici semper fuit captare gloriam de singularitate scientię,sola ista malignior cæteris versutiórque hæresibus, damnis pascitur alienis, propriæ gloriæ negligens.Docta,credo,exemplis veterum, quæ proditæ euadere non valebant, sed confestim capiebantur : cauta est nouo maleficij genere operari mysterium iniquitatis, eo licentius quo latentius. Denique indixere(vt dicitur)latebras sibi,firmauerunt sibi sermonem nequam.Iura,periura:secretum prodere noli.Enimuero aliàs ne tenuiter quidem iurare vilatenus acquiescunt,propter illud de euangelio,non iurare *Mat.5.c* neque per cœlum,neque per terram,&c.O stulti &tardi corde,repleti sanè pharisaico spiritu,liquantes culicem,& camelum glutientes. *Iaco.5.c* Iurare nõ licet,& peierare licet?An in hoc solo vtrunque licet?De quonam mihi euangeliorum loco producitis istam exceptionem,qui ne iota quidẽ (vt falso gloriamini)præteritis? Patet vos & superstitiosè obseruare de iuramento,& flagitiosè præsumere de periurio.O peruersitatem. E Quod ad cautelam consultum est, videlicet non iurare : hoc *Cant.2.d* isti mandati vice tam contentiosè obseruant:& quod immobili iure sancitum est, non peierandum scilicet, hoc tanquam indifferẽs pro sua voluntate dispẽsant. Non,inquiunt,sed ne mysterium publicemus.Quasi gloria dei non sit reuelare sermonem.An dei inuident gloriæ?Sed magis credo quod pandere erubescant,scientes inglorium.Nam nefanda & obscœna dicuntur agere in secreto,siquidem & vulpium posteriora fœtent. Sed taceo quæ negarent:ad manifesta respondeãt. An iuxta euangelium cauẽt sanctum dare canibus, & margaritas porcis ? *Matt.7.a* At istud apertè fateri est se non esse de ecclesia, qui omnes qui de ecclesia sunt,canes censent &porcos. Sine exceptione enim omnibus qui de sua secta non sunt,suum illud quicquid est subtrahendum existimant. Cęterùm,hoc etsi sentiãt non respondebunt, ne manifesti fiant,nempe quod omnimodo fugiũt,sed non effugiẽt. Respõde mihi, ô homo qui plus quàm oportet sapis,& plus quàm dici potest desipis. Dei est,an non,mysterium quod occultas ? Si est, cur non ad eius gloriam pandis ? Nam gloria dei reuelare sermonem. Si non,cur fidem habes in eo quod non est dei,nisi quia hęreticus es ? Aut igitur dei secretum ad dei gloriam prodant, aut dei negent mysterium,& minimè se hæreticos negẽt:aut certe nihilominus manifestos se fateantur inimicos gloriæ dei, F qui nolunt manifestum fieri quod ei norunt fore ad gloriam. Stat nempe scripturæ veritas : Gloria regum celare verbum, *Pro.25.a* gloria dei reuelare sermonem. Non vis tu reuelare?Nõ ergo vis deum glorificare. Sed forte non recipis scripturam hanc. Ita est, solius euangelij se profitentur æmulatores, & solos. Respondeant proinde euangelio.Quod dico,ait,in tenebris, *Mat.10.a* dicite in lumine : & quod in aure auditis,prædicate super tecta.Iam nõ licet silere,vsquequo occultum tenetur quod palam deus fieri iubet? Vsquequo opertum est euangelium vestrum?Suspicor:vestrum nõ est Pauli.Nam ille suum fatetur opertum non esse.Et si,inquit,opertũ est euangelium meum, *2.Cor.4.a* in his opertum est qui pereunt. Videte ne vos diceret,apud quos euangelium inuenitur opertum. Quid apertius quòd pereatis ? An fortè nec Paulum recipitis ? De quibusdam ita audiui. Nõ enim inter vos omnes per omnia cõcordatis,etsi à nobis omnes dissentiatis. Atverò eorum verba & scripta & traditiones qui corporaliter cum saluatore fuerunt pari auctoritate euangelij, cuncti (ni fallor) indifferenter recipitis. Nunquid illi opertum tenuere euangelium suum ? Nunquid in deo carnis infirma,mortis horrida, crucis ignominiam tacuere?Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum. Vbi apostolica forma & vita,quam iactatis ? Illi clamant,vos susurratis. Illi in publico , vos in angulo. Illi vt nubes volant, *Esa.60.b* vos in tenebris ac subterraneis domibus delitescitis. Quid

G simile illis in vobis ostenditis? An quod vobiscum muliercu-
las non vtique circunducitis, sed includitis? Non æquè comi-
tatio vt cohabitatio suspicioni patet. Verum quisnam de illis
sinistrum quippiam suspicaretur, qui mortuos suscitabant?
Fac tu similiter, & vnà recubantem putabo fœminam virum.
Alioquin temerè tibi vsurpas illorum dispensationem, quo-
rum sanctitatem non habes. Cum fœmina semper esse, & nõ
cognoscere fœminam, nónne plus est quàm mortuum susci-
tare? Quod minus est nõ potes, & quod maius est vis credam
tibi? Quotidie latus tuum ad latus iuuenculæ est in mensa.
Lectus tuus ad lectum eius in camera, oculi tui ad illius ocu-
los in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, & cõ-
tinens vis putari? Esto vt sis, sed ego suspicione non careo.
Scandalo mihi es, tolle scandali causam, quo te probes verum
Mat.15.a (vt iactitas) euangelij æmulatorem. Qui scandalizauerit vnũ
de ecclesia, nónne euangelium condemnat illum? Tu eccle-
siam scandalizas. Vulpes es demoliens vineam. Iuuate me so-
cij vt capiatur. Vel potius capite vos nobis eã ô angeli sancti.
Versuta est valde, operta est iniquitate & impietate sua. Pla-
nè tam pusilla atque subtilis, vt facilè quidem humanos fru-
stretur obtutus. Nunquid & vestros? Propterea vox illa ad
Canti.2.d vos, vtpote sodales sponsi: Capite nobis vulpes paruulas. Er-
go facite quod iubemini, capite nobis hanc tam versipellem
vulpeculam, quam ecce iam diu frustra insequimur. Docete
H & suggerite qualiter fraus deprehendatur. Hoc enim est ce-
pisse vulpem: quia longe plus nocet falsus catholicus, quàm si
verus appareret hęreticus. Non est autem hominis scire quid
sit in homine, nisi quis fortè ad hoc ipsum fuerit vel illumina
tus spiritu dei, vel angelica informatus industria. Quod si-
gnum dabitis vt palam fiat pessima hæresis hæc docta menti-
ri non lingua tantùm, sed vita? Et quidem recens vastatio
vineæ vulpem indicat affuisse, sed nescio qua arte fingendi
ita sua cõfundit vestigia callidissimum animal, vt quà vel in-
tret vel exeat, haud facile queat ab homine deprehẽdi. Cúm-
que pateat opus, non apparet auctor: ita per ea quæ in facie
sunt, cuncta dissimulat. Denique si fidem interroges, nihil
Christianius. Si conuersationem, nihil irreprehensibilius: &
quę loquitur, factis probat. Videas hominem in testimonium
suę fidei frequẽtare ecclesiam, honorare presbyteros, offerre
munus suum, confessionem facere, sacramentis communica-
re. Quid fidelius? Iam quod ad vitam moresq; spectat, nemi-
nem concutit, neminem circunuenit, neminem supergredi-
tur. Pallent insuper ora ieiuniis, panem nõ comedit ociosus,
operatur manibus vnde vitam sustentat. Vbi iam vulpes? Te-
nebamus eam: quomodo elapsa est è manibus? Quomodo
tam repente disparuit? Instemus, inuestigemus: à fructibus e-
ius cognoscemus eam. Et certè vinearum demolitio testatur
vulpem. Mulieres relictis viris, & item viri dimissis vxori-
I bus ad istos se conferunt. Clerici & sacerdotes populis eccle
siisque relictis intonsi & barbati apud eos inter textores &
textrices plerunque inuenti sunt. An non grauis demolitio
ista? An non opera vulpium hæc? Verùm non apud omnes
fortè ista tam manifesta deprehenduntur: & si sint, nõ est vn-
de probentur. Quonam modo capimus illos? Reuertamur ad
consortium & contubernium fœminarum. Hoc enim inter
eos nemo qui careat. Interrogo vnumquẽpiam horum. Heus
tu bone vir, quænam hæc mulier, & vnde hæc tibi? Vxórne
tua? Non, inquit, nam voto meo istud non conuenit. Filia
ergo? Non. Quid? Non soror, non neptis, nõ aliquo saltem
propinquitatis vel affinitatis gradu attinens tibi? Nullo pror
sus. Et quomodo tuta tibi cum ista continentia tua? Sane nec
licet tibi istud. Cohabitationem (si nescis) virorum & fœmi-
narum in iis qui vouere continentiam, ecclesia vetat. Si non
vis scandalizare ecclesiam, eiice fœminam. Alioquin ex hoc
vno cætera quę non adeo manifesta sunt, proculdubio credi-
bilia fiunt. Sed quo mihi, inquit, euangelij loco monstras
prohibitum istud? Euangelium appellasti? ad euangelium ibis.
Si obedias euangelio, non facies scandalum. Prohibet enim
planè euangelium scandalum fieri. Facis autem tu, istam non
amouendo iuxta cõstitutum ecclesiæ. Suspectus eras, at nunc
manifestè censebere & contemptor euangelij, & ecclesię ad-
uersator. Quid iudicatis fratres? Si pertinax fuerit vt nec obe
diat euangelio, nec ecclesiæ acquiescat: quid iam tergiuersari
potest? Nónne apertè vobis videtur deprehensa fraus, com- K
prehensa vulpes? Si non amouet fœminam, non amouet scã-
dalum. Si non amouet scandalum cùm amouere possit, trans
gressor tenetur euangelij. Quid factura ecclesia est nisi vt a-
moueat illum qui non vult amouere scandalum, ne sit similis
illi inobediens? Nam hoc mandatum habet ex euãgelio, non Matt.5.e
parcere nec proprio oculo scandalizanti se, nõ manui, nõ pe-
di: sed eruere illũ, abscindere ista, & proiicere à se. Si, inquit, Mat.18.c
ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Fecimúsne aliquid? Puto quia fecimus. Cepimus vulpem:
quia fraudem percipimus. Manifesti sunt qui latebant falsi
catholici, veri deprędatores catholicæ. Etenim dum mecum
dulces capiebas cibos, corpus dico & sanguinẽ Christi, dum
in domo dei ambulauimus cum consensu: fuit suadẽdi locus,
immo opportunitas seducendi, iuxta illud Sapientiæ: Simu-
lator ore decipit amicum suum. Nunc autem facile, secũdum Prou.11.b
sapientiam Pauli, post vnam & secũdam admonitionem hæ- ad Tit.3.c
reticum hominem deuitabo, sciens quia subuersus est qui e-
iusmodi est, ac proinde cautus prouidere ne iam sit & subuer
sor. Itaque nonnihil est (iuxta verbum sapientis) in insidiis Pro.11.b
suis captos esse iniquos. Illos præsertim iniquos qui insidiis
pro armis vti cauti sunt. Nã conflictus omnino ab his & de-
fensio periit. Vile nempe hoc genus & rusticanum ac sine li-
teris, & prorsus imbelle. Denique vulpes sunt, & pusillæ: sed
neque illa in quibus male sentire dicuntur, defensibilia sunt, L
nec tam subtilia quàm suasibilia, idque duntaxat mulierculis
rusticis & idiotis, & quales vtiq; omnes sunt quotquot adhuc
de secta hac esse expertus sum. Nec enim in cunctis assertio-
nibus eorum (nam multæ sunt) nouum quid aut inauditum
audisse me recolo, sed quod tritum est & diu vẽtilatum inter
antiquos hæreticos, à nostris autem contritum & euentila-
tum. Dicendũ tamen & dicam quænam illæ ineptię sunt, par-
tim quas sciscitantibus se catholicis minus cautè responden-
tes ipsi confessi sunt, partim quas diuisi ab inuicem litigantes
de inuicem prodiderunt, partim quoque quas nonnulli eorũ
redeuntes ad ecclesiam detexerũt: nõ quòd ad omnes respõ-
deam (nec enim necesse est,) sed tantũ vt innotescãt. At istud
alterius erit opus sermonis, in laudem & gloriam nominis
sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super om-
nia deus benedictus in secula. Amen.

De erroribus quorundam negantium nuptias, & circa baptismum paruulorum, purgatorium, & orationes pro defunctis. Sermo LXVI.

CAPITE NOBIS vulpes paruulas quæ demoliuntur vi- Cant.2.d
neas. Ecce ego ad vulpes istas. Ipsæ sunt quæ præter-
grediuntur viam, & vindemiant vineam. Non sunt con-
tentæ deserere viam, nisi & desertare vineam possint, ad- M
dentes præuaricationem. Non sufficit hæreticos esse, nisi &
hypocritæ sint, vt sit supra modum peccãs peccatum. Hi sunt
qui veniunt in vestimentis ouium ad nudandas oues, & spo-
liandos arietes. An non tibi vtraque res impleta videtur vbi
& fide plebes, & plebibus sacerdotes deprędari inueniuntur?
Quinam isti prædones? Hi oues sunt habitu, astu vulpes, actu
& crudelitate lupi. Hi sunt qui boni videri, non esse: mali nõ
videri, sed esse volunt. Mali sunt, & boni videri volunt, ne so-
li sint mali: mali videri timẽt, ne parum sint mali. Etenim mi-
nus semper malitia palam nocuit, nec vnquam bonus nisi bo
ni simulatione deceptus est. Ita ergo in malum bonorũ boni
apparere student: mali nolũt, vt plus liceat malignari. Neque
enim est apud eos virtutes colere, sed vitia colorare quodam
quasi virtutum minio. Deniq; superstitionis impietatem no-
mine religionis intitulant. Innocentiam diffiniunt tantum in
aperto non lædere, innocentiæ proinde solum sibi vendicã-
tes colorem. In operimẽtum turpitudinis, cõtinentiæ se insi-
gniẽre voto. Porrò turpitudinem in solis existimãt reputan-
dam vxoribus: cùm vel sola sit ea quæ cũ vxore est causa quæ
turpitudinẽ excusat in coitu. Rusticani homines sunt & idio-
tæ & prorsus cõtemptibiles, sed non est (dico vobis) cum eis
negligenter agendum. Multùm enim proficiunt ad impieta-
tem, & sermo eorum vt cancer serpit. Denique non negle-
xit spiritus sanctus qui de his quondam tam manifestè vati-
cinatus

A cinatus est, dicente apostolo: Spiritus autem manifestè dicit
1 Tim. 4. a quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione. Istos prorsus istos dicebat. Hi nubere prohibent, hi à cibis
Ibidem. abstinent quos deus creauit, de quibus postea videbimus. Nunc autem videte si non propriè dæmonum & nõ hominum ludificatio hæc, secũdũ quod prædixerat spiritus. Quære ab illis suæ sectæ auctorem, neminem dabunt. Quæ hæresis non ex hominibus habuit propriũ hæresiarcham? Manichæi Manem habuere principem & preceptorem, Sabelliani Sabellium, Ariani Arium, Eunomiani Eunomiũ, Nestoriani Nestorium. Ita omnes cæteræ huiusmodi pestes singulæ singulos magistros homines habuisse noscuntur, à quibus originem simul duxere & nomẽ. Quo nomine istos titulóve censebis? Nullo, quoniam nõ est ab homine illorum hæresis, neque per hominem illam acceperunt. Absit tamen vt per reuelationem Iesu Christi, sed magis & absque dubio (vti spiritus sanctus prædixit) per immissionem & fraudem dæmo-
1. Tim. 4. a niorum in hypocrisi loquentium mendacium, prohibentium nubere. In hypocrisi planè hoc & vulpina dolositate loquũtur, fingentes se amore id dicere castitatis, quod magis causa
B turpitudinis fouendæ & multiplicandæ adinuenerunt. Res tamen tam in aperto est, vt mirer quomodo vnquam homini Christiano persuaderi potuerit: nisi quòd hi adeo aut bestiales sunt vt non aduertant qualiter omni immũditiæ laxat habenas qui nuptias damnat: aut certè ita pleni nequitia, & diabolica malignitate absorpti, vt aduertentes dissimulẽt, & lætentur in perditione hominum. Tolle de ecclesia honorabile connubium & torum immaculatum, nónne reples eam concubinariis, incestuosis, feminifluis, mollibus, masculorum concubitoribus, & omni denique genere immundorum? Elige ergo vtrumlibet, aut saluari vniuersa monstra hæc hominum, aut numerum saluandorũ ad continentium redigi paucitatem. Quàm parcus in vno, quàm largus in altero? Neutrũ horum cõpetit saluatori. Quid? Coronabitur turpitudo? Nihil minus dei, et honestatis auctorem. Damnabitur vniuersitas præter pauculos continẽtes? Non est hoc esse saluatorẽ. Rara in terris continentia, neque pro tantillo quæstu ad terras plenitudo illa semetipsam exinaniuit. Et quomodo de illa omnes accepimus, si solis indulsit continentibus participium sui? Non est quod ad hoc respondeant. Sed neq; ad illud credo: Si honestati in cœlis est locus, non sit autẽ honesto & tur
Gala. 5. d pi consortiũ, sicut non est societas luci ad tenebras: profecto neminem immundorum locus in loco salutis manet. Si quis aliter sapit, arguet illum apostolica vox, absq; omni ambiguo
C asserẽs quoniam qui talia agunt, regnum dei nõ possidebũt. Qua iam exiet de cauerna hęc insidiosa vulpecula? Puto in fouea deprehẽsam, in qua sibi duo quasi foramina fecerit, vnũ quo intret, alterum quo exeat. Nam consueuit ita. Vide ergo quomodo vtrobique illi interclusus sit exitus. Si solos in cœlestibus collocat continentes, perit ex maxima parte salus. Si omnem spurcitiam pariter cum continẽtibus collocat, perit honestum. Sed iustius perit ipsa, neque hac exitura neq; illac, reclusa perpetuo & capta in fouea quam fecit. Quidam tamen dissentientes ab aliis, inter solos virgines matrimonium contrahi posse fatẽtur. Verùm quid in hac distinctione rationis afferre possint, non video: nisi quòd pro libitu quisq; suo sacramenta ecclesiæ tanquã matris viscera dente vipero certatim inter se dilacerare contendunt. Nã quod dicuntur pretendere de primis coniugibus quia virgines erant, quid istud quæso, matrimonij præiudicat libertati, quo minus & inter non virgines contrahi liceat? Sed nescio quid se in euangelio inuenisse susurrant, quod suæ ineptiæ frustra existimãt suffragari. Illud credo quòd dominus cum præmisisset testimoniũ
Gen. 1. c de Genesi, Et creauit hominem deus ad imaginem & similitudinem suam, masculum & fœminam creauit illos: postea intu
Mar. 10. a lit: Ergo quod deus coniunxit, homo non separet. Hos, inquiunt, coniunxit deus, quia virgines ambo erãt, & iam nõ licuit separari: non erit autem ex deo copulatio secus præsumpta. Quis tibi dixit propterea à deo coniunctos, quia virgines erant? Nam scriptura hoc non loquitur. An non virgines D
erant? inquit. Erant, sed non est idipsum, copulatos virgines, & copulatos, quia virgines. Quanquã neque hoc quidem nominatim dictum reperies quod virgines essent, quãuis essent. Sexuum sane expressa diuersitas est, non virginitas, cùm dictum est, Masculum & fœminam creauit illos. Merito quidẽ. Nõ enim maritalis copula corporum requirit integritatem, sed sexuum aptitudinem. Bene proinde ipsam instituens spiritus sanctus sexum expressit, & virginitatem tacuit, nec dedit occasionẽ venandi verbum insidiosis vulpeculis. Quod vtique libenter fecissent, quanuis id quoque frustra. Quid enim si dixisset, Virgines creauit illos? Num propterea continuo obtinuisses solos virgines licere coniungi? Et tamen quomodo exultasses ex sola verbi occasione? quomodo exsufflasses secundas & tertias nuptias? quomodo insultasses catholicæ scorta lenonésque adinuicem tanto libentius coniungenti, quanto proinde eos de turpi ad honestum transire nõ dubitat? Fortassis & reprehenderes deum prophetæ præcipientem fornicariam ducere: nũc autem & occasio deest, & libet Ozee 1. A
gratis hæreticum esse. Nam testimonium quod vsurpasti ad astruendum errorem tuũ, plus ad destruendum valere inuentum est, pro te facere nihil, contra te plurimum. Nunc autem audi quod te ex toto aut confundit aut corrigit, & hæresim tuam prorsus conterit & comminuit. Mulier quanto tempore vir eius viuit, alligata est viro: si autem dormierit vir eius, 1. Cor. 7. g
soluta est à lege viri, cui vult nubat, tantum in domino. Paulus est qui cõcedit viduæ vel cui vult nubat: & tu ecõtra pręcipis, nulla prę̨ter virginem nubat, & hoc non nisi virgini: vt nõ cui vult nubat vel ipsa. Quid manum dei abbreuias? Quid largam benedictionem nuptiarum restringis? Quid propriũ vendicas virgini quod indultum est sexui? Non concederet hoc Paulus, nisi liceret. At parũ dico concedit, vult quoque. Volo, inquit adolescẽtiores nubere, nec dubium quin viduas dicat. Quid manifestius? Ergo quod concedit quia licet, etiam vult, quia expedit. Quod licet & expedit, hæreticus prohibet? Nihil ex hac prohibitione persuadebit, nisi quòd hæreticus est. Superest vt & de residuo apostolicę propheticæ istos aliquantulum exagitemus. Abstinent nanque hi (vt prędixit ille) à cibis quos creauit deus ad percipiẽdum cum gratiarum actione. Hinc quoq; hæreticos se probantes, non sanè quia abstinent, sed quia hæreticè abstinent. Nam & ego interdum abstineo, sed abstinentia mea satisfactio est pro peccatis, non superstitio pro impietate. Num redarguimus Paulum quòd castigat corpus suum, & in seruitutem redigit? Ab- 1. Cor. 9. d
stineo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum, modico vtor, iuxta cõsilium Pauli. Abstineo à carnibus, ne dum Ephes. 5. d
nimis nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vitia. Panem ipsum cum mensura studebo sumere, ne onerato vẽtre stare ad orandum tædeat, & ne improperet etiam mihi propheta F
quia panem meum comederim in saturitate. Sed ne simplici quidem aqua ingurgitare me assuescam, ne distentio sanè vẽ- Leui. 26. a
tris vsque ad titillationem pertingat libidinis. Hæreticus aliter. Esa. 23. d Nempe horret lac, & quicquid ex eo conficitur: postremo omne quod ex coitu procreatur. Rectè & Christianè, si non idcirco quia ex coitu, sed ne ad coitum prouocent. Cæterùm, quid sibi vult quod ita generaliter omne quod ex coitu generatur, vitatur? Suspicionem generat mihi obseruatio ista ciborum tam signanter expressa. Veruntamen si de regula medicorum hęc proferes nobis, nõ reprehendimus curam carnis quam nemo vnquam odio habuit, si tamen non nimia fuerit. Si de disciplina abstinentium, id est spiritualium medicorum schola: etiam virtutem approbamus qua carnem domas, frenas libidinem. At si de insania Manichæi præscribis beneficentiæ dei, vt quod ille creauit & donauit ad percipiendum cum gratiarum actione, tu non modo ingratus, sed & censor temerarius immundum decernas, & tãquam à malo abstineas: non planè abstinentiam collaudabo, sed execrabor malitiam & blasphemiam: te magis immundum dixerim qui immundum quid putas. Omnia munda mũdis, ait ille re- ad Tit. 1. d
rum optimus æstimator: & nihil immundũ, nisi ei qui immũdum quid putat. Immundis autẽ & infidelibus nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & conscientia. Vę qui respuitis cibos quos deus creauit, iudicantes immundos & in-

G dignos quos traiiciatis in corpora vestra: cùm propterea vos corpus Christi quod est ecclesia, tanquam pollutos & immũdos expuerit. Nõ ignoro quòd se & solos corpus Christi esse glorientur: sed sibi hoc persuadeant qui illud quoque persuasum habent, potestatem se habere quotidie in mensa sua corpus Christi & sanguinem consecrandi ad nutriendũ se in corpus Christi & membra. Nempe iactant se esse successores apostolorum, & apostolicos nominant, nullum tamẽ apostolatus sui signum valentes ostendere. *Mat.5.b* Quousque lucerna sub modio? Vos estis lux mũdi, dictum est apostolis: & ideo apostoli super candelabrum, vt toto luceant mundo. Pudeat successores apostolorum lucem non esse mundi, sed modij, mũdi autem tenebras. Dicamus eis: Vos estis tenebræ mundi. Et transeamus ad alia. Se dicunt ecclesiam, sed contradicunt *Ibidem.* ei qui dicit: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Itáne lapidem de monte abscissum sine manibus, mõtem factum, & impletum mundum, vestris creditis inclusum antris? Et ne hic quidem immorandum. Ipsa opinio refugit publicari, suo contenta susurrio. Habet & semper habebit integram Christus hæreditatem suam & possessionem suam terminos terræ. Se potius subtrahunt huic magnæ hæreditati, qui Christo illam conãtur detrahere. Videte detractores, videte canes. Irrident nos quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd sanctorum suffragia postulamus. In

H omni genere hominum atque in vtroque sexu festinant proscribere Christum, in adultis & paruulis, in viuis & mortuis. Hinc quidem infantibus ex impossibilitate naturæ, inde verò adultis ex difficultate continentiæ præscribentes. Porrò mortuos viuentium fraudantes auxiliis, viuẽtes nihilominus *Psal.94.a* sanctorum qui decesserunt suffragiis spoliantes. Absit: Non relinquet dominus plebem suam quæ est sicut arena maris, nec contentus erit paucitate hæreticorum qui omnes redemit. Neque enim parua, sed planè copiosa apud eum redemptio. Quantus verò numerus istorum ad magnitudinem precij? Se magis precio fraudant qui ipsum euacuare conantur. Quid enim si infans pro se loqui nõ potest, pro quo vox sanguinis fratris sui, & talis fratris clamat ad deum de terra? Astat & clamat nihilominus mater ecclesia. Quid tamẽ infans? Nónne & ipse videtur tibi inhiare quodãmodo de fontibus saluatoris, vociferari ad deum, suísq; vagitibus clamitare, domine vim patior, responde pro me? Flagitat auxilium gratiæ, quia vim patitur ab origine. Clamat innocẽtia miseri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Ita ergo clamãt hæc omnia, sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, & miseria destituti. Et clamatur ad patrem. Porrò pater seipsum negare non potest, pater est. Nemo mihi dicat quia non habet fidem cui mater impertit suam inuoluens illi in sacramento quousque idoneus fiat proprio non tantum sen-

I su, sed assensu euolutam purámque percipere. Nunquid breue pallium vt nõ possit ambos cooperire? Magna est ecclesiæ fides. Nunquid minor fide Chananeæ mulieris, quam cõ- *Matt.15.c* stat & filiæ sufficere potuisse & sibi? ideo audiuit: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. Nunquid minor fide illorum qui paralyticum per tegulas demittentes, animæ illi simul & corporis obtinuere salutem? Denique habes: Quo- *Matt.9.a* rum fidem vt vidit, ait paralytico: Confide fili, remittũtur ti- *Ioan.5.a* bi peccata tua. Et paulò post: Tolle grabatum tuum, & ambula. Qui hæc credit, facilè huic persuadebitur merito ecclesiam præsumere non solum paruulis baptizatis in sua fide salutem, sed etiam interfectis pro Christo infantibus coronam martyrij. Quæ cùm ita sint, nullum præiudicium susti- *Heb.11.b* nebunt regenerati de eo quod dictum est: Sine fide impossibile est placere deo: cùm sine fide non sint qui in testimoniũ fidei baptismi gratiam perceperunt. Sed neque de eo quod *Mat.16.d* item dictum est: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Quid enim credere est, nisi fidem habere? Itaque & mulier *1.Tim.2.d* saluabitur per generationem filiorum si permanserit in fide cum lenitate, & infantibus per lauacri regenerationem succurretur, & adulti qui continere non poterunt, coniugij tricesimo fructu se redimeut, viuentium quoque preces & hostias mortui qui opus habebunt & digni erunt, mediantibus percipient angelis, & eorum qui iam peruenerunt, viuẽtibus adhuc nequaquam solatia deerunt per deum qui vbique est, & in deo nusquam affectu charitatis absentium. K Nã & Christus propter hoc mortuus est & resurrexit, vt viuorum dominaretur & mortuorum. *Rom.14.b* Propter hoc quoque & infans natus est, & per singulos ætatum gradus profecit in virum, vt nulli deesset ætati. Non credunt autem ignem purgatorium restare post mortem, sed statim animam solutam à corpore, vel ad requiem transire, vel ad damnationem. Quærant ergo ab eo qui dixit quoddam peccatum esse, quod neq; in hoc se- *Mat.12.c* culo, neq; in futuro remitteretur, cur hoc dixerit si nulla manet in futuro remissio purgatióve peccati? Iam verò qui ecclesiam non agnoscunt, non est mirum si ordinibus ecclesiæ detrahunt, si instituta non recipiunt, si sacramenta contemnunt, si mandatis non obediunt. Peccatores, inquiunt, sunt apostolici, archiepiscopi, episcopi, presbyteri, ac per hoc nec dandis nec recipiendis idonei sacramentis. Nunquam verò duo ista conuenient, episcopum esse & peccatorem? Falsum est. Episcopus erat Caiphas, & tamen quantus peccator qui in dominũ mortis dictabat sententiam? Si negas episcopum, arguet te testimonium Ioannis, qui eum in testimonium sui pontificatus etiam prophetasse refert. Apostolus erat Iudas, & licet auarus & sceleratus, electus à domino. An tu de illius apostolatu dubitas quem dominus elegit? Nõne ego, inquit, vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? *Ioan.6.g* Audis eũdem electum apostolum, & extitisse diabolum, & negas posse esse episcopum qui peccator est?

L Super cathedram Moysi sederũt Scribæ & Pharisęi, & qui non obedierunt eis tanquã episcopis, inobedientiæ rei fuerũt, etiam in ipsum dominum præcipientem & dicentem: Quæ dicunt facite. *Mat.23.a* Patet quanuis Scribæ, quanuis Pharisæi, quanuis videlicet maximi peccatores, propter cathedram tamen Moysi ad eos quoque nihilominus pertinere quod item dixit: Qui vos audit, me audit: & *Luc.10.c* qui vos spernit, me spernit. Multa quidem & alia huic populo stulto & insipienti à spiritibus erroris in hypocrisi loquentibus mendacium mala persuasa sunt, sed nõ est respondere ad omnia. Quis enim omnia nouit? Deinde labor infinitus esset, & minimè necessarius. Nam quantũ ad istos, nec rationibus conuincuntur, quia non intelligunt: nec auctoritatibus corriguntur, quia non recipiunt, nec flectũtur suasionibus, quia subuersi sunt. Probatum est, mori magis eligũt quã conuerti. Horum finis interitus, horum nouissima incẽdium manet. Horum siquidem in facto Sampson ex succensis vul- *Iudic.15.a* pium caudis figura præcessit. Plerunque fideles iniectis manibus aliquos ex eis ad medium traxerũt. Quæsiti fidem, cum de quibus suspecti videbãtur, omnia prorsus suo more negarent, examinati iudicio aquæ, mendaces inuenti sunt. Cúmq; iam negare non possent, quippe deprehensi, aqua eos non recipiente, arrepto, vt dicitur, freno dẽtibus tam miserè, quàm liberè impietatem non confessi, sed professi sunt, palàm pietatem astruẽtes, & pro ea mortem subire parati. Nec minus

M parati inferre qui astabant. Itaque irruens in eos populus nouos hæreticis suæ ipsorum perfidiæ martyres dedit. Approbamus zelum, sed factum non suademus: quia fides suadenda est, non imponenda. Quanquam melius proculdubio gladio coercerentur, illius videlicet qui non sine causa gladium portat, quàm in suũ errorem multos traiicere permittantur. Dei enim minister ille est, vindex in iram ei qui male agit. *Rom.13.b* Mirabantur aliqui, quod non modo patienter, sed & læti, vt videbatur, ducerẽtur ad mortem: sed qui minus aduertunt quanta sit potestas diaboli, nõ modo in corpora hominum, sed etiam in corda quæ semel permissus possederit. Nõne plus est sibimet hominẽ iniicere manus, quàm id libenter ab alio sustinere? Hoc autem in multis potuisse diabolũ frequenter experti sumus, qui seipsos aut submerserunt, aut suspenderunt. Deniq; Iudas suspendit seipsum, diabolo sine dubio immit- *Mat.27.a* tente. Ego tamen maius existimo, magísq; admiror quod potuit immisisse in cor eius vt traderet dominũ, quàm vt semet ipsum suspẽderet. Nihil ergo simile habent cõstantia martyrum, & pertinacia horũ: quia mortis cõtemptũ in illis pietas, in istis cordis duritia operatur. Et ideo propheta martyris forsitan voce dicebat: Coagulatum est sicut lac cor eorum, ego *Psal.118.f* verò legem tuam meditatus sum: pro eo videlicet quod & si pœna eadem videretur, lõge diuersa esset intẽtio, illo vtique durante cor contra dominum, isto in lege domini meditãte.

Quæ

A Quæ cùm ita sint, non est opus (vt dixi) frustra multa aduersus homines stultißimos atque obstinatißimos dicere, sufficit innotuisse illos vt vitentur. Quamobrem vt deprehendãtur, cogendi sunt vel abiicere fœminas, vel exire de ecclesia: vtpote scandalizantes ecclesiam in conuictu & contubernio fœminarum. Dolendum valde quòd non solum laici principes, sed & quidam, vt dicitur, de clero, necnon de ordine episcoporum, qui magis eos persequi debuerant, propter quæstum sustineant, accipientes ab eis munera. Et quomodo, inquiunt, damnabimus nec conuictos nec cõfessos? Friuola satis non ratio, sed occasio. Hoc solo etiam si aliud non esset facile deprehendis, si (vt dixi) viros & fœminas qui se continẽtes dicunt, abinuicem separes, & fœminas quidem cum aliis sui & sexus & voti degere cogas, viros æquè cum eiusdẽ propositi viris. Per hoc enim cõsultum erit vtrorumque voto simul & famę, cum continentiæ suæ & testes habuerint & custodes. Quod si non sustinent, iustißimè eliminabuntur de ecclesia quam scandalizant non solum notabili, sed etiam illicita cohabitatione. Ergo ista sufficiant pro deprehendendis harum vulpium dolis, ad dandam scientiam & cautelam dilectæ & gloriosæ sponsæ domini nostri Iesu Christi, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

B

De mirabili affectu dilectionis sponsæ, quem eructat propter amorem Christi sponsi.
Sermo LXVII.

Cant.2.d DILECTVS meus mihi, & ego illi. Hactenus verba spõsi. Adsit ipse, vt digne ad gloriam ipsius & nostram ipsorum salutem sponsæ eius poßimus inuestigare sermones. Neque enim tales sunt qui à nobis considerari & discuti, prout dignum fuerit, valeant, nisi ipse fuerit dux verbi. Sunt enim quàm suaues ad gratiam, tam fœcundi ad sensus, tam etiam profundi ad mysteria. Cui similabo eos? Vni interim alicui epularum, quæ triplici quadam emineat gratia, deliciosa ad saporem, solida ad nutrimentum, efficax ad medicinam. Sic tanquam, sic singulus quisque sponsæ sermo, & ex eo quod leniter sonat, affectum mulcet, & de sensuum vbertate mentem impinguat & nutrit, & de altitudine mysteriorum suum intellectum quo plus exercet, plus terret, miro modo tumorem sanat inflantis scientiæ. Etenim si vnus quispiam ex his forte qui sibi scioli videntur, curiosius sese dederit scrutinio horum, cùm viderit ingenij sui succũbere vires, & redigi in captiuitatem omnem intellectum persenserit, nonne humiliatus ad illam vocem compelletur, vt
Psal.138.a dicat: Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam. Et nunc quidem principium verborum eius quantæ suauitatis insigne præfert? Nam vide quale prin-
C cipium dederit. Dilectus, inquit, meus mihi, & ego illi. Simplex vox videtur, quoniam suauiter sonat. Sed de hoc videbitur postea. Nunc verò à dilectione incipit, de dilecto prosequitur, nihil aliud se scire indicans nisi dilectum. Patet de quo sermo: cum quo non ita. Non enim vt cum ipso eodem fuerit sentire permittitur, cùm ipse iam non affuerit. Neque id dubium, nempe mox eum reuocare videtur, & quasi post tergum clamare: Reuertere, inquiens, dilecte mi. Vnde adducimur non aliud sanè coniicere, nisi quòd finitis verbis suis, iterum suo more se absentauerit, & illa remanserit nihilominus de eo loquens, qui nunquam absens est sibi. Ita est, in ore retinuit qui non recedebat à corde, nec quan-
Luc.6.g do recedebat. Quod de ore exit, de corde venit, & ex abundantia cordis os loquitur. Ergo loquitur de dilecto vt verè dilecta & verè diligenda, quoniam diligit multum. Quærimus cum quo? Nam de quo, nouimus: & nõ occurrit nisi forte cum adolescentulis quæ à matre abesse non possunt, vbi discesserit sponsus. Sed melius (vt opinor) sentimus secum potius & non cum altero sic locutam, præsertim quòd trunca & minus continens inueniatur ipsa locutio, insufficiens planè ad dandam intelligentiam auditori, ob quam vel ma-
Cant.2.d ximè inuicẽ loquimur. Dilectus meus mihi, inquit, & ego illi. Non plus? Pendet oratio, immo nõ pendet, sed deficit. Suspẽditur auditor, nec eruditur, sed erigitur. Quid est hoc quòd dicit, ille mihi, & ego illi? Nescimus quid loquitur: quia non

sentimus quod sentit. O sancta anima quid tuus ille tibi, quid D
tu illi? Quænam, quæso, hæc inter vos tam familiariter fauorabiliterque discurrens exhibitio & redhibitio? Tibi ille, tuq; vicißim illi. Sed quid? Idipsum ei tu, quod tibi ille, an aliud? Si nobis, si ad nostrã loqueris intelligentiam, euidenter quod *Ioan.10.e*
sentis edicito. Quousque animas nostras tollis? An (secũdum *Esa.24.c*
prophetam) secretũ tuum tibi? Ita est, affectus locutus est, nõ intellectus, & ideo non ad intellectum. Ad quid ergo? Ad nihil nisi quòd mirabiliter delectata & affecta vehementer ad desideratos affatus, finẽ illo faciente nec tacere omnino quiuit, nec tamen quod sensit exprimere. Neque enim vt expri- *Luc.6.g*
meret sic locuta est, sed ne taceret. Ex abundantia cordis os locutum est, sed non pro abundantia. Habent suas voces affectus per quas se etiam cùm nolunt, produnt: timor (verbi causa) meticulosas, dolor gemebundas, amor iucundas. Nunquid dolentium planctus, mœrentiúmve singultus vel gemitus, percussorum itémque pauentium subitas & efferatas clamitationes, seu etiam saturatorum ructus aut vsus creat, aut ratio excitat, aut deliberatio ordinat, aut præmeditatio format? Eiusmodi certum est non nutu prodire animi, sed erumpere motu. Sic flagrans ac vehemens amor præsertim diuinus, cùm se intra se cohibere non valet, non attendit quo ordine, qua lege, quáve serie seu paucitate verborum ebulliat, dummodo ex hoc nullum sui sentiat detrimentum. Interdum nec verba requirit, interdum nec voces omnino vllas, solis ad E
hoc contentus suspiriis. Inde est quod sponsa sancto amore flagrans, idque incredibili modo, sanè pro captanda quantulacũque euaporatione ardoris quem patitur, non considerat quid, qualiter eloquatur: sed quicquid in buccam venerit, amore vrgente non enunciat, sed eructat. Quidni eructet sic refecta & sic repleta? Reuolue textum epithalamij huius ab ipso exordio vsque huc, & vide si tanta vspiam illi quanta hac vice in cunctis visitationibus & allocutionibus sponsi copia eius indulta fuerit, & si vnquam ex ore ipsius non modo tam multos, sed & tam iucundos sermones acceperit. Quæ *Psal.102.a*
ergo repleuerat in bonis desiderium suum, quid mirum si ructum potius quàm verbum fecit? Et si verbum fecisse tibi videtur, eructatum puta, & non subordinatum aut præordinatum. Nec enim spõsa rapinam arbitratur sibi aptare prophe- *Psal.44.a*
tæ dictum: Eructauit cor meum verbum bonum, quippe eo- *Cant.2.d*
dem repleta spiritu: Dilectus meus mihi, & ego illi. Nihil consequentiæ habet, deest orationi. Quid inde? Ructus est. Quid tu in ructu quæris orationum iuncturas, solennia dictionum? Quas tu tuo ructui leges imponis vel regulas? Non recipit tuam moderationem, non à te compositionem expectat, nõ commoditatem, non opportunitatem requirit: per se ex intimis non modo cùm nõ vis, sed & cùm nescis erumpit, euulsus potius quàm emissus. Tamen odorem portat ructus, quãdoque bonum, quandoque malum pro vasorum è quibus a- F
scendit contrariis qualitatibus. Denique bonus homo de bono thesauro suo profert bonum, & malus malum. Bonũ vas sponsa domini mei, & bonus mihi odor ex illa. Gratias ago tibi domine Iesu, qui me dignatus es admittere saltem ad odorandum. Ita domine, nam & catelli edunt de micis quæ cadũt *Matt.15.c*
de mensa dominorum suorum. Mihi, fateor, bene redolet ructus dilectæ tuæ, & de plenitudine eius quamuis modicum quid grataner accipio. Memoriam abũdantiæ suauitatis tuæ *Psa.144.b*
eructat mihi, & nescio quid ineffabile tuæ dignationis & amoris odoratus sum in voce ista: Dilectus meus mihi, & ego *Cant.2.d*
illi. Ipsa (vt dignum est) epuletur & exultet in conspectu tuo, *Psal.67.a*
& delectetur in lætitia. Veruntamẽ sic tibi excedat, vt sobria sit nobis. Ipsa ergo repleatur in bonis domus tuæ, & torren- *Psal.64.a*
te voluptatis tuæ potetur: sed quæso, perueniat ad me pauperem vel tenuis odor eructante illa cùm satiata fuerit. Bene mihi eructauit Moyses, & bonus odor in ructu eius creãtis potentiæ. In principio, inquit, creauit deus cœlum & terram. Be- *Gen.1.a*
ne Esaias, nam suauißimum redimẽtis misericordię odorem dedit, ita eructans: Tradidit in mortem animã suam, & cum *Esa.53.d*
sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit, vt non perirent. Quid æquè misericordiam redolet? Bonus quoque ex ore Hieremiæ ructus, bonus ex Dauid, qui ait: Eructauit cor meum verbum bonum. *Psal.44.a*
Repleti sunt omnes spiritu sancto, & eructantes omnia im-

G pleuerunt bonitate. Ructum Hieremię requiritis? Non ſum
Thre.3.c oblitus, iam parabam illum. Bonum eſt præſtolari cum ſilen-
tio ſalutare domini. Eius eſt (non fallor) admouere naribus,
balſamum vincit ſuauitas remunerantis iuſtitię quam impor
tat. Patientem pro iuſtitia vult mę expectare mercedem in
Abac.2.a poſterum, non recipere in præſenti, quòd iuſtitiæ merces ſa-
3.Reg.19.b lutare non ſeculi, ſed domini ſit. Si moram fecerit, inquit, ex-
pecta eum, & ne murmuraueris, quoniam bonum eſt cum ſi-
lentio expectare. Ego faciam quod hortatur, expectabo do-
minum ſaluatorem meum. Sed peccator ſum, & adhuc mi-
hi grandis reſtat via: quia longè à peccatoribus ſalus. Non
murmurabo tamen, in odore vel dolore interim conſolabor
Pſal.63.b me. Lætabitur iuſtus in domino, guſtu experiens quod ego
ſentio odoratu. Quem ſpectat iuſtus, peccator expectat, &
Rom.8.d expectatio odoratio eſt. Nam expectatio, ait, creaturæ reue-
lationem filiorum dei expectat. Porrò ſpectare guſtare eſt, &
Pſal.33.b videre quoniam ſuauis eſt dominus. An potius iuſtus qui ex-
pectat, & qui iam tenet beatus? Denique expectatio iuſtorum
Pro.10.d lætitia. Nam peccator nihil expectat. Et inde peccator, quod
bonis præſentibus non modo detentus, ſed & contentus, ni-
Soph.3.b hil in futurum expectat, ſurdus ad vocem illam: Expecta me
(dicit dominus) in die reſurrectionis meæ in futurum. Et
Luc.2.d ideo iuſtus erat Simeon, quia expectabat & odorabat iam
Chriſtum in ſpiritu, quē necdum in carne adorabat. Et bea-
H tus in expectatione ſua: quia per odorem expectationis per-
Ioan.8.g uenit ad guſtum contemplationis. Denique ait, & viderunt
oculi mei ſalutare tuum. Iuſtus quoque Abraham, qui & ipſe
expectauit vt videret diem domini, & nō eſt confuſus ab ex-
Luc.12.e pectatione ſua, nam vidit & gauiſus eſt. Iuſti apoſtoli cùm au
Pſal.39.a diebant: Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum
ſuum. Quidni iuſtus & Dauid quando aiebat: Expectans
expectaui dominum? Ipſe eſt quartus de numero prænomi-
Pſal.118.r natorum ructatorum meorum, quem pene præterieram. Nō
expedit quidem. Iſte os ſuum aperuit, & attraxit ſpiritum, &
ſaturatus non modo eructauit, ſed & cātauit. Ieſu bone quā-
Pſal.44.a tam meis naribus & auribus iſte infundit ſuauitatem in ructu
& cantu ſuo de oleo lætitiæ quo vnxit te deus deus tuus præ
conſortibus tuis ex myrrha & gutta & caſsia à veſtimentis
tuis à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiæ re-
gum in honore tuo? Vtinam me digneris occurſu tanti vatis
& amici tui in die ſolennitatis & lætitiæ, quando egredietur
de thalamo tuo epithalamium ſuum canens in pſalterio iu-
cundo cum cithara, affluens deliciis, reſperſus & reſpergens
vniuerſa iſtiuſmodi puluere pigmentario. In illa die, vel po-
tius in illa hora, nam hora eſt ſiquando eſt, & fortaſsis ne ho-
ra quidem, ſed horæ dimidium, iuxta illud ſcripturæ: Fa-
Apo.8.a ctum eſt ſilentium in cœlo quaſi media hora: ergo in illa ho-
Pſal.125.a ra replebitur gaudio os meum, & lingua mea exultatione,
I dum ſingulos, non dicò pſalmos, ſed verſus ſingulos ſentiam
ructus & quidem odoriferos ſuper omnia aromata. Quid Io-
annis ructu fragrantius, qui verbi mihi redolet æternitatem,
generationem, diuinitatem? Quid de Pauli ructibus loquar,
quanta orbem ſuauitate repleuerint? Denique Chriſti bonus
odor erat in omni loco. Verba certè ineffabilia etſi non pro-
fert vt audiam, offert tamen vt cupiam: & libeat odorare
quæ audire non licet. Neſcio enim quo pacto, quo plus la-
tent, plus placent: & auidius inhiamus negatis. Sed iam ad-
uerte apud ſponſam ſimilem rem: quomodo inſtar Pauli:
in præſenti capitulo: & ſecretum non aperit: nec præterit
tamen intactum, aliquid quaſi olfactui noſtro indulgēs: quod
Cant.2.d guſtui forte interim nō competere iudicarit: ſiue propter in-
dignitatem noſtram: ſiue propter incapacitatem. Dilectus
meus mihi, & ego illi. Quod non eſt dubium: duorum quí-
dem hoc loco amor mutuus flagrat: ſed in amore ſummo v-
nius profectò fœlicitas: alterius mira dignatio. Neque enim
inter pares eſt conſenſio ſeu complexio hæc. Cæterùm, quid
iſta ex hac prærogatiua amoris glorietur impenſum ſibi, re-
penſúmque viciſsim à ſe, quis ſe liquido noſſe præſumat, ni-
ſi qui præcipua puritate mentis, & corporis ſanctitate, in ſe-
metipſo meruerit tale aliquid experiri? Res eſt in affectibus:
2.Cor.3.d nec ratione ad eam pertingitur, ſed conformitate. Quàm pau
ci verò qui dicant: Nos autem reuelata facie ſpeculantes glo-
riam domini, in eandem imaginem transformamur de clari-
tate in claritatem, tanquam à domini ſpiritu. Verùm vt ſub K
aliqua qualicunque intelligentię forma, quod legitur rediga-
tur: ſaluo quidem ſponſæ ſuo ſingulari ſecreto, ad quod in-
terim non datur accedere, præſertim talibus quales nos ſu-
mus: apponendum ſanè aliquid nobis, eo accommodatius
ad communem ſenſum, quo vſitatius quod & verbis conſe-
quentiam & intellectum det paruulis. Et mihi quidem vide- *Pſal.118.r*
tur ſatis eſſe ad noſtram groſſam, & quodammodo popula-
rem intelligentiam: ſi dicendo: dilectus meus mihi: ſubau-
diamus, intendit: vt ſit ſenſus: dilectus meus intendit mihi, *Canti.2.d*
& ego illi. Quanquam tamen nec ſolus ego id ſenſerim nec
primus: cùm propheta ante me dixerit: Expectans expectaui *Pſal.39.a*
dominum, & intendit. Habes apertè intentionem domini
ad prophetam: habes & prophetæ ad dominum in eo quod
ait: Expectans expectaui. Nam qui expectat, intendit: & ex-
pectare, intendere eſt. Idem omnino ſenſus: eadem penè ver-
ba apud prophetam quæ apud ſponſam: ſed prius ex prophe
ta tranſpoſita. Prius ſiquidem is quod illa poſterius poſuit: &
econuerſo. Cæterùm ſponſa rectius locuta eſt, & non præ-
tendens meritum, ſed præmittens beneficium, & ſe præuen-
tam dilecti gratia confitens. Rectè omnino. Nam quis prior *Rom.11.d*
dedit illi, & retribuetur ei? Denique audi Ioannem, quid in *1.Ioan.4.b*
epiſtola ſuper hoc ſenſerit. In hoc eſt charitas, inquit, non
quaſi nos dilexerimus deum, ſed ipſe prior dilexit nos. Pro-
pheta tamen gratiæ præuentionem etſi tacuit, non negauit L
ſubſecutionem. Planè non tacuit. Sed accipe de alio loco
certiorem de re iſta ipſius confeſsionem. Et miſericordia *Pſal.22.b*
tua, inquit (domino loquebatur) ſubſequetur me omnibus
diebus vitæ meæ. Audiet de præuentione identidem ipſius
non minus certam manifeſtámve ſententiam. Deus meus, *Pſal.58.c*
inquit, miſericordia eius præueniet me. Item ad dominum. *Pſal.78.b*
Cito, ait, anticipent nos miſericordiæ tuæ, quia pauperes fa-
cti ſumus nimis. Pulchrè ſponſa poſterius (ni fallor) hæc
eadem verba non eodem ordine ponit, ſed ſequitur & ipſa
prophetæ ordinem, loquens hoc modo: Ego dilecto meo,
& dilectus meus mihi. Cur ita? Nempe vt tunc magis gratia
plenam ſe probet, cum totum gratiæ dederit, & primas ſcili-
cet illi partes aſſcribens & vltimas. Alioquin quomodo gra-
tia plena, ſi quid habuerit quod non ſit ex gratia? Nō eſt quo
gratia intret vbi iam meritum occupauit. Ergo iam plena
confeſsio gratiæ, ipſius gratiæ plenitudinem ſignat in anima
confitentis. Nam ſi quid de proprio ineſt, inquantum eſt, gra
tiam cedere illi neceſſe eſt. Deeſt gratiæ quicquid meritis de-
putas. Nolo meritum quod gratiam excludat. Horreo quic-
quid de meo eſt vt ſim meus, niſi quòd illud magis forſitan
meum eſt quod me meum facit. Gratia reddit me mihi iuſti-
ficatum gratis, & ſic liberatum à ſeruitute peccati. Deni-
que vbi ſpiritus domini, ibi libertas. O fatuam ſponſam ſyna-
gogam, quæ contemnens dei iuſtitiam, id eſt, gratiam ſponſi M
ſui, & ſuam volens conſtituere, iuſtitiæ dei non eſt ſubiecta.
Ob hoc miſera repudiata eſt, & iam non eſt ſponſa, ſed eccle
ſia, cui dicitur: Deſponſaui te mihi in fide. Deſponſaui te mi- *Oſee 2.d*
hi in iudicio & iuſtitia. Deſponſaui te mihi in miſericordia
& miſerationibus. Nec tu me elegiſti, ſed ego elegi te: nec
vt te eligerem, tua inueni merita, ſed præueni. Ita ergo in fi-
de deſponſaui te mihi, & non in operibus legis: deſponſauí- *Ioan.15.c*
que in iuſtitia, ſed iuſtitia quæ eſt ex fide, non ex lege. Reſtat
vt iudices iudicium rectum inter me & te, iudiciū quo te de-
ſponſaui, vbi cōſtat interueniſſe non tuum meritū, ſed meum
placitum. Hoc eſt autem iudicium vt tua merita non extol-
las, non præferas opera legis, non iactes pondus diei & ęſtus, *Matt.20.b*
quæ magis in fide & in iuſtitia quæ eſt ex fide, necnon in mi-
ſericordia & miſerationibus noſceris deſponſata. Quæ verè
ſponſa eſt agnoſcit iſta, & vtranq; gratiam confitetur. Primo
quidem eam quæ prima eſt, & qua pręuenta eſt, poſtea verò
& ſubſequētem. Ait itaque nunc, dilectus meus mihi, & ego
illi: principium dilecto tribuens. In conſequentibus, ego, in-
quit, dilecto meo, & dilectus meus mihi. cōſummationem illi
æquè concedēs. Nūc iam videamus quid dicat, dilectus meus
mihi. Si enim hoc recipitur vt ſubaudiamus, intēdit, ſicut iam
diximus, & ſicut propheta ait: Expectans expectaui domi- *Pſal.39.a*
num, & intendit mihi: ego autem in verbo iſto ſentio neſcio
quid non plane exiguum, nec mediocris prærogatiuæ. Sed

non

A non eſt ingerenda fatigatis auribus & mẽtibus res omni ala-
critate digna. Si non grauat, differatur, & non in longum: cra
ſtinus inde incipiat ſermo. Tantum orate vt ab irruentibus
occupationibus interim cuſtodiat nos gratia & miſericordia
ſponſi eccleſiæ Ieſu Chriſti domini noſtri, qui eſt ſuper om-
nia deus benedictus in ſecula. Amen.

Qualiter ſponſus Chriſtus intendit ſponſæ eccleſiæ, & ipſa illi. Et de cura quam habet deus de electis, & vnde inſit eccleſiæ. Quid ſit mereri vel non, aut præſumere.

Sermo LXVIII.

AVDITE IAM quod heri diſtulimus, audite gaudium
meum quod ſenſi. Et veſtrum eſt: audite gaudentes.
In vno verbo ſponſæ ſenſi hoc, & quaſi odoratus abſcon-
di, eo vobis hodie feſtiuius exhibendum quo tempeſtiuius.
Sponſa locuta eſt, & dixit ſponſum intendere ſibi. Quæ eſt
ſponſa, & quis eſt ſponſus? Hic deus noſter eſt, & illa (ſi au-
deo dicere) nos ſumus, cum reliqua quidem multitudine ca-
2.Cor.1.c. ptiuorum quos ipſe nouit. Gaudeamus. Gloria noſtra hæc
eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Nos ſumus in quos in-
tendit deus. Quanta tamen diſparilitas. Quid terrigenæ & fi-
lij hominum coram illo? Secundum prophetam ſic ſunt qua-
ſi non ſint, & quaſi nihilum & inane reputati ſunt ei. Quid
ſibi ergo vult iſta inter tam diſpares comparatio? Aut illa in
B immenſum gloriatur, aut is in immenſum amat. Quàm ad-
mirabile eſt, quod illius intentionem iſta ſibi quaſi propriam
Canti.2.d vendicat, dicens: Dilectus meus mihi? Nec eo contenta tamẽ
pergit amplius gloriari, reſpondere ſe illi quaſi ex æquo mo-
rem gerere, repẽdere vicem. Sequitur enim: Et ego illi. In-
ſolens verbum, & ego illi. Nec minus inſolens, dilectus meus
mihi: niſi quòd vtroque inſolentius vtrumque ſimul. O quid
audet cor purum, & conſcientia bona, & fides non ficta? Mi-
hi, inquit, intendit. Itáne huic intenta eſt illa maieſtas: cui gu-
bernatio pariter & adminiſtratio vniuerſitatis incumbit, &
cura ſeculorum, ad ſola transfertur negocia, imò ocia amoris
& deſiderij huius? Ita planè. Ipſa eſt enim eccleſia electorũ,
2.Tim.2.b de quibus apoſtolus: Omnia, inquit, propter electos. Et cui
Sapien.4.c dubium quod gratia & miſericordia dei ſit in ſanctos eius,
& reſpectus in electos illius? Ergo prouidentiam cæteris cre-
aturis non negamus, curam ſponſa vendicat ſibi. Nunquid
2.Cor.9. de bobus cura eſt deo? Nec dubium quin idem poſsimus di-
cere de equis, de camelis, de elephantis, & de cunctis beſtiis
terræ: ſimiliter & de piſcibus maris, & volatilibꝰ cœli, poſtre-
mo de omni re quæ eſt ſuper terram, ſolis ſane exceptis qui-
1.Pet.5. bus dicitur: Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in
eum: quoniam ipſi cura eſt de vobis. An non tibi videtur
veluti his verbis dictum, Intendite illi, quia ipſe intendit vo-
bis? Et obſerua apoſtolum Petrum (eius enim verba ſunt)
C ſi non & ipſe verborum ſponſæ obſeruauerit ordinem. Nem
pe non ait: Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in
eum, vt ſit ipſi cura de vobis: ſed, Quia ipſi cura eſt de vobis:
aperte proinde monſtrans, eccleſia ſanctorum non modo
quoniam dilecta, ſed & quod prius dilecta fuerit. Conſtat
non ad eam pertinere de verbo quod de bobus dixit apo-
ſtolus, nam curam illius habet qui dilexit illam, & ſemetip-
1.Cor.9.b ſum dedit pro illa. Nónne hæc eſt ouis errans, cuius cura
etiam ſupernorum curæ gregum prælata eſt? Denique illis
expoſitis, paſtor deſcendit ad iſtam, quæſiuit diligenter, in-
uentam non reduxit, ſed reuexit: noua cum illa & de illa in-
tulit cœlis feſta gaudiorum populis angelorum inuitatis ad
ſolennitatem. Quid ergo? propriis humeris dignatus eſt eam
reportare, & curam illius non habebit? Ideo non confundi-
Pſal.39.d tur dicere: Dominus ſolicitus eſt mei. Nec ſe exiſtimat erra-
Pſal.137.b re, cùm item dicit: Dominus retribuet pro me. Et ſi quid eſt
aliud quod curam dei circa ipſam ſignificare videatur. Inde
eſt quòd dominum ſabaoth dilectum ſuum dicit, & eum qui
cum tranquillitate iudicat omnia, ſibi intendere gloriatur.
Quidni glorietur? Audiuit illum dicentem ſibi: Nunquid
Eſa.49.d mater poteſt obliuiſci vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi
illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Denique o-
culi domini ſuper iuſtos. Et quid ſponſa, niſi congregatio iu-
ſtorum? Quid ipſa, niſi generatio quærentium dominum,
quærentium faciem ſponſi? Non enim ille intendit huic, &
non iſta illi. Propterea vtrunque ponit, dicens: Ille mihi, & D
ego illi. Ille mihi, quia benignus & miſericors eſt: ego illi, Canti.2.d
quia non ſum ingrata. Ille mihi gratiam ex gratia: ego illi gra
tiam pro gratia. Ille meæ liberationi, ego illius honori. Ille
ſaluti meæ, ego illius voluntati. Ille mihi & non alteri, quo-
niam vna ſum columba eius: ego illi & non alteri. Nec enim
audio vocem alienorum, nec enim acquieſco dicentibus mi-
hi: Ecce hic eſt Chriſtus: aut, ecce illic eſt: Hæc eccleſia. Mar.13.c
Quid ſingulis quiſque noſtrum? Putamúſne in nobis quem-
piam eſſe cui aptari queat quod dicitur: Quid dixi in nobis?
Ego autem & de quouis intra eccleſiã conſtituto ſi quis hoc
quærat, nõ omnino reprehendendum cenſuerim. Nec enim
vna vnius ratio eſt atque multorum. Denique non propter
animam vnam, ſed propter multas in vnam eccleſiam colli-
gendas, in vnicam aſtringendas ſponſam deus tam multa &
fecit & pertulit cùm operatus eſt ſalutem in medio terræ. Pſal.73.c
Chariſsima illa eſt vna vni, non adhærens alteri ſponſo, non
cedens alteri ſponſæ. Quid iſta non audeat apud tam ambi-
tioſum amatorem? Quid non ab illo ſperet qui ſe quæſiuit è
cœlo, vocauit à finibus terræ? Nec modo quæſiuit, ſed acqui-
ſiuit. Adde & de modo acquiſitionis in ſanguine acquiſito-
ris. Aliàs verò (vt aſſolet) propterea magis præſumit, quoni-
am proſpiciens in futurum non ignorat quoniam dominus
ſe opus habet. Quæris ad quid? Ad videndum in bonitate e-
lectorum ſuorum, ad lætandum in lætitia gentis ſuæ, vt lau- E
detur cum hæreditate ſua: Nec parum hoc opus exiſtimes,
nullum dico tibi remanebit opus perfectum ſi hoc nutarit.
Nónne de ſtatu & conſummatione eccleſiæ finis omnium
pendet? Tolle hanc, & fruſtra inferior iſta creatura reuela-
tionem filiorum dei expectat. Tolle hanc, & neque patriar-
chæ neque prophetæ aliqui conſummabuntur, cùm Paulus Heb.11.g
aſſerat deum ita prouidiſſe pro nobis ne ſine nobis conſum-
marentur. Tolle hanc, & ipſa ſanctorum angelorum pro im-
perfectione ſui numeri gloria claudicabit, nec dei ciuitas de
ſui integritate gaudebit. Vnde ergo implebitur propoſitum
dei, & myſterium voluntatis eius, magnúmq; illud pietatis ſa
cramentum? Vnde poſtremo dabis mihi infantes & lactẽtes, Pſal.8.a
quorum ex ore laudem ſuam perficiat deus? Cœlum non ha-
bet infantes, habet eccleſia, quibus & dicit: Lac vobis potum 2.Cor.3.a
dedi, non eſcam. Et hi ad laudem quaſi complendam à pro-
pheta inuitantur, dicente: Laudate pueri dominum. Tu pu- Pſal.112.a
tas deum noſtrum totam habiturum ſuæ gloriæ laudem do- Pſ.137.a
nec veniant qui in conſpectu angelorum pſallant tibi? Læta- Pſa.89.b
ti ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti, annis quibus vi-
dimus mala. Hoc genus lætitiæ cœli neſcierunt niſi per ec-
cleſiæ filios: hoc nemo vnquam lætatur, qui nunquam non
lætatur. Opportune poſt triſtitiam gaudium ſubit, poſt
laborem quies, poſt naufragium portus. Placet cunctis ſecu-
ritas, ſed ei magis qui timuit. Iucunda omnibus lux, ſed eua- F
denti de poteſtate tenebrarum iucundior. Tranſiſſe de mor-
te ad vitam, vitæ gratiam duplicat. Pars mea hæc in cœleſti
conuiuio, & ſeorſum ab ipſis ſpiritibus beatis. Audeo dicere
expertem meæ beatitudinis ipſam beatam vitam, niſi ſi di-
gnetur fateri, quod per charitatem ea in me fruitur, & per
me. Aliquid ſanè videtur etiam perfectioni illi acceſsiſſe ex
me, neque hoc parum. Denique gaudent angeli ad pœniten- Luc.15.b
tiam peccatoris. Quod ſi deliciæ angelorum lachrymæ meæ,
quid deliciæ? Omne opus ipſorum laudare deum, ſed deeſt
laudi ſi deſint qui dicant: Tranſiuimus per ignem & aquam, Pſal.65.c
& eduxiſti nos in refrigerium. Fœlix proinde in ſua vniuerſi-
tate eccleſia, cuius omnis gloriatio impar eſt cauſæ, non pro
his tantum quæ illi iam facta ſunt, ſed pro his quoque quę de
illa adhuc oportet fieri. Nam & de meritis quid ſolicita ſit,
cui de propoſito dei firmior ſuppetit ſecuriórque gloriandi
ratio? Non poteſt ſeipſum negare deus, neque non facere
quæ iam fecit, vt ſcriptum eſt, qui fecit quæ futura ſunt. Fa-
ciet, faciet, nec deerit ſuo propoſito deus. Sic non eſt quod
iam quæras quibus meritis ſperemus bona, præſertim cùm
audias apud prophetam: Non propter vos, ſed propter me Ezec.36.c
ego faciam, dicit dominus. Sufficit ad meritum ſcire, quod
non ſufficiant merita. Sed vt ad meritum ſatis eſt, de me-
ritis non præſumere: ſic carere meritis, ſatis ad iudicium eſt.
Porrò infantium renatorum neminem carere meritis, ſed

Chriſti

G Christi habere merita. Quibus se tamen indignos reddunt si sua iungere non nequiuerint, sed neglexerint: quod quidem periculum iam adultæ ætatis est. Merita proinde habere cures: habita, data noueris: fructum sperueris dei misericordiam, & omne periculum euasisti paupertatis, ingratitudinis, Prou.30.b præsumptionis. Perniciosa paupertas, penuria meritorum: præsumptio autem spiritus, fallaces diuitiæ. Et ideo diuitias & paupertates ne dederis mihi domine, ait sapiens. Fœlix ecclesia, cui nec merita sine præsumptione, nec præsumptio absque meritis deest. Habet vnde præsumat, sed non merita. Habet merita, sed ad promerendum, non ad præsumendum. Ipsum non præsumere, nónne promereri est? Ergo eo præsumit securius, quo non præsumit: & non ad quod confundatur in verbo gloriæ, cui multa materies gloriandi. Psal.118.v Misericordiæ domini multæ, & veritas eius manet in æternum.

Quidni glorietur secura, in cuius testimonium gloriæ, Psal.84.a misericordia & veritas obuiauerunt sibi? Siue igitur dicat, Dilectus meus mihi: Psal.39.a siue dicat, Expectás expectaui dominum, & Ibidem. intédit mihi: siue etiam, Dominus solicitus est mei: vel si quę sunt eiusmodi voces aliæ atque aliæ, quæ diuinum quendam affectum ac singularem fauorem erga aliquid similiter exprimere videantur, nihil horum à se alienum putabit, cui ratio præsumendi domini constitutio est, præsertim cùm non alteram videat sponsam, alterámve ecclesiam, cui posit fieri H quæ non possunt non fieri. Ergo de ecclesia patet quod in nullo illa omnia sibi aptare verebitur. De vna anima quæritur etiam si sit spiritualis & sancta, liceátne illi vllo modo audere in talibus. Neque enim prærogatiuas omnes vnius illius catholicæ multitudinis, ob quam omnia fiunt, vna de multitudine arrogabit sibi, quantalibet emineat sanctitate. Et ideo difficilius, vt sentio ego, inuenietur (si tamen inuenietur) quomodo possit licere. Vnde necessarium reor alio istud sermone tentari, nec modo ingredi vias scrupulosæ disputationis, quarum adhuc exitum ignoramus, nisi prius super verbo abscódito oratum fuerit ad eum qui aperit & nemo claudit, sponsum ecclesiæ Iesum Christum dominum nostrum, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter omnis altitudo se extollens aduersus scientiam dei, deiicitur: & de aduentu & mansione patris & verbi apud animam deum diligentem, & familiaritate quæ inde inter deum & animam contrahitur. Sermo LXIX.

Cant.2.d DILECTVS meus mihi, & ego illi. Hanc vocem vniuersali ecclesiæ sermo superior assignauit, propter factas sibi à deo promissiones vitæ eius quæ nunc est pariter & futuræ. De anima proposita quæstio est, quia non potest sibi arrogare vna quod vniuersitas audeat, nec aliquo modo ad I se trahere illam. Si non liceat, referamus proinde oportet ita ad ecclesiam, vt nullatenus ad personam. Nec modo hanc, sed & reliquas voces similes huic loquentes grandia, verbi Psal.39.a gratia: Expectans expectaui dominum, & intendit mihi: & si quas alias sermo superior perstrinxit. Quod si quis licere putat, ego non abnuo, sed interest cui. Non enim cuicunque. Prorsus habet ecclesia dei spirituales suos, qui non modo fideliter, sed & fiducialiter agant in eo, cum deo quasi cum 1.Cor.1.c amico loquentes, testimonium illis perhibente conscientia gloriæ eius. Quinam illi sint, id quidem penes deum: tu verò audi qualem te esse oporteat, si talis vis esse. Quod tamen dixerim non quasi expertus, sed quasi experiri cupiens.

Da mihi animam nihil amantem præter deum, & quod propter deum amandum est, cui viuere Christus non tantum sit, sed & diu iam fuerit, cui studij & ocij sit prouidere deum in conspectu suo semper, cui solicitè ambulare cum domino deo suo, non dico magna, sed vna voluntas sit, & facultas non desit: da, inquam, talem animam, & ego nõ nego dignam sponsi cura, maiestatis respectu, dominantis fauore, solicitudine gubernantis: & si voluerit gloriari, non erit insipiens, tantum vt qui gloriatur, in domino glorietur. Ibidem. Ita in quo multi audent, audet & vnus, sed alia ratione. Nempe sanctam multitudinem causæ supradictæ fidentem faciunt, sanctam animam duplex quædam ratio. Primò quidem quòd habeat in natura simplicissima sponsi diuinitas quasi vnum respicere multos, & quasi multos vnum. Nec ad multitudinem multus erit, nec ad paucitatem rarus, nec ad diuersitatem diuisus, nec restrictus ad vnum, nec anxius ad curas, nec perturbatus seu turbulentus ad solicitudines. Sic sane vni intentus, vt non detentus: sic pluribus, vt non distentus. K

Deinde quod vt probare suauissimũ, ita charissimum probasse est: tanta est verbi dignatio, tanta beneuolentia patris verbi erga bene affectam & bene compositam animã (quod quidem ipsum patris munus, & verbi opus est) vt quam sua tali benedictione præuenerint & præparauerint sibi, sua quoque dignentur præsentia, & ita vt non modo ad eam veniant, sed etiam mansionem apud eam faciant. Non enim sufficit exhiberi, nisi & copiam sui præbeant. Ioan.14.c Quid est venire ad animam verbum? Erudire in sapientia. Quid est patrem venire? Afficere ad amorem sapientiæ, vt dicere posit: Quia amatrix facta sum formæ illius. Sapiẽ.8.a Patris diligere est, & ideo patris aduentus ex infusa dilectione probatur. Quid faceret eruditio absque dilectione? Inflaret. Quid absque eruditione dilectio? Erraret. Denique errabant de quibus dicebatur: Rom.10.a Testimonium illis perhibeo quòd zelum dei habeant, sed nõ secundum scientiam. Non decet sponsam verbi esse stultam: porro elatam pater non sustinet. Pater enim diligit filium, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiã verbi, semper in promptu habet deiicere atque destruere, siue immittendo zelum, siue intendendo: quorum alterum misericordiæ, alterum iudicij est. L Vtinam in me omnem extollentiam comprimat, imò deiiciat, & ad nihilum redigat non accensus furor, sed infusus amor. Vtinam discam non superbire, sed vnctione potius q̃ vltione magistra. Domine ne in furore tuo arguas me, Psal.6.a sicut angelum extollentem se in cœlo: neque in ira tua corripias me, sicut hominẽ in paradiso. Ambo iniquitatem meditati sunt, altitudinem affectantes, ille potentiæ, iste scientiæ. Denique credidit insipiens mulier pollicenti, sed seducenti: Eritis sicut dij, scientes bonum & malũ. Gen.3.b Iam sese ante seduxerat, cui persuaserat similem fore altissimo. Esa.14.d Nam qui se putat aliquid esse cùm nihil sit, ipse se seducit. Gala.6.a Verùm vtraq; altitudo deiecta est, sed in homine mitius: iudicante ita illo qui omnia facit in pondere & mensura. Nam angelo in furore punito, imò damnato, homo iram tãtum sensit, & non furorem. Nempe cùm iratus fuit, misericordiæ recordatus est. Propter hoc semen eius filij iræ & non furoris vsque in hodiernum diem. Si non nasceretur filius iræ, non opus esset renasci. Si furoris filius nasceretur: aut non contigisset, aut non profuisset renasci. Vis videre furoris filium? Si vidisti satanam tanquam fulgur cadentem de Luc.10.c cœlo, quod est in impetu furoris præcipitatum: & cognouisti de furore dei. Denique non est recordatus misericordiæ suæ: quia cum iratus fuerit, misericordiæ recordabitur, non cùm iam vsque ad furorem exarserit. Væ filiis diffidentiæ, M his quoque qui ex Adam sunt, qui nati iræ filij, ipsi sibi iram in furorem, virgam in baculum, imò in malleum diabolica obstinatione conuertunt. Denique thesaurizant sibi iram Rom.2. in die iræ. Ira autem accumulata, quid nisi furor? Peccauerunt peccatum diaboli, & diaboli sententia præcelluntur. Væ etiã quamuis mitius quibusdam filiis iræ: qui nati in iram, nõ expectauerunt renasci in gratia. Nempe mortui in quo & nati iræ filij permanebunt. Iræ dixerim, non furoris: quia vt piissime creditur, & humanissime gemitur, mitissimę sũt pœnæ totum quo addicti sunt aliunde trahentium. Ergo in furore diabolus iudicatus est: quia inuenta est iniquitas eius ad odium: hominis autem ad iram, & ideo non ira corripitur. Ita omnis altitudo contrita est, & quæ inflat, & quæ præcipitat, patre nimirum zelante pro filio. Vtrobique siquidem iniuria filij est & de vsurpata potentia aduersus virtutẽ dei quę ipse est, & de præsumpta scientia aliunde quàm à sapientia dei quæ nihilominus ipse est. Domine quis similis tibi? Quis Psal.34.b nisi splendor & figura substãtiæ tuæ? Quis nisi imago tua? Solus in forma tua, solus non rapinam arbitratus est esse se æ- Philip.2.a qualem tibi altissimus altissimi filius. Quomodo non æqualis? etiam vnum estis ipse & tu. Sedes illi à dextris tuis, non sub pedibus. Quo pacto audet quis peruadere locum vnigeniti tui? Præcipitetur. Ponit sibi sedem in excelso: subuertatur cathedra pestilentiæ. Item quis docet hominem scientiam?

A tiam? Nónne tu ô clauis Dauid aperiens cui vis, & cui vis
claudens? Et quomodo sine claue ad thesauros sapientiæ &
scientiæ introitus imò irruptio tentabatur? Qui non intrat
per hostium, fur est & latro. Petrus ergo intrabit qui claues
accepit. Non tamen solus, nam & me si voluerit introducet,
aliúmq; excludet quem fortè voluerit, in scientia & potesta-
Matt.16.c te sibi data desuper. Et hæ claues quæ? Potestas aperiendi,
& claudendi, atque inter excludendos & admittendos di-
scretio. Et non in serpente thesauri, sed in Christo. Et ideo
non potuit dare scientiam serpens quam non habuit: sed qui
habuit, dedit. Nec enim potuit habere potestatem quam non
accepit: sed qui accepit, habuit. Dedit Christus, accepit Pe-
trus, nec inflatus de scientia, nec præcipitandus de potentia.
Quare? Quia in neutra extollit se aduersus scientiam dei,
qui nihil horum præter dei scientiam affectauit: sicut ille qui
dolose egit in conspectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad
1.Pet.1.a odium. Quomodo denique præter scientiam dei, qui se scri-
bit apostolum Iesu Christi secundum præscientiam dei pa-
tris? Et hæc dicta sint pro eo quod incidit de zelo dei quem
intendit in præuaricantes angelum hominémq;. Nam in am-
bobus reperit prauitatem, qualiter videlicet in ira & in fu-
rore suo destruxerit omnem altitudinem extollentem se ad-
uersus scientiam dei. Nunc iam recurrẽdum ad zelum mise-
ricordiæ, id est, qui non intenditur, sed qui immittitur: quo-
B niam qui intenditur (vt iam diximus) iudicij est, & satis nos
terruit ex memoratis exemplis tam grauiter punitorũ. Pro-
pterea ibo ego mihi ad locum refugij à facie furoris domini,
ad illum vtique pietatis zelum suauiter ardentem, efficaci-
ter expiantem. Nunquid non expiat charitas? Et potenter.
Eccl.23.a Legi quod operiat multitudinem peccatorũ: sed dico, Nun-
quid non idonea est seu sufficiens ad deiiciendam humilian-
dámque omnem extollentiam oculorum & cordis? Et maxi-
mè. Nam nõ extollitur, non inflatur. Si ergo dominus Iesus
dignetur venire ad me, vel potius in me, non in zelo furoris,
& ne ira quidem, sed in charitate & spiritu mansuetudinis,
æmulans me dei æmulatione (quid enim ita dei vt charitas?
nempe & deus est) si inquam in ista venerit, in hoc cogno-
scam quòd non sit solus, sed venerit etiam pater suus cum
eo. Nam quid æquè paternum? Propter hoc nempe, non pa-
2.Cor.1.a ter verbi tantum, sed & pater misericordiarum est appella-
tus, quod innatum habeat misereri semper & parcere. Si sen-
sero aperiri mihi sensum vt intelligã scripturas aut sermonẽ
sapiẽtiæ quasi ebullire ex intimis, aut infuso lumine desuper
reuelari mysteria, aut certè expandi mihi quasi quoddam lar-
gißimum cœli gremium, & vberiores desursum influere a-
nimo meditationum imbres, non ambigo sponsum adesse.
Verbi siquidem hæ copiæ sunt, & de plenitudine eius ista
accipimus. Quod si pariter infuderit humilis quædam, sed
C pinguis intimæ aspersionis deuotio, vt amor agnitæ veritatis
necessarium quoddam odium vanitatis in me generet, & cõ-
temptum, ne fortè aut scientia inflet, aut frequẽtia visitatio-
num extollat me: tunc prorsus paternè sentio agi mecum, &
patrem adesse non dubito. Si autem perseuerauero huic di-
gnationi dignis semper (quod in me est) affectibus & actibus
respondere, & gratia dei apud me vacua non fuerit: etiam
mansionem apud me faciet tam pater enutriens, quàm ver-
bum erudiens. Quanta putas ex hac mansione inter animã
& verbum familiaritatis gratia oriatur, quanta de familiari-
tate sequatur fiducia? Non est (vt opinor) quòd iam talis a-
nima dicere vereatur: Dilectus meus mihi: quæ ex eo quòd se
diligere, & vehementer diligere sentit, etiam diligi nihilomi-
nus vehementer non ambigit, ac de sua singulari intentione,
solicitudine, cura, opera, diligentia, studióque quo incessan-
ter & ardẽter inuigilat quẽadmodum placeat deo, æquè hæc
omnia in ipso indubitanter agnoscit recordãs promißionis
Matt.7.a eius: In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis: nisi
quòd redhibitionem gratiæ prudens sponsa ad suam magis
cauta est trahere partem, sciens se potius præuentam à dile-
cto. Inde est quod illius operam præfert:
Cant.2.d Dilectus, inquiens, meus mihi, & ego illi. Ergo ex propriis
quæ sunt penes deum agnoscit: nec dubitat se amari quæ a-
mat. Ita est. Amor dei amorem animæ parit, & illius præcur-
rens intentio intentam animam facit, solicitudóq; solicitam.
Nescio enim qua vicinitate naturæ cùm semel reuelata facie
gloriam dei speculari anima poterit, mox illi se conformari D
necesse est, atque in eandem imaginem transformari. Igitur
qualem te paraueris deo, talis oportet appareat tibi deus.
Cum sancto sanctus erit, & cum viro innocente innocens e- Psal.17.d
ris. Quidni æquè & cum amante amans, & cum vacante va-
cans, & cum intento intentus, & solicitus cum solicito?
Denique ait: Ego diligentes me diligo, & qui manè vigila- Pro.8.b
uerint ad me, inuenient me. Vides quomodo non solum de
amore suo certum te reddat, si quidem tu ames illam: sed e-
tiam de solicitudine sua quam pro te gerit, si te senserit soli-
citum sui. Vigilas tu? vigilat & ille. Cõsurge in nocte in prin-
cipio vigiliarum tuarum. Accelera quantũ vis etiam ipsas an-
ticipare vigilias: inuenies eum, non præuenies. Temere in tali
negocio vel prius aliquid tribuis tibi, vel plus, & magis amat
& ante. Si hæc anima scit, imò quia scit, miraris quòd illa ma-
iestatem quasi cætera nõ curantem soli sibi intendere glorie-
tur, cui soli ipsa postpositis curis omnibus tota deuotione cu
stodit. Sermo finem desiderat, sed vnũ dico spiritualibus qui
in nobis sunt mirum quidem, sed verum: animam deum vi-
dentẽ haud secus videre, quàm si sola videatur à deo. Ea ergo
fiducia dicit illum intendere sibi, séque illi, nihil præter se &
ipsum videns. Bonus es domine animę quærenti te, occurris,
amplecteris, sponsum exhibes, qui dominus es, imò qui es su
per omnia deus benedictus in secula. Amen.
E

Vnde sponsus dilectus dicatur: & de veritate, mansuetudine & iustitia, cæterisque virtutibus quæ sunt lilia inter quæ pascitur. Sermo LXX.

DILECTVS MEVS mihi, & ego illi: qui pascitur Canti.2.d
inter lilia. Quis huic iam imputet præsumptioni vel in-
solentiæ, si se dicat iniisse societatem cum illo qui pascitur
inter lilia? Etiam si inter sidera pasceretur, eo solo quo pa-
sceretur, nescio quid magnum videri poßit cum eiusmodi a-
micitias seu familiaritatem habere. Aliquid prorsus ignobi-
le & humile sonat, pasci. Nunc verò cùm & pasci inter lilia
perhibetur, deiectionis adiectio longius amouet & propulsat
temeritatis notam. Quid enim sunt lilia? Iuxta verbum do-
mini, fœnum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur.
Quantus est iste qui fœno pascitur, quasi vnus agnorum aut Matt.6.d
vitulorum? Et agnus planè & vitulus saginatus. Sed tu fortè
vigilantius aduertisti non pabulum hoc loco designari, sed
locum: nec enim dictum est, liliis eum pasci: sed, inter lilia.
Esto. Non fœnum comedit vt bos, in fœno tamen versari,
& super fœnum discumbere instar vnius de turba, quid emi-
nentiæ habere potest? Quid verò gloriæ hinc, habere dile-
ctum illum qui hoc egerit? Et secundum literam quidem
sponsæ verecundia & cautela prudentiæ eius in loquendo sa F
tis apparet, vtique disponentis sermones suos in iudicio, &
rerum gloriam verborum modestia temperãtis. Alias autem
non ignorat vnum esse & qui pascitur, & qui pascit: inter li- Psal.111.a
lia commorantem, & regnantem super sydera. At libentius
humilia dilecti memorat, propter humilitatem quidem, vt
dixi, magis autem quod exinde cœpit esse dilectus, ex quo &
pasci. Nec modo exinde, sed inde. Nam qui in altißimis est
dominus, in imis est dilectus, super sydera regnans, & inter li-
lia amans. Amabat & super sydera, quia nusquã & nunquam
potuit nõ amare, quia amor est: sed, donec ad lilia descendit,
& pasci inter lilia compertus est, nec amatus est nec factus
dilectus. Quid? Num amatus est à patriarchis & prophetis?
Est, sed non prius quàm visus est & ab ipsis inter lilia pasci.
Neque enim non viderunt quem præuiderunt: nisi ita quis
absque spiritu sit, vt videntem in spiritu, putet videre nihil.
Vnde ergo videntes (nam sic prophetæ appellati sunt) si ni-
hil viderunt? Inde est quod voluerunt videre quæ non vide-
runt. Nec enim poterant velle videre in corpore, quem in 1.Re.9.b
spiritu non vidissent. Sed dico, nunquid omnes prophetæ?
Quasi omnes videre voluerint, aut fuerit omnium fides? Sed
enim qui viderunt, aut prophetæ fuerunt, aut prophetis ac-
quiescentes. Et credidisse enim, vidisse est. Non modo nam-
que qui per prophetiæ spiritum, sed & qui per fidem videt, si
quis ipsum quoque dicat videre in spiritu, mihi non videtur
errare.

G errare. Ita ergo quòd ad lilia descendere, & inter lilia pasci dignatus est is qui omnes pascit: dilectum fecit illum, quia non potuit ante diligi quàm agnosci. Ac per hoc cùm de dilecto facta est mẽtio, pulchrè & illud memoratum est, quod dilectionis & agnitionis extitit causa. Quærenda in spiritu refectio hæc inter lilia: nam corporea cogitare ridiculũ est. Quin ipsa lilia spiritualia (siquidem potuerimus) demõstranda à nobis erunt. Puto hoc quoque dicere nos oportebit, vnde inter lilia pascatur dilectus, liliísne ipsis, an aliis inter lilia reconditis herbis vel floribus? Et in his illud mihi difficilius apparet, quod pasci non pascere perhibetur. Nam quia pascat dubium non est, nec enim indignum ei. At pasci, indigentiam sonat, & ne spiritualiter quidem sine iniuria maiestatis facile illi posse assignari videtur. Nec ego sanè recordor vsque modo aduertisse me in hoc cantico pastũ vspiam perhiberi, cùm pascentem puto recordemini & vos mecum.

Cant.1.b Denique postulauit sibi aliquãdo demonstrari vbi in meridie pasceret & cubaret. Et nunc quidem (quod necdum dixerat) perhibet pasci, sed non similiter postulat locum indicari sibi: sed ipsa indicat, assignans inter lilia. Nouit hoc, illud non nouit: quia præsto esse non potest quod sublime & in sublimi est, & quod humile & super terram. Sublime opus, sublimis & locus, nec accessus ad eum vsque adhuc vel ipsi sponsæ. Et ideo semetipsum exinaniuit vsque ad hoc vt
H pasceretur ipse omnium pastor, & inuentus est inter lilia, & visus ab ecclesia, adamatus est ab inope pauper, factus dile-
Psal.44.a ctus propter similitudinem. Non solum autem, sed & propter veritatem & mãsuetudinem & iustitiam: ꝙ per eam scilicet promissiones adimpletę sunt, quod superbi dęmones vnà cũ principe suo iudicati sunt: ꝙ iniquitates remissæ sunt.

Talis ergo apparuit qui meritò amaretur verax per se, mitis hominibus, iustus pro hominibus. O verè amandum & totis medullis cordis amplectendum sponsum. Quid iam cunctetur ecclesia totam se tota deuotione committere tam fido redditori, tam pio indultori, tam iusto propugnatori? Porro
Ibidem. præmiserat propheta, dicens: Specie tua & pulchritudine tua intende prospere. Vnde species hęc & pulchritudo? Puto ex liliis. Quid lilio speciosius? Sic nihil formosius sponso.

Quæ sunt ergo illa lilia, è quibus species decoris eius?
Ibidem. Procede, inquit, & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Lilia sunt, lilia inquam orta de terra, nitentia super terram, eminentia in floribus terræ, fragrantia super odorem aromatum. Ergo inter hæc lilia sponsus, & omnino
Esa.53.a ex his speciosus & pulcher. Aliàs enim (quod quidem ad carnis infirma spectat) non erat ei species neque decor. Bonum autem lilium veritas, candore conspicuum, odore pręcipuũ. Denique candor est lucis ęternæ, splendor & figura substan-
Sapien.7.d tiæ dei. Lilium planè, quod ad nouam benedictionem terra
I nostra produxit & parauit ante faciem omnium populorum,
Luc.2.c lumen ad reuelationem gentium. Donec sub maledicto fuit
Psal.84.a terra, spinas & tribulos germinauit. At nunc veritas de terra orta est, domino benedicente, speciosus omnino quidẽ flos campi, & lilium conuallium. Agnosce lilium ex candore, qui mox in ipso exortu floris pastoribus de nocte emicuit, dicẽ-
Luc.2.b te euangelio, quia angelus domini stetit iuxta illos, & claritas dei circumfulsit illos. Bene dei, quia non angeli, sed lilij candor ille aderat, sed illuc micabat abusque Bethleem. Agnosce liliũ & ex odore, quo & lõge positis innotuit Magis. Et quidem stella apparuit, sed eam minime viri graues secuti fuissent, nisi intima quadam suaueolentia orti lilij traherentur. Et vere lilium veritas, cuius odor animat fidem, splendor intellectum illuminat. Leua etiam oculos nunc in ipsam
Ioan.4.b personã domini, qui in euangelio loquitur: Ego sum veritas. Et vnde quàm competenter veritas lilio comparetur. Si non aduertisti, aduerte de medio floris huius quasi virgulas aureas prodeuntes, & cinctas candidissimo flore pulchrè ac decẽter disposito in coronam: & agnosce auream in Christo diuinitatem humanæ coronatam puritate naturæ, id est Christum in diademate quo coronauit eũ mater sua. Nam in quo coronauit eum pater suus, lucem inhabitat inaccessibilẽ, nec posses in eo illum interim adhuc videre. Sed de hoc aliàs.

Nunc vero lilium veritas est. Est & mansuetudo. Et bene lilium mansuetudo habens innocentiæ candorem, & odorẽ spei, quoniam sunt reliquiæ, inquit, homini pacifico. Bonæ K
spei vir mãsuetus, nec minus etiam in præsenti lucidũ quod- Psal.36.g
dam vitæ est socialis exemplar. An non lilium quæ lucet officio, redolet spe? Adde quod sicut veritas de terra orta est, Psal.84.b
ita mansuetudo. Nisi quis dubitet ortum de terra agnum do- Esa.16.a
minatorem terræ, illum agnum qui ad occisionem ductus est Esa.53.c
& non aperuit os suum. Nec tantum mansuetudo seu veritas de terra orta est, sed & iustitia: propheta dicente: Rorate cœ- Esa.45.b
li de super, & nubes pluãt iustum: aperiatur terra, & germinet saluatorem, & iustitia oriatur simul. Quod autem iustitia lilium sit, recordamini de scriptura, quia iustus germinabit sicut lilium, & florebit in æternum ante dominum. Nequaquam lilium hoc hodie est, & cras in clibanum mittitur, quia in æternum florebit. Et florebit ante dominum, cuius in me- Psal.111.b
moria æterna erit iustus, & ab auditione mala non timebit, illa scilicet auditione qua in clibanum ignis peccatores ire iubentur. Porrò huius lilij candor cui non splendet, nisi cui non placet? Denique sol est, non ille qui oritur super bonos Sapien.5.c
& malos. Neque enim qui dicturi sunt: Sol iustitiæ non ortus est nobis: lucem illius quandoque viderunt: viderunt autem quotquot audierunt: vobis autem qui timetis deum, oritur sol iustitiæ. Ergo candor huius lilij apud iustos, fra- Mala.4.a
grantia etiam vsque ad iniquos diffunditur, etsi non in bonum ipsis. Denique audiuimus iustos, dicentes, quia Christi 2.Cor.2.d
bonus odor sumus in omni loco, sed aliis quidem odor vitæ L
in vitam, aliis odor mortis in mortem. Quis vel sceleratissimus iusti non probet opinionem, quamuis non amet opus? Et beatus si se non iudicat in eo quod probat. Iudicat autem, Rom.14.d
ꝙ probans bonum, & nõ amans: ideóque non beatus planè, sed miser, proprio condemnatus iudicio. Quid eo miserius cui odor vitæ, nõ vitę, sed mortis nũcius est? Imò nec nũcius quidem, sed Baiulus. Sunt multa apud sponsum & alia lilia præter hæc quæ ex propheta inciderunt nobis, veritatem loquor & mansuetudinem & iustitiam, nec erit difficile iam cuilibet vestrũ similia reperire per semet ipsum in orto tam deliciosi sponsi. Abundat & superabundat talibus. Quis illa enumeret? Nempe quot virtutes, tot lilia. Quis finis virtutũ apud dominum virtutum? Quod si plenitudo virtutum in Christo & liliorum, & fortassis propterea ipse se lilium appellauit, quòd totus versetur in liliis, & omnia quæ ipsius sunt, lilia sint: conceptio, ortus, conuersatio, eloquia, miracula, sacramenta, passio, mors, resurrectio, ascensio: quid horum non candidum, & non suauissimè redolens? Tanta deniq; in conceptione refulsit superni luminis claritas de superuenientis abundantia spiritus, vt ne ipsa quidem virgo sancta sustinuisset, si non sibi obumbratum foret à virtute altissimi. Porrò ortum candidauit incorrupta virginitas matris, conuersationem innocentia vitæ, eloquia veritas, miracula puritas cordis, sacramenta pietatis arcanum, passionem patien- M
di voluntas, mortem libertas non moriendi, resurrectionem martyrum fortitudo, ascensionem exhibitio promissionum. Quàm bonus fidei odor in his singulis, nostra quidẽ qui candorem non vidimus, tempora & viscera replens. Et beati qui Ioan.20.g
non viderunt, & crediderunt. Pars mea in his odor vitæ qui procedit ex ipsis. Is infusus naribus meis apto quodam fidei instrumẽto, & quidem copiosius pro multitudine liliorum. sanè & exilium leuat, & patriæ desiderium assidue innouat in visceribus meis. Habent lilia & aliqui sodalium sponsi, sed nõ copiam. Omnes enim ad mensuram spiritum accepe- Ioan.3.d
runt, ad mensuram virtutes & dona. Solus ille nõ habet modum, qui habet totum. Aliud est lilia habere, aliud non nisi lilia habere. Quem dabis mihi de filiis captiuitatis adeo innocentem & sanctum, qui totam terram suam floribus occupare potuerit, & istiusmodi floribus? Nec infãs certè vnius diei Iob 15.b
sine sorde est super terram. Magnus est qui tria vel quatuor lilia ædificare potuerit in terra sua in tanta densitate spinarum & tribulorum, quę sunt germina inueterata maledictionis antiquæ. Mecum verò qui pauper sum, bene agitur si vnquam ab hac pessima segete iniquitatum videlicet atque vitiorum tantillum terrę meæ vendicare extirpando & excolẽdo sufficiam, vnde vnum saltem producere lilium possim, si fortè & penes me pasci interdum dignetur is qui pascitur inter lilia. At parum dixi, vnum de penuria cordis mei os

A meum locutum eſt. Vnum prorſus non ſufficit, duo ad minus neceſſaria ſunt. Dico autem continentiam & innocentiam: quarum vna ſine altera nec ſaluabit. Fruſtra denique ad vnãquamlibet harum inuitabo ſponſum, qui non ad lilium paſci, ſed inter lilia perhibetur. Dabo proinde operam habere lilia, ne de ſingularitate cauſetur lilij, qui non vult niſi inter lilia *Pſal.26.c* paſci, & ſic declinet in ira à ſeruo ſuo. Pono itaque primam omnium innocentiam: & ſi huic iungere continentiam quiuero, diuitem me putabo in poſſeſsione liliorum. Rex ſum autem ſi tertiam his adiungere potero patientiam. Et quidem poſſunt ſufficere illa, ſed quia & deficere in tentationibus *Iob 7.a* poſſunt, ſiquidem tentatio eſt vita hominis ſuper terram: opus profectò patientia eſt, quę vtriuſque ſit quaſi tutrix quędam & cuſtos. Puto ſi venerit amator ille liliorum, & ita inuenerit, quòd non dedignabitur iam paſci apud nos, & apud nos facere paſcha: vbi illi & multa ſuauitas in duabus, & magna erit ſecuritas propter tertiam. Verùm quo pacto dicatur paſci, qui paſcit omnia, poſtea videbitur. Nunc verò apparet ſponſum non modo apparere inter lilia, ſed minimè omnino extra lilia poſſe aliquãdo inueniri, cùm omne quod de eo eſt & ipſe ſit, lilium ſpõſus eccleſiæ Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

B *Vnde eſt animæ candor liliorum, quod ſponſus & paſcit nos, & paſcitur à nobis. Et qualis ſit vnitas animæ ſanctæ ad deum. Sermo LXXI.*

Canti.2.a FINIS præcedentis ſermonis, principium huius. Eſt ergo lilium ſponſus, ſed non lilium inter ſpinas, quoniam non habet ſpinas qui peccatum non fecit. Deniq; ſponſam proteſtatus eſt lilium inter ſpinas: quoniam ſi dixerit vel ipſa quia ſpinas non habeat, ſeipſam ſeducit, & veritas in ea non eſt. Se verò florem quidem & lilium profeſſus eſt, non tamen *Ibidem.* inter ſpinas. Magis autem, Ego (inquit) flos campi, & lilium conuallium: & nõ eſt ſpinarum mentio, quòd ſolus ſit homi- *Pſal.31.a* num qui opus non habeat dicere: Conuerſus ſum in ærumna mea dum configitur ſpina. Ergo abſque liliis nunquam eſt, qui abſque vitiis ſemper eſt: quia totus & ſemper eſt can *Pſal.44.a* didus, ſpecioſus forma præ filiis hominum. Tu ergo qui hęc audis vel legis, cura habere lilia penes te, ſi vis habere hunc habitatorem liliorum habitantem in te. Opus tuum, ſtudium tuum, deſiderium tuum, lilia eſſe proteſtentur moralis quidam rerum ipſarum candor atque odor. Habent & mores colores ſuos, habent & odores. Neque enim in ſpiritibus idipſum eſt color & odor, non magis, quàm in corporibus. Ergo de dolore cõſcientia cõſultetur, de odore fama. Fœtere *Exo.5.d* feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſeruis eius, aiunt illi dicentes de opinione. Porrò colorem operi tuo dat C cordis intentio, & iudicium cõſcientiæ. Nigra ſunt vitia, virtus candida eſt. Inter hanc atque illa, conſcientia conſulta diſcernit. Stat ſententia domini de oculo nequam & lucido, quia inter candidum & nigrum certos fixit limites, & diuiſit lucem à tenebris. Quod ergo de corde puro & conſcientia egreditur bona, candidum eſt, & eſt virtus. Si autem & bona fama ſecuta fuerit, & lilium eſt, quippe cui nec candor lilij deſit nec odor. Porrò virtus etſi non propterea maior, pulchrior tamen illuſtriórque efficitur. Quod ſi in conſciẽtia nęuus fuerit, nec quod ex ea prodierit, carebit nęuo. Nam ſi radix in vitio: & ramus. Ac per hoc quicquid illud ſit quod radix vitiata non abſque traduce vitij ex ſe producat: verbi gratia, ſermo, actio, oratio: etiam ſi fama applaudere videatur, non eſt quod debeat lilium dici, quia etſi odor conniuere videtur, ſed non color. Quo pacto enim lilium cum impuritatis nęuo? Nec ſane fama valebit vendicare virtuti, quod eſſe vitium conuicerit conſcientia. Erit quidem virtus contenta candore conſcientiæ, vbi ſequi non poterit odor famæ: cęterum odor famæ nec excuſare ſufficiet vitium conſcientię decoloris. Prouidebit tamen ſemper (quod in ſe eſt) homo virtutis bona, non tantum coram deo, ſed etiam coram hominibus, vt vere ſit lilium. Sed eſt etiam candor animę indulgen- *Eſa.1.c* tia dei, ipſo dicente per prophetam: Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabũtur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. Et eſt candor, quem ſibi induit is qui miſeretur in hilaritate. Etenim ſi intuearis illum D quem propheta depingit iucundum hominem qui miſeretur *Pſa.111.a* & commodat: nónne is tibi videbitur de ipſa animi iucunditate induiſſe candorem quendam pietatis vultui pariter, & operi ſuo? Sicut è regione ſi ex triſtitia, & velut ex neceſsitate quis tribuat, non candidum planè, ſed tetrum præfert manu & fronte colorem. Et ideo hilarem datorem diligit deus. *1.Cor.9.b* Nunquid & triſtẽ? Profectò qui reſpexit ad Abel ob alacritatis candorẽ: auertit faciem à Cain, quia cõciderat facies eius, vtiq; à triſtitia & liuore. Aduerte qualis color triſtitię ſeu inuidię ſit, qui dei à ſe auertit aſpectum. Pulchrè & eleganter in colorando beneficio candor iucunditatis laudatus eſt voce illa poëtæ: Super omnia vult⁹ Acceſſere boni. Nec modo hilaris dator, ſed & qui tribuit in ſimplicitate, diligitur à deo, & ſimplicitas candor eſt. Probamus à contrario, nam nęuus duplicitas. Parum dixi, macula eſt. Quid duplicitas niſi dolus? Sed enim qui doloſe egit in cõſpectu dei, inuenta eſt iniquitas eius ad odiũ. Et ideo beatus cui non imputabit domi- *Pſal.31.a* nus peccatum, nec eſt in ſpiritu eius dolus. Pulchrè dominus paucis vtrãq; notauit maculam, dolũ triſtitiámq;: Nolite, in- *Matt.6.a* quiens, fieri ſicut hypocritæ triſtes. Sponſus itaque & cùm ſit virtus, in virtutibus complacet ſibi: & cùm ſit lilium, libenter inter lilia commoratur: & cùm ſit cãdor, delectatur candidis.

Et fortaſsis hoc eſt quod dicitur paſci inter lilia, candore & odore virtutũ delectari. Et quidẽ paſcebatur olim corpo- E raliter apud Mariã & Marthã, & recũbens etiã corpore inter lilia (illas loquor, nam lilia erant) nihilominus ſpiritũ refocillabat deuotione & virtutibus mulierum. Quod ſi illa hora intraſſet propheta aut angelus ſeu alius quiuis ſpiritualis, tantũ nõ ignorãs quę maieſtas recũberet, nónne ſtupẽs dignationẽ & familiaritatem quam illi eſſe conſpiceret cum puris animis pudicíſq; corporibus, tamẽ terrenis & ſexus infirmioris, meritò teſtaretur, quia vidi illum nõ modo cõmorantẽ, ſed & paſcentẽ inter lilia? Ita ergo ſecundũ vtrũq; (carnẽ dico & ſpiritum) paſci inter lilia ſponſus inuentus eſt. Puto autẽ quòd & ipſe vicíſsim paſceret, ſed in ſpiritu. Hoc ipſo quo paſcebatur, quomodo paſcebat? Quomodo inquã cõfortabat timiditatẽ fœminarũ, iucũdabat humilitatẽ, impinguabat deuotionẽ? Sed ſi vidiſti, quòd paſci illi ſit paſcere, vide etiã nũc ne fortè & ecõuerſo paſcere ſit ei paſci. Domine qui paſcis me à iuuentu- *Gene.48.c* te mea, ait ſanctus patriarcha Iacob. Bonus paterfamiliâs, qui ſuorum domeſticorum curam gerit, maxime in diebus malis, vt alat eos in fame, cibans illos pane vitæ & intellectus, & ſic nutriens ad vitam æternam. At paſcens ita puto nihilominus paſcitur ipſe, & quidem eſcis quibus libenter veſcitur profectibus noſtris. Etenim gaudium domini fortitudo noſtra. Ita ergo & cum paſcit paſcitur, & paſcitur cum paſcit, ſimul nos ſuo gaudio ſpirituali reficiens, & de noſtro æquè ſpirituali profectu gaudens. Cibus eius pœnitentia mea, & F cibus eius ſalus mea, cibus eius egoipſe. An non cinerem tan *Pſal.101.b* quam panem manducat? Ego autem quia peccator ſum, cinis ſum, vt mãducer ab eo. Mandor cùm arguor, glutior cùm inſtituor, decoquor cùm immutor, digeror cùm trãsformor, vnior cùm conformor. Nolite mirari hoc, & manducat nos, & manducatur à nobis, quo arctius illi aſtringamus. Non ſanè aliàs perfectè vnimur illi. Nam ſi manduco & nõ manducor, videbitur in me eſſe ille, ſed nondum in illo ego. Quod ſi manducor quidem nec manduco, me in ſe habere ille, ſed nõ etiam in me eſſe videbitur. Nec enim perfecta vnitio in vnoquouis horum. Si enim manducet me, vt habeat me in ſe: & à me vicíſsim manducetur vt ſit in me, quatinus integra firmáque ſit connexio, cùm ego in eo, & nihilominus in me ipſe erit. Vis tibi per ſimile oſtendam quod dicitur? Attolle oculos nunc in quandam ſublimiorem quidem rerum cõuenientiam, ſimilem tamen huic. Si ipſe ſponſus in patre ita eſſet, vt non tamen in ipſo pater, aut ita pater in ipſo eſſet vt non eſſet ipſe in patre: audeo dicere, & ipſorum citra perfectum vnitas remaneret, ſi tamen iam vnitas eſſet. Nunc verò cùm & ipſe in patre, & pater in ipſo ſit, non eſt quo claudicet vnitas, ſed verè perfectéq; vnum ſunt ipſe & pater. Sic igitur *Pſal.72.d* anima cui adhærere deo bonum eſt, nõ ante ſe exiſtimet ipſi perfectè vnitam, niſi cùm & illum in ſe, & ſe in illo manentẽ perſenſerit. Non quia vel tunc vnum dicatur cum deo, ſicut

vnum

G vnum sunt pater & filius:quamuis qui adhæret deo, vnus spi
1.Cor.6.d ritus est. Legi hoc, sed illud non legi. Non dico de me, qui
nihil sum, sed plane nemo nisi demens siue de terra, siue de
Ioan.10.f cœlo vsurpabit sibi illam vnigeniti vocem: Ego & pater v-
num sumus. Et tamen ego licet puluis & cinis, fretus quidem
1.Ioan.4.f scripturæ auctoritate minimè istud dicere verear, quia vnus
cum deo spiritus sum: si vnquam tamen certis fuero persua-
sus experimentis deo me adhærere instar vnius illorum qui
in charitate manent, ac per hoc in deo manent, & deus in eis,
manducantes deum, & manducati à deo. Nam de tali adhæ-
1.Cor.6.d sione puto dictum: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Quid
ergo? Dicit filius: Ego in patre, & pater in me est, & vnum
sumus. Dicit homo, Ego in deo, & deus in me est, & vnus spi
ritus sumus. Sed nunquid pater & filius vt sint in inuicem,
ac proinde vnum, inuicem se manducant, sicut deus & homo
mutua se quadam in sese manducatione traiiciunt, vt per hoc
etsi non vnum, vnus certè spiritus sint? Absit. Nec enim vno
modo insunt sibi hi atque illi, sed neque vna vnitas vtrorun-
que. Denique innuitur tibi vnitatum diuersitas per vnus &
vnum, quoniam nec patri & filio vnus, nec homini & deo v-
num poterit conuenire. Tu si sapis occasione accepta eris sa-
pientior, prudenter aduertens illic quidem per vnum, vnita-
tem substantiæ vel naturę: hic verò per vnus, æquè vnitatem,
sed ideo longè alteram, quia inter substantias & naturas: ho-
H mini nempe & deo sua cuique & natura, & substãtia est, cum
patris filiiq; cõstet penitus esse vnam. Vides illam nec vnita-
tem esse, siquidem huic singulari summæque vnitati compa-
retur? Nam quomodo vnitas vbi numerus naturarum, substã-
tiarum diuersitas? Et tamen vnus spiritus dicitur & est cum
deo anima adhærens deo, nec præiudicat rerum pluralitas v-
nitati huic, quam facit non confusio naturarum, sed volunta-
tum consensio. Propter hanc quoque multa corda vnum, &
Act.4.f multæ animæ vna dicuntur, sicut scriptum est: Multitudinis
credentium erat cor vnum, & anima vna. Et hęc ergo vnitas.
Cæterùm quid ad illam quæ non vnione constat, sed extat
æternitate? Non planè illam quædã instar huius mutua man-
ducatio facit, quia nec fit. Est enim. Sed nec coniunctio vel
quasi compositio, vel tale aliquid quod vnius non est. Est au
tem patri filióq; natura, essentia, voluntas nõ modo vna, sed
vnum. Hoc nempe est illis esse quod naturam esse: hoc velle
quod esse, vel naturam esse. Non est itaque quod vnitas qua
vnum sunt pater & filius, dicatur fieri de naturis vel essentiis,
vel voluntatibus, quia non sunt: non est quod dicatur vel fie-
ri, quia est. Nec enim factitia est sed natiua. Sunt in sese pater
& filius, non solum ineffabili, sed etiam incomprehensibili
modo sui ipsorum capabiles pariter & capaces, sed sane ita
capabiles vt non partibiles, ita capaces vt non participes. Nã
vt in hymno ecclesia canit: In patre totus filius, & totus in
I verbo pater. Est pater in filio, in quo sibi semper bene com-
placuit: & est filius in patre, à quo vt nunquam non natus,
1.Ioan.4.f ita nunquam est separatus. Porrò per charitatem homo in
deo, & deus in homine est, dicente Ioanne: quia qui manet in
charitate, in deo manet, & deus in eo. Consensio quædam
hæc vt sint duo in vno spiritu, imò vnus spiritus sint. Vides
ne diuersitatem? Non est idem profecto consubstantiale &
consentibile. Quanquam si aduertisti, satis tibi per vnus &
vnum, ipsarum quoque innuitur differentia vnitatum, quo-
niamquidem nec patri & filio, vnus: nec homini & deo, vnũ
poterit conuenire. Non possunt dici vnus, pater & filius, quia
ille pater, & ille filius est: vnum tamen dicuntur & sunt, quòd
vna omnino illis & non cuique sua substantia est. Quo con-
tra homo & deus, quia vnius non sunt substantiæ vel naturæ,
vnum quidem dici non possunt, vnus tamen spiritus certa &
absoluta veritate dicuntur, si sibi glutino amoris inhæreant.
Quam quidem vnitatem nõ tam essentiarum cohærentia fa-
cit, quàm cõniuentia voluntatum. Patet (ni fallor) satis non
modo diuersitas, sed & disparilitas vnitatũ, vna in vna, alte-
ra in diuersis existente essentiis. Quid tam distans à se quàm
vnitas plurium & vnius? Ita inter vnitates (vt dixi) discrimi-
nant vnus & vnũ, quòd per vnũ quidẽ in patre & filio essen-
tiæ vnitas, per vnus verò inter deum & hominem non hæc,
sed consentanea quædam affectionum pietas designatur. Cũ
adiectione tamen etiam pater & filius sanissimè dicuntur v-
nus, verbi causa vnus deus, vnus dominus, & quicquid aliud K
est quod ad se quisque & nõ ad alterum dicitur. Siquidẽ non
est illis diuersa diuinitas siue maiestas, non magis, quàm sub-
stantia, vel essentia vel natura. Nempe hæc ipsa omnia si pie
consideres, non diuersa seu diuisa in illis, sed vnum sunt. Mi-
nus dixi, vnum sunt & cum illis. Quid illa vnitas qua multa Act.4.f
corda vnum, & multæ animæ vna leguntur? Nec censenda
(vt reor) nomine vnitatis comparata huic quæ non multa v-
nit, sed vnum singulariter signat. Ergo singularis ac summa
illa est vnitas quæ non vnitione constat, sed extat æterni-
tate. Nec sane hanc spiritualis illa præfata manducatio facit,
quia nec fit. Est enim. Multo minus eam facere putanda est
essentiarum qualiscunque coniunctio, seu consensio volun-
tatum, quia non sunt. Vna enim illis (vt dictum est) & essen-
tia & voluntas: vni verò non est consensus, non compositio,
non copulatio, aut tale aliquid. Duas esse oportet ad minus
voluntates vt sit consensus, duas æquè essentias vt sit cõiun-
ctio siue vnitio per consensum. Horum nihil in patre & filio,
quippe nec essentias duas, nec duas habentibus voluntates.
Vna est vtraq; res illis, vel potius (vt præfatum me memini)
vnum duo ista in illis, vnum & cum illis sunt, ac per hoc ipsi
sicut incomprehensibiliter, ita incommutabiliter inuicem in
se manentes, verè & singulariter vnum sunt. Si quis tamen
inter patrem & filium dicat esse consensum: non contendo,
dummodo nõ voluntatum vnionem, sed vnitatem intelligat L
voluntatis. Atqui deum & hominem, quia propriis extant ac
distant & voluntatibus & substantiis, longe aliter in se alter-
utrum manere sentimus, id est, non substantiis confusos, sed
voluntatibus cõsentaneos. Et hæc vnio ipsis communio vo-
luntatum, & consensus in charitate. Fœlix vnio si experiaris,
nulla si comparaueris. Vox experti: Mihi autem adhęrere deo Psal.72.d
bonum est. Bonum planè, si omni ex parte adheseris. Quis est
qui perfectè adhęret deo, nisi qui in deo manẽs tanquam di-
lectus à deo, deum nihilominus in se traxit vicissim diligen-
do? Ergo cùm vndique inhærent sibi homo & deus, inhęrent
autem vndique intima mutuáq; dilectione inuiscerati alteru-
trum sibi: per hoc deum in homine, & hominem in deo esse
haud dubie dixerim. Sed homo quidem ab æterno in deo tã-
quam ab ęterno dilectus, si tamen ex illis sit qui dicunt: Quo- Ephes.1.b
niam dilexit & gratificauit nos in dilecto filio suo ante mun-
di constitutionem. Deus verò in homine, ex quo dilectus ab
homine est. Et si ita est, homo quidem in deo est & quãdo in
homine deus non est: deus autem in homine non est qui non
sit in deo. Manere enim in dilectione non potest etsi forsitan
ad tempus diligat non dilectus, potest autem nondum dilige-
re etiam dilectus. Alioquin quomodo stabit: Quoniam ipse 1.Ioan.4.d
prior dilexit nos? Porro cum iam etiam diligit qui ante dili-
gebatur, & homo in deo, & deus in hominẽ est. Qui autẽ nũ-
quam diligit, constat ꝙ nunquam dilectus est: ac per hoc nec
ipse in deo, nec deus in eo est. Hæc dicta sint ad dandã diffe- M
rentiam inter illam connexionem qua pater & filius vnum
sunt, & illã qua adhærens deo anima, vnus spiritus est: ne for-
te quia legitur de homine manente in charitate, quia in deo
manet, & deus in eo, & item de filio, ꝙ nihilominus in patre
sit, & pater in ipso: par prærogatiua adoptati putaretur & v-
nici. His ergo ita absolutis, recurrẽdum nobis ad illum qui
pascitur inter lilia, quia inde excursus hic factus est vsq; huc,
vtrũnam non ociose, vos iudicabitis. Et iam quidẽ loci ipsius
duos intellectus posuerã, siue quòd virtutibus pascitur candi-
datorũ qui virtus & cãdor est, siue quod peccatores recipit ad
pœnitentiam in corpore suo (quod est ecclesia) pro quibus
sibi incorporandis seipsum fecit peccatum, qui peccatum nõ
fecit, vt destrueretur corpus peccati cui aliquando cõplanta- Rom.6.a
ti fuere peccantes, essẽntque iustitia in ipso iustificati gratis.
Tertiam adhuc pono sententiam quæ occurrit: & satis fore
reor nõ modo pro loci explanatione, sed & pro fine sermo-
nis. Sermo dei veritas est, & ipse sponsus. Nostis hoc, audite
cætera. Is cũ auditur, & minimè obeditur illi: vacuus interim
& ieiunus quodãmodo remanet, omnino tristis & querulus,
ꝙ prolatus in vacuum sit. Si autẽ obeditum fuerit, nónne tibi
verbum videbitur in quandam excreuisse corpulẽtiam, quia
verbo opus accessit, vtpote refectũ quibusdã fructibus obe-
dientiæ, iustitię frugibus? Inde est ꝙ in Apocalypsi loquitur: Apo.3.

A Ecce sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum. Videtur approbari hic sensus & apud prophetam sententia domini, vbi dicit, quòd verbũ suum nõ reuertetur ad eum vacuum, sed prosperabitur, & faciet ad quæ misit illud. Non reuertetur, inquit, ad me vacuum vel ieiunum, sed quasi prospere in omnibus agens, saturabitur bonis actibus eorum qui in dilectione acquiescent illi. Deniq; vsu loquendi sermo impletus tunc dicitur, cùm fuerit mãcipatus effectu, quòd videlicet tamdiu inanis & macer ac quodammodo famelicus sit donec opere compleatur. Sed audi ipsum quo se dicat cibo ali. Meus, inquit, cibus est vt faciam voluntatem patris mei. Verbum verbi est apertè indicantis esse suum cibum factum bonum, si tamen inuenerit illud inter lilia, hoc est, inter virtutes. Alioquin si extra reperit, etsi bonus (quod in se est) videtur cibus, non tanget illum is qui pascitur inter lilia. Verbi causa, non recipit eleemosynam de manu raptoris seu fœneratoris, sed nec de hypocritæ quidem, qui cùm facit eleemosynam, facit tuba cani ante se, vt glorificetur ab hominibus. Sed nec illius orationem aliquo modo exaudiet qui amat orare in angulis platearum vt ab hominibus videatur. Nempe oratio peccatoris execrabilis erit, frustra quoque offert munus suum ad altare qui conscius est sibi, quòd frater suus habet aliquid aduersum se. Deniq; non respicit ad Cain munera, eo quòd non rectè ambularet cum fratre suo. Teste sancto propheta, etiam abominabatur sabbata & neomenias & sacrificia Iudæorum, ita vt manifestè protestaretur odisse ea animam suam, & dicebat: Cùm veniretis ante conspectum meum, quis quæsiuit ea de manibus vestris? Credo non redolebant lilia manus illæ, & propterea respuebat munus ex illis qui pasci inter lilia consueuit, & non inter spinas. Quidni spinosas habebant manus, quibus aiebat: Manus vestræ sanguine plenæ sunt? Et manus Esau pilosæ erãt spinosis similes, ideóque non sunt admissæ vt ministrarent sancto. Vereor ne & inter nos aliqui sint quorũ non acceptet munera sponsus, eo quòd non redoleant lilia. Etenim si in die ieiunij mei inueniatur voluntas mea, non tale ieiunium elegit sponsus, nec sapit illi ieiunium meum, quod non lilium obedientiæ, sed vitium propriæ voluntatis sapit. Ego autem non solum de ieiunio, sed de silentio, de vigiliis, de oratione, de lectione, de opere manuũ, postremò de omni obseruatione monachi vbi inuenitur voluntas sua in ea, & non obedientia magistri sui, idipsum sentio. Minimè prorsus obseruantias illas etsi bonas in se, tamen inter lilia, id est, inter virtutes censuerim deputandas: sed audiet à propheta qui eiusmodi est: Nunquid tale est obsequium quod elegi? dicit dominus. Et addit: In die bonorum tuorum inueniuntur voluntates tuæ. Grande malum propria voluntas, qua fit vt bona tua tibi bona non sint.

Ioan.4.e — Mat.6.a — Ibidem. — Pro.28.b — Mat.5.e — Gen.4.a — B — Esa.1.d — Ibidem.

C Oportet proinde extra lilia fiãt qui huiusmodi sunt, quia nihil omnino quod propria inquinatum sit voluntate, gustabit is qui pascitur inter lilia. Sapientia est vbique attingens propter munditiam suam, & nil inquinatum in eam incurrit. Ita ergo inter lilia pasci amat sponsus, id est, apud munda & nitida corda. Sed quousque? Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Vmbrosus locus est & condensus, non intremus syluam hanc profundi sacramenti nisi clara luce diei. Iã enim disputante me longius, inclinata est dies, dum inuiti abstrahimur ab his liliis. Nec sum veritus prolixitatem, cui fastidiũ omne detraheret odor florum. Modicum quid restare videtur de præsenti capitulo. At istud modicum reconditum nimis, sicut & cætera vniuersa carminis huius. Sed qui reuelat mysteria, aderit vt confido cùm pulsare cœperimus: & non claudet ora loquentiũ se, cui familiare magis est reserare clausa, sponsus ecclesię dominus noster Iesus Christus, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Cant.2.d — Prou.20.c — Hest.13.d

Dies aspirans, & vmbræ inclinatæ quæ sint. Et quòd genus humanum accepit concupiscentiam hæreditariam ex transgressione primorum parentum. Sermo LXXII.

Canti.2.c

DILECTVS meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Nouissima tantum capituli huius tractanda pars est, & dubito in ipso ingressu cuinam potissimum eam iungam duarum præcedentium. Nam possum indifferenter vtrique. Siue enim dicas, dilectus meus mihi, & ego illi donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ, interposito tantum qui pascitur inter lilia: siue pro literæ serie, qui pascitur inter lilia donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ: non inconuenienter vtrouis assignas. Hoc sane refert quòd, donec, si primo iunxeris, inclusiuum oportet intelligas: si medio, exclusiuum sentias necesse est. Esto nempe quòd desinat sponsus pasci iam inter lilia vbi aspirauerit dies, nunquid similiter cessabit etiam sponsæ intẽdere, aut ipsa illi? Absit. In æternum perseuerabunt sibi, nisi quòd tunc fœlicius cùm vehementius, tunc vehementius cùm expeditius. Sic ergo tale hoc, donec, quale est illud apud Matthæum, vbi narratur non cognouisse Mariam Ioseph, donec peperit filium suum primogenitum. Non enim post cognouit. Vel certe quale est illud in psalmo: Oculi nostri ad dominum deum nostrũ donec misereatur nostri. Non enim auertentur cùm cœperit misereri. Vel quale item illud domini ad apostolos: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Non enim post non erit cum illis. Verùm hoc ita, si donec, referas ad, dilectus meus mihi, & ego illi. Si autem ad, qui pascitur inter lilia, respicere malis, erit alio sensu accipiendum. Porrò operosius ostendetur quomodo tunc dilectus pasci desinat cùm aspirauerit dies. Etenim si dies resurrectionis is est, quidni multò magis pasci ibi inter lilia iuuet, vbi horum maior admodum copia erit? Et pro aptanda quidem literæ consequentia hæc dicta sint. Nunc iam aduerte mecum, toto licet liliis fulgentibus regno, sponsóque medio existente & deliciante, non tamen esse quòd dicatur & pasci, iuxta id quidem quod ante consueuerat. Vbi namque iam peccatores quos sibi incorporet Christus mansos morsósque quasi quibusdam dentibus disciplinæ austerioris, afflictione scilicet carnis, & cordis contritione? Sed neque cibum sibi iam exiget verbum sponsus ex aliquibus factis seu operibus obedientiæ, vbi omne negocium ocium, solóque in intuitu & affectu res erit. Et quidem cibus eius vt faciat voluntatem filius vnigenitus patris sui: sed hic, non ibi. Quid enim faciat factam? Et perfectam tunc esse constat. Denique probare iam tunc est omnibus sanctis quæ sit voluntas dei bona & beneplacẽs & perfecta. Et certe post perfectum, faciendum superest nihil. Frui de cætero restat, non fieri: experiri, non operari: ea viuere, non exerceri in ea. Nõne ipsa est quam instãtissima prece docti quidem à domino, sicut in cœlo ita & in terra perfici postulamus, quo eius iam delectet fructus, actus non fatiget? Non erit itaque sponso verbo operis cibus, quia cesset necesse est omne opus, vbi plenius ab vniuersis percipitur sapientia. Nam qui minorantur actu, percipiunt eam. Sed videamus nunc si quod dicimus stare possit, & secundum illam sententiam qua pasci inter lilia, candidatu virtutum oblectari, quidam interpretantur. Nam & nos ipsam inter cæteras non prætериuimus. Dicemúsne aut non fore, aut sponso minime sapere tunc virtutes? Et quidem sentire alterutrum, dementiæ est. Sed vide ne forte aliâs illis delectetur, nam constat delectari, sed forsitan potu magis, quàm pastu. Sanè in tempore & corpore isto nulla nostra virtus ita ad purum defecata erit, nulla ita suauis & mera, vt sponso habilis sit ad potandum. Sed qui vult omnes homines saluos fieri, dissimulat multa, & quos non potest potandi interim facilitate glutire, curat ex ea vel quippiam elicere sapidum, quasi arte quadam & quodam labore mandendi. Erit cùm erit virtus colabilis, nec premetur dente, nec fatigabitur à mandente, vel potius non fatigabit mandentem, quæ bibentem absque opera delectabit, tanquã vtique potus, non esca. Denique habes spondentem in euangelio: quia non bibam de hoc genimine vitis, inquit, donec bibam illud nouum vobiscum in regno patris mei. Et de cibo nulla mentio est. Sed apud prophetam quoque legitur, Tanquam potens crapulatus vino. De cibo autem nihil ibi penitus inuenitur. Sponsa ergo conscia mysterij huius, cùm dilectum pasci inter lilia comperisset ac perhibuisset, constituit terminum quoad id dignaretur, imò constitutum agnouit & perhibuit dicens, Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Sciebat enim virtutibus eum postea potandum potius

D — Matt.1.d — Psal.122.a — Matt.28.d — E — F — 1.Tim.2.a — Matt.26.c — Psal.77.g — Cant.2.d

G tius quàm pascendum. Cõuenire videtur, & consuetudo est,
quia post cibum potus sumi de more solet. Ergo qui hic mã-
ducat, illic bibet, eo tunc suauius, quo securius: glutiturus &
ea ipsa quæ scrupulosius modo & quodammodo laboriosius
quasi mandendo liquat. Nunc iam intendamus considerare,
de die illo & illis vmbris, qui ille, quæ istæ: ille qua ratione a-
spirans, hæ in qua potestate habeant inclinari. Signanter o-
mnino dictum est: donec aspiret dies, imò singulariter. Solo
quippe hoc loco (nisi fallor) diem aspirantem cõperies. Auræ
nempe non tempora spirare dicuntur. Spirat homo, spirant
animalia cætera, quibus indesinenter reciprocatus aër vitam
continuat. Et quid hoc nisi ventus? Spirat & spiritus sanctus,
& inde spiritus. Quo pacto ergo dies spirans qui nec ventus,
nec spiritus, nec animal est? Quanquam nec spirans quidem,
sed quod signantius sonat aspirans dictus sit. Nec minus præ-
ter solitum dictum, & inclinentur vmbræ. Denique ad exor-
tum huius corporei visibilisq; luminis vmbræ non inclinan-
tur, sed adnullantur. Extra proinde corpora quærẽdæ hæ res.

Et si quidem spirituales inuenerimus diem & vmbras, tunc
forsitan & inclinatio harum, & illius aspiratio facilius eluce-
Psal.83.c bit. Qui illum diem de quo propheta dicit: Melior est dies
vna in atriis tuis super milia: corporeum opinatur, nescio
quid iam non corporeum opinatur. Est & in mala significa-
tione dies, cui maledixere prophetæ. Absit autem vt ex visi-
H bilibus his, quos fecit dominus. Itaque spiritualis est. Iam
vmbram quis ambigat spiritualem, qua Mariæ obumbratum
est concipienti, & item eam quę in propheta sic memoratur:
Thre.4 d Spiritus ante faciem nostram Christus dominus, sub vmbra
eius viuemus inter gentes? Ego tamen vmbrarum nomine
hoc loco magis arbitror designatas cõtrarias potestates, quæ
non modo vmbræ vel tenebræ, sed & principes tenebrarum
harum ab apostolo perhibentur, simúlque inhærentes illis
ex genere nostro filios vtique noctis, & nõ lucis neque diei.
Hæ siquidem vmbræ non planè cùm aspirauerit dies in ni-
hilũ reuertentur, sicut à facie huius corporeæ lucis vmbras
corporeas non disparere tantum, sed & penitus deperire vi-
demus. Itaque erunt minimè quidem extremius nihilo, mise-
rius tamen. Erunt, sed inclinatæ & subditæ. Denique inclina-
Psal.9.f bit se, inquit, & cadet (haud dubium quin princeps vmbra-
rum) cùm dominatus fuerit pauperum. Ergo non natura de-
lebitur, sed potentia subtrahetur. Non peribit substantia, sed
transibit hora & potestas tenebrarum. Tolluntur ne videant
gloriam dei, non adnullantur, vt semper vrantur. Quidni in-
clinabuntur vmbræ, cùm deponentur potentes de sede, po-
nentúrq; scabellum pedum? Quod vtique oportet fieri citò.
Rom.13.d Nouissima hora est. Nox pręcessit, dies autem appropinqua-
uit. Aspirabit dies, & expirabit nox. Nox diabolus est, nox
2.Cor.11.c angelus satanæ: etsi se transfiguret in angelum lucis. Nox e-
I tiam antichristus, quem dominus interficiet spiritu oris sui, &
destruet illustratione aduentus sui. Nunquid non dominus
dies est? Dies plane illustrans & spirans, qui spiritu oris sui
fugat vmbras, & destruit laruas illustratione aduentus sui.

Aut si magis placet simpliciter verbum inclinationis acci-
pere, nihilq; aliud inclinari quàm adnihilari esse putandum,
neque huic desimus sensui: dicimus vmbras figuras & æni-
gmata scripturarum, necnon & sophisticas locutiones, ca-
uillationésq; verborum & implicita argumẽtorum, quę om-
1.Cor.13.c nia veritatis interim lumen obũbrant. Ex parte enim cogno-
scimus, & ex parte prophetamus. Verùm aspirante die incli-
nabuntur vmbræ, quia occupãte omnia luminis plenitudine,
Ibidem. nulla pars superesse poterit tenebrarum. Denique cùm ve-
nerit quod perfectum est, tunc euacuabitur quod ex parte
est. Hactenus de his sufficere poterat si spirans dies illa &
non aspirans dicta fuisset. Nunc verò pro tantillo licet addi-
tamẽto adhuc aliquid addendum existimo, nimirum pro in-
uestiganda huius diuersitatis ratione. Ego enim (vt verum
fatear) iam olim mihi persuasi in sacri preciosique eloquij te-
xtu, nec modicam vacare particulam. Solemus autem hac vo
ce vti cùm vehemẽter aliquid desideramus, vt (verbi gratia)
cùm dicimus, ille ad illum honorem vel illam dignitatem
aspirat. Designatur itaque per hoc verbum mira affutura af-
fluentia vehementiáque spiritus die illo, cùm non solum cor-
da, sed & corpora suo quidem in genere spiritualia erunt, &
qui digni inuenientur, inebriabuntur ab vbertate domus K
domini, & torrente voluptatis illius potabuntur. Vel ali- *Psal.45.a*
ter. Iam sanctis angelis dies sanctificatus illuxit spirans illis
iugi impetu perpetis meatus melliflua sempiternę diuinitatis
arcana. Denique fluminis impetus lætificat ciuitatem dei, sed *Psal.86.a*
ciuitatem cui dicitur: Sicut lætantium omnium habitatio
est in te. Cùm autem & nobis qui terram inhabitamus, spi-
rare adiecerit, erit non modo spirans, sed & aspirans, quòd di
latato sinu admittat & nos. Vel (vt paulo altius repetamus,
& disseramus latius) plasmato homine de limo terræ, plas- *Gen.2.b*
mator, sicut vera narrat historia, inspirauit in faciem eius spi-
raculum vitæ, factus proinde illi dies inspirans. Et ecce inui-
da nox callidè impegit in diem hanc, luce vtique simulata.
Nam dum quasi splendidius lumen scientiæ pollicetur, ino-
pinatas nouæ luci offudit praui tenebras consilij, & primor-
diis originis nostræ tetram damnosæ præuaricationis inue-
xit caliginem. Vę væ nescierunt neque intellexerunt, in tene- *Esa.5.e*
bris ambulant nescientes, ponentes tenebras lucem, & lucem
tenebras. Denique comedit de ligno mulier quod sibi dede-
rat serpens, quod vetuerat deus: deditq; viro suo, & cœpit il-
lis quasi de nouo diescere. Nam illico aperti sunt oculi am- *Gen.3.b*
borum, & factus est dies conspirans, inspirantem extundens
& substituens expirantem. Conspirauerunt siquidem & cõ- *Psal.2.a*
uenerunt in vnum aduersus dominum & aduersus Christum
eius, serpentis astutia, mulieris blanditiæ, viri mollities. L
Vnde & loquebantur mutuo, dominus scilicet & Christus
eius. Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis, quod ad v- *Gala.3.d*
triusque iniuriam lactantibus se peccatoribus acquieuisset.
In hac die nascimur vniuersi. Portamus denique omnes im-
pressum nobis cauterium conspirationis antiquæ, Eua vti-
que viuente in carne nostra, cuius per hæreditariam concu-
piscentiam serpens nostrum suæ factioni sedula satagit soli-
citudine vendicare consensum. Propterea (vt dixi) huic diei
maledixere sancti, breuem optantes & cito verti in tenebras,
quòd sit cõtentionis & cõtradictionis dies, dum non cesset in
ea caro concupiscere aduersus spiritum, legíque mẽtis mem-
brorum contraria lex rebellione infatigabili assiduè contra-
dicat. Itaque dies expirans factus est. Ex tunc enim & dein-
ceps, quis est homo qui viuet & non videbit mortem? Dicat *Psal.88.g*
pro ira quis, ego non minus pro misericordia putem, ne ele-
ctos scilicet propter quos omnia fiunt, diu defatiget molesta
contradictio qua captiui ducuntur & ipsi in lege peccati, quæ
est in membris ipsorum. Horrent nimirum ægerriméque fe-
runt turpem captiuitatem, & tristem contentionem. Festine-
mus proinde respirare à cõspiratione antiqua & iniqua, quo- *Iob 14.a*
niã breues dies hominis sunt. Ante sanè excipiat nos dies re-
spirans, q̃ nox suspirans absorbeat æternæ caliginis tenebris
exterioribus inuoluendos. Quæris in quo respiratio ista? In
eo si incipiat spiritus vicissim cõcupiscere aduersus carnem. M
Huic si repugnans respiras. Si spiritu facta carnis mortificas,
respirasti. Si hanc cum vitiis & concupiscentiis suis crucifi-
gis, respirasti. Castigo (inquit) corpus meum, & in seruitu- *1.Cor.9.d*
tem redigo, ne fortè cum aliis prædicauerim, ipse reprobus
efficiar. Vox est respirantis, imò qui iam respirarat. Vade &
tu fac similiter, vt te respirasse probes, vt diem denuo inspi-
rantem tibi noueris illuxisse. Nec nox mortis prævalebit ad-
uersus rediuiuum hunc diem, magis autem in tenebris lucet, *Ioan.1.a*
& tenebræ eum non comprehenderunt. Intantum non reor
nec vita decedente cedere lumen vitæ, vt nemini congruen-
tius quàm sic mortuo assignandam censeam vocem illam. Et
nox illuminatio mea in deliciis meis. Quidni clarius videat, *Psal.138.b*
nube vel potius fece corporis euolutus? Erit sine dubio vin-
culis solutus corporeis inter mortuos liber, & inter cæcos vi
dens. Nam quemadmodum olim omni oculo caligante per
vniuersam Ægyptum solus in mediis tenebris clare videbat
populus videns deum, id est populus Israël: dicente scriptu- *Exo.10.f*
ra, quia vbicunque Israël erat, lux erat: sic inter filios tenebra-
rum in tetra mortis caligine fulgebunt iusti & videbunt, eo
vtique clarius quo exuti corporum vmbris. Nam & hi qui
ante non respirauerunt (nec enim quęsierunt inspirantis diei
lumen, & sol iustitiæ non ortus est eis) hi, inquã, ibũt de tene-
bris in tenebras dẽsiores, vt qui in tenebris sunt, tenebrescãt
adhuc: & qui vident, videant magis. Vbi non inconuenien-
ter

A ter forsitan adducetur etiam sermo domini quem dixit, quia Luc.19.d habenti dabitur, & abūdabit: ei autē qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Ita est, & additur in morte videntibus, & non videntibus demitur. Quo enim hi minus & minus, eo illi magis magísque vident donec & hos excipiat suspirans nox, & illos aspirās dies, quæ sunt nouissima vtrorumque, extrema videlicet cæcitas, & suprema claritas. Ex hoc iam non est quod dematur omnino vacuis, nō est quod addatur plenis, nisi quòd hi nescio quid pleno amplius se accepturos præsumunt secūdum promissionem à deo ad se factam. Luc.6.f Et promissionis quidem verbum tale est: Mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. An nō plus pleno quodammodo tibi esse videtur quod supereffluit? Porro placide audies plenum & plenius, si te legisse memineris in æternū & vltra. Ergo is cumulus aspirantis erit diei. Ipsa, inquā, adiiciet ad mensuram inspiratæ plenitudinis, ad inspirātis diei copiam, supra modum in sublime pōdus gloriæ operans, ita vt redundet in corpora supereffluens clarificationis adiectio. Hac de causa enim non spirans, sed aspirans dicta est, quòd addat ad inspirantem, hoc significante spiritu sancto per adiectam, ad, præpositionem: quia quos illa intus illuminat, hos ista adornat foris & stola gloriæ induit eos. Eccl. 45.b Atque id satis pro danda ratione vocabuli quod est aspirās. Et si vultis scire, dies aspirans ipse est saluator quem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. B Philip.3.d Nam & inspirans nihilominus idem ipse est secundum operationem qua nos respirare prius facit in lumine quod inspirat, vt simus & nos dies respirans in ipso, secūdum quod interior noster homo renouatur de die in diē, & renouatur in spiritu mentis suæ ad imaginē eius qui se creauit, factus proinde dies ex die, & lumen ex lumine. Cum igitur duo in nobis præcedant dies, vnus quidem inspirās pro corporis vita, alter verò respirans in sanctificationis gratia, porro tertius superest aspirās in resurrectionis gloria, claret profecto aliquādo adimpletum iri in corpore quod præcessit in capite, magnum vtique pietatis sacramentum, & prophetę testimoniū, Osee 6.a qui ait: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius, sciemus, sequemúrque, vt cognoscamus dominum. Ipse est in quem angeli prospicere concupiscunt, sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter Christus ad iudicandum veniet in forma humana, vt mitis appareat electis, qui conculcabit impios.
Sermo LXXIII.

Canti.2.d C REVERTERE, similis esto dilecte mi, capreæ hinnulóque ceruorum. Quid? Modo it, modo reuocas? Quid subitum in tam breui emersit? Oblitáne aliquid? Etiam oblita totum quod non ille est, se quoque ipsam. Denique cum sit rationis non expers, non tamen modo vt videtur rationis est compos. Sed nec in sensu illi vllatenus apparet verecundia esse, quam fortè habet in moribus. Amor intemperans facit hoc. Nempe is est qui omnem in se triumphans captiuánsque pudoris sensum, conuenientiæ modum, deliberationis consilium, totius modestię & opportunitatis neglectum quendam & quandam incuriam parit. Nam vide nunc quomodo illum pene adhuc incipientem ire, iam tamen redire flagitat. Etiam accelerare rogat, & quidem currere instar vnius alicuius feræ syluarum velociter currentis; verbi gratia, capreæ hinnulíve ceruorum. Hic literæ tenor, & hæc Iudæorum portio. Ego verò quemadmodum accepi à domino, in profundo sacri eloquij gremio spiritum mihi scrutabor & vitam, & pars mea hæc, qui in Christum credo. Quidni eruam dulce ac salutare epulum spiritus de sterili & insipida litera tanquā granum de palea, de testa nucleum, de osse medullam? Nihil mihi & literæ huic, quę gustata carnem sapit, glutita mortem affert. Sed enim quod in ea tectum est, de spiritu sancto est. 1.Cor.14.a Spiritus autem loquitur mysteria, teste apostolo: sed Israël pro velato mysterio ipsum mysterij velamen tenet. Quare, nisi quia adhuc velamen est positum super cor eius? Ita quod sonat litera, illius est: quod designat, meum est: ac per hoc illi ministratio mortis in litera, mihi vita in spiritu. D Nam spiritus est qui viuificat, dat quippe intellectum. Ioan.6.g An non vita intellectus? Intellectum da mihi & viuam, ait propheta domino. Psal.118.f Intellectus non remanet extra, non hæret in superficie, non instar cæci palpat forinseca, sed profunda rimatur, preciosissimas solitus exinde veritatis exuuias tota auiditate diripere ac tollere sibi, & cum propheta dicere domino: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Ibidem,x Nempe ita regnum veritatis vim patitur, Matt.11.b & violenti rapiunt illud. Verum ille senior frater qui de agro veniens formam tenuit populi veteris & terreni, qui pro terrena hæreditate doctus diligere trituram, attrita frōte gemit anxius sub graui iugo legis, portátque pondus diei & æstus: is, inquam, quia intellectū non habuit, foris stat etiam nunc, & non vult nec inuitatus à patre intrare domum conuiuij, semetipsum fraudans vsque adhuc participio symphoniæ & chori & vituli saginati. Miser qui renuit experiri quàm bonum sit & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Psal.132.a Et hæc dicta sint pro distinctione partis ecclesiæ, partísque synagogæ, quo & cæcitas huius, ex illius prudentia manifestior fiat: & fœlicitas illius, ex huius miseranda fatuitate præemineat.

Nunc iam scrutemur verba sponsæ, & sic conemur castos exprimere sancti amoris affectus, vt nil in sacro eloquio ratione carens, nil indecorum importunúmve resedisse omnino appareat. Et si in mentem venerit hora illa cum dominus E Iesus (is enim sponsus est) trāsiret ex hoc mundo ad patrē, simúlque quid tunc animi gereret sua illa domestica ecclesia Ioan.13.a noua vtique nupta cum se deseri cerneret quasi viduam desolatam vnica spe sua (apostolos loquor, qui relictis omnibus secuti fuerant eum, atque cum ipso permāserant in tentationibus suis) si hęc, inquam, cogitauerimus, non immerito neque incongrue puto videbitur quantū de abscessu tristis, tantum solicita extitisse de reditu, pręsertim sic affecta & sic relicta. Itaque diligenti & indigenti hæc ipsa duplex ratio erat commonendi dilectum, vt quandoquidem persuaderi non poterat quin iret & ascēderet vbi erat prius, saltem promissum denuo maturaret aduentum. Quòd enim optat & postulat similem fore feris, & eiusmodi feris quę cursu agiliores esse videntur, cupiētis animi indicium est, cui nihil satis festinatur. Nónne hoc quotidie postulat cum dicit in oratione: Adueniat regnum tuum? Matt.6.b Ego tamen præter agilitatem, existimo nō minus signanter exprimi etiam infirmitatem, & quidem sexus in caprea, ętatis in hinnulo. Vult itaq; eum (vt mihi videtur) etsi cum potestate venire, non tamē in forma dei in iudicio apparere, sed sane in ea qua nō modo natus, sed & paruulus natus est nobis, ídque solo de infirmiori fœmineo sexu. Esa.9.a Cur hoc? Nēpe vt ex vtroque admoneatur infirmo mitescere in die irę, memineritque in iudicio misericordiam superexaltare iudicio. F Etenim si iniquitates obseruauerit, etiam electorum quis sustinebit? Psal.129.a Astra non sunt munda in conspectu eius, & in angelis suis reperit prauitatem. Iob 25.b Audi denique sanctum & electum quid dicat deo: Tu (inquit) remisisti impietatem peccati mei, pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Psal.31.b Opus itaque habent & sancti pro peccatis exorare, vt de misericordia salui fiant, propriæ iustitiæ non fidentes. Omnes enim peccauerunt, & egent misericordia dei. Vt ergo cū iratus fuerit, misericordiæ recordetur, rogatur ab ista apparere in misericordiæ habitu, illo de quo apostolus: Et habitu, inquit, inuētus vt homo. Philip.2.a Necessarie quidem. Si enim cum hoc quoque temperamento tanta erit in iudicio æquitas, in iudice feritas, in maiestate sublimitas, nouitas in facie ipsa rerum, vt (secūdum prophetam) non possit cogitari dies aduentus eius: Mala.3.a quid putas foret, si ignis ille consumens (deum loquor omnipotentem) in illa suæ diuinitatis magnitudine, fortitudine, puritate, venisset cōtra foliū quod vento rapitur ostensurus potētiam suam, & stipulam siccam persecuturus? Iob 13.d Et homo est, inquit, & quis videbit eum? Et quis stabit ad videndum eū? Quanto magis deum nobis absque homine exhibētem nemo hominum ferret, vtpote claritate inaccessibilem, celsitudine inattingibilem, incomprehensibilem maiestate? Nunc verò cum exarserit in breui ira eius, quàm grata propter filios gratiæ apparebit blanda quędam visio hominis, sane firmamentum fidei, spei robur, fi- Psal.2.c

G duciæ augmentum, quòd scilicet gratia & misericordia sit in
sanctos eius, & respectus in electos illius. Denique ipse pa-
ter deus dedit filio iudicij potestatem, & non quia suus, sed
quia filius hominis est. O vere patrem misericordiarum, vult
per hominem homines iudicari, quo in tãta trepidatione &
perturbatione malorum, electis fiduciam præstet naturæ si-
Psal.71.a militudo. Prædixerat hoc quondam sanctus Dauid orans pa-
riter & prophetans, Deus (inquiẽs) iudicium tuum regi da, &
iustitiam tuam filio regis. Sed neque huic dissonat promissio
facta per angelos qui eo assumpto ita ad apostolos loquebã-
Acto.1.b tur: Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet
quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum, hoc est in
hac ipsa corporis forma atque substantia. Liquet ex his o-
mnibus sponsam in se diuinum habere consilium, & myste-
rium supernæ voluntatis minime ignorare, quæ sub vmbra
imbellium imbecilliúmq; animantiũ naturam infirmiorem
vel potius inferiorem (quia iam infirma non erit) in iudicio
exhibendam, & orãtis affectu, & spiritu prophetantis enun-
Psal.64.b ciat, quatinus qui cœlum terrámque mouebit in virtute sua,
accinctus potentia contra insensatos, & suauis nihilominus
& mitis & quasi omnino inermis appareat propter electos.
Vbi hoc quoque addi potest quia ad discernẽdum alterutros
à se, opus erit quodammodo illi cum hinnuli quidem salti-
bus, luminibus capreæ, quatinus videre & discernere in tanta
H multitudine & in tanta turbatione possit in quosnam salire,
& quos trãsilire oporteat, ne forte cõtingat iustum pro im-
pio conculcari, cum in ira populos confringet. Nã quantum
ad impios, necesse est vt impleatur prophetia Dauid, imò
Psa.17.f sermo domini loquẽtis per os eius: quia comminuam eos vt
puluerem ante faciem vẽti, vt lutum platearum delebo eos.
Et item alius sermo quem per alium prophetam prædixerat,
impletus nihilominus tunc cognoscetur, cum ad angelos re-
Esa.63.a diens dicet: Calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in
ira mea. Si cui autem magis ita intelligendum videtur, vt ma-
los potius transilire, atq; in bonos salire hinnulus noster de-
beat, non contendo: tantum cogitet salus dispositum iri in
discriminationem bonorum malorúmve. Nam & à me (si be
ne memini) ita dictum est in sermone altero, vbi capitulum
idem alibi supra & ab auctore positum, & à me expositũ ni-
Ephe.3.a hilominus reperitur. Verum ibi secundum dispensationem
quidem gratiæ quæ in præsenti vita aliis datur, aliis non da-
tur, iusto quidem dei iudicio, sed occulto, salire & transilire
is hinnulus dictus est, hic autem secundũ vltimam ac variam
retributionem meritorum. Et forte sensui huic videatur asti-
pulari extremum capituli huius, quod quidem pene oblitus
fueram. Dicens nanque: Similis esto dilecte mi, capreæ hin-
Canti.2.b nulóque ceruorum, addit, supra montes Bethel. Nec enim in
domo dei (quod sonat Bethel) mali montes sunt. Quamob-
I rem saliens in eos hinnulus non cõculcat, sed lętificat, vt scri-
Esa.55.d ptura impleatur quæ dicit: Montes & colles cantabunt co-
ram deo laudes. Et quidem sunt montes quos secũdum euan
gelium tollit fides comparata sinapi, sed nõ sunt montes Bet
hel. Etenim quicunque sunt Bethel, minime eos tollit fides,
sed colit. Quod si principatus & potestates necnon & cętera
nihilominus beatorum spirituum agmina cœlorúmque vir-
tutes mõtes sunt Bethel, vt de his intelligamus dictum: Fun-
Psal.86.a damenta eius in montibus sanctis: non sane is hinnulus vilis
ac contemnendus, qui supra tam excellentes mõtes visus est
apparere tanto angelis melior effectus, quanto differentius
Psal.8.b præ illis nomen hæreditauit. Quid enim si in psalmo legi-
mus minoratum ab angelis? Neq; enim non melior quia mi-
nor, nec contraria sunt locuti apostolus & propheta, quippe
habẽtes eundem spiritũ. Nam si dignationis fuit quòd mino-
ratus est, non necessitatis, nihil planè in hoc bonitati præscri-
bitur, sed asscribitur. Denique minoratum propheta perhi-
buit, non minorem, attollẽs gratiam, & propellens iniuriam.
Nam & minoritatẽ natura recusat, & minorationem excu-
sat causa. Nempe minoratus est, quia ipse voluit. Minora-
tus est sua volũtate, & nostra necessitate. Sic minorari, mise-
reri fuit. Quænam perditio hæc? Profecto accessit pietati
quicquid maiestati visum est deperiisse. Quãquam nec apo-
stolus tacuit hoc magnum magnæ pietatis arcanum, sed ait:
Heb.2.a Eum autem qui modico quàm angeli minoratus est videmus
Iesum propter passionẽ mortis gloria & honore coronatũ. K
Et hęc dixerimus pro nomine & similitudine hinnuli, qua-
tinus sponso eam (iuxta sermonem sponsæ) absque maiesta-
tis iniuria aptaremus. Quid dico absque maiestatis iniuria,
quãdo nec infirmitas inhonorata remãsit? Hinnulus est, par-
uulus est, capreæ quoque similis perhibetur, tanquam factus
ex muliere, attamen super montes Bethel, attamen excelsior
cœlis factus. Non dicit, excelsior cœlis manens vel existens:
sed, excelsior cœlis factus, ne quis putet de illa natura dictum
in qua est, qui est. Sed & vbi prefertur angelis, melior nihilo- Heb.7.d
minus perhibetur effectus, & nõ dicitur manens vel existens
melior. Ex quibus apparet quòd non modo in eo quod ab
ęterno est, sed etiã in eo quòd in tempore factus est, omnem
sibi eminentiam vendicet supra omnem principatum & po-
testatem, supra omnem denique creaturã, vtpote primoge-
nitus omnis creaturę. Itaque quod stultum est dei, sapientius 1.Cor.1.d
est hominibus: & quod infirmum est dei, fortius est homini-
bus. Hoc quidem apostolus. Mihi autem non videtur errare
si quis etiam sapientię & fortitudini angelorum pręferẽdum
dicat identidem stultum infirmúmque dei. Ita ergo præsens
locus conuenienter aptabitur vniuersali ecclesiæ. Iam verò
quòd ad vnam singulariter animam spectat, nam & vna, si
deum dulciter, sapienter, vehementer amat, sponsa est, quis-
que spiritualis in semetipso aduertere potest quid sibi inde
proprium respondeat experimentum. Ego verò quicquid il- L
lud est quod in me de huiusmodi experiri donatum est, corã
eloqui non verebor. Nam & si vile forsitan, cum fuerit audi-
tum & despicabile videatur, nõ mea refert, quia qui spiritua-
lis est, nõ me despicet: qui minus, non me intelliget. Attamen
si in alium istud sermonem seruauero, forte non deerunt qui
ædificentur in iis quæ exoratus interim dominus inspirabit,
sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui est su-
per omnia deus benedictus in secula. Amen.

De visitationibus verbi sponsi quæ fiunt in spiritu ad animam sanctam, de quibus sanctus iste vir Bernardus se præbet exemplum ad ædificationem audientium. Sermo LXXIIII.

REVERTERE (inquit). Liquet non adesse quem reuo- Cant.2.d
cat, affuisse tamen idque non longe ante, quippe qui
dum adhuc abiret, reuocari videtur. Intempestiua reuocatio
magni vnius amoris, magnæ alterius amabilitatis indicium
est. Qui sunt isti charitatis cultores, amatoriíque tam indefessi
sectatores negocij, quorum alterum prosequitur, al-
teram vrget tam inquietus amor? Et mihi quidem vt memi-
ni meæ promissionis, incumbit assignare hunc locum ver-
bo & animæ, sed ad hoc vt digne vel aliquãtisper fiat, ipsius
adiutorio verbi egere me fateor. Et certe sermo iste decuerat
magis expertum magísque conscium sancti & arcani amo- M
ris, sed non possum officio deesse meo, non vestris omnino
votis. Periculum meum video & non caueo, vos me cogitis.
Prorsus cogitis ambulare in magnis & in mirabilibus super
me. Heu quàm vereor ne subinde audiam: Quare tu enarras Psal.130.a
delicias meas, & assumis sacramentum meum per os tuum? Psal.49.c
Audite me tamẽ hominem qui loqui trepidat, & tacere non
potest. Excusabit forsitan ausum trepidatio ipsa mea, magis
autem vestra si prouenerit ædificatio. Et forte hæ lachrymæ
pariter videbuntur. Reuertere, ait. Bene. Abibat, reuocatur.
Quis mihi referet huius mutabilitatis sacramentum? Quis
mihi digne explicet ire & redire verbi? Nunquid leuitate v-
titur sponsus? Vnde quo venire seu denuo ire queat qui to-
tum implet? Quem denique motum habere localẽ possit qui
spiritus est? Aut quem postremo vel cuiuscunq; generis mo-
tum das illi qui deus est? Est quippe omnino incõmutabilis.
Verum hæc qui potest capere, capiat. Nos autẽ in exposi-
tione sacri mysticique eloquij caute & simpliciter ambulan-
tes geramus morem scripturæ quę nostris verbis sapientiam
in mysterio absconditam loquitur nostris affectibus, dum
deum figurat, insinuat notis rerũ sensibilium similitudinibus
tanquam quibusdam vilioris materiæ poculis ea quæ precio-
sa sunt, ignota & inuisibilia dei, mentibus propinat humanis.
Sequamur proinde & nos eloquij casti consuetudinem,
dicamúsque verbũ dei deum sponsum animæ prout vult ve-
nire

A nire ad animā, & iterum dimittere eam, tantū vt sensu animę non verbi motu ista fieri sentiamus. Verbi causa, cum sentit gratiā, agnoscit præsentiam: cum non, absentiam queritur, & rursum præsentiam quærit, dicens cum propheta: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. *Psal. 26.c* Quidni requirat? Neque enim subducto sibi tam dulci sponso, interim aliquid aliud nō dico desiderare, sed nec cogitare libebit. Restat igitur vt absentem studiose requirat, reuocet abeuntem. Ita ergo reuocatur verbum, & reuocatur desiderio animæ, sed eius animæ cui semel indulserit suauitatem sui. Nunquid non desiderium vox? *Psal. 9.d* Et valida. Denique desiderium pauperum, inquit, exaudiuit dominus. Verbo igitur abeunte, vna interim & continua animæ vox, continuum desiderium eius. tanquam vnum continuúmque reuertere donec veniat. Et nunc da mihi animam quam frequenter verbū sponsus inuisere soleat, cui familiaritas ausum, cui gustus famē, cui contēptus omnium ociū dederit: & ego huic incunctanter assigno vocem pariter & nomen spōsæ, nec ab ea penitus locum qui in manibus est, censuerim alienum. Talis nempe inducitur loquens. Quem enim reuocat, eius absque dubio probat se meruisse præsentiam, etsi nō copiam. Alioquin non reuocasset illum, sed vocasset. Porro reuocationis verbum reuertere est. Et forte ideo subtraxit se, quo auidius reuocaretur, teneretur fortius. B Nam & aliquādo simulabat se longius ire, non quia hoc volebat, sed volebat audire: Mane nobiscum domine, quoniam aduesperascit. *Luc. 24.d* Et rursum alia vice super mare ambulans, cum apostoli nauigarēt & laborarent in remigando, quasi volens præterire eos, nec tunc quidem istud volebat, sed magis probare fidem, & elicere precem. Denique sicut ait euāgelista, turbati sunt & clamauerunt, putantes phātasma esse. *Marc. 6.g* Ergo istiusmodi piam simulationem, imò salutarem dispēsationem quam tunc corporaliter verbum corpus interdum exhibuit, non cessat identidem verbum spiritus modo suo spirituali cum deuota sibi anima sedulo actitare.

Præteriens teneri vult, abiens reuocari. Neque enim hoc irreuocabile verbum. *Iob 7.d* It & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subito probans. Et ire quidem illi, quodammodo dispensatorium: redire verò, semper voluntarium est: vtrunque autem plenum iudicij. At penes ipsum horum ratio. Nunc verò constat in anima fieri huiusmodi vicissitudines euntis & redeuntis verbi, sicut ait: Vado & venio ad vos. *Ioan. 14.d* Item: Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. *Ioan. 16.c* O modicum & modicum. O modicum lōgum. Pie domine, modicum dicis quòd nō videmus te? Saluum sit verbum domini mei, lōgum est & multum valde nimis. Veruntamen vtrunque verum, & modicum meritis, & non modicum votis. Habes vtrūque in propheta: Si moram fecerit, *Abac. 2.a* inquit, expecta eū, quia veniēs veniet, & non tardabit. C Quomodo nō tardabit si moram fecerit, nisi quòd ad meritū satis est, sed nō satis ad votū? Porro anima amans votis fertur, trahitur desideriis, dissimulat merita, maiestati oculos claudit, aperit voluptati, ponens in salutari, & fiducialiter agens in eo. Intrepida denique & inuerecunda reuocat verbum, & cū fiducia repetit delicias suas, solita libertate vocās non dominū, sed dilectum. Reuertere dilecte mi. *Canti. 2.d* Et addit: Similis esto capreæ hinnulóque ceruorum super montes Bethel. At istud postea. *2.Cor. 11.a* Nunc verò sustinete modicum quid insipientię meę. Volo dicere, nam & hoc pactus sum, quomodo mecum agitur in eiusmodi. Non expedit quidē. Sed prodar sane, vt prosim, & si profeceritis vos, meam insipientiam consolabor. Si non, meā insipientiam confitebor. Fateor & mihi aduentasse verbum, in insipientia dico, & pluries. Cúmque sæpius intrauerit ad me, non sensi aliquotiens cum intrauit. Adesse sensi, affuisse recordor, interdum & pręsentire potui introitū eius. sentire nunquā, sed ne exitum quidem. Nam vnde in animā meam venerit, quóve abierit denuo eā dimittens: sed & qua vel introierit vel exierit, etiam nunc ignorare me fateor, secundum illud: Nescis vnde veniat, aut quo vadat. *Ioan. 3.a* Nec mirū tamen, quia ipse est cui dictum est: Et vestigia tua nō cognoscētur. *Psal. 76.d* Sane per oculos non intrauit, quia non est coloratum. Sed neque per aures, quia non sonuit. Sed neque per nares quia non aëri miscetur, sed mēti, nec infecit aërem, sed fecit. Neque vero per fauces, quia non est mansum vel haustum. D Nec tactu cōperi illud, quia palpabile non est. Qua igitur introiuit? An forte nec introiuit quidē, quia nō de foris venit? Neque enim est vnū aliquid ex iis quæ foris sunt. Porro nec de intra me venit, quoniam bonum est, & scio quoniam nō est in me bonum. Ascendi etiam superius meū, & ecce supra hoc verbum eminens. Ad inferius quoque meū curiosus explorator descendi, & nihilominus infra inuentum est. Si foras aspexi, extra omne exterius meum comperi illud esse: si intus, & ipsum interius erat. Et cognoui verum quidem esse quod legerem: quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus: *Acto. 17.f* sed ille beatus est in quo est ipsum, qui illi viuit, qui eo mouetur.

Quæris igitur cum ita sint omnino inuestigabiles viæ eius vnde adesse norim? Viuū & efficax est, móxq; vt intus venit, *Prou. 5.b* expergefecit dormitātem animam meam, mouit & molliuit & vulnerauit cor meum, quoniā durum lapideúmq; erat, & *Canti. 4.c* male sanum. Cœpit quoque euellere & destruere, ędificare & plātare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa reserare, frigida inflammare, necnon & mittere praua in directa, & aspera in vias planas, *Esa. 40.a* ita vt benediceret anima mea domino, & omnia quę intra me sunt nomini sancto eius. *Psal. 102.b* Ita igitur intrās ad me aliquotiēs verbum sponsus, nullis vnquam introitum suum indiciis innotescere fecit, non voce, nō specie, non incessu. Nullis denique suis motibus compertum est mihi, nullis meis sensibus illapsum penetralibus meis: E tantum ex motu cordis (sicut præfatus sum) intellexi præsentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnaliúmque compressione affectuū aduerti potentiā virtutis eius, & ex discussione siue redargutione occultorum meorum admiratus sum profunditatem sapientiæ eius, & ex quātulacunq; emendatione morum meorum expertus sum bonitatem māsuetudinis eius, & ex renouatione ac reformatione spiritus mētis meæ, id est interioris hominis mei percepi vtcunque speciem decoris eius, & ex contuitu horum omnium simul expaui multitudinem magnitudinis eius. Verum quia hæc omnia vbi abscesserit verbum, perinde ac si ollæ bullienti subtraxeris ignem quodam illico languore torpentia & frigida iacere incipiunt: atque hoc mihi signū abscessionis eius, tristis sit necesse est anima mea donec iterū reuertatur, & solito recalescat cor meum intra me, idq; sit reuersionis indicium. Tale sane experimentum de verbo habens, quid mirum si & ego vsurpo mihi vocem sponsæ in reuocando illud cum se absentauerit, qui etsi nō pari, simili tamen vel ex parte desiderio feror? Familiare mihi erit quoad vixero pro verbi reuocatione reuocationis verbū, quod vtique reuertere est. Et quotiēs elabetur, totiēs repetetur à me, nec cessabo clamitare quasi post tergum abeūtis ardenti desiderio cordis, vt redeat, & reddat mihi lætitiam salutaris sui, *Psal. 50.c* reddat mihi seipsum. F Fateor vobis filij, nil aliud interim libet, dum non præsto est quod solū libet. Et hoc oro vt nō vacuum veniat, sed plenum gratię & veritatis, more vtique suo sicut heri & nudiustertius. *Ioan. 1.b* In quo mihi similitudinē caprę & hinnuli exhibitum iri posse videtur, cum veritas capreæ oculos habeat, gratia hinnuli hilaritatem. Vtraque res necessaria mihi, & veritas quidem cui abscondi non possim, gratia autē cui nolim. Alioquin sine alterutra visitatio plena nō erit, cum & illius seueritas absque hac onerosa, & huius hilaritas absque illa dissoluta possit videri. Amara est veritas sine condimento gratiæ, sicut absque veritatis freno leuis & nesciens modum plerunque & insolens ipsa deuotio. Quàm multis nō profuit gratiam percepisse pro eo quòd temperamentum de veritate pariter non acceperunt? Ex hoc enim plus quàm oportuit cōplacuere sibi in ea, dum veriti nō sunt veritatis obtutus, dum non respexerunt ad capreæ maturitatem, magis autem se totos hinnuli leuitati hilaritatiq; dederunt. Inde factum est vt in qua priuatim exultare voluerant gratia priuarentur, quibus vel sero dici potuerit: Euntes ergo discite quid sit: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. *Psal. 2.c* Dixerat nanque sancta anima quædam in abūdantia sua: Nō mouebor in æternum: cum subito sensit auersam *Psal. 29.b* à se faciem verbi, seq; non modo motam, sed etiā conturbatam, & sic in tristitia didicit opus fuisse sibi cum munere quidem deuotionis, etiam pondere veritatis. Ergo non in sola

G quidem gratia plenitudo gratiæ eſt,ſed ne in ſola quidem ve
ritate. Quid prodeſt ſcire quid te oporteat facere,ſi non de-
Act.16.f tur & velle facere? Quid ſi velis quidem, ſed minime poſsis?
Quantos expertus ſum agnita veritate triſtiores,& ideo ma
gis,quòd iam confugere ad ignorantię excuſationem non li-
ceret,ſcientes & non facientes quod veritas horraretur? Quę
cum ita ſe habeant,neutrum ſine altero ſufficit. Parum dixi.
Iaco.4.d Non expedit quoque. Vnde id ſcimus? Scienti(inquit)bonũ
Luc.12.f & non facienti,peccatum eſt illi.Item:Seruus ſciens volũta-
tem domini ſui, & non faciens digna, vapulabit multis. At
iſtud pro parte veritatis. Pro gratiæ, quid? Scriptum eſt: Et
Ioan.13.e poſt buccellam introiuit in eum ſatanas.Iudam loquitur,qui
accepto munere gratiæ,quia in veritate non ambulabat cum
veritatis magiſtro, vel potius cum magiſtra veritate,locũ in
Pſal.88.c ſe diabolo dedit. Audi adhuc: Cibauit illos ex adipe frumen-
ti,& de petra melle ſaturauit eos. Quos? Inimici domini mẽ-
titi ſunt ei. Quos melle cibauit & adipe,hi mentiti ſunt ei fa-
cti inimici:quia veritatem gratiæ non iunxerunt. De quibus
Pſal.17.g alibi habes:Filij alieni mentiti ſunt mihi,filij alieni inueterati
ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis. Quidni claudicarent,
vno pede gratiæ contenti,& non apponẽtes veritatem? Erit
Ioan.8.f igitur tempus eorum in ſecula, ſicut & principis ipſorũ, qui
& ipſe in veritate non ſtetit, ſed fuit mendax ab initio,ideó-
Ezec.28.d que audiuit:Perdidiſti in decore tuo ſapientiam. Nolo deco-
H rem qui mihi ſapientiam tollat. Quæris quis ille tam noxius
támque pernicioſus decor? Tuus. Adhuc forte ſine intellectu
es? Planius audi. Priuatus, proprius. Non culpamus donum,
ſed vſum. Denique ſi aduertiſti, non in decore, ſed in ſuo
decore dictus eſt ille perdidiſſe ſapiẽtiam.Et(ni fallor) vnus
angeli animæque decor ipſa eſt. Quid enim vel hæc vel ille
abſque ſapientia,niſi rudis deformíſque materia eſt? Ea ergo
ille nõ modo formatus,ſed & formoſus fuit. Sed perdidit eã
cum fecit ſuam: vt nõ ſit aliud in decore ſuo, quàm in ſua ſa-
pientia perdidiſſe ſapientiam. Proprietas in cauſa eſt. Quod
ſibi ſapiens fuit, quòd non dedit gloriam deo,quòd non re-
tulit gratiam pro gratia,quòd non ſecundum veritatem am-
bulauit in ea,ſed ad ſuam eam retorſit voluntatem: iſtud eſt
Iaco.2.b cur eam perdidit, imò iſtud eſt quòd eam perdidit. Etenim
ſic habere,perdere eſt.Et ſi Abraham(inquit) ex operibus iu
ſtificatus eſt,habet gloriam,ſed non apud deum.Et ego:Non
ergo in tuto,inquam.Perdidi quicquid habeo non apud deũ.
Nam quid tam perditum quàm quod extra deũ exulat? Quid
mors niſi priuatio vitæ? Ita nihil perditio niſi alienatio à deo
1.Cor.1.c eſt.Vę qui ſapiẽtes eſtis in oculis veſtris,& coram vobiſmet-
ipſis prudentes.De vobis dicitur: Perdam ſapiẽtiam ſapien-
tium:& prudentiam prudentium reprobabo.Perdiderunt ſa
pientiam,quia ſua ſapientia perdidit eos.Quid non perdide-
rũt qui ipſi perditi ſunt? An verò nõ perditi quos neſcit de⁹?
I Porro autem virgines fatuæ,quas quidem non aliunde fa-
Matt.25.b tuas puto,niſi quia dicẽtes ſe eſſe ſapientes,ſtultę factæ ſunt:
hæ,inquam,à deo audire habent:Neſcio vos. Et item illi qui
gratiam miraculorum ad ſuam vſurpauerunt gloriam,nihilo
minus audituri ſunt,quia non noui vos:vt liquido ex his cla-
reſcat gratiam non prodeſſe, vbi veritas non eſt in intentio-
ne,ſed obeſſe magis. Et quidem penes ſponſum vtraque res.
Ioan.1.b Denique gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, ait
Ioannes Baptiſta. Si ergo cum vna quauis harum ſine altera
pulſauerit ad oſtium meum dominus Ieſus Chriſtus (ipſe eſt
enim dei verbũ,animæ ſponſus) intrabit ſane non tanquam
Pſa.142.a ſponſus,ſed tãquam iudex. Abſit,nequaquam fiat hoc. Non
intret in iudicium cum ſeruo ſuo. Intret pacificus, intret iu-
cũdus & hilaris, maturius tamẽ & ſerius intret qui ſeueriori
quodam veritatis vultu in me dum inſolẽtiam reprimit,pur-
get lætitiã.Intret quaſi hinnulus ſaliens,quaſi caprea circun-
ſpectus, qui culpam diſsimulando tranſiliat, pœnam miſe-
rando reſpiciat.Intret quaſi deſcendens de montibus Bethel
feſtiuus & ſplendidus, quaſi procedẽs à patre ſuauis & mitis,
qui non dedignetur dici & fieri ſponſus animæ quærenti ſe,
cum ſit ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

Deus quærendus eſt debito tempore, modo, & loco. Et quòd nunc ſit acceptabile tempus, in quo quiſque per bona opera poteſt ſibi inuenire deum, ac ſuã operari ſalutẽ. Sermo LXXV. K

IN LECTVLO meo quæſiui per noctes quem diligit ani- *Canti.3.a*
ma mea. Non eſt reuerſus ſponſus ad vocem & votum re-
uocantis. Quare? Vt deſiderium creſcat, vt probetur affe-
ctus, vt exerceatur amoris negocium. Sane ergo diſsimula-
tio eſt, non indignatio. Sed ſupereſt vt quæratur ſi forte re-
periatur quæſitus, qui vocatus non venit: dicente domino:
Omnis qui quærit inuenit. Porro verbum reuocationis tale *Matt.7.b*
eſt. Reuertere, aſsimilare dilecte mi capreæ hinnulóque cer- *Canti.2.d*
uorum. Ad quam vocem dum non eſt reuerſus: vtique ob
illas cauſas quæ dictæ ſunt: hinc iſta quæ amat facta cupidi-
or, mox ſeſe ad requirendum tota auiditate dedit. Et primo
quidem quærit illum in lectulo, ſed minime inuenit. Surgit
inde,circuit ciuitatem,it & redit per plateas & vicos, & non
occurrit neque apparet. Interrogantur quique forte occur-
rerint,nihílque certi reportatur. Neque vici vnius aut vnius
noctis quæſitio hæc, & hæc fruſtratio, cum dicat iſta: quia
quæſiui per noctes. Quid hoc deſiderij eſt & ardoris,vt ſur-
gens de nocte publicum non erubeſcat,percurrat ciuitatem,
percunctetur palam & paſsim de dilecto,atque à veſtigandis
ſemitis eius nulla valeat ratione auerti, nulla præpediri dif- L
ficultate,non tempeſtiuę retineri amore quietis,non ſponſæ
verecundia, nõ vel timore nocturno? Et tamen in his omni-
bus fruſtrata eſt vſq; adhuc à deſiderio ſuo.Quare? Quid ſibi
vult pertinax hæc & diuturna fraudatio tędiorum nutrix,ſu-
ſpitionum fomes, impatientiæ fax, nouerca amoris, mater
deſperationis? Si adhuc diſsimulatio eſt,nimis eſt moleſta.
Eſto quòd pie vtilitérque interim fuerit diſsimulatum,do-
nec in ſola adhuc vocatione ſeu reuocatione res erat.Nũc ve
rò cum requiritur,& ita requiritur, quid iam conferre pote-
rit diſsimulatio? Si de carnalibus ſpõſis & pudẽdis amoribus
quæſtio eſt, ſicut literalis ſuperficies prælufiſſe videtur, & ſi
inter illos talia contingere queant, mea non intereſt,ipſi vi-
derint.Quòd ſi animarum quærẽtium dominũ, mentibus &
affectibus pro quãtulocunque poſſe meo reſpõdere & ſatiſ-
facere me oportet,eruendum ſane eſt de ſcriptura ſancta (in
qua ſe vitam habere confidunt) eo vitale aliquid quo ſpiri-
tuale,vt edãt pauperes & ſaturentur,& viuant corda eorum. *Pſal.21.f*
Et quid tam cordium vita,quàm dominus meus Ieſus Chri-
ſtus, de quo aiebat qui eo viuebat: quia cum Chriſtus appa-
ruerit vita veſtra,tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria? *Coloſſ.3.a*
Ipſe ergo ad medium veniat,quo & nobis veraciter dici poſ-
ſit:Medius autẽ veſtrum ſtetit,quem vos neſcitis. Quãquam *Ioan.1.d*
neſcio quomodo nõ ſciatur à ſpiritualibus ſponſus ſpiritus,
qui tamen ita in ſpiritu profecerãt vt poſsint dicere cũ pro- M
pheta:Spiritus ante faciẽ noſtram Chriſtus dominus:& cum *Thren.4.d*
apoſtolo:Etſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnem,ſed *2.Cor.5.d*
nũc iam non nouimus. Nònne is eſt quem ſpõſa quærebat?
Is vere eſt ſponſus,& amans & amabilis. Is,inquã,vere ſpon- *Ioan.6.f*
ſus, ſicut caro eius vere eſt cibus,& ſanguis eius vere eſt po-
tus:totum quod de ipſo eſt,vere eſt, quãdo ipſe eſt,nõ aliud
ſane quàm ipſa veritas. Verũ is ſponſus quid eſt quòd nõ in-
uenitur quæſitus,cũ requiratur tam ſtudioſe & impigre, nũc
quidem in lectulo, nunc verò in ciuitate, aut etiam in plateis
vel vicis, ipſe autem dicat:Quærite & inuenietis:& qui quæ- *Matt.7.b*
rit inuenit:propheta quoq; loquitur ad eum:Bonus es domi *Thre.3.c*
ne animæ quærenti te:& item ſanctus Eſaias: Quærite domi- *Eſa.55.b*
num dum inueniri poteſt? Quomodo ergo implebuntur ſcri
pturę? Neque enim quę hic inducitur quærens,vna eſt ex his
quibus ipſe ait: Quæretis me,& non inuenietis. Sed atten- *Ioan.7.c*
dite tres eſſe cauſas quæ interim occurrunt & quęrentes fru-
ſtrari ſolent,cum aut videlicet non in tempore quærunt,aut
non ſicut oportet,aut nõ vbi oportet.Si enim omne tempus
aptum eſt ad quęrendum,cur ergo dicit propheta(quod iam
memoraui:)Quærite dominũ dum inueniri poteſt? Erit abſ- *Eſa.55.b*
que dubio cum inueniri non poterit,& ideo addit: Vt inuo-
cetur dum prope eſt: quia futurum eſt:iam nõ prope futurũ. *Eſa.45.d*
A quo enim tunc non requiretur? Mihi(inquit) curuabitur

A omne genu,&c.Nec tamen inuenietur ab impiis,quos vlto-
res angeli arcebunt profecto & tollent ne videant gloriam
dei. Frustra inclamabunt & fatuæ virgines, minime prorsus
iam ad eas exit,clausa ianua.Sibi proinde dictum putent illæ:
Ioan.7.c Quæretis me,& nõ inuenietis. Cæterum nunc tempus acce-
2.Cor.6.a ptabile, nunc dies salutis sunt,tẽpus plane & quærendi & in-
uocandi, quando plerũque & antequã inuocetur adesse sen-
Esa.65.d titur. Audi denique quid polliceatur. Antequam me inuoce-
tis(inquit) dicã,ecce adsum. Nec latuit benignitas hæc & fa-
cilitas temporis quod nunc est,illum qui in psalmo loquitur:
Psal.9.d Desiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationem
cordis eorũ audiuit auris tua. Quòd si per bona opera quæ-
Gal.6.c ritur deus, ergo dum tempus habemus operemur bonum ad
omnes,presertim quia dominus aperte prenũciat venire no-
ctem,quando nemo potest operari. Túne aliud ad quæren-
dum deum,ad operandum quod bonum est reperturus es ti
bi tempus in seculis venturis,pręter hoc quod constituit tibi
de⁹ in quo recordetur tui? Et ideo dies salutis:quia in his ipse
Psal.74.c deus rex noster ante secula operat⁹ est saluté in medio terræ.

I ergo tu,& in medio gehẽnæ expectato salutem,quæ iam
facta est in medio terræ.Quam tibi somnias prouẽturam in-
ter ardores sempiternos facultatem veniam promerẽdi,cum
iam transiit tẽpus miserendi?Non relinquitur tibi hostia pro
peccatis mortuo in peccatis. Non crucifigitur iterum filius
B dei,mortuus est semel,iam non moritur:Non descẽdit ad in-
Rom.6.b feros sanguis qui effusus est super terram. Biberunt omnes
peccatores terræ,nõ est quod sibi ex eo vendicent dæmones
ad restinguendos focos suos,sed neque homines socij dæmo
niorũ.Semel illo descẽdit non sanguis,sed anima,& hęc por-
tio eorum qui in carcere erant, vna illa visitatio quę tunc fa-
cta est per pręsentiam animę,cum corpus penderet exanime
super terrã.Sanguis aridam rigauit,sanguis infudit terram,&
inebriauit eam, sanguis quæ in terra & quæ in cœlis sunt pa-
cificauit:nõ autem & quæ apud inferos, nisi quod semel illo,
vt dixi,anima eius excucurrit,& fecit ex parte redemptioné,
ne vel eo momenti vacarent opera charitatis, sed vltra non
2.Cor.6.a adiiciet. Ergo nunc tempus acceptabile & aptum ad quæré
dum,in quo plane qui quęrit inuenit:si tamẽ vbi & vti opor
tet quęrit. Et hęc vna causa quæ impedire potest ne inuenia-
tur sponsus à quærentibus se, cum non quærunt in tempore
opportuno. At non ea impedit sponsam,nempe inuocãtem
& quærentem in tempore opportuno.Sed ne illa quidẽ eum
tepide aut negligenter seu perfunctorie quærit: nam corde
ardenti & omnino infatigabiliter quærit, plane vt decet.

Canti.3.a Restat vt de tertia videamus,ne videlicet vbi non decet
quærat.In lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea. An
Esa.9.b forte nõ in lectulo quærẽdus erat,sed in lecto:quippe cui or-
bis angustus est?Sed nõ horreo lectulum, qui noui paruulũ.
C Paruulus denique nobis natus est. Exulta tu & lauda habita-
tio Sion,quia magnus in medio tui sanctus Israël. At idẽ do-
minus in Siõ magnus, apud nos paruulus,apud nos infirmus
repertus est, ex vno iacere, ex altero & in lectulo iacere ha-
bens. An non lectulus tumulus?an non lectulus præsepium?
an non lectulus vterus virginis? Neque enim magni patris v-
Psal.109.a terus lectulus est, sed lectus magnus: de quo ad filium: Ex
vtero(inquit)ante luciferum genui te.Quanquam nec lectus
quidem forsitan digne cẽsendus sit vterus ille,qui regẽtis po
tius quàm iacentis est locus. Manẽs enim in patre,regit cum
Ibidem. patre vniuersa. Denique non iacere,sed sedere ad dexteram
patris filium fides indubitata habet, & ipse cœlũ sibi sedem
esse non lectum perhibet:vt scias illum in suis,id est in supe-
ris nequaquam solatia habere infirmitatis,sed potestatis insi
gnia. Merito proinde sponsa ponens lectulum dicit suum,
quia omne quod infirmum est dei, non de proprio inesse illi
manifestũ est,sed de nostro.Ex nobis assumpsit quæ pro no-
bis sustinuit, nasci,lactari,mori,sepeliri. Mea est mortalitas
nati, mea infirmitas paruuli, mea expiratio crucifixi,mea se-
pulti dormitio. Quæ priora transierunt,& ecce noua sunt o-
Canti.3.a mnia. In lectulo meo quæsiui per noctes quem diligit anima
mea.Quid? In tuo quærebas qui se iam in sua receperat?Nũ
videras filium hominis ascendentem vbi erat prius?Iam cœ-
lum tumulo commutauit & stabulo,& tu illum in tuo adhuc
Marc.16.b lectulo quæris? Surrexit, non est hic. Quid quæris in lecto
fortem,in lectulo magnum, clarificatum in stabulo? Introi- D
uit in potentias domini,decorem induit & fortitudinem: & Psal.70.c
ecce sedet super Cherubim qui sub lapide iacuit. Ex hoc iam Psal.92.a
non iacet,sed sedet,& tu tanquam iacenti subsidia paras? Si-
ue, vt absolutior veritas sit, aut sedet iudicans, aut stat ad-
iuuans. Sic vos ô bonæ mulieres,cuinam quæso excubias ex-
hibetis, cui aromata comparatis, paratis vnguenta?Si scire-
tis quantus is sit, quanque sit inter mortuos liber mortuus Psal.87.a
iste quem vngere pergitis,vos forsitan petissetis ab eo potius
vngi. Nónne iste est quem vnxit deus suus oleo lætitiæ præ Psal.44.b
consortibus suis? Beati eritis vos si gloriari potueritis reuer- Ioan.1.b
tentes,& dicere, quia de plenitudine eius & nos accepimus.
Enimuero factum est ita.Nam reuera vnctę remeãt quę vn-
cturæ venerant. Quidni vnctæ tam læto nuncio nouæ odo-
riferæque resurrectionis?Quàm speciosi pedes euangelizan- Rom.10.c
tium pacem, euangelizantium bona. Missæ ab angelo opus
faciunt euangelistę:factęque apostolæ apostolorum dum fe-
stinant ad annunciandum mane misericordiam domini, di-
cunt: In odorem vnguentorum tuorum currimus. Ex tunc Canti.1.a
ergo & deinceps frustra in lectulo quæsitus est sponsus,quia
etsi cognouerat eum ecclesia secundum carnem,id est secun-
dum carnis infirmitatem,sed nunc iam non nouit. Denique
quęsitus est postmodum à Petro & Ioanne identidem in se-
pulchro,sed minime inuentus. Vide tu vtrúmne apte & cõ-
petenter quisque horum tunc dicere quiuerit: In lectulo E
meo quęsiui quem diligit anima mea,quæsiui & non inueni. Canti.3.a
Nempe itura ad patrem caro quæ nõ erat ex patre,prius per
gloriam resurrectionis omne infirmum se exuit,accinxit po-
tentia,induit lumine sicut vestimẽto: in quali nimirum glo-
ria & ornatu decuit eam paternis aspectibus præsentari.

Pulchrè verò sponsa non quem diligo ego, sed quem dili-
git anima mea, inquit, quòd vere & proprie ad solam perti-
neat animam illa dilectio qua aliquid spiritualiter diligit, ver-
bi gratia deum, angelum,animam. Sed & diligere iustitiam,
veritatem, pietatem, sapientiam, virtutésque alias,eiusmo-
di est.Nam cum secundum carnem quippiam diligit vel po-
tius appetit anima,verbi gratia cibum, vestimentum, domi-
num, & quæ istiusmodi sunt corporalia siue terrena, carnis
potius quàm animæ amor dicendus est. Et hoc pro eo quòd
sponsa minus vsitate, sed non minus proprie animam suam
sponsum diligere dicit,mõstrans proinde spiritum esse spon-
sum, & à se non carnali, sed spirituali amore diligi. Et be-
ne per noctes se quęsisse eum ait. Nam si,iuxta Paulum, qui 1.Thes.5.b
dormiunt,& qui ebrij sunt,nocte ebrij sunt:ita non absurde
(vt opinor)dici potest quòd qui ignorant,nocte ignorant:ac
per hoc qui quęrunt,nocte quærũt. Quis enim quærat quod
palam habet?Porro dies palam facit quod nox abscondit:vt
reperias in die quod in nocte quæsieras. Nox est itaque do-
nec quæritur sponsus:quoniam si dies esset,de medio fieret, F
& minime quæreretur.Et de hoc satis:nisi forte numerositas
hæc noctium adhuc aliquid quærẽtium signet: quia non no-
ctem,sed noctes posuit. Et mihi videtur,si tu melius non ha-
bes,talis posse ratio reddi.Habet mundus iste noctes suas, &
non paucas. Quid dico quia noctes habet mundus,cum pe-
ne totus ipse sit nox, & totus semper versetur in tenebris?
Nox est Iudaica perfidia,nox ignorantia paganorũ,nox hæ-
retica prauitas, nox etiam catholicorum carnalis animalísve
conuersatio. An non nox vbi non percipiuntur ea quæ sunt
spiritus dei? Sed & apud hæreticos vel schismaticos quot se-
ctæ, tot noctes. Frustra per has noctes iustitiæ solem & lu-
men quæritis veritatis,id est sponsum:quia nulla societas lu-
ci ad tenebras. Sed dicit aliquis quod non sit tam stulta
támve cęca sponsa,vt quærat lumen in tenebris,quærat dile-
ctum apud ignorantes,& qui non diligunt eum. Quasi verò Canti.3.a
se per noctes nunc quęrere dicat,& non potius quæsisse.Nõ
ait quæro: sed, quæsiui per noctes, quem diligit anima mea.
Et est sensus,quia cum esset paruula,sapiebat vt paruula, co-
gitabat vt paruula, & quærebat veritatem vbi non erat, er-
rans,& non inueniens: iuxta illud in psalmo: Erraui sicut o- Psal.118.y
uis quæ periit. Denique in lectulo se memorat tunc adhuc
esse:tanquã ætate imbecillam ac paruulam sensu:si tamen ita
construas:in lectulo meo,subaudis existẽs vel iacens:quęsiui
quem diligit anima mea.Nõ quæsiui in lectulo,sed sedens in

G lectulo quæsiui. Hoc est: Cum adhuc infirma & inualida forem, & omnino minus idonea sequi spōsum quocunq; iret, sequi & ardua & excelsa sublimitatis illius: incidi in multos
Mat.13.c qui cognoscentes desiderium meum dicebant mihi: Ecce hic est Christus, ecce illic est: & neque hic, neque illic erat. Incidi autem, & non ad insipiētiam mihi. Nam quo propius accessi, & exploraui diligentius, eo citius certiúsque cognoui veri-
Canti.5.b tatem apud eos minime esse. Quęsiui enim, & non inueni: & deprehendi noctes, qui se dies mentiebantur. Et dixi: Sur-
Canti.3.a gam, & circuibo ciuitatem: per vicos & plateas quærā, quem diligit anima mea. Intuere vel nunc, quia iacet quæ dicit, surgam. Pulchrè omnino. Quidni surgeret, recognito de resurre-
Colo.3.a ctione dilecti? Cæterum ô beata si cōsurrexisti cum Christo, quæ sursum sunt sapias oportet, neque deorsum, sed sursum quęras Christū necesse est: vbi sedet in dextera patris. Sed circuibo (ais) ciuitatē. Ad quid? In circuitu impij ambulant. Iudæis istud relinquito: quibus proprius eorum propheta hoc
Psal.58.b vaticinatus est, quia famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem. Et si introieris in ciuitatem, secundum prophetam
Hie.14.d alium, ecce attenuati fame: quod vtique nō esset, si in ea fuisset panis vitæ. Surrexit de corde terræ sed super terram non remansit. Ascendit autem vbi erat prius. Nam qui descendit, ipse est & qui ascendit, panis viuus qui de cœlo descendit, idem ipse sponsus ecclesiæ Iesus Christus dominus noster,
H qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

De claritate sponsi, in qua coæqualis patri sedet à dextris gloriæ eius: & qualiter boni pastores debent esse soliciti vigiles & discreti circa pascendas animas sibi commissas. Sermo LXXVI.

Canti.3.a PER vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea. Adhuc & paruula sapit. Puta arbitrata est egressum de tumulo publicum mox petiisse, vt solito doceret populos, ac sanaret infirmos, & vt manifestaret gloriam suam in Israël, si forte reciperent resurgentem de morte: qui se recepturos promittebant descendentem de cruce. Verum ille perfecerat opus quod sibi dederat pater vt faceret: quod sane ista intellexisse debuerat vel ex voce pendentis, illa scili-
Ioan.19.f cet qua illico expiraturus ait: Consummatum est. Non erat iam quòd se denuo crederet turbis: quæ nec sic forsitā erant in eum crediture Et festinabat ad patrem qui sibi diceret:
Psal.109.a Sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum
Ioan.12.a pedum tuorum. Fortius nempe atque diuinius cum exaltatus fuerit à terra, omnia trahet ad seipsum. Hæc autem per vicos & plateas quærendum putauit, fruendi auida, sed igna-
Canti.5.b ra mysterij. Iterū ergo frustrata repetit dicēs: Quæsiui illum & non inueni: vt sermo impleretur quem dixit: quia vado ad
I patrem, & iam non videbitis me. Dicat forsitan ista: Quomodo ergo credent in eum, quem non viderunt? Quasi fides ex visu sit, & non potius ex auditu. Quid magni est credere quod videris, & tuis nō negare oculis fidem quid laudis meretur? Sed si quod non videmus speramus, per patiētiam ex-
Ioan.20.g pectamus, & patientia meritū est. Beati denique qui non viderunt & crediderunt. Proinde vt nō euacuetur meritum fidei: subducat se visui, dās virtuti locum. Etiam & tempus est vt iam in suum sese recipiat. Quæris in quem suum? In dexte-
Philip.2.a ram patris. Neq; enim rapinam arbitrabitur esse se æqualem deo, cum sit in forma dei. Ergo is sit vnigeniti locus, in quo omnis eius iniuria propulsata videatur. Sedeat sane iuxta nō infra, vt omnes honorificent filium sicut honorificant patrē. In hoc apparebit maiestatis æqualitas, si nec inferiorem patre, nec posteriorem suspexeris. At ista interim nihil horū aduertit, sed quasi ebria præ amore hac illácque discurrens quærit oculis quem iam oculus non contingit, sed fides. Non enim existimat Christum aliter oportere intrare in gloriam suam, nisi prius resurrectionis gloria palam mundo innotescente confutetur impietas, exultēt fideles, glorientur discipuli, populi conuertantur, demúmque ab vniuersis glorificetur ipse, cum ex præsentia resurgentis cunctis claruerit veritas prædicentis. Falleris ô sponsa. Oportet quidem hæc fieri: sed in tempore. Nunc verò interim vide ne forte id dignum magis & supernæ consentaneum iustitię sit si non detur san-

ctum canibus, & margaritæ porcis, si potius secundū scriptu- K
ram tollatur impius ne videat gloriam dei, si nō fraudetur fi- Esa.26.d
des merito, quæ tūc sane probatior esse dignoscitur cum credit ur quod non videtur, si penes ipsam seruetur dignis quod Apoc.22.b
occultatur indignis, vt qui in sordibus sunt sordescāt adhuc, & iusti iustificentur magis, si non dormitent præ tędio. Cœli & cœli cœlorum tabescant & cōfundantur ab expectatione sua, si non ipse pater omnipotens diutius iā frustretur à desiderio cordis sui, si nō demū vnigenitus vltra ab introitu glorię suę (quod vel solum indignissimum est) aliquatenus retardetur. Quanti putas æstimāda sit gloria quantacunque mortalium, vt ab ea quæ à patre suo ab æterno parata est debeat eum vel ad modicū retinere? Adde quòd nulla ratione in longius protrahi decet ipsius filij petitionem. Quam dicam petitionem quæris? Nempe illam qua dicit: Pater clarifica filium tuum. Quod tamen eum petiisse senserim non vt supplicem, Ioan.17.a
sed vt pręscium. Libere petitur quod in potestate petētis accipere est. Ergo dispensatoria filij petitio est, non necessaria: quippe donantis cum patre quicquid à patre acceperit.

Vbi & hoc dicendum, quia non solum pater clarificat filium, sed & filius clarificat patrem, ne quis dicat filium minorem patre, quasi à patre clarificetur, cum & ipse clarificet patrē: dicente filio: Pater, clarifica filium tuū, vt filius tuus clari- Ibidem.
ficet te. Sed forte adhuc submittendum putes filiū, quòd quasi inglorius videatur à patre recipere claritatem quam demū
patri refundat. Audi quia non est ita. Clarifica me (inquit) pa- L
ter claritate quam habui priusquam mūdus fieret apud te. Si ergo claritas filij posterior non est, vtpote quæ ab æterno est: ex æquo se clarificant pater & filius. Et si ita est, vbi patris primatus? Aequalitas profectò est vbi coæternitas. Et vsqueadeo æqualitas, vt vna sit claritas amborum, sicut ipsi vnum sunt. Vnde mihi videtur dicendo rursum: Pater clarifica nomen tuum: nō sane aliud petere, quàm se clarificari, in quo & per quem nomen patris proculdubio clarificaretur. Et respōsum accepit à patre: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Quæ quidem ipsa responsio non parua filij glorificatio fuit. Cęterum abundantius ad fluenta Iordanis augustiúsque clarificatus dignoscitur & Ioannis testimonio, & columbæ designatione, & voce dicentis: Hic est filius meus dilectus. Sed & in Matt.3.d
monte coram tribus discipulis nihilominus magnificētissime clarificatus est, tum voce eadem denuo ad se cœlitus delapsa, tū mira illa eximiaque trāsfiguratione corporis sui, tum Ibid.17.a
etiam prophetarum attestatione duorum, qui ibidem apparuerunt cum eo loquentes. Superest ergo vt iuxta promissum patris semel adhuc clarificetur, eáque erit plenitudo gloriæ, cui non queat amplius addi. Sed vbi illa dabitur benedictio? Non est, vt ista suspicata est, in plateis vel vicis, nisi forte in eis de quibus dicitur: Plateæ tuæ Hierusalē sternentur Tob.13.e
auro mundo, & per omnes vicos tuos alleluia cantabitur. In M
his reuera illam recepit à patre filius claritatē, cui non poterit similis inueniri, ne in cœlestibus quidē. Cui enim aliquando angelorum dictum est: Sede à dextris meis? Nō modo autem de numero angelorum, sed nec de superioribus quidem Psa.109.a
reliquis beatorum ordinibus omnino quis repertus idoneus est ad capessendam superexcellentem hanc gloriam. Ad neminem prorsus illorum facta est vox illa gloriæ singularis, nemini vocis in se efficiētiam experiri datū. Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, profectò desiderant in eum prospicere, non se illi comparare præsumunt.

Igitur domino meo singulariter à domino & dictum & datū est sedere à dextris gloriæ ipsius: vtpote in gloria coæquali, in essentia consubstantiali, pro generatione consimili, maiestate non dispari, æternitate non posteriori. Ibi ibi enim illum qui quæret inueniet, & videbit gloriam eius: non gloriam quasi vnius cęterorum, sed plane gloriā quasi vnigeniti Ioan.1.b
à patre. Quid facies ô spōsa? Putas potes sequi eum illuc? Aut te ingerere audes vel vales huic tam sancto arcano, támque arcano sanctuario, vt filiū in patre, & patrem intuearis in filio? Non vtique. Vbi est ille, tu non potes venire modo, venies autem postea. Age tamen, sequere, quære, nec te inaccessibilis claritas vel sublimitas à quærendo deterreat, ab inueniendo desperare faciat. Si potes credere: omnia possi- Matt.9.b
bilia sunt credenti. Prope est (inquit) verbum in ore tuo, & Rom.10.b
in corde

A in corde tuo. Crede & inuenisti. Nam credere inuenisse est.
Norũt fideles habitare Christum per fidẽ in cordibus suis.
Thren. 3.c Quid propius est? Quære ergo secura, quære deuota, bonus
est dominus animæ quærenti se. Quære votis, sequere actibus,
fide inueni. Quid non inuenit fides? Attingit inaccessa,
deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit
nouissima, ipsam denique æternitatẽ suo illo vastissimo sinu
quodammodo circuncludit. Fidenter dixerim, æternam
beatámque trinitatem quam non intelligo, credo: & fide teneo,
quod non capio mente. Sed dicit aliquis, quomodo
credet sine prædicante, cum fides ex auditu sit, auditus per
verbum prædicationis? Deus hoc prouidebit. Et ecce iam
præsto sunt qui nouam sponsam cœlesti nupturam sponso,
de quibus oportet instruant & informent, fidem doceant,
formam pietatis ac religionis tradãt. Audi denique quid ad-
Canti. 3.a iiciat: Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. Qui
enim vigiles hi? Nempe illi quos saluator in euangelio beatos
pronunciat, si cum venerit inuenerit vigilantes. Quàm
boni vigiles qui nobis dormientibus ipsi peruigilant, quasi
Luc. 12.e rationem reddituri pro animabus nostris. Quàm boni custo-
des qui vigilãtes animo, atque in orationibus pernoctantes,
hostium insidias sagaciter explorant, anticipant consilia ma-
lignantium, deprehendunt laqueos, eludunt tendiculas, re-
tiacula dissipant, machinamenta frustrãtur. Hi sunt fratrum
B amatores & populi Christiani, qui multum orant pro popu-
lo & vniuersa sancta ciuitate. Hi sunt qui multũ soliciti pro
sibi commissis dominicis ouibus, cor suum tradunt ad vigi-
landum diluculo ad dominum qui fecit illos, & in conspe-
ctu altissimi deprecantur. Et vigilant & deprecantur, scien-
tes suam insufficientiam in custodienda ciuitate, & quia ni-
Psal. 126.a si dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit
Luc. 22.e eam. Porro cum dominus ita præcipiat: Vigilate & orate, ne
intretis in tentationem: liquet quòd absque duplici hoc ex-
ercitio fidelium, studióque custodum, non potest esse secura
ciuitas, non sponsa, non oues. Horum differentiam quæris?
Apoc. 21.a Vnum sunt. Ciuitas propter collectionem, sponsa propter
dilectionem, oues propter mansuetudinem. Vis scire hoc
spõsam quod ciuitatem esse? Vidi, inquit, ciuitatem sanctam
Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam
tanquam sponsam ornatã viro suo. Identidem tibi hoc & de
ouibus liquido apparebit, si recorderis, primus ille custos (Pe-
trum loquor) cum sibi primo oues committerentur, quàm
attentè simul de amore commonitus sit. Quod vtique tanta
cura sapiens creditor non fecisset, nisi se sentiret sponsum, id
sibi vtique ex intimo respondente consciẽtia. Audite hæc a-
mici sponsi, si tamen amici. At parum dixi, amici: amicissimi
Ioan. 21.e sint oportet, qui priuilegio tantæ familiaritatis donantur.
Non ociose totiés repetitum est, Petre amas me, in commis-
C sione ouium. Et ego quidem id significatum perinde puto ac
si illi dixisset Iesus: Nisi testimonium tibi perhibente con-
scientia quòd me ames, & valde perfectéq; ames, hoc est plus
quàm tua, plus quàm tuos, plus quàm & te, vt huius repeti-
Prou. 1.d tionis meæ numerus impleatur, nequaquam suscipias curam
hanc, nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus sanguis
1. Thes. 5.a vtique meus effusus est. Terribilis sermo, & qui possit etiam
impauida quorumuis tyrannorum corda concutere. Pro-
pterea attendite vobis quicũque opus ministerij huius sor-
titi estis, attendite, inquam, vobis: & precioso deposito quod
vobis creditum est. Ciuitas est, vigilate ad custodiam concor-
diámque. Sponsa est, studete ornatui. Oues sunt, intendite
pastui. Et hæc tria ad illam domini trinam sciscitationẽ forte
non incongrue pertinere dicentur. Porro custodia ciuitatis
vt sit sufficiens, tripharia erit, à vi tyrannorum, à fraude hæ-
reticorum, à tentationibus dæmonum. Sponsæ vero ornatus
in bonis operibus & moribus & ordinibus. At pastus ouium
communiter quidem in pascuis scripturarum tanquã in hæ-
reditate domini, sed est distinctio in illis. Nam sunt mandata
quæ duris atque carnalibus animis imponuntur ex lege vitæ
& disciplinæ. Et sunt olera dispensationum, quæ infirmis &
pusillis corde de respectu misericordiæ apponuntur. Et sunt
consiliorum solida fortiáque, quæ ex intimis sapientiæ pro-
ponuntur sanis & qui exercitatos habẽt sensus ad discretio-
nem boni & mali. Paruulis nãque tanquam anniculis adhor-
tationis lac potus datur, nõ esca. Ad hæc boni soliciti que pa- D
stores impinguare pecus non cessant bonis lætisque exẽplis,
& suis magis quàm alienis. Nam si alienis & nõ suis, ignomi-
nia est illis, & pecus ita nõ proficit. Si enim (verbi causa) ego
qui videor inter vos pastoris gerere curam, vobis apposuero
Moysi mansuetudinẽ, patientiã Iob, misericordiam Samue-
lis, Dauid sanctitatẽ, & si qua sunt eiusmodi exẽpla bonorũ:
immitis ipse & impatiens atque immisericors & minime san-
ctus sermo (vt vereor) minus sapide eueniet, & vos minus a-
uide capietis. Verum hoc supernę pietati relinquo, vt quod
minus vobis ex nobis est, ipsa suppleat: & quod perperã, ip-
sa corrigat. Nunc vero bonus pastor hoc quoque curabit, vt Mar. 9.g
secundum euangelium inueniatur habere sal in semetipso,
sciens quia sermo sale conditus quantũ placuerit ad gratiam,
tantum proderit ad salutem. Hæc interim de custodia ciuita-
tis, atque ornatu sponsæ, necnon & pastu ouium dicta sint.

Volo tamẽ adhuc eadem paulo expressius designare pro-
pter eos qui dum auide nimis honoribus inhiãt, minus pro-
uide grauibus se supponunt oneribus, exponunt periculis, vt
sciãt ad quid venerint, sicut scriptum est: Amice, ad quid ve-
nisti? Nisi fallor, ad solam ciuitatis custodiam vt quantum sa- Matt. 26.c
tis est procuretur, opus est viro forti, spirituali, fideli. Forti ad
propulsandas iniurias, spirituali ad deprehendendas insidias,
fideli qui non quæ sua sunt quærat. Porro autem ad mores
honestandos vel corrigendos (quod vtique ad decorem per-
tinet sponsæ) quis non liquido agnoscat pernecessariam fo- E
re cum multa quidem diligentia disciplinæ censurã? Eapro-
pter omnis cui hoc opus incumbit, oportet ferueat zelo illo
quo accensus præcipuus ille æmulator sponsæ domini aiebat:
Aemulor vos dei æmulatione: despondi enim vos vni viro 2. Cor. 11.a
virginem castam exhibere Christo. Iam quomodo in pa-
scua diuinorũ educet eloquiorum greges dominicos pastor
idiota? Sed & si doctus quidem fuerit, non sit autem bonus,
verendũ ne non tam nutriat doctrina vberi, quàm sterili vi-
ta noceat. Temere itaq; & in hac parte hoc onus subitur abs-
que scientia pariter vitáque laudabili. Sed ecce quod non lau-
damus. Finis indicitur, vbi non erat finis. Euocamur in mate-
riam alteram, & cui hanc cedere indignum. Angor vndique,
& quod ægrius feram ignoro, auelli ab ista, an distendi in illa,
nisi quòd vtrolibet simul vtrunque molestius. O seruitutem.
O necessitatem. Non quod volo hoc ago, sed quod odi illud
facio. Notate tamen vbi desinimus, vt quàm cito in id redire
liberum erit, inde mox ordiamur in nomine sponsi ecclesiæ
Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus benedi-
ctus in secula. Amen.

De malis pastoribus ecclesiæ, & item quomodo spiritus & animæ sanctorum simul cum angelis adiutorio sunt electis adhuc peregrinantibus. Sermo LXXVII.

F

EIA expediti sumus. Diximus hesterno sermone quales in
via hac qua ambulamus, vellemus habere duces, non
quales habemus. Longe dissimiles experimur. Non omnes
sunt amici sponsi quos hodie sponsæ hincinde assistere cer-
nis, & qui (vt vulgo aiunt) eam quasi addextrare vidẽtur. Pau-
ci admodum sunt qui non quę sua sunt quęrant, ex omnibus
charis eius. Diligunt munera, nec possunt pariter diligere
Christum: quia manus dederunt mammonæ. Intuere quo-
modo incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietatibus,
tanquam sponsa procedẽs de thalamo suo. Nónne si quem- Psal. 18.b
piam talium repente eminus procedentẽ aspexeris, spõsam
potius putabis quàm sponsæ custodem? Vnde verò hanc illis
exuberare existimas rerum affluentiã, vestiũ splendorẽ, men-
sarum luxuriem, congeriem vasorum argẽteorum & aureo-
rum, nisi de bonis sponsæ? Inde est quòd illa pauper & inops
& nuda relinquitur facie miseranda, inculta, hispida, exãgui.
Propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spo-
liare: non est custodire, sed perdere: nõ est defendere, sed ex-
ponere: non est instituere, sed prostituere: nõ est pascere gre-
gẽ, sed mactare & deuorare: dicente de illis domino: Qui de-
uorant plebẽ meam vt cibum panis: & quia comederunt Ia- Psal. 13.b
cob, & locum eius desolauerũt. Et in alio propheta: Peccata Osee 4.b
populi mei comedẽt: quasi dicat: Peccatorũ precia exigunt,
& peccantibus debitam solicitudinem non impendũt. Quẽ

G dabis mihi de numero præpositorũ qui nõ plus inuigilet subditorũ vacuandis marsupiis, quàm vitiis extirpandis? Vbi qui orando flectat iram, qui prædicet annum placabilẽ domino? Leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. Sine causa tamen vel his vel illis immoramur: quia non audiunt nos. Sed & si literis forsitan mandentur ista quæ dicimus, dedignabuntur legere: aut si forte legerint, mihi indignabuntur, quanuis rectius sibi hoc facerent. Propterea relinquamus istos non inuentores sponsæ, sed venditores: & inquiramus potius illos à quibus spõsa se inuentam loquitur. Et quidem illorum isti sortiti sunt ministerij locum, sed non zelum. Successores omnes cupiunt esse, imitatores pauci. O vtinam tam vigiles reperirentur ad curam, quàm alacres currunt ad cathedram. Vigilarent vtique solicite seruantes ab illis inuentam, sibi creditam. Imò verò euigilarent pro semetipsis, nec
Psal.37.b sinerent de se dici: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Iusta omnino querimonia: nec ad vllam iustius quàm ad nostram referenda ętatem. Parum est nostris vigilibus quòd nõ seruant nos, nisi & perdant. Alto quippe demersi obliuionis somno, ad nullum dominicæ comminationis tonitruũ expergiscũtur vt vel suum ipsorum periculum expauescant. Inde est vt non parcant suis qui non parcunt sibi, perimentes pariter & pereuntes. Sed e-
H nim quinam illi sunt vigiles à quibus se inuentam perhibet sponsa? Nempe apostoli, atque apostolici viri. Vere hi sunt qui custodiunt ciuitatem, id est eam ipsam quam inuenerunt ecclesiam, eóque vigilantius, quo nunc temporis grauius periclitantem conspiciunt, à malo vtique domestico & intesti-
Mich.7.b no, sicut scriptum est: Et inimici hominis domestici eius. Neque enim pro qua vsque ad sanguinem restiterunt, suo derelinquunt patrocinio destitutam, sed protegũt & custodiunt
Psal.115.a eã die ac nocte, hoc est in vita & in morte sua. Et si preciosa
Psal.138.d est in conspectu domini mors sanctorũ eius, nõ ambigo ego quin etiam tanto in morte potentius id agant, quanto in ipsa etiam confortatus est principatus eorum. Sic ista asseris, ait quis, ac si oculis tuis videris ea: sunt autẽ ab humanis seclusa conspectibus. Cui ego: Si tu tuorum oculorum testimonium fidele putas, testimonium dei maius est. Ait verò: Super mu-
Esa.62.c ros tuos Hierusalẽ constitui custodes tota die & tota nocte, in perpetuum non tacebunt. Sed de angelis, inquit, id dictum est. Non abnuo, omnes sunt administratorij spiritus. At quis
Heb.1.d me prohibeat itidem & de istis sentire, qui potentia quidem minime iam ipsis angelis impares sunt, affectu autem & misericordia eo nobis forsitan germaniores existunt, quo natura coniunctiores? Iunge & tolerantiam earundem passionũ & miseriarum in quibus nos pro tempore adhuc versamur. Ni-
I hílne amplius miserationis pro nobis vel solicitudinis operabitur in mentibus sanctis, quòd & se transisse per eas proculdubio meminerũt? Nónne illa ipsorũ vox est: Trãsiuimus
Psal.65.c per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium? Quid? Ipsi transierunt, & nos in mediis ignibus vel fluctibus derelinquent, nec saltem manum porrigere dignabuntur periclitantibus filiis? Non est ita. Bene tecum agitur ô mater ecclesia, bene tecum agitur in loco peregrinationis tuę: de cœlo & de terra venit auxilium tibi. Qui custodiunt te non dormitant neque dormiunt. Custodes tui angeli sancti, vigiles tui spiritus & animæ iustorũ. Non errant qui te ab vtrisque inuentam spiritibus senserint ab vtrisque pariter custodiri. Et est huius solicitudinis ratio quibusque sua, his quidem quòd sine te nõ consummentur, illis verò quòd nisi de te ad sui plenitudinem minime restaurentur. Nam quis nesciat satana cadẽte de cœlo & eius complicibus, numerum supernæ multitudinis parte non modica imminutum? De te itaque omnes
Psal.141.b consummationem expectãt, alij numeri, alij desiderij sui. Agnosce proinde vocem in psalmo: Me expectant iusti donec retribuas mihi. Et aduertendum quòd non ista illos, sed illi istã potius inuenisse referuntur, vtq; ego suspicor, ad hoc ipsum studium destinati. Nam quomodo prædicabunt nisi
Luc.10.a mittantur? Denique habes loquentem in euangeliis: Ite, ecce ego mitto vos, & ite prædicate euãgelium omni creaturæ. Ita est. Illa quærebat sponsum, & sponsum non latebat. Nempe qui in hoc ipsum excitauerat eam vt se quæreret, & dede- K
rat illi cor ad præcepta & legem vitæ & disciplinæ dũmodo esset qui instrueret & doceret viam prudẽtiæ. Et misit in occursum eius plãtatores, & rigatores, qui eam enutrirẽt & cõfirmarent in omni certitudine veritatis, hoc est indicarẽt illi certámque redderent de dilecto: quia veritas est quam quærit, & quam vere diligit anima eius. Et reuera quis fidus verúsve animæ amor, nisi vtique is quo veritas adamatur? Rationis sum compos, veritatis sum capax, sed vtinam non forem si amor veri defuerit. Horum quippe ramorum is fructus est, & ego radix. Non sum securus à securi, si absque eo inueniar. In illo nimirum naturæ munere illud diuinę imaginis enitere insigne haud dubium est, ex quo cæteris præsto animantibus. Inde est quòd audet anima mea ad dulces castósque assurgere veritatis amplexus, & sic in amore ipsius tota securitate ac suauitate quiescere, si tamẽ inueniat gratiã in oculis tanti sponsi vt dignam reputet quæ ad hanc pertingat gloriam, imò ipse eam sibi exhibeat non habentem maculam aut rugam aut aliquid eiusmodi. Quanti putas esse discriminis quáve dignum pœna tantum dei donum ociosum tenere? Verum hoc aliàs. Nunc verò sponsa quem quærebat, minime reperit: & quos non quærebat, reperta est ab ipsis. Audiant hoc qui sine duce & pręceptore vias vitæ ingredi non formidant. Ipsi sunt in arte spirituali existentes & dis- L
cipuli pariter & magistri. Non sufficit hoc, etiam coaceruant discipulos sibi, cęci duces cęcorum. Quàm multi ex hoc à recto tramite periculosissime aberrasse cõperti sunt. Nimirum ignorantes astutias satanæ & cogitationes ipsius, factum est vt qui spiritu cœperant, carne consummarentur, abducti turpiter, lapsi damnabiliter. Videant proinde qui eiusmodi sunt, quomodo caute ambulent, & de sponsa exemplum sumant, quæ non prius ad eum quem desiderabat, vllo modo valuit peruenire, quàm sibi occurrerent quorum magisterio vteretur ad cognoscendum de dilecto, certe ad discendũ timorem domini. Seductori dat manũ, qui dare dissimulat præceptori. Et qui dimittit oues in pascua absque custode, pastor est non ouium, sed luporũ. Nunc iam videamus de sponsa quomodo se dicat inuẽtam. Mihi enim insuetæ satis verbum inuẽtionis posuisse videtur. Nam ita hoc dicit, ac si vno de lo- Matt.8.b
co ecclesia venerit. Venit enim ab Oriente & Occidente, iuxta verbum domini, & à cunctis finibus terrę. Sed neque aliquando congregata est in vnum locum, vbi ab apostolis seu ab angelis inueniretur deducẽda vel dirigenda ad eum quem diligit anima sua. Fuítne prius inuenta quàm collecta? Non: quia nec erat. Quamobrem si collectam, si congregatam, si certe (quod magis vocabulo ecclesiæ cõpetit) conuocatam à prędicatoribus se dixisset: trãsissem simpliciter, minime in aliquo cunctabundus. Coadiutores enim dei sunt, quem & au- M
diere loquentem: Qui non colligit mecum, dispergit. Sed ne- Matt.12.c
que hoc mihi ab re videbitur, si dixerit quis ab eis fundatam siue ædificatam. Siquidem hoc fecerunt vnà cum illo qui in euãgeliis loquitur: Et super hanc petram ędificabo ecclesiam Matt.16.c
meam: &, quia fundata est supra firmam petram. Nunc verò & 7.d
nihil horum loquens sed præter solitum quidem perhibẽs se inuentam, cunctari aliquantum nos facit, atque in suspicionem adducit latere loco quod sit diligentius intuendum. Volebam fateor præterire, méque subducere huic scrutinio, cui sufficere nõ sentirem. Cęterum reminiscens in quantis æquè dubiis & obscuris vobis quidem sursum corda leuantibus, etiam supra spem meam adiutum me senserim, pudet diffidentiæ: & reprehendens timorem meum adorior non quidẽ temere quod timide refugiebam. Aderit (vt confido) solitum adiutorium: quod si minus, apud beneuolos tamẽ auditores non erit ociosum quod volui. Verũ hoc habebit sequens sermo principium, nam præsentem hic claudimus. Ipse autem det vobis ea quæ dicuntur non solum tenere memoriter, sed & ardenter diligere, & efficaciter adimplere, sponsus ecclesię Iesus Christus dominus noster, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

Quòd

A

Quòd sponsa, id est, ecclesia electorum prædestinata est à deo ante secula, & præuenta ab eo vt quæreret eum, & conuerteretur. Sermo LXXVIII.

AD VERBVM inuentionis (si bene memini) illic stetimus & hæsimus scrupulosius, videlicet audientes, quòd sponsa à prædicatoribus suis se inuentam dixerit. Porro causæ nostræ cunctationis & dubitationis à nobis expressę sunt, & visum est à nobis aliquid esse quærendum: sed non in calce sermonis, quo iam arctabamur, quod quæsitum est potuit explicari. Quid restat nisi vt debitum iam soluamus? In explicatione sacramenti magni, illud loquor quod doctor gentium interpretatus est in Christo & in ecclesia (*Ephes.5.g*) sanctum castúmque connubium: ipsum est opus nostræ salutis: in eo, inquam, tres sibi inuicem cooperantur, deus, angelus, homo. Et deus quidē quidni operetur, & curam gerat nuptiarum dilecti filij sui? Ipse vero ac tota volūtate & vtique per se ipse sufficeret, & absque adminiculo horum, hi autem sine ipso possunt facere nihil. Ergo quod ex illis asciuit in opus ministerij huius, non sibi solatium, sed profectum quæsiuit in illis. Nam hominibus quidem merita locauit in opere, secundum illud: (*Luc.10.g*) Dignus est operarius mercede sua: & quia vnusquisque secundum proprium laborem accipiet, siue qui in fide plantat, siue qui rigat quod plantatum fuerit. Angelorum autem

B cum ad salutem humani generis ministerio vtitur, nónne facit vt ab hominibus angeli diligantur? Nam quia ab angelis homines diligātur, inde vel maxime aduerti potest, quòd antiqua suæ ciuitatis damna ex hominibus resarcitum iri angeli non ignorāt. Nec aliis profecto legibus regnū charitatis regi decebat quàm piis ipsorum, qui pariter regnaturi sunt mutuísque amoribus & puris affectionibus in inuicē & in deū. Est autem in modo operandi differentia multa, pro cuiusque nimirum operarij dignitate. Deus nempe facit quod vult sola ipsa facilitate volendi, sine æstu, sine motu, sine præiudicio loci vel temporis vel causæ vel personæ. Est enim dominus (*Sapiē.8.a.*) Sabaoth, qui cum tranquillitate iudicat omnia. Est sapientia disponens omnia suauiter. Porro angelus non absque motu operatur tam locali quàm temporali, sine ęstu tamen. Homo autem nec ab æstu animi, nec à motu corporis animíq; liber est in operādo. Denique cum timore & tremore suam ipsius (*Gene.3.d*) iubetur operari salutem, atque in sudore vultus sui comedere panem suum. His ita explicitis intuere nunc mecum in hoc tam magnifico opere nostræ salutis tria esse quędam quę sibi vendicat auctor deus, præuenítque in illis omnes auxiliatores & cooperatores suos, prædestinationem, creationem, inspirationem. Quarum prædestinatio, non dico ab exortu ecclesiæ, sed ne à mundi principio quidem principium habuit, non denique à tempore illo vel illo: ante tempora est. Porro

C creatio cum tempore, inspiratio iam in tempore fit vbi & quando vult deus. Sane secundum prædestinationem nunquam ecclesia electorum penes deum non fuit. Si miratur hoc infidelis, audiat quod magis miretur: nunquā non grata extitit, nunquā nō dilecta. Quidni audacter loquar arcanum quod mihi de corde dei promptus ille supernorū delator cōsiliorū aperuit? Paulum dico, qui vt multa alia, ita hoc quoq; de diuitiis bonitatis eius non est veritus diuulgare secretum. (*Ephe.1.a*) Benedixit nos (inquiens) in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi cōstitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu e- (*Ibidem.*) ius in charitate. Et addit: Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipso, secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suę, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. Nec dubium quin voce omnium electorum ista dicantur, & ipsi ecclesia sunt. In illo igitur tam profundo æternitatis sinu antequā in lucem opus prodiret huius creationis, quis illam vel beatorum spirituum inuenire aliquo modo valuerit: nisi cui ipsa ęternitas deus voluerit reuelare? Sed & cum iam ad nutum creantis visa est emersisse in species formásq; factitias has atq; visibiles, nō cōtinuo tamen inuēta est à quoq̄ hominum vel angelorum, eo quòd non agnosceretur, imagine terrestris hominis adumbrata, & operta mortis caligine. Sine quo generalis velamine confusionis nemo filiorum hominum intrauit hanc vitā, vno

D sane excepto qui ingreditur sine macula. Emmanuel is est, qui tamen & ipse ex nobis pro nobis nostri se induit maledi- (*Psal.14.a*) cti nostríque peccati similitudinē, non veritatē. Sic enim habes: Qui apparuit in similitudine carnis peccati, vt de pecca- (*Rom.8.a*) to damnaret peccatū in carne. De cætero vnus omnibus per omnia introitus est, electis dico & reprobis. Non enim est distinctio. Omnes peccauerunt, & omnes capitium suę verecundiæ portant. Propter hoc itaque etsi in rebus cōditis iam creata existens ecclesia, nec sic tamen à creatura vlla inueniri poterat vel agnosci, miro vtroque modo interim latēs & intra gremium beatę prędestinationis, & intra massam miseræ damnationis. Cæterum quam celauerat ab æterno prædestinans sapientia, & item creans potentia minime prodiderat ab initio: visitans profecto gratia suo in tempore reuelauit, secundum operationem quam ideo inspirationem supra nominaui, q; de sponsi spiritu humanis infusum spiritibus quippiam fuerit in pręparationem euangelij pacis, id est, parare viam domino, atque euangelio gloriæ eius ad corda omnium quotquot erant prædestinati ad vitam. Frustra vigiles laborassent in prædicando, si non hęc gratia pręcessisset. Nunc vero videntes velociter currere verbum, & populos nationū ad dominum in omni facilitate conuerti, cōcurrere in vnitatem fidei tribus & linguas, atque in vnam colligi matrem catholicam terminos terræ, cognouerunt de diuitiis gratiæ, quæ à seculis absconditæ tenebantur in abdito prædestina- E tionis æternæ, & gauisi sunt eam se inuenisse quam ante secula dominus elegerat in sponsam sibi. Ex quo (vt opinor) clarum fit non ociosum esse, quòd se inuentā ab his spōsa testata est, sed propterea q; se ab ipsis collectam agnosceret nō electam, cōpertā nō conuersam. Ei nempe ascribenda cuiusque conuersio est, cui dicere necesse habent vniuersi illud de psalmo: Cōuerte nos deus salutaris noster. (*Psal.84.a*) Sed non æquè illi fortasis inuentionis vocem competenter aptarim, sicut conuersionis: imò verò sic est. Nō est inuenire domino, sed præuenire, & inuentionem præuentio excludit. Denique quid inueniat, qui nihil vnquam non nouit? Nouit dominus qui sunt eius, ait quidam. (*2.Tim.2.e*) Ipse vero quid? Ego scio (ait) quos elegerim à principio. (*Ioan.13.b*) Plane quam ab æterno præsciuit, quā elegit, quam dilexit, quam condidit: rationis non erat ab eodem perhiberi inuentam: pręparatam tamen ab ipso vt inueniretur, fidenter dixerim. Nam qui vidit, testimonium perhibuit, (*Ioan.19.f*) & scimus quia verum est testimoniū eius. Vidi, inquit, ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo à (*Apoc.21.a*) deo paratam tanquam sponsam ornatā viro suo. Isque è vigilibus vnus qui custodiunt ciuitatem. Sed audi ipsum eius pręparatorem veluti digito eam demonstrantem vigilibus, sed sub tropo altero. Leuate oculos vestros, ait, & videte regiones quia albæ sunt iā, id est præparatæ ad messem. (*Ioan.4.e*) Ex hoc paterfamiliâs operarios inuitat ad opus, quando iam senserit F sic omnia præparata vt absque multo sui ipsorum labore gloriari & dicere queant, quoniam coadiutores dei sumus. Quid enim facturi sunt? Nempe sponsam quęsituri, inuentęque indicaturi de dilecto. Non enim suam quærent, sed sponsi gloriam, quoniam sponsi amici sunt. Et pro hac nō multū apud illam laborabunt: adest, iámque illum tota deuotione requirit, intantum præparata est voluntas eius à domino. Denique necdum illis vigilibus quicquam loquētibus interrogat de dilecto, & pręuenit prędicatores suos, pręuenta ipsa, percunctās & dicens: Num quem diligit anima mea, vidistis? (*Canti.3.b*) Bene proinde se inuentam perhibuit ab his qui custodiunt ciuitatem, quæ à domino ciuitatis præcognitam iam se nouerat & pręuentam, quatenus illi talem eam inuenirent, non facerent. Sic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuēti sunt: nam ambo pręuenti à domino erāt & pręparati. Quid Saulo (*Acto.9.a*) paratius, qui supplici iam & mente & voce clamauerat: Domine, quid me vis facere? Nec minus Cornelius, qui eleem[…]synis & orationibus suis, domino quidem eas sibi inspi[…]e, (*Acto.10.a*) promeruit peruenire ad fidem. (*Ioan.1.f*) Inuenit quoq; Philip[…] Nathanaēlē, sed prius dominus illum cum esset sub f[…]iam viderat. Quę domini visio, nunquid nō pręparat[…]uit? Et Andreas Simonem fratrē suum nihilominus i[…]nisse refertur, sed pręuisum ęque à domino atque pre[…]um vt vocaretur Cephas, quasi fortis in fide. Legimu[…]e Maria quòd inuēta fuerit

G fuerit in vtero habens de spiritu sancto. Existimo autẽ simile *Matt.1.c* quid habere in hac parte sponsam domini matri ipsius. Nisi enim & ipsa inuenta esset habẽs de spiritu sancto, nequaquã ab inuentoribus suis tam familiariter requisisset de eo cuius spiritus est ille. Non sustinuit vt illi effarentur ad quid venissent, ipsa locuta est, & quidem ex abundantia cordis. Num *Matt.13.b* quem diligit anima mea, vidistis? Sciebat quia beati oculi qui vidissent: & admirans eos qui viderant, aiebat: Num vos estis quibus videre donatum est quem tot reges & prophetæ voluerunt videre & non viderunt? Num vos estis qui meruistis in carne aspicere sapientiam, in corpore veritatem, in homi- *Marc.13.c* ne deum? Multi dicunt, ecce hic est, & ecce illic: sed ego tutius mihi arbitror fidem accommodare vobis, qui manducastis & bibistis cum eo postquam resurrexit à mortuis. Et hoc dictum sit de eo quod sponsa sciscitata est vigilibus. Si quo minus, supplebitur sermone alio. Nunc autem ex hoc, vel maxime liquet præuentã fuisse à spiritu sancto: ab his vero qui custodiunt ciuitatem inuentam compertámque, quòd vere ipsa sit quã præsciuit, & prædestinauit ante secula deus præparauítque dilecto filio suo delicias sempiternas in sæculis æternis, vt sit sancta & immaculata in conspectu eius, germinans sicut lilium, & florens in æternum ante dominũ patrẽ domini mei Iesu Christi sponsi ecclesiæ, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

H

De amore tenaci & indissolubili quo anima tenet sponsum, & qualiter sponsus in fine seculi reuertetur ad synagogam Iudæorum saluandam.

Sermo LXXIX.

Canti.3.b NVM quem diligit anima mea, vidistis? O amor præceps, vehemens, flagrans, impetuose, qui præter te aliud cogitare non finis, fastidis cætera, contemnis omnia præter te, te contentus. Confundis ordines, dissimulas vsum, modum ignoras, totum quod opportunitatis, quod rationis, quod pudoris, quod consilij iudiciíve videtur, triumphas in temetipso, & redigis in captiuitatem. Et omne quod cogitat ista & quod loquitur, te sonat, te redolet, & aliud nihil: ita tibi *Ibidem.* ipsius, & cor vendicasti, & linguam. Ait: Num quem diligit anima mea, vidistis? Quasi vero hi sciant quid cogitet ipsa. Quem diligit anima tua, de ipso sciscitaris? Et non habet nomen. Quęnam vero tu, & ille quis? Et hæc ita dixerim propter singularitatem eloquij, & insignem verborum incuriã, qua præsens scriptura cęteris dissimilis satis apparet. Vnde in epithalamio hoc non verba pensanda sunt, sed affectus. Cur ita nisi quòd amor sanctus quem totius huius voluminis vnam constat esse materiam, non verbo sit æstimãdus, aut lingua, sed opere & veritate? Amor vbique loquitur: & si quis horum quæ leguntur, cupit adipisci notitiam, amet. Alioquin I frustra ad audiendum legendúmve amoris carmen, qui non amat, accedit: quoniam omnino non potest capere ignitum eloquium, frigidum pectus. Quomodo enim Græcè loquentem nõ intelligit, qui Græcum non nouit: nec Latinè loquentem, qui Latinus non est, & ita de cæteris: sic lingua amoris *1.Cor.13.a* ei qui non amat barbara erit, sicut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Isti vero (vigiles loquor) quoniam de spiritu, & ipsi acceperunt vt ament, sciunt quid loquitur spiritus, & amoris vocibus optime compertis sibi, in promptu habent respõdere in simili lingua, id est, studiis amoris, pietatisque officiis. *Canti.3.b* Denique ita in breui edoctam emittunt de eo quod quærit, vt dicat: Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Bene paululũ, quia verbum abbreuiatum fecerunt ei, symbolum fidei tradẽtes. Et quod sequitur, tale est. Oportebat quidem sponsam transire per eos per quos cognosceret veritatem, sed tamen & pertransire. Nisi enim pertransisset & ipsos, non inuenisset quem quærebat. Atque hoc ipsum suasum ab illis nõ ambigas. Nõ enim prædicabant semetipsos, sed dominum suum Iesum, qui absque *Eccl.24.* dubio supra ipsos est, & vltra. Vnde & ait: Transite ad me omnes qui concupiscitis me. Nec sufficiebat transire, sed & pertransire o[illegible]etur. Siquidem pertransierat is quem vestigabat. Non modo enim de morte ad vitam transierat, sed pertransierat ad gloriam. Quidni etiam hanc oportuit pariter pertransire? Alioquin non poterat apprehendere quem non per eadem vestigia sequeretur quocunque ierat. Et vt quod K dico clarius sit, si dominus meus Iesus resurrexisset quidem à mortuis, sed ad cœlos minime ascendisset, nõ poterat dici de eo, quòd pertransierit, sed tantum transierit: ac per hoc spõsam illũ quærentem transire solummodo oporteret, nõ pertransire. Nunc vero quoniã iam resurgendo transierat, & adiecerat pertransire, vtiq; ascendendo: merito se etiam ista nõ transisse, sed pertransisse perhibuit: quæ hunc quidem fide & deuotione ad cœlos vsque secuta est. Igitur credere resurrectionem transire est, credere etiam ascẽsionem pertrãsire. Et fortasse (quod vna dierum dixisse me memini cum tractarem) nouerat illam, istam non nouerat. Ergo quod sibi deerat instructa ab illis, quia scilicet qui resurrexerat, etiam ascendisset: ascendit & ipsa pariter, hoc est, pertransiit & inuenit. Quidni inuenerit pertingens mente vbi ille corpore est? Pau *Canti.3.b* lulum cũ pertrãsissem eos: & bene eos, nam tam ipsos quàm cætera membra sua quæ sunt super terram, caput nostrũ punctis præcessit duobus atque trãscendit, resurrectione (vt iam diximus) & ascensione. Etenim primitiæ Christus. Quòd si ille præcessit, & fides nostra. Vbi enim illa eum nõ sequeretur? Si ascenderit in cœlum, ipsa illic est: si descenderit in in- *Psal.138.b* fernum, adest. Et si sumpserit pennas suas diluculo, & habitauerit in extremis maris: illuc, ait, manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Nónne deniq; secundũ hãc omnipotens, & summe bonus pater sponsi conresuscitauit & conse- L dere nos fecit in dextera sua in cœlestibus? Atque hoc pro eo quòd dixit ecclesia, quia pertransiui eos, quoniam & semet pertransiit, fide stans quo necdum re ipsa peruenit. Arbitror & illud planum cur se pertransisse potius quàm trãsisse dicere maluit. Et nos transeamus ad ea quæ sequuntur: Tenui eũ *Canti.3.b* nec dimittam, donec introducam illum in domũ matris meę, & in cubiculum genitricis meæ. Ita est, extũc & deinceps nõ deficit genus Christianum, nec fides de terra, nec charitas de ecclesia. Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in *Matt.7.d* eam, & non cecidit, eo quòd fundata esset supra petram: Petra autem est Christus. Itaque nec verbositate philosophorũ, nec cauillationibus hæreticorum, nec gladiis persecutorum potuit ista, aut poterit aliquãdo separari à charitate dei, quæ *1.Cor.10.* est in Christo Iesu, adeo fortiter tenet quẽ diligit anima sua, adeo illi adhærere deo bonum est. Glutino bonum est, ait *Psal.72.d* Esaias. Quid hoc tenacius glutino, quod nec aquis eluitur, *Esa.41.b* nec ventis dissoluitur, nec scinditur gladiis? Denique aquæ multę non poterunt extinguere charitatem. Tenui eum, nec dimittam. Et sanctus patriarcha: Non te, inquit, dimittam, nisi benedixeris mihi. Ita ista non vult eum dimittere, & forte magis quàm patriarcha id non vult, quia nec pro benedictione quidem. Siquidem ille benedictione accepta dimisit eum, hęc autem non sic. Nolo, inquit, benedictionem tuã, sed te. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? M Non dimittam te, nec si benedixeris mihi. Tenui, nec dimit- *Psal.72.d* tam. Nec minus forsitan ille teneri vult, cum perhibeat di- *Canti.3.b* cẽs: Deliciæ meæ esse cum filiis hominũ. Quódque pollicens *Prou.8.d* ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad con- *Mat.28.d* summationem seculi. Quid hac copula fortius, quæ vna duorum tam vehemẽti volũtate firmata est? Tenui eum, inquit. Sed nihilominus ipsa vicissim tenetur ab eo quem tenet, cui alibi dicit: Tenuisti manum dexteram meam. Quę tenetur & *Psal.72.d* tenet, quomodo iam cadere potest? Tenet fidei firmitate, tenet deuotionis affectu. At nequaquã diu teneret, si nõ teneretur. Tenetur autem potẽtia & misericordia domini. Tenui *Canti.3.b* eũ, nec dimittã, donec introducã illum in domũ matris meę, & in cubiculum genitricis meę. Magna ecclesię charitas, quę ne ęmulę quidem synagogę suas delicias inuidet. Quid benignius quã vt quẽ diligit anima sua, ipsum communicare parata sit inimicę? Nec mirum tamen, quia salus ex Iudęis est. Ad locum vnde exierat, reuertatur saluator, vt reliquię Israël saluę fiant. Non rami radici, non matri filij ingrati sint. Non rami radici inuideant quod ex ea sumpsere, non filij matri quod de eius suxere vberibus. Teneat itaq; ecclesia firmiter salutem quam Iudęa perdidit, ipsa apprehendit, donec plenitudo gentium introeat, & sic omnis Israël saluus fiat. Velit in commune cõmunem venire salutem, quę sic ab omnibus capitur, vt nil singulis minuatur. Vtiq; hoc facit, & plus. Quid

plus?

A plus? Quòd & nomen ſpōſæ illi optat & gratiam. Prorſus ſuper ſalutem hoc. Incredibilis charitatis, ſi non ſermo quẽ locuta eſt ipſa, feciſſet fidem. Dixit enim (ſi aduertiſti) velle ſe introducere quem tenebat, non modo in domum matris, ſed & in cubiculum quoque, quod eſt prærogatiuæ indicium. Sufficiebat ad ſalutem, ſi domum intraret: at ſecretũ cubiculi ſignat gratiam. Hodie, ait, huic domui ſalus facta eſt. Quidni ſit domeſticis ſalus ſaluatore ingreſſo domum? Sed quæ in cubiculum meretur recipere, ſeorſum habet ſecretũ ſuum ſibi. Salus domui ſit: thalamo deliciæ recōduntur. In domum matris meæ introducam eum, inquit. In quam domũ, niſi de qua olim prænunciarat Iudæis: Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta? Fecit quod dixit, ſicut habes, & de hoc teſtimonium eius in propheta. Reliqui, ait, domum meam, dimiſi hæreditatem meam: & nunc iſta pollicetur reducere illum, & domui matris ſuæ perditam ſalutem reſtituere. Et ſi hoc parum videtur, audi quid boni adiiciat: Et in cubiculum genitricis meæ. Qui ingreditur thalamum, ſponſus eſt. Magna amoris potentia. Saluator indignabundus exierat de domo & hæreditate ſua, & nunc ad huius gratiam mitigatus inflectitur ita, vt redeat nō modo ſaluator, ſed & ſpōſus. Benedicta tu à domino filia, quæ & indignationem compeſcis, & hæreditatem reſtituis. Benedicta tu matri tuæ, cuius beneficio auertitur ira, reuertitur ſalus, reuertitur qui dicat illi:

Luc.19.b — Cant.3.b — Luc.13.g — Hiere.12.b — Ibidem.

B Salus tua ego ſum. Non ſufficit hoc, addat & dicat: Deſpōſabo te mihi in fide, deſponſabo te mihi in iudicio & iuſtitia, deſponſabo te mihi in miſericordia & miſerationibus. Sed memento, quia quæ has conciliat amicitias, ſponſa eſt. Quomodo ergo ſponſum & hunc ſponſum alteri cedit, ne dicam cupit? Non eſt ita. Cupit quidem illum matri filia bona, non tamen vt cedat illi, ſed vt cōmunicet. Sufficit vnus duabus, niſi quòd iam non erunt duæ, ſed vna in ipſo. Ipſe eſt enim pax noſtra, qui facit vtramque vnam, vt ſit vna ſponſa, & ſponſus vnus Ieſus Chriſtus domin⁹ noſter, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

Pſal.34.a — Oſee 2.d

De imagine ſiue verbo dei, & anima quæ ad imaginem eſt, ſubtilis diſputatio: & de errore Gilleberti Pictauenſis epiſcopi, quem Eugenius Papa damnauit in concilio Remenſi.

Sermo LXXX.

QVIDAM veſtrum (vt comperi) minus æquo animo ferunt, quòd ecce iam per aliquot dies dum ſtupori & admirationi ſacramentorum inhærere delectat, ſermo quem miniſtramus, aut nullo fuerit, aut exiguo admodum moralium ſale conditus. Id quidem præter ſolitum. Sed num quæ dicta ſunt reuiſere licet? Non procedo niſi prius reuoluam omnia. Eia dicite (ſi recordamini) à quonam ſcripturæ loco cœperit defraudatio hæc, vt rurſum inde adoriar. Meum eſt

C reſarcire damna, imò domini, de quo totum præſumimus.

Canti.3.a Quo itaque repetendum principio? An inde: In lectulo meo quæſiui per noctes, quem diligit anima mea? Ni fallor, inde. Abhinc tantum & deinceps cura vna fuit mihi harum allegoriarum denſa diſcuſſa caligine ponere in lucem Chriſti & eccleſiæ ſecretas delicias. Igitur redeamus ad indaganda moralia. Nec enim mihi poterit eſſe pigrum quod vobis cōmodum fuerit. Atq; hoc ita cōgrue fiet, ſi quæ dicta ſunt in Chriſto & in eccleſia, verbo animæque eadem nihilominus aſſignemus. Sed dicit mihi aliquis: Quid tu duo iſta coniungis?

Quid enim animæ & verbo? Multum per omnem modum. Primo quidem quòd naturarum tanta cognatio eſt, vt hoc imago, illa ad imaginem ſit: deinde quòd cognationem ſimilitudo teſtetur. Nempe non ad imaginem tantum, ſed ad ſimilitudinem facta eſt. In quo ſimilis ſit quæris? Audi de imagine prius. Verbum eſt veritas, eſt ſapientia, eſt iuſtitia: & hæc imago. Cuius? Iuſtitiæ, ſapientiæ, & veritatis. Eſt enim imago hæc iuſtitia de iuſtitia, ſapientia de ſapientia, veritas de veritate, quaſi de lumine lumen, de deo deus. Harum rerum nihil eſt anima, quoniam non eſt imago. Eſt tamẽ earundẽ capax, appetēſq;: & inde fortaſsis ad imaginem. Celſa creatura in capacitate quidem maieſtatis, in appetentia autem rectitudinis inſigne præferens. Legimus quia deus hominem rectum fecit, quod & magnum capacitas (vt dictum eſt) probat. Oportet namque id quod ad imaginẽ eſt, cũ imagine conuenire, & non in vacuum participare nomen imaginis, quemadmodũ nec imago ipſa ſolo, vel vacuo nomine vocitatur imago. Habes vero de eo qui imago eſt, quia cũ in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo. Vbi tibi vtique eius & in forma dei innuitur rectitudo, & in æqualitate maieſtas, vt dum rectitudini rectitudo, & magnitudo magnitudini comparatur, conſonanter ſibi altrinſecus reſpondere appareat quod ad imaginem eſt, & imaginem: ſicut imago quoque nihilominus in vtroque reſpondet illi cuius imago eſt. Nempe ipſe eſt de quo ſanctum Dauid audiſtis in pſalmis canentem, nũc quidem: Magnus dominus noſter, & magna virtus eius: nũc vero, Rectus dominus deus noſter, & nō eſt iniquitas in eo. Ab iſto recto & magno deo habet imago eius, vt & ipſa recta & magna ſit, habet anima quæ ad imaginem eſt. Sed dico, nihilne ergo amplius habet imago ab anima quæ ad imaginem eſt, quia & huic magnum rectumq; aſſignamus? Et plurimum. Hæc ad menſuram accepit, illa ad æqualitatem. An non plus hæc? Aduerte & aliud. Huic vtrũque aut creatio, aut dignatio conſulit, illi generatio. Atque id magnificentius eſſe non dubium eſt. Sed ne hoc quidem eminentius eſſe quis abnuat, quòd cum à deo huic, illi & de deo vtrunq; ſit, id eſt de dei ſubſtantia. Eſt enim conſubſtantialis deo imago ſua, & omne quod eidẽ ſuæ imagini impartiri videtur, ambobus eſt ſubſtantiale, non accidentale. Adhuc vnũ attende in quo imago non parum eminet. Magnum & rectũ,

D — Philip.2.a — Pſal.146.a — Pſal.91.c

E iſta duo natura à ſeſe diſcrepare quis neſciat? In imagine vnũ ſunt. Neque hoc ſolum, vnum ſunt & cum imagine. Imagini enim nō modo id rectum eſt eſſe quod magnũ eſſe, ſed etiã id magnum rectumq; eſſe, quod eſſe: animæ non ita. Et magnitudo eius, & rectitudo ipſius diuerſæ ab ea, diuerſæ abinuicem ſunt. Si enim (vt ſupra docui) eo anima magna eſt quo capax æternorum, eo recta quo appetens ſupernorũ, quę nō quærit nec ſapit quæ ſurſum ſunt, ſed quæ ſuper terram: non plane eſt recta, ſed curua, cum tamen pro huiuſmodi magna eſſe non deſinat, manens vtique etiam ſic æternitatis capax. Neque enim illius aliquando non capax erit, etiam ſi nunquã capiens fuerit, vt ſit quomodo ſcriptum eſt: Veruntamen in imagine pertranſit homo. Ex parte tamen, vt eminẽtia verbi appareat de ipſa integritate. Quo enim à magno rectóve verbum cadat, quod ſic ea vtriq; habet, vt ſit quæ habet? Vel ideo ex parte, ne ſi toto priuaretur, non ſupereſſet ſpes ſalutis. Nã ſi deſinat magna eſſe, & capax. Quippe de capacitate (vt dixi) æſtimatur animæ magnitudo. Quid vero ſperare poſſet cuius capax non foret? Itaque per magnitudinẽ quam retentat etiam perdita rectitudine, in imagine pertranſit homo, vno quaſi claudicans pede, & factus filius alienus. De talibus enim reor dictum: Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis. Pulchrè appellati ſunt filij alieni: nam filij propter retentam magnitudi

Colo.3.a — Pſal.38.b — Pſal.17.g

F nem, alieni propter amiſſam rectitudinem. Nec dixiſſet, claudicauerunt, ſed corruerunt, aut quippiã ſimile, ſi ex toto hominis imaginem exuiſſent. Nunc vero ſecundum magnitudinem quidem in imagine pertranſit homo: quantum vero ad rectitudinem veluti claudicãs conturbatur & deturbatur ab imagine, ſcriptura ita dicente: Veruntamen in imagine pertranſit homo: ſed & fruſtra cōturbatur. Fruſtra omnino theſaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Cur ignorat niſi quia inclinãs ſe ad hæc infirma & terrena, theſaurizat ſibi terram? Prorſus ignorat de his quæ terræ committit, cui congregabit ea, tineę ne demolienti, an furi effodienti, hoſti diripienti, an igni deuoranti. Et inde miſero homini incuruanti ſe, & incubanti his quæ in terra ſunt, flebilis vox illa de pſalmo: Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſque in finem, tota die contriſtatus ingrediebar. In ſemetipſo ſiquidem experitur veritatem illius ſententię ſapientis: Deus rectum hominem fecit, ipſe autem ſe implicuit doloribus multis. Et continuo vox ludibrij ad eum: Incuruare, vt tranſeamus. Sed vnde venimus huc? Nẽpe inde cum docere vellemus rectũ magnũmque (quo gemino bono diffinieramus imaginẽ) nec in anima eſſe vnũ, nec cũ anima quemadmodũ in verbo & cũ verbo ea vnũ eſſe fideli æquè aſſertione docuimus. Et de rectitudine quidẽ ex his quæ dicta ſunt, liquet ꝙ diuerſa & ab anima ſit, & ab animę magnitudine, quandoquidẽ ea etiã nō exiſtente & ani-

Pſal.38.b — Pſal.37.a — Eccl.7.d — Eſa.51.g

G & anima manet & magna. Verum magnitudinis animęq; di-
uersitas vnde docebitur? Non enim inde potest vnde rectitu
dinis animæq; monstrata est, cum non sicut rectitudine ita &
magnitudine sua priuari anima possit: non est tamen sua ma-
gnitudo anima. Nam etsi anima non inuenitur absq; magni-
tudine sua, ipsa tamen & extra animam reperitur. Quæris v-
bi? In angelis. Inde quippe magni sunt angeli, vnde animæ
magnitudo cōprobatur, ex captu videlicet æternitatis. Quòd
si eo constitit animam discrepare à rectitudine sua, quod ea care-
re possit: quidni æquè liqueat esse diuersam, & à sua magnitu
dine quam sibi propriam vendicare non possit? Cum itaque
nec illa in omni, nec ista in sola sit anima, patet vtramque in-
differenter differre ab ea. Item. Nulla forma est id cuius est
forma. Est autē magnitudo forma animæ. Nec enim ideo nō
forma, quia inseparabilis est illi. Hoc siquidem sunt substan-
tiales differentiæ omnes, hoc non modo proprie propria, sed
& propria quædā, hoc etiam aliæ innumerabiles formę. Non
igitur sua magnitudo anima, nō magis quàm sua nigredo coruus,
quā suus candor nix, quā sua risibilitas seu rationalitas homo:
cū tamē nec coruū sine nigredine, nec sine candore niuē, nec
hominē qui nō & risibilis sit & rationalis, vnquā reperias. Ita
& anima & animæ magnitudo, etsi inseparabiles, diuersæ ta-
mē abinuicē sunt. Quomodo nō diuersæ: cū hæc in subiecto,
illa subiectū & substantia sit? Sola summa & increata natura
H quę est trinitas deus, hanc sibi vendicat meram singularemq;
suæ essentię simplicitatē, vt nō aliud & aliud, non alibi quoq;
& alibi, sed ne modo quidē, & modo inueniatur in ea. Nēpe
in semet manens quod habet est: & quod est, semper & vno
modo est. In ea & multa in vnum, & diuersa in idem redigū-
tur, vt nec numerositate rerum sumat pluralitatem, nec alte-
rationem de varietate sentiat. Loca omnia continet, & quęq;
suis ordinat locis nusquam cōtenta locorum. Tempora sub
ea transeunt, nō ei. Futura non expectat, præterita non reco-
gitat, præsentia non experitur. Recedant à nobis charissimi,
recedant nouelli non dialectici, sed hæretici, qui magnitudi-
nem qua magnus est deus, & item bonitatem qua bonus, sed
& sapientiam qua sapiens, & iustitiā qua iustus, postremo di
uinitatem qua deus est, deum non esse impiissime disputant.
Diuinitate, inquiunt, deus est, sed diuinitas non est deus. For-
sitan non dignatur deus esse quæ tāta est vt faciat deum. Sed
si deus non est, quid est? Aut enim deus est, aut aliquid quod
non est deus, aut nihil. Equidem nō das deum esse. Sed ne ni-
hilum quidem (vt opinor) dabis, quam vsque adeo necessa-
riam deo esse fateris, vt non modo absq; ea deus esse nō pos-
sit, sed ea sit. Quòd si aliquid est quod nō est deus: aut minor
erit deo, aut maior, aut par. At quomodo minor, qua deus
est? Restat vt aut maiorē fatearis, aut parē. Sed si maior, ipsa
est summum bonum, non deus. Si par, duo sunt summa bo-
I na, non vnum. Quod vtrūque catholicus refugit sensus. Iam
de magnitudine, bonitate, iustitia, sapientiáque, idem per o-
mnia quod de diuinitate sentimus, vnū in deo sunt & cū deo.
Nec enim aliūde bonus, quàm vnde magnus: nec aliunde iu-
stus aut sapiens, quā vnde magnus & bonus: nec aliūde deni-
que simul hæc omnia est, quā vnde deus, & hoc quoque non
nisi seipso. Sed dicit hæreticus: Quid? Deū diuinitate esse ne-
gas? Non, sed eandem diuinitatem qua est, deum nihilominus
assero, ne deo excellentius aliquid esse assentiar. Nam & ma-
gnitudine dico magnū, sed quæ ipse est, ne maius aliquid deo
ponā: & bonitate fateor bonū, sed non alia, quàm ipse est, ne
melius ipso aliquid mihi videar inuenisse: & de ceteris in hūc
modum. Securus & libens pergo inoffenso (vt aiunt) pede in
eius sentētiam qui dicebat: Deus nō nisi ea magnitudine ma-
gnus est, quę est quod ipse. Alioquin illa erit maior magnitu
do quàm deus. Augustinus hic est validissimus malleus hære
ticorum. Si quid itaque de deo proprie dici possit, rectius cō
gruentiúsque dicetur, deus est magnitudo, bonitas, iustitia, sa-
pientia: quàm deus est magnus, bonus, iustus, aut sapiens. Vn-
de non immerito nuper in cōcilio quod papa Eugenius Re-
mis celebrauit, tam ipsi quàm cæteris episcopis peruersa visa
est, & omnino suspecta expositio illa in libro Gilleberti epi-
scopi Pictauensis, quo super verba Boëthij de trinitate, sanis-
sima quidem atque catholica commentabatur hoc modo: Pa
ter est veritas, id est, verus. Filius est veritas, id est verus. Spi-
ritus sanctus est veritas, id est verus. Et hi tres simul non tres K
veritates, sed vna veritas, id est vnus verus. O obscuram per-
uersamque explanationem? Quàm verius saniúsque per con
trarium ita dixisset: Pater est verus, id est veritas. Filius est
verus, id est veritas. Spiritus sanctus est verus, id est veritas.
Et hi tres vnus verus, id est vna veritas. Quod quidem fecis-
set, si sanctum dignaretur Fulgentium imitari, qui ait: Vna
quippe veritas vnius dei, imò vna veritas vnus deus non pa-
titur seruitiū atque culturā creatoris creaturæque coniungi.

Bonus corrector, qui veracissime de veritate loqueretur,
qui pie catholicéque sentiret de vera & mera diuinæ simpli-
citate substantiæ, in qua nihil esse possit quod ipsa non sit, &
ipsa deus. Quanquam manifestius in nōnullis locis aliis à re-
ctitudine fidei liber ille præfati episcopi visus est discrepare,
quorum (verbi causa) adhuc vnū pono. Nam dicente aucto-
re: Cum dicitur, deus deus deus, pertinet ab substantiam: no-
ster commentator intulit, nō quæ est, sed qua est: quod absit,
vt assentiat catholica ecclesia, esse videlicet substantiam, vel
aliquā omnino rem qua deus sit, & quę non sit deus. Sed hæc
minime iam contra ipsum loquimur (quippe qui in eodem
conuentu sententiæ episcoporum humiliter acquiescēs, tam
hæc quàm cætera digna reprehēsione inuēta proprio ore dā-
nauit) sed propter eos qui adhuc librū illū contra apostolicū
vtique promulgatum ibidem interdictum transcribere & le-
ctitare feruntur, contentiosius persistentes sequi episcopum L
in quo ipse non stetit, & erroris quàm correctionis magistrū
habere malentes. Nō solū autem, sed & propter vos, occasio-
ne accepta, de differentia imaginis, & animę quæ ad imaginē
facta est, operæprecium credidi excursum hunc facere, vt si
qui forte ex aquis furtiuis, quæ dulciores videntur, aliquan-
do aliquid biberint, sumpto antidoto euomant illud, & pur-
gato mētis stomacho ad id quod secundum promissionē no
stram dicendum de similitudine superest accedentes, puriora
iam in gaudio non de nostris hauriant, sed de fontibus salua-
toris sponsi ecclesiæ Iesu Christi domini nostri, qui est super
omnia deus benedictus in secula. Amen.

Qualiter anima verbo dei similatur per simplicitatem essentiæ, immortalitatem, & arbitrij libertatem.
Sermo LXXXI.

QVAESITVM est ante de affinitate animæ ad verbum?
atque id quidem necessariè. Quæ enim conuentio tan-
tæ maiestati & tantæ paupertati, vt more & amore sponso-
rum veluti ex æquo sese complecti referantur sublimitas il-
la & illa humilitas? Nam si vere id dicimus, valde læta fidu-
cia est: si falso, valde punienda audacia. Propterea ergo de
conuenientia horum quærendum fuit, quę quidem iam mul
ta inuenta est, sed non omnis. Quis enim vel nimis hebes nō
videat, quàm se è vicino respiciant imago, & quod ad imagi M
nem est? Quorum vtique vnum vni, & alterum alteri, sermo
(si recolitis) assignauit hesternus. Nec de imagine tātum, sed
etiam de similitudine demōstrata ibidem propinquitas est,
nisi quòd ipsa similitudo in quo vel in quibus potissimum
constet, necdum à nobis est declaratum. Age iam intēdamus
declarationi huic, vt quo anima plenius suam agnouerit ori-
ginem, eo amplius erubescat vitam habere degenerem. Imò
vero quod peccato vitiatum deprehēderit in natura, studeat
reformare industria: vt digne suo genere, dei quidē munere
sese regens, ad amplexus verbi fidenter accedat. Aduertat igi
tur ex hac diuinæ ingenuitate similitudinis inesse sibi illā suæ
substātiæ naturalem simplicitatem, qua hoc est illi esse quod
viuere: & si non quod bene, quódve beate viuere: vt sit si-
militudo, non æqualitas. Gradus propinquus, gradus tamen.
Neque enim vnius excellentiæ parísve fastigij sunt, hoc ha-
bere esse quod viuere, & item habere hoc esse quod beate vi
uere. Ergo si verbi est illud propter sublimitatem, hoc animę
propter similitudinem, salua quidem eminentia verbi: palam
est affinitas naturarū, palā animæ prærogatiua. Et vt quod di-
citur planius fiat, soli deo id est esse, quod beatū esse, atq; hoc
primum & purissimū simplex. Secundū autē simile est huic,
id videlicet habere esse quod viuere, atq; hoc animæ est. Ex
hoc etsi inferiori gradu ascendi potest, nō modo ad bene, sed
etiam ad beate viuendum, non quia vel tūc sit hoc esse quod
beatum

A beatum eſſe illi qui eò peruenerit, quatenus ita glorietur pro ſimilitudine, vt tamẽ pro diſparitate habeat ſemper vnde omnia oſſa eius dicant: Domine, quis ſimilis tui? Bonus tamen animæ gradus, ex quo & ſolo ad beatam aſcenditur vitam. Sunt nãque viuentia, & horum genera duo, quæ ſentiunt, & quæ non ſentiunt. Porro inſenſibilibus ſenſibilia præferuntur, atque vtriſque vita qua viuitur & ſentitur. Non ſtabunt pariter in gradu vno vita & viuens, multo minus vita, & quę ſunt ſine vita. Vita anima eſt viuens quidem, ſed non aliunde quã ſeipſa, ac per hoc, nõ tam viuens, quã vita, vt proprie de ea loquamur. Inde eſt quòd infuſa corpori viuificat illud, vt ſit corpus de vitæ præſentia non vita, ſed viuẽs. Vnde liquet, ne viuo quidem corpori id viuere eſſe quod eſſe, cum eſſe, & minime viuere poſsit. Multo minus quæ vitæ expertia ſunt, ad hunc gradum aſſurgent. Sed nec omne quod vita dicitur, vel eſt, continuo valebit pertingere huc. Eſt pecorum, eſt & arborum vita, ſenſu altera vigens, altera carens. At neutri tamen idem eſſe quod viuere eſt: cum (vt quidem multorũ opinio eſt) ante in elementis, quã vel illa in mẽbris, vel iſta in ramis extiterint. At ſecundum hoc cum deſinunt viuificare, ſimul viuere ceſſant, ſed nõ & eſſe. Soluuntur pariter & diſſoluuntur, tanquã nõ alligatæ tantũ, ſed & colligatæ. Neq; enim vnum ſimplex eſt quæq; harum, ſed ex pluribus conſtans: & propterea nõ redigitur in nihilũ, ſed diſsilit in partes, vt & ad

B ſuum quodque recurrat principiũ: verbi cauſa, aër ad aërem, ignis ad ignem, & reliqua in hunc modum. Nequaquã igitur tali vitæ idem eſſe & viuere eſt, quę eſt & quando non viuit.

Porro nihil horum quibus nõ hoc eſſe quod viuere ſit, ad bene beatéq; viuendũ quandoq; proficiet vel emerget: quippe quod neque ad hũc inferiorem gradum potuit peruenire. Sola quæ in ipſo ſtare cognoſcitur anima hominis, in eo dignitatis creata eſt vita à vita, ſimplex à ſimplici, immortalis ab immortali: vt non ſit longe à ſummo gradu, vbi ſcilicet id eſſe quod beate viuere eſt, in quo ſolus ſtat beatus, & ſolus potens, rex regum, & dominus dominantium. Accepit itaque in ſui conditione anima etſi non eſſe, poſſe tamen eſſe beata, ſummo proinde gradui quantum licet appropians, nõ pertingens tamen. Neq; enim vel ipſi (vt ſupra diximus) hoc erit aliquando eſſe quod beatam eſſe, nec quando beata erit. Fatemur ſimilitudinem, æqualitatem tenuimus. Verbi cauſa, vita deus, vita & anima eſt: ſimilis quidẽ, ſed diſpar. Porro ſimilis, ꝙ vita, ꝙ ſeipſa viuens, quòd nõ tantũ viuens, ſed & viuificans: ſicut & ille hæc omnia eſt. Diſpar vero quantum à creante creata. Diſpar, quòd vt niſi creata ab illo nõ eſſet, ſic niſi ab ipſo viuificata non viueret. Non viueret dico, ſed ſpirituali vita, non naturali. Nam naturali quidẽ etiam quæ non ſpiritualiter viuit, immortaliter viuat, neceſſe eſt. At qualis vita, in qua ſatius foret non naſci, quã non ab ea mori? Mors

C potius eſt, & ideo grauior, quia peccati non naturæ. Denique

Pſal.33.d mors peccatorũ peſsima. Ita ergo quę ſecundũ carnẽ viuit anima, viuẽs mortua eſt, quippe cui bonũ erat omnino nõ viuere, quã ſic viuere. A qua nimirũ vitali quadã morte minime vnquã reſurget, niſi per verbũ vitæ, imò per verbũ vitam viuentẽ vtiq; & viuificantẽ. Aliàs autẽ immortalis eſt anima, & in hoc nihilominus verbo ſimilis quidẽ, ſed non æqualis. Nã intantum ſuperexcellit immortalitas deitatis, vt apoſtolus di-

1.Tim.6.c cat de deo: Qui ſolus habet immortalitatem. Quod ego reor pro eo dictũ, quòd ſolus ſit natura incommutabilis deus, qui

Mala.3.b. ait: Ego dominus, & non mutor. Vera nanque & integra immortalitas tam nõ recipit mutationem quàm nec finẽ, quòd omnis mutatio quędã mortis imitatio ſit: omne etenim quod mutatur, dũ de vno ad aliud tranſit eſſe, quodãmodo neceſſe eſt moriatur quod eſt, vbi eſſe incipiat quod nõ eſt. Quòd ſi tot mortes quot mutationes, vbi immortalitas? Et huic vanitati ſubiecta eſt ipſa creatura non volens, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe. Attamen immortalis anima eſt: quoniam cum ipſa ſibi vita ſit, ſicut nõ eſt quo cadat à ſe, ſic non eſt quo cadat à vita. Verum cum conſtet ſuis affectibus mutari eam, agnoſcat ita ſe deo in immortalitate ſimilẽ, vt ſciat ſibi deeſſe non modicam immortalitatis partẽ, ſoli cedẽs abſolutam perfectámq; immortalitatẽ, apud quem nõ eſt trãſmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio. Non mediocris tamen animæ dignitas præſenti diſputatione cõperta eſt, quæ

gemina quadã vicinitate naturæ verbo appropiare videtur, D ſimplicitate eſſentiæ, & perpetuitate vitæ. Sed enim adhuc vnum occurrit quod minime præteribo: nec enim minus inſignẽ ſimilémve minus verbo animã facit, & forte etiã plus, Arbitrij libertas hæc eſt, plane diuinum quiddam prȩfulgens in anima tanquã gemma in auro. Ex hac nẽpe ineſt illi inter bonum quidẽ & malũ, necnon inter vitã & mortẽ, ſed & nihilominus inter lucẽ & tenebras & cognitio iudicij, & optio eligendi: & ſi qua ſunt alia quæ ſimiliter circa animi habitum ſeſe è regione reſpicere videãtur, nihilominus inter ipſa cenſorius quidam arbiter is animæ oculus diiudicat & diſcernit: ſicut arbiter in diſcernendo, ita in eligendo liber. Vnde & li- *Liberũ arbitrium.*
berum nominatur arbitriũ, quòd liceat verſari in his pro arbitrio volũtatis. Inde homo ad promerendum potis. Omne etenim quod feceris bonũ malúmve, quod quidẽ non facere liberũ ſit, merito ad meritũ reputatur. Et vt merito laudatur, non is tantũ qui potuit facere mala & nõ fecit, ſed & qui potuit non facere bona & fecit: ita malo nõ caret merito tam is qui potuit nõ facere mala & fecit, quã qui potuit facere bona & non fecit. Vbi autẽ non eſt libertas, nec meritum. Propterea quæ ſunt carẽtia ratione animalia nihil merẽtur: quia ſicut deliberatione, ita & libertate carẽt. Senſu agũtur, ferũtur impetu, rapiũtur appetitu. Neq; enim iudiciũ habẽt quo ſe diiudicent ſiue regant, ſed ne inſtrumentũ quidẽ iudicij, id eſt rationẽ: inde eſt quòd non iudicantur, quia non iudicant.

E Quanã quippe ratione ab his exigatur ratio quã nõ acceperunt? Hãc vim à natura ſolus homo nõ patitur, & ideo ſolus inter animantia liber. Et tamen interueniẽte peccato patitur quandã vim & ipſe, ſed à volũtate, non à natura, vt ne ſic quidem ingenita libertate priuetur. Quod enim voluntarium, & liberum. Et quidem peccato factum eſt, vt corpus quod cor- *Sapiẽ.9.d.*
rumpitur aggrauet animam, ſed amore, nõ mole. Nam quòd ſurgere anima per ſe iam nõ poteſt quæ per ſe cadere potuit: voluntas in cauſa eſt, quæ corrupti corporis vitiato ac vitioſo amore langueſcẽs & iacens, amorẽ pariter iuſtitiæ non admittit. Ita neſcio quo prauo & miro modo ipſa ſibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, neceſsitatẽ facit, vt nec neceſsitas cum voluntaria ſit excuſare valeat volũtatem, nec voluntas cum ſit illecta excludere neceſsitatem. Eſt enim neceſsitas hæc quodãmodo voluntaria. Eſt fauorabilis vis quędam premendo blandiens, & blandiendo premens: vnde ſeſe rea voluntas, vbi ſemel peccator conſenſerit, nec excutere iam per ſe, nec excuſare tamen vllatenus de ratione queat. Inde querula illa vox veluti gementis ſub onere neceſsitatis huius: Domine, inquit, vim patior, reſponde pro me. Sed rur- *Eſa.38.c*
ſus ſciens, quòd nõ iuſte cauſaretur aduerſus dominum, cũ voluntas ſua ipſius potius in cauſa foret, attende quid ſecutus intulerit: Quid dicam, aut quid reſpondebit mihi, cum ipſe fecerim? Premebatur iugo, non alio tamen quã volũtariæ cu- F
iuſdam ſeruitutis, & erat pro ſeruitute quidẽ miſerabilis, ſed pro voluntate inexcuſabilis. Volũtas enim eſt quę ſe cum eſſet libera ſeruam fecit peccati, peccato aſſentiendo: voluntas nihilominus eſt, quæ ſe ſub peccato tenet voluntarie ſeruiendo. Vide quid dicas, ait aliquis mihi. Túne voluntarium dicis, quod iam neceſſariũ conſtat eſſe? Verũ quidem eſt, quòd voluntas ſeipſam addixerit, ſed non ipſa ſe retinet, magis retinetur & nolẽs. Bene hoc ſaltem das, quia retinetur. Sed vigilanter retine voluntatem eſſe quam retineri fateris. Itaque voluntatem nolentem dicis? Non vtique voluntas retinetur non volens. Voluntas enim volentis eſt, non nolentis. Quod ſi volens retinetur, ipſa ſe retinet. Quid ergo dicet, aut quid reſpondebit ei, cum ipſa fecerit? Quid fecit? Seruam ſe fecit: vnde dicitur: Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Propter- *Ioan.8.d*
ea cum peccauit (peccauit autem, cum peccato obedire decreuit) ſeruam ſe fecit. Sed ſit libera, ſi non adhuc facit. Facit autem in eadem ſeruitute ſe retinens. Neq; enim non volens voluntas tenetur: voluntas enim eſt. Ergo quia volens, ſeruam ſeipſam fecit: non modo fecit, ſed facit. Merito proinde (quod ſæpe memorandum eſt) quis reſpondebit illi cum ipſa fecerit, ipſa & faciat? Sed non me, inquis, decredere facies neceſsitatem quam patior, quã in memetipſo experior, contra quam & aſsidue luctor. Vbinam quæſo hanc neceſsitatem ſentis? Nónne in voluntate? Non ergo parum firmiter

vis,

G vis, quod & necessario vis. Multum vis quod nolle nequeas.
nec multum obluctás. Porro vbi voluntas, & libertas. Quod
tamen dico de naturali, non de spirituali, qua libertate (vt di-
Gala.4.d cit apostolus) Christus nos liberauit. Nam de illa idem ipse
1.Cor.3.d dicit: Vbi spiritus domini, ibi libertas. Ita anima miro quo-
dam & malo modo sub hac voluntaria quadam ac male libe
ra necessitate & ancilla tenetur & libera: ancilla propter ne-
cessitatem, libera propter voluntatē: & quod magis mirum,
magisque miserum est, eo rea quo libera, eoque ancilla quo
rea, ac per hoc eo ancilla quo libera. Miser ego homo, quis
me liberabit à calumnia huius pudendæ seruitutis? Miser, sed
liber. Liber, quia homo: miser, quia seruus. Liber, quia similis
Iob 7.d deo: miser, quia cōtrarius deo. O custos hominum, quare po-
suisti me contrarium tibi? Posuisti enim cum non prohibui-
sti. Alioquin ipse me posui, & factus sum mihimetipsi gra-
uis. Iustissime quidem, vt hostis tuus, hostis sit & meus, &
qui tibi repugnat, repugnet & mihi. Ego vero qui tibi, ego
qui mihimet contrarius factus sum, atque in membris meis
inuenio quod cōtradicat, & menti meę, & legi tuæ. Quis me
liberabit de manibus meis? Non enim quod volo, hoc ago,
sed me non alio prohibente. Et quod odi, illud facio, sed me
non alio compellente. Atque vtinam prohibitio hæc & hęc
compulsio, ita esset violenta, vt non esset voluntaria, forsitan
enim sic possem excusari: aut certe ita esset volūtaria, vt non
H violenta, profecto enim sic possem corrigi. Nunc vero nus-
quam exitus misero patet, quem & voluntas (vt dixi) inexcu-
sabilē, & incorrigibilem necessitas facit. Quis me eripiet de
manu peccatoris, & de manu cōtra legem agentis & iniqui?

Quærit quis de quo querar? De me. Ego ille peccator, il-
le exlex, ille iniquus. Peccator, quia peccaui: exlex, quia vo-
luntate persisto agere contra legem. Nam mea voluntas ipsa
est lex in membris mei, legi diuinæ recalcitrans. Et quoniam
Psa.36.f lex domini lex mentis meæ, sicut scriptum est: Lex dei eius
in corde ipsius, per hoc & mihiipsi mea ipsius voluntas con-
traria inuenitur, quæ est iniquitas maxima. Cui enim nō ini-
Eccl.14.d quus qui mihi sum? Qui sibi nequam, ait, cui bonus? Fateor
non sum bonus, quia non est in me bonum. Consolabor me
Rom.7.d tamen, quia & sanctorum vox ista est. Scio quia nō est in me
bonū, inquit. Discernit tamē quod dicit: in se, in carne sua in-
terpretans, propter contradictoriā legē quæ in ea est. Nā ha-
bet legem & in mente, eaque melior. An non lex dei bona?
Quòd si malus propter legē malam: quomodo non propter
bonā bonus? An mala sua est quæ est in carne sua, & ideo de
mala malus, & minime bonus de bona? Non est ita. Lex dei
Rom.7.d eius in mente ipsius, atque ita in mente, vt sit & mētis. Testis
est ipse qui ait: Inuenio aliam legem in membris meis, repu-
gnantem legi mentis meæ: Nunquid suum quod carnis suæ
est, & non suū quod mentis suæ est? Ego dico & plus. Quid-
I ni dicam, quod idem ipse magister dicit? Nam mēte quidem
seruiens legi dei, carne autem legi peccati, quid magis suum
fateatur euidenter ostēdit, cum malum quod in carne est, ita
Ibidem. à se alienū censet, vt dicat: Itaque iam non ego operor illud,
sed quod habitat in me peccatum. Et ideo fortassis signanter
aliam dixerit legem inuentam in mēbris suis, quòd alienam
hāc, & quasi aduentitiā reputaret. Vnde & adhuc ego aliquid
audeo amplius, haud temere quidem, Paulum videlicet non
iam malum propter malum quod in carne habet, magis autē
bonum propter bonum quod in mente habet. An nō bonus,
qui consentit legi dei quoniam bona est? Nam & si se itidem
fateatur seruire legi peccati, carne hoc facit, nō mente. Cum
autē mente quidem seruiat legi dei, carne autem legi peccati,
quidnā potissimum horū Paulo imputandū putes, tu videris:
nam mihi fateor facile persuasum quod mentis, quàm quod
carnis est pluris esse non solū mihi, sed & ipsi Paulo, vt iam di
Ibidem. ctum est, qui ait: Si autē quod nolo, illud facio, iam nō ego o-
peror illud, sed quod habitat in me peccatum. Sed de liber-
tate ista sufficiat. In libello quem de gratia, & libero arbitrio
scripsi, diuersa fortassis de imagine & similitudine disputata
legūtur, sed (vt arbitror) non aduersa. Legistis illa, ista audi-
stis, quænam magis probetis, vestro iudicio derelinquo: vel
si quid melius vtrisque sapitis, in hoc gaudeo & gaudebo. At
quoquo modo illa se habeant, tria quidē imprę̄sentiarū præ-
cipua cōmendata tenetis, simplicitatē, immortalitatē, liberta-
tem. Et hoc vobis liquido apparere iam arbitror, animā pro K
ingenita atque ingenua similitudine, quę in his tā eximiè cla-
ret non paruam cum verbo habere affinitatem, sponso eccle
siæ Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia deus be
nedictus in secula, Amen.

Qualiter anima similis deo manens, per peccatum tamen dissimilis facta est in simplicitate, immortalitate, & libertate. Sermo LXXXII.

QVID vobis videtur? Possumúsne iam regredi ad expo-
nendi ordinem vnde digressi sumus, quia patet propin-
quitas verbi & animæ, pro qua vtique demonstran-
da digressio ipsa facta est? Possemus (vt mihi videtur) nisi pa-
rum quid dubietatis in his quæ dicta sunt adhuc residere sen
tirem. Nil furari volo. Non libenter prætereo quod vobis
vtile putē. Et quomodo id audeam, de his præsertim quæ vo
bis accipio? Scio hominem aliquid aliquando inter loquen-
dum ex his quæ suggerebat spiritus (etsi non infideli, minus
tamen fidenti animo) retentantem & reseruantem sibi vt ha
beret quod diceret denuo tractaturus, & ecce vox ad eum
(vt quidem ei visum est) donec istud tenebis, aliud non acci-
pies. Quid si retinuisset non prouidendo suæ inopiæ, sed fra-
ternis profectibus inuidēdo, nōne merito & hoc ipsum quod
videbatur habere, auferretur ab eo? Quod quidē longe à ser- L
uo vestro semper faciat deus, sicut semper fecit. Sic mihi iu-
giter abundare dignetur fons ille indeficiens sapiētiæ saluta-
ris, quomodo sine inuidia vobis cōmunicaui, & refudi quic-
quid mihi infundere hactenus dignatus est ipse. Si ego vos
fraudo, à quo iā non verear ipse fraudari? Ne à deo quidem.
Est itaque in his quæ dicta sunt aliquid quod (vt vereor ego)
offendiculū dare queat, si nō cōplanetur. Et, ni fallor, sunt de
hic stantibus, quibus iam scrupulū mouit quod dicere volo.
Trina illa verbi similitudo quā animæ assignauim⁹, imò qua
insignitā aduertimus, recolitísne quòd etiam inseparabiliter
inesse illi visa fuerit nobis? Id quidem videatur aliquibus scri
pturarū testimoniis obuiare: vt, verbi gratia, est illud in psal-
mo: Homo cū in honore esset, nō intellexit, cōparatus est iu- Psal.48.d
mentis insipientibus, & similis factus est illis. Et item illud:
Mutauerunt gloriam suā in similitudinem vituli comedentis Psal.105.d
fœnū: sed & quod aperte dictū est in persona dei: Existimasti Psal.49.d
inique, ꝙ ero tui similis? & pleraque alia quę similitudinē dei
in homine post peccatum deletam cōcorditer asseuerare vi-
dentur. Quid ergo dicemus ad hæc? Tria illa in deo mini-
me esse, & sic alia quærenda in quibus similitudinē assigne-
mus, aut esse quidem in deo, sed nō in anima, & ne sic quidē
in his similitudinē inueniri, aut esse & in anima, sed posse e-
tiam non inesse, ac per hoc non inseparabilia esse? Absit. Et
in deo & in anima sunt, & semper insunt, nec est quod nos a-
liquid horum dixisse pœniteat, ita totum subnixum est indu- M
bitata, & absolutissima veritate. Sed quod scriptura loqui-
tur de dissimilitudine facta: non quia similitudo ista deleta
sit loquitur, sed quia alia superducta. Non plane anima nati-
uam se exuit formam, sed superinduit peregrinam. Illa addi-
ta, non ista perdita est: & quæ superuenit, obscurare ingeni-
tam potuit, sed non exterminare. Denique obscuratū est in-
sipiens cor illorū, ait apostolus. Et propheta: Quomodo ob- Rom.1.c
scuratū est aurum, mutatus est color optimus? Obscuratum Thren.4.a
aurum plangit, sed aurū tamen, mutatū colorē optimum, sed
non fundamentum coloris euulsum. Manet in fundamento
prorsus inconcussa simplicitas, sed minime apparet duplici-
tate operta humanæ dolositatis, simulationis, hypocrisis.

Quā incongrue simplicitati duplicitas admiscetur, quàm in-
digne tali fundamento talis structura committitur. Huiusmo
di sibi versutiam serpens induerat, cum se vt deciperet consi
liarium exhibebat, simulabat amicum. Huiusmodi quoq; se-
ducti ab eo paradisi incolæ induerant sibi, cum pudendā iam Gene.3.b
nuditatem tegere conarētur, & vmbra frondosi ligni, & frō-
diū succinctoriis, & verbis excusatoriis. Quàm late extunc &
deinceps omnē posteritatē hæreditariū hypocrisis virus infe
cit. Quem dabis de filiis Adā, qui quod est, non dico velit, sed
vel patiatur videri? Sed perseuerat nihilominus in omni ani-
ma cum originali duplicitate generalis simplicitas, vt de col-
latione confusio augeatur. Perseuerat æquè immortalitas,
sed fusca

A ſed fuſca & tetra, irruente tenebroſa corporeæ mortis caligi
ne. Nam etſi nō priuatur vita, vitæ tamen beneficiū ſuo cor-
pori iam non ſufficit vēdicare. Quid quòd ne ſuā quidē ſpiri-
Ezech.18.a tualē duntaxat vitā retinet ſibi? Anima nempe quæ peccaue-
rit, ipſa morietur. Nónne morte iſta duplici incurſante, illa
qualiſcunq; immortalitas quā retentat, tenebroſa ſatis reddi-
tur & miſella? Adde ꝙ appetentia terrenorū (quæ quidē om-
nia ad interitum ſunt) denſat tenebras, ita vt in anima ſic vi-
uente nil à parte aliqua niſi pallida facies & imago quædam
mortis apparere cernatur. Cur non enim quæ immortalis
eſt, ſimilia ſibi immortalia appetit & æterna: vt quod eſt, ap-
pareat, & quod facta eſt, viuat? Cęterū contraria ſapit & quę-
rit, & mortalibus ſeſe degeneri conuerſatione conformans,
immortalitatis candorem quodam mortiferæ conſuetudinis
piceo colore denigrat. Quidni mortalium appetitus immor-
Eccl.13.a talem mortali ſimilem, immortali diſsimilem faciat? Qui tan
git picem (ait ſapiens) inquinabitur ab ea. Fruendo mortali-
bus mortalitatē ſe induit, & veſtem immortalitatis incidente
mortis ſimilitudine decolorauit, non exuit. Euā attende quo-
modo eius anima immortalis, immortalitatis ſuæ gloriæ, fu-
cum mortalitatis intexit, mortalia vtiq; affectando. Vt quid
enim cū immortalis eſſet, mortalia nō contempſit & tranſi-
toria, contenta ſibi ſimilibus immortalibus & æternis? Vidit,
Gene.3.b inquit, lignum quòd eſſet pulchrū oculis, & aſpectu delecta-
B bile, ac ſuaue ad veſcendū. Nō eſt tua, ô mulier iſta ſuauitas,
iſta delectatio, iſtáque pulchritudo. Et ſi tua pro parte luti, nō
tua ſolius, ſed communis cunctis animātibus terræ. Tua, quæ
vere tua eſt, aliunde & alia: nam æterna eſt de æternitate.

Quid tu animæ tuæ aliam formam, imò deformitatem im-
primis alienā? Enimuero quod delectat habere, id etiā perde-
re timet, & timor color eſt. Is libertatem dum tingit, tegit, &
eam nihilominus ſibimet reddit diſsimilē. Quàm dignius ſua
origine nihil cuperet vbi nihil metueret, ac per hoc à ſeruili
timore iſto ingenitā ſibi defenderet libertatem, manētem in
vigore & decore ſuo. Heu non ita eſt, mutatus eſt color opti
Ibidem. mus. Fugitas & latitas, audis vocem domini dei, & abſcondis
te. Cur hoc, niſi quia quē amabas times, & libertatis ſpeciem
forma ſeruilis excluſit? Sed & voluntaria illa neceſsitas & cō
traria lex inflicta in membris (de qua proximo ſermone diſ-
ſerui) eidem incubat libertati, & liberam natura creaturam
per propriam ipſius voluntatē dum allicit, ſubiicit ſeruituti,
implens faciem eius ignominia, ita vt vel carne ſeruiat legi
peccati, & non volens. Quia ergo naturæ ingenuitatem, mo-
rum probitate defenſare neglexit: iuſto auctoris iudicio fa-
ctum eſt, non quidē vt libertate propria nudaretur, ſed tamē
ſuperindueretur ſicut diploide confuſione ſua. Et bene ſicut
diploide, vbi veſte veluti duplicata manente libertate pro-
pter voluntatē, ſeruilis nihilominus cōuerſario neceſsitatem
C probat. Hoc de ſimplicitate, hoc de immortalitate animę ad-
uertere eſt: & nil tibi in ea, ſi bene cōſideres, apparebit quod
non ſit iſtiuſmodi ſimilitudinis pariter & diſsimilitudinis di-
ploide adopertum. An non diplois vbi non innata, ſed affi-
xa, & quadam quaſi acu peccati aſſuta ſimplicitati fraus, im-
mortalitati mors, neceſsitas libertati? Neque enim eſſentiæ
ſimplicitati præſcribit duplicitas cordis, non naturæ immor-
talitati mors, aut voluntaria peccati, aut neceſſaria corporis,
non arbitrij libertati neceſsitas voluntariæ ſeruitutis. Ita-
que bonis naturæ mala aduentitia dum nō ſuccedunt, ſed ac-
cedunt, turpant vtique ea non exterminant, conturbant non
deturbant. Inde anima diſsimilis deo, inde diſsimilis eſt & ſi-
Psal.105.c bi: inde comparata iumentis inſipientibus, & ſimilis facta eſt
illis: inde quod legitur commutaſſe gloriam ſuam in ſimilitu-
dinem vituli comedentis fœnū: inde, homines tanquam vul-
pes duplicitatis & fraudis foueas habent: & quia partes vul-
pibus ſe fecerunt, partes vulpium erunt: inde iuxta Salomo-
Eccl.3.d nem, vnus exitus homini & iumento. Quidni ſimiliter exeat,
qui ſimiliter vixit? More beſtiali incubuit terrenis, morte be-
ſtiali excedet terris. Audi aliud. Quid mirum ſi ſimilem ſor-
timur exitum, qui & ſimilem habemus introitū? Vnde enim
hominibus, niſi de ſimilitudine beſtiali ille tam intemperans
ardor in coitu, tam immoderatus dolor in partu? Ita homo
in conceptu & ortu, in vita & morte comparatus eſt iumētis
inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quid quod libera
creatura ſibi ſubditum appetitū non regit vt domina, ſed ſe- D
quitur & obſequitur vt ancilla? Nónne & in hoc ſe aſsimilat
& annumerat cæteris animantibus quæ natura nō in liberta-
tem vocauit, ſed condidit in ſeruitutem ſeruire ſuo ventri,
appetitui obedire? Nónne tali merito confunditur perhiberi
vel exiſtimari ſimilis deus? Ideóque ait: Exiſtimaſti inique ꝙ Psal.49.d
ero tui ſimilis? Et infert: Arguam te, & ſtatuam cōtra faciem Ibidem.
tuam. Non eſt ſeſe vidētis animæ, deum exiſtimare ſimilem
ſibi, animæ duntaxat (qualis mea eſt) peccatricis & iniquæ.
Eiuſmodi nanque arguitur: Exiſtimaſti inique (ait) & non
dicit, exiſtimaſti anima, vel exiſtimaſti homo, quòd ero tui
ſimilis. Sed ſi ſtatuatur iniquus ante faciem ſuam, & contra
vultum quendam morbidum puditúmque interioris homi-
nis ſui ſiſtatur, vt diſsimulare aut declinare non queat impu-
ritatem conſcientiæ ſuæ, ſed videat, vel inuitus ſordes pecca-
torum ſuorum, vitiorum inſpiciat deformitatem, nequaquā
poterit exiſtimare deum fore ſimilem ſibi, ſed quaſi diffidēs
pro tanta diſsimilitudine quam videbit, puto exclamabit &
dicet: Domine, quis ſimilis tibi? Quod quidē dictum pro vo-
luntaria illa & nouicia diſsimilitudine. Nam manet prima ſi-
militudo, & ideo illa plus diſplicet, ꝙ iſta manet. O quantum
bonum iſta, quātúmq; malum illa: ex mutua tamen collatio-
ne vtraq; res in genere ſuo plus eminet. Cum ergo anima
tantam in ſe vna rerum diſtātiam cernit, quidni clamet inter
ſpem & deſperationem vtique poſita: Domine, quis ſimilis E
tui? Trahitur in deſperationem pro tanto malo, ſed reuoca-
tur in ſpem à tanto bono. Inde eſt, vt quo ſibi plus diſplicet
in malo quod in ſe videt, eo ſe ardentius ad bonū quod æquè
in ſe conſpicit trahat, cupiátq; fieri ad quod facta eſt, ſimplex
& recta, & timens deum, ac recedens à malo. Quidni recede-
re poſsit, ad quod accedere potuit? Quidni accedere, à quo
recedere potuit? Quod tamen vtrūq; dixerim de gratia præ-
ſumendū, non de natura, ſed ne de induſtria quidē. Nēpe ſa-
pientia vincit malitiā, nō induſtria vel natura. Nec deeſt oc-
caſio præſumēdi, ad verbum eſt conuerſio eius. Nō eſt apud
verbum ocioſa animæ generoſa cognatio, de qua triduo iam
tractamus, & cognationis teſtis ſimilitudo perſeuerans. Di-
gnanter admittit in ſocietatē ſpiritus ſimilē in natura. Et cer
te de ratione naturæ, ſimilis ſimilem quærit. Vox requirētis:
Reuertere Sunamitis, reuertere vt intueamur te. Intuebitur Canti.6.d
ſimilem, qui diſsimilē non videbat, ſed & ſe intuendū pręſta-
bit. Scimus quoniā cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniā
videbimus eum ſicuti eſt. Puta ergo de difficultate magis, q̄
de impoſsibilitate venire illam percūctationē: Domine, quis
ſimilis tibi? Aut ſi hoc magis probas, vox eſt admirantis. Ad-
miranda prorſus & ſtupenda illa ſimilitudo quam dei viſio
comitatur, imò quę dei viſio eſt, ego autem dico in charitate.
Charitas illa viſio, illa ſimilitudo eſt. Quis non ſtupeat chari
tatem dei ſpreti & reuocantis? Merito iniquus arguitur ille F
qui ſupra inductus eſt dei ſimilitudinem vſurpans ſibi, cū di-
ligendo iniquitatem, neque poſsit ſe diligere, neque deū: ſic
enim habes: Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuā. Facta Psal.10.b
igitur de medio iniquitate, quæ eam quæ ex parte eſt diſsimi
litudinem facit, erit vnio ſpiritus, erit mutua viſio mutuáque
dilectio. Siquidem veniēte quod perfectum eſt, euacuabitur
quod ex parte eſt, eritq; ad alterutrum caſta & conſummata
dilectio, agnitio plena, viſio manifeſta, coniunctio firma ſo-
cietas indiuidua, ſimilitudo perfecta. Tunc cognoſcet anima
ſicut cognita eſt, tunc amabit ſicut amata eſt, & gaudebit ſpō
ſus ſuper ſponſam, cognoſcens & cognitus, diligens & dile-
ctus, Ieſus Chriſtus dominus noſter, qui eſt ſuper omnia deus
benedictus in ſecula. Amen.

Qualiter anima quantumcunque vitiis corrupta adhuc per amorem caſtum & ſanctum poteſt redire ad ſimilitudinem ſponſi, id eſt, Chriſti. Sermo LXXXIII.

QVANTVM quidem regularis hora permiſit quā
nobis cōſtituimus ad loquendū, biduū hoc in de-
monſtranda verbi animæque affinitate expēſum
eſt. Quæ vtilitas in omni labore iſto? Nēpe hæc:
docuimus omnem animam licet oneratam vitiis, peccatis ir-
retitam, captam illecebris, exilio captiuam, corpore carcera-
tam, luto hærentem, infixam limo, affixam membris, confixā
curis,

G curis, distentam negociis, contractam timoribus, afflictã doloribus, erroribus vagam, solicitudinibus anxiam, suspicionibus inquietam, & postremo aduenam in terra inimicorũ iux-
Baruc 3.d ta prophetæ vocem, coinquinatam cum mortuis, deputatam cum his qui in inferno sunt, licet inquam sic dãnatam, & sic desperatã, docuimus tamen hanc in sese posse aduertere non modo vnde respirare in spem veniæ, in spem misericordiæ queat, sed etiam vnde audeat aspirare ad nuptias verbi, cum deo inire fœdus societatis non trepidet, suaue amoris iugum cum rege ducere angelorum non vereatur. Quid enim non tute audeat apud eum cuius se insignem cernit imagine, illustrem similitudine nouit? Quid, inquam, vereatur de maiestate, cui de origine fiducia datur? Tantum est vt curet naturæ ingenuitatẽ vitæ honestate seruare, imò cœleste decus quod sibi originaliter inest, dignis quibusdam studeat morum affectuúmque venustare & decorare coloribus. Vt quid enim dormitet industria? Grande profecto in nobis donum naturę ipsa est: quæ si minus suas exequatur partes, nónne quod reliquum habet natura in nobis, totum turbabitur, totum quasi quadam vetustatis operietur rubigine? Id quidem iniuria auctori. Et vtique ad hoc auctor ipse deus diuinæ insigne generositatis perpetuo voluit in anima conseruari, vt semper hæc in sese ex verbo habeat quo admoneatur semper, aut stare cũ verbo, aut redire si mota fuerit. Nõ mota quasi locis migrãs,
H aut pedibus gradiens, sed mota (sicut substantiæ vtique spirituali moueri est) cum suis affectibus, imò defectibus à se quodammodo in peius vadit, cum se sibi vitę & morum prauitate dissimilem facit, reddit degenerem: quæ tamen dissimilitudo non naturæ abolitio, sed vitium est, bonum ipsum naturæ quantũ sui cõparatione attollens, tantũ fœdans coniunctione. Iam vero animę reditus, conuersio eius ad verbũ, reformandæ per ipsum, cõformandæ ipsi. In quo? In charita-
Ephes.5.a te. Ait enim: Estote imitatores dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit vos. Talis conformitas maritat animã verbo, cũ cui videlicet similis est per naturã, similẽ nihilominus ipsi se exhibet per voluntatẽ, diligens sicut dilecta est. Ergo si perfecte diligit, nupsit. Quid hac conformitate iucundius? quid optabilius charitate? qua fit vt humano magisterio non contenta, per temet ô anima fiducialiter accedens ad verbum, verbo constanter inhæreas, verbũ familiariter percuncteris consultesq́; de omni re, quãtum intellectu capax, tantũ audax desiderio. Vere spiritualis sanctique connubij contractus est iste. Parum dixi contractus, cõplexus est. Complexus plane, vbi idem velle, & nolle idem, vnũ facit spiritũ de duobus. Nec verendũ ne disparitas personarum claudicare in aliquo faciat conuenientiã voluntatum, quia amor reuerentiã nescit. Ab amãdo quippe amor, nõ ab honorãdo denominatur. Honoret sane qui horret, qui
I stupet, qui metuit, qui miratur, vacant hęc omnia penes amãtem. Amor sibi abundat, amor vbi venerit, cæteros in se omnes traducit & captiuat affectus. Propterea quæ amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipse qui honori meritò, meritò stupori & miraculo est, amari tamen plus amat. Spõsus & spõsa sunt. Quam quæris aliam inter sponsos necessitudinem, vel cõnexionẽ, præter amari & amare? Hic nexus vincit etiã quod natura arctius vinxit, vinculũ parentum ad filios. Deniq; pro-
Matt.19.a pter hoc, ait, relinquet homo patrem suũ & matrẽ suã, & adhærebit sponsæ. Vides iste affectus, q̃ sit in sponsis non cæteris tantum affectibus, sed etiam seipso potentior. Adde ꝙ iste sponsus nõ modo amans, sed amor est. Nunquid honor? Cõtendat quis esse, ego non legi. Legi autem quia deus charitas
1.Ioan.4.c est, & non quia honor est vel dignitas legi, non quia honorẽ non vult deus, qui ait: Si ego pater, vbi est honor meus? Verũ
Mala.1.c id pater. Sed si sponsum exhibeat, puto quia mutabit vocem, & dicet: Si ego spõsus, vbi est amor meus? Nam & ante ita locutus est: Si ego dominus, vbi est timor meus? Exigit ergo deus timeri vt dominus, honorari vt pater, vt sponsus amari. Quid in his præstat, quid eminet? Nẽpe amor. Absq; hoc & timor pœnã habet, & honor non habet gratiã. Seruilis est timor, quãdiu ab amore non manumittitur. Et qui de amore nõ venit honor, nõ honor, sed adulatio est. Et quidẽ soli deo honor & gloria, sed horũ neutrũ acceptabit deus, si melle amoris cõdita non fuerint. Is per se sufficit, is per se placet, &
propter se. Ipse meritũ, ipse præmiũ sibi est amor, præter se K
non requirit causam, nõ fructũ. Fructus eius, vsus eius. Amo, quia amo, amo vt amem. Magna res amor, si tamen ad suũ recurrat principium, si suæ origini redditus, si refusus suo fonti semper ex eo sumat vnde iugiter fluat. Solus est amor ex omnibus animæ motibus sensibus atq; affectibus, in quo potest creatura etsi non ex æquo respondere auctori, vel de simili mutuã rependere vicem. Verbi gratia: Si mihi irascatur deus, num illi ego similiter reirascar? Non vtique, sed pauebo, sed contremiscam, sed veniã deprecabor. Ita si me arguat, nõ redarguetur à me, sed ex me potius iustificabitur. Nec si me iudicabit, iudicabo ego eũ, sed adorabo: & saluans me nõ quærit à me ipse saluari, nec vicissim eget ab aliquo liberari, quia liberat omnes. Si dominatur, me oportet seruire: si imperat, me oportet parere, & non vicissim à domino, vel seruitium exigere, vel obsequiũ. Nũc iam videas de amore quàm aliter sit. Nam cum amat deus, non aliud vult, q̃ amari, quippe non ad aliud amat nisi vt ametur, sciens ipso amore beatos qui se amauerint. Magna res amor, sed sunt in eo gradus. Sponsa in summo stat. Amãt enim & filij, sed de hæreditate cogitãt: quã dũ verẽtur quoquo modo amittere, ipsum à quo expectatur hæreditas, plus reuerentur, minus amant. Suspectus est mihi amor cui aliud quid adipiscendi spes suffragari videtur. Infirmus est qui forte spe subtracta, aut extinguitur, aut minuitur. Impurus est qui & aliud cupit. Purus amor mercenarius non L
est. Purus amor de spe vires non sumit, nec tamen diffidentię damna sentit. Sponsæ hic est, quia hoc sponsa est quæcunque est. Sponsæ res & spes vnus est amor. Hoc sponsa abundat, hoc contentus est sponsus. Nec is aliud quærit, nec illa aliud habet. Hinc ille sponsus, & sponsa illa est. Is sponsus proprius
est quem alter nemo contingat, nec filius quidem. Deniq; ad Mala.1.c
filios clamat, vbi est honor meus? & non vbi est amor meus Deut.5.b
dicit, seruans sponsæ prærogatiuam. Sed & iubetur homo honorare patrem suũ & matrem suam, & de amore tacetur: nõ quia non amandi sint parentes à filiis, sed quia multi filiorum honorare parentes magis, q̃ amare affecti sunt. Esto quòd honor regis iudicium diligat, sed spõsi amor, imò sponsus amor solam amoris vicem requirit & fidem. Liceat proinde redamare dilectam, quidni amet sponsa, & spõsa amoris? Quidni ametur amor? Merito cunctis renuncians affectionibus aliis, soli & tota incumbit amori, quæ ipsi respondere amori habet in redhibendo amore. Nam & cum se totam effuderit in amorem: quantũ est hoc ad illius fontis perẽne profluuium?

Non plane pari vbertate fluunt amans & amor, anima & verbum, spõsa & sponsus, creator & creatura, nõ magis, quã sitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nupturæ votum, desiderium suspirantis, amantis ardor, præsumentis fiducia, quia non valet ex æquo currere cum gigante, dulcedine cum melle contendere, lenitate cum M
agno, candore cum lilio, claritate cum sole, charitate cum eo qui charitas est? Non. Nam etsi minus diligit creatura, quoniã minor est, tamẽ si ex tota se diligit, nihil deest vbi totum est. Propterea (vt dixi) sic amare, nupsisse est: quoniã non potest sic diligere, & parũ dilecta esse, vt in cõsensu duorũ integrum stet perfectúmq; connubiũ: nisi quis dubitet animã à verbo & prius amari, & plus. Prorsus & pręuenitur amãdo, & vincitur. Fœlix quæ meruit præueniri in tãtæ benedictione dulcedinis. Fœlix cui tantæ suauitatis cõplexum experiri donatum est. Quod nõ est aliud, quã amor sanctus & castus, amor suauis & dulcis, amor tantæ serenitatis, quantæ & synceritatis, amor mutuus, intimus, validúsq;, qui nõ in carne vna sed vno plane in spiritu duos iũgat, duos faciat iam nõ duos, sed vnũ,
Paulo ita dicente: Qui adhæret deo, vnus spiritus est. Et nunc 1.Cor.6.d
potius eam super his audiamus quam facile magistram de omnibus fecit, & magistra vnctio, & frequens experiẽtia. Nisi forte id melius seruamus in aliud sermonis principiũ, ne rem bonam coarctemus inter angustias huius iam propemodum finiẽdi. Et si probatis, facio finem etiam ante finem: vt famelici tempestiue conueniamus cras ad delicias sanctæ animæ, quibus beata meretur frui cum verbo, & de verbo sponso vtique suo Iesu Christo domino nostro, qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen.

A *Quòd anima quærens deum, præuenta eſt ab eo, & quid ſit illa quæſtio in qua iam ab eo præuenta eſt, Ser. LXXXIIII.*

IN LECTVLO meo per noctes quæſiui quem diligit ani-
Canti.3.a ma mea. Magnum bonum quærere deum. Ego hoc nulli in
bonis animæ ſecundum exiſtimo. Primum in donis, vlti-
mum in profectibus eſt. Virtutum nulli accedit, cedit nulli.
Cui accedat quam nulla præcedit? Cui præcedat quæ omniũ
Pſa.104.a magis conſummatio eſt? Quæ enim virtus aſcribi poſsit non
quærenti deum: aut quis terminus quærenti deum? Quæri-
te (inquit) faciem eius ſemper. Exiſtimo, quia nec cum in-
uentus fuerit, ceſſabitur à quærendo. Non pedum paſsibus,
ſed deſideriis quæritur deus. Et vtique non extundit deſide-
rium ſanctum fœlix inuentio, ſed extendit. Nunquid con-
ſummatio gaudij, deſiderij conſumptio eſt? Oleum magis eſt
illi: nam ipſum flamma. Sic eſt. Adimplebitur lætitia, ſed de-
ſiderij non erit finis, ac per hoc nec quærendi. Tu vero cogi-
ta, ſi potes, quæritandi hoc ſtudium ſine indigentia, & deſi-
derium ſine anxietate. Alterum profecto præſentia, alterum
copia excludit. Nunc iam videte cur iſta præmiſerim. Nimi-
rum, vt omnis inter vos anima quærens deum, ne magnum
bonum in magnũ ſibi detorqueat malũ, nouerit ſe præuen-
tam in illo, & antè quæſitã quàm quærentẽ. Sic enim de ma-
gnis bonis mala oriri non minima ſolẽt: cum facti eximij de
bonis domini, vtimur donis tanquam non datis, non damus
B gloriam deo. Ita profecto qui maximi videbantur pro acce-
pta gratia, pro non redhibita minimi reputãtur apud deum.
Ego autem parco vobis. Vſus ſum modeſtioribus vocibus,
maximo, minimóq;, ſed quod ſentio nõ expreſsi. Diſcrimen
inuolui, ipſe nudabo: optimum peſsimúmque dixiſſe debue-
rã. Nam vere & abſque dubio, eo quiſq; peſsimus quo opti-
mus, ſi hoc ipſum quo eſt optimus aſcribat ſibi. Nempe peſ-
ſimum hoc. Quod ſi dicat quis: abſit, agnoſco, gratia dei ſum
id quod ſum: ſtudeat autẽ captare gloriolam pro gratia quã
accepit: nonne fur eſt & latro? Audiat qui eiuſmodi eſt: Ex
Luc.19.d ore tuo te iudico ſerue nequam. Quid nequius ſeruo vſur-
pante ſibi gloriam domini ſui? In lectulo meo per noctes
Iob 7.b quæſiui quẽ diligit anima mea. Quærit anima mea verbum,
ſed quæ à verbo prius quæſita ſit. Alioquin ſemel à facie ver
bi egreſſa vel eiecta, non reuertetur oculus eius vt videat bo
na ſi non requiratur à verbo. Quaſi vero aliud anima noſtra
ſit, quàm ſpiritus vadẽs & non rediẽs, ſi ſibi fuerit derelicta.
Pſal.118.y Audi profugam & deuiam, quid doleat, & quid petat: Erraui,
ait, ſicut ouis quæ periit, quære ſeruum tuum. O homo redire
vis? Sed ſi in volũtate res eſt, quid opẽ flagitas? Quid aliũde
mendicas, in quo abundas tu tibi? Palam eſt, quia vult & non
Pſal.77.c poteſt, ſed ſpiritus eſt vadens & nõ rediens, etſi is ſit longius
agens qui nec vult quanquã non omnino illam animã expo
C ſitam dixerim vel relictam, quę reuerti cupit, & requiri petit.
Vnde enim volũtas hęc illi? Inde (ni fallor) quòd à verbo vi-
ſitata iam ſit & quæſita: nec ocioſa quæſitio, quæ operata eſt
voluntatem, ſine qua reditus eſſe nõ poterat. Sed non ſuffi-
cit ſemel quæri: tantus eſt animæ languor, tantáque in reditu
difficultas. Quid enim ſi vult? Iacet voluntas, vbi facultas nõ
Rom.7.d ſuppetit. Nam velle adiacet mihi, inquit, perficere autem bo-
num non inuenio. Quid ergo ille quẽ de pſalmo induximus,
quærit? Nõ plane aliud quàm quæri, quod non quæreret niſi
quæſitus fuiſſet, & rurſum nõ quæreret, ſi quæſitus ſatis fuiſ-
Pſal.118.y ſet. Quod & poſtulat, quære, inquiens, ſeruũ tuum, vt qui de-
dit velle, det & perficere pro bona volũtate. Mihi tamẽ non
videtur iſtiuſmodi animę poſſe cõpetere locus, præſens, quæ
ſecũdam gratiam necdum percepit, volens quidem, ſed non
Canti.3.a valens adire quem diligit anima ſua. Nam quomodo poteſt
illi cõuenire quod ibi ſequitur, ſurgere & circuire ciuitatem,
ſed & per vicos & plateas quęrere dilectũ, quę eget ipſa quę-
ri? Faciat hoc quę poteſt, tantum ſe meminerit quęſitã prius,
ſicut & prius dilectam, atq; inde eſſe & quod quærit, & quod
Pſal.78.b diligit. Oremus & nos chariſsimi, vt cito anticipent nos mi-
Ephe.5.a ſericordiæ iſtę, quia pauperes facti ſumus nimis, quod nõ de
omnibus nobis dico. Scio enim quamplurimos veſtrũ am-
bulantes in dilectione qua Chriſtus dilexit nos, & in ſimpli-
citate cordis quærentes illum. Sed ſunt aliqui (quod triſtis
dico) qui nullum nobis adhuc in ſe dedere indicium huius
tam ſalutaris anticipationis, ac per hoc nec ſuæ ſalutis, homi D
nes ſeipſos amantes non dominũ, & quærentes quę ſua ſunt,
non quæ domini. Quæſiui (ait illa) quem diligit anima mea.
Nempe huc te prouocat anticipantis benignitas illius qui te Canti.3.a
& prior quæſiuit, & prior dilexit. Minime prorſus niſi prius
quæſita quæreres, ſicut nec diligeres niſi dilecta prius. Nõ in
vna tantum benedictione, ſed in duabus præuenta es, dile-
ctione & quęſitione. Dilectio cauſa quęſitionis, quęſitio fru-
ctus dilectionis eſt & certitudo. Dilecta es, ne ad ſupplicium
potius quęſitam ſuſpiceris: quæſita eſt, ne fruſtra dilectã con-
quæraris: vtraq; tam amica comperta ſuauitas, & auſum de-
dit, & verecũdiam depulit, & reditum perſuaſit, & mouit af-
fectum. Hinc zelus, hinc ardor iſte quærendi quem diligit
anima tua, quia profecto nec nõ quęſita quęrere poteras; nec
non quærere quæſita nunc potes. Sed noli obliuiſci vnde
huc veneris. Et vt in me potius trãſfigurem quæ dicuntur (id
enim tutius) túne es, ô anima mea, quæ relicto viro tuo prio-
re cum quo tibi bene fuerat, primam fide irritam feciſti,
iens poſt amatores tuos? Et nunc quoad libuit fornicata cum
illis, fortè & contempta ab illis, audes impudens, & frontoſa
velle reuerti ad illum quem ſuperba contempſiſti? Quid? Di-
gna latebris quęris lucem, & curris ad ſponſum, dignior pla-
gis quàm oſculis? Mirum ſi non pro ſponſo iudicem offen-
das. Fœlix qui ad hæc animam ſuam reſpondentem audierit:
Non timeo, quia amo: quod non amata omnino non facerẽ. E
Itaque etiam amor. Nihil dilectæ timendũ. Paueant quæ non
amant. Quidni aſsidue inimicitias ſuſpicentur? Ego verò a-
mans, amari me dubitare non poſſum, nõ plus quàm amare.
Nec poſſum vereri vultũ cuius ſenſi affectum. In quo? in eo
quòd talem non modo quæſiuit, ſed & affecit, fecitq; certam
proinde de quæſitu. Quidni reſpõdeam in quæſitu, cui in af-
fectu reſpondeo? Nunquid iraſcetur quęſitus, qui etiam con-
temptus diſsimulauit? Quinimmo non repellet requirẽtem,
qui & contemnẽtem requirit. Benignus eſt ſpiritus verbi, &
benigna nunciat mihi, intimans & ſuadens de verbi & zelo
deſiderióque, quod vtique ſibi nõ poteſt eſſe abſconditum.
Scrutatur alta dei, cõſcius earũ quas cogitat cogitationes pa-
cis & non afflictionis. Quidni animas ad quærendum ex-
perta clementiam, & perſuaſa de pace? Fratres, hoc ſuaderi, à
verbo quæri eſt: perſuaderi, inueniri eſt. Sed non omnes ca-
piunt hoc verbum. Quid faciemus paruulis noſtris (illos lo-
quor qui adhuc inter nos incipientes ſunt, non tamen inſi-
pientes) cum teneant initium ſapientiæ, ſubiecti inuicem in
timore Chriſti? Vnde illis inquã facimus fidem quòd hæc ita
ſe habeant penes ſpõſam, cum ipſi talia agi ſecum necdũ per-
ſenſerint? Sed mitto eos ego ad talem cui decredere non de-
beant. Legant in libro, quod in corde altero, quia nõ cernũt, Hiere.3.a
non credunt. Eſt ſcriptum in prophetis: Si dimiſerit vir vxo- F
rem ſuam, & illa recedens duxerit virum alium: nunquid re- Ibidem.
uertetur vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mu
lier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: & ta-
men reuertere ad me dicit dominus, & ego ſuſcipiam te. Ver
ba domini ſunt: non eſt fas ſuſpendere fidem. Credant quod
non experiuntur, vt fructum quandoque experientiæ fidei
merito conſequantur. Satis arbitror declaratũ, quid ſit, quæ-
ri à verbo, & quę hęc ſit neceſsitas non verbo, ſed animę: niſi
quòd quæ experta eſt, & plenius iſta nouit & fœlicius. Re-
ſtat vt ſequenti tractatu doceamus ſitientes animas quærere
à quo quæſitæ ſunt, vel potius id diſcamus ab illa quæ hoc
loco inducitur quærens ipſum quem diligit anima ſua ſpon-
ſum animæ Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, qui eſt ſu-
per omnia deus benedictus in ſecula, Amen.

De ſeptem neceſsitatibus propter quas anima quærit verbum: quæ tandem formata accedit ad eius dulcedinem contemplandam atque perfruendam, Sermo LXXXV.

IN LECTVLO meo quæſiui quem diligit anima mea. Ad Canti.3.a
quid? Dictum eſt, & iterare ſuperfluum: propter quoſ-
dam tamen qui non interfuerunt cum tractaretur, dico ali-
quid breuiter, & quod fortaſſe ne hos quidem qui interfue-
runt, audire pigebit. Nec enim totum dici tunc potuit. Quę-
rit anima verbum cui conſentiat ad correctionem, quo illu-
minetur ad cognitionem, cui innitatur ad virtutem, quo re-

G formetur ad ſapientiam,cui cõformetur ad decorem, cui ma
ritetur ad fœcũditatem,quo fruatur ad iucunditaté. Propter
has omnes cauſas quęrit anima verbũ.Nõ ambigo eſſe quàm
plures,& alias,ſed hę interim occurrunt.Poterit autem ſi cui
cordi fuerit,facile alias atque alias aduertere in ſemetipſo.Si-
quidem multæ ſunt auerſiones noſtræ,multæ & infinitę ani-
mę neceſsitates,& anxietatum non eſt numerus.At verbum
ditius pleniúſq; ſuperabũdat in bonis, vtpote ſapientia vin-
cit malitiam,vincés in bonis mala. Et nunc harum quas po-
ſui,accipite rationé. Et primo quod primum eſt,videte quẽ-
admodum conſentiat ad correptionem.Legimus verbum in
Matt.5.d euangeliis loquens : Eſto conſentiens,inquit,aduerſario tuo,
dum es cum illo in via,ne forte tradat te iudici,& iudex tor-
tori.Quid conſultius? Verbi conſilium eſt (ni fallor) ſe ad-
Pſal.94.b uerſarium poteſtantis,quòd aduerſetur carnalibus deſideriis
noſtris dum dicit, ſemper hi errant corde. Tu verò qui hæc
audis,ſi pauens cœperis velle fugere à ventura ira:credo ſoli-
citus eris quomodo huic conſentias aduerſario qui tibi il-
lam tam terribiliter intentare videtur. At iſtud impoſsibile,
niſi diſſentias tecum,niſi tibimet aduerſeris,niſi graui & vigi
li lucta tuipſe contra teipſum infatigabiliter prælieris : po-
ſtremo niſi valefacias inueteratæ conſuetudini, innatæq; af-
fectioni.Id quidem durum. Si tuis attemperaueris viribus,ta
le erit,ac ſi in vno digitorum tuorũ torrentis impetum ſiſte-
H re,aut ipſum denuo coneris Iordanem cõuertere retrorſum.
Quid facies? Quære verbum cui conſentias,ipſo faciente vt
conſentias. Fuge ad illum qui aduerſatur,per quem talis fias
cui iam non aduerſetur,vt blãdiatur qui minabatur, & ſit ad
immutandum efficacior infuſa gratia,quàm intenſa ira.Hæc
prima(vt opinor)neceſsitas ob quam anima incipit quærere
verbum.Sed ſi ignoras quid ille velit cui iam voluntate con-
ſentis,nónne & de te dicetur, quia zelum dei habes,ſed non
ſecundum ſcientiam? Et ne hoc leue exiſtimes, memineris
1.Cor.14.g ſcriptum,quia ignorans ignorabitur.Scire vis quid cõſulam,
& in hac neceſsitate? Quod in prima.Meo cõſilio nũc quo-
que ibis ad verbum,& docebit te vias ſuas, ne volendo qui-
Pſal.118.r dem,ſed ignorãdo bonum dum curris contingat excurrere,
& errare in inuio & non in via.Lux eſt enim verbũ. Decla-
ratio denique ſermonum illuminat, & intellectũ dat paruu-
Ibidem.o lis.Beatus es ſi dicas & tu : Lucerna pedib⁹ meis verbũ tuum,
& lumen ſemitis meis. Nec parum profecit anima tua,cuius
immutata voluntas, cuius illuminata ratio eſt vt bonum, &
velit & nouerit.In altero vitã,in altero viſum recepit. Nam
& malum volendo mortua erat,& bonum ignorando cæca.

Iam viuit,iã videt,iam ſtat in bono, ſed ope & opere ver-
1.Cor.10.c bi. Stat manu verbi leuata veluti ſuper pedes duos deuotio-
nem & agnitionem.Stat inquam,ſed ſibi putet dictum : Qui
I ſe exiſtimat ſtare,videat ne cadat. Putáſne ſtare per ſe poſsit
Pſal.32.b quæ ſurgere per ſe non potuit? Nõ opinor. Quid enim? Ver-
bo domini cœli firmati ſunt,& terra ſtabit ſine verbo? Cur
Ibid.118.d ergo ſi ſtare per ſe poterat, orabat homo de terra : confirma
me,inquiẽs,in verbis tuis? Deniq; & probarat.Eius ipſius illa
Pſal.117.b vox fuit:Impulſus euerſus ſum vt caderẽ, & dominus ſuſce-
pit me.Quęris quis ille impulſor? Nõ eſt vnus.Impulſor dia-
bolus eſt,impulſor mũdus,impulſor homo. Quis iſte homo
ſit quæris? Quiſq; ſui. Noli mirari,vſque adeo homo impul-
ſor ſibi eſt,& ſuimet præcipitator, vt non ſit quod ab altero
impulſore formides, ſi ipſe à te proprias contineas manus.
1.Pet.3.c Quis enim,inquit vobis nocere poterit, ſi boni æmulatores
fueritis? Manus tua conſenſus tuus:ſi diabolo ſuggerente vel
ſeculo ſuadente quod non oportet,aſſenſum tuum tenueris,
& nõ dederis membra arma iniquitati,nec permiſeris regna-
re peccatum in tuo mortali corpore:bonum te æmulatorem
probaſti, cui malitia omnino nil nocuit, vide ne magis pro-
Rom.13.a fuerit.Scriptũ eſt enim: Bonum fac, & habebis laudẽ ex illa.
Confuſi ſunt qui quęrabant animam tuam,tu verò cantabis:
Pſal.18.d Si mei non fuerint dominati,tũc immaculatus ero.Boni pla-
Ecclẽs30.d ne æmulatoris in ſigne dediſti, ſi conſilio ſapientis miſereris
animæ tuæ,ſi omni cuſtodia ſeruas cor tuũ, ſi iuxta apoſto-
1.Cor.5.d lum teipſum caſtum cuſtodis.Alioquin & ſi vniuerſum mũ-
dum lucreris,animæ autẽ tuæ detrimentum patiaris, nõ pla-
ne bonum te cẽſemus æmulatorem, quoniamquidẽ nec ſal-
Matt.16.d uator.Cũ igitur tres ſint ſtanti imminentes ſtratores,horum
diabolus liuore malitiæ, mundus vento vanitatis, homo ſe- K
metipſum pondere ſuæ corruptionis impellit. Impellit dia-
bolus, ſed nõ euertit,ſiquidem tuum illi negaueris aſſenſum.

Denique habes: Reſiſtite diabolo,& fugiet à vobis.Iſte eſt Iaco.4.b
qui ſtantes in paradiſo impulit inuidus & euertit, ſed cõſen-
tientes, non reſiſtentes. Iſte eſt qui ſe ipſum de cœlo ſuper-
bus nullo impellente præcipitauit : vt ſcias multo magis ho-
minem ſuo ipſius caſui imminere, quem propriæ ſubſtantiæ
pondus grauat. Eſt & mũdus impulſor,quia in maligno po-
ſitus eſt : impellit omnes,ſed ſolos euertit amicos ſuos,id eſt
conſentaneos ſibi.Nolo eſſe amicus mundi,ne cadam. Nam
qui vult eſſe huius mundi amicus, inimicus dei conſtituitur,
quo vtique nullus grauior caſus. Ex quibus ſatis claret quàm
ſit homo pręcipuus impulſor ſui,qui ſuo ſine alieno impulſu
cadere poteſt,alieno abſque ſuo cadere non poteſt. Cuinam
horum præcipue reſiſtendum? Nempe huic qui eo moleſtior
quo interior ſolus deiicere ſufficit,cum ſine ipſo alij poſsint
facere nihil.Nõ ſine cauſa ſapiẽs expugnatori prætulit vrbiũ Pro.16.d
virum qui animo dominatur. Multum hoc ad te,opus virtu-
te habes,& non quacunque,ſed qua induaris ex alto. Ipſa e-
nim ſi perfecta ſit,facile ſic animum victorem ſui, & ſic inui
ctũ reddit ad omnia. Eſt quippe vigor animi cedere neſcius
pro tuenda ratione. Aut ſi magis probas,vigor animi immo-
biliter ſtantis cum ratione vel pro ratione.Vel ſic:Vigor ani-
mi quod in ſe eſt omnia ad rationẽ cogens vel dirigens.Quis
aſcendet in montem domini? Huius ad verticem montis, id L
eſt ad virtutis perfectionem quiſque conſcendere adorietur, Pſal.23.a
ſciet profecto quàm ſit aſcenſus arduus,& caſus cõcitus abſ-
que verbi adiutorio. Fœlix anima quæ angelis ſpectantibus
præbuit gaudium pariter & miraculũ ſui,vt audiret de ſe lo- Cant.8.a
quentes : Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto deliciis af-
fluens,innixa ſuper dilectum ſuum? Alioquin fruſtra nititur,
ſi nõ innititur.Sane etiam contra ſe innitens inualeſcet, & fa
cta ſeipſa validior coget pro ratione vniuerſa: iram,metum,
cupiditatem & gaudium veluti quendam animi currũ bonus
auriga reget: & in captiuitatem rediget omnẽ carnalem affe
ctum,& carnis ſenſum ad nutum rationis in obſequium vir-
tutis. Quidni omnia poſsibilia ſint innitenti ſuper eum qui
omnia poteſt: Quantæ fiduciæ vox,omnia poſſum in eo qui
me confortat? Nil omnipotentiã verbi clariorẽ reddit,quàm Philip.4.c
quòd omnipotentes facit omnes qui in ſe ſperant. Denique
omnia poſsibilia ſunt credenti. An nõ omnipotẽs cui omnia Marc.9.d
poſsibilia ſunt? Ita animus ſi,nõ præſumat de ſe,ſed ſi confor
tetur à verbo,poterit vtique dominari ſui, vt nõ dominetur Pſal.118.r
ei omnis iniuſtitia.Ita inquã verbo innixũ,& indutum virtu-
te ex alto,nulla vis,nulla fraus,nulla iam illecebra poterit,vel
ſtantem deiicere,vel ſubiicere dominantem. Vis non timere
impulſorẽ? Nõ veniat tibi pes ſuperbiæ & manus impellen- M
tis nõ moueat te.Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatẽ. Ibi
diabolus & angeli eius corruerunt,qui licet nõ pulſi extrinſe
cus,expulſi ſunt tamẽ,nec potuerũt ſtare. Deniq; in veritate
non ſtetit,qui nõ innixus eſt verbo,qui in ſua virtute cõfiſus
eſt.Et ideo fortaſsis ſedere voluit,quia ſtare nõ valuit. Dice- Eſa.14.d
bat enim:Sedebo in monte teſtamenti.Cæterũ deo aliter iu-
dicante,nec ſtetit,nec ſedit,ſed cecidit:dicẽte domino:Vide- Luc.10.c
bã ſatanã ſicut fulgur de cœlo cadẽtem. Ergo qui ſtat,ſi non
vult cadere,non fidat ſibi,ſed nitatur verbo.Verbũ loquitur: Ioan.15.a
Sine me nihil poteſtis facere.Ita eſt, nec fulgere ad bonum,
nec ſtare in bono poſſumus ſine verbo. Tu ergo qui ſtas, da
gloriã deo,& dic:Statuit ſupra petram pedes meos,& direxit Pſal.39.a
greſſus meos. Cuius manu erigeris, ipſius neceſſe eſt virtute
tenearis. Hæc pro eo quòd dixi opus nos habere verbo cui
innitamur ad virtutẽ.Nunc iam videndũ eſt de eo quod item
memoraui, per verbũ ſcilicet nihilominus nos reformari ad
ſapientiã. Verbũ virtus,verbũ ſapientia eſt.Sumat ergo ani-
ma de virtute virtutẽ,ac de ſapiẽtia ſapientiam, & vni verbo
munus vtrũq; aſſcribat. Alioquin ſi aliunde aut vtramq;, aut
alterutrã arroget ſibi:neget etiam ſimul,vel de fonte riuum,
vel de vite vinum,vel lumẽ oriri de lumine.Fidelis ſermo:Si
quis,inquit,indiget ſapiẽtia,poſtulet à deo, qui dat omnibus Iaco.1.a
affluenter,& non improperat:& dabitur ei.Hęc ille.Ego ve-
rò haud ſecus de virtute ſenſerim. Cognata virtus ſapientiæ
eſt.Donum dei virtus eſt,deputãda in donis optimis, deſcẽ-
ders

A dẽs & ipſa de ſurſum à patre verbi.Et ſi quis exiſtimet id per
omnia eam quod ſapientiã eſſe,nõ inficior,ſed in verbo,non
in anima.Quæ enim in verbo pro eius ſingulari diuinæ natu
ræ ſimplicitate vnũ ſunt,vnum tamen effectum in anima nõ
habẽt,ſed ad illius varias & diuerſas neceſsitates veluti diuer
ſa ſeſe participanda accommodant.Iuxta quam rationẽ pro-
fecto aliud eſt animo virtute agi,& aliud ſapientia regi:aliud
dominari in virtute, aliud in ſuauitate deliciari. Licet nam-
que & ſapiẽtia potens,& virtus ſuauis exiſtat:vt tamen pro-
prias quibuſque reddamus vocabulis ſignificantias, vigor
virtutem,ſapientiam placiditas animi cum ſpirituali quadam
ſuauitate demonſtrat. Hanc puto ab apoſtolo deſignatam,
2.Cor.6.a vbi poſt multa hortamenta pertinentia ad virtutem, adiecit,
quod ſapientiæ eſt: In ſuauitate,in ſpiritu ſancto. Igitur ſta-
re,reſiſtere, vim vi repellere, quæ vtique in partibus virtutis
deputantur,honor quidem, ſed labor eſt.Non eſt enim idip-
ſum honorem tuum laborioſe defendere, & quiete poſside-
re.Non eſt idem virtute agi,& virtute frui. Quicquid virtus
elaborat,ſapientia fruitur: & quod ſapientia ordinat, deli-
Eccl.38.c berat, moderatur, virtus exequitur. Sapientiam ſcribe in o-
cio,ait ſapiens. Ergo ſapientiæ ocia negocia ſunt, & quo o-
cioſior ſapientia,eo exercitatior in genere ſuo.E regione vir-
tus exercitata clarior eſt,eóque probatior quo officioſior.Et
ſi quis ſapiẽtiam virtutis amorem diffinierit, non à vero de-
B uiare videbitur.Vbi autem amor eſt,labor non eſt,ſed ſapor.
Et forte ſapientia à ſapore denominatur, quòd virtuti acce-
dens quoddam veluti condimẽtum ſapidam reddat,quæ per
ſe inſulſa quodammodo & aſpera ſentiebatur. Nec duxerim
reprehendendum ſi quis ſapientiam ſaporem boni diffiniat.
Hunc ſaporem perdidimus ab ipſo pene exortu generis no-
ſtri. Ex quo cordis palatum ſenſu carnis præualente infecit
Gene.8.d virus ſerpentis antiqui,cœpit animæ non ſapere bonum, ac
ſapor noxius ſubintrare. Denique proni ſunt ſenſus homi-
nis,& cogitationes in malum ab adoleſcentia,hoc eſt ab inſi-
pientia primæ mulieris. Ita inſipiẽtia mulieris ſaporem boni
excluſit,quia ſerpentis malitia mulieris inſipientiam circum-
uenit. Sed vnde malitia viſa eſt viciſſe ad tempus,inde ſe vi-
ctam dolet in æternũ. Nã ecce denuo ſapientia mulieris cor
& corpus impleuit,vt qui per fœminã deformati in inſipien-
tiam ſumus,per fœminã reformemur ad ſapientiam.Et nunc
aſsidue ſapientia vincit malitiam in mentibus ad quas intra-
uerit,ſaporẽ mali quem illa inuexit,ſapore exterminans me-
liori.Intrãs ſapientia dũ ſenſum carnis infatuat, purificat in-
tellectum,cordis palatum ſanat & reparat. Sano palato ſapit
iam bonum,ſapit ipſa ſapientia, qua in bonis nullum melius.

Quàm multa fiunt bona,& non ſapiunt facientibus:ſiqui-
dem nõ ſapore boni ad illa, ſed aut ratione aut qualicũq; oc-
caſione,ſeu neceſsitate impellũtur:& econtrario multis quæ
C faciunt non ſapiunt mala,ſed ad hęc inducũtur,aut metu,aut
cupiditate rei cuiuſpiã potius quàm ſapore mali. Qui autem
tranſferũt in affectũ cordis,aut ſapiẽtes ſunt, & ipſo delectan
tur ſapore boni:aut maligni ſunt,& ipſa cõplacet ſibi mali-
tia,etiam nulla ſpe alterius commodi blandiente.Malitia ve-
rò quid niſi ſapor eſt mali?Beata mens quã ſibi totã vendica-
uit ſapor boni,& odiũ mali. Hoc reformari ad ſapiẽtiam eſt,
hoc ſapientiæ victoriam fœliciter experiri. Nam in quo eui-
dentius ſapientia vincere malitiã cõprobatur,quàm cũ exclu-
ſo ſapore mali,qui non aliud quàm ipſa malitia eſt, boni qui-
dã intimus ſapor mẽtis intima occupare tota ſuauitate ſenti-
Pſa.26.d tur?Itaque ad virtutẽ ſpectat,tribulationes fortiter ſuſtinere:
Pſal.33.b ad ſapientiã,gaudere in tribulationibus.Confortare cor tuũ,
& ſuſtinere dominũ, virtutis eſt:guſtare & videre quoniam
ſuauis eſt dominus,ſapientiæ eſt. Et vt magis ex proprio bo-
no naturę bonum quodque clareſcat:modeſtia animi probat
ſapientẽ,conſtantia virũ virtutis oſtendit. Et bene poſt vir-
tutem ſapiẽtia,quòd virtus ſit quoddam quaſi ſtabile funda-
Prouer.9.a mentum ſuper quod ſapiẽtia ædificet ſibi domum. Oportuit
autem præcedere notitiam boni,quia non eſt ſocietas luci ſa
pientię,& tenebris ignorantię.Oportuit & bonam volunta-
tem,quia in maleuolam animam nõ introibit ſapientia. Iam
ſi in volũtatis mutatione reddita innotuit animę vita,in eru-
ditione ſanitas, in virtute ſtabilitas,in ſapiẽtia poſtremo ma-
Pſal.44.a turitas:ſupereſt vt decorẽ illi inueniamus, ſine quo ſpecioſo
forma præ filiis hominum placere nõ poteſt.Denique audit D
quia concupiſcet rex decorem tuum. Quãta enumerauimus
animæ bona,dona verbi,voluntatem bonã,ſcientiam,virtu-
tem,ſapientiam, & nihil horum verbũ rex cõcupiſcere legi-
tur,ſed tãtum: Cõcupiſcet,inquit,rex decorẽ tuum. Ait pro-
pheta:Dominus regnauit,decorẽ induit.Quidni imagini ſuę Pſal.92.a
pariter & ſpõſæ ſimile cupiat indumentum?Tanto profecto
ſibi charior illa,quãto ſimilior ſibi.In quo ergo animæ decor?
an forte in eo quod honeſtũ dicitur?Hoc interim ſentiamus,
ſi melius non occurrit.De honeſto autem exterior interroge
tur conuerſatio, non quòd ex ea honeſtum prodeat,ſed per
eam.Nam in cõſcientia & habitatio eius & origo. Siquidem
claritas eius teſtimonium conſcientiæ.Nihil hac luce clarius,
nihil hoc glorioſius teſtimonio,cum veritas in mente fulget,
& mẽs in veritate ſe videt.Sed qualem?Pudicã, verecũdam,
pauidam,circũſpectam, nihil penitus admittẽtem quod eua-
cuet gloriam conſcientiæ atteſtantis, in nullo conſciam ſibi
quod erubeſcat præſentiã veritatis, quo cogatur auertere fa-
ciem quaſi cõfuſam & repercuſſam à lumine dei. Hoc plane,
hoc illud decorũ eſt,quod ſuper omnia bona animæ diuinos
oblectat aſpectus,& nos nominamus ac diffinimus honeſtũ.
Cum autem decoris huius claritas abũdantius intima cordis
repleuerit,prodeat foras neceſſe eſt tanquã lucerna latẽs ſub Matt.5.b
modio,imò lux in tenebris lucens,latere neſcia. Porro efful- Ioan.1.a
gentem & veluti quibuſdam ſuis radiis erumpentem mentis E
ſimulacrum corpus excipit, & diffundit per membra & ſen-
ſus,quatenus omnis inde reluceat actio,ſermo, aſpectus, in-
ceſſus,riſus,ſi tamẽ riſus mixtus grauitate, & plenus honeſti.

Horum & aliorum profecto artuum ſenſuúmque motus,
geſtus & vſus cum apparuerit ſerius, purus,modeſtus,totius
expers inſolentiæ atque laſciuiæ, tum leuitatis,tum ignauiæ
alienus, æquitati autẽ accõmodus,pietati officioſus:pulchri-
tudo animæ palam erit,ſi tamen non ſit in ſpiritu eius dolus.
Poteſt enim fieri vt ſimulentur omnia hæc, & non ex abun-
dantia cordis taliter moueantur. Et vt magis eluceat is ani-
mæ decor, ipſum ſi placet honeſtum in quo hunc locandum
cenſuimus, diffiniatur mẽtis ingenuitas ſolicita ſeruare cum
conſcientia bona famæ integritatem. Vel iuxta apoſtolum, 2.Cor.8.d
prouidere bona,nõ tantum coram deo,ſed etiam coram ho-
minibus. Beata mens quæ hoc ſe induit caſtimoniæ decus,& Sapiẽ.7.d
quendam veluti cœleſtis innocentiæ candidatum, per quem Heb.1.a
ſibi vendicet glorioſam cõformitatem, non mundi,ſed ver-
bi,de quo legitur quòd ſit candor vitę ęternę,ſplendor & fi-
gura ſubſtantiæ dei. Ex quo iam gradu audet quæ huiuſmo-
di eſt cogitare de nuptiis. Quidni audeat,eo ſe nubilem,quo
ſimilem cernens?Non terret celſitudo quem ſociat ſimilitu-
do,amor conciliat,profeſsio maritat.Profeſsionis forma hęc Pſal.118.e
eſt:Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ. Hanc ſecuti Matt.19.d
apoſtoli aiebant: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſu- F
mus te.Simile eſt illud quod in carnali quidem dictum, Chri
ſti & eccleſiæ connubium ſpirituale ſignauit:propter hoc re
linquet homo patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit Ephe.5.g
vxori ſuæ:& erunt duo in carne vna.Et apud prophetã glo-
riatio maritatæ: Mihi autem adhærere deo bonũ eſt:ponere Pſal.72.d
in domino deo ſpem meam.Ergo quam videris animam reli
ctis omnibus verbo votis omnibus adhærere,verbo viuere:
verbo ſe regere,de verbo concipere quod pariat verbo:quæ
poſsit dicere,Mihi viuere Chriſtus eſt,& mori lucrum: puta
coniugem,verbóque maritatam. Confidat in ea cor viri ſui,
ſciens fidelem,quę præ ſe omnia ſpeuerit, omnia arbitretur
vt ſtercora vt ſibi ipſum lucrifaciat. Talem nouerat de quo
dicebat:Vas electionis eſt mihi iſte. Prorſus pia mater & fi- Acto.9.c
delis viro ſuo anima Pauli cum diceret: Filioli mei,quos ite- Gala.4.c
rum parturio donec formetur Chriſtus in vobis. Sed at-
tende in ſpirituali matrimonio duo eſſe genera pariendi: &
ex hoc etiam diuerſas ſoboles,ſed non aduerſas. cum ſanctæ
matres aut prędicando animas,aut meditando intelligentias
pariũt ſpirituales. In hoc vltimo genere interdum exceditur
& ſeceditur etiã à corporeis ſenſibus,vt ſeſe non ſentiat quæ
verbum ſentit.Hoc fit cum mens ineffabili verbi illecta dul-
cedine, quodammodo ſe ſibi furatur,imò rapitur atque ela-
bitur à ſe ipſa vt verbo fruatur. Aliter ſane afficitur mẽs fru-
ctificans verbo, aliter fruens verbo. Illic ſolicitat neceſsitas

G proximi, hic inuitat suauitas verbi. Et quidem læta in prole mater, sed in amplexibus sponsi lætior. Chara pignora filiorum, sed oscula plus delectant. Bonum est saluare multos: excedere autem & cum verbo esse, multo iucundius. At quando hoc, aut quandiu hoc? Dulce commercium: sed breue momentum, & experimentum rarum: hoc est quod supra post alia memini me dixisse: quærere vtiq; animam verbum, quo fruatur ad iucunditatem. Pergat quis forsitan quærere à me etiam verbo frui quid sit? Respondeo. Quærat potius expertum à quo id quærat. Aut si & mihi experiri daretur, putas me posse eloqui quod ineffabile est? Audi expertum. Si-
2.Cor.5.c ue, inquit, mēte excedimus deo, siue sobrij sumus vobis: hoc est: Aliud mihi cum deo, solo arbitro deo: aliud vobiscum mihi. Illud licuit experiri, sed minime loqui, in hoc ita condescendo vobis, vt & ego dicere, & vos capere valeatis. O quisquis curiosus es scire quid sit hoc verbo frui, para illi nō aurem, sed mentem. Non docet hoc lingua: sed docet gratia. Absconditur à sapientibus & prudentibus, & reuelatur par-
Matt.11.d uulis. Magna fratres, magna & sublimis virtus humilitas, quę promeretur, quod non docetur, digna adipisci quod nō valet addisci, digna à verbo & de verbo concipere quod suis ipsa verbis explicare non potest. Cur hoc? non quia sit meritum, sed quia sic placitum coram patre verbi sponsi animæ Iesu Christi domini nostri, qui est super omnia deus bene-
H dictus in secula. Amen.

De cautela & verecundia sponsæ quærentis verbum: & de commendatione verecundiæ. Sermo LXXXVI.

NON est quod à me iam quæratur cur quærat anima verbum, satis supérque id intimatum supra. Age, prosequamur reliqua præsentis capituli, duntaxat quæ ad mores spectant. Vbi primam nunc aduerte sponsæ verecundiam, qua nescio, an quicquam gratius aduerti in moribus hominum queat. Hanc primo omnium libet quodā modo in manibus sumere, & quasi speciosum quendam florem decerpere loco, nostrísq; apponere adolescentibus. Non quia non sit & in prouectiori ætate omni studio retinenda, quæ est certe omniū ornatus ætatū: sed quod teneræ gratia verecundiæ in teneriori ætate amplius pulchriúsq; eniteat. Quid amabilius verecundo adolescente, quàm pulchra hęc & quàm splendida gemma morum in vita & vultu adolescētis, quàm vera & minime dubia bonæ nuncia spei, bonæ indolis index? Virga disciplinæ est illi, qui pudendis affectibus imminens, lubricæ ætatis motus animíq; leues coerceat, comprimat insolentes. Quid ita turpiloquij & omnis deinceps turpitudinis fugitās? Soror continentiæ est. Nullum æquè manifestū indicium columbinę simplicitatis: & ideo etiam testis innocentiæ. Lāpas
I est pudicæ mentis iugiter lucens, vt nil in ea turpe vel indecorum residere attentet, quod non illi illico prodat. Ita expunctrix malorum, & propugnatrix puritatis innatæ, specialis gloria conscientiæ, & famæ custos, vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitię, naturę laus, & insigne totius honesti. Rubor ipse genarum quem forte inuexerit pudor, quantum gratiæ & decoris suffuso afferre vultui solet? Vsque adeo genuinum animi bonū verecūdia est, vt & qui male agere non verentur, videri tamen verecundentur, dicēte domino: Om-
Ioan.3.c nis quis male agit, odit lucem. Sed & qui dormiūt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt: opera nimirum tenebrarum & digna latebris tenebris occultantes. Interest tamen, quòd occulta dedecoris, quæ verecūdia horū non habere, sed prodere erubescit, sponsæ verecundia omnino non operit, sed expuit, sed propellit. Idcirco ait sapiens: Est pu-
Eccl.4.c dor adducens peccatum, & est pudor adducens gloriā. Quærit sponsa verbum verecunde quidē, quia in lectulo, quia per noctes: sed hæc verecūdia habet gloriā, non peccatum. Quærit hoc ad purificationē conscientiæ: quærit ad testimonium, vt possit dicere: Gloria mea hęc est testimonium conscientię K
meæ. In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima 2.Cor.1.c
mea. Verecundia tibi, si aduertis, & loco signatur & tempore. Canti.3.a
Quid tam amicum verecūdo animo, quàm secretum? Porro secretum & nox & lectulus habet. Denique orare volentes Matt.6.a
iubemur intrare cubiculum: vtique secreti gratia. Id quidem ad cautelā: ne corám orātibus laus humana orationis furetur fructū, frustretur effectum. Sed doceris nihilominus verecūdiā sententia hac. Quid tam propriū verecundiæ quàm proprias vitare laudes, vitare iactātiam? Patet quòd signanter & ad verecūdiam orantibus petere secretum indixerit pudoris filius & minister. Quid tam indecorum maxime adolescenti quàm ostentatio sanctitatis? Cum tamē ab hac potissimū ętate aptum profecto capiatur tēporaneúmque religionis exordium. Hieremia dicēte: Bonum est homini, si portauerit iu- Thren.3.e
gum domini ab adolescentia sua. Bona commendatio secuturæ orationis, si præmittas verecūdiam dicens, Adolescentu- Psal.118.e
lus sum ego & contemptus, iustificationes tuas nō sum oblitus. Nec modo locum & tempus obseruare oportet eum qui sibi orare voluerit. Tempus feriatum commodius aptiúsque: maxime autem cum profundum nocturnus sopor indicit silentium, tūc plane liberior exit puriórque oratio. Consurge Thre.2.f
in nocte, inquit, in principio vigiliarum tuarum, & effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini dei tui. Quā
secura ascendit de nocte oratio, solo arbitro deo, sanctóque L
angelo qui illam superno altari suscipit præsentandā. Quàm grata & lucida verecundo colorata rubore. Quàm serena & placida nullo interturbata clamore vel strepitu. Quàm denique munda atq; syncera nullo respersa puluere terrenæ solicitudinis, nulla aspicientis laude seu adulatione tentata. Propter hoc ergo sponsa non minus verecūdè quàm cautè & lectuli secretum petebat & noctis, orare, hoc est verbum quęrere volens. Vnum est enim. Alioquin nō recte oras, si orando præter verbum aliquid quęras, aut quod propter verbum non quæras, quoniam in ipso sunt omnia. Ibi remedium vulnerum, ibi subsidia necessitatum, ibi resarcitus defectuū, ibi profectuum copię, ibi denique quicquid accipere vel habere hominibus expedit, quicquid decet, quicquid oportet. Sine causa ergo aliud à verbo petitur, cum ipsum sit omnia. Nam & si ista tēporalia, cum necesse est, postulare videmur, si verbum in causa est (vt quidem dignum est) non vtique illa, sed hoc potius quærimus, propter quod alia postulamus. Norūt hoc qui omnem vsum harum rerum ad promerendum verbum dirigere consueuerunt. Non pigeat tamen scrutari adhuc secreta lectuli huius & tēporis, si forte in his aliquid lateat spirituale, quod venire ad medium prosit. Et si placet sentire lectuli quidem nomine humanam figurari infirmitatē, nocturnis autem tenebris, ignorantiam æquè humanā, consequens est & congruum satis vt dei virtus & dei sapientia M
verbum, contra vtrunque originale malum instantius requiratur. Nempe quid conueniētius quàm vt infirmitati virtus, ignorantiæ sapientia opponatur? Et ne quid simpliciorum cordibus de hac interpretatione resideat dubium: audiant quid super hoc sanctus propheta dicat: Dominus opē ferat Psal.40.a
illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Atque id quidem de lectulo. Iam de ignorantiæ nocte quid manifestius quàm quod in alio identidem loquitur psalmo: Nescierunt neque intellexerunt, in Psal.81.a
tenebris ambulant? pro certo exprimens ipsam in qua nati sunt totius humani generis ignorātiam. Ipsa est (vt opinor) cui se beatus apostolus & fatetur natum, & gloriatur ereptū, dicens: Qui eruit nos de potestate tenebrarum. Vnde & di- Colo.1.b
cebat: Non sumus filij noctis neque tenebrarum. Item ad 1.Thes.5.b
omnes electos: Vt filij, inquit, lucis ambulate. Ephe.5.b

Expliciunt sermones LXXXVI. beati Bernardi super Cantica: quos morte præuentus non compleuit.

A

Sequuntur epistolæ beati Bernardi.

D

Miraculum de prima epistola.

FRater Robertus sancti viri monachus, & secundum carnem propinquus, in adolescentia sua quorundam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem pater posteaquam aliquandiu dißimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dictante venerabilis Vuillelmus Rieuallis postea monasterij primus abbas in mẽbrana scribens, eandem excipiebat epistolam. Erant autem pariter sub dio sedentes (ad dictandum quippe secretius septa manasterij egreßi fuerant) subito autem inopinatus imber erupit: & is qui scribebat (sicut ipso referente didicimus) chartam reponere voluit. Ad quem pater sanctus: Opus, inquit, dei est, scribere ne timeas. Scripsit ergo epistolam in medio imbre sine imbre. Cum enim vndique plueret, chartam expositam virtus operuit charitatis: & quæ dictabat epistolam, schedulam quoque pariter conseruabat. Et hæc quidem epistola ob tam grande miraculum in codice epistolarum eius à fratribus non immerito prima est ordinata.

B

E

INCIPIVNT EPISTOLAE diui Bernardi Abbatis.

Epistola prima ad Robertum nepotem suum, qui de ordine Cisterciensi transierat ad Cluniacum.

SATIS & plusquã satis sustinui dilectißime fili Roberte, si forte dei pietas, & tuam per se, & meam per te animam dignaretur inuisere: tibi scilicet inspirando salutarem compunctionem, mihíque de tua salute lætitiam. Sed quoniam vsque adhuc frustratum me cerno ab expectatione mea: iam non valeo tegere dolorem meum, anxietatem reprimere, dißimulare tristitiam. Vnde & contra iuris ordinem cogor reuocare læsus eum qui me læsit: spretus requirere contemptorem: iniuriam passus, iniuriatori satisfacere: rogare denique à quo rogari debueram. Dolor quippe nimius non deliberat, non verecundatur, non consulit ratio-
C nem, non metuit dignitatis damnum: legi non obtemperat, iudicio non acquiescit, modũ ignorat & ordinem: id omnimodo & solummodo satagẽte animo, quo vel careat quod se dolet habere, vel habeat quo se dolet carere. At, inquis, nec læsi quempiam, nec spreui: sed spetus potius ego, ac multifariè læsus, tantum fugi malefactorem meum. Cui iniuriam feci, si iniurias fugi? An non expedit cedere persecutori, quàm resistere? fugere ferientem, quàm referire? Recte. Assentio. Non vt contenderem cœpi hæc, sed vt contentionem dirimerem. Fugere persecutionem non est culpa fugientis, sed persequentis. Non contradico. Omitto quod factum est: non requiro, cur, vel quomodo factum est: culpas non discutio, non retracto causas, non recordor iniurias. Solent enim hæc magis instigare quàm mitigare discordias. Solum quod mihi magis est cordi, loquor. Me miserum quòd te careo, quòd te non video, ꝙ sine te viuo: pro quo mori, mihi viuere est: sine quo viuere, mori. Non igitur quæro, cur abieris: sed quòd iã non redieris, queror. Non causas discesßionis, sed moras causor regresßionis. Veni tantũ, & pax erit. Reuer-
Luc. 15. c tere, & satisfactũ est. Redi, inquã, redi, & lętus cantabo: Mortuus fuerat, & reuixit, perierat, & inuentus est. Fuerit certe meæ culpę quòd discesßisti: delicato quippe adolescẽtulo austerus extiteram, & tenerũ durus nimis inhumanè tractaui. Hinc enim & pręsens quondam aduersum me (quãtum memini) murmurare solebas: hinc & nunc (sicut audiui) etiã absenti derogare nõ cessas. Nõ tibi imputetur. Posiem forsitan excusare & dicere: quia sic lasciui pueritiæ motus coercendi erãt: ac rudibus annis debebãtur aspera illa disciplinæ districtioris initia: scriptura attestãte quæ ait: Percute filium tuum virga, & liberabis animã eius à morte. Et rursum: Quos enim Prou. 23. b
diligit dominus, corripit, flagellat autem omnẽ filium quem Heb. 12. a
recipit. Et illud: Vtiliora sunt vbera amici, quàm oscula inimici. Prou. 27. a
Sed fuerit (vt dixi) meæ culpæ quod discesßisti, ne dum de reatus perpetratione contenditur, emendatio retardetur. At vero hinc vel proculdubio incipiet esse & tuæ, si nõ parcas pœnitenti, indulgeas confitenti, quia potui quidẽ aliquãdo in aliquibus fuisse erga te indiscretus, sed certe non maleuolus. Quod si & in futuro hanc ips[illegible] indiscretionem meã suspectam habes, noueris me i[illegible] qui fueram, quia nec te puto fore qui fuisti. Muta[illegible] mult[illegible] inuenies, & quẽ ante metuebas magistrum, comitẽ an[illegible] securus. Itaq; siue mea culpa recesseris (vt tu putas, & ego nõ excuso) siue tua (vt multi putãt, etsi ego nõ accuso) siue mea simul & tua (quod ego magis puto) ex hoc iam si redire renueris, solus ꝑfecto inexcusabilis eris. Vis ab omni culpa liber esse? Re-
uertere. Si tuam agnoscis, ignosco. Ignosce & tu mihi, vbi F
meam agnosco. Alioquin aut tibi nimis indulges, qui tuam culpã & agnoscis & dißimulas: aut mihi nimis immisericors es, cui nec satisfacienti ignoscendum putas. Iam si redire recusas, aliã quære occasionem vnde falso blandiaris conscientiæ tuæ, quia non erit vltra quod formidare debeas de rigore districtionis meæ. Neque enim formidandum est quòd futurus sim præsenti formidolosus, cui adhuc absenti iam toto sum corpore prostratus, totis astrictus visceribus. Humilitatem exhibeo, charitatẽ promitto, & tu times? Intrepidus veni quo te vocat humilitas, pertrahit charitas. Securus accede, talibus præuentus obsidibus. Fugisti sæuum, reuertere ad mansuetum. Reuocet te mea lenitas, cuius seueritas effugauit. Vide fili, qua te cupiam duci, non spiritu seruitutis iterum in timore, sed spiritu adoptionis filiorum, in quo clamare & tu non confundaris, Abba pater: causam vtique tanti doloris mei non minis apud te, sed blandimentis, precibus, non terroribus agens. Alius forsitan aliter tentaret. Et vere quis alius non magis discuteret reatum, & incuteret metum, non opponeret votum, & proponeret iudicium, nõ argueret inobedientiæ, non indignaretur apostasiæ, quòd de tunicis ad pellicias, de oleribus ad delicias, quòd denique ad diuitias de paupertate trãsieris? Sed ego noui animum tuum, qui facilius posit amore flecti, quàm timore compelli. Denique quid necesse est bis pungere non recalcitrantem, valde timidum

G magis exterrere: per se satis erubescentem confundere am-
plius: cui sua ratio magister, cui propria conscientia virga, &
ingenita verecundia lex disciplinę est? Quod si cui mirum vi-
detur quomodo puer verecundus, simplex, timoratus, ausus
fuerit contra voluntatem fratrum, magistri imperium, regu-
lare decretum, suum deserere & votum & locũ: miretur etiã
quòd & Dauid sanctitati subreptum sit, quod sapientiæ Sa-
lomonis illusum, quòd Sampson fortitudini obuiatum. Qui
protoplastum dolo captum expulit de patria fœlicitatis: quid
mirum si tenero subripuit adolescentulo in loco horroris &
vastæ solitudinis? Huc accedit quod nec sicut illos Babylo-
4. Reg.5.f nicos senes, species decepit eum: nec sicut Giezi pecuniæ
amor: nec honoris ambitio, sicut Iulianum apostatam: sed fe-
fellit illum sanctitas, seduxit religio, perdidit auctoritas se-
niorum. Quæris quomodo? Primo quidẽ missus est magnus
quidam prior ab ipso principe priorum: foris quidem appa-
rens in vestimentis ouium: intrinsecus autẽ lupus rapax. De-
ceptisq; custodibus, æstimãtibus quippe ouẽ esse: væ væ ad-
missus est solus ad solam lupus ouiculam. Nec refugit ouicu-
la lupum, quem & ipsa putabat ouem. Quid plura? attrahit, al
licit, blanditur, & noui euãgelij prædicator commendat cra-
pulam, parsimoniam damnat: volũtariam paupertatem mi-
seriam dicit: ieiunia, vigilias, silentiũ, manuúmque laborem,
vocat insaniam. E contrario: ociositatem, contemplationem
H nuncupat: edacitatem, loquacitatem, curiositatem, cunctam
denique intemperantiam nominat discretionem. Quando,
inquit, delectatur deus cruciatibus nostris? Vbi præcipit scri-
ptura quempiam sese interficere? Qualis verò religio est fo-
dere terram, siluam excidere, stercora comportare? Nunquid
Matt.9.b non sententia veritatis est: Misericordiam volo, & non sacri-
Ezec.18.g ficium? Et, Nolo mortem peccatoris: sed magis vt conuer-
Matt.5.a tatur & viuat: Et, Beati misericordes, quoniam ipsi miseri-
cordiam consequentur. Vt quid verò Deus cibos creauit, si
non liceat manducare? Vt quid nobis corpora dedit si prohi-
Eccle.14.a beat sustentare? Denique qui sibi nequam, cui bonus? Quis
vnquam sanum sapiens, carnem suam odio habuit? Talibus
tandem allegationibus male credulus puer circunuentus se-
ducitur: seductorem sequitur: Cluniacum ducitur, tondetur,
raditur, lauatur, exuitur rusticanis, vetustis, sordidis, indui-
tur preciosis nouis ac nitidis: & ita in conuentum suscipitur.
Sed cum quali putas honore? Cũ quo triumpho? Cum quan-
ta reuerentia? Defertur ei super omnes coętaneos suos: & tã-
Psal.9.c quam victor rediens à pugna, sic laudatur peccator in deside
riis animæ suæ. Sublimatur in altum: statu non mediocri col-
locatur: ita vt multis senioribus prælatus sit adolescens: fa-
uet, blanditur, congratulatur ei vniuersa fraternitas: exultant
Esa.9.a omnes tãquam victores capta præda quando diuidunt spo-
lia. O Iesu bone: quàm multa facta sunt pro vnius animulæ
I perditione. Cuius ad hæc quantumlibet robustum pectus
non emollesceret? Cuius interior quantumuis spiritualis o-
culus non turbaretur? Cui inter talia ad suam liceat recurre-
re conscientiam? Quis denique in tanta pompa vel verita-
tem valeat agnoscere, vel obtinere humilitatem? Mittitur
interea pro eo Romam: apostolica compellatur auctoritas:
& vt papa non neget assensum, suggeritur ei infantem olim
à parentibus oblatum fuisse monasterio. Non fuit qui re-
felleret: nec enim contradictor est expectatus: iudicatum est
de parte: abiudicatum absentibus. Iustificati sunt qui iniu-
riam fecerunt: exciderunt à causa qui passi sunt: absque sa-
tisfactione absoluitur reus: firmatur priuilegio crudeli ni-
mium clemens sententia absolutionis: quo reportato cõfir-
maretur fluctuanti male sua fastabilitas, securitas dubitanti.
Et hic tenor literarum: hæc iudicij summa: hæc totius cau-
sæ diffinitio, vt teneant qui tulerunt, sileant qui amiserunt.
Inter hæc autẽ pereat anima pro qua Christus mortuus est:
& hoc quia Cluniacenses volunt. Fit professio super profes-
sionem: vouetur quod non soluetur: proponitur quod non
tenebitur. Et cum primum pactum irritum factum sit: in se-
cundo geminatur præuaricatio: & fit supra modum peccans
pecccatum. Veniet veniet qui male iudicata reiudicabit: illi-
cite iurata confutabit: qui faciet iudicium iniuriam patienti-
Psal.145.b bus: qui iudicabit in iustitia pauperes: & arguet in æquitate
Esa.11.a pro mansuetis terræ. Veniet pro certo qui per prophetam
minatur in psalmo dicens: Cum accepero tempus, ego iu- K
stitias iudicabo. Quid faciet de iniustis iudiciis, qui ipsas Psal.74.a
quoque iustitias iudicabit? Veniet inquam, veniet dies iudi-
cij: vbi plus valebunt pura corda, quàm astuta verba: & con-
scientia bona, quàm marsupia plena: quandoquidem iudex
ille nec falletur verbis, nec flectetur donis. Tuum domine Ie
su tribunal appello: tuo me iudicio seruo, tibi committo cau-
sam meã. Domine deus Sabaoth qui iudicas iuste, & probas
renes & corda: cuius oculi sicut fallere nolũt, ita falli nõ pos-
sunt: tu vides, qui tua: vides, qui quęrunt & sua. Tu nosti qui-
bus ei visceribus in cunctis tentationibus suis semper affue-
rim: quantis pro eo gemitibus aures tuæ pietatis pulsauerim:
qualiter ad quæque illius scandala, perturbationes, molestias
ego vrebar, torquebar, affligebar. Et nunc timeo ne frustra.
Puto enim, quantum expertus sum, adolescentis per se satis
feruentis & insolescentis, nec corpori talia expedire fomẽta,
nec menti illa glorię tentamenta. Itaq; arbiter meus domine
Iesu: de vultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui videant Psal.16.a
æquitatem. Videant & iudicent quid potius stare debuerit:
an votum patris dẽ filio, an filij de seipso, præsertim cum fi-
lius aliquid maius deuouerit. Videat & famulus tuus legis-
lator noster Benedictus, quid regularius fuerit: vtrum quod Ioan.9.d
factũ est de infantulo nesciẽte ipso, an quod ipse per se post-
modum prudens & sciens fecit, cum iam ætatem haberet vt
de se loqueretur. Quanquam dubium non sit promissum illũ L
fuisse, nõ donatum. Nec enim petitio quam regula præcipit,
pro eo facta fuit à parẽtibus: nec manus illius cum ipsa peti-
tione inuoluta palla altaris, vt sic offerretur coram testibus.
Ostenditur deinde terra quæ cum illo & pro illo dicitur data
fuisse. Sed si cum terra eum receperunt, cur nõ & cum terra
eum retinuerunt? An forte requirebant magis datũ quàm fru
ctũ: & pluris ęstimata est terra quàm anima? Alioquin obla-
tus monasterio: quid quærebat in seculo? Nutriẽdus deo, cur
expositus erat diabolo? Ouis Christi, cur inuenta est patere
morsibus lupi? De seculo quippe, non de Cluniaco, te teste
Roberte venisti Cistercium. Quæsisti, petisti, pulsasti: sed tui
adhuc teneritudine, te licet inuito, dilatus es per biennium.
Quo tempore patienter expleto, & absq; calumnia: tuis de-
mum precibus, multisque, si meministi, lachrymis, diu expe-
ctatam impetrasti misericordiam, & quẽ satis desideraueras
ingressum, obtinuisti. Post hæc per annum iuxta regulam in
omni patientia probatus, perseueranter & sine querela con-
uersatus, post annum spõte professus: tunc primum seculari
veste reiecta, religionis habitum suscepisti. O insensate puer,
quis te fascinauit non soluere vota tua, quæ distinxerunt la-
bia tua? An nõ vel ex ore tuo iustificaberis, vel ex ore tuo cõ
demnaberis? Quid de parentis voto solicitus es, negligẽs tui:
cum ex ore tuo non illius habeas iudicari, tuorum non illius
vota labiorum exigendus sis? Et quid tibi frustra quispiam M
blanditur de absolutione apostolica, cuius conscientiam di-
uina ligatam tenet sententia? Nemo, inquit, mittens manum
suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno dei. Luc.9.g
Nunquid & hoc persuadebunt non esse retro respicere qui
dicunt tibi, euge euge? Filiole, si te lactauerint peccatores, ne Prou.1.b
acquiescas eis. Noli credere omni spiritui. Sint tibi multi ne- 1.Ioan.4.a
cessarij, vnus autem sit tibi consiliarius de mille. Tolle occa- Eccl.6.a
siones, respue blãdimenta, adulationibus claude aures, te in-
terroga de te, quia tu te melius nosti quàm alius. Attende cor
tuum, discute intentionem, consule veritatem: tua tibi con-
scientia respondeat, cur abieris, cur ordinem tuum, cur fra-
tres, cur locum, cur me, qui & tibi propinquus carne, & pro-
pinquior spiritu sum, deserueris. Si vt arctius, vt rectius, vt
perfectius viueres: securus esto, quia non retro aspexisti, sed Philip.3.c
& gloriare cum apostolo dicens: Quæ retro oblitus, & ad ea
quæ ante sunt extentus, sequor ad palmam gloriæ. Sin alias,
noli altum sapere, sed time, quoniam (vt cum venia tui dixe-
rim) quicquid tibi amplius indulges in victu vestitúque su-
perfluo, in verbis ociosis, in vagatione licentiosa & curiosa,
quàm videlicet promisisti, quàm apud nos tenuisti: hoc pro-
culdubio retro aspicere est, præuaricari est, apostatare est. Et
hæc dico fili, non vt te confundam, sed vt tanquam filium
charissimum moneam: quia & si multos habeas in Christo
pædagogos, sed non multos patres. Nam si dignaris: & ver-
bo,

A bo,& exemplo meo in religionem ego te genui. Nutriui deinde lacte quod solum adhuc paruulus capere poteras, daturus & panẽ, si expectares vt grãdesceres. Sed heu quàm præpropere & intẽpestiue ablactatus es. Et vereor ne totũ quod foueram blãdimentis, roboraueram adhortationibus, oratio nibus solidauerã, iamiámque euanescat, deficiat, pereat: & lugeã miser non tam cassi laboris damnum, quàm damnatæ so bolis miserabilem casum. Placétne tibi quòd alius nunc glorietur de te, qui nihil vtique laborauit in te? Simile mihi con
1.Reg.3.c tigit, quod & illi meretrici apud Salomonẽ: cui videlicet par uulus suus ab altera quę suum à se oppressum extinxerat, fur tim sublatus est. Tu quoq; de sinu mihi, & vtero abscissus es. Ablatum gemo, repeto violẽter auulsum. Non possum obliuisci viscera mea. Quorum nimirum parte detracta non modica, non potest nisi torqueri pars reliqua. Veruntamen quo tuo cõmodo, qua tui necessitate hoc nobis moliti sunt ami-
Esa.1.a ci nostri? quorũ manus sanguine plenæ sunt: quorũ animam
Psal.56.a meam pertrãsiuit gladius: quorum dentes arma & sagittæ, & lingua eorũ gladius acutus. Nam vtiq; mihi si in aliquo vnquam eos offenderam (quod vtique mihi conscius non sum) plenam prorsus rependère vicem. Mirum vero si nõ plus talione recepi: si videlicet tale aliquid in eos deliquisse potui, quale nunc ab eis pertuli. Nam vt verum fatear, nõ os de ossibus meis, vel carnem de carne mea: sed tulerũt mihi gaudiũ
B cordis mei, fructũ spiritus mei, coronam spei meæ: & velut mihi sentire videor, animæ meæ dimidiũ. Vt quid hoc? Forte miserti sunt tui: & cæco cæcum ducẽti indignantes, ne perires post me, in suũ te transtulere ducatum. O molesta charitas: ô dura necessitudo. Tantũ tuam dilexere salutem, vt in meã impingerent. Nisi me perempto, tu saluari nõ poteras? Et vtinã ipsi te absq; me saluẽt. Vtinam & si ego moriar, vel tu viuas. Sed quid? Salus ergo magis in cultu vestium, & ciborum est opulentia, quàm in sobrio victu vestitúque moderato? Si pellicię lenes & calidę: si panni subtiles & preciosi: si lõgæ manicæ, & amplũ caputium: si opertorium syluestre: & molle stamineũ, sanctum faciũt, quid moror & ego quòd te nõ sequor? Sed hæc infirmantiũ sunt fomẽta: nõ arma pu-
Matt.11.a gnantiũ. Ecce enim qui mollibus vestiũtur, in domibus regũ sunt. Vinũ & similia, mulsum & pinguia corpori militãt, non spiritui. Frixuris non anima saginatur, sed caro. Multi in Ægypto fratres multo tẽpore deo sine piscibus seruierunt. Piper, zinziber, cyminum, saluia, & mille huiusmodi species salsamẽtorum, palatum quidem delectant: sed libidinem accen dunt. Et tu mihi in his securitatem pones? tu cum huiusmodi tutam duces adolescentiã? Prudenter sobriéque conuersanti, satis est ad omne condimentũ sal cum fame. Qua sola nõ expectata: necesse est alias atq; alias de nescio quibus succis extraneis confici permixtiones, quæ videlicet palatũ reparent,
C gulam prouocent, excitent appetitum. Sed quid faciet (inquis) qui aliud nõ potest? Bene. Scio quia delicatus es: & quòd his assuetus modo duriora nõ possis: sed quid si potes facere vt possis? Quęris quomodo? Surge, præcingere: tolle ociũ: ex ere vires: moue brachia, cõplosas explica manus: exercitare in aliquo: & statim senties sola te appetere quæ famẽ tollãt: non fauces demulceant. Reddet quippe sapores rebus exerci tiũ, quos tulit inertia. Multa quę respuis ociosus, post laborem sumes cum desiderio. Siquidem ocium parit fastidium: exercitium famem. Fames autem miro modo dulcia reddit, quæ fastidium facit insipida. Olus, faba, pultes, panísque cibarius cum aqua, quiescẽti quidem fastidio sunt: sed exercitato magnę videntur deliciæ. Iam forte tunicis dissuetus exhorres nimirum eas: tam propter hyemis frigus, quàm propter æsta
Iob 6.c tis ardorem. Sed nunquid legisti: Qui timet pruinam, veniet super eum nix? Vigilias times & ieiunia: manuúmq; laborem. Sed hæc leuia sunt meditãti flammas perpetuas. Recordatio deinde tenebrarum exteriorum facit nõ horrere solitudinẽ.
Matt.12.c Si futuram cogitas de verbis ociosis discussionem: non valde
Ibid.13.f displicebit silentium. Fletus æternus & stridor ille dentium ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet mattam & cul citram. Denique si totum de nocte quod regula præcipit bene ad psalmos vigilaueris: nimis durus erit lectus in quo quie tè non dormias. Si tãtum in die quantum professus es manibus laboraueris: durus erit cibus quẽ libenter non comedas.

Surge miles Christi, surge, excutere de puluere, reuertere D
ad prælium vnde fugisti: fortius post fugam prĕliaturus, gloriosius triumphaturus. Habet quidem Christus multos mili- Philip. 2.a
tes qui fortissimè cœperũt, steterunt, vicerunt: paucos autem qui de fuga conuersi rursus se periculo ingesserint quod declinauerant: rursus fugarint hostes quos fugiebant. Et quia omne rarũ preciosum: gaudeo te de illis posse esse, qui quanto rariores, tãto apparebũt gloriosiores. Aliàs autem si multum timidus es: cur vel times vbi nõ est timor: non autem times vbi magis est timẽdum? An quia fugisti ex acie, putas te manus hostium euasisse? Libentius te insequitur aduersarius fugientem, quàm sustineat repugnantem: & audacius insistit à tergo quàm resistat in faciem. Securus nũc proiectis armis, capis matutinos somnos, cũ illa hora Christus resurrexerit: & ignoras quod exarmatus & tu timidior, & hostibus minus timendus sis? Armatorum multitudo circumuallauerunt domum, & tu dormis? Iam ascendũt aggerem, iam dissipant sepem: iam irruunt per posticum. Tutiúsne est ergo tibi vt te inueniant solum quàm cum aliis? nudum in lectulo quàm armatum in campo? Expergiscere, sume arma: & fuge ad cõmilitones tuos quos fugiẽs deserueras: vt qui te ab eis disiunxerat, ipse te denuo timor iungat. Quid armorum refugis pondus & asperitatem delicate miles? Aduersarius instans & circumuolantia spicula faciẽt clypeum non esse oneri, loricam non sentiri vel galeam. Et quidem subito procedẽti de vm- E
bra ad solem, de ocio ad laborẽ: graue cernitur omne quod incipit. Sed postquã ab his dissuescere, & ad illa se paulisper assuescere cœperit, vsus tollit difficultatem, inuenítque facile esse quod impossibile ante putauit. Solẽt etiã fortissimi milites audita buccina ante cõgressum trepidare. At vbi ad prĕlium ventũ fuerit: spes victoriæ, & timor ne vincãtur, reddit intrepidos. Quid verò tu trepidas? quẽ fratrum vnanimitas armatorum circummuniet, cui angeli assistent à latere: quem dux belli Christus præibit, suos animans ad victoriam, & dicens: Confidite, ego vici mũdum. Si Christus pro nobis, quis cõtra nos? Securus potes pugnare, vbi securus es de victoria. Ioan.16.g
O verè tuta pro Christo & cum Christo pugna: in qua nec Rom. 8.f
vulneratus, nec prostratus, nec cõculcatus, nec milies si fieri posit occisus fraudaberis à victoria: tantum ne fugias. Sola causa qua perdere possis victoriam, fuga est. Fugiendo potes illam amittere, moriendo non potes: & beatus si pugnando moriaris: quia mortuus, mox coronaberis. Vę autem si declinando pugnam, perdis & victoriam simul & coronã. Quod ipse auertat à te fili dilectissime, qui in iudicio de his meis literis maiorem tibi habet inferre damnationem, si nullam ex eis in te repererit emendationem.

Ad Fulconem puerum, postea Lingonensem archidiaconum. Epistola secunda. F

BONAE indolis adolescẽti Fulconi, frater Bernardus peccator inde lætari in adolescentia vnde in senectute non pœniteat. Non miror si mireris, sed miror si non mireris vnde mihi ad te scribere velle, ciuem rusticus, scholasticum monachus, cum nulla hinc tibi occasio necessaria occurrat, nulla se ratio patens ostendat. At si attenderis quod scriptum legis: Sapientibus & insipientibus debitor sum: & Rom.1.b
illud: Charitas non quærit quæ sua sunt: forsitan intelliges 1.Cor.13.
quicquid illa iusserit, non esse præsumptũ. Charitas enim ad te obiurgandũ me compulit, quę tibi condolet, quanuis non dolenti, quæ tibi miseretur, licet non miserabili. Et inde magis dolet, quod cum sis dolendus, non doles. Et inde magis miseretur, quod cum miser sis, miserabilis nõ es. Nec frustra Psal.37.a
forsitã tibi compatitur, dummodo patienter tu audias vnde compatiatur. Vult te tuum sentire dolorem, vt iam non habeas vnde dolere: vult te tuam scire miseriam, vt incipias Eccl.7.d
miser non esse. O bona mater charitas, quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos, diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniuersos. Cum te arguit, mitis est: cũ blanditur, simplex est. Piè solet sæuire, sine dolo mulcere: patienter nouit irasci, humiliter indignari. Ipsa est quæ hominum mater & angelorum, non solum quæ in

G terris,sed etiam quę in cœlo sunt pacificauit.Ipsa est quę deũ
hominí placans,hominem deo reconciliauit.Ipsa est,mi Ful-
co,quæ fratres illos cum quibus olim dulces capiebas cibos,
habitare facit vnius moris in domo.Hæc talis tamque hono-
rabilis mater à te se queritur offensam, expostulat læsam.Læ-
sa tamen non prouocat: sed spreta te reuocat,ostendens tibi
1.Cor. 13.b in te de se veraciter scriptum esse: Charitas patiens est,beni-
gna est. Licet læsa, licet offensa,si conuersus fueris ad illam,
obuiabit tibi quasi mater honorificata. Contemptus oblita
Luc. 15.g sui ruet in amplexum tui : gaudens quem perdiderat esse in-
uentum , qui mortuus fuerat viuum.Sed in quo,inquis,læsi?
in quo contempsi ? Audi. In eo,proculdubio , quòd te quem
sinu suo lacte nutriendum materno susceperat, antè tempus
ablactasti : quòd expertam lactis dulcedinem in quo posses
crescere in salutem., tam leuiter tam celeriter exsufflasti. O
puer insensate.O puer magis sensu quàm ætate: quis te fasci-
nauit à bene incepto itinere tam cito discedere? Auunculus,
Gene.3.a.d inquies.Sic Adam quõdam vxorem , vxor serpentem ad ex-
cusandas excusationes in peccatis prętendebant.Vterque ta-
men suæ culpæ dignam excepit sententiam. Nolo decanum
accuses : nolo te per illum excuses.Inexcusabilis enim es. Il-
lius culpa , tuam non excusat. Quidnam ille fecit? Nunquid
te rapuit ? nunquid vim intulit ? Rogauit,non ligauit. Blan-
diendo attraxit,non violenter traxit.Quis te cogebat crede-
H re blandienti , assentire attrahenti? Ille sua nondum relique-
rat : quid mirum si te qui suus eras , requirebat? Si agnum de
grege,vitulum de armento cum perdit requirit,& nemo cau
satur:te quoque qui multis ouibus vel vitulis apud eum plu-
ris es,ademptum si repetit:quis inde miretur? Siquidem nõ
Luc.6.d vsurpat illam sibi perfectionem de qua dicitur:Si quis abstu-
lerit tua , ne repetas.Repetebat ergo suum,qui sua adhuc te-
nebat. At tu qui iam seculum spreueras , secularem sequi de-
bebas?Fugit ouis tremebunda , veniente lupo. Abscondit se
colũba tremens,accipitre viso. De cauernula sua mus esuriẽs
Psal. 49.c exire non audet , ambiente cato. Et tu cum videbas furem,
currebas cum eo?Nam quid aliud quàm furem dixerim , qui
preciosam Christi margaritam , id est, animam tuam furari
non dubitauerit? Volebam si possem illius errorem dissimu-
lare , ne odium & nullum fructum consequerer ex veritate.
Sed non potui,fateor,intactum trãsire, quem vsque ad hanc
diem comperi spiritui sancto pro viribus restitisse. Nam qui
manum non retinet à malo quo potest:licet quandoque fru-
stretur effectus,nõ minus culpatur affectus. In me certe fer-
uorem nouitium extinguere voluit,sed Deo gratias,non va-
luit. Alteri quoque nepoti suo Guirrico cognato tuo multũ
restitit. Sed quid nocuit ? Imò plurimum præstitit. Destitit
inuitus tandem senex auunculus à persecutione: extitit inui-
ctus puer nepos,gloriosior de tẽtatione. Sed heu,quomodo
I te vicit , qui illum vincere non potest? Aut quomodo qui te
vicit,ab illo superatus est?Nunquid te fortior ille? Nunquid
prudentior? Certe qui antea vtrunq; nouerant, Guirrico Ful
conem præferebant.At postquam ventum est ad bellum,exi
tus indicauit hominum errasse iudicium. Ibi proh pudor fu-
git qui præferebatur , vbi fortiter vicit qui inferior credeba-
tur. Sed quid de auunculi dicam malitia qui à Christi mili-
tia retrahit nepotes suos , vt secum trahat ad inferos ? Itáne
solet beare amicos? Quos Christus vocat secum in æternum
mansuros,auunculus reuocat secum in ęternum arsuros.Mi-
Matt.23. d ror si iam Christus ei non irascatur,& dicat: Quotiens volui
congregare nepotes tuos , quemadmodum gallina congre-
gat pullos suos sub alas,& noluisti? Ecce relinquetur tibi do-
Matt. 19.b mus tua deserta.Christus dicit,Sinite paruulos venire ad me:
talium enim est regnum cœlorum. Auunculus ait:Sinite ne-
potes meos vt ardeant mecum.Christus dicit:Mei sunt : mi-
hi debent seruire.Sed oportet,inquit auunculus, eos mecum
perire. Christus dicit : Mei sunt : ego illos redemi. Sed ego,
inquit auunculus,eos nutriui. Tu quidem , ait Christus,illos
nutristi,sed pane meo,non tuo:ego vero redemi non sangui-
ne tuo,sed meo. Sic carnalis auunculus contra patrem spiri-
tuum pro nepotibus certat : quos dum bonis cupit onerare
terrenis,cœlestibus exhæredat.Christus tamen non rapinam
Ioan.6. d arbitratus,si suos quos fecit & redemit sanguine proprio,ad
se venientes collegerit : iuxta quod ante promiserat:Et eum
qui venit ad me , non eiiciam foras. Fulconi primo pulsanti K
lætus aperuit , lætis amplexibus lætum excepit. Quid plura?
Veterem hominem exuitur,& nouum induitur: quódque so
lo nomine extiterat , moribus & vita canonicum profitetur.
Fama volat,bonus odor Christo:rei nouitas circunquaq; dif
fusa peruenit ad aures auunculi. Quid ergo faceret carna-
lis nutricius qui carnis quam nutrierat,quam carnaliter ama-
bat solatium perdebat? Et si aliis fuit res illa odor vitæ ad vi-
tam:sed non illi. Quare?quia animalis homo non percipit ea *1.Cor.2.d*
quæ sunt spiritus dei. Stultitia enim illi videtur. Nam si spi-
ritum Christi haberet,non tam de carne doleret,quàm gau-
deret de spiritu.Sed quia terrena non quæ sursum sunt sapie-
bat,turbatus & tristis tale aliquid secum voluebat: Quid au-
dio ? Væ mihi:à quanta spe cecidi ? Sed quid ? Debétne stare
quicquid absque meo consilio , absque mea licentia fecerit?
Quod ius,quæ lex,quæ iustitia , quæ ratio,vt quem ex vtero
nutriendum suscepi:alius fruatur adulto?Iam caput aspersus
canis, heu vitæ meæ reliquum expendam cum mœrore:quia
me deseruit baculus senectutis meæ.Heu mihi. Si hac nocte
expetitur à me anima mea:quę paraui,cuius erunt ? Próptua- *Psal.143.c*
ria mea plena eructantia ex hoc in illud : oues meæ fœtosæ,
abundantes in egressibus suis:boues meæ crassæ cui remane-
bunt ? Prædia,prata,domus,argentea vasa & aurea, cui con-
gregata sunt?Ditiores quoq; ac quæstuosiores ecclesiæ meæ
honores acquisieram mihi: reliquos etsi non licebat habere, L
spe tamen in Fulcone tenebam. Quid igitur faciam?Propter
illum vnum tot & tanta perdam?Nam quicquid sine illo pos
sederim,amisisse me iudico. Quin potius & ista retinebo , &
illum reuocabo si potero. Sed quomodo ? Factum est:audi-
tum est. Quod factum est, non potest non fieri : quod audi-
tum est, celatum esse non poterit. Fulco canonicus est regu-
laris :si reuertitur ad seculum,notabilis erit & infamis:sed to-
lerabilius est hæc audire de illo,quàm viuere sine illo. Cedat
ergo nunc honestas vtilitati , pudor necessitudini.Malo non
parcere verecundiæ pueri , quàm miserabili subiacere tristi-
tiæ.Acquiescens itaque consilio carnis,rationis oblitus & le-
gis,tanquam leo paratus ad prædam, & sicut leæna rapto ca- *Psal. 16.c*
tulo rapiens & rugiens, sacra non veritus,sanctorum irrupit
habitaculum , in quo tyrunculum suum Christus absconde- *Psal. 30.f*
rat à contradictione linguarum,postmodũ admixturus con-
sortio angelorum.Quærit ac flagitat reddi sibi nepotẽ suum:
queritur & clamat iniuste se ab illo relictum : Christo recla-
mante & dicente:Quid agis miser? quid furis?Quid me per- *Acto.9.a*
sequeris?Non sufficit tibi quòd tuam,tuóque exemplo mul-
torum mihi animas tuleris:si non etiam hunc ausu sacrilego
rapias de manu mea ? Non times tu futurum iudicium? An
contemnis terrorem meum?Cui hoc facis?Cui bellum indi- *Psa.75.b*
cis?Terribili vtique,& ei qui aufert spiritum principum. In- *Eccl.7.d*
sane redi ad cor tuum. Memorare nouissima tua,& non pec- M
cabis. Memorare quæ tua substantia , & vtiliter timebis. Et
tu puer , inquit , si assenseris , si acquieueris,morte morieris.
Memento vxoris Loth de Sodoma quidem eiectæ, quia deo *Gene.19.c*
credidit:sed in via mutatæ,quia retro aspexit. Disce in euan- *Luc. 9.g*
gelio quod non liceat retro aspicere ei, qui semel manum ad
aratrum misit. Auũculus tuus quærit animam tuam , qui iam
perdidit suam. Verba oris eius , iniquitas & dolus. Noli in- *Psal. 35.a*
telligere fili mi,vt male agas:noli intẽdere in vanitates & in-
sanias falsas.Ecce in via qua ambulas,abscondit laqueos,ten- *Psal.54.d*
dit retia.Molliti sunt sermones eius super oleum:& ipsi sunt
iacula. Vide fili mi,ne rapiaris à labiis iniquis,& à lingua do-
losa. Configat carnes tuas diuinus timor , ne te decipiat car-
nalis amor. Blanditur , sed sub lingua eius labor & dolor.
Lachrymatur,sed insidiatur. Insidiatur vt rapiat pauperem: *Psal.9.e*
rapere pauperem dum attrahit eum. Caue , inquam , fili mi, *Ibidem,f*
ne acquiescas carni & sanguini : nam gladius meus deuora- *Gala.1.d*
bit carnes. Sperne blandimenta , contemne promissiones. *Deut.32. d*
Promittit magna,sed ego maiora. Offert plura,sed ego plu-
rima.Dimittes ergo pro terrenis cœlestia, pro temporalibus
æterna ? Alioquin oportet te soluere vota tua,quæ distinxe- *Psal.65.c*
runt labia tua. Iuste exigitur ad soluendum , qui non cogitur
ad vouendum. Nam etsi cum pulsares,non repuli : tamen vt
intrares,non compuli. Non licet ergo dimittere quod spon-
te promisisti. Non est fas requirere quæ per te dimisisti. En

vtrunque

A vtrumque veſtrum præmoneo, vtrique ſalubriter conſulo. Tu, inquam, ad auunculum, regularem ne reducas ad ſeculũ: quia ſi reducis, ſeducis quem apoſtatare facis. Tu regularis ſecularem ne ſequatis: quia ſi illum ſequeris, me perſequeris, cui de teipſo iniuriam facis. *Matt.12.c* Tu ſi reduxeris animam pro qua mortuus ſum, crucis meæ te conſtituis inimicum. Qui enim non colligit mecum, diſpergit. Quanto magis qui collectos diſpergit? Tu verò ſi ei conſentis, à me diſſentis: quia qui non eſt mecum, cõtra me eſt. Quanto magis qui mecum fuit, ſi me deſerit, contra me eſt? Tu ſi circumuenis paruulum qui ad me venit, ſeductor ac ſacrilegus iudicaberis. Tu verò ſi quod ædificaueras, iterum deſtruis, præuaricatorem te conſtituis. Ambos vos neceſſe eſt meo iudicio præſentari, ambos aſsiſtere meo tribunali. Alter de propria præuaricatione, alter de alterius ſeductione iudicabitur. Et vnde alter in iniquitate ſua morietur, inde morientis ſanguis de manu alterius requiretur. Hæc & his ſimilia vtriuſque teſte conſcientia, vtrique Chriſte inuiſibiliter, ſed terribiliter intonabas: his ſacris monitis amborum mentes piè terrendo pulſabas. Quis ad hæc non timeret, timendo reſipiſceret, niſi qui *Pſal.57.a* more aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, vocem venefici incantantis ſapienter, aut non audiret, aut ſe audire diſsimularet? Sed vſquequo iam ſatis vel nimis longam protrahimus epiſtolam, dum inuiti loquimur rem ſilentio dignam? B Cur tantis circuitionibus ad veritatem ambimus, dum pudẽda reuelare timemus? Dicam tamẽ, dicam cum pudore, quod multis cognitum, occultare & ſi volo non valeo. Sed quare cum pudore? Vt quid me ſcribere pudeat, quod illos non puduit facere? Si pudeat audire quod impudenter egerunt: non pudeat emendare quod libenter non audiunt. Proh dolor. Neutrum illorum reuocare potuit, aut illum à ſeductione timor & ratio, aut hunc à præuaricatione pudor & profeſsio. *Pſal.7.d* Quid plura? Verba præcipitationis concinnat lingua dolo- *1.Pet.2.d* ſa. Concepit dolorem, & perſuaſit iniquitatem. Subuertit peruerſus conuerſum: reuertitur canis ad vomitum. Eccleſia veſtra ſuum recepit alumnum, quem melius habebat amiſſum. Sic Lugdunum olim ſtudio ſimiliter & induſtria ſui decani, eiuſdem decani nepotem ſuum canonicum, quem bene perdiderat, male recuperauit. Sicut ille Fulconem beato Auguſtino: ſic Othbertum iſte ſancto Benedicto ſubripuit. *Pſal.17.d* O quàm ordinatius ipſe cum ſancto ſanctus efficeretur, quàm cum peruerſo ſanctus peruerteretur. O quàm pulchrius ſenem ſecularem puer religioſus ad ſe traheret, & ſic vinceret vterque, quàm religioſum ſecularis ad ſe retraheret, in quo victus eſt vterque. O ſenem infœlicem, ô auunculum crudelem, qui iam decrepitus, ſtatim moriturus, nepotis animam prius interfecit: quem vt peccatorum ſuorum haberet hære- *Eccl.14.a* dem, à Chriſti ſorte priuauit. Sed qui ſibi nequam eſt, cui bo- C nus? Maluit in ſuis facultatibus habere ſucceſſorem, quàm pro iniquitatibus interceſſorem. Sed quid ad me de decanis magiſtris noſtris, qui principatum meruerunt in eccleſiis? Clauem ſcientiæ tenent, & primas cathedras in conuentibus poſsident. Viderint ipſi qualiter ſubditos iudicent, fugitiuos reuocent, reuocatos ſi ita voluerint iterum effugiant, diſperſos colligant, collectos diſpergant. Quid ad me? Fateor aliquantum in illos propter te mi Fulco, modum noſtræ paruitatis exceſsi: dum tuam de illis cupio palliare verecundiam, temperare culpam. Omitto ergo illos, ne non tam reprehenſioni, quàm reprehenſori iuſtè indignentur: nec tam de ſua correctione cogitent, quàm mihi de præſumptione calumniẽtur. Non eccleſiæ principem, ſed puerum ſcholarem obiurgare ſuſcepi: qui neſciat indignari, non norit iraſci: niſi forte & tu ſenſu non malitia paruulus, idipſum mihi calumnieris, & dicas: Immo quid mihi & ipſi? Quid ad illum de peccato meo? Nunquid ego ſum monachus? Et ad hoc fateor quod reſpondeam non habeo: niſi quòd confiſus ſum tum de tua quam in te credidi ingenita manſuetudine, tum de dei charitate, qua & in principio epiſtolæ excuſaſſe me memini. Cuius zelo tantum tui erroris miſertus, tantum tuæ miſeriæ compaſſus ſum: quatenus ſupramodum & morem meum de te non meo me intromiſerim. Grauis lapſus tuus ac miſerabilis caſus prouocauit me vt hoc præſumpſerim. Quem enim coætaneorum tuorum me vidiſti arguere? Cui vel breuiſsimas aliquando literas direxiſſe? Non tamen quod omnes cæ- D teros ſanctos putauerim, aut nihil in eis reprehenſione dignum inuenerim. Cur ergo, inquis, ſingulariter me reprehendis: cum & in aliis videas quod iuſtius forſitan reprehendere poſsis? Ad quod ego: Propter ſingularitatem erroris tui, propter immanitatem peccati tui. Nam etſi plerique alij perdite viuunt: etſi inordinati & indiſciplinati ſunt: nondum tamen ordinem aut diſciplinam profeſsi ſunt. Sunt quidem peccatores, ſed non præuaricatores. Tu verò quantumlibet modeſtè & honeſtè viuas: ſi caſtè, ſi ſobriè, ſi omnino religioſè te habeas, deo tamen minus accepta eſt tua religio, quam deturpat voti præuaricatio. Idcirco chariſsime, ne te tuis coætaneis compares, à quibus profeſsio ſeparat. Nec reſpectu ſecularium de tua tibi forte paulo grauiori continentia blandiaris: cum tibi dominus dicat: Vtinam te cali- *Apoc.3.e* dum aut frigidum inueniſſem. Hic oſtenditur apertè quia minus deo tepidus places, quàm ſi vel quales illi ſunt, frigidus eſſes. Illos vtique deus patienter expectat de frigore quã doque ad calorem proficere. Te verò indignans, aduertit de calore iam in teporem defeciſſe. Et quia tepidũ te inueni, in- *Ibidem.* cipiam, inquit, te euomere ex ore meo. Et merito: quia tu ad tuum vomitum rediiſti: quia tu eius gratiam euomuiſti.

Heu quomodo Chriſtum tam cito faſtidis, de quo ſcriptum eſt: Mel & lac ſub lingua eius? Miror, quòd ad guſtum *Canti.4.c* cibi dulciſsimi nauſearis: ſi tamen guſtaſti quàm dulcis eſt E dominus. Aut certè nondum guſtaſti, & neſcis quid ſapit Chriſtus, ideóque non appetis inexpertum: aut ſi guſtaſti, & dulce non ſapuit, ſanum non habes palatum. Ipſe quippe dei eſt ſapientia, quæ ait: Qui comedit me, adhuc eſuriet: & qui *Eccle.24.c* bibit me, adhuc ſitiet. Sed quomodo poteſt eſurire vel ſitire Chriſtum, plenus quotidie ſiliquis porcorum? Non potes bibere ſimul calicem Chriſti, & calicem dæmoniorum. Calix dæmoniorum ſuperbia eſt: calix dæmoniorum detractio & inuidia eſt: calix dæmoniorum crapula & ebrietas eſt. Quæ cum impleuerint vel mentem vel ventrem tuum, Chriſtus in te non inueniet locum. Non mireris quod dico. In domo auunculi tui non potes inebriari ab vbertate domus dei. Cur? inquis. Quia domus deliciarum eſt. Quomodo ignis & aqua ſimul eſſe non poſſunt: ſic ſpirituales & carnales deliciæ in eodem ſe non patiuntur. Vbi crapulam ructantis inter pocula ſenſerit Chriſtus: vina ſua dulciora ſuper mel & fauum menti propinare non dignatur. Vbi carioſa ciborum diuerſitas: vbi diuitis ſupellectilis diſcolor varietas oculos pariter paſcit & ventrem: cœleſtis panis ieiunam deſerit men- *Eccl.11.d* tem. Eia lætare iuuenis in adoleſcentia tua: vt decedente pariter cum ætate temporali lætitia, ſuccedat quæ te abſorbeat æterna triſtitia. Sed abſit hoc ab adoleſcentulo noſtro: auer- *Pſal.11.a* tat hoc deus à puero ſuo. Quin potius diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa eorum qui tibi tale conſilium donant: F qui dicunt tibi quotidie, euge euge: & quærunt animam tu- *Pſal.69.a* am. Hi ſunt cum quibus habitas: quorum praua colloquia adoleſcentis bonos mores corrumpunt. Sed quamdiu iam nõ exis de medio eorum? Quid facis in vrbe qui clauſtrum elegeras? Quid tibi cum ſeculo qui ſeculum ſpreueras? Funes ce- *Pſal.15.b* ciderunt tibi in præclaris: & tu opibus inhias terrenis? Si vis habere ſimul hæc & illa: breuiter tibi reſpondebitur: *Luc.16.f*

Memento fili, quia recepiſti bona in vita tua. Recepiſti dixit, non rapuiſti: ne etiam de hoc tibi fruſtra blandiaris, quod tuis contentus aliena non rapias. Veruntamen quæ ſunt illa tua? Beneficia eccleſiæ? Rectè, quia ſurgis ad vigilias, vadis ad miſſas, horis chorum nocturnis diurníſque frequẽtas? Bene facis. Sic eccleſiæ præbendam gratis non accipis. Dignum eſt vt qui altario deſeruit, de altario viuat. Conceditur ergo tibi vt ſi bene deſeruis, de altario viuas, non autem vt de altario luxurieris, vt de altario ſuperbias, vt inde compares tibi frena aurea, ſellas depictas, calcaria deargentata, varia griſeáque pellicea à collo & manibus ornatu purpureo diuerſificata. Denique quicquid præter neceſſarium victum, ac ſimplicem veſtitum de altario retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt. Orabat quidam ſapiens tantum victui ſuo *Prou.30.b* tribui neceſſaria, non ſuperflua. Habentes (ait apoſtolus) vi- *1.Tim.6.b* ctum & veſtitum, non victum & ornatum. Et quidam alius ſanctus: Si dederit, inquit, mihi dominus panem ad mandu- *Gene.28.d* candum,

G candum,& vestimentum quo operiar. Nota, quo operiar. Sic ergo & nos contenti simus vestimentis quibus operiamur: non quibus lasciuiamus, non quibus superbiamus, non quibus mulierculis, vel similari, vel placere studeamus. Sed hoc faciunt, inquis, cum quibus habito: si non facio quod cæteri, de singularitate notabor. Propterea, inquã, exi de medio eorum, ne aut in vrbe notabiliter viuas, aut exemplo pereas aliorum. Quid agis in vrbe delicate miles? Commilitones tui quos fugiens deseruisti, pugnant & vincunt, pulsant & intrant, cœlum rapiunt & regnant. Et tu sedens super ambulatorem tuum indutus purpura & bysso, circuis plateas, vicos perambulas? Hæc sunt pacis ornamenta, non belli munimenta. An dicis pax, & nõ est pax? Purpura nõ propulsat libidinem, non superbiam, nõ auaritiam repellit: & si qua sunt alia ignea inimici iacula non extinguit. Denique quod magis metuis, febrem non prohibet, mortem nõ arcet. Vbi sunt arma bellica, vbi scutum fidei, vbi galea salutis, vbi patientiæ lorica? Quid trepidas? Plures sunt nobiscum, quàm cum illis. Sume arma, resume vires, dum adhuc prælium durat. Assunt angeli spectatores & protectores: adest ipse dominus adiutor & susceptor, qui doceat manus tuas ad prælium, & digitos tuos ad bellum. Procedamus in adiutorium fratrum, ne si forte sine nobis pugnent, sine nobis vincant, sine nobis ingrediantur: nouissime cum clausa fuerit ianua, sero pulsantibus, deintus nobis respondeatur: Amen dico vobis, nescio
H vos. Fac, quæso, te prius sciri, fac te prius videri, ne tunc nesciaris ad gloriam, sciaris autem ad pœnam. Si te Christus agnoscit in bello, recognoscet in cœlo: & sicut promisit, manifestabit tibi seipsum: si tamen & tu pœnitendo resipiscẽdo talem te exhibueris, vt cũ fiducia dicere possis: Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. His interim admonitionibus verecundum adolescentis animum pulsatum esse sufficiat. Iam enim nostris etiam precibus pro eo diuina pulsanda est pietas. Quæ si ad ictus nostratum inuectionum eius mẽtem, vel parum mollitam inuenerit, confido de ipsa quod citius nos de ipso lætificabit.

Ezec. 13. b
Matt. 25. b
1. Cor. 13. d

Ad quosdam canonicos regulares.
Epistola tertia.

EXHORTATIO illa in literis vestris tam salubris, tam compendiosa, magna quidem scientiæ, mira charitatis vestræ indicia mirantibus nobis, & cõgratulantibus præfert. Sed quod de laudibus nostris pro vestra deuotione quæ tamen non probastis, tam excellentia præmisistis: etsi ad humilitatis quoque formam quantum ex vobis est, non mediocriter instruere nos potuit, conscientias tamen nostras multo inferius iacentes, quantum in nobis est, vehementer exterruit. Quis enim nostrum suam attendens conuer-
I sationem, tanta de se & tam indebita sine magno vel metu, vel periculo possit audire? De huiusmodi quippe alieno, seu etiam proprio se iudicio committere, securum non est. Qui enim iudicat nos, dominus est. Cæterum de fratribus de quorum salute vestram nimirum charitatem solicitam esse cognouimus, vt securos vos reddamus, noueritis multorum illustrium virorum, & maximè clarissimi viri Vvilhelmi Cathalaunensis episcopi, hortatu & consilio ad nos declinasse: séque à nobis suscipi multis precibus ac supplicationibus impetrasse: ea videlicet intentione, vt ob tenorem arctioris vitæ, ab institutionibus beati Augustini ad obseruantias sancti Benedicti dei adiutorio sic transeant, vt tamen ab eius magisterio qui vnus est omnibus magister in cœlo & in terra, non discedant: illámque primam fidem quam apud nos, imò quã primùm in baptismo promiserunt, non irritam faciant, sed saluam integrámque custodiant. Talibus itaque taliter susceptis, absit vt synceritatem vestram, aut in suscipiendo læsam, aut in retinẽdo lædendam esse credamus: dum tamen illos si forte infra annum probationis qui regulariter constitutus est, cœpta deserere, & ad vos redire velle contigerit: inuitos non detineamus. Alioquin sanctissimi fratres, vestra non refert vt spiritum libertatis qui in eis est, anathemate inconsulto frustra impedire nitamini, nisi forte (quod deus auertat) quæ vestra, non quæ Iesu Christi sunt, quærere studeatis.

1. Cor. 5. a

Ad Arnoldum abbatem Morimundi. K
Epistola quarta.

DOMINO abbati Arnoldo frater Bernardus de Claraualle spiritum compunctionis & consilij. Primo scire te volo dominum Cisterciensem, necdum quando tuus nuncius ad nos venit de Flandria, quo pauloante per nos transierat remeasse, & ob hoc nec literas accepisse quas ei iussisti præsentari, & adhuc esse tantæ à te præsumptæ nouitatis ignarum. Fœlix interim cui tam tristes rumores, vel ad tempus liceat ignorare. Deinde quòd de tui desperando nos reuocatione interdicis, ne quod quasi inconcusse apud te fixum est, frustra tibi literas dirigendo dissuadere conarer, in hoc tibi obedire fortasse quidem pro ratione non debui: reuera autem præ dolore, fateor, non potui: cum & si pro certo scirem, vbi te opportune inuenissem: ipse potius venissem, quàm has misissem, effecturus fortasse per me ipsum quod nullis literis possum. Rides forsitan meam huiusmodi tanquam cassam fiduciam, vtpote propriæ pertinaciæ conscius, ad quam vtique flectendam, nullam vim, nullam precem, nullam speras præualere industriam. At verò ego de illius potentia non diffidens qui dixit: Omnia sunt Mar. 9. d
possibilia credenti: fidenter vsurpans & mihi illam sententiam: Omnia possum in eo qui me confortat. Quanuis in ma Philip. 4. c
gna parte lapidei cordis tui obstinationem & ipse non ignorem, vtinam nunc tamen siue fructuosè siue frustra tuo lateri adhærerem. Quanta quæ me mouent aduersum te, frustra nescio an fructuosè, iacerem tibi in faciem: non solùm verbis, sed & vultu & oculis. Tuis deinde prouolutus vestigiis, tenerem pedes, amplecterer genua, totúsque à collo pendens illud mihi dulcissimum caput deoscularer, quod sub vno mecum proposito, suaui iugo Christi iam pluribus annis attritum est. Flerem quoque quãtum valerem, rogarem & obsecrarem per dominum Iesum, quatenus parceres, primo quidem eius cruci, quia vtique redemit quos tu quantum in te est perimis, collegit quos tu dispergis. Perimis, inquam, & dispergis, siue quos tecum ducis, siue quos hic deseris, quibus vtique etsi diuersum, non dispar tamen vtrisque metuimus periculum. Deinde etiam parceres & nobis amicis tuis, quibus licet immeritis, non nisi fletum & lachrymas reliquisti. O si hoc mihi licuisset, flexissem forsitan affectione, quem ratione non possum, pectúsq; illud ferreum quod nec Christi timori in hac re duntaxat cedere acquiescit, fraterna forte pietas emollisset. Sed heu: & hanc nobis copiam subtraxisti. O magna nostri ordinis columna. Patienter, quæso, audi amicum vel absentem tuæ penitus discessionis impatientem, tuo medullitus & labori & periculo compatiẽtem. O inquam magna nostri ordinis colũna, non metuis te ruente magnam mox proculdubio ruinam secuturam? At ego, M
inquies, non ruo: scio quod facio, bonam conscientiam habeo. Esto. Credimus tibi de te. Sed nunquid de nobis, qui iam & grauia tuo ex discessu gementes sustinemus scandala, & grauiora pauentes expectamus pericula? An & tu quoque non ignoras ista, sed dissimulas? Qua ratione ergo multorum faciendo ruinam, te ruere non præsumis, qui in hoc videlicet positus eras, vt non quod tibi est vtile, sed magis, ꝙ aliis: nec quæ tua, sed quæ Iesu Christi sunt, quærere debeas? Quomodo inquam securus abis, qui gregi tibi commisso, omnem de se securitatem in perpetuum aufers? Quis occurret lupis incursantibus, quis consolabitur in tribulationibus, quis prouidebit in tentationibus, quis denique leoni resistet rugienti & quærenti quem deuoret? Patebunt sine du 1. Pet. 5. c
bio morsibus malignantium qui deuorant plebem Christi Psal. 52. a
sicut escam panis. Heu quid facient nouellæ plantationes Christi, quæ per manus tuas consitæ fuerant diuersis in locis, & locis horroris & vastæ solitudinis? Quis circunfodiet, quis impinguabit fimo, quis sepem circundabit, quis succrescentes solicitus erit rescindere surculos? Aut flante profecto tentationum vento, tenerrimæ adhuc, heu facile eradicabuntur: aut inter fruteta certe simul exorientia, cum non erit qui purget, suffocatæ nullum afferent fructum? Quæ cum ita sint, iudica tu quale hoc tuum bonum erit, aut si vel esse poterit bonum cum tantis malis. Quantumlibet dignos fa-

ctorum

A ctturum te fructus pœnitentiæ confidas: nónne huiuscemodi spinis necesse erit suffocari? Nónne deniq; si rectè offers, & non rectè diuidis, peccas? Quid enim? Recténe forte diuidere esse dices, soli animæ tuę consulere: & filios tuos quos orphanos relinquis, cõsilio paterno destituere? O miseros & miserabiles, & eo miserabiliores quo viuo se conspiciunt orbari patre. Quanquam dubitare te quoque oportuerit an vel tibi rectè consulas: in eo videlicet quod absque consilio fratrum & coabbatum tuorum, absque patris & magistri tui licentia, rem tam nouam pręsumis. Illud etiam multos permaximè mouet, quod pueros imbecilles & delicatos iuuenes tecũ ducis. Alioquin si boni & robusti sunt, desolatæ domui fuerant necessarij. Si delicati (vt dixi) & imbecilles, duræ ac laboriosæ peregrinationi non erunt idonei. Sed & regendis animabus eorum nequaquã te vltra credimus velle pręesse: quippe cuius cognouimus esse propositum, pastoralẽ abiicere sarcinam duntaxat tuorum, & soli deinceps viuere tibi. Valde enim incongruum esset, vt alibi pręsumptuosè nõ vocatus resumeres, quod alibi prohibitus inconsultè relinquis. Sed iam ne omnia sciẽti multa superfluo ingeram: in fine & in fide tibi polliceor, si opportunitatem loquendi tecum mihi dederis, daturum me operam quatenus idipsum quod inordinate & periculosè aggressus es, licitè & ob hoc secure
B peragas. Vale.

Ad Adam monachum, qui prædicto abbati Morimundi adhæsit, in qua dissuadet ne peregrinetur cum illo. Epistola quinta.

TVA MIHI satis comperta humilitas, & instantis periculi necessitas, præbet mihi fiduciam conueniendi te acrius, & arguendi liberius. O insensate, quis te fascinauit tam citò recedere ab illo saluberrimo cõsilio, in quo dudum
Psal. 118. b tibi pariter, & mihi deo solo teste conuentum est? Cogita insipiens vias tuas, & conuerte pedes tuos in testimonia domini. Non recordaris quod primo in Maiori monasterio tuę conuersionis initia dedicasti: secundo apud Fusniacum nostræ te qualicunque prouidentiæ commendasti: tertio in Morimundo stabilitatem tuam firmasti: quarto mecum rursus inito consilio, suggestæ tibi ab abbate Arnoldo peregrinationi, imò vagationi, ingenuè abrenũciasti: ipsius quoque tibi consortiũ, si non ipse licitè posset abire, illicitum iudicasti? Quid enim? Liciténe dices illum recedere, qui & sibi cõmissis lachrymabile scandalum reliquit, nec cõmissoris licentiam expectauit? Sed quorsum, inquies, tendunt hæc quæ sic retractare voluisti? Vt te manifestæ leuitatis arguam, vt est, & non esse te apud te euidenter ostẽdam: sicque errorem tuum
1. Ioan. 4. a iam tandem agnoscens & erubescens, vel sero discas ab apo
Eccl. 6. a stolo, non omni spiritui credere: discas à Salomone multos
C quidem amicos, vnum autem habere consiliariũ de mille: di
Matt. 11. a scas præcursoris domini exemplo, non solum mollibus non vestiri, sed nec in modum vento agitatę arundinis circũferri
Matt. 7. d omni vento doctrinę: discas ex euangelio domum tuã supra
Matt. 10. b petram fundare: discas & cum discipulis serpentis non obliuisci prudentiam cum simplicitate colũbæ, & tam ex his quã ex aliis atque aliis scripturarũ testimoniis hãc colligas summam, quãtum tibi videlicet vsque modo milleformis ille seductor illusit, qui cum in te boni initium non valuit præpedire, inuidit perseuerantiæ. Hoc nimirum suæ posse sufficere malitiæ iudicans, si hanc posset auferre tibi, quam solam virtutũ nouerat coronari. Obsecro te per viscera misericordiæ Christi vt nullatenus abeas, aut vel nõ prius quàm ad nos loco quidem opportuno venias loqui, si quod forte tantis malis, quæ iã nobis ex vestra discessione, aut venisse sentimus, aut ventura metuimus, queat remedium inueniri. Vale.

Ad Brunonem Coloniensem, vnde supra. Epistola sexta.

DOMINO Brunoni Coloniensi viro illustri, & dilecto suo frater Bernardus abbas dictus de Claraualle salutem, & si quid potest peccatoris oratio. Ex quo dudum Remis nostri inuicem vtrique gratam cepimus notitiam, non puto vos nostræ penitus fuisse paruitatis oblitum. Et ob hoc non timidè tanquam ad extraneum, sed fidentissimè scribo D
ad vos quæcunque volo, vt ad notum & familiarem nostrum. Arnoldus abbas Morimundẽsis in graue totius nostri ordinis scandalum, suum nuper monasterium satis inordinate deseruit. Quippe qui nec coabbatum suorum in tam scrupuloso facto expectauit consilium, nec ipsius cui præcipuam debebat subiectionem, abbatis scilicet Cisterciẽsis licentiam vel assensum. Sed cũ esset homo sub potestate, habẽs & ipse sub se milites, potestatis impatiens superioris, alienũ quidem iugum à propria ceruice superbus abiecit, suum autẽ superbior in subiectos retinuit. Siquidem de magna multitudine monachorum quos circuiens mare, & aridam inaniter cõgregarat, non Christo, sed sibi, paucis admodum, hísque simplicioribus ac remissioribus relictis desolatis, meliores quosque & perfectiores sui socios erroris assumpsit. Inter quos tres, quorum nos maximè ablatione turbauit, ausus est etiam seducere, & secum ducere statuit: Eurardum videlicet fratrem nostrum, & Adam quem bene nostis, nobilémque illum puerum Conradum, quem & pridem non sine scandalo tulerat de Colonia. Quos tamen, si operam dare volueritis, vestra cõfidimus posse reuocari industria. Nam de ipsius Arnoldi reuocatione, quia iam in pluribus eius inflexibilis animi obstinationem probauimus, incassum laborare vos nolumus. Audiuimus autem Eurardum & Adam, & nonnullos eiusdẽ cõsortij alios fratres, in vestris adhuc partibus demorari. Quod E
si verũ est, oportet vos eos per vos interim, si dignamini, conuenire, flectere precibus, ratione cõuincere, & columbinam eorum simplicitatem prudentia instruere serpentina, ne putent obedientiã inobedienti adhærere, ne licite sequi se posse confidant vagantem illicite, ne seducantur deserere professum ordinem propter inordinatum hominem, cum ipsum quoque angelum de cœlo, si aliud eis euangelizauerit, dubitare nõ oporteat apostolica auctoritate anathema dicere: & *Gala. 1. b*
ab ipso doceantur apostolo, se ab omni fratre inquietè ambulante debere subtrahere. Qui vos quoque doceat non superbè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, donec omnibus abrenunciantem probatum sibi Christus vendicet discipulum. Valete. *2. The. 3. b* *1. Tim. 6. d*

Ad Adam monachum, vnde supra, in qua monet eum vt mortuo abbate redeat, & quod non debuit ei obedire. Epistola septima.

SI MANERES in charitate quam in te olim, aut nouimus, aut putauimus, charitatis profectò damna sentires, quæ vtique sunt scandala pusillorum. Nec enim charitas charitatem offenderet, aut contemneret cum sentiret offensam. Nam seipsam non potest negare, nec enim in se diuisa est. Nouit potius in se diuisa coniungere, coniuncta diuidere nescit. Proinde, vt dixi: si maneret in te, non sileret, non F
quiesceret, non dissimularet, gemens & æstuans, & intra pium pectus tuum proculdubio submurmurans illud: Quis scandalizatur, & ego non vror? Siquidem benigna est, pacem diligit, congaudet vnitati. Sola quippe est quæ illam generat, colligat, solidat, & conseruat vbicunque seruari cognoscitur in vinculo pacis. Infensã ergo vobis hac tam honorabili matre vnitatis & pacis, quo pacto quæso vestrũ quodcunque sacrificium deo fore acceptum præsumitis, cum absque illa nec martyrium quidem aliquid esse putet apostolus? *2. Cor. 11. g*
Aut qua ratione vobis forte infensam non esse confiditis, cuius castis visceribus, cuius charis pignoribus tam inhumanè agendo non pepercistis nec parcitis, scindentes vnitatem, rumpentes vinculum pacis? Ponendum est ergo munus quodcunque offerre paratis, & prius habenti aduersum vos non fratri, sed fratrum multitudini reconciliandum. Ecce nimirum vniuersæ fraternitatis vnitas aduersum vestram paucitatem, quodam veluti vestri discessus gladio sauciata conqueritur, quasi quæ plangens miserabiliter dicat: Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Et merito. Qui enim non est cum illa, contra illam est. Putas sine gemitu tam iustum filiæ gemitum pia possit mater charitas audire? Ideo & ipsa nostris lachrymis iungens suas ait de vobis: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Charitas ipse deus *1. Cor. 13. a* *Canti. 1. d* *Esa. 1. a* *Ephes. 2. c*

G deus est. Pax nostra Christus, qui fecit vtraque vnum. In trinitate vnitas maximè commendatur. Cui ergo charitas, pax & vnitas irata cognoscitur: quid habet in regno Christi & dei? Sed forsitan dicis: Abbas noster abduxit nos, & secum ire præcepit, num inobedientes esse debuimus? Scis quidem, nisi forte oblitus sis, quid quadam die cõmunicato mecum iam conspirati scandali consilio, ac diligẽter mutua collatione discusso, inter nos cõuenerit. In quo si permansisses,
Psal.1.a & de te illud non incongruè diceretur: Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Sed esto. Debuistis obedire filij patri, magistrum sequi discipuli. Licuerit certè abbati monachos suos ducere quo libuerit, & docere quod voluerit, sed quãdiu vixit. Nunc verò mortuo illo, quem vel audire doctorem, vel sequi ducem cogimini, quo adhuc tam graue scandalum emendare cũctemini? Quis iam prohibet non dico me, sed deum nostrum per os Hieremiæ benigne vos re-
Hiere.8.b uocantem audire? Ait enim: Nunquid qui cecidit, non resurget, aut qui auersus est, non reuertetur? An & ille moriens interdixit ne vel post casum tentetis resurgere, post auersionem mutire audeatis de reuersione? Itáne etiã defuncto necesse est vos obedire, & obedire contra charitatem, obedire in vestræ ipsorum salutis periculum? Sed arbitror quod nequaquam firmius seu tenacius dices esse vinculum abbatum ad subditos, quàm cõiugum ad seipsos, quorum quippe deus
H copulam, & non homo, inuiolabili ligauit sacramento, lo-
Matt.19.a quente saluatore: Quod deus coniunxit, homo non separet.
Rom.7.a Apostolo autem asserente solutam esse mulierem à lege viri mortuo illo, tu te abbatis existimas defuncti lege teneri, & hoc contra legem quæ sanctior est, legem videlicet charitatis? Et hæc dixi non quod putem vos vel viuenti in hoc paruisse debere, aut vel dicendam esse obedientiam sic paruisse. Alioquin generalis de huiusmodi illa sententia est: Decli-
Psa.124.a nantes autem in obligationes, adducet dominus cum operátibus iniquitatem. At ne forte quis abbatum etiam in malo obedientiam ab hoc maledicto liberam esse cõtendat, audi alibi apertius: Filius non portabit iniquitatem patris, &
Ezech.18.c pater non portabit iniquitatem filij. Ex his ergo liquido apparet mala imperantibus non esse parendum, presertim dum prauis obtemperans imperiis, in quo homini videris obediens, deo plane qui omne quod perperam agitur, interdixit, inobedientem te exhibes. Valde autem peruersum est profiteri te obedientem in quo nosceris superiorem propter inferiorem, id est, diuinam propter humanam soluere obedientiam. Quid enim? Quod iubet homo, prohibet deus: & ego audiam hominem, surdus deo? Nõ sic apostoli. Clamãt quip-
Acto.5.e pe dicentes: Melius est obedire deo, quàm hominibus. Hinc
Matt.15.a dominus in euangelio Pharisæos increpans: Quare & vos,
Esa.20.d inquit, transgredimini mandatum dei propter traditionem
I vestram? Et per Esaiam: Sine causa autem, ait, colunt me, man-
Gene.3.c data & doctrinas hominum tenentes. Et item ad protoplastum: Pro eo quod obedisti voci vxoris tuæ plusquam meæ, maledicta terra in opere tuo. Igitur facere malum quolibet etiam iubente, constat non esse obedientiam, sed potius inobedientiam. Sane hoc aduertendum quod quædam sunt pura bona, quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam: quoniam nec illa omittenda sunt etiam cum prohibentur, nec ista vel cum iubentur committenda. Porro inter hæc sunt media quædam, quæ pro modo, loco, tempore, vel persona, & mala possunt esse, & bona, & in his lex posita est obedientiæ, tanquam in ligno scientiæ boni & mali, quod erat in medio paradisi. In his profecto phas non est nostrum sensum sententiæ præscribere magistrorum. In his omnino prælatorum, nec iussio, nec prohibitio contemnenda. Videamus ne forte tale fuerit quod arguimus in vobis: & ob hoc forsitan argui non debuerit. Quod euidentius elucebit, si præmissæ diuisionis exẽpla subiecero. Fides, spes, charitas, & cætera huiusmodi, pura sunt bona, quæ quia male non possunt, vel iuberi, vel teneri, bene non possunt, vel prohiberi, vel nõ teneri. Pura mala sunt, furtum, sacrilegium, adulterium, & cætera talia, quæ vtique nec vel bene præcipi vel perfici possunt, nec male prohiberi vel non fieri. Aduersus huiusmodi non est lex. Nullius quippe prohibitio valet obuiare præceptis, nullius iussio præiudicare prohibitis.

Sunt deinde media, quę quidem per se nec bona esse nõscun- K
tur nec mala: possunt tamen indifferenter & bene pariter & male vel prohiberi vel iuberi, sed male nullatenus in his à subditis obediri. Ex his sunt, vt exempli gratia ponam, ieiunare, vigilare, legere, & quæque talia. Sciendum verò quia media quædam in purorum plerumque bonorum seu malorum transeunt rationem. Nam coniugium cum & fieri liceat, & non fieri: factum iam solui non licet. Quod ergo ante nuptias medium esse liquebat, in iam coniugatis puri boni vim obtinet. Item propria possidere, seculari quidem homini medium est, quoniam & non possidere licet: monacho verò quia possidere non licet, purum malum est. Vidésne iam frater, vestrum factum cui potissimum membro diuisionis conueniat? Si puris aptandum bonis, probabile est. Si puris malis deputandum, vituperabile est. Sin verò collocandum inter media: via quidem excusari forsitan potest propter obedientiam, mora verò penitus non potest quæ non fit per obedientiam. Nam mortuo iam abbati, si quid ante iussit quod non debuit: nequaquam esse parendum, superior patefecit disputatio. Etsi res per se iam satis elucescat, tamen propter quosdam qui quærunt occasionem vbi ratio non suppeditat, clarum faciam breuiter, & ita clarum vt omnis dubietatis vmbra dispareat: quod nec purum nec medium bonum, sed plane purum fuerit malum sic obedisse, sic vestrum monasterium reliquisse. Et quidem taceo de mor- L
tuo, qui suũ & solum iam iudicem habet deum, & verè nunc suo domino aut stat aut cadit: ne fortè indignans & merito indignans dicat deus: Tulerunt homines à me iudicium. Tamen ad correctionem viuentium, non quidem quod gessit, sed quod iussit, discutio, vtrum videlicet illa iussio vim habere debuerit, quatenus in scandalum multorum ei fuerit obsequendum. Et præmittendum quod siqui simpliciter, nihilque suspicantes mali, male licet proficiscentem secuti sunt putantes eum episcopi Lingonensis & abbatis Cistercienlis (nam vtrique debitor erat) licentia proficisci (quod vtique nonnullos de illo comitatu sic credidisse incredibile non est) nostra hæc illos non tangit reprehensio, dummodo vbi compererint sine mora regrediantur. Igitur aduersus illos tãtum, immo pro illis sermo est nobis, qui scientes & prudentes miserunt manus in ignem, qui conscij præsumptionis, secuti sunt præsumptorem, non audientes apostolum prohibentem & denunciantem vt se ab omni fratre ambulante inordinate subtraherent, contemnentes & ip- *2.Thes.3.b*
sius domini vocem dicentis: Qui non colligit mecum, dis- *Matt.12.c*
pergit. Vos fratres, vos inquam, aperte & specialiter notat illud apud Hieremiam, quod cum dolore quidem reminis- *Hiere.7.c*
cor, opprobrium. Hæc est, inquit, gens quæ non audiuit vocem dei sui. Dei enim propriè vox est ista, hostem suum proprio designantis ex officio, & tanquam digito demonstran- M
tis, vt simplices ab eius impio deterreat consectatu. Qui non est, inquit, mecum, dispergit. Ac si dicat: In hoc te iam mecum non esse intelligas, si sequeris dispersorem, Deo ergo clamante: Qui non colligit mecum, dispergit: sequi vos oportuit dispersorem? Deo, inquam, vos inuitante ad colligendum, homini potius ad dispergendum obsequi debebatis? Magistros contemnebat, subditos exponebat, socios conturbabat: & vos videntes furem currebatis cum eo? Silere de mortuo statueram, sed compulsus sum, fateor, aliquantulum prætergredi, dum non potuit improbari obeditio, si non reproba monstraretur & iussio. Porro iussio hominis & actio cum diuersa non fuerint, impossibile visum est vnam sine altera vel approbari vel respui. Liquet tamen huiuscemodi iussioni non fuisse obtemperandum, deo quippe imperãte contraria. Item maiorum institutis, minorum non esse præponenda, aut communibus priuata non præiudicare imperia quis dubitat? Nam ex regula sancti Benedicti hoc habemus. Possem quidem abbatem Cistercienlem ad medium deducere, qui vtique superior illo quantum pater filio, quantum magister discipulo, quantum denique abbas commisso sibi monacho, merito se à vobis propter ipsum queritur fuisse contemptum. Possem & episcopum, cuius nihilominus quia non fuit expectatus consensus, inexcusabilis est & contẽptus, cum ad ipsos & de ipsis dominus dicat: Qui vos sper- *Lucæ 10.c*
nit, me

A nit, me spernit. Sed quoniam his posset ambobus opponi & anteponi Romani pontificis tanquam grauior auctoritas, cuius quippe vos aiunt præmunitos fuisse licentia, quæ & ipsa licentia suo quidem loco erit discutienda, talis potius proferatur cuius omnino fas non sit auctoritati contradicere.
Hebr.9.c Certe summus ille pontifex qui per sanguinem proprium solus & semel introiuit in sancta æterna redemptione inuenta,
Matt.18.a terrifica voce denunciat in euangelio, nequis vnum de pusillis eius audeat scandalizare. Vobis autem vnius donetur scandalum, si non vltra processit malum. Facilis sequatur venia culpam, ex qua graue damnum non oritur. Nunc vero quod dubium non est pluribus scandalizatis, quis aperte non videat quàm inhumanè humanam iussionem diuinæ prætuleritis? Quod quidem audere, quis nisi amens dicere audeat bonum esse, aut bonum fieri posse, quantælibet dignitatis homine præcipiente? Quod autem nec bonum est, nec bene fieri potest, purum proculdubio malum est. Vnde consequenter aduertitur quòd iter vestrum in multorum vsurpatum scandalum, ac per hoc & contra dei mandatum, non purum bonum aut medium, sed purum omnino fuerit malum, quoniá quidem & purum bonum semper bonum est, & medium bene fieri potest. Quomodo ergo vel abbatis iussio vel papæ permissio licitum facere valuit quod purum (sicut irrefutabiliter probatum est) malum fuit, cum superius nihilominus
B allegatum sit ea quæ huiuscemodi sunt, id est, pura mala, vt nunquam iuste iuberi, sic nec licite posse fieri? Vides quàm inanis excusatio de humana obedientia, vbi in deũ conuincitur facta transgressio? Nec timendum mihi arbitror, quòd ad illud domini responsum de sibi nunciato scandalo Pharisæorum refugias, vt quomodo ille nihili pendebat dicens: Si-
Mat.15.b nite illos, cæci sunt, & duces cæcorum, ita & nostra vobis scandala non esse timenda existimes. Vides nempe quàm nil simile habeat in hac parte proportio. Nam si compares personas, illic Pharisæi superbi, hic pauperes Christi scandalizantur. Si causas, hic leuitas, ibi veritas in causa esse dignoscitur. Rursus, quod & superius propositum est, vos non solum diuinis humana, sed & communibus priuata prætulisse imperia, hoc solum ad probationem sufficiat, quod vestræ illi & nouitati insolitæ, & insolenti præsumptioni, non tantum nostri ordinis vniuersitas, sed etiam omnium monasteriorũ & cõsuetudo & institutio reclamare videtur. Quod & vos quoque non immerito timentes, nec satis de propria causa confideates, remorsas ac remordentes conscientias, apostolica conati estis delinire licentia. O friuolũ satis remedium, quod non est aliud nisi more protoplastorum cauteriatis conscientiis texere perizomata, videlicet ad velamẽtum, non ad medicamentum. Apostolicam, inquiunt, licentiam quæsiuimus, & impetrauimus. Vtinam non licentiam quæsissetis, sed con-
C silium, id est, vt non liceret, sed an liceret. Vnde tamen quærebatis licentiam? Vt liceret quod non licebat? Facere itaque volebatis quod non licebat. Sed quod non licebat, malũ erat. Mala igitur erat intentio, quæ in malum tendebat. Nisi forte tale hoc fuisse dicatur, quod absque licentia quidem non liceret, liceret autem si cum licentia fieret. Verum id iam superius inuincibili exclusum est ratione. Nec enim deus, vbi ait: Nolite contẽnere vnum ex iis pusillis qui in me credũt:
Matt.18.a addidit etiam, nisi cum licentia: aut dicens: Qui scandalizauerit vnum de pusillis meis, & cætera: determinauit subiungens sine licentia. Constat igitur vbi veritas, & veritas necessaria in causa non est, nec licite scandalum quodlibet posse à quolibet committi, nec iuste præcipi, nec innoxiè consentiri. Huius tamen patrandi mali quærendam putastis esse licentiam. Sed ad quid? An vt quanto licentius, tanto securius, & quo securius, eo & periculosius peccaretis? Mira cautela, & stupenda prouidentia. Malum quod iam corde cõceperant, opere tamen cauti fuerunt non implere nisi cũ licentia. Conceperunt dolorem, sed non pepererunt iniquitatem donec iniquo papa conceptui præbuisset assensum. Quo lucro? Quó ve saltem compendio mali? Nunquid ideo aut malum esse desiit, aut vel minoratum est, quia papa concessit? Quis vero malum esse neget, assensum præbere malo? Quod tamen summum fecisse pontificem nequaquam crediderim, nisi aut circunuentum mendacio, aut importunitate victum.

Quando etenim aliter huiuscemodi vobis licentiam indul- D
geret, seminandi videlicet scandala, schismata suscitandi, amicos contristandi, fratrum conturbandi pacem, & confundendi vnitatem, propriúmque insuper contemnendi episcopum? Et hæc qua necessitate, necesse non habeo dicere, cum rei exitus satis indicet. Profectos nempe plangimus, profectum non cernimus. His ergo talibus & tam grauibus malis dare assensum, exhibere obsequium, impendere adiutorium, tu mihi obedientiam nominas, modestiam nuncupas, appellas mansuetudinem? Tu, inquam, conaris pessima vitia virtutum palliare nominibus? An te putas hoc sine iniuria facere domini virtutum, quod virtutibus facis iniuriam? Vanissimam præsumptionem, turpissimam leuitatem, crudelissimam dissensionem, obedientiæ, modestiæ, mãsuetudinis nominibus velas, & velatis sordibus sacra illa vocabula maculas. Hanc ego nunquam æmuler obedientiam. Talem mihi nunquam libeat modestiam vel potius molestiam imitari. Huiuscemodi mansuetudo semper longe fiat à me. Talis siquidem obediẽtia, omni est contemptu deterior. Talis quoque modestia vltra omnem modum extenditur. Vltra dicam, an citra? Sed verius forsitan & vtroque cõpetentius dixerim extra. Qualis denique illa est mansuetudo, quæ ipso etiam auditu omnium aures exasperat? Volo tamen eá ipsam vt & mihi modo exhibeas. Cum tam patiens sis vt à quolibet etiam quo non licet pertrahi non contendas, liceat & E
me, obsecro, paulo nunc cõfidentius agere tecum. Alioquin male multum merui de te, si quod nemini soles, soli mihi indignandum putaueris. Igitur tuam conuenio conscientiam. Volens, an inuitus profectus es? Sed si ex voluntate, iam non ex obedientia. Si autem inuitus, suspectum videris habuisse imperium, cui obsequi grauabaris. Vbi verò suspicio, ibi discussio necessaria. Verum tu vt tuæ patientiæ dares vel caperes experimentum: nihil discutiens, trahi te passus es non solum præter voluntatem tuam, sed & contra conscientiam.

O patientia omni digna impatientia. Non possum, fateor, non irasci huic contentiosissimę patientię. Videbas dispergentem, & sequebaris? Scandala dictantem audiebas, & obsequebaris? Vera patientia est, pati vel agere contra quod libeat: sed non, præter quod liceat. Mirum verò quod hominem audiebas furtiue susurrantem, deum non audiebas aperte reclamantem tali quasi cœlitus emisso tonitru: Væ illi per Matt.18.a
quem scandalum venit. Non tantum autem dominus: sed & sanguis ipsius clamore nihilominus vehementi (surdis licet) terribiliter irrugiebat. Clamor eius: eius effusio. Effusus quippe pro dispersis filiis dei vt eos congregaret in vnum, iustè fremebat in dispersores. Odit nimirum dispersores, qui non nouit nisi collegere. Magnus eius clamor, & vehemens: qui corpora de sepulchris, animas ab inferis excitauit. Terram cœlósque tuba illa conuocauit in vnum, quippe quæ in terra F
& quæ in cœlis sunt pacificans. In omnem terram exiuit sonus ille, & vestram non valuit rumpere surditatem? Vox nẽ- Psal.18.a
pe illa in virtute, vox illa in magnificẽtia. Et quid clamat? Ex- Psal.28.a
urgat deus, & dissipentur inimici eius. Et iterum, Disperge Psal.58.c
illos in virtute tua, & depone eos protector meus domine. Sanguis Christi est, frater Adam, sanguis Christi est qui pro piis congregatis aduersus impios dispersores quasi tuba exaltat vocem suam. Minatur autem se dispersores dispergere, qui pro dispersis colligendis effusus est. Et si eius vocem tu non audis, audit eam de cuius latere manauit. Quomodo náque proprium non audit, qui Abel sanguinem audiebat? Sed quid ad me? inquis. Ille viderit cui mihi contradicere fas non erat. Non est discipulus super magistrum. Docendus, nõ docturus, eius lateri adhærebam. Sequi debui, non præire præceptorem auditor. O istorum temporum Paule simplex, si tamen & ille alterum se tibi exhibuisset Antonium, vt quicquid vel leuiter de labiis eius procederet, necesse non haberes discutere, sed sine cunctatione ad omnia nihil hæsitans obedires. O monachum obediẽtissimum, cui ex quibuslibet seniorum verbulis ne vnum quidem iota præteruolet. Non attendit quale sit quod præcipitur. Et hæc est obedientia sine mora. Si ita oportet, sine causa legitur in ecclesia: Omnia 1.Thes.5.d
probate, quod bonũ est tenete. Si ita oportet, deleamus iam de libro euangelij: Estote prudẽtes sicut serpẽtes: sufficien- Matt.10.b

te quippe

G te quippe quód sequitur, & simplices sicut columbæ. Nec dico à subditis mandata præpositorum esse diiudicanda, vbi nil iuberi deprehenditur diuinis contrarium institutis, sed necessariam assero & prudentiam, qua aduertatur si quid aduersatur, & libertatem, qua & ingenuè contemnatur. Cæterum iste, nihil, inquit, habeo interrogare, viderit ille quid iusserit. Dic quæso, si dato in manus gladio suum te armari iussisset in iugulum, acquieuisses? Aut si se tuo voluisset impulsu in ignem vel in aquam præcipitem dari, obtemperasses? Nónne etiam ab his nō prohibere cum posis, in crimen tibi reputatur homicidij? Age ergo, vide ne forte sub pretextu obedientiæ, in quippiam ei grauius inseruieris. Non ignoras certè qui dixerit (nam mihi hinc fortasse non crederes)
Matt.18.a expedire scandala facientibus, demergi potius in profundum maris. Cur hoc dixit, nisi quia significare voluit tam grauia illos in posterū manere tormēta, vt eis comparata mors temporalis, nec pœnalis esse videatur, sed commoda? Qui ergo eum scandala facere iuuisti, iuuisti enim sequendo illum, obsequendo illi: nónne vtilius (iuxta præmissam veritatis sententiam) molam asinariam collo eius suspēderes: & sic eum demergeres in profundum maris? Quid ergo? Tu ille obedientissimus discipulus, illum patrem & præceptorem tuum quem ne puncto quidem temporis, vel transuerso, vt dicitur, pedis, à te quamdiu vixit passus es elongari: ita vt in fo-
H ueam quoque post eum, non quidem cæcis, sed apertis more Balaam oculis, cadere non cunctatus sis: túne, inquam, illum tuo ita beandum putasti obsequio, vt morte illi grauiorem exhibueris obediendiam? Reuera nunc experior quàm vera
Mihe.7.b sit illa sententia: Inimici hominis, domestici illius. Sic itaque sentiens, sic conscius ipse tibi: nónne si sapis, gemis: & si non desipis, tremis? Quippe cuius obedientia non meo, sed veritatis iudicio, peior inuenta est homicidio? Si hæc non ignoras: quo modo non trepidas? Quod si trepidas: quomodo non emendare festinas? Alioquin qualem hinc ad illud tribunal terrificum conscientiam portas: vbi iudex teste non indiget, vbi veritas discutit intentiones, vbi inquisitio culparum pertingit ad abdita cordis, vbi denique secretisimos recessus mentium diuinus ille inuestigat intuitus: & ad subitumillum solis iustitiæ fulgorem, animarum expansi sinus, cuncta siue bona siue mala euomunt quæ celabant? Ibi, frater Adam, facientes & consentientes pari pœna punientur. Ibi fures & socij furum similem sunt accepturi sententiam. Ibi par subibunt iudicium, & qui lactant, & qui lactantur peccatores. Perge igitur iam dicere. Quid ad me? ille viderit. Tange picem: & dic, non sum inquinatus ab ea. Absconde ignem in sinu tuo: & te iactato non aduri. Pone denique portionem tuam cum adulteris: nihílque tua interesse putato.
Esa.6.b Non ita Esaias: Redarguit enim seipsum non solum quia i-
I pse immūdus, sed & quod socius sit immundorum: Quia, in-
Ibidem. quiens, vir pollutus labiis ego sum: & in medio populi immunda labia habentis ego habito. Redarguit autem se, dixerim: non quia cum malis habitaret, sed quia mala non redarguerit. Sic namque ait: Væ mihi, quia tacui. Quando verò ipse malum facere acquiesceret, quod se in aliis non redarguisse redarguit? Quid enim etiam Dauid? Nónne alieni
Psa.140.b contagione peccati se senserat inquinari posse: cum diceret: Cum hominibus operantibus iniquitatem, & nō communi-
Ibidē,18.d cabo cum electis eorum? Denique & orat dicens: Ab occultis meis munda me domine: & ab alienis parce seruo tuo.
Psal.25.a Vnde etiam malorum quorū noluit participare malum, studuit declinare consortium. Ait etenim: Non sedi cum conci-
Ibidem,b lio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo. Huic versiculo concinit & subsequens. Odiui (inquit) ecclesiam
Prou.1.b malignantium, & cum impiis non sedebo. Audi denique & sapientis consilium: Fili mi (ait) si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Tu ergo aduersus hæc atque alia in hunc modum innumera veritatis testimonia, putasti cuipiam obediendum? Odiosa peruersitas. Obedientiæ virtus quæ semper militat veritati, aduersus veritatem accingitur? Fœlicem ergo dixerim fratris Henrici inobedientiam, cui cito resipiscenti ab errore, & reuertenti ex itinere, talem contigit non experiri obedientiam. Quem potiorem nunc & dulciorem suæ huiusmodi inobedientiæ carpit, iamiamque degu-

stat fructum: bonam habens conscientiam, quod cæteris col- K
legis suis fraterna corda graui scandalo concutientibus, ipse inter fratres in proposito & ordine suo sine querela conuersetur. Cuius ego, si optio detur, pigrā potius elegerim inobedientiam cum ipsius conscientia, quàm horum studiosam obedientiam cum scandalo. Æstimo enim quia melius agit iste sic inobediens abbati, sed non charitati, seruando vnitatem in vinculo pacis, quàm illi qui ita obtemperant homini vni, vt vnum præferant vnitati. Fidenter & hæc addiderim, expedire magis cuilibet sola vnius hominis periclitari obedientia, quàm reliquis omnibus pietatis bonis, & votis propriæ professionis. Siquidem vt cætera taceam, duo præcipua nobis in monasteriis conuersantibus obseruanda traduntur: subiectio abbati, & stabilitas in loco. Et ita obseruanda quòd neutrum præpediat alterum, nec alterutrum sibi præiudicent. Vt verbi gratia: sic te stabilem in loco exhibeas, vt abbati subiici non contemnas: sic obedias subiectus abbati, vt stabilitatem non amittas. Porro si detestaris in loco licet perseuerantem, qui abbatis forte subdi contemnit imperiis: miraris si reprehendimus obedientiam quæ vobis vestrum deserendi locum vel causa extitit vel occasio: præsertim cum in professione regulari sic promittatur stabilitas, vt de subiectione abbati exhibenda, nulla penitus mentio fiat? Sed quæris forsitan, inquiens mihi: Quid ergo tu de stabili- L
tate tua facis, quam apud Cistercium firmasti: & nunc alibi habitas? Ad quod respondeo. Ego quidem Cisterciensis monachus ibidem professus, ab abbate meo vbi nunc habito missus sum: sed missus in pace, missus sine scandalo, sine discordia, missus iuxta consuetudinem & communem institutionem. Quandiu ergo in eadem qua missus sum pace & concordia perseuero: quandiu in vnitate sto, communibus priuata non præfero: quietus & subditus in quo positus sum permaneo: secura dico conscientia, quod promisi, firmiter teneo. Quomodo enim stabilitatis præuaricor votum, qui vnanimitatis non rumpo vinculum, pacis firmamētum non desero? Et si corpus absentauit obedientia, sed spiritum semper ibidem presentem tenet concors deuotio, & in nullo dissimilis conuersatio. Qua die autem (quod quidem deus auertat) aliis incipiam viuere legibus, aliis moribus conuersari, diuersis deseruire obseruantiis, adinuenire noua, extraneas vsurpare consuetudines: transgressor professionis, promissam stabilitatem iam non me tenere confido. Dico ergo abbati per omnia obtemperandum, sed salua professione. Verum tu professus secundum regulam sancti Benedicti, vbi promisisti obedientiam, promisisti & stabilitatem. Quod si obedieris quidem, stabilis autem non fueris: dum offendis in vno, factus es omnium reus. Si omnium, & ipsius obedientiæ. Vides itaque pondus tuæ obedientiæ? Quomodo nempe stabilitatis transgresionem sufficit excusare, quæ nec sibi M
quidem valet patrocinari? Item. Notum est solenniter ac regulariter profiteri quemque in præsentia abbatis. In præsentia ergo tantum, non etiam ad nutum ipsius fit cuiusque professio. Testis proinde adhibetur abbas, non dictator professionis, adiutor non fraudator adimpletionis, vindex non auctor præuaricationis. Quid igitur? Ponam in manu abbatis quod absque vlla exceptione coram deo & sanctis eius propria manu & ore firmaui, audiens ex regula, si quando aliter fecero, à deo me esse damnandum, quem irrideo? Si abbas meus aut etiam angelus de cœlo contraria iusserit, libere recusabo huiusmodi obedientiam, quæ me trangressorem voti proprij, & peierare faciat nomen dei mei. Scio enim me iuxta scripturæ veritatem ex ore meo vel condemnandum vel iustificandum: & quia os quod mentitur, ocidit animam: Sapien.1.
& quod deo veraciter canitur: Perdes omnes qui loquuntur mendacium: & quia vnusquisque onus suum portabit: & Psal.5.a
vnusquisque pro se rationem reddet. Alioquin qua fronte psallam mentiens in conspectu dei & angelorū illud de psalmo: Reddam mihi vota mea, quę distinxerunt labia mea? Viderit denique abbas meus quid sibi faciendum putet de eo Psal.65.c
quod ex regula ad ipsum specialiter dirigitur: vt præsentem regulam in omnibus conseruet. Et item quod vniuersaliter præcipitur, & nemo excipitur: vt omnes scilicet per omnia magistram sequantur regulam: nec ab ea temere deuietur à quoquam.

A quoquam. Ego sic ipsum sequi decreui semper & vbique magistrum, vt nequaquam à regulę quam teste ipso iuraui & statui custodire, deuiem magisterio. Occurramus breuiter quæstioni quæ à latere nobis surgere posse videtur: & sic iam nimis longam finiamus epistolam. Videor nempe contraria loqui rei quam facio. Quæri etenim à me potest: si hos damno qui abbatis sui non solum consensu sed & iussu suum monasterium deseruerunt: quo pacto illos & recipiam & retineã qui de aliis monasteriis fracto stabilitatis voto, & contempto seniorum imperio, ad nostrum ordinem veniunt? Ad quod quidem breuis responsio: sed periculosa. Vereor namque displicere quibusdam quod dicturus sum. Cæterum mihi magis verendum puto ne tacendo veritatem: illum versiculum non veraciter cantem: Iustitiã tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi. Hac ego ratione illos suscipimus: quoniam non putamus esse malum si vota labiorum suorum quæ in locis suis potuerunt quidem promittere, sed nequaquam persoluere, deo qui vbique est, vbicunque poterunt reddant, & solius ruptæ stabilitatis damna, reliquorum regularium præceptorum integra obseruatione compensent. Si cui displicet hoc, & murmurat aduersus hominem quærentem salutem suam: respondebit pro eo salutis auctor: Nonne oculus tuus nequam est: quia ille bonus: O quisquis es qui saluti inuides alienæ: parcito B vel tuæ. An nescis quod inuidia diaboli intrauit mors in orbem terrarum? Attende itaque tibi. Si enim vbi inuidia, ibi mors? profecto non potes simul & inuidere & viuere. Quid molestus es fratri tuo quoniam satagit quemadmodum quæ processerunt de labiis suis, non faciat irrita? Si quærat homo quomodo & vbi persoluat quod pollicitus est deo: quid tu perdis? Fortassis si aliquantæ pecuniæ tu eum debitorem teneres: circuire cogeres mare & aridam donec vsque ad nouissimum quadrantem debitum redderet vniuersum. Quid igitur meruit de te deus tuus quoniam non vis vt & ipse à suo quod suũ est debitore recipiat? Immo vni inuidens, duos tibi reddis infensos: dum & dominum serui obsequio: & domini gratia seruum fraudare conaris. Tu quare illum potius non imitaris: & ipse videlicet persoluendo quod debes? Putásne & tuum non requiretur debitum? An potius propter hoc magis irritas impie deum: quia dicis in corde tuo, non requiret? Quid inquis? Omnes ergo damnas qui similiter non faciunt? Non. Sed audi quid & de ipsis sentiam: & noli frustra calumniari. Quid me vis odiosum facere multis milibus sanctorum qui sub nostra professione non nostro conuersantes more: tamen aut sanctè viuunt: aut beate defuncti sunt? Num ignoro quòd reliquerit sibi deus septem milia virorum qui non curuauerunt genua sua ante Baal? Audi ergo æmule: calumniator ausculta. Dixi cur de aliis monasteriis C ad nostra veniẽtes, recipiendos censuerim. Nunquid non venientes damnaui? Excuso illos: non istos accuso. Soli sunt inuidi: quos excusare nec volo nec valeo. Quibus exceptis, si quis cæterorum ad regulæ cupiat transire puritatẽ: sed propter scandalum non audeat: aut certè etiam ob certam corporis infirmitatem: puto quia non peccat: dum tamen in suo studeat loco sobriè & iustè & pie conuersari. Nam si qua ex more monasterij minus forte districtè quam regula constituisse videtur, obseruare compellitur: excusabit hoc forsitan, aut illa charitas qua cunctatur migrare ad melius propter scandalum, iuxta illud: Charitas operit multitudinem peccatorum: aut illa humilitas qua propriæ conscius infirmitatis se reputat imperfectum. Siquidem & de ipsa scriptum est: Deus humilibus dat gratiam. Multa quidem tibi locutus sum charissime, cum multis opus non habeas: quippe cui sit & ingenium velox ad intelligendum quod dicitur: & voluntas agilis ad eligendum quod vtiliter suadetur. Sed licet specialiter quidem ad te: non tamen tam multa propter te scribenda putaui. Hæc itaque: quibus deus prouidit fore necessaria. Te autem vt meũ iam olim familiarissimum paucis & cum omni fiducia moneo ne iam diutius animas desiderantium te: in tuæ quidem animæ horrẽdum periculum, tui expectatione suspendas. En tua eorúmque (ni fallor) qui tecum sunt, & mors & vita in manu tua est. Arbitramur enim quicquid feceris tu aut volueris: illos esse facturos. Alioquin aperte denuncia illis, quia iuxta omnium abbatum nostrorum D non contemnendam sentẽtiam quę merito processit in vos: qui redierint viuent: qui renuerint morientur.

Psal. 31.b — *Matt. 20.b* — *3. Reg. 18.d* — *Rom. 11.a* — *1. Pet. 4.d* — *Iaco. 4.b* — *Ezech. 18.g*

Ad Brunonem Coloniensem electum.
Epistola octaua.

QVAERIS à me consilium vir illustris Bruno: an volentibus te promouere ad episcopatũ acquiescere debeas. Quis hoc mortalium diffinire præsumat? Deus forsitan vocat: qui audeat dissuadere? Forte non vocat: quis appropinquare consulat? Vtrum verò vocatio dei sit, an non sit: quis scire possit excepto spiritu qui scrutatur etiam alta dei: vel si cui forte reuelauerit ipse? Magis quoque dubium reddit consilium illa in literis tuis humilis sed terribilis confessio: quia vitam tuam tam grauiter & vt credo non nisi veraciter accusas. Nec enim negandum est huiuscemodi vitam esse indignam tam sacri dignitate ministerij. Sed rursum non immerito è regione times (nam & nos idipsum metuimus) si ob malum conscientiæ de commisso scientiæ talento non facis lucrum: nisi quod alio forte negociandi genere etsi minus copiosè, minus tamen periculosè fructificare valeres. Horreo fateor: sic enim tibi vt mihi loqui debeo quod sentio. Horreo, inquam, considerans vnde quo vocaris: præsertim cum nullum intercurrerit pœnitentiæ tempus, per quod vtcunque huiuscemodi periculosissimus E transitus fiat. Et quidem rectus ordo requirit vt prius propriam, deinde alienas curare studeas conscientias. Primus quippe pietatis gradus est de quo scriptum est: Miserere animæ tuæ placens deo. Ex hoc autem ad miserandum proximum, recto iam tramite charitas ordinata procedit: quippe quem ad sui quisque mensuram amare præcipitur. Quod si in hunc modum quo te hactenus ipse amasti: & tibi committendos amaturus es: malo ego quidem tibi non committi quam sic diligi. Si autem prius te diligere didicisses: & me forsitan scires amare. Sed quid si suam deus acceleret tibi gratiam, & multiplicet misericordiam: & sit ad restituendam innocentiam efficacior velox clementia quam diuturna pœnitentia? Beatus siquidem, cui non imputabit dominus peccatum. Nam quis accusabit aduersus electum dei? Si deus iustificat: quis est qui condemnet? Hoc salutis compendium sanctus ille latro consecutus est: vno eodémque die simul & confessus latrocinia, & introductus in gloriam: breui quodam contentus ponte crucis ad transigẽdum de regione dissimilitudinis in terra viuentium, & de luto fecis in paradisum voluptatis. Hoc subitum pietatis remedium percipit fœlix illa peccatrix: cum repente vbi superabundauerant delicta, abundare cœpit & gratia. Absque multo pœnitentię labore dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & in breui meruit charitatis accipere latitudinem: quæ F (vt scriptum est) cooperit multitudinem peccatorum. Hoc & ille paralyticus in euangelio duplex atque celerrimum potentissimæ bonitatis persensit beneficium, prius mente quam carne curatus. Sed aliud est celerem adipisci veniam peccatorum: & aliud de ipsis sceleribus ad insulas mox prouehi dignitatum. Video tamen Matthæum de telonio ad apostolatus culmen assumptum, sed hoc me rursum conturbat, quod non prius audierit cum cæteris coapostolis suis: Ite in orbem vniuersum, prædicate euangelium omni creaturę, quã egerit pœnitentiam, multo tempore ac labore sequendo dominum quocunque iret, permanens cum eo in tentationibus suis. Sed & si occurrat de Ambrosio quòd de tribunalibus ad sacerdotium raptus fuerit, non me valde confortat, cum à puero mundam in mundo duxerit vitam, & sic etiam fuga & latebris multisque dissimulationum modis declinare conatus sit. Si de Saulo quoque factus repente Paulus repente vas electionis, repente doctor gẽtium, in exemplum adducitur, hoc exempli euacuat similitudinem, quod ille ideo misericordiam consecutus sit, quia ignorans ipso teste peccauit, manens in incredulitate. Quanquam si tale quippiam quandoque bene & vtiliter factum fuisse agnoscitur, de quo dici veraciter possit: Hæc est mutatio dexteræ excelsi, non tam exemplum quam miraculum afferre debeat. Hæc interim à me ad id quod quæritis suspensiuè responsa sufficiat. Neque enim

Eccle. 30.d — *Psal. 31.a* — *Luc. 23.f* — *Luc. 7.f* — *1. Pet. 4.b* — *Matt. 9.a* — *Ibidem.* — *Marc. 16.d* — *1. Timo. 1.c* — *Psal. 76.c*

G enim possum vnde certus non sum, certam proferre senten-
tiam. Sic contingere debet quærenti rem vbi non sit. Sermo
à propheta, consilium à sapiente quærendum est. Nunquid
enim de luto lympidum quippiam haurire potestis? Vnū ta-
men est quod amico absque periculo, & nequaquā sine fru-
ctu impendere possumus, nostræ videlicet pro hac re oratio-
nis ad deum qualecunque suffragium. Deo ergo relinquen-
tes sui quod ignoramus secretum consilij, ipsum supplici de-
uotione & deuota supplicatione precamur vt in vobis & de
vobis operetur quod & se deceat: & vobis expediat. Habe-
tis autem dominum Norbertum: quem melius præsentem
præsens de talibus interrogare potestis. Nam tanto vir ille in
diuinis aperiendis mysteriis nobis promptior: quanto & deo
propior esse cognoscitur.

Ad eundem iam archiepiscopum Coloniensem.
Epistola nona.

DIGNATIONIS vestræ suscepi scripta deuotus, & ad
iniuncta solicitus fui: & si profui, vos probabitis. Sed
de hoc satis. Porro in eadem charitate audeo quæ sequun-
tur. Si cunctos qui vocantur ad ministerium, constat eligi
& ad regnum, profecto securus est Coloniensis archiepi-
scopus. Quod si etiam & Saulem in regno, & Iudam in sa-
cerdotio legitur elegisse, non alius quam ipse deus: & non
H potest solui scriptura quæ hoc asserit, timeat necesse est &
Coloniensis archiepiscopus. Si verò (quod verum est) &
1.Cor.1.d illa sententia hodie quoque viget, quia non multos nobiles,
nos multos potentes, non multos sapientes elegit deus, nun-
quid non triplicem quoque habet timendi causam Colonié-
Eccl.32.a sis archiepiscopus? Curemus ergo in alto positi, non altum
sapere, sed timere, sed humilibus consentire. Principē, inquit,
Eccl.3.c te constituerunt: esto in illis tanquam vnus ex illis. Et iterū:
Quanto maior es: tāto humilia te in omnibus. Sapiēs est qui
hoc consulit: quippe haud secus sentiens ab ipsa sapientia
Luc.9.f quæ ait: Qui maior est vestrum, fiat sicut minor. Alioquin
Sapien.6.a iudicium durū his qui præsunt, timeat potestas. Seruus quo-
que sciens voluntatem domini sui, & non faciens digna, va-
pulabit multis. Timeat qui cognouit literaturā. Timeat no-
bilis, quia iudex omnium non est acceptor personarum. Iste
profecto necessarij timoris funiculus triplex, difficile rumpi-
tur. Durúsne videor quia nō blandior, quod metum incutio,
quod amico cupio initium sapientię? Sic mihi contingat sem
per beare amicos, id est, terrendo salubriter, non adulādo fal-
Prou.28.c laciter ad illud me prouocat qui dicit: Beatus homo qui sem
Esa.3.b per est pauidus. Ab hoc reuocat qui ait: Popule meus, qui te
beatificant, in errorem inducunt.

Ad eundem Epistola decima.

I

HORRENDVM punire nephas etsi duplici ratione in-
cumbat vobis, tum pro debito videlicet officij, tum
quia & apostolica iniungit auctoritas, puto tamen quod nō
superuacua in re tāta, etiam amici commonitio accedit. Hoc
autem est quod amicum & patrem cupimus esse admonitū,
vt hæc ipsa vltio quæ facienda est, eo quoque zelo quo fa-
cienda est fiat, quatenus non solum præsens facinus mulcta-
tum esse videatur, sed etiam à simili temeritate audiens om-
nis malignitas compescatur.

Ad Cartusienses, & Guigoni priori.
Epistola vndecima.

INTER partes reuerendissimis, & inter amicos charissi-
mis Guigoni priori Cartusiensi: cæterisque sanctis qui
cum eo sunt, frater Bernardus de Claraualle salutem æter-
nam. Sanctitatis vestræ literas tam lætus accepi, quam aui-
dus & olim desideraueram. Legi eas, & quas voluebam in o-
re literas, scintillas sentiebam in pectore, quibus & conca-
luit cor meum intra me tanquam ex illo igne quem domi-
nus misit in terram. O quantus in illis meditationibus ex-
ardescit ignis, è quibus huiuscemodi euolant scintillæ? Ve-
stra illa succensa & succendens salutatio sic mihi (vt verum
fatear) accepta fuit & est: quasi non ab homine, sed certissi-
mè ab illo qui mandat salutes Iacob, descendere videretur.
Non me sanè arbitror salutatum in via, non in transitu non K
veluti ex occasione, vt assolet, consuetudinis, sed planè ex
visceribus, vt sentio, charitatis prodiit hæc tam grata & in-
opinata benedictio. Benedicti vos à domino qui me in be-
nedictionibus dulcedinis tantæ præuenire curastis, vt dare-
tur puero vestro vobis primum scribentibus: fiducia rescri-
bendi, scribere quidem ad vos iam pridem gestienti, sed non
præsumenti. Verebar nimirum sanctam quam in domino ha
betis importunis scriptitationibus infestare quietem, iuge il-
lud vestrum sacrúmque silentium à seculo, susurrium cum
deo, vel ad modicum interrumpere, nostráque ingerere au-
ribus secretis penitus occupatis supernis eulogiis. Timebam
omnino molestus fieri vel Moysi in monte, vel Heliæ in de-
serto, aut certe excubanti in templo Samuëli, si diuinis in-
tentissimos confabulationibus aliquatenus auocare tentas-
sem. Clamat Samuël: Loquere domine, quia audit seruus 1.Reg.3.b
tuus, & ego me audiri præsumerem? Timebam, inquam, ne
si & Dauid elonganti se & fugienti manentíque in solitudi-
ne, importunus insisterem, indignans excusaret & diceret:
Sine me, non audio te modo, audiam potius quod dulcius
ausculto. Audiam quid loquatur in me dominus deus, quo- Psal.84.b
niam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos
suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Aut certe illud: De- Psal.118.d
clinate à me maligni, & scrutabor mandata dei mei. Quid
enim? Egóne tam temerarius essem, vt inter sponsi brachia L
suauiter quiescentem auderem suscitare dilectam quousque
vellet ipsa? Putarem ilico auditurum me ab illa. Noli mi- Canti.2.c
hi molestus esse. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi,
qui pascitur inter lilia. Verum quod non audeo ego, audet
charitas, & cum omni fiducia pulsat ad ostium amici, ne-
quaquam putans pati se debere repulsam, quæ amicitiarum
matrem se nouit, nec veretur vestrum & si gratissimum pau
lisper inquietare ocium, propter suum negocium. Ipsa pro-
fecto, ipsa cum vult facit vos excedere deo. Ipsa & cum vo-
luit fecit sobrios nobis, adeo vt minimè duceretis indignū,
me non modo sustinere loquentem, sed tacentem insuper
benigne prouocare. Amplector benignitatem, dignatio-
nem admiror, laudo & veneror puritatem, qua de nostris
profectibus quos putatis, tanta in domino exultatione glo-
riamini. Glorior & ego plurimum tanto testimonio, & ser-
uorum dei tam grata quam gratuita admodum familiaritate
delector. Hæc iam gloria mea, hoc gaudium meum, hæ de-
liciæ cordis mei, quod non frustra leuauerim oculos meos
in montes, vnde quippe iam non mediocre venit auxilium
mihi. Hi iam nobis stillarunt montes dulcedinem, & adhuc
spero quia stillabunt quousque valles nostrę abundabunt fru
mento. Festiuus enim erit mihi dies ille ducendus & memo-
riale sempiternum, in quo virum illum videre ac suscipere
merui, per quem factum est vt in cordibus vestris ego reci- M
perer. Et quidem iam ante receperatis, vt apparet in literis
vestris, sed nunc arctius vt comperi & familiarius cum ille
vobis retulit de me quædam, quæ etsi non probauerit, pu-
tauit tamen. Fidelis quippe & religiosus, absit vt aliter lo-
queretur quam credit. En reuera in me experior quod ait sal
uator: Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti Matt.10.d
accipiet. Mercedem quippe iusti dixerim quod iustus repu-
tor, non ob aliud nisi quod iustum recepi. Nam si qua super-
addita sunt, ea iustus non tam ex veritate rei quam ex puri-
tate sui locutus est. Audistis, credidistis, exultastis, scripsi-
stis, & me non parum lætificastis, non solum quod aliquem
locum gratiæ, & locum non mediocrem apud vestram me-
rui sanctitatem, sed & quòd nobis vestrorum non parua ex
parte puritas animorum innotuit. Paucis pro certo aperui-
stis cuius spiritus estis. Gaudeo proinde mihi, gaudeo & vo-
bis, meæ vtilitati, & vestræ synceritati. Illa siquidem vera &
syncera est charitas, & omnino de corde puro & cōscientia
bona & fide non ficta iudicanda procedere, qua proximi bo
num æquè vt nostrum diligimus. Nam qui magis aut certè
solum diligit suum, conuincitur non castè diligere bonum
quod vtique propter se diligit, non propter ipsum. Et hic ta-
lis non potest obedire prophetæ, qui ait: Confitemini domi- Psal.117.d
no quoniam bonus. Confitetur quidem quia fortassis bonus
est, sibi non autem quoniam bonus est in se. Quapropter no-
uerit in

A uerit in se dirigi illud ab eodem propheta opprobrium:
Psal.48.d Confitebitur tibi cùm benefeceris ei. Est qui confitetur domino quoniam potens est: & est qui confitetur quoniam sibi bonus est: & item qui confitetur quoniam simpliciter bonus est. Primus seruus est, & timet sibi: secúdus mercenarius est, & cupit sibi: tertius filius, & defert patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, vterque pro se agunt. Sola quæ in filio est charitas, non quærit quæ sua sunt. Quamobrem puto de illa
Psa.18.b dictum: Lex domini immaculata, conuertens animas: quod sola videlicet sit quæ ab amore sui & mundi auertere possit animum, & in deum dirigere. Nec timor quippe nec amor priuatus conuertit animam. Mutant interdum vultum vel actum, affectum nunquam. Facit quidem etiam seruus nonnunquam opus dei, sed quia non spontè, in sua adhuc duritia permanere conuincitur. Facit & mercenarius, sed quia non gratis, propria trahi cupiditate cognoscitur. Porrò vbi proprietas, ibi singularitas. Vbi autem singularitas, ibi angulus. Vbi verò angulus, ibi sine dubio sordes siue rubigo. Sit itaque seruo sua lex timor ipse quo constringitur: sit mercenario sua cupiditas, qua & ipse arctatur: quando ab ipsa tentatur abstractus & illectus. Sed harũ nulla aut sine macula est, aut animas conuertere potest. Charitas verò conuertit animas, quas facit & voluntarias. Porro in eo eam dixerim immaculatam: quòd nil sibi de suo retinere consueuit. Cui nem
B pe de proprio nihil est, totum profecto quod habet, dei est. Quod autem dei est, immmundum esse non potest. Lex ergo domini immaculata, charitas est, quæ non quod sibi vtile est quærit, sed quod multis. Lex autem domini dicitur, siue quod ipse ex ea viuat, siue quòd eam nullus nisi eius dono possideat. Nec absurdum videatur quod dixi etiam deum viuere ex lege: cum non alia dixerim, quàm charitate. Quid verò in summa & beata illa trinitate summam & ineffabilem illam conseruat vnitatem, nisi charitas? Lex est ergo, & lex domini charitas, quę trinitatem in vnitate quodammodo cohibet, & colligat in vinculo pacis. Nemo tamen me existimet charitatem hic accipere qualitatem vel aliquod accidẽs: alioquin in deo dicerem (quod absit) esse aliquid quod deus non est: sed substãtiam illam diuinam, quod vtique nec nouum nec insolitum est, dicente Ioanne: Deus charitas est. Dicitur ergo re-
1.Ioan.4.c ctè charitas & deus, & dei donum. Itaque charitas dat charitatem, substantia accidentalem. Vbi dantem significat, nomen est substantiæ. Vbi donum, qualitatis. Hæc est lex æterna, creatrix & gubernatrix vniuersitatis. Siquidem in pondere, & mensura, & numero per eam facta sunt vniuersa, & nihil sine lege relinquitur, cùm ipsa quoq; lex omnium sine lege non sit, non tamen alia quàm seipsa, qua & seipsam etsi non creauit, regit tamen. Cęterùm seruus & mercenarius habent legem non à domino, sed quam ipsi sibi fecerunt, ille
C deum non amando, iste plus aliud amando. Habent, inquam, legem non domini, sed suam, illi tamen quæ domini est subiectam. Et quidem suam sibi quisque legem facere potuerũt, nõ tamen eam incommutabili æternæ legis ordini subducere potuerunt. Tunc autem dixerim quemque sibi suam fecisse legem, quando communi & æternę legi propriam prętulit voluntatem, peruersè vtique volens suum imitari creatorẽ, vt sicut ipse sibi lex, suíque iuris est, ita is quoque seipsum regeret, & legem sibi suam faceret voluntatem, graue vtiq; & importabile iugum super omnes filios Adam, heu inclinans
Rom.7.d & incuruans ceruices nostras, adeo vt vita nostra inferno appropinquauerit. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Quo vtique sic premor, vt nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima
7.d mea. Sub hoc onere grauatus gemebat qui dicebat: Quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Vbi dixit, factus sum mihimetipsi grauis, ostendit quòd lex ipse sibi esset, nec alius hoc quàm ipse sibi fecisset. Quod autem deo loquẽs præmisit, posuisti me contrarium tibi, dei se tamen non effugisse legem indicauit. Hoc quippe ad æternam iustámque legem dei pertinuit, vt qui à deo noluit suauiter regi, pœnaliter à seipso regeretur: quíque spontè iugum suaue & onus leue charitatis abiecit, proprię voluntatis onus importabile pateretur inuitus. Miro itaque modo æterna lex

fugitiuum suum, & posuit sibi contrarium, & retinuit subie- D
ctum, dum videlicet nec iustitiæ pro meritis legem euasit, nec tamen cum deo in sua luce, in sua requie, in sua gloria remansit, subiectus potestati, & submotus fœlicitati. Domine deus meus cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam, vt abiecta graui sarcina propriæ vo- Ibidem.
luntatis, sub leui onere charitatis respirem, nec iam seruili timore coercear, nec mercenaria cupiditate illiciar, sed agar spiritu tuo, spiritu libertatis, quo aguntur filij tui, qui testimonium reddat spiritui meo quod & ego sim vnus ex filiis, dum eadem lex mihi fuerit quæ & tibi, & sicut tu es, ita & ipse sim in hoc mundo? Hi siquidem qui hoc faciunt quod ait apostolus: Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis, Rom.13.b
proculdubio sicut deus est, & ipsi sunt in hoc mundo, nec serui aut mercenarij sunt, sed filij. Itaque nec filij sunt sine lege, nisi fortè aliquis aliter sentiat propter hoc quod scriptum est: Iustis non est lex posita. Sed sciẽdum est quod alia lex est 1.Tim.1.b
promulgata à spiritu seruitutis in timore, alia à spiritu libertatis data in suauitate. Nec sub illa coguntur esse filij, nec sine ista patiuntur. Vis audire quia iustis non est lex posita? Non accepistis (inquit) spiritum seruitutis iterum in timore. Vis Rom.8.c
audire quod tamen sine lege charitatis non sint? Sed accepistis (ait) spiritum adoptionis filiorum. Denique audi iustum vtrunque de se fatentem, & quòd non sit sub lege, nec tamen sit sine lege. Factus sum (inquit) his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, cùm ipse non essem sub lege. His qui sine le- E
ge erant, tanquam sine lege essem, cũ sine lege dei non essem, 1.Cor.9.c
sed in lege essem Christi. Vnde aptè non dicitur: Iusti nõ habent legem, aut iusti sunt sine lege, sed iustis non est lex posita, hoc est, non tanquam inuitis imposita, sed voluntariis eo liberaliter data, quo suauiter inspirata. Vnde & pulchrè dominus: Tollite, ait, iugum meum super vos. Ac si diceret: Nõ Matt.11.d
impono inuitis, sed vos tollite si vultis. Alioquin nõ requiem sed laborem inuenietis animabus vestris. Bona itaque lex charitas & suauis, quæ non solùm leuiter suauitérque portatur, sed etiam seruorum & mercenariorum leges portabiles ac leues reddit, quas vtique non destruit, sed facit vt impleantur, dicente domino: Non veni legem soluere, sed adimplere. Illam temperat, istam ordinat, vtramque leuigat. Nun- Mat.5.b
quam erit charitas sine timore, sed casto, nunquam sine cupiditate, sed ordinata. Implet ergo charitas legem serui, cùm infundit deuotionem: implet & mercenarij, cùm ordinat cupiditatem. Porrò timori permixta deuotio ipsum nõ annullat, sed castificat. Pœna tantum tollitur, sine qua esse non potuit dum fuit seruilis, & timor manet in seculum seculi castus & filialis. Nam quòd legitur: Perfecta charitas foras mittit Psal.18.a
timorem, pœna intelligenda est, quæ seruili (vt diximus) nun- 1.Ioan.4.d
quam deest timori, illo scilicet genere locutionis quo sæpe causa ponitur prọ effectu. Deinde cupiditas tunc rectè à superueniente charitate ordinatur, cum mala quidem penitus F
respuuntur, bonis verò meliora præferuntur, nec bona nisi propter meliora appetuntur. Quod cum plenè per dei gratiam assecutum fuerit, diligetur corpus & vniuersa corporis bona tantum propter animam, anima propter deum, deus autem propter seipsum. Veruntamen quia carnales sumus, & de carnis concupiscentia nascimur, necesse est cupiditas vel amor noster à carne incipiat: quę si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consummabitur, quia non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Et prius necesse est portemus imaginem terrestris, deinde cœlestis. In primis ergo diligit 1.Cor.15.c
seipsum homo propter se. Caro quippe est, & nil sapere valet præter se. Cúmque se videt per se non posse subsistere, deum sibi quasi necessarium incipit per fidem inquirere & diligere. Diligit itaque in secundo gradu deum, sed propter se, non propter ipsum. At verò cùm ipsum cœperit occasione propriæ necessitatis colere & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo, quadam huiuscemodi familiaritate paulatim sensímque deus innotescit, consequenter & dulcescit, & sic gustato quàm suauis est dominus, transit ad tertium gradũ vt diligat deum nõ iam propter se, sed propter ipsum. Sanè in hoc gradu statur, & nescio si à quoquam hominum

G quartus in hac vita perfectè apprehenditur, vt se scilicet homo diligat tantum propter deum. Asserant hoc si qui experti sunt: mihi, fateor, impossibile videtur. Erit autem proculdubio cùm introductus fuerit seruus bonus & fidelis in gaudium domini sui, & inebriatus ab vbertate domus dei. Quasi enim ebrius miro quodam modo oblitus sui, & à se penitus velut deficiens totus perget in deum, & deinceps adhęrēs ei, vnus spiritus erit. Arbitror hoc prophetā sensisse, cùm diceret: Introibo in potentias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Sciebat profectò cùm introiret in spirituales potentias domini, exutum se iri vniuersis infirmitatibus carnis, vt iam nil de carne haberet cogitare, sed totus in spiritu memoraretur iustitiæ dei solius. Tunc pro certo singula Christi membra dicere poterunt de se, quod Paulus aiebat de capite: Etsi cognouimus secundum carnem Christū, sed nunc iam nō nouimus. Nemo ibi se cognoscit secundum carnem, quia caro & sanguis regnum dei non possidebūt. Non quòd carnis substantia illic futura non sit, sed quòd carnalis omnis necessitudo sit defutura, carnísque amor amore spiritus absorbendus, & infirmæ quæ nunc sunt humanæ affectiones, in diuinas quasdam potētias habeant commutari. Tunc sagena charitatis, quæ nunc tracta per hoc mare magnum & spatiosum ex omni genere piscium congregare non desinit, cùm perducta ad littus fuerit, malos foras mittens, bonos solum-

Psal. 70. c

2. Cor. 5. d

2. Cor. 15. f

H modo retinebit. Siquidem in hac vita ex omni genere pisciū intra sinum suæ latitudinis, charitatis rete concludit, vbi se pro tempore omnibus conformans, omniúmque in se siue aduersa siue prospera traiiciens, ac sua quodammodo faciēs, non solum gaudere cum gaudentibus, sed etiam flere cū flētibus consueuit. Sed cum peruenerit ad littus, velut malos pisces omne quod triste patitur foras mittens, sola quę placere & iucunda esse poterunt, retinebit. Nunquid enim tunc (verbi gratia) Paulus aut infirmabitur cum infirmis, aut vretur pro scandalizatis, vbi scandala & infirmitas procul erunt? Aut certè lugebit eos qui ante non egerunt pœnitētiam, vbi certum est sic neminem sanè fore qui pœniteat, quomodo qui peccet non erit? Absit autem vt vel eos qui ignibus æternis cum diabolo & angelis eius deputandi sunt, plangat & defleat in illa ciuitate, quam fluminis impetus lætificat, cuius diligit dominus portas super omnia tabernacula Iacob, quod videlicet in tabernaculis etsi quandoque gaudetur de victoria, laboratur tamen in pugna, & plerunque periclitatur de vita: in illa autem patria nulla prorsus admittatur aduersitas siue tristitia, quemadmodum de illa canitur: Sicut lætantium omnium habitatio in te. Et rursum: Lætitia sempiterna erit eis. Denique quomodo misericordiæ recordabitur, vbi memorabitur iustitiæ dei solius? Proinde vbi iam non erit miseriæ locus, aut misericordiæ tempus, nullius profectò esse poterit miserationis affectus. Longum quidem adhuc texere sermonem insatiabili colloquendi ad vos desiderio pulsor fratres mei charissimi & desideratissimi, sed tria sunt quę finem indicunt. Primum quidem, quòd maximè vereor ne fiam onerosus vobis. Secundum, quia pudet loquacitatis. Tertium, quòd domesticis vrgeor curis. In fine precor miseremini mei, & si exultastis in bonis de me tantum auditis, certe quæso, compatimini malis. Vidit fortassis qui vobis ea narrauit, aliqua parua, & de paruis grandia æstimauit. Vestra autem synceritas facile credidit quod libēter audiuit. Gratulor quidem de charitate, quæ omnia credit: sed confundor pro veritate, quæ omnia nouit. Volo vos mihi credere de me magis quàm alteri qui tantum videt in facie. Nemo quippe scit quę sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est. Dico vobis ego qui de me loquor nō ex coniectura, sed ex sententia. Non sum talis qualis putor vel dicor: quod quidem tam securus fateor, quàm certus experior: ita vt nihil malim vestris orationibus specialiter obtinere, quàm vt talis fiam, qualem literæ vestræ prædicant.

Psal. 86. a

Esa. 61. c

I

1. Cor. 2. c

Ad eosdem, in qua supplicat vt orent pro ipso.
Epistola duodecima.

K

AMANTISSIMO domino & reuerendissimo patri Guigoni priori Cartusiensi, & sanctis fratribus adhærentibus ei, frater Bernardus de Claraualle modicum id quod est. Primùm quòd accedens ad partes illas non adieci peruenire vsque ad vos videre facies vestras, rememorati iniquitates & necessitates meas: & si forsitan vobis satisfacere possum, mihi, fateor, non possum. Irascor occupationibus meis: quibus factum est non vt neglexerim, sed vt nequiuerim. Hoc frequenter patior, & ideo frequenter irascor: dignus vtinam cui omnis sanctus condoleat. Alioquin dupliciter miser sum, si nec miserabilis sum. Ego verò fraternę pietati locum in me ostendo, non meritum. Miseremini mei, non quia dignus, sed quoniam inops & pauper sum ego. Iustitia meritum quærit, misericordia miseriam intuetur. Vera misericordia non iudicat, sed afficit: non nititur discussione, occasione contenta. Non enim expectatur ratio, vbi affectio trahit. Lugebat Samuel Saul, miserans, non deliberans. Fundebat lachrymas Dauid filio parricido, & si non profuturas, pias tamen. Ita & vos miseremini mei: non quia merui, sed quia ego. Miseremini tanquam misericordiam consecuti à domino: vt sine timore à mundi tumultibus liberati seruiatis ei. Fœlices quos abscondit in tabernaculo suo in die malorum, in vmbra alarum suarum sperantes, donec transeat iniquitas. Cæterùm ego infœlix, pauper & nudus homo natus ad laborem: implumis auicula penè omni tempore nidulo exulans, vento exposita & turbini: turbatus sum & motus sum sicut ebrius: & omnis scientia mea deuorata est. Miseremini proinde: & si nihil meriti, certè sic affecti.

1. Reg. 15. g
2. Reg. 18. g

L

Ad dominum papam Honorium.
Epistola decimatertia.

SVMMO pontifici Honorio, frater quidam professione monachus, conuersatione peccator, seipsum quantillus est. Aiunt apud vos plus valere pauperis precem, quàm potentis vultum. De qua vestra singulari dignatione tam sancta opinio facit me dignitatis celsitudinem non vereri quo minus audeam loqui ad vos, id præsertim quod charitas suggerit: de ecclesia dico domine Cathalaunēsi, cuius quantum in me est nec valeo nec debeo dissimulare periculum. Videmus nimirum iamiámque imminere, sentimus nos qui vicini sumus, pacē videlicet memoratæ ecclesiæ grauiter mox esse turbandam: si electioni illustris illius viri, id est magistri Alberici, in quam vtique totus tam clerus quàm populus pari voto & voce conuenerant, & conueniunt, vestræ pietatis assensum impetrare nequiuerint. De qua re si & nostra quæritur aut curatur sententia: nouimus hominem sanæ fidei & doctrinæ hactenus extitisse: in diuinis pariter & humanis prudentem esse: & speramus in domo dei (si tamen ipse elegit eum) fore vas in honorem: & vtilem futurum nō solum illi, sed omni Gallicanæ ecclesiæ. Vestræ iam discretionis est iudicare an merito flagitetur à vobis facienda dispensatio, vnde talis potest sperari recompensatio.

M

Ad eundem dominum Honorium papam.
Epistola decimaquarta.

SVMMO PONTIFICI Honorio, frater Bernardus vocatus abbas Claręuallis, salutem, & si quid potest peccatoris oratio. Quanto ad vos timore scribam, nouit ipse quem timemus in vobis. Sed vt audeam, domina charitas facit: quippe quæ imperat & vobis. Pro ecclesia Diuionensi rogatus, suscepi facere precem: sed quid potissimum precari debeam, pene dubito. Nam sicut tentare aliquid vel prece vel precio aduersus iustitiam, iniquum est: sic pro iustitia multum laborare apud iustitiæ amatorem, superfluū. Verùm, etsi nos quid oremus sicut oportet nescim⁹: cōfidimus tamē quod vestra benignitas præsertim in causa religiosorū ociosa esse non poterit. Et quidem sanctitatis vestræ prudētia solicitáque discussio, quid euentura sit ego nescio: sed hoc dico quod

A quod audiui & frequenter audio, quia videlicet longo & inconcuſſo tenore fertur Diuionenſis eccleſia poſſediſſe ea de quibus aduerſus eam cauſantur Lexouienſes: ita vt hi qui videntur antiquiores de vicinis, mirentur & indignentur, nouã abominantes calumniam.

Ad Haimericum cancellarium, vnde ſuprà.
Epiſtola decimaquinta.

VIRO illuſtri domino Haimerico apoſtolicę ſedis cancellario, Bernardus de Claraualle, quæ retrò ſunt obliuiſci, & ad ea quæ ante ſunt, apoſtolum ſequi. Non latet amicos noſtros quod me familiari affectu diligitis, & tantæ mihi fœlicitatis fructum inuident, ſi ſolus habere voluero. Monachi Diuionenſes ob antiquam illius eccleſiæ religionẽ mihi chariſsimi ſunt. Sentiant ſi placet, quòd nõ ſit amor ocioſus, ſiue veſter ad nos, ſiue noſter ad illos, ſalua tamen in omnibus iuſtitia: contra quam, ne amicum quidem reſpicere fas eſt.

Ad Petrum presbyterum cardinalem, vnde ſuprà.
Epiſtola decimaſexta.

CHARISSIMO domino ſuo Petro presbytero cardinali, frater Bernardus abbas Clarçuallis ſalutem & non in via.
B Ego cauſam non habeo, cauſam tamen Diuionenſium monachorũ, quia viri religioſi ſunt, meam facio. Manu tenete eam vt meam. Sic tamen meam, vt & iuſtitiæ ſit. Quod vtique & nos confidimus, & tota ferè patria teſtatur.

Ad Petrum diaconum cardinalem legatum, vnde ſuprà.
Epiſtola decimaſeptima.

DOMINO venerabili Petro Romanæ eccleſiæ diacono cardinali & legato, frater Bernardus ſeipſum quantum poteſt. Quod ad vos non veni vt mandaſtis, non mea pigritia, ſed cauſa fuit non contemnenda. Siquidem ſalua veſtra omniúmq; bonorum reuerentia, mihi propoſitum eſt nequaquam egredi de monaſterio, niſi certis ex cauſis. Quarum vtique nulla modo ſe obtulit vt licitè poſſem veſtræ in hoc, immo & noſtræ ſatisfacere voluntati. Verùm vos quid facitis de eo quod iamdudum veſtrarum priorum literarũ promiſſione tenemus, veſtro ſcilicet quem adhuc ſuſtinemus aduẽtu? Quæ illa deinde ſcripta ſint quæ & ante nobis fieri iuſsiſtis, & nunc requiritis, omnino neſcimus, ideóque nihil parauimus. Ego enim neſcio me quippiam quandoque ſcriptitaſſe de moralibus, quod veſtræ excellentiæ ſtudio dignum putem. Aliqui fratres nonnulla ex his quæ me coram audiere loquentem, ſtylo ſuo excepere. Quorum vnus vobis præ-
C ſto eſt, præcentor videlicet Trecenſis, & archidiaconus Gebuinus, & facilè poteſtis habere ſiqua placent, quę ab illo excepta ſunt. Tamen ſi curæ vobis, aut curis quandoque veſtris vacuum fuerit, & ita dignũ iudicatis, dignitatis videlicet veſtræ promiſſam præſentiam expectantibus exhibere filiolis: tunc ſi quid in manibus inuentum, aut noſtro poſſe adhuc elaborari ſtudio viſum fuerit quod fortè delectet, veſtræ omnino pro viribus non deero voluntati. Diligimus enim bonã famam veſtram, reueremur quam in vobis audiuimus circa res dei ſolicitudinem & ſynceritatem: & ideo valde gratum habemus, ſi noſtra vobis fortè in aliquo eſſe poſsit officioſa ruſticitas.

Ad eundem Petrum. Epiſtola decimaoctaua.

CVM TOTVM me dedero vobis, parum eſt, vt dignè mihi videar recompenſaſſe vel dimidium beneuolentiæ, quam erga noſtram humilitatem habere vos aiunt. Gaudeo quidem de gratia, ſed temperat, fateor, pro tanto fauore lętitiam, quod eundem mihi fauorem non opus, ſed opinio mihi acquiſierit. Pudet nimirum granditer exultare, cùm ſentio in me venerari vel diligi non quidem quod ſum, ſed quod putor. Neque enim ego tunc diligor quando ſic diligor, ſed neſcio quid in me pro me, quod non ſum ego. Immo, vt verius loquar, non neſcio: nam certiſsimè ſcio quod nihil. Nihil enim proculdubio eſt, quicquid putatur & non eſt. Porrò cùm amatur quod nõ eſt, ſed eſſe putatur, nõ amor D
vel amans nihili eſt, ſed quod amãtur. Mirandum, ſed magis dolendum quàm mirãdum: quòd id quod nihil eſt, amari poteſt. Hinc planè ſentimus vnde, quo venimus, quid perdidimus, quid inuenimus. Adhærendo ei qui ſemper & beatè eſt, ſemper & nos eſſe, & beatè eſſe poteramus. Adhærendo aũt dixerim, non ſolum per cognitionem, ſed per amorem. Nam quidam ex filiis Adam cũ cognouiſſent deum, nõ ſicut deum *Rom.1.c*
glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerũt in cogitationibus ſuis. Merito proinde obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, quia cùm veritatem cognoſcerent & contemnerent, iure receperũt in pœnam, vt nec cognoſcerent. Heu ſic adhærendo veritati per cognitionem, ſed ab illa defluendo per amorem, amando pro illa ſcilicet vanitatem, homo vanitati ſimilis factus eſt. Et quid vanius quàm diligere vanitatem? Et quid iniquius quàm contẽnere veritatem? Quid verò iuſtius quàm cõtemptoribus ſubtrahi & ipſam cognitionem? Quid, inquam, iuſtius, quàm vt iam de eius cognitione gloriari non poſsit, qui cognitã non glorificauit? Itaq; appetitus vanitatis eſt contemptus veritatis: contemptus veritatis, cauſa noſtræ cæcitatis. Et quia non probauerunt (inquit) deum habere in notitiam, tradidit illos in reprobum ſenſum. Ex hac ergo cæcitate deſcendit, quod plerunque pro eo quod eſt, amamus vel approbamus quod non eſt, quoniam dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur ab eo qui ſummè eſt. Et quid eſt ho- E
mo, ô deus, niſi quod innotuiſti ei? Itaque ſi notitia dei cauſa eſt vt homo aliquid ſit, ignorãtia facit vt nihil ſit. Sed qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt, miſeratus quodãmodo redactos in nihili, manna illud abſconditum, de quo apoſtolus: Et vita (inquit) veſtra abſcondita eſt cum Chriſto *Colo.3.a*
in deo: quia necdum poſſumus contemplari per ſpeciem, vel plenè amplecti per amorẽ, dedit interim nobis & ſapere per fidem, & quærere per deſiderium, per quæ vtique duo ad eſſe de non eſſe ſecundo reducti, fieri incipiamus initium aliquod creaturæ eius, trãſituri quandoque in virum perfectũ, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Quod proculdubio erit, cùm iuſtitia conuertetur in iudicium, hoc eſt, fides in intellectum, iuſtitia videlicet quæ ex fide eſt, in iudicium plenæ cognitionis, & item deſiderium peregrinationis in plenitudinem commutabitur dilectionis. Si enim adhuc abſentes initiat fides & deſiderium, præſentes profectò cõſummat intellectus & amor. Sicut autem fides ducit ad plenam cognitionem, ſic deſiderium ad perfectam dilectionem. Et ſicut dicitur: Niſi credideritis, non intelligetis: ſic dici æquè non abſurdè poteſt: Si non deſideraueritis, non perfectè amabitis. *Eſa.7.b*

Intellectus igitur eſt fructus fidei, perfecta charitas deſiderij. Interim iuſtus ex fide viuit, nam beatus ex intellectu. *Abac.2.a*
Interim iuſtus deſiderat ad deũ ſicut ceruus ad fontes aquarum: nam beatus haurit iam in gaudio de fontibus ſaluatoris, F
hoc eſt, delectatur in plenitudine charitatis. His ergo fortaſſis quaſi duobꝰ animæ brachiis, intellectu videlicet & amore, id eſt cognitione & dilectione veritatis, amplectitur & comprehenditur cum omnibus ſanctis longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum, hoc eſt, æternitas, charitas, virtus, & ſapientia. Et hæc omnia Chriſtus. Æternitas eſt, quia hæc eſt *Ioan.17.a*
vita æterna, vt cognoſcant te verum deum, & quem miſiſti *1.Ioan.4.c*
Ieſum Chriſtum. Charitas eſt, quia deus eſt. Deus enim charitas eſt. Eſt & dei virtus, & dei ſapientia. Sed quando hæc erunt? Quando videbimus eum ſicuti eſt? Quando amabimus eum prout eſt? Nam expectatio creaturæ, reuelationem filiorum dei expectat. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt non volens. De qua vniuerſali vanitate ineſt nobis & velle laudari cùm ſimus vituperabiles, & nolle laudare quos ſcimus eſſe *Rom.8.d*
laudabiles. Sed & hoc vanũ eſt, quod noſtra plerunque ignorantia & tacetur quod eſt, & prædicatur quod non eſt. Quid ad iſta dicemus, niſi quia vani filij hominum, mendaces filij *Pſal.61.c*
hominum in ſtateris, vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum? Laudamus mendaciter, delectamur inaniter, vt & vani ſint qui laudantur, & mendaces qui laudant. Alij adulantur, & ficti ſunt: alij laudant quod putant, & falſi ſunt: alij vtrorumque præconiis gloriantur, & vani ſunt. Solus ſapiens, qui cum apoſtolo dicit: Parco autem ne quis me exiſtimet ſupra id *2.Cor.12.b*
quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Hæc interim vo-

G bis nimis festinè, & ob hoc minus festiuè, exaraui potius quã dictaui: ac fortassis loquacius quàm debui, sed omnino veracius non potui, prout sapui. Sed vt inde sumat epistola finem vnde sumpsit exordium, nolo vos de me incertæ famę nimis credulum esse: quę, vt optimè nostis, sæpe in sua solet vtrobique falli sententia, & de laude videlicet & de vituperatione. Probate si placet & æstimate quaten⁹ amor vel fauor vester, & iustus, & eo sit amplius amico gratus, quo pro meritis moderatus, vt cùm laus de grauitate iudicij, non mendacio processerit vulgi, & si minus honoris, minus quoque cõferat & oneris. Est certè quod me magis, quantuluscunque sum, facit esse vestrum: quod videlicet in rebus dei strenuè synceréque (vt aiunt) pro vestra vice versamini. Hoc vt semper de vobis verè dicatur, semper in vobis verè inueniatur. Librum quem quæsistis, ad transcribendum habetis. Opuscula nostra quæ requiritis, & pauca sunt, & nihil est in eis omnino, quod vestro studio dignũ putem. Tamen quia melius iudico mihi nostrum culpari ingeniolum, quàm voluntatem, & periclitari apud vos potius imperitiam, quàm obediẽtiam: quæ horum & quo vobis placet vt mittam, scripto nobis per præsentem nuncium significate: vt quæ modo penes me non sunt, ab hiş qui habent ea requiram, & dirigam quocunq; mandaueritis. Et vt sciatis quid petatis, scio me scripsisse libellum qui inscribitur, de humilitate, & quatuor homilias in laudibus virginis
H matris: nam hunc habet titulum, super illum videlicet locum euãgelij apud Lucam, vbi dicitur: Missus est angelus Gabriel. *Luc.1.c* Necnon & apologiam ad quendam amicum nostrum, vbi aliqua disserui de Cluniacẽsibus & nostris, id est, Cistercensibus obseruantiis. Sed & paucas ad diuersos epistolas dictaui. Aliqui fratres ex his qui me corã audiere loquentem, suo stylo exceperunt, & penes se retinẽt. Vtinam, quod minimè spero, nostra vobis in aliquo posit esse officiosa rusticitas.

Item ad eundem. Epistola decimanona.

TEMPVS est vt promissum exigam, vtq; probem ne fortè frustra de vobis semper confisus sim: ex quo vestram & notitiam merui & amicitiam. Mihi siquidem vos præstitisse confidite, quicquid opis vestræ isti Remẽses legati præsto sibiesse persenserint. Non quia me tanti putem, hęc audeo, sed quia vos promisistis: vtrúmne digne, vos videritis.

Ad Haimericum cancellarium, vnde suprà. Epistola vigesima.

VIRO illustri domino Haimerico sanctæ Romanæ sedis cancellario, frater Bernardus de Clarauallе salutem & orationem. Quia semel cœpi, loquar & loquar ad vos,
I eróque importunus, sed importunus charitatis, sed veritatis, sed iustitiæ. Nam etsi tanti non sum vt Romæ habeam propria negocia, nulla tamen quæ dei esse constiterit à me duco aliena. Quapropter si veræ id mihi gratiæ apud vos manet, quod multorum habet opinio, liceat illud obsecro legatis domini archiepiscopi Remensis in præsenti negocio experiri. Nil quippe eos nisi quod iustũ est perferre vel quęrere suspicamur.

Ad Matthæum legatum. Epistola vigesimaprima.

FVIT QVIDEM parere paratum cor meum, sed non æque & corpus meum. Sæuientis siquidem acutæ febris exusta ardoribus, & exhausta sudoribus, non valuit sufficere spiritui prompto caro infirma. Volui ergo, sed præuolanti volũtati obstitit ea quam dixi occasio. Quæ an iusta sit, ipsi iudicent amici nostri: qui me omni exclusa excusatione, obedientiæ retibus circunclusum, quotidie de claustro ad ciuitates pertrahere moliuntur. Simúlque attendant istam me occasionem non fallaciter adinuenisse, sed grauiter pertulisse, vt vel nunc experiantur quia non est consilium contra consilium dei. Quibus si ego respondissem: Exui tunicam *Canti.5.b* meam: quomodo induam illam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? profectò indignarentur. Nunc autem diuino aut succenseant aut acquiescant iudicio: quo factum est vt & si velim, non valeam proficisci. Sed grandis, inquiunt, K fuit causa, grauísque necessitas. Quærendus ergo fuerat qui grandibus diffiniendis fuisset idoneus. Si me talem putant, ego me talem non esse nequaquam puto, sed scio. Denique siue grandia sint siue parua, ad quę me ita perurgent, ego causam nõ habeo. Quæro siquidem, facilia sunt an difficilia, quæ ad perturbandum amicũ silentium tantopere imponere curatis amico? Si facilia, absque me possunt fieri. Si difficilia, per me non possunt effici. Nisi fortè tanti æstimor, cui grandia & impossibilia reseruentur: tanquam ea ego posim, quę nemo alius facere potest. Quod si ita est, domine deus meus quomodo tuum de me solo frustratum est iudicium: ponens sub modio lucernam quę poterat lucere supra candelabrum: & vt apertius loquar, tentans me facere monachũ, & volens abscondere in tabernaculo tuo in die malorũ, hominem necessarium mundo, sine quo episcopi non possunt sua pertractare negocia? Sed & hoc mei mihi necessarij præstiterũt, vt nunc quoque videar loqui turbatus homini, cuius nunquam nisi serenus, & cum omni iucunditate soleo recordari. Vos tamen, vobis dico pater, noueritis quia paratus sum, & nõ sum turbatus, vt custodiam mandata vestra. Vestræ autem indulgentiæ erit parcere mihi, vt parcendum decreueritis.

Ad Humbaldum Lugdunensem archiepiscopum & legatum. Epistola vigesima secunda. L

REVERENDISSIMO domino & patri suo Humbaldo Lugdunensi archiepiscopo, & Romanæ sedis legato, frater Bernardus Claræuallis abbas, si quid potest peccatoris oratio. Dominus episcopus Meldensis cùm accepit literas vestras, fortè tunc ad nos visitandi gratia veniebat. Cúmque iam è domo nostra rescribere pararet, suis nostras tanquam vestri familiaris literas iungere curauit, suo sperans negocio profuturas. Cui cùm non possem negare quod vellet, id solum vestræ reuerentiæ familiariter breuitérque intimandum putaui: quia si aduersus episcopum quærentem quæ sunt Iesu Christi, homines seipsos amantes, & quæ sua sunt quærentes audieritis, hoc nec vestræ congruit dignitati, nec officio.

Ad Attonem Trecensem episcopum. Epistola vigesima tertia.

PAVPERI episcopo pauper abbas, paupertatis consequi premium, quod est regnum cœlorum.

Laudarem vos, & iure laudarem, si non me reuocaret illa sententia: Neminem laudaueris in vita sua. Siquidem rem laude dignam egistis, sed ei laus ascribenda est, à quo ac- *Eccle.11.d* cepistis & velle & perficere quod merito laudaretur. Deum M ergo per vos & in vobis operantem glorificamus, qui tamen ad hoc in vobis voluit glorificari, vt & vos redderet gloriosum. Qui nimirum cùm sit mirabilis in maiestate sua, etiam in sanctis suis gloriosus apparere dignatur, ne solus habeat gloriam. Ipse nempe licet sibi sufficiens ad omnem magnificentiam, quærit tamen gloriam & in sanctis, non vt augeat sibi, sed vt suis communicet. Nouit autem qui sunt eius, sed nobis non facile innotescũt, nisi cùm ipse reuelare dignabitur. Scimus sanè de qualibus scriptum est: In labore homi- *Psal.72.a* num non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Et quia vobis hæc ipsa sententia nõ congruat, nihilominus modo cognoscimus. Scriptum quoque est: Quem diligit dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Fla- *Pro.3.b* gellatum video & emendatum, & aliud suspicer quàm vnum esse ex filiis? Porrò correptionis vestræ clarum satis insigne tenemus, ipsam paupertatem nunc vestram. Nobilis reuera titulus paupertatis, quam ipse deus ore commendans prophetico: Ego sum, ait, vir videns paupertatem meam. Su- *Thren.3.a* per omnes regios thesauros, hic vos titulus nobilitat ampli⁹, & reddit illustrem. Scio me ex scriptura commemorasse superius, non esse laudandũ hominem in vita sua. Verùm quomodo me possum cohibere à laude illius, qui post aurum abire iam desiit, & sperare contempsit in pecuniæ thesauris? De quali nimirum scriptura sic loquitur: Quis est hic? & laudabimus

A mius eum,fecit enim mirabilia in vita sua. An fortasse nō est
Eccle.31.a quidam laudandus homo in vita sua, quæ tentatio est super
terram,nec ideo tamen laudandus nō est,cum mortuus pec-
cato viuit deo? Vana quidem laus & seductoria qua laudatur
peccator in desideriis animæ suæ,in quo qui me beatificat,in
errorem inducit:sed non idcircò prædicanda,& multum cō-
mendanda non erit illius vita,qui dicere potest: Viuo autem
Gala.2.d iam non ego,viuit verò in me Christus. Cùm ergo laudatur
homo in quo iam viuit non ipse,sed Christus,non in sua lau-
datur,sed in Christi vita,ac per hoc non laudatur,contra sen-
tentiam quæ prohibet hominem laudari in vita sua. Cur de-
nique dignus meis laudibus non erit, quem sui quoque no-
minis deus laude dignatur, dicente Dauid: Pauper & inops
Psal.37.d laudabunt nomen tuum? Laudatur Iob quod sua patienter
amisit,& non laudabitur episcopus qui & libenter dimisit,&
liberaliter distribuit? Non expectauit mortem, quando iam
nec dare nec retinere in sua haberet potestate, quod vtique
multi faciunt,quorū videlicet testamentum non nisi in mor-
tuis confirmatur,sed adhuc inter spem vitæ metúmque posi-
tus mortis,viuens libénsque dispersit & dedit pauperibus,vt
iustitia eius maneret in seculum seculi. Nunquid & pecu-
nia mansura similiter erat in seculum seculi? Bona ergo re-
compensatio iustitiæ pro pecunia, quādo pro eo quod tene-
ri non poterat id restitutum est quod fœliciter maneat in æ-
B ternum.Melior est enim incomparabiliter iustitia,quàm pe-
cunia, quod illa ditet & repleat arcam, hæc animam. Deni-
que sacerdotes dei induuntur iustitia,&multo vtique decen-
tius & ditius quàm auro vel serico. Sed gratias deo,qui iam
harum rerum in vobis gloriæ transitoriæ gloriosum est ope-
ratus contemptum, dum de animæ periculo salubertimum
incussit metum. O mira circa vos diuina clementia. Mor-
tem intentauit,ne inferret.Formidare vos voluit, quam vos
noluit experiri.Cùm hoc fecit, quid effecit nisi ne vestra vo-
bis essent clariora quàm vos? Inter medullas artuum febris
acuta sæuiebat,& tardante sudore,cruciatus vehemēs in dies
ingrauescebat.Cúmque iam foris membris frigescentibus ca
lor molestissimus introrsum se colligens, exhausta longa ine
dia viscera depasceret,pallidę interim mortis ante oculos tri-
stis versabatur imago.Et ecce tanquā de supernis vox emis-
Esa.43.d sa diuinitus insonuerit: Ego sum, ego sum qui deleo non te,
sed iniquitates tuas.Mox vbi sacerdos dei vt pauper morere-
tur,sua omnia pauperibus erogauit, cœperunt subito de inti-
mis desperati iam sudoris inopinati fontes erumpere, sicque
animæ pariter & corporis suo ordine salus vtraq; procedēs,
liquido monstrauit in vobis adimpletum quod in scriptura
Deut.32.f sua pollicetur deus:Ego occidam,& ego viuere faciam, per-
cutiam,& ego sanabo, & non est qui de manu mea posit e-
ruere.Percussit carnem,vt anima sanaretur. Occidit auaritiā,
C vt iustitię viueretis.Sic viuificato & sanato quid sperandum
est, nisi vt iam non sit qui vos de manu dei possit eruere? si
tamen euangelicum illud consilium obseruare non negligi-
Ioan.5.c tis:Ecce sanus factus es,iam noli peccare, ne deterius aliquid
tibi contingat. Quod videlicet idcirco præmonet pius pa-
ter,quia non vult vt contingat,quippe qui non vult mortem
peccatoris,sed magis vt conuertatur & viuat.Et merito.Quę
enim vtilitas in sanguine peccatoris?Non enim infernus cō-
fitebitur deo, neque mors laudabit eum, sed vos qui viuitis
Psal.117.c benedicitis domino, & dicitis:Non moriar sed viuam,& nar
Ibidem.b rabo opera domini. Et illud: Impulsus euersus sum vt cade-
rem,& dominus suscepit me.

Ad magistrum Gilbertum vniuersalem episcopum Londoniensem. Epistola vigesimaquarta.

LONGE satis exiit sermo quem fecisti, & magnum dedit
suauitatis odorem, ad quoscunque potuit peruenire. Ex-
tincta est auaritia, cui non suaue redoleat? Charitas regnat,
D cui dulce nō sapiat?Quando hoc cognoscūt omnes quia ve-
re sapiens sis, qui sapientiæ hostem maximum contriuisti,
hoc certè & tuo sacerdotio dignum & nomine. Tali profe-
ctò decebat specialem tuam philosophiam clarescere testi-
monio, hoc præclara illa tua studia fine compleri. Vera
illa & indubitata sapientia est, quæ turpia lucra contemnit, D
& indignum sibi iudicat eodem cum idolorum seruitute cō-
tubernio frui. Non magnum fuit magistrum Gilbertum e-
piscopum fieri, sed episcopum Londoniensem pauperem
viuere,id planè magnificum. Nec enim tanto nomini quic-
quam augere gloriæ potuit sublimitas dignitatis,auxit autem
plurimum humilitas paupertatis. Pauperiem æquo animo
ferre, virtus patientiæ est: spontè appetere, sapientiæ laus
est. Laudatur denique & admirabilis prædicatur, qui post
aurum non abiit: qui verò & abiecit, plus nihil merebitur?
Nisi quòd vigil ratio mirandum minimè ducit, si sapiens sa-
pienter agit, & ille sapiens qui in cunctis huius mundi sapien
tium literis & studiis ludens, omnem quoque studuit & po-
tuit diuinam quodammodo reuocare & renouare scripturā.
Quid enim? Dispersisti, dedisti pauperibus, sed pecuniam.
Quid verò pecunia est ad illam quam pro ea commutasti iu-
stitiam?Iustitia,inquit,eius manet in seculum seculi. Num ita Psal.111.a
& pecunia? Quæstuosum sanè honestúmque commercium,
illam quæ præterit,pro illa dare quæ permanet.Sic semper ti
bi negociari detur,bone & omni laude prosequende magi-
ster.Superest vt laudabile principium condignum cōsequa-
tur finem,& cauda hostiæ capiti coniungatur. Benedictionē
tuam libenter accepimus,pręsertim quòd tāta tuæ huius per-
fectionis fuerit cumulata iucunditate. Latorem epistolæ etsi
pro seipso satis commendabilem,tamē etiam pro me vestræ E
magnificentiæ esse cupio commendatum. Est siquidem mihi
pro sua honestate & religiositate charissimus.

Ad Hugonem Rothomagensem archiepiscopum. Epistola vigesimaquinta.

SI DIEI malitia inualescit, non præualeat. Si turbat,non
perturbet. Mirabiles elationes maris, sed mirabilior in
altis dominus. Benigne, si non dissimulas, elegit tecum vs-
que adhuc superna miseratio, pater illustris. Prouida nan-
que dispensatione, non prius pręfectus es malis, quàm so-
ciatus bonis, quorum consortiò & exemplo bonus fieres,
vt sic postmodum etiam inter malos viuere bonus posses.
Et quidem inter bonos bonum esse,salutem habet,inter ma-
los verò & laudem. Illud tantæ facilitatis est, quantæ & se-
curitatis: hoc tantæ virtutis, quantæ & difficultatis. Quale
nempe est istud, tangere picem,& non inquinari ex ea, in i-
gne sine læsione versari, & in tenebris absque caligine? Pal-
pabant quondam tenebras Ægyptij, cùm tamen de populo
dei scriptura dicat: Vbicunque Israël erat, lux erat. Erat Exod.10.f
Dauid verus Israëlita, & ideo cautè dicebat se habitare non
in Cedar,sed cum habitantibus Cedar, tanquam qui semper
habitaret in lumine,licet ipsi fuerit cum habitantibus Cedar, Psal.119.b
corporalis cohabitatio. Vnde & arguit quosdam non veros
Israëlitas, quòd commixti inter gentes didicerint opera eo- F
rum,& factum sit illis in scandalum. Dico ergo: Sufficiebat
tibi apud Cluniacenses custodire innocētiam,sicut scriptum
est:Cum viro innocente innocens eris.Porrò apud Rotho- Psal.17.d
magenses opus est patientia, quemadmodum docet aposto-
lus: Seruum dei,inquiens,non oportet litigare, sed magis pa 2.Tim.2.d
tientem esse ad omnes. Nec solùm patientem qui nolit vin-
ci à malo,sed & pacificum,qui vincat in bono malum. Alte-
rum,vt malos portes: alterum,vt & quos sustines, sanes. In
patiētia tua possides animam tuam,sed sis etiam pacificus,vt Luc.21.d
& commissas tibi possideas. Quæ tanta gloria quàm dice-
re posse: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus? Esto Psal.119.b
ergo patiens, quia es cum malis: esto pacificus, quia præes
malis.Habeat charitas zelum,sed adhibeat pro tempore mo-
dum seueritas.Censura quidem nunquam remissa, intermissa
tamen plerunque plus proficit. Vigor iustitiæ semper ferui-
dus,sed nunquam præceps.Sicut non omne quodlibet,licet:
sic non omne quod licet,statim etiam expedit. Hæc melius
me, ipse nosti, ideóque supersedeo. Orari pro me instanter
postulo,quia incessanter pecco.

G *Ad Guidonem Lausennensem episcopum.*
Epistola vigesimasexta.

MANVM vestram misistis ad fortia, opus est fortitudine. Speculator domui Israël factus estis, opus est prudentia. Sapientibus & insipientibus debitor estis, opus est iustitia. Postremò maximè temperantia opus est, ne qui aliis prędicat, ipse (quod absit) reprobus fiat.

Ad Ardutionem Gebennensem electum.
Epistola vigesimaseptima.

CREDIMVS electionem tuam esse à deo, quam tanto cleri populique consensu fuisse celebratam accepimus. Gratulamur gratiæ eius, ne dicam meritis tuis: quoniam ne tibi plusquam oportet blandiamur, non ex operibus iustitiæ quæ fecisti, sed secundum suam misericordiam hoc fecit tibi. Si secus tu (quod absit) sapis, erit exaltatio in ruinam. Si autem cognoscis gratiam, vide ne in vacuum acceperis. Bonas fac de cætero vias tuas, & studia tua, & ministerium sanctum: si vitæ sanctitas non præcessit, sequatur saltem. Tunc verè fatebimur te præuentum in benedictionibus dulcedinis, tibi de bonis meliora sperantes. Exaltabimus & lætabimur quòd fidelis seruus & prudens constitutus sit super familiam do-
H mini: futurus ex hoc filius fœlix & potens, super omnia bona patris constituendus. Alioquin si altiorem quàm meliorē esse delectat, non præmium, sed præcipitium expectamus. Optamus & oramus ne hoc contingat: parati, si opus est, obuias manus apponere, & pro nostro exiguo posse, iuuare ad id potius quod decet & expedit.

Ad eundem iam episcopum. Epistola vigesimaoctaua.

PRAEBET audaciam charitas, vt fiducialius loquar tibi. Cathedra charissime, quam nuper sortitus es, hominem multorum expetit meritorum: quæ in te aut nulla, aut non quantum satis est, præcessisse dolemus. Siquidem & facta tua & studia tua præterita in nullo prorsus visa sunt episcopali conuenire officio. Quid tamen? Non potest deus de lapide hoc suscitare filium Abrahæ? Non potest facere deus vt quæ præire debuerant bona, vel subsequantur? Quod vtique & libentius accipimus, si contingat. Nescio enim quo pacto plus placebit subita hęc mutatio dexterę excelsi, quàm si vitæ prioris merita suffragarentur. Dicemus nempe quia à domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris. Sic Paulus ex persecutore doctor gētium factus est. Sic Matthæus de telonio vocatus: sic Ambrosius de palatio assumptus est: iste ad episcopatum, ille ad apostolatum. Sic alios
I quamplures nouimus de vita & habitu seculari vtiliter extitisse promotos. Denique nónne multotiens vbi superabundauerunt delicta, videtur superabundare & gratia? Et tu igitur charissime, his atque huiusmodi animatus exemplis, præcinge sicut vir lumbos tuos, bonas facito deinceps vias tuas, & studia tua, quatenus nouissima tua antiqua sopiant, & delicta iuuentutis tuæ deleat vespertina correctio. Paulum imitari curato in honorificando ministerium tuum. Honorificabis autem grauitate morum, maturitate consiliorum, actuum honestate. Hæc sunt quæ officium episcopale maximè nobilitant & ornant. Omnia fac cum consilio, nec tamen omnium aut quorumcunque, sed tantum bonorum. Bonos in consilio, bonos in obsequio, bonos habeas cōtubernales, qui vitæ & honestatis tuę & custodes sint, & testes. In hoc enim te bonum probabis, si testimoniū à bonis habueris. Sint pietati vestræ commendati pauperes fratres nostri, qui circa vos sunt: Alpenses illi de Bonomōte, & illi de Altacumba. In his experiemur quanta vobis de nobis cura sit.

Ad Stephanum Metensem episcopum.
Epistola vigesimanona.

STEPHANO Metensis ecclesiæ dei gratia strenuo ministro, eius in Christo humiles fratres de Claraualle, salutes & orationes. Ex quo dudum (si recolitis) nostræ vos fra-
ternitati dignanter sociastis: nostris vos orationibus humiliter commendastis, semper soliciti fuimus (vt debuimus) K
aliquid scire de esse vestro, & euētus vestros crebro sciscitari studuimus à quibus potuimus, desiderantes iugiter & orātes vos prosperari in dei opere ad quod assumptus fueratis, & gressus vestros dirigi in semita mandatorum ipsius. Benedictus itaque deus qui non amouit orationem nostram & misericordiam suam à vobis: lętificans vtique nos per hunc venerabilem fratrem Gulielmum: cuius profectò non minus verbis, quàm nostris credimus oculis, de vestra sospitate & prosperitate ac pace per vos ecclesiæ reddita. Cōgratulamur vobis, sed damus gloriam deo, scientes quod estis & quod potestis, ipsius non vestrum esse. Quod & vos semper sentire in vobis amicabiliter admonemus, ne nihil & esse & posse incipiatis, si quid aliter sapitis, & vestris (quod absit) meritis vel viribus quippiam horum asscribitis. Alioquin verēdum ne pax vestra conuertatur in perturbationem, & prosperitas in aduersitatem: sic nimirum illo iustè iudicante, qui vt humilibus gratiam dare, ita & superbis resistere consueuit: qui & non solum cum sancto sanctus, sed & cum peruerso peruersus, in Psal.17.d
psalmo legitur: nec tantum faciens pacem, sed & creans malum, per prophetam describitur. Esa.45.b

Ad Alberonem primicerium Metensem.
Epistola trigesima. L

HONORABILI viro Alberoni, dei gratia Metensis ecclesiæ primicerio, fratres qui in Claraualle qualicunque obsequio seruiunt deo, salutes & orationes. Fidelem curam vestram in his quæ dei sunt, & si iam olim & audieramus & videramus, sed nunc in nobisipsis experiendo persensimus. Cæterùm, cùm in his quæ nuper à nobis missi fratres, vestro quidem consilio suggesserunt episcopo, & vestram beneuolentiam, & ipsius episcopi promptum teneamus assensum: quia tamen dei quoque beneplacitum in omnibus, & his maximè quæ ad eum pertinent, ante omnia, & super omnia necesse est nos & inquirere & custodire, idcirco ad comprobādum certius quid ipse de hac re potius velit, rem sicut inter episcopum monachósque cōuenerat vestra vtique industria mediante & ordinante qualiter fieri deberet, & hortante vt celeriter, & iuuante vt honorabiliter fieret: non quidem omittendam, sed vsque post messionem, tum pro vestra, tum pro temporis opportunitate expectanda, necessario intermittendam esse putauimus. Iam verò tunc, si & episcopi voluntas in eodem perstiterit, & vobis nihilominus idipsum æquè vt modo placuerit, tali coniectura dei quoque esse consilium securius confidentes, speramus nos vestræ vtriusque deuotioni iuxta quod diffinitum erat, satis esse facturos. Arbitramur enim acceptum esse deo, si quātum in nobis est, ne- M
mini oneri esse studuerimus: ne non tam fructum, quàm datum in hoc eius negocio requirere (quod absit) videamur, & præcipuè vestris nos maioribus atque instantioribus occupationibus sub huius rei occasione importunius ingerere, & molestos cùm necesse non est vobis exhibere, & hoc gratum non esse deo, & nostris scimus moribus non congruere.

Ad Hugonem comitem Campaniæ, militem templi factum.
Epistola trigesimaprima.

SI CAVSA dei factus es ex comite miles, & pauper ex diuite: in hoc profectò tibi, vt iustum est, gratulamur, & in te deum glorificamus, scientes quia hæc est mutatio dexteræ excelsi. Cæterùm, quòd tua iucunda præsentia nobis ita nescio quo dei est subtracta iudicio, vt ne interdum quidem te videre valeamus, sine quo nunquam, si fieri posset, esse vellemus: hoc ęquanimiter (fateor) nō portamꝰ. Quid enim? Possumúsne obliuisci antiqui amoris, & beneficiorum quæ domui nostræ tam largiter contulisti? Vtinam ipse pro cuius amore fecisti, in æternum non obliuiscatur deus. Nam nos quantum in nobis est, minimè prorsus ingrati, memoriā abundantiæ suauitatis tuæ mente retinemus: & si liceret, opere monstraremus. O quàm libēti animo & corpori tuo pariter & animæ prouidissemꝰ, si datū fuisset, vt simul fuissemꝰ.

Quod

A Quod quia non est, restat vt quem præsentem habere non possumus, pro absente semper oremus.

Ad abbatem sancti Nichasii Remensis.
Epistola trigesimasecunda.

QVANTO tibi affectu condoleam, scit ille qui nostros omnium dolores in corpore suo tulit. Quàm libenter tibi si scirem consulerem, si possem succurrerem: tam efficaciter ipse mihi qui omnia scit & omnia potest, in cunctis meis necessitatibus consulat & succurrat. Si frater Drogo de sua discessione me consuluisset, absit vt consentirem. Si post discessionem ad nos diuertisset, absit vt susciperem. Denique quod solum potui, ad abbatem qui eum suscepit, nostras mox (sicut scis) pro eo literas misi. Et nunc super hoc quid tibi vltra possum facere pater? Iam verò quantum ad te pertinet, optimè mecum nouit sanctitas tua perfectos solere viros non solum in spe, sed & in tribulationibus gloriari, consolante eos scriptura, & sic loquente: Vasa figuli Eccl.27.a probat fornax, & homines iustos tentatio. Et iuxta est dominus Psal.33.d his qui tribulato sunt corde. Et per multas tribulationes Acto.14.d oportet nos introire in regnum cœlorum. Et omnes qui 1.Tim.3.c pie volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Nec idcirco tamen immerito his quos in anxietate positos videmus, B amicis nostris compatimur: quibus vtique dum exitum ignoramus, defectum metuimus, quoniam quidem sicut sanctis Rom.5.a & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationē, probatio spem, spes autem non confundit: sic damnandis & reprobis tribulatio parit econtrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem, & illa interimit. Ne ergo hęc te tam horrenda (quod deus auertat) demergat tempestas aquę: ne huius tam tremēdæ abyssi absorbeat profundū, néve vrgeat super te tam inexplebilis puteus os suum: solicitè studeat humilis prudentia tua non vinci à malo, sed vincere in bono malum. Vinces autem, spem tuam in deo fortiter figēdo, & rei finem longanimiter expectando. Et si quidem ille resipuerit, siue ob tui timorem, siue ob suum laborem, bene. Sin autem, bonum est tibi humiliari sub potenti manu dei, & nequaquam velle resistere supernæ dispositioni: quia si ex deo est, nō poterit dissolui. Conandum est potius tibi, tuæ licet iustæ indignationis stimulos illa reprimere sententia, quam quidam sanctorū in simili fertur causa protulisse. Siquidem instigantibus eum quibusdam fratribus atque increpantibus, cur suum in sui iniuriam ab alia susceptum ecclesia fugitiuum non requireret: Nequaquam, inquit, vbicūq; enim est, si bonus est, meus est. Fraudulenter tibi & non fideliter consulo, si idipsum à meipso nō exigo. Nam cùm vnus noster nō solū religione pro- C fessus, sed & carne propinquus, Cluniaci me inuito & susceptus sit & detineatur, doleo quidem, sed sileo: orans & pro illis, vt velint ablatum reddere: & pro illo, vt velit spontè redire: sin verò, seruans ei vindictam qui facturus est iudicium iniuriam patientibus, & arguere habet in æquitate pro mansuetis terræ. Fratrem Hugonem de Lausanna ore tuo, & nostro spiritu commonemus non omni spiritui credere: & ne cito moueatur, certa pro incertis deserere: sciēs diabolum soli semper perseuerantiæ insidiari, quam solam virtutum nouit coronari, tutiúsque esse in ea vocatione qua vocatus est simpliciter perseuerare, quàm sub specie quasi melioris boni, id quidem quod iam cœpit, amittere: nec ad id quod præsumit, fortassis sufficere.

Ad Hugonem Pontiniacensem abbatem.
Epistola trigesimatertia.

DILECTISSIMO suo domino Hugoni abbati, frater Bernardus de Claraualle, idem quod sibi. In nostris prioribus literis aut ego, quantum ex vestris perpenditur, minus apertè scripsi quod volui: aut vos aliter illas intellexistis quàm debuistis. Siquidem quæ vobis de monachi illius susceptione euentura denunciaui, veraciter ita timui, & adhuc timeo vt scripsi. Non tamen ad hoc illa vobis prædicere studui, quod vel suaderem vel consulerem, vel certè vt scribitis, censerem illum debere reddi, quippe qui ipsius iam dudum feruentissimum desiderium noui, & ei potius D quod nunc illud adimpleuerit, debeo congratulari. Sed cum à familiarissimo nobis abbate eius, & ab archiepiscopo Remensi: nostræ literæ ad requirendum illum vehementer exigerentur, vt à me, si fieri posset, omnem depellerem suspicionem: tales prout sciui dictare curaui, quibus & ipsis satisfacerem, & vos contra eorundem imminentes calumnias vobis illas non tacendo præmunirem. Hęc me ita in illis literis sensisse vestram sagacitatem, vel ex eo aduertere posse credidi, quod in fine illarū posuisse me memini: si tamen eo à vobis oculo legeretur, quod à me scriptum fuit. Nam cum denunciatis malis quę non immerito vobis metuebam, tandem inferrem: quod si hæc omnia pati melius ducitis, quàm illum amittere, mea nihil inter est, vos videritis. Aut enim ipsa mea verba sunt hæc, aut prope ipsa: cùm itaque hoc in fine dixi, quid aliud vobis quàm illa superiora dispensatoriè (vt nō dicā simulatoriè) à me ita scripta fuisse latēter intimaui? Quod verò scripsistis me per nuncium eidem monacho de quęrenda, si ad nos diuertisset, ipsius absolutione priuatim insinuasse: veritatem testor hoc verum non esse. Egóne de notissimo mihi monasterio vel iactarem vel sperarem monachum me posse suscipere, quem nec vos quidem puto sine grandi scandalo posse retinere? Sed esto. Inuidebam illum vobis, & mihi attrahere gestiens, aliquid de eius obtinenda absolutione machinari me posse sperabam siue fingebam. Sed nun- E quid credendum fuit me hoc meum consilium ipsi nuncio, quod vtique contra suum monasterium excogitaueram, voluisse patefacere? Sed iam ne quod de nostra erga vos dilectione hucusque credidistis, falso vos credidisse inueniatis: pro vestra vt video causa, non saltem æquè vt pro mea, immo multo amplius laborādum est mihi: & hoc non quomodo hucusque solebam, vt videlicet nostra vnanimitas fortius solidetur, sed ne penitus dissoluatur. Quid dicam vobis? Ego certè nec vobis nec de vobis tale aliquid credere possem, quale vos sola de me suspicione diuinastis. De cætero nouerit vestra benignitas comitem Theobaldum nostras pro Humberto literas iam recepisse, sed necdum suo mihi rescripto quicquam respondisse. Quid super hoc vobis agendum sit, ipsa vos melius pietas docebit, si piè hominis iniustè exulantis miseriam pensare non negligitis.

Ad Drogonem monachum, vnde suprà.
Epistola trigesimaquarta.

QVAM NON immerito tui iam dudum non mediocri fueram affectus amore, nunc apparet dilectissime Drogo. Et ante quidem totum pulchrum, totum erat amabile quod cernebaris: sed ego nescio quid aliud de te supra id quod videbam aut audiebam ex te, excellentiori dignum ve- F neratione præsenseram. Nunquid fortè cœlestis sponsi, cuius nunc arctius castis te amplexibus impressisti, iam tunc vocem audieras dicentis ad pudicissimam turturem suam animam tuam: Tota pulchra es amica mea, tota pulchra, absque Cant.4.b eo quod intrinsecus latet? Quid fecisti? Quis hoc crederet? Sanctum te ac religiosissimum tota ciuitas personabat, ita vt nihil tibi addi posse crederetur ex omnibus bonis, & tu velut è secularibus vnus, monasterium tanquam seculum deserens, iam attritum Christi sarcina collum, nouę rursum obseruantiis disciplinæ submittere non erubescis? In te nunc frater, veram probamus illam esse sententiam quā dicitur: Cùm consummatus fuerit homo, tunc incipit. Eccl.18.a Indicium ergo tuæ consummationis est quod nunc cœpisti, & in quo arbitrabaris te non comprehendisse, iam comprehenderas. Nemo quippe perfectus, qui perfectior esse non appetit. Et in eo quisque perfectiorem se probat, quod ad maiorem tēdit perfectionem. Sed ecce charissime, is cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum, arcum suum tetendit, & parauit illum: & quia pulsus de corde tuo intus potestatem amisit, foris sęuiet quantum poterit. Et vt apertius loquar, nescis quia Pharisæi scandalizati sunt in hoc verbo quod fecisti? Sed mēmēto nō omnium scandalum magnopere esse curandum, iuxta respōsionem domini dicentis: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæ- Mat.15.b corum. Melius est enim vt scandalum oriatur, quàm veritas relin-

G relinquatur. Memento qui natus fuerit in ruinam & resurre-
Luc.2.c ctionem multorum, &non mireris si tu quoque aliis quidem sis odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. Si maledictiones intentauerint, si anathematum intorserint spicula,
Gene.27.c audi Isaac pro te respondentem: Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Sed & tu muro inexpugnabili cõscientię tuæ circũmunitus
Psal.26.a deintus, respõde & dic: Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meũ: Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Non enim cõfunderis cùm sic loqueris inimicis tuis in porta. Confido autem in domino quod si ad primos ictus fortiter steteris, & nec minis eorum cesseris nec blandimentis, cito conteres satanã sub pedibus tuis, & tunc videbunt recti & lætabũtur, & omnis iniquitas opilabit os suum.

Ad magistrum Hugonem Farsitum. Epistola trigesimaquinta.

CHARISSIMO fratri & coabbati suo Hugoni, frater Bernardus debitum syncerissimæ dilectionis affectum. Humbertum istum iniustè (vt aiunt) exhæredatum, cuius nos pro dei amore apud vestrum comitem causam tueri suscepimus, de vestra confidentes charitate vestro patrocinio committimus, per vos (vt fideliter speramus) terræ principi, cœli
H domino cooperante, reconciliandum, patriæ, vxori, filiis, rebus & amicis suis restituendum. Hoc autem satagendo & egenum de manu peccatoris liberabitis, & oppressoris ipsius nihilominus saluti consuletis, nobis quoque vos non mediocriter officiosum exhibebitis, sed & officium implendo pacificorum, vobis inter filios dei sedem in excelso collocabitis. De cætero: Epistolam illam quam ad me iam olim scribere sanctitas vestra dignata est, non me (sicut vos audisse audiui) incendio tradidisse, sed penes me adhuc seruare noueritis. Quid enim hoc liuoris, imò furoris fuisset, opus vtile & laudabile, vbi nihil nisi quod sanæ fidei, quod doctrinæ saluberrimæ, quod ædificationis spiritualis est deprehendi, temerario damnare iudicio? Excepto quia inter amicos contra veritatem nulla debet esse meticulosa (cùm sit periculosa) palpatio, quod hoc me fateor mouit & mouet, quod illam inter nos iam ante habitam de sacramentis collationem, in principio prædicti opusculi defendere & astruere conatus estis. In qua vtique collatione, si vestræ summam sententię bene meministis, an sensui conueniat vel congruat ecclesiastico, vos videritis. Vestræ autem ingenuæ humilitatis est non erubescere corrigi, si quid aliquando aliter sapuistis. Valete.

Ad eundem. Epistola trigesimasexta.

I DILECTISSIMO suo & olim & modo, dei gratia sancto abbati Hugoni, frater Bernardus de Claraualle irreuerberatum syncerae dilectionis affectum. Ad literas vestræ dignationis licet quidem breuiores quàm cupierim, longiores tamen quàm meruerim, rescribere largius & debui & volui, sed festinans nuncius non permisit. Ne tamen vacuus omnino recederet, pro tantis, quarum me debitorem agnosco, has tantillas, quas & vix expectauit, velocissimè reddidi. Vbi primum breuiter ac veraciter insinuo antiquum nostrum & dilectorem & dilectum totis me charitatis visceribus & suscipere vt catholicum, & suspicere vt sanctum, & amplecti vt charissimum. Siquidem de integritate fidei, credo vestræ confessioni, famæ & opinioni, de sanctitate, de affectu quem erga vos me habere protestatus sum propriæ conscientiæ. Nam quòd illius sententiæ quæ meæ simplicitati merito vt mihi videbatur scrupulum mouebat, oblitum vos esse fatemini, tam libenter accipio, quàm lætus compendiosam purissimæ veritatis assertionem in literis vestris nouissimis lego, ita vt me potius sensa vestra non intellexisse, quàm vos quippiam mali sensisse pene crediderim. Deinde modestiæ vestræ fraterna præsumptione consulo, quatinus episcopum sanctum & doctum quem quietè viuere permisistis, mortuum inquietare desinatis: ne dum non valentem pro se respondere reprehenditis, magis hoc ex charitatis inopia, quàm veritatis fiducia descendere, totam pro eo respõdentem ecclesiam audiatis. Pro Humberto sicut rogaui vos, K
iterum rogo, vt vestrum ei, cùm poteritis, nec consilium desit, nec patrocinium. Valete.

Ad comitem Theobaldum. Epistola trigesimaseptima.

LAVDABILI principi Theobaldo, Bernardus eorum qui in Claraualle sunt seruorum dei, inutilis seruus, sospitatem & pacem. Quod de nostra infirmitate vos audiui fuisse solicitum, non mediocriter gratum habeo. In hoc quippe dum vestram erga me agnosco dignationem, deum quoque vos diligere non dubito. Quando enim tantillum tantus vel nosse dignaremini, nisi propter deum? Cùm ergo constet quòd diligitis deum, & me propter ipsum: miror quomodo ad vnam dei fiducia præsumptam petitiunculam, nec iniustam, vt puto, nec irrationabilem, à vobis tamen repulsus sum. Si aurum, si argentum, vel quodcũque huiusmodi quęsissem. Sed quid dico quæsissem? Nam etiam non quærens, iam plurima vestræ largitatis beneficia suscepi. Hoc autem vnum quod non mei, sed dei causa, nec tam mihi quàm vobis à vobis postulaui, quid causæ extitit quod accipere non merui? Quid enim? Ergóne iudicastis indignum vel mihi ad petendum, vel vobis ad præbendum, vt homini Christiano quantolibet apud vos crimine accusato, postquam se purgauit, faciatis misericordiam? Aut certè si non creditis quòd plenè se purgauerit, quia hoc in curia vestra non fecit, eiusdem L
rursus vos in vestri præsentia recipiatis satisfactionem, & sic consequatur indulgentiam. An ignoratis quis minetur: Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo? Quod si iustitias, Psal.74.a
quanto magis iniurias? An nõ timetis quod rursum scriptum est, quia in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis? An Matt.7.a
nescitis quia quàm facilè vos Humbertum, tam facilè, immo incomparabiliter facilius deus Theobaldum (quod absit) exhæredare possit? Et quidem in talibus vbi culpa tam aperta atque inexcusabilis esse videtur, quatenus nulla nisi cum iustitiæ periculo misericordiæ occasio relinquatur, etiam tunc tremens & dolens vindicem vos exhibere debetis, magis videlicet officij compulsus necessitate, quàm vindicandi libidine. Vbi autem obiectum crimen aut minus certum esse cognoscitur, aut excusandum suscipitur, hoc non solum non renuere, sed & libentissimè debetis amplecti, lætus nimirum quod salua iustitia, pietas vestra locum inuenerit. Ecce hoc secundò vestrę supplico eximietati, vt sicut deum vobis vultis misereri, ita vos Humberto misereamini, siue illa vobis promissione dominica blandiente: Beati misericordes, quo- Mat.5.a
niam ipsi misericordiam consequentur: siue illa vos comminatione terrente: Iudicium sine misericordia illi, qui non fe- Iac.2.c
cerit misericordiam. Valete.

M

Ad eundem. Epistola trigesimaoctaua.

PIO principi Theobaldo, Bernardus abbas de Claraualle salutem & orationes. Valde timeo ne occupatissimis auribus vestris, crebris interpellationibus meis præsumptuosius me ingerendo molestus fiam. Sed quid faciam? Si vos offendere timeo sæpius ad vos scriptitando, quanto magis deum, cui vtique magis timoris debeo, timendum est mihi ne offendam non interpellando pro misero? Aliàs autem indulgeat mihi benignitas vestra, quia non possum non misereri illius miseri, pro quo iam en & altera vice importunus forsitan precator accessi, Humberti videlicet mendici & pauperis, & hoc facti de diuite, quod est infœlicius. Non possum non compati viduæ & orphanis, sed viuo orbatis patre, quod est miserabilius. Gratias ago vobis pro gratia quam de hac re in oculis vestris inuenire merui, & quòd ipsius Humberti pro se dignanter acquieuistis veram suscipere defensionem, & quòd falsam aduersus ipsum iustissimè repulistis accusationem. Illud autem quod ad consummandum pietatis opus, reddendam vxori & liberis eius suã hæreditatem benignissimè disposueratis, satis mirari non possum quid impedierit, vt tam pium verbũ vestrum necdum factũ consecutũ sit. Et quidẽ in aliis principibus siquãdo verbũ leuitatis, aut etiã falsitatis deprehẽdimus, nec nouũ nec mirum reputa-

A reputamus. At verò apud comitem Theobaldum: est, & non: nequaquam omnino patienter audimus: cui vt dicitur, simpliciter dicere, iurare est: & leue mendacium, graue periurium imputatur. Inter plurima quippe virtutum insignia quę vestram plurimum nobilitant dignitatem, & vestrum per orbem clarum reddunt & celebre nomen: pręcipuè laudatur in vobis veritatis constantia. Quis ergo suo vel hortatu vel consilio tantũ robur firmissimi pectoris vestri eneruare tentauit? Quis inquam veritatis in vobis tam sanctum, tam eximium, tam omnibus imitabile principibus propositum euellere sua fraude conatus est? Fallaciter non veraciter vos diligit: fraudulenter & non fideliter vobis consulit, qui tam gloriosam de veritate famam vestram obnubilare sua cupiditate contendit, dum verbum quod os vestrum locutum est, & verbum deo placitum, vobis dignum, piè iustum, & iustè piũ, euacuare nescio qua malitia, nocendo pauperi satagit. Obsecro vos per misericordiam dei, vt eandem vos consequamini: cauete ne superbiat impius vnde incenditur pauper: & hoc potius agite, quatinus promissionis vestræ veritas compleatur: qua primum quidem domino Norberto, deinde etiam nobis pollicitus estis restituturum vos Humberti hæreditatem eius & vxori & filiis. Valete.

Ad eundem. Epistola trigesimanona.

B

CVM MVLTA mihi vestræ erga me dignationis indicia præbeatis, hoc me maximè toto vobis affectu dilectionis astringit, quòd cùm sciam me vestram iam pro multis ausum fuisse interpellare dignitatẽ, in nullo tamen repulsum me memini. Hinc non immerito factus fidentior: rursum pro canonicis de Larzicurte non dubius precator accedo. Non quidem pro ipsorum iure nunc precor: in tantum quippe de vestra iustitia & legalitate confidens, vt nec hosti vestro in vestra curia placitanti de suo iure timendum esse existimem. Sed hoc est quod pro ipsis & cum ipsis omni qua possum absens supplicatione deposco, & quod eis omnino esse cognoui necessarium: vt videlicet ad vestræ serenitatis vultum, solito illis clementiorem atque promptiorem indulgeatis accessum, quatinus vicini eorum religioni debitam discant exhibere reuerentiam, cùm vos eis beneuolum esse cognouerint. Et si quis fortè militum seu ministrorum vestrorum res illorum iniustè cõtingere, aut quietem quam in deo habere dicunt, infestare in aliquo tentauerit: pro certo se sciat vestram sibi ob hanc rem gratiam grauissimè redditurũ infensam. Item aliud est quod supplex exoro. Nuper fortè per Barrum transeunti occurrit mihi mulier satis miseranda: anima quippe eius in amaritudine erat, & mea super suis doloribus commouit viscera, satisque egit suis precibus ac la-
C chrymis, quatinus pro ipsa apud vos intercedere deberem. Ipsa est vxor Belini illius hominis vestri, in quem dudum iuxta malum quod ipse cõmiserat, multa & grauia reddidistis. Facite cum ea misericordiam, vt & vos apud deum eam inueniatis. Et quia semel cœpi, loquar adhuc cũ domino meo. In manu Barrensis præpositi dudum facto duello, qui victus fuit, statim ex vestra iussione oculos amisit. Insuper quoque quasi parua hæc mala essent, quòd & victus, & oculis orbatus fuerat: res ei omnes suæ à ministris vestris, sicut ipse conqueritur, ablatæ sunt. Iustum est, si vobis placet, vt ei vestra pietate restituatur vnde misera eius vita possit vtcunque sustentari. Sed & filiis eius innocentibus patris iniquitas non debet imputari, quo minus si qua sunt paterna hæredirent ædificia. In fine volumus vos sanctos episcopos, qui pro his quæ ad deum pertinent, in vestra ciuitate conuenerunt, omni habere acceptione dignos. Sed & ipsi legato qui vos vestrámque ciuitatem tanti celebratione concilij voluit honorare: per omnia quantum in vobis est, deuotus & obediens assistatis, roborare & confirmare bona quæque ab eo iussa & instituta curetis. Nostrum quoque ac vestrum pariter episcopum, id est, Lingonensem, abundantiori, vt decet, honore suscipiatis: & de casamento quod tenetis, homagium quod debetis, reuerenter ei & humiliter offeratis. Valete.

Ad eundem. Epistola XL. D

DVO VOBIS commendamus in homine isto quem videtis, paupertatem & religionem: vt si vni non compatimini, alterum in eo reuereamini, quo nullatenus id ei negare possitis, propter quod vos cum tanto labore de longe requirere curauit. Itaque etsi non propter ipsum, certè propter vos ei succurrite: quia quantum vos illi sua paupertas: tantum, imò amplius vobis illum necessarium facit sua æquè religiositas. Denique de multis quos iam eadem de causa ad vos misimus, nullum fuisse recolimus, de quo magis deo placere sciamus, quàm si huic benefeceritis. Valete.

Ad eundem. Epistola XLI.

TIMEO vos grauari in tam crebris scriptitationibus nostris. Sed in hanc importunitatem vrget me Christi charitas, & amicorum necessitas. Hunc itaque & senem, vt videtis, & de domo, vt nos scimus, religiosa ad vos missum, nõ remitti vacuum supplicamus: & insuper vt vestris literis ad auunculum vestrum regem iturum munire dignemini, rogamus. Vellem omnes seruos dei, si fieri posset, vestros fieri debitores, qui pro mammona iniquitatis quandoque vos reciperent in æterna tabernacula. Valete.

Ad Henricum Senonensem archiepiscopum. E
Epistola XLII.

DOMINO VENERABILI Henrico Senonensium archiepiscopo, frater Bernardus, si quid potest peccatoris oratio. Placuit præstantiæ vestræ nouum aliquid à nobis dictatum requirere. Grauamur pondere dignitatis, sed dignationis munere gratulamur. Et blanditur petentis fauor, & petitionis terret exactio. Qui enim nos sumus, vt scribamus episcopis? Sed rursum qui sumus, qui non obediamus episcopis? Vnde dare, inde & negare compellor quod postulor. Scribere tantæ altitudini, supra me est: & eidem non obedire, contra me. Vtrobique periculum: sed in ea parte maius imminere videtur, si non obediero. Hac itaque exiens qua minus apparet, facio quod iubetis. Dat quippe ausum ipsius dignitatis dignanter indulta familiaritas, & excusat præsumptionem auctoritas imperãtis. Igitur ex quo regni cœlorum claues, deo auctore vobis traditas suscepistis, ac iuxta ritum fortis illius mulieris manum mittere cœpistis ad fortia, si qua vos aut egisse quæ non deberetis, aut pertulisse quæ nolletis audiuimus: & illa agentem doluimus, & condoluimus hæc patienti. Inter hæc autem ego recordabar illorum versiculorum: Qui descendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis, ascendunt vsque ad cœlos, & descendũt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat: turbati sunt & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Et ideo non iudicabam, vt assolet: magis quippe ad compassionem me prouocabat huiuscemodi cogitatio. Si inquam, tentatio est cuiuscunque hominis vita super terram: quãtis putatis periculis patet vita pontificis, cui omnium necesse est ferre tentationes? Si ego latens in cauerna, & quasi sub modio, non quidem lucens, sed fumigans, ventorum tamen impetus nec sic declinare sufficio, sed continuis tentationum variisq; fatigatus impulsibus, instar vento agitatæ arundinis, hac illácq; circunferor: quid positus supra mõtem, positus supra candelabrum? Solus mihi seruandus, solus tamen ipse mihi sum scandalo, solus tædio, solus oneri atque periculo: ita vt propriæ gulæ & ventri, & oculo scandalizanti, frequenter irasci oporteat. Quibus ergo molestiis angitur, quibus lacessitur iniuriis: cui etiã etsi propria cessent, nunquã tamen de alienis desunt foris pugnæ, intus timores? Nuper autem nobis à vestris partibus flare cœpit aura secũdior. Rumoribus siquidem recentioribus nunciata sunt de vobis solito lætiora, & nõ ex incerto famæ, sed ore veridico venerabilis Meldensis episcopi. Interrogatus enim de esse vestro: vultu alacri, & tanq̃ benefidens vnde requirebatur: Puto, inquit, hominem ex hoc iam consiliis se subacturum Carnotẽsis episcopi. Hoc ab eo responsum tam lætus accepi, q̃ certus fui consilia viri fidelissima fore. In nullo melius poterat nobis cordis vestri propositum commendare, in nullo spem dare

Prou. 31. e

Psal. 106. e

F

G dare certiorem vestri profectus in domino. Securè (ni fallor) præfatis ambobus viris & vos & vestra credetis. Talibus vtẽdo consiliariis, bonam vobis seruabitis & famam & consciẽtiam. Sic dei sacerdotem, sic tantæ ciuitatis decet episcopum, puerilibus non agi secularibúsve consiliis. Omnes (iuxta do-
Luc.6.d mini præceptum) etiam inimici diligantur: sed ad consilium soli eligantur qui & prudentes esse videantur & beneuoli. Absque prudentia & beneuolentia non esse perfecta consilia. Propterea dominus & imprudens discipuli & fratrũ infi-
Mar.8.d dele consilium refutabat, respondens improuido: Non sapis
Ioan.7.a quæ dei sunt: & maleuolis: Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam. Nec istorum malitiæ, nec illius imprudentiæ se credendum putauit. Quærens denique cui se credere debeat, cui tuto sua committat dispensanda mysteria: & quasi difficile inueniens, sub admiratione inter-
Matt.24.d rogat: Quis putas est fidelis seruus & prudens quem consti-
Ioan.21.c tuit dominus super familiam suam? Quamobrem & Petro curam ouium crediturus, prius eius studuit probare beneuolentiam, ter sciscitans si se diligeret. Probauit & prudentiam, quando errantibus hominibus & putantibus ipsum esse quempiam ex prophetis, ille prudenter veritatem aduer
Matt.16.c tens, deum potius prophetarum confessus est: Tu es (inquiens) Christus filius dei. Væ nostro generi ab imperfectione sua. Vix in multitudine hominum vnum reperias in vtraque
H gratia consummatum. Haud facile siquidem vel prudenti beneuolentiam, vel fideli inesse sapientiam deprehendas. Sine numero autem sunt, quos vtriusque muneris expertes esse constiterit. Prudenter igitur cogitastis sacerdotale onus, episcopale opus, curámque pastoralem dignè non posse administrari sine consilio. Hinc ipsa castorum consiliorum mater
Prou.8.b sapientia de seipsa loquens: Ego sapientia (inquit) habito in consilio. Sed quali consilio? Nunquid in qualicunque? Et eruditis (ait) intersum cogitationibus. Sed & quòd infida consilia declinanda sint, per os Salomonis taliter monet: Cau-
Pro.25.b sam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reueles. Pulchrè quoque per alium quendam sapientem, cùm sine consilio nil agendum consulat: virorum tamen consilij
Eccl.6.a intuens paucitatem, ita loquitur: Multi sint tibi amici, vnus autem sit tibi consiliarius de mille. Vnus, inquit, de mille. Benignam ego non dubitauerim vobis esse diuinitatem, cui de tanta raritate inter mortales non vnum, sed duos, ipsósque idoneos satis indulsit consiliarios, prouidos, beneuolos, & vt facilè adsint comprouinciales: vt gratis, debitores iure subiectionis. Horum acquiescendo consiliis, nec præceps eritis in sententia, nec vehemens in vindicta. Non in corrigẽdis remissior, non seuerior in parcendis, non pusillanimis in expectandis. Nec superfluus in victu, nec notabilis in vestitu. Non citus ad promittendum, non ad reddendum tardus,
I nec prodigus dator. Istorum consilium longè semper faciet à vobis malum tempori vetus, sed cupiditati nouum, simoniam, & matrem eius auaritiam, quæ est idolorum seruitus. Et vt breui omnia sermone concludam, si his credideritis: in
Rom.11.b omnibus, exemplo apostoli, honorificabitis ministerium vestrum. Ministerium, inquam, non dominium. Ipsum itaq; honorificabitis, non vos. Nam qui quærit quæ sua sunt, se cupit honorari, nõ ministerium. Honorificabitis autem non cultu vestium, non equorum fastu, non amplis ædificiis, sed ornatis moribus, studiis spiritualibus, operibus bonis, quàm multi aliter. Cernitur in nonnullis sacerdotibus vestium cultus plurimus, virtutum aut nullus aut exiguus. Quibus ego si re-
1.Tim.2.c memorem illud apostolicum: Non in veste preciosa: vereor ne indignentur: dum nimirum indignum ducant in se assumptam sententiam, quam prius in viliorem sexum & ordinem prolatam fuisse recognouerint. Quasi verò non eodem vtantur medici ferro secandis regibus, quo & popularibus hominibus: aut capiti fiat iniuria si ipsis forcipibus capilli excrescentes detondeantur, quibus & vnguium fuerint resecata superflua. Attamen si dedignantur pari cum mulierculis, non quidem à me, sed ab apostolo feriri sentẽtia: dedignentur & cum ipsis eadẽ inuolui culpa. Despiciant iam textricum siue pellificũ, & non propriis operibus gloriari. Horreant & murium rubricatas pelliculas, quas gulas vocant, manibus circundare sacratis, & sacrantibus tremenda mysteria. Respuãt

& apponere pectori, quod decentius ornat gemma sapiẽtię. K
Pudeat & collo circuntexere, quod honestius atque suauius Christi iugo submittitur. Non Christi stigmata sunt hæc, quæ isti martyrum exemplo circũferant in corpore suo: Muliebria potius esse noscuntur insignia: quæ vtique curiosius & sumptuosius illę sibi præparare consueuerunt: cogitantes nimirum quæ sunt mundi, quomodo placeant viris. Verùm tu sacerdos dei altissimi, cui ex his placere gestis, mundo an deo? Si mundo, cur sacerdos? Si deo, cur qualis populus, talis & sacerdos? Nam si placere vis mundo, quid tibi prodest sacerdotium? Nec enim potes duobus dominis seruire. Qui autem vult amicus esse huius mundi, inimicus dei constituitur. Iaco.4.a
Et propheta: Deus, inquit, dissipabit ossa eorũ qui hominib⁹ Psal.52.b
placent, confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. Et apostolus: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Volens Gala.1.b
itaque placere hominibus, deo non places. Si non places, non placas. Cur ergo, vt dixi, sacerdos? Sin verò quod addidi, placere intendis non mundo sed deo, cur qualis populus, & sacerdos? Enimuero si sacerdos pastor est, & populus oues, dignum est vt in nullo appareat ouibus pastor dissimilis? Si instar mei qui ouis sum, pastor meus & ipse incuruus graditur, vultum gerens deorsum, & terram semper respiciens, & soli ventri mente ieiunus pabula quæritans: in quo discernimur? Væ, si venerit lupus, non erit qui præuideat, qui occurrat, qui eripiat. Decétne pastorem more pecorum, sensibus incubare corporeis, hærere infimis, inhiare terrenis: & non L
potius erectum stare vt hominem, cœlum mente suspicere, quæ sursum sunt & quærere & sapere: non quæ super terrã? Cæterùm, mihi indignatur si vel nutum facere audeã, iubétq; ori manum apponere: dicens monachum, qui non habeã iudicare de episcopis. Vtinam & oculos mihi claudas, vt nec cernere possem quę cõtradicere prohibes. Magna verò præsumptio si ouis cùm sim, in ipsum pastorem meum lupas sæuissimas vanitatẽ & curiositatem itruere cernens infremuero, quo ad meum fortè balatum cruentis bestiis à quopiam occurratur & succurratur perituro. Quid facient de me qui ouicula sum, quæ & in ipsum pastorẽ tanta feritate insiliunt? Et quidem si nõ vult vt clamem pro se, nunquid non & pro me balare licebit? Sed etsi ego sileo, ne ponere videar in cœlum os meum: clamatur tamen in ecclesia, non in veste preciosa. Clamatur autem specialiter ad fœminas, vt erubescat 1.Tim.2.c
in se deprehendi episcopus, quod in fragiliori quoque sexu audierit deprehendi. An fortè nulla timetur confusio, si ego solus submussitare desiero? Nunquid & si ego nõ loquor, sua cuique non loquitur conscientia? Quid si alius audacior me non quidem de apostolo vt ego, nõ de euangelio, nõ de propheta, nõ denique quippiam ecclesiasticum, sed illud tantum gentilium ingerat: Dicite pontifices, non quidem in sancto, sed freno, quid facit aurum? Quàm tolerabilius cernitur in sancto, quàm in freno. Hoc me etiam tacente, etsi non curia M
regum, tamẽ penuria pauperum clamat. Sileat licet fama, sed non fames. Fama quidem silet, quia non potest mũdus odisse vos. Nam quomodo arguet mundus peccatum, à quo potius laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus bene- Psal.9.d
dicitur? Clamant verò nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt: Dicite pontifices, in freno quid facit aurum? Nunquid aurum à freno repellit frigus siue esuriem? Nobis frigore & fame laborantibus quid conferunt tot mutatoria vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expenditis. Et nos enim dei plasmatio, & nos sanguine Christi redempti sumus. Nos ergo fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de vna prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando perimitis. Iumenta gradiuntur onusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda caligulis? Annuli, catenulæ, tintinabula, & clauatæ quædam corrigiæ, multáque talia tam speciosa coloribus, quàm ponderibus preciosa, mulorum dependent ceruicibus: fratrum autem lateribus nec semicinctia miserantes apponitis? Huc accedit, quòd hęc omnia nec negotiationis studio, nec proprio manuum exer-
citio

A citio vobis elaborastis, sed nec iure hæreditario possidetis,
Psal.82.c nisi fortè & vos in corde vestro dixeritis: Hæreditate possi-
deamus sanctuarium dei. Et hæc pauperes modo quidem co-
ram deo tantum, cui corda loquuntur. Nec enim audent a-
perte causari aduersum vos, quibus interim pro sua vita ne-
cesse habent potius supplicare. Cæterùm in futuro stabunt
in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, stã-
Mat.25.d te quippe pro eis patre orphanorum, & iudice viduarum. Ip-
sius enim tunc vox erit: Quãdiu non fecistis vni de his mini-
mis meis, nec mihi fecistis. Vos autem reuerendissime pater,
vos inquam absit vt in talibus honorificandum putetis mini-
sterium vestrum. Videntur quidẽ honorifica, sed oculo qui
videt in facie, non qui videt in abscondito. Nam quę viden-
tur in abscondito, nullis apparent fucata coloribus: specta-
bilia sunt tamen. Nullis condita saporibus, prædulcia sunt
tamen. Nullis eleuata culminibus, excelsa tamen. Castitas,
charitas, humilitas, nullius quidem coloris sunt, sed non nul-
lius decoris. Nec mediocris decoris, qui diuinos quoque de-
lectare possit aspectus. Quid castitate decorius, quæ mũdum
de immundo cõceptum semine, de hoste domesticum, ange-
lum denique de homine facit? Differunt quidem inter se ho-
mo pudicus & angelus, sed fœlicitate, non virtute. Sed etsi
illius castitas fœlicior, huius tamen fortior esse cognoscitur.
Sola est castitas quæ in hoc mortalitatis & loco & tempore
B statum quendam immortalis gloriæ repræsentat. Sola inter
nuptiarum solennia, morem beatæ illius vendicat regionis
in qua neque nubunt, neque nubuntur: præbens quodammo
do terris, cœlestis iam illius conuersationis experientiam.
Vas interim fragile quod portamus, in quo & crebro pericli-
tamur, tenet castitas, vt monet apostolus, in sanctificationẽ,
& instar odoriferi balsami quo condita cadauera incorrup-
pta seruantur, sensus ipsa & artus continet & constringit, ne
dissoluantur ociis, ne corrumpantur desideriis, ne carnis vo-
Ioel.1.d luptatibus computrescant: quemadmodum legitur de qui-
busdam, quia computruerũt vt iumenta in stercore suo. Hoc
itaque tantæ pulchritudinis ornamentum, dignè dixerim sa-
cerdotium honorare, quod dilectum deo & hominibus fa-
ciat sacerdotem, cuius quippe memoria non in carnis succes-
sione, sed in spirituali benedictione sit, reddátque similem in
gloria sanctorum, in hac licet adhuc regione dissimilitudinis
constitutum. Verùm quantalibet venustate sui castitas e-
minere appareat, sine charitate tamẽ nec precium habet nec
meritum. Nec mirum. Quod enim absque illa bonum susci-
pitur? Fides? Sed nec si montes transferat. Scientia? Sed ne il-
1.Cor.13.a la quidem quæ lingua loquitur angelorum. Martyrium? Nec
si tradidero, inquit, corpus meum ita vt ardeam. Nec absque
Ibidem. illa quodlibet bonum suscipitur, nec cum illa quamlibet exi-
guum respuitur. Castitas sine charitate, lampas est sine oleo.
C Subtrahe oleum, lampas non lucet. Tolle charitatem, casti-
Sapien.4.a tas non placet. Sed ô quàm pulchra est (vt sapiens clamat) ca-
sta generatio cum charitate? Cum illa, inquam, charitate
1.Tim.1.a quam describit apostolus, de corde puro, & conscientia bo-
na, & fide non ficta. Porrò puritas cordis in duobus consistit:
in quærenda gloria dei, & vtilitate proximi, vt in omnibus
videlicet actis suis vel dictis nihil suum quærat episcopus, sed
tantum aut dei honorem, aut salutem proximorum, aut v-
trunque. Hoc enim agens implebit, non solum pontificis
officium, sed & etymologiam nominis, pontem vtique seip-
sum faciens inter deum & proximum. Pertingit pons iste vs-
que ad deum ea fiducia qua non suam, sed illius gloriam quę-
rit. Pertingit vsque ad proximum illa pietate qua & ipsi non
sibi prodesse desiderat. Offert deo bonus mediator preces &
vota populorum, reportans illis à deo benedictionem & gra
tiam. Supplicat maiestati pro excessibus delinquentium: vin-
dicat in peccantes iniuriam dei. Ingratis improperat benefi-
cia pietatis, contemnentibus potentiæ seueritatem insinuat.
Vtrisque tamen nihilominus placare studet indignantis fu-
rorem: nunc quidem hominum obtendens infirmitatẽ, nunc
diuinæ magnitudinem pietatis. Denique siue excedat deo,
siue sobrius sit nobis: aut deo semper quantũ in ipso est pla-
cere gestit, aut præstare nobis: non quod sibi omnino vtile
est quærens, sed quod multis. Fidelis pontifex, qui bona quę-
libet per manus suas transeuntia, siue diuina beneficia ad ho-
mines, siue hominum vota ad deum, columbino intuẽs ocu- D
lo, nihil sibi retentat ex omnibus. Nec populi requirit datũ,
sed lucrum, nec dei gloriam vsurpat sibi. Acceptum talentum
non ligat in sudario, sed partitur numulariis, à quibus & v- Cant.3.a
suras recipit non sibi, sed domino. Non habet foueam vt vul
pes, non tanquam volucres nidum, nõ loculos quomodo Iu-
das: non denique (sicut nec Maria) locum in diuersorio. Imi-
tatur profecto illum qui non habebat vbi reclinaret caput: fa
ctus impræsentiarum tãquam vas perditum: quãdoque pro-
culdubio futurum vas in honorem, & non in contumeliam.
Denique perdit animam suam in hoc mundo, vt in vitam æ-
ternam custodiat eam. Hoc tanto puritatis intimæ bono glo
riari non potest veraciter, nisi qui extrinsecas gloriolas per-
fectè respuerit. Nec enim purè valet dei vel proximi quæ-
rere lucra, qui propria non contempserit. Is tantùm purita-
tis interioris gloria non fraudatur, qui dicere potest cum do-
mino: Si ego quæro gloriam meam, gloria mea nihil est. Et Ioan.8.f
cum apostolo: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Et Philip.1.c
cum propheta: Obliuioni datus sum tãquam mortuus à cor- Psa.30.d
de, id est, à propria voluntate. Bona obliuio, si te ipsum ne-
scias vt proximo prosis. Bene autem mortuus à corde, si iàm
non tibi viuere studeas, sed ei qui pro te mortuus est. Bene
mortuus est à corde, qui dicit: Viuo autem iam non ego. Sed Gala.2.d
si mortuus à se, non tamen à Christo. Sequitur enim: Viuit
verò in me Christus. Mortem hanc quæ fit à corde, infert E
charitas, de qua loquitur sponsa in Canticis: Vulnerata cha- Cant.4.c
ritate ego sum. Fortis quippe est vt mors dilectio, & mortem Cant.vlt.b
in nobis non vitam occidit. Vnde & audaciter nominatur: O Osee 13.d
mors, ero mors tua. Peccatum extinguit, quod animæ vitam
expulerat, animámq; restituit innocentiæ. Verùm si præualet
morti charitas, ita vt illam in congressu perimere possit, cur
dicitur fortis vt mors: & non potius, morte fortior? An forte
quia & ipsa est mors, & seipsa fortior esse non potest? Bona
mors non vitæ, sed mortis. Bona mors, & nequaquam abhor
renda, quæ vitam etsi adimit, non perimit. Adimit quidem,
sed ad tempus, restituendam in tempore, duraturam sine tem Colo.3.a
pore. Denique mortui estis, inquit, & vita vestra abscondita
est cum Christo in deo. Cum autem Christus apparuerit vita
vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Libenter
igitur carebo ad tempus, vt in æternum possideam. Et ista suf 1.Tim.1.a
ficiant pro eo quod scriptum est: Charitas de corde puro. Sa
ne in tanta obliuione sui necesse est cor bene esse conscium
sibi, quo se in lucra securius foris extendat, cùm securã intra
se reliquerit conscientiam. Quid enim prodest homini si v- Mat.16.d
niuersum mundum lucretur, animæ autem suę detrimentum
patiatur? Sed & ordinis exigit ratio, vt qui ad sui mensuram
proximum iubetur diligere, prius seipsum diligere norit.
Itaque duo sunt præcipuè quæ bonam reddunt conscientiã,
pœnitere de malis, & abstinere à malis, hoc est (vt verbis lo- F
quar beati Gregorij) & commissa flere, & flenda non com-
mittere. Horum neutrum solum sufficit. Nam si primũ abs-
que secundo sufficeret, frustrà & Dauid hortaretur, dicens: Psal.36.e
Declina à malo. Et Esaias: Quiescite agere peruersè: & deus Esa.1.c
ipse ad Cain: Peccasti, quiesce. Rursum, si secundũ per se post
peccatum bonam sufficit restaurare conscientiam, sine causa
clamat pœnitens in psalmo: Beati quorum remissæ sunt ini- Psal.31.a
quitates, & cætera. Et illud: Vide humilitatem meam & labo- & 118.v
rem meum, & dimitte omnia delicta mea. Et in oratione do-
minica: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus Luc.11.a
debitoribus nostris. Vtriusque virtutis bene conscius animus
securè iam seipsum deserat, & quodãmodo perdat, vt aliquos
lucrifaciat. Cum infirmantibus infirmetur, vratur cum scan-
dalizatis: fiat etiam (si oporteat) Iudęis Iudæus, nihilque for-
midet cum tali conscientia exemplo Hieremiæ & Ezechie- Hier.42.b
lis, in Ægyptum, vel in Chaldæam cum transgressoribus ca- 4.Re.24.b
ptiuari: & cum sancto Iob frater fieri draconũ, & socius stru- Iob 30,d
thionum: cũ Moyse quoq; (quod grauius est) deleri de libro Exo.32.g
dei: & cum Paulo anathema esse à Christo pro fratribus non Rom.9.a
timeat cum huiusmodi conscientia. Ipsam denique si necesse
est intrare gehennam securus medias penetrans flammas læ-
ta decantet conscientia: Et si ambulauero in medio vmbræ Psal.22.a
mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Compare-
mus, si placet, thesauros regum, & fastigia regnorum cum hu
iusmodi

G eiusmodi fiducia. Nonne cuncta horum fœlicitas, præ tanti
boni diuitiis, miseria reputabitur? Et hanc fiduciam opera-
tur charitas de corde puro & conscientia bona. Iam verò
quod restat de fide non ficta: & item quod ex alio loco in
Iaco.2.d mentem venit, fides sine operibus mortua est: duo ista mit-
tunt nos ad quendam fidei trifariam diuisionem, vt dicatur
fides mortua, ficta, probata. Et mortuam quidem apostolus
diffinit eam esse quæ sine operibus est, id est, quæ non ope-
ratur ex dilectione, quasi non habens animã ipsam dilectio-
nem, qua vegetetur & moueatur ad opera. Fictam autē ego
arbitror illam vocari fidem, quæ suscepta quidem ex chari-
tate, vita moueri inchoat ad bene operandum, sed nō perse-
uerans deficit & moritur tanquam abortiua. Eo vtique sen-
su fictam dixerim nominatam, quo vasa figuli vocamus ficti-
lia: non quia videlicet vtilia nō sint quandiu durant, sed quia
fragilia cùm sint, diu minimè durant. De hac fidei fictione
puto illos notari in euangelio qui ad tempus credunt, & in
tempore tentationis recedunt. Interroga eos qui dicunt cha-
Luc.8.a ritatem à quo semel accipitur, nequaquam vltra recedere.
Ait veritas de quibusdam: Et hi radices non habent, quia ad
tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Vn-
de & quo recedunt? Vtique à fide in infidelitatem. Item
quæro: Poterántne in illa fide saluari, an non poterant? Si nō
poterant, quæ iniuria saluatori, quæve tentatori lætitia, quòd
H hinc recedant vbi saluus non sit? Siquidem nec saluator zela-
tur nisi salutem, nec malignus inuidet nisi saluti. Si autem po
terant, quomodo aut sine charitate sunt quandiu in illa fide
sunt, cùm sine charitate salus esse non possit: aut deserentes
fidem, non etiam deserūt charitatem, cùm charitas & infide-
litas simul esse non possint? Recedunt ergo quidem à fide,
quia veritas asserit. Cōsequenter & à salute, quia saluator re-
darguit. Inde nos colligimus, quòd & à charitate, sine qua sa-
lus esse non potuit. Et hi, inquit, radicem non habent. Nec
negat eos habere bonum, sed in bono potius radicatos non
Ibidem. esse causatur. Denique sequitur, & ait: Quia ad tempus cre-
Matt.10.c dunt. Bonum est, sed vtinam duraturū. Non enim qui cœpe-
rit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Non
autem durant, quoniam in tempore tentationis recedunt.
Beati si interim rapti fuissent antequam malitia mutaret cor-
da eorum. Nunc verò væ prægnantibus & lactantibus in illis
diebus, teneros vtique fœtus gestantibus, & de vita recenti
facile in periculis exturbandos. Tales sunt animæ paruã ad-
huc & teneram habentes charitatem: & ob hanc earū fidem
Eccl.27.a viuam, sed fictam necesse est in tentatione deficere. Vasa figu
Rom.1.b li, ait, probat fornax, & homines iustos tentatio, illos videli-
Abac.2.a cet qui ex fide viunt. Iustus nempe ex fide viuit, sed ex fide
qua viuat. Neque enim quæ mortua est, vitam dare potest.
Dæmonū fides non adducitur in examinationē, vacua quip-
I pe charitate mortua est. Credunt quidem & contremiscunt,
sed timor non est in charitate. Proinde in labore hominum
non sunt, & cum hominibus non flagellantur: non quod ex-
tinctæ fidei nulla iam debeatur probatio, sed reprobatio. So-
lam vtique iusto & fidem, id est, viuorum viuam, fornax ten-
tationum suscipit examinandam. Sed non omniū iustitia ma
net in seculum seculi: quoniam sunt qui ad tempus credunt,
& in tempore tentationis recedent. Qualis sit cuiuscunque
fides, tribulatio probat. Si cuius deficit (deficit enim cùm in
charitate non perseuerat) ficta esse dignoscitur. Si cuius per-
seuerat, probata & perfecta censetur. Liquet ex his satis (vt
arbitror) nō omnes qui habuerint charitatem, habere & per-
Ioan.15.b seuerantiam in charitate. Alioquin frustra commoneret di-
scipulos dominus: Manete, inquiens, in dilectione mea. Aut
enim si necdum diligebant, non debuerat dicere, manete, sed
estote in dilectione mea: aut si iam diligebant, necesse non e-
rat moneri de perseuerantia, qua secundum istos priuari non
poterant. Curet igitur seruus bonus & fidelis fide seruare
non ficta charitatem de corde puro & conscientia bona: plu
ris æstimans animæ vitam, quàm corporis: minus horrens car
nis mortem, quàm fidei. Iam de tribus quę superius propo-
suimus, sola (ni fallor) tractanda restat humilitas. Hæc dua-
bus præmissis virtutibus intantum est necessaria, vt absque
ista illę nec esse virtutes videantur. Nempe vt castitas seu cha
Luc.4.h ritas detur, humilitas meretur: quoniam humilibus deus dat
gratiam. Seruat acceptas, quià non requiescit spiritus domi- K
ni nisi super quietum & humilem. Seruatas consummat: nam *Esa.66.*
virtus in infirmitate, hoc est, in humilitate perficitur. Inimi- *2.Cor.12.*
cam omnis gratiæ omnísq; initiū peccati debellat superbiã,
& tam à se q̃ à cæteris virtutibus; superbam illius propulsat
tyrannidem. Siquidem cùm ex aliis quibusq; bonis viriū ma
gis suarum capere soleat incrementum superbia: sola hęc om
nium propugnaculum quoddam turrísq; virtutum, eius for-
titer resistit malitiæ, obuiat præsumptioni. Sola denique est
de qua omnium plena virtutum Maria gloriandum esse pu-
tauit. Audito quippe ab angelo: Aue gratia plena: quasi solã
ex ipsa plenitudine humilitatem in se recognosceret, solam *Luc.1.e*
rependisse ac respondisse memoratur in gratiam: Respexit,
inquiens, deus humilitatem ancillæ suæ. Quid deinde auctor
& dator virtutum Christus, in quo omnes thesauri sapientiæ *Ibidem.*
& scientiæ sunt absconditi, in quo omnis quoque plenitūdo
diuinitatis habitat corporaliter: nónne tamē & ipse de humi
litate, tanquã summa suæ doctrinæ suarúmq; virtutū gloria-
tus est? Discite (ait) à me nō quòd sobrius, aut castus, aut pru-
dens, aut aliquid eiusmodi: sed quia mitis sum, & humilis cor- *Matt.11.*
de. A me, inquit, discite. Non ad doctrinam patriarcharū, nō
ad prophetarū libros ego vos mitto, sed me vobis exēplum,
me formam humilitatis exhibeo. Inuiderunt mihi altitudinē
quam habeo apud patrem, angelus & fœmina: ille potentiæ,
illa scientiæ. Vos autē æmulamini charismata meliora, discen
tes à me quia mitis sum, & humilis corde. Commodū reor L
indagare aliquid & de superbia, quatenus ex opposito sibi vi
tio virtutis decor manifestior appareat. Superbia est appetit⁹
propriæ excellētiæ. Hæc in species duas diuiditur, in cæcam,
& vanam superbiam. Quæ quidem & aliis nominibus appel-
lari possunt, contumacia, & vanitas: quarum prior intelligen-
tiæ, posterior voluntatis vitium est. Nam ex illa rationis fal-
litur oculus, & ex ista voluntatis malæ appetitus afficitur.
Quod melius ex singularū diffinitionibus demonstrabimus.
Cæca superbia seu contumacia, est vitium quo se existimans
aliquis vel esse bonum quod non est, vel à se esse quod est, in
se, non in domino gloriatur. Vana superbia seu vanitas, est vi
tiū quo quis tam de eo quod est, q̃ de eo quod nō est, suis ma
gis q̃ dei laudibus delectatur. His ita præmissis aptemus iam
contraria humilitati, singula singulis opponentes. Humilitas
est contemptus propriæ excellentiæ. Cōtemptus opponitur
appetitui. Duabus quoque superbiæ speciebus duæ nihilo-
minus humilitatis opponuntur. Contra secam, vt quis de se
nouerit sentire humiliter. Contra vanam, nec consentire ali-
ter sentientibus. Nēpe qui de seipso sentire humiliter nouit,
in neutro ipsius de se iudiciū falli potest: videlicet vt aut ma-
ius aliquid putet se esse, quàm sit: autã se esse, quod sit. Et ideo
patienter carens quod sibi nouit deesse, humiliter de eo quod
certus est adesse, non in se, sed in domino gloriatur. Porrò M
aduersus hoc vt de se altius se aliquid sentiat, solet ne inso-
lescat verus humilis illud sibi iugi meditatione reuoluere: Nō *Rom.12.c*
alta sapientes, sed humilibus consentientes. Et illud: Non am *Psal.130.a*
bulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non hu-
militer sentiebã, sed exaltaui animam meam. Et item: Qui se *Gala.6.a*
putat aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit. Contra hoc
autem vt à se sentiat esse, quod se sentit esse, solicitè seipsum
interrogat: Quid habes quod non accepisti? Si autem acce- *1.Cor.4.d*
pisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Item, qui humanas
laudes consueuit perfectè contemnere, cùm se laudari perci-
pit de eo quod in se nouit non esse, nullatenus acquiescens
illud sibi commemorat: Qui te beatificãt, in errorem te mit- *Esa.3.b*
tunt. Sed & illius nihilominus versiculi recordatur: Verun- *Psal.61.c*
tamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in state-
ris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Proinde solicitè
studet imitari apostolum ita de se loquentem: Parco autem,
ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit ali- *2.Cor.12.b*
quid ex me. Cùm verò laudari se comperit de bono quod se
forte habere cognoscit: nihilominus quantum in se est scuto
veritatis curat à se iaculum fauoris repellere, dans gloriam
deo, & dicens: Gratia dei sum id quod sum. Et propulsans à
se omnem suspicionem, ait domino: Non nobis domine nō *Psal.113.b*
nobis, sed nomini tuo da gloriam. Metuit nimirum, si aliter
egerit, ne fortè audiat ab ipso: Recepisti mercedem tuam. Et *Matt.6.a*
iterum:

A iterum. Gloriam abinuicem quæritis, & gloriam quæ à solo
Ioan.5.g deo, non vultis. Refugiens ergo & de hoc ad consilium apo-
Gala.6.a stoli probat ipse opus suum, vt sic habeat in semetipso glo-
riam, & non in altero. Fidelis sui met custos, qui sibi oleum
fauoris sine fraude reseruet, ne in aduentu sponsi lampas cō-
scientiæ vacua extinguatur. Nō in altero, inquam. Nec enim
tutum arbitratur labiis hominum committere gloriam suā:
arce vtiq; sine claue & sine sera, nullique omnino clausę no-
cere volenti. Non tutum planè, sed stultum, ibi thesaurum
tuum recondere, vnde non valeas resumere cùm volueris. Si
ponis in os meum, iam nō in tua, sed in mea potestate est: cū
vtique pro meo libitu vel laudare te possim, vel derogare ti-
bi. Sanum vas & inconcussum conscientia, & secretis seruan
dis idoneum: nullis patens insidiis, nulli violentiæ cedens,
nulli quippe oculo vel manui accessibilis, excepto duntaxat
spiritu qui scrutatur etiam alta dei. Quicquid in ea reposue-
ro, securus sum quia non perdam: seruabit viuo, defuncto
restituet. Nam quocunque vado ego, ipse it mecum, secum
ferens depositum quod seruandum acceperit. Adest viuo,
mortuum sequitur: vbi mihi vel gloria vel confusio insepa-
rabilis pro qualitate depositi. Beati qui in veritate dicere
1.Cor.1.c possunt: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ no
stræ. Non potest dicere nisi humilis, qui iuxta vulgare & o-
culos campi metuere, & syluarum aures soleat semper habere
B suspectas. Beatus nempe homo qui semper est pauidus. Non
Prou.28.c potest dicere arrogans & præsumptor, qui seipsum impudē-
ter ostentans passim & vbique tanquam per campū incedēs,
totus fertur in gloriam. Gloriatur etiam cùm malefecerit, &
exultat in rebus pessimis. Æstimat se non videri, dum plures
habeat imitatores, quàm reprehensores, cæcus dux cęcorum.
Sed habet hic campus oculos, sanctorum proculdubio ange-
lorum, quos semper offendere solet indisciplinata conuersa-
tio. Non dicet hypocrita, gloria mea est testimonium con-
scientiæ meæ: quia etsi iudicantium secūdum faciem, verbo,
vultu, habitúve simulatorio eludat opinioni, sed non eius
qui scrutatur renes & corda fallit vel euadit iudicium. Siqui-
dem deus non irridetur. Timeat ergo & iste nemoris aurem.
Lingua licet, manúq; cessantibus, auri tamen vbiq; præsenti
de quacunque sylua latebrosæ duplicitatis & spinosæ callidi-
tatis, tacentis & quiescentis cor loquitur, cogitatio confite-
1.Ioan.4.c tur. Prauum est cor hominis & imperscrutabile, ita vt nemo
sciat quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est:
1.Cor.4.a sed nec ipse plenè. Nā cùm apostolus diceret: Mihi pro mi-
nimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die: adiecit, Sed
nec ego meipsum iudico. Quare? Quoniam non possum, ait,
ratam vel ipse de me proferre sentētiam. Ego enim nihil mi-
hi conscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum. Non ex
toto credo me vel ipsi conscientię meæ, quippe cùm ne ipsa
C quidem queat me comprehēdere totum. Nec potest iudica-
re de toto qui totum non audit. Qui autem iudicat me, do-
minus est. Dominus, inquit, cuius vtique scientiam non effu-
git, sententiam nō subterfugit etiam quod propriam latet cō
scientiam. Audit deus in corde cogitantis, quod non audit
vel ipse qui cogitat. Aderat auris prophetæ absentis ori fur-
tiuè poscentis pecuniam: & ego quantumlibet in occulto
lædere cogitans, aut proximum nequiter, aut turpiter meip-
sum non verear aurem nusquam absentem? Tremenda pror-
sus auris & reuerenda, cui non cessat quies, nō tacet silentiū.
Esa.1.c Denique ait: Auferte malum cogitationū vestrarum ab ocu-
lis meis. Sed quid est quod dicit, ab oculis meis? An & nostra
deus non solùm audit, sed & videt arcana? Quales oculi qui
contemplantur cogitationes? Non sunt coloratę vt videan-
tur, sicut nec sonant vt audiantur. Solent sentiri à cogitante,
non audiri ab auscultante, non à contemplante videri. Meri-
to tamen dominus scit cogitationes hominum quoniam va-
næ sunt. Cur enim nesciret, quas & audiuit & videt? His pręci
puè duob' sensibus, id est, visui & auditui nemo fidem putat
esse negandam. Hoc nos scire constanter astruimus, quod vi-
dimus & audiuimus. Merito itaque nō erat opus domino Ie
su, vt quis testimonium perhiberet de homine. Ipse nimirum
sciebat quæ essent in homine. Quid cogitatis (ait) mala in
Matt.9.a cordidus vestris? Respondebat non sermonibus, sed cogita-
tionibus. Audiebat non loquentes, videbat non apparentes.

Contremisco totus tuam domine Iesu quantillo possum in- D
tuitu considerans maiestatem, præsertim cùm recordor in
quantis ipsius aliquando contemptor extiterim. Sed & nunc
cū iam à facie maiestatis fugi ad genua pietatis, quid amplius
facio? Vereor ne qui aliquando contrarius extiti maiestati,
& nunc ingratus pietati inueniar. Quid enim si cessant ma-
nus, & non cesset pectus? Quid si os iam silet, necdū cor quie
scit? Si singuli illiciti motus animi mei singula sunt quædam
in te deus conuitia, vtputa iracundiæ motus in mansuetudi-
nem, inuidiæ in charitatem, in frugalitatem luxuriæ, turpitu-
dinis in castitatem: & innumera his similia quæ de cœnoso la
cu prurientis pectoris mei etiam nunc incessanter ebulliunt
inundantes & impingentes in serenitatem præfulgentis vul-
tus tui: quid magnum feci solos cohibere artus, actus corri-
gere? Si has atque huiusmodi, quas foris licet vacans, intus
actitare non cesso iniquitates obseruaueris, ô domine quis su
stinebit? An fortè iam non ago illa, sed patior? Aguntur qui-
dem in me, sed à me nō aguntur si non cōsentio. Sane si mei
nō fuerint dominata, tunc immaculatus ero, & immaculatus
coram eo, si non solùm caruero, sed & si obseruauero me ab
iniquitate mea. Mea dixerim, non quia facio, sed quia susti-
neo. Corpus gesto mortis, carnémq; peccati: sufficit interim
mihi si non regnet peccatū in meo mortali corpore. Sic cor-
pus crimini nō reputatur, nec quod habitat in eo peccatum:
si tamen non delector, si tamen nō exhibeo membra mea ar-
ma iniquitati. Pro hac orabit, ô misericors, quiuis etiam san- E
ctus in tempore opportuno: supplex nimirum quòd malum
sentiat, & nihilominus sanctus dum non consentiat. Supplex
pro periculo, sanctus pro virtute. Sanctus planè atq; beatus,
qui condelectatus legi secūdum interiorem hominem de ma
lo quod ita inesse corpori sentit, vt nisi pariter cum corpore
carere non possit merito sese consolatur, & ait: Iam nō ego
operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Veruntamen Rom.7.c
delicta quis intelligit? Nam si possem dicere cum Paulo, quod
quidem longe est à me: Nihil mihi cōscius sum: nō tamen in 1.Cor.4.a
hoc esse iustificatum oporteret me gloriari. Nō enim qui se-
ipsum commendat, ille probatus est, sed quem deus cōmen-
dat. Si applauserit mihi iustitiam humanus dies, pro minimo
habeo, quia ille lucet tantum in facie. Homo enim videt in fa
cie, deus autem intuetur cor. Propterea hoc Hieremias nō sa
lutis popularibus sententiis velut quibusdam humani diei ra
diis mouebatur, sed fidenter loquebatur deo: Diem hominis
non cōcupiui, tu scis. Si meus mihi arriserit dies, neque meip Hier.17.b
sum, inquit, iudico: quia nec ipse me satis intelligo. Solus me-
rito constitutus est iudex viuorum & mortuorum, qui finxit
sigillatim corda vniuersorum, & intelligit omnia opera eorū.
Solum attendo iudicem, quem & solū iustificatorem agno-
sco. Pater dedit ei iudiciū facere, quia filius hominis est. Non
vsurpo mihi vel super me seruus filij potestatem: nec me an- F
numero illis de quibus ita conqueri solet: Tulerūt homines à
me iudicium. Pater nō iudicat quenquā, sed omne iudicium
dedit filio. Et ego mihi præsumā quod nec ipse pater sibi assu
mit? Velim nolim, ipsi me astare necesse est: ipsi horum quæ
gesserim in corpore, reddere rationem, cui nec verbum præ-
teruolat, nec subterfugit cogitatio. Sub tam æquo liberatore
meritorum, sub tam intimo secretorum inspectore, quis glo
riabitur castum se habere cor? Sola profectò quæ non solet
gloriari, non nouit præsumere, cōtendere non cōsueuit: gra-
tiam inuentura est in oculis pietatis humilitas. Deus nanque Iaco.4.b
superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Non conten-
dit iudicio, nec prætendit iustitiam qui verè humilis est, sed
dicit: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine. Recu- Psal.142.a
sat iudicium, & postulat misericordiam: facilius sibi veniā im
petrare posse, quàm iustitiam vendicare confidens. Nouit na
turam diuinam naturaliter piam, quę nostrā nequaquā humi-
litatem abhorreat. Non despicit illa maiestas cor contritum
& humiliatū in nostro genere, quæ corpus ex eo humilitatis
assumere non dedignata est. Nescio quo pacto familiari' sem
per humilitati propinquare solet diuinitas. Denique illa se
induit, vt appareret hominibus. Substantiam, formam, habi-
túmque gestauit humilem, ipsius nobis cōmendans virtutis
excellentiam, quam speciali sui voluerit honorare præsentia.
Vobis autem dilectissime, vobis pręcipuè tanto magis ar-
bitror

G bitror hanc esse necessariam, quanto maior noscitur materia suppetere superbiendi. Genus, ætas, sciētia, cathedra, & quod maius est, primatus prærogatiua, cui non essent insolentię fomes, elationis occasio? Quanquam esse possint & humilitatis. Meditantibus quidem honores blandiuntur, sed onera pensantibus tædio sunt atque formidini. Non autem omnes capiunt hoc verbum. Multi enim nō tanta fiducia & alacritate currerent ad honores, si esse sentirent & onera. Grauari profectò metuerent, nec cum tanto labore & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc verò quia sola attenditur gloria & nō pœna, purum esse clericum erubescitur in ecclesia, seque viles æstimant & inglorios, qui quocunque eminētiori in loco non fuerint sublimati. Scholares pueri & impuberes adolescentuli ob sanguinis dignitatē promouentur ad ecclesiasticas dignitates, & de sub ferula transferuntur ad principandum presbyteris: lætiores interim quòd virgas euaserint, quàm quòd meruerint principatū: nec tam illis blāditur adeptum, quàm ademptum magisterium. Et hoc quidē in initio. Processu verò temporis paulatim insolescentes docti sunt in breui vendicare altaria, subditorum marsupia vacuare, magistris nimirum in hac disciplina vtentes idoneis, ambitione & auaritia. Verùm quantauis industria tua tibi lucra conquirere cautulus videaris, quantalibet vigilantia rem possis seruare tuā, quantocunque studio regum tibi ac principum

H gratiam captare cures: dicimus tamen, Væ terræ, cuius *Eccl.10.c* rex est puer, & cuius principes manè comedunt. Nec dicimus quācunque ætatem dei gratiæ præmaturam, sicut nec seram: cùm multos videamus iuniorum super senes intelligere, moribus antiquare dies, præuenire tempora meritis, & quod ętati deest, compensare virtutibus. Boni pueri, qui quod ætate videntur, esse studēt & malitia. Malitia, inquam, sed non sensu: *1.Tim.4.c* quorū, iuxta admonitionē apostoli, nemo contēnat adolescētiam. Meliores bonę indolis adolescentes, inueteratis dierum malorum. Puer centū annorum maledictus est: & est è regione senectus venerabilis, non diuturna, neq; numero annorū computanda. Bonus puer Samuel, qui loquēti deo promptus *1.Reg.3.b* aderat auditor, dicens: Loquere domine, quia audit seruus tuus. Ac si diceret: Paratus sum & non sum turbatus vt custo- *Hie.1.a* diam mandata tua. Bonus & Hieremias qui ante sanctificatus quàm natus, cū se excusaret de pueritia, nihilominus cōstitu- *Danie.13.f* tus est super gentes & super regna. Bonus quoque Daniel, cuius spiritū suscitauit deus vt cōuinceret iniqua iudicia, & sanguinem innoxium liberaret. Denique cani sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Sicubi huiuscemodi puer senex promotus inuenitur: opus dei est, his qui tales nō sunt mirandum, non imitandum. Cæterùm, curritur in clero passim ab omni ętate & ordine à doctis pariter & indoctis ad ecclesiasticas curas, tanquam sine curis iam quisque victu-

I rus sit cùm ad curas peruenerit. Nec mirum de his qui necdum in semetipsis experti sunt. Vidētes quippe illos qui iam proprios humeros cupitæ sarcinæ summiserūt, non solū non gemere tanquam sub onere, sed insuper appetere plus onerari: non deterrentur periculis, qui cupiditate cæcati non vident, sed fauoribus amplius quos illis inuident, prouocantur. O infinita semper ambitio, & insatiabilis auaritia. Cùm primos honorum gradus meruerint in ecclesia: meruerint autē vel vitæ merito vel pecuniæ, siue etiam carnis & sanguinis, quæ regnum dei non possidebunt, prærogatiua: nō ideo corda quiescunt, duplici semper æstuantia desiderio: quo vtique magis ac magis & dilatentur in plura, & ad celsiora sublimētur. Verbi gratia, cùm factus quis fuerit in quacunque ecclesia decanus, præpositus, archidiaconus, aut aliquid huiusmodi: non contentus vno in vna, plures sibi, imò quotquot valet, conquirere honores satagit tam in vna, quàm in pluribus. Quibus tamē omnibus si locus euenerit, libenter vnius præferet episcopi dignitatem. Sed nunquid sic satiabitur? Factus episcopus, archiepiscopus esse desiderat. Quo forte adepto, rursum nescio quid altius somnians, laboriosis itineribus & sumptuosis familiaritatibus Romanum statuit frequentare palatium, quęstuosas sibi quasdam exinde comparans amicitias. Si lucri spiritualis gratia hæc faciunt, laudādus est zelus: sed præsumptio corrigenda. Nonnulli cum ista non possint, vertunt se ad aliud ambiendi genus, in quo nihilominus aperiunt eam quam habent dominandi libidinem. Nam cū præ- K sideant vrbibus valde populosis, & totas, vt ita dicam, patrias propriæ diœcesis ambitu circūcludant, occasione inuenta ex quocūq; veteri priuilegio, satis agunt vt & vicinas sibi subiiciant ciuitates: quatinus duæ quibus duo vix præsules sufficiebant, sub vno redigantur antistite. Rogo quę hęc tā odiosa præsumptio, quis hic tantus ardor dominandi super terrā, quæ principandi tam effrenis cupiditas? Certè cùm primum tractus es ad cathedrā, flebas, refugiebas: vim querebaris, multum à te, & omnino supra te esse dicens: miserū clamitans & indignum, qui non esses idoneus tam sancto ministerio, tantis non sufficeres curis. Quid igitur nunc verecunda depulsa formidine, sponte ambis ad ampliora, imò irreuerenti audacia, propriis non contentus, inuadis aliena? Cur hoc? Fortè vt plures populos salues? Sed in alienam messem, tuam mittere falcem, iniuriosum est. Vt tuæ præstes ecclesiæ? Sed ecclesiarum sponso non placet tale vnius incrementum, quod sit detrimentum alterius. Crudelis ambitio, & incredibilis si fidem oculi non astruerent. Vix tenent manus quin illud ad literam impleant quod legitur in propheta: Secuerunt præ- *Amos 1.d* gnātes Galaad ad dilatandum terminos suos. Vbi est illa ter- *Esa.1.b* rifica comminatio: Væ qui cōiungitis domū ad domum, & agrum agro copulatis? Nunquid in his duntaxat exiguis væ istud metuendum est, non autem cū vrbes vrbibus, aut prouinciæ prouinciis continuantur? Imò etiā respondeant si vo- L lunt se imitari dominum Christum: facientes & ipsi vtraque vnum, adducentes & ipsi ex diuersis pascuis greges, vt fiat vnus pastor, & vnum ouile. Huius rei gratia non pigritantur crebrò terrere limina apostolorum, inuēturi & ibi, quod magis dolendum est, qui suæ faueāt improbæ volūtati: nō quòd valde Romani curēt quo fine res terminetur, sed quia valde diligunt munera, sequūtur retributiones. Nudè nuda loquor, nec retego verenda, sed inuerecūda confuto. Vtinam priuatim & in cameris hæc fierent, vtinam soli viderimus & audierimus, vtinam nec loquentibus crederetur, vtinam nobis reliquerint moderni Noë, vnde à nobis possent aliquatenus operiri. Nunc verò cernente orbe mundi fabulam, soli tacebimus? Caput meum vndique conquassatum est, & ego sanguine circunquaque ebulliente, putauerim esse tegendum? Quicquid apposuero, cruentabitur, & maior erit confusio voluisse celare cùm celari nequiuerit. Bona humilitas, quæ & impræsentiarum ab huiusmodi mordacibus curis mentē facit esse quietam, & à minacibus pœnis in futuro securā reddit conscientiam. Hæc vestros pater animos ab horum omnium pestifera æmulatione compescat. Audite potius prophetam taliter à talibus dehortantem. Noli, inquit, æmulari in mali- *Psal.36.a* gnantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. Æmulari magis oportet apostolum non gloriantem in immēsum, nec *2.Cor.10.c* se vltra se extendentem: nec audentem se (vt ipse fatetur) cō- M parare quibusdam qui seipsos commendant, sed se sibi comparantem & metientem secundum mensuram regulæ quam mensus est ei deus. Audiendo etiam ex ore eius: Nolite frau- *1.Cor.7.a* dare inuicem: propriis placebit esse contentum. Qui & prouocans ad humilitatem, suum illud archiepiscopo non cunctabitur salubriter intimare: Noli altum sapere, sed time. *Rom.11.c* In alto posito non altum sapere difficile est, & omnino inusitatū: sed quanto inusitatius, tanto gloriosius. Timor de adepta iam altitudine, tædere magis, quàm placere faciet altiora. Non vos ergo fœlicem, quia præestis: sed si non prodestis, infœlicem putate. Vt autem securè præesse possitis, subesse & vos si cui debetis non dedignemini. Dedignatio quippe subiectionis, prælationis reddit indignum. Sapientis est cōsilium: Quanto maior es, tanto humilia te in omnibus. Sa- *Eccl.3.c* pientiæ verò præceptum: Qui maior est vestrum, fiat sicut *Luc.9.f* iunior. Quod si expedit etiam minoribus esse subiectum, maiorum iugum quomodo licebit contemnere? Videant in vobis potius subditi quod vobis redhibeant. Intelligitis quæ dico? Cui honorem, honorem. Omnis anima (inquit) potestati- *Rom.13.a* bus sublimioribus subdita sit. Si omnis, & vestra. Quis vos excipit ab vniuersitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. Nolite illorum acquiescere consiliis, qui cùm sint Christiani, Christi tamen vel sequi facta, vel obsequi dictis opprobrio ducunt. Ipsi sunt qui vobis dicere solent: Serua-

A te vestræ sedis honorem. Decebat quidem ex vobis, vobis commissam ecclesiam crescere: nunc verò saltem in illa quã suscepistis maneat dignitate. Et vos enim vestro prædecessore impotentior? Si non crescit per vos, nõ decrescat per vos. *Mar.12.b* Hæc isti. Christus aliter iussit & gessit. Reddite (ait) quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Quod ore locutus est, mox opere implere curauit. Conditor Cæsaris, Cæsari non cunctatus est reddere censum. Exemplum enim dedit vobis, vt et vos ita faciatis. Quando verò dei sacerdotibus debitam negaret reuerentiam, qui hanc secularibus quoque potestatibus exhibere curauit? Porrò vos si Cæsaris successori, id est, regi sedulus in suis curiis, consiliis, negociis, exercitibúsque adestis: indignum erit vobis cuicunque Christi vicario taliter exhibere, qualiter ab antiquo inter ecclesias ordinatum *Rom.13.a* est? Sed quæ sunt, inquit apostolus, à deo ordinata sunt. Viderint ergo huius ignominiæ dissuasores: quale sit dei ordinationi resistere. Valde ignominiosum seruo, si sit sicut dominus eius: aut discipulo, si sit sicut magister eius. Plurimum se vobis deferre putant cùm vos Christo præferre conantur: *Ioan.13.b* ipso reclamante ac dicente: Non est seruus maior domino suo: neque apostolus eo qui misit eum. Quod non dedignatus est magister & dominus, talísque & magister & dominus, indignum sibi iudicabit seruus bonus, deuotúsq; discipulus? Quàm pulchrè locutus est beatus ille Centurio, cuius fidei B nulla par inuenta est in Israël. Et ego, inquit, homo sum sub *Luc.7.b* potestate habens sub me milites. Non iactabat potestatem, quam nec solam protulit nec priorem. Dicturus quippe, habens sub me milites, præmisit: homo sum sub potestate. Prius se agnouit hominem, q̃ potẽtem. Agnouit, inquam, se hominem, homo gentilis: vt in se iam impleri ostenderet quod lõ- *Psal.9.d* gè antè dixerat Dauid: Sciant gentes quoniam homines sunt. Homo, inquit, sum, & homo sub potestate. Iã quicquid subinferas, suspectam non habemus iactantiam. Præmissa siquidem est humilitas, ne altitudo præcipitet. Nec enim locum inuenit arrogantia, vbi tam clarum humilitatis insigne præcesserit. Agnoscis infirmitatem, confiteris subiectionem: iam & te sub te habere milites profitere securus. Reuera, quia non confusus est de subiectione, iure ex prælatione meruit honorari. Non erubuit super se potestatem, & ideo dignus qui haberet & sub se milites. Ex abundantia cordis os loquebatur: & iuxta quod intus ordinatas habuit affectiones, foris quoque verba decenter composuit. Dedit prius honorẽ prępositis, vt iam à subditis iustè reciperet: sciens se à superioribus accipere quod impenderet inferioribus: & quia melius propriæ subiectionis disceret experimento sua ipse moderari imperia. Fortè non ignorabat, quòd subiecto sibi homini deus omnia subiecerit sub pedibus eius: offendenti se, infensa reddiderit: & is quem humilem constituerat super o- C pera manuum suarum, superbię merito cõparatus est iumẽtis insipientibus, & similis factus est illis. Nouerat & fortassis quod humanus spiritus subditus cõditori subiectã sibi possederit carné, rebellis rebellem inuenerit: factúsq; transgressor legis superioris, sentire cœperit aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & captiuantem se in legem peccati. Miror quosdam in nostro ordine monasteriorum abbates hanc humilitatis regulam odiosa contẽtione infringere: & sub humili (quod peius est) habitu & tonsura tam superbè sapere, vt cum ne vnum quidem verbulum de suis imperiis subditos prætergredi patiantur, ipsi propriis obedire contemnant episcopis. Spoliant ecclesias vt emancipentur, redimunt se ne obediant. Non ita Christus. Ille siquidem dedit vitam, ne perderet obedientiam: qua isti vt careant, totũ ferè suũ suorúmq; victum expendunt. Quid hoc est præsumptionis, ô monachi? Neque enim quia pręlati monachis, ideo nõ monachi? Nempe monachũ facit professio, pręlatum necessitas. Vt autẽ non præiudicet necessitas professioni, accedat non succedat prælatio monachatui. Alioquin quomodo *Eccl.32.a* illud implebitur: Principem te constituerunt: esto inter illos tanquam vnus ex illis? Quomodo tanquam vnus ex illis: manens inter humiles superbus: inter subditos rebellis: immitis inter mansuetos? Vt te putemus tanquam vnum ex illis, videamus tam exhibere paratum, q̃ exigere obedientiam: videamus tam libẽter præpositis obtemperare subiectũ, quàm imperare subiectis. Quod si semper vis obedientes habere, & D nunquã esse, probas te non esse tanquam vnum ex illis, dum vnus esse renuis ex obedientibus: à quibus dum te superbiendo segregas, quorum aggregeris consortio patenter aduertimus: & si tu vel impudenter contemnis vel imprudenter dissimulas, reputari profectò inter illos te noueris de quibus scriptum est: Alligant onera grauia & importabilia, & impo- *Mat.23.a* nunt humeris hominum: digito autem suo nolũt ea mouere. Quorum ergo tibi indignus consortium iudicas, delicatorum magistrorum, quos veritas increpat: an obedientium monachorum, quos amicos suos commemorat? Ait siquidem: Vos *Ioan.15.b* amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Vides igitur quale est iubere quod ipse non feceris: aut nolle facere quod docueris? Deinde vt taceam illud de regula vbi à sancto Benedicto tibi præcipitur, vt quæ doces discipulis esse contraria, in tuis factis iudices non agenda: vt item prætermittam quod apertè diffinit tertium humilitatis esse gradum, vt quis pro dei amore omni obedientia se subdat maiori: in regula veritatis attende quod legitur. Qui soluerit, inquit, vnum de his minimis meis mãdatis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Proinde tu docens & renuens obedire, non minimum, sed maximum Christi mandatum & docere & soluere conuinceris. Itaque doctor & solutor mãdati, minimus tu vocandus es in regno cœlorum. Si ergo tui putas iniuriam prioratus, minorem summis videri sacerdoti- E bus: non magis indignum æstimandum est minimum vocari in regno cœlorum? Si multũ superb⁹ es: plus minimus, quàm minor vocari confundere. Minor quippe vtilitas est minoré videri, quàm minimum. Longè autem præstantius solis subdi episcopis, quàm vniuersitati. Sed nõ propter me, inquit, facio, sed quęro ecclesię libertatem. O libertas omni (vt ita loquar) seruitute seruilior. Patiẽter ab huiusmodi libertate abstineã, quæ me pessimè addicat superbiæ seruituti. Plus timeo dentes lupi, quàm virgam pastoris. Certus sum enim ego monachus, & monachorum qualiscunque abbas, si mei quãdoque pontificis à propriis ceruicibus excutere iugum tentauero, quòd satanæ mox tyrannidi meipsum subiicio. Aduertens nimirum cruenta illa bestia quæ circuit quærens quẽ deuoret, elongatam custodiam: heu, statim insilit in præsumptorem. Meritò enim nõ cunctatur præsidere superbo, qui se iure regem gloriatur super omnes filios superbiæ. Quis dabit mihi centum in mei custodiam deputari pastores? Quanto plures sentio mei curam gerere, tanto securior exeo in pascua. Stupenda insania. Animarũ non cunctor turbas mihi custodiendas colligere: & vnum super propriam grauor habere custodem? Et quidem subiecti me de reddenda pro se ratione solicitant. Qui autẽ præsunt mihi, ipsi pòtius (Paulo dicẽte) perui- *Heb.13.c* gilant, tanquã rationem pro me reddituri. Illi etsi honorãt, onerant: hi nõ tam premũt, quàm protegũt. Scio me legisse: Iu- F dicium durissimum his qui præsunt, exiguo autem concedi- *Sapien.6.a* tur misericordia. Quid igitur vos, ô monachi, sacerdotũ grauat auctoritas? Metuitis infestationem? Sed si quid patimini propter iustitiã, beati. Secularitaté contẽnitis? Sed secularior nemo Pilato, cui dominus astitit iudicandus. Non haberes, *Ioan.19.b* inquit, in me potestatem, nisi tibi data esset desuper. Iam tũc per se loquebatur, & ĩ se experiebatur, quod post per apostolos clamauit in ecclesiis: Nõ est potestas nisi à deo. Et qui re- *Rom.13.a* sistit potestati, dei ordinationi resistit. Ite nunc ergo resistere Christi vicario, cũ nec suo aduersario Christus restiterit. Aut dicite, si audetis, sui præsulis deum ordinationem nescire: cũ Romani præsidis potestatẽ Christus super se quoq; fateatur fuisse cœlitus ordinatam. Verùm apertè indicãt quidem horũ quid cogitent, dũ multo labore ac precio apostolicis adeptis priuilegiis, per ipsa sibi vendicant insignia pontificalia, vtentes & ipsi more põtificum, mitra, annulo, atque sandaliis. Sanè si attenditur rerum dignitas, hanc monachi abhorret professio. Si ministerium, solis liquet congruere pontificibus. Profectò esse desiderant quod videri gestiunt, meritóq; non queunt esse subiecti, quibus iam ipso se comparant desiderio. Quid si & nomen eis conferre priuilegiorum posset auctoritas, quanto putas auro redimerent, vt appellarentur pontifices? Quo ista, ô monachi? Vbi timor mẽtis? vbi rubor frontis? Quis vnquam probatorum monachorum tale aliquid aut

G verbo docuit, aut reliquit exemplo? Duodecim humilitatis gradus magister vester edisserit, propriisq; distinguit descriptionibus. In quo, quæso, illorum docetur aut continetur, vt hoc fastu delectari monachus, has quærere debeat dignitates?

Labor & latebræ & voluntaria paupertas, hæc sunt monachorum insignia, hæc solent vitam nobilitare monasticam. Vestri autē oculi omne sublime vident: vestri pedes omne forum circumeunt: vestræ linguæ in omnibus audiuntur cōsiliis, vestræ manus omne alienū diripiunt patrimonium. Tamen si ita oportet vt emancipati à subiectione pontificum, pari cum successoribus apostolorum gloria, pari cathedra, iisdémque solennium indumētorum insignibus attollamini: cur non & sacros ordines celebratis, & benedictiones datis in populis? Quàm multa moueor dicere aduersus impudentissimam pręsumptionem, sed frenat impetum, quod auribus occupatis scribere me recolens, longiori lectione vereor fieri onerosus archiepiscopo: & quia res tam manifesta est vt multitudo reprehendentium videatur impudentiam obdurasse. Quod si & hęc ipsa cernuntur gratas excedere compēdij metas, vobis ô domine donate, qui me & in hoc propriā prodere coëgistis imperitiam, dum morem modúmq; solennem in scribendo seruare nescierim.

Ad eundem. Epistola XLIII.

H PRIORIS precis nostræ benigna susceptio præbet ampliora sperandi fiduciam. Præmissa itaque deuotissimarum gratiarum actione pro experta beneuolentia, iterum audeo petere quod iterandis gratiis secundo me faciat debitorem, quatinus videlicet Molismensi ecclesiæ ipsam ecclesiā pro qua se vestram serenitatem quoquo modo obnubilasse dolebat, eadem libertate tenere concedatis, qua prædecessorum vestrorum temporibus eam certum est tenuisse. Valete.

Ad eundem. Epistola XLIIII.

VIDETIS certè quantum præsumam de vestra beneuolentia, vt nec crebra impetratio preces finiat, & totiens exauditus, rursum accedere precator importunus non verear. Magna quidem præsumptio, sed non meretur indignationem, quoniam de charitate, non de temeritate descendit. Meminit (ni fallor) vestra paternitas, quòd dudū Trecis querelas vniuersas quas pro ecclesia Senoina aduersum Molismenses monachos ante habueratis, pro amore dei & nostro penitus omisistis. Et ecce iidem monachi conquerūtur, quòd nescio quas nouas, & (vt ipsi aiunt) indebitas vobis consuetudines in prædicta ecclesia vendicetis. Obsecro ergo & ipsas dimitti, cōfidens me, ne hac quidem vice passurum repulsam: vt qui iam de maioribus merui non repelli, in obtinendis minoribus non confundar. Valete.

I *Ad Ludouicum regem Francorum. Epistola XLV.*

EXIMIO regi Francorum Ludouico, Stephanus abbas Cisterciensis, totúsque conuentus abbatum & fratrum Cisterciensium, salutem, sospitatem, & pacem in Christo Iesu. Rex cœli & terræ regnum vobis in terra donauit, donaturus & in cœlo, si id quod accepistis, iustè & sapienter administrare studueritis. Hoc est quod vobis optamus, & pro vobis oramus: vt & hic fideliter, & illic fœliciter regnetis. Cęterùm vos quonam consilio eisdem nostris pro vobis orationibus (quas, si recolitis, olim tam humiliter requisistis) modo tam acriter repugnatis? Qua enim iam fiducia manus pro vobis leuare pręsumimus ad sponsum ecclesiæ, quam ita, & sine causa, vt putamus, ausu inconsulto contristatis? Grauem siquidem aduersum vos apud eundem sponsum & dominum suū querimoniam deponit, dum quem acceperat defensorem, sustinet oppugnatorem. Attenditis iam cui ex hoc infensum vos redditis? Non vtique episcopo Parisiensi, sed domino paradisi, & quidem terribili, & ei qui aufert spiritum principum. Ipse quippe est qui ad episcopos dicit: Qui
Luc.10.c vos spernit, me spernit. Hæc ita vobis & pro vobis audacter quidem, sed amanter intimare curauimus: monentes & rogantes per illam inuicem amicitiam nostram & fraternitatem, cui vos satis dignanter sociastis, sed nunc ipsam grauiter lęsistis, quatinus à tanto malo citius desistatis. Alioquin si non meremur exaudiri, sed contemnimur & nos fratres & K
amici vestri, & qui quotidie oramus pro vobis & filiis vestris & regno: ex hoc iam noueritis paruitatem nostram in quibus valuerit nō posse deesse ecclesiæ dei & ministro eius, venerabili videlicet patri & amico nostro episcopo Parisiensi, qui nostram aduersus vos humilitatem interpellans, nostras pro se ad dominum papam iure fraternitatis literas requisiuit. Verùm nos iustum ducentes his potius literis vestram excellentiam conuenire: præsertim quia idem episcopus per manum omnium religiosorum se ad iustitiam offert: si tamē prius (quod quidem eadem ipsa iustitia videtur exigere) res ei suæ iniustè ablatæ restituantur: eius interim petitioni differendo supersedimus. Et siquidem deo inspirante placuerit vobis nostris precibus aurem inclinare, nostro consilio studióque pacem cum episcopo, imò cum deo reformare: parati sumus huius rei gratia fatigari vsque ad vos quocunque vobis placuerit. Sinautem, nos amicum audire, & dei sacerdoti obedire necesse est. Valete.

Ad dominum papam Honorium. Epistola XLVI.

SVMMO pontifici Honorio, pauperum Christi abbates, Hugo de Pōtiniaco, & Bernardus de Claraualle, quicquid potest peccatorum oratio. Lachrymabilem episcoporum immo totius ecclesiæ querimoniam, nos quoque eius filij, si tamen digni, dissimulare non possumus. Quæ vidimus loqui- L
mur. Magna siquidem nos necessitas de claustris ad publicum traxit: vbi & quod loquimur vidimus. Tristes vidimus, tristes eloquimur, honorem ecclesiæ, Honorij tempore non minimè læsum. Iam regis flexerat iram humilitas, vel potius constantia episcoporum: cùm ecce à summo pontifice summa superueniens auctoritas, heu deiecit cōstantiam, superbiam statuit. Scimus quidem id vobis per mendacium fuisse surreptum, quod ex vestris literis palam datur aduerti, vt euerti tam iustum támque necessarium interdictum iuberetis. Sed nunquid non vel tandem deprehenso mendacio, mentitam se sentiet iniquitas sibi, & non tantæ vtique maiestati? Est autem quod miramur quanam ratione iudicatum sit de parte, abiudicatum absenti. Quod quidem non temeraria præsumptione reprehendimus, sed filiali amore paterno cordi suggerimus quantum ex hoc & superbit impius, & incenditur pauper. Cæterùm quandiu illum pati, quantúmve huic compati debeatis, non est nostrum præscribere vobis. Vos vestra hinc potius dulcissime pater viscera consulite. Valete.

Ad eundem, ex persona Gaufridi Carnotensis episcopi. Epistola XLVII.

TRISTISSIMAE historiæ seriem vobis & causam replicare superfluum est, qua iam quippe paternitatis vestræ viscera, scribente religioso Parisiensi episcopo, commota M
esse nō ambigo. Ne tamen fratri & coepiscopo etiam nostrū deesset testimonium: quæ vidi ego & audiui, necessarium duxi breuiter intimare. Excepta siquidem tam modesta prædicti episcopi querimoniā, Senonensis diœcesis vniuersi episcopi vnà cum venerabili metropolitano nostro, ascitis etiam nobiscum quibusdam aliis religiosis personis, regem super graui iniuria per nosipsos humiliter vt debuimus conuenimus, vt episcopo nil quidem tale merito, sua quæ tulerat restitueret rogauimus, nec impetrauimus. Sentiens tandem nos ad arma ecclesiæ pro ecclesia velle confugere, timuit, annuítque sese omnia redditurum. Sed in eadem forte hora superuenientibus literis vestris, quibus eius terram ab interdicto absolui præcepistis, male in malum confortatus, quod bene promiserat, minimè executus est. Die tamen nominata qua id se rursum promisit executurum, eius nos conspectui præsentantes, sustinuimus pacem, & non venit, quæsiuimus bona, & ecce turbatio. Hoc denique literis vestris factum est, vt malè ablata peius teneatur, & reliqua passim in dies rapiantur: eo vtiquè securè, quo impunè illa retinentur. Soluto nempe ad vestrum imperium episcopi iusto (vt putamus) interdicto, nostróq; quod parabamus & quo sperabamus pacem consequi, vestro æquè timore suspenso, interim facti sumus opprobrium vicinis nostris. Quousque, vestræ viderit pietatis compassio.

A

Ad Haimericum Romanæ ſedis cancellarium. Epiſtola XLVIII.

VIRO illuſtri Haimerico ſanctæ Romanæ ſedis cancellario, frater Bernardus abbas dictus Claræuallis, ſalutem & non in via. Etiámne pauperi & inopi veritas odium parit: & ne ipſa quidem miſeria declinare inuidiam poteſt? Querar an glorier quòd factus ſum & ipſe inimicus vera dicens? Vera dicés, an recta agés? Sed hoc viderint fratres veſtri, qui contra legem maledicunt ſurdo, & maledictum propheticum non verentes dicunt bonum malum, & malum bonum.

Eſa.5.e

Quid in me, ô boni viri, diſplicuit paternitati veſtræ? Vtrúmne quod apud Cathalaunum amotus, eſt à villicatione ſibi credita, homo vſquequaque diffamatus, quia in eccleſia Virdunenſi cui præfuerat, diſsipaſſet bona domini ſui? An quòd in vrbe Cameracenſi monaſterij ſui manifeſtus deſtructor Fulbertus cedere compulſus eſt Paruino, qui omnium teſtimonio fidelis eſt ſeruus & prudens? An certe quòd Lauduni de proſtibulo veneris ſuum deo ſanctuarium reſtitutum eſt? Propter quod horum me non dico lapidatis, ſed laceratis, vt minus aliquid recipiam à domino meo? Et hoc merito atque cum omni gloria reſponderem, ſi quid in eis meum cognoſcerem. Nunc autem vt quid iudicor ego de factis alienis? Aut ſi meis, cur tanquam de malis: cum cuncta hæc iuſtè &

B

præclarè geſta fuiſſe nulla imprudentia dubitare, nulla negare impudentia poſsit? Eligite nunc vtrumlibet, aut negate certè, aut fatemini me horum auctorem. Si feci, laude dignum eſt laudabilia peregiſſe, & iniquè redarguor vnde laudari me fueram. Si non feci, vt laudem non merui, ſic nec profecto vituperationem. Nouum genus detractionis, & reuera ſimile aliquid habens operi Balaam, qui ductus & conductus ad maledicendum populo, magis cumulabat benedictionibus. Quid iuſtius, quid iucundius, quàm vt quem reprehendere intendis, plus commendes: vt præconiis pro conuitiis vtaris neſcius: & volens detrahere, laudes inuitus? Quaſi vero nulla mea mala inueniát, vt pro malis mihi bona obiiciant, vel potius adiiciant aliena. At ego nec indignis vituperationibus moueor, nec indebitas recipio laudes: nil mea refert de his, quorum auctor non extiti. Laudét ſi volunt vel vituperent, ſi audent: de primo quidem dominum Albanénſem, de ſecundo verò dominum Remenſem, porro de tertio eundem æquè archiepiſcopum ſimul & epiſcopum Laudunénſem, cum rege pariter & multis aliis reuerendis perſonis, qui ſe vtique auctores in his & principes extitiſſe minime diffitentur. Si bene egerunt, quid ad me? ſi aliter, quid æquè ad me? An tota & ſola mea culpa eſt quòd affui, homo ſolis latebris dignus, ſolus mihi iudex, ſoli accuſator & arbiter conſtitutus

C

quatinus monſtret actio quod habet profeſsio, & nomé monachi ſolitaria mihi cõuerſatio interpretetur? Affui enim, negare non poſſum: ſed vocatus, ſed tractus. Si hoc amicis meis diſplicuit, fateor & mihi. Vtinam non iſſem ad illa, vtinam non irem ad ſimilia. Vtinam & nuper nõ iſſem vbi vidiſſem aduerſum eccleſiam apoſtolica (proh dolor) auctoritate violentam armari tyrannidem, quaſi non ſatis per ſe inſaniſſet.

Pſal. 121.b Tum demum ſenſi (iuxta prophetam) adhæreſcere linguam

Pſal. 38.a meam palato meo: cũ ſubito pondus ſuperiectum eſt noſtris ceruicibus atque irrefragabilis auctoritas literarum. Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis: & dolor meus renouatus eſt, quando vidi repéte ad illas literas impleri facies innocentiũ ignominia, & lætari amplius impios quòd malefecerint, & exultare in his rebus peſsimis. Miſertum eſt impio, vt

Eſa.26.b

(iuxta dictum propheticũ) non diſceret facere iuſtitiã: & qui in terra ſanctorũ iniqua geſsit, ipſius terra iuſtiſsimo quo tenebatur abſoluta eſt interdicto. Propter huiuſmodi & ſi aliud nõ ſit, grauor intereſſe cauſis, quarũ præſertim mea non intereſſe cognoſco. Grauor, ſed trahor. At verò ab hac neceſſitate per qué melius retrahi poſſe ſperauerim, quàm per vos vir optime: cui in hac re, nec poteſtas deeſt, nec volũtas vt cõperi? Gaudeo népe quòd & veſtræ prudentiæ noſtram in talibus occupationem diſplicere cognoui. Et quidé iuſtiſsime & amiciſsime. Age ergo ſi ita vultis, imò quia ſic cernitis ac decernitis & amico expedire, & monacho conuenire, date, quæſo, operã quatinus vna vtriuſq; volũtas citius impleatur, quò & vobis videlicet ſatisfiat ad iuſtitiam, & mihi ad ſaluté

D

animæ cõſulatur. Indicatur, ſi placet, clamoſis & importunis ranis de cauernis nõ egredi, ſed ſuis contẽtas eſſe paludibus. Non audiantur in cõciliis, in palatiis non inueniãtur, ad cauſas, ad negocia nulla neceſsitas, nulla trahere poſsit auctoritas. Sic forſitã poſſet veſter amicus declinare præſumptionis notã. Nam noxã vnde contrahere potuerim ignoro, cum ſciam mihi conſilium eſſe & propoſitum, nunquam (ſi cauſa duntaxat noſtri ordinis non fuerit) exire de monaſterio: niſi aut apoſtolicæ ſedis legato, aut certe proprio vocante epiſcopo, quibus noſtræ humilitati, ſicut optime noſtis, cõtradicere omnino fas nõ eſt, niſi ex quocunque ſuperioris auctoritatis priuilegio. Quod vtique ſi vnquam per manum veſtrã, vt ſpero, mihi in manus venerit, tunc proculdubio & pax mihi, & pax erit de me. Non tamen idcirco etiam me latente & tacente ceſſare puto murmur eccleſiarum: ſi non ceſſet Romana curia pro voluntate aſsiſtentium facere præiudicium in abſentes. Valete.

Ad dominum Papam Honorium pro Henrico Senonenſi archiepiſcopo. Epiſtola XLIX.

SVMMO pontifici Honorio, ſerui, & ſi digni iudicamur, filij, Stephanus Ciſtercienſis, Hugo Pontiniacenſis, B. de Claraualle, quod reuerendiſsimo domino, quod benigniſsimo patri. Degentes in monaſteriis, ad quæ nos noſtra peccata compulerunt: non ceſſamus orare pro vobis, & pro commiſſa vobis eccleſia dei: congaudentes & ſponſæ domini ſuper tam fido cuſtode, & ſponſi amico ſuper labore tam fructuoſo. Fidenter proinde atque fideliter veſtræ paternitati ſuggerimus quæ in regno noſtro eidé matri noſtræ dolétes cernimus aduerſari. Quantum quidem nos ſentimus qui vicini ſumus: rex Ludouicus nõ tam epiſcopos, quàm in ipſis iuſtitiæ perſequitur zelum, pietatis cultum, habitúmque religionis. Quod veſtræ quoque prudentia ſanctitatis vel ex eo facile aduertere poteſt, quod qui ante in habitu actúque ſeculari honorati ſunt ſublimes, iudicati fideles, habiti familiares: modò inimici facti ſunt digne ſuo ſacerdotio cõuerſantes: & per omnia honorificátes miniſteriũ ſuũ. Hinc grauibus contumeliis & iniuriis epiſcopi Pariſienſis innocentia pulſata eſt: ſed non quaſſata, quia dominus ſuppoſuit manum ſuam, cum veſtram oppoſuit. Hinc & nũc domini huius Senonenſis conſtantiam concutere & labefactare conatur: vt metropolitano (quod abſit) eiecto facile prout voluerit graſſetur in ſuffraganeos. Poſtremo quis ambigit nõ aliud eum q̃ oppugnare religioné, quàm nimirum aperte ſui regni deſtructionem, ſuæ coronæ pronunciat inimicam? Et alter Herodes Chriſtum non iam in cunabulis habet ſuſpectum, ſed in eccleſiis inuidet exaltatum. Nec aliud ſane credimus eum habere aduerſus archiepiſcopum, niſi quòd ſpiritum in ipſo ſicut in cæteris laborat extinguere. Denique ſi fallere de his quę atteſtamur, fallive putamur: veſtrę citius inueniet examinationis diſcuſsio, ſi tamen (quod & vehemẽter optamus, & ſuppliciter oramus) de vultu tuo pater ſanctiſsime iudicium prodeat, de quo profecto confidimus quòd cuſtodias innocentiam, & videas æquitatem. Alioquin reduci cauſam in regis præſentia atque potentia, non plane eſt aliud, quàm tradi (heu) hominem in animam inimicorum eius.

E

F

Ad eundem. Epiſtola L.

OPORTEBAT quidem, ſi ita veſtrę viſum fuiſſet auctoritati, vt in veſtri præſentia cauſa domini Senonenſis diſcuteretur: ne infenſus videlicet regi, in regis præſentia & potentia ſuis pro ſe aduerſariis reſponſurus, traditus homo videretur in animam inimicorum eius. Sed quoniam vt tenendum irrefragabiliter quicquid præcipitis, ſic ſperandum indubitanter bonum de omni re quam decernitis: id ſolum à veſtra pater pietate depoſcit omnium qui apud nos eſſe videntur religioſorum humilitas, vt ſi ſe ad vultum forte potentis (vt aſſolet) ſenſerit prægrauari, confugere ſibi liceat ad viſcera patris, quod vtique hactenus oppreſſo nemini negatum audiuimus. Alioquin videat Ioſeph vir iuſtus quid ſibi etiam nunc faciendum ſit de puero & matre eius, quia etiam

G nunc in Senonensi prouincia Christus quæritur ad perdendum. Nam vt quod verũ est manifestius proferamus, rex in archiepiscopo ex eo aperte nouam persequi religionem dignoscitur, quòd eum in antiqua seculari conuersatione & habitu sicut promoueri omnimode voluit, sic ab omni penitus securum infestatione dimisit.

Ad Haimericum Romanæ sedis cancellarium.
Epistola LI.

VIRO illustri Haimerico sanctæ Romanæ sedis cancellario, B. abbas dictus de Claraualle salutem, & si quid valet peccatoris oratio. Quousque durat illa sententia: Omnes
1.Tim.3.c qui pie volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur? Quousque relinquitur virga peccatorum super sortem iustorum? Quis det vt stare incipiant iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt? Quis iam ferat tantam inter cœlum terrámque discordiam, vt exultantibus angelis super emendatione malorum, filij Adam fremant & tabescant? Quasi non sit passus Iesus pacificans in sanguine suo quę in terra sunt, & quæ in cœlo: aut in ipso deus nõ fuerit mundum reconcilians sibi. Laudabatur quondam archiepiscopus in desideriis animæ suæ, & in seculari vita & habitu benedicebatur. At nunc sub pannis infantiæ Iesu quæritur simonia, & inter nascentes virtutes emortuorum vel cadaue
H ra vitiorum scrutatur curiosa malitia. Videtis & nunc stare Iesum in signum cui contradicitur. Per ipsum vos obsecro, pro ipso supplico vobis. Habet siquidem vnde & illum reueamini, & vnde illi misereamini. State pro ipso nunc in defensione archiepiscopi, cui quandoque & vos astare habetis in examinatione vestri.

Ad eundem. Epistola LII.

AMICVS vester & noster dominus Carnotensis episcopus voluit vos etiam per me certum fieri, quia id quod de ipso à quibusdam domino papæ persuasum fuisse cognouimus, vt eum videlicet Hierosolymam permitteret proficisci, nec sui fuerit studij, nec voluntatis. Quod etsi multum voluisset proficisci, tamen nõ poterat nisi cum graui scandalo omnium qui apud nos sunt bonorum, metuentium quippe ne plus mali eius absentia faceret suis, quàm boni alienis præsentia. Hæc pro episcopo. Cæterum vt & pro me aliquid
Eccl.30.d loquar secundũ quod scriptura admonet: Miserere, inquiens, animæ tuæ placens deo: placétne vobis vt causis onerer, occupérque negociis, nihílque prosit exoccupari propriis, cum totus implicer alienis? Si inueni gratiã in oculis vestris, date operã vt prorsus amouear ab huiusmodi, quatenus liceat mihi pro meis atque vestris orare delictis. Et quidem nihil mihi securius iudico, quàm obedire domini papæ voluntati, sed si
I dignetur attẽdere ipse quid possim. Vtinam nempe nouerit quàm ista non possum, aut quàm difficile possim. Et de hoc satis dictum est sapienti. Quæsiuit à me præfatus episcopus aliqua ex nostris opusculis, quę vobis mitteret, sed nõ fuit ad manum quod vestro dignum crederem studio. Libellum tamen de gratia & libero arbitrio nuper edidi, illũ vobis libenter mittam, cum vos velle cognouero. Valete.

Ad eundem. Epistola LIII.

PRO multis & per multos memini me scripsisse ad vos: sed nunc ipse qui loquebar, ecce adsum. Tres in duobus conspicitis, quoniam absque me esse non possunt, in quorum iugiter pectoribus requiesco, & quidem securius atque suauius quàm in proprio. Mentiri videor, sed ei qui amicitiæ vim nunquam sensit, qui virtutem charitatis ignorat, qui non credit multitudinis credentium fuisse cor vnum, & animam vnam. Qui ergo videt eos, videt & me, & si non in meo corpore. Et quod loquuntur ipsi, ego pariter loquor, sed eorum linguis. Corpore fateor absum, sed hæc est exigua portio mei. Porro qui vidit faciem meam tantum, sine culpa & sine nota mendacij asserit se nõ vidisse partem mei, sed me: cum tamen non nisi partem, & partem modicam viderit. Quanto itaque verius esse me dixerim, etiam sine præsentia corporis, vbi meam sentio voluntatem, meũ spiritum & amorem, quæ vtique est pars potior digniórque mei? Tribus ergo in corporibus vnum nos esse noueritis, nõ pari san K
ctitate, quã ambobus ego inferior sum, sed eadem volũtate, & summa concordia animorum. Cur enim vnitatem hãc inter diuersos nõ faciat cõpago charitatis in vno spiritu, si carnalis copula efficit vt sint duo in carne vna? Quartũ vos addi velim, si dignum iudicatis & in eãdem concurrere vnitatẽ dilectionis. Quod facile si non contẽnitis obtinebitis, tãtum id vos nequaquam contemnere eis cognitum faciatis. Vale.

Ad eundem. Epistola LIIII.

VOLO & precor vt harum lator venerabilis Altecumbæ abbas Viuianus, mihi ob suam religiositatem admodum familiaris amicus, amicum vos pro dei amore & nostro, in suo negocio experiatur. Et hæc pro illo, reliqua autem vobis. Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, Matt.16.a
animæ autem suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Nec totus mundus sufficeret. Magna res anima, quæ Christi sanguine redempta est. Grauis animæ casus, quæ non nisi Christi cruce potuit reparari. Si rursum corruerit peccato duntaxat ad mortem, vnde iam reparabitur? Nunquid aut alter Christus, aut idem iterum crucifigi habet pro illa? Super hoc vellem vos nunquam obliuisci illud sapientis consilium: Fili memorare Eccl.7.d
nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Ad Gaufridum Carnotensem episcopum.
Epistola LV. L

FIDELISSIMO ac prudentissimo seruo dei Gaufrido Carnotensi episcopo, B. pauperum Christi de Clarauall e seruus, claritate perfundi montium æternorum. Quantum vobis honoris vestra laudabilis vita, tantum affert & oneris laudans fama. Ecce enim is per quem & pro quo præsentes literas accipitis, exemplo cæterorum quos sæpe tales non paucos experimini, motus & ipse bono odore vestri, quem de longe sensit, tam communem cum fiducia pietatem requirit, spe vtique ductus inueniendi non solum consilium quid agere debeat, sed & auxilium quo perficere valeat. Est autem hæc causa eius. Quadam se cella pro amore dei & proposito incluserat. Egressionis atque transgressionis suæ vobis ipse causas exponet. Et quidem ad propositum redire cupit, sed per vos implere proposuit, si tamen nostris hoc precibus, quibus se pręmunire curauit, obtinere potuerit. Facite ergo morem vestrum, ferte opem misero, imò quia vos sapientibus & insipiẽtibus debitorem agnoscitis, erroneam Christi ouiculam de faucibus lupi festinate eripere, & ad pastum reducendo priorem, iuxta aliquod ouilium vestrorum quacunque in cella iubete recludi, nisi forte aliud quid ei magis expedire perspexeritis, & licere iudicaueritis, & persuadere potueritis.

Ad eundem. Epistola LVI.

QVOD à me de domino Norberto sciscitamini, si videlicet iturus sit Hierosolymam, ego nescio. Nam cum M
ante hos paucos dies eius faciem videre, & de cœlesti fistula, ore videlicet ipsius, plurima haurire meruerim: hoc tamen ab ipso nõ audiui. Verum de antichristo cum inquirerem quid sentiret: durante adhuc ea quę nunc est generatione, reuelandum illum esse certissime se scire protestatus est. At cum eandem certitudinem vnde haberet, sciscitanti mihi exponere vellet: audito quod respondit: non me illud pro certo credere debere putaui. Ad summam tamen hoc asseruit, non visurum se mortem nisi prius videat generalem in ecclesia persecutionẽ. De cætero memorari vestram pietatem volo illius pauperis & exulis Humberti nomine: qui dudum cum Trecis essetis, vobis supplicabat quatinus ad comitem Theobaldum qui eum exhæredauerat intercederetis. Quod & ego nunc pro ipso & cum ipso itidem à vestra flagito pietate. Nam nostras literas de hac re precatorias iam ad prædictum principem misi: sed gratiam non inueniens nihil effeci. Iam quod libenter auditis, libẽter debeo dicere vobis. Stephanus vester sic currit non quasi in incertum: sic pugnat non quasi aërem verberans. Orate quatenus sic currat vt comprehendat: sic pugnet vt vincat.

Ad

A *Ad eundem. Epistola LVII.*

SICVT is à vestra mihi parte reportauit, idcirco ipsius desiderio & petitioni vsque adhuc satisfacere distulistis, quia primum votum, pergendi videlicet Hierosolymam, irritum vobis fecisse videtur. Super quo si nostram sententiam requiritis, ego non arbitror minora vota impedire debere maiora, nec deum exigere quodcunque sibi promissum bonum, si pro eo melius aliquid fuerit persolutum. Enimuero alicui forte debenti vobis duodecim nummos, nunquid si pro eis die cōstituto marcham solueret argenti, iuste irasceremini? Iam si & ab huius episcopo aliquid timetis, securum vos reddo: quia non solum ei si quod huic auxilium impéderitis, non displicebit: sed etiam valde gratum habebit. Vale.

Ad Ebalum Cathalaunensem episcopum. Epistola LVIII.

DOMINO Ebalo venerabili sanctæ Cathalaunensis ecclesiæ dei gratia episcopo, frater B. abbas de Claraualle, si quid potest peccatoris oratio. Nauiculæ illius (de ecclesia loquor omnium sanctorum, quæ sub oculis vestris gubernatore destituta fluctuat) non est bonum vobis negligere vel dissimulare periculum. Res quippe vestræ curæ est. Vnde
B miror qua ratione quáve securitate à clerico illo qui à religiosis personis vir (vt aiunt) religiosus, eidem ecclesiæ electus est, requirendo desistitis, etiam si hoc quorundam qui in ipsa ecclesia sunt incuria vel desidia non mereatur. Qui (vt audiuimus) illum qui electus est nolētes, nec aliud nisi quod religiosus est afferentes, de eligendo alio vestram quoque ausi sunt compellere grauitatem, quasi qui videatur esse commu nior & affabilior, qui non sit extraneus, sed ciuibus tā gratus quàm cognitus, morum patrię gnarus, rebus ecclesiæ tractandis idoneus. Reuera, vt ad istos cautissimos consultores me vertam, qui vitia vestra non redarguat, qui miseræ conuersationi vestræ aut consentiat, aut contradicere nō audeat. Non sunt audiēdi, sed potius (velint, nolint) omnimodo satagédū est vobis, vt is qui boni testimonij est, ecclesiæ desolatæ quàtocyus perquiratur: quoniā si talis est qualis prædicatur, deus proculdubio cum ipso erit, qui suam ei gratiam ministrabit, placentem omnibus, efficacē in omnibus. Quòd si hunc istis non merentibus fortasse nullo modo haberi posse cōtigerit: alius de alia qualicunq; domo religiosa qui videatur idoneus prouideatur: nō qualem isti volunt, qui nisi quod suæ carnalitati blanditur nolunt, sed qui sic sciat negocia disponere rerum exteriorum, vt norit per omnia præponere curam animarum. Certe duobus monasteriis, sancti videlicet Petri &
C sancti Vrbani, pastorali aliquando solatio similiter destitutis, bonę memoriæ prædecessor vester dominus Vuillemus non longi itineris laborem, non hyemis reputans asperitatem, bis (nisi fallor) Cluniacū, semel Diuionē per seipsum adiit, hincque virum bonum dominum Hugonem qui post defunctus est, illinc virum venerabilem qui adhuc superest dominum Radulphum vix multis precibus impetratos abducēs, singulum singulo præposuit monasterio, tutum videlicet non arbitrans cuiquam monachorum domesticorū illam cōmittere curā. Quod ideo vobis in exemplum adduxi, vt vestrā charitatem commonefaciam, qualiter & in hoc quod nūc in manibus est oporteat eam esse nō minus cautam quàm solicitā.

Ad Guilencum Lingonensem episcopum. Epistola LIX.

DOMINO suo & patri Guilenco dei gratia Lingonensi episcopo, frater Bernardus Claræuallis abbas seipsum. Audito obitu domini Garnerij archidiaconi, necessarium duximus vestram paternitatem precibus præuenire, imò præmunire consilio, si tamen dignum putatis monitis nostræ acquiescere paruitatis, quatenus videlicet de rebus sancti Stephani Diuionensis quas tenebat, placeat liberalitati vestræ misericordiam superexaltare iudicio. Siquidem non ignoramus quòd in manum vestram debeant redire, iuxta quod in capitulo Lingonensi dispositum & scripto firmatum fuisse etiam nos meminimus, quando filius vester Harbertus in D
illa ecclesia primus abbas regularis constitutus est. Sed quia canonicis grauis scandali, & abbati magni improperij occasionem fore cognouimus, si ad ea quę diu tenuit illa ecclesia, quacunque occasione manum vestram extenderitis, cōquerentibus quippe illis de illo quasi qui malu principiū dederit adueniens, cum eius causa & ad eius introitum tam grande ecclesia damnum incurrerit: pietati vestræ supplicamus, & supplicando consulimus, vt & tot pusillis Christi à tanto scandalo parcatis, & hunc vicarium Christi à tanto improperio simul liberare curetis, concedendo vtiq; ecclesiæ quod hactenus iuris ecclesiæ fuisse cognoscitur.

Ad eundem. Epistola LX.

PRO ecclesia Molismensi supplex, non vt arbitror importunus interuentor accedo. Multa quippe sunt quæ me confortant, vt repulsam non metuat hæc nostra petitio. Primum quia non pro qualibet extranea, sed pro vestra vobis ecclesia supplicamus. Deinde quòd eandem ecclesiam nō alienum vsurpare, sed suum ius tantùm à vestra æquitate requirere credimus. Tertio quòd idipsum talis nobiscum postulat qui solus ad impetrandum etiam maius aliquid à vobis sufficere possit, videlicet comes Theobaldus. Quartum quoque si addidero, non temere id me præsumere putauerim. Neque enim vel ipsi de vestra adeo humilitate diffidimus, E
quin audacter, si opus sit, per nosmetipsos ad vestræ celsitudinis nobis iam satis expertam beneuolentiam, petituri quod rationabile visum fuerit, accedamus. Vale.

Ad Ricuinum Tullensem episcopum. Epistola LXI.

REVERENDO patri domino Ricuino gratia dei Tullensi episcopo, frater Bernardus dictus abbas de Claraualle, salutem & orationes. Peccatori huic, quem ad nos peccatores ob animæ suæ consilium vestra, vt ipse perhibuit, dirigere curauit dignatio, nihil ad præsens sanius consulere in promptu habuimus, quàm vt ad sinum paternæ pietatis rediret, & ex ore sacerdotis legē requireret. Nos enim nostrę paruitatis & officij mensuram attendentes, nec nos vltra nos extendentes, dare pœnitētiam maxime in criminalibus nulli hominum præsumere omninò solemus, nisi solis quos in nostram curam suscepimus. Qua nanque temeritate tractanda episcoporum negocia, & huiusmodi negocia, peccatores & imperiti susceptimus, qui ipsi quoque sicut & cæteri hominū quotiēs grauior aliqua causa inter nos oboritur quā per nos diffinire aut nescimus, aut nequim⁹, aut nō audemus: episcopali, vt dignum est, sententię reseruamus: & nisi summi prius sacerdotis vel iudicio vel consilio confirmati, securi non sumus? Prouideatur igitur morbidæ oui à proprio pastore, & tali pastore, qui canones nō ignorat, congrua pœnitētiæ medicina: ne si in peccato, quod absit, anima pro qua Christus mortuus est moriatur, sanguinē eius de manu vestra summus F
pastor requirat. Verum nos deo illi inspirante mūdum relinquere persuasimus: si tamen homo senex & pauper in aliquo se recipi intra diœcesim vestram sanctorum conuentu, vestro obtinere potuerit interuentu. Plenum vos dierum suscipiat dies vna illa melior in atriis domini super milia, sancte ac venerabilis pater.

Ad Henricum Virdunensem episcopum. Epistola LXII.

DOMINO Henrico dei gratia Virdunensi episcopo, frater Bernardus dictus abbas de Claraualle, salutem & orationem. Hæc muliercula quam ecce iam multis annis, multis & perplexis peccatorum nodis satanas alligauit, super statu salutis suæ, nostræ paruitatis consilium expetiit: & tale accepit, vt post multum videlicet ac diuturnum erratum ad proprij pastoris sinum profuga ouicula fidenter recurreret: qui vtique eo citius ac solicitius inopi ferret opem, quo se certius atque districtius de sibi commissa, agno qui pro ipsa mortuus est, redditurum nouit rationem. Nostrum fuit deuiantem corrigere: vestrum sic peccatricem non despicere: imò pœnitentem suscipere: & si vera est suæ quam nobis exposuit infœlicitatis historia, aut viro suo priori, si adhuc viuit

G reconciliare, aut si ille noluerit, sicut hãc innuptam, sic illum cogere absque vxore manere. Vale.

Ad eundem. Epistola LXIII.

SVPER his quæ à nobis vestræ excellentiæ placuit sciscitari, aut nos fallimur, aut ille qui ea vobis retulit, fallit. Si quid tamen fuit, suspectam quippe meam habeo quam noui labilem memoriam, ne tantam in fratre qui hæc loquitur suspicer falsitatem: hoc me certissime scire confido, & vos indubitanter credere volo, nemini me super nomine vestro reprehensionis aliquando vel accusationis verba fecisse vel iniunxisse. Absit hęc à nostra pusillitate temeritas, vt contra episcopos & absentes loqui, quæ ad nos non attinent audeamus, præsertim quæ non probauimus. Deinde quòd nostri notitiã dignanter expetitis, gratãter accipimus, abundantius nos & innotescere vobis, & vos noscere cupientes. Qua iam sane fiducia præstantiæ vestrę supplicamus, imò vestram fidenter cõmonemus beneuolentiam, de illo loco quem sub tutela vestra, vestro, vt aiũt, hortatu frater reuerendus & coabbas noster dominus Guido de tribus fontibus construere suscepit. In illo nobis quantum nos curatis ostẽdite, & quicquid ei feceritis, nobis factum reputate. Vale.

Ad Alexandrum Lincoliensem. Epistola LXIIII.

H VIRO honorabili domino Alexandro dei gratia Lincoliensi episcopo, Bernardus abbas dictus Claræuallis, velle honorari magis in Christo, quàm in seculo. Philippus vester volens proficisci Hierosolymam, compendium viæ inuenit, & cito peruenit quo volebat. Transfretauit in breui hoc mare magnum & spatiosum, & prospere nauigans attigit iam littus optatum, atque ad portum tandem salutis applicuit. Stantes sunt iam pedes eius in atriis Hierusalem, & quem audierat in Effrata, inuento in campis syluæ, libenter adorat in loco vbi steterunt pedes eius. Ingressus est sanctam ciuitatem, sortitus est cum illis hæreditatem quibus merito dicitur: Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici dei. Cum quibus intrans & exiens tanquam vnus è sanctis, gloriatur & ipse cum cęteris dicens: Cõuersatio nostra in cœlis est. Factus est ergo non curiosus tantum spectator, sed & deuotus habitator, & ciuis conscriptus Hierusalem, non autem terrenæ huius, cui Arabiæ mons Syna coniũctus est, quę seruit cum filiis suis, sed liberę illius quę est sursum mater nostra. Et si vultis scire, Claraeuallis ipsa est Hierusalem, ei quę in cœlis est, tota mentis deuotione, & cõuersationis imitatione, & cognatione quadam spiritus sociata. Hæc requies illius, sicut ipse promittit, in seculum seculi, eligit eam in habitationem sibi, eo quòd apud eam sit etsi nondum visio, certe expectatio veræ pacis, illius vtique de

I qua dicitur: Pax dei, quæ exuperat omnem intellectum. Verum hoc suum bonum etsi desuper accepit, in vestro tamen beneplacito facere cupit, imò se facere cõfidit, sciens vos sapientis non ignorare sententiam, quòd filius vtique sapiens sit gloria patris. Rogat autem paternitatẽ vestram, rogamus & nos cum illo & pro illo, quatinus de præbenda sua quod ipse suis creditoribus cõstituit, immobiliter stare faciatis: ne in aliquo fraudator (quod absit) debiti, & præuaricator pacti inueniatur, & ita munus cõtriti cordis quod offert quotidie, non recipiatur, dum frater quispiam habet aliquid aduersus eum. Precatur deinde vt domus quam ipse matri suę in terra ecclesiæ cõstruxit, cum terra quam ibi delegauit, eidem matri quandiu vixerit concedatur. Hæc pro Philippo. Reliqua hæc pauca pro vobis, ipso quidem intimante, imò verò inspirãte deo adiicienda putauimus, hortari vos in charitate præsumentes, ne casuri gloriam mũdi quasi stantem aspiciatis, & vere stãtem amittatis, nec plus vobis aut pro vobis vestra diligatis, & sic vos & vestra perdatis, ne blandiens præsens prosperitas sui vobis finem abscõdat, & aduersitas sine fine succedat, ne lętitia temporalis luctum vobis æternum & operiat quem parit, & pariat quem operit, ne mors lõge esse putetur, & præoccupet improuidum, & vita dum lõga expectatur, cito deserat male consciũ, sicut scriptum est: Dũm dixerint pax & securitas, tũc subitaneus superueniet eis interitus tanquam in vtero habenti, & non effugient. Valete.

Ephes.2.d

Philip.3.d

Philip.4.c

Prou.10.a

1.Thes.5.a

Ad abbatem Aluisum Aquiscinti. Epistola LXV. K

ALVISO abbati Aquiscinti monasterij B. salutẽ ex corde. Retribuat vobis deus misericordiam quam fecistis sancto filio vestro Goduino. Audiuimus enim quòd audito eius obitu, mox velut immemor pristinæ calumniæ, sed non amicitiæ, consolatorem potius, quàm vltorem vos exhibuistis. Patrem quippe vos cognouistis, vt res exigebat, non iudicẽ. Ideóque quod pietatis, quod charitatis est, vt fere filio pater impendere studuistis. Quid melius, quid laudabilius, quid vobis dignius agere poteratis? Sed quis hoc crederet? Vere nemo scit quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in eo est. Vbi est nunc illa austeritas, illa seueritas, illa indignatio quæ olim in illũ lingua, vultus, oculi terribiliter ostentare & intentare solebant? Ad vnum nempe nũcium de morte filij, paterna viscera commota sunt, subitóq; hæc omnia quæ simulatoria, sed dispensatoria ac per hoc transitoria erant, disparuerunt. Illa verò quæ vera erant, sed latebant, charitas, pietas, benignitas, apparuerũt. Siquidem in religioso animo vestro misericordia & veritas obuiauerunt sibi, & quia nimirum misericordia superabundauit iudicio, iustitia & pax osculatæ sunt. Nam quantum mihi videor coniiciendo videre, quid animi tunc habueritis, cum ad vlciscendam illam quæ vobis videbatur facta iniuriam, iustitiæ zelo accensa ve- Gen.45.e

L ritas se accingeret, illa quæ exemplo Ioseph prudenter antea dissimulabatur misericordia, vltra iam latere non ferens, ne in hoc quidem dissimiliter ab Ioseph, ex abdito celatæ pietatis erupit, séque veritati adiungens repressit motum, temperauit zelum, pacem cum iustitia fecit. Tunc de purissimo placidi pectoris fonte talium credo lympidissimi cogitationum riuuli ebullierunt: Quid opus est indignari? Misereri potius oportet, & nõ obliuisci quod scriptum est: Misericordiam volo, & non sacrificiũ, & implere quod iussum est: Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: & expectare quod promissum est: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Alioquin num filius meus erat iste? Quis verò irasci filio potest? Nisi forte tunc tantũ filius meus fuit dũ mecum fuit, & non etiã cum me deseruit. Sed nunquid quia corpore ad tempus recessit, etiam animo recedere potuit? Aut forte vel ipsa mors eũ mihi poterit auferre? Itane localis corporalisve necessitas animorum sese amantium libertatem angustat? Certus sum quia nec locorũ distantia, nec corporum vel mors, vel absentia disiungere poterit quos vnus spiritus vegetat, vna charitas ligat. Denique si iustorum animæ in manu dei sunt: profecto & qui iã in ipso deposita carne quiescunt, & qui ipsi adhuc in carne nõ secũdum carnem militamus, simul proculdubio sumus. Meus ergo erat viuus, meus erit defunctus, meam in patria recognoscam. Si quis est qui de manu dei possit eruere, & à me illum M separare valebit. Itaque pro filio quidem vestra vobis affectio satisfecit. Sed de nobis pater quid erit? Quæ, inquam, de nobis digna vobis satisfactio placebit, quibus vtiq; pro grãdi iniuria imponitis quòd à vobis recedens, à nobis receptus sit? Quid dicam? Si dixero: Nõ recepimus (quod vtinam sine peccato dicere possem) mentior plane. Si dixero: Recepimus quidem, sed iuste: excusare me velle videor. Sed tutius respõdebo: Peccauimus. Verũtamen quantum? Non ad defensionem dico. A quo enim ille non reciperetur? Quis, inquã, sanctum illũ aut pulsantem repelleret, aut susceptũ expelleret? Quis vero scit, si de vestra abũdantia nostram deus voluerit supplere inopiam, vt scilicet vnum de multis qui forte apud vos religiosi tunc erant ad nos dirigeret, nobis quidem ad solatium, sed nihilominus vobis ad gloriam? Filius quidem sapiens gloria est patris. Denique non eum præuenimus solicitando: non circunuenimus attrahẽdo, quo vos desereret, vel ad nos veniret: quin potius rogantem, pulsantem, supplicantem non prius (deus scit) consensimus recipere, quàm remittere ad vos tentauimus. Non autem eo acquiescẽte, eius nos importunitati vix tandem acquieuimus. Hominem ergo religiosum peregrinum solum, si culpa est quòd suscepimus, & ita suscepimus, non erit vobis indignum semel tantum commissam culpam talémque culpã dimittere: cui etiam phas nõ est ne vsque quidem septuagies septies peccantibus in vos, veniam

Osee 6.b

Ephe.4.a

Matt.5.a

Sapien.3.a

Prou.10.a

A veniã negare. Vt tamen noueritis quàm nõ leuiter seu negligẽter, imò quàm nõ impune feramus quòd vnquã reuerentiam vestram quoquo modo offendimus: sæpe deum testor, quod corpore nõ possum, mente ad vos supplici trãseo: sæpe genibus flexis humiliter satisfaciens vobis astare me video. Vtinã ipse qui id mihi fortasse inspirat, vobis quoque spiritus sentire faciat quàm flebilis quàm miserabilis tanquã præsens ad genua vsq; vestra descendo, quàm frequenter nudus humeros virgásq; in manibus gestans, & quasi ad vestrã iussionem vapulare paratus peto veniam, gratiam tremebũdus expecto. Hæc qualiter vobis pater accepta sint, vestro si vos nõ grauat citius scire flagitamus rescripto, vt sic satis iam securi de indulgentia consolemur: si quo minus, magis (vt dignum est) humiliemur, & amplius aliquid à nobis si possumus exigamus, quo dignius satisfacere debeamus. Valete.

Ad Gaufridum abbatem sancti Theodorici.
Epistola LXVI.

PRIMO precor vt præsentes literas domino abbati Acquiscinti monasterij dirigere non graueris. Deinde vt ad id quod portant, pro absente amico præsens satagas cum venerit locus. Neque enim cuiuslibet, nedum tanti patris iustum iniustúmve aduersum me debeo scandalum dissimulare. Quod quàm non faciam, loquens potius quàm scribens B ei aperire forsitan potuissem. Nam solet in talibus acceptior esse sermo viuus quàm scriptus, & efficacior lingua quàm litera. Oculi quippe loquentis fidem faciunt dictis, nec ita potest affectum exprimere digitus, quomodo vultus. Nunc autem quia absens per me non possum, per te satisfacio quãtum possum. Rogo ergo te, & iterum rogo, vt de regno dei quod est videlicet intra nos, scandalum auferas dum salubriter potes, ne si (quod absit) vsque ad angelos qui vtique in fine seculi in id ministerij deputãdi sunt, perdurauerit rancor, necesse sit irreuocabiliter aut ambos, aut alterum è nobis de medio tolli. Vnde autẽ ad me tu iamdudũ scripsisti conquerẽdo super tribulationibus vestris, scitis quia iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. De ipso confidite, quia ipse vicit mundum. Ipse scit inter quos habitatis, & in conspectu eius sunt omnes qui tribulant vos. Ipse exaudiet vos in abscondito tempestatis, qui nunc probat ad aquas cõtradictionis. Valete.

Ad monachos Flauiacenses. Epistola LXVII.

DOMINO H. patri Flauiacensis ecclesiæ, & fratribus qui cum eo sunt, fratres qui in Claraualle sunt, salutem. Lectis literis vestris vestram reuerentiam propter quendam monachum qui apud nos est contristatam cognouimus. De qua vestra tristitia nos quoque contristati sumus, timentes C ne non sit illa tristitia de qua quibusdam dicebat apostolus: Contristati enim estis secũdum deum. Nam si secundũ deum esset, non vsque adeo vos cõmouisset, vt nos etsi vobis ignotos, fratres tamen vestros, & si placet amicos, quos necdum vel præsentes verbo conueneratis, vel absentes scripto præmonueratis, hac prima vice tam subito, tam acriter argueretis. Miramini (vt scribitis) quòd fratrem G. suscepimus, minamini nisi eum vobis cito restituerimus. Proponitis nobis de regula, de noto monasterio monachum non suscipiendum, pro constanti scilicet habentes vestrum non esse ignotum. Sed quid si aliis notum, dummodo nobis ignotum sit? Etsi enim, vt verba ipsa ponam, religionis vestræ se adeo fama effuderit, vt etiã Romæ ecclesiæ vestræ habeatur notitia, nos tamen qui vtique multũ citra Romam positi sumus, nescio quo pacto ita præteriit, vt ne vnius quidem vestrum, abbatis scilicet vel monachorum, nõ ipsius vestræ habitationis, non religionis ac conuersationis, vsque ad hoc tẽpus vel tenuem notitiam habuerimus, sed nec aliquam aliquãdo mẽtionem nobis de vobis factam fuisse meminimus. Nec tamẽ mirum, quia & multis terrarum spatiis & diuersis prouinciis & dissimilibus linguis abinuicem distamus. Nec solum episcopatibus propriis absumus, sed etiam in eodẽ archiepiscopatu non degimus. Putamus autem quòd non de cuicũque notis, sed tantum de nobis notis monasteriis monachos susci pere prohibemur: alioquin cum nullũ monasterium sit quod alicui notum non sit, nullũ nobis relinquitur de quo quis re- D gulariter suscipiatur. Quomodo ergo illud implebitur quod à beato Benedicto vel præcipitur vel permittitur, peregrinũ videlicet monachum non solum debere suscipi ad habitandũ pro hospite, quãto cupit tempore, sed etiam inuentũ vtilem suaderi ad manendum omni tempore? Quãquam tamen nos aliter erga prædictum fratrem egerimus. Nam cum veniẽs se suscipi à nobis humiliter postularet, primo quidem repulsus, deinde admonitus est vt ad monasterium suũ rediret. Sed ille non acquiescens, in vicinam nobis eremum se contulit, ibiq; septem ferme mẽses nullã interim calumniam passus quietè habitauit. Sed cum sibi tutum nõ crederet quòd solus degeret, post primam repulsam idipsum à nobis requirere non erubuit. Rursus nos admonentes eum de reditu, cum causam suę ab eo discessionis requireremus, Abbas, inquit, meus habebat me non monachũ, sed medicum. Cogebat seruire, imò ipse seruiebat per me, non deo, sed seculo, quando ne secularium maleuolentiam incurreret principum, mederi me com pellebat etiam tyrannis, raptoribus, excommunicatis. Quod animę meæ periculum cum ei, nunc priuatim, nunc palã suggessissem, nec profecissem: quorũdam tandem sapiẽtium virorum consilio fretus fugio meam damnationẽ, non congregationem, perditionem, non religionem. Consulite salutem quęrenti, aperite pulsanti. Cuius nos videntes constantiã, audientes causam, & nullam contra eum calumniam, annuimus introitum, probauimus susceptum, astrinximus probatũ, te- E nemus professum. Nec intrare compulimus, nec exire cogemus. Quamuis si eũ eiiceremus, ad vos (vt ipse asserit) nõ rediret, sed magis se adhuc à vobis elõgaret. Desinite ergo fratres, desinite tã indebitis innoxios lacessere iurgiis, & cassis scriptitationibus inquietare, quia nec cumulatis etiam contumeliis prouocari poterimus vt vobis nisi quod reuerẽtiæ est respondeamus, nec minis his exterreri quo minus monachũ teneamus, quem regulariter suscepisse nos credimus.

Ad eosdem de eodem. Epistola LXVIII.

MODESTIAE quidem vestræ erat ô boni fratres, super querimonia vestra priori nostra satisfactione contentos esse debere, etiam ab immeritorum infestatione quiescere. Sed quia prioribus malis peiora iunxistis, & rursum nobis iurgiorum seminaria transmisistis, quę absit vt germinẽt, sicut nec priora germinauerunt in nobis, ne tamen non respondendo, culpam (quæ non est) cognoscere videamur, hoc etiam secundo ad ea quæ procaciter obiicitis, veraciter respondemus. Hæc tota nostra culpa est, quantũ æstimamus: hæc grandis illa iniuria, quam vobis fecimus: quòd monachum, solum, peregrinum, pauperem, miserabilem, animę suę periculum fugitantem, salutem suam solicitè quærẽtem, pulsantem, supplicantem suscepimus: seu quòd talem taliter à F nobis susceptum denuo sine causa non eiicimus, vt quod ædificauimus iterum destruentes, præuaricatores nos constituamus. Hinc regulæ, hinc canonum, hinc ipsius naturalis legis trãsgressores iudicamur. Opponitis enim indignantes, cur vestrum & à vobis excõmunicatum nobis sociare præsumpsimus, quod vtique ab alio pati nolumus. Sed de excommunicatione quid respondebimus, quando vos inde vobis satisfacitis pro nobis, sciẽtes proculdubio prius à nobis fuisse receptum quàm à vobis excõmunicatum? Cum autẽ prius susceptus, dum tamen regulariter, fuerit: profecto non iam in vestrum, sed in nostrum vestræ maledictionis sentẽtiam intorsistis. Quod si rectè factũ sit, vos videritis. Restat igitur sciendum, & hoc tãtum quæritur inter nos, an rationabiliter susceptus fuerit. Et vos quidem quoniam de ignoto monasterio monachum regulariter posse suscipi negare non potestis, vestrum nobis notum esse contẽditis. Negamus, & non creditis. Verum si non creditis simpliciter negantibus, credite vel iurãtibus. In veritate quæ deus est, vobis dicimus, nec nouimus vos, nec noscimus: ignotorũ scripta suscepimus, ad ignotos rescripsimus. Sẽsimus quidem stimulationes & inquietationes vestras, sed necdũ stimulatores & inquietatores ipsos agnouimus. Vos tamẽ ad conuincendũ nos de simulata ignorantia, inuictissimum argumentum inducitis, nõ posse vide-

G licet ignotos esse nobis, quorum & abbatis scilicet & ipsius monasterij nomẽ in nostris posuimus literis, quasi mox vt rerũ vocabula scimus, etiã res ipsas nouerimus. Multũ ergo valet mihi Michaelis, Gabrielis, Raphaelis nomina nosse, quando ex solo auditu vocabulorum, etiam de ipsorũ beatorum spirituum cognitione iam beatus sum. Non mediocriter inquam profeci, quia didici ab apostolo Paradisum & tertium cœlum nominare, si etiam non raptus cum apostolo, solis ex nominibus secreta cœlestia iã noui, & audiui ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Stultus ego qui iam sciẽs nomẽ dei mei, nescio quid adhuc superfluo quotidie gemo, frustra suspirãs & dicens cum propheta. Vultum tuum domine requiram. Et illud: Quando veniam & apparebo ante faciem dei? Et ostẽde nobis faciem tuã, & salui erimus. Sed quid est quod vobis facimus, quod nobis fieri nolumus? Hoc nos vtique nolle putatis, vt quis à nostro monasterio discedẽs monachus in alio suscipiatur. Vtinam omnes commissos nobis, sine nobis saluare possetis. Si quis de nostris ad vos maioris perfectionis gratia & arctioris vitę desiderio cõuolauerit, nõ solum non causamur, si ei in tali studio cõsulitis, sed & multũ precamur vt hoc faciatis. Nec offensos nos cõqueremur, sed valde in hoc adiutos esse fatebimur. Negatis deinde quod de vobis audieramus vestro scilicet iussu vel assensu fratrem B. quãdiu fuit apud vos, in medicinali arte secularibus deseruisse, ipsũmq; qui hoc dixit, falsitatis arguitis. Si mentitus sit nescimus, ipse viderit. Sed hæc scimus quia siue per se, vt vos fatemini, siue per vos, vt ipse testatur, hæc fecerit, in magno interim periculo fuit. Quis verò tã inhumanus qui sic periclitãti non succurreret si posset, nõ consuleret si nosset? Attamen si, vt asseritis, non cõpulsus obediẽtia, sed proprij quæstus cupiditate, ac vagandi curiositate, hac illacq; artem suam venditãs discurrebat, quid causæ extitit quòd à vobis discessit? An quia iam tandem censuræ pastoralis districtione non ei licebat quod ante licuerat? Cur igitur cũ iam apud nos esset volẽtes eũ reuocare, ad persuadẽdum de reditu promisistis ei quietem in claustro, nisi quia hæc velle hominẽ noueratis, hęc quæsisse memineratis? At ille iam adepto apud alienos quod non potuit inter suos, ne certa pro incertis desereret, tenuit quo iã fruebatur, spernẽs quod sero sibi offerebatur. Desinite itaq; fratres, desinite fratrẽ solicitare de quo nõ valde necesse est vos solicitos esse, nisi forte (quod absit) quę vestra non quæ Iesu Christi sunt quæratis, & magis vestrum de illo solatium, quàm eius salutem diligatis. Nam cum semper apud vos gyrouagus fuisset: &, vt scribitis, contra suum propositũ & abbatis imperiũ in proprios vsus quod de arte sua conquirebat, expenderet: gaudeat qui eum diligit, quòd apud nos deo miserante sanatus sit. Testimoniũ enim ei perhibemus, quòd nusquã modo aliqua occasione vagatur, sed quiete perseuerãs in monasterio, pauper inter pauperes sine querela conuersatur, primam fidem quam quidem apud vos promisit, sed nõ tenuit, non irritam, vt dicitis, faciens, sed ratam integrámque custodiens morum vtique cõuersione, & obedientissima conuersatione, sine qua sese fallit qui de loci stabilitate confidit. Rogamus vos fratres, vt quiescat iam indignatio vestra & desinat inquietatio nostra. Sin autẽ, facite quod vultis, scribite vt vultis, persequimini quantum vultis: charitas omnia suffert, omnia sustinet. Nobis autem decretũ est ex hoc iam vos pure diligere, reuerenter suspicere, familiariter colere.

Psal. 26. c
Psal. 41. a
Psal. 97. b
H
I

Ad Guidonem abbatem de tribus fontibus.
Epistola LXIX.

VNDE te contristatum cognouimus, contristatum quidem esse laudauimus, sed si non nimis. Contristatus enim (nisi fallor) quomodo ait apostolus, secundum deum, nec dubium est huiusmodi tristitiam tuam conuerti quãdoque in gaudium. Itaque dilectissime, irascere & noli peccare. Peccabis autem non minus nimis irascendo, quàm omnino non irascendo. Siquidem non irasci vbi irascendum sit, nolle emendare peccatum est. Plus verò irasci quàm irascendum sit, peccatum peccato addere est. Quòd si malũ est peccatum non emendare, quomodo malum non erit augmẽtare? Si ex rerum euentibus reatuum penderet iudiciũ, non fo-

2. Cor. 7. c

ret culpanda tua etiam ingẽs tristitia, vbi nimirũ constitisset quòd ingens fuisset & culpa. Tanto quippe culpa grauior, quanto res sacrior appareret. Nunc verò quia rerũ causa, nõ materia nec exitus actuum, sed intẽtionis propositum culpas discernit & merita, dicente domino: Si oculus tuus simplex fuerit, totũ corpus tuũ lucidum erit: si nequam, totũ corpus tuũ tenebrosum erit, in tui quoque examinatione commissi nõ tam, vt arbitror, sacrorũ est attendenda maiestas, quàm propria intentio discutienda. Porro ego & prior noster rem ipsam & intra nos pẽsantes, & intra nos cõferentes, tuã quidem ibi deprehendimus ignorantiam, ministrãtium quoque negligentiam, sed plane nullius malitiam. Et certe optime nosti nullum esse bonum, nisi fuerit spontaneum. Malum ergo poterit esse magnum, quod constat voluntarium non fuisse? Alioquin si quod fit à nõ volente, bonum quidẽ nullam gratiam, malũ autem multam consequitur pœnã. Hoc est, si circa vnam eádemque causam & malũ imputatur, & bonũ non suscipitur: quisquis ita sentit, asserat si vult & quòd nõ sapientia malitiam, sed malitia vincit sapientiã. Vt tamen faciamus satis inquietiori cõscientiæ tuæ, & ne forte malum hoc mali cuiuspiam grauioris latẽtis adhuc in monasterio fuerit commonitio, pro pœnitentia tibi iniungimus vij. pœnitentiales psalmos quotidie vsq; ad Pascha septies prosternendo te decantare, vij. disciplinas accipere. In hunc modum satisfaciat & ille qui tibi ad illam missam ministrauit. De illo autem qui sibi ante apparuerat, & oblitus est mittere vinũ in calicẽ, cuius & maiorem in hoc ęstimamus culpã, si tamen & tu ita putas, tuo arbitrio derelinquimus. Sane si sermo exiit inter fratres, & ipsi omnes singuli singulas accipiãt disciplinas, vt fiat quod legitur: Alter alterius onera portate. Deinde quòd cõperta sero licet negligẽtia, vinum fudisti in calicem super hostiæ sacratæ particulam, laudamus, nec sub tãto articulo melius fieri potuisse putamus, arbitrantes liquorem etsi non ex consecratione propria atque solẽni in sanguinẽ Christi mutatum, sacrum tamen fuisse ex contactu corporis sacri. Aiunt tamen nescio quem alium aliud sensisse scriptorem, nõ posse videlicet absque tribus, id est pane, vino, & aqua hoc sacrificium esse, ita vt si quodlibet deesse cõtigerit, reliqua non sanctificentur. Sed de huiusmodi vnusquisq; in suo sensu abundat. Ego autem pro meo fatuo sensu, si mihi idem contigisset quod tibi, vellem ad remedium mali vnum è duobus egisse, aut ipsum quod fecisti, aut certe ab illo loco vbi dicitur: Simili modo postea quàm cœnatũ est: verba sancta iterasse, & sic complesse quod restabat de sacrificio. Neque enim dubitauerim de corpore iam consecrato, qui vtique iuxta ritũ ecclesiæ didici ab ipsa quod & ipsa accepit à domino: panẽ scilicet ac vinũ & simul apponere: nõ simul tamen ex his sacra conficere. Cum ergo prius de pane corpus quàm de vino sanguis more ecclesiastico cõficiatur: si per obliuionem tardius quod posterius sacrãdum est apponatur, non video quid sacris præcedentibus tarditas possit pręripere consequentium. Puto enim quòd si domino post factum de pane suũ corpus vini consecrationem placuisset aliquandiu intermittere aut certe penitus omittere: nihilominus corpus mãsisset quod fecerat: nec factis facienda pręscriberẽt. Nec nego panẽ & vinum aqua quidẽ mixtũ simul debere apponi: quin potius assero haud aliter debere fieri. Sed aliud est culpare negligentiã, aliud negare efficaciã. Aliud inquã est quod causamur nõ bene quippiã fieri: & aliud quod mentimur nec fieri. Hęc interim de hac re dixerim & senserim absq; præiudicio vel tuæ sententię, si quid melius sapis, vel cuiuslibet sanius sapientis.

K
Matt. 6. c
L
Gala. 6.
M

Ad eundem. Epistola LXX.

CONSIDERANS miseri huius miserabilem conditionem, misereor quidem, sed vereor ne frustra. Neque enim non ideo mihi videor frustra misereri, quòd ipso licet remanente in sua miseria, mea tamen vel mihi non sit infructuosa misericordia: in quã vtique misericordiam non propria vtilitas inclinauit, sed intimis eã visceribus proximi miseria & fraternus dolor inflixit. Misericordia quippe affectio est quę nec voluntate coercetur, nec rationi subiicitur: quando non eam in se quisque pertrahit voluntario nutu, sed ipsa pias mentes ad cõpassionem dolẽtium necessario cogit affectu:

A ctu:ita vt etiam si peccatum esset misereri,etsi multũ vellem,
non possem tamen non misereri.Potest quidẽ ratio vel volũ
tas affectui effectum subtrahere, sed nũquid ipsum affectum
Psal.34.b euellere? Discedant à me qui cõsolantur,& dicunt quia ora-
tio mea in sinu meo reuertetur,dũ is pro quo emissa est,non-
Ezec.18.e dum conuertitur. Nec audio illos qui mihi blandientes asse-
runt:Iustitia iusti super eũ erit, dum impius in sua adhuc im-
pietate remoratur.Non inquam recipio consolationem,vbi
fratris video desolationẽ.Si ergo dulcissime fili, tua quoque
pia mens similiter affecta est, imò quia aliter affecta non est,
quanquã tibi infœlix iste cunctas suę egressionis de monaste
rio,& denuo regressionis,regulares vices infœliciter percur-
risse videtur,quia tamẽ ipse aliter putat, non solum patiẽter,
sed etiam libenter audiendum est quod humiliter calumnia-
tur,si forte tam desperatæ salutis reparandæ rationabilis vlla
occasio inueniatur,quam(vt bene mecum tua intelligit expe
rientia)difficile quidẽ in congregatione,sed multo difficilius
foris poterit obtinere. Inito itaque omnium fratrum consi-
lio,omnia quæ in eũ fecisti iudicia diligenter retractare non
dedigneris, quatenus tua humilitate eius cõtumacia sanetur,
si vel sic videlicet adinueniri poterit quomodo adhuc semel
regulariter suscipiatur. Nec timendum est in hac retractatio-
ne quòd displiceat iusto ac misericordi deo, si misericordia
superexaltatur iudicio.

B

Ad monachos eiusdem loci. Epistola LXXI.

QVOD nondum veni ad vos, non putetur incuria.Cura-
mus quidem vos tanquam viscera nostra. Si mater po-
test filij vteri sui negligere curam,possum & ego forsan in su
spicionem duci & argui negligentiæ. Itaque opportunita-
tem expectauimus & expectamus,vt cum venerimus,visita-
tio nostra non sit sine fructu.Interim de abscessu patris vestri
nõ turbetur cor vestrum.Deus vobis prouidebit alium,sicut
speramus,pro eo idoneum:sed nec istum perdetis. Nam etsi
translatus est,non tamen ablatus.Tamẽ qui vobis fuerat spe-
cialis,erit cõmunis & nobis.Donec ergo venio,viriliter agi-
te, & cõfortetur cor vestrũ,& omnia vestra in charitate fiãt.

Ad Ramaldum Fusniacensem abbatem. Epistola LXXII.

DILECTISSIMO suo Ramaldo B. eius non pater aut
dominus, sed frater & conseruus, quod fratri charissi-
mo,& fideli conseruo.Primo ne mireris si terrear dignitatis
nominibus,cum me ipsis rebus sentiam indignum. Et te qui-
dem decet vt facis,sed mihi assentire non expedit. Nam si
Rom.12.c tibi obseruandum putas illud: Honore inuicem præuenien-
Ephes.5.d tes,& subiecti inuicem in timore Christi:si non frustra vtro-
bique positum est inuicẽ,intelligis ęquè & mihi æquè vtrun-
C que congruere. Quòd si cogitas tibi illam regulæ sententiam
obseruandã:Iuniores priores suos honorent: mihi è regione
Matt.20.b in mentem venit ex regula veritatis: Erunt primi nouissimi,
Luc.22.c & nouissimi primi. Et qui maior est vestrũ, fiat sicut iunior.
Eccle.3.c Et quanto maior es,tanto humilia te in omnibus. Et princi-
Eccl.32.a pem te constituerũt,esto inter illos quasi vnus ex illis.Et nõ
2.Cor.1.d quia dominamur fidei vestræ,sed adiutores sumus gaudij ve
Matt.23.a stri.Et nolite vocari ab hominibus rabbi.Et patrẽ nolite vo-
Ibidem. care vobis super terram.Quãtum itaque tuis attollor fauori-
bus,tantũ his mollibus premor. Vnde merito in psalmo non
Psal.87.b canto,sed plãgo:Exaltatus autem humiliatus sum,& contur-
Psal.101.b batus.Et,quia eleuãs allisisti me. Sed verius fortasse proferrẽ
quod sentio: quia videlicet qui me exaltat, humiliat, & qui
me humiliat,exaltat.Tu me ergo potius exaltando deiicis,&
extollẽdo premis.Sed ne ita premas vt opprimas,cõsolantur
me hæc & his similia veritatis testimonia: quæ miro modo
dum reprimunt erigunt:dum deiiciunt erudiunt, ita vt vnde
proiectus, inde & prouectus,tota cum hilaritate decantem:
Psa.118.i Bonum mihi domine quia humiliasti me:vt discam iustifica-
tiones tuas.Bonũ mihi lex oris tui,super milia auri & argen-
ti. Et hoc miraculum agit sermo dei viuus & efficax, hoc
illud verbum per quod facta sunt omnia benignissime & po
tentissime operatur, hoc denique facit iugum Christi suaue,
& onus leue.Libet admirari quàm leue sit onus veritatis.Nũ
vere leue est quod portantem non grauat,sed leuat?Quid eo
leuius onere,quod nõ solum non onerat,sed & portat omnẽ D
cui portãdum imponitur? Hoc onus potuit vterũ grauidare
virgineum,grauare nõ potuit. Hoc onus ipsa quibus se præ-
buit sustentandum,senis Simeonis brachia sustentabat. Hoc
etiam Paulum in graui licet & corruptibili corpore positum
rapiebat vsque ad tertiũ cœlum.Quęro in rebus si quid forte
huic exonerãti oneri simile inueniamus:occurrit mihi de pẽ-
nis auium,quod vtcunque coaptem, quæ quodam videlicet
singulari modo & corpulentiorem reddunt substantiam, &
agiliorẽ. Mirum opus naturæ.Vnde grossescit materia, inde
sarcina leuigatur:& quãtum crescit in massa,tãtum decrescit
in pondere.Hoc plane in pẽnis Christi oneris exprimit simi
litudinem,quòd & ipsæ ferũt à quibus feruntur. Quid & de
quadriga dicam? Hæc nimirum admota iumẽto sarcina quæ
ab ipso moueri non poterat,auget quidem, sed portabiliorẽ
facit.Onus oneri additur,& minus onerat. Sic & oneri gra-
uissimo legis accedẽs quadriga euãgelij,& auxit perfectionẽ,
& difficultatem minuit.Velociter,ait,currit sermo eius.Ser- Psal.147.
mo vtique ante notus in Iudæa tantum, nec se præ sui quidẽ
grauedine valẽs vltra extendere, quippe qui & ipsius Moysi
manus suo põdere pręgrauatas dimitteret,leuigatus per gra-
tiam,& rotis euãgelicis superpositus velociter in omnẽ ter-
rã exiuit,& in fines orbis terræ celerrime peruolauit.Sed lon
ge nimis digredior.Tu itaque dilectissime, cessa iam indebi-
tis me honoribus magis obruere quàm attollere. Alioquin E
cœtui te inimicantiũ mihi amica licet voluntate commisces.
Ipsi sunt de quibus soleo soli deo ita cõqueri in orationibus:
Et qui laudabant me,aduersum me iurabãt. Ad quam meam Psal.101.b
querimoniã deum audio respondentem mox & attestantem
quòd verax sit. Vere,inquit,qui te beatificant, in errorem te Esa.3.b
mittunt.Et ego:Auertantur ergo,inquam,erubescentes, qui Psal.69.a
dicunt mihi,euge euge.Quod tamen ne putetur in quoscun-
que aduersarios à me quandoque intorta maledictio vel im-
precatio,exponere debeo qualiter intelligam.Precor nimirũ
vt quicunque existimant de me supra id quod vident in me,
aut audiunt aliquid ex me, auertantur, id est à laudibus meis
in quas ignari nimie feruntur, resiliant & pedem retrahant.
Quomodo? Quãdoque videlicet cognoscentes plenius quẽ
immoderatius laudant,& cõsequenter erubescẽtes vel erro-
rem suum,vel amici deprehẽsam inutilitatem. Et hoc modo
vtrunque nocentiũ genus, & illi scilicet qui volunt mihi ma-
la,& me adulatorie commendant,& hi qui licet innocenter,
tamen nocent, dum beneuole quidem,sed nimie laudant,a-
uertantur retrorsum,& erubescant:hoc est tam vilis & abie-
ctus eis appaream,quatinus pudeat eos talem ita laudasse, &
sic desinant iam indiscrete laudare. Igitur aduersus vtrosque
laudatores illis me duobus munire consueui versiculis.Con-
tra maleuolos quidem priorem:Auertãtur retrorsum & eru Psal.34.d
bescant qui volunt mihi mala. Cõtra beneuolos autem pro- F
ferens sequentem:Auertantur statim erubescẽtes,qui dicunt
mihi,euge euge.Cum ergo,vt ad te reuertar,exẽplo apostoli Ibidem.
tuæ religiositati non dominari, sed congratulari tantum de-
beam, & iuxta verbũ domini vnus sit pater noster in cœlis: 2.Cor.1.d
nos autem omnes fratres simus:nõ immerito domini patrísque celsa nomina quibus me honorandum,sed non oneran-
dum putasti,scuto à me veritatis repuli,congruentius pro his
me fratrem nominãs & conseruum, tũ propter eandẽ hære-
ditatem,tum propter æquam conditionẽ:& ne si forte quod
dei est vsurpauero mihi,audiam ab ipso:Si ego dominus, vbi
est timor meus?Si pater,vbi est honor meus? Et patris quidẽ
habere me erga te affectum non nego, sed auctoritatem re-
nuo.Nec enim te minore(vt existimo)quàm paterno cõple-
ctor affectu. Hæc ergo pro tituli causa. Iã verò vt ad reliqua
epistolę tuę respondeam,eandem quam tu de mei,possem &
ego vicissim de tui absentia nõ immerito facere querimoniã,
nisi quia nostris(quod ipse non negas)& affectibus & profe-
ctibus dei est præponenda voluntas. Alioquin quando ego
te comitem mihi charissimum valdéque necessarium,quippe
obedientissimum in agendis,studiosissimum in inquirendis,
in conferendis vtilissimum,promptissimum in rememoran-
dis,paterer lõge fieri à me,si non esset Christus in causa? Bea
ti si sic permanserimus vsq; in finem,semper & vbique quę-
rentes non quæ nostra sunt,sed quæ Iesu Christi.

G *Ad eundem.* *Epistola* LXXIII.

PLANGIS dilectissime fili R. super multis tribulationibus tuis: piisque querimoniis me quoque excitas ad plangendum. Nec enim te dolente possum non dolere, nec nisi molestus & anxius tuas molestias & anxietates audire. Verum quia hæc ipsa mala quæ te inuenisse causaris, & ego præuideram, & tibi si recordaris prædixeram, puto leuius te præscita portare debere: & mihi vnde parcere potes, molestum non esse. Satis nanque & plusquam satis crucior te carendo, te non videndo, te dulcissimo mihi solatio non fruendo: ita vt pene pœniteat me quòd te elongauerim à me. Et licet charitas hoc cogeret: quacũque tamen necessitate quo te non videam missum, plango te tãquam amissum. Cum ergo super hoc etiã velut quodam tuæ pusillanimitatis baculo me percellis, qui mihi debueras esse baculus sustentationis, tristitiam super tristitiam ingeris, & cruciatum cruciatibus addis. Etsi mihi piũ est nullas tuas angustias dissimulare: tibi tamen durum est sic affecto cũctas indicare. Quid enim necesse est satis solicitũ amplius solicitare, & absentia filij saucia patris viscera grauioribus torquere doloribus? Onus meum tibi partitus sum vt filio, vt necessario, vt fideli coadiutori meo. Vide quomodo te oporteat paternam portare sarcinam. Si enim sic portas vt me nõ alleues, sed magis premas, tu quidẽ
H es oneratus, sed ego non sum exoneratus. Hoc autem onus animarũ est, & infirmarum. Nam quæ sanę sunt, portari non indigent: ac per hoc, nec onus sunt. Quoscũque igitur de tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmuriosos, ipsorum te patrem ipsorum te noueris esse abbatem. Consolando, exhortando increpando agis opus tuum portas onus tuum, & portando, sanas quos sanandos portas. Si quis verò ita sanus est, vt magis iuuet te, quàm iuuetur à te: huius te nõ patrẽ, sed parẽ, comitẽ, non abbatem agnoscas. Quid igitur causaris te aliquorum qui tecum sunt, magis grauari consortio, quàm frui solatio, cum solus omnium omnibus datus sis solatium, tanquã omnibus sanior, omnibus fortior, qui omnibus sufficias per dei gratiam solatiari, & à nemine omnium indigeas confortari? Denique inquantum grauaris, intantũ lucraris, & inquantum iuuaris, intantum tua tibi præmia minuis. Elige ergo quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui iuuãdo grauant. Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorũ existũt. Nam qui socij laboris, proculdubio & mercedis participes erunt. Sciens ergo te missum iuuare, nõ iuuari, illius te agnosce vicarium qui venit ministrare, non ministrari. Plura tibi ad tui consolationem scribere volebam, sed nõ fuit necessarium. Nam quid opus est verbis superfluis mortuã chartam implere, vbi viua pręsens loquitur? Viso siquidem priore, puto quòd ista tibi sufficiãt, & ad eius præsentiam spiritus tuus
I reuixerit, ita vt iam consolationem scriptorum nõ requiras, cui interim licet verborum illius solatio releuari, in quo & per quem meum quoque spiritum, quem tibi in tuis literis mitti postulasti, siquo modo tamen mittere potui, missum esse non dubites: cui quippe, vt bene nosti, idem mecum consilium, eadem solet esse voluntas.

Ad eundem. *Epistola* LXXIIII.

SPERABAM charissime, aliquod me percepturum meæ pro te solicitudinis remedium, si tua te non indicante nescirem incommoda. Vnde & in alia epistola memini me ad te sic inter cætera scripsisse. Etsi inquam mihi pium est nullas tuas angustias dissimulare, tibi tamen durum est sic affecto cunctas indicare. Sed ecce vnde meas mihi curas credidi leuigari, inde fateor amplius grauari me sentio. Nam ante quidem sola quæ te innotescente perceperam, aut dolebam aut metuebam. Nunc autem quid vnquam mali euenire potest *Ouidius 1. epist.* quod ego non metuã? Imò iuxta tuum Ouidium: Quando ego non timui grauiora pericula veris? Ego quippe suspectus omnia, quo incertus de omnibus, verã sæpe de falsis tristitiam contrahere cogor. Mens siquidem quam semel affecerit charitas, sui iuris esse nõ sinitur. Metuit quod nescit, dolet quod nõ oportet, solicitatur plusquam voluerit, & vnde noluerit: compatitur nolens, miseretur inuita. Et quia vides fili nec meam meticulosam industriam, nec tuam piam pru- K
dentiam in hac parte prodesse mihi: iam, quæso, noli celare quæ circa te aguntur: ne vnde te mihi parcere putas, magis affligas. Opuscula mea quæ habes, da operam cum opportune potueris, vt habeam.

Ad Artaudum Pultariensem abbatem. *Epistola* LXXV.

QVICQVID gratiæ & dilectionis sibi impendere possunt absentes amici, puto & me debere tibi, & mihi deberi à te, non solum ob consortium propositi & professionis, sed etiam ex debito nostrę inuicem pristinę societatis. Quæ tã grata vtrique, tãmque debita deuotio, quantum in vnoquoq; nostrum ferueat, in nullo euidentius agnoscere seu innotescere possumus, quàm si alterutrum nõ celemus si quid forte de alterutro quod nõ deceat audimus. Audiui autem ego de te, quòd de sancto cõuentu tuo abbatiam in Hispania constituere velis. Quod mihi nimirum in magnã admirationem venit, quid causæ videlicet sit, quid consilij, quidve vtilitatis, quod filios tuos exulare cupis, in locum vtique tam longinquum, tanto sumptu & labore & quærẽdum & ædificãdum: cum prope te habere possis, vbi eos colloces, iam ædificatũ & bene præparatum. Nec enim (vt reor) hinc te excusare potes quòd locus ille tuus nõ sit: cum certissime sciam, quòd facillime si vis tuus esse possit. Nunquidnam abbas dominus P. qui illum tenet, tibi requirenti negaret? Imò L
si velles accipere, gratissimum haberet: non quia bonus non est, sed quia sibi, vt scis, opus non est. Timendũ valde tibi pariter & mihi, ne si solicite in operibus nostris non seruamus quod apostolus dicit: Nemo adolescẽtiam suam contemnat: citius quia iuuenes sumus de leuitate notemur. Sed confido quia tu consultius ages: & locum qui vicinior etiam constructus est, eliges: quem amico quidem tenenti, nosti oneri esse, tibi autem necessarium fore.

Ad eundem *Epistola* LXXVI.

VNDE placuit tuæ dignationi fratrem hunc nostram paruitatem consulere: sic nos quod nobis visum fuit, noueris consilium dedisse, vt saniori non præiudicauerimus. Ne ergo rerum quas scis, superflua narratione te grauemus, hæc est summa consilij. Periculosum quidem est, & fortassis illicitum, hominem post diutinam in domo & habitu religionis conuersationem ad seculum redisse: quiq; prius & adhuc priore vxore viuente ac consentiente fortissime ac diutissime continentiam tenuit, secundis rursus amplexibus se ineptissime atque inhonestissime implicuisse. Quia tamẽ publice ac solenniter iuxta morem cæterorum hominum, & sine querela vel calumnia ipsum qualecũque coniugium celebratum fuit: non nobis videtur tutum, illum illam non consentientem dimittere nisi prius episcopalis auctoritatis vel cõsi- M
lio fretum vel imperio, aut certe ecclesiastico canonicóque iudicio. Quoniam verò hoc tam grande hominis periculum ad te nimirum non minima ex parte respicere credimus (ex eo quippe quòd volentem ac flagitantem suum confirmare propositum, nimis suscipere distulisti, occasione sumpta, diabolus in hæc eũ mala præcipitauit) omnino ex charitate suademus & consulimus vt quacunq; industria, quocũque sumptu vel labore potes miserũ omnimodo satagas liberare: cõueniendo scilicet aut mulierem vt illum sponte dimittat, & continentiam promittat, aut episcopum vt ambos vocari iubeat, & quod recto posse fieri credimus iudicio, separet.

Ad magistrum Hugonem de sancto Victore.
Epistola LXXVII.

SI TIBI videor tardius rescripsisse, scito me tardè quoque accepisse ad quod rescriberẽ. Nam quod miseras, nõ continuo ad me vsque perlatũ est, sed Pontiniaci diu ante retentum. Porro vbi accepi, moram minime feci in rescribendo. Cęterũ id breuius quàm tua forte deposcebat intentio, sed nõ plane quàm mea occupatio sineret. Curaui tamen ne te vtcunque lateret quicquid super interrogatis ego sentirem, tuo sane eadem mea sensa & ocio & ingenio plenius astruẽda relinquens, si ita oportere cognoueris. Nec dubito ad manum tibi esse rationes certas

A tas & congruas auctoritates quibus facile id poſsis. Is ergo cuius me reſpondere aſſertionibus iubes,& nomen taces,tibi nouerit à me ſuper conſultis quod ſentio dictum, non ſibi contradictum,etiã ſi quid aliter ab ipſo ſapimus. Nam ſi verum nos ſapimus,veritas ei contradicit,non nos.Sed enim ſi nõ confunditur acquieſcere veritati, & veritas cum eo ſapit, & nos.Sin autem,ſeruum dei tamen non oportet litigare:ſed magis patientem eſſe ad omnes. Ideóque non quærimus pu-
2.Tim.2.d gnas verborum,nouitates quoque vocum iuxta apoſtolicam doctrinam euitamus. Patrum tãtum opponimus ſententias, ac verba proferimus,& nõ noſtra. Nec enim ſapientiores ſumus quàm patres noſtri. Abundet ſane in ſuo ſenſu qui vult quantum vult,dummodo nos patiatur in ſcripturarum ſenſibus abundare,quomodo dicit apoſtolus:Nõ quòd ſufficien-
2.Cor.3.d tes ſimus cogitare aliquid à nobis,tanquam ex nobis,ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Scribis itaque quandam aſſerere(neſcio quem:nam non nominas)ex quo primum dictum
Ioan.3.a à domino legitur: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,nõ intrabit in regnũ cœlorũ,ex eo neminẽ abſque eodem percepto actualiter viſibili ſacramẽto,vel eius vice martyrio, vllatenus potuiſſe ſaluari: ſed etſi forte illud quiſpiam cum vera fide & contritione cordis expeteret,ſed præuentus mortis articulo aſſequi quod cuperet non valeret, tamen omnino damnari. Vbi primo de temporis quidem præfixione
B durum nimis auſterumq; videtur, vt videlicet verbũ abſconditum palam iam noceat,& ante iudex feriat quàm minetur: quódq; interim in tenebris loquitur & in aure ſaluator,nondum quidem ſaluet,quia nondum apparet,& iam mundũ impleat condemnatis.Itane ergo verbum ſalutis,& præceptum vitæ,nõ prius vitam reſtituere valuit,quàm mortẽ inflixerit, idque eo innocentibus quo & neſcientibus adhuc voluntatẽ domini ſui?Num gentem ignorantem & iuſtam,vt cum ethnico loquamur,debuit interficere deus? Quis ita ſapiat?Non equidem vitæ concordat auctori,morte quidem quam exterminare venerat,vti mox in initio viarum ſuarum ad præiudicium ſeculi, cœleſte adhuc recentiſsimũ ignorantis edictum. Nephas eſt profecto ſentire de omnium largitore bonorum quòd tam malum principiũ dederit aduenieñs. Minime prorſus id ego cuipiam de Chriſto aſſenſerim,quod magis ab antichriſto merito formidatur, quia videlicet & ipſe parauerit ſagittã ſuam in pharetra, vt ſagittaret in obſcuro rectos corde.Quanti namque interim toto orbe nõ baptizati moriuntur, profecto ignorantes quid cum Nichodemo Ieſus noctu ſecretóque confabuletur? Quid ergo? Necdum lex promulgatur,& iam præuaricantes tenentur? Et quomodo, inquit,
Rom.10.c credent in eum quem nõ audierunt? Quomodo vero audiẽt ſine prædicante?Quomodo autem prædicabunt niſi mittantur?Necdum iniuncta,necdum vulgata,necdum audita præ-
C dicatio eſt, & iuxta pigri ac nequã ſerui ſentẽtiam tam durus eſt dominus,vt necdum ſata iam metere velit, & non ſparſa colligere? Abſit. Sed audi magis huius rei veritatem. Qui vnus eſt magiſter in cœlo & in terra, ei qui magiſter tãtum in Iſraël erat, familiari priuatóque colloquio tradebat quod traderet,docebat quod doceret,non quod exigeret & ab abſentibus, non vnde præſcriberet & his qui non audierant. Valde quippe iniuſte exigitur obeditio, vbi non præceſſerit auditio.Neque enim tale eſt hoc,quod & abſque promulga-
Tob.4.c tione naturalis lex ignorare non ſineret, quale verbi gratia illud eſt: Quod tibi non vis fieri,alij ne feceris. Factitium enim magis quodammodo eſt,& nõ naturale mandatũ.Quænam enim natura ſeu ratio docet internam æternámque ſalutem, mortaliũ neminem poſſe percipere,cuius foris corpus perfuſum viſibili non fuerit elemento? Sacramentum dei altiſsimi eſt ſuſcipiendum, non diſcutiendum, venerandum non diiudicandum,fide ſortitũ,non innatum,traditione ſan-
Rom.10.c citum,nõ adinuentum ratione.Porro fidem neceſſe eſt vt auditus præceſſerit, dicente apoſtolo: Ergo fides ex auditu. Quod ergo omnino ſciri nõ poterat ſi nõ audiretur,quo pacto quæſo exigi debeat & antequã audiretur.Vide autẽ quomodo hoc refugit apoſtolus, & de ſolo auditu conuincit incredulos. Sed dico, inquit,nunquid non audierunt? Ac ſi dicat:Excuſari poterant,ſi non audiſſent.Vbi enim non eſt lex,
Pſal.18.a nec præuaricatio. Nunc vero cum in omnem terram exierit ſonus prædicantium,& in fines orbis terræ verba eorũ: quia D
diſsimulari iam non valet auditus,profecto inexcuſabilis eſt & contemptus. Multa profecto ſcienda neſciuntur,aut ſciendi incuria,aut diſcendi deſidia,aut verecundia inquirendi. Et quidem huiuſmodi ignorantia non habet excuſationem.Sed nunquid forte tale eſt hoc quod inquiſitum humano poſsit addiſci magiſterio?Homo hominis niſi ipſo indicante nõ intelligit cogitatum:quanto minus diuinum quis poterit inueſtigare conſilium,niſi cui ipſe voluerit reuelare? Audi denique ipſum: Si non veniſſem,ait, & locutus eis non fuiſſem: Ioan.15.d
peccatum nõ haberent.Non dicit ſimpliciter,& locutus non fuiſſem,ſed interſerens eis,& locutus eis,inquit,non fuiſſem: oſtendens ſine dubio non ante cenſeri inexcuſabiles de contemptu,quàm ad ipſorum vſque notitiam iuſsio perueniret. Nam ſi locutus quidem fuiſſet,ſed non eis,inobedientiæ culpam ignorantia nihilominus excuſaret. Nunc autem,inquit, quoniam locutus ſum eis, excuſationem non habent de peccato ſuo.Vnde & aiebat:Ego palam locutus ſum mũdo,& in Ioan.18.d
occulto locutus ſum nihil. Nõ,quòd ſuos domeſticos multa in occulto priuatímq; nõ docuerit,ſed quòd tanquã nihilum interim reputaret,& nec pœnam nec præmiũ ea augere quæ in ſecreto tradebat iudicaret,donec de medio fierẽt, & prodirẽt in lumine. Denique & dicebat:Quod dico vobis in te- Matt.10.c
nebris,dicite in lumine: vt merito videlicet iam audientibus obedientiæ vel meritum aſcriberet, vel cõtemptum cum in E
medio proferrentur.Item,Qui vos,audit,inquit,me audit:& Luc.10.c
qui vos ſpernit,me ſpernit. Ac ſi diceret:Iudicium meum inter obedientes & contẽnentes,nõ de mea ſecreta traditione, ſed de veſtra publica prædicatione pendebit. Sed forte aliquis dicat eos quidem qui non audierunt, etſi nõ de contemptu iudicari, damnari tamen propter originale peccatum, à quo vtique niſi per lauacrum emundari minime potuerunt. At vero quis neſciat & alia præter baptiſmum contra originale peccatum remedia antiquis non defuiſſe temporibus? Abrahæ quidem & ſemini eius,circuncisionis ſacramentum, in hoc ipſum diuinitus traditũ eſt. In nationibus vero quotquot inuenti fideles ſunt:adultos quidẽ fide & ſacrificiis credimus expiatos, paruulis autem etiam ſolam profuiſſe imò & ſuffeciſſe parentum fidem. Porro hoc ita vſque ab baptiſmi tempora perduraſſe, quo vno ſubſtituto, vacaſſe cætera. Quærimus itaque baptiſmi tempus ex quo cœperit.Ex quo, inquit,primùm dictum eſt:Niſi quis renatus fuerit,&c.Tene Ioan.3.a
ergo firmiter dictum hoc ad Nichodemum vtique amicũ Ieſu,occultum tamen propter metum Iudæorum, occultúmq; illud de nocte requiſiſſe colloquiũ. Quanta autẽ putas obiſſe interim,vt de gentibus taceam,milia circunciſorum, cũ necdum in lucem prodierit quod de baptiſmo tunc in tenebris dicebatur? Quid ergo? Damnatos illos omnes dicimus, quia baptizati non ſunt? Fit ergo iniuria antiquo illi dei æquè mã- F
dato,ſi nouo adhuc furtiue quodammodo ſuperueniẽte,non tamen ſubueniente,illud ita ſubito euanuiſſe putetur,vt prodeſſe deinceps nõ valeret.Et quidẽ quàm lõge poſt putas publice prædicatum & clamatum ſuper tecta fuiſſe:Si circunci- Gal.5.a
damini,Chriſtus vobis non proderit?Quomodo deinde ſta- Matt.11.d
bit illud, quia à diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorum vim patitur: ſi præcipue tunc temporis contigiſſe conſtiterit huiuſcemodi à regno violentam interclusionem,qualis quidem nec ante fuerit,nec poſt futura ſit?Sancito quippe noui myſterij decreto,ſed adhuc ſecreto:quiſnam, quæſo,morientibus interim ad regnũ patet acceſſus, dum & vetus iam deficit, quoniam à nouo excluditur: & nouum tamen non ſubuenit,quoniã dum neſcitur nõ percipitur? O infœliciſsima illa tempora,quæ ſola à ſeculis omni penitus ſalutis remedio vacua tranſierunt,dum & circuncisio quæ illo vſque viguerat, prodeſſe iam ſubripiente baptiſmate non auderet: & baptiſma quoniam adhuc lateret non ſuccurreret. Forſan dormiebat eo tẽpore deus,nec fuit interim qui redimeret,neque qui ſaluum faceret. Satis profecto ex his quantum reor apparet quòd damnatio non baptizatorum, & fruſtratio circunciſorum, & euacuatio ſacrificiorum, quæ forte contra originale peccatum ritus obſeruabat antiquus,generaliter iam tũc minime cœperit quãdo Nichodemo clam dictum eſt:Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in re- Ioan.3.a
gnum

G gnum cœlorum, ſed nec quando apoſtolis palam iniunctum *Matt.28.d* eſt: Ite & docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Sed ex eo tempore tantum cuiq; cœpit antiqua obſeruatio non valere, & nõ baptizatus quiſque noui præcepti reus exiſtere, ex quo præceptũ ipſum inexcuſabiliter ad eius potuit peruenire notitiam. Sane paruulis & necdum ratione vtentibus, quia ſola nocere creditur peccati contagio, non etiã mandati præuaricatio, tandiu credendum eſt antiqua valuiſſe ſacramenta, quandiu palam interdicta non fuiſſe cõſtiterit. An vero vltra, penes deum eſt, non meum, diffinire. Porro in maiori ætate quiſquis poſt vulgatum vbiq; baptiſmi remedium renuit iam baptizari, generali originaliq; maculæ addit & ex proprio crimen ſuperbiæ, duplicem ſecum portãs iuſtiſsimæ damnationis cauſam ſi ſic de corpore exire contigerit. Tamẽ ſi ante exitum reſipuerit, & voluerit & petierit baptizari, ſed mortis preoccupatus articulo forte obtinere nequiuerit, dum non deſit fides recta, ſpes pia, charitas ſyncera, propitius ſit mihi deus, quia huic ego ob ſolã aquã ſi defuerit, nequaquã omnino poſſum deſperare ſalutẽ, nec vacuã credere fidẽ, nec confundere ſpem, nec excidere charitatem, tantum ſi aquam non contemptus, ſed ſola (vt dixi) prohibeat impoſsibilitas. Si quis aliter ſapit, viderit vnde ſibi quod aſſerit perſuaſerit: nam me non facile fateor aſſentire ſi nõ firmior induxerit vel ratio ad intel-

H ligendum, vel ad credendum auctoritas. Sed miror admodum ſi nouus iſte nouarum inuentor aſſertionum, & aſſertor inuẽtionum, inuenire in hoc rationem potuerit quę ſanctos patres latuerit Ambroſium & Auguſtinum, ſiue auctoritatẽ eorundem auctoritate potiorem. Nam ſi neſcit, vterq; idem profecto ſenſit quod fatemur ſentire & nos. Librum certe Ambroſij de morte Valentiniani legat ſi non legit, recolat ſi iam legit, non diſsimulet ſi recolit: & aduertet ſine dubio ſanctum, homini non baptizato & mortuo fidenter de ſola fide ſalutem præſumere, & tribuere indubitanter bonę voluntati quod defuit facultati. Legat & Auguſtini contra Donatiſtas de vnico baptiſmo librum quartũ, & ſe vel agnoſcat imprudenter deceptũ, vel probet impudenter obſtinatum. Baptiſmi, inquit, vicem aliquando implere paſsionẽ, de latrone illo *Luc.23.f* cui nõ baptizato dictum eſt: Hodie mecum eris in paradiſo: beatus Cyprianus non leue documentum aſſumit. Et addit. Quod etiam atque etiam cõſiderans, inuenio, inquit, non tantum paſsionem pro nomine Chriſti, id quod ex baptiſmate deerat poſſe ſupplere, ſed etiam fidem conuerſionémq; cordis ſi forte ad celebrandum myſterium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Et infra. Quãtum itaque, ait, valeat etiam ſine viſibili ſacramento baptiſmi quod ait apo- *Rom.10.c* ſtolus: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem: in illo latrone declaratum eſt. Sed tunc, inquit, im-

I pletur inuiſibiliter, cum myſterium baptiſmi nõ contemptus religionis, ſed articulus neceſsitatis excludit. Et quidem non ignoro retractare ipſum id quod poſuerat teſtimoniũ de latrone, minúſque idoneum ad comprobandam illã ſentẽtiam confiteri, eo ꝙ ſane incertum ſit vtrumnã fuerit baptizatus. Cæterũ ſententiam & audacter proſequitur, & multipliciter confirmat, nec vſpiam (niſi fallor) retractaſſe reperies. Itẽ in alio loco Auguſtinus cum aliquos præmiſiſſet quos ſcriptura commemorat inuiſibiliter quidem non tamen etiam viſibiliter ſanctificatos, tandem infert: Ex his colligitur aut inuiſibilem ſanctificationẽ quibuſdam affuiſſe & profuiſſe ſine viſibilibus ſacramentis, quæ pro temporum diuerſitate mutata ſunt, vt alia tunc fuerint, & alia modo ſint. Et paulopoſt: Nec tamen, inquit, viſibile ſacramentum omnino contemnendum, nam contemptor eius inuiſibiliter ſanctificari non poteſt. Vbi ſatis euidenter oſtendit fidelem & conuerſum ad dominum, non ſi nequiuerit, ſed ſi contẽpſerit baptizari, fructu priuari baptiſmatis. Ab his ergo duabus columnis (Auguſtinum loquor & Ambroſium) crede mihi, difficile auellor. Cum his inquam me aut errare, aut ſapere fateor: credẽs & ipſe ſola fide hominem poſſe ſaluari, cum deſiderio percipiendi ſacramẽtum, ſi tamen pio adimplendo deſiderio mors anticipans, ſeu alia quæcũque vis inuincibilis obuiarit. Vide etiam ne forte ob hoc ſaluator cum diceret: Qui crediderit *Marc.16.d* & baptizatus fuerit, ſaluus erit: caute & vigilanter non repetierit: Qui vero baptizatus non fuerit: ſed tantum, qui vero, K inquit, non crediderit, cõdemnabitur. Nimirum innuens ſolam interdum fidem ſufficere ad ſalutem, & ſine ipſa ſufficere nihil. Quapropter etſi martyrium vicem baptiſmi poſſe implere conceditur, non plane hoc facit pœna, ſed ipſa fides. Nam abſque ipſa quid eſt martyrium niſi pœna? Quæ ergo martyrio præſtat vt abſque vlla dubietate pro baptiſmate reputetur, ipſa ita infirma & imbecillis per ſe erit, vt quod dare alteri valet, ſola non valeat obtinere? Et prorſus ſanguinis pro Chriſto effuſio magnæ cuiuſdam fidei indubitata probatio, nõ deo tamen, ſed hominibus. Sed quid ſi deus qui profecto ad probandũ quod vult, nullis indiget experimẽtis, ęquè magnam in corde cuiuſpiam in pace morientis inſpicit fidem, martyrio quidem non interrogatam, martyrio tamen idoneam? Si recordatus fuerit homo necdum ſe ſalutis percepiſſe myſterium, & dolens pœnitẽnſque toto deſiderio expetierit, ſed aſſequi mortis celeritate præoccupatus nequiuerit, damnabit fidelem ſuum deus, damnabit inquam hominem pro ſe etiam paratum mori? Paulus dicit: Nemo poteſt *1.Cor.12.a* dicere, dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto. Hũc ergo qui in articulo mortis non ſolum inuocat dominum Ieſum, ſed ipſius quoque toto deſiderio expetit ſacramentum, dicemus aut non loqui in ſpiritu ſancto, & falſus erit apoſtolus, aut & cum ſpiritu ſancto damnari? Saluatorẽ habet habitantem per fidem in corde, & in ore per confeſsionem, & cum ſaluatore L damnabitur? Pro certo cum non aliunde martyrium niſi ex fidei merito illam obtinuerit prærogatiuam, vt ſingulariter vice baptiſmi ſecure ſuſcipiatur, non video cur nõ ipſa æquè & ſine martyrio apud eum tantundem poſsit, cui & ſine martyrij probamento proculdubio innoteſcit. Poſsit ſane tantũdem dixerim quantum ad ſalutis ſpectat obtentũ, non autem ad meriti cumulum, quod indubitãter martyrium antecellit. Legimus: Omnis qui odit fratrem ſuũ, homicida eſt. Et item: *1.Ioan.3.c* Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eã, iam mœcha- *Matt.5.d* tus eſt in corde ſuo. Quid planius quàm quòd voluntas pro facto reputetur vbi factum excludit neceſsitas? Niſi forte putetur in malo, quàm in bono efficacior inueniri volũtas apud deum qui charitas eſt, & promptior eſſe ad vlciſcendum q̃ ad remunerãdum miſericors & miſerator dominus. Quomodo is qui alieno debito ſe teneri forte in extremis poſitus recolit, ſi deſit vnde perſoluat, ſola nihilominus pœnitẽtia & cordis contritione obtinere veniam creditur, ne iam pro eo dãnetur: ſic ſola fides & mentis ad deũ conuerſio ſine effuſione ſanguinis & ſine perfuſione aquæ ſalutẽ ſine dubio operatur volenti ſed non valenti prohibente articulo baptizari. Et ſicut nulla illi pœnitentia remittitur peccatũ, ſi cum poſſit non reſtituit ablatum: ſic & huic nulla proderit fides, ſi cũ poſsit non percipit ſacramentum. Quanquam & fidem conuincitur non habere perfectam ſi negligit. Vera enim & ple- M na fides vniuerſa pręcepta cõplectitur. Eſt autem hoc vnum, ipſúmque præcipuum ex præceptis. Merito ergo non fidelis, ſed plane rebellis atque contemptor reputabitur quiſquis obedire renuerit. Quomodo denique fidelis, qui dei contemnit ſacramentum? Sane infantes quia hanc prohibente ætate non poſſunt habere fidem, hoc eſt cordis ad deum cõuerſionem, conſequenter nec ſalutẽ ſi abſque baptiſmi perceptione moriuntur. Non quòd vel ipſi quando baptizantur, fide omnino careant, ſine qua impoſsibile eſt vel ipſos placere deo: ſed ſaluantur & ipſi per fidem, non tamẽ ſuam, ſed alienam. Dignum nempe eſt & ad dei ſpectat benignitatem, vt quibus fidem ætas denegat propriam, gratia prodeſſe concedat alienam. Nec enim omnipotẽtis iuſtitia propriam putat ab his exigendam fidem, quos nouit propriam nullam habere culpam. Porro aliena opus eſt fide, cum ſine ſorde non naſcantur aliena, quatinus nec à paruulis alienum ſit quod de omnibus generaliter dicitur: Fide mundans corda eorũ. Nec *Acto.15.c* dubium, ꝙ macula contracta ab aliis, aliorũ quoque fide valeat vel debeat emundari. Hęc ſunt quippe iudicia diuinæ iuſtitiæ, in quibus exultans ſanctus Dauid, Memor fui, inquit, *Pſal.118.g* iudiciorum tuorum à ſeculo domine, & cõſolatus ſum. Hucuſque de his. Aſſerit præterea, vt dicis, ille quem dicis, omnes antiquos iuſtos, quotquot videlicet Chriſti aduentũ præceſſerunt, tantam omnino habuiſſe præſcientiam futurorum, quantam

A quantam nos qui pòst sumus, præteritorum scientiam: ita vt
nullus vel simplicium iustorum aliquid prorsus ignoraret ex
omnibus quę modo nobis euangelica pandit historia. Verbi
gratia. Verbum incarnatum, partum vigilantem, doctrinam
saluatoris, miracula, crucem, mortem, sepulturam, descensum
ad inferos, resurrectionem, & ad cœlos ascensionem, sic om
nino omnibus illorũ temporum iustis & aperte omnia & di-
stincte singula fuisse pręcognita: quemadmodũ suo sunt tem
pore post exhibita, & modo cognita nobis: adeo vt nec iusti
fuerint nec salui sint quibus ita clara omnia & perspicua nõ
fuerunt. Et id quidem falsum. Verum ad refellendum tu tan-
ta in tua epistola posuisse videris, vt nil addendum penitus
putem: & pene quid addi possit, non inueniam. De homine
tamen qui ista loquitur, pace ipsius dico paucis quod sentio.
Videtur plus nouitatis curiosus, quàm studiosus veritatis, gra
uarìq; de omni re sentire cum aliis, & dicere quod aut solus
nõ dixerit, aut primus. Vnde fit vt in his quæ sentit & loqui-
tur, modum omnino tenere aut ignoret aut dissimulet. Ecce
enim & in hac assertione sua dum pares in scientia facit om-
nes qui ventura sperabant, iis qui præterita legunt, deum
profecto aut nimis parcum prædicat, aut nimis largum: ocu-
lum discretionis ex nulla parte aperiens. Aut enim numerũ
electorum illius temporis sub paucitate redigit rarissimorũ
spiritualium, quos pro suæ sanctitatis speciali excellentia in-
B signes illustrésque illis temporibus extitisse, ac singulari mu-
nere spiritus singula vti ventura erant præuidere certissime
potuisse scriptura cõmemorat: & sic nimis abbreuiat manũ
dei, dum præter paucos illos perfectissimos neminem eo tẽ-
pore putat potuisse saluari: aut certe si & illa tempora mul-
titudinem saluandorum etiam præter istos habuisse non dif-
fitetur, magnam sed inauditam diuini muneris largitatem ve
teri populo collatam asserit, si quidẽ omnem multitudinem
omnia quæ de mysterio nostræ redemptionis superius enu-
merata sunt, liquido pręcognouisse constiterit. Cum enim ex
his quippiam tunc nec scriptum manifeste, nec publice præ-
dicatum fuisse manifestum sit, restat vt fateamur omnia om
nibus per spiritum reuelata fuisse: & sic omnes spirituales,
omnes perfectos, omnes extitisse prophetas, quotquot ab
aduentu domini retro iusti & salui fuerũt. Fuit itaq; antiquis
tẽporibus aut perrara salus, aut nimium numerosa perfectio.
Quorum quidẽ quodlibet sapere, discretionis terminos ex-
cedere est. Quòd si videtur tolerabilius, imò & deo iustius
iudicatur, replesse potius & ditasse secula illa multitudine
perfectorum, quàm saluandorum tanta fuisse paucitate con-
tentum, quatinus & salui non pauci tunc fierẽt, & omnes ni-
hilominus repleti spiritu prophetico necdũ reuelata myste-
ria iam tunc penetrarent: si inquã hoc recipitur, benedicimus
quidem deum in donis suis, sed quid tempori gratię reserua-
C tũ sit, non videmus: nisi quòd tẽpus gratiæ illud potius iuxta
sententiã hanc fuerit appellandum, in quo tot & tãtæ dei po
pulo diuitiæ spiritus affluebant: vt illud prorsus incredibili
fœlicitate cerneretur impletum quod Moyses optabat cum
Num.11.f diceret: Quis dabit vt omnes prophetent? Quæso quid simi-
le attulit euangelium? Frustra gloriatur Paulus de primitiis
spiritus quas se putat cum suis coapostolis accepisse, cum nil
1.Cor.12.d tale in diebus suis potuerit experiri. Deniq; aiebat: Nunquid
omnes prophetæ? Frustra inquam gloriatur de euãgelio suo
Gala.1.a quia nõ ab homine neq; per hominẽ illud acceperit, sed qua-
si speciali quadã prærogatiua per reuelationem Iesu Christi,
cum & ante ipsum per spiritum fuerit etiam populis reuela-
tum. Sed nec apostolus Petrus profecto debuit propheticũ
Actu.2.c illud ad sua tempora retorquere: Effundã de spiritu meo su-
per filios & filias vestras, & prophetabunt filij vestri & filię:
si abundantior iam præcesserat transactis seculis effusio spi-
ritus. Aut certe propheta, vel potius in propheta deus, si ve-
re illa tempora apostolica cum hoc diceret intuebatur, non
plane, effundam, sed subtraham magis de spiritu meo dixisse
debuerat. Quid enim? Si filiis euangelij omnes veteres iustos
pares facimus in scientia, nunquid non & superiores in gra-
tia consequenter fateri necesse est, vtpote quos non lectio
sicut nos, aut prædicatio, sed ipsa vnctio docuerit omnes de
omnibus? Esto tamen, toleremus nos nostrã iniuriam, & apo
stoli quoq; suam, vt & ipsis minimi eriã antiquorum iustorũ
comparentur in scientia, præferantur in gratia. Sed est sane D
quod vllo omnino pacto merito nõ ferimus, vt dominus vi-
delicet gloriæ sentiatur vel falli vnquã potuisse, vel fallere vo
luisse. Qui quidem ipse protestatus est, inter natos mulierum *Matt.11.b*
maiorem Ioanne baptista non surrexisse. Vide autem si non
vere falsum fateri cogimur veritatis hoc testimonium, si tan
tum tribuamus veteribus, quantũ nec Ioãni vendicare vale-
mus. Non vtique fit iniuria Ioanni, si quid ignorasse creditur
aut dicitur, nimirum quod & ipse non diffitetur. Sed si quod
præconi veritatis negamus, contra præconiũ veritatis alteri
damus, hoc non tantum iniuria, sed & blasphemia est, & pla-
ne Ioanni non contradicere, sed veritati. Quid ergo? Amicus *Ibidem.*
sponsi dubitat & quærit: Tu es qui venturus es, an alium ex-
pectamus? & nos milibus hominum certitudinem de omni-
bus nostro mendacio confirmamus? Nec ipsos de se ita vere
res sensisse paucis aduertere possumus. Moyses scribit deum
ad se loquentem dixisse sic: Ego sum deus Abraham, & deus *Exo.3.b*
Isaac, & deus Iacob, & nomen meum Adonai non indicaui
eis, subaudis, sicut tibi. Ostendit ergo se de dei notitia plus
aliquid præcedentibus patribus accepisse. Dauid quoque su-
per doctores suos & seniores donum sibi intelligentiæ au-
dacter præsumit ita dicens: Super omnes docentes me intel- *Psal.118.n*
lexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Et rursum: Super
senes intellexi. Sed & propheta Daniel, Pertransibũt, ait, plu- *Dan.12.b*
rimi, & multiplex erit scientia: ampliorem scilicet rerum no- E
titiam promittens & ipse posteris. Si ergo (vt ait etiam san-
ctus papa Gregorius) secundum incrementa temporum cre-
uit & scientia spiritualium patrum, & quanto viciniores ad-
uentui saluatoris extiterunt, tanto mysterium salutis plenius
perceperunt, non est dubiũ quin in his qui & præsentes fue-
runt, multo amplius cõtulerit rerum ipsarum exhibitio, atq;
præsentia exhibentis. Deniq; & audiunt: Beati oculi qui vi- *Luc.10.d*
dent quæ vos videtis. Item: Vos autem dixi amicos, quia om- *Ioan.15.c*
nia quęcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Multi, in- *Luc.10.d*
quit, reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, &
non viderunt: & audire quæ auditis, & nõ audierunt. Quare?
Vt videlicet clarius largiúsque perciperẽt, quod vix tenuiter
obscuréque præsenserant. Alioquin quid opus erat foris vi-
dere carnem, & carnis audire sermones, si iam intus à spiritu
fuerant perfecte instructi de omnibus, præsertim cum domi
nus dicat: Caro nõ prodest quicquã, spiritus est qui viuificat? *Ioan.6.g*
Quòd si prophetæ & qui illustriores videbantur in illo po-
pulo, non omnes omnia liquido æqualiter agnoscere value-
runt, sed alij plus, alij minus, prout eis spiritus dabat, diuidens
singulis prout volebat, idque absque præiudicio suæ sanctita
tis atque perfectionis: quãto magis simplicioresquique iusti
sine detrimẽto salutis, saluationis tempus, modum, & ordinẽ
nescire potuerũt, quæ tamẽ certa spe & fide vt promissa fue
rant firmissime tenuerunt? Quanti hodiéque profecto in po F
pulo Christiano vitæ æternæ, seculíque futuri quod indubi-
tanter credunt & sperant, & ardenter desiderant, formam ta-
men ac statũ ne cogitare quidem vel tenuiter norũt? Ita ergo
multi ante saluatoris aduentum, deum omnipotentem tenẽ-
tes & diligentes suæ salutis gratuitum promissorẽ, credentes
in promissione fidelem, sperantes certissimũ redemptorem:
in hac fide & expectatione saluati sunt, licet quando & qua-
liter & quo ordine salus repromissa fieret, ignorarent. De-
nique Beda aperte docet aperta omnia omnibus nequaquã
fuisse quæ de Christo futura erant, quod tu quoque testimo-
nium in tua epistola posuisti. Vnũ, inquit, idémque dominicæ
crucis trophæũ prius prophetæ & Moyses quã apostoli no-
uerant & prædicabãt, sed prophetæ hoc aliquotiens figuratis
velatísque sermonibus, apostoli autem apostolorúmque suc-
cessores patefacta luce euangelij semper aperte prędicabant:
ita vt nunc omnis populus Christianus scire & confiteri de-
beat fidem quam eo tempore pauci admodum, & perfectio-
res quique nouerunt, quanuis omnis populus dei etiam tunc
eiusdem mysteria fidei in legalibus ceremoniis typice por-
taret. Multa sunt quæ ad hæc confirmanda concurrunt, sed
modus epistolaris cuncta non patitur, nec opus est. Arbitror
enim (vt ante iam dixeram) me quoque non respondente, ea
potuisse sufficere quę tua super hoc epistola cõtinet: Sed hoc
addidi, ne intactum quid pręterirem ex omnibus quę petisti.

G Iam contra assertionem tertiam non multum nobis arbitror laborandum: tum quòd manifestã nimis præferat falsitatẽ, tũ quòd ipse eius inuentor, in sua superiori sentẽtia ipsam per se satis impugnet, sibimetipsi contrarius. Cum enim de nocturno illo priuatóque susurrio domini cum Nichodemo, laqueũ nectat publicæ damnationis per totum orbem ignorãtibus, arbitrans videlicet neminem ex illa hora potuisse saluari qui non fuerit baptizatus, nónne aperte peccatum ignorantiæ, & peccatũ damnabile confitetur? Nisi forte tam proteruus sit, vt deum homines sine culpa damnare existimet. Verendũ tamen ne si vel breuiter non respondetur stulto iuxta stultitiã suam, putans forte sapientiam, securius spargat seminarium vecordiæ in auribus insipientium, & ita iam insipientiæ eius non sit numerus. Veritatis proinde testimoniis paucis & manifestis, manifestum mendacium confutetur. Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantiis deprecatur, sed potius prophetam irrideat deprecantem & dicentem: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. *Psal.24.b* Forsitan & reprehendet deũ exigentem pro peccato ignorantiæ satisfactionẽ. Loquitur enim in Leuitico ad Moysen dicens: *Leuiti.4.c* Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritq; vnum ex his quæ lege domini prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationémq; peccati.
H Et rursum: Qui orabit pro eo quod nesciẽs fecerit, & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in domino. *Ibidem.* Si ignorantia nunquã peccatũ est, cur dictũ est in epistola ad Hebręos, *Heb.9.b* quia in secundo tabernaculo semel in anno solus pontifex intraret nõ sine sanguine quem offerret pro sui & populi ignorantia? Si peccatum ignorantiæ nullum est, nõ ergo peccauit Saulus ꝙ persecutus est ecclesiam dei, *1.Tim.1.e* quoniã quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate. Bene itaq; faciebat quòd erat blasphemus & persecutor, & contumeliosus, quòd erat spirans minarũ & cædis in discipulos domini, in hoc ipso quippe abundãter ęmulator existens paternarum suarum traditionum. Non ergo debuit dicere, misericordiam cõsecutus sum, *Gala.1.c* sed mercedem recepi, quippe quem ignorantia à peccato reddebat immunem, *1.Timo.1.c* insuper & æmulatio remunerabilem iudicabat. Si, inquã, ignorãtia nunquã peccatur, quid ergo causamur aduersus occisores apostolorum, quoniam quidẽ non solũ malum esse nescierunt interficere illos, *1.Ioã.16.a* sed insuper quoque id faciendo arbitrati sunt obsequiũ se præstare deo? Sed & frustra in cruce saluator pro suis orabat crucifixoribus, *Lucæ 23.e* quippe nesciẽtibus (ipso teste) quid facerent, & ita nequaquã peccãtibus. Neque enim phas est vllatenus suspicari mentitum fuisse dominum Iesum aperte perhibentem eos ignorare quid facerent, etsi forte de apostolo dubitet quis quòd carnem suã æmulans, sicut homo mentiri potuerit, *2.Cor.2.c*
I vbi ait: Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Nunquid non ex his satis apparet in quantis iaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat peccati posse interdum per ignorantiam? Sed de his hactenus. In fine mihi insinuas, amicabiliter quidem moueri aliquos super quadam mea sentẽtia, qua dixi cum euangelium exponerem, consiliũ dei nulli etiã beatorum angelorum antequã virgini reuelatũ. Primo quidem inde (vt arbitror) quia non satis iuste mouentur aduertere possunt, quòd eandẽ sententiam nõ constanter affirmo, sed cum temperamento, suspendens sub disiunctiua particula, vel ideo inquã dictum est à deo. Siquidẽ præmissa vna causa quę mihi videbatur cur euangelista cũ diceret: Missus est angelus Gabriel: *Luc.1.c* nominatim subiecerit à deo, alteram quoque temperate quidem & sub disiũctione subiunxi, quo & mihi non incumberet defendendi necessitas, & lectori daretur eligendi facultas quamè duabus voluisset. Si igitur vna quęlibet illarũ stare potest, de altera quid suggillor, quippe qui neutrã affirmans, lectoris vtranq; magis iudicio derelinquo? Quanquã & si ex sententia dixerim ignotũ vsq; adhuc sanctis angelis fuisse dei consilium, non quidem quia per incarnandi verbi mysterium dei propositum erat quandoque operari salutem in medio terre, hoc enim & multis mortaliũ & præscire donatum est & prædicere, sed quod potissimum tempus, quémve locum, vel modum, precipuéque quã virginem ad implendum propositum suum elegisset deus: si, inquam, hoc dei consilium non de opere sed de tempore, loco, modo, atque persona, etiam sanctos ignorasse angelos senserim & scripserim, profecto non video cur incredibile videatur. K Sane ibi vnusquisq; in suo sensu securus abundat, vbi aut certæ rationi, aut non contemnendæ auctoritati quod sentitur non obuiat. Quænam enim me ratio siue auctoritas sentire cogat etiam tempus illud ab antiquo angelis innotuisse, de quo apostolus: Postquam venit, inquit, plenitudo temporis misit deus filium suum factum ex muliere, factũ sub lege? *Gala.4.a* Credibilius magis fortasse videtur vt sicut futuri aduentus domini (ipso teste) diem prorsus ignorant, ita quoque prioris tempus nequaquã præscierint. Quis scit enim si modo illo spirituali dei sapientia de primo aduentu suo & angelis illud locuta sit, quod apostolis per os carnis assumptæ de secundo legitur respondisse: Nõ est, inquiens, vestrum nosse tempora vel momenta quæ pater posuit in sua potestate? *Acto.1.a* Quæ me rursum credere compellat necessitas, angelos iam ante aduertisse ciuitatẽ Nazareth, quàm illò cernerent missum archãgelũ virginem salutare, & partum nũciare diuinum? Siquidẽ quòd prælecta fuerit Bethleem natiuitati, Hierusalem passioni, etiam sic aperte præscitum & prędictũ est à prophetis. Quòd autem & Nazareth prouisa similiter est conceptioni, non tamen similiter, vt arbitror, præuisum fuisse & à prophetis, euidens aliquod inuenitur de scripturis testimoniũ. Nam quod legitur: Quoniam Nazaræus vocabitur: *Matt.2.d* L profecto euangelista qui hoc de propheta sumit, nõ tam ad conceptionẽ quàm ad educationem referri satis euidenter ostendit, quod illo videlicet ex Ægypto reportatus fuerit, illicque nutritus. Denique Iudæi ad Nichodemum: Scrutare, aiunt, & vide, quoniam propheta à Galilæa non surgit. *Ioan.7.f* Et quidem scienti legẽ loquebantur, & qui magister erat in Israël, nihilque facile ignoraret ex omnibus, & tamen tota fiducia instabant monstrantes scripturas non loqui Christum venire à Galilæa, cuius Nazareth ciuitas esse cognoscitur. Plus sane ad manum fuit eis testimonium de propheta, ex quo regi locum sciscitãti natiuitatis, incunctanter Bethleem responderunt. Itaque natus in Bethleem Christus est, & in Hierusalem passus, & vtrumque aperte prædixisse prophetas manifestum est. Cõceptus æquè est & in Nazareth ciuitate Galilęæ, nec tamen visum est occurrere quippiã vel Nichodemo per quod siue Galilæã siue Nazareth ad Christi aduentum vndecunque pertinere doceret. Sic quoque Nathanaël doctus & ipse in lege, Philippo nunciãti Iesum filium Ioseph à Nazareth, mox sub interrogatione admirando respondit: A Nazareth, inquit, potest aliquid boni esse? *Ioan.1.g* Nimirũ admirãs, quòd à Nazareth Christus nunciaretur, quod ex nulla penitus scriptura recoleret. Aut si non interrogando quidem, sed magis affirmando illud respondisse cõtenditur, memor vtique præfati testimonij, quoniam Nazaræus vocabitur: non tamẽ perinde, quod in Nazareth conceptus fuerit Iesus, M eum agnouisse cõstabit, cũ multæ aliæ causæ occurrere potuissent cur illud propheta prædixerit. Potuit ergo & de cõceptionis loco vt prophetas, sic & angelos diuinum latuisse consilium. Modum deinde illũ tam incomprehensibilem, quem & virgo solicita requisiuit, vnde quæso docere queam angelis fuisse pręcognitum? Mihi vero videtur ne ipsi quidem (vt pace eius dixerim) qui nunciabat. Quod & ipse fatetur, si eius verba diligenter aduertimus. Respondens quippe, Spiritus sanctus superueniet in te: nõne aperte mittit ad magisterium spiritus sancti, *Luc.1.c* cuius vnctione doceatur de omnibus quorum ipse sibi non præsumit scientiam, & discat experiendo, quod audiendo non poterat? Denique subiungit: Et virtus altissimi obumbrabit tibi: *Ibidem.* expressius profecto significans modũ secretissimum arcani incomprehensibilis & ineffabilis sacramenti, quo quasi in vmbra cum sola & in sola virgine, sola trinitas conceptum fuerat operatura diuinum. Ad hoc quoque inuestigandum mysteriũ, minus se idoneum confitetur ille magnus Ioãnes, *Ioan.1.d* cum se indignum perhibet soluere corrigiam calceamenti. Sed & ipsam virginẽ rogo vnde probabitur ex nomine vel ex facie ante cognitam angelis, quòd ipsa videlicet esset quã deus elegerit in matrem sibi, excepto duntaxat archangelo, cui & seruanda ab initio tradita fuisse credenda est? Porro autẽ si diabolus eam nec post conceptionem agnouit, Ioseph vtiq; desponsa-

A ſponſatione deceptus: credi poteſt & ſanctis angelis vel ante minime innotuiſſe, ꝙ ipſa videlicet eſſet mater dei futura. Sane etenim reprobi ſpiritus etſi deſtituti ſunt participatione gratiæ ſpiritualis: non tamen viuacitate induſtriæ naturalis. Vidéſne in quantis ſalua fide & veritate ſcripturarum diuinum angeli conſilium poterant ignoraſſe, præſertim vt horum reuelandorum prærogatiua matri virgini ſeruaretur? Primum equidem eſt tempus, ſecundum locus, tertium modus, quartum electio perſonæ virginalis. Hoc reſponde fratribus qui me reprehendunt, ꝙ dixerim ad laudem virginis ideo poſitum eſſe à deo, ne cui forte vel beatorũ angelorum ſuum conſilium deus priuſquã virgini reuelaſſe putetur: excepto duntaxat archangelo Gabriele. Suum conſilium dixi, non de opere, ſed de operis tẽpore, de loco, de modo, de perſonæ quoque electione. Vale.

Ad Suggerium abbatem ſancti Dionyſij.
Epiſtola LXXVIII.

Exiit ſermo bonus in terram noſtram, in bonum ſine dubio bonis cooperaturus, ad quoſcunque peruenerit. Enimuero audientes omnes qui timent deum, quanta fecit animæ tuæ, gaudent & ſtupent ſuper tanta & tam ſubita mutatione dexteræ excelſi. Vbique in domino laudatur anima tua: audiunt manſueti & lætantur: & mirantur etiam
B qui te non nouerunt, ſed tantum audiunt qualis de quali factus es, atque in te deum glorificant. Auget vero gaudium & miraculum pariter, quòd ſalutis conſilium cœlitus infuſum tibi, protinus tuis refundere, atque ita implere ſategiſti
Apoc.22.d quod legitur: Qui audit dicat, veni. Et illud: Quod dico vo-
Matt.10.c bis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Sic ſtrenuus in bello miles, imò ſic pius ac fortis militum dux, vbi ſuos forte conſpexerit in fugã verſos, iámque hoſtili paſsim gladio trucidari: etſi ſe vel ſolũ videat euadere poſſe, libet tamen mori magis cũ illis, ſine quibus viuere pudet. Proinde ſtat in prælio, fortiter dimicat, & inter cruentos gladios per medias acies hac illácque diſcurrens, voce & enſe terret quantum valet aduerſarios, animat ſuos. Vbi acrius inſiſtere hoſtem, ſociíſque grauius comperit imminere periculum: ibi adeſt. Occurrit ferieti, pereunti ſuccurrit: eo quippe mori paratus pro ſingulis, quo deſperatus de vniuerſis. At vero dum pauliſper retẽtare & retardare nititur inſequentes: ſuos vero quos valet erigit corruentes, reuocat fugientes, fit plerumque vt in manu forti tam gratam quàm inopinatã obtineat ſalutem ſuis, hoſtibus confuſionẽ. Fugant tandem quos fugiebant, ſuperant quos pene ſuſtinebant victores. Et qui prius periclitabantur de vita, poſtmodũ exultant & de victoria. Sed quid nos tam religioſum, tam forte factum ſecularibus comparamus, quaſi exempla nobis
C de ipſa nobis deſint religione? An nõ liquido certus erat deo pollicente Moyſes, ſi quidem periſſet populus cui præerat, ſe non ſolùm pariter periturum non eſſe, ſed inſuper & miſſum iri in gentem magnam? Et tamẽ quo affectu, quo ſtudio, quibus pietatis viſceribus irritantibus ſubuenit, obuiat iraſcen-
Exo.32.g ti? Denique & ſe obiiciens pro delinquentibus ait: Si dimittis, dimitte: ſinautem, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.

Fidelis aduocatus, qui quoniam non quærit quæ ſua ſunt, facile obtinet omne quod quęrit. Plane benignus, qui tanquã caput vnitum membris, genti ſuæ firma charitate cohærens, aut illam ſaluabit ſecum, aut non poteſt niſi idem cum illis ſubire periculum. Hieremias quoque vinctus & ipſe inſepa-
Hier.43.b rabiliter ſuis, ſed affectu compaſsionis, non contentionis aſſenſu, præ communi exilio & ſeruitute contẽpſit natale ſolũ, ac propriam voluntatem. Quippe cui cæteris migrantibus libere manere in patria liberum fuit, ſed maluit captiuus abduci cũ populo, cui ſe fore & in ipſa captiuitate nouerat ne-
Rom.9.a ceſſarium. Paulus eodem proculdubio ſpiritu optãs anathema eſſe etiam ab ipſo Chriſto pro fratribus, proprio experitur affectu quàm vera ſit illa ſententia: Fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio. Videtis quorũ vos imi-
Canti.8.b tatorem probaueritis? Sed addo adhuc (quem pene prætermiſeram) & ſanctum Dauid, qui cernens dolénſque populi
2.Re.24. ſtragem, angelo percutienti feſtinus occurrit, & in ſe potius domúmq; patris ſui diuinã transferri flagitat vltionem. Quis hanc tibi perfectionem proponebat? Ego tanta fateor audire D de te etſi deſiderabã, nõ tamẽ ſperabam. Quis nempe te crederet ſaltu (vt ita dicam) repentino ſummam occupare virtutum, ſublimia meritorum attingere? Sed abſit, vt pro noſtræ fidei ſpeíve anguſtiis, immenſa dei pietas æſtimetur, qui quod vult in quo vult operatur, accelerans opus, & alleuans onus. Quid enim? Tua certe, non & tuorum errata, ſanctorũ carpebat zelus: tuis, non ipſorum exceſsibus ſuccenſebãt: ſolámq; in perſonam tuam, non etiam in abbatiã fraternũ ſuſurrium immurmurabat. Solum deniq; te in cauſam vocauerãt. Tu te corrigeres, & nil reſiduũ quod pateret calumniæ. Te inquam mutato mox omnis tumultus cõſideret, quieſceret ſtrepitus. Solúmq; ac totũ erat quod nos mouebat, tuus ſcilicet ille habitus & apparatus cum procederes, ꝙ paulo inſolẽtior appareret. Deponeres faſtum, habitúmque mutares, & facile omnium quieſcere poterat indignatio. Cæterum tu & feciſti ſatis cauſantibus, & adieciſti quod merito collaudemus. Quid enim iam in humanis operibus iure laudabitur, ſi hoc ſumma admiratione & laude dignißimum non habetur? Quanquam non humanum, ſed diuinum profecto ſit opus: tãtorũ ſimul & tam repentina immutatio. In cœleſtibus magnum ſuſcitat gaudium vnius peccatoris conuerſio, quid totius congregationis? Quid & iſtius? Locus quippe ab antiquo nobilis, & regiæ dignitatis extiterat: palatij cauſis, regúmque exercitibus deſeruire ſolebat. Sine cunctatione & fraude ſua Cæſari red- E debantur: ſed non etiã deo quæ dei ſunt perſoluebãtur æquè fideliter. Quod audiuimus, non quod vidimus loquimur, clauſtrum ipſum monaſterij frequenter (vt aiunt) ſtipari militibus, vrgeri negociis, iurgiis perſonare, patere interdum & fœminis. Quid inter hæc cœleſte, quid diuinũ, quid ſpirituale poterat cogitari? Nunc vero vacatur inibi deo, ſtudetur continentiæ, diſciplinæ inuigilatur, lectionibus ſanctis intenditur. Iuge quippe ſilentium, & ab omni ſtrepitu ſeculariũ perpetua quies, cogit cœleſtia meditari. Porro continentiæ labor, & rigor diſciplinæ, pſalmorũ hymnorúmque dulcedine releuãtur. Pudor de præteritis, nouæ conuerſationis temperat auſteritatem. Is autem qui in præſenti per patientiam capitur bonæ conſcientiæ fructus, futurorũ quoque bonorum operatur deſideriũ, quod non fruſtrabitur: & ſpem, quæ non cõfundit. Venturi timor iudicij, pio cedit fraternæ charitatis exercitio. Charitas quippe foras mittit timorem. Tædium & acediam procul pellit ſanctarum varietas obſeruationũ. Et hæc reteximus ad laudem & gloriam dei tanquam omnium auctoris: non tamen ſine veſtra, tanquã ipſius coadiutoris in omnibus. Potuit quidem ea ipſe agere ſine vobis, ſed maluit vos operum habere conſortem, vt haberet & gloriæ. Incre- *Matt.21.b*
pabat ſaluator quoſdam, ꝙ orationis domum ſpeluncam latronum facerent. Habebit ergo ſine dubio commendatum, F qui è regione operam dedit vendicare ſanctum à canibus, à porcis margaritam, cuius ſtudio & induſtria Vulcani officina ſtudiis videtur mancipata cœleſtibus, imò ſua deo habitatio reddita, & in id potius quod ante fuit, ex ſynagoga ſatanæ reſtituta. Sane non ad confuſionem cuiuſpiam ſiue improperium præterita mala reteximus, ſed vt ex comparatione veterum, nouitatis decus gratius venuſtiúſque appareat: quia tunc recentia iucundius bona clareſcũt, cum fuerint malis comparata prioribus. Similia ex ſimilibus innoteſcunt, ſed ex contrariis contraria aut placent amplius, aut diſplicent. Iunge nigra candidis, & mutua collatione in proprio quæq; colore diſtinctius eniteſcunt. Sic fœda admota pulchris, pulchriora reddunt, magis fœda redduntur. Ne qua tamen offenſionis vel confuſionis ſubrepat occaſio, replicamus & nos vobis illud apoſtoli: Et hoc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, *1.Cor.6.c*
ſed ſanctificati eſtis. Iam nullus ſecularibus in domũ dei patet aditus, nullus ad ſancta curioſis acceſſus. Nulla iam cum ociosis cõfabulatio permiſcetur, ſolitus puerorũ aut puellarum ſtrepitus nõ auditur. Solis pueris Chriſti, de quibus dicitur: Ecce ego & pueri mei mecũ: locus ſanctus peruius & ex- *Eſa.8.d*
poſitus diuinis tantũ laudibus ac ſacris ſoluendis votis, debita ſolicitudine & reuerentia cuſtoditur. Quàm læta martyres aure (quorum permaxima locum ipſum turba nobilitat) horum clamorem puerorum ſtrepitúſque percipiũt, quibus & viciſsim nõ minori vtique ſuæ affectionis clamore reſpõdent?

G dent: Laudate pueri dominũ, laudate nomen domini. Et rur-
Psal.112.a sum: Psallite deo nostro psallite, psallite regi nostro psallite.
Psal.46.b Dũ manibus pectora, genubus pauiměta tunduntur, votis &
deuotis precibus altaria cumulantur, sordět genæ lachrymis,
gemitibus atque suspiriis mugiunt diuersoria, & pro forẽsi-
bus causis, canticis spiritualibus sacra tecta resultant, nil su-
pernis ciuibus magis spectare libet, nil regi summo iucũdius
Psal.49.d exhibetur. Quid enim aliud est quod ait: Sacrificium laudis
honorificabit me? O si quis haberet oculos apertos, quos o-
rando propheta puero reuelauit: videret proculdubio quẽ-
Ibidẽ,67.f admodum præueniunt principes coniuncti psallentibus, in
medio iuuencularum tympanistriarum. Videret, inquã, qua
cura, quóve tripudio intersunt cantantibus, adsunt orãtibus,
insunt meditantibus, supersunt quiescentibus, ordinantibus
& procurantibus præsunt. Agnoscunt nimirum supernæ po
testates conciues suos, & pro his qui hæreditatem capiunt sa
lutis, solicite congaudent, confortant, instruunt, protegunt,
prouidéntq; omnibus omnes in omnibus. Fœlicem ego me
dixerim qui adhuc viuam, ista etsi non videre, quoniam ab-
sens sum, certe vel audire. Cæterum vos fratres longe fœli-
ciores, quibus ea datum est & actitare. Porro super omnes
benedictus, quem tanti primatu boni, totius auctor boni di-
gnatus est. De qua merito prærogatiua tibi præcipue charis-
sime congratulamur, per quem vtique totum est quod mi-
H ramur. Grauaris forsitan laudibus nostris, sed non oportet.
Esa.5.f Nil quippe simile habet quod loquimur, illorum blanditiis
qui dicunt bonum malum, & malum bonum: atque ita quẽ-
Psal.9.d cunque beatificant, in errorem inducunt. Blanda, sed pericu-
losa laus: cum laudatur peccator in desideriis animæ suæ, &
iniquus benedicitur. Noster qualiscunque fauor de charitate
procedit, & veritatis limitem prout sapimus nõ excedit. Se-
curus gloriatur, qui in domino gloriatur: hoc est in veritate.
Nos non malum bonum, sed malum diximus quod malum
erat. Verum si malis audacter cũ vidimus, oblatrauimus: nũc
cum ad bona ventum est, silere debemus, & non magis testi-
monium perhibere bono? Alioquin corrosores fuisse cõuin-
cimur, non correctores: quia mordere, quã emendare malui-
mus, si bonis obmutescimus, qui intantum reclamauimus ma
lis. Iustus corripit in misericordia, peccator adulatur in im-
pietate, ille vt curet, iste vt occultet quod erat curandum.
Nihil tibi apud eos qui timentes dominum glorificant, suspi
candum est de oleo peccatoris, quo tuum quondã caput im-
pinguare solebant. Laudamus te, quoniam tu facis vnde. Nõ
nos sanè adulamur, sed in te dei munere adimpletur quod
Psal.118.k psallis: Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur, quia in
Eccl.39.b verbo tuo superisperaui. Et item: Collaudabunt multi sapien-
tiam eius. En tuam quam plures prædicant sapientiam, sed
qui priorem detestati sunt insipientiam. Volo te talium præ-
I coniis delectari, qui tam timeant palpare vitia, quàm detre-
ctare virtutibus. Veri isti sunt laudatores, qui ita bona lau-
dare soleant, vt lactare in malis non nouerint. Sunt enim fi-
cti laudatores, veri autem detractores, quos scriptura com-
Psal.61.c memorat dicens: Vani filij hominum, mendaces filij homi-
num in stateris, vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Hi
Prou.1.b plane sunt deuitandi, iuxta consilium sapientis dicentis: Fili
si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Habent ergo
& lac & oleum peccatores, suaue quidẽ, sed venenosum, sed
mortiferum. Molliti sunt, inquit, sermones eius, hoc est adu-
latoris, super oleum, & ipsi sunt iacula. Habet oleũ & iustus,
sed misericordiæ, sed sanctificationis, sed lætitiæ spiritualis.
Habet etiam & vinum, quod animæ insolentis infundat vul-
neribus. Siquidem dolentis, & quam corde viderit esse con-
trito, oleo misericordiæ consueuit delinire tristitiam. Vbi
corripit, vinum infundit: oleum, cum blanditur. Et quidem
vinum absq; odio, oleum sine dolo. Proinde non omnis laus,
adulatio, sicut nec omnis reprehensio de animi rancore de-
Psa.140.b scendit. Beatus qui dicere potest: Corripiet me iustus in mi-
sericordia & increpabit me, oleum autem peccatoris nõ im-
pinguet caput meum. Quod vbi longe fecisti à te, dignum te
probasti oleo & lacte sanctorum. Quærant sibi iam in paruu
lis Babylonis, dulces sed truces matres, quibus lac mortis
emulgeant, quos blandis mulceant fauoribus, ac flammis nu-
triant sempiternis. Nam ecclesiæ alumnus ex vberibus sa-
pientiæ lactis melioris expertus dulcedinem, iam in eo cœ- K
pit crescere in salutem, iam & ex eo satiatus eructat dicens:
Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Canti.1.a
Et hoc ad matrem. Verum itẽ gustato ac probato quàm sua-
uis est dominus, vt vere patrem dulcissimum ait ad ipsum:
Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam ab- Psal.30.c
scondisti timentibus te. Impletum est profecto desideriũ no
strum. Olim enim cum dolens cernerem tanta te auiditate de
labiis adulantium, mortis escam, peccati sugere fomitem, o-
ptans tibi & gemens, intra me aiebam: Quis mihi det te fra-
trem meũ sugentem vbera matris meæ? Sint procul à te iam
blandi ac fraudulẽti lactatores, qui cum in faciẽ te benedice-
rent: probris omnium atque ludibriis exponebant, & eorũ
præsens euge, orbis tibi fabulam pariebat, imò te fabulam or
bi. Si musitant etiam nunc, dicito illis: Si adhuc vobis place-
rem, Christi seruus non essem. Quibus in malis placuimus,
æquè & in bonis placere nõ possumus, nisi forte mutati prius
incipiãt & ipsi odisse quod fuimus, & sic demũ quod sumus
diligere. Duæ nostris temporibus ortæ sunt in ecclesia nouæ
& execrandæ præsumptiones, quarum vna (vt pace tua com
memorem) tua est illa pristinæ conuersationis insolentia. Sed
hæc auctore deo emendata est, ipsi ad gloriam, tibi ad coro-
nam, ad gaudium nobis, omnibus ad exemplũ. Potest etiã fa-
cere deus vt citius & super altera cõsolemur. Quam sane o-
diosam admodum nouitatem & vereor proferre in medium, L
& prætermittere grauor. Vrget quippe linguam in verba do
lor, sed timor ligat. Timor, duntaxat ne quem offendã si pa-
lam fecero quod me mouet, quoniam veritas nonnunq̃ odiũ
parit. Veruntamen de huiusmodi odio, ipsam quę parit illud,
ita me audio consolantẽ. Necesse est, ait, vt veniant scandala. Matt.18.a
Nec me vt æstimo, tangit omnino quod sequitur: Væ autem
homini illi, per quem scandalum venit. Cum enim carpũtur
vitia, & inde scandalum oritur, ipse sibi scandali causa est qui
fecit, quod argui debeat, nõ ille qui arguit. Denique nec cau-
tior sum in verbo, nec circũspectior in sensu, illo qui ait: Me-
lius est vt scandalũ oriatur, quã veritas relinquatur. Quanquã
nescio quid prosit, si quod mundus clamat, ego tacuero, om-
niúmque passim naribus iniecto fœtore solus dissimulo pe-
stem, nec audeo nasum cõtra pessimum putorẽ propria mu-
nire manu. Cuius enim cor non indignatur, cuius vel clã lin-
gua non submurmurat, diaconum contra euangelium deo &
mammonę pariter ministrantẽ, sic quippe sublimatum hono
ribus ecclesiasticis, vt nec episcopis inferior videatur: sic im-
plicatum militaribus officiis, vt præferatur & ducibus? Ro-
go quid hoc est monstri, vt cum & clericus & miles simul vi-
deri velit, neutrum sit? Par satis vtrobique abusio, siue quòd
diaconus mensæ regiæ deputetur ministerio, siue q̃ regis da-
pifer mysteriis altaris inseruiat. Quis sane non miretur, imò
& detestetur, vnius esse personę, & armatum armatam duce- M
re militiam, & alba stolâque indutum, in medio ecclesię pro-
nunciare euangelium: tuba indicere bellum militibus, & iussa
episcopi populis intimare? Nisi forte (quod intolerabilius
est) erubescit euangelium, de quo vas electionis admodum
gloriatur & confunditur videri clericus, magísque honora-
bile ducit putari se militem: curiam ecclesiæ præfert, regis
mensam altari Christi, & calici domini calicem dæmoniorũ.
Quod plane credibilius ex eo videtur, quia cũ honores non
paucos, sed quantos nec canones, nisi inuiti patiuntur, teneat
in ecclesia, vnius tamen quem & in palatio assecutus est, ma-
gis (vt aiunt) gloriatur ex nomine, quàm cæterorum quoli-
bet appellari. Cúmq; sit archidiaconus, decanus, præpositús-
que in diuersis ecclesiis, nihil horum tamen tam eum, q̃ regis
delectat vocitari dapiferũ. O noua & exosa peruersitas. Itá-
ne plus decet hominis, quàm dei famulũ nominari? ac terre-
ni, quã cœlestis regis dici officialẽ, altioris ducitur dignitatis?
Qui clero militiam, forum anteponit ecclesiæ, diuinis profe-
cto humana, cœlestibus præferre terrena conuincitur. Ergo
pulchrius est vocari dapiferum quàm decanum, q̃ archidiaco
num? Et quidem: sed laico, non clerico, militi, non diacono.

Mira sed cæca ambitio, magis imis quàm summis delecta-
ri, & cui funes ceciderant in præclaris, insatiabili desiderio
amplexari stercora, & pro nihilo habere terram desiderabi-
lem. Confundit penitus ordines, & vtroque officio delicate

A satis abutitur, dum & hinc eum delectat pompa, non militia secularis: & illinc quæstus, non cultus religionis. In quo quis facile non aduertat quantum sit dedecoris nõ minus vtique regno quã sacerdotio? Vt enim clericalis cõstat nõ esse dignitatis, regum stipendiis militare, sic nec regiæ maiestatis, rem fortium administrare per clericos. Denique quisnam regum suæ vnquã militiæ clericum præfecit imbellem: & nõ magis quempiã fortissimum ex militibus? Quis item aliquando clericorum æquè sibi non iudicauit indignum, laicæ cuiuscunq; personę mancipari obsequiis? Ipsum certe quod gestat in capite signum, plus regius decet fastus, quàm famulatus. Itémq; regale fastigium magis armis, quàm psalmis innititur. Sane si alteri forte (vt assolet) accessisset quod detrahitur alteri, quo vel regis videlicet humiliatio clericũ amplius sublimasset, aut clerici certe deiectio, regio cõtulisset honori (vt, verbi gratia, si nobilis aliqua mulier viro nubat plebeio, illa quidẽ minuitur ex illo, sed ex illa crescit ille) si ita inquã vel rex ex clerico, vel clericus ex rege proficeret, malum quod ex parte fuisset, vtcunque forsitã tolerari debuerat. Nunc autem cum vtriuslibet diminutio neutrũ prouehat, sed suę potius alterutrum plurimum detrahant dignitatis, quando nec clericũ decet regis (vt dictum est) esse vocaríve dapiferum, & nihilominus regẽ nisi in manu vtique fortiũ regni gubernacula possidere: mirũ valde quomodo vtraq; potestas hoc patitur, quòd
B vel ecclesia non abiicit diaconum militarem, vel curia clericum principem non contemnit. Et acrius ista & multiplicius inculcare volueram, ac fortassis debuerã, nisi epistolaris breuitas supersedendum indiceret: maximéque quia te offendere veritus sum, peperci homini, quippe quem tibi aiunt familiaribus iam olim amicitiis esse deuinctum. Sed nollem te habere contra veritatem amicum. Si tamẽ persistis, verum te amicum proba: & da operã quomodo & ipse amicus sis veritatis. Tunc demum veræ erunt amicitiæ, si veritatis fuerint fœderatæ consortio. Quòd si ille non acquieuerit tibi, tene quod tenes, hostiæq; caudam iunge capiti, ac tunicã dei gratia iam polymitam cura facere & talarem: quoniã cœpisse nil proderit, si (quod absit) non perseuerare contigerit. Et hic sit epistolæ finis, vbi tu de fine boni commonitus es.

Ad abbatem Lucam. Epistola LXXIX.

BONVM nobis de te charissime, & bonum valde rarum ostendisti: dum minoris te, non solùm non contempseris monita, sed gratias insuper retuleris monitori, prudenter vtique non à quo, sed quod monereris attendens. Gratias ago & ipse deo: quòd mea præsumptio gratiam egit magis, quàm indignationem meruerit. Tenentes itaque tuæ tantæ humilitatis insigne, ampliori iam fiducia monemus quod & prius monuimus. Obsecramus per sanguinem illum
C qui pro animabus fusus est, ne tanti emptarum paruipendatur periculum, quod maxime ex virorum & fœminarum cohabitatione non immerito timetur ab his, qui in schola dei diu iam contra diaboli tentamenta luctati, propria experien-
2.Cor.2.e tia edocti dicere possunt cum apostolo: Nõ enim ignoramus astutias eius. Deniq; quàm nõ negligẽter te oporteat audire non meum, sed ipsius apostoli de hac re consilium, imò præceptum aperte clamantis: Fugite fornicationem, istius nunc tam turpiter lapsi fratris (super quo & nostram dignatus es consulere paruitatem) te doceat experimentum. De quo quidem miror quid tibi visum fuerit me tam remotum expetere consultorem, cum prope habeas virum sapientem nostri ordinis, & tuæ præcipue domus amatorem, Vuilhelmum scilicet abbatem sancti Theodorici. Sed & apud Præmonstratum non ambigo viros esse consilij: qui in rebus dubiis enodandis & prudentes sint & fideles. Veruntamen quia sic tibi placuit, videris tu cur ita placuerit, ego labia mea non prohibebo. Si frater casum suum quãtumlibet grauem, quantũlibet turpem, prior ipse confessus fuisset: & curandus foret, & non effugandus. Nunc autem quoniam tanti mali aliunde fœtor emersit, nihilominus quidem eius, si fieri potest, curationi operam dare necesse est, sed aliter. Fortassis enim non expedit vt vlterius apud vos remorari sinatur: ne forte (quod te non immerito quidem timere scripsisti) pusillus & nouellus grex huiusmodi tabe contaminetur. Nec tamen filio quãtumlibet peccatori paterna omnino claudẽda sunt viscera. Arbitror autem & patri pium, & filio tutum esse consilium: si quęras ei quomodo in aliqua è remotioribus domini Norberti domibus recipiatur, vbi sub districtiori disciplina mutato loco non proposito pœnitentiam agat, donec quandoque cum tibi visum fuerit ad locum proprium reuocetur. Nam ad nostrũ ordinem vt transeat, vestro fortassis non expedit. Et quidem quod scripsisti illum sæpe dixisse nostra se promissione tenere, quia eum si cum licẽtia veniret suscipe- D
remus: hoc in nostra præsentia etiam ipse negauit. Sane si tibi non placet vsquam eum quæ illorum dixi locorũ mittere ad habitandum, aut te volente iste forsitan non cõsentit, aut cum vtrique complaceat, forte non inueniatur qui eum recipere velit: tunc oportet vt aut vrgẽte necessitatis causa, quocunque ad saluandam animam suam ire voluerit, cum literis dimittatur, aut dispensante pietatis gratia, in suo loco retineatur: si tamen persentiri potuerit quomodo ibidem omnis ei occasio iterandi aut seminandi hanc turpitudinem penitus subtrahatur. Et de isto ista sufficiãt. Est aliud apud vos de quo ea præsumptione qua soleo, non cunctabor dicere quod sentio. De molẽdino illo dico quod cõuersi custodientes, fœminarum pati coguntur frequẽtiam. Si mihi creditur, vnum è tribus fiet. Aut videlicet fœminarum accessus omnimodis à molendino prohibebitur, aut molendinum cuicunque extraneo & non conuersis custodiendum committetur, E
aut idem omnino molendinum relinquetur.

Ad Guidonem abbatem Molisinensem. Epistola LXXX.

QVANTO tibi in hac quam audiui tua aduersitate affectu condoleam, nouit affectuum deus omnium cognitor, bonorum immissor. Sed rursum cum considero non per quem, sed à quo immissa sit hæc tribulatio, quantum tibi de præsenti molestia compatior, tantum de prosperitate mox futura spero congratulari, si tamen & tu consilium in perturbatione non amittendo, idipsum mecum sapias: & de manu domini mala sicut & bona cum sancto Iob æquanimiter suscipias, imò exemplo sancti Dauid non tam his etsi seruis tuis pro tantis malis indignari, quàm sub potenti manu dei (qui proculdubio illos misit ad malefaciendum tibi) humiliari te oportere scias. Verum quia & ad te constat pertinere correctionem illorum, vtpote seruorum ecclesiæ tibi commissę, dignum est vt pro tam nefaria præsumptione serui nequam corripiantur, ac de rebus eorum damnum monasterij aliqua ex parte recompensetur. Sed ne tuam magis in hoc vlcisci iniuriam, quàm illorum ferire culpam videaris, rogo, rogánsque consulo, ne tam quod illi digni sunt penses, vt quod tibi dignum est nõ consideres: vt videlicet misericordia iudicio superexaltetur, & in tua modestia deus glorificetur. Porro illum filium tuũ, mihi quoque propter te & propter seipsum satis charum, ore tuo, & nostro spiritu cõmonemus, vt non eatenus sua etsi iusta indignatione debrietur, quatenus dominici illius præcepti obliuiscatur: quo percutienti vnam maxillam præbere iubemur & alteram. F Matt:5.f

Ad Gerardum abbatem Pultariensem. Epistola LXXXI.

SCRIPSISSE aliquid ad comitem Niuernensem in tuæ personæ accusationem, nec recordor, nec verum est. Cæterum si pro ecclesia tua ad eundem principem literas misi, hoc non aduersum te, sed pro te egisse me arbitror. Siquidem audieram ipsum tuo & assensu & consilio proposuisse venire ad visitandum vos, ad probandum de tantis malis quæ de domo vestra diuulgabantur, an vera essent, aut cuius culpa essent, vt quod forte sinistrum reperiret, ibidem eius & studio & solicitudine corrigeretur. Cuius tam iustum & tam pium propositum si hortatu nostro roborare curaui: cur te inde læsum iure conqueraris, non video. Puto enim me rectè fecisse si de domo dei, zelum dei habens, eius prouidentiam qui emendaturus erat commonui. Quòd autem ex auctoritate scripturæ arguis me peccasse, quasi qui prius te non corripuerim: scito me nullam de persona tua querelam habere, sed solùm vt pax fiat in ecclesia tua

G tua ex charitate procurare. Denique ipsius rei veritatem plenius cognosces, si ad nos causam ipsam (vt dicis) attuleris. Poteris autem hic me inuenire quacunque instantis hebdomadæ die libuerit.

Ad abbatem sancti Ioannis Carnotensis.
Epistola LXXXII.

AD EA de quibus nostram curasti consulere paruitatem, primùm quidem non respondere statueram, non quòd dubitauerim quid respondere deberem, sed quia viro consilij consilium dare, aut præsumptuosum iudicabam, aut superfluum. Cæterum cogitans quod plerisque imò cunctis pene contingere sapientibus solet: in rebus videlicet dubiis plus alieno se, quàm proprio credere iudicio, & qui aliorum facile ambigua quæque elucidant, in suis consueuerunt scrupulosius hæsitare: statutum non (vt arbitror) irrationabiliter frango, sed simpliciter pando quod visum est mihi, non præiudicans sanius sapienti. Significasti mihi (nisi fallor) per virũ religiosum Vrsum abbatem sancti Dionisij, suggeri tibi à cogitationibus tuis deserere patriam, domúmque cui deo auctore preęs, & pergere Hierosolymam, vacare deinceps deo, viuere tibi. Et quidem tendenti ad perfectionẽ, patriã relin-
Gene.12.a quere fortaßis expediat, dicente deo: Exi de terra tua & de cognatione tua. Sed qua ratione curam tibi creditam animarum exponere debeas, omnino non video. Quid enim? Blan-
H ditur depositæ sarcinæ libertas? Sed charitas non quærit quæ sua sunt. Forte quietis prouocat & ocij gustus suauior? Sed euacuatur dispendio pacis. Libenter carebo quantolibet etiam spirituali quæstu qui non posit acquiri nisi cum scandalo. Vbi enim scandalum, ibi proculdubio charitatis est detrimentum. Vbi autem diminutio charitatis, miror quod vel quale posit spiritualis exercitij sperari lucrum. Denique si propriam quisq; quietem communi prætulerit vtilitati, quis
Philip.1.c iam veraciter dicere poterit: Mihi viuere Christus est, & mo
Rom.14.b ri lucrum? Vbi erit quod iterum dicit apostolus: Nemo sibi
1.Co.10. viuit, & nemo sibi moritur? Et, non quod mihi vtile est, sed
2.Cor.5.c quod multis? Et, vt qui viuit, nõ iam sibi viuat, sed ei qui pro omnibus mortuus est? Sed dicis: Vnde ergo mihi tantum desiderium, si ex deo non est? Pace tua dixerim quod sentio. Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & huiuscemodi omni (vt ita loquar) absinthio amariorem dulcedinẽ ab angelo satanæ sub prætextũ angeli lucis, sitienti cordi tuo infundi non dubitat quisquis eius astutias non ignorat. Et reuera quis alius posit scandalorum esse suggestor, disidij auctor, turbator vnitatis & pacis, nisi veritatis aduersarius, charitatis æmulus, hostis antiquus generis nostri, & inimicus crucis Christi diabolus? Siquidem is cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum, etiam nunc bonis quæ te facere videt, inuidet: & cum sit mendax ab initio, mentitur & nũc, meliora pollicens quæ
I non videt. Quando nanque veritas fidelisimæ illi sententiæ
1.Cor.7.c obuiaret: Alligatus es vxori, noli quærere solutionem? Aut quando charitas scandalum suaderet, quæ ad omnium scandala vri se perhibet? Ille ergo, inquã, ille nequisimus & charitati per liuorem, & per mendacium veritati contrarius, falsum mel cũ vero felle permiscens, dum promittit dubia pro certis, immittit etiã vera pro falsis, non vt conferat quod frustra speras: sed vt auferat quod fructuose tenes. Circuit & quærit qualiter ouibus curam pastoris subripiat, dum non erit qui eripiat: & nihilominus pastorẽ illi horrendo maledi-
Matt.18.a cto subiiciat: Vę illi per quem scandalum venit. Sed confido de sapientia tibi à deo data, quòd nullis maligni versutiis abduci vel seduci poteris spe incerti boni certum inire malum, & æquè certum deserere bonum.

Ad Simonem abbatem sancti Nicolai.
Epistola LXXXIII.

PERSECVTIONEM quam propter iustitiam pateris, per literas tuas non sine compasione cognoscentes, licet Christi consolatio de promisione regni tibi sufficiat, tamen nos quod nostrum est, & consolationem quam possumus, & consilium quod intelligimus sanum, fideliter exhibemus. Quis enim sine anxietate videat Petrum de mediis fluctibus brachia tendentem? sine dolore audiat columbam Christi non cantantem sed gementem, tanquam quæ dicat: Quomodo cantabimus canticũ domini in terra aliena? Quis K
inquã, sine lachrymis lachrymas ipsius Christi de limo pro- Psa.136.a
fundi etiam nunc leuantis oculos suos in montes, vnde veniat auxilium sibi, respiciat? Veruntamen nos ad quos pro humilitate tua respicere te dicis, montes non sumus, sed & ipsi de conualle lachrymarum laboriosis conatibus enitentes aduersus renitentis inimici insidias, ac mundialis malitię vio-
lentiam, tecum clamamus: Auxilium nostrum à domino, qui Psal.120.a
fecit cœlum & terram. Omnes quippe, qui pie volunt viue-
re in Christo, persecutionem patiuntur. Ita vt cum eis nun- 2.Tim.3.c
quam desit pie viuere, nõ semper tamẽ adsit & perficere pro bona volũtate. Sicut enim impiorum est piis bonorum propositis asidue reluctari, sic contra pietatem non est, propter multitudinem aduersantium, quãuis iusta & sancta desideria
paucorum plerumq; non perfici. Sic Aaron sceleratis tumul Exod.32.a
tuantis populi contra voluntatem suam clamoribus cesit.
Sic Samuël eidem populo inordinate regem petenti, inuitus 1.Reg.10.d
Saulem inunxit. Sic Dauid cum vellet deo cõstruere templũ, propter infestantiũ tamen bella inimicorum, quia vir bellicosus erat, prohibitus est facere quod sancte proposuit. Simili forma tibi pater venerande consulimus, vt tamen sapiẽtiorum consilio non pręiudicemus, quatinus ad tempus propositi tui tibíque consentientium rigorem sic temperes, vt infirmorum salutem non negligas. Inuitandi quippe sunt ad
arctiorem vitam, non cogendi, quibus vtique semel in ordi- L
ne illo Cluniacensi præesse consensisti. Illis autem qui altius viuere desiderant, aut condescendere imbecillioribus ex charitate (quantum sine peccato possunt) suadendum est, aut ibidem tenere quod cupiunt permittendum, si absque vtrarumque partium scandalo fieri potest, aut certe de congregatione liberos dimitti: fratribúsque aliis secundum eorum propositum viuentibus sociari oportet.

Ad eundem.

PROVIDE (vt videtis) & non frustra erronea ouicula vestra contra morem nostrum à nobis, non nobis sed sibi & vobis detenta est, cum tali circunuentione imò vtili subuentione & fratri pro arctioris vitæ desiderio, & pro fratris reditu vestræ tandem nihilominus voluntati satisfactum sit. Hæc autem dico non vt nostram erga vos in hoc velim commendare beneuolentiam, quam per quicquid facere possum, vix sufficerem sicut est demonstrare: sed vt certum habeatis, quod ante vobis dixisse me memini, quia sæpe inquietos animos, quibus sua in qua sunt vita non sufficit, districtior experta compescit. Consilium nostrum super ipso fratre reconciliato, velle vos scripsistis audire, sed non putaui necesse fore, cum paratus veniat non suam, vt solet, à vobis extorquere: sed vestræ, vt decet, in omnibus voluntati
acquiescere. Difficultatẽ ingressus, quã valde timet, pro ipso M
& cũ ipso supplicamus pie tẽperari, & aliquanto mitius cũ eo agi, quàm cum cæteris solet fugitiuis. In similibus enim factis causa disimilis simile recusat iudicium. Multum quippe differunt à se, qui timore aut odio religionis de monasterio fugit, & qui eiusdem amore & desiderio transit ad aliud.

Ad Vuillelmum abbatem sancti Theodorici.
Epistola LXXXIIII.

QVOD me huiusmodi operi operã dare iubes, per quod tollendum sit scandalum de regno dei, libenter accipio: sed quomodo id velis fieri, necdum satis elucet mihi. Nam illam tuam dulcisimam epistolam legens & relegens (sæpius quippe repetita placebat) intellexi quidem te velle vt illis qui de nobis tanquam detractoribus Cluniacensis ordinis conqueruntur, satisfaciam, quatenus videlicet sciatur non esse verum quod male hucusque de nobis putarunt vel putari voluerunt. At si post hanc satisfactionem rursus victus eorum ac vestitus superfluitatem & cætera quæ subiungis, quemadmodum iniungis carpere voluero: & mihi videbor contradicere, & quomodo sine scandalo facere queã, nõ video. Nisi forte & ordinem quidẽ laudabilem, & ordinis reprehensores reprehensibiles doceã, & nihilominus tamen ipsius superflua reprehendã. Si hoc modo vis, aut forte aliter magis expedire vides, manda apertius: & vt valeam quod vis,

A vis,eo modo quo vis:orat instantius. Scito tamen nō modico me in huiusmodi scriptitationibus feriri detrimento,quia multum hinc mihi deuotionis subtrahitur,dum studium orationis intermittitur,præsertim cum nec vsus suppetat dictandi,nec ocium.

Ad eundem. Epistola LXXXV.

SI NEMO scit quæ sunt in homine nisi spiritus hominis qui in ipso est: si sola in facie videt homo,quia solus deus intuetur cor: miror,nec satis mirari possum,quomodo,quáve ratione tuam atque meam adinuicem dilectionem pensare vel distinguere potuisti, quatinus nō solum de proprio, sed & de alieno sententiam corde proferres. Error siquidem est humanæ mentis, non modo bonum putare malum, & malum bonum, aut verum falsum, & econuerso: sed etiam certa recipere pro dubiis, dubia pro certis. Forte verum est quod dicis, minus scilicet à me amari te,quàm me diligis:sed certè certus sum, certum non esse tibi. Quomodo ergo pro certo affirmas, de quo certum est, quia certus minime sis?
1.Cor.4.a Mirum. Paulus se suo iudicio nō credit:sed neque(inquiens) meipsum iudico.Petrus luget suam qua se fefellerat præsum-
Matt.26.d ptionem cum de suo loqueretur dicens: Et si oportuerit me mori tecum, nō te negabo.Discipuli de proditione domini,
Ibidem. nec in suis fidentes conscientiis, singuli respondebant:Nun-
B quid ego sum domine? Dauid suam de se ignorantiam fate-
Psal.24.b tur orans & clamans:Et ignorantias meas ne memineris.Tu verò nescio qua fiducia,non solum de tuo,sed & de meo corde tam aperte declamas:Vt plus amans,inquiens,minus diligar? Hæc quippe sunt verba tua,quæ nollem fuisse tua, quia nescio si sunt vera.Sed & tu si scis,vnde scis? Vnde inquam probasti magis nos à te diligi, quàm te à nobis? An ex hoc quod in tuis literis subiunxisti,quia videlicet qui vadūt & veniūt per te de nostris,nullū tibi à nobis deferūt monimētum gratiæ vel amoris? Quod verò monimentū,quod amoris experimentum à nobis requiris?Nūquid forte scrupulum mouet tibi,quòd ad plura iam tua ad nos scripta, necdū vel semel rescripsi? Sed quādo ego maturitatem sapientiæ tuæ delectari posse putarē scriptitationibus imperitiæ meæ?Sciebā
1.Cor.3.c enim qui dixit: Filioli nō diligamus verbo neque lingua,sed opere & veritate. Quando vero vnquam opere meo opus tibi fuit & defuit? O scrutans renes & corda deus,qui vnus sol iustitię diuersa seruorum tuorum corda diuersis gratiis velut radiis illustras,quòd diligam illum ex dono tuo,& suo merito,tu scis,& ego sentio.Quatenus autem diligam,tu scis, ego nescio. Tu,inquam,domine qui dedisti,scis quantum dedisti vel illi me,vel mihi illum amare. Et quomodo aliquis nostrū cui tu nō dixisti,audet dicere:Plus amans,minus diligor: nisi forte qui iam in lumine tuo videat lumen suum, id est in lu-
C mine tuæ veritatis agnoscat quantum ardeat igne charitatis?

Ego autem domine interim contentus videre in lumine tuo tenebras meas, quoadusque visites sedentem in tenebris & vmbra mortis,& per te reuelentur cogitationes cordium, & manifesta fiant abscōdita tenebrarum,fugatísque tenebris iam nō videatur in lumine tuo nisi lumen: sentio quidem de munere tuo quòd eum diligam:sed necdum video in lumine tuo si vel satis diligam. Neq; enim scio si iam peruenerim ad illam,qua nemo maiorē habet dilectionem,vt animam suam ponat quis pro amicis suis.Nam quis gloriabitur castū se habere cor, nedum perfectū? O domine qui illuminas lucernā meā, qua iam video & horreo tenebras meas:Deus meus illumina ipsas tenebras meas,vt videam & gaudeam ordinatā in me charitatē,sciens & diligens quæ diligenda sunt,& quātum,& ad quid diligenda sunt: me quoque nolens diligi nisi in te,& quātum diligēdus sum.Væ etenim mihi,si quod valde vereor,aut ego plus ab illo quàm merui, aut ille à me minus quàm dignus sit,diligatur. Veruntamē si meliores magis diligendi sunt,sunt autem meliores,qui magis diligunt:quid aliud dixerim quàm illum plus me diligere, quem meliorem esse non dubito:me verò minus illum quàm debeo, quia minus valeo?Sed quanto in te(tibi pater dico) maior est charitas,tanto minus cōtemnenda est à te nostra possibilitas:quia etsi plus diligis quoniā plus vales,non tamen plus diligis quā vales. Nos autē etsi minus diligimus quàm debemus, diligimus tamen quantum valemus. Tātum autem valemus,quā-
D tum accepimus.Trahe nos post te,vt te apprehendamus, & tecum amplius accipiamus vnde largius diligamus.Quid ergo tu niteris nos apprehēdere,& quereris nō posse,quos apprehendisti si attendisti, & adhuc facere poteris,cū volueris, quales quidem sumus, non quales sperabas? Nescio quippe quid aliud intueris in nobis quod non habemus: & sequeris pro nobis quod non sumus. Ideóque non consequeris quia nō sufficimus:& vt deniq; in epistola tua iuste causaris, deus tibi in nobis, non nos deficimus. Nunc verò si talia placent qualia modo nugatus sum,mādato,& adiiciam:vt cum obedicro, præsumptionis non timeam notam. Præfatiunculam quam tibi mitti iussisti,non habui modo ad manum. Neque enim adhuc dictaueram, quia nec necessarium esse putabam. Quicquid vel tibi vel amicis tuis recte vis,qui dedit velle,det & perficere pro bona voluntate,omni mihi amicitiæ iure colende pie ac reuerendissime pater.

Ad eundem. Epistola LXXXVI.

FRATER Bernardus de Claraualle, suo illi quod suo. Hanc mihi tu salutationis formulam tradidisti, scribendo, suus ille quod suus. Accipe quod tuum est, & agnosce vsurpationē vnanimitatis esse indicium, & cum quo est mihi commune verbum,animum non distare. Iam ad tuas literas breuiter pro tempore respondendum est.Quę cum mihi
E in manus venerunt,natalis dominę nostrę dies festus illuxerat:cuius me totum iure sibi deuotio vendicās,nihil aliud cogitare sinebat. Sed & nūcius repedare festinans,vix vsque in crastinum vt hæc iam festo exoccupatus qualiacūque rescriberem,expectauit.Fugitiuum itaque fratrē dure à me, vtpote durum corde,increpatū:nihil melius interim potui, quàm ad locum remittere vnde fugerat. Quippe quē iuxta nostras consuetudines domi absq; consensu abbatis sui retinere non debui. Oportet autem & à te eum similiter aspere increpari, & ad humilem prouocari satisfactionem,deinde tuis cōfortari literis,ad abbatem pro eo directis.De infirmitate nostra nihil certius modo sciscitanti tibi indicare possum, nisi quòd infirm⁹ & fui & sum:nec minus solito,nec multū plus.Quod verò non misi quem missurus eram,causa est plus me animarum scandalum,quàm vnius corporis periculū timuisse. Iam ne quid horum de quibus mandasti, omnino prætermittam, venio etiam ad te.Velle te audire scripsisti,quid te ego (tanquā qui omnia tua norim)facere velim. Sed hoc(nisi fallor) si modo dicerē: nec tu posses,nec ego consulerē. Volo enim & ipse, quod te velle de te iam olim non latet me.Cæterum mea atque tua æquè vt æquum est,voluntate postposita,magis quod velle deum de te puto,& mihi vt tibi suadeā,tutum duco:& tibi si persuadeam,non incommodum. Tene itaque meo consilio quod tenes, mane in quo es, & stude prodesse
F quibus præes, nec præesse refuge,dum prodesse potes: quia, væ quidem tibi si pręes, & non prodes:sed vę grauius,si quia præesse metuis,prodesse refugis.

Ad Ogerium canonicum regularem. Epistola LXXXVII.

TOTIS visceribus charitatis amplectendo, fratri Ogerio canonico, frater B. monachus, sed peccator digne deo conuersari vsque in finem. Si tibi ad tuas literas tardius videor rescripsisse, noueris potius opportunitatem nuncij defuisse. Quas enim nunc primum legis, iamdudum crede dictatas.Sed vt dixi, propter laboris inopiam tardaui mittere, quod scribere non tardaui. Legi itaque in tuis literis te illam quam grauiter ferebas curę pastoralis sarcinam deposuisse,licentia siquidem ab episcopo vix impetrata, imò extorta tua importunitate. Et hoc non aliter, nisi vt in eius episcopatu quocunque alibi manens ab eius subiectione non recederes. Tu verò cum tibi hoc non placeret, archiepiscopum adiens, & ab ipso tanquam superiori auctoritate securitatē accipiēs, ad priorem locum & ad tuum abbatem reuersus es:Vbi qualiter post hęc viuere debeas,à me doceri flagitas,egregio vtique doctore,& magistro incōparabili. Qui cum cœpero docere quod nescio,vel tūc incipiet sciri quàm nihil scio. Itáne

G lanam quærit ouis à capra: aquam molendinum à furno: verbum sapiens à stulto? Præterea per totam seriem literarum attollēs me supra me, multum de me laudabilia intermiſces. Quorum, quia ipſe mihi conſcius non ſum: & tuæ hæc beneuolētiæ aſſcribo, & ignoſco ignorantiæ. Tu enim vides in facie, deus in corde. Sub cuius tremendo aſpectu ſi ſolicite me circūſpicio, certum eſt quòd eo ipſe mihi notior ſum quàm tibi, quo propinquior. Ideóque magis credo mihi de me videnti me, quàm tibi opinanti de me quod non vides in me. Quod ſi quid fortè à me audiſti quod poſsit prodeſſe tibi, gratias deo age: in cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri. Satisfacis etiam mihi pro eo quòd conſilium meum nō tenueris, confortantis te & monentis animo non frangi, puſillanimitate non vinci: ſed portare patienter onus impoſitū, quod ſemel ſuſceptum deponere non licebat. De qua re ipſe mihi ſicut poſtulas, ſatisfacio pro te. Agnoſcēs ſiquidem ſapientiæ meæ ſiccitatem, imò inſipientiæ meæ ſemper ſuſpectam habens temeritatē, cum non ſit quod fieri laudo, nec audeo nec debeo indignari, deſiderās quemque conſultius agere quàm à me acceperit. Quotiēs verò mea ſententia eligitur ac tenetur, graui, fateor, onere me premi ſentio, rei finē ſemper pauidus & nūquam ſecurus expectans. Videris tu tamen ſi cōſulte meum de hac re conſilium mutaueris. Viderint hi quorum ſaniori, ſi quorum tamē, ſuper hoc fretus es conſilio, an H rationabiliter egeris. Viderint, inquā, ſi liceat Chriſtiano iniunctam ſibi dimittere obediētiam ante mortem, cum Chriſtus factus ſit obediēs patri vſque ad mortem. Etiam, inquis, per licentiam: nam quæſiui eam ab epiſcopo, & accepi. Bene, licentiam quidem quæſiſti, ſed quomodo non licebat, ac per hoc non accepiſti: ſed extorſiſti. Extorta autem ſeu coacta licentia, licētia non eſt, ſed violentia. Quod ergo tua importunitate victus epiſcopus fecit inuitus, non fuit abſoluere, ſed abrumpere. Congratulor quidem tibi quòd ſis exoneratus: ſed vereor ne deus à te quātum in te eſt exhonoratus ſit: cuius proculdubio ordinationi reſiſtis, dū promotus ab illo tu te deiicis. Quod ſi excuſans paupertatis prætendis neceſsitatem, neceſsitas parit coronam. Si difficultatem, ſi impoſsibilitatem, omnia poſsibilia ſunt credēti. Sed reſponde, quod verius eſt, quia ſcilicet placuit tibi magis quies tua, quàm vtilitas aliena. Nec mirum. Placet fateor & mihi quòd hæc quies placeat tibi, ſi tamen nō nimis. Quodcunque autem bonum ita placet, vt ſi rectè fieri nō poſsit, placeat tamē fieri eo etiā modo quo fas non eſt, nimis eſt: ac per hoc iā quia bene non fit, non eſt bonum. Scriptum eſt enim: Si rectè offers, & non rectè diuidis, peccaſti. Aut ergo oportuit te gregem dominicum minime ſeruandum ſuſcipere, aut ſuſceptum nequaquā relinquere, iuxta illud: Alligatus es vxori: noli quærere ſolutionē. *1.Cor.7.e* Sed ad quid nitor his ratiocinationibus? Nunquid ſua-I deo tibi redire ad onus regiminis, cum iam non pateat locus recuperationis? Aut deſperare te intēdo: quaſi qui te tali ligaueris culpa, quam iam ſoluere non poſsis? Abſit. Sed tantum nolo te illud tanquam nullum vel paruum malum negligere: imò ſemper timere: ſemper pœnitere: ſemper ſecurū non eſſe: ſicut ſcriptum eſt: Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. *Prou.2.d*

Vides certe quem timorem tibi incutere nitor: non qui tibi ſit laqueus deſperationis, ſed qui ſpem acquirat beatitudinis. Eſt ſiquidem timor inutilis, triſtis, crudelis, qui veniam quia non quærit, non conſequitur. Eſt ſiquidem timor pius, humilis, fructuoſus: qui cuilibet quātumlibet peccatori facile miſericordiam promeretur. Talis timor generat, nutrit, & ſeruat humilitatem, ſed manſuetudinem, ſed patientiam, ſed longanimitatem. Quem non delectat tam inclyta proles? Alterius verò miſera ſoboles eſt pertinacia, immoderata triſtitia, rancor, horror, cōtemptus & deſperatio. Non hoc ergo, qui deſperationem, ſed illo qui generat ſpem, timens ne non timeres vel parum timeres, tuam tibi culpam ſic rememorā-dam eſſe putaui. *Prou.28.c* Eſt etiā adhuc quo magis timeo tibi: ne forte (ſicut de quibuſdam ſcriptum eſt quòd lætantur cum malefecerint) & exultāt in rebus peſsimis, tu quoque deceptus, non ſolum hoc putes culpam nō eſſe, ſed inſuper (quod abſit) in corde tuo glorieris te magnum aliquid, & quod à paucis ſolet fieri, feciſſe: dum qui emancipatus etiam aliis præeras, contēnens prælationem rurſus ſubdi prælato malueris. Falſa humilitas veram inducens ſuperbiam in cor talia cogitantis. K Quid nanque ſuperbius quàm ſpontaneæ & tanquam liberæ aſſcribere volūtati, quod vel cogit neceſsitatis vis, vel puſillanimitatis infirmitas? Quod ſi nec labore vict⁹, nec neceſsitate compulſus, ſed volens hoc feciſti: nihil hoc quoque ſuperbius. Dei quippe conſilio tuum prætuliſti, magis eligēs tibi quieſcere, quàm eius operi deſeruire, ad quod te ipſe aſſumpſerat. Si ergo vnde deum cōtempſiſti, inde ad maiorem eius gloriaris contemptum: nō eſt bona gloriatio tua. Sed caue gloriationem, tolle & ſecuritatem, quatinus vtiliter ſemper ſolicitus ſis, ſemper humiliter pauidus, non illo ſcilicet timore, qui ſicut iam dixi, prouocat irā, ſed illo qui mitigat. Qui horribilis timor ſiquādo terrendo tuum pulſauerit animum, tacite ſuggerens tuum obſequium deo eſſe non poſſe acceptum, & quòd tua ſit infructuoſa pœnitētia, quia videlicet vnde deus à te offenſus eſt, per te emendari non poteſt: ne ad momentum quidem recipias, ſed fidenter reſponde & dic: Male quidem egi, ſed factū eſt, & iam nō poteſt non fieri. Quis ſcit ſi hoc mihi deus expedire prouiderit: & de malo meo ipſe qui eſt bonus, bonū mihi operari voluerit? Malum ergo puniat quod ego feci, bonum autem maneat quod ipſe prouidit. Noſtris quippe inordinatis ſeu voluntatibus, ſeu actionibus nouit bonitas dei vti ſemper quidem rectè in ſui ordinis pulchritudinē: ſæpe etiā pie in noſtram vtilitatem. O clementiſsima circa filios Adam diuinæ pietatis recordatio, L quæ ſua non deſinit largiri beneficia, non ſolum vbi nullum inuenit meritum, ſed plerunque etiam vbi totum videt contrarium. Sed ad te redeamus. Secundū ergo duos timores qui ſupra diſtincti ſunt, volo te timere & nō timere, præſumere & non præſumere. Timere vt pœniteas, non timere vt præſumas. Porrò præſumere ne diffidas, non præſumere ne torpeſcas. Agnoſce frater quantū de te confiſus ſum, qui te tam acriter increpare, tuum factum nec mihi ſatis probatum tam audacter diiudicare non dubitauerim: cum id forſitan rationabilius à te actum fuerit, quàm mihi hucuſque notū ſit. Neque enim tu in tuis literis fortaſſe rationes illas quibus excuſari poſſet hoc factum, ponere voluiſti: vel propter tuam humilitatem, vel propter literarum breuitatem. De re ergo quā plene nō noui, ſuſpenſam relinquens ſententiam, vnū quod feciſti irretractabiliter laudo: quòd videlicet depoſito iugo regiminis, ſine iugo tamē eſſe noluiſti: ſed amicam repetens diſciplinam, de magiſtro fieri denuo diſcipulus non erubuiſti. Nam cum paſtorali vinculo ſolutus poſſes tui remanere iuris (ſiquidem promotio abbatis, emancipatio filij eſt) tu tamen hac poteſtate tui nō vtēs, ſicut aliis dominari renueras, ſic tibi quoque præeſſe timuiſti: quíq; vt magiſter eſſes aliorum, minus te iudicabas idoneū: nec te quidem tibi credens, tuus fieri diſcipulus contempſiſti. Et merito, quia qui ſe ſibi magiſtrum conſtituit, ſtulto ſe diſcipulum ſubdit. Et quidem M quid alij de ſe ſentiāt, ignoro: ego de me expertus ſum quod dico: & facilius imperare, & ſecurius poſſum preeſſe aliis multis, quàm ſoli mihi. Prudens ergo humilitas, humiliſque prudentia fuit, quòd nequaquam credēs ad ſalutem te poſſe ſufficere tibi, alieno potius arbitrio deinceps viuere propoſuiſti. Laudo etiam quòd non nouum vel magiſtrum vel locum requiſiſti: ſed ad clauſtrum de quo exieras, & ad patrem ſub quo profeceras, familiariter rediſti. Rectius quippe fuit vt domus quæ te nutrierat, ſed pro fraterna charitate dimiſerat, exoccupatū reciperet, quàm de eius deſolatione aliena gauderet. Quod tamē in hoc epiſcopi licentiā non habueris, nolo vt negligenter ducas: ſed aut per te aut per mediam perſonam quantum in te eſt ſatisfacere non differas. Poſt hæc conuerſare ſimpliciter inter fratres, deuotus deo, magiſtro ſubditus, ſenioribus obediens, iunioribus contēperans, angelis placens, verbo vtilis, humilis corde, manſuetus ad omnes. Caue autem ne quia olim in honore poſitus fuiſti, etiam nūc te putes præ cæteris honorandum, ſed magis humilem omnibus exhibeas tanquam de cæteris vnum. Nec enim dignum eſt, vt inde exigas honorem, vnde refugis laborem. Poteſt hinc etiam naſci aliud periculum, ad quod te præmonitū & præmunitum eſſe volo. Nā ſicut omnes ita mutabiles ſumus, vt plerunque quod heri volebamus, hodie recuſemus: & quod hodie nolumus, cras deſideremus: ſic quandoq; diabolo ſuggerente

A gerente poterit contingere, vt ex memoria reliqui honoris
tuum animum pulſet cupiditas, ita vt omnia quę viriliter cō
tempſiſti, pueriliter deſiderare incipias. Dulceſcent animo
quæ prius amara fuerunt, ſublimitas loci, domus cura, rerum
diſpenſatio, obſequia famulorū, libertas tui, poteſtas in alios:
intantum vt prope reliquiſſe te pœniteat quod prius tenere
grauabat. Cui peſsimæ tentationi, ſi vel ad horam (quod ab-
ſit) aſſenſum præbueris, nō mediocre damnum incurres tuæ
conuerſationis. En tota illius elegantiſsimi & eloquētiſsimi
doctoris ſapiētia, à quo doceri de tam longinquo poſtulaſti.
En illud expectatum ac deſideratum eulogium, quod audire
tantopere ſtuduiſti. Hæc ſumma noſtræ eruditionis. An ad-
huc aliquid magnum expectas? Totū audiſti. Quid amplius
requiris? Exhauſtus eſt fons: & tu quæris aquam in ſicco? Ex-
Luc. 21. a emplo illius euangelicæ viduæ: de paupertate mea totū quod
habui miſi. Quid verecundaris? Quid vultū demittis? Tu me
coegiſti, ſermonem quæſiſti, ſermonē habes. Sermonem, in-
quam, habes iam ſatis longum, ſed mutum, verbis plenum,
ſenſibus vacuum: non quo vt petieras in corde tuo charitas
ordinetur: ſed quo mea inſcitia publicetur. Nā vnde iam po-
terit excuſari? Poſſem forſitan dicere, quòd febre tertiana la-
borans: quòd pro officio meo curis occupatus hæc dictaue-
Eccl. 38. c rim, cum ſcriptum ſit: Sapientiam ſcribe in ocio. Sed hæc re-
cte prætenderem, ſi grāde aliquod atque operoſum opus ag-
B greſſus fuiſſem. Nunc autem in tantillo opuſculo vt occaſio-
nibus me non excuſem: nihil horum certius pretendere poſ-
ſum, quàm (vt ſæpe iam dixi) ſcientiæ paupertatem. Sed ha-
beo nonnullam meæ confuſionis conſolationem. Nam etſi
non feci vt petieras: ſi nō miſi quod ſperaueras, agnoſcis cer-
te quia volui. Sufficiet autem voluntas, vbi deeſſe vides facul
tatem explēdi. Denique & ſi tibi nullam cōferat vtilitatem:
vel mihi proficiet ad humilitatem. Stultus quippe dum non
loquitur, ſapiens putatur. Nam quod non loquitur, non ſen-
ſus inopia, ſed humilitatis eſſe cuſtodia creditur. Ego itaque
ſi adhuc ſiluiſſem, ſapiens dicerer: ſed non eſſem. Nūc autem
alij inſipientem me ridebunt: alij ſubſannabunt idiotam: alij
præſumptori indignabuntur. Putáſne paruum hoc mihi
conferat religionis emolumentum: cum humilitas ad quam
vtique ducit humiliatio, totius ſit ſpiritualis fabricæ funda-
mentum? Siquidem humiliatio via eſt ad humilitatem: ſicut
patientia ad pacem, ſicut lectio ad ſcientiam. Si virtutem ap-
petis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nā ſi non
pateris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Pro-
deſt itaque mihi meam inſipientiam ſciri: & à ſcientibus iure
confundi, cui ſæpe cōtigit à neſciētibus iniuſte laudari. Ter-
ret me apoſtolus: qui & ipſe territus dicit: Parco autem, ne
quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut audit ali-
quid ex me. Quàm pulchrè dixit, parco. Nō parcit ſibi arro-
C gans: non parcit ſibi ſuperbus: nō cupidus vanę gloriæ, & ia-
ctator actuum ſuorū: qui vel ſibi arrogat quod eſt: vel men-
titur de ſe quod non eſt. Solus qui vere humilis eſt, parcit
animæ ſuæ: qui ne putetur quod non eſt, ſemper quantum in
ſe eſt vult neſciri quod eſt. Grande reuera periculum, audire
quenquam de ſe ſupra quàm ſentit in ſe. Quis dabit mihi a-
pud homines tantum de veris digne humiliari, quantum vel
de falſis datum eſt indigne exaltari? Illam mihi vocē prophe
Pſal. 87. d ticam iure aſſumerem: Exaltatus autem, humiliatus ſum, &
2. Re. 6. d conturbatus. Et illud: Ludam, & vilior fiam. Ludam ſcilicet
vt illudar. Bonus ludus quo Michol iraſcitur: & deus delecta
tur. Bonus ludus qui hominibus quidem ridiculum, ſed ange
lis pulcherrimum ſpectaculum præbet. Bonus inquam ludus
quo efficimur opprobrium abundātibus, & deſpectio ſuper-
bis. Nā reuera quid aliud ſecularibus quàm ludere videmur:
cum quod ipſi appetunt in hoc ſeculo, nos per cōtrarium fu-
gimus: & quod ipſi fugiunt, nos appetimus? More ſcilicet io-
culatorum & ſaltatorum: qui capite miſſo deorſum, pedibúſ-
que ſurſum erectis, præter humanū vſum ſtant manibus vel
incedunt: & ſic in ſe omnium oculos defigūt. Non eſt hic lu-
dus puerilis: nō eſt de theatro: qui fœmineis fœdíſque anfra-
ctibus prouocet libidinē: actus ſordidos repræſentet. Sed eſt
ludus iucundus, honeſtus, grauis, ſpectabilis: qui cœleſtiū ſpe-
ctatorum delectare poſsit aſpectus. Hoc caſto & religioſo lu
do ludebat qui dicebat: Spectaculū facti ſumus angelis & ho
minibus. Hoc ludo & nos interim ludamus vt illudamur, cō- D
fundamur, humiliemur: donec veniat qui potētes deponit, & *1. Cor. 3. d*
exaltat humiles: qui nos lętificet, glorificet, in æternū exaltet.

Ad eundem. Epiſtola LXXXVIII.

OMITTO nunc imperitiam meam: taceo profeſsionis
humilitatem, ſeu humilitatis profeſsionem: nec iam
obtendo vel loci, vel nominis mei non dico abiectionem,
ſed mediocritatem: quia quicquid tale dixero, tu hoc non
neceſſariam excuſationem, ſed dilatoriam occaſionem no-
minabis: qui meam vt mihi videbatur iuſtam verecundiam
pro tuo libitu nunc indiſcretionē, nunc falſam humilitatem,
nunc etiam veram ſuperbiam interpretaris. Horum itaque,
quia tibi in dubium venire poſſunt, nihil aſſero. Illud autem
ſimpliciter tuæ dilectioni intimo, quod indubitanter te cre-
dere volo: toto ſcilicet hoc tēpore ex quo tuus nuncius, nō
is, ſed alius receſsit à me, nullū mihi omnino fuiſſe ocium ad
id quod poſcis idoneum: tum propter dierum malitiam, tum
propter noctium breuitatem. Sed & nūc quoque ita me no-
uiſsimæ tuæ literæ occupatiſsimum inuenerunt, vt ipſas etiā
occupationum cauſas pro mei excuſatione lōgum fuerit mi-
hi ſcribere tibi. Vix quippe illas tuas inter prandendum (nam
illa hora mihi primum redditæ ſunt) perlegere potui. Vix has
meas quantulaſcunque furtim, raptim, anticipatis horis, bre- E
uiter ſuccinctéque reſcripſi. Quarum quidem breuitatem an
æquo animo feras, tu videris. Ego enim, vt verum fatear,
propter te mi Ogeri, ipſis curis meis compellor iraſci, quan-
quam in his, teſte cōſcientia, ſoli charitati cupiam deſeruire.
Cuius profecto imperio, quia ſapientibus & inſipiētibus de-
bitor ſum: ipſa ſola facere potuit, vt necdū tibi potuerim ſa-
tisfacere. Quid ergo? Charitas tibi denegat quod tu petis ex
charitate? Petiſti, quæſiſti, pulſaſti: & charitas te fruſtrata eſt.
Quid mihi indignaris? Si vis, ſi audes, iraſcere charitati. De
qua nanque præſumis impetrare quod poſtulas: ipſa prohi-
bente, fit ne impetres. Et ecce iam longum cauſatur ſermo-
nem, & tibi indignatur qui cogis. Nō quòd ſibi diſpliceat ze-
lus quo id facis: quippe quem & ipſa donauit tibi: ſed vult te
illum habere ſecūdum ſcientiam: vt cautus ſis maiora mino-
ribus non impedire. Vides quàm inuitus auellor à longiori
epiſtola, dum ductus delectatione tibi colloquēdi, & deſide-
rio ſatisfaciēdi, dominæ charitati moleſtus fio: qua iamdudū
imperāte finem fieri, necdum taceo. O quàm lata in tuis lite-
ris patet materia reſpondendi. Quod ſi digne licuiſſet vt li-
buiſſet: & tibi forſitā ſatis eſſet, & mihi. Sed quę aliud pręci-
pit, domina eſt, imò dominus eſt. Deus enim charitas eſt: &
ſatis agit pro imperio: quatenus debeam potius obtempera-
re ſibi, quàm vel mihi vel tibi. Et quoniam oportet charitati
deo magis obedire quàm hominibus: nolens doléſque non F
quidem nego quod poſtulas, ſed interim differo: ne dum tuæ
cupio humiliter ſatisfacere voluntati, ſub prætextu falſæ hu-
militatis per veram ſuperbiam, arcem tantæ poteſtatis, quæ
te quoque veraciter atteſtante, etiam angelis imperat in cœ-
lis: terrenus vermiculus in terris videar impugnare. Libellum
quem requiris, ipſe quoque antequam tuus nuncius ad nos
veniret, ab eo cui commēdaueram requiſiui: ſed necdum re-
cepi. Dabo autem operam, vt vel cum veneris: ſi tamen vn-
quam aliquando veneris: illum inuenias, videas, & legas: nō
autem tranſſcribas. Nam illum alium quem te ſignificas trāſ-
ſcripſiſſe, ego quidem legendum tibi miſeram, non tranſſcri-
bendum: videris tu qua vel quorum vtilitate tranſſcripſeris.
Quod autem te mittente eum nunc habet abbas de ſancto
Theoderico, ego quidem non iuſſeram: nec tamen diſplicet
mihi. Vt quid enim libellus meus oculos eius formidaret, cui
ſe videndum animus quoque meus totum ſi poſſet expende-
ret? Sed heu in quāta ſermonis anguſtia mentio ſe ingeſsit de
tali viro, ne liceat vt dignum erat, in tā dulciſsima nobis me-
moria aliquandiu immorari, quando iamiámque deſiderat
epiſtola finē. Obſecro te ne graueris opportunitatem quæ-
rere quomodo ad eum pergas: prædictum quoque opuſculū
non prius cuiquam ſcribendum vel legendū exponas, quàm
cum eo totum peruideas: pariterque conferatis, & corrigatis
quæ corrigenda ſunt: vt in ore duorū teſtium ſtet omne ver-

 bum.

G bum. Et tunc demum an paſsim cuilibet, an paucis tantum: an vel cuiquam, an forte etiam nulli expediat demonſtrari: & ſi illa præfatiúcula quam de noſtris aliis literis tu eidem coaptaſti, apte ſedeat, an verò aptior quęri debeat: veſtro vtriuſque iudicio derelinquo. Sed iam pene mihi exciderat quod in principio epiſtolę tuæ queſtus es: quòd te arguerim mẽdacij. Hoc aliquando me locutũ fuiſſe, non ſatis recolo. Si quid tamen fuerit (nam magis me oblitum, quàm tuum nuncium mentitum eſſe crediderim) iocando potius quàm ſerio dictũ fuiſſe non dubites. Egóne leuitate te vſum putauerim, aut apud te eſſe eſt & nõ? Abſit à me hæc ſuſpicio de te: qui iugo veritatis beatus quod portas ab adoleſcentia, laſciuos annos morum ſuperas grauitate. Nec tã ſimplex ſum vt ſimplicem oris prolationem ſine cordis duplicitate mẽdacium putem: nec tam incurioſus tui, vt oblitus ſim vel quod iamdudũ conceperis in affectu, vel quid ab effectu impedierit.

Ad eundem. Epiſtola LXXXIX.

INDIGNARIS forſitan, vel, vt temperantius dicam, miraris quòd pro longiori epiſtola quam à nobis ſperaueras, tam breuem chartulam receperis. Sed memento iuxta virum ſapientem: omnia ſub cœlo tempus habere: & tempus quidem loquendi, & tempus eſſe tacendi. Quando autem
H ſuum tempus ſilentium habebit: ſi hos etiam ſacros dies quadrageſimæ, noſtra ſibi vendicat confabulatio? Eáque ipſa tanto occupatior quanto laborioſior, dum non quidem præſentes alterutrum dicere leuiter valemus quæ volumus: ſed abſentibus neceſſe eſt nobis inuicem diligenter dictare quæ vel petimus abinuicem vel petimur. Dum verò abſens cogito, dictito, ſcriptito, mittóque quod præſens legas: rogo vbi ocium, vbi ſilentij quies? Sed hæc, inquies, omnia facere potes in ſilentio. Mirum ſi ex ſententia hoc reſpondeas. Quantus enim tumultus eſt in mente dictantium, vbi multitudo perſtrepit dictionum, vbi orationũ varietas, & diuerſitas ſenſuum concurrit. Vbi ſæpe reſpuitur quod occurrit, & requiritur quod excidit. Vbi quid pulchrius ſecundũ literam, quid conſequentius iuxta ſentẽtiam, quid planius propter intelligentiam, quid vtilius ad conſcientiam, quid denique cui, vel poſt, vel ante ponatur, intentiſsime attenditur: multáque alia quæ à doctis in huiuſmodi curioſius obſeruãtur. Et tu in hoc mihi dices eſſe quietem? tu hoc, etiam ſi lingua ſileat, ſilentiũ nominabis? Quanquã nõ ſolum temporis, ſed nec meæ profeſsionis eſt huic rei operam dare quam poſtulas, nec poſsibilitatis adimplere quod optas. Siquidem vel monachi quod eſſe videor, vel peccatoris quod ſum, officium non eſt docere, ſed lugere. Indoctus quoq; (quod & vere me fateor eſſe) ſi præſumat docere quod neſcit: nihil indoctius agit. Docere
I itaque nec indocto eſt in prõptu: nec monacho in auſu: nec
Pſal. 54. b pœnitenti in affectu. Sed & propter hoc elongaui fugiens, &
Pſal. 38. a maneo in ſolitudine, & cũ propheta propoſui cuſtodire vias
Pſal. 139. c meas, vt non delinquã in lingua mea: quoniam iuxta eũdem
Prou. 18. d prophetam: Vir linguoſus non dirigetur ſuper terrã: & ſecũ-
Eſa. 32. d dum aliam ſcripturã: Mors & vita in manibus linguæ. Silen-
Hier. 3. c tium autem, dicẽte Eſaia, cultus iuſtitiæ eſt. Et bonum eſt expectare (vt docet Hieremias) ſalutare dei cum ſilentio. Ad hunc ergo iuſtitiæ cultum, ad hanc omnium virtutũ matrem nutricem cuſtodem: ne penitus videar negare quod petiiſti: & te & quicunque tui ſimiles proficere cupiũt in virtutibus, inuito & prouoco: & ſi non verbo doctrinæ, certe mei ſilẽtij exemplo: vt vel ſilendo doceam te ſilere, qui loquendo compellis me docere quod neſcio. Sed quid ego facio? Mirum ſi non rides quòd ego, qui multiloquiũ tantopere damnare videor, in tam multa verba tam loquaciter iam progredior, & dum cupio tibi commendare ſilentium, contra ſilentium per multiloquium pugno. Vuerricum noſtrum de cuius conuerſatione & pœnitentia cõſolari deſideras: quantum ex fructibus eius perpẽdimus, noueris deo digne conuerſari, dignóſque pœnitentiæ facere fructus. Libellum autem quem à me exigis, penes me modo nõ habeo. Quidam enim amicus noſter eodem zelo quo tu flagitas, diu eſt quòd apud ſe illum detinet. Sed ne tuæ benignitatis petitionẽ abire patiar omnino fruſtratam, alium nuper à me editum in laudibus virginis matris tibi tranſmitto. Quem quia eius exemplar non K
teneo, rogo vt quantocyus ad me remittas: vel ſi maturius adueneris, ipſe deferas tecum.

Ad eundem. Epiſtola XC.

BREVES breuibus reddidi literas, occaſionem vtique breuiter reſcribendi, de tuarum breuitate libenter accipiens. Et vere quid iuuat veras, & vt veraciter loqueris, æternas amicitias vanis atque trãſitoriis iactitare verbulis? Quãtalibet verſuum diuerſitate, verborum multiplicitate, ſcriptorum varietate tuam mihi charitatem oſtentare ſeu commendare coneris, minus certe ſentio te exprimere quàm diligis. Idémque tu de me ſentiendo non falleris. Cum tuæ literæ in manus noſtras venerunt: te in corde noſtro qui eas miſeras inuenerunt. Has quoque noſtras, nec me ſine te ſcribere certus ſum, nec te ſine me confido lecturum. Laboramus quidem vterque ad alterutrum ſcriptitando, alterius fatigantur & nuncij ad alterum ſcripta portando: ſed nunquid ſpiritus grauantur amando? Ceſſent igitur quæ abſque labore non poſſunt actitari: & illud frequentetur quod quanto attẽtius ſatagitur, tanto minus conſtat laborari. Quieſcãt, inquã, à dictando ingenia, labia à confabulando, à ſcribendo digiti, à diſcurrendo nuncij. non autem quieſcant corda die ac nocte meditari in lege domini, quæ eſt charitas. A quo negocio L
quanto quietiores ſumus, tãto minus quieſcimus, quantóq; occupatiores ſumus in illo, tanto nos quietiores ſentimus ex illo. Amemus & amemur, in altero nobis, in altero noſtris conſulentes. Nam quos amamus, in ipſis profecto requieſcimus. A quibus autem amamur, ipſis nos in nobis requiẽ paramus. Porro amare in deo, charitatẽ habere eſt. Studere vero propter deum amari, charitati ſeruire eſt. Sed quid ego facio? Ego promiſſor breuitatis: iam tenebor prolixitatis exhibitor. Si de fratre Vverrico deſideras, imò quia deſideras ſcire: ſic currit non quaſi in incertum, ſic pugnat non quaſi aërẽ verberans. Sed quoniam ſcit neque pugnantis eſſe neq; currẽtis, ſed miſerentis dei: ipſum rogat à te orari pro ſe, quatenus qui iam donauit ei & pugnare & currere, det & vincere & peruenire. Abbatem veſtrum mihi non tantũ propter te, ſed & propter ſuam bonam famam chariſsimũ, corde meo & ore tuo ſaluto, gratantiſsime eum viſurus illo & tempore & loco quo promiſiſti. Notifico etiam tibi quòd & nũc paulisper aggrauata manu domini ſuper me, impulſus euerſus ſum vt caderem: ita vt ſecuri ad radicem infructuoſæ arboris corporis mei appoſita, iamiámque ſuccidi metuerem: cum ecce tuis cæterorúmque amicorum noſtrorum orationibus & hac vice pius dominus pepercit mihi, ſub ſpe tamen promiſsi fructus in futuro.

Ad abbates Sueſsione congregatos. Epiſtola XCI. M

REVERENDIS abbatibus apud Sueſsionem in nomine domini congregatis, ſeruus ſanctitatis eorum frater Ber. abbas dictus de Claraualle, quæ recta ſunt videre, conſtituere, & tenere. Iraſcor occupationibus meis, quibus impedior intereſſe conuentui veſtro, corpore tamen duntaxat. Nam ſpiritum nec ſpatia terrarum, nec turba curarum abſentare queunt: quippe orantem pro vobis, congratulantem vobis, atque in vobis quieſcentem. Non me, inquam, ſanctorum poteſt carere conuentus, nec loci corporiſve diſtantia priuat prorſus à conſilio iuſtorum & cõgregatione. Illo præſertim cõſilio, in quo non hominum traditiones obſtinatius defenſantur, aut ſuperſtitioſius obſeruãtur: ſed diligenter humiliterque inquiritur quæ ſit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta. Illuc toto deſiderio feror, deuotione immoror, condelector amore, inhęreo conſenſu, æmulatione perſiſto. Ne ergo in vacuum vos (quod abſit) conueniſſe ſubſanneut qui dicunt vobis euge euge, contendite, obſecro, bonas facere vias veſtras & ſtudia veſtra, quæ profecto nimis bona eſſe non poſſunt. Eſto quòd poſsis nimium fortaſsis eſſe iuſtus, poſsis & nimium ſapiens: ſed plane bonus vltra modum eſſe non potes. Et quidem lego, noli eſſe nimium iuſtus. Lego, non plus ſapere quàm oportet ſapere. Nũquid autem aut ne ſis

A ne sis nimiũ bonus:aut non plus bonus quàm oportet? Nemo esse bonus plusquam oportet potest. Bonus erat iã Paulus:& tamen nequaquam contentus,libenter se ad ea quæ ante se sunt extẽdebat,posteriora obliuiscens,& seipso semper melior effici studẽs. Solus deus melior seipso esse idcirco nõ vult,quia non valet. Recedant à me & à vobis qui dicũt:nolumus esse meliores quàm patres nostri:tepidorum & dissolutorum se filios protestantes. Quorũ memoria in maledictione est, quia manducauerunt vuas acerbas, quibus dentes filiorum obstupuerũt. Aut si sanctis & bonæ memoriæ patribus gloriantur,imitentur certe sanctitatem, quorum indulgẽtias dispensationésque pro lege defendunt. Quanquam sanctus Helias: Nõ sum,inquit, melior quàm patres mei:& non dixit se nolle patribus esse meliorem. Vidit Iacob in scala angelos ascendentes & descendentes. Nũquid stantem quempiam siue sedentem? Non est stare omnino in pendulo fragilis scalæ, neque in incerto huius mortalis vitæ quicquam in eodem statu permanet. Non habemus hic manentem ciuitatem,nec futurã adhuc possidemus,sed inquirimus. Aut ascẽdas necesse est aut descẽdas: si attentas stare, ruas necesse est. *3.Reg.19.a*

Minime pro certo est bonus qui melior esse non vult. Et vbi incipis nolle fieri melior, ibi etiam desinis esse bonus. Recedant etiam à me & à vobis qui dicunt bonũ malum,& malum bonum. Qui dicunt cultum iustitiæ malum: quodnã bonum iam reputaturi sunt? Vnum verbũ olim locutus est dominus:& pharisæi scandalizati sunt. At nouos nũc phariseos non verbum,sed silentium scandalizat. In hoc vno certe aduertitis quòd occasionem quærunt aduersum vos. Sed sinite illos:cæci sunt,& duces cæcorum. Intendite saluti paruulorũ, non murmuri maleuolorum. Non valde illorũ vobis curandum est scandalum, qui non sanantur nisi vos infirmemini. Sed nec vt vestris ipsis omnia omnibus placeant quæ statuitis,expectandum. Alioquin aut nullum aut rarũ bonum constituitis. Sanius verò ipsorum profectibus quàm volũtatibus prouideritis. Fideliúsque inuitos trahitis ad deũ,quàm desideriis cordis eorum relinquitis. Commẽdo me sanctis orationibus vestris. B

Ad Henricum regem Anglorum. Epistola XCII.

HENRICO illustri Anglorum regi Bernardus abbas dictus de Clarauallе, cœlorum regi de terreno regno seruire fideliter, & humiliter obedire. In terra vestra tenetur præda domini mei atque vestri: & illa præda pro qua maluit mori quàm carere illa. Ego eam sequi disposui, & mittere de nostra militia qui in manu valida si vobis non displicet, requirant, recuperent & reducant. Et nunc huius rei gratia præmisi hos quos præsentes cernitis exploratores,qui esse rei indagent sagaciter,renunciéntque fideliter. Assistite eis tanquam nunciis domini vestri, & in ipsis feudum vestrum deseruite. Ipse verò ad honorem suum,ad salutem vestram, ad patriæ sospitatem & pacem, lætum vos & inclytum perducat in bonum ac placidum finem. C

Ad Henricum Vuintonensem episcopum. Epistola XCIII.

VIRO illustri domino Henrico dei gratia Vuintonensi episcopo Bernardus abbas dictus de Clarauallе, in domino salutem. Multorum iam relatione lætabundus accepi locum gratiæ non infimum humilitatem nostram apud vestram celsitudinem obtinere. Non sum meritus, sed eo non ingratus. Itaque refero gratiam pro gratia, & si non condignam,certe quam possum. Nec vereor quantula sit oblatam vel potius relatam à vobis sperni, quam & amãter promereri,& dignanter præuenire curastis. Verum modo plura scribere supersedi,donec vestro, si dignum iudicatis, agnoscam rescripto qualiter pauca hæc accipiatis. Quæ autem rescribere vel iniungere verbo placuerit,abbati Ogerio bene committere potestis, per quem & hæc nostra recipitis. Pro quo etiam vestram excellentiam cõpellamus,quatenus & notum ex hoc habeat & commẽdatum, vtpote hominem honestate,scientia religionéque commendabilem.

Ad abbatem cuiusdam monasterij Eboracensis, vnde exierat prior cum aliquantis fratribus. Epistola XCIIII. D

CONSILIVM expetitis à me literis transmarinis, quod vtinam ab alio potius quæsissetis. Coarctor siquidem è duobus. Si enim non respondeo, taciturnitas contemptum quodammodo sonare videbitur. Respondere autem sine periculo me posse non video, cum quicquid respondero, necesse sit aut scandalum cuipiam generare, aut reddere securum quenquam plus quàm oportet, aut certe in quo non oportet. Quòd à vobis recesserunt fratres vestri, nec nostro nec nostrorum factum est, me sciente, consilio vel hortatu. Credimus autem ex deo fuisse,quod nec tantis potuit dissolui conatibus. Credimus hoc idem & ipsos sentire fratres, qui nostrum tantopere de seipsis consilium flagitant, credo remordente eos conscientia quod retro abierint. Alioquin beati sunt (secundum apostolum) si se non iudicant in eo quod probant. Cæterum quid faciam vt interrogatus nec silendo nec respondendo molestus sim cuiquam? Ita fortassis expediat,si misero eos qui me interrogant,ad doctiorem, & cuius reuerentior sanctiórque auctoritas sit. Sanctus papa Gregorius in libro pastorali: Quisquis bonum maius subire, inquit, proposuit:bonũ manus quod potuit,sibi illicitum fecit. Ad quod probãdum subiicit testimonium de euangelio dicens:Nemo mittẽs manum suam ad aratrum, & respiciens retro,aptus est regno cœlorum. Et infert: Qui igitur fortiori studio intẽderat,retro respicere conuincitur,si relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur. Item ipse in homilia tertia super Ezechielem: Sũt nonnulli qui bona quidem quæ nouerunt operantur,atq; hæc operantes meliora deliberant, sed retractantes meliora quæ deliberauerant immutant. Et quidem bona agunt quę cœperant,sed à melioribus quæ deliberauerant succumbunt. Hi nimirum ante humana iudicia stare videntur in opere, sed ante omnipotẽtis dei oculos ceciderunt in deliberatione. En speculum. In hoc non vultum natiuitatis,sed factũ reuersionis suę considerent, hic se discutiant,hic se diiudicent, cogitationibus suis accusantibus siue defendentibus, & quidem apud spiritualem qui omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Quidnam verò maius aut minus,superius an inferius,arctius siue remissius sit,quod videlicet reliquerunt, an ad quod redierunt, ego quidem haud temere diffinierim:ipsi viderint. Et hoc illis Gregorius. Tibi vero pater reuerende, tam tuta certitudine quàm nuda veritate ego dixerim, omnino nõ expedire spiritum velle extinguere. Noli,inquit,prohibere eum qui potest benefacere,sed si vales & ipse benefac. Gloriari autem magis oportet in profectibus filiorum,quoniam filius sapiens gloria est patris. De cætero nemo mihi molestus sit quòd iustitiam dei non abscondi in corde meo,nisi quòd minus fortasse ob vitandum scandalum quàm debui dixi. *Rom. 14.d* E *Luc.9.g* *Prou.3.b* F *Prou.10.a*

Ad Archiepiscopum Eboracensem. Epistola XCV.

SPLENDOR operis, & opinionis odor bene (vt comperi) in gloria vestra conuenerunt. Opinionem opus probat nec falsam fuisse nec vacuam: cum quod ante sparserat vbique volans fama, vbique res ipsa faciat manifestum: quomodo nunc maxime claruit zelus iustitiæ, eminuit & inualuit sacerdotalis vigor, in defensione videlicet pauperum, & pauperum quibus non erat adiutor. Olim quidem opera misericordiæ & eleemosynas vestras enarrabat omnis ecclesia sanctorum. Sed hoc vobis commune cum pluribus, quippe quod à cunctis substantiam huius mundi habentibus exigitur. Verum hoc opus episcopale, hoc paternæ pietatis tam egregium specimen, hic vere diuinus feruor quo pro tuendis suis pauperibus, ille proculdubio zelum vestrum accendit & accinxit, qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentẽ: hoc totum, inquã, speciale accessit, vestræ dignitatis decus, insigne officij, ornamentum coronæ. Aliud est reficere ventrẽ esurientis, & aliud sanctã zelare paupertatem. Ibi enim seruitur naturæ, hic gratiæ. Visitabis, inquit, speciem tuam: & nõ peccabis. Ergo qui alienam carnem fo- *Iob 5.d*

G uet, facit ne peccet: qui autem alienam ſanctitatem honorat,
Matt. 10. d fructificat ſibi. Ideo ait: Deſudet eleemoſyna in manu tua do nec inuenias iuſtum cui des. Quo fructu? Quoniam qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Soluamus proinde naturę debitum, ne peccemus. ſimus gratiæ coadiutores, vt & participes fieri mereamur. Sane vtrũque ita in vobis admiramur, vt vtũque datum vobis deſuper fateamur, quatinus diuinis laudibus æternaliter miſceatur quicquid ex vobis temporaliter neceſsitatibus noſtris impenditur, merito reuerende & omni amoris ſynceritate colende atque amplectende pater.

Ad Richardum Fontanenſem abbatem, & ſocios eius.
Epiſtola XCVI.

QVANTA audiuimus & cognouimus, ea & fratres noſtri vterque Gaufridus annunciauerunt nobis quemadmodum nouiter recaluiſtis igne dei, conualuiſtis de infirmitate: refloruiſtis in nouitate ſancta. Digitus dei eſt iſte, ſubtiliter operans, ſuauiter renouans, ſalubriter mutans, non quidem de malis bonos, ſed de bonis faciens meliores. Quis dabit mihi vt tranſeam & videam viſionem hanc magnam? Nec enim minus mira minúſve iucunda iſta promotio eſt quàm illa mutatio: niſi quòd multo facilius reperias multos
H ſeculares conuerti ad bonum, quàm vnum quempiam de religioſis tranſire ad melius. Rariſsima auis in terris eſt, qui de gradu quem forte in religione ſemel attigerit, vel parum aſcendat. Veſtrum proinde dilectiſsimi, tam inſigne quàm ſalubre factum non ſolum nos qui ſerui veſtræ ſanctitatis eſſe percupimus, ſed & vniuerſam merito lætificat ciuitatem dei: quippe quo rarius, eo & carius. Erat autem & neceſſariũ ad cautelam proximam defectui mediocritatem trãſcendere, & declinare teporem, qui deo vomitum prouocat, ſed & ſic oportebat propter cõſcientiam. Profeſsis ſiquidem ſanctam regulam, an citra eius puritatem ſiſtere gradum tutũ ſit, ipſi ſenſiſtis. Dolens doleo quòd vrgente diei malitia & nuncio feſtinante plenum affectũ exili cogor deſignare ſtylo, & breui chartula latam comprehendere charitatem. Si quid deeſt, frater G. viua voce ſupplebit.

Ad ducem Conradum. Epiſtola XCVII.

OMNIS poteſtas ab ipſo eſt cui dicit propheta: Tua eſt potentia tuum regnum domine: tu es ſuper omnes gentes. Hinc ergo dignum duxi tuam ô illuſtris princeps, commonere excellentiam: quantum te oporteat deferre terribili, & ei qui aufert ſpiritum principum. Comes Gebennenſis, vt accepimus per os eius, ad iuſtitiam ſe obtulit & offert de omnibus quæ te dicis habere aduerſus eum. Si ſuper hoc
I alienam pergis inuadere terram, eccleſias deſtruere, incendere domos, exulare pauperes, homicidia perpetrare, & humanum fundere ſanguinẽ: non eſt dubium quin grauiter irrites aduerſum te patrem orphanorum, & iudicem viduarũ. Eo certe irato non expedit tibi dimicare in quantalibet multitudine vel fortitudine. Nihil enim intererit apud omnipotẽtem dominum ſabaoth, in multis an in paucis cui volet dare victoriam. Ipſe nimirum cum voluit fecit vt vnus mille, & duo fugarent decem milia. Hæc pauper ego, pauperum permotus clamoribus, tuæ magnificentiæ ſcribere volui, ſciens tibi honorificentius humilibus conſentire, quàm hoſtibus cedere. Nõ quòd putem hoſtem te fortiorem, ſed quòd nouerim deum omnipotentem potẽtiorem, qui ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. Huius rei gratia tuã vir nobilis præſentiam adiſſem ſi licuiſſet. Nũc autem pro me hos de fratribus noſtris deſtinare curaui, ſi forte ſuis & noſtris precibus à tua dignatione obtineãt vel perfectã concordiam, ſi fieri poteſt: aut certe inducias vſque dum liceat nobis firmam quærere pacem, ad dei voluntatem, & honorem tuum, & patriæ ſalutem. Alioquin ſi nec oblatã iuſtitiã recipis, nec nos precãtes reſpicis, imò deum in nobis de tua te ſalute cõmonentem non attendis, videat ipſe & iudicet. Scimus autem quòd merito formidamus difficile poſſe congredi tantos exercitus abſque vtriuſque partis grauiſsima ſtrage.

De Machabæis: ſed ad quem ſcripta ſit, ignoratur. K
Epiſtola XCVIII.

QVOD per fratrem Heſcelinum tua charitas à mea paruitate quæſiuit, inde iã ad me ſcripſerat Fulco Sparnacenſis abbas. Cui ego nil reſcripſi: volens ſi quam forte ſuper hoc reperiſſem patrum ſententiam, ipſam potius ei tranſmittere, quàm nouum vel noſtrum quippiam reſpondere: qua nõ facile occurrente, iam quod ſentio ego ſic interim vtrique reſpondeo, vt quodcunque forte rationabilius quilibet veſtrum ſuper eadem quæſtiuncula quandoque vel legerit vel audierit, vel certe ipſe ſenſerit: mihi viciſſim impartiri non negligat. Quæris itaque quidnam viſum patribus fuerit: vt ſolis ex omnibus antiquis iuſtis ſingulari quodam priuilegio Machabęis annuam celebritatẽ pari cum noſtris martyribus veneratione decernerẽt in eccleſia ſolenniter exhibẽdam? Si dixero dignos merito martyrum gloria iudicatos, quibus non impar fuit in martyrio virtus: erit forſitan ſolutum cur ipſos, ſed necdum plane cur ſolos, cum & alios nonnullos ex veteribus pari conſtet zelo pietatis occubuiſſe, nõ tamen pari & tripudio recoli meruiſſe. Quod ſi illis non immerito huiuſcemodi negatur ſolennis celebritas, quia nimirum quod præbuit virtus, præripuit tempus: cur non & eadem fuit in Machabæis conſideratio? Siquidem & L
ipſi pro tempore non ad cœli mox gaudia, ſed ad inferni tenebras deſcenderunt: ne tunc quippe apparente primogenito ex mortuis, qui aperiret credẽtibus regna cœlorum: agno videlicet de tribu Iuda, qui aperit, & nemo claudit: ad cuius introitum cum omni auctoritate ſupernis poteſtatibus diceretur: Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æ- Pſal. 23. b
ternales, & introibit rex gloriæ. Proinde ſi incongruum videtur cum gaudio recolere trãſitum qui gaudij non fuit: caueatur & in iſtis. Aut ſi iſtos ob ſuæ virtutis meritum feſtiuo proſequi fauore placet: cur non itidem deferetur & illis? An dicendũ eſt vtroſque quidem in morte communem habuiſſe cum martyribus pietatis cauſam, ſed non etiam vtroſque pariter eandem cum illis adeptos fuiſſe martyrij formam? Vniuerſis nempe tam veteris quàm noui teſtamenti martyribus æquè cõuenit pro iuſtitia occubuiſſe: ſed intereſt quòd iſti paſsi ſunt quia illam tenebãt: illi quia non tenentes reprehendebant. Iſti quòd eã non deſererent: illi quòd deſerentes perituros eſſe aſſererent. Et vt breuiter totum in quo differũt proferamus: hos cultus, illos zelus iuſtitiæ martyres fecit. Soli ex veteribus Machabæi, quia non ſolum cauſam, ſed & formam (vt dixi) noui martyrij tenuerũt, iure fortaſſe in eccleſia cum nouis eccleſiæ martyribus eandem cõſuetæ celebritatis gloriã aſſecuti ſunt. Inſtar quippe martyrum noſtrorum libare & ipſi diis alienis, patriámq; deſerere legem, imò M
mandata dei trãſgredi cogebantur, renuebant, & moriebantur. Non ſic Eſaias, non ſic Zacharias, non denique vel magnus ille Ioannes Baptiſta ita mortuus eſt: quorum primus ſerra fertur ſciſſus fuiſſe, ſecũdus inter templum & altare legitur occiſus, tertius in carcere decollatus. Si quæritur à quibus, ab iniuſtis & impiis. Si qua cauſa, pro iuſtitia & pietate. Si quomodo, non tam eas confitendo quàm proponendo. Proponebant veritatem audiẽtibus eam: veritas pariebat eis odium, & odium mortem. Licet iniuſti & impij, non tam tamen in illis pietatem perſequebãtur, quàm à ſe repellebant: nec tam in illorum iuſtitiam ferebãtur, quàm propriam tuebantur iniuſtitiam. Aliud eſt aliena inuadere, aliud defendere ſua. Nõ eſt idipſum nolle ſequi veritatem, & proſequi inuidere credentibus, & increpantibus indignari: obturare os confitentium, & redarguentium ſtimulos non ferre patienter. Denique miſit Herodes & tenuit Ioannẽ. Quamobrem? Quia Chriſtum prædicabat? Quia vir bonus erat & iuſtus? Imo propter hoc magis reuerebatur illum, & audito eo multa faciebat. Sed quoniam arguebat Herodem Ioannes propter Herodiadem vxorem Philippi fratris ſui: ideo vinctus, ideo & decollatus eſt: paſſus quidem & ipſe pro veritate, ſed quam zelare videretur, non negare cogeretur. Hinc eſt quòd hęc ipſa tanti martyris paſsio, multorum etiam longe minorum feſtiuitatibus minus feſtiuè recolitur. Profecto ſi tali ratione & ordine paſsi fuiſſent Machabæi, ne vlla quidem fieret

A ret de eis mentio. Nunc autem quoniam similes illos fecit martyribus Christianis, non dissimilis veritatis confessio: merito eos similis prosequitur & veneratio. Nec moueat sane quòd quéadmodú martyres nominatim & ipsi pro Christo minime passi sunt, quia non interest siue sub lege pro legalibus obseruantiis, siue sub gratia pro mandatis euangelicis quis patiatur. Vterq; enim æquè pro veritate, ac per hoc pro Christo, qui dixit: Ego sum veritas: pati cognoscitur. *Ioan. 14. a* Itaque plus contulit Machabæis in hac parte martyrij genus quàm virtus, quando nec hos quidem ex patribus, quos pari constat virtute illo in tempore pro iustitia decertasse, pari etiam honore concelebrat præsens duntaxat ecclesia. Puto quòd arbitretur indignú quantumlibet laudabili morti quæ Christi mortem præcederet, diem festum impendere: præsertim cum ante illam salutiferam passionem, nó festiua gaudia, sed claustra tenebrosa quosque morientes exciperent. Sane Machabæos ideo (vt dictum est) excipiendos iudicauit ecclesia: quoniam quod eis negabat tempus, contulit martyrij genus. Nec solum ipsos, sed & qui forte vitæ iá in carne manifestatæ mortem sua morte præuenerunt, siue morientes in ipsa, sicut Simeon & Ioannes Baptista: siue etiá pro ipsa, sicut innocentes: quos alia ratione, licet ad inferos & ipsi descenderint, ritu nihilominus solenni veneramur. Et innocentes quidem, quoniam iniustum profecto fuit innocentiá pro iustitia morientem vlla vel præsenti gloria defraudari. B Ioánes quoque sciens quòd à diebus suis regnum cœlorum vim patitur, vnde & clamat: Agite pœnitétiam, appropinquabit regnum cœlorum: simúlque vidés vitam se protinus secutura, mortem lætus excepit. *Matt. 3. a* Quod vtique ab ipso domino moriturus sciscitari solicitus fuit, ac certificari meruit. Ná cum per discipulos eum interrogasset: Tu es, inquiens, qui venturus es, an aliú expectamus? *Matt. 11. a* post enarrata plura miracula audiuit, Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me. In quo nimirú verbo significauit se dominus moriturum, & tali morte quæ posset Iudæis esse scandalum, gentibus stultitia. Ad hanc vocem sponsi gaudés amicus spósi alacri animo præcessit, quo & illum in proximo esse venturum, iam dubitare nó potuit. Porro qui lætus & tam lætus potuit mori, potuit & lætam sibi memoriam promereri. Sed & senex ille tam plenus virtutum quàm dierum, morte iam propinqua vitam baiulans in manibus aiebat: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum. *Luc. 2. e* Ac si diceret: Securus descendo in carcerem, qui tam præsto meam sentio redemptioné. Et hic ergo qui cum tam secura iucunditate, & iucunda securitate moritur, merito in ecclesia celebrari cum gaudio memoratur. Cæterum illa qua ratione mors festiua reputabitur, quam nulla gaudiorum festiuitas comitatur? Aut vnde gaudium sumeret moriturus, C qui se & ad infernales descédere tenebras certus erat, nec certi quippiá secum ferebat vnde in proximo de sui liberatore consolaretur? Inde est quòd vnus sanctorum cum audiret: Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & nó viues: conuertit se ad parietem, & fleuit fletu magno, atq; ita impetrauit exosæ mortis aliquam dilationem. *Esa. 38. a* Hoc denique & miserabiliter plangebat dicens: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi. *Ibidem.* Et paulopost: Non videbo, inquit, dominum deum in terra viuentium, non aspiciam hominé vltra, & habitatorem quietis. Hinc & alius quidam: Quis mihi hoc, ait, tribuat vt in inferno protegas me, & abscondas me donec pertrásēat furor tuus: & constituas mihi tépus in quo recorderis mei? *Iob 14. c* Israël quoque ad filios aiebat: Deducetis canos meos cum dolore ad inferos. *Gene. 42. g* Quid in his solénis lętitię, quid festiuæ celebritatis apparet? Nostri autem martyres cupiunt dissolui, & esse cum Christo: certi vbicunque est corpus, illo sine mora congregatum iri & aquilas. Mox inquam ibi exultant iusti in cóspectu dei, & delectantur in lætitia. Ibi ibi benignissime Iesu, ibi statim vt de hoc seculo nequam sanctus quisque eripitur, adimpletur lætitia cum vultu tuo. Vna ibi vox iubilo resonat sempiterno, vox vna exultationis & salutis in tabernaculis iustorú. *Psal. 123. a* Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus cótritus est, & nos liberati sumus. Núquid hoc decantare libebat apud inferos sedentibus in tenebris & vmbra mortis: dum nó erat qui redimeret, neque qui saluum faceret: quádo necdum visitauerat nos oriens ex alto, primitiæ scilicet dormientiú Christus? D Merito igitur ecclesia (quæ gaudere cú gaudentibus, flere cum flentibus nouit) quos pares iudicat ex virtute, discernit tamen ex tempore: nec pari putat prosequendum obsequio & transitú ad vitam, & descensum ad inferos. Itaque martyrium facit causa, tempus genúsque discernunt. Tempus quippe Machabæos à nouis martyribus disiungit, coniungit antiquis. Genus verò nouis aggregat, segregat à veteribus. Et hæ quidem in ecclesia præmissis ex causis differentiæ obseruantur. Cęterum apud deú vniuerso cœtui sanctorum cómune est quod sanctus ait propheta: Preciosa in cóspectu domini mors sanctorum eius. *Psal. 115. a* Vnde autem preciosam dixerit, exponat nobis. *Psal. 126. a* Cum dederit, inquit, dilectis suis somnum: ecce hereditas domini filij merces fructus vétris. Nec putemus solos martyres esse dilectos: cú recolamus dictú de Lazaro, Lazarus amicus noster dormit. *Ioan. 11. b* Deniq;, beati mortui qui in domino moriuntur. *Apoc. 14. c* Non soli qui pro domino sicut martyres, sed qui in domino moriuntur sicut confessores, profecto beati sunt. Duę proinde res mihi videntur morté facere preciosam, vita & causa: sed amplius causa, quàm vita. Porro illa erit preciosissima, quam & causa commendat & vita.

Epistola XCIX.

E

NVNCIVM quo te dicis fuisse turbatum, frater Vuillelmus non sua, sed tua necessitate putauit ad te dirigendum. Siquidem ipse suo more dei gratia fortiter agit, alienam à se interim adhuc faciens illam sententiam: Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. *Iaco. 1. a* Vias quippe domini simpliciter ac per hoc confidenter ambulans, non sentit illud væ, de quo dicitur: Væ terram ingredienti duabus viis. *Eccl. 2. 6* Te autem audieramus in discordiam versari, domú vestram non sine graui scádalo abbatis & fratrú deseruisse, solúmque habitare in nescio quo satis inconuenienti loco. Quo rumore nobis permotis anxiéque quærentibus si quo modo tibi à nobis posset consultum iri, nihil paratius occurrere potuit, quàm vt te vocato ad nos, per te de te certiores prius effici curaremus. Sicque quod in promptu esset, præsentes præsenti consuleremus. Sed iam tuo scripto, nostróque rescripto, vtrorumque ab alterutro falsæ suspicionis timore depulso, pariter quiescamus. Verum hac falsitate quàm vera sit ad nos inuicem dilectio, comprobatum est. Quam quidem dilectionem per hanc mutuam nostri solicitudinem, nó infructuose nunc renouatam esse putauerim. Cuius fructú tunc nos quidem copiose speraremus accipere, si tui nobis copia cú opportunitate daretur. Alioquin opportunius ducimus nos nostra cótentos esse inopia, quàm importuna copia abundare.

F

Epistola C.

SI MINVS vos pro tanti operis susceptione feruere comperissemus, hortandus nobis super hoc & obsecrandus essetis. Nunc verò cum prima inuitauerit nos vestra præcurrens deuotio, restat vt ei à quo bona cuncta procedunt, & referamus grates pro bono quod dedit velle, & fundamus preces vt adiiciat & perficere pro bona voluntate. Tamen gaudium meum non tacebo vobis. Quas nempe putatis delicias cordi meo afferat vestra huiuscemodi intentio? Delectabitur in crassitudine anima mea, si infatigabilem cognouero vos in studiis salutaribus & honestis. Gaudeo enim nó quia quæro donum, sed requiro fructum. Libenter accipio beneficium quod prosit danti. Alioquin non ambulo in charitate illa quæ non quærit quæ sua sunt. Et quidem nobis in hoc benefacitis, sed vobis melius: nisi forte excidit vobis illa sententia: Beatius est dare, quàm accipere. Hoc plane decet episcopum, hoc sacerdotium vestrum commédat, ornat coronam, nobilitat dignitatem, si quem ministerium prohibet esse pauperem, administratio probet pauperum amatorem. *Acto. 20. g* Nó enim paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Denique beati pauperes, non rebus, sed spiritu.

G *Epistola CI.*

FRATREM Lambertum, quem in aliquibus forte fluctuãtem suscepimus, orantibus quidem vobis pro ipso constantem remisimus, & nulla iam (vt opinamur) scrupulositate pristina laborantem. Causam quippe aduentus eius, necnon & discessionis modum & intentionem solicite nobis perscrutantibus: intentionem quidem visus est habere inculpabilẽ, sed causam nõ plane sufficientẽ vt tali modo, id est sine licentia discedere debuisset. Vnde & sumpta iustæ in eum inuectionis occasione increpato vt oportebat, & cõfirmato in quibus nutabat, reditum ei persuasimus. Et pro redeunte rogamus dilectissimi fratres, esse vos videlicet pręstabiles super fratris præsumptione, sed præsumptione vt videtis satis simplici, & nõ malitiosa: quandoquidem neque ad dexteram, neque ad sinistram declinauit: sed directo ad nos tramite venit, quos vtiq; pro certo sciebat sanctitatis vestrę esse seruos, vestræ religionis amatores syncerissimos, & æmulatores fidelissimos. Suscipite ergo eum vos qui spirituales estis, in spiritu lenitatis: confirmeturq; in eo charitas, & excuset malum factum intentio bona. Imo recuperate cum gaudio quem dolebatis amissum: contractámque de fratris egressione ac transgressione tristitiam, effuget citissima de regressione lætitia. Confido autem de omnipotentis misericordia, quia quicquid exasperauit inordinata discessio, postmodum

H deliniet emendata conuersatio.

Ad quendam abbatem. Epistola CII.

SVPER fratre turbato & turbante fratres, & contẽnente magistrum, breue tibi, sed fidele damus consilium. Diaboli studium est circuire in domo dei, & quærere quem deuoret: tuæ econtra vigilantiæ, inquantum potes, nunquam locum dare diabolo. Quanto igitur ille acrius insistit quomodo à grege infirmam separet ouiculam, quatinus eo licentius rapiat, quo non fuerit qui eripiat: tanto enixius tibi quantũ in te est, resistendum est ne de manu tua possit eam eruere,

Psal.12.b nequando dicat inimicus, præualui aduersus eam. Itaque aggredere fratrem omni officio charitatis, videlicet beneficiis, salutaribus monitis, secretis increpationibus, publicis exhortationibus, duris etiã & verborum & verberũ correptionibus, quódque efficacius esse solet, tuis ad deum pro eo fratrúmque piis orationibus. Quod si iam hæc omnia fecisti nec profecisti, ad apostoli consilium confugiendum est, di-

1.Cor.5.d centis: Auferte malũ ex vobis. Auferatur ergo malus, ne malos generet. Neque enim potest arbor mala fructus nisi malos facere. Auferatur autem dico, sed nõ quomodo ipse vult: vt videlicet tanquã ex tua licentia, cum male secura consciẽtia extra cõgregationem contra professionem deuitans sub-

I iectionẽ, sui iuris esse, sua permittatur viuere lege. Sed abscindatur vt ouis morbida à grege, vt putridum membrum à corpore: qui iam exinde se pro certo nouerit à te haberi tanquã ethnicum & publicanum. Et ne timeas esse contra charitatẽ, si vnius eiectione scãdalum multorum recompensaueris pace: quippe qui sua forte malitia, fratrum cohabitantium turbare facile poterat vnanimitatem. Consoletur te illa Salomo-

Eccles 7.c nis sententia: Quem deus negligit, nemo potest corrigere.

Matt.15.b Et illa saluatoris: Omnis plantatio, quam non plantauit pater

1.Ioan.2.c meus, eradicabitur. Et illa beati Ioannis euangelistæ de schis-

1.Cor.7.c maticis: A nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Et rursus apud apostolum. Infidelis si discedit, discedat. Alioquin non est relinquenda virga peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Melius est enim vt pereat vnus, quàm vnitas.

Epistola CIII.

ETSI facie ignotus nobis, etsi corpore remotus à nobis, amicus tamen es: & amicitia notum iam nobis, & præsentem te facit. Hanc tibi te nesciente comparauit non caro & sanguis, sed spiritus dei qui Vuillelmum fratrem tuum æterna nobis societate & spirituali charitate deuinxit, ac per eum te quoque, si dignum iudicas. At si sapis, non contemnes eorum amicitiam quos veritas beatos clamat, & reges pronũciat cœlorum. Quam quidem beatitudinem non inui- K

demus tibi. Nec enim communicata tibi, nobis minuitur: nec nostri proinde termini restringũtur, si & tu regnaueris. Quęnam vero inuidiæ causa potest esse, vbi sortium magnitudini consortium multitudo nil detrahit? Volo te esse amicum pauperum, magis autem imitatorem. Ille gradus poficientiũ est, hic perfectorum. Amicitia pauperum, regum amicos constituit: amor paupertatis, reges. Regnum denique cœlorũ pauperum est, & est regiæ potestatis beare pro volũtate amicos. Facite, inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cum *Luc.16.b*

defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Vides quia magna dignitas, sancta paupertas sit: vt nõ modo patrociniũ ipsa sibi non quærat, sed & ferat indigentibus. Quale est hoc, absque interuentu cuiuspiam angelorum vel hominum, sola diuinæ gratiæ confidentia accedere per temetipsum ad vultũ gloriæ, capessere summa rerũ, attingere totius magnificẽtiæ culmen? Verum qualibus ista tu tibi impedias rebus, vtinã sine dissimulatione attendas. Væ, væ, vapor est ad modicum parẽs, quod æternæ fœlicitatis aditum intercludit, quod perennis luminis incircunscriptam claritatem abscondit, quod vniuersitatis scientia fraudat, quod summæ priuat dignitatis honore. Quousque tu tantæ gloriæ præfers fœnũ quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, carnem dico & eius gloriam? Siquidem omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tã- *1.Pet.1.d*

quam flos fœni. Si sapis, si habes cor, si tecum est lumen ocu- L

lorum tuorum, desine iam ea sequi quæ & assequi miserũ est.

Beatus qui post illa non abiit quæ possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant. An non ea satius cũ honore spernis, quàm cum dolore perdis? An non ea prudentius Christi cedis amori quàm morti? Est in insidiis prędo: cuius manibus nec te, nec tua potes subducere. Nõ poterit præuideri, quia tanquam fur in nocte ita veniet. Nihil intulisti in hunc mundum, haud dubium quia nec quicquã auferes. Dormies somnum tuum, & nihil inuenies in manibus tuis. Sed nosti hæc: non est in docendo te superflue laborandum. Orandum potius vt quod tibi iam nosse datũ est, detur & implere prout oportet.

Ad magistrum Galterum de Caluo monte. Epistola CIIII.

SAEPE meum animum dulcissima tui subeunte memoria, doleo super te Galtere charissime, cogitans nimirum illud tuæ iuuentutis decus, & ingenij acumen, scientiæ & eruditionis ornatum, quódque his omnibus excellentius est in Christiano, tuos illos mores ingenuos quàm inanibus studiis atteras, dum de tantis muneribus non auctori Christo, sed rebus deseruias transitoriis. O si (quod auertat deus) mors inopinata subripiens ista concusserit, heu subito cuncta velut ad impulsum vrentis & furentis venti, tanquam fœnum M

velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum cito *Psal.36.a*

decident. Quid ergo tecum tolles de omni labore tuo, quem operatus fueris super terram? Quid retribues domino pro omnibus quæ tribuit tibi? Quid inquam lucri pro tot tibi creditis talẽtis referes creditori? O si vacuam manum inuenerit ille, ille donorum promptus quidem auctor, sed importunus exactor. Veniet enim veniet, & non tardabit, ad requirendũ vtique quod suum est cum vsura. Suum nempe asserit omne quod te in tua patria pomposis, sed periculosis fauoribus nobilitare videtur. Genus clarum, corpus aptum, forma elegãs, ingenium velox, eruditionis vtilitas, & honestas morũ, gloriosa quidẽ sunt, sed ei à quo sunt. Si tibi vsurpas, est qui quęrat & iudicet. Esto tamẽ: liceat tibi hęc interim asscribere nomini tuo, & gloriari in laude tua, & vocari ab hominib⁹ rabbi, & facere tibi nomẽ grande duntaxat super terrã: quid tibi post mortẽ de his omnibus, nisi sola fortasse memoria relinquetur, & hoc quoque solummodo super terram? Scriptum quippe est: Dormierunt somnum suum & nihil inuenerunt *Psal.75.a*

omnes viri diuitiarũ in manibus suis. Quod si hic est finis omnium laborum tuorũ (vt pace tua dixerim) quid habes amplius iumẽto? Siquidẽ & de tuo Palefrido cũ mortuus fuerit, perhibebitur, quia bonus fuit. Simul vide quid tibi ante tribunal illud terrificũ respõdendũ sit de eo quod acceperis in vano animã tuã, & animã talẽ, si tamẽ inueniaris nil egisse amplius

plius

A plius de immortali & rationali spiritu tuo, quàm quoduis pecus de suo, cum brutus vtique spiritus non viuat nisi quandiu viuificat: & vno eodémque momento & viuificare pariter designat & viuere. Quid, quæso, dignum te iudicabis: qui factus ad imaginem factoris tantæ in te maiestatis non defendis dignitatem: & tu homo cum in honore esses, honorem tuum non intelligens, comparatus iumentis insipientibus, & similis factus sis illis: dum nil spirituale videlicet aut ęternum elaboraueris, sed instar beluini spiritus, qui vt à corpore, ita cum corpore dissoluitur, solis fueris contentus corporalibus ac temporalibus bonis, euangelici illius surdus au-
Ioan.6.d ditor consilij: Operamini non cibũ qui perit, sed qui perma-
Psal.23.a net in vitam æternam? Scriptũ est autem quod non ascendit in montem domini, nisi qui nõ accepit in vano animã suam. Sed ne is quidem, nisi etiam fuerit innocẽs manibus, & mũdo corde. Videris tu an de tuis hoc operibus simul & cogitationibus præsumere audeas. Sinautem, attende quid mereatur iniquitas, si sola sufficit inutilitas ad damnationem. Et reuera secura non erit spina vel tribulus, vbi securis infructuosæ arbori poni videbitur: nec parcet pungenti, qui minatur
Esa.5.a & sterili. Væ igitur & væ iterum de quo dicetur: Expectaui vt faceret vuas: & fecit labruscas. Sed noui ego quàm liquido & copiose hæc me quoque tacente cogitare sufficias: materno verò deuinctus amore, necdum possis abiicere quod
B iam contemnere noris. Et quid ego ad hęc respondebo tibi? Vt matrem deseras? Sed inhumanum videtur. Vt cum ipsa maneas? Sed nec ipsi expedit vt sit filio causa perditionis. Forte vt & mũdo simul milites & Christo? Sed nemo potest duobus dominis seruire. Mater tua vult contraria tuæ, ac per hoc & suę ipsius saluti. Elige ergo tu è duobus quod vis, aut vnius videlicet satisfacere voluntati, aut vtriusque saluti. Verum si multum eam diligis, desere potius ipsam propter ipsam: ne si Christum deseras vt maneas cum ipsa, propter te pereat & ipsa. Alioquin male meruit de te quæ te peperit, si propter te perit. Quomodo enim nõ perit, quæ ipsum quẽ peperit perimit? Et hæc dixerim, vt tuo aliquo modo carnali cõdescendam consulámque affectui. Cęterũ fidelis sermo, & omni acceptione dignus, vt etsi impium est contemnere matrẽ, con-
Matt.15.a tẽnere tamen propter Christum, piissimum est. Nam qui di-
Matt.10.d cit: Honora patrem & matrem: ipse etiam dixit: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus.

Ad Romanum Romanæ curiæ subdiaconum.
Epistola centesimaquinta.

BERNARDVS abbas Claræuallis, Romano suo quod suo. Bene fecisti charissime, tui nobis per literas & renouans dulcem memoriam, & excusans molestissimam
C moram. Minime quidem desiderantium te cordibus vlla potuit subrepere quandoque obliuio tuæ dilectionis, sed te tui fateor pene oblitum esse putauimus priusquam illas literas videremus. Nunc itaque rumpe moras, fac cito quod scripsisti: etsi veraciter stylus expressit affectum, efficaciter opus stylum testificetur. Quid tardas ipsum quem iamdudum conceperas spiritum parturire salutis? Nil mortalibus vel morte certius, vel incertius hora mortis. Siquidẽ tanquam fur in nocte ita veniet. Væ prægnantibus in illa die. Si superuenerit & præuenerit hunc tam salutiferum partum: heu perfodiet domum, sanctũ germen extinguet. Cum enim dixerint pax & securitas, tunc repẽtinus superueniet eis interitus sicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Volo te mortem etsi non effugere, certe vel non timere. Iustus quippe mortẽ etsi non cauet, tamen non pauet. Denique si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Moritur quidẽ & iustus, sed securè, quippe cuius mors vt pręsentis est exitus vitę, ita introitus melioris. Bona mors, si peccato moriaris, vt iustitię viuas. Hęc mors necesse est vt præcurrat, vt sequatur illa secura. In hac vita quandiu durat, compara tibi illam quæ semper durat. Dum viuis in carne, morere mũdo, vt post mortem carnis, deo viuere incipias. Quid enim si conciderit mors saccum corporis tui, dum te subinde circundet lætitia? O quàm beati mor-
Apo.14.c tui qui in domino moriuntur, audientes à spiritu vt requiescant iam à laboribus suis. Non solum autem, sed & succedit iucunditas de nouitate, ac de æternitate securitas. Bona D
proinde mors iusti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem. Econtra mors peccatorum Psal.33.d
pessima. Et audi vnde pessima. Mala siquidem est in mundi amissione, peior in carnis separatiõe, pessima in vermis ignisque duplici contritione. Eia ergo festina, exi, recede, moriatur anima tua morte iustorum, quo fiant & nouissima tua horum similia. O quàm preciosa in conspectu domini mors san Psal.115.a
ctorum eius. Fuge quęso, in via peccatorum ne steteris. Quomodo viuere potes, vbi mori non audes? Cum panibus occurrere fugienti, paratos nos esse confidito.

Ad magistrum Henricum Murdach.
Epistola centesimasexta.

DILECTO suo Henrico Murdach, Bernardus abbas dictus de Claraualle, salutem, & non in via. Quid mirum si inter prospera fluctuas & aduersa, qui necdum statuisti supra petram pedes tuos? At si iures & statuas custodire iudicia iustitiæ domini, quid horum te poterit separare à charitate Christi? O si scires & quid dicam? Oculus deus non vi- Esa.64.a
dit absque te, quæ præparasti diligentibus te.

Sed tu frater qui (vt audiui) prophetas legis, putas, intelligis quæ legis? Nam si intelligis, sentis vtique sensum prophetice lectionis esse Christum. Quem videlicet si apprehendere cu- E
pis, citius illum sequendo quàm legẽdo consequi potes. Quid quæris verbum in verbo, quod iam caro factum præsto est oculis? Iam enim de latibulo prophetarũ egressus est ad oculos piscatorũ, iam de mõte vmbroso & condenso tanquam sponsus de thalamo suo prosiliuit in campum euangelij. Iam qui habet aures audiendi, audiat illum clamantem in templo: Qui sitit, veniat ad me & bibat. Et, Venite ad me omnes qui Ioan.7.f
laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tu ergo times Matt.11.d
deficere, vbi se veritas reficere te promittit? Certe si tantũ te delectat tenebrosa aqua de nubibus aëris, quãto iucũdius haurias de serenissimis fontibus saluatoris? O si semel paululum quid de adipe frumenti, vnde satiatur Hierusalẽ, degustares: quã libenter suas crustas rodẽdas literatoribus Iudæis relinqueres? O si te vnquam in schola pietatis sub magistro Iesu merear habere sodalẽ. O si mihi liceat purificatũ prius tui pectoris vasculũ supponere vnctioni quæ docet de omnibus. O quã libens tibi pariter calidos panes, quos vtiq; adhuc fumigantes, & quasi modo de furno (vt aiunt) recẽs tractos de cœlesti largitate crebro Christus suis pauperibus frangit. Vtinam si quam mihi guttam quandoque de pluuia voluntaria quam segregauit hæreditati suæ, stillare dignetur in dulcedine sua pauperi deus, mox eam tibi possem refundere, & rursus à te vicissim recipere quod senseris. Experto crede, aliquid amplius inuenies in syluis, quàm in libris. Ligna & la- F
pides docebunt te quod à magistris audire non possis. An non putas posse te sugere mel de petra, oleúmque de saxo durissimo? An non montes stillant dulcedinem, & colles fluunt lac & mel, & valles abundabunt frumento? Multis occurrentibus mihi dicendis tibi, vix me teneo. Sed quia non lectionem sed orationem petis, adaperiat dominus cor tuũ in lege sua & in præceptis suis. Vale.

Idipsum ipsi Vuillelmus & Iuo. Quid super hoc vobis dicemus? Quod vos videre, & ad quid desideremus, scitis: quantum vero, nec nos dicere, nec vos scire potestis. Oramus ergo deũ, vt vobis quos nos præisse debueratis, tribuat vel sequi, quatinus & in hoc tantæ humilitatis magistrum teneamus, cum videlicet non despexeritis magister sequi discipulos.

Ad Thomam præpositum de Beuerla.
Epistola centesimaseptima.

THOMAE dilecto filio suo, Bernardus, quod filio. Quid opus est verbis? Feruens spiritus & vehemens desiderium aperiri sola lingua non sufficit. Loquantur nobis affectum tuum & reliqua membra. Præsens melius & innotesces nobis, & nos cognosces. Iamdudum ab inuicem tenemur alterutrum debitores, ego fidelis curæ, tu humilis obedientiæ. Probet vtrumque si placet

G cet opus,nō calamus.Volo te & tibi vsurpare,& in me pro-
Ioan.5.f bare illam vnigeniti vocem: Opera quæ dedit mihi pater vt
faciam, ipsa testimonium perhibent de me. Sic reuera, sic
vnici filij spiritus testimoniū perhibet spiritui nostro, quòd
filij dei sumus & nos, cum suscitās ex operibus mortuis lar-
gitur opera vitę.Non ex foliis,non ex floribus,sed ex fructu
Matt.7.c arbor bona maláve dignoscitur.Denique à fructibus,ait,co-
gnoscetis eos. Opera ergo & non verba discernunt inter fi-
lios dei & filios diffidentiæ. Operibus proinde desiderium
& aperi tuum, & experire nostrum. Desideramus præsen-
tiam tuam, quærimus optatam, immo promissam exigimus.
Cur tanto? Nil in ea sane expetimus de carne & sanguine.
Aut proficere ex te cupimus, aut prodesse tibi. Generositas
sanguinis, proceritas corporis, forma elegans, iuuenilis de-
cor,prælia,palatia, immensa supellex,infulæque dignitatum:
adde & mundi sapientiam: de mundo sunt hæc, & mundus
quod suum est diligit. Sed quousque? Non solum enim non
semper,vtpote qui non semper erit, verum nec diu quidem.

Diu siquidem ista in te mundus habere non poterit, & te
quippe ipsum in breui non habiturus. Nam breues dies ho-
minis sunt. Mundus quidem cum suis concupiscentiis tran-
sit, sed te prius emittit, quàm ipse pertransit. Quid te sine
fide delectat amor mox finiendus? Nos verò te,non tua dili
gimus.Tua sint à quo sunt.Tu tuæ promissionis memor,tui
H nobis copiam diutius non negaris amantibus te synceriter,
& amaturis perenniter. Purè siquidem nos amantes in vita
nostra,in morte quoque non erimus separati.Nam ea quę in
te vel potius tibi appetimus,nō huius corporis sunt,nec hu-
ius temporis tantum: ideóque nec cum corpore deficiunt,
nec cum tempore prætereunt. Quinimmo posito corpore
plus delectant, post tempora durant. Nil simile habent cum
supra enumeratis eorúmve similibus,quæ vtique insunt tibi,
non ex patre,sed ex mundo.Quid horum enim vel non præ-
uenit mortem,vel non inuenit?At verò ista optima pars est,
quæ non auferetur in æternum. Quid istud? Nec oculus vi-
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Qui ho-
mo est,& secundum hominem ambulat,qui videlicet(vt ma
nifestius dicam) carni adhuc acquiescit & sanguini, quid il-
lud sit, penitus nescit: quia caro & sanguis non reuelabunt
quæ solus reuelat deus per spiritum suum. Animalis ergo ho
mo ad hoc secretum nequaquam admittitur, siquidem non
percipit ea quæ sunt spiritus dei. Beati qui audiunt: Vos au-
tem dixi amicos,quia omnia quęcunque audiui à patre meo,
nota feci nobis. O seculum nequam, quod solos tuos sic so-
les beare amicos, vt dei facias inimicos: consequenter & in-
dignos consilio beatorum. Planè enim qui amicus vult esse
tuus,inimicus dei constituitur.Quod si seruus nescit quid fa-
ciat dominus eius, quanto minus inimicus? Porro autē ami-
I cus sponsi stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi.Vn-
Canti.5.c de & loquitur:Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus
est. Amicus itaque mundi excluditur à consilio amicorum
dei, qui non spiritum huius mundi acceperunt, sed spiritum
Matt.11.d qui ex deo est: vt sciant quæ à deo donata sunt sibi. Confi-
teor tibi pater quia abscondisti hæc à sapientibus & pruden-
tibus,& reuelasti ea paruulis. Ita pater,quia sic fuit placitum
ante te,non quia sit meritum vel ab ipsis.Omnes enim pecca
uerunt, & egent gloria dei, vt gratis mittas spiritum filij tui
clamantem in cordibus filiorum adoptionis,abba pater.Hoc
quippe spiritu qui aguntur, hi filij sunt: nec paterno prorsus
arcendi consilio.Habent nempe in se manētem spiritum qui
scrutatur etiam profunda dei.Denique quid ignorent, quos
vnctio docet de omnibus?Vę vobis filij huius seculi à vestra
insipiente prudentia,ignorantes spiritum salutarem:nec par-
ticipantes consilium quod solus soli eructat filio, excepto
cui voluerit filius reuelare. Quis enim cognouit sensum do-
mini: aut quis consiliarius eius fuit? Non equidem nullus,sed
rarus. Soli sane qui veraciter dicere possunt: Vnigenitus qui
est in sinu patris,ipse enarrauit nobis. Væ mundo à strepitu.
Clamat in populis iisdem vnigenitus tanquam magni consi-
Luc.8.a lij angelus:Qui habet aures audiendi,audiat.Et quoniam di-
gnos non inuenit sensus,quibus patris committat arcanum,
texit parabolas turbis: vt audientes non audiant,& videntes
non intelligant.Cæterum amici seorsum audiunt: Vobis da-
tum est nosse mysterium regni dei. Quibus & loquitur,No- K
lite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare Luc.12.d
vobis regnum. Qui sunt hi?Vtique quos præsciuit & præde-
stinauit conformes fieri imaginis filij dei, vt sit ipse primo-
genitus in multis fratribus. Magnum secretúmque innotuit
consilium.Nouit dominus qui sunt eius.Sed quod notum e-
rat dei, manifestatum est hominibus. Nec alios sane digna-
tur tāti participatione mysterij nisi eosipsos, quos suos prę-
sciuit & prædestinauit. Nam quos prædestinauit,hos & vo-
cauit. Quis enim sane nisi vocatus ad dei accedit consilium?
Quos autem vocauit, hos & iustificauit. Oritur quippe sol,
non is qui quotidie oriri cernitur super bonos & malos, sed
qui timentibus deum prophetica pronunciatione promitti-
tur solis ad consilium vocatis. Vobis, inquit,qui timetis de- Mala.4.a
um, orietur sol iustitiæ. Manentibus igitur in tenebris fi-
liis diffidentiæ, euadit in nouam hanc lucem lucis filius de
potestate tenebrarum, si tamen iam fidenter deo dicere po-
test: Particeps ego sum omnium timentium te. Vides quia Psal.118.b
præcedit timor,vt sequatur iustificatio? Forsitan ergo timo-
re vocamur,amore iustificamur. Denique iustus ex fide vi-
uit, illa proculdubio quæ operatur ex dilectione. Audiat ita-
que in sui vocatione peccator quod timeat: & sic accedens
ad solem iustitiæ, videat illuminatus quod diligat. Quidnam
est illud? Misericordia domini ab æterno & vsque in æter- Psal.102.c
num,super timentes eum.Ab æterno propter prędestinatio- L
nem,in æternum propter beatificationem. Altera carēs prin
cipio,altera nesciens finem. Siquidem quos ab æterno præ-
destinat,in æternum beatificat: intercedente sane media vo-
catione vnà cum iustificatione,duntaxat in adultis.Sic ad or-
tum solis iustitiæ, sacramentum absconditum à seculis de
prædestinatis & beatificandis emergere quodammodo inci-
pit ex abysso ęternitatis,dum quisque vocatus per timorem,
iustificatus per amorem,præsumit se quoque esse de nume-
ro beatorum: sciens nimirum quia quos iustificauit, illos &
magnificauit.Quid enim? Audit se vocari, cum timore con-
cutitur: sentit & iustificari,cū amore perfunditur, & de ma-
gnificatione diffidet? Initiatur, prouehitur, & de sola con-
summatione desperabit? Nempe si initium sapientiæ timor
domini,in quo dicta est esse nostra vocatio: quid nisi proue-
ctus in sapientia est amor dei,is duntaxat qui interim ex fide
est,ex quo & nostra fit iustificatio? Quid item nisi consum-
matio in sapientia est, ipsa quam in fine speramus de diuina
illa & deifica visione glorificatio? Sic abyssus abyssum inuo-
cat in voce cataractarum suarum,cum in terrore iudiciorum
suorum immensa illa æternitas, & æterna immensitas, cuius
sapientiæ non est numerus:cor hominis prauum & inscruta-
bile,mira sua bonitate & potentia educit in admirabile lu-
men suum. Verbi gratia. Ponamus hominem in seculo,seculi
adhuc & suæ carnis amore retentum:& cum terrestris homi M
nis imaginem portet,incubantem terrenis, nil de cœlestibus
cogitantem:quis hunc non videat horrendis circūfusum te-
nebris,nisi qui in eadem mortis vmbra sedet:quippe cui nul-
lum adhuc suæ salutis signum eluxerit, cui necdum in ali-
quo interna testetur inspiratio an boni de se quippiam æter-
na teneat prædestinatio? At verò si superna eum miseratio di
gnanter quandoque respexerit, immiseritque spiritum com-
punctionis, quatenus ingemiscat & resipiscat,mutet vitam,
domet carnem,amet proximum,clamet ad deum,proponát-
que decætero viuere deo, non seculo: ex qua deinde superni
luminis gratuita visitatione & subita mutatione dexterę ex-
celsi, agnoscat se merito quidem non iam iræ sed gratiæ fi-
lium, quippe qui paternum erga se diuinæ bonitatis experi-
tur affectum, quod se vtique hactenus intantum latuerat, vt
non solum nesciret,vtrumnam dignus foret amore an odio,
verumetiam odium magis & non amorem propria cōuersa-
tio testaretur,erant enim tenebræ adhuc super faciem abys-
si:nónne is tibi videtur quasi de abysso profundissima & te-
nebrosissima horrendæ ignorantiæ, in aliam quandam quo-
que trahi abyssum è regione amœnam & lucidam claritatis
æternæ? Et tunc demum quasi diuidit deus lucem à tenebris,
cum peccator sole illucescente iustitiæ, abiectis operibus
tenebrarū induitur arma lucis, & is quem prior vita ac pro-
pria conscientia tanquam reuera filium gehennæ deputaue-
rat

A rat ardoribus sempiternis, ad tantam visitantis se orientis ex
alto dignationem respirans, gloriari etiam incipit præter
spem in spe gloriæ filiorum dei, quam iam nimirum è vicino
reuelata facie exultans nouo in lumine speculatur, & dicit:
Psal.4.b Signatum est super nos lumen vultus tui domine: dedisti læ-
titiam in corde meo. O domine, quid est homo quia innotui-
sti ei: aut filius hominis, quia reputas eum? Iam se ô bone
pater, vermis vilissimus & odio dignissimus sempiterno, ta-
men confidit amari, quoniam se sentit amare: immo quia se
amari præsentit, nō redamare confunditur. Iam apparet in lu
mine tuo ô inaccessibilis lux, quid boni penes te, etiam cum
malus esset, miserum maneret homunculum. Amat proinde
non immerito, quia amatus est sine merito. Amat sine fine,
quia sine principio se cognoscit amatum. Prodit in lucem ad
miseri consolationem, magnum consilium quod ab æterno
latuerat in sinu æternitatis: quod nolit videlicet deus mor-
tem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Habes ho
mo huius arcani indicem spiritum iustificantem: eóque ipso
testificantem spiritu tuo quod filius dei & ipse sis. Agnosce
Psal.118.c consilium dei in iustificatione tui: Confitere & dic: Consi-
lium meum iustificationes tuæ. Præsens nanque iustificatio
tui, & diuini est consilij reuelatio, & quædam ad futuram glo
riam præparatio. Aut certe prædestinatio, ipsa potius præpa-
ratio est, iustificatio autem magis iam appropinquatio. De-
B nique ait: Agite pœnitentiam, quia appropinquabit regnum
Matt.3.a cœlorum. Audi & de prædestinatione, quod ipsa sit præpara-
Matt.25.d tio. Percipite, inquit, regnum quod vobis paratum est ab o-
rigine mundi. Nemo itaque se amari diffidat, qui iam a-
mat. Libenter dei amor nostrum quem præuenit subsequi-
tur. Nam quomodo redamare pigebit, quos amauit & nec-
dum amātes? Amauit, inquam, amauit. Habes enim dilectio-
nis pignus spiritum, habes & testem fidelem Iesum, & hunc
crucifixum. O geminum ipsúmque firmissimū dei erga nos
amoris argumentum. Christus moritur, & meretur amari.
Spiritus afficit & facit amari. Ille facit cur ametur, iste vt a-
metur. Ille suam multam dilectionem in nobis commendat,
iste & dat. In illo cernimus quod amemus, ab isto sumimus
vnde amemus. Charitatis igitur ab illo occasio, ex isto affe-
ctio. Quanta confusio dei filium ingratis oculis cernere mo-
rientem? Quod quidem facile contingit, si desit spiritus.
Nunc autem quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris
per spiritum sanctum qui datus est nobis, amati amamus, a-
mantes amplius meremur amari. Si enim cum adhuc inimici
essemus, reconciliati sumus deo per mortem filij eius, multo
magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Quid enim?
Rom.5.b Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tra-
didit illum: num etiam omnia cum ipso daturus est nobis?
Cum ergo geminum teneamus nostræ salutis indicium, ge-
C minam sanguinis & spiritus effusionem: neutra sine altera
prodest. Nam nec spiritus datur nisi credentibus in crucifi-
xum, nec fides valet si non operatur ex dilectione. Dilectio
autem donum spiritus est. Quod si secundus homo (Chri-
stum loquor) factus est non solum in animam viuentem, sed
etiam in spiritum viuificantem: ex vno videlicet moriens, ex
altero mortuos suscitans: quid mihi prodesse potest quod in
ipso moritur, absque eo quod viuificat? Denique ipse ait:
Ioan.6.g Caro non prodest quicquam, spiritus est qui viuificat.
Ezech.8.a Quid est autem, viuificat: nisi, iustificat? Cum enim mors ani-
mæ peccatum sit, anima quippe quæ peccauerit, ipsa morie-
tur: vita eius sine dubio iustitia est, quoniam iustus ex fide vi-
uit. Iustus autem quis est, nisi qui amāti se deo, vicem repen
dit amoris? Quod non fit nisi reuelante spiritu per fidem
homini æternum dei propositum super sua salute futura.
Quæ sane reuelatio non est aliud quàm infusio gratiæ spiri-
tualis: per quam dum facta carnis mortificantur, homo ad re
gnum præparatur, quod caro & sanguis nō possident, simul
accipiens in vno spiritu, & vnde se præsumat amatum, & vn-
de redamet, ne gratis amatus sit. Hoc itaque est illud sacrum
secretúmque consilium quod à patre filius in spiritu sancto
accipiens: suis quos nouit per eundem spiritum iustificando
eos communicat, & cōmunicando iustificat, quando id quis-
que accipit in sui iustificatione, vt incipiat & ipse cognosce-
re sicut & cognitus est, cum videlicet datur & ipsi præsenti-
re aliquid de sua ipsius futura beatitudine, quemadmodum D
ab æterno latuit in prædestinante, plenius appariturum in
beatificante. De qua tamen iam percepta fuimet ex parte no
titia, interim quidem glorietur in spe, nondum tamen in se-
curitate. Quàm miserandi qui ad tam iucundum iustorum
consilium, nullum adhuc tenent suæ vocationis testimoniū?
Domine, quis credidit auditui nostro? O vtinam saperent Esa.53.a
& intelligerent. Verum nisi crediderint, non intelligent. Sed
habetis & vos, ô infœlices seculi male securi amatores, ve-
strum seorsum à iustis consilium. Squama squamę coniungi-
tur, & non est spiraculum in vobis. Habetis, inquam, & vos ô
impij, communicatum adinuicem consilium: sed plane aduer
sus dominum, & aduersus Christum eius. Etenim si dicente Psal.2.a
scriptura pietas est cultus dei: profecto quisquis plus amat
mundū quàm deum, impius atque idololatra esse conuinci-
tur, colens & seruiens creaturæ, potius quàm creatori. Ha-
bentibus autem (vt dictum est) sanctis atque impiis suum ad
se quibusque consilium, magnū proculdubio inter vtrosque
chaos firmatum est. Nam quomodo iustus lōge se facit à cō-
silio & concilio malignantium, ita nec resurgunt omnino im Psal.1.b
pij in iudicio, neque peccatores in cōsilio iustorū. Est quip-
pe iustorum consilium, pluuia voluntaria quam segregauit
deus hæreditati suæ. Est concilium verè secretum: descen-
dēs nimirum sicut pluuia in vellus. Est fons signatus, cui alie-
nus non communicat. Est sol iustitiæ, qui timentibus deum E
tantum oritur. Porro cæteros aduertēs propheta in sui sicci-
tate & cæcitate remanentes: iustorum siquidem imbris & lu-
cis expertes, infœcundos ac tenebrosos, confusos & auersos,
subsannat & notat: Hæc est, inquiens, gens quæ non audiuit Hiere.7.f
vocem dei sui. Non vultis, ô miseri dicere cū Dauid: Audiam Psal.84.b
quid loquatur in me dominus deus. Vtique foris fusi in vani-
tates & insanias falsas: intimum optimúmque non requiritis
veritatis auditum. Filij hominum vsquequo graui corde? Vt Psal.4.a
quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Surdi ad vo
cem veritatis, ignorantes consilium cogitantis cogitationes
pacis: sed & loquentis pacem in plebem suā, & super sanctos Ioan.15.a
suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Iam vos, inquit, mun
di estis, propter sermonem quē locutus sum vobis. Ergo qui
hunc sermonem non audiunt, immundi sunt. Cæterum tu ô
charissime, huic voci dei tui dulciori super mel & fauum, si
præparas autem interiorem, fuge curam exteriorem: vt expe 1.Reg.3.b
dito & vacante interno sensu, dicas & tu cum Samuele: Lo-
quere domine, quia audit seruus tuus. Vox hæc non sonat in
foro, sed nec auditur in publico. Secretum concilium, secre-
tum quærit auditum. Auditui tuo gaudium pro certo dabit
& lætitiam, si sobria aure perceperis. Abrahæ pręcipitur exi- Gene.12.a
re de terra, & de cognatione sua, vt videre & possidere mere-
retur terram viuentium. Iacob relicto fratre & patria Iorda Gen.29.f
nem transit in baculo, & excipitur Rachelis amplexibus. Io- F
seph dominatur Ægypto mercatione furtiua patri sublatus Gene.39.a
& patriæ. Ecclesiæ iubetur, vt concupiscat rex decorem eius, Psal.44.c
& obliuisci populum suum, & domum patris sui. Puer Iesus Luc.2.f
inter cognatos & notos à parentibus quęritur, nec tamen in-
uenitur. Fuge fratres tuos & tu, si tuam vis inuenire salutem.
Fuge, inquam, de medio Babylonis, fuge à facie gladij Aqui-
lonis. Parati sumus cum panibus occurrere fugienti. Abba-
tem tuum me nominas, nō renuo interim propter obsequiū.
Obsequium dico, non quod exigam, sed quod exhibeam: si-
cut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & a-
nimam suam dare in redemptionem pro multis. Veruntamē
si dignum iudicas, accipe condiscipulum, quem magistrum
eligis. Vnus sit ambobus magister Christus, & ipse sit episto-
læ finis, qui finis est ad iustitiam omni credenti.

Ad alterum Thomam de sancto Audomaro, qui transgressus terminum quem posuerat, annuas adhuc petebat inducias, ob studium literarum tardans conuersionem suam. Epistola centesimaoctaua.

CHARISSIMO filio suo Thomę, frater Bernardus
Claræuallis vocatus abbas, in spiritu timoris am-
bulare. Benefacis agnoscens debitū tuæ promis-
sionis, & dilatæ reatum solutionis non diffitens.
Sed

G Sed volo te non ſolum quid,ſed & cui promiſeris, cogitare.
Nam ego mihi nihil vſurpo:ex eo quod me corā,& non mi-
hi promiſſum ipſe mecum recolis.Fruſtra proinde times ex-
probratum tibi iri à me ſuper fruſtratoria dilatione, qui te-
ſtis accitus ſum, & non dominus voti. Vidi, & gauiſus ſum.
Et hoc oro,vt gaudium meum plenum ſit,quod non erit niſi
cum fuerit impleta promiſsio. Terminum poſuiſti,quem nō
oportuit tranſgredi.Tranſgreſſus es,quid ad me?Tuo domi-
no ſtas aut cadis.Mihi ſane decretum eſt pro imminenti pe-
riculo non probris non minus agere tecum, ſed monitis,id-
que quatenus æquo admiſeris animo. Si me audieris,bene: ſi
non, ego non iudico quenquam : eſt qui quærat & iudicet.
Qui enim iudicat nos, dominus eſt. Et hinc tibi plus timen-
dum arbitror ac dolendum, quia non homini, ſed deo men-
titus es.Et ſi ego(vt vis)tuæ verecundiæ parco coram homi-
nibus:num illa quæ coram deo eſt impudentia,impunita re-
linquitur? Quid quæſo rationis habet verecundari ad diem
hominis,& vultum dei nō vereri?Nam vultus domini ſuper
facientes mala. Tu ergo plus times opprobria quàm tor-
menta,& qui trepidas ad linguam carnis,contemnis gladium
qui deuorat carnes? Hæccine eſt illa morum pulcherrima cō
poſitio, qua informari te ſcribis ſcientiæ huius apprehenſio-
ne : cuius ſtudio & amore ſic ferues, vt non verearis ſancto
propoſito præiudicium facere ? Sed quæſo te, quod memo-
H riale virtutis, quæ laus diſciplinæ, quis ſcientiæ profectus,
vel artis fructus, trepidare timore, vbi non eſt timor, & ti-
morem domini relinquere ? Quàm ſalubrius diſceres Ieſum,
& hunc crucifixum? Quam vtique ſcientiam haud facile niſi
qui mundo crucifixus erit, apprehendit . Falleris fili, falleris
ſi te putas inuenire apud mundi magiſtros, quam ſoli Chri-
ſti diſcipuli , id eſt , mundi contemptores dei munere aſſe-
quuntur.Nec enim hanc lectio docet,ſed vnctio:non litera,
ſed ſpiritus:non eruditio, ſed exercitatio in mandatis domi-
Oſee 10.d ni. Seminate,inquit,vobis ad iuſtitiam,metite ſpem vitæ : il-
luminate vobis lumen ſcientiæ. Vides quia non recte prodi-
tur ad lumen ſcientiæ , niſi iuſtitiæ germen præcedat ad ani-
mam : ex quo formetur granum vitæ , & non palea gloriæ.
Quid ergo ? Nondum tibi ad iuſtitiam ſeminaſti , nondum
ſpei manipulos meſſuiſti,& veram te præſumis ſectari ſcien
tiam? Niſi forte pro vera ſupponitur illa quæ inſtat, & ſtul-
tius erras appendens argentum tuū non in panibus, & labo-
res tuos non in ſaturitate. Obſecro redi ad cor, & aduerte
hunc annuum terminum , quem tu tibi indulſiſti in iniuriam
dei,non eſſe annum placabilem domino,ſed diſcordiæ ſemi-
natium, iræ fomitem, nutrimentum apoſtaſiæ, qui ſpiritum
extinguat, gratiam intercludat, teporem afferat illum qui
deo ſolet vomitum prouocare . Heu heu videris mihi vno
ſpiritu ambulare,ſicut & vno cenſeri nomine cum altero illo
I Thoma,olim ſcilicet præpoſito de Beuerle : qui cum ſe ſimi-
liter noſtro ordini,& noſtræ domui toto deſiderio deuouiſ-
ſet , cœpit induciari , & ita paulatim refrigeſcere , donec ſu-
bita & horrenda morte præreptus,factus de medio eſt ſecu-
laris & præuaricator,& duplo filius gehennæ.Quod ab eo,ſi
fieri poteſt,auertat miſericors & miſerator dominus . Extat
epiſtola quam ad eum fruſtra ſcripſi , niſi quòd meam ipſius
animam liberaui , denuncians quod in me fuit quæ oportet
fieri cito.Beatus foret ſi me audiſſet . Diſsimulauit : mundus
ego ſum à ſanguine eius.Verum id nō ſufficit mihi: quia etſi
ſim in facto iſto ſecurus de me : illa tamen quæ non quærit
quæ ſua ſunt,charitas vrget me lugere illum,qui ſecurus non
exiit, quoniam male ſecurus vixit. O iudiciorum dei abyſ-
ſus multa , ô terribilis in conſiliis deus ſuper filios homi-
num . Spiritum donauit,quem erat denuo ablaturus, vt eſſet
ſupramodum peccans peccatum : & gratia ſubintrauit, vt a-
bundaret delictum . Quod tamen non fuit culpa dantis,ſed
addentis præuaricationem . Sui nimirum arbitrij erat,quod
male liber liberum habuit contriſtare ſpiritum, contemnere
gratiam,nec mancipare affectui ſuggeſtum dei, vt poſſet di-
1.Cor.15.b cere:Gratia dei in me vacua non fuit . Tu ſi ſapis, illius inſi-
pientia proderit tibi, & lauabis manus tuas in ſanguine pec-
catoris,& curabis cito abſoluere te à laqueo perditionis,me
à timore horribili . Ego enim haud ſecus fero, fateor , auer-
ſionem tuam, quàm euiſcerationem meam:quoniā chariſsi-
mus factus es mihi,& paterno te amplector affectu . Eapro- K
pter ad omnem recordationem tui,animam meam tranſuer-
berat gladius iſte timoris,tanto acerbius,quanto te minus ti-
mentem conſidero.Scio nempe vbi de talibus legerim:Cum 1.Theſ.5.a
dixerint pax & ſecuritas,tunc ſubitaneus eis ſuperueniet in-
teritus,tanquam in vtero habenti,& nō effugient.Multa au-
tem præſentio imminere tibi pauenda tardanti reſipiſcere,
tāquam multa expertus,quæ ô ſi cognouiſſes & tu.Crede er-
go experto,crede amanti,cui ex altero non falli,ex altero nō
fallere ineſſe cognoſcis.

Ad illuſtrem iuuenem Gaufridum de Perona,& ſocios eius.
Epiſtola centeſimanona.

DILECTIS filiis Gaufrido & ſociis eius, Bernardus ab-
bas dictus Claræuallis, ſpiritum conſilij & fortitudinis.
Sermo qui inſonuit, ædificat multos , imò vniuerſalem læti-
ficat ciuitatem dei,ita vt lętentur cœli,& exultet terra,& om
nis lingua glorificet deum de veſtra conuerſione.Terra mo-
ta eſt , quia cœli diſtillauerunt à facie dei Sinai, pluentes iſtis
diebus ſolito abundantius pluuiam voluntariam quàm ſegre
gauit deus hæreditati ſuæ. Non apparebit vltra vacua in
vobis crux Chriſti, quemadmodum in multis filiis diffiden-
tiæ,qui tardantes conuerti ad dominum de die in diem , im-
prouiſa morte ſubtracti,in puncto deſcendūt ad inferos . O- L
mnino refloruit,& nunc quaſi de nouo lignum in quo pepē-
dit dominus gloriæ, qui mortuus eſt,non tantum pro gente,
ſed vt filios dei qui erant diſperſi,congregaret in vnum. Ipſe
ipſe colligit vos,qui diligit vos tanquam viſcera ſua, tanquā
fructum precioſiſsimum crucis ſuæ , tanquam digniſsimam
recompenſationem effuſi ſanguinis ſui. Si ergo gaudent an- Luc.15.b
geli ſuper vno peccatore pœnitentiā agente,quid in tam mul
tis & in illis peccatoribus, qui quanto illuſtriores videbantur
in ſeculo,ſcientia,genere,iuuentute, tanto pluribus erāt per-
ditionis exemplum?Legerem:Non multos nobiles,non mul 1.Cor.1.d
tos ſapientes,non multos potentes elegit deus:at nūc pręter
regulam mira dei potentia talium conuertitur multitudo.Vi-
leſcit gloria præſens,iuuentutis flos conculcatur,non reputa-
tur generoſitas,ſapientia mundi,ſtultitia iudicatur,nō acquie
ſcitur carni & ſanguini, parentum & charorum renunciatur
affectibus, fauores , & honores , & dignitates reputantur vt
ſtercora,vt Chriſtus lucrifiat.Laudarē vos,ſi vobis hæc acci-
diſſe ex vobis cognoſcerem . Cæterum digitus dei eſt iſte,&
mutatio plane dexteræ excelſi . Datum optimum eſt, & do-
mum perfectum,nec dubium quin deſcendens à patre lumi-
num.Idcirco in ipſum omne præconium iure referimus, qui
facit mirabilia ſolus , qui fecit ne in vobis ocioſa iam eſſet
ea quæ apud ſe eſt copioſa redemptio . Quid igitur opus eſt
facto dilectiſsimi, niſi vt ſatagatur, quomodo laudabile pro- M
poſitum , dignum conſequatur effectum ? Studete proinde
perſeuerantiæ, quæ ſola virtutum coronatur.Non inuenia-
tur apud vos, eſt & non , vt ſitis filij patris veſtri qui in cœ-
lis eſt,apud quem nimirum non eſt tranſmutatio , nec viciſ-
ſitudinis obumbratio . Vos quoque fratres in eandem ima-
ginem transformamini à claritate in claritatem tāquam à do
mini ſpiritu,curantes omni vigilantia,& ipſi non inueniri le-
ues,inſtabiles,fluctuantes. Scriptum eſt enim:Vir duplex ani
mo,inconſtans eſt in omnibus viis ſuis. Et rurſum:Væ ingre Iaco.1.a
dienti terram duabus viis. Et ego chariſsimi quantū congra- Eccl.3.d
tulor vobis,tantum gratulor & mihi,qui vt accepi,dignus ha
bitus ſum miniſter eligi conſilij huius. Et conſilium do,& au
xiliū ſpondeo. Si videor neceſſarius, aut certe ſi dignus iudi-
cor,non recuſo laborē,non deero pro viribus.Deuotus ſup-
pono humeros,etſi iā feſſos,ſarcinæ huic, ſi mihi cœlitus im-
ponatur. Lætus,& obuiis (vt dicitur) manibus excipio ciues
ſanctorum,& domeſticos dei. Quàm libens, iuxta mandatū Eſa.21.d
propheticum,occurro cum panibus, fugientibus à facie gla-
dij,aquam fero ſitientibus. Reliqua poſui in ore noſtri, im-
mo & veſtri Gaufridi. Quicquid vobis vice noſtra dixerit il-
le,noſtrum non dubiteris eſſe conſilium.

Ad

A *Ad parentes eiusdem Gaufridi consolatoria. Epistola centesimadecima.*

SI FILIVM vestrum deus facit & suum, quid vos perditis, aut ipse quid perdit? Fit de diuite ditior, de nobili generosior, clarior de illustri, & quod his omnibus maius est, sanctus de peccatore. Oportet autem eum præparari regno quod sibi paratum est ab origine mundi, atque huius rei gratia modicum tempus quod viuere habet, manere nobiscum: donec abrasa spurcitia vitæ secularis, ac terreno deterso puluere, cœlesti mansioni fiat idoneus. Si diligitis eum, gaudebitis vtique: quia vadit ad patrem, & talem patrem. Ipse quidem vadit ad deum, sed vos non perditis eum, quin potius multos per eum acquiritis vobis filios. Quotquot sumus in Claraualle, vel de Claraualle, ipsum in fratrem, vos in parētes suscipimus. At fortasis metuitis corpori eius vitæ aspe ritatem, quod nimirum tenerum nostis esse ac delicatum. Cæ
Psal.13.b terum de huiusmodi timore dicitur: Ibi trepidauerunt timore, vbi non fuit timor. Confidite, consolamini. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium, quousq; de meis manibus excipiat eum pater misericordiarū, & deus totius consolationis. Nolite ergo lugere, & nolite flere: quia Gaufridus vester festinat ad gaudium, non ad luctum. Ego ero illi pater, & ego mater, ego frater & soror. Ego faciam ei praua in dire
B cta, & aspera in vias planas. Ego ei omnia sic tēperabo, & sic dispensabo, vt & spiritus proficiat, & corpus nō deficiat. Denique seruiet domino in lætitia & exultatione, & cantabit in viis domini, quoniam magna est gloria domini.

Ex persona Heliæ monachi ad parentes suos. Epistola centesimaundecima.

Matt.10.d SOLA causa qua non liceat obedire parentibus, deus est. Ipse enim dicit: Qui amat patrem & matrem plus quàm me, non est me dignus. Si me vere vt boni, vt pij parentes diligitis: si veram, si fidelem erga filium pietatem habetis: quid me patri omnium deo placere satagentem inquietatis, & ab eius seruitio, cui seruire regnare est, retrahere attenta-
Mich.7.b tis? Vere nunc cognosco quia inimici hominis domestici eius. In hoc vobis obedire non debeo, in hoc vos nō agnosco parentes, sed hostes. Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad meum atque vestrum, immo vniuersorum patrem. Alioquin quid mihi & vobis? Quid à vobis habeo nisi peccatum & miseriam? Hoc solum quod gesto corruptibile corpus, de vestro me habere fateor & agnosco. Non sufficit vobis quod me in hanc seculi miseriā miseri miserū induxistis: quod in peccato vestro & peccatores peccatorem genuistis: quod in peccato natum, de peccato nutristis: nisi etiam inui-
C dendo mihi misericordiam quam consecutus sum ab eo qui non vult mortem peccatoris, filium insuper gehennæ faciatis? O durum patrem, ô sæuam matrem, ô parentes crudeles & impios, immo non parentes, sed peremptores, quorū dolor, salus pignoris: quorum consolatio, mors filij est. Qui me malunt perire cum eis, quàm regnare sine eis. Qui me rursus ad naufragium, vnde tandem nudus euasi: rursus ad ignem, vnde vix semiustus exiui: rursus ad latrones, à quibus semiuiuus relictus sum, sed miserante Samaritano iam aliquantulum conualui, reuocare conantur: & militem Christi prope iam rapto cœlo triumphantem (quod non in me glorior, sed in eo qui vicit mundum) ab ipso iam introitu glorię, tanquā canem ad vomitum, tanquam suem ad lutum, ad seculum reducere moliuntur. Mira abusio. Domus ardet, ignis instat à tergo, & fugienti prohibetur egredi, euadenti suadetur regre di? Et hæc ab his qui in incendio positi sunt, & obstinatissima dementia, ac dementissima obstinatione fugere periculum nolunt. Proh furor. Si vos contemnitis mortem vestram, cur etiam appetitis meam? Si, inquam, negligitis salutem vestram, quid iuuat etiam persequi meam? Quare vos non potius sequimini me fugientem, vt non ardeatis? An hoc est vestri cruciatus leuamen, si me etiam perimatis: & hoc solum timetis, ne soli pereatis? Ardens ardentibus quod solatium præstare poterit? Quæ, inquam, consolatio damnatis socios habere suæ damnationis? Quódve remedium morientibus, alios videre morientes? Non hoc mihi persuadet D
diues ille, qui in tormentis desperatus de sui liberatione, rogabat nunciari fratribus suis, ne & ipsi venirēt in locum eū- Lucæ 16.g
dem tormentorum, timens proculdubio ex suorum cruciatu augeri suum. Quid ergo? Ibo & consolabor lugentem matrem meam mei ad tempus visitatione, vt in æternum lugeā, & me & ipsam sine consolatione? Ibo, inquam, & satisfaciam patri meo irascenti pro mei ad tempus absentia: cōsolandus & ipse ad tempus de eius præsentia, vt postmodum & quisque pro se, & vtrique pro alterutro incōnsolabili desolemur tristitia? En potius exemplo apostoli non acquiescens carni & sanguini, vocem audiā domini iubentis: Dimitte mortuos Matt.8.c
sepelire mortuos suos. Et cantabo cum Dauid: Renuit con- Psal.76.a
solari anima mea. Et cum Hieremia: Diem hominis non con Hiere.17.b
cupiui: domine, tu scis. Quid enim? Funes ceciderunt mihi in præclaris, & cœlestis hæreditas præclara est mihi, & terrena adulatur promissio, blanditur consolatio carnis? Gustato spiritu, necesse est desipere carnem. Affectanti cœlestia, terrena non sapiunt. Æternis inhianti, fastidio sunt transitoria. Desinite igitur parentes mei, desinite & vos frustra plorādo affligere, & me gratis reuocando inquietare, ne si adieceritis nuncios vltra mittere pro me, plus me elōgare cogatis. Si autem dimittitis, Clarāuallem in perpetuum non dimittam. Hæc requies mea in seculum seculi, hîc habitabo quoniā elegi eam. Ibi pro meis atque vestris peccatis iugiter orabo: ibi precibus E
assiduis (quod & vos cupitis) impetrabo si potero, vt qui eius amore hoc modico tempore ab inuicē separamur, in alio seculo simul fœlici & inseparabili societate, in eius amore viuamus per omnia secula seculorum. Amen.

Ad Gaufridum Lexouiensem. Epistola centesimaduodecima.

DOLEO super te fili mi Gaufride, doleo super te. Et merito. Quis enim non doleat florem iuuētutis tuæ, quem lætantibus angelis deo illibatum obtuleras in odorem suauitatis, nunc à dæmonibus conculcari, vitiorum spurcitiis, & seculi sordibus inquinari? Quomodo qui vocatus eras à deo, reuocantem diabolum sequeris? & quem Christus trahere cœperat post se, repente pedem ab ipso introitu gloriæ retraxisti? In te experior nunc veritatem sermonis domini Mich.7.b
quem dixit: Inimici hominis, domestici eius. Amici tui & Psal.37.b
proximi tui aduersum te appropinquauerunt, & steterunt. Reuocauerunt te in fauces leonis, & in portis mortis iterum collocauerūt te. Collocauerunt te in obscuris sicut mortuos seculi, & iam parum est, vt descendas in ventrem inferi, iam te deglutire festinat, ac rugientibus præparatis ad escam, tradere deuorandum. Reuertere quæso, reuertere priusquam te absorbeat profundum, & vrgeat super te puteus os suū: prius- F
quam demergaris vnde vberius non emergas: priusquam ligatis manibus & pedibus proiiciaris in tenebras exteriores, vbi est fletus & stridor dentium: priusquā detrudaris in locū tenebrosum, & opertum mortis caligine. Erubescis forte redire, quia ad horam cessisti? Erubesce fugam, & nō post fugā reuerti in prælium, & rursum pugnare: necdum finis pugnæ, necdum ab inuicem dimicantes acies discesserunt, adhuc victoria præ manibus est. Si vis, nolumus vincere sine te, nec tuam tibi inuidemus gloriæ portionem. Læti occurremus tibi, læti te excipiemus amplexibus, dicemúsque: Epulari & Luc.15.g
gaudere oportet, quia hic filius noster mortuus fuerat, & reuixit, perierat, & inuentus est.

Ad Sophiam virginem. Epistola centesimadecimatertia.

BERNARDVS abbas de Claraualle, Sophię virgini & virginitatis seruare titulū, apprehendere fructū. Fallax gloria, & vana est pulchritudo, mulier timens deum, ipsa laudabitur. Cōdelector filia gloriæ virtutis tuæ, qua fallacem mundi gloriam respuisse narraris. Ipsa quidem dignè respuitur, sed quia multi aliter sapientes in eius æstimatione desipiunt, tu iure laudaris, quia non falleris. Flos fœni est, vapor est ad modicum parens. Ipse eius qualiscunque status, nónne plus anxietatis quàm iucundi-

G cunditatis habet? Dum vendicas, dum defendis, dum inuides, dum suspicaris, dum semper ambis quæ non habes: & nonnullis adeptis, acquirendi non tepescit ardor, quæ requies in gloria tua? Si qua tamen est, præterit iucunditas non reditura, & manet anxietas nõ relictura. Cæterum videas eam quã plurimos non apprehendere, contemnere perpaucos. Cur hoc? Profectò quia necessitas multorum est, virtus paucorũ. Paucorum, inquam, paucorum, præsertim nobilium. Deniq; non multos nobiles, sed ignobilia mundi elegit deus. Proinde benedicta tu in nobilibus: quæ pro gloria certantibus cæteris, de contemptu gloriæ gloriosius sublimaris, & sublimius gloriaris. Insignior plane atque illustrior, quod de paucis facta es, quàm quòd orta de magnis. Illud nanque dei munere tuum est, hoc tuorum. Porro quod tuum est, tanto carius est, quanto rarius. Nam si in viris virtus, rara est auis in terris, quanto magis in fœmina fragili & nobili? Denique mulierem fortem quis inueniet? Multo magis quis fortem & no- Prou. 31.b
bilem? Minime quidem deus est acceptor personarum: nescio tamen quo pacto virtus in nobili plus placet. An forte quia plus caret? Siquidem ignobilis cum caret gloria, non facile liquet, vtrum quia nolit, an quia non possit habere.

Laudo factam de necessitate virtutem, sed plus illam quàm eligit libertas, non indicit necessitas. Certent ergo cæteræ quæ spem non habent pro rerum fugacium atque fallacium vili breuíque gloriola, tu spei quę non confundit inni-
H tere. Tu te, inquam, ei quod breue hoc ac mometãneum tribulationis tuæ supra modum in sublime operatur ponderi gloriæ reseruato. Quod si tibi exprobrauerint filiæ Belial, illæ quæ extento collo, fractis incedunt gressibus, compositę & circumornatæ vt similitudo templi, Responde: Regnum meum non est de hoc mundo: Responde: Tempus meũ nõdum aduenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Responde: Gloria mea abscondita est cum Christo in deo. Cum autem Christus apparuerit vita mea: tunc & ego apparebo cum ipso in gloria. Quanquam & si gloriari oportet, potes tu quoque ingenuè, potes secure tantum in domino. Omitto sane coronam quam tibi dominus præparauit in æternum. Sileo repromissiones quæ te in posterum manent, quod fœlix sponsa admittẽda es reuelata facie speculari gloriam sponsi tui, quod te sibi exhibiturus est gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi: quod ęternis excepturus amplexibus, ponet læuam sub capite tuo, & dextera illius amplexabitur te. Prætereo locum nominatum, quem virginitatis prærogatiua singularem à filiis & filiabus in regno es proculdubio sortitura. Sileo & canticum illud nouum, quod virgo cum virginibus singulari nihilominus dulcíque modulamine canitura lætaberis in ipso, & lætificabis ciuitatem dei cantans, & cursitans, & sequens agnum
I quocunque ierit. Illud siquidem nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod tibi præparatum est, & cui te præparari oportet. Hæc ergo prætermitto quæ in futuro reposita sunt tibi, præsentia tantum loquor, ea loquor quæ de primitiis spiritus iam tenes: sponsi xenia, arras sponsalitias, benedictiones dulcedinis, in quibus te præuenit, quem & subsecuturum atque quod deest completurum expectas. Ille ille in medium veniat summo decore spectabilis, ipsis quoque angelis admirandus ornatus, & proferant si quid simile habent filiæ Babylonis, quarum verè gloria in confusione. Induuntur purpura & bysso, & subinde consciẽtia pannosa iacet. Fulgent monilibus, moribus sordent. Ecõtra tu foris pannosa, intus speciosa resplendes, sed diuinis aspectibus non humanis. Intus est quod delectat, quia intus est quem delectat, nisi forte tu dubitas habitare Christum per fidem in corde tuo. Denique omnis gloria eius filiæ regis abintus. Iocundare filia Sion, & exulta satis filia Hierusa-
Psal. 44.e lem, quia concupiuit rex speciem tuam, si tamen confessio-
Zacha. 9.b nem & decorem induis amicta lumine sicut vestimento. Nẽ-
Psal. 95.b pe confessio & pulchritudo in conspectu eius. Cuius? Speciosi forma præ filiis hominum. Ipsius in quem desiderãt angeli prospicere. Audis cui places, ama vnde places. Ama confessionem, ob quam amaris. Ama confessionem, si affectas
Psa. 103.a decorem. Confessioni iungitur decor, iungitur pulchritudo.
Psal. 95.b Habes vtrunque: Confessionem & decorem induisti. Et cõfessio & pulchritudo in conspectu eius. Reuera vbi confes- K
sio, ibi pulchritudo, ibi decor. Si peccata sunt, in confessio- Psal. 95.d
ne lauantur: si bona opera, confessione commendãtur. Cum Psal. 49.c
mala tua confiteris, sacrificium est deo spiritus contribulatus. Cum dei beneficia, immolas deo sacrificium laudis. Bonum animæ ornamentum confessio, quæ & peccatorẽ purgat, & iustum reddit purgatiorem. Absque confessione iustus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. A mortuo quippe, tanquam qui non sit, perit confessio. Cõfes- Eccl. 17.c
sio igitur, peccatoris est vita, iusti gloria. Et necessaria est peccatori, & iustum nihilominus decet. Denique rectos de- Psal. 32.a
cet laudatio. Serica & purpura & tincturarum fucus, decorẽ habent, sed non præbent. Quicquid tale applices corpori, exponit speciem suam, non deponit. Secum denique tollit, cum tollitur ipsum. Porro decor qui cum veste induitur, & cum veste deponitur, vestis proculdubio est, non vestiti. Tu ergo Psal. 36.a
noli æmulari in malignantibus, & mendicãtibus pulchritudinem alienam, vbi perdiderint suam. Natiuo quippe & interno se produnt decore nudas, quæ tanto studio & precio de diuersis & variis speciebus eius quæ præterit figuræ mundi, foris sibi conficere satagunt, vnde oculis insipientium appareant speciosæ. Indignum tibi iudica, formam à pellibus murium, & operibus vermium mutuari. Tua tibi sufficiat.

Ille est verus propriúsque cuiusque rei decor, qui nulla interiacẽte materia per se inest. O quàm decenti rubore ge- L
nas suffundit virgineas ingeniti gemma pudoris. Quæ inaures reginarum huic comparabuntur? Nec inferioris insigne decoris, disciplina præfert. O quàm compositum reddit omnem puellaris corporis statum, nedum & mentis habitum disciplina? Ceruicem submittit, ponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, gulam frenat, iram sedat, format incessum. Talibus decet pudicitiæ vestem distingui margaritis. Istiusmodi circundata varietate virginitas, cui gloriæ merito non præfertur? Angelicæ? Angelus habet virginitatem, sed non carnem, sane fœlicior quàm fortior in hac parte. Optimus & optabilis valde ornatus iste, qui & angelis possit esse inuidiosus. Sed aduerte & aliud de eodem. Profectò tanto tibi manet tutus, quanto & proprius. Vides nempe auro & argento lapidibus preciosis, & omni quoque cultu regio non tam ornatas quàm oneratas. Vides longas post se trahentes fimbrias ipsásque preciosissimas, & densas pulueris nubes excitantes in aëra. Non te moueant hæc. Illæ illa vel in morte deponent, te tua sanctitas non relinquet. Non sunt sua quæ portant. Cũ interierint, non sument omnia, neque descendet cum eis gloria hęc. Psal. 48.d
Mundus cuius sunt, nudis illis exeuntibus retinebit, eisdem vanis vanas similiter alias seducturus. At verò tuus ille ornatus non sic. Firmissime tibi (vt dixi) manet, propterea tutus, quia tuus. Nullius facile, aut cedit iniuriis, aut patet insidiis. M
Aduersus huiusmodi nil furis calliditas, nil furentis crudelitas potest. Nec à tineis roditur, nec vetustate corrumpitur, nec consumitur vsu. In morte viuit. Nimirum animæ res est, non corporis: & ob hoc simul cum anima de corpore abit, non obit cum corpore. Porro animæ non habent quid faciant etiam qui corpus occidunt.

Ad alteram sanctimonialem. Epistola centesimadecimaquarta.

MAGNVM est mihi gaudium quod te ad verum & perfectum gaudium velle tendere comperi, quod non est de terra, sed de cœlo: id est, non de hac conualle plorationis, sed de illa quam fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Et reuera illud verum & solum est gaudium, quod non de creatura, sed de creatore concipitur: & quod cum possederis, nemo tollet à te. Cui comparata omnis aliunde iucunditas, mœror est: omnis suauitas, dolor est: omne dulce, amarum: omne decorum, fœdum: omne postremo quodcunque aliud delectari possit, molestum. Denique tu mihi testis es in hac re. Teipsam interroga: quia tu tibi familiarius credes. Nunquid non hoc ipsum clamat in corde tuo spiritus sanctus? An non tibi iam ab ipso priusquam à me huius rei veritas persuasa est? Quando enim tu fœmina & iuuencula formosa & ingenua, sic fragilem & sexum vinceres, & ætatem, sic spectabilem & formam & generositatem contem-

A contemneres, nisi cuncta quę corporis sensibus subiacent, in illorum iam tibi comparatione vilescerent, quæ te interius & confortant vt vincas, & delectant vt præferas? Nec immerito. Modica, transitoria, terrena sunt quæ despicis: maxima, æterna, cœlestia sunt quæ appetis. Plus dicam, & verum dicam. Tenebras deseris, & lucem ingrederis. De profundo fluctuum, emergis ad portum. De misera seruitute, in fœlicem libertatem respiras. De morte deniq; transis ad vitam. Siquidem vsque modo tua non dei volūtate, tua viuens non dei lege, viuens mortua eras. Viuens mundo, mortua deo: siue (vt verius loquar) nec mundo viuens, nec deo. Volens quippe sub habitu & nomine religionis instar vnius de seculo conuersari, sola deum à te voluntate repuleras. Non autem valens quod stulte volebas, non tu quidem mundum, sed te mundus repulerat. Deum ergo repellens, & à seculo repulsa, inter duas (vt dicitur) sellas corrueras. Nec deo itaque viuebas, quia nolebas: nec seculo, quia non poteras, alteri quidem volens, alteri inuita, sed tamen vtrique mortua. Sic debet contingere his qui vouent & non soluunt, qui aliud foris ostentant, & intus aliud appetunt. At verò nunc per dei misericordiam incipis reuiuiscere, non peccato, sed iustitiæ: non seculo, sed Christo: sciens quia & seculo viuere, mors est: & in Christo etiam mori, vita. Beati nempe mortui, qui in domino moriuntur. Ex hoc iam nec votum tuum irritum,
B nec cassam professionem causabimur. Ex hoc iam nec corporis integritas animi corruptione infirmabitur, nec morum prauitate virginitatis titulus obscurabitur. Ex hoc iam nec falsum nomen, nec vacuum velamen portabis. Vt quid enim hactenus nōna & sanctimonialis vocitata es, quę sub sanctitatis nomine non tamen sancte conuersata es? Cur velum in capite mentiebatur reuerentiam, & sub velo petulans oculus exhibebat impudentiam? Caput siquidem gerebas velatum, sed elatum. Sub signo verecundiæ sermo resonabat inuerecundus. Risus immoderatior, incessus lasciuior, vestis ornatior, vni inflatæ magis quàm velatæ congruerent. Sed ecce iam vetera Christo auctore transierunt, & noua fieri incipiunt omnia: dum cultum exteriorem interiore cōmutas, & magis vitam quàm vestē appetis habere ornatā. Facis quod debes, immo quod iam olim fecisse debueras: nam olim iam voueras. Sed spiritus qui sicut, & vbi vult, & quādo vult, spirat, necdum spirauerat. Et idcirco forsitan quod hucusque egisti, excusationem habet. Cæterum si flammantem spiritum quo nunc recaluit sine dubio cor tuum intra te, & in meditationibus tuis exardescentem ignem diuinum iam extingui permiseris: quid restat nisi vt te illi seruandam noueris igni, qui nō possit extingui? Sed extinguat potius idem spiritus in te concupiscentias carnales, ne forte ab his præfocato (quod absit) nuper concepto sancto desiderio, in flammas contin-
C gat incidere gehennales.

Ad sanctimonialem quandam de monasterio sanctæ Mariæ Trecensis. Epistola centesimadecimaquinta.

RELATVM est mihi te quasi asperioris vitæ desiderio tuum monasterium velle deserere. Quam rem dissuadentibus tibi atque omnimodis prohibentibus spirituali matri tuæ, siue sororibus cum acquiescere nolles, placuisse tandem nostrum super hoc consilium eligere: vt quicquid ego laudauerim, id tibi credas expedire. Debueras quidem doctiorem ad hoc consilium eligere. Quia tamen sic tibi visum est, quod hinc mihi rectius videtur, non celo. Hoc itaque tuum desiderium ex quo cognitum habui: cogitans atque recogitans quo quidem spiritu conceperis, facile iudicare non audeo. Potes nanque in hac re zelum dei habere, vt excusabilis sit tua intentio: sed quomodo secundum scientiam, tua talis voluntas impleatur, omnino non video. Cur, inquis? Non est sapere, vt opulentiam, vt vrbis frequentiam, vt pinguia fugiam & delicias? An non mea mihi pudicitia tutior erit in eremo, vbi in pace cum paucis aut sola cōuersans, soli placeam cui me probaui? Nequaquam. Nam volenti perperam agere, & desertum abundantiam habet, & nemus vmbram, & silentium solitudo. Malum quippe quod nemo videt, nemo arguit. Vbi autem non timetur reprehensor, securius accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas. In conuentu verò bona siqua facis, nemo prohibet. Malum autem facere si vis, non licet. Mox etenim à pluribus comperitur, arguitur, emendatur: sicut econtrario bonum cum vident, omnes mirantur, venerantur, imitantur. Vides ergo filia quod & tua merita immanior in conuentu gloria sequitur, & citior culparum correctio, quando ibi sunt, & quibus de bonis exemplum præbeas, & quas de malis offendas. Denique vt ex illa iam euangelica partitione omnem tibi auferam tui excusationem erroris, aut de fatuis virginibus vna es (si tamē virgo es) aut de prudentibus. Si de fatuis, congregatio tibi necessaria est. Si de prudentibus, tu congregationi. Nam si sapiēs & probata es, religio certe quæ in loco illo nouiter innouata nunc vbique laudatur, multum tua discessione diffamabitur & infirmabitur, vt timemus. Dicetur quippe quod bona cum sis, bonum ordinem nequaquam desereres. Quod si fatua cognita es, & recedis, dicemus quod quia cum bonis male viuere non licet, bonas mala non ferens, quæris vbi viuere liceat vt libet. Et merito. Nam ante ordinis emendationem nunquam (vt aiunt) inde locuta es. At vbi religio creuit, sanctior subito facta, feruore repentino cogitare cœpisti de eremo. Agnosco filia agnosco, vtinam & tu mecum agnoscas serpentinum virus, fraudulēti dolum, versipellis astutiā. In nemore lupus habitat. Si sola ouicula vmbras nemoris penetras, præda vis esse lupo. Sed audi me filia: fidele audi consilium. Siue peccatrix, siue sancta sis: noli te separare à grege, E
nequando rapiat, & non sit qui eripiat. Sancta es? Stude tuo exēplo tuæ socias acquirere sanctitatis. Peccatrix es? noli addere peccata peccatis. Sed age pœnitentiam vbi es: ne discedens cum tui quidem periculo, vt ostensum est, & sororibus quidem scandalum relinquas, & multorum in te prouoces detrahentium linguas.

Ad Ermangardem quondam comitissam Britanniæ. Epistola centesimadecimasexta.

DILECTAE in Christo filiæ suæ Ermangardi, quondam eximiæ comitissæ, nunc humili Christi ancillæ, Bernardus abbas Claræuallis, pium sanctæ dilectionis affectum. Vtinam sicut chartam nunc præsentem, ita & meam tibi mentem expendere possem. O si legere posses in corde meo, quod ibi de amore tuo, suo digito deus scribere dignatus est, certe agnosceres quàm nulla lingua vel penna sufficiat exprimere, quod in intimis mihi medullis dei spiritus imprimere potuit. Et nunc quidem præsens sum spiritu, licet corpore absens, sed nec mihi nec tibi est vnde appaream. Est tamen penes te vnde possis de me vtcunque conijcere, etsi nondum cognoscere quod dico. Intra ergo cor tuum, & inspice meum: & vel tantum mihi tribue amoris erga te, quātum tibi erga me inesse sentis: ne si nos quidem minus, te F
verò amplius amare præsumpseris, eo te nobis præferre puteris, quo & vincere nos charitate putaueris. Cæterum tuæ modestiæ est, potius id sentire de nobis, vt qui te affecit ita me diligere & eligere ad consilium tuæ salutis, æquè affecerit & me in obsequium tuę dilectionis. Tu ergo videris quomodo me tecum retinueris: ego (vt verum fatear) nusquam abs te absque te recedo. Hæc tibi interim de via breuiter in transitu scribere volui, sperans me maiori ocio maiora missurum, si deus annuerit.

Ad eandem. Epistola centesimadecimaseptima.

RECEPI delicias cordis mei, pacē tui. Lætus sum, quia tu læta nunciaris: méque admodum animo reddit incolumem, tua innotescens alacritas. Hęc nimirum lætitia nil habet de carne & sanguine, cum humilis ex sublimi, ex ingenua ignobilis, pauper ex diuite viuas: fratris, filij, patriæque destituta solatio. Sine dubio ergo quod in te alacritatis natum est, de spiritu sancto est. Quippe iamdudum à timore dei concipiens parturisti, iam tandem spiritum salutis, foras vtique mittente charitate timorem. O quàm libentius ista præsens colloquerer, quàm scribo absens? Crede mihi, irascor occupationibus, quibus frequenter impediri videor ne te videam: & delector occasionibus quibus vel interdum expediri videor, vt te videam.

G deam. Rara quidem datur huiusmodi opportunitas, sed cara, fateor, est mihi, vel ipsa raritas. Est enim sane melius videre te vel nonnunquam, quàm nunquã omnino. Spero me in proximo venturum ad te, iam nunc prælibans gaudium proximè plenéque futurum.

Ad Beatricem nobilem, & religiosam matronam. Epistola centesimadecimaoctaua.

MIROR tuæ deuotionis studium, tuæ erga nos dilectionis affectum. O bona domina, quid tibi & nobis? Vnde tanta tibi solicitudo de nobis? Si filij, si nepotes, si vel aliqua extrema propinquitatis linea tibi iuncti essemus, tua crebra beneficia, frequentes salutationes, innumera denique tui amoris insignia quæ quotidie experimur, non tam nobis miranda viderentur, quàm ex debito suscipienda. Nũc autem cum genere tantum dominam non matrem te cognoscamus, non mirum si miramur, sed mirum si satis mirari possumus. Quis enim notorum vel cognatorum nostrorum curam habet de nobis? Quis vnquam de nostra salute interrogat? Quis, inquam, non dico solicitus, sed vel memor nostri est in seculo? Amicis, propinquis, vicinis nostris facti sumus tanquam vas perditum, sola nos obliuisci non potes. Inquiris de esse & statu sanitatis nostræ, de via quam nuper egimus, de monachis quos ad alium locum transtulimus.
H De quibus breuiter respondeo quod de terra deserta, & de loco horroris & vastę solitudinis introducti sunt in abundãtiam rerum, ædium, & amicorum: in terram deniq; fertilem, & locum amœnæ habitationis. Lætos itaque, & in pace reliquimus, læti nos & in pace reuersi sumus: præter quod ego paucis diebus, sed non parum, febre redeunte, ita vt mori timerem, aggrauatus fui. Sed rursum deo miserãte cito conualui, ita vt nunc fortiorem saniorémque me sentiã post viam peractam, quàm ante inchoatam.

Ad ducem & ducissam Lothoringiæ. Epistola centesimadecimanona.

DVCI & ducissæ Lothoringiæ Bernardus abbas de Claraualle, sic suis adinuicem charis ac castis delectari amplexibus, vt solus Christi amor superet in ambobus. Ex quo cœpimus mittere pro nostra necessitate in terram vestram, multam semper inuenimus in oculis vestræ dignitatis familiaritatem & gratiam. Benedictionem largitatis vestræ, nostris hominibus cum necesse fuit, liberaliter exhibuistis. Passagium transeuntibus, & si quod est aliud iuris vestri debitum, mercantibus libenter dimisistis. De quibus omnibus sine dubio merces vestra multa est in cœlis, si tamen verum esse credimus quod dominus in euangelio promittit: Quandiu fecistis vni ex minimis meis, hoc mihi fecistis. Sed quid Matt.25.d
I est quod ministros vestros, quæ vos donastis, exigere rursum permittitis? Dignum est vobis & honorificum, vt quod vobis pro salute animarum vestrarum placuit donare, nemo vestrorũ repetere audeat. Si ergo vos (quod absit) beneficiorum vestrorum non pœnitet: donúmq; quod in beneplacito vestro à vobis sæpe recepimus, æquè adhuc vt habeamus vtrique vestrum complaceat: iubete ita firmiter & inconcusse teneri, quatenus vltra fratres nostri à nullo ministrorum vestrorum timeant propter hoc disturbari. Alioquin nõ renuimus domini nostri sequi exemplum, qui pro se non dedignatus est soluere censum: parati & nos libenter quæ sunt Cæsaris Cæsari reddere, & vectigal cui vectigal, & tributum cui tributum, præsertim quia (iuxta apostolum) nõ tam debemus requirere datum nostrum, quàm fructum vestrum.

Ad ducissam. Epistola centesimavicesima.

GRATIAS agimus deo pro tam deuota volũtate quam erga ipsum, & seruos eius vos habere cognouimus. Quotiens enim in corde carnali terrenis dignitatibus alto, vlla vel minima scintillula cœlestis amoris accensa videtur, diuinum sine dubio est munus, non hominis virtus. Et nos quidem largitatis vestræ vestris in literis nobis oblata beneficia grataner amplectimur. Sed cognita illa subita & grandi satis occupatione, qua vos nunc detineri necesse est, conueniens ducimus vestram quantũ vobis placuerit, expectare opportunitatem. Nemini etenim quantum in nobis est vellemus esse oneri; præsertim in his quæ ad deum pertinent: vbi non dati lucrum, sed dantis fructum magis requirere debemus. Diem itaque nobis si placet atque locum rescribendo per hunc nuncium nominate, quo iuuante deo, præsenti expedita instantia, nostris partibus appropinquare debeatis, & fratre V vidone vobis obuiã facto, si quid in terra vestra inuenerit quod aptum sit ordini nostro, promissa vestra expeditius atque alacrius compleatis. Hilarem enim datorem diligit deus. Aut si forte non placet vobis dilatio, & hoc notificate, quia parati sumus in hac re quantũ ratio patitur, vestræ obtemperare voluntati. Ore vestro ducem salutamus: & tam ipsum quàm vos admonemus, vt si castrũ pro quo guerrã facturi estis, vestri iuris nõ esse noueritis, pro dei amore relinquatis. Scriptum quippe est: Quid prodest homini, si mundũ vniuersum lucretur: se autẽ perdat, & detrimẽtum sui faciat? K 2.Cor.9.b Matt.16.d

Ad ducissam Burgundiæ. Epistola centesimavigesimaprima.

VESTRAE dignationis specialis familiaritas quam erga nos pauperes homines habere videmini, eousque progressa est, vt quisquis vestrã dignitatem se habere sentit infensam, per nullum facilius quàm per nos confidat redire in gratiam. Hinc est quòd dudum Diuione cum essem, Hugo de Besua multis me precibus ad placandam sibi vestram, quã meruerat, indignationem applicauit: & vt coniugio de filio suo quod vobis quidem non placitum, sed sibi (vt putat) commodum irretractabiliter facere statuerat, amore dei, & nostro assensum præberetis. Cuius rei causa ecce nunc rursus tam suis quàm suorum precibus aures nostras pulsare curauit. Et nos quidem vtilitates illius terrenas non valde curamus. Veruntamen quia res (vt ipse dicit) ita in arcto posita esse videtur, quatinus nisi cum ipsius periurio nequaquã possit obuiari cõiugio: hoc vobis intimare conueniẽs duximus: quia grandis debet esse vtilitas, quam christiani & vestri hominis legalitati præponere debeatis. Neque enim & periurus esse, & legalis simul manere poterit. Quanquam etiam vobis non solum nullum lucrum, sed & multum videamus ingruere periculum: si quos fortassis deus coniungere disposuit, per vos disturbari contigerit. Suam gratiam adiiciat dominus super vos, & super filios vestros, nobilissima, mihique in Christo dilectissima domina. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: erogate vestrum frumentum pauperibus Christi, vt in æternum cum vsura recipiatis. L

Epistola domini Hildeberti Turonensis archiepiscopi ad Bernardum abbatem. Epistola centesimavigesimasecunda.

BALSAMVM ex odore suo, & arborem ex fructu cognosci, paucos credimus ignorare. Sic & nobis ex opinione tua charissime frater innotuit quàm sis ad sanctimoniam compositus, & integer ad doctrinam. Cum enim locorum interstitio longius à te separemur, ad nos tamen vsque peruenit quàm iucundas noctes cum tua Rachele ducas, quæ progenies ex Lya tibi exuberet, quàm totum te exhibeas & cultorem virtutis, & hostem carnis. Non alium loquuntur te, quicunque loquuntur nobis de te. Talis est odor olei effusi nominis tui, talia iam tuorum præmia meritorum. Has ex agro tuo spicas ante supremam colligis messionem. In hac enim vita quædam merces virtutis est, conspicuum & immortale testimonium. Hoc ipsa sibi comparat, hoc sibi ipsa custodit. Huius splendor non minuitur inuidia, non exterioribus studiis adiuuatur. Quippe bonorum æstimatio, sicut falsis delationibus auferri non potest, ita nec adulatoriis fauoribus acquiri. Penes ipsos est, eam vel vbertate virtutum proficere, vel defectu minorari. Sane de celeberrima opinione tua spes in sinu ecclesiæ reposita est, eam minime casuram, quoniam fundata creditur supra firmam petram. Ex ea nos tua edocti deuotione, desiderio desiderauimus in sacrarium familiaritatis tuæ recipi, ibique recordatione tecum esse, vbi teipsum furatus colloquiis mortalium, pro mortalibus loqueris cum rege angelorum. Porro huic desiderio nostro N. Trecensis archidiaconus plurimũ adiecit, M

A cit, vir moribus & literatura conspicuus. Eum tibi cõferemus
commendandum, nisi constaret illos quos tua dignaris gra-
tia, cõmendatione alia nõ egere. Si nescis, illius etiam attesta-
tione didicimus te in ecclesia esse, qui ad eruditionẽ virtutis,
& exemplo sufficias & verbo. Cęterùm, ne literis prolixiori-
bus onereris, scripto ponimus finem, supradictę peritioni, do
nec exaudiri mereamur, finem minimè posituri. Quid autem
ex hoc animi geras, doceri deprecamur tuarum recursu lite-
rarum.

Rescriptum Claræuallis abbatis ad eundem.
Epistola CXXIII.

BONVS homo de bono thesauro cordis sui profert bonũ.
Scripta gloriæ tuæ, immo & meæ satis libenter accepi,
vir totius reuerentiæ, tenens in illis vnde te non immeri-
to glorificem, & ipse non immerito glorier. Siquidem gloria
nostra hæc est tuæ sublimitatis dignatio, tua nostræ reputa-
tio paruitatis. Nempe in alto non altum sapere, sed humili-
bus cõsentire, nil deo charius, nil rarius apud homines. Quis
sapiens nisi qui sapientiæ consiliis acquiescit? Ait autem:
Eccl.3. Quanto maior es, tanto humilia te in omnibus. Hoc tu mihi
exhibuisti: minori maior, senior iuniori. Possim proinde &
ego tuam probatam sapientiam non indebitis efferre laudi-
bus, & fortè iustioribus his, quibus me dignata est ipsa. Quip
B pe interest ad dandam rerum certitudinem, quid incerta ia-
ctet opinio, quídque opus euidẽs reddat indubitatum. Quod
autem certius probamus, hoc & prædicamus securius. Quæ
ergo ad me de me tibi scribere placuit, videris tu vnde pro-
baueris: ego laudum tuarum argumentũ teneo minimè du-
bium ipsas mei laudatrices literas tuas, in quibus alium for-
tasse delectet eruditionis insigne, sermo suauis & purus, o-
ratio luculenta, gratum laudabiléque compendium. Mihi ve-
rò præ his illa ducitur miranda humilitas, qua tantillum tan-
tus præuenire curasti: & obsequio salutandi, & præconio
prædicandi, & precandi reuerentia. Sanè quod ad me atti-
net: lego de me in literis tuis, non quod sum, sed quod esse
vellem, & quod non esse pudet. Veruntamen quod sum, tuũ
est: & si quid melius dei vnquam munere fuero, tuum fore
confido, reuerendissime atque amandissime pater.

Ad Hildebertum Turonensem archiepiscopum, qui non-dum receperat papam Innocentium.
Epistola CXXIIII.

MAGNO sacerdoti & excelso in verbo gloriæ Hildeber-
to dei gratia Turonensium archiepiscopo, Bernardus
Claræuallis abbas dictus, in spiritu ambulare, & spirituali-
Osee 13.d ter omnia examinare. Vt verbis vos propheticis alloquar:
C Consolatio abscondita est in oculis, quia mors diuidit inter
fratres. Quidam enim, iuxta Esaiam, videntur fœdus percus-
sisse cum morte, & cum inferno fecisse pactum. Ecce nanque
Christus domini iste Innocentius positus est in ruinam &
in resurrectionem multorum. Nam qui dei sunt, libenter
iunguntur ei: qui autem ex aduerso stat, aut Antichristi est,
aut Antichristus. Cernitur abominatio stare in loco sancto,
quem vt obtineret, incendit igni sanctuarium dei. Persequi-
tur Innocentium, & cum eo omnem innocentiam. Fugit ille
Amos 3.a nimirum à facie leonis, sicut dicit propheta: Leo rugiet, quis
Mat.10.c non timebit? Fugit secundum præceptum domini dicentis:
Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Fugit,
& in hoc verè virum se apostolicum probans, quod aposto-
Act.9.c lica sese forma insignierit. Nec enim Paulus erubuit in sporta
dimitti per murum, & sic effugere manus quærentium ani-
mam suam. Subfugit autem non parcens vitæ suæ, sed dans
locum iræ: non vt mortem euaderet, sed vt vitam acquireret.
Merito ecclesia Innocentio concedit ipsius vicem, quem per
eadem vestigia gradientem cernit. Nec sanè ociosa fuga In-
nocentij. Laborat quidem, sed honestatur in laboribus suis.
Pulsus vrbe, ab orbe suscipitur. A finibus terræ occurritur cũ
panibus fugienti, etsi furor Semei Gerardi Engolismẽsis nõ-
dum ex toto quiescat maledicere Dauid. Velit nolit peccator
qui videt & irascitur: magnificatur in conspectu regum, por-
tans coronam gloriæ. Nunquid nõ omnes principes cogno-
uerunt, quia ipse est verè dei electus? Francorum, Anglorum, D
Hispanorum, & postremo Romanorum rex, Innocentium
in papam suscipiunt, & recognoscunt singularem episcopum
animarum suarum. Solus adhuc ignorat Achitofel suum iam
patefactum ac dissipatum consilium. Frustra molitur miser *2.Reg.17.e*
super populum dei malignare consilium: & cogitare aduer-
sus sanctos, sanctò firmissime adhęrẽtes, & contẽnentes cur-
uare genua ante Baal. Nulla fraude præualebit parricidæ suo
obtinere regnum super Israël, & super ciuitatem sanctã: quæ
est ecclesia dei viuẽtis, columna fidei, & firmamentum veri-
tatis. Funiculus triplex difficile rumpitur. Electio meliorum, *Eccl.4.c*
approbatio plurium: & quod hic efficacius est, morum atte-
statio, Innocentium apud omnes commendant, summũ con
firmãt pontificem. Ad quod sane & vestra pater, expectatur,
sicut pluuia in vellus, vel sera sententia. Non improbamus
tarditatem, quæ grauitatem redolet, leuitatis abolet notam.
Nam & Maria non statim respondit angelo salutanti, prius *Luc.1.c*
cogitans qualis esset illa salutatio. Et Timotheo præcipitur *1.Tim.5.d*
nemini cito manum imponere. Dico tamen ego notus pon-
tifici, Ne quid nimis: dico vt familiaris & notus, Nõ plus sa-
pere quàm oportet sapere. Pudet fateor quod serpens vetu-
stissimus noua audacia relictis insipientibus mulieribus, etiã
robur pectoris vestri visus est attentare, & tantã ecclesię co-
lumnam ausus concutere. Cõfidimus autẽ quia etsi concutit,
non deiecit: quoniam amicus sponsi stat, & gaudet ad vocem E
sponsi, vocẽ exultationis & salutis, vocem vnitatis & pacis.

Ad magistrum Gaufridum de Loratorio.
Epistola CXXV.

ODOR in flore, in fructu sapor requiritur. Odore pro-
uocati charissime frater, olei effusi nominis tui, cupi-
mus & ex fructu operis cognoscere te. Non enim nos tan-
tum, sed ipse quoque qui nullius eget deus: opus tamen ha-
bet hoc in tempore opere tuo, non dissimulas. Glorio-
sum tibi est, dei esse posse coadiutorem: posse & nõ esse, dam
nosum. Porrò autem gratiam habes apud deum & homines,
habes scientiam, habes spiritum libertatis, habes verbum
viuum & efficax, & sale conditum: ne oportet te pro tantis
viribus sponsæ Christi deesse in tanto discrimine, cùm sis a-
micus spõsi. Amicus siquidem in necessitate probatur. Quid
enim? Tu tibi quiescis, & mater tua ecclesia grauiter contur-
batur? Habuit sua tempora quies, & sanctum ocium hacte-
nus sua negocia licenter libenterq; exercuit. Tempus facien- *Psal.118.q*
di nunc, quia dissipauerunt legem. Bestia illa de Apocalypsi, *Apoc.13.b*
cui datum est os loquens blasphemias, & bellum gerere cum
sanctis, Petri cathedram occupat, tanquã leo paratus ad præ-
dam. Altera quoque bestia iuxta vos subsibilat, sicut catulus
habitans in abditis. Illa ferocior, ista callidior, pariter conue- F
nerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum e- *Psal.2.a*
ius. Demus operam cito dirumpere vincula eorum, & proii
cere à nobis iugũ ipsorum. Nos in nostris partibus vnà cum
aliis dei seruis diuino igne accensis, deo cooperãte laboraui-
mus in conueniendo populos in vnum & reges, ad diripien-
dum prauorum consensum, ad destruendam omnem altitu-
dinem extollentem se aduersus scientiam dei. Nec infructuo-
se: Alemaniæ, Franciæ, Angliæ, Scotiæ, Hispaniarum, & Hie-
rosolymorum reges cum vniuerso clero, & populis fauet, &
adhærent domino Innocentio tanquam filij patri, tanquam
capiti membra, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo
pacis. Merito autem illum recipit ecclesia, cuius & opinio cla
rior, & electio sanior inuenta est, nimirum eligentium & nu-
mero vincens, & merito. At tu frater quid adhuc negligis?
Quousque vicino serpente tua male secura dormiat indu-
stria? Scimus quidem te filium pacis nulla posse ratione indu
ci deserere vnitatem: sed profectò non sufficit, nisi & defen-
sare, atque ipsius quoq; turbatores totis viribus debellare stu
dueris. Nec quietis timeas detrimentum, quod nõ paruo tuæ
gloriæ incremento recompensabitur, si fera illa vicina vobis
tuo studio mansuescat, vel obmutescat, & tantã ecclesiæ prę-
dam (comitem dico Pictauensem) in manu tua dei pietas de
ore leonis eripiat.

G

Ad epiſcopos Aquitaniæ, contra Gerardum Engoliſmenſem epiſcopum.
Epiſtola CXXVI.

DOMINIS & pauperibus honorandis, Lemouicenſi, Pi-
ctauenſi, Petragoricenſi, & Xantonenſi, dei gratia e-
piſcopis ſanctis, frater Bernardus abbas dictus de Claraual-
le, conſtantiam in aduerſis. Virtus in pace acquiritur, in preſ-
ſura probatur, approbatur in victoria. Tempus eſt quo ve-
ſtra, ſi qua eſt, nec latere iam, nec torpere ſinatur, reueren-
di & merito ſuſpiciendi patres. Hoſtilis ſiquidem gladius,
qui vniuerſo Chriſti corpori mortem denuo nunc temporis
intentare videtur, veſtris potiſsimum ceruicibus imminet,
& in vos eo acrius, quo cominus debaccatur: ita vt quoti-
dianis aſſultibus, aut reſiſtere fortiter, aut turpiter (quod ab-
ſit) cedere compellamini. Nam is qui amat primatum gerere
inter vos Diotrephes, non recipit vos. Nec enim agnoſcit eũ
quem tota vobiſcum amplectitur eccleſia venientem in no-
mine domini. Non hunc, inquam, ſed qui venit in nomine
ſuo illum recipit. Nec mirum. Et ipſe nempe infatigabilis ad
nomen grande multum anhelat, etiam in hac ætate. Nec ſanè
falſa vel incerta opinione ducor notare hominem ſuper va-
nitate iſtiuſmodi, ſed de ore ſuiipſius eũ iudico. In literis ſi-
quidem quas nuper ad cancellarium ſcripſit familiares, nón-
H ne legationis ſeſe & onere grauari, & nomine honorari, tãto
indignius ſupplicat, quanto humilius? Vtinam tamen obti-
nuiſſet. Minus forſan nocuiſſet potita votis ambitio, quàm
fruſtrata. Tunc quippe ſoli, aut pene ſoli obeſſet ſibi, nunc
verò ſæuit in orbem. Vides quid facit amor gloriæ? Legatio
ſarcina grauis, humeris præſertim ſenilibus. Quis neſciat? Et
tamen homini ſeniſsimo grauior videtur pœna, reliquum id
breue dierum ſuorum viuere ſine hac pœna. Sed fortè cauſa-
bitur ſe de ſuſpicione iudicari, & nos temeritatis arguet, qui
de occultis ſuis reprehendimus, quod non probauimus. Fa-
teor, ſuſpicioſus ſum in hac parte: ſed neſcio an vel ſimpliciſ-
ſimus qui ſecus ſentire poſsit, quippe in tam manifeſta con-
iectura. Vt enim ſimplicem referam breuiter actionem, pri-
mus aut inter primos ſcribit papæ Innocentio: legationem
poſtulat, non obtinet. Indignatur, reſilit ab illo, tranſit ad aliũ,
ipſius ſe eſſe legatum gloriatur. Quod ſi ab illo antè non po-
poſciſſet, aut poſtmodum non accepiſſet ab iſto, credi pote-
rat alium quemcunque habuiſſe in præuaricatione intuitum,
etſi non rectum aliquem. Nunc autem excuſationem nõ ha-
bet de ambitione ſua. Denique ponat etiam nunc legati vel
vacuum nomen, nam opus amiſit: & ego quidem hac ſuſpi-
cione carebo ſi potero. Si non, ſuſpicabor inuitus, & me in-
temperantię reprehendam. Verùm difficile perſuadebitur ei,
ego ſcio. Nimirum homo diu magnus habitus inter ſuos vi-
I deri ſeipſo inferior erubeſcit. Agnoſcitur is quem ſcriptura
Eccl.4.c loquitur, pudor adducens peccatum. An non grande pecca-
tum & delictum maximum, ſuperba iſta verecundia, qua ter-
ram & cinerem pudet, non dico ſubiici, ſed non dominari?
Propter hoc ergo reliquit homo illum ſuum patrem ſanctũ
Innocentium: ſic enim eum nominabat, & matrem ſuam ſan
ctam eccleſiam catholicam, & adhęret ſchiſmatiarchæ ſuo, &
ſunt duo in vnitate vna. Percuſſerunt fœdus adinuicem, &
Pſal.82.a ſuper populum dei malignauerunt conſilium. Squama ſqua-
Iob 41.b mæ coniungitur, & ſpiraculum non eſt in eis. Iſte illũ papam,
ille hunc viciſsim legatum ſcriptitat, vt decipiant ipſi de va-
nitate in idipſum. Inuicem ſe conſolantur, tuentur, commen-
dant, quiſq; tamen pro ſe, non pro inuicem. Nimirum homi-
Pſal.2.a nes ſunt ſeipſos amantes. Pari quidem ſtudio conuenerũt in
vnum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius, ſed pla
nè intentionibus non cohærent. Quærit magis ex alterutro
vterque profecto quę ſua ſunt, ídque (quod audere nefarium
eſt) in hęreditate Chriſti. Quid niſi ante oculos veſtros coná-
tur, ſi patimini, proſcribere Chriſtum? Iam nouos apud vos
ſuo papæ cudit legatus epiſcopos, ne ſoli ſit ſibi papa. Nec
mortuis ſucceſſores, ſed viuis inuaſores tyrannica fretus po-
tentia ſuperintrudit, nactus ſcilicet de malitia principum oc-
caſionem, qui ſuarum ciuitatum epiſcopos odio perſequun-
Pſal.9.e tur iniquo. Sic ſedet in inſidiis cum diuitibus in occultis, vt
interficiat innocentes. Per tale oſtium intrat in ouile ouium.
Nunquid autem talia gratis legatus actitat pro papa ſuo? En K
ille totam (vt is gloriatur) Franciam atque Burgundiam lega-
tioni eius antiquæ ſuperaddidit. Poteſt & adiungere ſi vult
Medos & Perſas, & medios fines Decapoleos. Quare non &
vltra Sauromatas, & quemcunque denique locum calcauerit
pes ſuus, ſuus ſit, quo vel vacuis nominibus glorietur? O ho-
mo non minus ſine fronte quàm ſine mente, nec dei memor
timoris, nec ſuæ honeſtatis. Putat ſe non videri, cùm ſit ſub- *Pſal.78.a*
ſannatio & illuſio omnibus qui in circuitu eius ſunt. Merito
quidem. Certè enim pro foro, ſacrario vtitur, & inſtar homi-
nis negociatoris quæritantis lucra ſua, & modo hunc, modo
illum explorantis venditorem, vt ab illo demum emat quod
amat, à quo vilius impetrare valuerit: ita iſte ſolicitè ſibi eccle
ſiaſticam dignitatem hincinde perquirens, eum tandem pro
ſuo arbitrio delegit habere papam qui ſe legatum eſſe cõſen-
ſerit. Ergo niſi tu legatus fueris, Roma papam habere nõ po-
terit? Vnde hoc tibi priuilegium in eccleſia dei? Quiſnam tibi
hanc conceſsit in Chriſti hæreditatem prærogatiuam? Nun-
quid tu hæreditate poſsides ſanctuarium dei? Donec enim in
obtinẽda pudenda, & impudẽti petitione ſpes tibi vlla pro-
merendi domini Innocentij gratiam eſſe potuit, ſanctus ille
te ſcribente & papa fuit. Quomodo ergo nunc ſchiſmaticum
criminaris? Nunquid cum eadem vana ſpe tua illius ſimul &
ſanctitas euanuit & papatus? Mirum quòd potuit ita in bre-
ui dulce & amarum ex eodem fonte procedere. Heri catho- L
licus, & ſanctus, & ſummus pontifex: hodie nequam, ſchiſ-
maticus, & turbator. Heri pater Innocentius, hodie Grego-
rius diaconus ſancti Angeli. Itaq; vno quidẽ ex ore, ſed cor-
de profecto duplici cõtraria proceſſere. Labia doloſa in cor- *Pſal.11.a*
de, & corde locuta ſunt. Sed enim homo cui cor & cor di-
uerberat conſcientiam, & eſt & non, diuaricat linguam: pu-
tas quia timor ei in mente ſit, aut in fronte pudor? Male autẽ *1.Cor.8.d*
iuxta apoſtolum, prouidet bona coram deo & hominibus, *Luc.18.a*
qui more illius iniqui iudicis, nec deum timet, nec hominem
reueretur. Et certè ambitio cùm prorumpit in impudentiã,
efficaciam perdit: & cùm improbus affectus ſe aperit, perit
effect⁹. Ambitio mater hypocriſis latebras amat & tenebras,
lucis impatiens eſt. Ambitio ſpurcum vitium in imo iacet: vi
det tamen omne ſublime, ſed videri ipſa refugit. Nec mirum.
Optato nanque neceſſe eſt careat, niſi caueat arbitros. Quo
enim gloria plus affectatur, eo minus apprehenditur, vbi de-
prehenditur affectari. Quid deniq; tam ingloriũ, quàm glorię
cupidũ deprehendi, præſertim inter epiſcopos? Nec ſimplicẽ
ſanè Chriſtianum gloriari oportet, niſi in cruce domini no-
ſtri Ieſu Chriſti. Inclytus erit ambitioſus, quandiu in nocte
verſabitur, & donec turpis lucri negocium perambulabit in
tenebris, poterit hypocrita iuſtus ſanctúſque videri, ſed ocu-
lo qui videt in facie. At vbi fortè foras mittit impudenti, vel
imprudenti quod latet in conſcientia, nónne intemperãs ap- M
petitus apparet ad confuſionem procacior, quàm promptior
ad gloriam? Sic reuera ſic probatur quod legitur: Gloria in
confuſione eorum qui terrena ſapiunt. Et illud: Si ego glo- *Philip.3.d*
riam meam quæro, gloria mea nihil eſt. Impletúrque in illo *Ioan.8.g*
qui eiuſmodi eſt, quod propheta ſanctus imprecatur (niſi fal-
lor) hypocritis: Fiat, inquiens, ſicut fœnum tectorum, quod *Pſal.128.a*
priuſquam euellatur exaruit. Non adeo periit pudor à mor-
talibus, vt nuda impudénſq; vel ab ipſis honoretur ambitio,
pręſertim in ſene & ſacerdote, quem eo magis profecto pue-
rilis iſta dedecet vanitas, quo eum maior grauitas, maiórque
decet ſanctitudo. Et ſi in facie benedicitur ab adulante, ſed à
tergo ſubſannatur ab omnibus. Eſt ſobria quædam & quo-
dammodo oculata ambitio, moliens ſaltem cautè, etſi nõ ca-
ſtè. Si valet proficere, clam negocia ſua curat. Sin verò, manet
in ſe, & pudoris vmbram non deſerit. Equidem talis etſi
deum nondum metuit ad ſalutem, pro ingenita tamen vere-
cundia honeſtatem interim retinet, quòd homines reueretur
& publicum erubeſcit. Cæterùm quænam iſta præceps eſt, &
frontoſa libido dominandi, vt pro obtentu vix annuæ, quod
certè palam eſt, legationis, primo quidem ſuo nec parcat ſe-
nio, nec deferat ſacerdotio, deinde nec lateri ſaluatoris, quod
in aqua & ſanguine colligendi in fidei vnitate populi protu-
lit redemptionem: vt quiſquis tentaret diuidere quos ille col
ligeret, & inde redimeret: probaret ſeſe non Chriſtianum,

ſed

A ſed Antichriſtum, reus mortis & crucis Chriſti? O impatiens & effrenis turpis quæſtus cupiditas, ô ardor intemperans, ô cæca & impudẽda ambitio. Apertè prius frõtoſéque, vt iam dixi, & ipſe, proh pudor, nõ diffitetur, adit indigna ſatis petitione tentare catholicum: doléſque repulſam, incunctanter ad ſchiſmaticum refugit, & accepta de manu ſacrilega male cupita poteſtate, latus denuo domini gloriæ crudeliter confodere nõ veretur. Diuidit nempe eccleſiam, pro qua illud eſt in cruce diuiſum, viſurus proculdubio & ipſe in quẽ
Pſal.9.c transfixerit. Cognoſcetur profectò dominus iudicia faciens, qui nunc iniuriam patiens ignoratur. Cùm enim cœperit facere iudicium omnibus iniuriam patientibus, & arguere in æquitate pro manſuetis terrę, putas auertere poterit aurem à chariſsima ſponſa ſua cùm clamauerit ſtans aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt? non: omnino non poterit nõ audire plan-
Pſal.37.b gentem: Amici mei & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt: Et qui iuxta me erant, de longe ſteterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam. Quomodo nanque non recognoſcet os de oſsibus ſuis, & carnem de carne ſua, immo verò iam quodammodo ſpiritum de ſpiritu ſuo? Quaſi verò non ipſa ſit dilecta illa cuius concupiuit decorem, cuius formam induit, cui ſe mirabili dignatione caſtis atque indiuiduis deuinxit amplexibus, ita vt eſſent duo in carne vna, vnum in vno ſpiritu quandoque futuri. Nam
B etſi cognouerat ſecundum carnem Chriſtum, ſed tunc iam non recognoſcet, quia ſpiritus ante faciem eius Chriſtus dominus: cui adhærẽs vnus ſpiritus erit, cum abſorpta morte in victoria, quod infirmum de carne eſt, in virtute ſpiritus conualuerit, cùm exhibuerit eam ſibi ſponſus gloriæ glorioſam columbam ſuam, perfectam ſuam, formoſam ſuam, non habentem maculam peccati, neque rugam corruptionis, aut aliquid huiuſmodi. Dum libenter in his immoror, pene cœpti
Epheſ.5.d immemor factus ſum, ita cupiẽs redimere tempus, quoniam dies mali ſunt. Excedentem deuotio leuat, ſed reuocat zelus: & vbi rapior, ibi & cogor recidere, & plãgere dolorem meũ.
Apoc.13.b Audet (quod & flens dico) inimicus crucis Chriſti ſuis ſedibus pellere ſanctos, qui nolunt beſtiam adorare, quæ aperuit os ſuum in blaſphemias, blaſphemare nomen domini, & tabernaculum eius. Altare contra altare erigere tentat, confundere fáſque nefáſque non confunditur, abbates abbatibus, epiſcopos epiſcopis ſuperintrudere nititur, amouere catholicos, promouere ſchiſmaticos. Miſeri & miſerãdi, qui ita promoueri, & ab iſto conſentiunt. Siquidem circuit mare & aridam, vt faciat vnum epiſcopum: & cum fecerit, facit eum filium gehennæ duplo quàm ſe. Quænam verò putas eſt tanti cauſa furoris? Non alia ſanè, niſi quòd diſplicet mortalibus angelica illa partitio, qua gloria deo, pax hominibus nunciatur, & dum gloriam vſurpant, turbãt pacem. Solus gloriam
C meretur, qui facit mirabilia ſolus, ſicut dicit apoſtolus: Soli
1.Tim.1.d deo honor & gloria. Porrò autem cum noſtro genere bene agitur, ſi datur frui pace dei, pace cum deo, & quidẽ fœliciter & miſericorditer. Quonam ergo modo ſtabit pax hominum coram deo, vel cum deo, ſi deo nõ poteſt apud homines eſſe tuta ſua gloria? O ſtulti filij Adam, qui contemnentes pacem, & gloriam appetentes, & pacem perdunt & gloriam. Ob hoc denique & nunc deus vltionum commouit terram, & con-
Pſal.59.a turbauit eam: oſtendit populo ſuo dura, potauit nos vino cõ punctionis. Velimus nolimus, impleri quãdoque neceſſe eſt veritatem ſpiritus ſancti, fierique illam quæ prophetico ſpiritu prænũciata legitur in ſcripturis diſceſsio, ſed væ homini
Mar.14.c per quem venit. Melius erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Quis verò ille niſi homo peccati, qui ſuper electum à catholicis catholicum, & canonicè, locum ſanctum inuaſit, quem tamen non quia ſanctus, ſed quia ſummus eſt, affectauit? Inuaſit, inquam, inuaſit armis, igne, pecunia, nõ vitæ merito vel virtutum: peruenit in quo ſtat, & ſtat in quo peruenit. Nam illa quam iactat iuratorum ſuorũ non electio, ſed factio, vmbra tantum fuit & occaſio & velamentum malitiæ. Dici poteſt electio, ſed impruderter, ſed mendaciter. Stat quippe ſententia eccleſiaſtica & authẽtica, poſt primam electionem nõ eſſe ſecundam. Celebrata proinde prima, quæ ſecundo præſumpta eſt, non eſt ſecunda, ſed nulla. Nam etſi quid minus fortè ſolẽniter, minúſve ordinabiliter proceſsit in ea quę præceſsit, vt hoſtes vnitatis contendunt: nunquid tamen præſu- D
mi altera debuit, niſi ſane priore prius diſcuſſa ratione, caſſata iudicio? Eapropter qui ſe ſuperingerere feſtinant, quíque temerario temerè manus imponere nihilomin⁹ accelerauerunt, apoſtolo prohibente: Nemini cito manũ imponas: ipſi 1.Tim.5.d
proculdubio maius peccatum habent, ipſi auctores ſchiſmatis, ipſi grandis malitię huius principes extitere. Cæterũ nunc iudicium expetunt, quod antè debuerant expetiiſſe: & quam ſuo loco oblatam renuerant, tandem iuſtitiam offerũt, vt videlicet ſi recuſetur, iuſti vos videamini: ſi recipiatur, litigantibus inter ſe partibus, dilatio redimat tempus, & interim fiat aliquid. An de veſtra iuſtitia deſperatis, & damnum iam creſcere nõ timetis, quemcunque cauſa exitum ſortiatur? Quicquid (inquiunt) hactenus factum ſit, modo quærimus audiẽtiam, iudicium ſumus ſubire parati. Tergiuerſatio eſt. Quid in omni impio conatu veſtro vobis relinquitur aliud, quod afferre queatis ad ſeducendum ſimplices, ad armandum maleuolos, ad veſtram ipſorum palliandam malitiam? Si hoc nõ diceretis, quid diceretis? Cæterùm, iam deus iudicauit quod ſero repetit homo. Iudicauit autem operis euidentia, non decreti ſententia. Nunquid dei iudicium audeat humana temeritas retractare? Quid ſi cauſetur, & clamet per prophetã de⁹: Tulerunt homines à me iudicium? Non eſt conſilium cõtra conſilium domini. Velociter currit ſermo eius, in cõuenien- Pſa.147.a
do populos in vnum & reges, vt domino papæ Innocentio E
ſeruiant & obediant. Quis reuocabit? Dei eſſe iudicium ſenſerunt, & conſenſerunt Galterius Rauẽnas, Hildegarius Terraconenſis, Norbertus Magdeburgenſis, Cõrardus Salreburgenſis archiepiſcopi. Dei eſſe iudicium cognouerunt, & acquieuerunt epiſcopi Equipertus Monaſterienſis, Hildebrannus Piſtorienſis, Bernardus Papienſis, Landulphus Aſtenſis, Hugo Granopolitanus, Bernardus Parmenſis. Horum gloria ſpecialis, & præcipua ſanctitas, & auctoritas etiam hoſtibus reuerẽda, facile nobis qui minorem & meriti & officij tenemus locum, aut errare ſecum, aut ſapere perſuaſit. Taceo multitudinem cęterorum, Tuſciæ, Campanię, Longobardiæ, Germaniæ, & Aquitaniæ, Galliarum denique & Hiſpaniarum omnium, necnon & vniuerſæ Orientalis eccleſiæ tam archiepiſcoporum quàm epiſcoporum, quorum nomina ſunt in libro vitæ, ſed epiſtolæ breuitas non admittit. Hi omnes vnanimes, non conducti pecunia, non ſeducti fallacia, non illecti priuato carnis vel cognationis amore, non timore compulſi potentiæ ſecularis: ſed dei proculdubio voluntatem ſicut non ignorantes, ita nec diſsimulantes, Petrum Leonis ingenuè refutauerunt, ac ſecurè Gregorium in papam Innocẽtium ſuſceperunt. Noſtratum ſanè nemo ex nomine in his expreſſus eſt literis, quia & omnes cõpendium non fert, & aliquorum inuidioſa deſignatio, adulationis notam non effugit. Non autem debeo prętermittere ſanctos, qui mũdo mor- F
tui, deo melius viuunt: quorum vita abſcõdita eſt cum Chriſto in gloria, vbi certè ſtudioſe inquirunt, & non dubiè inueniunt beneplacitum dei, qui ſoliciti ſunt quomodo placeant ei. Itaque Camaudulienſes, Vuallambroſani, Cartuſienſes, Cluniacenſes, & qui de Maiorimonaſterio ſunt, mei quoque Ciſtercienſes, Ciſtemblenſes, Cadumenſes, Tironenſes, & Sauiniacẽſes: vniuerſitas denique & vnanimitas fratrum tam clericorum quàm monachorum regularis vitæ probatæque conuerſationis, ſequentes epiſcopos tãquam greges paſtores ſuos, Innocentio firmiter adhęrent, ſyncerè fauent, humiliter patent, verum apoſtolorum ſucceſſorem fideliter recognoſcũt. Quid reges & principes terræ? Nónne in eodem ſpiritu vnà cum ſubiectis ſibi plebibus, Innocentium pariter amplectuntur, confitentes & ipſi papam & epiſcopum animarum ſuarum? Quis poſtremo in quocunque ordine vitæ illuſtris & boni nominis homo idipſum nõ ſapit? Et tamẽ adhuc iſti neſcio qua contentioſa importunitate, & importuna cõtentione reclamant, vocant in cauſam orbem, & cum ſua paucitate vniuerſitatem flagitant iudicari, & qui præiudicauerunt in electione, de confirmatione reiudicare contendunt, tunc præpropere agentes, modo prepoſtere retractãtes. Quis tantos, quæſo, in vnum cogere queat exercitus vtriuſq; ordinis principum, ne dicam plebium, & adducere in examinationem? Quis tot ſanctorum milibus perſuadere ſufficiat, quod

G prius ædificauerint, iterum destruere, & abducere semetipsos in præuaricationem? Quis deinde locus omnibus tantus, omnibus tutus? Vniuersæ quippe ecclesiæ negociũ est, non vnius causa personæ. Videtis quòd de impossibili calumniam struitis matri vestræ? Immo vobis foueam foditis in quam præcipitemini, & laqueum nectitis quo teneamini ne ad gremium reuertamini matris vestræ. Occasio nunquam deerit ei qui vult recedere ab amico. Sed esto. Mutet consilium suum deus (secundum hominem dico) reuocet sententiam, conuocet à finibus terræ consilium, iudicari bis in idipsum, quod ipse nõ facit, patiatur: quosnam, quæso, dabunt iudices sibi? omnes quippe in parte sunt, & partibus: de iudicio haud facilè conueniet, atque ita ad litem magis quàm ad pacem tantus conuentus fatigabitur. Deinde velim scire cui ille interim vellet credere Romam, quam tanto amore ex longo tempore cõcupiuit, tanto labore & sumptibus acquisiuit, tãto fastu possidet, tanto pudore timet amittere, ne frustra cõuenisse seculum omne cernatur, si cùm ille cadet à causa, nõ tamen cadat à Roma. Alioquin quis causam spoliatus ingreditur? Nec leges profectò cogunt, nec canones. Et hæc dicimus, nõ de nostra iustitia diffidentes, sed à vestra cauentes versutia. Iam enim deus eduxit tanquam lumen iustitiam suam, & iudicium suum tanquam meridiem, & si cæco nec lumen appareat, nec meridies luceat: quoniam sicut tenebræ eius, ita & lumẽ eius.
H Duo itaque sunt de quibus contenditur, quisnam eorum rectius videatur papa. Quorum primo quidem, si personas cõpares, vt neutri sanè vel derogare videar, vel adulari, dicam quod dici passim reperies, & neminem arbitror diffiteri, quia videlicet Innocẽtij nostri vita vel fama, nec æmulum timet, cùm alterius nec ab amico tuta sit. Dehinc si electiones discutias, nostri itidem mox occurrit & promotione purior, & ratione probabilior, & prior tempore. Porrò de tempore constat. Reliqua duo merita probant, & dignitas eligentiũ. Hanc enim (ni fallor) partem saniorem inuenies, tam episcopos q̃ cardinales, diaconos siue presbyteros, & quorum maximè interest de electione summi pontificis, & quanti in eligendo, iuxta patrum scita, sufficiant. Quid & in cõsecratione? Nónne Hostiensem, ad quem specialiter spectat, habemus? Cùm igitur & electus dignior, & electio sanior, & actio ordinabilior teneatur: qua isti ratione, imò qua cõtentione contra ius & fas, & vota omnium bonorum, inuitę & renitẽti dei ecclesiæ præficere alium, & illum deponere tẽtant? Horum conatui tam maligno, tam indigno, tam temerario, totis certè viribus renitẽdum esse videtis reuerẽdissimi & illustrissimi patres. Quod cum omni familiæ dei, tamen vobis maximè vestrísque conuenit, si tamen zelus domus dei comedit animas vestras. Vobis, inquam, & vestris maximè vigilandum est & orandum ne intretis in tentationem. In ea sanè parte ma-
I iore opus est fortitudine & cautela, vnde acrior insistit aduersarius, & vis belli maior incumbit. Quã sæuus & callidus hostis insurrexerit in vos, proprio certè agnoscitis experimento. Heu, quàm multum iam malitia illius in illis partibus pro accepta potestate processit, vtroque sæuiẽs genere malignãdi, vi & dolo. Nunquid autem malitia vincet tandem sapientiam? Sed hæc est hora ipsius, & potestas tenebrarum. Cęterũ
1.Cor.1.d hora nouissima est, & potestas cito transit. Ne terreamini, ne seducamini. Dei virtus, & dei sapientia Christus vobiscum est, qui in causa est. Confidite, ipse vicit mundum, fidelis est, non permittet vos tẽtari supra id quod potestis. Videtis stultum firma radice? Sine dubio statim maledicetur pulchritu-
Psal.124.a dini eius. Non enim diu derelinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum. Verùm vestræ interim vigilãtiæ est, vestris pro vestro officio solicitè prouidere, sicut & prouidetis, vt nõ extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
Ibidem. Oratio pro catholicis: Bene fac domine, bonis & rectis cor-
Psal.82.c de. Pro schismaticis: Imple domine facies eorum ignominia, vt quærant nomen tuum domine.

Ex persona ducis Burgundiæ. Epistola CXXVII.

GVILLERMO dei gratia egregio comiti Pictauorum, & duci Aquitanorum, Hugo eadem gratia Burgundiæ dux, timere terribilem, & eum qui aufert spiritum principum. Errorem vestrum vltra dissimulare non fero, quippe K
carne propinquus, & corde amicus. Si quis de populo deuiat, solus perit. Verùm principis error multos inuoluit, & tantis obest, quantis præest ipse. Nec præsumus, sicut scitis, vt perdamus, sed vt regamus subiectos. Per quem reges regnãt, ipse nos præfecit populis suis, à nobis tuendis, non subuertẽdis, planè sanctæ suæ ecclesiæ ministros, non dominos. Cui vos ministerio, cùm dignè aliàs pro vestri magnitudine potẽtatus, & laudabiliter deseruisse noscamini: miror quanam versutia modo vestra illa prudentia circunuenta fuerit eandem matrem vestram & dominam deserere in tempore malo, nisi fortè & hoc vobis vestri illi consiliarij persuadere conẽtur, ad solam Petri Leonis domum, vniuersalẽ ecclesiam esse redactam. Viri mẽdaces, quos veritas sicut & caput eorum Antichristum destruit spiritu oris sui, affirmans eam per os Dauid ad vniuersos fines terræ, & ad vniuersas familias gentium dilatari. Habet tamen ducem Apuliæ, sed solum ex principibus, ipsúmque vsurpatæ coronæ mercede ridicula comparatum. Denique quid boni, quid virtutis, quid honestatis afferunt de summo pontifice suo, vt & nos prouocẽt ad fauorẽ? Si vera sunt quæ vbique diuulgat opinio, nec vnius dignus est vinculi potestate. Si vera nõn sunt, decet nihilominus caput ecclesiæ, non solum vitæ habere sanitatem, sed & famæ decorem. Tutius proinde vobis est mi cognate charissime, vt in susceptione vniuersalis papæ, ab vniuersitatis consensu L
& consilio non recedatis. Quem omnis religio, quem regũ vniuersitas receperunt, vobis quoq; & honorificum & salutiferum est vt recipiatis. Domini papæ Innocentij & innocẽs vita, & integra fama, & electio canonica prædicatur. Priora duo, nec hostes diffitentur. Tertium calumniam habuit, sed per Christianissimum Lotharium nuper falsi calumniatores in suo sunt mendacio deprehensi.

Ad eundem. Epistola CXXVIII.

IN EO animo, & in ea voluntate memini me discessisse dudum à te, princeps eximie, vt totis affectibus bene tibi tuísque cuperem, totis nisibus salutem vestram & honorem vestrum vbicunque possem iuuarem, eo quòd nõ redirem fraudatus fructu aduentus mei ad vos, sed lætus præter spem multorum reportarem mecum pacem ecclesiæ, cum exultatione vniuersæ terræ. Miror autem quo cuiúsve consilio mira illa mutatio dexteræ excelsi tam subito in deterius est mutata, vt rursum ad iniuriam ecclesiæ clericos sancti Hilarij de ciuitate expelleres, & iram dei in te grauius quàm primum excitares. Quis te fascinauit tam citò recedere à via veritatis & sa- Gala.3.a
lutis? Profectò iudicium portabit quicũq; est ille. Vtinam & abscindantur qui vos conturbant. Reuertere, quęso, reuertere, ne & tu (quod absit) abscindaris. Reuertere, inquam, & re- M
uoca amicos tuos ad pacem, & clericos ad ecclesiam, antequã irrecuperabiliter reddas tibi aduersum terribilem, & eum qui aufert spiritum principum, terribilem apud reges terræ.

Ad Ianuenses. Epistola CXXIX.

IANVENSIBVS suis consulibus cum consiliariis & ciuibus vniuersis, Bernardus abbas dictus de Claraualle, pacem & salutem & vitam æternam. Quod aduentus noster ad vos anno præterito non fuerit ociosus: ecclesia paulò post in sua necessitate probauit, à qua & missi fueramus. Honorificè nos & suscepistis, & tenuistis exiguum quod apud vos fuimus, & quidem dignè vobis, sed supra nostræ humilitatis modum. Profectò vt non immemores, sic non ingrati sumus. Vicem rependat qui potest, & qui in causa fuit deus. Nos enim vnde illum recompensemus venerationis cultum, sed obsequium, sed affectum plenum amoris & gratiæ? Non quòd nostro delectemur fauore, sed vestræ deuotioni collætamur. O mihi dies illos festiuos, sed paucos. In æternum non obliuiscar tui, plebs deuota, honorabilis gens, ciuitas illustris. Vesperè & manè & meridie (more vtique prophetæ) narrabam & annunciabam, & erat tanta au- Psal.54.c
diendi auiditas, quanta & audientium charitas. Portabamus verbum pacis, cúmque inuenissemus filios pacis, requieuit super

A per eos pax nostra. Exieram planè seminare semen, non meũ sed dei, & cadens in terram bonam semen bonum fructum fecit centuplum, & tempestiuum. Mira celeritas, quia magna necessitas. Nec tarditatem passus sum, nec difficultatem, vna penè die, & serens, & metens, & reportans cum exultatione manipulos pacis. Hæc quippe messis quam messui. Exulibus, captiuis, compeditis, & incarceratis, euadendi atque repatriãdi lætam reportauimus spem, metum hostibus, confusionem schismaticis, gloriam ecclesiæ, orbi lætitiam. Et nunc quid restat charissimi, nisi vt admoneamini de perseuerantia, quæ sola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? Prorsus absque perseuerantia, nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor consequitur. Vigor virium, virtutum consummatio est, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, Soror est patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Tolle perseuerantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Denique non qui cœperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.
1.Reg.15.a Saul cùm esset paruulus in oculis suis, rex est super Israël cõstitutus: non perseuerans in humilitate, & regnum amisit & vitam. Si cautela Sanson, si Salomonis deuotio perseuerantiam retinuissent, nec is profectò priuaretur sapientia, nec ille viribus. Hoc summæ honestatis insigne, hanc totius probi-
B tatis vnicam fidámque custodem, custodiri à vobis firmiter horror & precor. Custodite diligenter quod libenter audi-
Mar.6.b stis. Memẽtote scriptum, quia metuebat Herodes Ioannẽ, &
Luc.11.d libenter eum audiebat. Sed beatus foret, si audita libenter æquè seruasset. Denique non qui audiunt, sed beati, inquit, qui audiunt & custodiunt verbum dei. Seruate proinde vos pacem fratribus vestris Pisanis, fidem domino papę, fidelitatem regi, vobis honorem. Hoc enim expedit, hoc decet, hoc iustitia requirit. Audiuimus venisse ad vos nuncios ducis Rogerij, quid attulerint quidve retulerint, nos nescimus. Verum ego, iuxta illud poëtæ (vt verũ fatear) semper timui Danaos, & dona ferentes. Si quis fortè in vobis (quod deus auertat) rem tam fœdam committere deprehendatur, extẽdere videlicet manum ad turpe lucrum, hunc protinus notate, & iudicate hostem nominis vestri, ciuium proditorem, ac venditorem communis honoris & honestatis. Si quis item susurro in populo, diaboli sibi assumens vicem, iurgia seminare, & pacem turbare velle reperiatur: quemadmodum ille discordiæ semper est amator & auctor: huic rigidæ censuræ remedio citius obuietur: eo quippe pessime, quò intime petisti. Hostilis exercitus vastat agros, domósque spoliat, praua autem consilia corrumpunt bonos mores, & modicum fermentum totã massam corrumpit. Serite, plantate, negociamini, vt antiqua mala non solum nõ iteretis, sed etiam de iustis laboribus ve-
C stris expiare & delere possitis. Scriptum quippe est: Redem-
Prou.13.b ptio animæ viri, propriæ diuitiæ. Et rursum: Date eleemosy-
Luc.11.f nam, & omnia munda sunt vobis. Quod si militare placet, & vestræ fortitudinis ac strenuitatis iterum experiri vires, arma probare delectat: non equidem id pręsumendum aduersus vicinos & amicos: cùm magis ecclesię inimicos expugnare deceret, sed & regni vestri inuasam à Siculis defensare coronã. Super illos sanè & honestius acquiretis, & iustius possidebitis acquisita. Deus pacis & dilectionis maneat semper cum omnibus vobis. Amen.

Ad Pisanos. Epistola CXXX.

PISANIS nostris consulibus cum consiliariis & ciuibus vniuersis, Bernardus abbas dictus de Claraualle, pacem & salutem & vitam æternam. Benefaciat vobis deus, & meminerit fidelis seruitij & piæ compassionis & consolationis & honoris, quæ sponsæ filij eius in tempore malo & in diebus afflictionis suæ exhibuistis & exhibetis. Et quidem hoc iam impletur ex parte, & orationis huius nonnullus capitur fructus. Digna plane retributio celeri iam compensatur effectu. Iam pro meritis tecum actitat deus populus quẽ elegit in hæreditatem sibi: omnino populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Assumitur Pisa in locum Romæ, & de cunctis vrbibus terræ ad apostolicæ sedis culmen eligitur. Nec fortuitu siue humano contigit istud cõsilio: sed D cœlesti prouidentia, & dei benigno fauore fit, qui diligentes se diligit: qui dixit Christo suo Innocentio: Pisam inhabita, & ego benedicens benedicam ei. Hic habitabo, quoniam elegi eam. Me auctore tyranni Siculi malitiæ Pisana constantia non cedit, nec minis concutitur, nec donis corrumpitur, nec circunuenitur dolis. O Pisani Pisani, magnificauit dominus facere vobiscum, facti sumus lætantes. Quæ ciuitas non inuidet? Serua depositũ vrbs fidelis, agnosce gratiam, stude prærogatiuæ non inueniri ingrata. Honora tuum & vniuersitatis patrem, honora mũdi principes qui in te sunt, & iudices terræ: quorũ te præsentia reddit illustrem, gloriosam, famosam. Alioquin si ignoras te, ô pulchra inter ciuitates, egredieris post greges sodalium tuorum pascere hœdos tuos. Sapientibus sat dictum est. Commendo vobis Marchionem Engelbertum, qui domino papæ & amicis eius missus est in adiutorium: iuuenis fortis & strenuus, &, si non fallor, fidelis. Habetote eum vestris precibus magis commendatum, quia & ego ei vos amplius commendare curaui, monuíque vt vestris potissimum consiliis innitatur.

Ad Mediolanenses. Epistola CXXXI.

SVIS Mediolanensibus, vniuerso videlicet clero & populo, Bernardus abbas dictus de Claraualle, in domino salutem. F Bene vobiscum facit deus, bene vobiscum facit Romana ecclesia. Facit ille quod pater, facit illa quod mater. Et reuera quid vobis debuit facere & non fecit? Si postulastis mitti vobis de curia honorabiles personas ad honorem dei & vestrum, factum est. Si postulastis confirmari quod vnanimitas vestra de venerabilis patris vestri electione firmauerat, factum est. Si voluistis licuisse vobis quod illicitum nisi pro magna quidem necessitate sacri canones iudicant, translationem episcopi scilicet in archiepiscopum, concessum est. Si rogastis erui ciues vestros de vinculis Placẽtinorum: quod vtique ego permittere nec volo nec valeo: & hoc factum est. In quo postremo quæcunque rationabilis petitio filiæ, non dico repulsam, sed vel moram passa est apud piam matrem? En ad complementum pallium præsto est, plenitudo honoris. Nunc verò audi me inclyta plebs, gens nobilis, ciuitas gloriosa. Audi, inquam, me (veritatem dico, non mentior) dilectorem tui, zelatorem salutis tuę. Romana ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens. Fidele consilium & omni acceptione dignum: Noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis: Debitam ei reuerentiam exhibebo, & nihil amplius. Esto. Fac quod dicis, quia si exhibeas debitam, & omnimodam. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersas orbis ecclesias, singulari prærogatiua apostolicæ sedi donata est: qui igitur huic potestati resistit, F dei ordinationi resistit. Potest, si vtile iudicauerit, nouos ordinare episcopatus vbi hactenus non fuerunt. Potest eos qui sunt, alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit, ita vt de episcopis creare archiepiscopos liceat: & econuerso, si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunque personas ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam præsentiam, non semel aut bis, sed quotiens expedire videbit. Porrò in promptu est ei omnem vlcisci inobedientiam, si quis fortè reluctari conatus fuerit. Denique probasti & tu. Quid enim contulit tibi vetus tua rebellio & recalcitratio male suasa à pseudoprophetis tuis? Quem fructum habuisti, in quibus nunc erubescis? Agnosce potius in qua potestate, gloria, & honore suffraganeorum tuorum tam diu priuata extitisti. Quis pro te valuit obuiare apostolicæ auctoritatis iustissimæ seueritati: cùm prouocata tuis excessibus, decreuit te tuis illis antiquis ac præclaris ornamẽtis nudare, mutilare membris? Et hodie cõfusa & truncata iaceres, si non benignius quàm potentius tecum actum fuisset. Quis eam prohibere valebit etiam à grauioribus, si rursum (quod absit) adieceris prouocare? Vide ne patiaris recidiuum: quia pro certo (nisi fallor) non tam facilè denuò poterit inueniri remedium. Si quis itaque dixerit tibi, Partim oportet obedire, partim non oportet: cùm tu in te experta sis plenitudinem apostolicæ potestatis, auctoritatis integritatẽ: nõne

G huiuſmodi aut ſeductus eſt, aut ſeducere vult? Sed fac quod dico: nam ego te nõ ſeduco. Conuertere magis ad humilitatem, ad manſuetudinem. Siquidem & humilibus dat deus gratiam, & manſueti hæreditabunt terram. Eſto cauta dominę & matris tuę recuperatam ſeruare gratiam. Et ſic ei placere ſtudeas de reliquo, quatenus placeat ei non ſolum ſeruare tibi quæ reddidit, ſed etiam adiicere quæ nondum dedit.

Ad clerum Mediolanenſem. Epiſtola CXXXII.

Benedicti vos à domino, quorum ſtudio & induſtria ciuitas veſtra liberata eſt ab errore: & relicto ſchiſmate, ad catholicam rediit vnitatem. Exiit ſermo iſte inter catholicos: audiuit & lætata eſt Sion, & eſt vobis gloria coram deo & omni populo. Quàm lætis amplexibus mater eccleſia colligit tot & tantorum multitudinem filiorum, quos ſe amiſiſſe dolebat? Quàm læto & ſereno vultu deus pater recipit hoc ſacrificium de manibus veſtris? Quod autem & paci terræ intenditis, facitis quod filij pacis. Et ego fratres, particeps & ſocius gaudij veſtri fieri cupiens, iuxta petitionem veſtrã ad vos cum dilectis fratribus noſtris nunciis veſtris veniebam, de quibus mihi ſcripſiſtis, plenius ſecundum rationem in beneplacito dei ſatisfacturus. Sed quia tempus breue eſt quo ad concilium feſtinamus, non grauet vos vſque ad re-
H ditum noſtrum ſuſtinere.

Ad vniuerſos ciues Mediolanenſium. Epiſtola CXXXIII.

Vt ex ſcriptis veſtris percipio, nonnullus mihi locus gratiæ apud vos eſt. Et quoniam meum non inuenio meritum, diuinitus credo datum. Non recuſo fauorem ingentis inſigniſque populi. Amplector oblatam gratiam: & obuiis manibus glorioſæ ciuitatis deuotionem deuotus excipio: præſertim hoc tempore quo abiecto errore ſchiſmaticorum, ad ſinum matris eccleſiæ cum gaudio totius orbis reuerſa eſt. Arbitror tamen non ſolum mihi gloriandum quod inuitor ad pacem quærendam, & à famoſiſſima vrbe, cùm ſim pauper ignobiliſque perſona, tanti boni mediator atque miniſter aſſumor: ſed vobis quoque per talem nihilominus honor eſt flecti ad pacem & concordiam vicinorum veſtrorum, quos nec multarũ ciuitatum hoſtilis impetus (vt benè notum eſt mundo) cedere aliquando compulit. Itaq; feſtinans ad concilium, ſpero me rediturum per vos, & probaturum de gratia quam promittitis. Qui autem gratiam dedit, faciat ne in me vacua ſit.

I *Ad nouitios apud Mediolanum conuerſos. Epiſtola CXXXIIII.*

Chariſſimis fratribus de Mediolano nuper conuerſis ad deum, Bernardus abbas dictus de Claraualle, in ſpiritu conſilij & fortitudinis quod bene cœptum eſt, digno exitu conſummare. Benedictus deus qui fecit vobis vileſcere mũdi gloriam, largiturus ſuam. O quàm vani filij hominum, quàm mendaces filij hominum in ſtateris, qui (ſecundum il-
Ioan.5.g lud euangelij) gloriam ab inuicem quærunt, & gloriam quæ à ſolo deo eſt, nolunt: planè in hoc ipſi decipientes de vanitate in idipſum. Vos autem non ſic. Ab hoc vos opprobrio liberauit nunc diuina miſericordia, vt eſſetis Chriſti bonus odor deo in omni loco, ipſis ad gloriam, angelis ad lætitiam, hominibus ad exemplum. Siquidem gaudium eſt in cœlo ſu-
Luc.15.d per vno peccatore pœnitentiam agente: quanto magis ſuper tot & talibus viris, & de tali vrbe conuerſis? Et ego fratres tanta lætitia prouocatus, ſed & vocatus à vobis, per chariſſimos fratres Ottonem & Ambroſium, quos ad hoc ipſum direxiſtis, decreueram ſimul cum ipſis venire ad vos. Cæterùm melius exiſtimans, nõ in articulo temporis neque in tranſitu vos videre, diſtuli vſque ad reditum noſtrum. Properamus quippe ad concilium, per vos, deo auxiliante, reuerſuri, conſilium & auxilium, quod ſecundum rationem poterimus, veſtro ſancto propoſito præbituri.

Ad Petrum Papienſem epiſcopum. Epiſtola CXXXV. K

Si semen bonum iactum in terram bonam, fructum attuliſſe videtur, ipſius eſt gloria qui dedit ſemen ſerenti, fœcunditatem terræ, ſemini incrementum. Quid in his nos capimus? Ego ſanè gloriam Chriſti alteri non dabo, multo verò ſcrupuloſius vſurpabo mihi. Profectò lex domini conuertit animas, & non ego. Teſtimonium domini fidele ſa- *Pſal.18.b*
pientiam præſtat paruulis, non ego. Laudatur de bona literæ tornatura manus, non calamus. Fateor, vt multum tribuam mihi, lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Sibi er- *Pſal.44.a*
go, inquis, quid afferunt boni ſpecioſi pedes euangelizantiũ bona? Multum per omnem modum: primùm quidem, quia filij ſunt patris ſui qui in cœlis eſt, & gloriam, quam deferũt patri, nequaquam à ſe ducunt alienam. Nam ſi filij, & hæredes. Deinde verò, quòd proximorum ſalutem, ſuam nihilominus arbitrantur: quippe quos tanquam ſeipſos diligunt. Tertio quoque, quod labor labiorum ipſorum ſibi penitus perire non poterit. Vnuſquiſq; enim mercedem accipiet ſecundum proprium laborem. Ego labia mea non prohibui, tu aperuiſti & viſcera, ideo proculdubio plus acceptur⁹, quoniam plus laboraſti. Certus ſum enim, quia non vacat tibi quod ſitienti tuliſti aquam, & cũ panibus occurriſti fugientibus. Non, inquam, vacant officia humanitatis, non horta- L
menta ſalutis, quibus Chriſti verè viſcera in illis pauperibus refouiſti. Ambo tamen collaboratores, ambo coadiutores dei ſumus: ambo pariter ſperemus fructum in refectione animarum ſanctarum. Quis mihi det nunquam memoriam tui deſerere, nunquam ab ipſa deſeri?

Ad eundem. Epiſtola CXXXVI.

Si tristia ſemper acciderent, quis ſuſtineret? Si ſemper proſpera, quis non contemneret? Sed rerum tanta gubernatrix ſapientia, horum pernceſſaria viciſsitudine eo moderamine electis ſuis curſum vitæ temporalis alternat, vt nec aduerſa frangant, nec læta diſſoluant, cùm potius & iſta ex illis gratiora, & illa ex his tolerabiliora reddantur. Benedictus per omnia deus, triſtitia noſtra verſa eſt in gaudium: acceperũt oleum poſt vinum vulnera noſtra. Raptores & prędones compũcti humiliantur. Sacerdotem domini in quem auſi ſunt mittere manus cum honore remittunt. Spolia quæ diripuerant, & ſine deſidia recolligunt, & ſine fraude reſtituunt. Si quid horum eſt quod inueniri non poſsit, Delphinus pro eo ſatisfaciet ad beneplacitum veſtrum. Hoc quippe manu ſua in noſtra firmauit. Pro qua ſua promiſsione adimplenda ſi venerit ad pedes veſtræ maieſtatis, quod & propoſuit, mitius quàm meruit ſupplicamus agi cum iuuene. Non quòd velimus impunitũ eſſe tam grande facinus, ſed vt eccle- M
ſia ita (ſi fieri poteſt) debita ſatisfactione honoretur, vt is qui ſatisfacit, ſupra vires patientiæ ſuæ nõ exaſperetur, & pœniteat hominem noſtris acquieuiſſe conſiliis.

Ad imperatricem Romanorum. Epiſtola CXXXVII.

In reconciliatione Mediolanenſium non obliti ſumus vnde à veſtra excellentia præmoniti fueramus. Quod etſi non monuiſſetis, nihilominus honori veſtro & regni vtilitatibus intenderemus: ſicut vbique & ſemper fideliter, quantum poſſumus, facimus. Non antè ſanè Mediolanenſes in gratiam domini papæ & eccleſiæ vnitatem recepti ſunt, quouſque palàm Conrado refutato & abnegato, dominum noſtrum Lotharium in ſuum regem & dominum receperunt, & Romanorum imperatorem Auguſtum vnà cum toto orbe confeſſi ſunt, & de iniuria tranſacta, iuxta cõſilium & mandatum domini papæ, dignè vobis ſe ſatisfacturos eſſe tacto ſacroſancto euangelio ſpoponderunt. Vnde magnas agentes gratias diuinæ bonitati, quæ abſque bellorum periculis, abſque humani ſanguinis effuſione, inimicos veſtros ſic humiliauit: rogamus veſtram ſatis nobis expertam clementiam, vt tempore ſuo cùm requiſierint prædicti Mediolanenſes per dominum papam vtique mediatorem ſuæ reconciliationis gratiam veſtram, benignos vos atque placabiles

A placabi[illegible] mamus: quatenus nec eos pœniteat sanis paruisse co[illegible], & vos de eis debitum habeatis seruitium & honorem. Non enim decet vt fideles vestri qui pro honore vestro laborant, apud vos confundantur. Cōfundentur autem, si quibus de benignitate vestra spem indulgentiæ promiserūt, cùm pro ipsis interuenerint, inuenerint vos (quod absit) inexorabiles.

Ad Henricum regem Anglorum. Epistola CXXXVIII.

HENRICO illustrissimo Anglorum Regi, Bernardus abbas dictus de Claraualle, honorem, sospitatem, & pacē. Velle vos instruere de his præsertim quæ spectant ad honestatem, aut insipientis est, aut vos penitus ignorantis. Eapropter rem simpliciter intimare sufficit, & hoc paucis: quoniam facilè omnia tenenti, multa superfluè ingeruntur. In ingressu vrbis sumus, salus est in ianuis, iustitia nobiscum est, sed Romanis militibus cibus iste non sapit. Itaque iustitia placamus deum, militia terremus hostes, solis necessariis necessaria non habemus. Quid opus sit facto vt opus vestrum compleatur: quod de domini papæ Innocentij magnifica & honorifica illa susceptione fecistis, vos melius nostis.

Ad Lotharium imperatorem. Epistola CXXXIX.

B

LOTHARIO dei gratia Romano imperatori Augusto, Bernardus abbas de Claraualle, si quid potest peccatoris oratio. Benedictus deus qui vos elegit & erexit cornu salutis nobis, ad laudem & gloriam nominis sui, & reparandum imperij decus, ad subueniendum ecclesiæ suæ in tempore malo: postremò ad operandum etiam nunc salutem in medio terræ. Ipsius est enim opus, quod corona gloriæ vestræ ita in dies ampliatur & sublimatur, mirabiliter crescens ac proficiens in omni decore & magnificentia apud deum & homines. Ipsius profectò nuper opus & virtus fuit, quod iter satis laboriosum & meticulosum pro pace regni, & ecclesię liberatione susceptum, in tanta prosperitate peregistis: Romæ siquidem imperialis culminis plenitudinem gloriosissimè assecutus, idque, quod maius fuit, in manu nō magna, vt animi fideique magnitudo clarius emineret. Quod si ante tātillum exercitum terra tremuit & quieuit: quantus putamus horror hostium corda inuadere habeat, cùm cœperit rex procedere in magnitudine brachij sui? Animabit insuper honestas causæ, immo duplex prouocabit necessitas. Non est meum hortari ad pugnam: est tamen (securus dico) aduocati ecclesię arcere ab ecclesiæ infestatione schismaticorum rabiem, est Cæsaris propriam vendicare coronam ab vsurpatore Siculo. Vt enim constat Iudaicam sobolem sedem Petri in Christo occupasse

C iniuriam: sic proculdubio omnis qui in Sicilia regem se facit, contradicit Cęsari. Si autem vtrunque incumbit Cæsari, restituere scilicet Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt dei deo: cur apud Tullum res dei minuitur, cùm Cæsar nihil ibi lucretur? Verendum est ne minimorum neglectus, impedimentum sit maximorum. Hoc est quod dico. Ecclesia sancti Gengulphi grauiter iniustéq; (vt dicitur) in illa ciuitate opprimitur, & aiunt vestræ prudentiæ nescio qua fraude subreptum, vt domino papæ per iustitiam subuenire paranti, vestræ interuentu precis obuiaretis. Obsecro & consulo cōsultius agi, noxiam reuocari precem, dari locū iustitiæ, antequā ecclesia illa funditus destruatur. Pauper sum ego, fidelis tamē vester: & si videor importunus, fortassis inde est. Dominam imperatricem in Christi charitate oppidò salutamus.

Ad eundem. Epistola CXL.

MIROR cuius instinctu vel consilio vigilantiæ vestræ subripi potuerit, vt homines digni certe duplici honore & gratia, contraria à vobis audirent (Pisanos dico, qui primi & soli interim adhuc erexere vexillū aduersus inuasores imperij.) Quàm iustius in eos regia incanduisset indignatio, qui populum strenuum & deuotum quacūque occasione offendere ausi sunt: eo præcipuè tempore, quo accincti in multis milibus suis exierant oppugnare tyrannum, vlcisci iniuriam domini sui, & imperialem defensare coronam? Vt enim congruentissimè assignem huic genti quod olim de sancto Dauid dicebatur: quænam, quæso, in omnibus ciuitatibus sicut Pisa: fidelis egrediens, & regrediens, & pergens ad imperium regis? Nónne hi sunt qui nuper regni illum vnicum ac potentissimum hostem ab obsidione Neapolis fugauerunt? Nónne hi sunt qui etiam, quod penè incredibile dictu est, in vno impetu suo expugnauerunt Amalfiam, & Rebellem, & Scalam, atque Atturinam, ciuitates vtique opulentissimas & munitissimas: omnibúsque qui antehac tentauerunt, vsque ad hoc tempus (vt aiunt) inexpugnabiles? Quàm dignum, quàm æquum, quàm plenum ratione & iustitia fuerat, vt fidelium terra interim saltem dum hæc actitarent, ab omni hoste secura consisteret: tum pro præsentia summi pōtificis, quem iamdudum exulem Pisani apud se cum summo honore seruabant & seruant: tum pro seruitio imperatoris, pro quo & ipsi tunc temporis exulabant? Factum est autem per contrarium, vt gratiam qui offenderunt, & qui seruierūt iram mererentur. Sed vos fortassis adhuc ista nesciebatis. Oportet ergo nunc quando res est nota vobis, immo & decet & expedit, mutare vos & verbum & animum, vt viri regiis magis fauoribus & muneribus honorandi, à vestra parte decætero audiant & recipiant prout meriti sunt. O quantum meruere Pisani, quantum adhuc mereri possunt? Sat est dictū sapienti. D E

Ad Humbertum abbatem Igniacensem, qui abbatiam suam dimiserat.
Epistola CXLI.

PARCAT tibi omnipotens deus. Quid voluisti facere? Quis te crederet ad tantum prorumpere malum, hominem tantis præditum bonis? Quomodo potuit arbor bona pessimum hunc ex se producere fructum? O quàm terribilis deus in iudiciis super filios hominum. Non miror quod diabolus istud potuit, sed quod deus permisit, quippe cui iam tot annis purè, sicut credimus, & deuotè seruisti. Quid faciet de me vtique pigro & negligenti seruo, qui fidelem famulum suum sic vel ad tempus tradidit in animam inimicorum eius? Quid quæso rationis, immo quid non impietatis habet hæc fuga tua, de qua filij lugent, aduersarij rident? Miror quòd te non terruit Arnaldi abbatis exemplum: cuius similis præsumptio digno, sed pauendo fine (vt bene meministi) in breui est vindicata. Et quidem ille qualemcunque (vt bene noui ego) habuit causam, tu nullam. Nunquid enim aut monachi tuis erant inobedientes imperiis, aut cōuersi segnes in operibus, aut vicini fortè tibi tuísve rebus infesti, aut certè modica & non sufficiens substantia mundi, quatenus relinquere cogereris quos vel regere vel pascere non sufficeres? F

Vide ne & te tangat vox illa dei, quia odio habuerūt me gratis. Quid enim debuit tibi facere, & non fecit? Vineam tibi plantauit electam & speciosissimam. Sepem ei circūdedit votiuæ continentiæ, torcular districtissimæ disciplinæ fodit in ea: & ædificauit sanctæ paupertatis turrim ad cœlos vsque pertingentem, te cultorem atque custodem constituit. Honestauit te in laboribus tuis: & complebit illos, si permittis. Sed tu, proh nefas, destruis maceriam eius: & racemis optimis plenam exponis omnibus qui prætergrediuntur viam. Heu, quis prohibebit aprum de sylua vt non exterminet, & singularem ferum ne depascat eam? Mirum verò si in hoc morti te bene præparare putas, quod quidem ad me scripsisti, vt in tanto scandalo & in anathemate domini papæ mori velle non timeas. Deinde si ita necessarium erat, nō potuit aliud tempus considerari, nisi cum necessitatibus vniuersalis ecclesiæ detineor, vt illi miseræ quam exponis nō liceat subuenire? Obsecro te per eum qui pro te crucifixus est, vt satis afflictos, amplius cruciare parcas; & tristitiam super tristitiā addere desistas: quia, vt verum fatear, sic pro hac ecclesiæ generali grauíque scissura affectus sum, vt tædeat animā meam vitæ meæ, etiam te & tuis in pace degentibus.

Ioan. 1.d

G *Ad monachos Alpenses. Epistola CXLII.*

BONVS pater vester atque noster, auctore deo ad altio-
rem gradum assumptus est. Faciamus ergo charissimi,
Abac.3.c quod dicit propheta: Eleuatus est sol, & luna stetit in or-
dine suo. Sol est ille per quem Alpensis congregatio illustris
vbique redditur, tanquam luna per solem. Eleuato itaque
illo stemus nos in ordine nostro, quicunque elegimus abie-
cti esse in domo dei nostri, magis quam habitare in taberna-
culis peccatorum. Ordo noster abiectio est, humilitas est,
voluntaria paupertas est, obedientia, pax, gaudium in spiri-
tu sancto. Ordo noster est esse sub magistro, sub abbate,
sub regula, sub disciplina. Ordo noster est studere silentio,
exerceri ieiuniis, vigiliis, orationibus, opere manuum, & su-
per omnia excellentiorem viam tenere, quæ est charitas.
Porrò in his omnib[us] proficere de die in diem, & in ipsis per-
seuerare vsque ad vltimum diem. Et hæc quidem assiduè vos
confidimus actitare. Cæterùm vnum opus fecistis, & omnes
mirantur, quod cùm sancti essetis, non reputantes vestram
sanctitatem, alienam participare curastis, vt essetis sanctio-
Luc.17.c res. Impletum est quod legitur in euangelio: Cùm feceritis
omnia quæ mandata vobis fuerint, dicite, serui inutiles su-
mus. Inutiles vos reputatis, & humiles inuenti estis. Recta
facere, & inutilem se reputare, apud paucos inuenitur, & i-
H deo multi admirantur. Hoc, inquam, hoc prorsus vos de il-
lustribus reddit illustriores, sanctiores de sanctis. Et vbicun-
que diuulgatus est sermo iste: repleuit omnia odore suauita-
tis. Hæc virtus, me iudice, profertur etiam protractis ieiu-
niis, & anticipatis vigiliis, omni denique corporali exercitio, tã-
1.Tim.4.c quam vera pietas quæ ad omnia valet. Quàm læto sinu col-
legit vos multitudo Cistercientis, quàm alacri vultu spectauit
hoc angelica celsitudo? Nouerunt siquidem illi spiritus om-
nipotenti deo placere super omnia fraternam societatem &
Esa.41.b confœderationem, cùm dicat per prophetam: Glutino bo-
Psal.132.a num est. Et per alium: Ecce quàm bonum & quàm iucũdum
habitare fratres in vnum. Item, frater fratrem adiuuamus,
ambo consolabuntur. Aduertitur etiam hoc factum humili-
tatem redolere, quæ quàm accepta sit diuinæ maiestati, docet
1.Pet.4.b ille qui dicit: Superbis deus resistit, humilibus autem dat gra-
tiam. Ostendit & ipse humilitatis magister per semetipsum,
Matt.11.d dicens: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Quid
dicam de nostro pusillo grege Clareuallis, cui specialius ad-
hæsistis, quanto vos & quàm speciali complectatur affectu?
Non potest dici verbo, quod de mutua charitate inter nos &
vos spiritualis infusio mirabiliter operatur. Superest, fratres,
vt inuocato spiritu sancto, maturetis vobis eligere patrem.
Nam si me expectaretis, vereor ne aduentus noster differatur
in longum, & illa dilatio esset periculosa. Sed vocate ad vos
I fratrem nostrum charissimum Godefridum priorem Clare-
uallis, qui & in hoc sicut in aliis impleat vicem nostram, vt
consilio eius, vel fortè illorum quos ipse pro se miserit, si
venire non poterit, necnon & patris vestri Guarini, talẽ per-
sonam eligatis, de qua & deus honorem habeat, & vos salu-
tem. Memores mei estote fratres.

Ad suos Claræuallenses. Epistola CXLIII.

CHARISSIMIS fratribus Claræuallis, monachis con-
uersis, nouitiis, frater Bernardus gaudere in domino
semper. Ex vobis perpendite quid patiar ego. Si vobis mo-
lesta est absentia mea, nemo dubitet mihi esse molestiorem.
Non enim paris iacturæ, nec eiusdem grauaminis est me v-
no carere vos, méque vestra vniuersitate destitui. Tot me
necesse est affici curis, quot vos estis, & ad singulos quos-
que vestrum dolere absentiam, timere pericula. Duplex cõ-
tritio ista non me deseret, quousque meis visceribus ego red-
dar. Quod quidem & vos sentire pro me non ambigo, sed
ego vnus sum. Vobis ergo vna, mihi multiplex incumbit
tristandi ratio, vtpote pro omnibus vobis. Nec solum cru-
ciat quod absque vobis vel ad tempus viuere cogor, sine qui-
bus & regnare miseram mihi reputo seruitutem, sed etiam
quòd versari compellor in his quæ amicam quietem omni-
no perturbant, & meo proposito minus fortà[illegible]iunt. K
Hæc scientes, moræ meę, quæ meæ non est voluntatis, sed ec-
clesiasticæ necessitatis, nõ oportet vos indignari, sed compa-
tĩ. Spero autem quòd non erit longa, vos oráte vt non sit in-
fructuosa. Detrimenta quę interim fortè contingent, emolu-
menta reputentur, quoniam deus in causa est. Qui cùm sit be
nignus, & omnia possit, facile damna resarciet, non solùm
integrè, sed etiam cumulatè. Propterea bono animo simus,
deum habentes nobiscum, in quo & vobis præsentes sumus,
quantislibet terrarum spaciis diuisi à vobis videamur. Qui-
cunque in vobis bene officiosum seipsum exhibet, humilem,
timoratum, studiosum lectionis, orationibus vigilem, frater-
næ charitatis solicitum, non me putet absentem sibi. Nam
quomodo ei præsens spiritu non sum, cum quo est mihi cor
vnum & anima vna? Si quis autem susurro (quod absit) exti-
tit inter vos, aut bilinguis, aut murmurans, aut contumax, aut
impatiens disciplinæ, aut inquietus & vagus, & qui panem o-
ciosus comedere nõ erubescat, huic etiam si corpore pręsens
essem, longe esset ab eo anima mea, eo quòd ipse longè fece-
rit à se deum, morum non locorum distantia. Interim fratres
dum venio, seruite domino in timore, vt sine timore quãdo-
que de manu inimicorum vestrorũ liberati seruiatis illi. Ser-
uite in spe, quoniam fidelis est in promissis. Seruite ex meri-
to, quia multus in meritis est. Nam etsi cętera taceam, hoc so
lo certè non immerito vitam sibi vẽdicat nostram, quod pro L
ea præbuit suã. Nemo igitur sibi viuat, sed ei qui pro se mor- 2.Cor.5.c
tuus est. Cui enim iustius viuam, quàm ei qui si non morere-
tur, ego non viuerem? Cui commodius, quàm promittẽti vi-
tam æternam? Cui magis ex necessitate, quàm flammas per-
petuas minitanti? Sed seruio voluntariè, quia charitas liberta-
tem donat. Huc prouoco viscera mea. Seruite in charitate il-
la quę timorem expellit, labores non sentit, meritum non in-
tuetur, præmium non requirit, & tamen plus omnibus vrget.
Nullus terror sic solicitat, nulla præmia sic inuitant, nulla iu-
stitia sic exigit. Ipsa vos mihi inseparabiliter iungat, ipsa me
vobis iugiter repręsentet, horis maximè quibus oratis, charis-
simi & desideratissimi fratres.

Ad eosdem. Epistola CXLIIII.

TRISTIS est anima mea vsque dum redeam, & non vult
consolari vsque ad vos. Quæ enim est mihi consolatio
in tempore malo, & in loco peregrinationis meæ? Nónne
vos in domino? Minimè quidem deserit me quocunque ie-
ro dulcis memoria vestri, sed quanto memoria dulcior, tanto
absentia molestior. Heu mihi quia incolatus meus non so-
lum prolongatus est, sed etiam cumulatus. Et reuera, iuxta Psal.68.f
prophetam, super dolorem vulnerum meorum addiderunt
qui me à vobis aliquando vel corpore separant. Est commu-
ne exilium, ipsúmque molestum satis, quod quandiu sumus in M
hoc corpore, peregrinamur à domino. Huic accessit & spe-
ciale (quod penè impatiẽtem me reddit) vt cogar viuere sine
vobis, longa molestia, & tędiosa expectatio, vanitati huic oc-
cupanti omnia, tandiu manere subiectum, fęculenti corporis
horrido circundari carcere, & mortis vinculis, funibúsque pec-
catorum necdum absolui, & tanto tẽpore nõ esse cum Chri-
sto. Cæterùm aduersus hæc omnia vnũ mihi remedium qua-
lecunque erat, & verè datum desuper, pro vultu videlicet glo
riæ qui abscõditus est vsque adhuc, videre interim templum
dei sanctum quod estis vos. Ex hoc templo facilis mihi vide-
batur trãsitus ad illud gloriosum, ad quod propheta suspirat,
dicens: Vnam petij à domino, hãc requiram, vt inhabitem in Psal.26.b
domo domini omnibus diebus vitæ meæ, vt videam volun-
tatem domini, & visitem templum eius. Quid dicam, quotiẽs
id solatium interpolatũ est mihi? Ecce hoc tertio (nisi fallor)
auulsa sunt à me viscera mea. Paruuli ablactati sunt ante tem
pus, ipsos quos per euangelium genui, non licet educare. Pro-
pria denique deserere, & aliena curare cogor, & dubito penè
quid magis ægrè feram, an subtrahi illis, aut intricari istis. Itá-
ne bone Iesu, tota deficiet in dolore vita mea, & anni mei in
gemitibus? Bonũ mihi domine magis mori quàm viuere est,
nõ tamẽ nisi inter fratres, inter domesticos, iter charissimos.
Id siquidem dulcius, humanius, tutiúsque esse constat. Immo
verò

A verò pium est, vt in hoc remittas mihi, vt refrigerer priusquam abeam, & amplius non ero. Si placet domino meo vt oculi patris qualiscũque, qui nõ sum dignus vocari pater, claudantur manibus filiorum, vt extrema videant, exitum cõsolentur, spiritum suis desideriis leuent ad consortium si dignũ iudicas beatorum, cum pauperum corporibus, pauperis corpus sepeliant: hoc prorsus, si inueni gratiam in oculis tuis, precibus & meritis eorundem fratrum meorum obtinere toto affectu desidero. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Nec mihi viuere volo, nec mori. Sed dignum est, vt qui dolorem meum audistis, etiam consolationem non ignoretis, si qua est. Primum quidem de omni labore & calamitate quam patior, solum arbitror esse in causa eum cui omnia viuunt. Velim nolim, necesse est me viuere illi, qui meam sibi propriæ vitæ positione acquisiuit, qui & potens est si quid patimur pro ipso, recompensare nobis in illa die misericors & iustus iudex. Quod si inuitus militauero ei, dispensatio mihi tantum credita est, & ero seruus nequam. Si autẽ volẽs, gloria est mihi. In hac ergo aliquantulum cõsideratione respiro. Deinde quòd sępe non meis meritis superna gratia honestauit me in laboribus meis, & gratia illa in me vacua non fuit, sicut in multis expertus sum, & vos ex parte non latuit. Sed & hac vice, q̃ necessaria ecclesiæ dei sit vel fuerit præsentia paruitatis nostrę: dicerem ad consolationem vestram, si non
B gloriam redoleret. Nunc autem melius est vt hoc per alios cognoscatis, instantissima postulatione imperatoris, apostolicóq; mandato, necnon ecclesiæ ac principum precibus flexi, dolentes & nolentes, debiles atque infirmi, &, vt verum fatear, pauidæ mortis pallidam circũferentes imaginem, trahimur in Apuliam. Rogate quę ad pacem sunt ecclesiæ, rogate quæ ad salutem sunt nobis, vt iterum vos videamus, vobiscũ & viuamus & moriamur: & sic viuite vt obtineatis. Infirmus in arcto temporis, certe cum lachrymis & singultibus ista dictaui teste charissimo fratre nostro Balduino qui stylo ea excepit: quem ecclesia vocauit ad aliud officium & ad aliam dignitatem. Orate & pro ipso tanquã vnico solatio meo, & in quo spiritus meus plurimum requiescit. Orate pro domino papa, qui me pariter & vniuersitatem vestram paterno fouet affectu. Orate & pro domino cancellario, qui mihi pro matre est: & pro ipsis qui cũ eo sunt, domino Luca, & domino Grisogono, magistro Yuone: qui se nobis exhibẽt fratres vterinos. Qui mecum sunt frater Bruno & frater Girardus, salutãt vos, supplicantes & ipsi pro se orari.

Ad abbates Cistercij congregatos. Epistola CXLV.

IN MVLTA infirmitate corporis, & cordis anxietate (deus scit) dictaui ista ad vos, homo miser, homo natus ad la-
C borem, frater tamen vester. Vtinam nunc ipsum spiritum in quo congregati estis, merear habere interpellatorem ad vestram vnanimitatem, qui imprimat pectoribus vestris calamitatem quam patior: qui imaginem mei tristem ac supplicem, sicut est, fraternis affectibus repræsentet. Nec hoc oro, vt creet in vobis nouam misericordiam, quia noui ego, quàm familiaris vniuersitati vestræ sit illa virtus: sed hoc oro, vt in intimo sentiatis quo & quanto affectu oporteat misereri. Certus enim sum quia si id datum fuerit, continuo lachrymæ de thesauro pietatis erumpent, singultus & gemitus & suspiria hincinde pulsabunt cœlos, & audiet deus, & placabitur mihi, & dicet: Reddidi te fratribus tuis: non morieris inter extraneos, sed inter tuos. Tantis siquidem laboribus & doloribus affectus sum, vt sæpe tædeat me etiam viuere. Humanum autem dico propter infirmitatem nostrã. Desidero differri vsque dum reuertar ad vos, vt non moriar nisi inter vos. De cætero fratres, bonas facite vias vestras & studia vestra, quæ recta, quæ honesta, quæ salubria sunt constituentes & tenentes, ante omnia soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: & deus pacis erit vobiscum.

Ad Burchardum Balernensem abbatem.
Epistola CXLVI.

IGNITVM eloquium tuum vehementer, & ignitum illo igne, quem dominus misit in terram. Legi illud, & concaluit cor meum intra me. Benedixi illi fornaci de qua huiusmodi scintillæ euolassent. Nónne cor tuum ardens erat in D
te cũ ista dictabas? Bonus homo de bono thesauro suo profert bona. Si laboraui in te vti tu humiliter memoras, non me piget. Araui in spem profecto percipiendi fructus, & spes non confundit. En de fructu operum meorum satiantur viscera mea in terra aliena, & sentio ipso meo experimento semen meum non secus viam, non super lapides, non inter spinas, sed in terram bonam & optimam cecidisse. Et si cum parerem, tristitiam habui, iam non memini pressuræ præ gaudio, quia natus est infans in mundo. Infans dixerim malitia, non sensu: quem posset saluator præponere senibus ad imitandum, denuo dicens: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Infans qui dicat: Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui. Qui dicat: Adolescentulus sum ego & contemptus, iustificationes tuas non sum oblitus. Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater: quia sic placitum est ante te. Tuo placito sunt id quod sunt, non suo merito. Nec enim inuenis merita, sed præuenis. Omnes peccauimus & egemus præueniri. Tu ergo frater, agnosce te præuentum & præuentum in benedictionibus dulcedinis: non à me qui nihil sum, sed ab illo qui me vt de tua te salute monerem, aspirando præuenit. Nam vt multum mihi tribuas, plantator sum, rigator sum: absque illo tamen qui incrementum dat, E
quid sum? Ipsi te in omni humilitate subiicias, ipsi tota deuotione inhæreas. Me vero vtere eius seruo, cõseruo tuo, comite in via, cohærede futuro in patria, si tamẽ studiosissime impleuero ministerium ad quod tibi missus sum: idq; quantũ in me est effecero, vt hæreditatem capiat salutis. Ad ea de quibus questus es, ita respondeo: Necessitates tuas vt meas portabo cum venero.

Mat.18.a *Psal.118.n*

Ad Petrum abbatem Cluniacensem.
Epistola CXLVII.

DOMINO & patri reuerendissimo Petro Cluniacẽsi abbati, suus Bernardus, quod suus. Visitet te oriens ex alto, ó bone vir, quia visitasti me in terra aliena, & in loco peregrinationis meæ consolatus es me. Bene fecisti, intelligens super egenum & pauperem. Absens eram, & absens etiam longo tempore, & recordatus es nominis mei, homo magnus, & occupatus in magnis. Benedictus sanctus angelus, qui pio pectori tuo id suggessit. Benedictus deus noster qui persuasit. En teneo, vnde glorier apud extraneos, literas tuas, & illas literas in quibus tuam mihi animam effudisti. Glorior quod me habeas non modo in memoria, sed etiam in gratia. Glorior priuilegio amoris tui, refectus sum de abundantia suauitatis pectoris tui. Non solum autem, sed & glorior in tribulationibus, si quas dignus habitus sum pro F
ecclesia pati. Hæc planè gloria mea, & exaltans caput meum ecclesiæ triumphus. Nam si socij fuimus laboris, erimus & consolationis. Collaborandum fuit & compatiendum matri, ne & de nobis quereretur, dicens: Qui iuxta me erant, de longè steterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam. Deo autem gratias qui dedit ei victoriam, honestauit eam in laboribus, & compleuit labores illius. Tristitia nostra in gaudiũ, & luctus noster versus in citharã est. Hyems transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit, amputatum est sarmentum inutile, putre membrum. Ille ille iniquus qui peccare fecit Israël, morte absorptus est, & traductus in ventrem inferi. Fecerat quippe, secundum prophetam, pactum cum morte, & cum inferno fœdus inierat. Ideóque, iuxta Ezechielem, factus est perditio, & non subsistit in æternum. Alius quoque omnium sicut maximus, ita & pessimus inimicus, abscissus nihilominus est. Et is erat vnus ex amicis ecclesiæ, sed illis de quibus solet queri & dici: Amici mei & proximi mei appropinquauerunt & steterunt. Si qui restant, citò speramus de similibus idem iudicium. Prope est vt reuertar ad fratres meos, si vita comes fuerit, per vos sicut intendo transiturus. Interim commendo me sanctis orationibus vestris. Salutamus fratrem H. camerarium, & omnes qui circa vos sunt, cum reliqua sancta multitudine.

Psal.37.b *Esa.28.a*

Ad

G *Ad eundem. Epistola CXLVIII.*

DOMINO Petro abbati Cluniacensi, B. humile dilectionis obsequium. Lectis literis vestris lætatus sum in eis, quòd tantillum videlicet tãtus in benedictionibus dulcedinis præuenire curastis. Cæterùm, videndi nos inuicem, & colloquẽdi pariter, quoniam dignum iudicatis, quãdo se offert illa opportunitas, quando conueniens locus, quando iusta occasio? Hæc interim paucis vestris pauca reddidimus, ampliora libẽter donaturi, cùm ea vobis onerosa non fore cognouerimus. Alioquin quando hoc ipsum auderet nostra pusillitas, nisi daret ad dignitatem vestram accessum vestræ dignationis humilitas?

Ad eundem. Epistola CXLIX.

QVAM nolim fieri quod vestræ putem obuiare reuerentiæ, credo synceritatem vestram non latere. Ea fiducia suggerere vobis non dubito, quod suggerendum videtur. De monasterio sancti Bernardi vellẽ vos moderatius agere, quàm cœpistis. Nam etsi hoc vobis in pace subiicere, & absque omni contradictione possetis, ne tunc quid vestra referret video. Neque enim crediderim vos delectari honore, cum tanto onere. Nunc verò cùm nec absque magno labore vendicare vobis præfatum monasterium, nec in pace, vt
H aiunt, queatis possidere: honesta vobis (vt mihi videtur) præbetur quiescendi occasio, timor inquietandi.

Ad dominum papam Innocentium. Epistola CL.

SANITAS capitis redundet in membra. Vnguentum quod descendit in barbam de capite, extrema quoque fimbria vestimenti participet. Si percusso pastore diffugerant oues, valente & incolumi securè reuertantur ad pastum. Quod dicimus, hoc est: de gloriæ vestræ crebris successibus, creber nuncius lætificat ciuitatem dei. Iustum proinde est vt vestra prosperatio, ecclesiæ roboratio sit: & cùm exaltat deus electum de plebe sua, ipsa quoque se sentiat exaltari, ac de roboris incremento fortiorem agnoscat. Nam si compassa est, & conregnare debet. Sic dignum vobis, sic nobis necessarium. Quid enim? Si in timore & angustia æquitatis vigor non languit, non tepuit feruor, modo cedimus cùm appropinquamus ad palmam? Quæ eminuit in infirmitate, in sublimitate virtus succumbet? Quàm nempe in manu valida ordinatum est nobile illud monasterium Virziliacense? Nec insanis profectò tumultibus armatæ plebis, nec effreni furentium atque obstrepentium vesaniæ monachorum, nec quod his fortius fuit, copiis mammonæ cedendum putauit, vel ad modicum apostolica celsitudo. Quid apud
I sanctum Benedictum? Nunquid regia indignatio prohibere potuit spiritum libertatis accensum atque accinctum aduersus carnem & sanguinem? Sic sancti Meminij, sic sancti Satyri, miro modo ecclesiæ immutatæ sunt, & de synagoga satanæ restitutæ sunt in sanctuarium dei, vellent nollẽt omnes iniqua agentes superuacuè. Sed nec Leodij ceruicibus imminens mucro barbaricus cõpulit acquiescere importunis improbisque postulationibus iracundi atque irascentis regis. Quis verò dignis efferat laudibus, quod nouissimè diebus istis de manu potentis, eminus licet, emissum est in conturbatores ecclesiæ Aurelianensis? Reuera nunc sagitta Ionathæ nõ abiit retrorsum, & hasta eius nõ est auersa. In quo tamen verbo rex quidem turbatus est, sed non omnis Hierosolyma cum illo. Magis autem mitigauit omnem iram suam & ipse tandem. Erubuit siquidem & timuit frustra armari aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Hinc prorsus eleuata est magnificentia tua super cœlos: tantum vt laudabile principium condigno exitu perornetur. Quod quidem vniuersi qui vos amant, vehementer expectant, idq; flagitant maturari. Sanè simili zelo, & in manu æquè potenti, ecclesiæ Turonensi iamiamq; subuenire necesse est. Alioquin prope interitum est & ipsa, nisi citò feratis auxilium. Reuixit (vt aiunt) Gilberti spiritus in Philippo, ipsius planè & nepote carnis, & hærede ambitionis. Quanta nempe dominandi cupiditate & iste iuuenis inardescat, indicat matris suæ ecclesiæ diuturnus & miserabilis cruciatus, quo pene eam euiscerat miser, K
vt se parturiat in honorem. Et tamen auctore Deo eius tergiuersationibus finis tandem impositus: si tamen quod ad dictante iustitia, & cõpellente malitia, ex pace prouocante in eum actum est, apostolicæ auctoritati ratum habere placuerit. Absit autem vt commendat fideles suos benigna maiestas, quibus idem negocium dignum duxit committere terminandum. Absit, absit vt sua ambitio refugium habeat apud innocentiæ defensorem. Hoc ipsum quantæ audaciæ est quod tentat, quantæ dementiæ quod sperat? Semel & secũdò iam apostolici contemptor mandati, iustitiam subterfugit, & nunc impudentiori temeritate audet denuò nihilominus tantæ æquitatis vultibus præsentari? Cui obscurum est quàm impiè cogitet in mammonæ viribus turrim fortitudinis oppugnare, homo qui de iustitia penitus non præsumit? Sed securi sumus. Siquidem qui tentatur, Innocentius est, & filius iniquitatis nõ apponet nocere ei. De cætero memoriam abundantiæ suauitatis tuæ dulcissime pater dum suspiramus: præsentiam dulciter inuicem eructamus, quia caremus illa, in ista cõ solamur. Hæc sedula cordibus, hæc oribus frequẽs est. Sal est in omni sermone, aures mulcet, dulcorat ora, corda recreat & inflammat. Celeberrima est in cõuentibus sanctorum, colloquia cõdit, impinguat preces, ad orandum solicitat. Oramus & nunc soliciti pro vobis & vestris, vt æterna memoria dignos vos ipsa æternitas habeat, cui & pro qua temporaliter laboratis. Amen. L

Psal. 88. d

Ad Philippum Turonensis ecclesiæ electum. Epistola CLI.

DOLEO super te Philippe charissime, sed quæso te ne rideas dolorem meum. Nam si tibi minimè videris forsitan esse dolendus, ideo magis dolendus. Tu videris quid de te sentias, ego te arbitror omni lachrymarum fonte plangẽdum. Dolor meus non est dignus subsannatione, sed compassione: quia dolor meus non est de carne & sanguine, non de amissione rerum periturarum, sed de te ô Philippe. Non potui expressius demonstrare magnitudinem causæ doloris. Philippus est in causa. Cùm hoc dico, grauem ecclesiæ pronuncio luctum: quæ te aliquando suo gremio fouebat, germinantem sicut lilium, florentem donis innumeris. Quis tunc temporis non clamabat, bonæ spei iuuenem, bonæ indolis adolescentem? Sed heu mutatus est color optimus. A quanta spe decidit Francia, quæ te genuit & nutriuit. O si cognouisses & tu. Tu inquam, si apponeres scientiam, apponeres & dolorem, & dolor tuus faceret ne noster omniũ esset infructuosus. Procederem si sequerer spiritum meum, sed nolo proferre plurima in incertum, & esse quasi aërem verberans. Sed hæc scripsi, vt nostrum vtcunque erga te affectum cognosceres, & vt nos scires esse in proximo, si M
fortè deus inspiraret tibi nostrũ curare colloquium, & optatam nobis tui velles exhibere præsentiam. Sumus enim Viterbij, & te morari in vrbe audiuimus. Dignare rescribere nobis quicquid illud sit quod de his literis corde conceperis, vt sciamus quid faciendum sit nobis, plus videlicet minúsve dolendum. Quod si omnia contemnis, & in nullo nos audis: ego quidem fructum non perdam literarum, quæ ex charitate procedunt: sed tu de contemptu ante tribunal terrificum respondebis.

Thre. 4. a

Ad dominum papam Innocentium, pro Trecensi episcopo. Epistola CLII.

INSOLENTIA clericorum, cuius mater est negligentia episcoporum, vbique terrarum turbat & molestat ecclesiam. Dant episcopi sanctum canibus, & margaritam porcis: & illi conuersi conculcant eos. Meritò quales fouent, tales & sustinent. Quos ditant ecclesiæ bonis, non corrigunt eorum mala, malósque grauati portant. Alienis nimirum laboribus locupletantur clerici, comedunt fructum terræ absque pecunia: & prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Quos propterea hodiéque respicit vetus illa scriptura: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

Psal. 72. a
Exod. 32. b

Mens quippe assueta deliciis, nec exculta disciplinæ sarculo, multas contrahit sordes. Porrò inueteratam rubiginem si

A nem ſi tentes abradere, nec ſummis ſaltem digitis cõtingi pa
Deut.32.b tientur,ſed ſicut ſcriptum eſt:incraſſatus eſt dilectus,& recal-
citauit.Inſurrexerunt teſtes iniqui,homines quos delectat vi
tam ſemper alienam rodere,negligere ſuam. Supplicat puer
veſter pro eo cuius in hac diſcordia(ſi non fallor) tota culpa
eſt,ꝙ culpas redarguerit clericorũ.Hęc pro epiſcopo.In re
quo pro me ſatisfacio. Scripta dignationis veſtræ quibus me
venire ad vos cùm iubere poſſetis,rogare dignantiſsime ma-
luiſtis:norit paternitas veſtra ad me ante natiuitatem ſanctæ
Mariæ minimè perueniſſe.Itaq; non dico:Iuga boũ emi quin
que,aut villam emi,aut vxorẽ duxi:ſed planè(quod & vos nõ
ignoratis)paruulos lactare me fateor, & ideo quomodo ſine
graui ſcãdalo ac periculo ipſorũ venire poſsim,non video.

Ad Bernardum de portis, de ordine Cartuſienſi.
Epiſtola CLIII.

PETIS inſtanter,& ego conſtanter abnuo,ſed parcens mi
hi,non te ſpernens.O vtinam tuo ſtudio ingenióque di-
gnum aliquid elaborare poſſem.Lumen oculorum meorum,
& ipſam quoque animam,ſi fieri poſſet, partirer tibi amice
chariſsime, & in Chriſti viſceribus mihi potiſsimum in om-
ni plenitudine dilectionis ſpiritualiter amplectende frater.
Cæterùm, vbi ingenium,aut quando ocium mihi ſufficiens
B ad id quod petis?Neque enim leue quid aut vile,& quod nos
poſſumus,poſtulare videris.Minimè quippe pro minimis ſic
inſtares. Nam voluntatem tuam & curam in hoc ſatis pro-
dunt crebrę epiſtolæ tuæ,& vehementior ſpiritus eas animãs.
Nimirum proinde quanto id curioſius velle te ſentio, tanto
crede mihi ſcrupuloſius acquieſco. Cur hoc? Ne magna vi-
delicet expectãti,ridiculum producam murem. Hoc vereor,
& hæc cauſa cunctationis meæ. Et quid mirum ſi vereor da-
re,quod edere verecundor?

Inuitus fateor præbeo,quod me exiſtimem non tam edere
profuturum,quàm prodere contemnendum. Quis ſanè dare
velit,quod dediſſe dedeceat,accepiſſe non poſſit? Libens do,
inuitus perdo. Scimus quoniam ſperanti grandia,modica mi
nus grata venire ſolent.Quod autem non venit gratum, per-
ditum eſt,non datum.Tibi ſtudij eſt,vtpote ocioſo & vacan-
ti,vndecunque perquirere incẽtiua igni quo ardes:vt ardeas
magis, & impleas voluntatem domini tui dicentis: Et quid
Luc.12.f volo niſi vt ardeat? Laudo ſed ſi illic ea quæras, vbi te fru-
ſtratum poſtmodum non queraris.Erras ſi apud nos quæris.
Ego potius illa abs te mendicare debuerim. Scio quidem da-
re ꝙ̃ accipere beatius eſſe, ſed ſi detur quod danti honeſtum,
accipienti vtile ſit:quale vtique penes me quicquam eſſe pe-
nitus neſcio.Quod autem habeo,vereor ſi in medium vene-
rit, ne te quoque optaſſe illud pudeat, pœniteat poſtulaſſe.
C Sed quid?Non melius nos apud te tuipſe excuſabis? Tui tibi
certè fidem oculi faciant.Cedo importunitati tuæ,vt vel ex-
hibitio tollat ſuſpicionem. Res eſt cum amico. Non parco
iam verecundiæ, prorſus dum fiat quod tu vis: inſipientiæ
meæ non memorabor. Sermones paucos in principio Canti
corum Salomonis recèns dictatos,en facio transſcribi,& tibi
cùm necdum ediderim,quàm citius mitto.In quo opere cùm
accepero tempus (Chriſto imperante curis) tentabo proce-
dere: ſi tamen me inde confortes.Dominum & patrem no-
ſtrum priorem veſtrum cum cæteris fratribus, per te deuote
ſaluto,& propitios habere apud deũ corde humili ſupplico.

Ad eundem. Epiſtola CLIIII.

DISSIMVLARE non valeo triſtitiam cordis mei, nec pa
tior vltra latere te cruciatum quem patior, Bernarde
chariſsime. Memor antiquæ meæ promiſsionis, propoſi-
tum habui & deſiderium magnum tranſire per vos, reuiſe-
re quos diligit anima mea: itineri meo ſolatium, laboribus
leuamen,peccatis remedium poſtulare:& culpis meis exigẽ-
tibus factum eſt non vt nollem: ſed vt non poſſem. Pœnam
ſiquidem hoc agnoſco culparum,non culpam.Certus ſis ho-
mo dei minimè prorſus amici fuiſſe incuriam,non pigritiam,
non negligentiam,ſed cauſam obſtitiſſe planè non negligen-
dam,& cauſam dei. Nihilominus tamen vermis iſte cõtinuè
Pſal.37.b rodit me,& dolor meus in conſpectu meo ſemper. Et quidẽ
aliàs ſatis tribulor,ſed vt verum fatear, in nullo æquè. Vincit D
labores itineris,caloris incõmodum,curarum anxietates. Ec-
ce aperui vulnus amico,tua frater intereſt compati mihi,hoc
eſt,portare mecum quod patior, vt releuer ego. Tuas & per
te ſanctorum cum quibus es orationes ſupplex flagito. Ser-
mones ſuper principia Canticorum quos tu petiſti, & ego
promiſeram,tranſmitto tibi. Quibus lectis peto vt quàm ci-
tius opportune poteris,tuo reſcripto moneamur vel ad pro-
cedendum,vel ad ſuperſedendum.

Ad dominum papam Innocentium, pro eodem quando
electus eſt. Epiſtola CLV.

DILECTVM deo & hominibus Bernardum de portis,pa
ter venerande,vocatione veſtra cogi ad opus & onus e-
piſcopale audiuimus.Probabilis res, ac digna planè veſtro a-
poſtolatu,ponere in lumine lumen abſconditum, ne ſibi ſoli
viuat,qui & alios ad vitam trahere poſsit.Vſquequo nanque
latet & ardet tantummodo qui & lucere valet?Leuetur ſi pla
cet ſuper candelabrum, vt ſit lucerna ardens & lucens:ſed ſa
nè vbi non præualeat vis ventorum,ne fortè(quod abſit)ex-
tinguatur. Siquidem inſolentia Longobardorum & inquie-
tudo eorum cui non eſt nota? Aut cui magis quàm vobis?
Nobis melius noſtis quàm ſit ille epiſcopatus diſsipatus,
quáque domus exaſperans. Quid putamus eſſe facturum iu-
uenem viribus corporis fractum,& quietis eremi aſſuetũ: in
populo barbaro,tumultuoſo,proceloſo?Quando poterit cõ E
uenire tantæ ſanctitati,& tantæ peruerſitati,tãtæ ſimplicitati
& tantę doloſitati?Reſeruetur ſi placet cõgruentiori loco,at-
que alteri populo,cui ſic præſit vt proſit,& feſtinatione non
pereat fructus quem poterit dare in tempore ſuo.

Ad eundem,pro clericis Aurelianenſibus.
Epiſtola CLVI.

VSQVEQVO miſera illa Aurelianenſis eccleſia incaſſum
viſcera pulſat patris orphanorum,& iudicis viduarum?
Quippe iacet iam olim in puluere virgo nobilis Iſraël, non
ſolum viduata viro,ſed & charis orbata pignoribus.Proh do
lor,non eſt qui ſubleuet eam.Quouſque & filios non dimit-
titis cum matre miſera clamãtes poſt vos?Illos dico qui amiſ-
ſis rebus & domibus,capitibus ſuis refugium ſolum inuenere
diffugium. Quid tardat intrepida manus, nullis hactenus vel
negata oppreſsis, vel remiſſa præſumptoribus? Quid tardat
(inquam)afflictos eripere de manu fortium,& reddere retri-
butionem ſuperbis?Et ſi tardat,non derelinquat vſquequaq;.
Oportet magis dilatum auxilium tandem venire validius, &
ſubuenire perfectius. Illa ſit,ſi placet, moleſtæ tarditatis re-
compenſatio, vt & qui apoſtolica patientia ſuperbè abuſi
ſunt, nihil inde in fine lucrentur: & qui in verbo veſtro pa-
tienter paſsi ſunt,minimè eos ſuæ quandoque pigeat patien-
tiæ.

Ad Haimericum,pro eiſdem. Epiſtola CLVII. F

SPECIALI amico ſuo Haimerico,dei gratia diacono car-
dinali,& apoſtolicæ ſedis cancellario,frater Bernardus de
Claraualle, luce ſapientiæ & virtutis clareſcere. Niſi quia
veſtram noui & circa afflictos compaſsionem, & cõtra pro-
teruos indignationem, opportunè importune inſtarem vo-
bis pro magiſtro Vvilhelmo Maudunenſi & ſociis eius:com
pellerem vos aduerſus oppreſſores & calumniatores eorum.
Nunc autem ſufficiat memoraſſe:veſtrum eſt opere probare
cito,quod reuera ſufficiat.

Ad dominum papam Innocentium,ſuper interfectione ma-
giſtri Thomæ,prioris ſancti Victoris Pariſienſis.
Epiſtola CLVIII.

AMANTISSIMO patri & domino Innocentio ſummo
pontifici, Bernardus Claræuallis abbas indignus, mini-
mum id quod eſt, & quod poteſt in domino. Fera peſsima
quæ deuorauit Ioſeph, canum noſtrorum importunitatem
non ferens, ad veſtræ dicitur defenſionis auxilium confu-
giſſe. In quantam miſera deuenit amentiam, vt vaga & pro-
fuga & tremens ſuper terram, illuc potiſsimum fugam inie-
rit,vbi plus timere oportuit?Sceleratiſsime, tu ſummæ æqui-
tatis ſedem putas eſſe ſpeluncam latronum, aut cubile leo-
num?

G ñum? Tu filij recentem adhuc errorem ore rabido ac ferali ſpumans & maſticans, fugis ad ſinum matris, patris audes apparere cõſpectibus? Tamen ſi pœnitentiam petit, neganda ei non eſt. Quod ſi audientiam, accipiat illam ſi placet, quam vel Moyſes indulſit populo ante cõflatile curuanti genu, vel Phinees fornicanti Iſraëlitæ, vel Mathathias dæmonibus immolanti: vel certè vt vobis de veſtris aliquem proponamus, quam à beato Petro Ananias & Sapphira meruerunt: quam denique audientiam dedit negociãtibus in templo ſaluator. An ignoramus quorundam peccata præcedere ad iudicium? Nõne vox ſanguinis fratris tui clamat aduerſum te de terra? Credimus & noſtri martyris ſpiritũ quem nouiſsimè diebus iſtis tua crudelitas morti dedit, cum cæteris animabus interfectorum, voce valida ſub altari clamare & flagitare vindictam, eòque inſtantius, quò recẽtius ipſius ſanguis effuſus eſt ſuper terram. Sed nunquid ego, inquit, occidi eum? Non vtique tu, ſed tui, & propter te. An & per te, videat deus & iudicet. Si excuſabilis tu es, cuius dentes, arma & ſagittæ, cuius lingua gladius acutus: proinde nec Iudæi Chriſti de morte culpandi ſunt, quippe & ipſi manus continuere cauti. Ob illicitas exactiones quas ſibi occaſione archidiaconatus in preſbyteros minimè iam vt conſueuerat vſurpare liceret: beati vtique Thomæ obuiante zelo atque induſtria, vtpote iuſtitię amatoris & defenſoris: oderat illum, & mortem ei iam ipſo H odio homicida minitari ſolebat. Multi ſe audiuiſſe nunc perhibent, quibus diſcredendum nõ eſt. Poſtremo nepotes eius vt impias manus in ſanctum domini mitterẽt, quid aliud vnquam aduerſus eum habuerint, ipſe certe dicat, ſi poteſt. Si ergo iſte qui cauſa, qui incentor, qui etiam (vt omnium penè ſuſpicio eſt) extitit & dictator facinoris: ſi is, inquam, impune ferat (quod vtique mira impudentia de veſtra apoſtolica auctoritate præſumit) quanta putamus impunitas iſta in eccleſia parturiet punienda? Vnum è duobus fore neceſſe eſt: aut nullos ex nobilibus ſiue potentibus ſecundum hoc ſeculum admitti deinceps ad honores eccleſiaſticos: aut paſsim ad omne illicitum permitti liberè clericos ſacris abuti officiis: ne fortè ſi quiſpiam zelo dei accenſus prohibere tentauerit, ferro illicò militari reus iuſtitiæ trucidetur. Atque ita quid ſpirituali gladio, quid cenſuræ eccleſiaſticæ, quid Chriſtianæ legi & diſciplinæ, quid reuerentię ſacerdotali, quid denique diuino timori relinquitur: ſi metu potentiæ ſecularis, nullus mutire iam audeat contra inſolentiam clericorum? Quid enim inſolentius, quídve indignius in eccleſia eſſe poteſt, quàm vt ſibi quiſq; eccleſiaſticas vendicet dignitates feritate armorum, nõ morum probitate? Quamobrem domine pater aliquid, vt videtis, prorſus decernendum in hominem quod eccleſiæ proſit, vt ſalus facta hoc tẽpore per vos transfundatur in poſteros, vt cognoſcat generatio altera, non ſo- I lum quod fuit præſumptum, ſed & qualiter vltum. Alioquin ſi ſerpat venenum, nec ſequatur pariter & antidotum, multos (quod abſit) habeat perimere.

Ad eundem, ex perſona Stephani Pariſienſis epiſcopi, vnde ſuprà. Epiſtola CLIX.

PIISSIMO PATRI Innocentio ſummo pontifici, Stephanus miſerandus epiſcopus eccleſiæ Pariſienſis, miſericordiam & iudicium. Vir religioſus prior ſancti Victoris, magiſter Thomas in obſequio charitatis: in itinere quod indixerat pietas, in opere ſancto, in ſanctorum comitatu, in dominico die, certe in ſinu meo & inter manus meas crudeliter ab impiis pro iuſtitia excerebratus eſt, factus obediẽs vſq; ad mortem. Nunc opus eſt prece, vbi pietatẽ melius in ſilẽtio lachrymæ prouocant: & ſingultus qui interrumpit precem, exprimit affectionẽ. Hæc planè cõpaſsionem veram etſi nõ poſtulant, merentur tamen, vtpote quæ verũ indicant prodúntque dolorẽ, & ſimulationis fugant ambiguum. Puto proinde ſufficere mihi ad incutiendam paternis viſceribus calamitatẽ quã patior, rem vt eſt ſimpliciter intimaſſe. Triſtis flebiliſque hiſtoria ſatis pro ſe agit, præſertim apud vos: & ſuaſoriis fucari non indiget. Psal.37.b Exitus aquarum deducite oculi mei, quoniã dereliquit me virtus mea, & lumen oculorũ meorum, & ipſum nõ eſt mecũ. Nec enim illum lugeo, ſed me. Nã ille quo K pacto lugeatur, qui mortis precioſę cõpendio tranſiuit ad vitam? Quis illum nõ magis laudibus quàm fletibus proſequatur: cui viuere Chriſtus fuit, mori eſt lucrum? Epiſcopi nomẽ ego gerebã, ille exercebat opus. Honore ſpreto, onus totis viribus ſupportabat. Idcirco ille reuera mortuus ad vitam, ego ſanus in morte. Ille mortis vincula non incidit, ſed euaſit: & ecce circundant me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbant me. Psal.17.a Ego igitur ego miſer, ego miſerandus in morte tua mi frater dulciſsime Thoma: blandò (heu) ablactatus ſolatio, cauto priuatus cõſilio, & certe tuo patrocinio deſtitutus. Expediebat me magis mori pro te, quàm poſt te viuere. Propter hoc defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Condolet mihi eccleſia, ſed dolet & pro ſe. Commune damnum, communis deſolatio eſt: mecum omnis religio plorat, paternam pariter implorat conſolationem. Si Theobaldus Noterius adierit vos, ſentiat vel ipſe in ſe quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei. Nepotes ipſius, auctores extitere ſceleris, ipſe cauſa. Vtrum & dictator, in quæſtione eſt. Nõ attendatis ad verba eius, donec veniat qui mittẽdus eſt, qui vobis plenius inſinuans veritatem, cautum faciat à labiis iniquis & à lingua doloſa.

Ad Haimericum cancellarium, in perſona eiuſdem epiſcopi, vnde ſuprà. Epiſtola CLX.

L

DOMINO Haimerico chariſsimo venerabili ſanctæ Romanæ eccleſiæ diacono cardinali & cãcellario, ſuus Stephanus Pariſienſis, quod domino & amico. Amicus in neceſſitate probatur. Quod dico, nõ quia de ſanctitate dilectionis veſtræ dubitem, ſed ne contingat vt dubitem. Continget autem proculdubio, ſi zelum illum veſtrum modo (quod abſit) diſsimulare comperero. Porrò diſsimulationis id mihi argumentum inexcuſabile fore noueritis, ſi Theobaldum Noterium non recipere pro meritis quacunque occaſione contigerit, qui dimidium animæ meæ nepotũ ſuorum manibus crudeli ambitione præcidit, ſoli cruciatui parte reliqua reſeruata.

Ad dominum papam Innocentium, vnde ſuprà. Epiſtola CLXI.

VOX ſanguinis Archebaldi ſubdecani Aurelianenſis inualuit. Nam ecce (proh dolor) iuxta prophetam: Sanguis ſanguinem tangit, Osee 4.a & ſimul iuncti fortius clamant ad vos de Francia. Clamat, inquam, & vociferatur vterque ſanguis clamore tam valido, vt valeat ipſum quoque palatium cœleſte concutere: tam pio, vt & ſaxea pectora debeat emollire. Quid facis amice ſponſi, cuſtos ſponſæ Chriſti, paſtor ouium Chriſti? Putáſne ſufficies excogitare remedium quod huic obuiet peſti tam nefandæ, tam inauditæ? Id ſanè neceſſe eſt inueniri, quod de recenti eccleſiæ vulneri impræſentiarum medelam M afferat, & poſteris valeat ad cautelam. Ergo accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſsime. Si non ſteterit & nũc Phinees & placauerit, non ceſſabit quaſſatio. Si, inquã vigor eccleſiaſticus pepercerit iſtis, Ioanni dico & Theobaldo Noterio: quorum & ſi nõ manu, aſſenſu certè, fortè & inſtinctu ſanguis innoxius effuſus eſt ſuper terram: quis nõ videat quid ſequatur? Quantos in clero horum impunitas cõtra ius & phas faciet promoueri, metu vtique ſuorum, nõ ſuę merito ſanctitatis? Nouis morbis, nouis obuiandum eſt medicamentis. Vtiliſsime, vt multis videtur, iuſtiſsiméq; eos apoſtolica falce ab omni ſuccideres eccleſiaſtica dignitate, ita vt habitis careant, & de cætero ad alias non aſſurgant.

Ad Haimericum cancellarium, pro eodem. Epiſtola CLXII.

FREQVENTEM & amicabilem recordationem, qua dominum epiſcopum Pariſienſem commendare ſoletis, ego poſtmodum ipſi frequenter teſtatus ſum. En à vobis exigitur non verbo aut lingua, ſed opere & veritate probare nec me fuiſſe fallacem, nec vos mendacem. Sic veſtra intereſt, non ſolum propter epiſcopum, ſed & propter alios amicos veſtros: qui vobis pro certo grauiter, ſi quo modo præter ſpem procedere cauſam contingeret, turbarentur.

A *Ad Ioannem Cremensem cardinalem presbyterum, de eodem. Epistola CLXIII.*

DILECTIONEM & dignationem qua me amplecti à vobis nullius dignitatis homuncio sensi, in æternum non obliuiscar. Pœnitentiam & conuersionem vestram de qua iam angelis collætatus sum, & condelectatus, dignos facere fructus opto iugiter, & oro frequenter. Et nunc maximè ipsos nostra illa Gallicana ecclesia mecum expectat: credo non intempestiuos. Interest vestræ pariter & meæ famæ, vt non confundar in vobis. Sic ergo clareat omnibus zelum apud vos veritatis iustitiæque, & feruor contra interfectores clericorum, & instigatores eorum, vt non me pigeat gloriatum fuisse de vobis.

Actio causæ Lingonensis ecclesiæ, ad dominum Innocentium papã. Epistola CLXIIII.

DVM adhuc Romæ essemus, contigit illò venire dominũ archiepiscopum Lugdunensem. Venerunt & cum eo Robertus decanus ecclesiæ Lingonensis, & Olricus canonicus, quærentes licere sibi & capitulo Lingonensi eligere sibi episcopum. Mandatum siquidem à domino papa acceperant, nequaquam præsumere hoc, nisi ad cõsilium religio-
B sorum virorum. Quod dum per me cuperent & peterent obtinere: absit, inquam, nisi sciam & certus sim quòd bonã idoneámque personam intendatis eligere. Responderunt propositum suum atque intentionem, de nostro pendere arbitrio, nec aliud se facturos, nisi quod ego consulerem. Et spoponderunt. Verùm me non satis fidem accommodante accessit ad persuadendum archiepiscopus, pollicens firmiter idipsum. Et addidit: quòd si secus clerici agere molirentur, quicquid aliud facerent, minimè se cõfirmaturum, nec ratum habiturum. Adductus est & dominus cancellarius in testimonium. Nec contenti, adiuimus etiam præsentiam domini papæ, vt eius fauore & authoritate quod inter nos conuenerat cõfirmaretur: prius tamen habita inter nos collatione mutua ac diuturna super facienda electione, & de multis personis quarum ibi mentio facta est, duabus tãdem nominatis à quibus nullus nostrum penitus dissentiret, quamlibet illarũ eligi placuisset. Itaque quod nobis complacuit, dominus papa immutabiliter obseruari præcepit: & tam archiepiscopus quàm clerici firmiter promiserunt. Illis abeuntibus, ego post discessum eorũ dies paucos in vrbe faciens, vbi à domino meo impetrare potui facultatem redeundi, ad fratres iter arripuimus. Et transalpinantes cõperimus instare diem qua foret sacrandus homo in episcopum Lingonensem: de quo vtinam meliora atque honestiora audiuissemus. Nolo autem dicere quę
C inuitus audiui. Quid plura? A religiosis viris non paucis, qui nobis salutãdi gratia occurrerãt, persuasi sumus diuertere per Lugdunũ, quatenus si fieri posset, rem nefariã ne fieret prohiberemus. Nam ego aliunde ob viæ compẽdium ire statueram, consulens valetudini & lassitudini corporis, præsertim quòd non liquido, fateor, credebã rumoribus. Quis enim crederet tantum virum tanta vti leuitate, vt postposita tã recẽte promissione sua, insuper domini sui mandato, personæ notabili manũ imponere non timeret? Itaque consilio religiosorum acquiescẽtes, Lugdunum iter direximus: & perueniẽtes, omnino sicut audiuimus, sic vidimus. Parabantur illa non festa, sed infausta solennia. Decanus tamen, & maxima (ni fallor) pars Lugdunensium canonicorum constanter apertéque contradicebant. Sed & rumor pudendus dolendúsque passim crebrescens, & inualescens ciuitatem repleuerat.
Quid facerem? Conueni archiepiscopum reuerenter quidem super pacto quod fecerat, & super mandato quod acceperat, & nil horum negauit. Causam verò præuaricationis referens in filium ducis, qui à cõstituto resilierat: ne ille turbaretur, in id se mutabilitatis incidisse dicebat, pacis videlicet intuitu. Et intulit quia quicquid hactenus egerit, iã pro nostro deinceps arbitrio se facturum. Tum ego gratias agens, absit inquam, tamen non nostra, sed dei potius volũtas fiat. Quæ ita forsitan cognoscetur, si res ponatur in consilio episcoporũ, aliarúmq; religiosarum personarum, quæ hic ad vestrã ipsius vocationem conuenerunt, vel adhuc venturæ sunt. Quod si inuocato sancto spiritu, consensus omnium vos ad procedendum in D
cœpto opere animauerit, procedite vt cœpistis: sinautem, acquiescendum apostolo dicenti: Nemini cito manum imponas. 1.Tim.5.d
Visum est consilium placuisse. Interim homo ille venisse nunciatur, sed in hospitium, non in palatium. Vesperè sextæ feriæ venit, sabbato manè recessit. Non est meum dicere cur nec in curia apparere voluerit, ad quam ei curæ fuit lõgo itinere peruenire, nisi quòd verecũdia monachalis honorísque contemptus forsan putari posset, si nõ aliud alia quæ sequuta sunt indicarent. Et reuera quid aliud tunc suspicari debuimus, quãdo archiepiscopus rediens ab illo, testatus est coram omnibus nullo modo eum voluisse acquiescere: sed quicquid de eo factum fuerat, penitus refutare? Denique & mandauit mox electionem fieri. Hoc per quosdam Lingonenses canonicos tunc præsentes, hoc & per literas quæ adhuc extant. Quibus in capitulo Lingonensi oblatis & lectis, proh pudor, incontinenti leguntur aliæ per omnia contrariæ illis: asserentes vtique consecrationem dilatam, non dimissam, assignantes diem & locum ad causam decidendam, quam literæ priores nunciabant decisam. Putares in literis non modo diuersas, sed & aduersas sibi loquentes personas aduersum seinuicem contendentes: nisi quòd vna eadémque imago impressa ceris, vnum idémque nomen præsignatum in schedulis, manifestè de vno fonte dulce & amarum illud manare cunctis qui aderant mirantibus declarabant. Tenentur in manibus contradictoriæ literæ: vtrislibet obedire decreueris, inobediens necesse est tenearis. Aut enim priorem te recipiẽtem epistolam, posterior condemnabit: aut si posteriorem sequi eligas, prior murmurabit. Et vtinam secunda epistola sicut potuit euertere primam, ita posset sese vel ipsa tueri aduersus tertiam. Sed ecce literæ contra literas, mandatum aduersus mandatum: ita vt non iam quemadmodum in propheta, mãda remanda, Esa.28.c
sed manda demanda potius inculcetur. Interim nempe homo qui & consecrationem fugerat, & electionem refutarat, festinauit ad regem, regalium inuestiturã obtinuit: quibus meritis, ipse viderit. Mox directis epistolis & locus qui assignatus fuerat, est mutatus, & dies anticipatus, vt loci temporísque opportunitate subtracta, & copia agẽdi pariter subtrahatur contradicturis, & consecrationis dies subripiatur appellaturis. Cæterùm, non est consilium cõtra consilium Prou.21.d
domini, cuius prouidentia factum est vt nec contradictores defuerint, nec appellatores. Appellatum est à Falcone decano Lugdunensis ecclesiæ, appellatum & à Pontio archidiacono Lingonensi, appellatum à Bono amico sacerdote & canonico æquè Lingonensi, appellatum & à fratribus nostris Brunone atque Gaufrido, ignorantibus quidẽ omnibus his præparationem cordis eorum, sed casu superuenientibus, haud dubium dei prouida voluntate. Tanta siquidem fuit breuitas F
termini, vt vix ex quo resciuimus diem, spatio quatuor dierũ nuncius noster cum literis accurrere potuerit, quatenus præueniret quod parabatur non sacramentum, sed sacrilegium. Et his quoque nihilominus contradixit, & tam consecrãdum quàm consecraturos ad sedem apostolicam appellauit. Et ipse erat Lingonensis canonicus. Veritatem dico, non mentior, nihil à me hic dictum personæ odio, sed solo veritatis amore veraciter omnia posita, teste ipsa veritate.

Ad Falconem decanum & Guidonem thesaurarium Lugdunensis ecclesiæ. Epistola CLXV.

PLAGA, vt videtis charissimi, ecclesiæ nostræ magna est, & multa eget cura. Nec modo multa, sed scita, ita vt assiduè cũ lachrymis medico cœlesti instemus, dicẽtes: Domine descẽde priusquã mo- Ioan.4.c
riatur. Vnũ est quod magis exacerbat dolorem, & penè desperat curationem, quia nimirũ inde est orta tribulatio, vnde cõsolatio sperari debuerat. Quisnam enim ô misera malũ hoc quod plangis, induxit super te? Profectò non inimicus, non is qui oderat te, sed homo vnanimis, dux tuus & metropolitanus tuus. Quomodo ab Austro & nõ iam ab Aquilone pãditur omne malum? Merito proinde non est dolor sicut dolor meus, quoniam de quibus potissimum præsumebamur, ab ipsis passi sumus, & non ab aliis. O Lugdunensis pia mater

G ter ecclesia: cuiusmodi non sponsum, sed monstrum tuę filiæ procurasti nunc? Non planè matrem te in hoc, sed nouercam sensimus. Gener hic tuus quàm lõge à nobili illa tua antiqua honestate, grauitate, probitate, degenerat. Quid enim? Egóne id dixerim honorabile connubium, & thorum immaculatum, quod de tali & taliter factum est? Sine lege, sine ordine, sine ratione sic confusa sunt omnia, imò ita cuncta in fraude & temeritate prærepta & præsumpta fuisse cõstat, vt nõ dico episcopum, sed ne villicum quidem aut teloniarium quempiã in hunc modum decuerit ordinari. Quibus vos laudibus efferam dulcissimi, qui soli condoluistis afflictæ: & tam in prima quàm in secũda sua defensione oppressæ astitistis, ascẽdentes ex aduerso, & opponentes vos murum pro domo Israël? Nõ est inuẽtus similis vobis in illo conuentu, qui cõseruaret legẽ excelsi, qui sacris obtẽperaret canonibus, qui deniq; se indue-
Num.25.b ret zelum Phinees, & linguæ mucrone confoderet fornicantes. Quæ cùm ita de vobis ad dei & vestram ipsorũ gloriam vbique clarescant: restat vt principio tam laudabili condignum exitum dare, & hostiæ capiti caudam iungere satagatis.

Ad dominum papam Innocentium, vnde suprà.
Epistola CLXVI.

ITERVM clamo, iterum pulso, & si non clamosis vocibus, certè lachrymosis gemitibus. Cogit iterare clamo-
H res iterata in nos iniuria perditorum & prolongantium iniquitatem suam. Confortati sunt addẽtes præuaricationem. Apponũt iniquitatem super iniquitatem, & superbia eorum ascendit semper. Inualuit furor, pudor euanuit, & timor dei. Quem contra tuam pater castam iustámque dispositionem non timuerunt eligere, etiam post appellationem tui nominis ausi sunt execrare. Et hoc præsumpserunt Lugdunensis, Eduensis, Matisconensis: amici Cluniacenses. In fraude & temeritate istorum, heu quàm ingens multitudo sanctorum turbabitur, si angariati fuerint tale portare iugum, talitérque impositum. Proh nephas, hoc ita accepturi sunt ac
Esa.28.d si cogantur genua curuare Baal, aut certè (iuxta prophetã) pactum facere cum morte, & cũ inferno fœdus inire. Rogo, vbi ius, vbi lex, vbi sacrorum auctoritas canonum, vbi denique reuerentia maiestatis? Illa illa quæ nulli negatur oppresso, soli mihi non profuit appellatio. Vbi nimirum imperabat aurum, iudicabat argentum, leges canonésque silebãt, locum ratio & æquitas non habebant. Eisdem telis (quod intolerabilius est) arcem quoque apostolici culminis oppugnare minantur. Id verò ridiculè. Fundata est enim supra firmam petram. Sed quid ago? Excessi fateor, non est meum accusare quenquam aut reprehendere: sufficit mihi vt plangam dolorem meum. Post longam moram multósq; labores quos pro seruitio Romanæ ecclesiæ pertuli, cùm tandem placuit sere-
I nitati vestræ reditum annuere ad fratres meos, etsi fractus viribus corporis tanquam male operans, lætus tamen ob manipulos pacis quos reportabam, ad monasterium cum prosperitate perueni. Credidi me de labore euasisse ad requiem: licere mihi vtcunque resarcire spiritualium damna studiorũ, ac sanctæ quietis detrimenta quæ foris incurrerã, & ecce tri-
Psal.118.f bulatio & angustia inuenerũt me. En lectulo recubantẽ plus cordis, quàm corporis dolor excruciat. Nec enim ego deploro temporale incommodum vllum. Anima mea in manibus meis, salus eius in causa est. Placet vobis vt illi homini credã animam meam, qui perdidit suam? Scio quia nõ placet. Quãobrem dixi animæ meæ expedire magis inire fugam, quàm & mœrore consumere residuum dierum meorum, & nihilominus in periculum salutis incidere. At deus vobis potius inspiret, quod potius est, reducere videlicet ad memoriam (si dignum iudicatis) qualiter vobiscum egerim, & ponere oculos pietatis super puerum vestrum, & liberare afflictum de angustia. Quin potius nõ obliuisci quanta deus ipse fecerit vobis, & in quantulæcunque vicem recompẽsationis, ad ipsius gloriam quod tam perperam factum est, reuocare.

Ad eundem pro eodem negocio. Epistola CLXVII.

CLEMENTISSIME pater, nõnne pręcipiendo præcepisti in Lingonensi ecclesia personam eligi religiosam atque idoneam, & ad consilium pueri tui? Nõnne dominus Lugdunensis hoc ipsum mandatum ex apostolico ore tuo K
præsens excepit, tam fideliter executurum, quàm firmiter iniunctum, ac frequenter inculcatum? Nõnne denique & spopondit? Quid ergo visum est ei mutare voluisse quod vtilissime & consultissime statutum fuerat, aliúdque sua præsumptione moliri quod non conueniebat, in vestræ ipsius maiestatis contemptum, & in nostræ pusillanimitatis scandalum? Quomodo non erubuit, bonus ille vir apud se est, & non inueniri, tentans imponere tam indignum iugũ ceruicibus tam numerosæ multitudinis religiosorum seruorum tuorum, aduersus statutum tuum, & promissum suum? Inquire pater, inquire diligenter qualẽ homo ille, cui festinat manum imponere, testimonium habeat, & ab his qui propè sunt, & ab his qui longè sunt. Mihi enim interdicit dicere pudor quid publica fama de eo dicit, imò infamatio celeberrima diuulgauit. Et quid dicam? Tristis est anima mea vsque ad fugam. Et iam forsitan fugissem, nisi me retinuisset consolationis spes quam de visceribus vestris expecto. Volebam scribere per ordinẽ, perlachrymabilem miseriæ nostræ historiam, sed præ tristitia languet manus, sensus hebescit, horret lingua eloqui malignam fraudem: sed subreptionem, sed circunuentionem, sed temeritatem, sed perfidiam. Quid ergo? Filius tuus Põtius archidiaconus, qui & in hac causa constanter fidelitérque se habuit, cuncta tibi pater narrabit, & quid factum doleamus, & quid faciendũ flagitemus. Ipsi crede tanquam mihi. Ego au- L
tem hoc vnum vt parturiens loquor. Nisi isti à tam scelerate tamq; temerario ausu deficiant, vt meipsum nunc sentio, deficiet in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Psal.36.a

Ad episcopos & cardinales Romanæ curiæ, vnde suprà.
Epistola CLXVIII.

VOS SCITIS, si dignum ducitis recordari, qualiter vobiscum in tempore malo conuersatus sum, egrediens, & regrediens, & pergens ad imperium regis: persistens ac permanens vobiscum in tentationibus vestris, ita vt cõsumptis penè viribus corporis, vix post redditam cœlitus pacem ecclesiæ repatriare potuerim. Et recolo hoc non glorians aut improperans, sed prouocans & efflagitans, monens & reposcens debitum vestræ miserationis affectum. Vrget necessitas modo omnes repetere debitores. Ego verò si feci quod facere debui, haud aliud me ex eo quàm seruum inutilem reputo: iuxta sermonem domini. Veruntamen si feci Luc.17.c
quod oportuit, aut quod faciendum fuit, nunquid merui vapulare? Et ecce rediens à vobis, tribulationem & dolorem Psal.114.a
inueni, & nomen domini inuocaui: sed non profuit. Inuocaui & vestrum, & non valuit. Siquidem dij fortes terræ vehementer eleuati sunt: Lugdunensis scilicet archiepiscopus, & Cluniacensis abbas. Hi confidentes in virtute sua, & M
in multitudine diuitiarum suarum gloriantes, aduersum me appropinquauerunt & steterunt. Et non aduersum me tantum, sed aduersum magnam multitudinem seruorum dei, aduersum vos quoque, aduersum seipsos, contra deum, contra omnem æquitatem & honestatem. Denique imposuerunt hominem super capita nostra, quẽ (proh pudor) & boni horrent, & mali rident. Quo ordine, imò quàm extraordinariè, videat deus & iudicet, videat & Romana curia. Videat & doleat, misereatur & accingatur ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Quid enim? Placet tibi domina, mũdi vniuersitati constituta vindex in iram, iudex in misericordiam: placet inquam tibi, quòd dũ superbit impius, incẽditur pauper, & ille pauper qui pro tuo seruitio cùm non haberet censum quem effunderet, sanguini non pepercit? Dignúmne tibi videtur tua perfrui pace, & nostram nõ curare, nec recipere in sortem consolationis quos habuisti consortes laboris? Si inueni gratiam in oculis vestris, eripite inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripiẽtibus eum. Alioquin ego quidem vt potero laborabo in gemitu meo, & erunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: vobis autẽ legam illum versiculum: Qui tollit ab amico misericordiam, ti- Iob 6.c
morem domini dereliquit. Et illud: Omnes necessarij mei re- Ibidem.
cesserunt à me. Illud quoque: Qui iuxta me erant, de longe Psal.37.c
steterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam.

Ad

A *Ad dominum papam Innocentium, vnde suprà.*
Epistola CLXIX.

DIGNATIO vestra fecit me familiarem, familiaritas pręsumptorem. Adsit solita cordi vestro benignitas, ne fortè pręsumptio pariat indignationem. Audite tamen patienter, non solum quid egerim, sed & cur egerim: si fortè causa factum possit vel aliquatenus excusare. Ausus sum retinere clericos Lingonēses qui vocati erant, composita tamen pace inter eos, ipsisque persuasis stare deinceps de facienda electione in beneplacito vestro, & cōsilio bonorum, sicut in literis eorum continetur. Erat autem pernecessarium eos hac vice remanere, propter terras & possessiones ecclesiæ quæ datæ sunt prædæ & direptioni, dum nō est qui custodiat aut defendat. Itaq; personis quæ non sint suspectæ, quæ nō quærant quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, iniungatur si placet, cura eligendi qui deo placeat, & finem tandem accipiat ecclesiæ iam diuturna & miseranda vexatio. Reliqua verò dicenda cōmisimus domino Herberto abbati sancti Stephani Diuionensis, & archidiacono Lingonensi, sociisque eorum. Adiicimus etiam vt archidiaconum Lingonensem, & Bonum amicum eiusdem ecclesiæ presbyterum, quoniam fideles in causa dei extiterunt, eos & res eorum in defensione vestra recipiatis. Dignus est enim operarius mercede sua. *Luc.10.b*

B *Ad Ludouicum iuniorem regem Francorum, vnde suprà.*
Epistola CLXX.

SI TOTVS orbis aduersum me coniuraret, vt quippiam molirer aduersus regiam maiestatem: ego tamen deum timerem, & ordinatum ab eo regem offendere temere non auderem. Nec enim ignoro vbi legerim: Qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. Sed nec me latet, quàm omni Christiano, quàm meæ præcipuæ professioni mentiri contrarium sit. Veritatem dico, non mentior: quod Lingonis de priore nostro factum est, præter spem, præter intentionem episcoporum & meam factum est. Sed est qui nolentium quodammodo extorquet assensum, & suo arbitrio etiam aduersas hominum voluntates prout vult subseruire compellit. Quando enim ego periculum quod mihi timui, illi æquè non metuerem, quem diligo tanquā meipsum? Quādo ego illorum consortium non horrerem, qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere? Factum est tamen quod factum est: contra vos nihil, contra me plurimùm. Mihi baculus imbecillitatis meæ subtractus est, mihi lumen oculorū meorum ereptum est: mihi abscissum dextrū brachiū meum. Omnia excelsa ista & fluctus isti super me transierunt. In me transierunt iræ. Mihi euadendi nulla ex parte patet via. Vnde onera fugio, inde subeo inuitus & ingratus. Durū mihi sentio contra stimulum calcitrare. Tolerabilius fortasse spontaneo, quàm nolenti & renuenti fuisset. Nam si quid virium in me est, nōne id facilius meis, quàm alienis humeris exercerē? Sed acquiesco aliter disponenti, cū quo vtiq; aut iudicio aut viribus cōtendere, nec cautū mihi omnino, nec possibile est, sed nec regi. Siquidem terribilis est etiam apud reges terræ. Horrendum est incidere in manus dei viuentis etiam tibi ô rex. O quàm molestis auribus audiemus contraria tam bonis principiis vestris. O quàm amarior ecclesiæ mœror post tāta prælibata gaudia: si frustrari (quod absit) contigerit tam iucūda spe singularis clypei sui vestræ indolis, sicut hactenus est experta. Heu corruit virgo Remensis ecclesia: non est qui subleuet eam. Corruit & Lingonensis, non est qui porrigat manum. Auertat diuina clementia à corde & consilio vestro super dolorem nostrum adiicere, cumulare tristitiam super tristitiam. Quis mihi tribuat mori, ne videam regem bonæ opinionis, sed spei melioris, conari dei consilio obuiare, irritare aduersus semetipsum summi iudicis iram, pedes patris orphanorum madefacere lachrymis afflictorum, pulsare cœlos clamoribus pauperum, sanctorum precibus, iustisq; querimoniis charissimę sponsæ Christi, quæ est ecclesia dei viuētis? Absit, absit. Meliora speramus, expectamus iucundiora. Non obliuiscetur misereri deus, nec continebit in ira sua misericordias suas. Non contristabit per illum & de illo ecclesiā suam, per quem & de quo in tantis iam lętificauit. Quem suo munere contulit, sua longanimitate seruabit: & si quid aliter sapitis, & hoc ipsum vobis reuelabit, & erudiet corda in sapientia. Hoc optamus, hoc oramus die ac nocte. Hoc sentite de nobis, hoc sentite de nostris. Non infringetur veritas hæc in nobis, nō imminuetur honor regis, regnique vtilitas per nos. Gratias autem agimus vestræ clemētiæ pro benigno responso quod à vestra dignatione meruimus. Veruntamen dilatio terret nos, qui videmus terram datam prædæ & direptioni. Terra vestra est, & in hoc plane cognoscim⁹ & dolemus dedecus regni vestri, quod vos iure abhorrere mandastis, si non fuerit qui defendat. Nam in quo alio regia maiestas, rectè in eo quod factum est, imminuta dicatur? Electio ritè celebrata est, electus fidelis est. Non autem esset fidelis, si vestra & nō per vos habere vellet. Necdum ad vestra manum extendit, necdum ciuitatem vestram ingressus est, necdum prorsus se intromisit de aliquo, quanquam inuitatio cleri & populi, & oppressorum afflictio, & vota bonorum id ab eo vehementissime flagitarint. Quæ cùm ita sint, opus est, vt videtis, maturatione consilij, nō minus vestro honori, q̄ nostræ necessitati. Et nisi per præsentes nuncios expectanti populo qui vester est, serenitas vestra pro voto respōderit, multorū religiosorum aduersum vos (quod nō expedit) deuota vobis nunc corda turbabitis, & regalibus vestris ipsis quę ad ecclesiā pertinent, non paruum, vt veremur, incommodum acquiretis. E

Rom.13.a *Psal.75.a* *Heb.10.f* C D

Ad dominum papam Innocentium, pro Falcone Lugdunensi archiepiscopo. *Epistola* CLXXI.

QVI in aliorum negociis totiens exauditus sum, puto in proprio non confundar. Ego domine mi, causam archiepiscopi mei meam duco, vtpote membrum quod nil à se ducat alienum quod capitis sit. Quod tamen non dicerem si homo ipse sibi assumpsisset honorem, & non magis à deo vocatus tanquam Aaron. Nec enim ab alio æstimauerim factum, quòd vota tot hominum tam facile conuenerunt in eum, vt non dico contradictio, sed nec cunctatio vlla fuerit. Et merito. Est quippe illustris, non minus mentis generositate quàm sanguinis, est scientia, est vitæ honestate. Denique famæ eius integritas, nec inimici quidem dentem veretur. Quod ergo de tali, & tali modo factum est, dignum profectò est vt fauor apostolicæ gratiæ prosequatur, & honoris plenitudine, quæ sola deest, gaudia plebis suæ consueta benignitate, imò debita liberalitate accumulet. Hoc vniuersa ecclesia instantissima supplicatione deposcit, hoc puer vester solita præsumptione efflagitat.

Ad eundem, in persona Godefridi Lingonensis episcopi. F
Epistola CLXXII.

INTER crebra mala quę his diebus in ecclesiis videntur accidere occasione electionum, dominus de cœlo prospexit super matrem nostram Lugdunensem ecclesiam, qui decedēti piæ memoriæ Petro archiepiscopo, virum optimum Falconem decanū in omni pace substituit. Peto domine, vt qui à suis concorditer est electus, vtiliter promotus, ritè consecratus, à vobis honoris sui officiique plenitudinem consequatur. Quod vtique audere me facit non meriti conscientia, sed debiti. Debiti dico, non solum quo id à me illa ecclesia iure metropolitico exigit, sed quia in hoc positus sum, vt testimonium perhibeam veritati.

Ad ipsum Falconem. *Epistola* CLXXIII.

SCRIPSIMVS ad dominū papam dominus episcopus & ego pro vobis, prout oportere putauimus, & habebitis exēplar literarū. Habemus autē in volūtate in æternū non deficere vobis pro viribus, propter bonū quod de vobis cōfidimus. Vestra autem interest facere, vt non cōfundamur sic cōfidentes. De cætero si inueni gratiam in oculis vestris, intelligite super egenos & pauperes illos, qui sunt apud benedictionem dei. Quod enim vni ex illis feceritis, mihi, imò Christo, facietis. Nam & pauperes

G peres sunt,& habitant inter pauperes . Hoc præcipuè obse-
cramus,vt Sauinianẽses monachos prohibeatis ab infestatio
ne eorum,quoniam calũniantur eos iniustè,vt putamus. Aut
si se confidunt habere iustitiam,iudicate inter illos.Filius no-
ster abbas Albericus, etsi suis meritis commendabilior , no-
stris tamen precibus vobis vt cõmendatior sit obsecramus.
Tenerè quippe diligo eum, tanquam mater vnicum filium:
& diliget eum qui diligit me.Deniq; in eo experiar si me cu-
ratis.Quo enim longe à me positus est,eo magis necessariam
habet paternam vestram consolationem.

Ad canonicos Lugdunenses,de conceptione sanctæ Mariæ. Epistola CLXXIIII.

INTER ECCLESIAS Galliæ constat profectò Lugdu-
nensem hactenus præminuisse, sicut dignitate sedis,sic ho-
nestis studiis,& laudabilibus institutis.Vbi enim ęquè viuit di
sciplinæ censura , morum grauitas, maturitas consiliorum,
authoritatis pondus , antiquitatis insigne ? Præsertim in of-
ficiis ecclesiasticis haud facilè vnquam repentinis visa est no
uitatibus acquiescere , nec se aliquando iuuenili passa est de-
colorari leuitate , ecclesia plena iudicij . Vnde miramur sa-
tis quod visum fuerit hoc tempore quibusdam vestrum vo-
luisse mutare colorem optimum , nouam inducendo cele-
H britatem, quam ritus ecclesiæ nescit , non probat ratio, non
commendat antiqua traditio . Nunquid patribus doctiores
aut deuotiores sumus ? Periculose præsumimus quicquid ip-
sorum in talibus prudentia præteriuit. Nec verò id tale est,
quod nisi prætereundum fuerit,patrum quiuerit omnino di-
ligentiam præterisse. At valdè honoranda est (inquis)ma-
ter domini . Bene admones , sed honor reginæ iudicium di-
ligit. Virgo regia falso non eget honore, veris cumulata ho-
norum titulis , infulis dignitatum.Honora sanè integritatem
carnis, vitæ sanctitatem . Mirare fœcunditatem in virgine,
prolem venerare diuinam. Extolle nescientem vel in conci-
piendo concupiscentiam, vel in pariendo dolorem . Prædi-
ca reuerendam angelis, desideratam gentibus , patriarchis
prophetisque præcognitam, electam ex omnibus, prælatam
omnibus . Magnifica gratiæ inuentricem , mediatricem salu-
tis,restauratricem seculorum . Exalta denique exaltatam su-
per choros angelorum,ad cœlestia regna . Hæc mihi de illa
cantat ecclesia,& me eadem docuit decãtare. Ego verò quod
ab illa accepi , securus & teneo & trado : quod non, scrupu-
losius fateor,admiserim . Accepi sanè ab ecclesia illum diem
cum summa veneratione colendum, quo assumpta de seculo
nequam, cœlis quoque intulit celeberrimorum festa gau-
diorum.Sed & ortum virginis didici nihilominus in ecclesia
& ab ecclesia indubitanter habere festiuum atque sanctum,
I firmissimè cum ecclesia sentiens in vtero eam accepisse vt
Hier.1.a sancta prodiret . Et de Hieremia siquidem lego, quòd prius-
Luc.1.c quàm de ventre exiret , sanctificatus sit. Et de Ioanne Bapti-
sta non secus sentio,qui ex vtero dominum in vtero sensit.
Videris etiam tu,an & de sancto Dauid idipsum liceat opina-
Psal.70.b ri,pro eo quòd dicebat deo:In te(ait)confirmatus sum ex v-
Psal.21.b tero:de vẽtre matris meæ tu es protector meus. Item,De vẽ-
tre matris meæ deus meus es tu, ne discesseris à me . Et Hie-
remiæ quidẽ sic dictũ est : Priusquã te formarẽ in vtero noui
te:& antequã exires de vulua,sanctificaui te . Quàm pulchrè
inter figurationem in vtero,& parturitionem ex vtero diui-
num distinxit oraculum,vt illam tantum pręcognitam,istam
& sanctitatis munere præornatã ostenderet,ne quis prophe-
tæ prærogatiuam de sola præscientia seu prædestinatione pu
tauerit æstimandam.Esto tamen vt hoc de Hieremia conce-
damus. Quid respondebitur de Ioanne Baptista,quem ange-
lus prænunciauit spiritu sancto repletum iri adhuc in vtero
matris suæ?Prorsus hoc ad prædestinationem præscientiám-
ve referri posse non arbitror.Verba nempe angeli (sicut ip-
se prædixit) completa absque dubio sunt in tempore suo : &
quem prælocutus est spiritu sancto replendum, non est phas
credere non repletum:idque loco & tempore quo prædixit.
Certissimè autem sanctus spiritus quem repleuit , sanctifica-
uit. Cæterùm quatenus aduersus originale peccatum hęc ip-
sa sanctificatio valuerit,siue pro isto , siue pro illo propheta ,
vel si quis alius simili præuentus gratia fuerit,non temerè di- K
xerim.Sanctificatos tamen nõ dubitauerim dicere,quos deus
sanctificauit , & cum eadẽ sanctificatione prodisse ex vtero,
quam acceperunt in vtero, nec reatum quem in cõceptione
traxerunt valuisse vllatenus horum natali iam donatam prę-
pedire seu prærripere benedictionem.Attamen quis dicat spi
ritu sancto repletum,manere adhuc filium nihilominus iræ:
& si mori in vtero contigisset cum hac plenitudine spiritus,
pœnas luiturum damnationis?Durum est.Minime tamen au-
sim hinc quippiam mea sententia diffinire . Sed quicquid de
hoc sit,merito ecclesia quæ cæterorum non nouitatem, sed
mortem sanctorum iudicat & prædicat preciosam, singulari
quadã exceptione festis præfert gaudiis , veneratúrque illius
natalem,de quo nunciante angelo singulariter legit: Et mul- *Luc.1.b*
ti in natiuitate eius gaudebunt . Cur enim non sit illius exi-
tus sanctus,ac proinde festiuus ac lætus , qui potuit exultare
& in vtero ? Quod itaque vel paucis mortalium constat fuis-
se collatum,phas certè non est suspicari tantæ virgini esse ne-
gatum, per quam omnis mortalitas emersit ad vitam. Fuit
proculdubio &mater domini antè sancta q̃ nata. Nec fallitur
omnino sancta ecclesia , sanctum reputans ipsum natiuitatis
eius diem,& omni anno cum exultatione vniuersæ terræ vo
tiua celebritate suscipiens. Ego puto ꝙ & copiosior sanctifi-
cationis benedictio in eam descẽderit, quæ ipsius non solùm
sanctificaret ortum, sed & vitam ab omni deinceps peccato L
custodiret immunem,quod nemini alteri in natis quidẽ mu-
lierum creditur esse donatum. Decuit nimirum reginã virgi-
num singularis priuilegio sanctitatis,absq; omni peccato du-
cere vitam,quę dum peccati mortisq; pareret peremptorem,
munus vitę & iustitię omnibus obtineret. Sanctus igitur or-
tus,quoniam immensa prodiens ex vtero sanctitas sanctũ fe-
cit illum.Quid adhuc addendum his putamus honoribus?Vt
honoretur,inquiũt,& conceptus qui honorandũ præiuit par
tum:quoniam si ille non præcessisset,nec iste esset qui hono-
ratur.Quid si alius propter eandem causam etiam vtrique pa
renti eius festos honores asserat deferendos ? Sed de auis &
proauis idipsum posset pro simili causa quilibet flagitare : &
sic tenderetur in infinitum , & festorum non esset numerus.
Patriæ est,non exilij,frequentia hæc gaudiorum:& numero-
sitas festiuitatum ciues decet,non exules. Sed profertur scri-
ptum supernæ(vt aiũt)reuelationis, quasi & quiuis nõ queat
scriptum ęquè producere in quo virgo videatur idipsum mã-
dare & de parentibus suis,iuxta domini mandatum dicentis:
Honora patrem tuum & matrem tuam.Ipse mihi facilè per- *Exod.20.b*
suadeo scriptis talibus non moueri , quibus nec ratio suppe-
ditare,nec certa inuenitur fauere auctoritas.Nam quid con-
sequentię habet,vt quoniam sanctum præcessit natalem cõ-
ceptus,propterea reputetur & ipse sanctus?Nunquid quoniã
præcessit eum,fecit & sanctum?Quia si præcessit vt esset,nõ M
tamen vt sanctus esset.Vnde etenim illa ipsi sanctitas quã se-
cuturo transmitteret ? An non potius quia præcessit absque
sanctitate conceptus:oportuit nimirũ sanctificari conceptã,
vt sanctus sequeretur iam partus?an fortè mutuatus sit sancti-
tatem à posteriori prior?Potuit sanè illa quæ in iam cõcepta,
facta est sanctificatio,ad ipsum qui sequebatur transire nata-
lem:redire verò retrorsum ad conceptũ qui præcesserat,iam
omnino non potuit . Vnde ergo conceptionis sanctitas ? An
dicitur sanctificatione præuenta:quatenus iam sancta conci-
peretur,ac per hoc sanctus fuerit & conceptus: quemadmo-
dum sanctificata iam in vtero dicitur,vt sanctus consequere-
tur &ortus?Sed nõ valuit ante sancta esse, quàm esse.Siquidẽ
nõ erat antequã cõciperetur.An fortè inter amplexus mari-
tales sanctitas se ipsi conceptioni immiscuit, vt simul & san-
ctificata fuerit & concepta? Nec hoc quidem admittit ratio.
Quomodo nanq; aut sanctitas absq; spiritu sanctificante:aut
sancto spiritui societas cũ peccato fuit:aut certè peccatũ quo
modo non fuit,vbi libido nõ defuit ? Nisi fortè quis dicat de
spiritu sancto eam,& non de viro conceptã fuisse.Sed id ha-
ctenus inauditum . Lego deniq; spiritum sanctũ in eam, non
cũ ea venisse,dicente angelo:Spiritus sanctus superueniet in
te.Et si licet loqui quod ecclesia sentit (& verum ipsa sentit)
dico gloriosam de spiritu sancto concepisse,non autem & cõ
ceptam fuisse:dico peperisse virginem,non tamen & partã à
virgine.

A virgine. Alioquin vbi erit prærogatiua matris domini,qua
Ioan. 7.c singulariter creditur exultare & munere prolis,& integritate carnis:si tantundē dederis & matri ipsius? Nō est hoc virginem honorare,sed honori detrahere.Si igitur ante conceptū sui sanctificari minimè potuit, quoniam non erat:sed nec in ipso quidem conceptu propter peccatum quod inerat:restat vt post conceptum in vtero iam existens,sanctificationē accepisse credatur:quæ excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem,non tamen & cōceptionem.Quamobrem etsi quibus vel paucis filiorum hominum datū est cum sanctitate nasci, non tamen & concipi: vt vni sane seruaretur sancti prærogatiua cōceptus,qui omnes sanctificaret:solúsq; absq; peccato veniēs,purgationē faceret peccatorum.Solus itaq; dominus Iesus de spiritu sancto cōceptus:quia solus & ante conceptū sanctus. Quo excepto:de cætero vniuersos respicit ex Adam natos,quos vnus humiliter de semetipso ac veraciter confite-
Psal. 50.a tur:In iniquitatibus,inquiens,conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea. Cum hæc ita se habeát:quęnam iam erit festiuæ ratio conceptionis? Quo pacto,inquam,aut sanctus asseretur conceptus, qui de spiritu sancto non est:ne dicam de peccato est:aut festus habebitur qui minime sanctus est?Libenter gloriosa hoc honore carebit,quo vel peccatum honorari,vel falsa induci videtur sanctitas. Alioquin nulla ei ratione placebit contra ecclesiæ ritum præsumpta nouitas,
B mater temeritatis,soror superstitionis,filia leuitatis.Nā si sic videbatur:consulenda erat prius apostolicæ sedis auctoritas, & non ita præcipitanter atque inconsulte paucorum sequenda simplicitas imperitorū. Et ante quidem apud aliquos errorem cōpereram:sed dissimulabam,parcens deuotioni,quę de simplici corde & amore virginis veniebat. Verū apud sapientes,atque in famosa nobilique ecclesia,& cuius specialiter filius sum, superstitione deprehensa, nescio an sine graui offensa etiam vestri omnium,dissimulare potuerim.Quę autem dixi,absq; præiudicio sane dicta sint sanius sapiētis. Romanæ præsertim ecclesiæ auctoritati atque examini totum hoc sicut & cætera quæ eiusmodi sunt vniuersa reseruo: ipsius siquid aliter sapio,paratus iudicio emendare.

Ad patriarcham Hierosolymorum. Epistola CLXXV.

PATRIARCHALIBVS scriptis sæpius visitatus, ingratus iam videbor si non rescripsero. At si saluto eum qui me salutauit, quid amplius feci? Tu enim me preuenisti in benedictionibus dulcedinis, tu me prior dignatus es tuis trāsmarinis epistolis visitare,tu mihi primas humilitatis charitatísque præripuisti partes. Quid condignum iam referam?Nihil mihi denique reliquisti quod pari queā rependere vice:qui etiam de thesauro seculorum mihi impertire curasti,id est de ligno domini. Quid tamen?Debeóne omitte-
C re quod possum,quoniam quod debeo minime possum? Affectum saltem volūtatemque aperio rescribendo duntaxat, atque resalutando,quod solum interim per tot vtique spatia terræ & maris licet.Ostēdam autem si vnquā accepero tempus, me nequaquam diligere verbo siue lingua,sed opere & veritate. Super milites templi ponite quæso oculos vestros, & tantę pietatis viscera,tam strenuis ecclesiæ propugnatoribus aperite. Hoc siquidem acceptum erit deo,& gratum hominibus, si fouetis eos qui suas animas pro fratribus posuerunt. De loco autem ad quem nos inuitatis, frater Andreas dicet vobis voluntatem nostram.

Ad dominum papam Innocentium,ex persona Alberonis Treuerensis archiepiscopi.
Epistola CLXXVI.

VOLVNTAS cordis mei & desiderium satis inquietum adeundi & vidēdi desideratam beatitudinis vestrę præsentiam: sed & cognoscendi certius quæ circa vos sunt, rursúmque qualiter se habeant nostra, vobis vicissim diligentius intimandi, iam dudum itineris me admonet, atque indesinenter solicitat.Cæterum terræ ac diei malitia, & præter instantiam meam quotidianam etiam nonnulla vestræ necessitatis causa impeditus: voto facere satis non potui vsque adhuc,sed necdum possum. Sed quid? Sanū iustúmque propositum nunquid omittendum ex toto fuit,quia ex toto adimpleri non potuit? Fuit ergo consilij, per hunc venerabi-
lem H. Tullensis ecclesiæ archidiaconum interim saltem a- D
liquatenus consolari conceptum iā olim desiderium,curámque reuelare quam patior. Nec enim fidelior,studiosior,cautiórve illo ad manum esse potuit, siue in perferendo ad vos quæ nos illi iniungimus,siue in referēdo ad nos siqua vestræ dignationi placuerit remandare. Itaque de beneplacito, de statu curiæ,ac vestræ sospitate personæ,& si quid blādius aura secundior à diuina clementia recens fortè spirauerit ecclesiæ,aduersus schismaticorum procacem, sed inefficacem rabiem desudanti: de his omnibus plenius instrui cupimus & supplicamus. Porro nostram citramontanam ecclesiam tam in nostro quàm in Francorum regno noueritis fortem in fide,pacificā in vnitate, deuotam in vestra obedientia, promptam ad seruitium.Nequaquam nos Beneuenti, non Capuæ, non ipsius Romæ terret,deo sic iudicāte, amissio: scientes ecclesiæ statum non armis æstimari,sed meritis. Ipsius quippe
non alterius agnoscimus voces illas in psalmo: Si consistant Psal. 26.a
aduersum me castra,non timebit cor meū: Si exurgat aduersum me prælium,in hoc ego sperabo. Propterea & nos quia de ecclesia sumus,non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.Glorietur tyrannus Siculus quantum vult,glorietur in malitia quod potens est in iniquitate:nostra autem virtus in infirmitate perficitur. Eccle-
sia quādo infirmatur,Pauli magisterio didicit esse potentior. 2.Cor. 12.
Didicit è regione & à Salomone quod prosperitas stultorū E
occidit eos. Didicit & stultum firma radice cum viderit, sta- Prou.1.d
tim maledicere pulchritudini eius. Ideo cum sancto Dauid Iob 5.a
sese in vtroque consolatur,& hostium videlicet casu,& libe- Psal. 19.b
ratione sui. Ait siquidem:Hi in curribus & in equis: nos autē in nomine domini dei nostri inuocabimus. Ipsi obligati sunt,& ceciderunt:nos autē surreximus,& erecti sumus.Hęc pauca vobis consolandi gratia de quibus certus fui, fideli attestatione intimandum esse putaui: ad releuandam vel ex aliqua parte eam quæ vestra viscera incessanter affligit solicitudo omnium ecclesiarum. Hoc quoq; addo,dominum regem,deo eū confortante,feruere & accingi ad liberationem ecclesię,& parare sibi exercitum multum nimis:nos quoque fideliter adhoc ipsum pro viribus laborare,exhortari, & solicitare quos possumus:& cū tempus aduenerit,non expensis,non personæ propriæ parciturum.

Ad eundem in persona eiusdem. Epistola CLXXVII.

NVNQVID petiui episcopatum à domino meo?Et si forte cathedram affectaui, sed non Treuerensem.Sciebam quippe domum exasperantem, populúmque duræ ceruicis. Oderam illos, quod semper in fæce discordiæ iacuissent, ecclesiæ resistentes. Pro qua si quos labores quandoque sustinui, non me piget: sed hunc inde fructum nec speraui, nec
volui.Laboraui sustinens,libens quidem,sed nō hac spe præ- F
mij. Duram prouinciam nactus sum, peccatis meis exigentibus.Inter cętera quibus angor,suffraganeos accepi iuuenes & nobiles. Adiutores esse deberent:& vtinam non aduersarentur. Sed supersedeo,per alium malo vt innotescat vobis mores eorū & studia,si nescitis.Dico tamē,ius,fas,honestas, religio,in nostris episcopatibus perierunt. Malum quod pro debito officij dissimulare non audeo, breuiter simplicitérq; intimaui:vt quod nō placet prouidētiæ vestræ per me corrigi,per me saltem vobis qui corrigere potestis innotescat, ne omnino vacuū videar portare nomen archiepiscopi. Et mihi melius quidem esset non ascendisse, quàm sic descendere cum rubore. Sed de me quæ cura?Bene quod dignus sum patiar,tāquam male operans. Sim certe opprobrio etiam meis, sua spe nimirum frustratis,quā de me vt sibi me præesse vellent,conceperant:dum cōperiant ecclesiæ suæ per me magis imminui dignitatē, cuius per me etiā antiqua damna restitui posse putauerant. Hæc omnia sustineo: & si non libenter, certe patienter:ne vnquā videar recalcitrare obedientiæ,pro qua etiam dare animā si necesse sit debere me fateor. Verum hoc solicitudinem vestram attendere velim,creationis iniuriam respicere ad creantē:& vires quas mihi subtrahitis, vobis minuitis:& contemptus meus & deiectio mea,redundat in vos. Multa habeo conqueri vobis de vobis,sed reseruo ea pandenda nuncio, quem noui ad hoc satis industrium & fi-

G delem. Significo etiam vobis sustinere nos periculum in falsis fratribus. Legati quippe schismaticorum intrant & exeũt ad quosdam de nostris liberius quàm solebant, & verba tyranni Siculi familiariter admittuntur.

Ad dominum papam Innocentium, pro Alberone Treuerensi archiepiscopo. Epistola CLXXVIII.

AMANTISSIMO patri & domino Innocentio summo pontifici, suus B. quod suus. Fideliter loquor, quia fideliter amo. Nec enim syncerus est amor, vbi dubietatis scrupulus, suspicionis fæcem retinet. Querimonia domini Treuerensis non est eius solius, sed communis multorum, eorúmque præcipue qui synceriori affectu vos diligunt. Vox vna omnium qui fideli apud nos cura populis præsunt, iustitiam in ecclesia deperire, annullari ecclesiæ claues, episcopalem omnino vilescere auctoritaté, dum nemo episcoporum in promptu habeat vlcisci iniurias dei, nulli liceat illicita quęuis ne in propria quidem parœcia castigare. Causam referũt in vos, curiámque Romanam. Recte gesta ab ipsis (vt aiũt) destruitis, iuste destructa statuitis. Quique flagitiosi & contentiosi de populo siue de clero aut etiã ex monasteriis pulsati currunt ad vos, redeuntes iactant & gestiunt se obtinuisse tutores, quos magis vltores sensisse debuerant. An non gladius Phinees promptissime atque iustissime eductus fuerat ad condemnandum incestuosum concubitum Drogonis

H & Milis? Sed cõfusus atque retusus abiit retrorsum, scuto nimirũ apostolicæ defensionis apposito. Proh pudor, quos cachinnos res ista mouit & mouet ecclesiæ inimicis, eisq; etiã ipsis quorum fortasse metu aut fauore à recto tramite abducti sumus. Amici confunduntur, fidelibus insultatur, episcopi vbique in opprobrium veniunt & contemptum, quorũ dum recta iudicia contemnuntur, vestrę quoque plurimum derogatur auctoritati. Ipsi sunt enim qui honorem vestrum zelãt, qui vestra pro pace & exultatione laborãt fideliter quidem, sed vereor ne inefficaciter. Quid vobis vires minuitis? quid robur vestrum deprimitis? Quousque retũditis arma fidelia militantia vobis, humiliatis cornua erecta vestræ virtutis & salutis? Plorans plorat desolationem suam apud Tullum ecclesia sancti Gengulfi, nec est qui consoletur eam. Quis enim se opponat brachio excelso, torrentis impetui, summæ arbitrio potestatis? Eãdem se sustinere beatus Paulus violentiam apud Virdunum conqueritur, archiepiscopo iam non valente eum defendere ab insania monachorum, quippe apostolicis sustentationibus amplius cõfortata, quasi non satis per se insanirent. Quid quæso nouę rationis tandem inuentum est, vt quod semel bonæ famæ & vitæ canonicis vestra fuerat prouida & necessaria dispensatione cõcessum, secundo confirmatũ, tertio (vt aiunt) roboratum: rursum veniat in ius, re-

I uocetur in discussionem? Siquidem & duo illa supra memorata, per vos nihilominus sancita, per vos & conuulsa dicuntur. Talibus hostiis non promeretur deus, heu non placatur ira, non conciliatur gratia, non prouocatur misericordia. Pro his atq; similibus necdum auertitur furor domini, sed adhuc brachium eius extentum, & virga illa apud Hieremiã vigilans super peccata nostra. Et quidem iratus est deus schismaticis: sed catholicis nequaquã propitius. Ecclesia quoq; Metensis graui (quod vobis bene cõpertum est) episcopi & clericorum cõtentione periclitatur. Super quo quid decernere vobis placuerit, vos scitis: sed pax nondum est, nec proxime futura speratur. Ego (vt quod super his meæ visum est paruitati, non taceam) & hoc & duo illa alia, Tullense dico ac Virdunense, terminanda negocia securius metropolitano atque conuenientius posse cõmitti putauerim, qui & omnia nouit, & in multis probatus, ecclesiæ testimonio fidelis inuẽtus est. Alioquin videte quid illis episcopatibus faciatis, Metensi scilicet atque Tullensi: quia, vt verum fatear, videntur esse absque episcopis. Et vtinã absque tyrãnis. Tales cum defensantur, sustentantur, honorantur, fouentur, mirãtur nimirum & scandalizantur multi, qui illa in moribus & vita eorum certissime sciunt, quæ magis essent nõ dico in episcopis, sed etiã in quibuslibet secularibus damnanda penitus & execranda. Quæ quidé & me scribere puduit, nec vos decuisset audire. Esto quod nemine accusante non possint deponi, nunquid tamen quos passim accusat fama, apostolicæ sedis essent fa- K
miliaritate speciali donãdi, vel amplius exaltandi? Quonam enim merito suæ vel sacerdotalis sanctitatis vel episcopalis honestatis obtinuit Metensis, vt & electio facta à canonicis, ad nutum eius vnà cum ecclesiæ libertate cassetur, & primicerius ad consilium eius cõtra illius ecclesiæ priuilegia eligatur? Quàm iustius honestiúsque, si vestræ placuisset discretioni, homo maiori dignus honore, debito proprióque nõ priuaretur? Treuerensem dico, quem & ab hoc & à cęteris diœcesis suæ terminandis negociis quasi suspectũ aut minus expertum non sine murmure multorum deum timentium exclusistis. Credite fideli vestro, quia prouinciæ illi, quantum comperi, omnino non expedit. Hęc scribens, pręsumptionis metuerem notam, si nescirem cui, & nescirem qui scribã. Sed noui ingenitam mansuetudinem vestram, noui & me notum vobis, & affectum quo hæc audeam apud vos, dulcissime atque amantissime pater. Iterum de Treuerensi vt sciatis qualiter nũcium eius suscipi oporteat, & verba quæ portat, dico vobis quod magnum locum tenet in regno illo, vobis & ecclesię dei homo fidelis, & cõstans, & nullatenus maleuolis & subuersoribus assensum præbens, à quibus non deest ei frequens & satis importuna tẽtatio, nec deerit insultatio, si quo minus à vobis eum exaudiri contigerit. Nũcium in fine cõmendare volui, sed satis eum suæ honestatis cõmendant merita, pręcipuéque amor specialis & fidelis deuotio qua ipsum L
vobis firmiter inhærere si non crederem, nequaquã per eum tamfamiliaria scriberem.

Ad eundem pro eodem. Epistola CLXXIX.

QVOMODO malitia vincit sapientiam? Nosti pie domine, nosti Treuerensem archiepiscopum? Scio quia nosti. Nosti & illum sancti Maximini non sanctum abbatem? Puto quia non nosti. Quis dignior honore illo priori? Sic nemo confusione dignior isto sequenti: & tamen iste honoratus est, ille opprobrio datus. Quid peccauit archiepiscopus? Prædam ecclesiæ suæ recuperauit, captiuam ecclesiam de manu laica liberauit. Nũquid pro bono redditur malum, & odium pro dilectione? Hic, quęso, hic euigilet oculus pietatis, & semotis paulisper occupationibus cõsideret quãtum subreptum sit ei: vt talis, qualem pudet dicere talem qualem tuipse nosti, faciat opprobrium vicinis suis, inimicis tuis. Piissime pater, affectus filialis loquitur. Hucusque condoluimus misero & miserabili archiepiscopo. Verum ex hoc iam si non fuerit emendatum, dolor cordis nostri & cõpassio ex intimis medullis, tota transibit ad illum per quem potuit emendari. Sunt & aliæ læsiones præfati viri, quas cum ei alleuiaueritis, vobis proculdubio laborabitis. Quicquid dulcissimi domini mei nomen decolorat, cor meum excoriat. M

Ad eundem pro eodem. Epistola CLXXX.

ITERVM supplicatio, iterum preces, & decies repetitæ non desinent. Non desistimus, quia non diffidimus. Bonam causam habemus, & æquum iudicem, qui non cunctabitur euacuare quod subreptum est, cum apparebit quod verum est, nec poterit inde ridere, qui voluit irridere: sed vt
scriptum est, Mẽtita est iniquitas sibi. Hoc solet habere pręcipuum apostolica sedes, vt non pigeat reuocare quod à se forte deprehenderit fraude elicitum, non veritate promeritum. Res plena æquitate, & laude digna, vt de mendacio nemo lucretur, præsertim apud sanctam & summam sedem. Hæc sciens puer vester, secure supplicat pro Treuerensi, & sic instat non quasi in incertum. Ego quippe, ego hominis illius noui merita, causam intentionem. Propter quod horum monachi eum volunt lapidare? Quia male meruit? Sed fideliter astitit, & multum seruiuit. Ob causæ iniustitiam? Sed iniustum nemo nisi iniustus causabitur. Quòd de manu laica vẽdicauit? Imò recuperauit sedi episcopali monasteriũ, tãquam clauam de manu Herculis extorquens in manu fortiori. Ob prauitatem intentionis? Sed pium est reformare religionẽ in monasterio, quod ille intendit. Adsit dominus cordi domini mei, ne iterum possit ei subripi à monachis, nõ tam (vt simulant) appetentibus libertatem, quàm fugitantibus disciplinam.

Psal. 26. d

Ad

A *Ad Haimericum cancellarium. Epistola CLXXXI.*

SI VERBIS cõtendere velim ad beneficia quib⁹ me obruitis: idem erit ac si imperitus sagittis, festucis dimicem: nisi quòd hoc iocus videtur, illud dolus. Facta factis compensari oportet. Verum id quidem multum est ad me. Nam vnde sufficerem pauper & modicus? Sed rebus pauper & viribus, non voluntate. Æquabo ergo beneficia votis, quæ factis non possum. Desideriis diues sum, affectibus abundo. Et certe verus beneficus, amplius non requirit: Nam quomodo beneficus, qui non & beneuolus sit? Porro beneuolus nil sibi charius ipsa æstimat beneuolentia: qua & beneuolus nominatur, & beneficus est. Denique beneuolentia fructus est beneficij, nisi quis forte beneficiũ putet quod in spe seuerit, aut timore dimiserit. Sed quis non videat hoc relictum, illud vẽditum, neutrum datum? Oportet autẽ beneficium vt vere sit, esse gratuitum. Danti itaq; rependi quicquã gratius ab accipiente nõ potest, quàm si gratum habuerit quod gratis accepit. Et hæc beneuolentia creatur de beneuolentia dantis in animo accipientis, beneficio quidem interueniente. Hac me fateor locupletem: hãc de corde pleno dignam profecto offero remuneratione meo benefactori: hãc deuotus immolo sacrificiũ laudis factori omniũ pro salute mei benefactoris.

B *Ad Henricum Senonensem archiepiscopum. Epistola CLXXXII.*

PRO multis visus sum multotiens scribere fateor propter vos: & statueram non facere ob vestram odibilem duritiam, sed charitas præualebit. Volo vobis amicos vestros retinere, & non dignamini: volo reconciliare inimicos, & non patimini. Non vultis habere pacem: manibus ac pedibus accersitis vestram conturbationem: sed confusionem, sed depositionẽ. Multiplicatis vobis accusatores: defensores subtrahitis. Excitatis in vos olim sopita discrimina, prouocatis aduersarios, patronos offenditis. Vbique apud vos pro ratione voluntas, totum pro imperio, nihil ex timore dei. Qui de vobis non rident inimici, non conqueruntur amici? Quomodo deuestitis hominem, non dico iudicio non conuictum, sed nec verbo conuentum? Quantos hoc verbum scandalizabit? quot ora ad subsannãdum, quot corda ad succendendum mouebit? Itáne putatis periisse iustitiam de toto orbe, sicut de vestro corde: vt homo sic ablatum perdat archidiaconatũ? Sed vos forsitan plus amatis reddere, & perdere, quàm gratiam de beneficio retinere. Nolite quæso, nolite facere hanc rem: quam qui audierint omnes mirabuntur, nemo laudabit. Hæc vobis mordacius audaciúsque quàm velletis audire scripsi: sed non ad insipientiam vobis, si velletis corrigere.

C *Ad Conradum regem Romanorum. Epistola CLXXXIII.*

SCRIPTA vestra & salutationes tam deuotus suscipio, quàm modicus sum ad illa. Modicus dixerim dignitate: sed non deuotione. Querimoniæ regis nostræ sunt, & maxime illa quam dignanter exprimitis de inuasione imperij. Regis dedecus, regni diminutionem nunquam volui: volentes odit anima mea. Legi quippe: Omnis anima potestatibus *Rom.13.a* sublimioribus subdita sit. Et qui potestati resistit, dei ordinationi resistit. *Ibidem.* Quã tamen sententiam cupio vos, & omnimodis moneo custodire, in exhibenda reuerẽtia summę & apostolicæ sedi, & beati Petri vicario, sicut ipsam vobis vultis ab vniuerso seruari imperio. Sunt quæ non putaui scribenda, præsens ea fortassis opportunius intimarem.

Ad dominum papam Innocentium. Epistola CLXXXIIII.

FRATREM Andream lætum incolumémque suscepimus, & læta nunciantem de vestra incolumitate & gloria, de pace & prosperitate ecclesiæ, de curiæ statu florente & valente: postremo de gratia & beneuolentia quæ nobis apud vos perseuerat. Bene sua misericordia deus dignatus est facere nobiscum: facti sumus lætantes. Verum quod vobis de mittendis ad vos fratribus placet, difficile adimplebitur, prę sertim cum nõ sit copia personarum quæ esse solebat. Siquidem præter illos qui bini aut trini ad diuersa destinati sunt D loca, tria ex eis noua monasteria ex quo à vobis discessimus, integre ordinata sunt: & adhuc restant alia proxime ordinanda. Curamus tamen vndecunque euocare, quos vobis mittamus: cupientes per omnia vestris obedire mandatis.

Ad Eustachium occupatorem Valentinæ sedis. Epistola CLXXXV.

VIRO illustri Eustachio frater Bernardus salutem, tibi vir illustrissime etsi non scribo, opto tamen. Optare quis prohibet? Affectui nec leges imperant, nec principes dominantur. Liber est, & maxime si spiritu ducitur: quia vbi spiritus domini, ibi libertas. *2.Cor.3.d* Inde est sane ausus iste meus de præsenti quo ad tuam magnitudinem præsumo scribere tanquam aliquis magnus, fateor nec iussus à te, nec rogatus, nec inuitatus. Sed quid si charitas iubet? Alius aliter fortassis accipiat: ego virum nobilem, quod in me est, in vera charitate decreui his literis suæ ipsius commonere salutis, excitare à somno, reuocare ad cor, prouocare ad gratiã. Quis scit si conuertatur & ignoscat deus, & relinquat post se benedictionẽ? *Ioel.2.d* Imò quis nescit quas & quantas iam diuitias suæ bonitatis & longanimitatis thesaurizauit super eum misericors & miserator dominus? Denique miseretur, parcit, expectat, dissimulátque vsque adhuc, factus sicut homo non audiens, & nõ habens in ore suo redargutiones, *Psal.37.c* tardãs ferire, paratus ignoscere. E Sed tu domine vsquequo? Tu, inquam, ô bone vir, quousque dissimulas? quousque contemnis? Durum tibi est contra stimulum calcitrare. *Acto.9.a* An ignoras quia benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? *Rom.2.a* Quãdiu autem tu secundum duritiam tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ? An non secundũ duritiam quidem, sed secundum verecundiam? Quid refert secundum quid pereas? O verecundia expers rationis, inimica salutis, totius ignara honoris & honestatis. Hæc plane illa, quam sapiens loquitur, confusio adducens peccatum. *Eccl.4.c* Itáne verecũdum est homini vinci à deo, & probro ducitur humiliari sub potẽti manu altissimi? Non ita rex ille gloriosus Dauid. Tibi soli peccaui, inquit, & malum corã te feci, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cũ iudicaris. *Psal. 50.a* Summũ victorię genus, diuinæ cedere maiestati: & auctoritati matris ecclesiæ nõ reluctari, summus honor & gloria. O peruersitas. Non pudet inquinari, & ablui pudet? Est pudor (iuxta Sapientẽ) adducens gloriam, *Eccle.4.c* si videlicet peccare pudeat. Si non pudeat vel peccasse: & ita vel sera gloria non carebis: reducente nimirum pudore quam culpa fugauerat. Secundum tenent beatitudinis locum, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. *Psal.31.a* Honorabile tegumentum de quo legitur: Cõfessio & pulchritudo in conspectu eius. *Psal.95.b* Quis mihi tribuat videre te in vestitu deaurato: vt dicamus & tibi: Confessionem & decorẽ induisti, amictus lu F mine sicut vestimẽto? *Psal.103.a* Reuertere Sunamitis, reuertere vt intueamur te. *Canti.6.d* Consurge consurge, induere fortitudine, induere vestimento salutis. *Esa.52.a* Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. *Ephes.5.c* A mortuo tanquã qui non est, perit confessio. *Eccl.17.c* Vsquequo obliuisceris te in finem? vsquequo dormis in morte, decus nobilium, fidelium fletus? Quandiu cõtra morem tuum pertinax, contra honorem tuum sequestris, contra salutẽ tuam rebellis? Quid illos egregios mores actúsq; tuos tã dissimili pergis exitu cõsummare? Quomodo ætas ista quam in misericordia vberi requiescere oportebat, omniũ præteritorũ luit pœnas dierũ tuorũ, nec diluit culpas? Cur, proh dolor, sola venerãda canicies solita veneratione fraudatur, sola sine honore marcescit, quã vel maxime decuit honorari? Miserere animæ tuæ placẽs deo. *Eccl.30.d* Etenim qui hominibus placent, cõfusi sunt, quoniã deus spreuit eos. *Psal.52.b* Breues dies hominis sunt: seni mors in ianuis est. *Iob 14.a* Modicũ habes prorsus modicũ tẽpus, cum his qui dicũt tibi, euge, euge. Sit etiã pro modico tibi iudicari ab ipsis, aut ab humano die: qui angelico examini iamiámque es pręsentãdus: qui ad tribunal terrificum Christi ipso iam defectu naturæ miserandus vrgeris. Illi te oportet præparare iudicio, illi seculo cõformare, illius curiæ affectare fauorẽ, formidare repulsam. Quid illorũ sententia conturbaris, quorum nec laude probatus, nec vituperatione reprobus inueniris? Deniq; vani filij hominũ, men- *Psal. 61.c*

G daces filij hominum in stateris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum. Propterea qui te beatificant, in errorem inducunt, dantes verba, munera reportantes. Vana hęc, atque illa, sed verba amplius. Et decipitis de vanitate in idipsum: sed tu magis deciperis, illi minus. Das quippe quod vtcunq; pluris est: & das ingratis, das immeritis. Siquidē tua, nō te diligunt. Imò certe nec te, nec tua: sed quę sua sunt quærūt. Tua quoad poterunt venabuntur adulationibus vanis & falsis. Molliti sunt sermones eorum super oleum: & ipsi sunt iacula. Et ideo dicebat Dauid: Oleum autem peccatoris nō impinguet caput meum. Ab his laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Ab his ergo cauere non ego, sed sapiēs doceat. Fili, ait, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Attende potius illi qui iudicat in æquitate pro mansuetis terræ: quos tua non pastoralis diligentia pascit, sed secularis premit potentia, quam nō haberes super eos vllā, nisi data esset tibi desuper. Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Attende autem. Iudicium graue his qui præsunt, & potentes potenter tormenta patientur. Hoc si paues, caues: si negligis, incidis: & horrendū est incidere in manus dei viuentis. Auertat hoc vnus & verus deus: qui non vult mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Plura adhuc loqui fert animus, sed nō fert forte auditus. Nec placent aspera, quamuis recta & salubria, quia sunt amara, & non sapiunt. H Ponam itaque digitum super os meum, donec sciam ista qualiter acceptentur. Placebo autem si potero, non stylo neque lingua, sed opere & veritate.

Esa. 3. b Psal. 54. b Psal. 140. b Psal. 9. d Prouer. 1. b Ioan. 19. b Sapiē. 6. a Hebr. 10. f Ezec. 18. g

Ad Simonem filium castellani Cameracensis.
Epistola CLXXXVI.

COGNOSCENS dilectissime, nunciante abbate Radulfo de Valcellis, desiderare te nostri præsentiam atque colloquium, delectatus sum admodum tanta tui erga me deuotione: nec certe ingratus beneuolentiæ. Noueris & meæ esse voluntatis, tuo satisfacere desiderio: sed corporali molestia impediri tam ab huius voluntatis effectu, quàm & ab aliis plurimis plurimúmque necessariis negociis. Sed licet absens corpore, sum tamen præsens spiritu: donec quandoque fiam, deo volente, & corpore & spiritu: si tamen non ore tantum & lingua, sed opere diligamus & veritate. Igitur in exhibitione operis liquebit veritas dilectionis. Hoc est itaque quod rogo: vt quod de meo apud te est, fratres dico Valcellenses & eorum ecclesiam mei gratia diligas, foueas, & manuteneas vbi necesse fuerit, vt in hoc & tuæ liberalitatis insigne præbeas documentum, & eius quam mihi promittis charitatis clarescat indicium. Quam nunc charitatem in eo vel primum cupio experiri, si Ligecurtē quam mihi pater tuus præsenti contulit ad opus illius monasterij, tu I quoque concesseris, & donum patris tui non feceris irritum. Nos quoque quod nostrum est, de præteritis gratias agētes, & in reliquum similia sperātes, pro te tuísque illi preces fundimus, qui voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum exaudit. Oramus te & vxorem tuam & omnes qui ad vos pertinent, bene valere.

Psa. 144. d

Ad episcopos Senonas conuocandos contra Petrum Abailardum. Epistola CLXXXVII.

EXIIT sermo inter multos, & credim⁹ ad vos peruenisse: quomodo videlicet apud Senonas in octauis Pentecostes vocamur & prouocamur ad litem pro defensione fidei: cum seruum dei non oporteat litigare, sed magis patientem esse ad omnes. Si mea propria causa esset, posset non immerito fortassis puer sanctitatis vestræ in vestro patrocinio gloriari. Nunc autem quia & vestra est, imò plus vestra, fidentius moneo, & obnixius rogo, vt amicos vos in necessitate probetis. Amicos dixerim non nostros, sed Christi, cuius sponsa clamat ad vos in sylua hæresum, & in segete errorū, quibus sub tutela & custodia vestra pullulantibus, pene iam suffocatur. Amicus sponsi non deseret eam in opportunitatibus in tribulatione. Nec miremini quod ita de subito & in arcto temporis vos inuitamus: quoniam hoc quoque aduersa pars in sua versutia & calliditate prouidit, vt improuidos inuaderet, & congredi cogeret immunitos.

2. Tim. 2. d

Ad episcopos & cardinales curiæ, de eodem.
Epistola CLXXXVIII. K

DOMINIS & patribus reuerēdis, episcopis & cardinalibus qui sunt de curia, puer sanctitatis eorum. Nulli dubium quin ad vos specialiter spectet tollere scandala de regno dei, surgentes succidere spinas, sedare querelas. Sic enim præcepit Moyses cum montem subiit: Habetis (inquiens) Aaron & Hur vobiscum: si quid natum fuerit quæstionis, referetis ad ipsos. Illum loquor Moysen, qui venit per aquam, & non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et ideo plusquam Moyses, quia & in sanguine venit. Et quoniam pro Hur & Aaron stat zelus & auctoritas Romanæ ecclesiæ super populum dei, ad ipsam merito referimus non quæstiones sed læsiones fidei, & iniurias Christi, patrum probra atque contemptus, præsentium scandala, pericula posterorum. Irridetur simplicium fides, euiscerantur arcana dei, quæstiones de altissimis rebus temerarie ventilantur, insultatur patribus quod eas magis sopiēdas quàm soluendas cēsuerint. Inde fit quòd agnus Paschalis contra dei statutum, aut aqua coquitur, aut crudus discerpitur, more & ore bestiali. Quod residuum est, non igne comburitur, sed conculcatur: ita omnia vsurpat sibi humanum ingenium, fidei nil reseruans. Tentat altiora se, fortiora scrutatur, irruit in diuina, sancta temerat magis quàm reserat, clausa & signata nō aperit, sed diripit, & quicquid sibi nō inuenit peruium, id putat nihilum, credere dedignatur. L Legite si placet librum Petri Abailardi quē dicit theologiæ, ad manum est enim: cum, sicut gloriatur, à pluribus lectitetur in curia, & videte qualia ibi de sancta trinitate dicantur, de genitura filij, de processione spiritus sancti, & alia innumera catholicis auribus & mētibus dissueta. Legite & alium quē dicunt sentētiarum eius, necnō & illum qui inscribitur: Scito teipsum: & animaduertite quātæ & ibi syluescāt segetes sacrilegiorum atq; errorum, quid sentiat de anima Christi, de persona Christi, de descēsu Christi ad inferos, de sacramento altaris, de potestate ligandi atque soluendi, de originali peccato, de concupiscentia, de peccato delectationis, de peccato infirmitatis, de peccato ignorantiæ, de opere peccati, de voluntate peccādi. Et siquidem iudicatis me iuste moueri, mouemini & vos: ac ne frustra moueamini, agite pro loco quem tenetis, pro dignitate qua polletis, pro potestate quam accepistis, quomodo qui ascendit vsque ad cœlos, descendat vsque ad inferos: & opera tenebrarum ausa prodire in lucem, arguantur à luce in lucem, vt dum qui publice peccat, publice arguetur, comprimant sese etiam alij ponentes tenebras lucem, disputantes in triuiis de diuinis, qui loquuntur mala in cordibus suis, & in codicibus suis scribunt: & sic obstruatur os loquentium iniqua.

Exod. 24. d

Ad dominum papam Innocentium de eodem.
Epistola CLXXXIX. M

AMANTISSIMO patri & domino Innocentio dei gratia summo pontifici Bernardus Claræuallis vocatus abbas, modicum id quod est. Necesse est vt veniant scandala. Necesse, sed non suaue. Et ideo dicit propheta: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Et apostolus cupit dissolui, & cum Christo quiescere. Et alius quidam sanctorum: Sufficit mihi domine, ait: tolle animam meam, neque enim melior sum quàm patres mei. Est & mihi nunc aliquid commune cum sanctis, in voluntate duntaxat, non in merito. Nam vellem & ipse modo de medio fieri, victus, fateor, à pusillanimitate spiritus & tempestate. Vereor autem ne non sicut pariter affectus, ita pariter & paratus inueniar. Tædet viuere, & an mori expediat, nescio: & ideo forte etiam in votis distem à sanctis, quod ipsi prouocentur desiderio meliorum: cum ego scandalis & ærumnis compellar exire. Denique ait: Dissolui & cum Christo esse, multo melius. Ergo & in sancto appetitus, & in me præualet sensus: & in hac miserrima vita nec ille habere quod appetit bonum, nec ego quod molestum patior nō habere valemus. Et ob hoc exire quidem ambo pari cupimus voluntate, sed non pari intentione. Stulte mihi dudum requiem promittebam, si quidem leonina rabies quieuisset, & pax ecclesiæ redderetur,

Psal. 54. b Philip. 1. c

A deretur. Nam ecce illa quieuit, sed nõ ego. Nesciebã me esse in valle lachrymarum, aut oblitus fuerã me habitare in terra obliuionis. Non attendebã terrã in qua habito, spinas & tribulos germinare mihi, succisis succedere nouas, & rursum illis alias sine fine, sine intermissione succrescere. Audierã hęc, sed melius vt nunc experior, ipsa vexatio dat intellectum auditui. Innouatus est dolor, nõ exterminatus, lachrymæ inundauerunt quia inualuerunt mala, & expertis pruinã, irruit super eos nix. Ante faciẽ frigoris huius quis sustinebit? Hoc frigore refrigescit charitas, vt abundet iniquitas. Leonem euasimus, sed incidimus in draconem, qui nõ minus forsan noceat sedens in insidiis, quàm ille rugiens de excelso. Quanquã nõ iam in insidiis, cuius virulenta folia vtinam adhuc laterent in scriniis, & non in triuiis legerentur. Volant libri: & qui oderant lucem quoniam mali sunt, impegerunt in lucem, putãtes lucẽ tenebras. Vrbibus & castellis ingeruntur pro luce tenebræ, pro melle vel potius in melle venenum passim omnib⁹ propinatur. Transierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum. Nouum cuditur populis & gentibus euãgelium, noua proponitur fides, fundamentum aliud ponitur præter id quod positum est. De virtutibus & vitiis nõ moraliter, de sacramẽtis ecclesiæ nõ fideliter, de arcano sanctæ trinitatis nõ simpliciter nec sobrie disputatur: sed cuncta nobis in peruersum, cũcta præter solitum & præterquã accepimus
B ministrãtur. Procedit Golias procero corpore nobili illo suo bellico apparatu circummunitus, antecedente quoq; eius armigero Arnaldo de Brixia. Squama squamæ coniungitur, & nec spiraculum incedit per eas. Siquidẽ sibilauit apis quæ erat in Francia, api de Italia: & venerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Intenderunt arcum, parauerũt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. In victu autem & habitu habentes formã pietatis, sed virtutem eius abnegantes, eo decipiunt plurimos, quo transfigurãt se in angelos lucis, cum sint satanæ. Stans ergo Golias vnà cum armigero suo inter vtrasque acies, clamat aduersus phalangas Israël, exprobratq; agminibus sanctorũ, eo nimirum audacius, quo sentit Dauid non adesse. Denique in suggillationem doctorum ecclesiæ, magnis effert laudibus philosophos, adinuentiones illorum & suas nouitates catholicorũ patrum doctrinæ præfert & fidei. Et cum omnes fugiant à facie eius, ne omniũ minimũ expetit ad singulare certamen. Denique scripsit mihi solicitãte quidem ipso archiepiscopus Senonẽsis diem statuens congressionis, quo ille in præsentia eius & coepiscoporum suorũ deberet, si posset, statuere praua dogmata sua, cõtra quæ ego ausus mutire fuissem. Abnui, tum quia puer sum, & ille vir bellator ab adolescentia: tum quia iudicarem indignum rationem fidei humanis committi ratiunculis agitandam, quam tam certa ac stabili veritate cõ-
C stet esse subnixam. Dicebam sufficere scripta eius ad accusandum eum, nec mea referre, sed episcoporũ, quorum esset ministerij de dogmatibus iudicare. Ille nihilominus imò eo amplius leuauit vocem, vocauit multos, congregauit cõplices. Quæ de me ad discipulos suos scripserit, dicere nõ curo. Disseminauit vbique se mihi die statuto apud Senonas responsurum. Exiit sermo ad omnes, & non potuit me latere. Dissimulaui primum, nec enim satis tumore populari mouebar. Cedens tamen (licet vix, ita vt flerẽ) consilio amicorum, qui vidẽtes quomodo se quasi ad spectaculum omnes pararent, timebant ne de nostra absentia & scandalum populo, & cornua crescerent aduersario: & quia error magis confirmaretur cum non esset, qui responderet aut contradiceret: occurri ad locum & diẽ, imparatus quidem & immunitus, nisi quod illud mente voluebam: Nolite præmeditari qualiter respõdeatis, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Et illud: *Matt. 10. b* *Psal. 117. a*
Dominus mihi adiutor, nõ timebo quid faciat mihi homo. Conuenerant autem præter episcopos & abbates plurimi viri religiosi, & de ciuitatibus magistri scholarum, & clerici literati multi, & rex præsens erat. Itaque in præsentia omniũ aduersario stante ex aduerso producta sunt quędam capitula de libris eius excerpta. Quæ cum cœpissent legi, nolẽs audire exiuit, appellans ab electis iudicibus, quod nõ putamus licere. Porro capitula iudicio omnium examinata, inuenta sunt fidei aduersãtia, cõtraria veritati. Hæc pro me, ne leuitate aut certe temeritate vsus in tãto negocio putarer. Verũ tu ô successor Petri iudicabis an debeat habere refugium sedem Petri, qui Petri fidem impugnat. Tu, inquã, amice spõsi prouidebis quomodo liberes sponsam à labiis iniquis & lingua dolosa. Sed, vt paulo audacius loquar cum domino meo, attende etiam tibi ipsi amantissime pater, & gratiæ dei quæ in te est. Nõnne cum esses paruulus in oculis tuis, ipse te constituit super gentes & regna. Ad quid? nisi vt euellas & destruas & ædifices & plantes? Qui ergo tulit te de domo patris tui, & vnxit te vnctione misericordiæ suæ, attende quæso extunc & deinceps quanta fecit animæ tuæ, quanta per te ecclesiæ suæ, quanta in agro dominico, cœlo & terra testibus, tam potenter quã salubriter euulsa sunt & destructa, quãta rursum bene ędificata, plantata, propagata. Suscitauit deus furorẽ schismaticorũ in tuo tẽpore, vt tuo opere cõtererẽtur. Vidi stultũ firma radice, & statim maledictũ est pulchritudini eius. Vidi, inquam, vidi impium superexaltatum & eleuatũ sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat. Oportet autẽ, ait, hæreses & schismata esse, vt qui probati sunt, manifesti fiãt. Et in schismate quidẽ iam (vt dictum est) dominus probauit te, & cognouit te. Sed ne quid desit coronæ tuæ, en hæreses surrexerunt. Itaq; ad cõsummationem virtutũ, & ne quid minus fecisse inueniamini à magnis episcopis antecessoribus vestris, capite nobis pater amãtissime vulpes quæ demoliũtur vineã domini, donec paruulæ sunt, ne si crescant & multiplicẽtur, quicquid taliũ per vos nõ fuerit exterminatũ, à posteris despe retur. Quãquã non iam paruulæ nec pauculæ, sed certe grandiusculæ & multæ sint, nec nisi in manu forti vel à vobis exterminabuntur. Iacinctus multa mala ostendit nobis, nec enim quæ voluit, fecit. Sed visus est mihi patienter ferendus de me, qui nec personæ vestræ nec curiæ in curia illa pepercit, quod melius Nicolaus iste meus, imò & vester, viua referet voce. D *1. Cor. 11. d* E

Ad eundem, contra quædam capitula illarum hæresum.
Epistola CXC.

AMANTISSIMO patri & domino Innocentio summo pontifici, frater B. Clarẹuallis vocatus abbas, modicum id quod est. Oportet ad vestrum referri apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum nãque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi non possit fides sentire defectum. Hæc quippe huius pręrogatiua sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua? Ergo quod sequitur, à Petri successore exigitur: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Id quidem modo necessarium. Tẽpus est vt vestrum agnoscatis pater amantissime principatum, probetis zelum, ministeriũ honoretis. In eo plane Petri impletis vicem, cuius tenetis & sedem, si vestra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis, si vestra auctoritate cõteritis fidei corruptores. Habemus in Francia nouũ de veteri magistro theologum, qui ab ineunte ætate sua in arte dialectica lusit, & nunc in scripturis sanctis insanit. Olim dãnata & sopita dogmata, tã sua videlicet quàm aliena suscitare conatur, insuper & noua addit. Quidum omnium quæ sunt in cœlo sursum, & quæ in terra deorsum, nihil præter solum nescio quid nescire dignatur, ponit in cœlum os suum, & scrutatur alta dei, rediẽnsq; ad nos refert verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Et dum paratus est de omnibus reddere rationẽ, etiã quæ sunt supra rationẽ & cõtra rationẽ præsumit, & cõtra fidẽ. Quid enim magis cõtra rationẽ, quàm ratione rationem conari transcẽdere? Et quid magis cõtra fidẽ, quàm credere nolle quicquid nõ possit ratione attingere? Deniq; exponere volens illud sapiẽtis: Qui credit cito, leuis est corde: cito credere est, inquit, adhibere fidẽ ante rationẽ: cum hoc Salomon non de fide in deum, sed de mutua inter nos dixerit credulitate. Nã illã quæ in deum est fidẽ, beatus papa Gregorius negat plane habere meritum si ei humana ratio præbeat experimentum. Laudat autẽ apostolos, quod ad vnius iussionis vocẽ secuti sunt redemptorem. Scit nimirum pro laude dictum: In auditu auris obediuit mihi: increpatos è regione discipulos quòd tardius credidissent. Deniq; laudatur Maria, quod rationẽ fidẽ præuenit: & punitur Zacharias, quod fidem ratione tentauit. Et *Lucæ 22. d* *Ibidem.* F *Eccl. 19. a* *Psal. 17. g*

G rursum Abraham cõmendatur, qui contra spem in spem credidit. At contrà theologus noster: quid, inquit, ad doctrinam loqui proficit, si quod docere volumus, exponi nõ potest vt intelligatur? Et sic promittens intellectũ auditoribus suis in his etiã quæ sublimiora & sacratiora profundo illo sinu sacræ fidei continentur, ponit in trinitate gradus, in maiestate modos, numeros in æternitate. Cõstituit deniq; deum patrẽ plenam esse potentiã, filium quandam potentiã, spiritum sanctum nullam potẽtiam. Atque hoc esse filium ad patrẽ, quod quandam potentiam ad potentiam, quod speciem ad genus, quod materiatum ad materiã, quod hominẽ ad animal, quod æreum sigillũ ad æs. Nónne plus quàm Arrius hic? Quis hęc ferat? Quis nõ claudat aures ad voces sacrilegas? Quis nõ horreat prophanas nouitates & vocum & sensuum? Dicit etiam spiritum sanctum procedere quidem ex patre & filio, sed minime de patris esse filiíve substãtia. Vnde ergo? ante forte ex nihilo, sicut & vniuersa quæ facta sunt? Nã & ipsa ex deo esse

Rom.11.d non diffitetur apostolus, nec veretur dicere: Ex quo omnia. Quid igitur? Dicemus ex patre & filio spiritum sanctum nõ alio prorsus procedere modo, quàm omnia, id est non esse essentialiter, sed creabiliter, ac perinde creatũ sicut & omnia? Aut nunquid tertium inueniet sibi modum, quo eum ex patre filióq; producat, homo qui noua semper inquirit, & quæ non inuenit fingit, affirmans ea quę non sunt, tanquã ea quæ

H sunt? At si esset, inquit, de substantia patris, profecto genitus esset, & duos pater filios haberet. Quasi verò omne quod de substãtia aliqua est, continuo ipsum à quo est habeat genitorem. Nũ verò pediculi aut lentes aut phlegmata, vel filij carnis sunt, vel nõ sunt de substãtia carnis? Aut vermes de ligno putrido prodeuntes, aliũde quàm de ligni substãtia sunt, qui tamen filij ligni nõ sunt? Sed & tineæ de substantia pannorũ substantiam habent, generationem non habent. Et multa in hũc modum. Miror autem hominem acutum & sciolum, vt quidem sibiipse videtur, quomodo cum spiritum sanctum fateatur patri & filio consubstantialem, neget tamen ex patris filiiq; prodire substãtia, nisi forte illos ex ipsius procedere velit. Quod quidem inauditum est, & nefandum. Si autem nec is de illorum nec illi de huius substantia sunt, vbi quęso consubstãtialitas? Aut ergo fateatur cum ecclesia spiritũ sanctum de substantia illorum esse à quibus non negat procedere, aut certe cum Arrio consubstantialitatem deneget, & prædicet aperte creationem. Deinde si filius de substãtia patris est, spiritus sanctus non est: differant necesse est à se inuicem, nõ solum quia spiritus sanctus genitus non est, quod filius est: sed etiã quod filius de substantia patris est, quod spiritus sanctus non est. Quam quidem posteriorem differẽtiam fides catholica hucusq; nesciuit. Si eam admittimus, vbi trinitas, vbi vnitas? Siquidem spiritu sancto filióque noua à se differentia-

I rum numerositate distãtibus, vnitas dissipatur, præsertim cũ substantialem esse pateat differentiam quam iste conatur inducere. Porro autem spiritu sancto à patris filiíque substãtia recedente, nõ trinitas remanet, sed dualitas. Neque enim dignum est in trinitate admitti personã quæ nil habeat in substantia commune cum reliquis. Desinat ergo spiritus sancti processionem à patris filiíque substantia separare, ne duplici impietate numerum & trinitati minuat, & tribuat vnitati: quod vtrunque fides abnuit Christiana. Et ne de re tanta solis videar humanis inniti rationibus, legat epistolã Hieronymi ad Auitum: & certe videbit inter cæteras quas redarguit Origenis blasphemias, etiã hoc eum detestantem quod dixerit spiritum sanctũ de substantia patris nõ esse. Beatus Athanasius in libro de vnita trinitate ita loquitur: Solũ deum vbi memoratus sum, non solam personã patris indicaui, quia filium & spiritum sanctum de hac ipsa sola substãtia patris esse non abnegaui. Hoc Athanasius. Videt sanctitas vestra quomodo isto non disputante, sed dementante, & trinitas nõ cohæret, & vnitas pẽdet, nec istud sanè absq; iniuria maiestatis. Quicquid nãque illud est quod deus sit, id sine dubio est quo nõ possit aliquid maius cogitari. Si ergo in hac vnica & summa maiestate iuxta considerationem personarum vel parum aliquid claudicare recipimus, dum quod vni plus datur, alteri minuitur, minus profecto est totum ab eo quo nihil maius valeat cogitari. Maius enim sine dubio est quod totum maximum est, quàm quod ex parte. Ille verò digne pro sua pos- K sibilitate diuinã ęstimat magnificentiam, qui nil in ea cogitat dispar, vbi est totum summum: nil distans, vbi totũ est vnum: nil hiãs, vbi totum est integrum: nil denique imperfectũ vel egens, vbi totum est totum. Totũ nempe est pater, quod pater & filius & spiritus sanctus. Totum filius, quod ipse & pater & spiritus sanctus. Totũ spiritus sanctus, quod & ipse & pater & filius. Et totum, vnum est totum, nec superabundans in tribus, nec imminutum in singulis. Nec enim verum summúmque bonum quod sunt, inter se particulariter diuidunt, quoniã nec participialiter id possident, sed hoc ipsum essentialiter sunt. Nam quod alter ex altero, vel alter ad alterũ veracissime dicitur, personarum sane designatio est, non vnitatis diuisio. Licet nanque in hac ineffabili & incõprehensibili deitatis essentia, alter & alter, id quidem requirentibus proprietatibus personarum, sobrie catholicéque dicatur: non tamen ibi est alterum: & alterũ, sed simplex vnum: vt nec præiudicium faciat vnitati trinitatis cõfessio, nec proprietatum sit exclusio, vera assertio vnitatis. Tam longe proinde fiat à sensibus nostris, quàm est & à regula veritatis execranda illa de genere & specie nõ similitudo, sed dissimilitudo, & nihilominus illa de ære ęreóq; sigillo: quoniã cum genus quidem & species, quod ad se inuicẽ sunt, alterũ superius, altera inferior sit: deus autem vnus sit: nunquã bene profecto cõueniet tãti æqualitati & tãtæ disparilitati. Et rursum de ære & quo- L dam ære quod est æreũ sigillum, quoniã quod inde in eandem vsurpatur similitudinis rationem, simile est huic, idẽ iudicium. Cum enim species (vt dixi) minor sit & inferior genere, absit vt hãc in patre & filio diuersitatẽ cogitemus. Absit vt huic acquiescamus dicẽti, hoc esse filiũ ad patrem, quod speciẽ ad genus, quod hominẽ ad animal, quod æreum sigillũ ad æs, quod aliquam potentiã ad potentiã. Sunt quippe cuncta hæc mutua suæ cõnexione naturæ, ad seinuicem superiora & inferiora: & ob hoc nulla prorsus admittẽda similitudo ex his ad illud, vbi nihil est inæquale, nihil dissimile. Videtis de quanta vel imperitia vel impietate descẽdat harum adinuentio similitudinum? Adhuc aduertite clarius quid sentiat, doceat, scribat. Dicit proprie & specialiter ad patrem potentiam, ad filium sapientiã pertinere, quod quidẽ falsum. Nam & pater sapientia, & filius potẽtia verissime sunt, sanissiméque dicuntur: & quod est cõmune amborũ, non erit propriũ singulorum. Alia illa sunt profecto vocabula, quæ non ad seipsos dicuntur, sed ad alterutrum: & ideo est cuique suum, & non cõmune cum altero. Nam qui pater est, filius non est: & qui filius est, pater non est: quoniã non quod ad se, sed quod ad filium pater est, patris nomine designatur: & itẽ nomine filij non quod ad se filius, sed quod est ad patrem, exprimitur. Nõ sic potentia, non sic sapientia, neque alia multa: quæ ad se dicuntur & pater & filius, nõ singulariter alter respectu M alterius. Nõ, inquit, sed ad proprietatẽ personæ patris propriè vel specialiter inuenimus omnipotẽtiam attinere, quòd non solum cum cęteris duabus personis ęquè omnia efficere potest: verumetiam ipse solus à se, nõ ab alio, existere habet: & sicut habet ex se existere, ita etiã ex se habet posse. O alterum Aristotelem. An nõ eadem ratione, si hoc ratio esset, & sapientia & benignitas proprie pertineret ad patrem, cum & sapere & benignũ esse ęquè à se pater & non ab alio habeat, quẽadmodũ & esse & posse? Quod si nõ abnuit (nec enim de ratione potest) quid quęso facturus est de illa nobili sua partitione, in qua vt patri potentiam, sic filio sapientiam, sic spiritui sancto benignitatẽ proprie ac specialiter assignauit? Nõ enim vna & eadẽ res proprie poterit cõuenire duobus, hoc est vt cuique propria sit. Eligat quod vult: aut det sapientiam filio & tollat eã patri: aut patri tribuat, & auferat filio: & rursum benignitatem aut spiritui sancto sine patre, aut patri sine spiritu sancto assignet: aut certe desinat nomina cõmunia propria facere, & patri quoniã à seipso habet potentiam, nõ ideo tamẽ audeat concedere propriã, ne & benignitatem simul & sapientiam, quas à se nihilominus habet, identidem proprias ipsi sua ratione assignare cogatur. Sed expectemus adhuc & videamus quàm theorice noster theologus inuisibilia dei contempletur. Dicit (vt dixi) proprie omnipotentiam pertinere ad patrẽ, atq; hanc vt sit integra & perfecta, in gerendo

A rendo & discernendo cõstituit. Porro filio, vt iá dictum est, asignat sapientiam, ipsámque non simpliciter quidem potẽtiam, sed quandam in deo potentiã esse diffinit, id est potentiam tantum discernendi. Forte timẽt iniuriam facere patri, si tantum tribuat filio quãtum & ipsi: & qui non audet potentiam dare integram, concedit dimidiam. Et quod dicit, manifestis declarat exemplis, asserens potentiã discernẽdi, quæ est filius, ita quandã esse potentiam, quemadmodũ homo quoddam est animal, & sigillum æreum quoddam est æs: atq; hoc esse potentiam discernendi, ad gerendi discernendíq; potentiã, id est filium ad patrem, quod homo ad animal est, quod æreum sigillũ ad æs. Sicut enim, inquit, ex eo quod est æreum sigillum exigit necessario vt æs sit: & ex eo quod est homo, vt animal sit, sed non econuerso: ita diuina sapientia quæ est potentia discernendi, exigit quod sit diuina potẽtia, sed non ecõuerso. Quid igitur? vis vt iuxta tuam similitudinẽ ad instar præcedentium, etiã ex hoc quod filius est, exigat vt pater sit, hoc est vt qui filius est, pater sit, quanquá non ecõuerso? Si hoc dicis, hæreticus es. Si non dicis, vacat similitudo. Ad quid enim tibi ipsam tãto circuitu de longe positis rebus, & minus conuenientibus emẽdicas, tanto labore colligis, tanta inculcas inani multiplicitate verborum, tãtis effers laudibus, si non facit ad quod adducitur, vt videlicet mẽbra ad membra congruis proportionibus reducantur? Nónne hoc opus,
B hic labor est, vt per ipsam nos doceas, eã quę est inter patrem & filium habitudinem? Tenemus autem te docẽte ad hominis positionem poni animal, sed non econuerso secundũ regulam dialecticæ tuæ: qua non quidem posito genere ponitur species, sed posita specie ponitur genus. Cũ ergo patrem ad genus, filium ad speciem referas, nõne id ratio similitudinis postulat, vt similiter posito filio, patrem poni ostẽdas, & non conuerti: vt quomodo qui homo est, necessario animal est, sed non conuertitur: ita quoque qui filius est, necessario pater sit, & æquè nõ conuertatur? Sed contradicit tibi in hoc catholica fides, quæ profecto vtrumq; recusat, tã patrem videlicet esse qui filius est, quàm esse filium qui pater est. Nam alius proculdubio pater atque alius filius: quamuis non aliud pater, quàm filius. Nam per alius & aliud, nouit pietas fidei, cautè inter personarum proprietates, & indiuiduã essentiæ vnitatem discernere, & medium iter tenens, regia incedere via, vt nec declinet ad dexteram, confundendo personas: nec respiciat ad sinistram, substantiam diuidẽdo. Quòd si per simplex esse, dicas vere cõsequi vt si filius est, necessario pater sit, nil te iuuat, cum ratio relationis necessario exigat vt conuertatur, & eadem veritas comitetur conuersam: quod non cõgruit adductæ de genere & specie, vel de ære æreóque sigillo similitudini. Neq; enim sicut per simplex esse dũtaxat verissime dicitur, si pater est, filius est: & si filius est, pater est: ita e-
C tiam possumus inter hominem & animal, siue inter æreũ sigillum & æs in veritate conuertibilem texere consequentiã. Nam etsi verum sit dicere, si homo est, animal est: nõ tamen vera est conuersa qua dicitur, si animal est, homo est. Et item si sigillum æreum est, necessario sequitur vt æs sit: nõ tamen si æs sit, necessario sequitur vt sigillum æreum sit. Sed iã pergamus ad reliqua. En iuxta istum habemus omnipotentiam in patre, quandam potentiam in filio. Dicat nobis etiam de spiritu sancto quid sentiat. Benignitas ipsa, inquit, quæ hoc nomine quod est spiritus sanctus demõstratur, nõ est in deo
Lucæ 10. c potentia siue sapientia. Videbam satanã tanquã fulgur cadentem de cœlo. Sic debet cadere qui ambulat in magnis & mirabilibus super se. Vides pater sancte quas scalas, imò quæ præcipitia iste sibi parauerit ad ruinam? Omnipotentiam, semipotentiam, nullam potentiã. Ipso auditu horreo, & ipsum horrorem puto sufficere ad refellendum. Veruntamen testimonium pono, quod turbato interim occurrit ad remouẽdã spiritus sancti iniuriam. In Esaia legitur, spiritus sapientiæ,
Esa. 11. a & spiritus fortitudinis. Per quod vtiq; apertè satis istius audacia etsi non cõprimitur, conuincitur tamen. O lingua magniloqua. Esto vt iniuria filij vel patris remittatur tibi, nunquid blasphemia spiritus? Manet angelus domini, qui te secet medium. Dixisti enim: Non est spiritus sanctus in deo potentia, siue sapiẽtia. Ita pes superbiæ ruit cum irruit. Nec mirum si homo qui non curat quæ dicat, irruens in arcana fidei, thesauros abscõditos pietatis tã irreuerenter inuadit atq; discerpit, cum de ipsa pietate fidei, nec pie nec fideliter sentiat. Denique in primo limine theologiæ (vel potius stultilogiæ suę) fidem diffinit æstimationẽ: quasi cuiq; in ea sentire & loqui quæ libeat liceat, aut pendeant sub incerto in vagis ac variis opinionibus nostræ fidei sacramenta, & non magis certa veritate subsistant. Nõne si fluctuat fides, inanis est & spes nostra? Stulti ergo martyres nostri, sustinentes tam acerba propter incerta, nec dubitantes sub dubio remunerationis præmio durum per exitum diuturnũ inire exilium. Sed absit vt putemus in fide vel spe nostra aliquid, vt is putat, dubia æstimatione pendulum, & non magis totum quod in ea est, certã ac solida veritate subnixum, oraculis & miraculis diuinitus persuasum, stabilitum & consecratũ partu virginis, sanguine *Psa. 92. a* redẽptoris, gloria resurgẽtis. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Si quo minus, ipse postremo spiritus reddit testimoniũ spiritui nostro quòd filij dei sumus. Quomodo ergo fidẽ quis audet dicere æstimationẽ, nisi qui spiritum istũ nõdum accepit, quíve euãgelium aut ignoret, aut fabulã putet? Scio cui credidi, & certus sum: clamat apostolus: & tu mihi *2. Tim. 1. c* subsibilas, fides est æstimatio? Tu mihi ambiguũ garris, quo nihil est certius? Sed Augustinus aliter. Fides, ait, non coniectando vel opinãdo habetur in corde in quo est, ab eo cuius est, sed certa scientia, acclamante conscientia. Absit ergo absit, vt hos fines fides habeat Christiana. Academicorũ sint istę E æstimationes, quorũ est dubitare de omnibus, scire nihil. Ego verò securus in magistri gentium sententiã pergo, & scio quoniam non cõfundar. Placet mihi, fateor, illius de fide diffinitio, & si iste etiam ipsam latenter insimulet. Fides est, ait, substantia rerum sperãdarum, argumentũ non apparentium. *Hebr. 11. a* Substantia, inquit, rerum sperandarũ, nõ immaniũ phantasia coniecturarum. Audis substantiã, non licet tibi in fide putare vel disputare pro libitu, nõ hac illácque vagari per inaniã opinionum, per deuia errorũ. Substantię nomine aliquid tibi certũ fixúmq; præfigitur. Certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non est enim fides æstimatio, sed certitudo. Sed aduertite cætera. Omitto quòd dicit spiritũ timoris domini nõ fuisse in domino: timorẽ domini castũ in futuro seculo nõ futurũ: post consecrationẽ panis & calicis priora accidẽtia quę remanẽt, pendere in aëre: dæmonũ in nobis suggestiones contactu fieri lapidum & herbarũ, prout illorũ sagax malitia nouit: harũ rerũ vires diuersas diuersis incitandis & incẽdendis vitiis, cõuenire: spiritum sanctum esse animam mundi: mundum iuxta Platonẽ tãto excellẽtius animal esse, quanto meliorem animã habet spiritum sanctum. Vbi dum multum sudat quomodo Platonẽ faciat christianum, se probat ethnicũ. Hæc inquã omnia, aliásq; istiusmodi nænias eius nõ paucas prætereo, venio ad grauiora. Nõ quòd vel ad ipsa cũcta respõdeã, magnis enim opus voluminibus esset. Illa lo- F quor quæ tacere nõ possum. Mysteriũ nostræ redẽptionis sicut in libro quodã sententiarũ ipsius, & itẽ in quadã eius expositione epistolæ ad Romanos legi, temerarius scrutator maiestatis aggrediẽs, in ipso statim suę disputationis exordio ecclesiasticorum doctorũ vnã omniũ de hac re dicit esse sentẽtiã, & ipsam ponit ac spernit, & gloriatur se habere meliorem: nõ veritus, contra pręceptũ sapientis, trãsgredi terminos antiquos, quos posuerunt patres nostri. Sciendũ est, ait, quod omnes doctores nostri post apostolos in hoc conueniunt, quòd diabolus dominiũ & potestatẽ habebat super hominẽ, & iure eũ possidebat, ideo scilicet quòd homo ex libertate arbitrij quã habebat, spõte diabolo cõsensit. Aiunt nanq; quòd si quis aliquẽ vicerit, victus iure victoris seruus cõstituitur. Ideo, inquit, sicut dicunt doctores, hac necessitate incarnatus est filius dei, vt homo qui aliter liberari nõ poterat, per mortẽ innocentis iure liberaretur à iugo diaboli. Sed vt nobis videtur, ait, nec diabolus vnquã ius aliquod in homine habuit, nisi forte deo permittẽte, vt carcerarius: nec filius dei, vt hominẽ liberaret, carnem assumpsit. Quid in his verbis intolerabilius iudicem, blasphemiam, an arrogantiam? Quid damnabilius, temeritatem, an impietatem? An non iustius os loquens talia fustibus tũderetur, quàm rationibus refelleretur? Nónne omniũ merito in se prouocat manus, cuius manus cõtra omnes? Omnes, inquit, sic: sed non ego sic. Quid ergo tu? Quid melius affers?

G quid ſubtilius inuenis? Quid ſecretius tibi reuelatum iactas,
quod tot prætererit ſanctos, effugerit ſapiẽtes? Aquas furti-
Ioan. 19.b uas & panes abſconditos puto apponet nobis iſte. Dic tamẽ,
dic quicquid illud eſt, quod tibi videtur & nulli alteri: An ꝙ
filius dei nõ vt hominẽ liberaret, hominẽ induit? Hoc plane
nemini te excepto videtur: tu videris vbi videris. Non enim
hoc à ſapiente, nõ à propheta, nõ ab apoſtolo, non deniq; ab
ipſo domino accepiſti. Magiſter gentium accepit à domino,
quod & tradidit nobis. Magiſter omnium ſuã doctrinã fate-
Ioan. 8.f tur non eſſe ſuã, nõ enim, ait, à meipſo loquor, tu vero de tuo
nobis tradis, & quod à nemine accepiſti. Qui loquitur men-
daciũ, de ſuo loquitur. Tibi proinde ſint, quæ tua ſunt. Ego
prophetas & apoſtolos audio, obedio euangelio, ſed nõ euã-
gelio ſecundũ Petrũ. Tu nobis nouum condis euangelium?
Quintum eccleſia euãgeliſtã non recipit. Quid lex, quid pro-
phetæ, quid apoſtoli, quid apoſtolici viri nobis aliud euange-
lizãt, quàm quod ſolus tu negas, deũ videlicet factum homi-
nẽ vt hominẽ liberaret? Et ſi angelus de cœlo aliud nobis euã
gelizauerit, anathema ſit. Sed qui venerunt poſt apoſtolos
doctores nõ recipis, homo qui ſuper omnes docentes te in-
tellexiſti. Denique non erubeſcis dicere, quod aduerſum te
omnes ſentiant, cum ab inuicem non diſſentiant. Fruſtra pro
inde illorum tibi fidẽ doctrinãq; proponerem, quos iã pro-
ſcripſiſti. Ad prophetas te ducã. Loquitur ſub typo Hieruſa-
H lem, ad populum acquiſitionis, nõ propheta, ſed in propheta
Sopho. 3.d dominus dicens: Saluabo te, & liberabo te, noli timere. Quę-
ris à qua poteſtate? Nõ enim vis vt diabolus in hominem ha
beat, vel habuerit poteſtatẽ. Fateor nec ego. Non tamẽ idcir-
co non habet, quia ego & tu hoc nolimus. Si nõ cõfiteris tu,
nec cognoſcis: cognoſcunt & dicunt qui redempti ſunt à do
mino, quos redemit de manu inimici. Quod minime nega-
res & tu, ſi nõ eſſes ſub manu inimici. Nõ potes gratias agere
cum redemptis, qui redẽptus nõ es. Nam ſi redemptus eſſes,
redemptorem agnoſceres, & nõ negares redẽptionem. Nec
quærit redimi, qui ſe neſcit captiuum. Qui autẽ ſcierunt, cla-
Pſal. 106.a mauerũt ad dominum, & dominus exaudiuit eos, & redemit
eos de manu inimici. Et vt intelligas hunc inimicum qui ſit,
quos redemit, ait, de manu inimici: de regionibus cõgregauit
eos. Sed primum quidẽ agnoſce hunc cõgregatorem, de quo
Caiphas prophetat in euangelio, quia Ieſus moreretur pro
gẽte. Et qui narrat, ſequitur dicẽs: Nõ tantũ pro gente, ſed vt
filios dei qui erant diſperſi congregaret in vnum. Quò erant
diſperſi? In omnes regiones. Ergo quos redemit, de regioni-
bus cõgregauit eos. Nõ congregaret, niſi redimeret. Erant e-
nim non ſolum diſperſi, ſed & captiui. Redemit & cõgrega-
uit, redemit autẽ de manu inimici. Nõ dicit inimicorum, ſed
inimici. Inimicus vnus, regiones multæ. Siquidem non de re-
gione, ſed de regionibus cõgregauit eos, à ſolis ortu & occa-
I ſu, ab Aquilone, & mari. Quis iſte vnus tã potens dominus,
Iob 40.c qui nõ vni præfuit regioni, ſed omnibus? Non alius vt arbi-
tror, quàm ille qui ab alio propheta dicitur abſorbere fluuiũ,
id eſt genus humanum, & nõ mirari: habére autem fiduciam
quod & Iordanis, hoc eſt electio ipſa influat in os eius. Beati
qui ſic influunt vt effluant, qui ſic intrãt vt exeant. Sed quid?
nondum forte credis prophetis ſic ſibi concinẽtibus de dia-
boli poteſtate in hominem. Veni mecum, & ad apoſtolos.
Dixiſti nempe te nõ ſentire cum illis qui poſt apoſtolos ve-
nerunt: aſſentias vel apoſtolis: ſi forte & tibi contingat quod
2. Tim. 2.d vnus eorum loquitur de quibuſdam: Nequãdo, inquiens, det
illis deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, vt reſi-
piſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenẽtur ad ipſius vo-
luntatem. Paulus eſt iſte, qui homines à diabolo captiuos te-
neri aſſerit ad eius voluntatem. Audis ad eius voluntatem, &
negas poteſtatem? Si & Paulo non credis, veni iam ad ipſum
Ioan. 14.d dominum ſi forte audias & quieſcas. Nempe ab ipſo appel-
latur princeps huius mundi, & fortis armatus, poſſeſſorq; va-
ſorum: & dicis eum nõ habere poteſtatem in homines? Niſi
tu aliud putas hoc loco intelligi atrium quàm mundum, vaſa
quàm homines. Quòd ſi atrium diaboli, mundus erat, & ho-
mines vaſa eius: quomodo non dominabatur in hominibus?
Lucæ 22.f Ait item dominus capientibus ſe: Hæc eſt hora veſtra, & po-
Colo. 1.b teſtas tenebrarum. Poteſtas iſta non latuit illum qui dicebat:
Qui eruit nos de poteſtate tenebrarũ, & trãſtulit in regnum
filij claritatis ſuæ. Hanc ergo dominus nec in ſe quidem ne- K
gauit diaboli poteſtatem, ſicut nec Pilati, qui membrum erat
diaboli. Ait ſiquidem: Non haberes poteſtatem in me vllam,
niſi data tibi fuiſſet deſuper. Quòd ſi in viride lignum intan-
tũ graſſata eſt iſta deſuper data poteſtas, aridum quomodo
non fuit auſa contingere? Nec iniuſtam puto iſte cauſabitur
poteſtatem datam deſuper. Diſcat ergo diabolum nõ ſolum
poteſtatem, ſed & iuſtam habuiſſe in homines, vt cõſequen-
ter & hoc videat, veniſſe vtique in carne dei filium propter
liberandos homines. Cæterum etſi iuſtam dicimus diaboli
poteſtatem, non tamen & voluntatem. Vnde non diabolus
qui inuaſit, nõ homo qui meruit, ſed iuſtus dominus qui ex-
poſuit. Nõ enim à poteſtate, ſed à volũtate iuſtus iniuſtúſve
quis dicitur. Hoc ergo diaboli quoddam in hominem ius,
etſi nõ iure acquiſitum, ſed nequiter vſurpatum, iuſte tamen
permiſſum. Sic itaque homo iuſte captiuus tenebatur, vt ta-
men nec in homine nec in diabolo illa eſſet iuſtitia, ſed in
deo. Iuſte igitur homo addictus, ſed miſericorditer liberatus.
Sic tamen miſericorditer, vt non defuerit iuſtitia quędam &
in ipſa liberatione, quoniam hoc quoque fuit de miſericor-
dia liberantis, vt (quod congruebat remediis liberandi) iuſti-
tia magis contra inuaſorẽ quàm potentia vteretur. Quid nã-
que ex ſe agere poterat vt ſemel amiſſam iuſtitiam recupera-
ret, homo ſeruus peccati, vinctus diaboli? Aſsignata eſt ei
proinde aliena, qui caruit ſua, & ipſa ſic eſt: Venit princeps L
huius mũdi, & in ſaluatore nõ inuenit quicquam: & cũ nihi-
lominus innocenti manus iniecit, iuſtiſsime quos tenebat, a-
miſit: quãdo is qui morti nihil debebat, accepta mortis iniu-
ria, iure illum qui obnoxius erat, & mortis debito, & diaboli
ſoluit dominio. Qua enim iuſtitia id ſecundo homo exigere-
tur? Homo ſiquidem qui debuit, homo qui ſoluit. Nam ſi v-
nus, inquit, pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui
ſunt: vt videlicet ſatisfactio vnius omnibus imputetur, ſicut
omnium peccata vnus ille portauit: nec alter iam inueniatur
qui forefecit, alter qui ſatisfecit: quia caput & corpus vnus eſt
Chriſtus. Satisfecit ergo caput pro mẽbris, Chriſtus pro vi-
ſceribus ſuis, quando iuxta euangelium Pauli, quo conuinci-
tur mendacium Petri, mortuus pro nobis conuiuificauit nos
ſibi, donans nobis omnia delicta, delẽs quod aduerſum nos
erat chirographũ decreti, quod erat cõtrariũ nobis, & ipſum
tulit de medio, affigens illud cruci, expolians principatus & *Colo. 2.c*
poteſtates. Vtinam ego inueniar in his ſpoliis quibus ſpolia-
tæ ſunt cõtrarię poteſtates, traductus & ipſe in poſſeſsionem
domini. Si me inſecutus Laban arguerit quod receſſerim clã
ab eo, audiet clam me acceſsiſſe ad eum, & ob hoc clã receſ- *Gene. 31.c*
ſiſſe. Subiecit me illi cauſa ſecretior peccati, ſubduxit me illi
ratio occultioris iuſtitiæ. Aut ſi gratis venundatus ſum, gra-
tis non redimar? Si Aſſur ſine cauſa calumniatus eſt mihi, ſi-
ne cauſa cauſam exigit euaſionis. Quòd ſi dixerit, pater tuus M
addixit te: reſpondebo: ſed frater meus redemit me. Cur non
aliunde iuſtitia, cum aliunde reatus? Alius qui peccatorem
conſtituit, alius qui iuſtificat à peccato. Alter in ſemine, alter
in ſanguine. An peccatum in ſemine peccatoris, & nõ iuſti-
tia in Chriſti ſanguine? Sed iuſtitia, inquiet, ſit cuius eſt, quid
ad te? Eſto. Sed ſit etiam culpa cuius eſt: quid ad me? An iu-
ſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij non erit ſuper
eum? Nõ conuenit filium portare iniquitatem patris, & fra-
ternæ fieri exortem iuſtitiæ. Nunc verò per hominem mors,
& per hominem vita. Sicut enim in Adam omnes moriuntur,
ita & in Chriſto omnes viuificabuntur: quoniam non ſic illi
attineo vt nõ & iſti. Si illi per carnẽ, & per fidem huic. Et ſi
infectus ex illo originali cõcupiſcẽtia, etiã & in Chriſti gra-
tia ſpirituali perfuſus eſt. Quid mihi plus imputatur de pręua
ricatore? Si generatio, regenerationẽ oppono: niſi quod ſpiri-
tualis eſt iſta, illa carnalis. Nec patitur ratio æquitatis vt ex
æquo contendant, ſed vincat neceſſe eſt ſpiritus carnem, &
ſit efficacior cauſa cuius eſt potior & natura: quo plus videli
cet proſit generatio ſecũda, quàm prima nocuerit. Sane per-
uenit delictum ad me, ſed peruenit & gratia. Et non ſicut de-
lictum, ita & donum. Nam iudicium ex vno in cõdemnatio-
nem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationẽ. A pri-
mo homine manauit delictũ, à ſummo cœlo egreſsio gratiæ.
Vtrumq; à parente, illud à primo, iſta à ſummo. Terrena na-
tiuitas

A tiuitas perdit me,& nō multo magis generatio cœlestis conseruat me?Nec vereor sic erutus de potestate tenebrarum repelli à patre luminū iustificatus gratis in sanguine filij eius. Nempe ipse qui iustificat, quis est qui condemnet?Nō condemnabit iustum, qui misertus est peccatori. Iustū me dixe-
Rom.10.a rim,sed illius iustitia. Quænam ipsa? Finis legis Christus,ad iustitiam omni credēti.Denique qui factus est nobis,inquit, iustitia à deo patre. Quæ ergo mihi iustitia facta est,mea nō est?Si mea traducta culpa,cur non & mea indulta iustitia? Et sane mihi tutior donata quā innata.Nā ista quidē gloriam habet,sed non apud deum.Illa autem cum sit salutis efficax,ma-
Iob 10.c teriam non habet gloriandi nisi in domino. Nam & si iustus fuero,inquit,non leuabo caput:ne videlicet responsum acci-
1.Cor.3.b piat: Quid habes quod non accepisti? Si autē accepisti,quid gloriaris quasi non acceperis? Hæc est iustitia hominis in sanguine redemptoris,quam homo perditionis exsufflās & subsannans,in tātum euacuare conatur, vt totum quod dominus gloriæ semetipsum exinaniuit, ꝙ minoratus est ab angelis, ꝙ natus de fœmina,ꝙ conuersatus in mundo, ꝙ expertus infirma,ꝙ passus indigna,quòd demum per mortem crucis in sua reuersus,ad id solū putet & disputet redigēdum, vt traderet hominibus formam vitę viuendo & docendo,patiendo autē & moriendo charitatis metam præfigeret.Ergo docuit iustitiam & non dedit,ostendit charitatem,sed non infudit,& sic
B rediit in sua? Itáne hoc totum est magnum illud pietatis sa-
1.Tim.3.d cramentum,quod manifestatum est in carne,iustificatum est in spiritu,apparuit angelis, prædicatū est gentibus, creditum est mundo,assumptū est in gloria? Incōparabilis doctor, qui etiam profunda dei sibi aperiens,& ea quibus vult lucida, & peruia faciens,altissimum sacramentum, & mysteriū abscon ditum à seculis, sic nobis suo mendacio planum & apertum reddit,vt transire leuiter possit per illud quiuis, etiam incircuncisus & immundus quasi dei sapiētia cauere nescierit, aut neglexerit quod ipsa prohibuit, sed dederit & ipsa sanctum canibus,& margaritas porcis.Sed nō est ita.Nam etsi manifestatum est in carne,sed tamen iustificatum est in spiritu,vt & spiritualibus spiritualia conferantur,& animalis homo nō percipiat quę sunt spiritus dei,nec fides nostra sit in sapientia
Matt.11.d verbi,sed in virtute dei.Vnde saluator ait:Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti,hæc à sapientibus
2.Cor.4.a & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et apostolus: Et si, inquit,opertum est euangelium meum,in his est opertū qui pereunt. Denique aduertite hominem irridentem quæ sunt spiritus dei,quoniam stultitia illi videntur, & insultantem apostolo loquenti dei sapientiam in mysterio absconditā, inuehentem in euangelium,dominum blasphemantem.Quàm prudentius quod non valet comprehendere, credere dignaretur,nec auderet contemnere,aut conculcare sacrum reue-
C rendúmque mysterium. Longum est ad omnes eius ineptias & calumnias, quas diuino struit consilio, respondere. Pauca tamen infero,è quibus cætera æstimentur. Cū solos, inquit, electos liberauerit Christus,quomodo eos diabolus possidebat,siue in hoc seculo,siue in futuro,magis quā modo?Respō
2.Tim.2.d demus.Imò quia diabolus electos dei possidebat,à quo(sicut dicit apostolus) captiui tenebantur ad ipsius voluntatem, vt dei propositum de ipsis impleretur, opus fuit liberatore. Oportuit autem liberari in hoc seculo,vt liberos haberet in futuro. Deinde infert: Nunquid etiam pauperem illum qui in sinu Abrahę requiescebat, sicut & diuitem damnatū diabolus cruciabat, aut etiam in ipsum Abraham dominium habe bat cæterósq; electos?Non,sed habuisset,si non liberati fuis-
Gene.15.b sent fide futuri,sicut de ipso Abraham scriptum est:Credidit
Ioan.8.g Abrahā Deo, & reputatum est ei ad iustitiā. Item, Abraham exultauit vt videret diem meum:& vidit,& gauisus est.Propterea iam tunc sanguis Christi rorabat etiā Lazaro, ne flammas sentiret, quòd & ipse credidisset in eū qui erat passurus. Sic de omnibus electis illius temporis sentiēdum,natos quidem & ipsos ęquè vt nos,sub potestate tenebrarum,propter originale peccatum,sed erutos antequā morerētur,& nō ni-
Matt.21.a si in sanguine Christi.Scriptum est enim:Turbæ autem quæ præcedebant,& quæ sequebantur,clamabāt dicentes: Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine domini. Ergo Christo in carne veniēti,& antequā veniret & post bene-

dictū est à turbis benedictorū,quanuis præeuntes plenā mini D
me tunc consecuti sint benedictionem,seruata nimirum hac prærogatiua tēpori gratiæ. Deinde laborans docere & persuadere diabolum nullum sibi ius in hominem vendicare potuisse aut debuisse, nisi permissu dei, & quòd sine iniuria diaboli iure deus profugum suū si vellet misereri,repetere,& solo verbo eripere posset,quasi hoc quis diffiteatur,post multa aliquādo infert: Quæ itaq; necessitas,aut quę ratio,aut quod opus fuit,cum sola iussione sua diuina miseratio liberare hominem à peccato posset, propter redemptionem nostrā filium dei carne susceptа, tot & tantas inedias, opprobria, flagella, sputa,denique ipsam crucis ignominiosam & asperrimam mortem sustinere, vt cum iniquis patibulū sustineret? Respōdemus: Necessitas nostra fuit,& necessitas dura sedētium in tenebris & vmbra mortis. Opus æquè nostrum, & dei ipsius,& sanctorum angelorum.Nostrum,vt auferret iugum captiuitatis nostræ.Suum, vt impleretur propositū voluntatis eius.Angelorum,vt numerus impleretur eorū. Porro ratio huius facti fuit dignatio facientis. Quis negat omnipotenti ad manum fuisse alios & alios modos nostræ redemptionis,iustificationis,liberationis?Verum hoc non præiudicat huius quē è multis elegit efficaciæ. Et fortasse is præstat, per quem in terra obliuionis,grauedinis,lapsus nostri,tot & tantis grauaminibus reparatoris fortius, & viuacius admone
remur. Aliàs autem nemo hominum nouit, nec noscere ad E
plenum potest quid boni ad gratiam, quid congruentiæ ad sapientiam, quid decoris ad gloriam,quid commodi ad salutem, penes seipsam contineat huius venerandi mysterij inscrutabilis altitudo,quam propheta cōsiderans expauit, non penetrauit, & præcursor domini indignum se iudicauit qui penetraret. Cæterū si non licet perscrutari diuinæ sacramentum voluntatis,licet tamen sentire affectum operis,fructum vtilitatis percipere. Et quod licet scire,non licet tacere, quia gloria regum celare verbum,& gloria dei inuestigare sermonem. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quoniam cum adhuc peccatores essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius.Vbi reconciliatio,& remissio peccatorum. Nam si,dicente scriptura: Peccata nostra separant inter nos & deum:manente peccato non est reconciliatio.In quo ergo remissio peccatorū?Hic calix,inquit,noui testamenti in meo sanguine,qui pro vobis effundetur in remissionē peccatorū. Itaq; vbi reconciliatio,ibi remissio peccatorum. Et quid ipsa,nisi iustificatio? Siue igitur reconciliatio,siue remissio peccatorum,siue iustificatio sit,siue etiam redemptio,vel liberatio de vinculis diaboli à quo captiui tenebamur ad ipsius voluntatem intercedēte morte vnigeniti obtinemus, iustificati gratis in sanguine ipsius,in quo (sicut idem dicit) habemus redemptionem per sanguinem eius,remissionem peccatorum,
secūdū diuitias gratię eius. Cur,inquis,per sanguinem, quod F
potuit facere per sermonem?Ipsum interroga. Mihi scire licet quòd ita: cur ita,non licet.Nunquid dicit figmentū ei qui se finxit,quid me finxisti sic? Sed hæc stultitia ei videntur,nō potest tenere risum.Audite cachinnos.Quomodo,ait, iustificari nos vel recōciliari deo per mortem filij eius dicit apostolus,qui tanto amplius aduersus hominē irasci debuit,quanto amplius homines in crucifigendo filium suum deliquerunt, quàm in transgrediendo primū eius pręceptū vnius pomi gustu? Quasi non potuerit deo in vno eodemq; facto & displicere iniquitas malignantium, & placere pietas patientis. Et ait: Quòd si tantū fuerat illud Adæ peccatum vt expiari non posset nisi morte Christi, quam expiationem habebit ipsum homicidium quod in Christum commissum est? Breuiter respondemus,ipsum sanguinem quem fuderunt,& interpellationem ipsius quem occiderunt. Addit etiam: Nūquid mors innocentis filij intantū deo patri placuit, vt per ipsam reconciliaretur nobis,qui hoc peccando cōmisimus,propter quod innocens dominus est occisus: nec,nisi hoc maximum fieret peccatum, illud multo leuius potuit ignoscere? Non mors, sed voluntas placuit spōte morientis,& illa morte expūgentis mortem, operantis salutem, restituētis innocentiā,triumphantis principatus & potestates,spoliantis inferos, ditantis superos,pacificantis quæ in cœlo sunt,& quæ in terra,omnia instaurantis.Et quoniam hæc tam preciosa mors voluntarie

G ſuſcipienda aduerſus peccatum, non tamen poterat fieri niſi per peccatum: non delectatus quidẽ, ſed tamẽ bene vſus malitia ſceleratorum, & mortem de morte, & de peccato damnauit peccatum. Et quanto illorum maior iniquitas, tãto huius voluntas ſanctior, & eo potentior ad ſaluandum, quatin⁹ tanta mediante potentia antiquum illud quanuis grande peccatum, neceſſario tamẽ huic quod in Chriſtum commiſſum eſt cederet, tãquàm min⁹ maiori. Nec peccato ſiue peccãtib⁹ aſcribitur hæc victoria, ſed bene vtẽti peccato, & peccantes fortiter perferenti, & conuertenti in vſum pietatis quicquid in ipſum auſa eſt crudelitas impiorum. Fuit vero ſanguis qui effuſus eſt, tam multus ad ignoſcẽdum, vt ipſum quoque peccatum maximum quo factum eſt vt effunderetur, deleret, ac per hoc de antiqui illius vtpote leuioris deletione nullam omnino dubietatẽ relinqueret. Deinde iſte: Cui vero, inquit, non crudele & iniquum videtur, vt ſanguinem innocẽtis in precium aliquod quis requiſierit, aut vllo modo ei placuerit innocẽtem interfici, nedum deus tam acceptam filij mortẽ habuerit, vt per ipſam vniuerſo recõciliatus ſit mundo? Non requiſiuit deus pater ſanguinem filij, ſed tamẽ acceptauit oblatum, non ſanguinem ſitiens, ſed ſalutem, quia ſalus erat in ſanguine. Salus plane, & nõ ſicut iſte ſapit & ſcribit, ſola charitatis oſtẽſio. Sic enim cõcludit tot calũnias & inuectiones ſuas, quas in deũ tam impie quàm imperite euomuit, vt dicat
H totum eſſe quod deus in carne apparuit, noſtrã de verbo & exẽplo ipſius inſtitutionem, ſiue vt poſtmodum dicit inſtructionẽ, totũ quod paſſus & mortuus eſt, ſuę erga nos charitatis oſtenſionem vel cõmendationem. Cęterum quid prodeſt quòd nos inſtituit, ſi nõ reſtituit? Aut nunquid fruſtra inſtruimur, ſi non prius deſtruatur in nobis corpus peccati, vt vltra non ſeruiamus peccato? Si omne quod profuit Chriſtus, in ſola fuit oſtẽſione virtutum, reſtat vt dicatur quòd Adã quoque ex ſola peccati oſtenſione nocuerit. Siquidem pro qualitate vulneris allata eſt medicina. Sicut enim in Adam omnes moriũtur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Ergo ſicut hoc, ita & illud. Si vita quã dat Chriſtus, nõ eſt alia quàm inſtitutio eius: nec mors vtique quam dedit Adam, nõ alia erit ſimiliter quàm inſtitutio eius: vt ille quidẽ ad peccatũ exẽplo ſuo: hic verò exemplo & verbo ad bene viuendum, & ſe diligendũ homines informarent. Aut ſi, Chriſtianæ fidei, & non hæreſi Pelagianæ acquieſcentes, generatione nõ inſtitutione traductũ in nos confitemur Adæ peccatum, & per peccatum mortem: fateamur neceſſe eſt, & à Chriſto nobis nõ inſtitutione, ſed generatione reſtitutam iuſtitiam, & per iuſtitiam
Rom. 5. c vitam: vt ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationẽ, ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ. Et ſi ita eſt, quomodo is dicit cõſilium, & cauſam incarnationis fuiſſe, vt mundum luce ſuæ ſapiẽtiæ
I illuminaret, & ad amorem ſuum accenderet? Vbi ergo redemptio? A Chriſto nẽpe, vt fateri dignatur, illuminatio & prouocatio ad amorem. Redẽptio & liberatio à quo? Eſto quòd Chriſti aduentus illis proſit qui ſe illi poſſunt cõformare per vitam, & vicem ei dilectionis rependere. Quid de paruulis? Quam dabit lucem ſapientiæ vix adhuc captãtibus lucem vitæ? Vnde aſcendent ad dei amorem, qui necdum matres ſuas amare nouerunt? Nihilne proderit eis aduentus Chriſti? nihil quòd cõplantati ſunt ſimilitudini mortis eius per baptiſmũ, quoniam nondum poſſunt prohibẽte ætate Chriſtum ſapere aut amare? Redemptio itaque, ait, noſtra eſt illa ſumma in nobis per Chriſti paſsionem dilectio. Ergo paruuli nõ habent redemptionem, quia non habent ſummam illam dilectionẽ. An ſicut nõ habẽt vnde diligant, ita nec vnde pereãt, vt non ſit eis in Chriſto neceſſaria regeneratio, vtpote quibus generatio ex Adam nihil nocuerit? Si hoc ſapit cum Pelagio, deſipit. Quicquid horum ſentiat, patet quantum humanæ ſacramento ſalutis inuideat, quantum quod in ipſo eſt, euacuet alti diſpenſationem myſterij, qui totum de ſalute tribuit deuotioni, regenerationi nihil: qui noſtræ gloriã redemptionis, & ſummam ſalutis non in virtute crucis, non in precio ſanguinis, ſed in noſtræ conſtituit conuerſationis profe-
Gala. 6. d ctibus. Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, in qua eſt ſal⁹, vita, & reſurrectio noſtra. Et quidem tria quædam præcipua in hoc opere noſtræ ſalutis intueor: formam humilitatis, in qua deus ſemetipſum exina- K
niuit: charitatis mẽſuram, quã vſque ad mortem, & mortem crucis extendit: redemptionis ſacramentum, quo ipſam mortem, quam pertulit, ſuſtulit. Horum duorum priora ſine vltimo ſic ſunt, ac ſi ſuper inane pingas. Magnũ profecto & valde neceſſarium humilitatis, magnum & omni acceptione dignum charitatis exemplum: ſed non habent fundamentum, ac proinde nec ſtatum, ſi deſit redemptio. Volo totis niſib⁹ humilem ſequi Ieſum, cupio eum qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me, quibuſdam brachiis vicariæ dilectionis amplecti, ſed oportet me & agnum manducare paſchalem. Niſi enim manducauero carnem eius, & bibero eius ſanguinem, nõ habebo vitam in memetipſo. Aliud eſt ſequi Ieſum, aliud tenere, aliud & manducare. Sequi, ſalubre conſilium: tenere & amplecti, ſolenne gaudium: manducare, vita beata. Caro enim eius vere eſt cibus, & ſanguis eius vere eſt potus. *Ioan. 6. f*
Panis eſt dei qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mũdo. Quis ſtatus gaudio, ſine cõſilio abſque vita? Nẽpe haud alius quàm picturæ abſque ſolido. Ergo nec humilitatis exẽpla, nec charitatis inſignia, præter redemptionis ſacramentũ, ſunt aliquid. Hæc domine pater, de labore manuum pueri veſtri qualiacũque tenetis, aduerſus pauca quidem nouæ hæreſeos capitula. Vbi ſi non aliud quàm zelum agnoſcitis meum, tamen propriæ interim conſcientiæ ſatisfeci. Nam cum non eſſet quod agerem pro iniuria fidei quam dolebam, operę mihi precium L
arbitror, ſi illum monui cui⁹ arma potẽtia dei, ad deſtructionem contrariarum adſertionum, ad deſtruendam omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam dei, & in captiuitatem redigendum omnem intellectum in obſequiũ Chriſti. Sunt & alia in aliis eius ſcriptis non pauca nec minus mala capitula, ad quæ nec temporis, nec epiſtolæ anguſtia reſpõdere permittit. Quanquam nec neceſſarium putem, cum ſint adeo manifeſta, vt ipſa etiam vulgata fide facile refellantur. Collegi tamen aliqua, & tranſmiſi.

Ad eundem ex perſona domini Remenſis. *Epiſtola CXCI.*

REVERENDISSIMO domino, & chariſsimo patri dei gratia ſummo pontifici Innocentio, Sanſon Remorum archiepiſcopus, Ioſlenus Sueſsionenſis, Gaufridus Cathalaunenſis, Aluiſus Attrebatenſis, voluntarium debitæ ſubiectionis obſequium. Auribus occupatis ad plurima, ſermonem facimus abbreuiatum de prolixo negocio, pro eo maxime quia idipſum diffuſius ac plenius continetur in literis domini Senonenſis. Petrus Abailardus Chriſtianæ fidei meritum euacuare nititur, dum totum quod deus eſt, humana ratione arbitratur ſe poſſe comprehendere. Aſcendit vſque ad cœlos, & deſcendit vſq; ad abyſſos. Nihil eſt quod lateat eum, ſiue in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra. Homo eſt M
magnus in oculis ſuis, de fide contra fidem diſputans, ambulans in magnis, & in mirabilibus ſuper ſe, ſcrutator maieſtatis, hæreſum fabricator. Iamdudum fecerat librum de ſua trinitate, ſed ſub legato Romanę eccleſiæ igne examinatus eſt, quia inuenta eſt in eo iniquitas. Maledictus qui reædificabit ruinas Hierico. Surrexit à mortuis liber ille, & cum eo multorum hæreſes quæ dormierant, ſurrexerunt, & apparuerunt multis. Iamiam extendit palmites ſuos vſq; ad mare, & vſq; ad Romã propagines eius. Hęc gloriatio hominis illius, quòd liber ſuus in curia Romana habet, vbi caput ſuum reclinet. Hinc confirmatus & confortatus eſt furor eius. Propterea cum in cõſpectu epiſcoporum ſuper his argueret eum abbas Claræuallis zelo fidei & iuſtitiæ armatus, nec confeſſus eſt, nec negauit: ſed à loco & iudice quem ſibi ipſe elegerat, ſine læſione, ſine grauamine, vt ſuam prolõgaret iniquitatem, ſedem apoſtolicã appellauit. Epiſcopi autem qui propter hoc in vnum conuenerant, veſtræ reuerentiæ deferentes, nihil in perſonam eius egerunt, ſed tantummodo capitula librorum eius à ſanctis patribus condemnata, ne morbus ſerperet, medicinali neceſsitate abiudicauerunt. Quia ergo homo ille multitudinem trahit poſt ſe, & populum qui ſibi credat, habet, neceſſe eſt vt huic contagio celeri remedio occurratis. Sero enim medicina paratur, cum mala per longas inualuere moras. Proceſsimus in hoc negocio quouſque auſi ſumus, tuum

A tuum est de cætero beatissime pater prouidere ne in diebus tuis aliqua hæreticæ prauitatis macula decor Ecclesiæ maculetur. Tibi commissa est sponsa Christi, amice sponsi: tuum est tandem vni viro virginem castam exhibere Christo.

Ad magistrum Guidonem de castello qui Petri discipulus fuerat, & de quo potissimum præsumebat: qui postea fuit papa Cœlestinus.

Epistola CXCII.

VENERABILI domino & charissimo patri magistro Guidoni sanctæ Romanæ ecclesiæ dei gratia presbytero cardinali, B. Claræuallis vocatus abbas, non declinare ad dexteram nec ad sinistram. Iniuriam facio vobis si aliquem à vobis ita diligi credam, vt cum eo pariter eius errores diligatis. Quisquis enim sic aliquem diligit, nondum nouit quemadmodum oporteat eum diligere. Talis nanque dilectio terrena est, animalis, diabolica, nocens æquè diligenti atque dilecto. Existiment alij de aliis prout volunt, ego adhuc de vobis æstimare non possum, nisi quod vicinum est rationi, quod ad lineam pertinet æquitatis. Quidam prius iudicant, & postea probant: ego de potione vtrum dulcis sit an amara, ante gustum non iudicabo. Magister Petrus in libris suis prophanas vocum nouitates inducit & sensuum, di-
B sputans de fide contra fidem, verbis legis legem impugnat. Nihil videt per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem omnia intuetur, ambulans in magnis & in mirabilibus super se. Melius illi erat si (iuxta titulū libri sui) seipsum cognosceret, nec egrederetur mensuram suam, sed saperet ad sobrietatem. Ego non eum accuso apud patrem, est qui eum accuset, liber suus, in quo sibi male complacuit. Cum de trinitate loquitur, sapit Arrium: cum de gratia, sapit Pelagium: cum de persona Christi, sapit Nestorium. Minus de vestra æquitate præsumo si diu vos rogauero, vt in causa Christi nullū Christo præponatis. Illud autem scitote quia expedit vobis quibus potestas data est à domino, expedit Ecclesiæ Christi, expedit illi etiam homini, vt ei silentium imponatur, cuius maledictione os plenum est, & amaritudine & dolo.

Ad magistrum Yuonem cardinalem, de eodem.

Epistola CXCIII.

DILECTISSIMO suo Yuoni sanctæ Romanæ Ecclesiæ dei gratia presbytero cardinali, B. Claræuallis abbas, diligere iustitiam, & odire iniquitatem. Magister Petrus Abailardus sine regula monachus, sine solicitudine prælatus, nec ordinem tenet, nec tenetur ab ordine. Homo sibi dissimilis est: intus Herodes, foris Ioannes, totus ambiguus,
C nihil habens de monacho præter nomen & habitum. Sed
Gala.6.b quid ad me? Vnusquisque onus suum portabit. Aliud est, quod dissimulare non possum, quod pertinet ad omnes qui diligunt nomen Christi. Iniquitatem in excelso loquitur, integritatem fidei, castitatémque Ecclesiæ corrumpit. Transgreditur terminos, quos posuerunt patres nostri, de fide, de sacramentis, de sancta trinitate disputans & scribens: singula pro sua voluntate mutat, auget, & minuit. In libris & in operibus suis ostendit se fabricatorem mendacij, & cultorem peruersorum dogmatum, hæreticum se probans non tam in errore quàm in pertinacia & defensione erroris. Homo est egrediens mensuram suam, in sapientia verbi euacuās virtutem crucis Christi. Nihil nescit omnium quæ in cœlo & quę in terra sunt, præter seipsum. Damnatus est Suessione cum opere suo corā legato Romanæ ecclesiæ. Sed quasi non sufficeret ei illa damnatio, iterum facit vnde iterum damnetur, & iam nouissimus error peior est priore. Securus est tamen, quoniam cardinales & clericos curiæ se discipulos habuisse glotiatur, & eos in defensione præteriti & præsentis erroris adsumit: à quibus iudicari timere debuit & damnari. Si quis spiritum dei habet, illius versiculi recordetur: Nónne qui o-
Psal.138.d derunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebā? Liberet deus per vos & per cæteros filios suos Ecclesiā suam à labiis iniquis, & à lingua dolosa.

Rescriptum domini Innocentij papæ contra hæreses Petri Abailardi. D

Epistola CXCIIII.

INNOCENTIVS episcopus seruus seruorum dei, venerabilibus fratribus, Henrico Senonensi, Samsoni Remensi, archiepiscopis, eorúmque suffraganeis, & charissimo in Christo filio Bernardo Claræuallis abbati, salutem & apostolicam benedictionem. Testante apostolo, sicut vnus do- *Ephe.4.a*
minus, ita vna fides esse dignoscitur, in qua tanquam in immobili fundamento præter quod nemo potest aliud ponere, firmitas catholicæ Ecclesiæ inuiolata consistit. Inde est quòd beatus Petrus apostolorum princeps pro eximia huius fidei confessione, à domino ac saluatore nostro audire meruit: Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo *Matt.16.c*
Ecclesiam meam: petram vtique firmitatem fidei, & catholicæ vnitatis soliditatem manifeste designans. Hæc siquidem est inconsutilis tunica redemptoris nostri, super quam milites sortiti sunt, sed eam diuidere minime potuerunt. Contra quam in initio fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum. Verum Apostoli duces dominici gregis, & eorum successores apostolici viri, ardore charitatis & zelo rectitudinis succensi, fidem defendere, & eam in cordibus aliorum proprij sanguinis effusione plantare non dubitarunt. E
Demum cessante persecutorum rabie, imperauit dominus ventis, & facta est in Ecclesia tranquillitas magna. Sed quia hostis humani generis semper circuit quærens quem deuoret, ad impugnandam synceritatem fidei, fraudulentam hæreticorum fallaciam subinduxit. Contra quos viri Ecclesiarum pastores viriliter insurgentes, eorū praua dogmata cum ipsorum auctoribus condemnarunt. In magna nanque Nicena synodo Arrius hæreticus est damnatus. Constantinopolitana synodus Manichæum hæreticum debita sententia condemnauit. In Ephesina synodo Nestorius condignam sui erroris dānationem excepit. Chalcedonensis quoque synodus Nestorianam hęresim, & Eutychianam cum Dioscoro, & eius complicibus iustissima sententia confutauit. Martianus præterea licet laicus, Christianissimus tamen imperator catholicæ fidei amore succensus, prædecessori nostro sanctissimo papæ Ioanni scribens aduersus eos qui sacra mysteria prophanare contendunt, inter cętera sic loquitur, dicens: Nemo clericus, vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Christiana publice tractare conetur in posterum. Nam iniuriam facit iudicio reuerēdissimæ synodi, si quis semel iudicata, & recte disposita reuoluere, & iterum disputare contendit: & in contemptores huius legis tanquam in sacrilegos pœna non deerit. Igitur si clericus erit qui publice tractare de religione ausus fuerit, consortio clericorum re- F
mouebitur. Dolemus autem, quoniam sicut literarū vestrarum inspectione, & missis à vestra fraternitate nobis errorū capitulis cognouimus, in nouissimis diebus, quando instant tempora periculosa: in Petri Abailardi perniciosa doctrina & prædictorum hæreses, & alia peruersa dogmata catholicæ fidei obuiantia pullulare cœperunt. Verum in hoc maxime consolamur, & omnipotenti deo gratias agimus: qui in partibus vestris pro patribus tales filios suscitauit, & tempore apostolatus nostri in Ecclesia sua tam præclaros voluit esse pastores, qui noui hæretici calumniis studeant obuiare, & immaculatam sponsam vni viro viginé castam exhibere Christo. Nos itaque qui in beati Petri cathedra (cui à domino est dictum: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos) li- *Luc.22.d*
cet indigni residere conspicimur: communicato fratrum nostrorum episcoporum & cardinalium consilio, destinata nobis à vestra discretione capitula, & vniuersa ipsius Petri peruersa dogmata sanctorum canonum auctoritate cum suo auctore damnauimus, eique tanquam hæretico perpetuum silentium imposuimus. Vniuersos quoque erroris sui sectatores & defensores, à fidelium consortio sequestrandos, excōmunicationisque vinculo innodādos esse censemus. Datum Laterani decimoseptimo Kalendas Augusti.

Ad

G *Ad episcopum Constantiensem, de Arnaldo de Brixia. Epistola CXCV.*

Matt.24.d SI SCIRET paterfamiliâs qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Scitis quia fur de nocte irruperit domum, non vestram sed domini, vobis tamen commissam? Sed dubium esse non potest, scire vos quod apud vos fit, quando id vsque ad nos vtique tam remotos potuit peruenire. Nec mirum si non horam præuidere, aut nocturnum furis ingressum obseruare quiuistis. Mirum autem si deprehensum iam non agnoscitis, non tenetis, non prohibetis exportare spolia vestra, imò preciosissimas Christi exuuias: animas videlicet quas sua imagine præsigniuit, suo cruore redemit. Adhuc forsan hæretis, & miramini quemnam dicere velim. Arnaldum loquor de Brixia, qui vtinam tam sanæ esset doctrinæ, quàm districtæ est vitæ. Et si vultis scire, homo est neque manducans neque bibens, solo cum diabolo esuriens & sitiens sanguinem animarum. Vnus de numero illorum quos apostolica vigilãtia no-
2.Tim.3.a tat, habentes formam pietatis, virtutem illius penitus abne-
Matt.7.b gantes. Et ipse dominus: Venient (inquiens) ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Is ergo vsque ad hanc ætatem vbicunque conuersatus est, tam fœda post se, & tam sæua reliquit vestigia: vt vbi semel fixerit pedem, illuc vltra redire omnino non audeat. Denique ipsam
H in qua natus est valde atrociter commouit terram, & conturbauit eam. Vnde & accusatus apud dominum papam schismate pessimo, natali solo pulsus est, etiam & abiurare cõpulsus reuersionem, nisi ad ipsius apostolici permissionem. Pro simili deinde causa & à regno Francorũ exturbatus est schismaticus insignis. Execratus quippe à Petro apostolo, adhæserat Petro Abailardo. Cuius omnes errores ab Ecclesia iam deprehensos atque damnatos, cum illo etiam & pro illo defendere acriter & pertinaciter conabatur. Et in his omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Nã etiam ita vagus & profugus super terram, quòd iam non licet inter suos, non cessat apud alienos tanquam leo rugiens circuiens & quærens quem deuoret. Et nunc apud vos, sicut accepimus, operatur iniquitatem, & deuorat plebem vestrã sicut escam panis. Cuius maledictione & amaritudine os plenum est, veloces pedes eius ad effundendum sanguinẽ. Contritio & infœlicitas in viis eius: & viam pacis non cognouit. Inimicus crucis Christi, seminator discordiæ, fabricator schismatum, turbator pacis, vnitatis diuisor. Cuius dentes arma & sagittæ, & lingua eius gladius acutus. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Vnde & solet sibi allicere blãdis sermonibus, & simulatione virtutum, diuites & po-
Psal.9.c tentes, iuxta illud: Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem. Demum cum fuerit de illorũ ca-
I ptata beneuolentia, & familiaritate securus: videbitis hominem aperte insurgere in clerum, fretum tyrannide militari, insurgere in ipsos episcopos, & in omnem passim ecclesiasticum ordinem desæuire. Hoc scientes, nescio an melius salu-
1.Cor.5.d briúsve in tanto discrimine rerum agere valeatis, quàm (iuxta apostoli monitũ) auferre malum ex vobis: quãquam amicus sponsi ligare potius q̃ fugare curabit: ne iam discurrere, & eo nocere plus possit. Hoc enim & dominus papa dum adhuc esset apud nos, ob mala quæ de illo audiebat, fieri scribendo
Canti.2.d mandauit: sed non fuit qui faceret bonum. Denique si capi vulpes pusillas demolientes vineam scriptura salubriter monet: num multo magis lupus magnus & ferus religandus est, ne Christi irrumpat ouilia, oues mactet & perdat?

Ad Guidonem legatum, de eodem. Epistola CXCVI.

ARNALDVS de Brixia, cuius conuersatio mel, & doctrina venenum: cui caput columbæ, cauda scorpionis est: quem Brixia euomuit, Roma exhorruit, Francia repulit, Germania abominatur, Italia non vult recipere: fertur esse vobiscum. Videte, quæso, ne vestra auctoritate plus noceat. Nam cum & artem habeat & voluntatem nocendi, si accesserit fauor vester, erit funiculus triplex, qui difficile rumpitur, supra modum (vt vereor) nociturus. Et vnum existimo de duobus, si tamen verum est quòd vobiscum hominem habeatis, aut minus scilicet notum vobis esse illum, aut vos (quod est credibilius) de eius correctione confidere. Et vti- K
nam id non frustra. Quis det de lapide hoc suscitare filium Abrahæ? Quàm gratum munus susciperet mater Ecclesia de manibus vestris vas in honorẽ, quod tandiu passa est in contumeliam? Licet tentare, sed vir prudens cautus erit nõ trãsgredi præfinitum numerum ab apostolo, qui ait: Hæreticum ad Tit.4.c
hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit proprio iudicio condẽnatus. Alioquin familiarem habere, & frequẽter admittere ad colloquendum, ne dicam ad conuiuandum, suspicio fauoris est, & inimici hominis fortis armatura. Secure annunciabit & facile persuadebit quę volet domesticus & contubernalis legati apostolicæ sedis. Quis enim à latere domini papæ mali quippiam suspicetur? Sed & si in manifesto peruersa loquitur, quis se facile opponere audeat vestro collaterali? Deinde videtis qualia post se, vbicunque habitauit, reliquit vestigia? Nõ sine causa vigor apostolicus hominem Italia ortum transalpinare coëgit, repatriare non patitur. Quis vero extraneorum ad quos eiectus est, nõ eum omnimodis cuperet suis reddidisse? Et certè sic se habere ad omnes, vt omnibus odio habeatur, approbatio iudicij est quod portat, ne quis dicat subreptum fuisse domino papæ. Quale est ergo summi pontificis suggillare sententiam, & illam sententiam cuius rectitudinem eius ipsius in quem data est, & si lingua dissimulat, vita clamat? Itaque fauere huic, domino pa L
pæ contradicere est, etiam domino deo. Per quencunque enim iusta sententia iuste detur, ab illo certum est processisse, qui loquitur in propheta: Ego qui loquor iustitiam. Confi- Esa.63.a
do autem de vestra prudentia & honestate, quia visis his literis de veritate certus, non abducemini amodo quippiam adsentire in hac re nisi quod vos deceat, & Ecclesiæ dei expediat, pro qua legatione fungimini. Diligimus vos, & ad vestrum obsequium parati sumus.

Ad Petrum Bisuntinum decanum. Epistola CXCVII.

PEREGRINATIONEM abbatis Cariloci sic accipimus quasi iam mortuũ eum videamus. Vobis maximè (quod vehementer doleo) imputatur quicquid illi periculi imminet, quicquid laboris incumbit. Non hoc à vobis expectauimus, quia nec meruimus. Alium vos putauimus, & alium experimur. Testimonium perhibent vobis qui interfuerunt actioni, quòd nec syncere, nec secundum iustitiam in ea vos habuistis. Et credo ex parte. Nam & venerabilis abbas Bellęuallis non multum sibi complacet in vobis. Nolite quæso, nolite persequi seruos dei, quibus ab ipso dictum legitis: Qui Zacha.2.c
vos tangit, tãgit pupillam oculi mei. Nolite radicitus euellere de cordibus nostris, si quid aliquãdo bene sensimus de vobis. Et hęc ita dicimus vobis, nõ quia vos non diligimus, sed
vt de medio fiat quo potest contingere vt nõ diligamus. Di- M
co autẽ tanq̃ amicus: nõ expedit vobis, neq; Ecclesię vestræ, vt domino papæ quod actum est, sicut actum est, innotescat.

Ad dominum papam Innocentium. Epistola CXCVIII.

IN CAVSAE actione quæ per charissimum fratrem nostrum Guidonem Cariloci abbatem vestro cõspectui præsentatur, puto satis apparet, & lacessentis iniuria, & innocentia patientis, & incuria iudicis. Denique violentia calumniantis, & inopia iustitiæ compulsus est pauper confugere ad vestram præsentiam, non reputans laborem viæ, non expensas, non periculum temporis. Dedit manus morti, ne viuat in perturbatione, quietis amator. Clementer, quæso, respicite super egenum & pauperem, ne frustra vestris paternis auribus intimatus sit tantillarum virium tantus labor & dolor. Olim per epistolas semel & secundo testificatus sum vobis de homine illo qui huic modo calumniatur, quòd sui esset & præuaricator propositi, & monasterij dissipator. Nunc autem & flens dico inimicum crucis Christi, sanctorum qui in circuitu eius sunt violentissimum oppressorem, & calumniatorem pauperum. Qui propria iam pene non habens quę deuoret, in proxima passim more tyrãnico debacchatur. Monachum habitu mẽtiens, re exhibet vnũ de prædonibus, omnino immemor regulariũ obseruationũ, legũ canonumque contemptor. Frontosus ad verecundiam, insensatus ad metũ, inflexibilis ad pietatem, ad iram præceps, audax ad facinus,

pronus

A pronus ad iniurias. Et miror quomodo vir religiosus abbas casæ dei, in monacho suo tot & tanta vitia, aut ignorare possit, aut dissimulare. Sed de hoc quid ad nos? Ipse viderit. Ipse suo domino stat aut cadit. Nobis sufficit liberari de manibus eius. A vobis id omnimodis flagitamus, quod aliūde frustra tentatum est. Circunspeximus, & non erat auxiliator. Ventū est ad cōmune refugium, illo confugimus, vbi confidimus liberari. Tantū adsit pietas, nam facultas non deest. Et quidem ex priuilegio sedis apostolicæ cōstat summā rerū ad vestram potissimum respicere summā auctoritatē, & plenariam potestatem. Verū hoc inter cætera vestri singularis primatus insignia, specialius, illustriúsque nobilitat vestrum, & inclytum reddit apostolatum, si eripitis pauperem de manu fortiorum eius. Nulla meo iudicio in corona vestra preciosior gemma
Psa.114. d zelo illo vestro, quo æmulari consueuistis oppressos, nec relinquitis virgam peccatorum super sortem iustorum. Nimirum propter illud quod sequitur: Vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas: vel propter illud quod alibi dicitur:
Psal.9.d Quia dum superbit impius, incenditur pauper: & vnde alter torquetur in corpore, inde alter grauius in anima perit. Est itē monasterium de nostro ordine vicinum huic, quod malorum similiter hominum graui infestatione vexatur, & nō est qui redimat, neque qui saluum faciat. Et pro hoc quoq;, puer vester paterna vestra viscera lachrymosis precibus con
B cutere non veretur. Qui illi sint homines, quæve occasio calumniandi: præsentium lator abbas veraci, & viua voce referet vobis. Deus omnipotens vos nobis conseruet lōgis temporibus, ad nostram omnium protectionem, qui in habitu & proposito pœnitētiæ pauperem vitam ducimus, vt sine timore de manu inimicorū nostrorum liberati, seruiamus illi.

Ad eundem. Epistola CXCIX.

VSQVEQVO & superbit impius, & incenditur pauper? Vsquequo à tanta impudentia, innocentia tanta vexatur, & hoc viuo Innocentio? Peccata sine dubio nostra hoc faciunt, quòd dominus meus tam sero aduertit mentientes sibi, tam lente exaudit clamantes ad se in hac causa duntaxat. Nam aliàs quidem scimus familiare esse domino meo, & cito intelligere, & facile misereri. Propter eum qui elegit vos, & posuit refugium oppressorum, ponite iam tandem finem & malitiæ oppressoris, & laboribus afflictorum, quia satis vtraque res venit in lucem & manifestationē. Denique ad mandatum beneplaciti domini mei causa discussa, & terminata est, superest vt ipsius auctoritate data sententia confirmetur. Ergóne si venerit homo mendax aduersus tantorum virorum testimoniū (Valentinum loquor, & Granopolitanum) audietur? Iterum supplico, & ad pedes domini mei, ea qua possum mente anxia descendo, ne ab homine ini
C quo & doloso religiosum monasterium destrui patiatur. Etenim non parcet nostro, qui suum pene destruxit. Vnde addo solita præsumptione: Si puero vestro crederetis, hominē hunc qui beneficio pietatis vestræ abutitur, in claustrū suum remitteretis, & domino abbati casæ dei mandaretis vt in monasterio quod ille inutiliter occupat, virum religiosum promoueret, & regularem ordinaret conuentum. Hoc plane dignum apostolatu vestro, hoc beneplacitum deo, hoc honor domino abbati casæ dei, suóque monasterio. Sic etiam liberaretis animam prædicti hominis, & ipsum cui incubat monasterium.

Ad magistrum Vlgerium Andegauensem episcopum: pro graui querela quæ erat inter ipsum & abbatissam fontis Euerardi. Epistola CC.

LACHRYMAS magis quàm literas dare libet. Sed quoniam ad neutrum inops est charitas, & has oportet dare, & illas non omittere. Has vobis, illas mihi, & pusillis multis mei similibus qui scandalizantur. Dicitis forsitan scandalum non esse per vos. Nunquid propter vos esse negabitis? Facile cætera portarem, tantum vos non essetis in causa. Nam in culpa dicere non audeo. Non est meum discute-
Matt.18.a re hoc, est qui quærat & iudicet. Væ homini illi per quem scandalum venit. Iudicium profecto portabit quisquis est, ille vel illa. Cæterum ad vos mihi nunc sermo. Sustinete modicum quid insipientiæ meę. Quia semel cœpi loquar ad dominum meum. Faciam satis vel ex parte zelo & affectui qui D
loquitur. Non verebor ætatem, dignitate non terrebor, non cunctabor ad nomen grande magistri Vlgerij. Nā quo grandius nomen, eo grandius scandalū. Propterea meipsum trāsgrediar, & ero insipiens. Seniorem increpabo, episcopum arguam. Magistrum conabor docere, consilium dare sapienti. Nullum præsumptionis genus prætereat charitas & æmulatio, quam olim pro sanctitate & gloria nominis vestri conceperam. Cuius gloriæ diffusum circunquaque spiritualē odorem, inuidia diaboli interpolatū esse vel modice, mihi pro modico non est, sed neq; ecclesiæ dei, quæ vbiq; tam celebri gaudio in hoc meridiano lumine exultare solebat. Verū vos quantum propriam gloriam contemnatis, satis apparet. Laudo, sed si non vsque ad iniuriam dei. Laudo & constantiam qua nec summis potestatibus ceditis de iure vestro quod putatis, sed si non pertinacius, quàm constantius id agi à vobis videretur. Quàm gloriosius & certe sanctius vobis illatā iniuriam fortiter sustineretis, & famam vestrā ad gloriam dei custodiretis? quanquam nescio quomodo vel conscientiam vestram esse in tuto confiditis sub hoc scandalo. Nec enim excusat vos etiam si in quenquā alterum iure culpam refunditis. Esto ꝙ alius mouerit scandalum, profecto compescere vos potestis. Nolle compescere, sine culpa erit? aut vero compescere, sine gloria erit? Malum si comprimas tuum, reputabitur tibi ad iustitiam: si alienum, ad gloriam. Quicunque E
auctor sit scandali, à vobis omnimodis exigitur tolli, & in eo loco excusatum dicimus, si non potestis. An non denique ministerium est angelorum, tollere scandala de regno dei? Si dixeritis, quid ad nos? arguet vos illa sententia: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius, angelus enim domini est. Si ergo hoc scandalum cum possitis non tollitis, plane non impletis ministerium vestrum. Quod quidem an nulla sit culpa, vos iudicabitis. Ego vero nec hoc sufficere dixerim, si non & honorificatis. Est quoque quod adhuc addam, nisi quia timidior sum, fateor, quàm promisi. Sed tutius adduco magistrum, qui non vereatur episcopus episcopo nudam dicere veritatem. Hoc ipsum, inquit, delictum est in vobis quòd causas habetis inter vos. Quare non magis fraudem patimini? Opposuit speculum, refulsit iustitiæ sol: emicuit veritas, næuus apparuit. Quanti est igitur nescio quæ illa possessiuncula maledicta, vt vlterius iam possit, aut obumbrare tam manifestam veritatem, aut impedire tam optatam correptionem? Inspiret deus vobis acquiescere consilio, vt non dicam nostro, sed omnium qui æmulantur vos dei æmulatione, reuerende & omni gloria prosequende pater.
Mala. 2. b
1.Cor.6.b

Ad Balduinum abbatem Reatini monasterij. Epistola CCI.

F EPISTOLA quam misisti, affectum tuum redolet: mouet meum. Et doleo quòd prout moueor non possum rescribere. Nec immoror in excusandis excusationibus, sciens quòd scienti me loquor. Nosti, inquam, sub qua sarcina gemo, & gemitus meus à te non est absconditus. Tu vero pro schedulæ breuitate affectum non æstimes, quem nulla sui prolixitate explicare posset oratio. Et malitia quidem occupationum potest facere vt paucis scribam, sed non vt parum diligam. Actum sane excludat, vel impediat actus: sed nunquid affectum? Sicut mater vnicum amat filium, ita te diligebam, hærentē lateri meo, placentem cordi meo. Diligam & absentem, ne solatium meum ex te, & non te videar dilexisse. Eras pernecessarius mihi. Atque hinc vel maxime claret quàm syncere te diligam. Hodie nēpe non te caruissem, si quæsissem de te quę mea sunt. Nunc autem vides ꝙ spretis vtilitatibus meis, tuis cōpendiis non inuidi, ponēs te vtique ibi vnde aliquando transponaris super omnia bona domini tui. Tu autem cura inueniri fidelis seruus & prudens, conseruis tuis cœleste triticum communicare, absq; inuidia, & absque desidia erogare, & noli frustra assumere excusationem quasi de tui nouitate, aut de imperitia, quod putas forte, vel simulas. Nam nec sterilis verecūdia grata est, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Officium ergo tuum attende. Pelle pudorem consideratione officij, age vt magister. Nouus es, sed debitor. Et extunc te noueris debitorem, ex quo te

G te alligasti. Nunquid nouitas excusabit apud creditorē dāna lucrorum? Nunquid prima tempora vacua præterire patitur fœnerator? Sed non sum, inquies, ad ista sufficiens. Quasi vero deuotio tua accepta non sit ex eo quod habes, non ex eo quod non habes. De solo tibi credito talento respondere tibi para, securus de reliquo. Si multum accepisti, da multum. Quod si modicum est, & id tribue. Etenim qui in modico fidelis non est, nec in maximo. Totum da: quia totum repetēdus es vsque ad nouissimum quadrantem: sed sane quod habes, non quod non habes. Memento etiam voci tuæ dare vocem virtutis. Quid illud, inquis? Vt opera tua verbis concinnant, imò verba operibus, vt cures videlicet prius facere quā docere. Pulcherrimus ordo est, & saluberrimus: vt onus quod portandum imponis, tu portes prior: & ex te discas qualiter
Prou.26.b oporteat aliis moderari. Alioquin subsannabit te sapiens, vtpote pigrum illum cui labor sit manum porrigere ad os. Ar-
Rom.2.c guet te & apostolus dicens: Tu qui alios doces, teipsum non
Matt.23.a doces. Sed & notaberis vitio pharisæorum, qui alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autē suo nolunt ea mouere. Sermo quidem viuus & efficax, exemplum est operis, facile faciens suadibile quod dicitur, dum mōstrat factibile quod suadetur. Ergo in his duobus mandatis, verbi scilicet atque exempli, summam tui officij ad conscientiæ securitatem pēdere intellige. Tu ta-
H men si sapis, iunges & tertium: studium videlicet orationis, ad complementum vtique trinæ illius repetitionis in euangelio de pascendis ouibus. In hoc noueris illius trinitatis sacra-
Ioan. 21.d mentum in nullo frustratum à te, si pascas verbo, pascas exēplo, pascas & sanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hęc: verbum, exemplum, oratio: maior autem his est oratio. Nam etsi (vt dictum est) vocis virtus sit opus, & operi tamen & voci gratiam efficaciámque promeretur oratio. Heu auellor, abripior, non licet vltra. Illud tamen breuiter admonitus sis, vt quàm citius poteris, graui me cures soluere cura: & quid sibi vult quod inter alia questus es, vulnus à quo non sperabas te pertulisse, non negligas manifestius aperire. Id enim anxie me solicitat.

Ad clerum Senonensem.
Epistola CCII.

DESTITVTI Benedicto pastore vestro, opus charissimi, vt de substituendo alio solicite satagatis. Sed sane id non præcipitanter agendum, non tumultuose, aut inconsulte: ne forte euacuetur quod præter rationem & ordinem præsumitur, & vos intrare incipiatis circuitum quorundam qui in circuitu vestro sunt. De vicinis si placet ecclesiis, sumite experimentum, & illarum vexatio det intellectum auditui in causa præsenti. Grandis quippe res est in manibus, nobili Senonensi Ecclesiæ instaurare pastorē. Grandis pror-
I sus, nec sine grandi adorienda consilio. Expectandum proinde suffraganeorum consilium episcoporum, expectandus adsensus religiosorum qui sunt in episcopatu, atque in commune tractandum commune negocium. Alioquin dilectissimi moleste, credite, intuebimur tribulationem Ecclesiæ vestræ, moleste, vestram ipsorum confusionem. Quod vtrūque continget facile, si illud contingat effici quod oporteat reuocari. Ergo indicatur ieiunium, conuocentur episcopi, religiosi asciscantur: nec sua (quod absit) solennitate fraudetur tanti sacerdotis rite celebranda electio. Aderit (vt confidimus) spiritus sanctus votis vestris, & honor erit vobis honorificantibus ministerium vestrum, dum pari voto & consilio studueritis quod gloria sit dei, & salus populi.

Ad episcopum & clerum Trecensem.
Epistola CCIII.

Iaco.5.d LEGIMVS: Si errauerit quis ex vobis à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Errat Ancellus noster, errat. Cui dubium? Si dimittimus eum sic, non solus errabit. Quantos trahet post se suo exemplo illustrissimus iuuenis? Nec modo sequaces, sed & omnes qui poterunt eum reuocare nec reuocabunt, eodem errore iudicamus inuolui. Mundus ego sum à sanguine eius. Et ei prædixi per epistolam, & vobis nunc dico, quia rem illicitam præsumit. Nec clerici est pugnare armis militaribus, nec sub- K
diaconi vxorem ducere. Annunciate peccatori opus eius, ne ille in peccato suo moriatur: sanguinem vero eius de manu vestra requirat, qui suo eum redemit sanguine precioso. En de cœlo clamat: Virgo Israël corruit, & non est qui subleuet eam. Quousque in luto aurum iacet? Tollite margaritam, tol- Amos 5.a
lite, leuate splendidissimam atque preciosissimam gemmam de sterquilinio. Leuate eam antequam porcorum, id est, spurcorum spirituum pedibus conculcetur, & iam non sit vas in honorem, sed in contumeliam.

Ad abbatem sancti Albani.
Epistola CCIIII.

ET SI facie ignotus es mihi, sed non fama: nec parum aut vile quid tui gratulor me tenere munere illius. Nam talis fateor per eam insinuatus es meo pectori, vt licet in multis occupatum, ipsa tamen serenissima recordatio tui mi dilectissime frater, facile me plerumque ex omnibus vindicet sibi: ita vt in ea libenter immorer, & suauiter requiescam. Cæterum quo memoriam plus accepto, eo auidius suspiro præsentiam. Sed quando istud, aut si quando istud? Vtique & si non ante, profecto in ciuitate dei nostri, si tamen non habemus hic manentem ciuitatem, sed illam inquirimus. Ibi ibi videbimus nos, & gaudebit cor nostrum. Interim vero delectabor & lætabor nihilominus in his quæ dicta sunt mihi, sperans & expectans quod reliquum est de visione cor- L
porali in die domini, vt gaudium meum plenum sit. Adde obsecro ad ea bona quæ abs te, & de te nobis assidue veniunt, tuas tuorúmque pro nobis orationes, pater charissime & desideratissime.

Ad episcopum Rofiensem.
Epistola CCV.

DVRE scribitis non merenti. Quid peccaui? Si monui magistrum Robertum Pullum aliquantum tempus facere Parisius, ob sanam doctrinam quæ apud illū esse dignoscitur, id putaui necessarium & adhuc puto. Si rogaui sublimitatem vestram vt permitteretis, etiam nunc idipsum rogarem, nisi eam de priori prece indignatam sensissem. Si dixi hominem fultum gratia amicorum, quorum in curia non minima auctoritas est: id dixi quod vobis formidaui, & adhuc formido. Nam quòd post appellationem factam extendistis manum (vt accepimus) ad res appellantis, nec laudaui, nec laudo. Veruntamen voluntati vestræ in aliquo contradicere nec consului ei, nec consulo. Decætero vestri sumus, coronam vestram suscipere, & colere semper digna, & debita veneratione parati. Huius testimonio conscientiæ audemus adhuc ad vos (prece duntaxat atque consilio) vt magister Robertus cum integritate gratiæ vestræ per aliquantum tēpus possit Parisius demorari. Retribuat vobis dominus in vi- M
tam æternam quòd viscera nostra refouistis: filios nostros loquor, quos misimus in Hyberniam.

Ad reginam Hierosolymorum.
Epistola CCVI.

AVDIERVNT homines quòd locum gratiæ habeam apud vos: & multi profecturi Hierosolymam petunt se vestræ excellentiæ per me commendari. Ex quibus est iste iuuenis consanguineus meus, iuuenis, vt aiunt, strenuus in armis, suauis in moribus. Et gaudeo quòd ad tempus elegit militare deo magis quàm seculo. Itaque facite morem vestrum: & bene sit huic propter me, sicut cæteris omnibus propinquis meis fuit, qui per me vobis innotescere potuerunt. Decætero cauete ne voluptas carnis & gloria temporalis impediant vobis iter regni cœlestis. Nam quid prodest paucis diebus regnare super terram, & regno cœlorum æterno priuari? Sed cōfido in domino quòd melius facietis: & si verum est testimonium quod de vobis perhibet charissimus auūculus meus Andreas, cui multum credimus: & hic & in æternum deo miserante regnabitis. Peregrinis, egenis, & maxime inclusis curam impēdite, quia talibus hostiis promeretur deus. Scribite nobis frequentius: quia & vobis non oberit, & nobis proderit, si esse vestrum & bona studia plenius certiusque nouerimus.

Ad

A *Ad Rogerium regem Siciliæ.*
Epiſtola CCVII.

LONGE latéque ſatis dilatata eſt magnificentia veſtra ſuper terram. Etenim gloria nominis veſtri quos fines non attigit? Sed audite conſilium diligentis vos. Studete, quod in vobis eſt, hanc ipſam gloriam referre ad illum à quo eſt, ſi non vultis eam perdere, aut certe perdi ab ea. Hoc autem ſic fiet, ſi inter eos quos regiæ magnificentiæ celebris opinio euocat de longinquo, diſcretionis oculum aperitis, ma-
Pſal.40.a númque extenditis non tam cupidis quàm egenis. Et vere beatus qui intelligit, non ſuper cupidum, ſed ſuper egenum & pauperem. Illum inquam pauperem qui inuitus petit, & verecũde accipit, & accipiens glorificat patrem ſuum qui in cœlis eſt. Cum autem deo ſua gloria de veſtro munere ex ore egentium ita fideliter reſignabitur, vberiori proculdubio riuo fluat vobis neceſſe eſt ille fons gloriæ, qui diligentes ſe di-
2.Cor.9. ligit, & glorificat glorificantes ſe: vt qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metat. Pro huiuſmodi obſecro vos ponere oculos veſtros ſuper latorem præſentium, quem pro certo ad veſtram regiam præſentiam non cupiditas traxit, ſed coëgit neceſsitas. Neceſsitas (dico) non ſua, ſed ſuorum, multorum videlicet à quibus miſſus eſt ſeruorũ dei
1.Tim.2.b fidelium. Audite patienter quid patiantur. Audite, & compatimini, quia ſi compatimini & conregnabitis. Nec con-
B temnendum regi regnare cum talibus. Ipſorum eſt enim re-
Luc.16.b gnum cœlorũ, qui cõtempſerunt vitam mundi. Facite vobis illos amicos de mãmona iniquitatis: vt cum defeceritis à terreno regno veſtro, recipiant vos in ſuum regnum æternum.

Ad eundem. Epiſtola CCVIII.

SI ME quæritis, ecce ego & pueri mei quos dedit mihi deus. Fertur nanque mea humilitas inueniſſe gratiam a-
Luc.23.a pud regiam maieſtatem, ita vt quærat videre me. Et quis ego ſum vt diſsimulem beneplacitum regis? Accurro, & qui quærebar, ecce aſſum: non in præſentia corporis infirma, in qua deſpexit dominum Herodes, attamen in viſceribus meis. Nam quis me ſeparabit ab his? Sequar eos quocunque
Matt.11.d ierint: & ſi habitauerint in extremis maris, non erunt abſque me. Habes rex lumen oculorum meorum, habes cor meum, & animam meam. Quid ſi modicum noſtri abeſt? Corpuſculum loquor, vile iſtud mancipium, quod etſi voluntas exponeret, ſed retineret neceſsitas. Non valet ſequi volantem animum, quoniam infirmum eſt, & ſolum pene illi ſupereſt ſepulchrũ. Sed quæ cura? Anima mea in bonis demorabitur, cum ſemen meum hæreditabit terram. Semen meum, ſemen bonum. Germinabit, ſi tamen in terram bonã ceciderit. Lætabitur & delectabitur in craſsitudine anima mea, quippe (vt confido) dabitur illi de fructu manuum ſuarum. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo, vt patienter feram ab his vel cor-
C pore ſeparari. Non mireris rex. Ante elegiſſem à corpore peregrinari, quàm iſtos emittere, ſi ſolus cauſæ deeſſet deus. Suſcipe illos tanquam aduenas & peregrinos, veruntamen ciues ſanctorum, & domeſticos dei. Parũ dixi ciues, reges ſunt. Ipſorum eſt enim regnum cœlorum, iure & merito paupertatis. Non decet fruſtra è longinquo eſſe vocatos: & ſuis ſedibus exules, inutili peregrinatione vagari. Putas poterunt cantare cãticum domini in terra aliena? Sed non recte forte dixerim, alienam, quę ſemini bono ſpontaneum expandit ſinum, & precioſum depoſitum iam læto in gremio piè fouere ſuſcepit. Cecidit vt video, cecidit granum bonum in terram bonam & optimam: ſpero in domino quòd radicabit, germi-
1.Cor.3.c nabit, multiplicabitur, & referet fructum in patientia. Porro hunc cum rege partibor, & vnuſquiſque ſecundum ſuũ laborem accipiet.

Ad eundem. Epiſtola CCIX.

HABETIS quod petiiſtis, feciſtis quod promiſiſtis. Quos in verbo veſtro expoſuimus, & miſimus peregrinari, regia ſunt liberalitate ſuſcepti. Occurriſtis eis cum panibus, eduxiſtis eos in refrigerium, conſtituiſtis eos ſuper excelſam terram, vt comedant fructus agrorum, vt ſugant mel de petra, oleúmque de ſaxo duriſsimo: butyrum de armento, & lac de ouibus, & ficus cum medulla tritici, & ſanguinem vuæ bibant meraciſsimum. Et hæc quidem terrena ſunt, ſed cœleſtia mercantur. Sic itur ad aſtra. Talibus hoſtiis prome- D
retur deus. Iſtorum eſt enim regnum cœlorum, qui regi terræ, in terra viuentium reddere poterunt pro his terrenis vitam & gloriam ſempiternam. Miſimus vobis magiſtrum Brunonem, olim mihi per dies multos indiuiduum comitem, nunc autem patrem multarum quidem animarum lætantium in Chriſto, ſed egentium in ſeculo. Experiatur, & ipſe munificam manum regis, vt augeatur numerus amicorum, qui ipſum recipiant in æterna tabernacula. Quod illi facitis, mihi facitis: quia quod illi deeſt, à me exigitur. At quia marſupium noſtrum minus ſufficiens eſt, ad veſtrum ſane quod aliquanto groſsius eſſe liquet, pauperem Chriſti merito deſtinare curaui.

Ad dominum papam Innocentium.
Epiſtola CCX.

DOMINVM Sampſonem Remenſem gloriæ veſtræ cõmendamus, non tanquam de cæteris, ſed vere præ cæteris vnum. Idque tam ſecure, quàm ſecuri ſumus de ſua erga vos fideli deuotione, ſyncera dilectione, voluntate ſubdita atque obedientiſsima. Honoretur, quoniam vas eſt in honorem. Sentiat, quod in vobis eſt, non fruſtra ſe honorificare miniſterium ſuum, non fruſtra pollere his moribus quibus honoretur deus, ornetur eccleſia, qui denique deceãt domini ſacerdotem.

Ad eundem. Epiſtola CCXI. E

DOMINVS Cantuarienſis vir bonus, & teſtimonium habens à bonis, iniuſte in cauſam trahitur, & ab agendo violenter retrahitur. Parabat iter, nam in veſtra præſentia fuerat terminanda: & ecce intercipitur à turbine & tempeſtate bellorum. Sit excuſatus apud vos, cui moleſta eſt excuſandi neceſsitas, tum quia præſumit de iuſtitia, tum quia deſiderio deſiderabat videre faciem veſtram. Addit & hoc puer veſter, vt ſi qua alia petitio eſt venerabilis ſacerdotis: tanto citius admittatur, quanto dignior eſt qui petit. Audeo adhuc, & quia ſemel cœpi, loquar ad dominum meum. Ille ille antiquus amicus, fidelis ſeruus, deuotus filius (Robertum loquor Londonenſem epiſcopum) clamat ad vos, quòd occupator ille, qui eum præuenit in ſedem, quam deo auctore ipſe ſortitus eſt, ipſius eccleſiæ vadia terráſque diſtraxerit, & diſtracta reſtituere nolit. Quod quàm ſit iniurioſum, & qualiter corrigendum: meæ humilitatis non eſt tantæ ſapientiæ prædictare.

Ad eundem. Epiſtola CCXII.

VIR ILLVSTRIS Salamanticenſis quondam epiſcopus, rediens ab vrbe, non pigritauit diuertere ad puerum veſtrum, & auxilium ab homunculo flagitare non deſpexit. Quo audito, recordatus ſum prophetiæ dicentis: Mon- F
tes & colles coram deo humiliabuntur, & erunt praua in directa, & aſpera in vias planas. Sic vos ludere noſtis: alta comprimere, ſedare tumentia, & enormia redigere in menſuram. Veruntamen cum tragœdiæ ſuæ hiſtoriam in auribus meis homo ſeriatim expoſuiſſet, laudaui iudicem, iudicium approbaui, ſed dico vobis, compaſſus ſum iudicato. Sic quippe totam ſuam lachrymoſam illam orationem concluſit: tanquam in calce ipſius diceret cum Propheta: Exaltatus autem Pſal. 87.d
humiliatus ſum & conturbatus: &, Quia eleuans alliſiſti me. Pſal.101.b
Cumque memorarer iuſtitiæ veſtræ, & virilis animi quem ſciebam, cœpi tamen ſimul cogitare diuitias miſerationum veſtrarum quas in plurimis expertus ſum, & dixi: Quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat dominus, & relinquat poſt ſe benedictionem? Certe, inquam, in omnibus, & per omnia inſtructus eſt & æmulari, & ignoſcere, & debellare ſuperbos, & parcere nihilominus ſubiectis: niſi quòd magiſtrum ſequẽs, etiam conſueuit miſericordiam ſuperexaltare iudicio. Et acquieui ſolita illa mea præſumptione loqui ad dominũ meũ, cum ſim puluis & cinis. Et miniſtrabat materiam ſpei, preci fiduciam, pietati rationem, quòd aduerterem hominem, nõ, vt adſolet, verſum in furorem, cum indignatione recedere, & repetere natale ſolum, moliri ſcandala, tentare ſeditiones: ſed dedit locum iræ, & induit ſpiritum manſuetudinis, & declinauit ad veſtros Cluniacenſes, & inclinauit ſe humilium genibus:

Eſa.40.a

G nibus: humilium precibus communiuit, armis potentibus à deo. His telis statuit aduersum vos dimicare, & rigoris murũ oppositum sibi talibus, vt iactat, pietatis machinis labefactare conabitur. Cõfidit autẽ quòd respicietis in orationem humilium, nec spernetis precem eorum, & vincet pietas quem tremunt potestates. Ego quoq; securus cũ talibus tendo manus, flecto genua, supplico pro supplici: audacter prænunciás debere misero suam prodesse humilitatẽ, cui adeo insolentia sua nocuit, nec decere virtutẽ vinci à vitio in retributione.

Ad eundem. Epistola CCXIII.

QVIS mihi faciet iustitiam de vobis? Si haberem iudicem ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis (vt parturiens loquor) quid meremini. Extat quidem tribunal Christi, sed absit vt ad illud appellem vos, qui illic si vobis necessarium, & mihi possibile esset, vellem magis totis viribus stare, & respondere pro vobis. Itaque recurro ad eum cui in præsenti datum est iudicare de vniuersis, hoc est ad vos. Vos appello ad vos: vos iudicate inter me & vos. In quo, quæso, puer vester tã male meruit de vestra paternitate, vt eum inurere & insignire placeret nota & nomine proditoris? Nunquid non me vestrum vicariũ dignatio vestra constituit in reconciliatione Petri Pisani, si forte illũ deus per me reuocare à fæce schismatis dignaretur? Si
H negatis, probabo tot testibus quot in curia tunc tẽporis fuerunt. Nunquid non denique post hæc iuxta verbum domini mei homo in suo ordine & honore receptus est? Quisnam ergo constantiæ vestrę suo consilio, vel magis suo dolo subripuit indulta repetere: & quę processere de labiis vestris, facere irrita? Et hoc ego dixerim non vt apostolicũ reprehendam rigorem, & zelum igne dei succensum cõtra schismaticos, qui in spiritu vehementi conterat naues Tharsis, & instar Phinees confodiat fornicantes, iuxta illud: Nónne qui
Psal. 138. d oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Sed vbi non est par culpa, par plane nõ debet procedere pœna: nec conuenit eadem inuolui sententia, eũ qui peccatum, cum his quos magis peccatum deseruit. Propter eum qui vt peccatoribus parceret, sibiipsi non pepercit, auferte opprobrium meum, & restituendo quem statuistis, vestræ etiam tam sanæ & integræ opinioni consulite. Super hoc iam alia vice scripseram vobis, sed quia non est responsum mihi, puto non peruenit ad vos hoc ipsum quod scripseram.

Ad eundem. Epistola CCXIIII.

SI CVRA, si memoria quantulacunque mei extat adhuc in corde domini mei, & si qua portiuncula antiquæ gratiæ inuenitur etiam nunc in oculis eius à puero eius, liceat hanc experiri viro nobili & humili Nicolao Cameracensi episco-
I po. Fateor me obnoxium illi, & omnium quæ pro eo facere valeo debitorem, non solum quia vbicunque potest honorat nos & nostros, sed & propter veritatẽ, & mansuetudinem, & iustitiã: quæ eum etiã apud vos commendabilem reddere possunt. Et (nisi fallor) qui eũ tribulant, falsi sunt, & non est in ore eorũ veritas. Deniq; vos probabitis, & nõ est mihi verbis laborandũ super hoc. Est præterea cũ eo vir religiosus & sanctus Godescalcus abbas mõtis sancti Martini, pro quo similiter, si quid ad merita eius nostra interuentio addere potest, obnixe oro, vt in suis petitionibus exaudiatur. Arbitror enim nullam illum facere, quæ non digna sit exaudiri.

Ad eundem. Epistola CCXV.

SCRIBO vobis frequentissime vilis vermiculus: & in hanc impellor audaciam precibus amicorum. Fateor, audax sum, sed non mendax. Non suspicetur dominus meus in ore pueri sui inuentum iri mendacium in omnibus quæ ad ipsum scripserit. Volo amicis gerere morem, non ta-
Sapien. I. c men in meam mortem. Nec enim ignoro vbi legerim: Os quod mentitur, occidit animam. Falsitatem proinde nego, importunitatẽ non excuso, ipsa inueniat veniam, cætera non timemus. Amicus est dominus Altisiodorensis episcopus, & pręcipuus. Quis nesciat? Habet quã cõmunicet amico anxietatem, non falsitatẽ. Fidelẽ pro decano ipsius afferimus excusationẽ, absolutionẽ exigimus. Filij sumus vnius patris (quod solita præsumptione loquor) qui estis vos. Confidimus, quia non repellet filios pater, sed voluntatem timentium se faciet, K
& deprecationem eorum exaudiet, & lætos faciet illos. Psal. 144. d

Ad eundem, de comite Radulpho, & vxore eius.
Epistola CCXVI.

Matt. 19. a

SCRIPTVM est: Quod deus coniunxit, homo non separet. Surrexerunt viri audaces, qui non timuerunt coniunctos à deo contra deum disiungere. Neque id solum, insuper & adiecerunt coniungere non coniungendos, addentes præuaricationem. Lacerantur sacra ecclesiæ, scinduntur (proh dolor) vestes Christi, idque ad cumulum doloris, ab his à quibus resarciri debuerant. Amici tui deus, & proximi tui Psal. 37. b
aduersum te appropinquauerũt, & steterunt. Nam qui mandatum tuum transgrediuntur, non sunt alieni, non sunt extranei à sanctuario tuo, sed eorum locum tenent quibus dixisti: Si diligitis me, mandata mea seruate. Comitem Radul- Ioan. 14. b
phum & vxorẽ eius deus cõiunxerat per ministros ecclesiæ, & Ecclesia per deum, qui dedit potestatẽ talem hominibus. Quomodo quos ecclesia coniunxit, disiunxit camera? In quo facto illud solum cõuenienter prouisum est, quod in tenebris facta sunt opera tenebrarum. Qui enim male agit, odit lucem, & nõ venit ad lucẽ, vt non arguantur opera eius à luce. Quid meruit comes Theobaldus? Quid peccauit homo ille? Si peccatũ est quòd diligit iustitiam, & odit iniquitatem, nõ potest excusari. Si peccatũ est quòd reddit regi quę regis sunt, & quę L
sunt dei deo, non potest excusari. Si archiepiscopum Byturicensem suscepit ad imperiũ vestrum, hoc est maximũ & primum peccatũ. En sanguis iste de manu eius exquiritur. Qui Psal. 37. d
retribuunt mala pro bonis, detrahunt ei, quoniam sequitur bonitatem. Multi clamant ad vos in toto corde suo, vt iniuriam filij vestri, & oppressionem ecclesiæ digna animaduersione vindicetis, & artifices huius sceleris cum ipso eorum capite, cui quicquid libuit, licuit, apostolico vigore coërceatis, vt in verticem ipsius iniquitas eius descendat.

Ad eundem. Epistola CCXVII.

TRIBVLATIO & angustia inuenerunt nos. Commota est, & contremuit terra in mortibus hominum, in exiliis pauperum, diuitum quoque vinculis & carceribus. Ipsa religio venit in opprobrium & contemptum. Probro ducitur apud nos saltem mentionem facere pacis. Nusquam fides, nusquam innocentia tuta. Amator innocentię, & pietatis cultor comes Theobaldus pene traditus est in animam inimicorum eius. Impulsus est vt caderet, sed dominus suscepit eum, & gaudet quod iustitia & vestra obedientia in causa sit, I. Pet. 3. c
apostolo acquiescente, qui ait: Si quid autem patimini pro- Matt. 5. a
pter iustitiã, beati. Et in Euangelio: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiã. Væ nobis, hæc omnia præsentire, sed minime præcauere potuimus. Quid plura? Vt nõ penitus desolaretur terra, & omne regnũ in seipsum diuisum cõcide- M
ret, compulsus est ille deuotissimus filius vester, & ecclesiasticę libertatis defensor, sub iureiurãdo promittere quatenus sententiam excõmunicationis à legato vestro bonæ memoriæ magistro Iuone datam in terrã & personã adulteri tyranni, qui caput & auctor extitit horũ omnium malorũ & dolorũ, atque in ipsam adulterã, faceret amoueri. Quod sane tamẽ præfatus princeps fecit prece, & consilio nonnullorũ fidelium sapientumq; virorũ. Dicebant nanq; id à vobis facile, & absq; læsione ecclesiæ impetrari: dũ in manu vestra sit, eandẽ denuo sententiã quæ iustè data fuit, incõtinenti statuere, & irretractabiliter cõfirmare: quatenus & ars arte deludatur, & pax proinde obtineatur: & qui gloriatur in malitia, & potẽs est in iniquitate, nihil inde lucretur. Multa habeo dicere vobis, sed nõ est opus de omnibus scribere, cum præsens sit qui omnia scit, & viua voce planius potest & plenius aperire.

Ad eundem excusatoria, & nouissima.
Epistola CCXVIII.

DOMINO & patri reuerendissimo Innocentio, Bernardus, nihilum id quod est. Putabam me aliquando aliquid vel modicum esse: sed nunc, vt sentio, prorsus ad nihilum redactus sum dum nesciui. Nec enim me dixerim omnino nihilum tunc fuisse cum oculi domini mei super puerum suum essent, & aures eius ad preces meas: cum omne quod scriberem, obuiis manibus accepisset, & vultu hilari perlegisset,

A perlegiſſet, benigniſsime atq; pleniſsime ad omnia poſtulata reſpondens. Modo autem me merito non modicum dico, ſed nihilum: quoniam ab heri & nudiuſtertius auertit faciem ſuam à me. Cur hoc? Quid peccaui? Multũ fateor: ſi pecunia cardinalis Iuonis bonæ memoriæ meo arbitrio diſtributa fuit, & nõ ad nutum ipſius: quod vtique ad aures domini mei fuiſſe perlatũ, mihi relatum eſt. Sed confido quia nunc huius rei veritatẽ cognoſcetis, & veritas liberabit me. Non ſum tã hebes, vt ignorem eccleſiæ eſſe, quicquid ille rerum ſuarum nõ dederit. Sed iam audite ſimpliciter veritatẽ. Si inuentum fuerit in ore meo mendacium, ipſum os meum cõdemnabit me. Quãdo homo exuit hominem, abſens eram, imò & valde remotus. Audiui autem ab his qui affuerunt, quod ipſe fecerit ſuũ teſtamentũ, & quod fecit, fecit & ſcribi: & de rebus ſuis quæ voluit quibus voluit ipſe diuiſit: quod reſiduũ fuit, duobus abbatibus aſsiſtentibus tunc ſibi, & mihi pariter qui abſens eram, diuidendum cõmiſit: eo quod nobis nota eſſent loca pauperiora ſanctorum. Porro abbates illi domũ venientes, & non inueniẽtes me (detinebar enim tunc temporis ex veſtro mãdato pacis quærendæ negociis) nihilominus pecuniam ſicut eis viſum eſt diuiſerunt me non ſolum nõ conniuente, ſed & neſciente quid fecerint. Cedat iam ſi placet manifeſtæ indignatio veritati: nec mihi deinceps frons rugetur, aut ſupercilium deponatur: ſed ſolita redeat ſerenitas blando

B & benigno vultui, ac ſuo denuo ſole lęta facies induatur. Nã quod item cõperi diſplicuiſſe me in multis ſcriptitationibus meis, hoc me iam metuere non oportebit: quoniam facile emendabo. Scio ſcio, præſumpſi pluſquã oportuit: parum attendẽs quis cui ſcriptitare præſumerem: ſed ad id quidem audendum veſtra me armarat benignitas, non negabitis. Vrgebat deinde charitas amicorũ: etenim perpauca pro me ſcripſi ſi bene memini. Sed ne quid nimis. Dabo ſi potero zelo meo decætero temperamentum, ſcientiam, & ponã digitum meũ ſuper os meum. Tolerabilius enim offendam aliquos amicorum, quàm multis precibus defatigem Chriſtum domini. Et nunc quoque non ſum ſcribere auſus vobis de imminentibus eccleſiæ periculis, & graui ſchiſmate quod timemus, ac plurimis quæ ſuſtinemus incommodis. Scripſi autem ſanctis epiſcopis veſtro lateri adhærentibus: ab ipſis audire poteritis, ſi ſcire placuerit, quæ ſcripſerim ego.

Ad quatuor epiſcopos curiæ, Albericum Hoſtienſem, Stephanum Prœneſtinum, Ignarum Tuſculanum, & Gerardum cancellarium. Epiſtola CCXIX.

QVANTVM malum ſchiſma in eccleſia ſit, & quàm ſit deteſtandum, & omnimodis deuitandum: euidenter quondam oſtendit famoſa & horrenda mors virorum illorũ

C quos ob iſtiuſmodi peſtem terra deglutiens viuos tranſmiſit ad inferos. Oſtendit & illa perſecutio Guibertina, ſiue Burdini temeritas, quos noſtra iam tempora experta ſunt inter regnum & ſacerdotium diuidentes plaga pene incurabili, & caſtigatione crudeli. Oſtendit & illa quæ nuper adhuc poſt multam & multifariam eccleſiæ vexationem & vaſtationem, tandem deo miſerante finem accepit rabies leonina. Merito proinde ſaluator in euangelio: Væ (inquit) ho-

Luca 17.a mini illi per quem ſcandalum venit. Væ nobis qui viuimus: plangere quæ pertulimus: dolere quæ ſentimus: timere quæ expectamus. Et quod peius eſt ad tam malũ habitum humanæ res deuenerũt: vt nec rei humiliari velint, nec iudices mi-

Pſal. 74.a ſereri. Dicimus iniquis: Nolite inique agere: & delinquentibus: Nolite exaltare cornu: & non audiunt nos, quia domus

Ezec. 52.d exaſperãs eſt. Supplicamus his quorum eſt peccata arguere, peccantes ſeruare, ne calamum quaſſatum cõterant, & linum fumigans non extinguant: & magis in ſpiritu vehemẽti con-

Eſa. 42.a terunt naues Tharſis. Si denunciamus filiis cum apoſtolo, vt

Ephe. 6.a obediãt patribus per omnia, quaſi aërem verberamus. Si patribus loquimur ne ad indignationẽ prouocent filios: in nos potius eorum indignationem prouocamus. Nec delinquentes ſatisfacere, nec rectores ſeu correctores condeſcendere vllatenus acquieſcunt. Omnes ſuum ſtomachum ſequuntur: & totis viribus funem in diuerſa trahentes, rumpunt. Heu necdum recenti eccleſiæ plagæ cicatrix occalluit: & rurſum

ſcindere parant, rurſus corpus Chriſti afficere cruci, rurſus D fodere latus innoxiũ: rurſus veſtimenta diuidere: atq; ipſam, quod in ipſis eſt, tunicam inconſutilem (quanuis fruſtra) dirumpere ſatagunt. Si qua in vobis ſunt viſcera pietatis, tantis vos opponite malis, ne in illa præcipuè terra ſciſſura fiat, in qua ſolent (ſicut optime noſtis) ſciſſuræ aliæ reſarciri. Nam ſi auctor ſcandali, ore ſingulariter iudicis tremendo addicitur maledicto, quibus putamus benedictionibus dignos huius nequitiæ fugatores & propugnatores? De duobus non excuſamus regem. Nam & iurauit illicitè, & perſeuerat iniuſte. Verum id non voluntate, ſed verecũdia. Nam probro ducitur, ſicut optime noſtis, apud Francigenas iuramentum ſoluere, quamlibet male publice iuratum ſit: quanuis nemo ſapiens dubitet illicita iuramenta non eſſe tenenda. Veruntamen ne in hoc quidem excuſari poſſe fatemur. Neque enim excuſare nos, ſed veniã poſtulare ſuſcepimus. Vos videte an excuſare aliquatenus eum poſſit ira, ætas, maieſtas. Poterit ſine dubio, ſi miſericordiam iudicio ſuperexaltandam decernatis, quatenus videlicet talis aliqua conſideratio in rege & puero habeatur, vt hac ei vice tali quidem tenore parcatur, quo tale aliquid decætero non pręſumat. Parcatur ſane dixerim, ſi fieri poſſit, ſalua in omnibus eccleſię libertate, ſimul & archiepiſcopo debita veneratione ſeruata, quem manus apoſtolica conſecrauit. Hoc ipſe rex humiliter petit, hoc noſtra vniuerſa citramõtana nimium iam afflicta eccleſia ſupplici- E ter deprecatur. Alioquin damus manus morti, tabeſcentes & areſcentes præ timore & expectatione quæ ſuperuenerunt vniuerſo orbi. Siquidem deprecatio mea ſuper hoc ab anno priore, & peccatis meis exigentibus deprecationem meã nõ exauditio, ſed indignatio, indignationem autẽ deſolatio pene vniuerſæ terræ ſecuta eſt. Si quid zelo vrgẽte erupit quod non fuit aut ſecus quàm fuit dicendum, ſit quæſo apud vos quaſi nõ dictũ. Vbi verò dixi quod oportuit, & vbi oportuit dici, ſit non fruſtra dictum.

Ad Ludouicum regem Francorum, vnde ſupra. Epiſtola CCXX.

LIBENTER quidem, ſicut ipſe fateri dignamini, etiam propria atteſtante conſcientia, quæ ad honorem veſtrũ, & regni veſtri vtilitatem ſpectant, pro noſtro exiguo poſſe, & quærimus, & quæremus. Cæterum quod noſtræ humilitati querimini ſuper anathemate mox innouando in comitem Radulphum: & vultis me dare operam omnimodis, vt non fiat, ob multa mala quæ ſecutura inde putatis, prorſus non video quomodo implere poſsim, & mandato obuiare apoſtolico. Quod etſi poſſem non video quod rationabiliter poſſem. Doleo quidem de malis ſi inde proueniant, ſed non ideo tamen debemus facere mala, vt veniãt bona. Satius tutiúſque hoc totum profecto omnipotentis dei iudicio & F diſpoſitioni relinquimus, qui poteſt facere, vt & bona quæ ipſe vult fieri, fiant & maneant: & mala quæ mali moliuntur, non veniant, aut certe in eoſipſos potius qui ea volunt & quærunt, veniant. Valde autem contriſtat me vnum quod in literis veſtræ celſitudinis continetur, quod videlicet debeat obuiare res iſta paci factæ inter vos & comitem Theobaldũ. An neſcitis vos grauiter offendiſſe in eo quod comes Theobaldus violentia guerræ veſtræ contra deum & iuſtitiam iurare cõpulſus eſt, non ſolum quia quæreret, ſed etiam quia efficeret vt prædictus comes Radulphus & terra eius tã indebitè imò tam illicitè abſolueretur? Quid iterum vultis peccatum peccato addere, & iram dei ſuper vos (quod abſit) accumulare? Quid peccauit comes Theobaldus, vt iram veſtram rurſum incurrere mereatur, qui & abſolutionem comitis Radulphi licet iniuſtam (ſicut ſcitis) tãto labore & difficultate obtinuit, & rediuiuam excommunicationem quanuis iuſtiſsime redeuntẽ nec quæſiuit nec quærit, vtpote quod timore veſtro etiam abiurauit? Nolite quæſo, nolite domine mi rex, regi veſtro (imò omnium conditori) tam euidenter in ſuo regno & in ſua poſſeſsione audere reſiſtere, & manum extendere tam frequẽti & temerario auſu aduerſum terribilem eum qui aufert ſpiritum principum, terribilem apud reges terræ. Acriter loquor, quia acriora vobis formido: quod non ita vehementer timerẽ, niſi vos vehementer diligerem.

G *Ad*

G *Ad eundem, vnde supra. Epistola CCXXI.*

SCIT deus quantum vos ex quo noui, dilexi, & vestrum honorem volui: scitis vos quanto labore quantáque solicitudine, toto anno præterito quærendæ paci vestræ intendi, vnà cum aliis fidelibus vestris. Timeo autem ne sine causa laborauerimus in vobis. Vos nanque (vt manifestum est) à bono & sano consilio quod acceperatis, nimium cito nimiúmque leuiter resilitis: & ad mala priora quæ dudum non immerito perpetrasse vos plangebatis, adhuc recentibus illis plagis, rursum vt audio, nescio quo diabolico consilio, festinatis. A quo enim nisi à diabolo procedere hoc consilium dixerim, per quod fit vt incendiis incendia, homicidiis homicidia addantur: clamor denuo pauperum, & gemitus compeditorum, & sanguis interfectorum, auribus pertonent patris orphanorum, & iudicis viduarum? Plane
Ioan.8.f his hostiis hostis ille antiquus nostri generis oblectatur: quoniam ipse homicida est ab initio. Et nolite frustra occasionem sumere de comite Theobaldo ad excusandas excusationes in peccatis: cum vir ille paratum se dicat, & hoc omnimodis deprecetur, venire ad conuentiones quæ inter vos cucurrerunt quando facta est pax, & secundum iudicium diligentium nomé vestrum (eorum scilicet qui mediatores inter vos extiterunt) per omnia satisfacere velit: vt si præuari-
H cationis forte ab ipsis argui poterit, quod non existimat, continuo ad honorem vestrum corrigere non cunctetur. Verum vos nec verba pacis recipitis, nec pacta vestra tenetis, nec sanis consiliis acquiescitis: sed nescio quo dei iudicio, omnia vobis ita vertitis in peruersum, vt probra honorem, honorem probra ducatis, tuta timeatis, timendo contẽnatis: & quod olim sancto & glorioso regi Dauid Ioab legitur exprobrasse, diligitis eos qui vos oderunt, & odio habetis qui vos diligere volunt. Neque enim qui vos instigant priorem iterare malitiam aduersus non merentem, quærunt in hoc honorem vestrum, sed suum commodum: imò nec suum cõmodum, sed diaboli voluntatẽ: vt regis (quod absit) potentiam concepti furoris habeant effectricem: quem suis se posse adimplere viribus non confidunt: inimici coronæ vestræ: regni manifestissimi turbatores. At quicquid vobis de regno vestro, de anima & corona vestra facere placeat: nos ecclesiæ filij, matris iniurias, contemptum & conculcationem omnino dissimulare non possumus: quæ illi præter illa quæ in eam iam præcessisse miserabiliter plangimus, iterũ de nouo partim inferri, partim imminere sentimus. Profecto stabimus & pugnabimus vsq; ad mortem si ita oportuerit, pro matre nostra, armis quibus licet: non scutis & gladiis, sed precibus fletibusq; ad deum. Et ego quidem qui me memini prę ter quotidianas preces, quas pro pace & salute vestra atque
I regno coram domino supplex ipso teste fundebam: etiam apud sedem apostolicam literis & nunciis causam vestram egisse: fateor vsque pene ad propriæ conscientiæ læsionem & ipsius summi pontificis iustam (quod diffiteri nõ debeo) contra me indignationem: ego, inquam, assiduis vestris, quæ innouare quotidie non cessatis, excessibus prouocatus: dico vobis, incipio pœnitere super insipientia mea priori: qua, plus iusto, vestræ adolescentiæ hucusque faui: & de cætero pro mea exiguitate nõ deero veritati. Nõ tacebo quod cum excommunicatis iterato fœdus & societatem inire satagitis: quod in necem hominum, combustionem domorũ, destructionem ecclesiarum, dispersionem pauperum, raptoribus & prædonibus (sicut dicitur) adhæretis: iuxta illud pro-
Psal.49.c phetæ: Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas. Quasi non satis per vos mala facere valeatis. Nõ silebo quod illicitum illum maledictúmque iuramentum inconsultissime vsurpatum à vobis contra Bituricensem ecclesiã (pro quo, heu, tot & tanta mala iam nũc merito prouenerunt) non ita tandem corrigitis, vt Christi o-
Lucæ 22.f Colo.1.b uibus apud Cathalaunum pastorem præfici non sinatis: insuper & fratri vestro, ciúsq; militibus sagittariis balistariisque domos episcopales contra ius & fas inhabitandas, & res ecclesiæ in huiusmodi nefarios vsus profligandas, audacter nimium exponitis. Dico vobis: non erit diu inultum si hæc ita facere pergitis. Et ideo domine mi rex amicabiliter moneo vos, & fideliter consulo vobis, vt citius ab hac malitia K desistatis: si forte iam ferire parantis manum Niniuitiæ regis exemplo, pœnitentia & humilitate preuenire possitis. Dure loquor, quia duriora vobis formido: sed memento te à sapiente dictum, meliora esse verbera amici, quàm fraudulenta Prou.27.a oscula inimici.

Ad Iostenum Suessionensem episcopum, & Sugerium abbatem sancti Dionysij. Epistola CCXXII.

SCRIPSERAM regi arguens eum super malis quæ fiunt in regno eius, ipsius (sicut dicitur) assensu. Et quod rescripsit, dignum duxi vobis qui de consilio eius estis, insinuandum. Miror enim si ita credit vt loquitur: & si non credit, quomodo conscio mihi vtique omnium (sicut scitis) quæ ad pacem reformandam facta fuerunt, ista persuadere conatur. Ait enim, sicut potestis videre in literis eius (cum male seruata ex parte comitis pacta conaretur ostendere.) Adhuc suspensi manẽt episcopi nostri: adhuc terra nostra interdicta est. Quasi verò cuiusquam ecclesiastici absolutio interdicti ad comitem Theobaldum pertineat: aut hoc ipse aliquo modo pepigerit se facturum. Illusus est (ait) comes Radulphus: & iterum religatus est. Et hoc quid ad comitem Theobaldum? Nónne quicquid de hac re promisit, fideliter elaborauit, & efficaciter adimpleuit? Ille verò deprehensus est in L astutia sua, & cecidit in foueã quam fecit. An est hoc totum Psal.7.d cur irrita faceret rex pacta sua quæ distinxerunt labia vestra? An propter hoc decuit incandescere iram regis cõtra deum & ecclesiam eius, cõtra seipsum & regnum suum? Itáne propter hoc debuit obliuisci honoris sui, vt ad debellandum hominem suum, quẽ non dico diffidauerat, sed nec submonuerat vel posuerat ad rationem, mitteret fratrẽ suum, idque per Cathalaunum, de qua potissimũ ciuitate scitis quid rex cum comite Theobaldo pepigerit? Sed rex adhuc aliud addit, quòd matrimoniis sibi moliatur coniungere contra eius fidelitatem comitem Flandrensem & Suessionensem. Et de fidelitate quidẽ suspicio est, nõ certitudo. Porro inanes suspiciones certis pactionibus præiudicare: quale sit, vos videritis. Quanquam id omnino credendum non fuerit de tali viro. Nunquid enim hostes sunt regis quibus alligatur comes, & non magis homines eius, & eius amici? Nónne consanguineus regis, & sicut fatetur, baculus regni comes Flandrensis est? Quid ergo cõtra regis fidelitatem facit eius homo, & fidelis ipsius, si aliis eius amicis, suorum matrimoniis copulatur? Nónne si quis simplici oculo rem vt est consideraret, magna potius pax regni, magnúmq; robur, & magna posset putari securitas? Illud autem miror, quomodo rex dicere non timuerit, cognoscere se quia nouerim ego comitem Theobaldum in partem suam contra regem, comitẽ Radulphum M trahere attentasse. Nam & viua voce nuncio nostro plus dixit, quàm scripserit: quod mandauerim sæpius dicto Radulpho maximã partem peccatorum eius me suscipere, si vellet comiti Theobaldo adhærere. Si natus est homo ille per quẽ ista mandauerim: veniat & arguat me palam. Si scripsi literas: proferantur in medium. Viderit ipse cui crediderit: certus ego sum, quia nunquam nouerim quod imponit. Idem arbitror & de comite Theobaldo: quia & ipse omnimodis diffitetur. Videat proinde deus & iudicet quod nunc de suspicione comes Theobaldus arguitur ab eo qui manifeste cõtra pactiones suas ipsum sibi attrahit comitem Radulphum, contra dei præcepta, cõtra sententiam summi põtificis, adultero & excommunicato communicans. Ait quoque rex: Pene habuimus duos grauissimos oppugnatores. Et propheta subsannans respõdet: Ibi trepidauerunt timore, vbi non erat Psal.13.b timor. Ecce, inquit, oppugnamur, qui non oppugnauimus: persecutionem patimur, qui non persecuti fuimus. Quis oppugnat obsecro? quis oppugnat? quísve persequitur? Nónne comes obsecrat & humiliatur: honorare paratus vt regẽ, seruire & obsequi tanquã domino suo, obnixe pro pace supplicans, & bonam regis, quod in se est, sibi conciliare satagẽs voluntatem? Esto quod nõ sit ita, sed magis comes regi mala omnia moliatur: nónne ad id quod statutum fuisse scitis, fuerat recurrendum? Sic enim inter se pepigerunt, vt si qua de conuentionibus

A conuentionibus illis cõtrouersia aut dissensio nasceretur, nihil mali sibi inuicem facerent aut quærerent: donec coram nobis tribus pariter & domino Altisiodorensi ventilata res esset atque discussa: qui & tunc mediatores fuimus: & si quid emergeret controuersiæ, debuimus esse reconciliatores. At id modo omnimodis comes flagitat: sed rex abnuit. Denique esto quòd omnino male meruit comes, sed ecclesia dei quid meruit? Quid, inquam, meruit, non iam sola Bituricensis ecclesia, sed & Cathalaunensis, etiam & Remensis, etiam & Parisiensis? Habeat rex aduersus comitem ius: sed de quo iure, obsecro, de quo iure præsumit vt ecclesiarum possessiones & terras deuastet, vt Christi ouibus pastores præfici non permittat, vt his quidem electorum promotionem prohibeat: aliis verò (quod hactenus inauditum est) dilationem electionis indicet: donec vniuersa consumpserit, donec diripuerit pauperum facultates, donec penitus desoletur terra? An vos ei consulitis talia? Mirum valde, si contra vestrũ consilium fiunt hæc: mirum magis & malum, si vestro consilio fiunt. Etenim cõsulere talia, manifeste schisma fabricare est, deo resistere, ecclesiam ancillare, & nouam in seruitutem ecclesiasticam redigere libertatem. Si quis dei fidelis, si quis ecclesię filius est: profecto stabit & opponet se, quoad poterit, murum pro domo dei. Nam & vosipsi si pacem desideratis ecclesiæ, sicut oportet filios pacis: quomodo non dicam
B tractatis ea, sed vel interestis consiliis tam malignis? Quicquid enim mali fecerit: merito non regi iuueni, sed consiliariis senibus imputatur.

Ad episcopum Suessionensem durissime rescribentem ei: ita vt hæc fuerit salutatio: Salutem in domino, & non spiritum blasphemiæ. Epistola CCXXIII.

MINIME quidem ego spiritum blasphemiæ habere me arbitror, sed nec cuiquam maledixisse aut maledicere velle me scio: principi præsertim populi mei. Cæterum quicquid illud sit, quo se læsam vestra dignitas iudicat: peto
1.Cor.4.c veniam. Scio enim qui dixit: Blasphemamur, & obsecra-
Iob 39.d mus. Dico ergo cum beato Iob: Quæ locutus sum, vtinam non dixissem: & vltra non addam. Iam domino abbati sancti Dionysij pro communi querimonia scribens: vtrique vestrum responderam, & putaueram me fecisse satis. Et quoniam, vt video, nondum quieuit indignatio vestra, quæ forsitan aduersus ecclesię conculcatores iustius incanduisset: etiam vobis dico: schismaticos vos aut fomitem esse scandali, nec dixi, nec scripsi, nec credidi, & dico securus: nec vereor quod me mea pagina arguat mendacij. Scrutamini eam si placet: & si ita inueneritis, reum me fatebor grãdis sacrilegij: & reuera sicut notatis, spiritu blasphemiæ agitatum
C illa scripsisse. Ne tamen humilis satisfactio spiritum videatur excludere libertatis, dolui fateor & doleo quod nondum ea vos libertate qua deceret comperimus Christi vlcisci iniurias, ecclesiæ defendere libertatem. Dolor iste compulit me scribere dura: non tamen illa quæ impingitis. Putaueram siquidem, & adhuc putarem, nisi timerẽ vobis in hoc esse molestus, nequaquam sufficere quod schismatis non estis auctores: nisi & eos qui sunt, cuiuscũque dignitatis sint, tota libertate pro viribus coërceatis, & eorum consilium atque cõsortium execretis. Putarem, inquam, gloriam vobis esse, si dice-
Psal.25.d re possetis & vos: Odiui ecclesiam malignãtium: & cum impiis non sedebo. Nunquid solum decebat zelus ille prophetam, & non hodie quoque à domini sacerdote requiritur: de
Psal.138.d quo dicebat: Nónne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Optarem sane (& salua vestra serenitate id quoque eloquar) hunc zelum vos exercuisse in puerum regem: qui non tam pueriliter quàm crudeliter sine causa irrita fecit & vestra sane consilia, & sua pacta: sine causa regnum suum cõturbat: bella vbique cœlis terrísque suscitat, ecclesias vastat, sacra temerat, exaltat iniquos, bonos persequitur, perimit innocentes. Hæc, inquam, vellem vos dolere: his contradicere & resistere, quod in vobis est. Sed meũ non est magistrum docere Ioslenum, minus autem reprehẽdere episcopum, qui magis me & alios peccãtes redarguere, & errantes corrigere debet. En quantum vos timeo. Clausam habetis epistolam, qui de priore aperta male suspicatus D
estis. Nam ego quidem nihil in hoc aliud cogitaui, nisi quod ad diuersos scribentem necesse est iuxta consuetudinem epistolã cera non claudere. Iam & pro hoc quoque veniã peto.

Ad Stephanum Prænestinum episcopum. Epistola CCXXIIII.

LOQVITVR Hieremias ad deum pro aduersariis suis ita Hiere.18.d
dicens: Recordare domine, quòd steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis. Et infert: Propterea, inquit, da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij. Et adhuc alia in hunc modum æquè grauia imprecatur illis. Quod propterea nunc apud vestram reuerentiam memorandum putaui, quoniam simile mihi aliquid cum propheta video accidisse. Vos enim scitis quomodo ego quoque pro rege steterim in conspectu domini mei, corpore quidem absens, sed præsens spiritu, vt loquerer pro eo bonum. Bona siquidem pollicebatur. Nunc autem ipso reddente pro bono malum, cogor contraria scribere. Pudet erroris, & falsæ spei quam de eo conceperam, & gratias ago quod pro eo simpliciter supplicans non fuerim exauditus. Putabam me deferre regi pacifico, & ecce inuenio grauissimo hosti ecclesiæ assentasse. Conculcantur apud nos sancta, ecclesia turpiter ancillatur. Nam & electiones episcoporum prohibentur fieri, & sicubi E
id præsumptum à clericis fuerit, electus episcopari non sinitur. Denique sedet in tristitia ecclesia Parisiensis, proprio destituta pastore, & nemo qui de substituendo alio mutire audeat. Non sufficit spoliari bonis præsentibus domos episcopales: etiam in terras & in homines manus sacrilega circunquaque desæuit, totius insuper anni ex eis sibi reditus vendicando. Vestra Cathalaunensis fecit quidem electionem, sed qui electus est, ecce iã diebus multis debito honore frustratur, & scitis quàm non absque graui gregis dominici detrimẽto. Commisit rex germano suo Roberto vices episcopi, & ille in cunctis terris rebúsque ecclesię potestatiue versans, & pro vice sua vbique haud segniter agens, infert cœlis quotidianas hostias, non plane pacificas, clamores pauperum, lachrymas viduarum, planctus orphanorum, gemitus cõpeditorum, & sanguinem interfectorũ. Verum angustus est malitiæ eius ille episcopatus. Remensem inuadit, atq; in terra sanctorũ iniqua gerit, non clericis, non monachis, nõ sanctimonialibus parcens. Deniq; sanctæ Mariæ, sancti Remigij, sancti Nicasij, sancti Theodorici terras fructiferas, & villas populosas, ita in ore gladij deuastauit, vt pene in solitudinẽ redegerit vniuersas. Frequens in omnium auribus vox, Hære- Psa.82.b
ditate possideamus sanctuarium dei. Sic rex emẽdat quod in ecclesiam Bituricensem Herodiano iuramento commisit. Pręterea rex nobis quidem non parum laborantibus, pacem F
cũ comite Theobaldo fecerat, firmæ vt putauimus amicitiæ fœd9 inierat, & ecce occasiones quęrit quomodo recedat ab amico. Atque hoc grande crimen quod impingitur comiti, quia cum baronibus regis, de liberis suis contrahit matrimonia. Suspecta est illi dilatatio charitatis, nec se putat regem, si se amauerint principes. Coniiciat prudentia vestra quid animi erga subditos gerat, qui de odio atque discordia si fuerit inter suos, se æstimat fortiorem. Videat & perpendat si est hic homo à deo, qui in suorum magis mutua simultate, quàm 1.Ioan.4.c
charitate confidit, cum charitas sit deus. Quod minimè face- Cant.8.b
ret si sapientiam illius haberet qui ait: Fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Præterea ergo pacis cõuentiones & constitutiones manifeste transgreditur, nec tenet pacta sua, quæ distinxerunt labia sua. Denique reuocauit in domum suam, & ad consilium suum virum adulterum & excommunicatum, quem ex cõstituto eiecerat: & pro exercenda maiori malitia, aliis multis nequam æquè excommunicatis, periuris, incendiariis, homicidis, rex & aduocatus ecclesiæ aduersus ecclesiæ (quod non est dubium) amatorem Psal.49.c
& defensorem denuo sociatur, iuxta illud prophetæ: Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas. Ad hæc cogit suo more episcopos ad maledicendum benedicendis, & iterum benedicendũ maledicendis: & quoniam non obtemperatur pro suo libitu sibi, circuit

G mare & aridam vt inueniat iuratores, quorum periuriisquos fortaſsis deus coniungit, per homines ſeparentur. Qua fronte, obſecro, tantopere aliis præſcribere de conſanguinitate laborat, homo cum ſua (quod palam eſt) tertio conſanguinitatis gradu ferme permanens cōſobrina? Et quidem inter filium comitis Theobaldi, & comitis Flandrenſis filiā: & item inter comitem Sueſsionenſem, & filiam comitis Theobaldi, ſi cōſanguinitas ſit neſcio (ſcienter enim illicita matrimonia nec laudaui vnquam nec laudo) ſed ſciatis vos & ſciat dominus meus, prohibere horum nuptias. Si quo modo coniungi fas fuerit, exarmare eccleſiam eſt, & multā illi ſubtrahere fortitudinem. Nec aliam puto aduerſantium ipſis nuptiis intentionem, niſi vt in terris præfatorum principum non poſsint habere refugium quicunque audebunt cōtradicere ſchiſmati quod minantur. Hucuſque zelus meus. Non poſſum enim ego emendare quod potui redarguere: potui & commonere eum qui poſsit. Zelus domini mei faciet hoc. Ipſum duxi neceſſarium in magno eccleſiæ labore atque periculo compellandum, & per nullum dignius, quàm per vos, qui eius lateri & ſpiritui adhæretis. Apud quem quæſo, habete me excuſatū quòd rege mutato mutauerim ſtylum, qui ad ipſum deum dei prophetam dixiſſe ſcitis: Cum viro innocente innocens eris, & cum peruerſo peruerteris. *Pſal. 17. d*

H

Ad epiſcopum Sueſsionenſem, pro pace.
Epiſtola CCXXIIII.

LABORAVIMVS, ſed de profectu adhuc quæſtio eſt. Seminauimus multum, ſed intulimus parum. Fatemur nos eguiſſe veſtra opera & præſentia. Verum quòd eam non requiſiuimus in tanta neceſsitate, per amicum communem ſancti Dionyſij abbatem, docebimini. Nunc itaque ne de cætero diſsimuleris, ſed ſecundum ſapientiam vobis à deo datam ſtudeatis quæ ad pacem ſunt, monemus ſanctam ſolicitudinem veſtram. Nam rogandus non eſtis pro tali re, qua vtique conſtat non modo valde honorificari miniſterium veſtrum, ſed & turpari admodum ſi negligitis. In indicta celebritate apud ſanctum Dionyſium ſperamus videre vos.

Ad Ludouicum regem Francorum, vnde ſupra.
Epiſtola CCXXV.

LVDOVICO dei gratia illuſtri regi Francorum, & duci Aquitanorum, Hugo Altiſsiodorenſis qualiſcunque miniſter, Bernardus Claræuallis abbas, diligere iuſtitiam, & iudicare terram ſapienter. Diu eſt quòd egreſsi de domibus noſtris expoſitis propriis vtilitatibus pro pace veſtra & regni, fideliter (ſicut nobis deus eſt teſtis) laboramus. Triſtamur autem quòd, aut nullum, aut exiguum noſtri laboris
I fructum adhuc tenemus. Adhuc pauperes clamant poſt nos, adhuc terra vadit quotidie in deſolationem. Quæritis quæ terra? Veſtra: non alia. Intra regnum enim, & contra regnum veſtrum, iſta omnia mala perpetrantur. Nam ſiue amici ſiue inimici veſtri ſint qui de guerra iſta pauperantur, captiuantur, conteruntur: non aliunde quàm de regno veſtro ſunt. In quo manifeſte imminere iamiàmque videtur ſermo ſaluatoris dicentis: Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur. *Matt. 12. d* Huc accedit quòd ipſi diuiſores & deſolatores, vos conſtituerunt ſibi huius nequitiæ caput & principem, quem præcipue debuerant metuere defenſorem, & ſentire vltorē. Nos tamen credebamus vos tactum à deo & illuminatum tātam illorum nequitiam aduertiſſe, & errorem veſtrū agnouiſſe, & cupere omnino conſiliis ſanioribus à laqueo iſto retrahere pedem. Cæterum ab hac ſpe pene deiecit nos colloquium illud habitum nuper inter nos apud Corbolium. Scitis enim quomodo & quàm irrationabiliter (vt pace veſtra dixerim) à nobis tūc receſsiſtis. Vnde factum eſt quod ſermonis illius qui vobis in dicto noſtro diſplicuit, reddere ad liquidum rationē pro veſtra nobis turbatione nō licuit. Quā ſi expectare placido corde dignaremini, forſitan cognouiſſetis & vos ꝙ nil vobis indecens aut importabile dictum fuiſſet, ſecundum quod iam res veſtra proceſsit. Nunc autē ſine cauſa turbatus, turbatos nos & confuſos, & quid faciamus dubios anxióſq; tenetis, homines qui vobis bona cupiunt & quærunt. Quod non eſt aliud niſi quia fraus iniquorum, & rumuſculi parum ſcientium hominum, dicētium malum bonū, & bonum malum, conturbant vos. K Verum nos etſi conturbati, non tamen omnino deſperati de auxilio ſpiritus, quem veſtrū animum ſalubriter ſuper malis præteritis conceſsiſſe perſenſimus, adhuc ſtamus & expectamus vt redeatis ad cor: & quod prudēter cœpiſtis, efficaciter compleatis. Huius rei gratia miſimus fratrem chariſsimū nobis Andream de Baldemento, qui vobis iſta plenius viua voce inſinuet, & quicquid ad hęc reſpōdere placuerit, fideliter renunciet nobis. Si autem perſiſtitis (quod abſit) non acquieſcere ſanis cōſiliis, mundi nos ſumus à ſanguine veſtro: deus non permittet eccleſiam ſuam, ſiue à vobis, ſiue à veſtris diutius conculcari.

Ad epiſcopum Sueſsionenſem. Epiſtola CCXXVI.

SEMPER quidem egui officiis amicorum, homo nimirum mente ſemper & corpore miſerandus: ſed nunc maxime opus & tempus miſerandi, cum vrgente conſcientia, & aggrauata manu domini ſuper me, duro me carceri mancipaui, durus iudex in memetipſum. Si adhuc pater eſtis (nam fuiſſe vos fateor) ſentiat filius & ille filius in quo vſque ad hanc diem filialis erga vos affectus non tepuit. Scio ſcio, difficile poſſe extorqueri clauam de manu Herculis: & ideo multū inſto, quia rem peto difficilem. At quanto difficilior, tanto violentior ad promerendam redhibitionem. Grandis me fatebor beneficij debitorem, grandis prorſus, ſi obtinuero. L Nec ignoro dare quàm accipere beatius eſſe: ſed cedo neceſsitati, occurro periculis, anguſtiis conſulo, honeſti plane nunc aut diſsimulator, aut immemor. *Act. 20. g* Cedens itaque honorabiliorem vobis, vt dignum eſt, partem, mihi verecundiorem aſſumo: nō modo ad accipiendum inuerecundior, ſed & importunior ad petendum. Peto ergo ſuppliciter, peto inſtanter, peto opportune, importune. Nec enim illud peto, quod vos non deceat dare, aut me poſtmodum pœniteat accepiſſe: etſi ita petere modo minus me deceat. Nam ſi liberatis pauperem à potente, in hoc nobis multum præſtabitis, vobis plurimum. Eia monſtrauimus affectū, rem vos ſcitis, fructum præſtolantur afflicti.

Ad Petrum Cluniacenſem abbatem conquerentem quòd ei non ſcriberet. Epiſtola CCXXVII.

ITA NE iocari libet? Dignanter ſane atque amicabiliter, ſed ſi ita luditis, vt non illudatis. Nolite mirari hoc. Nam ſuſpectum id mihi facit veſtra ipſa tam ſubita & inopinata dignatio. Nō enim multū temporis eſt, quod ſcribēs ad vos, debita reuerentia veſtram magnitudinem ſalutaui, & non reſpondiſtis mihi verbum. Nec multo ante rurſum ſcripſeram ad vos ex vrbe Roma, & nec tunc quidem vel vnum iota recepi. Modo miramini quòd reuertenti nuper de Hiſpania, nugas meas denuo ingerere non præſumpſi? M Quod ſi culpa eſt quacunque ex cauſa non ſcripſiſſe, ſine culpa profecto non erit noluiſſe, ne dicam contempſiſſe reſcribere. En in quo pro me faceret iuſtitia (quia id à me flagitat) niſi mallem occurrere gratiæ redeunti, quàm retardare eam mihi, dum vel me inutiliter excuſare volo, vel alium accuſare. Sed hoc dixi ne quid clauſum in mente retinerem, quod ore non promerem, quod id vera recuſet amicitia. Decætero quia charitas omnia credit, iam omnis ſuſpicio de medio fiat. *1. Cor. 13. b* Gaudeo quod recaluiſtis priſcæ amicitiæ recordari, & vel læſum reuocare amicum. Libenter redeo reuocatus. Fœlix qui reuocor. Nullarum iam memor ſum iniuriarum. En ego, qui fueram veſtræ profecto ſanctitatis ſeruus & nunc & ante. Gratias ago, optime locatus ſum, intimus vobis denuo factus, ſicut dignamini ſcribere. Si forte intepueram, vt arguitis, haud dubium quin velociter recaleſcam, fotus veſtræ charitatis viſceribus. Et nunc quod placuit ſcribere, obuiis manibus ſuſcepi. Legi auide, libenter relego, & placet ſępius repetitum. Placet fateor iocus. Eſt enim & iucunditate gratus, & ſerius grauitate. Neſcio ſiquidem quomodo inter iocandum ita diſponitis ſermones veſtros in iudicio, vt & iocus leuitatem non redoleat, & auctoritas conſeruata hilaritatis non minuat gratiam. Porro auctoritas ita ſeruatur, vt illud ſancti viri merito vobis poſsit aptari: Siquando ridebam, non credebant mihi. *Iob 29.* Eia reſcripſimus

A mus,& puto iã iure exigimus ampliora quæ promisistis. Dignum est vt sciatis,quæ penes nos sunt. Decretũ est mihi vltra non egredi monasterio,nisi ad cõuentum abbatum apud Cistertium semel in anno.Hic fultus orationibus vestris, &
Iob 14.c benedictionibus consolatus, paucis diebus quibus nunc milito,expecto donec veniat immutatio mea. Propiti⁹ sit mihi deus, vt non amoueat orationem vestram & misericordiam suam à me.Fractus sum viribus, & legitimam habeo excusationem,vt iam nõ possim discurrere vt solebam. Sedebo & silebo,si forte experiar quod de plenitudine intimæ suauita-
Thren. 3.c tis sanctus propheta eructuat: Bonum est,inquiens,expectare dominum in silentio. Et ne solus videamini mihi lusisse, puto iam non audebitis me de hoc silentio meo reprehẽdere,& more vestro appellare soporem,quod vt puto cõgruentius vt magis propriè sanctus Esaias cultum iustitiæ nominat, & de quo legitis in hoc ipso propheta dicente domino:
Esaiæ 33. c In silentio & spe erit fortitudo vestra. Commẽdate me orationibus sancti conuentus Cluniacensis,salutato prius ex me seruo omnium, si dignum iudicatis.

Ad tres episcopos, Hostiensem, Tusculanum, Prænestinum.
Epistola CCXXIX.

AD HOC vos deus in sublimitate posuit, vt tanto maiori ecclesiæ suæ vtilitati viuatis, quanto in ea eminentiori
B auctoritate præestis. Alioquin deponet ille paterfamiliâs potentes de sede, qui pro accepta potestate inuenti fuerint suis vtilitatibus defuisse. Quanta sustineat sponsa Christi damna in episcopatu Metensi, etsi nos amplius horremus, quia viciniores sumus, tamen & vos arbitror non latere.En quantus lupus illud ouile Christi tum insidiis, tum manifestis assultibus quotidie molitur irrumpere, & disperdere oues Christi sanguine congregatas? Idque non ab heri & nudiustertius, sed ex quo adhuc fuerat lupicellus, non cessat illum dominicum gregem quibus potest viribus infestare,& vastare rapinis, incendiis, homicidiis. Ego itaque quod in me est,demonstro lupum,instigo canes:iam quid intersit vestra,vos videritis:meum non est docere doctores.

Ad tres episcopos supradictos, pro abbate Latiniacensi.
Epistola CCXXX.

VOBIS audeo loqui quicquid in buccam venerit. Nam & si oportuerit sustineri modicum quid insipiẽtię męe, geret mihi proculdubio morem beneuolentia vestra,quæ sapientibus & insipientibus debitrix est. Et hoc dico non quia cogitem præcipitare verbum, quod ad rem non pertinet,aut leuitate vti intendam, aut nugari delectet, præsertim apud
Matt.12.c vos qui videmini columnæ ecclesiæ, sed ex abundantia cordis os loquitur, & veritas dolore vrgente intrinseco taciturnitatis impatiens, prorumpit in medium. Mei enim, dico
C
Psal. 72.a vobis, pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quòd execranda (vt videtur) conuersione tam frequenter sapientiam vincit malitia. Adduntur vbique cornua impiis, & exarmatur iustitiæ zelus, & non est qui facere bonum, non dico velit, sed possit. Superbi iniquè agunt vsquequaque, & nemo audet mutire cõtra. Et vtinam vel innocentia tuta esset,& iustitia ipsa suimet sufficeret defensioni. Quid peccauit abbas Latiniacensis? An quòd bonus monachus,& melior abbas?quòd bonæ opinionis,& melioris est vitæ?An quia monasterium cui præest, & decorauit religione, & bonis temporalibus ampliauit, & bonorum fratrum numero cumulauit? En sanguis iste de manu eius exquiritur. Si crimen est,acceptum esse deo & hominibus, tollatur,& crucifigatur.Negari enim non potest hoc illum esse,cœlo & terra testibus. Si crimen est,esse hospitalem,benignum, sobrium, castum,humilem,decidat merito ab inimicis suis inanis. Reuera nanque & in his accusati non potest,conuincentibus se propriæ vitæ sanctitate,& famæ gloria. At imponitur ei noluisse suscipere nuncium domini mei.Prorsus grauis offensa, si ita est. Non negat abbas hominem qui mittebatur in Angliam, cũ esset honorifice susceptus hospitio,quærere loqui cum eo,sed paranti exire interuenit Humbertus præpositus dicens se potius exiturũ,& homini vice ipsius satisfacturum. Si quo minus quod oportuit actum fuit cum viro:cuius culpa fuerit,vobis relinquimus iudicãdum. Accusaturitẽ quod D
literas domini papæ,prædicto Humberto violenter abstulerit,& diruperit:sed extát literæ integræ,& bullatæ:nec in eas, sicut mentitur,admisit,sed sponte dimisit, consilio vtique comitis Theobaldi,& nostro. Dicitur quoque quod quosdam monachos in captionem posuerit. Atque id quidem falsum. Sed si quosdam turbatores& cõspiratores in diuersa claustra diuisit, ne simul positi plus nocerent:quis hoc rectè iudicans reprehendat? Iam de terris & bonis ecclesiæ quasi distractis & alienatis,& datis ab eo cognatis suis,coram venerabilibus episcopis Suessionensi & Altissiodorensi,comiteque Theobaldo aduocato vtique monasterij,satis respõsum est, & adhuc respõdetur,sic illum dedisse suis quomodo alienis, id est ad eundem sensum vel consuetudinem. Porro autem à seculo non est auditum quod monachus rebellis,superbus,ambitiosus, priuilegium propriæ libertatis ex apostolica auctoritate meruerit. A tempore Iudæ Iscariotis non est inuentus similis illi,qui sic insurgeret in magistrum,& traderet sanguinem iustum.Fœlix magister, cui cum magistro omnium cõmunis prophetica illa vox est: Homo pacis meæ in quo spe- Psal. 40.c
rabam, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Et olim quidem eratis contra apostolum Petrum dominantes in clerum, imò & cõtra coapostolum eius Paulum dominabamini fidei totius orbis. At nunc nouum aliquid addidistis, vsurpãtes amplius & in ipsam religionem. E
Quid restat nisi vt adiiciatis & ipsis angelis sanctis dominari? Nisi quod in hoc posterior Iudas priorem vicisse versutia & fraude videtur: quòd cum illius facinus condiscipuli horruerint vniuersi, iste callidior potuit ad cõniuendum imò ad fauendum malitiæ,non quoslibet,sed ipsos apostolorũ principes circumuenire. Non imputo domino meo,cui tanquam homini subripi potuit,& hoc oro ne deus imputet. Absit autem vbi veritatem agnouerit,vt præualeat tã execrabilis maligni huius sacrilegúsque conatus. Et ego de hac re ad ipsum quoque solito ausu scripsissem, si non sensissem ipsum quicquid scribimus,minus solito acceptare. Quæso dolete vos qui monachi estis, vicem magistri vestri beati Benedicti: cui iam,vt videtis, prope est vt vbiq; cõtradicatur,& pereat omnis vigor monasticæ disciplinæ,monachis aduersus abbates suos cornua sumentibus de manu forti.

Ad eosdem. Epistola CCXXXI.

SI VERA sunt quæ audistis de abbate sancti Theofredi, non potestis ea dissimulare sine periculo vestro, & propter officium, & propter conscientiam. Conscientiam dico non tantum vestram, sed etiam aliorum. Sunt autem verisimilia, credo quòd & vera. Verax est enim qui testimonium perhibet de his,præsentium lator. Vnde hoc quoque sciam quæritis? Fascem teneo literarum missarum à viris sanctis, quos ego noui quia sancti & veridici sunt: & omnes illæ pa- F
riter cõtinent tam laudes & præconia huius,quàm illius horrendas blasphemias quem accusat.

Ad abbatem Ioannem de Busaio, qui abbatiam suam reliquerat, & abierat in solitudinem.
Epistola CCXXXII.

FILIO charissimo Ioanni,frater Bernardus,in spiritu ambulare,& timorem domini nõ derelinquere. Dicere non possum in quanta amaritudine animæ meæ, & tristitia cordis, scribam ad te Ioannes charissime, pro eo quod me video in tot scriptitationib⁹ meis proficere nihil,quia nõ capit in te sermo me⁹. Scripsi semel & denuo, nisi fallor:& exigẽtibus peccatis meis in nullo adhuc respõdet mihi labor meus. Ecce tertio iacto semen, deum omnipotentem deprecans, vt non reuertatur ad me vacuum, sed prosperetur & faciat ad quod illud mitto, lætificans nos tandem aliquando de fructu tuæ obedientiæ & salutis. Si audieris me, imò si exaudierit me deus, lucratus sum filium meum. Si non: conuertam me denuo ad arma consueta, orationes videlicet & lachrymas, non quidem contra te, sed pro te. Luxi & lugebo, & anxia traham suspitia ex imis visceribus, pro meis visceribus. Quis det te mihi fratrem meum sugentem vbera matris meæ? Quis reuocet te mihi in illam quietem ani-

G mi,concordiam morum,ſocietatem ſpiritus, & ſerenitatem conſcientiæ, in qua te aliquando tenui & poſſedi? Et ne quod ex me detrimentum in aliquo patiaris ſeu impedimentum, illud falſum eſſe non dubites, quod tibi à neſcio quo vel quibus falſiloquis perſuaſum audiuimus: quia ego videlicet cogitarem ſine ratione & iudicio te à regimine fraternarum animarum,quod tibi crediderám,ſubmouere.Non eſt hoc verum,ſed audi potius de hac re paucis, quod verum eſt.Hoc etſi voluiſſem,non licuiſſet:& ſi licuiſſet (vt de propria conſcientia loquar)ego nullatenus voluiſſem. Hæc veritas.Si ergo hoc totum fuit quod auertit cor tuum: veritate comperta quid reſtat niſi vt reſipiſcas,redeas ad te, redeas ad nos, arguas inſuper teipſum leuitatis & credulitatis incautę? Si enim tantum potuit vna maledicta ſuſpicio ad te alienandum & præcipitandum, quãto magis nunc abſoluta certitudo valere debet ad erigendum & reuocandum te? Turpe eſt tibi falſitate poſſe ſeduci,& veritate reduci nõ poſſe. Habeat ſane veniam acquieuiſſe ad tempus palliatæ falſitati, at verò deprehenſæ iam & nudatæ acquieſcere, adhuc,imò etiam nõ multum iraſci, quantum confuſionis habet? Quamobrem iraſcere & noli peccare,ſi vis nos vel deum potius nõ iraſci. Nam quod ſubreptum eſt tibi, miſerationem magis quàm indignationem meretur. Nimirum homo es nauigans, ſi-
Pſal.103.e cut & omne humanum genus,in hoc mari magno & ſpatio-
H ſo manibus, vbi reptilia quorum nõ eſt numerus. Quis ſe iactet in eo aſsiduis non impelli ventis, non iactari fluctibus? Noueris te naufragaſſe in eis,periculum in falſis fratribus incidiſſe. Iterum dico:hæc veritas. Deceptus fuiſti, & ſpiritus mendax in ore pſeudoprophetarum ſupplantauit te. Sed ecce euanuit falſitas, luce veritatis oborta. Si adhuc(quod abſit)pergis in tua obſtinatione perſiſtere, ego te interim non iudicabo,eſt qui quęrat & iudicet.Ego autem parco tibi,diſſimulans & differens interim in virga venire ad te. Porro in miſericordia & ſpiritu manſuetudinis allicere te nobis curabo ſi potero:nam id mihi ſentio familiarius eſſe, & tibi perſuaſibilius fore non dubito.Illum ſane euaginare ſuper te gladium non cunctabor, qui in materno meo pectore iacet reconditus, continuus vtique dolor cordi meo, & creberrimi ad deum gemitus pro te donec venias. Quod ſi omnes huius tam pie ferientis enſis, ſecundum duritiam tuam & cor impœnitens fruſtraueris ictus,nec poſsit quãdoque dicere anima tua,quia vulnerata charitate ego ſum,tu de te videris.Nã non ſolum iam veritas,ſed & charitas liberabit nos.Sed quid dixi? Quomodo miſer,quomodo liberabor, effuſis viſceribus,filio pereunte? Non quieſcet affectus, etſi non ſequatur effectus:non ſedabitur dolor, non ceſſabunt lachrymæ. Exhibebo tibi quandiu vixero alterum Samuelem, tu vtinam non alterum Saulem mihi.Rogabo te,rogabo pro te, vt ve-
I nias. Veni,veni priuſquam moriamur: vt qui diliximus nos in vita,in morte non ſeparemur.

Ad Herbertum abbatem ſancti Stephani Diuionenſis. *Epiſtola* CCXXXIII.

SI FRATER Ioannes dixit in nos vel ſcripſit quod non decuit, vel quomodo non decuit, non tam nos læſit quàm ſeipſum.Magis nanque ita ſcribendo ſuam prodidit leuitatem, quàm noſtrum deprehendit errorem. Quanquam etſi læſiſſet in aliquo, noſtrum tamen non erat reponere malum.Attendens proinde non quid ille mereatur, ſed quid me deceat,donari iuueni etiam à vobis hanc culpã rogo & ſupplico,quæ magis gloriolam, quàm malitiã redolere videtur: ita tamen,vt manum deinceps inhibeat à ſcribendis tractandíſve,quæ ſupra ipſum eſſe conſtiterit. Nam vt liquido ſatis apparet,in hoc exiguo quod præſumpſit, opus erat ſtylo & animo maturiori.Certũ enim ſit vobis hominẽ, licet in breui pagina,aut nõ ſcripſiſſe vt ſenſit, aut nõ ſenſiſſe vt debuit.

Ad dominum papam Cœleſtinum,pro intruſo Eboracenſi. *Epiſtola* CCXXXIIII.

OPORTET vos ſecundum iuſtitiam quæ ex lege eſt,ſuſcitare ſemen fratris veſtri defuncti.Quod digne implebitur, ſi papæ Innocentij,cui in hæreditate domini ſucceſsiſtis,& defenditis bene geſta, & minus adimpleta perficitis. K
Præ manibus eſt in quo id liceat experiri.Cauſam Eboracenſis eccleſiæ per eum fuiſſe deciſam quis neſciat? At quomodo executioni mãdatum ſit quod egreſſum eſt de labiis tanti viri, vtinam neſciretur.Quis det vt nõ annuncietur in Geth, 2.Reg.
neque in compitis Aſcalonis? Sed vt verbum abbreuiatum faciam auribus occupatis, audiat paucis dominus meus quid dictum fuerit, & quid factum teneamus. Cum in multis accuſaretur is, qui ſibi vendicare electionem in præfata eccleſia impiè cupiebat, tandem omnis controuerſia ad teſtimonium viri illuſtris Vvilhelmi ipſius eccleſiæ tunc decani conquieſcere iuſſa eſt: vt niſi capitulum intruſionis quod huic inter cætera impingebatur, ille propriæ manus iuramento amoueret, ſuis omnino conatibus tanta fruſtraretur ambitio. Hoc autem non ex iudicio, ſed ex miſericordia. Sic enim rogauerat ipſe. Mitiſsima plane ſententia, quippe cum de plurimis & peſsimis pulſaretur, quæ nullatenus propulſare volebat. Sed vtinam vel ipſa ſtet.Quid enim ſi non ſufficit iuri, dummodo ſufficiat eccleſiæ liberationi? Non cauſamur ſententiæ remiſsionem, quæ nil nocuit. Neque enim proficit aduerſario etſi largior indulgentia, qui ne ipſum quod vltro ſpoponderat,implere pręualuit. Nã de quo præſumere viſus eſt,defecit ei,ne ſibiipſi deficeret peierãs. Quãdo enim vir bonus atteſtaretur homini quẽ rumor publicæ opinionis & operis veritas deteſtatur? Quid ergo? Ille non L
iurauit,& iſte epiſcopus eſt. O rem ignorantia omnium dignam,& perpetuo,ſi fieri poſſet,ſilentio comprimendã. Verum id ſero.Heu,notus eſt orbi triumphus diaboli. Vbique pertonat plauſus incircunciſorum,& plãctus bonorum, pro eo quòd videatur ſapientiam viciſſe malitia. Monſtratur digito,matris eccleſiæ turpitudo: patris Innocentij verenda irridentur denudata à ſeruo nequam, quoniam mortuum putat,ſed viuit in vobis.Si is exitus imminebat, cur è lõginquo Romam eſt pertracta cauſa ſpurciſsima, vmbra magis & angulo digna?Cur tãta mari terrâque à multis aſſumpta fatigatio? Cur à finibus terrę euocati viri religioſi,qui eum accuſarent,& pauperum Chriſti marſupia longi itineris expẽſis exhauſta ſunt?Non poterat epiſcopari turpis infamíſque perſona(quod inuitus dolẽnſque loquor)niſi quæ in illo horrebat Anglia, Francia abominabatur, etiam Roma cognoſceret? Quàm melius in Romana curia cauſa eius minime ventilata fuiſſet,& non tangeret, vel ſacra limina generalis atque horribilis fœtor? Quàm tolerabilius ignoraſſet apoſtolica ſedes tam intolerabile malum,quàm tolerat manifeſtũ? Quid iſtud temeritatis fuit? Publice infamatus,ante iudicem accuſatus, nec purgatus, imò & conuictus,& ſic cõſecratus eſt.Viderit qui huic manum poſt iſta impoſuit,an magis execratus dicere debuerim. Non enim negabit ſic ſe iſta habere, non negabit ſic ſe ex literis apoſtolicis ad ſe pro hoc ipſo directis ea- M
dem comperiſſe. Dicat forte aliquis,quia non eſt datum iudicium,non fuiſſe conuictum. Ego dico & confeſſum. Nam qui vt iudicium euaderet,vltro elegit ad teſtimonium Vvilhelmi decani confugere, illo ſibi deficiente,quid niſi ſuo iudicio à cauſa decidit,ore proprio cõdemnatus? Quæ cum ita ſint,videte domine pater,ne declinet cor veſtrũ in opus malitiæ,quoniam (ſecũdum prophetam) declinantes in obliga- Pſal.124.a
tionem,adducet dominus cum operantibus iniquitatem. Alioquin quod conſilium datis miſeris abbatibus illis quos ad accuſandum eum vocatio apoſtolica Romam traxit, ſed & aliis quàm pluribus ex illo epiſcopatu viris religioſis, ſintne obedituri huic,& ſacramenta accepturi ab homine bis intruſo?Primo quidem per regem,deinde per legatũ. Quippe qui illum in ſanctuarium dei contra ius & fas,contra mandatum ſummi pontificis,in iniuriam ſummę ſedis & totius Romanę curiæ,cum non potuit per oſtium, fodit argenteo(vt aiunt) ſarculo,vnde impudenter intruſit. Ante(niſi fallor) ſuis ſedibus exulabũt, quàm dare acquieſcant manus idolo huic,niſi veſtra violenta auctoritas obuiarit.Cæterum quàm ſanctiori veſtróque apoſtolatu digniori zelo gladiũ Phinees in confuſionem duorũ tam turpiter fornicantiũ ſtringeretis, quàm tot ſanctos,aut de ſuis fugere locis permittitis,aut contra cõſcientias ſuas cogitis remanere.

Ad

A *Ad totam curiam Romanam, vnde supra.*
Epistola CCXXXV.

DOMINIS & patribus reuerendis episcopis & cardinalibus curiæ, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem & nostras qualescunque orationes. Omnibus scribendum fuit de eo quod spectat ad omnes. Nec vereor, ne forte præsumptionis arguar, quippe qui licet omnium minimus, tamen Romanæ curiæ iniuriam à me non iudico alienam. Vrimur asidue, dico vobis, vrimur grauiter nimis, ita vt nos tædeat etiam viuere. In domo dei videmus horrenda. Et quia corrigere nos non possumus, saltem suggerimus his ad quos spectat. Si quidem emendauerint, bene: sin autem, nos animas nostras liberauimus, vos excusationem non habetis de peccato. Non ignoratis prolatam esse sententiam à domino papa bonæ memoriæ Innocētio, cum vestro & Romanę curiæ generali assensu, irritam esse Vvilhelmi Eboracensis electionem, imò intrusionem, nisi Vvilhelmus alter tunc decanus, quod obiectum ei fuerat, proprię manus iuramento repelleret. Nec vos latuit quàm plena esset sententia, non iudicij, sed misericordiæ, nimirum cum hoc Vvilhelmus ipse quæsisset. Sed vtinam vel ipsa stet, & quod aduersus eam factum est, stare non posit. Quid enim? Non iurauit ille, & iste in cathedra pestilentiæ sedet. Quis tribuat vt aduersus fornicationem hanc, Phinees cum pugione procedat, aut
B viuat in sede sua Petrus, qui spiritu labiorum suorum interficiat impios? Multi clamant ad nos in toto corde suo, vt sacrilegium hoc digna animaduersione vindicare studeatis. Alioquin dico vobis, scandalum magnum nimis erit in ecclesia dei, & timeo ne Romanæ sedis auctoritas grauem admodum iacturam & detrimentū grāde suscipiat, nisi in eum qui peruertit generalem eius sententiam, vindicta processerit, & taliter, vt cæteri metum habeant. Quid enim de eo dicam, quòd occultas & vere tenebrosas literas habuisse se gloriatur Vvilhelmus ille, vtinam à principibus tenebrarum, nō à principibus apostolorum? Et ecce audierunt filij incircuncisorum, subsannant Romanam curiam, à qua post datā tam manifestam sententiam furtim datas esse aiunt contrarias literas. Quid dicam vobis? Si non vos vrit scandalū graue quo scandalizantur non pusilli, sed magni & perfecti viri: si non compatimini pauperibus abbatibus quos à finibus terræ vocatio apostolica Romam traxit, si nō misereminì magnis & religiosis monasteriis, quibus omnino sub incubatore illo destructio imminet, si (quod primum dicere debui) zelus domus dei non comedit vos: nunquid vsqueadeo inimici hominis versutia præualebit, vt proprium quoque contemptū, & infamiam hanc pessimam ecclesiæ principes æquanimiter ferant? Quid enim si sacrilegam homo ille consecrationem recepit? Profecto longe gloriosius erit iam eleuatum deiicere Simonem, quàm prohibere conantem. Alioquin quid fa-
C cietis religiosis viris, qui omnino non inueniunt salua conscientia, vel ipsa cōmunia sacramenta de leprosa manu suscipere? Ante (ni fallor) eligēt fugere, quàm dare manus morti: & exulare prius quàm vesci idolothytis. Quod si cōtra conscientias suas coëgerit eos Romana curia curuare genua ante Baal, videat deus & iudicet, videat curia illa cœlestis, in qua nulla poterit ambitione subuerti iudicium. In fine omnium obsecrat vos puer vester per viscera misericordiæ dei nostri, si quis in vobis est zelus dei, misereminì ecclesiæ sanctæ saltem vos amici eius, & quātum potestis date operam ne tam detestabili facto detur assensus.

Ad omnem curiam Romanam, quando elegerunt abbatem sancti Anastasij in papam Eugenium.
Epistola CCXXXVI.

DOMINIS & patribus reuerendis cardinalibus & episcopis omnibus qui sunt de curia, puer sanctitatis eorum. Parcat vobis deus, quid fecistis? Sepultum hominem reuocastis ad homines, fugitantem curas & turbas curis denuo implicuistis, & immiscuistis turbis. Fecistis nouissimum primum, & ecce nouissima illius periculosiora prioribus. Crucifixus mundo, per vos reuixit mundo: & qui elegerat abiectus esse in domo dei sui, ipsum vos in dominum omnium elegistis. Cur consilium inopis confudistis? Cur pau- D
peris hominis & mēdici & compuncti corde iudiciū perturbastis? Currebat bene. Quid vobis visum est sepire vias eius, auertere semitas, gressus inuoluere? Quasi descēderet de Hierusalem, & non magis ascenderet de Hierico, sic incidit in latrones. Et qui se (tanquam violentis quibusdā) diaboli manibus, carnis illecebris, & gloriæ seculi potenter excusserat, nō tamē valuit effugere manus vestras. Num idcirco Pisam deseruit, vt reciperet Romam? Num qui in vna ecclesia nō sustinuit vicedominatum, dominatum in omni ecclesia requirebat? Quid igitur rationis seu consilij habuit defuncto summo pontifice repente irruere in hominem rusticanum, latenti iniicere manus, & excussa è manibus securi & ascia vel ligone, in palatium trahere, leuare in cathedram, induere purpura & bysso, accingere gladio ad faciendam vindictā in nationibus, increpationes in populis, ad alligādos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis? *Psa.* 149.b
Sic non erat inter vos sapiens & exercitatus cui potius ista conuenirent? Ridiculum profecto videtur, pānosum homuncionem assumi ad præsidendum principibus, ad imperandum episcopis, ad regna & imperia disponenda. Ridiculum, an miraculum? Plane vnum horum. Non nego, nō diffido posse fuisse hoc etiā opus dei, qui facit mirabilia magna solus, præsertim cum audiam vsquequaque ex ore multorum, quoniam à domino factum est istud. Sed nec ego oblitus sum iudiciorū dei E
antiquorum, & scripturę plurimos recensentis ex priuata seu *Psal.* 117.c
etiam rusticanā vita olim assumptos in voluntate domini ad regēdum populum eius. Denique nōne (vt vnum è pluribus memorem) tali quodam modo elegit Dauid seruum suum, & suscepit eum de gregibus ouium, de post fœtantes accepit eum? Ita, inquā, ita & de nostro Eugenio in beneplacito domini potuit contigisse. Non sum securus tamen, quoniam filius delicatus est, & tenera verecūdia eius assueta potius ocio & quieti, quàm tractandis quæ foris sunt: timendúmque ne non ea auctoritate qua oportuerit, sui apostolatus officia exequatur. Quid putatis gerere animi nunc hominem illum, qui de secreto internæ contemplationis, & amica solitudine cordis tanquam infans è gremio & sinu matris subito perturbatus, tractum se ad medium videt, & quasi ouem ad victimam ductum ad tam insueta & insuauia? Nisi dominus supponat manum suam, heu, necesse est obruatur & opprimatur onere insueto & nimio, quod & gigantinis (vt aiunt) vel ipsis quoque angelicis humeris formidabile videatur. Verūtamē quia sic factum est, & sicut multi dicunt, à domino factum est, vestra interest charissimi, vestris feruentibus studiis fidelibúsque obsequiis solicite confoueri, quod vestris manibus constat elaboratum. Si qua ergo consolatio in vobis, si qua virtus charitatis in domino, si qua miseratio pietatis, si qua compassionis viscera, assistite & collaborate illi in opere ad quod as- F
sumptus est per vos à domino. Quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcūque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, hæc ei suggerite, hæc suadete, hæc agite, & deus pacis erit vobiscum.

Ad dominum papam Eugenium, prima.
Epistola CCXXXVII.

AMANTISSIMO patri & domino dei gratia summo pontifici Eugenio, Bernardus Claręuallis vocatus abbas, modicum id quod est. Auditum est in terra nostra & celebri sermone vulgatum verbum hoc, quod factum est de vobis à domino. Presseram stylum hactenus, rem tacitus considerabam. Expectabam enim literas vestras: & præueniri à vobis in benedictionibus dulcedinis. Expectabam virum fidelem qui veniret à latere tuo, qui diceret cuncta per ordinem, quid, quomodo, vel qualiter actum esset. Expectabam si quis forte de filiis meis reuerteretur, qui leniret dolorem patris, qui diceret: Ioseph filius tuus viuit, & ipse *Gene.* 45.g
dominatur in tota terra Aegypti. Hinc est quod literæ istæ non sunt voluntatis, sed necessitatis, & amicorum extortæ precibus, quibus negare non possum modicum illud quicquid residuum est vitæ meæ. Quia tamen semel cœpi, loquar ad dominum meum. Iam enim filium dicere non audeo, quia filius in patrem, pater mutatus est in filium. Qui

G labor tantorum virorum pro tua potissimum tuorúque salute susceptus, inefficax sit, secundum potestatem de super datam tibi, operam dare.

Ad Tolosanos, post reditum suum.
Epistola CCXLI.

In aduentu charissimi fratris & coabbatis nostri Bernardi de Grādisylua exultauimus, & delectati sumus in his quæ dicta sunt nobis ab illo de constantia & synceritate fidei vestræ in deum, de perseuerantia dilectionis & deuotionis in nos, de zelo & odio aduersus hæreticos, ita vt quisque
Psal.138.d vestrum merito dicere posit, Nónne qui oderunt te domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Gratias agimus deo, quia non fuit ociosus aduentus noster ad vos: Et mora quidem breuis apud vos, sed non infructuosa. Veritate nimirum per nos manifestata non solum in sermone, sed etiam in virtute, deprehensi sunt lupi, qui venientes ad vos in vestimentis ouium deuorabant plebem vestram sicut escam panis, sicut oues occisionis, deprehensæ vulpes quæ demoliebantur preciosissimam vineam domini ciuitatem vestrā. Deprehensæ, sed non comprehensæ. Propterea dilectissimi, persequimini & cōprehendite eos, & nolite desistere donec penitus depereāt & diffugiant de cunctis finibus vestris, quia
H non est tuum dormire vicinis serpentibus. Sedent in insidiis
Psal.9.c cum diuitibus in occultis, vt interficiant innocentes. Fures
Ioan.10.a sunt & latrones, quales in euangelio dominus notat. Subuersi sunt & parati ad subuertendum, plane maculatores famæ vestræ, corruptores fidei vestræ. Corrumpunt bonos
2.Cor.15.d mores colloquia mala. Præsertim talium sermo, sicut dicit
2.Tim.2.c beatus apostolus, serpit vt cancer. Quis dabit mihi vt habeam opportunitatem semel adhuc veniendi ad vos? Nam voluntatem habeo si quo modo possim in voluntate domini secundo videre vos, laborem non reputaturus, quanuis corpore infirmus & debilis, pro vestra exhortatione & salute. Interim autem sic state in domino charissimi, sicut cœpistis & accepistis à nobis. Obedite episco[illegible] cæterisque præpositis vestris magistris ecclesiæ. Habete diligentiam
Gene.18.a hospitalitati, quia per hāc multi placuerunt deo. Abrahā pater vester pro studio sancto quod in suscipiendis peregrinis habere solitus erat, angelos hospites suscipere meruit. Simi-
Gene.19.a liter & Loth nepos eius pro simili deuotione & pia consuetudine de eorū susceptione exultauit. Et vos itaque simili forma non angelos, sed dominum angelorum suscipite in peregrinis, pascite in egenis, operite in nudis, visitate in languentibus, redimite in captiuis. Talibus hostiis promere-
Matt.25.d tetur Deus, qui in iudicio dicturus est: Quod vni ex his minimis meis fecistis, mihi fecistis. Hoc etiam moneo vos cha-
I rissimi, quod & dicebam vobis cùm præsens essem, vt nullum extraneum, siue ignotum prædicatorem recipiatis, nisi qui missus à summo seu à vestro permissus pontifice prædi-
Rom.10.c cauerit. Quomodo, inquit, prædicabunt nisi mittantur? Ipsi sunt qui induentes sibi formam pietatis, & virtutē eius penitus abnegātes, prophanas nouitates vocum & sensuum, tanquam melli venenum, verbis cœlestibus intermiscent. Cauete proinde eos tanquam veneficos, & cognoscite in vestimentis ouium lupos rapaces. Sit vobis commendatus lator epistolę venerabili abbas Grandis syluæ, & domus eius, quę & nostra est, nuper nobis & nostro ordini ab ipso tradita, & Ecclesiæ Clareuallis specialiter associata. Ostendite nobis in ipso & in sanctis qui cum eo sunt, quantū profeceritis ex nostra admonitione in operibus misericordiæ, & date in eis experimentum vestræ charitatis & deuotionis quam habetis erga nos. Quicquid illis feceritis, mihi factum reputate. Gratia dei & pax sit vobiscum. Amen.

Ad Romanos, quando discesserunt à domino papa Eugenio.
Epistola CCXLII.

1.Pet.3.b Nobilibus & optimatibus atque vniuerso populo Romano, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, declinare à malo, & facere quod bonum est. Sermo mihi est ad te popule sublimis & illustris, cū sim vilis exiguaque persona, ac nullius pene momenti homuncio. Id quidem verecundum atque onerosum mihi consideranti, quis, quibus K
scribam, simulque quam aliter hoc alius iudicare possit. Sed leuius reor verecundia apud homines periclitari, quam condemnari apud deum silentio, veri taciturnitate, & absconsione iustitiæ. Ipse enim dicit, Annuncia populo meo scelera Esaiæ 58.a
eorum. Erit mihi etiam in testimonium ante faciem domini si dicere potero, Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, Psal.39.c
veritatem tuam & salutare tuum dixi. Pro huiusmodi sanè non vereor, quanuis verecundia reluctante, pro mea ignobilitate scribere de longinquo ad populum gloriosum, atque his literis transmontanis sui ipsorum periculi atque peccati commonere Romanos, si forte audiant & quiescant. Quis scit si conuertantur ad precem pauperis qui non cedunt potentium minis, non omni armaturæ fortium? Nónne quō- Dan.13.e
dam in Babylone ad vocem pueri iunioris vnius, omnis ille populus qui à senibus iniquis iudicibus seductus fuerat, reuersus est ad iudicium, & sic seruatus est sanguis innoxius in die illa? Ita nunc quoque etsi adolescentulus sum ego & contemptus, adolescentulus dico non annorū paucitate, sed meritorum: potens est tamen deus dare etiam voci meæ vocem virtutis, per quam fiat vt & is populus quem nihilominus constat esse seductum, ad iudicium reuertatur. Mea ergo defensio ad eos qui mihi hinc forte succensendū indignandúmve putauerint, hæc sit. Si neque hoc satis est, etiam istud adiicio. Communis est causa, & non est distinctio pu- L
silli & magni. Dolor nempe in capite est, ac per hoc minime alienus ne à minimis quidem vel extremis quibusque corporis partibus. Nec à me ergo. Peruenit profecto vsque ad me, quanuis omnium minimum, dolor maximus iste, quia maximus est, & quia cum sit capitis, non potest non esse & corporis, cuius membrum sum ego. Nunquid non dolente capi- Deu.32.f
te clamat lingua pro omnibus corporis membris, in capite se dolere, & omnia per ipsam suum caput suumque capitis fatentur incommodum? Dimittite proinde, quæso, dimittite vt plāgam paululum apud vos dolorem meum, nec meum tantum, sed & totius Ecclesiæ. Nónne ipsius vox est hodie per vniuersum mundum, caput meum doleo, caput meum doleo? Quis namque vel nouissimus Christianorum in toto sit orbe, qui non glorietur hoc capite, quod ambo illi gloriosi principes terræ, alter amisso, alter submisso in cruce capite, suo triumpho extulerūt, suo sanguine ornauerunt? Ad omnem itaque spectat Christianum iniuria apostolorū, & sicut in omnem terram exiuit sonus eorum, sic læsio eo- Psal.18.a
rundem ab omnibus vsquequaque sentitur, vsquequaq; plangitur & doletur. Quid vobis visum est ô Romani, offendere principes mundi, vestros autem speciales patronos? Cur regem terræ, cur dominum cœli, furore tam intolerabili, quā Psal.39.b.
irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & apostolicam sedem diuinis regalibusque priuilegiis singulariter M
sublimatam, ausu sacrilego incessere suoque minuere honore contenditis, quam vel soli contra omnes, si oportuisset defendere debuistis? Sic fatui Romani non iudicantes, neque quod honestum est discernentes, caput vestrum atque omnium, quod in vobis est deturpatis, pro quo magis nec vestris ipsis ceruicibus parcendum à vobis foret, si necessitas exegisset? Patres vestri vrbi orbem subiugauerunt, vos vrbē properatis orbi facere fabulam. En Petri hæres, Petri sede & vrbe à vobis expulsus est. En rebus & domibus suis, vestris manibus spoliati sunt cardinales, atque episcopi ministri domini. O popule stulte & insipiens, ô columba seducta non habens cor. Nónne ille caput, & illi oculi tui erant? Oseæ 7.c
Quid ergo nunc Roma, nisi sine capite truncum corpus, sine oculis frons effossa, facies tenebrosa? Aperi gens misera apери oculos tuos: & vide desolationem tuam iamiamque imminentem. Quomodo in breui mutatus est color optimus, fa- Thre.4.a
cta est quasi vidua domina gentium, princeps prouinciarū? Verum initia malorum sunt hæc, grauiora timemus. Nunquid non prope interitū es si persistis? Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere ad cor tuum: agnosce iam vel sero, quæ, quanta, à quibus patiaris vel passa sis. Recordare qua causa, quo fine, per quos, & in quos vsus, non longe ante hos dies cunctarum quę in te sunt ecclesiarum omnis ornatus & census profligatus est, quicquid in altaribus & in altarium vasis,
quicquid

A quicquid in ipsis sacris imaginibus auri & argenti reperiri tunc potuit, manibus impiorum direptum & asportatũ est. Quid ex his omnibus tu in tuis tunc marsupiis inuenis? Porro decor domus domini irrecuperabiliter periit. Et nũc quid tibi visum est iterare malitiam, innouare denuo super te dies malos? Quid modo vel lucri amplioris, vel certioris spei arridet tibi? Nisi quod in eo nouissima tua cernuntur incautiora prioribus, quod nunc quidem non solum multi de plebe, sed etiam de clero & principibus nonnulli per orbem in schismate illo fauerunt tibi. Nunc verò sicut manus tuæ contra omnes, sic manus omnium contra te. Mundus est à sanguine tuo mundus omnis præter te solam, & filios tuos qui in te sunt. Væ ergo nunc tibi popule miserande, & vę duplo, quàm ante, non ab exteris nationibus, non à feritate Barbarorum, non à milibus armatorum. Væ tantum à facie tuorum tibi, væ à domesticis & amicis, à clade intestina, à cruciatu præcordiorum, à tortionibus viscerum. Agnoscisne iam quia non omnes pacifici qui domestici, nec omnes amici qui vidẽtur? Et si alias noueramus, sed nunc per te manifestius edocemur omnem veritatem illius sermonis domini, quem dixit, quoniam inimici hominis domestici eius. (Mich.7.b & Matth.10.c) Vę fratri à fratre in medio tui, & filiis à parentibus. Væ non à gladiis, sed à labiis iniquis & à lingua dolosa. Vsquequo male in malo vos alterutrum confortatis: & gladiis labiorum inuicem sternitis, inuicem perditis, vt ab inuicem consumamini?

B Congregamini oues dispersæ, redite ad pascua, redite ad pastorem & episcopum animarum vestrarum. Redite præuaricatores ad cor. Quod loquor non quasi hostis conuicians, sed quasi amicus obiurgans. Habet vera amicitia nonnunquam obiugationem, adulationem nunquam. Sed iungimus & obsecrationẽ. Obsecramus pro Christo reconciliamini deo, reconciliamini principibus vestris (Petrum loquor & paulum) quos vtique in vicario & successore suo Eugenio suis sedibus & ædibus effugastis. Reconciliamini, inquam, orbis principibus, ne forte incipiat pro eis pugnare orbis terræ contra insensatos. An nescitis quia his offẽsis nihil omnino valetis, his propitiis nihil omnino timetis? Non, inquam, non timebis sub horum tutela milia populi circundantis te, vrbs inclyta, ciuitas fortiũ. Reconciliare proinde illis simul & milibus martyrum, qui quidem apud te, sed contra te sunt propter grande peccatum quod peccasti, in quo & persistis. Reconciliare etiam omni Ecclesiæ sanctorum, qui vbique terrarum audito hoc verbo scandalizati sunt. (Sapien.5.a) Alioquin pagina ista contra te in testimonium erit: sed & ipsi apostoli & martyres tui stabunt in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerũt, & qui abstulerunt labores eorum. Sed iam finem loquendi omnes pariter audiamus. Annunciaui iustitiam, prænunciaui periculum, veritatem non tacui, hortatus sum ad meliora:

C superest vt aut de vestra citius correctione lætemur, aut de iusta imminenti damnatione certi incõsolabiliter lugeamus, arescentes & tabescentes præ timore & expectatione quæ superuenient vniuersæ vrbi.

Ad Conradum regem Romanorum.
Epistola CCXLIII.

NEC dulcius nec amicabilius, sed nec arctius omnino regnum sacerdotiumque coniungi seu complantari in inuicem potuerunt, quàm vt in persona domini ambo hæc pariter conuenirent, vtpote qui factus est nobis ex vtraque tribu secundum carnem summus & sacerdos & rex. Non solum autem, sed & commiscuit ea nihilominus ac confœderauit in suo corpore, quod est populus Christianus, ipse caput illius: ita vt hoc genus hominum apostolica voce genus electum, regale sacerdotium appelletur. (1.Pet.2.b) In alia quoque scriptura quotquot sunt prædestinati ad vitam, nónne omnes reges & sacerdotes nominantur? (Matt.19.a) Ergo quæ Deus coniunxit, homo non separet. Magis autem quod diuina sanxit auctoritas, humana studeat adimplere voluntas, & iungant se animis qui iuncti sunt institutis. Inuicem se foueant, inuicem se defendant, inuicem onera sua portent. (Prouer.18.) Ait sapiens, Frater adiuuans fratrem ambo consolabuntur. Quod si alterutrum se (quod absit) corroserint & momorderint, nónne ambo desolabuntur? Non veniat anima mea in consilium eorum qui dicunt, vel imperio pacem & libertatem ecclesiarum, vel ecclesiis prosperitatem & exaltationem imperij nocituram. D Non enim vtriusque institutor Deus in destructionem ea connexuit, sed in ædificationem. Si hoc scitis: quousq; vos communem contumeliam, communem dissimulatis iniuriã? Nónne vt apostolica sedes, ita & caput imperij Roma est? Vt ergo de ecclesia taceam, num honor regi est truncum in manibus tenere imperium? Et quidem ignoro quid vobis super hoc consulant sapientes vestri & principes regni, sed ego in insipientia mea loquens quod sentio nõ tacebo. Ecclesia dei ab exortu sui vsque ad hæc tempora pluries tribulata est, & pluries liberata est. Denique audite quid ipsa de se loquatur in Psalmo. Ipsius enim vox est: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi. (Psal.128.a) Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Certus esto ô rex, quoniam nec nunc quoque relinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum. (Psa.124.a) Non est abbreuiata manus domini, nec facta impotens ad saluandum. (Esa.59.a) Liberabit & hoc tempore absque dubio sponsam suam qui suo sanguine redemit eam, suo spiritu donauit, donis cœlestibus exornauit, ditauit nihilominus & terrenis. Liberabit, inquam, liberabit, sed si in manus alterius, viderint regni principes, ídne honor regis, regníve vtilitas sit? Non est vtique. E Quamobrem accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, & restituat sibi Cæsar quæ Cæsaris sunt, & quæ sunt Dei Deo. Vtrunque interesse Cæsaris constat, & propriam tueri coronam & ecclesiam defensare. Alterum regi, alterum conuenit Ecclesiæ aduocato. Victoria, sicut in domino confidimus, præ manibus est. Superbia & arrogãtia Romanorum plusquam fortitudo eorum. Quid enim? Nunquid quispiam magnus vel potens, verbi gratia, imperator aut rex fœdam rem istam in imperium pariter sacerdotiumque præsumit? Sed populus hic male dictus & tumultuosus, qui suas nescit metiri vires, cogitare finem, considerare prouentum, in insipientia sua furore suo ausus est hoc grande sacrilegium attentare. Absit vt vel ad momentum stare possit ante faciem regis popularis manus, vulgi temeritas. Factus sum insipiens, qui cum sim vilis ignobilisque persona, tanquam aliquis magnus, consiliis tantæ magnitudinis tantæque sapientiæ me ingessi, & de re magna. At quo ignobilior atque abiectior, tanto liberior sum ad loquendum quod charitas suggerit. Vnde & adhuc addo in eadem insipientia mea: Si quis aliud, quàm locutus sum vobis (quod non credimus) suadere conabitur, is profecto aut non diligit regem, aut parum intelligit quid regiam deceat maiestatem: aut certe quæ sua sunt quærit, & non valde quæ vel dei, vel regis sunt curare conuincitur.

F

Ad dominum papam, Eugenium pro Aurelianensi episcopo.
Epistola CCXLIIII.

ITA quæso, ita facite. Semper consideretur non à quo, sed quid petatur. Pro Aurelianẽsi episcopo non est exauditus rex, minime tamen offensus, quia cor eius in manu dei est. Quod & si contigisset, sustinendum fuerat, ne Deus offenderetur, qui vtique ex hoc magis propitiabitur, & citius respirare faciet à tribulatione malorum & dolore, si iustitia teneatur, si non relinquatur veritas. Hæc & his similia quæ de vobis per orbem celebri in dies iucunditate crebrescunt, quanta cor meum suauitate repleant, non est facile dictu. Hæc pro his. De cætero si suggestum vobis à quopiam fuerit de me amplius onerando, scitote mihi vires non suppetere ad ea quæ porto. Quantum mihi, tantum parcetis & vobis. Propositum meum monasterium non egrediendi, credo non latere vos. De fratre Balditio quanuis dilecto, quanuis necessario obeditum est sine mora. De abbate mittendo ad sanctum Anastasium si factum non est, fiet statim vt factum non esse sciemus. Porro de alia mittenda persona quia in vltimis literis vestris nihil scripsistis, nihil præsumpsimus. Cæterum & hoc tam celeriter fiet, quàm vobis accelerare placuerit. Plenius vobis & manifestius de his omnibus respondebunt dominus Altisiodorensis & frater Balditius.

G ditius. Quod ſanctæ memoriæ Baldinus Piſanus archiepiſcopus fecit in Sardinia de excommunicatione Auorenſis iudicis: quia nō, niſi iuſte, hoc virum bonum feciſſe credimus, veſtra auctoritate ratum & inconcuſſum manere rogamus. Porro Turritanus iudex quia bonus dicitur eſſe princeps, ſit vobis commendatus, & à vobis manuteneatur.

Ad eundem, pro eodem, quando prædictus Aurelianenſis depoſitus eſt. Epiſtola CCXLV.

TEMPVS eſt vt & ego ſcribam non iam pro epiſcopo, ſed pro paupere & humili monacho, idque quod miſerabilius eſt, facto de diuite & ſublimi. Hic iam non habet adulatio locum, habet miſeratio. Multi pro eo ſcripſerunt vt remaneret epiſcopus, ſed multum hoc erat, non potui adduci ego vt id auderem. Nunc verò ſi res humanius æſtimetur, ipſa nunc exigit quod ante vitabam. Spes erat homini adhuc, nam ſperandi ratio ſuberat talis. Dicebat. Valde immutatus eſt rerum ſtatus ex quo mihi ſententia purgationis impoſita fuit. Et quidem graue illam ſatis accepi, & quæ ab innocentiſsimo difficile impleri poſſet. Quid nunc cum cuncta pene in impoſsibile verſa ſunt? Niuernis non eſt epiſcopus, ſed ne Trecis quidem. Altiſsiodorenſis tranſalpinauit. Comprouincialium ſane epiſcoporum per quos me purgari
H oportuit, pars multa hęc eſt. Non certe purgatores deficiunt mihi, ſed epiſcopi, vel deſunt, vel abſunt. Quid ergo? Recténe à me exigi poteſt, quod inueniri non poteſt? Si res ita iudici comperta fuerit, mirum ſi de impoſsibili ſentētiam ferat. Aut ſi non ex toto impoſsibile, minimum quod forte minus eſt, leuiter effugiet vltro negligentius perſcrutantem. Nempe miſericordiam vult, non ſacrificium. Quæ enim vtilitas in ſanguine meo, vt quærat iniquitatem meam, & peccatum meum ſcrutetur? Maius autem quia benignus & miſericors eſt, aliquid obliuiſcetur, aliquid diſsimulabit, aliquid & de ſuo addet. Dominus eſt. An non licet ei quod vult facere? Etiam ſi non quantum ſat eſt, rationem mihi ſuppeditare aduerterit, quidni tota tamen libertate vtetur, prompteque miſericordiam ſuperexaltabit iudicio, vir apoſtolicę manſuetudinis & auctoritatis? Ergo cum ſic liceret ſperare timenti, nec fruſtra, vt ſibi ſuiſque videbatur: ceſsit tamen, & noſtro ſe totum commiſit arbitrio. Ac ne occaſione ipſius diutius Eccleſia fatigaretur, conſulente me anticipās terminum, & ſecuris ictum, vltro epiſcopum exuit. Vnum eſt clementiſsime pater, vnde homini generoſo ac verecundo in tam miſeranda fortuna poſſet non parū conſolationis afferri. Quęritis quid? profecto nō ambulat in magnis, nec in mirabilibus ſuper ſe, Sufficit ſi veſtra indulgentia poſsit retinere ſacerdotem, qui epiſcopus fuit: tātum à nota infamiæ, & perpetuæ inuſtionis
I cauterio, ſcuto bonæ voluntatis veſtræ obumbretur ſibi. O dignam omni ex auditu precem. Non rogat vt glorioſus, ſed ne inglorius ſit, qui extitit glorioſus. Quicquid illud ſit quod medium eſt, eo contentus eſt. Liceat cadenti à gloria, honeſto quo poterit mediocritatis ſeſe excipere gradu, ſolamque non deuenire in extremitatem opprobrij. Iuuenis eſt, nobilis genere eſt: in ſublimitate poſitus fuit: nec tamē humilem refugit locum, ſed probrum. Nihilne merebitur, vel iſta humi-
3.Reg.21.g litas? Humiliatus eſt impius Achab, & profuit ei: & in viro fideli ac nobili humilitas precium non habebit? Abſit à ſumma ſede, abſit à ſancta mente veſtra, cor contritum & humiliatum deſpicere. Si dixerimus, humiliauit ſe, exaltetur, nihil in hoc temere à nobis pręſumptum: poſſemus forſitan excuſare: nimirum ex regula quam optime noſtis. Nunc autem non dicimus exaltetur: ſed ne conculcetur: & confundamur ab expectatione noſtra. Imò verò ſi mala ſuſcepimus de manu domini, bona quare non ſuſcipiamus? Nunquid enim poteſtatem habetis deponere potentes de ſede, & exaltare humiles non habetis? Porro poteſtate accepta malle in malo, quam in bono vti, abuti eſt. Præterea angitur debitis multis, cum ſit pauper & inops. Iubeat auctoritas veſtra de rebus epiſcopalibus ea ſolui. Durum eſt enim ſimul & honore priuari, & onere premi debitorum.

Ad eundem, pro Remenſi archiepiſcopo. Epiſtola CCXLVI. K

AMANTISSIMO patri & domino Eugenio Dei gratia ſummo pontifici, Bernadus Claræuallenſis abbas, modicum id quod eſt. Parcat vobis Deus. Quid feciſtis? Faciem hominis verecundiſsimi confudiſtis, & cuius laus eſt in Eccleſia, ipſum in facie Eccleſię humiliaſtis. Lætificaſtis omnes inimicos eius, ſed quantos vos contriſtaſſe putatis? Non eſt modus condolendi, quia amicorum non eſt numerus. Dilectus à Deo & hominibus, grandis c[illegible] luit pœnas: nullius conuictus, nullius confeſſus. Tenemus, Phinees ſentimus zelum: Iſraëlites perfoditur, ſed non cum Madianitide. Imponitur ei quòd regē coronauit, ſed in hoc non exiſtimat exceſsiſſe ſe tenorem priuilegiorum ſuorum. Obiicitur quòd ſcienter diuina præſumpſerit celebrare in Eccleſia interdicta. Negat. Suo tempore probabitur illud, purgabitur iſtud. Eſto tamen. Putemus omnia conſtare quæcunque in abſentem aduerſariis eius licuit, aut libuit loqui. Debuítne hoc ſolo exceſſu cuius cætera laudabilia extiterunt: tam durè feriri, tā ſeuere animaduerti? Semel exceſsiſſe, etiā virtus poterat reputari, ſi de veſtro nō de vultu inimicorum eius iudicium prodiiſſet. Deinde quid in arcto illo fieri oportebat? Dies celebris, ſolennis curia, iuuenis rex: & quod his maius eſt, dei negocium, de Hieroſolymitana, ſcilicet expe- L
ditione: propter quod omnes conuenerant. Prorſus hæc omnia miſſarum & coronæ regiæ ſolennis debitiq; honoris fruſtrationem nullatenus admittebant. Sed nec ipſi Bituricenſi archiepiſcopo omnino expediebat vt honor regis per eum impediretur. Quæ cum ita ſe habuerint, æſtimamus locum miſericordiæ non deeſſe vbi tanta neceſsitas typum excuſat Deu.32.f
contumaciæ. Nunquid poteſtatem habetis tantum percutere, & nequaquam ſanare? Noſtis qui dixerit, Percutiam, & ego ſanabo. Abſit vt cuius tenetis vicem, non vſurpetis & vocem, vocem præcipuè pietatis. Ergo ſola hac vice redeat ſagitta Ionathę retrorſum, & ſi neceſſe fuerit, in me magis mittatur. Tolerabilius, fateor, habuiſſem interdici mihi miſſarum celebrationem, quàm archiepiſcopo pallij vſum. Eſt etiam quod non mediocriter veſtro pio rigori obuiat in hac parte: quod filio veſtro regi Ludouico poſsit hinc non paruæ offenſionis & irritationis occaſio dari, cum ipſe ſibi tota mali huius videatur eſſe occaſio. Quod plane tempore iſto non expedit, ne bonum quod veſtro hortatu bono & magno animo cœpit, dignum (quod abſit) non habeat exitum, ſi in ſcādalo & animi perturbatione hoc egerit. De cætero mandaſtis, & obediui, & fœcundauit obedientiam præcipientis auctoritas. Siquidem annunciaui & locutus ſum: multiplica- Pſal.39.b.
ti ſunt ſuper numerum. Vacuantur vrbes & caſtella: & pene iam non inueniunt quem apprehendant ſeptem mulieres vi- M
rum vnum, adeo vbique viduæ viuis remanent viris.

Ad eundem. Epiſtola CCXLVII.

NON eſt mihi more multorum proœmiis vti ad vos ambitu verborū: à re ipſa incipio. Homo fallax venit ad vos, credo vt fallat, ſed abſit vt vos. Hoc enim non niſi in multorum diſcrimen idque maximum poſſet accidere. Semper quidem ſicut fallere malum: ita falli à mallo eſt plerunque, & malum. Sed intereſt quis, & in quo fallitur. Quanto veſtra poteſtas & dignitas maior, tanto ea quæ vobis forte ſubreptio fit, non modo perículoſior, ſed & turpior eſt, præſertim in eccleſiaſticis cauſis. Si, verbi gratia, Sagienſis hæc vulpecula fraudulenta concinnans dolos vobis (ſicut callide cogitat illudere) poterit ad vineam domini ſabaoth, quam breui tempore parte non modica demolita eſt, veſtra auctoritate redire, quanta putatis malignitate de cætero ſæuituram? Heu, quod reliquum eſt deuorabit. Nempe qui venit vulpecula, redibit leæna, & in quoſque tam cleri, quàm populi non iam calliditate vtetur, ſed crudelitate. Vigilandum vtique aduerſus aſtutiam, ne ad tantam ſæuitiam denuo prorumpere poſsit. Non ergo vos moueat hominis facies miſeranda, vilis habitus, vultus ſupplex, demiſſa ſupercilia, verborum humilitas, ſed nec ipſæ quidem

A lachrymulæ: currentes, vt aiunt, ad nutum eius: docte mētiri.
Ioan.7.c Hæc omnia in facie sunt: & scitis qui dixerit: Nolite secundū
faciem iudicare. In his atque similibus forma pietatis existit:
sed non semper & virtus. Vestimenta ouium sunt hæc, frequenter
(sicut designauit dominus) vsurpata à lupis in stragē
maximam ouium: dum non se abscondunt, quoniam illi abscondite
veniunt. Inde est quòd aliqui etiam ex nostris pro
eo scripserunt, talibus circumuenti mendaciis: parum aduer-
Eccl.19.d. tentes quod à sapiente sapienter ac veraciter dicitur: Est qui
se humiliat nequiter, & interiora eius plena sunt dolo. Vos
ergo non attendatis ad verba eius, neque ad corporis gestus:
Math.7.c. opera interrogate. A fructibus eius cognoscetis eum. Multa
& grauia dicuntur de eo, dicentur & in eum si est qui quærat
& iudicet. Nolo dicere omnia quæ audiui. Nec enim omnibus
credendum est: sed nec omnibus decredendum. Vnam
pono breuiter meam coniecturam: certi ne aliquid habeat,
vos iudicabitis. Cur datos sibi iudices declinauit? Si personas
causatur, non erant suspecti. Si loci importunitatem, erat hoc
in terra sua, & in cognatione sua, vbi & expensis paucis, &
itinere non longo facile, & absque labore totum negocium
poterat explicari. Restat proinde nihil aliud suspicandum,
quam fugisse hominem subdolum accusantium multitudinem,
qui extra patriam eum minime præ inopia sequi pos-
B sent. Gratias agimus domino Lexouiensi, qui zelo domus
domini tactus, nec marsupio pepercit, nec corpori. Bonus
frater, cui studium est semen defuncti fratris suscitare. Gratias
& vos agite illi: quia vestro quoque nomini hæc eius cura
non parum conferre videtur: qua fit vt conuincatur malignus,
& sic deiiciatur, quæ est gloria vestra.

Ad eundem. Epistola CCXLVIII.

SI rebus raritas precium facit: nil in Ecclesia preciosius, nil
optabilius bono vtilique pastore. Nēpe rara auis est ista.
Proinde sicubi talis interdum reperiatur, & occasio detur:
confestim iniiciendæ sunt manus, & totis nisibus satagendum,
ne qua vi, ne qua arte malitiæ fructuosa promotio valeat
pręipediri. Audiuimus in Ecclesia Valentina pari voto cleri,
& populi electum esse priorem Casæ dei. Mirum si bonus
non fuerit ad opus ad quod adsumitur. Scire vultis vnde id
sperem? Boni hoc volunt, nec potest bonus non esse qui
bonis placet. Nec minus validum argumentum mihi videtur
quod bonus sit, si malis è regione displiceat. Decet sanctitatem
vestram votis adsentire bonorum, ne si ab isto forte resilire
contingat alium quem nolletis, studio & consensu prauorum
contingat recipere.

Ad Bernardum priorem Portarum.
Epistola CCXLIX.

C REVERENDISSIMIS patribus, & dominis amantissimis
Bernardo priori Portarū, & sanctis qui cū eo sunt,
Bernardus Claręualis vocatus abbas, salutem in domino. Ex
quodam beatitudinis vestræ rescripto comperi scripsisse me
aliquid quod me indicaret commotum: vosque istud non parum
metuere. Verum id frustra. Non est quod à puero vestro
timendum sit vobis reuerendissimi patres, qui vos in
veritate diligo vt amicos, & suspicio vt sanctos. Nisi forte
non me, sed mihi paterno timuistis affectu, quod motus vobis
viderer non ex ratione: aut si ex ratione, forte plus quam
oporteret. Motus fateor, fui, sed pro vobis, non contra vos,
atque id tenuiter satis. Si & hoc temere, sed non temere
confiteor aduersum me iniustitiam meam, & vos remittetis
temeritatem peccati mei. Ignoscite mihi, sic sum, zelus domus
vestræ comedit me. Non patior plane quod in me est
decolorari tantæ speciem sanctitatis: nam corrūpi posse, absit
vt verear. Prorsus autem displicet in pulcherrimo corpore,
non solum morbus, sed & nęuus. Non plane bonus color,
si sanctorum quispiam anxiè ferre abiectionem suam
videatur: de qua etiam & non gaudere, & non gloriari, minus
est à perfecto. Porro in proposito perfectionis apparere
imperfectum, næuus est. Ergo hic color mihi in fratre
Natali displicuit. Quid enim & si castum id fuerit coram
deo? Nempe oportet prouidere bona etiam coram hominibus.
Sed dicitis: Non ipse grauiter tulit, sed nos. Ad idem re-
uertitur. Iterum dico quod sentio. Cur vobis graue fuerit, D
non video: nisi quia ipsi graue esse sensistis. Vos iudicate an
hoc eum decuerit, præsertim in nouitate vitæ. Nam ante hāc
(vt salua eius pace dixerim) nō caruit hac nota: an verò nec
culpa, suæ ipsius consciētiæ relinquendum est. Et quid si forte
hoc cogitauit dominus papa: cum, sicut dicitis, electioni eius
adsentire renuerit? Veritus quippe, vt æstimo, linguas obtrectatorum,
vetuit festinatam noui eremitæ promotionē;
ne, vt dixi, lingua maliloqua dicere posset hunc esse, quem
semper optauerat eremi fructum. Veruntamen quicquid dominus
papa intenderit, siue hoc, siue aliud, me ignorasse sciatis
illud eius consilium, ne quis dicat quod meo instinctu id
fecerit. Nā quod ad me pertinet, mihi decretum est, vbi opportune
possem, non solum non impedire, sed etiam totis viribus,
& ambabus vt dicitur trahere manibus, vbi de gratia
quæ in eo est, deo fructificare valeret. Quis dabit mihi homines
literatos, & sanctos in Ecclesiis Dei præesse pastores:
si nō in omnibus, certe in pluribus, certe in aliquibus saltem?
Quid enim si iuuenis aliqua olim iuueniliter egisse memoratur?
Vetera transierunt: noua facta sunt omnia. Consepultus *2.Cor.5.d.*
est iterū Christo per eremi baptismum, ego olim sepulta vitia
retractabo? Iam quod abbas Gaziacensis siue Trecensis
dure dicuntur scripsisse vobis, omnino cum audiui, dure accepi,
& cum accepero tempus, non dissimulabo, quantū quidem E
charitas postulabit, & familiaritas quæ mihi pro eorum
religiositate ad ipsos est. Deo autem gratias, qui dedit vobis
non vinci à malo, sed vincere in bono malum, quia non respondistis
eis malum pro malo, aut maledictum pro maledicto.
Porro illas quas ad me aduersus præfatos abbates ante
scripseratis literas, nec studio, nec voluntate mea ad ipsorum
notitiam peruenisse sciatis. Et de his satis. Tempus est vt non
obliuiscar mei. Clamat ad vos mea monstruosa vita, mea ærumnosa
conscientia. Ego enim quædam chimæra mei seculi,
nec clericum gero, nec laicum. Nam monachi iamdudum
exui conuersationem, non habitum. Nolo scribere de me
quod vos per alios audisse existimo, quid actitem, quid studeam,
per quæ discrimina verser in mundo, imò per quæ iacter
præcipitia. Si quominus audistis, precor vt inquiratis, &
secundum quod audieritis, & consilium impendatis, & orationum
suffragia.

Ad dominum papam Eugenium.
Epistola CCL.

AMANTISSIMO patri & domino Eugenio Dei gratia
summo pontifici, Bernardus Claręuallis dictus abbas,
modicum id quod est. Baluienses monachi grauiter deliquerunt,
sed non impune. Vobis pro hoc ipso laus & gratiarum
actio ab vniuersa debetur Ecclesia, quia non siluistis, nō F
dissimulastis, non quieuistis. Efferbuistis vt debuistis: percussistis,
sed vt sanaretis. Quod si obliuiscatur misereri dominus,
& contineat in ira sua misericordias suas, vnde sanitas? Fiducialiter
proinde post iudicium misericordiam præstolamur,
vt misericordiam & iudicium cantemus domino. Scimus
scimus, non deuiabit vicarius à vestigiis eius cuius vicarius
est, nimirum cum ille dicat: Qui mihi ministrat, me se- *Ioan.12.d.*
quatur. Dicit autem de illo propheta: Quis scit si conuerta- *Iohe.2.d.*
tur & ignoscat deus, & relinquat post se benedictionem? Hāc
de vestris quoq; posterioribus audacter exigimus. Alioquin
non decet vt perdatis innocentem cum impio. Etenim qui
malum fecerunt, facti de medio sunt. Quid restat nisi vt reliquiæ
saluæ fiant? Quidni saluentur qui obedierunt vobis, qui
obedierunt prædecessori vestro? Paulum loquor qui aiebat:
Auferte malum ex vobis. Itaque miseremini illis, & non pręiudicet *1.Cor.5.d.*
iniquitas sceleratorum, iustitiæ innocentium. Hæc dico,
quia causa est eis cum Eduensibus in præsentia vestræ
maiestatis, & timent ne noceat sibi iniquitas aliorum. Sane
id præcipuè obsecramus, vt concordiæ & paci ipsorum operam
detis: vtrisque siquidem bene volumus, atque ita vtrisq;
credimus expedire.

Ad eundem, pro Eboracensi.
Epistola CCLI.

G SAEVIT frustrata ambitio: imò desperata furit. Currit ad laqueũ homo perditionis: & debitam iam olim, in se sententiam damnationis accelerat. Vel nunc manifesta sunt peccata eius præcedentia ad iudicium. Anticipat manum succisoris arbor maledicta & spinosa, & cunctantem securim in semet prouocat. Heu, quam iustius illa iamdudum excidisset, quam sancti illi, quos contra ius & fas male stando deiecit? Etenim si non staret, stantes minime deiecisset. Et illi quidem in innocentia sua, & pro innocentia corruerunt, multo melius stantes: sed sanguis innoxius de manu illorum proculdubio requiretur, qui vires furtiuas tam noxiæ arbori ne statim corrueret ministrauerunt. Clamat contra eorum capita sanguis sanctorũ de terra: quorum animæ in manu dei sunt, & iam non tanget eos tormentum malitiæ. Veruntamen viscera mea erant: effusa sunt: non recipio de verbis consolationem. Etsi possent esse qualicunque solatio siue remedio, deficiunt tamen præ dolore: mœrore præcluduntur: interrũpuntur singultibus. Vnum tamen ipsũmque extremum quod vtique magis scribere, quam proloqui possum, adhuc audite, vel potius legite. Si adhuc steterit: prohdolor, verendum ne ipsius status sit vester casus: dum quicquid adiecerit, vt po-
Math.7.c. te mala arbor, quæ non potest nisi malos fructus facere: non illi iam, sed vobis merito imputetur.

H *Ad abbatem de Præmonstrato. Epistola CCLII.*

AVDIVI auditionem vestram, & timui. Scribitis enim contra me amaritudines: absit autem vt tam rationabiliter, quam terribiliter. Quid peccaui? an quòd vestram personam semper amaui, vestrum ordinem foui, & promoui semper quod in me fuit? Fidem, si verbis non habetur, opera facient. Vt quidem mea mihi conscientia respondet: ego à vobis debui commendari. Sed quia contraria potius loqui & scribere libet: dabo ego voci meæ vocem virtutis ex sanctorum testimonio. Id quidem graue. Videar improperare beneficia: quod vtique non decuerat. Vt minus sapiens faciã: vos me cogitis. Cui vnquam vestrum siue vestrorum nostra opera opus fuit, & defuit? Primo quidem locus ipse Præmonstrati in quo degitis, noster fuit, & nostro munere habuistis. Nam nobis frater Vvido (hoc nomen primi incolæ loci) per manum episcopi ante donauerat. Deinde quòd hi de Belloloco vobis se associauerunt, nostri potissimum studij fuit. Apud Hierosolymam rex Balduinus dum adhuc viueret, locum sancti Samuëlis donauit nobis, & mille aureos simul de quibus ædificaretur: vos dono nostro, & locum habetis, & aureos habuistis. Apud Virdunum pro ecclesia beati Pauli vt eam vos haberetis quantum laborauerim, multi norunt: quã tum profecerim, ipsi sentitis. Si quominus recognoscitis vos: extant epistolæ nostræ ad beatæ memoriæ papam Inno-
I centium huius rei veri iudices, & quasi viui testes. Illis de Septem fontibus locum quem primum inhabitauerunt: Frãcequallis nomen ei nos contulimus. Propter quod horum vultis recedere ab amicis? Nunquid redditur pro bono malum: quia minamini violare pactum, valedicere paci, societatem deserere, scindere vnitatem? Sed esto, de bono opere non me lapidatis, sed de iniuria: quod fratrem Robertum cum esset de vestra professione, susceperim, habitum ei monachicum tradens. Non inficior: apud nos est. Putaueram autem me super hoc satisfecisse vobis cum susceptionis illius rationem, ordinem, necessitatem, viua & veridica voce exposui, idque non semel. Quia verò necdum quiescitis, non erit mihi pigrum rescribere quod responderam: quando vobis durum non est repetere quod excusaueram. Minime ego prædictum fratrem Robertum aliquando vt à vobis exiret sollicitaui: magis autem à multis annis id cupientem, non semel, sed sæpe compressi. Quonam denique modo suspectus haberi possum quod fratrem Robertum subduxerim vobis, cuius consilio & hortatu magistrum Othonem habetis? Si nescitis: ipsum interrogate. Si bene noui hominem: non negabit. Possem & alios forsitan non paucos nominare siue conuersos ad vos, siue reuersos: quos hodie non haberetis, nisi à nobis suasi fuissent, vel coacti. Parco autem non inops materiæ, sed verecundiæ satisfaciens diues. Inueni ego in claustris vestris qui ad verbum prædicationis nostræ compuncti & conuersi ad nos venire disposuerant: cum ecce so- K
licitantibus vestris retrahentes pedem recepti & retenti sunt in ordine & habitu vestro. Postmodum verò remordente eos conscientia exire voluerunt: & ni fallor, exiuissent, nisi nostro firmarentur non assensu tantum, sed & hortatu. Sed iam audite (quia iterum vultis audire) quomodo tandem fratrem Robertum receperim. Dominus papa præcepit: nempe rogatus ab illo & eius amicis. Dicebat vestrum sese, & abbatis eius assensum prece sua obtinuisse: ne quis dicat quod præcepto exorsit. Negatis: quid ad nos? Ipse viderit. Si vobis summum & sanctum pontificem falsitatis arguere libet, ignoscite nobis, quia nos tantæ sanctitati non credere, & tãtæ maiestati non obedire, nefas ducimus. Quãquam & venerabilis abbas Godescalcus qui de vestris est, (nam is à domino papa ad vos huius rei gratia fuerat destinatus) non plane negauerat reportasse se à vobis, & liberam fratris emancipationem, & vestram ipsius spontaneam confessionem. Iam de fratre Fromundo non est quod nos lacessatis, cum nequaquã eum sine voluntaria abbatis sui concessione receperim. Quod quidem nec vos latuisse, amara illa epistola demonstrat, in qua nobis de sola capituli non expectata continentia calumniam struitis. Quasi verò vel in mutua nostra conuentione id prohibitum fuerit, vel emancipatio filij ad capitulum, & non potius ad solum spectet abbatem. Adiicitis & L
de domo quadam fratrum vestrorum de Bassofonte, quod eam nos de medio tulimus, licet extra statutos terminos constitutam. Atque vtinam prius quàm nos argueretis, eosdem interrogassetis fratres: non solum quis eam de medio tulerit, sed etiam qua de causa. Neque enim celassent vobis (vt confidimus) huius rei veritatem. Cæterum audite eam nunc vel à nobis, ac deinde si ita placet, eos interrogate. Cœperant ædificare locum, vbi aliquas è sororibus suis constituerent, longe quidem ab abbatia sua, in confinio autem duarum grangiarum domus nostræ & prope pascua ouium nostrarum. Rogauimus eos tãquam amicos, & quibus forte nõ inutiles fuissemus, ne seminarium scandali, & dissensionum fomitem suis pariter & nostris parerent, posteris relinquendum. At illi nihilominus ædificabant. Hæc fuit tota violentia nostra, sic nos de medio tulimus domum illam. Inexcusabiles sumus, si rogare, vim irrogare est. Reuera episcopus (quod negandum non est) indignatus non modo quod oratorium in suo episcopatu, sed & quòd domum in fundo Ecclesiæ & terra feudi sui ædificare se inconsulto præsumpsissent, cœpto interuenit operi, quanuis frustra. Nam nec vetiti ab eo destiterunt. Exinde transeunti mihi per terram illam, is qui tunc erat abbas Bassifontis occurrens, indicauit quòd ab ædificatione cessassent. Verũtamen non tam propter nos, sicut ex eius relatione cognoui, quam propter militem illum M
qui terram eis visus dedisse grauabat eos in multis, ita vt de eo plurimum quererentur. Quanquam etsi pro sola charitate nostra id voluntariè dimisissent, nec religionem eorum dedecuisset, nec immeritis forsitan præstitisse beneficium viderentur. Miror sane vnde hæc tandem querela emerserit, cum & abbas in bona (nisi fallor) & deuota erga nos voluntate præsentem finierit vitam: & qui substitutus est ei, frequenter & familiariter conueniens nos in necessitatibus suis, nullam nobis querimonię huius aliquando fecerit mẽtionem: denique & postea in eadem domo humanissimè susceptus hospitio, nihil hinc vel ab ipso abbate, vel alio quoquã audiui. Sed & vobiscum in Claraualle postmodum præsens fuit abbas, & nuperrime Barri iam instante capitulo vestro, vnde literæ illæ querulæ, ne dicam calumniosæ, venerunt: & nec hic nec ibi super hoc, siue ab eo, siue à vobis, vel tenuiter quidem memini me fuisse conuentum. Præterea causamini quod domunculam fratrum vestrorum de Brena, conuersus Igniacensis combussit. O domunculam. Nempe vmbraculũ quoddam ramorum erat, vbi sederet frater qui stãtes adhuc in agro segetes custodiret. Neque hoc combustum malitia: sicut fideli relatione cognouimus, sed quòd positum in agro quodam fratrum Igniacensium terram occuparet, quam excoli oportebat. Denique vix vno taxata est nũmulo domuncula

A culā hæc: & abbati de Brena, ita iam, nisi fallimur, super hoc satisfactum, vt omnino nec queratur, nec habeat vnde queratur. Si quominus: vbi id nos rescire feceritis, parati sumus ad omnem satisfactionem. Sic & de abbate Longipontis, vbi primo querelam vestrā accepimus, quod inter terminos vestros domū vellet ædificare, prohibuimus eum: & iam credimus destitisse. Sinautem: & id fiet, vbi factum non esse nouerimus. Super omnia plangitis quod ecclesiam sancti Foillani, quæ de ordine vestro est, abbas noster de Villari fecerit imbanniri. At forte iustius vobis fratris & coabbatis vestri de prædicta domo sancti Foillani incredibilis obstinatio, quàm summi pontificis reprehēsibilis animaduersio displiceret. Noui siquidem quod multis vestrorum ipsius abbatis animositas displiceat grauiter: mirum valde si non etiam vobis. Ita ergo dico vobis hinc indignamini. Siquidem ipse est cuius aut cupiditas, aut contumacia fratribus vestris diuina fecerit officia interdici. Et quidem prolixum est hoc negocium: & difficile esset vniuersa eius subterfugia epistolari breuitate concludi. Causam tamen interdicti, quàm breuiter intimabo. Post duas aut plures conuentiones pacis, post definitiuam sententiam iudicij, iuxta mandatum capituli vestri per vestros & nostros abbates promulgatam, accitus demū episcopus Cameracensis (ad cuius perœcialocus sancti Foillani pertinere cognoscitur) cum videret abbatem obstinato
B animo omnia violare: etiam sententia eum ecclesiastica cogere voluit vt dicebat. Ille vero vt redimeret tempus, summi pontificis audientiam appellauit. Ventum est ante eum. Qui postquam testimonio tam vestrorum abbatum, quam aliorum religiosorum indubitanter agnouit abbatem sancti Foillani, non solum resilire à compositionibus, sed & iudicio contraire, ecclesiam eius imbanniri iussit donec satisfecisset. Demum rogastis tam vos, quam ipse dominum Cisterciensem, & nos, multisque tam vestris, quam vestrorum precibus extorsistis præsente & ipso episcopo qui promulgandæ sententiæ interdicti mandatum acceperat, vt prouideretur adhuc forma aliqua pacis. Absente abbate de Villari tractata compositio dictumque est episcopo, vt si vel ipsam obseruaret abbas sancti Foillani, abstineret ab interdicto. Discedens autem nec illum tenuit: sed domum quam & iudicij sententia, & compositiones omnes diruendam esse definierant: ita vt semel etiam diruta iam fuisset, atque interim contra conuentionem & iudicium reædificata: hanc, inquam, & tenuit & tenet: & alterā quoque superædificauit. Quidni exequeretur episcopus mandatum apostolicū quod acceperat de promulganda sententia interdicti, præsertim addita præuaricatione? Ego tamen sperans tandem aliquando vincere in bono malum, eandem sententiam differri feci vsque ad octauas Epiphaniæ: si forte interim vir ille cogitaret, vt vel formam
C iudicij exequeretur, vel compositionem aliquā obseruaret. Atque vtinam sic contingat: faciat Deus pacis vt requiescat super eum pax nostra. Cum hæc ita se habeant: non est quod de nobis queri debeatis: cum iustius nos de vobis, vt appareret, queri possimus. Reliquum est, vt diligentes vos diligatis,
Ephe.4.a præsertim soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Illo, inquam, vinculo quod inter nos, & vos causa pacis charitatisque firmatum est: vtiliter quidem: & non minus forsitan vobis, quam nobis. Si rumpendum decernitis: non expedit quidem. Sed nec licere vllatenus puto. Nempe vbi communis est causa personæ reatus præiudicare non deberet, etsi vera essent quæ in nos dicitis. Ego autem fratres, quicquid faciatis, decreui semper diligere vos etiam non dilectus. Occasiones quærat qui vult recedere ab amico: mihi studij est & erit, nec cuiquam amicorum iustā in me discessionis causam dare, nec scrutari in alio: quod hoc quidem fictæ, illud verò neglectę amicitiæ sit. Et quia (secundum prophetam) glutino
Esaiæ 41 b bonum est: soluere vel potius abrumpere vos poteritis, sed non me. Adhærebo vobis etsi nolitis: adhærebo & si nolim ipse. Olim me alligaui forti vinculo, charitate non ficta illa quæ nunquam excidit. Cum turbatis ero pacificus, conturbantibus quoque dabo locum iræ, ne diabolo dem. Vincar iurgiis, vincar obsequiis. Inuitis præstabo, ingratis adiiciam, honorabo & contemnentes me. Et nunc tristis est anima mea, quod quacunque occasione offenderim vos, eritq; D tristis vsque dum vestra indulgentia releuetur. Si tardaueritis, ibo & excusabo, præ foribus perseuerabo pulsans, instabo opportunè importunè, donec vel merear, vel extorqueam benedictionem. Plusquam medium hyemis transiit iam, & tunicam nostram vsque adhuc frustratus expecto.

Ad abbatem Garinum Alphensem. *Epistola CCLIII.*

REVERENDO patri & omni veneratione digno domino abbati Alphensi Garino, & vniuersis eiusdem loci fratribus, frater Bernard⁹ vestrę sanctitatis seruus, de bono in melius semper proficere. Reuera nūc in te pater experior quod in sacris literis legisse me memini. Cum consummatus fuerit homo, tunc incipit. Iam seni requies, iā corona debebatur emerito, & ecce tanquam nouus in Christo miles, noua iterum tibi excitas bella, prouocas aduersarium, & rem fortium præsumis fessus senex, dum ad iterandum certamen, antiquum hostem, & iam quodammodo inuitum compellis. *Eccl.18.a.* Enimuero dum præter morem tuum tuorumque prædecessorum traditiones diuinitus inspiratus, ecclesias & ecclesiastica beneficia relinquis, synagogas satanæ, id est, cellulas extra cœnobium, in quibus tres, vel quatuor fratres sine ordine, sine disciplina habitare solent, destruis, fœminas à monasterio arces, cæterisque pietatis ac disciplinę bonis studiosius inuigilas solito, quid aliud primus & maximus ille peccator nisi videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet? E *Psal.111.b.* Sed quæ cura? Econtra tu in eius confusione & tua consolatione cantabis deo tuo: Qui timent te, videbunt me, & lætabuntur, quia in verbo tuo supersperaui. Nec timēdum quod *Psa.118.c.* succumbat hosti, qui nec cedit ætati. Vincit annos animus, & frigente iam corpore feruet sanctum in corde desiderium, artubúsque fatiscentibus, durat tamen incolumis propositi vigor, nec sentit rugosæ carnis infirma spiritus prōptus. Nec mirum. Vt quid enim metuat veterani domicilij ruinas, qui fabricam spirituale videt in dies in sublime consurgere, proficere in æternitatem? Certus nanque est, si terrestris domus ista dissoluitur, quod ædificationem habet ex deo domū nō *2.Cor.5.a.* manufactam æternam in cœlis. Sed dicet aliquis: Quid si morte præuentus fuerit homo, necdum videlicet spirituali ædificio consummato? Perfectus quippe, nō habet quo proficiat. Et qui proficit, eoipso quo proficit, perfectus non esse conuincitur. Est quod securi de illo plena fide respondeamus. Dicemus nempe. Consummatus in breui, expleuit tempora multa. Bene multa, quia & vniuersa cōplectitur. Quomodo enim non expleuit omnia tempora, qui trāsit ad æternitatem? Quanta sane tempora non longæuitate, sed longanimitate, hoc est nō annorum serie, vel dierum numero, sed mentis deuotione & inextinguibili semper proficiendi desiderio percurrere potuit, tanta sibi in meritis non immerito vindicauit. Retinet quippe virtute, quod amisit in tempore. *Sapien.4.c* F Porro vera virtus finem nescit, tempore non clauditur. Vnde est illud: Charitas nunquam excidit. Et item: Patiētia pauperum non peribit in finem. Et, Timor domini sanctus per manet in seculum seculi. Nunquam iustus arbitratur se comprehēdisse, nunquam dicit, satis est, sed semper esurit sititque iustitiam, ita vt si semper viueret, semper quantum in se est iu stior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annum, vel ad tempus instar mercenarij, sed in æternum diuino se mancipat famulatui. Audi denique vocem iusti: In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis viuificasti me. Et rursum: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternū. Nō igitur ad tempus. Proinde iustitia eius manet nō aliquāto tempore, sed in seculum seculi. Sempiterna itaque iusti esuries, sempiternam meretur refectionem. Et licet in breui consummetur pro tempore, iudicatur tamē explesse tempora multa pro virtutis perpetuitate. Quo denique pacto temporis breuitas bonorū præiudicet perpetuæ deuotioni, quæ pertinacem reproborum malitiam excusare non sufficit? Ob hoc enim proculdubio inflexibilis, & obstinatę mentis punitur æternaliter malum, licet temporaliter perpetratū, quia quod *1.Cor.13.b.* *Psal.9.d* *Psal.18.c* *Philip.3.c.* *Psal.118.* *Ibidem b.* *Psal.111.b.*

G quod breue fuit tempore vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate: ita vt si nunquam moreretur, nunquam velle peccare desineret: imò semper viuere vellet, vt semper peccare posset. Proinde potest & de isto per contrarium itidem dici: Consummatus in breui, expleuit tempora multa, quod merito multorum, imò omnium temporum receperit vicem, qui nullo tempore voluerit mutare intentionem. Itaque indefessum proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur. Quod si studere perfectioni esse perfectum est, profecto nolle proficere, deficere est. Vbi ergo sunt qui dicere solent, sufficit nobis, nolumus esse meliores quàm patres nostri? O monache, non vis proficere? Non. Vis ergo deficere? Nequaquam. Quid ergo? Sic mihi, inquis, viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potest. Quid enim stat in hoc seculo? Et certe de homine specialiter dictum est: Fugit velut vmbra, & nūquam in eodem

Iob 14.a. statu permanet. Ipse denique hominis seculiq; auctor quandiu in terris visus est, & cū hominibus conuersatus est, nun-

Acto.10. quid stetit? Et quidem teste scriptura, pertransiit benefaciendo & sanādo omnes. Pertransiit ergo sicut non infructuosè, ita non remisse: non pigre, non lento gressu, sed quemadmo-

Psal.18.a. dum item de eo scriptum est: Exultauit vt gigas ad currendā viam. Porro currentem non apprehendit qui & ipse pariter

H non currit. Et quid prodest Christum sequi: si non contin-

1.Cor.9.d gat consequi? Ideo Paulus aiebat: Sic currite vt comprehen-

Philip.2.b datis. Ibi tu Christiane fige tui cursus profectusque metam, vbi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens vsque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris: si vsque ad mortem non perueneris, brauiū non apprehendis. Brauiū Christus est. Quod si illo currente tu gradum sistis: non Christo appropias, sed te magis elongas: timendumque tibi est quod

Psal. 72. d ait Dauid: Ecce qui elongant se à te domine, peribunt. Itaque si proficere currere est: vbi proficere, ibi & currere desinis. Vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc plane col-

Gene.28.c. ligitur quia nolle proficere, nō nisi deficere est. Vidit scalam Iacob & in scala angelos, vbi nullus residens, nullus subsistēs apparuit, sed vel ascendere, vel descendere videbantur vniuersi: quatenus palam daretur intelligi, inter profectū & defectum in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inueniri: sed quomodo ipsum corpus nostrum continuè, aut crescere constat, aut decrescere: sic necesse sit & spiritū, aut proficere semper, aut deficere. Interest tamen quod nequaquam iuxta ordinem corporalium vicissitudinum etiam spiritus sua, vel incrementa capit, vel patitur detrimēta. Nam semper in robusto & vegeto corpore animus mollior atque tepidior iacet, & rursum in corpore debili, & infirmo fortior viget promp-

2. Cor.12.d. ptiorque spiritus. Quod se vtique in se expertum contestans

I apostolus: Quando infirmor, inquit, tunc fortior sum. Sed & libenter gloriatur in infirmitatibus suis, Vt inhabitet in me, ait, virtus Christi. Quod quidem sic astruimus exemplis, vt probemus & oculis: dum in te pater manifestum sit nobis quod dicitur: Cuius quippe etsi homo exterior corrūpitur: sed interior renouatur de die in diē. Vnde enim tantus ardor

Math.12.c. innouādi ordinis, nisi ex renouatione mentis? Sic bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, sic arbor bona fructus bonos facit. Primi & purissimi fruct⁹ tui. Sed quęnam arbor hos protulit, nisi puritas cordis? Alioquin quando impurus animus tanto studio, regulæ inquireret eligeretque puritatē? Nec de turbido fonte lympidus emanat riuus, nec de sordida mente munda cogitatio. Intus est proculdubio, intus est quod delectat: & ex illa plenitudine intrinseca erūpit totum quod foris exuberat, atque in mēte fulget quod sic placet in opere. Sequimini filij patrē: imitatores eius estote

Canti.1.a sicut & ipse Christi. Dicite: In odore vnguentorum tuorum

2.Cor.2.d. curremus. Siquidem bonus ordor Christi est in omni loco: Nam vt taceam de vobis qui præsentes cominus percipitis fragrātiam, tanta ad nos vsque qui longe absumus ex studiis eius bonis peruenit huius suauissimæ respersionis vbertas, vt nobis certissimæ fiat odor vitæ ad vitā. Puto quòd & in cœlestibus id iam persensetint in odorem suauitatis, & quadam

Canti.3.b solito festiuiori exultatione decantent: Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myr- K

rhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmētarij? Et illud: Emis- Ibid. 4.d.

siones tuę paradisus malorum punicorum cum pomorū fructibus. Quicunque inter vos hunc in cœlis iubilum non audit, inuidet. Quisquis hunc non sentit odorem: vt omnium pace dixerim, putet.

Ad Ludouicum regem Francorum.
Epistola CCLV.

LVDOVICO dei gratia excellētissimo regi Frācorum, Bernardus Clareualis vocatus abbas fidelis suus, salutem à rege regum, & domino dominantium, ipsi & dilectæ eius, & filiis eius. Regna terræ & iura regnorum tunc sane sana suis dominis atque illæsa persistunt, si diuinis ordinationibus ac dispositionibus non resistunt. Cur domine irascitur furor tuus contra dei electum, quem tua quoque sublimitas suscepit, & præelegit, tibi quidem in patrem, filio autem tuo in Samuëlem? Armatur regia indignatio non plane in extraneos, sed in semetipsam & suos. Non mirum si (iuxta scripturam) Iaco.1.c

ira viri iustitiam dei non operatur, quæ propriæ quoque vtilitatis, sed indignitatis, sed salutis facit sæpe vt nec manifestum omnibus aduertas periculum, sentias damnum. Colligitur concilium. Quid in hoc detrahitur regiæ gloriæ, regni vtilitatibus? Ibi vniuersæ ecclesiæ commendabitur ac rememorabitur excellentiæ vestræ prompta & specialis de- L

uotio: quod regum primus, aut certè inter primos rabiei persequentium eandem matrē vestram strenuissimè & Christianissimè defendendo obuiastis. Ibi gloriosè ab ingenti illa multitudine debitæ gratiæ referentur vobis: ibi à milibus sanctorum orabitur pro vobis & vestris. Aliàs autem quàm sit hoc tempore necessarius conuentus episcoporum, nullus ignorat, nisi qui durus corde matris ecclesiæ angustias non attendit. At calor, inquiūt, nimius est: quasi nos glacialia corpora habeamus. An corda nobis magis congelata sunt, & nemo est qui (iuxta prophetam) compatiatur super contritione Amos 6.b

Ioseph? Sed hæc aliàs. Nunc autē ego minimus in regno vestro, sed dignitate, non fidelitate, dico vobis, non expedit velle impedire tantum, & tam necessarium bonum. Nec desunt euidentes causæ, quibus id manifestum facere possem, quas & nunc proferre in medium ad manum mihi est, nisi quod sat arbitror dictum sapienti. Tamen si quid ex apostolicæ auctoritatis rigore processit, vnde se merito esse turbatam celsitudinis vestræ serenitas arbitratur, qualiter hoc ipsum reuocetur, aut temperetur prout oportet ad honorē vestrum, fideles vestri qui adhærent, totis viribus enitentur. Interim nos quoque, si quid possumus, non dissimulabimus.

Ad dominum papam Eugenium.
Epistola CCLVI. M

NON est leue verbum quod sonuit: triste satis & graue est. Et cui triste? Imò cui non triste? Soli filij iræ iram nō sentiunt, nec tristantur tristibus, sed lætantur & exultant in rebus pessimis. De cætero communis tristitia est, quia communis est causa. Bene fecistis iustissimum zelum nostræ Gallicanæ ecclesiæ collaudando & corroborando auctoritate literarum vestrarum. Non est (dico vobis) in causa tam generali, & tam graui tepide agendum, sed ne timidè quidem. Legi apud quendam sapientem: Non est vir fortis, cui non Prou.2.c

crescit animus in ipsa rerum difficultate. Ego autem dico, fideli homini magis & inter flagella fidendum. Intrauerunt aquæ vsque ad animam Christi, tacta est pupilla oculi eius. Exerēdus est nunc vterque gladius in passione domini, Christo denuo patiente, vbi & altera vice passus est. Per quem autem nisi per vos? Petri vterque est: alter suo nutu, alter sua manu quotiens necesse est euaginandus. Et quidem de quo minus videbatur, de ipso ad Petrum dictum est: Conuerte Ioan.18.b.

gladium tuum in vaginam. Ergo suus erat & ille, sed non sua manu vtique educendus. Tempus & opus esse existimo ambos educi in defensionem Orientalis ecclesiæ. Cuius locum tenetis, zelum negligere non debetis. Quale est hoc, principatum tenere, & ministeriū declinare? Vox clamantis:

Venio

Venio Hierosolymam iterum crucifigi. Ad quam vocem et-
si alij tepidi, alij surdi sint, successori Petri dissimulare nō li-
cet. Loquetur & ipse: Etsi omnes scandalizati fuerint, sed nō
ego. Nec terrebitur damnis prioris exercitus, quibus magis
resarciendis operam dabit. Nunquid ideo non debet facere
homo quod debet, quia deus facit quod vult? Ego verò pro
tantis malis, tanquam Christianus & fidelis meliora spera-
1 bo, & omne gaudium æstimabo, quod in varias tentationes
incidimus. Reuera panem doloris comedimus, & potati su-
mus vino compunctionis. Quid diffidis amice sponsi: quasi
non more suo vinum bonum seruauerit vsque adhuc beni-
Ioel.2.d gnus & sapiens sponsus? Quis scit, si conuertatur & igno-
scat deus, & relinquat post se benedictionem? Et certè sic o-
perari, sic iudicare superna diuinitas solet: scienti loquor. Quā
do autem magna bona mortalibus prouenerunt, quę nō ma-
gna prouenerint mala? Nam, vt cætera taceam, nónne illud
vnicū & singulare beneficium nostræ salutis præcessit mors
saluatoris? Tu ergo amice sponsi, amicum te in necessitate
præbeto. Si triplici illo amore de quo tuus interrogatus est
Ioan.21.c prædecessor, tu quoque toto corde, tota anima, tota virtute
Christum diligis vt oportet, nihil reseruabis, nihil dissimula-
bis in tanto periculo sponsæ eius: sed quicquid habes virium,
quicquid zeli, quicquid solicitudinis, quicquid auctoritatis,
quicquid potestatis, impendes. Singulare periculum, singu-
B larem exigit operam. Fundamentum concutitur: & tāquam
imminenti ruinæ, totis est nisibus occurrendum. Et hæc pro-
pter vos, fidenter quidem, sed fideliter dicta. Decætero ver-
bum illud quod iam, ni fallor, audistis, quomodo videlicet in
Carnotensi conuentu (quonam iudicio satis miror) me quasi
in ducem & principem militiæ elegerunt: certum sit vobis
nec consilij mei, nec volūtatis meæ fuisse vel esse, sed nec pos-
sibilitatis meæ (quantum metior vires meas) peruenire vsque
illuc. Quis sum ego vt disponam castrorum acies, vt egrediar
ante facies armatorum? aut quid tam remotum à professio-
ne mea, etiam si vires suppeterent, etiam si peritia non dees-
set? Sed neque hoc meum est vestram docere sapiētiam, no-
stis hæc omnia. Tantum obsecro per illam charitatē qua mi-
hi specialiter debitor estis, ne me humanis voluntatibus ex-
ponatis, sed sicut singulariter vobis incumbit, diuinum con-
silium perquiratis, & operam detis, vt sicut fuerit voluntas
in cœlo, sic fiat.

Ad eundem, pro fratre Philippo. Epistola CCLVII.

EST negocium quod cæteris non miscemus, quoniam cæ-
teris amplius tangit & angit nos, & eget singulari pro-
priæ precis instantia. Philippus noster cùm se exaltauit, hu-
miliatus est, sed cùm se humiliauit, non est exaltatus: quasi
C vtrumque pariter dominus non dixisset. Rigor est, sed sine
dispensatione. Iudicium, sed sine misericordia. Multi (quod
negandum non est) sic mensurauerunt, sed nullus ita sibi vo-
Matt.7.a luit mensurari. Si autem in qua mensura mensi fuerimus, re-
metietur nobis: erit profectò iudicium sine misericordia ei
qui non fecerit misericordiam. Capax est vester apostolatus
rei vtriusque, & zeli scilicet & miserationis. Et honor qui-
dem maiestatis iudicium diligit, sed absit vt ad præiudicium
Luc.16.a mansuetudinis. Quanquam dispensator ille, cuius laus est in
euangelio, elegit potius fraudem facere suo domino, quàm
proximo non misereri. Denique pro centum nunc quidem
octoginta, nunc verò quinquaginta redhibuit. Iustè laudatus
est, qui domino suo rerum maluit, quàm personarum iactu-
ram facere. Et quia dignus est qui sic operatur, mercede sua,
vno tali opere quos ille retinuit seruos, iste sibi fecit amicos.
Quid facimus? Videmur intrasse causam, non porrigere pre-
cem. Non expedit ita. Si peregimus ista dicere, iudicium pro-
uocamus, non misericordiam. Nulla mihi fiducia in argumē-
Prou.1.b tationibus istis, non plus quàm in telis aranearum. Frustra ia-
citur rete ante oculos pēnatorum. Noui quàm validiora va-
leant mihi responderi, præsertim à tali ingenio. Quamobrem
arma mea preces pauperum sunt, & abundamus in genere
isto. His cedat necesse est machinis turris fortitudinis, etsi a-
liâs inexpugnabilis. Non repellet pauperum preces, paupe-
rum pater, paupertatis amator. Quinam isti? Non sum so-
lus: & si solus, fortasse præsumere possem. Omnes filij vestri D
qui mecum sunt, & qui mecum non sunt, mecum tamen sunt
in hac supplicatione. Quis numeret eos? Solus sanè frater
Philippus excipitur, qui nec postulat, nec petit postulari, &
an velit, ignoro: magis quod in se est elegit abiectus esse in do
mo dei sui. Sed nec nos quidem pro homine, sed pro ordine
postulamus, cui dispensationē in eo factam non parum pro-
futuram confidimus.

Ad eundem, pro fratre Rualeno. Epistola CCLVIII.

IN VERITATE comperimus Rualenum nostrum nedum
requiescere in quo positus est, sed nec aliquando requietu-
rum confidimus. Quamobrem opus est maturato remedio,
non solùm illi, sed & mihi. Vror dico vobis, quandiu ille in
scandalo est. Nolite mirari hoc, vna anima sumus, nisi quòd
ego mater, ille filius: nam patris in eo cessi vobis & nomē
& auctoritatē. Solus qui transfundi non potuit, mihi reman-
sit affectus, qui me excruciat. Mater autem non potest obli-
uisci filij vteri sui. Id me fuisse quis dixerit, ego adhuc esse sen-
tio. Clamat matrem pectus triste, & continuus dolor cor- Esa.49.d
dis mei pro eo. Quæritis de quo querar? De me. De vobis
mihi queror, sed vobis. Ego ego sæua & pia mater propriis
visceribus non percepi, vt castificarem cor meum in obediē-
tia charitatis. Immolaui de sinu meo chari pignoris hostiam,
& non in angaria fateor, sed in voluntate mea parui volun- E
tati, quæ quos vult angariat. At ille non ita. Retinebatur quā-
uis frustra planè angariatus tam à me, quàm à vobis. Nūquid
ego timere potui tanta obstinatione semper renisurum? Pij
cordis est credere importunitati, quæ ad id quod oportet ad-
duci non patitur. Alioquin inuitum tenere ad quod inuitus
tractus est, durum pro illo, fructuosum nemini est. Porrò oc-
cupare locum, & non facere fructum, nec loco expedit, nec
vos decet, nec nos. Nemo (vt ait beatus Ambrosius) inuitus
benefacit, etiam si bonum est quod facit, quia nihil prodest
spiritus timoris, vbi non est spiritus charitatis. Obsecramus
itaque per viscera misericordiæ dei nostri, exhibete viscera
patris, & infantem, dum adhuc viuit, remittite ad vbera ma-
tris, cuius fortassis hic totus langor est, quod sit præproperè
ablactatus. Melius enim viuere finitur, quàm diuiditur. Quæ
vtilitas in sanguine eius? Vnum scio, non patris, non matris
illa vox erit: Nec mihi nec tibi sit, sed diuidatur. Hoc vos for 3.Reg.3.
tè nō timetis, quia non creditis prouenturum. Sed scriptita-
tiones & musitationes frequentissimè venientes in manus
nostras, plenæ sunt timore isto, minitātes hominis fugam, &
diuisionem vel potius diruptionem non modo à vobis, sed
à nobis.

Ad eundem, pro eodem. Epistola CCLIX.

ET SI QVID aliquando volui quod velle me noluistis, F
mansuetudinis vestræ dignatio eò me prouocat, vt quod
vultis, non modo velim, sed & auidè velim. Placet vobis vt
frater Rualenus abbas sit apud sanctū Anastasiū, & mihi. Pla-
cuerat & antè, sed quia nimis ille nolebat, placitum in non
placitum venit. Porrò vestro beneplacito non conueniente,
rursum vt iustum est, non placitum in placitum redit. Expe-
riri licet. Factum est quod præcepistis, non quia præcepistis,
sed quia voluistis. Ex voluntate ergo, & non quasi ex tristitia,
vel ex necessitate executio maturata mandati obedientiam
probat, de voluntate stylus interrogetur. Si contentus nō fo- Luc.17.c
rem mandatum facere, nónne, iuxta verbum domini, seruus
inutilis essem, soluens debitum? Nunc autem quia adieci vel-
le, iam non seruus, sed filius.

Ad abbatem Rualenum. Epistola CCLX.

SATIS supérque afflixit nos absentia tua Rualene charis-
sime, sed longè magis comperta tua tristitia turbati su-
mus. Etenim iustius te quàm nostram de te desolationem
seu destitutionem plangere nobis videmur, & desolatio qui-
dem non parum damnosa, & non parum molesta, nempe
tam dulci filio, tam vtili fratre, tam necessario adiutore. Ve-
rùm quo verius ista de tua amabilitate memoramus, eo affe-
ctuosius compatimur mœrori tuo, pluris multò habentes
H tuum

G tuum incommodum, & longè ægrius ferētes, quàm nostrum damnum. Denique non dissimulauimus, nō quieuimus, non siluimus, tentantes super hoc deum penè vsq; ad irritandum summum & sanctum pontificem: vt quomodocunq; vel cum nostro periculo te reuocaremus. Sed quia adhuc frustrati sumus in cunctis molitionibus & conatibus nostris, supernis tandem iudiciis vel fatigati cedentes, & dantes potenti manus, quoniam quod volumus nō valemus, id velle cogimur quod possumus. Tu igitur frater charissime & desideratissime, confortare in domino, & noli iam cōtra stimulum calcitrare, ne dum pungeris tu, plurimi qui te in domino plurimū amant, pariter compungantur. Parce tibi & nobis, qui tuo amore nec ipsi nobis pepercimus. Magis autem induere fortitudine, cōfidens & sciens quia gaudium domini fortitudo tua. Induere lætitia salutari, vt & nos de tua iucunditate lætantes, hilarem datorem diligenti deo, tum pro tua pace, tum pro nostra consolatione laudes & gratias referamus.

Ad dominum papam Eugenium, pro quodam paupere abbate. *Epistola* CCLXI.

VNVS de militibus templi voluit monachari in ordine nostro, nec defuerunt de nostris qui ei in tali voluntate assentirent. Sed cùm nō auderent eum in suis claustris recipere, quoniam nō licebat, occultò eum duxerunt ad quādam abbatiam quæ dicitur Vallis, mandantes & suggerentes abbati, vt nigrum habitum de alio ordine monachorum faceret ei tradi, & sic eum reciperēt, nostrúmq; illi darent. Et factum est ita. Res nobis innotuit, & per nos delata ad capitulum est, capituli decreto frater ille foras missus est. At fratres de templo minimè hoc contenti, literas nihilominus à vestra maiestate episcopo Cathalaunensi attulerunt, quibus abbatē sancti Vrbani (nam is est qui militi habitum tradiderat) ab introitu ecclesiæ suspenderet, donec se vestro conspectui præsentaret. Inde est quod abbas de Vallibus, quo rogante ille hoc fecit, nil mali suspicatus, compulsus est in magna anxietate animi fratrem latorem presentium mittere ad pedes misericordiæ vestræ, vt qui per eum intricatus est, per eum expediatur, si tamē hoc tam ipse quàm etiam nos alij filij vestri, à vestra sancta paternitate potuerimus promereri.

(H: margin letter beside "pere, quoniam nō licebat")

Ad eundem, pro monachis Mosomensibus. *Epistola* CCLXII.

NON possum deesse denuò domino Remensi in petitione sua, presertim cùm digna sit exauditu. Rogamus proinde & omni instātia supplicamus pro pauperibus monachis Mosomensibus, vt ab oppressione quam sustinent, sicut per
I latorem præsentium nosse poteritis, citius liberētur, & ab eis iniuriæ siue calumniæ malignantium in manu vestra valida propulsentur. Hoc enim est pro quo pauperes de longè miserunt clamantes ad vos. Iam quale respōsum à vobis oporteat reportari, doceat vos amantium tam iustitia quàm paupertas, & præfati viri qui pro eis interuenit, & vos nō parum diligit, reuerentia.

Ad eundem, pro abbate Caziacensi. *Epistola* CCLXIII.

PORREXERAM preces, cùm possem fortè iubere, & me putaueram exauditum. Sed quia comperi nō ita esse, mihi videor non iam simpliciter fore communitérque petendum, sed clamandum in vociferatione. Neque enim tenuiter seu æquanimiter fero repulsam, quam hactenus expertus nō sum. Facite itaque quod debetis: facite quod soletis, nam cōsuetudo debitorem vos fecit: facite, inquam, etsi nō quia rogamini, certè quia iubemini. Itaque reuertimini ad iudicium, nec enim iustitiæ videtur esse, vt vir religiosus & amicus noster, & filius vester abbas Caziacensis quod iuris est monasterij sui perdatis propter verbum incautè à se inconsultéq; prolatum, & absque ecclesiæ suæ assensu. Quanquam etsi illi verbo omnino pertinaciter adhæreat aduersarius, vtpote iustitiæ non confidens, iusto, vt putamus, iudicio prædicto abbati non debebit obesse: cùm viri illi, in quorum conniuentia res posita est, non concordasse, sed potius dissensisse sciantur. Ex hoc credimus quia non contristabitis nos neque conturbabitis. Sic deus lætificet animam vestram, sic vos ab omni perturbatione conseruet, pater amande & honorande, si omnibus seruis Christi, sed nobis specialiter.

Petrus Cluniacensis abbas ad Bernardum abbatem Claræuallensem. *Epistola* CCLXIIII.

FORTI ac splendidæ monastici ordinis, imò totius ecclesiæ dei columnæ, domino Bernardo Claræuallis abbati, Petrus humilis Cluniacēsis abbas, salutem quam promisit deus diligentibus se. Si liceret, si dei dispositio non obstaret, si in hominis potestate esset via eius, maluissem [illegible] beatitudinis tuæ nexu indissolubili adhærere, quàm vel principari inter mortales alicubi vel regnare. Quid enim? [illegible] regnis omnibus terrenis præferri à me deberet gratia nō solùm hominibus, sed & angelis ipsis cohabitatio tua? [illegible] te illorum si dixero, licet nondum spes in rem transierit, per misericordiæ dei gratiam mendax non ero. Si planè [illegible] tum fuisset vsque ad vltimum spiritū tecum hic esse, daretur fortassis post hic & vbi esses etiam perpetuo esse. Quo enim currerem nisi post te, tractus odore vnguentorum tuorū? Quod quia semper non datur, vtinam sæpe daretur. Et quia nec illud est, vtinam saltem frequenter videam missos à te.
Et hoc quoque quia raro contingit, volo vt vel in proximo sanctitas tua amantem se per suum nuncium vsque ad octauas domini mecum mansurum visitet, in quo tuus, vt mihi videtur ex parte, & meus ex toto spiritus requiescit. Videbo te sancte frater in illo, audiam te per illum, & quædam quæ secretò nota fieri volo sapientiæ tuæ, mandabo per ipsum. Sanctæ animæ tuæ, sanctisque sub regimine tuo omnipotenti domino seruientibus, me nostrósque quantis possum precibus, quanta possum deuotione commendo. L

Ad Petrum Cluniacensem abbatem. *Epistola* CCLXV.

QVID facis ô bone vir? Laudas peccatorem, miserū beatificas. Restat vt ores ne inducar in errorem. Inducar autem, si tantis delectatus præconiis, ignorare me cœpero. Propemodum id mihi contigerat visis literis beatitudinis tuæ, & beatificationis meæ. Quàm beatus nunc essem si verbis beari possem? Beatum tamen me dixerim, sed fauore tuo, non meis laudibus. Beatum quòd diligor à te, quòd diligo te. Quanquam & hanc mihi dulcem licet buccellam liquandam arbitror, nec omnino plenis, vt aiunt, buccis admittendam. Miraris cur hoc? Nempe non video in me vnde tātum diligi meruerim, præsertim à tanto. Scio autem quia plus iusto velle diligi, minus est à iusto. Quis mihi det tātæ humilitatis insigne tam imitari posse, quàm admirari? Quis mihi M tribuat sancta & desiderata præsentia tua, non dico semper, non dico sæpè, sed vel semel in anno frui? Puto quia nulla vice reuerterer vacuus. Non, inquam, frustra conspicerem virtutis exemplar, disciplinæ summam, speculum sanctitatis. Quódque minus vsque adhuc à Christo didicisse me fateor, non incassum fide occulta perciperem, quàm sis & tu mitis & humilis corde. Verùm si tibi pergo facere quod à te mihi factum queror: etsi veritatem dicam, veritatis tamen legi nō concordabo, in qua legitur: Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Tob.4.c Itaque iam respondeamus petitiunculę vestræ, qua epistolam conclusistis. Is quem mitti vobis iubetis, modo mecū non est, sed cum domino Altisiodorensi, & ita infirmus, vt sine nimio incommodo, nec ad nos vsque posse adhuc venire dicatur.

Ad Sugerium abbatem sancti Dionysii, in obitu eius consolatoria. *Epistola* CCLXVI.

CHARISSIMO & intimo amico Sugerio, dei gratia abbati sancti Dionysij, frater Bernardus, gloriam quę abintus est, & gratiam quæ de super venit. Homo dei ne trepides exuere hominem illum qui de terra est, illum qui te deprimit vsque ad terram, & conatur deprimere vsque ad inferos. Iste est qui vexat, qui onerat, qui oppugnat. Quid tibi & terrenis exuuiis, qui ad cœlum iturus stola gloriæ mox indui habes? Præsto est, sed vestito non dabitur.

A bitur. Vestire nouit illa, non superuestire. Sustine ergo patiēter, imò libenter accipe nudus & non vestitus inueniri. Denique & deus ipse vult vestiri: sed cùm nudus est, non cùm vestitus. Homo dei non reuertetur ad deum, nisi is qui de terra est, & terra est, in terram ierit. Hi enim duo homines sibi inuicem aduersantur, nec erit pax donec abinuicem separentur. Et si pax fuerit, nō erit pax domini, non erit pax cum domino. Non es tu de illis qui dicunt pax, & non est pax. Te expectat pax illa quæ exuperat omnem sensum, te expectant iusti donec retribuatur tibi, te expectat gaudium domini tui. Et ego quidem charissime, vehementer afficior ante videre te, vt benedictio morituri veniat super me. Et quoniam non est in homine via eius, non audeo vnde certus non sum pro certo polliceri, sed quod nondum video quomodo possum, satisago vt possim. Fortè veniā, fortè non veniam. Sed quodlibet horum sit, dilexi à principio, diligam sine fine. Fidenter dico, non possum perdere sic dilectum vsque in finem. Non mihi perit, sed præit: cuius animæ anima mea adhæsit glutino quod non dissipabitur, & vinculo quod non dirumpetur. Tantū memento nostri cùm perueneris quò nos præuenis: vt & nobis cito detur venire post te, & ad te peruenire. Interim tamen nullatenus putes quia tua dulcis memoria recedat à nostra, etsi præsentia dolentibus subtrahatur. Quanquam potens est deus te adhuc nobis donare rogātibus, seruare in-B digentibus, quod vtique non est diffidendum.

Ezec. 13. b

Abbati Cluniacensi. *Epistola CCLXVII.*

FILIVS vester frater Galtherus, factus est & noster, secundum regulam illam: Omnia mea tua sunt, & tua mea. Nō sit minus familiaris, quia communis: sed si est quod possit alia gratia, sit familiarior atque acceptior vt mihi, quia vester est, sic vobis, quia noster est.

Ioan. 17. b

Ad dominum papam Eugenium, pro fratribus de corona. *Epistola CCLXVIII.*

ALII vereantur maiestatem in vobis, & tremulis labiis ac digitis quod ad rem pertinet, vix ad id vnquam longis ambagibus anfractibúsque perueniant. Ego certè vtilitatem vestram, & honorem vestrum tantummodo attendens, rem vt est nudè & apertè illico aperio, & sine cunctatione & obuolutione tanquam vni nostrum, apostolico quod opus est intimare non vereor. Subreptum est vobis, & grauiter, quod non dubius affirmauerim. Quis vobis suggessit hominem de ambitione notatum, conuictum, condemnatum, ad ecclesiasticā cogere dignitatem? Quasi non satis per se, ipse se ingerere voluisset. Nónne is est, quem sanctæ memoriæ Lābertus episcopus deprehensum in maleficiis detestandis, quę ipse stimulante ambitione perpetrarat, non solùm à gradu in C quo erat, sed à spe totius promotionis solenniter, vt debuit, degradauit? Non est nisi reuocare sententiam. At propter anxietatem sanctorum fratrum de corona, qui pro hoc clamant ad vos, & ob reuerentiam episcopi sancti & docti, qui in hac re auctor extitit: sed & propter conscientiam (cōscientiam dico vestram, non alterius) vnum restat vt hoc & pro mea conscientia inferam, irascimini & nolite peccare. Peccatis enim, si nō irascimini tanti suggestori mendacij, tam indignæ sententiæ subreptori.

Psal. 4. a

Ad eundem. *Epistola CCLXIX.*

SERPENS decepit me. Homo versipellis & versutus, iustitiæ inops, audientiam fugitans, propriæ conscientiæ inimicus, fraternæ incubans iniuriæ, nescienti mihi literas pro se per dominum Beluacensem elicuit. Quid enim ille à me nō obtineret? Si non vultis vltra modum onerare conscientiam meam, nil lucretur subreptione dolosus, nec de literis nostris opprimat innocentes. Quanquam ne hoc quidem mihi satis fuerit, nisi & pœnam portet quam meruit subreptor malignissimus, & auarissimus exactor.

Ad eundem. *Epistola CCLXX.*

QVI tentant nos, non dormitant neque dormiunt. Quomodo nunc de nouo persecuti sunt in mōtibus, insidiati sunt in deserto? Cartusienses turbati sunt. Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & propemodum omnis sapientia eorum deuorata est. Scias domine mi, inimicus homo hoc fecit. Quid dico fecit? Et adhuc facit. Adhuc fiduciam habet vt & illa sanctitas influat in os eius. Esca eius electa, nosti optime. Quosdam iam præuaricatores constituit, alios quos per se expugnare non poterat, per illos impugnat bello domestico & intestino. Ab ipsa fundatione loci & ordinis non est auditum, vt quis exiens, sine satisfactione reciperetur. Qui male exierant, peius reintrauerunt, addentes præuaricationē. Quid putas pater sancte, illi facturi sunt, quorum egressio in transgressione, regressio in superbia est? Et nunc superbia eorum ascendit semper. Exultant in re pessima quam egerunt, insultant iniuriam patientibus. Vicere, triumphant, prior iam non est prior. Dum superbit impius, incenditur pauper. Exire etiam vult, non potest videre destructionem ordinis sui. Et iam exisset, si solus exire potuisset. Qui prior, necesse est vt bonus sit: nam quorum innititur consilio, audiuimus à bonis bonos esse. Vidésne, clementissime pater, quantum subreptū sit tibi? Nihílne dignum recipiat subreptionis auctor? Si bene te noui, portabit iudicium quicunque est ille. Venerunt ad te in vestimentis ouium, in habitu sancto, species decepit te. Quid mirum? Et tu homo es. Sed iam prodita in lucem fraude, exurgat zelus, & partes suas viriliter exequatur aduersus malignantes. Non veniat anima tua in consilium eorum, dissipetur consilium Achitofel. Teipsum custodi. Non E est paris periculi scientiæ subripi, & zelum dormire. Illud excusat ignorantia, hoc negligentia inexcusabile facit. Fortè ascendat ex aduerso, & aliud persuadere conetur. Mentiatur iniquitas sibi, & non domino meo. Nam & veritas & res sic se habet. Nil verò iucundius, nil iustius in iudiciis vestris, quàm cùm se istiusmodi occasio præbet, si qui nocere voluit, cadat ipse in foueam quam fecit, & conuertatur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendat. Zelus domini mei faciet hoc. Et priorabitur iterum (vt confido) qui prior fuit, vt non glorietur omnis iniquitas. Alioquin (quod non frustra timemus) nisi prior restituatur in gradu suo, ordo non diu erit in statu suo. Inspiret deus vobis paternè accipere ista, & respondere bona ad nostram omniū consolationem, qui valde desolati sumus & afflicti super vires. Dominus Cisterciensis deseruit nos plaga magna in ordine. Mihi verò duplex incumbit mœroris ratio, qui in vno homine & patrem amisi & filium. Et nunc habemus pro eo dominum Gozuinum, Bonæuallis abbatem. Sit beneplaciti vestri confortare eum literis apostolicis, & quod de eo factū est, vestro roborare fauore. Nostis eum, & non est ei apud vos opus commendatore, quem satis commendat vita sua, & sapientia sibi data à deo. Dominus Valentinus conualet: & vbi valet, operatur bona. Propterea amatores boni diligunt eum, & ipse diligit bonos. In hoc apparet quia bonus est. Vestrum est tamen diligere & fouere. Puer vester plus solito infirmatur, guttatim defluit, fortè minime dignus qui occidatur semel, & cito ingrediatur ad vitam. F

D

Matt. 13. d

Psal. 73. d

Psal. 9. d

2. Re. 15. g & 17. c

Psal. 7. d

Ad comitem Theobaldum. *Epistola CCLXXI.*

SCITIS quia diligo vos, sed quantum, nouit deus melius, quàm vos. Me quoque diligi à vobis non dubito, sed propter deum. Quem si offendero, non erit quòd me diligere debeatis, cùm iam non fuerit in causa deus. Quis enim ego sum, vt de me tantillo tantus princeps curetis, nisi quandiu deum in me esse credetis? Ergo vt offendam eum, fortassis nec vobis expedit. Offendo autem proculdubio, si facio quod requiritis. Nam honores & dignitates ecclesiasticas non ignoro deberi his qui eas dignè ac secundum deum administrate & velint & possint. Porrò eas acquiri paruulo filio vestro precibus meis vel vestris: nec vobis iustum, nec mihi tutum esse noueritis. Nam nec cuiquam vel adulto plures in pluribus ecclesiis habere licet, nisi dispensatoriè quidem ob magnam vel ecclesiæ necessitatem, vel personarum vtilitatem. Quamobrem si vobis videtur hic durus sermo, & placet quod cogitastis implere: parcite mihi in hoc, nam vos satis (ni fallor) per vos & per alios amicos vestros istud obtinere potestis. Ita nec vos minus

G nus quod vultis efficitis, nec ego peccaui. Sanè Vvillelmulo noſtro cupio bene per omnia, ſed ante omnia deum. Hinc eſt quòd contra deum nolo aliquid habeat, ne non habeat deum. Quod ſi alius ſecus voluerit, nolo per me habeat, ne perdam & ego deum. Vbi verò emerſerit quod ſecundum deum habere poſsit, probabo me amicum, & operam meam, ſi opus fuerit non negabo. Apud amatorem iuſtitiæ in excuſando eo quod pro iuſtitia eſt, non multũ mihi laborandum. Vos autem apud comitiſſam per ea quæ vobis reſcripſi, habete me excuſatum.

Epiſcopo Laudunenſi. *Epiſtola* CCLXXII.

VESTRI ſumus. Si hoc ſcitis, immò quia non ignoratis, lator præſentium per nos vobis, & per vos aliis omnibus quos offendiſſe videtur, efficaciter firmitérque reconcilietur. Alioquin offenditis, quem veſtrum non negatis, quod omnino facere non audetis. Ex quo epiſcopari cœpiſtis, nullam à vobis adhuc benedictionem accepimus, neque ſacculum, neque peram, neque calceamenta in pedibus.

Ad dominum papam Eugenium.
Epiſtola CCLXXIII.

H AMANTISIMO patri & domino Eugenio, dei gratia ſummo pontifici, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, modicum id quod eſt. Vox turturis audita eſt in capitulo noſtro, exultauimus, & delectati ſumus. Planè eloquium caſtum, feruidum zelo, cautum ſcientia. Spiritus vitæ ſpirabat in literis, ſpiritus vehemens, intonans & increpans, & æmulans nos dei æmulatione. Fateor, non facile dixerim quid me amplius delectarit in illis, veſtra benignitas, an veſtra vtilitas: inclinata maieſtas, an erecta humilitas: mordens ſeueritas, an mulcens paternitas. Qui in nobis quantulumcunque eſuriebant iuſtitiam, refecti ſunt: qui minus, compuncti ſunt: qui minimè, confuſi ſunt. Ita, quæſo, ita iugiter faciatis. Solicitudo quæ omnibus debetur, nullo modo his quibus ſpecialius debetur, ſubtrahenda eſt, ſed propenſius exhibenda eſt. Charitas benigna eſt, dilatare
1.Cor.13.a ſe, non minorare nouit. Colligat ſanè & alios, ſed nobiſcum. Nec alienum à veſtro apoſtolatu, fouere eiuſmodi qui cum
Matt.19.d apoſtolis loqui poſſunt: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Non ſunt relinquendi qui ipſi ſe reliquerunt. Puſilli domini ſunt, in ipſum credentes: non deſeret eos fidelis ſeruus & prudens, is præſertim cui credita vniuerſitas eſt. Nempe vniuerſitatis portio hi: & quidem puſillus grex, ſed qui (ni fallor) meruerunt patrem habere deum, accepturi coronam gloriæ de manu domini, & diadema regni de manu
I dei ſui. Nec enim rapinam arbitrantur eſſe ſe hæredes dei, cohæredes autem Chriſti. Denique audierunt: Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum. De his interim ſatis. Abbas trium fontium bene plantatus erat, vtpote ſecus decurſus aquarum. Vereor ego ne arbor bona faciens fructum bonum, explantata faciat nullum. Vidimus interdum vitem in prima plantatione fœcundam: in ſecunda, ſterilem. Vidimus lignum bene plantatum vireſcere, tranſplantatum areſcere. Grauiter proinde vulneraſtis cor meum, ſi non remittitis eum: quia ſumus cor vnum & anima vna. Quãdiu diuiſum erit, neceſſe erit vt vtraque pars ſuo ſanguine cruentetur. Heu, onus quod ambo vix portabamus, quomodo portabo ſolus ſubducto baculo ſenectutis meæ? Si de me parum eſt, moueat vos totius ordinis plaga non parua: & ne ſpe incerti boni, tam certa interim mala fieri velitis. Quod ſi omnino vobis in eo complacuit vt retineatis eum: placeat, obſecro, commendatum habere ipſum, ac deinceps ad deum leuare manus vt dignetur idoneum pro eo virum prouidere domui illi. Decætero ſuper his quæ pro communi vtilitate totius ordinis, & pro aliis quoque negociis eidem abbati dignum (imò & neceſſarium) iudicauimus ad vos perferenda committere, feſtinatum expoſcimus benignitatis veſtræ reſponſum, ſed reſponſum facti, non verbi.

Abbati trium fontium, contra nepotem epiſcopi Altiſsiodorenſis. *Epiſtola* CCLXXIIII. K

POENITET me ſcripſiſſe pro iuuene illo, & velim, ſi fieri poſsit, reuocari precem, per quam videor approbaſſe iudicium amici ſuper collata & malè collocata ab eo præpoſitura. Quod vtique non facio, nec feci vnquam. Sed vicit me, fateor, vt ſic ſcriberem, dilectio, qua tenebar vehementer aſtrictus auunculo adoleſcentis, affectu grandi nimis, ſed minus ſpirituali in hac parte. Vrgebat maximè plaga recens de morte illius. Videbar leuitate vſus, ſed malo periclitari apud dominum meum præcipitatione ſcribendi, quàm apud deum ſuſpicione mendacij. Quanquam cautè ac prouidè de præpoſitura ſcripſi, nihil ad ipſum, quod indubitanter ſcirem duos (vt memini) prædeceſſores eius ipſam aliter ordinaſſe atque aliàs, & ſuo confirmaſſe priuilegio. Tu autem ſi efficere potueris apud ipſum, vt eccleſiæ priuilegium, & priuilegio efficaciam reddat, bonum opus operatus es. Vtinam à næuo ſanguinis huius ſanctum purgaret epiſcopum, & adoleſcenti in aliis prouideret.

Ad dominum papam Eugenium, pro Altiſsiodorenſi electione.
Epiſtola CCLXXV.

CVM primum vobis pro Altiſsiodorẽſi eccleſia ſcripſi, de prima audieram electione, de ſecunda nihil. Et ecce me L veluti prophetante, opprobrium quod ſuſpicatus ſum, ſecutum eſt, & timor quem timebam, euenit. Mementote quomodo actum ſit Niuernis, & videte ſi non ſimili arte, imò fraude non diſsimili, eodémque auctore, vt aiunt, & nunc ſecunda electio præſumpta eſt, vt ſcilicet vno nominato duos eiiciant, & ſic demum tertium quem volunt ſubinducant. Miſerunt & iſti ad me, vt pro ſua parte ſcriberem: & viſum eſt mihi mittere fratrem à latere meo, qui de vtraque certius actione cognoſceret, nóſque certificaret. Qui intrans eccleſiam, & de omnibus diligenter explorans, teſtimonio omnium qui conuenerant, inuenit nullum presbyterorum præter vnum, fratrem ſcilicet ipſius fratris Gaufridi Hugonem: nullum de diaconis præter Stephanum ſolum, ex parte illa eſſe: exceptis his qui auctores extiterant perſonis eccleſiæ, cantore, archidiacono, &, vt dicebatur, theſaurario (neque enim ipſe præſens tunc affuit). Porrò in parte altera præter alios inferioris ordinis diaconos nouem, & presbyteros vndecim conſentire. Duodecimus, qui & archipresbyter eſt, pro neutra parte velle ſe ſubſcribere, pro neutra ſcripſiſſe teſtabatur: quanquam priorem plus vellet. Sigillum eccleſiæ præfatus Hugo tenebat, homo non pacis, ſed partis alienæ: nec conſiderauit in tradendo quod debuit, ſed quod voluit. Sic ſe res habet. Et ego ſolita præſumptione vnum infero. Nec malitiam gloriari oportet, nec ſapientiam decipi decet, M nec eccleſiam ſuſpendi diutius expedit.

Ad eundem, pro obitu epiſcopi Altiſsiodorenſis.
Epiſtola CCLXXVI.

ADHVC ſuggero aliquid, quod antè non tacuiſſem, ſi antè mihi compertum fuiſſet, ſicut nunc eſt. Adeſt homo qui peccare fecit Iſraël: ſanctum loquor epiſcopum, qui cùm in morte aliquantum ſtupidus eſſet & turbatus, iſte eum fecit mori penè inteſtatum. Cùm enim pauperibus & eccleſiis, aut nihil aut parum daret, nepoti ſuo carnali adoleſcentulo ſeculari inutili totum penè quòd acquiſierat menſæ epiſcopali, Stephano ſuggerente & ſolicitante, dimiſit. Aiunt ſeptem eccleſias & decimas & prata in propria ſylua epiſcopi: inſuper, quod pudor eſt, omni religioni, de mobilibus aureos ſuos & proprias equitaturas: & cùm minus illæ ſufficerent ad conficiendum iter, vt pro his firmandis ad vos veniret, iuſsiſſe tradi etiam monaſterij equitaturas. Quanquam quidam exiſtimant epiſcopum donationes iſtas neſciſſe, ſed Stephanum feciſſe & ſigillaſſe quæ voluit: & credendum. Nempe & anno præterito in articulo, vt putabatur, mortis poſitum, eccleſiam quandam eidem nepoti donare fecerunt: quod donum poſtea conualeſcens, ſicut certiſsimè comperimus, feciſſe ſe minimè, recognouit. Quis denique credat virum ſanctum ſpiritualem, ſi ſapuit, ſi compos

compos ſui fuit, teſtamentum tale feciſſe? Quis vel ſecularis- ..us hoc dixerit teſtamentum ſacerdotis? Hæccine diſpoſi- ..o hominis ſobrij & ſpiritualis illius qui omnia diiudicat, & ipſe à nemine iudicatur? A quo enim, ſi ita remanſerit, ſiue in cœlo ſiue in terra iſte non iudicabitur? Tu ergo ſerue dei qui tenes gladium Petri, amputa confuſionem opprobrij à religione, ſcandalum ab eccleſia, crimen à perſona, à ſpiritualium omnium qui eum in ſpiritu & non carnaliter diligebant, & tuo ipſius corde amaritudinem & dolorẽ. Exurge Phinees, ſta & placa, vt ſanetur quaſſatio. Sta, inquam, inflexibilis aduerſus carnem & ſanguinem: quo ariete murum tuę conſtãtiæ filij huius ſeculi proculdubio concutere conabuntur. Vera pietas eſt in auunculum, ſi ſuper huiuſmodi extiteris impius in nepotem. Et hoc ſcitote quòd viros religioſos, decanum ſancti Petri Altiſsiodorenſis, & priorem ſancti Euſebij tam pro ſe, quàm pro abbate ſancti Laurentij, ob primam Altiſsiodorẽſis eccleſiæ electionem paratos venire ad vos, pars aduerſa per comitem Niuernenſem detinuit, & deterruit ne venirent. Siquidem comes ipſe vocatis ad ſe, denunciauit ne ſe intromitterent: & minis grauiſsimis ac manifeſtis prohibuit eos: ſicut prior ipſe, à prædicto abbate ſuo, & fratre ſuo carnali & à decano miſſus ad nos propter hoc ipſum, confeſſus & conqueſtus eſt nobis: rogans etiam per nos hoc ipſum innoteſcere vobis. Dixi & iterum dico, mementote quod fa-
B ctum eſt Niuernis. Ordinatiſsimum eſt, minus interdum ordinate aliquid fieri. Claues veſtras qui ſanũ ſapiunt, alteram in diſcretione, alteram in poteſtate conſtituunt.

Ad eundem, pro abbate Cluniacenſi.
Epiſtola CCLXXVII.

STVLTVM videtur ſcribere ad vos pro domino Cluniacenſi, & ei quaſi velle patrocinium ferre, quem omnes ſibi patronum habere deſiderant. Sed ſcribo etſi non neceſſariè illi, ſatisfaciens tamen affectui. Affectui dico meo, non alterius. Ipſo enim quia corpore non poſſum, proſequor amicum peregrinantem. Quis nos ſeparabit? Nec altitudo Alpium, nec niuium frigora, nec longitudo itineris. Et nunc præſens ſum, in literis bis aſsiſtens illi. Sine me poterit eſſe nuſquam. Debitor ſum dignationi eius, per quam dignus habitus ſum aſſumi in id gratiæ. Sed debito ipſa abſoluit gratia, quia neceſsitas in voluntatem tranſiit. Honorate virum, vt verè honorabile membrum in Chriſti corpore. Vas eſt in honorem (ni fallor) plenum gratiæ & veritatis, refertum plurimis bonis. Remittite eum cum lætitia, quamplurimos de ſuo reditu lætificaturum. Dignemini eum ampliori, vt dignũ eſt, gratia, & ita vt de plenitudine eius omnes cùm redierit, accipiamus. Sanè ſi quid petierit in nomine domini Ieſu, nõ debet apud vos pati difficultatem. Nam ſi neſcitis, iſte eſt qui
C manus ſuas extendit ad pauperes ordinis noſtri: iſte eſt qui poſſeſsionibus eccleſiæ ſuæ quantum cum pace poteſt ſuorum, libenter frequentérque largitur ad victum. In nomine Ieſu, cur dixerim, audite. Si enim petierit (quod ſuſpicor veréorque) dimitti à regimine monaſterij, quis illum noſcens in nomine Ieſu petere putet? Fallor ſi non ſolito timoratior, ſi non ſeipſo melior factus ſit ex quo vidiſtis eum. Quanquam penè ab introitu ſuo in multis ordinem illum melioraſſe cognoſcitur: verbi gratia, in obſeruantia ieiuniorum, ſilentij, indumentorum precioſorum & curioſorum.

Ad eundem, pro epiſcopo Beluacenſi.
Epiſtola CCLXXVIII.

PETITIONES filij veſtri epiſcopi Beluacenſis quàm dignæ ſint exauditu, non eſt quod vos doceamus: ipſę ſatis per ſe paternis viſceribus veſtris quod dignum & iuſtum eſt, facilè perſuadebunt. Agimus tamen. Fouendus eſt deuotus iuuenis fauore paterno: & zelus bonus quem pro ſua eccleſia gerit, non modo approbandus, ſed & iuuandus. Sic ſeipſo in dies deuotior, feruentior, fortior fiet, cùm vexationes & tribulationes quæ nunquam deſunt illi eccleſiæ à malis hominibus, manu indeficientis auxilij veſtri ſibi ſenſerit è regione leuari. Petitionem fratris Arnulphi de Maiole petimus exaudiri. Magiſter G. (hoc nomen nuncio) dicet eam vobis. Sed & quod petit abbatiſſa de Paraclito, per ipſum, ſi dignamini, ſcire poteſtis, & facere ſi dignum iudicatis. D

Ad Henricum comitem.
Epiſtola CCLXXIX.

ABBAS de Caſtellione vir religioſus Romam proficiſcẽs, in dei & noſtri cuſtodia ſua omnia dereliquit. Et ecce miniſteriales Simonis homines de Bellefort abſtulerunt porcos eorũ. Maluiſſem, dico vobis, vt noſtros proprios rapuiſſent. A vobis requirimus illos. Ad hoc te cõſtituit principem ſuper terram princeps regum terræ, vt ſub eo & pro eo bonos foueas, malos coerceas, pauperes defendas, facias iudiciũ iniuriam patientibus. Si hæc facis, opus principis facis, & ſpes eſt vt tuum deus dilatare & roborare debeat principatum. Si non, timendum tibi ne hoc ipſum quod videris habere honoris & poteſtatis, auferatur (quod abſit) à te.

Ad dominum papam Eugenium, pro Altiſsiodorenſi negocio.
Epiſtola CCLXXX.

BENEFACITIS frequenti & benigno exauditu tempus breue quo hic ſum, ſolando tædentem, puſillanimem erigendo. Facitis etſi non quod mereor ipſe, certè quod vos decet. Non quòd ad vſum proprię voluntatis tanta abuti benignitate delecter, paratus, teſte conſcientia, tam æquo accipere animo quod negare, quàm quod præſtare pla- E
cuerit. Volo mihi geri morem ſicut & omnis homo, ſed non quod iuſtitiæ obuiet, quod veritati præiudicet, quod veſtræ denique diſpliceat voluntati. Hoc pro eo, ne me ſuſpicemini aut non aduertere beneficium, aut ingratum eſſe. Nunc quod res poſtulat, audiat ſanctitas veſtra. Cùm in me itur, leuis iactura eſt, & quæ leuari facili queat reſarcitu. Ego plagis conſcientiæ meæ nullum iudico accommodatius medicamentum, probris & contumeliis. Non eſt proinde quod pro me moueat, homuncio omni opprobrio dignus & deſpectione. At ſi vſque in Chriſtum domini malignatio fortè peruenerit, nutat, fateor, patientia, & omnis penè cedit manſuetudo. Nunquid petiui à domino meo ordinari per me eccleſias, diſponi epiſcopatus, creari epiſcopos? Aptum videlicet inſtrumentum, formica plauſtrum trahens. Voluiſtis hominem promoueri dignè ſanè (ni fallor) in quem nimirum quid dicant non inueniunt, ne hi quidem qui contra volunt. Innotuit quibus oportuit myſterium bonæ voluntatis. Et myſterium quidem publicatum eſt, fructu verò vſque adhuc & vtilitate fraudamur. Quæritis qui fecit hoc? Homo pacis veſtræ, in quo ſperabatis. Homo cui odio religio, cui oneri ſapientia, cui terrori iuſtitia eſt: qui domini ſui non eſt veritus ſecretum prodere, euacuare decretum. Nec mirum qui ſe talem aperire non eſt confuſus. Qui dum proprio concedit liuori, etiam veſtræ reuerentiæ non pepercit. Confuſus ſum e- F
go, ſed quæ cura? Non recuſo confuſionem quam mihi obedientiæ zelus inuexit. A me quidem non tranſiit calix iſte, ſed per me planè vſque ad vos pertranſiit. In ſuggillatione, ne dicam deprauatione, datæ ſententiæ, cui clarum non ſit auctorem tangi potius quàm denunciatorem? Cuius non potuit infamari perſona, debuítne infirmari promotio? Vnum eſt è duobus, aut ſtabit ſermo quem à vobis egreſſum teſtati ſumus, aut nos mendaces reputabimur, ſicut iam reputamur. Sed melius veſtróque dignius apoſtolatu, non gloriabitur in malitia qui potens fuit in iniquitate. Obeditum tamen mandatum ex parte eſt, & parte maiori. Tribus commiſſum erat vno contemnẽte, duobus cõſentientibus, quid reſtat niſi vt vox veſtra ſuppleat quod minus eſt? Et quidem tutè hoc. Non eſt quod timeatis à ſcandalo illorum de quibus dominus dicit: Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Quod re- *Mat.15.d*
liquum eſt, lætabitur populus, lætabitur ſanior pars cleri, etiam ipſe lætabitur rex, lætabitur denique omnis eccleſia ſanctorum. Multa bona opera oſtendiſtis ſeculo noſtro ex gratia quæ data eſt vobis. At nullum (vt arbitror) quod magis pro gloria veſtra faciat, quàm ſi ſic feceritis. Teſtimonium perhibeo eis, quod multos de religione nominauerint, non religione delectati, ſed impotentia, qui non poſsint malignitatem eorum coërcere, qui vi vim repellere non ſufficiant: vt quorum ſanctitatem non amant, non ſit quod timeant po-

G testatem. Comes Niuernensis vias patris non ambulat: aduersatur tum huic, tum omni bono. Incubat terris bonisque ecclesiarũ, sicut leo paratus est ad prædam. Paratus est recipere etiam Sarracenum, aut quempiam ex Iudæis vt isto careat, quod solus sibi videatur, qui malitiæ & calliditati eius resistere & norit & possit. Inde est quod nonnullis clericorum, minis, & manifestis grauaminibus (vt nobis ipsi confessi sunt) silentium imposuit, ne pars aduersa de multitudine glorietur. Et vt breuiter quod sentio exprimam, si iudicatur operæ precium in illo episcopatu monasteria pauperari, ecclesias conculcari, religioni illudi, ipsam episcopalem sedem, cuius præcipuè facultatibus & possessionibus inhiat, in seruitutem redigi: Regniacẽsis regnare nullatenus permittatur. Vbi est etiam nunc spiritus ille, quem habuistis in negocio Eboracensi? Non sentiet illum, qui simile opus tentauerit? Ecce is (sicut accepimus) in spiritu illius venit, qui curiam aduersum vos concitauit, si licuerit molirurus idipsum. De negocio domini Lundensis, reducimus vobis ad memoriam. Causa dilationis sublata de medio, nõ est nisi vt fiat quod faciendum erat. Et hoc addiderim: Habere bonum, iustum, & bonæ famæ cancellarium, apostolicæ dignitatis non modica pars est, apostolicæ administrationis non paruũ adminiculum est, apostolicæ conscientiæ non mediocris custodia est. Semper quidem notabilis constitutio perniciosa, at post longam de-
H liberationem etiam turpis.

Abbati Brunoni de Claraualle. *Epistola* CCLXXXI.

RECTENE irasceris tu modo? Non, vt opinor. Conuincunt te sermones tui, non dispositi in iudicio, sed præcipitati in perturbatione. Nam iudicium quidem tale est: Meliora sunt verbera amici, quàm oscula inimici. At ego sine causa vapulo, inquis. Esto: nihilominus tamen verbera verborum nostrorum amicabilem curam sonant. Parum dixi, paternam loquuntur solicitudinem. Itaque si culpam non habes, nihil te læsimus, propria excusatum conscientia. Si habes, tibi potius irascendum quàm mihi fuerat. Quereris quòd tibi non credidi, quasi tu mihi inde aliquid locutus fueris. Esto, credidi querenti de te. Tibi quomodo credere aut decredere potui, qui dixeras nihil? Fac quod locutus es. Solue quod debes, quàm antè poteris, ne fortè non modo inter nos, sed & de nobis scandalum oriatur. De nobis autem bene senti, bene de te sentientibus, & non decredentibus tibi, sicut perturbatè loqueris, nesciens quid loquaris. Mea sunt verba, meũ loquuntur affectum.

Ad Ludouicum regem Francorum, pro electo Altissiodorensi. *Epistola* CCLXXXII.

I VOLVI EGO vnquam in aliquo imminui honorem regis, dignitatem regni? Deus scit, nec vestra, vt confido, conscientia id vobis respondet. Videte ne illi magis cõtra vos faciant, qui electiones disturbant, ne sint in ecclesiis qui seruiant regi, sed ipsis de ecclesiarum reditibus seruiatur. Ego ego electioni Altisiodorensi interfui. Concors fuit, quia clerici qui antehac in partes dissilierant, sine contradictione nunc tandem deo miserante conuenerunt. Electum bene nouimus, testimonium ei perhibemus, quoniam bonus est. Neminem prorsus arbitror affuisse illi celebritati, qui de assensu vestro dubitaret, cùm iam idem assensus vestris literis teneretur. Quis enim hoc vel cogitare posset repetendum alterum assensum, nec sufficere vnum, præsertim vbi nulla ex tunc interuenit altera electio? Nunquid quotiens dissenserint clerici, totiens erit requirendus fauor regis? Nec ratio, nec consuetudo hoc habet. Denique nuper, si recordamini, in Suessionensi ecclesia quotiens ad eligendum clerici conuenerunt, quotiens dissenserunt, & infecto negocio discesserunt: nec tamen existimo totiens repetisse assensum vestrum, quem semel promouerant. Ita est domine mi rex, non est quod debeatis reprobare factas electiones, quibus, vt fierent, semel vos assensisse cõstiterit. Sed sunt aliqui qui vos conturbant, & conturbare nituntur ecclesias, sua lucra sectantes, quódque grauius est, summi pontificis & serenissimi regis mutuam gratiam & amorem diabolico studio dirumpere moliẽtes. Absit hoc: iudicium potabunt quicunque sunt illi, & rex semper faciet quod bonus rex, sicut hactenus fecit. Itaque citò mandentur iucundiora, K
ne diutius sedeat in tristitia ecclesia tandiu iam vexata & afflicta. De persona nulla subeat suspicio: aut ego nimium fallor, aut fidelis erit, & regi beneplacitum super ea. Confido in domino, quia non contristabitis multitudinem sanctorum qui sunt in illo episcopatu, nec me seruum vestrum, qui, vt verum fatear, nihil æquè vnquam à vobis molestum pertuli, quàm si in hoc consilio (quod non eueniat) perstiteritis.

Ad dominum papam Eugenium, pro Gigniacensibus. *Epistola* CCLXXXIII.

APVD CLVNIACVM occurrimus Gigniacensibus spe pacis. Pro qua laboratum multum, elaboratum nihil. Nam totum quatriduanum laborem nostrum, sola demum secuta est ruina spei. Repetita est iuxta tenorem literarum vestrarum damnorum resarcitio, restitutio ablatorum, sed incassum. Multum visum est ad eos, quia nocuerant multum, quippe vltra triginta milia solidorum computatio facta est amissorum. Siquidem abbatia vna (ne per singula euagemur) tota destructa est. Cæterùm de tantis amissis, multa dimittere parati fuimus, cùm illi tam minimum obtulerunt, vt venerabilis abbas Cluniacensis, qui affectuosius L
quàm efficacius pro reformanda pace laborabat, nec dignum relatu iudicaret. Itaque non prouenit compositio, quia reparatio tam ridicula offerebatur. Dicebant autem: Quidam maligni de nostris totum malum fecerunt. Quid ad nos? Ipsi viderint. Atque id quoque ridiculum. Clarum erat in tota regione, per homines ecclesiæ hoc grande facinus perpetratum, monachos quoque affuisse quosdam, consensisse omnes. Nam qui contradiceret malefactoribus, ne vnum quidem fuisse vsque ad hoc tempus audiuimus. Denique ipse dominus abbas istiusmodi tergiuersatores palàm refellebat & conuincebat, affirmans iustè ab ecclesia repeti, quod per ecclesiam amissum esse constabat. Vltima expectatur manus vestra in eo, quod non nisi in manu valida posse emendari satis superque probatum est.

Ad dominum papam Eugenium, pro Remensi archiepiscopo & aliis personis. *Epistola* CCLXXXIIII.

DOMINVS Sanson Remensis archiepiscopus versatur in domo magni patrisfamiliâs tanquam vas in honoré. Si hoc scitis, seruate honorem eius, honorem ecclesiæ eius. Si bene noui virum, quo magis honorabitis eum, eo plus honorabitur deus per illum & in illo. Dominus Atrebatensis homo simplex & rectus, & adhuc permanens in humilitate M
sua, non est opus vt per alium plus humilietur, ne perdat auctoritatem, ac per hoc & vtilitatem. Hanc, si dignum ducitis, date ei vos, quia suo studio nunquam habebit: vtpote sui magis, quod in se est, mediocritate contentus. Est qui aduersatur & extollitur: is planè vt humilietur, episcopo opus est: & eidem ipsi non minus. Superbis resistere, & humilibus dare gratiam, familiare est domino vestro, & audistis cum Iob 4. c
dicentem: Qui mihi ministrat, me sequatur. Abbas de Avvecurt bonus homo est, secundum bonitatem suam respondeatur ei. Exaudiatur pro necessitatibus suis, & contra eum non audiatur apostata. Betuniensis decanus voluntate episcopi, & assensu aduocati bonã rem pro ecclesia sua in ecclesia eadem constituit, bonum est vt vestra auctoritate firmetur. Similiter & pro decanis Suessionensi & Cameracensi rogamus, vt dignè preces eorum exaudiantur. Periclitati sumus in falsis fratribus, & multæ literæ falsatæ sub falsato sigillo nostro, in manus multorum exierunt: & quod magis vereor, etiam vsque ad vos dicitur falsitas peruolasse. Hac necessitate abiecto illo, nouello quod cernitis de nouo vtimur, continente & imaginem nostram & nomen. Figuram aliam tanquam ex nostra parte iam non recipiatis, nisi fortè pro episcopo Clarimontis, cui sub altero sigillo literas dedi, cùm nec dum istud haberem.

Ioan. 12. d

Ad

A *Ad eundem, pro Odone abbate sancti Dionysii.*
Epistola CCLXXXV.

PRO ecclesia sancti Dionysij, & pro persona Odonis abbatis, etsi nemo alius scriberet, ego scribere non dubitarē. Causa bona est, & neutra ex parte nutans: ecclesia nobilis, & abbas boni testimonij est. Illud orbi, hoc nobis qui vicini sumus notissimum est. Ad hæc & is & illa specialis res vestra est. Pro his omnibus vel solus (vt dixi) si opus sit, scribere nō confundor. Nunc verò tales mecum scribunt, quibus minimè decrederetur, etiam me non scribente. Ipsi sunt quorum manus satis supérque tractauerunt de verbo hoc. Ecce hi sciunt quid fecerit abbas, & quod sciunt, loquuntur. Securè prodeũt porrectæ à nobis preces pro eo tam indubitatis fultæ testimoniis. Secutus vestram solicitudinem pro vestra ipsius proprietate solicito & compello, nempe inuasa nequiter, vexata atrociter. Rogo, obsecro, leuate manum, extēdite brachium, opponite scutum. Gladius Petri defendat patrimonium Petri. Frustra quidam insurrexerunt in hominem, quem fama publica satis excusat, imò celebris commendat opinio. Boni videlicet filij, qui patris verecunda tam curiosè scrutati sunt, nescio quæ incomperta omnibus crimina somniantes. Stupent qui audiunt ad subitam & inopinatam criminationem. Erubescunt, quia nunquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Odone. Sancti Dionysij abbas nequaquam sub modio la-
B tet. Super candelabrum stat, vt, etsi velit, non possit dissimulare quod est. Et lumē eius, vt fumus eius, ab omnibus videatur, necesse est. Nunquid isti lynceos in eum oculos intenderunt, videntes quæ nemo adhuc videre alius potuit? Suspecta, fateor, mihi horum delatio est. Magis autem incredibilē reddit vnus illorum nomine Raymundus, qui (vt aiunt) caput est huius attētatæ malitiæ: homo (vt comperi) palàm loquax, clàm susurro, anxiè ambitiosus, adulatoriè blandus, totus cōpositus ad fallendum, ad perturbandum non minus. Notaui sub pelle ouina lupum, ac certis designaui indiciis, quod iam aut mordere non audeat, aut nocere non valeat.

Item ad eundem, pro eodem.
Epistola CCLXXXVI.

SI SVSVRRATIONES & subreptiones præualuerint aduersus abbatem sancti Dionysij, mundus ego sum à sanguine eius, qui scripsi in alia vice aduersus malignantes: veruntamen quam accusationem afferunt aduersus hominem illum? An quòd non inueniunt quod accusent? Et quomodo si rectè isti eum accusant, excusatur à vicinis omnibus qui recto sunt corde? Accusatur quòd debita multa fecerit, impignorauerit terras, dilapidauerit bona, quasi hæc, vel necessariis, vel iustis ex causis non potuerint contigisse. Mandauit nobis de his vniuersis conuentus illius ecclesiæ, & per fide-
C lem personam testatus est aliter, quàm vobis dicta sunt, se habere. Verũtamen inquiratur, nam certius de his oculus, quàm iuramentum fidem faciet: & si inuenta fuerint quemadmodum isti malitiosè componunt, quoquo modo acciderint, abbas non excusetur. Si non fuerint, delatores nihil de falsitate lucrentur. Insimulant eum de morte hominis, si se purgare non potest, moriatur. Quanquam quis non videat nec verisimile esse, vt quem paulò antè de morte eripuerat, in mortem tradiderit? Qua fronte hæc audent insusurrare vobis, qui viderunt & cognouerunt zelum abbatis in liberatione illorum qui prius homicidium perpetrauerāt, & in vltione eorum, qui sanguinem proximi vlti erant? Postremò, si benè nossetis istos, posset profectò sufficere ad decredendum quicquid non accipitis nisi per eos. Adsit deus sanctæ menti vestræ, ne quid illi lingua dolosa aduersus innocentiam subripere possit.

Domino Hostiensi, pro eodem abbate.
Epistola CCLXXXVII.

DOMINVS abbas sancti Dionysij accusatur ab iniquis hominibus: sed à bonis omnibus, qui in ecclesia & in circuitu eius sunt, excusatur. Pro quo tanto affectuosius rogamus charitatem vestram, quanto meliorem de eo & habuimus & habemus æstimationem. Stet pro eo vestra beni- D
gnitas: etsi non quia amicus noster est, certè quia nec vera sunt, nec verisimilia quæ imponuntur ei. Si grauatus est debitis, causa euidens fuit temporis ipsius: quanquam ferè nulla sint debita, ad id quod impositum est. De terrarum distractione euidens falsitas cōprobatur. Nam de morte G. ne ipsos quoque aduersarios reor eum potuisse habere suspectũ: quippe qui eundem G. & suos omnes conclusos ab hostibus, ab ipso mortis articulo, multo quidem labore eripuit. Pro his omnibus, maximéque pro Raymundi non incognita nobis versutia attentius rogamus, vt abbatis innocentiam vestra solicitudo tueatur.

Ad Andream auunculum suum militem templi.
Epistola CCLXXXVIII.

LITERAE tuæ, quas nouissimè transmisisti, inuenerunt me in lectulo decumbentem. Accepi eas obuiis manibus, libenter legi, libenter relegi, sed libentius te vidissem. Legi in illis desiderium tuum videndi me, legi & metum tuum pro periculo terræ quam dominus sua præsentia honorauit, periculo ciuitatis quam suo sanguine dedicauit. Væ principibus nostris. In terra domini nihil boni fecerunt, in suis ad quas velociter redierunt, incredibilem exercent malitiam, & non compatiuntur super contritione Ioseph. Potentes sunt vt Hier. 4. f
faciant mala, bonum autem facere nequeunt. Confidimus E
autem quia non repellet dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet. Porrò dextera domini faciet Psal. 39. a
virtutem, & brachium suum auxiliabitur ei, vt cognoscant omnes, quia bonum est sperare in domino, quàm sperare in Psal. 117. b
principibus. Bene facis formicæ te comparans. Quid enim aliud quàm formicæ quique terrigenæ & filij hominum sumus, rebus inutilibus atque inanibus insudantes? Quæ autem abundantia homini de vniuerso labore, quo ipse laborat sub sole? Ergo ascendamus super solem, & conuersatio nostra in cœlis sit: iam mente præcedentes quo sumus & corpore secuturi. Ibi mi Andrea, ibi fructus laboris tui, ibi retributio tua. Sub sole militas, sed sedenti super solem. Hic militantes, inde donatiua expectemus. Merces militiæ nostræ non de terra, non de deorsum est: procul & ab vltimis finibus precium eius. Sub sole penuria est, super solem abundantia est. Mensuram bonam & confertam & coagitatam & Luc. 6. f
supereffluentē dabunt in sinus vestros. Desideras me videre: & de meo, vt scribis, arbitrio desiderij tui pendet effectus. Nam mandatum super hoc meum te indicas expectare. Et quid dicam tibi? Et cupio vt venias, & timeo ne venias. Ita inter velle & nolle positus, coarctor è duobus, & quid eligam, ignoro. Vnum ne videlicet tuo satisfaciam desiderio & meo pariter: an credam magis celebri de te opinioni, qua terræ ita pernecessarius prædicaris, vt de tua absentia non mediocris illi desolatio imminere credatur. Itaq; quod mandare nō audeo, opto tamen vt te videā antequā moriar. Tu melius id videre & cognoscere potes, si quo modo sine dãno & sine scandalo illius gentis venire possis. Et fieri posset quod aduētus tuus omnino non esset inutilis. Forte fauente deo nō deessent qui te sequerentur reuertentem ad subueniendum ecclesiæ dei, quoniam omnibus notus es & dilectus. Potest facere deus vt tu cum sancto patriarcha Iacob loquaris: In baculo meo transiui Iordanem istum, & ecce cum tribus turmis regredior. Vnum dico, si venturus es, ne tardaueris, ne forte venias, & non inuenias. Ego enim iam delibor, nec puto me longum facere super terram. Quis mihi tribuat tua, in voluntate domini, amabili & dulci præsentia vel paululum refrigerari priusquam abeam? Reginæ scripsi sicut voluisti, & gaudeo de bono testimonio quod ei perhibes. Magistrum & fratres vestros omnes de templo, necnon & eos de hospitali, per te in domino salutamus. Inclusos quoque & sanctos omnes ad quos opportunè loqui poteris, per te ĩ domino salutãtes, eorum nos orationibus commendamus. Esto pro me ad eos. Girardum nostrum, qui in domo nostra aliquando conuersatus est, & nunc, vt audiuimus, episcopus factus est, & ipsum affectu magno deuotissimè salutamus.

G
Ad reginam Hierosolymorum.
Epistola CCLXXXIX.

DILECTAE in Christo filię M. reginæ Hierosolymitanę,
Bernardus Claræuallis vocatus abbas, misericordiam à
deo salutari suo. Miror quòd à multo iam tempore non vi-
dimus literas tuas, non solitas salutationes habuimus. Qua-
si nos obliti simus antiquæ tuæ erga nos deuotionis, quam
in multis probauimus. Audiuimus, fateor, nescio quæ sini-
stra: quę etsi non pro certo credimus, doluimus tamen si-
ue veritate siue mendacio tuam aliquatenus decolorari opi-
nionem. Sanè interuenit Andreas charissimus auunculus
meus, cui in nullo decredere possumus: scripto suo nobis si-
gnificans meliora, quod scilicet pacificè & mansuetè te ha-
beas, sapienter & consilio sapientium te & tua regas, fratres
de templo diligas, & familiares habeas: periculis imminenti-
bus terræ secundum sapientiam tibi à deo datam, salutaribus
consiliis & auxiliis prouide & sapienter occurras. Talia pror-
sus talia decent opera mulierem fortem, humilem viduam,
sublimem reginam. Neque enim quia regina es, indignum ti-
bi viduam esse: quod si voluisses, non esses. Puto quòd & glo
ria tibi est præcipuè inter Christianos, non minus viuere vi-
duam quàm reginam. Illud successionis est, hoc virtutis. Il-
lud tibi ex genere, istud ex munere dei. Illud fœliciter nata
es, hoc viriliter nacta es. Duplex honor, alter secundum se-
H culum, alter secundum deum, vterque à deo. Nec paruus tibi
videatur honor viduitatis, de quo apostolus: Honora, inquit,
1.Tim.5.a viduas, quæ veræ viduæ sunt. Habes certè penes teipsam fa-
2.Cor.8.d miliare commonitorium apostolicæ iterum salutaris senten-
tiæ, qua doceris ab eo prouidere bona, non tantum coram
deo, sed etiam coram hominibus. Coram deo, vt vidua: co-
ram hominibus, vt regina. Attende reginam, cuius digna in-
dignáve non possunt latere sub modio. Super candelabrum
sunt, vt appareant omnibus. Memento viduam cui iam non
est quod velit placere viro, vt soli possit placere deo. Beata
es si saluatoré ponas tibi murum ad protectionem conscien-
tiæ, & antemurale ad repulsioné infamiæ. Beatam inquam, si
veluti desolatam & viduam totam te deo regendam cōmise-
Matt.12.d ris. Alioquin bene non regis, si bene non regeris. Regina Au-
stri venit audire sapientiam Salomonis, vt regi disceret, & sic
regeret. Et ecce plusquam Salomon hic: Iesum loquor, &
hunc crucifixum. Huic te committe regendam, huic docen-
Matt.11.d dam quomodo regere debeas. Disce tãquam vidua, quod sit
Esa.11.a mitis & humilis corde: disce tanquam regina, quod iudicet in
iustitia pauperes, & arguat in æquitate pro mansuetis terræ.
Ergo cum cogitas dignitatem, attende & viduitatem: quia
(vt purè apud te quod sentio proferam) nō potes esse regina
bona, si bona non fueris vidua. Quæris vnde bona vidua æ-
1.Tim.5.d stimetur? Et hoc profectò quod apostolus dicit: Si filios edu-
I cauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribula-
tionem patientibus subministrauit, si omne opus bonū sub-
secuta est. Si hæc facis, beata es, & bene tibi erit. Benedicat te
dominus ex Sion, eximia in domino filia, & omni veneratio-
ne digna. Admonitio præmissa est, prosecutio iam à vestra
dignatione expectatur. Occasio data est, excusatio iam non
admittitur, si non renouata nostra per te familiaritas, fami-
liaribus deinceps à vobis verbis & literis frequentetur.

De Iordano cardinali, domino Hostiensi.
Epistola CCXC.

PERTRANSIIT legatus vester de gente in gentem, &
de regno ad populum alterum, fœda & horrenda ve-
stigia apud nos vbique relinquens. A radice Alpium & re-
gno Theutonicorū per omnes penè ecclesias Frāciæ & Nor
maniæ, & circunquaque circumiens vsque Rothomagum vir
apostolicus repleuit, non euangelio, sed sacrilegio. Turpia
fertur vbique commisisse, spolia ecclesiarum asportasse, for-
mosulos pueros in ecclesiasticis honoribus vbi potuit pro-
mouisse, vbi non potuit, voluisse. Multi se redemerunt ne
veniret ad eos. Ad quos peruenire non potuit, exegit &
extorsit per nuncios. In scholis, in curiis, in triuiis, fabu-
lam seipsum fecit. Seculares, religiosi omnes male loquun-
tur de eo. Pauperes & monachi & clerici conqueruntur de
eo. Homines quoq; suæ professionis, ipsi sunt qui magis ex- K
horrent & famam eius & vitam. Hoc testimonium habet &
ab his qui intus, & ab his qui foris sunt. Non sic dominus Io-
annes Paperons, nō sic, cuius laus est in ecclesia, quippe hono Luc.13.b
rificantis vbiq; ministerium suum. Legite literas has domino
meo. Ipse viderit quid de tali homine faciendum sit, ego li-
beraui animam meam. Dico tamē præcipitatione qua soleo.
Bonum est ei si purget ipse curiam suam, & si liberet consci-
entiam suam. Decreueram ista tacere, sed venerabilis prior
Montis dei ad hoc me impulit & animauit vt scriberem. Et
scitote minus me dixisse, quàm publicè prædicatur.

Ad dominum papam Eugenium, pro ecclesia sancti
Eugendi Iurensis. Epistola CCXCI.

SANCTI Eugendi nobile monasterium, olim diuitiis &
religione famosum (si vera sunt quæ dicuntur) prope in-
teritū est. Nec decredenda omnia. Domos vicinas nobis, vo-
bis notas, pertinentes ad ipsum, partim iam destructas, par-
tim indies destrui cernimus & dolemus. Quæ in membris vi-
demus, hæc & his grauiora de capite fama nunciante perce-
pimus. Sed nunquid debeo ego nunc malorū vobis quorum
non est numerus, retexere narrationem? Lator præsentium
monachus præfati monasterij, & Archegaudus prior, homo
nobis ab antiquo pro sua honestate & religione dilectus, po- L
terunt vobis intimare quæ plenius norunt, & si non omnia.
Quis enim hoc posset? Tot & tanta pro certo, quæ apostoli-
cam securim etsi dissimulantem, etsi dormitantem, mirum si
non surgere & ferire compellāt. Ego liberaui animam meam:
sed non sufficit, nisi & monasterium liberetur. In manibus
vestris mors & vita illius.

Ad quendam, qui ausus est nouitium dehortari à proposito.
Epistola CCXCII.

ETSI IGNOTVS nobis facie, sed non fama. Ipsa refe-
rente didicimus quod sis homo sapiens, & secundum se-
culum honoratus. Voluit autem dilectus filius meus Petrus,
cui & notior & familiarior sanguinis affinitate videris, vt ti-
bi scriberem, immo rescriberem. Tu enim scripseras illi, &
vtinam vt te decuisset, & illi expediret. Non sic fecisti. No-
uum Christi militem ausus es dehortari à seruitio domini
sui. Dico tibi, est qui quærat & iudicet. Non sufficiebant ti-
bi peccata tua, nisi te & alienis inuolueres: & rursum ad pec-
cata quod in te fuit pœnitentem iuuenem reuocares: & sic
secundum duritiam tuam & cor impœnitens thesaurizares
tibi iram in die iræ? Quasi non satis eum per se tentet dia-
bolus, nisi tu iuueris illum: homo Christianus, dux eius,
& notus eius. Tu quidem illi serpentem alterum, sed non tibi M
ille alteram Euam exhibuit. Tuis impulsus est manibus, sed
non euersus: fundatus est enim supra firmam petram. Verū-
tamen non reddimus tibi vicem, sed vincimus in bono ma-
lum, orantes pro te, optantes tibi meliora, & meliora scriben
tes. Primo quidem quia sapiens diceris, vt quod diceris, ve-
rius sis, mitto te ad verum sapientem qui ait: Noli prohibe-
re eum qui potest benefacere, si vales & ipse benefac. Ha- Prou.3.d
bes tempus faciendi. Sed quandiu habiturus? Quantulum
superest vitæ tibi præsertim iam senescenti? Vapor est ad
modicum parens, & deinceps exterminabitur. Si sapis, non
veniet super te illa maledictio: Vidi stultum firma radice, Iob 5.a
& statim maledixi pulchritudini eius. Pulchrè stultum pseu-
dosapientem verus sapiens appellauit, sciens sapientiam hu- 1.Cor.3.d
ius mundi stultitiam esse apud deum. O vtinam saperes, &
intelligeres, ac nouissima prouideres. Saperes quæ dei sunt, Deut.31.d
intelligeres quæ mundi sunt, prouideres quæ inferni sunt.
Profectò inferna horreres, superna appeteres, quæ sunt ad
malum contemneres. Multa suggerit animus, imò spiritus, lo
qui tibi de salute animæ tuæ, sed donec rescripto nouerim
tuo qualiter ista acceperis, non adiiciam vltrà, ne fiam one-
rosus cui de cætero volo esse amicus, & adiutor (si volueris)
ad salutem. Dilectam nobis in Christo vxorem tuam per te,
licet immeritam, salutamus.

A

Petro abbati de Cella, pro monacho Caziacensi, qui transierat apud Claramuallem.
Epistola CCXCIII.

VNDE mihi scripsistis, ita respondeo vobis. Molestiam domini Caziacẽsis nulli arbitror molestiorẽ esse, quàm mihi. Sed puto vos non latere, voluntate & præcepto ipsius iam ex longo illum monachum factum nostrum: & mihi ipsum obedientiam promisisse, & me curam illius suscepisse. Quotiens extunc volentem venire repuli, veniẽtem remisi, recordari facilè non est. Tandem modo veniens me nolẽte remansit, & nullo modo ei persuadere reditum potui. Dicebat autẽ quia si nos eum proiiceremus, iturum se longius, & nullatenus rediturum. Sed nec sic adsensum meum habens, imò & contra consilium meum intrauit. A quo vtique introitu salua conscientia eum prohibere non potui, nec proiicere possum, vtpote, vt dixi, iam olim in meam receptum curam, & de quo redditurus sum rationem. Diu, fateor, periculum hoc conscientiæ meæ dissimulaueram propter molestiam boni illius hominis: & adhuc dissimulassem, si meo iste consilio quoquo modo acquiescere voluisset. Quæ cùm ita sint, vestrũ est consolari hominẽ, delinire tristitiam eius, excusatum me habere de tam rationabili causa. Postremò ipse quoq; (vt scitis) in pendulo est, & sæpè cogitauit relinquere domum suã. Quod si vellet nunc effectui mancipare, ego non prohiberẽ,
B pro eo quòd in ea non sine magna anxietate versetur.

Ad dominum papam Eugenium, pro episcopo Cenomanensi.
Epistola CCXCIIII.

ADEST episcopus Cenomanensis. Ipse est (si nescitis) de cuius veritate & honestate nullus dubitat, nisi qui bene non nouit hominem. Mihi quidem ab ineunte iuuentute sua notus & dilectus est: tam pro memoratis virtutibus, quàm pro aliis bonis moribus suis. Si quid aliud paternitati vestræ de eo insusurratum est, aut ego fallor, aut ille mentitus est in caput suum. Audite eum, & cum plenitudine gratiæ vestræ remittite. Deceptus sum enim, si bene non fuerit collocata. Abbas Vindocinensis qui specialiter vester est, rogamus vt & ipse specialem inueniat gratiam: & rationabilis eius petitio haud difficilem adsequi mereatur effectum. Dominus Andegauensis mittit nuncium suum, & per se & per nos aliquid petens. Exaudiatur & ipse pro iustitia sua, & non exaudiatur contra eum susurro mendax. Dignum est enim vt qui omnibus viuitis, omnibus pro meritis valeatis.

Domino Henrico cardinali, pro eodem episcopo.
Epistola CCXCV.

C

SIC tibi quasi mihi scribo, & hoc quotiens tibi scribo. Vbi enim tu es, me esse confido: quippe quem tanquam meipsum diligo. Si me tu æquè diligis (imò quia diligis) vide ne dominus Cenomanensis ex te (quod in te est) in aliquo redeat contristatus. Alioquin ego contristarer in homine quem satis pro sua honestate diligo, & à te diligi volo.

Domino Hostiensi, pro eodem. Epistola CCXCVI.

QVIDAM clericus dicitur aures domini mei circunuenisse, aliquid contra episcopum suum, & nostrum amicum pro sua cupiditate molitus. Si mei cura est vobis, imò iustitiæ dei, date operam vt nihil lucretur de suo mẽdacio susurro malignus, nec lædatur in aliquo innocens episcopus & fidelis amicus.

Abbati Arremarensi, pro fugitiuo monacho.
Epistola CCXCVII.

LATOR præsentium ad petitionem nostram dudum susceptus in consortium vestrum stultitia & leuitate sua reiecto habitu sancto à vobis exiit. Sed quia ductus pœnitentia (vt videtur) redire cupit, & se iterum recipi humiliter petit: petimus & nos vt iterum recipiatur, pœnitentique amore dei & nostro introitus & habitus non negetur.

Ad dominum papam Eugenium, pro Nicolao.
Epistola CCXCVIII.

D

NICOLAVS ille exiit à nobis, quia nõ erat ex nobis. Exiit autem fœda post se relinquens vestigia. Et ego longè antè hominem noueram, sed expectabam vt aut deus eum conuerteret, aut instar Iudæ, ipse se proderet. Quod & factũ est. Præter libros, denarios, & aureos multos, in ipso exitu ei⁹ inuenta sunt super eum sigilla tria: vnum eius proprium, alterum prioris, tertium nostrum: ipsũmque non antiquum, sed nouellum: quod & ob ipsius dolos & furtiuas subreptiones mutare nuper coactus fueram. Hoc enim est quod vobis tacito nomine scripsisse me memini, quia videlicet periclitati sumus in falsis fratribus. Quis possit dicere ad quàm multas personas sub nomine meo me ignorãte, quæ voluit scripsit? Quis mihi det vt ipsa curia vestra ad purum purgetur fece mendaciorum eius? Quis mihi det vt vel eorum innocentia qui mecum sunt, satis valeat excusari apud circunuentos & præuentos impudentissimis eius mendaciis? Vobis quoque aliquoties in eadem falsitate scripsisse, & non semel, partim conuictus, partim & confessus est. De turpitudinibus eius quibus terra sordet, & factæ sunt omnibus in parabolã: supersedeo polluere labia mea & vestras aures. Si ad vos venerit (nam hoc gloriatur, & amicos se habere confidit in curia) mementote Arnaldi de Brixia, quia ecce plusquam Arnaldus hic. Nullus perpetua dignior inclusione, nihil ei perpetuo silentio iustius. E

Comiti Engolismensi, pro fratribus de Brixia.
Epistola CCXCIX.

NOLITE mirari si grauis nobis videtur tam grandis reditus, qui de terra illa Brixiæ à fratribus nostris exigitur, quia tale aliquid non consueuimus. Nam multas fecimus abbatias, & nulla illarum tali subiacet exactioni. Sed quia vos ita vultis, & deus plus acceptat voluntarium bonum, quàm coactum: sustinemus iuxta conuentionem quam fratres nostri vobiscum fecerunt, donec deus meliorem vobis inspiret voluntatem: quod non diffidimus. De cætero diligite eos, fouete, defendite, manutenete: quia tunc securius stabitis ante tribunal Christi, si pauperes eius habueritis vestri dilectores, & pro vobis intercessores.

Blesensi comitissæ. *Epistola* CCC.

SI QVANDO in vos filius vester visus est excessisse, doluimus & dolemus non minus excessum filij, quàm matris iniuriam. Quod tamen & ipsum excusabile est in adolescente filio. Nempe delicta iuuentutis, ipsa quæ commisit, excusat ætas procliuior. An nescitis quia proni sunt sensus hominis, & cogitationes in malum ab adolescentia? Confidẽdum mutatum iri in melius, patris meritis & eleemosynis. *Gen. 8. d*
Propterea insistendum magis magisque votis & precibus ad deum pro eo: quia etsi ille minus interdum, quàm debuit, filialem affectum exhibuit, mater tamen pro suis visceribus maternum deserere non debet, sed nec valet, affectum. Nunquid potest mater obliuisci filij vteri sui? Et si illa (inquit) oblita fuerit, ego tamẽ nõ obliuiscar tui. Oremus, & ploremus coram domino, vt deus tantæ indolis iuuenem, probitatis paternæ imitatorem (quod non diffidimus) sua faciat pietate. Agendum cum eo in spiritu lenitatis, blandisque obsequiis: quia sic melius ad bona opera prouocabitur, quàm si irritationibus & increpationibus exasperetur. Ita sanè de eius cita lætáque mutatione posse lætificari cõfidimus cor vestrum & nostrum pariter. Quidni ego totis cupiam visceribus quotidie seipso fieri meliorem? Vtinam qualem inueni in me, talem semper in omnes inueniam. Quid enim quantum ad nos vnquam volui, & non fecit? Retribuat illi dominus. Cæterũ pro vobis, sicut sæpè petistis, sæpè prout oportuit, & monui & monebo. F *Esa. 49. d*

Santiæ sorori imperatricis Hispaniæ.
Epistola CCCI.

QVOD FACTVM est de receptione Tholdanos monasterij, scitis per me non esse factum, vtpote absentem & ignorantem quid fieret. Factum autem per nostros non nego: consilio tamen multorum religiosorum, episcopi

G episcopi conniuentia & assensu, nobilis quoque dominę quę locum illum in propria possessione fundauit, petitione & voluntate publicè, vt accepimus, & nihil in abscondito factum. Existimabant autem se liberè posse suscipere locum, quem in dei libertate, & sine alterius Ecclesiæ subiectione fundatū ipsa quæ fundauerat, adserebat, & priuilegia (vt aiunt) prę manibus erant. Cæterùm, quia Carracenses fratres factam sibi in hoc iniuriam (vt scribitis) conqueruntur, nec audientes Salomonem qui ait: Noli prohibere eum qui bene vult facere, si potes & ipse benefac: nobis in tam sancto opere cōtradicūt: & quoniam seruos dei non oportet litigare, consilij nobis fuit ad vestrum potissimum consilium causam remittere, vt vestra auctoritate, & opera omnis inepta & iniusta (vt aiunt) calumnia conquiescat, & ordo in domo dei receptus ad eius gloriam & vestram ipsius salutem deinceps in pace permaneat. Nam & frater Niuardus qui multum gratulatur de vobis, satis in hoc de vobis confidere monuit, tum propter vestram erga nos specialem deuotionem, tum etiam propter bonam quam audiuit à vobis de hoc ipso promissionem. Si autem vestris (quod non credimus) salutaribus monitis, aut consiliis cōtradictores illi acquiescere nolunt: tunc duorum iudicio episcoporū, ad quos duo illa loca iure parœciali pertinere noscuntur, omnis inter eos controuersia terminetur. Quódque ab eis iudicatum siue constitutum concorditer fuerit: H vestrum erit ratum habere, & de cætero firmiter manutenere. Si timetis deum, non patiemini impediri tantum bonum, nec bonam illam mulierem frustrari à desiderio suo, nec fratres illos suæ deuotionis priuari fructu, nec deum denique tam accepto sibi reformati ordinis sacrificio defraudari. Obsecramus vos & pro nouella vestra plantatione (illos loquor de spina) vt eis viscera misericordiæ exhibeatis, quatenus vestro beneficio sustentati, in seruitio dei & suo ordine perseuerent.

Prou.3.d · *2.Tim.2.d*

Legatis apostolicis pro archiepiscopo Moguntino.

Epistola CCCII.

DOMINIS & patribus reuerendis apostolicæ sedis legatis, puer sanctitatis eorum, Bernardus Claræuallis vocatus abbas, per omnia deo placere, & gratos fructuosæ suæ legationis manipulos reportare. Etsi corpore remoti, sed affectu & bona voluntate vobis appropiauimus: optantes & orantes dirigi actus, & studia vestra ad omne quod decet & expedit. Inde est quòd audientes miserandum illum archiepiscopum Moguntinēsem vocatum ad vestram præsentiam, ibique responsurum aduersariis suis: ausi sumus vestram pro eo interpellare bonitatem. In hoc enim credimus honorificari ministerium vestrum, si quatenus salua iustitia licet, parieti inclinato, & maceriæ depulsæ humeros vestræ auctoritatis supponitis, nec calamum quassatum conteri, nec linum fumigans (quod in vobis est) extingui non permittitis. I Sentiat obsecramus, sibi profuisse & precē nostram, & suam simplicitatem, ob quam fertur à falsis fratribus circunuentus potius quàm inuentus in aliquo dignus depositionis.

Esa.42.a

Ludouico iuniori regi Francorum.

Epistola CCCIII.

SI HOMO ille de Britannia dimittere vellet adulteram, vt posset solui anathematis vinculo quo tenetur, vt illa paternam hæreditatem suam secundum diuisionem suam quam fecit cum fratre suo, à vobis requireret, & si hoc ipso indigna: non esset forsitan recusandum, vt proinde potentis viri seruitium & auxilium haberetis. Alioquin non est cōsilium humilis fidelis vestri concedi vllatenus, aut terram extraneo, aut vestri fauorem dominij excommunicato & incestuoso: ne (quod deus auertat) quandoque & vos audiatis: Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Nec tamen verbum præcipitanter, & quasi ex abrupto rumpere consuluerim. Agendum autem per fidelem & prudentem nuncium, quatenus si fieri potest, inducietur, & tempus redimatur. Quod si & hoc ille renuerit, & malignari maluerit, fidendum in domino, quia nō pręualebit: quoniam quidem iustitia quæ cum rege est, erit pro rege. Nescio autem an episcopus ad hoc conueniens satísque idoneus sit: non quia fidelis non sit, & quidem fidelissimus, sed quia odit illum, nec suum, vt vereor, consilium credet ei. K Ipse tamen paratus est pro vestra voluntate ad omne quod cū dei voluntate facere poterit. Si quid est quod quasi ex parte mea vobis secreti suggerat, à me hoc illud accepisse sciatis, & tanquam ex ore meo id accipiatis. Homo est enim quem multum diligo, & satis credo ei, vósque illi, ni fallor, credere quod volueritis securè potestis.

Psal.49.c

Eidem pro ipsius infirmitate sollicito.

Epistola CCCIIII.

IN LITERIS quas misit dignatio vestra, lætificastis animam meam, lætificet vos ipse qui in causa est deus. Quis sum ego, aut quæ domus patris mei: vt de morte, vel vita maiestas regia cogitet? Et nunc quia tanti habitus sum vt de meo esse scire cureris: sciatis me aliquantulum conualuisse, & vt me sentio, mortis interim ereptum periculo: debilem tamen, & debilem valdè. De cætero scire vos volo dominū Robertum germanum vestrum dignanter nos, & deuotè satis visitasse in infirmitate nostra. Sed & sic locutum in auribus nostris, vt gaudium nobis & spem de se meliorem reliquerit. Diligite eum, quia si dictis facta compenset, complacebit vobis in illo: & si dignum iudicatis, sciat vobis placere quòd nostro & bonorum consiliis de cætero se acquieturum promisit. Sigillum non erat ad manum, sed qui legit, agnoscat stylum, quia ipse dictaui.

Ad dominum papam Eugenium, pro episcopo Beluatensi. L

Epistola CCCV.

FILIVS vester ille Beluacensis (quem dicerem & nostrū, nisi insolentiam redoleret) appellatus ad vestram præsentiam veniebat: & libens, vtpote de sua iustitia securus, & de vestro paterno fauore non dubius. Sed obstiti ego, & vix eum potui retinere, quippe cupidum videndi faciem vestram. Quod autem retinere volui, cùm multæ occurrerent causæ, illud præcipuum fuit, quòd de vestra dubitauimus voluntate. Deinde præter alias incommoditates non paucas quæ obuiare viderentur, ipse & frater suus rex non ambulāt in vno spiritu, & non erat satis tutum diu absentari à suis. Nolo à me quæratis cuius sit culpa, non est meum inculpare quenquam. Sufficit mihi excusare episcopum. Quicquid humilitatis, quicquid obsequij pro sua persona potuit, vidimus exhibentem, & nihil proficientem. Scitote tamen quicquid timeat, quicquid accidere debeat, sine mora venturum, vbi vobis placiturum cognouerit. Persona eius & causa eius in manu vestra. Nec enim in sibi credito ita agit, vel ita conuersatur, vt se tali indignum putet prærogatiua. Itaque pro se direxit istum, sciens quòd ad patrem dirigeret. Scire placet quid iniunctum sit ei? Nihil ex iniuncto agere, sed totum cōmittere vestro consilio, de quo totus pendet ipse. Nempe fiduciam habet non modo iudicari causam suam à vobis, sed iuuari, sed foueri, sed manuteneri. Si placet eam committere M domino Remensi archiepiscopo, maturum posse sortiri finē domino auxiliante confidimus: si tamen appellandi suffugium parti vtrique subtrahatur.

Domino Hostiensi, pro electione abbatis Turoldi de tribus fontibus. Epistola CCCVI.

VAE MVNDO à scandalis. Ego vos scandalizo? Ego vobis scandalo sum? Quis hoc crederet posse contingere, nisi cui nota non esset nostra vnanimitas, nostra mutua charitas, & quomodo in domo dei ambulauimus cum consensu? Subita & dolenda mihi mutatio. Qui me portabat, nunc parat opprimere, qui me defensabat, nunc terret minis, blasphemiis impetit, arguit præuaricationis. Protoplasti super graui & singulari peccato confessionem requisiti sunt: Niniuitæ ad pœnitentiam expectati sunt: Sodomitæ non de auditu, sed magis de visu puniti sunt. Mecum eo differentius, quo contēptibilius actum est. Non sum reputatus qui ponerer ad rationem, qui inuitarer ad satisfactionē, qui causam requirerer, qui pro me respondendi facultatē acciperem. Non conuentus, iudicatus sum: non conuictus, condemnatus sum. Et nunc audite si dignamini excusationē nostram: & si fortè minimè sufficientem vobis, verā tamen. Voluistis loco vestri substitui fratrem Nicolaum: & ego memini, non

Mat.18.a · *Gen.3.b* · *Ionæ 3.c* · *Gen.19.e*

A ni, non diffiteor. Ita conuenit vobis pariter & mihi fore: credidi, propter quod locutus sum. Quod ita nõ est factum, necessitas fecit, non duplicitas. Res in discordiã versa est. Quid dico in discordiam? Concordia magis fuit. Tam concorditer discordes ab hac nostra cõtinentia omnes inuẽti sunt, vt nec vnus quidem monachus siue conuersus, præter duos aut tres qui vestrates erant, acquieuerit adsentire. Tentauimus nihilominus tamen in multis argumentis, nunc blandiendo, nunc terrendo, quomodo res effectum sortiretur: sed vt vnanimiter, ita & pertinaciter obstiterunt. Possemus vim facere: sed hęc mihi parcat deus quomodo parcẽdo illi omisimus, ne homo verecundus & pusillus corde (vt nostis) & fugitans onus, in hoc tãto turbine remaneret. Nã pręter ea quæ extrinsecus sunt, quę probastis & vos, supra vires eius esse omnia videbãtur. Itaq; tollentes eum cum suis, imposuimus onus quod eo leuius ferret, quo à nostris pariter portaretur. Est enim locus nouiter ordinatus de fratribus nostris, & vicinior nobis, vt posit à nobis facilius frequentari. De abbatibus ad locũ pertinentibus, quia adsensum vestrũ non tenebamus, nihil ausi, fratrem Robertum, quo nemo magis idoneus ad manũ esse tunc visus est, dare voluimus: cùm responsum est nobis, à vestra discretione fuisse prohibitum. Quid plura? Acceperunt hominẽ, qui vestræ, sicut accepimus, displicet sanctitati. Nec latet causa. Inhonestũ, vt aiunt, publicè prædicatis, & ob tur-
B pitudinis notam è priori monasterio trusum cui antè pręfuerat. Potest ita extitisse, me (quãtum recordari valeo) vsque ad hoc tempus non audisse huiuscemodi verbum de illo, deum testor & angelos eius. Sed neq; ipse archiepiscopus cùm eũ amouere omnimodis niteretur: tale aliquid vel scripto, vel nũcio nobis aliquãdo significauit. Egóne turpitudinis adsentator, fotor inhonesti? Si ita de me sentitis, videte ne vestram quoque excellẽtiam pariter inuoluat hoc nubilum. Quippe qui cum eiusmodi tam notam omnibus familiaritatem atq; amicitiam semel initam, tanto studio hucusq; fouistis. Et de archiepiscopo quid dicitis, quid sentitis? An & ipse quem talẽ sciret (nec enim poterat nescire, cùm notus esset ex longo) prior promoueret, & in loco cui ipse præfuerat? Minimè ego vel tenuiter suspicer illud de tali viro, & tanto amatore honestatis. Et quidem qui promouit, ipse & amouit, non negauerim. Qua ratione hoc fecerit, viderit ipse. Nam multis displicuisse factum cognoscitur, nempe nec rationem, nec ordinẽ, nec consuetudinẽ in eius amotione cernentibus. Tantum archiepiscopus sic voluit, & ne cõtristaremus eum nostro hortatu, iste in pace cessit, & dedit locum iræ. Vnũ dico: ex quo ad nos intrauit (sicut testimonium habet ab omnibus) nihil in eo quod promotioni huic obuiaret, compertum est. Sine querela conuersatus est. Adhuc non deest homini literatura congruens, non doctrina, nõ affabilitas, nõ gratia in vultu &
C sermone. Sed suspecta est vobis breuitas temporis quod nobiscum fuit, fateor & mihi. Fortasis benefaciet, fortasis ma-
Iob 9.d lè. Vereor omnia opera mea, & quod operor non intelligo. Vnde certus nõ sum, certũ vos facere minimè possum. Factũ est, & quod factũ est, non potest nõ fieri. Si propheta fuissem, nõ profectò fecissem vnde amicũ offenderẽ, sanctũ turbarẽ, episcopũ scandalizarẽ. Quid vultis vt faciam? Sic factum est tali necessitate, taliq; ordine. Hæc excusatio mea. Si sufficit, tollatur de medio scandalum. Si minus, ego iudicium portẽ, quod & quale decreueritis. Nam si quod ædificaui, tam cito iterũ destruã, graue: nisi fortè causa conueniens superuenerit, quod fortasse processu tẽporis accidere potest. Si vultis vos amouere eum, potestatem habetis. Non obsisto, non me oppono torrenti. Iniquè nõ egi: si insipienter videor, in promptu est vobis insipiẽtiam meam corrigere, aut si hoc dignius iudicatis, etiã & punire. Dico tamẽ, si piè, si christianè mecũ
Psa.140.b agitur, corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: nõ in ira apud alios diffamabit. Habetis formam meam hic, nisi & hoc indignamini præsentibus literis. Nempe cõperta per alios, & non per vos vestra indignatione, cautum habui nõ repẽdere vicẽ, sed mox vobis de vobis per præsentia scripta cõqueri. De cætero benedictus deus qui & hoc quod dederat, & de quo mihi fortè immoderatius blandiebar, solatiũ ante exitũ tulit: vestram scilicet & domini mei gratiã: vt vel proprio experimẽto discã non ponere spem meã in homine.

Ad eundem. Epistola CCCVII.

D FESTINE ista dicto, & ob hoc minus festiuè: siquidem viator transire festinans vrget. Res mira, sed magis læta. Frater G. Fulcherius cum literis domini mei pariter & vestris, simúlque præsentium lator peregrinus vno penè momento adfuerunt: deo ita sine dubio prouidente, vt haberem per quem festinanter rescriberem: quod vtique cupienti mihi non poterat satis esse festinum. Inde est quòd hæc in infirmitate mea ipse dictaui, quòd nõ esset tunc alter ad manum. De domino Beluacensi quod primum posuistis, primum ita respõdeo. Sui iuris est. Iam non est in mea potestate, sed in ciuitate vita eius & conuersatio. Si secus quàm debet, vel decet, interdum agit, dolere possum, sed emendare, prout volo, non valeo. Veruntamen quod vobis suggestum est de vagatione eius, nimium extitisse in ea vsque adhuc nos non comperimus: nec inde notatum apud nos quandoque audiuimus. Ex quo ad eum venit frater Robertus qui cum eo est, turpe & graue aliquid perpetrasse, aut episcopo persuasisse, ad aures nostras nondum omninò peruenit: & mirum si ad vos potuit peruenire, quod latere nos potuit. Dabo tamen operam facere quod vultis de reuocatione eius, si quando honestè & opportunè potuero. Iámque fecissem, si cum pace episcopi potuissem, & nõ timuissem inutiliorem huic subrogandum. In quadragesima venit ad nos ipse episcopus paratus ire ad curiam causa cuiusdam appellationis: & venisset, nisi nos dis- E
suasissem⁹. Porrò dissuasionis intẽtio fuit, quòd nõ ita videretur esse paratus, siue in consilio, siue in comitatu, vt iuuenis episcopi personam decuisset. Propositũ tamen eius est proficisci tempore opportuno. Frater vester est, facite cum illo misericordiam, vt aduersarij eius non præualeant aduersus eum. Vellẽ vos ad ipsum potius quàm ad nos scripsisse, & fraternè monuisse super his quæ de eo audistis. Deinde super statu corporis mei cognoui vos esse solicitum. Verum est quod audistis, infirmatus sum vsque ad mortem, sed interim reuocatus ad mortem: atq; hoc (vt me sentio) nõ diu. Longe enim sum debilior q̃ credi posit. Quod tamen dixerim absq; præiudicio diuinæ prouidentiæ, quę & mortuos suscitare potest. Et in hoc sit respõsum nõ modo vobis, sed & domino meo. Cui volo & oro, vt in quãtacunq; deuotione poteritis, accito vobis pariter domino Tusculano, plenissimas grates referatis pro tanta dignatione & solicitudine tam pia. Iam de domino Lugdunensi audite quod verum est, & quod certũ sit vobis. Vir ille aggressus est iter cum multa pecunia, & honorabili comitatu, prout decebat tantũ archiepiscopum, & ecce vndique in ipso penè procinctu insidiæ inimicorum. Quid faceret vir desiderij? Progredi non licebat, & desistere à proposito sibi grauius omni captiuitate iudicabat. Comites suos partim remisit, partim dispersit, massa pecuniæ se exonerauit, modicũ retinens vnde cum paucis posset perficere viam. F
Quid plura? Venit cum tribus aut quatuor ministris, ipse nihilominus in habitu ministrantis, sicq; strata publica cũ turba promiscua peregrinorum tanquam vnus ex illis, peruenit ad sanctum Egidium. Cúmque infirmaretur, pertransiit vsq; ad Montempessulanum. Ibi aliquandiu commoratus cum medicis expendit & quod habebat, & quod non habebat.

Ad tres episcopos curiæ Romanæ.
Epistola CCCVIII.

AD HOC vos deus in sublimitate posuit, vt tanto maiori ecclesiæ suæ vtilitate viuatis, quanto in ea eminentiori auctoritate præestis. Alioquin deponet ille paterfamiliâs potentes de sede, qui pro accepta potestate inuenti fuerint suis vtilitatibus defuisse. *Luc.1.a* Quanta sustineat sponsa Christi damna in episcopatu Metensi, etsi nos amplius horremus, quia viciniores sumus, tamen & vos arbitror non latere. En quantus lupus illud ouile Christi tum insidiis, tum manifestis assultibus quotidie molitur irrumpere, & disperdere oues Christi sanguine congregatas? Idque non ab heri & nudiustertius, sed ex quo adhuc fuerat lupicellus, non cessat illum dominicum gregem quibus potest viribus infestare, & vastare rapinis, incendiis, homicidiis. Ego itaque quod in me est, demonstro lupum, instigo canes. Iam quid intersit vestra, vos videritis: meum non est docere doctores.

Ad

G

Ad Petrum abbatem Cluniacensem.
Epistola CCCIX.

DOMINO & patri reuerendissimo Petro Cluniacensi ab-
bati, suus Bernardus, quod suus. Visitet te oriens ex al-
to, ô bone vir, quia visitasti me in terra aliena, & in loco pe-
regrinationis meæ consolatus es me. Benè fecisti, intelligens
super egenum & pauperem. Absens eram, etiam longo tem-
pore absens, & recordatus es nominis mei, homo magnus,
occupatus in magnis. Benedictus sanctus angelus tuus, qui
pio pectori tuo id suggessit. Benedictus deus noster, qui per-
suasit. En teneo vnde glorier apud extraneos, literas tuas,
& illas literas in quibus tuam mihi animam effudisti. Glorior
quòd me habeas nō modo in memoria, sed & in gratia. Glo-
rior priuilegio amoris tui, refectus sum de abundantia suaui-
tatis pectoris tui. Non solum autem, sed & glorior in tribula-
tionibus, si quas dignus habitus sum pro Ecclesia pati. Hæc
planè gloria mea, & exaltans caput meum, Ecclesiæ trium-
phus. Nam si socij sumus laboris, erimus & consolationis.
Collaborandum fuit & compatiendum matri, ne & de no-
Psal. 37.c bis quereretur, dicens: Qui iuxta me erant, de longè steterūt,
& vim faciebant qui quærebant animam meam. Deo autem
Hest. 9.e gratias qui dedit ei victoriam. Honestauit eam in laboribus,
Cant. 2.c & compleuit labores illius. Tristitia nostra in gaudium, & lu-
H ctus noster versus est in citharam. Hyems trāsiit, imber abiit
& recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tēpus putatio-
nis aduenit. Amputatum est sarmentum inutile, putre mem-
brum. Ille ille iniquus qui peccare fecit Israël, morte absor-
ptus est, & traductus in ventrem inferi. Fecerat quippe, secū-
Esa. 28.d dum prophetam, pactum cum morte, & cum inferno fœdus
inierat. Ideóque, iuxta Ezechielem, factus est perditio, & non
subsistet in æternum. Alius quoque omnium sicut maximus,
ita & pessimus inimicus, abscissus nihilominus est. Et is erat
vnus ex amicis Ecclesiæ, sed illis de quibus solet queri & di-
Psal. 37.b cere: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinqua-
uerunt & steterunt. Sed qui restant, citò speramus de simili-
bus idem iudicium. Propè est vt reuertar ad fratres meos, si
vita comes fuerit, per vos sicut intendo transiturus. Interim
commendo me sanctis orationibus vestris. Salutamus fra-
trem H. camerarium, & omnes qui circa vos sunt, cum reli-
qua sancta multitudine.

Ad Arnoldum Carnotensem abbatem Bonæuallis.
Epistola CCCX.

SVSCEPIMVS charitatem vestram in charitate, & non
in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi totum sibi vendi-
cat amaritudo? nisi quòd solum nihil comedere vtcunque de-
lectabile est. Somnus recessit à me, ne vel beneficio sopiti sen
sus, dolor vnquam recedat. Defectus stomachi, fere totum
quod patior est. Frequenter & in die & in nocte exigit con-
fortari modico admodum qualicunque liquore. Nam ad so-
lidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parum quod di-
gnatur admittere, non sine graui molestia sumit: sed timet
grauiorem, si se vacuum omnino dimiserit. Quod si plusculū
quid interdum admittere acquiescat, id grauissimum. Pedes
& crura intumuerunt, quemadmodum hydropicis continge-
re solet. Et in his omnibus ne quid lateat amicum de sta-
tu amici solicitum, secundum interiorem hominem (vt mi-
nus sapiens dico) spiritus promptus est in carne infirma. Ora-
te saluatorem qui non vult mortem peccatoris, vt tempesti-
Exe. 18.& 33.c uum iam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire
votis calcaneum nudum meritis: vt is qui insidiatur, inuenire
non possit vnde figat dentem, & vulnus infligat. Hæc ipse di-
ctaui, sic me habens, vt per notam vobis manum, agnoscatis
affectum. Veruntamen rescripsisse quàm scripsisse maluerim.

Hanc supradictam epistolam sanctus abbas Bernardus iam in extremis positus vltimam dictauit.

Ad fratres Hybernienses, in obitu sancti Malachiæ episcopi.

Epistola CCCXI. *quæ incipit, Religiosis fratribus: quam vide suprà inter Sermones.*

Ad Guidonem abbatem, & fratres Arremarenses. K
Epistola CCCXII.

VENERABILI Guidoni abbati Arremarensi, & sanctis
qui cum eo sunt fratribus, Bernardus seruus sanctita-
tis eorum, seruire domino in sinceritate. Petis charissime
mihi Guido abbas, & tecum pariter qui tecum sunt fratres,
dictare me aliqua vobis legenda solenniter, vel canenda in
festiuitate sancti Victoris, cuius apud vos corpus sacratissi-
mum requiescit. Cunctanti instas, dissimulantem vrges,
meam & si iustam verecundiam dissimulans ipse. Adhibes
mihi & alios precatores, quasi sit aliquid ad inclinandum me
tuæ voluntati, tua ipsa voluntate conuenientius. Verùm tu
vel proprio iudicio consulens, cogitare debueras non affe-
ctum tuum erga me, sed meum in ecclesia locum. Sane alti-
tudo negocij non amicum desiderat, sed eruditum, sed dig-
num: cuius auctoritas potior, vita sanctior, stylus maturior,
& opus illustret, & consonet sanctitati. Quantulus ego in po
pulo Christiano, cuius literę in ecclesiis lectitētur? Aut quan-
tula mihi ingenij eloquiíve facultas, vt à me potissimum fe-
stiua & plausibilia requirantur? Quid? Quē cœli habent lau-
dabilem & laudatum, ego de nouo laudare incipio super ter-
ram? Supernis velle addere laudibus, detrahere est. Nō quòd
glorificatos ab angelis, homines iam laudare nō audeant: sed
quia in solennitate celebri, non nouella audiri decet vel le- L
uia, sed certè authentica & antiqua, quæ & ecclesiam ædifi-
cent, & ecclesiasticam redoleant grauitatem. Quod si noua
audire liber, & causa requirit, ea, vt dixi, recipienda censue-
rim, quæ cordibus audientium quo gratiora, eo vtiliora red-
dat & eloquij dignitas & auctoris. Porrò sensa indubitata re-
spondeant veritatem, sonent iustitiam, humilitatem suade-
ant, doceant æquitatem: quæ etiam lumen veritatis mētibus
pariant, formam moribus, crucem vitiis, affectibus deuotio-
nem, sensibus disciplinam. Cantus ipse si fuerit, plenus sit gra
uitate, nec lasciuiam resonet, nec rusticitatem. Sic suauis, vt
non sit leuis: sic mulceat aures, vt moueat corda. Tristitiam
leuet, iram mitiget, sensum literæ non euacuet, sed fœcundet.
Non est leuis iactura gratiæ spiritualis, leuitate cantus abdu-
ci à sensuum vtilitate, & plus sinuādis intēdere vocib⁹, quàm
insinuandis rebus. En qualia oportet esse quæ in audientiam
Ecclesiæ veniunt, qualémve horum auctorem. Nunquid ta-
lis ego, aut talia quæ paraui? Et tamen de paupertate mea te
pulsante, te inquietante, etsi non quia amicus es, certè ob tuā
importunitatē surgens, iuxta verbum domini, præstiti quod
petisti. Præstiti dico, non quod tibi ad votum, sed quod mihi
ad manum venire potuit, pro posse vtique meo, nō pro velle
tuo. Seruata tamen antiquorum veritate scriptorum quæ tu
mihi transmiseras, de vita sancti duos sermones dictaui qua-
licunque sermone meo: illud quantum potui cauens, vt nec M
breuitas obscuros, nec prolixitas redderet onerosos. Deinde *Habetur su-*
quod ad cantum spectat, hymnum composui, metri negli- *prà inter*
gens, vt sensui non deessem. Responsoria xij. cum antipho- *sermones,*
nis xxvij. suis in locis disposui, addito responsorio vno quod *quorū pri-*
prioribus vesperis adsignaui, itémque duobus aliis breuibus, *m⁹ incipit:*
ipso die festo pro vestra regulari consuetudine, vno ad lau- *Victoris vi-*
des, altero ad vesperas decantandis. Et pro his omnibus mer *ta, secūdus*
cedem flagito, sequor retributionem. Quidni sequar? Siue *verò: Gau-*
placeant, siue non, mea non refert: quicquid habui, dedi. Ergo *dete in do-*
merces mea, oratio vestra. *mino dile-*
ctissimi.

Epistola Beati Bernardi, responsiua ad dubium sibi propositum, cur festa Machabæorum ab ecclesia habentur celebria in ordine aliorum.
Epistola CCCXIII.

QVAERIS ITAQVE quidnam visum patribus fuerit,
vt solis ex omnibus antiquis iustis, singulari quodam
priuilegio Machabæis annuam celebritatem pa-
ri cum nostris martyribus veneratione decernerent in Ec-
clesia solenniter exhibendam. Si dixero dignos meritò mar-
tyrum gloria iudicatos, quibus non impar fuit in marty-
rio virtus: erit forsitan solutum cur ipsos, sed necdum planè
cur solos, cùm & alios nonnullos ex veteribus pari constet
zelo pietatis occubuisse, non tamen & pari tripudio recoli
meruisse.

A meruiſſe. Conſtat tamē vtroſque quidem in morte commu-
nem habuiſſe cū martyribus noſtris pietatis cauſam, ſed non
vtroſque pariter eandem cum illis adeptos fuiſſe martyrij
formam. Vniuerſis nempe tam veteris quàm noui teſtamēti
martyribus æquè conuenit pro iuſtitia occubuiſſe: ſed inter-
eſt, quòd iſti paſsi ſunt, quia illam tenebant: illi, quia non te-
nentes reprehendebant. Et vt breuiter totum in quo differūt
proferamus, hos cultus, illos zelus iuſtitiæ martyres fecit. So-
li ex veteribus Machabęi, quia non ſolum cauſam, ſed & for-
mam, vt dixi, martyrij noui teſtamenti tenuerunt, iure for-
taſſè in eccleſia cum nouis eccleſiæ martyribus eandem cele-
britatis gloriam adſecuti ſunt. Itaque martyrium facit cauſa,
tempus genúſque diſcernunt. Tempus quippe Machabæos à
nouis martyribus diſiungit, coniungit antiquis. Genus verò
nouis aggregat, quia libare & ipſi diis alienis cogebantur, &
ſegregat à veteribus.

Ad dominum ac venerabilem Eſkilum Lundenſem archiepiſcopum, ſedis apoſtolicæ in Dacia & Suetia legatum, cuius corpus glorioſum in Claraualle requieſcit iuxta matrem eiuſdem diui Bernardi.

Epiſtola CCCXIIII.

AMANTISSIMO patri & domino Eſkilo, dei gratia Lū-
denſi archiepiſcopo, frater Bernardus Claræuallis voca-
B tus abbas, in vero ſalutari ſalutem. Scripta & ſalutationes
veſtras, immò affectiones cordis veſtri tam libenter ſuſcepi,
quàm ſpecialiter & diligo vos, & diligor à vobis. Inde eſt
quod auditis tribulationibus veſtris, eas non ſolum meas fe-
ci, ſed & inueni: quia non poſſum te dolente non dolere dul-
ciſsime pater, nec niſi moleſtus & anxius tuas moleſtias &
anxietates audire. Tangit & angit cor meum quicquid tuum
exaſperat: & quicquid illud ſit quod te perſequitur, non ſo-
lum te perſequitur, ſed me tecum. Quicquid enim gratiæ &
dilectionis impendere ſibi poſſunt abſentes amici, puto &
me debere tibi, & mihi deberi à te. Audax ſum, ſed non mē-
dax, & in hanc audaciam me compulit tuæ ſublimitatis di-
gnatio. Quando enim id præſumerem ego? quando tantam
tantillus, & à tanto gratiam ſperare auderem? Et ſi ego re-
Pſal.137.b tribuere non potero, non eſt mortuus retributor meus, quia
dominus retribuet pro me. Dominus, inquam, in quo & pro
quo tanta nos deuotione complecteris, tanta ſtringis affe-
ctione. Benedictus ſanctus angelus tuus, qui pio pectori tuo
id ſuggeſsit. Benedictus deus noſter qui perſuaſit. Glorior pri
uilegio amoris tui. Refectus ſum per chariſsimum fratrē no-
ſtrum filium tuum Gulielmum, de abundantia ſuauitatis pe-
ctoris tui. Refectus ſum per nuncium tuum, refectus ſum per
literas tuas, refectus ſum per omnes qui à te vſque ad nos, vel
per nos euadere poſſunt. Vtinam mihi datum eſſet deſuper
C hæc dicere non dictare, vt me potius loquens quàm ſcribens
aperire valerem. Pro certo acceptior eſt ſermo viuus, quàm
ſcriptus: efficacior lingua, quàm litera. Oculi quippe loquen-
tis fidem facerent dictis, & melius affectum vultus exprime-
ret, quàm digitus. Sed quia illud abſens per me non poſſum,
per literas quæ ſecundum in huiuſmodi locum obtinent, ſa-
tisfacio quantum poſſum. Nuncium tuum cum magna exul-
tatione vidimus, & negocium tuū quantūcunque potuimus
muniuimus ad dominum papam. De ſecreto autem verbo il-
lo quod tam ardenter aſcendit in cor tuum, reſpondebit tibi
ex parte noſtra Gulielmus tuus: tuus inquam, & ſpecialiter
tuus in viſceribus Ieſu Chriſti. Poſui enim verba mea in ore
eius, & ipſum audies tanquā me in negocio iſto. Heu, auellor,
abripior, nō licet vltra. Auocat diei malitia, reuocat turba ſu-
peruenientium, & epiſtolam potius rumpūt quàm finiunt. Sed
nunquid, quia faciunt vt paucis ſcribam, facere poterūt vt pa
rum diligam? Actum excludunt à me, non affectū: ille ſemper
tecum eſt, qui ſui iuris eſt: & tecum erit quandiu fuerit, om-
ni mihi amicitiæ iure colende pie ac reuerendiſsime pater.

Ad ſanctum Malachiam Hyberniæ archiepiſcopum.

Epiſtola CCCXV.

VENERABILI domino & beatiſsimo patri Malachiæ,
dei gratia Hybernienſium archiepiſcopo apoſtolicæ ſe-
dis legato, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, in-
uenire gratiam apud dominum. Inter multiplices æſtus, & D
curas pectoris mei, præ multitudine quarum anima mea tur-
bata eſt valde, fratres de terra longinqua venientes vt ſeruiāt
domino, epiſtola tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.
Epiſtola in oſtenſione bonæ voluntatis, baculus ad ſuſtentā-
dum corpus infirmitatis, fratres qui deo ſeruiūt in ſpiritu hu-
militatis. Omnia ſuſcepimus, omnia placēt, omnia pariter co-
operantur in bonum. Quod autē voluiſtis duos de fratribus
mitti vobis ad præuidendum locum: cōmunicato cum fratri-
bus conſilio, dignum duximus non eos ſeparandos abinuicē,
donec plenius in eis formetur Chriſtus, donec ad integrum
doceātur præliari prælia domini. Cùm igitur fuerint in ſcho-
la ſancti ſpiritus eruditi, cùm induti virtute ex alto, tunc de-
mum ad patrem filij reuertentur, vt cantent canticum domi-
ni, non iam in terra aliena, ſed in ſua. Vos autē interim iuxta
ſapientiam vobis datam à domino, ſecundum habitudinē lo-
corum quæ vidiſtis apud nos, præuidete & præparate eis lo-
cum à tumultibus ſeculi ſeparatum. Tempus enim propè eſt,
in quo vobis operante dei gratia, nouos de veteribus homi-
nes producemus. Sit nomen domini benedictū in ſecula, de
cuius munere venit vt communes habeam filios vobiſcum,
quos veſtra prædicatio plantauit, noſtra exhortatio rigauit,
deus autē incrementum dedit. Sāctitatem veſtram rogamus,
vt verbum domini prædicetis, ad dandā ſcientiam ſalutis ple-
bi eius. Duplex enim vobis incumbit neceſsitas, & ex officio E
legationis, & epiſcopali negocio. De cætero quoniam in mul
tis offendimus omnes, & inter homines ſeculi frequenter po *Iaco.3.a*
ſiti, multum de puluere mundi cōtrahimus, veſtris & veſtro-
rum orationibus me commēdo, vt in fonte miſericordiæ ſuę
nos lauare & emaculare dignetur ipſe fons pietatis Ieſus Chri
ſtus, qui dixit Petro: Niſi lauero te, non habebis partem me- *Ioan.13.a*
cum. Sed & hoc ipſum, nō ſolum precibus, verumetiam qua-
ſi ex debito requiro, cùm ego clamem ad dominum pro vo-
bis ſi quid poſsit peccatoris oratio. In domino valete.

Ad eundem. Epiſtola CCCXVI.

MALACHIAE dei gratia epiſcopo ſedis apoſtolicę lega-
to, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, ſi quid
poteſt peccatoris oratio, & ſi quid pauperis deuotio prodeſt.
Fecimus quod præcepit ſanctitas veſtra, etſi non vt dignum,
profectò vt poſsibile pro tempore fuit. Tanta apud nos vbi-
que malitia graſſatur, vt vix id tantillum quod factum eſt, fie-
ri licuerit. Miſimus tam exiguum ſeminis quod videtis, ad ſē-
minandam vel modicam partem agri illius, in quem verus
Iſaac quondam exierat ad meditandum, cùm primum addu-
cta eſt ei Rebecca per puerum Abraham perenni coniugio *Gen.24.c*
fœliciter copulanda. Nec contemnendum ſemen, de quo il-
lud in partibus veſtris experimur impletum hoc tēpore: Niſi F
dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemē, quaſi Sodoma fuiſ-
ſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles eſſemus. Itaque ego ſemi- *Rom.9.b*
naui, rigate vos, & deus incrementum dabit. Sanctos omnes
qui apud vos ſunt, per vos ſalutamus: humiliter ipſorum nos
& veſtris ſanctis orationibus commendantes. Valete.

Ad eundem. Epiſtola CCCXVII.

AMANTISSIMO patri & domino reuerendiſsimo Ma-
lachiæ, dei gratia epiſcopo, ſanctæ & apoſtolicæ ſe-
dis legato, ſuus ſanctitatis frater Bernardus Claræuallis vo-
catus abbas, ſalutem & qualeſcunque noſtras orationes.
Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua domine pater, quàm
iucunda tuæ memoria ſanctitatis. Si quid affectionis, ſi
quid deuotionis, ſi quid animi in nobis eſt: totum ſine du-
bio ſibi vendicat tuæ dilectionis charitas. Nec opus eſt ver-
borum multitudine, vbi multum viget affectus. Confido e-
nim quòd teſtimonium perhibeat ſpiritui tuo ſpiritus quem
habes à deo, tuum eſſe modicum id quod ſumus. Tu quo-
que pater amantiſsime & deſiderantiſsime, ne tradas obliuio-
ni animam pauperis, charitatis nexibus adhærentem tibi, &
animam pauperis tui ne obliuiſcaris in finem. Neque enim
quaſi de nouo commendamus nos tibi, cùm in multo iam tē
pore glorlemur in domino, quòd inuenire meruit paruitas
noſtra

G noſtra gratiam in oculis ſanctitatis tuæ. Sed oramus vt dilectio iam non noua, nouis quotidie proficiat incrementis. Filios noſtros imò & veſtros tanto obnixius commendamus vobis, quanto amplius remoti ſunt à nobis. Vos ſcitis quoniã tota poſt Deũ fiducia noſtra fuit vt mitteremus eos: quoniã ſanctitatis veſtræ precibus nõ acquieſcere illicitum videbatur. Facite quod vos decet, vt totis viſceribus charitatis amplectamini eos & foueatis. Nequaquam occaſione aliqua circa eos ſolicitudo & diligentia tepeſcat, & pereat quod plantauit dextera tua. Iam quidem quia bene proficit domus, & ex veſtris literis, & ex fratrum noſtrorum relatione didicimus: multiplicatur tam in tẽporalibus quàm in ſpiritualibus. Vnde & congratulamur plurimum, & toto animo gratias agimus deo & paternæ ſolicitudini veſtræ. Et quoniam multa adhuc opus eſt vigilantia, tanquam in loco nouo, & in terra tam inſueta, imò & inexperta monaſticæ religionis: obſecramus in domino ne retrahatis manum veſtram, ſed quod bene incepiſtis, optimè perficiatis. De fratribus noſtris qui redierunt à loco illo, nobis bene placuiſſet, ſi remanſiſſent. Et fortaſſe nonnullam occaſionem præbuerunt eis, fratrum qui de terra ſunt minus diſciplinati mores, in eo maximè quòd minus facilè eorum conſiliis acquieſcere videntur in his rebus quarum prius fuerant inexperti. Chariſsimum filium noſtrum Chriſtianum & veſtrum remiſimus ad vos, quantum
H potuimus inſtructum plenius in his quæ ad ordinem pertinent, & de cætero circa obſeruantias eius ſolicitiorem futurum, vt ſperamus. Nec miremini quòd non plures cum eo miſimus fratres: quoniam nec idoneos inuenimus fratres qui facile acquieſcerent, nec inuitos cogere conſilium fuit. Dilectiſsimus frater noſter Robertus precibus noſtris acquieuit etiam hac vice, tanquam filius obedientiæ. Veſtrum erit iuuare eum, vt poſsit iam & in ædificiis, & in cæteris neceſſariis promoueri domus veſtra. Illud quoque paternitati veſtræ ſuggerimus, vt viris religioſis, & quos ſperatis vtiles fore monaſterio, perſuadeatis quatenus ad eorum ordinem veniant, quoniam hæc erit ſumma vtilitas domus, & vobis facilius acquieſcent. Valeat ſanctitas veſtra noſtri ſemper memor in Chriſto.

Ad dominum papam Innocentium.
Epiſtola CCCXVIII.

AMANTISSIMO patri & domino Innocentio ſummo pontifici, frater Bernardus, modicum id quod eſt. Cremonenſes induruerunt, & proſperitas eorum perdit eos. Mediolanenſes contemnunt, & cõfidentia ipſorum ſeducit eos. *Prou.1.d* Illi [illegible]ibus & iniquis ſpem ſuam ponentes, meam fruſtrauerunt, & laborem meum exinanierunt. Abibam triſtis, cùm ecce non mediocris à veſtra parte conſolatio, vt etſi abundant tribulationes pro Chriſto, abundent & conſolatio-
I nes per ipſum. Accepi optatas literas ferentes delicias cordis mei, certitudinem de veſtra incolumitate, hoſtium infortuniis, ſucceſsibus amicorum. Cæterùm, perlegenti rurſum triſtior finis lętitiam temperauit. Quem enim nõ terreat veſtra indignatio? Fateor iuſtam, & eo plus terreor. Dico tamen, quod factum nondum eſt, faciendum eſt, ſed tempore quo præuiderit Deus. Si quo minus, erit vobis æquè in promptu quicquid intentatis inferre, & nõ æquè forſan periculoſum. Alioquin quod tantis dei miſerationibus, tantis veſtris & veſtrorum laboribus in populo iſto nouiter ædificatum eſt: heu, quàm leuiter deſtrui poteſt. Mirum ſi ei, qui miſericordiam legitur ſuperexaltare iudicio, placere poteſt. Sed ô felicem illum epiſcopum, qui in vrbe Chaldæorum de quodam quaſi paradiſo tranſlatus, frater factus eſt draconum, & ſocius ſtruthionum. Quid faciet? Obedire vult; & ecce beſtiæ Epheſi frendent in eum dentibus. Diſsimulare vult prudenter pro tempore, & omni feritate formidoloſiorem veſtram indignationem incurrit. Anguſtiæ ſunt ei vndique, niſi quòd tolerabilius iudicat ſibi eſſe ſine populo, quàm ſine domino. Pluris habẽs, vt dignum eſt, apoſtolicam gratiam, quàm Mediolanenſem cathedram. An vos de eius fidelitate dubitatis? Si quis vobis aliud de eo maligna perſuadere ſuggeſtione tentauit, ſe magis prodidit infidelem, qui virum tam boni teſtimonij lingua perfida in ſuo liuore perſequitur. Parce pater benigne, parce fideli tuo, parce adhuc recenti ſtructuræ, parce nouellæ plantationi, parce denique populo ac- K
quiſitionis tuæ: hiſque ipſis beneficiis tuis quæ te eidem veraciſsimè contuliſſe commemoras. Memento pie domine ſermonis domini tui, quem dixit: Ecce anni tres ſunt, inquit, *Luc.13.b* ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Tu verò vix tres expectaſti menſes, & iam ſecurim paras. Si tres annos ſuſtinuiſſes, quartum adhuc à fideli ſeruo dominici iure exigeremus exempli. Dicimus ergo & nos: Dimitte & hoc anno, ſi quo modo forte circũfoſſa humo ligone pœnitentiæ adhibitóque fimo lachrymarum ſuarum ſterilitati Mediolanenſium is cui etiam credidiſti, conſulere, & fructum elicere queat.

Ad Lelbertum abbatem ſancti Michaëlis.
Epiſtola CCCXIX.

PATRI & amico ſuo Lelberto ſancti Michaëlis abbati, frater Bernardus eorum qui in Claraualle ſunt ſeruorum dei inutilis ſeruus, debitum dilectionis affectum. Hic filius veſter peregrinationem, quam etſi veſtra licẽtia ſuſceperat, noſtro conſilio deſerens ad vos reuerſus eſt. Cùm enim cognouiſſemus viam illam, & eum requiſiſſe per leuitatem, & vos ob illius improbitatem annuiſſe, durè (vt dignus erat) increpatum reuerti perſuaſimus, ſuæ ſiquidem (quantum coniicere potuimus) leuitatis & improbitatis pœnitentem, ac de cętero emendationem pollicentem: rectius iudicantes quantũlibet reum in ſuo monaſterio monachum pœnitentiam a- L
gere, quàm foris vagando prouincias circumire. Neque enim terrenam, ſed cœleſtem requirere Hieroſolymam, monachorum propoſitum eſt: & hoc non pedibus proficiſcendo, ſed affectibus proficiendo. Vos autem pater non moleſtam habeatis eius reuerſionem, & ſi ſuſpectam habeatis eius cõuerſationem: quin potius gaudete, quia hic filius veſter mortuus *Luc.15.e* fuerat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt.

Ad priorem ſuum Godefridum, poſtea Lingonenſem epiſcopum. Epiſtola CCCXX.

FRATRI Godefrido, frater Bernardus, ſalutem. In octauis Pentecoſtes ipſa die compleuit deus deſiderium noſtrum: Eccleſiæ vnitatem, & vrbi dando pacem. Nam illa die filij Petri Leonis omnes ſimul humiliauerunt ſe ad pedes domini papæ, & facti homines eius ligij, iurauerunt ei ligiam fidelitatem. Clerici quoque qui in ſchiſmate erant, ſimul cum idolo quod erexerant, humiliantes ſe ad pedes domini papæ, obedientiam ei, iuxta morem, promiſerunt, & facta eſt lætitia magna in populo. Hanc pacem niſi cum quadã ſecuritate, occulta tamen, diu à nobis expectauiſſemus, iam dudum veniſſemus. De cætero iam nihil eſt quod nos hic detineat. Facio quod imperaſtis, veniam vertimus in venio. Ecce enim venio citò, etiam & merces mea mecum eſt, victoria Chriſti, & pax Eccleſiæ. Sexta feria poſt diem illum e- M
greſſus eſt noſter de ciuitate. Itaque venientes veniemus cum exultatione portantes manipulos pacis. Et hæc quidem verba pulchra ſunt, ſed pulchriora ſunt facta. Etenim tam pulchra ſunt, vt quiſquis non lætatur in eis, aut ſtultus ſit, aut nequam. Vale

Ad fratres de ſancto Anaſtaſio.
Epiſtola CCCXXI.

DILECTISSIMIS in Chriſto filiis noſtris de ſancto Anaſtaſio, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, ſalutem & deuotas orationes. Teſtem habeo in cœlis quàm multum omnes vos cupiam in viſceribus Ieſu Chriſti, quanto, ſi fieri poſſet, deſiderio deſiderarem videre vos, non propter vos tantum, ſed propter me: cui magnum certè ſolatium & prægrandis eſſet lætitia amplecti viſcera mea, gaudium meum, & coronam meam, quod eſtis vos. At quoniam id nondum conceditur (concedetur enim, ſicut bene confido de miſericordia dei: & erit quando videbimus vos, & gaudebit cor noſtrum, & gaudium noſtrum nemo tollet à nobis) interim certè magna mihi eſt conſolatio & lætitia multa in his quæ de vobis audiui per dilectiſsimum fratrem & coabbatem noſtrum venerabilem Bernardum veſtrum. Multam enim vobis habeo gratiam, quòd tam bene ſibi cõplacet in vobis pro diſciplina veſtra & ordinis zelo, pro obedientia

[illegible] bluntaria paupertate: pro quibus sine dubio merces vestra multa est in cœlis. Vnde rogo vos fratres & multum obsecro, sic agite & sic state in domino dilectissimi, soliciti semper circa custodiam ordinis, vt ordo custodiat vos: *Ephes.4.a* soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, mutuã in vobismetipsis, maximéque ad prælatos charitatẽ humilẽ habentes, quę est vinculum perfectionis. Humilitatem ante omnia, super omnia pacem sectamini, propter inhabitantem spi- *Esa.66.a* ritum dei in vobis: qui non nisi super quietum & humilẽ requiescit. Cæterùm vnum quidem à me petiit venerabilis abbas vester, quod mihi minimè bonum videtur. Credo autem ꝙ & ego spiritũ dei habeam, & cõsilium dei in hoc. Scio equidem quòd in regione habitatis infirma, & multis aliqui ex vobis laborant infirmitatibus, sed mementote quis dixerit: *1.Cor.12.c* Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Et, cùm infirmor, inquit, tunc fortior sum. Cõpatior vtiq; & multum ego compatior infirmitati corporũ, sed timenda multò magis, ampliúsq; cauenda infirmitas animarum. Propterea minimè competit religioni vestræ, medicinas quærere corporales, sed nec expedit saluti. Nam de vilibus quidem herbis, & quæ pauperes deceant, interdum aliquid sumere, tolerabile est, & hoc aliquãdo solet fieri. At verò species emere, quærere medicos, accipere potiones, religioni indecens est, & contrarium puritati, maximéq; ordinis B nostri nec honestati congruit, nec puritati. Hæc enim omnia *Matt.6.c* gentes inquirũt. Scimus autem quia qui in carne viuunt, deo *Rom.8.b* placere non possunt. Spiritualia proinde spiritualibus com- *1.Cor.2.d* paranda, & quærenda potio humilitatis, & clamandum in to- *Psal.40.a* to corde: Sana animã meam domine, quia peccaui tibi. Huic sanitati, fratres dilectissimi, operam date, hanc sectamini, hãc *Psal.59.c* seruate, quia vana salus hominum.

Eiusdem ad episcopum, clerum, & populum Spirensem, hortans ad arma contra infideles suscipienda. Epistola CCCXXII.

DOMINO & patri charissimo venerabili episcopo Spirensi & vniuerso clero & populo, Bernardus Claræuallensis vocatus abbas, in spiritu fortitudinis abundare. Sermo mihi ad vos de negocio Christi, in quo est vtique salus nostra. Hæc dico vt excuset indignitatem personæ loquentis, auctoritas domini: excuset & consideratio propriæ vtilitatis. Modicus quidem sum, sed non modicum cupio vos omnes in visceribus Iesu Christi. Ea nunc mihi ratio scribẽdi ad vos, ea causa vt vniuersitatem vestram literis audeam conuenire. Agerem id libentius viua voce, si vt voluntas non deest, sup- *2.Cor.6.a* peteret & facultas. Ecce nunc fratres acceptabile tempus, ecce nunc dies copiosæ salutis. Commota est siquidem & contremuit terra, quia cœpit deus cœli perdere terram suã. Suam, in qua est visus, & annis plusquam triginta homo C cum hominibus conuersatus. Suam vtique quam illustrauit miraculis, quam dedicauit sanguine proprio, in qua primi resurrectionis flores apparuerunt, & nunc peccatis nostris exigentibus, crucis aduersarij caput extulerunt sacrilegum, depopulantes in ore gladij terram promissionis. Propè enim est si non fuerit qui resistat, vt in ipsam dei viuentis irruant ciuitatem, vt officinas nostræ redemptionis euertant, vt polluãt loca sancta, agni immaculati purpurata cruore. Ad ipsum (proh dolor) religionis Christianæ sacrarium inhiant ore sacrilego, lectúmque ipsum inuadere & conculcare conantur, in quo propter nos vita nostra obdormiuit in morte. Quid *Mat.7.a* facitis viri fortes? Quid facitis serui crucis? Itáne dabitis sanctum canibus, & margaritas porcis? Quàm multi illic peccatores confitentes peccata sua cum lachrymis, veniam obtinuerunt, postquam patrum gladiis eliminata est spurcitia paganorum? Videt homo malignus & inuidet, frendet dentibus & tabescit. Excitat vasa iniquitatis suæ, nec vlla quidem tantæ pietatis signa, aut vestigia relicturus, si quando fortè (quod deus auertat) obtinere valuerit illa sancta sanctorum. Verùm id quidem omnibus deinceps seculis inconsolabilis dolor quia irrecuperabile damnum, specialiter autem generationi huic impiissimæ infinita cõfusio, & opprobrium sem- *Esa.50.a* piternum. Quid tamen arbitramur fratres? Nunquid abbreuiata manus domini, aut impotens facta est ad saluãdum, quòd ad tuendum & restituendum sibi hæreditatem suam, exiguos vermiculos vocat? Nunquid non potest mittere an- D gelorum plusquam duodecim legiones, aut certè dicere verbo, & liberabitur terra? Omnino subest ei cùm voluerit posse. Sed dico vobis, tentat vos dominus deus vester. Respicit filios hominum si fortè sit qui intelligat, & requirat & doleat vicem eius. Miseratur enim dominus populum suum, & lapsis grauiter prouidet remedium salutare. Considerate quanto ad saluandos vos artificio vtitur, & obstupescite, intuemini pietatis eius abyssum, & confidite peccatores. Non vult *Esa.33.* mortem vestram, sed vt cõuertamini & viuatis: quia sic quęrit occasionem nõ aduersum vos, sed pro vobis. Quid est enim nisi exquisita prorsus & inuentibilis soli deo occasio saluationis, quòd homicidas, raptores, adulteros, periuros, cæterísque obligatos criminibus quasi gentem quę iustitiam fecerit, de seruitio suo submouere dignatur omnipotens? Nolite diffidere peccatores, benignus est dominus. Si vellet pu- *Iœl.2.c* nire vos, seruitium vestrum nõ modo non expeteret, sed nec susciperet quidem oblatum. Iterum dico, pensate diuitias bonitatis dei altissimi, consilium miserationis attendite, necessitatem se habere, aut facit, aut simulat, dum vestris cupit necessitatibus subuenire. Teneri vult debitor, vt militantibus sibi stipendia reddat, indulgentiam delictorum, & gloriam sempiternam. Beatam ergo dixerim generationem quam apprehendit tam vber indulgentiæ tempus, quam inuenit superstitem annus iste placabilis domino, & verè iubilæus. Dif- E funditur enim hæc benedictio in vniuersum mundũ, & ad signum vitæ certatim conuolant vniuersi. Quia ergo fœcunda virorum fortium terra vestra, & robusta noscitur in iuuentute referta (sicut laus est vestra in vniuerso mundo, & virtutis vestræ fama repleuit vniuersum orbem) accingimini & vos viriliter, & fœlicia arma accipite Christiani nominis zelo. Cesset pristina illa non militia, sed planè malitia, qua soletis inuicem sternere, inuicem perdere, vt ab inuicem consumamini. Quæ miseros tam dira libido excitat, quod proximi corpus gladio, cuius fortassis & anima perit, transuerberent? Sed nec effugit qui glorietur: Et ipsius animam pertransibit gladius: cùm solum hostem gaudeat cecidisse. Illi se dare discrimini insaniæ est, non virtutis: nec audaciæ, sed amentiæ potius est adscribendum. Habes nunc fortis miles, habes vir bellicose vbi dimices absque periculo, vbi & vincere gloria, & mori lucrum. Si prudens mercator es, si conquisitor huius seculi, magnas quasdam tibi nundinas indico, vide ne pereant. Suscipe crucis signum, & omniũ pariter de quibus corde contrito confessionem feceris, indulg[illegible] obtinebis. Materia ipsa si emitur, parui [illegible] sumitur humero, valet sine dubio regnu[illegible] cerunt qui cœleste iam signaculum suscep[illegible] faciunt, sed nec ad insipientiam eis si re[illegible] hendere quod & eis in salutẽ existat [illegible] neo vos, non autem ego, sed apostolus [illegible] credendum omni spiritui. Audiuimus [illegible] vobis ferueat zelus dei: sed oportet om[illegible] tum scientiæ non deesse. Non sunt p[illegible] sunt trucidandi, sed nec effugandi qu[illegible] diuinas paginas. Noui quid in Psalmo le[illegible] de Iudæis: Deus ostendit mihi (inquit ecclesia [illegible] cos meos, ne occidas eos, nequãdo obliuiscantur [illegible] Viui quidam apices nobis sunt, repræsentãtes [illegible] sionẽ. Propter hoc dispersi sunt in omnes regiones, vt dũ iustas tanti facinoris pœnas luunt, testes sint nostræ redẽptionis. Vnde & addit in eodem Psalmo loquens ecclesia: Disperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus domi- *Ibidem.* ne. Ita factum est: dispersi sunt, depositi sunt, duram sustinent captiuitatem sub principibus Christianis. Conuertentur tamen ad vesperam, & in tempore erit respectus eorum. Denique cùm introierit gentium multitudo, tunc omnis Israël *Rom.11.d* saluus erit, ait apostolus. Interim sanè qui moritur, manet in morte. Taceo quòd sicubi desunt, peius Iudaizare dolemus Christianos fœneratores, si tamen Christianos, & non magis baptizatos Iudæos conuenit appellari. Si Iudæi penitus conterantur, vnde iam prosperabitur eorum in fine promissa salus siue cõuersio? Planè & gẽtiles si essent similiter expectãdi, sustinẽdi forẽt potius ꝗ gladiis expetendi. Nunc autẽ cùm in

G in nos cœperint esse violenti, oportet vim vi repellere eos qui non sine causa gladios portant. Est autem Christianę pietatis vt debellare superbos, sic & parcere subiectis, his præsertim quorum est legislatio repromissa, quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem, qui est benedictus in secula. Attamen exigendum ab eis, iuxta tenorem apostolici mandati, vt omnes qui crucis signũ susceperint, ab vsurarum exactione liberos omnino dimittant. Illud quoque admonitos vos esse est necesse fratres dilectissimi, vt si quis fortè amans primatum gerere inter vos, expeditione sua regni voluerit exercitum præuenire, nullatenus audeat: & si à nobis missum se simulet, non est verum: aut ostendat literas, tanquã à nobis datas, sed omnino falsas, ne dicam, furtiuas esse dicatis. Viros bellicosos & gnaros talium duces eligere est, & simul proficisci exercitum domini, vt vbique habeat robur, & non possit à quibuslibet violentiam sustinere. Fuit enim in priori expeditione antequam Hierosolyma caperetur, vir quidam Petrus nomine, cuius & vos (nisi fallor) sæpe mentionem audistis. Is populum qui sibi crediderat, solum cum suis incedens tantis periculis dedit, vt aut nulli, aut paucissimi eorum euaserint, qui non corruerint, aut fame, aut gladio. Propterea omnino timendum est si similiter & vos feceritis, ne contingat & vobis similiter. Quòd auertat à vobis deus, qui est benedictus in secula. Amen.

H *Ad Henricum Moguntinum archiepiscopum de fratre Radulpho, qui neci Iudæorum delatus est consensisse.*

Epistola CCCXXIII.

VENERABILI domino & charissimo patri Hérico Moguntino archiepiscopo, Bernardus Claræuallis abbas, inuenire gratiam apud deum. Literas dilectionis vestræ debita veneratione suscepi, sed præ multitudine negociorum breuis est respõsio. Depositum querelę vestræ apud nos signum est, & pignus dilectionis, & præcipuè humilitatis indicium. Quis enim ego sum, aut quæ domus patris mei, vt ad me referatur archiepiscopi cõtemptus, & metropolitanæ sedis iniuria? Nónne ego sum puer paruulus, ignorans introitum & ingressum meum? Veruntamen non ignoro verbum veritatis vsquequaque, quod ex ore altissimi procedit: Necesse est
Mat.18.a vt veniat scandalum: væ autem illi per quem venit. Homo ille de quo agitur in literis nostris, neque ab homine, neque per hominem, neque à deo missus venit. Quod si monachum aut eremitam iactat, & ex eo sibi adsumit libertatem, vel officium prædicationis: potest scire & debet quòd monachus non habet docentis, sed plangentis officium, quippe cui oppidum carcer esse debet, & solitudo paradisus. Hic verò à cõtrariis & solitudinem pro carcere, & oppidum habet pro paradiso. O hominem sine pectore, ô hominem sine fronte, cuius stultitia eleuata est super candelabrum, vt appareat omnibus qui sunt in domo. Tria sanè sunt in eo reprehensione di-
I gnissima, vsurpatio prædicationis, contemptus episcoporum, homicidij approbati libertas. Nouum genus poten-
Ioan.10.f tiæ. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui eodem prohibente gladium deposuit, quo iubente leuauerat?
Luc.22.e Nunquid tu maior es principe apostolorum, qui quæsiuit à domino: Domine si percutimus in gladio? Sed instructus es omni sapientia Ægyptiorum, id est, sapientia huius mũdi quæ
1.Cor.3.d stultitia est apud deum. Aliter soluis quæstioné Petri, quàm
Ioan.18.b ille qui dicit: Mitte gladium in locum suum. Omnis enim qui acceperit gladium, gladio peribit. Nónne copiosius triũphat ecclesia de Iudæis per singulos dies, vel conuincens, vel conuertens eos, quàm si semel & simul consumeret eos in ore gladij? Nunquid incassum cõstituta est illa vniuersalis oratio ecclesiæ, quæ offertur pro perfidis Iudæis à solis ortu vsque ad occasum, vt deus & dominus auferat velamé de cordibus eorũ, vt ad lumen veritatis à suis tenebris eruantur? Nisi enim eos qui increduli sunt, credituros speraret, superfluum videretur & vanum orare pro eis. Sed considerat oculo pietatis quòd dominus habet respectum gratiæ apud eum qui reddit bona
Psal.58.c pro malis, & dilectionem pro odio. Vbi est ergo illud quod
Rom.11.c dictum est: Videas ne occidas eos? Vbi est, Cũ plenitudo gen
Psa.146.a tium intrauerit, tunc omnis Israël saluus fiet? Vbi est, Ædificans Hierusalem dominus, dispersiones Israëlis congregabit? Túne es ille qui mendaces facies prophetas, & euacuabis omnes thesauros pietatis & misericordiæ Iesu Christi? Tua K
doctrina nõ est tua, sed eius qui misit te patris. Sed credo sufficit tibi si sis sicut magister tuus. Ille enim erat homicida ab initio; ille mendax, & pater mendacij. O mõstruosa scientia. O sapientia infernalis, contraria prophetis, & apostolis inimica, submersio pietatis & gratiæ. O immundissima hæresis. O meretrix sacrilega, quæ impregnata de spiritu falsitatis cõ- *Psa.7.d*
cepit dolorem, & peperit iniquitatem. Libet sed nõ licet vltra progredi. Ad vltimum, vt omnia quæ sentio super his, breuiter cõprehendam: homo est magnus in oculis suis, plenus spiritu arrogantiæ: verba & opera eius pretendunt quòd conatur sibi facere nomen iuxta nomé magnorum qui sunt in terris, sed non habet sumptus ad perficiendum. Vale.

Ad Leonium abbatem sancti Bertini, pro Thoma de sancto Audomaro. Epistola CCCXXIIII.

DILECTO & venerabili domino Leonio abbati, & vniuerso conuentui Ecclesiæ sancti Bertini, frater Bernardus Claręuallis vocatus abbas, spiritum veritatis quem mundus non potest accipere. Literas dilectionis vestræ, dilectissimi fratres, suscepimus, indicium voluntatis & petitionis vestræ. Beneficiorum quæ nobis & nostris plena manu, hilari mente, vultu sereno exhibetis, in æternum nõ obliuiscar. Sed quid si non sum oblitus, & ingratus inuenior? Nunquid sola memoria habebit me excusatum? Imò acerbius accusabit. Nec immemorem nec ingratum amicis meis me exhibere L
noui. Si tamen non habeo quid retribuam pro omnibus quę accepi à vobis (vt minus sapiens loquor) dominus retribuet *Psal.136.b*
pro me. De alieno liberalis sum, quoniá inops & pauper sum ego. Honorem ecclesiæ vestræ & decorem domus domini qui in vobis est, quantũ diligam, ipse nouit qui plus profundítaté humani cordis ingreditur. Sed nec ego vereor verũ dicere in hac parte: Ego diligentes me diligo, sed nõ in hoc iustificatus sum. Nam & ethnici hoc faciũt. Nõ multũ laudis habet, *Matt.5.g*
si amantes me amauero: sed si nõ amauero, sceleratus pro scelere iudicabor. Dilexi vos & ante meritum, quare etiam post meritum nõ diligerem? Quos enim etiam si nulla merita pręcessissent, honorari oportuit, post beneficia non honorare, plusquam iniuria est. Diligam vos semper fratres charissimi in domino, & cũ omni amore seruiam vobis in eo cuius serui estis. Imò Christum cuius membra estis, semper in vobis honorabo. Veruntamen vt rationabile sit obsequium nostrũ, & honor irreprehensibilis, qué vobis exhibere debemus, prudenter & cautè id fieri oportet, quia honor regis iudicium di- *Psal.98.a*
ligit. Super his igitur quæ mihi rescribitis, respondeo charitati vestræ, quia nec ego audeo, nec vos debetis prohibere eũ qui benefacere potest. Quid enim respõdere habemus apostolo dicenti: Spiritũ nolite extinguere? Neq; enim securum *1.Thes.5.d*
est extinguere, quod extinctum accédere nõ sit tuæ potestatis. Et vbi est illud: Vnusquisque in ea vocatione qua vocatus M
est, in ea permaneat? Vocatus est, inquam, Thomas, nõ à me, *Rom.4.c*
sed ab eo qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Quid ad nos respicitis? quid nos intuemini in hoc facto, tanquàm opus hominis sit, & non dei? Non ab homine, neque per hominem, sed à domino factum est istud: non enim homo, sed deus est qui operatur in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunque voluerit. A domino, inquam, factum est istud, & ideo non solum mirabile, sed immutabi- *Psal.117.c*
le esse debet in oculis nostris. Quis enim, vel quid est homo vt adiuuet sensum domini, vel spiritũ eius? Nouit ille qui quęrit ouem perditam, & quid quærat, & vbi quærat, & quomodo & vnde reuocet, & vbi collocet, sic vt eam vlterius non perdat. Quem ergo dominus vocauit, vide ne reuoces: quem deus erexit, tu inclinare noli, nec ponas ei offendiculum cui deus manũ porrigit ascédenti. Sed iam videndũ est quid põderis habeat illud quod dicitis eum oblatum à parentibus. Videat prudentia vestra quid habeat plus vigoris & rationis: vtrum illud quod factũ est de ipso per alium ipso nesciente, an illud quod sciés & prudés de se ipse fecit. Nõ autem ipse, sed gratia dei, quæ volentem præuenit vt velit, quæ volenté subsequitur ne frustra velit. Ego autem dico quòd votum parétum integrũ manet, & oblatio eorũ nõ est exinanita, sed cumulata. Nã & idé offertur quod prius oblatũ est, & eidé offertur cui prius oblatũ est, & quod prius à solis parétibus oblatum

A tũ fuerat,nunc offertur à filio.Præterea ſuper hoc verbo pręcipere vobis nihil habeo:conſilium autem do. A domino egreſſus eſt ſermo,nolite impedire curſum gratiæ dei , nolite reprimere primitias bonæ volũtatis:quod enim in eo cœptũ eſt,de ſpiritu ſancto eſt. Vos autẽ nolite diſsimulare iniuriã quam vobis infertis:cum nũquam vos læſerimus in hac parte,vt fratres quos deus miſit ad vos,vellemus ſubtrahere vobis.Nouerit autem ipſe Thomas ſi irritum fecerit votũ ſuũ, cuius me teſtem adhibuit,nouerit alius quicunque ſit ille qui eum ad hoc impulerit, quòd aſcendam ex aduerſo, & ſtabo contra eos in die domini. Sed interim melius eſt ei vobis &
Ephe.4.a & 6.b nobis ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vale.

Ad Aluiſum Atrebatenſem epiſcopum,pro eodem. Epiſtola CCCXXV.

VENERABILI patri & amico noſtro Aluiſo dei gratiã Atrebatenſi epiſcopo,frater Bernardus vocatus abbas, ſalutem & noſtras qualeſcunq; orationes. Rogaſtis nos pro eccleſia ſancti Bertini,quam & vos diligitis, & nos ipſi diligimus & dileximus ab initio. Veruntamen quod nunc rogat venerabilis abbas eiuſdem monaſterij , vtinam diligentius conſideraſſet prudentia veſtra quale ſit iſtud non dicam facere , ſed vel rogare. Neque enim dubito quin redarguiſſetis eum tanquam qui delinqueret grauiter & aduerſum nos
B amicos ſuos , & aduerſum ipſum cuius animam quærit,imò & aduerſus deum , cuius conatur immutare conſiliũ. Quid enim domine pater , id vobis perſuaderi potuit vt ab amico veſtro tale aliquid peteretis ? Vocat deus Thomam de cœlo,vocat vt exeat de terra ſua , & de cognatione ſua , & de domo patris ſui,& veniat in locum quem ipſe ei oſtẽdit:ego quis ſum qui prohibeam ſpiritum dei, qui debeam impedire eũ qui proprias oues vocat nomine proprio,& ipſe ante eas vadit,vt alium non ſequantur,ſed ipſum?Thomas paupertatem elegit , ego eum ad diuitias deliciáſque remittam ? Nec ignoro quin poſsint apud ſanctum Bertinum fratres ſuam ipſorũ operari ſalutẽ,ſed quos illuc vocauerit deus, vt vnuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat. Scio
Luc.9.e ſtio vbi legerim:Nemo mittens manum ſuam ad aratrum,& reſpiciens retro,aptus eſt regno cœlorum : quo nequaquam ego fraudare velim chariſsimum filium meum Thomam,& animã quæ mihi à deo cõmiſſa eſt.Vnde ſatis admiror quonã modo ſubripi potuerit tantæ diſcretioni rem huiuſcemodi poſtulare. Ego enim quoniam de veſtra,ſicut ſcitis,dilectio-
Mar.10.b ne præſumo,paulominus reſpondeam quod ait dominus ad filios Zebedæi : Neſcitis quid petatis:niſi quod cogitaui non ſic de charitate præſumendum , vt non etiam ſacerdotali cathedræ deferretur. Facite ergo morem veſtrum, honorificate etiã in hac parte miniſterium veſtrum : & viriliter iuuate
C etiam has Chriſti ſponſas : vt eum ad quem vocantur ſponſi thalamum ſine offenſione,ſine dilatione mereantur intrare. Agite,inquã,vt amicus ſponſi,qui ſtat & gaudio gaudet propter vocem ſponſi:& ſicut bene ſoletis iuuare cæteros,ſic iuuate & iſtos:vt non ſolum non extinguatis(quod abſit)ſpiritum dei,ſed & coadiutorem eius fidelem vos eſſe probetis. Hoc enim omnino certum ſit paternitati veſtræ , quoniam meo conſilio ſiue permiſsione mea nuſquã declinabunt:ſcio enim quoniam ipſe peccarem,& eos peccare facerem,ſi quid eis aliud conſulerem aut concederem.Reddãt ergo vota ſua quæ diſtinxerũt labia ſua. Alioquin viderint ipſi quibus credant dicentibus: Ecce hic eſt Chriſtus,ecce illic eſt:quoniam oportebit eos mihi ante tribunal Chriſti ſuper voto ſuo, cuius ego teſtis ſum,reſpondere.

Ad abbatem Leſcienſem. Epiſtola CCCXXVI.

VENERABILI patri Leſcienſis monaſterij,ac filiis eius, frater Bernardus ſeruorum dei , qui in Clarauallé ſunt inutilis ſeruus,ſeruire domino in timore, & exultare ei cum tremore.Remiſimus vobis fratrem Robertum,primum pro eo & cum eo precantes vt clemẽtius cum ipſo agatur in recipiendo , quàm cum cæteris ſolet fugitiuis reuertentibus. Non enim par eſſe debet pœna , vbi diſpar eſt cauſa. Deinde vt ab obedientia in qua cum periculo (vt ipſe dicit) animæ ſuæ diu inuitus detentus eſt, amoueatur , & ad aliam in qua ſecurius & ſalubrius viuat, transferatur. Alioquin D quantum intentionem hominis attendo , timeo ne illum irreuocabiliter amittatis. Cæterum autem audiuimus dominũ abbatem grauiter infirmari. Cuius nobis vitam vel mortem flagitamus citius renunciari: vt aut de vita licet mortali recipiamus gaudium,aut de morte licet vitali luctum:ſiue,vt verius fatear,de qualibet & gaudium ſimul & luctum. De vitã quidem ipſi condolentes quod ſit retardatus : ſed nobis gaudentes quibus eſt præſeruatus. De morte vero ipſi nimirum congratulantes pro adepto præmio: nobis autem gementes pro adempto neceſſario.

Ad papam Innocentium,pro Aluiſo Atrebatenſi epiſcopo. Epiſtola CCCXXVII.

AMANTISSIMO patri & domino dei gratia ſummo pontifici Innocentio,Bernardus Clarçuallis abbas vocatus,modicum id quod eſt. Nec nouum nec mirum eſt humanum animum poſſe falli vel fallere. Cauendum & hoc & illud , quia vtrobique periculum. Ad vtrunque cautelam vo- Matt.10.b bis appoſuit magni conſilij angelus,quãdo dixit:Eſtote prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut columbę:vt nec prudentia decipi,nec ſimplicitas deciperet poſſet. Marcianenſes monachi venerunt ad vos in ſpiritu mẽdacij, & ſpiritu erroris,aduerſus dominum,& aduerſus Chriſtum eius. Verbum iniquũ conſtituerũt aduerſus Atrebatẽſem epiſcopum,cuius E conuerſationis & vitę bonus odor fuit hactenus in omni loco.Qui ſunt iſti,qui vt canes mordent,qui dicunt bonũ malum,qui ponunt lucem tenebras ? Qui ſunt iſti qui contra le- Eſa.5.e gem maledicunt ſurdo , & coram cæco ponunt offendiculũ? Leui.19.c Quare domine iraſceris in filium tuum? quare lætificaſti inimicos eius?Vbi eſt illud apoſtoli:Nolite omni ſpiritui crede- 1. Ioan.4.a re,ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſunt?In domino cõfido quia diſsipabitur conſilium eorum : & cum apparuerit quod verum eſt,euacuabitur quod ex falſo eſt , vt mentita ſit iniquitas ſibi. Auribus noſtris audiuimus quàm fideliter,quàm cõſtanter locutus ſit in conſpectu regis & principum pro fidelitate Romanæ eccleſiæ. Veniet ad vos in innocentia ſua in die vocationis ſuæ, præmiſit ante filiũ ſuum archidiaconum præſentium latorem,cuius perſonam & mores veſtræ manſuetudini commendamus. Decætero venit ad vos abbas ſancti Vedaſti,homo plane inimicus ſibi,ſuis,& eccleſiæ ſuæ,homo qui accepit in vanum nomen abbatis : quærit enim quæ ſua ſunt , non quæ Ieſu Chriſti.Sed & qualis pater,talis & filius qui cum eo eſt:qui nec conſcientiæ,nec ſuę famæ pepercit , ſubſannatio & illuſio his qui in circuitu eius ſunt. G. Pſal.78.a loquor monachum eius . Spiritus veritatis det vobis diuidere lucem à tenebris , det vobis reprobare malum , & eligere bonum.

Ad Alardum monachum. Epiſtola CCCXXVIII. F

DILECTO filio ſuo Alardo , frater Bernardus, paternæ dilectionis affectum . Conqueritur frater Adamarus quod ei nimis amarus extiteris : non ſolum quia te agente domo expulſus ſit , ſed quia te quoque prohibente reconciliari non poſsit . Et ego quidem non niſi bono zelo te id facere crediderim. Sed cum recordor tuæ illius obſtinationis quam tibi amicißima , vt ſcis,fiducia ſoleo ſæpe improperare , vereor ne idem zelus tuus non ſit ſecundum ſcientiam. Nam vt ipſa regulæ verba ponam,quantæ audaciæ eſt quenquam cedere aut excommunicare, necdũ eliminare , abbate ſcilicet abſente & neſciente ? An non magis tuæ humilitatis erat,alij non facere quod tibi nolles fieri?Imò tuę perfectionis eſſe debuerat apoſtolum potius imitari dicentem? Factus 1.Cor.9.d ſum infirmis infirmus , vt infirmos lucrifacerem. Et rurſum: Gala.6.a Vos qui ſpirituales eſtis,inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis,cõſiderans teipſum,ne & tu tenteris. At prior,inquies, illum eiecit : non ego. Et hoc quidem ipſe noui. Sed te ſuadente,te omnimodis cõpellẽte. Vnde & nunc cũ eum , ſicut audiui,ipſe quoq; prior miſeratus cupiat reuocare , te in tua perdurante duritia , non ſinitur emendare quod compulſus eſt indiſcretus egiſſe. Rogo quæ eſt hæc ſecuritas,vt cæteris omnibus miſerãtibus,ipſo quoq; domino abbate propitio, tu ſolus implacabilis flecti nõ queas vt recipiatur? An non legiſti: Iudiciũ ſine miſericordia ei qui non fecit miſericordiã?

G An oblitus es quod rursum scriptū est: In qua mensura mēsi
Matt. 7.a fueritis, remetietur vobis? An verò contemnis quod miseri-
Matt. 5.a cordibus promissum est, quoniam ipsi misericordiam conse-
quentur? Sed nescis, inquis, quàm iuste expulsus sit. Sed iuste an iniuste expulsus sit, nō quæro nec curo modo: sed hoc tantum queror, hoc causor, hoc vehementer admiror, quod humiliter satisfaciens, instanter petens, patienter sustinens, emēdationem promittens, nec sic quidem exaudiri meretur, vt
2. Cor. 2.b (iuxta apostolum) cōfirmetur in eo charitas, & (secūdum magistrum nostrum) probetur iterum in omni patientia. Certe si iniuste expulsus fuit, iustum est, vt reuocetur. Si iuste, pium est vt recipiatur. Vnde & hoc nostrum consilium licet indiscussa causa arbitratus sum esse securum, quo fit vt siue per iustitiam siue per misericordiam à iusto & misericorde deo non recedatur. Rogo ergo te dilectissime fili, vt quod ille suis apud te precibus non meruit, vel nostris, quas tam longe quæsiuit, valeat adipisci.

Ad Papam Innocentium. Epistola CCCXXIX.

AMANTISSIMO patri & domino Innocentio summo pontifici, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, modicum id quod est. Cadit in interitum Remensis eccle-
H sia, data est in opprobrium ciuitas gloriosa, clamat transeuntibus per viam, quod non sit dolor similis dolori eius. Foris enim pugnæ, intus timores. Sed & intus pugnæ, quoniam filij eius pugnant contra eam, nec habet generatorem qui liberet eam: vnica spes eius Innocentius, qui abstergat lachrymas à maxillis eius. Sed vsquequo domine clypeus protectionis vestræ non opponitur? vsquequo conculcabitur, nec inueniet subleuantē? Ecce rex humiliauit se, & iam quieuit indignatio eius. Quid ergo superest, nisi vt manus apostolica supponatur afflictæ, & plagis eius curam adhibens & fomenta? Primum itaq; esse credimus vt maturetur electio, ne insolentia Remēsis populi disperdat si quid residuum est, nisi in brachio excelso furori eius resistatur. Si hæc rite celebrata fuerit, confidimus quòd in reliquis quoque daturus sit dominus gratiam & effectum.

Ad eundem. Epistola CCCXXX.

AMANTISSIMO patri & domino dei gratia summo pontifici Innocentio frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas modicum id quod est. Gratiam quam inueni in oculis vestris, nolo habere solus, cum amicis eam volo diuidere. Non enim timeo ne forte non sufficiat mihi & illis. Magna enim est. Multos possum facere participes eius, ve-
I runtamen ego exinanitus non ero. Quod igitur gratis accepi, gratis dabo: & liberalem me facit vestra liberalitas, sed de vestro. Præsentium latorem virum commendabilem vobis commendamus. Amicus est domine pauperum Christi, & seruus seruorum tuorum. Peto domine, si quid habuerit apud tuam excellentiam, vt eum solita pietate pro nobis exaudias, imò pro ipso, qui talis est, vt per se tantum merito debeat exaudiri.

Ad eundem. Epistola CCCXXXI.

IVVENIS iste magnanimus (vt aiunt) & strenuus in opere militari, vt meliorem militet militiam proficitur Hierusalem. Rogat puer vester rogatus ab ipso, vt in bono opere quod cœpit, vestram mereatur percipere consolationem,
Esaiæ 58.c sed fauorem, sed orationem, sed benedictionem. Propinquus noster est, & carnem meam, iuxta prophetam, non debui despexisse.

G. cancellario. Epistola CCCXXXII.

PRAEDECESSOR vester bonæ memoriæ Haimericus cancellarius dominum Metensem episcopum speciali amplectebatur dilectione, & nuncios eius quotiens Romam venirent, plurimum acceptabat, & iuuabat studiosius. Vnde rogo vos quoque per eadem gradi vestigia, & nobili episcopo in magna necessitate posito, armis ecclesiæ subuenire.

Ad dominum Bernardum abbatem. K
Epistola CCCXXXIII.

DILECTO patri ac venerabili domino suo Bernardo dei voluntate ac gratia Claræuallis abbati reuerendissimo, frater Ioannes minister suus qualiscunque Casemarij abbas, fœliciter currere, ac fœlicius Christi pietate consummare. Memor dulcedinis ac familiaritatis, quam mihi indigno pietas vestra quondam exhibuit, aperire cogitationes mei cordis paternitati vestræ quasi coram positus præsumo, vestra magis de mansuetudine confisus, quàm de offensa suspectus. Spero nanque affectionem ac dilectionem quam erga vos habeo, pietatem vestram non latere: & si aliquid etiam stultum dicerem, confido vos benigne ac mansuete quasi patrem filio ignoscere. Dictum est mihi pater charissime, quòd de hac re quæ non ita prospere, vt forsitan volebatis, contingit (de via verò Hierosolymæ loquor) multum tristamini, eo quòd ecclesia dei vel gloria non sicut desiderabatis, accreuit. Quapropter quod mihi pro hoc diu cogitanti deus (vt credo) in corde misit, vobis humiliter suggero, nimirum perpendens quòd sæpe paruo cuilibet dominus aliquid ostendit, quod alicui magno & multis donis repleto videre nequaquam concedit, sicut Moysi sancto facie ad faciem Exod. 33.b
cum deo loquenti Ietro alienigena consilium dedit. Videtur itaque mihi quòd omnipotens deus de hac via multum fru- L
ctum fecit, non tamen eo ordine quo ipsi viatores arbitrabantur. Siquidem si hoc quod cœperant, sicut decet Christianos, iuste ac religiose prosequi vellent, dominus cum eis esset, ac magnum fructum per eos perfecisset. Sed quoniam ipsi ad mala sunt deuoluti, & hoc nequaquam dominum qui auctor viæ fuerat, à principio latere potuit, vt sua prouidentia in sui dispositione nō falleretur: malitiam eorum in suam conuertit clementiam, & immisit eis persecutiones & afflictiones, quibus purgati ad regnum peruenire possent. Denique confessi sunt nobis qui redibant, quòd vidissent multos ibi morientes qui libenter se mori dicebant, neque velle reuerti, ne amplius in peccatis reciderent. Sed ne in dubium veniat quod dico, quasi patri meo spirituali in confessione aperio quòd patroni loci nostri beatus Ioānes & Paulus sæpius nos visitare dignati sunt, quos ego super hac re interrogari feci, & huiusmodi sententiam respōderunt. Dicebāntq; multitudinem angelorum qui ceciderant, de illis qui ibi mortui sunt, esse restauratam. Hoc autē scitote ꝙ magnā vestri memoriam habuerunt, finémq; vestrum cito venturum prædixerunt. Quia igitur bene res etsi non secundū hominum desiderium, tamen secundum dei propositū, euenit: vestræ erit prudentiæ in ipso de hac re cōsolari, cuius solius gloriā quæritis & desideratis. Idcirco nanq; vobis & exhortādi & operandi gratiam in hoc negocio dedit, quia bonum, quod inde M
facturus erat, præuidit. Ipse igitur cursum vestrum fœliciter compleat, nósque vobiscum in sua gloria constituat.

Ad Rollandum cardinalem & cancellarium.
Epistola CCCXXXIIII.

DOMINO & amico charissimo Rollando dei gratia sanctæ Romanæ ecclesiæ presbytero cardinali & cancellario, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem & deuotas orationes. Scripta dilectionis vestræ eo affectu suscepimus, quo semper apud nos est in benedictione memoria vestra. Nec sane egere vos credimus humanæ gratiæ verbis, aut commendatitiis epistolis ad nos, quoniam quidem vtrique nostrum indubitabile (nisi fallor) testimonium perhibet spiritus veritatis, quàm syncere & diligamus vos, & diligamur à vobis. Ille inquā, spiritus per quē & diffunditur charitas ista in cordibus nostris. Benedictus deus qui secundum suam misericordiam Eugenium nostrum imò suū præuenit in benedictionibus dulcedinis, parare scilicet lucernam Christo suo, & præmittere virum fidelem ad adiutorium eius, & nostram quoq; plurimam consolationem. Nam cum molestia esset amico amici vocatio & absentatio, cuius nimirum præsentia frui delectatur in domino, iā tunc vt manifeste video cogitabat ipse cogitationes pacis, & non afflictionis, & dicebat: Quod ego facio, tu nescis modo, scies au- Ioan. 13.a
tem postea. Quamobrē solicitus sis charissime, pro eo cui te consolato-

A consolatorem consiliarium ordinauit deus, & obserua caute
secūdum datam tibi sapientiam, ne forte inter tam multipli-
cium negociorum tumultus malignorum fraude circūueniri
possit vt subripiatur ei verbum quod indignum sit Eugenij
apostolatu. Age, inquam, dilectissime pro loco quem tenes,
pro ea quam adeptus es dignitate: viriliter & prudēter exer
ce qui in te est zelum dei, ad gloriam eius, & salutē tuam, &
1.Cor.15.b ecclesiæ sanctæ plurimā vtilitatē, vt dicere possis & tu, quia
gratia dei in me vacua non fuit. Hactenus quippe eruditioni
multorum fideliter & vtiliter instabas, cœlo & terra testibus:
sed iam tempus faciendi domino, ne patiaris, quod in te est,
dissipari ab impiis legem eius. Cura proinde dilectissime &
desiderantissime pater, etiam in hac dispensatione inueniri
fidelis domini seruus & prudens: quatenus & pro te faciat co
lumbina simplicitas: & pro ea, quæ tuæ quàm maximæ fidei
& solicitudini credita est domini tui spōsa, aduersus venena-
tas maligni & antiqui serpentis astutias militet prudētia ser-
pētina: & in vtraque glorificetur deus. Multa quidem habeo
vobis dicere: sed non est opus longa epistola vbi præsens est
vox viua. Quamobrem vestris pariter & nostris occupatio-
nibus parcens, posui verba mea in ore præsentium fratrum:
tanquam me ipsos audite. Valete.

Ad G. diaconum cardinalem. Epistola CCCXXXV.

DOMINO & amico charissimo G. dei gratia sanctæ Ro-
B manæ ecclesiæ diacono cardinali, frater B. Claræuallis
vocatus abbas, salutem & deuotas orationes. Benedictus tu
à domino, qui tā copiose præuenisti nos in benedictionibus
dulcedinis: vt siqua misericordiæ viscera, si quid affectio-
nis, si quid charitatis inuenitur in nobis, totum sibi merito
vendicet illustris animi tui tam deuota humilitas, humilisque
deuotio. Nam & antea exultabam omnino, & gratulabar
zelo bono quem in te esse fratrum nostrorum relatione di-
diceram, sed iam eo amplius si quid possum in domino, tuæ
dilectioni me sentio debitorem, quo deuotius & humilius
paruitati nostræ commendatū te reddere studuisti. Vnde &
solicitus fui fratribus nostris indices tui pectoris legere lite-
ras, plenas deuotæ affectionis, plenas pietatis & gratię, bene-
dictionem quoque quam destinaueras exhibere, & præcipe-
re, sicut rogasti, in memoriā tui & tuorum, ipsis in vasis mis-
sarum solennia celebrari. Faciat te deus in magna domo sua
vas in honorem, vt de te quoque nos charissimi tui operum
testimonio quod plurimum desideramus mereamur audire,
Acto.9.c quoniam vas electionis mihi est iste. Testis enim nobis est
spiritus veritatis, per quē & diffunditur charitas ista in cor-
dibus nostris, quomodo te cupiamus in visceribus Iesu Chri
sti. Quia ergo æmulamur te dei æmulatione, nō modo est ad
eum pro te deprecatio nostra, sed etiam ad te ipsum, vt solici
te prouideas quomodo te oporteat conuersari in domo dei,
C & in sorte ministerij huius. Dico enim nō de præsumptione,
Sapien.6.a deus scit, sed de charitate, quoniā iudicium graue his qui prę-
1.Tim.3.c sunt, si non etiam prodesse laborant: & econtra, qui bene mi-
nistrauerit, gradum bonum acquiret. Tu ergo dilectissime &
desiderantissime domine, declina obsecro magis ac magis à
malo, & fac bonum, nec inueniaris in Christi hęreditate quę-
1.Tim.6.b rens quæ tua sunt, sed memor esto semper apostolici illius:
Nihil intulimus in hunc mūdum, haud dubiū, quia nec quic-
quam auferemus. Quamobrem ea quæ immortalis est animā
tuam serua charissime, ne qua occasione auelli aut eradicari
Matt.16.d queat ab affectu cordis tui, quod dominus loquitur in euan-
Iob 21.b gelio. Quid prodest, inquit, homini si vniuersum mūdum lu-
Psal.48.d cretur, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? Mi
Iaco.4.d seri prorsus miseri qui in bonis ducūt dies suos, vt in puncto
ad inferna descendant. Cum enim interierint, non sument
omnia, nec descendet cum eis gloria eorum, quoniam vapor
est ad modicum parens. Hæc cogita dilectissime, & hæc me-
ditare iugiter, & in corde tuo describe ea, nec à memoria tua
vllatenus recedant. Vale.

Ad Robertum abbatem de Dunis. Epistola CCCXXXVI.

FRATRI & amico charissimo Roberto abbati, frater
Bernardus de Claraualle, quod amico charissimo. Et
tarde notus, & cito es mihi sublatus Roberte charissime.
Sed consolor, quod solo de corpore patiar hoc, nam spiritu D
semper es mecum. Quod tamen vel ipsum quādo ego æqua-
nimiter tolerarem, si solus non esset in causa deus? Erit erit
quando reddemur nobis, quādo & quisque de se, & vterque
de inuicē plene gaudebimus, præsentes nobis in vtraq; por-
tione nostri, in neutra deinceps ab alterutro diuidendi. Glu-
tinum erit tantæ coniunctionis, qui causa nunc est tātillæ se-
parationis, præsens perpetuo futurus nobis, pręsentes nos no
bis perpetuo seruaturus. Salutamus omnes filios vestros &
nostros, & rogamus vt orent pro nobis.

Ad eundem, de Iderio. Epistola CCCXXXVII.

AMANTISSIMO fratri & coabbati suo Roberto de
Dunis frater Bernardus, Claræuallis dictus abbas, salutē.
Super hoc fratre, quem adeo non solum inutilem, sed etiam
onerosum esse nunciastis, absque eo quod intrinsecus latet,
quale nobis ipsis, tale & vestræ dilectioni damus consilium.
Nobis siquidē videtur pro his quæ de ipso retulistis, quod in
probatione sua se nec probabilē exhibuit nec receptibilem,
& ideo meruit vt rationabiliter & sana cōsciētia valeatis ma
lum auferre ex vobis. Veruntamen si pietati vestræ placet su
perexaltare misericordiam iudicio, adhuc ipsum potestis re-
tinere sine professione, quanto vobis tēpore videbitur. Hoc
autē omnino dissuademus ne eum in hoc statu recipiatis ad
professionem, sed iterum probetur, si forte se talem exhibe- E
re valeat, qualem debet. Sinautē, ferro abscissionis vtēdum
est, ne vna ouis morbida totum gregem contaminet.

Ad abbatem Balduinum de Castellione.
Epistola. CCCXXXVIII.

ET IN hoc cognoui quod diligis nos, quoniam timuisti
nos. Veruntamen gaude, quia timor quem timebas,
non accidit nobis. Diligenter est res inquisita, quemadmo-
dum monuisti, & inuentus est dolus in ore eius qui ista di-
xit tibi. Vnum è duobus nullatenus dubites, hominem vide-
licet aut ex malignitate, aut ex suspicione locutum. Procul- Psal.7.d
dubio conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem
ipsius iniquitas eius descendet. Reus est enim illius rei, quam
alteri conatur impingere.

Ad Balduinum Nouiomensem episcopum.
Epistola CCCXXXIX.

DOMINO Balduino Nouiomensi episcopo, frater Ber-
nardus Claræuallis vocatus abbas, melius quàm meruit.
Mitto vobis puerum istum præsentium latorem, comede-
re panem vestrum, vt probem de auaritia vestra vtrum cum
tristitia id feceritis. Nolite lugere, nolite flere, paruum ven-
trem habet, paucis contentus erit. Gratiam tamen vobis ha-
bemus si doctior à vobis quàm pinguior recesserit. Mane-
ries locutionis pro sigillo sit, quia ad manum non erat, nam
neque Gaufridus vester. F

Ad Henricum archidiaconum.
Epistola CCCXL.

DILECTO suo Henrico archidiacono, frater Bernar-
dus Claræuallis vocatus, abbas salutem & orationes.
Breuiter vobis de proposita quæstione respondemus, sine
præiudicio tamen sanius sapientis. Raptum ex vtero pue-
rum ob periculum mortis laicus quidam (vt dicitis) bapti-
zauit, communem verborum formam non tenens, sed di-
cēs, baptizo te in nomine dei, & sanctæ & veræ crucis. Quæ-
ritis vtrumnam baptizatus sit puer, an magis si viuit baptizā
dus. Ego vere hunc baptizatum puto, nec sonum vocis, veri-
tati fidei & pietati intentionis præiudicare potuisse. Vt enim
taceam quòd in nomine dei vnam expressit substantiam tri-
nitatis: in eo ipso quod addidit, sanctæ & veræ crucis, mani-
feste commendauit dominicam passionem. Nisi fortè puta- 2.Cor.10.
mus apostolum contra id quod quidē alio loco dixerat: Qui
gloriatur, in domino glorietur: in ipsa ligni substātia, & non
magis in crucifixi gratia gloriari, cū diceret, Mihi autem ab- Gala.6.d
sit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Neque
enim cum iuxta communē ecclesiæ cōstitutionē baptizātes
dicimus, in nomine patris & filij & spiritus sancti, aliud intel
ligendū est quàm in cōfessione trinitatis. Porro autē cōfessio
sanctæ crucis, nō nisi crucifixi confessio est. Legimus sane in

G actibus apostolorum, non modo in nomine patris & filij &
Act.10.g spiritus sancti, verum & in nomine domini Iesu Christi aliquos baptizatos. Pergitis autem quærere de ipso baptizatore vtrumnam peccauerit, an verò & aliis formã hanc liceat imitari. Quasi verò consequẽs sit vt si in facto hominis ipsa eum videtur excusare simplicitas, vt aut nullum, aut nõ magnum peccatum fuerit, cõtinuo etiam inueniantur excusabiles qui sua temeritate contra formam ecclesię nouũ baptizandi vellent inducere morem. Quòd si quis eum peccasse contendit, ego tantum non crediderim fuisse peccatum, vt vel baptizatoris, vel ipsius qui baptizatus est potuerit prȩiudicare saluti. Neque enim ecclesiasticam cõtempsisse formã, sed ex deuotione quadã festinantis fidei, in hãc vocem erupisse videtur.

Ad monachos ecclesiæ sancti Bertini.
Epistola CCCXLI.

DILECTISSIMO sibi in Christo vniuerso conuentui monasterij sancti Bertini, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem & orationes. Ita, quæso, ita facite dilectissimi. Discipulus quippe proficiens, gloria est magistri. Quisquis in schola Christi non proficit, eius indignus est magisterio, præsertim tamen vbi sumus, vbi nihil in eodem statu permanet, & nõ proficere, sine dubio deficere est. Nemo pinde dicat, Satis est, sic volo manere, sufficit mihi esse sicut
H heri & nudiustertius. In via residet qui eiusmodi est, in scala
Gene.28.c susistit vbi neminem patriarcha vidit non ascendentem aut
1.Cor.10.c descendentem. Dico ergo. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Ardua & angusta est via, & non hic, sed in domo pa-
Ioan.14.a tris mansiones sunt multæ. Itaque qui se dicit in Christo ma-
1.Ioan.2.a nere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Iesus enim
Lucæ 2.f (vt ait euangelista) crescebat & proficiebat sapientia & ętate & gratia apud deum & homines. Ille nõ restitit ergo, sed ex-
Psal.18.b ultauit vt gigas ad currendam viam: & nos quoque si nõ desipimus curremus post eum, trahemur in odore vnguentorum ipsius. Alioquin si elongari contigerit, erit pigritanti animæ & laboriosior & periculosior via, dũ nec odore recreari, nec certa posit agnoscere vestigia longius abeuntis. Sic er-
Philip.3.c go currite fratres, vt cõprehendatis. Quod sane ita fiet, si ne-
Psal. 2.c quaquam arbitramini vos comprehẽdisse, sed obliti quæ re-
Eccl.24.c tro sunt, extenditis vos in anteriora, si apprehendatis disciplinã, nequando irascatur dominus: & pereatis de via iusta. Qui
Ibidẽ.22.a edit me (ait sapientia) adhuc esuriet, & qui bibit me, adhuc sitiet: vt nouerit piger qui digne prorsus lapidatur stercoribus boum, fastidium sibi non de satietate sed de inedia generari.
Rom.8.e Denique quia omnia coopẽrãtur in bonum his, qui secundũ propositũ vocati sunt sancti, moueat nos ipsum quoque secularis cupiditatis exemplum. Quem enim ambitiosum vidimus aliquando contentum adeptis dignitatibus ad alias non
I anhelare? Sic & curiosi cuiusque non satiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Quid? eorum qui auaritiæ seruiunt, aut amatores sunt voluptatum, seu vanas sectantur hominũ laudes, nõnne & ipsorum insatiabilia desideria arguunt nos negligentiæ & tepiditatis? Pudeat certe spiritualium nos bonorũ minus cupidòs inueniri. Erubescat anima cõuersa ad dominum, minori affectu sectari iustitiam, quàm iniquitatẽ an-
Roma.6.d tea sectaretur. Est enim causa quoque valde dissimilis. Stipẽdium quippe peccati, mors: fructus autem spiritus, vita æterna. Pudeat proinde negligentius nunc in vitam, quàm prius in mortẽ ire, & minori studio salutis acquirere quàm perditionis augmentum. Nam vt omnino simus inexcusabiles, in via vitę quo citius, eo facilius curritur, & leue saluatoris onus quo crescit amplius, eo portabilius est. Nõnne & auiculas leuat, non onerat pennarum siue plumarum numerositas ipsa? Tolle eas, & reliquum corpus pondere suo fertur ad ima. Sic disciplinam Christi, sic suaue iugum, sic onus leue, quo deponimus, eo deprimimur ipsi, quia portat potius quàm portatur. Onerosa alicui videtur silentij disciplina. Sed propheta magis robur quàm onus esse considerans ait: In silentio & in spe erit fortitudo vestra, In silẽtio, inquit, & spe, quia bonum
Thren. 3.c est præstolari dominum in silentio. Eneruat quippe ani-
Esa.30.d mam præsentium cõsolatio, roborat expectatio futurorum. Bene ergo fecistis dilectissimi, addere aliquid ad priorem silentij regulam, quod nimirum prædicto attestante propheta cultus iustitiæ est. Bene fecistis alienãdo vos magis ac magis K
ab actibus seculi huius, quæ est mũda & immaculata religio. Esaiæ 32 d
Modicum quippe fermentum fratres, totã massam corrum- 1.Cor.5.d
pit: & muscę morientes exterminant oleum suauitatis. Quid Eccl.10.
prodest tanti corporalis pariter & spiritualis laboris atque exercitij fructum, vilissima aliqua consolatione imò desolatione minus acceptabilem fieri, aut certe & periclitari? Quãtam internæ consolationis dulcedinem, & gratiam visitationis diuinæ præpedit huiusmodi nugarum vapor ad modicũ patens? Prȩsertim nos monachi, quorum certe, velimus nolimus, in labore vita est, plane miserabiliores sumus omnibus hominibus, si pro tã exiguis tanta patimur detrimenta. Quid enim insipientiæ, imò quid insaniæ est, vt qui maiora reliquimus, minora cum tãto discrimine teneamus? Si mundum contẽpsimus vniuersum, si abrenunciauimus affectibus propinquorum, si monasteriorũ carceri mancipauimus nosmetipsos, si denique non venimus facere voluntatem nostrã, sed imposuimus homines super capita nostra: quid non oportet fieri, ne forte cõtingat hæc omnia nobis in insipientia nostra & negligentia deperire? Agite ergo dilectissimi, & in his quę cœpistis, soliciti estote perseuerare & abundare magis, vt augeantur in dies incrementa frugum iustitiæ vestræ. Etenim 2.Cor.9.b
qui parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Et certe modicum seminis incrementum, non modica messis multiplicatio est. L
Hæc nos fratres, quia audito profectu vestro exultauimus & delectati sumus, dignum duximus scribere charitati vestræ, cupiẽtes admonitos vos esse, vt obseruationes factas, quę saluare possunt animas vestras, digna deuotione suscipiatis & amplectamini. Scitis enim quia hilarẽ datorem diligit deus. Ibidem.
Orãtem pro nobis vniuersitatem vestrã Christus custodiat.

Ad Leonium abbatem sancti Bertini.
Epistola CCCXLII.

AMICO suo charissimo Leonio sancti Bertini venerabili abbati, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem in eo qui mandat salutes Iacob. Quòd merito confidã de vobis, charitas vestra palam fecit, quæ inuenta occasione seipsam innotescendi, non potuit latere sub modio. Gratissima habeo illa officia humanitatis quæ fratribus nostris impẽditis, qui habitant iuxta vos. Quod illis facitis, mihi facitis: imò sic magis mihi facitis, quàm si mihi faceretis. Obsecro ergo vt perseueret hæc solicitudo vestra pro eis, quoniam longe facti sunt à nobis, vt non possimus eis prout oportet assistere. Sit ergo vestræ benignitatis vicem nostram supplere, vt vos ipsis in patrem, & ipsi sint vobis in filios. Si forte venerit tempus quo tantæ charitati respondere possimus, quòd non simus ingrati, fides oculata monstrabit. Vale. M

Ad monachos ecclesiæ sancti Bertini.
Epistola CCCXLIII.

VNIVERSIS qui sunt in ecclesia beati Bertini amãdis in Christo, frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, seruire domino in lætitia. Ad gratiarum actioné, ad reddendum dilectionis officium, meritis vestris prouocamur. Quia enim acceptum beneficium ęternę memoriæ infigendum est, beneficiis quæ fratribus nostris, imò quæ mihi contulistis, nec immemor esse debeo, nec ingratus. Meum est quicquid meis impenditur: mihi datur, quicquid infunditur in visceribus meis. Scio cui credidi, & certus sum: scio quia diligitis nos, non verbo & lingua, sed opere & veritate. In argumentum quippe dilectionis & gratiæ, quam fratres nostri inuenerunt in oculis vestris, non verba procedunt, sed opera, eo vtique puriora apud deum, & gratiora apud homines, quo de sola gratia dantis proueniunt, præter meritum accipientis. Pro his igitur gratias agimus vniuersitati vestræ, pro his omnibus debitores sumus vobis, si quid sumus, si quid possumus & nos & fratres nostri. Sed ne parum vobis sit acceptos esse hominibus, accepti estis & deo meo.
Nam quod vni ex minimis eius fecistis, ipsi fecistis. Quid? Matt. 25.d
quod non vni tantum, sed pluribus ex minimis eius fecistis? In omnibus hic penes me non retributio multa, quoniã inops &

ops &

A Psal. 85. a. Psal. 137. b Ibid. 20. a Gala. 6. b ops & pauper sum ego, sed dominus retribuet pro me. Ipse qui retributor est omnium bonorum, retribuat vobis quod pauperes eius præuenistis in benedictionibus dulcedinis, & in exemplo charitatis. De præteritis gratias agimus, de futuro precamur vt bonum facientes non deficiatis: tempore enim suo metetis de semine boni operis manipulos pacis & gloriæ. Quod nobis præstet deus. Amen.

Ad Matildem reginam Anglorum.
Epistola CCCXLIIII.

ILLVSTRISSIMAE dominæ & dilectissimæ in Christo filiæ (quod non ex præsumptione loquor, sed ex affectu) Matildi dei gratia Anglorum reginæ, Bernardus. Si de vestra sublimitate presumo, non est mirum. Iam enim non ego solus sentio, sed omnes pene nouerunt quomodo nos acceperis, & quanto nos diligatis affectu. Propter quod rogatus sum à quodã amico vestro venerabili abbate de Capella, vt pro decima quadam vos rogemus: vnde, si bene meministis, Boloniæ vos rogaui, vos quoque more vestro benigne audistis me. Sed quia nondum factum est quod rogamus, tẽpus est vt iam petitio illa mancipetur effectui. De cętero bene seruate mihi filium quem nũc peperistis, quia & ego quoque (si regi non displicet) in eo mihi vendico portionem. Vale.

B

Ad Albertum inclusum. *Epistola* CCCXLV.

FRATER Bernardus de Claraualle, fratri Alberto incluso, bonum certamen certare. Petis à me vt nescio quam ieiunij obseruantiam, quam à me intra tuam cellam requisieras, ac muliercularum colloquia, quæ & tibi videlicet à me recordaris fuisse prohibita, mea licentia possis admittere, quæ vtique propter inopiam (vt scribis) non potes euitare. Ego iam nullam super te vsurpo mihi potestatem. Cõsilium tibi dedi, non præceptum, semper vel semel in die comedere, fœminarum visitationes vel colloquia omnino non admittere, tuarum te opere manuum sustentare, multáqua alia quæ longum est modo commemorare. Quòd si huiusmodi sumptus nequaquam tibi ad opus tã sumptuosum suppetere cerneres, non deberes incipere quod consummare nõ posses. Hoc tibi tutum credidi consilium: hoc nec meo cogeris tenere præcepto, nec tamen meo mutabis consilio. Vale.

Ad G. abbatem. *Epistola* CCCXLVI.

DOMINO G. abbati, frater Bernardus, quicquid sibi. Scito fratrem G. ex quo venit de Crista, vbi medicamina sumpsit, conuentum per omnia tanquam vnum de validioribus firmissime tenuisse, nec ei quicquam in alimentis præter quod commune fuit indultum fuisse, ad vigilias iugiter
C cum aliis extitisse. Ex hoc iam si aliter apud vos egerit, non ei consentiatur. Certum enim sit vobis, non esse corporis ægritudinem, sed animæ passionem. Vale.

Ad abbatissam Faberniacensem.
Epistola CCCXLVII.

BERNARDVS vocatus abbas de Claraualle, A. abbatissæ Faberniacensi, pudicitiæ & gratiæ titulum. Fratres isti pro cõsilio animarum suarum paternitatem nostram adeuntes, de vestro bono studio quod in emendando loco cui gratia dei præestis, habere vos perhibent, non parum nos lætificauerunt. Monemus autem & obsecramus deuotionem vestram, quod sicut in reficiendis domibus, ita renouandis moribus operam detis. Non solum autem de monasterio, sed etiam de hospitali domo dei cui sub manu vestra prædicti fratres deseruiunt, intẽtissime necesse est curam geratis, quatenus videlicet ab omni exactione & infestatione ministrorum seu clientum vestrorum securã ac liberam custodiatis: quódque illorum prauo, vt audiuimus, consilio eidem domui ab aliis ante vos abbatissis collatum abstulistis, precamur vt restituatis. Sicut enim ad vestrã solicitudinem pertinet aliarũ malefacta destruere aut corrigere, sic illarum si qua bona egerunt, non solum firma & inconcussa tenere, sed etiam augmentare & multiplicare debetis. Presbyterum quoque qui in ipsa domo habitans, suã adhuc foris rem habere videtur, aut proprium deserere, aut de domo exire cogatis. Valete, & propter bonum quod de vobis audiuimus, D de nobis si quid valemus familiariter confidite.

Ad Odonem abbatem Belliloci.
Epistola CCCXLVIII.

FRATRI & amico suo Odoni abbati regularium clericorum Belliloci, frater Bernardus monasterij Claræuallis dispensator indignus salutem. Depositum huius hominis, quod (vt ipse ait) apud vos seruandum commisit, nec bonum est vobis nec honorificum quod detineris, si tamen detinetis. Hinc enim deplanctum ad me facere venit, vtique propter familiarem specialémque amicitiam quam inter me & vos esse audiuit, de qua etiam ipse præsumens ad reuerẽtiam vobis dico, quare non potius calicem de altari vendidistis, quo tam importunum clamorem reprimeretis, si bos vel equus non erat vobis qui venundari posset, vt is quod suum erat reciperet? Parcite quæso personæ vestræ, parcite bono nomini domus vostræ, parcite sacræ, quæ nunc est, quadragesimæ, & pauperi quod sine excusatione debetur, sine dilatione reddatur, antequam res amplius diuulgetur, & iam nõ sine maiori dedecore persoluatur.

Ad VV abbatem Trecensem. *Epistola* CCCXLIX.

AMICO & conseruo suo domino VV. abbati canonicorum clericorum Trecensium, frater Bernardus ecclesiæ Claræuallis seruus inutilis, salutem in domino. Clericum istũ relinquentem seculum nobiscum manere cupientem, ad vestrum potius ordinem, timens ne nostri difficultate frange- E retur, confugere persuasi. Commendamus ergo vobis eum, vtpote nobis bene cognitum, vt honeste morigeratum, & in literis eruditum, postremo tanquam dei seruum, quem per dei gratiam credo vobis futurum fidum solatium. Neque enim ipsum tam propter se quàm propter vos, quẽ diligimus sicut nos, ad vos ire volumus: quem propter vitæ suæ meritum libenter retineremus, nisi esset illa causa, quòd clericum delicatum, laboris inexpertem, suscipere formidamus. Vale.

Ad Rorgonem de Abbatisvilla. *Epistola* CCCL.

VIRO illustri etiam nobis quoque dilecto Rorgoni de Abbatisvilla Bernardus Claræuallis vocatus abbas, salutem & nostras orationes. Perlatũ est ad nos quòd gratũ tibi esset si præsentiæ & colloquij nostri copiam habere valeres, & hoc ideo quia vnum de seruis altissimi me esse credit tua benignitas. Et ego dico tibi quod pro hac tua humilitate, & pro bona tuæ nobilitatis fama quam audiuimus, mihi quoque iucunda foret tua præsentia. Sed licet hoc in nos humanæ pietatis bonum laudabile sit, non tamen perfectum. Nam hæc corporalis quidem est visio, & breuis, & nobis cum cæteris animantibus communis. Magis ergo ad illam æternæ societatis iucundissimam visionem suspirare debemus, & bo- F nis operibus insistere vt ad illam perueniamus. Rogamus tuam dilectionem, vt terram illam quæ tui iuris est in parœcia de Currenni, de qua dilectus & familiaris noster abbas de Alchi tecũ locutus est, & quæ deserta & inculta tibi tuísq; antecessoribus vsque nunc inutilis fuit, ecclesiæ de Alchi in eleemosynam concedere digneris, quatenus & animæ tuæ, & animabus antecessorum & successorum tuorum apud deũ hoc tuum proficiat beneficium.

Ad Hugonem nouitium, postea Bonæuallis abbatem.
Epistola CCCLI.

CHARISSIMO in Christo filio H. nouæ creaturæ in Christo frater Bernardus Claræuallis vocatus abbas, cõfortari in domino. Audita conuersione tua exultauimus & delectati sumus. Quidni gaudeant homines vnde lętantur & angeli? Iam celebris agitur dies, iam resonat in excelsis gratiarum actio, & vox laudis. Adolescens nobilis delicatus vicit malignum, spreuit mundum, corpus exposuit, propinquorum renunciauit affectibus, paratos diuitiarum laqueos transiliuit, quia pennatum animal erat. Vnde tibi hæc sapientia fili? Neque enim tantam inuenimus in senibus Babylonis. Ipsi sunt qui, iuxta apostolum (imò contra) diuites fieri volunt in hoc seculo, vt incidant in tentationem, & laqueum diaboli. Hugonis nostri sapiẽtia non de terra est, sed

G de cœlo. Confiteor tibi pater quia abscondisti hæc à sapien-
Matt.11.g bus, & paruulo reuelasti. Tu quoque fili, ne sis ingratus be-
neficio redemptoris, sed pone animum puerilem: magis au-
tem paruulus esto malitia, sed non sensu. Non ætatem tene-
1.Cor.14.d ram ordinis asperitas terreat, memento quod asperior cardo
pannum faciat leniorem, & cõuersatio conscientiam. Aderit
4.Reg.4.b Christi suauitas, & prophetæ farinula pulmẽtum incomesti-
bile cõdietur. Si tentationum sentis aculeos, exaltatum in li-
Num.21.c gno serpentem æneum intuere, & suge non tã vulnera quàm
vbera crucifixi. Ipse erit tibi in matrẽ, & tu eris ei in filium,
nec pariter crucifixũ lædere aliquatenus poterunt claui, quin
Mich.7.b per manus eius & pedes ad tuos vsq; peruenient. Sed inimici
hominis domestici eius. Ipsi sunt qui non te diligebant, sed
gaudium suum ex te. Alioquin audiant à puero nostro, Si di-
Ioan.14.d ligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem. Si pro-
stratus (ait beatus Hieronymus) iaceat in limine pater, si nu-
dato sinu quibus te lactauit vbera mater ostẽdat, si paruulus
à collo pendeat nepos, per calcatum transi patrem, per calca-
tam perge matrem, & siccis oculis ad vexillum crucis euola.
Summũ pietatis est genus, in hac parte pro Christo esse cru-
delem. Phreneticorum lachrymis ne mouearis, qui te plan-
gunt, de gehẽnæ filio, factũ filiũ dei. Heu, quænã miseris tam
dira cupido? Quis tam crudelis amor, quæ tã iniqua dilectio?
1.Cor.15.d Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Propterea quan-
H tum poteris fili, confabulationes hospitũ declinato, quę dum
aurem implent, euacuant mẽtem. Disce orare deum, disce le-
uare cor cum manibus. Disce oculos supplices in cœlum eri-
gere, & patri misericordiarum miserabilem faciem repręsen-
tare in omni necessitate tua. Impium est sentire de deo quod
continere possit super te viscera sua, & auertere aurem à sin-
gultu tuo vel clamore. Decætero spiritualium patrum consi-
liis, haud secus, quàm maiestatis diuinæ præceptis, acquiescẽ-
dum in omnibus esse memẽto. Hoc fac, & viues. Hoc fac, &
veniet super te benedictio, vt pro singulis quæ reliquisti, cen
tuplum recipias etiã in pręsenti vita. Nec verò credas spiritui
suadenti nimis id festinatum, & in maturiorem ætatẽ differẽ
Thren.3.c dum fuisse: ei potius crede qui dixit: Bonũ est homini cũ por-
tauerit iugum ab adolescẽtia sua: leuauit enim se supra se. Be-
ne vale, & studeto perseuerantiæ, quæ sola coronatur.

Explicit liber epistolarum numero cccli. melliflui patris Bernardæ in quo adiuncta sunt his, quæ in prioribus impressionibus habebantur, xli. epistolæ ab antiquis Claræuallis originalibus exprompta.

I DIVI BERNARDI
ABBATIS CLARAEVALLIS
in libros de consideratione ad Eugenium pontificem maximum, Prologus.

SVBIT animũ dictare aliquid quod te papa beatis-
sime Eugeni, vel ædificet, vel delectet, vel cõsole-
tur. Sed nescio quomodo vult & non vult exire
læta quidẽ, sed lẽta oratio, dũ certatim illi cõtra-
ria imperare cõtendunt maiestas atque amor. Nempe vrget
ille, inhibet illa. Sed interuenit tua dignatio, qua hoc ipsum
nõ præcipis, sed petis, cũ præcipere magis te deceat. Maiesta-
te igitur tam dignanter cedẽte, quidni cedat pudor? Quid e-
nim si cathedrã ascendisti? Nec si ambules super pennas ven
torum, subduceris affectui. Amor dominum nescit, agnoscit
filiũ, & in infulis per se satis subiectus est, obsequitur sponte,
gratis obtemperat, libere reueretur. Nõ sic aliqui, non sic, sed
aut timore ad ista impelluntur, aut cupiditate. Hi sunt qui in
Psal.27.a facie benedicunt, mala autẽ in cordibus eorum. Blandiuntur
1.Cor.13.b coram, in necessitate deficiunt. At charitas nũquam excidit.
Ego (vt verũ fateat) matris sum liberatus officio, sed non de-
Matt.8.c prædatus affectu. Olim mihi inuisceratus es, non tam facile
erueris. Ascende in cœlos, descende in abyssos, non recedes
à me, sequar te quocũq; ieris. Amaui pauperem, amabo pau- K
perum & diuitum patrem. Nõ enim si bene te noui, quia pa-
ter pauperũ factus, ideo non pauper spiritu es. In te hanc mu
tationem factam esse confido, non de te, nec priori statui tuo
successisse promotionem, sed accessisse. Monebo te proinde
non vt magister, sed vt mater, plane vt amans. Amens magis
videar, sed ei qui non amat, ei qui vim non sentit amoris.

De Consideratione. Liber primus.

VNDE iam ergo incipiã? Libet ab oc-
cupationibus tuis, quia in his maxi-
me condoleo tibi. Condoleo dixe-
rim, si tamen doles & tu. Alioquin
doleo magis dixisse debueram, quia
non est condolere vbi nemo qui do-
leat. Itaque si doles, cõdoleo. Si non,
doleo tamen, & maxime sciens lon-
gius à salute absistere membrum, quod obstupuit: & ægrum
sese non sentientem, periculosius laborare. Absit autem vt
de te id suspicer. Noui quibus deliciis dulcis quietis tuæ non
longe antehac fruebare, non potes dissueuisse tam cito, ita
subito non dolere nuper subtractas. Plaga recens, dolore nõ
caret. Neque enim iam occaluit vulnus, nec in tam breui ver
sum in insensibile est. Quanquam si non dissimules, nõ deest
tibi iugis materia iusti doloris à quotidianis iacturis. Inuitus L
(ni fallor) auelleris à tuæ Rachelis amplexibus, & quotiens
id pati contigerit, totiens dolor tuus renouetur necesse est. 4.Re.19.a
At quando non contingit? Quotiens vis, & in cassum? quo-
tiens moues, nec promoues? quotiens conaris, & non datur
vltra? eniteris, & non paris? tentas, & abriperis? & vbi incipis,
ibi deficis: & dum adhuc ordiris, succidunt te? Venerunt filij
vsque ad partum (ait propheta) & vires nõ habet parturiẽs.
Nosti hoc, nemo te melius. Attritæ frontis es, & instar vitu- Osee 10.c
læ Effraim doctus diligere trituram, (si pace tua) sic se habẽt
res tuæ. Ab his sane cupio tibi pacem, nõ cum his. Nihil plus
metuo tibi pace ista. Miraris si vnquã possit accidere? Etiam
dico tibi, si res (vt assolet) per consuetudinem in incuriã ve-
nerit. Noli nimis credere affectui tuo qui nunc est. Nil tam
fixum animo, quod neglectu & tempore nõ obsolescat. Vul-
neri vetusto & neglecto callus obducitur, & eo insanabile
quo insensibile fit. Denique dolor continuus & acerbus, diu-
turnus esse non patitur. Nam si non aliunde extunditur, ne-
cesse est cedat vel sibi. Eniniuero cito aut de remedio conso
lationẽ recipiet, aut de assiduitate stuporẽ. Quid non inuer-
tat cõsuetudo? quid nõ assiduitate duretur? quid non vsui ce-
dat? quantis quod prę amaritudine prius exhorrebãt, vsu ipso
malè in dulce cõuersum est? Audi iustum quid lamẽtetur su-
per huiuscemodi: Quæ prius tãgere nolebat anima mea, tũc Iob 6.b
præ angustia cibi mei sunt. Primum tibi importabile videbi- M
tur aliquid: processu temporis si assuescas, iudicabis nõ adeo
graue, paulopost & leue senties, paulo post nec senties, paulo
post etiã delectabit. Ita paulatim in cordis duritiã itur, & ex
illa in auersionẽ. Sic & grauis & continuus dolor citũ, vt dixi,
habiturus est exitũ, aut sanitatẽ profecto, aut insensibilitatẽ.
Hinc prorsus, hinc tibi timui semper & timeo, ne dilato re-
medio dolorẽ nõ sustinẽs, periculo te irreuocabiliter despe-
ratus immergas. Vereor, inquã, ne in mediis occupationibus
(quoniã multæ sunt) dũ diffidis finẽ, frontẽ dures, & ita sen-
sim te ipsum quodãmodo sensu priues iusti vtilisq; doloris.
Multo prudẽtius te illis subtrahas vel ad tẽpus, quàm patiare
trahi ab ipsis, & duci certe paulatim quo tu non vis. Quæris
quo? Ad cor durũ. Nec pergas quærere quod illud sit, si non
expauisti, tuũ hoc est. Solum est cor durũ quod semetipsum
non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interro-
ga Pharaonẽ. Nemo duri cordis salutẽ vnquã adeptus est, ni
si quẽ forte miserans deus, abstulit ab eo, iuxta prophetã, cor
lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durũ? Ipsum
est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur,
nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. In-
gratum ad beneficia est, ad consilia infidũ, ad iudicia sæuum,
inuerecũdum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanũ
ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscẽs
præsen-

A prȩsentium negligens, futura non prouidens. Ipsum est cui præteritorum, præter solas iniurias, nihil omnino non præterit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla nisi forte ad vlciscendum prospectio seu pręparatio est. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala compectar, ipsum est quod nec deum timet, nec hominē reueretur. En quo trahere te habēt hæ occupationes maledictæ, si tamē pergis vt cœpisti, ita dare te totum illis, nil tui tibi relinquens. Perdis tempus, & si licet nunc alterū me tibi exhibere Iethro, tu quoq; in his stulto labore cōsumeris, quæ non sunt nisi afflictio spiritus, euisceratio mētis, euacuatio gratiæ. Nam fructus horū quid nisi aranearum telæ? Quæso te, quale est illud de mane vsque ad vesperā litigare, aut litigantes audire? Et vtinā sufficeret diei malitia sua, non sunt liberæ noctes. Vix relinquitur necessitati naturæ, quod corpusculi pausationi sufficiat, & rursum ad iurgia surgitur. Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam, vsque adeo non est respirare in bonis, nō est alternam capessere requiem, non vel rara interseri ocia. Non ambigo te quoque ista deplorare: at frustra istud, si non & emēdare studueris. Interim tamē sic semper facias hortor, nec te
Hier.5.a vnquam ad ista durauerit quolibet vsu vel assiduitate. Per-
Iob 6.b cussi eos, & nō doluerunt, ait deus. Nihil tibi & illis. Iusti potius tibi aptare curato & affectionem & vocem, qui ait: Quæ est enim fortitudo mea vt sustineam, aut quis finis meus vt
B patienter agam? Nec fortitudo lapidū fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Magna virtus patientiæ, sed non hāc tibi ad ista optauerim. Interdū impatiētem esse, probabilius. Túne
2.Cor.11.d approbes illorum patientiam quibus Paulus dicebat: Libenter suffertis insipientes, cū sitis ipsi sapientes? Nisi fallor, ironia erat, & non laus, sed suggillatio quorundam mansuetudinis, qui quasi datis manibus pseudoapostolis, à quibus & sēducti erant, ad quęque ipsorum peregrina & praua dogmata
Ibidem. trahi se patientissime ferrent. Vnde & subdens: Sustinetis enim, inquit, si quis vos in seruitutem redigit. Non bona patiētia, cum possis esse liber, seruum te permittere fieri. Nolo dissimules seruitutem, in quam certe indies dum nescis redigeris. Hebetati cordis indicium est, propriā non sentire continuam vexationem. Vexatio dat intellectū auditui, ait quidam: verum est, sed si nimia non fuerit: nam si sit, non plane intellectum dat, sed contemptum. Denique impius cum in
Prouer.18.a profundum malorum venerit, cōtemnit. Expergiscere ergo, & pessimę seruitutis iugū iamiámque imminens, imò iā non modice premens, non tantū caue, sed horre. An ideo nō seruus, quia non vni seruis, sed omnibus? Nulla turpior seruitus grauiórve quàm seruitus Iudæorū, quā quocunq; ierint post se trahunt, & vbiq; dominos offendūt suos. Tu quoque, dic quæso, vbi vnquā sis liber, vbi tutus, vbi tuus? Vbique strepi-
2.Cor.9.c tus, vbiq; tumultus, vbiq; iugū tuæ seruitutis te premit. Nec
C mihi reponas nunc apostoli vocē, qua ait, Cū essem liber ex omnibus, omnium seruum me feci. Lōge est istud à te. Nunquid hac ille seruitute hominibus inseruiebat in acquisitione turpis quæstus? Nunquid ad eū de toto orbe confluebant ambitiosi, auari, simoniaci, sacrilegi, cōcubinarij, incestuosi, & quæque istiusmodi mōstra hominum, vt ipsius apostolica auctoritate vel obtinerent honores ecclesiasticos, vel retinerent? Ergo seruum te fecit homo, cui viuere Christus erat & mori lucrū, vt plures lucrifaceret Christo, non vt lucra augeret auaritiæ. Non est igitur quod de solertissima Pauli industria & charitate tam libera quàm liberali, seruili cōuersationi tuæ patrociniū sumas. Quā tuo dignius apostolatu, quàm salubrius tuæ conscientiæ, quā fructuosius ecclesiæ dei audias
1.Cor.7.d potius ipsum dicētē: Precio empti estis, nolite effici serui hominum. Quid seruilius indigniúsq; (præsertim summo pōtifici) quàm, non dico omni die, sed pene omni hora, insudare talibus rebus & pro talibus? Deniq; quando oramus, quādo docemus populos, quando ędificamus ecclesiam, quādo meditamur in lege? Et quidē quotidie perstrepunt in palatio leges, sed Iustiniani, non domini. Iusténe etiā istud? Tu videris.
Psal.18.a Nam certe, lex domini immaculata, conuertens animas. Hæ autem nō tam leges quàm lites sunt & cauillationes, subuertētes iudicium. Tu ergo pastor & episcopus animarum, qua mente, obsecro, sustines coram te semper silere illam, garrire istas? Fallor, si non mouet tibi scrupulū peruersitas hæc. Puto quod & interdū cōpellat clamare ad dominum cū propheta: D
Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non, vt lex tua. I *Psal.118.l*
ergo & te aude liberū profiteri sub tā graui mole incōuenientiæ huius, & cui fas nō sit ceruicem subducere. Nā si potes & non vis, multo magis seruus es huius ipsius tam peruersę voluntatis tuæ. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Et maxime. Nisi tu forte indignius iudices hominē tibi quàm vitiū dominari. Quid interest, volēs seruias an inuitus? Nā etsi coacta seruitus miserabilior, sed affectata miserior est. Et quid vis me facere? inquis. Vt tibi ab his occupationibus parcas. Impossibile fortasse respōdebis, facilius cathedræ valedicere posse. Recte hoc, si rumpere, & non magis interrumpere ista hortarer. Audi ergo quid redarguā, quid suadeā. Si quod viuis & sapis, totū das actioni, considerationi nihil, laudo te, in hoc nō laudo. Puto quod & nemo qui à Salomone audierit: Qui minoratur actu, percipiet sapientiā. Certe nec ipsi actio- *Eccl.38.c*
ni expedit consideratione nō pręueniri. Si item totus vis esse *1.Cor.9.d*
omniū, instar illius qui omnibus omnia factus est, laudo humanitatem, sed si plena sit. Quomodo autē plena, te excluso? Et tu homo es. Ergo vt integra sit & plena humanitas, colligat & te intra se sinus qui omnes recipit. Alioquin quid tibi *Matt.16.d*
prodest iuxta verbum domini, si vniuersos lucreris, te vnum perdens? Quamobrē cū omnes te habeant, esto etiā tu ex habentibus vnus. Quid solus fraudaris munere tui? Vsquequo vadens spiritus & non rediēs? Vsquequo nō recipis te & ipse E
inter alios vice tua? Sapientibus & insipiētibus debitor es, & *Psal.77.e*
soli negas te tibi? Stultus & sapiens, seruus & liber, diues & pauper, vir & fœmina, senex & iuuenis, clericus & laicus, iustus & impius, omnes pariter participant te, omnes de fonte publico bibūt pectore tuo, & tu seorsum sitiens stabis? Si maledictus qui partē suam facit deteriorem, quid ille qui se penitus reddit expertē? Sane deriuentur aquæ tuę in plateas, homines & iumēta & pecora bibāt ex eis, quin & camelis pueri Abrahæ potum tribuas, sed inter cæteros bibe tu de fonte putei tui. Alienus, inquit, non bibat ex eo. Nunquid tu alie- *Eccl.17.a*
nus? Cui non alienus, si tibi es? Denique qui sibi nequam, cui bonus? Memento proinde nō dico semper, nō dico sæpe, sed vel interdum reddere teipsum tibi. Vtere tu quoque te inter multos, aut certe post multos. Quid indulgentius? Hoc enim dico secundum indulgentiam, non secūdum iudicium. Puto & ipso apostolo indulgentiorē me in hac parte. Ergo plusquam oportet, inquis. Nō inficior. Quid si ita oportet? Nā tu (vt cōfido) nostra non eris meticulosa informatione contentus, sed abundabis magis. Sane sic dicet, te scilicet abundantiorē quàm me audaciorem esse. Ego quoq; mihi tutius iudico apud maiestatē timiditate quàm temeritate periclitari. Et fortassis nō secus moueri sapientē oportuit, vt sit quod scri- *Prou.9.b*
ptum est: Da occasionē sapienti, & sapiētior erit. Audi tamē apostolum quid de huiusmodi sentiat. Si nō est inter vos sa- F
piens, ait ille, qui iudicet inter fratrem & fratrem. Et infert: *1.Cor.6.b*
Ad ignominiam vobis dico, contemptibiliores qui sunt in *Ibidem.*
ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Itaque secundum apostolum, indigne tibi vsurpas tu apostolicus officium vile, gradum contemptibiliū. Vnde & dicebat episcopus, episcopum instruens: Nemo militās deo, implicat se negociis secu- *2.Tim.2.a*
laribus. Ego autē parco tibi. Nō enim fortia loquor, sed possibilia. Putásne hæc tempora sustinerēt, si hominibus litigātibus pro terrena hæreditate, & flagitātibus abs te iudicium, voce domini tui responderes: O homines, quis me constituit *Luc.12.b*
iudicem super vos? In quale tui iudicium mox venires? Quid dicit homo rusticanus & imperitus, ignorans primatum suū, inhonorans summam & præexcelsam sedem, derogans apostolicę dignitati? Et tamen nō monstrabunt puto qui hoc dicent, vbi aliquādo quispiā apostolorum iudex sederit hominum, aut diuisor terminorū, aut distributor terrarum. Stetisse *Act.5.c*
denique lego apostolos iudicandos, sedisse iudicantes nō lego. Erit illud, nō fuit. Itáne imminutor est dignitatis seruus, si non vult esse maior domino suo: aut discipulus, si non vult esse maior eo qui se misit: aut filius, si non transgreditur terminos quos posuerūt patres sui? Quis me cōstituit iudicem, ait ille dominus & magister: & erit iniuria seruo discipulóque nisi iudicet vniuersos? Mihi tamen non videtur bonus æstimator rerum, qui indignum putat apostolis seu apostoli-

G cis viris non iudicare de talibus, quibus datum est iudicium in maiora. Quidni contemnant iudicare de terrenis possessiunculis hominum, qui in cœlestibus & angelos iudicabũt? Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra: quoniam propter illa, & nõ propter has, accepistis claues regni cœlorum, præuaricatores vtique inclusuri, non possessores. Matt.8.c Vt sciatis, ait, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. Quænam tibi maior videtur & dignitas & potestas, dimittendi peccata, an prædia diuidendi? Sed non est comparatio. Habent hæc infima & terrena iudices suos, reges & principes terræ. Quid fines alios inuaditis? Quid falcem vestram in alienam messem extenditis? Non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insistere, 1 Cor.6.a quippe potioribus occupatis. Deniq; vbi necessitas exigit, audi quid censeat, non ego, sed apostolus: Si enim in vobis iudicabitur hic mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis. Sed aliud est incidẽter excurrere in ista, causa quidem vrgente: aliud vltro incumbere istis tãquam magnis dignisque tali & talium intentione rebus. Itaque hæc & innumera Ephe.5.d talia dicerem, si fortia dicerem, si recta, si syncera. Nunc autem quoniam dies mali sunt, sufficit interim admonitum esse, non totum te, nec semper dare actioni, sed considerationi aliquid tui & cordis & temporis sequestrare. Hoc autem dico necessitatem intuens, nõ ęquitatem: quanquã nõ sit præ-

H ter æquum necessitati cedere. Nã si liceret quod diceret, absolute per omnia & in omnibus præferendam & vel solã vel maxime colendam eam quæ ad omnia valet, id est pietatem, prorsus irrefragabilis ratio monstrat. Quid sit pietas quæris? Vacare considerationi. Dicas forsitan in hoc dissentire me ab illo, qui pietatem diffiniuit cultum dei. Non est ita. Si bene consideras, illius sensum meis expressi verbis, etsi tamen ex parte. Quid tam pertinens ad cultũ dei, quàm quod ipse hor- Psal.45.b tatur in psalmo: Vacate & videte quoniam ego sum deus? Quod sane in partibus considerationis præcipuum est. Quid denique tã ad omnia valens, quàm quæ ipsius quoque actionis partes benigna quadam præsumptione suas facit, prægẽdo quodammodo & præordinando quæ agẽda sunt? Necessario sane, ne forte quæ & præuisa & præmeditata poterant esse proficuo, præcipitata magis periculo fiãt. Quod tibimet, si recordaris, in ipsis actionibus causarum, & in magnis quibusque negociis, magnarúmve consiliis rerum frequẽter accidisse non ambigo. Et primum quidem ipsum fontem suum, id est mẽtem de qua oritur, purificat consideratio. Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat & ordinat. Postremo diuinarum pariter & humanarum rerum scientiã confert. Hæc est quæ cõfusa disterminat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat.

I Hæc est quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente resideat aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est quæ in prosperis aduersa præsentit, in aduersis quasi non sentit, quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est. Ibi etiam aduertere tibi est suauissimum quendã concentum complexúmque virtutum, atque alteram pẽdere ex altera, sicut hoc loco vides fortitudinis matrem esse prudentiam, nec fortitudinem, sed temeritatem esse quemlibet ausum, quẽ nõ parturiuit prudentia. Hæc itẽ est quæ inter voluptates & necessitates media quasi quædam arbitra sedẽs, vtrinque certis limitibus disterminat fines, istis assignans & prębẽs, quod sat est, illis quod nimis est demens, & sic ex alterutro tertiã formans virtutem quam dicunt temperantiam. Nempe intemperantẽ ipsa cõsideratio censet tam eum qui necessariis pertinaciter demit, quàm qui indulget superfluis. Nõ ergo est tẽperantia in solis resecandis superfluis, est & in admittẽdis ne- Roma.13.d cessariis. Huius sententiæ apostolus non fautor tantũ, sed au- Gala.6.c ctor esse videtur, qui curam carnis nostrę docet nõ perfici in desiderio. Dicens siquidem, curam carnis non perfici, superflua cohibet: addens, in desiderio, necessaria nõ excludit. Vnde mihi videtur non omnino absurde diffinire tẽperantiam, qui hanc nec præcedere necessitatẽ, nec excedere dicat, iuxta illud philosophi: Ne quid nimis. Iam de iustitia, quæ vna ex quatuor est, nónne constat cõsideratione mentem præueniri, vt se formet in ea? Se enim necesse est prius cogitet, vt ex

se normã ducat iustitiæ, nec factura vtiq; alteri quod sibi fieri nolit, nec quod sibi velit fieri negatura. K Tob.4.c In his nẽpe duobus liquet integrum esse iustitiæ statum. Sed nec ipsa solitaria est. Intuere etenim nunc mecum etiã huius pulchram cõnexionem & cohærentiam cum temperantia, & item ambarũ cum duabus superioribus, id est prudentia & fortitudine. Nã cum iustitiæ dicatur portio, quod sibi non vult fieri quis, alij non Matt.7.c facere: porro profecto, quod ait dominus, quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis: neutrum horum erit, nisi ipsa volũtas de qua tota ducitur forma, sic ordinata fuerit, vt nec velit aliquid superfluum, nec necessarium quid superstitiose nolit, quod quidem temperantiæ est. Deniq; & ipsi iustitiæ vt iusta sit, temperantia modum imponit. Noli Eccl.7.c nimium esse iustus, ait sapiens: ostẽdens per hoc minime approbandam iustitiam quæ temperantiæ moderamine nõ frenetur. Quid quod & ipsa sapientia hoc temperantiæ frenum non respuit, dicente Paulo secundum sapientiã à deo sibi da- Roma.12.a tã, nõ plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem? Sed & ecõuerso quod temperantiæ necessaria iustitia sit, ostendit dominus arguens in euangelio illorũ temperan- Matt.6.c tiam qui abstinebãt, vt viderentur hominibus ieiunãtes. Erat in cibo temperantia, sed non iustitia in animo, quia non deo placere, sed hominibus intẽdebãt. Quomodo rursum vel ista vel illa sine fortitudine? cum constet fortitudinis esse nõ mediocris, cohibere velle & nolle suum inter angustias parũ & L nimis, vt sit contenta volũtas modo illo medio, nudo, puro, solo, constante sibi, æquali vndique sui, vtpote ex omni parte pariter circunciso, quem solum cõstat esse virtutis. Dicito mihi, quæso, si potes, cuinã potissimũ trium harum virtutũ meditullium hoc dandum censeas, quod ita cunctis conterminum est, vt videatur esse proprium singularum? An ipsum virtus est & nihil aliud? Sed sic virtus nõ esset multiplex, sed essent omnes vna. An potius quia sine eo virtus nõ est, omnium quodãmodo intima vis vna est & medulla virtutum, in qua sic vniũtur vt proinde vna videantur omnes, præsertim quod non illud participando communicãt, sed totum à singulis atque integrũ possidetur? Verbi causa. Quid tã iustitie, quàm modus? Alioquin si quid extra modũ relinquit, nõ plane cuique tribuit quod suum est, quod tamẽ suum ipsius est facere. Quid tã rursum temperantiæ, quæ nõ aliunde profecto temperantia est, nisi quod nil immoderatum admittit? Sed puto fatebere etiã nõ minus esse fortitudinis, cũ vel maxime ipsa sit quæ ab irruentibus vitiis, & quasi hincinde suffocare conantibus, purum illud potenter eruit & vindicat in quoddam stabile fundamẽtum boni, sedẽmq; virtutis. Ergo modum istum tenere iustitia est, tẽperantia est, fortitudo est. Sed vide ne in hoc differant, vt iustitię quidem in affectu res sit, à fortitudine autem efficacia eius: porro possessio eius atque vsus, apud temperantiam. Restat iam vt doceamus ab M hac communione prudentiam non excludi. Nónne ipsa est quæ modum diu animi neglectu posthabitum, & vitiorũ inuidia quasi in abditis reclusum, & coopertum quadam vetustatis caligine, prior reperit & aduertit? Propterea dico tibi à paucis aduertitur, quia paucorum prudentia est. Itaque iustitia quærit, prudentia inuenit, vindicat fortitudo, tẽperantia possidet. Nõ mihi hoc loco ꝓpositũ est de virtutibus disputare, sed hoc dixerim hortans ad vacandum considerationi, cuius beneficio hæc & similia aduertũtur. Cui tam pio tãque vtili ocio nullam in vita operam dare, nónne vitam perdere est? Quid tamen? Si te philosophiæ huic totum repẽte deuoueris, prædecessores tui non ita consueuerunt, eris molestus quàm pluribus, quasi qui à patrũ vestigiis subito deuiaueris. Nẽpe id videberis agere in suggillationẽ illorũ. Sed & notabere vulgari prouerbio: Qui hoc facit quod nullus, mirantur omnes: veluti qui cupias admirationi fore. Nec potes eorum omnia simul & subito vel errata corrigere, vel excessus redigere in modum. Erit cum acceperis tempus, vt secundum sapientiam tibi à deo datam paulatim & opportune id studeas. Interim sanè malo alterius vtere in bonũ quod potes. Quãquam si de bonis, & non de nouis sumamus exempla, nõ defuere Romani põtifices: qui sibi ocia inter maxima negocia inuenirẽt. Obsidio vrbi, & barbaricus ensis ciuiũ ceruicibus imminebat: nunquid tamẽ istud terruit beatum papam Gregorium

A gorium quo minus sapientiam scriberet in ocio? Eo nēpe tēporis (quod ex eius præfatione liquet) obscurissimam & extremam partē Ezechielis tam diligenter quā eleganter exposuit. Sed esto: Alius inoleuit mos, dies alij sunt, & alij hominum mores, & tempora periculosa non instant iā, sed extāt. Fraus & circumuentio & violentia inualuere super terram. Calūniatores multi, defensor rarus. Vbiq; potētiores pauperiores opprimunt: non possumus deesse oppresis, non negare iniuriam patientibus iudicium. Nisi agitentur causæ, audiantur partes, inter partes iudicare quis potest? Agitētur causæ, sed sicut oportet. Nā is modus qui frequentatur, execrabilis plane, & qui non dico ecclesiam, sed nec forum deceret. Miror namque quemadmodū religiosæ aures tuæ audire sustinent huiusmodi disputationes aduocatorū, & pugnas verborum, quæ magis ad subuersionē quā ad inuentionē proficiunt veritatis. Corrige prauum morem, & præcide linguas vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt qui docuerūt linguas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiam, eruditi Hiere.4.f pro falsitate. Sapientes sunt vt faciant malum, eloquentes vt impugnent verum. Hi sunt qui instruunt à quibus fuerant instruendi, astruūt non comperta, sed sua, struunt de proprio calumnias innocentiæ, destruunt simplicitatem veritatis, obstruūt iudicij vias. Nihil ita absque labore manifestam facit veritatē, vt breuis & pura narratio. Ergo illas quas ad te ne- B cesse erit intrare causas (neque enim omnes necesse erit) diligenter velim, sed breuiter decidere adsuescas, frustratoriasq; & venatorias præcidere dilationes. Causa viduæ intret ad te, causa pauperis, & eius qui nō habet quod det. Aliis alias multas poteris cōmittere terminandas, quā plures nec dignas audiētia iudicare. Quid enim opus est admittere illos quorum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium? Tanta est impudētia nonnullorum, vt cum manifestæ ambitionis prurigine scateat tota facies causæ eorum, non erubescant audientiam flagitare, publicantes semetipsos ad multorum conscientias: in quo vel suæ solius satis poterant confundi iudicio. Nō fuit qui retunderet attritas frontes, & ideo plures facti sunt, & magis indurueūt. Sed & nescio quomodo vitiosus conscientias vitiorum non refugit: & vbi omnes sordēt, vnius fœtor minime sentitur. Quis enim vnquam, verbi causa, auarum auarus, immundum immundus, luxuriosum luxuriosus erubuit? Plena est ambitiosis Ecclesia, nō est iam quod exhorreat in studiis & molitionibus ambitionis, nō plus quā spelunca latronum in spoliis viatorum. Si Christi discipulus es, ignescat zelus tuus, exurgat auctoritas aduersus impudentiam hanc & generalem pestem. Intuere magistrum sic faci- Ioan.12.d entem, & audi dicentem: Qui mihi ministrat, me sequatur. Nō parat aures vt audiat, sed flagellum quo feriat. Verba nec facit, nec recipit, nec enim sedet iudicans, sed insequitur pu- C niēs. Causam tamen non tacet, quod videlicet domū orationis negociationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuum istiusmodi negociatores, si fieri potest: si non, timeant. Et tu flagellum tenes. Timeant numularij, nec fidant in nummis, sed diffidant, abscondant æs suum à te, scientes effundere quàm accipere paratiorem. Hoc studiose & constanter agendo, multos lucrifacies turpium sectatores lucrorum, honestioribus officiis vindicādo: multos, ne vel audeant huiusmodi attentare, seruabis. Adiice illud, quod non parum proficiet & ad ferias quas tibi suadeo. Ita nempe non pauca tibi momenta temporum redimes ad vacandum considerationi, quædam, vt dixi, negocia nec audiendo, quædam aliis committendo, quæ tua digna putaueris audientia, fideli quodam & accommodo ipsi causæ compendio terminando. De qua cōsideratione his addere aliqua cogito, sed sub alterius sane principio libri: atque hic sit finis istius, ne duplo te oneret minus suauis oratio, si & longa fuerit.

De Consideratione. Liber secundus.

MEMOR promissi mei, quo ecce iam aliquandiu teneor apud te vir optime papa Eugeni, volo ipsum absoluere vel sero. Puderet dilationis si mihi conscius forem incuriæ, aut contemptus. Non ita est, sed incidimus (vt ipse nosti) in tempus graue, quod & ipsi pene viuendi vsui videbatur indicere cessationem, nedum studiis, cum scilicet dominus prouocatus peccatis nostris, ante tempus quodammodo visus sit iudicasse orbem terræ, in æquitate quidem, sed misericordiæ suæ oblitus. D Non pepercit populo suo, non suo nomini. Nōnne dicunt in gentibus, vbi est Deus eorum? Psal.113.b Nec mirum. Ecclesiæ filij & qui Christiano censentur nomine, prostrati sunt in deserto, aut interfecti gladio, aut fame consumpti. Effusa est contentio super principes, & dominus errare fecit eos in inuio, & non in via. Contritio & infœlicitas in viis eorum. Pauor & mœror & cōfusio in penetralibus regum ipsorum. Psal.13.b Quàm confusi pedes euangelizantium pacem annunciantium bona? Diximus pax, & non est pax: promisimus bona, & ecce turbatio. Quasi vero temeritate in opere isto aut leuitate vsi sumus. Cucurrimus plane in eo nō quasi in incertū, sed te iubente, imò per te deo. Quare ergo ieiunauimus & non aspexit, humiliauimus animas nostras & nesciuit? Nam in his omnibus nō est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Quam patiēter interim adhuc audit voces sacrilegas, & Aegyptios blasphemantes, quia callide eduxit eos vt occideret in deserto? Exo.32.c Et quidem iudicia Dei vera, Psal.118.g quis nesciat? At iudicium hoc abyssus tanta, vt videar mihi non immerito pronunciare beatum, qui non fuerit scandalizatus in eo. Quomodo tamē humana temeritas audet reprehendere, quod minime comprehendere valet? Recordemur supernorum iudiciorum quæ à seculo sunt, si forte sit consolatio. Nam quidam ita dixit: Memor fui iudiciorum tuorum E à seculo domine, & consolatus sum. Ibidem. Rem dico ignotam nemini, & nūc nemini notam. Nempe sic se habēt mortalium corda, quod scimus cum necesse nō est, in necessitate nescimus. Moyses educturus populum de terra Aegypti, meliorem illis pollicitus est terram. Exod.3.c Nam quando ipsum aliter sequeretur populus solam sapiens terram? Eduxit, eductos tamen in terram quā promiserat nō introduxit. Nec est quod ducis temeritati imputari queat tristis, & inopinatus euētus. Omnia faciebat domino imperante, domino cooperante, & opus confirmante sequentibus signis. Sed populus ille, inquis, duræ ceruicis fuit, semper contentiose agens contra dominum, & Moysen seruum eius. Bene illi increduli & rebelles. Hi autem quid? Ipsos interroga. Quid me dicere opus est quod fatentur ipsi? Dico ego vnum. Quid poterant proficere, qui semper reuertebantur cum ambularent? Quando & isti per totam viam non redierunt corde in Aegyptum? Psal.72.e Quòd si illi ceciderunt & perierūt propter iniquitatē suam, miramur istos eadem faciētes, eadē passos? Sed nunquid illorum casus aduersus promissa dei? Ergo nec istorum. Neque enim aliquādo promissiones dei, iustitiæ dei præiudicant. Et audi aliud: Peccauit Beniamin, accinguntur reliquæ tribus ad vltionem, nec sine nutu dei. Iudicū 20. Designauit denique ipse ducem præliaturis. Itaque præliantur freti & manu validiori, & causa potiori, & quod his maius est fauore diuino. At quā terribi- F lis deus in consiliis super filios hominum? Terga dedere sceleratis vltores sceleris, & paucioribus plures. Psal.65.a Sed recurrunt ad dominū, & dominus ad eos: Ascendite, inquit. Ascendunt denuo, denuóq; fusi & cōfusi sunt. Ita deo primum quidem fauente, secundo & iubente, iusti iustum certamē ineunt, & succumbūt. Sed quo inferiores certamine, eo fide superiores inuenti sunt. Quid putas de me facerent isti, si meo hortatu iterato ascēderent, iterato succumberent? Quando me audirent monētem tertio repetere iter, repetere opus in quo semel & iam secundo frustrati forent? Et tamē Israëlitę vnā & alteram non reputantes frustrationem, tertio parēt, & superant. Sed dicūt forsitan isti. Vnde scimus ꝙ à domino sermo egressus sit? Quæ signa tu facis, vt credamus tibi? Nō est quod ad ista ipse respondeam, parcendū verecūdiæ meæ. Responde tu pro me & pro teipsa, secundum ea quæ audisti & vidisti, aut certe secūdum quod tibi inspirauerit deus. Sed forte miraris me prosequi ista, qui aliud proposueram. Facio nō oblitus propositi, sed quod à proposito non iudicem aliena. Nēpe de cōsideratione (vt memini) sermo mihi ad tuam dignationem. Et sane magna ista res, & egens cōsideratione non minima. Quòd si res magnas à magnis cōsiderari oportet, cui æquè vt tibi id studij cōpetit, qui parē super terram nō habes? Sed tu secundū sapientiam & potestatem datam tibi desuper facies de hoc. Nō est meæ humilitatis dictare tibi sic,

vel

G vel ſic fieri quicquã. Sufficit intimaſſe oportere aliquid fieri
vnde & eccleſia conſoletur,& obſtruatur os loquentium ini
qua.Hæc pauca vice apologiæ dicta ſint, vt ipſa qualiacunq;
habeat conſcientia tua ex me,vnde habeat me excuſatum,&
te pariter, etſi non apud eos qui facta ex euentibus æſtimãt,
certe apud teipſum . Perfecta & abſoluta cuique excuſatio,
Eſaiæ 5.c teſtimonium conſcientiæ ſuæ.Mihi pro minimo eſt vt ab il-
lis iudicer,qui dicunt bonum malum,& malum bonum, po-
nentes lucem tenebras,& tenebras lucem.Et ſi neceſſe ſit v-
nũ fieri è duobus, malo in nos murmur hominũ quã in Deũ
eſſe.Bonum mihi ſi dignetur me vti pro clypeo.Libens ex-
cipio in me detrahentium linguasmaledicas,& venenata ſpi-
cula blaſphemorum,vt nõ ad ipſum perueniant.Non recuſo
inglorius fieri,vt non irruatur in dei gloriam. Quis mihi det
Pſal.68.b gloriari in voce illa : Quoniam propter te ſuſtinui oppro-
brium,operuit confuſio faciem meam? Gloria mihi eſt con-
Ibidem. ſortem fieri Chriſti, cuius illa vox eſt: Oppropria exprobrã-
tium tibi ceciderunt ſuper me. Nunc iam recurrat ſtylus ad
ſuam materiã,& in ea quæ propoſueramus, ſuo tramite gra-
diatur oratio. Et primo quidem ipſam conſideratioñe quid
dicam,conſidera.Non enim idem per omnia quod contem-
plationem intelligi volo, quòd hæc ad rerum certitudinem,
illa ad inquiſitionẽ magis ſe habeat. Iuxta quem ſenſum po-
Cõtẽplatio. teſt contemplatio quidem definiri, verus certuſque intuitus
H animi de quacũq; re, ſiue apprehenſio veri non dubia.Con-
Cõſideratio ſideratio autẽ intẽſa ad inueſtigandum cogitatio, vel intẽſio
animi veſtigantis verum: quãquã ſoleant ambę pro inuicem
indifferenter vſurpari. Iam quod ad conſiderationis attinet
fructum,quatuor vt occurrũt tibi conſideranda reor: te, quæ
ſub te, quæ circa te, quæ ſupra te ſunt. A te tua conſideratio
Matt.16.d. inchoet, ne fruſtra extendaris in alia te neglecto . Quid tibi
prodeſt ſi vniuerſum mundũ lucreris, te vnum perdẽs? Et ſi
ſapiens ſis,deeſt tibi ad ſapientiã,ſi tibi non fueris.Quantum
vero?Vt quidẽ ſenſerim ego,totũ.Noueris licet omnia my-
ſteria,noueris lata terrę,alta cœli,profunda maris: ſi te neſcie
ris,eris ſimilis ædificanti ſine fundamento:ruinam,non ſtru-
cturam faciens.Quicquid extruxeris extra te,erit inſtar con-
geſti pulueris , ventis obnoxium. Non ergo ſapiens, qui ſibi
non eſt. Sapiens, ſibi ſapiens erit,& bibet de fonte putei ſui
primus ipſe . A te proinde incipiat tua conſideratio,non ſo-
lum autem,ſed & in te finiatur.Quocunq; euagetur,ad te re-
uocaueris eam cũ ſalutis fructu. Tu primus tibi, tu vltimus.
Sume exemplum de ſummo omnium patre , verbum ſuũ &
emittente & retinente.Verbum tuũ,conſideratio tua.Quod
ſi procedit,non recedat.Sic progrediatur,vt non egrediatur.
Sic exeat,vt nõ deſerat.In acquiſitione ſalutis, nemo tibi ger
manior vnico matris tuæ.Cõtra ſalutẽ propriam cogites ni-
hil. Minus dixi,cõtra:præter , dixiſſe debueram. Quicquid ſe
I conſiderationi offerat quod nõ quoquo modo ad tuã ipſius
ſalutem pertineat , reſpuendum . Et hæc tui conſideratio in
tria quædam diuiditur , ſi conſideres , quid,quis,& qualis ſis.
Quid in natura,quis in perſona,qualis in moribus.Quid ver-
bi gratia,homo.Quis,papa vel ſummus põtifex. Qualis,be-
nignus,mãſuetus , vel quicquid tale. Quanquã primum illud
philoſophicum ſit magis quàm apoſtolicum veſtigare,atta-
men eſt in definitione hominis , quẽ dicũt animal rationale
mortale, quod diligentius intueri ſi libet licet.Non eſt quod
tuæ in eo,aut profeſsioni obuiet,aut dignitati:eſt vero quod
ſaluti adferre queat.Nam conſideranti duo hæc ſimul ratio-
nale mortaleq;,is tibi exinde occurrit fructus, vt & mortale
quod in te eſt rationale humiliet , & rurſum rationale morta
le confortet,quod neutrum neglectui erit homini circũſpe-
cto.Si qua adhuc præſens conſideranda requirit locus , tra-
ctabuntur infra,& forte vtilius ex partiũ collatione . Nunc
quis ſis,& de quo ſis factus,aduertendum.Quãquã quod dixi
de quo,id mihi prætereundũ putẽ,tuæ potius relinquendum
agnitioni.Illud dico indignum tibi citra perfectum agere de
tanta aſſumpto perfectione . Quidni erubeſcas minimus in-
ueniri in magnis,qui te recordaris magnum in minimis exti-
tiſſe ? Non es oblitus primę profeſsionis: non excidit menti
quæ ſubducta eſt manui , ſed ne affectui quidẽ.Ipſam ad ſin-
gula tua imperia , iudicia, inſtituta,habere præ oculis,nõ erit
inutile.Hæc te conſideratio facit honoris contemptorem,in

honore etiam ipſo. Atq; id magnum. Nõ recedat à pectore: K
clypeus eſt tibi vel à ſagitta illa : Homo cũ in honore eſſet, *Pſal.48.c*
non intellexit. Loquere ergo tibi : Abiectus eram in domo
dei mei.Quale eſt hoc,de paupere & abiecto leuari ſuper gẽ-
tes & regna ? Quis ego , aut quæ domus patris mei, vt ſedeã
excelſis ſublimior?Sane qui dixit mihi: Amice,aſcende ſupe- *Lucæ 14.d*
rius : amicũ fore fidit . Si minus inueniar: non expedit quidẽ.
Qui eleuauit,& deiicere poteſt.Sera querela,quoniã eleuans *Pſal.101.b*
alliſiſti me.Nõ eſt quod blandiatur celſitudo: ſolicitudo ma-
ior.Illa diſcrimen intendit,hæc amicum probat.Huic accin-
gamur,ſi nolumus tandem cum rubore nouiſsimum locũ te-
nere.Factum ſuperiorem diſsimulare nequimus, ſed enim ad
quid, omnimodis attẽdendum. Non enim ad dominandum
opinor. Nam & propheta cũ ſimiliter leuaretur,audiuit : Vt
euellas,& deſtruas,& diſperdas,& diſsipes,& ædifices, & plã *Hiere.1.b*
tes.Quid horum faſtũ ſonat ? Ruſticani magis ſudoris ſche-
mate quodam labor ſpiritualis expreſſus eſt.Et nos igitur vt
multum ſentiamus de nobis,impoſitum ſenſerimus miniſte-
rium,non dominium datum.Non ſum ego maior propheta,
& ſi forte par poteſtate,ſed meritorum non eſt comparatio.
Hæc loquere tibi , & doce teipſum , qui alios doces . Puta te
velut vnum aliquem de prophetis. An non ſatis ad te?Et ni-
mium. Sed gratia dei es id quod es. Quid ? Eſto ꝙ propheta,
nunquid pluſquã propheta?Si ſapis , eris cõtẽtus mẽſura quã
tibi mẽſus eſt deus.Nam quod amplius eſt,à malo eſt . Diſce L
exemplo prophetico præſidere nõ tam ad imperitandũ quã
ad factitandum quod tempus requirit. Diſce ſarculo tibi o-
pus eſſe,non ſceptro,vt opus facias prophetæ.Et quidem ille
non regnaturus aſcendit , ſed extirpaturus . Putáſne & tu in-
uenias aliquid elaborandum in agro domini tui? Et plurimũ.
Non plane totum quiuere emundare prophetæ,aliquid filiis
ſuis apoſtolis quod agerẽt reliquerunt , aliquid ipſi parentes
tui tibi. Sed nec tu ad omne ſufficies.Aliquid profecto tuo
relicturus es ſucceſſori , & ille aliis, & alij aliis vſque in finẽ.
Circa vndecimã deniq; horã operarij ocij arguuntur,& mit- *Lucæ 10.a*
tuntur in vineã.Anteceſſores tui apoſtoli audierũt,quia meſ-
ſis quidem multa, operarij vero pauci.Paternam tibi vindi-
cato hæreditatẽ. Nam ſi filius, & hæres,vt probes hæredem, *Gala.4.b*
euigila ad curã , & nõ ocio torpeas,ne & tibi dicatur : Quid *Matt.20.*
hic ſtas tota die ocioſus ? Multo minus inueniri oportet,aut
deliciis reſolutum, aut reſupinum pompis.Nihil horũ tibi ta
bulæ teſtatoris adſignant. Sed quid?Si illarum tenore cõten-
tus ſis,curam potius hæreditabis & operam , quàm gloriam
& diuitias . Blãditur cathedra. Specula eſt.Inde denique ſu-
perintendis,ſonans tibi epiſcopi nomine non dominum,ſed
officium.Quidni loceris in eminẽti,vnde proſpectes omnia,
qui ſpeculator ſuper omnia cõſtitueris ? Enimuero proſpe-
ctus iſte procinctum parit , nõ ocium. Quando libet gloria-
ri, vbi ociari nõ licet ? Nec locus eſt ocio , vbi ſedula vrget M
ſolicitudo omnium eccleſiarum. Nam quid tibi aliud dimi-
ſit ſanctus apoſtolus? Quod habeo,inquit,hoc tibi do . Quid *Acto.3.a*
illud ? Vnum ſcio,nõ eſt aurum neq; argentum, cum ipſe di-
cat,Argentum & aurum nõ eſt mihi . Si habere cõtingat , v-
tere nõ pro libitu , ſed pro tempore. Sic eris vtens illis quaſi
nõ vtens. Ipſa quidẽ,quod ad animi bonum ſpectat, nec bo-
na ſunt nec mala. Vſus tamẽ horum bonus,abuſio mala, ſo-
licitudo peior,quæſtus turpior . Eſto vt alia quacũq; ratione
hæc tibi vindices,ſed non apoſtolico iure.Nec enim tibi ille
dare quod non habuit potuit. Quod habuit , hoc dedit, ſoli-
citudinem,vt dixi,ſuper eccleſias.Nunquid dominationem?
Audi ipſum : Non dominantes, ait,in clero,ſed forma facti *1. Pet.5.a*
gregis. Et ne dictum ſola humilitate putes , non etiam veri-
tate,vox domini eſt in euangelio: Reges gentium dominan- *Lucæ 22.c*
tur eorum,& qui poteſtatem habent ſuper eos,benefici vo-
cantur.Et infert: Vos autem non ſic.Planum eſt,apoſtolis in-
terdicitur dominatus.I ergo tu,& tibi vſurpare aude,aut do-
minans apoſtolatum , aut apoſtolicus dominatum.Plane ab
alterutro prohiberis . Si vtrunq; ſimiliter habere voles,per-
des vtrunq;.Alioquin non te exceptum illorum numero pu-
tes , de quibus queritur deus ſic: Ipſi regnauerunt, & non ex *Oſee 8.a*
me:principes extiterunt,& non cognoui eos. Iam ſi regnare
ſine Deo iuuat, habes gloriam, ſed non apud deum. At ſi in-
terdictum tenemus , audiamus edictum : Qui maior eſt ve- *Luc.22.c*
ſtrum,

A strum, ait, fiat sicut iunior, & qui præcessor est, sicut qui ministrat. Forma apostolica hæc est: dominatio interdicitur: indicitur ministratio. Quę & commendatur ipsius exemplo legislatoris, qui secutus adiūgit: Ego autem in medio vestrum sum tanq̃ qui ministrat. Quis se iam titulo hoc inglorium putet, quo se prior dominus gloriæ præsigniuit? Merito Paulus gloriatur in eo dicens: Ministri Christi sunt, & ego. Et addit: Vt minus sapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. O præclarum ministerium. Quo non id gloriosius principatu? Si gloriari oportet, forma tibi sanctorum præfigitur, apostolorū proponitur gloria. Paruáne tibi illa videtur? Quis mihi tribuat similem fieri in gloria sanctorum? Clamat Propheta: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui deus, nimis confortatus est principatus eorum. Clamat Apostolus: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Hoc glorieris opto semper optimo genere gloriæ, quod apostoli, quod Prophetæ delegere sibi, reliquere tibi. Agnosce hæreditatem tuam in Christi cruce, in laboribus plurimis. Fœlix qui dicere potuit: Plus omnibus laboraui. Gloria est, sed nil in ea inane, nil molle, nil resupinum. Si labor terret, merces inuitet. Vnusquisq; enim secundum suum laborē mercedem accipiet. Et si ille plus omnibus laborauit, non tamē totum elaborauit, & adhuc locus est. Exi in agrum

Ibidem. *2.Cor.11.c* *Psal.138.c* *Gala.6.d* *1.Cor.10.b* *1.Cor.3.b*

B domini tui, & considera diligenter quantis hodieq; de veteri maledicto syluescat spinis ac tribulis. Exi, inquam, in mūdū, ager est enim mundus: isq; creditus tibi. Exi in illū non tanq̃ dominus, sed tāquā villicus, videre & procurare vnde exigendus es rationem. Exi dixerim quibusdam tuæ passibus intentæ sollicitudinis, & sollicitæ intētionis. Neq; enim ipsi qui iussi sunt ire in orbē vniuersum, orbem circuierunt præsentia corporis, sed mentis prouidentia. Et tu leua oculos quosdā considerationis tuæ, & vide regiones si non sunt magis siccæ ad ignē, quā albæ ad messem. Quàm multæ quas putaueras fruges, diligenter inspectæ, vepres potius apparebunt? Imò ne vepres quidē: annosę & veternosę arbores sunt. Sed nō profecto fructiferæ, nisi forte glandiū aut siliquarū, quas porci manducant. Quousq; occupant terram? Nónne si exis & cernis ista, pudebit ociosam iacere securim, pudebit sine causa falcem apostolicam accepisse? In hunc quōdam agrum Isaac patriarcha exierat, cum primo Rebecca occurrit ei, & vt scriptura habet, exierat ad meditandum. Ille ad meditandum, tu ad extirpandum egrediaris necesse est. Tibi iam præcessisse meditatio debet tempus faciēdi præ manibus. Si nunc hæsitare incipias, id quidem sero. Ante, iuxta consilium saluatoris, sedisse debueras, ante æstimasse opus, metiri vires, ponderasse sapiētiam, merita comparasse, sumptus computasse virtutum. Age ergo puta tempus putationis adesse, si tamen me-

Mar.16.d *Gene.24.g* *Luca 14.f*

C ditationis præiuit. Si cor mouisti, mouenda iam lingua, mouenda est & manus. Accingere gladio tuo, gladio spiritus, quod est verbum dei. Glorifica manum & brachium dextrū in faciendo vindictam in nationibus, increpationes in populis, in alligando reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Si hæc facis: honorificas ministerium tuum, & ministerium te. Nō mediocris iste principatus. Exturbare est hoc malas bestias à terminis tuis: quo greges tui securi in pascua educantur. Domabis lupos: sed ouibus non dominaberis. Pascendas vtique, non premendas suscepisti. Si bene considerasti quis sis: hæc te oportere facere non ignoras. Porro scienti & non facienti, peccatum est tibi. Non es oblitus vbi legeris: Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens digna, plagis vapulabit multis. Sic Prophetæ, sic apostoli factitabant. Fortes fuere in bello, non molles in sericis. Si filius es apostolorum & prophetarum: & tu fac similiter. Vendicat tibi nobile genus similibus moribus: quod nō aliunde nobile quàm morum ingenuitate, & fidei fortitudine fuit. Per hāc vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones. Hoc chirographum paternæ tuæ hæreditatis, quod tibi euoluimus, vbi inspicias portionem substantiæ quæ te contingit. Induere fortitudinem, & hæreditasti. Posside fidem, posside pietatem, posside sapientiam, sed sapientia sanctorum ipsa est timor domini, & habes quod tuum est. Habes sine defraudatione integrū paternum fun-

Psal.44.a *Ephe.6.d* *Psa.149.b* *Iaco.4.d* *Luc.12.f* *Hebr.11.f*

dum. Preciosissimus fundus virtus est. Bonus fundus humilitas, in qua omne ædificium spirituale constructum crescit in templum sanctum in domino. Per hanc nonnulli possedere etiam portas inimicorum. Quæ enim virtutum æquè potest dæmonum debellare superbiam, tyrānidem hominum? Cæterum cum omni indifferenter personæ hæc sit quædam turris fortitudinis à facie inimici: nescio quo pacto tamē vis eius maior in maioribus, & in clariorib⁹ clarior cōprobatur. Nulla splendidior gemma, in omni præcipue ornatu summi pontificis. Quo enim celsior cæteris, eo humilitate apparet illustrior & seipso. Arguar forsitan ꝙ non satis primis explicitis partibus, in secūdas nescio quomodo stylus excurrerit: describere inchoās qualem te oporteat esse, cū necdum quis sis, plenius expressisset. Credo erubescens in summo positum apice videri hominem nudum, festinauit induere insignibus suis. Absque his nempe eo deformior, quo illustrior pares. Nunquid potest abscondi ciuitatis supra montem positæ desolatio: aut latere fumus lucernæ extinctæ super candelabrū? Simia in tecto: rex fatuus in solio sedens. Et nunc audi canticum meum, & quidem minus suaue, sed salutare. Mōstruosa res gradus summus, & animus infimus: sedes prima, & vita ima: lingua magniloqua, & manus ociosa: sermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: ingens auctoritas, & nutans stabilitas. Admoui speculum: fœdus se in eo vultus agnoscat: tu tuum gaude dissimilem inueniri. Inspice tamen

D

Prouer.

E & tu ne forte & si sit vnde merito placeas tibi: etiam in quo debeas displicere, non desit. Volo glorieris testimonio conscientiæ: sed non minus vt eodem ipso humilieris. Rara vox: Nihil mihi conscius sum. Cautior in bonis ambulas, si & mala non lateant. Quamobrem, vt dixi, noueris te, vt inter angustias quæ non desunt, fruaris conscientiæ bono. Magis autem vt scias quid desit tibi. Nam cui non desit? Omnia illi desunt, qui nil sibi deesse putat. Quid si summus pontifex sis? Nunquid quia summus pontifex, ideo summus? Infimum noris esse, si summum putas. Quis summus? Cui addi nō possit. Grauiter erras si te illum existimes. Absit. Non tu de illis es qui dignitates virtutes putāt. Tibi ante experta virtus quàm dignitas fuit. Augustis relinquito illam sententiam, aliisque qui diuinis coli honoribus non timuerunt: verbi gratia: Nabuchodonosor, Alexandro, Antiocho, Herodi. Tu vero cōsidera non consummatione summum te dici, sed comparatione. Nec me putes comparationem dicere meritorum, sed ministeriorum. Sic te existimet homo vt ministrum Christi: & quod absque præiudicio sanctitatis cuiuspiam dixerim, summum plane inter ministros. Aliàs niti te ad summum velim, non putare summum, aut velle putari antequam sis.

1.Cor.4.a *Psal.38.a*

Nam quomodo proficis, si iam sufficis tibi? Non sit proinde tibi aut pigrum vestigare quod desit, aut fateri quod desit verecundū. Loquere & tu voce antecessoris tui: Nō quòd iam acceperim, aut iā perfectus sim. Et rursum: Ego me non arbitror comprehendisse. Hæc scientia sanctorum: hæc longe ab illa quæ inflat. Hanc qui apponit, apponit & dolorem. Sed dolorē hunc nemo vnquam subterfugit. Est quippe medicinalis dolor, per quē stupor ille læthalis animi duri & impœnitentis excluditur. Et ideo sapiens, qui dicere potuit: Et dolor meus in conspectu meo semper. Nunc iam repetendæ reliquiæ, si quæ sunt, loci illius à quo pauloante diuertimus.

F

Philip.3.c

Age indagemus adhuc diligentius qui sis, quam geras videlicet pro tempore personā in ecclesia dei. Quis es? Sacerdos magnus, summus pōtifex. Tu princeps episcoporum, tu hęres apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuël, potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es cui claues traditę, cui oues creditę sunt. Sunt quidem & alij cœli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius vtrunque præ cęteris nomen hęreditasti. Habent illi sibi adsignatos greges, singuli singulos, tibi vniuersi crediti, vni vnus. Nec modo ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor. Vnde id probem quæris? Ex verbo domini. Cui enim nō dico episcoporum, sed etiam apostolorum sic absolute & indiscrete totæ cōmissæ sunt oues? Si me amas Petre, pasce oues meas. Quas? Illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi re-

G gni? Oues meas, inquit. Cui non planum non designasse aliquas, sed assignasse omnes. Nihil excipitur vbi distinguitur nihil. Et forte præsentes cæteri condiscipuli erant, cum committens vni vnitatem omnibus commendaret, in vno grege
Canti.6.c & vno pastore, secundũ illud: Vna est columba mea, formosa mea, perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionẽ nõ habent, sed diuisionem recedẽtes ab vnitate. Inde est ꝙ alij singuli singulas sortiti sunt plebes, scientes sacramentum. Deniq; Iacobus qui videbatur columna Ecclesiæ, vna contentus est Hierosolyma, Petro vniuersitatem cedens. Pulchrè vero ibi positus est suscitare semen defuncti
Gala.1.e fratris, vbi occisus est ille. Nã dictus est frater domini. Porro cedente domini fratre, quis se alter ingerat Petri prærogatiuæ? Ergo iuxta canonas tuos alij in partem solicitudinis, tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus, tua extenditur & in ipsos qui potestatem super alios acceperunt. Nónne si causa extiterit, tu episcopo cœlum claudere, tu ipsum ab episcopatu deponere, etiam & tradere satanæ potes? Stat ergo inconcussum priuilegium tuum tibi tam in datis clauibus, quã in ouibus cõmẽdatis. Accipe aliud quod nihilominus prærogatiuam cõfirmat
Ioan.21.b tibi. Discipuli nauigabant, & dominus apparebat in littore:
Ibidem. quodque iucundius erat, in corpore rediuiuo. Sciens Petrus quia dominus est, in mare se misit, & sic venit ad ipsum, aliis
H nauigio peruenientibus. Quid istud? Nempe signum singularis pontificij Petri, per quod non nauẽ vnam, vt cæteri quiq; suam, sed seculũ ipsum susceperit gubernandum. Mare enim seculũ est: naues, ecclesiæ. Inde est ꝙ altera vice instar domini gradiens super aquas, vnicũ se Christi vicariũ designauit, qui non vni populo, sed cũctis præesse deberet. Siquidẽ aquæ multę, populi multi. Ita cum quisq; cæterorum habeat suam, tibi vna cõmissa est grandissima nauis facta ex omnibus ipsa vniuersalis ecclesia toto orbe difusa. En quis es. Sed noli obliuisci etiã quid. Nam & ego non sum oblitus id me promisisse repetiturum in opportunitate. Quàm opportune cũ eo quis es, etiam quod ante eras, consideras? Quid dico eras? Et nunc es. Quid desinas intueri, quod nõ desistit esse? Vna sane cõsideratio, quid fueris, & quid sis. Nam quis sis factus, altera. Non oportet vt ista extundat illam in scrutinio tui. Es enim (vt dixi) adhuc quod eras: & nõ minus hoc es, quã quod factus es post, forte & magis. Deniq; illud natus es, mutatus hoc non in hoc mutatus. Non reiectum illud, sed istud adiectum: tractemus vtrũq; simul, nam vt præfatum me memini, collatæ ex inuicẽ ambæ res vtiliores fient. Dixi supra cõsiderãti quid sis, naturam occurrere qua es homo: nam homo natus es. Porro percũctanti quis, personæ respondebitur nomen, quod est episcopus, quod quidem factus, non natus es. Quid tibi horũ videtur ad purum esse tui, & ad te principa-
I lius pertinere, ꝙ factus, an ꝙ natus? Nónne quod natus? Hoc ergo consulo consideres maxime, quod maxime es, hominẽ videlicet, quod & natus es. Nec modo quid natus, sed & qualis natus oportet attendas, si non vis tuæ cõsiderationis fructu & vtilitate fraudari. Tolle proinde nunc hęreditaria hæc perizomata ab initio maledicta. Dirumpe velamen foliorũ celantium ignominiam, non plagam curantiũ. Dele fucum fugacis honoris huius & malè coloratæ nitorem gloriæ, vt
Iob 1.d nudè nudum consideres, quia nudus egressus es de vtero matris tuæ. Nunquid infulatus, nunquid micans gemmis, aut floridus sericis, aut coronatus pennis, aut suffarcinatus metallis? Si cuncta hæc veluti nubes quasdam matutinales velociter transeuntes, & cito pertrãsituras dissipes & exsuffles à facie considerationis tuæ, occurret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis, & homo dolẽs ꝙ homo sit, erubescens
Iob 5.b. quòd nudus sit, plorãs ꝙ natus sit, murmurãs quòd sit. Homo
Iob 14.a natus ad laborem, non ad honorem. Homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu: breui viuens tempore, ideóque cum metu: repletus multis miseriis, & propterea cum fletu. Et vere multis, quia corporis & animæ simul. Quid enim calamitate vacat nascẽti in peccato, fragili corpore, & mente sterili? Vere ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur, traduce sordis, mortis addictione. Salubris copula, vt cogitans te summum pontificem, attendas pariter vilissimum cinerem non fuisse, sed esse. Imitetur cogitatio naturam, imitetur & quod dignius est auctorem naturæ, summa imaque cõsocians. Nónne natura in persona hominis vi K
li limo vitæ spiraculum colligauit? Nónne auctor naturæ in sui persona verbum limumque contemperauit? Ita tibi sume formã tam de nostræ concretione originis, q̃ de sacramento redemptionis, vt altus sedẽs, non alta sapiens, sis: sed humilia de te sentiens, humilibúsque consentiens. Proinde si consideras quantus es, cogita etiam qualis, & maxime. Hęc te sane consideratio tenet in te, nec à te auolare sinit, nec ambulare in magnis neque in mirabilibus super te. In te consistito. Nõ Psal.130.a
infra deiici, non attolli supra, non euadere in longius, non extendi in latius. Tene medium, si non vis perdere modum. Locus medius tutus est. Medium, sedes modi: & modus, virtus. Omnem extra modum habitationem, sapiens exilium reputat. Propterea non est illi habitare in longo quod vltra modum sit, sed nec in lato quidem quod extra sit: porro nec in alto vel imo, quòd alterum supra, alterum infra sit. Denique & longitudo exterminiũ habere solet, & dilatatio scissuram, & altitudo ruinam, & profundum absorptionem. Dico hæc planius, ne me putes ea loqui quæ apostolus cõprehendere hortatur cum omnibus sanctis, longitudinẽ, latitudinem, su- Ephe.3.d
blimitatem, & profundum, quod alterius erit & disputationis & tẽporis. Nunc autem longum dico, cum sibi homo longiorem promittit vitam. Latum, cũ in superfluas animus distenditur curas. Altum, cum de se plus pręsumit. Profundum, L
cum se plus deiicit. Qui ergo longa sibi metitur tẽpora, nónne vere ingreditur iter exterminij, trãsiẽs vitæ terminos productiori solicitudine? Inde est quòd homines in præsentia sese exules per obliuionem, in alia per inanem solicitudinẽ migrant secula, non profutura, imò nec futura. Similiter animus distentus in multa, multis laceretur curis necesse est. Nẽpe immoderata extẽsio extenuationem, & extenuatio nimia scissionem facit. Iam vero alta præsumptio, quid nisi ruinosa præcipitatio est? Legisti nanque: Ante ruinam exaltatur cor. Prou.16.a
Quid è regione nimiæ pusillanimitatis deiectio, nisi desperata quędam absorptio est? In hanc fortis non deiicietur. Prudens, longioris vitæ non abducetur incerto. Modestus moderabitur curas, temperabit à superfluis, non deerit necessariis. Porro iustus altiora se non pręsumet, sed loquetur cum iusto: Si iustus fuero, non leuabo caput. Tu ergo in hac con- Iob.10.c
sideratione tui caute ambules, & tota ęquitate verseris, vt nec plus vero tibi tribuas, nec plus iusto parcas. Porro plus vero tribuis, non modo arrogando tibi quod non habes bonum, sed & quod habes adscribendo. Vigilanter discerne qualis ex te, & qualis sis dono dei, & non sit in spiritu tuo dolus. Erit autem vbi fideliter partiens tua tibi, & quę sunt dei, deo sine fraude resignes. Ex te mala, bona à domino esse, persuasum tibi non ambigo. Sane inter considerandũ qualis sis: etiam qualis fueris, ad memoriam reuocandum. Conferenda M
posteriora prioribus. Profecerísne in virtute, in sapientia, in intellectu, in suauitate morum: an ab his forte (quod absit) defeceris. Patientior sis an impatientior solito, iracundior leniórve, insolentior an humilior, affabilior an austerior, exorabilior an difficilior, pusillior animo an magnanimior, serius magis an plusculũ dissolutus, timoratior an forte fidẽtior q̃ oportet. Quàm latus tibi i patet campus in hoc genere considerandi? Memoror ego pauca, veluti quędã seminaria proferens: nõ tamen ipse serens, sed dans semen serenti. Oportet innotescat tibi zelus tuus, clementia tua, discretio quoq; moderatrix earundem virtutum, qualis videlicet in donandis iniuris, qualis sis in vlciscendis, quàm in vtroque prouidus modi, loci, temporis obseruator. Prorsus consideranda tria hęc in vsu virtutum harum, ne nõ sint virtutes si pręter hęc reperiantur. Nempe eiusmodi non natura virtutes, sed vsus facit. Nam ex se indifferentes esse noscuntur. Tuum est aut abutendo & confundendo facere vitia: aut bene ordinatéque vtendo, virtutes. Solent discretionis oculo caligante, alterutrum sibi præripere loca, terminos occupare. Porro caliginis duæ sunt causæ: ira, & mollior affectus. Is iudicij censuram eneruat, illa præcipitat. Quomodo enim ab altero non periclitetur, aut pietas clementię, aut zeli rectitudo? Turbatus præ ira oculus, clemẽter nil intuetur: suffusus fluxa quadam & muliebri mollitie animus, rectum non videt.

Non

A Non eris innocens, si aut punias eum cui forte parcẽdum esset, aut parcas ei qui fuerat puniẽdus. In tribulationibus quoque qualem te inueneris, nolo dissimules. Si cõstantẽ in tuis, condolẽtẽ in alienis, gaude. Recti cordis hoc. E regione peruersissimi, si cum in propriis deprehẽdaris fortasse impatiẽs, minime in alienis tamen compatiens sentiaris. Quid in prosperis? nihilne est quod considerationem solicitet? Est vtiq; si diligenter attendas quã rarus semper extiterit, qui non vel modice in prosperitate animum relaxauerit à sui custodia & disciplina. Quando hoc incautis non fuit ad disciplinã quod ignis ad ceram: quod solis radius ad niuem vel glaciem? Sapiens Dauid, sapiens Salomon fuit: sed blandientibus nimis secundis rebus alter ex parte, alter ex toto desipuit. Magnus qui incidens in aduersa non excidit, vel parũ à sapientia. Nec minor cui præsens fœlicitas si arrisit, nõ irrisit. Quãquã facilius inueneris qui sapientiam retinuerunt contraria sibi fortuna, quã qui propitia nõ perdiderunt. Præferẽdus ille & magnus est, cui inter prospera saltem risus indecentior, aut sermo insolẽtior, aut immoderatior cura vestis, vel corporis nõ
Eccl. 38. c irrepsit. Et si rectè sapiẽs hortatur sapientiam scribi in ocio: cauendum & in ocio ocium est. Fugienda proinde ociositas, mater nugarum, nouerca virtutum. Inter seculares nugæ, nugæ sunt: in ore sacerdotis, blasphemiæ. Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis, referendæ nũquã. Magis interue-
B niendum caute & prudẽter nugacitati. Prorumpendum sane in serium quid, quod non modo vtiliter, sed libenter audiãt, & supersedeant ociosis. Consecrasti os tuum euãgelio: talibus iam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est. Labia sa-
Mala. 2. b cerdotis, ait, custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius: non nugas profecto vel fabulas. Verbum scurrile quod faceti vrbaníve nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore, procul & ab aure relegandum. Fœde ad cachinnos moueris, fœdius moues. Porro detrahere aut detrahentem audire: quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. De auaritia non est quod tuum fatigem intuitum, cum pecuniã tanquam paleam dicaris habere. Non prorsus, non est quod pro illa timeatur à studijs tuis. Sed est quod non minus sæpe, nec noxiè minus, insidiari iudicantibus solet: de quo maxime quid in tua lateat consciẽtia, latere te nolim. Quid illud sit quæris? Acceptio personarum. Non parum te reum peccati existimes si facies peccatorum sumis, & nõ potius causas iudicas meritorum. Est item vitium cuius si te immunẽ sentis, inter omnes quos noui ex his qui cathedras ascenderunt, sedebis me iudice solitarius: quia veraciter singulariterque leuasti te su-
Thre. 3. d pra te, iuxta Prophetam: Facilitas credulitatis hæc est: cuius callidissimę vulpeculæ, magnorum neminem comperi satis cauisse versutias. Inde eis ipsis pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens addictio, inde præiudicia in absentes.
C Gratulor autem tibi (nec enim assentationis apud te vereor incurrere notam) gratulor, inquam, præsidere te vsque adhuc absque horum omnium querela multa: an & sine culpa, tu videris. Nunc ad ea quæ sub te sunt, consideratio intendẽda. At alterius principij hoc: siquidem ltuis occupationibus sermo breuior competentior est.

De Consideratione. Liber tertius.

FINIS superioris libri, huic principium ponit. Itaque iuxta promissum illius consideranda quæ sub te sunt. Quænam sint illa, non est quod à me quærendum putes sacerdotum optime Eugeni, rectius fortasse quæ non sint quæras. Orbe exeundum ei qui forte volet explorare quæ non ad tuam pertinent curam. Parentes tui destinati sunt nõ aliquas
Mar. 16. d regiones, sed ipsum debellaturi orbẽ. Ite in orbem vniuersum, dictum est illis. Ipsi vero vendentes tunicas, emẽre gladios, ignitũ eloquium, & spiritum vehementẽ, arma potentia deo. Quò non peruenerunt victores inclyti, filij excussorũ?
Psal. 119. a Quò non sagittæ potẽtium acutæ cum carbonibus desolato-
Psal. 18. a riis? Et quidẽ in omnem terrã exiuit sonus eorum, & in fines
Lucæ 12. f orbis terræ verba corũ. Penetrabant & incẽdebãt verba illa incẽsa igni, quẽ dominus misit in terrã. Occũbebãt strenuissimi bellatores, sed non succumbebant: triũphabant & mor-
Psal. 138. d tui. Nimis confortatus est principatus eorũ: cõstituti sunt
Psa. 44. d principes super omnem terrã. Eis tu successisti in hæreditatem. Ita tu hæres, & orbis hæreditas. At quatenus hæc portio D te contingit, aut contigerit illos, id sobria cõsideratione pensandum. Non enim per omnem reor modũ, sed sane quadãtenus (vt mihi videtur) dispensatio tibi super illum credita est, non data possessio. Si pergis vsurpare & hanc, cõtradicit tibi qui dicit: Meus est orbis terræ, & plenitudo eius. Non *Psal. 49. b* tu ille de quo Propheta: Et erit omnis terra possessio eius. Christus hic est, qui possessionem sibi vendicat, & iure creationis, & merito redẽptionis, & dono patris. Cui enim alteri dictũ est: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuã, *Psal. 2. b* & possessionem tuam terminos terræ? Possessionem & dominium cede huic, tu curam illius habe. Pars tua hæc, vltra ne extendas manum. Quid inquis? Non negas præesse, & dominari vetas? Plane sic. Quasi non bene præsit, qui præest in solicitudine. Nũquid non & villa villico, & paruus dominus subiectus est pædagogo? Nec tamen villæ illæ, nec is sui domini dominus est. Ita & tu præsis vt prouideas, vt consulas, vt procures, vt serues. Præsis vt prosis, præsis vt fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiã suã. *Matt. 24. d* Ad quid? Vt des illis escam in tempore. Hoc est, vt dispenses, non imperes. Hoc fac, & dominari ne affectes hominum homo, vt nõ dominetur tui omnis iniustitia. At satis superq; id *Psal. 118. r* intimatum supra, cum quis sis disputaretur. Addo tamen & hoc: nam nullum tibi venenum, nullum gladium plus formido, quã libidinem dominãdi. Certe vt multum tibi tribuas, si E multum deceptus nõ es, nil te existimes plus accepisse à magnis apostolis. Recordare nunc vocis illius: Sapientibus & *Roma. 1. a* insipientibus debitor sum. Et si non indebitam tibi ipsam cẽses, hoc quoque simul memento, debitoris molestum nomẽ seruienti potius quàm dominãti congruere. Seruus in euangelio audit: Quantum debes domino meo? Ergo si te agno- *Lucæ 16. b* scis sapientibus & insipientibus non dominatorem, sed debitorem: curãdum summopere tibi, & tota vigilantia considerandum, quomodo & qui non sapiunt sapiant, & qui sapiunt non desipiant, & qui desipuere resipiscant. At nullum genus insipiẽtiæ, infidelitate (vt sic loquar) insipientius. Ergo & infidelibus debitor es: Iudæis, Græcis, & Gentibus. Interest *Roma. 1. b* proinde tua dare operam quam possis, vt increduli conuertantur ad fidem, cõuersi non auertantur, auersi reuertantur. Porro peruersi ordinentur ad rectitudinem, subuersi ad veritatẽ reuocẽtur. Subuersores inuictis rationibus conuincantur, vt vel emendentur ipsi, si fieri potest: vel si non, perdant auctoritatem facultatẽmque alios subuertendi. Non omnino & ab hoc insipientium genere pessimo, tibi dissimulandum. Dico autem hęreticos schimaticosque: nam hi sunt subuersi & subuersores, canes ad scissionem, vulpes ad fraudem. Erunt, inquam, huiusmodi maxime tuo studio aut corrigendi, ne pereant, aut ne perimant coërcendi. Esto, de Iudæis excusat te apostolus, habent terminum suum, qui pręueniri nõ *Roma. 11. c* F poterit. Plenitudinem gentium præire oportet. Sed de ipsis gentibus quid respondes? Imò quid tua consideratio respondet tibi percũctanti sic? Quid visum est patribus ponere metam euangelio, verbum suspendere fidei donec infidelitas durat? Qua ratione putamus subsistit velociter currens sermo? *Psal. 147. c* Quis primus inhibuit hunc salutarem cursum? Et illis causa forte quam nescimus, aut necessitas potuit obstitisse. Nobis quæ dissimulandi ratio est? Qua fiducia, qua cõscientia Christum non vel offerimus eis qui non habẽt? An veritatem dei in iniustitia detinemus? Et quidem quandoque perueniat gẽtium plenitudo necesse est. Expectamus vt in eas incidat fi- *Roma. 11. c* des. Cui credere casu contigit? Quomodo credent sine præ- *Roma. 10. c* dicante? Petrus ad Cornelium, Philippus ad Eunuchum, *Acto. 8. & 10. c* missi sunt: & si exemplum recentius quærimus, Augustinus à beato Gregorio destinatus est formam fidei tradere Anglis. Et de his tu ita tecum. Ego addo & de pertinacia Græcorum qui nobiscum sunt, & nõ sunt, iuncti fide, pace diuisi. Quanquam & in fide ipsa claudicauerint à semitis rectis. Et item de hæresi, quæ clam pene vbique serpit apud aliquos, sæuit palam. Nam paruulos ecclesię passim & publice deglutire festinat. Quæris vbi sit hoc? Vestri qui terram Austri tã sæpe visitant, ecce hi sciunt, & possunt dicere tibi. Eunt & redeunt per medium illorum, aut transeunt secus: sed, quid boni adhuc cum illis egerint, necdum audiuimus. Et forsitan

audiuissemus

G audiuissemus, nisi præ auro Hispaniæ salus populi viluisset. Tuum est & plagæ huic remedium prouidere. Sed est insipientia, quæ ipsam quoque iam propemodum stultam fecit sapientiam fidei. Quomodo & ecclesiam catholicam pene totam hoc virus infecit? Nam dum & in ipsa quiq; quæ nostra sunt quærimus, fit vt inuicem inuidentes, inuicem prouocãtes exerceamur ad odia, animemur ad iniurias, armemur ad lites, cauillemus ad dolos, feramur ad detractiones, prorumpamus ad maledicta, opprimamur à fortioribus, opprimamus infirmiores. Quàm digne & laudabiliter occupatur meditatio cordis tui aduersus tã pestilens insipiẽtiæ genus, quod corpus Christi (quæ est multitudo credentiũ) occupasse consideras. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torquens omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negociis eius. An non limina apostolorũ plus iam ambitio quàm deuotio terit? An nõ vocibus eius vestrum tota die resultat palatium? An non quæstibus eius tota legũ canonumq; disciplina insudat? An non spoliis eius omnis Italica inhiat inexplebili auiditate rapacitas? Quid ita tua ipsius spiritualia studia non saltem intercidit, sed abscidit? Quotiens sancta ac fœcunda tua abortiri ocia fecit inquietum, & inquietans malũ? Aliud est quod ab oppresis appellatur ad te, aliud autem quod ambitio in ecclesia per te regnare molitur. Nec deesse
H illis, nec huic aliquatenus adsentire oportet. Quàm vero inique fouetur illa, spernuntur illi? vtrisque tamen debitor es, illis vt erigas, istis vt reprimas. Et quoniam incidit de appellationibus, prosequi aliquatenus non erit ab re. Magno in his & pio opus intuitu est, ne quod magna fuit necessitate prouisum, male vtendo reddatur inutile. Mihi videtur & in multam posse eas deuenire perniciem, si nõ summo moderamine actitentur. Appellatur de toto mundo ad te, id quidem in testimonium singularis primatus tui. At tu, si sapis, non primatu gaudebis, sed fructu. Apostolis dictum est: In hoc nolite gaudere, quod spiritus subiiciũtur vobis. *Luc. 10. a* Appellatur ad te, vt dixi, & vtinam tam fructuose quàm necessarie. Vtinam cũ oppressus clamat, sentiat oppressor, & non superbiat impius vnde incenditur pauper. Quid tam decorum, vt ad inuocationẽ tui nominis oppresi effugiãt, versuti nõ refugiãt? Quid è regione tã peruersum, tam recti alienũ, vel lætetur qui malum fecit, & qui tulit inaniter fatigetur? Inhumanissime non moueris erga hominem, cui illatæ iniuriæ cumulauere dolorem, & labor itineris, & damna expensarũ. Sed nihilominus ignauissime in illum non moueris, qui huic tot calamitatum partim auctor, partim extitit causa. Euigila homo Dei, cum hæc contingunt, moueatur miseratio, moueatur & indignatio tua. Alteram læso, alteram lædenti debes. Consoletur ille damnorum resarcitu suorum, satisfactione iniuriarũ, fine
I calumniarum. Cum isto ita agatur, vt pœniteat fecisse, quod non timuit facere, & nõ de pœnis innocẽtis rideat. Arbitror idem debere pati illum qui sine causa forte appellauit. Formulam hanc iustitiæ pręfigit tibi & diuinæ incõmutabilis ratio æquitatis, & ni fallor ipsa appellationũ lex, vt illicite vsurpata appellatio nec prosit appellanti, nec appellato obsit. Vt quid enim frustra fatigatus sit homo? Quàm plenũ iustitię vt sese potius læserit qui voluit ꝓximũ? Appellasse inique, iniquum est: inique & impune, iniquarũ appellationum fomes. Iniqua autẽ omnis appellatio, ad quã iustitiæ inopia nõ coẽgit. Appellare, non vt graues: sed si graueris, licet. Appellandum à sentẽtia. Ante sentẽtiã improbe omnino, nisi ob manifestum grauamẽ, præsumitur appellatio. Qui igitur nõ grauatus appellat, liquet quia aut grauare intendit, aut tempus redimere. Non est autẽ suffugium appellatio, sed refugium. Quantos nouimus appellasse pulsatos, quod interim liceret, quod nũquã licet? Nõnullis etiam quoad vixerunt licuisse appellationis suffragio nefaria scimus: verbi gratia, incestum, adulterium. Quale est hoc, turpitudini patrocinari, quod vel maxime formidari à turpibus oportebat? Quousq; murmur vniuersæ terræ aut dissimulas, aut nõ aduertis? Quousq; dormitas? quousq; nõ euigilat consideratio tua ad tantã appellationũ cõfusionẽ atq; abusionẽ? Præter ius & fas, pręter morẽ & ordinẽ fiunt. Non locus, non modus, non tempus, nõ causa discernitur, aut persona. Præsumuntur leuiter passim, plerunque & nequiter. Volentes malignari nónne his potissimũ terreri solebant? K Nunc terrori ipsi ex his magis fiunt, atque id bonis. Antidotum versum in venenũ, nõ mutatio dexteræ excelsi hæc. Appellantur boni à malis, vt non faciant bona: & supersedent à voce tonitrui tui formidantes. Denique appellantur episcopi, nè illicita audeant matrimonia soluere vel prohibere. Appellantur, ne rapinas, ne furta, ne sacrilegia & quæ eiusmodi sunt, punire vllatenus, vel cohibere præsumant. Appellantur, ne indignas, & infames personas à sacris officiis beneficiisve repellere seu amouere queant. Quod tu inuenis remedium morbo huic, ne quod repertum ad remedium fuit, reperiatur ad mortem? Zelatus est dominus domũ orationis factam speluncam latronum. *Matt. 21.* Tu eius minister dissimulas miserorum refugium, datum arma iniquitati. Videas præripi passim partes oppressorum, & prorumpere ad appellandum non tam grauatos quàm grauare volẽtes. Quid hoc mysterij? Tuum est considerare, non meum commentari istud. Et cur, inquis, male appellati non veniunt ostensuri suam innocentiam, malitiam conuicturi? Dico quod dicere ad hoc solent. Nolumus vexari frustra. In curia esse qui procliuius faueant appellantibus, foueant appellationes. Cessuris Romæ, domi sedere satius. Fateor me non omnino decredere his. Quem das mihi in tam crebris appellationibus quæ hodie fiunt, qui pro expensis itineris, vel nummum restituerit illi quem forte appellarit? Mirum vero si ita omnes L & appellantes iusti, & appellati rei vestro examine inuenti sunt. Diligite, inquit, iustitiam, qui iudicatis terram. *Sapiẽ. 1. a* Parum est iustitiam tenere, nisi & diligas. Qui tenent, tenent: qui diligunt, zelantur. Amator iustitiæ inquirit iustitiam, & prosequitur eam. Porro omnẽ iniustitiam persequitur. Nihil tibi & illis qui appellationes venationes putãt. Pudet elogij quod apud ethnicos iã vertitur in parobolam: Duos nouimus seruos pingues. Vt mitius loquar, plus facetię quã iustitiæ hic. Tu si amas iustitiam, appellationes nõ affectas, sed sustines. Veruntamen quid emolumenti adfert ecclesiis dei tua vnius hominis iustitia, vbi sẽtẽtia præualet aliter affectorum? At istud loci illius erit, cum cœperim versari quæ circa te sunt.

Nunc vero non te existimes ociose vacare considerationi huic, qua appellationes ad legitimum, si fieri potest, reuoces vsum. Et si hinc mea quæratur, vel potius curetur sententia, dico appellationes vt non contemnendas, sic nec vsurpandas omnino. Porro horum quid insolẽtius censeam, haud facile dixerim, nisi quod vsurpatio quãdã videtur inducere cõtemptus necessitatem, ac per hoc forte acrius insectãda, quæ amplius nocet. Aut non vere nocẽtior est mala in se, in partu peior? Nónne ipsa est quæ ipsum ius quoq; naturæ aut extenuat aut exterminat? Nam sæpe rebus etiã preciosissimis, precij gratiam non modo demit, sed adimit. Quid sacramentis acceptius? Vsurpata tamen ab indignis, indignéve tractata, minime acceptãtur. M Magis habent damnationem, quia debitam venerationem non habent. Fateor grande & generale mũdo bonum esse appellationes: idque tam necessariũ, quàm solem ipsum mortalibus. Reuera quidẽ sol iustitiæ est, prodens ac redarguens opera tenebrarum. Prorsus fouendæ & manutenendæ sunt, sed quas extorsit necessitas, nõ calliditas adinuenit. Vsurpatoriæ sunt huiusmodi omnes, non subuenientes in necessitate, sed opitulantes iniquitati. Quidni veniant in contemptum? Quanti vt talibus quoque deferrent, etiam de proprio cessere iure, ne longo & casso itinere fatigarentur? Plures tamen sua amittere nõ ferentes, appellationes minus opportunas, & celsa nomina importunius cõtempserunt. Dico aliquid quod ad rem pertinet, exempli causa. Quidam sibi publice desponsauerat vxorem: adest dies celebris nuptiarum. Parata omnia, inuitati multi. Et ecce homo concupiscẽs vxorem proximi sui, in vocẽ appellationis inopinatæ prorumpit: affirmans sibi traditam prius, suam potius esse debere. Stupet sponsus, hærent omnes, sacerdos non audet progredi, frustratur omnis apparatus ille, descendit quisque in domum suam, suam cœnam manducaturus: sponsa à mensa & thalamo sponsi suspenditur, quousq; Roma reditũ est. Parisius cõtigit hoc, nobili Galliarũ ciuitate, sede Regia. Rursum in ciuitate eadem quidam sibi desponsata vxore diẽ constituit nuptiarum. Interim emergit calumnia: dicentibus

quibusdam

A quibusdam non debere coniungi. Ad iudicium ecclesiæ causa delata est, sed non expectata sententia, appellatum est sine causa, sine grauamine, solo frustratoriæ dilationis intuitu. At ille siue perdere quæ pararat, siue dilectæ tã diu frustrari cõsortio nolens, nihilominus quod proposuerat, contempta siue dissimulata appellatione peregit. Quid illud quod in Altissiodorẽsi ecclesia nuper à quodam adolescentulo præsumptum est? Nempe defuncto sancto episcopo, volẽtibus clericis alium, vt moris est, eligere sibi, interuenit ille appellans & vetans ne fieret quousq; isset & redisset ab vrbe. Cui tamẽ appellationi nec ipse detulit. Nam cum videret se contemni, tanquam qui irrationabiliter appellasset, accitis quos potuit sibi, tertia die post factã ab aliis electionem, fecit suã. Cum itaque ex his & innumeris talibus liqueat non ex contemptu gigni vsurpationem, sed ex vsurpatione contẽptum: videris tu quid sibi velit ꝙ zelus vester adsidue pene vindicat illum, istam dissimulat. Vis perfectius coërcere contemptum? Cura in ipso vtero pessimæ matris præfocari germen nequam: quod ita fiet, si vsurpatio digna animaduersione mulctetur. Tolle vsurpationem, & cõtemptus excusationem nõ habet. Porro inexcusabilitas ausum explodet. Nõ sit proinde vsurpator, & contemptor nullus erit, aut admodum rarus. Benefacis tu ꝙ appellationũ negato suffragio imò suffugio, multa remittis negocia ad cognoscentes, vel qui noscere citius possunt.
B Vbi enim certior ac facilior notio, ibi decisio tutior expeditiorque esse potest. Quàm plenum gratiæ ꝙ multorum quoque per hoc & laboribus parcis & sumptibus. At quibus sic credas, id tibi omnimodis attendendum. Poteram multa de eodem vtiliter addere his, sed memor propositi mei, contẽtus interim occasionem dedisse, ad alia transeo. Et primum quod occurrit, minime transeundum reor. Præes, & singulariter. At quid? Eget tibi dico consideratione. Nunquid vt de subditis crescas? Nequaquã, sed vt ipsi de te. Principem te cõstituerunt, sed sibi, non tibi. Alioquin quo pacto te reputas superiorem his à quibus beneficium mendicas? Audi dominum: Qui potestatem habent super eos, beneficii vocantur.
Luca 22.c At istud de his qui foris sunt. Quid ad nos? Tu id mẽdaciter diceris, si non tam beneficus esse quàm beneficis præesse intẽdas. Parui deiectique animi est de subditis non profectũ
2.Cor.12.e quærere subditorũ, sed quæstũ proprium. In summo præsertim omnium nihil turpius. Quam pulchre magister gentium parentes filiis, non filios debere censuit thesaurizare parẽti-
Philip.4.d bus. Non mediocris gloriæ vox illa identidem ipsius: Nõ requiro datum, sed fructũ. At iam transeamus & hinc, ne quis moram in his meam, auaritiæ in te notã interpretetur. Quæ quàm longè à te sit, in libro secundo testatus sum: sciens quãta & in quanta tua necessitate respueris. Ad te proinde scripserim ista, non propter te. Nẽpe quod tibi scribitur, soli pro-
C desse non decet. Hic locus auaritiam carpit, à quo vitio immunis satis tua opinio est: an & opus, tu videris. Vidimus tamen (vt oblata à pauperibus taceã, quæ tangere non acquiescis) Germanicos detinuisse saccos, sed precio, non massa. Argentum reputatum est fœnum: summarij nõ leuati sarcinis, onusti nihilominus repatriant vel inuiti. Noua res. Quando hactenus aurum Roma refundit? Et nunc Romanorum cõsilio id vsurpatum non credimus. Duo venerunt, ambo locupletes, & ambo rei. Siquidem vnus Moguntinus, Coloniẽsis alter: alteri gratia gratis reddita est: alter indignus credo cui gratia redderetur, audiuit, Cum quali veste intrasti, cum tali egredieris. O vocem magnificam? vocem prorsus apostolicæ
Act.8.d libertatis. Quid minus ab illa hæc habuit: Pecunia tua tecum sit in perditionem? Nisi quòd in illa plus zeli, in ista plus modestiæ sonuit. Quid ille de transmarinis partibus, pene à finibus terræ, terra & mari currens pro episcopatu, suis & alienis facultatibus rursus emendo? Iã enim emerat prius. Tulit multa, sed retulit, non omnia tamẽ. Incidit miser in manus alias, accipere quàm dare potentiores. Benefecisti tuas in vtroque seruans innoxias, nec imponere scilicet ambitioso, nec supponere iniquo mammonæ acquiescẽs. Nõ sic à paupere episcopo continuisti, dans quod daret, ne immunificus notaretur. Accepit clam, quod palam dedit. Sic de tuo sacculo consultum est verecundiæ viri. Sic quoque curiæ morem gerens, tuo beneficio inuidiam declinauit eorũ qui diligunt munera. Non potes abscondere, & factum nouimus & personam. D
Audire grauat? Et ego eo libentius prædico, quo tu id molestius audis. Si tibi sic expedit, & mihi sic. Tam non oportet Christi gloriam me silere, quàm nec te quærere tuam. Et si pergis murmurare adhuc, respondebitur tibi ex Euangelio:
Quanto eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, dicentes: Bene omnia fecit. Audi aliud, si tamen aliud. Ad idem Matt. 7.d
enim fortassis pertinere quis dicat: Tua consideratio viderit hoc. Mihi videtur non longe à vero dissentire qui id forte inter auaritiæ species locandum putauerit. Ego vero illius aut speciem esse, aut speciem habere non negauerim. Sane interest tuæ perfectionis, & malas res, & malas pariter species deuitare. In altero conscientiæ, in altero famæ consulis. Puta tibi non licere (etsi alias fortasse liceat) quicquid male fuerit coloratum. Denique interroga maiores tuos, & dicent tibi: Deu.32.a
Ab omni specie mala abstinete vos. Sane minister domini 1.Thes. 5.d
dominum imitetur, quia ipse ait: Qui mihi ministrat, me sequatur. Ioan.12.d.
Et habes de illo: Dominus regnauit, decorem induit: Psal.92.a
induit dominus fortitudinem. Tu quoque esto fortis in fide, decorus in gloria, & probasti te imitatorem dei. Fortitudo tua, fiducia fidelis conscientiæ: decor tuus, splendor bonæ opinionis. Ita, quæso, induere fortitudinem: etenim gaudium domini fortitudo tua. Porro specie tua & pulchritudine tua nihilominus tãquam propria similitudine delectatur. Induere vestimentis gloriæ tuæ, vestire duplicibus quibus do- E
mesticos suos fortis illa mulier induere consueuit. Non sit in Prou.31.b
conscientia nutans infirmitas modicæ fidei: non sit in fama næuus malæ speciei, & vestiris duplicibus, & gaudebit sponsus super sponsam animam tuam, & gaudebit super te Deus tuus. Miraris quorsum hæc, ignarus vsque adhuc quid dicere velim. Non te tollo diutius. Murmur loquor & querimoniam ecclesiarum. Trũcari se clamitant ac demembrari. Vel nullæ vel paucæ admodum sunt, quæ plagã iustã aut non doleant, aut non timeant. Quæris quam? Subtrahuntur abbates episcopis, episcopi archiepiscopis, archiepiscopi patriarchis, siue primatibus. Bonáne species hæc? Mirum si excusari queat vel opus. Sic factitando probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed iustitiæ forte non ita. Facitis hoc quia potestis, sed vtrum & debeatis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus & ordines quibusque suos seruare positi estis: non inuidere, vt quidam vestrorum ait: Cui honorem, Roma.13.b
honorem. Spiritualis homo ille qui omnia diiudicat, vt ip- 1.Cor.2.d
se à nemine diiudicetur: omne opus suum trina quadam consideratione præueniet. Primum quidem an liceat, deinde an deceat, postremo an expediat. Nam etsi constet in Christiana vtique philosophia non decere nisi quod licet, non expedire nisi quod decet & licet: nõ continuo tamen omne quod licet, decere aut expedire consequẽs erit. Age aptemus, si possumus, tria ipsa operi huic. At quomodo non indecens tibi, F
voluntate pro lege vti, & quia non est ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere rationem? Túne maior do-
mino tuo qui ait: Non veni facere voluntatem meam? Quan- Ioan.16.d
quam non minus deiecti quàm elati animi est veluti rationis expertem non pro ratione, sed pro libitu agere, nec iudicio agi, sed appetitu. Quid tam bestiale? & si indignum cuiuis viuenti ratione viuere vt pecus: quis in te rectore omnium tantam contumeliam naturæ honoris iniuriã ferat? Sic degenerando (quod absit) generale opprobrium fecisti proprium ti-
bi: Homo cũ in honore esset, non intellexit, comparatus est Psal.48.c
iumentis insipiẽtibus, & similis factus est illis. Quid item tam indignum tibi, quàm vt totum tenens, non sis contentus toto, nisi minutias quasdam atque exiguas portiones ipsius tibi creditæ vniuersitatis, tanquam non sint tuæ, satagas nescio
quo modo adhuc facere tuas? Vbi etiam meminisse te volo 2.Reg.12.a
parabolæ Nathan de homine qui multas oues habens, vnam quæ erat pauperis concupiuit. Huc quoque veniat factum,
imò facinus regis Achab, qui rerum summam tenebat, & 3.Reg.21.e
vnam vineam affectauit. Auertat Deus à te quod ille audi-
uit, Occidisti, & possedisti. Nolo autem prætendas mihi fru- Ibidem.
ctum emancipationis ipsius: nullus est enim, nisi quòd inde episcopi insolentiores, monachi etiam dissolutiores fiunt. Quid, quod & pauperiores? Inspice diligentius talium vbique libertorum & facultates & vitas, si non pudenda admodum

G modum & tenuitas in his,& in illis ſecularitas inuenitur. Ma
tris noxiæ libertatis gemina ſoboles hæc. Quidni peccet li-
centius vagum & male liberum vulgus, cum non ſit qui ar-
guat? Quidni licentius quoque ſpolietur ac deprędetur iner-
mis religio,cũ nõ ſit qui defendat? Quo enim refugium illis?
Nunquid ad epiſcopos dolentes iniuriam? Ridẽtibus profe-
ctò aſpiciunt oculis,ſiue quæ faciunt mala, ſiue quæ patiun-
Ezech.3.c tur. Quæ demũ vtilitas in ſanguine iſto? Vereor ne illa, quã
in propheta comminatus eſt deus: Ille,inquiens,in iniquitate
ſua morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram.
Si enim extollitur qui ſubtrahitur, & cui ſubtrahitur vritur,
qui ſubtrahit quomodo innocens? Parum eſt, inuoluimus
ignem. Audi apertius. Si is qui murmurat,ſecũdum animam
mortuus eſt: qui inſtigat,quomodo viuit? Quomodo nõ reus
mortis amborum,& ſuæ pariter, qui gladium dedit, vnde am
bo morerentur? Hoc eſt quod dixerã, Occidiſti, & poſſediſti.
3.Reg.21. Adde ꝙ qui audiunt ſcandalizantur, indignantur,detrahunt,
& blaſphemant, hoc eſt vulnerantur ad mortem. Nõ eſt bo-
na arbor faciens fructus tales,inſolentias,diſſolutiones, dila-
pidationes, ſimultates,ſcandala,odia,quódque magis dolen-
dum,inter eccleſias inimicitias graues, perpeteſque diſcor-
1.Cor.10.c dias. Vides q̃ verus ſit ſermo ille: Omnia mihi licent,ſed non
omnia expediunt? Quid ſi forte nec licet? Ignoſce mihi,non
facile adducor licitum conſentire quòd tot illicita parturit.
H Túne deniq; tibi licitum cenſeas,ſuis eccleſias mutilare mẽ-
bris, confundere ordinem,perturbare terminos quos poſue-
runt patres tui? Si iuſtitiæ eſt, ius cuiq; ſeruare ſuum: auferre
cuiq̃ ſua, iuſto quomodo poterit conuenire? Erras,ſi vt ſum-
mam, ita & ſolam inſtitutam à deo veſtram apoſtolicam po-
Roma.13.a teſtatẽ exiſtimas. Si hoc ſentis,diſſentis ab eo qui ait: Non eſt
poteſtas niſi à deo. Proinde quod ſequitur: Qui poteſtati reſi
ſtit,dei ordinationi reſiſtit: etſi principaliter pro te facit,non
Ibidem. tamen ſingulariter. Denique idem ait: Omnis anima poteſta-
tibus ſublimioribus ſubdita ſit. Nõ ait,ſublimiori,tanquã in
vno: ſed ſublimiorib⁹,tãquã in multis. Nõ ergo tua ſola po-
teſtas à domino,ſunt & mediocres,ſunt & inferiores. Et quo
Matt.19.a modo quos deus coniunxit,non ſunt ſeparandi: ſic nec quos
ſubiunxit,comparandi. Monſtrum facis, ſi manu ſubmouens
digitum,facis pendere de capite,ſuperiorem manui, brachio
collateralem. Tale eſt ſi in Chriſti corpore membra aliter lo
1.Cor.12.d cas, q̃ diſpoſuit ipſe. Niſi tu putas alium eſſe qui poſuit in Ec-
cleſia quoſdam quidem apoſtolos,quoſdam autẽ prophetas,
alios vero euangeliſtas,alios doctores & paſtores, ad cõſum-
mationem ſanctorũ, in opus miniſterij, in ædificationẽ cor-
poris Chriſti. Atq; hoc corpus,quod tibi ipſe Paulus ſuo ve-
re apoſtolico figurans eloquio,& capiti conuenientiſsime a-
ptans, totum ex eo compactum perhibet, & connexum per
omnem iuncturam ſubminiſtrationis,ſecundũ operationem
I in menſuram vniuſcuiuſque membri, augmentum corporis
faciens in ædificationẽ ſui,in charitate. Nec vilẽ reputes for-
Ioan.5.e mam hanc quia in terra eſt,exemplar habet è cœlo. Neq; e-
nim filius poteſt facere quicquã, niſi quæ viderit patrẽ faciẽ-
Exo. 25.d tem,præſertim cum ei ſub Moyſi nomine dictum ſit: Vide
omnia facias ſecundũ exemplar,quod tibi in monte mõſtra-
Apoc.21.a tum eſt. Viderat hoc qui dicebat: Vidi ciuitatem ſanctã Hie-
ruſalem nouam deſcendentem de cœlo,à deo paratam. Ego
enim propter ſimilitudinem dictũ reor, quòd ſicut illic ſera-
phim & cherubim ac cæteri quiq; vſq; ad angelos & archan-
gelos ordinantur ſub vno capite Deo: ita hic quoq; ſub vno
ſummo pontifice primates vel patriarchæ,archiepiſcopi,epi-
ſcopi,presbyteri,vel abbates, & reliqui in hunc modum. Nõ
eſt paruipendendum ꝙ & deum habet auctorem,& de cœlo
ducit originem. Quòd ſi dicat epiſcopus,nolo eſſe ſub archi-
epiſcopo, aut abbas,nolo obedire epiſcopo,hoc de cœlo nõ
eſt. Niſi tu forte angelorũ quempiam dicentem audiſti, nolo
ſub archangelis eſſe, aut ex alio quolibet inferiorum ordinũ
aliquem nõ ferẽtẽ ſubeſſe cuiquã niſi deo. Quid inquis? Pro-
hibes diſpenſare? Non, ſed diſsipare. Non ſum tam rudis vt
ignorem poſitos vos diſpenſatores,ſed in ædificationem,nõ
1.Cor.4.d. in deſtructionem. Denique quæritur inter diſpenſatores, vt
fidelis quis inueniatur. Vbi neceſsitas vrget, excuſabilis diſ-
penſatio eſt. Vbi vtilitas prouocat,diſpenſatio laudabilis eſt.
Vtilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horũ
eſt, non plane fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſsipatio eſt. K
Nonnulla tamen monaſteria ſita in diuerſis epiſcopatibus ꝙ
ſpecialius pertinuerint ab ipſa ſui fundatione ad ſedem apo-
ſtolicam pro voluntate fundatorum, quis neſciat? Sed aliud
eſt quod largitur deuotio,aliud quod molitur ambitio impa-
tiens ſubiectionis. Et hæc dicta de his. Supereſt vt generali-
ter ſuper vniuerſum Eccleſiæ ſtatum intendat conſideratio
tua,ſi plebes clericis,ſi clerici ſacerdotibus,ſi ſacerdotes Deo
in ea qua oportet humilitate ſubiecti ſint, ſi in monaſteriis
& religioſis locis ſeruetur ordo,vigilet diſciplina,ſi ſuper pra
ua opera & dogmata cenſura eccleſiaſtica vigeat, ſi floreant
vineæ honeſtate, & ſanctimonia ſacerdotum, ſi flores fru-
ctus parturiant obedientia fidelium populorum,ſi demũ ve-
ſtra ipſorum apoſtolica mandata, & inſtituta ea qua dignum
eſt ſolicitudine obſeruentur, ne quid in agro domini tui, aut
neglectu incultum, aut fraude ſurreptum inueniatur. Poſſe
inueniri ne dubites. Mihi in promptu eſt (multa & innu-
mera prætermittam,quæ paſsim neglecta iacent) nonnulla e-
tiam ex his quæ plantauit dextera tua,cõuulſa mõſtrare. Nõ-
ne os tuum in Remẽſi concilio ſubiecta capitula promulga-
uit? Quis ea tenet? Quis tenuit? Falleris ſi teneri putas. Si nõ
putas,ipſe peccaſti,aut ſtatuens quæ non tenerẽtur,aut ꝙ nõ
tenentur diſsimulans. Pręcipimus,aiſti,vt tam epiſcopi q̃ cle-
rici, neq; in ſuperfluitate, ſeu inhoneſta varietate colorũ,aut
ſiſſura veſtium, neq; in tonſura, intuentiũ (quorũ forma & L
exemplum eſſe debent) offendãt aſpectum, ſed potius ita in
ſuis actibus errata condẽnent,& amorem innocentiæ cõuer-
ſatione demonſtrent, ſicut dignitas exigit ordinis clericorũ.
Quòd ſi moniti ab epiſcopis ſuis intra quadraginta dies non
obtemperauerint, eccleſiaſticis beneficiis eorundẽ pontificũ
auctoritate priuentur. Epiſcopi vero ſi præfixã pœnam irro-
gare neglexerint: quia inferiorum culpæ ad nullos magis re-
ferendæ ſunt quã ad deſides negligẽteſq; rectores, tandiu ab
officio pontificali abſtineant,donec pœnam à nobis cõſtitu-
tã clericis ſibi ſubiectis imponant. Illud etiam duximus an-
nectendum,vt nullus in archidiaconum vel decanũ, niſi dia-
conus & presbyter ordinetur. Archidiaconi vero,decani,&
præpoſiti qui infra ordines prænominatos ſunt, ſi inobediẽ-
tes ordinari contempſerint,honore ſuſcepto priuentur. Pro-
hibemus autẽ ne adoleſcẽtibus, vel infra ſacros ordines con
ſtitutis,ſed qui prudentia & vitæ merito clareſcunt,predicti
cõcedantur honores. Verba tua hæc tu ſanxiſti,quid effectui
mancipatum? Adhuc adoleſcentes,adhuc qui infra ſacros or-
dines ſunt,in eccleſia promouentur. Quod ad primum capi-
tulum pertinet,luxus veſtium interdictus,ſed non reſtrictus,
pœna dictata, ſed minime ſecuta eſt. Iã quartus annus eſt,ex
quo datũ mandatũ audiuimus, & neminem adhuc clericorũ
priuatum beneficio,neminem epiſcoporum ſuſpẽſum ab of-
ficio luximus. At luctu amariſsimo dignũ quod ſecutum eſt. M
Quid hoc? Impunitas incuriæ ſoboles,inſolentiæ mater,ra-
dix impudentiæ,tranſgreſsionũ nutrix. Et beatus ſi omni ſat-
agas cura malorum omnium primam parẽtem cauere incu-
riam. Sed ad hoc tu operã dabis. Et nunc leua oculos tuos,&
vide ſi non æquẽ, vt prius, pellicula diſcolor ſacrũ ordinem
decolorat,ſi nõ,vt prius,ſiſſura enormis pene inguina nudat.
Solent dicere: Num de veſtibus cura eſt deo,& nõ magis de
moribus? At forma hęc veſtiũ,deformitatis mentium,& mo
rum indicium eſt. Quid ſibi vult ꝙ clerici aliud eſſe, aliud
videri volunt? Id quidem caſtum,minuſque ſyncerum. Nẽpe
habitu milites,quæſtu clericos,actu neutrum exhibent. Nam
neq; vt milites pugnant, neq; vt clerici euangelizant. Cuius
ordinis ſunt? Cum vtriuſque eſſe cupiunt, vtrumq; deſerũt,
vtrumq; confundunt. Vnuſquiſq;,inquit,in ſuo ordine reſur-
get. Iſti in quo? An qui ſine ordine peccauerunt, ſine ordine
peribunt? Aut ſi ſumme ſapiẽs deus veraciter creditur à ſum-
mo vſq; deorſum nihil inordinatũ relinquere: vereor nõ ali-
bi ordinãdos, quã vbi null⁹ ordo,ſed ſempiternus horror in-
habitat. O miſerandam ſponſam talibus creditam paranym-
phis: qui adſignata cultui eius, proprio retinere quæſtui non
verentur. Non amici profecto ſponſi, ſed æmuli ſunt. Et de
his ſatis quæ ſub te ſunt,etſi non ad materiæ copiam,quæ eſt
multa nimis: certe ad id quod propoſui ego. Viſenda iã quæ
circa te ſunt,ſed ad ea oſtium nobis quartus liber aperiet.

A *De Consideratione. Liber quartus.*

SI MIHI plenius innotuisset amantissime Eugeni, priora qualiter acceptaris, secundum hoc, vel fidentius in reliquum processissem, vel cautius, aut certe substitissem omnino. Nunc verò quia ob locorum distantiam id minime datur, non miteris si prodit exilior sermo anceps, verecundè fateor, ad medium veniens. Primis itaque considerationis partibus libris prioribus pertractatis, in manibus est de his addere, quæ circa te sunt. Et ipsa quidem sub te, sed quo propiora, eo importuniora tibi. Nempe coram posita incuriam non admittunt, non dissimulationem, non obliuionem. Vehementius vrgent, turbulentius irruunt, verendum ne obruant. Circa eiusmodi quàm sobria & intenta consideratione opus sit, proprio te experimento edoctum satis non ambigo. Alioquin si non cauta opportunáque interueniat consideratio: occupatio continuabitur, & vexationis non erit modus, & solicitudinis non erit finis. Non tempus vacuum, non liberum cor: plus laboris, & minus vtilitatis. Dico autem instantia illa tua quotidiana ab vrbe, à curia, à domestica ecclesia tua. Hæc, inquam, circa te sunt, clerus & populus tuus cui specialiter episcoparis, ac per hoc specialis curæ teneris debitor. Hi quoque qui tibi quotidie assistunt seniores populi, orbis iudices & qui item
B de domo & mensa tua sunt, capellani, cubicularij, ministri quique diuersis deputati officiis in obsequium tui, hi te familiarius visitant, frequentius pulsant, molestiúsque solicitant. Hi sunt qui non verentur suscitare dilectam, & antequam ipsa velit. Et primo quidem clerum illum ordinatissimum esse decet, ex quo præcipue in omnem ecclesiam cleri forma processit. Deinde omne quod perperam agitur te præsente, id tibi turpius. Interest gloriæ sanctitatis tuæ, vt quos præ oculis habes, ita ordinati, ita sint informati, quatenus totius honestatis & ordinis ipsi speculum, ipsi sint forma. Inueniantur pro cæteris oportet expediti ad officia, idonei ad sacramenta, ad plebes erudiendas soliciti, circunspecti ad sese custodiendos in omni castitate. Quid de populo loquar? Populus Romanus est. Nec breuius potui, nec expressius tamen aperire de tuis parœcianis quod sentio. Quid tam notum seculis, quàm proteruia & fastus Romanorum? Gens insueta paci, tumultui assueta. Gẽs immitis & intractabilis, & vsque adhuc subdi nescia, nisi cũ non valet resistere. En plaga, tibi incumbit cura hæc, dissimulare non licet. Rides me, forsitan fore incurabilem persuasus. Noli diffidere,
Eccl.32.a curam exigeris, non curationem. Denique audisti: Curam illius habe: & non, Cura, vel sana illum. Verum dixit quidam: Non est in medico, semper releuetur vt æger. At melius pro-
1.Cor.15.b pono de tuis tibi. Paulus loquitur: Plus omnibus laboraui.
C Non ait, plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificaui, verbum insolens religiosissime vitans. Aliàs autem noue-
1.Cor.3.b rat homo quem docuit deus, quia vnusquisque secundũ suũ laborem accipiet, non secundum prouentum. Et ob hoc in laboribus potius quàm in profectibus gloriandum putauit,
2.Cor.11.e sicut alibi quoque habes ipsum dicentem: In laboribus plurimis. Ita quæso, fac tu quod tuum est: nam deus quod suum
1.Cor.3.b est, satis absque tua solicitudine & anxietate curabit. Planta, riga, fer curam, & tuas explicuisti partes. Sane incrementum, vbi voluerit, dabit deus, non tu. Vbi forte noluerit, ti-
Sapiẽ.10.d bi deperit nihil, dicente scriptura: Reddet deus mercedem laborum sanctorum suorum. Securus labor, quem nullus valet euacuare defectus. Et hoc dixerim absque præiudicio diuinæ potentiæ & bonitatis. Scio induratum cor populi huius, sed potens est deus de lapidibus istis suscitare filios A-
Iohel.2.d brahæ. Quis scit si reuertatur & ignoscat, conuertat & sanet eos? Sed non est propositi mei dictare deo quid facere debeat, tibi vtinam possim quæ oportet, & prout oportet suadere. At locus dubius, & scrupulosa incidit disputatio. Nam vbi adoriar dicere quod sentio, video satis quid imminet. Clamabitur insuetum, nam iustum negari non poterit. Ego verò ne insuetum quidem assenserim. Nempe assuetum fuisse scio, ac per hoc in dissuetum potuisse venire, sed non redire in insuetum. An verò assuetum quis neget, quod constat, nõ modo aliquando factum, sed aliquandiu factitatum? Quid illud sit dicam, & non proderit. Cur? Quia non placebit satrapis plus maiestati, quàm veritati fauentibus. Fuerunt D
ante te qui se totos ouibus pascendis exponerent, pastoris opere & nomine gloriantes, nil sibi reputantes indignum, nisi quod saluti ouium obuiare putarent, non quęrentes quæ sua sunt, sed impendentes. Impendere curam, impẽdere substantiam, impendere & seipsos. Vnde vnus illorum, Et ego, *2.Cor.12.e*
ait, superimpendar pro animabus vestris. Et tanquam dicerent, Non venimus ministrari, sed ministrare: ponebãt quotiens oportuisset sine sumptu euangelium. Vnus erat de subditis quęstus, vna pompa, vnáque voluptas, si quo modo eos possent parare domino plebem perfectam. Id omnimodis satagebant, etiam in multa contritione cordis & corporis, in labore & ęrumna, in fame & siti, in frigore & nuditate. Vbi *Matt.20.d* *1.Cor.9.c* *Luc.1.b* *2.Cor.11.f*
nunc, quæso, consuetudo hæc? Subiit dissimilis valde, longe in aliud mutata sunt studia, & vtinam non in peius. Cura tamen & anxietas, & æmulatio, & solicitudo, fateor, perseuerant. Translata hæc, non imminuta. Testimonium vobis perhibeo, quòd nec substantiæ parcitis, non magis quàm ante. Diuersa autem locatio dissimilitudinem facit. Magna abusio, pauci ad os legislatoris, ad manus omnes respiciunt. Non immerito tamen. Omne papale negocium illæ agunt. Quem dabis mihi de tota maxima vrbe, qui te in papam receperit, precio, seu spe precij non interueniente? Et nunc potissimum volunt dominari, cum professi fuerint seruitutem. E
Fideles se spondent, vt opportunius fidentibus noceant. Ex hoc nõ erit consilium tibi, à quo se arcendos putent, non secretum quo se non ingerant. Si stante præ foribus quoquam illorum, moram vel modicam fecerit ostiarius, ego tunc pro illo esse noluerim. Et nunc experire paucis, nouerímne & ego vel aliquatenus mores gentis. Ante omnia sapientes sunt vt faciant mala: bonum autem facere nesciunt. Hi inuisi ter- *Hiere.4.f*
ræ & cœlo, vtrique iniecere manus, impij in deum, temerarij in sancta, seditiosi in inuicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos, quos neminem amantes amat nemo, & cum timeri affectãt ab omnibus, omnes timeant necesse est. Hi sunt qui subesse non sustinent, præesse non norunt, superioribus infideles, inferioribus importabiles. Hi inuerecundi ad petendum, ad negandum frontosi. Hi importuni vt accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati vbi acceperint. Docuerunt linguam suam grandia loqui, cum operetur exigua. Largissimi promissores, & parcissimi exhibitores. Blandissimi adulatores, & mordacissimi detractores. Simplicissimi dissimulatores, & malignissimi proditores. Excurrimus vsque huc, plenius te atque expressius admonẽdum putantes horum quæ circa te sunt in hac parte. Iam ad ordinem recurramus. Quale est quòd de spoliis ecclesiarum emuntur, qui dicunt tibi, euge euge? Pauperum vita in plateis diuitum seminatur. Argentum micat in luto, accurritur vndique, tollit illud non pauperior, sed fortior aut qui forte citius præcucurrit. A te tamen mos iste, vel potius mors F
ista non cœpit, in te vtinam desinat. Sed reliqua prosequamur. Inter hæc tu pastor procedis deauratus, tam multa circundatus varietate. Oues quid capiunt? Si auderem dicere, dæmonum magis quàm ouium pascua hæc. Scilicet sic factitabat Petrus, sic Paulus ludebat? Vides omnem ecclesiasticum zelum feruere sola pro dignitate tuenda? Honori totum datur, sanctitati nihil, aut parum. Si causa requirente paulò summissius agere, ac socialius te habere tentaueris, Absit, inquiunt, non decet, tempori non congruit, maiestati non conuenit, quam geras personam attendito. De placito dei vltima mentio est, pro iactura salutis nulla cunctatio. Nisi quod sublime est, hoc salutare dicamus: & quod gloriam redolet, id iustum. Ita omne humile probro ducitur inter palatinos, vt facilius qui esse, quàm qui apparere humilis velit, inuenias. Timor domini simplicitas reputatur, ne dicam fatuitas. Virum circunspectum & amicum propriæ conscientiæ calumniãtur hypocritam. Porro amatorem quietis, & sibi interdum vacantem, inutilem dicunt. Quid ergo tu? Euigilásne adhuc ad istos qui circundederunt te laqueos mortis? Quæso, sustine paulisper, & supporta me. Imò da veniam, nõ tam temere, quàm timide hæc loquenti. Æmulor te æmulatione bona, & vtinam quàm ve-

G hementi, tam vtili. Scio vbi habitas, increduli & ſubuerſó-
Ezec.2.b res ſunt tecum. Lupi, non oues ſunt: talium tamen tu paſtor.
Vtilis cóſideratio, qua forte inueneris quomodo ſi fieri poſ-
ſit, conuertas eos, ne ipſi ſubuertant te. Quid diffidimus poſ-
ſe reuerti in oues, è quibus verti in lupos potuerunt? Hic
hic non parco tibi, vt parcat deus. Paſtorem te populo huic
certe, aut nega, aut exhibe. Non negabis, ne cuius ſedem
tenes, te neges hæredem. Petrus hic eſt, qui neſcitur proceſ-
ſiſſe aliquando, vel gemmis ornatus, vel ſericis, non tectus
auro, non vectus equo albo, nec ſtipatus milite, nec circum-
ſtrepentibus ſeptus miniſtris. Abſque his tamen credidit ſa-
Ioan.21.c tis poſſe impleri ſalutare mandatum: Si amas me, paſce oues
meas. In his ſucceſsiſti, non Petro, ſed Conſtantino. Conſu-
lo toleranda pro tempore, non affectanda pro debito. Ad ea
te potius incito, quorum te ſcio debitorem. Etſi purpura-
tus, etſi deauratus incedens, non eſt tamen quod horreas o-
peram curámve paſtoralem paſtoris hæres, nó eſt quod eru-
beſcas euangelium. Quanquam ſi volens, euangelizes inter
apoſtolos quidem: etiam gloria eſt tibi. Euangelizare, paſce-
re eſt. Fac opus euangeliſtæ, & paſtoris opus impleſti. Dra-
cones, inquis, me mones paſcere, & ſcorpiones, non oues.
Propter hoc, inquam, magis aggredere eos, ſed verbo, non
ferro. Quid tu denuo vſurpare gladium tentes, quem ſemel
iuſſus es ponere in vaginam? Quem tamen qui tuum negat,
H non ſatis mihi videtur attendere verbum domini dicentis
Ioan.18.b ſic: Conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo &
ipſe, tuo forſitan nutu, etſi non tua manu euaginandus. A-
Luc.22.d lioquin ſi nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus apo-
ſtolis: Ecce gladij duo hic: non reſpondiſſet dominus, Satis
eſt, ſed nimis eſt. Vterque ergo eccleſiæ, & ſpiritualis ſci-
licet gladius & materialis, ſed is quidem pro eccleſia, ille ve-
rò & ab eccleſia exerendus eſt. Ille ſacerdotis, is militis ma-
nu, ſed ſane ad nutum ſacerdotis, & iuſſum imperatoris. Et
de hoc aliàs. Nunc verò arripe illum, qui tibi ad feriendum
creditus eſt, & vulnera ad ſalutem, ſi non omnes, ſi non vel
multos, certe quos poſsis. Non ſum, inquis, melior, quàm
patres mei. Quem illorum domus exaſperans, non dico au-
diuit, ſed non irriſit? Ideo tu inſiſte magis, ſi forte audiant &
quieſcant, inſiſte & reſiſtentibus. Dicendo hæc, forte nimius
2.Tim.4.a dicar. Num noſtra illa vox: Inſta opportune importune?
Eſa.58.a Hunc (ſi audes) nimium appellato. Prophetæ præcipitur:
Ibidem. Clama, ne ceſſes. Ad quos, niſi ad ſceleratos & peccatores?
Annuncia, inquit, populo meo ſcelera eorum, & domui Ia-
cob peccata eorum. Prudéter aduerte, & ſceleratos perhibe-
ri, & populum domini. Puta de his idem. Et ſi ſcelerati, & ſi
Matt.25.d iniqui, vide ne audias: Quod vni ex his meis non feciſti, nec
mihi feciſti. Fateor populum iſtum extitiſſe vſq; adhuc du-
ra fronte, & indomito corde, ſed vtrum etiam indomabili,
I neſcio vnde liquido ſcire poſsis. Poteſt fore quod necdum
Luc.1.c fuit. Si diffidis tu, ſed apud deum non erit impoſsibile omne
verbum. Si dura fronte ſunt, durato & tu econtra tuam. Nil
Ezech.3.b tam durum, quod duriori non cedat. Dominus ad prophe-
tam: Dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum. Vnum
eſt quod te abſoluit, ſi egiſti cum populo illo, vt poſsis dice-
re: Popule meus, quid tibi debui facere, & non feci? Si ſic fe-
Luc.4.g ciſti, nec profeciſti, eſt demũ quod facias, & quod dicas: Exi
de Hur Chaldæorum, & dicito quia oportet me & aliis ciui-
tatibus euágelizare. Puto nec pœnitebit exilij, orbe pro vr-
be commutato. Veniamus ad collaterales & coadiutores
tuos. Hi ſeduli tibi, hi intimi ſunt. Quamobrem ſi boni ſunt,
tibi potiſsimum ſunt: ſi mali, æquè plus tibi. Ne te dixeris ſa-
num, dolétem latera: hoc eſt, ne te dixeris bonum, malis in-
nitentem. Aut ſi bonus ſis, bonitas tui ſolius quem fructum
afferre poteſt? Sicut in ſuperiore libro dixiſſe me memini.
Quid, inquam, emolumenti affert eccleſiis dei tua vnius ho-
minis iuſtitia, vbi ſententia præualet aliter affectorum? Sed
nec tuta tibi tua bonitas obſeſſa malis, non magis quàm ſa-
nitas vicino ſerpente. Non eſt quo te ſubducas malo inteſti-
no. Et è regione bonum domeſticũ eo amplius, quo ſæpius
iuuat. Sed ſiue leuent, ſiue grauent, cui rectius imputandum
quàm tibi, qui tales aut elegiſti, aut admiſiſti? Non de omni-
bus dico, nam ſunt quos non elegiſti, ſed ipſi te. At poteſta-
tem non habent, niſi quam tu eis, aut tribueris, aut permiſe-
ris. Ad idem ergo reuertimur. Tibi imputa quicquid pate- K
ris ab eo qui ſine te poteſt facere nihil. His exceptis, de cæ-
tero non inconſiderate (vt vides) eligendi quique ſeu col-
ligendi ſunt in opus miniſterij huius. Tuum eſt vndecunque Num. 11.e
euocare, & aſſciſcere tibi (exemplo Moyſi) ſenes non iuue-
nes, ſed ſenes non tam ætate quàm moribus, quos tu noſti,
quia ſenes populi ſunt. An non eligendi de toto orbe or-
bem iudicaturi? Sane huic negocio non ſe ingerat rogans.
Conſilio, non prece agendum eſt. Sunt quæ neceſſario à no-
bis rogantium, aut extorquet importunitas, aut neceſsitas
meretur. At iſtud in his quæ noſtra ſunt. Vbi autem non li-
cet quod volo facere, quis locus roganti? Niſi forte qui
me rogat, hic rogat, vt quod vult, hoc liceat mihi, & non
magis vt velim. Alius pro alio, alius forte & pro ſe rogat.
Pro quo rogaris, ſit ſuſpectus. Qui ipſe rogat pro ſe, iam iu-
dicatus eſt. Nec intereſt, per ſe, an per alium quis roget. Cle-
ricum curiam frequentantem, qui non ſit de curia, ad idem
noris pertinere ambientium genus. Adulantem & ad placi-
tum cuiuſque loquentem, vnum de rogantibus puta, etiam
ſi nihil rogauerit. Scorpioni non eſt in facie quod formi-
des, ſed pungit à cauda. Si ad talium blanditias cor tuum
(vt aſſolet) molliri ſenſeris, memineris ſcriptum: Omnis Ioan.2.b
homo primum bonum vinum ponit: cum autem inebriati
fuerint, tunc id quod deterius eſt. Pari pondere æſtimaue-
ris eius humilitatem qui timet, & eius qui ſperat. Viri callidi L
& doloſi proprium eſſe ſolet tunc prætendere humilitatem,
cum aliquid obtinere voluerit. De qualibus dicit ſcriptura, Eccl.19.d
Eſt qui ſe humiliat nequiter, & interiora eius plena ſunt do-
lo. De vobis ipſis ſume ſententiæ huius euidens ac familia-
re exemplum. Quantos, quos ſupplices admiſiſtis, poſtmo-
dum ſuſtinuiſtis graues, inſolentes, contumaces, rebelles?
Quod quidem interius malum tegunt principia, poſteriora
produnt. Verboſulum adoleſcentem, & ſtudentem elo-
quentiæ, cum ſapientiæ ſit inanis, nó aliud quam iuſtitiæ ho-
ſtem repūtes. Pro huiuſmodi falſis fratribus dicit tibi ma- 1.Tim.5.d
giſter: Manus citò nemini impoſueris. Excluſo itaque vni-
uerſo hoc peſtilenti genere hominum, curæ tibi maxime ſit
introducere tales, quos poſtmodum introduxiſſe non pœ-
niteat. Turpe eſt tibi ſæpius retractare quod feceris, & iudi-
cium tuum frequenter periclitari non decet. Diligenter pro-
inde omne quod faciendum erit, tracta apud te, & cum his
qui te diligunt. Tracta autem ante factum, quia poſt factum
ſera retractatio eſt. Sapientis conſilium eſt: Omnia fac cum Eccl. 32. d
conſilio, & poſt factum non pœnitebis. Et hoc tibi perſua-
de, qui admittendi ſunt, difficile in curia poſſe probari: &
ideo ſi fieri poteſt, viros probatos oportere deligi, non pro-
bandos. Nos in monaſteriis omnes recipimus ſpe meliorádi.

At curia bonos facilius recipere magis quàm facere con-
ſueuit. Quod ſi plures in ea defeciſſe bonos, quàm malos M
profeciſſe probauimus, quærendi ſane quibus nec defectus
timeatur, nec profectus optetur, vtpote iam perfectis. Itaq;
non volentes neque currentes aſſumito, ſed cunctantes, ſed
renuentes. Etiam coge illos, & compelle intrare. In talibus, Luc.14.c
vt opinor, requieſcet ſpiritus tuus, qui non ſint attritæ fron-
tis, ſed verecundi, ſed timorati, qui præter dominum timeát
nihil, nihil ſperent niſi à deo. Qui aduentantium non ma-
nus attendant, ſed neceſsitates. Qui ſtent viriliter pro affli-
ctis, & iudicent in æquitate pro manſuetis terrę. Qui ſint cô-
poſiti ad mores, probati ad ſanctimoniam, parati ad obedien
tiam, manſueti ad patientiam, ſubiecti ad diſciplinam, ri-
gidi ad cenſuram, catholici ad fidem, fideles ad diſpenſatio-
nem, concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui ſint
in iudicio recti, in conſilio prouidi, in iubendo diſcreti, in
diſponendo induſtrij, in agendo ſtrenui, in loquendo mo-
deſti, in aduerſitate ſecuri, in proſperitate deuoti, in ze-
lo ſobrij, in miſericordia non remiſsi, in ocio non ocioſi,
in hoſpitio non diſſoluti, in conuiuio non effuſi, in cura rei
familiaris non anxij, alienæ non cupidi, ſuæ non prodigi, v-
bique & in omnibus circúſpecti. Qui legatione pro Chriſto
fungi quotiens opus erit, nec iuſsi renuát, nec non iuſsi affe-
ctent. Qui quod verecunde excuſant, obſtinatius non recu-
ſent. Qui miſsi poſt aurum non eant, ſed Chriſtum ſequátur.
Qui quæſtum legationem non ęſtimét, nec requirát datum, Philip. 4.c
ſed

A sed fructum. Qui regibus Ioannem exhibeant, Ægyptiis Moysen, fornicantibus Phinees, Heliam idololatris, Helisæum auaris, Petrum mentientibus, Paulū blasphemantibus, negociantibus Christum. Qui vulgus non spernant, sed doceant: diuites non palpent, sed terreant: pauperes non grauent, sed foueant: minas principum non paueant, sed contemnant. Qui nō cum turba intrent, nec cum ira exeant, qui ecclesias non spolient, sed emendent. Qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina corrigant, famę prouideant suæ, nec inuideant alienæ. Qui orandi studium gerant, & vsum habeant, ac de omni re orationi plus fidant quàm suæ industriæ vel labori. Quorum ingressus pacificus, non molestus exitus sit. Quorum sermo ædificatio, quorum vita iustitia, quorum præsentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui se amabiles præbeant, non verbo, sed opere: reuerendos exhibeant, sed actu non fastu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes, duros dure redarguant, malignantes coerceant, reddāt retributionem superbis. Qui non de dote viduæ, & patrimonio crucifixi se vel suos ditare festinent, gratis dantes quod gratis acce-
Matt. 10.a perunt, gratis facientes iudicium iniuriam patientibus, vin-
Psal.145.b dictam in nationibus, increpationes in populis. Qui de suo denique spiritu illorum instar septuaginta Moysi accepisse cernantur, per quem siue absentes, siue præsentes, conten-
B dant placere tibi, placere deo. Qui ad te redeant fatigati quidem, sed non suffarcinati, simul & gloriantes, non quòd curiosa, seu preciosa quæque terrarum attulerint, sed quòd reliquerint pacem regnis, legem barbaris, quietem monasteriis, ecclesiis ordinem, clericis disciplinam, deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Dignum nunc ad medium venire factum dulcis memoriæ Martini nostri. Nosti hoc, sed an memineris ignoro. Is cardinalis presbyter, functus aliquando legatione in Dacia, tam pauper remeauit, vt pene expensis & equis deficientibus, vix perueniret Florentiam. Ibi episcopus loci donauit ei equum quo Pisas vsq; vbi eramus tunc peruectus est. Postridie credo secutus episcopus (erat enim illi causa cum aduersario, & agendi aderat dies) cœpit requirere suffragia amicorum. Cūmque per singulos solicitaretur, ventum est ad Martinum. Fiducia erat maior in illo, qui non posset immemor esse recentis beneficij. Tum Martinus: Decepisti me, inquit, nesciebam tibi imminere negocium. Tolle equum tuum, ecce in stabulo est. Et hora eadem resignauit illi. Quid dicis mi Eugeni? Nōnne alterius seculi res est, redisse legatum de terra auri sine auro, transisse per terram argenti, & argentum nescisse: donum insuper quod poterat esse suspectum, illico reiecisse? Sed ô mihi locum suauem, vbi incidit occasio memorandi & nominādi suauissimi odoris virum, episcopum loquor Gau-
C fridum Carnotensem, qui legationem in partibus Aquitaniæ propriis sumptibus strenue administrauit, ídque annos plures. Rem loquor quam vidi ipse. Eram cum eo in terra illa, cum à quodam præsbytero presentatus illi est piscis, quem vulgò vocāt sturgionem: percunctatus legatus quanti venierit, non accipio, inquit, nisi receperis precium: & resignauit solidos quinque inuito & verecundo. Item cum essemus in quodam oppido, domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas vel tres paropsides pulchras, ligneas tamen. Quas aliquandiu intuens homo scrupulosæ conscientiæ, laudauit eas, sed non acquieuit accipere. Quando argenteas recepisset, qui ligneas refutauit? Non fuerunt qui possent legato dicere: Ditauimus Abraham. Ipse verò cum Samuele libere concionabatur ad om-
1.Re.12.a nes: Loquimini de me coram domino, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim aut asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, vobísque restituam. O si talium daretur virorum copia quales perstrinximus nunc? Quid te fœlicius, quid illo iucundius seculo? Nónne secunda ab æternitate illorum tibi temporum beatitudo videretur, cum te quaquauersum procedens, stipatum videres tam inclyto agmine beatorum? Si te noui, hæres, & altum trahens spiritum tecum loqueris. Putas fore posse quod dicitur? Putas hic sumus quousque hæc fiant? Quis det viuere, vt videre contingat? O si viderem in vita D
mea ecclesiam dei talibus innixam columnis. O si domini mei sponsam cernerem tantæ commissam fidei, tantæ creditam puritati. Quid me beatius, quidve securius, cum eiusmodi circa me vitæ meæ, & custodes spectarem simul & testes? Quibus omnia mea secreta secure committerem, communicarem consilia, quibus me totum refunderem tāquam alteri mihi. Qui si vellem aliquatenus deuiare, non sinerent, frenarent præcipitem, dormitantem excitarent. Quorum me reuerentia & libertas extollentem repmeret, excedentem corrigeret. Quorum me constantia & fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem. Quorum me fides & sanctitas, ad quæque sancta, ad quæque honesta, ad quæque pudica, ad quæquæ amabilia, & bonæ famæ prouocaret. Et nūc reduc oculos mi Eugeni, ad eum qui nunc est curiæ, siue ecclesię statum, & studia prelatorum, eorum presertim qui sunt in circuitu tuo. Sed de his hactenus ego. Palpaui, non fodi parietē. Tibi licet fodere & videre, vtpote prophetæ filio. Mihi progredi non est fas. Vnum dico quod in facie est. Ridiculè ministri vestri, vestris se compresbyteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consentit auctoritas. Et si de sua consuetudine calumnia struitur, melius profecto illa quàm summus ordo contemnitur. Friuolum tamen satis vnde maxime obtinere id volunt. Nos sumus, inquiunt, qui in omni celebritate do- E
mino papæ coniunctiores assistimus, sedenti propiores assidemus, priores sequimur procedentem. Hoc totum non dignitatis priuilegium, sed sedulitatis debitum est, diaconi nomen solenni ipsa administratione interpretans. Deniq; presbyteris ordinata concessione ambientibus maiestatem, vos ad pedes sedetis. Propiores assistitis, vt habeat paratiores. In euangeliis legimus, quia facta est contentio inter discipu- Luc.22.e
los, quis eorum videretur esse maior. Beatus esses, si sic circa te cætera tenerentur. Tædet iam curiæ, exeundum palatio, domi expectant nos. Hi non modo circa, sed quodammodo intra te sunt. Non est superuacua consideratio qua intendis disponere domui tuæ: prouidere his qui in sinu tuo, & in gremio tuo sunt. Ego dico, & necessaria. Paulum audi: Si quis domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ dei diligentiam 1.Tim.3.b
habebit? Item si quis suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Et 1.Tim.5.b
hęc dicens, non te moneo summis occupatum intendere infimis, & quasi minutum fieri, in minimis impendere quod maximis debes. Quid te intrices vnde te eripuit deus? Hæc Matt.6.d
(inquit) omnia adiicientur vobis. Veruntamen & hæc oportet facere, & illa non omittere. At illa per te agens, per te etiam oportet prouideas, qui pro te de his prouideant. Nam si vnus è seruis per se non sufficit simul, & custodiæ iumentorum, & curæ mensarum: tu per te quomodo intendere va- F
leas, & tuæ domui, & domini pariter, de qua scriptum est: O Israël, quàm magna est domus domini? Vacuum prorsus Baruc 3.e
à solicitudine rerum minorum & viliū oportet esse animum tam magnis, & tam multis intentum rebus. Oportet liberū, quem nulla sibi vendicet violenta occupatio. Oportet ingenuum, quem nulla deorsum trahat indigna affectio. Oportet rectum, quem nulla seorsum auertat sinistra intentio. Oportet cautum, quem nulla subeat furtiua suspicio. Oportet vigilem, quem nulla à sese abducat peregrina & curiosa cogitatio. Oportet firmum, quem nulla concutiat repentina turbatio. Oportet inuictum, quem nulla fatiget, vel cōtinua tribulatio. Oportet amplum, quem nulla coarctet rei temporalis amissio. His te non dubites, & bonis priuandum, & feriendum malis, si animū diuidens, & dei rebus, & tuis pariter reculis volueris impartiri. Procurandus quem implices, qui pro te molat. Pro te dico, non tecum. Quędam per temet facies, quædam per te & alios simul, quædam per alios & absque te. Quis sapiens & intelliget hæc? Non est quod inter ista dormitet consideratio tua. Ego verò agenda domus tuæ, sub eo genere quod nouissimum posui, locanda censuerim. Per alium, vt dixi, illa facies. At is si fidelis non fuerit, fraudabit: si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis & prudens, quem cōstituas supra familiam tuam. Ad- Matt.24.d
huc inutilis est, si tertium deest. Quæris quid hoc? Auctori-

G tas. Quid enim prodest ei velle, & scire quoq; disponere, put necesse est, si quod scit & vult, non potest? Dāda ergo facultas agendi pro libitu. Si in præiudicium rationis putas hoc fieri, memento fidelem, qui agere nihilominus pro ratione volet: attende prudentem, qui agere nihilominus pro ratione sciet. Sed fidelis solérsque voluntas tunc proderit, cum ei affatim suppetet, vnde tota facilitate mancipetur effectui, cūctis sine cunctatione parētibus. Subdēdi igitur omnes. Nullum patiatur contradictorem. Nemo qui dicat, cūr fecisti sic? Potestatem habeat excludere, & admittere quos voluerit, mutare ministros, transferre ministeria ad quos, & quando voluerit. Ita timori sit omnibus, vt sit & vtilitati. Præsit omnibus, vt omnibus prosit, & de omnibus. Clandestinas & susurratas delationes non recipias aduersus eum, magis detractiones censueris. Et hanc velim generalem tibi constituas regulam, vt omnem qui palam veretur dicere quod in aure locutus est, suspectum habeas. Quod si te iudicante dicendum coram ille renuerit, delatorem iudices, nō accusatorem. Itaque vnus omnibus facienda iniungat, & vni omnes respondeant. Tu illi habeas fidem, vacās tibi & ecclesiæ dei. Si quò minus, aut fidelis inueniatur, aut prudēs, fideli potius committendum. Sane è duobus tutius hoc. Quanquā si idoneus non reperitur, minus fidelem sustinere potius consulo,
Ioan. 12. a quàm te immergere labyrintho huic. Memento saluatorem
H Iudam œconomū habuisse. Quid episcopo turpius quàm incumbere supellectili, & substantiolæ suæ scrutari omnia, sciscitari de singulis, morderi suspicionibus, moueri ad quæque perdita vel neglecta? Ad verecundiam dico quorundam eiusmodi scrutantium quotidie omnem substātiam suam, numerantium singula, de minutis & quadrantibus exigentium
Gene. 39. a rationem. Non ita ille Ægyptius, qui Iosepho omnibus traditis ignorabat quid haberet in domo sua. Erubescat Christianus, Christiano sua non credens. Homo sine fide, fidē tamen habuit seruo, super omnia bona sua cōstituens eum. Et hic erat alienigena. Mira res. Satis supérque episcopi ad manum habent quibus animas credant: & cui suas committant facultatulas, nō inueniunt. Optimi videlicet æstimatores rerum, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant. Sed, vt liquido datur intelligi, patientius ferimus Christi iacturam, quàm nostram. Quotidianas expēsas quotidiano reciprocamus scrutinio, & cōtinua dominici gregis detrimenta nescimus. De precio escarum, & numero panum, cum ministris quotidiana discussio est: rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit asina, & est qui subleuet eam. Petit anima & nemo qui reputet. Nec mirum, cum nec nostros quidem assiduos sentiamus defectus. Nónne ad singulas supputationes istas irascimur, vrimur, anxiamur? Quàm tolerabilius rerum,
I quàm mentium sustineremus iacturam? Quare, inquit, non
1. Cor. 6. a magis fraudem patimini? Quæso tu qui alios doces, doce teipsum, si tamen iam non docuisti, pluris te habere quàm tua. Transitoria ista quæ stare tibi nullo pacto queunt, fac vt à te transeant, non per te. Riuus qua fluit, cauat terram, sic discursus temporalium conscientiam rodit. Si potest torrens in agros excurrere sine lęsione satorum, & tu te ista sine vulnere mentis posse tractare confidito. Omnimodis consulo studeas auertere à te concursum horum. Multa nescias, plurima dissimules, nonnulla obliuiscaris. Sunt tamen quæ ignorare te nolim, mores quorunque & studia. Non oportet vt vitia domus tuæ vltimus scias, quod quàmplurimis nouimus contigisse. Quapropter, vt dixi, alius alia dispenset, de disciplina tu prouide, illud nemini credas. Si insolentior coram te, vel sermo sonuerit, vel habitus apparuerit, manus tua super eiusmodi, tu vlciscere iniuriam tuam. Impunitas ausum parit, ausus excessum. Domum episcopi decet sanctitudo, decet modestia, decet honestas, horum disciplina custos. Sacerdotes domestici, aut cæteris honestiores, aut fabula omnibus sunt. In vultu, in habitu, in incessu illorum qui circa te sunt, nihil residere impudicum, nil indecens patiaris. Discant à te coepiscopi tui comatulos pueros & comptos adolescentes secum non habere. Certe inter mitratos discurrere calamistratos non decet. Et memento quod sapiens admonet: Filiæ tibi sunt? noli faciem tuam

hilarem ad eas ostendere. Nec austeritatem tamen suadeo tibi, sed grauitatem. Illa infirmiores fugat, hæc reprimit le- K *Eccl. 17. c*
uiores. Illa si assit, odibilem: hæc si desit, contemptibilem reddit: in omnibus tamen modus melior. Ego nec seuerius velim, nec dissolutius. Quid hac mediocritate gratius, vt nō de seueritate sis oneri, nec de familiaritate contemptui? In palatio papam, domi te patremfamiliàs exhibe. Ament te domestici tui: si non, facito vt timeant. Vtilis semper custodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludat. Ergo vbique frenanda lingua præceps, maxime autem in conuiuio. Ille conuenientior habitus, si tu actu quidem seuerus sis, vultu serenus, verbo serius. Capellani & qui tecum iugiter diuinis intersunt officiis, non sint sine honore. Tuum est tales tibi prouidere, qui digni sint. Seruiatur eis ab omnibus tanquam tibi. Necessaria de manu tua accipiant. His cōtenti sint quæ tu prouideris illis, tu vide ne egeant. Super hoc quem forte ab aduentantibus petere deprehendes, iudica Giezitam. Id de ostiariis, id de cæteris officialibus decernen- *3. Reg. 5. f*
dum. Verum hoc ex abundanti, nam formā istam iam olim à te positā recordamur. Quid tuo dignius apostolatu? Quid salubrius ad conscientiam, honestius ad famam, vtilius ad exemplum? Optimus canon qui proiicit auaritiam ex calumnia, & non à conscientia tātum. Libet iam & hunc clau- *Esaiæ 33. a*
dere librum, sed in calce aliqua velim vel ante dicta quasi epilogando repetere, vel addere prætermissa. Consideres ante omnia sanctam Romanam ecclesiā, cui deo auctore præ- L
es, ecclesiarum matrem esse, non dominam: te verò non dominum episcoporum, sed vnum ex ipsis, porro fratrem diligentium deum, & principem timentium eum. De cætero oportere te esse considera formam iustitiæ, sanctimoniæ speculum, pietatis exemplar, assertorem veritatis, fidei defensorem, doctorem gentium, Christianorum ducem, amicum sponsi, sponsæ paranymphum, cleri ordinatorem, pastorem plebium, magistrum insipientium, refugium oppressorum pauperum aduocatum, miserorum spem, tutorem pupillorum, iudicem viduarum, oculū cæcorum, linguam mutorum, baculum senum, vltorem scelerum, malorum metum, bonorum gloriam, virgam potentium, malleum tyrannorum, regum patrem, legum moderatorem, canonum dispensatorem, sal terræ, orbis lumen, sacerdotem altissimi, vicarium Christi, Christum domini: postremo deum Pharaonis. Intellige quæ dico: Dabit tibi dominus intellectum. Vbi malitiæ iuncta potentia est, aliquid tibi supra hominem præsumendum. Vultus tuus super facientes mala. Timeat spiritum irę tuę, qui hominem non veretur, gladium non formidat. Timeat orationem, qui admonitionem contempsit. Cui *Psal. 33. c*
irasceris tu, deum sibi iratum, non hominē putet. Qui te non audierit, auditurum deum, & cōtra se paueat. Quod reliquū est, de his quæ supra te sunt, incumbit iam disputatio. Quam M
vno libro deo adiuuante soluere spero, & me pariter absoluere promissione mea.

De Consideratione. Liber quintus.

LIBRI superiores etsi de consideratione inscribantur, plurimum tamen habent actionis admixtum, dum res aliquas non cōsiderandas tantū, sed agendas docent vel monent. At qui in manibus modo est, sola in consideratione versabitur. Quæ enim supra sunt (id quidem instat) actu non indigent, sed inspectu. Non est quod in eis actites quæ vno modo semper sunt, & in æternum. Porro aliqua, & ab æterno. Et hoc velim solerter aduertas vir sagacissime Eugeni, quia totiens peregrinatur consideratio tua, quotiens ab illis rebus ad ista deflectitur inferiora & visibilia, siue intuenda ad notitiam, siue appetenda ad vsum, siue pro officio disponenda vel actitanda. Si tamen ita versatur in his vt per hæc illa requirat, haud procul exulat. Sic considerare, repatriare est. Sublimior iste præsentium ac dignior vsus rerum, cum iuxta sapientiam Pauli, Inuisibilia dei per *Rom. 1. c*
ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Sane hac scala ciues non egent, sed exules. Quod vidit ipse huius sententiæ auctor, qui cum diceret, inuisibilia per visibilia conspici, signanter posuit, à creatura mundi. Et vere quid opus scalis tenen-

A tenenti iam solium? Creatura cœli illa est, præsto habens per quod potius ista intueatur. Videt verbum, & in verbo facta per verbum. Nec opus habet ex his quæ facta sunt, factoris notitiam mendicare. Neque enim vt vel ipsa nouerit, ad ipsa descendit, quæ ibi illa videt, vbi longe melius sunt, quàm in seipsis. Vnde nec medium requirit ad ea corporis sensum: sensus ipsa sibi, seipsa sentiens. Optimum videndi genus, si nullius egueris, ad omne quod nosse libuerit, te contentus. Alioquin iuuari aliunde, obnoxium fieri est, minúsque à perfecto istud, & minus liberum. Quid quòd & inferioribus eges? Nónne præposterum hoc & indignum? Plane superiorum quędam iniuria est inferiorum operam desiderare, à qua
Ioan.6.A iniuria nemo hominũ perfecte vindicabitur, nisi cum quisque euaserit in libertatem filiorum dei. Nempe erunt hi omnes docibiles dei, & nulla interueniente creatura solo beati deo. Repatriasse erit hoc, exisse de patria corporum in regionem spirituum. Ipsa est deus noster, maximus spiritus, maxima mansio spirituum beatorũ, & ne quid hic sibi vsurpet carnis sensus, seu imaginatio, veritas est, sapientia est, virtus, æternitas, summum bonum. A quo interim absumus, & vbi sumus, vallis est, & vallis lachrymarum, in qua sensualitas regnat, & consideratio exulat. In qua libere quidem & potestatiue se exerit sensus corporeus, sed intricatus caligat oculus spiritualis. Quid igitur mirum si ope indigenæ adue-
B na indiget? Et fœlix secundum tempus viator qui ciuium beneficium, sine quo transire non potest, in obsequium cõuertere potuit, vtens, non fruens, vrgens, non petens, exactor,
Actiua. non supplex. Magnus ille qui vsum sensuum quasdam veluti ciuium opes expendere satagit, dispensando in suam & mul-
Media. torum salutem. Nec ille minor qui hunc sibi gradum ad illa inuisibilia philosophando constituit, nisi quòd hoc dulcius,
Cõtemplatiua. illud vtilius, hoc fœlicius, illud fortius esse constat. At omniũ maximus, qui spreto ipso vsu rerum & sensuum, quantum quidem humanæ fragilitati fas est, non ascensoriis gradibus, sed inopinatis excessibus euolare interdum contemplando ad illa sublimia consueuit. Ad hoc vltimum genus illos per-
2.Cor.12 a tinere reor excessus Pauli. Excessus, non ascensus. Nam ra-
2.Cor.5.c ptum potius fuisse, quàm ascendisse ipse se perhibet. Inde est quod dicebat: Siue mente excedimus deo. Porro hęc tria ita contingunt cum consideratio etsi in loco peregrinationis suæ, virtutis studio, & adiutorio gratiæ facta superior, sensualitatem aut premit ne insolescat, aut cogit ne euagetur, aut fugit ne inquinet. In primo, potentior: in secundo, liberior: in tertio, purior. Puritatis siquidem & alacritatis pariter alis fit ille volatus. Vis tibi has considerationis species propriis distingui nominibus? Dicamus si placet primam, dispẽsatiuam: secundam, æstimatiuam: tertiam, speculatiuam. Horum nominum rationes, diffinitiones declarabunt. Dispen-
C satiua est consideratio sensibus, sensibilibúsque rebus ordinate, & socialiter vtens ad promerendũ deũ. Æstimatiua est consideratio prudenter ac diligenter quæque scrutans, & põderans ad vestigandum deum. Speculatiua est consideratio se in se colligens, & quantum diuinitus adiuuatur, rebus humanis eximens ad contemplandum deum. Puto vigilanter aduertis aliarum hanc esse fructum, cęteras si non referantur ad istam, quod dicuntur videri posse, sed non esse. Et prior quidem absque intuitu huius multa serit, & nihil metit. Sequens verò nisi ad istam se dirigat, vadit, sed non euadit. Ergo quod prima optat, secũda odorat, tertia gustat. Ad quem tamen gustum perducunt & cæteræ, etsi tardius. Nisi quòd prima laboriosius, secunda quietius peruenitur. Dixisti, inquis, satis qua ascendatur: etiam quo ascendendum, dicere habes. Falleris, si id speras, ineffabile est. Tu me existimas
Esa.64.b & 1.Cor.2.b loqui quod oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit? Nobis, inquit, reuelauit deus per spiritum suum. Ergo quæ supra sunt, non verbo docentur, sed spiritu reuelantur. Verum quod sermo non explicat, consideratio quærat, oratio expetat, mereatur vita, puritas assequatur. Sane eorum admonitus quæ supra sunt, non te existimes mitti à me suspicere solem, lunam, stellas, non ipsum firmamentum, non aquas quæ super cœlos sunt. Ista siquidem omnia etsi supra loco, precio infra sunt, & dignitate naturæ. Sunt enim corpora. Tui portio spiritus est, quo superius quippiam frustra quæris quod non sit spiritus. Porro spiri- D
tus est deus, sunt & angeli sancti, & hi supra te. Sed deus natura, angeli gratia superiores sunt. Vnum siquidem tui, & angeli optimum, ratio est. Deus verò non sui aliquid optimum habet, vnum optimum totus. Is, & qui cum eo sunt beati spiritus, tribus modis veluti viis totidem nostra sunt consideratione vestigandi, opinione, fide, intellectu. Quorum intellectus rationi innititur, fides auctoritati, opinio sola verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo certam veritatem, sed fides clausam & inuolutam, intelligentia nudam & manifestam. Cæterum opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potius quàm apprehendit. Omnino in his cauenda confusio, ne aut incertum opinionis fides figat, aut quod firmum fixúmque est fidei, opinio reuocet in quæstionem. Et hoc sciendum, quia opinio si habet assertionem, temeraria est: fides si habet hæsitationem, infirma est. Item intellectus, si signata fidei tẽtet irrumpere, reputatur effractor, scrutator maiestatis. Multi suam opinionem intellectum putauerunt, & errauerunt. Et quidem opinio potest putari intellectus, intellectus opinio non potest. Vnde hoc accidit? Profecto quia hæc falli & fallere potest, ille non potest. Aut si falli potuit, intellectus non fuit, sed opinio. Verus nempe intellectus certam habet non modo veritatem, sed notitiam veritatis. Intellectus est rei. Possumus singula hæc ita diffini-
re. Fides, est voluntaria quædam & certa prælibatio nec- E
Fides. dum propalatæ veritatis. Intellectus, est rei cuiuscunque in-
Intellectus uisibilis certa & manifesta notitia. Opinio, est quasi pro ve-
Opinio. ro habere aliquid quod falsum esse nescias. Ergo, vt dixi, fides ambiguum non habet: aut si habet, fides non est, sed opinio. Quid igitur distat ab intellectu? Nempe quòd etsi non habet incertum nõ magis quàm intellectus, habet tamen inuolutum, quod non intellectus. Denique quod intellexisti, non est de eo quod vltra quæras: aut si est, non intellexisti. Nil autem malumus scire, quàm quæ fide iam scimus. Nil supererit ad beatitudinem, cum quæ iam certa sunt nobis, erunt æquè & nuda. His ita expeditis, age iam dirigatur consideratio in eam quæ sursum est Hierusalem mater nostra, ac totis tribus memoratis viis caute & vigilanter inuestigemus inuestigabilia: quatenus tamen licet, vel magis quatenus nobis donabitur. Et primo quidem ciues spiritus esse illic, potentes, gloriosos, beatos, distinctos in personas, dispositos in dignitates, ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, corpore æthereos, immortalitate perpetuos, impassibiles, non creatos, sed factos, id est gratia, non natura, mente puros, affectu benignos, religione pios, castimonia integros, vnanimitate indiuiduos, pace securos, à deo conditos, diuinis laudibus & obsequiis deditos. Hæc omnia legendo comperimus, fide tenemus. Quanquam de corporibus horum non modo vnde sint, sed an aliquatenus F
sint, hæret sententia aliquorum. Vnde si quis inter opinabilia magis id ponendum censuerit, non contendo. Porro intellectu præditos, non fide, non opinione, sed intellectu capimus, quia non possunt huius expertes, & dei simul participes esse. Sunt & nomina quædam nota nobis similiter ex auditu, per quæ harum beatitudinum (etiam quæ non liquido mortalium percepit auditus) officia, merita, gradus, ordines, vtcunque à nobis coniici & discerni queunt. Sed enim quod ex auditu non est, iam non ex
fide. Nam fides ex auditu. Itaque opinando ista dixerimus. *Rom.10.d*
Ad quid enim cœlestium nomina innotuerunt, si ne opinari quidem salua fide aliquid licet de rebus quarum nomina sunt? Angeli, archangeli, virtutes, potestates, principatus, dominationes, throni, Cherubin, Seraphin, hæc nomina. Quæ significata eorum? Nullâne inter illos spiritus qui simpliciter angeli, & eos qui archangeli nuncupantur, distantia? Quid ergo sibi vult gradualis distinctio hæc?
Putemus angelos dici (nisi tu conuenientius aliquid consi- *Angeli.*
derasti) qui singuli singulis hominibus dati creduntur: missi in ministerium, secundum Pauli doctrinam, propter eos
qui hæreditatem capiunt salutis. De quibus saluator: Ange- *Hebr.1.d*
li eorum semper vident faciem patris. Putemus his præesse *Matt.18.b*
archangelos, qui conscij mysteriorum diuinorum, non nisi *Archãgeli.*
ob præcipuas & maximas causas mittuntur. E quibus ma-

G gnus ille archangelus Gabriel miſſus legitur ad Mariam : ob
Virtutes. cauſam vtique qua maior eſſe nō potuit.Putemus ſuper iſtos
virtutes eſſe, quarum nutu vel opere ſigna & prodigia in
elementis,ſiue ex elementis facta apparent ad commonitio-
nem mortalium.Inde eſt fortaſsis quod cum in euangeliis le
Lucæ 21. c gas:Erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis:paulopoſt habes:Nā
virtutes cœlorum mouebuntur.Hi nimirū ſpiritus,per quos
Poteſtates. ſigna fiunt.Putemus poteſtates ſuperiores iſtis,quarum vir-
tute poteſtas tenebrarum cōprimitur, & coërcetur maligni-
tas aëris huius,ne quantum vult,noceat, ne malignari,niſi vt
Principatus. proſit,poſsit. Putemus principatus his quoq; prælatos,quo-
rum moderamine & ſapiētia omnis in terris principatus cō-
ſtituitur, regitur, limitatur, transfertur,mutilatur,mutatur.
Dominationes. Putemus dominationes adeo cunctis ſupereminere præfatis
ordinibus,vt reſpectu horum cæteri videantur omnes admi-
niſtratorij ſpiritus,& ad iſtos tāquam ad dominos referri re-
gimina principatuum,tutamina poteſtatum,operationes vir
tutum,reuelationes archangelorum,curam & prouidentiam
Throni. angelorum. Putemus thronos,alto etiam ab his euolaſſe re-
ceſſu,qui ex eo quod ſedent, throni dicuntur,& ex eo ſedēt,
quod ſedet in eis deus. Neque enim ſedere in eis qui non ſe-
derent,poſſet.Quæris quid illam ſentiā ſeſsionem?Summam
tranquillitatem,placidiſsimam ſerenitatē,pacem quę exupe-
rat omnem intellectum. Talis eſt qui ſedet in thronis domi-
H nus ſabaoth,iudicans omnia cū tranquillitate, placidiſsimus,
ſereniſsimus,pacatiſsimus.Et tales ſibi conſtituit thronos ſi-
Cherubim. millimos ſibi.Putemus Cherubim ex ipſo ſapiētiæ fonte ore
altiſsimi haurientes,& refundentes fluenta ſcientię vniuerſis
Pſal. 45. a ciuibus ſuis. Et vide ne is ſit quem propheta loquebatur flu-
Seraphim. minis impetus lætificans ciuitatem dei. Putemus Seraphim
ſpiritus totos diuino igne ſuccenſos ſuccendere vniuerſa, vt
ſinguli ciues ſingulæ ſint lucernæ ardentes & lucentes. Ardē
tes charitate,lucentes cognitione. O Eugeni quàm bonū eſt
nos hic eſſe,quàm fore melius,ſi quādo tamē toti ſequamur
quo ex parte prçceſsimus. Præcedim⁹ animo,& ne ipſo qui-
dem toto,ſed parte, & parte modica nimis. Affectus iacent
mole corporea prægrauati,& luto hęrentibus deſideriis,ſola
interim arida,& tenuis conſideratio præuolat. Et tamen ex
Pſal. 25. b tātillo quod iam datur, libet exclamare:Domine, dilexi de-
corem domus tuæ,& locum habitationis gloriæ tuæ. Quid
ſi totam ſe colligat anima,& reductis affectibus è cunctis lo-
cis quibus captiui tenentur,timendo quæ non oportet,amā-
do quæ non decet, dolendo vanè,gaudendo vanius:cum his
ineat tota libertate volatum,pulſet cum impetu ſpiritus,& in
pinguedine gratiæ illabatur? Nónne cum cœperit circuire lu
cidas māſiones,& ſinum illum etiam Abrahæ curioſius per-
ſcrutari,& ſub altari quodcunque illud eſt,martyrum reuiſe-
re animas in prima ſtola ſecūdam patientiſsime expectātes,
I multo magis tunc inſtabit loquens cum propheta:Vnā petij
Pſal. 26. b à domino,hanc requiram, vt inhabitē in domo domini om-
nibus diebus vitę meę,vt videam voluntatem domini, ac vi-
ſitem templum eius? Quidni ibi videatur cor dei?quidni ibi
probetur quę ſit voluntas dei bona,& beneplacens & perfe
cta?Bona in ſe,placens in effectibus,beneplacens fruentibus,
perfecta perfectis,& nihil vltra quærentibus.Patent viſcera
miſericordiæ,patent cogitationes pacis, diuitiæ ſalutis, my-
ſteria bonæ voluntatis,benignitatis arcana, quæ clauſa mor-
talibus, etiam ipſis electis ſuſpecta ſunt.Id quidē ſalubriter,
ne deſināt timere, dum necdū digne amare idonei inueniū-
tur. Cernere eſt in his qui Seraphim appellantur, quomodo
amet qui vnde amet nō habet,ſed eſt,& qui nihil horū quæ
fecerit,odit,quos ſaluandos fecit,quomodo foueat,quomo-
do prouehat, quomodo amplexetur,quomodo delicta ele-
cta iuuentutis,& paleas ignorantiarum eius ignis ille conſu-
mens, ipſam ſibi purgatiſsimam, & ſuo amore digniſsimam
reddat.Cernere eſt in Cherubim(qui plenitudo ſcientiæ di-
citur)deum ſcientiarum dominum eſſe,qui ſolus ſolā neſciat
ignorantiam,qui totus ſit lux,& tenebræ in eo nō ſint vllæ,
1. Ioan. 1. b totus ſit oculus,& qui minime aliquando fallitur,quia mini-
me clauditur,qui extra ſe non quærat lumē,cui admoueatur
vt videat,ipſe qui videt,ipſe vnde videt.Cernere eſt in thro-
nis quàm nō ſuſpectus omni innocentiæ iudex ſedeat in his,
qui circunuenire nolit, circunueniri non poſsit, quippe qui
ſit amans & vidēs.Nec vacat ſeſsio, trāquillitatis inſigne eſt. K
De vultu tali iudicium meum prodeat opto, cui inſit amor,
error abſit, abſit & perturbatio. Cernere eſt in dominatio-
nibus quantæ ſit dominus maieſtatis,cuius nutu imperiū c
ſtat,& imperio vniuerſitas atq; æternitas termini ſunt. Cer-
nere eſt in principatibus principium ex quo omnia, & quo-
modo à cardine oſtium,ſic ab ipſo regi vniuerſitatem. Cer
nere eſt in poteſtatibus quàm poteſtatiue idē princeps quos
regit protegit,cōtrarias poteſtates arcēs & propulſans.Cer-
nere eſt in virtutibus vnam vbique æqualiter præſto eſſe vir
tutem per quam omnia,viuificā,efficacem, inuiſibilem, im-
mobilémque,omnia tamē mouentem vtiliter, tenētem for-
titer. Quæ cum in minus viſitata effecta apud mortales eru-
perit,miracula ſiue prodigia vocant. Cernere poſtremò &
mirari eſt in angelis & archangelis veritatem atque experiē
tiam vocis illius: Quoniam ipſi cura eſt de nobis:qui talium *1. Pet. 5. a*
nos & tantorū non deſinit iucundare viſitationibus,inſtrue-
re reuelationibus,ſuggeſtionibus commonere,ſedulitate ſo-
latiari. Hæc omnia contulit illis ſpiritibus ipſe qui cōdidit il-
los vnus atque idem ſummus ſpiritus, diuidēs ſingulis prout
vult,hæc operatur in illis,hæc dedit operari & illis, ſed aliter.
Ardēt Seraphim,ſed igne dei,vel poti⁹ igne deo. Quod præ-
cipuum eſt in eis,amant,ſed non quantum deus,nec quomo-
do.Lucent Cherubim,& ſcientia eminent,ſed participio ve- L
ritatis,ac per hoc non vt veritas,nec quantum.Sedent thro-
ni,ſed inſidentis beneficio.Iudicant & ipſi cum tranquillita-
te,ſed non ad menſuram modúmve pacis pacantis,pacis quæ
exuperat omnē ſenſum. Dominātur dominationes, ſed ſub *Philip. 4. b*
domino dominantur,ſed ſeruiunt pariter.Quid hoc ad ſum-
mum ſempiternum ſingulareq; dominiū? Præſunt principa-
tus & regunt, ſed regūtur & ipſi,ita vt regere iam nō norint,
ſi regi deſierint. Præcellit in poteſtatibus fortitudo, ſed cui
debent quod fortes ſunt,& aliter eſt fortis,& plus. Nec tam
fortis,quàm ipſa fortitudo eſt. Virtutes pro ſuo miniſterio,
& potētatu ſatagunt excitare corda torpētia hominū, inno-
uatione ſignorum, virtus verò in eis manēs ipſa facit opera.
Faciunt & illæ,ſed in comparatione eius non faciunt. Deni-
que tantum intereſt, vt quaſi ſingulariter propheta dicat ad *Pſal. 76. b*
eum:Tu es deus qui facis mirabilia.Et item de eo : Qui facit *Pſal. 135. a*
mirabilia magna ſolus. Adſunt angeli & archangeli, ſed ille
germanior nobis,qui non modo adeſt,ſed ineſt. Quod ſi di-
cas poſſe ineſſe & angelum,non inficior. Memini ſcriptum: *Zacha. 1. c*
Et angelus qui loquebatur in me. Atqui differētia & in hoc.
Ineſt angelus ſuggerens bona,nō ingerens : ineſt hortans ad
bonum,nō bonum creans.Deus ſic ineſt vt afficiat, vt infun
dat,vel potius vt infundatur & participetur, ita vt vnū pro-
inde cum noſtro ſpiritum eſſe dicere quis non timuerit, etſi
non vnam perſonam,vnámve ſubſtantiā. Habes enim : Qui *1. Cor. 6. b*
adhæret deo,vnus ſpiritus eſt. Angelus ergo cū anima,deus M
in anima.Ille vt contubernalis animæ ineſt,deus vt vita. Ita-
que ſicut anima videt in oculis, audit in auribus, odorat in
naribus,in faucibus guſtat,tāgit in toto reliquo tempore: ſic
deus diuerſa in diuerſis ſpiritibus operatur, verbi gratia,in a-
liis amantem ſe exhibens, in aliis agnoſcentem, in aliis alia
facientem, ſicut vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad v- *1. Cor. 12. a*
tilitatem. Quis eſt iſte tam communis in vocibus,tam lon-
ge in rebus? Quomodo quem noſtris loquimur verbis, in
ſua reconditus maieſtate noſtros penitus & aſpectus effugit
& effectus? Audi ipſum quid loquatur hominibus: Sicut ex- *Eſa. 55. c*
altantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à viis veſtris,
& cogitationes meæ à cogitationibus veſtris.Dicimur ama-
re,& deus:dicimur noſſe,& deus. Et multa in hunc modum.
Sed deus amat vt charitas,nouit vt veritas, ſedet vt æquitas,
dominatur vt maieſtas, regit vt principium, tuetur vt ſalus,
operatur vt virtus,reuelat vt lux,aſsiſtit vt pietas. Quæ om-
nia faciunt & angeli,facimus & nos,ſed longe inferiori mo-
do,nō vtiq; bono quod ſumus,ſed quod participamus. Nūc
iam tranſi ſpiritus iſtos, ſi forte cum ſponſa dicere poſsis &
tu : Paululum cum pertranſiſſem eos, inueni quem diligit a- *Canti. 3. b*
nima mea. Quis eſt? Non ſane occurrit melius, quàm qui
eſt. Hoc ipſe de ſe voluit reſponderi, hoc docuit, dicen-
te Moyſe ad populum, ipſo quidem iniungente: Qui eſt, *Exo. 3. d*
miſit me ad vos. Merito quidem. Nil competentius æter-
nitati

A nitati,quæ deus est.Si bonum,si magnum,si beatum,si sapiẽ-
tem, vel quicquid tale de eo dixeris, in hoc verbo instaura-
tur,quod est,est.Nempe hoc est ei esse quod hęc omnia esse.
Si & centum talia addas, non recessisti ab esse. Si ea dixeris,
nihil addidisti:si non dixeris,nihil minuisti. Iam si vidisti hoc
tam singulare tam summum esse,nónne in comparatione hu
ius quicquid hoc non est,iudicas potius non esse quàm esse?
Quid item deus? Sine quo nihil est. Tam nihil esse sine ipso,
quàm nec ipse sine se potest. Ipse sibi,ipse omnibus est. Ac
per hoc quodammo solus est ipse, qui suum ipsius est, &
Ioan. 8.d omnium esse. Quid est deus? Principium. Et hoc ipse de se
responsum dedit. Multa in rebus dicuntur principia,sed re-
spectu posteriorum. Alioquin si ad aliquid præcedens respi-
cias,ipsum potius principium dabis. Quamobrem si quæras
verum simpléxq; principium inuenias oportet quod princi-
piũ non habuerit. Ex quo vniuersum cœpit, ipsum profecto
minime cœpit. Nam si cœpit,aliunde cœperit necesse est. A
se enim cœpit nihil. Nisi forte quis putauerit,quod non erat,
dare sibi potuisse vt esse inciperet, aut fuisse aliquid antequã
esset. Quod vtrumque quia ratio non consentit, cõstat nihil
sibimet extitisse principium. Quod verò aliud principiũ ha-
buit,primum non fuit. Verum ergo principium nequaquam
Rom. 11.d cœpit,sed totũ ab ipso cœpit. Quid est deus? Cui secula nec
accesserunt,nec decesserunt,nec coæterna tamen. Quid est
B deus? Ex quo omnia,per quẽ omnia,in quo omnia. Ex quo
omnia,creabiliter,non seminabiliter. Per quem omnia, ne a-
lium auctorem,atque alium opificẽ arbitreris. In quo om-
nia,nõ quasi in loco,sed quasi in virtute. Ex quo omnia,tan-
quam vno principio auctore omnium. Per quem omnia, ne
alterum inducatur principiũ artifex. In quo omnia,ne tertiũ
inducatur,locus. Ex quo omnia,nõ de quo, quia non est ma-
teria deus. Efficiens causa est,non materialis. Frustra philo-
sophi materiã quęrunt,non eguit materia deus. Nõ enim of-
ficinam quæsiuit,non artificem. Ipse per se,in se omnia fecit.
Vnde? De nihilo. Nam si ex aliquo fecit, illud nõ fecit,ac per
hoc nec omnia. Absit,vt de sua incorrupta incorruptibilíque
substantia tam multa fecerit, etsi bona,corruptibilia tamen.
Quæris si in ipso omnia,ipse vbi? Nihil non minus inuenio.
Quis capiat locus? Quæris vbi non sit? Ne hoc quidem dixe-
rim. Quis sine deo locus? Incomprehẽsibilis est deus: sed nõ
parum apprehendisti,si hoc tibi de eo compertum est, quod
nusquam sit qui non clauditur loco, & nusquam tamen non
sit,qui non excluditur loco. Suo autem sublimi atque incom
prehensibili modo, sicut omnia in ipso, sic ipse in omnibus
est. Denique (sicut ait euangelista) in mundo erat. Aliàs vero
Ioan. 1.a vbi erat antequam mundus fieret,ibi est. Non est quod quę-
ras vltra vbi erat,præter ipsum nihil erat. Ergo in seipso erat.
Quid est deus? Quo nihil melius cogitari potest. Si appro-
C bas,non oportet assentiaris esse aliquid quo deus sit,& quod
deus nõ sit. Hoc enim sine dubio melius. Quomodo nõ me-
lius deo,si deus non est,quod dat deo vt sit? At melius illam
diuinitatem quam dicunt deum esse, non aliud quàm deum
esse fatemur. Non est ergo in deo nisi deus. Quid? inquiunt:
Negas deum habere diuinitatem? Non,sed quod habet, hoc
est. Negas diuinitatem deũ esse? Non,sed non alia quàm quæ
ipse est. Aut si tu aliam inuenisti,adiuuet me trinitas deus,ad-
uersus illam tota me contumacia erigo. Quaternitas orbem
disterminat,non signat deitatẽ. Deus trinitas est,deus trium
singula personarum. Si quartam diuinitatem adiicere placet,
Lucæ 4.d interim ego hanc quæ deus non est, persuasi mihi minime a-
dorãdam. Puto quòd & tu. Nempe dominum deum tuũ a-
dorabis,& illi soli seruies. Gloriosa verò diuinitas, quæ sibi
honorem non audeat arrogare diuinum. At melius quartum
hoc omnino respuimus,quàm sine honore recipimus. Multa
dicuntur esse in deo, & quidem sane catholicéque,sed multa
vnum. Alioquin si diuersa putemus, nõ quaternitatẽ habue-
ris,sed centenitatem. Verbi causa: Dicimus magnũ,bonum,
iustum,& innumera talia: sed nisi omnia vnũ in deo & cum
deo consideres,habebis multiplicem deum. Mihi verò non
deest,quod cogitem melius eiusmodi deo tuo. Quæris quid?
Mera simplicitas. Vero iudicio,natura simplex multiplici an-
tefertur. Scio quod ad id respondere solent. Non multa,in-
quiunt,sed vnam tantum diuinitatẽ quę omnia illa sunt,deo

vt sit conferre asserimus. Asseritis ergo etsi nõ multiplicem, D
duplicem deum,& nõ ad merum simplex peruenistis, neque
ad id quo melius cogitari nõ potest. Tã nõ est simplex quod
vel vni fuerit obnoxium formæ,quàm nec virgo vel vni co-
gnita viro. Securus loquor, ne is quidem qui vel duplex est,
erit meus. Habeo enim meliorẽ. Esto quòd hunc numeroso
& multiplici anteponã,sed plane præ simplici sperno. Meus
deus ipse catholicè est. Tam nõ habet hoc & illud, quàm nõ
hæc & illa. Est qui est,non quæ est. Purus, simplex, integer,
perfectus,cõstans sibi,nihil de temporibus,nihil de locis,ni-
hil de rebus trahens in se,nihil ex se deponens in eis, non ha-
bens quod ad numerum diuidat,non quæ colligat ad vnum:
Vnum quippe est,sed non vnitum. Non partibus constat, vt
corpus: non affectibus distat,vt anima: nõ formis substat, vt
omne quod factum est. Sed neque formæ,vt istis visum est.
Magna laus videlicet deo,vt se ab informitate vindicet,for-
ma vna esse contentum. Hoc est dicere,cætera pluribus, deũ
nõ nisi vni debere quod est, Quid? Cuius beneficio sunt quæ
sunt,ipse pro suo esse alterius beneficio inclinabit? Laus ista
(vt vulgo dicitur)blasphemiam valet. An non pluris est nul-
lo indigere,quàm vno? Habe reuerentiã deo,vt quod pluris
est,illi tribuas. Si cor tuũ vsq; huc ascendere potuit,deũ tuum
infra quomodo collocabit? Ipse sibi forma,ipse sibi essentia
est. In hoc interim gradu suspicio illum: & si alter potior ap-
pareret,illum potius darem. Nunquid verendum ne cogita- E
tio transuolet illum? Quãtumcunq; in altum proficiat, vltra
est. Infra quod homo cogitare possit,altissimum quærere, ri-
diculum est: statuere,impium. Vltra,non citra quærẽdus est.
Ascende si adhuc potes ad cor altius,& exaltabitur deus. Nõ *Psal. 63.b*
est formatus deus,forma est. Non est affectus deus,affectio
est. Nõ est compositus deus,merum simplex est. Et, vt liqui-
do noueris,quid simplex dicam,idem quod vnum. Tam sim-
plex deus,quàm vnus est. Est autem vnus,& quomodo aliud
nihil. Si dici possit, vnissimus est. Vnus est sol,quòd non sit
alter,vna luna, quòd æquè altera non sit. Atque id quidem
deus,sed plus. Quid plus? Vnus est etiam sibi. Et hoc vis tibi
declarari? Idem est semper, & vno modo. Non sic vnus sol,
non sic vna luna, clamat vterque non esse se vnum sibi. Ille
motibus,illa & defectibus suis. Deus autem non modo vnus
sibi, & in se vnus est. Nihil in se,nisi se habet. Non ex tem-
pore alterationem habet, nõ in substantia alteritatem. Hinc
de eo Boethius: Hoc verè vnum,in quo nullus est numerus,
nullum in eo aliud præter id quod est. Neque enim subie- *Boethius.*
ctum fieri potest, forma enim est. Compara huic vni omne
quod vnum dici potest, & vnum non erit. Trinitas est, ta-
men deus. Quid ergo? Destruimus quod dictum est de vni-
tate,quia inducimus trinitatem? Non, sed statuimus vnita-
tem. Dicimus patrem,dicimus filium, dicimus spiritum san-
ctum,non tamen tres deos,sed vnum. Quid sibi vult iste (vt F
sic loquar)absque numero numerus? Si tria,quomodo nõ nu
merus? Si vnum,vbi numerus? Sed habeo,inquis, quid nume
rem,& quid non numerem. Substantia vna est,personæ tres
sunt. Quid mirum,quid vel obscurum in hoc? Nihil,si perso-
næ seorsum à substantia cogitentur. Nunc verò cum tres illæ
personæ illa substantia sint, & illa vna substãtia tres illæ per-
sonæ,quis numerum neget? Nam vere tres sunt. Quis nume
ret tamen? Nam vere vnum sunt. Aut si tu facile explicatu id
putas dicendo tres,dicito quid numerasti? Naturas? Vna est.
Essentias? Vna est. Substantias? Vna est. Deitates? Vna est.
Non hæc,sed personas numero,inquis. Quæ nõ sint illa vna
natura,illa vna essentia,illa vna substantia, illa vna diuinitas?
Catholicus es,minime hoc dabis. Personarum proprietates,
non aliud quàm personas, ipsásque non aliud quàm vnum
deum,vnam diuinam substantiam, vnam diuinam naturam,
vnam diuinam & summam maiestatem fides catholica cõfi-
tetur. Numera ergo si potes,aut sine substãtia personas, quæ
ipsa sunt,aut sine personis proprietates,quæ ipsæ sunt. Aut si
diuidere quis conetur,vel personas à substantia,vel proprie-
tates à personis,nescio quomodo trinitatis se profiteri culto
rem possit,qui in tantam rerum numerositatẽ excesserit. Di
camus itaque tres,sed non ad preiudicium vnitatis. Dicamus
vnũ,sed nõ ad cõfusionem trinitatis. Neq; enim nomina va-
cua sunt,nec absque significantia cassæ voces. Sabellianum

 hoc.

G hoc. Quærit quis quomodo illud quod catholicum esse dici-
mus, posit esse? Sufficiat ei tenere sic esse. Atque hoc non ra
tioni perspicuum, nec tamẽ opinioni ambiguũ, sed fidei per-
suasum. Sacramẽtum hoc magnũ est, & quidem venerãdum,
non scrutãdum. Quomodo pluralitas in vnitate, & hac vni-
tate, aut ipsa in pluralitate? Scrutari hoc temeritas est, crede-
re pietas est, nosse vita, & vita æterna est. Vnde si operæ pre-
Modi vnius nouem. cium cẽses ô Eugeni, percurrat nunc cõsideratio multa vna,
quo eminentia huius singularis vnius, fiat euidẽtior. Est vni-
tas quæ collectiua potest dici, cum verbi causa multi lapides
faciunt aceruum vnum. Est & vnitas cõstitutiua, cum multa
membra vnum corpus, vel multę partes vnum quodcunque
totum constituunt. Est & coniugatiua, qua fit vt duo iã non
duo sint, sed vna caro. Et est natiua, qua anima & caro vnus
nascitur homo. Est vnitas potestatiua, qua homo virtutis nõ
instabilis, non dissimilis, sed vnus sibimet semper nititur in-
ueniri. Est consentanea, cum per charitatem multorũ homi-
num est cor vnum, & anima vna. Est & votiua, cũ anima vo-
tis omnibus adhærens deo vnus spiritus est. Est & dignatiua
vnitas, qua limus noster à dei verbo in vnam assumptus est
personam. Verum hæc omnia quid ad illud summum, atque
(vt iudicam) vnice vnum, vbi vnitatẽ cõsubstantialitas fa-
cit? Huic vni quoduis illorum si assimiles, erit quoquo modo
vnum: si cõpares, nullo. Igitur inter omnia quæ recte vnum
H dicuntur, arcem tenet vnitas trinitatis, qua tres personæ vna
substantia sunt. Secundo loco illa pręcellit, qua ecõuerso tres
substantiæ vna in Christo persona sunt. Porrò hæc & quæ-
cunque alia dici vna possunt, summæ illius vnitatis imitatio-
ne, non comparatione, vna appellari vera sobriáque probat
cõsideratio. Nec abducitur ab hac vnitatis professione, as-
sertione trium, cum in hac trinitate nõ recipiamus multipli-
citatem, sicut nec solitudinem in vnitate. Quamobrem cum
dico vnum, non me trinitatis turbat numerus, qui essentiam
non multiplicat, non variat, nec partitur. Rursum cum dico
tria, non me arguit intuitus vnitatis, quæ illa quæcunque tria,
seu illos tres, nec in cõfusionem cogit, nec in singularitatem
redigit. Idem me sentire fateor, & de illa vnitate cui secundũ
ab ista inter cætera vna honorem dedi. Dico in Christo ver-
bum, animam, & carnem, sine confusione essentiarum vnam
esse personam, & item absq; præiudicio personalis vnitatis
in sua numerositate manere. Nec negauerim hanc ad illud
quoque genus vnitatis pertinere, qua anima & caro vnus est
homo. Decuit quippe familiarius similiúsque cum hominis
conuenire constitutione, quod pro homine constitutum est
sacramentum. Decuit & cum summa quæ in deo est, & deus
est vnitate congruere, vt quomodo ibi tres personæ vna es-
sentia, ita hic conuenientissima quadam cõtrarietate tres es-
sentiæ sint vna persona. Vidésne pulchre inter vtramque v-
I nitatem hanc collocari, in eo vtique qui constitutus est me-
1. Cor. 6. a diator dei hominũq; homo Christus Iesus? Pulcherrima, in-
quam, conuenientia, vt salutare sacramentum congrua qua-
dam similitudine ambobus respondeat, & saluanti videlicet
& saluato. Ita hæc vnitas duarum cõsistens media vnitatum,
alteri succumbere, alteri præeminere cognoscitur, quantum
superiore inferior, tantum inferiore superior. Tantam deni-
que támque expressam vnionis vim in se præfert ea persona
in qua deus & homo vnus est Christus, vt si duo illa de se in-
uicem prædices, non erraueris, deum videlicet hominem, &
hominem deum verè catholicéque pronuncians. Nõ autem
similiter, vel carnem de anima, vel animam de carne, nisi ab-
surdissime prædicas, etsi similiter anima & caro vnus sit ho-
mo. Nec mirum si nõ æquè potis anima sit sua illa vitali, etsi
non parum valida intentione connectere, atque suis affecti-
bus astringere sibi carnem, vt sibi diuinitas hominem illum
qui prædestinatus est filius dei in virtute. Lõga catena & for-
tis ad stringẽdum, diuina prædestinatio: ab æterno est enim.
Quid longius æternitate? Quid diuinitate potẽtius? Inde est
quod nec morte incidente vllatenus intercidi hęc vnitas po-
tuit, etsi carne & anima ab inuicem separatis. Et fortassis hoc
Mar. 1. a sensit ille qui se indignum professus est soluere corrigiã cal-
Matt. 13. d ceamenti huius. Sed & illa tria sata de euangelio mixta & fer
mentata in panem vnum, si quis ad hæc tria dixerit pertine-
re, non incongrue id mihi facere videbitur. Quàm bene ea
mulier fermentauit, vt nec diuisione quidem facta carnis & K
animæ, à carne vel anima verbũ diuideretur? Mansit & in se-
paratione inseparabilis vnitas. Nec enim quæ ex parte conti
git separatio, potuit vnitati præscribere, permanenti in totis
tribus. Siue coniunctis, siue disiunctis duobus, nihilominus
perseuerauit in tribus vnitas personalis. Æquè vnus Chri-
stus, vnáque persona, verbum anima & caro, etiam mortuo
homine perdurauit. In vtero virginis (vt sentio ego) cõmix-
tio hæc & fermentatio facta est, & ipsa mulier quę miscuit &
fermentauit. Nam fermẽtum nõ immerito fortasse dixerim
fidem Marię. Plane beata quæ credidit, quoniã perfecta sunt *Lucæ 1. e*
in ea quæ dicta sunt ei à domino. Perfecta autem non essent,
si quo minus iuxta verbum domini esset fermentatũ totum,
& perpetuo fermentatum, seruãs nobis tam in morte quàm
in vita pariter vnum atque integrũ mediatorem dei & ho-
minum cum sua deitate hominem Iesum Christum. Aduer-
tere est in hoc admirabili sacramento iuxta numerum sato-
rum, miræ & decentissimæ distinctionis gradus. Nouum,
antiquum, æternũ. Nouum, animam, quæ de nihilo tũc crea
ta creditur, cum infusa. Antiquum, carnem quæ à primo vsq;
hominum (id est ex Adã) traducta cognoscitur. Æternum,
verbum quod ab æterno patre coæternũ illi, genitũ indubita
ta veritate asseritur. Et in his triplex (si diligẽter aduertas) di-
uinæ potentiæ genus, quod factũ sit de nihilo aliquid, de ve-
tusto nouũ, æternũ beatúmque de dãnato & mortuo. Quid
hoc ad nostram salutem? Multum per omnem modũ. Primũ L
quidẽ quod peccato redacti in nihilũ, per hoc quodãmodo
iterato creati sumus, vt simus initium aliquod creaturæ eius.
Deinde quod ex vetusta seruitute in libertatem filiorum dei
translati, in nouitate spiritus ambulãtes. Postremo ꝙ de po-
testate tenebrarũ vocati ad regnum claritatis æternæ, in quo
iam & considere nos fecit in Christo. Alieni sint à nobis qui
Christi à nobis carnẽ alienare conãtur, nouam creatã in vir-
gine, & non de virgine sumptã, impie asserẽtes. Pulchre pro-
pheticus spiritus longe antè occurrit huic sentẽtiæ, imò blas-
phemiæ impiorũ: Egredietur, inquiens, virga de radice Iesse, *Esaiæ 11. A*
& flos de radice eius ascendet. Dixisse poterat, & flos de vir-
ga, sed maluit, de radice: vt vnde virgam, inde florem duxisse
originem demonstraret. Inde igitur sumpta caro, vnde orta
virgo, nec noua in virgine, quæ prodiit ex radice. Forte sub-
stomacharis si adhuc pergimus quęrere quid est deus, tũ quia
totiens iam quæsitum est, tum quia diffidis inuentum iri. Di-
co tibi pater Eugeni, solus est deus qui frustra nunquã quæri
potest, nec cum inueniri non potest. Doceat te de hoc expe-
rimentũ tuum, aut si non, experto credito, non mihi, sed san-
cto qui ait: Bonus es domine sperantibus in te, animæ quęrẽ
ti te. Quid ergo est deus? Quod ad vniuersum spectat, finis. *Thren. 3. e*
Quod ad electionem, salus. Quod ad se, ipse nouit. Quid est *Deus quid.*
deus? Voluntas omnipotens, beneuolentissima virtus, lumen M
æternum, incõmutabilis ratio, summa beatitudo, creans men
tes ad se participãdum, viuificãs ad sentiẽdum, afficiẽs ad ap-
petendum, dilatãs ad capiendum, iustificans ad promerendũ,
accendens ad zelum, fœcundãs ad fructum, dirigẽs ad ęquita
tem, formãs ad beneuolentiã, moderans ad sapiẽtiam, robo-
rans ad virtutem, visitans ad cõsolationem, illuminãs ad co-
gnitionem, perpetuãs ad immortalitatẽ, implens ad fœlicita-
tẽ, circundãs ad securitatem. Quid est deus? Nõ minus pœna
peruersorũ, quàm humiliũ gloria. Est enim rationabilis quæ-
dã æquitatis directio incõuertibilis atq; indeclinabilis, quip-
pe attingẽs vbique, cui illisa omnis prauitas, cõturbetur ne-
cesse est. Quidni in hanc omne tumidum vel distortum im-
pingat, & cõquassetur? Væ vniuerso quod obuiũ forte offen
derit, cedere nescia rectitudo. Nã & fortitudo est. Quid, in-
quis, volũtatibus tam cõtrarium & aduersum, quàm semper
conari, impingere semper, & frustra? Væ oppositis volunta-
tibus, solam suæ profecto auersionis referẽtibus pœnã. Quid
tam pœnale, quàm semper velle quod nunquã erit, & semper
nolle quod nunquã nõ erit? Quid tã dãnatum, quàm volũtas
addicta huic necessitati volẽdi nolẽdiq;, vt ad vtrũlibet iam
sicut nõ nisi peruersè, ita nõ nisi misere moueatur? In æternũ
nõ obtinebit quod vult, & quod non vult, in æternum nihi-
lominus sustinebit. Digne omnino, vt qui ad nihil afficitur
vnquã quod deceat, ad nil vnquã quod libeat, euadat. Quid
hoc

A hoc facit? Rectus dominus deus noster, qui & cum peruerso
Act.6.a peruertitur. Nunquam recto prauoque côueniet. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, etsi non inuicem lædant. Læsio alterius est, absit vt dei. Durum tibi est, inquit, côtra stimulum calcitrare: hoc est, non stimulo durum, sed calcitranti. Est & turpiû pœna deus. Lux est enim. Et quid tâ inuisum obscœnis flagitiosisque mêtibus? Profecto omnis qui male agit, odit lucem. Sed dico: Nunquid non poterunt declinare? Minime omnino. Lucet vbiq; etsi non omnibus. Deniq; in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehendunt. Videt tenebras lux: cui hoc est videre, quod lucere, sed nô vicissim à tenebris ipsa videtur: quia tenebræ eam non comprehendunt. Et videntur ergo vt confundantur, & non vident ne consolentur. Nec modo à luce, & in luce videntur. A quo vel à quibus? Ab omni vidente, vt pro multitudine intuêtium sit côfusio multa. At nullus de tanta numerositate spectantiû molestior oculus, suo cuiusq;. Non est aspectus siue in cœlo, siue in terra, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebræ, vel seipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illas, nec est quo se abscondant ab illis, ne in tenebris quidem. Hic est vermis qui nô moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus vel potius innatus per peccatum, hæsit firmiter, nequaquam

Ioan.3.c

Ioan.1.a

B deinceps auellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque pastus, esca vtiq; inconsumptibili, perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem viuacem. Horreo incidere in manus mortis viuentis, & vitæ morientis. Hæc est secûda mors, quæ nunquam peroccidit, sed semper occidit. Quis det illis semel mori, vt non moriantur in æternum? Qui dicunt montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos: quid nisi mortem mortis beneficio, aut finire, aut euadere volunt? Deniq; inuocabût mortem, ait, & non veniet. Intuere id clarius. Constat immortalem animam esse, nec aliquando absq; sua memoria viuere, ne non animam aliquando esse contingat. Itaq; durante anima, durat & memoria. Sed qualis? Fœda flagitiis, horrida facinoribus, vanitate tumida contemptu hispida & neglecta. Quæ priora, transierunt, & non transierût. Transierunt à manu, sed non à mente. Quod factum est, factum non esse non potest. Proinde & si facere in tempore fuit, sed fecisse in sempiternum manet. Non transibit cû tempore, quod tempora transit. In æternum ergo necesse est cruciet, quod perperam te egisse in æternum memineris. Experiri erit hoc veritatem vocis illius: Arguam te, & statuam côtra faciem tuam. Dominus locutus est, cui omne aduersum, & sibi aduersari necesse est, vt sit sera querela: O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Ita est, ô Eugeni, non potest deo esse contra-

Lucæ.23.d

Apoc.9.c

Psal.49.d

Iob 7.d

C riû quid, & sibimet cohærere, sed qui arguetur à deo, arguetur & à seipso. Non est sanè iam tunc quod aut veritatem dissimulet ratio, aut rationis intuitum anima declinet membris auulsa corporeis, & in sese collecta. Quo enim id valeat sopitis côclusisque in morte sensibus, per quos vtique curiosius exire, & à se ire solebat in eam quæ præterit mundi istius figuram? Vides turpibus nihil deesse ad confusionem cû producentur spectaculum fieri deo, angelis, hominibus, sibiipsis? O quam male mali omnes locati sunt, vtiq; oppositi torrenti huic directæ æquitatis, & huic lumini propalatæ veritatis expositi. Nônne hoc est perpetuo tundi, perpetuoque côfundi? Duplici contritione, ait ille, contere eos domine deus noster. Quid est Deus? Longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Quid inquis? Tenemus te quaternitatis (quam abominatus es) professorem? Minime. Abominatus sum, & abominor. Visus sum protulisse plura, sed vnum est. Vnus deus signatus est pro captu nostro, non pro suo statu. Diuisus est hic, non ille. Voces diuersæ, semitæ multæ, sed vnum per eas significatur, vnus quæritur. Non diuisiones substantiæ, in quaternario isto expressæ sunt, non dimensiones quales in corporibus intuemur, nô distinctio personalis qualem in trinitate adoramus, non numerus proprietatum qualem personis ipsis inesse fatemur, etsi non aliud à personis. Alioquin hoc singulum horum video quod quatuor simul, hæc quatuor ipsa quod singulum est. Nobis autem quia non possumus cum deo simplicitate contendere, dum contendimus

Hiere.17.d

apprehendere vnum, occurrit veluti quadruplicatum. Facit D
hoc speculum & ænigma, per quod solum interim videre datur. Cum autem videbimus facie ad faciem, videbimus sicuti est. Nec enim iam tunc fragilis acies mentis nostræ quâtumlibet vehementer intendens, aliquatenus resiliet, dissiliét ve in suam pluralitatem. Colliget se magis, adunabit, côformabitque vnitati illius, vel potius vnitati illi, vt vna vni facies respondeat faciei. Nempe similes ei erimus, quia videbimus eû sicuti est. Beata visio: ad quam merito suspirabat, qui ait: Exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Et quia adhuc in quærendo res est, interim ascendamus quadrigam istam, vtpote infirmi & imbecilles indigentes tali vehiculo. Ascendamus si forte vel sic apprehendamus in quo apprehensi sumus: id est, huius ipsius vehiculi rationem. Nam hoc monitum habemus ab ipso auriga, & primo currus huius exhibitore, vt studeamus comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Comprehendere, dixit, non cognoscere: vt non curiositate contenti scientiæ, tota cura fructui inhiemus. Non in cognitione est fructus, sed in comprehensione. Alioquin scienti bonum, & non facienti (vt ait quidam) peccatum est ei. Et ipse Paulus alio loco: Sic currite, inquit, vt comprehendatis. Quid sit comprehendere, inferius declarabo. Quid igitur est deus? longitudo inquam. Quid ipsa? Æternitas. Hæc tam longa, vt non habeat terminum, non magis loci quâ temporis. E
Est & latitudo. Et ipsa quid? Charitas. Quibus & ista terminis angustetur in deo, qui nihil odit horum quæ fecerit? Deniq; solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ergo & inimicos concludit sinus ille. Nec hoc quoque contentus euadit in infinitum. Omnê non modo affectionem, sed & cognitionem excedit, adiiciente apostolo & dicente: Scire etiam supereminentê scientiæ charitatê Christi. Quid plus dicam? Æterna est. Nisi quòd hoc plus forsitan est, quia æternitas est. Vides tantam esse latitudinem, quantam & longitudinem? Vtinam sic videas non tâtam esse, sed ipsam id esse vnam quod alteram, non minus vnam quam duas, nec plus duas quam vnam. Deus æternitas, deus charitas est: longitudo sine protensione, latitudo sine distêsione. In vtroq; pariter locales quidem excedit, temporalesque angustias, sed libertate nturæ, non enormitate substâtiæ. Tali modo immensus est qui omnia fecit in mensura, & quamuis immensus, hic tamen modus & ipsius immensitatis. Quid item Deus? Sublimitas & profundum. In altero supra omnia, in altero intra omnia. Liquet in deitate nusquâ claudicare æqualitatem, stare eam vndiq; firmiter, côstare immobiliter sibi. Sublime potentiam, profundum sapientiam eius considera. Ex æquo & ista respondêt sibi, dum & sublimitas inattingibilis, & profunditas æquè inscrutabilis cognoscatur. Paulo admirante & exclamante: O altitudo diuitiarum F
sapientiæ & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ illius. Libet & nos exclamare cum Paulo, horum vtrunq; intuêtes in deo, & cum deo simplicissimam vnitatem. O sapientia potens, attingens vtiq; fortiter. O potentia sapiens, disponens omnia suauiter. Res vna, effectus multiplex, operationesque diuersæ. Et illa vna res est lôgitudo propter æternitatem, latitudo propter charitatem, sublimitas propter maiestatem, profunditas propter sapientiam. Nouimus hęc. Num ideo & arbitramur nos comprehêdisse? Non ea disputatio comprehendit, sed sanctitas: si quomodo tamen comprehendi potest, quod incomprehensibile est. At nisi posset, non dixisset apostolus: Vt comprehendamus cum omnibus sanctis. Sancti igitur comprehendunt. Quæris quomodo? Si sanctus es, comprehendisti & nosti. Si non: esto, & tuo experimento scies. Sanctum facit affectio sancta, & ipsa gemina, timor domini sanctus, & sanct⁹ amor. His perfecte affecta anima, veluti quibusdam duobus brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam. Et timor quidem sublimi profundo, amor lato longoque respondet. Quid tam timendum quam potestas, cui non potes resistere: quam sapientia, cui abscondi non potes? Poterat minus timeri deus, alterutro carens. Nunc autem perfectè oportet timeas illû, cui nec oculus deest omnia videns, nec manus potens omnia. Quid itê tam

1.Ioan.3.a

Psal.26.c

Ephe.3.d

Iaco.4.d

1.Cor.9.d

Sapiê.11.d

Matt.5.g

Ephe.3.d

Roma.11.d

Sap.8.a

Ibidem.

Ephe.3.d

G tam amabile, quã amor ipse quo amas, & quo amaris? Amabiliorem tamen iuncta æternitas facitque dum non excidit, foras mittit suspitionem. Ama igitur perseueranter & longanimiter, & habes longitudinem. Dilata amorem tuum vsque ad inimicos, & latitudinem tenes. Esto etiam in omni solicitudine timoratus, & sublime profundúmq; apprehẽdisti. Aut si mauis quatuor æquè tuis diuinis quatuor respondere, facis hoc si stupes, si paues, si ferues, si sustines. Stupẽda plane sublimitas maiestatis, pauenda abyssus iudiciorum, feruorem exigit charitas, æternitas perseuerantiam sustinendi. Quis stupet, nisi qui contemplatur gloriam dei? Quis pauet, nisi qui scrutatur profundum sapientiæ? Quis feruet, nisi qui meditatur charitatem dei? Quis sustinet & perseuerat in amore, nisi qui æmulatur æternitatem charitatis? Nẽpe æternitatis quãdam imaginem perseuerantia præ se fert. Denique sola est cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominẽ reddit, dicente domino: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. *Matt.10.c* Et nunc aduerte in quatuor istis, contemplationis species quatuor. *Cõtẽplationis quatuor species.* Prima & maxima contemplatio est, admiratio maiestatis. Hæc requirit cor purgatum, vt à vitiis liberum, atque exoneratum peccatis, facile ad superna leuet, interdum quoque vel per aliquas morulas stupore & extasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic. Est enim intuens iudicia dei. Quo sanè pauido aspectu

H dum vehemẽtius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ad sapientiam, humilitatem seruat. Virtutum siquidem bonum quoddam ac stabile fundamentum humilitas. Nempe si nutet illa virtutum aggregatio, non nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur, vel potius ociatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, solicitat memorãtem ad amorem benefactoris. De talibus dicit propheta loquens ad dominum: *Ps.144.b* Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Eructatio, gratiarum actio est. Quarta quæ retro sunt obliuiscens, in sola requiescit expectatione promissorum. Quæ cum sit meditatio æternitatis (siquidem quæ promittuntur, æterna sunt) longanimitatem alit, & perseuerantiæ dat vigorem. Puto iam facile est quatuor nostra hæc, quatuor illis apostoli adsignare, dum lõgitudinem comprehendit meditatio promissorum, latitudinem recordatio beneficiorum, sublimitatem contemplatio maiestatis, profundũ inspectio iudiciorũ. Quærẽdus adhuc fuerat, qui nec satis adhuc inuẽtus est, nec quæri nimis potest: at orãdo forte quàm disputando dignius quæritur, & inuenitur facilius. Proinde is sit finis libri, sed non finis quærendi.

Finit liber beati Bernardi, de consideratione, ad Eugenium papam, in quinque partiales diuisus.

I

DIVI BERNARDI ABBATIS, in tractatum de gratia & libero arbitrio,

Prologus.

DOMINO Vuillermo abbati sancti Theodorici, frater Bernardus. Opusculum de gratia & libero arbitrio, quod illa qua scitis occasione nuper aggressus sum, eadem gratia adiuuante peregi vt potui. Vereor autẽ ne aut grãdia minus digne locutus inueniar, aut pertractata à pluribus superfluo retractasse. Proinde legite illud primus, & si iudicatis, solus: ne si proferatur in mediũ, magis forte scriptoris publicetur temeritas, quàm lectoris ædificetur charitas. Quod si palam fieri vtile probaueritis, tunc si quid obscurius dictum aduerteritis, quod in re obscura seruata congrua breuitate dici planius potuisset, non sit vobis pigrum aut emendare per vos, aut mihi resignare emendandum, si fraudari nõ vultis promissione illa sapientiæ, quæ ait: *Eccle.24.c* Qui elucidant me, vitam eternam habebunt.

TRACTATVS de gratia & libero arbitrio.

LOQVENTE me coram aliquãdo, & Dei in me gratiam commendante, quod scilicet ab ipsa in bono & præuentum agnoscerem, prouehi sentirem, & sperarem perficiendum: quid tu ergo (ait vnus ex circunstantibus) operaris, aut quid mercedis speras, vel præmij, si totum facit Deus? *Ioan.9.e* Quid enim, inquam, tu consulis? Da, inquit, gloriam Deo, qui gratis te præuenit, excitauit, initiauit: & viue digne de cætero, quo te probes & perceptis beneficiis non ingratum, & percipiendis idoneum. Et ego: Bonum, inquam, consilium das, sed & si dederis posse teneri. Siquidem non est eiusdem facilitatis scire quid faciendum sit, & facere: quoniam & diuersa sunt, cæco ducatum, ac fesso præbere vehiculum.

Non quicunque ostendit viam, præbet etiam viaticum itineranti. Aliud illi exhibet qui facit ne deuiet, & aliud qui præstat ne deficiat in via. Ita nec quiuis doctor statim, & dator erit boni quodcunque docuerit. Porro duo mihi sunt L necessaria, doceri ac iuuari. Tu quidem homo recte consulis ignorantiæ, sed (si verum sentit apostolus) Spiritus *Roma.8.e* adiuuat infirmitatem nostram. Imò verò qui mihi per os tuum ministrat consilium, ipse mihi necesse est ministret per spiritum suum adiutorium, quo valeam implere quod consulis. Ecce enim iam ex eius munere velle adiacet mihi, *Roma.7.c* perficere autem non inuenio. Sed nec aliquando me inuenturum confido, nisi qui dedit velle, det & perficere pro bona voluntate. *Philip.2.b* Vbi ergo, ait, sunt merita nostra, aut vbi est spes nostra? *Ti.3.b* Audi inquam. Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundũ suam misericordiam saluos nos fecit. Quid enim? Tu forte putaueras tua te creasse merita, tua posse saluari iustitia, qui nec saltem dominum Iesum dicere potes nisi in spiritu sancto? *1.Cor.12.a* Itáne oblitus es quis dixerit: Sine me nihil potestis facere? *Ioan.15.a* Et neque currentis, neque volentis, sed dei miserantis est. Quid igitur agit, ais, liberum arbitriũ? Breuiter respondeo. Saluatur. Tolle liberum arbitrium, non erit quod saluetur. Tolle gratiam, non erit vnde saluetur. Opus hoc sine duobus effici non potest, vno à quo fit, altero cui vel in quo fit. Deus auctor est salutis, liberum arbitrium tantum capax: nec dare illam nisi deus, nec capere valet nisi liberum arbitrium. Quod ergo à solo deo, & soli datur libero arbitrio, tam absque consensu esse non potest accipientis, quàm absque gratia dãtis. Et ita gratiæ operanti sa- M lutem, cooperari dicitur liberum arbitrium, dum consentit, hoc est dum saluatur. Consentire enim saluare est. Proinde pecoris spiritus salutẽ huiuscemodi minime capit, eo quod illi voluntarius consensus desit, quo saluanti videlicet Deo placide obtemperet, siue iubenti acquiescendo, siue pollicenti credendo, siue reddenti gratias agendo. Enimuero aliud est voluntarius consensus, aliud naturalis appetitus. Posterior quippe nobis communis est cum irrationalibus, nec valet consentire spiritui, carnis irretitus illecebris. Et fortassis ipse est qui alio nomine ab apostolo sapientia carnis appellatur, vbi ait: Sapientia carnis inimica est deo: legi enim dei nõ est subiecta, nec enim potest. *Roma.8.b* Hũc ergo (vt dixi) cõmunem habentes cum bestiis, consensus voluntarius nos discernit. Est enim habitus animi, liber sui. Siquidem non cogitur, nõ extorquetur. Est quippe voluntatis, nõ necessitatis. Nec negat se, nec præbet cuiquã, nisi ex voluntate. Alioquin si compelli valet inuitus, violentus est, non voluntarius. Vbi autem voluntas non est, nec consensus. Nõ enim est consensus, nisi voluntarius. Vbi ergo consensus, ibi voluntas. Porro vbi voluntas, ibi libertas. Et hoc est quod dici puto liberum arbitrium. Sed vt manifestius fiat quod dicitur, & competentius ad id quod volumus veniamus, paulo altius æstimo repetendum. In rebus naturalibus non idem est vita quod sensus,

non

A non sensus quod appetitus, nec ille quod consensus. Quod
ex singulorum definitionibus clarius elucebit. Est enim in
quolibet corpore vita, internus ac naturalis motus, vigens
tantum intrinsecus. Sẽsus verò vitalis in corpore motus, vi-
gẽs & extrinsecus. Appetitus autem, naturalis vis in animan-
te, mouendis auide sensibus attributa. Verum consensus, nu-
tus est voluntatis spontaneus, vel certe (quod superius dixis-
se me memini) habitus animi, liber sui. Porro voluntas est
motus rationalis, & sensui præsidẽs & appetitui. Habet sanè
quocunq; se voluerit semper rationem comitem, & quodã-
modo pedissequam: non quòd semper ex ratione, sed quòd
nunquam absq; ratione moueatur, ita vt multa faciat per ip-
sam contra ipsam, hoc est quasi per eius ministerium, contra
Lucæ 16.b eius consilium siue iudicium. Vnde est illud: Prudentiores
sunt filij huius seculi filiis lucis in generatione sua. Et rur-
Hiere.4.f sum: Sapientes sunt vt faciant mala. Neque enim prudentia
seu sapientia inesse creaturæ potest, vel in malo, nisi vtique
per rationem. Est verò ratio data volũtati, vt instruat illam:
non destruat. Destrueret autem, si necessitatem ei vllam im-
poneret, quo minus libere pro arbitrio sese volueret, siue in
malum consentiens appetitui, aut nequam spiritui, vt sit ani-
1.Cor.2. d malis, non percipiens, vel certe & persequens ea quæ sunt spi
ritus dei: siue ad bonum gratiã sequens, & fiat spiritualis, quæ
Ibidem. omnia diiudicans ipsa minime iudicetur. Si inquam, horum
B quodlibet prohibente ratione voluntas non posset, voluntas
iam non esset. Vbi quippe necessitas, iam non voluntas.

Quod si ex necessitate, & absque consensu propriæ volun-
tatis mala bonáve fieri possent: rationalis creatura, aut mi-
sera profecto esse nulla ratione deberet, aut beata penitus
esse non posset: cui nimirum in vtrauis parte id deesset, quod
solum in ea miseriæ, siue beatitudinis capax est, id est, volun-
tas. Cætera siquidem quæ supra memorata sunt, vita, sensus,
vel appetitus, nec miserum per se faciunt, nec beatum. Alio-
quin & arbores ex vita, & pecudes etiã ex reliquis duobus,
vel miseriæ possent esse obnoxiæ, vel idoneæ beatitudini,
quod omnino impossibile est. Communem itaque habentes
vitam quidem cum arboribus: sensum verò, appetitum, &
æquè vitam cum pecoribus: id quod dicitur voluntas, nos ab
vtrisq; discernit. Cuius volũtatis consensus (vtique volũta-
rius, non necessarius) dum aut iustos probat, aut iniustos, e-
tiam merito beatos facit, vel miseros. Is ergo talis cõsensus
ob volũtatis inamissibilem libertatem, & rationis quod sem
per secum portat & vbiq;, indeclinabile iudicium, non incõ-
grue dicitur (vt arbitror) liberum arbitrium, ipse liber sui,
propter volũtatem: ipse iudex sui, propter rationem. Et me-
rito libertatem comitatur iudicium, quoniam quidem quod
liberum sui est, profecto vbi peccat, ibi se iudicat. Est autem
iudiciũ, quia iustè profecto si peccat, patitur quod nolit, qui
C non peccat nisi velit. Cæterum quod sui liberum non esse
cognoscitur: quo pacto vel bonum ei, vel malum imputa-
tur? Excusat nempe vtrunq; necessitas. Porro vbi necessitas,
ibi libertas non est: vbi libertas non est, nec meritũ, ac per
hoc nec iudicium. Excepto sanè per omnia originali pecca-
to, quod aliam constat habere rationem. Decætero quicquid
hanc non habet voluntarij consensus libertatem, proculdu-
bio & merito caret & iudicio. Proinde vniuersa quæ sunt ho
minis præter solam voluntatem: ab vtroq; libera sunt, quia
sui libera non sunt. Vita, sensus, appetitus, memoria, ingeni-
um, & si qua talia sunt, eo ipso subiacent necessitati, quo nõ
plane subdita sunt voluntati. Ipsam verò quia impossibile est
de se ipsa sibi non obedire (nemo quippe aut non vult quod
vult, aut vult quod non vult) etiam impossibile est sua priua-
ri libertate. Potest quidem mutari voluntas, sed non nisi in
aliam voluntatem, vt nunquam amittat libertatem. Tam er-
go non potest priuari illa, quam nec seipsa. Si poterit homo
aliquando, aut nihil omnino velle, aut velle aliquid, & non
voluntate, poterit & carere libertate volũtas. Hinc est quod
insanis vel infantibus, itémque dormientibus, nihil quod fa-
ciunt, vel bonum, vel malum imputatur: quia nimirum sicut
suæ non sunt compotes rationis, sic nec vsum retinent pro-
priæ voluntatis, ac per hoc nec iudicium libertatis. Cum igi-
tur voluntas nil liberum habeat nisi se: merito non iudicatur
nisi ex se. Siquidem nec tardum ingenium, nec labilis memo-
ria, nec inquietus appetitus, nec sensus obtusus, nec vita lan- D
guens, reum per se statuunt hominem, sicut nec contraria in-
nocentem, & hoc non ob aliud, nisi quia hæc necessariè ac
præter voluntatem posse prouenire probantur. Sola er-
go voluntas, quoniam pro sui ingenita libertate, aut dissen-
tire sibi, aut præter se in aliquo consentire, nulla vi, nulla co-
gitur necessitate: non immerito iustam vel iniustam, beati-
tudine seu miseria dignam ac capacem creaturam constituit,
prout scilicet iustitiæ iniustitiæve consenserit. Quapropter
huiusmodi voluntarium liberúmque consensum, ex quo &
omne sui (ex his quæ prædicta sunt) constat pendere iudici-
um: puto non incongruè vt supra definiuimus, esse quod so-
let liberum arbitrium appellari: vt liberum referatur ad vo-
luntatem, arbitrium ad rationem. Sed sanè liberum, non illa
libertate de qua dicit apostolus: Vbi spiritus domini, ibi li- 2.Cor.3.d
bertas. Est enim illa libertas à peccato, sicut alibi dicit: Cum Roma.6.d
enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Nunc autem Ibidem
liberati à peccato, serui autem facti deo: habetis fructum ve-
strum in sanctificationem: finem verò vitam æternam. Quis
verò in carne peccati à peccato sibi vindicat libertatem?
Hac ergo libertate merito nequaquam dictum arbitror libe-
rum arbitrium. Est item libertas à miseria, de qua idem apo-
stolus: Et ipsa, inquit, creatura liberabitur à seruitute corru-
ptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Sed nunquid & Roma.8.d
istam sibi quispiam in hac mortalitate præsumit? Et hac ita-
que liberum nominari arbitrium, non immerito abnuimus. E
Est verò quam magis ei cõgruere arbitror libertatem, quam
dicere possumus à necessitate, eo quòd necessarium volunta-
rio contrarium esse videatur. Siquidem quod ex necessitate
fit, non iam ex voluntate, & econuerso similiter. Cum igitur
prout interim potuit occurrere nobis, triplex sit nobis pro-
posita libertas, à peccato, à miseria, à necessitate: hanc vlti-
mo loco positam contulit nobis in conditione natura, in pri-
mam restauramur à gratia, media nobis reseruatur in patria.
Dicatur igitur prima libertas naturæ, secunda gratiæ, tertia
vitæ vel gloriæ. Primo nempe in liberam voluntatem, ac vo-
luntariam libertatem conditi sumus nobilis Deo creatura.
Secundo reformamur in innocentiam, noua in Christo crea-
tura. Tertio sublimamur in gloriam, perfecta in spiritu crea-
tura. Prima ergo libertas habet multum honoris, secunda plu-
rimum etiam virtutis, nouissima cumulum iucunditatis. Ex
prima quippe præstamus cæteris animantibus: in secũda, car-
nem: per tertiam, mortem subiicimus. Vel certe sicut in pri-
ma subiecit Deus sub pedibus nostris oues & boues & peco
ra campi: ita quoque per secundam spirituales bestias huius
aëris (de quibus dicitur: Ne tradas bestiis animas confiten- Psal.73.d
tes tibi) prosternit æquè & cõterit sub pedibus nostris, in vl-
tima tandem nos ipsos nobis plenius submissurus per victo-
riam corruptionis & mortis, quando scilicet nouissima de- F
struetur mors, & nos transibimus in libertatem gloriæ filio-
rum dei. Qua libertate Christus nos liberabit, cum nos vtri-
que tradet regnum deo & patri. De hac enim & item de illa
quam diximus à peccato, puto quòd Iudæis aiebat: Si vos fi- Ioan.8.a
lius liberauerit, vere liberi eritis. Liberum arbitrium libera-
tore indigere significabat, sed plane qui illud liberaret non
à necessitate, quam voluntatis esse penitus non nouerat, sed
à peccato, in quod tam libere quam voluntariè corruerat: si-
múlq; à pœna peccati, quam incautum incurrerat, inuitumq;
ferebat. Quo vtroque malo liberari omnino nõ poterat, nisi
per illum qui solus hominum factus est inter mortuos liber,
liber videlicet à peccato inter peccatores. Solus namque in- Psal.87.a
ter filios Adam libertatem sibi vindicat à peccato, qui pec-
catum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Porro & 1.Pet.2.d.
à miseria quæ est pœna peccati, habuit nihilominus liberta-
tem, sed potentia, non actu. Nemo quippe tollebat animam Ioan.10.d
eius ab eo, sed ipse ponebat eam. Denique teste Propheta:
Oblatus est, quia ipse voluit: sicut & cum voluit natus ex mu- Esa.52.b
liere, factus sub lege: vt eos qui sub lege erant redimeret. Gala.4.a
Fuit itaque & ipse sub lege miseriæ, sed fuit quia voluit, vt
liber inter miseros & peccatores vtrunque iugum fraternis
à ceruicibus excuteret. Habuit itaque totas tres libertates,
primã ex humana simul & diuina natura, reliquas ex diuina
potentia. Quarum duas posteriores vtrum & primus homo
in

G in paradiso habuerit, vel quomodo & quatenus eas habuerit, postea videbimus. Hoc autem indubitanter sciendum, vtranque plenam ac perfectam perfectis inesse animabus carne solutis, cum deo pariter & Christo eius atque angelis supercœlestibus. Nam sanctis animabus, etsi necdum corpora receperunt, deest quidem de gloria, sed nihil prorsus inest de miseria. Verum libertas à necessitate, æquè & indifferenter deo, vniuersæque tam malæ quam bonæ rationali conuenit creaturæ. Nec peccato nec miseria amittitur, vel minuitur, nec maior in iusto est quam in peccatore, nec plenior in angelo quam in homine. Quomodo namq; ad bonum cōuersus per gratiam humanæ voluntatis consensus, eo libere bonum, & in bono liberum hominem facit, quo voluntarius efficitur, non inuitus pertrahitur: sic sponte deuolutus in malum, in malo nihilominus tam liberum quam spontaneū cōstituit sua vtique volūtate ductum, non aliunde coactum vt malus sit. Et sicut cœlestis angelus, aut etiam Deus ipse permanet libere bonus, propria videlicet voluntate, non aliqua extrinseca necessitate: sic profecto diabolus æquè libere in malum & corruit, & persistit: suo vtiq; voluntario nutu, non alieno impulsu. Manet ergo libertas voluntatis, vbi etiam fit captiuitas mentis, tam plena quidē in malis, quam & in bonis, sed in bonis ordinatior. Tam integra quoq; pro suo modo in creatura quam in creatore, sed in illo potentior. Quod
H autem homines solent conqueri, & dicere: volo habere bonam voluntatem, & nō possum: nequaquam huic præscribit voluntatis libertati, vt quasi vim aut necessitatem in hac parte patiatur voluntas, sed plane illa libertate quæ dicitur à peccato, se carere testantur. Nam qui vult habere bonam voluntatem, probat se habere voluntatem. Non enim vult habere bonam, nisi per voluntatem. Quod si voluntatem, & libertatem, sed libertatem à necessitate, nō à peccato. Nempe vt nō valeat cum velit habere bonam, sentit quidem sibi deesse libertatem, sed profecto libertatem à peccato, quo vtiq; dolet premi non perimi voluntatem. Quāquam iam proculdubio vtcunq; bonam habet, vbi habere vult. Bonū quippe est quod vult. Nec posset bonum velle, nisi bona voluntate: sicut nec velle malum, nisi mala volūtate. Cum bonū volumus, bonā est voluntas: cum malum, mala voluntas. Vtrobiq; voluntas, & vbique libertas: cedit siquidem voluntati necessitas. Cum autem non valemus quod volumus, sentimus quidem ipsam quodammodo libertatē peccato esse captiuam, vel miseram, non tamen amissam. Ex hac ergo tantum libertate qua liberum est voluntati seipsam iudicare, vel bonam, si bono: vel malam, si malo cōsenserit, quippe quæ in neutro nisi certe volendo consentire se sentit: liberum arbitrium credimus nominari. Nam ex illa quæ dicitur à peccato, congruentius forsitan liberum consilium, & item ex illa quæ di-
I cta est à miseria, liberum potius complacitum posset dici, quam liberum arbitrium. Arbitrium quippe iudicium est. Sicut verò iudicij est discernere quod liceat, quod non liceat: sic profecto consilij probare quod expediat, vel non expediat: sic complaciti quoque experiri quod libeat, vel non libeat. Vtinam tam libere nobis cōsuleremus, quam libere de nobis iudicamus, vt quemadmodum libere per iudicium licita illicitaq; decernimus, ita per consilium & licita tanquam commoda nobis eligere, & illicita tanquam noxia respuere liberum haberemus. Iam enim non solum liberi arbitrij, sed & liberi proculdubio consilij, ac per hoc & à peccato liberi essemus. Sed quid si totū, solúmque quod expediret, vel liceret, etiam liberet? Nónne liberi quoq; esse complaciti meritò diceremur, quippe qui ab omni proinde quod displicere potest: hoc est, ab omni nos miseria liberos sentiremus? Nūc autem cum multa per iudicium, vel admittenda, vel omittēda esse decernamus: quæ tamen per consilium nequaquam pro iudicij rectitudine, aut eligimus, aut contemnimus: rursúmque non omnia quæ tanquam recta & commoda cōsulte obseruamus, etiā vt beneplacita libenter amplectimur, sed insuper quasi dura ac molesta vix æquanimiter ferre perduramus: liquet quia liberum nec consilium habemus, nec cōplacitum. Alia quæstio est, si vel ante peccatum in primo homine habuimus, quod loco suo discutietur. Certissime autē habituri sumus, cum deo miserante obtinebimus quod oramus: Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. Hoc nanque K
complebitur: quando id quod nunc cunctæ passim rationali *Matt.6.b*
(vt iam dictum est) creaturæ commune videtur, liberum scilicet à necessitate arbitrium: erit etiam in electis hominibus, vti iam in sanctis est angelis, & cautum à peccato, & tutum à miseria: probantibus tandem triplicis libertatis fœlici experientia, quæ sit bona voluntas dei, ac beneplacens & perfecta. Quod quia necdum est, sola interim plena integraq; manet in hominibus libertas arbitrij. Nam libertas consilij ex *Roma.12.a*
parte tantum, & hoc in paucis spiritualibus, qui carnem crucifixerunt cum vitiis & cōcupiscentiis: quatenus iam non re- *Gala.5.d*
gnet peccatum in eorum mortali corpore. Porro vt non re- *Roma.6.b*
gnet, libertas facit consilij. Vt tamen non desit ex integro: captiuitas est liberi arbitrij. Cum autem venerit quod perfe- *1.Cor.13.b*
ctum est, tunc euacuabitur quod ex parte est: hoc est, cum plena fuerit libertas consilij, nulla iam erit captiuitas arbitrij. Et hoc est quod quotidie petimus in oratione, cum dici- *Matt.6.b*
mus deo, Adueniat regnum tuum. Regnum hoc necdum ex toto peruenit in nos. Quotidie tamen paulatim aduentat, sensimq; in dies magis ac magis dilatat terminos suos: in his dūtaxat quorum per Dei adiutorium interior homo renouatur de die in diem. Inquantum ergo regnum gratiæ dilatatur, in- *2.Cor.4.d*
tantum peccati potestas minuitur. In quātum verò minus est adhuc propter corpus mortis quod aggrauat animam, & obnecessitatem terrenæ inhabitationis vtique deprimentis sen- L
sum multa cogitantem: necesse habent etiam qui perfectiores in hac mortalitate videntur, confiteri & dicere: In multis *Iaco.3.a*
offendimus omnes, & si dixerimus quia peccatum nō habe- *1.Ioan.1.c.*
mus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis nō est. Quapropter errant & ipsi sine intermissione dicentes: Adueniat re- *Matt.6.b*
gnum tuum. Quod non erit, vel in ipsis cōsummatum, quousque peccatum non solum non regnet in eorum mortali corpore, sed nec sit omnino, nec esse possit in immortali iam corpore. Iam de libertate complaciti in hoc seculo nequam *Roma.8.d*
quid dicemus, vbi vix sufficit diei malitia sua: vbi omnis creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc: vanitati nimirum subiecta, non volens: vbi vita hominis tentatio est super ter- *Iob 7. a*
ram: vbi viri quoq; spirituales qui primitias spiritus iā acce- *Roma.8. d*
perunt, ingemiscunt & ipsi intra semetipsos expectantes redemptionem corporis sui? Nunquidnā inter ista locus vllus est huiuscemodi libertati? Quid, inquam, liberum nostro relinquitur complacito, vbi totum occupare videtur miseria? Neque enim vel innocentia seu iustitia quemadmodum à peccato, ita etiam à miseria tutæ esse hic poterūt: vbi iustus exclamat: Infelix ego homo: quis me liberabit de corpore *Roma.7.d*
mortis huius? Et item: Factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes *Psal.41.c*
die ac nocte. Vbi noctes diesque in mœrore continuantur, nullum profecto temporis spacium complacito vacuum relinquitur. Denique qui pie volunt viuere in Christo, ipsi ma- M
gis persecutionem patiuntur: quoniam iudicium à domo dei *2.Ti.3.c*
incipit. Quod & præcepit: A meis, inquiens, incipite. Sed *Ezec.9.c*
etsi non virtus, vitium forte in tuto est, & aliqua interim ex parte frui potest complacito, cauere miseriam? Absit. Nam *Prou.2.c*
qui lætantur cum malefecerint, & exultāt in rebus pessimis: tale est quod faciunt, quale cum rident phrenetici. Nulla autem verior miseria, quàm falsa lætitia. Deniq; intantum miseria est quod videtur fœlicitas in hoc seculo: vt sapiens dicat: Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum cōuiuij. *Eccl.7.a*
Est quidem in bonis corporis nonnulla iucunditas: videlicet in edendo, bibendo, calefaciendo, cæterisque talibus fomentis vel tegumentis carnis. Sed nunquid vel ista vacāt aliquatenus à miseria? Bonus est panis, sed esurienti. Potus delectat, sed sitientem. Denique saturato cibus potúsque iam nequaquam sunt grata, sed grauia. Tolle famem, & panem non curabis. Tolle sitim, & lympidissimum fontē, ac si paludem despicies. Similiter vmbram non quærit nisi æstuans. Solem non curat nisi algens siue caligans. Alioquin nihil horum libebit, si non præcesserit vrgens necessitas. Quæ si perfectè tollatur è rebus: statim in tædium atq; molestiam conuertetur ipsa quoq; quæ videtur in his esse iucunditas. Fatendum igitur & in hac parte, omne quod præsentis vitæ est, occupare miseriam: nisi quòd in tribulationibus continuis gratiorum laborum leuiores vtiq; sunt qualescunque consolationes:

A tiones: & dum forte pro tempore ac rerum euentibus vicis-
sim sibi gratia leuiaque succedunt, minorum experiētia, ali-
qua miseriæ videtur interpolatio, vt dum aliquando post ex-
perta plura grauissima in minus forte molesta euaditur, fœ-
licitas putetur. An tamen fatendum est eos, qui per excessum
contemplationis rapti quandoq; in spiritu quantulumcunq;
de supernæ fœlicitatis dulcedine degustare sufficiunt, toti-
ens esse liberos à miseria, quotiens sic excedunt? Hi plane
(quod negandum non est) etiam in hac carne (raro licet ra-
ptímq;) complaciti libertatę fruuntur: qui cum Maria opti-
mam partem elegerunt, quæ nō auferetur ab eis. Qui autem
iam tenent quod auferendum non est, experiūtur vtique
quod futurum est. Sed quod futurum est, fœlicitas est. Porro
fœlicitas & miseria eodem tempore simul esse non possunt.
Quotiens igitur per spiritum illam participant, totiens istam
non sentiunt. Itaq; in hac vita soli contemplatiui possunt
vtcunque frui libertate complaciti, & hoc ex parte, & parte
satis modicas viceque rarissima. Porro libertate consilij fru-
untur etiam quilibet iusti: ex parte quidem, sed non modica.
Cæterum libertas arbitrij (vt supra liquido apparuit) cun-
ctis pariter ratione vtentibus conuenit: non minor quantum
in se est in malis, quàm in bonis: tam plena in hoc seculo,
quam & in futuro. Sed & hoc aperte monstratum esse puto,
quod hæc ipsa tamen libertas tandiu quodammodo captiua
B tenetur, quandiu illam duæ aliæ libertates minime aut mi-
nus plenæ comitantur: nec aliunde noster ille defectus ve-
Gala.5.d nit, de quo apostolus: Vt non quæcunque vultis, ait, illa fa-
ciatis. Velle siquidem inest nobis ex libero arbitrio, non e-
tiam posse quod volumus. Non dico velle bonum, aut vel-
le malum, sed tantum velle. Velle enim bonū, & profectus
est: velle malum, defectus. Velle verò simpliciter ipsum est
quod vel proficit vel deficit. Porro ipsum vt esset, creans
gratia fecit. Vt proficiat, saluans gratia facit. Vt deficiat, ip-
sum se deiicit. Itaque liberum arbitrium nos facit volentes,
gratia beneuolos. Ex ipso nobis est velle, ex ipsa bonum vel-
le. Quemadmodum nāque aliud est timere simpliciter, aliud
timere deum, & aliud amare simpliciter, aliud est amare deū,
quippe timere & amare simpliciter quidē prolata, affectio-
nes, cum additamento autem virtutes significant: ita quoq;
aliud est velle, aliud velle bonum. Simplices nempe affe-
ctiones insunt naturaliter nobis, tanquam ex nobis, addita-
menta ex gratia. Nec aliud profecto est nisi quod gratia or-
dinat, quas donauit creatio, vt nil aliud sint virtutes nisi or-
Psal.13.b dinatæ affectiones. Scriptum est de quibusdam, quod illic
trepidassent timore, vbi non erat timor. Timor fuit, sed in-
ordinatus. Ordinare illum volebat dominus in discipulis, cū
Luc.12.a diceret: Ostendam vobis quem timere debeatis. Et Dauid:
Psal.33.c Venite, ait, filij audite me, timorem domini docebo vos. Itē
C de amore inordinato arguebat homines qui dicebat: Ego
Ioan.3.c lux veni in hunc mundum, & dilexerunt homines magis te-
nebras quàm lucem. Idcirco postulat sponsa in Canticis, di-
Canti.2.a cens: Ordinate in me charitatem. Similiter quoque de inor-
dinata voluntate arguebantur, quibus dicebatur: Nescitis
Mar.10.f quid petatis. Sed ad lineam rectitudinis edocti sunt distor-
tam reducere volūtatem, cum audierunt: Potestis bibere ca-
Ibidem. licem quem ego bibiturus sum? Et tunc quidem verbo, sed
postmodum etiam exemplo voluntatem ordinare docebat,
cum orans instante passione vt transferretur ab eo calix, sta-
Matt.26.b tim subiiceret: Veruntamen non quod ego volo, sed quod
tu vis. A deo igitur velle, quomodo & timere, quomodo &
amare, accepimus in conditione naturæ, vt essemus aliqua
creatura. Velle autem bonum, quomodo & timere Deum,
quomodo & amare deum, accipimus in visitatione gratiæ,
vt simus Dei creatura. Creati quippe quodammodo no-
stri in liberam voluntatem, quasi dei efficimur per bonam
voluntatem. Porro bonam facit, qui liberam fecit, & ad hoc
bonam, vt simus initium aliquod creaturę eius: quoniam ex-
pedit profecto nobis magis omnino non fuisse, quam no-
stros permanere. Nam qui voluerūt sui esse, vtique sicut dij,
scientes bonum & malum: facti sunt, non tātum iam sui, sed
& diaboli. Itaq; libera voluntas nos facit nostros, mala dia-
2.Ti.2.c boli, bona dei. Ad hoc pertinet quod dicitur: Nouit domi-
Matt.25.b nus qui sunt eius. Nam illis qui eius non sunt, Amen dico vo

bis, inquit, nescio vos. Dum ergo per malam voluntatem su- D
mus diaboli, quodammodo interim nō sumus dei: sicut cum
per bonam voluntatem efficimur dei, desinimus iam esse dia
boli. Nemo siquidem potest duobus dominis seruire. Cæte- Matt.16.c
rum siue dei simus, siue diaboli, non tamen similiter desini-
mus esse, & nostri. Manet quippe vtrobique libertas arbitrij,
per quam maneat & causa meriti: quatenus merito vel pu-
niamur mali, quod tanquam liberi ex propria voluntate effi-
cimur: vel glorificemur boni, quod nisi æquè voluntarij esse
non possumus. Sane diabolo nostra nos mancipat voluntas,
non ipsius potestas. Deo subiicit eius gratia, non nostra vo-
luntas. Nostra quippe voluntas bona (quod fatendum est) à
bono deo creata, perfecta tamen non erit quousq; suo crea-
tori perfectè subiecta sit. Absit tamen, vt ipsi suiipsius perfe-
ctionem, deo autem tantum creationē tribuamus: cum lon-
ge nimirum melius sit esse perfectam, quam factam, & dictu
ipso nefas videatur, deo quod minus, nobis quod excellen-
tius sit attribuere. Sentiens denique apostolus quid ex natu-
ra esset, quid ex gratia expectaret, aiebat, Velle adiacet mi- Roma.7.c
hi, perficere nōn inuenio. Sciebat profecto, velle quidem sibi
inesse ex libero arbitrio: sed vt ipsum velle perfectum habe-
ret, gratiam se habere necessariam. Si enim velle malum, de-
fectus quidem est voluntatis: vtique bonum velle, profectus
eiusdem erit: sufficere vero ad omne quod volumus bonum,
ipsius perfectio. Vt ergo velle nostrum, quod ex libero arbi- E
trio habemus, perfectum habeamus, duplici gratiæ munere
indigemus, & vero videlicet sapere, quod est voluntatis ad
bonum conuersio, & pleno etiam posse, quod est eiusdem in
bonum confirmatio. Porro perfecta conuersio est ad bo-
num, vt nil libeat, nisi quod deceat vel liceat: perfecta in bo-
no confirmatio, vt nil desit iam quod libeat. Tunc demum
perfecta erit voluntas, cum plene fuerit bona, & bene plena.
Habet siquidem duplex in se bonum ab initio sui. Vnū qui-
dem generale ex sola creatione, quod à bono scilicet Deo
non potuit creari nisi bona: secundum quod vidit deus cun- Gene.1.d
cta quæ fecerat, & erant valde bona. Alterum speciale ex li-
bertate arbitrij, in qua ad imaginem vtique ipsius qui crea-
uit, est condita. Quod si duobus his bonis accedat & tertium,
conuersio scilicet ad creatorem, reputabitur non immerito
perfectè bona. Bona nimirum in vniuersitate, melior in suo
genere, optima ex sui ordinatione ad deum. Est autem ordi-
natio omnimoda conuersio voluntatis ad deum, & ex tota
se voluntaria deuotáque subiectio. Huic verò tam perfectæ
iustitię debetur, imò iungitur gloriæ plenitudo, quia sic se co-
mitantur duo ista, vt nec iustitiæ possit haberi perfectio, nisi
in plena gloria, nec gloriæ plenitudo absq; perfecta iustitia.
Merito denique talis iustitia non erit sine gloria, cùm gloria
vera non sit, nisi de tali iustitia. Vnde rectè dicitur: Beati Matt.5.a
qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. F
Hæc autem sunt illa duo quæ supra nominauimus, verum
sapere, & plenum posse: vt sapere, ad iustitiam, posse refera-
tur ad gloriam. Sed verum & plenum addita sunt: alterū, ad Roma.8.a
distinctionem sapientiæ carnis quæ mors est, itemq; sapien- 1.Cor.3.d
tiæ mundi, quæ stultitia est apud deum, qua & sapiētes apud
semetipsos sunt homines: sapientes, inquā, vt faciāt mala: al-
terum, ad illorum differentiam, de quibus dicitur: Potentes Hiere.4.f
potenter tormenta patiētur. Nam verum sapere, aut plenum Sap.6.a
posse omnino non inueniuntur, nisi vbi libero arbitrio iam
illa duo coniuncta sunt, quæ item superius memorauimus, li-
berum videlicet cōsilium, liberúmque complacitum. Solum
profecto dixerim vere sapientem, plenéque potentem, cui iā
non tantum velle adiacet ex libero arbitrio, sed ex reliquis
quoq; duobus inuenit & perficere, dū nec velle valeat quod
malum sit, nec carere quod velit, quorum alterum est ex li-
bertate consilij, id est verum saper: alteerum ex libertate cō-
placiti, scilicet plenum posse. Sed quis talis est ac tantus in
hominibus, qui in hoc glorietur? Aut vbi aut quando istud
obtinetur? nunquidnam in hoc seculo? Sed si quis esset hu-
iusmodi, maior esset Paulo, qui confitetur dicens: Perficere Roma.7.c
autem non inuenio. Nunquid Adam in paradiso? Sed si ha-
buisset, nunquam exulasset à paradiso. Nunc locus est perui-
dendi quod supra distulimus, vtrum scilicet totas tres liber-
tates illas quas supra diximus, id est arbitrij, consilij, compla-
citi,

G citi, vel aliis nominibus, à necessitate, à peccato, à miseria, primi homines habuerint in paradiso, aut tantum duas, aut vnam solummodo. Et de prima quidem quæstio nulla erit, si meminerimus quàm aperte & iustis eã, & peccatoribus inesse æqualiter, ratio superior edocuerit. De duabus reliquis quæritur non immerito an vnquam eas Adam habuerit, aut ambas, vel vnam. Nam si nullã habuit, quid amisit? Arbitrij vtique libertatem tam post peccatum quàm ante semper tenuit inconcussam. Si ergo nil amisit, quid ei obfuit eiectum fuisse de paradiso? Quid si vnam quamlibet illarum habuit, quomodo amisit? Nam certum est quia ex quo peccauit, nec à peccato prorsus, nec à miseria, manẽs in corpore liber fuit. Cæterum nullatenus quancunque illarum semel acceperit amittere potuit. Alioquin perfectum nec sapere, nec posse, iuxta quod quidem duo hæc superius definita sunt, habuisse conuincitur. Qui nimirum & velle potuit quod non debuit, & recipere quod noluit, an dicendus est aliquo quidem modo illas habuisse, sed quia nõ plenariè, potuisse emittere? Habet siquidem vnaquæque illarum duos gradus, superiorem & inferiorem. Superior libertas consilij, est non posse peccare: inferior, posse non peccare. Item superior libertas complaciti, non posse turbari: inferior, posse non turbari. Itaque inferiorem vtriusque libertatis gradum simul cum plena libertate arbitrij homo in sui conditione accepit, & de vtroq;
H corruit cum peccauit. Corruit autem de posse non peccare, in non posse non peccare, amissa ex toto consilij libertate. Itemque de posse non turbari, in nõ posse non turbari, amissa ex toto complaciti libertate. Sola remansit ad pœnam libertas arbitrij, per quam vtique cæteras amisit, ipsam tamen amittere non potuit. Per propriam quippe voluntatem seruus peccati factus, merito perdidit libertatem consilij. Porro per peccatum factus debitor mortis, quomodo iam libertatem valebat retinere complaciti? De tribus ergo libertatibus quas acceperat, abutendo illa quæ dicitur arbitrij, reliquis sese priuauit. In eo autem abusus est, quod illam cum accepisset ad gloriam, conuertit sibi in contumeliam, iuxta testimonium
Psal.48.c scripturæ dicentis: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Soli inter animantia datum est homini posse peccare, ob prærogatiuam liberi arbitrij. Datum autem non vt proinde peccaret, sed vt gloriosior inde appareret si non peccaret cum peccare posset. Quid namque gloriosius ei esse poterat, quam si de ipso diceretur quod scriptura perhibet di-
Eccl.31.a cens: Quis est hic, & laudabimus eum? Vnde ita laudandus?
Ibidem. Fecit enim mirabilia in vita sua. Quæ? Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit. Hunc ergo honorem quandiu absque peccato fuit, seruauit. Amisit, cum peccauit. Peccauit autem, quia liberum ei fuit. Nec ali-
I unde profecto liberum, nisi ex libertate arbitrij, de qua vtique inerat ei possibilitas peccandi, Nec tamen fuit culpa dantis, sed abutentis, qui ipsam videlicet facultatem conuertit in vsum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi. Nam etsi peccauit ex posse quod accepit, non tamen quia potuit, sed quia voluit. Nec enim præuaricante diabolo & angelis eius etiam alij præuaricati sunt, non quia non potuerunt, sed quia noluerunt. Peccantis igitur lapsus, non dono ascribendus est potestatis, sed vitio voluntatis. Lapsus tamen ex voluntate, non ęquè ex voluntate resurgere iam liberum habet: quia etsi datum fuit voluntati posse stare ne caderet, non tamen resurgere si caderet. Non enim tam facile quis valet exire de fouea, quam facile in eam labi. Cecidit sola voluntate homo in foueam peccati, sed non ex voluntate sufficit & posse resurgere, cum iam etsi velit, non possit non peccare. Quid ergo? Periit liberũ arbitrium, quoniam non potest nõ peccare? Nequaquam, sed liberum perdidit consilium, per quod prius habebat posse non peccare: quomodo & quod iam non valet vtiq; non turbari, inde misero accidit, quod complaciti quoq; libertatem amiserit, per quam & antè habuit posse non turbari. Manet ergo etiam post peccatum liberum arbitrium: etsi miserum, tamen integrum. Et quòd se per se homo non sufficit excutere à peccato siue miseria: non liberi arbitrij signat destructionem, sed duarum reliquarum libertatum priuationẽ. Neque enim ad liberum arbitrium (quantum in se est) pertinet aut aliquan- K
do pertinuit posse, vel sapere, sed tantum velle: nec potentẽ facit creaturam, nec sapientem, sed tantum volentem. Non ergo si potens aut sapiens, sed tantum si volens esse desierit, liberum arbitrium amisisse putanda erit. Vbi enim non est voluntas, nec libertas. Non dico, si velle bonum, sed si velle omnino creatura desierit, fatendum sine contradictione, vbi non iam ex voluntate bonitas, sed ipsa ex toto voluntas periit, etiam liberum deperire arbitrium. Quod si velle bonum tantum perit, signum est quod ei desit liberum non arbitrium, sed consilium. Si autem non quidẽ velle, sed ad id quod iam vult bonum ei posse defuerit, nouerit sibi deesse liberũ complacitum, non liberum periisse arbitrium. Si ergo liberum arbitrium ita vbiq; sequitur voluntatem, vt nisi illa penitus esse desinat, isto non careat: voluntas verò sicut in bono, ita etiam in malo æquè perdurat, æquè profecto & liberum arbitrium tam in malo quam in bono integrum perseuerat. Et quomodo voluntas etiam posita in miseria, non desinit esse voluntas, sed dicitur, & est misera voluntas, sicut & beata voluntas: ita nec liberum arbitrium destruere, siue quã tum in se est aliquatenus imminuere poterit quæcunque aduersitas vel necessitas. Sed licet vbiq; pariter sine sui diminutione perduret, non tamen pariter sicut de bono potuit per se in malum corruere, ita quoq; per se de malo in bonũ poterit respirare. Et quid mirũ si iacens non valet per se re- L
surgere, quod stans in aliquod melius nullo suo conatu valebat proficere? Deniq; dum adhuc duas alias libertates ex aliqua parte secum haberet, non potuit de inferioribus illarum gradibus ad superiora ascendere, hoc est de posse non peccare, & de posse non turbari, ad non posse peccare, & nõ posse turbari. Quod si libertatibus illis etiam vtcunq; adiutũ, non præualuit tamen de bono in melius se extendere: quanto minus eisdem prorsus destitutum, de malo iam in id quod fuit bonum, poterit per seipsum emergere? Habet igitur homo necessarium dei virtutem, & dei sapiẽtiam Christum, qui ex eo quod sapientia est, verum ei sapere reinfundat in restaurationem liberi cõsilij: & ex eo quod virtus est, plenum posse restituat in reparationem liberi complaciti: quatenus ex altero perfecte bonus, peccatum iam nesciat: ex altero plene beatus, nil aduersum sentiat. Sed sanè ista perfectio in futura vita expectetur, quando vtraque nunc amissa libertas, libero arbitrio plene restaurabitur, non quomodo iusto cuiuis in hoc seculo quantumcunque perfecto, non quomodo vel ipsis primis hominibus datum fuit eas habere in paradiso, sed sicut iam nunc angeli possident in cœlo. Interim verò sufficiat in hoc corpore mortis, atque in hoc seculo nequam, ex libertate quidẽ consilij peccato non obedire in concupiscẽtiis: ex libertate autem complaciti aduersa nõ formidare pro iustitia. Est autem in hac carne peccati, & in hac diei malitia M
non mediocre sapere, peccato & si nondum ex toto carere, certe nõ consentire: & est posse non parũ, aduersa etsi necdum fœliciter omnino non sentire, viriliter tamen pro veritate contemnere. Discendum sanè hic interim nobis est ex libertate consilij iam libertate arbitrij nõ abuti, vt plene quãdoq; frui possimus libertate complaciti. Sic profecto Dei in nobis reparamus imaginem, sic antiquo honori illi capessendo quem per peccatum amisimus, per gratiam præparamur. Et beatus qui de se audire merebitur: Quis est hic, & lauda- *Eccl.31.b*
bimus eum? Mirabilia enim fecit in vita sua, qui potuit trãsgredi, & non est transgressus, facere malum, & non fecit. Puto autem in his tribus libertatibus ipsam ad quam conditi sumus conditoris imaginem atque similitudinem contineri, & imaginem quidem in libertate arbitrij, in reliquis autẽ duabus bipertitam quandam consignari similitudinem. Hinc est fortassis quod solum liberum arbitrium sui omnino defectum, seu diminutionẽ non patitur, quod in ipso potissimũ æternæ & incommutabilis diuinitatis substantiua quædam imago impressa videatur. Nam etsi habuerit initium, nescit tamen occasum, nec de iustitia vel gloria capit augmentum, nec de peccato siue miseria detrimentum. Quid æternitati similius, quod non sit æternitas? Porro in aliis duabus libertatibus, quoniam nõ solum ex parte minui, sed & ex toto amitti possunt, accidentalis quædam magis similitudo sapientiæ

tiæ

A tiæ atque potentiæ diuinæ imagini superducta cognoscitur. Deniq; & amisimus illas per culpam, & per gratiam recuperamus, & quotidie quidem alij plus alij minus, aut in ipsis proficimus, aut ab ipsis deficimus. Possunt etiam sic amitti, vt iam nõ valeant recuperari: possunt & ita possideri, vt nec amitti queant aliquando, nec minui. Huius bipertitæ similitudinis sapientiæ & potentiæ dei, non quidem in gradu summo, sed qui ipsi tamen esset proximior homo conditus est in paradiso. Quid enim vicinius ad nõ posse peccare, vel turbari (in quo vtiq; iam sanctos & angelos stare, & deum semper esse dubium non est) quàm posse & non peccare & non turbari: in quo homo profecto creatus est? A quo illo per peccatum, imò nobis in illo & cum illo corruentibus, rursus per gratiam, non quidem ipsum, sed pro ipso quendam inferiorem gradum recepimus. Neq; enim hic possumus penitus esse sine peccato & miseria, possumus tamen gratia iuuãte nec
Ioan.3.d peccato superari, nec miseria. Quanquam tamen scriptura loquatur: Omne quod natum est ex deo, non peccat. Sed hoc dictum est de prædestinatis ad vitam: non quòd omnino nõ peccent, sed quòd peccatum ipsis non imputetur, quod vel punitur condigna pœnitentia, vel in charitate absconditur.
1.Pet.4.b Charitas quidem cooperit multitudinem peccatorũ, & bea-
Psal.31.a ti quorum remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata, & beatus vir cui nõ imputauit Deus peccatum. Diuinæ
B ergo similitudinis summum gradum summi angeli tenent, nos infimum, Adam tenuit medium, porro dæmones nullũ. Superioribus nempe spiritibus datum est sine peccato & miseria perdurare: Adæ autem absque his quidem esse, sed non etiam permanere: nobis verò ne esse quidem absque his, sed ipsis tamen non cedere. Cæterum diabolus & membra eius sicut nunquam volunt reluctari peccato, sic nunquã possunt pœnam declinare peccati. Cum ergo istæ duæ libertates, consilij scilicet & complaciti, per quas rationali creaturæ vera sapientia & potentia ministratur, ita deo prout vult dispensante, quibuscunque pro causis, locis, temporibus, varientur: quatenus in terris modicæ, in cœlestibus plenariæ, mediocriter in paradiso, apud inferos nullatenus habeantur, libertas verò arbitrij de ipso quo condita est statu aliquatenus non mutetur, sed æqualiter semper (quantum in se est) à cœlis, terris inferis possideatur, merito illæ similitudini, hæc imagini deputantur. Et quidem apud inferos quod vtraque libertas perierit, illæ scilicet quæ ad similitudinem pertinere dicũtur, scripturarum testatur auctoritas. Nam verum illic sapere (quod vtique de consilij libertate concipitur) omnino non esse locus ille manifestat, vbi legitur: Quodcunque potest
Eccle.9. manus tua facere, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia est apud inferos, quo tu properas. Porro de potentia, quæ per libertatem complaciti datur, euangelium sic
C loquitur: Ligatis manibus ac pedibus, proiicite eum in tene-
Matt.22.b bras exteriores. Quid enim ipsa est manuum pedúmq; ligatio, nisi omnimoda potestatis ablatio? Sed dicit aliquis: Quomodo non est tibi aliquid sapere, vbi mala quæ tolerantur, cogunt pœnitere malorum quæ facta sunt? Nunquid aut in tormentis quispiam non pœnitere, aut pœnitere mali, nõ esse sapere potest? Hoc autem recte opponeretur, si opus tantum peccati, & non etiam voluntas mala puniretur. Nulli quippe dubium est quòd nemo in tormentis positus actum iterare peccati delectetur. Veruntamen si voluntas etiam in tormentis mala perdurat, quid ponderis habet operis abnegatio, vt ideo sapere quis putetur, quod iam in mediis flam-
Sap.1.a mis luxuriari non libeat? Deniq; in maleuolam animam non introibit sapientia. Vnde autem probabimus quod mala & in pœnis voluntas perseueret? Certe vt cætera omittam, nollent omnino puniri. Iustum est autem puniri qui punienda gesserunt. Nolunt igitur quod iustum est. Sed qui non vult quod iustum est, iusta eius voluntas non est. Eo ergo iniusta, ac per hoc & mala est voluntas, quo iustitiæ non concordat. Duo sunt quæ iniustam comprobant voluntatẽ, vel cum peccare, vel cum impune peccasse libet. Quibus ergo peccare libuit quandiu licuit, & cum iam nõ possunt, inultum manere volunt quod peccauerunt, quid in hoc sapientiæ veræ, quid bonæ voluntatis apparet? Sed esto, pœnitet eos peccasse, nũquid non tamen si optio detur, malint adhuc peccare, quàm pœnam sustinere peccati? Et tamen illud iniquum est, hoc iu- D
stũ. Quando verò volũtas bona magis quod iniquum, quam quod iustum est eligeret? Cæterum non vere pœnitent, qui non tam dolent se sibi vixisse, quam hoc ipsum iam non posse. Denique foris ostenditur quid intus agatur. Nam quandiu corpus viuit in flãma, tandiu constat in malitia persistere voluntatem. Itaque de similitudine quæ in consilij, & item cõplaciti libertate continetur, apud inferos penitus nihil est nec esse potest, imagine tamen etiam illic per liberum arbitrium immobili permanẽte. Sed neque in hoc seculo inueniri vspiam posset similitudo, sed adhuc hic fœda & deformis iacuisset imago, si non euangelica illa mulier lucernam accẽderet, id est, sapientia in carne appareret, euerteret domum, *Luc.15.b*
videlicet vitiorum, drachmam suam requireret quam perdiderat, hoc est imaginem suam quæ natiuo spoliata decore, sub pelle peccati sordens tanquam in puluere latitabat, inuentam tergeret, & tolleret de regione dissimilitudinis, pristinamque in speciem reformatam similem faceret illã in gloria sanctorum, imò sibi ipsi per omnia redderet quãdoq; cõformem, cum illud scripturæ videlicet impleretur: Scimus *1. Ioan.3.d*
quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Et re vera cui potius id operis congruebat quam dei filio, qui cum sit splendor gloriæ, & figura sub- *Heb.1.a*
stantiæ patris, portans verbo vniuersa, ex vtroque facilè munitus apparuit, & vnde reformaret deformẽ, & vnde debilẽ E
confortaret, dum & de splendore figuræ fugans tenebras vitiorum, redderet sapientem, & ex virtute verbi contra tyrãnidem dæmonum potentem efficeret. Venit ergo ipsa forma cui conformandum erat liberum arbitrium, quia vt pristinam reciperet formam, ex illa erat reformãdum ex qua fuerat & formatum. Forma autem, sapientia est. Conformatio, *Sap.*
vt faciat imago in corpore, quod forma facit in orbe. Porro illa attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Attingit à fine vsque ad finẽ, hoc est à summo cœlo vsq; ad inferiores partes terræ. A maximo angelo vsq; ad minimum vermiculum. Attingit autem fortiter, non quidem mobili discursione, vel locali diffusione, vel subiectæ creaturæ tantum officiali administratione, sed substantiali quadam & vbiq; præsenti fortitudine, qua vtique vniuersa potentissime mouet, ordinat, administrat. Et hæc omnia nulla sui cogitur facere necessitate. Nec enim aliqua in his laborat difficultate, sed disponit omnia suauiter placida voluntate. Vel certe attingit à fine vsque ad finem: hoc est ab ortu creaturæ vsque ad finem destinatum à creatore, siue in quẽ vrget natura, siue quem accelerat causa, siue quem concedit gratia. Attingit fortiter, dum nil horum euenit; quod non prout vult, potenti prærordinet prouidentia. Sic ergo & liberũ arbitrium suo conetur præesse corpori, vt præest sapientia orbi, attingens & ipsum à fine vsque ad finem fortiter: imperãs F
scilicet singulis sensibus, & artubus tam potenter, quatenus non sinat regnare peccatum in suo mortali corpore: nec mẽbra sua det arma iniquitati, sed exhibeat seruire iustitiæ. Et *Roma.6.b*
ita iam non erit homo seruus peccati, cum peccatum nõ fecerit, à quo vtique liberatus iam libertatem recuperare consilij, iam suam incipiet vindicare dignitatem, dum diuinæ in se imagini cõdignam vestierit similitudinem, imò antiquam reparauerit venustatem. Curet autem hæc agere, non minus suauiter, quam fortiter, hoc est non ex tristitia aut ex necessitate, (quod est initium, non plenitudo sapientiæ) sed prompta & alacri voluntate, quod facit acceptum sacrificium, quoniam hilarem datorem diligit deus. Sicq; per omnia imi- *2.Cor.9.b*
tabitur sapientiam, dum & vitiis resistet fortiter, & in conscientia requiescet suauiter. Verum cuius ad talia prouocamur exemplo, indigemus & auxilio, quo ipsi videlicet per ipsam conformemur, atq; in eandem imaginem transformemur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. Er- *2.Cor.3.d*
go si à domini spiritu, iam non à libero arbitrio. Nemo proinde putet ideo dictum liberum arbitrium, quod æqua inter bonum & malum potestate aut facultate versetur, cũ cadere per se quidem potuerit, non autem resurgere, nisi per domini spiritum. Alioquin nec deus nec angeli sancti, cum ita sint boni, vt non possint esse & mali: nec præuaricatores itẽ angeli, cum ita sint mali, vt iam non valeant esse boni, liberi

arbitrij

G arbitrij esse dicuntur. Sed & nos illud post resurrectionẽ a-
misſuri ſumus: quando vtique inseparabiliter alij bonis, alij
malis admixti fuerimus. Cæterum nec deus caret libero arbi-
trio, nec diabolus, quoniam quòd ille esse non potest malus,
non infirma facit necessitas, sed firma in bono volūtas, & vo
luntaria firmitas: quódque is non valet in bonum respirare,
nõ aliena facit violenta oppressio, sed sua ipsius in malo ob-
stinata voluntas, ac voluntaria obstinatio. Nunc igitur ex eo
potius liberum arbitrium dicitur, quod siue in bono, siue in
malo æquè liberam facit voluntatem, cum nec bonus quis-
piam, nec item malus dicit debeat, aut esse valeat, nisi volens.
Tali iam ratione non incongruè dicetur ad bonum se, & ad
malum habere æqualiter, quod vtrobiq; videlicet par sit ei,
non quidem in electione facilitas, sed in voluntate libertas.

Hac sanè (vt dictum est) dignitatis prerogatiua rationalem
singulariter creaturam conditor insigniuit, quod quemad-
modum ipse sui iuris erat, suæq; ipsius voluntatis, non neces-
sitatis, erat quod bonus erat: ita & illa quoq; sui quodam-
modo iuris in hac parte existeret: quatenus non nisi sua vo-
luntate, aut mala fieret, & iuste damnaretur, aut bona mane-
ret, & merito saluaretur. Non quòd ei propria posset suffi-
cere ad salutem voluntas, sed quòd eam nullatenus sine sua
voluntate consequeretur. Nemo quippe saluatur inuitus.
Ioan.6.e Nam quod legitur in euangelio: Nemo venit ad me, nisi pa-
H ter meus traxerit eum: item in alio loco: Compelle intrare:
Lucæ 14.e nihil impedit, quia profecto quantoscunque compellere, vel
1.Ti.2.b trahere videatur ad salutem begninus pater, qui omnes vult
saluos fieri: nullum tamen iudicat salute dignum, quem antè
non probauerit voluntarium. Hoc quippe intendit, cum ter-
ret aut percutit, vt faciat voluntarios, non saluet inuitos, qua-
tenus dum de malo mu[illegible]luntatem in bonum: transferat,
non auferat libertatem. Quanquam tamen non semper inui-
[illegible] trahimur: nec enim cæcus aut fessus contristatur cum tra-
[illegible]uas [illegible]r. Et Paulus ad manus tractus est Damascum, vtique nõ
sese pr[illegible]. Trahi denique spiritualiter volebat, quæ & hoc ip-
set ad glo[illegible]agnopere flagitabat in Cãticis. Trahe me, inquit, post
[illegible]um scrip[illegible]orem [illegible]rremus vnguẽtorum tuorum. Deinde quod
Iaco.1.b è regione scriptum est: Vnusquisque tentatur à propria cõ-
Sapien.9.d cupiscentia abstractus & illectus: Et illud: Corpus quod
corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabi-
Roma.7.d tatio sensum multa cogitantem. Et item illud Apostoli: In-
uenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mẽ-
tis meæ, & captiuum me ducentem in legem peccati, quæ est
in membris meis. Hæc omnia putari possunt cogere volun-
tatem, & præripere libertatem. At verò quantislibet quis in-
tus forisve tentationibus vrgeatur, libera profecto semper,
quantum ad arbitrium spectat, voluntas erit: libere quippe
de suo nihilominus cõsensu iudicabit. Quantum autem per-
I tinet ad consilium siue complacitum: carnis interim cõcupi-
scentia, vitæque miseria reluctante, minus quidem se liberam
sentit, sed prorsus non malam, dum malo non consentit. De-
Roma.7.d nique Paulus, qui captiuum se in legem peccati trahi cõque-
ritur: haud dubium quin ex minus plena libertate consilij,
cõsensum tamen sanum atq; in bono quoque iam ex magna
parte se habere liberum gloriatur: Iam non ego, inquiens,
Ibidem c operor illud. Vnde hoc confidis ô Paule? Quoniam con-
Ibidem d sensio, inquit, legi dei: quoniam bona est. Et rursum: Con-
Matt.6.c delector enim legi Dei secundum interiorem hominem. O-
culo existente simplici, totum corpus lucidum esse præsu-
mit. Sano consensu tractum licet peccato, vel captiuum mi-
seria: liberum se in bono profiteri non dubitat. Vnde & fi-
Roma.8.a dens generaliter infert: Nihil ergo damnationis est his qui
sunt in Christo Iesu. Sed videamus de his qui pœnarũ mor-
tisve timore fidem verbotenus negare compulsi sunt: ne for-
te iuxta hanc adsertionem, aut culpa non fuerit quod vel vo-
ce negauerunt, aut cogi in culpam & voluntas potuerit, vt
vellet videlicet homo quod eum & nolle constiterit, & sic
perierit liberũ arbitrium. Quod quia impossibile erat (vel-
le quippe & nolle idem eodem tempore non poterat) quæ-
ritur vnde malum nequaquam volẽtibus malum debuit im-
putari. Neque enim tale est hoc quale originale peccatum:
quo non solum non consentiens, verum plerũq; & nesciẽs,
alia ratione constringitur necdum renatus baptismate. Exẽ-
pli causa veniat in medium Petrus apostolus. Ipse quippe vi- K
sus est negare veritatem cõtra propriam voluntatem. Siqui-
dem aut negare, aut mori necesse erat. Mori timens negauit.
Negare nolebat, sed magis nolebat mori. Itaque inuitus qui-
dem, sed negauit tamen, ne moreretur. Quod si lingua & nõ
voluntate loqui homo compulsus est quod nolebat: non ta-
men velle aliud quàm volebat. Lingua mota est contra vo-
luntatem, sed nunquid & mutata voluntas? Quid enim vole-
bat? Prorsus quod erat, Christi esse discipulus. Quid loque- *Matt.26.d*
batur? Non noui hominem. Cur ita? Mortem euadere vole-
bat. Sed quid istud criminis fuit? Duas apostoli tenemus vo-
luntates. Vnam, qua voluit non mori, penitus inculpabilem.
Alteram, & multum laudabilem, qua sibi cõplacebat quod
esset Christianus. In quo ergo culpabitur? An in eo quod
mentiri quam mori maluit? Hæc plane voluntas reprehẽsio-
ne digna fuit, quia corporis magis quam animæ voluit serua-
re vitam. Os nempe quod mentitur, occidit animam. Et pec- *Sap.1. c*
cauit ergo, & non absque consensu propriæ voluntatis, infir-
mæ quidem & miseræ, sed planè liberæ. Peccauit autem non
spernendo aut audiendo Christum, sed se nimis amando. Nec
in hunc peruersum amorem sui, voluntatem metus ille subi-
tus compulit, sed esse conuicit. Iam tunc proculdubio talis e-
rat, sed nesciebat: cum ab illo quem latere non poterat, audi-
uit: Priusquam gallus cantet, ter me negabis. Illa itaq; volun- *Matt.26.c*
tatis infirmitas per incussum timorem nota, non orta, notũ L
fecit quatenus se, quatenus Christum amauerit. Notum au-
tem non Christo, sed Petro. Nam Christus & ante sciebat
quid esset in homine. Quatenus ergo Christum diligebat,
vim prorsus (quod negandum non est) passa est illa volun-
tas vt contra se loqueretur: quatenus verò se, volũtariè pro-
culdubio consensit vt pro se loqueretur. Si Christum non a-
masset, non negasset inuitus. Verum si se amplius non amas-
set, non aliquatenus negasset. Fatendum igitur hominẽ fuisse
compulsum voluntatem propriam etsi non mutare, occulta-
re tamen. Compulsum, inquam, nõ quidẽ recedere ab amo-
re Dei, cedere tamen aliquantulũ amore sui. Quid ergo? For-
te dissoluta est tota superior adsertio de libertate voluntatis:
quia nimirum inuenta est cogi potuisse voluntas? Est plane,
sed si cogi ab alio potuit quàm à seipsa. Quod si sese ipsa coẽ-
git: compulsa, & compellens, vbi amittere, ibi & recipere vi-
sa est libertatem. Vim quippe quã ipsa sibi intulit, à se pertu-
lit. Porro quod à se volũtas pertulit, ex voluntate fuit. Quod
ex voluntate fuit, iam non ex necessitate, sed volũtariũ fuit.
Si autẽ voluntarium, & liberũ. Quem sua deniq; ad negan-
dum voluntas compulit, compulsus est quia voluit: imò non
compulsus est, sed consensit, & non alienæ potentiæ, sed pro-
priæ volũtati: illi vtiq;, qua mortem omnimodis euadere vo-
luit. Alioquin quando vox mulierculæ linguã sacram in ver-
ba formare nefanda valuisset, si non linguæ domina volun- M
tas annuisset? Deniq; cum se à sui postmodum nimio illo tẽ- *Matt.26.*
perauit amore, & Christum cœpit vt debuit, toto corde, tota
anima, tota virtute diligere: iam nullis valuit minis vel pœnis
extorqueri aliquatenus voluntas dare linguam arma iniqui-
tati, sed potius audacter accommodans veritati: Obedire, in- *Acto.5.e*
quit, oportet Deo magis quàm hominibus. Est sanè gemina
compulsio: secundum quod aut pati aliquid, aut agere cõtra
propriã cogimur voluntatem. Quarum passiua quidem (sic
enim prior illa recte nominatur) potest nonnũquã fieri abs-
que consensu voluntario patientis, sed actiua nũquam. Pro-
inde malũ quod fit in nos, siue de nobis: non est imputandũ
nobis, si tamen inuitis. Cæterum quòd fit & à nobis, iam nõ
sine culpa est voluntatis. Velle plane conuincimur, quod nõ
fieret si nollemus. Est ergo compulsio quædam etiam actiua,
sed non habet excusationem, cum sit & voluntaria. Cogeba-
tur Christanus negare Christum, & quidem dolens: non ta-
men nisi volens. Volebat nimirum gladium vitare ferientis:
atq; illa talis voluntas intus presidens os aperiebat, non gla-
dius qui foris apparebat. Porro talem esse illam voluntatem
conuincebat gladius, non cogebat. Ipsa igitur se culpa, non
gladius impellebat. Deniq; in quibus sana erat illa voluntas,
occidi poterãt, flecti nequibant. Hoc est quod dictum est de
Ioanne: Fecerunt ei quæcunq; voluerũt. Nunquid quod vo-
luit ille? Ita & in reliquos martyres fecerunt, non quod mar-
tyres

A tyres voluerunt,ſed quod ipſi.Fecerunt,inquam,in eos quæ voluerunt, ſed in membra, non corda. Membra cruciauerunt,ſed voluntatem non mutauerunt.Sęuierunt in carnem, animæ autem non habuerunt quid facerent. Sit licet patientis corpus in poteſtate torquentis,ſed voluntas eſt libera. Infirma ſi fuerit,ſæuiendo cognoſcent: non eſſe cogent,ſi non fuerit. Sanè infirmitas eius à ſeipſa eſt , ſanitas verò non à ſe, ſed à domini ſpiritu . Sanatur autem cùm renouatur . Porrò
2.Cor.3.d renouatur cum,quemadmodum docet apoſtolus , ſpeculando gloriam dei in eandem imaginem transformatur à claritate in claritatem,hoc eſt,de virtute in virtutem , tanquam à domini ſpiritu . Inter quem vtique diuinum ſpiritum,& carnis appetitum,tenet medium quendam locum id, quod dicitur in homine liberum arbitrium,id eſt,humana voluntas:& tanquam in deuexo latere mõtis admodum ardui inter vtrũque pẽdens:ita appetitus infirmatur per carnem,vt niſi ſedulò ſpiritus adiuuet infirmitatem eius per gratiam , non ſolum non valeat iuſtitiæ, quæ eſt , iuxta prophetam , ſicut montes
Pſal.83.b dei,aſcendendo de virtute in virtutem apprehendere culmẽ, ſed etiam de vitio ſemper in vitium ſuo ipſius põdere deuoluta ruat in pręceps:pręgrauata nimirum nõ ſolum lege peccati originaliter membris inſita, verùm & conſuetudine terrenæ inhabitationis vſualiter affectionibus inolita. Quod humanæ volũtatis videlicet vtrunq; grauamẽ vno breuiter ver-
B ſiculo ſcriptura commemorat, dicens:Corpus quod corrum
Sapien.9.c pitur,aggrauat animam,& deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem . Et hæc duo huius mortalitatis mala, ſicut nõ nocent, ſed exercent non conſentientes:ſic non excuſant,ſed damnant conſentientes : vt nec ſalus, nec damnatio vlla ratione ſine præcedenti conſenſu voluntario poſsit haberi:ne qua fortè ex parte præſcribi videatur libertati arbitrij . Quamobrem id quod in creatura dicitur liberum arbitrium,aut iuſtè profectò damnatur,dum ei ad peccatum nulla vi præiudicatur extrinſeca:aut miſericorditer ſaluatur, cui ad iuſtitiam nulla virtus ſufficit ſua.Sanè in his omnibus cogitet lector originalis peccati prorſus excipi rationẽ.De cætero libero arbitrio , nec extra ipſum quæratur damnationis cauſa,quòd iam nõ damnat niſi propria culpa:nec ab ipſo ſalutis merita,quod ſola ſaluat miſericordia. Cuius quippe conatus ad bonum,& caſsi ſunt,ſi à gratia nõ adiuuẽtur:& nulli,ſi nõ excitentur. Cæterùm,in malum ſunt proni,dicẽte ſcri
Gen.8.d ptura , ſenſus & cogitationes hominum . Proinde non ei à ſe(vt dictum eſt)ſed deſurſum potius à patre luminũ deſcen-
Iaco.1.e dere merita putentur:ſi tamẽ inter data optima,& dona perfecta , ipſa meritò per quæ ſalus æterna conquiritur, merita deputentur. Deus autem rex noſter ante ſecula , cùm opera-
Pſal.73.d tus eſt ſalutem in medio terræ , dona ſua quæ dedit hominibus,in merita diuiſit & præmia , vt & præſentia per liberam
C poſſeſsionem noſtra interim fierent merita,& futura per gratuitam reſpõſionẽ expectaremus, imò expeteremus vt debita.Quæ vtraq; Paulus cõmemorans,Habetis,inquit,fructum
Rom.6.d veſtrum in ſanctificationẽ,finem verò in vitam æternam. Itẽ & nos ipſi,ait, primitias ſpiritus habẽtes, ingemiſcimus ado-
Rom.8.d ptionem expectantes filiorum dei : primitias ſpiritus vocans ſanctificationem,id eſt,virtutes quibus in præſentiarum ſanctificamur à ſpiritu , vt meritò conſequamur adoptionem. Rurſum in euangelio , eadem ſeculo abrenuncianti promittuntur,vbi dicitur:Centuplũ accipiet & vitam æternam poſ-
Matt.19.d ſidebit. Itaque non liberi arbitrij, ſed domini eſt ſalus, imò
Pſal.34.a ipſe ſalus,ipſe & via eſt ad ſalutem, qui ait : Salus populi ego
Ioan.14.a ſum. Qui item perhibet : Ego ſum via. Se fecit viam, qui &
1.Cor.1.d ſalus erat & vita,vt non glorietur omnis caro . Si ergo bona viæ ſunt merita, ſicut & patriæ ſalus & vita:& verũ eſt quod
Pſal.13.b ait Dauid:Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum :
Matt.10.b illum videlicet vnum de quo item dicitur : Nemo bonus niſi ſolus deus : dei ſunt proculdubio munera tam noſtra opera, quàm eius præmia : & qui fecit ſe debitorem in illis, fecit & nos promeritores ex his.Ad quæ tamẽ cõcedenda merita dignatur ſibi adhibere creaturarum miniſteria, non quibus egeat,ſed quibus per hoc,vel de quibus proſit . Operatur ergo illorum ſalutem,quorum nomina ſunt in libro vitæ, aliquando per creaturam ſine ipſa, aliquando per creaturam contra ipſam,aliquando per creaturam cum ipſa. Multa pro-

fectò fiunt hominibus ſalubria per inſenſibilem,& item per D
irrationabilẽ creaturam:quæ idcirco dixi fieri ſine ipſa,quod non queat intellectu carens,eſſe vel conſcia . Multa quoque multorum ſaluti vtilia facit deus per malos,ſiue homines,ſiue angelos:ſed quoniam inuitos,ideo cõtra ipſos.Nam dum nocere cupientes iuuant , quantum aliis valeat vtilis actio, tantum ipſis peruerſa nocet intentio.Porrò per quos & cum quibus operatur deus,boni ſunt vel angeli,vel homines, qui quod vult deus & agunt pariter & volunt . Qui enim bono quod opere complent,voluntate conſentiunt,opus omnino
quod per eos deus explicat,ipſis communicat . Vnde Paulus 1.Cor.15.d
cùm bona plurima quæ deus per ipſum fecerat, enarraſſet : Non autem ego,ait,ſed dei gratia mecum.Potuit dicere, per me,ſed quia minus erat,maluit dicere,mecum: præſumens ſe non ſolum operis eſſe miniſtrum per effectum , ſed & operantis quodammodo ſocium per cõſenſum. Videamus nunc ſecundum dei triplicem operationem quam poſuimus,quid creatura quæque pro ſuo miniſterio mereatur.Et illa quidem per quam,& ſine qua fit quod fit,quid mereri poteſt?Quid illa contra quam fit,niſi iram ? Quid & cum qua fit , niſi gratiam ? In prima itaque nulla, in ſequenti mala , in vltima bona merita conquiruntur . Nec enim pecudes,cùm per eas bonum quodcunque fit aut malum , boni quippiam merentur, aut mali. Non habent quippe vnde bono malóve conſen-
tiant.Multò autem minus lapides,cùm nec ſentiant.Cæterũ, E
diabolus, vel homo malus, cùm vigeant & vigent ratione: iam quidem merentur, ſed non niſi pœnam , pro eo quòd à
bono diſſentiant.Paulus autem qui volens euangelizat, ne ſi 1.Cor.9.e
inuitus,diſpenſatio ei tantum credita ſit, & quicunque ſimiliter ſapiunt: quoniam quidem ex conſenſu v[illegible]tis obediunt,repoſitam ſibi eſſe conf[illegible]nt coro[illegible] Vtitur ergo deus in ſalutem ſuorum irr[illegible] creatura tanquam iumento vel inſtru[illegible] to opere,nuſquam erunt.Vtitur creatura [illegible] uola,quaſi diſciplinæ virga : quam correcto [illegible] miiciet, tanquam ſarmentum inutile . Vtitur & [illegible]uidem minibus bonæ volũtatis,tanquam commilitonibu[illegible] iutoribus ſuis:quos peracta vict[illegible] inerat[illegible]

Denique & Paulus d[illegible] [illegible]
nunciat:Coadiutores [illegible] dei ſumus.Ibi itaque deus homini benignè merita conſtituit,vbi per ipſum, & [illegible]m ipſo,boni quippiam operari dignanter inſtituit. Hinc coadiutores dei,& cooperatores ſpiritus ſancti, promeritores regni nos eſſe præſumimus, quod per conſenſum vtique voluntarium, diuinæ voluntati coniungimur . Quid igitur ? Hoc ergo to-
tum liberi arbitrij opus , hoc ſolum eius eſt meritum quod Ibidem.
conſentit?Eſt prorſus.Non equidem quod vel ipſe cõſenſus, in quo omne meritum conſiſtit,ab ipſo fit,cùm nec cogitare
(quod minus eſt quàm conſentire) aliquid à nobis quaſi ex F
nobis ſufficientes ſimus. Verba ſunt non mea , ſed apoſto- Phili[illegible]
li,qui omne quod boni eſſe poteſt,id eſt cogitare,& velle, & perficere pro bona voluntate:attribuit deo, nõ ſuo arbitrio. Si ergo deus tria hæc(hoc eſt, bonum cogitare,velle,perficere) operatur in nobis, primum profectò ſine nobis:ſecũdum, nobiſcum:tertium,per nos facit. Siquidem immittẽdo bonã cogitationem,nos præuenit:immutando etiã malam voluntatem,ſibi per conſenſum iungit:miniſtrãdo & conſenſui facultatẽ,foris per apertum opus noſtrũ internus opifex innoteſcit.Sanè ipſi nos præuenire nequaquã poſſumus . Qui autem bonum neminẽ inuenit,neminẽ ſaluat quem nõ præuenit.A deo ergo ſine dubio noſtræ fit ſalutis exordiũ,nec per nos vtiq;,nec nobiſcum.Verùm cõſenſus , & opus,etſi nõ ex nobis,non iam tamen ſine nobis. Neq; primũ itaque,in quo quippe nos nil facimus:nec vltimum, quod & plerũq; extorquet aut timor inutilis,aut ſimulatio damnabilis:ſed tantum medium nobis reputatur in meritum.Sola nempe interdum bona voluntas ſufficit,cætera nõ proſunt ſi ſola defuerit. Nõ proſunt,dixerim,ſed agenti,nõ cernẽti.Valet itaque intentio ad meritũ,actio ad exemplum, vtranq; pręueniens cogitatio tantummodo ad exercitandum . Cauẽdum ergo ne cum hæc inuiſibiliter intra nos ac nobiſcum actitari ſentimus,aut noſtræ voluntati attribuamus,quæ infirma eſt , aut dei neceſsitati,quæ nulla eſt,ſed ſoli gratiæ,qua plenus eſt. Ipſa liberum

G excitat arbitrium cùm seminat cogitatum, sanat cùm immu-
tat affectum, roborat vt perducat ad actum, seruat ne sentiat
defectum. Sic autem ista cum libero arbitrio operatur, vt tā-
tum illud in primo præueniat, in cæteris comitetur. Ad hoc
vtiq; præueniens, vt iam sibi deinceps cooperetur. Ita tamen
quòd à sola gratia cœptum est, pariter ab vtroque perficitur:
vt mixtim nō sigillatim, simul nō vicissim per singulos pro-
fectus operentur. Non partim gratia, partim liberum arbi-
trium, sed totum singula opere indiuiduo peragunt. Totum
quidem hoc, & totum illa: sed vt totum in illo, sic totum ex
illa. Credimus placere lectori quòd à sensu apostoli nusquam
recedimus, & quaquauersum euagetur oratio, in eadem penè
ipsius verba frequenter recidimus. Quid enim nostra aliud
Rom.9.c sonat quàm illud: Ergo neque volentis, neque currentis, sed
miserantis est dei? Quod sanè non ideo dicit, quasi quis velle
aut currere posit in vanum: sed quòd is qui vult & currit, nō
in se, sed in eo à quo accipit & velle & currere, debeat gloria-
1.Cor.4.b ri. Denique ait: Quid habes quod non accepisti? Crearis,
sanaris, saluaris, quid horum tibi ex te homo? Quid horum
non impossibile libero arbitrio? Nec creare qui non eras, nec
iustificare peccator, nec mortuus poteras teipsum resuscita-
re: vt cætera prætermittam bona, quæ aut sanādis necessaria
sunt, aut saluandis reposita. Quod dicimus, de primo patet
Rom.10.a & vltimo. Sed & de medio nemo dubitat, nisi qui ignorans
H dei iustitiam, & suam volens constituere, iustitiæ dei non est
subiectus. Quid enim? Agnoscis creantis potentiam, saluan-
Hier.17.b tis gratiam, & sanantis ignoras iustitiam? Sana me, ait, & sa-
nabor, saluum me fac, & saluus ero, quoniam laus mea tu es.
Iste iustitiam dei agnoscebat, à quo æquè sperabat, tam sal-
uari à peccato, quàm à miseria liberari. Et ideo laudem suam
illum, non se, meritò statuebat. Propter hoc & Dauid inge-
Psal.113.b minans: Non nobis, inquit, domine non nobis, sed nomi-
ni tuo da gloriam: quod vtrunque à deo stolam, & iustitiæ
scilicet expectaret & gloriæ. Quis est qui ignorat dei iustitiā?
Qui seipsum iustificat. Quis est qui seipsum iustificat? Qui
merita sibi aliunde, quàm à gratia præsumit. Cęterùm qui fe-
cit quod saluaret, etiam dat vnde saluet. Ipse, inquam, meri-
Psal.115.a ta donat, qui fecit quibus donaret. Quid retribuam, inquit,
domino pro omnibus, non quæ tribuit, sed quæ retribuit mi-
hi? Et quòd est, & quòd iustus est, à deo esse confitetur: ne
si vtrumlibet negaret, vtrumque perderet, amittendo vti-
que vnde iustus est, & sic damnando quod est. Sed si vel
Ibidem. tertio loco inuenit quod vicissim rependeret? Calicem, ait,
salutaris accipiam. Calix salutaris, sanguis est saluatoris. Ergo
si deest tibi omnino de tuo, quod vel secundis dei bonis re-
tribuas: vnde tibi salutem præsumis? Nomen domini, inquit,
inuocabo: quod nimirum quicūque inuocauerit, saluus erit.
Rom.10.c Igitur qui rectè sapiunt, triplicem confitentur operationem,
I non quidem liberi arbitrij, sed diuinæ gratiæ in ipso, siue de
ipso. Prima creatio, secunda reformatio, tertia cōsummatio.
Primò nanque in Christo creati sumus in libertatem volun-
tatis: secundò, reformamur per Christum in spiritum liber-
tatis: cum Christo deinde cōsummandi in statum æternita-
tis. Siquidem quod nō erat, in illo creari oportuit: quod erat
per formam reformari deformem, membra non perfici nisi
Ephe.4. cum capite. Quod vtique tunc complebitur, cùm omnes oc-
Colo.3.a curremus in virum perfectum, & mēsuram ætatis plenitudi-
nis Christi, quando apparēte Christo vita nostra, apparebi-
mus & nos cum ipso in gloria. Cùm igitur consummatio
fieri habeat de nobis, siue etiam in nobis, non autem à nobis:
creatio verò facta sit & sine nobis: sola quæ nobiscum quo-
dammodo fit propter consensum voluntarium nostrum, in
merita nobis reputabitur reformatio. Ipsa sunt ieiunia no-
stra, vigiliæ, continentia, operáque misericordiæ, cæteráque
virtutum exercitia: per quæ vtique cōstat interiorem homi-
nem nostrum renouari de die in diem: dum & intētio terre-
nis incuruata curis, de imis paulatim ad superna resurgit, &
affectio circa carnis desideria languēs, sensim in amorem spi-
ritus conualescit, & memoria veterum operum turpitudine
sordens, nouis bonísque actibus candidata indies hilarescit.

In his nempe tribus interior renouatio consistit, rectitu-
dine scilicet intētionis, puritate affectionis, recordatione bo-
nę operationis, per quam sibi bene cōscia memoria enitescit.

Verùm hæc cùm certum sit diuino in nobis actitari spiritu, K
dei sunt munera. Quia verò cum nostræ voluntatis assensu,
nostra sunt merita. Non enim vos estis, inquit, qui loquimi- Mat.10.c
ni, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Et aposto- 2.Cor.13.a
lus: An experimentum eius quæritis, inquit, qui in me loqui-
tur Christus? Si ergo Christus aut spiritus sanctus loquitur in
Paulo: non etiam itidem operatur in ipso? Nō enim loquor, Rom.15.d
ait, quæ per me non efficit deus. Quid ergo? Si non Pauli, sed
dei loquentis in Paulo, vel operantis per Paulum, & verba
sunt, & opera, vbi iam Pauli merita? Vbi est quod tam fiden- 2.Tim.4.b
ter aiebas: Bonum certamen certaui, cursum consummaui,
fidem seruaui: de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ,
quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex? An in eo
confidit fortè coronam esse repositam sibi, quod per ipsum
illa fiebant? Sed multa per malos, siue angelos, siue homines
fiunt bona, nec tamen reputantur illis in merita. An quia po-
tius & cum ipso, hoc est cū eius bona voluntate fiebāt? Nam 1.Cor.9.c
si inuitus, inquit, euangelizauero, dispensatio mihi credita
est: si autem volens, gloria est mihi. Cæterùm si vel ipsa vo-
luntas, de qua omne meritum pendet, ab ipso Paulo non est,
quo pacto eam quam sibi repositam pręsumit, coronam vo-
cat iustitiæ? An quoniam iustè, iam & ex debito requiritur
quodcunque, vel gratis promittitur? Deniq; ait: Scio cui cre-
didi, & certus sum, quia potens est depositum meum seruare.
Dei promissum, suum appellat depositum, & quia credidit L
promittenti, fidenter promissum repetit. Promissum quidem 2.Tim.1.e
ex misericordia, sed iam ex iustitia persoluendum. Est ergo
quam Paulus expectat, corona iustitiæ, sed iustitiæ dei, non
suæ. Iustum quippe est vt reddat quod debet. Debet autem
quod pollicitus est. Et hæc est iustitia de qua præsumit apo-
stolus, promissio dei: ne si hanc contemnens, suam velit sta-
tuere, iustitiæ dei non sit subiectus: cuius tamen suæ iustitiæ
ipsum deus voluit habere consortem, vt & coronæ faceret
promeritorem. In eo enim sibi iustitiæ consortem, & coro-
næ statuit promeritorem: cū operum quibus erat illa repro-
missa corona, habere dignatus est coadiutorem. Porrò coad-
iutorem fecit, cùm fecit volentem, hoc est suæ voluntati cō-
sentientem. Itaque voluntas in auxilium, auxilium reputatur
in meritum. Si ergo à deo voluntas est, & meritum. Nec du-
bium quin à deo sit & velle & perficere pro bona volunta-
te. Deus igitur auctor est meriti, qui & voluntatem appli-
cat operi, & opus explicat voluntati. Alioquin si propriè ap-
pellentur ea, quæ dicimus nostra merita: spei quædam sunt
seminaria, charitatis incentiua, occultæ prædestinationis in-
dicia, futuræ fœlicitatis præsagia, via regni, nō causa regnan-
di. Denique quos iustificauit, non quos iustos inuenit, hos & Rom.8.f
magnificauit.

Explicit tractatus de gratia & libero arbitrio. M

DIVI BERNARDI ABBAtis ad dominum abbatem Columbensem, in tractatum sequentem, epistola.

DOMINO abbati Columbensi, frater Bernardus
abbas dictus de Claraualle, valere in domino sem
per. Rescriptum meum ad epistolas duorum Car
notēsium monachorum, vobis primum (vt pro-
miseram) destinare curaui. Vbi & aliud quoque impletum est
quod iussistis. Nam cùm breuiter rescribere decreuissem, &
epistolis epistolam tantum reddere velle cœpissem, hortatu
vestro in libri (vt cernitis) longitudinem protraxi stylum, &
vt in pluribus plures posint ædificari. Quod opus cùm à vo-
bis perlectum fuerit, tunc non ipsis ad quos factum est, sed
eorum prius reddatur abbati, & sic demum ad ipsos, si iusse-
rit abbas, perueniat. Monachi enim sunt, & ex lege suæ re-
gulæ sine nutu sui abbatis sicut dare, ita & accipere datas
prohibentur epistolas. Nam & ob hoc maximè diu, sicut sci-
tis,

A tis,multum licet rogatus ab eis,respondere tardaui, quod(vt mihi videbatur)ignorante abbate scribere illas epistolas & mittere præsumpsissent.Nec falsò id suspicatus sum,vti postmodum liquido comperi:Ego cœpto operi(quod quidem legẽtibus apparebit) epistolæ nomen indideram:sed quoniam pro nomine modum vestro obuiante mandato(vt promiseram)non seruaui:liber,si iudicatis,non epistola censeatur. Et quia inter multas quæstiones quæ ibi à me soluuntur,id præcipuè subtilius vtiliúsq; pertractatur:quęnam liceat pręcepta, & per quos,& quatenus dispensari:detur ei titulus de pręcepto & dispensatione,nisi vobis aliud fortè congruentius videatur.

DIVI BERNARDI ABBATIS, in tractatum de præcepto & dispensatione, prologus.

QVA mente iam tacebo? Qua fronte tamen loquar?Crebris epistolis &nunciis cogitis me aut propriam prodere imperitiam,aut officium renuere charitatis. At ego malens sine illa quę inflat,quam absq; illa quę ædificat inueniri, victus
B tandem precib' vestris,duris iniicio nodis vngues teneros,& vt vereor ego,non aliud quàm terẽdos.Sed hoc incassum.Nã mea me,vt scribitis &pręscribitis,tam absentis scripta,quàm verba præsentis arguunt excusantem . Quis enim iam relinquitur mihi in illis de impossibilitate causandi locus,præsertim apud vos,qui ex ore & ex corde meo satis certum tenere vos creditis quantum possim in talibus?Fidei proinde vestræ,nõ meo fidens ingenio:abyssum ingredior quęstionum, nesciẽs,deus scit,qua emersurus.Præsto charitas erit, vtinam ita & veritas. Si quominus excuset effectum defectus potius ingenij,voluntatem certè non culpabitis. Tentabo autẽ easdem(si potero)quæstiunculas sub epistolari cunctas breuitate redigere,etsi non epistola breui . Mirum siquidem non est si fuero ego longior in exponendo,cùm vos tantũ eas ponẽdo,duas,& ipsas satis longas epistolas texueritis.

Tractatus.

PRIMA igitur quæstio circa regulam nostram versatur , de qua (nisi fallor) & reliquæ omnes aut penè omnes oriuntur. Quæritis nempe,regularis illa institutio quomodo & quatenus sit pensanda profitentibus eam : vtrum
C videlicet cuncta quæ continet,putanda sint esse præcepta,consequenter & damnosa transgrediendi: an consilia tantũ vel monita, & ob hoc nullius,aut non magni ponderis sit ipsorũ professio,nullius,aut non grauis culpæ ipsorũ præuaricatio: an certè quædam sint deputanda imperiis, quędam pro consiliis reputanda:quo partim ea liceat,partim nõ liceat omnino prætergredi.Et si hoc vltimum detur, distingui à me tunc demũ certos ac proprię cuiusq; partis limites flagitatis,ne cui fortè per varias sui sensus opiniones licentius vagandi detur occasio:sicque liquare culicem,& camelum glutire contingat, si nesciat quantum curæ vel operæ suæ quibusque debeat obseruantiis. Hic est,quantũ recolo, totus vestræ illius partitionis sensus, etsi non verba. Quod autem subiungitis & pergitis inquirere de obedientia,quibus gradibus distinguatur , quibus claudatur limitibus:ad eãdem arbitror pertinere diuisionẽ,quippe quæ in decretis regularibus præcipua habetur : & puto cũ ad illam satis responsum fuerit,de ista iam nil supererit quod ambigatur.Itaq; vt sentio ego, regula sancti Benedicti omni homini proponitur, imponitur nulli:prodest si deuotè suscipitur & tenetur,non tamen si non suscipitur obest. Quod autem in voluntate est suscipientis, non in potestate proponẽtis,voluntarium meritò dixerim,non necessarium . Attamen hoc ipsum quod dico voluntarium,si quis ex propria voluntate semel admiserit,& promiserit deinceps tenendum,profectò in necessarium sibi ipse conuertit,nec iam liberum habet dimittere,quod antè tamen non suscipere liberũ habuit. D
Ideoque quod ex voluntate suscepit ex necessitate iam tenebit,quia omnino necesse est eũ reddere vota sua quæ distin- *Psal.65.c*
xerunt labia sua, & ex ore suo aut condemnari iam aut iustificari. Cæterùm fœlix (vt quidam sanctorum ait) necessi- *Luc.19.d*
tas quæ cogit in melius. Omnia proinde sancti Benedicti instituta,exceptis sanè nonnullis de spiritualibus , verbi causa, charitate,humilitate,mansuetudine, quæ non tam ipsum cõstat instituisse quàm deum,& ob hoc penitus non esse mutãda,de cætero reliqua vniuersa non profitentibus quidem mõnita tantũ,seu consilia censenda sunt,nec grauant non obseruata,cùm tamen profitentibus in præcepta,præuaricantibus in crimina fiant,siue(vt vestra vobis reddam)illis voluntaria vel factitia,istis necessaria,& tanquam naturalia nõ immeritò reputantur . Ita sanè necessaria dixerim, vt ex eis minimè præiudicetur necessariis rationalibúsq; dispensationibus.Sed non omnib' in huiusmodi credita est dispẽsatio, nisi his dũtaxat qui cum apostolis dicere possunt:Sic nos existimet ho
mo vt ministros Christi,& dispẽsatores mysteriorũ dei.No- *1.Cor.4.a*
uit autem fidelis seruus & prudẽs, quem constituit dominus super familiam suam, ibi tantum vsurpare dispensationẽ,vnde bonam possit habere recompensationẽ.Hoc quippe quę- *Ibidem.*
ritur inter dispensatores,vt fidelis quis inueniatur. Et eadem fortasse fidelitas à subditis nihilominus exigitur in obtempe- E
rando,quæ à præpositis in dispensando. Constat igitur ex his quæ dicta sunt, vestram illam diuisionẽ integram esse ac sufficientem, si modo personæ distinguantur & tempora, dum subiectis sit quidem omnis regularis institutio (quantũ duntaxat ad corporales obseruãtias pertinet) ante professionem voluntaria, post professionem necessaria, prælatis verò partim voluntaria , vt quæ inuenta ab homine , partim necessaria , vt quæ fuerit diuinitus instituta . Quamobrem fortassis tunc potissimum congrua & luculenta magis eadem diuisio apparebit,si eius membrũ quod dictum est necessarium, rursum in tria hæc subdiuidatur,stabile,inuiolabile,incommutabile . Et quidem stabile dixerim, quod ita est necessarium, quod nõ cuilibet hominum illud mutare fas sit;nisi solis dispensatoribus mysteriorum dei,id est præpositis:vt, verbi gratia,regulæ sanctorũ Basilij, Augustini, Benedicti,necnon authẽtici canones,& siqua sunt alia ecclesiastica instituta dignæ auctoritatis.Quæ quoniam à sanctis tradita sunt, sancita stabiliter perseuerant,nec omnino cuiuis subiectorũ ea aliquo modo variare vel mutare cõceditur.Quia tamen ab hominibus,etiam per homines loco & officio illis canonica electione succedẽtes,licitè interdum innoxiéq; pro causis,personis, locis,& temporibus,dispensantur.Vbi sanè qui hæc legit, attendat me cautè nõ dicere ea posse vel ab istis leuiter pro vo
luntate mutari , sed ex ratione fideliter dispensari . Ideo au- F
tem hanc ipsam mutationem taliter & à talibus recipere possunt,quoniam nõ naturaliter nec per se bona sunt. Porrò inuenta atq; instituta fuerũt,non quia aliter viuere non liceret, sed quòd ita magis expediret,nec planè ad aliud quàm ad lucrum & custodiam charitatis . Quandiu ergo charitati militant,immobiliter fixa sunt,mutariq; omnino ne ab ipsis quidem præpositis sine offensa possunt.At si econtrario contraria fortè aliquando charitati visa fuerint,his duntaxat quibus hoc posse videre datum est, & prouidere creditũ est : nónne iustissimum esse liquet , vt quæ pro charitate inuenta fuerũt, pro charitate quoq; vbi expedire videtur, vel omittantur,vel intermittantur,vel in aliud fortè commodius demutẽtur?Sicut è regione iniquum proculdubio foret, si statuta pro sola charitate , contra charitatem tenerentur.Tenent ergo fixam firmámq; immobilitatem etiam apud prelatos quæ ex stabili necessario sunt, sed quatenus charitati deseruiunt . Nunquid autem ego hoc vel solus sentio,vel primus dico? An non hoc ipsum & Papa Gelasius sensit ? Ait siquidem : Vbi necessitas non est, incõuertibilia maneant patrum sanctorum decreta. Leo quoq; papa, Vbi, inquit, necessitas non est,nullo modo sanctorum patrum instituta violẽtur.Et infert : Vbi ergo necessitas fuerit ad vtilitatem ecclesię,qui potestatem habet,ea dispenset. Ex necessitate enim fit mutatio legis. Necessariũ deinde quod inuiolabile nominaui , illud intelligo,quod non ab ho-

G ab homine traditū, sed diuinitus promulgatum, nisi à deo qui tradidit mutari omnino nō patitur: vt, exempli causa, nō occides, non mœchaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabulæ legisscita: quæ etsi nullam prorsus humanam dispensationem admittūt, nec cuiquam hominum ex his aliquo modo soluere, aut licuit, aut licebit: dominus tamē horum quod voluit, & quando voluit soluit: siue cùm ab Hebræis Ægyptios spoliari, siue quando prophetam cum muliere fornicaria misceri præcepit. *Exod.3.g* *Osee 1.a* Quorum vtique alterum quid nisi graue furti facinus, alterum quid nisi flagitij turpitudo reputaretur: si nō excusasset vtrunque factum auctoritas imperantis? Sanè vbi simile aliquid aliquando à sanctis hominibus fuisse legitur vsurpatum, scriptura nō indicante quod deus ita præceperit, aut eos peccasse fatendum est, sicut homines, aut certè sicut prophetas familiare dei consilium accepisse. Vnde & vnum exemplum pono quod occurrit de Sampsone, qui seipsum vnà cum hostibus opprimens interfecit. *Iudic.16.g* Quod vtique factum si defenditur non fuisse peccatum, priuatum habuisse consilium indubitanter credendus est, etsi de scriptura hoc non habemus. Iam verò necessarium incommutabile quid accipi velim? Equidem nil congruentius quàm quod diuina ita constat & æterna ratione firmatum, vt nulla ex causa possit vel ab ipso deo aliquatenus immutari. Sub hoc genere est omnis illa sermonis dominici in monte habiti spiritualis tra-
H ditio, & quicquid de dilectione, humilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus tam in nouo quàm in veteri testamento spiritualiter obseruandum contraditur. Hæc quippe talia sunt, quæ nec liceat nec expediat aliquando non haberi. Eo siquidem immobiliter, quo & naturaliter bona, nunquā nisi innocenter; nunquam nisi salubriter aut imperantur, aut obseruantur. Omni tempore, omni personę, mortē contempta: custodita salutem operantur. Primam ergo necessitatem sua cuique facit in promittendo voluntas, secundam præcipientis auctoritas, tertiam præcepti dignitas. Differunt autem (vt iam dictum est) quibusdam à se inuicem gradibus tres istæ necessitates, nec vna omnes sequitur immutabilitatis firmitas. Nā ex prima quidem quod efficitur, etsi non penitus immutabile, tamen vix mutabile esse constat: dum solis illud liceat mutare prelatis, & hoc non nisi fideli & prouida dispensatione. Quod verò fit ex sequenti, quæ & maior ista, est penè iam incōmutabile: soli quippe deo esse mutabile, superius demonstratum est. Porrò quod de nouissima fit tanquam omnium maxima, omnino incommutabile est, vtpote quod ne ipsi quidem deo mutare liberū est. Quod igitur nulli hominū fas est nisi solis mutare prælatis, dici vix mutabile congruè potest: quòd soli constat licere deo, dicatur penè immutabile: quod ne ipsi quidem, penitus immutabile nominetur. Quæ cùm ita sint, vt ad ea redeam de quibus potissimū quæ-
I ritur: patet quòd ex magna parte regularis traditio subest eius qui pręest, etsi non voluntati, certè discretioni. Sed dicitis: Quid ergo relinquitur necessitati? Audite, quàm plurimum. Primo quidem quicquid de spiritualibus in ipsa regula traditum est, in manu abbatis (vt suprà taxatum est) nequaquam relinquitur. Deinde reliqua pars quæ in corporalibus constat obseruantiis, ne ipsa quidem in eius ita voluntate posita est, vt eiusdem deseruiat voluntati, sed magis charitati. Neque enim abbas supra regulam est, cui semel & ipse spontanea se professione submisit, etsi (quod negandum non est) dei regula charitas, regulæ sancti Benedicti iure pręponitur. Esto proinde vt interdum regulæ litera cedat pro tēpore charitati, cùm ratio necessitatis vel charitatis exegerit: absit tamen vt hominis cuiuspiam subdatur volūtati. Super fratrum sanè transgressiones, non super patrum traditiones cōstituitur qui abbas eligitur, mandatorum cultor, & vltor vitiorum. Arbitror nanq; sanctas illas obseruantias, prælatorū prudentiæ & fidei creditas, non subditas voluntati. Hinc est quod idem legislator in his quæ abbati dispensanda reliquit, cautè nusquam (vt memini) voluntatem, sed aut cōsiderationem, aut dispositionem, aut prouidentiam, aut certè arbitriū seu aliquid huiusmodi ponit: volēs nimirū prouidū fidūmq; dispensatorem, rationis, vbi fortè dispensat, sequi iudicium, nō suæ placitū volūtatis. Vnde & intimat ei non semel quòd de omnibus iudiciis suis deo redditurus sit rationem. Lego
profectò in regula: Hæc consideratio penes abbatem sit: & K
hoc vel illud esse in prouidentia, vel arbitrio seu dispositione abbatis. Vt autem pro sua voluntate aliquid mutet, me ibi legisse nō recolo: quinimmo, In omnibus, inquit, omnes magistram sequātur regulam, nec ab ea temerè deuietur à quoquam. Ergo nec ab ipso abbate. Omnes, inquit, magistram sequātur regulam: nemo ergo suam voluntatem. Vbi sanè nec abbatem excipi puto. Videtis quantum necessitati tribuitur, subtrahitur voluntati? Quid etiā? Nónne regularis ipsa professio qua se iunior subdit spontè priori, æquè alligat & priorem? Communis equidem pacti pari reor vtrunq; necessitate teneri, fieriq; duos per vnius sponsionem alterutrum debitores: fidelis curæ vnum, alterum humilis obedientiæ. Quidnam igitur iam voluntati relinquitur, vbi & prælatus debiti necessitate tenetur? Sed & de hoc item non parum prælati præscribitur voluntati: quod is qui profitetur, spondet quidem obedientiam, non tamē omnimodam, sed determinatè secūdum regulam: nec aliam quàm sancti Benedicti, vt oporteat eum qui præest, nō frena suæ laxari voluntati super subditos, sed præfixam ex regula sibi scire mensuram, & sic demum sua imperia moderari circa id solum quod rectum esse constiterit: nec quodlibet rectum, sed hoc tantum quod prędictus pater instituit, aut certè quod sit secundum quod instituit. Sic se quippe habet professio. Promitto non quidem regulam, sed obedientiam secundum regulam sancti Benedi- L
cti. Non ergo secundum voluntatem præpositi. Proinde si professo secundum illam regulam abbas meus mihi aliud fortè imponere tentauerit quod non sit secundum regulam, aut etiam quod non sit secundum ista instituta: verbi causa, Basilij, Augustini, Pacomij: quænam mihi, quæso, in hac re necessitas imminet obsequendi? Solum quippe id à me posse exigi arbitror, quod promisi. Videtis iam ergo obedientiæ limites quos requiritis. Si modus est obeditionis, tenor professionis: nec se valeat extendere potestas imperantis, nisi quatenus attigerit votum profitētis: profectò citra, & vltra, necnon etiam contra, quid aliud quàm obedientiæ limites quosdam censuerim, & his suis terminis virtutem eandem circūcludi? Quamobrem quisque professus in quouis genere salutiferæ vitæ, nec vltra obedientiæ legem cogendus, nec citra est inhibendus quàm sua ipsius videtur complecti professio. Quanto minus contra? Is ergo qui medius est vitæ modus pręfixus voto, professione firmatus, tanquam lignum quod erat in medio paradisi, solus sine dubio legi erit subiectus, obnoxius iussioni. Ergo prælati iussio vel prohibitio non prætereat terminos professionis. Nec vltra extendi potest, nec contrahi citra. Nil me prælatus prohibeat horum quæ promisi, nec plus exigat quàm promisi. Vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. Necessitas quippe non habet legem, & ob hoc excusat dispen- M
sationem. Voluntas verò, quia sola meretur retributionem, etiam sola non immeritò gradum altiorem vsurpat. Alioquin & absque necessitate remissio voti, non dispensatio, sed præuaricatio est: & restrictio contra voluntatem, murmur est, non profectus. Ponant ergo præpositi metam obedientiæ subiectorum ex votis labiorum ipsorum, non suorū desideriorum: monentes eos, non cogentes ad celsiora: condescendentes eis cùm necesse fuerit ad remissiora, non cadētes cum eis. Cæterùm, subiectus huiuscemodi obedientiam, quæ voti finibus cohibetur, nouerit imperfectam.

Nam perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur, neque contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur spontanea, vigore liberalis alacrisque animi modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur. Hæc est illa de qua signanter apostolus Petrus, Castificantes, inquit, corda vestra in obedientia charitatis: *1.Pet.1.c* pulchrè ipsam per hoc sequestrans ab illa inerti & seruili obedientia quodammodo nec charitati prompta, sed obnoxia necessitati. *1.Tim.1.a* Hæc iusti illius cui lex posita non est, propria est: non quod vel ille perfectus viuere debeat sine lege: sed quia non sit sub lege: minimè quippe contentus voto suæ cuiuscunq; professionis, quam superat animi deuotione. Quanquam nec istam regula ipsa tacuerit, vbi monet, si fratri impossibilia iniungūtur, vt *Capitulo, Si fratri aliquid impossibile.*

A tur, vt confidens de adiutorio dei obediat ex charitate. In eadem denique regula tertius humilitatis describitur gradus, vt omni obedientia monachus se subdat maiori. Dicens quippe, omni, non vult nos in obediendo mensura esse contentos professionis, non attendere promissi debitum, non de pacto sumere modum, sed trãsire alacriter etiam votum, & obedire in omnibus. Est sanè quidam obedientię limes secũdum tempus ipsa temporis extremitas, vt is sit terminus obedientiæ, qui & vitæ. Hunc nobis maximè vnigeniti dei commendat exemplum, qui factus est patri obediẽs vsq; ad mortem. Hæc ergo quotiens interrumpitur, inobedientia dicitur, & peccatum, & transgressio seu præuaricatio. Sed interest sanè qua causa, quo affectu, qua intentione, quo pręcipiente, in quóve præcepto malum hoc committatur. Et quidem nullam prorsus inobedientiam dico paruiducendam, non tamẽ omnem pari æstimandam periculo. Enimuero mandatũ dei est: Nõ occides. Fac ergo duos homicidas, & vnum quidem spoliandi cupiditate, alterum verò necessitate sese defendẽdi facinus perpetrasse. An non hic satis euidenter inter lepram & lepram causa separat, faciens vtique disparem valde culpá vnius eiusdemque transgressionis? Quid verò si hunc subita ira, illum studiosa malitia, aut vetus odium fortè ad idem scelus impulerit? Nunquidnam simili pensandum erit iudicio, quod tam dissimili factum constabit affectu? Nil deinceps
B incestius obscœniúsve, quàm illas filias Loth paternum vsurpasse concubitum: & tamen quis non videat quantum euacuauerit aut attenuauerit turpis nefandique reatum flagitij, pietas intentionis, & intentio pietatis? Iam verò de illo qui præcipit, & item de eo quod præcipitur, huiuscemodi aduertenda erit secundum rationem distinctio, vt cuius inter præceptores reuerentior nobis imminebit auctoritas, eius grauior formidetur offensio, ac maioris cuiusque mãdati transgressio, damnabilior æstimetur. Melius siquidem est obedire deo quàm hominibus, & ipsis melius magistris, quàm condiscipulis. Porrò in magistris, melius nostris, quàm extraneis. Quibus autem melius constat obedire, ipsis proculdubio & non obedire detestabilius est. Est de mandatis similiter. Maioribus quippe maior, minoribus minor opera nostra & cura debetur: de quorum etiam contemptu iuxta eandem considerationem grauior leuiórve offensa contrahitur. Porrò maiora minoráque mandata dixerim, secundum quòd maius minúsve velle constiterit ipsum qui præcipit, siue hominem, siue deum. Est, verbi gratia, mandatum: Non furaberis: & est mandatum: Omni petenti te, da: vtrunque quidem magnum, quoniam vtrunque diuinum: sed de non furando maius. Quis enim nesciat æquissimo deo non æquè displicere tenaces, atque fures? & quia de duobus malis plus velit nos tenere nostra, quàm tollere aliena? & ita minus peccare qui
C non tribuit sua, quàm qui non sua furatur? Sed in mandatis hominum rara æqualitas inuenitur, cùm pro variis necessitatibus vel vtilitatibus agendorum, iniungentium affectio varietur, quódque putauerint rectius vel commodius, hoc amplius cupiant & exigant obseruari. Tam ergo qualitas præceptorum, quàm auctoritas præcipientium & obedientiæ præfigit metam, & inobedientiæ terminat culpam: quando (vt dictum est) in prælatis quibusque grauioris auctoritatis, & eorum mandatis quibusque maioris vtilitatis, quo diligentior debetur obsequendi cura, eo & culpa grauior incurritur de contemptu. His itaque distinctionibus animaduersis, & obedientiæ modus, & pondus inobedientiæ facile reperitur. His gradibus nõ solum inter diem & noctem, hoc est bonum obedientiæ, & inobedientiæ malum discernitur: sed etiam inter diem & diem, itémque inter noctem & noctem, inter bonum videlicet & melius, inter malum & peius. Bonus quidem obedientię gradus est, si, iuxta magistri nostri sentẽtiam, propter metum gehennæ, seu propter professionem sanctam quam professus est, quispiam obedierit: melior tamen, cum ex dei amore obeditur. Illa quippe obedientia necessitatis est, ista charitatis. Illum autem optimum dixerim obedientiæ gradum, cum eo animo iniunctum opus recipitur, quo & præcipitur. Cùm enim ex voluntate iubentis pendet intentio exequentis: fit vt nec maius minoribus, nec minus maioribus confusè (vt assolet) ad implendum

Capitulo, De gradib⁹ humilitatis — *Gen.19.g* — *Act.5.e* — *Mar.10.c* — *Luc.6.e*

quod iniungitr, subiecti studium impendatur, sed moderante animo quæque pro sua dignitate imperia, modum sciat vtrobique serure: tam in obseruando videlicet iussa, quàm in cauendo proibita: non quòd vel minimum horum quæ iubentur, contemnendum putet, etsi tamen minimum quod minimum est, rouret: sed minimum est ex cõparatione maiorum. Nouit veus humilisque obediens & minima nõ contemnere, & maimè curare quæ maxima sunt, intimo quodam deuoti synerique animi sapore discernens: quibus de mandatis ei qui pæest, suis quodammodo factis respondeat cum propheta: Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. *Psal.118.a* D
Vbi quia non dici vniuersaliter omnia: illa tantum oportet intelligi, quę, quoniam non sine grandi culpa quacunque occasione violantur, deo non sine graui pœna quomodocunque violata donanur, vtputa: Non occides: & si qua huiusmodi sunt, quorun nunquam potest esse obseruatio iniusta vel mala, nunquam bona licitáve transgressio dispensatione duntaxat humana. Cætera quæ vel à præpositis dispensationem admittunt, qui leuiori censura neglecta puniuntur, leuiora dicuntur. Ex hi, verbi gratia, dico esse vel risum interdictum, vel indictum silentium. Hæc siquidem si cõtra mandatum non veniunt, nec peccata sunt. Accedente mandato si quominus iam obseruantur, in peccatum reputantur, non tamen in crimen. Ita sanè, si per subreptionem aut obliuionẽ, non autem per contemptum horum transgressio contigerit. E
Media quippe sunt, è quibus illa videlicet præcepta constituuntur quæ vos factitia nominatis: longè vtique disparem à naturalibus quantum in psis est gerentia necessitatem, cùm tamen nec sine offensa negligi, nec contemni sine crimine vel ipsa queant iniuncta ab his duntaxat quibus propriè dicitur: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. *Luc.10.e* Licet nanque ipsa per seiuncti operis qualitas innoxia sit, adiunctæ tamen auctoritatis pondus, obnoxium mandato, mandatumque peccato obnoxium facit, non magno tamen, si contemptus defuerit. Hæc ergo generalis regula sit vniuersorum quæ præ se aut propter se, nec bona nec mala sunt, aut diuina institutione, aut propria cuiusque professione fixa non sunt, vt non iussa quidem, licitè vtrumlibet vel admittantur vel omittantur: iussa verò, sine culpa non negligantur, sine crimine non contemnantur. Vbique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis est. Differunt autem quod neglectus quidem languor inertiæ est, contemptus verò superbiæ tumor. Porrò contemptus in omni specie mandatorum pari pondere grauis, & communiter damnabilis est: neglectus autem in fixis grauior, tolerabilior in mobilibus mandatis. Siquidem adulterium quocunque modo, quocunque perpetres animo, turpe flagitium est, ac criminale peccatum: cùm tamen leue verbum in tempore vel loco silentij fortè per obliuionem subreptum, risúsve per impetum magis excussus, quàm præsumptus contra præceptum (quod vtique animi negligentis, aut dissoluti spiritus indicium est) eo facillimè veniam promeretur, quò vix vel peccatum reputatur. F
Quid cùm scienter & ex deliberatione in verba ociosa, silentio licet non indicto, lingua laxatur? Nunquid hoc tamen neget quispiam vsurpari contra regulam veritatis? Vnde nimirum & ratio exigenda est in futuro iudicio, iudice ipso terrificè admodum comminante: quia de omni verbo ocioso reddent homines rationem in die iudicij. *Mat.14.e* Heu nobis, quænam poterit reddi ratio de ocio? Alioquin ocium non est, si non omnino ratione vacuum est. Et tamen quis nesciat vnum detractionis verbum quantum etiam innumeris talibus, id est ociosis præponderet ad delictum meritumque damnationis? Quid ita? Videlicet quia discretio est in mandatis, consequẽter & in culpis: vt (sicut dixeram) maiorum grauior, leuiórque minorum censeatur transgressio mandatorum. Sed mandantium non ita. Siue enim deus, siue homo vicarius dei mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura, pari reuerentia deferendum: vbi tamen deo contraria non præcipit homo. Quod si contigerit, pergendum indubitanter consulo in Petri sententiam, quia obedire oportet deo magis quàm hominibus. *Act.5.e* Aut enim hoc respondendum cum apostolis, aut cum Pharisæis certè audiendum:

G Quare & vos transgredimini mandatum dei propter tradi-
Matt.15.a tiones vestras? Si autem dolet se contemni magister homo
præ illo, qui docet hominem scientiam, consoletur illa (quã
& vos posuistis) Samuelis sententia, qua inter lepram & le-
1.Re.2.e pram videtur discernere sic: Si peccauerit vir in virum, pro-
pitius ei poterit esse deus. Si autem in deum peccauerit, quis
orabit pro eo? Ego igitur si me hoc angi articulo sentiam, vt
aut deum aut hominem offendere necesse sit: deum potius
libenter eligo nõ offendere, & quidem tutius iustiúsque. Ha-
beo nempe ex præsenti prophetæ capitulo de hominis læ-
sione meam consolationem, dei scilicet propitiationem. Cæ-
terùm deo offenso, quis orabit pro me? Si ad hominem con-
fugero, id quidem scriptura non consulit quinimmo male-
Hier.17.a dictus homo (ait) qui spem ponit in homine. Meritò proin-
de: si autem in deum peccauerit, etiam si subintelligatur pro-
pter hominem, quis, inquit, orabit pro eo? Neuter equidem.
Nam & à quo offenditur, & ob quem offenditur, æquè v-
triusque oratio execranda decernitur apud ipsum, qui offen-
ditur, hoc est apud deum. Talis ergo requirendus est ad o-
randum, qui sit idoneus ad placandum. Porrò culpam, si qua
est quod homo offenditur cùm ei non obeditur: aut multum
extenuat, aut penitus annullat causa melior. Quapropter cũ
dicitur, si peccauerit vir in virum, subaudiendum est propter
deum: quod nullatenus læsio cuiuscunque proximi, necdum
H prælati, excusetur à culpa, si solus defuerit in causa deus. A-
1.Cor.8.d lioquin Paulo contradicit, qui ait: Sic enim in fratrem pec-
cantes, in Christum peccatis. Nam de præpositis certum te-
nemus ipsius veritatis testimonium sic loquentis ad ipsos:
Luc.10.c Qui vos spernit, me spernit. Sed & de quolibet fratre: Noli-
Mat.18.a te, ait, contemnere vnum ex his pusillis. Et qui scandalizaue-
rit vnum ex his pusillis: quod sequitur, auertat deus à no-
bis. Sed non omnium scandala æqua sunt lance pensanda.
Aliter nanque accipienda sunt scandala pusillorum, aliter
pharisæorum, de quibus apostolis timentibus & intimanti-
bus, quod scandalizati essent in sermone veritatis, responsum
Mat.15.b est: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Illorum quippe
scandalum de ignorantia, istorum de malitia descendit. Illi
scandalizantur, quia veritatem nesciunt: isti, quia oderunt.
Vnde & pusillos illos arbitror appellari, quod volũtatis qui-
dem bonæ, sed non magnæ scientiæ existentes, zelum dei ha-
beant, sed non secundum scientiam. Talium scandala curam
non iram prouocare solent spiritualium duntaxat virorum,
Gala.6.a Paulo ita docente: Vos qui spirituales estis, huiusmodi in-
struite in spiritu lenitatis. Indignum siquidem est valdè, hu-
manam eos mereri indignationem, qui diuinam tam facile
consequuntur miserationem. Nam hi quoque qui dominum
crucifixerunt, magni quidem peccatores, sed pusilli æstima-
tores, etsi ex vno iram, nunquid non tamen ex altero veniam
I meruerunt? Beati siquidem fuissent, si (iuxta verbũ domini)
Matt.11.a in ipso scandalizati non essent. Nunc verò quid nisi miseri?
Sed tamen & miserandi. Probat hoc pia illa in cruce patien-
tis, sed nihilominus compatientis supplicatio. Pater, inquit,
Luc.23.c ignosce illis. Et quasi quæreretur indulgentiæ ratio in tam
horrendo facinore: sequitur, Quia nesciunt quid faciunt. Ac
si diceret: Eo digni venia, quo & pusilli scientia sunt. Ideo
1.Cor.2.b ignosco illis, quia non agnoscor ab illis. Si enim cognouis-
sent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Sunt quibus
non ita ignosco: quos vtique non ignoro & vidisse & odis-
se & me & patrem meum. Pro huiusmodi pusillo in scientia
terrens Paulus eum qui cùm habeat scientiam, nescit tamen
1.Cor.8.a condescendere infirmioribus, Et peribit, inquit, in tua scien-
tia frater pro quo Christus mortuus est. Quod si tantopere
cauenda sunt scandala paruulorum, quanto amplius præla-
torum, quos sibi deus æquare quodammodo in vtraque par-
te dignatus, sibimet imputat illorum & reuerentiam & con-
temptum, specialiter contestans eis: Qui vos audit, me au-
dit: & qui vos spernit, me spernit? An nõ denique hoc ipsum
Cap. De obedientia. & regula nostra perhibet, vbi ait: Obedientia quæ maiori-
bus præbetur, deo exhibetur? Quamobrem quicquid vice dei
præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere deo:
haud secus omnino accipiendum est quàm si præcipiat deus.
Quid enim interest vtrum per se, an per suos ministros, siue
homines, siue angelos, hominibus innotescat suum placitum

deus? Sed homines inquis facile falli in dei voluntate de re- K
bus dubiis percipienda, & in præcipienda fallere possunt.
Sed enim quid hoc refert tua, qui conscius non es: præser- Mala.2.b
tim cùm teneas de scripturis, quia, Labia sacerdotis custodiũt
scientiam, & legem ex ore eius requirunt: quia angelus do-
mini exercituum est? Requirunt, dixerim, legem: non quam
vel authentica vlla scriptura tradiderit, vel ratio manifesta
probauerit: de huiusmodi quippe nec præceptor expectan-
dus, nec prohibitor auscultandus est: sed quod ita latere aut
obscurum esse cognoscitur, vt in dubium venire possit, v-
trumnam deus sic aut aliter fortè velit, si non de labiis custo-
dientibus scientiam, & ex ore angeli domini exercituum certum
reddatur. A quo denique diuina potius consilia requi-
runtur, quàm ab illo cui credita est dispensatio mysteriorum
dei? Ipsum proinde quem pro deo habemus, tanquam deum
in his, quæ apertè non sunt contra deum, audire debemus.
Nec sanè cõtraria loquimur sancto prophetę Samueli, quasi 1.Reg.2.e
nos in hac parte diuinam hominibus tribuentes auctorita-
tem, cùm ille in suprà memorato capitulo planè discernere
inter vtrunque videatur. Siquidem quod nos asserimus de
dubiis, hoc ille negat de manifestis, vt cùm ait: Si peccauerit
vir in virum, subaudiatur, propter deum: cui apertè contraria
homines hominibus frequenter mandare præsumunt. Sed
hinc vos sumentes materiam siue occasionem argumẽtandi,
asseritis, si hoc constiterit, vt iussa hominum quælibet vel in- L
stituta diuinæ auctoritatis pondere æstimanda sint: homi-
nem sub homine, aut vix aut nequaquam posse saluari: cùm
in tanto cumulo mandatorum quæ prælati etiam per incu-
riam sæpe pręcipiunt, interdum non præuaricari, aut diffici-
le admodum, aut omnino impossibile videatur. Et quidem
nõ nego difficultatem tantæ inesse perfectioni, sed cùm ip-
sa corde imperfecto præsumitur. Porrò imperfecti cordis,
& infirmæ prorsus voluntatis indicium est, statuta seniorum
studiosius discutere, hærere ad singula quæ iniunguntur, exi-
gere de quibusque rationem, & male suspicari de omni præ-
cepto cuius causa latuerit, nec vnquam libenter obedire, nisi
cùm audire contigerit quod fortè libuerit, aut quod non a-
liter licere seu expedire monstrauerit vel aperta ratio, vel
indubitata auctoritas. Delicata satis, imò nimis molesta est
huiuscemodi obedientia. Nõ plane hæc illa est quæ ex regu-
la traditur, obedientia sine mora. Disputare profectò hoc
est in astu cordis, non in auditu auris obedire. Istiusmodi er-
go carnalem animam non modo premi, sed etiam opprimi
pondere præsumptæ perfectionis necesse est: quia non po-
test portare caro infirma, quod solus spiritus promptus ex-
peritur iugum esse suaue & onus leue. Christi quippe iugum
& onus est, & omnino importabile, nisi Christi æquè spi-
ritui. Hinc itaque si dicitis legem regulæ subintrasse, vt a-
bundaret delictum: verum dicitis. Cæterùm culpa hæc non M
est datæ legis, aut dantis legem: sed improuidè profitentis,
& impiè præuaricantis. Mandatum quidem sanctum & iu- Rom.7.e
stum, sed tu te noris esse carnalem, venundatum sub pecca-
cato. Verùm hoc antè præuidisse debueras, quo turris huius
euangelicæ non prius iaceres fundamenta, quàm sedens com
putares, si haberes sumptus ad perficiendum. Nunc autem
quid restat, nisi vt aut correctus obedias senioribus, aut con-
fusus audias ab illusoribus: Hic homo cœpit ędificare, & non
potuit consummare? Sed forsan dicitis: Ergóne ita perfectus Luc.14.f
quispiam inuenitur, cui non vel minimum aliquid interdum
subripiatur de tam multis ac minutis quę passim vel à negli-
gentibus prępositis imperantur? Minimè quidem cuiquam
hoc ego dederim, cùm ipsi quoque de se fateantur aposto-
li: In multis offendimus omnes. Et si dixerimus quia pec- Iaco.3.a
catum non habemus, ipsi nos seducimus. Sed non conti- 1.Ioan.1.c
nuò vt aliquid præterimus, perimus, præsertim cùm nos scri-
ptura consoletur: Si quis peccauerit, inquiens, aduocatum ha 1.Ioan.2.a
bemus Iesum Christum iustũ, & ipse est propitiatio pro pec-
catis nostris. Deniq; propheta de ipso testatur, quod pro trãs Esa.53.d
gressoribus rogauerit, vt non perirent. Vbi sanè notandum
quia etsi pro transgressoribus, non tamen pro contemptori-
bus legitur supplicasse. Verùm illi quomodo perire possunt
pro quibus saluator rogat ne pereant? Quamobrem non vi-
deo cur ita omnẽ inobedientiam & transgressionem vel mi-
norum

A norum quorumlibet mandatorum exaggerandam putaueritis vt exclamaretis: Quod ergo iam monacho poterit veniale peccatum esse vel leue, cuius vniuersæ actioni crimen insidiatur inobedientiæ? Sed hoc inde videlicet constare creditis, quod prælatorum iussionibus tantum tribuendum asseritur, quantum si diuinitus traderentur. Quasi verò & ipsa euangelica præcepta non multum inter se discrepent, & merito obseruationis, & transgressionis periculo. Cæterùm, sicut non omnia vnius esse constat vel necessitatis, vel vtilitatis, vel dignitatis: sic non vna de omnium transgressione fertur sententia: nec paria manent discrimina dispares culpas. Porrò nec pari culpa negliguntur, quæ non pari cura præcipiuntur, nec pari proinde pœna puniuntur. Ecce enim euãgelium tam flagitium crapulæ, quàm fornicationis turpitudinẽ damnat. Verùm quis magis non horreat è duobus malis, turpitudine fœdari, quàm cibo exsaturari? Nónne deniq; veritas in euangelio sub nominibus trabis & festucæ, graues leuesq; discernit inobedientiæ culpas? Nónne ipsa disputãte, imò diffiniẽte gradatim nobis distinguitur quę cuiq; reatui pœna debeatur, dum alium iudicio, alium consilio, alium & gehenna reum esse protestatur? Quænam ergo consequendi necessitas cogit, vt si magistris diuina detur in suis præceptis auctoritas, nullum ideo iam monacho leue aut veniale peccatum inueniri posse putetur, & quod eius vniuersæ actioni crimen
B insidietur inobedientiæ? Esto: sit crimen cui pœnalis illa gehenna vel gehennalis pœna assignatur: quale, quæso, illud diffiniemus esse crimẽ, quod veritate iudice reum tantum facit iudicio? Nec tamen diffitebimur esse reatum, quod vel hactenus reum statuit. Quod si reatum, & peccatum. Porrò omne peccatum, cõtra dei mandatum præsumitur. Quod autem contra mandatũ præsumitur, inobedientia dicitur. Hinc colligitur quod irasci fratri, & inobedientia sit, & crimen nõ sit. En vnum inuentum est monacho leue ac veniale peccatum, quódque non humani, sed diuini mandati statuat transgressorem. In hoc genere sunt transgressionis nonnulla stultiloquia seu vaniloquia, & quæq; ociosè dicta facta & cogitata. Huiusmodi enim nunquam nisi contra mandatũ, & dei mandatum vsurpantur. Peccata quippe sunt, & deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur, excepto cùm per contemptum vertuntur in vsum & consuetudinem: & tunc non peccati species, sed peccantis intentio pensatur. Elatio quippe contemnentis, atque impœnitentis obstinatio, in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimẽ grauis rebellionis nęuũ satis leuem simplicis transgressionis. Denique in quo inobedientiæ crimen absque dubio sit, apud Samuelem aduertite.
1.Re.15.e Quasi, inquit, peccatũ hariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Nõ ait, nõ acquiescere, sed,
C nolle acquiescere: vt non iussionis simplex ipsa transgressio, sed voluntatis superba contemptio, scelus idololatriæ reputetur. Non est enim idipsum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris est, nonnunquam & infirmitatis: illud verò aut odiosę pertinaciæ, aut contumaciæ nõ ferendæ. Quod & ipsum repugnare est & resistere spiritui sancto: & si ad mortem vsque perdurauerit, blasphemia est, non remittenda siue in hoc seculo, siue in futuro. Non ergo qualiscunque mãdati præteritio criminalem facit inobediẽtiam, sed repugnare, sed nolle obedire. Cæterùm quãti absque illa pessima & rebelli voluntate non obediunt? Quomodo itaq; monacho crimen insidiatur inobedientiæ, si totiens sine crimine transgreditur, quotiens in trãsgressione defuerit huiuscemodi recalcitrans & contentiosa voluntas? Frustra autem comparãt quidam, vt dicitis, quaslibet inobedientias antiquæ illi quæ facta est in paradiso: quæ nimirum valuit, nõ solùm obligare personam, sed & vitiare naturam. Arbitror tamẽ & ipsam primam grauissimámque præuaricationem, aut non aliunde, aut inde maximè iudicatam grauissimam, hoc est, ex rebellione defensionis quæ secuta est, quãdo deo causam requirẽte peccati vt peccatores ad pœnitẽtiam prouocaret (nolebat quippe mortem eorum, sed magis vt cõuerterentur & viuerent) ipsi maluerunt declinare cor suum in verba mali-
Psa.140.c tiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Et quidem gemina malitia peccatoris. Primùm quòd nec sui misertus est, vt culpam propriam fateretur, & sanaretur: deinde quòd & vxorem vt se fallaciter excusaret, crudeliter accusauit. D
Quid est quòd denique dicitis in omni actione monacho crimen insidiari inobedientiæ, quasi aut furtim subrepat nescienti, aut casu accidat infœlici, aut non valenti implere quod præcipitur, criminis calumnia struatur de impossibili? Itáne, inquam, monacho crimen insidiatur inobedientiæ: cùm & antiqua illa tam nota & tam noxia præuaricatio, facilè, vt creditur, indulgentiam consequeretur: dummodo confessio, & non defensio sequeretur? Neque enim tantum, vt dictũ est, nocuit simplicis actionis (quanuis ex deliberatione) transgressio, quantum adiunctæ excusationis cum præmeditatione obstinatio. Sed nunquid forte in lege quidem diuina habenda est hæc consideratio grauioris leuiorísque inobedientiæ, nõ autem ita & in regula nostra? Sed quis sane dicat plus tribuendum humanis quam diuinis traditionibus, plurísque quod per suos deus, quam quod per seipsum imperat, æstimãdum? An non denique & apud sanctum Benedictũ propriæ & distinctæ ab inuicem sententiæ inueniuntur, alia de leuioribus, alia de grauioribus inscripta culpis? Quid est autem leuior culpa, nisi leuior inobedientia? Tradũtur igitur à prælatis interdum minora mandata, quorum transgressio leuiora secundum regulam parit & peccata: & tamen in deum nihilominus præuaricatio fit, quotiens abbatis iussio præteritur. Si quidem & ex ore ipso dei non æqualia sunt promulgata, E
& ideo non æquali cuncta vigilantia obseruanda: sed alia cura exhibẽda est ei proculdubio, quod ipse perhibet primum & maximum mandatum: alia his quæ alibi discernens, Qui soluerit (inquit) vnum de his minimis meis mandatis. Mat.5.b
Quid ergo? Audiuimus ex regula grauiores & leuiores culpas, legimus & in euangelio maxima minimáque mandata: & mandatorum transgressiones vniuersas dicemus ęqualiter maximas? Non est igitur necesse vt concedam quod dicitis, aut deo scilicet non tribui omne quod ab homine magistro accipitur quod nõ sit contra deum, aut monacho nullum inueniri posse leue seu veniale peccatum: quia etsi totiens deo (quod fatendum est) inobediens esse conuincitur, quotiens eius qui pro deo sibi præest hominis mandatum, quod quidem iustitiæ non repugnet, prætergreditur: sicut tamen non par cura in executione exigitur, sic nec par culpa cõtrahitur ex transgressione. Etsi quippe vnus est qui offenditur, non tamen vnius ponderis quæ iubentur, nec vnius subinde discriminis iussorum est omnium censenda transgressio. Vnde pater Benedictus, Secundum, inquit, mensuram culpæ, excõmunicationis extendatur mensura. Frustra proinde (vt videtis) aut terremini, aut terrere conamini de obediẽtię promissione, quæ fit ex regulari professione, quasi nõ oporteat promittere quam constat nec integrè posse teneri, nec sine crimine præteriri: siquidem deo quicquid dei minister homo non perperam iusserit, imputandum constiterit. F
Frustra, inquam, ex hac occasione malum ita inobediẽtiæ exaggeratis, vt à tam necessario bono promittẽdæ obedientiæ terreatis: quia etsi difficile cauetur vbique subrepẽs vel insidiãs (vt vos dicitis) inobedientia in tam variis & innumeris quæ à senioribus indicuntur: nõ semper tamen damnabiliter seu criminaliter quod præcipitur, non impletur. Etsi enim omnis inobedientia inexcusabiliter sit culpabilis, nulla tamen æternaliter damnabilis, nisi quam remedium pœnitentiæ non sanat. Nulla est lethaliter criminalis, nisi quæ contemptum superbiæ non euitat. Magna igitur securitas filiis obediẽtiæ, & reuera pax hominibus bonæ voluntatis, quando in omni obedientia sola damnatur impœnitentia, quam nescit qui diligit deum: sola incriminatur superbia, quam facilè cauet qui timet gehennam. Sed exemplis clarius elucescet quod dicimus. Si iubente seniore vt sileam, verbum mihi fortè per obliuionem elabitur: reum me fateor inobedientiæ, sed venialiter. Si ex contemptu sciens & deliberans spontè in verba prorupero, & rupero silentij legem, præuaricatorem me cõstituo & criminaliter: & si impœnitẽs perseuero vsq; ad mortem, peccaui, & damnabiliter. An & hoc durum fortasse videatur? Hæc quippe sunt vestra (si bene recolo) verba, cùm difficultatem seu impossibilitatem (vt nobis videtur) tenendæ obedientiæ, vel cauendæ inobedientiæ considerantes, in

G vitam ita monachicam exclamastis: Hæccine est illa eò securior quo arctior, eò certior quo magis ardua veniēdi ad deū via, vt monacho naturaliter mala vix cauere, naturaliter bona vix pro communi infirmitate valenti implere, non minor tamen necessaria sit cautela ad cauenda vel obseruanda quæ sibi prælatus suus vel prohibere valuerit vel iubere? Et subditis: Quod cum à multis credatur, licet à paucis vel etiam à nullis ad integrum obseruetur: quid aliud operatur talis sententiæ crudelitas, quam quòd illa ab apostolo tantum culpata manducandi idolothyta libertas? Nil planè aliud, si ita esset vt dicitis. Bene prorsus non potest conscius esse sibi qui se non implere confidit quod debere se credit. Creditis itaque (vt verborum vestrorū sensum breuiter colligam) quod ad integrum mandata obseruari dei vix valeant, abbatis non
Mat.5.c valeant: cùm veritas ipsa testetur ne vnum quidem iota præteritum iri. Cæterùm, qui ita sentit, videtur mihi (vt pace vestra dixerim) necdum gustasse quàm suauis est dominus, sub iugo legis gemere adhuc, nondum respirare sub gratia, suaue Christi iugum nequaquam esse expertus, ideoque certissime adhuc infirmari per carnem, quia spiritus non adiuuat eius infirmitatē. Quid verò sibi vult illa distinctio, quòd dei quidem vix, prælati verò hominis nequaquam omnino à quolibet iussa posse teneri prohibitáve conceditis, quasi verò illa queant absque istis integrè custodiri? Sed si attenditis, de ma-
H le quoq; viuētibus prælatis dei præceptum est: Quæ dicunt, facite. Igitur qui non facit, apertè non in hominem tantum, sed & in deum præuaricator existit. Itáne ergo nullus mandata perfectè exequitur sui magistri? Quamobrem putatis? Quia nolumus, aut quia nō possumus? Sed si volumus & nō possumus, securi sumus. Si possumus & nolumus, superbi sumus. Porrò ad cauēdam superbiam, illam verè annuerim necessariam esse cautelam, quam dicitis ne fortè incurratur inobedientiæ crimen. Quod si impossibile vos putatis vt nō videlicet imperiis prælatorum per contemptum interdum superbiæ resistatur, scitote nō paucos, sed innumeros aliter omnino sentire, nec aliud quàm quod proprio didicerint experimento. Si autem nō impossibile quidem, sed tamen difficile esse sentitis magistros non contemnere, & dum ideo consentitis quoniam grauamini non superbe sapere, murmuratis aduersus obedientiæ legem, affirmātes periculosum promittere quod iam laboriosum est obseruare: ad hoc ego respon-
Mat.19.b deo, imò non ego, sed dominus: Qui potest, inquit, capere, capiat. Hoc quippe est quod paulò superius dixi, quia antequā ædificium inchoares, prouidisse debueras vnde perficeres. Nunc autem (vt ait quidam) aut non tentasses, aut perfice.

Veruntamen nemo si cautè profitetur, pollicetur se vltra in nullo transgressurum, hoc est iam non peccaturum. Alioquin aut periurat qui ita iurat, aut sanctior est illo qui ait: In
I multis offendimus omnes. Quod si consequēs falsum esse vi-
Iaco.3.a detur, videndum est & de eo quod antecedit, ne fortè lex quę data est propter transgressiones cohibendas, non solùm non eas coërceat, sed & augeat insuper crimine periurij: siquidem id promittere nos in nostra professione credamus, quod certum est non posse teneri. Partienda est proinde nobis in duo vniuersa hæc obseruatio regularis, in præcepta videlicet, & remedia. Præceptis instituitur vita contra peccatum, remediis restituitur post peccatum innocētia. Sic ergo vtraq; ista complectitur nostra professio, vt professus quisque cū in aliquo fortè regularium mādatorum deliquerit, si ad remedium æquè regulare confugerit, etsi conuincitur transgressor mādati, non tamen pacti præuaricator. Solum itaque censuerim fregisse votum, violasse propositum, pactum præuaricasse, qui & præceptum cōtempserit & remedium. Nam illum sanè dico securum, qui etiam si interdum obedientiæ limitem præterit, consilium non respuit pœnitentiæ. Regulares naq; terminos, etsi sæpè deliquerit, non euadit, qui censuræ quę ex regula est disciplinam non subterfugit. Pars siquidem regulæ est regularis correctio, & in ea reperitur non solùm bonę vitæ instructio, sed etiam emendatio prauæ. Inueniuntur in ea & præcepta obedientiæ, & inobedientiæ remedia, vt ne peccando quidem à regula recedatur. Fateor sanè impossibile cuiuis mortalium vel venialiter interdum non delinquere in præceptis obedientiæ: sed nulla iam de impossibilitate

querela: quandoquidem & ex regula licet id quoq; quod cri- K
minaliter delinqui contigerit, emendare. Quod ergo dicitis à nullis posse obseruari ad integrum quicquid à magistris præcipitur, verum est: sed leuis culpa inobedientiæ est, & facilis cura eius inuenitur in regula, si quidem sit trāsgressio absque cōtemptu. Si autem & ipsum deesse aliquādo non posse contenditis, id quidem falsum est: sed nec talem tamen inobedientiam sine cura relinquit diligentia regularis. Et licet fortiori egeat curationis medicamēto, caret tamen morbo præuaricationis, nisi cùm & ipsum fortè medicamentum cōtemnitur. Quæ cùm ita sint, frustra de impossibilitate causamur qui regulam profitemur, frustra nobis de peccandi necessitate blandimur, vt ideò iusta imperia prælatorum deo non imputanda, sed tanquam hominum contemnenda putemus, ne rem videlicet impossibilem continere nostra professio videatur, si tantum ex ea hominibus quantum deo obedientiæ deberi asserimus. Cui enim iam vel ita professo impossibile, imò per dei gratiam non perfacile sit cauere præuaricationem, vbi non inobedientia, sed impœnitentia facit præuaricatorem? Hoc quippe (vt iam dixi) profitentium nemo spondet vt non iam peccet, & ob hoc nō continuò vt quispiam aliquo modo non obedit, pręuaricatorem se cōstituit, nisi qui se fortè sic professum falsò existimat, quales vos vtique asseritis esse nō paucos. De quibus etiam, si qui tamen sunt, vt dicitis, verum est & quod subditis, quod nihil vtiq; aliud illa ta- L
lis eorum credulitas vel potius crudelitas in suis ipsorum operatur conscientiis, quam noxia illa recumbentium in idolio libertas in alienis. Necesse est enim qui huiusmodi est, ex propria perire sententia, quemadmodum in illius scientia 1.Cor.8.c
clamat apostolus infirmū perire fratrem. Et quomodo nihil 1.Tim.4.b
est commune, item ipse perhibet quod cum gratiarum actione percipitur, nisi ei qui putat aliquid esse cōmune: ita & regularis professio quantum in se est damnabilis non est, nisi ei qui damnabilem putat. Quod quatenus putari oporteat, puto satis superius demonstratum. Nunc iam respondendum est quæstiunculæ, quæ incidit vobis ex occasione apostolici præsentis capituli. Quæritis nempe vtrumnam ista de idolothytis Pauli sententia: Puto quia nihil commune est in Chri- Rom.14.c
sto, nisi ei qui putat quid commune esse. Et rursum: Si comede- Ibidem.
rit, damnatus est, quia non est ex fide: in generalem regulam trahi possit, quatenus malum cuique sit bonum quódque quod agit, si malum esse crediderit, ac tantū malum quātum crediderit: quod si annuero, rursum pergitis inquirere cur nō econtrario tantum cuique bonum sit quod operatur, quātum vel falsò opinatur. Mirum quippe vobis, imò & iniustum videtur, vt plus in malo quàm in bono humanæ valeat intentionis opinio. Si respondero de malis quidem meritò ita credi propter oculum nequam: respondebitis & mihi nō immerito quoque propter simplicem oculum idem æ- M
què putandum & de bonis. Nam qui dicit ex oculo nequam Matt.6.c
corporis tenebras æstimari, indicauit & de simplici lucem æquè corporis approbari. Sed videte ne fortè nō sit verè oculus simplex, qui fallitur. Fallitur enim tam qui bonū malum, quàm qui malum bonū putauerit. Scitis autem neutrum horum, væ illud euitare propheticum: Væ qui dicitis bonū ma- Esa.5.c
lum, & malū bonum: cùm tamen nemo, qui hoc velit cauere maledictū de quo veritas pronunciat, quod sit lux totius corporis, id est operis argumentum. Sed absit vt præco veritatis clamet contra veritatem: maledicat is, quod illa probauerit.

Ego verò vt interior oculus verè simplex sit, duo illi esse arbitror necessaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem. Nam si bonum quidem diligat, sed verum nō eligat: habet quidem zelum dei, sed non secūdum scientiam: & nescio quēadmodum iudicio veritatis vera esse possit cū falsitate simplicitas. Volēs denique ad veram discipulos instruere simplicitatem magistra veritas: Estote, inquit, pruden- Mat.10.b
tes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Præmisit ergo prudentiam, sine qua neminem satis esse posse simplicem sciret. Quomodo deniq; verè simplex erit oculus cum ignorantia veritatis? Aut verò vera potest dici simplicitas quam simplex ignorat veritas? Scriptum est enim: Ignorans igno- 1.Cor.14.g
rabitur. Patet ergo laudabilem illam & à domino laudatam simplicitatem absque his duobus non esse bonis, beneuolentia

A tia,atque prudentia:vt oculus videlicet cordis,nõ solum pius qui fallere nolit,sed & cautus sit qui falli nõ possit.Cæterùm sicut oculum simplicem duo ista faciunt bona,amor boni, & cognitio veri:sic nequam oculum duo è regione mala cõstituunt : cæcitas,qua fit vt veritatem non agnoscat:& peruersitas,qua fit vt diligat iniquitatem. Porrò inter duo hæc bona,quæ nec fallere nec falli sinunt : & duo illa mala quæ tam falli quàm fallere faciunt,duo sunt media. Vnum quidem bonum per quod oculus interior,etsi falli queat ignorantia veri,zelo tamen boni fallere penitus non consentit. Alterum verò malum quod licet veri notitiam nõ impediat, amorem tamen boni præ malitia minimè sentit. Et quoniam omnis res melius diuisione innotescit:secundum hoc duplex malũ, & illud item geminum bonum, quadrifariam diuidamus oculum cordis,in bonum,& meliorem:in malum,& peiorem. Et subdamus exempla. Est qui bonum diligit, & malum nescius agit.Huius quidem bonus est oculus, quia pius : non tamen simplex,quia cæcus. Et est qui bonum & libenter agit, & prudenter intelligit. Istius reuera oculum non immerito simplicem dixerim, vtpote cui neutrum bonum desit, nec zelus scilicet bonus, nec scientia.Hunc profectò requirit oculum *Psal.13.a* deus cùm respicit super filios hominum, vt videat si est intelligens aut requirens deum. Est econtrario qui bonũ minimè diligens,ex malitia quidem peruersus est,sed sapiens B vt faciat malum,per ignorantiam cæcus non est. Quem quidem ideo nõdum appellauerim nequam, quòd vnum ei licet ad suum malum non desit bonum, id est scientia. Sed est qui bonum fortè nesciens quod non diligit, agit, cui profectò nõ incongruè id quod dicitur nequam assignauerim, eo quòd neutro careat malo,nec cæcitate,nec peruersitate. Dicitur siquidem nequam,quasi nequaquam: vt is solummodo nequã appelletur,qui nequaquam,hoc est in nullo penitus appareat bonus,sed sit vtroque bono vacuus, tam videlicet veri notitia,quàm & beneuolentia. Alius est itaque pius oculus non quidem fallere promptus,sed tamen falli, vt dictum est, pro- *Osee 7.c* nus,de quo propheta:Effraim,inquit, quasi columba seducta, non habens cor. Alius is quem dominus simplicem dicit,tam nec fallere facilis quàm nec falli,de quo & apostoli docẽtur, *Matt.10.b* cùm eis dicitur:Estote prudentes sicut serpentes,& simplices sicut columbæ. Et item alius est oculus simpliciter malus, fallens vtique libenter, sed non facilè falsus : qualem profectò habent illi qui ore dominico astruuntur prudentiores esse fi- *Luc.16.b* liis lucis in generatione sua.Et alius quem nequam esse definimus, quia sit dupliciter malus, cui quippe & malitia parit ignorantiam, & ignorantia malitiam operit, ita vt sæpè nesciens & malum quod vult non faciat,& bonum faciat quod non vult.Obscuratum nempe est insipiens cor eorũ qui istiusmodi sunt,& quasi iam traditi in reprobum sensum, bonũ C omnino nec diligere nec dignoscere queunt. De talibus scriptũ est:Impius cùm venerit in profundum malorum,contẽ- *Prou.18.a* nit. Nam qui huiusmodi est, cauere profectò malũ, nec vult etiam si possit,nec si velit scit. Quamobrem hunc oculum in superiori diuisione illo altero cẽsui non immerito peiorem, nõ quia malignior sit, sed quia periculosior. Ignorãtia quippe securiorem, securitas segniorem facit,nõ nequiorem. Est tamen ex hoc proculdubio deterior, quòd ille solum habet malum malam intẽtionem,iste & falsam considerationẽ. Ille vno caret è duobus bonis, bono zelo, iste & vero iudicio. Ex hoc itaque pessimo oculo qui neutrum bonum habet, & item ex illo optimo qui neutro caret, sentiendum est veritatem disseruisse,aut tenebris obuolui totum corpus, aut luce perfundi. Nã reliqui duo,quorum neuter vtrũque, aut bonũ habet aut malum:etsi ex parte possunt, non tamen toti sufficiũt vel lucẽ dare vel tenebras corpori.Si igitur (vt ad propositam quæstiũculam reuertamur) is verè oculus nequam est, qui peruersus pariter & cæcus bonum agit, & malum credit, vtique rectè operando,sed opinando iniquè, bonum sibi in malum vertit,& tantum malum quantum crediderit,quãdo- *Matt.6.c* quidem,iuxta sententiam domini,totum corpus tenebrosum reddit oculus nequã. Quid enim luci relinquitur, vbi nec pia intentio,nec vera opinio inuenitur?At non ideo sequitur vt qui econtrario malum facit, & bonum putat, iuxta suam fidem similiter & ipse inueniat. Quare ? Non est quippe sim-

plex oculus ille,qui ex iudicio veritatis totũ corpus lucidum D reddat,qualẽ profectò superius definiuimus.Neque enim ex toto adhuc tenebræ desunt, vbi ignorantia veritatis lucem obscurat voluntatis.Cùm itaq; ille oculus vtrũque malum,is vero minimè vtrunque habeat bonum:nónne ratio videtur exigere vt plus ille noceat,quàm prosit iste?Neq; enim cõsequens est vt tantum valeat in bonum, bonũ vnum:quantum duo mala,in malum. Et quidem laude dignam dixerim, vel solam intẽtionem piam:nec planè condigna remuneratione fraudabitur in opere quoque non bono ipsa bona voluntas. Attamen sine malo quocunque nõ erit decepta simplicitas. Cur inquis ? Nunquid non ex fide? Prorsus ex fide, sed falsa : vel certè potius non ex fide,quia fides falsa,fides non est.Denique de fide vera non falsa puto dixisse apostolum : Omne *Rom.14.d* quod non est ex fide, peccatum est.Non autem ex fide vera bonum creditur quod malum est.Etenim falsum. Peccatum igitur est.Vtrũque proinde complectitur præsens capitulum, Omne quod nõ est ex fide, peccatum est, &c.& cęcam videlicet malitiam,& deceptam innocentiam:quia quod à nesciente fit,& bonum prorsus condemnat intẽtio praua,& malũ non penitus excusat recta.Siue itaque malum putes bonum quod fortè agis,siue bonum malum quod operaris,vtrunque peccatum est,quia neutrũ ex fide,licet sanè leuius admodum peccetur vbi sana intentione sola reprehensibilis actio foris apparet, quàm vbi maligna latet etiã in nõ mala actione in- E tẽtio. Verùm quod absque vel minimo peccato nõ est, purũ bonum minimè est. Quo pacto ergo bonum non purũ puro malo comparabitur in efficientia,hoc est vt tã efficax ad bonum illud sit,quàm ad malũ istud?Et hæc super hac quęstione sufficiant.Nam ad superiores quoque satis reor esse responsum superius.Et quidem vos easdem sępius dubitationes iteratis atque reuoluitis, sed mea non interest ipsarum totiens repetere solutiones. Sufficit enim semel soluisse etiam quod crebrius in quæstione versatum fuerit. Quærentibus item de obedientiæ pondere,seu discrimine inobedientię,à latere indicit vobis,& de merito vtriusque quærendum,vtrum videlicet in quibusque præceptis quantum obedientia valet, tantum grauet inobedientia:vt verbi gratia, vel Abraham de *Gen.22.a* immolando filio,vel ille nescio quis de filio itidem furni incendiis exponendo:tantum diuinæ indignationis & vltionis merito incurrissent si non obedissent,quantum laudis & gratię receperũt pro eo quòd obedierũt.Quod vobis quidem & durum videtur & necessarium,sed non est ita. Enimuero cõstat nonnulla nec fieri sine gloria,& posse non fieri sine culpa:ideoque si fiant, digna esse præmiis, non tamen suppliciis si nõ fiant.Nam & non tangere mulierem,meriti est nõ mediocris,& nullius tamen delicti propriam amplecti coniugẽ. Istiusmodi sunt quæcunque euangelico illi capitulo cõgrue- *Matt.19.b* re possunt:Qui potest capere, capiat. Et rursum quædam per F contrarium neglecta quidem offensam contrahunt, sed impleta gloriam non merentur,& damnant contemptorem, & auctorem non glorificant. Talia sunt quæcunque diuinitus lege publica imponuntur hominibus, sine quibus nec saluari queunt.Hinc illud apud gentilem:Non feci furtum, non pasces in cruce coruos. Et in euangelio : Si diligitis eos qui vos *Luc.6.d* diligunt, quam mercedem habebitis ? Si salutaueritis fratres *Matt.5.g* vestros tantum,quid amplius facitis? Denique & vniuersaliter:Cùm feceritis omnia quæ mãdata sunt vobis, dicite quia *Luc.17.c* serui inutiles sumus, quæ facere debueramus, fecimus. Ac si dicat : Si solis contenti estis præceptis & traditionibus impositæ legis, & non spontè etiam perfectionis vos consiliis, & suasionibus mancipatis, liberi quidem estis à debito, non tamen pro merito gloriosi.Euasistis pœnam, sed non acquisistis coronam. Quænam ergo vos necessitas cogit parere in singulis quæ iniuncta fuerint, & formidare vltionem de trãsgressione, & de obseruatione sperare remunerationem ? Eapropter in talibus generalis hæc regula teneatur vt in difficilioribus quidem agendis obeditio gratior, quàm grauior præuaricatio iudicetur : & in facilioribus minúsque onerosis contemptus damnabilior,quàm actus laudabilior æstimetur. Iam etsi de hoc satis est, videamus quatenus etiam tenenda sit ipsa quæ in professione firmari solet loci stabilitas, & quibus (si quibus tamen) ex causis rumpere illam vel liceat cuiquam

G cuiquam vel expediat. Et hinc ſiquidem dubitare vos dicitis.
Ad quod interim nunc ſecurus reſpõderim, à bono quod ſe-
mel quis vouerit, deſcendere non licere: & ad hoc mutare lo
cum quem ſibi quiſque delegerit, & cui ſe ſua voluntate &
voce firmauerit, omnino non conſulo, ſed nec ſanctus papa
Gregorius. Ait enim: Perfecti quique magna ſe diſcretionis
ſubtilitate conſpiciunt, ne ad deteriora vnquam vel in opere
vel in cogitatione dilabantur. Sed quod hinc ſenſit vir apo-
Philip. 3.c ſtolicus, hoc ſe apoſtolus implere gloriatur, Quæ, inquiens,
retro oblitus, & ad ea quę antè ſunt, extentus. An & prophe-
Ezech.1.d ta Ezechiel idem nõ ſignificauit, cùm de ſanctis animalibus
diceret: Non reuertebantur cùm incederent, ſed vnumquod-
que ante faciem ſuam gradiebatur? Et hi omnes id ſentiẽdo
non aliud quàm magiſtri ſui ſententiam ſecuti ſunt, dicentis
Luc.9.g in euangelio: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & re-
ſpiciens retrò, aptus eſt regno dei. Præſcribat proinde ſta-
bilitatis pactum omni deinceps remiſſo deſcenſui, conten-
tioſo diſceſſui, vago & curioſo diſcurſui, totius denique in-
conſtantiæ leuitati: non tamen his quæ in profeſsionis ſerie
ſequuntur, morum videlicet conuerſioni, & obedientiæ quæ
ſecundum regulam fit. Nam ſi hæc ibidem pro improbitate
nimirum atque irreligioſitate cohabitantium obtineri fortè
nequiuerint, duce ſpiritu libertatis tranſire indubitanter ſua-
deo ad locum alium, vbi non impediatur homo reddere deo
H vota ſua, quæ diſtinxerũt labia ſua. Equidem cum ſancto ſan-
Psal.55.c ctus eris, & cum peruerſo peruerteris. Sanè de religioſis ac be
Psal.17.d ne ordinatis monaſteriis nullus profeſſorum meo conſilio,
ne arctioris quidem vitæ deſiderio ſine licentia ſui ſenioris
egredietur. Egreſſus tamen ſi melius inuenerit, & elegerit,
meo nihilominus iam conſilio non regrediatur ad inferius
bonum quod reliquerat & contempſerat prę meliori: præ-
ſertim ſi illud melius tale fuerit, quod eius primæ profeſsio-
ni congruere videatur. Ipſe nempe viderit qua ratione, qua-
ve intentione altiora ſeu arctiora præſumpſerit: nam ad infe
riora vel remiſsiora me conſulente nequaquam apoſtatabit,
ſi non tamen loci prioris vicinia reuocetur, quia de noto mo
naſterio nec retineri quis regulariter poteſt, nec recipi ſine
conſenſu abbatis ſui. Et accipite manifeſtius in exemplis, hu-
ius ſententiæ rationem. Fortè vult aliquis de Cluniacenſi-
bus inſtitutis ad Ciſtercienſium ſeſe ſtringere paupertatem,
eligens præ illis nimirum conſuetudinibus magis regulæ pu-
ritatem. Si me conſulit, non conſulo: ſi non, ſanè id abbatis
ſui vſurparit adſenſu. Quamobrem? Primò propter ſcandalũ
ipſorum quos deſerit, deinde quia certa pro dubiis relinque-
re tutum non eſt. Forſan enim hoc tenere poteſt, illud nõ po
terit. Tertiò ſuſpectã habeo leuitatem, qua id ſæpe quod fa-
cile volumus antequã probemus, experti iam nolumus, vno
propè momento idipſum & cupientes & reſpuentes tam le-
I uiter, quàm irrationabiliter. Quales vtique non paucos fre-
quenter experimur, qui vna vix hora in vna volũtate duran-
tes, aura leuitatis impulſi, vagi & inſtabiles hac & illac velut
ebrij nutant, mutantque pro experimento iudicium, imò ſine
iudicio fluctuantes & tumultuantes tot de ſe conſilia præſu-
munt, quot loca reuiſunt: ſemper quod non habẽt cupientes,
& quod habent faſtidientes. Et quomodo ego (ait aliquis pro
feſſus regulam) non ſecundum regulam cum bona queã dege
re conſcientia? Siquidem vouens & non ſoluens, quid niſi
peiero? Quaſi non multo magis habeas vnde conqueri alibi
quoque cum cœperis pure iuxta regulam conuerſari. Profe-
cto etiam tunc & quanam inquies conſcientia habitare ſuſti-
neam extra domum meam priorem, quæ me de ſeculo fugiẽ
tem excepit, initiauit ad bonum, ſignauit in ſalutem, mole-
ſtus fratribus, inobediens ſeniori, ſtabilitatis inſuper præua-
ricans pactum, & primam irritam faciens fidem? Veruntamẽ
neutra iuſta querimonia eſt. Nam qui ſe ideo periurum pu-
tat, quod ad punctũ regulam non obſeruat, videtur mihi non
ſatis attendere quid iurauerit. Nemo quippe cum profitetur
ſpondet regulam, ſed determinate ſecundum regulam, ſui
quiſque conuerſionem, ſuámque deinceps conuerſationem
ſeſe pollicetur dirigere. Hæc profecto huius temporis omni-
bus ferme monachis communis profeſsio eſt. Et licet in di-
uerſis monaſteriis, diuerſis & obſeruantiis deo ſeruiatur:
quandiu tamen ſui quiſque loci bonos vſus ſeruat, haud du-
bium quin ſecundum regulam viuat, quoniamquidem boni K
vſus à regula non diſcordant. Quiſquis itaque tenet quod te-
neri inuenerit bonũ, vbi profitetur, profectò viuit ſicut pro-
mittit: quia non aliud proculdubio quiſque promittit, quàm
quòd habere eorum pia videtur vita cum quibus deinceps vi
uere diſponit & eligit. Quid enim? Nunquid, verbi gratia,
aut in Maiorimonaſterio vſus Cluniacenſium, aut iſti fortè
illorum ritus, aut verò vtrique Ciſtercienſium diſtrictionem
literatoriam profitentur? Attamen omnes ſecundum regu-
lam profitemur. Vna quidem oris vbique promiſsio, ſed quia
non vna eſt omnibus cordis intentio, poteſt indubitanter ſi-
ne detrimento ſalutis, & ſine damno profeſsionis, operis
quoque nõ vna vbiquè obſeruatio celebrari. Sicut enim non
omnes omnia tenẽt (etiam boni chriſtiani) quæ in euangelio
ſunt, omnes tamen ſecundum euangelium viuunt; (nam qui
cõceſsis alligati coniugiis contenti ſunt, non ideo tamen cre-
dunt ſe receſsiſſe ab euangelio, quia euangelici ſublimitatem
conſilij de cœlibe ducenda vita non elegerunt) ita ſanè ſi in
gradu illo inferiori legitimè ac fideliter cõuerſentur: ſic quo-
que qui ſecundum regulam viuere ſtatuunt, etſi non ad vn-
guem (vt dicitur) totam cuſtodiunt, & ſi qua pro ſui clauſtri
ritu vel mutant, vel pretermittunt, à regulari tamen omnino
profeſsione non diſcedunt, donec tamen ſobriè, & iuſtè, &
piè, pro ſuorum moribus viuere non deſiſtunt. Deniq; regu-
la ipſa tradit octauum humilitatis gradum, vt nihil agat mo- L
nachus, niſi quod communis monaſterij regula, vel maiorum
cohortantur exempla. Exceptis proinde Ciſtercienſibus, &
qui illorum fortè ritu non tam viuere ſecundum regulam, q̃
ipſam ex integro purè ad literam (vti ſe ſanè profeſſos eſſe
putant) tenere curant: de cętero neminem obedienter degen
tem, regularis moueat ſolenniſq; profeſsio, in qua non fit de
tota regula promiſsio, in his duntaxat monaſteriis, in quibus
ordo & diſciplina ſeruatur cum bonis conſuetudinibus. Sal-
ua igitur cuique ſua manet in cœnobiis bene ordinatis pro-
feſsio tantũ ſi ſana fuerit & intentio. Cæterùm, qui inquietus
eſt, & ita credere non poteſt: ſed magis credens & cedens ſti
mulanti conſcientiæ exit, & quærit vbi ſoluat vota ſua quæ
ſuo in loco, ſuo vtique iudicio vouerat quidem, ſed non ſol-
uerat: ſicut non laudo quòd egreditur, ita vt egrediatur non
cõſulo, ſi tamen ad remotum ignotumque monaſterium mi-
grauerit. Cur ita? Tum propter Pauli ſentẽtiam, quæ beatum
manifeſtè pronunciat, qui ſeipſum non iudicat in eo quod
probat: tum ex noſtri auctoritate magiſtri, qui talem & ſuſci-
pi iubet, & retineri, inuentum quoque bonum & vtilem ſua-
ſione allici, profeſsione ligari. Denique ſuadeatur (inquit) ei Capitulo,
vt ſtet. Et ne forte prioris ſui monaſterij memor, remorden- De mona-
te (vt adſolet) cõſcientia, incipiat denuò de rupta ſtabilitate chis peregri
cauſari, generalem ſuper huiuſmodi ſcrupulo conſolatoriam nis.
profert ſententiam, dicens: Vbique enim vni deo ſeruitur, v- M
ni regi militatur. Porrò de vicino prohibet, quod iubet de
peregrino, ne vicinitas inter monaſteria fomes ſcandali, rixæ
materia ſit, ſi alterutrum recipere monachos acquieuerint
abſque mutuo duntaxat adſenſu. Quod totiens equidem ex-
perimur, quotiens talis vſpiam monachorum ſuſceptio pla-
nè non niſi contra decretum regulare præſumitur. Quod ſi
etiam poſt hæc fratris ita regulariter ſuſcepti inquietiorem
fortè animum pulſauerit recordatio ſcandali quod diſcedens
fratribus quos deſeruit fecit, & quia oporteat emendari ſuo
reditu, quod ex diſceſſu deliquerit: prudenter aduertat qui
hoc cogitat, ſcandalum ſcandalo non benè emendari. Qualis
deniq; emendatio erit, ſi vt aliis ſcandalum tollas, alios ſcan-
dalizas? Quanquam profectò & tolerabilius ſcandalum illud
ſit & venialius, quod factum eſt intentione proficiẽdi in me-
lius, quàm quòd facere cogitas ad deterius apoſtatando. Sed
ante quoque (licet non ſine ſcandalo) tutius tuam ſine dubio
ad id quod putaſti melius ſecutus es cõſcientiam, quàm ſi in
priori bono & loco cõtra conſcientiam permaneres: quãquã
ſecurè id poſſes, ſi ſanè hinc eandem tuiipſius conſcientiam
reddere ſecuram poſſes. Quapropter quod de manducante, Rom.14.b
& non manducante decernit apoſtolus: vſurpemus & nos in
noſtræ huius diſputatiunculæ concluſione, vt & qui propria
impellente conſcientia ſuum deſerit locum, ne ſuum (quod
putat) deſerat votum, nõ deſerentem non ſpernat: & qui ſe-
cura

A cura conſcientia fraternum ſcandalum timens fratres nõ deſerit, deſerẽtem non iudicet. Et de his me accipite ſanè quod ſentio reſpondiſſe, ſine præiudicio ſanius ſentientis. Item poſtulatis abſolui vobis, cur vel beatus Gregorius neſcio quem Venantium, habitum monachalem quem pie ſuſceperat, impieque reiecerat, non ſolum reſumere non cogit, ſed etiam omnẽ legitur indulſiſſe communionem apoſtatę perduranti: vel ſanctus Auguſtinus coniugij legi votum quodãmodo ſubiiciat continentiæ, ita vt in libro de virginitate adſerere videatur, nec cœlibis quidem vitæ propoſitum copulę poſſe præſcribere coniugali quominus indiſſolubile maneat, etiam quod à continentibus fallente diabolo fracto ſanctitatis voto initum fuerit matrimonium. Et ad hæc nihil ad præſens certius breuiuſq; reſpondendum occurrit, niſi quod ita ſancti antiſtites ſapuerunt, recténe, ipſi viderint. Nam ego in ſenſibus actibuſq; illuſtrium patrum cautus profectò ſum omnino non aliud æſtimare, quàm quod beato apoſtolo te-
1.Cor.4.a ſte, quæritur iam inter diſpenſatores, vt videlicet fidelis quis inueniatur. Certus ſum enim ſiue in ſuo abundauerint ſenſu, ſiue in dei ſpiritu: ſicut & in cæteris, ita & in his ambos extitiſſe fideles: illum in diſpenſando quod præ manibus erat, iſtum in ſcribendo quod ſenſerat. Quod denique quæritis de quibuſdam epiſcopis, quos ſanctus item papa Gregorius ad tempus in monaſteriis pro eorũ exceſsibus legitur reclu-
B ſiſſe, vtrumnam in ſuo, an in monaſtico interim habitu habitarint cum monachis, ego neſcio, niſi quòd credibilius videtur nequaquam illos inſignem religionis habitum ſuſcepiſſe, quem non erant perpetuo habituri, ſed tantum quæſiſſe quietem in ſecretis monaſteriorum, & opportunitatem pœnitẽtiæ. Audire & hoc vultis à me, vnde inter cætera pœnitentiæ inſtituta monaſterialis diſciplina meruerit hanc prærogatiuam, vt ſecundum baptiſma nuncupetur. Arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, ac ſingularem excellentiam vitæ ſpiritualis, qua præeminens vniuerſis vitæ humanæ generibus huiuſcemodi conuerſatio, profeſſores & amatores ſuos angelis ſimiles, diſsimiles hominibus facit, imò diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos Chriſto inſtar baptiſmi. Et quaſi deniq; ſecundò baptizamur, dum per id quod mortificamus membra noſtra quæ ſunt ſuper terrã, rurſum Chriſtum induimus, complantati denuò ſimilitudini mortis eius. Sed & quomodo in baptiſmo eruimur de poteſtate tenebrarum, & in regnum transferimur claritatis æternæ: ita & in ſancti huius ſecũda quadam regeneratione propoſiti de tenebris æquè non vnius originalis, ſed multorum actualium delictorum in lumen virtutũ euadimus, reaptãtes nobis illud apoſtoli: Nox pręceſsit, dies aũt appropinquauit. Id quoq; vobis inſinuari precamini, an abbatis mutatio monaſterium ſuum mutare volentibus monachis in aliquo pa-
C trocinetur, hoc eſt ſi in morte vel depoſitione prælati plus aliquid libertatis ſubditis relaxetur, quo vtique licentius poſſint eo articulo temporis migrare quo voluerint, altero necdum videlicet ſubſtituto. Ad quod reſpondeo. Nequaquam. Etenim ſponſio profeſsionis quãdo ex more fit in oratorio, de abbatis vita non ſumit terminum, ſed de præſentia teſtimonium. Profitenti itaque modus ſit ſua vita, non aliena. Attendat denique quod legiſlator ipſe non ſolum ſenſerit,
Capitulo: De monachis peregrinis. ſed & tradiderit: vt ſi quando, inquit, aliter fecerit (videlicet quàm promittit) à deo ſe ſciat damnandum, quem irridet. Itẽ dicit, quòd nec ſui iam corporis nouitius habiturus ſit poteſtatem. Et item: Perſeuerantes, ait, in monaſterio vſque ad mortem. Saluis igitur exceptionibus quas ſuperior diſputatio perſtrinxit, de cætero nulla liceat occaſione monacho locum cui profeſſus eſt citra ſuam mortem deſerere, ſuo duntaxat arbitrio: alioquin præuaricator eſt, damnationem habẽs, quia primã fidem irritam facit. Sed vos pergitis amplius ſciſcitari, & dicitis: Quid ſi non poteſt niſi cum rancore perpetuo animi ibidem manere, ob minus videlicet regularem, minúſve amabilem abbatis electionem? Subit animo nũc illud de euangelio quod de coniugij lege docenti diſcipuli do-
Matt.19. mino reſponderunt. Si ita eſt, inquiunt, non expedit nubere. Magnæ reuera anguſtiæ. Si tenuerit exoſam, nihil onerosius. Si dimiſerit inuitam, nihil inchriſtianius. An nõ ſimili neceſsitate conſtringitur qui nec deſerere valet locum, ne frangat votum: nec manere in loco, ne cum rãcore viuat, & vitã per-
D dat? Quid cõſulam huic? Vt diſcedat? Non licet propter profeſsionem. Vt ſtet? Propter rancorem nõ expedit. Duo mihi æquè incõuenientia, æquè perículoſa proponitis, vt quidquid reſpondero, vobis minimè proſit. Quæritis nẽpe quid è duobus monacho tutius ſit, reſidere in proprio monaſterio ſub irregulariter electo cum rancore, an ad quietius viuendum aliò migrare. Quod quidem haud ſecus accipio, q̃ ſi requirar quanam morte perire conſulam, eum qui ſeipſum fortè perimere vult, incendio, an præcipitio. Reuera nanque & vritur qui in odio manet: & qui frãgit propoſitũ, in pręceps ruit. Sed vos me in hac difficultate conſilij facilè expeditis, cùm deinde ſequimini: & quatenus accipi hoc ipſum velitis quod appellatis irregulare, aperiendo ſubiungitis: præſertim ſi electionis irregularitas adeo inuoluta ſit & intorta, vt licet de ea coram deo non dubitetur, coram hominibus tamen, aut vix, aut nullatenus conuincatur. Venit nunc quoque in mentem ſapientis elogium: Occaſionem quærit, qui vult recede-
Prou.18.a re ab amico. Quonam modo vos irregularem dicitis electionem, quæ caſſari regulariter non valet, aut reprobari? Et quidem legitur: Quod probari nõ poteſt, mihi infectum eſt. Sed dicitis: Et quis obediat ſcienter indigno, etſi non manifeſto? Fratres, nónne legiſtis & in veſtra & in veritatis regula: Su-
Matt.23.a per cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & pharisæi: quæ dicũt
E facite, ſecundum autem opera illorum nolite facere? Iam de mutandis veſtibus vel lauãdis ob nocturnam illuſionem, accipite breue conſilium. Iuxta ritum ſui loci quemque facere conſulo de huiuſmodi, quæ diuerſis modis diuerſis in monaſteriis certũ eſt obſeruari. De his qui in pluribus monaſteriis profitentur (quod penè oblitus fueram) puto ſatis eſſe reſpõſum ſuperius, cùm de loci ſtabilitate diſputatum eſt, & non eſt neceſſe vt repetam. Prætermitto & aliqua de canonibus quę vos requiritis, tum quoniam talium noſtra nõ refert qui monachi ſumus, tũ quia in libris ipſi facile reperire poteſtis, ſi quærere non grauemini. Venio ad tria illa quæ in altera veſtra rurſum epiſtola cõtinentur, vbi primum interrogatis quidnam conſulam homini qui aduerſus quempiam commotus fuerit: ſed non adeo vt eum lædere ipſe velit, adeo tamen vt libenter accipiat ſi quo modo aliunde lædi cõtigerit: ſitne videlicet tutum ita commoto accedere ad altare, an ſe ſubtrahere interim debeat, donec compeſcatur commotio. Nunquam mihi contingat turbatũ ad pacis accedere ſacrificium, cum ira & diſceptatione contingere ſacramentũ, in quo deus indubitanter eſt mundum reconcilians ſibi. Cęrtè non recipitur munus quodcunque meum quod defero ad altare, niſi antè placato fratre quem me fortè læſiſſe meminero: quanto minus, ſi meipſum non pacauero prius? Quod deinde quæ-
Philip.3.d ritis de cõtrarietate quæ ineſſe videtur duabus illis Pauli ſen-
2.Cor.5.b tentiis: Conuerſatio noſtra in cœlis eſt: & quandiu ſumus in corpore, peregrinamur à domino: quomodo videlicet anima F eodem tempore poſsit, & in corpore peregrinari à domino, & in cœlis ſimul eſſe cũ domino, ipſe ſoluit apoſtol⁹, cũ alibi 1.Cor.13.b dicit: Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus: inquãtum quidẽ cognoſcimus tanquam pręſentia contemplantes, iam cum domino ſumus: inquantum adhuc tãquam de futuris prophetamus, credentes quæ non intelligimus, ſperantes quæ non videmus, à deo peregrinamur, & in corpore. Cùm Ibidem. autem venerit quod perfectum eſt, hoc eſt gloriæ plenitudo, quæ in reſurrectione futura eſt, tunc euacuabitur quod ex parte eſt, corporis videlicet omnis corruptio, ex qua ſine dubio cõtingit hæc quæ adhuc ex parte manet noſtra in corpore peregrinatio. Hoc eſt quod in ſe miſerabiliter ingemiſcẽs Rom.7.d plãgit, & ait: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Non conqueritur de corpore tantum, ſed de corpore mortis huius, hoc eſt eius quę adhuc durat corruptionis: monſtrans non corpus, ſed corporis moleſtias eſſe cauſam peregrinationis. Corpus quippe quod corrumpitur, Sapien.9.d aggrauat animam. Non corpus ſimpliciter, ſed corpus quod corrumpitur aggrauat animam, vt corruptio corporis oneri ſit, non natura. Vnde & qui intra ſemetipſos ingemiſcunt, re- Rom.8.d demptionem expectant corporis ſui, non amiſsionem. Meritò proinde grauati corporis neceſsitate, non ſocietate, cupimus diſſolui, & eſſe cum Chriſto, vt id quod manet ex parte adhuc

G te adhuc exilium finiatur,& quę ex parte iam cœpit, cœlestis
Philip. 3.d habitatio perficiatur. Aut certè conuersatio nostra in cœlis
Rom.8.c est, quomodo idem dicit apostolus: Spe enim salui facti su-
mus. Spe itaque iam in cœlestibus habitamus, cùm adhuc re
ipsa in terris peregrinemur & in corpore. Vel aliter. Habe-
mus & vnde corpori,& vnde domino inhæreamus. Illud vi-
uificando & sensificando, illum credendo & diligendo. Ne-
que enim præsentior spiritus noster est vbi animat, quàm v-
bi amat: nisi fortè putetur esse magis vbi inuitus & necessita-
te tenetur, quàm quo sponte & alacri fertur voluntate. Deni-
Mat.6.c que vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Item si deum
amans anima ex ipso viuit, vti corpus ex ipsa: quo pacto, quę-
so, præsentior esse contenditur vbi dat, quàm vnde accipit vi
tam? Fons siquidem vitæ charitas est, nec viuere animam di-
xerim, quę de illo non hauserit. Haurire porrò quomodo po-
test, nisi fuerit pręsens ipsi fonti qui charitas est, quę deus est?
Præsens igitur deo est qui deum amat, inquantum amat. In
quo enim minus amat, absens profectò est. In eo autem mi-
nus deum amare cōuincitur, quòd carnis adhuc necessitatib⁹
occupatur. Illa verò circa corp⁹ occupatio quid est, nisi à deo
quædam absentatio? & absentatio quid, nisi peregrinatio? Et
peregrinamur ergo à domino, & in corpore peregrinamur,
cuius nostra nimirum,& intentio præpeditur ærumnis,& cu
ris charitas fatigatur. In fine secundæ epistolæ interrogatis
H quid sentiendū arbitror de eo quod in euangelio nobis pro-
mittitur: Ecce enim merces vestra multa est in cœlis: mirātes
maximè sanctum Augustinum dixisse super hoc, non cœlos
istos visibiles & corporeos oportere intelligi, ne merces no
stra in rebus mobilibus volubilibúsque videatur collocari,
ideoque spiritualia quædam firmamenta esse intelligenda: de
quibus nescitis(vt dicitis) quid vel suspicari debeatis. Sed si
Luc.17.e attenditis quod legistis: Regnum dei intra vos est: &, Habi-
Ephe.3.d tare Christum per fidem in cordibus vestris, tanquam vtique
Rom.8.d regē in regno suo: &, Nō sunt cōdignæ passiones huius tē-
poris ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis: non qui-
dem quæ reuelabitur nobis velut aliquid exterius, sed in no-
bis, quasi intus iam manens, sed nondum apparens. Et item:
Psa.44.a. Omnis gloria eius filiæ regis abintus, & ascendet homo ad
Psal.63.b cor altum, sed & ascēsiones in corde suo disposuit, rursumq;
Psal.83.b anima iusti sedes est sapientiæ, cuius sine dubio illa vox est,
cœlum mihi sedes est: si hæc, inquā, hisque similia non pauca
in scripturis aduertitis, profectò studebitis ad requirendum
regnum dei & iustitiam eius, intrare potius ad vos, q̄ vel ex-
tra exire, vel ascēdere supra. Sed supra sanè vel extra dixerim
loci positione, sicut cœlum à terra locum tenet exteriorem,
sol, luna,& sydera superiorem. Nam eadē ipsa quæ intra nos
sunt subtiliori suæ naturæ inuisibilitate, etiam supra nos sunt
sublimiori excellentiæ dignitate, & extra quoque immensi-
I tate maiestatis. Sed altissima sunt hæc, egentia vtique & dili-
gentiori disputatione, & doctiori disputatore, & opere pro-
lixiori. Ego enim putaueram modum in his tractandis episto
larem nequaquam excessum iri, sed sermo (vt video) proces-
sit in longius quàm speraui. Proinde vos si placet, librum, si
placet epistolam nominate: nam ego siue in paucis, siue in
multis vestræ debui (quod & studui) satisfacere voluntati.

Explicit liber de præcepto
& dispensatione.

DIVI BERNARDI ABBAtis Claræuallis, in tractatum de diligendo deo, Prologus.

VIRO illustri domino Haymerico, ecclesiæ Ro-
manæ diacono, cardinali & cancellario, Bernar-
dus abbas dictus de Claraualle, domino viuere,&
in domino mori. Orationes à me & nō quæstio-
nes poscere solebatis: & quidem ego ad neutrum idoneum
me esse cōfido. Verùm illud indicit professio, etsi non ita cō
uersatio. Ad hoc verò (vt verum fatear) ea mihi deesse video, K
quæ maximè necessaria viderentur, diligentiam & ingenium.
Placet tamē, fateor, quòd pro carnalibus spiritualia repetitis,
si sanè apud locupletiorem id facere libuisset. Quia verò do-
ctis & indoctis pariter in istiusmodi excusandi mos est: nec
facilè scitur quæ verè ex imperitia, queve ex verecūdia excu-
satio prodeat, si non iniuncti operis obeditio probat: accipi-
te de mea paupertate quod habeo, ne tacendo, philosophus
puter. Nec tamen ad omnia spondeo me responsurum. Ad
id solum quod de diligendo deo quæritis, respondebo quod
ipse dabit. Hoc enim & sapit dulcius,& tractatur securius, &
auditur vtilius. Reliqua diligentioribus reseruate.

Tractatus.

VULTIS ergo à me audire quare,&
quomodo diligendus sit deus? Et
ego. Causa diligendi deum, deus est.
Modus, sine modo diligere. Est ne
hoc satis? Fortassis vtique, sed sapi-
enti. Cæterùm, si & insipientibus de- Rom.1.b
bitor sum, vbi sat est dictum sapien-
ti, etiam illis gerendus mos est. Ita-
que propter tardiores idem profusius, quàm profundius re- L
petere non grauabor. Ob duplicē ergo causam deum dixerim
propter seipsum diligendū: siue quia nihil iustius, siue quia nil
diligi fructuosius potest. Duplicem siquidem parit sensum cū
quæritur de deo cur diligendus sit. Dubitari nanque potest
quid potissimum dubitetur: vtrūnam quo suo merito deus,
aut certè quo nostro sit commodo diligendus. Sanè ad vtrū-
que idem responderim: non planè aliam mihi dignam occur
rere causam diligendi ipsum, præter ipsum. Et prius de meri-
to videamus. Multum quippe meruit de nobis, qui & imme-
ritis dedit seipsum nobis. Quid enim melius seipso poterat
dare vel ipse? Ergo si dei meritum quæritur, cùm ipsum dili-
gendi causa quæritur, illud est præcipuum: quia ipse prior di-
lexit nos. Dignus planè qui redametur, præsertim si aduer-
tatur quis, quos, quantumque amauerit. Quis enim? Num is
cui omnis spiritus confitetur, deus meus es tu, quoniam bo- Psal.15.a
norum meorum non eges? Est vera huius charitas maiesta-
tis, quippe non quærentis quæ sua sunt. Quibus autem tanta
puritas exhibetur? Cùm adhuc, inquit, inimici essemus, recon
ciliati sumus deo. Dilexit ergo deus, & gratis,& inimicos. Rom.5.b
Sed quantum? Quantum dixit Ioannes: Sic deus dilexit mun- Ioan.3.b
dum, vt vnigenitum daret. Et Paulus: Qui proprio (ait) fi- Rom.8.f
lio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum. Ipse nanque fi-
lius pro se: Maiorem, inquit, charitatem nemo habet, quàm Ioan.15.b
vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Sic meruit iustus M
ab impiis, summus ab infimis, ab infirmis omnipotens. Sed di
cet aliquis: ita quidem ab hominibus, sed ab angelis non ita.
Verum est, quia necesse non fuit. Cæterùm, qui hominibus
subuenit in tali necessitate, seruauit angelos à tali necessita-
te. Et qui homines diligendo tales fecit ne tales remanerent,
ipse æquè diligendo dedit & angelis ne tales fierent. Quibus
hæc palàm sunt, palàm arbitror esse, & cur deus diligendus
sit: hoc est, vnde diligi meruerit. Quod si infideles hæc latēt,
deo tamen in promptu est ingratos confundere super innu-
meris beneficiis suis humano nimirum & vsui pręstitis,& sen
sui manifestis. Nempe quis alius administrat cibum omni
vescenti, cernenti lucem, spiranti flatum? Sed stultum est vel-
le modo enumerare quæ innumera esse non longè antè præ-
fatus sum: satis est ad exemplum præcipua protulisse, panem,
solem,& aërem. Præcipua dico, non quia excellentiora, sed
quia necessariora sunt, quippe corpori. Quærat enim homo
eminentiora bona sua in ea parte sui qua præeminet sibi: hoc
est in anima, quæ sunt dignitas, scientia, virtus. Dignitatem in
homine liberū arbitrium dico: in quo ei nimirum datum est
cæteris nō solùm præeminere, sed & præsidere animātibus.
Scientiam verò qua eandem in se dignitatem agnoscat, non
à se tamen. Porrò, virtutem qua subinde ipsum à quo est, &
inquirat non segniter,& teneat fortiter cùm inuenerit. Itaq;
geminum vnumquodque trium horum apparet. Dignitatem
siquidem

A siquidem demonstrat humanam, nō solum naturæ prærogatiua, sed & potentia dominatus: quod terror hominis super cuncta animantia terræ imminere decernitur. Scientia quoq; duplex erit, si hanc ipsam dignitatem, vel aliud quodq; bonū in nobis, & nobis inesse, & à nobis non esse nouerimus. Porrò virtus & ipsa æquè bifaria cognoscetur, si auctorem consequenter inquirimus, inuentoq; inseparabiliter inhæremus. Dignitas ergo sine sciētia nō prodest: illa verò etiam obest, si virtus defuerit: quod vtrunque ratio declarat subiecta.

Habere enim quod habere te nescias, quam gloriam habet? Porrò nosse quod habeas, sed quia à te non habeas igno-
2.Cor.4.b rare: habet gloriam, sed non apud deum. Apud se autem glorianti dicitur ab apostolo: Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Non ait simpliciter, Quid gloriaris: sed addit, Quasi nō acceperis: vt adserat reprehensibilem non qui in habitis, sed qui tanquā in non acceptis gloriatur. Meritò vana gloria nuncupatur huiusmodi, veritatis nimirum solido carens fundamento. Ve-
1.Cor.1.d ram enim gloriam ab hac ita discernit. Qui gloriatur, ait in domino glorietur: hoc est, in veritate. Veritas quippe dominus est. Vtrunque ergo scias necesse est, & quid sis, & quòd à teipso non sis: ne aut omnino videlicet nō glorieris, aut in-
Cant.1.e aniter glorieris. Denique si non cognoueris; inquit, teipsam, egredere post greges sodalium tuorum. Reuera ita fit:
B homo factus in honore cùm honorem ipsum non intelligit: talis suæ ignorantiæ merito cōparatur pecoribus, velut quibusdam præsentis suæ corruptionis & mortalitatis consortibus. Fit igitur vt sese non agnoscendo, egregia rationis munere creatura, irrationabilium gregibus aggregari incipiat, dum ignorat propriæ gloriæ, quæ ab intus est conformanda, sociis rebus sensibilibus sua ipsius curiositate abducitur: efficitúrq; vna de cęteris, quòd se præ cæteris nihil accepisse intelligat. Itaque valde cauenda hæc ignorantia, qua de nobis minus nobis fortè sentimus, sed non minus imò & plus illa, qua plus nobis tribuimus: quod fit, si bonum quodcunque in nobis esse, & à nobis, decepti putemus. At verò super vtranque ignorātiam declinanda & execranda illa præsumptio est, qua sciens & prudens fortè audeas de bonis non tuis tuam quærere gloriam: & quod certus es à te tibi non esse, inde tamen alterius rapere non verearis honorem. Prior equidem ignorantia gloriam nō habet: posterior verò habet quidem, sed non apud deum. Cæterùm, hoc tertium malum quod iam scienter committitur, vsurpat & contra deum. Intantum denique ignorantia illa posteriori hęc arrogantia grauior atque periculosior apparet, quo per illam quidem deus nescitur, per istam & contemnitur. Intantum & priori deterior ac detestabilior: vt cùm per illam pecoribus, per istam & dæmonibus sociemur. Est quippe superbia & delictum maximum
C vti datis tanquam innatis: & in acceptis beneficiis gloriam vsurpare benefici. Quamobrem cum duabus istis dignitate atque scientia, opus est & virtute: quæ vtriusque fructus est, per quam ille inquiritur ac tenetur, qui omnium auctor, & dator meritò glorificetur de omnibus. Alioquin sciēs & non
Psal.35.a faciens digna, multis vapulabit. Quare? Vtique quia noluit intelligere vt bene ageret. Magis autem iniquitatem meditatus est in cubili suo, dum de bonis quæ à se non esse ex scientiæ dono certissimè cōperit: boni domini gloriam seruus impius captare sibi, imò & raptare molitur. Liquet igitur & absque scientia dignitatem esse omnino inutilem, & scientiam absque virtute damnabilem. Verùm homo virtutis, cui nec damnosa scientia, nec infructuosa dignitas manet: clamat
Psal.113.b deo & ingenuè confitetur: Non nobis, inquiens, domine, nō nobis, sed nomini tuo da gloriam. Hoc est, nil nobis, ô domine, de sciētia, nil nobis de dignitate tribuimus, sed tuo totum (à quo totum est) nomini deputamus. Cæterùm penè à proposito longè nimis digressi sumus, dum demonstrare satagimus eos quoque, qui Christum nesciunt, satis per legem naturalem ex perceptis bonis corporis animęq; moueri quatenus deum propter deum & ipsi diligere debeant. Nanque vt breuiter quæ super hoc dicta sunt iterentur: quis vel infidelis ignoret suo corpori non ab alio in hac mortali vita supradicta illa necessaria ministrari: vnde videlicet subsistat, vnde
Psal.135.c videat, vnde spiret, quàm ab illo qui dat escam omni carni, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos? D
Quis item vel impius putet alium eius quæ in anima splendet humanæ dignitatis auctorem, præter Matt.5.g
illum ipsum qui in Genesi loquitur: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram? Gen.1.c
Quis alium scientię largitorem existimet, nisi æquè ipsum qui docet hominem sciētiam? Psal.93.b
Quis rursum minus sibi aliunde virtutis aut putet datum, aut speret dandū, quàm de manu itidem domini virtutum? Meretur ergo amari propter seipsum deus, & ab infideli: qui etsi nesciat Christum, scit tamen seipsum. Proinde inexcusabilis est omnis, etiam infidelis, si non diligit dominum deum suum toto corde, tota anima, tota virtute sua. Clamat nempe intus ei innata & nōn ignota rationi iustitia: quia ex toto se illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Verùm id difficile, imò impossibile est, suis scilicet quempiam liberíve arbitrij viribus semel accepta à deo, ad dei ex toto conuertere voluntatem: & non magis ad propriam retorquere, eáque sibi tāquam propria retinere, sicut scriptum est: Omnes quæ sua sunt quærunt. Et item: Proni sunt sensus Philip.2.e
& cogitationes hominis in malum. Contra quod planè fideles norunt, quàm omnino necessarium habeant Iesum, & hunc crucifixum: dum admirantes & amplexantes supereminentem scientiæ charitatem in ipso, id vel tantillum quod sunt, in tantę dilectionis vel dignationis vicem nō rependere cōfunduntur. E
Facilè proinde plus diligunt, qui se amplius dilectos intelligunt. Cui autem minus donatum est, minus diligit. Luc.7.g
Iudæus sanè, siue paganus, nequaquam talibus aculeis incitatur amoris, quales ecclesia experitur, quæ ait: Vulnerata charitate ego sum. Canti.3.b
Et rursum: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Cernit regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Cernit vnicum patris, crucem sibi baiulantem. Cernit cæsum & consputum dominum maiestatis. Cernit auctorem vitæ & gloriæ, confixum clauis, percussum lancea, opprobriis saturatum: tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Cernit hæc, & suam magis ipsius animam gladius amoris transuerberat, & dicit: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Cant.2.b
Hæc sunt quippe mala punica quæ in ortum introducta dilecti sponsa carpit ex ligno vitæ, à cœlesti pane proprium mutuata saporem, colorem à sanguine Christi. Videt deinde mortem mortuam, & mortis auctorem triumphatum. Videt de inferis ad terras, de terris ad superos captiuam duci captiuitatē, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Philip.2.d
Aduertit terram quę spinas & tribulos sub antiquo maledicto produxerat, ad nouæ benedictionis gratiam innouatam refloruisse. Et in his omnibus illius recordata versiculi: Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor ei: Psal.27.c
passionis malis quæ de arbore tulerat crucis, cupit iūgere & de floribus resurrectionis, quorum præsertim fragrantia sponsum ad se crebrius reuisen- F
dam inuitet. Denique ait: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus, lectulus noster floridus. Cant.1.c
Quæ lectulum mōnstrat, satis quid desideret aperit: & cùm floridum nunciat, satis indicat vnde quod desiderat obtinere præsumat. Non enim de suis meritis, sed de floribus agri cui benedixit deus. Gen.27.A
Delectatur floribus Christus, qui in Nazareth & concipi voluit & nutriri. Gaudet sponsus cœlestis talibus odoramentis, & cordis thalamum frequenter libenterque ingreditur, quod istiusmodi refertum fructibus, floribúsque respersum inuenerit. Vbi suæ videlicet aut passionis gratiam, aut resurrectionis gloriam sedula inspicit cogitatione versari, ibi profectò adest sedulus, adest libens. Monimenta siquidem passionis fructus agnosce quasi anni præteriti, omnium vtique retro temporum sub peccati mortisque imperio decursorum, tandem in plenitudine temporis apparentes. Porrò autem resurrectionis insignia, nouos aduerte flores sequentis temporis, in nouam sub gratia reuirescentis æstatem, quorum fructū generalis futura resurrectio in fine parturiet sine fine mansurū. Iam, inquit, hyems transiit, imber abiit & recessit, flores ap- Cant.2.c
paruerunt in terra nostra, æstiuum tempus aduenisse cū illo significans, qui de mortis gelu in vernalem quandam nouæ vitę temperiem resolutus, Ecce (ait) noua facio omnia. Cuius caro seminata est in morte, refloruit in resurrectione. Ad Apo.21.d

G cuius mox odorem in campo conuallis nostræ reuirescunt arida, recalescunt frigida, mortua reuiuiscũt. Horum ergo nouitate florum ac fructuum, & plenitudine agri suauissimum spirantis odorem, ipse quoque pater in filio innouante omnia delectatur, ita vt dicat: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. (Gen.27.d) Bene pleni, de cuius plenitudine omnes accepimus. Sponsa tamen familiarius ex eo sibi cùm vult flores legit, & carpit poma, quibus propriæ asper gat intima consciẽtiæ: & intranti sponso cordis lectulus suaue redoleat. Oportet enim nos, si crebrum volumus habere hospitem Christum, corda nostra semper habere munita fidelibus testimoniis, tam de misericordia scilicet morientis, quàm de potentia resurgentis: quomodo Dauid aiebat: (Psal. 61.c) Duo hæc audiui, quia potestas dei est; & tibi domine misericordia. Siquidem vtriusque rei testimonia credibilia facta sunt nimis, Christo vtique moriente propter delicta nostra, & resurgente propter iustificationem nostram, & ascendente ad protectionem nostram, & mittente spiritum ad consolationem nostram, & quandoque redituro ad consummationem nostram. Nempe in morte misericordiam, potentiã in resurrectione, vtranque in singulis exhibuit reliquorum. Hæc mala, hi flores, quibus sponsa se interim stipari postulat, & fulciri: credo sentiens facilè vim in se amoris posse tepescere, & languescere quodammodo, si non talibus iugiter foueatur in-

H centiuis, donec introducta quandoque in cubiculum, diu cupitis excipiatur amplexibus, & dicat: (Cant.2.a) Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexata est me. Sentiet quippe tunc & probabit vniuersa dilectionis testimonia, quę in priori aduentu tanquam de sinistra dilecti acceperat, præ multitudine dulcedinis amplexantis dexteræ contẽnenda, & omnino iam quasi subtus habenda. Sentiet quod audierat: (Ioan.6.g) Caro non prodest quicquam, spiritus est qui viuificat. Probabit quod legerat: (Eccl.24.c) Spiritus meus super mel dulcis, & hęreditas mea super mel & fauum. Quod verò sequitur: Memoria mea in generatione seculorum: hoc dicit, quia quandiu stare præsens cernitur seculũ, in quo generatio aduenit, & generatio pręterit, non deerit electis consolatio de memoria, quibus nondũ de præsentia plena refectio indulgetur. Vnde scriptum est: (Psa.144.b) Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt: haud dubium quin hi quos paulò superius dixerat: (Ibidem.) Generatio & generatio laudabit opera tua. Memoria ergo in generatione seculorum, præsentia in regno cœlorum. Ex ista glorificatur iam assumpta electio, de illa interim peregrinans generatio consolatur. Sed interest quænam generatio ex dei capiat recordatione solamen. Nõ enim generatio praua & exasperans, cui dicitur: (Luc.6.d) Væ vobis diuites, qui habetis consolationem vestram, sed quæ dicere veraciter potest, (Psal.76.d) Renuit cõsolari anima mea. Huic planè & credimus si secuta adiecerit:

I Memor fui dei, & delectatus sum. Iustum quippe est vt quos præsentia non delectant, præsto eis sit memoria futurorum. Et qui de rerum fluentium qualibet affluentia despiciunt cõsolari, recordatio illos delectet æternitatis. Et hæc est generatio quærentium dominum, (Psal.23.b) quærentium non quæ sua sunt, sed faciem dei Iacob. Dei ergo quærentibus & suspirantibus præsentiam, præsto interim & dulcis memoria est. Non tamen qua satientur, sed qua magis esuriant vnde satientur. Hoc ipsum de se cibus ipse testatur, ita dicens: (Eccl.24.c) Qui edit me, adhuc esuriet: & qui eo cibatus est: (Psal.16.d) Satiabor, inquit, cùm apparuerit gloria tua. (Matt.5.a.) Beati tamen iam nunc qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam quandoque ipsi & non alij saturabuntur. Væ tibi generatio praua atque peruersa, væ tibi popule stulte & insipiens, qui & memoriam fastidis, & præsentiam expauescis. (1.Tim.6.b) Meritò quidem. Nec modo enim liberari vis de laqueo venantium, siquidem qui volunt diuites fieri in hoc seculo, incidunt in laqueum diaboli. Nec tunc à verbo aspero poteris liberari. O verbum asperum, ô sermo durus, (Matt.25.d) Ite maledicti in ignem æternum. Durior planè atque asperior illo qui quotidie nobis de memoria passionis in ecclesia replicatur: (Ioan.6.f) Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternã: hoc est, qui recolit mortem meam, & exemplo meo mortificat membra sua quę sunt super terram, habet vitam æternam. Hoc est, si cõpatimini, & conregnabitis. Et tamen plerique ab hac voce resilientes

K & abeuntes hodieque retrorsum, respondent non verbo, sed facto: (Ibidem.) Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Itaque generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cũ deo (Psal.77.a) spiritus eius, sed magis sperans in incerto diuitiarum, verbum modo crucis audire grauatur, ac memoriam passionis sibi iudicat onerosam. Verùm qualiter verbi illius pondus in præsentia sustinebit, Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius? (Matt.25.d) Super quem profectò ceciderit lapis iste, conteret eum. At verò generatio rectorum benedicetur, (Psal.111.a) qui vtique cum apostolo, siue absentes, siue præsentes contendunt placere deo. (2.Cor.5.b) Denique audient, Venite benedicti patris mei, & cætera. (Mat.25.d) Tunc illa quæ non direxit cor suum, serò quidem experietur, quàm in illius comparatione doloris, iugum Christi suaue, & onus leue fuerit, cui tanquam graui & aspero duram ceruicem superbè subduxit. Non potestis, ô miseri serui mammonæ, simul gloriari in cruce domini nostri Iesu Christi, & sperare in pecunię thesauris: post aurum abire, & probare quàm suauis est dominus. Proinde quẽ suauem in memoria nõ sentitis, asperũ proculdubio in præsentia sentietis. Cæterùm, fidelis anima & suspirat præsentiam inhianter, & in memoria requiescit suauiter, & donec idonea sit reuelata facie speculari gloriam dei, crucis ignominia gloriatur. Sic profectò, sic sponsa & columba Christi pausat sibi interim, & dormit inter medios cleros sortita iam im- (Psal.67.c)

L præsentiarum de memoria abundantiæ suauitatis tuæ domine Iesu pennas deargentatas, innocentiæ videlicet pudicitiæque candorem, & sperans insuper adimpleri lętitia cũ vultu tuo, vbi etiam fiant posteriora dorsi eius in pallore auri, quãdo in splendoribus sanctorum introducta cum gaudio, sapientiæ plenius fuerit illustrata fulgoribus. Merito proinde iam nunc gloriatur, & dicit: Lęua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. (Canti.2.a) In læua reputãs recordationem illius charitatis qua nulla maior est, quòd animam suam posuit pro amicis suis: in dextera verò beatam visionem quam promisit amicis suis, & gaudium de præsentia maiestatis. Meritò illa dei & deifica visio, illa diuinæ pręsentiæ inæstimabilis delectatio in dextera deputatur, de qua & delectabiliter canitur: Delectationes in dextera tua vsque in finem. (Psal.15.a) Meritò in leua, admirabilis illa memorata, & semper memoranda dilectio collocatur, quòd donec transeat iniquitas, super eam sponsa recumbat & requiescat. Meritò ergo læua sponsi sub capite sponsæ, super quam videlicet caput suum reclinata sustentet, hoc est mentis suæ intentionem, ne incuruetur & inclinetur in carnalia & secularia desideria, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. (Sapien.9.d) Quid nanque aliud faciat considerata tanta & tam indebita miseratio, tam gratuita & sic probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam inuicta mansuetudo, tam stupenda dulcedo? Quid, inquam, (M) hæc omnia faciant diligenter considerata, nisi vt considerantis animam ab omni penitus prauo vindicatam amore, ad se miserabiliter rapiant, vehementer adficiant, faciãtque prę se contemnere quicquid nisi in contemptu horum appeti non potest? Nimirum proinde in odore vnguẽtorum horũ sponsa currit alacriter, amat ardenter, & parum sibi amare sic amata videtur etiam cum se tota in amore perstrinxerit. Nec immeritò. Quid magnum enim tanto & tanti repensatur amori, si puluis exiguus totum se ad redamandum collegerit, quem illa nimirum maiestas in amore præueniens, tota in opus salutis eius intenta conspicitur? Denique sic deus dilexit mundum, vt vnigenitum daret. (Ioan.3.b) Haud dubium quin de patre dicat. (Esa.35.d) Item tradidit in mortem animam suam. Nec dubium ꝙ filium loquatur. (Ioan.14.d) Ait & de spiritu sancto: Spiritus paracletus quẽ mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Amat ergo deus, & ex se toto amat, quia tota trinitas amat: si tamen totum dici potest de infinito & incomprehensibili, aut certè de simplici. Intuens ergo hæc, credo satis agnoscit quare deus diligendus sit, hoc est, vnde diligi mereatur. Cæterùm infidelis non habens filium nec patrem, proinde habet nec spiritum sanctum. Qui enim non honorificat filium, nõ honorificat patrem qui misit illum, (Ioan.5.d) sed nec spiritum sanctum quem misit ille. Is itaq; mirum non est si quem minus agno-

scit,

A scit,minus & diligit. Attamen & ipse totũ ei sese debere non
ignorat, quem sui totius non ignorat auctorem. Quid ergo
ego qui deum meum teneo vitæ meæ, non solum gratuitum
largitorem, largissimum administratorem, pium consolatorem,
solicitum gubernatorem: sed insuper etiam copiosissimum
redemptorem, æternum cõseruatorem, ditatorem, glo-
Psal.129.a rificatorem? Sicut scriptum est: Copiosa apud eum redemp-
Heb.9.c tio. Et item: Introiuit semel in sancta, æterna redemptione
Psal.36.c inuenta. Et de conseruatione: Non relinquet sanctos suos, in
Luc.6.f æternum conseruabuntur. Et de locupletatione: Mensuram
bonam & confertam, & coagitatam, & supereffluentẽ dabũt
1.Cor.2.b in sinum vestrum. Et rursum: Nec oculus vidit, nec auris audiuit,
nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus dili-
Philip.3.d gentibus se. Et de glorificatione: Saluatorem expectamus
dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus
humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Et
Rom.8.d illud: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futu-
2.Cor.4.d ram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Et iterum: Id quod
in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ:
supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur
in nobis, non cõtemplantibus quæ videntur, sed quæ non
videntur. Quid retribuam domino pro omnibus his? Illum
ratio vrget & iustitia naturalis totum se tradere illi à quo se
totum habet, & ex se toto debere diligere. Mihi profectò fi-
B des tanto plus indicit amandum, quanto & eum meipso pluris
æstimandum intelligo: quippe qui illum non solum mei,
sed sui quoque ipsius teneo largitorem. Denique nondum
tempus fidei aduenerat, nondum innotuerat in carne deus,
obierat in cruce, prodierat de sepulchro, redierat ad patrem:
nondum, inquam, commendauerat in nobis suam multam di
lectionem, illam de qua iam multa locuti sumus, cùm iam
mandatum est homini diligere dominum deum suum toto
corde, tota anima, tota virtute sua, id est, ex omni quod est,
quod scit, quod potest. Nec tamen iniustus deus, suũ sibi ven
dicans opus & dona. Vt quid enim non amaret opus artificẽ,
cùm haberet vnde id posset? Et cur non quantum omnino
posset, cùm nihil omnino nisi eius munere posset? Ad hæc,
quòd de nihilo, quòd gratis, quòd in hac dignitate conditum
est, & debitum dilectionis manifestius facit, & exactum iu-
Psal.35.b stiorem ostendit. Cæterùm quantum putamus adiectum beneficij,
cùm homines & iumenta saluauit: quemadmodũ mul
Psal.105.c tiplicauit misericordiam suam deus? Nos dico qui mutauimus
gloriam nostram in similitudinem vituli comedẽtis fœnum,
peccando comparati iumentis insipientibus. Quod si
totum me debeo pro me facto: quid addam iam & pro refecto,
& refecto hoc modo? Nec enim tã facilè refectus, quàm
factus. Siquidem non solum de me, sed de omni quoq; quod
Psal.148.a factum est, scriptum est: Dixit, & facta sunt. At verò qui me
C tantum & semel dicendo fecit, in reficiendo profectò & dixit
multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura,
Psal.115.a sed & indigna. Quid ergo retribuam domino pro omnibus
quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo
se. Et vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus
me pro me debeo, & bis debeo. Quid deo retribuam
pro se? Nam etiam si me milies rependere possem, quid sum
ego ad deum?

HIC PRIMVM vide quomodo, imò quàm sine modo à
nobis Deus amari meruerit: qui (vt paucis quod dictum
est repetam) prior ipse dilexit nos, tantus & tantum,
& gratis tantillos & tales. En quod in principio dixisse me
memini: modum esse diligendi deum, sine modo diligere.
Denique cùm dilectio quæ tendit in deum, tendat in immensum,
tendat in infinitum: (nam & infinitus deus est
& immensus) quisnam, quæso, debeat finis esse nostri vel
modus amoris? Quid quòd amor ipse noster non iam gratuitus
impenditur, sed rependitur debitus? Amat ergo immensitas,
amat æternitas, amat supereminens scientiæ chari-
Psal.144.a tas, amat deus, cuius magnitudinis non est finis, cuius sapien-
Psal.146.a tiæ nõ est numerus, cuius pax exuperat omnem intellectum,
Philip.4.b & vicem rependimus cum mensura? Diligam te domine for-
Psal.17.a titudo mea, firmamentum meum, & refugium meum, & libe
rator meus: & meum denique quicquid optabile atque amabile
dici potest. Deus meus adiutor meus, diligam te pro do-
no tuo, & modo meo minus quidem iusto, sed planè nõ mi- D
nus posse meo. Qui etsi quantum debeo non possum, nõ possum
tamen vltrà, quàm possum. Potero verò plus, cùm plus
donare dignaberis, nunquam tamen prout dignus haberis.
Imperfectũ meum viderunt oculi mei, sed tamen in libro tuo Psal.138.d
omnes scribentur, qui quod possunt faciũt, etsi quod debent
non possunt. Satis, quantum reor, apparet & quonam modo
deus diligendus sit, & quo merito suo. Quo, inquam, merito
suo. Nam quanto, cui sanè appareat, quis dicat, quis sapiat?
Nunc quo nostro commodo diligendus sit, videamus. Sed
quantum est, & in hoc videre nostrum ad id quod est? Nec
tamen quod videtur tacendum est, etsi non omnino videtur
vt est. Superius cùm propositum esset, quare & quomodo di
ligendus sit deus: duplicem dixi parere intellectum id quod
quæritur, quare: vt aut quo suo merito, aut quo nostro commodo
diligendus sit, vtrumlibet quæri posse perinde videatur.
Dicto proinde de merito dei, non prout dignum ei, sed
prout datum mihi: superest vt & de præmio quod item dabitur,
dicam.

NON ENIM sine præmio diligitur deus, etsi absque
præmij intuitu diligendus sit. Vacua nanque vera charitas
esse non potest, nec tamen mercenaria est. Quippe
non quærit quæ sua sunt. Affectus est, non contractus, nec 1.Cor.13.b
acquiritur pacto, nec acquirit. Spontè afficit, & spontaneum
facit. Verus amor se ipso contentus est. Habet præmium, E
sed id quod amatur. Nam quicquid propter aliud amare videaris,
id planè amas quo amoris finis pertẽdit, nõ per quod
tendit. Paulus non euangelizat vt comedat, sed comedit vt
euangelizet: eo quòd amet non cibum, sed euangelium. Verus
amor præmium non requirit, sed meretur. Præmium sanè
necdum amanti proponitur, amanti debetur, perseueranti
redditur. Denique in rebus inferioribus suadendis, inuitos
promissis, vel præmiis inuitamus, & non spontaneos. Quis
enim munerandum hominem putet vt faciat quod & spontè
cupit? Nemo verbi causa, conducit aut esurientem vt comedat,
aut sitientem vt bibat, aut certè matrem vt paruulum
lactet filium vteri sui. An verò quis putet prece vel precio
quempiam commonendum suam ipsius vel sepire vineam,
vel arborem circunfodere, vel structuram propriæ domus
erigere? Quanto magis deum amans anima, aliud propter
deum sui amoris prẽmium non requirit? Aut si aliud requirit,
illud pro certo, non deum diligit. Inest omni vtenti
ratione naturaliter pro sua semper æstimatione atque intentione
appetere potiora, & nulla re esse contentum cui quod
deest iudicet præferẽdum. Nam & qui, verbi gratia, vxorem
habet speciosam, petulãti oculo vel animo respicit pulchriorem:
& qui veste preciosa indutus est, preciosiorem affectat:
& possidens multas diuitias, inuidet ditiori. Videas iam multos
prædiis & possessionibus ampliatos, adhuc tamen indies F
agrum agro copulare, atque infinita cupiditate dilatare terminos
suos. Videas & qui regalibus domibus amplísque habitant
palatiis, nihilominus quotidie coniungere domum ad
domũ, & inquieta curiositate ædificare, diruere, mutare quadrata
rotundis. Quid homines sublimatos honoribus, an non
insatiabili ambitione magis ac magis totis viribus conari ad
altiora videmus? Et horum omnium idcirco non est finis,
quia nil in eis summum singulariter reperitur, vel optimum.
Et quid mirum si inferioribus & deterioribus contentus
nõ sit, qui citra summum vel optimum quiescere nõ potest?
Sed hoc stultum & extremę dementiæ est, ea semper appetere
quę nunquam nõ dico satient, sed nec temperent appetitum,
dum quicquid talium habueris, nihilominus non habita
concupiscas, & ad quæque defuerint, semper inquietus anheles.
Ita enim fit vt per varia & fallacia mundi oblectamenta
vagabundus animus inani labore discurrens fatigetur, nõ satietur,
dum quicquid famelicus inglutierit, parum reputet ad
id quod superest deuorandum, semperque non minus anxiè
cupiat quæ desunt, q̃ quæ adsunt latè possideat. Quis enim
obtineat vniuersa? Quanquam & modicum id quod quisque
cum labore obtinuerit, cum timore possederit, certus quidẽ
nõ sit quando cũ dolore amittat, certus autem quòd quãdoque
amittat. Sic directo tramite voluptas peruersa contendit
ad optimum, festinat ad id vnde possit impleri. Imò verò
his

his anfractibus ludit secum vanitas, mentitur iniquitas sibi.
Si ita vis adimplere quod vis, hoc est, si illud apprehendere
vis, quo apprehenso, nil iam amplius velis: quid tentare opus
est & cætera? Curris per deuia, & longè antè morieris, quàm
hoc circuitu peruenias ad optatum. Hoc ergo in circuitu im-
pij ambulant, naturaliter appetentes vnde finiant appetitum,
& insipienter respuentes vnde propinquent fini. Fini dico,
non consumptionis, sed consummationis. Quamobrem non
beato fine consummari, sed consumi vacuo labore accelerāt,
qui rerum magis specie, quàm auctore delectati, prius vniuer
sa percurrere, & de singulis cupiunt experiri, quàm ad ipsum
curent vniuersitatis dominum peruenire. Et quidem perue-
nirent, si quandoque voti compotes effici possent, vt omnia
scilicet præter omnium principium vnus aliquis obtineret.
Ea nāque suę cupiditatis lege qua in rebus cæteris non habi-
ta prę habitis esurire, & pro non habitis habita fastidire sole-
bat: mox omnibus quę in cœlo & quæ in terra sunt obtentis
& contemptis, tandem ad ipsum proculdubio curreret, qui
solus deesset omniū deus. Porrò ibi quiesceret, quia sicut ci-
tra, nulla reuocat quies: sic nulla vltra iam inquietudo solici-
Psal.72.d tat. Diceret pro certò: Mihi autem adhærere deo bonum est.
Ibidem. Diceret: Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super
terram? Et item: Deus cordis mei, & pars mea deus in æter-
num. Sic ergo (vt dictum est) ad id quod optimum est quiuis
H cupidus perueniret: siquidem antè quod citra cupit adsequi
posset. Verùm quoniam id omnino impossibile perstruit &
vita breuior, & virtus infirmior, & consors numerosior: lon-
go profectò itinere, & casso labore desudant qui dum quæq;
desiderant, attingere volunt, ad cunctorum desiderabilium
nequeunt pertingere finem. Et vtinam attingere vniuersa a-
nimo, & non experimento vellent. Hoc enim facilè possent,
& non incassum. Nam & animus sensu quidem carnali tanto
velocior, quanto & perspicacior, ad hoc datus est vt illum ad
omnia pręueniat nihilq; audeat cōtingere sensus, quod ani-
mus pręcurrēs antè vtile non probauerit. Hinc enim arbitror
2.Thes.5.d dictum: Omnia probate, quod bonum est tenete: vt videlicet
ille hinc prouideat, nec is suum votum, nisi ad illius iudicium
Psal.23.a cōsequatur. Alioquin non ascendes in montem domini, nec
stabis in loco sancto eius. Pro eo ꝙ in vano acceperis animā
tuam, hoc est animam rationalem: dum instar pecoris sensum
sequeris, ratione quidem ociosa, & non resistente in aliquo.
Quorum itaque ratio non præuenit gressus, currunt, sed ex-
1.Cor.9.d tra viam: ac proinde apostoli spreto consilio, nō sic currunt
vt apprehendant. Quādo etenim apprehēdent quem appre-
hendere nisi post omnia nolunt? Distortum iter, & circuitus
infinitus, cuncta primitus attentare velle. Iustus autē non ita.
Psal.30.d Audiens nempe vituperationem multorum commorātium
in circuitu (multi enim sunt viam latam pergentes, quæ ducit
I ad mortem) ipse sibi regiam elegit viam, non declinans ad
Esa.26.b dexteram vel ad sinistram. Denique attestante propheta, se-
mita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulādum. Hi sunt
qui salubri compendio cauti sunt molestū hunc & infructuo
sum vitare circuitum, verbum abbreuiatum, & abbreuians
eligentes non cupere quæcunque vident, sed vendere magis
Mat.5.a. quæ possidēt, & dare pauperibus. Beati planè pauperes, quo-
1.Cor.9.d niam ipsorum est regnum cœlorum. Omnes quidem currūt,
Psal.1.b sed inter currētes discernitur. Denique nouit dominus viam
Psal.36.c iustorum, & iter impiorum peribit. Ideo autē melius est mo-
Eccl.5.b dicum iusto super diuitias peccatorum multas: quoniam qui-
Matt.5.a dem (vt Sapiens loquitur, & insipiens experitur) qui diligit
pecuniam, non saturabitur pecunia: qui autem esuriunt & si-
tiunt iustitiam, ipsi saturabuntur. Iustitia siquidē ratione v-
tentis spiritus, cibus est vitalis & naturalis: pecunia verò sic
non replet vel minuit animi famem, quomodo nec corporis,
ventus. Denique si famelicum hominem apertis faucibus vē-
to, inflatis haurire buccis aërem cernas, quo quasi cōsulat fa-
mi, nónne credas insanire? Sic non minoris insaniæ est si spi-
ritum rationalē rebus putes quibuscunque corporalibus nō
magis inflari, quàm satiari. Quid nanque de corporibus ad
spiritus? Nec illa sanè spiritualibus, nec isti è regione refici
Psal.102.a corporalibus queunt. Benedic anima mea domino, qui replet
in bonis desiderium tuum. Replet in bonis, excitat ad bonū,
tenet in bono: præuenit, sustinet, implet. Ipse facit vt deside-
res, ipse est quod desideras. Dixi suprà, causa diligendi deum, K
deus est. Verum dixi: nam & efficiens, & finalis. Ipse dat occa
sionem, ipse creat affectionem, desiderium ipse consummat.
Ipse fecit, vel potius factus est, vt amaretur: ipse speratur amā
dus fœlicius, ne in vacuum sit amatus. Eius amor nostrum &
præparat & remunerat. Pręcedit benignior, rependitur iusti-
or, expectatur suauior. Diues est omnibus qui inuocāt eum,
nec tamen habet quicquam seipso melius. Se dedit in meri-
tum, se seruat in præmium, se apponit in refectione animarū
sanctarum, se in redemptione distrahit captiuarum. Bonus *Thren.3.c*
es domine animæ quærenti te. Quid ergo inuenienti? Sed e-
nim in hoc est mirum, quòd nemo te quærere valet, nisi qui
prius inuenerit. Vis igitur inueniri vt quæraris, quæri vt in-
ueniaris? Potes quidem quæri & inueniri, non tamen pręue-
niri. Nam etsi dicimus: Manè oratio mea præueniet te: non *Psal.87.c*
dubium tamen quòd tepida sit omnis oratio quam non præ-
uenerit inspiratio. Dicēdum iam vnde inchoet amor noster,
quoniam vbi consummetur, dictum est.

AMOR est affectio naturalis vna de quatuor. Notæ sunt,
non opus est nominare. Quod ergo naturale est, iustum
quidem foret primum omnium auctori deseruire naturę: vn-
de & dictum est primum & maximum mandatum: Diliges *Matt.22.d*
dominum deum tuum. Sed quoniam natura fragilior atque
infirmior est, ipsi primum imperante necessitate compelli-
tur inseruire. Et est amor carnalis, quo ante omnia homo L
diligit seipsum propter seipsum. Nondum quippe sapit ni-
si seipsum, sicut scriptum est: Prius quod animale, deinde *1.Cor.15.e*
quod spirituale. Nec præcepto indicitur, sed naturę inseritur.
Quis nempe carnem suam odio habuit? At verò si cœperit *Ephes.5.f*
amor idem (vt assolet) procliuior esse, siue profusior, & ne-
cessitatis alueo minimè contentus, campos etiam voluptatis
exundans latius visus fuerit occupare, statim superfluitas ob-
uiante mandato cohibetur, cùm dicitur: Diliges proximum *Mat.22.d*
tuum sicut teipsum. Iustissimè quidem, vt consors naturæ
non sit exors & gratiæ illius, præsertim gratiæ quæ naturæ
insita est. Quod si grauatur homo fraternis non dico neces-
sitatibus subuenire, sed voluptatibus deseruire: castiget ipse
suas, si non vult esse transgressor. Quantum vult, sibi indul-
geat: dum æquè & proximo tantundē meminerit exhiben-
dum. Frenum tibi temperantiæ imponitur, ô homo, ex lege
vitę & disciplinæ, ne post cōcupiscentias tuas eas & pereas, ne
de bonis naturæ, hosti seruias animæ, hoc est libidini. Quàm
iustius atque honestius communicas illa consorti, id est pro-
ximo, quàm hosti. Et quidem si (ex sapientis consilio) à volu- *Eccl.18.d*
ptatibus tuis auerteris: &, iuxta doctrinam apostoli, sis victu *1.Tim.5.d*
vestitúque contentus, paulisper suspendere non grauaris a-
morem tuum à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus
animam. Sanè quod subtrahis hosti animæ tuæ, consorti na-
turæ puto non grauaberis impartiri. Tunc amor tuus & tem- M
perans erit & iustus, si quod propriis subtrahitur voluptati-
bus, fratris necessitatibus non negetur. Sic amor carnalis effi-
citur & socialis, cùm in commune protrahitur. Si autem dum
communicas proximo, fortè tibi defuerint etiam necessaria,
quid facies? Quid enim, nisi vt cum omni fiducia postules ab
eo qui dat omnibus affluenter, & non improperat: qui aperit *Iaco.1.a*
manum suam, & implet omne animal benedictione? Dubiū *Psa.144.d*
siquidem nō est quòd adsit libēter in necessariis, qui plerisq;
& in superfluis non deest. Denique ait: Primùm quærite re- *Luc.12.d*
gnum dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.
Spōtè daturum se pollicetur necessaria, superflua restringen-
ti, & proximum diligenti. Hoc quippe est primùm quærere
regnum dei, & aduersus peccati implorare tyrānidem, pudi-
citiæ potius ac sobrietatis subire iugū, quàm regnare peccatū
in tuo mortali corpore patiaris. Porrò autem & hoc iustitiæ
est, cum quo tibi est natura communis, naturæ quoque cū eo
munus nō habere diuisum. Vt tamen perfecta iustitia sit dili-
gere proximū, deū in causa habere necesse est. Alioquin pro-
ximū purè diligere quomodo potest, qui in deo non diligit?
Porrò in deo diligere non potest, qui deū non diligit. Opor-
tet ergo deū diligi prius, vt in deo diligi possit & proximus.
Facit ergo etiam se diligi deus, qui & cætera bona facit. Fa-
cit autem sic. Qui naturam condidit, ipse & protegit. Nam
& ista condita fuit, vt habeat iugiter necessariū protectorem,
quem

A quem habuit & conditorem, vt quæ nisi per ipsum nõ valuit esse, nec sine ipso valeat omnino subsistere. Quod ne sane de se creatura ignoret, ac proinde sibi (quod absit) superbè arrogeт beneficia creatoris, vult hominem idẽ conditor alto quidẽ salubriq; consilio tribulationibus exerceri, vt cũ defecerit homo, & subuenerit deus, dũ homo liberatur à deo, deus ab homine, vt dignum est, honoretur. Hoc enim dicit: Inuoca
Psal. 49.c me in die tribulationis, eruã te, & honorificabis me. Fit itaq; hoc tali modo vt homo animalis & carnalis, qui pręter se neminem diligere nouerat; etiã deum vel propter se amare incipiat, quod in ipso nimirũ (vt sæpe expertus est) omnia possit, quæ posse tamen prosit, & sine ipso possit nihil.

AMAT ergo iam deum, sed propter se interim adhuc, nõ propter ipsum. Est tamen quædam prudentia scire quid ex te, quid ex dei adiutorio possis, & ipsi seruare te inlæsum, qui te tibi seruat illæsum. At si frequens ingruerit tribulatio, ob quam & frequens ad deum conuersio fiat, & à deo æquè frequens liberatio consequatur, nónne etsi fuerit ferreum pectus vel cor lapideum totiens liberati, emolliri necesse est ad gratiam liberantis, quatenus deum homo diligat nõ propter se tantum, sed & propter ipsum?

EX OCCASIONE quippe frequentium necessitatum crebris necesse est imprecationibus deum ab homine frequentari, frequentando gustari, gustando probari, quàm
B suauis est dominus. Ita fit vt ad diligendum pure deum plus iam ipsius gustata illiciat suauitas, quàm vrgeat nostra neces-
Ioan.4.d sitas, ita vt exemplo Samaritanorum dicentium mulieri quæ adesse dominum nunciauerat: Iam non propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audiuimus, & scimus quia ipse est vere saluator mundi: Ita, inquam, & nos illorum exemplo carnem nostram alloquentes dicamus merito: Iam non propter tuam necessitatem deum diligimus, ipsi enim gustauimus & scimus, quoniam suauis est dominus. Est enim carnis quædam loquela necessitas, & beneficia quæ experiendo
1.Pet.1.d probat, gestiendo renunciat. Itaque sic affecto, iam de diligendo proximo implere mandatum non erit difficile. Amat quippe veraciter deum, ac per hoc quæ dei sunt. Amat caste, & casto non grauatur obedire mandato, castificãs magis cor suum (vt scriptum est) in obedientia charitatis. Amat iuste, & mandatum iustum libenter amplectitur. Amor iste merito gratus, quia gratuitus. Castus est, quia nõ impenditur verbo, neque lingua, sed opere & veritate. Iustus est, quoniam qualis suscipitur, talis & redditur. Qui enim sic amat, haud secus profecto, quàm amatus est: amat, quærẽs & ipse vicissim non quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quemadmodum ille
Psal.117.d nostra, vel potius nos & non sua quæsiuit. Sic amat qui dicit: Confitemini domino quoniam bonus. Qui domino confitetur nõ quoniam sibi bonus est, sed quoniam bonus est, hic
C vere diligit deũ propter deum, & non propter seipsum. Non
Psal. 48.d sic amat de quo dicitur: Cõfitebitur tibi cum benefeceris ei. Iste est tertius amoris gradus, quo iam propter seipsum deus diligitur.

Psal.35.b FOELIX qui meruit ad quartum vsque pertingere, quatenus nec seipsum diligat homo nisi propter deum. Iusti-
Psal. 67.c tia tua deus sicut montes dei. Amor iste mons est, & mons
Psal.23.c dei excelsus. Reuera mons coagulatus, mons pinguis. Quis
Psal.44.b ascendet in montem domini? Quis dabit mihi pennas sicut
Psal.75.a columbæ, & volabo & requiescam? Factus est in pace locus
Psal. 119.a iste, & habitatio hæc in Sion. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Caro & sanguis, vas luteum, terrena inhabitatio quando capit hoc? Quando huiuscemodi experitur affectum, vt diuino debriatus amore animus, oblitus sui, factúsque sibiipsi tãquam vas perditum, totus pergat in deum,
1.Cor.6.d & adhærens deo vnus cum eo spiritus fiat & dicat: Defecit
Psal.72.d caro mea & cor meum deus cordis mei, & pars mea deus in æternum? Beatum dixerim, & sanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita raro interdum, aut vel semel, & hoc ipsum raptim, atque vnius vix momenti spatio experiri donatum est. Te enim quodammodo perdere tanquam qui non sis, & omnino non sentire teipsum, & à temetipso exinaniri, & pene annullari, cœlestis est conuersationis, non humanæ affectionis. Et siquidem è mortalibus quispiam ad illud raptim interdum (vt dictum est) & ad momentum admittitur, subito inuidet seculũ nequã, perturbat diei malitia, corpus mortis aggrauat, solicitat carnis necessitas, defectus corruptionis nõ sustinet, quodque his violentius est, fraterna reuocat charitas. Heu redire in se, recidere in sua compellitur, & miserabiliter exclamare: Domine vim patior, responde pro me. Et il- *Esaiæ 38.b*
lud: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis *Roma.7.d*
huius? Quoniam tamen scriptura loquitur deum omnia fecisse propter semetipsum, erit ꝓfecto vt factura sese quãdoque conformet & concordet auctori. Oportet proinde in eundem nos affectum quandocunque transire, vt quomodo deus omnia esse voluit, propter semetipsum, sic nos quoque nec nosipsos, nec aliud aliquid fuisse vel esse velimus nisi æquè propter ipsum, ob solam videlicet ipsius volũtatem, nõ nostram voluptatem. Delectabit sane nõ tam nostra vel sopita necessitas, vel sortita fœlicitas, quàm quòd eius in nobis & de nobis voluntas adimpleta videbitur, quod & quotidie postulamus in oratione cum dicimus: Fiat voluntas tua sicut *Matt.6.b*
in cœlo & in terra. O amor sanctus & castus, ô dulcis & suauis affectio. O pura & defæcata intentio voluntatis, eo certe defęcatior & purior, quo in ea de proprio nil iam admixtum relinquitur: eo suauior & dulcior, quo totum diuinum est quod sentitur. Sic affici, deificari est. Quomodo stilla aquæ modica multo infusa vino, deficere à se tota videtur, dum & saporem vini induit, & colorem: & quomodo ferrum igni- E
tum & candens, igni simillimum fit, pristina propriáque forma exutum: & quomodo solis luce perfusus aër, in eandem transformatur luminis claritatem, adeo vt nõ tam illuminatus, quàm ipsum lumen esse videatur: sic omnem tunc in sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquescere, atque in dei penitus transfundi voluntatem. Alioquin quomodo omnia in omnibus erit deus, si in homine de homine quicquam supererit? Manebit quidem substantia, sed in alia forma, alia gloria, aliáque potentia. Quando hoc erit? Quis hoc videbit? Quis posside- *Psal.41.a*
bit? Quando veniam & apparebo ante faciem dei? Domine *Psal. 26.a*
deus meus, tibi dixit cor meum exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requirã. Putas videbo templũ sanctum
tuum? Ego puto non ante sane perfecte impletum iri: Dili- *Luc.10.e*
ges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua: quousque ipsum cor cogitare iam non cogatur de corpore, & anima eidem in hoc statu viuificando & sensificando intẽdere desinat, & virtus eiusdem releuata molestiis, in dei potẽtia roboretur. Impossibile náque est tota hæc ex toto ad deum colligere, & diuino infigere vultui, quandiu ea huic fragili & ærũnoso corpori intenta & distenta necesse est subseruire. Itaque in corpore spirituali & immortali, in corpore integro placido placitóque & per omnia subiecto spiritui speret se anima quartum appre- F
hendere amoris gradum, vel potius in ipso apprehendi, quippe quòd dei potentiæ est dare cui vult, non humanæ industriæ assequi. Tunc, inquam, summum obtinebit facile gradum, cum in gaudiũ domini sui promptissime & auidissime festinantem, nulla iam retardabit carnis illecebra, nulla molestia conturbabit. Putamúsne tamen hanc gratiam vel ex parte sanctos martyres assecutos in illis adhuc victoriosis corporibus constitutos? Magna vis prorsus amoris illas animas introrsum rapuerat, quæ ita sua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerũt. At profecto doloris acerrimi sensus non potuit nisi turbare serenum, etsi non perturbare. Quid autem iam solutas corporibus? Immersas ex toto credimus immenso illi pelago æterni luminis, & luminosæ æternitatis.

SED si (quod non negatur) velint sua corpora recepisse, aut certe recipere desiderent & sperent, liquet proculdubio necdum à se ipsis penitus immutatas, quibus constat necdum penitus deesse de proprio quo vel modice intentio reflectatur. Donec ergo absorpta sit mors in victoria, & noctis vndique terminos lux perennis inuadat & occupet vsquequaque, quatenus & in corporibus gloria cœlestis effulgeat, non possunt ex toto animæ seipsas exponere, & transire in deum, nimirum ligatæ corporibus etiam tunc, etsi non vita vel sensu, certe affectu naturali, ita vt

M absque

G absque his, nec velint, nec valeant consummari. Itaque ante restaurationem corporum non erit ille defectus animorum, qui perfectus & summus est ipsorum status, nec carnis iam sane consortium spiritus requireret, si absque illa consummaretur. Enimuero absque profectu animæ nec ponitur corpus, nec sumitur. Denique preciosa in cõspectu domini mors sanctorum eius. *Psal.115.a* Quòd si mors preciosa, quid vita & illa vita? Nec mirum si corpus iam gloriæ conferre videtur spiritui, quod & infirmum & mortale constat ipsi non mediocriter valuisse. O quàm verum locutus est qui dixit, diligentibus deum omnia cooperari in bonum. *Rom.8.e* Valet deum diligenti animæ corpus suum infirmum, valet & mortuum, valet & resuscitatum. Primo quidem ad fructum pœnitentiæ, secundo ad requiem, postremo ad consummationem. Merito sine illo perfici non vult, quod in omni statu in bonum sibi subseruire persentit. Bonus plane fidúsque comes caro spiritui bono, quæ ipsum aut si onerat, iuuat: aut si non iuuat, exonerat: aut certe iuuat, & minime onerat. Primus status laboriosus, sed fructuosus. Secũdus ociosus, sed minime fastidiosus. Tertius & gloriosus. Audi & sponsum in canticis ad profectum hunc trimodum inuitantem: *Canti.5.a* Comedite, inquit, amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Laborantes in corpore vocat ad cibum, iam posito corpore quiescentes ad potum inuitat: resumentes corpora etiam vt inebrientur impellit:

H quos & vocat charissimos, nimirum charitate plenissimos. Nam & in cæteris quos nõ charissimos sed amicos appellat, differentia est, vt hi quidem qui in carne adhuc grauati gemunt, chari habeantur pro charitate quam habent: qui vero soluti iam carnis compede sunt, eo sint chariores, quo & promptiores atque expeditiores facti ad amandum. Porro præ vtrisque merito nominantur & sunt charissimi, qui recepta iam secunda stola, in corporibus vtique cum gloria resumptis, tanto in dei feruntur amorem liberiores & alacriores, quanto & de proprio nil iam residuum est quod eos aliquatenus solicitet vel retardet. Quod quidẽ neuter sibi reliquorum statuum vendicat: cum & in priori corpus cum labore portetur: & in secundo quoque non sine proprietate aliqua desiderij expectetur. Primo ergo fidelis anima comedit panem suũ: sed heu, in sudore vultus sui. *Gene.3.d* In carne quippe manens adhuc ambulat per fidem: quam sane operari per dilectionem necesse est: quia si nõ operatur, mortua est. *Ioan.4.e* Porro ipsum opus cibus est: dicente domino: Meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei. Dehinc carne exuta iã pane doloris non cibatur: sed vinum amoris tanquam post cibũ plenius haurire permittitur: non purũ tamẽ, sed quomodo sub sponsi nomine in canticis dictum legitur: Bibi vinum meum cũ lacte meo. *Cant.5.b* Vino enim diuini amoris etiam tũc anima suauitatem naturalis immiscet affectionis, qua resumere corpus

I suum, ipsúmque glorificatum desiderat. Æstuat ergo iam tũc sanctæ charitatis potata vino: sed plane nondum vsque ad ebrietatem: quoniam temperat interim ardorem illum huius lactis permixtio. Ebrietas denique solet euertere mentes, atque omnino reddere immemores sui. At nõ ex toto sui oblita est quæ adhuc de proprio corpore cogitat suscitando. Cæterum hoc adepto, quod solum vtiqúe deerat, quid iam impedit à seipsa quodãmodo abire, & ire totam in deum, eóque sibi penitus dissimillimã fieri, quo deo simillimam effici donatur? Tum demum ad craterem admissa sapientiæ, illam de qua legitur: *Psal.22.b* Et calix meus inebriãs, quàm præclarus est: quid mirum iam si inebriatur ab vbertate domus dei: cum nulla mordente cura, de proprio secura bibit purum & nouũ illud cum Christo in regno patris eius? Hoc vero conuiuium triplex celebrat sapientia: & ex vna cõplet charitate: ipsa cibans laborantes, ipsa potans quiescẽtes, ipsa regnantes inebrians. Quomodo autẽ in conuiuio corporali antè cibus, quàm potus apponitur, quoniam & tali ordine natura requirit: ita & hic primo quidem ante mortẽ in carne mortali labores manuum nostrarum manducamus, cũ labore quod glutiendum est masticãtes: post mortem vero in vita spirituali iam bibimus, suauissima quadam facilitate quod percipitur colantes: tandem rediuiuis corporibus in vita immortali inebriamur, mira plenitudine exuberantes. Hæc pro eo quod sponsus in canticis dicit: *Canti.5.a* Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Comedite ante mortẽ, bibite post mortem, inebriamini post resurrectionem. K Merito iam charissimi, qui charitate inebriantur, & merito inebriati, qui ad nuptias agni introduci merentur, edẽtes & bibentes super mensam illius in regno suo, quãdo sibi iam exhibet gloriosam ecclesiam, non habẽtem maculã neque rugam, aut aliquid huiusmodi. Tunc prorsus inebriat charissimos suos, tũc torrẽte voluptatis suæ potat, *Psal.35.c* quoniam quidem in cõplexu illo arctissimo & castissimo sponsi & sponsæ, fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. *Psal.45.a* Quod non aliud esse arbitror quàm dei filium, qui transiens ministrat, *Luc.12.c* queadmodũ ipse promisit, vt ex hoc iam iusti epulentur & exultẽnt in conspectu dei, & delectentur in lætitia. *Psal.67.a* Hinc illa satietas sine fastidio. Hinc insatiabilis illa sine inquietudine curiositas. Hinc æternum illud atq; inexplebile desiderium nesciens egestatem. Hinc deniq; sobria illa ebrietas, vero, non mero ingurgitans, nõ madens vino, sed ardens deo. Ex hoc iã quartus ille amoris gradus perpetuo possidetur, cũ summe & solus diligitur deus: quia nec nosipsos iam nisi propter ipsum diligimus: vt sit ipse præmium amantium se, præmium æternum amantium in æternum. Memini me dudũ ad sanctos fratres Cartusienses scripsisse epistolã, ac de his ipsis in ea gradibus inter cætera disseruisse. Forte autem alia ibi (etsi nõ aliena) de charitate locutus sum: & ob hoc quædam illorum huic quoque sermoni subiungere non inutile duco: præsertim cum facilius ad manum habeam transcribere iam dictata, quàm noua iterũ dictare. L Illa, inquam, vera & syncera est charitas: & omnino de corde puro, & cõscientia bona, & fide nõ ficta fatenda est procedere, qua proximi bonũ æquè vt nostrum diligimus. Nam qui magis aut certe solum diligit suũ: conuincitur non caste diligere bonũ, quod vtique propter se diligit, nõ propter ipsum. Et hic talis non potest obedire prophetæ qui ait: Confitemini domino quoniã bonus. *Psal.117.d* Confitetur quidẽ, quia fortasse bonus est sibi, nõ autẽ quoniã bonus est in se. Quapropter nouerit in se dirigi illud ab eodem propheta opprobriũ: Confitebitur tibi cum benefeceris ei. *Psal.48.d* Est qui confitetur domino quoniã potens est, & est qui confitetur quoniam sibi bonus est, & item qui cõfitetur quoniã simpliciter bonus est. Primus seruus est, & timet sibi. Secundus mercenarius, & cupit sibi. Tertius filius, & defert patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, vtrique pro se agũt. Sola quæ in filio est charitas, nõ quærit quæ sua sunt. *1.Cor.13.b* Quamobrem puto de illa dictũ: Lex domini immaculata cõuertẽs animas: *Psal.118.a* quod sola videlicet sit quæ ab amore sui & mundi auertere possit animũ, & in deum dirigere. Nec timor quippe nec amor priuatus conuertunt animã. Mutant interdum vultũ vel actum, affectũ nunquã. Facit quidem nõnũquam & seruus opus dei: sed quia nõ sponte, in sua adhuc duritia permanere cognoscitur. Facit & mercenari⁹, sed quia non gratis, propria trahi cupiditate cõuincitur. M Porro vbi proprietas, ibi singularitas. Vbi autem singularitas, ibi angulus. Vbi vero angulus, ibi sine dubio sordes siue rubigo. Sit itaq; seruo sua lex, timor ipse quo constringitur. Sit sua mercenario cupiditas, qua & ipse arctatur, quando tentatur abstractus & illectus. Sed harum nulla aut sine macula est, aut animas cõuertere potest. Charitas vero cõuertit animas quas facit & voluntarias. Porro in eo eam dixerim immaculatam quod nil sibi de suo retinere cõsueuit. Cui nempe de proprio nihil est, totum profecto quod habet, dei est. Quod autẽ dei est, immundum esse non potest. Lex ergo dei immaculata charitas est: quæ nõ quod sibi vtile est, quærit: sed quod multis. Lex autẽ domini dicitur siue ꝙ ipse ex ea viuat, siue ꝙ eã nullus nisi eius dono possideat. Nec absurdũ videatur quod dixi etiã deũ viuere ex lege, cũ nõ alia, quàm charitate dixerim. Quid vero in summa & beata illa trinitate summam & ineffabilem illam conseruat vnitatem, nisi charitas? Lex est ergo, & lex domini charitas, quæ trinitatẽ in vnitate quodã modo cohibet, & colligat in vinculo pacis. Nemo tamẽ me æstimet charitatem hic accipere qualitatem, vel aliquod accidẽs: alioquin in deo dicerẽ (quod absit) esse aliquid quod deus non est: sed substantiam illam diuinã, quod vtique nec nouum nec insolitum est, dicente Ioanne: Deus charitas est. *1.Ioan.4.b* Dicitur ergo rectè charitas, & deus, & dei donum. Itaque charitas dat charitatem, substantiua accidentalem. Vbi dantem

A tem significat, nomen substantiæ est. Vbi donum qualitatis.
Hæc est lex æterna, creatrix & gubernatrix vniuersitatis. Si-
quidem in pōdere & mensura & numero per eam facta sunt
vniuersa, & nihil sine lege relinquitur: cum ipsa quoque lex
omnium sine lege non sit, nō tamen alia, quàm seipsa: qua &
seipsam, etsi non creauit, regit tamen. Cæterum seruus &
mercenarius habent legem: non à domino, sed quam ipsi sibi
fecerunt: ille deum non amando, iste plus aliud amando. Ha-
bent, inquam, legem non domini, sed suam: illi tamē quæ do-
mini est subiectam. Et quidem suam sibi quique legem face-
re potuerunt, non tamen eam incōmutabili æternæ legis or
dini subducere potuerunt. Tunc autem dixerim quemq; sibi
fecisse suam legem, quando communi & æternæ legi propriā
prætulit voluntatem, peruerse vtique volens suum imitari
creatorem, vt sicut ipse sibi lex, suíque iuris est, ita is quoque
seipsum regeret, & legem sibi suam faceret voluntatem, gra-
ue vtique & improbabile iugum super omnes filios Adā, heu
Psal. 87.a inclinans & incuruās ceruices nostras, adeo vt vita nostra in-
Roma.7.d ferno appropinquarit. Infœlix ego homo, quis me liberabit
de corpore mortis huius? Quo vtique premor, & pene op-
Psal.93.c primor, ita vt nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus ha-
bitasset in inferno anima mea. Sub hoc onere grauatus geme
Iob 7.d bat qui dicebat: Quare me posuisti contrarium tibi, & factus
sum mihimetipsi grauis? Vbi dixit, factus sum mihimetipsi
B grauis: ostendit quòd lex ipse sibi esset, nec alius hoc, quàm
sibi ipse fecisset. Quod autem loquens deo, præmisit, posuisti
me contrarium tibi: dei se tamen non effugisse legem indica-
uit. Hoc quippe ad æternam iustamque dei legem pertinuit,
vt qui à deo noluit suauiter regi, pœnaliter à seipso regere-
tur: quique sponte iugum suaue & onus leue charitatis abie-
cit, propriæ voluntatis onus importabile sustineret inuitus.
Miro itaque & iusto modo æterna lex fugitiuū suum & po-
suit sibi contrarium, & retinuit subiectum, dum videlicet nec
iustitiæ pro meritis legem euasit, nec tamen cū deo in sua lu-
ce, in sua requie, in sua gloria remansit, subiectus potestati, &
Ibidem. submotus fœlicitati. Domine deus meus cur non tollis pec-
catum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? vt ab-
iecta graui sarcina propriæ voluntatis, sub leui onere chari-
tatis respirē: nec iam seruili timore coercear, nec mercenaria
cupiditate illiciar, sed agar spiritu tuo, spiritu libertatis quo
aguntur filij tui, qui testimonium reddat spiritui meo quòd
& ego sim vnus ex filiis: dum eadē mihi lex fuerit quę & tibi:
Rom.13.b & sicut tu es, ita & ipse sim in hoc mundo? Hi siquidem qui
hoc faciunt quod ait apostolus: Nemini quidquam debeatis
nisi vt inuicē diligatis: proculdubio sicut deus est, & ipsi sunt
in hoc mundo: nec serui aut mercenarij sunt, sed filij. Itaque
nec filij sunt sine lege: nisi forte aliquis aliter sentiat propter
1.Tim.1.a hoc quod scriptum est: Iustis non est lex posita. Sed sciendū
C quod alia est lex promulgata à spiritu seruitutis in timore: a-
lia à spiritu libertatis data in suauitate. Nec sub illa coguntur
esse filij, nec sine ista esse patiuntur. Vis audire quia iustis non
Roma.8.c est lex posita? Non accepistis, ait, spiritum seruitutis iterum
in timore. Vis audire quòd tamen sine lege charitatis non
sint? Sed accepistis, inquit, spiritum adoptionis filiorum. De-
nique audi iustum vtrunque de se fatentem, & quòd non sit
1.Cor.9.c sub lege, nec tamē sit sine lege. Factus sum, inquit, his qui sub
lege erant, quasi sub lege essem: cum ipse non essem sub lege.
His qui sine lege erant, tanquam sine lege essem: cum sine
lege dei non essem, sed in lege essem Christi. Vnde apte non
dicitur, iusti non habent legem, aut iusti sunt sine lege: sed
1.Tim.1.a iustis non est lex posita: hoc est, non tanquam inuitis posita,
sed voluntariis eo liberaliter data, quo suauiter inspirata.
Matt.11.d Vnde & pulchrè dominus: Tollite, ait, iugum meum super
vos. Ac si diceret, Nō impono inuitis, sed vos tollite si vultis.
Alioquin non requiem, sed laborē inuenietis animabus ve-
stris. Bona itaque lex charitas, & suauis: que non solum leui-
ter suauiterque portatur, sed & seruorum & mercenariorum
leges portabiles ac leues reddit, quas vtique non destruit, sed
Matt.5.b facit vt impleantur, dicente domino: Non veni legem solue-
re, sed adimplere. Illam temperat, istam ordinat, vtramque
leuiat. Nunquam erit charitas sine timore, sed casto: nun-
quam sine cupiditate, sed ordinata. Implet ergo charitas le-
gem serui, cum infundit deuotionem: implet & mercenarij,

cum ordinat cupiditatem. Porro timori permixta deuotio D
ipsum non annullat, sed castificat. Pœna tantùm tollitur, sine
qua esse non potuit dum fuit seruilis: & timor manet in secu-
lum seculi castus & filialis. Nam quod legitur: Perfecta cha- 1.Ioan. 4.b
ritas foras mittit timorem: pœna intelligenda est quæ seruili
(vt diximus) nunquam deest timori: illo scilicet genere locu-
tionis, quo sæpe causa ponitur pro effectu. Denique cupidi-
tas tunc rectè à superueniente charitate ordinatur, cum mala
quidem penitus respuuntur: bonis vero meliora præferun-
tur, nec bona nisi propter meliora appetuntur. Quod cum
plene per dei gratiam assecutū fuerit, diligetur corpus & vni-
uersa corporis bona tantum propter animam: anima propter
deum: deus autem propter seipsum. Veruntamen quia carna-
les sumus, & de carnis cōcupiscentia nascimur: necesse est vt
cupiditas nostra vel amor noster à carne incipiat, quę si recto
ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia profi-
ciens, spiritu tandem consummabitur: quia non prius quod 1.Cor.15.e
spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Et prius
necesse est portemus imaginem terrestris: deinde cœlestis. In
primis ergo diligit seipsum homo propter se. Caro quippe
est, & nil sapere valet præter se. Cumque se videt per se non
posse subsistere, deum quasi sibi necessarium incipit per fi-
dem inquirere & diligere. Diligit itaque in secundo gradu
deum, sed propter se, non propter ipsum. At vero cum ipsum
cœperit occasione propriæ necessitatis colere & frequenta- E
re, cogitando, legendo, orando, obediendo: quadam huiusce-
modi familiaritate paulatim sensimque deus innotescit: con-
sequenter & dulcescit: & sic gustato, quàm suauis est domi-
nus, transit ad tertium gradum, vt diligat deum non iam pro-
pter se, sed propter ipsum. Sane in hoc gradu diu statur: &
nescio si à quoquam hominum quartus in hac vita perfecte
apprehenditur, vt se scilicet diligat homo tantùm propter
deum. Asserant hoc si qui experti sunt: mihi, fateor, imposi-
bile videtur. Erit autem proculdubio, cum introductus fue- Matt.25.b
rit seruus bonus & fidelis in gaudium domini sui: & inebria- Psal.35.b
tus ab vbertate domus dei. Quasi enim miro quodam mo-
do oblitus sui, & à se penitus velut deficiens, totus pergit in
deum: & deinceps adhærens ei, vnus cum eo spiritus erit. Ar- 1.Cor. 6.b
bitror hoc sensisse prophetā cū diceret: Introibo in potētias Psal. 70.c
domini: domine memorabor iustitię tuę solius. Sciebat pro-
fecto cum introiret in spirituales potentias domini, exutum
se iri ab vniuersis carnis infirmitatibus: vt iam nil de carne
haberet cogitare, sed totus in spiritu memoraretur iustitiæ
domini solius. Tunc pro certo singula Christi membra di-
cere poterunt de se, quod Paulus aiebat de capite: Etsi cō- 1.Cor.5.d
gnouimus secundum carnem Christū, sed nunc iam non no-
uimus. Nemo ibi se cognoscet secundum carnem: quia caro 1.Cor.15.d
& sanguis regnum dei non possidebunt. Non quòd carnis il-
lic substātia futura non sit, sed quod carnalis omnis necessi- F
tudo sit defutura: carnísque amor, amore spiritus absorben-
dus: & infirmæ quæ nunc sunt humanæ affectiones, in diui-
nas quasdam habeant commutari. Tunc sagena charitatis, Matt. 13.f
quæ nūc tracta per hoc mare magnum & spatiosum, ex om-
ni genere piscium congregare non desinit: cum perducta
ad littus fuerit, malos foras mittens, bonos solummodo re-
tinebit. Siquidem in hac vita ex omni genere piscium intra
sinum suæ latitudinis charitatis rete concludit: vbi se pro
tempore omnibus conformans, omnium in se siue aduersa
siue prospera traiiciens, ac sua quodammodo faciens, non
solùm gaudere cum gaudentibus, sed & flere cum flenti- Rom. 12.d
bus consueuit. Sed cum peruenerit ad littus: velut malos pi-
sces & omne quod tristę patitur foras mittens, sola quæ pla-
cere, & iucunda esse poterūt, retinebit. Nunquid enim tunc
verbi gratia, Paulus aut infirmabitur cum infirmis, aut v- 2.Cor. 11.g
retur cum scandalizatis, vbi scandala & infirmitas procul
erunt? Aut certe lugebit eos qui non agent pœnitētiam, vbi
certum est nec peccantem fore, nec pœnitentem? Absit au-
tem vt vel eos, qui ignibus æternis cum diabolo & angelis
eius deputandi sunt, plangat & defleat in illa ciuitate, quam
fluminis impetus lætificat: cuius & diligit dominus portas
super omnia tabernacula Iacob: quòd videlicet in tabernacu
lis & siquando gaudetur de victoria, laboratur tamen in pu-
gna, & plerunque periclitatur de vita: in illa autē patria nul-

G la prorsus admittatur aduersitas siue tristitia, quemadmodũ [illegible] de illa canitur: Sicut lætantium omnium habitatio in te. Et [illegible] rursum: Lætitia sempiterna erit eis. Deniq; quomodo misericordiæ recordabitur, vbi memorabitur iustitiæ dei solius? Proinde vbi iam non erit miseriæ locus, aut misericordiæ tēpus, nullus profecto esse poterit miserationis affectus.

Finis libri de diligendo deo.

Retractatio beati Bernardi, in librum sequentem de gradibus humilitatis.

IN HOC opusculo, cum illud de euangelio quod dominus ait, diē vltimi iudicij se nescire, ad aliquam sententiam cōfirmandam atque corroborandam proferrem in medium: improuide quidem apposui quod in euangelio scriptum non esse postea deprehendi. Nam cum textus habeat tantummodo: Neque filius scit: ego deceptus magis, quàm fallere volens, literæ quippe immemor, sed non sensus: Nec ipse, inquam, filius hominis scit. Vnde etiam totam ordiens sequentem disputationem: ex eo quod non veraciter posui, veram conatus sum approbare assertionem. Sed quia talem errorē meum multo post, quàm à me idem libellus editus, & à pluribus iā trāscriptus fuit, deprehendi: cum nō potui per tot iā H libellos sparsum persequi mendacium, necessariū credidi cōfugere ad confessionis remedium. Alio quoq; in loco quandam de Seraphim opinionē posui, quā nunquā audiui, nusquam legi. Vbi sane lector meus attendat, ꝙ proinde tēperāter puto dixerim: volēs videlicet nō aliud, quàm putari, quod certū reddere de scripturis nō valui. Titulus quoque ipse qui de gradibus humilitatis inscribitur: pro eo forsitan quod nō humilitatis, sed superbiæ potius hic distingui describiq; gradus videntur, calumniam patietur: sed hoc à minus vel intelligentibus vel attendentibus eius tituli rationem: quā tamen in fine opusculi ipse breuiter intimare curaui.

DIVI BERNARDI

ABBATIS CLARAEVALLIS, in tractatum de duodecim gradibus humilitatis & superbiæ, præfatio.

ROGASTI me frater Godefride, vt ea quæ de gradibus humilitatis coram fratribus locutus fuerā, pleniori tibi tractatu dissererē. Cui tuæ petitioni dignè, vt dignum erat, & volens satisfacere, & ti-
I mēs nō posse: euāgelici cōsilij memor, nō prius, fateor, facere
Luc.14.f ausus sum, quàm sedēs cōputaui si sufficerēt sumptus ad perficiendum. Cum autem charitas hunc foras misisset timorē quo mihi timebam illud de opere non cōsummando: subintrauit alius timor de contrario, quo cœpi timere grauius periculū de gloria si perfecissem, quàm de ignominia si defecissem. Vnde inter hunc timorē & charitatem, velut in quodā biuio positus, diu hæsitaui cui viarum tuto me crederem: metuens aut loquendo vtiliter de humilitate, ipse humilis non inueniri: aut tacendo humiliter, inutilis fieri. Cúmque neutrā viam tutam, alterutram tamen mihi tenendam esse cōspicerem: elegi pòtius tibi (si quem possem) cōmunicare fructum sermonis, quàm tutari me solū portu silentij: simul fiduciam habens, si quid forte quod approbes, dixerim, tuis precibus posse me non superbire: sin autem (quod magis puto) nil tuo studio dignum effecerim, de nihilo superbire non posse.

Explicit præfatio.

LOCVTVRVS ergo de gradibus humilitatis, quos beatus Benedictus nō numerandos, sed ascendendos proponit, prius ostendo si possum quo per illos perueniendum sit, vt audito fructu perueniionis, minus grauet labor ascensionis. Proponit itaque do-
Ioan.14.b minus nobis viæ laborem, laboris mercedem. Ego sum (inquit) via, veritas, & vita. Viam dicit humilitatem, quæ ducit ad veritatem. Altera labor, K
altera fructus laboris est. Vnde sciam, inquis, quod ibi de humilitate locutus sit, cum indeterminate dixerit, Ego sum *Marc.11.d*
via? Audi apertius: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Se ergo proponit humilitatis exemplum, mansuetu- *Ioan.8.b*
dinis formam. Si imitaris eum, non ambulas in tenebris, sed *Ioan.1.a*
habebis lumen vitæ. Quid est lumen vitæ, nisi veritas, quæ illuminans omnem hominem veniētem in hunc mundū, ostendit vbi sit vera vita? Ideo cū dixisset, Ego sum via & veritas, subdidit, Et vita. Ac si diceret: Ego sum via, quæ ad veritatē duco. Ego sum veritas, quæ vitam promitto. Ego sum vita quā do. Hæc est enim, ait, vita æterna, vt cognoscant te *Ioan.17.a*
verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Vel sic quasi tu dicas: Viam considero, id est humilitatem: fructum desidero, veritatem. Sed quid si tātus est labor viæ, vt ad optatū lucrum non possim peruenire? Respōdet: Ego sum via: id est viaticum quo sustenteris in via. Clamat igitur errātibus, & viam ignorantibus: Ego sum via. Dubitantibus & non credentibus: Ego sum veritas. Iam ascendentibus, sed lassescentibus, Ego sum vita. Satis, vt reor, ostensum est ex proposito capitulo euangelij: cognitionem veritatis, fructum esse humilitatis. Accipe & aliud. Confiteor tibi pater, domine cœli *Luc.10.d*
& terræ: quia abscōdisti hæc (haud dubium quin veritatis secreta) à sapientibus & prudentibus, id est à superbis: & reuelasti ea paruulis, hoc est humilibus. Et in hoc apparet quod L
veritas quæ superbis abscōditur, humilibus reuelatur. Hu- *Humilitatis dissinitio.*
militatis vero talis potest esse diffinitio. Humilitas est virtus qua homo verissima sui agnitione sibiipsi vilescit. Hæc autem conuenit his, qui ascensionibus in corde suo dispositis, de virtute in virtutem, id est de gradu in gradum proficiunt, donec ad culmen humilitatis perueniant: in quo velut in Sion, id est in speculatione positi, veritatem prospiciant. Etenim, inquit, benedictionem dabit legislator: quia qui dedit *Psal.93.b*
legem, dabit & benedictionē: hoc est qui iussit humilitatem, perducet ad veritatem. Quis vero est hic legislator, nisi dul- *Psal.24.b*
cis & rectus dominus, qui legem dedit delinquētibus in via? In via quippe delinquunt, qui veritatem derelinquunt. Sed nunquid vel sic à dulci domino derelinquuntur? Ipsis ergo dulcis & rectus dominus legem dat viam humilitatis, per quam redeant ad agnitionem veritatis. Dat occasionem recuperandæ salutis, quia dulcis est: non tamen absque disciplina legis, quia rectus est. Dulcis, quia perire non patitur. Rectus, quia punire nō obliuiscitur. Hanc itaque legem qua reditur ad veritatem, beatus Benedictus per duodecim gradus disponit: vt sicut per decem præcepta legis ac geminam circuncisionem (in quo duodenarius numerus adimpletur) ad Christum venitur: ita his duodecim gradibus ascensis, veritas apprehēdatur. Illud quoque quod in scala illa, quæ in *Gene.28.c*
typo humilitatis Iacob mōstrata est, dominus desuper inni- M
xus apparuit: quid nobis aliud innuit, nisi ꝙ in culmine humilitatis cōstituitur cognitio veritatis? Dominus quippe de summitate scalæ prospiciebat super filios hominum tāquam veritas: cuius oculi sicut fallere nolunt, ita falli non norunt: *Psal.13.a*
vt videret si est intelligens aut requirens deum. An non tibi de alto videtur clamare ac dicere requirentibus se (nouit enim qui sunt eius) Transite ad me omnes qui concupiscitis *Eccle.24.c*
me: & à generationibus meis implemini? Et illud: Venite ad *Matt.11.d*
me qui laboratis, & onerati estis, & ego vos reficiam. Venite, inquit. Quo? Ad me veritatem. Qua? Per humilitatem. Quo fructu? Ego vos reficiam. Sed quæ est refectio quam veritas ascendentibus promittit, peruenietibus reddit? An forte illa est charitas? Ad hanc quippe, vt ait beatus Benedictus, ascensis omnibus humilitatis gradibus monachus mox perueniet. Vere dulcis & suauis cibus charitas, quæ fessos alleuat, debiles roborat, mœstos lætificat. Iugum denique veritatis facit suaue, & onus leue. Bonus cibus charitas, quæ media in ferculo Salomonis consistens, diuersarū odore virtutum, velut diuersi generis fragrantia pigmentorū, esurientes reficit, iucundat reficientes. Ibi siquidem opponitur pax, *Cant.3.c*
patientia, benignitas, longanimitas, gaudium in spiritu sancto: & si quæ sunt aliæ veritatis seu sapiētiæ generationes, apponuntur in illa. Habet & humilitas in eodem ferculo suas epulas, panem scilicet doloris, & vinum cōpunctionis, quas

primo

A primo veritas incipiētibus offert, quibus vtique dicitur: Sur-
Psal.126.a gite postquã sederitis, qui manducatis panem doloris. Habet
Cant.5.a ibidem contemplatio ex adipe frumenti solidum cibum sa-
Canti.3.d pientiæ, cum vino quod lætificat cor hominis, ad quę veritas
perfectos inuitat dicens: Comedite amici mei, & bibite, &
inebriamini charissimi. Media, inquit, charitate constrauit
propter filias Hierusalem, propter imperfectas videlicet ani-
mas: quæ dū adhuc illū solidū cibū minus capere possunt, la-
cte interim charitatis pro pane, oleo pro vino nutriēdæ sunt.
Quæ recte media describitur: quia eius suauitas nec incipiē-
tibus præsto est prohibēte timore: nec perfectis satis est, pro
abundantiori contemplationis dulcedine. Hi adhuc à noxiis
carnalium delectationū humoribus, timoris amarissima po-
tione purgandi, nondum lactis dulcedinem experiuntur. Illi
iam auulsi à lacte, epulari ab introitu gloriæ gloriosius dele-
ctantur: solis mediis id est proficiētibus ita iam melleas quas-
dam sorbitiūculas charitatis expertis, vt illis interim pro sui
teneritudine cōtenti sint. Primus ergo cibus est humilitatis,
purgatorius cum amaritudine: secundus charitatis, consola-
torius cum dulcedine: tertius contemplationis, solidus cum
Psal.79.a fortitudine. Heu mihi, domine deus virtutum quousque ira-
Psal.67.a sceris super orationem serui tui, cibabis me pane lachryma-
rum, & potū dabis mihi in lachrymis? Quis me inuitabit ad
illud vel medium ac dulce charitatis cōuiuium: vbi iusti epu-
B lantur in conspectu dei, & delectantur in lætitia: vt iam non
Iob 10.a loquens in amaritudine animæ meæ, dicam deo, Noli me cō-
demnare: sed epulando in azymis synceritatis & veritatis,
Psal.137.b lætus cantem in viis domini, quoniam magna est gloria do-
mini? Bona tamen via humilitatis, qua veritas inquiritur, cha
ritas acquiritur, generationes sapientiæ participantur. Deni-
que sicut finis legis Christus, sic perfectio humilitatis, cogni-
tio veritatis. Christus cum venit attulit gratiam. Veritas qui-
bus innotuerit, dat charitatem. Innotescit autem humilibus:
Iaco.4.b humilibus ergo dat gratiam. Dixi, vt potui, quo fructu hu-
militatis gradus ascendi debeant: dicam vt potero, quo ordi-
ne ad propositum brauium veritatis perducant. Sed quia ipsa
quoque veritatis agnitio in tribus gradibus consistit, ipsos
breuiter si possum distinguo, quatenus ex hoc clarius inno-
tescat ad quem trium veritatis, duodecimus humilitatis per-
tingat.

INQVIRIMVS nanque veritatem in nobis, in proximis,
in sui natura. In nobis, nosmetipsos diiudicando. In pro-
ximis, eorum malis compatiendo. In sui natura, mundo
corde contemplando. Obserua sicut numerum, ita & ordi-
nem. Primo te doceat veritas ipsa quod prius in proximis,
quã in sui debeat inquiri natura. Post hoc accipies cur prius
in te, quàm in proximis inquirere debeas. In numero siquidē
Matt.5.a beatitudinū quas suo sermone distinxit, prius misericordes
C quam mundicordes posuit. Misericordes quippe cito in pro-
ximis veritatem deprehendunt, dum suos affectus in illos ex-
tendunt, dū sic per charitatem se illis conformāt, vt illorum
Rom.12.c vel bona vel mala tanquã propria sentiant. Cum infirmis in-
firmātur, cum scādalizatis vruntur. Gaudere cū gaudētibus,
flere cum flentibus cōsueuerunt. Hac charitate fraterna cor-
dis acie mundata, veritatē delectātur in sui contemplari na-
tura, pro cuius amore mala tolerāt aliena. Qui verò ita se fra-
tribus non consociant, sed econtrario aut flentibus insultāt,
aut gaudentibus derogant, dum quod in illis est, in se esse nō
sentiunt, quia similiter affecti non sunt, veritatē in proximis
qualiter deprehēdere possunt? Bene nanq; cōuenit illis illud
Prouerbiū. vulgare prouerbiū: Nescit sanus quid sentiat æger, aut ple-
nus quid patiatur ieiunus. Et æger ægro, & ieiunus ieiuno
quāto propinquius, tāto familiarius cōpatiuntur. Sicut enim
pura veritas nō nisi puro corde videtur, sic miseria fratris ve
rius misero corde sentitur. Sed vt ob alienā miseriā miserum
cor habeas, oportet vt tuam prius agnoscas, vt proximi men
tē in tua inuenias, & ex te noueris qualiter illi subuenias, ex-
emplo scilicet saluatoris nostri, qui pati voluit vt cōpati sci-
ret, miser fieri vt misereri disceret, vt quomodo de ipso scri-
ptum est: Didicit ex his quę passus est obedientiā: ita & mise-
Heb.5.c ricordiā disceret. Nō quod ante misereri nesciret, cuius mise
ricordia ab æterno & vsq; in æternum: sed quod natura scie-
bat ab æterno, tęmporali didicit experimento. Sed forte du-

rum tibi videtur, ꝙ dixi dei sapientiā Christum didicisse mi- D
sericordiā, quasi is per quē omnia facta sunt, aliquid aliquādo
ignorasset ex iis quæ sunt, maxime cū illud quod ex epistola
ad Hebræos ad id cōprobandum commemoraui, alio sensu,
qui nō ita videatur absurdus, possit intelligi, vt hoc quod di-
ctum est, didicit, nō ad ipsum caput referatur in sui persona,
sed ad corpus eius, quod est ecclesia, vt sit ita sensus: Et di-
cit ex iis quæ passus est, obedientiā: hoc est obediētiā didicit
in suo corpore ex iis quæ passus est in capite. Nā illa mors, il-
la crux, opprobria, sputa, flagella, quæ omnia caput nostrum
Christus pertransiit, quid aliud corpori eius, id est nobis, quā
præclara obedientiæ documenta fuerunt? Christus enim (ait
Paulus) factus est obediēs patri vsq; ad mortē, mortē autem Philip.2.b
crucis. Qua necessitate? Respondeat apostolus Petrus: Chri- 1.Pet.2.d
stus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt se-
quamini, inquit, vestigia eius, id est vt imitemini obedientiā
eius. Ex his ergo quæ passus est, discimus quāta, nos qui puri
homines sumus, oporteat pro obedientia perpeti, pro qua is
qui & deus erat non dubitauerit mori. Et hoc modo, inquis,
non inconueniens erit si dicatur Christus vel obedientiā vel
misericordiam seu aliquid in suo corpore didicisse, dum ta-
men sibi in sua persona nil quod se ante latuerit credatur ex
tempore potuisse accidere. Sicq; ipse sit qui misereri doceat
aut obedire, ipse qui discit quia caput & corp⁹ vnus est Chri
stus. Non nego hūc intellectū, quin rectus sit. Sed ex alio lo-
co ipsius epistolæ, superior interpretatio videtur approbari, E
vbi dicitur: Nusquā enim angelos apprehēdit, sed semē Abra Hebr.2.d
hæ apprehendit, vnde debuit per omnia fratrib⁹ similari, vt
misericors fieret. Puto quod hæc verba sic ad caput referēda
sunt, vt corpori penitus aptari non possint. De verbo vtique
dei dictum est ꝙ nō angelos apprehendit, hoc est nō in vnā
filii personā assumpsit, sed semē Abrahæ. Neq; enim legitur,
verbum angelus factū est, sed verbū caro factū est, & caro de Ioan.1.b
carne Abrahæ, iuxta promissionē quæ illi primū facta est: vn
de, id est ex qua seminis assumptione, debuit per omnia fra-
tribus similari, id est oportuit ac necesse fuit vt similis nobis
passibilis, nostratū omnia (excepto peccato) genera miseria-
rum percurreret. Si quæris qua necessitate, vt misericors, in-
quit, fieret. Et hoc, ais, cur non recte ad corpus referri potest?
Sed audi quod paulopost sequitur. In eo enim in quo passus Hebr.2.d
est ipse & tentatus, potens est & eis qui tentātur auxiliari. In
quib⁹ verbis quid melius intelligi possit nō video, nisi quod
ideo pati ac tētari, omnibúsq; absq; peccato, humanis voluit
cōmunicare miseriis (quod est per omnia fratribus similari)
vt similiter passis ac tētatis misereri ac compati ipso disceret
experimēto. Quo quidē experimento non dico vt sapiētior
efficeretur, sed propinquior videretur, quatenus infirmi filii Hebr.2.c
Adam, quos suos fieri & appellari fratres nō dedignatus est,
suas illi infirmitates cōmittere non dubitarent, qui sanare il- F
las & posset vt deus, & vellet vt proximus, & cognosceret vt
eadē passus. Vnde Esaias virū eum appellat dolorum, & sciē- Esa.35.c
tem infirmitatē. Et apostolus: Nō enim habemus, inquit, pō- Hebr.4.d
tificē qui nō possit cōpati infirmitatibus nostris. Vnde autē
possit indicās adiungit: Tentatū autē per omnia pro similitu- Ibidem.
dine absq; peccato. Beatus quippe deus, beatus dei filius, in Philip.2.a
ea forma qua nō rapinā arbitratus est esse se ęqualē patri, pro-
culdubio impassibilis, priusquā se exinanisset formā serui ac-
cipiens, sicut miseriā & subiectionē expertus nō erat, sic mi-
sericordiā vel obedientiā non nouerat experimento. Sciebat
quidē per naturā, nō autē sciebat per experientiā. At vbi mi-
noratus est non solū à seipso, sed etiā paulominus ab angelis,
qui & ipsi impassibiles sunt per gratiā, non per naturā, vsque
ad illam formā in qua pati & subiici posset, quod vtique (si-
cut dictū est) in sua non posset, & in passione expertus est mi
sericordiam, & in subiectione obediētiam. Per quam tamen
experientiā non illi (vt dixi) scientia, sed nobis fiducia creuit,
dum ex hoc misero genere cognitionis, is à quo longe erra-
ueramus, factus est propior nobis. Quando enim illi appro-
pinquare auderemus in sua impassibilitate manēti? Nunc au-
tem apostolo suadente, monemur, cū fiducia adire thronum Hebr.4.d
gratiæ ipsius, quem nimirū, sicut alibi scriptum est, langue- Esaiæ 53.b
res nostros tulisse, & dolores nostros portasse cognoscimus,
& in eo quo passus est ipse, nobis compati posse non dubita-

 mus:

G mus. Non ergo debet absurdum videri, si dicitur Christum non quidē aliquid scire cœpisse, quod aliquando nescierit: scire tamē alio modo misericordiam ab æterno per diuinitatē, & aliter in tempore didicisse per carnē. Vide ne & simili lo- *Matt.13.d* cutionis modo illud dictum sit, quod dominus requirentibus *Col.2.a* discipulis de die vltimo se nescire respondit. Nam quomodo diem illum ille nesciebat, in quo omnes sapientiæ & sciētiæ thesauri sunt absconditi? Cur ergo se scire negabat, quod certum est, quia nescire non poterat? Nunquid forte mendaciter eos voluit celare, quod vtiliter non valuit innotescere? Absit. Sicut nihil ignorare poterat, cum sapientia sit: sic nec mentiri, cum veritas sit. Sed volens discipulos ab inutilis inquisitionis curiositate compescere, quod inquirebant, se scire negauit: non omni modo quidem, sed tali quodam modo, quo negare veraciter potuit. Nam etsi suæ diuinitatis intuitu æquè omnia præterita scilicet præsentia atque futura perlustrando, diem quoque illum palam habebat: non tamen vllis carnis suæ sensibus experiēdo agnouerat. Alioquin iam spiritu oris sui antichristum interfecerat: iam auribus sui corporis archangelum vociferantem, & tubam sonantem, in quo strepitu mortui suscitandi sunt, audierat: iam oculis suę carnis oues hœdósque, qui ab inuicem segregandi sunt, perspexe- *Matt.16.c* rat. Denique vt intelligas quod illa tantum cognitione quæ per carnem fit, se illum diem nescire perhibuerit, vigilanter H respōdens: nō ait, Nec ego scio: sed, Nec ipse, inquit, filius hominis scit. Quid est filius hominis, nisi nomen assumptæ carnis? Quo siquidem nomine intelligi datur, quia dicens se aliquid nescire, non iuxta quod deus est, sed secundum hominem loquitur. Alias quippe loquens de se secūdum suam diuinitatem, non filius vel filium hominis: sed, ego, vel me, sæ- *Ioan.8.e* pius ponere consueuit: vt ibi: Amen dico vobis, antequā Abraham fieret, ego sum. Ego sum, ait: non, Filius hominis est. Nec dubium, quin de illa essentia diceret, qua ante Abraham & sine initio est, non qua post Abrahā & ex Abraham factus *Matt.16.c* est. Alibi quoq; hominū de se opinionē à discipulis inquirēs: Quem dicūt, inquit, homines esse: non me, sed filium hominis? Rursus eosdem interrogans, quid de se, ipsi quoq; senti- *Ibidem.* rent: Vos autem, nō quem filium hominis, sed quem me, ait, esse dicitis? Carnalis videlicet populi sentētiā de carne inquirens, nomen carnis, quod proprie est filius hominis, posuit: spirituales vero discipulos de sua diuinitate interrogās, non filium hominis, sed signanter, me, dixit. Quod deniq; Petrus *Matt.16.c* intelligens, quid per hoc quod dixerat, me, requisiti fuissent: sua responsione aperuit: Tu es, inquiēs, nō Iesus filius virginis, sed Christus filius dei. Quod vtique si respondisset, nihilominus veritatem dixisset: sed in verbis interrogationis sensum interrogantis prudenter aduertens, competēter proprieque ad interrogata respōdit dicens: Tu es Christus filius I dei. Cum igitur videas Christum in vna quidē persona duas habere naturas, vnam qua semper fuit, alterā qua esse cœpit: & secundum sempiternum suum quidem esse, semper omnia nosse: secūdum temporalē vero, multa temporaliter expertū fuisse: cur fateri dubitas vt esse in tēpore cœpit ex carne, sic carnis quoque miserias scire cœpisse, illo duntaxat modo cognitionis quem docet defectio carnis? Quod vtiq; genus scientiæ, protoplasti sapientius fœliciúsque nescirēt, quando id attingere nisi stulte misereq; non poterant. Sed plasmatoris eorū deus requirens quod perierat, opus suum miseratus prosecutus est, descendens & ipse misericorditer, quo illi ceciderāt miserabiliter. Voluit experiri in se, quod illi faciendo contra se merito paterentur. Nōn simili quidem curiositate, sed mirabili charitate. Non vt miser cum miseris remaneret: sed vt misericors factus miseros liberaret. Factus, inquā, misericors, non illa misericordia, quā fœlix manēs habuit ab æterno: sed quam mediante miseria reperit in habitu nostro. Porro pietatis opus quod per illā cœpit, in ista perfecit. Non quod sola illa nō posset perficere: sed quia nobis non potuit absq; ista sufficere. Vtraq; siquidem necessaria: sed nobis hæc magis cōgrua fuit. O ineffabilis pietatis excogitatio. Quādo nos illam miram misericordiam cogitaremus, quam præcedens miseria non informat? Quando illā aduerteremus incognitā nobis compassionē, quę non passione præuēta, cū impassibilitate perdurat? Attamen si illa quæ miseriā nescit, misericordia non præcessisset ad hanc, cuius miseria mater est, K non accessisset. Si non [ac]cessisset, non attraxisset. Si non attraxisset, non extraxisset. Vnde autē extraxit: nisi de lacu miseriæ, & de luto fecis? *Psal.39.a* Nec illam tamen misericordiam deseruit, sed hanc inseruit. Non mutauit, sed multiplicauit, sicut scriptum est: Homines & iumēta saluabis domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus. *Psal.35.b* Sed iam ad propositum redeamus. Si ergo se miserum fecit, qui miser nō erat, vt experiretur quod & ante sciebat: quāto magis tu, nō dico vt te facias, quod non es: sed vt attendas quod es, quia vere miser es, & sic discas misereri qui hoc aliter scire nō potes: ne forte si proximi malum consideres, & tuum non attendas, mouearis non ad miserationem, sed ad indignationē: non ad adiuuandum, sed ad iudicandum: denique non ad instruendum in spiritu lenitatis, sed ad destruendum in spiritu furoris. Vos qui spirituales estis, ait apostolus, huiusmodi *Gal.6.a* instruite in spiritu lenitatis. Apostoli consilium siue etiam præceptum est vt mansueto, id est eo spiritu fratri ægrotanti subuenias, quo tibi vis subueniri cum ægrotas. Et vt scias qualiter erga delinquentem mansuescere posis: Cōsiderās, inquit, teipsum: ne & tu tenteris. Considerare libet quàm bene discipulus veritatis ordinem sequatur magistri. In beatitudinibus quas supra memoraui, sicut prius misericordes quàm mundicordes: sic prius mites quàm misericordes pronunciati sunt. Et apostolus cum spirituales hortaretur ad instruendum carnales, adiunxit: In spiritu lenitatis. L Instructio quippe fratrum pertinet ad misericordes, spiritus lenitatis ad mites. Ac si diceret, Inter misericordes deputari non potest, qui in semetipso mitis non est. Ecce apostolus aperte ostendit quod superius me ostensurum promisi: prius videlicet veritatem inquirendam esse in nobis, quàm in proximis: Cōsiderans, inquiens teipsum: id est quàm facilis ad tentandum, quàm pronus ad peccandum: quatenus ex tui consideratione mitescas, sicque ad succurrendum aliis in spiritu lenitatis accedas. Alioquin si monentem non audis discipulum, arguentem time magistrum. Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo, & sic valebis festucam eiicere de oculo fratris tui. *Matt.7.a* Trabes in oculo grādis & grossa, superbia in mente est, quæ quadam corpulentia sui vana non sana, tumida non solida, oculum mentis obscurat, veritatem obumbrat, ita vt si tuam occupauerit mētem, iam tu te videre, iam te talem qualis es, vel qualis esse potes, non posis sentire: sed qualem te amas, talem te vel putes esse, vel speres fore. Quid enim aliud est *Superbia.* superbia, quàm (vt quidā sanctus diffinit) amor propriæ excellentiæ? Vnde & nos possumus dicere per contrarium, humilitatem propriæ excellentiæ esse contemptum. Amor vero, sicut nec odium, veritatis iudicium nescit. Vis iudicium veritatis audire? Sicut audio, sic iudico. Non sicut odi, nō sicut amo, non sicut timeo. M Est iudicium odij, vt illud: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori. *Ioan.19.b* Est & timoris, vt illud: Si dimititimus eum sic, veniēt Romani & tollent nostrum locum & gentem. *Ioan.11.f* Iudicium vero amoris, vt Dauid de filio parricida: Parcite, inquit, puero Absalon. *2. Re.18.* Et legibus humanis statutū, & in causis tam ecclesiasticis, quàm secularibus seruatum scio, speciales amicos causantium non debere admitti ad iudicium, ne vel fallant vel fallantur amore suorum. Quod si culpam amici tuo iudicio amor illius aut minuit, aut prorsus abscondit, quanto magis amor tui tuum contra te iudicium fallit? Qui ergo plene veritatem in se cognoscere curat, necesse est vt semota trabe superbiæ quæ oculum arcet à luce, ascensiones in corde suo disponat, per quas seipsum in seipso inquirat, & sic post duodecimum humilitatis ad primum veritatis gradum pertingat. Cum autem veritate inuenta in se, imò se inuēto in veritate dicere potuerit: *Psal.115.a* Credidi, propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis: *Psal.63.b* ascendat homo ad cor altum, vt exaltetur veritas, & ad gradum secundū perueniens dicat in excessu suo, *Psal.115.a* omnis homo mendax. Putas hunc ordinē Dauid non tenuit? Putas hoc non sensit propheta quod dominus, quod apostolus, quod & nos post ipsos & per ipsos sentimus? Credidi, inquit, veritati dicenti: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris. *Ioan.8.b* Credidi ergo sequendo propter quod locutus sum confitendo. Quid confitendo? Veritatem quam cognoui credēdo. Postquam

A do.Poſtquã autem & credidi ad iuſtitiã,& locutus ſum ad ſa-
lutem,humiliatus ſum nimis,hoc eſt perfecte. Tanquã dice-
ret: Quia veritatem cognitam in me confiteri cõtra me non
erubui,ad perfectionẽ humilitatis profeci. Nimis enim pro
Pſal.111.a perfecte,poteſt intelligi, vt ibi:In mandatis eius volet nimis.
Quod ſi quis contendat,nimis,hic pro valde,poſitum nõ pro
perfecte,quia & expoſitores idipſum videntur aſtruere: ne-
que hoc diſcordat à ſenſu prophetæ, vt ſic ſentiamus eũ di-
xiſſe: Ego quidem cum adhuc veritatem nõ noſſem,aliquid
me putabam eſſe,cum nihil eſſem. At poſtquã in Chriſtum
credendo,id eſt eius humilitatem imitando,veritatem agno-
ui,ipſa quidem exaltata eſt in me ex mea cõfeſsione, ſed ego
humiliatus ſum nimis,id eſt valde vilui mihi ex mei conſide-
Pſal.118.k ratione.Humiliatus ergo propheta in hoc primo gradu veri-
tatis (vt ait in alio pſalmo : Et in veritate tua humiliaſti me)
ſemetipſum attendat,& ex propria miſeria generalẽ perpen
dat,ſicque ad ſecundum tranſiẽs dicat in exceſſu ſuo, omnis
homo mendax.In quo exceſſu ſuo? In illo proculdubio quo
ſeſe excedens,ac veritati adhærens,ſeipſum diiudicat. In illo
ergo exceſſu ſuo dicat non indignando aut inſultando , ſed
miſerando & compatiendo,omnis homo mendax.Quid eſt,
omnis homo mendax? Omnis homo infirmus,omnis homo
miſer,& impotens, qui nec ſe nec alium poſsit ſaluare.Sicut
Pſal.32.d dicitur fallax equus ad ſalutem,nõ quod equus aliquẽ fallat,
B ſed quia is ſeipſum fallit qui in fortitudine eius confidit : ſic
Hier.17.a omnis homo dicitur mendax,id eſt fragilis,mutabilis , à quo
ſalus non poſsit vel ſua vel aliena ſperari, quin potius male-
dictionem incurrat qui ſpem ſuã in homine ponit. Proficiẽs
itaque humilis propheta per ducatum veritatis , quódque in
ſe lugebat,videns in aliis,dum apponit ſcientiam,apponat &
dolorẽ,ac generaliter ſed veraciter dicat,omnis homo men-
Luc.18.b dax. Vide quàm lõge aliud ſenſerit de ſe phariſæus ille ſuper-
bus.Quid deprompſit in exceſſu ſuo ? Deus gratias ago tibi,
quia non ſum ſicut cæteri hominum. Dum in ſe ſingulariter
Pſal.115.a exultat,aliis arroganter inſultat. Dauid autẽ aliter.Ait enim:
Rom.3.a Omnis homo mendax.Neminẽ excipit,ne quẽ decipiat,ſciẽs
quia omnes peccauerũt,& omnes egent gloria dei.Phariſęus
ſe ſolum decipit , quem ſolum excipit dum cæteros damnat.
Propheta ſe non excipit à communi miſeria, ne excipiatur à
miſericordia. Phariſæus exſufflat miſericordiam,dum diſsi-
mulat miſeriam.Propheta affirmat tã de omnibus , quàm de
ſe,omnis homo mẽdax.Phariſęus cõfirmat de omnibus prę-
ter ſe, Nõ ſum,inquiens,ſicut cæteri hominum. Et gratias a-
git non quia bonus,ſed quia ſolus:non tam de bonis quæ ha-
bet,quàm de malis quæ in aliis videt. Nõdum de ſuo trabem
Luc.18.b eiecerat,& feſtucas in oculis fratrum enumerat.Nam ſubdit:
Iniuſti,raptores.Nõ fruſtra (vt arbitror) exceſſum à propo-
ſito feci , ſi vtriuſque exceſſus differentiam intellexiſti. Iam
C ad propoſitum redeundum eſt. Quos itaque veritas ſibi iam
innoteſcere , ac per hoc vileſcere fecit , neceſſe eſt vt cuncta
quæ amare ſolebant,& ipſi ſibi amareſcant. Statuentes nimi
rum ſe ante ſe,tales ſe videre cogant, quales vel à ſe videri e-
rubeſcant.Dumque ſibi diſplicet quod ſunt,& ad id ſuſpirãt
quod non ſunt,quod vtique per ſe fore diffidunt,vehemen-
ter ſeſe lugentes,id ſolum conſolationis inueniunt, vt ſeueri
iudices ſui,qui ſcilicet amore veri eſuriant & ſitiãt iuſtitiam,
vſque ad contemptum ſui diſtrictiſsimam de ſe exigant ſa-
tisfactionem,& de cætero emendationem. Sed cum ſe ad id
ſufficere non poſſe conſpiciunt (cum enim fecerint omnia
Luc.17.c quæ mandata fuerint ſibi,ſeruos ſe inutiles dicunt)de iuſtitia
ad miſericordiam confugiunt. Vt autem illam cõſequantur,
Matt.5.a conſilium veritatis ſequuntur : Beati miſericordes,quoniam
ipſi miſericordiam conſequentur. Et hic eſt ſecundus gradus
veritatis , quo eam in proximis inquirunt , dum de ſuis alio-
rum neceſsitates exquirunt , dum ex iis quæ patiuntur patiẽ-
tibus compati ſciunt. In his ergo tribus quæ dicta ſunt , id
eſt in luctu pœnitentiæ,in deſiderio iuſtitiæ, in operibus mi-
ſericordiæ ſi perſeuerãt,à tribus impedimẽtis, quæ aut igno-
rantia,aut infirmitate,aut ſtudio contraxerunt, cordis aciem
mundant,quo per cõtemplationem ad tertium veritatis gra-
dum pertranſeant. Hæ ſunt viæ quæ vidẽtur hominibus bo-
Prouer.2.c næ,illis duntaxat exceptis qui lætantur cum malefecerint, &
exultant in rebus peſsimis,ac ſe de infirmitate vel ignoran-
tia tegunt ad excuſandas excuſationes in peccatis.Sed fruſtra D
ſibi de infirmitate vel ignorantia blandiuntur,qui vt liberius Pſa.140.a
peccent, libenter ignorant vel infirmantur.Putas primo ho-
mini profuit,licet ipſe non libenter peccauit , quod ſe per v-
xorem tãquam per carnis infirmitatem defendit? Aut primi
martyris lapidatores quoniam aures ſuas continuerunt , per
ignorantiam excuſabiles erunt? Qui igitur ſtudio,amore pec
candi à veritate ſe ſentiunt alienatos, infirmitate & ignoran-
tia preſſos, ſtudium in gemitum , amorẽ in mœrorẽ & infir-
mitatem conuertant,infirmitatem carnis feruore iuſtitię vin
cant,ignorantiam liberalitate repellãt,ne ſi nunc egentẽ,nu-
dam & infirmam veritatem ignorant,cũ poteſtate magna &
virtute venientem,terrentem, arguentem , ſero cum rubore
cognoſcant,fruſtra cum tremore reſpõdeant: Quando te vi- Matt.25.d
dimus egere, & non miniſtrauimus tibi ? Cognoſcetur certe Pſal.9.c
dominus iudicia faciens , qui nunc ignoratur miſericordiam
quærens.Denique videbunt in quem trãsfixerunt. Similiter Ioan.19.g
& auari quem contempſerunt.Ab omni ergo labe , infirmi-
tate,ignorantia,ſtudióve contracta,flẽdo, iuſtitiam eſurien-
do, operibus miſericordiæ inſiſtendo,mundatur oculus cor-
dis,cui ſe in ſui puritate veritas videndam promittit : Beati Matt.5.a
mundo corde,quoniam ipſi deum videbunt. Cum ſint ita-
que tres gradus ſeu ſtatus veritatis,ad primũ aſcendimus per
laborem humilitatis, ad ſecundum per affectum compaſsio-
nis,ad tertium per exceſſum contemplationis. In primo ve- E
ritas reperitur ſeuera,in ſecundo pia,in tertio pura. Ad pri-
mum ratio ducit,qua nos diſcutimus : ad ſecundum affectus
perducit,quo aliis miſeremur: ad tertiũ puritas rapit, qua ad
inuiſibilia ſubleuamur.

INTERLVCET hic mihi mira quædam ac diuiſa indiui-
duæ trinitatis operatio , ſi quo modo tamen ab homine
ſedente in tenebris ineffabilis illa poſsit capi cooperantium
ſibi perſonarum diuiſio. In primo ſiquidem gradu filius,in
ſecundo ſpiritus ſanctus, in tertio pater operari videtur.Vis Ioan.13.b
audire filij operationem ? Si ego , inquit, laui vobis pedes
dominus & magiſter , quanto magis & vos debetis alter al-
terius lauare pedes? Tradebat diſcipulis humilitatis formam
veritatis magiſter, qua in primo gradu primum eis veritas
innoteſceret. Attende & opus ſpiritus ſancti. Charitas dei
diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui da- Rom.5.a
tus eſt nobis. Charitas quippe donum eſt ſpiritus ſancti,
qua fit vt qui ſub diſciplina filij per humilitatem ad primum
vſque gradum veritatis iam profecerunt,ad ſecundũ per cõ-
paſsionẽ proximi , ſub magiſterio ſpiritus ſancti perueniant.
Audi & de patre: Beatus es Simon Bariona,quia caro & ſan- Matt.16.e
guis non reuelauit tibi,ſed pater meus qui eſt in cœlis. Et il-
lud:Pater filiis notam faciet veritatem tuam. Et, Cõfiteor ti- Eſaiæ 38.d
bi pater,quia abſcõdiſti hæc à ſapiẽtibus,& reuelaſti ea par- Matt.11.d
uulis. Vides quia quos verbo & exẽplo prius filius humilia- F
uit,ſuper quos deinde ſpiritus charitatem effudit, hos tãdem
in gloria pater recepit? Filius facit diſcipulos , paracletus cõ-
ſolatur amicos,pater exaltat filios. Quia vero non ſolum fi-
lius,ſed & pater & ſpiritus ſanctus veraciter veritas appellan
tur,conſtat quod vna eadẽq; veritas ſeruata proprietate per-
ſonarũ,tria hæc in tribus gradibus operatur. Primo ſcilicet
inſtruit, vt magiſter.Secundo conſolatur , vt amicus vel fra-
ter.Tertio aſtringit, vt filios pater. Dei quippe filius verbũ
ſcilicet ac ſapientia patris , primum quidem illam animæ no-
ſtræ potentiam quæ ratio dicitur , cum reperit carne depreſ
ſam,peccato captiuam,ignorantia cæcam,exterioribus dedi-
tam:clementer aſſumens,potenter erigens, prudenter inſti-
tuens,introrſum trahẽs,ac mirabiliter vtẽs,tanquã pro ſe vi-
caria ipſam ſibi iudicem ſtatuit,ita vt pro reuerẽtia verbi cui
coniungitur,ipſa ſui accuſatrix,teſtis & iudex , contra ſe ve-
ritatis fungatur officio. Ex qua prima cõiunctione verbi, &
rationis,humilitas naſcitur. Aliam deinde partẽ quæ dicitur
voluntas,veneno quidẽ carnis infectã , ſed iam ratione diſ-
cuſſam,ſpiritus ſanctus dignanter viſitans,ſuauiter purgans,
ardenter afficiens,miſericordem facit:ita vt more pellis quæ
vncta extẽditur,ipſa quoq; vnctione perfuſa cœleſti, vſq; ad
inimicos per affectum dilatetur . Et ſic ex hac ſecunda con-
iunctione ſpiritus dei & voluntatis humanæ , charitas effici-
tur. Vtranque vero partem , rationem ſcilicet & volũtatem,

G alteram verbo veritatis instructam, alteram spiritu veritatis
afflatam, illam hyssopo humilitatis aspersam, hanc igne cha-
ritatis succensam, tandem iam perfectam animã, propter hu-
militatem sine macula, propter charitatẽ sine ruga, cum nec
voluntas rationi repugnat, nec ratio veritatẽ dissimulat, glo-
riosam sibi sponsam pater conglutinat, ita vt nec ratio de se,
nec volũtas de proximo cogitare sinatur, sed hoc solũ beata
Canti.1.a illa anima dicere delectetur: Introduxit me rex in cubiculũ
suum. Digna certe quæ de schola humilitatis, in qua primum
sub magistro filio ad seipsam intrare didicit, iuxta commina-
Ibidem.c tionem ad se factam: Si ignoras te, egredere & pasce hœdos
tuos: digna ergo quæ de schola illa humilitatis duce spiritu
sancto in cellaria charitatis, quæ nimirum proximorum pe-
ctora intelligenda sunt, per affectionem introduceretur, vn-
de suffulta floribus, ac stipata malis, bonis scilicet moribus &
virtutibus sanctis, ad regis demum cubiculum, cuius amore
languet, admitteretur. Ibi modicum, hora videlicet quasi di-
midia silentio facto in cœlo, inter desideratos amplexus sua-
uiter quiescens ipsa quidem dormit, sed cor eius vigilat, quo
vtiq; interim veritatis arcana rimatur: quorum postmodum
memoria statim ad se reditura pascatur. Ibi videt inuisibilia,
audit ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Excedũt quip-
Psal.18.a pe omnem illam quam nox nocti indicat scientiam. Dies ta-
men diei eructat verbum: & inter sapientes sapiẽtiam loqui,
H & spiritualibus spiritualia licet cõferri. Putas hos gradus Pau
2.Cor.12. lus non transierit, qui vsque ad tertium cœlum se raptũ fuis-
se testatur? Sed quare raptum, & non potius ductum? Vt vi-
delicet si tantus apostolus raptum se dicit fuisse, quo nec do-
ctus sciuit, nec ductus potuit ire: me qui proculdubio minor
sum Paulo ad tertium cœlũ nulla mea virtute, nullo meo la-
bore peruenire posse presumam, ne vel de virtute confidam,
vel pro labore diffidã. Qui enim docetur aut ducitur, ex hoc
ipso quod docentem vel ducentem sequitur, laborare cõuin-
citur, & aliquid ex se agit vt ad destinatũ locum vel sensum
pertrahatur, ita vt dicere possit: Nõ autem ego, sed gratia dei
1.Cor.15.b mecum. Qui verò rapitur, nõ suis viribus sed alienis innixus
tanquam nescius quocunque portatur, nec de toto in se, nec
de parte gloriatur, vbi nec per se nec cum alio aliquid opera-
tur. Ad primũ itaque siue ad medium cœlum ductus vel ad-
iutus apostolus ascendere potuit, ad tertium autem vt perue
niret rapi oportuit. Nam ad hoc & filius legitur descendisse,
vt vocaret & iuuaret ascensuros ad primum: & spiritus san-
ctus missus fuisse, qui perduceret ad secundum. Pater verò li-
cet filio & spiritui sancto semper cooperetur, nũquã tamen
aut de cœlo descendisse, aut ad terras legitur missus fuisse. Le-
Psal.32.a go certe ꝙ misericordia domini plena est terra, & pleni sunt
Gala.4.a cœli & terra gloria tua, & multa huiusmodi. Lego & de filio:
Postquã venit plenitudo temporis, misit deus filiũ suum. Et
I ipse filius loquitur de se: Spiritus domini misit me. Et per eũ-
Esa.61.a dem prophetam. Et nũc, inquit, dominus misit me & spiritus
Esa.48.c eius. Lego & de spiritu sancto: Paracletus autem spiritus san
Ioan.14.d ctus, quem mittet pater in nomine meo. Et, Cum assumptus
Ioan.16.b fuero, mittam vobis eum, haud dubiũ quin spiritũ sanctum.
Patrem autem in sua persona, licet nusquam nõ sit, nusquam
Matt.23.a tamen inuenio nisi in cœlis, vt in euãgelio: Et pater meus qui
Matt.6.b in cœlis est. Et in oratione: Pater noster qui es in cœlis. Vnde
nimirum colligo ꝙ quia pater nõ descendit, apostolus vt eũ
videret ad tertium cœlum ascendere quidem nõ potuit, quo
Ioan.3.b tamen se raptum memorauit. Deniq; nemo ascendit in cœlũ
nisi qui descendit de cœlo filius hominis. Et ne putes de pri-
Psal.18.a mo dictũ vel secũdo, dicit tibi Dauid: A summo cœlo egres-
sio eius. Ad quod iterum non subito raptus, nõ furtim subla
Acto.1.b tus, sed, Videntibus, inquit, illis, id est apostolis, eleuatus est.
4.Re.2.c Nõ sicut Helias, qui vnum: non sicut Paulus, qui nullum, vix
enim vel seipsum testẽ aut arbitrũ habere potuit, ipso perhi-
2.Cor.12. bente: Nescio, deus scit: sed vt omnipotens, qui quando vo-
luit descendit, quando voluit ascendit, pro suo arbitrio arbi-
tros & spectatores, locum & tempus, diem & horã expectãs,
videntibus illis quos scilicet tanta visione dignatur, eleuatus
4.Reg.2.c est. Raptus est Paulus, raptus est Helias, trãslatus est Enoch.
Eccl.44. Redẽptor noster legitur eleuatus, hoc est ex seipso leuatus,
Acto.1.b nõ aliunde adiutus. Deniq; nõ currus vehiculo, nõ angeli ad-
Ibidem. miniculo, sed propria virtute subnixum suscepit eum nubes
ab oculis eorum. Cur hoc? An fessum iuuit? An pigrum impu K
lit? An cadentem sustinuit? Absit. Sed suscepit eum ab oculis
carnalibus discipulorum, qui & si Christum nouerant secun-
dum carnem, sed vltra iam non noscerent. Quos ergo per hu
militatem ad primum cœlum filius vocat, hos in secũdo per
charitatem spiritus aggregat, ad tertium per cõtemplationẽ
pater exaltat. Primo humiliantur in veritate, & dicũt: In ve- Psal.118.k
ritate tua humiliasti me. Secũdo congaudent veritati, & psal-
lunt: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres
in vnum. De charitate quippe scriptum est: Congaudet au- Psal.123.a
tem veritati. Tertio ad arcana veritatis rapiuntur, & aiunt: 1.Cor.13.b
Secretum meum mihi, secretũ meum mihi. Sed quid ego mi- Esa.24.c
ser superflua magis loquacitate, quã spiritus viuacitate duos
cœlos superiores percurro, qui manibus pedibúsq; repẽs ad-
huc sub inferiore laboro? Ad quod tamen iam ipso iuuante
quo & vocante mihi scalam erexi. Illic siquidem iter est quo Psal.49.d
ostendat mihi salutare dei. Iam dominum desuper innixum
suspicio, iam ad vocem veritatis exulto. Vocauit me, & ego
respondi illi: Operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu Iob 14.c
quidem domine gressus meos dinumeras, sed ego lẽtus ascen Ibidẽ.31.a
sor, fessus viator, diuerticula quæro. Væ mihi si tenebræ me
comprehendãt, aut si mea fuga fiat in hyeme vel in sabbato,
dum nunc ad lucẽ cum tẽpus acceptabile & dies salutis sunt,
proficisci dissimulo. Quid moror? Ora pro me fili, frater, so-
cie, & particeps ꝓfectus mei si quis est in domino. Ora om- L
nipotentem quatenus sic pigrum roboret pedẽ, vt tamẽ non
veniat mihi pes superbiæ. Et si enim pes piger vt ad veritatis
gradum ascendat idoneus nõ est, tolerabilior tamen est isto Psal.35.d
qui in ea stare non potest, vt habes ibi: Expulsi sunt nec po-
tuerunt stare. Et hoc quidem de superbis. Sed quid de illorũ Ibidem.
capite? Quid de illo qui dicitur rex super omnes filios super-
biæ? Et ipse, inquit, in veritate non stetit. Et alibi: Videbam
satanam cadentem de cœlo. Quare hoc, nisi propter super- Ioan.8.f
biam? Væ mihi, si & me viderit qui alta à longè cognoscit, su- Luc.10.c
perbientem, & illam in me terribilem intonet vocẽ: Tu qui- Psal.137.b
dem filius excelsi eras, sed sicut homo morieris, & sicut vnus Psal.81.b
de principibus cades. Quis non ab huius tonitrui voce for-
midet? O quàm salubrius ad tactũ angeli neruus fœmoris Ia-
cob emarcuit: quã angeli superbiẽtis intumuit, euanuit, ruit. Gene.32.g
Vtinam & meum neruum angelus tangat vt marcescat, si for
te ex hac infirmitate incipiã proficere, qui ex mea firmitate
nõ possum nisi deficere. Lego profecto: Quod infirmum est 1.Cor.1.d
dei, fortius est hominibus. Sic quoque apostolus de suo ner-
uo conquestus, quem angelus nõ domini, sed satanę colaphi-
zabat, responsum audiuit: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus 2.Cor.12.a
in infirmitate perficitur. Quæ virtus? Ipse apostolus respon-
deat: Libẽter gloriabor in infirmitatib⁹ meis, vt inhabitet in Ibidem.
me virtus Christi. Sed nõdum forsitan intelligis de qua spe-
cialiter dixerit, quia Christus omnes virtutes habuit. Sed cũ M
omnes habuerit, prę omnibus tamen vnam, id est humilitatẽ
nobis in se cõmendauit, cũ ait: Discite à me quia mitis sum,
& humilis corde. Libenter igitur & ego domine Iesu gloria- Matt.11.d
bor si potero, in mea infirmitate, in mei nerui contractione,
vt tua virtus, id est humilitas perficiatur in me. Nam sufficit
mihi gratia tua, cum defecerit virtus mea. Pedem profecto
gratiæ fortiter figens, & meum qui infirmus est, leniter tra-
hens, securus ascẽdam per scalam humilitatis, donec veritati
adhærens, ad latitudinem transeam charitatis. Tunc psallam
cum gratiarum actione, & dicam: Statuisti in loco spacioso Psal.30.b
pedes meos. Sic arcta via cautius inceditur strictim, sic ardua
scala tutius pedetentim ascenditur, sic miro modo licet pi-
grius, ad veritatem tamen firmius claudicãdo ascenditur. Sed
heu mihi, quia incolatus meus prolõgatus est. Quis dabit mi- Psal.119.a
hi pennas sicut columbæ, quibus celerius volem ad veritatẽ, Psal.54.b
vt iã requiescam in charitate? Quæ quoniam desunt, deduc
me domine in via tua, & ingrediar in veritate tua, & veritas Psal.85.b
liberabit me. Væ mihi ꝙ de illa descendi. Nisi enim prius le- Ioan.8.d
uiter, inaniter descendissem, in ascendendo tãdiu tã grauiter
non laborassem. Sed quid dico, descendi? Nã fortasse rectius
cecidi dixerim, nisi quia forte sicut nemo repẽte fit summus,
sed gradatim quisq; ascẽdit: sic nemo repẽte fit pessimus, sed
paulatim descendit. Alioquin quomodo stabit illud: Impius Iob 15.c
cunctis diebus vitæ suæ superbit? Denique sunt viæ quæ vi-
dentur

A dentur hominibus bonæ, & tamen ad malum deducunt. Est ergo via descẽsionis, sicut & ascensionis. Et via est ad bonum, & via est ad malum. Caue malam, elige bonam. Si per te non
Psal.118.a potes, ora cũ propheta, & dic: Viam iniquitatis amoue à me. Quomodo? Et de lege tua miserere mei: illa scilicet lege quã dedisti delinquentibus in via, id est, derelinquentibus veritatem. De quibus vnus ego sum, qui vere à veritate cecidi.
Psal.40.b Sed nunquid qui cadit, non adiiciet vt resurgat? Propter hoc viam veritatis elegi, qua ascendam humiliatus, vnde super-
Psal.118.d biendo descendi. Ascendam, inquam, & psallam: Bonum
Ibidem. mihi domine quòd humiliasti me: bonum mihi lex oris tui, super milia auri & argẽti. Duas tibi vias videtur Dauid proposuisse, sed vnam noueris esse, ipsam tamen à se diuersam, & diuersis nominibus appellatam, aut iniquitatis propter descendentes, aut veritatis propter ascendentes, quia & iidem gradus sunt ascendentium in solium, & descendentium, & eadem via accedentium ad ciuitatem, & recedentium, & vnũ
Gene.28.c ostium est ingredientium domum, & egredientium. Per vnã denique scalam ascendentes angeli & descendentes Iacob apparuerunt. Quorsum spectant hæc? Vt videlicet si ad veritatem redire cupis, non necesse sit viam quærere nouã quam non nosti, sed notam qua descendisti, quatenus reciprocis gressibus tua ipse vestigia sequens, per eosdem gradus humiliatus ascendas, per quos superbiendo descenderas, ita vt qui
B duodecimus superbiæ fuit descendenti, primus humilitatis sit ascendẽti. Vndecimus, inueniatur secũdus. Decimus, tertius. Nonus, quartus. Octauus, quintus. Septimus, sextus. Sextus, septimus. Quintus, octauus. Quartus, nonus. Tertius, decimus. Secundus, vndecimus. Primus, duodecimus. Quibus superbiæ gradibus in te inuentis, imò recognitis, iam non laboras in quærendo viam humilitatis.

Primus superbiæ gradus Curiositas.

PRIMVS itaque superbiæ gradus est curiositas: Hanc autem talibus indiciis deprehendes. Si videris monachum de quo prius bene confidebas, vbicũque stat, ambulat, sedet, oculis incipiẽtem vagari, caput erectum, aures portare suspẽsas, è motibus exterioris hominis interiorem immutatum agnoscas. Vir quippe peruersus annuit oculo, terit pede, digito loquitur, & insolenti corporis motu, recẽs animæ morbus
Canti.1.c deprehenditur. Quam, dum à sui circunspectione torpescit incuria sui, curiosam in alios facit. Quia enim seipsam ignorat, foras mittitur vt hœdos pascat: hœdos quippe qui peccatum significant, rectè oculos aurésque appellauerim, quoniã sicut mors per peccatum in orbem, sic per has fenestras intrat ad mentem. In his ergo pascendis se occupat curiosus, dum scire non curat qualem se reliquerit intus. Et vere si te
C vigilanter homo attendas, mirum est si ad aliud vnquam intendas.

Prou.4.d AVDI curiose Salomonem, audi stulte sapientem. Omni custodia, inquit, custodi cor tuum, vt omnes videlicet sensus tui vigilent ad id, vnde vita procedit, custodiendum. Quo enim à te ô curiose recedis? Cui te interim committis? Vt quid audes oculos leuare ad cœlum, qui peccasti in cœlũ?
Iob 32.d Terram intuere, vt cognoscas teipsum. Ipsa te tibi repræsentabit: quia terra es, & in terrã ibis. Duabus tamẽ causis inculpabiliter oculos leuas, vt vel petas auxilium, vel impendas.
Psal.120.a Leuauit oculos Dauid in montes, vt peteret: Leuauit & do-
Matt.14.b minus super turbas, vt impenderet. Alter miserabiliter, alter misericorditer, ambo inculpabiliter. Tu quoque si locum, tempus & causam considerans tua vel fratris necessitate oculos leuas, non solum non culpo, sed & plurimũ laudo. Hoc enim excusat miseria, illud commendat misericordia. Sin a-
Gene.34.a lias, non prophetæ, nõ domini, sed Dinæ aut Euæ, imò ipsius satanæ imitatorem te dixerim. Dina namque dum ad pascendos hœdos egreditur, ipsa patri, & sua sibi virginitas rapitur. O Dina quid necesse est vt videas mulieres alienigenas? Qua necessitate? Qua vtilitate? An sola curiositate? Et si tu ociose vides, sed non ociose videris. Tu curiose spectas, sed curiosius spectaris. Quis crederet tunc illam tuam curiosam ociositatem, vel ociosam curiositatem, fore post sic nõ ociosam, sed tibi, tuis, hostibúsque tam perniciosam?

TV quoque ô Eua in paradiso posita es, vt cum viro tuo o- D
pereris & custodias illum, si iniunctum perfeceris, quã- Gene.2.c
doque trãsitura ad melius, vbi nec opus sit te in aliquo opere occupari, nec de custodia solicitari. Omne lignum paradisi Ibidem.
tibi conceditur ad vescendum, præter illud quod dicitur sciẽtiæ boni & mali. Si enim cætera bona sunt, & sapiunt bonũ, quid est opus edere de ligno, quod sapit etiam malum? Non Roma.12.a
plus sapere, quàm oportet sapere. Sapere enim malum, sapere non est, sed desipere. Serua ergo commissum, expecta promissum, caue prohibitum, ne perdas concessum. Quid tuam mortem tam intente intueris? Quid illo tam crebro vagantia lumina iacis? Quid spectare libet, quòd manducare non licet? Oculos, inquis, tendo, nõ manum. Non est interdictum ne videam, sed ne comedam. An non licet oculos quo volo leuare, quos deus in mea posuit potestate? Ad quod apostolus: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Etsi culpa 1.Cor.6.c
non est, culpæ tamen indicium est. Nisi enim mens minus se curiose seruaret, tua curiositas tempus vacuum non haberet. Etsi culpa non est, culpæ tamen occasio est, & indicium commissæ, & causa est committendæ. Te enim intenta ad aliud, latenter interim in cor tuum serpens illabitur, blande alloquitur. Blanditiis rationem, mendaciis timorem compescit, Nequaquam, inquiens, morieris. Auget curam, dum incitat Gene.3.a
gulam. Acuit curiositatem, dum suggerit cupiditatem. Offert tandem prohibitum, & aufert cõcessum. Porrigit pomum, & E
surripit paradisum. Hauris virus peritura, & perituros paritura. Perit salus, nõ destitit partus. Nascimur, morimur: ideóque nascimur morituri, quia prius morimur nascituri. Propterea graue iugum super omnes filios tuos vsque in hodiernum diem.

SED & tu signaculum similitudinis, non in paradiso, sed in deliciis paradisi dei positus es. Quid amplius quærere debes? Plenus ergo sapientia, & perfectus decore, altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Sta in te, ne ca- Eccl.3.c
das à te, si ambulas in magnis & in mirabilibus super te. Sed quid interim ex obliquo intendis ad aquilonem? Iam te video, iam te perspicio nescio quæ supra te curiosius alta rimã-
tem. Ponam, inquis, sedem meam ad aquilonem. Cæteris Esaiæ 14.d
astantibus cœlicolis, dum tu solus sedere affectãs, fratrum concordiam, totius cœlestis patriæ pacem, ipsius, quantum in te est, quietẽ trinitatis infestas. Quo te tua miser curiositas ducit, vt præsumptione singulari nõ dubites ciuibus scan-
dalum, iniuriam facere regi? Milia miliũ ministrant ei, & de- Dan.7.e
cies centena milia assistunt ei, vbi nemo sedere perhibetur, nisi solus is qui sedet super Cherubim, cui à cæteris ministratur, & tu nescio quæ præ cæteris perspiciẽdo differẽtius, curiosius inquirẽdo, irreuerentius perruadendo, sedẽ tibi collocas in cœlo, vt sis similis altissimo? Quo fine? Qua fiducia?
Metire insipiens vires, pensa finem, excogita modum. Scien- F
te hoc altissimo præsumis, an nesciente? Volente, an non volente? Sed quomodo malum quodcunque machinaris, aut velle, aut ignorare potest, cuius optima voluntas, cuius perfecta scientia est? Nunquid autem & scire & nolle non dubitas, sed non posse resistere putas? At verò nisi te conditum esse dubitaueris, dubitare te non crediderim de omnipotentia, siue de omnimoda scientia ac bonitate conditoris, qui te de nihilo potuit, talem sciuit, tantũ condere voluit. Quomodo ergo Deum consentire æstimas, quod fieri nolit ac refellere possit? An forte in te video compleri, imò à te initiari, quod post te & per te à tui similibus in terris frequentatum
solet vulgariter dici: Priuatus dominus temerarios nutrit? An Matt.20.b
oculus tuus nequam est, quia ille bonus? De cuius bonitate dum fiduciam nefariam sumis, factus es & contra scientiam impudens, & contra potentiam audax.

HOC est enim ô impie, hoc est quod cogitas, hæc est iniquitas quam meditaris in cubili tuo, & dicis: Putas creator opus suum destruat? Scio quidem quia non latet Deum qualiscunque cogitatio mea: Deus enim est. Nec placet ei talis cogitatio mea, quia bonus est. Sed nec si velit effugiam manus eius, quia potens est. Nunquid tamen mihi timendum est? Si enim cùm bonus sit, non potest illi placere malum meum, quanto minus suum? Meum quippe dixerim

G contra eius voluntatem aliquid velle, suum autem, si vindicet sese. Tam ergo quodcunq; scelus non valet velle vlcisci, quàm nec vult, nec valet sua bonitate priuari. Fallis te miser, *Psal.16.d* fallis te, non deum. Te, inquam, fallis, & mentitur iniquitas sibi, non deo. Dolose quidem agis, sed in conspectu eius. Te *Psal.35.a* ergo fallis, non deum. Et quia de magno eius bono in te, tu magnum in eum excogitas malum, merito iniquitas tua inuenitur ad odium. Quæ maior nanq; iniquitas, quàm vt inde à te creator contemnatur, vnde plus amari merebatur? Quæ maior iniquitas, quàm cum de potentia dei non dubites quin te scilicet destruere possit, qui condere potuit: confisus tamē *Psal.50.a* de multa eius dulcedine, qua speras eum nolle vindicare cum possit, mala pro bonis, odium pro dilectione retribuas?

HAEC, inquam, iniquitas, non ira momentanea, sed odio digna est sempiterno, qua tuo dulcissimo & altissimo domino, licet inuito, desideras tamen ac speras æquari, quatenus semper videat quod doleat, dum te socium habeat cum nolit, nec deiiciat cum possit, quin potius eligat ipse dolere, quā te patiatur perire. Possit quidem deiicere si velit, sed præ dulcedine (vt æstimas) velle non possit. Certe si talis est qualem putas, tanto nequius agis, si non amas. Et si ille patitur aliquid fieri contra se potius quā ipse aliquid faciat contra te, quanta malitia est vt vel tu non parcas illi, qui sibi non parcit H parcendo tibi? Absit tamen ab eius perfectione, vt quia dulcis est, iustus non sit, quasi simul dulcis & iustus esse non possit, cum melior sit iusta dulcedo, quā remissa, imò virtus non sit dulcedo sine iustitia. Quia igitur gratuitæ dei bonitati, qua gratis factus es, ingratus existis, iustitiam vero quā expertus non es, non metuis: ideóq; audacter committis culpā, de qua falso tibi promittis impunitatē: iam ecce iustum senties, quē bonum nosti, cadens in foueam quā paras auctori: vt dum scilicet talem in eū pœnam machinaris, qua tamen valeat carere, si velit, sed vt putas non valeat velle, & ideo nec carere ea vtique bonitate qua neminē expertus es illum punisse, talem iustus deus iustissime in te retorqueat pœnam, qui nec valet nec debet pati suam impune bonitatem offendi: sic vtique temperans in vindicta sententiam, vt si velis resipiscere, *Roma.2.a* non neget veniam, secundum tamen duritiam tuā & cor impœnitens, non possis velle, & ideo nec pœna carere.

Esa.66. SED iam audi calumniā. Cœlum, inquit, mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Non dixit oriens, aut occidens, aut vna aliqua cœli plaga, sed totum cœlum mihi sedes est. Non potes ergo in parte sedere cœli, cum ille totum elegerit sibi. In terra non potes, quia scabellum pedum eius est. Terra etenim locus solidus est, vbi sedet Ecclesia, fundata supra firmam petram. Quid facies? E cœlo pulsus, in terra remanere non potes. Elige ergo tibi in aëre locū non ad se- I dendum, sed ad volandum, vt qui tentasti concutere statum æternitatis, pœnam sentias propriæ fluctuationis. Te ergo *Esa.6.a* fluctuante inter cœlum & terram, sedet dominus super soliū excelsum & eleuatum, & plena est omnis terra maiestate eius, vt nusquam nisi in aëre inuenias locum.

SERAPHIM nanque aliis quidem alis suæ cōtemplationis de throno ad scabellum, de scabello ad thronum volātia, aliis caput domini pedésque velantia, ad hoc ibi posita puto, vt sicut homini peccanti, paradisi per Cherubim prohibetur ingressus: ita & per Seraphim tuæ curiositati modus imponatur, quatenus nec cœli iam magis impudenter, quàm prudēter arcana rimeris, nec Ecclesiæ mysteria cognoscas in terris, sed solis contentus sis cordibus superborum, qui nec in terra dignantur esse sicut cæteri hominum, nec sicut angeli volant ad cœlū. Licet vero & caput in cœlo, & pedes in terra à te abscondantur, quiddam tamen tibi medium videndum ad inuidendum duntaxat permittitur, dum suspensus in aëre descendentes quidem per te & ascendentes angelos intueris, sed quid vel audiant in cœlis, vel nuncient terris, penitus nescis.

O Lucifer qui mane oriebaris, imò non iam lucifer, sed noctifer, aut etiam mortifer, rectus cursus tuus erat ab oriente ad meridiem, & tu præpostero ordine tendis ad aquilonem? Quanto magis ad alta festinas, tanto scelerius ad occasum declinas. Velim tamen curiosius ô curiose intentionē K tuæ curiositatis inquirere. Ponam, inquis, sedem meam ad a- *Esa.14.d* quilonem. Nec aquilonem hunc corporalem, nec sedem hāc (cum sis spiritus) intelligo materialem. Puto autem per aquilonem, reprobandos homines fuisse designatos: per sedem, potestatem in illos. Quos vtique in præscientia dei, quanto ei vicinior, tanto cæteris perspicacior præuidens, nullo quidē sapientiæ radio coruscantes, nullo spiritus amore feruentes, velut vacuum repereris locum, affectasti super illos dominiū, quos quadam tuæ astutiæ claritate perfunderes, tuæ malitiæ æstibus inflammares, vt quomodo altissimus sua sapientia ac bonitate omnibus filiis obedientiæ præerat, ita & tu super omnes filios superbiæ rex constitutus, tua eos astuta malitia ac malitiosa astutia regeres, per quod altissimo similis esses. Sed miror cum in præsentia dei tuum præuideris principatum, cur nō in eadē præuidisti & præcipitium? Nam si præuidisti, quæ insania fuit vt cum tanta miseria cuperes principari, vt malles misere præesse, quàm fœliciter subesse? An non expediebat participem esse plagarum illarum luminosarum, quàm principem tenebrarū harum? Sed credibilius est, quòd non præuidisti, aut propter illam causam, quàm superius dixi, quia dei bonitatē attendens, dixisti in corde tuo, non requiret, *Psal.9.c* propter quod ô impie deum irritasti: aut quia viso principatu, statim in oculo superbiæ trabes excreuit, qua interposita casum videre non potuisti. L

SIC Ioseph cum præuidisset exaltationem suam, non tamē *Gene.37.a* præsciuit sui venditionem, quanuis propior esset venditio, quàm exaltatio. Non quòd tātum patriarcham in superbiam crediderim incidisse, sed vt eius exemplo pateat, quòd hi qui futura præuident per spiritum prophetiæ, etsi nō omnia, nō ideo tamē putandi sunt nulla præuidisse. Quòd si quis contendat in eo quòd somnia sua adhuc adolescentulus narrabat, quorum tunc mysterium ignorabat, vanitatem posse notari: ego tamen mysterio magis siue simplicitati pueri deputandum arbitror, quā vanitati. Quæ tamen, si qua fuit, per ea quæ passus legitur, potuit expiari. Nonnullis enim aliqua aliquando de se per reuelationem iucunda monstrantur, quæ etsi humanus animus absque vlla vanitate scire non potest, non minus ideo eueniet quod monstratū est, sic tamen vt illa vanitas impunita non sit, qua de magnitudine reuelationis aut promissionis in se vel leuiter exultauit. Sicut enim medicus, nō solū vnguēto, sed igne vtitur & ferro, quo omne quod in vulnere sanando superfluum excreuerit, secet & vrat, ne sanitatem quæ ex vnguento procedit, impediat: sic medicus animarum deus huiusmodi animæ procurat tētationes, immittit tribulationes, quibus afflicta & humiliata, gaudiū vertat in luctum, reuelationem putet illusionem. Vnde fit vt & vanitate careat, & veritas reuelationis non pereat. Sic Pauli M extollentia per stimulos carnis reprimitur, & ipse reuelatio- *2.Cor.12.* nibus crebris attollitur. Sic Zacharię infidelitas, linguæ obli- *Lucæ 1.b* gatione mulctatur, & angeli veritas suo in tempore manifestanda non mutatur. Sic per gloriam & ignobilitatem sancti proficiunt, dum inter singularia dona quæ recipiunt, communi hominum vanitate pulsari se sentiunt, vt dum per gratiam supra se aliquid cernunt, non obliuiscantur quod sunt. Sed quid de reuelationibus ad curiositatē? De quibus vt hæc per excessum intermiscerē, inde occasio sumpta est, cum ostēdere vellem reprobum angelū ante casum suū sic potuisse præuidere illam quam post accepit in reprobos homines dominationem, vt tamen suam non præsciret damnationem. De quo etiam nonnullis quæstiunculis motis magis, q̄ solutis, totius disputatiunculæ hæc summa sit, ꝙ per curiositatem à veritate ceciderit, quia prius spectauit curiose, quod affectauit illicite, sperauit præsumptuose. Iure igitur in gradibus superbiæ primum curiositas vendicat sibi, quæ etiam inuenta est initium esse omnis peccati. Sed nisi hæc citius cohibeatur, in leuitatem animi, quæ secundus gradus est, cito delabitur.

Secundus gradus Leuitas animi.

MONACHVS enim qui sui negligens, alios curiose circunspicit, dū quosdā suspicit superiores, quosdam despicit inferiores, & in aliis quidem videt quod inuidet, in aliis quod irridet: inde fit vt pro mobilitate

A mobilitate oculorum leuigatus animus, nulla vtique ſui cura aggrauatus, modo per ſuperbiam ad alta ſe erigat, modo per inuidiam in ima demergat. Nunc per inuidiam nequiter tabeſcit: nunc per excellentiam pueriliter hilareſcit. In altero nequam, in altero vanus, in vtroque ſuperbus exiſtit: quia & quòd ſuperari ſe dolet, & quòd ſuperare ſe gaudet, amor propriæ excellentiæ facit. Has autem animi viciſsitudines nunc pauca & mordacia, nunc multa & inania, nunc riſu, nunc luctu plena, ſemper vero irrationabilia indicant verba. Compara ſi vis duos primos ſuperbiæ gradus, ſupremis duobus humilitatis, & vide ſi non in vltimo curioſitas, in penultimo leuitas cohibetur. Idipſum in cæteris reperies, ſi alterutrum comparentur. Sed iam ad tertiam docendo, non deſcendendo veniamus.

Tertius gradus Inepta lætitia.

Eccl.7.a PROPRIVM eſt ſuperborum, læta ſemper appetere, & triſtia deuitare, iuxta illud: Cor ſtultorum vbi lætitia. Vnde & monachus qui duos iam ſuperbiæ gradus deſcendit, dum per curioſitatem ad animi leuitatem deuenit, cum gaudium quod ſemper appetit, frequenti videt interpolari triſtitia quam de bonis alterius contrahit: impatiens ſuæ humiliationis, fugit ad conſilium falſæ conſolationis. Ex illa denique parte qua ſibi ſua vilitas, & aliena excellentia monſtratur, reſtringit curioſitatem, vt totum ſe transferat in contrariam
B partem, quatenus in quo ipſe videtur præcellere, curioſius notet: in quo alter præcellit, ſemper diſsimulet: vt dum deuitat quod triſte putatur, lætitia continuetur. Sicque fit vt quem ſibi viciſsim vendicabant gaudium & triſtitia: ſola poſsidere incipiat inepta lætitia. In hac autem tertium tibi gradum conſtituo. Accipe quibus eam ſignis vel in te deprehendas, vel in altero. Illum qui eiuſmodi eſt, aut nũquam aut raro gementem audies aut lachrymantem videbis. Putes ſi attendas, aut ſui oblitum, aut ablutum à culpis. In ſignis ſcurrilitas: in fronte hilaritas: vanitas apparet in inceſſu. Pronus ad iocum: facilis ac promptus in riſu. Cunctis quippe quæ in ſe contemptibilia, & ideo triſtia nouerat, à memoria raſis: boniſque, ſiqua ſentit in ſe, adunatis vel ſimulatis ante oculos mentis: dum nil cogitat niſi quod libet, nec attendit ſi licet: iam riſum tenere, iam ineptam lætitiam diſsimulare non valet. Vt enim veſica collecto turgida vento, punctoque perforata exiguo, ſi ſtringitur crepitat dum detumeſcit: ac ventus egrediens non paſsim effuſus, ſed ſtrictim emiſſus crebros quoſdam ſonitus reddit: ſic monachus vbi vanis ſcurrilibuſque cor ſuum cogitationibus impleuerit: propter diſciplinam ſilentij non inueniens vẽtus vanitatis qua plenius egrediatur, inter anguſtias faucium per cachinnos excutitur. Sæpe vultũ pudibundus abſcondit, claudit labia, dentes ſtringit, ridet non volens, cachinnat inuitus. Cúmque os pugnis
C obſtruxerit ſuis, per nares adhuc ſternutare auditur.

Quartus gradus Iactantia.

AT poſtquam vanitas creſcere, & veſica groſſeſcere cœperit: neceſſe eſt vt ampliori foramine laxato ſinu ventoſitas eructetur, alioquin rumpetur. Sic monachus inepta redundante lætitia dum riſu, vel ſignis eam aperire non
Iob 32.d ſufficit, in Heliu verba prorumpit: En venter meus quaſi mu
Ibidem. ſtum abſque ſpiraculo: quod nouas lagunculas dirumpit. Aut loquetur ergo, aut rumpetur. Plenus eſt enim ſermonibus, & coarctat eum ſpiritus vteri ſui. Eſurit & ſitit auditores quibus ſuas iactitet vanitates, quibus omne quod ſentit, effundat: quibus, qualis, & quantus ſit, innoteſcat. Inuenta autem occaſione loquendi ſi de literis ſermo exoritur, vetera proferuntur & noua, volant ſententiæ, verba reſonant ampulloſa. Præuenit interrogantem, non quærenti reſpondet. Ipſe quærit, ipſe ſoluit, & verba collocutoris imperfecta præſcindit. Cum autem pulſato ſigno neceſſe eſt interrumpi colloquium, horam longam, breue quæritur interuallum: quærit licentiam vt ad fabulas reuertatur poſt horam, non vt quempiam ædificet, ſed vt ſcientiam iactet. Aedificare poteſt, ſed non ædificare intendit. Non curat te docere, vel à te doceri ipſe quod neſcit, ſed vt ſcire ſciatur quod ſcit. Quòd ſi de religione agitur, ſtatim viſiones & ſomnia proferuntur. Deinde laudat ieiunia, commendat vigilias, ſuper omnia rationes exaltat, de patientia, de humilitate, & de ſin- D
gulis virtutibus pleniſsime, ſed vaniſsime diſputat, vt tu ſcilicet ſi audieris, dicas quòd ex abũdantia cordis os loquitur, *Luc.6.g*
& quia bonus homo de bono theſauro ſuo profert bona. Si *Matt.12.c*
ad ludicra ſermo conuertitur, in his quanto adſuetior, tanto loquacior inuenitur. Dicas ſi audias, riuum vanitatis, fluuium eſſe ſcurrilitatis os eius, ita vt ſeueros quoq; & graues animos in leuitatem concitet riſus. Et vt totum in breui colligam, in multiloquio nota iactatiam. In hoc habes quartum gradum & deſcriptum & nominatum. Fuge rem, & tene nomen. Hac eadem cautela iam accede ad quintum, quem nomino ſingularitatem.

Quintus gradus Singularitas.

TVRPE eſt ei qui ſe ſupra cæteros iactat, ſi non plus cæteris aliquid agat, per quod vltra cæteros appareat. Proinde non ſufficit ei quod communis monaſterij regula vel maiorum cohortantur exempla. Nec tamen melior eſſe ſtudet, ſed videri. Non melius viuere, ſed videri viuere geſtit, *Lucæ 18.b*
quatenus dicere poſsit: Non ſum ſicut cæteri hominum. Plus ſibi blanditur de vno ieiunio quod cæteris prandentibus facit, quàm ſi cum cæteris ſeptem dies ieiunauerit. Commodior ſibi videtur vna oratiuncula peculiaris, quàm tota pſalmodia vnius noctis. Inter prandendum crebro ſolet oculos iactare per menſas, vt ſi quem minus comedere viderit, victum ſe doleat, & incipiat idipſum ſibi crudeliter ſubtrahere, E
quod neceſſarium victui indulgendum præuiderat, plus gloriæ metuens detrimentum, quàm famis cruciatum. Si quem macriorem, ſi quem pallidiorem proſpexerit, vilem ſe æſtimat, nunquam requieſcit. Et quoniam vultum ipſe ſuum videre non poteſt, qualem ſcilicet ſe intuentibus offert, manus quas poteſt & brachia ſpectans, palpat coſtas, humeros attrectat & lumbos, vt ſecũdum quòd corporis ſui membra, vel minus, vel ſatis exilia probat, pallorem oris ac colorem diſcernat. Ad omnia denique ſua ſtrenuus, ad communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro, cúmque aliis pſallentibus ad vigilias tota nocte dormitet, poſt vigilias aliis quieſcentibus ſolus in oratorio remanet, excreat, & tuſsit, gemitibus ac ſuſpiriis aures foris ſedentium de angulo implet. Cum autem ex his quæ ſingulariter, ſed inaniter agit, apud ſimpliciores eius opinio excreuerit, qui profecto opera probant quæ cernunt, ſed vnde prodeant non diſcernunt, dum *Eſaiæ 3.b*
miſerum beatificant, in errorem inducunt.

Sextus gradus Arrogantia.

CREDIT quod audit, laudat quod agit, & quod intendat non attendit. Obliuiſcitur intentionem, dum amplectitur opinionem. Quíque de omni alia re plus ſibi credit, quã aliis: de ſe ſolo plus aliis credit, quàm ſibi: vt non iam verbo tenus, aut ſola operum oſtẽtatione ſuam præferat religionẽ, F
ſed intimo cordis credat affectu omnibus ſe ſanctiorem. Et quicquid de ſe laudatũ agnouerit, non ignorantiæ aut beneuolentiæ laudatoris, ſed ſuis meritis arroganter adſcribit. Vnde poſt ſingularitatem, ſextum ſibi gradum iure arrogantia vendicat. Poſt hanc præſumptio inuenitur, in qua ſeptimus gradus conſtituitur.

Septimus gradus Præſumptio.

QVI enim alio ſe præcellere putat, quomodo non plus de ſe quàm de aliis præſumat? Primus in conuentibus reſidet, in conſiliis primus reſpondet, non vocatus accedit, non miſſus ſe intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quicquid ipſe non fecerit aut ordinauerit, nec recte factum, nec pulchre exiſtimat ordinatum. Iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, ſuum abbatem aut inuidum iudicat aut deceptum. Quòd ſi mediocris ei aliqua obedientia iniuncta fuerit, indignatur, aſpernatur, arbitrans ſe non eſſe minoribus occupandum, qui ſe ad maiora ſentit idoneum. Sed qui ſic promptulus ad omnia ſe magis temere quàm libere conſueuit ingerere, impoſsibile eſt eum aliquando non errare. Ad prælatum autem pertinet errantem arguere. Sed quomodo culpam ſuam confitebitur, qui nec eſſe putat, nec putari

G putari culpabilis patitur? Propterea cum ei culpa imputatur, crescit, non amputatur. Si ergo eum argutus fuerit, declinare cor eius videris in verba malitiæ, in octauum gradum, qui dicitur defensio peccatorum, noueris corruisse.

Octauus gradus Defensio peccatorum.

MVLTIS vero modis fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, non feci: aut feci quidem, sed bene feci: aut si male, non multum male: aut si multum male, non mala intentione. Si autem & de illa sicut Adam vel Eua cōuincitur, aliena suasione excusare se nititur. Sed qui procaciter etiam aperta defendit, quando occultas & malas cogitationes cordi suo aduenientes, humiliter reuelaret abbati?

Nonus gradus Simulata confessio.

LICET vero genera hæc excusationis eatenus mala iudicentur, quatenus ore prophetico verba malitiæ appellātur: multo tamen periculosior est fallax ac superba confessio,
Psa.140.a quàm procax & obstinata defensio. Nonnulli enim cū de apertioribus arguuntur, scientes quòd si se defenderēt, sibi nō crederetur, subtilius inueniunt argumētum defensionis, ver-
Eccle.19.d ba respondentes dolosæ cōfessionis. Est quippe (vt scriptum est) qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo. Vultus demittitur, prosternitur corpus, aliquas sibi lachri-
H mulas extorquent, si possunt, vocem suspiriis, verba gemitibus interrumpunt. Nec solum qui eiusmodi est obiecta non excusat, sed ipse quoque culpam exaggerat, vt dum impossibile aliquid aut incredibile culpæ suæ, ore ipsius additum audis, etiam illud quod ratum putabas, discredere possis: & ex eo quod falsum esse non dubitas dum confitetur, indubium veniat quod quasi certum tenebatur. Dumque affirmāt quod credi nolunt, confitendo culpam defendunt, & aperiendo tegunt, quando & cōfessio laudabiliter sonat in ore, & adhuc iniquitas occultatur in corde, quatenus magis ex humilitate quàm ex veritate confiteri putet qui audit, aptans eis illud
Prou.18.c scripturæ: Iustus in principio sermonis accusator est sui. Malunt enim apud homines veritate periclitari quàm humilitate, cum apud Deum periclitentur vtrinque. Aut si adeo culpa manifesta sit, quòd nulla penitus versutia tegi posit, nihilominus tamen vocem non cor pœnitentis adsumunt, qua notam, non culpam deleant, dum ignorantiam manifestæ transgressionis, decore recompensant publicæ confessionis. Gloriosa res humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit ne vilescat. Sed hæc cito tergiuersatio à prælato deprehenditur, si ad hanc superbam humilitatem non leuiter flectitur, quo magis dissimulet culpam, vel differat pœnā.
Eccl.27.a Vasa figuli probat fornax, & tribulatio vere pœnitentes discernit. Qui enim veraciter pœnitet, laborem pœnitentiæ nō
I abhorret: sed quicquid sibi pro culpa quam odit iniungitur, tacita conscientia patienter amplectitur. In ipsa quoque obedientia duris ac contrariis rebus obortis, quibuslibet irrogatis iniuriis sustinens non lacessitur, vt in quarto gradu se stare indicet humilitatis. Cuius vero simulata confessio est, vna vel leui contumelia, aut exigua pœna interrogatus, iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare non potest. Murmurat, frendet, irascitur, nec in quarto stare humilitatis, sed in nonum superbiæ gradum corruisse probatur. Qui secundum quod descriptus est, recte simulata confessio appellari potest. Quanta putas tunc confusio sit in corde superbi, cum fraus decipitur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur? Tandem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eoque vehementius omnes indignantur, quo falsum conspiciunt quicquid de eo prius opinabantur. Tunc opus est prælato vt eo minus illi parcendum putet, quo magis omnes offenderet, si vni parceret.

Decimus gradus Rebellio.

HIC nisi eum miseratio superna respiciat, vt (quod valde difficile talibus est) vniuersorum iudiciis tacitus acquiescat, frontosus mox & impudens factus, tanto deterius, quāto desperatius in decimum gradum per rebellionem corruit, quíque prius latenter arrogans fratres contempserat, iam patenter inobediens etiam magistrum contemnit.

SCIENDVM autem est quòd omnes gradus quos in duo- K
decim partitus sum, in tres tantummodo colligi possunt, vt in sex superioribus cōtemptus fratrum, in quatuor sequētibus contemptus magistri, in duobus qui restant consummetur contemptus dei. Notandum quoque quòd hi duo superbiæ gradus vltimi, qui & humilitatis ascendendo primi inueniuntur, sicut extra congregationem ascendendi sunt, ita in congregatione descendi non possunt. Quòd autē ante ascendi debeant, ex hoc aperte datur intelligi quod de tertio gradu in regula legitur. Tertius, inquit, gradus est, vt quis pro dei amore omni obedientia se subdat maiori. Si ergo in tertio gradu subiectio collocatur, quæ proculdubio fit, quādo nouitius primum conuentui sociatur, consequēs est quòd duo iam anteriores transcensi intelligantur. Denique vbi fratrum concordiam, & magistri sentētiam monachus spernit, quid vltra in monasterio nisi scandalum facit?

Vndecimus gradus Libertas peccandi.

POST decimum itaq; gradum qui rebellio dictus est, expulsus vel egressus de monasterio statim excipitur ab vndecimo. Et tunc ingreditur vias quæ videntur hominibus bonæ, quarum finis (nisi forte deus eas illi sepierit) demerget eum in profundum inferni, id est, in contemptum dei. Impius *Prou.14.b*
siquidem cum venerit in profundum malorum, contemnit. *Prouε.18.a*
Potest autem vndecimus gradus appellari libertas peccandi, L
per quam monachus cum iam nec magistrum videt quem timeat, nec fratres quos reuereatur, tanto securius quanto liberius sua desideria implere delectatur, à quibus in monasterio tam pudore, quàm timore prohibebatur. Sed etsi iam vel fratres vel abbatem non timet, nondum tamen dei penitus formidine caret. Hanc ratio tenuiter adhuc submurmurans voluntati proponit, nec sine aliqua dubitatione quæque primum illicita perficit, sed sicut is qui vadum tentat, pedetentim non cursim vitiorum gurgitem intrat.

Duodecimus gradus Consuetudo peccandi.

AT postquam terribili dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reuiuiscente sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, trahitur captiuus tyrannidi vitiorum, vt carnalium ita voragine desideriorum absorptus, suæ rationis diuiniq́ue timoris o- *Psal.13.a*
blitus, dicat insipiens in corde suo, non est deus. Iam indifferenter libitis pro licitis vtitur: iam ab illicitis cogitandis, patrādis, inuestigandis, animus, manus, vel pedes non prohibentur: sed quicquid in cor, in buccam, ad manum venerit, machinatur, garrit, & operatur, maleuolus, vaniloquus, facinorosus. Quemadmodum denique ascensis his omnibus M
gradibus, corde iam alacri & absque labore pro bona consuetudine iustus currit ad vitam: sic descensis impius eisdem pro malo vsu non ratione se gubernans, non timoris freno retentans, intrepidus festinat ad mortem. Medij sunt qui fatigantur, angustiantur, qui nunc metu cruciantur gehennæ, nunc pristina retardati cōsuetudine, descendendo vel ascēdēdo laborant. Supremus tantum & infimus currunt absque impedimento, & absque labore, ad mortem hic, ad vitam ille festinat, alter alacrior, alter procliuior. Illum alacrem charitas, hunc procliuem cupiditas facit. In altero amor, in altero stupor laborem non sentit. In illo denique perfecta charitas, in isto consummata iniquitas foras mittit timorē. Illi veritas, huic cæcitas dat securitatē. Potest ergo duodecimus gradus apellari consuetudo peccandi, qua dei metus amittitur, contemptus incurritur.

PRO tali iam (inquit Ioannes apostolus) non dico vt quis *1.Ioan.5.d*
oret. Sed nunquid dicis ô apostole, vt quis desperet? Imò gemat qui illum amat. Non præsumat orare, nec desistat plorare. Quid est quod dico? An fortè vllum remanet spei refugium, vbi oratio non inuenit locum? Audi credentem, audi sperantem, nec tamen orantem. Domine, *Ioan.11.c*
inquit, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Magna autē fides, qua credidit sua presentia dominū mortē prohibere po-

A re potuisse si adfuisset. Modo autẽ quid? Absit vt quem cre-
didit viuum potuisse seruare, mortuum dubitet posse resu-
Ibidem. scitare. Sed nũc, inquit, scio quia quæcunq; popósceris à deo,
dabit tibi deus. Deinde quærenti vbi posuissent eum, respon-
det: Veni & vide. Quamobrem? O Martha magna nobis tuæ
fidei insignia tribuis. Sed quomodo cum tanta fide diffidis?
Veni, inquis, & vide. Cur si non desperas, non sequeris, & di-
cis, Resuscita? Si autem desperas: cur magistrum sine causa
fatigas? An forte fides aliquando recipit, quod oratio nõ præ-
sumit? Denique appropinquantem cadaueri prohibes, & di-
Ibidem. cis: Domine iam fœtet: quatriduanus enim est. Desperando
dicis hoc, an dissimulando? Sic quippe ipse dominus post re-
surrectionem finxit se longius ire, cum mallet cum discipulis
remanere. O sanctæ mulieres, Christi familiares, si fratrẽ ve-
strum amatis, cur eius misericordiam non flagitatis, de cuius
potẽtia dubitare, pietate diffidere non potestis? Respondent.
Sic melius tanq̃ non orantes oramus, sic efficacius tanquam
diffidentes confidimus. Exhibemus fidem, perhibemus affe-
ctum, scit ipse cui non est opus vt aliquid dicatur, quid desi-
deremus. Scimus quidem quod omnia potest: sed hoc tã grã-
de miraculũ, tam nouum, tam inauditum, etsi eius subest po-
tentiæ, multum tamẽ excedit vniuersa merita humilitatis no-
stræ. Sufficit nobis potentiæ locum, pietati dedisse occasio-
nẽ, malentes patienter expectare quid velit, quam impuden-
B ter quærere quod forsitan nolit. Denique quod nostris me-
ritis deest, verecundia fortasse supplebit. Petri quoque post
grauem lapsum lachrymam quidem video, sed precem non
audio, nec tamẽ de indulgentia dubito. Disce & in matre do-
mini magnã in mirabilibus fidem habere, in magna fide ve-
recundiam retinere. Disce verecundia decorare fidem, repri-
Ioan.2.a mere præsumptionem. Vinum, inquit, non habent. Quàm
breuiter, quàm reuerenter suggesit, vnde pie fuit solicita.
Et vt discas in huiusmodi magis pie gemere, quã petere præ-
sumptuose, pietatis æstum pudoris temperans vmbra conce-
ptam precis fiduciam verecundè suppresit. Nõ frontosè ac-
cessit, non palam locuta est, vt audacter coram omnibus di-
ceret: Obsecro fili, deficit vinum, contristantur conuiuæ, con
funditur sponsus, ostende quid possis. Sed licet hæc aut mul-
to plura pectus æstuans, feruẽs loqueretur affectus: priuatim
tamen potentem pia filium mater adiit, non potentiam ten-
tans, sed voluntatem explorans. Vinum, inquit, non habent.
Quid modestius? Quid fidelius? Non defuit pietati fides, vo-
ci grauitas, efficacia voto. Si ergo illa cum mater sit, se matrẽ
oblita non audet petere miraculum vini: ego vile mãcipium
cui permagnum est filij simul ac matris esse vernaculũ, qua
Lucæ 18. fronte præsumo pro vita petere quatriduani? Duo etiam in
Ioan.9.c euangelio cæci visum, alter accepisse, alter recepisse leguntur:
alter quem amiserat, alter quem nunquam habuerat: vnus
C scilicet excæcatus, alter cæcus natus. Sed qui excæcatus, mise
rabilibus mirisq; clamoribus miram misericordiam meruit:
qui vero cæcus natus, tanto misericordius quanto mirabilius
nullis suis precibus præuentum sui illuminatoris beneficium
Lucæ 18.g nihilominus sensit. Illi denique dictum est: Fides tua te sal-
uum fecit: huic autem non. Duos quoque recenter mortuos,
tertium iam quatriduanum, lego resuscitatos: solam tamẽ ar-
chisynagogi filiam in domo adhuc positam precibus patris:
duos autem ex insperata magnitudine pietatis. Simili etiam
forma si contigerit (quod deus auertat) aliquem de fratribus
nostris non in corpore, sed in anima mori: quandiu adhuc
inter nos erit, pulsabo & ego meis qualiscunq; peccator, pul
sabo & fratrum precibus saluatorem. Si reuixerit, lucrati eri-
mus fratrem. Sin vero non mereamur exaudiri, vbi iam vel
tolerare viuos, vel tolerari à viuis non poterit, sed incipiet ef-
ferri: semper quidem fideliter gemo, sed iam non ita fiducia-
liter oro. Nõ aperte audeo dicere: Veni domine, suscita mor-
tuum nostrum: corde tamen suspenso tremulus intus clama-
Psal.9.g re non cesso: Si forte, si forte, si forte desiderium pauperum
exaudiet dominus, præparationem cordis eorum audiet au-
Psal.87.b ris eius. Et illud: Nunquid mortuis facies mirabilia, aut me-
dici suscitabunt, & confitebuntur tibi? Et de quatriduano.
Ibidem. Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam,
& veritatem tuam in perditione? Potest interim saluator,
si vult, insperate & improuise occurrere nobis, lachrymisque
portantium motus non precibus mortuo vitam reddere, aut D
certe iam sepultum reuocare à mortuis. Mortuum autem di-
xerim illum, qui sua peccata defendens, in octauum iam cor-
ruit gradum. A mortuo enim tanquam qui non est, perit cõ- Eccl.17.d
fessio. Post decimum vero qui tertius est ab octauo, iam ef-
fertur in libertatem peccandi, quando expellitur à consortio
monasterij. At postquam quartum transierit: iam rectè qua-
triduanus dicitur, dum in quintum decidens per consuetudi-
nem sepelitur. Absit autem à nobis, vt etiam pro talibus etsi
palam non præsumimus, vel in cordibus nostris orare cesse-
mus: cum Paulus eos quoque lugeret, quos sine pœnitentia 2.Cor.12.
mortuos sciret. Etsi enim à communibus orationibus ipsi se
excludunt, sed ab effectibus omnino nõ possunt. Viderint ta-
mẽ in quanto periculo sint, pro quibus Ecclesia palam orare
non audeat, quæ fidenter etiam pro Iudæis, pro hæreticis, pro
gentilibus orat. Cum enim in parasceue nominatim oretur
pro quibuslibet malis, nulla tamen mentio fit de excommu-
nicatis. Dicis forte frater Godefride me aliud quàm tu quæ-
sisti, quàm ipse promisi, tãdem exhibuisse: cum pro gradibus
humilitatis, superbiæ gradus videar descripsisse. Ad quod e-
go. Non potui docere nisi quod didici. Non putaui congruũ
me describere ascensiones, qui plus descendere quàm ascen-
dere noui. Proponat tibi beatus Benedictus gradus humilita-
tis, quos ipse prius in corde suo disposuit: ego quid propo
nam non habeo, nisi ordinẽ meæ descensionis. In quo tamẽ E
si diligenter inspicitur, via forsitan ascensionis reperitur. Si
enim tibi Romam tendenti homo inde veniens obuiaret:
quæsitus viam, quid melius quàm illam qua venit ostende-
ret? Dũ castella, villas, vrbes, fluuios, ac montes per quos trã-
sierit nominat: suum denuncians iter, tuum tibi prænunciat:
ita vt eadem loca recognoscas eundo, quæ ille pertransiit ve-
niendo. In hac similiter nostra descensione gradus ascẽsorios
fortasse reperies: quos ascendẽdo melius tu in tuo corde, quã
in nostro codice leges. Amen.

Diui Bernardi abbatis epistola ad Gulielmum abbatem sancti Theodorici.

QVOD me huiusmodi operi operam dare iubes, per
quod tollendum sit scandalum de regno dei, libẽ-
ter accipio, sed quomodo id velis fieri, necdum sa-
tis elucet mihi. Nam illam tuã dulcissimã epistolã
legẽs ac relegẽs (sępius enim repetita placebat) intellexi qui-
dem te velle vt illis qui de nobis tanquã detractoribus Clu-
niacensis ordinis conqueruntur satisfaciam: quatinus sciatur
non esse verum quod male hucusque de nobis putarunt, vel
putari voluerunt. At si post hanc satisfactionẽ rursus victus
eorum ac vestitus superfluitatẽ, & cætera quæ iniũgis, & quẽ-
admodum iniungis carpere voluero, & mihi videbor cõtra-
rius, & quomodo sine scandalo facere queam, non video, nisi
forte & ordinem quidem laudabilem, & ordinis reprehẽso- F
res reprehensibiles doceã, & nihilominus tamẽ ipsius super-
flua reprehẽdam. Si hoc modo vis, aut forte aliter magis ex-
pedire vides, manda apertius, & vt valeam quod vis, eo mo-
do quo vis, ora instantius. Scito tamen non modico me hu-
iusmodi scriptitationibus feriri detrimento, quia multũ hinc
deuotionis subtrahitur, dum studium orationis intermitti-
tur, præsertim cum nec vsus suppetat dictandi, nec ocium.

DIVI BERNARDI ABBAtis Claræuallis, ad Gulielmum abbatem, Apologia.

VENERABILI patri Gulielmo, frater Bernardus, fratrũ qui in Claraualle sunt inutilis seruus, salutem in domino. Vsq; modo siqua me scriptitare iussistis, aut inuitus aut nullatenus acquieui: non quia negligerẽ quod iubebar, sed ne præsumerem quod nesciebam. Nunc vero noua vrgente causa, pristina fugatur verecundia, & vel perite vel imperite dolori meo satisfacere cogor, fiduciam dante ipsa necessitate.

G necessitate. Quomodo namque silenter audire possum vestram huiuscemodi de nobis querimoniã, qua scilicet miserrimi hominũ, in pãnis & semicinctiis, de cauernis (vt ait ille) dicimur iudicare mũdũ, quódque inter cætera intolerabilius est, etiã gloriosissimo ordini vestro derogare, sãctis qui in eo laudabiliter viuunt, impudenter detrahere, & de vmbra nostræ ignobilitatis, mundi luminaribus insultare? Itáne sub vestimentis ouium non quidem lupi rapaces, sed pulices mordaces, imò tineæ demolientes bonorum vitam: quia palam non audemus, in occulto corrodimus, nec saltem clamorem inuectionis, sed susurrium detractionis emittimus? Si hoc ita

Psal.43.d est, vt quid sine causa mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis? Si ita, inquam, pharisaica iactantia cæteros homines, & (quod superbius est) nobis meliores despicimus, quid nobis prodest tanta in nostro victu parcitas & asperitas, in vestitu notabilis illa vilitas ac diuersitas, in opere manuum quotidiana desudatio, in ieiuniis & vigiliis iugis exercitatio, totius denique vitæ nostræ singularis quædam atque austerior conuersatio? Nisi forte omnia opera nostra

Matt.6.a facimus vt videamur ab hominibus. Sed dicit Christus: Amẽ dico vobis, receperunt mercedem suam. Nónne si in hac vi-

1.Cor.15.c ta tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus? An vero nõ in hac vita tantũ in Christo speramus, si de Christi seruitio temporalem tantum glo-

H riam quærimus? Miser ego homuncio, qui tãto labore & industria studeo non esse, vel potius non videri sicut cæteri hominum, minus tamen accepturus, imò grauius cruciandus q̃ quilibet hominum. Siccine ergo non inueniebatur nobis via (vt ita dicã) vtcũq; tolerabilior ad infernũ? Si ita necesse erat vt illò descenderemus, cur saltẽ illã qua multi incedunt, viã scilicet latam, quæ ducit ad mortem, non eligimus: quatenus vel de gaudio & non de luctu ad luctũ transiremus? O quàm fœlicius est illis quorum non est respectus morti eorum, &

Psal.72.a firmamentum in plaga eorum, qui in labore hominum non sunt, & cũ hominibus nõ flagellantur: qui etsi peccatores, ac

Ibidem. pro gaudiis tẽporalibus perpetuis cruciatibus addicti, saltem abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Væ portantibus

Matt.27.d crucẽ, non sicut saluator suã, sed sicut ille Cyreneus alienam.

Apoc.14.a Væ citharœdis citharizantibus, non vt ille de Apocalypsi, in citharis suis, sed verè vt hypocritæ in alienis. Væ semel, & væ iterũ pauperibus superbis. Væ, inquam, semel, & væ iterũ portantibus crucem Christi, & non sequentibus Christum: qui nimirum cuius passionibus participant, humilitatem sectari negligunt. Duplici quippe contritione conteruntur qui huiusmodi sunt, quando & hic pro temporali gloria tẽporaliter se affligunt, & in futuro pro interna superbia ad æterna supplicia pertrahũtur. Laborant cum Christo, sed cum Christo non regnant. Sequuũtur Christũ in paupertate sua, sed in glo

I ria non sequuntur. De torrente in via bibunt, sed non exaltabunt caput in patria. Lugent nunc, sed tunc nõ consolabuntur. Et merito. Quid enim facit superbia sub pannis humilitatis Iesu? Nũquid non habet quo se palliet humana malitia, nisi vnde inuoluta est infantia saluatoris? Et quo modo intra præsepium domini simulatrix arrogantia se coarctat, ac pro vagitibus innocentiæ, malũ inibi detractionis immurmurat?

Psal.72.a An nõ illi superbissimi de Psalmo, quorum prodiit ex adipe iniquitas eorum, multo tutius operti sunt iniquitate & impietate sua, quàm nos latemus sub sanctitate aliena? Quis enim magis impius, an profitens impietatem, an mentiens sanctitatem? Nónne is qui etiã mendacium addens, geminat impietatem? Et quid dicã? Vereor ne forte & ego suspectus habear, nõ quidem vobis pater, non vobis, cui vtiq; notum me noui, quantum in hac caligine homo homini innotescere potest, & specialiter de hac re scio vos non ignorare quid sentiã. Sed propter illos qui me nec ita vt vos cognouerunt, nec sicut vobis hinc loqui soleo, loquentẽ audierunt. Scribo vobis (quod & frequenter audistis) vt quoniam ego per singulos ire, & singulis satisfacere nequeo, ex me habeatis, vnde quod de me certissimè scitis, eis pro me verissimè persuadeatis. Neque enim timeo omnium oculis scribere quicquid de hac re vobis in aure locutus sum. Quis vnquam me aduersus ordinem illum, vel coràm audiuit disputantem, vel clàm susurrantem? Quem vnquam de ordine illo nisi cum gaudio vidi, nisi cum honore suscepi, nisi cum reuerẽtia allocutus, nisi

K cum humilitate adhortatus sum? Dixi, & dico. Modus quidẽ vitæ est sanctus, honestus, castitate decorus, discretione præcipuus, à patribus institutus, à spiritusancto præordinatus, animabus saluandis non mediocriter idoneus. Egóne vel dãno, vel despicio quem sic prædico? Memini me aliquando in aliquibus eiusdẽ ordinis monasteriis hospitio susceptũ fuisse: reddat dominus seruis suis humanitatem quam infirmanti mihi vltra etiam quàm necesse fuit exhibuerunt, & honorẽ quo me plus quoque quàm dignus fui dignati sunt. Ipsorum me commendaui orationibus, interfui collationibus, sæpe & de scripturis, & salute animarũ habui sermonẽ cum multis, & publicũ in capitulis, & priuatũ in cameris. Quem vnquam vel clã vel palam, aut ab illo ordine dissuadere, aut ad nostrũ, vt veniret persuadere tentaui? An non potius multos cupiẽtes venire repressi, venientes & pulsantes repuli? An nõ fratrem Nicolaum, ad sanctum Nicolaum, & vobis duos de vestris vobis teste remisi? Sed & duobus quibusdã eiusdem ordinis abbatibus, quorũ ne nomina prodam ipse, eos optime nostis, & nihilominus quã amica mihi familiaritate iungãtur, scitis: nũquid non tamen ad alium ordinem (quod & vos non latuit) migrare desiderantibus, iamiáque deliberantibus, nostrum eis dissuasorium consilium obuiauit, ac ne suas desererent cathedras effecit? Cur igitur ordinem damnare putor,

vel dicor, cui amicos meos deseruire suadeo, cui sua ad nos venientes monachos reddo, de quo & mihi orationes tam sollicite requiro, tam deuote suscipio? An forte quia iuxta aliũ ordinẽ conuersari videor, propterea suspectus hinc habeor? Sed eadem ratione & vos nostro derogatis quicunque aliter viuitis. Ergo & cõtinentes & cõiuges inuicẽ se damnare putentur, quòd suis quiq; legibus in ecclesia conuersentur. Monachi quoque ac regulares clerici sibi inuicem derogare dicantur, quia propriis abinuicem obseruantiis separantur. Sed & Noë, & Danielẽ, & Iob in vno se regno pati non posse suspicemur, ad quod vtiq; non eos vno tramite iustitiæ cognouimus peruenisse. Mariam deniq; & Martham necesse sit aut vtranq; aut alterã saluatori displicere, cui nimirum tam dissimili studio deuotionis contendunt ambæ placere. Et hac ratione in tota ecclesia, (quæ vtique tam pluribus tãq; variatur dissimilibus ordinibus, vtpote regina quæ in psalmo legitur *Psal.44.a*

circumamicta varietatibus) nulla pax, nulla prorsus concordia esse putabitur. Quæ etenim secura quies, quis tutus in ea status inuenietur, si vnus quilibet homo vnum quẽlibet ordinem eligens, alios aliter viuentes aut ipse aspernetur, aut se ab ipsis sperni suspicetur, præsertim cum tenere impossibile sit vel vnum hominẽ omnes ordines, vel vnũ ordinẽ omnes homines? Non sum tam hebes, vt non agnoscam tunicam Ioseph, nõ illius qui liberauit Ægyptum, sed qui saluauit mundum, & hoc non à fame corporis, sed à morte simul animę & M

corporis. Notissima quippe est quia polymita, id est pulcherrima varietate distincta, sed & sanguine apparet intincta: nõ quidem hœdi qui peccatum significat, sed agni qui designat innocentiam, hoc est suo ipsius, non alieno. Ipse est profecto agnus mansuetissimus, qui coram non quidem tondente, sed occidente se obmutuit: qui peccatum non fecit, sed abstulit peccata mundi. Miserunt autem qui dicerent ad Iacob: Hanc *Gene.37.d*

inuenimus, vide vtrũ tunica filij tui sit, an non. Vide & tu domine vtrũ hæc sit tunica dilecti filij tui. Recognosce omnipotens pater, eam quam fecisti Christo filio tuo polymitam, dando quidem quosdam apostolos, quosdã autem prophetas, alios vero euangelistas, alios pastores & doctores, & cætera quæ in eius ornatu mirifico decenter apposuisti, ad consummationem vtique sanctorum occurrentium in virũ per- *Ephe.4.c*

fectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Dignare etiam Deus preciosissimi purpuram sanguinis quo aspersa est recognoscere, & in purpura prẹclarũ insigne ac gloriosissimũ indicium obedientiæ. Quare ergo, inquit, rubrum est vestimentum tuum? Torcular, ait, calcaui solus, & de gẽtibus nõ *Esa.63.a*

est vir mecum. Itaque quandoquidem factus est obediẽs patri vsque ad torcular crucis, quod vtique solus calcauit, solũ quippe brachium suum auxiliatum est ei, iuxta illud in alio loco: Singulariter sum ego donec transeam. Iam ergo exalta *Psal.140.e*

eum deus, & da ei nomẽ quod est super omne nomen, vt in

nomine

A nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestriũ, & in-
Philip.2.b fernorum. Ascendat in altum, captiuam ducat captiuitatem,
Ephe.4.b & donet dona hominibus. Quæ dona? Relinquat videlicet
sponsæ suæ ecclesiæ pignus hæreditatis, ipsam tunicam suam,
tunicam scilicet polymitam, eandemque inconsutilem & de
super cõtextam per totum. Sed polymitã ob multorum or-
dinum qui in ea sunt multimodam distinctionem, inconsuti-
lem vero propter indissolubilis charitatis indiuiduam vnita-
Roma.8.g tem. Quis me, inquit, separabit à charitate Christi? Audi
1.Cor.12.a quomodo polymitam. Diuisiones, ait, gratiarum sunt, idem
autem spiritus: & diuisiones operationum sunt, idẽ vero do-
minus. Deinde diuersis enumeratis charismatibus, tanquam
variis tunicæ coloribus, quibus cõstet eam esse polymitam:
vt ostendat etiã inconsutilem, & desuper contextã per totũ,
adiungit: Hæc autem operatur vnus atque idem spiritus diui-
Ibidem. dens singulis prout vult. Charitas quippe diffusa est in cordi-
Roma.5.a bus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Non
ergo diuidatur, sed totam & integram hæreditario iure sor-
tiatur ecclesia, quia & de illa scriptũ est: Astitit regina à dex-
Psal.44.c tris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Itaque di-
uersi diuersa accipientes dona, alius quidem sic, alius vero sic:
siue Cluniacenses, siue Cistercienses, siue clerici regulares, si-
ue etiam laici fideles: omnis denique ordo, omnis lingua, om-
nis sexus, omnis ætas, omnis cõditio, in omni loco, per omne
B tempus, à primo homine vsq; ad nouissimum. Nam & pro-
pter hoc talaris dicta est, quòd ad finem vsque pertingat, di-
Psal.18.b cente propheta: Non est qui se abscondat à calore eius: nimi-
rum congruens ei cui & facta est, qui perhibente videlicet a-
Sapien.8.a lia scriptura: Et ipse attingit à fine vsque ad finem fortiter,
& disponit omnia suauiter. Omnes ergo concurramus pari-
ter in vnam tunicam, & ex omnibus cõstet vna: ex omnibus
Canti.6.c inquam vna. Nã etsi ex pluribus & diuersis: vna est tamen
columba mea, formosa mea, perfecta mea. Alioquin nec ego
solus, nec tu sine me, nec ille sine vtroq;, sed simul omnes su-
Ephe.3.a. mus illa vna, si tamẽ soliciti sumus seruare vnitatem spiritus
in vinculo pacis. Non inquam tantum ordo noster, aut solus
vester ad illam pertinet vnam, sed noster simul & vester: nisi
forte (quod absit) inuicem inuidentes, inuicem prouocantes,
inuicem mordeamus, & ab inuicem consumamur, & sic non
2.Cor.11.a possit nos apostolus vni illi viro cui despondit, virginem ca-
stam exhibere Christo. Veruntamen illa vna dicit in cãticis:
Canti.2.a Ordinauit in me charitatem, vt etsi vna in charitate, diuisa ta-
men sit ordinatione. Quid ergo? Cisterciensis sum. Damno
igitur Cluniacenses? Absit. Sed diligo, sed prædico, sed ma-
gnifico. Cur ergo, inquis, ordinem illum non tenes, si sic lau-
1.Cor.7.d das? Audi. Propter hoc quod apostolus ait: Vnusquisque in
ea vocatione, in qua vocatus est, permaneat. Quòd si quæris
cur & à principio nõ elegerim, si talem sciebam: Respondeo.
C Propter id quod rursus ait apostolus: Omnia mihi licent, sed
1.Cor.10.c non omnia expediũt. Non quòd scilicet ordo sanctus & iu-
Roma.7.c stus non sit, sed quia ego carnalis eram venundatus sub pec-
cato, & talem animæ meæ languorem sentiebam, cui fortior
esset potio necessaria. Et diuersis morbis diuersa conueniunt
medicamenta, & fortioribus fortiora. Fac duos homines fe-
bribus anxiari, quartanis vnũ, alterum tertianis. Commẽdet
autem qui quartanis laborat, tertiano aquam, pyra, & frigida
quæque sumenda, cum tamen ab his ipse abstineat, vinumq;
& cætera calida vtpote sibi congruentia sumat. Quis rogo,
hinc eum recte reprehendat? Si diceret ille, cur tu aquam nõ
bibis, quam ita laudas? an non recte responderet, & tibi eam
fideliter tributo, & mihi salubriter subtraho? Deniq; requira-
tur etiam à me, cur cum omnes ordines laudem, omnes non
teneo. Laudo enim omnes & diligo, vbicunque pie & iuste
viuitur in ecclesia. Vnum opere teneo, cæteros charitate. Fa-
ciet autem charitas (fidenter loquor) vt ne illorum quidem
fructu frauder, quorum instituta non sequor. Plus aliquid di-
cam. Tu tibi caute age. Potest nãq; fieri, quia frustra tu labo
raueris: vt autem ego frustra diligam bonum quod operaris,
fieri omnino non potest. O quanta fiducia charitatis. Alius
operatur non amans, & alius amat nihil operans. Ille quidem
suum opus perdit: illius vero charitas nunquam excidit. Et
quid mirum si in hoc exilio peregrinãte adhuc ecclesia, quæ-
dam huiuscemodi sit pluralis (vt ita dixerim) vnitas, vnaque
pluralitas, cum in illa quoque patria quando iam ipsa regna- D
bit, nihilominus forte talis aliqua dispar quodãmodo æqua-
litas futura sit? Inde etenim scriptum est: In domo patris mei Ioan.14.a
mansiones multæ sunt. Sicut itaque illic multæ mansiones in
vna domo, ita hic multi ordines sunt in ecclesia vna: & quo-
modo hic diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus: ita
ibi distinctiones quidem gloriarum, sed vna domus. Porro 1.Cor.12.
vnitas tam hic quã ibi vna cõsistit in vna charitate: diuersitas
autem hic quidem in ordinum vel operationum multifaria
diuisione, illic vero in quadam meritorum notissima, sed &
ordinatissima distinctione. Intelligens denique Ecclesia hãc
suam quodammodo discordem concordiam, concordémve
discordiã: Deduxit me, inquit, super semitas iustitię propter Psal.22.a
nomẽ suum. Ponens quippe semitas pluraliter, & iustitiæ sin-
gulariter, nec diuersitatem prætermisit operationum, nec v-
nitatem operantium. Præuidens quoque & illam in cœlesti-
bus discretam vnitatem futuram, deuotissime læta decantat:
Plateæ tuæ Hierusalem sternentur auro mundo, & per om- Tob.13.d
nes vicos tuos alleluia cantabitur. Audiens enim plateas &
vicos, coronas & glorias diuersas intellige. In auro, quo vno
metallo illa ciuitas ornata describitur, & vno alleluia quod
cantandum perhibetur, dissimilium specierum similem pul-
chritudinem, & multarum mentium vnam deuotionem at-
tende. Non igitur vna tãtum semita inceditur, quia nec vna
est mansio quo tenditur. Viderit autem quisque quacunque E
incedat, ne pro diuersitate semitarum ab vna iustitia recedat,
quoniam ad quamlibet mansionem sua quisque semita per-
uenerit, ab vna domo patris exors non erit. Veruntamen vt
stella ab stella differt in claritate: sic erit, ait, & resurrectio 1.Cor.15.e
mortuorum. Nam etsi fulgebũt iusti sicut sol in regno patris
eorũ: alij tamen aliis amplius, pro diuersitate meritorũ. Quæ
sane merita sciẽdum non sic in hoc seculo vt in illo facile ab
homine posse discerni: quippe cum hic tantum opera videa-
mus, illic etiã corda nihil impediat intueri. Siquidem radiãte
vbiq; sole iustitiæ, tunc manifesta erunt abscondita cordium.
Et sicut non est nunc qui se abscondat à calore eius, ita tunc 1.Cor.4.a
non erit qui se occultet à splẽdore ipsius. Et de operibus qui- Psal.18.b
dem sæpe incerta, & ob hoc periculosa sententia fertur, cum
multotiens minus iustitiæ habeant qui magis operantur.

VNDE nunc mihi conueniendi sunt quidam de ordine
nostro, qui contra illam sententiam: Nolite ante tem- Roma.10.a
pus iudicare, quoadusque veniat dominus, qui & illumina-
bit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cor-
dium: aliis ordinibus derogare dicuntur, & suam iustitiam
solam volentes constituere, iustitiæ dei non sunt subiecti:
quos profecto (si qui tamen huiuscemodi sunt) nec nostri,
nec cuiuspiam esse ordinis verius dixerim. Quippe qui etsi
ordinate viuentes, superbe tamen loquentes, ciues se faciunt
Babylonis, id est confusionis, imò filios tenebrarum, ipsiús- F
que gehennæ, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror in-
habitat. Vobis ergo inquam fratres, qui etiam post auditam
illam domini de pharisæo & publicano parabolam de vestra Ioan.10.a
iustitia præsumentes, cæteros aspernamini, dicitis (vt dici-
tur) solos vos hominum esse iustos, aut omnibus sanctio-
res: solos vos monachorum regulariter viuere, cæteros vero
regulæ potius existere transgressores. Primo quid ad vos de
alienis seruis? Suo domino stant, aut cadunt. Quis vos consti-
tuit iudices super eos? Deinde si ita, vt dicitur, de ordine ve-
stro præsumitis: qualis ordo est, vt antequam de suo quisquã
trabem eiiciat, in fratrum oculis tam curiose festucas perqui-
rat? Qui in regula gloriamini, cur contra regulam detrahi-
tis? Cur contra euangelium, ante tempus, & contra aposto- Matt.7.e
lum, alienos seruos iudicatis? An regula non concordat euã- Rom.14.a
gelio vel apostolo? Alioquin regula iam non est regula, quia
non recta. Audite, & discite ordinem, qui contra ordinem a-
liis ordinibus derogatis. Hypocrita, inquit, eiice primũ tra-
bem de oculo tuo, & sic videbis eiicere festucam de oculo Matt.7.a
fratris tui. Quæris quam trabem? An non grandis & grossa
trabes est superbia, qua te putas esse aliquid, cum nihil sis?
Insanissime tibi tãquam sanus exultas, & aliis vanissime tra-
bẽ portans de festucis insultas? Gratias, inquis, ago tibi Deus, Lucæ18.b
quia non sum sicut cæteri hominum, iniusti, raptores, adul-
teri. Sequere ergo & dic: detractores. Neque enim minima
est hæc

G est hæc festuca inter cæteras. Quare cum tam diligẽter alias enumeres, istam taces? Si pro nulla vel minima habes, audi apostolum. *1.Cor.6.d* Neque maledici, ait, regnũ dei possidebunt. Audi & deum in psalmo comminantem. *Psal.49.d* Arguam te, inquit, & statuam contra faciem tuã. Quod quia detractori loquatur, certum est ex præcedentibus. Et quidem iuste ad se retorquendus, & se compellendus est intueri, qui auertens faciem suam à se, aliena potius mala quàm sua solet curiosius perscrutari. At, inquiunt, quomodo regulam tenent, qui pelliciis induuntur, sani carnibus seu carnium pinguedine vescuntur, tria vel quatuor pulmentaria vna die (quod regula prohibet) admittunt: opus manuum quod iubet, non faciunt: multa denique pro libitu suo vel mutãt, vel augẽt, vel minuunt? Recte. Non possunt hæc negari. Sed attendite in regulam dei, cui vtique *Lucæ 17.c* nõ dissonat institutio sancti Benedicti. Regnum dei, inquit, intra vos est: hoc est, non exterius in vestimentis aut alimentis corporis, sed in virtutibus interioris hominis. Vnde apo- *Rom.14.c* stolus: Regnum dei non est esca & potus, sed iustitia, & pax, *1.Cor.4.d* & gaudium in spiritu sancto. Et rursus: Regnum dei non est in sermone, sed in virtute. De corporalibus itaque obseruantiis, fratribus calumniam struitis, & quæ maiora sunt regulæ, spiritualia scilicet instituta relinquitis, camelumque glutientes, culicem liquatis? Magna abusio. Maxima cura est vt corpus regulariter induatur, & cõtra regulam suis vestibus anima H nuda deseritur. Cum tanto studio tunica & cuculla corpori procurentur, quatenus cui desunt, monachus non putetur: cur similiter spiritui pietas & humilitas, quæ profecto spiritualia indumenta sunt, non prouidentur? Tunicati & elati abhorremus pellicias, tanquam non melior sit pellibus inuoluta humilitas, quàm tunicata superbia: præsertim cum *Gene.3.d* & deus tunicas pelliceas primis hominibus fecerit, & Ioannes in eremo zona pellicea lũbos accinxerit, & ipse tunica- *Matt.3.a* rum institutor in solitudine non tunicis, sed pellibus sese induerit. Repleti deinde ventrem faba, mentem superbia, cibis damnamus saginatos: quasi non melius sit, exiguo sagimine ad vsum vesci, quam vẽtoso legumine vsque ad ructum exsa- *Hebr.12.d* turari, & præcipue cum Esau non de carne, sed de lẽte sit re- *Gene.3.b* prehensus: & de ligno Adàm, non de carne damnatus: & Io- *1.Re.14.d* nathas ex gustu mellis non carnis, morti adiudicatus: econ- *3.Re.17.a* tra vero Helias innoxie carnem comederit, Abraham gratis- *Gene.18.a* sime carnibus angelos pauerit, & de ipsis sua fieri sacrificia *Exod.29.a* Deus præceperit. Sed & satius est modico vino vti propter infirmitatem, quàm multa aqua ingurgitari per auiditatem: *1.Ti.5.d* quia & Paulus Timotheo modico vtendum vino consulit, *Matt.11.c* & dominus ipse bibit, ita vt vini potator appellatus sit, Apo- *Ioan.2.a* stolisque bibendum dedit, insuper & ex eo sacramẽta sui san- *Matt.26.c* guinis condidit: cum econtrario aquam ad nuptias bibi non *Ioan.2.a* passus sit, & ad aquas contradictionis populi murmur terri- I biliter castigauerit. David quoque aquam quam desideraue- *Num.20.b* rat, potare timuerit: vtique illi Gedeonis, qui præ auiditate *2.Reg.23.c* toto corpore prostrato de flumine biberunt, digni ad præliũ *Iudi.7.b* ire non fuerint. Iam vero de labore manuum quid gloriami- *Luc.10.c* ni, cum & Martha laborans increpata, & Maria quiescẽs lau- *1.Ti.4.c* data sit, & Paulus aperte dicat: Labor corporis ad modicum *Psal.6.a* valet, pietas autẽ ad omnia? Optimus labor de quo prophe- *Psal.76.a* ta dicebat: Laboraui in gemitu meo. Et de quo alibi: Memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus sum. At ne corpora- *Ibidem.* le intelligas exercitium, Et defecit, inquit, spiritus meus. Vbi autem non corpus, sed spiritus fatigatur, spiritualis proculdubio labor intelligitur. Quid ergo inquit? Siccine illa spiritualia persuades, vt etiam hæc quæ ex regula habemus corporalia damnes? Nequaquã, sed illa oportet agere, & ista non omittere. Alioquin cũ aut ista omitti necesse est, aut illa: ista potius omittenda sunt, q̃ illa. Quanto enim spiritus corpore melior est, tanto spiritualis quam corporalis exercitatio fructuosior. Tu ergo cum de horum obseruatione elatus, aliis eadẽ non obseruantibus derogas: nónne te magis transgressorem regulæ indicas, cuius licet minima quædam tenes, me- *1.Cor.12.d* liora deuitas? De quibus Paulus: Æmulamini, ait, charismata meliora. Detrahendo quippe fratribus, in quo temeipsum extollis, perdis humilitatem: in quo alios deprimis, charitatem: quæ sunt proculdubio charismata meliora. Tu si tuum corpus multis & nimiis laboribus atteris, ac regularib' asperitatibus mortificas membra tua quę sunt super terram, bene K facis. Sed quid si ille quem similiter non laborantem diiudicas, modicum quidem habeat de hac quæ ad modicum est vtilis, corporali videlicet exercitatione: amplius autem quã tu de illa quæ ad omnia valet, id est pietate? Quis, quæso, vestrã regulã melius tenet? An non melius qui melior? Quis vero melior, humilior, an fatigatior? An non is qui à domino didicit mitis esse & humilis corde: qui & cũ Maria optimam *Matt.11.d* partem elegit, quæ nõ auferetur ab eo? Quòd si regulam ab *Luc.10.g* omnibus qui eam professi sunt, sic ad literam tenendam cẽses, vt nullam omnino dispensationem admitti patiaris: audacter dico, nec tu eam, nec ille tenetis. Nam etsi ille quantum quidẽ pertinet ad obseruationes corporeas, in pluribus offendit, impossibile est tamen te quoque vel in vno non transgredi. Scis autem quia qui in vno offendit, omnium est reus. Sin vero concedas aliqua posse mutari dispensatoriè, proculdubio & tu illã tenes, & ille, quãquã dissimiliter. Nã tu quidẽ districtius, at ille fortasse discretius. Neq; hoc dico, quia hæc exteriora negligenda sint: aut qui se in illis non exercuerit, mox ideo spiritualis efficiatur, cũ potius spiritualia (quãquã meliora) nisi per ista aut vix aut nullatenus, vel acquirãtur, vel obtineantur, sicut scriptum est: Non prius quod spirituale, *1.Cor.15.a* sed quod animale, deinde quod spirituale. Sicut nec Iacob nisi prius cognita Lya desideratos Rachelis amplexus me- *Psal.80.a* ruit obtinere. Vnde rursus in Psalmo: Sumite psalmũ, & da- L te tympanum. Quod est dicere: Sumite spiritualia, sed prius date corporalia. Optimus autem ille, qui discrete & congrue hæc & illa operatur.

IAM vero epistola, vt epistola remaneat, finienda erat, quãdoquidẽ & nostros (de quibus pater cõquestus estis quòd ordini vestro detraherent) satis quantum potui stylo corripui, & me quoque ab huiusmodi falsa suspicione purgaui, vt debui. Sed quoniam dum nostris minime parco, nonnullis de vestris nimium, in quibus non decet, videor assentire: pauca quæ & vobis displicere cognoui, & omnibus bonis vitanda esse non dubito, necessarium reor subiũgere, quæ quidem etsi fieri videntur in ordine, absit tamen vt sint de ordine. Nullus quippe ordo quippiam recipit inordinatum: quod vero inordinatum est, ordo non est. Vnde non aduersum ordinem, sed pro ordine disputare putandus ero, si non ordinem, in hominibus, sed hominum vitia reprehendo. Et quidem diligentibus ordinem, in hac re molestum me fore non timeo, quinimmo gratũ proculdubio accepturi sunt si persequimur quod & ipsi oderũt. Si quibus vero displicuerit, ipsi se manifestant, quia ordinem non diligunt, cuius vtique corruptionem, id est, vitia damnari nolunt. Ipsis itaque illud Gregorianum respondeo: Melius est vt scandalum oriatur, quàm veritas relinquatur.

DICITVR & veraciter creditur sanctos patres illam vi- M tam instituisse, & vt in ea plures saluarẽtur, vsque ad infirmos regulæ temperasse rigorem, non regulam destruxisse. Absit autem vt credam tantas eos, quantas video in plerisque monasteriis, vanitates ac superfluitates præcepisse vel concessisse. Miror etenim vnde inter monachos tanta intemperantia in comessationibus & potationibus, in vestimentis & lectisterniis, & equitaturis, & construendis ædificiis inolescere potuit: quatenus vbi hæc studiosius, voluptuosius, atque effusius fiunt, ibi ordo melius teneri dicatur, ibi maior putetur religio. Ecce enim parcitas, putatur auaritia: sobrietas, austeritas creditur: silentium, tristitia reputatur. Econtra remissio, discretio dicitur: effusio, liberalitas: loquacitas, affabilitas: cachinnatio, iucunditas: mollities vestimentorum, & equorum fastus, honestas: lectorum superfluus cultus, munditia. Cumque hæc alterutrum impendimus, charitas appellatur. Ista charitas destruit charitatem, hæc discretio discretionem confundit. Talis misericordia crudelitate plena est, qua videlicet ita corpori seruitur, vt anima iuguletur. Quæ enim charitas est, carnem diligere, & spiritũ negligere? Quæve discretio totum dare corpori, & animæ nihil? Qualis vero misericordia, ancillam reficere, & dominam interficere? Nemo pro huiusmodi misericordia speret se consequi misericordiã quæ misericordibus promittitur in euangelio, veritatis ore dicentis: Beati mise- *Matt.5.a* ricordes,

A sericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Sed certissime potius pœnam expectet quam tali (vt ita dicam)
Iob 24.d impio misericordi sanctus Iob magis prophetizando quàm affectando imprecatur: Non sit, inquiẽs, in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum. Dignæ plane retri-
Ibidem. butionis causam mox subinfert satis idoneam, dicens: Pauit enim sterilem, & quæ non parit, & viduæ non benefecit.

Inordinata profecto atque irrationalis misericordia est,
Ioan. 6. g sterilis & infructuosæ carnis, quæ iuxta domini verbum nõ
1.Cor.15.f prodest quicquam, & secundum Apostolum regnum dei nõ possidebit, adimplendis inuigilare desideriis, & de animæ cura sapientis saluberrimũ non curare consilium, admonentis
Eccl.30.d atque dicentis: Miserere animæ tuæ placens deo. Bona misericordia misereri animæ tuæ, nec potest non mereri misericordiam qua fit vt placeas deo. Aliàs autem nõ est misericordia (sicut iam dixi) sed crudelitas: non est charitas, sed iniquitas: non discretio, sed confusio, sterilem quæ non parit pascere, id est inutilis carnis concupiscentiis inseruire, & viduæ nil boni facere, animæ videlicet excolendis virtutibus nullam operam dare. Quæ vtique licet sponso interim sit viduata cœlesti, sensus tamen de spiritu sancto concipere & parere non desinit immortales: qui videlicet incorruptibilis cœlestisque hæreditatis valeant esse capaces, sed si pium habeãt studiosúmque cultorem. Sub hac tamen abusione iam fere
B vbique sic pro ordine tenentur: fere iam ita ab omnibus sine querela atque irreprehensibiliter obseruantur, quanquã dissimiliter. Nonnulli quippe his omnibus tanquam non vtentes vtuntur, & ideo aut cum nulla offensa, aut cum minima. Aliquanti quippe hæc agunt ex simplicitate: aliquanti ex charitate: aliquanti ex necessitate. Quidã nanque simpliciter ista tenent, quoniam sic eis præcipitur: parati aliter agere, si aliter præciperetur. Quidam autem ne discorditer viuant ab eis cum quibus habitant: sectantes in his non suam libidinem, sed aliorum pacem. Alij vero quia resistere non valent multitudini contradicentium, qui hæc vtique tanquam pro ordine libera voce defendũt, & quotiens isti aliqua (prout ratio dictat) restringere vel mutare incipiunt, illi mox tota eis auctoritate resistunt. Quis in principio cum ordo cœpit monasticus, ad tantam crederet monachos inertiam deuenire? O quantum distamus ab his, qui in diebus Antonij extitere monachi? Siquidem illi cum se inuicem per tempus ex charitate reuiserent, tanta ab inuicem auiditate panem animarum percipiebant, vt corporis cibum penitus obliti, diem plerunque totum ieiuniis ventribus, sed non mentibus trãsigerent. Et hic erat rectus ordo, quando digniori parti prius inseruiebatur. Hæc summa discretio: cum amplius sumebat quæ maior erat. Hæc denique vera charitas, vbi animæ, quarum charitate Christus mortuus est, tanta solicitudine refocillabãtur.
C Nobis autem conuenientibus in vnum (vt verbis Apostoli
2.Cor.11.f vtar) iam non est dominicam cœnam mãducare. Panẽ quippe cœlestem, nemo qui requirat: nemo qui tribuat. Nihil de scripturis, nihil de salute agitur animarum, sed nugæ, & risus, & verba proferuntur in ventum. Inter prandendũ quantum fauces dapibus, tantum aures pascuntur rumoribus: quibus totus intentus, modum nescias in edẽdo. Interim autem fercula ferculis apponuntur, & pro solis carnibus à quibus abstinetur, grandia piscium corpora duplicantur. Cúmque prioribus fueris satiatus, si secundos attigeris, videberis tibi necdum gustasse pisces. Tãta quippe accuratione & arte coquorum cuncta apparantur, quatenus quatuor aut quinque ferculis deuoratis, prima non impediant nouissima, nec satietas minuat appetitũ. Palatũ quippe dum nouellis seducitur cõdimentis, paulatim dissuescere cognita, & ad succos extraneos veluti adhuc ieiunũ, auide renouatur in desideria. Venter quidem dũ nescit oneratur, sed varietas tollit fastidium. Quia enim puras (vt eas natura creauit) epulas fastidimus: dũ aliæ aliis multifariè permiscentur, & spretis naturalibus quos deus indidit rebus, quibusdam adulterinis gula prouocatur saporibus: transitur nimirum meta necessitatis, sed necdum delectatio superatur. Quis enim dicere sufficit, quot modis (vt cætera taceam) sola oua versantur & vexantur: quanto studio euertuntur, subuertuntur, liquantur, durantur, diminuuntur, & nunc quidem frixa, nunc assa, nunc farsa, nunc mixtim, nunc sigillatim apponuntur? Vt quid autem hæc D
omnia, nisi vt soli fastidio consulatur? Ipsa deinde qualitas rerum talis deforis apparere curatur, vt non minus aspectus quàm gustus delectetur: & cum iam stomachus crebris ructibus repletum se indicet, necdũ tamen curiositas satiatur. Sed dum oculi coloribus, palatum saporibus illiciuntur: infœlix stomachus, cui nec colores lucent, nec sapores demulcẽt, dũ omnia suscipere cogitur, oppressus magis obruitur quàm reficitur. Iam vero de aquæ potu quid dicam, quando ne vllo quidem pacto vinum aquatum admittitur? Omnes nimirum ex quo monachi sumus, infirmos stomachos habemus, & tam necessarium Apostoli de vtendo vino consilium me- 1.Tim.5.
rito non negligimus: modico tamen, quod ille præmisit, nescio cur prætermisso. Et vtinam vel solo, cum etiam purum est, contenti essemus. Pudet dicere, sed magis pudeat actitari: & si pudet audiri, non pudeat emendari. Videas vno in prandio ter vel quater semiplenum calicem reportari, quatenus diuersis vinis magis odoratis, quàm potatis, nec tam haustis, quàm attactis, sagaci probatione & celeri cognitione vnum tandem è pluribus, quod fortius sit, eligatur. Quale est autem illud quod nonnulla monasteria ex more obseruare dicuntur: in magnis videlicet festis vina delibuta melle, pigmentorum respersa pulueribus in conuentu bibere? Nunquid & hoc fieri dicemus propter infirmitatem stomachi? Ego vero ad nihil aliud valere video, nisi vt vel amplius E
bibatur, vel delectabilius. Sed cum venæ fuerint vino ingurgitatæ, toto in capite palpitantes, sic surgenti à mensa quid aliud libet nisi dormire? Si autem ad vigilias surgere indigestum cogis, non cantum, sed planctum potius extorquebis.

Cum vero ad lectum deuenero, requisitus incommodum, plango, non crapulæ peccatum, sed quòd manducare non queo. Ridiculum vero (si tamen verum est) quod relatum est mihi à pluribus qui hæc se pro certo scire dicebant, reticendum esse non arbitror. Aiunt enim incolumes ac validos iuuenes conuentum solere deserere: in domo se infirmorum, qui non sunt infirmi, collocare: carnium esu (qui vix ægrotis duntaxat, & omnino debilibus, ex regulæ discretione pro virium reparatione conceditur) non quidem corporis infirmantis ruinas reficere pro incommodo, sed carnis luxuriantis curam perficere in desiderio. Rogo quæ est hæc securitas inter frendentium vndique hostium fulgurantes hastas & circumuolantia spicula, tanquam finito iam bello & triumphato aduersario proiicere arma, & aut prãdiis incubare longioribus, aut nudum molli volutari in lectulo? Quid hoc ignauiæ est, ô boni milites? Sociis in sanguine & cæde versantibus: vos aut cibos diligitis delicatos, aut somnos capitis matutinos? Aliis, inquam, nocte & die cura peruigili festinantibus redimere tempus, quoniam dies mali sunt: vos econtrario & longas noctes dormitando consumitis, & dies fabulando ducitis ociosos? An dicitis pax, & non est pax? Cur non F
verecundamini ad exprobrationem apostolicæ indignationis? Nondum enim, ait, restitistis vsque ad sanguinem. Imò Hebr. 12.b
iam ad eiusdem terribilis valde comminationis tonitruum, cur non expergiscimini? Cum dixerint, inquit, pax & secu- 1. Thes.5.a
ritas: tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Delicata nimis medicina est prius alligari quàm vulnerari: membrũ nõ percussum plangere, & necdum suscepto ictu admouere manum, fouere vnguento vbi non dolet, emplastrum adhibere vbi cæsura non est. Ad discernendum deinde inter sanos & male habẽtes, baculos in manibus portare iubentur ægrotantes, plane necessarios, vt quam pallor in vultu, maciésque non indicat, baculus sustentans mentiatur inualetudinem. Ridendas an lugendas dixerim huiusmodi ineptias? Sic Macarius vixit? Sic Basilius docuit? Sic Antonius instituit? Sic patres in Ægypto conuersati sunt? Sic denique sancti Odo, Maiolus, Odilo, Hugo, quos se sui vtique ordinis principes & præceptores habere gloriantur, aut tenuerunt, aut teneri cẽsuerunt? Sed hi omnes si sancti, imò quia sancti fuerunt, à sancto Apostolo non dissenserunt, qui nimirum ita loquitur: Habentes victum & vestitum, his contenti simus. Nobis 1. Tim.6.b
autem est pro victu satietas, nec vestitum appetimus, sed ornatum. Quæritur ad induendum non quod vtilius, sed

G quod subtilius inuenitur:non quod repellat frigus, sed quod superbire compellat: non denique (iuxta regulam) quod vilius comparari potest, sed quod venustius imò vanius ostentari. Heu me miserum qualemcunque monachū. Cur adhuc viuo videre ad id deuenisse ordinem nostrum, ordinem scilicet qui primus fuit in ecclesia, imò à quo cœpit ecclesia; quo nullus in terra similior angelicis ordinibus, nullus vicinior ei quę in cœlis est Hierusalem mater nostra, siue ob decorem castitatis, siue propter charitatis ardorem, cuius apostoli institutores, cuius hi quos Paulus tam sæpe sanctos appellat, inchoatores extiterunt? Et quidem inter illos cum nihil quod suum esset quispiã retinuisset, diuidebatur (vt scriptum est) singulis prout cuique opus erat: non igitur quod *Acto.4.g* quisque pueriliter gestire poterat. Sane vbi tantum quod opus erat accipiebatur: ibi nihil proculdubio ociosum admittebatur. Quanto magis nihil curiosum? quanto magis nihil superbum? Quod, inquit, opus erat. Hoc est quantum ad indumenta, quod & nuditatem tegeret, & frigus repelleret. Putásne ibi cuiquam galabrunum aut issembrunum quærebatur ad induendum: cuiquam ducẽtorũ solidorum mula parabatur ad equitandum? Putásne, inquam, cuiuspiam ibi lectuli opertorium cattinum, aut discolor barricanus operiebat, vbi singulis diuidebatur tantũ, prout cuique opus erat? Non illic arbitror valde curatũ fuisse de precio, de colore, de cultu

H vestimentorum, vbi tam indefessum inerat studium in concordia morum, animorum cohærentia, profectúque virtutum. *Ibidem.* Multitudinis, inquit, credentium erat cor vnum, & anima vna. *Lucæ 17.c* Vbi nunc illud vnanimitatis exercitium? Fusi sumus exterius, & de regno dei (quod intra nos est) relictis veris ac perennibus bonis, foris quærimus vanam consolationem, de vanitatibus & insaniis falsis: ac iam religionis antiquæ, non solum virtutem amisimus, sed nec speciem retinemus. Ecce enim ipse habitus noster (quod & dolens dico) qui humilitatis esse solebat insigne, à monachis tẽporis nostri in signũ geritur superbiæ. Vix iam in nostris prouinciis inuenimus quo vestiri dignemur. Miles & monachus ex eodem panno partiuntur sibi cucullam & chlamydem. Quiuis de seculo quantumlibet honoratus, etiam si rex, etiam si imperator ille fuerit: non tamen nostra horrebit indumenta, si suo sibi modo præparata fuerint & aptata. Cæterum in habitu, inquis, non est religio, sed in corde. Bene. At tu quãdo cucullam empturus, lustras vrbes, fora circuis, percurris nundinas, domos scrutaris negociatorum, cunctam euertis singulorum supellectilem, ingentes explicas cumulos pannorum, attrectas digitis, admoues oculis, solis opponis radio: quicquid grossum, quicquid pallidum occurrerit, respuis. Si quid autem sui puritate ac nitore placuerit, illud mox quantolibet precio satagis tibi retinere. Rogo te, ex corde facis hæc, an simpliciter?

I Cum denique contra regulam, non quod vilius occurrerit, sed studiosissime quæris quod quia rarius inuenitur, preciosius emitur: ignorãs facis hæc, an ex industria? Ex cordis thesauro sine dubio procedit quicquid foris apparet vitiosum. Vanum cor, vanitatis notam ingerit corpori, & exterior superfluitas interioris vanitatis indicium est. Mollia indumenta, animi mollitiem indicant. Non tanto curaretur corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutibus. Miror autem cum regula dicat, ad magistrum re- *Ezech.3.e* spicere quicquid à discipulis delinquitur, & dominus per prophetam sanguinem in peccato morientium, de manu pastorum requirẽdum esse minetur, quomodo abbates nostri patiuntur fieri talia nisi: forte (si audeam dicere) nemo fidenter reprehendit in quo se esse irreprehensibilem non confidit. Siquidem humanitatis est omnium, in quo sibi quisque indulget, aliis non vehementer irasci. Dicam, dicam, præsumptuosus dicar, sed verum dicam. Quomodo lux mundi obtenebrata est? Quomodo sal terrę infatuatum est? Quorum nobis vita, via vitæ debuit esse, dum exemplum in suis actibus ostendunt superbiæ, cæci facti sunt duces cæcorum? Quod enim (vt cætera taceam) specimen humilitatis est cum tanta pompa & equitatu incedere, tãtis hominum crinitorum stipari obsequiis, quatenus duobus episcopis vnius abbatis multitudo sufficiat? Mentior si non vidi abbatem sexaginta equos & eo amplius in suo ducere comitatu. Dicas si videas eos transeuntes, non patres esse monasteriorum, sed domi- K nos castellorum: non rectores animarum, sed principes prouinciarum. Tum deinde gestari iubentur mappulæ, scyphi, bacini, candelabra, & manticæ suffarcinatæ, non stramentis, sed ornamentis lectulorum. Vix denique quatuor leucis à sua quispiam domo recedit, nisi cum tota supellectili sua, tanquam sit vel iturus ad exercitum, vel transiturus per desertum, vbi non valeant inueniri necessaria. An non posset eodem vasculo & aqua manibus vergi, & vinum bibi? An non posset ardens lucere lucerna, nisi in tuo quod portas candelabro, & hoc aureo, vel argenteo? An nõ posset dormire, nisi super varium stratum, aut sub peregrino coopertorio? An non vnus aliquis minister posset & iumentum ligare, & ad mensam seruire, & lectulum præparare? Nunc ergo tantæ multitudini garsionum ac iumentorum, cur (vel ad solatium mali) nobiscum non ferimus necessaria, quatenus hospites non grauemus? Sed hæc parua sunt, Veniam ad maiora, sed ideo visa minora, quia vsitatoria. Omitto oratoriorum immensas altitudines, immoderatas longitudines, superuacuas latitudines, sumptuosas depolitiones, curiosas depictiones: quę dum orantium in se retorquent aspectum, impediũt & affectum, & mihi quodammodo repræsentant antiquum ritum Iudæorum. Sed esto, fiant hæc ad honorem dei. Illud autem interrogo monachus monachos, quod in gentilibus *Iuuenalis.* gentilis arguebat. Dicite, ait ille, pontifices, in sancto quid facit aurum? L Ego autem dico. Dicite pauperes. Non enim attendo versum, sed sensum. Dicite, inquam, pauperes, si tamen pauperes, in sancto quid facit aurum? Et quidem alia causa est episcoporum, alia monachorum. Scimus nanque quod illi sapiẽtibus & insipientibus debitores cum sint, carnalis populi deuotionem, quia spiritualibus nõ possunt, corporalibus excitant ornamentis. Nos vero qui iam de populo exiuimus, qui mundi quæque preciosa ac speciosa pro Christo reliquimus, qui omnia pulchre lucentia, canore mulcentia, suaue olentia, dulce sapientia, tactu placentia, cuncta denique oblectamenta corporea arbitrati sumus vt stercora, vt Christum lucrifaciamus, quorum quæso in his deuotionem excitare intendimus? Quem, inquam, ex his fructum requirimus? stultorum admirationem, an simplicium oblectationẽ? An quoniam commixti sumus inter gentes, forte didicimus *Psa.105.f* opera eorum, & seruimus adhuc sculptilibus eorum? Et, vt aperte loquar, an hoc totum facit auaritia, quæ est idolorum *Ephe.5.b* seruitus, & non requirimus fructum, sed datum? Si quæris quomodo, miro, inquam modo. Tali quadam arte spargitur æs, vt multiplicetur. Expenditur vt augeatur, & effusio copiã parit. Ipso quippe visu sumptuosarum, sed mirandarum vanitatum accenduntur homines magis ad offerendum quàm ad adorandum. Sic opes opibus hauriuntur, sic pecunia pecuniam trahit, quia nescio quo pacto vbi amplius diuitiarum M cernitur, ibi offertur libentius. Auro tectis reliquiis signantur oculi, & loculi aperiuntur. Ostenditur pulcherrima forma sancti vel sanctæ alicuius, & eo creditur sanctior, quo coloratior. Currunt homines ad osculandum, inuitantur ad donandum, & magis mirantur pulchra, quàm venerantur sacra. Ponuntur dehinc in ecclesia gemmatæ non coronę, sed rotę, circumseptæ lampadibus, sed non minus fulgẽtes insertis lapidibus. Cernimus & pro candelabris arbores quasdam erectas, multo æris pondere miro artificis opere fabricatas, nec magis coruscantes superpositis lucernis, quàm suis gemmis. Quid putas in his omnibus quæritur? pœnitentium compunctio, an intuentium admiratio?

O VANITAS vanitatum, sed non vanior quàm insanior. Fulget ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Suos lapides induit auro, & suos filios nudos deserit. De sumptibus egenorum seruitur oculis diuitum. Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur. Vt quid saltem sanctorum imagines non reueremur, quibus vtique ipsum quod pedibus conculcatur, scatet pauimentum? Sæpe spuitur in ore angeli, sæpe alicuius sanctorum facies calcibus tunditur transeuntium: & si non sacris his imaginibus, cur vel non parcitur pulchris coloribus? Cur decoras quod mox fœdandum est? Cur depingis quod necesse est conculcati? Quid ibi valent venustæ formæ,

A vbi puluere maculantur assiduo? Denique quid hæc ad pauperes, ad monachos, ad spirituales viros? Nisi forte & hic aduersus memoratum poëtæ versiculũ, propheticus ille respondeatur: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. *Psal.25.b* Assentio. Patiamur & hæc fieri in ecclesia: quia etsi noxia sunt vanis & auaris, non tamẽ simplicibus & deuotis. Cæterum in claustris coram legentibus fratribus quid facit illa ridicula monstruositas: mira quædam deformis formositas: ac formosa deformitas? Quid ibi immũdæ simiæ: quid feri leones: quid monstruosi centauri, quid semihomines: quid maculosæ tygrides, quid milites pugnãtes: quid venatores tubicinantes? Videas sub vno capite multa corpora: & rursus in vno corpore capita multa. Cernitur hinc in quadrupede cauda serpẽtis: illinc in pisce caput quadrupedis. Ibi bestia præfert equum: capram trahens retro dimidiam: hic cornutum animal equum gestat posterius. Tam multa denique támque mira diuersarum formarum vbique varietas apparet, vt magis legere libeat in marmoribus quàm in codicibus, totúmque diem occupare singula ista mirãdo, quàm in lege dei meditando. Pro deo si nõ pudet ineptiarum, cur vel nõ piget expensarum? Multa quidem & alia suggerebat addenda larga materia, sed auellit me & propria satis anxia occupatio, & tua frater Ogeri, nimis festina discessio, qui videlicet nec morari diutius acquiescis, nec abire tamẽ vis absque

B recenti opusculo. Facio itaque quod vis, & te dimitto, & sermonem breuio. Præsertim quia vtiliora sunt pauca in pace, quàm multa cum scandalo. Et vtinam hæc pauca scripserim sine scandalo. Enimuero vitia carpens, scio me offendere vitiosos. Potest tamen fieri volente deo aliquibus quos me timeo exasperasse, potius placiturum esse, sed si desinant esse vitiosi. Si videlicet & districtiores desinant esse detractores, & remissiores amputẽt superfluitates. Si sic quisque bonum teneat quod tenet, vt alium aliud tenentẽ non iudicet. Si qui occepit iam esse bonus, non inuideat melioribus, & qui sibi videtur agere melius, bonum non spernat alterius. Si qui districtius viuere possunt, eos qui non possunt, nec aspernantur nec æmulentur, & qui nõ possunt, eos qui possunt, sic mirentur, vt temere non imitentur. Sicut enim nõ licet his qui maius aliquid forte voluerũt, ad id quod minus est descendere, ne apostatentur, sic non omnibus expedit de bonis minoribus ad maiora transire, ne præcipitentur. Scio quippe nonnullos de aliis & congregationibus & institutionibus ad nostrum ordinem peruolasse, pulsasse, intrasse. Qui hoc quidem agẽdo, & suis scandala reliquerunt, & nobis nihilominus attulerunt, dum quantum illos sua temeraria discessione, tantum nos turbarunt sua misera conuersatione. Et quoniam superbè spreuerunt quod tenebãt, & temere præsumpserunt quod non valebant, digno deus exitu eorum tãdem patefe-

C cit ignauiam, quia & impudenter deseruerunt quod imprudenter arripuerãt, & turpiter redierũt ad id, quod leuiter deseruerant. Cum enim claustra nostra sui potius ordinis impatientia, quàm desiderio nostri expetierint, ostendunt quod sunt, dũ à vobis ad nos, à nobis ad vos instabili leuitate peruolantes, & nobis & vobis, & omnibus bonis scãdala faciũt. Quanquam ergo nonnullos eorum nouerimus, qui & fortiter deo auctore cœperũt, & ipso protectore fortius perseuerant, securius est tamen vt perseueremus in bono quòd cœpimus, quàm quòd incipiamus vbi nõ perseueremus, & hoc pariter omnes studeamus, quòd secundum apostoli consilium omnia nostra in charitate fiant. *1.Cor.16.c* Hæc est nostra de nostro & de vestro ordine sententia, hæc nostris & vestris, hæc non de vobis, sed vobis me solere dicere nullus melius mihi testis erit quàm vos, & si quis me nouit sicut vos. Quę in vestris laudabilia sunt, laudo & prædico: si quę reprehendenda sunt, vt emendentur, vobis & aliis amicis meis suadere soleo. Hoc non est detractio, sed attractio. Quod vt nobis à vobis semper fiat, omnino precor & supplico. Valete.

DIVI BERNARDI D

ABBATIS SVPER ILLVD Euangelij: Ecce nos reliquimus omnia, declamationes. Prologus.

VT TIBI dilectissime, præsentes exhortationis scedulas destinarem, quę ociosa esse non patitur, nimirum credens omnia & omnia sperans, charitas persuasit. Vbi sane non tibi me propria tradidisse putes, nec tanquã nostra suscipias, sed è multis sermonibus patrũ, quorũ digna satis laus est in ecclesia, quæ huic vi debantur aptę negocio noueris decerpsisse sentẽtias, & sub vnã vtcunq; formulã redigendo, cuiusdam copiosi declamatorij sermonis instar hunc tuæ dilectioni libellum edidisse. Hoc nimirum scribendi genus ad persuadendũ efficacius arbitrabar, quod soleat amplius mouere lectorem, viuidas magis voces, quàm mutos apices repræsentãs. Cæterũ quoniam suspecta mihi ignorantia propria, propriáq; obliuio est, hortor & moneo vt si qua deprehenderis digna reprehensione, aut ipse ea corrigere studeas, aut si id forsitan ex mãsuetudine refugis & humilitate, mihi saltem quęcũque te mouerint, E non dissimules amicabiliter intimare. Atque id quidẽ de sententia dixerim. Nam de verbis, erit forsitan inuenire nõnullos ad quorum aures si venerint, subsannent ea dicẽtes: Quis est iste inuoluens sentẽtias sermonibus imperitis? Verum nil tale mihi super tua reor eruditione verendum. Quippe & metum hunc & pudorẽ suspicione carens charitas foras mittit. Affectum magis, ni fallor, in his quàm verba pensabit amicus, præsertim quod non ostentationis, sed ędificationis edere paginam cogitarim, optans magis (si possibile videretur) & sine verbis hæc imprimere cordi tuo. Faciat hoc qui inuisibiliter operatur in cordib⁹ electorũ, & pia dignatione sua suam hanc vocem reputãs, vocem ei virtutis & efficaciæ largiatur. Agit enim quod potest operosa dilectio, opportune instans, fortassis & importune. Nulla sane huic operi idonea magis occurrit digniórve materia quàm euangelica lectio, vbi fœlicissimum illud Simonis & Iesu eulogium continetur. Hanc ergo suscipere libuit, sed exhortationis magis gratia quàm expositionis, vt scilicet ex ea sermonis occasio sumeretur. Sed & sententiis breuibus distinguere studui lectionem, vt distinctio ipsa fastidium non admittat.

Sermo de verbis euangelij, Dixit Simon Petrus ad Iesum, Ecce nos reliquimus omnia.

F

DIXIT Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. *Matt.19.d* Fidelis sermo, & dignum omni acceptione colloquium Simonis Petri & Iesu. Familiaris siquidem & amica saluti obedientia est, sed obediẽtia firma & stabilis, quę fundata est super petram. Melior est enim obediẽtia quàm victimæ, & acquiescere nolle, vt peccatum hariolandi est. *1.Reg.15.c* Vnde & vitæ quoque ipse saluator prætulit hanc virtutem, eligens magis animam ponere, quàm obedientiam non implere. Postremo & ipsum nomen Iesu, quod est super omne nomen, & in quo flectitur omne genu, apostolo teste, obediẽtiæ remuneratio est. *Philip.2.b* Libet proinde sacratissimo huic interesse colloquio, & intima cordis aure percipere quæ dicũtur. Arbitror enim verba lectionis huius ea esse de quibus ad immortalẽ sponsum à finibus terræ clamat ecclesia: Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras. *Psal.16.b* Hæc nempe sunt verba quæ cõtemptum mundi in vniuerso mundo, & voluntariam persuasere hominibus paupertatẽ. Hæc sunt quæ monachis claustra replent, deserta anachoretis. Hæc, inquam, sunt verba quæ Ægyptum spoliant, & optima quæque eius vasa diripiunt. *Exod.12.e* Hic sermo viuus

G & efficax, conuertens animas fœlici æmulatione sanctitatis,
& veritatis promißione fideli. Dixit enim Simon Petrus ad
Iesum: Ecce nos reliquimus omnia. Bene, optime, & non ad
insipientiam tibi. Nam & mundus transit, & concupiscentia
eius, & relinquere hæc magis expedit, quàm relinqui. Ecce,
Psal.18.a inquit, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Nimirum
quia exultauit vt gigas ad currēdam viam, nec currentem se-
qui poteras oneratus. Sed nec inutilis cōmutatio, pro eo qui
super omnia est, omnia reliquisse. Nam & simul cum eo do-
nantur omnia, & vbi apprehenderis eum, erit vnus ipse om-
nia in omnibus, qui pro ipso omnia reliquerunt. Omnia sane
dixerim, non tantum possessiones, sed etiam cupiditates, &
eas maxime. Plus enim cōcupiscentia mundi quàm substan-
tia nocet. Et hæc fugiēdarum causa diuitiarum præcipua est,
quod aut vix aut nunquam sine amore valeant possideri. Li-
mosa siquidem & glutinosa nimis non modo exterior, ve-
rumetiam interior substantia nostra videtur, & facile cor hu-
manum omnibus quæ frequentat, adhæret. Age ergo qui
relinquere vniuersa disponis, te quoq; inter relinquenda nu-
merare memēto. Imò verò maximè & principaliter abnega
temetipsum, si deliberas sequi eum qui exinaniuit propter te
semetipsum, pone grauißimam sarcinam, pone asinariā mo-
lam, terrenam molē, pone illa quinque non hominum plane
iuga, sed boum, quæ tibi insipienter emisti. Alioquin sequi
H sponsum, & venire ad nuptias spirituales quinaria hac pressus
& oppressus corporis sensualitate non poteris: sed & si nonisi
me veneris & pulsaueris, minime profecto aperietur tibi, sed
1.Cor.9.b respondebitur de intus, quod non sit de bobus & asinis cæte-
risque iumētis insipiētibus cura deo. An vero comparatum
iumentis esse quis dubitet hominem, qui sibi iuga emerit iu-
mentorum, nisi quod eo sane ipsis quoq; iumētis cōuincitur
stolidior, & bestialior bestis cōprobatur, quod iuga necessi-
tatis earum propria ipse subeat volūtate? Quod enim illis na
tura est, huic culpa: dum tanquam vnū ex his quæ ratione ca-
rent, sine ratione degens & ipse, sub corporeis similiter sensi
bus incuruatur. Sed quid eum iuga subisse causamur? Argua-
mus magis emisse. Illud enim stoliditatis miserandæ, istud ex-
tremæ dementię est. Dignus est operarius mercede sua. Nam
1.Tim.5.c vt mercedem pro opere tribuat, inauditum. Denique loqui-
tur super hoc verbo dominus per prophetam, sub typo mu-
Ezec. 16.d lieris fornicariæ scelera arguēs Israëlis: Omnibus, inquit, me-
retricibus dantur mercedes, tu autem dedisti mercedes cun-
ctis amatoribus tuis, & donabas eis vt intrarent ad te vndiq;
ad fornicandum, factúmque est in te contra consuetudinem
mulierum in fornicationibus tuis, & post te nō erit fornica-
tio. In eo enim quod dedisti mercedes, & non accepisti, factū
est in te contrarium. Plane & in eo qui iuga emit, cōtrarium
fieri manifestum est. Quid enim iuga emit, & iuga boum, cui
I iugum suaue gratis offertur? Nam iugum Christi, iugum ho-
minis est, siquidem & Christus homo. Nec modo gratis tri-
buitur, sed & copiosa his qui tulerint illud, remuneratio est,
vt à nemine non dico emi, sed gratis sustineri queat. Quid er
go miser pro iugo boum distrahis animam tuam, qui iugum
Christi suscipiēs, emere poteras regnum dei, mercari vitam,
lucrifacere Christum? Nam sine iugo interim esse nō potes,
homo nimirum qui natus es ad laborem. Sed graue iugū su-
Iob 5.b per omnes filios Adam, vtique qui sequuntur eum. Nam su-
Eccl.40.a per eos qui Christum sequuntur, leue est & suaue. Postremo
Matt.11.d vt cætera sileam, cum sine iugo esse non poßint, quale hoc
ipsum est eligere potius quinq; quàm vnū? Quis enim potest
seruire quinque dominis, nedum quinque tyrānis, quinque
prædonibus? Siquidem oculus meus deprædatur animā meā.
Thrē.3.f An non sæpe aliud gula exigit, ad aliud pruritus aurium vo-
cat? Sic & odoratus & tactus diuersa imperant: interdum for
sitan & aduersa, dum vterque communem sibi gestit præri-
pere seruum, & trahit sua quémque voluptas. Vides excusa-
tionem hominis qui propterea Christum non sequitur, pro-
Luc.14.d pterea se excusat à nuptiis, quod iuga boum emerit quinque.
Quid si eorum laborem & dolorem cōsideres, si numeres
iuga, qui variis seruiūt vitiis morum, magis quàm corporum
sensibus? Erit profecto inuenire iam homines qui multo ma
gis in labore hominum non sunt, sed lōge amplius aliena ab
homine flagella sustineant. Erit inuenire emētes non modo
quinque, sed plusquam quinquagintaquinq; nō plane iumē- K
torum iuga, sed dęmonū. Contendunt ambitio & elatio cor-
dis, altera nidum, altera foueam parat. Volare altera iubet, re-
pere monet altera, cū neutrum profecto sit hominis. Quis e-
nim es tu, ait hæc, quis vero ille vel ille est, aut quæ domus pa
tris eorum, vt eis in aliquo cedas, vt reuerearis eos, vt aliqua-
tenus eis blandiaris? At bonus sermo bonum inuenit locum,
ait ambitio, & interdū quoq; qui prodesse non potest, potest
obesse, vnde dissimula, primum vinum bonum pone, donec
veniat hora tua. Auaritia quoque & appetitus laudis sibi in-
uicem aduersantur, & quod hæc cōgregat, hic dispergit. Nec
minus contraria sunt quæ simulatio & pusillanimitas sugge-
runt impudentiæ, impatientiæque clamoribus, & vtraque la-
bor & dolor, & afflictio spiritus. Hæc autem omnia, simi-
liáq; ac dissimilia mala, ex vna radice pullularunt, propriæ sci Prou.30.b
licet voluntatis. Huius enim sanguisugę duę sunt insatiabiles
filiæ, clamātes, affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec Eccl.1.b
voluptate corpus aliquando satiatur, vt scriptum est, Non sa
tiatur oculus visu, nec auris impletur auditu. Fuge sanguisu-
gam hanc, & omnia reliquisti. Hæc enim omnia trahit ad se.
Pone hanc, & iugum tam importabile quàm multiplex abie-
cisti. Nō est enim dominus crudelis ad illā, non est tyrannus
tam impius & inhumanus sic vrgens seruulū, & non parcēs.
Fatigatum magis instigat, subditum premit durius. Inquietū
malū, quod spiritui semper incubās, inexcogitabilia medita- L
tur. O custos, hominū, quare posuisti me contrarium tibi, & Iob 7.d
factus sum mihimetipsi grauis? Nullū mihi onus importabi-
lius, nulla grauior sarcina est. Factus sum mihi talentum plū- Zach.5.b
bi, & recedit iniquitas super illud. Sed audiam vocem solatij,
audiam quid loquatur magni cōsilij angelus. Venite, inquit, Matt.11
ad me, qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiā. Tolli-
te iugū meum super vos, & inuenietis requiem animabus ve
stris. Verum hæc alias. Inueniēt forte in nouissimis locū sibi.
Interim sane fœlices liquet esse, qui exonerati sunt, & sequū
tur dominum expediti. Arctißimū enim nos foramen expe-
ctat. Si quē sequimur, cōsequi volumus, per angustam cōten-
damus ingredi portam necesse est. Quid tu camele gibbum,
quid tu pecuniose proditoris loculos tollis? Nō sic impie, nō
sic ingrediens. Foramen acus, huiusmodi sarcinas nō admit-
tit. Excusant aliqui fortasse dicentes, Abraham, Isaac, & Ia-
cob, cæteríq; sancti nunquid nō terrenas diuitias habuisse le-
guntur? Sufficit nobis esse sicut illi fuerūt, neq; enim sumus
nos patribus meliores. Si culpabilis esset possessio diuitiarū,
nūquā illi in diuitiis tantā à domino gratiā obtinuissent, aut
tantam gratiam consecuti, diuitias nihilominus possedissent.
Quid respondebimus nouis imitatoribus sanctorū veterū?
Imponant certe vitulos super altare domini, mactēt arietes,
hircos immolent, quia & hoc Abraham fecit, & hic ritus pa-
trū, quibus non modo meliores non sumus, sed ne digni qui- M
dem soluere corrigiam calceamentorum eorum. Sed hęc in-
quiunt, statum vltra non habent, vbi reuelata est veritas, trā-
iere. Quid si ipsas quoque sanctorum diuitias tēporales, vm- 1.Cor.10.
bram fuisse dixerimus futurorum? In figura siquidem eis om
nia legimus contigisse. Denique quidni terrenas palam diui-
tias possiderent sancti & perfecti viri, cū sola adhuc terrena
palam promitterentur à deo? Sicut enim sacrificiis illis, sic &
diuitiis, carnalibus adhuc populis dispensatio diuina morem
gerebat, nimirū vt tanquā paruuli paulatim à gentilium sece-
derent ritu, eadem quæ gentes dæmonis, domino immolan-
tes, eadémque & illi, sed à domino, non à dęmoniis expectā-
tes. Vbi sane cœlestis promißio sonuit, spiritualia iam neces-
se est spiritualibus cōparari, & mutari sacrificium spe muta-
ta. Nouerāt hæc quicunq; vel eo tempore fuere perfecti, sed
ex charitate populo cohærebant, vt in manifesto quidem &
agere eadē, & eadē quærere viderētur. An forte violenta vi-
detur extortio quod de vmbra dicimus & significatione?
Olim alter super hæc scripserat in hunc modū. Nullus mihi
opponat aurum tēpli Iudęorū. Tūc enim hoc fuit quādo san-
guis immolabatur, quod totum figura fuit. Aurū ergo repu-
diemus cum cęteris superstitionibus Iudęorum, aut si aurum
placet, placeant & Iudæi. Postremo non multos legisse me
recolo, aut non afflictos grauiter, aut non grauiter in ipsa se
culi huius prosperitate tentatos, forte & periclitatos. Ni-
mirum

A mirum longe aliud est in luto aquarum multarum diuisi fun-
do maris iter carpere, terrena licite possidendo: aliud ipsam
quoque nouis gressibus vndam calcare, omnia relinquendo.
Sed tempori gratiæ prærogatiua hæc debebatur. Porro no-
uum iter & noui typus itineris seruabatur. Antiquorum sa-
ne patrum diebus, donec in terris videretur & conuersaretur
inter homines dominus maiestatis, non erat euangelicæ for-
ma perfectionis, sed spiritū domini solo interim spiritu se-
Ioan. 1.b quebantur. At vbi verbum caro factum est, & habitauit in
nobis, iam nobis in eo tradita est imago vitæ, & cōuersatio-
nis exemplar, quod oporteat etiam corporaliter imitari, vt
Gene. 32.g vtroque sequentes vestigio, non vlterius cum patriarcha Ia-
cob altero fœmore claudicemus. Vbi enim audiuimus quia
Luc. 14.g dictū sit antiquis: Nisi quis renunciauerit omnibus quæ pos-
Ibidē. 18.d sidet, non potest meus esse discipulus? Et item. Si vis esse per-
fectus, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, &
habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me? Neq; id di-
cimus tanquam saluari quis vel hoc tempore nequeat si se-
cus egerit, sed vt gradum agnoscat proprium, & locum per-
Matt. 6.c fectionis, aut discipulatus officiū non vsurpet. Habent euan-
gelia & perfectionis cōsilium, & remedium infirmitatis. No
lite thesaurisare vobis thesauros in terra, hæc perfectio est.
Lucæ 9.g Siquidem filius hominis vbi caput reclinaret non habebat.
Acto. 3.a Petro & Ioanni nec argentum nec aurum erat. Paulus victu
B simplici vestitúque contentus, hæc ipsa labore manuum ac-
quirebat. Sed non omnes capiunt verbum hoc, sicut nec cō-
Luc. 16.b siliū castitatis. Quid dicitur populo? Facite vobis amicos de
mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æ-
1. Tim. 6.b terna tabernacula. Verba domini sunt, & quod loquitur tale
est. Firma equidem stat immobilísque sententia, eos qui vo-
lunt in hoc seculo diuites fieri incidere in tentationem la-
queūq; diaboli, sed quia misereor super turbā, & ipsum quo-
que camelum (quod homo non potest) per foramē acus tra-
ducere possum. Cauete saltem à verbo aspero, qui laqueum
venátium minime declinatis. Vestite nudum, egenum alite,
visitare infirmum, ne forte audire contingat sermonem du-
Matt. 25.d rum, asperum verbum, auditionem malam: Ite maledicti in
Luc. 16.b ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Faci-
Luc. 6.d te vobis amicos de mammona iniquitatis. Ac si manifestius
dicat. Væ vobis diuites, qui habetis consolationem vestram.
Attamen vnum iam superesse videtur: Communicate eam
pauperibus, quorū est regnum dei, vt cum venerit hora eo-
rum, reminiscantur, & deficientes vos recipiant in taberna-
cula sua, & consolationem suam, quam modo prudenter ex-
pectant, dum vestram ipsi præripitis, misericorditer commu
Ibidem. nicent desolatis. Mensuram enim bonam, & coagitatam, &
supereffluentem, dabunt in sinus eorum, nec erit illud palliū
breue, quod duos operire nō possit, aut stratum coangusta-
C tum, vnde decidat alter. Hinc est quòd dotatas & ditatas vi-
Esaiæ 28.f demus ecclesias à potentibus & diuitibus huius seculi, qui in
Luc. 16.b operibus bonis diuites, iuxta euangelij admonitionem ami-
cos sibi facere studuerunt de mammona iniquitatis, à qui-
bus in æterna tabernacula recipiantur. Quidni sperarent
ab his recipi qui claues videntur habere? Sed heu, data est ip-
sa prouidentia eorum in occasionem carnis, & qui sibi pari-
ter atque aliis in cœlo tabernacula æterna parare debuerant,
in terra coniungunt domum ad domum, & agrum copulant
agro. Quis rapuit ab ore apostolorum tempore huius ver-
Matt. 19.d bum gratiæ, fiduciæ verbum: Ecce nos reliquimus omnia, &
Esa. 24.a secuti sumus te? Ecce enim vt populus, sic sacerdos. Similiter
volunt in hoc seculo fieri diuites, similiter imò abundantius
suam hic præripiunt consolationem. Similiter amicis egent
& ipsi vt in aliena saltē tabernacula suscipiantur, vtpote pro-
Matt. 5.a pria non habentes. Beati enim pauperes spiritu, quoniam ip-
sorum est regnum cœlorum. Cæterum hominibus qui per-
fectionis obtinent locum, dignitate pollent, auctoritate præ-
eminent, funguntur officio, an inter hæc infirmitatis & im-
perfectionis quam vsque adeo diffitentur, liceat saltem spe-
rare remedium, ipsi hinc quoque sint iudices. Nam quod mi-
nime deceat, manifestum est, nobis sane liceat vel audire di-
Ibidem. centem. Si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? Ad nihilum
valet vltra nisi vt mittatur foras, & conculcetur. Sed & pres-
bytero cui forsitā derogare timebunt, quoniam sanctus est,
vti liceat solita spiritus libertate, nulli blādiri, palpare nemi- D
nem, sed nude nudam promere veritatem. Clericus, inquit,
qui partem habet in terra, non habebit partem in cœlo. Itēq;
clericus si quippiam habuerit præter dominum, pars eius nō
erit dominus. Verbi gratia, si aurum, si argētum, si possessio-
nes, si variam supellectilem, cum istis dominus pars eius fieri
non dignatur. Videtur & sanctus Dauid cauterio graui inu-
rere quosdam, ipsi viderint quos hæc parabola tangat. In la-
bore, inquit, hominū non sunt, & cum hominibus nō flagel-
labūtur, ideo tenuit eos superbia. Habent enim singula quæ-
que genera hominū laboris aliquid, aliquid voluptatis. Sed
aduertere est prudentiam aliquorum, & mirari quemadmo-
dum nouo inter hæc artificio discernentes, & abinuicem se-
questrantes ea, totum quod delectat eligunt & amplectun-
tur, quod molestum est, fugiunt & declinant. Cum militibus
nempe superbiæ fastus amplam familiam, & nobiles appara
tus, equorū phaleras, accipitres, aleas, & similia quæque fre-
quentant, aliqui forte & dependentes à collo rubricatas mu
rium pelles, ornatos thalamos, balnea, & mollitiem omnem
atque gloriam vestium à mulierculis mutuantur. Cautæ om-
nino loricæ pondus, & insomnes in castris noctes, incertá-
que discrimina præliorum, muliebrem quoque verecun-
diam & disciplinam, aut si quid aliud sexus ille laboris habe-
re cernitur, declinantes. Sudant agricolæ, putant & fodiunt
vinitores, & qui inter hæc torpent ocio, accedēte fructuum E
tempore innouari sibi horrea iubēt, & promptuaria eorum
plena, vtinam non præ illis, vtinam vel cum illis, viuunt
tritico, bibūt vuæ sanguinem meracissimum, parum est, im-
pinguantur & dilatantur adipe frumenti. Herbarum viribus
peregrinum mutuantur vina saporem, & additur oleum ca-
mino. Sed considera & negociatores. Circumeunt mare &
aridam, in labore corporis, & periculo vitæ perituras sibi di-
uitias congregantes. Dura sunt hæc caueant prudentes no-
stri: dulces interea capiant somnos, ne dicam in stratis lasci-
uiant suis. Erit tamen inuenire in die festo graues vasis aureis
& argenteis ministrorum dextras, refertas variis opibus mā
ticas, perticas oneratas, & in scriniis tā multiplices loculos,
vt si mēsas adhibueris, nummularios putes. Quid fabros aut
cæmentarios cæterósque eiusmodi operarios necesse est nu-
merare? Victum sibi multo labore quærunt, illi madent deli-
ciis, copiis affluunt ociosi. An non meritò tales Poëta sub-
sannet, Ne cum forte suas repetitum venerit olim Grex auiū
plumas, moueat cornicula risum. Furtiuis nudata coloribus? *Horatius lib. 1. epi.*
Magis autem magnus ille propheta & plus quàm propheta
terribiliter increpat dicens, Genimina viperarum, quis de-
monstrauit vobis fugere à ventura ira? Vbi enim sunt pœni- *Luc. 3.b*
tentiæ fructus? Cum cœperint resurgere homines vnusquis-
que in ordine suo, vbi putas generatio ista locabitur? Si ad
milites forte diuerterint, exsufflabunt eos, quod minime se- F
cum laborem aut pericula tolerarint. Sic agricolæ, sic nego-
ciatores, & singuli quippe ordines hominum à suis eos simi-
liter arcebunt finibus, vtpote qui in hominū labore non fue-
rint. Quid igitur restat, nisi vt quos omnis ordo repellit pari
ter & accusat, eum sortiantur locū vbi nullus ordo sed sem-
piternus horror inhabitat? An forte ad electionem clerici au
deant aspirare? Magnus enim vere eorū locus in regno dei,
& bonum sibi, sed qui bene ministrauerint, gradum acqui-
runt. Cæterum suus & ipsis nec modicus labor esse videtur,
& dicebat qui plus omnibus laborauit, Qui non laborat, non *2. Thess. 3.c*
manducet. Et Petro dictum est, Simon Ioannis amas me? *Ioan. 21.c*
pasce oues meas. Idémque tertio repetitum. Tertio dictum
pasce, nec mulge seu tonde, vel semel additum est. Speret er-
go discipuli locum, gradū ministri, qui dominicum pascere
gregem satagit, quàm tōdere: pascere vero tripliciter, exem-
plo cōuersationis, verbo prædicationis, fructu orationis. Et
pascere ad mandatum Christi, vt nemo sibi hunc sumat ho-
norem, sed qui vocatus fuerit à deo tanquā Aaron. Per eum
nempe si quis introierit, saluabitur, & inueniet pascua. Si ve-
ro ascēderit aliunde, plane fur est & latro. Atque vtinam vel
quæratur iam inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.
Nemo tamen indignetur nobis, aut moleste accipiat, quæ di-
cuntur. Si sanctus est, & minime sibi conscius horum, con-
gratulamur ei, doleat & ipse nobiscum in pluribus hæc inue-

G niri. Nec enim reuelamus nunc occulta dedecoris, nec parie-
Ezec. 12.b tem fodimus, vt abominatio maior appareat, nullum adhuc
de fornicatione fecimus verbum, quáuis & hæc in multis e-
tiã & multipliciter regnet, qui puritatis auctori impuro cor-
de & corpore ministrantes, non verentur stare angelũ do-
Dani.13.g mini, qui secet medios & disperdat, sed omnino audent agni
immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sangui-
ne saluatoris manus nefarias, quibus pauloante carnes, proh
dolor, meretricias attrectarũt, sic altaria circuire, sic frequen-
Psal.108.a tare psalmos, cum & eiusmodi laus execrabilis, & oratio fit
in peccatum. Sed nec eorum sacrilegia recensemus, qui dili-
gunt munera, sequũtur retributiones, vendunt sacramenta,
iustitiam produnt, quorũ guttur necdum traxit ad laqueum,
Matt.26.a necdum præfocauit fauces verbum blasphemiæ, vox sacrile-
ga, sermo nequam: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum
tradam? Videmus hæc omnia, sed quodammodo non viden-
tes, quippe quibus nec flagellum est, nec ille comedens ze-
1.Cor.1.d lus. Manifesta loquimur, & quæ vix aliqui erubescant. Po-
stremo & nos in clero fuimus, liceat vel nostra scrutari. Vi-
dere vocationem vestram, ait vocatus apostolus. Conside-
remus & nos an vocati venerimus, & vocati à deo, cuius ni-
Rom. 8.f mirum hæc vocatio est. Nec cõmunem modo vocationem
dixerim, qua sane iuxta eundem apostolum, quos prædesti-
nauit, hos & vocauit. Si quis vocauerit nos in honorem cle-
H ri, conuenire velim conscientias singulorum, vt secundum
Esa.40.a præceptum domini, ad cor Hierusalem loquar. Huic enim
paruulo adhuc, aut forsitan necdũ nato, ecclesiastica iam be-
neficia prouida sane parentum solicitudo parabat. Hũc nos,
inquiens, illi vel illi tradamus episcopo, apud quem habemus
gratiam, aut cui forte seruiuimus, vt ditetur de bonis domi-
ni, nec in tot liberos nostra diuidatur hæreditas. Illum præ-
positus aut decanus vt sibi succederet, plusquam materno e-
ducauit affectu, in deliciis enutriens, & delictis. Ille dignus
archidiaconatu, vtpote filius principis, magis autem si sit epi
scopi consobrinus, in quo nimirum tota est episcopata pro-
genies. Alius vndique circuit sedulus explorator, blanditur,
obsequitur, simulat, & dissimulat, miseraq; sibi suffragia men
dicare non erubescit, manibus & pedibus repens, si quo mo-
do tandem aliquando sese ingerere queat in patrimonium
crucifixi, & bona domini, quæ sola ex omnibus hodie inue-
niuntur exposita. Nimirum pergere profectus est, sed in ple-
nilunio forte, vt sua districte repetat rediturus. Quis ea in-
tentione gradus ecclesiasticos & ministeria sanctuarij quæ-
rit, imò quæritur (quæri nempe, quam quærere ipse debue-
rat) vt sine curis seculi, in sanctimonia cordis & corporis il-
luminandus accedat ad dominum, & suam pariter ac proxi-
morum operetur salutem orationis studio deditus, & verbo
prædicationis? Nam si eos eo quærit aut tenet animo, eóque
I intuitu, vt huius vitæ habeat necessaria, euangelizat vt man-
ducet, & peruerso nimis ordine, cœlestibus terrena merca-
tur. Quàm certe dignius ampliúsque consentaneum rationi,
vt pro carnali victu carnalia magis opera & negocia exerce-
ret, nec fieret inuersor rerum, aut inhonoraret ministerium
spirituale? Sed modico est natura contenta, nec multi sola in
his necessaria quærunt, quippe minori facile satis obtinenda
periculo. Honorati incedere volũt, placere student homini-
bus, delectari & superbire, & huic seculo per omnia confor-
mari. Audi quærelas domini, quid super hac tanta hominum
temeritate loquatur patiens redditor, pœnitentiam cupiens,
quàm vindictam. Ipsi, inquit, regnauerũt, & non ex me, prin-
Osee 8.a cipes extiterunt, & ego non vocaui eos. Vniuersos siqui-
dem in ordinibus ecclesiasticis cæterísque ad sanctuarium
pertinentibus honorem quærentes proprium, aut diuitias,
seu corporis voluptatem, postremo quæ sua sunt, non quæ
Iesu Christi, manifeste prorsus & indubitanter, non ea quæ
deus est charitas, sed aliena à deo, & quæ omnium radix ma-
1.Tim.6.b lorũ, cupiditas introducit. Quid istud temeritatis, imò quid
insaniæ est? Vbi timor dei, vbi mortis memoria, vbi gehen-
Canti.1.a næ metus, & terribilis expectatio illa iudicij? Sponsa nec cu-
biculum, nec cellam ingredi, nisi rege introducẽte præsumit,
tu irreuerẽter irruis nec vocatus, nec introductus? Trahe me
post te, ait illa, in odorem vnguentorum tuorum curremus.
Nunc autem trahit sua quemque voluptas, & odorem turpis

lucri sectãtes, quæstum æstimant pietatem: quorum certa est K
damnatio. Verum etsi irreprehensibilis videatur ingressus,
& intẽtio casta: nihil ne vltra timendum est? Timẽdum qui- 1.Tim.6.b
dem & maxime. Neque enim quicunque spiritu cœperint, Gala.3.a
etiam spiritu consummantur, sed carne nonnulli. Denique 1.Re.9.d
& Saul princeps constitutus à domino, & Iudas non ab alio
electus in Apostolum memoratur. Nónne ego, inquit, vos
duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vtinã in duo- Ioan. 6. g
decim vnus hodie Petrus, vnus qui reliquerit omnia, vnus
qui loculis careat inueniatur. Vnus, inquit, ex vobis diabo-
lus est. A duobus vtique bolis diabolus dicitur, & Iudas non
loculum, sed loculos habet. Vtinam saperes miser & intelli-
geres cum thesauro pecuniæ thesaurum iræ pariter cumula-
ri: vtinam nouissima prouidẽs animaduerteres facile per fo
ramen acus trãsituros non diuitiarum cumulos, sed delicto-
rum. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium
quia nec auferre quid possumus. Sane argentum & aurum
nonnihil est: sibi vtrunque retinet mundus. Inexorabilem
constituit ianitorem: foramen angustum est: nihil ex omni-
bus asportare licebit. Nam peccatum quoniam nihil est, nul-
la potest foraminis angustia retineri. Solum hoc te sequitur
quocunque ieris: quacunque intraueris, pellem hanc non
depones. Quæ autem parasti insipiens: cuius erunt? Væ,
væ, in domo dei horrendum videmus. Quidni idololatras Luc.12.c
ministrantes? Mentior si non idolorum seruitus, auaritia est: L
si non quibusdam etiam venter suus, factus est deus suus. Col.3.a
Quod enim quisque præ cæteris colit, id sibi deum consti- Philip. 3.d
tuisse probatur. Quantos sane vidimus qui diligunt mune-
ra: sequuntur retributionem? Quantos qui Christo domi-
no non seruiunt, sed suo ventri? Quis putas est fidelis seruus Matt.24.a
& prudens: quem constituit dominus super familiam suam,
vt det illis escam in tempore? Quæris forte quam escam?
Meus, inquit, cibus est vt faciam voluntatem patris mei. Ioan.4.e
Nimirum vita in voluntate eius, qua quidem nec pasci ipse, Psal.29.a
ne alios pascere poterit, nisi fidelis sit & prudens, vt eam &
intelligat & diligat, diligat autem fortiter, diligat & feruen-
ter. Quando enim excusare ignorantia possit hominem, qui
se magistrum infantium, doctorem insipientium profite-
tur? Ignorans vtique ignorabitur, imò & multos ignorare
faciet & ignorari. Quid enim periculi sit vbi non inuenit pa 1.Cor. 14.g
stor pascua, ignorat dux itineris viam, vicarius nescit domi-
ni voluntatem, ecclesia quotidie multipliciter & miserabili-
ter experitur. Est enim vt sanctissima, sic & sacratissima res
voluntas dei, & occultum omnino consilium, de quo & apo
stolus gloriatur, puto, inquiens, quòd & ego consilium dei
habeam. Vnde & ipsa veritas: Nemo scit quæ sunt in homi- 1.Cor.7.g
ne, nisi spiritus hominis, qui est in ipso. Sic & quæ dei sunt, 1.Cor.2.c
nemo nouit, nisi spiritus dei qui in ipso est. Vtilis proinde
lectio, vtilis eruditio est, sed multo magis vnctio necessaria, M
quippe quæ sola docet de omnibus. Vnde autem scire vide- Rom.12.a
bitur quæ sit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta,
qui nec pulsare, nec quærere, nec petere cõsueuit, qui donec
alienarum curam susciperet animarum nunquam suæ gessis-
se curam, sed in vano eam visus est accepisse? Atque vtinam
vel tunc curaret suam, vt meam quoque postea curaturum
sperare liceret, & de suo prius oculo festucam eiiceret, vt de
meo videret eiicere trabem. Nam de his quidem qui & vbi Matt. 7.a
forte intelligunt domini voluntatem, negligunt tamen &
quantum præualent aduersantur ei, qui dederũt manus mor-
ti, & cum inferno iniere fœdus, vt odientes bonum, adhæ-
rentes malo, parati sint gratis consentire peccato, fouere ma-
litiam, fauere iniquitati, quoniã odibiles deo, & mundo ex-
ecrabiles esse constat, melius est silere quàm loqui. Sane ne-
mo repente fit turpissimus, & vix aliquis in hunc affectum
nequitiæ, nisi praua consuetudine pertransiuit. Sunt enim in-
firmi & tepidi amatores iustitiæ, quibus aut vigor, aut fer-
uor deest, aut fortassis vterque, cum vterque sit summopere
necessarius, inter prospera quippe & aduersa versanti. Etenim
vigoris esse dignoscitur nequaquam cedere tribulationi, sed
pro iustitia persecutionem viriliter sustinere, sic feruori vi-
detur attribuendum nullis capi voluptatibus, nullis illece-
bris eneruari. Quæ quidem tum omni populo, tum maxime
& specialiter ducibus populi sunt necessaria, ne forte in per-
niciem,

A niciem omnium errare contingat. Quid enim refert qua oc-
casione viam deserant veritatis: seducantur ignari: sequantur
spontanei: compellantur inuiti, seu attrahantur illecti: quid
interest dummodo eant in perditionem? Sic enim Euæ pru-
dentia: Adæ temperantia: Cain omnino iustitia: Petro defuit
fortitudo. Quam quidem virtutis quadrifariæ perfectionem
& cathedram sanctitatis omnimodo exigit ministerium hoc,
de quo loquimur: vt hac dote carens, frustra sibi tanquã per
Christum introierit blandiatur. Siquidem dicitur ignoranti,
Matt. 15.b Si cæcus cæco ducatum præstet: nónne ambo in foueam ca-
Hier. 2.b dunt? Et item. Sacerdotes non dixerunt, vbi est dominus, &
tenentes legẽ nescierunt me. Ipsi prophetæ & pastores abie-
Ioan. 10.b runt in terram quam ignorauerunt. Dicitur & iniquo: Fur
Psal. 51.a non venit, nisi vt mactet & perdat. Et illud: Dilexisti malitiã
Ioan. 10.a super benignitatem. Dicitur pusillanimi: Mercenarius & qui
non est pastor, videt lupum veniẽtem, & fugit. Dicitur ei qui
post concupiscentias suas vadit: Mors est posita secus introi-
Philip. 2.c tum delectationis. Dicitur item. Omnes quæ sua sunt quæ-
runt, non quæ Iesu Christi. Verum hoc hactenus. Iam qui
per Christum sibi in sortem ministerij huius introisse vide-
tur, de cętero quemadmodum ei seruiat: quemadmodum mi
nistret, quemadmodũ pascat tripliciter, vt prædiximus, gre-
gem domini, solicita secũ examinatione discutiat. Indignus
enim lacte & lana conuincitur, si non pascit oues. Si non vi-
B gilat in custodia gregis: iudicium sibi mãducat & vestit. Væ,
4. Reg. 4.c væ tibi clerice: mors in olla. Mors in ollis carnium: mors in
Osee 4.b huiusmodi deliciis est. Non modo quia secus introitum de-
lectationis posita esse cognoscitur, sed ob id maxime quia
populi cõstat esse peccata quę comedis. Sumptus ecclesiasti-
cos gratis habere te reputas? Cantando (vt aiunt) tibi proue-
nire videntur: sed bonum erit magis fodere, aut etiam mẽdi-
care. Peccata enim populi comedis, ac si propria tibi mi-
nus sufficere viderentur. Solicitus esto tanquam redditurus
rationem pro eis, gemitus fundere dignos agere pœnitentiæ
fructus. Alioquin tibi ea noueris imputanda, quæ modo in-
Psal. 65.a ter delicias comedis & paruipẽdis, & dissimulas tanquã nihil
attinentia tibi. O iudiciorum dei abyssus multa. O terribilis
deus in consiliis super filios hominum. Frustra tunc incipiẽt
Lucæ 23.d miseri dicere montibus: Cadite super nos: & collibus, operi-
te nos. Venient venient ante tribunal Christi audietur po-
pulorum querela grauis: accusatio dura: quorũ vixere stipẽ-
diis, nec diluere peccata: quibus facti sunt duces cęci, fraudu-
lenti mediatores. Quid tibi insipiens deliciæ sapiunt? quid di-
uitiæ illæ cæcos delectant oculos: quibus mercaris tam graue
iudicium: tam duræ temetipsum obligas rationi? Vniuersa si-
1. Tim. 5.c quidem vsque ad quadrãtem nouissimum exigeris. Sed esto
1. Cor. 9.b studiose quis & fructuose laboret: dign⁹ plane est operarius
1. Tim. 6.b mercede sua: vt qui altario seruit, de altario viuat. Viuat, in-
C quam, de altario, vt iuxta eundem Apostolum alimenta &
quibus tegatur habens, his contentus sit. Tertiũ ei hoc peri-
culum est. De altario, inquit, viuat: non superbiat, non luxu-
rietur, denique non ditetur, nec contra sancti cuiusdem pla-
ne dignam omni acceptione sententiam, ex clericatu ditior
fiat. Non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia fabricet, mu-
tans quadrata rotundis, nec loculos inde congreget, nec in
vanitate aut superfluitate dispergat, non extollat de faculta-
tibus ecclesiæ consanguineos suos, aut neptes (ne filias dixe-
rim) nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare,
par sacrilegij crimen esse dignoscitur. Sane patrimonia pau-
perum, facultates ecclesiarum, & sacrilega eis crudelitate sur
ripitur, quicquid sibi ministri & dispensatores, non vtique
domini vel possessores, vltra victum accipiunt & vestitum.
Nec enim ordinauit deus his qui euangelio seruiunt, de euan
gelio quærere aut habere delicias vel ornatũ, sed viuere (ait
1. Cor. 9.b Paulus) ex eo: vt videlicet sint contenti alimenta corporis,
non irritamenta gulæ, aut incentiua libidinis, & quibus te-
gantur, non quibus ornentur accipere. Sane qui nõ fideliter
introiuit, neque per Christum, quidni infideliter agat & cõ-
tra Christum? Manifestam sine dubio faciet arborem fru-
ctus, radicem palmes, opus intentionem. Faciet ad quod ve-
nit, vt mactet vtique & disperdat. Quãdo vtique altario ser-
Ioan. 4.c uiat qui eiusmodi est, seruiat autem in spiritu & veritate? Ta-
les nimirum pater adoratores quærit. Alioquin ministratio

mortis est in iudicium & condemnationem. Aut quãdo po- D
terit necessariis esse contentus, qui eo animo introiuit vt sti-
pendia cleri in vsus voluptatis, curiositatis & vanitatis con-
greget, seruet, expendat? Triplex ergo funiculus qui difficile Eccl. 4.c
rumpitur, hominem miserum in perniciem trahit, qui impu
re intrat, indigne ministrat, sed & ipso fructu abutitur tem-
porali. Quid enim si in hoc mundo floret, & prosperatur in Psal. 36.a
via sua? Arescet velociter, cito decidet flos fœni, & vapor ad Psal. 35.a
modicũ parens. Parcitur virgæ, quoniã inuenitur iniquitas Psal. 22.a
eius ad odium vtique, non ad iram. Virga, inquit, tua & bacu
lus tuus ipsa me consolata sunt. Habet enim virgam, sed ha-
bet etiam baculum. Et hæc consolatio est, quòd is qui virga
cæditur, baculo sustentetur. Aut certe portat pastor virgam
& baculum: illam ouibus, illum lupo, omnia autem propter
electos. Siquidem & virga eos consolatur à stimulis consciẽ-
tiæ, dum hoc modo sentiunt sibi peccata dimitti: dicente do
mino: Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas. Et Esa. 43.d
baculus iuuat ad tolerantiam virgæ, dum illius cõparatione
fit leuior. Econtra vero dicitur induratis, Frõs mulieris me- Hiere. 3.b
retricis facta est tibi, erubescere noluisti. Et addit: Recessit Ezec. 16.e
zelus meus à te, vltra non irascar tibi. Qui enim diligit ar- Hebr. 12.b
guit, & flagellat omnem filium quem recipit. Liquet proin- Psal. 72.a
de eos qui in labore hominum non sunt, & cum filiis nõ fla-
gellãtur, nec diligi à deo nec recipi. An tu forte quos in mun-
do florere cõspicis, ab auctore mũdi diligi putas? Audi quid E
super hæc scriptura loquatur. Omnis qui voluerit amicus Iaco. 4.a
esse huius mundi, inimicus dei constituitur. Et alio loco, 1. Ioan. 2.b
Charissimi, nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo
sunt. Si quis diligit mundũ, non est charitas patris in eo. Ver-
ba sunt apostolorum. Primum quidem verbum Iacobi: se-
cundum eius discipuli, quem diligebat Iesus, qui & ipsius
ignorare non posset animum. Sed vis nosse quis sit, qui dili-
gat mundum? Neque enim creaturas dei iuberis odisse, sed
quæ à deo non sunt ea diligere prohiberis. Quæ vero sint
hæc, Ioannes ipse loquatur adiiciens: Nolite, ait, diligere Ibidem.
mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Omnia enim quæ in
mundo sunt, concupiscentia carnis est, & concupiscentia o-
culorum: & ambitio seculi: quæ nõ sunt, inquit, ex patre, sed
ex mundo. Viderit hic quisque cuius sit spiritus, quid dili-
gat, quid cupiat, quid sectetur. Ecce enim speculum veritatis:
tantum ne quis considerato vultu conscientiæ suę prętereat,
& qualis fuerit obliuiscatur. Ambitio, curiositas & voluptas,
non ex patre sunt, sed ex mundo. Aut certe quia multi codi-
ces habent, non ambitionem seculi, sed superbiam vitæ: con-
cupiscẽtiam carnis, vniuersam accipe corporalium sensuum
delectationem, qua quidem ne ipsa curiositas caret. Ac dein-
ceps concupiscentiam oculorum, quæcunque ad humanum
diem (quem propheta minime concupiuit) & secularem glo- F
riam, & extrinsecam pertinent vanitatem. Porro in super- Hiere. 17.d
bia vitæ, elationem cordis intellige. Hæc enim tria qui dili-
git, mundum diligit, & dei constitutus est inimicus. Suscipiat
autem qui eiusmodi est, reconciliatoris officium, nõ media-
toris, qui etiam proditoris scelere inimicitias cumulauit: vt
merito iam non vt hostis, sed vt traditor iudicetur, vt Iudas
vtique, non vt Saulus. Nam impudentia & frontositas, cum
obduruerit vt non paueat, non horreat, non contremiscat:
ea iam demum desperatio est. Quid enim? Horum sibi con-
scius homo, tanquam qui iustitiam fecerit, diuino sese vul-
tui sistere non veretur, tanquam domesticus intrat & exit,
mastigrum salutat, genua flectit, osculatur ore sacrilego, do-
lose agit: sed in conspectu dei, vt inueniatur iniquitas eius ad
odium. Odibilis plane deo frontosa temeritas, & impudẽtia
execranda. Propter quid enim irritauit impius deum, exacer Psal. 35.a
bauit dominum peccator, vt secũdum multitudinem iræ suæ Psal. 9.f
non quærat? Nũ propter fornicationes, incestus, aut sacrile-
gia? Nihil horum propheta memorat, sed quod in corde suo
dixerit, non requiret. Sermo, cordis affectio est. Corde enim Ibidem.
dicere, non requiret, est non expauescere exquisiturum. Hæc
impietas, cui secundum multitudinem irę suæ non miseretur
deus, nec quęrit, nec arguit, nec flagellat, nec vlciscitur in ad-
inuentiones eorum, sicut de Moyse & Aaron & Samuele le-
gimus, quibus nimirum propitius fuit. Sed expresse & signã-
ter cuius sit hæc impietas, audiamus: Misereamur impio, ait Esa. 26.a

 dominus,

G dominus, velut in concilio angelorũ & congregatione deliberans. Nec eos latuit crudeliorem omni indignatione misericordiam iudicem meditari, qua non discat homo iustitiam
Psal. 9.f facere, sed obdormiscens miser & dicens: Oblitus est deus, a-
Iob 21.b uertit faciem suam: dies suos ducat in bonis: in puncto ad in-
1. Thes. 5.a feros descensurus: & cum dixerit pax & securitas, tunc subitaneus ei superueniat interitus, nec effugiat. Et nõ discet, inquiunt, facere iustitiam. In terra sanctorum iniqua gessit, ait dominus: ac si diceret: Nolo discat iustitiã facere, inuenta est iniquitas eius ad odium. An adhuc quærendum est, quis iste sit impius? In terra, inquit, sanctorum iniqua gessit, in ecclesiasticis possessionibus, quæ sanctorum fuerant vsibus assignatæ: in domo dei, quam sanctitudo decet: de qua Paulus di
1. Tim. 3. d scipulum studiose solicitans: Vt scias, inquit, quomodo te oporteat conuersari in domo dei, quæ est ecclesia dei viui, columna & firmamentum veritatis. In clero quippe tanquam in cœlo gerens iniqua, quid nisi de ministerio iudicetur? Cœleste tenet officium, angelus domini exercituum factus est, tanquam angelus aut eligitur, aut reprobatur. Inuenta quippe in angelis prauitas & districtius iudicetur necesse est, &
Sap. 6. b inexorabilius quàm humana. Age ergo, quoniã iudiciũ gra-
Psal. 73. d ue his qui præsunt, & potentes potenter tormẽta patientur. Ascẽdat superbia tua semper, sequere regem tuũ. Omne sublime videant oculi tui. Festina multiplicare præbendas, inde
H ad archidiaconatus euola, demum aspira ad episcopatum, ne ibi quidem requiem habiturus: quoniã sic itur ad astra. Quo progrederis miser? An vt ab altiori gradu sit casus grauior? Neque enim sic paulatim decides, sed tanquam fulgur in im-
Psal. 72.a petu vehementi, quasi alter satanas subito deiicieris. In labore hominum non sunt, inquit, & cũ hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia, peccatũ diaboli: quo ceciderunt, qui operantur iniquitatem. Hæc est quæ non recipit disciplinam. Curari renuit, medelam non sustinet. Vlcus pessimum, quod nec summis saltẽ digitis patitur attrectari. Huius & ipse indignationem vereor super his, & graue iudiciũ. Quidni timeam morsus, feralem insaniam, & animarũ phrenesim nõ ignorãs? Sed, domini sunt verba quæ replico, & ea-
Esa. 26.b dem ipsi quoque legunt & intelligunt pariter, legem quippe scientes. In terra, inquit, sanctorum iniqua gessit, & nõ videbit gloriam domini. Durus est hic sermo, & cõminatio valde terribilis, non videbit gloriam domini. Quid igitur cætera vi disse præstat? Hiccine totus misericordię finis? Hanc ego misericordiam nolo, procul fiat miseratio tam crudelis, ne veniat in eorum consortium anima mea. Quis enim vobis miseri demonstrauit fugere à ventura ira? Quid pręsentem tantopere fugitis iram, flagellum temetis, declinatis virgam? Et quidem in hac die vestra, quæ ad pacem vobis, sed si cognouissetis & vos. Mutatis, non effugitis pœnitentiam. Nam ma
I lum impunitum esse nõ potest. Non punitur hic propria voluntate, punietur alibi sine fine. Misera sane & extremæ plena demẽtiæ commutatio, humanum declinare laborẽ, & paratum diabolo stridorem eligere sempiternum. Animaduertite siquidẽ & videte, nõ hominibus, sed diabolo & angelis eius ignem illum esse paratum. Ille enim hostis & lupus, nos autẽ populus eius & oues pascuæ eius. Illi securis & malleus, nobis flagellum & virga debetur. Illius iniquitas inuenta ad odium, suum habeat carcerẽ, vbi nulla redemptio, vnde nemini liceat respirare. Mihi sane & labore tolerabilior carcer, & tẽpore breuior assignatur: vbi cum iratus fuerit dominus, misericordiæ recordetur, redemptionem suo mittẽs populo copiosam. Denique tẽpus mihi constituit. Mihi dicit donec,
Gene. 3.d illi parat æternũ. In sudore, inquit, vultus tui comedes panẽ tuum, donec in terrã de qua sumptus es, reuertaris. Pessimus ille angelus de terra sumptus nõ est, nec in terram aliquando rediturus. Propterea non habet donec, sed ignis ei paratur æternus. Minime igitur expedit vt in sapiẽtia huius seculi, auctoris seculi nõ vereamur frustrari iudiciũ, & deludere velle sententiã, declinãdo videlicet laborem hominũ & sudorem, ac si nullo modo nos cõtingere videatur quod Adæ dictum est, aut non in eo sentẽtiam laboris exceperimus, in quo sine exceptione peccauimus omnes, aut non communis culpę nihilominus esse debeat pœna cõmunis. Forte enim aliqui dicant: Quid peccamus? Bona est omnis creatura dei, nostra licite possidemus, nostris vtimur facultatibus, à rapinis & la- K
trociniis abstinentes. Enimuero nõ pascetis in cruce coruos. Ego sane diuitem illum cuius saluator meminit in euangelio, in nullo horũ audio accusari. Induebatur purpura & bys- Luc. 16.d
so, quotidie epulabatur splendide. Si crudelitatis arguitur quod substantiã mundi habens, & videns fratrẽ suum egere, clauserit viscera sua ab eo, quando hæc diuiti deest? Quantos videtis & ipsi Lazaros, esurientes, nudos, ægrotos, & plus de iumentis vestris, plus de eorum phaleris, quàm de istorum miseriis cogitatis? Sed ad tremendum Abrahæ iudicium veniamus. Non enim Abrahæ, sed dei sententia est. Memento Ibidem.
inquit, fili, quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Verum vtrumque est, non potest omnino negari. Fer sententiam, quia paucis expressa totius summa negocij est. Ille bona, & iste mala recepit. Quid modo? Nunc autem, Ibidem.
inquit, hic cõsolatur, tu vero cruciaris. Expergiscimini ebrij, & flete. Terribilis enim deus in iudiciis super filios hominum. Hæccine cruciatuũ causa tota, quòd in hoc seculo bona recepit? Ipsa plane. Neque enim ad hoc nos de paradiso voluptatis animaduersio diuina eiecisse videtur, vt alterum sibi hic paradisum adinuentio humana pararet. Homo ad laborem natus, si laborem refugit, non facit ad quod natus est, ad quod venit in mundum. Quid respondebit ei qui misit eum, qui instituit vt laboraret? Memento, ait, quòd re- L
cepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Quid dicemus ad hæc? Si talis finis, & tale iudicium, vt extrema gaudij luctus occupet, nunquid non præferenda sunt in hoc seculo mala bonis? Quippe nec illa vera bona, nec illa vera mala esse manifestum est. Vera potius sententia Salomonis: Melius est ire ad Eccl. 7.a
domum luctus, quàm ad domum cõuiuij. Cęterum si sic cruciandi sunt qui in vita sua bona receperint, & habẽtibus consolationem præsentem, væ repositum est sempiternum, cum in superioribus inuenti sint aliqui de sapientia carnis scientes in omnibus & per omnia reprobare malum, & eligere bonum, quisnam eorum poterit esse finis, si secundum multitudinem consolationum suarum dolores apprehenderint animas miserorum? Consequens enim videtur vt bona omnia, & omnem seculi huius recipientes consolationẽ, nihilominus vniuersum væ & vniuersi maneant cruciatus. An vero & illud æquè ex eadem Abrahæ sententia coniiciendum videtur, eos qui contrario ducti spiritu, vitę pręsentis omnia bona respuunt, & eligunt mala, omnia quoque bona domini, & omnem habituros cõsolationem? Forte enim hoc erat quod Petrus audire voluit, cum tanta fiducia dominum tantáque libertate conuenit, Ecce, inquit, nos reliquimus om- Matt. 19.d
nia, & secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? Nota admodum quæstio est, quemadmodũ Petrus cum nil fere ex omnibus habuisse sciatur, tam fiducialiter glorietur sese om- M
nia reliquisse. Vnde sanctorum quispiam, Multum, inquit, deseruit, qui voluntatem habendi dereliquit. Et post pauca: Augusti.
A sequentibus tanta relicta sunt, quanta à non sequentibus desiderari potuerunt. Fidelis sermo, sed forsitã clausus & ipse est. Nunquid enim voluntas habendi tam multa complectitur, vt reliquisse illam, sit omnia deseruisse? Quis hominum omnia desiderare possit, nedum piscator ille, ille pauper & modicus? Sed quid cuique sufficere possit, diligentius vestigato, & facile est inuenire omnia desiderantem. Neque enim ponere est concupiscentiæ modum, donec videatur impleta, donec adepta sit quibus valeat esse contenta. Cæterum nec amator pecuniæ dicet aliquando, sufficit, nec libidinosus satiabitur voluptate. Sic & crudelis quisque semper sanguinem sitit, & ambitiosus aut cupidus laudis humanæ adeptis dignitatum titulis seu fauoribus, nullum exinde capit omnino remedium, sed desiderio æstuat ampliori. Minus autem inuenit requiem, qui sibi placere cupit, & suis, id est quibusdam fatuis de semetipso testimoniis gloriatur dicens: Manus mea excelsa, putans sese aliquid esse, cum nihil sit. Vidi Deu. 32.d
ego aliquando quinque viros, quidni phreneticos arbitrer? Primus siquidem buccis tumentibus marinam masticabat arenam. Secundus sulphureo astans lacui, exhalantem teterrimũ fœtidissimúmq; gestiebat haurire vaporem. Porro tertius fornaci incubans vehementer accensę, micantes scintillas

A las hiatibus excipere faucibus lætabatur. Quartus supra pinnaculum templi residens, leuioris auræ spiritũ aperto attrahebat ore:& si quominus influere videretur, flabello sibi vẽtum ipse ciebat, ac si totum speraret aërem deglutire. Quintus seorsum positus ridebat cæteros, ipse quoq; ridendus, & maxime. Proprias enim carnes incredibili quodam studio sugere laborabat: nunc manus, nunc brachium, nunc alias partes applicans ori. Miseratus homines, causámque miseriæ sciscitatus à singulis, vnam omnibus esse reperio, validissimam vtique famem. Tum verò macilentissimas eorum facies contemplatus, recordabar prophetæ gemẽtis miserabiliter & di-
Psal.101.a centis: Aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum. Quid hæc vobis, inquio, prosunt? Non sunt natura-
Matt.5.a les cibi, magis famem hæc prouocant quam extinguunt. Panis nanque animæ iustitia est, & soli beati qui esuriunt illum: quoniam ipsi saturabuntur. Nimirum ad imaginem dei facta anima rationalis, cæteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest. Capacem dei, quicquid deo minus est, non implebit. Inde est quod naturali quidem desiderio summum quiuis probatur appetere bonum, nullam nisi adepto eo requiem habiturus. Cæterum errant miseri non inue-
Psal.11.b nientes viam: &, vt scriptum est: Ambulant impij in circuitu, dum minora quæq; bona quærẽtes, illud semper desiderant, quod sibi vicinius necdum videntur adepti. Atque vtinam,
B si fieri posset, cætera omnia obtinuisset vnus, eodémque proculdubio & ipsum quod sibi solum deesse videret summum vtique bonum desiderio quæsiturus, quo cætera quoq; semper expetit non adepta. Sed innumera sunt hæc, & à cæteris quoque pariter requiruntur. Quod valet quisq; trahit in partem, nec aliquando poterit hic circuitus peragrari. Vis peruenire? Incipe transilire. Alioquin proripieris miser in desiderio terrenorum, & à summo bono eo longius inuenieris, quo te amplius dederis caducis rebus, & transitoriis appetendis. In circuitu siquidem ambulas: & quod prope erat in corde & in ore tuo, si corde crederes, & ore confitereris: terga vertens declinas, & elongaris ab eo. Hinc est quod vocifera-
Psal.89.d tur dicens: Conuertimini filij hominum. Et item: Reuertere,
Canti.9.d reuertere, Sunamitis: reuertere, reuertere vt intueamur te. Infructuosa siquidem via est, & inambulabilis: faciliusque peruenies spretis omnibus, quàm adeptis. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Dignum plane apostolica fide & deuotione verbum. Iam reliquisti omnia, iam dominum Petre secutus es: & nunc demum quid sis accepturus interrogas? Vere Simon, vere obediens in auditione auris, sine pacti conuentione. Ad vnius enim iussio-
Mat.4.d nis vocẽ, Petrus & Andreas relictis omnibus secuti sunt redemptorem. Quod si homini carnali stultitia forte videtur,
1.Cor.1.d audiat: Quod stultum est dei, sapientius est hominibus: &
C quoniam placuit deo per stultitiam prædicationis saluare credentes, quippe cum mundus eum in sapientia minime cognouisset. Quantos enim mundi sapientia maledicta supplãtat, & conceptum in eis extinguit spiritum, quem voluerat dominus vehementer accendi? Noli, inquit, præcipitanter agere, diu considera, diligentius intuere. Magnum est quod proponis, opus habens multa deliberatione. Experire quid possit, amicos consule, ne post factum pœnitere contingat. Hæc sapientia mundi terrena, animalis, diabolica, inimica salutis, suffocatrix vitæ, mater tepiditatis, quæ solet deo vomitum prouocare. Caue tibi ait. Vt quid enim? Cum à deo verbum esse non dubites, quid opus est deliberatione? Vocat magni consilij angelus, quid aliena consilia præstolaris? Quis enim fidelior, quisve sapientior illo? Deduc me domine, & deducar. fortior esto, & inualesce. Noui ego quænã sint quæ oportet fieri cito. Ab ore putei gehennæ eripior: & inducias petam, & retardabor, & cunctabor exire si forte interim fiat aliquid? Abscondi ignem in sinu meo: & exusto iam latere, iam nudatis visceribus, iam sanie defluente, diu mihi & deliberãdum est, an expergiscar, an excutiam, an abiiciam illum? Magnum omnino est quod offertur, sed eo vtique libentius & festinantius suscipiendum & obuiis arripiẽdum manibus, cum feruore & hilaritate. Probet autem seipsum, qui de propria virtute præsumit. Nam diuina quidem omnino probata est. Amicos consulat, qui non legit: Inimici hominis domestici eius. Quid frequentat Euangelium, qui Euangelio non D
obedit? At in eo sanè legimus promittenti cuidam sequi do- *Mich.7.b*
minum, sed defunctum prius patrem sepelire volenti, respon *Matt.8.c*
sum ab eo, vt fineret mortuos sepelire mortuos suos. Alteri quoque tantum suis qui in domo erant, vale dicere cupienti: nemo, inquit, mittens manum ad aratrum, & respiciẽs retro,
aptus est regno dei. Sed quid audierat primus? Magister, ait, *Luca 9.g*
volo te sequi quocunque ieris. Cui respondit dominus: Vul- *Matt.8.c*
pes, inquit, foueas habent, & volucres cœli nidum: filius autem hominis non habet, vbi caput reclinet. Prudentiam carnis in fouea vulpis, in nido volucris arguens cordis elatio-
nem. Est enim interdum videre nonnullos qui relictis om- *1.Cor.5.b*
nibus abrenunciare seculo disponentes, cum recte offerre velint, nollunt diuidere recte, calliditate humana totos sese diuino committere nutui formidantes, sed reseruãtes nescio quid fermenti, vt totam massam corrumpat: quod in multis frequenter expertum est. Alius sine duce & præceptore spirituale studiũ apprehendere facere cogitans, ambulat in magnis & mirabilibus super se, vt vulgo dicitur, saliens antequã
videat, casurus antequam debeat. Petrus cogitatum suum ia- *Prouer.*
ctans in domino, & omnem solicitudinem suam in eũ proiiciens, certus quòd illi foret cura de eo, reliquit omnia, secutus est dominum ne interrogans quidem de præmio, donec ex periculo diuitum, quod saluator prosequebatur, sumeret occasionem percontandi: Quid ergo erit nobis? Ait illi Ie- E
sus: Amen dico vobis. Verbum confirmationis præmitti- *Matt.19.*
tur, magnum noueris esse quod sequitur: Amen dico vobis, *Ioan.3.a*
quod vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis & cætera. Quid est quod dicit, in regeneratione: aut quæ est hæc noua regeneratio? Neque enim iam ignoramus quoniam oportet hominem nasci denuo, non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex aqua & spiritu sancto. Cæterum cum nullatenus ad eam regenerationem valeat hæc promissio pertinere, forte & altera regeneratione opus esse videtur: nec solum denuo, sed & tertio hominem nasci necesse est. Infœlix ergo homo, & miserabilis casus meus, cui non vna sufficit, cui duplex est necessaria regeneratio. Nimirum ex corpore & anima constitutus, occidi totus simul, simul totus omnino resurgere non possum. An verò dignum non est, vt ea quæ videtur potior priorque portio, reparetur? An ipsam sanè animam esse nemo sanæ mentis ignorat. Prior ergo reficiatur, quæ prior corruit: præsertim quòd ab eius culpa alterius pœna prodierit, & ipsius corruptio corporeæ quoque fuerit causa corruptionis. Hinc est quod animabus primum saluator aduenit, tollere vtique peccata mundi, non molestias carnis. Quod sanè manifestius docuit in seipso, pœnis omnibus corpus exponens, animam autem immunem prorsus custodiens à peccato. Nõ
sic hodie filij hominum non sic, sed animæ curam negligũt, F
curam autem carnis perficiunt in omni desiderio. Neq; enim peccare metuunt, sed puniri: nec virtuti cordis opera datur, sed valetudini corporis, imò etiam voluptati. De schola Hip-
pocratis & Epicuri didicerunt hæc. Neq; enim suis Christus *Matt.11.d*
discipulis horum quippiam tradit: sed discite, inquit, à me
quia mitis sum, & humilis corde. Filij hominum, vsquequo *Psal.4.a*
graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis menda-
cium? Tempus hoc animabus non corporibus est assigna- *Eccl.3.a*
tum, dies salutis, vtiq; non voluptatis. Omnia tempus habẽt, *Gala.6.b*
animabus nũc operam dare necesse est. Nam in carne qui se- *Ephe.5.f*
minat, solam exinde metet corruptionẽ. At nemo, inquiũt, carnem suam odio habuit. Verum est: Sed zelum habens absque scientia dum prodesse festinat, inuenitur obesse. Cum enim iudicium carnis ex anima pendeat, carni nihil potest vtilius quam salus animæ prouideri, vt videlicet in tempore sit respectus illius, & socia passionis, fœlicitatis quoque consortium mereatur. Vnde apostolus, inquit: Saluatorem expe-
ctamus dominum nostrum Iesum Christum qui reformabit *Philip.3.d*
corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Requiesce in hac spe caro misera: qui propter animam venit, pro te quoque venturus est: qui reformauit illam, tui quoq; non obliuiscetur in finem. Regeneretur interim anima, & tanquam præscita, & prædestinata à domino conformis fiat imagini filij eius in mansuetudine cordis, & humilitate.

G tare. Ipsius enim merito te quoque noueris aliquando regenerandam, & conformãdam corpori eius in gloria, & claritate. In regeneratione, inquit, cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos, & cætera. Consequimini, ait, quem sequimini: vt cum ipse sederit, & vos pariter sedeatis. Quando enim ille resedit in mundo, quando substitit,
Psal.118.a quando reclinauit caput. Exultauit ad currendem viam, be-
Act.10.f nefaciendo pertransiit quippe, nec nidum, nec foueam, nec locum habens in diuersorio, donec opere tandem quod susceperat consummato, sedendi præceptum mereretur accipere, & diceret: dominus domino meo, sede à dextris meis. Insipiens tu qui præsidere eligis quam consedere, quærens in itinere diuerticula. Ille ministrare venit, non ministrari: tu supra magistrum, & domino maior, imò nec discipulus, profecto nec seruus, recũbere iam festinas. Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus: ille salit in mon-
Canti.1.a tibus, transilit colles. Clamat ad eum anima mea: trahe me post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Alioquin quando eum remorando, tepescendo, pausando conse-
Psal.18.a qui speras? Exultauit ad currendam viam. Hilarem sine dubio diligit secutorem. Necdum ad brauium peruenisti, necdum apprehendisti metam. Grandis adhuc restat via: noli si-
Gene.3.d stere gradum, noli in medio itinere residere. In sudore, inquit, vultus tui comedes panem tuum, donec in terram de
H qua sumptus es, reuertaris. Extunc sanè tempus erit requiei, nimirum quando iam spiritus ipse dicet: vt requiescas à laboribus tuis. Necdum tamẽ erit consummata pax, necdum perfecta quies, denique necdum sessio plena. In regeneratione, inquit, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos. Fœlix regeneratio. Quando enim renascar ad sessionem, miser homo natus ad laborem? O si vnquã sedero totus, cuius modo ne minima quidẽ portio sedet, in quo nil tranquillum, nihil quietum, sedatum nihil, nihil vnquam in eodem permanens statu. Sedebitis & vos. O sessio. Quis mihi tribuat vt dignis exprimam verbis, quod de sessione hac cordis affectione concipio? Imò quis tribuat mihi sessionis huius imperturbata frui requie quam desidero, quam cupio, quam requiro? Ecce enim dixi, nil in me sedet; sed cũcta in motu sunt, omnia nutant, fluctuant vniuersa. Postremo vbi concupiscit adhuc caro aduersus spiritũ, spiritus aduersus carnem: quidnam hominis sedere videtur? Nec sola iam concupiscentia pacem impedit, turbat sessionem, vetat esse sedatum: sed duplex quoque secundum corpus miserum hominem contritio vexat: præsentis videlicet sensus doloris, & mortis metus futuræ. Nimirum cum & passibile sit, & mortale: duplex nihilominus animã agitare solicitudo videtur: spei vtique, & timoris. Inter hæc nempe fluctuat iugiter, donec peccati corpus inhabitat, ascendens vsque ad cœlos, &
I iterum vsque ad abyssos descendens: tabescens in malis, & ad bona nihilominus inardescens. Erit autem cum luteum hoc egrediens domicilium, à timore quidem penitus liberabitur, sed necdum ab expectatione. Extunc enim iam non erit timor in finibus nostris, sed in spe singulariter constituti psallemus singuli mente, & spiritu quod prælibauerat quodam-
Psal.114.b modo qui dicebat: Cõuertere anima mea in requiem tuam: quia dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Cæte-
Psal.141.b rum de expectatione idem ipse sic ait: Me expectant iusti: donec retribuas mihi. Nec modo numerum fratum vt compleatur, sed & ipsum corpus vt sua regeneratione restituatur, expectant. Imò verò & expetunt cum desiderio, sub altare
Apoc.6.c dei vociferantes ad ipsum. At qui audire meruit, potuit & testificari. Nam corpus quidem illo in tempore sedere quis dicat, dum effluit, & in saniem puluerémque redigitur?

In regeneratione, inquit, sedebitis & vos. Seminatur enim
1.Cor.15.f corpus animale, resurget corpus spirituale. Seminatur in ignominia, surget in gloria. Vbi iam tunc mors victoria tua? Siquidem & tu inimica nouissima destrueris. Corpus enim resurrectionis iam non moritur, mors illi vltra non domina-
Roma.6.b bitur. Sed & dolor & gemitus omnis abscedet, quoniam ab-
Apoc.21.b sterget deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius, neq; luctus, neque clamor: sed neque vllus dolor: quoniam priora transierunt. Fœlices lachrymæ, quas benigna manus conditoris absterget: & beati oculi qui in ta- K
libus liquefieri fletibus elegerunt, quam eleuari in superbia, quam omne sublime videre, quam auaritiæ & petulantiæ famulari. Sedebit igitur corpus immortalitatis & impassibilitatis gemina quadam fœlicitate dotatum, liberum ab omni necessitate, ab omni corruptione securum, alienum & immune ab omni cõcupiscentia, plenum gloria, configuratum, denique claritati corporis Christi. Sedebit & anima sicut nil metuens, sic nec cupiens vltra, nimirum plena beatitudine, & secura plenitudine fruens, nullos iam cogitationum fluctus, nullos tentationũ conflictus, nullos affectionum sentiens motus: sed æternæ illi incommutabilitati prorsus immersa, & sic adhærens deo vt vnus iam spiritus sit facta cum eo. Sed quando hæc, aut quibus hæc erunt? Vos, inquit, qui secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos. Iam quidem sedet filius hominis in sede maiestatis: siquidem ascendens in cœlum sedet à dextris dei. Sed cum sederit dictum est, hoc est cum apparuerit sedens, sicut Col.3.a
apostolus ait: Cùm enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. An magis audebimus dicere & ipsum adhuc stare quodãmodo, vtpote cuius necdum sedes cõsummata videtur, necdum pedibus eius scabello supposito quòd à patre promissum est? Non quod illi plenitudini quippiam desit, sed quòd membra caput expe- Act.7.g
ctet. Audeat hoc testari, qui meruit intueri. Ecce, ait Stepha- L
nus, video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dex- Hebr.9.g
tris virtutis dei. Paulus quoque sic scribit: Christus assistens põtifex futurorum bonorum, introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Cæterum in regeneratione corporum sedebit in sede maiestatis, qui pro animarum regeneratione stetit in ignominioso supplicio crucis, interrogatus cõtumeliis pariter & tormentis, nec modo durissima morte, sed & turpissima condemnatus. Quoniam enim obediens Philip.2.b
patri factus est vsque ad mortem, mortem autẽ crucis: propter hoc exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur. Hæc autem dixerim fratres, vt noueritis quænam sunt duo latera scalæ quæ volentibus sequi dominum proponuntur ascendenda, quæ bases eorum, quæ capita, quíve gradus, quorum summitati deus innixus est. Oportet nos siquidem do- Exo.8.f
mare carnem, calcare mundum, vt voluptatem corporis declinantes, caueamus nihilominus seculi vanitatem. Hæ nimirum abominationes Ægyptiorũ, quas immolamus domino deo nostro. Et totum quod à via vitæ & disciplinæ deterret filios huius seculi, totum quod exercet interim seruos dei, in his duobus est, quæ sub vno versu propheta commendat: Vi- Psal.24.d
de, inquiens, humilitatem meam, & laborem meũ. Hæc ergo sint latera scalæ, vilitas, & asperitas: quibus deinceps internæ virtutis & gratiæ gradus firmiter inserantur. Est enim vide- M
re homines mundanam gloriam contemnẽtes fauorem calcantes populi, non desiderantes humanum diem, sed non adeo fortes in tolerantia molestiæ corporalis, non adeo reiicientes mollia, non adeo carnis illecebras superantes. Quid istos dixerim nisi latus alterum non tenere? Porro vni tantum lateri innitentis periculosus nimis ascensus, & proximus est ruinæ. Quod si periclitatur qui circa carnem videtur plusquam oporteat infirmari, licet mundi respuat gloriam, nec contumeliis moueatur: profecto longe horribilius est periculum, & multo magis inexcusabile, si quis forte licet castigans viriliter corpus, & non parcens eius afflictioni, inueniantur tamen minus resistẽs gloriæ desiderio, minus patiens iniuriarum, minus puritatis & solidæ humilitatis habens, minus immunis à seculi vanitate. Quid enim tibi infœlix homo, cum his nugis & calamitatibus, cum hoc fastu & vanitate ista, quæ nec animæ nec corpori prodest? Quid irritaris, quid inflammaris ad verbi flatum, quod nec carnẽ vulnerat, nec inquinat mentem? Nihil sic alienum à natura tua, nil tam contrarium rationi. Neque enim sic dicere possum, quid tibi cum cibis & vestibus, aut frigere, vel esurire quid moueris? cum vnita personaliter anima non huic mũdo, sed corpori, longe minus carnem possit odisse quam mundum, quippe quæ huic multum debeat, ille nihil. Quod quidem dixerim non vt voluptas proinde excusetur, sed vt vanitas & impuritas

A impuritas ante omnia fugiatur. Sanè vbi sic stabilieris & fir-
maueris in corde tuo, asperitatem corporalis abstinentiæ &
laboris amplecti, & omni vilitate & extremitate esse cōten-
tus, bona sunt latera, securus iam insere gradus exercitij spi-
ritualis, vt totum quod mundo & carni subtrahis, studio pie-
tatis impendas: oblitus quæ retro sunt, & extentus in ante-
riora, vt ascensionibus dispositis, de virtute proficias in vir-
Philip.3.c tutem, vt videre deum deorum in Sion merearis. Et primum
Psal.83.b quidem per desertum proprij cordis, & conuallem ploratio-
nis ascendes, ascendes vt virgula fumi, dehinc iam in serenis
Canti.8.b quidem elapsus ascendes etiam de deserto deliciis affluens,
innixus super dilectum, ductus de claritate in claritatem, tan-
quam à domini spiritu, illo vtique qui scrutatur etiam alta
dei. Nec paucos in his gradus inuenies gratiæ multiformis.
Verum hæc spiritualia sunt, & spiritualibus vtique comparā-
da. Nunc verò ad initiandos potius sermo dirigatur, cuius
tota intentio est reuocare ad cor præuaricatores. Cæterum
habent proficientes editum olim de duodecim gradibus hu-
militatis ex sermonis occasione libellum, quos videlicet gra-
dus ille iustorum omnium spiritu plenus in regula sua tradi-
dit vere per omnia Benedictus. Ille enim spiritualem nobis
erexit scalā, cuius vtique summitas cœlos tangit, quod in e-
ius glorioso transitu euidenti legimus miraculo commenda-
tum, beato papa Gregorio sic scribente: Inter discipulorum
B manus imbecillia membra sustentans, erectis in cœlum ma-
nibus stetit, & vltimum spiritum inter verba orationis effla-
uit. Qua scilicet die duobus fratribus, vni longius posito, al-
teri autem in cella commoranti, reuelatio vnius atque indis-
similis visionis apparuit. Viderunt namque quia strata palliis
& innumeris corusca lampadibus via recta, orientis tramite
ab eius cella in cœlum vsque tendebatur. Cui venerādo ha-
bitu vir desuper clarus adsistens, cuius esset via quam cerne-
rent, inquisiuit. Illi verò se nescire professi sunt. Quibus ille
ait: Hæc est via qua dilectus domini cœlum Benedictus as-
cendit. Quæ est enim via ab eius cella progrediens, nisi ordo
quem idem vir beatus instituit, & forma vitæ quæ ab eo sum
psit exordium? Qua nimirum via domini dilectus ascendit,
quia non potuit vir sanctus aliter docere quam vixit. Et hæc
quidem eorum vel maxima fiducia est qui ipsius vtcunque
student inhærere vestigiis, ipsum præceptorem præuiumque
sequuntur. Neque enim venire aliquatenus in dubium po-
test, quin omnino sacer sit modus conuersationis, & diuina
magis inspiratione atque consilio, quam humana prudentia
vel adinuentione formatus, quo nimirum tantam invita gra-
tiam sanctitatis, tātam post obitum gloriam fœlicitatis idem
verè Benedictus obtinuit. Sed hæc hactenus, ne quis forte
(quod longe sit semper à cordibus nostris) derogare nos po-
tius eis qui sibi varios, prout cuique visum est, religiosè viuē-
C di formauere modos, quàm alios consolari, & animare vo-
luisse causetur. Eam tamen quam videmus in ecclesiis hodie
formam cleri (ne informem dixerim vitam) à quo sanctorū
habuerint, quis vnquam vel in nouo, vel in veteri testamen-
to sic vixerit, sic viuere docuerit homines, vtinā ipsi sese in-
terrogent singuli, nec conscientias super hæc conuenire pro-
Prou.14.d prias dissimulent. Quantos enim videmus sectatores viarum,
quæ videntur quidem hominibus bonæ, sed in profundū fi-
nis earum inferni descendit? Quantos ascensores scalæ non
cuius summitas cœlos tangit, sed quæ illi omnino contraria
est, habens latera concupiscentiam carnis, & concupiscen-
tiam oculorum, gradus vero superbiam vitæ: quæ ex mundo
sunt, non ex patre? At eius sanè quam vobis comendare vo-
lumus scalæ gradus, & latera ex patre vtiq; sunt, non ex mun-
ad Ti.2.d do, cui nimirum innixus apparuit. Sobriè, ait apostolus, &
piè, & iustè viuamus in hoc seculo. Sobrietas voluptatē car-
nis impugnat, iustitia seculi vanitatem, dum videlicet cuique
reddens quod suum est, & adulātem deplorat, & compatitur
Matt.3.d irascenti. Deniq; & ipse saluator dum Baptistæ manibus cel-
sum illum verticem inclinaret, Sic, inquit, decet nos implere
omnem iustitiam: solam nimirum humilitatem iustitiam re-
putans. Exhibeatur ergo sobrietas nobis, iustitia proximo,
pietas deo. Pietas enim cultus dei est. Sanè vt voluptas & va-
nitas elationem cordis fouere noscuntur, sic sobrietas & iu-
stitia pietatem, vt inter hæc latera de fide in fidem spe me-

diante proficiens, supereminentiam aliquando teneat chari- D
tatis. Innituntur hæc latera basibus quas supposuit artifex
sapientia, duobus forsitan lignis crucis. Vbi enim ille mulctā-
tur morte, cruce turpatur: quis suorum delicias seu gloriam
sustinere queat, nedum audeat quærere? Flagellatus Christus,
& sputis illitus, baiulat sibi crucem, & ludibrio factus irriso-
ria veste, arundineo sceptro, corona spinea, foditur cla-
uis, annumeratur sceleratis, in ligno extenditur, etiam mor-
tuus vulneratur: & hæc intuens, qui dicitur Christianus, pro-
priis nihilominus voluptatibus indulgere, & florere vere in
seculo nullatenus erubescit? Cæterum si omnis qui se dicit
in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambu- 1.Ioan.2.a
lare: multo magis qui pro eo manere se dicit; qui pro eo le-
gatione fungitur, qui ei ministrat, si eum non sequitur, in-
excusabilis est. Sanè nisi abnegauerit semetipsum, & tulerit Matt.16.d
crucem suam, sequi eum omnino non potest. Quid verò cru-
cem tollere est, nisi laborem amplecti & humilitatem? Sicut
scriptum est: Elegi abiectus esse in domo dei. Sed fortasse Psal.83.c
minus adhuc firmiter stabilita hæc videantur, si tantum fue-
rint subnixa basibus, non etiam desuper cohærentia capi-
tellis. Hinc est quod minime suis contentus exemplis salua-
tor etiam præmia repromittit, vt quem forte non prouocat
inuitatio præcedentis, trahat vel desiderium retributionis:
& si quis voluptuosus est, illum sitiat torrentem voluptatis:
si gloriæ cupidus, aspiret ad illam celsitudinem iudiciariæ po E
testatis. Sedebitis, ait, & vos super sedes duodecim iudican- Matt.19.d
tes duodecim tribus Israël. Ac si dicat, pro confusione ve- Esaiæ 61.e
stra duplici & rubore pars vestra laudabitur. Propterea enim
in terra sua duplicia possidebunt, & lætitia sempiterna erit in
Christo. In exilio vobis afflictio duplex, humilitatis vtique,
& laboris. Sed consolamini, & nolite deficere, quoniam in
terra vestra, terra vtique viuentium, duplex vos nihilomi-
nus remuneratio manet, sublimitatis & delectationis. In se-
dibus enim quies imperturbata est, in iudicio dignitatis e-
minentia commendatur. Quis verò secularis honor exco-
gitari potest, qui non prorsus in tantæ sublimitatis compa-
ratione vilescat? Non vnius siquidem ciuitatis, aut populi,
seu regionis vnius, sed vniuersitatis iudices habent præsidere
cum Christo, nec solum homines, sed & ipsos angelos iudi-
cabunt, qui parentem ad modicum vaporem præsentis glo-
riæ dedignantes & exsufflantes, improperium Christi vni-
uersis præferunt titulis dignitatum. Nolite timere pusillus Lucæ 12.d
grex, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum.
Diffinitum est consilium, quod non euacuabitur. Propositū
immutabile perseuerat. Denique iurauit dominus, & nō pœ- Psal.109.a
nitebit eum. Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me
in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiesta-
tis suæ, sedebitis & vos iudicantes. Quid gloriosius? Iudicent
nunc & præiudicent superbiæ filij, cum rege suo sedeant, qui F
sibi latera aquilonis elegit. Exaltentur & leuentur sicut cedri
Libani. Transibimus, & ecce nō erunt. Opprimāt nunc quos
possunt, blasphement, congregent maledicta, veniant su-
per nos opprobria exprobrantium Christo, quoniam merces
nostra copiosa est in cœlis. Gloriámq; ab inuicem habeant,
vtique vanam & mendacem: quoniam vani filij hominum,
mendaces filij hominum. Gloriam enim quæ à solo deo est
nolunt, veram vtique & manentem: quoniam ipse est veritas,
& ipse est qui est. Infœlix prorsus ambitio, quæ ambire ma-
gna non nouit, quærens de modico crescere, & de maximo
minui. Amant enim cathedras primas, quæ velut grossi ficuū
velociter sunt casuræ. Sunt enim grossi primæ quædam ficus
prorsus inutiles, solam habentes speciem ficuū, non saporē,
nec tam fructus, quam futurorum quædā præsagia fructuū:
quas & decidere necesse est, vt eis aliæ humano vsui & esui
aptæ succedant. Vnde sponsa in cantico canticorum. Hyems
transiit, imber abiit & recessit. Et post pauca: Ficus, inquit, Canti.2.c
protulit grossos suos: quod videlicet persecutione cessante,
inclyta facta sit Ecclesia, posita in superbiam seculorum.
Quam sanè sublimitatem & excellētiam dignitatum cōgrue
satis grossos vocat, vt futura in his moneat quàm præsentia
cogitare. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ non vi-
dentur, æterna. Caueant igitur qui primas cathedras amant,
ne contingat carere secundis: & qui primos nunc recubitus
eligunt,

G eligunt, incipiant cum rubore locum tenere nouissimum.
Sedebitis, inquit, super sedes duodecim, iudicantes duode-
cim tribus Israël. Hæ iam ficus erunt, non vtique grossi. Has
nimirum sedes præuiderat qui de superna ciuitate dicebat: Il-
Psal.121.a lic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid. Il-
lic plane, non hic. Quomodo enim sedent quas hic videmus
sedes, quæ totiens nutant, totiens titubant, totiens subuertũ-
tur? Nimirum ergo grossi ficuum sunt, quos tenuis aura deii-
cit & disperdit. Cæterum quid sibi vult quod duodecim tri-
bus Israël iudicaturos fore promittit, in quibus etiam mũ-
dus ipse cognoscitur iudicandus? An quia notus tantum ad-
huc in Iudęa deus, vniuersitatem fidelium appellatione duo-
decim tribuum voluit designari, & quasi solas meminit iudi-
Ioan.3.c candas, propter illud: Qui non credit, iam iudicatus est? Hæc
enim est perfectorum gloria singularis, inter ipsos etiam emi
nere fideles, & cæteris quoque saluãdis præeminere auctori-
tate iudiciarię potestatis, vt iuxta illud de psalmo, sedeant su-
pra domum Dauid. Quid istud miseriæ est, quod ad verbum
tantæ promissionis, negligentia humana dormitat? Popule
Esa.5.b meus, ait dominus, quid tibi debui facere & non feci? Quid
causæ est quod inimico meo vestroq; libet seruire quam mi-
hi? Neque enim ille creauit vos, sed nec pascit quidẽ, aut tem
pora vestra ipse disponit. Si parua hæc videntur ingratis: non
ille, sed ego redemi vos. Sed quo precio? Non vtique corru-
H ptibilibus auro & argento, non sole vel luna, non saltem ali-
quo angelorum, sed proprio vos cruore redemi. Cæterum si
neque tam multiplici iure debitum à vobis elicere est famu-
latum, omissis his omnibus mecum saltem ex diurno denario
conuenite. Nihil vobis ille nocuerit, nihil ipse videat profuis-
se: ei obtẽperate qui plura vobis & potiora pollicetur, apud
quem certior copiosiorque remuneratio est, vt illud quoque
benignissima miseratione dissimulem, quod bonorũ vestro-
rum non egens, vobis tantummodo velim esse consultum, ne
præsentia suscipere detrectetis, quæ nunc offero dona gra-
tiæ, futuris gloriæ muneribus eadem coronanda promittens.
Quid ad hæc conscientia humana respondet? Cum impro-
perari cœperint hæc in die iudicij, quomodo miseri sustine-
bunt? Quid excusationis poterunt habere de peccato? Nun-
quid tũc dicere incipient, Modo, ecce modo, sine paululum?
Sic enim nunc dissimulant infœlices, & modo & modo, non
habet modum: & sine paululum, in longum vadit. Bonus est,
inquiunt, deus, qui in proximo iuuat. Magna quidem diuina
promissio, sed longa valde dilatio, & molesta expectatio est.
Terrenas deserere sortes, & necdum obtinere cœlestem, af-
flictio intolerabilis, & inconsolabilis dolor. Quid accelera-
re necesse est vt miseria prolongetur? Misera prorsus, & se-
ductoria cogitatio. Noua siquidem hæc querela est, nec pro-
lixiorem vitam filij hominis hactenus causabantur. Breues
I dies hominis sunt, donec conscientia stimulante, de pœnitẽ-
tia & conuersione vel intus à spiritu, vel foris commoueau-
tur ab homine. Extunc sanè nouum concipitur tædium lon-
gioris vitæ, differendæ mortis oritur fiducia noua. Sed esto,
multa tibi annorum curricula restant, adolescens es vsque ad
senectutem victurus & senium: quid necesse habes amittere
tempora tanta, perdere tanta lucra? Nihil preciosius tempo-
re, sed heu, nihil hodie vilius æstimatur. Transeunt dies salu-
tis, & nemo recogitat: nemo sibi non reditura momenta pe-
risse causatur. An putas ô homo biennij tantum aut triennij
opus ab omnipotenti posse recompensari? Sic abbreuiata est
manus domini, vt centum annorum non possit remunerare
laborem? Sede, computa quid diebus singulis acquirere va-
leas, certus equidem apud deum nullum omnino bonum ir-
remuneratum fore, & sicut non capillum de corpore, sic nec
Eccl.5.b momentum de tempore periturum. Quid illud sapientis cõ-
silium ingeram: Ne tardes conuerti ad dominum? Nescis
quid superuentura pariat dies. Quid insaniam causer de fu-
turo tam temerariè præsumentis, quasi vero tempora & mo-
menta pater in tua, & non magis in sua posuerit potestate vel
voluntate? Postremo quid de incerto fine, & quid de certa
breuitate laboris, retributionis æternitate loquar? Nouit
dominus figmentum nostrum, consulit pusillanimitati no-
stræ, humanæ obuiat cogitationi, anxietatem abigit, præue-
Mat.19.d nit trepidationem. Sequitur enim: Et omnis qui reliquerit
patrem, aut matrem, aut domum, aut agrum propter nomen K
meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.
Quid vltra dicetis filij hominum, quando & in hoc medio
tanta vobis promissa sunt, vt dormiatis inter medios cleros,
de quibus pauloante causabamini: & exeuntes à sorte terre-
na amplior statim excipiat consolatio, qua non modo patiẽ-
ter, sed etiam gratulãter expectetis sortem sanctorum in re-
generatione promissam? Siquidem & expectatio iustorũ læ-
titia est. Centuplum, inquit, accipiet, & vitam æternam possi-
debit. Habetis filij Adam promissionem vitæ eius quæ nunc
est, pariter & futuræ, vt obstruatur omne os loquentium ini-
qua, & confundantur omnes iniqua agentes superuacuè. An
non superuacuè penitus agit iniqua, qui non modo fructuo-
sius, sed etiam iucundius, non modo salubrius, sed etiam sua-
uius deo poterat seruire quam mundo? Et attende quod Pe-
tro quidem dominus tantum de futuro respondit. Neque e-
nim super his quæ experiebatur præsentialiter, hæsitare po-
terat, aut opus habebat interrogare. Denique nunquid no-
bis est dixit, sed quid erit. An verò quis dubitat instantis esse
temporis centupli promissionem? Manifeste id quidem ipsa
verborum consequentia probat, vbi centuplum accepturi, &
possessuri dicimur vitam æternam. Cæterum ne quis omnino
impudenti remaneat obstinationi locus, mitto vos ad euan-
gelium secundum Marcum, vbi promissio eadem descripta
manifestius inuenitur. Ait enim dominus? Nemo est qui re- L
liquerit patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, aut domum Mar.10.d
propter me, & propter euangelium, qui non accipiat centies
tãtum nunc in tempore hoc. Atque vt vehementius admi-
retur carnalis anima non percipiens quæ sunt spiritus dei,
sed stultitiam reputans, addit signãter, cum persecutionibus.
Forte enim cum audisset in tempore hoc centuplum pro-
mitti, coniectabatur etiam de temporalibus exhiberi: sed
præripit hunc intellectum nomen additum persecutionis. Ibidem.
Quid enim terrenæ est consolationis, quod non facile terre-
na persecutio tollat? Quid terrenum inter persecutiones san
cti martyres acceperunt, quando & ipsa quoque beatorum
corporum terra data est in manus hominum impiorum? In-
terim tamen vndecunque centuplum sint accepturi, dummo
do sit centuplum, dum valeat centupliciter, centupliciter pla-
ceat, consoletur, delectet, ametur, quid insaniæ est quod cun-
ctantur homines relinquere simpla pro cẽtuplis? Vbi est cu-
pidus, vbi est ambitiosus, vbi conquisitor huius seculi? Quid
ad fidele negocium & nundinas quæstuosissimas auaritia in-
tepuit & obdormiuit humana? Cui id Iudæo negares ô ho-
mo, qui in vanum accepisti nomen domini nostri Iesu Chri-
sti? cui sacrilego dare quicquid habes pro centuplo cunctare-
ris? Sed execrabilis tibi est manus domini, vt nullam ab eo cõ
mutationem recipere, non ei in ratione dati vel accepti com
municare penitus aquiescas. An forte non ex odio, sed ex M
incredulitate, ex crudelitate detrectas? Nam id mihi fateor
credibilius est. Nemo enim perire magis optaret minimæ cu-
iuspiam cõsolationis obtentu, quàm in maxima exultatione
saluari. Sed non est omnium fides, ne eorum quidem qui no-
mine tenus sunt fideles. Poteram sane multorũ vobis exem-
pla proponere, multos producere testes qui id profecto sic
credidere, sic sentiunt, sic audierunt, sic experiuntur. Abun-
dat huiusmodi testimoniis, huiusmodi carbonibus desolato-
riis, omnis natio regionis, & omnis lingua, vbicunque san-
ctorum congregatio est. Sed quando humanis credat experi-
mentis, qui veritati non credidit promittenti? Illud ego ve-
hementius arbitror admirandum, quod fideles magis in ma-
ximo quàm in modico videamini. Non enim difficile est ei
dare centuplum in præsenti, qui daturus est vitam æternam
in futuro. Qui daturus est, quod nec oculus vidit, nec auris
audiuit, nec in cor hominis ascendit, non modo centuplum
dare potest? Sed quomodo, inquit, possunt hæc fieri? Qua ra-
tione accipit centuplum, qui nihil sibi relinquit ex omnibus?
Nempe hoc est quod paulo ante commemoraui: Tollite iu-
gum meum super vos, & inuenietis requiem. Mira nouitas,
sed eius qui noua omnia facit. Iugum tollens inuenit requi-
em, relinquens omnia centuplum habet. Nouerat hoc & ille
nimirum homo secundum cor dei, qui ei loquebatur in psal-
mo: Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis labo- Psal.93.d
rem

A rem in præcepto? An non ſictus in præcepto labor: onus leue, ſuaue iugum: crux inuncta? Huius enim rei ſacramentum eſt quod in dedicatione eccleſiarum depictas in pariete cruces oleo ſancto pontifex linit. Sic & olim quidem Abrahæ *Gene.22. a* dictum eſt: Tolle filium tuum quem diligis Iſaac, & offeres mihi eum in holocauſtũ. labor victus eſt in præcepto. Oblatus ſiquidem Iſaac, ſanctificatus eſt: non mactatus. Et tu igitur ſi vocem domini audieris intus in animo, & dicatur tibi vt offeras Iſaac, tuum quodcunq; eſt gaudium immoles deo (interpretatur enim Iſaac gaudium ſeu riſus) fideliter & cõſtanter obedire ne timeas. Nimirum etſi rem grandem tibi dicit propheta, facere debes, & obtemperandum ei per omnia, etiam ſi oportuerit ipſum Iſaac iugulari. Nunc autem quicquid affectio propria iudicet, ſecurus eſto: non Iſaac, ſed aries morietur: non peribit tibi lætitia, ſed contumacia, cuius vtique cornua vepribus hærent, & ſine punctionibus anxietatis eſſe non poteſt. Tentat enim te dominus deus tuus, nec mactabitur Iſaac vt opinaris, viuens viuet. ſed eleuatus eſt vtique ſuper ligna, vt in ſublime gaudeas, nec in carne propria, ſed in cruce domini glorieris, per quem nimirum crucifixus & ipſe es, ſed crucifixus mundo: nam ei viuis. Hęc nimirum conuerſatio perfectorum, hæc ſanctorum vita, hæc gra- *2.Cor 6. b* tia ſpiritualis. Denique tanquam triſtes, inquiunt, ſemper au- *Pſal.30. d* tem gaudentes, tanquam nihil habentes, & omnia poſſiden- B tes, tanquam morientes, & ecce viuimus. Qui videbãt me foras, fugerũt à me, dicit & filia regis, ea vtique cuius gloria omnis ab intus eſt. Vnde & clamitat in Cantico canticorum, adoleſcentulas reuocans, quas exteriori ſua incompoſitione *Canti.1.d* deterritas videt: Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Hieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. Nolite me conſiderare quod fuſca ſum, quia decolorauit me ſol. ac ſi maniſeſte ſpiritualis quiſpiam dicat, teneras & infirmas mentes exhortans: Quid laborioſa quæq; & humilia conuerſationis noſtræ tam ſedule numeratis? Saga cilicina ſunt, & pelles arietum rubricatæ, quibus interior ille ſplendor & interna tegitur gloria, vt illæſa à pulueris & imbris iniuria conſeruetur. Nolite me conſiderare quod fuſca ſum, nolite pauere, nolite mirari. Neque enim triſtitiæ aut neceſsitatis eſt exterior iſte neglectus, & nigredo forinſeca, ſed occulti ſplendoris, & exultationis internæ. Decolorauit, inquit, me ſol, lux interior exterioris impatiens. Nimirum ignis eſt, & inania folia non admittit. Alioquin aut exuri folia, aut certe ſi præualuerint, *2.Theſ. 5.d* ignem extingui neceſſe eſt. Quod quidem omnino cauen- *Luc.12.f* dum apoſtolus docet, Spiritum, inquiens, nolite extinguere. Magis autem id Chriſtus prohibet, volens eum vehementer accendi. Igitur ſponſa quidem nigra, ſed formoſa: apoſtoli *Matt.23. c* tanquam triſtes, ſemper autem gaudentes: ipſi Chriſto, ſi Iudaicis conſideretur oculis, non erat ſpecies neque decor. E- C contra ſanè alios dealbatis veritas comparat monumẽtis, foris quippe ſplendidos & nitentes, intus ſordidos & fœtẽtes. Ambulant enim in ſtolis, & primas (vt dictum eſt) cathedras amant, glorioſi, honorati, & magni in oculis hominum, intus autem vbi deus videt, pleni auaritia, inuidia, ambitione, ſuperbia, luxuria fortaſſe nonnulli. Quando enim talibus detur precioſum illud continentiæ munus, niſi forte ad iudicium & condemnationem, nequando paueant, & reſipiſcãt, & cõuertantur à ſtudiis ſuis, ſed obdormiſcant in peccatis, & deterius pereant ex ipſa ſua irreuerentia & ſecuritate? Sanè vt exercitij ſpiritualis, & curæ cordis indicium euidens eſt contemptus exteriorum, ſic eorundem ſolicitudo certum nihilominus ſignum mẽtis incultæ. Scriptum quippe eſt: In deſi- *Eccle.22. a* deriis eſt omnis ocioſus. Et item: De ſtercoribus boum lapidabitur piger. Væ væ miſero, dum ſtercoratur, putatur ornari. Bos erat Paulus triturans in area domini, & ſuum vtique *Philip.3. b* agnoſcens poſſeſſorem. Vnde & dicebat: Propter Chriſtum omnia detrimẽtum feci, & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam. Hæc amplexatur ſtercora etiam ſi quõdam, nutritus fuerit in croceis. His lapidatur ſtercoribus piger, qui Chriſtum lucrifacere negligens, corde vacuo & deſerto foras cogitur euagari. Siquidem famis neceſsitate Iacob pa- *Gene46. a* triarcha deſcendere legitur in Ægyptum, & prodigus ille fi- *Luc.15.c* lius ſeruire porcis, eſurire ſiliquas egeſtate coactus eſt.

Sed quid dicit ſcriptura? Habenti dabitur, & abundabit: non habenti autem, & hoc ipſum quod videtur habere, aufe- D retur ab eo. Areſcet fœnum, & decidet flos, ipſę quoque fene- *Matt.13. b* ſtræ claudentur, vt nihil vltrà terrenæ valeant conſolationis haurire. Denique arguam te (ait dominus) & ſtatuam contra *Pſal.46. d* faciem tuam. Quid illud confuſionis erit, quid miſeriæ, quid doloris, quando diſsipatis foliis & diſperſis, vniuerſa nudabitur turpitudo, reuelabitur ignominia, ſanies apparebit, quando iam immortalis factus internus ille conſcientiæ vermis, tota malignitate corrodet, ſed non cõſumet animam infœlicem, nec erit omnino diſsimulationis locus, aut ſpes vlla conſolationis? Quid enim cauſæ eſt quod ne modo quidem conſcientiæ ſtimulos ſuſtinere aliquatenus poſſunt, ſed auertunt oculos cordis, & ad conſolationes miſeras conuertuntur, aut certe diſsimulationibus aliquibus decipiunt ſemetipſos, & mentitur iniquitas ſibi, niſi quòd intolerabilis ille eſt cruciatus (licet adhuc blandiatur ſpes, & extenuet omnino dolorem) dum ſibiipſis pro libitu tempora mentiuntur, & omne quod agunt facile diluendum, deferendúmque quod appetunt, temeraria præſumptione promittunt? Sed & ipſa cõſuetudine & incuria ſtupidi & inſenſati corde, fere nihil ſentiunt. quæ quidem omnia longius aberunt, vbi fiet quod ſcriptum eſt, Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Quan- *Ibidem.* to enim ſibi vicinior, & naturali neceſsitudine charior anima carne ſua eſt, tanto acrius doleat neceſſe eſt, & moleſtius ferat propriam quàm corpoream læſionẽ, vbi à ſtupore iſto E & inſenſibilitate fuerit excitata, ſicut econtra bona propria, & delicias ſpirituales, internamque animi voluptatẽ vbi cõtigerit experiri, eo vtique delectabilius amplectatur, iucundiuſque fruatur oportet, quo propius & expreſsius eam tangunt, nec exterius mendicantur. Nemo quippe eo modo iumenti ſui, quo corporis ſui refectione poterit delectari. Placet quidem, & illa, ſed longe aliter iſta ſapit, aliterque ſentitur. Quod ſi iumentum animæ, corpus eſſe fateris, eadem vtique ratio tibi obſeruanda eſt & in ipſis. Noli ergo errare, noli ſeduci, vt non magis in ſpiritualibus ſpiritum credas quam in corporalibus oblectari. Vel humanam conſule rationem ſi fides in te penitus obdormiuit. Tres in carcere quondam fuiſſe legimus, tres in cruce. Ioſeph ſiquidem cum pincerna *Gene.40.a* & piſtore regis carcerali cuſtodiæ mancipatus, Chriſtus ve- *Luc.23.f* rus Ioſeph cum ſceleratis duobus vtique reputatus eſt. Et illi quidem in carcere videre ſomnia, & audiere interpretationem: iſti in cruce verba locuti ſunt, & vnus accepit promiſſionem. Priorum ſiquidem alter propinabat regi, & audiuit: Reſtitueris in gradum priſtinum. Alter paſcebat aues, & reſponſum mortis accepit. Ipſi quippe ſunt porci quos pauit ille prodigus adoleſcens. Sporci ſiquidem & elati, merito por- *Luc.15.c* corum & auium nomine deſignantur. Porro eorum qui crucifixi ſunt cum ſaluatore, alteri vtique confitenti dictum eſt: *Luc.23.f* Hodie mecum eris in paradiſo: alteri quidem blaſphemanti, F non quidem à domino (neque enim tunc ille iudicabat quenquam) ſed à ſocio reſponſum eſt: Neque tu times deum, qui in eadem damnatione es? Quid ergo putamus, quid duobus illis quorum alteri dictum eſt, reſtitueris poſt tres dies, alteri hodie mecum eris in paradiſo, præter ipſam ſanè dilationem interim potuit eſſe moleſtum? Quid verò illum potuit delectare cui dictum eſt, truncato capite poſt triduum ſuſpenderis, auium eſca futurus? Sanè in hoc poſiti ſumus omnes, & nemo niſi in carcere, ſine cruce interim nemo. Quippe vbi nec innocens inuenitur immunis, quando peccator requiem ſperat? Cæterum ſi quis volens ſuſtinet dicens, nos quidem iuſte: mercedem habebit. ſinautem inuitus & blaſphemans, & negans deum factis, duplex ei contritio eſt. Si quis teſtimonium habet ſalutis, etiam & caro eius requieſcit in ſpe, & *4.Re.4.* prophetæ farinula pulmentum condit atque dulcorat, vt in olla iam non mors, ſed vita ſit. Denique nemo ſanæ mentis ampliorem eſſe in vitiis credat, quam in virtutibus delectationem, præſertim cum ſit deus virtutum, totius verè iucũditatis fons, lętitiæ & exultationis origo. Neque enim carni ſeu mundo aut maligno principi, ſed Chriſto vtique ſeruire, regnare eſt. Audi hominem de propria vtique experientia, perhibentem fidele teſtimonium veritati: In via, inquit, teſti- *Pſal.118.* moniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitiis. Quid erit in patria, ſi tanta eſt copia delectationis in via? Sic

& apoſtolus

G ueа, sicut cœpistis stulti facti propter deum, per stultum dei, quod sapientius est omnibus hominibus, Christo duce humilem apprehendite disciplinam ascendendi in cœlum. Vestra nanq; simplicitas iam multos prouocat ad æmulationem. Vestra sufficientissima & altissima paupertas, iam multorum cō fundit cupiditatem. Vestrum secretum, iam earum rerū quæ tumultum faciunt, vel facere videntur, pluribus incutit horrorem. Si qua ergo cōsolatio in Christo, si quod solatiū charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera misericordiæ, implere gaudium non meum tantummodo, sed omnium diligētium nomen dei, vt in varietate vestitus deaurati de auro sapientiæ dei reginæ assistentis à dextris sponsi, vestro studio, vestra instantia, ad dei gloriam, & magnam coronā vestram, & gaudium omnium bonorum, hoc sanctæ nouitatis instauretur ornamentū. Nouitatem verò dico propter linguas nequam (à quarum contradictione abscondat vos deus in abscondito faciei suæ) hominum impiorum, qui cum manifestū lumen veritatis obnubilare nō queunt, de solo nouitatis nomine cauillantur, veteres ipsi, & in veteri mēte nesciētes noua meditari, vtres veteres non capientes vinum nouū: quod si eis infunderetur, rumperentur. Sed hæc nouitas, non est nouella vanitas. Res enim est antiquæ religionis, perfectæ fundatæ in Christo pietatis, antiqua hæreditas Ecclesiæ dei, à tēpore prophetarum præmonstrata, iámque nouæ gratiæ sole

1. Cor. 1. d

Matth. 3. a

H exorto, in Ioanne Baptista instaurata & innouata, ab ipso domino familiarissime celebrata, ab eius discipulis ipso præsente concupita, cuius transfigurationis gloriam cum vidissent qui cum eo in monte sancto erant, cōtinuo Petrus in eo quidem abreptus sibi, & nesciens quid diceret, quia visa dei maiestate commune bonum intra priuatum suum visus est conclusisse, in eo autem præsentissimus sibi, & sciētissimus quid diceret, quia suauitate eius gustata optimum sibi iudicauit in hoc semper esse, vitam hanc in contubernio dei & ciuium supernorum quos cum eos viderat concupiuit, dicens: Domine bonū est nos hic esse. Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Heliæ vnum. In quo si auditus fuisset, facturus proculdubio erat postmodum alia tria, sibi vnum, Iacobo vnū, & Ioanni vnum. Post passionē vero domini calente adhuc in cordibus fidelium effusi eius sanguinis recenti memoria, solitariam hanc vitam eligentibus, paupertatem spiritus sectantibus, & in spiritualibus exercitiis & in contemplatione dei pingue ocium altero in alterum zelantibus, deserta repleta sunt. Ex quibus legimus Paulū, Macarium, Antonium, Arsenium, & alios quā plures in sanctæ huius conuersationis republica consulares viros, egregia nomina in ciuitate dei, nobiles & triūphales titulos habētes de victoria huius seculi, & principis huius mūdi, & corporis sui, de cultu animi, & domini dei sui. Sileant ergo qui in tene-

Matt. 17. a

I bris de luce iudicantes, vos arguunt nouitatis ex abundantia malæ voluntatis, ipsi potius arguendi vetustatis & vanitatis. Sed & laudatores & detractores semper estis habituri, sicut & dominus. Laudatores præterite, & bonum quod in vobis amant, hoc in eis amate. Detractores dissimulate, & pro eis orate. Et obliti quæ retro sunt, prætermissis scandalis, quæ iuxta iter vobis à dextris & à sinistris posita sunt, in anteriora vestra vos extendite. Si enim ad singula volueritis, vel laudatoribus respondere, vel cum detractoribus litigare, tempus perditis, cuius in proposito sancto non leuis est iactura. A terris enim ad cœlos festinantem qui moratur, etsi nō detinet, plurimum tamen nocet. Nolite ergo negligere, nolite tardare, grādis enim vobis restat via. Altissima enim est professio vestra. Cœlos transit, par angelis est angelicæ similis puritati. Non enim solum vouistis omnem sanctitatem, sed omnis sanctitatis perfectionem, & omnis cōsummationis finem. Non est vestrum circa communia præcepta languere, neq; hoc solum attendere quid præcipiat deus, sed quid velit, probantes quæ sit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta. Aliorum est enim deo seruire, vestrum adhærere. Aliorum est deū credere, scire, amare, reuereri: vestrum est sapere, intelligere, cognoscere, frui. Magnum est hoc, arduum est hoc. Sed omnipotens & bonus est deus, qui in vobis est pius promissor, fidelis redditor, & indefessus adiutor, qui magno eius amore magna profitentibus & in fide, & spe gratiæ

eius maiora viribus suis aggredientibus, & voluntatē & desiderium suggerit in idipsum, & qui voluntatis gratiam prærogauit, subrogabit etiam virtutem ad prouentum. Cui cum fideliter fecerit homo quod potuerit, calumniante calumniatore ipse misericorditer pauperi suo iudicium faciet, quia quod habuit hoc fecit. Absit tamen fratres conscientiæ vestræ æstimatione, à paruitate & humilitate vestra, ab ore vestro omnis altitudo, quia altum sapere mors est, & facile est in alto se contuētem obstupescere, & de vita periclitari. Nomen aliud vestræ professioni imponite, aliumque titulum ordini vestro inscribite. Feras vos potius indomitas, & incaueatas bestias (quæ aliter communi hominum more domari nō poterant) existimate & appellate, longe supra vos virtutem eorum suspicientes, & admirantes gloriam, quorum ambidextri fortissimi (sicut Ahod ille iudex fortissimus Israel, qui vtraque manu vtebatur pro dextera) & quandiu [illegible] deuotissime intus vacare amant charitati contemplandæ veritatis, & cum necessitas vocat, vel officium trahit, pro[illegible]me se foras mutant, non dant, pro veritate adimplendæ charitatis. Caue etiam serue dei caue ne quoscunque imitari non vis, damnare videaris. Volo hoc facias in ægritudine tua, quod cum sanissimus esset faciebat qui dicebat: Venit Iesus Christus peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Neque enim hoc dicebat Paulus mentiendi præcipitatione, sed æstimandi affectione. Qui enim perfecte examinando semetipsum intelligit, suo peccato nullius peccatum par esse existimat, quod non sicut suum intelligat. Nolo ergo vt nusquam arbitreris lucere solem communem diei nisi in cella tua, nusquam esse serenum nisi penes te, nusquam operari gratiam dei nisi in conscientia tua. An solitariorum deus tantum? Imò & omnium. Miseretur enim omnium deus, & nihil odit eorum quæ fecit. Malo te cogitare vbiq; esse serenum nisi penes te, & peius de te quam de aliquo existimare. Cum timore potius, & tremore vestram ipsorum salutem operamini. Nec quales sint alij, sed quales ex vobis fiant (quantum in vobis est) cogitate, non solummodo qui modo sunt, sed & qui pòst futuri sunt, quos in proposito sancto estis habituri imitatores. Ex vobis enim, ex vestro exemplo, & vestra auctoritate in regione hac pendere habet tota posteritas huius vestri ordinis sancti. Vos in eo patres, vos in eo institutores cū debita imitationis reuerentia appellabimini à successoribus vestris. Quicquid à vobis statutum, quicquid vobis tenentibus & seruantibus in consuetudinem fuerit missum, absque omni retractatione à posteris vestris tenendū erit & seruandum, nec fas erit aliquid immutari. Sic enim de vobis erit apud eos, sicut de incommutabilibus legibus summæ & æternæ veritatis est apud nos, quas scrutari omnibus expedit & scire, nō autem licet alicui diiudicare. Deo autē gratias, quia nec indignū vobis erit, nec inutile posteris, si fortiter & vos tenueritis, & ipsi in vobis fideliter imitētur quod interim tenetis. Et si quid adhuc aliter sapere oportuerit, & hoc deus vobis reuelabit. Salua enim per omnia Cartusiæ debita sanctitate, & cum omni laude prædicāda reuerentia, multa in alpinis illis horridis & cōtinuis frigoribus necessaria sunt quæ frugalem sufficientiam, & voluntariam paupertatem sectantibus in his duntaxat regionibus non adeo necessaria videntur. Intelligitis quæ dico, dabit enim vobis dominus intellectum. Gaudeo enim in vobis, & licet absens corpore, sed præsens spiritu, & videns ordinem vestrum, sed feruorem spiritus, sed abundantiam pacis, sed gratiam simplicitatis, in proposito rigorē, in dilectione mutua ipsam sancti spiritus suauitatem, & plenam omnino in cōuersatione vestra formam pietatis. In recordatione montis dei totus exulto, & primitias sancti spiritus, & pignus gratiæ in spe crescētis in eo religionis deuotus adoro. Nam & ipsum mōtis dei nomē bonæ spei præfert omen, scilicet quòd sicut Psalmista dicit de mōte dei, habitatura sit in eo generatio quærentium dominum, quærentium faciem dei Iacob: innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animā suā. Ipsa est enim professio vestra quærere deum Iacob, non communi hominum more, sed quærere faciem dei, quā vidit Iacob qui dixit: Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Faciem dei, hoc est cognitionem eius quærere. Facie ad faciem, quam

Iudi. 3. c

1. Ti. 1. d

L

Sap. 11. d

M

Psal. 23. b

Gene. 32. f

A quā vidit Iacob, de qua etiam dixit apostolus: Tunc cognoscā
1.Cor.13.d sicut & cognitus sum: nunc videmus per speculū in ænigmate, tunc autē facie ad faciem videbimus eum sicuti est: hāc in hac vita semper quærere per innocentiam manuū & munditiam cordis ipsa docet pietas: quæ, sicut dicit Iob, cultus dei est. Quam qui non habet, in vano accepit animam suam, hoc est, frustra viuit, vel omnino non viuit, dum non viuit ea vita propter quam vt in ea viueret, accepit animam suam. Pietas enim hæc est iugis dei memoria, cōtinua intentionis actio ad intelligētiam eius, indefessa affectio in amorem eius, vt nulla vnquam inueniat seruum dei, non dicam dies, sed hora, nisi vel in exercitij labore, & proficiendi studio, vel in experientiæ dulcedine, & fruendi gaudio. Hęc est pietas de qua apostolus dilectum sibi discipulum admonet, dicens: Exerce temetipsum ad pietatem.
1.Tim.4.b Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est. Pietas verò ad omne opus bonum est vtilis, habens promissionem vitæ quæ nunc est & futuræ. Pietatis enim nō solummodo formam, sed & veritatem in omnibus & pręomnibus habitus vester repromittit, propositum vestrum
2.Tim.3.a requirit, Nam sicut apostolus dicit: Sunt aliqui formam quidem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes. Hāc quicunque vestrum non habet in conscientia, non exhibet in vita, non exercet in cella, non solitarius, sed solus dicendus
B est. Nec cella ei cella, sed reclusio & carcer est. Verè enim solus est, cum quo deus non est: verè reclusus est qui in deo liber non est. Solitudo enim & reclusio sunt nomina miseriæ. Cella autem nequaquam debet esse reclusio necessitatis, sed domicilium pacis, ostium clausum, non latebræ, sed secretum. Cum quo enim deus est, nunquā minus solus est quàm cùm solus est. Tunc enim liberè fruitur gaudio suo, tunc ipse suus est sibi, ad fruendum deo in se, & se in deo. Tunc in luce veritatis, in sereno mundi cordis vltro patet sibi pura conscientia, & liberè se infundit affecta de deo memoria: & vel illuminatur intellectus, & bono suo fruitur affectus, vel seipsum deflet humanæ fragilitatis defectus. Propter hoc secundum formam propositi vestri habitantes in cœlis potius quàm in cellis, excluso à vobis toto seculo, totos vos inclusistis cum deo. Cellæ siquidem & cœli habitatio cognatæ sunt: quia sicut cœlum & cella ad inuicem videntur aliquam habere cognationem nominis, sic & pietatis. A celando enim cœlum & cella nomen habere videntur: & quod celatur in cœlis, hoc & in cellis. Quod geritur & cœlis, hoc & in cellis. Quidnā est hoc? vacare deo, frui deo. Quod cùm secundum ordinē piè & fideliter celebratur in cellis, audeo dicere, sancti angeli dei cellas habent pro cœlis, & æquè delectantur in cellis ac in cœlis. Nam cùm in cella iugiter cœlestia actitantur, cœlum cellæ & sacramenti similitudine, & pietatis affe-
C ctu, & similis operis affectu proximum efficitur: nec iam spiritui oranti, vel etiam à corpore exeunti, à cella in cœlum lōga vel difficilis via inuenitur. A cella enim in cœlum sæpe ascenditur, vix autem vnquam à cella in infernum descendi-
Psal.54.c tur, nisi sicut dixit psalmista: Descendant in infernum viuentes, videlicet ne descendant morientes. Hoc enim modo sępe cellarum incolæ in infernum descendunt. Sicut enim assiduè contemplando reuisere amant gaudia cœlestia, vt ardentius ea appetant: sic & dolores inferni, vt horreant & refugiāt. Et hoc est quod imprecantur inimicis suis orātes, scilicet vt descendant in infernum viuentes. Moriens autem vix aut nunquam aliquis à cella in infernum descendit: quia vix vnquam aliquis nisi cœlo prædestinatus, in ea vsque ad mortem persistit. Filium enim gratiæ, fructum ventris sui cella fouet, nutrit, amplectitur, & ad plenitudinē perfectionis perducit, & colloquio dei dignum efficit, alienum verò vel suppositum abdicat à se citius & proiicit. Vnde ait dominus ad Moysen:
Exod.3.b Solue calceamenta pedum tuorum: Locus enim in quo stas, terra sancta est. Morticinium enim mortuarum affectionum, vel hominem mortuum à corde, locus sanctus vel terra sancta nequaquam diu patitur. Cella terra sancta, & locus sanctus est: in qua dominus & seruus eius sæpe colloquuntur sicut vir ad amicum suum. In qua crebrò fidelis anima verbo dei coniungitur, sponsa sponso sociatur, terrenis cœlestia, humanis diuina vniuntur. Siquidem sicut tēplum sanctum dei

sic cella est serui dei. Et in templo enim & in cella diuina tra- D
ctantur: sed crebrius in cella. In tēplo visibiliter & figuratiue aliquādo Christianæ pietatis sacramenta dispensantur, in cellis vero sicut in cœlis ipsa veritate, ipso ordine etsi nondum ipsa puritatis maiestate, vel æternitatis securitate, res ipsa omnium sacramentorum fidei nostrę assiduè celebratur. Ideo sicut dictum est: alienū qui nō est filius citius à se proiicit quasi abortiuum, euomit tanquam inutilē ac noxium cibum, nec diu talē pati potest in visceribus suis officina pietatis: venitq; pes superbię, & asportat eū manus peccatoris, & mouet eum: & expulsus non potest stare, sed fugit miser nudus & tremebundus sicut Cain à facie domini, expositus vitiis & dæmonibus, vt qui prior inuenerit eum, morte animæ eum afficiat & occidat: vel si aliquādiu durauerit in ea nō virtutis cōstantia, sed pertinaci miseria, sic ei cella est quasi carcer, aut sicut
viuēti sepultura. Pestilente verò flagellato, sapiens sapientior Prou.19.d
erit, & lauabit iustus manus suas in sanguine peccatoris. Sicut Psal.57.d
ergo dicit propheta: Si conuerteris Israël, ad me conuertere: hoc est perfectæ conuersionis culmen apprehende. Nulli enim in eodem statu diu esse cōceditur. Seruo dei aut semper proficiendum, aut deficiendum est: aut sursum nititur, aut in inferiora vrgetur. Ab omnibus autem vobis perfectio exigitur, licet non vniformis. Sed si incipis, incipe perfectè. Si iam in profectu es, & hoc ipsum iam perfectè age. Si autē perfe- E
ctionis aliquid attigisti: teipsum in temetipso metire, & dic Philip.3.c
cum apostolo: Nō quòd iam apprehenderim, aut perfectus sim: sequor autem si fortè comprehendam in quo & cōprehensus sum. Vnum autem, quæ quidem retro sunt obliuiscēs, & ad ea quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum prosequor brauiū supernæ vocationis in Christo Iesu. Deinde addit: Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sapiamus. In quo manifestè apostolo docēte declaratur, quia perfecta eorum quę retro sunt obliuio, & perfecta in anteriora extēsio, ipsa est hominis iusti in hac vita perfectio: & perfectio huius perfectionis ibi erit, vbi erit brauij supernæ vocationis perfecta apprehēsio. Hoc autem modo sicut stella à stella distat in claritate, sic cella à cella in cōuersatione, scilicet insipiētium, proficientium, & perfectorum. Insipiētium status potest dici animalis, proficientium rationalis, perfectorum spiritualis. Ignoscendum est in aliquibus aliquando eis qui adhuc sunt animales, in quibus ignosci non debet eis qui iam habentur quasi rationales. Rursúmque rationalibus in quibusdā ignoscitur, in quibusdam non ignoscitur spiritualibus, quorum perfecta omnia esse debent, & imitatione & laude potius q̃ reprehensione digna. Et cùm ex his tribus hominum generibus constet omnis status religionis, quæ sicut propriis nominibus distinguuntur, sic etiam dignoscuntur ex suorum pro-
prietate studiorum: debent omnes filij dei in die qui est, sem F
per diligenter prospicere quid desit sibi, vnde venerint, quousq; peruenerint, & in quo proficiendi statu singulis diebus, vel horis sua se æstimatio deprehēdat. Sunt etenim animales, qui per se nec ratione aguntur, nec trahuntur affectu: & tamen vel auctoritate permoti, vel doctrina commoniti, vel exēplo prouocati approbant bonum vbi inueniunt, & quasi cæci, sed ad manum tracti sequuntur, hoc est imitantur. Sunt rationales, qui per rationis iudicium & naturalis scientiæ discretionem habent & cognitionē boni, & appetitum: sed nōdum habent affectum. Sunt perfecti, qui spiritu aguntur, qui à sancto spiritu plenius illuminātur. Et quoniam sapit eis bonū cuius trahuntur affectu, sapientes vocantur. Quia verò induit eos spiritus sanctus cuius affectu trahuntur, sicut induit olim Gedeonem: spiritus sancti indumēto, spirituales appellantur. Primus status circa corpus se habet. Secundus, circa animam se exercet. Tertius, non nisi in deo requiem habet. Quorum singuli sicut habent certam proficiendi rationem, sic in genere suo certam habent perfectionis suæ mensuram. Initium boni in conseruatione animali, perfecta obedientia est. Profectus, subiicere corpus suum, & in seruitutem redigere. Perfectio, vsu boni consuetudinem vertisse in delectationem. Initium verò rationalis est intelligere, quæ in doctrina fidei apponuntur ei. Profectus, talia præparare, qualia apponuntur. Perfectio, cùm in affectum mentis transit iudi-

G cium rationis. Perfectio verò hominis rationalis, initium est hominis spiritualis. Profectus eius, reuelata facie speculari gloriam dei. Perfectio verò, transformari in eandem imaginem à claritate in claritatem, sicut à domini spiritu. Primum igitur prosequendum de primo, scilicet de animali. Animalitas est vitæ modus sensibus corporis seruiens, scilicet cum anima, quasi extra se per sensus corporis circa dilectorum delectationes corporum affecta, eorum fruitione pascit, vel nutrit sensualitatem suam: seu cum intra se regrediẽs, & corpora quibus forti glutino amoris & consuetudinis adhæsit, in locum incorporeæ naturæ secum ferre nõ præualens, eorum illuc secum trahit imagines, & amicabiliter ibi cum eis conuersatur, quibus assuefacta nil putat esse, nisi vel quale foris reliquit, vel quale intus cõtraxit: inde quandiu licet, iucundum habet secundum delectationes corporis viuere. Cùm autem ab eis auertitur, nescit nisi corporea imaginando cogitare. Cùm verò ad cogitanda spiritualia vel diuina se erigit, non aliud de eis quàm de corporibus, vel de corporalibus potest æstimare. Hæc auersa à deo fit stultitia, cùm nimium intra semetipsam fuerit remissa, & tam bruta, vt regi, vel nolit, vel non possit. Cùm verò ipsa sibi per superbiam extra se nimiũ fuerit abrepta, fit prudentia carnis, & ipsa sibi sapientia esse

Rom.1.c videtur, cùm stultitia sit, dicente apostolo: Dicentes se esse

H sapientes, stulti facti sunt. Porrò ad deum conuersa, fit sancta simplicitas, hoc est eadem semper circa idem voluntas: sicut

Iob 1.a fuit in Iob, qui dictus est vir simplex & rectus, ac timens deum. Propriè enim simplicitas est perfectè ad deum conuersa voluntas, vnam petens à domino, hanc requirens, non ambiens multiplicari in seculo. Vel est simplicitas, in conuersatione vera humilitas, scilicet virtutis magis conscientiam amplectens quàm famam, cùm non refugit vir simplex videri stultus in seculo, vt sit sapiens in deo. Vel simplicitas est sola ad deum conuersa voluntas, sed nondum ratione formata vt amor sit, id est, formata voluntas: nondum illuminata vt sit charitas, hoc est amoris iucunditas. Simplicitas ergo initium aliquod in seipsa habens creaturæ dei hoc, voluntatem simplicem & bonam, quasi futuri boni hominis informem materiam, in primordio conuersionis suæ offert auctori suo eam formandam. Iam enim cum bona voluntate habens initium sapientiæ, id est timorem domini, ex ipso colligit, nec per se eam formari posse, nec quicquam tam expedire stulto, quàm seruire sapienti. Itaque homini se propter deum subiiciens, ipsam ei bonam voluntatem committit in deo formandam in sensu & spiritu humili. Iam timore dei incipiẽte operari in eo omnem virtutum plenitudinem, dum per iustitiam defert maiori, per prudentiam non credit se sibi, per temperãtiam refugit discernere, per fortitudinem

I totum se obedientiæ subiicit, non discernendæ, sed adimplendæ. Hæc enim vxor est, cui à domino præcipitur: Et ad

Gen.3.c virum tuum erit cõuersatio tua. Vir eius, ratio vel spiritus est suus vel alterius. Huic enim viro rectè obedit vir simplex & rectus in semetipso. Rectius autem sæpe ac tutius in altero, quàm in semetipso. Ex præcepto ergo dei, & ipso ordine naturæ haberè debet vxor ad virum, animalitas ad spiritum suum, vel spiritualem aliquem virum conuersionem legitimam, hoc est obedientiam perfectam. Perfecta verò obedientia est maximè in incipiente indiscreta, hoc est, non discernere quid vel quare præcipiatur, sed ad hoc tantum niti, vt fideliter & humiliter fiat, quod à maiore præcipitur. Lignum enim scientiæ boni & mali in paradiso, censura discretionis est in conuersatione religionis penes patrem spiritualem, qui diiudicat omnia, ipse verò à nemine iudicatur. Ipsius est discernere, aliorum est obedire. Adam gustauit in malum suum de ligno vetito, edoctus ab eo qui suggerẽdo ait: Quare præcepit vobis deus vt de ligno non comederetis? Ecce discretio, cur præceptum sit. Et addit: Sciebat enim quia qua die comederitis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii. Ecce vt quid præceptum sit, scilicet quòd deos fieri non sinat. Discreuit, comedit, & inobediens factus est, & de para-

Gen.3.a diso eiectus est. Sic & animalem discretum, nouitium, prudentem, insipientem sapientem, in cella diu posse consistere, in congregatione durare impossibile est. Stultus fiat, vt sit sapiens: & hæc omnis sit eius discretio, vt in hoc nulla sit ei K

discretio. Hæc omnis sapientia eius sit, vt in hac parte nulla ei sit. In eo verò in quo se sibi animalitas ratióque contermina nãt, in natura animæ humanæ relictus est à creatore bono intellectus & ingenium, & in ingenio ars in quo constituit deus hominem super opera manuum suarum, & omnia secularia illa subiecit sub pedibus eius. Animali superbo, in testimonium naturalis dignitatis, & similitudinis dei amissæ. Simplici verò & humili, in auxilium recuperandæ dignitatis, & conseruandæ similitudinis. In hoc votum dei, manifestum *Rom.1.b*

est in illis. In hoc æstimatur de creatura creator. In hoc cognoscitur iustitia dei: & quia qui bene agunt, digni sunt vita: qui verò aliter, digni sunt morte. In hoc creatura quæ spontè homini seruit, ad naturam subiicitur & aptatur, vt seruiat ad eam quæ ex peccato est necessitatem, & ad voluntatem & voluptatem. Hinc etiam quot & quanta vitæ huic necessaria, & bonis & malis vtilia, & in genere suo pulcherrima, & à bonis & à malis hominibus facta sunt & fiant, omnibus manifestum est. Hinc enim in literis, vel opificiis, vel ædificiis, per innumerabiliter multiplices hominum adinuentiones, tot processerunt modi studiorum, tot genera professionum, subtilitates, exquisitæ scientiæ, artes, eloquentiæ, dignitatum officiorúmque varietates, & innumerabiles conquisitiones huius seculi, quibus homines illi etiam qui dicũtur sapientes L

huius mundi, cum eis qui sunt simplices & filii dei, pariter vtuntur ad necessitatem & vtilitatem. Sed illi abutuntur eis ad curiositatem & voluptatem, & superbiam. Hi autem vtũtur eis propter necessitatem, alibi habẽtes suam suauitatem. Ideo illos seruos sensuum suorum & corporum suorum sequuntur fructus carnis suæ, qui sunt fornicatio, immunditia, superbia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, æmulatio- *Gala.5.d*

nes, iræ, rixæ, dissensiones, inuidiæ, comessationes, ebrietates, & his similia: quæ quicunque agunt, regnum dei non consequentur. Hos autem fructus spiritus, qui sunt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longanimitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas & pietas, promissionem habens vitæ, quæ nunc est & futuræ. Hi vtique *Ibidem.*

quandiu simul sunt in actu, homines vident similes actiones, deus autem voluntates discernit & intentiones. Cùm verò vnusquisque redit in sua, vnumquenque ex fructibus intentionis suę pascit conscientia sua: nec tamen ab vtroque æquè ad conscientiam reditur: quia nemo ad eam redire amat post actionem, qui recta intentione ad agendum ab ea non proficiscitur. Qui tamen redit ad conscientiam, si nondum vicit concupiscentiam suam, inuenit ibi de ipsa concupiscentia sua, vel suaues delectationes, vel graues corrosiones, & inde multiplicat cogitationes. Qui verò iam concupiscentiam vicit, quandiu tamen veri boni maior concupis- M

centia, vel maior delectatio mentem eius non obtinuerit cum exosa quadam voluptate, gestorum, visorum vel auditorum patitur imaginationes: vnde in vtroque lumbi implentur illusionibus delectationũ, & ad cogitanda diuina vel spiritualia lumen suorum oculorum, & ipsum nõ est secum: qui cùm pugnat contra concupiscentias, patitur molestias: quia vincere adhuc non præualet ad perfectũ affectiones. Qui verò iam ad libertatem aspirat, excutere à se nõ potest affectionum imaginationes, & noxias vel occupatorias vel ociosas, quæ exinde passim oriuntur cogitationes. Hinc in tempore psalmodiæ vel orationis, cęterorũmq; exercitiorum spiritualium, in corde serui dei, etiam nolẽtis & reluctantis imaginationes voluũtur, & phãtasmata cogitationũ versantur, à quibus velut ab auibus immundis insidẽtibus vel circumuolantibus sacrificiũ deuotionis, vel omnino rapitur de manu tenẽtis, vel sæpe polluitur vsq; ad lachrymas offerẽtis. Fitq; mirabilis & iniqua miseræ animæ diuisio, spiritu & ratione volũtatem cordis & intentionẽ, & corporis sibi promptum obsequium defendẽte: animali verò improbitate sibi affectũ pręripiente & intellectum, mente sępius sine fructu remanente. Hinc in animis infirmioribus, & in quibus cõcupiscentię carnis & seculi, necdum perfectæ mortificatæ sunt, vitia passim curiositatis ebulliunt. Hinc solitudinis & silẽtii quęruntur inordinatæ, & proposito inimicæ cõsolationes, in via regia cõmunium

A munium institutionum furtiua propriæ voluntatis diuerticula, solitorum fastidium, præsumptio nouitatum, quæ quidem ægri animi pruritum & tædium: quasi confricando videntur ad horã lenire: sed calefaciunt & accẽdunt, & vt postea nequius ferueat, & amplius prurire efficiũt. Hinc quotidie fiunt nouę occupationes, nouę actiones & laborum adinuentiones, lectiones diuersæ, non ad ædificandum animum, sed ad fallendũ tardantis diei tædium: vt cùm consummauerit solitarius omnia vetera, omnia solita, & defecerint noua, nõ restet nisi odium cellæ, & fuga matura. Propter quod pia simplicitas, & in professione religionis & in solitudinis nouus homo qui non habet, vel rationem ducentẽ, vel affectum trahentẽ, vel discretionem moderantem, sed vi quadam vertitur in semetipsum tanquam à figulo figmentum, lege quadam mandatorum dei, quasi manibus alienis faciendus est, & formandus in omni patientia, & in rota volubilis obedientiæ, & in igne probationis suæ, plasmatoris & formatoris sui voluntati & arbitrio subdendus. Nam & si callet ingenio, si viget arte, si præeminet intellectu, instrumenta sunt hæc tam vitiorũ quàm virtutũ. Non ergo refugiat doceri vti eo in bono, quo & in malo vti potest, quia hoc primum virtutis opus est. Ingenium corpus adaptet, ars naturam informet, & intellectus non elatum faciat animum, sed docibilem. Ingenium quippe,
B ars, intellectus, & alia huiusmodi gratuito habẽtur, aliter virtus. Virtus enim vult doceri cum humilitate, quæri cũ labore, haberi cum amore. Nam cũ omnibus his digna sit, nec aliter, vel doceri, vel quæri, vel haberi potest. Primum quidem docendus est rudis incola eremi, secundũ apostolicam Pauli institutionem, vt exhibeat corpus suum hostiam viuentẽ, sanctam, deo placentẽ, rationabile obsequium suum. Qui etiam compescens in nouitio feruorem animalis hominis, qui nondum percipit ea quæ dei sunt, circa spiritualia ac diuina præproperam & curiosam inquisitionem subiunxit, dicẽs: Dico enim per gratiã dei quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, nõ plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Quia enim omnis vel præcipuè animalis hominis institutio circa corpus est, & exterioris hominis cõpositionẽ, docendus est rationabiliter mortificare corpus suũ, & membra sua, quæ sunt super terram, & inter carnẽ & spiritũ, quæ inuicem iugiter aduersum se cõcupiscunt, iustum rationis ac discretionis habere iudiciũ, nec alicuius eorũ in iudicio accipere personã. Docendus est sic habere corpus suum, sicut ægrotum commendatum, cui etiam multum volenti, inutilia sunt neganda, vtilia verò & nolenti ingerenda. Sic de eo agere, sicut de non suo, sed eius à quo precio magno empti sumus, vt glorificemus eum in corpore nostro. Rursúmq; docendus est cauere, quod peccatori populo dominus per pro-
C phetam improperat: Proiecistis me, inquiens, post tergũ vestrum. Multúmque esse cauendum, ne pro necessariis huius vitæ vel cõmodis, à propositi rectitudine, vel dignitate naturæ, in amorem vel honorem corporis sui sinat in aliquo degenerare spiritum suum. Ideóque durius tractandum est corpus, ne rebellet, ne insolescat: sic tamẽ, vt seruire sufficiat: quia ad seruiendum spiritui datum est. Nec sic habendum est tanquam propter illud viuamus, sed tanquam sine quo viuere non possumus. Fœdus enim quod habemus cum corpore, non quandocunque volumus possumus abrumpere, sed legitimam eius resolutionem patienter nos expectare oportet, & interim quæ legitimi fœderis sunt obseruare. Sic ergo nobis est cum eo conuiuendum vel conueniendum, quasi non diu nobis sit cum eo commorandum: sicque vt si aliter euenerit, non vrgeamur ad exeundum. In quo multũ & scrupulose laborandum, & periculose sæpe fuerat errandum, nisi lex obedientiæ & cellæ plenam communis institutionis formam semel tradens, ingredienti de victu & vestitu, de labore & quiete, de silentio & solitudine, & omnibus quæ ad exterioris hominis cultũ, vel necessitatem spectant, fratrẽ obedientem, & patientẽ, & quietum, in reliquum cautum redderet & securũ. In quibus sic semel circũcisa sunt omnia, & pręcisa superflua, sic intra congruæ sufficientiæ terminos & generalis cõtinentiæ limites circũscripta sunt omnia necessaria, vt sit quod fortes cupiant, & infirmi non refugiant, nec vlterius quantitas concessorum lædere possit in aliquo vtentium D
cum gratiarum actione cõscientiam, nec quę sunt amputata, tẽtare debeant aliquatenus in seruo dei corporis bene morigerati, & rectè educati sufficiẽtiam. In quibus, sicut Salomon dicit: Qui ambulat simpliciter, ambulat cõfidenter: qui verò mentis est duræ, corruet in malum. Licet enim necessitas sic sit ordinata, vt nec querelæ sit locus vllus, & omnis sit superfluitas amputata: si quid tamen vel publicè vel priuatim addendum est, vel minuendum, hoc in prioris est arbitrio, absq; omni scrupulo obediẽtium subditorũ, vel periculo. Instituẽdus est ergo nouus eremita ad cõmunis institutionis normã concupiscentias carnis suæ præteritorum peccatorũ pœnitẽtia cõtinua domare, & ad cõtemnenda cętera ad suiipsius cõtemptũ venire. Præmuniendus est assiduè cõtra tentationes, acrius in solitarium nouitium desęuientes, cùm seruũ dei gratis deo seruientem non cessent solicitare vitia mercede oblatæ delectationis, diabolo suggerente, carnę cõcupiscente, seculo cõcupiscenda ingerẽte. Tentat enim nos dominus deus noster, vt sciat si diligamus eũ an nõ: nõ vt ipse quasi nesciẽs agnoscat, sed vt plenius hoc in ipsa nobis tẽtatione innotescat. Sed illæ tentationes facilè vincũtur, & facilè à ratione eis occurritur, quæ vel suspectæ sunt, vel prima facie malæ esse innotescunt. Quæ verò sub specie boni se ingerũt, & difficilius discernuntur, & periculosius admittũtur. Sicut enim dif- E
ficillime tenetur modus in eo quod bonum esse creditur, ita non semper tutus est omnis boni appetitus. Omniũ autẽ tentationum & cogitationũ malarum, & inutilium sentina, ociũ est. Sũma etenim mentis malitia est ociũ iners. Nunquã ociosus sit seruus dei, quãuis à deo feriatus fit. Nomẽ quippe tam suspectum & vanũ & molle, rei tam certæ, tam sanctæ, tã seueræ imponendum nõ est. Ociosum non est vacare deo, immo negocium negociorum omnium hoc est. Quod quicũq; in cella nõ agit fideliter & feruenter, quodcunque agit, quod propter hoc nõ agit, scilicet vt deo seruiatur: in eo quod agit, ociatur. Vbi pro vitando ocio ociosa sectari ridiculum est. Ocium autem est, quod nullam habet vtilitatẽ, vel vtilitatis intentionem. Nõ autem hoc tantũmodo agendũ est, vt cum aliqua delectatione, vel sine grandi nausea ocij dies transigatur, sed, vt etiam de peracta dieta ad profectũ mentis semper aliquid in consciẽtia resideat, aliquid quotidie in thesaurum cordis congeratur. Nec ea die bonus cellita se vixisse debet existimare, in qua nil eorum se egisse recolit, propter quæ in cella viuitur. Quæris quid agas, vel in quo te occupes? Primũ extra quotidianum orationum sacrificium, vel lectionis studium, quotidianæ conscientiæ discussioni, emendationi, morum cõpositioni pars sua diei neganda nõ est: deinde operãdum est aliquid manibus quod iniungitur; nõ tam quod animum delectando ad horam detineat, quam quod spirituali- F
bus studiis delectationem conseruet & nutriat, in quo remittatur ad horam animus, non resoluatur. Vnde se facilè mox, vt sibi ad seipsum redeũdum esse visum fuerit, expediat sine controuersia inhibentis voluntatis, absque contagio contractæ delectationis, vel memoriæ imaginantis. Non enim vir propter mulierem, sed mulier propter virũ. Non spiritualia exercitia sunt propter corporalia, sed corporalia propter spiritualia. Propterea sicut viro creato collatum est, vel cõparatum ei adiutorium simile sibi ex ipsa hominis substantia, sic cùm in adiutoriũ spiritualis studij necessaria sint, non tamen in hoc semper æquè conuenire videntur omnia corporalia exercitia, sed quæ cum spiritualibus propiorem videntur habere similitudinem & affinitatẽ, sicut ad ædificationem spiritualem meditari quod scribatur, vel scribere quod legatur. Subdiualia enim exercitia & opera, sicut sensus distrahunt, sic sæpe etiam spiritum exhauriunt, nisi cum grauiore ruralium labore operum sit maior contritio corporis vsque ad contritionem & humiliationẽ cordis. Fatigationis enim suæ pressura, exprimunt sæpe vehementioris affectũ deuotionis. Quod etiam in labore ieiuniorum, vigiliarum, & omnium in quibus afflictio corporis est, crebrò fieri manifestum est. Serius tamen animus & prudens ad omnem se comparat laborẽ, nec in eo dissoluitur, sed per eum magis in seipsum colligitur: qui semper præ oculis habens, nõ tam quod agit quàm

Marginalia: *Rom.12.d* — *Ibidem.* — *1.Cor.6.d* — *2.Re.14.b* — *Prou.10.b* — *1.Cor.11.b*

G quò agendo intendit, omnis cōsummationis attendit finem. Quò inquantum verius intenditur, intantum etiam ferventius & fidelius manibus operatur, totius sibi corporis sui subiiciens seruitutem. Coguntur enim in vnum sensus ad disciplinam bonæ voluntatis, nec lasciuire eis vacat à pondere laboris, sed subacti & humiliati in obsequium spiritus docentur conformari ei, & in laboris participatione, & in consolationis expectatione. Inordinata enim natura per peccatū & à conditionis suæ rectitudine exorbitans, si ad deum fuerit conuersa, recuperat citò pro modo timoris & amoris quem habet ad deum, quæcunque perdidit auersa: & vbi cœperit spiritus reformari ad imaginem conditoris sui, mox etiam reflorescens caro, ex voluntate sua incipit conformari reformato spiritui. Nam & contra sensum suum incipit eam delectare quicquid delectat spiritum suum. Insuper & pro multiplici defectu suò ex pœna peccati multipliciter sitiens ad deum, nonnunquam etiam contendit præcedere rectorem suum. Delectationes enim non perdimus, sed mutamus de corpore ad animum, à sensibus ad conscientiam. Panis furfureus, & simplex aqua, & olera, & legumina simplicia, nequaquam res delectabiles sunt: sed in amore Christi, & desiderio internæ delectationis, ventri bene morigerato gratanter ex his satisfacere posse, valde delectabile est. Quot

H milia pauperum ex his, vel ex aliquo horum delectabiliter satisfaciunt naturæ? Facillimum quippe & delectabile esset adiuncto amoris dei condimento secundum naturam viuere, si insania nostra nos permitteret. Qua sanata, statim naturalibus natura arridet. Eodem modo & de labore. Rusticus duros habet neruos, fortes lacertos: exercitatio hoc facit. Sine eū torpere, molescit. Voluntas facit vsum, vsus exercitiū: exercitium vires in omni labore subministrat. Sed redeamus ad propositum. Hoc omnibus modis agat, & labor, & ocium nostrum, vt nunquam simus ociosi: & hoc semper sit negotium nostrum, vt perfectè consummetur in nobis, quod dixit apostolus, animalibus & insipiētibus: Humanum, inquit,

Rom.6.c

dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Audiat hoc attentius amicum corporis sui mancipium animalis homo, qui iam incipit corpus suum subdere spiritui, & adaptare semetipsum ad ea quæ dei sunt percipienda, & ad exuēdam fide seruitutis necessitatem, & carnis suæ dominantem cōsuetudinem, vt se accingat, necessitatem faciens sibi contra necessitatem, & cōsuetudinem contra consuetudinem, & affectum sibi formet contra affectum: donec plenius mereatur accipere delectationem contra delectationem, vt delectationibus carnis ac seculi secun-

I dum consilium apostoli saltem tantum eum delectet carere, quantum eum delectabat primò eas habere: tantum delectet eum de membris sui corporis seruire iustitiæ in sanctificatio-

Ibidem.

nem, quantum priùs delectabat eum seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem. Hæc est perfectio animalis hominis in suo statu, vel nouitij incipientis. Qui cùm consummauerit hoc animale vel humanum, si non respexerit retrò, sed fideliter in anteriora se extenderit, citò perueniet ad illud diuinum, vt incipiat apprehendere sicut apprehensus est, & cognoscere sicut cognitus est. Hoc autem opus, non in vno fit momento conuersionis, non est vnius diei, sed multi tempo-

1.Cor.13.c

ris, multi laboris, multi sudoris: secundum gratiam dei miserentis, & studium hominis volentis & currētis. Omnium verò bonorum horum officina est cella, & stabilis perseuerantia in ea. In qua cuicunque cum sua paupertate bene conuenit, diues est: & quicunque bonam voluntatem habuerit, secum habet quicquid ad bene viuendum ei opus est: quanuis bonæ voluntati non semper credi expedit, sed frenanda est, sed regenda est, & maximè in incipiente. Regat sanctæ obedientiæ regula bonam voluntatem, illa verò corpus, & doceat illud posse consistere in loco: cellam pati, secúmque morari: quod in proficiente bonæ compositionis initium est, & certum bonæ spei argumentum. Impossibile est hominem fideliter figere in vno animū suum, qui non prius alicui loco perseueranter affixerit corpus suum. Nam qui ægritudinem animi, migrando de loco ad locum effugere nititur: sic est sicut qui fugit vmbram corporis sui. Seipsum fugit, seipsum

K

circunfert: locū mutat, nō animum. Eundem vbique se inuenit, nisi quòd deteriorē facit ipsa mobilitas: sicut lædere solet ægrum, qui circūferendo concutit eum. Ægrū enim se sciat, & vacet circa causarias partes ægritudinis suæ. Si non interrumpitur quies, remedia continuata citò proficiēt, & sanatus animus ab alienationibus, vel captiuitatibus & tētationibus suis, totus in deo suus efficietur. Cura eget, & nō modica, non inquinata, sed infecta natura. Incūbat ergo immobiliter valetudinario suo (sic enim solent appellare medici valetudinū curandarū officinam) & remedij suscepti prosequatur vsum vsque ad sanitatis experimentum. Valetudinarium tuum, ô ægrote, ô lāguide, cella tua est: remedium in quo curari cœpisti, obedientia est, obedientia vera. Sed scito quod remedia crebrò mutata nocent, naturā disturbāt, & ægrum disterminant. Nā & qui aliquo pergit, si vnā certam tenuerit viam, citò perueniet quò tādit, & itineris, & laboris faciet finē. Si verò multas aggreditur vias, errat, nec laboris aliquādo finem facit: quia error finē non habet. Non ergo remedium mutes, nec aliud pro alio accipias, sed vsque ad terminū perfectæ sanitatis, medicinalis obedientiæ remedio vtere: nec abiicias eam, vt ingratus cùm factus fueris sanus, sed tamen in reliquū alio modo ea vti permitteris. Si ergo ad sanitatē festinas, vi- L

de vt nil, vel modicum de temetipso agere præsumas medico inconsulto: à quo si operam medicantis expectas, necesse est vt vulnus tuum semper ei detegere non erubescas. Erubesce, sed tamen reuela totum: nec abscondas. Sunt enim qui confitendo quasi fabulam enarrant suorum historiam peccatorum, ægritudines animæ suæ sine confusione dinumerant, & penè sine pœnitentia, & sine affectu doloris. Citò enim lachrymas inuenit, & resoluitur in gemitum, qui habet sensum doloris. Si verò malæ ægritudini desperabilior stupor accesserit, hic in eo quod non dolet, quanto sanitati videtur esse propinquior, tanto ab ea fit remotior. Quod si medicus quasi clementior fuerit, vt quasi vnguentis & emplastris lenioribus omnia voluerit curare: tu age pro temetipso, & remedij fortioris & celerioris auidus, sanitatis ferrū require, cauterium exposce. Medicus tibi semper præsto est, paratus est. Ne enim horrori sit tibi tua solitudo, & vt tutius in cella habites: tres tibi deputati sunt custodes, scilicet deus, conscientia, & spiritualis pater. Deo debes pietatem, cui te totum impendas: conscientiæ tuæ honorem, coram qua peccare erubescas: patri spirituali obedientiam charitatis, ad quem de omnibus recurras. Insuper vt gratum me habeas, addam tibi & quartum: & quandiu paruulus es, & donec plenius addiscas diuinam cogitare præsentiam, pædagogum tibi procurabo. Elige tibi tuipse hominem consilio meo, M

cuius vitæ exemplar sic cordi tuo insederit, reuerentia inhæserit: vt quotiens eius recordatus fueris, ad reuerentiam cogitati assurgas, & temetipsum ordines & componas: qui cogitatus ac si præsens sit, in affectum mutuæ charitatis emendet in te omnia emendanda, & tamen nullum patiatur damnum secreti sui solitudo tua. Hic præsens tibi adsit quandocunque volueris: occurrat sæpe & cùm nolueris. Increpationes eius describe tibi, cogita sancta: eius seueritas, consolationes, pietas, & benignitas, exemplum, sanctæ vitæ synceritas. Nam omnes cogitationes tuas cùm ab eo videri cogitabis: ac si videat, ac si arguat, emendare cogeris. Sic, secundum præceptum apostoli, solicitè temetipsum custodi: & vt temetipsum semper inspicias, semper ab omnibus oculos auerte. Egregiū instrumentum corporis, est oculus: si sicut cætera, sic etiam videre posset semetipsum. Quod cum interiori oculo cōcessum sit: si ad exterioris exemplum seipsum negligens, vacat circa aliena: etiam cū vult, non sufficit redire ad seipsum. Tibi vaca: multa tuipse tibi solicitudinis materia es. Exclude etiam ab oculis exterioribus quod desueuisti videre, ab interioribus quod amare: quia nil tam facilè recrudescit quàm amor, & maximè in interioribus & recentioribus animis. Aude etiam nonnunquam sapere, & æmulari charismata meliora, & tu ipse tibi esto parabola ædificationis. Alia cella tua exterior, alia interior. Exterior est domus, in qua habitat anima tua

A ma tua cum corpore tuo.Interior est conscientia tua,quā inhabitare debet omnium interiorū tuorū interior deus, cum spiritu tuo. Ostium clausuræ exterioris, signum est ostij circunspectionis interioris: vt sicut sensus corporis per exteriorem clausuram foris vagari nō permittitur: sic interior sensus ad suum semper interius cohibeatur. Dilige ergo interiorem cellam tuam, dilige exteriorem: & vnicuique suum impende cultum. Tegat te exterior, non abscondat, non vt pecces occultius, sed vt tutius viuas. Nō enim scis, ô rudis incola, quid cellæ debeas, si non cogitas quomodo in ea, nō solummodo à vitiis tuis curaris, sed etiam non habes rixari cum alienis. Nescis enim quem conscientiæ tuæ debeas honorem quicūque in ea non experiris gratiā sancti spiritus, & internæ suauitatis dulcedinem. Da ergo vtrique cellę honorem suum, & tu tibi in ea vendica primatum tuum. Disce in ea secundum communis instituti leges tu tibi præesse, & vitam ordinare, & mores componere, & temetipsum iudicare: teipsum apud teipsum accusare: sæpè etiam commendare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicās iustitia, stet rea & seipsum accusans conscientia. Nemo te plus diligit, nemo te fidelius iudicabit. Manè præteritæ noctis fac à temetipso exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito cautionem. Vesperè, diei præteritæ rationem exige, & superuenientis noctis fac indictionem. Sic districtio nequaquā tibi aliquando lasciuire vacabit. Sin-
B gulis horis secundum communis instituti canonē sua distribue exercitia: cui spiritualia, spiritualia: cui corporalia, corporalia: in quibus sic exoluat omne debitū spiritus deo, corpus spiritui: vt si quid fuerit intermissum, si quid neglectum, si quid imperfectum, suo modo, suo loco, suo tempore non abeat impunitum, vel irrecompēsatum. In quibus extra illas
Psal.118.c horas de quibus dicit propheta: Septies in die laudem dixi tibi: matutinum ac vespertinum sacrificium ac mediæ noctis
Psal.5.a est maximè obseruandum. Non enim frustra ait propheta:
Psa.140.a Manè astabo tibi & videbo: sed quia tūc à curis exterioribus adhuc sumus ieiuni: &, dirigatur oratio mea, sicut incēsum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearū sacrificium vespertinum: quia tunc ab huiusmodi impedimentis iam quodammodo inuenimur digesti. Qui & in nocturnis vigiliis nostris (in quibus media nocte surgimus ad confitendum nomini
Psa.118.b domini) confessionis eiusdem ordinem contexens: In die, inquit, tribulationis meæ deum exquisiui manibus meis, nocte contra eum, & non sum deceptus. Istis enim horis potissimū coram deo debemus nosmetipsos constituere quasi facie ad faciem, & in lumine vultus eius perspicere, tribulationem & dolorem nobis de nobisipsis inuenire, & nomen dei inuocare, scopando spiritum nostrum donec incalescat, ambiendo ad memoriam abundantiæ suauitatis suæ, donec ipse in cordibus nostris dulcescat. Sed tunc maximè nobis agendum est
1.Cor.14.b quod dicit apostolus: Malo in ecclesia quinque loqui verba sensu meo, quàm decem milia verborum sine intellectu. Et
C illud: Psallam spiritu, psallam & mente. Orabo spiritu, orabo & mente. Tunc enim menti & spiritui aggregandi sunt fructus sui, vt exinde vel in abūdantia benedictionis dei in quietem noctis relaxemur: vel surgētibus nobis ad laudes dei, omnis exinde tenor operis nostri in ipsius laudibus formetur ac viuificetur. Idcirco in præueniendis nocturnis vigiliis non expedit multitudine psalmorum obruere intellectum, & exhaurire spiritū vel extinguere. Sed quādiu sobrius inuenitur, pietati afficiendus est, & suo itinere dirigendus ad deum, donec dilatato corde currere incipiat vsque ad finē operis dei: postmodum feruoris sui modum, siue tenorē habiturus, nisi magna intercidatur negligentia, vel omittatur volūtaria miseria. Scit etiam quicunque sensum Christi habet, quantum pietati Christianæ expediat: quantum dei seruum, & seruum redemptionis Christi deceat, & vtile ei sit vna saltem aliqua diei hora passionis & redemptionis ipsius attentius recolere beneficia ad fruendum suauiter in conscientia, & recōdendū fideliter in memoria: quod est spiritualiter māducare corpus Christi, & bibere eius sanguinē in memoriam eius. Qui om-
Luc.22.b nibus in se credentibus pręcepit, dicēs: Hoc facite in meā cōmemorationem. In quo etiam propter peccatū inobedientiæ, quàm impium sit hominē tātæ dei pietatis immemorem

esse, palā omnibus est, cum amici hominis abeuntis sub quolibet signo cōmendatam memoriam nefas sit obliuisci. D Siquidem sanctæ huius ac reuerendę cōmemorationis mysterium suo modo, suo tēpore, suo loco celebrare licet paucis hominibus, quibus creditum est hoc mysterium: rem verò sacramenti vel mysterij, in omni tempore, & omni loco dominationis dei, modo quo traditum est, hoc est, debitæ pietatis affectu, agere, contrectare, & sumere sibi in salutem omnibus in promptu est, quibus dicitur: Vos autem genus electum, *1.Pe.2.b*
regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis; vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumē suum. Nam & sacramentum sicut accepit ad vitā dignus, sic ad mortē suam & iudiciū indignus. Rem verò sacramenti nemo percipit, nisi dignus & idoneus. Sacramentū enim sine re sacramenti, sumēti mors est. Res verò sacramēti, etiam præter sacramentū sumenti, vita æterna est. Si autem vis, & verè vis, omnibus horis tam diei quàm noctis, hoc tibi in cella tua pręsto est. Quotiens in commemorationm eius qui pro te passus est, hoc facto eius pie ac fideliter fueris affectus, corpus eius manducas, & sanguinem bibis. Quandiu in eo manes per amorem, & ipse in te per sanctitatis & iustitiæ operationem, in eius corpore & mēbris eius cōputaris. Deinde etiam certis horis, certæ lectioni vacādum est. Fortuita enim & varia lectio, & quasi casu reperta, nō ędificat, sed reddit animum instabilē: & leuiter admissa, leuius recedit à me- E
moria. Sed certis ingeniis immorandum est, & assuefaciēdus est animus. Quo enim spiritu scripturæ factæ sunt, eō spiritu legi desiderāt, ipso etiam intelligēdæ sunt. Nunquā ingredieris in sensum Pauli, donec vsu bonę intentionis in lectione eius, & studio assiduę meditationis, spiritū eius imbiberis. Nūquam intelliges Dauid, donec ipsa experientia ipsos psalmorum affectus indueris. Sicq; de reliquis. Et in omni scriptura tantum distat studium à lectione: quātum amicitia ab hospitio, socialis affectio à fortuita salutatione. Sed & de quotidiana lectione aliquid quotidie in ventrem memoriæ dimittendum est, quod fidelius digeratur: & sursum reuocatum crebrius ruminetur, quod proposito conueniat, quod intētioni proficiat, quod detineat animum, vt aliena cogitare non libeat. Hauriēdus est sępè de lectionis serie affectus, & formāda oratio quæ lectionem interrumpat, & non tam impediat interrumpendo, quàm puriorem cōtinuò animum ad intelligentiam lectionis restituat. Intentioni seruit lectio. Si verè in lectione deum quęrit, qui legit: omnia quæ legit, cooperātur ei in bonum, & captiuat sensus legentis, & in seruitutem redigit omnem lectionis intellectum in obsequium Christi. Si in aliud declinat sensus legentis, omnia trahit post semetipsum: nihilq; tam sanctū, tam piū inuenit in scripturis, quod seu per vanam gloriam, seu per distortum sensum, seu per prauum intellectum nō applicet, vel malitiæ, vel vanitati. In F
omnibus enim scripturis legentis initiū debet esse timor domini, vt in eo primo solidetur intētio legentis, & ex eo ordinetur, & exurgat totius lectionis intellectus & sensus. A spiritualibus verò exercitiis in corporalia nunquam longe, vel in totum recedatur, sed facilè ad ea posse redire, animus assuescat, & cum illis se mutat, istis semper inhæreat. Sicut enim supra dictum est: non vir propter mulierem, sed mulier pro-
pter virū. Nec spiritualia propter carnalia, sed carnalia pro- *1.Cor.11.b*
pter spiritualia. Corporalia verò exercitia nunc dicimus, quæ manuali opere corporaliter exercentur. Nam sunt & alia corporis exercitia, in quib' necesse est corpus laborare, sicut sunt vigiliæ, ieiunia, & alia huiusmodi: quæ spiritualia non impediunt, sed iuuant, si cum ratione discretionis fiant. Quæ si ex indiscretionis vitio sic agantur, vt vel deficiente spiritu, vel languente corpore spiritualia impediantur: qui sic est, corpori suo tulit boni operis effectum, spiritui affectum, proximo exemplum, deo honorem, sacrilegus est, & horū omnium in deū reus. Non quòd, secundum apostoli sensum, nō videatur humanum etiā hoc, & nō deceat, & iustum non sit caput aliquādo dolere in seruitio dei: quod olim sæpè vsq; ad dolorē laborauit in vanitate seculi, esurire ventrē vsq; ad rugitū qui sæpè repletus est vsq; ad vomitū: sed modus in omnibus habendus est. Affligendum est corpus aliquando, sed non conteren-

G ratur,credenti autem in eum qui iustificat impium: reputa-
Luc.7.g bitur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ
dei.Vtinam cum peccatrice, cui multum dimissum est, quia
multum dilexit.Et beata anima quæ hoc iudicio apud deum
meruerit iustificari, iudicio diligentium nomen domini: vt
omissa omni iustitia operum,& fiducia meritorũ,in hoc solo
iustificetur,quoniam dilexit multum. Nam in diligendo te
deus,retributio magna est diligenti conscientiæ ipsa dilectio
tua,deinde verò vita æterna.Sic fratres,obsecro vos,non ex-
cusemus nos,sed accusemus nos,& confiteamur. Et qui ma-
gni nominis vmbram, & personale quoddam figmentũ per-
fectionis apud homines induimus: apud deum conscientiæ
nostræ cognoscentes paupertatem, non vsquequaque rece-
damus à veritate, & veritas liberabit nos. Deinde docen-
dus est animalis incipiens, & Christi tyrunculus deo appro-
pinquare, vt & deus appropinquet ei.Sic enim admonet pro-
Iaco.4.b pheta: Appropinquate deo, & ipse appropinquabit vobis.
Non solum enim faciendus est homo & formãdus, sed & vi-
Gene.2.b uificandus.Primò enim formauit deus hominem, deinde in-
spirauit in faciem eius spiraculum vitę,& factus est homo in
animam viuentem. Formatio hominis, institutio est mora-
lis;vita eius,amor dei.Hinc fides concipit,spes parturit, cha-
ritas format & viuificat.Amor enim dei,vel amor deus spiri-
H tus sanctus,amori hominis se infundens, afficit eum sibi. Et
amans semetipsum de homine deus, secum vnum efficit, &
spiritum eius,& amorem eius. Sicut enim non habet corpus
vnde viuat,nisi de spiritu suo:sic affectus hominis (qui amor
dicitur) non viuit,hoc est non amat deum,nisi de spiritu san-
cto.Amorem ergo dei in homine ex gratia genitum, lactat
lectio, meditatio pascit, oratio confortat & illuminat. Ani-
mali verò & nouo in Christo homini, ad exercitanda eius
interiora melius,& tutius proponuntur legenda & meditan-
da redemptoris nostri exteriora: & ostenditur in eis exem-
plũ humilitatis, prouocatio charitatis: & affectus pietatis: &
de scripturis sanctis & sanctorum tractatibus patrum mora-
lia quæque & planiora.Proponenda sunt ei gesta, & passio-
nes sanctorum: vbi nec laborãdum ei sit in planitie historia-
li: & semper aliquid occurrat quod nouitij animum excitet
ad amorem dei & contemptum sui.Porrò aliæ historiæ dele-
ctant quidem cùm leguntur, sed non ædificant, quin potius
mentem inficiunt:& in tempore orationis vel spiritualis me-
ditationis,inutilia quæque vel noxia faciunt scaturire de me-
moria.Lectionis quippe modum similis meditatio sequi so-
let. Difficilium etiam lectio scripturarum fatigat, non reficit
teneriorem animum:frãgit intentionem, hebetat sensum vel
ingenium. Docendus est etiam in oratione sua sursum cor
leuare,spiritualiter orare,à corporibus vel corporum imagi-
I nibus,cùm deum cogitat,quantum potest recedere. Admo-
nendus est quanta potest puritate cordis intendere in eum,
cui sacrificium orationis suæ offert:seipsum attendere qui of
fert,intelligere quod offert. Quantum enim videt, vel intel-
ligit eum cui offert, tantum ei in affectu est, & ei amor ipse
est intellectus. Quantúmque ipse ei in affectu est, tantum sa-
pit ei hoc ipsum,si dignum deo est quod offert: & in eo sibi
bene est.Huiusmodi homini oranti vel meditanti, melius ac
tutius (sicut iam dictum est) proponitur imago dominicæ
natiuitatis,passionis & resurrectionis: vt infirmus animus qui
non nouit cogitare nisi corpora & corporalia,habeat aliquid
cui se afficiat,cui iuxta modum suum pietatis intuitu inhæ-
reat.Est quippe in forma mediatoris: in quo, sicut legitur in
Iob 5.d Iob,visitans homo speciem suam, non peccet:hoc est, cùm
intentionis suæ intuitum in eum dirigat, humanam in deo
speciem cogitando,à vero non vsquequaq; recedat: & dum
per fidem ab homine deum non diuidit, deum aliquando in
homine apprehendere addiscat. In quo pauperibus spiritu,
& simplicioribus filiis dei, tanto primum solet esse affectus
dulcior,quanto humanę naturæ propinquior. Postmodum
verò fide migrante in affectum, amplexantes in medio cor-
dis sui dulci amoris amplexu Christum Iesum, totum homi-
nem propter hominem assumptum,totum deum propter as-
sumentem deum,incipiunt eum non iam secundum carnęm
cognoscere, quamuis eum necdum secundum deum plenè

possint cogitare.Et sanctificando eum in cordibus suis offer- K
re ei amant vota sua quæ distinxerunt labia sua: obsecratio-
nes,orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro tem-
pore,pro causa congruentes. Sunt enim orationes aliæ bre-
ues ac simplices,sicut eas format voluntas, seu necessitas o-
rantis pro causa incidenti. Aliæ prolixiores & rationabiles,
sicut in inquisitione veritatis petentes,quærentes,pulsantes,
donec accipiant,inueniant,& aperiatur eis. Aliæ alacres,spi-
rituales & fœcundæ,in affectu fruentis, & gaudio gratiæ il-
luminantis.Et ipsæ sunt quas apostolus alio ordine dinume- 1.Tim.2.c
rat,obsecrationes,orationes,postulationes, gratiarum actio-
nes. Nam postulatio quam primam posuimus, est circa ob-
tinenda temporalia, & necessaria aliqua vitæ huius, in qua
deus postulantis quidem approbans bonam voluntatem,fa-
cit tamen ipse quod melius iudicat, & dat libenter ei quod
bene postulat.Ipsa est de qua psalmista ait: Quoniam adhuc Psal.140.b
& oratio mea in beneplacitis eorum. Hæc est etiam homi-
num impiorum, quia omnium commune est, sed maxime
filiorum seculi huius, desiderare tranquillitatem pacis, sani-
tatem corporis, temperiem aëris, & alia quæ ad vitæ huius
vsum spectant, & necessitatem,& abutentium voluptatem.
Pro quibus qui fideliter postulant,quamuis non ea postulant
nisi ad necessitatem:tamen in hoc ipso voluntati dei suã sem
per subiiciunt.Obsecratio verò est in exercitiis spiritualibus L
anxia ad deũ instantia:in quibus ante gratiam succurrentem,
qui apponit scientiam,apponit & dolorem. Oratio verò est Eccl. 2.c
hominis deo adhęrentis affectio,& familiaris quędam,& pia
allocutio,& statio illuminatę mentis ad fruendũ, quandiu li-
cet.Porrò gratiarum actio est in intellectu,& cognitione gra
tiæ dei,bonæ voluntatis indeficiens ad deum,& indefessa in-
tentio:etiã si aliquando,vel non sit,vel torpeat, siue actio ex-
terior,siue interior affectio. Hæc enim est de qua dicit apo-
stolus:Velle adiacet mihi,perficere autem bonum non inue- Rom.7.c
nio.Ac si dicat: Semper quidẽ velle adest,sed aliquãdo iacet,
hoc est inefficax est,quia perficere opus bonũ quæro,sed nõ
inuenio.Hæc est charitas quæ nũquam deficit. Ipsa est enim
sine intermissione oratio, seu gratiarũ actio, de qua aposto-
lus ait:Sẽper sine intermissione orantes,semper gratias agẽ- 1. Thes.5.d
tes.Est enim iugis quædam bonitas mẽtis & bene compositi
animi,& ad patrem deum in filiis dei bonitatis eius quædam
similitudo orans pro omnibus semper,& gratias agẽs in om
nibus,tot modis in oratione, vel gratiarum actione in deum
se iugiter refundens,quod in suis necessitatibus vel cõsolatio-
nibus,in proximi etiam vel compassionibus,vel congratula-
tionibus causales in hoc materias inuenit pius affectus. Hæc
autẽ iugiter in gratiarum actionibus est:quia qui sic est,sem-
per in gaudio sancti spiritus est. In postulationibus ergo piè
ac fideliter orandum est,sed non est in illis pertinaciter inhæ- M
rendum:quia nos nescimus,sed pater cœlestis scit quid in tẽ-
poralibus istis necesse nobis sit. Obsecrationibus verò insi-
stendum est,sed in omni humilitate & patientia: quia nõ af-
ferunt fructũ,nisi in patientia. Nonnunquam enim cùm cele
rius gratia non subuenit, fit obsecranti cœlũ æneum,& terra
sua ferrea.Et cum relicta sibi cordis humani duritia, ad votũ
exaudiri non meretur,anxietas desiderantis negari sibi æsti-
mat, quicquid differtur. Cúmq; sicut Cananæa illa præteriri Matt.15.e
se ac despici ingemiscit,quasi immunditiam, canis præterita
sibi peccata sua imputari,vel improperari imaginatur. Non-
nunquam verò sine labore petens accipit,quærẽs inuenit,&
pulsanti aperitur. Et cõsolationes ac suauitates orationis in-
uenire tandẽ aliquando meretur labor obsecratoris.Nõnun-
quam etiã puræ orationis affectus,& bona illa orationis sua-
uitas non inuenitur,sed quasi inuenit eum non petentem,nõ
quærentem,non pulsantem,& quasi nescientẽ gratia præue-
nit,& tanquam genus seruorum recipitur in mensa filiorum,
cùm rudis adhuc & incipiens animus in eum orandi assumi-
tur affectum, qui pro præmio sanctitatis reddi solet meritis
perfectorum.Quod cùm fit,agitur vt vel in iudicium suũ nõ
liceat scire negligenti quid negligat,vel vt prouocatio chari-
tatis amorem in eo vltro se offerentis accedat. In quo proh
dolor,plurimi falluntur, quia cùm pascuntur pane filiorum,
iam se esse filios arbitrantur:& deficiẽtes vnde proficere de-
bebant,

A bebant, ex visitante gratia euanescunt à conscientia sua, arbitrantes se aliquid esse, cùm nihil sint, & de bonis dei non emendantur, sed indurantur & fiunt, de quibus Psalmista dicit: Inimici domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in secula. Et cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. Pascuntur enim à patre deo, aliquando de preciosiore gratiæ substantia serui, vt affectent esse filij. Ipsi verò gratia dei abutentes, efficiuntur inimici. Vt enim abutantur etiam scripturis sanctis in peccatis, vel in concupiscentiis suis, redeuntes ad eas per orationes, dicunt sibi illud vxoris Mannæ: Si dominus voluisset nos occidere, non suscepisset sacrificium de manibus nostris. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutum, in quibus passer inuenit sibi domũ, & turtur nidum vbi reponat pullos suos. Passer, inquam, naturaliter animal vitiosum, mobile, leue, importunum, garrulum, ac pronum in libidinem. Et turtur luctus amica, opacæ solitudinis familiaris incola, forma simplicitatis, exemplũ castitatis. Ille sibi inuenit in eis domum quietis & securitatis. Illa nidum sibi, vbi reponat pullos suos. Quæ sunt hæc, nisi iuuenum naturaliter callidus sanguis, & feruidus animus, ætas labilis, curiositas inquieta, & virilis maturitas, serius animus, castus, sobrius, pertæsus exteriorum quantum potest, & intra semetipsum recondens semetipsum? Quorum alterum in tabernaculis domini virtutum, in disciplina cellarum inuenit sibi ab omnibus vitiis quietem, firmamentum stabilitatis, & mansionem securitatis. Alterum verò in secreto cellæ secretiorem recessum conscientiæ, vbi reponat & nutriat sanctarum affectionum suarum fructus, & spiritualis sensus contemplationis. Passer solitarius in tecto: hoc est in altitudine contemplationis, calcare amat habitationem carnalis conuersationis. Turtur in inferioribus fœcundatur, & gaudet in fructibus humilitatis. Perfecti enim quique & spirituales qui turturis nomine designantur, cùm ad firmamentum & robur virtutis suæ per virtutem obedientiæ & subiectionis perueniunt, premunt se semper ac deiiciunt in id quod insipientiũ est: & vnde infra se descendũt, inde ascendunt supra se: & humiliando se magis proficiunt, propter fructus solitudinis, qui sunt frequentes & sublimes excessus contemplationis, nõ arbitrantes esse negligendam conscientiam voluntariæ subiectionis, vsum socialis vitæ, & dulcedinem fraternæ charitatis. Ideo vir spiritualis & corpore suo spiritualiter vtens, seruitutem eius, quam habet animalis homo per vim coactam, rationalis per consuetudinem subactam, acccipere meretur quasi naturaliter affectam. Vbi ille est obedientia necessitatis, iste eam habet charitatis. Vbi illi virtutes laboris plenas, iste habet eas versas in mores. Illi verò passeres dei sursum nitentes ad ea quæ sunt perfectorum, non elationis præsumptione, sed pietatis amore, in paupertate spiritus sui sublimati, non repelluntur vt elati, sed suscipiuntur vt deuoti: & aliquando hoc merentur experiri, quo spirituales frui: & semper affectant imitari eorum vitam actiuam, ad quorum ambiunt consolationem contemplatiuam. Sicque vno spiritu, licet non vno gressu gradientes, æquè proficiunt & spirituales in humili, & incipientes in sublimi. Et hæc sunt cellarum bene ordinatarum sancta commercia, studia veneranda, ocia negociosa, quies operosa, charitas ordinata, mutuo in silentio sibi colloqui, & in absentia ab inuicem se adinuicem magis frui, proficere de inuicem: & cùm se non vident adinuicem, in alio videre quod imitandum est, in se ipsis non nisi quod flendum est. Ego verò, sicut dicit Hieremias, vir videns paupertatem meam, cùm alienas diuitias computo, in memetipso erubesco, & suspiro, quia quod tracto in alieno, mallem experiri in proprio. De duobus quippe malis tolerabilius est quod amas non videre, quàm videre, & non habere, quanuis non sic de bonis domini. Bona enim domini videre, amare est, amare verò, habere est. Ideo nitamur, inquantum possumus, vt videamus, videndo intelligamus, & intelligendo amemus, vt amando habeamus. Domine, super hoc ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. De animali verò statu transeuntes ad rationalem, vt de rationali transeamus ad spiritualem tractando, & vtinam proficiendo: primò scire debemus, quia sapientia (sicut in libro nominis eius legitur) preoccupat eos qui se concupiscũt, & occurrit eis, & ostendit se in viis suis hilariter, sicut in proficiendo, sic & in meditando & tractando attingens vbique propter sui munditiam. Adiuuat enim deus vultu suo se intuentem, mouet ac promouet, & attrahit specie summi boni se contemplantem. Cúmque ratio proficiendo in amorem sursum ascendit, amanti & desideranti gratia condescendit. Vnum sæpe fiunt, quæ illos duos status efficiunt, quæ sunt ratio & amor, & quæ ex eis efficiuntur, scilicet scientia & sapientia. Nec iam possunt altrinsecus tractari vel cogitari, quæ iam vnum & vnius operationis ac virtutis sunt, & in sensu intelligentis, & in gaudio fruentis. Quanuis ergo distinguentibus sit alter ab altero, tamen cùm sic se res obtulerit, & cogitandus & tractandus erit alter cum altero, & in altero. Quia ergo (sicut iam supradictum est) quemadmodum in profectu religionis, status animalis vigilat circa corpus & hominem exteriorem componendum, & aptandum studio virtutis: sic rationalis circa animum agere debet, vel faciendum si non est, vel excolendum & ordinandum si est: primo videndum est quis vel quid sit animus ipse, quem ratio rationalem facit: quid ipsa ratio, quæ animal mortale faciendo rationale, hominem perficit. Sed primo dicendum est de anima. Anima est res incorporea, rationis capax, viuificando corpori accommodata. Hæc animales constituit homines, quæ carnis sunt sapientes, sensibus corporis inhærentes. Quæ vbi perfectæ rationis incipit esse, non tantum capax, sed & particeps, continuo abdicat à se nomen generis fœminini, & efficitur animus particeps rationis, regendo corpori accommodatus, vel seipsum habens spiritus. Quandiu enim anima est, cito in id quod carnale est, effœminatur. Animus verò vel spiritus, non nisi quod virile est & spirituale meditatur. Spiritus enim hominis in appetitu boni subtilis & efficacis naturæ conditus, & in arte creatricis sapientiæ omni corpore melior, omni etiam luce corporea lucidior ac dignior, ob imaginem conditoris, & capacitatem rationis: vitio tamen carnalis originis implicitus, peccati seruus effectus est, & captiuus in lege peccati, quæ est in membris. Nec tamen omnino amisit arbitrium, id est, iudicium rationis in iudicando & discernendo, quanquam libertatem suam amiserit in eligendo & agendo. Nam in pœnam peccati, & testimonium amissæ dignitatis naturalis, positum est in signum ei arbitrium, sed captiuum. Quod etiam ante conuersionem, & liberationem voluntatis, nunquam perdere potest ex toto vlla auersione ipsius voluntatis. In quo etiam cum eo abutitur in eligendo malum pro bono (sicut dictum est) melior est & dignior omni corporea creatura, non in se, sed in arte creatricis veritatis. Liberatur verò voluntas, quando efficitur charitas: cùm charitas dei diffunditur in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datur nobis. Et tunc verè est ratio, hoc est habitus mentis per omnia conueniens veritati. Cùm enim liberata voluntate per liberantem gratiam, spiritus agi incipit libera ratione, tunc suus est, hoc est seipso liberè vtens efficitur, & fit animus, & bonus animus. Animus, inquam, inquantum benè animans, & perficiens animal suum supplemento liberæ rationis. Bonus autem, inquãtum iam amans bonum suum, quo bonus fit, & sine quo nec bonus nec animus esse potuit. Fit autem bonus animus & rationalis, diligens dominum deum suum in toto corde suo, & in tota anima sua, & in tota mente sua, & in omnibus viribus suis, & non nisi in ipso seipsum, & proximum suum sicut seipsum. Fit autem bonus animus deum timens, & mãdata eius obseruans: hoc est enim omnis homo. Ratio verò sic diffinitur à diffinientibus, vel describitur à describentibus: Aspectus animi est, quo per seipsum, non per corpus, verum intuetur, aut ipsa veri contemplatio, aut ipsum verum quod contemplatur, aut vita rationalis, vel rationale obsequium, in quo conformatur veritati contemplatæ. Ratiocinatio verò est rationis inquisitio, hoc est aspectus eius motio per ea quæ aspicienda sunt. Ratiocinatio quærit, ratio inuenit. Aspectus hic in rem aliquam coniectus cùm eam videt, scientia est, cùm non valet, ignorantia est hominis. Hæc ergo ratio est, & instrumentum per quod operatur, & opus quod operatur. Hæc semper exerceri amat in eo quod vtile est & honestũ, exercitio proficiens, desidia verò in semetipsa marcescens.

Psal.80.c Iudi.13.d Psal.84.a B C Thre.3.a Sapien.6.b D Sapien.7.d Anima. E Animus. Rom.5.a F Eccl.12.d Ratio. Ratiocinatio.

G marcescens. Nullũ verò dignius & vtilius exercitium est homini eam habẽti, quàm in eo quod melius habet, & in quo cęteris animalibus, & cæteris partibus suis præeminet, quæ est ipsa mens vel animus. Menti verò vel animo, cui cætera pars hominis regenda subdita est, nec dignius est aliquid ad quærẽdum, nec dulcius ad inueniendũ, nec vtilius ad habendum, quàm quod solum ipsam mentem supereminet, qui est solus

Act.17.f deus. Nec longè est ab vnoquoq; nostrum, quia in ipso viuimus, mouemur, & sumus. Et nõ sicut in aëre isto, sic in domino deo nostro, sed in ipso viuimus per fidẽ, mouemur & promouemur per spem, figimur per amorem. Ab ipso enim & per ipsum conditus est rationalis animus, vt ad ipsum sit cõuersio eius, vt sit ipse bonum eius. Hic autem ex illo bono bonus, ad imaginem & similitudinem eius conditus est: vt quãdiu hic viuitur, quàm propius potest accedat ad eum similitudine, à quo sola receditur dissimilitudine: vt sit is sanctus, sicut ille sanctus est: in futuro futurus beatus, sicut ille beatus est. Denique hoc solum magnum & bonum est, quum magnus & bonus animus suscipit, miratur & affectat quod supra eum est, & adhærere festinat similitudini suæ deuota imago. Ipse enim imago dei est. Et per hoc quòd imago dei est, intelligibile ei fit, & se posse & debere inhærere ei cuius imago est. Ideo etsi in terris regit corpus sibi commissum, meliore tamen parte sui, scilicet memoria, intelligentia, & amore ibi

H semper conuersari amat: vnde quicquid est, quicquid habet, se nouit accepisse, & vbi in perpetuum se mansurum, & cum plena dei visione plenam dei similitudinẽ adepturum, quantum in hoc homini sperandũ est, sperare ei licet, si bonæ spei vitam suam non negligat conformare. Illuc ergo spectat vnde pendet, plus cum hominibus commorans, vt viuificet eos vita dei ad quærenda & capienda diuina, quàm vt animet vita ista mortali & humana. Sicut enim corpus quod animat, naturali statu suo erigitur in cœlum, quod natura & loco, & dignitate, & loca omnia & corpora supereminet, sic spiritualis ipse natura, ad ea quæ in spiritualibus præeminent: hoc est ad deum & diuina erigere semper amat semetipsum, non superbè sapiendo, sed piè amando, sobriè, & iustè, & piè viuendo: qui quanto altius est quo nititur, tanto fortioribus exercitiorum studiis exercendus est, & quæ eum non perfundant, sed intingant, sicque afficiant vt perficiant. Studia verò hæc etsi literis aliquando adiuuantur & vtantur, non tamen literatoria sunt, non cauillantia, non disputantia, non garrula, sed spiritualia, pacifica, & humilia, humilibus consentientia. Quæ etsi foris exercentur, intus potius aguntur in spiritu mentis, vbi renouatur homo de die in diem, induens nouum hominem qui secundum deum creatus est, in sanctitate & iu-

Psal.110.b stitia veritatis. Ibi enim fit animus, ibi fit intellectus bonus

2.Cor.6.a omnibus facientibus eum, cùm secundum regulam ab apo-

I stolo datam, in omnibus exhibemus nos sicut dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in laboribus, in vigiliis, in carcere cellæ, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, & virtute dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces, sicut ignoti & cogniti, quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati, & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: in labore,

1.Cor.11.f & ærumna, in fame & siti, in frigore & nuditate. Hæc & huiusmodi sunt studia sancta, exercitia apostolica, in quibus discutit se animus, & inuenit, & emendat, mundans se ab omni inquinamento carnis, ac spiritus perficiens sanctificationem in timore dei. Studia hæc silentium amant, quietem desiderant cordis in labore corporis, paupertatem spiritus, & pacem in exterioribus pressuris, & bonam cõscientiam in omni puritate cordis & corporis. Hæc faciunt animum: quia vnde faciant, habent. Vana verò illa, nugigerula, verbosa, contentiosa, curiosa, ambitiosa, etiam sanctum animum, vel iam perfectum dissipant & corrumpunt. Hæc studia scrutantur virtutum, non tam flores quàm radices, non vt luceant, sed vt sint: nõ vt sciantur, sed vt habeantur. Vitiorũ verò plus in semetipsis metuunt appetitum, quàm ab aliis impetũ: plus cõtagium, quàm malitiam. Sicut enim aliquando magno labore, & studio perseuerante, virtutes trahuntur in affectum & K mentem bonam, sic vitia leuissima remissioris licẽtię opportunitate transeunt in conspersionem, & quasi naturalia efficiuntur. Sed nullum vitium naturale est, virtus verò omnis homini naturalis est. Consuetudo tamen vel voluntatis corruptæ, vel inolitæ negligentiæ, plurima sæpe vitia quasi naturalia in neglecta conscientia efficere solet. Cõsuetudo quippe, sicut philosophi dicere solent, est secunda natura. Omnis tamen malus animus priusquam indurescat, molliri potest mallitia eius: sed nec postquam indurauerit, desperandus est. Hæc enim maledictio est Adæ, vt in terra laboris nostri, & in agro cordis vel corporis nostri, noxia vel inutilia gratuito passim vbique proueniant: vtilia verò vel necessaria & salubria cum labore. Virtus tamen quoniam naturæ res est, cùm venit in animum aliquando, non venit sine labore, sed venit in locum suum, & sedet fideliter, & bene cum ea naturę conuenit, cùm nullum præmium potius sit ei, quàm in deo cõscientia sui. Vitium verò cũ nihil aliud esse credatur, quàm priuatio virtutis: tamen vastitas eius & enormitas tanta nonnõquam quasi sentitur, vt obruat & opprimat: fœditas tanta, vt inquinet & inficiat, adhæsio tam pertinax consuetudinis, vt vix à se eam natura excutiat. Omnis enim vitij frustra siccatur riuus, si fons non fuerit obturatus. Verbi gratia: Remissa

L voluntas facit mentis leuitatem, ex qua prodeunt instabilitas mentis, inconstantia morum, vana lætitia sæpe vsque ad lasciuiam carnis, vana tristitia nonnunquam vsque ad ægritudinem corporis, & multa alia in negligentia vel transgressione propositi ex leuitatis vitio venientia. Sic etiam superba ex vsu voluntas, in magna sæpe cordis inopia tumentem efficit animum. Vnde procedunt vana gloria, fiducia sui, negligentia dei, iactantia, inobedientia, contemptus, præsumptio, & cæteræ animi pestes, quæ profluere solent ex tumore, & vsu superbiæ. Et in hunc modum omnia genera vitiorum ex aliquo malæ voluntatis affectu, vel malæ consuetudinis vsu, suam singula ducunt matricem originem: quæ quãto diutius menti inolita est, tanto fortius hæret, & fortioribus remediis eget, & curam requirit diligentiorem. Huiusmodi enim pestes vitiorum, vsque in vltimam solitudinem solitarium persequũtur. Et sicut bene concreta virtus, & fideliter animo insidens, possessorem suum in nulla deserit multitudine: sic vitium consuetudinis, possessum suum liberum esse non patitur in qualibet solitudine. Nam nisi pertinaci studio, & prudenti opera expugnata fuerit consuetudo, leniri potest, vinci vix potest: & quomodocunque se componat animus, & in quauis solitudine habitet, secretum vel silentium cordis esse non patitur. Cui quò maiorem contigerit inesse vsum consuetudinis & voluntatis, eò nequior &

M rebellior in eo inuenitur, non tam malitia spiritualis, quàm quasi manibus expellenda multiplex quædam collectio & dura corpulentia necessitatis. Sed redeamus ad laudem virtu-

Virtus. tis. Quid est virtus? Filia rationis, sed magis gratiæ. Vis enim quædam est ex natura. Vt autem virtus sit, habet ex gratia. Vis est ex iudicio approbantis rationis, virtus autem ex appetitu illuminatæ voluntatis. Virtus enim est voluntarius in bonum adsensus. Virtus est æqualitas quędam vitæ, per omnia congruens rationi. Virtus est ad iudicium rationis vsus liberæ voluntatis. Virtus quædam est humilitas. Virtus quædam est patientia. Virtus quædam est obedientia. Virtutes sunt, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia, & aliæ quàmplures: in quibus singulis non est aliud virtus quàm (sicut dictum est) ad iudicium rationis vsus liberæ voluntatis. Bona enim voluntas in animo est origo omniũ bonorum, & omnium mater virtutum. Sic econuerso mala voluntas, est origo omnium malorum & vitiorum. Ideo custos animæ suæ, valde solicitus esse debet circa custodiam voluntatis suæ, vt prudenter intelligat, & discernat quid in totum velit, vel volendum sibi sit, sicut est amor dei: quid propter illud, sicut est amor proximi. Vt enim in illo tuta sit omnis indiscretio, in hoc semper secundum obediẽtiæ regulas cauta & prudens debet esse dilectio. In dilectione quippe dei non alia ratio, non alia discretio est, nisi vt sicut ille cùm dilexisset nos, in finem dilexit nos: sic, si fieri potest, in infinitum diligamus

A gamus eum nos, ſicut beatus vir qui in mandatis eius cupit ni
Pſal.111.a mis. Sed cùm nullum finem, vel terminum habere debeat de-
uotio amantis, tamen terminos ſuos, fines & regulas habere
debet actio operantis. Vbi ne aliquando oberret nimia vo-
lũtas, neceſſe eſt quòd ſemper adſit mediante obedientia cu-
ſtodiens veritas. Nihil enim in bonũ hominis in deum profi
cientis, tam ſibi conuenit, quàm voluntas & veritas. Hęc duo
Matt.18.c ſunt, quæ, ſicut dicit dominus, ſi conſenſerint in vnum, quod-
cunque petierint, fiet eis à deo patre. Si duo hæc in vnũ per-
fectè conſenſerint, omnem in ſe continent virtutum plenitu
dinem, ſine vitio intercurrente omnia poſſunt in homine
etiam lãguente, omnia habent & poſsident in homine nihil
habente: dant, mutuant, cõferunt, proſunt in homine ſecum
quieſcente. Gloria & diuitiæ in conſcientia ſancti viri illius,
ex fructibus bonæ voluntatis eius. Foris verò non ex vno la-
tere, ſicut ſcutum huius mundi, ſed vndique eum circundat
ſcutum veritatis dei. Hilarem enim eum & iucundum intus
ſemper efficit bona voluntas: in exteriori verò actione ſeriũ
& grauem, tutum ac ſecurum reddit veritas. Ideóque ſuper-
greſſus humana homo ille, ſemper in ſereno eſt: ſicut de aëre
illo homines ferunt, qui ſuper globum lunæ eſt. Voluntas, na-
turalis quidam animi appetitus eſt, alius in deum, & circa in-
teriora ſua, alius circa corpus, & circa exteriora & corpora-
lia. Hæc cùm ſurſum tendit, ſicut ignis ad locum ſuum: hoc
eſt, cũ ſociatur veritati, & mouetur ad altiora, amor eſt. Cùm
B verò promouetur, & lactatur à gratia, dilectio eſt. Cùm ap-
prehendit, cùm tenet, cùm fruitur, charitas eſt, vnitas ſpiritus
1.Ioan.4.c eſt, deus eſt. Deus enim charitas eſt. In his autem cum con-
Eccl.18.a ſummauerit homo, tũc incipit: quia nulla horum in hac vita
plena perfectio eſt. Cùm verò declinat in ea quæ carnis ſunt,
concupiſcentia carnis eſt. Cùm in curioſitatem ſeculi, concu-
piſcentia oculorum eſt. Cùm verò in ambitionem gloriæ vel
honoris, ſuperbia vitæ eſt. Quandiu tamen huiuſmodi vtili-
tati ſeu neceſsitati naturæ ſeruit: natura eſt, vel appetitus eius.
Cùm verò in ſuperflua ſe exponit vel noxia, vitium naturæ
eſt vel ſuiipſius. Quorum primo appetitu vel acceſſu, de te-
metipſo tibi hoc capere licet argumentum. Cùm in eis quæ
ad corpus ſpectant, in rebus neceſſariis voluntas primo appe
titui finem facit, naturalis animi appetitus eſt. Cùm verò in
appetendo ſemper ad vlteriora progreditur, ipſum ſe prodit,
quia iam non tam voluntas, quàm vitium voluntatis eſt, aua-
ritia, vel cupiditas, vel aliquid huiuſmodi. Voluntati enim in
huiuſmodi citò ſatis eſt, vitiis verò eius nunquam ſatis eſt.
Hęc in ſpiritualibus & in eis, quæ ad deum ſunt cùm vult
quod poteſt, laudanda eſt: cùm vult quod non poteſt, & plus
quam poteſt, regenda eſt: cùm non vult quod poteſt, excitan-
da eſt & prouocanda. Sępe enim ſi nõ frænatur, impetum fa-
cit, & agitur in præceps. Sæpe ſi nõ excitatur, dormit, & tar-
dat, & obliuiſcitur quo tendebat, & facilè declinat quaſi à la-
C tere in obligationes oblatæ delectationis. Ideóque ſicut in
corpore etiam ſolet fieri, (melius enim corpus hominis ab
alio videtur, quàm ſeipſum videat) in huiuſmodi nos ſæpe
melius videt alienus oculus, quàm noſter: & alius qui nõ eſt
pariter in feruore eiuſdem voluntatis, rectior ſæpè iudex eſt
actionis: quia ſæpe vel negligentia, vel priuato amore noſtri
erramus in nobis. Bona ergo cuſtos voluntatis eſt obedien-
tia, ſiue imperij illa ſit, ſiue conſilij, ſiue ſubiectionis, ſiue ſo-
lius charitatis. Purius enim ac dulcius, ſecundum apoſtolum
1.Pet.5.a Petrum, ad pares, ſeu etiam ad minores ſuos, filij obedientiæ
caſtificant corda ſua in obedientia charitatis, quàm ad maio-
res ſubigant per obedientiam neceſsitatis. In illa enim ſola
vel præcipit vel conſulit, & obedit charitas. Hic autem pœ-
nam timet, vel minatur imperioſa neceſsitas. Et in illa obe-
dienti ſæpe debetur maior gloria: in iſta verò inobedienti
maior ſemper intentatur pœna. Ergo in homine ſurſum cor
habente propter exteriora ſua regenda, moderanda, compo-
nenda, palã omnibus eſt quàm neceſſaria ſit voluntati cuſto-
dia ſua, amplius autem propter interiora ſua. Animo enim
ſæpè ſeipſum vel deum cogitanti, ipſa voluntas in omni co-
gitatione princeps eſt, & neceſſario principium voluntatis
ſequitur omnis tenor cogitationis. Tria enim ſunt quæ cogi-
tationem faciunt, voluntas, memoria & intellectus. Volun-
tas cogit memoriam vt proferat materiam, cogit etiam intel-
lectum ad formãdum quod profertur, adhibens intellectum D
memoriæ, vt inde formetur: intellectus verò aciem cogitan-
tis, vt inde cogitetur. Quæ quia in vnum cogit voluntas, &
facili quodam nutu copulat, à cogendo cogitatio nomen ac-
cepiſſe videtur. Hinc fiunt cogitationes omnes, aliæ bonæ &
ſanctæ, & dignæ deo: aliæ malæ & peruerſæ, quæ ſeparant à
deo: aliæ ocioſæ & vanæ, à quibus aufert ſe deus. Hinc enim
dicitur quòd peruerſę cogitationes ſeparãt à deo: & quia ſpi- Sapien.1.a
ritus ſanctus aufert ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intelle-
ctu. In quibus verbis aduertendum eſt, quia ſine omni intel-
lectu nullatenus cogitari poteſt, & nulla omnino cogitatio
ſine omni intellectu eſt. Sed alius eſt intellectus ex vi natura-
lis rationis, alius ex virtute mentis rationalis. Intellectus qui-
dem idem ipſe eſt, qui quocunque ſeu in bonum ſeu in malũ
applicitus fuerit, naturaliter viget. Sed alius inuenitur ſibi re-
lictus, alius à gratia illuminatus. Ille ſeculi rebus & ſeriis &
nugatoriis ſe non negat. Hic autem non niſi dignis ſe rebus,
& ſimilibus ſibi ſeipſum accommodat. Ille ſæpe operatur ſi-
cut ſibi relictus, & vitio infectus ex vi rationis, & vitio cor-
ruptæ voluntatis, texens peruerſas cogitationes, quibus ſe-
metipſum qui cogitat, ſponte ſperat à deo. Hic autem ſem-
per ſicut illuminatus, & virtuti affectus, operatur pietatem,
quæ cogitantem coniungit deo. Quæ verò ſecundo loco po-
nuntur cogitationes ſine intellectu, ipſæ ſunt vanæ illæ & o-
cioſæ neutro intellectui per cogitantis intentionem ſe appli- E
cantes, non repentè perimentes, ſed ſenſim & paulatim cor-
rumpentes, occupantes tempus, neceſſaria impedientes, & a-
nimum inficientes, non tam cogitationes, quàm ex veris &
imaginariis recordationibus ſimulachra quædam cogitatio-
num, ſeu ipſę cogitationes vltrò & multipliciter de memo-
ria ſcaturientes. In quibus paſsio quædam voluntatis potius
videtur eſſe quàm actio: cùm nulla ſit in eis cogitantis in-
tentio: cùm quod ſponte ebullit de memoria, formandum ſe
offert intellectui non curanti, & quicquid agitur, videtur po-
tius agi in ſomnio dormientis, quàm in acie cogitantis. Vbi
tamen etſi à ſe repellere ſpiritum ſanctum non eſt in voto
cogitantis, fit tamen ex culpa negligentis, vt ſpiritus ſanctus
diſciplinæ merito auferat ſe à cogitationibus indiſciplinatis.
Quæ quamuis fiant per vim quandam occultam rationis, non
tamen fiunt ex ratione, & trahitur in eas intellectus, cùm nul-
lus ſit in eis intelligentis adſenſus. Vbi verò ſeriò de rebus
ſeriis bene cogitatur, voluntas libero arbitrio de memoria
euocat, quodcunque opus habet, & intellectum formantem
memoriæ adhibet, formatúmque quicquid illud eſt intelle-
ctus adhibet aciei cogitantis, & ſic peragitur negocium co-
gitationis. Cùm verò de his quæ de deo vel ad deum ſunt
cogitatur, & voluntas eò proficit vt amor fiat, continuò per
viam amoris infundit ſe ſpiritus ſanctus, ſpiritus vitæ, & o-
mnia viuificat, adiuuans ſeu in oratione, ſeu in meditatione,
ſeu in tractatu infirmitatem cogitantis. Et continuò memo- F
ria efficitur ſapientia, cùm ſuauiter ei ſapiunt bona dei, &
quod ex eis cogitatum eſt formandum in affectu, adhibet in-
tellectui. Intellectus verò cogitantis, efficitur contemplatio
amantis, & formans illud in quaſdam ſpiritualis, vel diuinæ
ſuauitatis experientias, afficit ex eis aciem cogitantis, illa ve-
rò efficitur gaudium fruentis. Et tunc de deo bene cogita-
tur ſecundum humanum modum, ſi tamen cogitatio dicẽda
eſt, vbi nil cogit nec cogitur, ſed tantummodo in memoriam
abundantiæ ſuauitatis dei exultatur, iubilatur, & verè ſenti-
tur de eo in bonitate, ab eo, qui in ſimplicitate cordis quęſi-
uit illum. Sed modus hic cogitandi de deo non eſt in arbi-
trio cogitantis, ſed in gratia donantis, ſcilicet cùm ſpiritus
ſanctus, qui vbi vult ſpirat, quãdo vult, & quomodo vult, &
quibus vult, in hoc aſpirat. Sed hominis eſt iugiter præpara-
re cor, voluntatem expediendo ab affectionibus alienis, ra-
tionem vel intellectum à ſolicitudinibus, memoriam ab o-
cioſis & negocioſis, nonnunquam & à neceſſariis occupa-
tionibus, vt in die bona domini, & in hora beneplaciti eius,
cùm audierit vocem ſpiritus ſpirantis, ea quæ cogitationem
faciunt, continuò liberè concurrant ſibi, & cooperentur in
bonum, & quaſi ſymbolum faciant in gaudium cogitantis:
voluntas exhibendo in gaudium domini puram affectionẽ,
memoria materiam fidelem, intellectus experientiæ ſuaui-
tatem.

G tatem. Sic ergo voluntas neglecta facit cogitationes ociosas, & indignas deo. Corrupta peruersas, quæ separant à deo. Recta necessarias ad vsum vitæ huius. Pia, efficaces ad fructū spiritus, & ad fruendum deo. Fructus autem spiritus sunt, *Gala.5.d* sicut apostolus dicit, charitas, pax, gaudium, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, cōtinentia, castitas. Et in omni genere cogitationis, omnia quæcunque cogitanti occurrunt, conformantur intentioni volūtatis, agente in eo misericordia & iudicio dei, vt iustus iusti- *Apo.22.b* ficetur adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Ideo homini deum amare volenti, vel iam amanti, suus semper cō sulendus est animus, examinanda conscientia, quid sit quod in totum vult, & propter quod vult, quicquid aliud vult spiritus vel odit, quicquid contra illud caro concupiscit. Incidentes enim quasi extrinsecus & decidentes cogitationes, & præteruolitantes voluntates quibus modo vult, modo non vult, nequaquam inter voluntates, sed penè inter ociosas deputandæ sunt cogitationes. Nam etsi aliquando fiunt vsque ad delectationem animi, citò tamen inde se excutit animus compos sui. Quod autem in totum vult, primo considerandum est ei quid illud sit quod sic velit, deinde quantum velit, & quomodo velit. Si quod in totum vult, Deus est, discutiendum est ei quantum velit, & quomodo velit, & vtrum vsque in contemptum suiipsius, omniúmque quæ sunt vel es-
H se possunt, & hoc non tantum ex iudicio rationis, sed etiam ex affectu mentis, vt iam voluntas plusquam voluntas sit, vt amor sit, vt dilectio sit, vt sit charitas, sit vnitas spiritus. Sic enim diligendus est deus. Magna enim voluntas ad deum, amor est, dilectio, adhæsio siue coniunctio, charitas, fruitio. Vnitas verò spiritus cum deo homini sursum cor habenti, proficientis in deum voluntatis est perfectio, cùm iam non solūmodo vult quod deus vult, sed sic est nō tantum affectus, sed in affectu perfectus, vt non possit velle nisi quod deus vult. Velle autem quod vult deus, hoc est iam similem deo esse. Non posse velle nisi quod deus vult, hoc est iam esse quod deus est, cui velle & esse, idipsum est. Vnde bene dicitur, quòd *1.Ioan.3.a* tunc plenè videbimus eum sicuti est, cùm similes ei erimus, hoc est erimus quod ipse est. Quibus enim potestas data est filios dei fieri, data est potestas, non quidem vt sint deus, sed sint tamen quod deus est, sint sancti, futuri plene beati, quod deus est. Nec aliunde hic sancti, nec ibi futuri beati quàm ex deo, qui eorum & sanctitas & beatitudo est. Et hæc hominis est perfectio, similitudo dei. Perfectū autem nolle esse, delinquere est. Et ideo huic perfectioni nutrienda est semper voluntas, amor præparandus, voluntas cohibenda, ne in aliena dissipetur, amor seruandus, ne inquinetur. Propter hoc enim solùm creati sumus & viuimus, vt deo similes simus, cùm ad *Gene.1.d* dei imaginem creati simus. Est autem dei similitudo quædam
I quam nemo viuens nisi cum vita exuit, quam omni homini in testimoniū amissę melioris & dignioris similitudinis, creator omnium hominum reliquit, quam habet & volens & nolens, & qui eam cogitare potest, & qui tam hebes est vt eam cogitare non possit: scilicet quòd sicut vbiq; deus est, & vbique totus est in creatura sua, & sic in corpore suo omnis viuens anima. Et sicut semper sibi indissimilis deus indissimiliter dissimilia in creatura operatur, sic anima hominis quáuis totum corpus viuificans indissimili vita, in sensibus tamen corporis, & in cogitationibus cordis, indissimiliter operatur assiduè dissimilia. Hæc similitudo dei in homine, quantum ad meritum eius nullius apud deum est momenti, cùm naturæ non voluntatis eius sit vel laboris. Sed est alia magis deo propinqua similitudo, inquantum voluntaria, quę in virtutibus cōsistit: in qua animus virtutis magnitudine summi boni quasi imitari gestit magnitudinem, & perseuerantiæ in bono constātia, æternitatis eius incōmutabilitatem. Super hanc autem alia est adhuc similitudo dei. Hæc est de qua iam aliquanta dicta sunt, intantum propriè propria, vt non iam similitudo, sed vnitas spiritus nominetur, cùm fit homo cum deo vnus spiritus, non tantū vnitate volēdi idem, sed expreßiore quadam vnitate virtutis (sicut iam dictum est) aliud velle nō valendi. Dicitur autem hæc vnitas spiritus, nō tantum quia efficit eam, vel adficit ei spiritum hominis spiritus sanctus, sed quia ipsa ipse est spiritus sanctus, deus charitas: cùm per eum
qui est amor patris & filij, & vnitas, & suauitas, & bonum, & K
osculum, & amplexus, & quicquid commune potest esse amborū in summa illa vnitate veritatis, & veritate vnitatis: hoc idem homini suo modo fit ad deum, quod cum substantiali vnitate filio est ad patrem, vel patri ad filium, cum in amplexu & osculo patris & filij mediam quodammodo se inuenit beata conscientia, cum modo ineffabili incogitabilíque fieri meretur homo dei non deus, sed tamen quod deus est ex natura, homo ex gratia: vnde in catalogo spiritualium exercitiorum apostolus prudenter interseruit spiritum sanctum, dicens: In castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, *1.Cor.6.b* in spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute dei. Vide enim quomodo tanquam omnia faciētem, ordinantem, & viuificantem, in medio bonarum virtutum, sicut cor in medio corporis, constituit spiritum sanctum. Ipse est enim omnipotens artifex creans hominis ad deum bonā voluntatem, dei ad hominē faciens propitiationem, formans affectionem, dans virtutem, iuuans operationem, agens omnia fortiter, & disponens omnia suauiter. Ipse viuificat spiritum hominis, & continet in vnum: sicut & ille viuificat, & in vnum continet corpus suum. Homines doceant deum quærere, angeli adorare. solus ipse est qui docet inuenire, habere, & frui. Ipse enim est & solicitudo bene quærentis, & pietas in spiritu & veritate adorantis, & sapientia inuenientis, & amor habentis, & gaudium fruentis. Quicquid tamen de L
visione & cognitione dei hic fidelibus impartitur, speculum est & ænigma: tantum distans à futura visione & cognitione, quantum à veritate distat fides, vel tempus ab æternitate, nisi cùm aliquando fit quod de eo in libro Iob legitur: Qui abs- *Iob 36.d* cōdit lucem in manibus, & præcipit ei vt rursum oriatur, & annunciat de ea dilecto suo quòd possessio eius sit, & ad eam possit peruenire. Electo enim & dilecto dei, aliquando vicissim lumen quoddam vultus dei ostenditur (sicut lumen clausum in manibus patet & latet ad arbitrium mentis) vt per hoc quod quasi in trāscursu, vel in puncto permittitur videre, inardescat animus ad plenā possessionē luminis ęterni, & hæreditatē plenæ visionis dei: cui vt innotescat aliquatenus id quod ei deest, nonnunquam (quasi pertrāsiens) gratia perstringit sensum amantis, & eripit ipsum sibi, & rapit in diem qui est à tumultu rerum, ad gaudia silentia. Et pro modulo suo ad momentum ad punctum idipsum ostendens ei videndum, sicuti est, interim etiam & ipsum efficit in idipsum, vt sit suo modo sicut illud est. Vbi cùm didicerit quid intersit inter mundum & immundum, redditur sibi, & remittitur ad mundandum cor, ad visionem, ad aptādum animum, ad similitudinem, vt si aliquando rursum admittatur, sit purior adhuc ad videndum, & stabilior ad fruendum. Nusquam enim se melius deprehendit modus humanæ imperfectionis quàm in lumine vultus dei, in speculo diuinæ visionis. Vbi in die M
qui est, plus & plus videns quid sibi deest, emendat in dies similitudine, quicquid deliquit dissimilitudine, similitudine ei appropinquans, à quo lōge factus est per dissimilitudinem. Et sic expreßiorē visionē expreßior semper similitudo comitatur. Impoßibile quippe est videri summū bonū, & nō amari, necnon tantum amari quātum datum fuerit videri, quousq; amor proficiat in aliquam similitudinem amoris illius, qui deum similem facit homini per humiliationem humanę cōditionis, vt hominem similem deo constituat per glorificationem diuinæ participationis. Et tunc dulce est homini cohumiliari summæ maiestati, compauperari filio dei, diuinę sapientiæ conformari, hoc sentienti in seipso, quod & in Christo Iesu domino nostro. Hic enim est sapientia, amor cum timore, exultatio cum tremore, cùm cogitatur & intelligitur deus humiliatus vsque ad mortem (mortem autem crucis) vt hominem exaltet vsque ad similitudinem diuinitatis. Hinc emanat fluminis impetus lætificans ciuitatem dei, memoria abundantiæ suauitatis eius in intelligendis & cogitandis circa nos bonis eius. In quo cùm ad deum amandum facilè hominem adducant pensata vel etiam contemplata eius amabilia, per seipsa in affectu contemplantis elucentia, potentia eius, virtus eius, gloria, maiestas, bonitas, beatitudo: hoc potissimum amantem rapit in amabilē, quod ipse in semetipso est quicquid in eo amabile est, qui est totum quod est, si tamen

A totum eſt vbi pars non eſt. Cui bono amore ipſius boni ſic ſe intendit pius affectus, vt non ſe inde reuocet, donec vnum vel vnus cum eo ſpiritu fuerit effectus. Quod cum in eo fuerit perfectum, iam ſolo mortalitatis huius velo diuiditur ac differtur à ſanctis ſanctorum, à ſumma illa beatitudine ſupercœleſti: qua tamen cũ iam in fide & ſpe eius quem amat fruitur in conſcientia, iam quod ſupereſt vitæ huius, tolerabili præſtolatur patientia. Et hæc eſt deſtinatio ſolitarij certaminis, hic finis, hoc præmium, hæc requies laborum, conſolatio dolorum. Et ipſa eſt perfectio & vera hominis ſapientia, omnes in ſe amplectens & continens virtutes, non aliunde collectas, ſed naturaliter inſitas ſibi, ad ſimilitudinem illam dei qua eſt ipſe quicquid eſt, cùm ſicut deus eſt id quod eſt: ſic circa bonum virtutis, habitus bonæ voluntatis in bonã mentem ſic conſolidatus & affectus eſt, vt ex ardentiſsima boni incommutabilis adhæſione, nullatenus videatur iam poſſe mutari ab eo quod eſt. Cùm enim fit circa hominem dei aſſumptio illa domini & ſancti Iſraël regis noſtri: ſapiens & pius animus per illuminantem & adiuuantẽ gratiam in contemplatione ſummi boni, ſpeculatur etiam regulas incõmutabilis veritatis, inquantum ad eas pertingere meretur intellectu amoris: & exinde format ſibi modum conuerſationis cuiuſdam cœleſtis, & formam ſanctitatis. Speculatur enim ſummam veritatem, & quæ ex ea vera ſunt: ſummũ bonum, & quæ ex eo bona ſunt: ſummam eſſentiã, & quæ ex ea ſunt.
B Illi veritati, illi charitati, illi æternitati ſe conformans, in iſtis ſe ordinans: illis non ſuperuolitans iudicando, ſed ſuſpiciens deſiderando, vel inhærens amando: iſta ſuſpiciens, & eis ſe coaptans & conformans, non ſine diſcretionis iudicio, non ſine examine ratiocinationis, & iudicio rationis. Ex quo concipiuntur & oriũtur virtutes ſanctæ, & imago dei reformatur in homine, & vita illa Dei ordinatur, à qua homines quoſdam alienatos conqueritur apoſtolus, & colligitur robur virtutis, & duo illa in quibus contemplatiuè perfectio conſtat, & actiuè: de quibus, iuxta antiquos illos interpretes legitur in
Iob 28.d Iob: Ecce pietas eſt ſapientia: abſtinere vero à malo, ſcientia eſt. Sapientia enim pietas eſt, hoc eſt cultus Dei, amor quo eũ videre deſideramus, & videntes in ſpeculo & in ænigmate credimus & ſperamus: & in hoc proficimus vt eum videamus in manifeſtatione. Abſtinere vero à malis, ſcientia temporalium eſt in quibus nos ſumus: in quibus in tãtum abſtinemus à malis, inquantum ad bona ſtudemus. Ad hanc ſcientiam & ad hanc abſtinentiam ſpectare inueniuntur primo omnium virtutum exercitia, deinde omnium artium vitæ huius in qua verſamur diſciplina. Quorum alterum, id eſt, ſtudium virtutum reſpicere potius videtur ad ſuperiora, quaſi ſuperioris ſapientiæ præferentia virtutem, & redolentia ſuauitatem. Alterum quod circa corporalia fit exercitia, niſi fidei religione religetur, defluit in inferiorum vanitatem. In quibus, cum ſci-
C entia ſit res ſiue ratione, ſiue ſenſibus corporis comprehenſa, & memoriæ commendata, ſi bene res perpenditur, id propriè quod apprehendimus ſenſibus, omnino ſciẽtiæ deputãdum eſt. Quod vero per ſemetipſam ratio in huiuſmodi apprehendit: hoc iam eſt in quo ſe ſibi ſcientia atque ſapientia conterminant. Quicquid enim aliunde diſcitur ſcilicet per ſenſus corporis, quaſi alienum & aduentitium menti ingeritur. Quod verò ſpontè venit in mentem, ſiue ex ipſa vi rationis, ſiue incommutabilium legum incommutabilis veritatis naturali intelligentia, ex qua etiam impiiſsimi homines nonnunquam rectiſsimè iudicare inueniuntur: hoc ſic ipſi ineſt rationi, vt hoc ipſum ipſa ratio ſit: nec tam commendatur ei per doctrinam aliquam, vt ſcientia ſit, quàm vel alio commonente, vel ipſa cõmemorante hoc ipſum ſibi ineſſe, naturaliter intellectus ei fit. In quo hoc potiſsimũ eſt, cùm quod notum eſt dei, deo naturaliter reuelante, manifeſtum fit homini etiam impio. Deinde affectus virtutũ naturalis, de quo
Horatius. licuit dicere ethnicum Poëtam: Oderunt peccare boni virtutis amore. Deinde per inquiſitionem ratiocinationum quælibet diſcretio rationabilium. Infima verò pars eſt ſcientiæ, & deorſum vergens ſenſibilium animalis experientia, quæ fit per quinq; ſenſus corporis, & cõcupiſcentiam & experientiã carnis, ſiue oculorum, ſiue ſuperbiæ huius vitæ. Cùm ratio ergo ſapientiæ conformata, format ſibi conſcientiam, & ordinat vitam: in inferioribus ſcientiæ aptat ſibi ſeruitutẽ, & ſuf- D
ficientiam naturæ, in ratiocinationibus & rationabilibus ordinem vitæ, in obtentu virtutum formam conſcientiæ. Sicq; ab inferioribus promota, à ſuperioribus adiuta, pergens in id quod rectum eſt, & iudicio rationis, & adſenſu voluntatis, & mentis affectu, & operis effectu, erumpere feſtinat in libertatem ſpiritus & vnitatem: vt, ſicut iam ſæpe dictum eſt, fidelis homo vnus ſpiritus efficiatur cum deo. Et ipſa eſt (de qua paulò antè diximus) vita dei, quæ non tam rationis eſt profectus, q̃ iam in ſapientia perfectionis affectus. Hæc enim quia iam ſapiunt ſapienti, ſapiens eſt: quia factus eſt vnus ſpiritus cum deo, ſpiritualis eſt. Et hęc in hac vita hominis perfectio eſt. Iam enim qui hactenus fuit ſolitarius, vel ſolus, efficitur vnus, & ſolitudo ei corporis vertitur in vnitatem mentis. Et impletur in eo, quod dominus pro diſcipulis in clauſula omnis perfectionis orauit, dicens: Pater, volo vt ſicut ego & tu vnum ſumus, ita & ipſi in nobis vnum ſint. Hæc enim vnitas hominis cum deo, vel ſimilitudo ad deum, inquantum propinquat deo, intantum inferius ſuum conformat ſibi, infimũ illi: vt ſpiritus & anima & corpus ſuo modo ordinata, ſuis locis diſpoſita, ſuis meritis æſtimata, ſuis etiam proprietatibus cogitentur: vt incipiat homo perfectè noſſe ſeipſum, & per cognitionem ſui proficiendo, aſcendere ad cognoſcendum deum. Quo cùm primùm exurgere & aſpirare incipit proficientis affectus, in cognitione huius ſimilitudinis plurimum E
cauẽdus eſt error diſsimilitudinis, ſcilicet vt ſpiritualibus ſpiritualia, & diuinis diuina comparando, non aliter de eis cogitetur, quàm quod res habet. Cogitans ergo animus ſimilitudinem dei & ſui, primo in hoc formet & aptet cogitationẽ ſuam, vt omnino fugiat ſecundum corpus cogitare ſeipſum: deum verò non ſolum nõ ſecundum corpus ſicut locale: ſed neque ſecundum ſpiritum ſicut mutabile. Quæ enim ſpiritualia ſunt, tantum diuerſa ſunt à corporum qualitate & natura, quantum ab omni locali circumſcriptione remota. Quæ verò diuina ſunt, tantum ſupereminent omnia & corporalia & ſpiritualia, quantum ab omni loci vel temporis lege, vel mutabilitatis ſuſpicione aliena, in ſuæ incommutabilitatis & æternitatis beatitudine incommutabilia manent & æterna. In quibus ſicut quę corporalia ſunt diſcernit animus per corporis ſenſus, ſic quæ ſunt rationabilia vel ſpiritualia diſcernere non poteſt niſi per ſemetipſum. Quæ verò ſunt dei, nõ niſi à deo quærat vel expectet intellectũ. Et quidem de nonnullis quæ ad deum ſpectant, fas eſt & poſsibile homini rationem habenti aliquando cogitare & diſquirere, ſicut de dulcedine bonitatis eius, de potentia virtutis, & aliis huiuſmodi. Ipſum verò quod eſt idipſum, id quod eſt cogitari omnino non poteſt, niſi quantum ad hoc ſenſu illuminati amoris attingi poteſt. Credendus eſt tamen deus, & inquantum ſpiritus ſanctus adiuuerit cogitandus; quædam vita æterna F
viuens & viuificans, immutabilis, mutabilia omnia immutabiliter faciens, intelligens, & creans omnem intellectum & intelligentem; ſapientia faciens omnem ſapientem, veritas fixa, ſtãs indeclinabilis, ex qua vera ſunt omnia quę vera ſunt, in qua ſunt ęternaliter rationes rerum omnium euenientium temporaliter. Cuíque vita ipſa eſſentia eſt: ipſa natura. Cui vita viuens ipſe ſibi eſt, quæ eſt ipſa diuinitas, æternitas, magnitudo, bonitas, & virtus in ſeipſa exiſtens & ſubſiſtẽs, excedens omnem locum virtute naturæ illocalis, æternitate verò omne tempus quod vel ratione, vel opinione comprehendi poteſt: quæ longè verius eſt & excellentius, quàm quolibet ſentiendi genere ſentiatur. Certius tamen ſenſu humilis & illuminati amoris, quàm quolibet cogitatu rationis attingitur, & ſemper melius eſt quàm cogitatur, melius tamen cogitatur quàm dicitur. Ipſa eſt enim ſumma eſſentia, ex qua omne eſſe proficiſcitur: ipſa eſt ſumma ſubſtantia, nõ ſubiecta prædicamẽtis vocum, ſed rerum omnium ſubſiſtens cauſale principium, in quo eſſe noſtrum non moritur, intellectus noſter non errat, amor non offenditur: qui ſemper quæritur, vt dulcius inueniatur, dulciſsimè inuenitur, vt diligentius quæratur. Hoc ergo ineffabile (cùm nõ niſi ineffabiliter videatur) qui vult videre, cor mundet, quia nulla corporis ſimilitudine dormienti, nulla corporea ſpecie vigilanti, nulla rationis indagine, niſi mundo corde humiliter amantis videri poteſt,

vel

G vel apprehendi. Hæc est enim facies domini, quam nemo potest videre, & viuere mundo: hæc est species cui cõtemplandæ suspirat omnis qui affectat diligere dominum deum suum in toto corde suo, in tota anima sua, in omni mente sua, & in omnibus viribus suis. Ad quod etiam non desinit excitare proximum suum, si diligit eum sicut seipsum. Ad quod cùm aliquando admittitur, in ipso lumine veritatis indubitanter videt præuenientem gratiam. Cùm inde repellitur, in ipsa sui cæcitate intelligit puritati eius non conuenire immunditiam suam. Et si amat, flere dulce habet, & non sine multo gemitu cogitur redire in conscientiam suam. Ad quod cogitandum omnino impares sumus, sed ignoscit quẽ amamus, & de quo dignè nos non posse, vel dicere, vel cogitare confitemur. Et tamen vt dicamus & cogitemus, amore eius vel amore amoris eius prouocamur & trahimur. Cogitantis ergo est in omnibus humiliare semetipsum, glorificare in semetipso dominum deum suum. In contemplatione dei vilescere sibi. In amore creatoris subiectum esse omni humanæ creaturæ. Exhibere corpus suum hostiam viuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium suum. Præ omnibus autem non
Rom.12.a plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & secundum datam à deo mensuram fidei, bona sua non ponere in ore hominum, sed celare in cella sua, & recondere in conscientiam, vt hunc quasi titulum, & in fronte cõscientiæ,
H & in fronte cellæ semper habeat: Secretum meum mihi, se-
Esa.24.c cretum meum mihi.

Explicit.

MEDITATIONES deuotißimæ ad humanæ conditionis cognitionem: aliàs liber de Anima.

MVLTI multa sciunt: & seipsos nesciunt. Alios inspiciunt, & seipsos deserunt. Deum quærunt per ista exteriora, deserentes sua interiora, quibus interior est deus. Idcirco ab exterioribus redeam ad interiora, & ab interioribus ad superiora ascendam: vt pôsim cognoscere vnde venio, aut quò vado, quid sum, vel vnde sum, & ita per cognitionem mei valeam peruenire ad cognitionem dei. Quanto nanque in cognitione mei proficio, tanto ad cognitionem dei accedo. Secundum interiorem hominem tria in mente mea inue-
I nio, per quæ deum recolo, conspicio, & concupisco. Sunt autem hæc tria: memoria, intelligentia, voluntas siue amor. Per memoriam reminiscor. Per intelligentiam intueor. Per voluntatem amplector. Cùm dei reminiscor, in memoria mea eum inuenio, & in ea de eo, & in eo delector, secundũ quod ipse mihi donare dignatur. Intelligẽtia intueor quid sit deus in seipso, quid in angelis, quid in sanctis, quid in hominibus, quid in creaturis. In seipso est incomprehensibilis, quia principium & finis. Principium sine principio, finis sine fine. Ex me intelligo quàm incomprehensibilis sit deus, quoniam meipsum intelligere non possum, quem ipse fecit. In angelis est desiderabilis, quia in eum desiderant prospicere. In sanctis est delectabilis, quia in eo assiduè fœlices lætantur. In creaturis est admirabilis, quia omnia potenter creat, sapienter gubernat, benignè dispensat. In hominibus est amabilis, quia eorum deus est, & ipsi sunt populus eius. Ipse in eis habitat tanquam in templo suo, & ipsi sunt templum eius. Non dedignatur singulos neque vniuersos. Quisquis eius memi-
Ioan.4.b nit, eúmque intelligit ac diligit, cum illo est. Diligere eum
Gene.1.d debemus, quoniam ipse prior dilexit nos: ad imaginem & similitudinem suam nos fecit, quod nulli alij creaturæ donare voluit. Ad imaginem dei facti sumus, hoc est ad intellectum & notitiam filij, per quẽ intelligimus & cognoscimus patrem, & accessum habemus ad eũ. Tanta cognatio est inter nos & dei filium, quòd ipse imago dei est, & nos ad imaginẽ eius facti sumus: quam cognationẽ etiam ipsa similitudo te- K
statur, quoniam non solum ad imaginem, sed ad similitudinem eius facti sumus. Oportet itaque id quod ad imaginem est, cum imagine conuenire, & non in vacuum nomen imaginis participare. Repræsentemus ergo in nobis imaginem eius in appetitu pacis, in intuitu veritatis, & in amore charitatis. Teneamus eum in memoria, portemus in conscientia, & vbique præsentem veneremur. Mens siquidem nostra eo ipso eius imago est, quo eius capax est, eiúsque particeps esse potest. Non propterea eius imago est, quia sui meminit mẽs, séque intelligit ac diligit, sed quia potest meminisse, intelligere, ac diligere à quo facta est. Quod cùm facit, sapiens ipsa fit. Nihil enim tam simile est illi summæ sapientiæ, quàm mens rationalis, quæ per memoriam, intelligentiam & voluntatem in illa trinitate ineffabili consistit. Cõsistere autem in illa non potest, nisi eius meminerit, eámque intelligat ac diligat. Meminerit itaque dei sui ad cuius imaginem facta est, eúmque intelligat, diligat, atque colat, cum quo potest semper esse beata. Beata anima apud quam deus requiem inuenit, & in cuius tabernaculo requiescit. Beata quæ dicere potest: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Eccl.24.a
Negare siquidem requiem cœli ei non poterit. Cur ergo nos deserimus, & in his exterioribus deum quærimus qui apud nos est, si nos velimus esse apud eum? Reuera nobiscum est, & in nobis, sed adhuc per fidem, donec videre mereamur L
per speciem. Nouimus, inquit apostolus, habitare Christum per fidem in cordibus nostris: quia Christus in fide, fides in mente, mens in corde, cor in pectore. Per fidem ergo recolo deum creatorem: adoro redemptorem: expecto saluatorem: credo videre in omnibus creaturis: habere in meipso: & quod his omnibus ineffabiliter iucundius atque beatius est, cognoscere in seipso. Patrem nanq; & filium cum sancto spiritu cognoscere, vita est æterna, beatitudo perfecta, summa voluptas. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quanta claritas, quanta suauitas, & quanta iucunditas maneat nos in illa visione quando deum facie ad faciem videbimus, qui est lux illuminatorum, requies exercitatorũ, patria redeuntium, vita viuẽtium, corona vincentiũ. Ita in mente mea quandam imaginem illius summæ trinitatis inuenio, ad quam summam trinitatem recolendam inspiciendam & diligendam, vt eius recorder, ea delecter, & eam complectar & contempler, totum id quod viuo, debeo referre. Mens imago dei est, in qua sunt tria, id est memoria, intelligentia, & voluntas. Memoriæ attribuimus omne quod scimus, etiam si non inde cogitemus. Intelligentiæ tribuimus omne quod verum cogitando inuenimus, quod etiã memoriæ commendamus. Per memoriam patri similes sumus. Per intelligentiam, filio. Per voluntatem spiritui sancto. Nihil in nobis tam simile spiritui sancto est, quàm voluntas vel amor M
siue dilectio, quæ excellentior voluntas est. Dilectio nanque donum domini est: ita quòd nullum hoc dono dei est excellentius. Dilectio nanq; quę ex deo est, & deus est, propriè spiritus sanctus dicitur, per quem charitas dei diffusa est in cor- Rom.5.a
dibus nostris, per quem tota trinitas in nobis habitat.

De miseria hominis, & examinatione extremi iudicij.
Cap. II.

SECVNDVM exteriorem hominem de parentibus illis venio, qui me antè fecerunt damnatum quàm natum. Peccatores peccatorem in peccato suo genuerunt, & de peccato nutriuerunt. Miseri miserum in hanc lucis miseriam induxerunt. Nihil ex eis habeo, nisi miseriam & peccatum, & corruptibile hoc corpus quod gesto. Ad illos verò festino qui morte corporis hinc exierunt. Cùm eorum sepulchra respicio, non inuenio in eis, nisi cinerem & vermẽ, fœtorem & horrorem. Quod ego sum, ipsi fuerunt: & quod ipsi sunt, ego ero. Quid sum ego? Homo de humore liquido. Fui enim in momento conceptionis de humano semine conceptus. Deinde spuma illa coagulata modicum crescendo caro facta est. Postea plorans & eiulans traditus sum huius mundi exilio, & ecce iam morior plenus iniquitatibus & abominationibus. Iamiam præsentabor ante districtũ iudicem,

de

A de operibus meis rationem redditurus. Væ mihi misero cùm venerit dies illa iudicij, & aperti fuerint libri in quibus omnes mei actus & cogitationes domino præsentādæ recitabūtur. Tunc demisso capite præ confusione malæ cōſcientiæ in iudicio coram domino ſtabo trepidus & anxius, vtpote commemorans ſcelerum commiſſa meorum. Et cùm dicetur de me, ecce homo & opera eius: reducam ante oculos omnia delicta & peccata mea. Quadam nanque vi diuina fiet, vt cuiq; ſua opera bona, vel mala in memoriam reuocentur, & mētis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuſet vel excuſet ſciētia conſcientiam, atque ita ſimul & ſinguli, & omnes iudicētur. Iudicium faciet geſtorum quiſque ſuorum. Cunctáque cunctorum cunctis arcana patebunt. Quod enim nunc cōfiteri erubeſcimus, tunc omnibus manifeſtabitur: & quicquid hic diſsimulando palpamus, totum illic vindex flamma comburet. Ignis vbique ferox ruptis regnabit habenis. Quantóque diutius deus nos expectat vt emendemus, tanto diſtrictius iudicabit, ſi neglexerimus. Cur ergo tantopere vitam iſtam deſideramus, in qua quāto amplius viuimus, tanto plus peccamus? Quanto eſt vita longior, tanto culpa numeroſior. Quotidie nanque creſcunt mala, & ſubtrahuntur bona, adſidue variatur homo per proſpera & aduerſa, & ignorat quando moriatur. Sicut enim in cœlo ſtella coruſcans velociter currit, & repente deficit, & ſicut ſcintilla ignis ſubitò extin-
B guitur, & in cinerem redigitur: ſic citò finitā datur iſtam cernere vitam. Dum enim libenter ac iucundiſsimè moratur homo in mundo, diúq; ſe victurum arbitratur, ac multa in longa tempora diſponit agenda: ſubitò rapitur in mortem, & ex improuiſo anima aufertur à corpore. Veruntamen cùm magno metu magníſque doloribus anima ſeparatur à corpore. Veniunt enim angeli adſumere illam, vt perducant eam ante tribunal iudicis metuendi: & tunc illa memorans opera ſua mala & peſsima, quę die noctúq; geſsit, contremiſcit, & quęrit illa fugere, induciáſq; petere, dicens: Date mihi vel vnius horæ ſpatium. Tunc quaſi loquentia ſimul opera dicent: Tu nos egiſti, opera tua ſumus: non te deſeremus, ſed tecum ſemper erimus, tecum pergemus ad iudicium. Vitia quoque multis & multiplicibus criminibus eam accuſabunt, multáq; falſa teſtimonia aduerſus illam inuenient, quanquam vera ad damnationem eius ſatis poſſent ſufficere. Dæmones verò terribili vultu & horribili aſpectu eam terrebunt. Ingenti furore eā perſequentur & comprehendent, tam terribiliter quàm horribiliter volētes retinere & poſsidere, niſi ſit qui eripiat. Tūc anima inueniens oculos clauſos & os, alióſq; corporis ſenſus per quos ſolebat egredi, & delectari in his exterioribus, reuertetur ad ſe: & videns ſe ſolam & nudam, ingenti horrore concuſſa, deſperatione deficiet in ſe, & cadet ſub ſe: & quia amore mundi, & carnis voluptate, dei amorem dereliquerat,
C derelinquetur à deo miſera in hora tantæ neceſsitatis, atque dæmonibus tradetur in inferno crucianda. Sic anima peccatoris in die qua ignorat, & hora qua neſcit, rapitur à morte, & ſegregatur à corpore, pergítque miſeriis plena, tremens & dolens, & cùm nullam excuſationem habeat, quā pro peccatis ſuis poſsit obtendere, contabeſcit & pertimeſcit ante deū apparere. Ingenti horrore concutitur, & multiplicibus cogitationum æſtibus agitatur, cum vrgente ſolutione carnis, & ſubductis è medio omnibus, ſe & illum terminum cōſiderat cui appropinquat, & poſt paululū hoc inuenit quod in perpetuum mutari nō poterit. Conſiderat planè quàm diſtrictus veniat æternus iudex, & ante ſeueritatem tantæ iuſtitiæ, quas rationes vitæ ſuæ ponat. Si enim cuncta opera quę intelligere potuit, deuitauit: ventura tamen coram diſtricto iudice illa magis quæ in ſemetipſa non intelligit, pertimeſcit. Creſcit pauor cùm cogitat ꝙ vitam vitę huius nequaquam ſine culpa tranſire potuit: nec hoc quidem quod laudabiliter vixit, ſine aliquo reatu eſt, ſi remota pietate iudicetur. Quis enim conſiderare valeat quāta mala per momenta temporum perpetramus, & quanta bona facere negligimus? Sicut enim peccatum eſt perpetratio mali, ſic delictum eſt, deſertio boni. Grauis ſiquidem iactura eſt, cùm nec bona facimus, nec bona cogitamus, ſed cor noſtrum per vana & inutilia ſinimus vagari. Nimis tamen difficile eſt cor tenere, & ab illicita cogitatione ſeruare. Nimis etiam difficile eſt terrenas occupationes abſque peccatis miniſtrare. Quapropter nullus ſemetipſum di- D
iudicare, & comprehendere perfectè poteſt: ſed multis cogitationibus occupatus, ſibimetipſi aliquo modo manet incognitus, vt omnino quod tolerat, neſciat. Propterea vrgēte exitu, ſubtiliori terretur metu, quia etſi illa quæ ſciuit, nunquam ſe prætermiſiſſe meminit, formidat tamen ea quæ neſcit.

De dignitate animæ. Caput III.

O ANIMA dei inſignita imagine, decorata ſimilitudine, deſponſata fide, dotata ſpiritu, redempta ſanguine, deputata cum angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis particeps, quid tibi cum carne vnde iſta pateris? Propter carnem aliena peccata tibi imputantur, & tuæ Eſa.64.c
iuſtitiæ quaſi pannus menſtruatæ reputantur, atque tuipſa ad nihilum es redacta, & quaſi nihilum & inane reputata. Nihil aliud eſt caro (cum qua tamen eſt tibi ſocietas) niſi ſpuma caro facta, fragili veſtita decore: ſed erit quando erit cadauer miſerum & putridum, & cibus vermium. Nam quātumcunque excolatur, ſemper caro eſt. Si diligenter conſideres quid per os & nares cæteróſque corporis meatus egreditur, vilius ſterquilinium nunquam vidiſti. Si ſingulas eius miſerias enumerare velis, quàm ſit onerata peccatis, irretita vitiis, pruriens concupiſcentiis, occupata paſsionibus, polluta illuſionibus, prona ſemper in malum, & in omne vitiū procliuis, plenam omni confuſione & ignominia inuenies. Pro- Pſal.143.a
pter carnem homo vanitati ſimilis factus eſt, quia ex illa vi- E
tium concupiſcentiæ traxit, quo captiuus tenetur & incuruatur vt diligat vanitatem, & iniquitatem operetur. Attende homo quid fuiſti ante ortum, & quid es ab ortu vſque ad occaſum, atq; quid eris poſt hanc vitam. Profectò fuit quòd non eras: poſtea de vili materia factus, & viliſsimo panno inuolutus, menſtruali ſanguine in vtero materno fuiſti nutritus, & tunica tua fuit pellis ſecundina. Sic indutus & ornatus veniſti ad nos, nec memor es quàm ſit vilis origo tui. Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opéſque Subripuere tibi noſcere quid ſit homo. Nihil aliud eſt homo, quàm ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, cibus vermium. Poſt hominem vermis, poſt vermem fœtor & horror. Sic in non hominem vertitur omnis homo. Cur ergo ſuperbis homo, attendens quòd fuiſti vile ſemen, & ſanguis coagulatus in vtero? Deinde miſeriis huius vitæ expoſitus & peccato, poſtea vermis & cibus vermium futurus in tumulo. Quid ſuperbis puluis & cinis: cuius conceptus culpa, naſci miſeria, viuere pœna, mori anguſtia? Vnde ſuperbit homo, cuius conceptio culpa: naſci pœna, labor vita, neceſſe mori? Cur carnem tuam precioſis rebus impinguas & adornas, quam poſt paucos dies vermes deuoraturi ſunt in ſepulchro: animam verò tuam non adornas bonis operibus, quæ deo & angelis eius præſentanda eſt in cœlis? Quare animam tuam vilipendis, & ei carnem præponis? Dominam ancillari, & ancillam dominari, magna a- F
buſio eſt. Totus quidem iſte mundus ad vnius animæ precium æſtimari non poteſt. Non enim pro toto mundo deus animam ſuam dare voluit, quam pro anima humana dedit. Sublimius ergo eſt animæ precium, quæ non niſi ſanguine Chriſti redimi potuit. Quam ergo cōmutationem dabis pro anima tua, qui pro nihilo das illam? Nónne dei filius cum eſſet in ſinu patris, à regalibus ſedibus pro ea deſcendit, vt eam liberaret à poteſtate diaboli? Quam cùm vidiſſet pecca- Pſal.106.
torum funibus irretitam, iamiámque dęmonibus tradendam vt morte perpetua damnaretur: fleuit ſuper illam, quæ flere ſe neſciebat. Nec ſolum fleuit, ſed etiam occidi ſe permiſit, vt precioſo ſanguinis ſui precio eam redimeret. Aſpice mortalis, pro te datur hoſtia talis. Agnoſce homo quam nobilis eſt anima tua, & quàm grauia fuerint eius vulnera, pro quibus neceſſe fuit Chriſtum dominum vulnerari. Si non eſſent hæc ad mortem, & mortem ſempiternam: nunquam pro eorum remedio dei filius moreretur. Noli ergo vilipendere animæ tuæ poſſeſsionem, cui à tanta maieſtate tantam vides exhiberi cōpaſsionem. Fudit ipſe lachrymas pro te, laua & tu per ſingulas noctes lectum tuum cordis compunctione, & lachrymarum aſsiduitate. Fudit ipſe ſanguinem ſuum, funde & tu tuum quotidiana corporis afflictione. Quem ſi ſemel ponere pro Chriſto non potes, ſaltem mitiori quodam, ſed longiori martyrio pone. Noli attendere quid caro velit, ſed quid

G quid ſpiritus poſcit. Tunc enim glorioſus erit cùm ad deum ſuum redierit:ita tamen ſi de corpore nullũ peccatum ſecum tulerit, & deterſerit omne ſordidnm. Si verò dicis, durus eſt hic ſermo,non poſſum mundum ſpernere,& carnẽ meam odio habere:dic mihi vbi ſunt amatores mũdi, qui antè pauca tempora nobiſcum erant? Nihil ex eis remanſit,niſi cineres & vermes. Attende diligenter quid ſunt,vel quid fuerũt.
Iob 21.b Homines fuerunt ſicut tu,comederunt,biberũt, riſerunt,duxerunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcenderunt.Hic caro eorum vermibus, & illic anima ignibus deputatur, donec rurſus infœlici collegio colligati, ſempiternis inuoluantur incendiis,qui ſocij fuerunt in vitiis.Vna nanque pœna implicat, quos vnus amor in crimine ligat. Quid profuit illis inanis gloria, breuis lætitia, mundi potentia, carnis voluptas, falſæ diuitiæ, magna familia, & mala concupiſcentia? Vbi riſus,vbi iocus,vbi iactantia,vbi arrogantia? De tanta lætitia, quanta triſtitia? Poſt tantillam voluptatem, quàm grauis miſeria? De illa exultatione ceciderunt in magnam miſeriam,in grandem ruinam,& in magna tormenta. Quicquid illis accidit,tibi accidere poteſt,quia homo es. Homo de humo,limus de limo. De terra es,& de terra viuis, & in terram reuerteris,quando venerit dies illa vltima, quæ ſubito venit, & forſitan hodie erit. Certum eſt quia morieris, ſed incertũ quando,aut quomodo,vel vbi. Quoniam mors vbiq; te ex-
H pectat:tu quoque ſi ſapiens fueris, vbique eam expectabis. Si carnem ſequeris, punieris in carne. Si in carne delectaris, cruciaberis in carne. Si curioſas veſtes requiris, pro ornatu veſtium ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum e-
Eſa.14.c runt vermes. Iuſtitia enim dei aliud iudicare non poteſt, niſi quod merentur opera noſtra. Qui enim plus diligit mũdum quàm deum,ſeculum quàm clauſtrum, gulam quàm abſtinẽtiam, luxuriam quàm caſtitatem: ſequitur diabolum, & ibit cum eo in ſupplicium æternum. Quis putas tunc mœror erit, quis luctus, quæ triſtitia cùm ſeparabuntur impij à conſortio ſanctorum,& à viſione dei,& traditi in poteſtatẽ dæmonum,ibunt cum ipſis in ignem æternum, ibique ſemper erũt ſine fine in luctu & gemitu? Procul quippe à beata paradiſi patria exulati, cruciabuntur in gehenna perpetua,nunquam lucem viſuri,nunquam refrigerium adepturi, ſed per milia milium annorum in inferno cruciandi, nec inde vnquam liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquãdo fatigatur:nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi conſumit, vt ſemper reſeruet:ſic tormenta aguntur,vt ſemper renouẽtur. Iuxta verò qualitatem culpæ pœnam ſuſtinebit vnuſquiſque gehẽnæ, & ſimilis culpæ rei ſui ſimilibus iungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur niſi fletus & planctus, gemitus & vlulatus,mœrores atque ſtridores dentium: nihilq; ibi videbitur niſi vermes, & laruales facies tortorum, atque teterri-
I ma monſtra dæmonum. Vermes crudeles mordebũt intima cordis.Hinc dolor,inde pauor,gemitus,ſtupor,& timor horrens. Ardebuntq; miſeri in igne æterno in æternum & vltra. In carne cruciabuntur per ignem, in ſpiritu per conſcientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis,mors animę & corporis,ſine ſpe venię & miſericordiæ.Sic tamen morientur, vt ſemper viuant, & ſic viuent,vt ſemper moriantur.Ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiſo pro bonis meritis collocatur.Nunc ergo alterum è duobus eligamus, aut ſemper cruciari cum impiis,aut perpetualiter lætari cum ſanctis. Bonum ſiquidem & malum, vita & mors,ante nos ſunt poſita, vt ad quod voluerimus,manum extendamus.Si tormenta non terrent nos,ſaltem iuuitent præmia.

De præmio patriæ cœleſtis,
Cap. IIII.

PRAEMIVM eſt videre deum, viuere cum deo, viuere de deo, eſſe cum deo, eſſe in deo, qui erit omnia in omnibus: habere deum qui eſt ſummum bonum. Et vbi eſt ſummum bonum, ibi eſt ſumma fœlicitas, ſumma iucunditas, vera libertas, perfecta charitas, æterna ſecuritas, & ſecura æternitas: ibi eſt vera lætitia, plena ſcientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo. Eſt ibi pax, pietas, bonitas, lux, virtus, honeſtas. Gaudia, lætitiæ, dulcedo, vita perennis, Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis.

Si cum deo homo beatus erit,in cuius conſcientia peccatum inuentum non fuerit. Videbit deum ad voluntatem, habebit ad voluptatem, fruetur ad iucunditatem. In æternitate vigebit,in veritate fulgebit, in bonitate gaudebit. Sicut habebit permanendi æternitatem, ſic cognoſcendi facilitatem, & requieſcendi fœlicitatem. Ciuis ſiquidem erit illius ſanctæ ciuitatis,cuius angeli ciues ſunt,deus pater,templum:filius eius ſplendor, ſpiritus ſanctus charitas. O ciuitas cœleſtis, manſio ſecura,patria fertilis & ampla,totum cõtinens quod delectat,populus ſine murmure,incolæ quieti, homines nullam indigentiam habentes. Quàm glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei, ſicut lætantium omnium habitatio eſt in te. Omnes lætantur in lætitia & exultatione,omnes delectantur de deo, cuius aſpectus pulcher,facies decora, eloquium dulce. Delectabilis eſt ad videndum, ſuauis ad habendum, dulcis ad perfruendum. Ipſe per ſe placet, & per ſe ſufficit ad meritum, ſufficit ad præmium, nec extra illum quicquã quæritur, quia totum in illo inuenitur quicquid deſideratur. Semper libet eum aſpicere,ſemper habere, ſemper in illo delectari, & illo perfrui.In illo clarificatur intellectus, & purificatur affectus ad cognoſcendam & diligẽdam veritatem. Et hoc eſt totum bonum hominis,noſſe ſcilicet & amare creatorem ſuũ. Quæ ergo nos angit veſania,vitiorũ ſitire abſinthium,huius mundi ſequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impiæ tyrannidis ferre dominiũ, & non magis cõuolare ad ſanctorum fœlicitatem, ad angelorum ſocietatem, ad ſolennitatem ſupernæ lætitiæ, & ad iucunditatem contemplatiuæ vitæ, vt poſſimus intrare in potentias domini,& videre ſuperabũdantes diuitias illas bonitatis eius? Ibi vacabimus, & videbimus quàm dulcis eſt dominus, & q̃ magna multitudo dulcedinis eius.Videbimus gloriæ decorem,ſanctorum ſplendorem, & regiæ poteſtatis honorem: cognoſcemus patris potentiam, filij ſapientiam,ſpiritus ſancti benigniſsimam clementiam:& ita habebimus notitiam illius ſummæ trinitatis. Nunc corpora per corpus videmus:imagines etiam corporum ſpiritu cernimus: tunc verò ipſam trinitatem puro mẽtis intuitu videbimus. O beata viſio videre deum in ſeipſo, videre in nobis,& nos in eo fœlici iucũditate,& iucũda fœlicitate. Quicquid deſiderabimus,totũ habebimus,nihil amplius deſiderãtes.Et quicquid videbimus,amabimus,ipſo amore beati.Beati dulcedine amoris,& ſuauitate contemplationis. Hæc erit ſumma illius contemplationis,hęc erit ſumma illius fœlicitatis,quoniam intelligetur in ſuo puro eſſe ſyncera diuinitas, cõprehendetur in ea incomprehenſibilis trinitas.Patebũt arcana diuinitatis, videbitur & amabitur deus: & hæc viſio & delectatio totum cor hominis implens & ſatians,tota erit illius beatitudinis cõſummatio.Vna erit omnium lingua,iubilatio indefeſſa,vnus affectus,amor æternus. Patebit veritas, implebitur charitas, & erit integra corporis & animæ ſocietas, fulgebit ſicut ſol humanitas glorificata. Quieta erit & concors carnis & ſpiritus ſocietas.Angelorum & hominum vnum erit gaudium,vnũ colloquium, vnum conuiuium. Nõ languebit amor, nec liquefiet dilectio. Præſentibus omnibus bonis, nulla erit dilationis afflictio, quoniam beatifica diuinæ maieſtatis præſentia omnibus erit omnia,& erit cõmunis omnium omnipotentia,ſapientia,pax,iuſtitia,& intelligẽtia. Non erit in illa pace diuerſitas linguarũ, ſed pacifica & concors concordia morum & affectuum.In torrente illius voluptatis nihil vltra appetet cumulata ſatietas, tanta erit fœlicitas.Ibi ſiquidẽ erit cumulus fœlicitatis,ſupereminens gloria, & ſuperabundans lætitia. Sed ad hæc quis idoneus? Profectò verus pœnitẽs,bonus obediẽs,amabilis ſocius, fidelis ſeruus. Verus pœnitens ſemper in labore & dolore, dolet de præteritis,laborat pro futuris cauendis. Vera ſiquidem pœnitentia eſt,ſine temporis intermiſsione de peccatis dolere. Sic plangit commiſſa,vt non committat plangenda.Irriſor nãque eſt & non verus pœnitens,qui adhuc agit quod pœniteat. Si ergo vis verus pœnitens eſſe, ceſſa à peccato, & noli amplius peccare,quoniã inanis eſt pœnitẽtia quã ſequens coinquinat culpa.Omnis bonus obediẽs dat ſuũ velle,& ſuũ nolle, vt poſſit dicere:Paratũ cor meũ deus,paratum cor meum. Paratum Pſa.107.c
quodcũque præceperis facere,paratum ad nutum nutu citius obedire, paratum tibi vacare,proximis miniſtrare, meipſum cuſtodi-

K (right margin, beside first line); Pſal.86.a (beside "indigentiam habentes..."); L (beside "tyrannidis..."); M (beside "implebitur charitas...")

A cuſtodire,& in cœleſtium cõtemplatione requieſcere. Amabilis ſocius omnibus eſt officioſus,& nulli oneroſus. Omnibus eſt officioſus,quia deuotus ad deum, benignus ad proximum, ſobrius ad mũdũ: domini ſeruus,proximi ſocius, mũdi dominus. Superiora habet ad gaudium, æqualia ad conſortium,inferiora ad ſeruitium:nulli eſt oneroſus, ſed inferiora redigit ad vtilitatem mediorum, & ad honorẽ ſuperiorum, ſuperiora ſequens,inferiora trahẽs,ab illis poſſeſſus, iſta poſſidens: fidelis ſeruus eſt in cõtemplatione dei,& cuſtodia ſui. Cuſtodiæ ergo tuæ adhibe prius omnem diligentiam. Deinde intelligens te nunquã poſſe ſufficere ad te cuſtodiendum tua induſtria,diuinam implora clementiam,itémque ad contemplandam in te creatoris tui voluntatem bonam & beneplacentem atque perfectam,angelicam exora tutelam,patrociniumque omnium cum Chriſto regnantium ſuper te roga, curre per ſingulos,ſupplica ſingulis,& ſimul omnibus clama
Iob 19.c & dic: Miſeremini mei, miſeremini mei ſaltẽ vos amici mei, recipite fugitiuum veſtrũ,ſed fratruelem, ſed conſanguineũ in ſanguine redemptoris. En pauper ſtat ad oſtium,clamat & pulſat: aperite pulſanti, & conducite eum vſque ad regem, vt proſtratus coram eo indicẽ ei omnes miſerias & omnes neceſsitates quas patior. Ad extremũ vero prælato tuo cor tuũ cum omni ingenio conſigna, nullum in eo remaneat peccatum quod non pura confeſsione deleatur. Ieſum Chriſtum
B etiam ſuper cor tuum ſicut ſignaculum pone. Cũ enim Chriſtus cordis oſtiũ cuſtodit, & eſt cordis oſtiarius, vt per illum ingrediantur & egrediantur omnes familiæ cordis, cõſequẽter adſunt milia milium angelorum ad fores exteriorum ſenſuum excubantium,nec audet alienigena irrumpere terribiles illas acies,propter oſtiarij reuerentiam,& angelorum cuſtodiam.

Quomodo homo debet ſe examinare. Capitulum V.

INTEGRITATIS tuæ curioſus explorator, vitam tuam in quotidiana diſcuſsione examina. Attende diligenter quantum proficias, vel quantum deficias: qualis ſis in moribus, & qualis in affectibus: quàm ſimilis ſis deo, vel quàm diſsimilis, quàm prope,vel quàm longe,non locorum interuallis,ſed morum affectibus. Stude cognoſcere te,quia multo melior & laudabilior es ſi te cognoſcis, quam ſi te neglecto cognoſceres curſum ſiderum, vires herbarum,cõplexiones hominum,naturas animalium, & haberes omnium cœleſtium & terreſtrium ſcientiam. Redde ergo te tibi,& ſi non ſemper vel ſæpe,ſaltem interdum. Rege tuos affectus,dirige actus,corrige greſſus. In te nihil remaneat indiſciplinatum, pone omnes tranſgreſsiones tuas ante oculos tuos. Statue te ante te tanquam ante alium,& ſic temetipſum plange. Plora iniquitates & peccata, quibus deum offendiſti,indica ei miſerias tuas,oſtende illi malitiam aduerſariorũ tuorũ. Cúmq;
C corã eo in lachrymis te maceraueris, precor te vt memor ſis mei. Ego enim ex quo cognoui te,in Chriſto diligo te, & illuc mentionem tui defero,vbi & illicita cogitatio ſuppliciũ, & honeſta promeretur præmium. Ad altare nanque dei cum peccator ſto,ſed ſacerdos,tui me comitatur memoria. Tu vero mihi vicem reddes ſi me amaueris, & orationum tuarum participem feceris. Ibi recordatione tecum eſſe præſens deſidero,vbi pro te & tuis familiaribus,deuotas preces corã deo fundis. Nec mireris ſi dixi,præſens:quoniã ſi me amas,&ideo amas quia imago dei ſum,ita tibi præſens ſum,vt tu ipſe tibi. Quicquid enim tu es ſubſtantialiter,hoc ego ſum. Imago enim dei eſt,omnis anima rationalis. Proinde qui in ſe imaginem dei quærit,tam proximum quàm ſe quærit, & qui illam in ſe quærendo inuenerit, in omni homine eam cognoſcit. Viſio enim animæ,intellectus eſt. Si ergo te vides,me vides, qui nihil aliud ſum quàm tu. Et ſi deũ diligis, me imaginem dei diligis:& ego deum diligendo,diligo te. Et ita dum vnum quærimus,& ad vnum tendimus,ſemper inuicem præſentes ſumus,ſed in deo,in quo nos diligimus.

Quòd homo debet eſſe intentus pſalmodiæ.
Capitulum VI.

CVM ad orandum ſiue ad pſallendum eccleſiam intraueris, fluctuantium cogitationum tumultus exterius relinque, curámque exteriorum penitus obliuiſcere, vt ſoli deo poſsis vacare. Fieri enim non poteſt vt aliquando cum deo loquatur, qui cum toto mundo etiam tacens fabulatur. In- D tende ergo illi qui intendit tibi, audi illum loquentem tibi, vt ipſe exaudiat te loquentem ſibi. Ita fiet ſi diuinis laudibus ſoluendis debita reuerentia & ſolicitudine aſsiſtas,ſuper ſingula verba diuinæ ſcripturæ diligenter intendas. Non quod ego iſta faciam dico, ſed quod facere vellem, & non feciſſe pœnitet, & non facere piget. Tu vero cui maior gratia conceſſa eſt, votis & deuotis precibus pias aures domini ad te flecte,lachrymis & ſuſpiriis pro tuis exceſsibus illum clemẽter exora, atque canticis ſpiritualibus in omnibus operibus ſuis illum lauda & glorifica. Nil enim magis ſupernis ciuibus ſpectare libet,nil regi ſummo iucundius exhibetur, ſicut ipſe
teſtatur: Sacrificium laudis honorificabit me. O quàm fœlix *Pſal. 49.d*
eſſes, ſi ſpiritualibus oculis ſemel intueri poſſes; quomodo
præueniunt principes coniuncti pſallentibus in medio iu- *Pſal. 67.f*
uencularum tympaniſtriarum? Videres proculdubio qua cura quóve tripudio interſunt cantantibus,aſsiſtunt orantibus, adſunt meditantibus,ſuperſunt quieſcentibus, prouidẽtibus atque procurantibus præſunt. Diligunt ſiquidem ſuos conciues ſupernæ poteſtates,& pro iis qui hæreditatem capiunt ſalutis,ſolicite congaudẽt,confortant,inſtruũt,protegunt,prouidentque omnibus. Omnes enim ipſi deſiderant aduentum noſtrum, quoniam ipſi de nobis expectant ciuitatis ſuæ ruinas reſtaurari. Diligenter quærunt & libenter audiunt bona
de nobis ſoliciti diſcurrunt medij inter nos & deum, noſtros E
gemitus fideliſsimè ad eum portantes,ipſiúſq; gratiam deuotiſsimè ad nos reportãtes. Non dedignabuntur eſſe ſocij noſtri, qui iam facti ſunt miniſtri noſtri. Exultare eos fecimus, quando cõuerſi ſumus ad pœnitentiam. Feſtinemus ergo de nobis eorũ lætitiam adimplere. Væ tibi quicunq; es,qui deſideras redire ad vomitum,reuerti ad lutum. Putáſne placatos habebis eos in iudicio,quos tanto & tam ſperato priuare vis gaudio? Exultauerunt quando venimus ad religionẽ,tanquam ſuper his quos ab ipſa inferni porta cernerẽt reuocari. Quid vero tunc erit, ſi ab ipſa ianua paradiſi viderint redire & retrorſum abire eos,qui iam alterũ pedẽ habebant in cœlo? Nam ſi corpora inferius,ſed corda ſurſum. Curramus ergo non paſsibus corporis, ſed affectibus, ſed deſideriis, ſed ſuſpiriis:quoniam non ſolum angeli, ſed angelorum creator nos expectat. Expectat nos deus pater tanquam filios & hæredes,vt conſtituat nos ſuper omnia bona ſua. Expectat nos dei filius tanquam fratres & cohæredes,vt fructum ſuæ natiuitatis & preciũ ſui ſanguinis deo patri offerat. Expectat nos ſpiritus ſanctus:ipſe ſiquidẽ eſt charitas & benignitas in qua ab æterno prædeſtinati ſumus:nec dubium,quin prædeſtinationem ſuam adimpleri velit. Ergo quia omnis cœleſtis curia expectat nos & deſiderat,deſideremus eam quanto poſſumus deſiderio. Cum magna nanque confuſione & rubore ad
illam veniet, quiſquis videre eam vehementer nõ deſiderat. F
Quicunque vero iugi oratione & aſsidua cogitatione in illa conuerſatur:& ſecurus hinc egredietur, & cum magna lætitia recipietur in illa. Vbicunque ergo fueris,infra temetipſum ora. Si longe fueris ob oratorio,noli quærere locũ, quoniam tuipſe locus es. Si fueris in lecto aut in alio loco,ora:& ibi eſt templum. Frequenter orandum, & flexo corpore mens eſt erigenda ad deum. Sicut enim nullum eſt momentum,quo homo non vtatur vel fruatur dei bonitate & miſericordia:ſic nullum debet eſſe momentum,quo eum præſentem non habeat in memoria. Sed dicis: Ego quotidie oro, & orationis meæ nullum fructum video,ſed ſicut accedo ad illam,ſic & redeo:nemo mihi reſpondet,nemo loquitur,nemo quippiam donat, ſed incaſſum laboraſſe videor. Sic loquitur humana ſtultitia, non attendens quid inde veritas
promittat dicens: Amen dico vobis: quia quicquid orantes *Matt. 11.c*
petitis,credite quia accipietis, & fiet vobis. Noli ergo vilipendere orationem tuam, quoniam ille ad quem oras, non vilipendit eam:ſed antequã egrediatur de ore tuo, ipſe ſcribi eam iubet in libro ſuo. Et vnum è duobus indubitanter ſperare debemus, quoniam aut dabit nobis quod petimus, aut quod nobis nouerit eſſe vtilius. Cogita itaque de deo quicquid melius potes, & de te quicquid deterius vales. De illo amplius credere debes,quàm cogitare potes. Omne tempus in quo de deo non cogitas, hoc te computes perdidiſſe.

G Omnis siquidem res aliena est à nobis, tẽpus autem tantum nostrum est. Vaca ergo, & vbicunque fueris tuus esto. Noli te tradere, sed commodare. Quocunque loco consistis, cogitationes tuas iacta in deum, & aliquid salutare in animo tuo versa. Omnis siquidem locus ad meditandum congruus est. Tota ergo facilitate animum colligens, libere tecum habita, & in latitudine cordis tui deambulans, ibidem cœnaculum grande stratum Christo exhibe. Mens nãque sapientis semper est apud deum. Illum semper ante oculos habere debemus, per quem sumus, viuimus, & sapimus. Ipsum nanque vt essemus habemus authorem: ipsum etiam vt sapientes simus, debemus habere doctorem: & vt beati simus, internæ suauitatis largitorem. Et in hoc imaginem eius, hoc est illius summæ trinitatis in nobis cognoscimus. Nam sicut ille est, & sapiẽs est, & bonus est: sic & nos pro modulo nostro, & sumus, & nos esse scimus, & id esse & nosse diligimus. Vtere igitur teipso velut dei templo, propter illud quod in te est simile deo. Honor siquidem deo summus est, illum venerari & imitari. Imitaris, si pius es. Templum enim sanctum est deo mens pia, & altare optimum cor eius. Veneraris, si misericors es, sicut ipse omnibus misericors est. Hostia siquidem acceptabilis est deo, facere bonũ omnibus pro deo. Fac omnia sicut filius dei, vt dignus sis eo qui te dignatus est filiũ vocare. In omnibus vero quæ agis, deum esse præsentem co-
H gnosce. Caue ergo ne in eo quod male delectat, vel visio tua vel cogitatio tua remoretur, nec dicas neque facias quod nõ licet, etiã si libet, nec aliquo facto vel signo deum offendas, qui vbique pręsens cernit quicquid facis. Magna custodia tibi necessaria est, quoniã ante oculos iudicis viuis cuncta cernentis. Cum illo tamen semper es securus, si talem te præparaueris, vt tecum adesse dignetur. Si tecum non est per gratiam, adest per vindictam. Sed væ tibi, si ita tecum est. Imò vę tibi, si ita tecum non adest. Illi nanque irascitur deus, quem peccantem non flagellat. Nam quem flagellando non emendat, in futuro damnat.

Mortis consideratio. *Capitulum VII.*

CERTVM est, quoniam mors vbique minatur tibi, diabolus insidiatur vt rapiat animam tuam quando egredietur de corpore: tu vero noli timere, quoniam deus qui in te habitat (si tamen in te habitat) eripiet te & à morte & à dæmone. Fidelis enim socius est, nec deserit sperantes in se, nisi ipse prior deseratur. Deseritur autem, cum cor per prauas & inutiles cogitationes vaga mente discurrit. Idcirco omni solicitudine & custodia illud custodire & tenere debes, vt in illo deus requiescere possit. In omni nanque creatura quæ sub sole mundi vanitatibus occupatur, nihil humano corde sublimius, nihil nobilius, nihil deo similius reperi-
I tur. Quapropter nihil aliud quęrit à te, nisi cor tuum. Munda ergo illud per puram confessionem, & assiduam orationem, vt mundo corde deum videre possis per continuam dei circunspectionem. In omni loco esto ei subiectus & interus, & compone mores tuos, vt sis in te placatus: dilige omnes homines, & omnibus te amabilem exhibe, vt sis pacificus, & dei filius. Sic eris bonus monachus, sanctus, humilis, & rectus & cum talis fueris, memẽto mei. Væ mihi qui ista dico, & ista non facio: & si aliquando facio, nõ diu perseuero. Ista habeo in memoria, & non seruo in vita. Habeo in sermonibus, & non in moribus. Legem in corde & in ore tota die rumino, & contraria legi ago. Lego de religione in ea, & plus diligo lectionem quàm orationem: veruntamen nil aliud me docet diuina scriptura, nisi religionem amare, vnitatẽ seruare, charitatem habere. Ego autem miser & miserabilis, citius curro ad lectionem quàm ad orationem: libentius volo legere, quàm missas auscultare. Expectat me aliquis volens de necessitate sua mihi loqui, ego vero librum aliquem accipio, quem ille vel ille vellet habere: lego in eo, & legendo amitto fructus charitatis, pietatis affectus, compunctionis fletus, missarũ vtilitatem, cœlestium contemplationem. Nil tamen in hac vita dulcius sentitur, nihil auidius sumitur, nil ita mentẽ ab amore mundi separat, nil sic animam contra tentationes roborat nil hominem ita excitat & adiuuat ad omne opus bonum, & ad omnem laborem, quàm gratia contemplationis.

Qualiter homo debeat intente orare. K
Capitulum VIII.

MISERERE mei deus, quoniam ibi plus pecco, vbi peccata mea emendare debeo. In monasterio nanque sępe, dum oro, non attendo quod dico. Oro quidem ore, sed mente foris vagante, orationis fructu priuor. Corpore sum interius, sed corde exterius: & ideo perdo quod dico. Parum enim prodest sola voce cantare sine cordis intentione. Propterea magna peruersitas, imò magna insania est, quando cũ domino maiestatis loqui in oratione præsumimus, & insensati aurem auertimus, & ad nescio quas ineptias conuertimus cor. Magna quoque insania, & grauiter vindicanda, cum vilissimus puluis loquentem ad se audire dedignatur creatorem vniuersitatis. Ineffabilis vero est dignatio diuinæ bonitatis, quæ quotidie conspicit nos infœlices aures auertẽtes, obdurantes corda, & nihilominus clamat ad nos dicens: Redite præuaricatores ad cor. Vacate & videte quoniã ego sum deus: loquitur mihi deus in psalmo, & ego illi: nec tamẽ cum psalmũ dico, attẽdo cuius psalmus sit. Idcirco magnam iniuriam deo facio cum illum precor vt meam precem exaudiat, quam ego qui fundo non audio. Deprecor illum vt mihi intendat, ego vero nec mihi nec illi intẽdo: sed quod deterius est, immũda & inutilia in corde versando, fœtorem horribilem eius aspectibus ingero. *Esa. 46.c* *Psal. 45.d*
L

De instabilitate cordis humani. *Capitulum IX.*

NIHIL est in me corde meo fugacius: quod quotiens me deserit, & per prauas cogitationes defluit, totiens deum offendit. Cor meum cor vanum, vagum & instabile, dum suo ducitur arbitrio & diuino caret consilio, in seipso non potest consistere, sed omni mobili mobilius, per infinita distrahitur, & hàc atque illac per innumera discurrit. Et dum per diuersa requiẽ quærit, nõ inuenit. Sed in labore miserum, à requie vacuũ manet: sibi nõ concordat, à se dissonat, à se resilit, volũtates alternat, cõsilia mutat, ædificat noua, destruit vetera, destructa reædificat, eadẽ iterũ atq; iterum alio & alio modo mutat & ordinat, quia vult & nõ vult: & nunq̃ in eodẽ statu pmanet. Sicut enim molẽdinũ velociter voluitur, & nihil respuit, sed quicquid imponitur molit: si autem nihil apponitur, seipsum consumit: sic cor meũ semper est in motu, & nunquã requiescit: sed siue dormiã, siue vigilẽ, somniat & cogitat quicquid ei occurrit. Et sicut molẽdinũ arena si imponatur exterminat, pix inquinat, palea occupat: sic cor meũ cogitatio amara turbat, immũda maculat, vana inquietat & fatigat. Ita cor meũ dũ futurũ nõ curat gaudiũ, nec diuinũ quærit auxiliũ, ab amore cœlestium elõgatur, & in amore terrestriũ occupatur. Cumq; elabitur ab illis, & inuoluitur in istis, vanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit, luxuria polluit, torquet inuidia, turbat iracundia, cruciat tristitia: sicq; miseris casibus submergitur omnibus vitiis, quoniã vnũ deũ (qui ei sufficere poterat) dimisit. Per multa dispergitur, & huc illucque quærit vbi requiescere possit, & nihil inuenit quod ei sufficiat, donec ad ipsum redeat. A cogitatione in cogitationẽ ducitur, & per varias occupationes, & affectiones variatur: vt saltẽ varietate ipsarum rerum impleatur: quarum qualitate satiari non potest. Sic labitur cordis miseria subtracta diuina gratia. Cumq; ad se reuertitur, & discutit quod cogitauit: nil reperit: quia non opus fuit, sed importuna cogitatio, qua componit multa de nihilo sic deniq; decipit imaginatio, quam dæmonũ format illusio. Imperat mihi deus vt præbeam illi cor meum, & quia imperanti deo non sum obediens & subditus, mihi sum rebellis & contrarius. Vnde mihi subiugari non potero, donec illi fuero subiectus: mihiq; seruiam nolens, qui ei nolo seruire volens. Idcirco plura machinatur cor meũ vno momẽto, quàm omnes homines perficere possent vno anno. Cum deo nõ sum vnitus, & ideo in meipso sum diuisus. Cũ illo vero vniri non possum nisi per charitatem: nec subiici nisi per humilitatem: nec vere humilis esse nisi per veritatem. Expedit ergo vt in veritate me discutiam, & cognoscã quàm vilis, quàm fragilis, & quã labilis sum. Deinde cũ omnes miserias meas cognouero, necesse est vt illi inhæreã p quẽ sum, sine quo nihil sum, & nihil facere possum. Et quia à deo peccando recessi: nisi per *Iob 13.d*
M

A veram confeſsionem ad illum redire nõ poſſum. Fateri ergo oportet quod fatendum eſt: quia nunquam eo modo aut ea intentione, qua peccaui, peccata confeſſus ſum: nec omnium recordatus ſum, aut propter vetuſtatem, aut propter multitudinem. Si autem confeſſus ſum, nõ pure confeſſus ſum propter turpitudinem. Confeſsionem etiam meam diuiſi, vt diuerſis ſacerdotibus diuerſa manifeſtarẽ: & ita venia carui, ad quam per partes peruenire putaui. Execranda nanque fictio eſt peccatum diuidere, & ſuperficietenus radere, non intrinſecus eradicare. Non enim vtilis eſt confeſsio niſi ſit in oris veritate, & cordis puritate. Et vt tres ſint qui teſtimoniũ nobis dicãt in cœlo, pater, filius, & ſpiritus ſanctus: addamus teſtes ſacerdotes cordi noſtro & ori, vt in ore duorũ vel trium
2.Cor.13.b teſtium ſtet omne verbum. Sed dicis: Sufficit mihi ſoli deo confiteri: quia ſacerdos ſine eo à peccatis me abſoluere non poteſt. Ad quod non ego, ſed beatus Iacobus reſpondet di-
Iacob.5.d cens: Confitemini alterutrum peccata veſtra. Cõueniens nanque valde eſt, vt nos qui peccando deo contumaces fuimus, pœnitendo ſupplices ſacerdotibus & miniſtris eius ſimus: vt homo qui ad gratiam conſeruandam mediatore non eguit, iam eam recuperare non niſi per mediatorem hominẽ poſſit. Gemat ergo & ſuſpiret, & anxius pro peccato timeat, & expaueſcat: ſolicitus diſcurrat, auxiliatores & interceſſores
B quærat: proſternat ſe humiliter homini, qui humiliter aſtare noluit creatori. Nam & hoc ſaluberrimum eſt vt homo corde pœniteat, & ore delictum ſuum cõfiteatur, quatenus deus qui pius adeſt per gratiam, cor ad pœnitentiam compungat: deinde adſit, vt cõfitenti peccatorum veniam tribuat. Quòd ſi forte peccator vere pœniteat, ſed intercurrẽte articulo neceſsitatis, ad confeſsionem peruenire nõ poſsit: confidenter credere debemus, quod ſummus ſacerdos cõplet in eo quod mortalis nõ potuit. Et iam apud deum factum conſtat, quod homo quidẽ vere voluit, ſed non valuit adimplere: quia confeſsionem non cõtemptus excluſit, ſed impediuit neceſsitas.

De peccato non excuſando. Capitulum X.

IN CAPITVLO vbi peccata mea emẽdare debui: peccatis peccata addidi. Cum de illis accuſatus fui, aut aliquo modo excuſaui, aut ex toto negaui, aut quod deterius eſt, defendi, & impatienter reſpondi: cum nullum ſit peccatum à quo non ſim contaminatus, aut contaminari non poſsim. Iuſtum eſt ergo vt omni occaſione remota emendationem promittam, vndecunque aut à quocunque accuſer: quatenus ſic liberari valeam à peccato perpetrato vel perpetrando.

Quàm ſit malum alios non corrigere. Capitulum XI.

MVLTITVDINEM iniquitatum mearum expaueſcens, aliorum tranſgreſsiones reprehendere timui, & ideo mortis auctor extiti, quia virus quod clamando expellere
C potui, non expuli. Indignatus ſum aduerſus alios qui me de vitiis meis reprehendebant, & quos amare debui, odiui. Illa quæ mihi nocebant vel diſplicebant: deſideraui vt non eſſent. Sciebam tamen quòd in natura ſui erãt bona, & à bono factore facta: ſed ideo mihi nocebãt, quia malus eram, & male illis vtebar. Nihil enim mihi contrarium eſt niſi ego ipſe. Mecũ eſt quicquid mihi nocere poteſt, & ego ipſe mihi ſarcina ſum. Optaui etiam vt deus peccata mea neſciret, aut punire nollet, aut non poſſet, & ita volui deum eſſe inſipientem, iniuſtum, & impotentem: quod ſi eſſet, deus non eſſet.
Pſal.21.a Non eſt ſuperbia ſuper ſuperbiam meam propterea longe à ſalute mea, verba delictorum meorũ. Suſpecta eſt ſiquidem deo ſuperbia & odioſa: nec fieri poteſt vt cum eo in gratiam reuertatur. Diuerſum vtriuſq; hoſpitiũ: nec in eodem cohabitãt animo quibus nõ licuit cohabitare in cœlo. In cœlo nata eſt: ſed velut immemor qua via inde cecidit, illuc poſtea redire nõ potuit. Cũ aër pluuia vel nimio frigore aut calore turbatus fuit, contra deum inique murmuraui. Omnia nanque quæ ad vſum vitæ accepimus: ad vſum culpæ conuertimus. Quapropter iuſtum eſt vt qui in cũctis peccauimus: in cunctis feriamur. Sæpe ad ſacrum myſterium vocem meã fregi, vt dulcius cãtarem, magis delectabar in vocis modulatione, quàm in cordis compunctione. Deus vero cui non abſcõditur quicquid illicitum perpetratur, non quærit vocis lenitatem, ſed cordis puritatem. Nam dũ cantor mulcet populum D
vocibus: deum irritat prauis moribus. Licentiã loquendi vel aliquid faciendi, ſæpe nimia importunitate vel calliditate à prælatis meis extorſi: non attendens miſer, quoniã ille ſe decipit, qui occulte vel aperte ſatagit vt hoc ei pater ſpiritualis iniungat, quod ipſe deſiderat. Arcum vel cultellum vel aliquid vile multotiens nimium deſideraui: nec confeſſus ſum: quia peccatum non æſtimabam, propter rei vilitatem. Veruntamen non multum diſtat quæcunque ſubſtãtia vilis vel precioſa requiratur, dum ęqualiter ſit corruptus affectus. Nõ enim cultellus in vitium eſt, ſed cultelli appetitus: neque aurum in vitium eſt, ſed auri cupiditas. In labore non laboraui quantum debui vel quantum potui. In ſilentio etiã fui ocioſus, quod eſt maximum peccatum. In ſilentio nanque nemo ſic debet eſſe ocioſus, vt in eodem ocio vtilitatem non cogitet proximi: nec ſic actuoſus, vt contemplationem nõ requirat dei. Parum enim proficit, qui alteri non prodeſt cum poteſt. De vitiis meis multotiens me iactaui: putans eſſe inſigne virtutis vbi erat lapſus criminis. De virtutibus etiam vitia feci. Iuſtitia nãque dum ſuum modum excedit: crudelitatis vitium gignit. Et nimia pietas diſſolutionem diſciplinæ parturit, ſic ſæpe vitium eſt quod virtus putatur. Sic remiſſa ſegnities manſuetudo creditur, & pigritiæ vitium quietis virtutẽ imitatur. Finxi me eſſe quod non eram: dixi me velle quod
nolebam, vel nolle quod volebã: aliud ore dicebam, & aliud E
corde volebã: & ita ſub ouina pelle vulpinam conſcientiam conſeruabam. Vulpina plane conſcientia eſt tepida conuerſatio, animalis cogitatio, ficta confeſsio, breuis & rara compunctio, obedientia ſine deuotione, oratio ſine intentione, lectio ſine ædificatione, ſermo ſine circũſpectione. O quàm dura mihi ſunt iſta quæ loquor: quoniam me ipſum loquendo ferio. Veruntamen quia me peccatorẽ non nego, ſed peccatum meum cognoſco: erit fortaſſe apud deum pium iudicem ipſa cognitio culpæ, impetratio veniæ. Dicam ergo, dicam miſeriam meam ſi forte ſua pietas moueat illum. Dicam peccatum meum, quoniã notitia peccati initium eſt ſalutis. Magnam porto coronam, & veſtem rotundam, regulam ſeruo ieiuniorum, ſtatutis pſallo horis, ſed cor meum longe eſt à deo meo. Exteriorem ſuperficiem intuens, ſalua mihi omnia arbitror, non ſentiens vermem interiorem qui interiora
corrodit. Vnde Oſeas: Comederunt alieni robur meum, & Oſee 7.e
ignoraui, & ideo pergens totus in ea quæ foris ſunt, & ignarus interiorum meorũ, ſicut aqua effuſus ſum, & ad nihilum redactus ſum, præteritorum obliuiſcens, præſentium negligens, futura non prouidens. Ingratus ſum ad beneficia, pronus ad mala, & tardus ad bona.

Quomodo ſe debet vnuſquiſque conſiderare. Caput XII.

SI ME non inſpicio, neſcio meipſum. Si autem me in- F
ſpicio, tolerare me non poſſum. Tanta inuenio in me quæ digna ſunt reprehenſione, & confuſione, & quanto me ſubtilius & ſæpius diſcutio, tanto plures abominationes in angulis cordis mei inuenio. Ex quo nanque peccare cœpi, nunquam vnum diem ſine peccato tranſire potui, nec adhuc peccare ceſſo, ſed de die in diem peccata peccatis addo, & ea quæ præ oculis habeo, inſpicio nec gemo, erubeſcenda video, nec erubeſco: dolẽda intueor, nec doleo, quod eſt mortis ſignum & dãnationis indicium. Membrum enim quod dolorem nõ ſentit, mortuum eſt, & morbus inſenſibilis, eſt incurabilis. Leuis ſum & diſſolutus, nec me corrigo, ſed ad peccata quæ confeſſus ſum, quotidie redeo, nec caueo foueam in quam miſer ego cecidi, vel alios cadere feci aut vidi. Cúmque plorare & orare deberem pro malis quæ feci, & bonis quæ neglexi, prohdolor verſum eſt mihi in contrariũ. Nam tepui & frigui à feruore orationis, & iam ſine ſenſu frigidus remanſi, & ideo flere meipſum non poſſum, quoniam gratia lachrymarum receſsit à me.

De præſentia conſcientiæ vbique. Capitulum XIII.

PECCATA mea celare nõ poſſum, quoniã quocũq; vado cõſcientia mea mecũ eſt, ſecũ portãs quicquid in ea poſui, ſiue bonum, ſiue malũ. Seruat viuo, reſtituet defuncto depoſitũ quod ſeruãdum accepit. Si male facio, adeſt illa, ſi autẽ bene facere vi-

G deor & inde extollor, adest illa. Adest viuo, sequitur mortuum: vbique mihi gloria vel confusio est inseparabilis pro qualitate depositi. Sic sic in domo propria, & à propria familia habeo accusatores, testes, iudices & tortores. Accusat me conscientia, testis est memoria, ratio iudex, voluptas carcer, timor tortor, oblectamentum tormentum. Quotquot enim fuerint oblectamenta mala, tot erunt tormẽta dira in pœna. Nam inde punimur, vnde delectamur.

De tribus inimicis hominis. Capitulum XIIII.

ADIVVA me domine deus meus, quoniam inimici mei animam meam circundederunt: corpus scilicet, mundus, & diabolus. A corpore fugere non possum: nec ipsum à me fugare. Circunferre illud necesse est, quoniam alligatum est mihi: perimere non licet, sustẽtare cogor: & cum illud impinguo, hostem meum aduersum me nutrio. Si enim satis comedero, & id robustum fuerit, sanitas & fortitudo eius mihi aduersantur. Mundus vero circumcingit & obsidet me vndique, & per quinq; portas, videlicet per quinq; corporis sensus, scilicet visum, auditum, gustũ, odoratum, & tactum, sagittis suis me vulnerat, & mors intrat per fenestras meas in animam meam. *Hiere. 9.f* Respicit oculus, & mentis sensum auertit. H Audit auris, & intẽtionem cordis inflectit. Odoratus cogitationem impedit. Os loquitur, & fallit. Per tactũ ardor libidinis pro aliqua parua occasione excitatur, & nisi illico respuatur, subito totum corpus occupat, vrit, & incendit. Primo carnem cogitatione modicum titillat: deinde delectatione turpi mentem maculat, & ad extremũ per cõsensum prauitatis sibi mẽtem subiugat. Porro diabolus quem videre nõ possum, & ideo minus ab eo mihi cauere, tetẽdit arcũ suum, *Psal. 7.d* & in eo parauit sagittas suas vt vulneret me repẽte: narrauit *Psal. 63.a* vt absconderet laqueos suos, & dixit: Quis videbit eos? Laqueum posuit in auro & argẽto, & in omnibus quibus abutimur, cũ illis male delectamur & illaqueamur. Nec solum laqueum posuit, sed & viscum. Viscus est amor possessionis, affectus cognationis, cupiditas honoris, & carnis voluptas: quibus anima inuiscatur & irretitur, ne pennis cõtemplationis per plateas supernæ Sion volare possit. Sagittæ diaboli sunt ira, inuidia, luxuria, & cætera quibus anima vulneratur. Et quis est ille qui iacula eius ignea extinguere possit? Proh dolor, his telis superatur sæpe anima fidelis. Heu mihi quia vndique bella mihi video: vndique tela volant: vndique tentamenta, vndique pericula. Quocunque me vertam, nulla securitas est. Et quæ mulcent, & quæ tristant vel molestãt, omnia timeo: esuries, & refectio: somnus, & vigiliæ: labor & quies I pugnant cõtra me. Nõ minus suspectus est mihi iocus quàm ira: multos siquidẽ iocando scãdalizaui. Nec minus prospera vereor quàm aduersa: prospera nãque suauitate sua incautum me faciunt, & decipiũt. Aduersa vero quia aliquid amaritudinis habent, velut potiones amaræ me suspectum & timidum faciunt. Magis timeo malum quod facio in abscondito, quàm quod in aperto. Malum nanque quod nemo videt, nullus reprehendit: & vbi non timetur reprehensor, securus accedit tentator, & facilius perpetratur iniquitas. Nimirum vtrobique bellum: vtrobique periculum: vtrobique timẽdum. Et sicut in hostili regione versantibus hac illácque circunspiciendum est: & ad omnem strepitum circumagẽda est ceruix. Caro suggerit mihi mollia: mundus vana: diabolus amara. Quia quotiens carnalis cogitatio mentem importune pulsat de cibo & potu, de somno, cæterísque similibus ad carnis curam pertinentibus: caro mihi loquitur. Cum de ambitione seculi, de iactantia, de arrogãtia cogitatio vana in corde versatur, de mundo est. Quando autem ad iram & iracundiam, & amaritudinem animi prouocor: diabolica suggestio est: cui non aliter quam ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab eo cauẽdum quàm ab ipsa damnatione. Dæmonum officium est suggestiones malas ingerere: nostrum est illis nõ consentire. Nam quotiens resistimus, diabolum superamus, angelos lætificamus, deũ honorificamus. Ipse enim nos hortatur vt pugnemus: adiuuat vt vincamus. Certantes in bello spectat: deficientes subleuat, vincentes coronat.

Caro hominis vnde sit, & quid pariat. Capitulum XV. K

CARO mea de luto est, & ideo lutosas & voluptuosas cogitationes ab illa habeo: vanas & curiosas à mundo: à diabolo malas & malitiosas. Isti tres inimici me impugnãt & persequuntur, nunc quidem aperte, nunc vero occulte: semper autem malitiose. Diabolus nanque plus confidit in adiutorio carnis: quoniam magis nocet domesticus hostis. Illa vero ad subuersionem meam cum illo fœdus iniit, vtpote de peccato nata, & in peccato nutrita, vitiis corrupta ab ipsa origine: sed multo amplius vitiata praua consuetudine. Hinc est quod tam acriter concupiscit aduersus spiritum: quòd assidue murmurat, & impatiens est disciplinæ: quòd illicita suggerit, nec rationi obtemperat, nec inhibetur vllo timore. Huic accedit, hanc adiuuat, hac vtitur tortuosus ille serpens hostis humani generis, cui nullum aliud est desiderium, nullum negocium, nullum studium, nisi perdere animas nostras. Hic est qui iugiter malum machinatur, argute loquitur, artificiose suggerit, callide decipit. Illicitos motus insufflat, & venenatas cogitationes inflammat, mouet bella, nutrit odia, incitat gulam, mouet libidinem, desideria carnis instigat, & peccati occasiones parat, & mille nocendi artibus corda hominũ pulsare non cessat. Hinc est quod baculo nostro nos cedit, L & manus nostras proprio cingulo ligat: vt caro quæ data est nobis in adiutorium, fiat nobis in ruinam & scandalum. Grauis lucta, & graue periculum est aduersus domesticum hostem pugnare, maxime cum nos aduenæ simus, & ille ciuis. Ille suam inhabitat regionem: nos exules sumus & peregrini. Magnum quoque discrimen est aduersus diabolicæ fraudis astutiam tam crebos, imò continuos sustinere conflictus: quem astutum fecit tam natura subtilis, quàm longa exercitatio malitiæ huius.

Deprecatio pro seipso. Capitulum XVI.

ERIPE me de inimicis meis deus meus, & ab his qui oderunt me: *Psal. 58.a* quoniam confortati sunt super me. Ego vero qui vsque ad hunc diem contra me vixi: iamiam per tuam gratiam mihi viuere incipiam. Sic enim in hoc mundo viuere debemus, vt cum corpus cœperit à vermibus deuorari in sepulchro: anima lætetur cum sanctis in cœlo. Illuc spiritus dirigendus est, quo est iturus. Illuc festinare debemus, vbi semper viuamus, & vbi mori amplius non timeamus. Si sic amamus istam labilem & caducam vitam, vbi cum tanto labore viuimus, vbi comedendo, bibendo, dormiendo vix carnis necessitatibus satisfacimus: multo magis amare debemus vitam æternam: vbi nullum laborem sustinebimus, vbi summa semper iucunditas, summa fœlicitas, fœlix libertas, & M fœlix beatitudo: vbi similes erunt homines angelis dei, & fulgebunt iusti sicut sol, in regno patris eorum. *Matt. 13.f* Qualis putas tũc erit splendor animarum, quando solis splendorem habebit lux corporum? Nulla erit ibi tristitia, nulla angustia, nullus dolor, nullus timor, nullus ibi labor, nulla mors, sed perpetua sanitas semper ibi perseuerat. Non suggerit ibi malitia, nec carnis miseria: nulla est ibi ægritudo: nulla omnino necessitas: non est ibi fames, non sitis, non frigus, nõ æstus, non lassitudo ieiunij: nec vlla tentatio inimici: nec peccandi voluntas: nec delinquendi facultas, sed totum lætitia, totum exultatio possidet: homines quoq; angelis sociati, sine vlla carnis infirmitate in perpetuum manebunt. Ibi erit iucunditas infinita: beatitudo sempiterna: in qua qui semel suscipitur, semper tenetur. Ibi est requies à laboribus, pax ab hostibus, amœnitas de nouitate: securitas de æternitate, suauitas atque dulcedo de dei visione. Et quis non illic habitare vehementer desideret & propter pacem, & propter amœnitatem, & propter æternitatem, & propter dei visionem? Nullus est ibi peregrinus, sed quicũque illuc venire merebuntur, securi in propria patria manebunt semper læti: & semper satiati de visione dei. Et quanto plus aliquis hic deo obediẽs fuerit, tanto ampliorem ab eo mercedem ibi recipiet: quantóque amplius deum amabit, tanto propius videbit quem cernere cupit.

A *De breui vita hominis. Capitulum XVII.*

DIES hominis sicut vmbra super terram, & nulla est mora: & tunc proprie nihil est, cum stare videtur. Cur ergo thesaurizat in terra homo, cum sine dilatione transeat & illud quod colligitur, & ipse qui colligit? Et tu homo quem fructum expectas in mundo: cuius fructus ruina est, cuius finis mors est? Vtinam saperes & intelligeres: ac nouissima prudenter prouideres. Scio quendam qui per annos plurimos tecum familiariter vixit: ad mensam tuam sedit: cibum de manu tua sumpsit: in sinu tuo dormiuit: cum voluit tecum colloquium habuit: hic iure hæreditario seruus tuus est. Sed quia ab ineunte ætate delicate nutristi eum, & virgæ pepercisti: contumax effectus est: leuauit calcaneum suũ super caput tuum, & te in seruitutem redegit, & tui crudeliter dominatur. Sed fortasse dices: quis est hic? Vetus homo tuus: qui conculcat spiritum tuum: qui pro nihilo habet terram desiderabilem: qui sola quæ carnis sunt sapit. Homo iste à natiuitate cæcus est, sed surdus & mutus: inueteratus dierum malorum: rebellis virtuti & veritati: inimicus crucis Christi: deridet innocentẽ, & simpliciter transeuntem: ambulat in magnis & in mirabilibus supra se: arrogantia eius est plusquam fortitudo eius, nullum reueretur, dicit in insipientia sua, non *Psal. 13. a*
B est deus: tabescit bonis, & malis pascitur alienis: immũdis cogitationibus pascitur: nõ fatigabitur in illis transgrediens vsque ad finẽ: dispergit & dissipat propria, sicut prodigus: cupit & rapit aliena, sicut auarus, turpitudinem & ignominiam congregat sibi, simulás, & callidus prouocat iram dei. Homo iste totus in peccatis natus est, & sic nutritus, amicus iniquitatis, filius mortis, vas iræ in contumeliam, aptus ad interitũ. Qui cum talis sit, enarrat iustitias dei, & assumit testamẽtum eius per os suum. Odit disciplinam, proiicit dominum suum post dorsum suum. Cum videt furem, currit cum eo, & cum *Psal. 49. c* adulteris portionem suam ponit. Aduersus filium matris suæ ponit scandalum, super terram etiam thesaurizat iram in die iræ: vult à te hæreditatem tuam tollere, & desuper terram auferre; & tu tantam iniuriam non vindicas sed dissimulas, nec ei verbum durum loqueris, nec vultum iratum ostendis, sed blandienti tibi arrides. Ludis cũ illusore: nescis quia Hismaël est qui tecum ludit? Ludus iste non est pueritiæ nec simplicitatis vel innocentiæ, sed illusio est animæ, sed persecutio, sed mors. Iam te in foueam quam fecit, præcipitauit: iam effœminatus es, iam iugo miserrimæ seruitutis pressus, sub pedibus eius misere & viliter conculcaris. O miser & miserabilis homo; quis te liberabit de vinculo improperii huius? Exurgat deus, & cadat armatus iste: cadat & conteratur inimicus homo: contemptor dei, cultor sui, amator mundi, seruus dia-
C boli. Quid tibi videtur? Si recte sentis, mecum dices: Reus est mortis, crucifigatur. Noli ergo dissimulare, noli differre, noli parcere: sed festinanter, audacter, instanter crucifige hominẽ istum, sed cruce Christi, in qua est salus & vita: ad quem si ex corde clamaueris, crucifixus tuus audiet te benigne respondens: Hodie mecum eris in paradiso. O Christi pietas: ô inopinata salus miseri. Tã gratuita est & probata dilectio dei, tam stupenda dulcedo, tam inopinata dignatio: tam inuicta mansuetudo, vt qui ad eum clamauerit, exaudiat illum: quoniam misericors est. O quanta est misericordia dei, quàm ineffabilis mutatio dexteræ excelsi. Heri eras in tenebris, hodie in splendore lucis. Heri in ore leonis, hodie in manu mediatoris. Heri in porta inferni: hodie in deliciis paradisi. Sed quid prosunt hæ literæ admonitionis, nisi deleas de libro cõscientiæ tuæ literas mortis? Quid prosunt hæc scripta, lecta, & intellecta, nisi temetipsum legas & intelligas? Da ergo operam internæ lectioni, vt legas, inspicias, & cognoscas teipsum: legas vt diligas deum, vt pugnes & vincas mundum & omnem inimicum, quatenus labor conuertatur in requiem, luctus in gaudium, & post tenebras huius vitæ videas ortum surgentis auroræ: videas etiam meridianum solem iustitiæ: in quo sponsum cum sponsa prospicies, vnum eundémque dominum gloriæ, qui viuit & regnat per infinita secula.

D *De interiori domo, id est conscientia ædificanda, tractatus vtilis.*

DOMVS hæc in qua habitamus, ex omni parte sui ruinam nobis minatur. Idcirco quia in breui est casura, alia nobis est ædificanda. Redeamus ergo ad nos, & discutiamus conscientiam nostram. Nam sicut corpus nostrum tabernaculum dicitur, in quo militamus: sic conscientia nostra domus vocatur, in qua post militiam requiescimus: & ille recte militat, qui per militiam quam exercet in corpore, domum ædificat conscientiæ. Diligenter exerce agrum tuum, ait sapiens, *Proue. 24* vt postea ædifices domum tuam. Ager iste corpus nostrum est, cuius sensibus & motibus sic recte vtimur, animíque imperio eos subiicientes in vsum virtutis inflectimus, dum corpus animo indesinenter, & animus deo ex toto subiicitur. His nimirum modis interior conscientia ædificatur: quam vtique bonam faciunt præteriorum malorum condigna satisfactio, & instantium malorum cauta prouidẽtiaq; declinatio. Condigna satisfactio est mala facta corrigere, & correcta non reiterare. Conscientia vero perpetua est quæ nunquam finitur, sicut nec anima. Quæ cum sit immortalis, E
sicut nõ potest esse non anima, sic nunquam potest esse sine conscientia. Conscientia nanque est inseparabilis gloria, vel confusio vniuscuiusque pro qualitate depositi.

Conscientiam prius esse mundandam quàm ædificandam. Capitulum I.

HAEC ergo conscientia in qua anima perpetuo mansura est, ædificanda est, sed prius mundanda. Et quis eam mundabit? Profecto, deus & homo. Homo per cogitationes & affectiones, deus vero per misericordiam & gratiam. Cogitationes & affectiones necessariæ sunt in conscientiæ mundatione, cogitationes in inuestigatione veritatis: affectiones in exercitatione virtutis. Porro misericordia modo delet peccatum: modo dat virtutem resistendi peccato, nunc subtrahit peccandi occasionem, nunc immittit amaritudinem: plerunque sanat affectionem. Gratia adiuuat ad bonum: defendit contra malum, erudit ad vtrunque discernendum. Homo igitur per veritatem stimulatus, peccata sua cõfitetur: deus autem per misericordiam flexus confitenti miseretur. Omnis nanque spes veniæ & misericordiæ in confessione est, nec potest quis iustificari à peccato, nisi prius fuerit confessus peccatum. Ex eo enim vnusquisque iustus esse incipit, ex quo sui accusator extiterit.

De misericordia & veritate: & de osculo pacis: & osculo iustitiæ. Capitulum II. F

FOELIX conscientia, in qua misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. Veritas confitentis, & misericordia miserentis, obuiauerunt sibi: quoniam *Psal. 84. b* non potest illi misericordia deesse, qui se cognoscit in veritate. Osculum iustitiæ est inimicos diligere, parentes & propria quæque propter deum relinquere, illatam iniuriam patienter ferre, oblatam gloriam vbique declinare. Osculum pacis est odientes inuitare ad pacem: discordantes ad concordiam reuocare, aduersarios pacifice sustinere, errantes pie & benigne docere, mœrentes clementer mulcere, & cum omnibus pacem habere.

De statu animæ in Christo confirmatæ. Capitulum III.

BEATA illa anima, quæ in pace Christi fundata est, & in dei amore solidata: quæ cum exterius bella patitur, pax interius non turbatur. In qua quæcunque molestiæ foris perstrepant, vsque ad silentium internæ quietis non irrumpunt, quoniam gustu internæ dulcedinis tacta intus est per desiderium collecta, nec iam foris enormiter in carnis voluptates dissoluitur, quia totum intus possidet in quo delectatur, atque ita in semetipsa pacificata, dum nihil est quod foris appetit, tota per amorem intus requiescit, & cum tota ad internum gaudium colligitur, ad imaginem dei reformatur, quam in se veneratur. Talem animam fre-

G quenter visitant angeli atque archangeli, & honorificant: vtpote dei templum, & spiritus sancti habitaculum. Esto igitur templũ dei, & deus excelsus habitabit in te. Anima enim deum habens in se, templum dei est: in quo diuina mysteria celebrantur.

Dedignatur deus visitare eam animam quæ non studet in se consistere. Capitulum IIII.

PORRO anima quæ non studet in se consistere, nec in amore dei desiderium figere, per oculos & aures aliósque corporis sensus foras egreditur: atque in his exterioribus delectatur. Sed cum inuenerit portas istas clausas: tunc rediens ad se, & videns se nudam & desolatam, inæstimabili confusione & horrore concutietur. Et quia mundi consolationem quęsiuit: illam quæ à deo intus in conscientia datur, non habebit. Et non solum eam dedignabitur deus visitare, sed nec ipsa, quidem male sibi cõscia, seipsam poterit tolerare. Requiem in se non poterit habere quoniam illum dereliquit cum quo habitare & requiescere debuit. Cogita ergo in societate aliorum nunc positus: quia non poteris semper manere cum illis. Et interim elige tibi socium illum, qui cum substracta tibi fuerint hæc omnia, tibi fidẽ seruabit, qui dilectoribus suis fidem seruat: nec recedit in tempore angustiæ. Deus tuus ille est quem eligere debes.

H *Quòd anima volens deum habitare in se, debet ab illicitis cogitationibus mundare conscientiam: & solum deum desiderare. Cap. V.*

OMNES igitur cordis distractiones, & mentis fluctuationes in vnum collige, & in solo deo totum desiderium tuũ fige, & ibi sit cor tuum vbi est thesaurus tuus desiderabilis multúmque amabilis. Ipse enim frequenter visitat & libenter inhabitat tranquillitatem cordis, & ocium quietæ mentis quoniam pax est, & in pace factus est locus eius. *Psal. 75. a* Propterea talem te præpara, vt tecum adsit deus: sit in ore: sit in corde: semper tecum eat: tecum redeat: nec recedat à te. Nunquam ille te dimittet: nisi prior illum dimiseris. Vbicunque fueris, nunquam solus esse poteris, si deus tecum erit.

Conscientia mundata aduentum Christi expectare debemus. Capitulum VI.

MVNDA igitur conscientiam tuam, & semper paratus esto, vt quacunque hora venerit dominus, & tecum habitare voluerit: paratam sibi in te inueniat mansionem. *Exo. 5. a* Ipse nanque dixit: Facite mihi sanctuarium, & ego habitabo in medio vestri. Studeamus ergo templum deo ædificare in nobis primo quidem vt in singulis nobis, vt in omnibus simul inhabitet: quia nec singulos dedignabitur, nec I vniuersos. Primo igitur studeat vnusquisque ne dissideat ip- *Lucæ 11. b* se à semetipso: quoniam omne regnum in seipsum diuisum desolabitur: & domus supra domũ cadet: nec intrabit Christus vbi parietes inclinati fuerint, & maceriæ depulsæ. Vult habere anima corporis sui domum integrã, & exire eam necesse est, si fuerint à se inuicem membra dispersa. Videat igitur & ipsa si desiderat Christũ per fidem inhabitare in corde suo id est in seipsa: videat & solicite caueat ne à se inuicem mẽbra eius dissideant: id est ratio, voluntas & memoria. Dignum habitaculũ parat deo, cuius nec est ratio decepta: nec voluntas peruersa: nec memoria inquinata. Fœlix illa anima est, quę domum cordis sui sic de peccatorum sordibus studet emũdare, & sanctis ac iustis operibus adimplere, vt in ea nõ solum angelos, verumetiam dominum angelorum habitare delectet. Mũdata domo, cunctisq; malis ab ea exclusis, omnibus bonis impleatur: ne sit nobis necessarium aliquid foris quærere: quia omnia forinseca reliquimus.

De septem columnis erigendis ad ædificandum domum conscientiæ. Capitulum VII.

SAPIENTIA ergo ædificet sibi domum: erigat columnas septem: quibus tota fabrica innitatur. Domus est conscientia; columnæ sunt bona voluntas, memoria, scilicet memorem esse beneficiorum dei: cor mundum, animus liber, spiritus rectus, mens deuota, ratio illuminata.

Erectio primæ columnæ, quæ est bona voluntas. Capitulum VIII. K

PRIMA igitur columna prior erigatur. Nam inter omnia dei dona, quæ ad salutem hominis spectare videntur: primum & principale bonum, bona voluntas esse cognoscitur: per quam imago similitudinis dei in nobis reparatur. Primum est: quia à bona voluntate bonum omne inchoatur. Principale est, quoniam bona voluntate nihil hominibus vtilius datur. Quicquid homo facit, bonum esse non potest, nisi ex bona voluntate procedat. Sine bona voluntate omnino saluari quispiam non potest, cum bona voluntate nemo perire potest. Voluntas bona nec dari potest inuito, nec auferri nisi volenti. Voluntas hominis est, potestas dei. Voluntas hominis est, quia velle in volũtate hominis est, & ideo totum meritum in voluntate est. Quantum vis, tantum mereris. Quantũ crescit voluntas tua bona, tantũ crescit meritum tuum. Fac igitur magnam bonam voluntatẽ tuam, si vis habere magnum meritum. Ita deus vt piissimus & misericordissimus pater in eo redemptionem nostram posuit, in quo nullus nisi velit potest egere. Amare nãque homines æqualiter possunt & diuites & pauperes, etiam si pecuniam æqualiter dare non possunt. Voluntas tamen bona non est, si non operatur quod potest.

De secunda columna quæ est memoria beneficiorum dei. Capitulum IX. L

RECORDEMVR ergo misericordiarum dei, vt sic accendamur in eius amorem. Reuocemus ad memoriam bona quæ tribuit nobis, quomodo in periculis sæpe constitutos clementer nos eripuit, nec vnquam peccatis nostris quo minus misereretur vinci potuit, oblitos sui de se admonuit, auersos à se reuocauit, venientes ad se benigne suscepit, pœnitentibus indulsit, perseuerantes custodiuit, stantes tenuit, lapsos erexit, malas delectationes in amaritudinem conuertit, & rursus salubriter amaricatis consolationes suas tribuit. Postremo tribulatione purgatis, quietem & pacem perfectam restituit, qui nec peccantibus vnquam defuit vt corrigeret, nec iustis vt custodiret. Recogitemus quãta bona deus fecit nobis non rogantibus neque desiderantibus, immo recusantibus, & quàm multa peccata dimisit nobis, & à quantis periculis liberauit nos liberator deus. Quàm magna dignatio pietatis fuit, quod ingratos & in multis contrarios, à tam multis peccatis custodiuit nos dei gratia, in quæ potuimus cadere, sicut in alia multa cecidimus. Idcirco sicut nullum est momentum, in quo nõ vtamur vel fruamur dei pietate & misericordia: sic nullum debet esse momentũ, in quo eum præsentem non habeamus in memoria.

De tertia columna quæ est cor mundum. Capitulum X. M

SEQVITVR vt eũ, à quo tanta beneficia accepimus, toto corde diligamus: hoc est tota cogitatione: tota affectione: sine defectione. Sit cor rectum, vt ei per omnia placeat deus. Sit rectum rectitudine intentionis: exclusione peruersæ cogitationis: assiduitate contemplationis. Sit paratum sequi voluntatem dei, in quancunque partem inclinari eam cognouerit. Sit sursum ad sola cœlestia & diuina contemplanda & desideranda. Sit purum, vt nihil morari intra se patiatur mali: nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputet, aut in conscientia sua, aut in aliena. Sit dulce dulci responsione: suaui admonitione: benigna reprehensione, moderata correctione. Sit mundũ, vt totius immunditiæ spurcitias respuens, cogitationum sicut actionum peccata deploret: defleat pro sua miseria & aliena. Lugeat non solum sua delicta, sed etiam aliena: compungatur pro malis quæ commisit, & bonis quæ neglexit.

De animo libero, quarta columna. Capitulum XI.

ANIMVS vero sit liber à mundi solicitudinibus: à carnis voluptatibus: à prauis cogitationibus: vt possit cum voluerit aut sibi intendere: aut vtilitati fratrum ministrare: aut in contemplatione cœlestium requiescere. Sit firmus, vt nulla repentina perturbatione concutiatur: non capiatur illecebris: non frangatur molestiis: nulla ira, nulla

impa

A impatientia pacem quietémque animi turbare posit: quoniam Christus pax est,& in pace requiescit pacis amator, & in perturbato animo habitare non potest. Sit consummatus in dei dilectione, hoc enim est diligere deum, illi occupare animum, concipere fruendæ visioni eius affectum, habere peccati odium, mundi contemptum, diligere proximum quem ipse censuit diligendum.

De recto spiritu, columna quinta.
Capitulum XII.

SPIRITVS autem sit rectus: ab omnibus terrenis & præsentibus prorsus auersus. Et ideo inseparabiliter iunctus & vnitus, pia deuotione ascendat & visitet supernas sedes, & multas quæ in domo patris sunt mansiones: humiliter se prosternens ante thronum dei & agni. Currat per plateas supernæ Sion: audiat illud melos angelorum: & cum reuerentia supplicet cunctis ordinibus beatorum spirituum, singulis per se, & simul omnibus se commendans. Tantam vero gratiam non meretur accipere animus, qui in sui cognitione diu exercitatus & plene eruditus nõ est: frustra enim cordis oculum erigit ad videndum deum: qui nondum idoneus est ad videndum seipsum. Prius enim necesse est, vt cognoscas inuisibilia spiritus tui, quàm posis esse idoneus ad cognoscenda inuisibilia dei. Et si non potes cognoscere te: non præsumas apprehendere ea quæ sunt supra te.

B *Rationalis animus speculum est ad videndum deum.*
Capitulum XIII.

PRAECIPVVM & principale speculum ad videndum deum: est animus rationalis inueniens seipsum. Si enim Rom. 1. inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: vbi quæso, quàm in eius imagine cognitionis eius vestigia expresius impressa reperiuntur? Tergat ergo speculum suum: mundet spiritum suum quisquis sitit videre deum Matt. 5. suum. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Hoc speculum verus pœnitens nõ cessat quotidie inspicere, tergere, tenere, & custodire. Inspicere, si aliquid in eo reperiat, quod deo displiceat. Tergere, non solum peccata actionum, verumetiam cogitationũ, vt nihil in eo remaneat quod deum offendat. Tenere, ne deorsum corruẽs, terræ per amorem inhæreat, & ne inanium cogitationũ puluere sordescat. Custodire, vt ille cuius tabernaculum est cũ hominibus, cuius deliciæ sunt esse cum filiis hominum, qui ad ostiũ stat & pulsat, quacunque hora intrare voluerit, receptaculum mũdum inueniat. Deus enim qui munditiæ amator est, cor pollutum habitare non potest.

De illuminatione animi. Cap. XIIII.

EXTERSO igitur speculo, & diu diligenter inspecto: incipit ei quędam diuini luminis claritas interlucere, & im- C mensus quidam insolitæ visionis radius oculis cordis apparere. Ex huius luminis visione animus inflammatus, incipit munda cordis acie superna & interna conspicere: deum diligere: deo inhærere: cuncta quæ adsunt, tanquam non sint considerat: cunctis suis affectionibus renunciat: & totus soli incumbit amori, sciens solum illum esse beatum, qui deum amat. Porrò ad tantam gratiam nunquam pertingit mens per propriam industriam, dei donum est hoc, non hominis meritum. Sed absque dubio talem ac tantam gratiam ille accipit, qui deserit curam seculi, & agit curam sui: qui studet se frequenter cogitare, & diligenter agnoscere, quid ipse est. Redi ergo ad cor tuum, & diligenter discute teipsum. Considera vnde venis, quo tendis, quomodo viuis, quid agis, quid amittis, quantum quotidie proficis, vel quantũ deficis: quibus cogitationibus magis incursaris, quibus affectionibus frequentius tangeris, vel quibus tentationem maculis à maligno spiritu acrius impugnaris. Cùm totũ interioris exteriorisque hominis statum & habitum, inquantum posibile est, plene cognoueris, & non solum qualis sis, verumetiam qualis esse debueras: de cognitione tui poteris subleuari ad contemplationem dei. Quantum nanque quotidie in cognitionem proficis, tãtum ad altiora semper tendis. Sed iam fortasis ascendisti, iam ad cor tuũ rediisti, & ibi stare didicisti: nec hoc sufficiat tibi, disce ibi habitare, & mansionem facere: & qualicunque mentis vagatione inde abstractus fueris, D illuc semper redire festina. Absque dubio per multum vsum quandoque tibi vertetur in oblectamentũ: intãtum vt absq; vlla laboris difficultate posis ibi asiduus esse: quinimo pœna tibi potius sit alibi quàm ibi moram aliquam facere.

Repellendæ sunt vanæ cogitationes à corde.
Capitulum XV.

SI ergo persenseris desideria tua circa exteriores delectationes affici, & cogitationes tuas iugiter in eis occupari, cum magna solicitudine compelle eas: nec permittas ad cor tuum intrare, sed redi ad cor tuum, & ibi intrare & habitare omnimodo stude.

De deuota mente, columna sexta.
Capitulum XVI.

MENS enim quæ se ad sui considerationem non subleuat, sed adhuc per varia desideria spargitur, & variis cogitationibus huc illúcque distenditur, non potest seipsam in vnum colligere: quia nondum nouit ad seipsam intrare, sed adhuc in imo est, cogitatione & conuersatione. Ideóque non potest ad ea quæ supra ipsam sunt, penna contemplationis euolare. Discat ergo dispersiones cordis congregare, assuescat in internis suis immorari, studeat euagationes mentis restringere, & exteriora omnia obliuisci. Discat sola bona interiora amare, & illa frequentius cogitare, qui ad cœlestium E contemplationem anhelat, qui in diuinorum notitiam suspirat. Cúmque se diligenter attẽderit, & diutius quæsierit: cum tandem inuenerit qualis sit: restat vt reuelatione diuina cognoscat qualis esse debeat, quale mentis ædificium deo præparare, & quibus obsequiis eum placare oporteat.

Post cogitationes vanas depulsas cor eleuatur supra se.
Capitulum XVII.

QVI ita euagationes mentis in vnum colligit, & omnes cordis motus in vno æternitatis desiderio figit: profecto iam ad cor suum rediit, & iam ibi libenter moratur, ac mirabiliter delectatur. Et cum seipsum præ gaudio iam capere non posit, supra seipsum ducitur, & per excessum mentis ad summa eleuatur: atque ita per seipsum supra semetipsum, per cognitionem sui ad cognitionem dei ascendit, vt discat solum deum amare, & ipsum indesinenter cogitare, & in eo delectabiliter requiescere. Cùm sic amor Christi totum absorbuerit affectum hominis, vt negligens & immemor sui, non nisi Iesum Christum, & ea quæ sunt Iesu Christi sentiat: tunc demum (vt arbitror) perfecta est in eo charitas. Huic itaque qui sic affectus est, non est onerosa paupertas: iste non sentit iniurias: ridet opprobria, contemnit damna, mortem lucrum reputat, imò nec mori se putat, cum magis de morte ad vitam transire se sciat. Quem si amor dei intrinsecus ligatum tenet, nec ad modicum quidem exire exterius valet, sed F interius in eius desiderio flagrat, tanto amplius, quanto familiarius: & eo vehementius, quo frequentius.

De raptu cordis, & quid in eo raptu videatur.
Capitulum XVIII.

QVI sic in amore dei iugiter delectatur, frequenter mentis excessus patitur, ab omnibus præsentibus & terrenis raptus, coram deo præsentatur: & dum pulchritudinem eius considerat, magnitudine pulchritudinis eius attonitus, totus in eius admiratione suspẽditur. Miratur regis gloriam: regni magnificentiam, supernæ ciuitatis nobilitatem, & ciuium fœlicitatem: contemplatur etiam gloriæ decorem: dei bonitatem: internæ suauitatis dulcedinem, & æternæ quietis tranquillitatem. Meditatur patris potẽtiam, filij sapientiam, spiritus sancti benignitatem, & angelicæ naturæ beatitudinem: delectatur de deo in deum, dum eius pietatẽ miratur, & decorẽ cõtẽplatur. O quàm iucundũ sentitur, si nõ esset tam modicum raptum. Rapitur dum sola cœlestia contemplatur, & cõtemplando iucundatur. Sed cum ibi stare diutius conatur, subito labitur: & rediẽs ad se, nulli potest intimare quod vidit supra se: sed agnitione suauitatis illectus, gustatæ dulcedinis suauitatẽ, & illam cœlestẽ infusionem lætitiæ spiritualis intra semetipsum miratur. Reuoluit etiã in corde suo tacita mẽte incorporeę lucis claritatẽ, & intimę satietatis saporẽ, &

G illud internæ quietis secretum, & summæ tranquillitatis arcanum. In huius contemplatione cõtemplationísque dulcedine mẽs delectabiliter afficitur, & mirabiliter delectatur. Volet ergo, & non deficiat. Volet donec ante regem perueniat: ibique ploret & suspiret: mactétque se in lachrymis: deprecetur veniam: postulet gratiam, nec inde recedat quousque deum quem nimium offenderat, placatum sentiat, & ab eo consolationem recipiat.

Illuminata ratio, columna septima. Cap. XIX.

DENIQVE ratio per mentis excessum in contemplationem sublimium subleuata, & in diuinæ contemplationis arcanum rapta, atque ibi illuminata ad cognitionem veritatis & veri luminis, inflammata ad desiderium bonitatis: omnes illicitas voluptatas, affectiones, & vagas memoriæ cogitationes, cordis dispersiones, animi fluctuationes, spiritus euagationes, mentis distractiones in vnum colligit, atque in illo fœlicitatis fonte totum suum desiderium figit. Locum superiorem ratio semper obtineat: nullúsque motus aduersus eam fit rebellis, sed omnia ei obtemperent, sicut & ipsa obtemperat deo. Si vero aliquem motum ad id quod non debet, vel quomodo nõ debet, moueri senserit: nõ consentiat, sed illico resistat. Nam solus consensus reos nos facit, etiam si aliquid impediat ne opera subsequatur. Tunc enim
H anima mori sicut scriptum est, dicitur, cum ipsa ratio ad peccatum per consensum curuatur. Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur. Resistat ergo ne moriatur, pugnet vt coronetur. Molesta est lucta, sed fructuosa: quia si habet pœnam, habebit & coronã. Non nocet sensus, vbi non est consensus: immo quod resistentem fatigat, vincentem coronat.

Ezec. 18. a

Quomodo ædificatur bona conscientia. Cap. XX.

SIC nimirum sic ædificatur bona conscientia. Bona conscientia est, quæ peccata præterita punit, & punienda committere refugit: quæ si peccatum sentiat, peccato non consentit: quam si cogitatio inquinat, ratio lauat. Recta conscientia est, cui suum peccatum displicet, & alieno non consentit: nec propter hoc peccatorem dimittit: nec eius peccatum dissimulat: & cum corripit non insultat. Tranquilla est quia omnibus est dulcis, & nulli grauis: vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, cunctis ad beneuolentiam, & quibus potest ad beneficentiam. Talibus enim domus animæ ædificatur. Quòd si forte (vt fieri solet) fur aduenit: qui non venit, nisi vt furetur, & mactet & perdat: si, inquam, fur venerit, id est, vel cordis elatio intrinsecus oriens, vel appetitus humanæ laudis extrinsecus adueniens, seu aliqua
I quælibet pestis quæ domum istam machinetur perfodere: tunc rationis ira quasi canis thesaurum custodiens, euigilet, latret, mordeat & iugulet: irruens in hostes, nemini parcat: nullũ intrare permittat: sed clamitet, & excitet intus habitantes ad arma capessenda. Vndecunque vitium, siue clam siue palam nocere tentauerit: procul illud arceat, vt sit secura conscientia. Secura est quando accusationem nõ patitur vel pro tepore boni, vel pro præsumptione mali. Munda est & bene sibi conscia, cum nec de præterito iuste accusatur, nec de præsenti iniuste delectatur. Pura est cui deus nec sua peccata imputat, quia non fecit: nec aliena, quia nõ approbauit: nec negligentiam, quia non tacuit: nec superbiam, quia in humilitate permansit.

Citius & vtilius acquiritur bona conscientia quàm conscientia. Caput XXI.

MVLTI quærunt scientiam, pauci vero conscientiam. Si vero tanto studio & solicitudine quæreretur consciẽtia, quanto quæritur secularis & vana scientia: & citius apprehenderetur, & vtilius retineretur. Cogitare nanque de conscientia, sensus est consummatus: & qui custodit illam, semper erit securus. Salua reuerentia sapientiæ, vtilius est currere ad conscientiam: quàm ad sapientiam, nisi sapientia illa sit quæ ædificet conscientiam. Tunc enim se intelligit anima: tunc illustratur conscientia: tunc impletur cor bona conscientia: cum in se deum, & in deo mutua reuolutione seipsam receperit imago creata. Creatrix imago in imagine creata, nihil aliud est nisi sapientia in anima: nisi gloria in cõscientia: nisi sanctificatio in arca. O quàm ineffabilis est pietas dei, quæ tantam maiestatem inclinat ad tantam humilitatem: qui creauit nos: creatur in nobis. Et quasi parũ esset nos deum patrem habere, vult etiam nos fieri sibi & matrẽ. Quicunque, inquit, fecerit volũtatem patris mei qui in cœlis est: ipse meus frater & mater est. Frater obediendo: mater generando. Frater per hæreditatis participationẽ: mater per aliorum instructionem. O fidelis anima expande sinus: dilata affectus, ne angustieris in visceribus tuis concipere, quẽ totus orbis non potuit comprehendere: donec virgo beata illum fide concepit. Fide nanque Christus concipitur, verbi prædicatione nascitur: deuotione nutritur: amore tenetur. Sit ergo conscientia pura, vt deum conducat ad hospitiũ nostrum: sit solicita circa fidele obsequium, ne tanta maiestas recuset cordis gremium: sit deuota, vt soli deo placeat, soli deo intẽdat: nec recedat ab eo. Talis conscientia lætificat animam, & exhibet se deo gratam, & hominibus & angelis reuerendam, & sibimetipsi placata & quieta existit. K

Matt. 12. d

Quis sit conscientiæ fructus. Capitulum XXII.

CONSCIENTIA est cordis scientia: quæ dupliciter intelligitur: videlicet vt illa quæ se nouit per se: vel illa, quæ præter se etiam alia nouit ex se. Cor enim & se nouit sua conscientia, & multa alia. quando nouit se, appellatur conscientia: quando præter se alia, nominatur scientia. Conscientia bona: titulus est religionis: templum Salomonis: ager benedictionis: ortus deliciarum: aureum reclinatoriũ, gaudium angelorum, arca fœderis, thesaurus regis, aula dei, habitaculum spiritus sancti, liber signatus & clausus: & in die iudicij aperiendus. Nihil est iucundius, nihil tutius, nihil diutius bona conscientia: premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, & illa erit secura. Bona conscientia secura erit cum corpus morietur: secura cum anima coram deo præsentabitur: secura cum vtrunq; in die iudicij ante tribunal terrificum iusti iudicis statuetur. Futuræ beatitudinis non est vtilius remedium nec certius testimonium bona conscientia: cum mundus omni volubilitate circumrotetur, ploret, rideat, pereat, transeat, nunquam marcescit bona conscientia. Subiiciatur corpus in pœna: in ieiuniis maceretur: verberibus lanietur, eculeo distẽdatur, gladio trucidetur: crucis supplicio affligatur, & secura erit conscientia. L

Quòd in speculo conscientiæ status interioris & exterioris hominis cognoscitur. Cap. XXIII.

IN SPECVLO conscientiæ status exterioris & interioris hominis cognoscitur. Anima enim non nouit se, quæ sine speculo est. Speculum mundum clarum & purum totius religionis, bona conscientia. Sicut enim mulier quæ viro suo siue amico placere desiderat, in contuitu speculi imaginem oppositam reddentis, decorem & pulchritudinem faciei componit: sic anima in quibus ab imagine veritatis discedit, vel in quibus vestigia creatricis imaginis recipiat: in conscientia relegit & intelligit. Non immerito conscientiam speculo comparauimus quoniam in ea tanquam in speculo rationis oculus, tam quod decens, quàm quod indecens est in se: claro aspectu apprehendere potest. M

Conscientia acquiritur per cordis custodiam. Cap. XXIIII.

VITA vniuscuiusque non cognoscitur, nisi conscientia: nec venitur ad bonam conscientiam nisi per cordis custodiam. Cor enim suo arbitrio dimissum, aut ad vitam se vertit: aut ad mortem. Velle nanque peccare, malum est: peccare, peius: in peccato perseuerare, pessimum est: nolle pœnitere, mortale. Quicquid igitur cor cogitat quod ad vtilitatem suam vel proximorum quoquo modo non pertineat: respuendum est. De diuersis igitur mundi partibus, in quibus cor vagum & profundum tenetur, vel vane occupatur: ad seipsum redeat, & seipsum discutiat: cúmq; inuenerit culpam, timeat pœnam. Quærendo autem culpam, nusquam illam nisi in se reperiat, reperta autem culpa & pœnæ causa: seipsum puniẽdo, se ante se statuat, & tanquã aliũ se iudicet. Se equidem culpatum: ante se afflictum, se reum: ante se iudicem seuerum, se impium: ante se ad pietatem reuersum, proponat

A ponat se ante se: decernat quid à se faciendum sit de se: iuste in se iniusto inflagat iusta flagella. Loquatur etiam sic sibi: Quia pacē deseruisti apud dominum deum tuum, & bellum incurristi apud teipsum, scissuram pateris, vt tu à teipso condemneris: quia pactum pacis rupisti. Vis quod non vis, & non vis quod vis: à teipso condamnaberis. Nolenda vis: volenda
Luc.19.d non vis. Ecce de ore tuo te iudico serue nequā. Affige itaque te, & statue te contra faciem tuam, vt aspicias turpitudinem tuam, & recogites stultitiam tuam. Sic igitur in miseriis suis ad seipsum cōuertitur cor, & sistitur cor ad cor. Vis est quædam quæ sic de corde operatur, & retinet cor fluxū & vanū, ne profluat in abyssum exterminij. Vis ista seu violentia ra-
Matt.11.b pit regnum cœlorum. Regnum cœlorum (inquit dominus) vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nobile regnum possidet, qui cor suum possidet. Non regnat, qui in corde suo deditus seruitutibus vitiorum, præsidet vrbibus, & turbis populorum. Solus is regnat: qui deposito cordis imperio, ad leges rationis ordinat totam familiam motuum interiorum & exteriorum. Si insurgit rabies leonina: premitur per patientiam: si petulantia hirci: per abstinentiam: si ferocitas apri: per mansuetudinem: si superbia vnicornis, per humilitatem.

De mobilitate cordis. Caput XXV.

NON inuenitur autem inter cæteras artes liberales ars ista præ aliis liberalis, qua teneatur cor quod omni mobili
B mobilius est: quod omni lubrico lubricosius est. Mobilitate enim naturali instabile, vel in puncto fixum recusat consistere: cuius vita in motu est: & motus est ei vita. Mouet molem totius corporis humani tantillus iste in corde vitalis motus: & qua coërceatur arte vt alia mouens, ipse non moueatur. Forte mola asinaria si ad collum ei suspendatur, non mouetur. Imò multo magis cum mola concitaretur. Agendum itaque cum eo est, vt circumeat terram, & perambulet eam: si forte velociorem & mobiliorem se inuenire queat. Si super terram similem sui non inuenerit: etiam gyrum cœli circūeat: & rotas curruum dei ad cursum suum admoueat: quid
Sapien.8.a tunc faciet ad illos qui ambulant super pennas ventorum?
Sap.7.c Forte & cum illis contendere poterit. An & cum illa virtute curret quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter? An & illam apprehendet de qua dicitur: Mobilior est omnibus mobilibus sapientia? Saltem cum viderit tam spaciosis saltibus transilientem suam potētiam, potentiam creatoris sui, subsistat & dimittat alas suas, retinens se, & habenis deificæ comparationis se ad se colligēs & cohibens non transgrediatur terminos suos. Sic enim sancta ani-
Ezech.1.c malia in visione. Ezechielis cum fieret vox super firmamentum quod imminebat capiti eorum, stabant & submittebant
C alas suas. Quod plane sancti faciunt, cum per lustratis operibus, & mirabilibus dei super intelligibilibus absconditis mysteriis, nihil se scire deprehendunt, sed momento stateræ omnia opera sua appendunt. Tunc se non à se moueri cor intelligit, quia per se immobile permaneret, nisi qui omnia mo uet illud quoque inter omnia moueret. Mutuatum igitur à deo cognoscens motum suum, iam non vsurpet vt propriū, sed vt commodatum. Ad voluntatem nanque commodantis, commodatarius vti debet commodato. Alioquin furtum facit in re commodata.

Quomodo diuina gratia corda hominum mouet. Caput XXVI.

CVM igitur te mouerit deus, vel moueri voluerit ô cor humanum, mouearis: aliter nō mouearis: quia nō esset moueri, sed commoueri. Sed quando te mouet deus? Cùm admonet. Admonet autem sic: Vane occuparis ô cor sapiens, & omni prærogatiua excellens, in his quæ vanitates vanitatum sunt. Non te decet his subesse, sed præesse. Te indigent ista vt melius & commodius subsistant: tu his neque ad beatitudinem indiges, neque ad immortalitatem. Viaticum quidem iumento tuo præparant in via, sed si ad mensuram sumantur, non ad superfluitatem. Ex superfluitate enim ciborum quandoque infunduntur iumenta, & in ventris nimiam effluxionem resoluuntur, ita vt ex refectione deficiant. Sic corpus tuum, ô princeps & dominus corporis, si regulas necessitatis excesserit, & ad barathrum concupiscentiæ os aperuerit, lacum perditionis sibi effodit in hospitio reparationis, & de remedio comparat exitium, de vehiculo naufragium. Quid proinde? superfluum tollit necessarium. Aufer superflua, & nulli deerunt necessaria: quia de superfluenti copia aliorum, nascitur valde ægra aliorum inopia. D

Quomodo se debet vnusquisque refrænare ac regere. Caput XXVII.

TVVM est male acta corrigere: tuum est in ordine & officio familiam membrorum corporis, & animæ motúum disponere: tuum singulorum negocia secundum competentiam adsignare. Non sit in regno corporis tui qui leges, & iura institutorum tuorū impune præuaricetur, non oculus, non manus, non pes, non auris, non guttur. Quid enim de ignobilioribus & plebeiis membris dicam, si vel attrectare rebellionem præsumpserint? Lapidibus obruantur, iaculis increpationum confodiantur, & nouerim regem Salomonem sedere super mulam regis, id est, rationem super sensualitatem corporis. Quid si pudibunda illa (quæ velato semper nomine appellantur à pudicis & castis labiis) motu inordinato rempublicam infestauerint? Certe abscindantur, non ferro, sed ieiunio: non detruncatione, sed mortificatione. Vtinam (inquit Apostolus) abscindantur qui vos conturbant. His per- Galat.5.b suasionibus cor effrenatum, in præceps, cursum suum rapiēs, teneri potest, vt sit bona conscientia. Bona est si habeat in E corde puritatem, in ore veritatem, in actione rectitudinem. Pro his nanque merebitur trinitatis visionem. O beata visio in qua sic deus erit notus atq; perspicuus vt videatur à singulis nobis in singulis nobis, videatur in seipso, videatur in cœlo nouo, & in terra noua, atque in omni quæ tunc fuerit creatura.

Quod anima in conscientia sua cognoscit, quò debeat ire, quando egreditur de corpore, id est, de libro conscientiæ: & quomodo corrigendus est. Caput XXVIII.

HVMANA conscientia est domini vinea, quam excolere debent peccatorum confessio, & eorum satisfactio, & exhibitio bonorum operum, & custodia eorū. Vnicuique est liber sua conscientia: & ad hunc librum discutiendum, & emendandum omnes alij inuenti sunt. Anima cum de corpore egredietur, nullum allium præter conscientiæ librum secum portare poterit, atque in illo cognoscet quò debeat ire, & quid debeat recipere. Ex his quæ scripta erunt in libris nostris iudicabimur, & ideo scribi debent secundum exemplar libri vitæ: & si sic scripti non sunt, saltem corrigendi sunt. Conferamus itaque libros nostros cum libro vitæ: & si quid aliter habuerint, corrigantur, ne in illa vltima collatione, si quippiam aliter inuenti fuerint habentes, abiiciantur. Beatus homo qui se potest cognoscere & despicere, probare & improbare. Nam qui sibi displicet, Deo placet: & qui sibi vilis est, deo charus est. F

Nil est melius & nihil vtilius quàm seipsum cognoscere: quod est primum conscientiæ. Caput XXIX.

MVLTAE sunt scientiæ hominum, sed nulla melior est illa, qua cognoscit homo seipsum. Quāobrem redeam ad cor meum, & ibi stare adsuescam, vt totam vitam meam possim discutere, & meipsum cognoscere. Omnes miserias meas coram Deo effundam, si forte illa sua magna pietas moueat eum. Confitebor ei peccata mea, cui omnia nuda sunt & aperta: quem fallere non possum, quia sapientia est: nec effugere, quia vbique est. Audi ergo piissime deus confessionem meam: & respice ad pietatem tuam, & fac mecum secundum misericordiam tuam. Audi quàm sæpe de memoria mea te expulit irruens turba plurimarum cogitationum, quæ velut plebs ad aliquod spectaculum solent effluere in cor meum. Dum orare vel cantare in monasterio volo, nescio cuiusmodi stulta cogitatio cor meum rapit, & ducit per diuersa loca. Cúmq; illud ad me reuoco, tenere non possum, sed illico ellabitur, & huc illucq; dispergitur, & per innumera effunditur. Idcirco creba terrenarum cupiditatum illecebra, & vanitatum effusio ita cor meum occupāt, vt quod vitare

G tare studeam, hoc cogitem, animóque voluam. Nō enim est in potestate mea cor meum & cogitationes meæ, quæ ex improuiso effusæ mentem meam animúmque confundunt, atque alio trahunt quàm ego proposueram. Ad secularia reuocant, mundana inserunt, voluptuaria ingerūt, illecebrosa cōtexunt: ipsoque in tempore quo leuare mentem meam ad te paro, inanibus cogitationibus infectus ad terrena plerunq; deiicior: huiusmodi perstrepentium cogitationum tumultus à corde quotidie amouere volo nec valeo, sed visa & audita, dicta & facta ad memoriam reuocāt, & in ea cum magna importunitate perstrepunt. Cogitanda cogito, cogitata recogito, & eadem iterum atque iterum replicare non cesso: & cùm diu multumque quicquid potero cogitauero, sine cogitationibus esse non possum, sed intrant & exeunt atque aliæ alias introducunt & excludunt: hæc inuitus sustineo, plerumque tamen consentio, cum per ea quæ vidi, vel feci sine vtilitate, absque discretione, vaga mente discurro. Ita mens mea semper mobilis, & nunquam stabilis, semper vaga, & velut ebria, per diuersa distrahitur. Grauiter pecco cum cor meum derelinquo, quoniam grauis iactura est quæ per negligentiam fit. Vim patior cum illud me deserit. Confirma cor meum deus, quoniam cum stare in semeipso nititur, aliquo modo à semetipso etiam nesciendo deriuatur. Ita peccandi consuetudine etiam cum nescio pecco, & cor meum cor vanum per

H infinita deducitur, & in multa desideria diuiditur. In nocte vero cum dormire volo: multarum rerum imagines & phantasias clausis oculis video, easque inuitus tolero, quantoque ab eis aciem mentis auertere nitor, tanto amplius illæ se mihi ingerunt, & molestiis turpium cogitationum cor meum maculant. Inde est quòd sæpe mihi nocuit mortifera delectatio, quæ ex recordatione præteritorum peccatorum nasci solet, sed maxime ex recordatione libidinis. Hæc enim pestis quo præ cæteris vitiis est mihi familiarior, eo ad nocendum procliuior, & ad repellendum difficilior. Nam cum eam repellere volo, nolenti mihi se ingerit, blande onerosa, displicendo placens, & placendo displicens. Carnis libidinem nunquam fugere potui, sed semper me persequitur: & cum aliqua delectationis cogitatione, vel visus intentione me comprehendere potest, non diebus neq; noctibus requiescere sinit. Subtiliter intrat, & mentem occupat, & nisi subito repellatur, allicit & incendit, & quasi virus pestilentiæ per totum corpus paulatim se diffundit. Cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, delectatione illicita mentem afficit, & ad consensum prauitatis animum inflectit: omnesque animæ virtutes corrumpit. Hac peste cum astrictus teneor, diuelli ab ea vix possum, quoniam stimulos eius cōfiteri aut nescio, aut erubesco: tam subtiles & turpes sunt. Re vera difficile est libidinis incendia extinguere: impuberes stimulat, iuuenes

I inflāmat, vires eneruat, senes & decrepitos fatigat, nō aspernatur tuguria, non reueretur palatia. Vtinam sola cœnobia fugiat. Adiuua me domine deus meus, vt huic tam pestifero & mortifero vitio resistere possim. Scio enim quia quod resistentem fatigat: vincentem coronat. Scio etiam quoniam si mentem meam cogitatione immunda polluero: tibi, qui mūditiæ auctor es, placere non valeo.

De amara atque illicita cogitatione.
Caput XXX.

Psal. 50. a COR mundum crea in me deus, quoniam non solum vana cogitatio illud occupat, & turpis inquinat, verum etiam amara dissipat. Sæpe nanque aliqua iniuria commotus, densis cogitationum tumultibus in corde premor: hincinde solicitus & cæcus, occasionem vindictæ de accepta iniuria rimor, consilia multiplico, & nihil aliud nisi iurgia quæ desunt in corde perago. Præsentes non video, absentibus cōtradico, intra memetipsum contumelias profero & recipio, receptis autem durius respondeo. Cumque qui obuiet nullus adsit, rixas in corde compono, insidias inuidentium considero, & quid contra iurgij mouere possim penso, exquiro quid respondeam: & cum rem nullam teneam, vacuus litigator elaboro. Sicque diem in ocium, noctem vero in cogitationem verso. Torpeo ab vtili opere, quoniam fatigor illicita cogitatione. Ita mens intus pugnat, cum menti nemo repugnat.

Nonnunquam vero quod egi in corpore, hoc postmodum importuna cogitatione verso in mēte: & multotiens grauius torqueor in recordatione quàm prius captus fueram in operis perpetratione. Sæpe etiam ea quæ nunquā feci, nec in voluntate habui, ita recogito, quasi pœniteat me illa non fecisse. Ab occultis meis munda me domine: quoniam cum nihil exterius ago, intus grauiter pecco. In corde enim seruo depicta, quæ vidi & feci. Ideo tēporalium rerum tumultus in corde versare nō cesso etiam cum vaco. In cogitatione enim comedo, cum ieiuno: loquor, cum taceo: irascor, & tranquillus sum: corpus requiescit, & animus huc illucq; discurrit. Ita vitā istam sine culpa nūquā transire potui: nec hoc quidē quod laudabiliter vixi, sine aliquo reatu est, si remota pietate discutiatur. De necessitatibus meis eripe me domine. Crebro nanque dum necessitati debita reddere studeo, voluptatis vitio deseruio: sub velamine necessitatis, cado in laqueū voluptatis. Sæpissime nanque comedi & bibi nō ad necessitatem, sed ad voluptatem: & quod necessitati satis erat, voluptati parū erat. Cogitaui etiam de cibo & potu quando non debui, & vbi non debui, & plusquā debui. Cogitando de escis, epulas in cogitatione tota die ruminabam. Cum tegēdis membris vestimenta quæro, non solū quæ tegant, sed quæ extollant, expeto: & contra frigoris torporem, non solum quæro quæ muniant per pinguedinem, sed quæ mulceant per mollitiem: nō solum quæ per mollitiem tactum mulceant, sed quæ per colorem oculos seducāt. Cum pro aliqua necessitate licentiam loquendi alicui habui, locutus sum non solum de necessariis: verumetiam de non necessariis, & de his quæ ad me nō pertinebant, & de quibus licētiā nō habebam. Immersi me colloquiis hominum: & ibi locutus sum non ad ædificationem, sed ad destructionem: non quod decebat, sed quod libebat: locutus verba vana & risui apta, verba ociosa & inutilia. Verbositati deseruiens, & detractioni studens, os meum mēdacio & detractiōe inquinaui. Lingua mea omni fallacia plena est, & nocuit mihi plusquam omnia membra. Nam ea quæ audiui vel vidi, nunquam eo modo, quo dicta vel facta sunt, referre possum: sed alia affirmo pro aliis, & sępe multa interse ro superflua: atque ita vel nimium laudando, vel vituperādo, fere quotiens loquor, mentior. Guttur insatiabili ardet ingluuie: gula diuersis saporibus satiari non potest. Cor prauum, dolo & malitia plenū, per puram confessionem purgare nūquam potui. Manus ad opus prauum fuerunt paratæ, & ad operandum bonum pigræ. Stomachus & intestina nimio cibo & potu sæpe sunt distenta, & ideo dolore sunt plena. Nā vnde gula delectatur, inde vēter inflatur, corpus infirmatur, & sæpe mors sequitur. Per gulæ delectationem corrui in vētris ingluuiem: & vnde debui mihi parare salutem, inde contraxi nimium comedēdo perniciem. Pedes velocius me portauerunt ad aliquam curiositatem speculandā, quā ad Ecclesiam. Oculi iniquo intuitu me peruerterunt, omnemque motum corporis mei ad immunda desideria traxerunt. Aures citius aperui verbis ociosis & vanis, quàm sanctis. Delectatus est odoratus vanis odoribus, gustus diuersarum rerum diuersis saporibus: nec non singuli alij sensus his & illis iuxta quod cuique suus ferebat appetitus. Ita deus meus in omnibus mēbris meis naturæ modum excessi, omnia membra mea velut coniuratione facta inimico meo de me dominium tradidere, cum morte fœdus iniere, pactum pepigere cum inferno.

K (right margin, beside first line of right column) — L (beside "solum quæ per mollitiem tactum...") — M (beside "tauerunt ad aliquam...") — *Psal. 24. d* (beside "tiatur. De necessitatibus...")

Conscientia nostra erit noster iudex in die iudicij. Caput XXXI.

ERIPE me domine ab homine malo, id est à meipso: à quo recedere non possum. Nam quocunque me verto, vitia mea me sequuntur, vbicunque vado, conscientia mea non me deserit, sed præsens adsistit, & quicquid facio, scribit. Idcirco quanquam humana subterfugiam iudicia, iudicium propriæ conscientiæ fugere non valeo. Etsi hominibus cælo quod egi, mihi tamen (qui noui malum quod gessi) cælare nequeo. Proprij reatus conscientia non me requiescere sinit, sed de die in diem vehementer me torquet, de die iudicij vehementius terret. Nam in die illa cum dominus ad iudicium venerit, vniuscuiusque conscientia ad testimonium adducetur, & aperto libro conscientiæ, omnis culpa ante oculos reducetur: atq; ita cogente conscientia, vnusquisq; *Psal. 139. a*

erit

A erit accusator & iudex suus. Propterea statuam me ante me, & iudicabo meipsum, vt illius extremæ & tremendæ diei iudicium euadere possim. Damnat me conscientia mea, quanquam diuinum iudicium nondum me damnet. Accusat me de homicidio, quod si opere non feci, voluntate tamen ac desiderio sæpe peregi. Accusat me de adulterio, & eodem modo respondeo. Accusat me de inuidia, confiteor & ego quoniam inuidia sæpissime cor meum laniauit. Per inuidiam nãque, sanctè viuentium merita, mea feci inuidendo peccata. Nam bona quæ ab eis fieri, vel dici audiebam, vera omnino nõ credebam: ipsas res bene gestas, in malum male interpretando conuertebam. Omne malum quod de illis mendax fama iactabat, statim tanquam si ego vidissem credebam: omnia mala meis æmulis fingebam, & ex profectu eorum deficiebam. Hæc vero odia intra me abscondebã, & in meos cruciatus enutriebam: proficientibus inuidebam, peccãtibus fauebam, de malis eorum gaudebam, & de profectibus lugebã. Gratuitis inimicitiis ardebam, & hanc malitiam mei pectoris deprehendi timebam. Semper eram ei amarus, & nunquã certus: & ita amicus eram diaboli, & inimicus mei. Inter amicos discordias seminaui, discordantes in dissensionem confirmaui, opiniones eorum mendaciis decoloraui, in spiritualibus carnalia laudaui, vt spiritualia bona eis deesse persuaderem. Amicitias simulaui, vt eos qui se incaute mihi committebant, qua possem arte deciperem. Odiorum mihi occasionem prauis suspicionibus coaceruaui, & ita dæmones, quorũ facta sectabar, lætificaui. Multis velut amicus fui in obsequio, hostis in animo. Comptus in verbo, turpis in facto. Proditor fui secretorum, tenax malarum suspicionum, vtrobique peruersus. Et ita persecutus est inimicus animam meam, humiliaui in terra vitam meã. Piissime domine, vnde possum esse bonus, qui in bono sic fui malus? Ego peccabam, & tu dissimulabas: prolongabam multo tempore iniquitatem meam, & tu pietatem tuam: quia pœnitentiam & indulgentiam cogitabas. Da ergo misericordiam misero, qui tandiu pepercisti criminoso. Credo nanque quoniam quicquid mihi condonare decreueris, sic erit quasi nunquam fuerit.

B (margin)

Psal. 142. a (margin)

De vanitate, & ex ea dependentibus. Caput XXXII.

NON solum inuidia cor meum afflixit, verumetiam vanitas circa varias delectationes languentem animum inuoluit. Per vanitatem nanque de operibus quorum mihi cõscius non eram, turpiter me iactaui. Gestiebam etiam docere quæ nesciebam. Credi de me sublimia volebam, delectabilia grauibus anteponebam, execrabar verbo quod animo concupiscebam, appellationes virtutum meis vitiis imponebam, & ita meipsum fallebam, & fauentes mihi decipiebã. In promissione honesta fui velox, in exhibitione mendax, à bono mutabiliis, mali tenax, in verbo grauis, animo turpis, vbique fallax, lætus ad prospera, fragilis ad aduersa, inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta. Misericordissime domine, ita defecerunt in vanitate dies mei, in quibus debui flere commissam iniquitatem, excitare remissam voluntatem, suspirare ad amissam hæreditatem, aspirare ad promissam fœlicitatem, properare ad angelicam societatem, repropitiari tuam maiestatem.

C (margin)

De statu misero huius vitæ. Caput XXXIII.

TERRET me tota vita mea Deus meus, quoniam diligẽter discussa apparet mihi aut peccatum, aut sterilitas: & si quid fructus in ea videtur, sic est aut simulatum, aut imperfectum, aut aliquo modo corruptum, vt possit aut non placere, aut displicere tibi. Et cum vere ita res sit, sic est mihi quasi nõ ita sit: quod est miseria super miseriam. Sic comedo, bibo, & dormio securus: quasi iam transierim diem mortis, & euaserim diem iudicij, & tormenta inferni. Sic ludo & rideo: quasi iam regnem tecum in regno tuo. Idcirco multitudinem iniquitatum mearum expauescens, sed de tua pietate cõfidens, tibi creatori & redemptori meo, qui veniam & indulgentiã post reatum per puram & lachrymabilem confessionem adsequi promisisti: confiteor quoniam in peccatis conceptus sum: & in peccatis nutritus: & per omne tempus vitæ meæ vsque ad hanc diem in peccatis sum conuersatus. Nullum inuenio peccatum à quo non sim aliquo modo inquinatus. Per superbiam nanque præcepta tua, & seniorum meorum transgressus sum. Silentium & taciturnitatem, sicut regula docet, non tenui. Quod mihi licitum non fuit habui, dedi, & accepi. Clamores pauperum & miserorum non libenter aut misericorditer audiui: nec eos in infirmitatibus suis visitaui. Suadentibus mihi in malum consensi: facilius multa in imo quàm vnum in summo cogito: facilius reprehendo aliorum vitia quàm mea: & quod in aliis reprehendo, facere non erubesco. Facilius vniuscuiusque vitia quàm virtutes intendo. Cum aliorum delicta cerno, mea non aspicio. In meis delictis sum clemens, in alienis rigorem tenere volo. Ad irrogandas contumelias sum validus: ad tolerandas infirmus, ad obediẽdum piger: ad lacessendos vero alios importunus: ad ea quæ facere & debeo & valeo, vagus: ad ea vero quæ facere, nec debeo, nec valeo paratus. Ita repleta est malis anima mea: peccatis meis exigentibus. In Ecclesia me deteriorem reperio: ante altaria sacra deuote non supplico: vasa sacra non reuerenter tracto: in choro sum corpore, & in aliquo negocio mente. Nunc intus maneo, nunc foras exeo: tanta est leuitas corporis necnon & mentis. Aliud canto, & aliud cogito. Psalmodiæ verba profero: & psalmodiæ sensum non attendo: sed mente vagus: habitu dissolutus: oculis attonitus: huc & illuc prospiciens: quæcũque ibi geruntur perlustro & perspicio. Væ mihi quoniam ibi pecco, vbi peccata emendare debeo. Nonnunquam vero in ipsis bonis quæ ago, ad deterius propinquo: quia dum menti lætitiam pariunt, & quandam securitatem gignunt, mẽs mea secura redditur: & in torpore laxatur. Sæpe etiam meipsum & opera quæ feceram laudaui: & ab aliis laudari volui. Plerunque laus humana, quam nõ quærebam: mihi oblata placuit: & cum ex ea incaute extollerer, subito multa quæ feceram ad memoriam venerunt: vt amplius in elatione attollerer. Quæ subtiliter replicãs atque in vnum cuncta coaceruans: cœpi magis magisque deceptus intumescere. Dumque in mei admiratione occupatus defigerer, mihi dans gloriam, & non Deo à quo omnia acceperam, omnium fructum amisi: atque ita didici quoniã qui me laudabant, aduersum me iurabãt. Quanto enim quisque in semetipso gloriatur: tanto à dei amore disiungitur. Ita deus meus, inferno appropinquauit vita mea. Si me liberabis, habebo vnde tibi gratias agam: si inde non liberabis, nõ habeo vnde te reprehendam: quoniam iustus es. Heu mihi, qualis vixi, quanta mala feci & dixi? Pudet qui sic vixerim: & quòd natus fuerim. Mallem non esse quàm talis esse. Bonus eram: & malum me feci: vtique qui sponte me feci miserum, iustum est semper esse miserum. Conscientia mea meretur damnationem: pœnitentia mea non sufficit ad satisfactioné: sed certum est quoniam misericordia tua delet omnẽ offensionem. Dele ergo pie domine, iniquitatem meam multitudine miserationum tuarum. Ego vero qui vsque ad hanc diẽ sine causa vixi, ammodo sine causa viuere nolo.

D (margin) · *Psal. 87. a* (margin) · E (margin) · *Psal. 101. b* (margin) · *Psal. 87. a* (margin) · F (margin)

De recidiuo, hoc est reuersione in peccatum.
Caput XXXIIII.

SED heu miser, hæc tam sæpe sic confessus: surgens, cadẽs sum defessus: repeccando totiens, confitendo totiens. Multotiens promisi me emendare: & nunquam tenui: sed semper ad peccatum redij: & prioribus sceleribus noua & deteriora coniunxi. Nunquam, vt debui mores meos in melius mutaui: nec à malefactis recessi. Plurimos etiam, me perdens, peccare feci: & multis causa mali extiti: & exẽplis vitæ meæ nonnulli subuersi sunt. Ecce peccata mea misericordissime deus non abscondo, sed ostendo: accuso me, non excuso: quoniam iniquitatem meam cognosco. Nec idcirco iustus sum quoniam si alter ita me accusaret sicut ego meipsum accuso, patienter sustinere non possem. Desperare vtique potuissem propter nimia peccata & vitia, culpas & infinitas negligentias meas, quæ egi & quotidie indesinenter ago corde, ore, opere: & omnibus modis quibus humana fargilitas peccare potest: nisi verbum tuum deus caro fieret, & habitaret in nobis. Sed desperare iam non audeo: quoniam subditus ille tibi vsque ad mortem, mortem autem crucis, tulit chirographum peccatorum nostrorum: & affigens illud cruci, peccatum crucifixit & mortem. Gratias tibi ago domine Deus meus, quoniam visitasti me: & ostendisti mihi

Psal. 50. a (margin)

G mihi peccata mea. Nunc primum te inspirante didici ad cor meum redire, & meipsum cognoscere. Aduocabo ergo aliquem de amicis tuis, & ei omnia delicta mea exponam sicut mihi præcepisti: vt eius consilio & auxilio ab omnibus meis possim iniquitatibus liberari, & tibi reconciliari.

Confessio ad abbatem. Caput XXXV.

Iob 21. b AVDI ergo pater, miserum peccatorem : audi vocem lachrymantis & pœnitentis : attende quàm grauiter peccaui, & creatorem meum offendi. deo iubente ad cor meum redij : & inde exclusis omnibus preter dominum deum & meipsum, totam vitam meam discussi tanto diligētius, quāto familiarius : &, vt verum fatear, nihil aliud ibi inueni, nisi locum horroris, & vastæ solitudinis: conscientiam videlicet diu neglectam, omnino incultam, spinis & tribulis obsitam, & omni horrore plenam. Nullum enim inuenio vitiū, à quo non traxerim aliquod contagium. Turbauit me ira, lacerauit me inuidia, inflauit superbia, inde contraxi mentis incōstantiam, oris scurrilitatem, opprobria proximorum, scelera detractionum, linguæ effrænationem. Seniorum meorum imperia non seruaui, sed iudicaui: de meis negligentiis obiurgatus aut rebellis fui, aut murmuraui, præferri me melioribus impudenter affectaui, simplicitatem spiritualium fratrum irridenter exagitaui, meas sententias procaciter iactaui, obsequia delata fastidiui: negata quęsiui, iuniores meos elatus de-
H spexi. Non obseruaui in obsequio reuerentiam, in sermone modestiam, in moribus disciplinam, habui in intentione pertinaciam, in corde duritiam, in sermocinatione iactantiam. In humilitate fui fallax, in odio pertinax, in iocatione mordax. Subiectionis impatiens, potentiæ sectator, ad opus bonum piger, ad vnitatem ferus, ad obsequium durus, ad loquendum quæ nesciebam promptus, ad supplantandum paratus, fraternæ societati inhumanus. Temerarius in iudicando, clamosus in loquendo, fastidiosus in audiendo, præsumptuosus in docendo, effrænatus deformiter in cachinnando: onerosus amicis: infestus quietis, ingratus beneficiis, inflatus obsequiis : & imperiosus subiectis. Sæpe iactaui me fecisse quod non feceram, vidisse quod non videram : dixisse quod non dixeram. Dissimulaui etiam me non fecisse quod feceram : negaui me dixisse quod dixeram, non vidisse & audisse quod videram & audieram : & ita ex omni parte sum reus. Reus in seculo, reus in claustro, sed ibi per ignorantiam : hic per negligentiam : & vtrumque me terret. Veruntamen multo amplius terret me quòd in monasterio ante conspectum dei deteriorem me inuenio. Collocauit me deus in loco voluptatis: in domo vbertatis, in paradiso deliciarum, ego vero miser & miserabilis, inter mensas epulantium fame pereo, iuxta fontem sitio, ante ignem algeo, & ad neutrum manus extendere volo, tam piger sum & desidiosus. Ita tēpus amitto quod deus
I mihi sua pietate indulserat ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam. Quasi quoddam monstrum inter filios dei sto: habitum monachi, non conuersationem habens. In magna corona & ampla cuculla, salua mihi omnia existimo. Tanquā arbor sterilis terram occupo, & velut iumentum vile plus cō sumo quàm proficio. Altiorem alterius locum teneo: & nullius officium suppleo: sed sum sicut truncus sine frondibus & fructibus. Alij me pascunt de laboribus manuum suarum sicut præbendarium suum. Ego autem tanquam pauper & miser, nec clericum nec laicum gero. Cantare nanque & legere nequeo, laborare nescio, sed sum opprobriū hominum, pecore vilior, cadauere peior. Tolerabilius enim canis putridus fœtet hominibus, quàm anima peccatrix deo. Idcirco tædet me viuere: viuere erubesco, quia parū proficio. Mori timeo,
Iohel. 2. c quoniam non sum paratus. Malo tamē mori & misericordiæ dei me committere & commendare, quia benignus & misericors est, quàm de mala mea conuersatione alicui scandalum
Psal. 43. c facere. Tota nāque die verecundia mea contra me est: & cōfusio faciei meæ cooperuit me : cum video me somnolētum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum. Alios autem video tam strenue & deuote diuinis interesse laudibus : alios vero ita reuerenter & alacriter corā deo assistere, & eum laudare : ego autem cōpungi ad lachrymas nequeo, tanta est duritia cordis mei. Cantare non libet orare non delectat, meditationes sanctas non inuenio: tanta K
est sterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia quam patior. Heu mihi, omnes in circuitu meo visitat dominus, ad me autem non appropinquat. Nam alium quidem intueor singularis abstinentiæ, alium admirandæ patientiæ, alium summæ humilitatis & mansuetudinis, alium multæ misericordiæ & pietatis : illum in contemplatione frequenter excedere: hunc pulsare & penetrare cœlos orationis instantia : aliosque in aliis præeminere virtutibus. Omnes considero & prospicio feruentes, omnes deuotos, omnes in Christo vnanimes, omnes donis cœlestibus, & gratia affluentes, tanquam re vera spirituales homines, quos deus visitat, & in quibus habitat. In me vero nihil horum inuenio : quoniam declinauit dominus in ira à seruo suo. Inde est quòd cum alij vigilant, ego dormio, quando alij cantant in monasterio, ego huc & illuc discurro, quando alij in aliquo secreto loco se furātur à colloquiis hominum, vt ibi loquantur cum rege angelorum, ego quæro colloquia hominum : cum alij vacant lectionibus, ego fabulis & verbis ociosis: quando alij discutiunt & diiudicant semeipsos, ego iudico alios. Aliis placet communis vita, communis disciplina, & commune studium, & mihi placent anguli & diuerticula. Sic sic ex quo peccare potui, nunquam à peccatis & malis operibus cessaui, peccatis peccata semper accumulaui, & peccata quæ aliquando operibus implere non potui, malis voluntatibus & malis desideriis nunquam perficere cessaui. L

De delectatione carnis.
Caput XXXVI.

SVPER omnia mala delectatio carnis, quæ ab ipsis cunabulis semper mecum creuit, mihi semper adhæsit, nec adhuc iam præ senectute deficientibus mēbris me deserit: multis & variis modis infœlicem animam meam maculauit, dissoluit, captiuauit, & omni virtute destitutam, inanem & debilem reddidit. Fateor huius operis nefarij immundis recordationibus me sæpe esse commotum & incensum, ardores non modicos & inhonestos passum : & non solum mearum delectationum mala memoria & stultæ recordationes mihi nocuere: sed etiam aliorum malefacta mihi narrata, & per recordationes sordidas ad memoriam reducta, cor meum non paruo veneno iniquitatis maculauere. Et in hoc miserabiliter miserabilis sum, quia non tantum doleo quantum dolendum me cognosco, sed sic securus torpeo velut quid patiar ignorem. Hoc vero mihi est omni infœlicitate miserius, quòd ita opere peruersus, ore pollutus, corde immundus ad altare accedo, & Christi corpus manibus meis pertractare non pertimesco. Accedo elatus ad humilē, iratus ad mitē, crudelis ad misericordē : & tamen patitur humilis elatum: mitis iratum, crudelem misericors. Accedo seruus ad dominum: non amore, sed timore, non deuotione, sed vsu. Accedo ad dominum, M
cuius percussi seruum. Ad patrem accedo, cuius occidi filium, percussi verbo, occidi exemplo, nec tamen pertimesco dominum, nec reuereor patrem. Manens in turba, fratrum turbans aliquos, & ab aliquo turbatus, quandoque accedo ad pacificum. Appropinquo etiam talis ad osculum pacis, qui prius reconciliatus accedere debuissem ad osculum turbati fratris. Conuincit me reum & dei inimicum mea iniquitas, peccatum meum sæpe seperauit me à deo. Idcirco obsecro te pater vt me instruas quomodo possim, aut semper stare cum deo meo, aut redire, cūm ab eo, peccatis meis exigentibus, motus fuero.

Patris spiritualis ad confitentem responsio.
Caput XXXVII.

CONFESSIO tua fili, ad lachrymas me commouit, tum propter me, tum propter te. Propter me fleo, quoniam quæcunque de te dixisti, eadem fere aut similia reperio in me, & multa ad memoriam reuocasti, quorum oblitus fueram. propter te gaudeo, quoniam visitauit te oriens ex alto. Non enim longe es à regno dei. Notitia nanque peccati, initium est salutis. Confido in domino, quoniam quicquid minus est in te feruoris, & boni operis, humilitas supplebit puræ confessionis. Quacunque nanque hora peccator cō uersus ingemuerit, saluus erit, quoniam cor contritum & hu- Psal. 50. d
miliatū deus non despiciet. Tardus siquidem videtur deo veniam

A niam peccatori dedisse, quàm illi accepisse. Sic enim festinat misericors deus absoluere reum à tormento consciētiæ suæ, quasi plus cruciet misericordē deum compassio miseri, quàm ipsum miserum cōpassio sui. Qui enim verè pœnitet, & veraciter dolet: absque dubio & absq; mora indulgentiam accipiet. Et quanto quis frequentius quantóque vehementius de suo reatu interno dolore adficitur: tanto certior, tantóque securior de indulgentiæ venia efficitur. Inde est quòd animā pœnitentiæ lachrymis afflictam, tam frequenter quàm libēter consolatur spiritus paracletus. Illam frequenter visitat: illam libenter confortat: & ad veniæ fiduciam plene reformat quam sua scelera flendo damnare, & damnando flere considerat. Incipit extunc quædam familiaritas inter deum & animam, eo quòd hæc sentiat ab illo sæpius visitari, & ex eius aduentu, non tantum iam consolari, imò aliquotiens quodam ineffabili gaudio repleri. Sed ad hæc quis idoneus? Profecto vere pœnitens. Omnia etenim in confessione lauātur, conscientia mūdatur, amaritudo tollitur, peccatum fugatur, tranquillitas redit, spes reuiuiscit, animus hilarescit. Post baptismum nullum aliud nobis constitutum est remediū quàm confessionis refugium. Sit ergo deuota cordis compunctio, vera oris confessio, discreta carnis mortificatio, repentina vi-
Psal.43.d tiorum extirpatio, læta bonorum operum exhibitio. Non e-
B rubescas deo cōfiteri, cui non potes abscondi: ipse enim nouit abscondita cordium: cui omnia nuda sunt & aperta: ante cuius conspectū cuncta nostra peccata sunt scripta. Sed quod ibi scribit transgressio, hic delet confessio. Non te igitur pudeat dicere, quod non puduit facere. Quòd si forte pudor est tibi, mihi soli peccatori peccata tua exponere: quid facturus es in die iudicij, vbi omnibus exposita tua apparebit conscientia? Si cogereris coram multitudine nudo corpore trāsire, non posses non erubescere: cur ergo minus cōfunderis, quando immunda cogitatione in mente sordidaris? Cur minus erubescis pudēda cordis, quàm pudenda carnis? Cur magis vereris vultus hominum, quàm vultus angelorum? Talis confusio separat à deo. Omnis spes veniæ & misericordiæ est in confessione vera. Simulata nanque confessio non est confessio, sed duplex confusio. Excludit enim miserationem dei, miseriæ simulatio: nec dignatio locū habet, vbi fuerit dignitatis præsumptio. Prouocat vero compassionem humilis miseriæ confessio. Nulla est enim tam grauis culpa quæ non habeat veniam per puram confessionem. Vitia igitur cordis tui & prauas cogitationes illico manifesta. Peccatum enim proditum cito curatur. Crimen vero tacendo ampliatur. Vitium si patet, fit ex magno pusillū: si latet, fit ex minimo magnum. Nam velox confessio velociter medicinam facit. Melius est vt vites vitium, quàm vt emendes: ne forte cum incurreris, reuocare non possis.

C *Remedium ad fugiendum prauas cogitationes.*
Caput XXXVIII.

QVOTIENS te sentis turpibus cogitationibus pulsari, & ad illicitam delectationē affici: totiens pone ante mentis oculos, quomodo Christus in cruce crucifixus est pro te. Intuere quomodo à Iuda Iudæis traditur, & quàm viliter pertractatur, blasphematur, & colaphizatur, iudicatur & cōdemnatur, expoliatur & flagellatur: ad vltimum vero contumeliis & opprobriis affectus inter duos latrones suspenditur: clauis cruci affixus, sputis derisus, spinis coronatus, lancea perforatus, ex omnibus partibus sanguis emanat, & inclinato capite emittit spiritum. Ita redemptor tuus moritur pro te, & tu nescio cuiusmodi sordida cogitatione sordidaris in mēte. Sufficere posset hæc cogitatio ad excludēdas omnes illicitas cogitationes. Sed ecce ad alia transeamus. Considera quomodo morieris, quando aliqua graui infirmitate vexatus, & ad extrema deductus, & ibi ad terram proiectus, inter longa suspiria & difficiles singultus, inter diuersos dolores, & timores animam expirabis. Tunc veniet corpus in pallorem & horrorē, in saniem & fœtorem: erit vermis, & cibus vermium: animam vero mox capient & rapient laruales illæ facies, quæ eam in exitu præstolantur: & ex omni patre terrebunt eam dæmones terribiles & horribiles. Cogita quis eam defendet à rugientibus præparatis ad escam: quis consolabitur eam cū teterrima illa mōstra dæmoniorum occursantia sibi cateruatim ruere videbit: aut quis deducet per ig- D
notam regionem? Attende etiam quàm subito venit dies vltima, subito venit: & forsitan hodie erit. Iam adest: iam præsentaberis ante tremendum iudicem: accusaberis multis & magnis offensis: non vno, non paucis, sed innumeris criminibus: nō paruis, sed immensis: non dubiis, sed certis: nō breui accusatione, sed tam longa, quàm longa est tota vita tua: non vno accusatore, sed tot, quot sunt delicta tua. Ipse iudex erit districtus accusator tuus. Omnes etiam spiritus boni & mali coram deo te accusabunt cum eo. Boni, quia deo debēt æquitatem: mali, quia tuam seruant iniquitatem. Tot iudicibus & populis astabis, quot præcesserunt te in opere bono. Tot arguentibus confunderis, quot tibi præbuerunt bene viuendi exemplum. Tot conuinceris testibus, quot te monuerunt bonis sermonibus, & iustis actionibus. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ: & cunctis agminibus patebunt vniuersa scelera tua, non solum actuum, verumetiā cogitationum & locutionum. Multa vero peccata tunc proruent ex improuiso, quasi ex insidiis, quæ modo non vides: & forsitan plura & terribiliora his quæ nunc vides. Vndique erunt tibi angustiæ, hinc erunt accusantia peccata: inde terrens iustitia: subtus patens horridum chaos inferni: desuper iratus iudex: intus vrens conscientia: foris ardens mundus. Si iustus vix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam par-
tem se premet? Latere erit impossibile: apparere intolerabi- E
le. In tanto discrimine torquebit te tua conscientia male sibi conscia: cruciabunt cordis arcana. Cogente etiam conscientia, tuipse eris accusator & iudex tuus. Conuictus teste propria conscientia, & testibus oculis ipsius iudicis, fugere non poteris: sed tremens & anxius stabis suspensus ad grauissimā sententiam in angusto periculo, & in periculosa angustia: tāquam illico recepturus quod in perpetuum amittere nō poteris. Iudex tunc erit vehementer iratus: & terribiliter districtus: sententia eius semel lata erit immutabilis: tortores horribiles, qui nunquam miserentur, erunt parati vt data sententia te damnatum ad tormenta rapiant. Tormenta erunt sine interuallo & sine temperamento: timor conturbabit te cum terra aperietur coram te, & tu rues & cades in stagnum sulfuris ardentis & fœtentis. Ignis exterius carnem tuam comburet: vermis interius conscientiam corrodet, ibi eris sine fine: sine spe veniæ & misericordiæ. Omnia vero gehēnæ supplicia superabit, deum non videre, & bonis carere, quæ in potestate habuisti obtinere.

De mala cogitatione vitanda. Caput XXXIX.

SI vis omnes malas cogitationes à corde tuo expellere, hæc sæpe cogita. Ibi nanque est cogitatio tua, vbi est affectio tua: ibi cor tuū, vbi est desideriū tuum: quoniam illud sæpius
in cogitatione voluimus, cuius amore plus affecti sumus. In F
cogitatione sua cadit quisque, vel stat. Si bona cogitas, cogitatio tua sancta custodit te. Si mala cogitas, spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu: eritque templum dei spelunca diaboli: quoniam quem deus deserit, diabolus arripit. Spiritus sanctus suggerit bona & dulcia: spiritus malus mala & amara, vana, inutilia, & immunda. Et ideo quacunque hora mala cogitatio cor tuum tangit, non consentias illi: nec sinas eam in corde tuo manere, sed illico repelle. In initio cogitationis iniquæ resiste, & fugiet à te. Nā ante dei oculos non volant vacuæ cogitationes nostræ: & nulla momenta temporis in animum transcendunt sine statu retributionis. Cogitatio praua delectationem parit, delectatio consensum, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas mortē. Sicut vipera à filiis suis in vtero positis lacerata perimitur: ita nos cogitationes nostræ intra nos nutritæ occidūt.

Malæ cogitationes à dæmonibus suggeruntur.
Caput XL.

DAEMONVM est malas cogitationes suggerere: nostrum est illico illas expellere. Nam in animo nostro eas iacere, nostræ attinet voluntati, & propriæ deputatur culpæ. Voluntate namque sua cadit qui cadit, & voluntate dei stat qui stat. Cogitatio tamen immunda mentem non inquinat cum pulsat, nisi cum hanc sibi per delectationem subiugat.

De

G

De peccato superbiæ. *Caput XLI.*

SVPERBIA sicut est origo omnium criminum: ita est ruina omnium virtutum. Ipsa enim est in peccato prima: ipsa in conflictu postrema. Ipsa autem in exordio mentē per peccatum prosternit: aut in fine de virtutibus deiicit. Idcirco est omnium peccatorum pessima, quia tam per virtutes, quàm per vitia humanam mentem exterminat. Cætera vitia solas illas virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur: vt luxuria, pudentiam: ira patientiam: sola vero superbia contra cunctas animi virtutes se erigit: & quasi generalis ac pestifer morbus omnes corrumpit. Idcirco nisi omnia opera nostra humilitas præcesserit, comitata & consecuta fuerit: proposita quam intueamur: apposita cui adhæreamus: interposita qua reprimamur: totum de manu extorquet superbia. Quantalibet sit iustitia operis: apud internum iudicem nulla est, si hanc eleuat tumor mētis. Perit re vera omne quod agitur, si non solicite in humilitate custodiatur. Signa superbiæ hæc sunt: clamor in locutione, amaritudo in silentio: dissolutio in hilaritate, furor in tristitia: honestas in imagine, inhonestas in actione: rancor in reprehensione.

De inuidia & detractione vitanda.
Caput XLII.

H

INVIDIA est animi tinea: sensum comedit, pectus vrit, mētem adficit: cor hominis quasi quædam pestis depascit, & cuncta bona ardore pestifero deuorat. Inuidus alienum bonum, suum facit inuidēdo peccatum. Cum peccatores quosque conspicimus, non facile eos iudicemus, sed magis defleamus: quia in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus. Si vis delinquētem corripere, aperte increpa, nec occultè mordeas. Quid enim prodest si me nesciente aliis mala mea referas? Væ illi qui suam renuit corrigere vitam: & alienæ nō desinit detrahere. Si vis detrahere, tua in te peccata retorque: non aliorum delicta, sed propria cerne. Nunquam enim aliis detrahes, si te bene inspexeris. De malo alieno os tuum non coinquines: non detrahas peccanti, sed condole: quoniam graue peccatum est detractio. Detrahentes & audientes pari reatu detinentur. Sicut irasceris alteri quādo detrahit tibi: sic irascaris tibi quando detrahis alteri. Detractio est mordacior quàm vera cordis reprehensio.

De curiositate vitanda. *Caput XLIII.*

MVLTOS seducit curiositas. Tandiu quisque sua peccata ignorat, quandiu curiosè aliena considerat. Qui semetipsum aspicit, nō quærit quid in aliis frequenter reprehendat: sed in semetipso quid lugeat. Quod inter se loquuntur homines, nunquā scire desideres. Omne etiam genus mendacij summopere fuge. Nec casu nec studio loquaris falsum: quia os quod mentitur, occidit animā. Per nullam fallaciam vitā alicuius defendas. Fuge inhonesta verba: reiice verbū quod nō ædificat audientes. Vanus enim sermo cito polluit mentem: & facile agitur, quod libenter auditur. Vanus enim sermo, vanæ conscientiæ est index. Mores hominis lingua pandit: & qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur: quoniam ex abundantia cordis, os loquitur. Sermo vanus non erit absque iudicio: quia ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per verba vana dilabuntur. Qui laudem non appetit: nec cōtumeliam sentit. Discerne te tuo iudicio, non alieno. Nemo enim magis scire potest quis sis sicut tu, qui conscius es tibi. Quid enim prodest dum malus es, si bonus prædiceris? Qualis haberi vis, talis esto. Si sapiēs fueris, te semper habebis eūdem. Stude loqui nō quod libet, sed quod oportet. Qui ociosum verbū non reprimit, ad noxia cito transit. Magna virtus est si non lædas à quo læsus es: magna gloria est, si cui nocere potuisti, parcas. Nobile vindictæ genus est ignoscere victo. Quicquid tibi contigerit aduersi, pro tuo peccato euenit tibi. Tempera ergo dolorem tuum & dic: iuxta modum delictorū parua datur vltio. Mala aliorum bono tuo supera. Vince malitiā bonitate: detrahentium errores dissimulando calca: non sis in pace infidus, nec leuis in amicitia. Odientes ad pacē inuita, discordantes ad concordiam reuoca.

I

Sapien.1. c

Matt.12. c

De prauitate conscientiæ. *Caput XLIIII.*

K

CONSCIENTIA hominis abyssus multa. Sicut enim abyssus exhauriri non potest: sic cor hominis euacuari à cogitationibus suis non potest: sed continua volubilitate in eo voluuntur: mare magnum est: & spatiosum manibus: illic reptilia quorum non est numerus. Sicut enim reptile latenter repit, & sinuosis anfractibus huc & illuc deambulat: ita conscientiam hominis venenatæ cogitationes intrant & exeunt: vt nesciat homo vnde veniant, aut quo vadant. Hoc bene cognouerat qui dicebat: Prauū est cor hominis, & inscrutabile: & quis cognoscet illud? quod scrutationem non recipit nec cognitionem.

Psal.103. e

Hiere.17. b

Nulla pœna grauior est quàm praua conscientia.
Caput XLV.

NVLLA pœna grauior est praua conscientia. Mala conscientia propriis agitur stimulis. Si publica fama te non damnat, propria conscientia te condemnat: quoniam nemo potest seipsum fugere. Vis nunquam esse tristis? Bene viue. Bona vita semper gaudium habet: conscientia rei semper in pœna est. Ita clemens esto in alienis delictis, sicut in tuis: nec quenquam districtius quàm te iudices, sic alios iudica, vt ipse iudicari cupis. Lex tua te constringit. Iudicium quod aliis imponis, ipse portabis: Nullum ante iudicium condemnes, ante proba, & sic iudica. Non enim qui accusatur, sed qui cōuincitur, reus est. Valde periculosum est de suspicione quempiā iudicare. In ambiguis, dei iudicio serua sententiam. Non eligas cui miserearis: ne forte prætereas illum qui meretur accipere. Omnibus te tribue si potes, quoniam incertum est pro quo magis placeas deo. Maior sit beneuolentia quàm quod datur: quoniam tale erit opus tuum, qualis fuerit intētio tua. Qui cum tristitia manum porrigit, fructum remunerationis amittit. Non est misericordia vbi non est beneuolentia. Nō auferas vni vnde tribuas alteri: quoniam nil prodest si inde alium reficis, vnde alium inanem facis. Abiice à te quicquid tuum bonum propositum impedire potest: contēne viuens quæ post mortem habere nō potes. Difficile est imò impossibile vt præsentibus quis fruatur bonis & futuris: vt hic vētrem, & illic mentem impleat: vt de deliciis transeat ad delicias: vt in terra & in cœlo gloriosus appareat. Si vis cum lætitia animi viuere, noli multa habere. Istam quisque finiens vitam, nisi quod meruit in ipsā, non potest habere post ipsam. Quanto nāque inferius delectamur: tanto à superno amore disiungimur. Nullus sit casus quem non meditatio tua præueniat: nullus sit casus qui te imparatum inueniat. Propone nihil esse quod tibi accidere non possit. Vita foueam, in quam vides alium coram te cecidisse. Aliorum perditio, tua sit cautio. Dum nescimus repente mors venit. Nescimus enim quid hodie nobis cōtingat: & ignoramus si hac nocte animam nostram conditio mortis deposcat. Quotidie ad finem vitæ tendimus, & ad mortem properamus. Idcirco singulis horis cogitare debemus quo singulis momētis properamus. Vnde dominus ait per prophetam: Perditio tua Israël ex te tātum: in me auxiliū tuum. Quasi diceret: Vt pereas, imputa tuo merito: vt salueris meo auxilio. Nunquam oportet pœnitentem habere securitatem de peccatis. Nam securitas negligentiam parit: & sæpe incautum ad vitia transacta reducit. Non solū grauia, sed & leuia cauenda sunt peccata. Multa enim leuia vnum grande efficiunt: sicut solent de paruis & minimis guttis immensa flumina crescere. Non est dubium quòd qui casti perseuerant & virgines, angelis dei efficiuntur æquales.

L

M

Oseæ 13. a

Matt. 22. c
Luc. 20. f

De improba ventris importunitate. *Caput XLVI.*

NVLLVS homini tam improbus exactor est, quam venter: qui quotidiana famis exactione te vrget. Cum cæteris vitiis, etsi interdum nascimur: interdum tamen cum eis non morimur. Sed cum isto nascimur, & cum isto morimur. Multis creditoribus reliquit me obnoxium pater meus: sed ab omnibus liberatus sum. Vnus tamen superest à quo liberari non possum, id est venter. Venter præcepta non audit, poscit, appellat: non est tamen molestus creditor,

A ditor: paruo dimittitur, si modo dederis ei quod debes, non quod potes. Quosdam præsciens deus peccare posse, in salutem flagellat eos infirmitate corporis, ne peccent: vt eis vtilius sit frangi languoribus ad salutem, quàm remanere incolumes ad damnationem. Est perniciosa sanitas quæ ad inobedientiam ducit: est & salubris infirmitas, quæ per diuinã correptionem mentem à duritia frangit, & humiliat.

Quomodo diabolus sagaciter & multiformiter nos tentat,
Caput XLVII.

DIABOLVS quando decipere quenquam tentat, prius naturam vniuscuiusque intendit, & inde se applicat vnde aptum hominem ad peccandum aspicit. Blandis & lenibus mentibus luxuriam, aut vanam gloriam proponit, aspe-
2.Cor.2.d ris vero mẽtibus iram, superbiam, vel crudelitatem. Aduersarius noster cum ab exteriori sensualitate se videt exclusum, interiora collectis viribus aggreditur & ingreditur: sed spiritualis homo qui omnia iudicat, eius astutias non ignorat, reprimit quod potest, quod non potest, tolerat quia & si latratũ canis sustinet, morsum non timet. Mordet cum ad consensum pertrahit, latrat cum suggerit, & tunc non vulnerat, sed coronat, quoniam etsi resistentem fatigat, non obligat nisi cõsentientem.

De oratione, & modo orandi,
B *Caput. XLVIII.*

ORATIO est mentis deuotio, id est, conuersio in deum per pium & humilem affectum. Humilem ex conscientia infirmitatis propriæ: pium ex consideratione diuinæ clementiæ. Nullo alio modo deus citius ad misericordiam flectitur, quàm si animus deprecantis ad eum toto deuotionis affectu conuertatur. Nil ita deum complectitur, quemadmodum purus mentis affectus. Idcirco cum orare volueris, solus solitudinem cordis tui ingredere, & collecto spiritu tuo, integra mente & vacua curis, orationis, domum intra: & stans coram deo ante vnum aliquod de altaribus orationis instantia cœlos penetra, & præsentatus choris cœlestium, in ipsorũ præsentia miserias & calamitates, quas pateris, miserandus
Luc.11.b deplora. Prode tuam necessitatem, posce eorum pietatem, & ego confido in eo qui dixit: Petite, & accipietis, quoniam
Dan.7.c si perseueraueris pulsans, non exibis indevacuus. Sic ora cum oraueris, quasi sis assumptus & præsentatus ante faciem ma-
1.Thes.5.d iestatis in excelso throno, vbi milia milium ministrant ei, & decies centena milia assistunt ei. Tunc veraciter oramus, quãdo aliunde non cogitamus. Sine intermissione orare debemus. Nam sicut nullum est momentum, quo homo nõ fruatur, aut vtatur dei pietate & misericordia, sic nullum debet esse momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria. Fœlix anima, quæ omnes euagationes mentis in vnũ stu-
C det colligere, & in illo veræ fœlicitatis fonte desideriũ figere. Quando oramus, spiritum sanctum ad nos vocamus. Oratio cordis est, non labiorum. Neque enim verba deprecantis deus intendit, sed orantis cor aspicit. Vis virtutes tuas augere? Prodere noli. Quod manifestãdo potes amittere, tacendo custodi. Quibusdam enim concessum est tantum bene agere, & fructum boni operis non habere, quod ipsi sibi auferunt per studium humanæ iactantiæ. Sicut glacies calore dissoluitur, ita virtus ore laudantis.

Tumultus carnalium cogitationum impedit orantem,
Caput XLIX.

CVM ad cor meum redire volo, desideriorum carnalium turbæ, tumultúsque vitiorũ, tentationibus suis cogitationem meam dissipant, & intentionem cordis in oratione perturbant. Et dum conuerti ad deum post perpetrata vitia studeo, & contra hæc eadem vitia, quæ perpetrauit, illum exorare conor occurrunt cordi phantasmata peccatorum quæ feci, & mentis meæ aciem reuerberant, confundunt animum, & deprecationis meæ vocem premunt. Ita mala quæ feci, cogitationi meæ suis imaginibus impressa, in ipsa mea oratione me conturbant. Cæterum quanto grauiore tumultu cogitationum carnalium premor, tanto ardentius orationi insistere debeo. Et quantum peccatorum meorum phantasmata in oratione plerunque patior: tantum necesse est, vt intentio cordis mei quo durius repellitur, tantò valentius insistat D orationi, quatenus cogitationis illicitæ tumultum superet, atque ad pias aures domini nimietate suæ importunitatis tãdiu irrumpat, donec cogitationes malas manu sancti desiderij ab oculis cordis abigat. Hæc est vera tranquillitas, cum tota mẽs in seipsa colligitur, & in vno æternitatis desiderio immobiliter figitur. Debet proinde fluctuationem cordis restringere, & ad vnius veri gaudij desiderium, cogitationum & affectionum motus colligere.

De vitiis linguæ, Caput L.

MVLTVM loqui stultitia est, quoniã in multiloquio peccatum deesse non potest. Lingua dicitur, quia lingit: Lin- Proue.10.c
git adulando, mordet detrahendo: occidit mentiendo. Ligat, & ligari non potest: labilis est, & teneri non potest, sed labitur & fallitur. Labitur vt anguilla, penetrat vt sagitta: tollit amicos, multiplicat inimicos, mouet rixas, seminat discordias. Vno ictu multos percutit & interficit. Blanda est & sub- Ibidẽ 18. d
dolat, lata & parata ad exhaurienda bona, & miscẽnda mala. Qui custodit linguam suam, custodit animam suam: quoniã mors & vita in potestate linguæ est. Qui linguam suam & ventrem custodire non potest: monachus non est. Cuius peccatum quisquis sequitur: necesse est vt eius pœnam sequatur. E
Vniuscuiusque casus tanto maioris est criminis, quãto priusquam caderet, maioris erat virtutis. Per quæ peccasti: per hæc & torqueberis. Secutus es carnem: flagellaberis in carne. Crimen non est in rebus, sed in vsu agentis. Sæpe prolixa lectio, longitudinis causa memoriam legentis obliterat.

De cantu & iuramento, & quare deus non semper exaudit petitionem orantis,
Caput LI.

SVNT quidam voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur: nec tantum gaudent de dono gratiæ, sed etiam alios spernunt. Tumentes elatione, aliud cantant quàm libri habeant, tanta est leuitas vocis forsitan & mentis. Cantant vt placeant populo, magis quàm deo. Si sic cantas vt ab aliis laudem quæras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam, sed suam. Habes in potestate vocem tuam, habeto & animum. Frangis vocem, frange & voluntatem. Seruas consonantiam vocum, serua & concordiã morũ, vt per exemplũ concordes proximo, per volũtatem, deo per obedientiã magistro. Caue ne sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mẽtis. Nec diuiti obsunt opes, si eis bene vtatur, nec pauperem egestas commẽdabilem facit, si inter inopiam sordes peccati nõ caueat. Quacũque arte verborum quis iuret, deus qui cõsciẽtiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui hoc iuratur, intelli- F
git: qui vero dupliciter iurat, dupliciter reus fit, quia & nomẽ domini in vanum assumit, & proximum dolo capit. Sæpe deus hic puniri tolerat, quos ad salutem perpetuam parat. Iucunditas cordis est vita hominis. Cor prauum dabit tristitiam. Omnis boni impedimentum est tristitia. Humilitas nec ipsa irascitur, nec alios irasci permittit. Humilitas est, si quãdo peccauerit in te frater tuus, anteq̃ illũ peccasse pœniteat, dimiseris illi. Vnusquisque talẽ indulgentiam accepturus est à deo, qualem ipse dederit proximo suo in se peccanti. Frustra deum propitiari sibi quærit, qui cito placari proximo negligit. In tua infirmitate non te despicias, sed ora deum, & curabit te. Sæpe multos deus non exaudit ad volũtatem, vt exaudiat ad salutẽ. Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quis valeat postulata: hoc est, si aut mala quisque cõmittit, aut si delinquenti in se debita non dimittit.

De vera confessione, & vera pœnitentia, Caput LII.

VERA confessio & vera pœnitentia est, quando sic pœnitet hominem peccasse, vt crimen non repetat. Nihil peius est quàm culpam cognoscere, nec deflere. Si videris aliquando persecutorem tuum nimis sæuientem, scito quia ab ascensore suo dæmone perurgetur. Omnis homo qui alium in corpore persequitur, prius ipse in corde persecutionem sustinere cognoscitur.

G

De perfectione humilitatis.
Caput LIII.

SVPER tria firma sedet humilitatis perfectio, vt attendat homo quid fuit ante ortum, quid est ab ortu vsque ad occasum, quid erit post hanc vitam. Vnde enim superbiat homo rememorans quòd fuit vile semen, & sanguis coagulatus in vtero, postmodum in deserto huius vitæ miseriis expositus & peccato: tandem cinis, & esca vermium futurus in tumulo? Vnde superbit homo, cuius conceptio culpa, nasci pœna, labor vita, necesse mori, quando, vel quo modo vel vbi, nescire?

De cordis instabilitate.
Caput LIIII.

SOLVS solitudinem cordis mei ingrediar, & cũ corde meo paulisper cõfabulabor, ab ipso quærens de ipso & de his quæ circa ipsum sunt. Cor meum, cor prauum, vanum & vagum, omni volubilitate volubilius: de vno in aliud vago incessu transit, quærens requiem vbi non est. In omnibus enim quæ videntur, requiem quæsiui, & veram requiem in eis inuenire non potui. Deinde rediens ad me, cõsistere in meipso non possum, quoniam mẽs mea valde leuis, multúmque instabilis, vaga & profuga, vbique se variat, vndique fluctuat: quia vult & non vult: pigra consilia mutat, voluntates alternat, similis folio quod à vento mouetur & circunfer-
H tur. Inde est quòd cogitationes meæ vanæ & importunæ me trahunt, & ducunt modo ad forũ, modo ad litigia altercantium, nunc ad conuiuia pinguium, nunc ad immunda libidinum. Modo sordida titillatione caro inflammatur: nunc vero fœda cogitatione animus sordidatur: & cum confusionis meæ caliginem declinare volo, non valeo. Sic sic dum me diligenter inspicio, tolerare meipsum non possum. Non est enim hora diei, nec momentum temporis, quo creatorẽ meũ in aliquo nõ offendam, & imaginem suam in me aliquo modo non obfucem. Vitam meã cùm diligenter exploro, quotidiana confessione confiteri non possum pessima vitiorum germina, quæ in me quotidie repullulant. Ecce audisti pater abominationes meas malas & pessimas, & adhuc scias multo peiora & iniquiora in angulis cordis mei latere, quæ ad lucẽ veræ confessionis venire erubesco. Veruntamen si dei consilium habes, consule quid agendum sit.

Responsio ad remedium instabilitatis inquietæ mentis.
Caput LV.

Sapien. 1. a CVM per prauas ineptasque cogitationes vaga mente discurris, deceptoriis spiritibus tentandi aditum in te aperis. Et ita tu à deo speras, quoniam peruersæ cogitationes sperarant à deo, & spiritus sanctus disciplinę effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Mens
I verò instabilis & inquieta, dum semper nititur apprehendere quod appetit: desideriis suis circumagitata nunquam requiescit. Idcirco in vno æternitatis desiderio immobiliter debet figi. Peccata autem tua confiteri non erubescas: quoniam omnia in confessione lauantur, & nullum peccatum dimittitur, nisi prius confiteatur. Prosequere igitur, & si ad perfectã sanitatem peruenire desideras, quicquid conscientiæ stomachum grauat, totum vomitu puræ confessionis euomere nõ differas. Virus enim vitiorum, nisi festinanter eiiciatur, prius interiora corrumpit: deinde ad exteriora ebulliẽs, totum corpus occupat & maculat.

Cogitationes & affectiones in vnum conueniunt, vt mentem decipiant. Caput LVI.

QVONIAM Ægiptium tuum non abominaris, sed foues & instruis, manifestabo tibi, non solum peccata actionum, & verumetiam cogitationũ. Audi ergo miseriam meã. Sæpe veniunt ad mentem meam cogitationes innumeræ, & surgunt affectiones multæ, & sollicitant me de cura corporis, & suggerunt multa de vsibus necessitatis. Conueniunt ibi ad consulendum, veraciter autem ad decipiendum, & congregantur consiliarij multi, & cõsiliatores vani, imò deceptores veri. Congregantur autem quasi in consilium vnum, & quasi ad quærendum consilium bonum, & dantur in commune consilia multa, sed inutilia & vana: quia consilium vanitatis est, & totum eorum consilium de vanitate est. Suadent mihi K
sanguinem minuere, vt possim pausare, & lautiores cibos sumere, remanere de vigiliis, vt satis possim dormire. Cõsulunt corpus recreare ne deficiat, carnem fouere ne tabescat, abstinentiam aliquantulum relaxare, quieti parumper indulgere: & in hunc modum agitur de cura corporis, cura superflua, & de vanitate ventilatur quæstio vana, & super huiusmodi inutili negocio consumitur sæpe hora vna.

Hic ostenditur cogitationibus & affectionibus malis esse resistendum. Caput LVII.

QVI carnis suæ desideriis non resistit, & motus cordis sui custodire negligit: ita tandem praua consuetudine illigatur, vt postmodum etiam volens eis resistere nõ possit. Propterea quotiens, huiusmodi consiliatios improbos & iniquos invnum conuenire sentis: non eis consentias, sed illico excute te, nunc ad orationem, modo ad operationem, sæpe autem ad meditationem: nec prius cesses, donec illi euanescant. Intuere quomodo Christus stetit in cruce, considera quomodo morieris, vel vbi, vel quando statue te terrificum tribunal tremendi iudicis, descẽde vsque ad infernum inferiorem, & ibi cerne quomodo pro peccatis suis animæ puniuntur. Talis etenim cogitatio probatissimum remedium est contra turpes cogitationes.

L

Voluptates siue consolationes sunt animæ desolationes.
Caput LVIII.

QVONIAM verba delictorum, meorum audire non dedignaris, sed patienter auscultas, fateri oportet quod adhuc fatendum est. Cum supradictis consiliariis iniquis, & iniqua consulentibus aquiesco, & eorum consilia libenter recipio: adsunt subito cogitationes prauæ, adsurgunt affectiones peruersæ, multum solicitæ, sed parum discretæ, quomodo carnem meam delicatissimè foueam: quæ quantumcunque suauissimè nutriatur, semper caro est. Offerunt mihi infirmitorium, sed quoniam turpe est in illo diu permanere, equitandi occasionem quærunt & inueniunt. Nec mora, equi parantur, cadi implentur, hospitia eliguntur, & quæ sunt necessaria in via ligantur & parantur. Vocor, & vocatus venio. Iniungitur mihi obedientia illa: ego vero metuens ex meo desiderio vilescere, recuso ore, quod corde desidero: acquiesco tanquã coactus, & ideo lętus ascendo, & iter arripio. Prohdolor religio relinquitur, & silentium rumpitur, hincinde volant verba vana & inutilia, forsitã & detractoria. Sic confabulando sæpe cõsumitur dies integra. Venio ad hospitium, assideo ad mẽsam, apponitur panis albus & vinũ bonũ, piscis & caseus, oua, &c. Interea recurrit animus meus ad fratres qui sunt in conuentu, & graue est mihi vt dissimiliter ab eis reficiar, & epuler splendidè, illis aridè reficientibus, & re- M
mordet me conscientia mea si pro faba piscẽ, si pro cepe seu milio caseum, si pro mica gastellum ad refectionem sumam, si vinũ bibam, & fratres aquam. Gula vero expectationis impatiẽs, inuitat & instigat vt comedam & bibam. Dicit enim: Non debes esse molestus ei qui te charitatiue suscepit, sed ad nutum illius te per omnia debes habere, & monitis illius libenter obedire, & impensa beneficia cum gratiarum actione percipere, quoniam nihil respuendum est quod cum charitate offertur. Charitatis est, vt quod ille tibi apponit, cum ipso pariter de eodem sumas, ne scandalizetur si viderit te aliud quam se comedere. Ita ergo fac vt conuenit. Communica & participa cum hospite, sicut scriptum est: Comedentes & Luca 10. b
bibentes, quæ apud illos sunt. Ego vero his persuasionibus victus, communico & participo cum hospite pro hospite. Et quoniam de alieno ministratur, & nõ de proprio, incipio mihi esse indulgentior, & manu largior. Prosequor causam pro qua veni ad mẽsam. Nam comedo & bibo profusè, sicut mos est, & multiplicãtur fercula & pocula, donec & vẽter grauetur, & cerebrum turbetur: nec arguitur superfluitas, quam excusat hospitalitas. Sic sic mei oblitus, dum gulæ appetitum sequor, obliuisci mox incipio quid faciant fratres in refectorio, & cadit à memoria faba, caulis, panis durus, & aquæ potus. Sicut fabula, sic est vita mea. Timeo etiam ne egomet sic fabulando fabula efficiar, si sine bonis operibus inueniar.

A Dicito ergo mihi quid debeo facere, & quomodo possim gulam continere, ne tam parui budelli seruus efficiar.

De pugna & victoria gulæ contra incautos.
Capitulum LIX.

GVLA semper est in pugna & in culpa. Siue manduces siue bibas, adest illa tecum pugnatura: si bene non pugnas, certe vinceris ab illa: quæ cum multis pugnat, & à paucis expugnatur. Tu ergo tanto vehementius illam expugna: quanto manifestius illam esse expugnandam cognoscis. Et quoniam ad dei cognitionem peruenire non potes, nisi per cognitionem tui, iterum atque iterum discute teipsum, si forte aliquid in te lateat, quod deo displiceat. Videre enim deum non potes, nisi mundo corde. Nec fiet cor iucundum, nisi prius fiat mundum ab omni contagione.

De ficta confessione. Capitulum LX.

MVLTA habeo adhuc tibi dicere, sed cõfiteri erubesco. Veruntamen quia aliter deum videre non possum, aperiam tibi cor meum. Fateor quoniam peccata mea cogitare neglexi, & ideo multa obliuioni tradidi. Cogita autem, non omnia confessus sum, propter multitudinem. Quæ vero confessus sum, non pure sum confessus propter turpitudinem, aut omnino celaui. Quæ autem siue bene siue male
B sum confessus, non digne fleui, propter vetustatem, & inueteratam consuetudinem. Confessus sum cui non debui, & cui confiteri debui, celaui: & quod peius est, de confessione inanem gloriam quæsiui. Manifesta vero peccata excusaui cum de illis cõuictus fui, vel (quod deterius est) defendi. Culpam meam præ rubore confusionis palliaui. Sic sic peccatis peccata semper acumulo, & vitã meam quotidie corrigere dispono, semper autem de die in diẽ differo, & dum hoc in futuro fieri propono, fit vt illud futurum semper sit futurum, imò fortassis nunquam futurum. Domine deus meus, quandiu ponam consilia in anima mea? Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descẽdero in corruptionẽ? Non est vitium, cui aliquo modo nõ seruierim. Omnia enim contendunt de me, cuius potissimum videar. Veruntamẽ super omnia vitia, inuidia me persequitur. Pestis hæc vbiq; me torquet. Da ergo consilium quomodo illam effugere valeam.

Psal. 12. a
Psal. 29. c

De inuidia quæ interdum sub specie sanctitatis exercet iniurias suas. Capitulum LXI.

TRISTIVS inuidia nisi est, quæ protinus ipsum auctorem torquet excruciátque suum. Omnino igitur frugiẽda est & execranda: quoniam in illa deus offenditur, proximus læditur, animus affligitur. Inuidia etenim semper tor-
C quet possessoris sui animum, quanuis sæpe lædere non possit suum, erga quem sæuit, proximum. Sed cum mala sit omnis inuidia, pessima tamen est huius mali species, quæ sub specie sanctitatis suas exercet iniurias. Sæpe enim quando sæuit in proximum ex vitio iracundiæ, vel veneno inuidiæ, fingit sibi cogitatio quòd faciat illud zelo iustitiæ. Læsus nanque quilibet à proximo suo, non iam eum facile respicere potest simplici oculo. Displicet sibi quicquid ab illo fieri considerat. Omni fere hora tacita apud se cogitatione illũ accusat. Surgunt causæ quotidie innumeræ, quæ illũ culpabilem ostẽdunt: occurrunt rationes multæ, quæ illum reum, illũ esse puniendum conuincunt. Crescit autem sæpe eo vsque malum, vt apud deum esse credat se reũ, nisi illum seuerius corripiat, & de sua peruersitate redarguat. Loquitur enim apud se huiusmodi maligna cogitatio. Vsquequo illum talem tolero? Consentire ei comprobor, si eum non corripio, consentiens autem deum offendo: corripiam ergo eum, ne deum offendam, nihil enim pro mea, sed pro dei iniuria vlciscenda totũ facio, imò sic illum sibi restituam. Proximum enim corripere, & eum castigare, hoc nõ est proximo nocere, sed prodesse velle. Sic sæpe apud se loquitur maligna cogitatio: excæcauit enim eam malitia sua. Et putat odium suum amorem esse, & iniuria sua iustitiam exercere. Conueniunt itaque vndique huiusmodi malignæ cogitationes ad mẽtem, & fingunt se ad obsequium dei conuenire, non autem suum odium exercere velle. Considera ergo adhuc frequenter, cogita vehementer, inuestiga diligenter cõscientiam tuam, vt scias quid corrige- D
re, seu etiam vnde debeas gratias agere. Vnde enim vtile & pernecessarium est, vt scias quid desit tibi, quid vis, quid cupis, quid habere optas.

De multiplici, vaga & varia cogitatione mentis, & cordis velocitate, & alienatione. Capitulum LXII.

FACILIVS atomos mundi possem dinumerare, quàm motus cordis mei. Velocitas animalium & volatilium meis motibus æquiparari non potest. Cogitationes meas non est qui possit comprehendere. Desideriorum meorum non est modus. Nũc illa, nunc ista cogito & desidero, nec ista, nec illa habere possum. Dum corpore vaco, cogitationibus per diuersa loca vagor, nulla hora, nullo temporis momento quiesco, sed in momento, in ictu oculi per multa spacia locorum discurrens, nouas creaturas creo, & iterum easdem eadem facilitate deleo, vel alio atque alio modo multipliciter vario, illud vel illud habere desidero, talis vel talis esse cupio: quasi deus illud dare, vel talem me facere nescierit, aut non potuerit.

Quæ cogitanda sunt, vt cor ab illicita cogitatione remoueatur. Capitulum LXIII. E

O CVSTOS cordis, quàm modicum & cupidum cor habes: paruum est, magna cupit. Vix ad vnius milui refectionem sufficere posset, & totus mundus ei non sufficit. Solo corde per totum mundum vago motu discurris. Sine pedibus curris, sine manibus operaris, alas non habes, & volare non cessas. Diuitias quotidie congregas, & satiari non potes: epulas ad refectionem paras, & inde non comedis: hęc & illa cogitas, & falsum est quod cogitas. Audi quomodo, vt decætero tibi caueas. Forsitan cogitas modo de sole, vel de aliquo amico tuo, aut de teipso. Si vnus est sol, falsus est iste quem tu cogitans fingis: quoniam ille certis locis & temporibus cursum suum paragit, istum vero constituis vbi vis. Si vnus est ille amicus tuus, falsus est iste quem cogitans fingis: quoniam ille vbi sit, nescis: istum autem vbi vis, fingis. Porro teipsum hoc esse loco sentis, & tamen figmento cogitationis vadis vbi vis, & loqueris cum quibus vis, & hoc verum non est, quia modo ibi non es. Quoniam ergo falsa sunt hæc, noli amodo talia cogitare, sed iacta cogitatum tuum in domino, qui te fecit & refecit, elegit & vocauit, iudicabit & saluabit. O quanti hac hora cum eo loquuntur, eumque in semetipsis amplexãtur: tu vero in his delectaris quæ pereũt & trãseunt, & tecum manere non possunt. Cõsidera quàm multi modo moriuntur: quibus si hæc hora ad agendum pœnitentiã con- F
cederetur, quæ tibi cõcessa est, quomodo per altaria, & quàm festinanter currerẽt, & ibi flexis genibus, vel certe toto corpore in terram prostrato tandiu suspirarent, plorarẽt, & orarent, donec plenissimam peccatorum veniã à deo consequi mererentur? Tu vero comedendo, bibendo, iocando, & ridẽdo, tempus ociose viuendo perdis: quod tibi indulserat deus ad acquirendam gratiam, & ad promerendam gloriam. Cogita etiã quot animæ in inferno nunc cruciantur sine spe veniæ & misericordiæ. Si amor dei te tenere non potest, saltem teneat & terreat timor iudicij: metus gehẽnæ, laquei mortis, dolores inferni: ignis vrens, vermis corrodens, sulfur fœtẽs: flamma tartarea, & omnia mala. Discute adhuc teipsum, vt scias quid desit tibi: ne in illa vltima discussione corã omnibus confundaris, si inuenta fuerit in te iniquitas.

De multiplici voluntate cogitationum. Capitulum LXIIII.

DIGNE pensare, & sufficienter æstimare non valeo quæ sit illa tam multiplex cogitationum mearum volubilitas, & tam inquieta & infatigabilis velocitas, quæ per tam multa, tam varia, tam infinita discurrere me facit. Nulla enim hora & nullo temporis momento quiescere possum, sed per infinita spacia locorum, & volumina temporum mira festinatione pertranseo. Vndique patet mihi facilis transitus: agi-

G lis discursus: de summis ad ima, & de imis ad summa: de primis ad nouissima, de nouissimis ad prima. Digne explicare non possum, quot alternationis modos momĕtaneis permutationibus in duo, & quàm multiformiter me alternantium vicissitudinum motibus variare consueui, & quibus perturbationibus quotidie afficior. Modo me in fiduciā erigo: modo in diffidentiam cado. Nunc per constantiam figor: nunc subitaneo terrore concutior. Modo me turbat ira: modo ingens furor exagitat. Nec illud adeo mirum, quòd variis qualitatibus diuersisque perturbationibus per singula momenta afficior: sed illud supra modum stupendum, quòd sub eodĕ pene momĕto sæpe cōtrariis affectionibus tāgor: nunc odio, nunc amore ducor: modo gaudio, modo mœrore detrahor. Quàm sæpe inter mira gratulationis meæ tripudia superueniens subitóq; emergens tristitiæ causa me vehemĕter cōcutit ac deiicit, & omnem illam exultantis animi mei solennitatem subito in mœrorĕ vertit. Sæpe diu multúmq; dilecta, nimio postmodum odio prosequor, & vehementer approbo atque desiderata subito detestor. Sed quis omnium mearum affectionū qualitates enumeret? quis omnes variationis meæ modos explicare sufficiat? Pene quot sunt diuersitates rerum, tot sunt varietates affectionum mearum.

Quàm bonum sit quòd homo seipsum cognoscat. Capitulum LXV.

H

Cvm inter omnia animalia, humanum genus tum digniori forma, tum digniori potentia dignius reperiatur: nulla scientia melior est illa, qua cognoscit homo seipsum. Relinque ergo cætera, & teipsum discute: per te curre, & in te consiste. A te incipiat cogitatio tua, & in te finiatur, nec frustra in alia distendaris te neglecto. Præter salutem tuam nihil cogites: quoniam in acquisitione salutis tuæ nemo est tibi germanior, nemo propinquior teipso. Si vero aliquid cogitationi tuę se offerat quod non quoquo modo ad tuiipsius salutem pertineat: illico respue & expue, vt semper te posis inspicere, & dę cognitione tui venire ad cognitionem dei. Agnoscere se debet homo ad quę bona sit naturaliter promptior, vel ad quæ mala procliuior: quibus studiis debeat vehementius insistere: contra quæ mala debeat instantius vigilare: quibus exercitiis valeat melius promoueri: quibus vitiis valeat facilius corrumpi: quibus culpis subiaceat, vel quibus meritis emineat, & quid pro his pœnæ vel præmij expectare debeat: quantum quotidie proficiat, vel deficiat: cum quanta animi industria satagat præterita mala flere, præsentia declinare, futura præuenire: cum quanta animi constantia studeat reparare bona amissa, custodire & multiplicare possessa. O quàm necessaria discussio & quàm miranda speculatio: tot animi virtutes, tot eius exercitationes, tot eius studia
I vel merita præ oculis habere, & huiusmodi contemplationi diutius inhęrere. Suspĕde ergo animum tuum ab inferiorum amore: ne forte de sublimibus eiectus, & de loco voluptatis à propria cōcupiscentia abstractus & illectus, post cōcupiscentias tuas eat, & vagus fiat & profugus super terram. Denique si cupis implere dominicum præceptum: omni custodia serua cor tuum. Nescit enim quid de spiritu angelico, quid de spiritu diuino sentire debeat, qui suum prius nō cogitat. Nihil recte existimat, qui seipsum ignorat. Nescit quòd sub pedibus suis omnis mundana gloria subiaceat, qui cōditionis suæ dignitatem non pensat. O custos cordis, si nōdum es idoneus intrare ad teipsum, quomodo ad illa rimāda idoneus eris quæ sunt intra vel supra teipsum? Si necdū dignus es intrare tabernaculum primum, qua fronte pręsumis ingredi tabernaculum secundum, hoc est in sancta sanctorum? Si nondum moliri potes gressus altos, vt cum domino Iesu, vel saltem cum Moyse ascendas in montem excelsum: qua præsumptione paras volare in cœlum? Prius redi ad te, quàm rimari præsumas quæ sunt supra te. Prius sol ortus sui confinia irradiat: quàm ad altiora cōscendat. Primū ergo est vt redeas ad teipsum: intres ad cor tuū: discas æstimare spiritum tuum. Discute quid sis: quid fueris, quid esse debueris, quid esse poteris: quid fueris per naturam: quid modo sis per culpā, quid esse debueris per industriam: quid adhuc esse posis per gratiā. Disce ex tuo spiritu cognoscere quid debeas de aliis spiri

Prou.4.d

tibus æstimare. Hæc porta, hæc scala, hic introitus: iste ascensus, hac intratur ad intima, hac eleuatur ad summa. Vides quātum valeat homini plena cognitio sui. Ex hac siquidem proficit ad cognitionem omnium cœlestium, terrestrium, & infernorum. K

Priuatus amor aufert verum iudicium, idcirco deo est committendum. Capitulum. LXVI.

Scire vellem qualis ipse sum, sed vix de meipso vera discernere possum. Amor nanque priuatus quem erga meipsum habeo: aufert mihi verum iudicium de meipso. Idcirco parum mihi credo de meipso, vtpote homini mendaci: timens ne si meipsum iudico, mentiatur iniquitas sibi. iudicet ergo me ille, cui omnia nuda sunt & aperta: quem fallere non possum, quia sapientia est: nec effugere, quia vbique est: neque corrumpere, quia iustitia est. Ille veniat ad me, cuius deliciæ sunt esse cum filiis hominum: qui stat ad ostium & pulsat: paratus introire, si ei aperuero. Intret ergo & sanctificet sibi sanctuarium, quoniam sanctus est: & domum eius decet sanctitudo. Extirpet vitia ordinet cogitationes, sanet affectiones, mores componat. Nullus ei in aliquo resistat: vt sit in pace locus eius. Vtinam nullus hominum esset mecum exterius, vt familiarius loqui possem cum eo interius. Ipse enim & secretum quærit, & solitariū locum diligit. Fugiā ergo hominum solatia & colloquia, vt in secreto cordis mei deum habitatorem habere posim. Valde tamen difficile est ab exterioribus ad interiora mĕtem reuocare, & ibi permanere. Nec minus difficile est de visibilibus ad inuisibilia penetrare, & in illis diutius consistere. Dura sunt hæc, & multum laboriosa, sed valde fructuosa. Assuescam igitur sola intima cogitare, sola interiora diligere, & in illis permanere, vt posim audire quid loquatur in me dominus deus meus. Ecce adsum piisime domine: tecum sum, intus sum. Quandiu in exterioribus occupatus fui: vocem tuam intra me audire non potui. Nunc autĕ reuersus ad me, ingressus sum ad te, vt posim te audire, & tibi loqui. Loquere ergo misericordissime, quia audit seruus tuus: loquere, quia p[illegible]ratus sum obedire. Quicquid iusseris: pro posse meo libenter deuotus implebo. O anima mea, rex angelorum venit ad nos, & hospitatus est nobiscum. Lætemur ergo de tanto hospite nostro corde profecto. Demus ei gloriam & honorem, quoniam dignatus est visitare seruos suos. Epulemur & iucūdemur cum eo in lętitia & exultatione. Delectemur in eo de eo, & nullus sit ei in aliquo molestus, ne in ira recedat à nobis, & inducat super nos maledictionem pro benedictione. Exhibeamus ei omne seruitiū charitatis: rogantes & deprecantes vt nobiscū manere dignetur. Si vero non possumus persoluere ei totum quod debemus: saltĕ nosmetipsos humiliter ei subdamus ad omnem voluntatem eius. Sit hæc dies solennis: in qua saluatorem nostrum in hospitio nostro læti suscepimus. Nullum membrum, nullū officium ab hoc gaudio excludatur. Conueniāt ergo in vnum omnes cogitationes & affectiones, diĕ festum celebrantes in omni puritate & sanctitate. Nulla se aliena cogitatio interferat, quæ huius solennitatis gaudia perturbet. Oculi mei semper ad dominum: per quem sum, viuo, & sapio, nec cessent lachrymis pedes eius rigare. Audiant & intelligant aures quid in nobis ei displiceat: vel quid ei placeat, quid dānet, vel quid approbet. Delectetur odoratus illo suauissimo odore dulcedinis eius. Odor eius, odor vitæ æternę, odor totius suauitatis & iucūditatis. Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam altissime domine. Sit meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, vt te posim videre per fidem & cōtemplationem, donec merear videre facie ad faciem. Clemĕtissime pater, nihil in bonis cesset à laude tua: Benedic anima mea domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius. Benedic, & dic: Gloria, laus, & honor tibi sit rex Christe redemptor.

Psal. 26.d
Prouer.8.d
Psal. 92.a
L
Psal. 84.b
M
Psa.24.e
Psal. 70.b
Psal.18.d
Psal.102.a

Hic probatur animã esse deo similis, & ideo magis illi obligatã. Capitulum LXVII.

O anima mea, si vis amari à deo, reforma in te imaginem suam, & amabit te: repara in te similitudinem suam, & desiderabit te. Consilio nanque sanctæ trinitatis, ad imaginem & similitudinem suam creauit te creator tuus: quod nulli alteri ex creaturis donauit, vt tanto eum ardentius

A tius diligeres, quanto mirabilius ab eo te conditam intelligeres. Considera ergo nobilitatem tuam: quoniam sicut deus vbique est totus, omnia viuificans, omnia mouens & gubernans: ita tu in corpore tuo vbique tota es, illud viuificãs, mouens, & gubernãs. Et sicut deus est, viuit, & sapit: ita tu secundum modum tuum es, viuis, & sapis. Et sicut in deo tres sunt personę: pater, & filius, & spiritus sanctus: sic & tu habes tres vires, scilicet intellectum, memoriam, & volũtatem. Et sicut ex patre generatur filius, & ex vtroque procedit spiritus sanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his ambobus procedit memoria. Et sicut deus est pater, de⁹ est filius, deus est spiritus sanctus: non tamen tres dij, sed vnus deus, & tres personæ: ita anima est intellectus: anima volũtas, anima memoria: non tamẽ tres animæ, sed vna anima, & tres vires. Ex quibus animæ viribus quasi excellentioribus iubemur deum diligere, vt diligamus eum toto corde, tota anima, tota mente: id est toto intellectu, tota voluntate, & tota memoria, hoc est toto affectu: sine defectu, cũ discretionis intuitu. Nec solus sufficit de deo intellectus ad beatitudinẽ, nisi sit in amore eius volũtas. Imò hęc duo nõ sufficiunt, nisi memoria addatur, qua semper in mẽte intelligẽtis & volẽtis maneat deus: vt sicut nullum potest esse momentum, quo homo non vtatur vel fruatur dei bonitate vel misericordia: ita nullum sit momentum, quo eum præsentem non habeat in memoria.

B *Hic probatur animã esse tantæ dignitatis, vt habilis & idonea sit esse pater & mater Christi.* *Capitulum* LXVIII.

INTELLIGE dignitatem tuam nobilis creatura: quoniam non solum insignita es dei imagine, verumetiam decorata similitudine. Sicut enim creator tuus qui te ad similitudinem suam creauit, est charitas, bonus & iustus, suauis & mitis, patiens & misericors, & cætera insignia quæ de eo leguntur: ita tu creata es vt charitatem haberes, & esses munda & sancta, pulchra & decora, mitis & humilis. Quas virtutes quanto plus in te habebis: tanto propinquior deo eris, & maiorem tui conditoris geres similitudinem. Quid maius his tibi facere potuit quàm vt ad similitudinem suam te conderet factor tuus: & eisdem virtutum vestimentis te ornaret, quibus ipse ornatus est? Attende igitur diligenter primæ conditionis tuæ excellentiam, & venerãdam sanctæ trinitatis imaginem in te ipsa agnosce: honorémque similitudinis diuinæ (ad quam creata es) habere stude nobilitate morum, exercitio virtutum, dignitate præmiorũ: vt quãdo apparebit qualis sit, tunc similis ei apparere possis. Similis enim similẽ quęrit: & qualem te parauerís deo, talis necesse est appareat tibi
Psal. 44.c deus. Si ergo naturalem pulchritudinẽ tuam in te reparaueris, cõcupiscet rex decorem tuum: quoniã ipse est deus tuus:
Matt. 12.d ipse amicus & sponsus: frater & filius. Ipse enim dixit: Quicunq; fecerit voluntatẽ patris mei qui in cœlis est: ipse meus
C frater & soror & mater est. Audi quomodo: Virtus & sapiẽtia patris, filius est patris. Verbum patris, voluntas est patris. Voluntas hominis nihil aliud est, quàm quædam proles mẽtis. Si igitur eadẽ est voluntas tua, & voluntas patris: idem est filius tuus, & filius patris. Veritas, sapientia, voluntas corde concipitur, & ex corde generatur. Si igitur idem vis & idẽ sapis quod pater, tu eundem filium habes quem & pater. In te est vtrum sis pater aut mater, an potius vtrũque pater & mater, non tuo merito, sed dei dono. Potes nãque eum gignere in corde tuo, & in corde alieno. Potes eum cõcipere à corde tuo, & ab ore alieno. Intellectu gignitur: consensu cõcipitur: affectu nascitur: effectu nutritur. Quando veritatem intelligis, vel alium intelligere facis: Christum gignis. Nosti voluntatem dei: consenti ei: & concepisti. Quando gignis, es pater: quando concipis, es mater. Amando parturis: operando nutris. Sic sic in potestate cuiusque relinquitur: vtrumnam tantæ prolis mater efficiatur. Maledicta ergo sterilis quæ nõ parit, quæ talẽ filiũ pro voto per dei gratiã habere potuit. Cur non similiter maledictus qui non gignit: nisi quia non æquè in nostra potestate consistit veritatem intelligere, & veritati consentire? Nõ enim veritatem semper intelligo cum volo: intellectæ autem semper consentio: velle tamen nõ possum, nisi gratia dei fuerit mecũ. Nulla est enim humana industria sine dei gratia. Ex quo primus homo peccauit, naturæ bonũ perdidimus, pariter & arbitrij vigorem, sed nõ electionem, D
ne non esset nostrum vt emendaremus peccatum. In nobis nanque manet ad quærendam salutem arbitrij libertas: id est rationalis voluntas, sed admonente prius deo & inuitante ad salutem, vt vel eligamus vel sequamur. Potestatis nostræ est diuinæ inspirationi acquiescere, & quæ ad salutem nostram pertinent eligere & sequi. Diuini vero muneris est vt possimus adipisci, quod sequẽdo cupimus consequi. Nostræ potestatis est & ignauiæ, vt labamur: solicitudinis vero nostræ est & cœlestis pariter adiutorij, ne labamur. Fœlix homo qui sic ambulat sapienter, ne cadat, aut si ceciderit, vt statim resurgat. Fœlicior vero est qui nunquam cecidit. Fœlicissimus autem est, qui iam cum deo regnat.

Hic ostenditur anima sancta semper ad recipiendum in se deum esse parata. *Capitulum* LXIX.

FOELIX homo est, cui præsto est cum voluerit, habere filium deum. O quanta est dignitas hominis, filium habere deum: & quanta est humilitas omnipotentis, habere hominem patrem, & quanta est nobilitas animæ, Christum Iesum habere sponsum? Sancta ergo anima & veri sponsi amica, ad dilecti sui aduentum summo cum desiderio semper debet inhiare, & parata atque expedita esse vt pulsantem amicum absque vlla dilationis iniuria possit suscipere, & vocanti cum omni alacritate occurrere: ne subito & inopinatè adueniens, minus promptam & minus ornatam inueniat: E
vel diu exclusus, diutinæ præstolationis vllam molestiam sustineat. Aliud est autem cum ipso intrare, atque aliud est ad ipsum exire. Ibi anima ad seipsam reuertitur, & cum dilecto suo vsque ad intima cordis sui penetralia ingreditur: hic extra semetipsum ducitur, & ad sublimia contemplanda subleuatur. Quid nanque est eius introire, nisi se totam in semetipsam colligere? Quid vero est eius exire, nisi seipsam extra semetipsam totam effundere? Nihil itaque aliud est animam cum dilecto suo in cubiculum ingredi, & solã cum solo morari, dulcedinéque eius perfrui: nisi exteriorũ omnium obliuisci, & in eius dilectione summè & intimè delectari. Se solã cum dilecto videt, quando exteriorum omnium oblita, ex propria consideratione in dilecti sui dilectionẽ desiderium suũ perurget, & ex his quæ in intimis suis cõsiderat, animum suũ in eiusmodi affectu inflãmat: & tam ex bonorũ, quàm ex malorum suorum consideratione in gratiarum actionem assurgit, & hinc pro impensa gratia, hinc pro indulta venia, intimæ deuotionis victimas persoluit. Vsque in intimum dilectus perducitur, & in optimo collocatur, quando ex intimo cordis affectu, & super omnia diligitur. Cogita quid sit quod in vita tua ardentius dilexisti, anxius concupiisti, quod te iucundius afficiebat, cæterísque omnibus profundius delectabat. Considera ergo si eandem affectionis violentiam, delectationísque abundantiam sentis, quando in summi dilectoris desiderium inardescis, quando in eius dilectione requiescis. F
Cui dubium sit quod intimum illum affectionis tuæ sinum, necdum teneat, si intimæ dilectionis aculeus animã tuã in diuinis affectibus minus penetrat, tepidius exagitat, quàm in alienis affectionibus aliquãdo penetrare vel exagitare solebat? Sed si tãtam prorsus vel forte validiorẽ dilectionis vel delectationis violentiam in intimis tuis circa diuina perspexeris, quantam alias nunquam expertus fueris, vide adhuc si forte aliud aliquid sit in quo delectari vel consolari possis. Certe quandiu possum ex aliena qualicunque re consolationem vel iucunditatẽ concipere, nondũ audeo dicere dilectũ nostrum intimũ ardẽtissimi amoris sinũ tenere. Satage ergo, festina trahere eũ adhuc ad interiora & secretiora cordis tui penetralia, quæcunque es eiusmodi anima. Quis enim neget illud intimũ cordis humani penetrale tales recessus habere, seu etiã obtinere posse, in quibus summi & singularis amoris violentia cũ aliquid per affectũ infixerit, aliena omnino delectatione auelli nõ possit? Certe si alienã aliquã cõsolationẽ quęris vel recipis, deũ tuũ quãuis fortasse summe, nõdũ tamẽ singulariter diligis. Nõdum ergo in intimum perducitur, nõdũ in intimo collocatur. Si ergo nõ satagis introducere eum ad intima tua, quomodo te credã velle vel posse sequi eũ ad sublimia sua? Certũ ergo signũ tibi sit quæcunque es anima,

G quòd dilectum tuum minus diligis, vel ab illo minus diligeris, si ad theoricos illos excessus nondum vacaris, vel vocantem sequi nondũ merueris. Quomodo enim perfecte diligis vel diligeris, si in summorum desiderio ad superna non raperis, & ad theoricos & anagogicos illos conatus mẽtis alienatione non transis? Vis nosse quia sublimitas diuinarum reuelationum sit manifestum diuinę dilectionis indicium? Iã non
Ioan. 15.b dicam, inquit, vos seruos, sed amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis. Satage ergo deum tuum intime & summe diligere: & omni hora in diuinæ contemplationis gaudium summo cũ desiderio anhelare. Collige teipsam ad temetipsam, & in solo diuinitatis desiderio requiesce.

Anima præcipitur erigere se ad sublimia contemplanda.
Capitulum LXX.

DEBET nanque anima perfecta, & assidue summorum contemplationi dedita, omni hora peregrinationis suę terminum, & ergastuli huius egressum, cum summo desiderio expectare, & ad illud diuinæ contemplationis spectaculum quod in futura vita speramus, animum suum suspendere, & in eiusmodi expectatione vehemẽti desiderio anhelare, vt quod interim videt per speculũ & in ænigmate, mereatur videre facie ad faciem. Necesse est itaq; ad cor altum ascendere, & mẽtis excessu per diuinam reuelationem addiscere quid sit illud ad quod aspirare vel studere oporteat, &
H ad qualem sublimitatis habitum animum suum cõponere & assuescere debeat. Nam si semel ad illam luciferam angelicæ sublimitatis gloriã quis admissus fuerit, & ad illud diuinorũ radiorum spectaculum intrare meruerit: quàm intimis desideriis, quàm profundis suspiriis, quàm inenarrabilibus gemitibus eum, qui eiusmodi est, putamus insistere, quàm assidua recordatione, quàm iucunda admiratione inspectã claritatẽ credimus eum retractare menteq; reuoluere: illã desiderãdo, illam suspirando, illam cõtemplando, donec tandem aliquã-
2.Cor.3.d do in eandem imaginem transformetur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu? Veruntamen cũ ab illo sublimitatis statu ad nosmetipsos redim⁹, illa quæ prius supra nosmetipsos vidimus, in ea veritate vel claritate qua prius perspeximus, ad nostram memoriam omnino reuocare nõ possumus. Et quãuis inde aliquid in memoria teneamus, & quasi per medium velum, & velut in medio nebulæ videamus, nec modum quidem videndi, nec qualitatem visionis cõprehendere, vel recordari sufficimus, & mirum in modũ reminiscentes, non reminiscimur: & non reminiscentes reminiscimur, dum videntes non peruidemus, & aspicientes non perspicimus, & intendentes nõ penetramus, donec iterũ meditatione assurgamus in cõtemplationem, cõtemplatione in admirationẽ, admiratione in mentis alienationẽ. Veritatis cõtem-
I platio in hac vita inchoatur, sed in futura iugi perpetuitate celebratur. Per veritatis cõtemplationẽ eruditur homo ad iustitiam, consummatur ad gloriam. Gratia contemplationis cor ab omni mundano amore, nõ solùm emũdat, sed sanctificat, & animum ad cœlestiũ amorẽ inflãmat. Qui diuina inspiratione & reuelatione ad cõtẽplationis gratiã ꝓmouetur, quasdã arras futuræ illius plenitudinis accipit, vbi sempiternæ contemplationi perpetuo inhærebit. Qui vero contẽplationi veritatis vult vacare, necesse est vt discat requiescere, nõ solum ab operibus malis, sed etiã à cogitationibus superuacuis. Multi siquidẽ etsi sciant vacare corpore, minime tamen valent vacare corde, nescientes facere sabbatum ex sabbato, & ideo nõ valent implere quod dicitur in psalmo: Va-
Psa.45.c cate & videte quoniã ego sum deus. Vacãtes siquidem corpore, sed vagantes vbique corde, nequaquã merentur videre quàm dulcis est dominus, & quàm bonus Israël deus iis, qui
Psal.72.a recto sunt corde. Inde est quod hostes derident sabbata eorũ, id est ipsa suę vacationis ocia in cogitationes inutiles protrahunt, & per deuia queq; vago incessu sine respectu peruẽtionis passim huc & illuc vagãtur. Animus eorum in diuersa rapitur, & nũc in hanc partẽ, nunc in illã discurrẽdo mira agilitate in cõtraria agitur. Sic sic quãdiu sub egenis huius mundi elemẽtis viuimus, desideria nostra vltra gaudia nostra extendimus: quia infinitè plura sunt quæ concupiscimus quàm quæ in hac vita apprehẽdere possumus. Beata autẽ illa supernorum spirituum multitudo, desideria sua vltra gaudiorum suorũ non extendit plenitudinẽ, quæ fœlicitatis suæ infinita- K
tem vel immensitatẽ cõprehendere omnino nõ sufficit. Est autẽ eorum gaudium, nõ solum de cõtemplatione creatoris, sed etiã de cõtemplãdis eius creaturis. Dum enim deũ in omnibus suis operibus mirabilẽ inueniunt, quid mirum si vbiq; mirando venerãtur, venerando mirantur magnalia eius, quẽ diligunt? Inueniũt itaque, nõ solum in creaturis incorporeis, sed etiã in creaturis corporeis vnde mirentur, vnde creatorẽ earum digne venerentur. Hæc omnia iugiter cõtemplantur, contemplãtes mirãtur, mirantes lętantur. Lætantur de diuina contemplatione, cõgratulantur de mutua visione, mirãtur in rerum corporaliũ speculatione. Discamus & nos contẽplantes mirari, & mirantes contemplari quomodo illius supernæ beatitudinis ciues omnia quæ sub ipsis sunt indesinẽter aspiciunt, omniúmque quæ ab alto vident rationem & ordinem cõprehendunt, quomodo de mutua societate indissolubiliq; charitate in infinitum gaudeant: quomodo in illã diuinæ claritatis visionẽ insatiabiliter inardescant. Nihil est iucundius, Ephe.6.a
nihil vtilius gratia cõtemplationis. Quanto amplius in cœlestium cõtemplatione delectaris, & delectãdo admiraris, tãto libentius immoraris, tanto diligentius perscrutaris, profundiúsq; illuminaris. Sẽper in illis inuenies quod mireris, & vnde delecteris. Nusquã est copiosior materia admirãdi, & nusquam vtilior causa delectandi. In his ergo semper sit tua admiratio & delectatio, nec necesse erit alia pro aliis quærere,
& per vanã huc illucq; cogitationum euagationẽ discurrere. L
Deum nanque cognoscere, plenitudo est scientiæ. Plenitudo autem huius scientiæ, plenitudo est gloriæ. Cõsummatio gratiæ, perpetuitas vitæ. Ad huius vero sciẽtiæ plenitudinẽ opus est potius intima compunctione, quàm profunda inuestigatione: suspiriis, quàm argumentis: crebris lamentationibus, quàm copiosis argumentationibus: lachrymis, quàm sententiis, oratione, quàm lectione: gratia lachrymarum, quàm sciẽtia literarum: cœlestium potius contemplatione, quàm terrestrium occupatione.

Finis.

DE ORDINE VITAE, ET MORUM institutione: aliàs de Doctrina puerorum, & correctione morum, Tractatus.

HORTATVR quidẽ timidã mẽtis meę imperitiam fraterna charitas, vt de vitæ ordine, & morũ institutione breuiter loqui debeã. Sed quia tẽpus est vt (ipso qui inspirauit opitulãte) opus aggrediar, exordiũ sumere necessariũ duxi ab illa laudabili virtute quę dicitur verecũdia: quæ cũ sit omnib⁹ ętatibus, personis, tẽporibus & locis apta, tamen adolescẽtes & M
iuueniles animos maxime decet. Tres enim virtutes sunt, quæ pueris adolescẽtibus magis congruũt, verecundia, taciturnitas, & obedientia. Non est autem dubium si has studuerint habere, quin possint Christo duce ad culmen perfectionémq; virtutum ascendere. Morũ enim insignia, & ornamẽta virtutũ in illis proculdubio cernimus senibus, qui ab ipso tyrocinio primæuæ ætatis vsq; ad perfectum virũ discipulis cœlestibus exercitati, per viam domini fortiter cucurrerunt. Quorum scilicet sapiẽtia tantum viget, & lucet, quantũ senectus ipsa ętate fit doctior, vsu certior, processu tẽporis prudẽtior. Hæc autẽ veterũ studiorum dulcissimos fructus edit, & alios reficit. Multi nãque senes diu viuẽtes, & nihil proficiẽtes, quia nullas sibi in opportuo tempore diuitias cõgregarunt, inopes omnium virtutum animos iuuenũ reprobæ vitæ morbo infiniũt. Sicut enim per senẽ vitiosum & fatuum, ita per adolescentẽ inuerecundũ, & temerariũ religio sancta destruitur. Post indoctos nãq; prẹlatos, malósq; in sancta ecclesia nulla pestis ad nocendum infirmis valẽtior inuenitur.
Deniq; taliũ hominum genus, ista (de quibus apostolus prædixit) tempora, proh dolor, sine numero ferũt, quãdo ferme 1.Tim.3.b
omnia quæ bona sunt & sancta, pessũdari cõfũdiq; videmus. Et quoniã senes in melius mutari ab illa inolita vitiorũ consuetudine difficillimũ est, debemus manũ adolescẽtibus porrigere:

A inflectere possunt grauitatem propositi nostri nostræq; pro-
Luc. 6.d fessionis.Væ vobis qui ridetis: quia flebitis vos:dominus ait.
Nos ridendi materiam inquirimus, vt hic ridentes, illic flea-
Luc.19.f mus? Ipsum nanq; dominum fleuisse legimus. Non solũ pro-
fusos,sed etiam omnes iocos arbitor declinandos : nisi forte
plenum grauitatis & gratiæ sermonem esse, indecorum est.
Ingemiscẽdum est autem iugiter, & postposita securitate lu-
gendum:ne à deo deseramur propter superbiam & negligẽ-
tias,& in potestate dæmonũ relinquamur. Reuera quẽ deus
relinquit,dæmones suscipiunt, & susceptum suæ perditionis
participem faciunt. Terribilis in consiliis super filios homi-
Psal. 65.a num deus. Operatur figulus ex eadem massa aliud vas in ho-
Rom.9.c norem:aliud in contumeliam.Sunt vasa misericordię,& sunt
Mat.20.b vasa iræ.Sunt nouissimi primi,& primi nouissimi.Sunt mul-
Philip. 2.b ti vocati,& pauci electi. Et ideo vnusquisque nostrum salu-
tem operetur suam (sicut ait apostolus) cum timore & tre-
more.Declinet à vanitate:mundi spernat amorẽ.Amplecta-
tur luctum & quietem,& sectetur quantum potest verecun-
diam,trãquillamq; mãsuetudinẽ:quæ facit vt homo inter ho
mines pacifice viuat, vt ad omnia quæ inhonesta sunt eru-
bescat. Laudanda autem virtus verecundiæ:quia quorũ ocu-
los,aures,linguámque possidet, non sinit turpiter ludere ac
ridere:efficiens eos graues & mites.Ecõtra grãde vitium est
Luc.18.a iuniorum impudentia,quę improbo ausu & dissolutione sua
B patres & fratres conturbat:quia sicut scriptum est,nec deum
Prou.2.b nec homines reueretur,sed lætatur cum malefecerit, & exul-
Hiere. 3. b tat in rebus pessimis.Facta est ei frõs meretricis:quia nõ po-
test erubescere.Vbi lingua audax,& frons inuerecũda : quid
loquatur quidve agat non curat. Cum enim boni adolescen-
tuli & mansueti tacendo reuereantur maiores suos,nemo so
lius taciturnitatis hanc laudem putet : quia silentium ipsum
(in quo est reliquarum virtutum ocium) maximus actus ve-
recundiæ est.Denique si naturale est,aut infantiæ deputatur:
aut superbiæ probo datur: si verecundiæ:laudi ducitur. Ta-
Dan.13.c cebat in periculis Susanna,& grauius verecundiæ quàm vitæ
damnum putabat,vbi soli loquebatur cui poterat casta vere
Gene.39.c cundia loqui. Fugit & pulcher Ioseph relicta veste in mani-
bus fornicarię:tacénsq;celeriter egressus est,qui incõgrua suę
Exod.3.c verecundiæ audiens,non poterat diu stare. Moyses quoque
Hiere.1.b & Hieremias quod poterant per gratiam, excusabãt per ve-
recundiã.Tutius enim est discere quàm docere,tacere quàm
loqui.Quid autem magis potest verecundiæ bonũ, quàm vt
iuniorum ætas magis debeat discere quàm tacere? Pythago-
ras quippe legem dedit silentij discipulis suis,vt tacentes per
quinquennium, loqui discerent:& tu non vis tacere,cui vir-
tus silentij propria est? Quid opus est ô adolescens,vt prope
res periculum suscipere loquendo, cum tacendo possis esse
C tutior? Quàmplures vidi loquendo incidisse peccatum : vix
quenquam tacendo. Ideóque tacere nosse,quàm loqui diffi-
cilius est. Scio plerosque loqui,cum tacere nesciant. Rarum
est tacere quenquam,cum sibi loqui nihil prosit.Sapiẽs ergo
est qui nouit tacere.Alliga,moneo, sermonẽ tuum,ne luxu-
riet,ne lasciuiat,& in multiloquio peccata sibi colligat.Sit re
strictior, & ripis ipsius coërceatur. Cito lutũ colligit amnis
exundãs. Sit tibi grauitas in incessu:in sermone pondus:atq;
in verbis modus.Hæc autem si custodieris,eris mitis,mãsue-
tus,& modestus. Custodi cor,& retine linguam. Bona enim
possessio:mens bona.Sepi ergo hanc possessionem & muni
eam vndiq;:ne irruant in eã & captiuã ducant irrationabiles
corporis passiones.Custodi quãtum potes interiorem homi
nem tuum.Noli eum quasi vilem negligere ac fastidire:quia
preciosa possessio est:& merito preciosa: cuius non caducus
fructus & temporalis, sed stabilis atque æternæ salutis est.Si
vis bene custodire:tace prius & audi, & nõ delinquas in lin-
gua.Graue malum, vt aliquis ore suo condẽnetur. Etenim si
pro ocioso verbo reddet vnusquisq; rationem in die iudicij:
quanto magis pro verbo impuritatis, & turpitudinis,& im-
pietatis? Videamus etiam ne rationem ponamus pro ocioso
silentio.Est enim fructuosum & negociosum silentium. Ta-
cendo enim apud homines : melius loquimur deo. Multæ e-
nim contemplationes sunt,quibus anima deuota deo tacẽdo
mirabiliter pascitur.Dauid propheta docuit nos tanquam in
ampla domo deambulare in corde nostro,& cõuersari cũ eo
tanquã cũ bono cõtubernali,vt ipse diceret sibi, & loquere- D
tur secũ:Dixi custodiã vias meas.Moyses in silẽtio loqueba- Psal.38.a
tur,& in ocio operabatur. Quando ergo iustus solus est,qui Exod.14.d
semper cũ deo est? Quomodo solitarius est,qui nũquã separa Ibidẽ.16.c
tur à Christo? Quãdo autẽ feriatur à negocio:qui nunquã fe
riatur à merito,quo cõsummatur negociũ? Quibus autẽ locis
circunscribitur,cui totus mũdus diuitiarũ possessio est ? Qua
existimatione definitur qui nec operatione compreheditur?
Nũc quidẽ de deo cogitat & sanctis angelis eius, atq; de im-
marcescibili gloria æternæ beatitudinis:nunc vero de versu-
tiis diaboli:de peccatis suis:de hora mortis:de pœnis inferni:
de die tremendi iudicij: nunc de profunditate diuinarũ scri-
pturarum: de natura virtutũ: de cõpositione morũ bonorũ.
Quàm gloriosum tale silentium, vbi eloquia domini eloquia
casta sunt. Est igitur tacẽdi & loquẽdi modus.Bona mens &
verecunda,vt loquatur,multa prius considerat, quid dicat,&
cui dicat,quo loco,& quo tẽpore.Merito sapiẽs dicendus est
qui nouit tẽpus loquẽdi.Vnde bene ait scriptura : Homo sa-
piens tacebit vsq; ad tempus.Ideo sancti domini, qui sciebãt Eccl.20.a
quia vox hominis plerunq; peccato iuncta est,& initiũ erro-
ris humani sermo est hominis:tacere amabãt. Denique san-
ctus Dauid ait:Posui ori meo custodiam.Propheta custodie- Psal. 38.a
bat,& tu nõ custodies? Potes autẽ custodire:si cito nõ loqua
ris.Lex dicit:Audi Israël, &c.Audi enim dixit,& non,loque- E
re.Tuæ enim ætatis est tacere & obedire,nõ de maioris sen-
tẽtia iudicare.Scriptum est iterum:Audi Israël, & tace. Isaac Deu. 6.a
deferebat patri suo honorem:& obediẽs eius voluntati,non
recusabat mori. Iesus vero Naue sedulo obsequio Moysen
venerabatur:& obediẽs existẽs in omnibus, tãtã gratiã apud Gene.22.a
deum meruit, vt illius successor ad regẽdum dei populum eli Deut.31.f
geretur.Heliseus relicto aratro,mactatis bobus vocantẽ He-
liam secutus:per verã mitemq; obedientiã ad tãtam morum
ascendit celsitudinẽ, vt spiritus tã excelsi magistri dupliciter
in bono discipulo requiesceret.Abraham vero ille fidelis se-
nex ad iussionẽ domini reliquit terrã natiuitatis suæ, & quã- 4.Reg. 2.
uis in multis locis frequẽtes iniurias grauésq; perpessus foret
labores, nunquam cœptæ obedientiæ pœnituit. In tantum
enim per obedientiã & fidẽ placuit deo, vt ei de Christo pri-
mũ repromissio fieret.Ipse demũ domin⁹ noster Iesus Chri- Gene.12.a
stus in factis dictisq; suis multũ nos obedientiã docet. Vera
enim subiectio propter deum,propriæ voluntatis est morti-
ficatio:dum abiecta & indigna de se credit,& deo acceptabi-
lẽ hominibúsq; dulcẽ obedientiã parat. Deniq; volũtas pro-
pria ex liberi arbitrij præsumptione descendẽs, obstinatis &
inobediẽtibus ipsa bona in peccatũ cõuertit. Vir bonus cum
bonis suis omnib⁹ habere obediẽtiã studeat. Scriptũ quippe
est:Melior est obediẽtia quàm victimæ, & auscultare magis 1. Reg.15.e
quàm offerre adipẽ arietũ : quoniã quasi peccatum hariolãdi
est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. F
Cernis quãtũ & quale sit inobediẽtiæ malũ,quod idololatrię
magicisq; cõparatur artibus? Adolescẽtes qui tali repleti sunt
malo,subdi senioribus dedignãtur: facta vero eorũ aut dicta
tumida & erecta ceruice nõ obseruãt,sed diiudicãt:nõ vene-
rãdo exaltãt,sed spernẽdo subsannãt.Sed non impune. Inde
enim euidenter deficiunt,vnde miseri proficere debuerunt.
Hoc autẽ vult de⁹,vt homo per hominẽ doceatur, & minor
maiori subdatur.Si enim angel⁹ angelo imperat, & inter iu-
bẽtẽ & obediẽtẽ summa manet semper cõcordia: videat ille
q̃ grauiter peccat qui debitã exhibere suis maioribus reuerẽ-
tiã nõ curat.De interitiõe nãq; illorũ,qui nõ obediẽtes sunt,
& suos seniores suósq; patronos despiciũt:multa dici potuis-
sent:nisi ꝓmissę breuitatis memor illa studiose præterirem.
Ad quid plura? Vna enim sentẽtia obediẽtibus & inobedien
tibus sufficere potest:quã per se veritas loquitur dicens:Qui
vos audit,me audit:& qui vos spernit me spnit.Inde illi gau- Lucæ 10.c
deant gaudio magno,qui seniores suos venerationi habẽt &
honori propter Christũ. Multi nanq; de virtute obedientiæ
multa scripserũt: inter quos sanctus pater noster Benedictus
de ea tã terribiliter locutus est, vt fratrũ etiã bene obedien-
tiũ corda præ nimio timore cõcuti valeãt. Sed & ille summ⁹
melliflui oris Gregorius mirabiliter superexaltat & magnifi-
cat eã : demonstrare autẽ volẽs quanti sit meriti obedientia,
ita ait vir eloquẽs: Sola nanq; obedientia virtus est, quæ vir-

G tutes cæteras menti inserit, insertásq; custodit. Vnde primus homo præceptum quod obseruaret, accepit: cui si vellet se obediens subdere, ad æternam beatitudinem sine labore perueniret. Deinde idem doctor verba quæ locutus est spiritus sanctus per os Samuelis superius posita exponens dicit: Obedientia quippe victimis iure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiã vero voluntas propria mactatur. Tanto quisque deum citius placat: quanto ante oculos eius repressa arbitrij superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contra hariolandi peccatum inobedientia dicitur, vt quanta sit virtus obedientia demonstretur. Ex aduerso enim melius ostenditur quid de eius laude sentiatur. Si enim quasi peccatum hariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere: sola obedientia est quæ fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis conuincitur, etsi fidelis esse videatur. Hinc per Salomonem dicitur in ostensione obedientiæ: Vir obediens loquitur victorias. Vir quippe obediẽs victorias loquitur: quia dum alienæ voci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Hinc veritas in euangelio dixit: Eum qui venit ad me, non eiiciam foras: quia non veni facere voluntatem meam, sed eius qui misit me. Quid enim suum faceret, si eos qui ad se veniunt, expulisset? Quis autem nesciat, quoniam voluntas filij à patris voluntate non discrepet? Sed quoniam primus homo, quia suam voluntatem facere voluit, à paradisi gaudiis exiuit: secundus ad redemptionẽ hominum veniens, dum se voluntatem patris, & nõ suam facere ostendit: permanere nos intus docuit. Cum igitur non suam, sed voluntatem patris facit: eos qui ad se veniũt, foras non eiicit: quia dum exemplo suo nos obedientiæ subiicit: viam nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait: Nõ possum ego à meipso facere quicquam, sed sicut audio, iudico. Nobis quoque obedientia vsque ad mortem seruanda præcipitur. Ipse autem sicut audit iudicat, tunc quoque obedit, cum iudex venit. Ne igitur vsque ad præsentis vitæ terminum obedientia laboriosa appareat: redemptor noster indicat, quia hanc cũ iudex venerit seruat. Quid ergo mirum, si peccator homo obediẽtiæ in præsentis vitæ breuitate se subiicit: quãdo hanc mediator dei & hominum etiam cum obediẽtes remunerat, non relinquit? Sciendum vero est nunquam per obedientiam malum debere fieri: aliquando autem per obediẽtiam, quod agitur bonum, debet intermitti. Neque enim mala arbor in paradiso extitit quam deus homini non tangere interdixit: sed vt melius per obedientiæ meritum homo bene conditus cresceret, dignum fuerat vt hunc à bono prohiberet: quatenus tanto verius hoc quod ageret virtus esset, quanto & à bono cessans auctori suo se subditum humilius exhiberet. Sed quia nonnunquam nobis huius mundi prospera, nonnunquam iubentur aduersa, sciendum summopere est quòd obedientia aliquando si de suo habeat aliquid, nulla est: aliquando autem si de suo non habeat, minima est. Nã cum huius mundi successus præcipitur, cũ locus superior imparatur: is qui ad percipiẽda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hoc ex proprio desiderio anhelat. Neq; enim se sua obedientia dirigit qui ad percipienda huius vitæ prospera, libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci & contumeliæ iubentur: nisi ex seipso animus appetat, obedientiæ sibi meritum minuit, qui ad ea quæ in hac vita despecta sunt, inuitus nolénsque descendit. Ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cum mentem ad suscipiẽda probra huius seculi nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur. Debet ergo obedientia aliquid ex suo in aduersis habere: & rursum in prosperis ex suo aliquid minime habere: quatenus & in aduersis tanto sit gloriosior, quanto diuino ordini ex desiderio iungitur: & in prosperis tanto sit verior, quanto à præsenti ipsa quam diuinitus percipit gloria funditus mente separatur. His ergo tanti doctoris euidentissimis assertionibus Moyses & Paulus in factis suis proculdubio attestantur. Quære & lege quid vterque eorum fecerit. Veruntamen inter hæc scire oportet quod innocuis mentibus virtus semper obedientiæ iungitur: domino testante qui ait: Oues meæ me audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me. Redemptori igitur suo non obedit qui innocens non est: & innocens esse non potest qui obedire contemnit. Sed necesse est vt ipsa obedientia nõ seruili metu, sed charitatis affectu fiat: non terrore pœnæ, sed amore iustitiæ. Nulla quippe innocẽtia, nulla vero obedientia est, nisi in eis charitas fulgeat: quæ virtutes omnes transcendit. Sæpe enim falsa obedientia sub timoris specie palliatur. Igitur si videris iuuẽculum desidem ad obedientiam, & velocem ad loquendum: non dubites eum variis animi passionibus (præsertim superbiæ peste) laborare. Inobedientia enim sequitur superbiam matrem suã: sicut habes: Equus indomitus euadet durus: & filius remissus euadet præceps. Sicut superbia equi indomiti præcipitio prona est: ita lasciuia adolescentis indisciplinati, peccati ruinæ proxima est. Loquere tu maior natu: decet enim te. Adolescens loquere in causa tua vix cum necesse fuerit. Si bis interrogatus fueris: habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens. In medio magnatorum loqui non præsumas: & vbi sunt senes, non multum loquaris. Ante grandinem præibit coruscatio, & ante verecundiam præibit gratia, & pro reuerẽtia accedet gratia bona. Ex his nanque verbis Sapientiæ intelligere potes quantum virtutes superius positę iuniorem ętatem adornẽt. Pueri enim à puritate dicti sunt, & decet vt regnent in eis simplicitas & innocentia & puritas, hoc est virginitas. Cum his crescant, & in his perseuerent, vt mereantur sequi agnum quocunque ierit. Adolescentes autem iuxta nominis huius interpretationem per dies singulos in bonis operibus crescentes, verecundiam diligant, taciturnitatem custodiant, simúlque in exhibenda obedientia nimis ferueant. Istas quippe virtutes in primo cõstituimus loco, velut quædam incremẽta bonorum operum, vt per eas ad castitatem & humilitatem & patientiam, quæ secundam partem obtinent, recto tramitte valeant peruenire. Castitas igitur (quia vterque sexus vitio libidinis ægrotat) nisi aliarum virtutum ope fulciatur, facile labitur. Et proinde nimio studio seruanda est: quia semel amissa, nõ reparanda est. Prima nanque tela sunt oculorũ: secunda verborum. In desideriis enim est omnis ociosus, & desideria occidunt pigrum. Et ideo suffragatur ei plurimum verecundia, quæ custodit oculos: & taciturnitas, quæ retinet linguam: atque obedientia, quæ mentẽ occupat, corpúsque fatigat ieiuniis, vigiliis, orationibus, & opere manuũ. Sed necessariam præ omnibus habet humilitatem, qua conseruantur habita vsque in finem. Multi enim in ipsa senectute per superbiam in luxuriam ceciderunt. Qua de re timendum est & cauendum ne subitus calor superet longum tempus, & impudicos senes lasciuia condemnet. Tenẽda est itaque semper humilitas custos pudicitiæ, mater patientiæ. Sine causa enim laborat, qui virtutes sine humilitate congregat. Vera autem patientia, nisi per profundam humilitatem, nec acquiritur nec tenetur. Hanc vero quisquis veraciter habet, nec beneficio cellæ, nec profugio solitudinis indiget: & si ei aduersitatis aliquid acciderit, non contristatur, sed adhuc diligenti deum omnia cooperantur in bonum. Iste timet in prosperis, gaudet in aduersis. Amat & adiuuat se persequentes, quia eum patientia & benignitas comitantur velut indiuiduæ comites. Si quis igitur habet animam virginalem, & amator est pudicitiæ, non debet mediocribus esse cõtentus, quæ cito exolescunt, & exorto caumate arescunt, sed perfectas virtutes sequatur, vt lumen habeat sempiternum. Qui enim ꝓficere studet, semper inuenit quo crescat, & per dies singulos seipso melior fiat. Adolescens profice, mancipatus es Christi seruitio, & cœpisti magna agere, & excelsa imitari: confortetur cor tuum, & viriliter age. Magna tibi dabitur gloria post victoriam. Licet lubricum sit iter per quod incedis, tamen de domini auxilio confidens, desere ima quãtum vales, & summa pete. Non deficias neque tepescas, vt gradum perfectionis possis ascendere, ad quam nõ nisi multis laboribus peruenitur. Euge nunc euge frater bone, initia transcende, & ad superiora tende, vt deo in voce exultationis canticum graduum cantes. Tibi vero de radice ad cacumen festinanti, liber patet ingressus ad illas quatuor virtutes principales quæ in adolescẽtibus inchoãtur, & in iuuenibus augentur, in senibus perficiũtur: quia matura ætas multis laboribus exercitata, iam nouit per experientiam, quod didicit

per

Marginal notes: *1. Reg. 15. c* — *Prou. 21. d* — *Ioan. 6. d* — H — *Ioan. 5. e* — I — K — *Eccl. 30. d* — *Eccl. 32. b* — L — *Prouer. 21. d* — M — *Rom. 8. c* — *Psal. 26. d*

A per scientiam. Vnde iam non immerito prudentiam, fortitudinem, iustitiam & temperantiam in tertio constituimus gradu, quia per eas maxime instruuntur mores, & bene viuendi magisterium docetur. Sed ex his prudentia agnitione veri delectat. Iustitia dilectionem dei & proximi seruat. Fortitudo metum mortis contemnit. Temperantia affectionem carnis temperat. Prima enim intelligit. Secunda bene viuit. Tertia apperitum cohibet. Quarta modum imponit. Tres illæ superiores quod honestum est operatur: hæc autem quarta decorum agit illud, quod ex radice honestatis proficiscitur. Siquidem prudentia est agnitio veræ fidei, & scientia scripturarum, in qua intueri oportet illud trimodum genus intelligentiæ, quorum primum est historicum: secundum allegoricum: tertium superior ille intellectus, quem dicunt anagogen. Iustitia verò est deum timere, religionem venerari, honorem ferre parentibus, patriam diligere, cunctis prodesse, nocere nulli, fraternæ charitatis vinculum tenere, pericula aliena suscipere, opem ferre miseris, bonis vicissitudinem rependere, æquitatem in iudiciis conseruare. Fortitudo autem, est animi magnitudo, contemptus honorum vel diuitiarum. Hæc aduersis aut patienter cedit, aut resistit fortiter. Nullis illecebris edomatur, malis & aduersis non frangitur, non eleuatur secundis, inuicta ad labores, fortis ad pericula, pecuniã negligit, auaritiam fugit, contra vniuersa pericula animum
B præparat, molestiis nullis cedit, gloriæ cauet appetitum. Sed inter has temperantia semper amplectenda est. Est enim modus vitæ in omni verbo vel opere. Hæc autem sobrietatis & verecundiæ comes est, quæ alio nomine vocatur modestia. Humilitatis regulam custodit, tranquillitatem animi seruat, continẽtiam & castitatem diligit, fouet decus & honestatem, restringit ratione appetitum: iram contemnit, nec rependit contumeliam. His tu plagis cœli includere homo dei. His tu armis bellator Christi accingere, protegere, & ornare. Iste currus igneus te fortem militem gestabit consummato cursu ad cœli palatium, vt adsistas regi tuo, cui certasti bonum certamen: fidem seruasti. Bene rege hanc quadrigam virtutum, & sede in ea firmus, vt isto vehiculo vehi altius, & introduci valeas ad tricameratam domum in summo montis vertice collocatam. Hanc enim dico firmam fidem, spem inconcussam, perfectam charitatem, quæ omnem seruilem foras mittit timorem, vbi via mandatorum dei dilatato corde curritur. Hinc anima iusti sedes sapientiæ facta, plano moderatóque insessu portat deum sessorem suum. Huic autem viuere Christus est, & mori lucrum. Vir discretus & contemplator transit quotidie: visionemque mirabilem cernit: trahitur à deo, & ardenti desiderio currit post eum. Si autem istũ montem excelsum, hancque pulchram domum inhabitaueris: poteris & tu sæpissime intueri terram illam promissionis, terram lacte & melle manantem, vbi verus Israël moratur, & ve
C ritatis pabulo in æternum pascitur. Sed dicis tu mihi: Quare fidem in primo loco non posuisti: quæ est in Christiana anima fundamentum omnium virtutum? Facerem vtique, nisi fides cresceret. Nisi autem fides cresceret, apostoli domino minime dixissent: Adauge in nobis fidem. Continua enim operatione virtutum, & adsidua meditatione scripturarũ sanctarum fides eruditur, & erudiendo illuminatur, & illuminãdo augetur, & augendo perficitur, & perficiendo stabilitur, ita vt nullo turbine hæreseos, vel persecutionum à statu suæ rectitudinis moueatur. Igitur priusquam homo per fidem cognoscat creatorem suum, ignorantia (mater omnium vitiorum) eius possidet animam. Ergo ignorãtia nox est: fides verò dies. Sicut dies crescit per horas: sic fides augetur per illuminationem diuinæ gratiæ, & per documenta matris Ecclesiæ. Primum itaque syncera radix sanctæ fidei in terra humani cordis plantatur: cui inseritur ramusculus ille sanctæ arboris, id est, timor domini, qui dicitur initium sapientiæ. Cum hoc incipit, & cum isto ascendit vsque ad plenitudinẽ luminis. Cumque fides plene adulta fuerit: velut quædam magna arbor diuersa in se habens poma: ex quibus reficitur anima plena deo: tunc adhæret ei timor ille castus & sanctus æternæ charitatis: qui permanet in seculum seculi. Hæc est enim fides illa, quæ per dilectionem operatur, vt homo noua creatura efficiatur: fides prudentissima & inuictissima, quæ inter

Philip.1. c — *Luc.17. a* — *Psal.110. b* — *Psal.18. a*

verba altercationis, in tempore persecutionis & in die necessitatis superari non potest. Quapropter fides firma, & charitas plena fideles comites, & inseparabiles sorores, cuncta in se genera virtutum continentes, virum perfectum efficiunt, quantum possibile est eum perfici in hac vita plena miseriis & erroribus. Iste illud apostoli in veritate dicere potest: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio an angustia: an persecutio: an fames: an nuditas: an periculũ: an gladius? Certus sum enim quod neque mors: neque vita: neque angeli: neq; principatus: neq; potestates: neq; virtutes: neque instantia: neq; futura: neq; fortitudo: neq; profundum: neq; altitudo: neq; alia creatura poterit nos separare à charitate dei: quę est in Christo Iesu domino nostro. Hæc est autem disciplina bonæ vitæ, & recta series virtutum. Ista est via regalis, præcedentium patrum trita pedibus. Ambula in ea ô grex adolescentium, & noli declinari ab ea neq; ad dexteram, neq; ad sinistram. Ille quidem ad sinistram declinat, qui se apertis vitiis implicat. Ille verò ad dexteram declinat, qui vitia sub specie virtutum latentia summopere non deuitat. Per hæc enim multi decipiuntur, & ignorant se esse deceptos. Itaq; dupliciter mea est anima si & bonum non facit vnde spiritualiter viuat, & lateat. Superbus vult se credi constantem: prodigus liberalem: auarus diligẽtem: temerarius fortem: inhumanus parcum: gulosus humanum. Impudentia constantiæ sibi nomen adscribit. Procacitas appellationem libertatis ostendit. Eloquẽtiam verbositas fingit, & curiositatis malum sub studij spiritualis colore delitescit. Nam interdum sub prætextu iustitiæ, crudelitas agitur. Et putatur esse virtus quod nimirum vitium est: sicut remissa segnities mansuetudo esse creditur. Et quod agit torpens negligentia, putatur agere indulgentia pietatis. Item timor sub specie obedientiæ occultatur, & dicitur virtus humilitatis, quod tamen vitium est timoris. Porro vitium inquietudinis virtutem se vult vocari solicitudinis. Et præcipitationis facilitas: feruor boni studij creditur. Et bene agendi tarditas, consilij mora esse videtur: cum tamen ista sit virtus: illa vitium. Hæc etsi humano possunt discerni iudicio: tamen sine dono dei (quantum mihi videtur) nec virtutes possunt haberi vel appeti, nec earum similitudines (quæ sunt vitia Virtutes imitantia) declinari. Sed sciendum est quòd quædam summæ virtutes sunt, quædam vero mediæ. Summæ virtutes sunt spes, fides, charitas. Nam à quibus habentur: vtique veraciter habentur. Doctrina, ieiunium, castitas, scientia, & cætera his similia mediæ virtutes sunt: quia & ad virilitatem, & ad perniciem possunt haberi. Non potest esse veritas cum mendacio: pudor cum petulantia: fides cum perfidia, castitas cum luxuria. Aduersus impetus vitiorum contrariis virtutibus est pugnandum. Contra luxuriam adhibeatur cordis munditia: contra odium, dilectio: contra iracundiam, patientia: contra timorem fiduciæ virtus: contra torporem, feruor boni studij. Opponatur tristitiæ gaudium, acediæ fortitudo, auaritiæ largitas, superbiæ humilitas. Principalium septem vitiorum regina & mater est superbia: quæ (omnium deterior) tanto in imo iacet: quanto in altum se erigit. Septem principalia pariunt de se multa vitia, quæ ita sibimet quadam cognatione iunguntur, vt ex altero alterum oriatur. Superbia sicut est origo omnium criminũ: ita ruina cũctarũ virtutum. Ipsa est in peccato prima: in conflictu postrema. De superbia nascitur arrogantia: quæ tam in factis, quam in dictis cauenda est. Væ ei, qui sibi magis, quam deo placere studet. Per cenodoxiam maxime subiicit sibi diabolus monachum: quia per eam ab humilitatis culmine deiicitur. Summa itaque virtus monachi humilitas: summum vitium eius superbia est. Superbiendo, contendendo, dimicando, murmurando, detrahendo, susurrando, negligendo, contemnendo, & proprias voluntates faciendo: infinitas monachi qui nunc sunt, culpas incurrũt. Hinc est quod ex horum magna multitudine qui seculum deserunt, rari valde inueniuntur qui mortificatis vitiis ascendere contendant ad perfectionem virtutum. Hæc autem significant illa sexcẽta milia armatorum qui de terra Ægypti educti sunt: duo autem solummodo homines: id est, Iosue & Calech ex illis omnibus terram promissionis ingressi sunt: regredi autem volentes in Ægyptum, prostrati in deserto diuersis generibus

D — *Roma.8. g* — *Prou.4. d* — E — F — *Num.14. a*

G bus mortium interierunt. Per Ægyptum intellige mundum. Per Pharaonem diabolum, qui est rex super omnes filios superbiæ. Per mare rubrum ablutionem peccatorũ omnium. Per Ægyptios in eo mortuos, ipsa peccata quæ sunt exercitus Pharaonis. Tu quidem iam Ægyptum deseruisti: Pharaonem fugisti: & lotus à sorde tua, submersis curribus canticum lætitiæ domino cecinisti. Tandem ingressus solitudinem ad montem Sinai peruenisti, vbi data sunt tibi præcepta vitæ, & instituta cœlestis disciplinæ: quæ coram deo & sanctis eius te pollicitus es obseruare. Quanuis omnia feceris: noli tamen esse securus. Multa habẽtur pericula in ipsa, qua incedis eremo. Ibi certe igniti sunt serpentes: qui percutiunt & interimunt murmuratores. Ibi lepra quæ inficit & deturpat detractores & susurrones. Ibi sæuus gladius: qui deuorat fabricatores idoli & cultores: illos videlicet monachos qui sectantur auaritiam: quæ idolorum est seruitus. Hanc dicit apostolus radicem omnium malorum. Scito tamen quia non nisi tepidissimos monachos hoc impugnat vitium. Tu caue ne præter victum & vestitum aliud aliquid habeas, aut velis habere. Detestare superbiam, fuge contentionem. Rectores monasterij dilige vt parentes, time vt dominos, crede esse salutare quod iniungunt. Sed hæc custodire non poteris, nisi prius te stultum facias vt sis sapiens: nihil scilicet discernens, nihil diiudicans ex his quæ tibi fuerint imperata: sed cum omni simplicitate ac fide semper obedientiam exhibens. Illud tantummodo sanctum, illud vtile, illud sapiens iudicans, quod tibi vel lex dei, vel senioris examen indixerit. Terreat te illorum exemplum, qui aduersus Moysen rebellauerunt: quorum alios cœlestis flamma combussit, alios autem infernus viuentes suscepit. Deficiet mihi tempus si velim omnia per ordinem pandere. Illud tibi inculcandum video, quia dum viuimus, inter laqueos currimus. Nusquã tuta pax, prohdolor: nusquam tuta quies: vbique bella: vndique hostes. Pharao enim cum suis Ægyptiis retinet exeuntem. Clades autem plurimæ in medio itinere, quæ impediunt nimis euntem. In extrema vero parte ante te hostes diri & fortes, qui resistere cupiunt, ne terram promissionis possis intrare, id est Amalech, Seon, Og, Moab, filij Amon, & latrunculi montis Seir. Si autem forte his superatis, per multos labores optimam ingressus fueris terram, videbis quòd in ipsa etiam non valebis esse securus. Enimuero remanent Allophyli, & aliæ in tuo circuitu reseruantur gentes, in quibus te deus experiatur vtrum diligas eum: vtque semper manum eius respicias, ne forte cum comederis & saturatus fueris, obliuiscaris eum. Igitur per septem gentes, quæ ex illa terra expulsæ sunt, intellige septem capitalia vitia, quorum duo carnalia sunt, scilicet gastrimargia & fornicatio, reliqua spiritualia, quæ in membris suis taliter distinguuntur. Gulę concupiscẽtia in quinque modos diuiditur. Primo si ante tempus cibos quis appetat. Secundo si lautiores escas quærat. Tertio si diligentius quosque communes cibos quis procuret. Quarto si viles escas nimium quis sumat. Quinto si quisque ex desiderio quodcunque sumat. Fornicatio trimodo genere. Primum dum per voluptatis luxuriam commixtio expletur. Alterum dum sola attrectatione luxus carnis per immunditiam prouocatur. Tertium dum intentione turpium cogitationũ nocturna quisque illusione polluitur. Est & quartum genus iuxta scripturam, sicut idololatria & auaritia. Sed & omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur. Philargyria in gemina membra distinguitur, puta in concupiscentiam rei augendæ, & in metum carendæ. Est & tertium genus pestis huius, quando monachus ex ipsis necessariis sine quibus viuere non potest, plus desiderat habere quam necesse sit, aut ea volumus in monasteriis possidere, quæ si essemus in seculo, minime habere valeremus. Iræ genera tria sunt. Vnum quod ardet extrinsecus: aliud quod in verba sine operis effectu prorumpit: tertium quod non vt illud feruens ad horam digeritur, sed per dies & tempora reseruatur. Ex illo quippe calor & indignatio, ex isto nascitur odium, quæ omnia æquali sunt à nobis horrore damnanda. Tristitiæ vitium in tres diuiditur partes, quarum prima temperata est, & rationabilis, de delictorum pœnitudine veniens. Altera perturbata & irrationabilis, de anxietate metus, seu de desperatione peccatorum exoriens. Tertia de iracundia, vel de illato damno, ac desiderio præpedito procedens. Acediæ genera duo sunt. Vnum quod ad opus dei pigritare monachum ac dormitare compellit. Aliud quod vagari huc illucq; facit, ac fugere cohortatur de fratrum, cum quibus viuit, societate. Hæc scilicet sex vitia quadam inter se cognatione sunt coniuncta, ita vt prioris exuberantia, sequentis efficiatur exordium. Ex primo enim secundum: ex secundo, tertium: & sic de cæteris. Et ideo econtra simili modo atque eadem ratione pugnandum est, quia primo deuicto, aliud facilius deuincitur. Et ista vitia licet inuicem sibi sint cõnexa, ea quam diximus, ratione: specialius tamen in tres copulas diuidenda sunt. Gastrimargiæ fornicatio, auaritiæ ira, tristitiæ acedia peculiari cõsortio fœderantur. Sed his superatis maior tibi restat pugna, & est tanto grauior, quanto ista amplius fuerint deuicta. Arripiẽdum nanque tibi est totis viribus iuge certamen contra crudelissimam & triformem bestiam, id est superbiam, inanem gloriam, & inuidiam, cuius in vno corpore tria capita, & in ipsis capitibus dentes ferrei comminuentes omnia. O quam multos viros hæc immanissima bestia momordit & deiecit, atque sub pedibus suis conculcauit. Circunda itaque tibi fortem armaturam, vt possis stare contra tantam nequitiam. Indue te lorica charitatis, accinge te gladio spiritus, quod est verbum dei: sume scutum fidei: pone galeam salutis & spei in capite tuo: sint pedes tuti calceati in præparationem euangelii pacis, vt nullus in te pateat locus insidiis potentis aduersarij. Caput superbiæ, sicut caput viperæ, furor eius vt furor draconis, & flatus eius læthifer, vt insanabilis flatus reguli. Illud enim præstantius cæteris, tres venenatas ex vipereo ore ad feriendum educit linguas. Prima eos percutit, qui per transgressionis culpam contemptui habent diuina pręcepta. Secunda illos, qui ex conseruatione mandatorum extolluntur in elationem virtutum. Tertia eos, qui per cõtumaciam mẽtis subdi dedignantur maiorum imperiis. Quidam autem pro carnalibus, quidam pro spiritualibus superbiunt, & est vna superbia sub diuerso colore. Cenodoxiæ alterum caput, multiforme prodigium, & multiplex malum, diras voces & rugitus terribiles ex turgidis faucibus quadripartito modo altius efflat. Nam sunt qui habent dona, & donãtem ignorant. Et sunt qui se dicunt pro suis præcedentibus meritis dona accepisse, non pro gratia largientis. Item quidam sunt qui quod non habeant, habere se per tumorem existimant. Sunt & alij qui contemnendo cæteros, putant se habere aliquid singulariter. Sed ista elatio cæteris perniciosior est, de singularitate iactantiæ veniens. Hæc autem dira lues, quanuis se ad alta erigat, & impleat clamoribus aures: non tamen ei iuxta quam habet extollentiam est vis & potentia.

Ipsa queque inuidia duplices euomit flammas. Hoc nanq; caput tertium, modo illũ vrit qui meliori inuidet in id quod ipse non est: modo illum adficit, qui quemlibet consimilem dolet sibi esse æqualem. Vt hæc tria discernere valeas, ista do tibi indicia. Superbia enim rubet. Cenodoxia albet. Inuidia pallet. Furor igneus in superbis ex indignatione, candor in hypocritis ex simulatione, pallor in inuidis ex nimio dolore. His ita digestis rectius septem criminalia vitia denotantur quam dinumerantur, vt mihi videtur: quia sicut princeps septem vitiorum diabolus nos eorum subdit potestatibus: ita Christus Deus noster spiritu septiformis gratiæ plenus, à dominatu ipsorum eruit, & sibi subditos facit. Sed scire te oportet, quia ista vitia diuersos ortus & dissimiles deficientias habent. Gula enim & fornicatio quia non nisi per corpus expleri possunt, carnalia sunt: & ideo corporali indigent afflictione, simúlque remotioribus locis, vt velocius curari queant. Auaritia & ira licet non sint vnius naturæ, nam prior extra naturam est, sequẽs autem originalis videtur, quia homo irascibile animal est: simili tamen oriuntur modo. Siquidem commotionis causas extrinsecus cõcipiunt. Tristitia & acedia nulla extrinsecus accedẽte prouocatione generari solent. Superbia, cenodoxia, atq; inuidia, sine corporali ministerio consummantur. Ad hæc curanda quæ spiritualia dicuntur, multum prosunt humana cõsortia, maxime si inter bonos prudentésque viros viuas, qui illa semper redarguant. Sed inter hæc sciendum est quod in quibusdã ventris

Marginalia: Col. 3. a; 1. Ti. 6. b; H; Num. 16. a; I; K; Ephe. 6. c; L; M

tris

A lationis eius lac & mel. Hæc ſunt miranda munuſcula & ſolatia quæ dedit tibi ſponſus tuus: gemitus ſcilicet & lachrymæ. Adducit tibi potum in his lachrymis in menſura. Hæ lachryme ſunt tibi panes die ac nocte: panes vtiqne cõfirmantes cor hominis: & dulciores ſuper mel & fauum. O domine Ieſu: ſi adeo ſunt dulces iſtæ lachrymæ quæ ex memoria & deſiderio tui excitantur: quam dulce erit gaudium quod ex manifeſta tui viſione capietur? Si adeo dulce eſt flere pro te, quam dulce erit gaudere de te? Sed quid huiuſmodi ſecreta colloquia proferimus in publicum? Cur ineffabiles & inenarrabiles affectus verbis communibus conamur exprimere? Inexperti talia non intelligunt: niſi ea expreſsius legant in libro experientiæ, quos ipſa doceat vnctio. Aliter autem litera exterior non prodeſt quicquam legenti. Modicum ſapida eſt lectio exterioris literæ, niſi gloſſam & interiorem ſenſum ſumat ex corde. Quomodo remanet anima ſpiritus ſancti feruore diſcedente? O anima, diu protraximus ſermonẽ? Bonum enim erat nos hic eſſe: cum Petro & Ioanne contemplari gloriam ſponſi, & diu manere cum illo: ſi vellet hic fieri, non duo, non tria tabernacula, ſed vnum: in quo eſſemus ſimul, & ſimul delectaremur. Sed iam dicit ſponſus: Dimitte me: iam enim aſcendit aurora, iam lumen gratiæ & viſitationem quam deſiderabas accepiſti. Data ergo benedictione, mortificato neruo fœmoris, & mutato nomine de Iacob in Iſraël: pauliſper ſecedit ſponſus diu deſideratus, cito elapſus. Subtrahit ſe tam à prædicta viſione quam à dulcedine contemplationis: manet tamẽ præſens quantum ad gubernationem. Hic redditur cauſa quare ſpiritus ſancti feruor animam aliquantulum deſerit. Sed ne timeas ô ſponſa, ne deſperes, ne exiſtimes te contemni ſi pauliſper tibi ſubtrahit ſponſus faciẽ ſuam. Omnia iſta cooperantur tibi in bonum & de acceſſu & receſſu lucrum acquiris: tibi venit: tibi & recedit. Venit ad conſolationem: recedit ad cautelam: ne magnitudo conſolationis extollat te: ne ſi ſemper apud te ſit ſpõſus, incipias contemnere ſodales: & hanc continuam viſitationem non iam gratiæ attribuas, ſed naturæ. Hanc autem gratiam cui vult & quando vult ſponſus tribuit, nõ quaſi iure hæreditario poſsidetur. Vulgare prouerbium eſt quod nimia familiaritas parit contemptum. Recedit ergo ne forte nimis adſiduus contemnatur, & abſens magis deſideretur, deſideratus auidius quæratur, diu quæſitus tandem gratius inueniatur. Præterea ſi nunquam deeſſet hic conſolatio (quæ reſpectu futuræ gloriæ quæ reuelabitur in nobis, ænigma eſt, & ex parte) putaremus forte hic habere ciuitatem manentem: & minus inquireremus futuram. Ne ergo exilium deputemus pro patria: arram pro precij ſumma: venit ſponſus & recedit viciſsim: nunc conſolationem afferens, nunc vniuerſum ſtatum noſtrum in infirmitatem commutans: pauliſper

Gene.32.f

C nos permittit guſtare quam ſuauis eſt: & antequam plenè ſentiamus, ſe ſubtrahit: & ita quaſi alis expanſis ſupra nos volitãs prouocat nos ad volandum. Quaſi dicat: Ecce parum guſtaſtis quam ſuauis ſum & dulcis: ſed ſi vultis plenè ſaturari hac dulcedine, currite poſt me in odorem vnguentorũ meorum: habentes ſurſum corda, vbi ego ſum in dextera dei patris. Ibi videbitis me non per ſpeculum in ænigmate: ſed facie ad faciem: & plenè gaudebit cor veſtrum: & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Cura & diligentia adhibenda eſt animæ ne omnino à deo deſeratur. Sed caue tibi, ô ſponſa: quando abſentat ſe ſponſus, non longe abibit: & ſi non vides eum, ipſe tamen videt te ſemper: plenus oculis ante & retro. Nunquam potes eum latere. Habet etiam circa te nuncios ſuos ſpiritus, quaſi ſagacisſimos exploratores: vt videant quomodo abſente ſponſo conuerſeris: & accuſent te coram ipſo ſi aliqua ſigna laſciuiæ & ſcurrilitatis in te deprehenderint. Zelotypus eſt ſponſus iſte. Si forte alium amatorem receperis: ſi aliis magis placere ſtudueris: ſtatim diſcedet à te: & aliis adhærebit adoleſcentulis. Delicatus eſt ſponſus iſte: nobilis & diues eſt: ſpecioſus forma præ filiis hominum: & ideo non niſi ſpecioſam dignatur habere ſponſam. Si viderit in te maculam ſiue rugam, ſtatim auertit oculos. Nullã enim immunditiam poteſt ſuſtinere. Eſto ergo caſta: eſto verecunda & humilis, vt ſic à ſponſo tuo merearis frequenter viſitari. Timeo ne diutius detinuerit nos ſermo iſte, ſed ad hæc cõ-

D pulit me materia fertilis pariter & dulcis quam ego nõn protrahebam ſpontaneus: ſed neſcio qua eius dulcedine trahebar inuitus. Officia & effectus ſingulorum graduum per repetitionem. Vt ergo quæ diffuſius dicta ſunt ſimul iuncta melius videãtur, prædictorum ſummam recapitulando colligamus. Sicut in prædictis exemplis prænotatum eſt, videri poteſt quomodo prædicti gradus cohæreant, & ſicut temporaliter, ita & cauſaliter ſe præcedant. Lectio enim quaſi fundammẽtum primo occurrit, & data materia mittit nos ad meditationem. Meditatio verò quid appetendum ſit diligẽtius inquirit: & quaſi effodiens, theſaurum inuenit & oſtendit. Sed cum per ſe obtinere non valeat: mittit nos ad orationem. Oratio ſe totis viribus erigens ad dominum: impetrat theſaurum deſiderabilem, contemplationis ſuauitatem. Hæc autem adueniens: prædictorum trium laborem remunerat: dum cœleſtis rore dulcedinis animam ſitientem inebriat. Lectio ergo eſt ſecundum exterius exercitium. Meditatio ſecũdum interiorem intellectum. Oratio ſecundum deſiderium. Contemplatio ſuper omnem ſenſum. Primus gradus eſt incipientium. Secundus eſt proficientium. Tertius eſt deuotorum. Quartus beatorum. Hi autem gradus ita concatenati ſunt, & vicaria ope ſibi inuicem deſeruiunt, quod præcedẽtes ſine ſubſequentibus aut parum, aut nihil proſunt. Sequẽtes verò ſine præcedentibus, aut raro, aut nunquam haberi poſſunt. Quid enim prodeſt lectione continua tempus occu- E pare, ſanctorum geſta & ſcripta legendo tranſcurrere, niſi ea etiam maſticando & ruminando ſuccum eliciamus: & tranſglutiendo vſque ad cordis intima tranſmittamus: vt ex his diligenter conſideremus ſtatum noſtrum: & ſtudeamus eorũ opera agere, quorum facta cupimus lectitare? Sed quomodo hæc cogitabimus, aut quomodo cauere poterimus ne falſa aut inania quædam meditando, limites à ſanctis patribus cõſtitutos trãſeamus, niſi prius circa huiuſmodi antè ex lectione aut ex auditu fuerimus inſtructi? Auditus enim quodammodo pertinet ad lectionem. Vnde ſolemus dicere non ſolum libros ipſos nos legiſſe, quos nobiſipſis vel aliis legimus: ſed illos etiam quos à magiſtris audiuimus. Item quid prodeſt homini ſi per meditationem quæ agenda ſunt videat: niſi orationis auxilio, & dei gratia ad ea obtinenda cõualeſcat? Omne ſiquidem datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt: deſcẽdẽs à patre luminum: ſine quo nihil poſſumus facere: ſed ipſe in nobis facit opera: non tamen omnino ſine nobis. Cooperatores enim dei ſumus, ſicut dicit apoſtolus: Vult ſiquidem deus vt eum adiuuemus: & vt ei aduenienti & præſtolanti ad oſtium, aperiamus ſinum voluntatis noſtræ: & ei conſentiamus. Hunc conſenſum exigebat à Samaritana: quando dicebat: Voca virum tuum. Quaſi diceret: Volo tibi infundere gratiam, tu applica liberum arbitrium. Orationem exigebat ab ea: cum dicebat: Tu ſi ſcires donum dei, & quis eſt qui dicit tibi, da mihi bibere: forſitã petiiſſes ab eo aquam viuam. Hoc audito quaſi ex lectione mulier inſtructa, meditata eſt in corde ſuo bonum ſibi fore & vtile habere hanc aquam. Accenſa ergo habendi deſiderio, conuertit ſe ad orationem dicens: Domine, da mihi hanc aquam: vt non ſitiam amplius: neque veniam huc haurire aquam. Ecce auditus verbi domini, & ſequens ſuper eo meditatio: incitauerunt eam ad orandum. Quomodo namque eſſet ſolicita ad poſtulandum, niſi prius eam accendiſſet meditatio? Aut quid ei præcedens meditatio contuliſſet, niſi quæ appetenda monſtrabat, ſequens oratio impetraſſet? Ad hoc ergo vt fructuoſa ſit meditatio, oportet vt ſequatur orationis deuotio, cuius quaſi effectus eſt contemplationis dulcedo.

Iaco.1.c

1.Cor.3.d

Ioan. 4. b

F *Ibidem.*

Hic oſtenduntur omnes hi gradus ita eſſe ſimul iuncti vt ſint inſeparabiles. Ex his poſſumus colligere quod lectio ſine meditatione arida eſt. Meditatio ſine lectione erronea. Oratio ſine meditatione eſt tepida. Meditatio ſine oratione infructuoſa. Oratio cum deuotione contemplationis acquiſitiua. Contemplationis adeptio ſine oratione, aut rara aut miraculoſa. Deus cuius potentiæ non eſt numerus vel terminus, & cuius miſericordia ſuper omnia opera eius quandoq; ex lapidibus ſuſcitat filios Abrahæ: dum duros & nolẽtes acquieſcere cogit vt velint: & ita quaſi prodigus (vt vulgo dici ſolet) bouem in cornu trahit, quando non vocatus ſe infundit;

G dit. Quod etsi quandoque aliquibus legimus contigisse, vt
Paulo & quibusdam aliis: nõ tamen ideo debemus nos quasi
deũ tentando diuina præsumere, sed facere quod ad nos per-
tinet: legere scilicet & meditari in lege dei, orare ipsum vt ad-
iuuet infirmitatem nostram: & videat imperfectum nostrũ:
Ioan.16. e quod ipse docet nos facere dicens: Petite & accipietis, quæri-
Mat.11. b te & inuenietis: pulsate & aperietur vobis. Nunc enim regnũ
cœlorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Ecce præsig-
natis distinctionibus perspici possunt prædictorum graduũ
proprietates quomodo sibi cohæreant: & quid singuli in no-
bis efficiant. Beatus homo cuius animus à cæteris negociis
vacuus in his quatuor gradibus versari semper desiderat: qui
venditis vniuersis quæ habuit, emit agrum illum in quo latet
thesaurus desiderabilis: scilicet vacare & videre quam suauis
est dominus: qui in primo gradu exercitatus, in secundo cir-
cunspectus, in tertio deuotus, in quarto supra se leuatus: per
has ascensiones, quas in corde suo disposuit, ascendet de vir-
Psal. 83. b tute in virtutem: donec videat deum deorum in Sion. Bea-
tus cui in hoc supremo gradu vel modico tempore concedi-
tur manere: qui vere potest dicere: Ecce sentio gratiam do-
mini: ecce cum Petro & Ioanne gloriam eius in monte con-
templor: ecce cum Iacob plerumque Rachelis amplexibus
delector. Sed caueat sibi iste ne post cõtemplationem istam
qua eleuatus fuerit vsque ad cœlos, inordinato casu corruat
H vsque ad abyssos: nec post dei visionem ad lasciuos mundi
actus & carnis illecebras conuertatur. Cùm verò mentis hu
manæ acies infirma veri luminis illustrationem diutius susti-
nere non poterit, ad aliquem trium graduum per quos ascen
derat leuiter & ordinate descendat: & alternatim modo in
vno: modo in altero: secundum modum liberi arbitrij: pro
ratione loci & temporis demoretur: tanto iam deo vicinior,
quanto à primo gradu remotior. Sed heu fragilis & misera
humana conditio. Ecce ductu rationis, & scripturarum testi-
moniis apperte videmus in his quatuor gradibus bonæ vitæ
perfectionem contineri: & in his spiritualis hominis exerci-
tium debere versari. Sed quis est qui hunc viuendi tramitem
teneat? Quis est hic: & laudabimus eũ? Velle multis adiacet:
sed perficere, paucis. Et vtinam de istis paucis essemus.

Quatuor causæ retrahunt nos ab his quatuor gradibus.

Sunt autem quatuor causæ quæ retrahunt nos plerunque
ab istis gradib[9], scilicet ineuitabilis necessitas: honestæ actio-
nis vtilitas: humana infirmitas: mundialis vanitas. Prima est
excusabilis: secunda tolerabilis: tertia miserabilis: quarta cul-
pabilis. Illis enim quos huiusmodi nouissima causa à sancto
proposito retrahit, melius erat gloriam dei non cognoscere,
quam post agnitam retroire. Quàm vtique excusationem ha-
bebit iste de peccato? Nónne ei iustè potest dicere dominus:
Esa.5.b Quid debui tibi facere, & non feci? Non eras, & creaui te: pec
I casti, & diaboli seruum te feceras: & redemi te. In mundi cir-
cuitu cum impiis currebas: & elegi te. Dederam tibi gratiam
in conspectu meo, & volebam facere apud te mansionem: tu
verò despexisti me: & non solum sermones meos, sed meip-
sum proiecisti retrorsum, & ambulasti post concupiscentias
tuas. Sed ô deus bone, suauis & mitis, amicus dultis, consilia-
rius prudens, adiutor fortis: quam inhumanus, quam temera-
rius est qui te abiicit: qui tam humilem, tam mansuetum ho-
spitem à suo corde repellit? O quam infœlix & damnosa cõ-
mutatio, creatorem suum abiicere: & prauas noxiásque co-
gitationes recipere: illud etiam secretum cubile spiritus san-
cti, secretum cordis, quod paulo ante cœlestibus gaudiis in-
tendebat, tam subito immundis cogitationibus & peccatis
tradere conculcandum? Adhuc in corde calent sponsi vesti-
gia: & iam intromittuntur adulterina desideria. Male conue-
niens & indecorũ est aures quæ modo audierunt verba quæ
nõ licet homini loqui, tam cito inclinari ad fabulas & detra-
ctiones audiendas. Oculi, qui sacris lachrymis modo bapti-
zati erant, repente conuerti ad videndas vanitates. Lingua,
quæ modo dulce epithalamium decantauerat, quæ ignitis &
persuasoriis eloquiis suis cum sponso reconciliauerat spon-
sam, & introduxerat eam in cellam vinariam, iterum conuer-
ti ad vana eloquia, ad scurrilitates, ad concinnandum dolos,
ad detractiones. Absit à nobis domine. Sed si forte ex huma-
na infirmitate ad talia dilabimur, non ideo desperemus, sed

iterum recurramus ad clementem medicum, qui suscitat de K
terra inopem, & erigit de stercore pauperem. Et qui non vult Psal.112. a
mortem peccatoris, iterum curabit & sanabit nos. Iam tem-
pus est vt epistolæ finem imponamus. Oremus ergo deum
vt impedimenta quæ nos ab eius contemplatione retrahunt,
in præsenti nobis mitiget, in futuro nobis penitus auferat:
qui per prædictos gradus de virtute in virtutem nos perdu-
cat: donec videamus deum deorum in Sion. Vbi electi non
guttatim, non interpolatim percipiant diuinæ contempla-
tionis dulcedinem, sed torrente voluptatis indesinenter re-
pleti, habebunt gaudium quod nemo tollet ab eis, & panem
incommutabilem: pacem in idipsum. Tu ergo frater mi Gof-
frede, si quando datum tibi fuerit desuper prædictorum gra-
duum celsitudinem conscendere, memento mei. Et ora pro
me, cum tibi bene fuerit, vt sic cortina cortinã trahat, & qui
audit, dicat: Vveni.

FINIS.

FORMVLA HONESTÆ VITÆ.

L. PETIS à me frater charissime, quod
necdum à suo prouisore audiui aliquẽ
petiisse. Veruntamen quia id instanter
tua poscit deuotio, cui iuste & ratio-
nabiliter petenti aliquid in Christi no-
mine negare non valeo, formulam ho
nestæ vitæ breui tibi sermone depin-
gam: quam si in Christi amore vel di-
lectione exardescens perseueranter seruaueris, vitam procul-
dubio consequeris æternam. Vt ergo ab interiori homine
ad exteriorem sermo procedat, ita circa tui puritatem cordis
te indesinenter studere oportet, quo tutius puritatis ama-
tor Deus illic sedem tanquam in cœlo sibi collocare digne-
tur: iuxta illud: Cœlum mihi sedes est, & anima iusti sedes
est sapiẽtiæ. Necesse est igitur vigilanter intendas cogitatio- Esa.66.a
nes tuas ad bonum semper & honestum dirigere, vt videli-
cet cogitare, vel meditari corã deo pertimescas quod in præ-
sentia hominum dicere vel facere merito erubesceres, sciens
quod sicut per verba vel facta innotescimus homini, sic ni-
mirum per cogitationes cuncta scrutanti spiritui: quia quod
agunt hominibus dicta, eadem deo cogitationes. Deus enim Psal.93.b
nouit cogitationes hominum, quia vanæ sunt. Et sicut nulla M
est ei inuisibilis creatura, sic omnino nihil potest cogitari Heb.4.c
quod eum lateat. Viuus est enim sermo dei, & efficax, &
penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad di-
uisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medulla-
rum, & discretor cogitationum cordis. Sit tibi quoque Iesus
semper in corde, & nunquam imago crucifixi ab animo tuo
recedat. Hic tibi sit cibus & potus, dulcedo & consolatio
tua mel tuum, & desiderium tuum, lectio tua & meditatio
tua, oratio & contemplatio tua, vita, mors, & resurrectio tua.
Semper cogita illum, nunc positum in præsepio & pannis in-
uolutum: modo in templo patri à parentibus præsentatum:
nunc fugientem in Ægyptum, ibi diu in extrema pauperta-
te & indigentia commorantem, & inde maximo cum labore
redeuntem: modo in templo audiẽtem doctores & interro-
gantem, qui docet hominem scientiam, & postea parentibus
subditum, cui iure omnis creatura subditur. Deinde esurien-
tem in deserto & sitientem, qui est panis vitæ, & fons sapiẽ-
tiæ, qui pascitur inter lilia, & implet omne animal benedi-
ctione. Modo fatigatum ex itinere, sedere sic supra fontem, Canti.2.d
cum muliercula sola solum loquentem, totius mundi statum Psa.144.d
regentem. Postea factum in agonia prolixius orantem, & o-
mnia omnibus sufficiẽter administrantem. Ab angelo etiam
ipse, qui est dulcedo & consolatio angelorum & hominum,
consolationem nihilominus recipientem. Aut ad columnam
totius orbis sustentamentum ligatum & flagellatum. Ipsum
(qui

A (qui est angelorum splendor) sputis illitum, palmis in facie
percussum, spinea corona coronatum, opprobriis saturatum.
Ad vltimum cum iniquis deputatum, & pro te in cruce pen-
dentem & morientem, atque spiritum suum in manus patris
Canti.1.d commẽdantem. Sic nimirum erit fasciculus myrrhæ dilectus
tuus, sic inter verba tua commorabitur. Sic de omnibus an-
xietatibus & amaritudinibus domini dei tui, colliga quasi fa-
sciculum, vt amarum poculum lachrymarum tibi conficias.
2.Cor.5.d Quod si quando ardentissimo Christi amore succensus, vo-
lueris cum apostolo iam illum cognoscere, & non secundum
carnem, leuabis parum mentis oculos ad victoriam resurgen-
tis, ad gloriam ascendentis, ad gloriosam maiestatem in glo-
ria dei patris sedentis atque regnantis, quæ sursum sunt sapi-
Col.3.a ens, & quæ sursum sunt quærens. vbi Christus est in dextera
Prou.25.d dei sedens. Nec tamen ibi longam facies moram, ne forte si
diutius scrutator maiestatis fueris, obruaris à gloria. Sane
ante omnia te debere noueris omnem cordis elationem, ia-
ctantiam atque arrogantiam (quasi venenatas aspides) fuge-
re, sciens proculdubio, quia immundus est coram deo omnis
qui exaltat cor suum. Itaque neminem spernas, nemini noce-
as, nulli detrahas, & pro Christi amore omnibus prodesse co-
neris. In tantum etiam inferiorem ac cęteris viliorem te non
solum ex intimo cordis affectu credas, verumetiam nõ te di-
cas profecisse, sed nec te aliquid esse existimes, iuxta illud a-
B postoli: Quid se aliquid esse existimat, cum nihil sit, ipse se se-
Gal.6.a ducit. Sit præterea incessus tuus maturitate plenus, grauis &
honestus: videlicet non fractis gressibus ambules: aut scapu-
las dextrorsum, aut sinistrorsum vergendo, non erecta ceruí-
ce, non prominente pectore, seu etiam inclinato capite super
humerum: quæ omnia aut leuitatem redolent, aut elationem
ostentant, aut hypocrisim sapiunt. Incedens ergo, stans & se-
dens, faciem semper habeto deorsum, reuoluens in animo
tuo quod puluis es, & in puluerem reuerteris: & cor sursum
vbi Christus est in dextera dei patris sedens. Quaquauer-
sum nulla curiositate, quin potius necessitate aspicias. Tristi-
tiam autem (maxime in conuentu) dissimulare te decet, quã-
dam in facie hilaritatem prætendens, priuatim autem nun-
quam vultus in diuersa mutetur. Siquando coram aliis posi-
tus, ridere alicuius rei causa fueris compulsus (vt adsolet) nõ
sit risus tuus excussus. Nam iuxta sapiẽtem. Amictus corpo-
Eccl.19.d ris, & risus dentium, & gressus hominis, enunciant de illo.
Tuis etiam interdum interpone gaudia curis. Nunquam sis
ociosus quin aut legas, aut aliquis de sacris scripturis medite-
ris, vel (certe quod meliusest) rumines psalmos, operando ni-
hilominus incessanter quod tibi fuerit iniunctum, vt semper
Eccl.33.d te diabolus inueniat occupatum. Multam enim malitiam do-
cuit ociositas. Illas etiam scripturas libentius legas, quæ præ-
cipue erga Christum tuum magis inflammauerint intelle-
C ctum. Intellige quæ dico. Dabit enim tibi dominus in om-
nibus intellectum, si in sensu cogitaueris circunspectionem
dei. Cùm oraueris, non impleas aures audiẽtium singultibus
& suspiriis, sed intente ora deum in cubiculo cordis tui. Pro-
derit tamen ad deuotionem compunctionémque obtinen-
dam, si ita semotus fueris, vt puras manus ad deum leuan-
do, etiam tuiipsius vocem audire possis. Nonnunquam ad
subleuandum intẽtionem in cœlum prospicias. vt ibi sit cor
tuum, vbi Christus est in dextera dei sedens. Ab oratione
iterum reuerteris ad lectionem: & iterum lecto cum fastidiũ
submouerit, ad orationem redeas. Cõsortia iuuenum (& ma-
xime illorum qui imberbes sunt) inquantum conuenienter
poteris, deuita. Nunquam alicui oculum in faciem figas. Si-
cut ad crucem, sic accedas ad cibum: id est, nunquam volupta-
te, sed necessitate pascaris: & fames, non sapor prouocet ap-
petitum. Singularitatem in refectione fuge, & communitate
esto contentus, sciens quia caro pascenda est, & extinguen-
da sunt vitia. Si quando aliquid superapponitur, tanquam di-
uinitus procuratum accipe illud, hoc tamen habens in animo
semper & voluntate, vt tantum vel magis alteri apponatur.
Pone prouidentiæ tuæ modum, ne tibi sapiens videaris. Sem-
per & vbique atque in omnibus operibus time, nẽ forte ex-
Iob 9.d cedas in aliquo. Hinc beatus Iob: Verebar, inquit, omnia o-
pera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Cùm ad
stratum lassus deueneris, te honesto modo iacendo compo-
nas, nec resupinus iaceas, nec genua leuando, calcaneos iun- D
gas ad tibias. Quod si forte luxuriæ te pompa concusserit, re-
cordare dilectum tuum positum in doloribus, & vniuersum
stratum suum versatum in infirmitate eius, hæc dicẽs in cor-
de tuo: deus meus pendet in patibulo, & ego voluptati ope-
ram dabo? Sicque inuocato nomine saluatoris, ingeminan-
do sæpe nomen salutis, cessabit tandem (deo succurrente)
quassatio. Ruminantẽ psalmos somnus te occupet, vt in som-
no somnies te dicere psalmos. Cum surrexeris ad vigilias,
lauda creatorem tuum ex omnibus viribus tuis, & ad laudem
redemptoris tui exalta vocem tuam in fortitudine. Postre-
mo purissimum semper erga Christum amorem habeto, nil
præter ipsum aut propter ipsum amare memento. Prolixius
quam putaueram descripsi tibi, quæ ipse agere nequeo, in te
adimpleri desiderans quod in me deesse cognosco: quia pro-
fectus tuus meum gaudium & corona est in domino.

FINIS.

Eiusdem materiæ notabile documentum.

Si plene vis assequi quod intẽdis, duo sunt tibi ne-
cessaria. Primum est vt subtrahas te ab omnibus
trãsitoriis rebus & terrenis, vt nihil de eis cures,
ac si non essent. Secũdum, vt ita te des deo, vt ni- E
hil dicas vel facias nisi quod credideris firmiter
placere deo. Primum autem assequeris hoc modo. Omnibus
modis quibus potes, velificate te nihil reputando esse, sed cre
das omnes homines esse bonos, & meliores te magisq; place-
re deo. Quæcunque audis vel vides in religiosis personis, puta
bona intentione dici vel fieri, etiam si contraria videantur.
Nã humana suspicio facile fallitur. Nulli displiceas. Nihil vn-
quã de te loquaris quod laudẽ importet, quantumcunque sit
familiaris ille cum quo loqueris, imò plus labora celare virtu-
tes quàm vitia. De nullo prorsus sinistrè loquaris (quantum-
cunque sit verum vel manifestum) nisi in confessione, & hoc
vbi non potes aliter manifestare peccatum tuum. Libentius
accommoda aurem tuam cum aliquis laudatur, quam cum
vituperatur. Cum loqueris, verba tua sint rara, vera, ponde-
rosa, & de deo. Si secularis loquitur tecum, & vana proponit,
quam citius potes succide sermonem, & transferas te ad ea
quæ dei sunt. Quicquid contingat tibi vel alij quantumcun-
que coniuncto, non cures: & si est aduersum, non triste-
ris: si est prosperum, non læteris: sed totum nihil puta, &
lauda deum. Solicitudinem adhibe quantumcunque potes
vt vilitati tuæ sedulus intendas. Fuge loquutoria quantum
potes. Melius est enim silere quam loqui. Post completoriũ
non loquaris, quousque finita sit missa sequentis diei, nisi cau
sa maxima interuenerit. Cum vides aliquid quod tibi displi- F
cet, vide si hoc est in te, & abscinde: si verò vides aliquid quod
tibi placet, vide si hoc est in te, & tene. si non est, adsume. &
sic erunt tibi omnia in speculo. De nulla re murmures cum
aliquo (nisi crediderís prodesse) quantumcunque sit graue
quod habes. Nunquam pertinaciter aliquid affirmes vel ne-
ges, sed sint tuæ affimationes & negationes dubitationis sale
conditæ. A cachinnis semper abstineas, rideas verò raro, &
cum paucis præstes os tuum. Breuiter in omnibus dictis tuis
sic te habeas, vt sint ita quæ dubia dimittantur. Secundum as-
sequeris hoc modo. Orationibus cum magna deuotione in-
tendas, & eas dicere labora horis debitis: & quod offers in o-
ratione, reminiscaris in cordẽ. Et vt ea quæ legis confirmes,
diligenter recogita, & eorum imagineris statum in quorum
memoria hæc dixeris. Ista tria semper in mente habeas, quid
fuisti: quid es, & quid eris. Quid fuisti: quia sperma fœtidum.
quid es, quia vas stercorum. quid eris: quia esca vermium. Si-
militer imagineris eorũ pœnas qui sunt in inferno, & quod
nunquam finientur, & pro quam modica delectatione tanta
mala patiuntur. Similiter imagineris gloriã paradisi, & quod
nunquam finietur, & quã breuiter & cito acquiritur, & quã-
tus luctus & dolor poterit esse illis qui pro parua re tantam
gloriam amiserint. Cum habes aliquid quod tibi displicet,
vel times habere: cogita ꝙ si tu esses in inferno, & illud, &
quicquid nolles, haberes. Et cũ habes aliquid quod tibi pla-
cet,

G cet, vel optas habere: cogita quòd si tu esses in paradiso, habe
res illud, & quicquid velles. Si autem in inferno esses, nec il-
lud, nec aliud quod velles haberes. Quandocunque est fe-
stum alicuius sancti, cogita de illo quanta sustinuit propter
deum, quia breuia: & qualia adeptus est, quia æterna. Simili-
ter cogita quia transeunt bonorum tormenta, malorum gau
dia. Hi cum istis tormentis adepti sunt gloriam æternam, &
isti ex indebitis gaudiis æternam pœnam. Quandocunque te
vincit acedia, accipias hoc scriptum, & imagineris hęc omnia
diligenter. Et cogita de tempore quod sic perdis, quod illi
qui in inferno sunt darent totum mundum (si haberent) pro
eo. Cum habes aliquas tribulationes, cogita quòd illi qui sunt
in paradiso, carent eis. Similiter cum habes aliquas consola-
tiones, cogita illos de inferno carere eis. Omni die cū vadis
iacere, examina diligēter quid cogitasti, & quid dixisti in die:
& quomodo vtile tempus & spacium quod datum est ad ac-
quirendum vitam æternam, dispensasti. Et si bene transiuisti,
lauda deū: si male vel negligenter: lugeas, & sequenti die non
differas confiteri. Si aliquid cogitasti, dixisti, vel fecisti quod
tuam conscientiam multum remordeat, non comedas ante-
quam confitearis. Istud in fine pono, vt imagineris duas ci-
uitates. Vnam plenam omnibus tormentis, quæ est infernus.
H Alteram plenam omni consolatione, quæ est paradisus. Et ad
vnam illarum oportet te currere. Vide quid te possit trahere
ad malum: vel impedire à bono. Credo quòd nihil inuenies.
Certus sum quod si bene seruaueris ea quæ sunt hic, spiritus
sanctus habitabit in tè, & perfectè docebit te facere omnia.
Ergo bene serues ista, & nihil negligas. Et lege ea in septima-
na bis, scilicet in die mercurii, & in die sabbati: & vt inueneris
te fecisse quod scriptum est, lauda deum, qui est pius & mise
ricors in secula seculorum. Amen.

FINIS.

SPECVLVM monachorum.

Si quis emendatioris vitæ desiderio ta
ctus cogitationum, locutionum, ope-
rúmque suorū sollicitus explorator,
vniuersos excessus suos corrigere ni-
titur: in præsentis paginæ frequenti
lectione, & adsidua meditatione (tan-
quam in speculo) interioris hominis
I sui faciem contempletur. In primis
ergo ex quo surgit ad vigilias, vitæ suæ tempus per momen-
ta singula debet monachus computare, & videre semper vt
bonum faciat, & malum caueat in omni opere suo, & hoc
dicat sibiipsi: Si modo moriturus esses, faceres istud? Ad psal-
modiam cor habeat: nisi fortassis ad aliquid sublimius rapia-
tur: sed etiam omnium quæ ibi dicuntur, vsque ad vnam lite
ram se pro certo nouerit debitorē, vel dicendi in choro suo,
vel audiēdi in alio. Ad interuallū debet stare ad orationem,
vel corporis necessitati prouidere: ita tamen, vt vadens sibi
dici nouerit: Sursum corda. Est autem spiritualis propositi
detrimentum, si cogat infirmitas rigoris pristini aliquātulum
relaxari. Post lectionem est orandum: & si ad legendum acce
dat, non tam quærat scientiam, quam saporem. Est autē scri-
ptura sacra puteus Iacob: ex quo hauriuntur aquæ quæ in
oratione funduntur. Nec semper ad oratorium est eundum:
sed in ipsa lectione poterit contemplari & orare. Sacris alta-
ribus, si sacerdos est, tanquam vnus ex summis angelis in spi-
ritu totus adsistat. Si minister, tanquam angelus domino mi-
nistret. Cum aliis eat ad laborem: vbi consideret non quid
agat, sed propter quid venerit. Cessante manu spiritus labo-
ret vel orando: vel meditando: quanuis & in ipso labore id-
ipsum facere teneatur. Ad mensam non solum fauces cibum
capiant: sed etiam aures exhauriant verbum dei. Non enim
debet totus māducare: sed sic occupetur cor ad verbum dei,
vt solæ fauces sumant cibum, aures verbum. De hoc autem
plurimum gaudeat si ei viliora, quam aliis apponuntur. Nam K
reuera fœliciores sunt qui in parcitate sustinendi fuerint for-
tiores. In gratiis agendis pro duobus sibi nouerit supplican-
dum: vel pro peccatis eorum quorum eleemosynis susten-
tatur: vel forsitan pro seipso, quia corpori suo supra neces-
sitatem indulserit. Si vocatur ad colloquium: secundum re-
gulam leniter, & sine risu pauca verba & rationabilia loqua-
tur: & antequam ea proferat, bis ad limam veniant, quàm
semel ad linguam. Si cum seculari loquendum est, tunc ma-
ximę adhibeat custodiam ori suo: vt nihil proferat quod
non ædificet audientem. Sic in cunctis se habeat, vt ædificet
videntes: & nemo dubitet cum viderit eum vel audierit, quin
vere sit monachus. Post completorium singulis diebus ca-
pitulum sibi teneat: & conuocatis cogitationibus suis ponat
rationem diligenter quid ipso die cogitatione, locutione, vel
opere deliquerit publice, vel priuatim: per singulas noctes
lectum suum lauans, hoc est singulis peccatis, lachrymis &
doloribus purificatis, diligenter de singulis computet. In cra-
stino publice de apertis, de occultis vero facturus confessio-
nem secreto: quæ vt perfecta sit, tria debet habere: scilicet
vt sit voluntaria, nuda, & munda. Voluntaria, id est ex pro-
pria deliberatione & proposito. Nuda, vt nudè prout ges-
sit confiteatur peccatum suum. Munda, ne peccatum suum
prædicet sicut Sodoma: sed pura & simplici intentione se ac-
cuset. In capitulo qui publice offendit, manifestè reuelet tan- L
quam assistens iudici. In omnibus sic ibi loquatur, respon-
deat, vel proclamet, vt sermo eius interius vel exterius sit
perunctus oleo charitatis. A nemine qualecunque munus ac-
cipiat. Neminem habeat familiarem. In omnibus fugiat sin-
gularitatis vel admirationis notam. Loquens nihil dicat vn-
de multum eruditus, multúmve religiosus possit putari. Ad
interrogata paucis respondeat. Si de scriptura vel moribus
agatur: aurem paret, non linguam. Cum loquitur, nō studeat
eloquentiæ: sed sermo eius sit potius rusticanus quàm vrba-
nus. In omnibus agendis nō studeat curialis videri. Salua ho-
nestate fugiat omnes homines in potestate positos, maxime
seculares. Sectetur cōmunia, orationes, labores, lectiones, &
cæteras obseruantias: in quibus non sit tanquam vitula Ef- *Osee 10.*
fraim, docta diligere trituram, id est ad huiusmodi non con-
suetudine, sed deuotione trahatur. Orationes quæ imperan-
tur, primo loco habeat: nec sibi blandiatur de priuatis ora-
tionibus suis, (quæ in secundo loco ei habendæ sunt) cum in
præceptis orationibus desidiosus fuerit. Si autem familiari-
tas interdicitur hominum: quāto magis mulierum? Sit facies
communis cum cæteris: intus verò dissimilis: hoc est nō ni-
mia grauitate contracta, nec nimia locutione dissoluta, sed
bona quadam mediocritate regatur: vt de sancto Martino le-
gitur: Faciem eius non fuscauit mœror: nec leuigauit risus.
Erit enim prudentis animæ thesaurum suum solicite custo- M
dientis (more Moysi) cornutam velare faciem: & quodam ri-
su, qui tamen modestus sit, interioris gloriam hominis, & mē
tis grauitatem abscondere. Comparanda est dies instans diei
præteritæ: vt ex eorum collatione suum deprehendere possit
monachus vel profectum, vel defectum. In omni actu vel co
gitatu suo sibi deum adesse memoretur: & omne tēpus quo
de ipso non cogitat, perdidisse se computet. Tædio affectus
componat se meditando supra petram in qua lauantur mor-
tui: & cogitet apud se quomodo tractentur ibi sepeliendi:
nunc in tergum, nunc in faciem versantur: quomodo nutet
caput: cadant brachia: rigeant crura, tibiæ iaceant: quomodo
induantur & consuantur: quomodo deferātur humādi: quo-
modo exponantur in tumulto: quomodo puluere contegan-
tur: quomodo vorantur à vermibus: & quasi saccus putrefa-
ctus consumuntur. Summaq; est philosophia, meditatio mor
tis adsidua. Hanc vbicunque perrexerit secum portet: & in
æternum non peccabit. Sit monachus quasi Melchisedech, si-
ne patre: sine matre: sine genealogia: nec patrē sibi vocet su-
per terram. Imò sic se existimet quasi ipse sit solus, & deus.
Ecce in primis habemus ordinem & modum viuendi: reme-
dium verò pollicetur adsiduitas tenendi capitulum spiritua-
le superius expressum. Semel ad minus in hebdomada con-
fiteatur: vt veniam mereatur de perpetratis: & maior ei de-
tur gratia de vitandis malis. Amen.

Quanuis

A *QVANVIS HI, QVI SEQVVNTVR sermones, boni & vtiles reperiantur: quia tamen proculdubio non à nostro Bernardo editi fuerunt, idcirco cum suis nitidis operibus, sicuti antehac fuerant, interseri noluimus, sed seorsum imprimendos vtilius duximus.*

Sermo de natiuitate domini.

NON poterit explicari sermo quē men-
te cōcepi. Stupor enim miraculorum
opprimit me: & dum omnia replico,
omnia cōplicantur. Quis poterit exco
gitare diem aduētus eius? Ideo fit elin
guis lingua, memoria immemor, in-
sensibilis sensus, insueta nouitate relu
cent omnia, & omnia partui virginis
obsequūtur. Fiunt mirabilia in cœlo sursum, & in terra deor-
sum, quia vniuersa in nascentis dei obsequium iurauerunt.
Insigniuntur conuexa cœlorum stella lucentiore, & multo
B lumine loca flammantia perstringuntur, diffunduntur per
quadrifidum orbem radij rutilantiores, & pluralitatem stel-
larum nouus ignis obtundit. Miratur orbis cœlos nouum pe
perisse splendorem, & inconuertibilem eorum statum, ad si-
Num.24.c gna & prodigia fuisse conuersum. Vident Chaldæi in cœ-
lis, quod Balaam reliquit in scripturis. Orietur, inquit, stella
ex Iacob, & cōsurget homo ex Israël, & erit omnis terra pos-
sessio eius. Nascitur stella in excelsis, & deus in terris, cuius
possessio à mari vsque ad mare. Præparant se reges Tharsis,
vt cum nouitate munerum videant nouam matrem, filium
nouum, nouam nouitatem. Fons olei de terra erupit, tem-
plum Romæ quod vocabatur æternum, omnibus impensis
& vrbis & orbis mirabiliter consummatum, corruit. Cùm e-
nim Romani in victoriosæ antiquitatis memoriam, tem-
plū singulari schemate facere decreuissent, ab omni illa deo-
rum (imò dæmoniorum) multitudine quæsierunt vsquequo
durare posset tam excellentis operis operosa constructio.
Responsum est, donec virgo pareret. Illi ad impossibilita-
tem oraculum retorquentes, templum æternum, solennem
illam machinam vocauerunt. Nocte autem cùm è virginali
thalamo virgineus flos Mariæ egressus est, ita cecidit & con-
fractum est illud mirabile & columnarium opus, vt vix ap-
parerent vestigia ruinarum. O Bethleem ciuitas dei summi,
& in te & in suburbiis tuis visa sunt mirabilia hodie. Deus
C pendet ad vbera, ponitur in præsepio, ligatur in cunis, pan-
nis inuoluitur, & laxatis fasciolis, fœlices manus & sancta bra
chiola per cunarum paruitatem expandit, alludit virgini, ma-
tri arridet, & blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat
perterrita tantis miraculis regina cœlorum, confert in corde
suo salutationem archangeli, conceptionem dei, natiuitatem
pueri, & miratur quod ille qui aliter potuit ad nos venire, sic
voluit subuenire. Adest & Ioseph, sed ab vtroque remotus,
& in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest quali-
ter ad tantæ dignationis admissus sit arcanum. Adest multi-
tudo cœlestis exercitus vocibus gloriosis. Gloria in excelsis
deo auditur. Pastores veniunt, & inueniunt puerum & puel-
lam: præcedit stella, reges accedunt, adorant filium, matrem
venerantur, offerunt munera, deferunt maiestati, cruciatur
Herodes, Hierosolyma turbatur, requiruntur scribæ, locus
prædicitur, indicitur simulatio, simulator ad nihilum deduci-
tur, deteguntur commenta fraudum, magi per aliam viam re-
uertūtur, pax inaudita à seculo regnat, vniuersus orbis ad cē-
sum describitur, riuus olei de terra profudat, & in diuitem ve
nam liquor sanctificatus ebullit. Quid est hoc, nisi quia vera
pax in terris apparuit, nisi quia ad supernum regnū ciues as-
scribuntur, nisi quia fons misericordiæ de virgine emanat?
Cant.1.a Oleum effusum nomen tuum. Spiritus sanctus scripturæ ipsius
viuus fabricator, & vnus aliquis non paruam suæ pinguedi-
nis dulcedinem sub hoc capitulo dereliquit. Sed vos noctur-
nis vigiliis ita defatigati estis, vt vix possitis somnum ab ocu-
lis amouere. Euigilate tamen paulisper, & somni torporē ex-
cutite, aderit ille de cuius natiuitate loquimur, vt illuminet D
oculos nostros ne obdormiamus. Totus autem sentētiæ sen-
sus ex illius arca mutuabitur, cuius consilium est quasi consi-
lium dei. Ipse ille est dominus videlicet abbas Claræuallen-
sis, cuius religio & discretio, sapientia, eloquentia, vita & fa-
ma, per totam latinitatem non immerito decurrit. Libenter
enim illius sarcinas odoro. Sed ad propositum reuertamur.
Benignus ille spiritus, de cuius secretione fonte canticorum
flumen euadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda re-
liquit, videlicet nomen sponsi, quare oleo comparetur, quo-
modo & effundatur: quia & nomen tacet, de comparatione
nil loquitur, de effusione nihil dicit. Primùm de nomine vi-
deamus. Multa vt arbitror vocabula sponsi per diuinam scri-
pturam sparsa leguntur, sed in duo vobis vniuersa comple-
ctor. Nullum profectò reperies quod non sonet aut maiesta-
tis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer domini, de quo fre-
quentius facio mentionem, ad regis cubiculum introductus,
duo quasi sublimiora de ipsius ore diuinitatis audiuit: pote- Psal.61.c
stas dei est, inquit, & tibi domine misericordia. Sed & ipse
saluator propheticæ veritati attestans, ait: Vos vocatis me
magister & domine. Dominus nomen est maiestatis, pietatis
magister. Si enim pium est præbere escam corpori, multo Ioan.13.a
misericordius escam animę impartiri, quod est propriē magi-
strorum, qui mentes disciplinatas sub disciplinæ rigore coër- E
cent. Videamus quod horum nominum effundatur, vtrum
nomen potētiæ in nomen gratiæ, vel nomen pietatis in ma-
iestatis vocabulum. Absit vt misericordia in potentia inclu- Psa.144.b
datur, quia miserationes eius super omnia opera eius. Cer-
tum est ergo quia potestas dei in maiorem hodie pietatem
effusa est, cùm cœli distillarent à facie dei, & de virgineis
membris antiquus dierum exoritur. Non est qui se abscon-
dat à calore isto: quia largior olei effusio à capite descendit
in barbam: quia etiam extremam vestimenti fimbriam lar-
gius irrorauit. Tanta est abundantia miserentis, vt non so-
lùm sub nomine effusionis, sed exinanitionis censeatur.
Exinaniuit semetipsum (ait apostolus) formam serui ho- Philip.2.a
dierna die accipiens, & cum tota multitudine miserationum
suarum de thalamo prosiliit virginali. Non enim habuit dul-
ciorem modum ad redimendum nos abyssus illa consilio-
rum dei: quia quicquid in diuinitatis thesauro pietatis est in-
uentum, totum in vtero virginis congestum. Non me capio
præ lætitia quod tanta maiestas naturam meam assumens,
tantum me eleuat, & me miserum in diuitias gloriæ suæ non
ad horam, sed in sempiternum includit. Fit frater meus do-
minus meus, & timorem domini, fratris vincit affectus. Do-
mine Iesu Christe, libenter audio te regnantem in cœlis, li-
bentius nascentem in terris, libentissimè crucem, clauos &
lanceam sustinentem. Hæc siquidem effusio rapit affectum F
meum, & istorum memoria incalescit cor meum, viuentis &
viuidæ potionis asperitate purgatum. Viuus est iste sermo & Heb.4.c
efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens
vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque
ac medullarum scrutator. Vnus illorum qui prophetalis cho-
ri aut magister, aut inter magistros est, sub senaria diuino-
rum nominum partitione, de hac effusione mirabiliter qui-
dem, sed subtiliter prophetauit: Vocabitur, inquit, no- Esa.9.b
men eius admirabilis, consiliarius, deus, fortis, pater futu-
ri seculi, princeps pacis. Erat quidem admirabilis dominus
meus inter angelicos ordines audiens hymnum gloriæ suæ
admirabilis illi mirabili creaturæ, faciens mirabilia in cœlo
& in terra, in mari & in omnibus abyssis. Ego autem in luto
fecis & miseriæ obuolutus, miser & miserabilis omnem
spem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miseria:
admirabilis ille, miserabilis ego. Sanctum & terribile nomen
eius, quod vix audiat dignior natura. Nomen istud clausum
& integrum quomodo capere poteram, quando vix angeli-
cus oculus prospicere, nedum perspicere potest? Sed vide
effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus angelorum,
inclinat cœlos, & fit consiliarius hominum. Maiestatium
nomen, in pietatiuū effunditur: & qui mirabilis est in cœlis,
consulere venit in terris. Abscondit purpuram sub miseriæ
vestimentis. Et ad lutum vbi iacebam inclinatur, non mergi-

G tur,& si audeo dicere, infixus sum in limo profundi: operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cùm nascitur, cùm loquitur extrahit, abluit cùm moritur, induit cùm resurgit, cùm ascendit reportat, confirmat cùm spiritum sanctum emittit de cœlis. Bonus quidem consiliarius, qui consilium
Mar.1.c quod voce dederit,& morte defendit. Erat enim docens (ait euangelista) sicut potestatem habens, nō sicut scribæ & pharisæi eorum. Deus fortis, nomina sunt potestatis, sed deus effunditur in patrem futuri seculi, fortis in principē pacis. Breuiter curro, quia & fatigatis & sciētibus legem loquor. Quid tibi musitabunde Lucifer in tanta defluxione & effusione? Clausum est tibi totum itinerarium dei, & malignans oculus tuus hic nimium caligauit. Sed & dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, consiliarius fuit in prædicatione, deus in miraculorum coruscatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in illa æterna beatitudine. Non terreamini nouitate verborum, quia nihil nouum introducitur. Sic & olim nomina commutata & effusa sunt:
Gen.17.a Abram in Abraham, Sarai in Saram,& si quas alias immutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis. Sed & ab ipsis penè mundi principiis, in arcano quodam scripturarum loco diuini nominis effusionem inuenisse me recolo. Loquitur
H dominus ad Moysen de liberatione Israëlis, & post multam dei & Moysi confabulationem, propheta subtiliter inquirit
Exo.3.a nomen eius. Et dominus dicit: Ego sum qui sum, hoc est nomen meum in æternum. Hæc dices filiis Israël: Qui est, misit me ad vos. Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabuli, ac si diceret, hoc excedit intellectum meum, non possum capere nisi effundatur, audiat à maiestate: Ego sum deus
Exod.3. Abraham, deus Isaac, & deus Iacob. Vides effusionem. Ecce deus angelorum vocat se deum hominum. Curramus ergo fratres in odore vnguentorum istorum, curramus ad oleum de oliua speciosa in campis expressum, nulla infectum amurca, nulla substantiatum amaritudine. Oleum quod exhilarat faciem hominis, quod sanat vulnera, dolorem tollit, reddit
Luc.10.f. suauitatem. Nōne Samaritanus noster nobis à latrone pessimo vulneratis attulit vinum & oleum, ad purgandum & mitigandum vulneris magnitudinem? Sed multum olei, parum vini. Multum misericordiæ, iustitiæ parum. Sic quippe decebat miserantem, sic misero expediebat. Non intres in iudiciū
Psal.142.a cum seruo tuo (ait iustus) quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, sed corona me in misericordia & mise
Psa.102.a rationibus. Veniens quippe hodie quinque vasa attulit olei, non nisi duo vini. Spiritus enim sapientiæ, intellectus, consi-
I lij, scientiæ, pietatis, misericordiæ dulcedinem sonat, misericordiam fragrat, eructat sanitatem. Fortitudo & timor vinū sunt, sed hoc vino potatus est potēs ille, cùm Christus in spiritu fortitudinis descendit ad inferos non timidus, sed timendus. Videamus nunc quare oleo comparetur. Oleum (si vos melius non habetis) lucet, pascit, & vngit. Idem facit Christi nomen, & per omnia consonat comparationi. Lucet prædicatū, pascit recogitatum, inuocatum lenit & vngit. Vide si non præclara luminaria lumen nominis huius super eloquentiæ candelabrum portauerunt, si non illuxerunt coruscationes dei orbi terræ, si non in splendore fulguris huius
Psal.76.d commota est & cōtremuit terra. In nomine Iesu Christi sur-
Act.3.a ge & ambula, dicit claudo princeps apostolorū. Nonne quasi fulgor exiliuit ab ore Petri, cùm nominatum est nomē quod os domini nominauit? Et statim, inquit, consolidatæ sunt
Ibidem. bases eius & plantæ. Vocabulū Iesu sicut Origenis lingua nobilior diffiniuit, dulce & gloriosum omni adoratu cultúque dignissimum, quod nō prius ab omnibus decuit efferri in mundum, sed à quadam sublimiori excellentiorique natura. Omnes quippe prophetæ nomen istud aut nescierunt, aut penitus tacuerunt, & reseruata est prærogatiuæ dignitas archā-
Luc.1.c gelo Gabrieli, qui sancto ore sanctæ virgini illud primum e-
Esa.7.b uoluit. Nonne Esaias in excessu mentis captus, verbis archāgelicis eisdem penè syllabis consentit vsque ad sancti nominis nouitatem? Pascit reuera, nec est fœlicior pastio in loco pascuæ vbi nos dominus collocauit. Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Nomen Iesu mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Omnis cibus qui non conditur hoc sale, infatuatus est. Scriptura quæ non fuerit interlinita oleo tantæ deuotionis, insipida est. Olim mihi Tullius dulcescebat, blandiebatur Virgilius, & Syrenes vsq; ad exitum dulces, meum incantauerant intellectum. Lex, prophetæ, euangelium, epistolę, & omnis gloria sententiarum domini mei & seruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla. Nescio modo quid dulcius mihi immurmurat filius Iesse, qui vario sermonū & sententiarum concentu, omnes illos quos diligere cōsueueram, ineloquētes reddit & mutos. Lenit & vngit: quia nihil sic recreat in tribulatione. Denique & probare licet: Inuoca me, Psal.49.c
inquit, in tribulatione, eruā te, & honorificabis me. Hoc est Psal.67.b
nomen, hoc est oleum, hæc olei effusio. Amen dico vobis, nō Psal.102.b
deficiet hic lecythus olei nec minuetur, donec pluuiam volūtariam, quæ segregata est hæreditati eius, diffusius instillet, donec faciat cœlum nouum & terram nouam: quia misericordia eius ab æterno vsque in æternum super timentes eum. Sed iam surgamus & præparemus nos ad solēnioris missę iubilationem, nec cordibus parcentes nec vocibus, ad honorem pueri qui natus est nobis, qui est deus in secula benedictus. Amen.

K

Sermo vnde suprà.

L

EXVLTATE fratres in domino: quia de domina illa sermo succedit, quæ singularem in cordibus vestris vendicat principatum, quæ est ad cuius nomen humiliter inclinatis, cuius horis reuerenter assistitis, cuius memoriam iu- Eccl.24.c
giter frequentatis. Hæc est quæ vestris affectibus suauiter indulcescit: quia magna multitudo dulcedinis eius. Spiritus enim eius super mel dulcis, in quam dulcis dominus cum omni sua dulcedine superuenit. Cùm enim fecerit deus omnia opera sua valde bona, hic melius fecit, consecrans in ea sibi reclinatorium aureum, vt post tumultus angelorum & hominum, & reclinaret, & requiem inueniret. Hoc est quod natura miratur, reueretur angelus, veretur homo, stupet cœlū, contremiscit terra, infernus exhorret. In huius vtero maiestas altissimi mirabiliter liquefacta, sicut adipe & pinguedine repleuit terras, infudit cœlos, inferna respersit. Hic exinaniuit semetipsum excelsus & immensus, mēsuram bonam & confertam & coagitatam mittens in sinum vestrum. Hic diuinis manibus vnctus oleo lætitiæ, & sicut altare in signum pontificij consecratus. De altari hoc ad arā crucis ascendens, proprio cruore tanquam alterius generis oleo perfusus, iam non consecratus sed consecrans, totum corpus machinę mūdialis largiore liquamine consecrauit. Fatiscat ergo mœror, tristitia fugiat, eliminetur dolor, rancor abscedat, vt liceat vacare & videre cum Moyse visionē hāc grandē, qualiter deus M
in hoc ventre cōcipiatur, decipiatur diabolus, recipiatur perditum, indebitum accipiatur. Totum me trahit affectio, sed oratio deficit. Diues cogitatio, vocis paupertate cōfunditur. Feruent interiora, & in vndosam ebulliunt altitudinē: sed frigiditas linguæ cumulos refrigerat exūdantes. Quid est ô beatissima? Nūquid ita sensu taciturnus obdormiā, vt ibi mutus sim, vbi omnis loquitur creatura? Veruntamen nō tacebo & non quiescā, donec egrediatur vt splendor vultus tuus, & sermo de te conceptus, si non vt lampas, saltem vt scintilla accendatur. Mouet, fateor, quod disponente deo peccant rationales creaturæ, & multis annorum millibus tam cœlestia, quàm terrestria incassum stare videantur, semirutis illis, istis dirutis. Stat illa magna ciuitas, ciuium suorum numerositate fraudata, & à stellantibus palatiis multiplex habitātium multitudo propellitur. Obscurantur stellarij ignes (solem loquor & lunam & stellas) & multa sui luminis claritate mulctantur. Terra maledicitur, cùm damnatur hominū successio: & om- Gen.3.c
nis creatura, iuxta apostolum, parturit & ingemiscit. Tacet Rom.8.d
deus omnipotens, & ordinans eius omnipotentia, tātam dissimulat confusionem. Tandem nascitur Maria, & ad nubiles annos egrediēs speciem induit speciosam, quæ ipsum alliciat deum, & diuinitatis oculos in se conuertat. Vide quid inde dicat ille non minimus explorator secretorum dei: Audi, in- Psa.44.a
quit, filia & vide, & inclina aurem tuā, & obliuiscere populū tuum, & domū patris tui: & concupiscet rex decorem tuum, quoniam

A quoniam ipſe eſt dominus deus tuus : Germinat igitur virga Ieſſe de tortuoſa radice generis humani,& patriarcharum arbore,& in altitudinem & rectitudinem erũpens omnẽ ignorat nodoſitatem filiorum, tenebras neſcit, fruticoſa quæque non habet. Videt & ardet ille vehemens amator, & totũ epithalamium in eius laudibus decantat, vbi manifeſtè ſponſus inducitur ſpirans amorem ſyncerisſimum, nec vltra valens disſimulare quod patitur. Euocatur ſtatim cœleſtis ille con-
Eſa.16.a uentus,& iuxta prophetam,init deus conſilium, cogit concilium, facit ſermonem cum angelis de reſtitutione eorum, & de redemptione hominum,de elementorũ renouatione. Illis ſtupentibus & mirantibus præ gaudio, quæritur modus redemptionis, & ſtatim de theſauro diuinitatis,Mariæ nomen euoluitur:& per ipſam,& in ipſa, & de ipſa, & cum ipſa totũ hoc faciendum decernitur: vt ſicut ſine illo nihil eſt factum, ita ſine illa nihil refectum ſit. Traditur in epiſtola Gabrieli,in qua ſalutatio virginis,incarnatio redemptoris, plenitudo gratiæ,gloriæ magnitudo,multitudo lætitiæ continetur. Miſſus
Luc.1.c ergo angelus Gabriel à deo etiam antequam ad virginẽ perueniret,inuenit deum virgineis illapſum viſceribus, & maieſtatem dei virginalis ventris breuitate concluſam. O venter diffuſior cælis,terriſque amplior, capacior elementis, qui totum claudit omnia concludentem, in quo deus gloriæ recli-
B natur. Denique & archangelus non ait : Aue Maria replenda,
Ibidem. ſed plena. Non dominus veniet in te,ſed dominus tecũ : quia inde totam eam ſibi rapuerat ſpiritus ſanctus, & cœleſtibus inſignierat ornamentis. Iam conſecrata erat in loco voluptatis,de quo fons ille debebat aſcendere, qui vniuerſam terræ ſuperficiem irrigaret. Satis hucuſque ſparſimus verba,& volaticis ſermonibus diuerſa præſeminauimus: nunc inſiſtamus hic,ſi fortè aliquod dignum elicere valeamus. Fluuius (ait
Gen.2.b ſcriptura) egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam vniuerſam ſuperficiẽ terrę,qui inde diuiditur in quatuor capita. Fluuius iſte eſt dominus meus Ieſus, qui de duobus locis voluptatis egreditur,ex vtero patris,& ex vtero virginis. Vnde propheta: Dominus deus noſter fluuius glorioſus,exiliens in terram ſitientem. Sed ineffabilibus differentiis longè aliter à patre quàm à matre egreditur, quia etſi hæc temporalis natiuitas glorioſa eſt, multo glorioſior eſt æterna. Hortantibus vobis, de vtraque generatione volo aperire quod ſentio: non quòd aliquid exponere præſumam, cùm hoc vltra omnium vires, quanto magis vltra meas ſit,& extremæ dementiæ ſit velle fari ineffabilia, maximè hominem imperi-
Prou.25.d tum? Non enim oblitus ſum Salomonem dicẽtem : Sicut qui nimium comedit mel,euomit illud: ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis,opprimetur à gloria. De vtraque enim per prophetam
Eſa.53.c dici puto : Generationem eius quis enarrabit? Quia & patris
C illa ineffabilis & inacceſsibilis eſt, ac nulli peruia creaturæ.
1.Tim.6.c Hoc ſenſu credo apoſtolum dixiſſe de deo qui ſolus habitat lucem inacceſsibilem, cùm etiam puriores naturæ tanto reuerberentur intuitu, vt nec poſsint irrumpere in tantæ claritatis abyſſum. Ipſe etiam filius proteſtatur : Nemo nouit filium niſi pater,neque patrẽ quis nouit niſi filius,& cui voluerit filius reuelare. Nec tamen ſicut eſt,ſed ſicut capere poteſt cui tanta dignatio reuelatur. Vnde & illa ſublimis anima quæ vſque ad tertium cœlum in diuitias gloriæ dei rapta fuerat,
Philip.3.c dicit: Ego me non arbitror comprehendiſſe. Veriſsima ergo diffinitio eſt,quia illam gignẽtis & geniti generationem nullus omnino penetrat intellectus. Hanc etiam de matre, omni humanæ creaturæ reor inextricabilem,& neſcio vtrum ab illa excellentiori natura valeat comprehendi. Quis enim comprehendat vnitionem carnis & verbi,qualiter deus & homo in vnam perſonam conueniat, ſaluis imperturbatiſque proprietatibus naturarum? Vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundat,ego hanc omnem ſenſum ſupergredi credo, veterũ virorum veſtigiis inhęrens,qui ſuper hęc ſanas & inconcuſſas ſententias reliquerunt. Ad paternam igitur generationem recurrentes, locum voluptatis patrem eſſe cenſemus, quanuis deus illocalis ſit: ſed efficientias rerum,niſi per vulgatos ſermones ex-
Rom.11.d plicare non poſſumus. In ipſo autem omnem voluptatẽ eſſe intelligit,qui legit apoſtolum dicentem, quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia. Et aliũ ex illo duodeno api-
Iaco.1.c ce ſimiliter eructãtem: Omne datum optimum,& omne do-

num perfectum de ſurſum eſt, deſcendẽs à patre luminũ. Ipſe D
etiam filius dicit: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcãt te ſolum Ioan.17.a
verũ deum. Cognitio igitur patris vita æterna eſt : & vbi vita æterna,ibi ſempiterna voluptas. Egreditur ergo fluuius de loco voluptatis,quia gignitur de vtero patris deus de deo,lumen de lumine,de domino dominus. Egreditur autem idẽtitate,quia idem eſt cum patre, idẽ dico ſecundum ſubſtãtiam, non ſecundum perſonam. Egreditur & ęqualitate,quia patris omnipotentiã recipit: cũ omnia quæ poſsit pater, poſsit hæc
& filius,ſicut ipſe teſtatur: Omnia quæ facit pater, facit & fi- Ioan.5.c
lius: nec poteſt filius facere quicquam niſi quod viderit patrẽ facientem. Egreditur & æternitate, quia licet generetur,non tamen eſt poſterior generante, ſed ambo vnius antiquitatis ſunt: ſi tamen vocabuli nouitatem nõ exhorreris, quod licet quoquo modo ſignificet quæ dicũtur,longe tamẽ eſt à ſentẽtiæ maieſtate. Egreditur ſimilitudine,quia ſimilis eſt patri, patris imago,ſplendor gloriæ,& figura ſubſtãtiæ eius. Egreditur
alternitate,quia alius eſt ab alio,alius dico,non aliud. Ego,in- Ioan.10.f
quit,& pater vnum ſumus. Vnum dixit,non vnus: quia vnum ſignificat ſubſtantię vnitatem,vnus verò perſonarũ proprietatem. Sic igitur & longe excellentiori modo de patre filius
egrediens,inundat angelicas ſtationes: quia,iuxta Salomonẽ, Eccl.1.a
fons ſapientiæ verbũ dei in excelſis. Citharœdus puer de hoc
fonte pleno ventre potauerat,cùm diceret: Apud te eſt fons Pſal.35.c
vitæ,& in lumine tuo videbimus lumen. Apud te, inquit, eſt
fons vitę,quia tu ſolum vita,ſed & filius tuus fons vitæ eſt. Et E
vt patenter quod ſentiebat oſtenderet,ſubiunxit : In lumine Ibidem.
tuo videbimus lumẽ,ſcilicet ad irrigãdam vniuerſam ſuperficiem terræ. Quænam terra eſt in illa cœlorũ ſummitate repoſita,quam ſuperfluat & irriget fluuius glorioſus? Regnum
cœlorum,terra viuentium eſt. Vnde: Credo videre bona do- Pſal.26.d
mini in terra viuentium. Itẽ : Placebo domino in regione vi- Pſal.114.b
uorum. Irrigatio hæc indicibilis eſt. Inebriãtur quippe angeli ab vbertate domus dei,& torrẽte voluptatis eius potantur. Hic quid dicam neſcio, quia plurimus ſtupor ſenſum opprimit aſſurgentem. Vbi ſunt oratorij ſermones, quos in fornace rhetorica omnis ille philoſophorum cõflauit chorus? Vbi ſunt gigantes à ſeculo nominati, qui ab initio fuerunt magni ſtatura,ſcientes bellum, languentes circa pugnas verborum? Nunquid non maximus ille gigas (Platonem loquor) ab intellectu tam puriſsimæ veritatis repulſus eſt? Nõne acerrimo
mentis ingenio tangens, ſed non attingens diuinitatem dei, Platonis dictum.
dicit: Vnum inueni quod cuncta operetur,& aliud per quòd cuncta efficiuntur, tertium autem non potui inuenire? Rectè de ſpiritu ſancto inſcius, qui illi non erat infuſus, qui ſancta-
rum reuelationum magiſter eſt,qui reuelauit Paulo quę ocu- 1.Cor.2.c
lus non vidit, ſicut idem apoſtolus gloriatur : Nobis,inquit,
reuelauit deus. Per quid apoſtole? Per ſpiritum ſanctum,non F
per ſpiritum noſtrum,per quẽ ſicut philoſophi ſeducti ſunt, Pſal.118.n
ita & ſeduxerunt. Ille noſter philoſophus qui ſuper ſenes &
ſuper omnes docẽtes ſe intellexit,quid ſuper hoc ſenſerit au- Pſal.103.b
diamus: Rigans montes,inquit,de ſuperioribus ſuis. De ſublimioribus quippe angelis, qui non per ſpeculum in ænigmate,ſed facie ad faciem ipſam dei ſubſtantiam luminibus inde-
feſsis aſpectant. Sequitur : Qui inde diuiditur in quatuor ca- Gen.2.b
pita. In quæ quatuor capita? Dicamus breuiter, quia grandis nobis reſtat via. In admirationem. Nam de fragilitate complexionis humanæ,de torrente voluptatis bibens tota obſtupet illa dignior creatura de creatoris gloria, & gloriæ ratione. In puritatem,quia non in vaſe teſteo ſed remoto velamine hauriunt aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris. In ſatietatem,quia etſi deſiderant in eum proſpicere,non tamen deſiderium neceſsitatẽ,vel neceſsitas miſeriam inducit, ſed mirabiliori modo & ſemper deſiderant vt ſemper ſatientur, &
ſemper ſatiantur vt ſemper deſiderent. In ſecuritatem, quia Ad Ti.2.d
de ſua ſtabilitate certi,perennibus gaudiis immerguntur, ex- Ioan.10.d
pectantes beatam ſpem,& aduentum gloriæ magni dei,quãdo fiet vnum ouile & vnus paſtor, & ſuperna illa Hieruſalẽ conſummabitur in idipſum. Sic influit fluuius iſte per angelicas officinas. Sed hæc omnia fides capit, neſcit ratio, intellectus ignorat humanus. Hęc ſunt fortaſsis illa quatuor quę vas electionis fœlici quaternario in epiſtola ad Hebræos vidit,
dicens: Non acceſsiſtis,inquit,ad montem fumantem,ſed ad Heb.12.

G montem Sion, ad Hierusalem ciuitatem dei viuentis, ad multorum milium angelorum frequentiam, ad ecclesiam primitiuorum asscriptã in cœlis. Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de virgine: quia egreßio ista dulcior & affectuosior est humanę miseriæ, quæ intuentium pectora concutit, & irrorat oculos, & beatis fontibus vultus amãtium perfundit. Hic locum voluptatis vterum Mariæ intelligo, in quo cumulauit omnes delicias deliciarum dominus, de cuius deliciis spiritus sanctus admiratorio sermone in amoris can-
Cant. 8. b tico eructat: Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis af-
Iob 4. b fluens? Nunquid in angelis voluptatem habet altißimus, in quibus ipse reperit prauitatem? Nunquid in cõstellatione vel
Apoc. 6. d scintillatione stellarum, quarum aliæ cõuertuntur in sanguinem, aliæ cadunt de cælo, aliæ in tenebras obscurantur? Nun-
4. Reg. 2. b quid in aëre, vel igne, vel ventis? Nequaquam in igne dominus: nõ in commotione dominus: nõ in spiritu dominus: si verus est ille qui in curru igneo & equis igneis est assumptus in cœlum. Nunquid in aquis vbi furens & tortuosus Leuia-
Gen. 3. c than immoratur, aut in terra quæ sub maledicto Adæ spinas emittit & tribulos? Non est locus voluptatis nisi vterus virginis. Ex hoc egreditur humanitate, quia vestitus cilicio nostræ mortalitatis, visibilis humanis oculis apparuit. De virgine virgam, de libro autẽ generationis lineam faciens diuinitatis, humanum innexuit quem carne operuit virginali, vt dra-
H co magnus illectus ad carnẽ, ferrum diuini numinis subsen-
Gen. 2. a tiret. Egreditur & cum nouitate: quia nunquam sic natus est
Gen. 4. a homo sicut nascitur. Primus enim homo primo de terra formatur, secundo mulier ex eius latere fabricatur, tertio Cain consuetudinario nascendi ordine gignitur ab vtroque. Solus iste de sola virgine nascitur, & virginis vterũ nouo & singulari partu diuinitas humana sigillat. Vbi nunc Aristotelicæ subtilitatis facunda quidem, sed infœcunda loquacitas: si peperit, cum viro concubuit? Velit nolit vertitur in habitũ priuatio, nec astringitur dialecticis terminis omnium terminator, ad cuius imperium perit natura, dissuescit consuetudo. Egreditur etiam cum claritate. Nascente quippe illo sepelitur omnis illa stellãtium luminum luminosa serenitas, & stella candidior lucidioribus radiis pręscintillans totam sibi cœ-
Psal. 47. a li rapit portionem. Ambulant reges in splendore ortus eius, quoniam ecce reges congregati sunt, conuenerunt in vnum. Ipsi videntes sic deum & hominẽ nascentem, matrem & virginem parientem, admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos in tantorũ luce miraculorum. Egreditur & cum paupertate: quia in pannis vilißimis reclinatus, iam ex tunc sanctißimis membris legem martyrij pręfigebat. Egreditur occultè: quia subtilißimus ille fraudium
Matt. 4. inuestigator, tantæ ab altitudine dignationis excluditur. Hinc est, quod ambiguis alternationibus fatigatus, illum tentat,
I nunc tentatum filium appellat altißimi, nunc instruit crucem, nunc destruit, mandans per mulierem (consuetum sibi
Matt. 27. b organum:) Nihil tibi & iusto illi. Sequitur: Ad irrigandam vniuersam superficiem terræ, id est ad terrenã miseriam expiandam, quam nobis in hæreditatem primus ille peccator reliquerat. Volo vt apostolus hic eum mihi sicut & superius in quatuor capita distribuat: quia securius eius expositionem
1. Cor. 1. d suscipio. Qui factus est nobis, inquit, sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. Ad nos quippe veniens qui eramus in carcere, primo omnium tenebras ignorantiæ nostræ depulit luce sapiẽtiæ suæ: demum per iustitiam quæ ex fide est, soluit funes peccatorum nostrorum, sanctificans nos in suo corpo-
Psal. 145. b re, redimens in corporis paßione: Dominus enim soluit cõpeditos, dominus illuminat cæcos, sanctificat tabernaculum,
Psal. 45. a de manu redimit inimici. Diuiditur & in patientiam, qua pec-
Psal. 105. b catores sustinet: in misericordiam, qua peccatores fouet: in largitatem, qua proficiẽtes exaltat: in fortitudinem, qua perficientes conseruat. De hoc secundo quaternario, toto hoc aduentu vestræ fraternitati confabulatus sum, per fluminum decursionem & nominum interpretationem, moralia mysticis internectens, vtrum aliquid digne, vos videritis. Verùm non omnia poßumus præsenti sermone coarctare, fastidium euitantes. Habeo ego quatuor capita dulciora prioribus, quæ fortaßis vestris cordibus dulcius complacebũt. Dominus enim vester eleuatus in cruce, largißimas sanguinis vndas à quatuor partibus sui corporis abundantius emanauit. Spinis K
enim pungentibus sanctißimum caput niuea ceruice reflexum, & clauis pedes & manus, & lancea latus eius transuerberante, preciosus sanguis emanauit: cuius aspersione iudex transit in patrem, iratus in mitem, in misericordiam virga, captiuitas in coronam. Christus ergo fons latens & occultus in cœlis, fons patens & apertus in terris: illic de vtero patris, hic egreditur de vtero virginis. Illic viuẽs terram irrigat viuentium, hic moriens terram morientium. Illic diuiditur in quaternarium admirabilem, hic in dulcem. Dulcis dominus, dulcis domina, quia ille dominus meus, misericordia mea: hæc domina mea, misericordiæ porta. Ducat nos mater ad filium, filius ad patrem, sponsa ad sponsum, qui est deus benedictus in secula. Amen.

Sermo tertius de natiuitate domini.

TANDEM de mari ad portum, de promisso ad præmium, de labore ad requiem, de desperatione ad spem, de via ad patriam peruenimus. Scripserat siquidem nobis frequentibus epistolis calamus scribæ velociter scri-
bentis: Expecta, reexpecta: sed nos quod subiungitur dice- Esa. 28. c
re poteramus, modicum ibi, & modicum ibi. Præcurrerant cursores promißione diuites, sed exhibitione pauperrimi.
Dicebat alius: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & su- L
stine dominum. alter verò: Si moram fecerit, expecta eum, Psal. 26. a
quia veniens veniet. Pari consilio exierant de sanctuario dei, Abac. 2. a
nihil secum nisi promißionum multitudinem reportantes. Vnde & citharista noster iam dormitauerat præ tædio, & in ipsum deum tacitis oblocutionibus totam culpam modis fle-
bilibus intorquebat: Tu verò, inquit, repulisti & despexisti, Psal. 88. f
distulisti Christum tuum. De flebili quoq; ad imperatiuum conuersus est, exagitante impatientia quę impudentię & frõ-
tositatis mater est: Qui sedes super cherubin, manifestare. Et Psal. 79. a
quid tam diu dominatrici sedens in cathedra circunuallan-
tibus & vallantibus angelis, non respicis super filios homi- Psal. 88. g
num: quos absorbuit & obsorduit iniquitas per Adam qui-
dem commissa, sed à te permissa? Memorare quæ mea sit sub- Psal. 38. b
stantia, ad tuæ substantiæ similitudinem fabricata: quia etsi Ibidem.
omnis homo viuens vanitas est, in imagine tamen tua pertransiens, vanitas esse non potest. Nunquid ita vane consti-
tuisti omnes filios hominum, de quibus dicis: Deliciæ meæ Prou. 8. d
esse cum filiis hominũ, vt eos verteret & diuerteret à te malignus ille deceptor, qui decipere nisi te permittente non po-
tuit? Inclina cœlos tuos & descende, & illos misericordes o- Psal. 143. b
culos miseris inflecte peccantibus, vt saltem non in perpetuũ obliuiscaris nos. Hæc quidem iste, sed gemitibus & ærum-
nis intortus, tantæ præsumptionis sententiam abiurabat. Di- Psal. 38. a
xi, inquit, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua M
mea. Sed & ille vir nobilis, & profundi sermonis vrbanitate perlucidus, affectuosis excessibus incalescens: Propter Sion, Esa. 62. a
inquit, non tacebo, & propter Hierusalem nõ quiescam &c. Esa. 64. a
Vtinam, ait, disrumperes cœlos & descenderes, & alia multa, quæ fastidiosa prolixitas vetat inserere. Hic etiam morosioris gratiæ longinquitate suspensus, & nimietate doloris ex-
cedens, impatienter oblatrat, dicens: Ecce gentes quasi non Esa. 40. d
sint sic sunt coram eo, quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei. Hieremias quoque in vocem gratulabundæ laudis ad-
uerbio demonstrandi prorumpens: Ecce, inquit, faciet domi- Hier. 31. d
nus nouum super terram, mulier circundabit virum. Sed tamen repentinæ submersionis lachrymis edocetur vt prius
lamentum Christi suscipiens quam aduentum conticescat, Dan. 8. g
Danieli dicitur: Visio est in dies & in tempora longa. Et E- Ezec. 12.
zechiel tantis caliginibus inuoluitur, vt vix dignosci poßit vnde veniat aut quo vadat. Denique omnis ille prophetalis conuentus longa tardantis gratiæ morositate pertæsus, nunc rogando, nunc conquerendo, variat orationem, & plerunque sermonibus exoratiuis indignatorios intermiscet. Nos quoque satis eos audiuimus, & nobis in fastidium rele-
guntur. Iam fugit Moyses, impeditioris siquidem linguæ Exod. 4. c
factus est nobis. Esaiæ labia immunda sunt. Hieremias ne- Esa. 6. b
scit loqui, quia puer est. Ezechiel polluto pane vescitur. Hier. 1. b
Osee fornicariam & adulteram ducit vxorem. Daniel post Ezec. 4. e
visionem

A visionē grauiter infirmatur. Omnes prophetæ elingues sunt
Oseæ 1.a & muti, iam lætari & exultare non possumus, nisi osculetur
Dan.8.c.g nos osculo oris sui. Auditi & exauditi estis : adest benignitas
& humanitas saluatoris nostri dei, quę vel differri non patia-
Iosue 7.c tur amplius amorem languentium. Quid enim audistis? San-
ctificamini in crastinum filij Israël, & estote parati: quia die
crastino descendet dominus. Residuum diei huius, & super-
uenturæ noctis vix meditanda progressio, dirimit nos à vul-
tu gloriæ, à puero deo, à puerperio singulari. Currite cele-
riore & rapidiore passu, conficite metas vestras, vt liceat vi-
dere filium dei vagientem in cunis, & saluatoris natiuitati
qualiacunque obsequia præparate. Credo vos esse filios Is-
raël, sanctificatos ab omni inquinamento carnis & spiritus,
præparatos ad diei crastinæ sacramenta solicita deuotione &
deuota solicitudine suscipienda. Quid enim aliud his sacris
diebus aduentus eius dedicatis, egistis? Vidi ego senes, sene-
ctutis oblitos astare sacris iuuenili alacritate vigiliis, & iuue-
nes iuuentute sepulta, senili grauitate reuerentiæ diuinitatis
assistere. Plena erant subsellia concinnentibus, & concentu
parili voces in sublimibus resonabant, vt fœlici inuidia iu-
rasse eos crederem iubilare deo in voce exultationis. Psalte-
ria erant præ manibus, psalmi in labiis, in corde deuotio, so-
lennitatem animi indicabat hilaritas vultus, discursio corpo-
B ris, operis solicitudo. Inspexi sacerdotes vigilantibus oculis
primos diei ortus subtiliter indagare, sacramentalibus indui
vestimentis, introire ad altare dei, ad sacrificandum corpus &
sanguinem redemptoris. Vidi assistentium turbam ministe-
riali deuotione nunc flectere genua, nunc osculari manus, &
ad imperatium nutū nutu citius obedire. Sed & pueros aspe-
xi qui nesciunt quid sit inter dexteram & sinistram, sibi adin
uicem psalteria inuidere, & reportare ad lectulos suos, furari
somnum ab oculis suis, & in lectulo suo per noctes quærere
quem diligebat anima eorum: quod licet contra consuetudi-
nem præsumptum sit, nō tamen contra deuotionem. Fateor,
Gen.32.a inter hæc omnia cogitabam: Castra dei sunt hæc, non est hic
aliud nisi domus dei, & porta cœli. Vellem nollem vestra de-
uotione trahebar, & vobis negociantibus ociari non pote-
ram. Sequebar vos sed à longe, vel aberrans à via, vel claudi-
cans à semitis meis, lugens & contristatus, quia non poteram
æquare currentes. Nouit ille vnus cum quo vno vnum cœpi
esse in domino, quam frequentibus querelis impleuerim au-
res eius, quod vos in meridie essetis cum sponso, & ego cum
sponsa in vespertino frigore commorarer. Eia fratres si ali-
quid adhuc defluus humor de flumine mortalitatis huius ve-
stras circumrorat affectiones, tergite & tegite illū niueo con
fessionis amictu, & calceate vos in præparationem euangelij
Psal.56.b pacis, vt sitis de quibus dicit sanctus: In flumine pertransibūt
C pede. Quid autem per hæc? Ibi lætabimur in ipso. De flumi-
ne hoc, immo de fluminibus istis Esaias propheta in noctur-
Esa.11.d nis lectionibus largius disputauit: Percutiet, inquit, dominus
fluuium Ægypti in septem riuis, ita vt transeant per eum
calceati. Volo de fluuio & riuis eius paulisper cōfabulari vo-
biscum, quomodo & qualiter percutiatur, quid sit per eum
transire calceato. Ægypto figuraliter exprimi mundū istum,
diuinorum eloquiorum scrutatores affirmant, qui positus est
in maligno, qui tenebris & confusionibus est repletus. Flu-
men fluxus humani generis est, qui de primis parentibus in-
fœlici vena prorumpens in impetuosum erumpens torren-
tem, per totam mūdi latitudinem instagnauit: qui in septem
torrentibus deriuatur, valles & campestria, profunda vora-
gine supersedit: ipsis quoque montium cacuminibus eādem
Psal.17.a refusionem intentans, vnde vnus de altioribus clamat: Tor-
rentes iniquitatis conturbauerunt me, & intrauerunt aquæ
vsque ad animam meam. Primus huius fluminis riuus est co-
gitatio mala. Riuus exūdans, & qui nullis obicibus repellatur,
habet frequentiam fluuiorū fenestras corporeorū sensuū: qui
ei de mundanis cataractis mortiferos imbres infusos admini
strant. Occursant aspectui mentis quod vidit & audiuit, quod
odorauit & gustauit, quod palpauit & tetigit. Et plerunque
quod simplici oculo aspeximus, versipellis contortor in of-
fendiculum retorquet ac scandalum, fingit similitudines, ima
gines pingit, colores aptat, & in thalamo mentis vniuersa cō-
uoluit, si forte consensum eliciat, & affectum inficiat. Offert D
horribilia de diuinitate, terribilia de fide, mirabilia de fidei
institutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit potio-
nes, quas in confessione euomere peccator oneratus exhor-
ret. Venit in oratorium, dormitorium occupat, insidet refe-
ctorio, circuit claustrum, reuisit officinas, nullam prætermit-
tit artem nocendi, sed vbilibet suæ calliditatis assignat argu-
tias. Et in choro quidem inter orandum & psallendum men-
tem pertrahit in diuersa, præteritorum rememoratione puri-
tatem intellectus inuellens. In choro verò multiformes libi-
dinis sensus euoluit, insidians solicitudini vestræ, & telis for-
tioribus oppugnans vos, vtinam non expugnet: pungat, non
vulneret. In refectorio autem gulam allicit ad vidēdum quæ
perferuntur, & ingenti auiditate onerat distentum ventrem,
vt maiore opera ad egerendum egeas, quàm ad ingerendum.
In claustro libros reuellit à manibus, memoriam reserat scri-
pturarum, & nunc de isto ad illum, nūc de illo ad istum cum
signis & scurrilitate transuertit. Per officinarum multitudi-
nem te facit excurrere, & vagabundo se comitem facit, do-
nec taciturnitatis ostium aut aperiat aut confringat. Quid
plura? In choro deuotionem, in thoro castitatem, in refe-
ctorio parcitatem, in claustro lectionem, in officinis silentij
virtutem, virtutis inimicus extirpat. Nec sufficit in vigilan-
do subtilibus spiculis cordis terebrare vitalia, sed dormien- E
do singulari se versat & reuersat astutia, quæ omnia melius
vestræ conscientiæ, quàm styli scientiæ derelinquo. Sed ad
altare domini virtutum sequuntur nos spiritus ipsi, & ipsos
ante mentis oculos inuolantes, vt vix aliqua vel nascentis
dei, vel pendentis in cruce possint memoria deturbari. Ma-
gnus ille patriarcha vix volucres huiusmodi à suis sacrificiis
abigebat, nos qui sumus qui fugare præsumimus? Quis in
hoc riuo vel mersum vel submersum se esse negauerit? Vide-
tis, quam turbidus torrens & limosa regurgitans cœnosita-
te, qui vix aut nunquam ad hoc ducitur vt penitus exsicce-
tur. Non puto quod ille qui clausit cœlum oratione, clause-
rit animum à cogitatione, vt facilius sit cœlum obserare,
quàm animum. Secūdus riuus est locutio peruersa. Linguam Iaco.3.b
nullus hominum domare potest, ait Iacobus, membrum in-
quietum, membrum mortiferum: facilis ad loquendum, ad
obloquendum procliuior. Et notandum quòd alter nascitur
ab altero, cùm malæ cogitationi peruersæ locutionis ianua sit
aperta. Et est etiam aliud verbū falsum, vnde dicitur: Perdes Psal.5.a
omnes qui loquūtur mendacium. Aliud vanum, de quo scri- Ibidē 11.a
ptum est: Vana locuti sunt vnusquisq; ad proximum suū. A- Ephe.4.g
liud impudicum, de quo idē: Turpis sermo de ore vestro nō Psa.140.a
procedat. Aliud excusatorium, vnde psalmista: Non declines Ibidē.11.a
cor meū in verba malitiæ ad excusandas excusationes in pec-
catis. Aliud dolosum, de quo propheta: Disperdat dominus
vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam. Aliud ocio- F
sum, de quo ipse dominus: De omnī verbo ocioso quod locu
ti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Et Matt.12.c
si qua alia genera sunt pestis huius, quæ nos breui saltu trāsili-
re non possumus. Tertius est actio praua. Post cogitationē
& locutionem venitur ad opera, quādo exhibemus membra
nostra arma iniquitatis peccato, & cōtumeliis afficimus cor-
pora nostra. Quid enim turpius quàm mēbra Christi sangui-
ne consecrata, & cōsepulta in baptismate, libidinosis ardori-
bus maculare, nec attendere reuerentiā præsentis dei, minan-
tis pœnam, gloriam promittentis? Absit vt aliquis nostrum
huic idolo substernatur, vt filium virginis in Veneris templo
suscipiat, vt arcā dei iuxta Dagon collocet, vt nutritus in cro-
ceis stercora amplexetur. Quid Petro cum Mago? Quid Chri
sto cum antichristo? quid virgini & libidini? Quid puritati &
corruptioni? Absit vt quisque vestrum ambulet in passione
desiderij, sicut & gentes quæ ignorant deū, qui corpus Chri-
sti aut consecratis, aut Christi corpori ministratis. Electi ser-
uite imperatori, vt cum imperatore sedeatis cùm sederit in
sede maiestatis suę. Qua fronte, quibus oculis videret vos, vi-
ueret vobiscum, cui tantis inter vos obscœnitatibus deserui-
retur? Qua mente, qua cōscientia accederet ad sancta sancto-
rum, immolaret sanctum sanctorum, cuius fama contem-
ptibilis, vita notabilis, sermo reprehensibilis haberetur? Sed

G & si forte (humanum loquor propter infirmitatem carnis vestrae) aliquis vestrũ tale aliquid in cubiculo conscientiae complicauit: deplicet illud per confessionem & poenitentiam, & ego ei de misericordia nascẽtis pueri veniam repromitto. Et si confessus fuerit & poenituerit, nascitur in eo lux mundi, vt dimotis fallacibus tenebris splendorem verae lucis accipiat. Quomodo enim miseris misericordiã hac nocte negabit in qua misericorditer misericors nascitur & miserator dominus? Adest deus & homo, mater & virgo, caro & verbũ, lux & illuminans, bonus & bonitas, misericordia & veritas, foecunda virginitas, virginalis foecũditas, aeterna nouitas, noua aeternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis sublimitas, & his omnibus misericordia fabricatur. Cohibete ergo extollentiam ab oculis, loquacitatẽ à lingua, crudelitatem à manibus, voluptatem à lãbiis, pedes ab itinere nõ recto, & venite & arguite eum, si non hac nocte dirũpit coelos, si non descendit ad vos, & proiiciet in profundum maris omnia peccata vestra. Quis tamen est qui huius tertij riuuli non sit mersus & reuersus instãtia? Quartus riuus est defensio peccatorũ. In veritate dico vobis, quia nihil sic exasperat irã diuinitatis, quomodo iniquitatis defensio. Aequo enim certamine nos certamus cũ domino, cùm defendimus quod odit: cũ nobis placet quod displicet illi. Magna quippe differẽtia inter superbũ & humilem peccatorem: cùm illũ despicit, hũc respicit, quia
H humilia respicit, & alta à lõgè cognoscit. Quando sanari poterit qui medicũ spernit, medicinam conculcat, & infirmã substantiam contrariorum receptione succendit? Tu dicis malũ bonum, amarum dulce, tenebras lucem, & in creatorem refundis iniurias: vt quod laudauerit, tu vituperes, quod vituperauerit, tu laudes. Non est hoc palpatiua dissimulatione tacẽdum quod viderim quosdam vestrũ tantis impatientię stimulis agitari, vt ad primas correptoris voces nõ solũ excusationem & defensionem exhibeatis, sed & nisi disciplinalis vigor obuiauerit, ad tumultus & iurgia prosiliatis. Hęc est impietas maxima in deum & delictũ maximum: quod vir simplex & rectus, & puer domini summa circunspectione deuitat. Elegantissimam super his comparationẽ inducit propheta, quã de sacrario sancti spiritus asportauit. Ibi, inquit, habuit foueã
Esa.34. hericius. Hericius ita confertissima spinositate dẽsatus est, vt vndique punctionibus & aculeis vestiatur. Cùm verò se solitudinem adeptum putat, caput aperit, exerit pedes, & viuificatorios motus plana deambulatione demonstrat. Si quis superuenerit, statim celerrima velocitate caput cum pedibus interius absconditorium reponit: vt si tenere volueris, prius videas sanguinem tuum quàm corpus suum. Sic & peccatoris caput cum pedibus, intentio cum actione, à pa-
I storum solicitudine prospectatur: & quod fere omnium peccantium vitium est, cùm ab omnibus videatur, à nemine existimat se videri. Si vitium resecare studeas, & intentionis ingressus cum actionis egressibus correctiuis deprehẽdere: statim Ciceronis eloquentia renouatur, excusatur & defenditur quod opponis, accusaris & offenderis qui proponis. Interrogat de loco & de tempore quando factum fuerit, & nouus dialecticus exerta lingua prorumpit in medium. Parẽtes aduocat, patrocinatores quaerit, grauari se indicat, indicat se recessurum, malle mori, quàm pati talia, & quae vidisti negãs, & quae non vidit in te conuitia retorquens: sic spinam sentis, & culpam perdis, odium incurris, nec corrigis: & quem totum tenere putabas, totum amittis. Vides quàm multiplici cumulositate riuus iste omni homini, & maxime nostro ordini se infundit. Quintus est exultatio in peccatis. O detestanda laetitia, & in sempiterni doloris tristitiam demutanda, in peccatis sicut in virtutibus exultare. Nónne latrocinantes & facinorosi quique cum votorum plenitudinem assequuntur, non se capiunt prae gaudio, ita etiam vt audeant ipsi diui-
Pro.2.c nitati gratias immutire? Qui cùm malefecerint, laetantur &
Psal.139.c exultant in rebus pessimis. Cadent super eos carbones, & in ignem deiicientur. Sed riuus iste, quàm vndosa refluxione miseros animãtes effundit, melius cõscientia, quàm eloquentia comprehendit. Sextus est alios docere ad malum. Haec doctrina de cathedra pestilentiae deriuatur, quam detestatur & reprobat qui docet hominem scientiam. O quàm in vanum accipit animam suam, qui aliorum animas venatur ad mortem, qui trahit peccata sicut vestem longam, qui miscet sanguinem sanguine: cui non sufficit vt intereat in seculum seculi, nisi & alios ad interitum pertrahat sempiternum. Scitis enim quia multa vitia tenerrimis aetatibus imprimuntur, quae postea in magno corpore vix mitigare, necdum extirpare quisquam possit. Infoelices magistri qui huiusmodi plantaria plantauerunt, explantabuntur ab illa coelesti plantantione, quam plantauit pater ille coelestis. Quis gloriabitur se huius riui torrentibus non fuisse vallatum? Septimus est in omnibus his malis perseuerare. Hic peccator demersus est & absorptus, & clausit super eum puteus os suum. Cùm enim non leuat oculos ad coelum, nec recordatur iudiciorum iustorum, mortuus est, & sepultus in sepulchro conscientiae suae. Eccl.17.d
Tunc à mortuo tanquam qui non est, perit confessio: tunc Prou.18.a
peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Haec est in extremo fluminum Aegypti, & multitudo miserationum domini tollitur ab oculis eius. O flumen malum, riui pessimi, riui exterminantes. Hac nocte dominus eos calceatus pertrãsiuit, cùm in virginali substantia purã carnem & omnium praetexatarũ pestium immunem accepit, illo calceamento calceatus quod in Idumaeam extẽdit, cuius corrigiam soluere non potuit magnus ille Baptista. Misit de summo filium suum, & accepit me in vtero virginis, & sic tandem as- L
sumpsit me, & de profundis aquarũ. Percutiemus & eos, si cogitamus pro peccato nostro, si prohibeamus linguam à dolo, si declinemus à malo, & faciamus bonum: si confiteamur aduersum nos iniustitiam nostram domino: si dolor noster sit semper in conspectu nostro, si doceamus iniquos vias domini, & semper laus eius sit in ore nostro. Et vt de arte sutoria nostris moribus aliquid consuamus, habeamus calceamenta densa, & subtiliter consuta, quae possint aquas obuiantes excludere. Faciamus carnem nostram firmam & cõfixam timore domini, quae libidinis humorem excludat, & excocta tribulationibus, atq; ita densata, fiat vter nouus ad conseruandum vinũ nouum, de quo dicitur: Quia factus sum sicut vter Psal.118.k
in pruina. Sed iam corda & corpora vestra ad suscipiendum filium virginis praeparata dimittamus in pace, & omnes in commune lumen ad reuelationem gentium innocentibus brachiis amplectamur, qui est benedictus in secula. Amen.

De sancto Stephano ex lectione Actuum apostolorum.

ADHVC FILIVM virginis habemus in manibus, & obsecutoria delinitione vagientis dei honoramus infantiam. Ducit nos virgo ad veneranda cunabula, & speciosa prae filiabus hominum, ad speciosum forma prae filiis hominum: benedicta inter mulieres, ad benedictum inter ho- M
mines nos conducit. Submurmurat nobis in aurẽ si forte domus exasperãs audiat & quiescat, reuelata esse velamina prophetarum, & completũ consilium dei. Videte miraculũ matris domini, quia creatura erat creator creaturae, scintillat sydus, Magus adorat, exultat polus, tellus resultat, gloriantur angeli, pastores aggaudẽt, virgo parit, nascitur deus, & coelorum luminaria clariori lumine lumen exortũ in tenebris prosequuntur. In istis bonis versamur, beatus vir qui impleuerit Psal.152.a
desiderium suum ex ipsis. Scio quia dulce nobis est, in principio erat verbum: dulcius verbum caro factum est, dulcissimũ verbum in cruce suspensum. A tanto puerperio quis insanus oculos nostros amouere necdum auellere praesumat, nisi ipse iubeat, qui dicit: Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auo- Cant.6.a
lare fecerunt? Ecce dum osculatur nos osculo oris sui, dum tantis miraculis & stupidos nos facit & attentos: Stephanus plenus gratia & fortitudine, facit prodigia & signa magna in populo. Nunquid aequum est derelinquere regem, & ad milites oculos detorquere? Nequaquam, nisi impetrauerit imperator. Surgit ipse rex filius regis, sed lapidantium aciem interrumpens, triumphatoris certamini non sine dolore cordis assistit. Videt opprimi primum & primicerium purpuratae cohortis grandinaria lapidum densitate, fontes sanguinis de corpore protomartyris ebullire. Videt quia vniuersa debacchatio redundat in ipsum, & ipsi soli impropera-

A ria exprobrantium cumulátur. Vbi pietas & miſericordia tua
domine, ſi non compateris patienti? vbi æquitas & iuſtitia, ſi
non iudicas & vindicas de populo lapidante? Curramus ad
ſpectaculum ad quod currit, qui exultat vt gigas ad curren-
dam viam, & videamus quibus armis armatus vexillifer mar
tyrum in campum pugnaturus deſcendit. Et vt diligentius
eluceſcat ſingularis martyrij prærogatiua, reuocemus ad me-
moriam apoſtolicorum actuum deſcriptionem, in quibus hi-
ſtoricis & figuralibus dictis conuerſio & paſsio belligeri mi-
Act.6.c litis continetur. Stephanus, inquiunt, plenus gratia & fortitu
dine, faciebat prodigia & ſigna magna in populo. Non par-
uum latet hic myſterium, nec vilipendenda ſimplicioris ſcri-
pturæ manifeſta poſitio. Ad virginem quippe loquens ange-
lus, verba de cœleſtib⁹ ſcriniis ſumpta, nec alterius niſi ipſius
dei ſpiritu fabricata, noua ſalutatione portat. Nulli dubium
quin omnium verborum excellant altitudinem, vtpote de
melioribus diſciplinis ſancti ſpiritus euoluta: quorum annũ-
ciatione confœderandum erat illud vnicum ſacramentũ ver-
Luc.1.c bi & hominis, diuinitatis & carnis. Aue, inquit fortitudo do-
mini, plena gratia. Quid autẽ de Stephano? Stephanus plenus
gratia & fortitudine. Nónne lucas eiſdem penè literis de v-
triſque eloquitur? Sed licet longe excellentior modus in vir-
gine prædicetur, ſecundario tamen laudatur in martyre. Ha-
bet igitur gratiam Stephanus ſublimiori genere, quàm reli-
B qua martyrum multitudo. Plenus gratia refertur ſcilicet &
cumulatus, quod rarò in ſcripturis canonicis ſubtilis inquiſi-
tor inueniet. Iungitur gratiæ fortitudo, infuſo ſpiritu liber-
tatis. Ignitus animus, in vocem veritatis erumpit, nec patitur
vllo pacto rigorem iuſtitiæ ſubmitti aliquando vel dimitti.
Sic loricatus gratia, & haſta fortitudinis ſapienter infren-
dens, faciebat prodigia & ſigna magna in populo. Ille po-
teſt prodigia & ſigna facere, in quo gratia & fortitudo ſe-
dem firmiſsimam ſtatuerunt. Sic Stephanus ad homicidas, ad
legis adulteros, ad crucifixores filij dei patris loquitur, genti
peccatrici in Ægypto, populo graui iniquitate in deſerto,
ſemini nequam in terra promiſsionis, filiis ſceleratis in mor-
Act.7.f te ſaluatoris: Dura, inquit, ceruice, & incircũciſi corde & au-
ribus, vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis. Surrexerunt qui-
dam de ſynagoga, ſynagoga vtique ſatanæ, & vtique con-
Iob 40.b globabantur, vel ad conuincendum, vel ad occidendum. Fa-
ciunt impietatis parietem vnum, ſquama ſquamæ coniungi-
tur. Sibilant ſibi ſerpentes adinuicem, conuenerunt in vnum
Acto.6.c aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Velit nolit,
cedit impietas pietati, veritati error, ſtultitia ſapientię, ſpiritui
ſancto præſumptio & vanitas ſpiritus humani. Non pote-
rant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui qui loquebatur. Non dixit,
non volebant (quod rationabilium & perfectorum eſt) ſed,
non poterant, vbi menti malæ facultas tollitur, non volun-
C tas mutatur. Redarguebatur, ait, ab eo cum omni fiducia.
Fiducialiter agit, nec nutat nec mutatur mens imperterrita,
quæ magis iuſtitiam, quàm vitam: fidem, quàm ſanguinem:
mortem, quàm iuſtitiæ taciturnitatem elegit. Concurrentes
capiunt eum, adducunt in conſilium: & gaudent eum intra
Prou.1.b ſua retiacula recluſiſſe: ſed fruſtra iacitur rete ante oculos pẽ-
natorum. Tunc vox liberior & ex eorum codicibus ſermo
exacuitur veritatis, totúmque martyrem rapit ſibi ſpiritus
dei, & ex eius ore ſonantiori organo modulatur. Apparet ei
vna facies ſcripturarum, & veteris inſtrumenti diſpendia in
compendioſam redigit breuitatem. Replicat promiſsiones
& beneficia dei, murmurationes & maleficia populi: bona
præſtita, reddita mala: ad extremum diuini ſanguinis ex-
probrat effuſionem, refractarios ſpiritus, duros ceruice, in-
circunciſos corde & auribus, & ſublimi voce homicidas &
proditores appellat. Non veretur conuenticula congregata
de ſanguinibus, & inter manus quærentium animam eius, de
liberiori iuſtitia cacumen veritatis aſcendit. Diſſecantur cor-
dibus, & ſtrident dentibus in eum, concipiunt dolorem, &
prope eſt vt parturiant iniquitatem. Mirum quòd non re-
uocantur inſueti nouitate miraculi, quod luminoſa proto-
martyris facies non refrænat inſanos. Videbant, inquit, fa-
ciem eius tanquam vultum angeli ſtantis inter illos. Quid
eſt, ô inſenſati? Lumine vultus dei inſignitur glorioſus Leui-
ta, & vibranti ſplendore Stephanus ſerenatur, & reuerberan-
tur oculi veſtri, & tamen inuidiæ magnitudo viſionis maie- D
ſtatem occludit? Reſpondeant in diuinorum voluminũ euo-
lutione vbi reuoluerunt hominem in terris poſitum vultum
angelicum induiſſe: & cùm in vtriſque legibus vel rarò vel
nunquam inuenerint, obſtupeant gloriam triumphantis. Se-
quitur: Cùm autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, intendens in
cœlum, vidit gloriam dei, &c. Mirum dictu, & totius ſuper-
greſſio creaturæ, intendit in cœlum. Videt iam nõ cœlos, ſed
apertos cœlos, videt gloriam dei: Ieſum ſtantem à dextris
virtutis dei. Mouet me hæc intentio, quæ de cordis puritate
refuſa vim facit cœlis, & ad ipſius diuinitatis cõſiſtorium pe-
netrat & attingit. Cœli aperiuntur, gloria dei videtur: Ieſus
conſpicitur ſtans non ſolum à dextris dei, ſed à dextris virtu-
tis dei. Hanc intentionem fecerat abiectio mundi, contẽptus
ſui, cordis munditia, dilectio dei, proximi amor, veritatis de-
fenſio, deſiderium Chriſti. Retorquenda eſſent hęc omnia ad
communes floſculos mortalitatis, niſi eſſet excellentia marty
ris commendanda, fœlices oculi, ſubtilis viſus, viſio glorio-
ſa. Simúlque ſignanter recollige poſitionem verborum. Ple-
nus eſt ſpiritu, & ſic intendit in cœlum, quia in ſpiritu affla-
tur: cõculcatis terreſtribus, cœleſtibus inhiat & æternis. Poſt
hæc aperiuntur cœli, nulláque præualet firmatio vel clauſura
quam non tranſuolet aut irrumpat mens illi ſummæ menti
affectanter inhærens. Aperiuntur ergo cœli, & puto quod
omnes angeli: eorúmque apertionẽ ſequitur viſio gloriæ dei, E
& videtur dominus deus ſtans à dextris virtutis dei, ne patre
minor eſſe putetur. Stat cum ſtante, cum bellante bellát, quia
lapidatur in lapidato. Non mediocris ſtupor inuoluit me,
vtrum primitiuus flos martyrum oculis corporeis an incor-
poreis iſta perſpexerit. Grande quidem miraculum ſi menta-
li intuitu ſtellantibus ſe immerſit arcanis, ſi mundicordes o-
culi tam ſolennem inſpexerint viſionem. Quod ſi corporali-
bus, certum eſt hunc omne hominum genus diſparilitate gra
tiæ præuolaſſe, & pennis fidei & virtutum, incorporea cor-
poreis, etſi non comprehendiſſe, apprehendiſſe tamen. Nihil
audeo temere diffinire, vel ex abrupto præcipitare ſenten-
tiam, cùm finitiuam ſuper iſtiuſmodi regulam me legiſſe nõ
meminerim: ſecurius tamẽ ſequor apoſtolum, imò ſpiritum
dei in apoſtolo, qui cum ſumma verborum libertate magis
ſecuræ ambiguitati, quàm periculoſæ diffinitioni iſta com-
mittit. Siue in corpore, inquit, ſiue extra corpus, neſcio, deus
ſcit. Exclamat ſtatim clamore horribili, Continent aures *1.Cor.12.a*
ſuas, & eas obſtruunt veritati, impetum faciunt vnanimiter
in eum, facti amici in morte illius: & eiicientes eum extra
ciuitatem, lapidabant. Eiicitur martyr extra ciuitatem ſan-
guinum, in qua prius iuſtitia habitauit, nunc autem homici-
dæ: de qua dicit ſanctus: Quoniam vidi iniquitatem & con- *Pſal.54.b*
tradictionem in ciuitate. Hæc eſt ciuitas quam die ac nocte F
circundat iniquitas, & cætera quæ ſequuntur. Ciuitas caſtel-
lum deſpectiuè vocata, quod contra apoſtolos & apoſtolo-
rum dominum duriſsimis infidelitatis vectibus munitum eſt.
Extra portam ciuitatis huius paſſus eſt dominus, extra eam la
pidatur ſeruus exiens ad eum extra caſtra, & portãs ſimilitu-
dinem improperij eius. Deponũtur veſtimenta martyris ad
pedes perſecutoris, qui attactu ſacrarum veſtium, & oratio-
nibus lapidandi fuerat conuertendus. Et lapidabant, inquit,
Stephanum inuocantem & dicentẽ: Domine Ieſu accipe ſpi *Act.7.g*
ritum meum. Currunt illi ad lapides, & ille ad preces. Lapi-
des lapidem percutiunt, ſed lapidem molliorem, de quo fluit
oleum charitatis, & tinnitus redditur pietatis. Domine Ieſu,
inquit, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Rogat ſuſcipere ſpiri- *Ibidem.*
tum ſuum, ſpiritũ vtique, & ſanctũ: illum quẽ ſignanter qua-
ſi quoddam ſignaculum apoſtolus in homine præcipit cõſer-
uari: Vt integer, inquit, anima & ſpiritus & corpus in die do- *1.Theſ.5.d*
mini ſine querela ſeruetur. O quanta pietas, quantus affectus,
& ardentiſsimæ charitatis integritas. Rectè martyrij florem
iſte ſibi præuendicat, in quo ſimilitudo domini pendentis in
cruce mirabilibus formulis eſt impreſſa. In ligno enim ſpi-
nis coronatus, lancea cõfoſſus, cruci affixus, diſsimulat illum
vnicum dolorem, & obliuiſcitur mortis vicinæ: nouum in-
troducturus exemplum, aperit latitudinem charitatis, & aper
tiori campo terminos traditæ legis amplificat, iam non ſo-
lum amicus amicis, ſed velint nolint amicus pariter inimicis.

G Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Non potuit esse inefficax oratio morientis: vnde & inimicorum numerositas ad numerum amicorum trāsiuit. Vide quam recto cursu Stephanus etsi non æquat, sequitur tamen redemptorem. Volat saxorum imber, & fortissimis inuidorum manibus loca vulnerum duplicantur: sed patienter patitur coronatus noster de corona nominis ad coronam regiminis trāsferendus. Nescit affectum carnis, & mortis horam ignorat, & vide quod deliberat faciendum. Positis, ait, genibus exclamauit voce magna dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Clamat voce magna, quia magna vtiq; charitate. Positis genibus, quia vera & humili simplicitate pro se orās stat & erigitur: pro lapidantibus flectit genua. Quis audiuit vnquam talem? Et quis vidit huic simile? Plus dolet persequentium peccatum, quam sua vulnera: illorum iniquitatē, quam suam mortem. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in domino. Fœlix somnus cum requie, requies cum voluptate, voluptas cum satietate, satietas cum securitate, securitas cum æternitate. Obdormiuit, inquit, in domino, absorptus in claritatis abyssum, & inter dei sui brachia requiescens. Sedebat à dextris dei dominus Iesus, sed primo martyri matyrum caput. Recolitis quod illa ecclesiæ lingua (Augustinum loquor) de hoc martyre senserit, quem post mortē septem mortuos asserit suscitasse. Eia vos qui Leuitali ordine præfulgetis, cantate huic canticum nouum, & tantæ festiuitati festiuis vocibus inclamate. Fortassis concinentibus etiam suggeret de vobis domino suo iudici vestro, ne statuat illis aliquid ad peccatum, qui est deus benedictus in secula. Amen.

Luc.23.c *Act.7.g* *Ibidem.* H

Homilia sancto Bernardo adscripta.

PETIS à me fili charissime, quatenus ex lectione euangelica qua duodennis pueri Iesu gesta narrantur, aliqua piæ meditationis & sancti amoris eliciam semina, & sportulis literarum commendans tibi colligenda transmittam. Adhuc nuncius ista ipse loquebatur, & ecce sensi in ipsis medullis cordis mei, ex quanto, ex quali, ex quam ardenti, ex quam dulci tua id fraternitas petebat affectu: cum subito mihi venit in mentem vbi aliquando fuerim, quid senserim, quid in me ipso euangelica verba nonnunquam egerint vel cum legerentur vel cum cantarentur. Respexi miser respexi, & vidi quam longe post terga illa suauia & iucunda reliquerim: quam longe ab his deliciis occupationum & solicitudinum me funes extraxerint, adeo vt quæ nunc tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sint. Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, cum emissa ad me manus domini tetigit cor meum, & vnxit illud vnctione misericordiæ suæ cernens in ipso inquisitionis tuæ modo quid luminis quid splendoris tuus mihi instillabat affectus cum insinuari tibi flagitares, puer Iesus triduo illo quo quærebatur à matre, vbi fuerit, quo sit vsus hospitio, quibus cibis alitus, quorum delectatus consortio, quibus negociis occupatus. Sentio fili mi, sentio ea ipsa, quam familiariter, quam affectuosè, cum quibus lachrymis in orationibus tuis sanctis ab ipso Iesu soleas sciscitari, cum ante oculos cordis tui illa dulcis pueri dulcis versatur imago: cū illum speciosissimum vultum spirituali quadam imaginatione depingis, cum oculos illos suauissimos simul & mitissimos in te iucundius radiare persentis. Tunc (vt videtur mihi) intimo clamas affectu: O dulcis puer, vbi eras? Vbi iacebas? Quo vtebaris hospitio? Quo fruebaris cōsortio? Vtrum in cœlo? Vtrum in terra? An in domo aliqua interim morabaris, vel certe cum aliquibus tuæ ætatis puerulis secreto loco consistens, eis secretorum mysteria perfundebas secundum tuam in euangelio vocem: Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere illos? Fœlices si qui fuerunt illi quibus tot diebus tam familiariter tuam præsentiam indulsisti. Sed quid est mi dulcis domine, qui sanctissimæ matri tuæ quærenti, dolenti, suspiranti non compatiebaris? Denique ipsa & pater tuus dolentes quærebant te. Imò tu domina mea dulcissima, cur dominum quærebas, quem deum esse non ignorabas? An ne cruciaretur fame, ne frigore vexaretur, ne ab alio quolibet ætatis suæ

Psal.41.a I *Mat.19.a*

puero iniuriaretur formidabas? Nōne ipse est qui pascit omnia, omnia nutrit, qui fœnum agri quod hodie est & cras in clibanum mittitur, gloriosius Salomone vestit & ornat? Quin potius domina mea (pace tua dico) dulcissimum filium tuum cur tam facile amisisti, tam incuriosè custodisti, tam sero quod deerat animaduertisti? Vtinam & mihi inspirare dignaretur ipse Iesus quid sibi sic quærenti, sic flagitanti, sic æstuanti, interno & spirituali sermone responderit, vt nota tibi scriberem & gustata eructare sufficerem. Videamus tamen si placet quidnā sit quod dominus Iesus in Bethleem nascitur, latet in Ægypto, nutritur in Nazareth, & inde duodennis ad templum & metropolim ciuitatem ascendit, nec tamen solus, sed sub parentum disciplina. Vt quid ista omnia? Quia profecto dux est dominus meus Iesus, quia medicus, quia doctor. Quia vt dux exultauit vt gigas ad currendam viam, quia à summo cœlo egressio eius, & vsq; ad Bethleem descensus eius. Ibi plena cœlestium odoramentorū relinquēs vestigia posuit tenebras, id est, Ægyptū latibulū suum. Et cum sedentibus in tenebris & vmbra mortis lucem supernæ gratiæ infudisset, etiam Nazareth sancta sua præsentia nobilitauit. Sicque Nazarenus effectus in templum introducitur, vtque puer discens, non docēs, audiens & interrogans, & in his omnibus à parētum disciplina non recedens. Sic domine, sic præcedis miseros, sic sanas ægrotos: hanc viam errantibus, hanc ascendentibus scalam: hunc exulibus reditum demonstrans. Quis dabit me bone Iesu, tuis inhærere vestigiis, & sic currere post te, vt quandoque apprehendam te? Ego prodigus ille filius, qui accepi ad me meam substantiam, nolens custodire ad te fortitudinem meā, profectus sum in regionem longinquam, regionem dissimilitudinis, comparatus iumentis insipientibus, & similis redditus illis. Ibi dissipaui omnia bona mea viuendo luxuriosè: & sic cœpi egere. Infœlix egestas, cui & panis defuit, & porcorum cibus non profuit, sequens quædam animalia immundissima errauí in solitudine in inaquoso, viam ciuitatis habitaculi non inueni. Esuriens & sitiens anima mea in malis contabuit, & dixi: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, & ego hic fame pereo? dum sic clamarem ad deum, exaudiuit me, deducens me in viam rectam, vt irem in ciuitatem habitationis. In quam, nisi in illam quæ abundans panibus domus dicitur panis, id est Bethleem? Confiteantur tibi domine misericordiæ tuæ, quia satiasti animam inanem, & animam esurientem satiasti bonis. Pauper vtique ille, qui de cœlo descendit: & positus in præsepio spiritualium cibus effectus est iumentorum. Et hæc quidem conuersionis vita, quasi spiritualis cuiusdam natiuitatis initium, vt conformemur paruulo, paupertatis suscipiamus insignia: & facti vt iumentum apud te domine, præsentiæ tuæ deliciis perfruamur. Sed quia scriptum est: Fili accessisti ad seruitutem dei, sta fortiter, & præpara animam tuam ad tentationem: abscondit modicum faciem suam dominus Iesus à nobis, non vt discedat, sed lateat. Ecce Ægyptus, ecce tenebræ, ecce turbatio. Sedentes quippe in tenebris, & vmbra mortis expertæ iucunditatis, inopia vincti, & compediti ferro, proprij videlicet duritia cordis: necesse est vt clamemus ad dominum cū tribulamur, & ipse de necessitatibus nostris eruet nos. Luce enim consolationis suæ dissipans tenebras huius tentationis, & gratia internæ compunctionis rumpens vincula interioris duritiæ, sereniori vultu nos præcedit in Nazareth, vt ibi inter flores scripturarum & virtutum fructus seniorum disciplina nutriti, duodecimi anni delicias sortiamur. Sicut enim dominus Iesus in nobis nascitur & cōcipitur: ita profecto crescit & nutritur in nobis, donec occurramus omnes in virū perfectū & mēsurā ætatis plenitudinis Christi. Cum ergo factus esset Iesus annorum duodecim, ascendentibus illis in Hierusalem, secundum consuetudinem diei festi, cū redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem. Primū itaq; ne nos prætereat huius historiæ suauitas, sciendum id moris fuisse Iudæis vt ascendentes ad diem festum, seorsum viri, seorsum mulieres incederét, ne forte aliquid coinquinationis subreperet, pręscribente lege diuina vt mundi tantum sacris solenniis interessent. Vnde credibile est puerū Iesum illo tēpore nūc patri & viris adhærētibus ei, nunc matri & mulieribus comitātibus eā, suæ præsentię dulcedinem

K L *Luc.15.d* M *Eccl.2.a*

A cedinem indulsisse. Cogitemus ergo quāta eorum fuerit fœlicitas, qui tot diebus viderunt faciem eius, & mellifluos eius sermones audierunt, & considerauerunt in homine & puero quædā cœlestis radiare virtutis, & inter confabulationes mutuas mysterium sapientiæ salutaris inserere. Stupent senes, admirantur iuuenes, & suæ tunc ætatis pueri morum grauitate, & sermonū pondere deterrentur. Credo enim in illo speciosissimo vultu tantam gratiæ cœlestis elegātiam refulsisse, vt omnium in se conuerteret aspectum, auditum erigeret, excitaret affectum. Cerne quæso, quemadmodum à singulis rapitur, à singulis trahitur, senes osculantur, amplectuntur iuuenes, pueri obsequuntur. Quæ lachrymæ à pueris dum diutius à viris tenetur. Quæ sanctis mulieribus querimoniæ cum paulo plus cum patre & eius sociis moraretur. Credo singulos proclamare intimo affectu: Osculetur me osculo oris sui. *Cant.1.a* Et pueris eius præsentiam suspirantibus senum contuberniis se inserere non audentibus, illud facile coaptatur: Quis mihi det te fratrem meum sugētem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer? Cum hac igitur iucunditate ingredientibus cunctis ciuitatem sanctam cōtemplare rogo, inter singulas familias quàm pia fuerit ac sancta contentio, cunctis desiderantibus eius sibi præsentiam dulcissimam indulgeri. Hæc fœlix quæ vicit. Fortè ob hanc causam consummatis omnibus cùm redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem: &
B non cognouerunt parentes eius, arbitrantes enim vnusquisque quòd esset cū altero, vtpote qui amabatur ab omnib9, & ab omnibus petebatur. Non cognouerūt parentes eius quod abesset, donec itinere diei expleto, per singulas familias quę simul ascenderant quæreretur inter cognatos & notos. Et nō inuenientes, regressi sunt in Hierusalem: post triduum autem inuenerunt eum in templo. Per illud itaq; triduum vbi eras bone Iesu? Quis cibum aut potum ministrauit? Quis detraxit calceamenta? Quis membra puerilia vnguentis fouit & balneis? Scio certè quia sicut voluntarie nostram sumpsisti infirmitatem, ita cùm velles propriam ostendisti virtutem: & ita cùm velles, his obsequiis non eguisti. Vbi ergo eras domine Iesu? De his omnibus æstimare, vel coniicere, vel opinari libet aliquid: affirmare autem temerè nihil licet. Quid dicam deus meus? an vt te per omnia nostræ conformares paupertati, & in te humanæ naturę calamitates susciperes, quasi vnus è turba pauperum stipem per omnia mendicabas? Quis dabit me buccellarum illarū sic mendicatarū participem fieri, vel saltem diuini illius edulij reliquiis saginari? Sed vt ad sublimioris opinionis secreta vertamur, prima forte die paternis se vultibus pręsentauit: non vt consederet, sed vt ordine susceptæ dispēsationis paternam vocem consuleret. Non absurda videtur talis opinio, si æstimetur quòd dei filius de
C his quæ in diuina natura simul ipse cum patre & spiritu sancto coæqualis & consubstantialis vtrique disposuerat, in forma serui quam susceperat, homo paruus deum magnum consuluerit: non vt disceret, quod ipse cum patre in forma dei æternaliter nouerat, sed vt ipsi patri per omnia deferret, obedientiam offerret, præferret humilitatem. Ibi igitur in illo secreto cubiculo patris de baptismate suscitando, de eligendis discipulis, & condendo euangelio, de miraculis faciendis, postremo de tolerātia passionis, de resurrectionis gloria, cūctis diuino modo dispositis, altera iam die angelicis & archāgelicis choris suauitatem sui vultus indulsit: referénsque antiquam ciuium supernorum ruinam post modicum reparandā, vniuersam lætificauit ciuitatem dei. Iam tertia die se cuneis patriarcharum & prophetarum immiscens, ea quæ à sancto sene Simeone dudum audierant, proprij vultus manifestatione approbauit. Sicque expectationis illorum moras, instantis iam redemptionis promissione cōsolans, animæquiores atq; alacriores reddidit vniuersos. Merito igitur post triduum inuenitur in templo in medio doctorum & seniorum, vt paternę pietatis de hominum reparatione consilium sicut angelis & sanctis carne exutis quantum videbatur, propalauerat: ita in omnium locorum sacratissimo templo Hierosolymitico, & his primo qui preciosissimum huius promissionis thesaurum, in sacris literis conseruabant, paulatim inciperet reserare, primum audiens & interrogans, deinde sacratissima mysteria prodens. Denique mirabantur omnes super prudentia & responsis eius. Data est hæc pueris & adolescē- D tibus humilitatis & reuerentiæ forma, vt in medio seniorum taceant, vt audiant, interrogent & discant. Indica mihi dilectissima domina mea, mater domini mei, quid tibi fuerit animi, quid stuporis, quid gaudij, cùm dulcissimum filium tuum dominum Iesum inuenires, nō inter pueros, sed inter doctores: cùm omnium oculos in ipsum intētos, omnium cerneres aures ad ipsum erectas, cùm de prudentia eius & responsis pusilli & magni docti pariter & indocti loquerentur. Inueni, *Cant.3.c* inquit, quem diligit anima mea: tenebo illum, nec dimittam. Tene ô dulcis domina, tene quem diligis, & triduam eius absentiam multiplicatis deliciis recōpensa. Fili quid est, quòd fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolētes quærebamus *Luc.2.g* te. Iterum domina mea dico tibi: Quur dolebas? Credo non finem, non sitim, non inediam timebas puero, quem Deum noueras: sed tantum subtractas, vel ad modicum ineffabiles præsentiæ eius delicias querebaris. Tam enim dulcis est dominus Iesus gustantibus eum, tam speciosus ad videndum, tam suauis ad amplectēdum, vt breuis eius absentia, maxima doloris materia sit. Quid est quòd me quærebatis? Nesciebatis quia in eis quæ patris mei sunt oportet me esse? Iā hic cœlestium mysteriorum, in quibus per triduum fuerat, obseratū incipit reserare secretum, vt humilitatis & obedientiæ, simúlque propriæ voluntatis deserendæ, seniorum præceptis, E etiam vtilibus prætermissis, obtemperandi expressius & excellentius commendaret exemplum: his sublimibus, tam vtilibus, tam denique necessariis prætermissis, seniorum se subdit voluntati, vt ait Euangelista: & descendit cum eis, & erat subditus illis. Sed quid est quod ait Euangelista, scilicet quòd ipsi non intellexerunt verbum quod locutus fuerat? Nō hoc de Maria dictum arbitror, quæ ex quo spiritus sanctus superuenit in eam, & ei virtus altissimi obumbrauit, nullum filij consilium potuit nescire, sed cæteris nescientibus siue nō intelligentibus quod dixerit, Maria vt sciens & intelligens, con *Ibidem.* seruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Memoria cōseruabat, meditatione ruminabat, & hæc cum cæteris quæ de eo viderat & audierat, conferebat. Ita etiam beatissima virgo tunc misericorditer prouidebat nobis, ne tam dulcia, tam salubria, tam necessaria verba, aliqua negligentia laberētur, & propterea ne scriberentur, nec prædicarentur, & sic sequentes huius spiritualis mannæ deliciis fraudarentur. Omnia igitur hæc virgo prudentissima fideliter conseruauit, verecunde tacuit, opportune prodidit, & sanctis discipulis & apostolis prædicanda commisit. De his verò quæ sequuntur: Iesus proficiebat ætate & sapientia, & gratia apud deum & homines: multi multa dixerunt, & diuersi diuersa sentiunt, de quorum sententiis non est nostrum iudicare. Alij animam Christi ex quo creata est & assumpta in deum, æqualem cum deo sapientiam habuisse putarunt. Alij quasi creaturam crea- F tori adęquare timentes, sicut ætate, ita & sapientia profecisse dixerunt, euangelistæ innitentes auctoritati, qui ait: Iesus autem proficiebat ætate, & sapientia, & gratia. Nec mirum, inquiunt, si minor dicatur fuisse sapientia cùm mortalis atque passibilis, atque per hoc beatitudine minor tunc fuisse verissime prædicetur. De horum sententiis iudicet quisque vt velit. Mihi sufficit scire & credere dominum Iesum, ex quo cum deo in vnam est assumptus personam, fuisse perfectum deum, ac per hoc perfectam sapiētiam, perfectam iustitiam, perfectam beatitudinem, perfectam fuisse virtutem & esse, & quicquid de eo secundum substantiam dici potest, de eo potuisse dici etiam cùm in vtero fuisset matris, non ambigo. Nec ideo aut resurrectionem, aut mortalitatem, aut passibilitatem abrogamus: cùm eum non phantasticè, sed verè hominem esse confiteamur, & veram hominis fuisse naturam, in qua potuit proficere. Vtrum ætate aut sapientia, ipsi videant qui de huiusmodi contendere norunt. Tu autem fili, quæstiones non quæris, sed deuotionem: nec vnde lingua acuatur, sed vnde animus excitetur. Et propterea his quæ ad historiam pertinent interim prætermissis, ad spiritualem intelligentiam enucleandā, sicut ipse de quo loquimur, inspirare dignabitur, transeamus. Nunc redeundum est ad te fili charissime, cuius animus est conformari Christo, & vestigiis Iesu arctius inhærere, si fortè sufficiam de euangelica lectione

G ctione tuum tibi explicare profectum, vt hoc ipsum legas in his schedulis, quod in teipso suauius experiris. Credo enim te transisse ad Nazarenas de Bethleemitica paupertate diuitias, & iam duodennem effectum, de floribus Nazarenis ad fructus Hierosolymiticos ascendisse, vbi non tam in codicibus, quàm in propriis moribus hæc mystica valeas lectitare. Sicut enim Bethleem vbi Christus paruulus & pauper nascitur, bonæ vitę est inchoatio: sicut Nazareth vbi nutritur, virtutum est exercitatio: ita Hierusalem ad quam dominus ascendit, est cœlestium secretorum contemplatio. In Bethleem enim pauperescit, in Nazareth ditescit, in Hierusalem affluit deliciis. Pauperescit quippe perfecta mundi abrenunciatione, ditescit virtutum perfectione, & deliciis affluit, spiritualium saporum dulcedine. Ascendendum quippe est à conualle plorationis, inter aspera tentationis, per plana exercitij spiritualis ad alta luminosæ contemplationis. In Bethleem nouæ conuersationi dedicatur infantia, quæ rationis impotens neminem lædit, neminem fallit, libera cupiditatis, suæ voluntatis inscia, neminem iudicat, nulli detrahit, nihil cupit, nec de præsentibus anxia, nec de futuris solicita, alieno tantum sustentatur iudicio. Hanc nobis infantiam vas electionis commendans, si quis (ait) inter vos sapiens voluerit fieri, stultus fiat, vt sit sapiens. Et dominus in euangelio: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, nō intrabitis in regnum cœlorum. Hac itaq; qualibet anima initiata infantia, post Herodianas persecutiones si cœperint in ea quasi in agro fertilissimo virtutum flores vbique pullulare, non immerito Nazareth, quæ flos interpretatur, quasi septennis inhabitans duodecimum annum fœliciter expectabit. Primo quidem necesse est vt ager cordis nostri peccatorum nostrorum recordatione, & infirmitatis nostræ consideratione insterco retur, deinde tentationum vomere multiplici fatigetur, vt sic virtutum semina flores pariant spiritualium exercitiorum. Ergo illum, à quo iam spiritus timoris vitia antiqua & inolitas cupiditates resecauerit: vnius anni puerum existimato. Si deinde mitem eum, & obedientem spiritus pietatis effecerit: biennem spiritualiter iudicato. Iam si spiritus scientiæ suæ infirmitatis cognitionem, & auxilij diuini desiderium infude rit, triennem non dubites accessisse. Quem si contra tentationes & carnales delectationes, quæ militant aduersus animam, spiritus fortitudinis immobilem reddiderit ac robustum: annorum quatuor puerum admirare. Accedat spiritus consilij, & virtute discretionis quinquennem faciet. Cui si spiritus intelligentiæ meditationem sacræ legis indulserit, ad sexti anni ætatem fœlici progressu peruenit. Septimum annum spiritus sapientiæ aduehit, quæ de legis diuinæ meditatione procedit. Quatuor verò virtutes cardinales quasi quatuor etiam annorum lucem animæ inuehunt proficiēti, quibus nihil est in vita vtilius hominibus: sicut de ipsis scriptum est. Sobrietatem enim docet, & prudentiam & iustitiam & virtutem, quibus nihil est vtilius. hæ sunt præcedentium virtutum moderatrices, sine quibus cæteræ nec honestè haberi, nec perseueranter possunt seruari. Agit enim sobrietas, quæ alio nomine temperantia dicitur, ne sit ipsarum virtutum immoderata progressio. Prudentia ne sit earum indistincta confusio. Iustitia ne sit virtutum vsus immoderatus. Virtus quæ fortitudo dicitur, vt perseueranter earum teneatur affectus. Sequitur annus duodenus, isque contemplationis, quæ ad ipsam cœlestem Hierusalem animam subleuat æstuātem, quæ cœlum reserat, quæ portas paradisi aperit, quæ sponsum ipsum, sponsum speciosum forma præ filiis hominum, quasi per cancellos prospicientem puris mentis oculis exhibet cōtemplandum, vt vocem illam suauissimam mereatur audire: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Immaculata sordibus peccatorum vel passionum, euolans à retibus occupationum, oblita mœrorum præteritorum, euanescentibus imaginibus exteriorum creatorum, cordis sui faciem ad cernendum quem diligit, summa auiditate sustollit. Et ideo audit: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fauus distillans labia tua. Hyems, inquit, transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Hi sunt flores odoriferi nimirum, licet adhuc in quadam nouitate virtutes, quæ post hyemem persecutionum, & im-

[Margin: 1.Cor.3.d — Matt.18.a — H — I — Canti.4.b]

K brem tentationum, in agro peccatoris bene proficientis fœliciter oriuntur: quarum Christus decore simul & odore delectatus, ab inferioribus eam ad superiora inuitans, Hyems, inquit, transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Et quoniam pro gemitu cōpunctionis aperitur vita contemplationis, adiecit in sequētibus: Vox turturis audita est in terra nostra. Recole fili quid soleas in angulis susurrare, cùm scilicet ad instar turturis, quæ auis castissima est, soliuaga & gemebunda, latebras quæris, & licet inter multos cōstitutus, solitudinem tibi ædificas quotidianam, quoniam gemis, quoniam æstuas, quoniam quæris quem diligit anima tua, & amoris vim patiens, iam optas videre quē amas, quem nunc blandiris, & nunc ad amoris & desiderij intentionem suauiter indagas. Nunc moras accusas, nunc te cernis cōtemptum, nunc te visitatione confiteris indignum, & iterum de eius totiens expertus bonitate præsumis. Nūc quasi vlterius non sustineas, spirituali quodam litigio, vel luctamine euincere retardantem conaris. Quæ tunc lachrymæ? Qui gemitus? Quæ suspiria? Quæ voces? Nunc oculi fletu graues, cum intimis singultibus eriguntur ad cœlum: nunc manus extenduntur & brachia, nunc pectoris tunsione animæ tarditas accusatur. Proferuntur interim verba sine principio, sine fine, quorum nec sententiæ cohærent sibi, nec rationes similes sunt, nec alicuius linguæ sensus, vel idioma seruatur, quando vox aliquando respondet affectui, & iterum vocem affectus intercipit. Gaudet certe pius ille Iesus tali certamine superari, & talis animæ tali instantia delectatus, ad circūstantes angelos gloriatur. Vox turturis audita est in terra nostra, in terra viuentium. Vox talis animæ sic æstuantis auditur, cùm talis desiderij odor suauissimus vniuersam demulcet suauitatē dei. Sic tibi in angulo quasi Heliæ in spelunca, primo transit spiritus grandis subuertens montes, & conterens petras. Nō in spiritu dominus. Et post spiritum commotio, sed non in commotione dominus. Et post commotionem ignis, sed non in igne dominus. Post ignem sibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Hi sunt quidam gradus per quos in oratione mens compuncta cōscendit, quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi generis pulueris pigmentarij. Sed hæc tibi ipsi non tam inuestiganda, quàm ipsa tua oratione animaduertenda committo. Diligenter ergo attendas cum qua primùm difficultate nonnunquam ingrederis cubiculum pectoris tui, vt inuenias tibi speluncam, in qua quodammodo sepeliaris ab omnibus quæ mundi sunt, & ores patrem tuum in abscondito. Videtur aliquando cor in modum silicis durissimæ. Videtur quasi mons aliquis interiacens interiorem aspectum ab omnibus spiritualibus exclusisse, donec spiritus grandis pertransiens subuertat montes, & conterat petras ante dominum. Quem nimirum spiritum sequitur cōmotio, quoniam mens quadam compunctione resoluitur, & fluentibus lachrymis quicquid in se sordidum est, vel aduersum commemorat, interiori contritione detergit. Vnde orta spe igne ineffabilis desiderij exardescit, & spirituale quoddam certamē init cum deo, donec sibilus auræ tenuis illapsus precordiis leni tactu perstringat affectū, cunctis cogitationibus, cunctis motibus, cunctis dissensionibus, cunctis verbis imponens silencium, vsque ad ipsas Hierusalem cœlestis delicias animam subleuat contemplatiuam. Tunc ille diu quęsitus, totiens rogatus, tam ardenter desideratus, speciosus forma præ filiis hominum, quasi per cancellos prospiciens inuitat ad oscula, surge, inquiens, propera amica & veni. Tunc ingrediens Hierusalem transit in locum admirabilem vsque ad do mū dei, in voce exultationis & confessionis. Tūc amplexus, tūc oscula, tūc inueni quem diligit anima mea. Tenui illum, nec dimittam. Tunc in Hierusalem affluit deliciis, & fruitur bonis, & diem festum cum exultatione colit. Obsecro itaq; fili charissime, memento mei cùm bene tibi fuerit, vt suggeras dilecto tuo, regi tuo qui est in sancto, vt educat me de isto carcere, de his tenebris, de his vinculis, vt tandem aliquando respirem in prioris gaudij libertatem. Sentiam & ego quàm magna multitudo dulcedinis illius quam abscondit timentibus se. Sed heu, heu rara hora, & parua mora fœlix, quæ triduo poterit commorari in his deliciis. In his tribus diebus contemplationis lucem non inconuenienter intelligo,

[Margin: L — 3.Re.19.b — M — Cant.3.b]

A telligo, quoniam quicquid de deo poterit mens illuminata sentire, aut ad potentiam eius, aut ad sapientiam, aut ad bonitatem credimus pertinere. Cernitur itaque dominus Iesus aliquando fortis & potens in prælio, vt scias te vel vt sentias te si dilexeris eum contra mūdum, contra diabolum, contra omnem principatum & potestatem, eius dextera protegēte, cui resistere nemo potest, sub quo curuantur qui portant orbem, qui si tenuerit aquas, omnia siccabūtur: si emiserit eas, euertet terram. Si igitur spiritus potestatem habens ascenderit super te, si stimulos acediæ exagitauerit, si aculeos diuersarum passionum accenderit, si aduersum te commouerit mūdum, si inflammauerit persecutiones, si times, si trepidas, si per singula momenta vinci formidas, & ita ad Iesum tuum anxius curris, ploras, exponis pericula, opem flagitas: adhæret tibi quem diligis, in specie potentissimi regis, & secūdum orationem sancti Dauid apprehendet arma & scutū, & exurget in adiutorium tibi: audiésq; : Ne timeas à facie eorū, quia ego tecum sum. At si secretorum cognitionem, vel cuiusuis alicuius solutionem tibi desideras reuelari, si mundanæ confusionis causas & rationes anxius admiraris, si mouentur pedes tui, quia pacem peccatorū vides, qui in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur, quæris diuersorium vbi cū Iesu solus cum solo fabuleris, clamas cum Hieremia: Iustus quidem tu es domine, si disputem tecū. Veruntamen iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur? *Hie.12.a*

B Sic itaque quærenti adhæret ille magister, qui docet solus hominem scientiam, habet clauem sapientiæ, & aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Aderit in specie doctoris suauissimi, in cuius dextera ignea lex, vt te illuminatione, cognitione & charitate quæ ex legis meditatione procedit, inflammet. Porrò in sinistra eius virga æquitatis, virga regni, vt & quærentis præsumptionem arguat, & curiositatem cōpescat. Postremò si hæc omnia etsi magna, etsi splendida, etsi subtilia: vnius tamē osculi desiderio suauissimorum labiorū illius, vno tantum tactu non fastidias, incipiasq; querulis vocibus clamare cum propheta: Quæsiui vultum tuum, vultum tuum domine requiram. Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te? veniet certè tibi in odorem vnguentorum, & aromatum, sicq; cœleste & diuinum quoddam trementi imprimēs osculum, omnia viscera tua ineffabili iucunditate perfundet, vt clamare delectet: Diffusa est gratia in labiis tuis. Cùm legem & prophetas legis, animaduerte diligenter, & inuenies ipsas apertiones, & contemplationes multotiens in figuris & ænigmatibus quibusdam designatas. Sunt enim multa genera cōtemplationis, ac spiritualium visionū, quæ tamen omnia vel ad dei potentiam, vel ad dei sapientiam, vel ad dei benignitatem pertinere noscuntur. Nam si cogitetur deus respectu o- *Psal.44.a*

C mnium vt causa, quorumdam vt sint, quorundam autē vt rationales, ac per hoc sapientiæ capaces sint, multorúmque vt beati sint: primum potentiæ, alterū sapientiæ, vltimū ascribam bonitati. Potentiæ quidē est quòd sine ipso nulla creatura subsistit. Sapientiæ, quod sine ipso nulla doctrina instruitur. Bonitatis, quod sine ipso nullius rei vsus expedit. Apud ipsum secura sunt omnia, cùm nihil sit, quo eius turbari possit potētia. In ipso creata sunt omnia, cuius non potest falli sapientia. Ex ipso recta sunt omnia, cuius natura nulla potest deprauari malitia. Ergo in rerum creatura contemplamur eius potentiam, in forma sapientiam, bonitatem in vsu. Sane in his quæ in carne gessit, cùm contemplari malueris, hunc ipsum triduanæ lucis splendorem facile intueberis. Si nascentem in præsepio, si in brachiis vagientem, si pendentem ad vbera, si inter vlnas Simeonis paruulum oculis illuminatæ mentis aspexeris: bonitatis eius opera interius admirare. Si vultum eius igneum, flagellum quoque de resticulis, vocémque terribilem, quibus vendentes & emētes in templo terruit, quibus euertit cathedras numulariorum, quibus insuper columbarum venditores eiecit, considerare delectat: tātæ virtutis potentiam expauesce. At si iucundum ducis insidias scribarum & pharisæorum totiens deprehēsas, callidas eorum obiectiones responsionum illius prudentia confutatas occulta mente perspicere: sapiētiæ eius lucem clarius emicare persenties. Ita quoque fuit potentiæ quod fugauit dæmones, quod turbas pauit, quod *Luc.19.g*

calcauit maria, quod Lazarum vocauit de monumēto: & tamen D non minoris sapientiæ fuit quod vt principes huius mundi fallerētur, inter diuina miracula à diabolo se tētari permisit, quòd velut egēs esurierit, quod in naui dormierit, quòd crucē moriturus ascenderit. Verum quia in bonitatis illius meditatione libentius immoraris, ingredere quæso, domum Simonis pharisæi, & intuere attētius quàm pio, quàm suaui, quàm iucūdo, quàm clemēti vultu humi prostratā respicit peccatricē, quàm cōpatienti processu illos pedes pœnitentiæ lachrymis irrigandos prębeat, & capillis quos sibi hactenus superbia & lasciuia vēdicauerat, detergendos, labiisque tot scelerum fœditate pollutis diligenter osculandos. Osculare, osculare ô beata peccatrix pedes dulcissimos, suauissimos, speciosissimos, quibus caput serpentis conteritur, ante quos antiquus hostis egreditur, quibus calcantur vitia, quibus mundi omnis sternitur gloria, quibus superborum & sublimium colla mira virtute premuntur. Osculare, inquam, & fœlicibus adlambe labiis vestigia quæ nullus peccator post te exhorreat, nullus quantumlibet criminosus refugiat, nullus expauescat indignus. Osculare, complectere, stringe, & angelis & hominibus adoranda vestigia pœnitentiæ & confessionis vnguento perfunde, vt tota domus impleatur odore vnguenti. Væ, væ tibi ô pharisæe, cui est odor mortis in mortē, qui times alienis maculari peccatis, cum te timor proprius deterius fœdiúsq; maculet. Nescis quàm suaue redoleat misericordiæ miseræ huius peccatricis miseria. Quàm dulce sapiat pietati confessio pura peccati. Quàm gratum sit illi sacrificium, cordis contritio: quàm cito consumat peccatum ardens dilectio. Denique dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Gratia tibi ô beatissima peccatrix, ostendisti mundo tutum suis peccatoribus locum: pedes scilicet Iesu, qui neminē spernunt, neminem proiiciunt, neminem repellunt, suscipiunt omnes, omnes admittūt. ibi certe Aethiopissa mutat pellē suā: ibi pardus mutat varietatem suam, vbi solus pharisæus non expurgat superbiam suam. Quid agis ô anima mea, ô misera mea, ô peccatrix mea? Habes certe in te tuas lachrymas: habes vbi fœda tua oblectamēta sacris oculis purges: & totum affectionis tuæ vnguentum securè sine aliquo metu vitij effundas. Quid dissimulas? Erumpite ô dulcissimæ lachrymæ: erumpite: cursum vestrum nullus impediat. Rigate sacratissimas plantas domini mei, saluatoris mei, susceptoris mei. Nam si quis pharisæus submurmuret: si me à suis aspectibus arcendum censeat: si fimbriæ suæ tactu indignum iudicet, subsannet, irrideat, auertat oculos, contineat aures: nihilominus tuis inhærebo vestigiis bone Iesu: meis stringam manibus, premam labiis, nec à lachrymis cessabo vel oculis, donec audiā: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Est *Luc.7.f* ergo dies prima, qua anima sitiens deum speculatur: & in amœnitatibus quasi in Hierusalem commoratur diuinæ potentiæ in templo. Secunda sapientiæ illius admiratio. Tertia bonitatis & dilectionis prælibatio. Ad primam pertinet iustitia: ad secundam scientia, ad tertiam misericordia. Iustitia terret, scientia docet, misericordia fauet. Introibo in potentias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Ecce iustitia. Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Ecce scientia. Quoniam melior est misericordia tua super vitas. Ecce misericordia. Et in prima die timor qui ex iustitiæ consideratione procedit, animam purgat. In secunda sapientia illuminat. In tertia illuminatam bonitate dulcedinis suæ remunerat. Cernis (ni fallor) quàm necessariū sit, & vtile inter bonorum operum exercitia, per triduum hoc Hierosolymiticas frequentare delicias, in quibus timor administrat panem doloris, scientia vinum exultationis, bonitas lac consolationis. Scio nunc te mirari, quòd delicias dixerim quibus dolorem non deesse commemoraui, quomodo expertus sum sæpius quòd dolorem illum qui de casto timore procedit omnibus huius mundi deliciis mens compuncta præponit. Et hæc dicta pro modulo experientiæ nostræ. Cæterum viri excellentioris meriti, & capacioris ingenij, animæque purgatioris, in tribus his subtiliora ac profundiora rimātur. In potentia scilicet dei, profunda iudicia. In sapientia, secreta consilia. In bonitate eius misericordiæ dona ineffabilia. Deniq; Paulus ingressus in potentias domini, & abyssum

E *Psal.70.e* *Ibid.50.a* F

iudiciorum

G iudiciorum eius expauescēs: O homo, inquit, tu quis es vt re-
Rom.9.d spondeas deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, cur
Ibidē 11.d me fecisti sic? Sed & thesauros sapientiæ eius admirans, ait: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quàm incōpre-
Rom.2.a hensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Diuitias quoque bonitatis eius commemorans: An diuitias, inquit, bonitatis eius contemnitis? Post triduum igitur inuenerunt eum in templo, haud dubium quin Maria & Ioseph: altera mater, alter nutricius. Inuenitur itaque spiritualis spiritualiū contemplator non in quolibet loco, sed in templo. Habet enim Hierusalem atrium, habet portas, habet templum. Et atrium aliquando patet quidem inimicis, portæ autē pateſiūt solis amicis, ingressus verò templi non indulgetur nisi perfectis. Igitur qui in temporalibus æterna, in terrenis cœlestia, in humanis diuina, in creaturis creatorem valet inspicere, quasi in atria cœlestis Hierusalem introductus exultet. Hucusque philosophi quasi inimici in atria intelligentiæ suæ vim poterant extendere, sicut dicit apostolus: Quod enim notum est dei, manifestum est in illis. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas. Qui verò in scripturis sanctis ablato velamine reuelata facie gloriā dei poterit contemplari, de ingressu portarum Hierusalem glorietur. At si pinguedinem intimæ dilectionis, & tuæ adipem affectionis,
H in cordis ara cælestis desiderij flamma succenderit, & ascenderit fumus aromatum de flagrantia orationis, sicque oculus mentis in ipsa cœli secreta radium porrexerit, & cordis quoque palato illius diuinæ dilectionis fœlix tactus sapuerit, cū holocausto gratisimo templum Hierusalem frequētasti. Sed anima sancta in his deliciis commorante, dolet mater, mater & nutricius conqueruntur, & quęrunt, inuentum tandem Iesum leui increpatione castigant, & reducūt ad Nazareth. Hæc maxime viris spiritualibus cōgruunt, quibus dispensatio verbi dei, vel animarum cura commissa est. Porrò nutricium nostrum nihil liberius dixerim, quàm spiritum sanctū. Matrem verò nil rectius q̄ charitatem, si nos fouent & promouēt, pascūnt & nutriunt, & geminæ affectionis, dei videlicet & proximi lacte reficiunt. Hi nos in studiis sanctis quasi in Nazareth tenent & sustinent, hi nos consolantur in tristibus, hi in dubiis consulunt, hi fessos roborant, hi sanant contritos corde, & alligant contritiones eorum. Horum auxilio de Nazareth transimus in Hierusalem, de labore ad requiē, de fructu bonæ actionis ad secreta contemplationis. Hi nobis æterna lege præscribunt vt pro cura proximi non negligamus ex toto contemplationem dei: nec rursus pro deliciis contemplationis curā proximi omittamus. Vnde non immerito si quieti plusquam oportet indulgeamus, de nobis charitas fraterna conqueritur, nec gratam habet nostram in Hierusalem com-
I morationem, si aliis quos nostra solicitudo prospicit, senserit imminere ex nimia quiete perniciem. Plerūque enim nobis vel secretis meditationibus, vel priuatis orationibus, postposita actione mentis, si plusquam subditis expedit immorer in mediis deliciis, spiritu nimirum operante, & charitate suggerente: subito venit in mentem memoria infirmorum, vt illū cogitemus contristatum expectare à paternis visceribus consolationem. Alterum tētatum explorare quando procedens in publicum pater ei afferat suo sermone solamen. Illum iræ stimulis agitatum, quando non habeat vbi conceptum virus confessione salubri euaporet, aduersus patrem submurmurare. Alterum acediæ spiritu victum, vt inueniat cui loquatur, quem consulat, huc illúcque discurrere. Tali itaque suggestu progresso ex paternis cordibus, quasi increpantē audiuimus matrem charitatem: fili, quid fecisti nobis sic? Ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Non cum iniuria dicimus spiritum sanctū vel charitatem in sanctis, etsi adhuc minus perfectis, aut dolere aut conqueri, cùm ipse spiritus gemitibus inenarrabilibus interpellet pro nobis, qui & loqui & contristari, & talia agere in sanctis consueuit. Quod si contra huiusmodi necessitates, amator quietis in ipsis animę affectibus murmuret, dicens: Nónne in his quę patris mei sunt, oportet me esse? nihilominus considerans spiritus rationalis quòd ideo Christus mortuus est, vt qui viuit, non sibi viuat: descēdit cum eis, & est subditus illis. Securè descendit cum tali nutricio, & cum tali matre descendit fœliciter. Descendit, qui K
spiritu dei actus charitatem inferioribus ostendit. Descendam libens cum his ducibus in Ægyptum, si tamen ducunt reluctantem, si cogunt descendere, & reconscendere faciunt. Libenter subdar tali matri, libens supponam humeros oneri quod imposuerunt, libens suscipiam iugum cui me subdunt, sciens quia iugum eorum suaue est, & onus eorū leue. Sed & si te fili mi, à talibus curis liberum adhuc sub alis suis Christus abscondat, quod prælatis incumbit facere, ne subditi periclitentur: hoc ipsum expedit prouidere ne socij scādalizentur. Illi necessitates quandoque præponunt cōtemplationis deliciis, tu eas non præponas vnitati & pacis congregationi. Præcipue hæc ipsa spiritualium vicissitudinū tempora, quando videlicet vel descendas ad Nazareth, vel ascendas in Hierusalem, nunquam solus, id est propriæ voluntatis arbitrio, sed semper seniorum distingue consilio. Ecce habes fili charissime, quod petiisti, licet tuo affectu, tuaque contemplatione nihil dignum, voluntatis tamen meæ, aut qualiscunque conatus, aliquod (ni fallor) indicium. Scias igitur quòd non tam euangelicam lectionem exponere, quàm ex ea aliquā meditationem, sicut rogasti, elicere curauimus: & legentibus incitamenta deuotionum ex huius serie lectionis euangelicę composuimus, ipsius adiuuāte gratia, de cuius loquimur infantia, qui plenus est virtute & gratia & sapientia Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat L
in secula seculorum. Amen.

Sermo in die purificationis, domini Guerrici abbatis Igniacensis, de purificandis & adornandis cordium affectibus.

ADORNA thalamum tuum Sion, & suscipe regem Christum, quem virgo concepit, virgo peperit, virgo post partum, quem genuit, adorauit. Ad nos fratres, ad nos loquitur spiritus sanctus, qui sumus Sion, qui sumus speculantes, qui die ac nocte leuamus oculos nostros ad dominum deum nostrum, donec misereatur nostri. Adornemus igitur thalamum nostrum, & suscipiamus regem Christum. Ecce fratres, Christus in propria veniens, & à suis repulsus nō habet vbi caput reclinet. Præ foribus nostris inter materna brachia vagiens, per spiritum sanctum quærit hospitium, dicens: Adorna thalamum tuū Sion. Emundemus igitur thalamum nostrū prius expellendo quæ oculos Christi intrando offendere possunt, & sic demum adornemus ea inferēdo in quibus delectatur & gaudet. Quæ sunt (ait forsan aliquis vestrum) quę oculos Christi offendere possunt? Cui dicimus: Nihil ita oculos eius offendit sicut superbia, quæ angelum de cœlo, & hominem expulit de paradiso: quæ est initium omnis peccati. Quam hortatur nos spiritus sanctus vitare, dicens: Quid superbis terra & cinis? Et alibi: Omnis caro fœ-
num. Exsiccatum est fœnum, & flos eius decidit. Videamus M
nunc quid superbia fecit. Angelum de cœlo, & hominem ex- Eccl.10.b
pulit de paradiso. Meritò hæc oculos Christi offendit, quæ Esa.40.b
pulcherrimum opus eius in cœlo & in paradiso fœdauit, quæ fecit de angelo diabolum, & de homine nuper creato iusto, perfidum. Quæ sicut & peccatorum primū & maximum, sic est omnium regina & mater vitiorum. Videndum est igitur & solicite considerādum vt eam mens nostra cum tota pro- Ibidem.
le sua excludat, vt thalamus noster emundatus & ornatus Christū regem qui foris pulsat, suscipiat. Cum tota, inquam, prole sua, septem scilicet principalibus vitiis. Quæ sunt hæc? inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Hæ sunt filiæ superbiæ, quæ matrem suam sequūtur, quæ hospitium quodcunque intrauerint, fœtidum reddunt. Sed quæ nobis cum istis communio? Quis consensus templo dei cum idolis? Nulla nobis (deo agimus gratias) cum eis societas, quas exuentes veterem hominem cum actibus suis, gladio veræ confessionis & pœnitentiæ enecauimus. Nihil igitur in nobis vltra possit superbia, quæ de archangelo diabolum, & de primo homine fecit impium, & creatori suo rebellem. Nihil habeat in nobis vana gloria, qui à die conuersionis nostræ in cruce domini nostri Iesu Christi cœpimus gloriari, cum Apostolo dicentes: Mihi autem Gala.6.d
absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Gloria itaque

A itaque nostra sit crux Christi quam portamus,& testimoniũ
conscientiæ per crucem Christi purgatæ. De qua apostolus
2.Cor.1.c ait:Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.
In qua conscientia gloriari de bonis dei, est deo gratias age-
2.Cor.10.c re. Ad quod nos horratur apostolus, dicens: Qui gloriatur,
in domino glorietur,id est,in domino de puritate conscien-
Ibidem. tiæ suæ glorietur. Non enim qui seipsum commendat, &c.
Cæterùm,qui in se gloriatur, & qui sibi placet, stulto homini
placet.Qui in alio homine gloriatur,aut laudem in mente ab
ore alterius expectat,mercedem operum recipit, ac oleo pec
catoris vngit caput suum,auditque prophetam sibi dicentē:
Hier.17.a Maledictus homo, qui ponit spem suam in homine.Et in die
Mat.25.b iudicij cùm dixerint,domine domine aperi nobis, aiet: Amē
dico vobis, nescio vos. Hæc vana gloria filia est superbiæ:
quæ in quocunque fuerit, inobedientem facit.Rursum post
Sap.2.d conuersionem nihil vltra in nobis habeat inuidia, per quam
mors intrauit in orbem terrarum. Diabolus enim inuidet ho
mini ascensum vnde corruerat,& propter hoc tentauit, & in
anima occidit.Hæc est illa quæ non magnos,sed paruos sem-
Iob 5.a per torquet,dicente sancto Iob: Paruulum occidit inuidia.
In eo enim quod aliquis alicui inuidet, minorem se ostendit
ei cui inuidet.Sic diabolus inuidit primo homini, sic Esau Ia-
cob,& Cain Abel. Hæc inuidia paruulum occidit, quia nisi
B inferior esset,de bono alterius non doleret. Hac peste nullus
moritur,nisi qui terrena hæc appetit, quæ tota non veniunt
pluribus.Vnde si qua desiderat,illi inuidet qui penitus ea ac-
cepit,vel ille partem habendo quantitatem ei restringit.Hūc
paruulum occidit inuidia,quia dum non potest adipisci quod
alij inuidet,& in odium (inuidiæ filiam) cadit. Rursum fra-
tres,post conuersionem nostram ira non habeat in nobis lo-
cum,quia vt ait dominus in euangelio, gradatim ducit ad ge-
Mat.5.c hennæ puteum,dicens:Qui irascitur fratri suo, reus erit iudi-
cio.Qui dixerit racha,hoc est vocem indignationis per iram
emiserit,reus erit cōcilio,in quo tractatur qua pœna sit mul-
ctandus. Qui dixerit fatue, hoc est tale quid fecerit aut ver-
bo,aut verbere,vt inter fratres despiciatur,reus erit gehennæ
ignis,nisi resipuerit.Hæc est ira quæ stultorum oculos extin-
guit,sapientium oculos nonnunquam turbat,dicente psalmi-
Psal.6.b sta: Turbatus est præ ira oculus meus. Et de ira stulti Iob ait:
Iob 5.a Virum stultum interficit iracundia. Ecce duas iras videmus,
quarum altera nonnunquam turbat oculum, altera semper
extinguit.Altera venit ex impatientia, altera ex zelo rectitu-
dinis.Altera venit ex vitio, altera ex virtute. De altera quæ
Psal.4.a venit ex virtute, Psalmista ait, Irascimini & nolite peccare.
Quasi dicat:Crudeles estote in vitium,mites in fratrem,con-
siderantes vosmetipsos, ne & vos tentemini. De altera,quæ
Ephes.4.f venit ex vitio,ait apostolus:Sol nō occidat super iracundiam
vestram,id est,Christus qui est sol iustitiæ, mentem vestram
C irascentem non deserat, qui cum ira nunquam habitat. Ira,
quæ venit ex zelo rectitudinis, debemus irasci prius nostris
Eccl.7.a erratibus, & post erratibus proximorum, quæ melior est ri-
su, quia per tristitiam vultus corrigitur proximus. Quæ de-
bet tamen subesse rationi, ne sit immoderata, sed in vltione
peccati tempus & modum consideret. Hæc sapientes interdū
turbat.Ira per vitium stultos occidit, dum in rixas & in con-
tumeliam linguam relaxat. Rursum fratres post conuersio-
nem nostram muniendus est thalamus cordis nostri,ne tristi-
tia rediens introeat, illam dico quæ mortem operatur, quæ
de amissione rerum temporaliam venit.Hęc est illa quæ pra-
uas cogitationes generat, murmurosum monachum reddit,
quæ fastidium parit, & tenentem aratrum dei cū vxore Loth
retro respicere compellit. Sine dolore nanque non potest a-
mittere,quod cum inordinato amore possedit. Hanc itaque
tristitiam quæ mortem operatur, excludamus:& intromitta-
mus eam quæ venit de memoria peccatorum, & de peregri-
Psal.119.a natione nostra, dicamúsque cum Psalmista: Heu mihi quia
incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus
Cedar,multum incola fuit anima mea. Hæc est tristitia quæ
2.Cor.6.b vitam operatur,de qua ait apostolus: Quasi tristes, semper
Ioan.16.d autem gaudentes. Hæc est illa de qua dominus ad discipulos
dicit:Tristitia vestra vertetur in gaudium. Altera parit mor-
tem,parit animi rancorem.Rursum fratres post conuersionē
muniamus thalamum nostrum,ne auaritia quę est radix om- D
nium malorum,rediens introeat,nósque ab vnius dei cultura
abstrahat,idolorum cultores faciat.De qua inter cętera sic ait
apostolus ad discipulos suos: Mortificate mēbra vestra quæ Colo.3.a
sunt super terram,fornicationem,immunditiam, libidinem,
concupiscentiam malam,& auaritiam,quæ est idolorum ser-
uitus. Ecce auaritiam idololatriæ comparat: & merito, quia
sicut vni deo idololatria nititur auferre gloriam,ne solus ha-
beat nomen dei talis:ita auarus in dei res se extendit, vt solus
vsurpet quæ deus omnipotens in vsum plurimorum fecit.
Vtraq; deo inimica,quia negat deo,quæ sunt eius.Est & aua-
ritia,non solum amor congregandæ pecuniæ aut conseruan-
dæ,sed & ambitio prælationis, cū nititur homo homini pre-
esse.Hæc,vt verum dicam,etiā pauperes(qui semel pro Chri-
sto reliquerunt sua) intantum vexat, vt contra ius & fas, &
propositum suum,non tantum velint, sed etiam studeant fra
tribus,& conseruis præesse. Quod si abbas aut prior eorum
voto non consenserit,irascuntur, obloquuntur, eósq; aut in-
uidos,aut sibi maleuolos (quia se non prouehunt) clamant.
Hæc est auaritia quæ memoriam mandatorum dei turbat,di-
cēte Psalmista domino:Inclina cor meū in testimonia tua, & Psa.118.c
non in auaritiā:quæ proditionis est mater,quę Iudā dei disci-
pulum primum ad mandatorum dei obliuionem,de obliuio-
ne ad proditionem, de proditione traxit ad laqueū. Rursum E
frater post conuersionem nostram muniamus thalamū cor-
dis,ne gula rediens introeat,quæ & Adā innocentiæ veste,&
Esau priuauit primogeniti dignitate. Hæc est illa pestis quæ
patres nostros in deserto ingratos beneficiis fecit,quæ com-
pulit eos murmurare contra deum,& dicere:Vtinam mortui Num.14.a
essemus in Ægypto,quando sedebamus super ollas carnium,
& comedebamus allia, cepe, & pepones.Hæc est illa funesta
pestis quæ eos ad blasphemiam duxit, quasi non esset alia vi-
ta post istam,cùm dicebant:Comedamus & bibamus,cras e- Esa.22.d
nim moriemur,id est in futuro. Quasi dicerent:Hoc solū ha-
bemus quod comedimus,nihil in futuro post hāc vitam nos
habituros speramus.Hāc pestem cum homine perituram pro-
nunciat apostolus, dicens: Esca ventri, & venter escis, deus 1.Cor.6.c
autem & hunc & hāc destruet.Hæc pestis tripertita est, quia
aut ante horam canonicā,aut aliud quàm licet,aut plus quàm
necesse est facit comedere,carnis curam in concupiscentiis ni
titur facere. De qua nascitur inepta lætitia, sicut de populo
Israël dicitur:Sedit populus manducare & bibere,& surrexe- Exo.32.d
runt ludere.Rursum fratres post conuersionem nostram mu
niamus thalamum cordis nostri,ne luxuria rediēs introitum
inueniat,quæ pestilentia rediens est peior quàm ante fuerat.
Nunquam enim sola redit, sed sicut dominus ait in euange-
lio,assumit septem spiritus nequiores se, & ingressi habitant Matt.12.d
ibi, & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Hæc
est pestis illa quæ corpus Christi dimēbrat, quæ de membris F
Christi facit membra diaboli. Nam qui adhæret alicui perso-
næ causa libidinis explendæ,vnum corpus fit cum illa perso- 1.Cor.6.d
na,& fit membrum diaboli:cuius & illa membrum est per cō
iunctionem malorum operum.Hęc est illa pestis quæ ignem
infernalem in corpus humanum accendit, vt vegetum sit &
robustum ad libidinem explendam, quæ igni illi inextingui-
bili materiā semper apponit,& vires ministrat, vt de suo sem
per habeat vnde sine fine ardeat.De his duobus ignibus luxu
riæ & gehennæ habemus auctoritatem scripturæ. De igne lu
xuriæ ait:Omnes adulterantes quasi clibanus succensus à co- Oseæ 7.b
quente.De igne gehennę ait: Pones eos vt clibanum ignis in Psal.20.
tempore vultus tui,hoc est iudicij,vt intus ardeant (sicut cli-
banus accensus)in conscientia:Dominus in ira sua conturba-
bit eos,dicēs:Discedite à me operarij iniquitatis. Et deuora- Luc.13.e
bit eos ignis extremus infernalis,quem accenderūt per luxu-
riæ fœda opera.Sit ergo fratres summa cura & studiū his qui
in talibus sunt,de talibus euadere & fugere. Nobis verò qui
per gratiam dei euasimus,& veterē exuimus hominē, qui su-
mus Sion,sit summum studium thalamū nostrum munire &
adornare,& Christū regem suscipere,sicut hęc scriptura prę-
cepit quam recitauimus.Adorna thalamum tuum Sion.Quid
est adornare thalamum tuum? Virtutes cōgregare, quibus &
pauimētum & parietes quasi cortinis & floribus tota domus
adorne-

G adornetur. Primus ornatus thalami nostri qui sumus Sion, sit timor, qui est initium sapientiæ, id est primus gradus per quē ascenditur ad sapientiam. *Psa.110.b* De quo timore ait scriptura: *Pro.28.c* Beatus homo qui semper est pauidus. Et Psalmista ait: *Psal.2.c* Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore, vt timor auferat securitatem noxiam, & exultatio mortiferam tristitiam. Hic timor generat humilitatē, quæ est preciosissimus ornatus thalami Sion, quæ magis placuit Christo cùm in thalamum virgineum ingrederetur, dicente beata Maria: *Luc.1.c.* Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hæc, inquā, humilitas est ornatus Sion, id est pauperum Christi, de quibus ipse dicit: *Matt.5.a* Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorū est regnum cœlorum. Ecce quomodo timor domini primus gradus ascensionis, & primus ornatus thalami Sion, alios etiam ornatus generat, humilitatē scilicet & volūtariam paupertatem. Adorna ergo thalamū tuum Sion timore domini. Secūdus ornatus thalami Sion, & secūdus gradus ad sapientiam, est pietas: de qua dicit scriptura: *Eccl.30.d* Miserere animæ tuæ placēs deo. Et alibi: *Esa.66.a* Super quē requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? Hæc miseretur in se peccantibus, fraterna onera portat, magis eligit quælibet temporalia bona perdere, quàm cum fratre lite cōtendere. Quæ profectò pietas non aliud est nisi deum colere, & per cultum dei deo placere. H Hæc in nobis generat māsuetudinem, optimum ornatum thalami Sion, quæ filios dei nos facit, dicente domino: *Matt.5.a* Beati mites, quoniā filij dei vocabuntur. Ecce quomodo pietas secundus ornatus thalami Sion, & secundus ascensionis, alium ornatum de se generat mansuetudinem, quę filios dei efficit. Adorna igitur thalamum tuum Sion pietate. Tertius ornatus thalami Sion, & tertius gradus ascēsionis est scientia, quę homini sui cognitionem præbet, vt scilicet homo neque minus, neq; plus quàm debet de se præsumat. Quorum alterum, scilicet de se nimium præsumere, in mala facit præcipitem: alterum, scilicet se nō cognoscere, facit ad quælibet bona opera torpentem. Ad hanc scientiam spiritus sanctus inuitat ecclesiam in Canticis: *Cant.1.c* Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, abi post vestigia gregum tuorum, scilicet hæreticorum: & pasce hœdos tuos, hoc est carnales concupiscentias. Hæc scientia præbet nobis fiduciam vincendi omnes tentationes per veram fidem, dicente domino in euangelio: *Mar.9.d* Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti, per dei scilicet gratiam, & liberum arbitrium. Videmus iam quomodo scientia tertius ornatus thalami Sion, & tertius gradus ascensionis, alium ornatum in nobis generat, religiosum videlicet luctum, qui consolationem à domino in futuro meretur. Hæc scientia parat in nobis dolorem & luctum peregrinationis, vt videndo mala exilij quæ patimur, I cum luctu desideremus patriam à qua peregrinamur, audiamúsque à domino nobis dici: *Mat.5.a* Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Quartus ornatus thalami Sion est fortitudo, quæ conuenit laborantibus pro veris bonis acquirendis. Hęc est quæ munit thalamum Sion, vt non extollatur prosperis, non frangatur aduersis: quę linguam increpantem & blandientem his verbis confundit, dicens: *Psal.119.a* Domine libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua dolosa. Hęc est illa quę semper de die in diem robustior, esuriem & sitim iustitiæ in thalamō Sion accendit, facitque eam audire à domino: *Matt.5.a* Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabūtur. Adorna igitur thalamum tuum Sion fortitudine. Quintus ornatus thalami Sion est consilium, quo homo infirmitates suas requirit, suum posse & suum non posse inuestigat, & ex sua infirmitate alios considerat, aliis parcit & miseretur, sicut & vult deum sibi misereri: aliis dimittit debita, sicut sibi vult dimitti à deo, meretúrque audire à domino: *Ibidem.* Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Adorna igitur thalamum tuum Sion consilio. Sextus ornatus thalami Sion est intellectus, qui mētem hominis super hæc infirma rapit, omnésque corporeas substantias intellectuali intuitu transiens, non corporeis substantiis figitur: volénsque vltra progredi & propius accedere, audit à domino: *Exod.33.* Ne appropinques huc, nō enim videbit me homo & viuet. Hic intellectus conuenit his, qui à deo purgatum oculum habēt, de quibus dicitur: K *Matt.5.a* Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Adorna igitur thalamum tuum Sion intellectu. Septimus ornatus thalami Sion est sapientia, quæ conuenit his qui intellectualibus oculis æterna contēplantur, quorum conuersatio in cœlis est, qui cupiunt dissolui & esse cum Christo: in quorum persona dicebat apostolus: *Philip.1.c* Mihi viuere Christus, & est mori lucrum. Quasi diceret: Vt Christum magnificem, Christo viuere volo tantum, & Christus est præmium mortis meæ. Et post pauca: *Ibidem.* Coarctor autem è duobus, ait, desiderium habens dissolui & esse cum Christo, multo melius autē manere in carne propter vos. Ecce quid facit vera sapientia, quæ omnes rebelles motus corporis ita subiugat, vt nullam vltra pugnam in carne sentiat. Pro infirmis fratribus (vt eis Christum nunciet) exilium libenter patitur, probra non audit, damna non sentit, auferenti tunicam dimittit & pallium, percutienti ad vnam maxillam præbet & alteram, auditque à domino: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Hi ornatus thalami sion, istis nos adornemus qui sumus Sion, & regem Christum suscipiamus, quem virgo concepit, virgo peperit, virgo post partum quadragesima, hoc est hodierna die in templo dei præsentauit. In lege nanque scriptum erat, *Luc.2.d* vt mulier quæ suscepto semine peperisset masculum, quadragesimo die purgata templum cum filio intraret, *Exo.24.c* deferens hostias secum pro peccato agnum anniculum immaculatū. L Si autem non haberet agnum, par turturum siue duos pullos columbæ offerret. Hæc omnia beata virgo non ex necessitate, sed ex humilitate impleuit. Abstinuit ab introitu templi quadraginta diebus, non necesse habens purgari, quæ sine omni delectatione, saluo virginitatis sigillo, de spiritu sancto concepit. Obtulit hostiam non pro peccato, sicut aliæ mulieres, sed pro humilitate: ostendens etiam in hoc quòd filius dei Iesus Christus non soluere venerat legem, sed adimplere. Et ecce Simeon grandæuus qui acceperat responsum non visurum se mortem nisi videret Christum domini, & eum susciperet quem expectabat: accepit eum in vlnas suas, hoc est inter brachia sua amplexatus est illum, qui appendit tribus digitis molem terræ, qui omnia implet, omnia cōplectitur, inter brachia portat, dicens: *Luc.2.e* Nunc dimittis domine seruum tuum, secūdum verbum tuum in pace. Cupio dissolui, & eius aduentum cum patriarchis & prophetis in inferno expectare, qui inter te & humanum genus facturus est pacem. Quia viderunt oculi mei salutare tuum, filium tuum, quem desideraui, de quo responsum à spiritu sancto accepi. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël. De quo ait Esaias: *Esa.9.a* Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucē magnam. Quia cùm plenitudo gentium intrauerit, *Rom.11.d* tunc omnis Israël saluus fiet. Audite fratres, audite quid offert Maria, quid Simeon suscipit, M vnigenitum dei deo patri consubstantialem & coæternum, verbum in principio. Et vt vtilitatem & consolationem nostram audiamus, illum offert virgo, quem deus Abrahæ promisit, dicens: *Gen.22.d* In semine tuo (hoc est in Christo) benedicentur omnes gentes. Et quem Dauid promisit, dicens: *Psal.131.b* De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Hic est (quem virgo offert) patriarcharum gaudium, desiderium prophetarum, gentium expectatio, Iudæorum qui eum receperunt saluatio, ruinæ angelorum reparatio. Talis est quē virgo offert deo, imò multò maior quàm lingua, aut hominum, aut angelorum possit dicere. Et cum sit tantus ac talis, qualem aut quantum ipse se nouit, nō suffecit virgini ipsum solum offerre: sed hostiam, quam lex præceperat, pro eo obtulit, ob humilitatis scilicet exemplum, vt nos doceret quomodo & nos eum debeamus offerre. Duos turtures aut duos pullos columbæ pro eo obtulit. Columba fratres, simplex est animal, felle caret, rostro non lædit, in cauernis petrarum nidificat, alienos pullos nutrit, iuxta fluenta manet, vt visa vmbra accipitris fugiat, meliora grana eligit, gemitum pro cantu reddit, gregatim volat, alis se defendit, visum recuperat. Et nos fratres, cùm ante altare steterimus, vt dei filium deo offeramus, cum eo & pro eo par turturum, castitatem corporis & animæ offeramus, & duos pullos columbarum pro cantu gementes, compūctionem geminam, pro desiderio patriæ cœlestis, & de considera-

tione

A tione nostræ miseriæ habẽtes. Columba felle caret, & nos ira careamus, quæ peccare nos facit. Rostro non lædamus, sed percussi in vnam maxillam, aliam præbeamus. In cauernis petrarum nidificemus, in fide plagarum Christi refugium habeamus. Alienos pullos nutriamus, de filiis diaboli facientes verbo prædicationis filios dei. Iuxta flumina maneamus, id est iuxta hunc mortalitatis fluxum sedentes, vmbram accipitris, hoc est peccata quæ sunt vmbra diaboli, malorum ruinas considerantes, ab eius vngulis fugiamus. Meliora grana eligamus, id est, meliores sententias in scripturis sanctis. Gregatim volemus, vnum cõsensum in bono in cõgregatione sub pastore habentes. Alis noui & veteris testamenti contra inimicos dei nos defendamus, vel duobus præceptis charitatis, dei videlicet amore & proximi. Visum recuperemus, de bono actionis ad bonum semper intendentes cõtemplationis. Fratres charissimi, tales oportet nos esse cùm corpus Christi consecramus, cùm consecratum manducantes sacrificamus, cùm vobis idem corpus in salutem corporis & animæ porrigimus. Tales etiam vos oportet esse, cùm sacrum sacramentum de manibus nostris accipitis, scientes quòd qui corpus Christi indigne accipit, & sanguinem eius indigne bibit, iudicium sibi manducat & bibit. (*1.Cor.11.g*) Verùm quia rarò inuenitur talis qui in se hæc omnia habeat, diligat illum qui bonum habet quod in se non habet, & in illo habet quod in se non videt. B Neq; enim credere debemus quòd soli sacerdoti supradictæ virtutes sint necessariæ, quasi solus consecret & sacrificet corpus Christi. Non solus sacrificat, non solus consecrat, sed totus conuentus fidelium qui astat, cum illo consecrat, cũ illo sacrificat. Nec solus ligni faber facit domũ, sed alius virgas, alius ligna, alius trabes & cętera comportat. Debent itaq; astãtes habere de suo, sicut & sacerdos, fidem firmam, orationem puram, deuotionem piam. Sciendúmque quòd sine firma fide nemo astantium esse debet. Cæteras verò virtutes, quas supra diximus, etsi omnes nõ habent, diligãt illum qui habet quod in se non inueniunt, & in illo habent quod in se non vident. Sicut Petrus in Ioanne virginitatis habet meritum, sic Ioannes in Petro martyrij habet præmium. Sciendum quoq; quòd corporis Christi quẽ Maria hodie præsentauit in templo, quem Simeon in vlnis suis suscepit, tria debemus: dignitatem, reuerentiam, & fructũ. Dignitatem, vt eum dei filium, deum de deo, omnipotẽtem, creatorem omnium, iudicem viuorum & mortuorum credamus. Dignitatem, vt credamus nos statim postquam de corpore exierimus, ab eo sicut à iudice percepturos sicut gessimus, siue bonũ siue malum. Ille nanque quem Maria in templo præsentauit, quem Simeon suscepit, quem in manibus consecrantes ante deum leuamus, benedicimus, manducamus, vobis porrigimus mãducandum, C ille familiaris iudex erit noster. Caueamus ergo ab eo separari per iudicium post mortem, cui ita sumus familiares in vita. Dicamus ei itaque in corde cùm eũ tractamus, dicamus cùm eũ consecramus: Domine ad te veniemus post mortem, ante tuum tribunal iudicandi astabimus. Qui nobis ita familiaris esse dignaris in vita, quòd à nobis tractaris, cõsecraris, manducaris: noli nobis alienus esse in morte, sed parce nobis in die mala. Confundantur dęmones qui nos tunc persequentur, destrue fortitudinem illorum in virtute tua: quia nõ est qui pugnet pro nobis, nisi tu deus & familiaris noster. Hæc est dignitas quam ei debemus. Debemus ei & reuerentiam, inuestigare scilicet nosmetipsos: etsi inuenimus cor pollutum fœdis cogitationibus, aut mala voluntate, ab eius contractu, vt ab igne & nos & alios arceamus. (*Deut.4.d*) Ignis enim consumens est, ad quem indignus non debet accedere, ne interius cõsumatur, & in reprobum sensum tradatur. (*Deu.23.b*) Exeat ergo extra castra, sicut Moyses præcepit, qui nocturno pollutus est somno, hoc est qui per negligẽtiam istius obscuræ vitæ (quæ tota vt somnus pertransit) peruenit vsq; ad pollutas cogitationes. Exeat extra castra, hoc est dum in illo statu est, iudicet se indignum societate fidelium communicantium hoc sacro corpore, lauetq; vestimenta sua per sanctam cõfessionẽ, & post solis occasum, hoc est post tentationis calorem & ardorem iam mortuum, lætus redeat, & cum aliis fidelibus cõmunicet. Hæc est reuerentia quam debemus corpori Christi, quem virgo Maria hodierna die in tẽplo præsentauit, quem D Simeon lętus inter brachia recepit. Debemus etiam fructum scientiæ, intelligere scilicet quem fructum accipimus si eum digne comedimus. Audite fratres non me, sed apostolum dicentem: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmunicatio sanguinis Christi est? (*1.Cor.10.d*) Calix, id est communicatio calicis, facit nos habere quãdam communionem cum Christo. Et panis quem frãgimus, nonne participatio corporis est domini? Ac si dicat, panis quem frangimus, facit nos vnum corpus sub Christo capite: quoniã sicut vnus panis ex multis granis conficitur, qui postea in corpus Christi & per fidẽ, & per sancta verba, quæ Christus suos docuit, cõuertitur: sic diuersi participantes hoc corpore in vnitate fidei, spei, & charitatis, vnum corpus cum Christo sunt, ad Christũ statim post mortem venturi, & cum Christo sicut cum capite suo sine fine regnaturi: quem virgo concepit, virgo peperit, virgo in templo hodierna die præsentauit. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

Sententia de eodem.

QVI vult in pace dimitti, conetur esse Simeon, qui audiens tristitiam interpretatur: vt quàm horrendum, quàm triste sit incidere in manus domini, intenta mẽte perscrutetur. Sit ciuis Hierusalem, habens conuersationem in cœlis. Sit iustus, ne male viuendo pereat. Sit timoratus, ne de iustitia sua temerè præsumat. E Expectet Christum qui est consolatio fidelium: non quærat ante vesperũ denarium. Veniat in templum, imitetur exempla sanctorũ puerorum. Accipiat in manibus verbum dei, id est compleat operibus. Gestet puerum in vlnis, amplectatur eum cũ brachiis fidei, spei, & charitatis. Gaudebítque de Christo, adepto Christi consortio. Cupiat indesinenter mori seculo, & viuere deo. Tunc tãdem dimittetur in pace, vt non videat mortem, qui mortem perdidit, & vitam inuenit.

Sermo cuiusdam in cœna domini.

PANEM angelorum manducauit homo. (*Psal.77.c*) Non lateat vos verendi sacerdotes, seriem hanc vobis recitatam, verbis succinctam, sensuum spiritualium maiestate apprime fore fœcundam. Vobis autem potissimum incumbit præ cæteris audire quod proponimus, nec solum audire, sed fidelius reponere, & tanquam animalia munda propensius debetis ruminare. Beatus ille Dauid prophetarum eximius, deo viuenti charíssimus, in spiritu ante sedẽte in thronis raptus, legerat in quodam promptuario mysteriorum, quæ & quanta dominus naufraganti mundo per vestrum clementer erat exhibiturus ministerium, qui cœlestis consilij factus interpres, gratulando cecinit: Panem angelorum manducauit homo. F (*Ibidem.*) Vnde ad exprimendam rei tam fructuosæ certitudinem dilucide signauit præteritum pro futuro. Panem, inquiens, angelorum manducauit homo. O stupenda dei miseratio: verbum carnem, deus cinerem, figulus lutũ, vita morticinum induit, vt iumẽta manducarent panem angelorum. Homines iumenta erant: Homo enim cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. (*Psal.48.e*) Non est indignum, imò festiuum recolere in quanta sublimitate homo conditus fuerit. Sed operæprecium est consequenter attendere quàm grauiter corruit minus pensando quid ex se, vel quid esset ex deo. Primus nãque parens noster paradisi accola constitutus est, dominus terræ stabilitus est, ciuis supernæ Hierusalem designatus est, domesticus domini factus est: cuius amore & agnitione ditatus est consors angelorum, frater & cohæres cœlestium virtutum, nihil prorsus indigentiæ, nihil sentiens molestiæ: cui erant in promptu quæ postulabat, non dico necessitas, sed etiam pia voluntas, cùm nihil esset in anima quod offenderet, nihil in carne quod puderet. Hic honor & hæc erat dignitas hominis, prosperari & florere in præmissis. Et hæc ex Deo. Sed positus in honore quid ex se foret non intellexit, limus videlicet, puluis, folium aridum, stipula sicca, lutea & fragilis testa, pellis morticina: sed intumuit, & planè desipuit honoris fastigio delectatus. Et continuo in se expertus est

quod

G quod tanto post tempore homo de filiis captiuitatis & pru-
Gala.6.a denter aduertit,& veraciter protulit,dicens:Qui se putat ali-
quid esse cùm nihil sit,ipse se seducit. Væ misero ,quòd non
Eccl.10.b fuit qui iam tunc diceret ei:Quid superbis terra & cinis? Re-
pentina igitur conuersione seipsum inuenit homo propter
infirmitatem iacentem in stabulo.Stabulum quid est?Mūdus
est.Et propter pecorinam similitudinem indigēs erat fœno.
Eapropter cibus cœlestis mutauit se in pabulum pecoris, ho-
mine mutato in pecus .Panis enim angelorum factus est fœ-
Ioan.1.b num, vnicus patris,filius hominis . Verbum quippe caro fa-
Esa.40.b ctum est.Et iuxta prophetam:Omnis caro fœnū.Comedunt
igitur angeli verbum de deo natum:comedunt homines ver-
bum fœnum factum.Pane suo viuunt angeli in cœlis,& bea-
ti sunt:fœno suo viuunt homines in terris,& sancti sunt.Fœ-
num quippe istud de prato virginalis vteri collectum, factū
est refectio iumentorum. Verbum vt fœnum fieret, latuit in
virgine,sol in sydere,artifex in opere . Hoc autem liberalio-
ris excellentiæ donum cōtulit nobis primo in loco sacrosan-
cta verbi patris incarnatio, & vos secundario de die in diem
nobis exhibendo ministratis ex collatæ potestatis officio. O
præclara,ô reuerenda potestas vestra. Certè non est potestas
post deum sicut potestas vestra.Forsitan scire vultis,& audi-
re delectat apertius,quænam sit ista tanta potestas, cui nihil
in cœlo vel in terra valeat comparari . Ad quod ego:Conse-
H crare videlicet corpus & sanguinem domini.Super potestate
vestra,super tam insigni spectaculo,super tam solenni digni-
tatis vestræ priuilegio stupet cœlum,miratur terra,cōtremi-
scit homo, reueretur plurimum angelica celsitudo.Sed vnde
hoc nobis piissime Iesu,vt nos vermiculi reptantes super fa-
ciem terræ,nos,inquam,qui puluis & cinis sumus, te præsen-
tem habere mereamur præ manibus,præ oculis, qui totus &
integer sedes ad dexteram patris?Qui etiam vnius horæ mo-
mento ab ortu solis vsque ad occasum,ab aquilone vsque ad
austrum præsto es omnibus, vnus in multis , idem in diuersis
locis.Vnde hoc, inquam ? Certè non ex debito, vel ex meri-
to nostro,sed ex volūtate tua,& dulcedinis tuæ beneplacito.
Psal.67.b Parasti enim in dulcedine tua pauperi deus . Pauper est genus
humanum,cui bonum istud cœlitus indultū est . Hæc est ve-
rè indulgentia cœlestis, hæc est verè cumulata gratia, hæc est
verè superexcellens gloria,sacerdotem deum suum tenere,&
aliis dando porrigere.O nouam & diuinam potestatem , cu-
ius ministerio panis angelorum & vitæ, mortalibus quotidie
præparatur.Panis iste per excellentiam dicitur eucharistia,id
est bona gratia . In hoc enim sacramento , non solum quæli-
bet gratia,sed ille à quo est omnis gratia sumitur. Christus e-
nim pro salute mundi semel factus est hostia salutaris, rei re-
conciliatio generalis,omnibus sacramentis tam præcedenti-
bus quàm subsequentibus virtutem dedit & efficaciam, vt
I tanta & tali hostia sanctificarentur omnes liberandi per il-
Apoc.13.b lam . Vnde legitur quia agnus occisus est ab initio seculi, his
videlicet qui fuerunt ab initio : ita vt per hoc quod dicitur,
ab initio,determines non tempus occisionis,sed salutis.Prius
enim mors eius profuit, quàm fuit . Prius promissio, ac de-
inde exhibitio . Ab initio ergo seculi occisus est. Benignissi-
me Iesu nobilissimæ sponsæ tuæ dotalitium indulsisti, vt vel
sic teneret columba tua dulcissimum memoriale dilecti sui.
Christus enim pridie quàm pateretur,discipulis suis huius sa-
cramenti formam præscripsit,efficaciam exhibuit, id est fieri
præcepit.Formæ præscriptio in pane & in vino . Notate or-
dinem.Cùm adhuc cœnaretur,à cœna surrexit,discipulorum
pedes dominus vniuersorum lauit,dehinc ad mēsam regres-
sus ordinat sacrificium corporis & sanguinis sui,seorsum pa-
Mat.26.c nem,seorsum tradens & vinum.De pane ita dicens:Accipite
& comedite,hoc est corpus meum.De vino etiam sic:Bibite
ex hoc omnes.Hic est sanguis meus,qui pro multis effunde-
tur in remissionem peccatorum.Effundetur dictum est, quia
passim & viliter,quem vtique puncturæ veprium,fossio ma-
nuum & pedum cum clauis,lateris apertio cum lancea milita
ri fortius exprimentes,ad modum torrentis fuderunt extrin-
secus.Erátque ille sanguis preciosior cariórque balsamo, per
quem sordium nostrarum facta est mūdatio. Nota. Christus
in cœna illa munerans & munus,cibans & cibus , conuiua &
conuiuium, offerens & oblatio.Audistis formam sacramēti, K
audite efficaciam & communionē corporis & sanguinis do-
mini.Et nos Iesu Christo , & Iesus Christus nobis in vnitate
fœderatur inenarrabili, sicut ipse dicit : Qui manducat carnē Ioan.6.f
meam,& bibit meum sanguinem,in me manet,& ego in eo.
De bonis & dignè sumentibus hoc sentiēdum est,non de fla-
gitiosis & pessimis.Sanè in mensa vna,in cœna domini,de v-
no pane consecrato Petrus & Iudas accepit:bonus in vitam,
pessimus in pœnam.Bonus in beneficiū, pessimus in testimo
nium . Bonus in salutem, pessimus in mortem. Quod totum
vsque adhuc in ecclesia completur in sacramento altaris : bo-
nis quidem in bonum sumentibus, canibus verò & immūdis
non sic.Canes sunt qui irreuerenter accedunt,& ideo iudica-
ti abscedunt.Qui enim secundum carnem viuunt, & post car
nalia euagantur,catena vitiorum compediti , cùm Iuda pro-
ditore venenum accipiunt, spiritualis suspendij laqueum in-
currunt, grauissime damnandi tum pro multiplici reatu, tum
pro sacramenti contemptu,quod reuera accipiunt, sed essen-
tia , non salubri efficacia . An non discernet inter glebas qui
discernit & inter stellas?Examinabit certè argentum, qui ip-
sum quoque aurum probauit & reprobauit. Ecce audistis fru
ctum & vtilitatem bonorum,audistis etiam & expauistis (vt
credo)ad perditionem malorū:audite modo, & obstupescē-
tes admiramini : nulli angelorum, nullis spiritibus supernis,
sed hominibus, nec tamen omnibus, sed ordini vestro tantū L
mandatum esse tanti sacramēti celebrationem in altari,quod
Christus fecit manibus suis in cœna paschali . Expositis igi-
tur forma & efficacia sacramenti, restat dicendum quibus in
verbis mandauerit Christus illud celebrandum : Hoc facite, Luc.22.b
ait,in meam commemorationem.O verba nimis affectuosa.
O verba pungitiua & penetratiua vsque ad animam.Hoc fa-
cite, inquit, in meam commemorationē. Propheta etiam di-
cit:Memoriam abūdantiæ suauitatis tuæ eructabūt . O sum- Psal.144.b
mè pia & verè suauis memoria,annunciate mortem domini
donec veniat.Mors Christi opus sine exemplo, humilitas si-
ne modo,donum sine precio,& gratia sine merito. Hāc pro-
pter nos subire voluit,qui peccata nostra super lignum susti-
nuit in cruce sua,scilicet pœnam peccatorum,cuius liuore sa-
nati sumus.Quid facis homo indigne ? Quid facis homo in-
grate ? Adora deuotius, & recole frequentius in sacramento
altaris salutem mundi pro te passam, vitam pro te mortuam,
fortitudinem infirmatam. Si membrum Christi es, cōpatere
capiti tuo. Si frater Christi es, commorere fratri tuo . Plan-
ge, dole cum gemitu & lachrymis super mortem preciosam
vnigeniti dei patris. Alioquin si non doles, si non plangis , si
non compateris,deliras, degeneras, beluam sapis, lethargiam
pateris, hominem diffiteris. Cæterùm vt amplius mouearis,
imò vt magis incalescas in amorem tui redemptoris, voluit
Christus vt iugiter coleretur per mysterium, quod semel of- M
ferebatur in precium,& illa perennis victima viueret in me-
moria, & presens esset semper in gratia . Quod & ita est.Li-
cet enim recrudescat peccatum in multis, generalitas tamen
originalis culpę ita prorsus ablata est,Leuiathā verme vene- Esa.27.a
nato in virtute fulgurantis hastæ mortis Iesu Christi transfi-
xo,vt ad expiationē eorum quæ quotidie admittuntur,Chri-
stum denuò non oporteat crucifigi, imò sit omniū sufficiens
medicina,si per fidē & imitationē præteritæ mortis habeatur
memoria. Christe Iesu, mortis tuæ memoria tanquam opus
pigmentarij, quasi thus redolens in diebus æstatis, quasi re-
gio aromatum quam purgat æstus solis, & quasi flores rosa- Eccl.50.a
rum in diebus vernis,& quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ.
Gratulare sponsa,gaude incomparabiliter : præsidentem ha-
bes & rectorem sponsum in præsentis exilij militia. Pignus
habes, arram tenes , quibus fœliciter sponso vniaris in pa-
tria. Gloriosa & amabilis sponsa , in terra sponsum habes in
sacramento,in cœlis habitura es sine velamento. Et hic & ibi
veritas : sed hic palliata , ibi manifesta . Hic vtique sponsum
habet ecclesia suo ordine , nondum puritatis maiestate , vel
æternitatis securitate . Hic reuera quasi dulce præludium, &
iucunda desponsatio:ibi nuptiale conuiuiū, & beata fiet con-
iunctio,cùm de fide ad speciem, de mense ad mēsem, de sab-
bato ad sabbatum,de calore panum ad æternalis conuiuij ca-
lorem

A Me[illegible]ensibimus. Vnde suspirat sponsa, & dicit cũ Moyse:
tr[illegible] de mihi teipsum. Nec immerito. Ipse enim Iesus qui
m[illegible] est in voce, dulcis in facie, dulcis in nomine, dulcis in o-
pe[illegible], dulcior apparebit in deitatis visione. Verè dulcis in vo-
ce, de cuius ore lac & mel procedit. Diffusa est enim gratia in
labiis suis. Vere dulcis in facie, speciosus enim est non solum
præ filiis hominum, sed etiam præ millibus angelorum. Vere
dulcis est in nomine. Dulce enim nomen & suaue Iesus, con-
secratum ab æterno, nunciatum ab angelo, prophetatũ Salo-
Canti.1.a monis oraculo, qui ait: Oleum effusum nomen tuum. Non
Matt.1.d autẽ aliud nomen est in quo saluari oporteat. Ipse enim salus
est, qui saluum faciet populũ suum à peccatis eorum. Dulcis
in opere, in celebratis miraculis, in peccatoribus conuersis, in
sacramento preciosæ mortis, quod humanæ blanditur infir-
mitati. In hoc enim charitas præfulsit, pietas magis emicuit,
gratia plus radiauit. Cæterum lõge dulcior erit in deitatis vi-
sione, quando manifestabit seipsum residens super soliũ præ
omnibus excelsum. Tunc satiabitur desideriũ nostrum: quod
Psal.26.c propheta desiderans aiebat: Tibi dixit cor meum, exquisiuit
Psa.72.d te facies mea, faciem tuã domine requiram. Quid enim mihi
Psal.15.c est in cœlo, & à te quid volui super terrã? Et alibi: Adimple-
bis me lætitia cum vultu tuo. Vnde preciosior dicitur faciei
visio, quàm speculi frequẽs imaginatio. Nõ enim pari omni-
no iucunditate sumitur cortex sacramenti, & medulla frumẽ
ti, fides & species, memoria & pręsentia, ęternitas & tempus,
B speculum & vultus, imago dei, & forma serui. Hic autem am
bulamus per fidem, necdum per speciẽ. Interim deliciari &
gaudere debemus in sacramẽto altaris, in cuius confectione
fidelis minister inuenit seipsum in medio patris & filij & spi
ritus sancti, astantibus etiam ex omni latere supernis ordini-
bus. Sacramentum prænobile, mysteriũ superexcellentis glo-
riæ affectat & requirit plurimum festiuam celebritatem tam
illustrium personarum. Quicquid de ascensu sacerdotis in il-
la hora seu profectu cogitari potest vel dici, longe infra di-
gnitatem veritatis est. Ibi deliciatus animus boni sacerdotis
seipso altior effectus, conatur, festinat, ascẽdit, crescit deside-
rium: & quanto magis sursum tollitur, tãto amplius extenua-
tur, ita vt omnẽ terrenæ concupiscentiæ nebulam euaporãs,
totus spiritualis hominem in homine exurat, & in abscondi-
to faciei domini glorietur. Nec enim ab intuitu propitiatorij
in sancta sanctorum mens pia thurificans, & deuotio sacrifi-
cãs prohibetur: sed rari sunt quos ad profunditatis huius car-
dines puritas admittat, quos ad huiusmodi culmen sanctita-
tis integritas rapiendo sustollat. Videt itaq; minister sanctus
& sentit deum spiritualiter, qui pater est omniũ per creatio-
nem, suum specialius patrem esse per dignationem, quia ipse
pater est omnium pupillorum per gratiam: quibus videlicet
mortuus est pater nequam, id est mundus, & mortua est ma-
ter pessima, id est carnalis concupiscentia. Beatus qui dicere
audet, qui dicere potest: pater meus & mater mea dereliquę-
C runt me, dominus autem assumpsit me. Videt quoque & sen-
tit filium dei fratrem suum amantissimum esse, qui paruulus
pro nobis factus, frater reuera est paruulorũ, id est humiliũ:
Psal.21.c Narrabo, inquit, nomen tuũ fratribus meis, in medio ecclesię
laudabo te. Videt & sentit spiritum sanctum à patre & filio
procedentem, domesticum sibi esse fautorem, & defensorem
suum, quia ipse consolator est vere pœnitentium, aduocatus
in se sperantium. Videt iterum & sentit angelicos spiritus
profectibus suis applaudentes, & vt conciuis ipsorum ascribi
mereatur, ardentius inhiantes. Ista ecclesia promptuarium
quidem est eorum qui in cœlis conscripti sunt. Huic ecclesiæ
illa quæ suspensis organis ad deum suspirat adhuc super flu-
mina Babylonis, originali cognatione coniungitur, & natu-
rali affinitate moribus & votis vnitur. Ab eo vtique ministro
qui huiusmodi est, vitulus saginatus, integer ac perfectus, a-
gnus anniculus, plenus & immaculatus cum omni suauitate,
dulcissimo sapore, gratissima iucunditate percipitur, & sum-
ptus nõ consumitur. Cibus enim vitæ est, qui de cœlo descẽ-
dit. Potésne æstimare quale vel quantum est hoc sanctũ san-
ctorum, & sacramentum sacramentorum, amor amorũ, dul-
cedo omnium dulcedinũ? Hæc sunt verè festa Paschalia, hæc
sunt gaudia & fercula vitalia iustorũ, hæc sunt spirituales de-
liciæ iustorum & sanctorum. Hic bibũtur in loco vberi tor- D
rẽtes lactis, flumina mellis, liquores balsami cœlestis. Hic effi-
citur vna caro sponsa cum sponso, vnus spiritus sancta anima
cum Christo. Experientia horum & similium, spiritus & vita
est: nec animalis homo horũ sensu fruitur vel accessu. Amici
spõsi, id est boni episcopi, boni abbates, & cæteri timorati &
religiosi viri, gustauerũt & plenissime sunt experti, quod nos
dicimus. Ideóq; ad mensam altaris frequentius accedunt, om
ni tempore candida facientes vestimenta sua (id est corpora)
prout possunt melius, vtpote deum suum manu & ore cõtre-
ctaturi, & colloquentẽ sibiipsis audituri. Ibi enim celebratur
familiare colloquiũ inter deũ & Moysen amicũ suum, id est
bonũ & fidelẽ ministrum. Cæterum sermo ille nõ est sonãs,
sed penetrãs: nõ loquax, sed efficax: nõ obstrepẽs auribus, sed
blandiens affectibus. Sermo ille non popularis, sed angularis
& priuatus. Nõ sonat in foro, non auditur in publico: secretũ
cõsilium, secretũ quærit amicum. Auditui proculdubio gau-
dium dabit & lætitiam, si sobria cordis aure percipitur. Audi,
inquit dominus, Israel, & tace. Respondit fidelis amicus & fi-
delis seruus pię familiaritatis ausu, nõ tamẽ vocali plausu, sed
suaui plãctu, dicens cũ Samuele: Loquere domine: quia audit 1.Re.3.b
seruus tuus. Et cum propheta: Audiã quid loquatur in me do Psal.84.b
minus deus. Certe ibi loquitur Christus cũ ministro suo. Pen
sa, inquit, iugiter, repone fideliter, amplectere suauiter quod
vides, quod agis, quod tenes, amplectere, inquã, piæ recorda-
tionis affectu, & piæ imitationis effectu, sciẽs quoniã talia o- E
portet te præparare. Apparatus mensæ istius, nõ hominis est,
sed fidei: nõ facinoris, sed mysterij: nõ tẽporalis alimenti, sed
æterni. Qui sum auctor muneris, ipse sum testis veritatis. Al-
tare cui assistis, quã pro te sustinui repræsentat crucẽ, & calix
sepulchrum in quo mortuus quieui, patena lapidẽ superpo-
situm, corporale sudarium, substratoria corporalis, linteami-
na quibus inuolutus fui. Hostia quam vides, iã non est panis,
sed caro mea quæ pependit in cruce pro mũdi vita. Sane mu-
tatio ista benedictionis opus est, non originis. Virtus hoc fa-
cit, nõ vsus: effectus est potẽtiæ, nõ vsus naturæ: dignatio est,
non ratio. Misericordia est, nõ miseria. Nõ cõmune, sed solũ:
diuinum est, non humanum: pietatis sacramentum, nõ deita-
tis detrimẽtum. Hic pereat physicale nutrimentũ. Cibus iste
non est ventris, sed mẽtis. Nõ est enim datus ad ruinas huius
vitæ, quæ vapor est ad modicum parens, sed ad æternam vitã
animæ conferendam. Iste est panis angelorum, qui nescit pu-
trescere, non vadit in secessum, sed tendit in excelsum. Illuc
reducit hominẽ vnde traxit imaginẽ. Caro autem mea vere Ioan.6.f
est cibus. Similiter liquor iste quẽ vides, iã nõ est vinum, sed
sanguis meus, quẽ pro te fudi in precium, tibi reseruans in al-
tari poculum, in peregrinatione tua præsidiũ, in exitu de Ae-
gypto conductum, in cœlo viaticum. Ego botrus carnis, pro
salute tua portatus sum ad torcular crucis: inde eliquatum est
mustum tuæ redemptionis. Sãguis autẽ meus vere est potus. F
Mira sunt fratres, quæ de sacramento isto dicuntur. Fides est Ibidem.
necessaria: scientia rationis superuacua. Sciẽtia ratione & in-
tellectu colligitur: fides sola auctoritate inducitur. Augusti-
nus contra Felicianum: Hoc fides credat, intelligentia nõ re-
quirat, ne aut nõ inuẽtum putet incredibile, aut repertum nõ
credat singulare. Hæc sunt fratres, quę fidẽ necessario exigũt,
rationẽ omnino non admittunt. Expetunt simplicẽ credito-
rẽ, arguunt impium discussorẽ. Et ideo credi oportet simpli-
citer, quod inuestigari non potest vtiliter. Hic est ille torrens
quem transuadare non potuit Helisæus. Nolite itaque, nolite
quærere quomodo fiat, nolite dubitare vtrũ fiat. Nolite irre-
uerẽter accedere, ne vobis ad mortem fiat. Deus enim est: &
quanquã panis mysteria habeat, mutatur tamen in carnem.
Deus & homo est, qui testatur panem veraciter fieri carnem
suam. Vas electionis est, qui minatur iudicium nõ diiudicanti 1.Cor.11.g
tam sanctã carnem. Idipsum ô Christiane de vino sentias, id
honores in vino. Creator vini est, qui vinũ prouehit in san- Ibidem.
guinẽ Christi. Doctor gentiũ est, cuius assertione mortem bi
bit, bibens indigne sanguinẽ Christi. Et sciendum quod aqua
mixta cũ vino notat vnionẽ mẽbrorũ cum capite suo. Aquæ
enim multæ, populi multi. Tres autẽ portiones quæ in altari
fiunt de corpore Christi, mysticam significationem habent, o-

G Est enim corpus Christi vniuersa ecclesia, caput scilicet cum membris: & inueniuntur in corpore isto quasi tres partes ex quibus totum corpus constat. Vna pars ipsum caput. Caput enim & caput est, & pars corporis similiter. Itaque caput ipsum, pars corporis vna est. Caput, inquam, quod iam immortale & impassibile resurrexit, non moriturum neq; passurum amplius. Altera pars corporis est in membris illis quæ iã cum capite suo quasi in sabbato quiescunt in anima: immortalitatis vnam stolam possidentes quãtum ad animas in cœlo. De talibus dicitur: Gaudent in cœlis animæ sanctorum. Sunt igitur duæ partes istæ simul, caput scilicet, id est Christus: & altera pars corporis, id est boni defuncti, quorum corpora requiescunt in sepulchris, & animæ cũ Christo sunt. Propterea in altari duæ partes reseruantur extra calicem quasi extra passionem: quia beati iam nullum sentiunt dolorem, quoniam hæc priora transierunt. Tertia portio quam in sanguinem ponimus, illam partem ecclesiæ significat, quæ calicem domini bibit, id est Christi passionem imitatur. Cui in apostolis à do-
Ioan. 16.g mino dictum est: In me pacem habeatis, in mũdo pressuram habebitis. Odor, species, sapor, pondus remanent ad mysterij ritum, & ad gustus suffragium, vt horror penitus tollatur, & meritũ sortiatur. Etenim ne humana infirmitas esum carnis & potum sanguinis in sumptione horreret, Christus velari & palliari illa duo voluit speciebus panis & vini, quæ in-
H ter humani generis victualia quodammodo tenent principatum. Nã ad literam quidem præ cibis omnibus cor hominis confirmat panis, & vinum lætificat. Sic itaque corpus & sanguinem suum sumẽda proposuit, vt sensus in vno foueretur, in altero fides ædificaretur. Fouetur enim sensus in vno, dum solita tantum & consueta prospicit: ędificatur fides in altero, dum oculo carnis vidente aliud exterius, oculus cordis aliud
Psal. 17.b sentit & reueretur interius. Aliud enim latet, aliud patet. Posuit enim tenebras latibulum suum. Quemadmodum enim species illic videntur quorum res vel substantiæ ibi esse non creduntur, sic res veraciter & substantialiter creditur, cuius species nõ cernitur. Videtur enim species panis & vini, & substantia panis & vini non creditur. Creditur autem substantia corporis & sanguinis Christi, & tamen species non cernitur. Proponitur igitur species panis & vini, vt doceatur plena & perfecta esse refectio in sumptiõe corporis & sanguinis Christi, plena refectio cibi & potus. Cibi autem & potus substantiæ principales sunt panis & vinum. Cum autem vnum sit sacramentum, tria ibi discreta proponuntur, scilicet species visibilis, veritas corporis, & virtus gratiæ spiritualis. Aliud est species visibilis, quæ visibiliter cernitur: aliud veritas corporis, quæ sub visibili specie inuisibiliter creditur: atque aliud gratia spiritualis, quæ cum corpore & sanguine visibiliter & spiritualiter percipitur à solis digne communicantibus. Tria quippe in sacramento altaris attendere debes: speciem panis,
I veritatem carnis, virtutẽ gratiæ spiritualis. Vsque ad speciem panis sensus pertingit exterior: ad veritatem carnis fides interior: ad virtutẽ gratiæ spiritualis charitas superior. Speciem panis rodit aliquãdo sorex paruissimus: Christianus recipit etiam pessimus: virtutem gratiæ spiritualis, non nisi prædestinatus recipit. Quod itaque videmus, species est panis & vini. Quod autem sub specie illa credimus, verũ corpus est & verus Christi sanguis, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere. Comestio itaque sacramentalis quantum ad visibilem speciem, & quantum ad corporis Christi veritatem cõuenit bonis & malis cõmuniter. Sed est alia comestio sicut iam diximus bonorum solummodo, quam per dei gratiã & per fidem ex dilectione operãtem vitæ meritum efficit, & affectus mentium in cordibus percipientium vel ministrantium, intercedente spirituali & subtiliori quadam vnione capitis & membrorum. Vnde est illud: Vt nobis fiat corpus & sanguis filij tui. Nobis, inquit, fiat. Fit enim proculdubio corpus domini in mensa altaris semper, cũ solenne illud celebratur mysterium ritu debito: sed non semper eis fit, per quos fit. Vnde illud item in canone: Vt quotquot ex hac altaris participatione sacramentũm filij tui sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur. Non enim omnes qui corpus domini sumunt, ex participatione altaris spiritualiter illa be-
nedictione cœlesti & gratia replentur. Vnde est [illegible]ti, K
quod temporaliter gerimus, æternis gaudiis consequam[illegible]. Item vt quæ visibilibus mysteriis sumenda percipimus, in[illegible]sibili consequamur effectu. Et multa in hunc modum. Hoc itaque sacramentum ab æterno repositum, diabolo celatum, prophetis reuelatum, solicitudini vestræ creditum, debita est gratiarum actione prosequendum. O sacrum, ô cœleste ministerium vestrum, laudabile desiderium, insigne spectaculum, solenne miraculum. Deus qui mirabilis est in omnibus, seipso certe mirabilior quantum ad vos ostenditur, dum mirabiliora per vos operatur. Quid plura? Sacerdotes dei benedicite domino, digna deo satagentes, ne vobis fiat in ruinam,
quod digne sumẽtibus prouisum est ad medelam.† Sacerdo- † Hic finē capiebat in codice manuscripto.
tes dei non immerito vos dixerim, si vixeritis sacerdotaliter in domo domini. Non enim prouenit dignitas in hoc nomine, quod est sacerdos. Non inquam, ex nomine, sed ex virtute: conuersatione, non officio: merito, non vocabulo: sanctitate, non ministerio. Vnde scriptura dicit: Sacerdotales viros quærimus, qui plures habemus sacerdotes. Plures, inquã, numero, non merito: simulatione, non fide: specie, non virtute: commixtione corporali, nõ vinculo spirituali: carnis adiunctione, non cordis vnitate. Sunt enim lotis manibus: tamen illotis operibus: cruenta conscientia ad diuina accedunt sacrificia: comedunt sine timore & sine reuerẽtia carnes agni,
qui præsidet in cœlo, sicut carnes quæ vẽduntur in foro. Nõ L
sicut sacerdotes assistunt in altario, sed sicut carnifices in macello. Graue igitur pondus, graue est periculum istius honoris. Gradus quippe iste gradus casualis est, gradus iudicialis est, nisi meritis illustretur dignitas vnctionis, nobilitate morum, exercitatione virtutum, & instantia bonorum operum.
Fodite igitur charissimi domesticos parietes, id est ponite 1. Thes. 5.a
corda vestra super vias vestras. Satagite quãtũ potestis redimere cito in quibus offendistis. Dies enim domini sicut fur ita veniet. Sicut enim nihil certius morte, ita hora mortis nihil incertius: quod vt dignum est, pensate, & ad pensandum circunspectius inuigilate. Deo quidem erit ad gloriam, angelis ad lætitiam: subditis vestris odor ad vitam, vobis autem ad coronam. In quo Christus & Christos suos exaudire dignetur, ministrando auxilium gratiæ suæ, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Item sermo vnde supra.

SEDISTI ad mensam diuitis. In verbis istis loquitur spiritus consilij voce suaui: sed & terribili. Vox suauis est, sed obedientibus: vox terroris contemnentibus. Recipientibus debentur præmia: reiicientibus intentantur supplicia. Viuent qui recipiunt, damnabuntur qui reiiciunt. Sedisti inquit. Ecce principium huiusmodi verborum quantæ suauitatis præfert insigne. Verba præcedentia suauiter sonant,
affectum mulcent: & de sensuum vbertate mentem im- M
pinguant. Quæ autem sequuntur, idem scito quoniam talia oportet te præparare, dum intellectum quò plus exercent plus terrent, de altitudine mysteriorum, miro modo nos humiliant: siue propter indignitatem nostram, siue propter incapacitatem. Diues itaque & potentissimus ille dominus est virtutum, & ipse rex gloriæ: cui dicitur per prophetam: Vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam. Ipse est qui aufert spiritum principum, terribilis apud reges terræ. Mensa ad quam resident fideles epulaturi cum eo: incarnatio ipsius est. Parasti, inquit, in conspectu meo mensam, id est incarnationis tuæ remedium, quod semper attendo & recogito aduersus eos qui tribulant me: ne more antiquo præualeant, qui misero & exuli insultare consueuerant. Porro in mensa & de mensa incarnationis dominicæ refectio acquiritur opulenta. Regia quidem ibi sumuntur fercula & accuratiori arte diligentius præparata, deliciosa multum ad saporem, solida ad nutrimentum: efficacia verò ad medicinam. Primum itaque ferculum est obedientia filialis tribus contexta funiculis, habens humilitatem in corde, patientiam in ore, perseuerantiam in bono opere. Christus nanque factus est obediens patri. Vnde & ipse dicit: Non veni facere voluntatem meam: sed eius qui misit me. Et in alio loco:
Meus

A Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me patris. Quæris de humilitate? Dominus omnium seruuli forma indutus est: de paupercula virgine natus est. Ideoq; cùm liber esset à lege, factus est sub lege, sine querela conuersatus est in lege. Cum Publicanis & peccatoribus cibum sumpsit, discipulorum quos elegerat pedes lauit: hoc ab ortu suo vsq; ad finé vitæ satagens: vt sicut in matre specialis & sine exemplo fuit virginitas: sic in filio singularis & vnica esset humilitas. Quod si de patientia quæritur, sicut ouis ad occisioné ductus est, & propter iniquitates nostras vulneratus est: & cum iniquis deputatus est. Vt enim inuisibilis videretur à nobis, vt immortalis moreretur pro nobis: verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Habitauit hoc verbum in nobis obumbratum carne quam pro nobis assumpsit ex nobis, verbum in carne, sol in nube, mel in cera, lumen in testa, cereus in lucerna. Sustinuit in assumpta carne incommoda nostra sine peccato carnis, portans in carne peccata nostra: & hoc totū non propter se sed propter nos: vt redderet nos incolumes de infirmis, cohæredes de extraneis, liberos de seruis. Si de perseuerantia quæris: obediens fuit vsque ad mortem. Obedientia, talaris est tunica, quam Ioseph quod sonat accrescens vel augmentum, id est quilibet perfectus dono clementioris gratiæ quæ est mater credentium, singulariter induit. Secundum ferculum est paupertas spiritualis, quam tria constituunt: depositio rerum & contemptus: vilitas & abiectio suiipsius: ab-
B dicatio propriæ voluntatis in omnibus. Voluntaria ergo paupertas, quæ sine possessione vel desiderio habetur: quāto expeditior est, tāto securior est. Custos & magistra est virtutum huiusmodi paupertas: sicut ecōtrario radix est vitiorum immoderata rerum affluentia. Expedit esse nudos: cum diabolo qui nudus est, luctaturos. Nudus athleta fortius dimicat: natator exuitur vt fluuium transeat: viator reiectis sarcinulis bene cursitat. Nobilis itaque titulus voluntariæ paupertatis, quam Christus docuit verbo: beati inquiens pauperes spiritu. &c. Consecrauit exemplo, nec enim habuit propriam domum in qua caput reclinaret, & in qua cum discipulis pascha manducaret: nec proprium habuit vnde tributum solueret. Commendauit eam etiam ore prophetico dicens: Ego vir videns paupertatem meā. Huius paupertatis exemplum primi post Christum apostoli tradiderunt, quando in primitiua ecclesia multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, & omnia communia. Hæc religiosis apostolorum sequacibus indicta est. Paupertas ista quæ nec habet, nec habere desiderat, lateralem adiunctam sibi quærit paupertatem, videlicet superbiæ latentis contritionem: vt qui membrum dei est, pauper sit spiritu, id est humilia & abiecta de seipso sentiat & iudicet. Non applaudat sibi, non infletur de meritorū eminentia, nec aliis insultet: quod Christus tenuit & seruauit præ omnibus vnde & ad discipulos dicebat: Cùm feceritis hæc omnia: dicite, quia serui inutiles sumus. Tertio religio-
C sus sit pauper spiritu, nihil vnquam ex propria faciens voluntate: sed in omnibus, & per omnia iugo mancipatus obedientiæ. Hæc sunt tria quæ præmisimus veræ religionis insignia, quæ hominem deo & angelis reddunt conformem, cœlestis patriæ ciuem conscribunt & hæredem. Tertium ferculum est mors Christi reuerenda: præ omnibus sacramentis affectuosa. In hoc enim sacramento pietas magis enituit, gratia plus refulsit, charitas amplius radiauit. Ad mortem Christi tria præcipuè respiciunt, non sine timore, nō sine lachrymis & gemitu prosequenda: iniuriarum multiformiū illatio, manuum ac pedum in cruce confixio: sepulcri ac sepulti sub militum excubiis obseruatio. Porro sedere duo significat: potestatem iudiciariam, & subiectionem voluntariam. Habes ad manum exempla congrua de vtroque: sede à dextris meis, & illud: vidi dominum sedentem, atque illud: Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ signa sunt iudiciariæ potestatis. Cæterum ipsa scriptura clamat: Surgite post quàm sederitis: qui manducatis panem doloris. Et illud: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus: & illud Christi ad discipulos: Sedete hic donec orem, verba sunt debitæ subiectionis. Christo igitur adhuc orante nequaquam surgere debemus per aliquam extollentiam, sed humiliari, & in bonis ex-

D ercitari operibus conuenit: vt quādoque post laborum quibus hic afficimur tolerantiam: surgamus loco & tempore suo promouendi ad cœlestem gloriam. Tu itaque qui sedes ad mensam diuitis, ferculis quæ præmisimus appositis teipsum subiiciens & humilians incarnationis dominicę sacramento, non negligenter sed diligenter attende quę apponuntur tibi. Attende inquam vt discas in referendo gratiam non esse tardus aut segnis: vt discas ad singula dona agere gratias. Attende inquā vt nulla dei munera debita gratiarum actione frustrentur: non grandia, non mediocria, non modica. Denique iubemur colligere fragmenta ne pereant: id est nec minima beneficia obliuisci. Nunquam nō perit quod datur ingrato. Terribile est quod sequitur: quia onerosum, & quasi impossibile videtur. Sed quibus? Mollibus effœminatis ignauis. In quibus? Libertate perniciosa, ruptis habenis continentiæ eunt quò volunt ebriæ concupiscentiæ temulentíque affectus: dum post carnem carnalius euagantur: dum mundum supra modū ambiunt, & sequuntur. Sed quid est illud, quod terribile iudicant? Hoc est quoniam talia oportet te pręparare. Nota quoniam compatiendo, commoriendo & consepeliendo teipsum: & cætera. Dignum est enim & tibi multum expedit: compati, commori, consepeliri passo mortuo & sepulto. Ad hoc enim facta sunt huiusmodi: vt his omnibus cō figuretur & conformetur vita Christiani. Qui enim tāquam membrum Christi dicit se in Christo manere: debet sicut
E ille ambulauit & ipse ambulare. Nam propter crucem eius dictum est: Qui sunt Christi Iesu, carnem suam crucifixerunt cum viciis & concupiscentiis. Propter sepulturam dictum est: consepulti sumus cum Christo, & cætera. Et ideo vt validius compungamur vt amplius moueamur: & currамus per omnia, reuoluamus singula contexendo resticulum, connexendo funiculum, connectendo fasciculum: de omnibus & singulis quæ facta referuntur, de humili dei filio, de summo patris vnigenito, de redemptore piissimo, de amantissimo fratre nostro. Occurrat itaque spiritualiter & ingerat seipsum cordibus nostris dominus Christus, proditus & venditus à discipulo: à Iudæis tanquam vile mancipium precio satis exiguo comparatus, captus, tractus, & ligatus, tanquam homo sine adiutorio: scisso etiam verberibus dorso, vellicatis genis, facie sputis illita, puncto vepribus capite, saucio latere, terebratis palmis, pedibúsque confossis: qui tanquam iugulatori suo alludens seipsum non reluctans exposuit, & nudum corpus quasi incudem malleatorum ictibus patienter explicuit: dum pro nobis per huius vitæ pelagus ad patriam de exilio transferendis rapacibus piratis, naulum propriæ mortis exsoluit. Sed nec prætermittam myrrham qua in cruce potatus est: sed neque illam qua vnctus est in sepulturam. Quarum in prima sibi applicuit meorum amaritudinem peccatorum: in secunda futuram mei corporis incorruptioné dedicauit. Hoc est celeberrimum & regale con-
F uiuium: in quo iusti epulantur & exultant in cōspectu dei aut delectantur in lætitia. Præter hæc omnia dulce pigmentum apponitur inuitatis ad lætificandum de Cyprio vino preciosis & peregrinis: quia nobis adhuc inexpertis speciebus conditum. Brotus, inquit, Cypri, dilectus meus mihi. Præmissum erat in proximiore versiculo, fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, scilicet Christus secundum carnem. Botrus verò Cypri Christus est secundum deitatem, fasciculus myrrhæ, Christus in passione. Botrus Cypri Christus in resurrectione: fasciculus myrrhæ grando & tonitrua Iudaicæ tempestatis. Botrus Cypri destructio totius aduersariæ potestatis, fasciculus myrrhæ multitudo afflictionum. Botrus Cypri abundantia gaudiorum: illinc amaricans, isthinc inebrians. Sed non est prætereundum quod dicitur: fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera commorabitur. Ibi enim est cor. Et vbi est cor, ibi dilectio: & vbi dilectio, ibi dilecti mansio. Nouit autem quicunque rectè sapit, quantum Christianæ pietati expediat, quantum dei seruum deceat sacrosanctæ passionis ipsius fidelius recolere beneficia, ad fruendum suauiter in conscientia, ad recondendum plenius per imitationem in memoria: quod est spiritualiter mā ducare corpus domini, & sanguinem eius bibere: ob amo-

G rem & reuerentiã eius, qui credentibus in se præcepit dicens: Hoc facite in meam commemorationem. In quo etiã quàm impium sit hominem tantæ pietatis dei esse immemorẽ, palam est omnibus: cũ amici morientis vel peregre proficiscentis commendatam sibi sub aliquo signo memoriam nephas sit obliuisci. Si quidem huius reuerendæ commemorationis mysterium, suo modo, suo tempore, suo loco, celebrare licet paucis hominibus, quibus & hoc traditum est mysteriũ. Rem verò mysterij omni tempore & in omni loco dominationis dei modo quo traditum est, id est debitæ pietatis affectum, & sanctæ imitationis effectu agere, tractare & sumere in salutẽ cunctis fidelibus in promptu est. Nam & sacramentum sicut accipit ad vitam dignus: sic ad iudicium & mortem propriam indignus. Sacramentum enim sine re sacramẽti, mors est sumenti. Res verò sacramenti etiam præter sacramẽtum, vita æterna est accipienti. Quotiens in commemorationem eius qui pro te non passus est piè ac fideliter Christum imitando fueris affectus & deuotus, corpus eius mãducas, & sanguinem eius bibis: & quandiu in eo manes per amorem, ipse verò in te per iustitiæ & sanctitatis operationem, in eius corpore & in mẽbris eius cõputaberis. Et ideo si amas animam tuam, propter Christum perdere debes eam siue ponendo vt martyr si necessitas exegerit, siue affligendo districtius vt pœnitens: quanquàm & genus martyrij sit, spiritu facta carnis

H mortificare, illo nimirum quo membra cæduntur ferro, horrore quidem mitius: diuturnitate autem molestius. Habeamus ergo eorum quæ contemptibilia Christo sunt illata continuam & indesinentem memoriam: non vtique ociosam, non tepidam, non torpentem: sed compassionis ardore super omnia plurimum delectantem, & imitationis priuilegio omnia impetrantem. Vnde propheta: Delectare in domino, inquit, vt spreta mundi & viciorum omnium iucunditate, suauior eius recordatio sit: & dabit tibi petitiones cordis tui, non carnis. Porro tres sunt species, de quibus conficitur pigmentum: quod ad regalis conuiuij festiuam exhilarationem apponitur. Triumphalis reditus ab inferis, gloria resurrectionis: consessus ad dexteram dei patris. Cibi prædicti confortant: ista verò tria lætificant. Conuiuantes & inuitati in tempore gratiæ præ cæteris apostoli & martyres esse creduntur, qui in fortitudine cœlesti & spirituali exultatione non ingrati vel immemores exhibiti à Christo conuiuij: retribuunt & offerunt de seipsis qualia acceperũt. In desiderio & in agone isto sudant, currunt & laborant: quos elegit deus vt seipsos hostiã viuam & deo acceptam exhibeant. Et vtinam Christus nobis indulgeat quantulacunque bonorum operum executione illorum vestigia humiliter adorare: qui est deus benedictus in secula. Amen.

I

Sermo de priuilegiis beati Ioannis Baptistæ.

HODIE dilectissimi, dies nobis illuxit insignis, & tanto diebus cæteris sanctior, quanto sanctiorem hominem terris infudit. In hac siquidem die natus est sanctorum splẽdor, iustorum gloria, lætitia angelorum, excellentissimus homo, consanguineus Christi, amicus sponsi, sponsæ præparator vnus est, & similem non habet, qui choris insertus angelicis, sublimioris coronæ titulis vniuersitatis humanæ

Matt.11.b transcendit ascensum. Denique inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Fœlix homo qui fœliciter cœlorum perambulans officinas, cursu fœlicissimo sequitur redemptorem, nec alicuius præcluditur fastigio dignitatis, quẽ summæ fœlicitatis immensitas largius irrogauit. Lætantur angeli, & vtriusque naturæ numerositas admiratur hominem sic ingressum abyssum luminis, & intra interna diuinitatis absorptum, vt ipsam reuerberet aciem angelicæ puritatis. Leuentur omnes viri meritorum, & prærogatiuis ante consistorium maiestatis exultent: non erit tamen qui ad beati Ioannis Baptistæ priuilegium audeat aspirare. Age iam aggrediamur ingredi virtutum insignia quæ deus maiestatis in amico suo gloriosa glorificatione signauit. Sic enim ab ortu vitæ suæ vsque ad occasum conuersatus est cum hominibus vt forma vitæ morũ informatio habeatur. Et licet huius ser- K

monis aurea non rutilet pulchritudo, tẽtabimus tamẽ rerum veritatem qualicunque stylo perstringere, illud sapientis attendentes: Prudentibus viris non placere phalerata, sed fortificata. Primus enim honor est, gloria in annunciatione. Non est dissimulanti silentio transeundum, quàm solenni glorificatione pueri huius in hũc mundũ nunciatur ingressus. Adest angelus Gabriel, & à superiorum cœlorum cardine domini fortitudo descendens, stat à dextris altaris incensi. Nec quilibet angelus, sed ille sublimior, qui beatæ virgini nuncium attulit singulare, etiam electus est vt annunciaret militem, qui regẽ nũciare debebat. Astat sacerdos sacerdotalibus indutus, & multiplici vestimentorum varietate, cœlestium sacramẽtorum præfigurans imaginem, purgationem peccatorũ mystici sanguinis aspersione designat. Consistit coram arca fœderis, ante testamenti tabulas, & vrnam auream habentem manna, virgam Aaron, Cherubim & propitiatorium, solenniter infulatus, vultui dei, gloriæ maiestatis, rerum omnium domino vota percelebrat. Dies instat solennis, & cęteris diebus multitudini Iudæorũ celebrior, domini præcipientis attestatione sublimis, sane spectabilis & festiua: in qua sola soli pontifici licebat introire in sancta sanctorum, & aspergine multiformi summæ diuinitatis iram refrigerare. Conuenitur vndique in sanctam ciuitatem, & populorum turba frequentior cumulat materiam gaudiorum. Inter quæ sacra consistẽs archãgelus: Ne timeas, inquit, Zacharia: quia nascetur tibi fi- L

lius, parentum gaudium, nobilitas generis, orbis exemplum, finis legis, euangelij principium, mortis expulsio, ianua vitæ, decus hominum, cõuersationis splendor, omnis iustitiæ principatus. Et ne diffusiori tractatu rerum excellentiam confun *Luc.1.a*

damus, nascentis & conuersantis integritas in libris euangelicis plenius assignatur. Considera nunciantis sublimitatem, loci dignitatem, diei reuerentiam, & tunc intelligere poteris quàm superexcellenti gloria Ioannis Baptistæ genitura prædicetur. Salua igitur redemptoris reuerentia (quia non derogamus regi, si regis militem honoramus) cum ille dominus, hic seruus, ille creator, hic creatura, digniori præmonstratione Ioannes nunciatur quàm Christus. Christus fortassis in thalamo, Ioannes in templo, & nõ solum in templo, sed etiã ante sancta sanctorum, & insigni die solennitatis eorũ. Ioannes ab eodem archangelo, in loco digniori, tempore sanctiori, apertiori miraculo prædicatur. Recole Isaac ab angelis nũ- *Gen.18.b*

ciatum: Sanson per angelum prædicatum, & vniuersam Na- *Iudi.13.a*

zaræorum sectam conspice, & solum Baptistam tam in hoc quàm in aliis inuenies digniorem. Secundus honor est sanctificatio in vtero matris. Quicunque de massa præuaricante mundum ingredimur, longam restem originalis peccati nobiscum trahimus, solus ille qui peccatum non fecit, excipitur, quem virginalis vteri thalamus ignorantis virum terris effu- M

dit. Longe quippe aliter quàm nos & dissimili modo conceptus est, spiritu sancto tota maiestate virginem inundante, superans vsum carnis, naturæ ordinem, viri commixtionem. Sic quippe decebat, vt peccatũ nesciret, qui peccatũ tollebat: vt similitudinem carnis peccati susciperet, non autẽ carnem peccati. Cum igitur omnes in iniquitatibus concepti sint, neminem vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus præter Hieremiam & Ioannẽ Baptistã: quãquã & de singulari virgine nulla sit ambiguitas, quin ipsa maternis circunsepta visceribus, sublimiori sanctificationis genere mundata sit, vtpote sanctuarium illud, in quo deus & dei filius carnem fuerat suscepturus. Sed longe minor Hieremiæ *Hire.1.b*

sanctificatio quam Ioannis. Ille quidem in vtero matris sanctificatus, hic spiritu sancto repletus fuisse cognoscitur. Multo quippe excellentius est spiritu sancto repleri, quàm sanctificari. Ibi enim sanctificatio emundationem: hic repletio inundationem signat. Denique & apostoli, qui manibus suis tractauerunt de verbo vitæ, cum spiritum sanctum accepissent de saluatoris afflatu, vix quinquagesimo à resurrectione die ad illum gradum potuerunt peruenire vt diceretur de eis: Repleti sunt omnes spiritu sancto. Et licet spiritus sanctus largiori tunc munere credentium corda repleuerit, hoc tamen Ioannes legitur in vtero assecutus, quod apostolica celsitudo

A celsitudo tádem longiori promissione meruit obtinere. Attende, obsecro, diligẽter quàm ordinata dispositione spiritus ille multiplex Hieremiá sanctificat, Ioãnem replet, & superuenit in Mariá. Et Hieremiæ quidem admiranda sanctificatio: quia etsi in peccato cõceptus est, nascitur tamẽ sine peccato. Ante enim quàm exiret de vẽtre, sanctificatus est. Nec poterat nasci nõ sanctus, qui in vtero matris erat sanctificatus. Mira res, & à trásactis seculis non audita, hominẽ cõceptum in peccatis, nasci sine peccato. Ioannẽ vero longe gloriosior virtus impleuit, qui & sanctificatus est à peccato, & ita dominante spiritu superfusus, vt & purgatus exeat, & repletus. Verè magnus coram domino, quem angelus nũciat, sanctificat deus: spiritus replet, vita commẽdat. Ineffabiliori enim modo superuenit in virginem, quam tota diuinitatis plenitudo sine mensurę discretione perfudit, vt totum caperet qui fecit totum, vt non solũ à peccatis abluta, & repleta spiritu sancto, sed & de spiritu sancto concepisse credatur: quia quod in ea natum est, de spiritu sancto est. Inde est quòd singulari prærogatiua fides catholica filium dei natũ de virgine, conceptũ de spiritu sancto confitetur, vt diuinitatis & humanitatis indiuisibilis adunata cõnexio vocabulorum indifferentia designetur. *Matt.1.c* Vides ergo quàm remotiori priuilegio speciosus forma præ filiis hominum, à filiis hominum in concipiendo discretus sit. Illi etenim de peccatis & in peccatis concepti sunt: B hic in spiritu & de spiritu sancto concipitur. Hæc sane dicta sint de conceptione Ioannis. Sed si in aliquo sanctorum auctoritatibus vidẽtur obuiare, volumus vt sine omni excusationum vel defensionum patrocinio subruantur. Tertius honor est excellentia in exultatione. A seculo non est auditum quòd quis exultauerit in vtero matris, cum hic in gaudio exultasse legatur. Prorsus obstupenda dignatio, puerum vix conceptum, in motum exultationis erumpere, eíque gratanter occurrere seruitio dulciori, quem virginali substantiæ præsensit infusum. Beata anima quæ in via peccatorum non stetit, sed secretiori semita de cœlestibus officinis egrediens, inauditæ gratulationis est sortita dulcedinem. Fœlix Elizabeth, ad quá properat mater saluatoris, quam salutaribus obsequiis cœlorũ imperatrix impertitur. Sed puer multo fœlicior, qui salutantis maiestatem agnoscens, intra viscerũ tenebrosa volumina gaudio gaudet, quia vim tam beatæ salutationis attendit. *Luc.1.d* Et factum est, inquit, vt audiuit salutationẽ Mariæ Elizabeth, exultauit in gaudio infans in vtero eius. Ascendit cum festinatione virgo in domum Zachariæ ad salutandam Elizabeth, portans in vtero filium dei, regem gloriæ, dominum maiestatis. Occurrit Elizabeth, & antiquæ sterilitatis carens opprobriis, amicum sponsi, præconem verbi fœlicissimo vẽtre deportat. Iunguntur amplexus, venitur ad oscula, & copulantur C fœlices vteri: regem & militem, non nisi duo tenerrimi parietes abiungunt. Quid mirum si miratur puer & exultat à tactu tam proximæ diuinitatis & afflatu? Poterátne vacare à quocunque miraculo, cui præsens erat regis præsentia, regnantis mater, mundi redemptor? Quid quòd nõ semel tam sanctorum amplexuum fuit celebrata coniunctio? Mãsit autem Maria cum illa quasi tribus mensibus, ait euangelista. *Luc.1.d.* Tanto tempore manet cum Elizabeth virginalis integritas, & nunc dulciori eloquio, nunc fœliciori amplexu Ioannem puerum cõsecrat & insignit. Et fortassis vsque ad diem natiuitatis eius gloriosa virgo cũ cognata morata est, donec puerum natum sinu beatissimo cõfoueret, & vno pariete remoto propinquiorẽ redderet præsentiæ creatoris. Facile autem hoc ex euangelij coniectura liquet, quia iam sex mẽses à conceptione Ioannis defluxerant cum ad virginem archangelus missus est, qui renouationẽ mundi pudori virgineo noua salutatione portauit. Ex hinc virgo festinauit ad Elizabeth, & tribus mensibus cognatæ dignatur visitare hospitium, donec noni mensis fine concluso, natiuitas immineret patriarchæ. Alij qui librum iustorum diligentioribus oculis inspexerũt, se vidisse testantur quòd ipsa dei genitrix fœlicem puerũ primo de terra leuauit, & cognatæ partum omni prosecuta est seruitute. Quocunque autem modo rei huius veritas decernatur, illud pro certo certum est, quia non parum contulit puero nascituro, tam fœlix & morosum intemeratæ virginis consortium. Quartus honor Ioãnis, est gaudium in natiuitate. D Erubesce lucifer, qui iam mane oriebaris, & conatuũ tuorum frustratus impulsibus, tandẽ intellige, quia in nouissimis diebus tãquã perdix stultissimus remanebis. Machinationibus tuis factum est vt humani generis vniuersitas in peccatis conciperetur, in tristitia nasceretur: sed ecce iste sanctificatus in vtero oritur in gaudio, lætitiámq; mũdo sua natiuitate refundit. Ecce genus armaturæ quod tibi constitueras ad victoriá, hoc Ioanni nascitur ad coronã. Apprehende arma & scutum, & toto malignitatis tuæ spiritu debacchare, nec tamen poteris Ioannis irrumpere priuilegium, quod benigná scribẽtis manus proprio charactere cõsignauit. Multũ deceptus, *Matt.11.b* multũ delusus es. An ignoras quòd tibi vir bellator ab ado- *Luc.1.b* lescẽtia, & etiã à matris ventre cõsurgit? Nescis quia à diebus istius regnũ cœlorum vim patitur, & violẽti rapiũt illud? An oblitus es quòd iste mittitur parare plebem perfectam domino? Intuere ordinem rerũ, & ab ipsis cõceptionis suæ initiis inuenies hucvalidiori conamine tuam fortitudinẽ irrupuisse. Tu fecisti quòd fratricida Cain, qui primus natus est, pollutus & obuolutus exiret, & originalis peccati respergeretur infamia. Hãc excepit orbis exterritus, & humani generis subsecuta natiuitas, ad infimę tristitiæ cumulum transmigrauit: natiuitas autẽ Ioannis huius in gaudium est, & solennitatem E prę- claram. Lætatur orbis, & per quatuor mundi climata circunsonat gloriosæ festiuitatis instantia, ipsis etiam cœlis celebris & famosa. Quis putas puer iste erit? Amicus sponsi, inimicus *Ibidem.* sibi, seipso potentior. Considerandum etiam quanta dignitate præpolleat natiuitatis huius celebrãda deuotio, quãtáq; gratiam in oculis ecclesiæ potuerit inuenire. Nullius hominis natiuitatem præter solius dei in auctoritatis arcem recepit ecclesia, huius istius exceptione seruata. Nouit enim, quia me- *Eccle.7.a* lior est dies mortis die natiuitatis, & quòd ortus hominum tristitia comitetur. Inde est quòd diẽ mortis martyrum non natiuitatis, solennizat ecclesia: mortem tamen eorum natalitiorum nomine nominãs, quibus factus est de morte natalis. Tunc enim cœperunt de morte nasci ad vitam, cum vitã deposuerunt pro vita. Huius vero natiuitatem sponsa Christi tanto securius beneuolentissima dignatione suscepit, quanto singularis eam veritatis euangelicæ irrefragabilis commendat auctoritas. Quintus honor est singularitas in conuersione & conuersatione. Intra teneritudinem annorum beatus iste puer ad eremum spiritu ducente deductus est: nec obstitit ætatis infirmitas, quam maiestas domini fœcundabat. Spiritus enim sanctus non attendit sexuum differentiam, fragilitatem corporum, temporum annositatem: sed quemcunq; & quandocunque, & quomodo vult dignãtissima replet benignitate. Relinquit Ioãnes mundum, homines fugit, patriã nescit, parentes aspernatur, & in solius diuinitatis apicem defigit obtutus. Mira rerum cõuersio, hominem vix mundum F ingressum, mundi fugere gloriam, & seculi cupiditates non solum obliuisci, sed nescire, perpetuúmque cũ diuinitate habere consortium. Recessus montium, syluarum anfractus, & vallium subteriacens vastitas, puero patriarchæ quando nox coegerat, domicilia præbuerunt. Non mihi opponatur Hieremias, non prædicantis pueritiæ virtus audeat obuiare: quia si ille consecratus fuerat in prophetam, hic in plusquam prophetam. Et licet ille populo futura prædicet, nõ tamen conuersationis humanæ declinat aspectus. Ioannes autem ætatis supergressus infantiam, & nobilioris generis generositatem oblitus, soli vacat diuinitati, factus forma vitæ, monachorum propositum, anachoretarum principium, totius religionis assertio. Ecce hæc quidem pro conuersione. Porro quãta sublimitas in conuersatione fuerit, non est currentis linguæ volubilitate differendum, sed euangelicę dignitatis compro- *Matt.3.a* bandum eloquio. Ioannes, inquit, habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos eius: esca autem eius erat locusta & mel syluestre. Ecce qui molli- *Matt.11.a* bus vestiuntur, in domibus regum sunt. Rigida vestis, & durissimis hispiditatibus contexta, rigore squalifero corpus afficit patriarchæ, carnémq; tenerrimam immatura districtio disciplinæ feritate coarctat, teneros artus, & sacratiori spiritu superfusos continue quassat longitudo martyrij. Cibus

G autem eius qualis erat? Non quæruntur perdices, fasiani, seu aliæ aues: non per totam curritur regionem, vt patriarchalis stomachus impleatur: sed erat esca eius locusta & mel syluestre. Cœli rore pascitur, & animalis vilissimi satiatur edulio, nihílque coctũ accepit ieiunantis austeritas. Castigato ventri & diuturna maceratione distento ignota fuit varietas ferculorum, nec introiuit in os eius quod gulam alliceret, suffarci-
3. Re. 17. a ret ventrem, stomacho blãdiretur. Helias comedit carnes: & si quid aliud apponebatur, cum gratiarum actione percepit: nec aliquẽ legimus ex illa veteri officina ad legis huius aspirasse fastigium. Vestis aspera, cibus tenuis, mens deuota, profecto perfectum consecrant patriarcham. Sextus honor est nouitas in prædicatione. Hic volo vt intẽdat attentio vestra, quia paulo subtilius ad audiendum materiæ præcipit magnitudo. Post peccatum Adæ, ac illius diluuij vastationem solẽnem, electa est iustorum infinita propè pluralitas, cũ quibus deus facie ad faciem locutus fuisse dignoscitur. Transfertur Enoch, eligitur Noë, vocatur Abraham, Isaac diligitur, Iacob deum facie ad faciem contemplatur, Ioseph saluator mundi vocatur: nec tamen in sermone dei ad illos, vel illorum ad homines, fit aliqua mentio de regni cœlestis perpetua mansione. Moyses assumitur in ducem populo Iudæorum, Pharaoni in deũ constituitur: facit deus per ipsum in Ægypto ma-
H gnalia, mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro. Ascẽdit Moyses in caliginem, in qua erat deus, & datur ei in monte multiplex præceptorum auctoritas: loquitur cũ deo quasi homo ad vicinum suum: non est occultatum à Moyse, quod fecit deus in occulto, & gloriosum nomen Adonai (quod omnibus fuerat obuelatum) ei reuelatur, sed in his omnibus regni cœlorum memoria, nec nominatur, nec auditur. Astat Aaron summus sacerdos potentis virgæ gestarius, vnctus & delibutus cœlestium sacrariorum vnctione: succedit Iosue, & omnis illa iudicum multitudo, nec est vel vlla tenuis mentio regni cœlestis. Inuenit dominus Dauid virum sanctum secundum cor suum, Salomonem filium eius sapientia cumulat singulari, & omnem illum prophetalem chorum spiritus sanctus ordinat & infundit, & nihil de cœlestis regni gloria
3. Re. 17. a prophetatur. Claudit Helias cœlum annis tribus, & mensibus sex. Helisæus etiã mortuus mortuum vitæ restituit, & ab his
4. Reg. 13. nec vel vlla scintilla beatæ mansionis elucet. Quid plura? A principio mundi vsque ad Ioannem vniuersitatis humanæ electionem recollige, nec in sermone vel opere illius sanctuarij poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad Ioannẽ & audi vocem exultationis, vocem nouitatis, vocem lætitiæ, verbum misericordiæ, sermonem gloriæ, largitatẽ gratiæ, quod celauerat deus, tacuerat angelus, latuerat patriarchis, prophe-
I ræ nescierunt. Pœnitentiam, inquit, agite, appropinquabit e-
Matt. 3. a nim regnum cœlorum. Verbum pœnitentiæ dulce & gloriosum, verbum regni cœlorum lætum & adorandũ, illi soli primo conueniens qui primus noui testamenti fundamenta posuit. Hæc est vox de qua maximus ille contemplator cœlestium visionum in hæc verba prosequitur: Et vox prima quã
Apo. 14. a audiui, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis. A diebus Adæ vsque ad Ioãnem organum nostrum versum est in vocem flentium: quia peccatorum frequentia, nec pœnitẽtiæ locus, duplex erat deplorandi materia. Occidis? occidi iu-
Ezec. 20. d beris. sabbato ligna colligis? lapidari iuberis: & ille cui propriũ est misereri semper & parcere, nisi ferire non nouit. Dederat quippe eis præcepta non bona præceptorum dator, & iustificationes in quibus viuere nõ possent: hoc est quod iu-
Psal. 88. g stus miratur dicens: Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ domine? Ioannes natus ostendit medicamentum vulneri, peccato pœnitentiam, iniquitati veniam. Hæc est prima vox quam
Canti. 2. c vox clamantis in deserto proposuit, & vox turturis audita est in terra nostra. Ex tunc misit in os nostrum cãticum nouum carmẽ deo nostro, & resonat in ore nostro gratiarum actio, & vox laudis, superexaltat misericordia iudicium, peccatoribus parcitur, regnat pietas, iustitia dissimulatur, & miserendi non feriendi quærit occasionem misericors & miserator dominus. Citharizant ergo in citharis suis, qui voluptatis effluxionem pœnitentiæ restrictione reuerberãt, & de profunda peccatorũ voragine respirantes (Pharaone submerso) cantãt in viis domini, quoniã magna est gloria domini. Septimus K
honor est dignitas in baptismate. Singularis prorsus humilitas, verbũ caro factũ est, & in perfectum virum egrediens, relicta hominum vniuersitate Ioannẽ quærit, Ioannẽ desiderat, ad Ioannẽ venit. Terribilis in cõsiliis deus super filios homi- Psal. 65. a
num: portánsque omnia verbo virtutis suę, purgationẽ pecca Hebr. 1. a
torum faciẽs, venit à Galilæa in Iordanẽ ad Ioannẽ, vt baptizaretur ab eo. Stupet Ioannes, & timore cõcutitur, ac patriar Mat. 3. d
chã infinitus horror insiluit. Ego (inquit) à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Dicit ei saluator: Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Acquiescunt vtriq; salutaribus monitis, & accingit se Ioannes ad baptizandum, ad suscipiendũ dominum regẽ angelorum. Exuitur vestimentis suis rex gloriæ, splendor luminis, & figura substãtiæ dei. Ioannis manibus attrectatur caro illa sumpta de virgine, cãdidioríque deriuata materia nudatur in flumine, fœlicis Baptistæ manibus infundẽda. Descendunt angeli, & cœlorum agmina tota reuerentia currũt ad creatorẽ. Baptizantem & baptizatũ numina dominãtia circuncingunt. Infundit aquã capiti creatoris creatura nobilior, & dei verticem mortalis dextera cõtrectat & cõtingit. Pauet cœlum, stupet terra. Iordanis arridet, mirãtur angeli dominum Sabaoth inter manus baptizantis concludi. Quid est Ioãnes? Quem cherubim & Seraphim vix audent aspicere, tu nudũ tenere præsumis? Hic est in quẽ L
angeli desiderãt ꝓspicere, cui sanctus, sanctus, sanctus sublimi melodiarum organo beatæ ciuitatis cõuentus ingeminãt: qui solus inhabitat lucem inaccessibilem, dominus virtutum, deus scientiarum, misericordiarum pater, & tu nõ metuis? Tibi datum est quod omnibus negatum est, baptizare eum, qui baptizat omnes in spiritu sancto & igne: virginẽ virginísque filium virgineis manibus irrigare. Totus obstupeo, baptizantem, hominémque deum reuereor, magistrum dignãtem admiror, vereor dignationem, & hominem video violẽtiã ipsis cœlis inferre. Porro illud quale est quod in isto baptismate terminatur lex, finem accipit prophetia, & omnis illa sacrificiorum multitudo propulsatur & pellitur? Hic incipit & stabilitur nouæ regenerationis purgatio perdurãda, & in vnam baptismatis formam legalium transeunt dispẽdia figurarum. Ad ablutionem enim aquæ, & innouationem spiritus, sepelitur hircorum & vitulorum sanguinolenta cõgeries, & peccatoribus id Iudæis relinquimus, illud Dauidicum attendentes: Psal. 29. b
Holocaustum & pro peccato non postulasti. Octauus honor est prima reuelatio de trinitate. A creatione cœli & terræ vsque ad hunc locum nunquam trinitas manifeste hominibus apparuit, sed rerum ac vocum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis æternitas. Denique creationem hominis creator rerum summa dignitate commendãs: Faciamus, inquit, homi- M
nem ad imaginem & similitudinẽ nostram. Reuerendũ reue- Gene. 1. c
ra priuilegium, nec vlli traditum creaturæ. Creatur illa sublimior numerositas angelorum, & elementorũ omnium ordinatur variata connexio, sed omnipotentis præscientia tãtum opus taciturnitate alta prospectat. Vt vero venitur ad hominem, & nobilis creatura creari disponitur, accingit se trinitas ad creandum, & cõsilium accipit sapientia, vt creaturæ dignitas creatoris priuilegio clara esse monstretur. Nec ibi tamen satis aperte diuinę maiestatis illuxere vocabula, cum ad angelos obsequentes quidam referant dominici sermonis oraculum. Vel si minus hoc cautum est, signa pluralitatis absq; nominum differentia prædicatur. Abraham tres vidit, & vnum Gene. 18. a
adorauit: sed ibi scripturæ sacræ reuerentia nunc mixtim, nũc separatim claudit eloquiũ, vt modo dominum, modo viros placeat appellare. Iudæi tamen hic magnã texunt reprehensionis parabolam, tres angelos à domino missos asserentes: vnum ad natiuitatẽ Isaac prædicẽdam, duos ad subuertẽdum Sodomã delegatos. Illum vero cum quo iustus loquitur dicens: Domine si inueni gratiam in oculis tuis, prophetali spiritu cognouisse somniãt natiuitatis Isaac venisse præconem. Illum adorat Abraham, sicut Bersabee Dauid regem, sociisque eius propter ipsius reuerentiam indefessus assistit. Vnde & non nisi duo in subuersione ciuitatum infideliũ numerantur, illo superiori iam reuerso qui natiuitatem Isaac fideli deuotione cõpleuerat. Tres enim viri Sarã vocari præcipiunt, sed

A sed vnus est, qui promissionis insperatæ manifestat arcanum. Hoc Iudæi, & qui magis elegerunt iudaizare quàm credere. Sed vt breuiter concludamus, omnis illa patriarcharum siue prophetarum societas, nullam vel in sermonibus vel in rebus de patre & filio & spiritu sancto aperte legitur fecisse mētionem. Veni ergo & intuere filium Zachariæ deum & hominē propriis manibus contingentem, & vide quia cœli aperiũtur ibi, & descēdit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in Christum, & vox patris audita est: Hic est filius meus dilectus. Vides quia ad sacratissimorum nominũ nouitatem cœlorum palatia reserantur. Pater auditur in voce: filius baptizatur in flumine: spiritus sanctus demonstratur in columbæ specie. Adest Ioānes totius medius trinitatis, gloriosúmque Baptistam signant induisse substantiæ aperta vocabula: noménque trinitatis prioribus seculis obuelatum, absque totius velaminis obumbratione relucet. Domine quis est iste, quia innotuisti ei? Nonus honor est testimonium veritatis. Audi quid de isto veritas testetur. Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi, misit ad eum discipulos suos, & respõsum est eis: cæci vident, & cætera quæ euãgelicæ veritatis copiosa prosequitur narratio. Recedentibus autem nunciis (ne forte in eorum præsentia adulationem redolere videretur) cœpit Iesus dicere de Ioanne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? O mira testificatio redēptoris. Quis ingressus est mundum, & mundũ vel in aliquo non cognouit? Quis est quē ventosa fœlicitas, vel aduersitas turbida, vel cuiuslibet peccati aura tenuior non inflexit? Ad extremum subinfert quod terram excedat, transeat cœlũ, ipsum verticem angelicæ dignitatis attingat. Inter natos mulierum (dicit dominus) non surrexit maior Ioanne Baptista. Quid vis amplius? De nullo dici potuit (dicit Augustinus) quod dictum est de Ioanne. Non opponas mihi euangelistam cæteris discipulis magis dilectum, non apostolorum principem omnibus apostolis antelatum, non vas electionis ad cœli tertij secreta translatum, nec apostolicus splendor audeat occurrere prȩcursori: quia iam omnes isti ad adolescētiȩ metas excesserant cum à veritate prolatum est, inter natos, &c. Considera mansiones regni, & vniuersum ordinem humanæ generationis circumuola: solúmque Ioannē tam veteris quàm noui testamēti patribus videbis esse præpositum vel æquatum, tamen super omnia benedictus deus. Decimus honor est assertio matris ecclesiæ. Texitur ora chlamydis, vnguentúmque profusum in capite, extremam vestimenti fimbriam inundāter perfudit. Hinc enim mater & magistra omnium ecclesiarum ecclesia Romana, cui dictum est: Ego pro te rogaui vt non deficiat fides tua, in honorē Ioannis Baptistæ post saluatoris nomen consecrata est & signata. Dignum nanque erat vt sententiam spõsi sponsæ sequeretur auctoritas, & singularem amicum eius illuc proueheret vbi principatum ipsa cōscendit. Electio proculdubio hæc singularis est, in illa ipsa vrbe Ioannem vendicare primatum ecclesiæ, quam duo cœli luminaria morte clarissima consecrarunt. Crucifigitur Petrus, gladiatur Paulus, & dignitas remanet præcursori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, totáque sublimitas beato refunditur patriarchæ. Ioannes vbique maior, in omnibus singularis, mirabilis super omnes. Quis sic gloriose annunciatus est? Quis ita specialiter in vtero matris spiritu sancto legitur fuisse repletus? Quem legistis intra matris vterum exultasse? Cuius natiuitatem vidistis celebrari in ecclesia dei? Quis sic eremum concupiuit? Quis ita sublimiter legitur conuersatus? Quis pœnitentiam & regnum cœlorũ primus ostēdit? Quis baptizauit regem gloriȩ? Cui se primum trinitas reuelauit? Cui testimoniũ tale perhibuit veritas? Quem sic honorauit ecclesia? Vide si non omnia hæc ita singulariter sint singularia, vt nullus mortaliũ prædictis audeat inhiare. Forsitan mihi disponis opponere, quod sic iste habet propria, vt & cæterorum sanctorum communia nõ attingat. Audi ergo, Ioannes patriarcha, imò patriarcharum finis & caput. Ioannes propheta, imò plusquam propheta: quia quem veniētem nunciauit, digito demonstrauit. Ioānes angelus, sed inter angelos electus est, saluatore attestāte, qui dicit: Ecce mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam. Ioannes Apostolus, sed & apostolorũ primus & princeps, qui primus fuit homo missus à deo. Ioannes euangelista, sed & euãgelij primus incisor, prædicans euangeliũ regni. Ioannis virgo, imò virginitatis insigne speculum, pudicitiæ titulus, castitatis exemplum. Ioannes martyr, sed martyrum lumen inter natiuitatem mortémque Christi constantissimi forma martyrij. Prætereo quia vox clamantis in deserto: quia præco verbi, quia iudicis præcursor. Illud quoq; relinquo, quia vsq; ad Ioannem lex & prophetæ, quòd Ioannes ipse est Helias, quòd lucerna sit ardēs & lucens, quòd amicus sit sponsi, spõsæ præparator. Silentio transeo quòd sic nouē ordinibus angelorum insertus est, vt etiam ad Seraphim apicem trãsferatur. Verũ hoc adeo laboriosi operis est, vt sensus nostri paupertas non sufficiat. Sufficiant hæc ad præsens quæ de Ioannis laude dicta sunt ad gloriam redemptoris, qui est benedictus in secula. Amen.

[Margin: Mat. 3. d; Mat. 11. a; B; Mat. 11. a; Luc. 22. d; C; Ioan. 1. a; Mat. 3. a; D]

Epistola Bernardi ad Matthæum Albanen. episcopum de homilia villici iniquitatis.

REVERENDISSIMO domino suo Matthæo venerabili dei gratia Albanensi episcopo frater Bernardus vtique suus quicquid seruus domino, & filius patri. Quod à Roma per dominum Seruulum charissimum nostrum Beluacensem abbatem supereminentia magnitudinis vestræ paruitati meȩ mandauerat, videlicet quod ea, quæ super euangelium de villico iniquitatis deus mihi dixisse donauerat, vobis transcriberem: & si sero, nunc tandem (non minimum pauidus, ne quid ibi infusum vos offendat) transmitto. Super hoc igitur, quæso, vos in me pietatis & charitatis abundare visceribus, quatenus & ignoscatis mihi quod distuli, & emendetis vobis incorrectum quod obtuli. Auctoritati nanque prudētiæ vestræ reseruaui id corrigendum, & suppliciter offero. Et cultellum qui vulgo quiniens nuncupatur, habens manubrium de ebore, cum chartula mitto, quatenus imposturam quam auulsione dignam adiudicaueritis, meo gladio succidatis. De cætero precor vestræ pietatis abundantiã ne in orationibus vestris obliuiscamini mei, qui sine obliuione vestri quotidie memoror vbi propensius posco misericordiam dei. Valete. E

Dominica x. post Pentecosten homilia euangelij secundum Lucam, de villico iniquitatis, vtilis valde.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Homo quidam erat diues, qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud eum, quasi dissipasset bona illius. Et reliqua. Luc. 16. a

Homilia lectionis eiusdem.

HVIVS sancti euangelij lectio quantæ sit vtilitatis & in historia simpliciter ad literam dicta, & moraliter expedita, prudens auditor aduertet: si autem cordis apposuerit, & ex deo est. Sic enim veritas ait: Qui ex deo est, verba dei audit. Qui subiungit reprobis dicens: Propterea vos non auditis, quia ex deo non estis. Dicamus ergo: Homo quidam erat diues. Quantum ad literam nos id enarrare non conuenit: litera enim per se patet, cuius tamen vtilis est narratio minus doctis minúsque capacibus: cæteris sit exponenda. Homo quidam erat diues, &c. Homo ille, iste est de quo Apostolus ait: In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Qui quidem merito dicitur quasi singularis. Vnde propheta: Homo est, & quis cognouit eum? Ac si dicat: Superexcellentiam eius quis enarrabit? Sequitur: Erat diues. Vere diues, sicut scriptum est: Cum esset diues in omnibus, factus est pauper pro nobis, vt nos sua paupertate ditaret. Et item de eodē domino dicitur: In dextera eius ignea lex, in sinistra vero illius diuitiæ & gloria. Cui bene conuenit, erat: quia de eo dicitur, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Qui habebat villicum. Reuera habuit villicum & villam: quia Domini est terra, & plenitudo eius. Et ipse ait: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. tamen in terra nihil voluit possidere, sicut idem de semetipso ait: Non habet filius hominis vbi caput reclinet: paupertatis nobis relinquens exemplum. Et tamen villicum eum habuisse videamus & villam, hoc modo: Villa est proprie terrena possessio pluribus vestita colonis.

[Margin: F; Ioan. 8. f; Philip. 2. b; Hier. 17. b; 2. Cor. 8. b; Deu. 33. a; Ioan. 1. a; Psal. 23. a; Mat. 28. d; Luc. 9. g]

G per quod significatur terrena hæc corporum nostrorum cōpaginatio, primo multis ornata virtutibus, quasi multis inhabitata viris. In hac sua villa dominus ad custodiēda bona sua, quæ plura habuit, villicum posuit interiorem hominē, quem tantæ valetudinis fecit, tāti decoris, vt ad imaginem & similitudinem suam formaret: tantę; potētiæ per sibi datum libe rum arbitrium, vt in quamlibet partem boni mali ve flecteretur. Villam etiam tantis muniuit præsidiis, vt nullius ope præter solius eius, scilicet domini, egeret contra quoslibet cu iuscunque impugnationis incursus. Posuit nāque in ea murorum custodem prudentiam: defensorem, fortitudinē: dapiferum, temperātiam: iustitiarium ad tuenda iura, iustitiam. Isti quātæ fuerint solicitudinis, quātæque strenuitatis in suis peragendis officiis, ex eorundem propriis diffinitionibus videtur, quæ sunt huiusmodi: Prudentia. Fortitudo. Tēperātia. Iustitia. Prudētia, est cognitio rerum appetendarum & fugiendarum. Fortitudo, est firmitas animi aduersus ea quæ temporaliter sunt molesta. Temperātia, est refrænatio cupiditatis aduersus ea quæ carnaliter delectant. Iustitia, est reddere vnicuique quod suum est. Quomodo vero hæ virtutes quasi solertes viri, in villa sibi cōmissa officia sua compleant, audiamus. Mat.13.d Prudentia custos familiæ suum sic facit H officium, dicens: Vigilate, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit: sero, an media nocte, an galli cātu, an mane, &c. 1.Petri.1.c Scitis quia non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra cōuersatione paternæ traditionis, sed sanguine quasi agni immaculati & incōtaminati Iesu Christi domini nostri. 1.Cor.10. Non simus concupiscentes malorum, neque idololatræ efficiamur. Col.3.a Auaritia quippe ipsa est idolorum seruitus. 1.Cor.10.b Neque fornicemur, sicut illi qui ceciderunt vno die viginti tria milia: neque tentemus deum, sicut qui à serpētibus perierunt. Neque murmurauerimus, sicut qui perierūt ab exterminatore: quæ omnia scripta sunt ad correptionē nostrā: in quos fines seculorum deuenerunt. Fortitudo quoque sic suos hortatur in acie dicēs: Luc.12.a Estote fortes in bello, & pugnate cum antiquo serpente, & accipietis regnum æternum. Et itē: Ne terreamini ab iis qui occidunt corpus, postea vero non habent quid faciant: Psal.23.b Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. 1.Pet.5.a Leo quippe rugiens circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Luc.11.c Cum fortis armatus custodit atriū suum, iń pace sunt omnia quæ possidet. 1.Cor.16.c Itaque viriliter agite & confortamini, & omnia vestra in charitate fiant. 1.Cor.6.d Empti enim estis precio magno. Glorificate & portate deū in corpore vestro, sicut portauit Apostolus dicens: Roma.8.b Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an periculum, an gladius? Certus sum quòd neque mors, neque vita, neq; præsen- I tia, neque futura poterūt nos separare à charitate dei, quę est in Christo Iesu. Temperantia vero sic solicitat dicens: Videte ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis Luca.21.f huius mūdi. Scriptum est enim: Esa.5.c Væ qui potētes estis ab bibendum vinum, & viri fortes ad miscēdam ebrietatem. Sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes quisque debet accedere. Inter cætera enim sua mala, Sodoma panis abundantia periit, Ezec.16.f ad Hierusalem domino per prophetā dicente: Hæc est iniquitas sororis tuæ Sodomæ, saturitas panis & abundantia. Philip.3.d Hinc Apostolus ait: Multi ambulant post concupiscentias suas, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi: quorum finis interitus, quorum deus venter est, & gloria in cōfusione eorum qui terrena sapiunt. 1.Cor.6.c Esca ventri, & venter escis, deus autē & hunc & has destruet. Nequaquam igitur in illis voluptatem appetas, sed necessitati succurre. Iustitia autem sic villæ iura tuetur, dicens: Thob.4.c Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Prou.20.b Quia hinc Salomon ait: Pondus & pondus, mensura & mensura, vtrunque abominabile est apud deum. Mat.7.b Et: quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Leui.19.g Et sic implebitis quod Moyses ait: Iustus modius sit vobis, æquúsque sextarius. Itaque cū debeat tibi quippiam frater tuus, & abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue. Matt.5.c Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Exo.21.c Quorum legalis erat iustitia, oculum pro oculo, dentem pro dente, vltionem pro vltione. Nobis autem dicitur: K Matt.5.g Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, neque malum pro malo reddentes, nec maledictum pro maledicto, sed econtrario benedicentes. Rom.13.b Hinc Paulus ait: Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: & hæc faciens carbones ignis congeres super caput eius. Sic, vtiq; aio ego iustitia, & volo fieri. In hac etiam villa diues dominus quasi ruricolas habuit, qui redderent ei fructus vsurarios temporibus suis, qui sunt huiusmodi, bonitas, benignitas, modestia, mansuetudo, concordia, pax, patientia, misericordia, charitas. Super hos etiam posuit ad custodiendum si deliquissent, qui accusarent, qui testificarentur, qui iudicarēt, qui punirent. Conscientia quippe ipsa est accusatrix: memoria, testis: ratio, iudex: timor, carnifex. Quod enim conscientia accusat, memoria testificatur, & quod ratio iudicat, timor excruciat dicens: Psal.98.a Dominus regnauit, irascantur populi. Qui sedes super Cherubim, moueatur terra. Psal.49.c Ignis in circuitu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Et impiis dicet: Matt.25.d Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, vbi ignis est qui non tepescit, vermes qui non moriuntur, tortores qui non lassescunt, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. L Villam suam his aliisque tutoribus fortem, tradidit dominus villico, pluribus plenam bonis, quibusdam corporis, multis propriis ipsius hominis interioris. Septem quippe sunt hæc bona corporis, pulchritudo, fortitudo, velocitas, libertas, sanitas, voluptas, diuturnitas vitæ. Septem quoque sunt bona animæ, sapientia, amicitia, concordia, honor, pietas, potestas, iucunditas. Pręter hæc propria, communia sunt multa data ruricolis: alia his, & alia his. Bona enim sunt diuitum diuitiæ suæ, ne eos paupertatis molestia frangat. Bona sunt pauperum penuriæ suæ, quibus castigantur ne per incontinentiam defluant. Fortium fortitudo, vt ad bona opera conualescant. Debilium imbecillitas, qua refrænantur ne quod velint malū perficiāt. Sapientium sua scientia, qua illuminantur vt proficiant. Insipientiū sua simplicitas, qua humiliantur ne superbiant. Omnino quicquid in hac vita nostra fragilitas possidet, pius conditor (quantum in sua bonitate est) ad bonum nostrum nobis quotidie confert, scilicet vel ad correptionem prauitatis, vel ad profectum virtutis. Sed (vt verbis beati Gregorij vtar) quæ ad vsum accepimus vitæ, ad vsum conuertimus culpæ. Valetudinem corporum in vsum consumimus vitiorum, bona mentis in vsum expendimus vanitatis. Et hoc est quod dicitur, qui diffamatus est apud eum, quasi dissipasset bona ipsius. M Operæprecium est scire quis diffamauerit villicum, vel vnde prodierit diffamatio. Petulantia ipsa est quæ disseminauit infamiam: quæ tunc dicitur infamare, cum non erubescit negligentiam suam declamare, sicut ibi: Sap.2.b Nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra, coronemus nos rosis antequam marcescant, vbique relinquamus signa lætitiæ nostræ. Quippe hæc talis locutio plane infamatio est. Fit autem triplici voce, scilicet cogitationis, locutionis, & operis. Habet enim cogitatio vocem suam. Exo.14.d Vnde dominus cogitanti Moysi ait: Quid clamas ad me? Psal.75.b Et Dauid ad dominum: Cogitatio hominis confitebitur tibi. Gene.4.c Habet & opus vocem suam. Vnde dominus ad Caim: Sanguis fratris tui clamat ad me de terra. Prodit autem infamia nostra ex his quæ fiunt, aut contra naturam, aut contra legem, aut contra consuetudinē. His tribus modis quicquid agimus vertitur in peccatum. Et quia villicus bona domini sui in hæc dissipauerit, dictum est ei: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, iam enim amplius non poteris villicare. Illud nō semel aut iterū, sed tertio iam cōminatur dominus villico suo, videlicet ante legem, sub lege, sub gratia, & per tres nūcios per quos omnia sua nobis consilia dicit, id est per hominem, per spiritum, per familiare mandatum. His dominus secreta sua solet notificare, atque per hos aliis quibusque iubet: cum quibus ire solet timor, & modo iungitur illis ferēs ista tria quæ semper habere solet, clauam comminationis, radium cognitionis, virgam doloris, ad incutiendum terrorē, ad videndum errorem, ad habendū mœrorē, incipientium, proficiētiū, perficientiū. Nota q; in hoc facto cognoscitur mirabilis pietas huius domini, qui non circumuenit seruum suum, sed ad reddendā rationem

A tionem prius submonet eum, quàm iudicet. Sic quoque visus
Gene.8.c est Abraham dixisse cum loqueretur ad deum de Sodomis:
Descédam & videbo per memetipsum si sic, vt rumor est, o-
pere compleuerint. Et hic instruimur non statim debere da-
re fidem quibuslibet verbis, sed si sic est, vt dicitur, prius adhi
bere cautelam. Sequitur: Quid faciam? Hæc quærimonia de
præmissa comminatione procedit. Sic vtique quidam cum
mortem sibi venire de prope vident, se male vixisse scientes,
timore perterriti, quid fecerint, vel qualiter id emendare de-
beant, secum satis amarissime exquirunt dicentes: Quid fa-
ciam? Fodere non valeo, mendicare erubesco. Hæc duo ver-
ba in persona illorum loquitur, qui hæc duo timent, in pœni-
tétia scilicet afflictionem corporis, & paupertatem: quorum
alterum intelligitur per fodere, alterum per mendicare. Vt e-
nim sic moraliter dicam, fodere est sarculo conpunctionis,
& aratro confessionis, in fructus bonę operationis cordis no
stri iugera dissulcare: quod facere propheta nos admonet di-
Ioel.2.c cens: Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Et hinc
est illud quod ait custos vineæ de sterili ficulnea ad dominum
Lucæ 13.b suum: Dimitte eam & hoc anno, vt ego veniens fodiam cir-
ca illam, & apponá stercora. Sed hoc iste de quo hic agitur,
primo facere pertimescens ait: Fodere non valeo. Contra
Prou.20.a quem recte per Salomonem dicitur: Piger propter frigus ara
re noluit, médicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Qui enim
B nunc propter pauorem métis, aut torporem macerare se per
pœnitentiam & affligere negligit: cum sol iustitiæ in iudicio
velut in æstate claruerit, quæret requiem, sed non accipiet:
quia propter illam operari bona contempsit. Sequitur: Men-
dicare erubesco. Hoc igitur ad literam tantú. Sunt enim qui-
dam qui erogando bona sua pauperibus culpas suas redime-
re vellent, & hoc cogitando pertractant: sed postmodum ti-
mentes ne egeant, erga egentes tenaces fiunt, & ab eo quod
mente conceperant, se suspendunt: præcipue quia vident ali-
quos qui sua se sic dedisse fatentur & pœnitent: de quibus be
Eccl.11.b ne per Salomonem dicitur: Qui obserua ventum, non semi-
nat, & qui considerat nubes, nunquam metit. Venti nomine
malignus spiritus qui menté tentationibus impellit, & nubis
appellatione peccator exprimitur. Qui ergo attédit ventum,
non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metit: quia
qui tentationes maligni spiritus metuit, & iniquorum lapsus
conspicit, in bono opere nec exercetur, nec in iudicio quo
consoletur inueniet, sed & nunc quoque vilescit. Propterea
quanuis villicus paulo ante dixerat: Fodere non valeo, men-
dicare erubesco, pœnitens tamen subiungit quod sequitur:
Scio quid faciam. Videte quid facit timor quippe perutilis
domino suo. Ipse est qui quod dominus iubet, homines face-
re cogit. Certe iste villicus hodie non dixisset, scio quid faciá,
si non timuisset. Sed timuit, quoniam illi subito timor adue-
C niens claua comminationis tales ei ictus impressit dicens: Au
di miserabilis audi, euigila tandem, quia hora est iam te de pi-
gritia surgere. Si non amore, saltem timore euigila. Crux e-
nim tibi duplex dura paratur: altera iá corporis, altera post-
modum corporis & animæ gehennalis. Cogita ergo crucia-
tus tuos, quos præsentialiter medullitus senties iam in morte.
Mors, inquam, ipsa est crux horribilis, ad quam quotidie fe-
stinas, & non attendis. Vide quomodo mors te crucifigit.
Crura distenduntur, manus & brachia decidunt, pectus anhe
lat, ceruix languescit, labia spumant, oculi stupescunt, vultus
horrescunt, facies exsudat, & morte tacta pallescit. Et hæc v-
tique quæ videmus deforis, & quæ sentimus, leuia sunt ad ea
quæ intus anima miserabilis iam prægustat. Ná sensus à cor-
pore cito recedit: animam sua mors comitatur euntem. Qui
autem cruciatus te moneant, audi quid propheta de perditis
Psal. 48.c dicat: Sicut oues, inquit, in inferno positi sunt: mors depascet
Iob 24.c eos, & Iob: Transeunt, inquit, à frigore nimio ad calorem ni-
Esaiæ.33.b mium. De quo & alibi dicitur: Quis poterit ex vobis habi-
tare cum igne deuorante: aut quis habitabit ex vobis cum ar
doribus sempiternis? Hæc audiens villicus plane si timuerit,
ne mireris. Et notandum quòd timor iste quadriformis est,
scilicet mundanus, seruilis, initialis, & filialis, siue castus. Mun-
danus, qui facit recedere à malo pro euitatione pœnæ. Serui-
lis, qui facit à malo abstinere pro euitatione pœnæ, mali re-
tinens voluntatem. Initialis timor gehennæ, de quo dicitur
per prophetam: Initium sapientiæ timor domini. Filialis, de D
quo per eundem dicitur: Timor domini sanctus permanet Psal.110.b
in seculum seculi. In duabus his formis vtilis est hominibus Psal.18.c
semper, in aliis minime. In initiali formaliter frendens, vt mo
do dictum est, ad villicum venit: propter quod ait: Scio quid
faciam, vt cum amotus fuero, & cætera. Hæc amotio nihil est
aliud, quam hominis interioris, id est animæ & corporis sepa-
ratio. Et notandum quod, scire, nos exponere non oportet,
quia ipsemet suum scire, scilicet quid facere velit innotuit,
per hoc quod sequitur dicens: Vt cum motus fuero à villi-
catione, recipiant me in domos suas. In hoc quod suum scire
exposuit, meminit poetæ dicentis: Scire tuum nihil est, nisi Persius sa-
scire tuum hoc sciat alter. Visus siquidem est minus hoc di- tyra.1.
xisse, scilicet qui sunt qui recipere eum debeant: quod tamen
cum dixerat, in domos suas, succinctè deprehenditur anno-
tasse. Sunt namque qui homines recipiunt, quorum sunt do-
mus cœli, & æterna tabernacula: & hi qui sint, dominus ad di-
scipulos suos loquens patenter ostendit in illis verbis suis, cú
dicit: Sinite paruulos venire ad me: talium est enim regnum Matt.19.b
cœlorum. Et alibi: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum Matt.5.a
est regnum cœlorum. Ab his ergo necesse est emere regnum
cœlorum, quorum est. Verè necesse est, quia non habemus Hebr.13.c
hic (vt ait Apostolus) manentem ciuitatem, sed futuram in- 2.Cor.5.a
quirimus. Et item de suis confidens ait: Scimus quòd si terre- E
stris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod habe-
mus ex Deo domum non manufactam, æternam in cœlis.
Hanc vtique nos emere docet dominus in subsequentibus
dicens: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm
defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. Et hoc in lo-
co suo exponetur, sed non modo. Sed videamus quid sequi-
tur: Conuocatis singulis debitoribus, & cætera. Memini me
superius dixisse misericordiam, & veritatem, & charitatem
cum aliis multis, quasi ruricolas esse, & debere eas huic diuiti
domino reddere suos effectus, quasi fructus operum suorum
per manus villici. Nihil ergo est aliud quod dicimus villicum
debitores domini sui conuocasse, nisi vnumquemq; in corde
suo quid fecerit, vel quid fecisse debuerit, iuxta posse virium
suarum pertractasse. Quod quotiens agimus, fere per omnia
reos nos esse cognoscimus: præcipue tamen in eo quod per
charitatem largius erogasse debuimus, & in eo quod per pœ-
nitentiam illis qui nos iniuriauerút, códonasse perfectius de-
bebamus. Et hoc datur intelligi cum huic quæstioni, scilicet
quantum debes domino meo, respondetur: centum cados o-
lei. Per centum enim significatur perfectio, per oleum miseri
cordia. Est ergo sensus: Debeo centú cados olei, id est quod
mihi iniuriantibus perfectè dimisisse debueram, non dimisi.
Cui subsequenter adiungitur: Sede cito, scribe quinquagin-
ta. Nouimus quòd sedere, humiliationem: cito, festinationem F
scribere, firmitatem: quinquaginta, pœnitentiam designat. Et
super his conuenientia habemus exempla, sed quia satis est
notum, non conuenit adducere, sed quid sibi verba velint, di-
cemus. Cum ergo dicimus, sede cito & scribe quinquaginta,
idem est ac si quis dicat sibimetipsi aut proximo suo: Qui fa-
teris te peccasse in misericordia, humiliare cito, firmus per-
mane in pœnitentia. Deinde alij dixit: Tu verò quantum de-
bes? Centum coros tritici. Ferè eadem est hæc quæstio & re-
sponsio cum prima: excepto quòd illa est de indulgentia, hæc
de charitate. Hic enim frumentum charitatem designat, qué-
admodum superius per oleum misericordiam diximus desi-
gnari. Hæc itaque huius quæstionis responsio nobis innuit
quod qui seculi huius substantiam posidemus, perfectè egé-
tibus erogasse debuimus: quod si non fecerimus cum posse-
mus, apud summum patremfamiliâs debiti vinculo obliga- 1.Ioan.3.c
mur, sicut scriptú est: Qui habet substantiá huius múdi, & vi-
derit fratré suum necessitaté habere, si clauserit viscera sua ab
eo, vere charitas patris nó est in eo. Huius tamé obligationis
nodus celeriter rumpitur, si bene perficiatur quod sequitur,
scilicet sede cito & scribe octoginta: id est, humiliare (sicut ex-
posuimus) in obseruatione mandatorum dei, & certa spe hæ-
reditatis æternæ. De cado & coro dicant alij pro abundantia
sensus sui quid senserint, ego super his nihil aliud dico, nisi
quod vnumquodq; vas est ad mensurádum in suo genere: &
hic significare possunt mésurate, id est discrete debere agere
pœnitentes,

G poenitentes:quasi sic occidant hostem ne perimãt ciuẽ, quoniam scriptum est:Si recte offeras, & non recte diuidas, peccasti. *Gene.4.* Recte offerimus, cũ bono studio bonum opus agimus: sed nõ recte diuidimus, si discretionem habere in bono opere postponamus, quam qui dissimulat, etiam recte offerens (sicut beatus ait Gregorius) peccat. Sequitur:Et laudauit dominus villicum iniquitatis, eo quòd prudenter egisset. Sunt qui mirantur vnde hæc laus processerit, cum non dicatur ad literam persoluisse debitum, sed curtasse: quod si quis egerit, attendat quòd potius imitari debet villicum, quàm admirari.Seculariter enim prudenter egit, qui quæ reddere non potuit,ne super his argueretur furto,caute celauit, & secundum cuiusdam verba dicentis, si non caste, saltem caute:(est nanque minoris culpæ quemlibet se solum dare morti, quàm si cæteros secum tollat contagione peccati) & quod sibi perutile summáque prudentia fuit,quia apud quos reciperetur effecit, si amoueretur à villicatione.Sed & altius loquar. Plane secundum moralem intelligentiam multa laude est dignus, qui relicto errore pristinæ conuersationis, diuiti deo satisfaciens, redit ad gratiam. Et propter hoc eum dominus laudauit,quia siue hoc modo vel hoc modo dicatur fecisse, prudẽter egit. Nec moueat quenquam quod dicitur, iniquitatis. Non enim ponitur hic eo quòd operetur ad laudem, sed ad eorum qui audierunt tollendam desperationem, sicut domi-

H nus testatur ad prophetam dicens:Multiplicatæ sunt infirmi-

Psal.15.a tates eorum,postea accelerauerunt. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, nec memor ero nominum eorum per labia mea. Ad hoc enim Matthæus suum cognomen retinuit publicanus.Hoc quod sequitur, quia filij huius seculi prudẽtiores sunt in generatione sua filiis lucis: dictum est nobis vt secularium inutilem imitemur prudentiam,sicut

Deut.21.b Moyses ibi nos mystice docet dicens: Cum egressus fueris ad pugnam, si videris mulierem pulchram,& adamaueris eã, rades ei cæsariem, &c.& erit tibi vxor. Et dictum est similiter ad magnam nostram erubescentiam, acsi dixisset nobis

Esa.23.a illud prophetæ:Erubesce Sydon,ait mare. Grandis enim nobis debet esse verecundia quòd filij perditionis promptiores sunt in appetendis malis, quàm nos sumus in cœlestibus gaudiis, de quibus beatus Gregorius ait: Qui cœlestis vitæ dulcedinẽ,inquantum possibilitas admittit perfecte cognouerit:ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. Et ad hæc incitamur cum dicitur:Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis,vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.Bonus sermo & omni acceptione dignus,docẽs nos illis amicitiam iungere, qui nos possunt in æterna secum tabernacula collocare. Qui videlicet sunt illi, nisi quos superius breuiter annotaui, paruuli & pauperes Christi? Quos

Ioan.15. b quia dominus amat,ipso teste qui ait:Vos amici mei estis: ab

I his nos faciamus amari de eo, quod idem dominus nos docuit dicens, de mammona iniquitatis. Vile est precium, sed emptio multa.Mammona nanque diuitiæ nuncupantur,quæ dicuntur iniquæ non propter se,sed propter iniquitatis effectum qui euenit ex se,sicut arbor illa quæ appellata est scientia boni & mali: non quòd vllam haberet sciẽtiam,sed quod tangentes eam contra præceptum,boni pariter & mali contingeret esse scientes. Hic satis ostenditur quòd ex facili possunt amici superni ciues haberi,ex quorum amicitiis quis fructus nobis proueniat, veritas subsequenter ostendit cum dixit: Vt recipiant vos in æterna tabernacula. Videtur hic oriri quæstio in eo quòd pauperibus attribuitur susceptio & retributio benefacientium sibi, cum donum solius dei sit, veniens ex eius multa miseratione & gratia. Quæ multum facile soluitur,si attendatur quòd dei filius nostram carnem suscipens,factus est pauper pro nobis, & id quod pauperibus erogatur,sibi factum fuisse dicat,& se retribuere benefacien-

Matt.25. d tibus:quod ibi testatur vbi de paruulis loquens ait:Quæcunque fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis.Esuriui,& dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi bibere, &c.Venite ergo & percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.Sollicitemur ergo fratres mei,sollicitemur pauperibus erogare consilio domini. Sed quia interest pauperis & pauperis,quod dominus ibi visus est annotasse cum diceret:Beati pauperes spiritu,de paupertate talis facienda est distinctio, quæ designet quibus præcipue debeamus largiri. K

Paupertas igitur alia naturalis, alia locuplex, alia spiritualis. Et huius diuisionis vnumquodque membrum bifariè suppartitur, quod his pertractandum relinquimus qui magna de minimis sciunt extrahere, præter quod hoc solum dicimus, quia naturalibus egenis & spiritualibus præcipue manum misericordiæ porrigere monemur verbis apostoli Pauli dicentis: Qui suis non prouidet, & maxime domesticis,fidẽ abnegat, & est infideli deterior. *1.Tim.5.a* Sed quia nescimus hodie quis ante dei oculos dignus sit odio vel amore, demus his & demus illis iuxta eiusdem Apostoli vocem dicentis: Bonum,inquit, operemur ad omnes,maxime autem ad domesticos fidei. *Gala.6.c* Et quia sunt qui petunt,sunt & qui verecundantur: cum superest vnde possit dari, demus vtrique. De petentibus enim dominus ait:Omni petenti te tribue. *Luc.6.d* De verecundis beatus Augustinus super hunc versum:Qui producit fœnum iumentis, *Psa.103.b* & herbã seruituti hominum:dicit hoc modo: Beatus, inquit, qui præoccupat vocem petituri. De omnibus indifferenter *Luc.6.f* dominus ait:Date & dabitur vobis. Et etiam illud:Date eleemosynam,& ecce omnia munda sunt vobis. *Luc.11.f* Et iterum illud: *Eccl.3. d* Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.Et hinc est illud:Conclude eleemonsyam in sinu pauperis,& hæc orabit pro te. *Eccl.29.a* Et bonus pater filio ait: Si multũ tibi *Tob.4.b* fuerit,abundãter tribue:si exiguum, & illud libenter impertire. Quod tam solerter omnes agere studeamus,quatenus in L æterna tabernacula recipi mereamur. Per dominum Iesum Christum saluatorem nostrum,qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus,per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo de beata Maria.

AVE Maria gratia plena:dominus tecum. *Luc.1.c* Miraculum fuit quòd virgo peperit: mentis clamor, virginis amor, virtutum zelus, vitiorum fuit occasus. Virgo sanctissima,quæ saluatorem genuit, peperit & aluit, quæ iugiter eius adhæsit lateri, quæ comes indiuidua nullo fere absuit itinere, quæ intenta præ cæteris inuigilauit verbo & operi eius, sola saluatoris actuum insignia operum opera,melliflua prædicationis genera inaudita contra mundum & peccatum, & tartareum zabulum, diuinæ seueritatis acerrima eloquia, quo eis diu interfuit specialius vidit, secretius audiuit, citius agnouit, propensius retinuit, & apostolis aliisque discipulis luculentius edidit, diligentius retulit,melius indidit,fidelius tradidit. Hinc est quòd de ea legitur in euangelio: Maria autem conseruabat omnia verba, hæc conferens in corde suo. Hinc in eius laudibus legitur: Multæ filiæ congregauerunt diuitias, *Luc.2.g* tu sola supergressa es vniuersas. *Prou.31.d* Licet enim in parabolis loqueretur ad turbas, licet omnia Apostolis nota faceret vt amicis, quædam tamen credendum est præ cæteris matrem suam quemadmodum dilexisse, ita etiam popensius erudisse, M quædam ei secretius intimasse, frequenter eam ad montem myrrhæ, & ad colles thuris sublimasse, in cellam vinariam occultasse, sui prout nouit, & voluit gloriam deificam,& supercœlestem reuelasse notitiam. Vnde Ioannes in Apocalypsi: De throno, ait, scilicet de Maria, procedebant fulgura & voces & tonitura: *Apoc.4. c* quia Maria mater filij Iesu Christi parabolas,ænigmata,legalia & mirifica gesta,dicta,opera auidius ebibit, fidelius credidit, syncerius luculentiusque aliis edidit. Hæc Maria à natura reuerenter conseruata, & à lege diligenter venerata,à gratia clementer est prælecta: quia sic præfatis sua iura singillatim reddidit, reddendo sibi subdidit, vt honoris vicem omnibus impenderet, & insuper momenti quiddam superadderet. Natura siquidem illi summæ virginitatis florem, lex soli virgineæ fœcunditatis honorem, gratia diuinæ maternitatis præ cæteris decorem, ac spiritualis matrimonij diuinissimum reseruauit odorem. Natura (quod suum est)illibatam virginem seruando, lex reuerenter eam ab aliis distinguendo, gratia virginitatem sine semine fœcundando.Natura rebus loquendo non verbis dum in ea integritatem seruaret, & de ea deus naturæ intonaret dicens ad serpentem:Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius. *Gene.3.c* Lex, dum eam ab aliis distinguendo clamaret: Mulier quæ suscepto semine pepererit, *Leui.12.a* immunda erit septem diebus. Gratia in eo quod dictum est: Aue gratia plena dominus tecum,benedicta tu in mulieribus, & bene-

A & benedictus fructus ventris tui. Natura huic detulit, dũ terra sine germine pareret in principio. Lex, dum rubus arderet sine incendio. Gratia dum sine semine pareret virgo. In hac enim habitauit pater & filius vt creator in mũdo, imperator in regno paterfamiliâs in domo, pontifex in templo, sponsus in thalamo: prius enim altissimus sibi eam quasi mundũ specialissimum creauit, quam in iustitia & sanctitate coram ipso fundaret, & fluentis sapientiæ irrigaret, & cœlestibus desideriis instar scilicet aëris sublimaret: & igne dilectionis accendendo illustraret. Hinc in eius mente tanquam in quodam firmamento solem posuit rationis, & lunam scientiæ, & virtutes tanquam stellas speciei omnimodæ: solem qui lucem diuinæ cognitionis faceret: lunam quæ cum stellis noctem actionis splendidam redderet: & merito domini est terra, quia sic super maria fundauit eam. Creator igitur mundo volens visitare regnum imperauit angelo. Missus est igitur angelus Gabriel à deo. Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te, & virtus altissimi obrumbrabit tibi. Ita paterfamiliâs domum intrauit, in qua carnis habitum suscepit, quam obtulit Deo patri pro salute generis humani. In ara crucis sacrificiũ quasi pontifex in templo suum peregit sacerdotium: sed quia oportebat pati Christum & resurgere, & ita intrare in gloriam suam, oportebat ad gregem propriis reportari humeris ouẽ cẽtesimam, oportebat populum qui ambulabat in tenebris,

Philip.1.c

B lucem magnam contemplari: mundum prædicationis suæ, & miraculorum nouitate irridiauit. Descendens itaque de patre luminũ speciosus forma præ filiis hominum, indutus stola candida, in vestitu deaurato, tanquam sponsus de thalamo processit ad publicum. Inerat sol in sydere, oriens in vespere, artifex latuit in opere: opus dum regi pararetur, vesper dum in tanta sublimitate humiliaretur, sydus dum tanquam stella illustraret fines orbis. Artifex igitur eam ornando, oriens de ea nascendo, sol mundum ab errore conuertendo, & eam aliis in exemplum præbendo. De genitrice dei cum talia & tanta referantur, pauca (rei precio) nobis tamen esse videntur. Hæc est enim scala, rubus, arca, sydus, virga, vellus, thalamus, porta, ortus, aurora. Hæc est enim scala Iacob, qui quando caput in lapide posuit, angelos ascendentes & descẽdentes videre meruit. Scala ista duodecim gradus habet inter duo latera. Dextrum latus est contemptus sui vsque ad amorem dei: sinistrum contemptus mundi vsque ad amorem regni. Ascensiones huius duodecim humilitatis gradus. Primus est odium peccati, secundus est fuga delicti, tertius metus odij, quartus in omnibus his subesse creatori, quintus obedire meliori, sextus obtemperare compari, septimus obsequi inferiori, octauus subesse sibi, nonus finem suum iugiter meditari, decimus opera sua semper vereri, vndecimus cogitationes suas humiliter confiteri, duodecimus per omnia ad

C manum, ad nutum, ad libitum domini moueri. Per hos gradus ascendunt angeli, & sublimant homines: sic disponuntur in corde ascensiones, sensim proficiendo, & pedetẽtim ascendendo: sic in domo patris lucidas percipiunt mansiones. Hi sunt duodecim apostoli qui sequuntur in eremo vestigia Iesu Christi. Rubus qui visus est ardere sine sui incendio, virginem significauit concepturam de spiritu sancto absque virginitatis suæ detrimento. Rubus ad quẽ non est Moyses ausus calceatus accedere, virginem docuit sine maritali opere mirabiliter parere. Traditio Hebræorum visionem in humili arbusculo asserit traditam, ne populus occasione aliqua haberetur ad idololatriam. In humili virguncula mirabilis nobis exhibita est visio, in qua nullimodæ fornicatiõis vel minima fuit occasio. Fornicatio siquidem triplex est. Alia est humana, quædam est mundana, nonnulla est diuina. Humana fit illicito actu. Mundana peruerso affectu. Diuina scelerato cultu. Prima peccatur in proximum, secunda in seipsum, tertia in deum. Prima facit carnis immunditiam, secunda mũdi cõcupiscentiam, tertia idololatriam. Maria contra hæc tria singula adhibuit remedia. Contra carnis immunditiam, virginitatem: contra mundi concupiscentiam, perfectam humilitatem: contra idololatriam, perfectam charitatem. Fuit enim Maria mundissima carne, humillima corde, deuotissima mẽte. Arcas duas fuisse legimus in veteri testamento, vnam arcam diluuij, aliam testamenti. In nouo autem testamẽto tres

Exo.3.a

Ibidem.

Gene.6.e

Exod.25.a

fuerunt aliæ. Prima arca est Ecclesiæ, secunda gratiæ, tertia sapientiæ. Licet enim prima veteris testamenti in typo fieret primæ noui, & secunda in typo præcesserit secundę noui, tertia vero sicut excellenter omnibus est dissimilis, ita nulli penitus est comparabilis. Siquidem arca Noë significauit arcam Eccesiæ: arca fœderis arcam gratiæ, sanctitatem scilicet Mariæ. Per sapientiæ arcam intelligimus humanitatẽ Iesu Christi sanctissimã. Hanc enim merito arcam sapientiæ decet nũcupari, in qua omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi, sapientiæ inquam excellenter, in qua habitauit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Arca etiã Noë, significauit arcam gratiæ, excellentiam scilicet Mariæ. Sicut enim per illã omnes euaserunt diluuium: sic per istam peccati naufragium. Illam Noë, vt diluuium euaderet, fabricauit: istam Christus (qui est pax nostra & requies) vt humanũ genus redimeret, sibi præparuit. Per illam octo animæ tantum saluantur: per istam omnes ad æternam vitam (quæ per octonariũ numerum significata est) vocantur. Per illam paucorum facta est liberatio: per istam humani generis saluatio. Illa centum annorum fabricata est spacio: in ista omnium virtutum fuit perfectio. Illa facta est de lignis leuigatis: ista de virtutibus ædificata est cõsummatis. Illa superferebatur aquis diluuij, ista non sensit naufragia vllius vitij. Triplex quidẽ diluuium est. Primum facit aquarum inũdatio, secundum vitiorum incursio, tertiũ tribulationum oppressio. Primum igitur est aquarum, secundum culparum, tertium oppressionum. In primo periclitati sunt homines, in secundo virtutes, in tertio voluptates. Primum quis naufragium patitur, deinde in pœnarum diluuium peccator inducitur, in tertium deinceps pœnarum infernalium retruditur. Sic infernus hic incipit, alibi perficitur, cum anima vitio, caro supplicio atteritur. Per arcam vero ecclesiæ euadimus à primo, per arcam gratiæ à secũdo, per arcam sapientiæ à tertio. Siquidem per arcam ecclesiæ vitiorum fit extinctio, per arcam gratiæ virtutum reparatio, per arcam sapientiæ summi boni delectatio. Fit enim in Ecclesia peccatorum confessio, in cõfessione, remissio, & vitiorum extinctio. Sic enim facta est inter deum & homines reconciliatio. Deinde data venia, subsecuta gratia, virtutum fit insertio. Hanc sequitur iustitiæ perfectio. Huic autẽ succedit arca norum cœlestium cõtẽplatio. In hac autẽ inuenitur quædã cœlestis suauitas, & intima etiã dulcedo, & perfecta boni & perseuerans dilectio. Triplex ergo est diluuiũ: vnũ iniquitatũ, aliud aduersitatũ, tertiũ calamitatum. De primo per Naum dicitur: In diluuio prætereunte consummationem faciet. Ac si diceretur: Si diluuiũ vitiorũ super hos cœperit abũdare, nolite de illis desperare: quia super quos inundare permitto iniustitiam, super illos faciam abundare gratiã. Hinc dicitur per prophetã: In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans. Diluuium ergo prius veniet, & dominus tunc consummationẽ faciet, quia domin⁹ electos suos innumerislapsibus, & vitiorũ incursibus permittit ad tẽpus affligi & humiliari, omnẽ remouens præsumptionis elationẽ, postea ab eo incipiunt sublimari: sic in eis nutriens perfectã dilectionẽ. Hinc est illud propheticũ: Venies vsq; Babylonem, & ibi liberaberis, ibi redimet te dominus de manibus inimicorum tuorũ. Et illud Esaiæ: Ad pũctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. Consummationẽ ergo deus faciet prçeunte diluuio, quia de profundo vitiorũ suos deus viriliter erigit, quos ponit in virtutum culmine, & illustrat cõtẽplationis radio. De secundo dicitur in cantico canticorum: Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illã. Hinc per psalmistã de his qui aduersitatibus franguntur, & tẽtationibus succũbunt, dicitur: In diluuio aquarũ multarũ ad eũ non approximabunt. De hoc quoque diluuio deus suos eripit, iuxta illud apostoli: Per multas tribulationes oportet nos introire in regnũ dei. Item: Fidelis deus, qui non patietur vos tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt sustinere positis. Et in Ozee: In tribulatione sua mane consurgent ad me. Et Psalmographus: Multæ tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. De tertio dicitur in Iob: Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte eum opprimet tempestas. Primũ igitur diluuiũ est vitiorum, deinde diluuium tribulationum,

D *Colo.2.a* *Triplex diluuium.* E *Naum.1.b* *Hiere.31.a* F *Mich.4.c* *Esa.54.b* *Canti.8.c* *Psal.31.b* *Act.14.d* *1.Cor.10.c* *Osea 6.a* *Iob.27.d*

G bulationum,deinceps diluuiū miseriæ & tenebrarū. Primum
est peccatis, secundum mundi, tertium inferni.Pisces primi
sunt oblectamenta, secundi iniqua tantamenta, tertij perpe-
tua tormenta. Hinc in euangelio de bonis piscantibus vitia
calcantibus, tentamenta superantibus æterna tormenta vi-
Matt.13.f tantibus,dicitur: Elegerunt bonos in vasis suis:malos autem
foras miserunt. Arcæ vero gratiæ,gratias referimus, quia per
eam scilicet Mariam & eius filium vtrunque diluuium eua-
Exo.36.a simus. Arca quoq; testamēti,typum tenet sanctę dei genitri-
cis. Illam fecit Bezeleel:istam condidit Emmanuel. Bezeleel,
Oliab in opere socium habuit,& virgo quoq; virginum con-
dita,prælecta,præseruata,præparata, & ornata per spiritum
sanctum & eius omnipotentē filium fuit. Bezeleel interpre-
tatur vmbra dei:Oliab protectio mea, prior ille spiritus san-
Luc.1.d cti, iste vero typum tenet filij. De illo dicitur ad Mariam in
Matt.1.c cōceptione filij beatißimi: Virtus altißimi obumbrabit tibi.
Item ad Ioseph: Noli timere accipere Mariā cōiugem tuam,
quod enim ex ea natum est, de spiritu sancto est. Iste vero ad
Psal.16.c patrem clamat in Psalmo: Protege me à facie impiorum qui
Psal.21.b me afflixerunt. Item de eodem: De ventre matris meæ tu es
Psal.70.b protector meus. Itē: Tanquā prodigium factus sum multis,&
tu adiutor fortis. Bezeleel ergo cum socio arcam testamenti
fabricauit,sancta quoque trinitas virginem sibi sanctificauit,
ac templum sanctißimum consecrauit, hospitiúmq; mūdißi-
H mum sibi præparauit, thalamum quoq; de quo spōsus præ fi-
liis hominum speciosus ad publicū procederet decenter præ
ornauit. Neque enim pater abesse potuit, vbi eius spiritum &
Ioan.5.a filiū cooperari voluit. Quæcunque enim pater facit, hæc ea-
dem similiter & filius facit. Neq; enim filius potest à se facere
quicquam,nisi quod viderit patrem facientē. De spiritu quo-
Psal.32.b que legitur in libro Psalmorum: Verbo domini cœli firmati
sunt,& spiritu oris eius omnis virtus eorum. Apostolus quo-
Rom.11.d que de tribus personis ita: Ex quo omnia,per quē omnia, in
quo omnia,ipsi gloria. Pater ergo in consecratione virginis
exhibuit claritatem, filius humilitatem, spritus sanctus cha-
ritatem. Pater lumen exhibuit rationis, filius cinerem humi-
liationis,spiritus sanctus oleū dilectionis. Pater exhibuit po-
tentiam, filius sapiētiam, spiritus sanctus omnium virtutum
gratiam. Pater auctoritatem contra peccatum, filius humili-
tatem cōtra mundum,spiritus sanctus charitatem erga deum
& proximū. Filius carnis mortificationē,spiritus sanctus cō-
punctionē,pater cœlestium contemplationem. Filius docuit
eam diuina operari,spiritus sanctus amare & amari,pater cœ-
lestia contemplari. Filius eam erudit, spiritus eam prouehit,
pater eam perficit. Filius eam purificat,spiritus eam pacificat,
pater eam honorificat. Hæc dicens, opera vel dona trinitatis
non diuido, sed fideliter inseparabilia assero. Sicut enim in
essentia vnitas,ita in operatione idētitas. Arca vero testamē-
I ti de lignis Sethim facta est, & Maria de spinoso & hispido
Iudæorum populo & arido procreata est,qui vtique spinosus
detractione, hispidus superstitione, aridus fuit vnctione di-
uinæ gratiæ. Vnde spinosus spineā coronā regi suo exhibuit,
& in eum sicut ignis in spinis exarsit. Sethim enim interpre-
tatur spinæ. Aliter Eua spina, rosa Maria. Reuera Eua spina
fuit,quæ & virū suum ad mortem pupugit,& posteritati suæ
Roma.5.b peccati aculeum infixit. Vnde apostolus: Per vnum hominē
peccatum intrauit in mundum,& per peccatū mors: & sic in
omnes pertransiit. Ligna verò sancti patres fuerunt qui licet
in radice aruissent arboris, spem tamē certißimam habentes
in aduentu saluatoris, tanquam peregrini & incolæ in hoc
mundo habitabant, tanquam nihil habentes, & omnia pos-
2.Cor.6.b sidentes. Castigabant cum vitiis & concupiscentiis corpora
Psal.123.a sua, euntes ibant & flebant mittentes semina sua. Vnde qui-
Psal.31.a dam ita: Conuersus sum,inquit,in ærumna mea, dum cōfigi-
tur spina. Ad commendationē verò gratiæ suæ, & ad destru-
ctionem humanæ sapientiæ,deus de fœmina,sed virgine,de-
scendente de spinosa patrum origine, dignatus est carnem as
sumere, vt similem simili redderet,contrarium contrario cu-
raret,pestiferam spinam euelleret,peccati chirographum po-
tentißime deleret. Humilitas per sexum fœmineum cōmen-
datur,gloria virginis & maiestas opitulatur, peccatum gratia
eiicitur. Eua ergo,spina fuit: Maria rosa extitit: Eua spina vul-
nerando: Maria rosa omnium affectus mulcendo. Eua spi-

na insigens omnibus mortem: Maria rosa reddens salutife- K
ram omnibus sortem. De liquore spinei corticis fit encaustū
vnde scribitur,de carnali mēte tua fluxus nascitur cōcupiscē-
tiæ,qui in ipsa & in Adā peccatū actuale, in posteris origina-
le transfudit. De hac vero Apostolus ita clamat: Litera occi- 2.Cor.3.b
dit,spiritus autem viuificat. Ac si diceret: Per vnum hominē
mors, & per vnum hominem resurrectio mortuorum, sicut
in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuifi- 2.Cor.15.b
cabuntur. Maria autem rosa fuit candida per virginitatem:
rubicunda per charitatem: candida carne, rubicunda mente:
candida virtutem sectando,rubicunda vitia calcando, candi-
da affectum purificando,rubicunda actum carnalem mortifi-
cando: candida deum diligendo,rubicunda proximo compa-
tiendo. De lignis vero Sethim condita est arca, in qua thuri- Exo.25.c
bulum,manna & virga sunt recondita: quia licet Maria de pa
trum natura per peccatum vitiata, duceret originem, prælec-
ta tamē per spiritum sanctum & præseruata ad purum, deū 1.Pet.2.d
nobis obtulit& hominē. Thuribulū sacrosanctum,carnem si-
gnificat saluatoris: quæ aurea dicitur,quia nullius passa est de-
trimentū pudoris,agnus scilicet sine macula,qui peccatū non
fecit,nec inuentus est dolus in ore eius,de quo per propheti-
cum dicitur eloquium: Ecce puer meus electus, posui super Esa.43.b
eum spiritū meū. Carbones thuribuli, sunt opera Iesu Chri-
sti. Carbones isti aliquādo mortui, quādoq; vero sunt ignei,
quia in saluatore nostro tunc propria tolerabat humanitas, L
nunc propria faciebat diuinitas. Ignis in carbone, diuinitas
est innocens in opere. Ignis in prunis, euidens est in iudiciū di
uinitatis. Carbo mortuus,in præsepe iacens. Igneus,dęmonia
expellens,mortuus,in Ægyptum fugiens. Igneus, vendentes
& ementes columbas de templo eiiciens,mortuus,dormiens
in naui. Igneus, imperans ventis & mari, mortuus subditus
parentibus. Igneus,quatuor satiens hominum millia de septē
panibus mortuus, ad puteum Iacob rogans potum. Igneus,
circa Hierico illuminans cæcum,& sanans leprosum. Carbo
erat mortuus dum à diabolo tentaretur,igneus dum ei ab an-
gelis ministraretur. Mortuus in proditione discipuli: igneus
in filio reguli. Sopitus ante præsidem: igneus circa Tyberia-
dē. Sopitus dum ei Herodes illuderet: igneus dum mortuorū
suscitator magnificus fieret. Sopitus dum ei acetum cum fel-
le mixtum propinaretur: igneus dum ab eo decem leprosi
mundarentur. Sopitus dum à Iudæis se absconderet, sopitus
dum cum publicanis & peccatoribus ederet: igneus dum am-
bularet super vndas, igneus dum ex aqua facto vino lętifica-
ret conuiuas. Sopitus iacens in cunabulis: igneus fulgens in
miraculis. Sopitus ante tribunal præsidis: igneus in filia Cha-
nanitidis. Sopitus in cruce: igneus in mōte. Prunæ ergo mor-
tuæ erant humanitatis opera: ignitiæ diuinitatis miracula.

Sermo in illud sapientiæ, Sapientia vincit malitiam.

SAPIENTIA vincit malitiam. Sicut sapientia sapor boni, M
ita malitia sapor mali dicitur. Clauus clauo expellitur,ita Sap.7.d
& praua bonis superuenientibus eliminantur. Virtute siqui-
dem & sapientia patris mediatore dei & hominum Christo
Iesus crucem pro nobis subeunte, simul cum illo secundum
Apostolum crucifixus est homo noster, vt destruatur cor- Roma.6.d
pus peccati. Quid ergo dixerim corpus peccati? Hoc me-
rito dixerim, imaginem quam impegit & confregit lapis Dan.2.g
excisus de monte sine manibus: cuius caput aureum, & cæ-
terorum membrorum fuisse describuntur quædam ex argen-
to, quædam ex ære, quædam ex ferro, quædam ex luto &
ferro. Caput est malitia quam superius saporem diximus ma
li. Vnde & per aurum exprimitur,quo nimirum sapientia in
scripturis designatur. Medium vero corporis, id est,pectus
& brachia, ex argento fuisse memorantur. Argentum est
lucidū & sonorū: cuius sonoritas demulcet auditum, & cla-
ritas visum oblectat. Vnde per ipsum curiositas designatur,
quæ in his duobus sensibus, visu videlicet & auditu, maxi-
me viget: quia per ipsos vtpote principaliores corporis fe-
nestras, mors crebrius & leuius intrare consueuit ad animas
nostras. Per ventrem autem & fœmora(vbi libido domina-
tur)designatur voluptas: quæ ex ære fuisse describūtur,quod
similiter lucidum est & sonorum: quoniam eousq; malitiæ ra
bies incanduit, vt flagitiosi & coinquinati homines, non solū
in spurcitia delectari, sed etiā in infamia consueuerint gloria-
ri:

A ri: vtpote qui lætantur cum malefecerint,& exultāt in rebus
Prou.2.c pessimis. Vnde prauo suo exemplo corrumpunt & eos qui
longe, & eos qui prope sunt: proximos videlicet mala con-
uersatione remotos autem mala conuersationis opinione.Il-
Iob.14.b lorum oculis lucentes,istorum auribus insonantes.Tibiæque
quæ molem sustinent corporis,ferreæ dicūtur.Squama squa-
mæ coniungitur, & totam sustinet machinam peccati praua
& more ferri indurata voluntas. Quare enim peccas? Quia
nescis quid facias? Absit. Quia cogeris vt facias? Absit, sed
quia placet vt sic facias.Imbutum ergo & suffocatum vene-
no diaboli voluntatis desiderium,fomes sceleris, & virus fla-
gitij solum est,quod obturat aures vt non audiant vocem in-
cantantium,& venefici incantantis sapienter.Per pedes,quo-
rum pars quædam erat ferrea, quædam fictilis,opera signan-
tur tenebrarum: quibus ad notitiam peruenitur hominum.
Lutum & ferrum bene sibi inuicem non cohærent. Per lutū,
operum immunditia:per ferrum, mentis pertinatia designa-
tur. Quæ licet ad horam coniungantur, diu tamen cohærere
Iob.21. non possunt. Ducis siquidem in bonis dies tuos, sed in pun-
cto descendens ad inferos. Lapis ergo prius pedes cōminuit,
Psal.67.g quia fortitudo & firmamentum nostrum Iesus Christus.Dat
denique voci suæ vocem virtutis. Vnde tonitruum vocis e-
ius factum in virtute,interiora concutit,& per timorem mē
tis pertinaciam frangit. Deinde à vanitate seculi peccatore
B auulso, opera destruit per confessionem.Bona consequenter
desideria immittendo, & ea in bonis adimplendo, sanat vo-
luntatem. Atque sub iugo disciplinæ obturando aures ne au-
diant sanguinem, claudendo oculos ne videant malum, ex-
pelli curiositatemt.Et sic ad vltimum sapiens & placens ho-
mo deo,caput aureum statuæ confringit, dum saporem mali
(quē malitiam diximus) à præcordiis animæ penitus auellit.

Sapientia vincit malitiam. Cui enim Christus incipit dul-
cescere,profecto necesse est amarescere mundum. Est siqui-
dem panis qui de cœlo descendit, habens omne delectamen-
tum & suauitatem saporis: sapor est patris per illam æternam
& ineffabillem naturam,sapor est angelorum per gratiam,sa-
Sapien.3.a por est noster per misericordiam. Vincit ergo, sed qualiter,
videamus. Attingit enim à fine vsque ad finē fortiter:& dis-
ponit omnia suauiter.Sunt ergo inueniendi ad minus duo fi-
nes altrinsecus positi quibus sapiētia mediās attingat vtrun-
Matt.13.f que. Quæramus fines istos in parabolis euangelicis,illi vide-
licet in quibus primum agitur de thesauro, quem qui inue-
nit homo,vēdit omnia quæ habet,& emit agrum illum.Sub-
Ibidem. iungitur postmodum de preciosa margarita, quam negocia-
tor inuentam comparat, venditis omnibus quæ possidet.
Ibidem. Demum agitur de sagena, quæ missa in mare, congregat bo-
nos & malos pisces. Similitudines istas diligentius perscru-
temur,vt ex ipsis eliciatur proposita veritas.Ager de quo in
C prima agitur parabola,disciplina est ordinis. Ager enim cul-
ta terra est, quæ amputatis fruticibus, & arborum radicibus
extirpatis,habilis est ad semen recipiendum,& fructum affe-
rendum. Talis est disciplina ordinis, quæ auulsis peccatorum
tribulis, remotisque scandalorū occasionibus, digna est pla-
ne cui deus emittat eloquium suum. In qua nimirum verbū
suum non est alligatum,sed ablatis impedimentorum obsta-
culis,per humiles & mites corde velociter currit sermo eius.
Gene.27.f Hic est ager plenus, cui benedixit dominus,habens irriguum
Iudic.1.c superius,& irriguum inferius.Fontes profecto Israël, de qui-
bus in ecclesiis domino benedicitur. Hi sunt fontes saluato-
ris:quorum alter est diuinitas,irriguum videlicet superius: al-
ter est humanitas,irriguum scilicet inferius. De fonte huma-
nitatis aquas potamus confidentiæ:quia per ipsum accessum
habemus ad patrem,per confidentiam in fide ipsius. De fon-
te diuinitatis,aquæ prodeunt misericordiæ, cuius impetus læ-
tificat ciuitatem dei lætantem in cœlis ad plenum, pergrinā-
tem in terris prout cuique diuisit Deus mensuram fidei. De
latibulis prophetarum exiliit Christus Iesus ad campos pau-
perum. Per merita suæ humanitatis impertit & diuinitatis
participium in præmium. Dabit siquidē pacem nobis trans-
ferendo nos in arcanum suæ diuinitatis, quia omnia opera
nostra operatus est nobis in humilitate suæ humanitatis. Si
ergo nostram salutem operata est humanitas, quid operatur
diuinitas? Nostram profecto delectationem,quia delectatio-
nes in dextera eius vsque in finem. Laborantes igitur in agro D
paupertatis duo habent irrigua, quibus cordium irrigatur a-
riditas,& terræ nostræ fructificat sterilitas. Absque harum a- Psal.15.c
quarum refrigerio:nulla sane adesset proficiēdi possibilitas,
sed deficiendi incumberet necessitas. Cum enim ad te reuer-
sus consideras hinc exasperatæ potentiam maiestatis, inde
exasperantis pertinaciam iniquitatis; nónne repente subin-
traret desperatio, nisi mediatoris dei & hominum hominis
Iesu Christi incarnatio succurreret & passio? Superuenienti-
bus autem seculi tribulationibus, & impugnationibus dæ-
monis,& eleuatis in planitie mentis tuæ tentationum procel
lis:nónne passionibus huius temporis succumberes,nisi futu
ræ gloriæ spes subleuaret? Sicut ergo apud humanitatē Chri-
sti habes merita, de quibus confidens desperare non possis:
ita apud diuinitatem sunt præmia de quorum expectatione
possis in tribulationibus non solum respirare,sed & gloriari:
quia nimirum fecit nobiscum misericordiam suam, non so- Psal.115.a
lum remittens debita,sed etiam promittens præmia. Quid re
tribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Pro om-
nibus quidem quæ mihi ad conuersionem meam tribuit. In
ipsa conuersione mea corpus meum & animam meam retri-
buit, imò reddidit, imò me pigritante & renitente ipse à me
extorsit. Ecce autem pro omnibus quæ ab initio conuersio-
nis meæ mihi tribuit, compunctionem videlicet lachryma-
rum, deuotionem meditationum, consolationem in labori- E
bus, delectationem in meditationibus, pro his, inquam, &
innumeris aliis beneficiis,quid ei rursum retribuam? Qui to- Ibidem.
tum dedit,quid vlterius impendere habeo? Calicem salutaris
accipiam,& nomen domini inuocabo. Quid est calicem acci Esa.26.b
piā? Anima mea desiderabit te in nocte, sed & spiritus meus Ibidem.
in præcordiis meis. Nomen tuum memoriale tuum in desi-
derio animæ. Nomen saluatoris mei fratres mei, carnis meæ,
sanguinis mei, nomen à seculis absconditum, sed in fine se-
culorum reuelatum:nomen mirabile,nomen ineffabile: no-
men inæstimabile,imò eo mirabilius,quo inæstimabilius: eo
magis gratum, quo gratuitum. Hoc, inquam, nomen nō iam
viuente me labiis meis laudabo, sed iam non viuente me vi-
uente vero in me Christo, sicut adipe & pinguedine replea-
tur anima mea, vt non solū exterioribus, sed & interioribus Ioel.2.i
labiis inuocem nomen domini. Quicunque enim non voca-
uerit,sed inuocauerit nomen domini,saluus erit. Non solum
autem nomen, sed & memoriale passionis eius semper sit in
desiderio animæ meæ,vt passionis eius particeps efficiar, si-
quo modo agnoscere potero sicut & agnitus sum. Sic ergo
calicem eius accipiam; quia monumenta passionis suæ intra
animæ meæ sinum,intra memoriæ meæ cellas semper reuol-
uam. Aspiciam regem Salomonem in diademate quo coro-
nauit eum mater sua. Aspiciam eum ligatum,flagellatum,cō- Num.21.b
sputum,saturatū opprobriis,clauisq; confixum. Aspiciam in F
huius deserto exilij serpentem æneum super columnā crucis
exaltatum,vt serpētes,qui me mordent moriantur,quia nul-
lus qui credit in eum peribit,sed habebit vitā æternam. Hæc
& alia patientis & morientis domini mei memorialia,memo
riæ meæ arctius cōmendabo, & ad os cogitationis reuocans
ruminabo diutius, vt impinguer deuotius.Hæc,inq̄ crucis &
passionis eius insignia sint præsentia, vt læua eius dilectionis
(qua nemo vnquā maiorē habuit) sit sub capite meo,ne vide-
licet mens mea ad carnalia incuruetur desideria, donec dex-
tera diuinitatis eius amplexetur me,vt absorbeatur hoc quod 1.Cor.15.g
mortale est à vita:& mortale hoc immortalitatem,& corru-
ptibile hoc induat incorruptionem.Læuā in hoc loco,huma-
nitatem eius accipio,in qua nobis exhibuit charitatem, vt di Ioan.15.b
ximus,qua nemo maiorem habet,ponens animam suam etiā
pro inimicis suis.Dextera est diuinitas: qua desidero ample- Psal.16.d
xari & circundari. Tunc enim satiabor, inquit,cum apparue- Psal.15.c
rit gloria tua, & adimplebis me lætitia cum vultu tuo: quia
delectationes in dextera tua vsq; in finem. Cæterū quantum
dextera sinistræ præcellit, quātum videlicet æterna caducis,
incorruptibilia corruptibilibus, immortalia mortalibus, tan-
tum necesse est præcellere charitatem,quam nobis exhibitu-
rus est in gloria suæ diuinitatis, charitati quam nobis exhi-
buit in miseria suæ humanitatis.Hanc enim & oculus vidit,&
auris audiuit,& in cor hominis ascendit, non quā præparauit
diligenti-

G diligētibus se.Quæ tamē est illa charitas? Audi.Licet maiorē
hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis
pro amicis suis, ipse tamen suam posuit pro inimicis.Cum e-
Roma.5.b nim adhuc inimici essemus, reconciliauit nos deo in sangui-
ne suo. Si hoc fecit homo, quid facit deus? Si hoc fecit pau-
per, quid faciet diues? Si hoc fecit pro inimicis, quid faciet
pro amicis? Si hoc fecit in via, quid faciet in patria? Si hoc fe-
cit in exilio, quid faciet in palatio? Si hoc fecit in terra, vbi sui
eum non receperunt: quid faciet in cœlo vbi ei omnes obe-
diunt? Si quandoque suggestionibus diaboli, vel importunis
carnis nostræ clamoribus ad curam carnis in desideriis pera-
gendem reuocemur, anxietates Christi, crucisque supplicium
ponamus præ oculis, & confestim ipsa nos docebit experien
1.Cor.1.b tia, quid senserit apostolus cum dixit: Verbum crucis his qui
Gala.6.d salui fiunt, virtus dei est. Et mihi absit gloriari nisi in cruce
domini nostri Iesu Christi. Quare? Quia sicut fluit cera à fa-
cie ignis, sic pereunt omnes immunditię à facie crucis. Dei si-
quidem infirmitas, nostra est fortitudo, & in stultitia eius fa-
1.Cor.1.d cti sumus sapientes. Quia enim mundus non cognouit in sa-
pientia deum, placuit deo per stultitiam prædicationis saluos
Ioan.1.b facere credentes. Verbum caro factum est, & habitauit in no
bis. Caro factus est carnalibus, sicut spiritus angelicis spiriti-
bus. Agnoscat eum caro in carne, homo in nomine. Agno-
scat, inquam, & imitetur, vt eum videre mereatur in maiesta-
H te, quia per humilitatem pertinget ad sublimitatem. Si enim
Roma.8.c compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & conuiue
1.Tim.2.b mus. Agnoscamus eum, inquam, secundum carnem, donec
calcatis motibus carnis, & omnib⁹ extinctis, vel deuictis car-
1.Cor.5.d nalibus desideriis possimus dicere cum Apostolo: Et si co-
gnouimus eum secundum carnem, sed iam non nouimus. Li-
cet enim gloriosum sit videre, vel in memoria habere etiam
secundum carnem speciosum forma præ filiis hominum, ma
gis tamen proponitur nobis caro eius ad medelam quam ad
gloriam, ad necessitatem quàm ad beatitudinē. Altera siqui-
dem collata est beatitudo animæ, cui nihil creatum sufficere
potest, etiam si cum terra cœlum possideret. Nec satiari po-
test eius cupiditas, donec eum habeat cuius imago est, qui so-
lus potest implere angulo cupiditatis suæ. Sicut autem me-
diator noster duas naturas, humanitatem videlicet & diuini-
tatem coniunxit in vna persona, ita singula eius opera ad hāc
siue illam necesse est pertinere naturam. Ad hanc siquidem
miseria, sed ad illam pertinet potentia. Quicquid ergo mise-
riæ passus est, ex homine contraxit. Quicquid potenter ope-
ratus est, à patre habuit. Humanitate igitur & diuinitate al-
trinsecus positis, duo habes media, passionem, & resurrectio
nem. Illa est misericordiæ & miseriæ: ista est potētiæ. Vis an-
nunciari inter pennas columbę, id est inter perfectos sanctę
ecclesiæ, quorum videlicet exemplo infirmi roborantur, de-
I pressi subleuantur? Dormias necesse est inter medios cleros,
id est, inter passionem & resurrectionem, hinc stipatus fructi
bus, hinc fulcitus floribus. Fructus ad passionē, flores ad re-
surrectionem pertinent. Quæ seminauerit homo, hæc & me-
Gala.6.b tet. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. Se-
Ibidem. minauit vetus homo in carne, messuit postmodū corruptio-
nē. Quam? Passionē Christi. Nisi enim vetus homo transgre-
deretur, nouus non pateretur. O profundum & inscrutabile
Roma.8.c redemptionis nostræ consilium. Vere diligentibus deum om
nia cooperantur in bonū. Domine Iesus Christe, si inobediē-
tia Adæ cooperata est nobis in bonū, & tantum tamq; mirifi
cum bonum, vt tu fieres corruptibilis, tua obediētia in quod
bonum nobis cooperabitur? Profecto vt homo fiat incorru-
ptibilis. Si seminātes in carne, tuā messuimus corruptionem:
seminantes in spiritu, nostram metemus incorruptionē. Om-
nium ergo temporū, quæ sub conuersatione veteris hominis
transegimus, fructus noster est passio Christi: Cui debemus
cōfigurari, mortificationem eius circunferentes in carne no-
stra mortali. Vnde sicut ab initio conuersationis, ita ab initio
prædicationis suæ proposuit nobis pœnitentiā. Agite, inquit,
pœnitētiā, quoniā appropinquabit regnū cœlorum. Magnā
Matt.3.a refectionem senserat, qui de fructu pœnitentiæ dicebat: Fue-
Psal.41.a runt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Et alibi: Ciba-
Psal.79.a bis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachry-
Psal.59.d mis in mēsura. Et iterū: Potasti nos vino cōpunctionis. Qua-
re ergo non dixerim pœnitentiam messem vel fructum, quæ K
panis vocatur & vinum? Fructus iste amarus est, sed salubris:
quia pœnitentia amara est quidē ad tolerādum, saluberrima
autē ad conualescendū. Proinde fidelis anima quæ retro sunt
obliuisci desiderans, & ad anteriora extendi: his fructibus sti-
pari & roborari desideret, quatenus ipsis interpositis ad secu-
laria desideria carnisque illecebras non possit reflecti. Sicut
autē temporalitatē vetustatis nostræ recolentes, finem eius &
fructū habemus pœnitētiā: ita æternitatem nouitatis nostræ
meditando præcurrentes, quandam gaudiorum sentimus fra
grantiā: quæ merito floribus comparatur: quia viso flore spes
fructus concipitur, sicut & per horum prægustationem gau-
diorū certius animamur ad expectationē futurorum. Quod Roma.8.c
enim non videmus, speramus: vnde & per patiētiam expecta
mus. Tēporis ergo præteriti fructus est compunctio, æui fu-
turi flos est deuotio. Dormias ergo necesse est inter medios
cleros, id est inter passionē & resurrectionē, inter fructum &
florē, inter cōpunctionem & deuotionem. Qui sunt qui dor- 1.Cor.7.e
miunt? Qui flent, tanquā nō flentes: qui gaudent, tanquā non 2.Cor.6.b
gaudentes: qui vtuntur hoc mūdo, tanquā non vtātur: qui vt
seductores & veraces: sicut qui ignoti, & cogniti, per ignomi
niam & bonā famam, tam prospera quā aduersa huius vitæ
trāseūt acsi nō sentiāt. Beatus siquidē populus cui etiā in hoc
mūdo relictus est sabbatismus. Qui dormit, expositus est, nul
lam sui curā gerens, & tamen quiescit. Ita & nos omnē solli- L
citudinē nostram in eū proiicientes, tam in aduersis quā in ꝓ 1.Pet.5.b
speris exponamur, tam per plena quā per aspera ducatui illius
cōgratulantes: qui ideo inclinauit cœlos & descēdit, vt redu-
ceret nos in vitā rectam, vt de loco peregrinationis iremus in
ciuitatem habitationis. Si hæc via ardua est & stricta, ne defi-
cias, quia eo tutior & rectior est. Porro præuius tuus fortis
& pius est paratus vtique in defectu tuo te sacris in humeris
collocare, & te portare ad gregem: quia qui dux & dominus
tuus est, ipse etiam & asinus tuus est. Isachar asinus fortis & Gen.46.b
posteriora dorsi eius in pallore auri. Ipse dorsum nostrum Psal.76.c
cui imponātur onera cæteris membris importabilia, sicut &
hœdus noster emissarius ipse est, cui imposita sūt peccata no-
stra, quia vere lāguores nostros ipse tulit, & dolores nostros Esa.53.b
ipse portauit. Hinc ergo in memoriā reuoluentes passionem
Christi, omnia blādimenta mundi vt stercora reputemus, vt
passionibus Christi conformemur: inde spe tenētes firmiter
gloriā resurrectionis, ne deficiamus sed gloriemur in tribula-
tionibus, quia passiones huius temporis condignæ non sunt Roma.8.d
ad futurā gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ager ergo pau-
pertatis merito plenus dicitur, quem simul & ver decorat flo
ribus, & autūnus replet fructibus. Cui merito pater cōparat
filium suum dicens: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni.
In quo nimirum omnis perfectio paupertatis, & virtutū ple- M
nitudo superabundauit, ita vt de plenitudine eius omnes ac- Gene.27.d
ciperemus. Cum enim diues esset, propter nos factus est ege- Ioan.1.b
nus, vt illius ditaremur inopia. Ager iste aquis irriguus, flori- 2.Cor.8.b
bus redolens, & abundans fructibus, thesaurum habet in se
absconditū, videlicet continentiam carnis. Preciosus siquidē
thesaurus est possidere vas suū in sanctificatione & honore, 1.Thes.4.a
nō in passione desiderij, sicut gentes quæ ignorāt deum. Noli
quærere thesaurū hunc inter spinas & tribulos secularis ille-
cebræ nec in syluis ruditatis antiquæ. Non enim in sylua, sed
in agro absconditus est. Quæras in agro vbi saturantur ligna Psal.103.c
cāpi, & vbi passeres nidificant, id est vbi incontinentes resi-
piscunt, dignos pœnitentiæ fructus facientes, prolē gignūt,
non sibi tātum, sed & aliis proficientes. Continētiam tibi cre-
das necessariā, vt spiritus sanctus fiat in te fons aquæ salientis
in vitam æternā. Aqua non sursum salit, sed desursum necesse
est vt veniat. Omne datū optimū & omne donū perfectū de Iacob.1.c
sursum est, descēdens à parte luminū. Ergo quod salit in vitā
æternā, à vita æterna ꝓfecto descēdit. Vnde licet aqua desur-
sum veniat, nisi continentem & integrū habeat cōductū, sur-
sum nō redit, sed diffluit. Descēdit in te spiritus sanctus, viui-
ficauit animā tuā, vt in te saliat in vitā æternā. Continens ne-
cesse est vt sit corpus tuū, quatinus obtures aures tuas ne au-
dias sanguinem, & claudas oculos tuos ne videas malum, ne Esa.33.c
gratia de superis tibi collata, per minus circunspectos sensus
tuos foris effluat, spiritu tuo diffuso in vanitates & insanias
falsas.

A falsas. Nota aliud esse continentem, aliud castum. Luxuriosus & castus sibi repugnāt. Luxuriosi est motus sentire, & motibus consentire. Casti est nec motus sentire, nec motibus consentire. Continens est in medio vtrobiq; sumens participiū, cū altero commune habens motus sentire, cū altera motibus non consentire. Iste existens in medio domus, deorsum luxurioso, sursum vero collatus pudico, etsi nō in mūditia cordis perambulat, tamen in innocentia cordis decantat misericordiā & iudiciū. Iudicium, quòd motus sentiat: misericordiam,
Gene.32. g ꝙ motibus non consentiat. Iste nolens dimittere angelū magni consilij incipiente aurora nouæ lucis, sed petens obnixe benedictionem perseuerantiæ: etsi non omnino priuari, claudicare tamen meretur altero pede. Qui sunt duo pedes? Motus sentire, & motibus consentire. Illud est naturale, istud est criminale. Licet ergo nondum ignorare posit prauos motus desideriorum, sed adhuc in ipso vigeat pes iste per gratiā tamē supernæ benedictionis ita eneruatur in ipso pes cōsensus quatenus etsi ipse trahat, ipsi tamen inniti non posit. Nō est omnino sine eo, quia cū repentina cogitatione cōcurrit multotiens quædā delectatio, quæ tamen cum sentitur, gemitum magis quā cōsensum extorquet. Inuento huiusmodi thesauro in agro paupertatis, vt in tuā thesaurus redigatur possessionem, vade & vēde omnia quæ habes, & eme agrum illum. Quid est, vende omnia quæ habes? Abrenūcia omnibus quæ
B possides, exiēs ad Iesum extra castra, vt portes improperium crucis eius, quatenus tātę humilitatis merito de nemore exiēs
Psal.11.b in quo inuolutæ sunt semitæ impiorū (qui in circuitu ambulant) agrum quem prædiximus possideas, in quo abiectis occupationibus curisq; secularibus, corpore composito, & corde dilatato, curras alacer viā mādatorum dei, quæ quidem desi-
Psal.18. a derabilia sunt & dulciora super mel & fauum. Quare? Quia
Ibidem. in custodiendis illis retributio multa. Plane multa, quia cu-
Matt.19.c stodientibus ea debetur vita æterna. Vnde veritas: Si vis, inquit venire ad vitam, serua mandata. In hoc gradu continentiæ in quo refrænas quod delectat, & quod nō delectat operatis, magna tibi incumbit tribulatio: quia dū voluntatis tuæ repugnat ratio, bellum geritur intestinum. Noli ergo torpere, sed leues oculos tuos ad eū qui habitat in cœlis, à quo veniet tibi auxilium vt non solum permaneas, sed etiam glorieris in tribulationibus. Quod tamen aliter non fit nisi tibi sapiat deus. Quæras ergo necesse est sapientiam per quam tibi sapiat Deus, & mundus desipiat: quæ per preciosam signatur margaritam: quam qui inuenit homo vadit & vēdit vniuersa quæ habet, & emit eam. Vtinā gustares & sentires quā dulcis
Sap.16.d est dominus. Vtinā gustares panē, qui de cœlo descendit, habentem omne delectamentū & suauitatem saporis. Profecto si quid haberes, venderes, & comparares eam. Quid tamē habes vēdere, qui omnia quæ posidebas vēdidisti propter agrū
C paupertatis comparandum, in quo thesaurū inuenerascontinentiæ? Vide ne forte duplex sit possessio tua: vna interior, altera exterior. Exterior est secularis facultas, interior est ꝓpria voluntas. Secularibus facultatibus abrenunciasti, exiens ad Iesum extra castra huius seculi, adhuc tamen rudis, & vetustatis tuæ tenebris obuolutus, propriæ voluntatis tuæ vitiū non intellexeras: quæ profecto non relinquitur quotiens fit exterior abrenunciatio. Citius enim & leuius relinquitur fa-
Matt.5.a cultas, ꝙ̄ cupiditas amittatur. Vnde dominus non quoscunq; pauperes, sed pauperes spiritu dicit esse beatos. Qui sunt illi? Non omnes vtiq; qui habent, sed qui amant paupertatē. Parum ergo omnino, imò nihil prodest exterior abrenūciatio sine interiori vel comitante, vel subsequēte. Propria siquidē voluntas Deū impugnat, & aduersus eum extollitur. Ipsa est quæ paradisum spoliat, & ditat infernū: quæ sanguinē Christi euacuat, & ditioni diaboli subiugat mundum. Vide qualiter propria volūtas aduersetur deo. Nemo potest duobus domi-
Matt.6.c nis seruire. Non poteris obedire simul & diuinæ & propriæ voluntati. Si enim voluntas tua voluntati diuinæ concordat, iam non propria voluntas est, sed cōmunis: nō tantum est hominis, sed hominis & dei. Cæterum voluntati dei ex debito creationis tuæ necessario es obnoxius. Quare? quia sola volūtas Dei certa est, quare creauerit & recreauerit te Deus, sicut
Iaco.1.c ait apostolus Iacobus: Volūtarie genuit nos verbo veritatis. Facis quod debes, dum obedis ei. Debitum etiā virtutis pensum fideliter persoluis, cum eius voluntatem & habes in de- D
siderio, & seruas in obsequio. Ecce autem fallēte diabolo & sensibus tuis seculo lenocinante, ad ea quæ foris sunt curiose egrederis, ad quorun delectationem dum propriæ volūtatis attraheris concupiscentia, quodammodo abrenuncias Deo, ac si abnegas diceres: Hucusq; te colui, voluntatem tuam feci, sed nullam in me deinceps habeas fiduciā, quia alij domino seruire fidémq; seruare proposui. Ecce propriæ volūtatis iniquitate abnegasti deum tuum, sed necdum sufficit tibi ipsa negatio: quinimmo impudentissimus prædo subsequenter effectus, in possessiones eius violenter debaccharis, tā alimētis quā indumētis quę præparauit non contēptioribus, sed seruitoribus suis, ad tantę maiestatis iniuriā impudēter abutens. Si in monasterio es, nihil comedis, nihil bibis, nullo indueris quod prius non auferas: dumq; de sacrario victualia rapis, latrocinio sacrilegium iungis: accedis tamē ad altare, & dominicum corpus & sanguinem tractās, nihil in te criminale reperis, qui (si veritas subtiliter indagatur) Deum negasse conuinceris, ac latro probaris ac sacrilegus. Sequitur tertiū, quod grauissimū est, quē abnegasti, quē deprædatus es, ad vltimum moliris occidere. Permanens enim in iniquitate tua, peccatū tuum vis esse impunitū, in quo deum vis esse iniustum. Exigit enim iustitia eius vt vnicuiq; reddat secundū opera sua. Qui enim deū vult esse iniustum, vult deum non esse deū. Et qui *Roma.2. a*
desiderat non esse deum, nónne quantū in eo est, ipse deū oc- E
cidit? Proinde qui vēdidisti exteriorē possessionem tuam, vt absconditum in agro regularis disciplinæ thesaurum continentiæ emeres, vade & vende interiorem proprietatē, longe profecto grauiorem ad relinquēdū, & omnino perniciosam ad retinendum, vt preciosam margaritā sapientiæ compares: quam qui inuenit, beatus si tenuerit eam. Vis eā habere? Serua mandata. Sic enim scriptum est: Concupisti sapientiā? ser- *Eccle.1.d*
ua mandata, & dominus dabit illā tibi. Impende igitur obedientiā, & recipies sapiētiam. Quomodo enim possumus deo placere, aut ipse nobis sapere, si eius mādatis cōtempserimus obedire? Vnde interroganti in euangelio adolescenti, diuina *Matt.19. c*
cōtinuo mādata proponit seruāda, ostendens in nobis faciēdam esse eius voluntatē, à quo æternā speramus retributionē. Propter quod dicit: Nō omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnū cœlorū. Et alibi: Quid vocatis me, do- *Matt.7.c*
mine, domine, & nō facitis quæ dico? Hoc ordine debes pro- *Luc.6.g*
gredi. Cōtinere non potes in seculo? fuge seculū, & apprehēde disciplinā, vbi profecto inuenies continentiam. Iugulatis postmodum per confessionem carnalibus desideriis, de vitiis animæ poteris liberius iudicare, de quorū radicibus flagitiorum pullulant surculi, & in perfectum turpitudinis corpus excrescunt. Hæc animæ vitia, spiritualia nequitiæ vocat apo- *Ephe.6.c*
stolus, quæ parū discernere poteras dum carnalibus occupa-
baris desideriis, & in eis quę foris sunt delectabaris. Postquā F
ergo exteriorē delectationem amiseris, nisi senseris interiorem, diu stare non poteris. Quæ est illa? Visitatio sancti spiritus. Hanc tibi auferri inuenies per propriā voluntatē. Vende eam, mandatis Dei diligenter obediendo, & pro eā inuenies vitam æternā. Dicit enim veritas: Si vis ad vitam venire, ser- *Matt.19. c*
ua mandata. Ecce habes continentiam, qua corpus tuum possideas in sanctificationē: habes sapientiā, qua Deo placeas in deuotione. Habes aliquid tibi, habes aliquid deo: sed quid habes proximo? Quid est quod dicit apostolus: Siue sobrij su- *2.Cor.5.c*
mus vobis, siue excedimus Deo? Quibus loquitur? Proximo loquitur. Qui ergo excessum suum dat deo, sobrietatem suā proximo, quid sibi retinet? Charitas nō quærit quæ sua sunt. *1.Cor.13.b*
Quare? Quia non est egena, & habet, & superabundat. Ita & tu necesse est habeas aliquid ad opus proximi, vt probes quæ sit volūtas dei bona & beneplacens & perfecta. Probas in te voluntatē dei bonam per cōtinentiā, beneplacentem per sapientiā, restat vt probes perfectā per misericordiā, quæ quidē significatur per sagenā missam in mare, & ex omni genere pi- *Matt.13.f*
scium congregantē. Sagena siquidem misericordiæ, per mare fraternæ charitatis trahitur, & bonos & malos pisces, id est, tam amaras ꝙ̄ dulces affectiones cōtrahit, omnibus se cōformans, & omniū in se tam aduersa quā prospera traiiciēs, flēs cū flentibus, gaudens cū gaudētibus: quæ tandem veniens ad littus, quando videlicet de seruitute corporis huius liberabi-
tur

G tur in libertatem gloriæ filiorum dei, quicquid amarum, quicquid triste, quicquid aduersum est, destruet & exuet, cũ nimirum erit lætitia, & lux lucebit perpetua. Quòd congregationem mare dixerim, non tibi videatur adsurdũ: quæ nimirum flante aura tentationis, procellis turbationum multotiès
Psal.106.c eliditur. In qua sunt quamplures qui ascendunt vsque ad cœlos præsumendo, & descendunt vsque ad abyssos desperando: quorum anima in ipsis tabescente turbantur & mouẽtur sicut ebrij, & omnis sapientia (imò conscientia) eorum deuo-
Psal.92.a ratur. Sed licet mirabiles elationes maris, mirabilis tamen in altis dominus: quia etsi quãdoque in naui dormire sustineat, nouit tamen surgere in tempore opportuno, & eo imperante fluctibus & mari, redit tranquillitas magna. Ad inueniendos fines sapientiæ (vt proposuimus) tres posuimus parabolas euangelicas, eásque prout dominus dedit exposuimus: primam de thesauro, secundam de margaritis, tertiam de sagena. Iam vero deuicta tantæ caliginis densitate, patet quomodo sapientia attingat à fide vsque ad finem fortiter. Sane secundum quòd processimus, sapientia quasi medium locum tenet, habens hinc continentiam, inde misericordiam. Attingit autem modo ad istam, modo ad illam, fortitudinẽ vtrinque ministrans. Luxuria siquidem impugnat continentiam, auaritia misericordiam. Luxuria flagitium est, auaritia spiritualis nequitia. Vnde illud vitium corporis, istud animæ. Vi-
H de quia nullum est peccatum quod ita inquinet corpus sicut
1.Cor.6.d luxuria. Omne enim peccatũ quod fecerit homo, extra corpus suum est: qui autem fornicatur, in corpus suũ peccat. Similiter super omne peccatum auaritia inquinat animam: vnde & idolorum seruitus dicitur. Incuruat enim ad infirma & egena elementa animam, quæ soli creatori subiecta, cæteris
Colo.3.a rebus deberet præesse. Qui ergo perseuerant in continentia, assultus sentiunt luxuriæ, sed apud sapientiam fortitudinem inueniunt resistendi. Per hoc enim quòd eis sapit deus, & gustare quandoque merentur quàm dulcis est dominus, illam infœlicissimam & fœtentissimam dulcedinem luxuriæ respuunt, & apud eum inueniunt refrigerium, cuius apud se habẽt desiderium. Similiter auaritia subuertere nititur misericordiam, & quasi sub specie boni res monasterij prohibet vendere pro necessitatibus infirmorũ, acsi corruere debeat monasterium si cura suscipiatur infirmorum. Sed quibus sapit deus, non adeo sapit terrena substantia quin infirmis compatiantur. Auaritia autem dum ingerit superfluitates, vult necessitates resecare: sed sagena misericordiæ quæ fit ex filiis cõpassionis, & impendit charitatem in necessitatibus inueniendis, & habet discretionem in superfluitatibus reiicendis. Dat itaque sapientia virtutẽ & fortitudinem plebi suæ, virtutem contra auaritiam, fortitudinem contra luxuriam, & tamẽ in-
Roma.8.c ter tot perturbationes, & inter tot angustias disponit vt dili-
I gentibus deum omnia cooperentur in bonum. Amen.

Lectio sancti euangelii secundum Matthæum.

Matt.25.a IN illo tempore dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso & sponsæ. Et reliqua.

Homilia.

SPONSVS Christus est, ad cuius vocẽ qui amicus est, stat & audit, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Huic
Cor.11.a nos despondit apostolus, qui ait: Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo: timeo autẽ quòd non possit hoc facere quod spopõdit, id est, animã nostrã exhibere Christo virginẽ castã, & virginẽ castã. Castã addit quia sunt quædam virgines corpore, quæ cogitatione fornicaria deuirginantur, & suaueolentem virginitatis florem, libidinosæ affectionis pudore contaminant. Et hæ quidem fatuis quinque virginibus designantur, quas non rectæ intentionis affectus infatuat. Virgo Christus est, & virginis filius, & virginem cõiugem vult habere. Tu si habes angelicam (plus dico vobis) Christi matrisque suæ gratiam, hilaresce, tripudia, & in amplexus Christi festinabunda gestiens illud amatorium cla-
Canti.1.a ma suspirans: Osculetur me osculo oris sui. Sponsa ergo es Iesu Christi, sed hoc tuum nomen diligenter attende. Sponsæ vel sponsi nomen ab eo quod est spondere grammatici

deriuant. Dicuntur autem sponsus & sponsa, quia se sibi alterutrum spondent, vt nec ille nec illa alteri nubat. Porro inter diem desponsationis huius interponitur aliquando breue spatium, aliquando & productum, & tamen definita ac denominata est dies qua debeant conuenire: quod quidẽ sapiẽter atq; vtiliter statutum est, vt interim mutuus amor augeatur & crescat, & impatiens desideriũ cupitæ copulæ quo amplius differtur, ignescat: & quia iuxta Salustiũ, cupienti animæ nihil satis festinatur, dũ dictarũ nuptiarũ properantius esse de- K
siderent. Sic Iacob pro Rachel septenniũ à die desponsatio- Gene.29.d
nis labore desudat, cubat sub dio, gelu alget, solibus vritur, nec tanti ac tam diuturni laboris amator vehemens cedit iniuriæ. Quorsum autẽ illa? Vt & tu si iam sponsa Christi es, ardeas amore, æstues desiderio, anheles suspiriis, dũ tardat dies copulę concupitæ. Ait quidã: Palleat omnis amans, vt pallor & macies fiat amoris signa certissima. Quid tibi cũ lautioribus epulis? Quid tibi cũ vino? Non est hoc monachorũ. Epulentur splendidè ciues Babylonis. Si te viderit ob amorẽ suũ sponsus marcescere, si pallescere, si calescere impatienti desiderio: accelerabit copulæ diem, offeret oscula, iunget amplexus. O læta diem nuptiarum. O felicẽ sponsam tali cõiugio. Carpe oscula ò beata sponsa, iũge amplexus, cãta: Ecce quod concupiui iam video: quod amaui iam teneo: ipsi sum iuncta in cœlis, quẽ in terris posita tota deuotione dilexi. Simile est
regnũ cœlorum decem virginibus, quas rex cœlorũ si sibi cũ L
lampadibus luminosis occurrerint, in illũ cœlestem thalamũ intra asylũ cubiculi introducet. Sed quid facimus, quia quinque sunt fatuæ, & quinq; prudẽtes? Puto autẽ quòd & plures, & prudẽtium numerum longe superet multiplicitas fatuarũ: cæterum omnes acceptis lãpadibus exierũt obuiã sponso & sponsæ. Exierunt. Vnde exierũt? Plane de substantia & secu-
lari conuersatione, iuxta illud: Recedite, exite inde, & immũ- Esa.52.c
dum ne tetigeritis. Audit & Abraham: Exi de terra tua, & de Gene.12.a
cognatione tua, & de domo patris tui. Loth quoq; de Sodo- Gene.19.a
mis exire præcipitur, & retrospicere prohibetur, ne pariter cũ Sodomitis ardẽtibus inuoluatur incendiis. Sed quid dixit ad angelum? Est ciuitas hic iuxta, ad quã possum confugere, parua: & saluabor in ea. Nunquid non modicũ est, & viuet anima mea? Ciuitas parua & iuxta, id est, non longe à seculo in qua Loth ardente Sodoma saluatur, monasterium est. Nunquid nõ modica est respectu illius, mundi latitudinem occupans, populosa valde & malitiosa, cupiditatis & libidinis flagrat incendio? Eximus inde, & ad paruam ciuitatẽ quæ iuxta est confugimus, ardentem cum ciuibus suis, Sodomam relinquentes. Saluabor (inquit) in ea. Plane saluabimur in ciuitatula ista, si non respexerimus retro, si flãmæ Sodomæ (quæ iuxta iuste ardet) non nos apprehenderint, non nos incenderint
fauillæ caducæ. De hac Sodoma exierũt virgines obuiã spon M
so & sponsæ: longe enim est à virginibus flamma Sodomorum. Exierunt autem cum lampadibus, lumbos habẽtes pręcinctos, & lucernas in manibus ardentes: vt & castitatis cingulum astringatur in corpore, & ad vtilitatem proximi, &
gloriam patris, lux exempli clareat in operatione. Sic Gedeõ Iudi.7.c
in laguncculis lampades occultans, sed in hora certaminis fractis vasculis demonstrans, repentina luce hostes terruit, & vertit in fugam. Terrentur enim principes tenebrarum visa luce bonorum operum, quia stare ante lucem tenebræ non possunt: prudentes enim virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Vide prudentiam virginum istarum: sciebant noctem fore productam, & nescientes qua hora noctis sponsus veniret, non contentæ oleo lampadum, etiam in vasis oleum sumunt: vt si forte illud quod erat in lampadibus adnihilaretur & deficeret, de eo quod in vasis reposuerant ad custodiam luminis, lampades implerent. Oleum in lampade, est opus bonum in manifestatione, sed dũ videtur à proximis claritas operis, dũ mirantur & laudant, & extollitur plerunque & adsurgit elatus animus operantis: & dum in se & non in domino gloriatur, lumen lampadis adnullatur, & carens fomento congruo lampas quæ coram hominibus clare lucet, coram domino tenebatur. Prudentes vero virgines præter oleum quod in lampadibus habent, oleum aliud in vasis reponunt: quia nimirũ sanctæ animæ dum spõsi sui præstolantur aduentum, dum toto desiderio ei clamãt quotidie, adueniat

A ueniat regnum tuum. præter illa opera quæ proximis lucent ad dei gloriam & videntur, aliqua in occulto, vbi solus pater videt, opera faciũt, vt si fortè illa quæ cõspicua & clara sunt, flatus laudis humanæ extinxerit, oleũ occultæ consciẽtiæ suffragetur. Hæc est gloria filiæ regis ab intus, dum plus de oleo quod in vasis cõsciẽtiæ dilucescit, quàm de eo quod lucet deforis gloriatur, periisse æstimat omne quod cernitur, nec id dignum iudicat remuneratione quod fauores hominũ prosequuntur. Latenter igitur quæ præualet operatur, petit secretum, orationibus pulsat cœlum, fundit lachrymas testes amoris, & cum dilecto illo suo suspirio gemitúq; fabulatur. Hæc est gloria, sed abintus, sed inuisa filiæ regis & amicæ. Hoc oleum fatuæ virgines non habent: quia nisi ad nitorem vanæ gloriæ, & fauorem hominum bona nõ operãtur. Hoc oleum in quo prudẽtes confidunt, in abditis cõscientiarum vasculis reponunt. Moram autem faciente spõso dormitauerunt omnes & dormierũt. Dormiunt virgines bonæ in domino, & in
Psal.5.a Christi pectore dulce reclinatorium habentes, mane illud vl-
Psal.15.c timum præstolantur. Mane (inquit) astabo tibi & videbo. O quàm iucundo interim sopore sopiũtur, quarum caro in spe requiescit, & in spe spiritus hilarescit. Libet inter hæc meminisse quod sanctus Germanus põtifex Altisiodorẽsis Romã petens cùm Eduam deuenisset, ad tumulum sancti Casiani
B diuertit: quẽ proprio vocãs nomine, quid (inquit) agis frater charissime? Et ille de tumulo, dulciter (inquit) in pace requiesco, & aduẽtum redẽptoris expecto. Ecce prudẽtium virgi-
Apoc.14.c num somnus, quibus cœlicus dicit spiritus, vt requiescãt à laboribus suis. Nõ autem hoc fatuis virginibus dicitur, nec talis interim sopor earum. Neq; enim à laboribus requiescunt, quarum caro videt corruptionem, vt ingrediatur putredo in ossibus earũ, & subter eas scateat. Et hoc quidẽ caro. Anima verò sepulta in inferno quomodo dormit conturbata, quę in tormentis posita aret siti, nec sperat guttã refrigerij, & resurrectionis diẽ & aduẽtum iudicis malè sibi conscia perhorrescit? Dormitauerunt igitur omnes & dormierunt. Media autẽ nocte clamor factus est. Ecce spõsus venit, exite obuiã ei. O clamorẽ prudentibus virginibus omni modulatione, omnibus modulis dulciorẽ. Ecce sponsus venit. Putas vox ista est filij dei, quã cùm venerit beata illa hora, omnes qui in monu-
Ioan.5.e mẽtis sunt audiẽt, & qui audierint viuent? Domine Iesu Chri-
Psal.50.b ste, fili dei viui, da in illa hora auditui meo gaudiũ & lætitiã, & exultabunt ossa humiliata. Nõ timeã tunc, quæso, domine
Matt.25.d ab auditione mala quam audituri sunt, quibus dicturus es, ite maledicti in ignẽ æternũ. Erit fortasis vox ista illius tubãtis archãgeli, in cuius voce & in nouissima tuba dominus descẽdet de cœlo. Canet enim tuba, ad cuius clãgorẽ (vt Hieronymi verbis vtar) totus timebit mundus. Fragor igitur tubæ il-
C lius dum tubabit angelus, dũ expergiscentur homines, tartara etiã tenebrosa cõcutiet. Audiẽt miseri qui ibi sunt, qui illo tenentur ergastulo, audient tunc, qui nunc audiunt & facere
vide Aug. lib.18. de ciuita. dei cap.23. nolunt: Exite obuiã ei. Magnus quidẽ clamor: quoniã vt Sibylla dicit, quando tuba sonitũ tristem dimittet ab alto orbe quãdo & dominus cœlum auocabit desursum, & terrã discernere volẽs, populum suum ante se, & prudẽtes virgines ab infatuatis separare: aduocabit cœlum desursum, vt virtutes illæ cœlorum de suis sedibus moueantur, & omnes angeli cum eo
Psal.49.a ad iudicandũ cõgregentur. Phalmista: Aduocabit cœlum desursum, id est, spiritus animásque iustorũ, quibus ante dictum
Apo.6.c fuerat vt requiescerẽt tẽpus adhuc modicum, donec impleretur numerus fratrum eorũ. Tunc cœlesti illa habitatione relicta, sanctæ illæ animæ suis corporibus redditæ, tanto tutius,
Ezec.3.c quãto incorruptius gaudebunt. Tunc in momẽto in ictu oculi, iuxta Ezechielẽ, in cãpo pleno ossibus mortuorũ ossa ad ossa, & nerui ad neruos, & iuncturæ ad iuncturas denuo col-
1.Cor.15.f ligẽtur, quia surget corpus spirituale quod seminatũ est animale: & surgẽs à mortuis iam nõ moritur, mors illi vltra non dominabitur. Tunc in articulo in diluculo diei illius veniẽte spõso clamor magnus omnes excitabit dormiẽtes, & clamabit virtute magna & efficacissima: Exite obuiã ei. Exite dormientes, & in occursum iudicis festinate. Tũc plãgent se om-
Luc.23.d nes tribus terræ. Tunc dicent montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos. Exite de tumulis quos conscientiæ memoria nõ accusat, & videte iudicem bene sibi conscij & boni

meriti gaudẽtes. Reprobos autẽ non tam voluntas quàm potestas iudicis exhibebit, nec tã de monumentis exient, quàm trahẽtur. Merito dies illa, dies iræ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis prædicatur, in qua iudicij signũ, tellus sudore madescet: in qua decidet è cœlis ignísq;, & sulphuris amnis, Tartareúmq; chaos monstrabit terra dehiscẽs. D Soph.1.d Augu. vbi supra.
Ignis enim ante dominum pręcedet & inflammabit in circuitu inimicos eius, quos tunc instar Sodomitarum inueniet nudos & intectos. Sic enim resurgẽtes ignis & sulphuris imber inundans igniet & cõburet. Erit tunc omnino miserabile visu quod incorruptibile & incremabile corpus ardebit, nec interibit: cõburetur, nec minuetur. Capillus enim de capite nõ Psal.96.a Luc.21.d
peribit: quia nil corporis, quod incorruptelã induerit, vel incidi poterit vel aduri. Aspice Salamandrã super ignitas & ardentes prunas illæso corpore gradientem. Porrò sebastus lapis, talis fertur esse naturæ, vt semel accẽsus inextinguibiliter ardeat, igne lapidi inhærẽte, nec tamen cõsumente. Tali verò modo, vt opinor, ignis ille sulphure⁹ inflãmabit inimicos domini. Iustos verò sicut Babylonios tres pueros nõ tãget omnino, nec contristabit, nec molestiæ quicquam inferet, cũ reformabit dominus corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Rogo, quid inter hæc erit mẽtis peccatoribus, qui nunc lætantur cũ malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Quid, inquã, animi tunc habebunt, ardentibus elementis, terra dehiscente, & hiatu terribili chaos demõstrãte tartareum, consurgentibus mortuis, & iudice illo, cui pater omne iudicium dedit, cũ omnibus angelis cœlitus aduenienté? Miserum me, dũ hæc cogito & scribo, cor timore palpitat, hument oculi, & tribularer nimium si nescirem misericordias domini. Verùm ad propositũ reuertamur. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerũt lampades suas, id est, conscientias cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus. Arguam te (inquit) & statuam te contra faciem tuã. Posuimus nos peccata nostra post dorsum nostrum dum hic viueremus, & tanquam de actibus nostris nulla esset ante tribunal Christi facienda discusio, per negligentiam peccata multa obliuioni tradidimus. Sed quid ait? Statuam te contra faciem tuam, id est totam vitam tuam, quicquid cogitatu actúque peccasti, ante tuæ faciem mentis adducam: quæ cùm omnia simul videris, dicam: Hæc fecisti, & tacui. Sic fieri arbitror horam illam, tale iudicium fieri, veritate (quę Christus est) in cordibus singulorum iudicante. Heu quanta tunc in mentem venient, quæ nunc vel nulla putantes: inconfessa atque impurgata relinquimus. Quod metuens pius ac prudens rex Ezechias: Recogitabo tibi (inquit) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Recogitabo, id est, iterum cogitabo, ne aliquid fortè oblitus sim, neque aliquid iniudicatum & indiscussum remaneat. Ornant ergo lampades prudentes virgines oleo quod in vasis reposuerant, sed fatuarum virginum lampades extinguũtur, & quia tenebrarum opera fecerant, in tenebris remanserunt. Date nobis (inquiunt) de oleo vestro. Stulta petitio. Vix iustus saluabitur, & vix etiam sanctis iustitiæ suæ oleum sufficit ad salutem; quãto minus & sibi & proximis? Noë, Daniel, & Iob nec filium liberabũt, sed sicut anima quæ peccauerit, ipsa morietur: sic anima quæ iustitiam fecerit, sola saluabitur. Responderunt prudentes dicentes, ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vẽdentes, & emite vobis. Tardatum est: iam enim nequaquam iustitiæ oleum venundatur. Iam prophetæ & apostoli, aliíq; doctores, qui hoc distrahere & habere venale solebant, à tali mercimonio quiescunt, nec iam vlterius dicũt: Sumite psalmum, & date tympanum. Quid plura? quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. Virgines ad nuptias intrant quas introducet rex in cubiculum suum: quia eorum speciem concupiuit. Ibi de cœlesti cella vinaria promitur & propinatur vinũ nouum, quod pariter bibet & monstrabit filius hominis. Et clausa est ianua. Quæ ianua? Illa quæ nunc patet venientibus ab Oriente & Occidente, vt recumbant cũ Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorũ. Illa quæ ait: Eum qui venerit ad me, non eiiciam foras. Ecce quomodo patet nunc, quæ tunc in æternũ claudetur. Veniunt homicidæ, & admittuntur, veniũt publicani, & meretrices, & recipiũtur, veniunt Sodomitæ, molles, adulteri, fures, & quicunq; huiusmodi, &
Axg. li.21. de ciuitate dei. cap. 4. & 5. Dan.3.d. Prou.2.c E Ioan.5.d Psal.49.d Esa.38.c F 1.Pet. 4.d Eze.18.e Psal.80.a Ioan.6.d

G patens eis ianua nō negatur. Multus enim est ad ignoscendū, præstabilis super malitia qualicunq; & quātacunque. Tūc autem quid dicit? Clausa est ianua. Ianua pietatis & misericordię Christi. Quę nunc lachrymis, gemitibus, suspiriis & precibus pœnitentiū facile patet, clausa est. Nullius pœnitētia, nullius oratio, nullius gemitus amplius admittetur. Clausa est illa ianua, quę Aaron post idololatriā recepit, quę Dauid post adulterium, post homicidium admisit: quę Petrum post trinam negationem non solum non repulit, sed claues suas ei obseruandas tradidit. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam: quia vigilantibus & orantibus, non dormientibus & pigritātib⁹ regnū cœlorū pręstatur per dominū nostrum Iesum Christum, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen.

De septem gradibus confeßionis.

Psal.15.c NOTAS mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lętitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem. Ad te quidem libenter accedimus domine Iesu, discipuli ad magistrum, infirmi ad medicum, serui ad dominū. Tu es enim magister & dominus, cuius schola est in terris, & cathedra in cœlis. Tu es ille eximius medic⁹, qui solo verbo restauras vniuersa.
Psal.24.b Vias tuas demōstra nobis, & semitas tuas edoce nos. Vię
H enim tuę vię pulchræ, & omnes semitę tuę pacificæ. Beati qui
Pro.3.c ambulant in via tua domine virtutum: beatiores qui currunt viam mandatorum tuorū, qui currunt in odorem vnguentorum tuorum. Exultas enim vt gigas ad currendā viam: & non
Psal.13.a solùm currens, sed & saliens in mōtibus, & transiliens colles. Exultauerunt gigantes philosophi, nō ad currendā viam tuā, sed ad quęrendam vanā gloriam, euanescentes in cogitationibus suis, non in humilitate aut in virtutibus tuis, sed suis.
Baruc 3.c Viam enim sapientiæ nescierunt, neq; meminerunt semitarū
Iob 21.b eius. Nō est audita in Chanaam, neq; visa est in Themam. Maledicti qui dixerunt domino Iesu: Recede à nobis: scientiam viarum tuarum nolumus. Nos quęrimus te de die in diem, & scire vias tuas volumus. Principales viæ tuæ, duæ sunt: confessio & obedientia. In confessione omnia lauantur, in obediētia virtutes solidantur. Bonum animæ ornamentum confessio, quę & peccatorē purgat, & iustū reddit purgatiorem. Si peccata sunt, in confessione lauātur: si bona opera, cōfessione commendantur. Cùm mala tua confiteris, sacrificium deo spiritus contribulatus: cum dei benefi cia, immolas deo sacrificium laudis. Absque cōfessione iustus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. Confessio igitur est peccatoris
2.Re.12.d vita, iusti gloria. Video Dauid dicentē: Peccaui, & audientem: Transtulit dominus peccatū tuum à te, & non morieris. Cō-
Luc.7.g sidero Mariam, si nō verbis, tamen operibus publicè sua cri-
I mina confitentem, & dominū pro ea respondentem: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Respicio
Luc.22.g principem apostolorū negantem timide, amarissimè flentē, Christū illum respicientem. Fœlicem latronem intueor se ac-
Luc.23.f cusantem, Christum excusantem, & dominū promittentem: Hodie mecum eris in paradiso. O quàm sublimis ista cōfessio, per quam de patibulo ad regnum, de terra ad cœlum, de cruce latro damnatus ac crucifixus ad paradisum ascēdit. Gloriosa confessio, quæ Petrum apostolum trinę negationis crimine liberauit: & ab apostolatus culmine cadere non permisit. Fidelis institutio, quę Mariæ multum diligenti, multū dimisit: & amoris multi titulo insignitā, discipulorū corpori sociauit. Præclara miseratio, quæ regem & prophetā multiplici criminū inundatione mūdauit, & in antiquæ gloriam dignitatis perducēdo reduxit. Hæc est via quę viatorem suū nunquā fefellit, quæ nunquā deseruit nisi deserentē se. Huius viæ multiplices sunt semitæ ad inueniendum, difficiles ad tenendum, ad enumerandū inexplicabiles. Prima semita & primus gradus in via ista est cognitio sui. De cœlo cecidit ista sententia: Nosce teipsum homo. Vide si non & sponsus in amoris Cantico sponsæ idem loquatur: Si ignoras te (inquit)
Canti.1.c ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi &c. Cognitio sui stat in tribus, vt cognoscat homo quid fecit, quid meruit, quid amisit. Quid vilius, ô nobilis creatura, imago dei, creatoris similitudo, quàm carnē tuā illecebris carnalibus deturpare, & pro breui voluptate torrētē perdere voluptatis? Quid

furiosius quàm rapi mentem ira, superbia extolli, vexari inui- K
dia, & anxietate torqueri? Quæ in croceis es nutrita, quare stercora amplexaris? Recordare etiam quid merueris. Subeat memoriam tuā gehennalis olla, fornax ferrea magnæ Babylonis; domus mortis, anxietatis domicilium, flammarum globus, acerbitas frigoris, tenebræ sempiternæ. Cōsidera ordinē tormentorum, tortorum facies, mutationem pœnarum, miseriarū infirmitatem, & intellectualibus oculis ista discurre, & poteris dicere: Melius erat mihi si natus non fuissem. Reflecte oculos, & quid amiseris animaduerte. Reminiscere qualis sit ciuitas gloriosa, cœlestis habitatio, locus vitæ, suauitatis palatium, splendor gloriæ, gratiæ magnitudo, claritas infinita. Attende ordinem gaudiorum, gaudentium vultus, præmiorum vicissitudinem, multitudinem deliciarū, & potes exclamare: Qui te perdidit, totū perdidit domine deus. Si hoc triplici funiculo ligaueris animam tuā, intelliges & animaduertes, quia initium salutis notitia peccati est. Secūdus gradus est pœnitentia. Hæc duo ista sibi inuicem coniuncta sunt, vt cognoscere se non possit nisi pœniteat: pœnitere nō possit, nisi se cognoscat. Pœniteat igitur anima compunctionis iaculo vulnerata, pœnitentia triplici, quia innocētiam amisit, amissam non requisiuit, & neglexit patientiam dei. Scio domine Iesu, quia primā stolam innocentiæ nobis in baptismate red-
didisti: & amictu niueo candidati, in iustitiæ solio relocati, ci- L
to recessimus à via quam ostendisti nobis, & portionem substantiæ quæ nobis contingebat, cum prodigo filio in dissimilitudinis regione expendimus. Venerūt ad nos vilissimi spiritus, & æternorum ignium reges, ad mundatos immundi, ad saluandos dānati, curui ad rectos, & dixerunt animæ nostræ: Incuruare vt transeamus. Audiuimus illos, & incuruati sumus: transierunt per nos, & innocentiam amisimus. Si culpa est perdidisse, quid putas erit non requisisse perditam? Perdit aliquis aliquid in hac mortalitate, quærit iudices, amicos cōuocat, trahit in causam, nihil intentatum relinquit, donec vel amissa inueniat, vel ablata restituantur, & custodiat restituta. Nos hæreditatem nostram incorruptibilem, immarcessibilē, incontaminatam in cœlis, versutiis illius insatiabilis homicidæ perdidimus, & nō requirimus? & incuruauit nos, & nō resurgimus? Surgamus & eamus ad patrem nostrum, dicētes ei:
Pater, peccauimus in cœlum & coram te. Et omnem euange- *Luc.15.d*
licæ lectionis textum percurrentes, offeramus patri pœnitentiam mentis, cordis contritionem, si forte cùm adhuc longe sumus videat nos pater, & misericordia moueatur, & currēs cadat super collum nostrum, & osculetur nos osculo oris sui. Forsitan iubebit proferri stolam primam innocentiæ, & indui nos vestimētis virtutum, & dari annulum secretorum in manu nostra, & calceari pedes nostros in præparationē euan-
gelij pacis. Præcipiet fortassis adduci vitulū saginatum, & oc- M
cidi in satisfactionem reuertentis, & epulari & exultare, & in
symphonia & choro reduci ad supernæ gaudia ciuitatis, vbi *Ibidem.*
gaudium est angelis super vno peccatore pœnitētiam agēte. *Psal.83.c*
Scimus domine Iesu, quia nō priuabis bonis eos qui ambulāt
in innocentia, sed nec illos qui ambulāt in pœnitentia. Quia *Psal.31.a*
enim peccatum nō fecit nisi vnus, beatus vir tamen, cui non imputauit dominus peccatū. Omne quod ipse mihi non imputare decreuerit, fit quasi nō fuerit. Cogita etiā quāta superbia patientia dei vsus, imò abusus sis. Videbat te peccantē, & dissimulabat quasi nō vidēs: vocabat, & non audiebas: minabatur, & nō timebas: promittebat, & cōtēnebas, nec promissis illectus, nec terrore percussus. Ignoras quia patiētia dei ad
pœnitētiā te adducit? Tūc timore magno ne thesaurizaueris *Rom.2.a*
ibi irā in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, & memen-
to, quia horrendū est incidere in manus dei viuentis. Liga igi- *Heb.10.f*
tur hoc triplici cataplasmate patientiæ vulnus animæ tuæ, &
dic: Miserere mei domine, quoniā infirmus sum, sana me, &c. *Psal.6.a*

Tertius gradus est dolor, sed & ipse trina ligatione connexus. Vere post cognitionem & pœnitentiam dolor meus renouatus est, & in meditatione mea ignis incanduit, quia crea-
torē offēdi, dominū nō timui, spreui benefactorē. Nūquid nō *Hie.18.a*
sicut lutū in manu figuli, etiā vos in manu mea, dicit domin⁹? Insuper fecit te vas in honorem, cur te in cōtumeliam facere præsumpsisti? Nunquid dicit figmētum figulo, cur me fecisti
sic? Creatura creatorem, figmētum factorem, opus opificem *Rom.9.e*
ausus

A ausus es prouocare? Memento vilissima testa, quia si ceciderís super lapidem istum, cōfringeris: si verò super te ceciderit conteret te contritione timenda, ita vt ne vestigium minimū pateat. Tu autem sanguinē sanguini miscuisti, & creatorem offendens, & dominum non timens. Seruus eras illius domini, cuius iræ resistere nemo potest, & in præceptis eius acceperas voluntatem. Noluisti intelligere vt bene ageres, sed recalcitrans domini imperio, propria lege intra rempublicam
Luc.12.f viuere decreuisti. Nam audisti quam sententiam excipiat seruus nequam, qui sciens voluntatem domini & non faciens, multitudini verberum reseruatur. Assistunt angeli ad audiendam vocem sermonum eius. Stellæ vocantur, & dicunt: adsumus. Venti & mare obediunt ei, & omnia legē præfixā inconcussa retinent firmitate. Tu solus peregrinus es, & imperatoriç decreta maiestatis non curas? Audi quia potest te mittere in tenebras exteriores, vbi fletus & stridor dentium perpetua infœlicitate crebrescunt. Quod si te nō mouet creatoris offensio, reuerētia potestatis, moueat saltem ingratitudo, quod tantum benefactorem in tantis beneficiis cōtempsisti. Vbinam similem benefactorē inuenies, qui tibi ministrat syderum cursus, temperiem aeris, fœcunditatē terræ, fructuum vbertatem? Ad extremum, vt omnium tibi beneficiorum cu
Rom.8.f mulum aggregaret, proprio filio suo nō pepercit, sed pro no
B bis tradidit illum: tradens vnigenitum pro adoptiuis, dominum pro seruis, iustum pro impiis. Quid tibi vltra debuit facere & non fecit? Si ergo isto dolore dolueris, poteris dicere
Hier.4.c cum propheta: Ventrem meum doleo, ventrem meū doleo, sensus cordis mei turbati sunt. Quartus gradus est confessio oris. Post cogitationem sui, post pœnitētiam mentis, post
Rom.10.c dolorem cordis, sequitur confessio oris. In his omnibus corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Sed & ipsa triplex est, si virtutem salutis adsequitur. Debet enim esse vera, nuda & propria. Veritatem quærit altissimus, & vbi valet falli, qui fallere non intendit? Nouimus plerosq; & experti sumus, qui ad confessionis gratiam venientes, magis onerati quàm liberati à peccatis ad suā cōscientiam redierunt. Dicunt enim, si clerici, ea quæ literario: si milites, ea quæ gladiatorio gessere conflictu, vt sub humilitatis pallio superbiam inducant, in tanto se signaculo cōdēnantes, sub quo totius humanæ salutis summa consistit. Ad hoc enim confitentur, vt saltem specie videantur cōfessi. An tu veram illam putas esse confessionem, quam aut timor extorsit, aut simulatio fecit, cùm spiritus sanctus disciplinæ effugiat fictum, & gra-
Sap.1.b tuitam satisfactionem omnipotens quærat? Illa verò cōfessio vera est, quæ de mētis contritione descēdens, nec timore cogitur, nec fictione palliatur, sed in spiritu contribulato profert ea quæ sentit. Nudā autē eā esse oportet, & totius abscon
C sionis exutam velamine. Quid enim prodest partem peccatorum dicere, & partē celare? ex parte mundari, & ex parte immunditiæ deseruire? Nunquid de vno eodémq; vase dulce &
Heb.4.d amarum, sapidum & insipidū stillare potest? Omnia nuda & aperta sunt oculis dei, & tu illi aliquid abscondis, qui dei locum in tanto obtinet sacramento? Ostēde & denuda quęcunque cor tuum dilacerauerant: detege vulnus, vt sentias operā
Sapien.1.a medicantis. In simplicitate cordis oportet te quærere domi-
Psal.11.a num, non in duplicitate, quia væ illis qui loquuntur in corde
Eccl.2.c & corde, & terram duabus viis ingrediuntur. Debet autem esse propria. Sunt plerique qui aliorum peccata cum magna grauitate numerant, & sociorum excessus multiformi declamatione loquūtur: nesciunt sua, aliena verò perpetuę memoriæ commendauerunt. Infœlices & miseri, quibus datum est
Prou.18.c aliena plangere, relinquere sua. An non legisti, quia iustus in principio sermonis accusator est sui? Sui, dicit scriptura, non alterius. Nunquid oblitus es apostolum Iacobum dicentem:
Iaco.5.d Cōfitemini alterutrum peccata vestra? Vestra dixit, non alie-
Psal.50.a na. Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatū meum contra me est semper. Meam dixit propheta, nō tuam. Quintus gradus est maceratio carnis, sed & ipsa ternario numero cōsecrata. Cōuenit enim vt fiat occulte, licentiose, discrete. Teneros artus tuos & exquisitis educatos deliciis, diuturno confringe martyrio, vt tanto te noueris à licitis abstinere, quanto memineris illicita perpetrasse. Hoc autem occultè facien-
Mat.6.a dum est, vt nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Non

enim est in ore hominum tanti boni reponenda custodia, sed D
in abscon̄so cordis tui, vt sit gloria tua testimonium cōscien- 2.Cor.1.c
tiæ tuæ. Non hoc dicimus vt nō luceat lux tua coram homi- Matt.5.b
nibus, vt glorificent patrem vestrū qui in cœlis est, sed ne intentionem tuā in vilis gloriæ breuitate recondas. Nihil enim infœlicius quàm hic carnem macerare ieiuniis, vigiliis affligere: & hic accipere gloriam, illic gehennam. Licentiose verò facienda est, quia quicquid fit pastoris licentia, gratiosius est in conspectu dei: & illam hostiam singulariter accepit altissimus, quæ non est de propriæ sententia voluntatis, sed de præcipientis offertur imperio. Multū enim valet ad refellendum superbiam, propriæ voluntatis exclusio, quam extirpare non potest, qui mundi huius diligit vanitatē. Discretio autem in hac districtione tenēda est, ne dū nimis flagellare cupimus, salutē perdamus: & dum hostem subigere quærimus, ciuem occidamus. Considera corpus tuū, & corporis tui possibilitatem, intuere carnis complexionem, impone modum tuæ districtioni. Custodi corpus tuū incolume ad obsequium creatoris. Multos vidimus ita in principiis carnem suam verberasse, & discretionis infregisse repagula, vt inhabiles laudū solenniis redderentur, & lautioribus diuturnis fouerentur tēporibus. Sextus gradus est correctio operis in apparatu, sed & ipse numero trinitatis consecratus, vt tibi malum non
facias, alteri non noceas, nec consentias nocenti. Expertus es E
quàm fragilis sit voluptatum immersio, & tu iterum vadis illuc? Animaduertisti quia trāsiit voluptas, & peccatū remansit. Reprime pedem ab infandis itineribus immundissimæ libidinis. Colla substerne mandatis altissimi, ne sit iniquitas in manibus tuis. Desæuienti gulæ solēnes epulas & vana rescin-
de colloquia. Auerte oculos ne videāt vanitatem, obtura au- Psa.118.
res tuas ne audiant sanguinē, & tunc dicere poteris: Castigans
castigauit me dominus. Quid autem prodest intra rectitudi- Psal.117.c
nis lineā tui cursus opera cohibere, si aliis nocere desideras?
Qui non fecit proximo suo malum, & opprobrium non ac- Psal.14.a
cepit aduersus proximos suos, requiescet in mōte sancto dei, accipiens benedictionem à domino, & misericordiam à deo
salutari suo. Nō autem te innocentē præsumas, nisi impios & Psal.23.a
contra virtutem gradientes, quāta poteris auctoritate redarguas & opponas te murum pro domo Israel, castigans te, nō nocens alteri, nec nocenti cōsentiens. Vera est enim illa sententia: Qui cū emendare possit, negligit, participē se proculdubio constituit. Cùm enim causa dei vētilatur in mediū, & falsitas præponitur veritati, qui cum persona quā gerit nō resistit, de suo damnabitur silentio. Septimus gradus est perseuerātia, sed & ipsa ternarij numeri sanctificatione dicata. Perseuerantiā nanque faciūt imitatio sanctorum, breuitas tēporum, fragilitas corporū. Quid nāq; pati non possis, cū videas F
iuuenes, pueros, virgines, anus, senes, decrepitos, diuersa pro Christo, nō solum excepisse, sed & exquisisse tormenta? Considera puerorum ætatem, iuuenum ignem, virginum teneritudinem, anuum fragilitatē, senum infirmitatem, impossibilitatem decrepitorū, & vbicunq; reflexeris oculos, inuenies in his ætatibus multitudinē exemplorū ad palmā martyrij viriliter cucurrisse. Nūquid de eodem luto formatus es tu, & eodem spiritu inspiratus? Et forsitan non ingruit persecutio vt martyriū patiaris, nec dānaris si Christo seruis, imò laudaris, & ab omnibus prædicaris. Quod si & persecutio imminet, cōtēnenda est propter breuitatem. Bene enim natura prouidit, quæ nullū dolorem vel longum vel magnum esse demōstrat, si enim magnus est, longus esse nō potest. Coniunctio enim corporis & animę, exquisita diu tormēta nō sustinet, sed stuporis magnitudine tremefacta, summa velocitate dissoluitur. Magni ergo animi est magna tormēta contēnere, quę in breui tantā pariunt mutationē, vt de labore ad requiem, de miseria ad gloriam patientem faciant euolare. Considerand a est enim fragilitas corporis, quam sępe aut aliquis leuissimus casus, aut incādētis febriculę cumulata cōgeries, breui possunt suffocare momento. Tribue ergo virtuti, si necessitas fuerit, quod quandoq; debes necessitati, pro breui periculo sempiternū præmiū adepturus. Vides ergo quàm difficilis sit via cōfessionis ad currēdum, quàm multiplices semitæ ad tenendū. Verum est quod ille tantus ecclesiæ magister ait: Facilius inueni eos qui innocentiam seruauerūt, quàm qui congruā ege

G runt pœnitentiam. Hæc de via confessionis pro modulo nostro locuti sumus, sublimioribus sublimiores sententias reseruantes. Cæterùm obedientiæ viam sub alio sermonis principio aperire tentabimus, ne vnquam in fastidium veniant verba domini saluatoris, qui est benedictus in secula.

De virtute obedientiæ, & eius gradibus.

1.Cor.2.b NON possumus non cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Quid enim in hoc vase testeo, & fragilitate complexionis humanæ cogitare sufficit spiritus carcere inclusus, peccato corruptus, de-
Sapien.9.d pressus terrenis? Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: & deprimit terrena habitatio sensum multa cogi-
Ibid.1.b tantem. Benignus tamen est spiritus sapientiæ, qui & spiritum inclusum illuminat, & corruptum sanat, & alleuat depressum. Est enim spiritus pietatis, compeditos soluens, cæcos illuminans, & erigens elisos. Est & spiritus veritatis, qui docet nos omnem veritatem: non solum autem docet, sed etiam suggerit. Suggerit videlicet vt quęramus, docet vt intel-
Act.2.a ligamus. Ipse est, quem dominus Iesus post patris obedientiam vsque ad mortem crucis, apostolis suis misit, obedientibus suis. An non tibi videntur singularis obedientiæ conscēdisse fastigium, qui accepta licentia sedendi in ciuitate, intra
H vnius domunculæ septa cōclusi vnanimiter in oratione per-
Act.5.g seuerabant? Intellexisti quia ibant apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. O quātis obedientiæ viribus innituntur, qui gaudēt pro Christo ad concilium trahi? Dignitatem ducunt pro eo cædi: gloriam quærunt pro eo mori. Beatæ animæ, & abundanti maiestate spiritus influētes: quibus vilitas sublimitas, contumelia gloria, patientia victoria, mirabili mi-
Psal.122.a rabilitate vidētur. Multum repleta est anima eorum, opprobrium abundantibus, & despectio superbis. Cernis quàm libera fronte pontificum faciem, pharisæorum supercilium, tu-
Act.5.e multum plebis irrumpant, dicentes: Magis oportet deo obedire quàm hominibus. Intuere illa duo magna luminaria Petrum & Paulum, & vniuersum ordinem apostolici senatus
Philip.2.b obambula, & ibi videbis obedientiæ firmitatē inter tormentorum multitudinē viriliter perstitisse. Nónne ipse filius regis, rex regionis illius, quę continuis gaudiis inclarescit, factus est patri obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis,
Ibidem. & didicit obediētiam ex iis quæ passus est? Audisti miseriam, audi & coronam: vidisti periculum, vide præmium: attēdisti infirmitatem, attende potestatem. Propter quod (inquit) & deus exaltauit illum, & dedit ei nomen quod est super omne nomen. Sed taceamus interim de illius obediētia, quæ singu-
I lari prærogatiua clauditur & significatur. Procedat in mediū magnus ille patriarcha, fidei lumen, obedientiæ forma, iusti-
Gen.12.a tiæ principatus. Audit ab omnipotente: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quàm monstrauero tibi: & ad vnius iussionis vocem, patriam fugit, relinquit parentes, deserit hæreditatem, & aliorum fines hospes ingreditur nouus. Magna res, & primitiuæ dignitatis priuilegio in patre multarum gentium consecrata. Primus primū suis facultatibus renūciat, & obedientię viam indefessa velocitate percurrit. Denique cū accepisset filium in senectute sua, in quo totius mundi benedictio fuerat cu-
Gen.22.a mulanda, dicit ei deus: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Isaac: & offer mihi illum in holocaustum. O quāta in verbis istis amaritudo, quanta à corde patris separatio pietatis? Iubetur nanque filium occidere, os ex ossibus suis, & carnem de carne sua: filium magnæ promissionis, extremę senectutis, propriæ mulieris: filium mirabiliter promissum, fœliciter natum, educatū innocenter. Et ne quid deesset, vt tenerrimum intra paterna viscera doloris incendium exundaret, additur, vnigenitum. Sunt nanque multi filij, sed non vnigeniti. Iste sic est filius, vt & vnigenitus. Iste vnicus patri, vnigenitus matri, hæreditati reseruatus. Ne respicias ad Ismaël, quia qui in seruitute & ex ancilla genitus fuerat, ad libertatē & hæreditatem minimè pertinebat. Quia verò multi sunt filij & vnigeniti, sed non dilecti: ad exaggerandam in corde patris tribulationē, & comprobandam in mente iusti obedientiam dominus subiungit, quē diligis. Vt verò teneritudo pa- K
tris ex memoria dilecti nominis recrudesceret, & interior pietas ad dilectæ vocis sonum tota ferueret, puer nominatur ex nomine, quod vocatum erat à domino priusquam in vtero conciperetur. Vides quātis tribulationum malleis Abrahæ pietas feriatur, cui præcipitur vt filium tollat, occidat vnigenitum, quem diligit immolet, Isaac percutiat? Multum tentatus, multum probatus, adustus est multum: dulcis relatio filij ad patrem, patris ad filium. Hanc dulcedinem & omnis affectus vicissitudinē obliuiscitur Abraham, sternit asinum suū, ligna componit, ignem accendit, eximit gladium. Non à domino quærit, quare? non murmurat, non conqueritur, nō saltem vultum doloris ostendit, sed omnium quæ præcipiuntur gnarus: in mortem filij pia crudelitate festinat. Ideo summæ & admirabilis obedientiæ virtus in Abraham, & singularis excellentiæ laudibus prædicanda. Fortissima res est obedientia vera, & quæ in animū descendere non potest, nisi à mundi huius aspergine purè pressēque detersum. Vt autem via eius euidentius elucescat, ostendamus quantum possumus quę sit obedientia specialis ad deum, propria ad hominem, communis inter deum & hominem. Sunt quædā summè mala, quædam summè bona. Summè bona sunt diligere deum, amare proximum, veritatem loqui, non furtum facere, non falsum testimoniū dicere, non adulterari: & alia multa quę sermonis L
breuitas numerare prohibet. Summè mala sunt corū contraria, & similia illis. Bona præcipit deus vt faciamus, à malis iubet vt abstineamus. Præcipit huius sancta & incommutabilis auctoritas, nō valet quoquo modo refelli: quia illius est charactere consignita, qui dicit: Ego dominus, & non mutor. Si Mal.3.b
ergo homo ille, quē imposuit dominus super capita nostra, aliter sentire voluerit, ponēs tenebras lucem, & lucē tenebras, vel præcipiat prędicta bona relinquere, vel malis pręfatis adhærere: audacter refutandum est præcipientis imperium, & libera voce dicendum: Obedire oportet magis deo quàm ho- Act.5.e
minibus. Hæc est spiritualis obedientia ad deū, quæ nunquam est hominis arbitrio temperanda, sed incommutabili cōseruāda proposito. Certam igitur regulam tene, vt nec imperio prælatorum prædicta bona relinquas, vel facias mala. Inter summè verò mala & summè bona, quædā media sunt ad alterutrum se habentia, & boni maliq; nomē assumunt. Media sunt ambulare, sedere, loqui, tacere, comedere, ieiunare, vigilare, dormire, & si qua sunt similia: quæ si pastoris licētia fiāt, summam expectant retributionem. In his igitur mediis subditi esse & obedientes debemus ad nutum prępositorū, nihil interrogantes, propter cōscientiam: quia in his nullū præfixit opus deus, sed prælatorum dereliquit imperio disponēda. Nō 1.Cor.10.f
autem te moueat magister imperitus, indiscreta potestas, sed memēto quia non est potestas nisi à deo: & qui resistit pote- M
stati, resistit dei ordinationi. Hæc est propria hominis obe- Rom.13.a
dientia quā homini debemus, qui homini subditi sumus. Cōmunis est etiā ista inter deum & hominē: quia quicquid obedientiæ prelatis exhibetur, ei exhibetur, qui dicit: Qui vos au- Luc.10.c
dit me audit. Cum magna igitur cautela hoc tramite dicimus incedendū: quia & multi gradus ibidē delitescunt, quorū qui vnum reliquerit, cæteros sine retributione tenebit. Primus gradus obedientiæ est obedire libenter. Omnis ætas ab ado- Gene.8.d
lescētia sua prona est ad malū, & vnusquisq; voluntatē praui cordis sui sectatur. Ab illa enim primę præuaricationis angustia innatus est homini amor proprię volūtatis, quę voluntatem sui creatoris relinquēs, ibi subdita est seruituti, vbi voluit dominari. Difficile est ergo suā relinquere voluntatē, & alterius voluntati deseruire. Quālibet autē graue sit, nō potest tamē primū obedientiæ ascendere gradū, qui voluntatē pręcipientis suā non fecerit. In voluntate sua iustus gloriatur sese Psal.53.b
domino confiteri. Vnde voluntariè (inquit) sacrificabo tibi. Sola ergo voluntas est, quę totius operis ornat effectum, sine qua etiā nec bene aliquid agitur, etiam si bonū esse videatur. Ex voluntate igitur suscipienda sunt imperia prælatorum, & ipsum cor à suis voluntariis reflexionibus abducendum, donec propria voluntas mactata mandatum diligat imperantis. Hoc est ergo libenter obedire, prælatorū voluntatē voluntariè adimplere. Secundus obedientiæ gradus est obtemperare simpliciter. Qui ambulat simpliciter, ambulat confiden- Pro.10.b
ter.

A ter.In ſimplicitate cordis quærere dominum ſcriptura præ-
Sapien.1.a monſtrat.Multos videmus poſt præcipientis imperium mul-
tas facere queſtiones:cur,quare,quamobrẽ,ſæpius interroga-
re:crebras ingeminare quærelas:quærere,quare hoc præcipit,
vnde hoc venit, quis hoc adinuenit conſilium?Inde murmu-
ratio, inde verba murmurationem & indignationem ſonan-
tia, & redolentia amaritudinem. Inde frequens excuſatio,ſi-
mulatio impoſsibilitatis,aduocatio amicorum. Nõ ſic Abra-
Pſal.17.g ham.Audi quid dominus de ſimplici populo proteſtetur : In
auditu (inquit) auris obediuit mihi, vt videlicet oſtenderet
vno eodẽmque momẽto proceſsiſſe & imperantis imperiũ,
& obſequium obſequentis.Nolite errare,deus non irridetur.
Gala.6.b Murmuras cõtra prælatum in tabernaculo corporis tui? ele-
uat manum ſuam ad proſternendum te dextera dei. Incede
igitur ſimpliciter in mandatis obedientiæ, addens voluntati
ſimplicitatem, intentioni illuminationem. Fortitudo enim
ſimplicis via domini, quæ obedientia eſt. Fortitudinem igi-
tur induunt qui obedientes ſunt,& ſimpliciter incedũt. Ter-
2.Cor.9.b tius gradus eſt hilariter obedire. Hilarem enim datorem dili-
Ibidem. git deus.Non ex triſtitia(inquit Apoſtolus)aut ex neceſsita-
te. Serenitas in vultu, dulcedo in ſermonibus,multum colo-
rant obedientiam obſequentis. Vnde gentilis ille Poëta ait
ſic:Super omnia vultus acceſſere boni.Quis enim locus obe-
B dientiæ, vbi triſtitiæ cernitur ægritudo? Oſtendunt plerun-
que voluntatem animi ſigna exteriora, & difficile eſt vt vul-
tum non mutent, qui mutãt voluntatem.Nubiloſa corporis
compoſitio,& facies tenebris obfucata triſtitiæ,deuotionem
2.Reg.6.d ab animo receſsiſſe ſignãt. Reſpice Dauid ante arcam domi-
ni hilariter ſaltantem, & quàm ſapienter ſuperbientis fœmi-
næ reprimit indignationem. Ludam (inquit) & vilior ero in
conſpectu domini. Cernis igitur quam neceſſaria & conue-
niens ſit hilaritas in obedientiæ executione. Quis imperat li-
benter triſtitiam efflanti? Si vis ergo perfectus eſſe, hilariter
& cum magna vultus alacritate ſuſcipe iubentis imperium,
vt voluntati cordis,ſimplicitati operis,vultus hilaritatem ad-
iungas. Quartus gradus eſt obſecundare velociter. Velo-
Pſa.147.a citer currit ſermo dei, & velocem habere deſiderat ſequen-
Pſal.118.d tem. Vides cum quanta velocitate currit ille qui dicit: Viam
mãdatorum tuorum cucurri. Fidelis obediens neſcit moras,
fugit craſtinum,ignorat tarditatem, præripit præcipientẽ,pa-
rat oculos viſui, aures auditui,linguam voci,manus operi,iti-
neri pedes, totum ſe colligit vt imperantis colligat volunta-
tem.Vide dominum feſtinanter præcipientem, & hominem
Luc.19.a feſtinanter obedientem: Zachæe(inquit)feſtinans deſcende:
quia hodie in domo tua oportet me manere. Et feſtinanter
deſcendit,& excepit eum gaudens. Animaduertiſti quia & fe
ſtinanter deſcenderit, & gaudenter exceperit. Audiſti obe-
C dientiã,audi & obedientiæ remunerationem:Quia ſalus huic
domui facta eſt.Intuere etiam ex occaſione huius obedientiæ
concluſionis grande myſterium, & obſignatã ſignaculo mi-
Ibidem. ſericordiæ ſententiam: Venit enim (inquit) filius hominis
Exod.12.b quærere & ſaluum facere quod perierat. Nónne legiſti quòd
filiis Iſraël præcipitur vt agnum comedant feſtinanter?Feſti-
nanter quippe veri agni comeſtio ſignatur implẽda:quia ver
ba illa,quæ per legem dedit,quæ per ſemetipſum præſens ex-
hibuit,quæ per eccleſiæ præpoſitos tradenda reliquit, veloci
ſunt obedientia conſummanda. Et tu ergo cum voluntatem
cordi,ſimplicitatem operi, hilaritatem vultui cõiunxeris, ad-
Iacob.1.c de velocitatẽ: vt ſis iuxta Apoſtolum Iacobum velox ad au-
diendũ, & ad implendum velocior. Quintus gradus eſt ad-
Pſal.30.g implere viriliter. Viriliter agite,& confortetur cor veſtrum,
omnes qui ſperatis in domino. Nõ eſt fortitudinis ire ad in-
obedientiam,ſed ab odedientia non abduci. Si tribulatio in-
tonat,ſi perſecutio reſultat,ſi peccatores tibi laqueum ponũt,
Pſal.118.b ſi maligni tuum iter impediunt:tu obedientiæ viam non de-
ſeras,ſed dic: Paratus ſum,& nõ ſum turbatus, vt cuſtodiam
mandata tua.Quid enim ſuperius enumerata pariunt vtilita-
tis, ſi fortitudo deſit:quæ in arce cõſtantiæ virtutes collocat,
& eo vallo munit quo furentis impetus aſpirare non poſsit?
Manum tuam miſiſti ad fortia? agendum eſt inſtanter, cõ-
ſtaner obediẽdum:nec inter verborum ſeu verberum aſpe-
ritatem tam regalis eſt ſemita relinquenda, ſed tenaciori eſt
retinenda feruore. Et vt breuiter dotes fortitudinis conclu-
damus,virtus eſt virtutes ſeruãs ac minuens.Iunge igitur ve- D
locitati fortitudinem,conſtantiã inſtãtiæ, & tunc decantabis Pſal.35.c
ſecurus:Manus peccatoris nõ mouebit me. Sextus gradus Pſal.135.b
eſt humiliter obedire. In humilitate noſtra memor fuit no-
ſtri,qui fecit nos.Magna virtus humilitatis, ſine cuius obtẽtu
virtus fortitudinis,non ſolum virtus non ſit, ſed etiam in ſu-
perbiæ vitium erumpat. Quàm fortiter currebat Saul cũ eſ-
ſet paruulus in oculis ſuis:quanta Philiſtæorum agmina pro-
ſternebat,quantis viribus exercebat gladium?Poſtquã autem
tenuit eum ſuperbia,& tranſiuit in affectũ cordis, debilis &
impotens factus,incircunciſorum armis facilè proſtratus oc-
cubuit. Aſpice regem in quo humilitas ſublimis & humilis
ſublimitas fœlici cõpoſitione niteſcunt.Domine(inquit) nõ
eſt exaltatum cor meum,neque elati ſunt oculi mei:&ad to- Pſa.103.a
tum itinerarium eius ſedula intẽtione recurre,& quaquauer-
ſum oculos reflexeris, inuenies humilitatis floribus eſſe re-
ſperſum. Audi nanque alibi quid dicat: Fortitudinem meam Pſal.58.b
ad te cuſtodiam. Quàm verè loquitur iuſtus iuſtitiæ execu-
tor.Sunt nanq; plurimi qui fortitudinem ſuam nõ ad deum,
ſed ad inanem gloriam cuſtodiunt, qui confidunt in virtute
ſua:qui de acceptis virtutibus quaſi non acceperint glorian-
tur,conditori faciẽtes iniuriam, à quo eſt omne datum opti-
mum, & omne donum perfectum. Ne ergo fortitudo in ſu Iaco.1.c
perbiam tranſeat, condienda eſt ſale humilitatis, quia nihil
proderit fortiter obedire,ſi contigerit infœliciter ſuperbire. E
Illi ergo fortitudinem ſuam ad deum cuſtodiũt, qui cùm fe-
cerint quod facere debent,dicere poſſunt: Serui inutiles ſu-
mus,quod debuimus facere fecimus. Septimus gradus eſt,
indeſinẽter obtemperare.Nõ qui incœperit,ſed qui perſeue-
rauerit,ſaluus erit.Incipere multorum eſt,perſeuerare pauco- Luc.17.c
rum.Perſeuerãtia ſingularis eſt filia ſummi regis, virtutũ fru-
ctus,earúmque conſummatio,totius boni repoſitorium,vir-
tus ſine qua nemo videbit deũ,nec à deo videbitur: finis eſt
ad iuſtitiam omni credenti, in qua virtutum cõuentus reue-
rendum ſibi thalamum conſecrauit.Quid enim currere pro-
deſt,& ante metam curſus deficere?Sic currite vt comprehẽ-
datis, dicit apoſtolus.O quàm perſeueranti pede curſum ſuũ
perfecerat,qui dicebat:Curſum cõſummaui. O quàm lõgum 1.Cor.9.d
curſum fœlix ille latro compleuit,qui conſummatus in breui 2.Tim.4.b
expleuit tempora multa. Denique & dominus prophetarum
loquitur:Si cõuerſus fuerit iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit ini- Sapien.4.c
quitatem:omnium iuſtitiarũ eius non recordabor. Vides er- Ezech.18.f
go quàm profunda obliuione virtutes ille ſepeliantur, quas
perſeuerantia non inſigniuit. Sola eſt quę amatorẽ obedien-
tiæ ad regis cubiculum introducit, vt eum videat in decore
ſuo, in quẽ deſiderãt angeli proſpicere. In via igitur iſta qua
ambulamus,abſconderunt ſuperbi laqueum mihi. Difficilis F
eſt via iſta,& grauis ſpinoſis anfractibus, multipliciũ vincu- 1.Pet.1.b
lorum nexibus innodata.An tu ibi putas obedientiæ fructũ, Pſal.139.b
cùm ſubditus audit obedientiam quã multis expetierat vo-
tis,cùm ei præcipitur quod redoleat dignitatẽ, gaudio & læ-
titia fluitet,potentiæ fulciatur imagine?Econtrario autem an
tu illi obedientiæ meritum aſsignas, quæ cũ aduerſitate pro-
cedens,animum terret audientis, grauis ad audiendum, gra-
uior ad implendum,ad tenẽdum grauiſsima? Non eſt ita. Fa-
ciendum eſt vt à proſperitate animo ſeparemur:& aduerſita-
tem animo cõplectamur, ſi volumus illum ſequi, qui regnũ
fugit,& ad paſsionem voluntarius venit. Animaduertis igi-
tur,quia viæ iſtæ,viæ vitæ ſunt,ducentes ad vitam. Beati mi-
tes,quoniã mites docebit dominus vias ſuas:continget enim
eis quod ſequitur:Adimplebis me lætitia cũ vultu tuo. Quia
quandiu ſumus in corpore, peregrinamur à domino, longe Mat.3.a
ſumus à facie dei, à vultu gloriæ, à contemplatione maieſta- Pſal.24.b
tis,niſi quia plerunque miſericors & miſerator dominus illu Pſal.15.c
minat vultũ ſuũ ſuper nos.Hoc autẽ fit cũ remota nube illa, 2.Cor.5.b
quæ oppoſita erat ne trãſiret oratio,accedimus ad illũ & illu-
minamur,reuelata facie gloriã dei ſpeculãtes.Nõ autẽ ita pro
prie reuelata facie accipiamus,cũ videamꝰ adhuc per ſpeculũ
& in ænigmate,& carcerali corpore teneamur.Reuelata dicit
quantũ ad caliginẽ corporum. Vnde ſpiritus iſte creatus ali-
quando ad creatorem ſpirituum emergit, & adhærẽs ei vnus
cum eo ſpiritus efficitur.Nullius autem momẽti eſt iſta con-
templatio: quia ſpiritus clauſtralis corporeis circundatus,fre

G quenti carnis cogitatione redditur, & supra creaturam cõstitutus, infra quæq; vilissima protinus reperitur. Sed & creator *Psa.110.a* spiritus cuius magna sunt opera, exquisita in omnes voluntates eius, modo accedit nescientibus nobis, modo ignorantibus nobis recedit, quia nescimus vnde veniat, aut quo vadat. *Ioan.3.c* Et plerunque quanto frequentius quæritur, tanto velocius e- *Cant.6.a* longatur, iuxta quod & ipse loquitur sponsæ: Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. Contingit etiam vt cùm non quæritur veniat, cùm quæritur fugiat, sicut spõsa se *Cant.3.a* in Canticis multipliciter ostendit quæsiisse, & non inuenisse. Non est autem vultus iste vultum gloriæ domini inuenisse, quæ est super cherubim, quia vniuersitati angelorum purissimus & clarissim⁹ exhibetur: nobis verò speculatoriis & vmbratilibus adumbratur imaginibus. Quia igitur hic vultum dei sicuti est videre non possumus, adimpletionẽ lætitiæ non habemus donec trahat nos ad seipsum, & accedat caput corpori, & sit deus omnia in omnibus. Illic erit adimpletio, hic est gustus. Gustamus enim hic & videmus quoniã suauis est dominus, sed gustus iste non transit in potum, quia licet videamus, non tamen penetramus. In gustu est suauis, in adimpletione mirabilis. Sanctorũ autem animæ terrenis exutæ corporibus, quæ iam ad sedes æthereas aduolauerunt, licet bibant, non tamen adimplentur, non tamen inebriantur. Quãuis enim multa beatitudine perfruantur, expectant tamẽ re- H surrectionem mortuorum corporum, vt cùm in terra sua du- *Esa.61.c* plicia possederint, sempiterna perfundantur lætitia. Modo e- *Apo.6.c* nim illis singulis singulæ stolæ albæ datæ sunt, & iniunctũ vt sustineant tempus adhuc modicum, donec impij cõterantur duplici contritione, & ipsi gemina beatitudine coronentur. Cùm ergo nondum habeãt quod habere desiderant, inebriari non possunt, sed est eis illa visio potus: vt sicut absq; labore bibitur, ita sine labore quiescatur, donec satientur cùm ap- *Ephe.4.c* paruerit gloria sua. Cùm autem resurgemus in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, & gloriosa illa *Psa.15.c* ciuitas margaritis suis ornabitur, & sicut lætantium omnium *1.Ioan.3.a* habitatio erit in ea: tunc adimplebit nos lætitia cũ vultu suo, *Psal.25.b* quia videbimus eum sicuti est. Tunc inebriabimur ab vber- *Canti.5.a* tate domus suæ, & torrente voluptatis suæ potabit nos, dicétque nobis: Bibite & inebriamini charissimi: quia & anima illuminationem, & corpus glorificationẽ iure perpetuo pos- *Psal.15.c* sidebunt. Sequitur: Delectationes in dextera tua vsque in finem. Sinistra dei, vita præsens est. Et quia pro sinistro duci- *Psal.43.c* mus quicquid non multum curamus, per sinistrã præsens vita accipitur, in qua dominus electos suos sic ab impiis permittit flagellari, vt etiam patiatur occidi. An non tibi videntur obliuioni dati qui dicunt: Propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oues occisionis: quare faciem tuam auertis, obliuisceris inopiæ nostræ? Per dexterã verò illa bea- I ta vita signatur quæ nescit nisi gaudia, de qua nihil aliud dicere possumus, nisi quia gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. *Psal.86.a* Ibi sunt delectationes illæ quas oculus nõ vidit, nec auris au- *1.Cor.2.b* diuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit deus diligẽtibus se. In sinistra tribulationes, in dextera delectatio- *Rom.10.a* nes. Vsquequo autem? Vsque in finem. Quis est iste finis? Fi- *Sapien.8.a* nis ad iustitiam, Christus omni credenti, finis ille de quo sapiens dicit: Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Te enim cernere finis est consummatus. Ipse est finis ad quem cùm venerimus, nihil amplius sitiemus: Iesus Chistus sponsus ecclesiæ, qui est benedictus in secula, Amen.

De quinque negociationibus, & quinque regionibus.

Luc.19.c NEGOCIAMINI dum venio. Verbum patris, vnigenitus dei, sol iustitiæ, summus ille negociator, de vltimis cœlorum finibus nostræ redemptionis precium apportauit. Fidelis ista negociatio & omni acceptione dignissima, in qua rex filius regis efficitur negociatio, aurum pro plumbo tribuitur, pro peccatore donatus est iustus. O quàm indebita miseratio, quàm gratuita & sic probata dilectio, quã inopinata dignatio, quàm stupenda dulcedo, quàm inuicta mansuetudo, quàm vilis negociatio, vbi filius dei pro seruo traditur, pro creatura creator occiditur, pro mancipio dominus condemnatur. Tua sunt hæc Christe opera, qui de lumine cœli ad tenebras inferni, à dextera maiestatis ad miseriam K humanitatis, à gloria patris ad mortem crucis descendisti, infernum illustrando, hominem redimendo, superando mortẽ, & mortis auctorem. Vnus es, & secundum non habes, quem ad nos redimendum propria benignitas inuitauit, misericordia traxit, veritas qua te venturum promiseras compulit, puritas vteri virginalis suscepit, salua virginitatis integritate potentia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patientia armauit, charitas verbis & miraculis manifestauit. Absint procul negociatores terræ Themam, recedant filij Agar, qui exquisierũt prudentiam, elongentur à me gigantes à seculo nominati, qui ab initio fuerunt statura magna, scientes bellum. Non hos elegit dominus, neque viam disciplinæ meruerunt, propterea perierunt, sed dedit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. Abscondisti enim hæc domine sapiẽtibus & pru- *Matt.11.d* dentibus, gigantibus & nominatis, qui magni facti sunt videlicet in oculis suis, & reuelasti ea paruulis & humilibus tuis. Libẽter amplector negociationẽ tuam, quia negocium meũ est. Hæc mercimonia cum summa suauitate ruminat anima *Prou.31.b* mea. Non solũ autem ruminat, sed & reuocat ruminationem *Psal.88.b* tuam: quia & intelligit, quæ diligit, & commendat memoriæ, quę elegit. In his negociationibus pręcipis esse animam meã, vt fiat nauis institoris de longe portans panem suum. Negociabor donec venias, venienti lætus occurram, & vtinã audiã: L Euge serue bone. Tui sunt cœli, & tua est terra, in regionibus tuis. Negociabor igitur securus, te solũ habens in itinere ducem, in periculis protectorem, consortẽ in tribulatione. Regiones tuæ quinque sunt, quas perambulant ad negociãdum institores tui, vbi te quærunt dilecti tui, & inueniunt dilecti tui. Prima regio est regio dissimilitudinis. Nobilis illa creatura in regione similitudinis fabricata, quia ad imaginem dei facta, cùm in honore esset, nõ intellexit, & de similitudine ad dissimilitudinem descendit. Magna prorsus dissimilitudo, de paradiso ad infernum, & de angelo ad iumentum, de deo ad diabolum. Execrãda conuersio, gloriam in miseriam, vitam in pugnam perpetua captiuitate cõuertere. Maledicta descẽsio, de diuitiis ad paupertatem, de libertate ad seruitutem, & de requie ad laborẽ descendere. Miseri nos, & miserabiliter nati: quibus datũ est nasci in mœrore, viuere in labore, in dolore mori: de peccatore peccatores, de debitore debitores, de corrupto corrupti, de subacto subacti, geniti & generantes: sumus gens peccatrix, populus grauis iniquitate, semen pessi- *Esa.40.d* mũ, filij scelerati, addentes præuaricationẽ. Ecce quasi non simus, sic sumus coram eo, quasi nihilum & inane reputati, putantes nos aliquid esse cũ nihil simus. Vulnerati sumus ingredientes mundũ, conuersando in mũdo, exeundo de mundo, à planta pedis vsque ad verticem nõ est sanitas in nobis. No- M uerat hæc ille sublimis propheta, qui statum humanæ mise- *Eccl.40.a* riæ deplorans, in hæc verba prorupit: Graue iugum est super filios Adæ à die exitus de vẽtre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrẽ omnium. In hac dissimilitudinis regione quid negociabimur domine deus? Aspicio genus humanũ ab ortu solis vsq; ad occasum huius mundi nundinas perambulare, alios diuitias quærere, alios honoribus inhiare, alios fauoralis auræ suauitate raptari. Sed quid de diuitiis? Nónne cum labore acquiruntur, cum timore possidentur, cum dolore amittuntur? Thesaurizas & ignoras cui cõgregabis ea. Vi- *Psal.38.b* de quantum laborem pro perituris diuitiis assumpsisti. Transis maria, & alium tibi orbem aperis nauigando, secundum sapientem, tribus digitis distans à morte, patriam fugis, relinquis parẽtes, diuelleris ab vxore, filios nescis, & omnium necessitudinum oblitus, quæris vt acquirãs, acquiris vt perdas, perdis vt doleas. Filij hominũ vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatẽ, & quęritis mẽdacium? Quæ est ista demen- *Psal.4.a* tia filij Adam, circuire maria, perambulare terras, rapi extra mundum, in laboribus plurimis, in vigiliis multis, in ieiuniis crebris, in mortibus frequenter? Ecce quales diuitiæ. Sed quid de honoribus? In sublimi loco positus es, ducem te constituerunt. Vide si non à deo iudicandus es, ab hominibus spectandus, ab omnibus lacerandus. Si miles es, excubas ante limina principis, vt principatum acquiras, & ferrato vestitus amictu, propior es vulneri, quàm honori, morti quã vitæ, periculo quàm præmio. Si de sorte domini, nõne episcopus Romanum

A manum pontificem, archidiaconum vel diaconus episcopum pertimescit? Vide etiam vtrũ excusseris manus tuas ab omni munere, ne cum Simone audias: Nõ est tibi pars neq; sors in sermone isto, quia voluisti donum spiritus sancti cũ pecunia possidere. Nihil ad nos de rectoribus ecclesiæ iudicare: videãt ipsi amici sponsi, cùm de sponsa cœperit exigere rationẽ, qui iudicat orbem terræ in æquitate. Nũquid in honore sine dolore, in prælatione sine tribulatione, in sublimitate sine vanitate esse quis potest? Ecce quales honores. Quid autẽ de gloria? Gloria tibi vnde fœtide puluis, limus terræ, vas in contumeliam? Non tibi non tibi, sed nomini domini da gloriam. Illi permitte gloriam suã, qui gloriosus est in sanctis suis. Illum lauda, quem laudant angeli in cœlis. Nunquid & ipsa inanis gloria, quæ nihil aliud est quàm aurium inflatio vana, quę haberi vix potest sine inuidia? Respice quos antecedis, & cogita quia omnibus inuidiæ semina præbuisti. Omnes ergo aduersum te totuis luminibus inflãmantur, tua fœlicitate torquentur, tua vtũtur gloria. Ecce vnde gloriosus, inde odiosus, vnde sublimis, inde humilis, inde solicitus, vnde securus. Vides ergo quàm vanè conturbatur omnis homo. Hæc sunt mercimonia quæ inueniũtur in regione dissimilitudinis. Prudens ergo negociator qui videt in diuitiis laborem, in honoribus pœnam, iuuidiam in gloria, facit sarcinam suam mundi contemptum, & fugit. Secũda regio est paradisus claustralis. Verè claustrum est paradisus, regio vallo disciplinæ munita, in qua preciosarũ est mercium fœcunda fertilitas. Gloriosa res, homines vnius moris habitare in domo: bonũ & iucundum habitare fratres in vnum. Videas illum peccata sua deflẽtem, alium in dei laudibus exultantem, hunc hominibus ministrãtem, illum alios erudientem, hunc orantem, illum legentem, hunc miserentem, illũ peccata punientem, hunc charitate flagrantem, illum humilitate pollentem, hunc in prosperis humilem, illum in aduersitate sublimem, hunc in actiua laborãtem, illum in contemplatiua quiescentem: & poteris dicere: Castra dei sunt hæc. Quàm terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus dei, & porta cœli. Quid tibi ergo fidelis anima in his nundinis est consecrandum? Perambula virtutes cohabitantium in domo domini virtutum, & fac inde sarcinam tuam, formam viuendi. Quæ prius habitabas in regione vmbræ mortis, transi ad regionẽ vitæ & veritatis. Tertia regio est regio expiationis. Tria sunt loca quæ mortuorum animæ pro diuersis meritis sortiuntur, infernus, purgatorium, cœlũ. In inferno impij, in purgatorio purgandi, in cœlo perfecti. Qui in inferno sunt, redimi non possunt: quia in inferno nulla est redemptio. Qui in purgatorio sunt, expectãt redemptionem, prius cruciandi, aut calore ignis, aut rigore frigoris, aut alicuius grauitate doloris. Qui in cœlo sunt, gaudio gaudent ad visionem dei, Christi fratres in natura, cohæredes in gloria, similes in æternitate iucunda. Quia igitur primi redimi non possunt, tertij redemptione non indigent, restat vt ad medios trãseamus per compassionem, quibus iuncti fuimus per humanitatem. Vadam in istam regionem, & videbo visionem hanc grandem, quomodo pius pater glorificandos filios in manu tentatoris relinquat, non ad occisionem, sed ad purgationem: nõ ad iram, sed ad misericordiam: non ad destructionem, sed ad instructionem, vt iam non sint vasa iræ apta in interitum, sed vasa misericordiæ pręparata ad regnum. Surgam ergo in adiutorium illis, interpellabo gemitibus, implorabo suspiriis, orationibus intercedã, satisfaciam sacrificio singulari, si fortè videat dominus & iudicet vt laborem cõuertat in requiem, miseriam in gloriam, verbera in coronam. His enim & huiusmodi officiis potest eorum pœnitẽtia resecari, finiri labor, destrui pœna. Percurre ergo quæcunq; es fidelis anima regionem expiationis, & vnde quid in ea fiat, & in nundinis istis fac sarcinam tuam affectũ compatiendi. Quarta regio est regio gehennalis. O regio dura & grauis, regio extimescenda, regio fugienda: terra obliuionis, terra afflictionis, terra miseriarũ, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Locus lethifer, in quo ignis ardẽs, vbi frigus rigẽs, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, cõfusio peccatorũ, inundatio vinculorum, horribiles dæmonum facies. Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, & concussa sunt omnia ossa mea. Quomodo cecidisti Lucifer, qui manè oriebaris? Omnis lapis preciosus operimentum tuum, modo subter te sternitur tinea, & operimentum tuum vermis. O deus quanta distantia inter operimentum preciosi lapidis, & operimentum vermis: inter delicias paradisi, & tineam corrodentem inferni? Scio quia paratus est ille ignis diabolo, & angelis eius, & hominibus similibus eius: vbi sine fine fenientur, sine morte morientur, torquebuntur sine cessatione. Viuens igitur in infernum descende, percurre mentalibus oculis tormẽtorum officinas, fuge scelera & vitia, pro quibus scelerati homines & vitiosi perierunt. Habe odio iniquitatem, & dilige legem domini, & tam formidolosis nũdinis fac sarcinam tuã odium peccati. Quinta regio est paradisus supercœlestis. O beata regio supernarum virtutũ, vbi beata trinitas à beatis facie ad faciem videtur, vbi illa sublimia agmina sublimi pennarum applausu: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth, clamare non cessant. Locus est voluptatis, vbi torrente voluptatis potantur iusti. Locus splendoris, vbi iusti fulgent sicut splẽdor firmamenti. Locus lætitiæ, vbi lætitia sempiterna super capita eorũ. Locus abundantiæ, vbi nihil deest videntibus eum. Locus suauitatis, vbi apparet dominus suauis vniuersis. Locus pacis, vbi in pace factus est locus eius. Locus admirationis, vbi sunt mirabilia opera eius. Locus satietatis, vbi satiabimur cùm apparuerit gloria eius. Locus visionis, vbi videbitur magna visio. O regio sublimis, plena diuitiarum, de valle lachrymarum suspiramus ad te, vbi sapientia sine ignorantia, memoria sine obliuione, intellectus sine errore, ratio sine obscuritate splendebit. Regio in qua dominus transiens ministrabit electis suis, id est talem se qualis est ostendet. Illic erit deus omnia in omnibus, vbi rerũ vniuersitas mirabiliter ordinata dabit creatori gloriam, lætitiã creaturæ. Curre igitur spiritualis anima oculis desideriorum per regionem istam, & vide regem gloriæ in decore suo gloriosum, stipatum legionibus angelorum, sanctorum ornatum agminibus, deponentem superbos, humiles exaltantem, dãnantem dæmones, homines redimentem, & dic: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Cùm ergo mente perceperis tam preciosas nundinas, mercimonia tam præclara, construe sarcinam tuam amorem dei. Vidisti regiones, animaduertisti nundinas, sarcinam construxisti, & beatus es. Negociare ergo dum veniat dominus deus tuus, vt ei dicere possis: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum: & audire merearis: Intra in gaudium domini tui sponsi ecclesię, qui est benedictus in secula. Amen.

Marginalia: Act. 8. d; Psal. 38. d; B; Psa. 32. a; Gen. 32. a; C; Exod. 3. a; D; Esa. 14. d; Eze. 28. d; Esa. 14. c; Matt. 25. d; Esa. 6. a; Apoc. 4. c; E; Psal. 83. a; Mat. 25. a

Parabola de fide, spe, & charitate.

F

Rex nobilis ac potens tres habuit filias, fidem, spem, & charitatem: his delegauit ciuitatem eximiam, humanam animam. In qua cùm tres sint arces, rationabilitas, concupiscibilitas, irascibilitas: vnicuique suam contradidit: fidei primam, spei secundam, charitati tertiam. Rationabilitati pręficitur fides, quia fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum. Concupiscibilitati spes, quia concupiscere nos non licet quæ videmus, sed quæ speramus: & spes quæ videtur, non est spes. Irascibilitati charitas, feruor scilicet feruori: vt feruor virtutis feruori naturę dominetur, imò feruor naturalis attollat se in feruorem virtutis. Ingressæ illæ vnaquæque pro posse suo domum suam ornat & procurat. Custodem ergo domus suæ in rationabilitate fides ponit prudentiam, vt suum ius in ea sibi cõseruet, & rationem sub legibus fidei & intra terminos à fide positos cohibeat. Vt autem fiducialiter in domo ageret, addidit & obedientiam. Vt obedientia processum operis, & tolerãtiam haberet laboris, subdit & patientiam. Vt autem etiam inferiorem actuum vel sensuum familiam regere bene posset & dispensare, ipsam ei dispẽsatione sufficit. Vt secundum apostolum honestè & secũdum ordinem omnia fierent, addidit & ordinẽ. Ne maledictio intraret domum (maledicta omnis domus indisciplinata) custodem in porta posuit disciplinam. 1. Cor. 14. g

Spes autẽ in concupiscibilitate domui suæ sobrietatem pręfecit,

G fecit, vt ius suum in ea sibi conseruaret, & principale ius sibi semper seruire compelleret. Vt autē inferiorem voluntatum & voluptatū familiam discretè regere sufficeret, ipsa ei subdidit discretionem. Cui etiam contra cōcupiscentiam carnis addidit continentiam, contra concupiscentiam oculorum cō stantiam, contra ambitionem seculi humilitatem. Et ne egestas intraret domum (vbi enim multa verba sunt, sicut dicit Salomon, ibi multa egestas) silentium custodem posuit in limine. At charitas suam domum ad Austrum & meridiem positam, amicæ sibi pietati commisit, iúsque suū omne ei tradidit, subdēs ei ad obsequium primum munditiam corporis, deinde congruas exercitationes, videlicet lectiones, meditationes, orationes, & spirituales affectiones. Et ne ingressa domum miseria conturbaret beatitudinem filiorum dei, qui in septimo gradu, id est, in perfectione beatitudinis positi in domo charitatis ludunt & iucundantur beati pacifici: ipsam pacem custodem in porta cōstituit. Sic ordinatis domibus suis, totius ciuitatis quasi propositum quendam œconomum posuerūt liberum arbitrium. Quo peracto, redeunt in domum patris puellæ regiæ. Inimicus homo superueniēs, ordinem & gloriam ciuitatis videns & inuidēs machinatur insidias, & ingredi cupiens corruptis duobus de præcipuis ciuibus discretione & dispēsatione, vniuersæ malitiæ suæ exercitum introduxit per portas rationabilitatis & cōcupiscibilitatis. Præpositus ciuitatis liberum arbitrium, qui totius ciuitatis dimissus erat custos & arbiter (paterfamiliâs quippe peregre proficiscens dedit seruis suis potestatem cuiusq; operis) ligatur vinculis ferreis, & in carcerem mittitur. Præcipitatis de arce rationabilitatis custodibus suis, mox contra fidem blasphemia inducitur. Cum qua irruentes contradictiones, commotiones & confusiones, cęteráque huiusmodi turba, cunctáq; sibi diripientes, sibíque quicquid libeat vendicantes, in rationabilitate nihil rationis reliquerunt, & ianitore perempto, scilicet disciplina, omnibus intrandi & exeundi copiam prębuerunt. Porrò in domum spei (concupiscibilitatem scilicet) ingressa, & omnia sibi vendicās domina luxuria, totam eam de superioribus deiectam ad ima deuoluit, & cōcupiscentiæ carnis continentiam, concupiscentiæ oculorum constantiā, ambitioni seculi humilitatem cōculcandam tradidit & illudendam. Et perempto silentio ianitore, omnibus & intrātibus & exeuntibus fecit portam patere. Sobrietatē verò & socias sobrietatis virtutes aut occidit, aut incarcerauit, aut in exilium destinauit. Exinde ad superiorem ciuitatis arcem conscenditur, & pace ianitore & custode summę beatitudinis perēpto, miseria ingreditur. Mox enim domina superbia ascendēs in arcem (superbia enim eorū qui te oderunt, ascendit semper) pietatem de ea impie deturbauit, totámque illam pietatis & pacis familiā mòrte vel exilio damnauit. Iam quicunq; vult, I sanctuarium dei ingreditur: quæcunque sancta in eo, quæcūque hactenus filiis Leui tantum accessibilia erant & visibilia, iam prophanata, iam direpta ab inimicis, in Babylonē transferuntur, & de vasis templi concubinis regis Babylonij propinatur. Sic capta est & confusa tota ciuitas. Secundum gloriam eius facta est ignominia eius. Confusis omnibus, ad dominas tristis nuncius venit perditæ ciuitatis. Conturbatæ illæ, pedibus patris prouoluuntur auxilium deprecantes. Causante illo, & custodis liberi arbitrij arguente negligentiam: quid, inquiunt, ô pater liberum arbitrium potest sine adiutrice gratia? Et ego, inquit, dabo gratiā, sed præmittendus est timor. Ipse enim præibit ante illam parare vias eius. Egressus timor à facie domini venit ad ciuitatem, baculum habens disciplinæ in manu eius. Inuenítque portam difficultatis obseratam & obfirmatam vectibus malæ consuetudinis. Ianitor procax & improbus carnis lasciuia in portis aderat, qui timori satis infectus, opprobriis & conuitiis eum fatigabat. At ille facto impetu fiduciæ, frangens vectes malæ consuetudinis, portas diruēs difficultatis, miserum illum corripit, & baculo eum disciplinæ quem tenebat, vsque ad mortem perurget. Statímque signum aduenientis gratiæ super portas eleuās, totam ciuitatem vertit in timorem. Post quem gratia ingreditur ciuitatem secum totum illum virtutum cœlestium exercitum adducēs. Mox pars inimica disparuit, virtutes verò ad nota præsidia recurrunt. Procedētes illico & seipsas deceptas fuisse accusantes discretio & dispensatio, veniā precātur: prodit de vinculis & ad occursum dominę gratiæ festinat arbitrium, sub regno gratiæ nunc tandem se sperās fore liberum. Fercula præparātur filiabus regis domus suæ, & mēsæ ponūtur congruæ. In mensa quippe fidei panis ponitur doloris, & aqua angustiæ, & cætera pœnitētiæ fercula. In mēsa spei panis confortans, & oleum exhilarans faciem, & cætera consolationis fercula. In mensa charitatis panis vitæ, vinúmque lætificans, & omnes deliciæ paradisi. Iam ingrediuntur & epulantur, & custodiunt ciuitatē. Sed nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

Prou. 14. c (margin) · *Psal. 73. d* (margin) · K · *Psal. 126. a* (margin)

Parabola de nuptiis filij regis, & de ornamentis sponsæ suæ.

FILIVS regis supercœlestis Hierusalem egressus est vt contemplaretur regna patris sui inferiora. Qui circunspectis omnibus, regressus ad patrem, ait: Pater omnia regna terrarum circuiui, & quæ in omnibus agerentur diligenter aspexi. Clamorem etiam Sodomorum qui ad te ascenderat, verum esse comperi, & vltione digna puniui. Sed iam tempus est vt in futurum mihi prospiciam, vxorem ducam, filios procreem, familiam iam per me regā. Sponsam quę mihi habenda cōplacuit, in domo regis Babylonici vidi. Quam rex ille captiuam tenet: & ne quæ sit valeat cognosci, vilibus ac sordidis vestibus eam induit. Ad hæc pater ad filium: Absit, inquit, à te vt rem istam facias coæterne & consubstantialis mihi vnice fili. Æthiopissa illa, de qua dicis, non est condigna tuo generi vel tuæ immensitati. Ad quem filius: Fixum, inquit, habeo in me & vxorem velle duxere, & nullā nisi hāc mihi coniungere. Si ita est, inquit pater, tu coæternus & consubstantialis & coomnipotens mihi, in manu habes & illam de captiuitate Babylonica liberare, & prout vis tibi sponsam assumere. Statim affuit innumerabilis multitudo angelorum & cœlestium agminum, in his nuptiis filio summi regis ministrare sese præparantium. E quibus vnum scilicet Gabrielem archāgelum qui paranymphus eius fieret elegit. Gabriel electus, filio summi regis ait: En fortitudo tua ego sum: illam tibi quam quæris de medio Babyloniæ vi rapere, si imperas, & valeo, & paratus sum. Nō ita agendum est, inquit filius regis æterni, violentia nulla Babylonico regi inferenda est: consiliis occultis & sapientia, quæ mihi iungenda est, de captiuitate Babylonica est eripienda. Ad Mariam virginem de stirpe Dauid mysterium consilij mei à te Gabriel est deferendū: occulte apud eam in thalamo eius conuiuium nuptiarū mearum est nunciandum & celebrandum. Ad Mariam Gabriel archangelus descendit, quod sibi iniunctū fuerat peregit. Sed qui eum miserat, antequam nunciaretur, iam ad virginē venerat. Ibi nunciatum, ibi celebratum est sanctissimū nuptiarum conuiuium. Sed nunquid tantus ac talis iste sponsus ad sponsam suam vacua manu venit? Nequaquam, sed donatiua detulit: delata erogauit. Et quia hyemis tempore venit, hyemales vestes primum suæ sponsæ dedit, agninā videlicet pelliceam, & cappam. Quod vtrunq; fit de agno, sed alterū sine dolore agni, id est, lana de qua fit cappa sumitur: alterū videlicet pellis, vnde pellicea, absq; dolore graui ab agno nō accipitur. Sponsus iste agnus est, sicut scriptura testatur: Quasi ouis ad occisionem ducetur: & quasi agnus coram tōdente se, sic non aperiet os suum. Et alibi: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Agnus igitur iste de lana sua sponsæ cappā fecit, cùm humilitatem verbis docuit, dicens: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Pelliceam dedit, cùm vigiliis, cum ieiuniis, & aliis carnis suæ afflictionibus, ad vltimum passione crucis, mortificationem carnis sponsæ ostēdit. Cappa itaque (qua qui indutus est absconditur) signat humilitatem, quia quæ sponsa est Christi latitat, & à seculo cognosci refugit. Pellicea quæ de mortuis animalibus fit, mortificationem carnis insinuat. Hæc autem hyemis tempore. Paschali verò tempore armineam pelliceam dedit circa collum & circa manum rubeis gulis præparatam. Hæc pellicea sunt prædicatores, albi propter resurrectionem, quam in Christo annunciant: & in sponsam futuram prædicāt: qui cū passionem Christi

Gene. 18. c (margin) · L · M · *Esa. 53. c* (margin) · *Ioan. 1. d* (margin) · *Matt. 11. d* (margin)

A Christi annunciant, rubeam gulam circa collum portant. Sed quia quidam passionem Christi ore prædicant, quam corde
Philip.1.c non sentiunt, de quibus dicit Paulus: Quidam annunciant Christum non syncerè, existimantes se suscitare tribulationem vinculis meis: oportet vt quod ore dicunt, corde sentiant. Non minus de cæteris ornata esset, si tantum circa collum, & non vsque ad pectus descendentes gulas pelliceas haberet. Circa manus prædicatores gulas habent, cùm in operibus suis passionibus Christi communicant. Igitur pellicea sponso de arminio fit, quod cādidum est, in significationem lætitiæ spiritualis ob spem futuræ resurrectionis. Circa collum & vsque supra pectus & circa manus rubeis gulis ornata est, quia passionem Christi, quam ore predicat, corde sentit, & operibus attestatur. Dicit etiam Christus paschali tempore sponsæ suæ cordubanos suos, qui signant duo testamenta, quibus affectus sponsæ ne terram tangant muniuntur: vel signant continentiam & charitatem, quæ duos affectus, quorum alterum ad carnem suam, alterum ad vitia olim spōsa habuit, calceant: è quibus ille qui ad carnem est, continentia siue districtione disciplinæ munitur: ille qui est ad vitia, charitate extinguitur. Sed hi cordubani nisi professione ligentur, & obedientia, è pedibus elabuntur. Multos enim videmus qui continentiam carnis ex charitate habuerunt, vel secundū duo testamenta viuere disposuerunt, sed quoniam sub obe-
B dientia & professione se non ligauerunt, grauiter lapsi sunt. Cordubani itaque sunt vel duo testamenta, vel continentia & charitas, ligaturæ professio, & obedientia. Dedit etiam Christus sponsæ suæ duas chirothecas. Manus sponsæ sunt operatio & contemplatio. Et quanuis per leuam alibi actiua, per dexteram contemplatiua vita (vt est illud: Leua eius sub capite meo, &c.) hic tamen per sinistram contemplatio, per
Canti.2.a dexteram operatio designatur, hac similitudine, quia sinistram frequenter tenemus sub vestibus absconditam, dexteram verò sæpius ad operandum exponimus. Similiter manus dextera, id est operatio, habet chirothecam in quinque folliculos ad quinq; digitos recipiendos diuisam: quia bonum opus debet esse rectum, voluntarium, purum, discretum, & firmum. Rectum in intentione: voluntarium, vt nec timore nec aliqua alia fiat coactione: purum, vt dum fit, aliqua aura vanitatis non inanescat: discretum, vt vltra modū non intendatur: firmum vt perseueret. Sinistra autem, id est contemplatio, habet chirothecam similiter in quinq; diuisam. Nā quinque in contemplatione sunt, scilicet cōsideratio peccatorum & gehennæ, contemptus præsentium & spes futurorum, iudicium & regnū, status corporis post resurrectionem & glorificationem, spiritus humanus & æternitas cum qua vniendus est. Qui enim contemplatur, primum considerat peccata
C sua qualia & quanta perpetrauit: quæ considerare non multum prodesset, si nō pro illis in gehenna puniri metueret: & ideo considerationi peccatorum rectè adiungitur consideratio gehennæ. Iterum si consideraretur quæ & quanta sint tormenta gehennæ, & nulla peccatorū memoria haberetur, secura mens forsitan gehennam consideraret, cum nulla eam recordatio peccatorum perterreret. Hac de causa in mente contemplatoris vtrunq; & peccata & gehenna coniungitur, vt ex vtroq; terror incutiatur. Sed in mente sic perterrita statim suboritur contemptus præsentium, cui adiuncta est spes futurorum. Sed ne spes mentem dissolutam reddat, restringitur per iudicium, quia considerat ad ea quæ sperauit, transeundum esse per illud horrendum & districtum iudicium. Sed terrorem de iudicio, consolatur regnum, & ideo iudicio subiunctum est regnū. In quo regno consideratur quid erimus, & primum status corporis, quod erit immortale & impassibile, deinde glorificatio, quod erit ineffabilis pulchritudinis
Matt.13.f & præfulgidum, sicut scriptum est: Fulgebunt iusti sicut sol. Post hæc consideratur beatitudo animæ, si ipsa anima cōsideratur, & deus cui vnienda est, quod est vltimum, & consummatio omnium. Hæc autem quinque, quæ in contemplatione consideramus, per quinq; fenestras videntur. Fenestra ex aëre & pariete constat. Nam vbi est paries continuus, nulla est fenestra: item vbi est aër absque pariete, non est fenestra, sed paries admittens intra seipsum aërem, vocatur fenestra. Christus verò est ex humanitate quasi pariete, & diuinitate intra humanitatem lucēte. Itaque Christus fenestra est, D
imò quinq; fenestræ in eo considerantur, scilicet incarnatio, conuersatio, doctrina eius, resurrectio, & ascensio. Per illas quinque, quinque quæ de contemplatione dicta sunt, videntur. Nam per incarnationem Christi, multis manifestata sunt peccata & gehenna, quæ prius non attendebantur. Conuersatio eius apertè docuit præsentia contemnere, & ad futura spem dirigere. In doctrina eius satis de iudicio & regno. In resurrectione eius ostensus est status corporis & glorificatio, quia qualis ipse, tales & sui futuri sunt pro modulo suo. In ascensione autem quantulumcunque reuelatum est, quomodo spiritus noster cum deo vniendus est. Homo enim ille quomodo sine omni vehiculo, absque omnis creaturæ adminiculo ascendit, sic & spiritus noster post eum tandem ascendet. Itaque chirothecæ sponsæ in manu dextera sunt, id est in actione, quod ipsum opus sit rectum, volūtarium, purum, discretum, & firmum. In sinistra manu, id est contemplatione quod primum considerentur peccata & gehenna, deinde sequatur contemptus præsentium, & spes futurorum, post iudicium & regnum, subiungatur status corporis & glorificatio, ad vltimum vnitio spiritus nostri cum deo. Christus ascendens hæc omnia in sponsa consummauit: & eam conseruan *Luc.24.g*
dam apostolis commisit, & ne ab Hierosolymis discederent, *Act.1.a*
præcepit donec induerētur virtute ex alto. Post dies decem, ipso scilicet die Pentecostes exercitum maximum & fortem misit è cœlo, id est spiritum sanctum, qui contulit eis pacem E
& gaudium, & cæteros fructus spiritus, quos enumerat apostolus. Quibus facti constantes & fortes, hostiles cuneos ag- *Gala.5.a*
grediuntur, & Petrus vna die quinque milia, & alia die tria *Act.4.a*
milia de Iudeis ad Christum conuertit. Quibus gestis aiunt *Acto.2.g*
apostoli: Absit vt domina nostra Christi sponsa pedes amplius gradiatur, quæramus ei animal quo subuehente celerius & honestius quocunque eundum est deferatur. Sed hoc non erit equus, quia animal superbiæ & discordiæ est: nec asinus, quia fatuus & immundus: sed mulus, qui firmiter & maturè graditur. Mulus itaque sponsæ datur, quia populus ex Iudæis & gentibus ad fidem conuersus est. Sicut enim mulus ex diuersis animalium speciebus nascitur, sic primitiua ecclesia ex diuersis populis collecta est, videlicet ex Iudæis & gentibus, vel de præsumentibus & desperantibus. Christus enim diuersis & contrariis infirmitatibus laborantes miro modo sanauit, & vno medicamine, id est cruce sua eos qui nimis confidentes aut desperantes fuerūt & adhuc sunt, qui dicunt, re mea contentus sum, & nulli vnquam per vim rapui aliquid, & similia, & quid est quare de vita desperem, & gehennam timeam? Sed si isti attēdunt quod Christus, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, morte ta- *1.Pet.2.d*
men turpissima, id est cruce vitam finiuit, deficiunt à superbia sua, & timore conterriti, ad humilitatem & ad cōmuni- F
candum passionibus Christi conuertuntur. Sunt iterum qui tot & tantis facinoribus inquinati sunt, vt sibi indulgeri diffidant. Sed si ipsi attendant quod Christus non pro se, sed pro peccatoribus sustinuit, spem sumunt, & à desperatione sanantur. Itaque Christus sua cruce & præsumentes sanat, quia innocens passus est: & desperantes, quia pro peccatoribus sustinuit. Et ex his diuersis peccatoribus Ecclesia congregata mulus est, quem apostoli sponsæ præparant. Et ei in talibus quiescenti, & per eos ad diuersa progredienti, dant calcar vnum, scilicet amorem sponsi, quo suos proficisci compellat. Dant & flagellum quo retro percutiat, quia de perpetratis iniquitatibus anxiantur. Multiplicata & dilatata sancta ecclesia, apostoli peracto agone sui certaminis de vita decedentes, eam martyribus regendam committunt. Illi autem pro ea viriliter decertantes, & in defensione eius sanguinem suum fundentes, dicunt: Apostoli mulo vno dominam nostram donauerunt, æquum est & nos in ornatum eius, & decorem aliquid conferre. Et quia iam æstas incaluit, grossioribus indumentis non est oneranda, nouum aliquid faciamus ei decoris & subtile, varium scilicet mantellum, rubea purpura coopertum. Varium istud mantellū sunt sancti martyres ex parte virgines, quod signat album: ex parte viduæ vel coniugati, qui signantur medio colore & vario. Rubeum superponitur, quia pro Christo trucidati sanguine resperguntur. Et

hi suis

G hi suis temporibus viriliter rexerunt ecclesiam, prouexerunt & munierunt. Quibus decedentibus successerunt sancti doctores & magnifici confessores: Ambrosius, Hieronymus, Hilarius, Augustinus, & similes. Videns autem diabolus aperto bello quod contra ecclesiam tempore apostolorum & martyrum gesserat, se nihil profecisse, sed eam tribulationibus magis creuisse & profecisse, ad fraudulentas & occultas persecutiones cõuertitur, scilicet vt aliquos ex membris eius seducat, per quos negocium suæ malitiæ tanto efficacius quanto occultius peragat. Instruit itaque Arrium suis artibus: Pelagium & Fotinum, & his similes, qui ministros Christi se simulantes, sponsam eius longe in deuium ducant. Quod percipientes sancti doctores occurrunt, disputationibus confligunt, cõfutant hæreticos, & dominam suam ad viam veritatis reducunt. Cui reductæ, quia dum per deserta Arrij & deuia Pelagij graditur, vestes eius aliquantum attritæ erant, paludamentum de samito faciunt, id est, vita sua pudica & honestis suis moribus eam adornant. Ecce iam victus hostis & in apertis persecutionibus, & occultis hæreticorum seductionibus. Iam sponsa nullo contra occurrente, cum multo comitatu graditur, adhuc tamen coluber tortuosus eam spoliare conatur, & cùm iam in via non possit, iuxta viam laqueos parat, ibi tentatoria sua erigit. Et hic quidem trapezitas suos cum multo auro & argento exposito sedere facit: illic autem
H vẽditores vestium cum multo & vario apparatu diuersorum ornamentorum: alibi vẽdentes cibos omnium generum collocat: alibi vendentes vina & omnium potionum genera tabernas disponit: alibi triumphales arcus gloriantium in pompa seculari erigit, choreas puellarum, & omnium incitamenta libidinum ostendit. Qui sapiens est, cum sponsa graditur, sponsæ recta via gradienti adhæret. Fatui & vecordes viam deserunt, & in tabernaculis diaboli esse iucundantur. Nam quicunque argentum diligit, aut specie capitur, & hæc Christo præponit: in tabernaculis diaboli demoratur. Similiter qui veste preciosa, qui cibis lautioribus, qui vino mellito, & aliis potionum preciosarum generibus: qui in mulieribus, qui in iocis, in seculi cantionibus delectatur, & hæc Christo præponit: in tentorio diaboli est. Quid etiam dicam de illis qui cùm ecclesiam dei regere debeant, ingredientes viam, ea quæ in tentoriis diaboli sunt, admirantes circunspiciunt & concupiscunt: & non habentes vnde cõcupita sibi cõparent, ornamenta sponsæ suæ diripiunt, & in explendis malis cõcupiscentiis suis turpiter insumunt? Ita vndique lacerata circa humeros, vt parum quid de amictu, id est, paucos monachos & paucos regulares canonicos, & de aliis generibus hominũ ferè nullum retineat.

Sermo cuiusdam ad clerum in concilio Remensi congregatum.

I

Exod.17.c GRAVE est quod mihi iniungitur, videlicet vt doceã doctores, instruam patres: præsertim cùm scriptum sit:
Deut.32.a Interroga patres tuos, & annunciabunt tibi. Sed præcipit mihi Moyses iste, cuius manus graues sunt: cui obedien-
Exod.3.c dum est non solum à me, sed etiam ab omnibus. Et plus quàm Moyses hic. Moysi commissa fuit vna plebs Israëliti-
Matt.16.c ca, isti autem vniuersa ecclesia. Et plusquàm angelus hic. Cui enim angelorum dixit aliquando deus: Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis? Secundum
Ioan.21.c officium dico, non secundum meritum. Præter deum non est similis ei nec in cœlo nec in terra. Hic est Petrus, qui misit se in mare, cùm alij discipuli nauigarent ad Iesum. Vnusquisque vestrum contentus est nauicula sua, hoc est archiepi-
Psal.103.c scopatu suo, abbatia sua, præpositura sua: iste autem misit se in omnes archiepiscopatus, abbatias, præposituras. Hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia quorum non
Mat.5.b est numerus. Et vobis dico fratres mei episcopi, multum ex-
Psal. 81.a altauit vos deus. Vos estis sal terræ, sicut dicit dominus in E-
1.Cor.1.c uangelio: Vos estis lux mũdi. Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Veruntamen sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus cadetis. Vbi sapiens, vbi scriba, vbi conquisitor huius seculi? Nónne sicut homines morientur? Et nónne sicut vnus de principibus cadent? Vnde cadent vel quo? De latere domini, in profundũ inferni. Fratres, duo ma-

la magna restant: mors videlicet & iudicium. Dura est enim K
conditio mortis, & idcirco rarus est qui velit mori. Sed quæ cura mori, cùm hæc sit via vniuersæ carnis? Eia quo ibo à spi- *Psal.138.b*
ritu tuo, & quo à facie tua fugiam, cùm dicat apostolus: O- *2.Cor.5.b*
mnes nos repræsentari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque rationem de his quę gessit in corpore suo, siue bonum siue malum? Fratres, aliam synodum pronũcio vobis, vbi dominus deus sedebit in iudicio, & ibi omnes nos oportet repræsentari, & ibi deus iustè iudicabit orbem terrarum. Hic includitur iniustitia in marsupio. Sed iustè iudicabit deus in illo iudicio, & ibi omnes nos oportet repræsentari (nisi fortè, quod dici nefas est, mentiatur apostolus) siue sit papa, siue cardinalis, siue archiepiscopus, siue episcopus, siue diues, siue pauper, siue doctus, siue indoctus, vt referat vnusquisq; rationem de his quæ gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Et si reddenda est ratio de his quæ quisq; gessit in corpore suo, heu quid fiet de his quæ quisq; gessit in corpore Christi, quod est ecclesia? Ecclesia dei vobis cõmissa est, & dicimini pastores, cùm sitis raptores. Et paucos habemus, heu, pastores: multos autem excommunicatores. Et vtinam sufficeret vobis lana & lac: sititis enim sanguinem. Quatuor tamen his qui præsunt in ecclesia dei, necessaria esse præ omnibus reor: videlicet vt per ostium intrent, vt in humilitate se contineant, auaritiam declinent, mũditiam tam corde quàm corpore seruare studeant. Sed quid prodest si canonicè eligantur (quod est per ostium intrare) & nõ canonicè viuant? Dixit dominus ad duodecim: Nónne ego vos duode- *Ioan.6.g*
cim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Domine Iesu, cùm esset electio illa in manu tua, & nõ haberes aliquem contradicentem, & reclamantem tibi: Quare elegisti diabolum episcopum? Cur bone Iesu, non elegisti bonum & iustum & sanctum, sicut Petrus bonus, iustus & sanctus fuit? Vel si elegisti diabolum, cur te iactas elegisse? Fratres, sic facit Iesus hodie, eligens sibi multos diabolos episcopos. Vbi, proh dolor, reperiemus episcopos, qui post adeptam dignitatem in humilitate se contineant? Nempe superbia eis occasio est, vt ad tãtam dignitatem aspirent, vt in ouile Christi impudenter irrumpant, cùm tamen per psalmistam dominus dicat: Non ha- *Psal.100.*
bitabit in medio domus meæ qui facit superbiam. Iesus autem in medio est, non in angulo. Vnde ipse in euãgelio: Vbi *Matt.18.c*
duo, inquit, vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Et iterum: Iesus autem transiens per me- *Luc.4.e*
dium illorum ibat. Et in libro sapientiæ: In medio, inquit, ec- *Eccl.15.a*
clesiæ aperuit os eius. Et rursus in euangelio dicitur: Stetit *Luc.14.f*
Iesus in medio discipulorum suorum. Vę mihi domine Iesu, si tecum ero in domo tua, & nõ in medio domus tuæ. At isti non sic. Sunt quidem cum Iesu, sed nõ in medio domus eius: quia amant & faciunt superbiam, parentes suos extollentes: pauperes autem negligentes & deprimentes. Male viuunt, & M
subiectos male viuere volunt. Et idcirco comparantur Apostatę angelo qui dicit in corde suo: Ponam sedem meam ad *Esa.14.d*
Aquilonem, &c. Quid est diabolum ad Aquilonem sedem velle ponere, nisi superbum quẽpiam & impium super suos similes à charitatis calore, vel sapiẽtiæ luce alienos principatum appetere, vel adeptum tenere? Talis erat Absalon super *2.Reg.15.c*
filios Israel, patri suo rebellis, principatum appetens. Talis *3.Reg.12.f*
erat Hieroboam, qui peccauit, & peccare fecit filios Israel in vitulis aureis. Tales fuerunt scribæ & pharisæi, contra quos ait dominus: Væ vobis scribæ & pharisæi, qui clauditis re- *Matt.23.b*
gnum cœlorum ante homines: vos enim non intratis, & introeuntes non sinitis introire. Porrò episcopi huius temporis auaritiam quomodo declinent? Quod enim sine miserabili gemitu dicendum non est, Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquisitionem turpis quæstus, & precium vniuersitatis suis marsupiis includere festinãt: hoc solo sanè à Iuda Iscariotis differentes, quod ille horum omne emolumentum denariorum numero cõpensauit: isti voraciori ingluuie lucrorum, infinitas exigunt pecunias. His insatiabili desiderio inhiant, pro his ne amittant, timent: & cum amittunt, dolent. Harum in amore quiescunt, quantum duntaxat liberum est eis arbitrium aceruãdi, vel augmẽtandi cura. Animarum nec casus reputatur, nec salus. Non sunt

Quatuor his qui præsunt necessaria. L

A sunt profectò matres, qui cùm sint de crucifixi patrimonio nimium incrassati, impinguati, dilatati, non compatiũtur super contritione Ioseph. Archipresbyter circuit obedientiam sibi creditam, & vt impleat saccum suum, tradit sanguinem iustum. Vendit nempe homicidia, adulteria, incestus, fornicationes, sacrilegia, periuria, & vsque ad summum implet manticam suam. Fama igitur volante innotescit episcopo talis quæstus, & accersito archipresbytero: da mihi, inquit, partem meam. At ille: Nihil dabo tibi. Econtra episcopus: si nõ dederis mihi, inquit, partem meam, auferam tibi omnia. Fitque altercatio maxima, & propter auaritiam fit discordia. Postea verò archipresbyter reuoluens secum quod auctoritate episcopi fungatur potestate ista, & quod sine gratia ipsius nihil possit, peruersè conuersus: pœnitet, inquit me, accipe partem tuam, & insuper de mea quod beneplacitum fuerit, & reconciliantur. Heu sicut Herodes & Pilatus reconciliati sunt, & Christus crucifixus est: sic nihilominus isti recõciliantur, & pauperes Christi spoliati sunt. En tempora ista planè fœda à negocio perambulante in tenebris: quapropter væ generationi huic à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis: si tamen hypocrisis dici debet, quæ iam latere præ abundantia non valet, & præ impudentia non quærit. Et sic serpit hodie putrida tabes per omne corpus Ecclesiæ, quo latius, eo desperatius, eoque periculosius quo intestinius. Nam

Luc.23.b

B si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras & aresceret: si violentus inimicus, absconderet se quis forsitã ab eo. Nunc quomodo eiiciet, aut quomodo abscondet se? Omnes amici & inimici, omnes necessarij, omnes domestici, & nulli pacifici: & quæ sua sunt, quærunt omnes. Ministri Christi sunt, & seruiunt antichristo: honorati incedunt de bonis domini, cui honorem non deferunt. Vnde hinc est eis quem quotidie videmus meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus. Inde aurũ in frænis, aurum in sellis & in calcaribus. Plus nitent calcaria quàm altaria. Inde mensæ splendidæ, & cibis, & scyphis. Inde comessationes & ebrietates. Inde cithara, & lyra, & tibia, redundantia torcularia, & prõptuaria plena, eructantia ex hoc in illud. Inde dolia pigmentaria, inde referta marsupia. Huiusmodi sunt & volunt esse ecclesiarum præpositi, decani, episcopi, & archiepiscopi. Nec enim hæc merito cedunt, sed negocio illi quod perambulant in tenebris. Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis aduenit: Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece martyrum, amarior post in conflictu hæreticorum, amarissima nũc in moribus domesticorum. Nõ fugari, non exterminari possunt, ita inualuerũt: ita multiplicati sunt super numerum. Intestina & insanabilis est plaga Ecclesiæ, & ideo in pace amaritudo mea amarissima. Sed in qua pace? Pax est, & non est

Psa.173.c

Esa.38.d

Psal.39.b

C pax. Pax à paganis, pax ab hæreticis, sed non profectò à filiis. Vox plangentis in tempore Israël: Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Spreuerunt & inualuerũt à turpi vita, à turpi quæstu, à turpi commercio, à negocio perambulante in tenebris. Superest vt iam de medio fiat dæmoniũ meridianum ad seducẽdos, si qui in Christo residui sunt, adhuc persistentes in simplicitate sua: siquidem absorbuit fluuios sapientium, & torrentes potentum, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius, id est humiles & simplices qui sunt in Ecclesia: ipse enim est antichristus, qui non solum se diem, sed & meridiem mẽtitur, & extollitur supra id quod colitur vt deus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illum illustratione aduentus sui. Ecce diximus quales habemus pastores in via hac qua ambulamus, nõ quales habere oportet. Non sunt omnes amici sponsi, qui hodie sunt sponsi ecclesiæ. Hincinde adsistere cernuntur: &, vt vulgo aiunt, eam quasi addextrare videntur. Pauci admodum sunt, qui quæ sua sunt, non quærant, ex omnibus charis eius. Diligunt munera, nec possunt pariter diligere Christum, quia manus dederunt mammonæ. Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietate, tanquam sponsa procedens de thalamo suo. Nónne si quempiam talium repente eminus procedẽtem aspexeris, sponsam potius putabis, quàm sponsæ custodem? Vnde verò hæc illis exuberare æstimes rerum affluentiam, vestium splendorem, mensarum luxuriam, congeriem vasorum argenteorum & aureorum, nisi de bo-

Esa.1.a

Iob 40.c

2.Thes.2.a

Ibidem.

nis sponsæ? Inter hæc est quòd illa pauper & inops & nuda relinquitur, facie miseranda, inculta, hispida & exanguis: propter hoc non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare: non est custodire, sed perdere, non est defendere, sed exponere: nõ est instruere, sed prostituere: nõ est pascere gregem domini, sed mactare & deuorare, dicẽte domino de illis: Qui deuorant plebem meam vt cibum panis. Et iterum: Quia comederunt Iacob, & locum eius desolauerunt. Et in alio propheta: Peccata populi comedẽt, quasi dicat, peccatorum precia exigunt, & peccantibus solicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero episcoporum, qui non plus inuigilet subditorum euacuandis marsupiis, quàm vitiis extirpãdis? Vbi est qui flectat iram? Vbi est qui prædicet annum placabilem domino? Propterea relinquamus istos, quia non sunt pastores, sed traditores, & imitemur illos qui viuẽtes in carne, plantauerunt ecclesiam sanguine suo. Et quidem isti sortiti sunt ministerij locum, sed non zelum. Successores omnes cupiunt esse, imitatores pauci. Vtinam tam vigiles reperirentur ad curam, quàm alacres currunt ad cathedram: vigilarent vtique solicitè seruãtes sibi creditam ecclesiam, imò verò vigilarent pro semetipsis, nec sinerent de se dici: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterũt. Iusta omnino querimonia, nec ad vllam iustius, quàm ad nostram referenda ætatem. Parum est nostris pastoribus quod non seruant nos, nisi & perdant. Grauiter quippe demersi obliuionis somno, ad nullum dominicæ comminationis tonitruum expergiscuntur, vt vel suũ ipsorum periculum expauescant: inde est quod non parcunt suis, qui non parcũt sibi, perimentes pariter & pereuntes. Nunc verò dicendum. Episcopi verò & sacerdotes huius temporis castitatis sanctimoniam (sine qua nemo videbit deum) tam in corde quàm in corpore quomodo student obseruare? Certè dominus dicit in euangelio ad episcopos, haud dubium in primitiua ecclesia: Sint lumbi vestri præcincti, castitatem approbans non tantum, sed etiam imperans. Attestatur etiam hanc spiritus sanctus in lege, qui nemini nisi mundis (& præcipue à mulierib9) panes propositionis edere sinebat. Vnde & Achimelech Dauid regi de his panibus cũ militibus sumere cupienti non prius concessit, quàm eos mundos esse à mulieribus cognouisset, dicente rege Dauid: Si de mulieribus agitur, mũdi sunt ab heri & nudiustertius, iam tunc significante spiritu sancto neminem ad mensam Christi, ad illũmque panem angelorũ debere accedere, nisi purificatum mente & corpore, ne quod gratia diuina fidelibus præparauit ad salutem, indignè sumẽtibus ad iudicium fiat, & ad condemnationem. Isti autem castitatis insigne qualiter custodiunt, qui traditi in reprobũ sensum faciunt quæ non conueniunt? Quæ enim in occulto fiũt ab episcopis turpe est dicere. Melius itaq; arbitror super hoc dissimulare & supersedere, quàm aliquid vnde scandalizẽtur innocentes & inexperti, dicere. Sed ego cur verecundor dicere, quod ipsi non verecundantur facere, imò quod apostolus non verecũdatur scribere & prædicare? Dicit autem egregius prædicator sic: Masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedẽ sui erroris recipientes. Fratres, factus sum insipiens, vos me coëgistis.

D

Psal.52.a
Psal.78.b
Osea 4.b.

Psa.57.b

E

Hebr.12.b.

Luc.12.d

1.Re.21.b

F

Rom.1.d

Sermo ad pastores in synodo congregatos.

Reverendissimi patres & domini, ecce lecta sunt verba sancti euangelii in auribus vestris, & vtinam diligenter intellecta ab vniuersitate vestra. Intellectus bonus omnibus facientibus ea. Seculares in speculis suis visu cognoscere solent pulchritudinem aut turpitudinem suam. Alterius generis est speculum vestrum, in quo magis auditu quàm visu potestis attendere quid deceat, & quid non deceat: quid impediat, quid expediat, quid ex debito vestro officij vobis incumbat. Speculum vestrum, sanctum est euangelium. Considerate, obsecro, non vultum vestræ natiuitatis, sed statum quotidianæ conuersationis considerate: & nolite abire negligendo, sed stetis diligentius inuestigando, & perscrutatis medullitus conscientiis vestris, in testimoniis earum, aut gloriemini, aut terreamini. Nam sicut multis gloria, ita multis est ignominia testimoniũ conscien-

Psa.110.b

G tiæ suæ. Ecce sacrum euangelium sub numero trium perso-
narum includit multitudinem vniuersam prælatorum. Pro-
posuit enim nobis bonum pastorem, mercenarium, & furē.
Si boni pastores estis, gaudete, quia merces vestra copiosa est
in cœlis. Si mercenarij estis, timete: quia periculum vestrum
grande est in terris. Si fures estis, ingemiscite: quia locus ve-
ster magnus est in pœnis, nisi properaueritis ad pœnitentiā,
& quæ vouistis domino deo vestro dignè reddideritis. Vos
maximè qui in circuitu domini estis, & in conspectu eius af-
fertis munera & offertis, non corruptibilium auri & argenti,
sed preciosi sanguinis & corporis agni immaculati. Quan-
tam dignitatem contulit vobis deus? Quanta est prærogati-
ua ordinis vestri? Prætulit vos deus regibus & imperatori-
bus, prætulit ordinem vestrum omnibus ordinibus, imò (vt
altius loquar) prætulit vos angelis & archangelis, thronis &
Heb.2.d dominationibus. Sicut enim non angelos, sed semen Abrahæ
apprehendit ad faciendam redemptionem: sic non angelis,
sed hominibus, solisque sacerdotibus dominici corporis &
Heb.1.d sanguinis commisit consecrationem. Omnes enim (sicut ait
apostolus) sunt administratorij spiritus, in ministerium mis-
si propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Sed longè ex-
cellentius est officium vestrum, quod admirabile est, & non
solum in oculis vestris, sed etiam angelorum. Hæc sunt infœ-
2.Tim.4.a licissima tempora quæ præuidit apostolus Paulus: in quibus
H homines sanam doctrinam non sustinent, sed coaceruant si-
bi magistros ad desideria sua, in quibus à veritate se auertūt,
& ad fabulas & vanitates huius seculi conuertuntur. Hæc
sunt, inquam, nouissima tempora, in quibus refrigescit chari
tas, & abundat iniquitas multorum. Quare hoc dico? Quia
(vt audistis) tres personas, imò vt planius dicam, tria genera
doctorum sanctum describit euangelium. Primum genus ali-
quam quidem partem, sed vnumquodque duorum sequen-
tium copiosam & perniciosam includit multitudinem præla-
torū, sed illos defendit numerus. In primo solo genere abun-
dat charitas, in aliis duobus omnino refriguit, vbi nimirum
Ioan.10.b abundat iniquitas. Audistis proprietates singulorum. Bonus
Ibidem. pastor est qui ponit animam suam pro ouibus suis. Merce-
Ibidem. narius est qui videt lupum venientē, & fugit. Fur est qui ma-
ctat & occidit. Bonus pastor non suam voluntatē facere, sed
domini sui quærit vtilitatem. Ipsi soli seruat fidem, ipsi labo-
1.Tim.1.d rat, ipsum honorat. Ipsi quęrit gloriam, non sibi. Regi enim
seculorum immortali, inuisibili, soli deo, honor & gloria in
Psal.113.b secula seculorum amen. Non nobis domine non nobis, sed
nomini tuo da gloriam. Nobis miseris da veniam, da gratiā,
1.Pet.4.b tibi serua gloriā, vtpote à quo est venia peccatorum, & gra-
1.Ioan.2.a tia meritorum. Bonus pastor in omni labore villicationis suæ
quęrit nō quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, quod proprium
habet charitas. Vnde si quandoque excesserit, charitas ope-
I rit multitudinem peccatorum: sed & ipse aduocatum habet
in cœlis Iesum Christum dominum nostrum, & ipse est pro-
piciatio pro peccatis nostris. Mercenarius est (vt diximus)
qui videns lupum venientē fugit. Quærit ergo quæ sua sunt,
non quæ Iesu Christi: Alioquin vtique non fugeret, sed sua,
imò & seipsum superimpenderet potius quàm gregem suum
raptoribus exponeret. Multi sunt mercenarij qui in prospe-
ritate leuiter discerni non possunt à bonis pastoribus. Ha-
bent enim multa cum ipsis communia: habuerunt nanque sa
nam electionem in ingressu, habent nihilominus mundā cō-
uersationem in progressu, pacem ecclesiæ amant & quęrunt,
vtiliter ac viriliter ecclesiasticis implicantur negociis, non
recusant grauedines oneris: sed hoc ideo, quia ambiunt glo-
Matt.23.a riam honoris. Amant enim primos recubitus in cœnis, salu-
tationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Multotiens
etiam cibantur pane lachrymarum, & vino compunctionis
potantur ex recordatione peccatorum: sicut testatur iunior
filius qui in regione longinqua consumpsit omnem substan-
Luc.15.d tiam suam viuendo luxuriosè. Vnde & dixit: Quanti merce-
narij in domo patris mei abundant panibus? Si panibus abū-
dant mercenarij, nūquid fame peribunt operarij? Operarios
dico, qui quanto rariores in terris, tanto chariores in cœlis ha
Luc.10.a bentur. De paucitate eorum conqueritur veritas, dicēs: Mes-
sis quidē multa, operarij autem pauci. Messis vtique multa,
& sacerdotes multi, & mercenarij multi, sed operarij pauci.
Pauci planè operarij, & admodum rari inconfusibiles, qui a- K
spicientes in auctorem fidei consummatorem Iesum, quos
instruunt verbo sanctę prædicationis, non destruunt exēplo
prauæ operationis, efficacius opere quàm verbo prædicātes.
Notandum verò quod filius nō dicit: Fac me vnum de mer-
cenariis tuis: sed, fac me sicut vnum de mercenariis tuis, vt vi
delicet ea sibi offerat beneficia, quibus illi communicant in *Psal.80.c*
præsenti. Inquit Psalmista: Cibauit eos ex adipe frumenti.
Quos eos? Audi quod præmittitur: Inimici domini mentiti
sunt ei. Hi sunt quos cibabat ex adipe frumenti, & melle sa- *Luc.8.b*
tiat. Qui sunt illi? Mercenarij, qui licet ad horam credant, in
tempore tamen tentationis recedunt. Vnde patet quod ami- *Iaco.4.a*
ci sunt mundi. Amicus autem huius mundi, inimicus dei con- *Philip.2.c*
stituitur. Iterum quærunt quæ sua sunt, non quæ Iesu Chri-
sti: & si non quęrunt quæ illius sunt, cum eo non sunt. Et qui
cum eo non sunt, contra eum sunt. quia ipse ait: Qui non est *Luc.11.c*
mecum, contra me est. Et qui contra eum sunt, inimici eius
sunt. Hi per exteriora mentiuntur deo de interioribus. Cùm
enim sanè prædicent, & mundè viuant, sanitatem loquuntur
intentionis: vt videlicet deum habeant in causa, & omnia in-
teriora eorum benedicant nomini sancto eius: cùm tunc ta-
men non deum, sed mundum: non dominum, sed seipsos ha-
beant in causa. Mentiuntur potius deo quàm hominibus, ad
cuius contumeliam spectat tanta collatio gratiarum: quibus
non honorem dei, sed honorem hominis cōstat acquiri, nec L
charitati, sed cupiditati deseruiri. Vnde operarius inconfusi-
bilis postulat, non duo tātum, sed tria: quia funiculus triplex *Eccl.4.c*
difficile rumpitur. Non enim postulat disciplinam & scien- *Psal.118.i*
tiam, quas possunt habere & mercenarij, sed dicit: Bonitatem
& disciplinam & scientiam doce me, quę tria in solis filiis re-
quiruntur. Quid enim prodesset disciplinam habere in con-
uersatione, scientiam in prædicatione, nisi adsit bonitas in in-
tentione? Nusquam scriptum est, aut carnis obsequium, aut
rationis scientiam sufficere, sed bona voluntas sufficit. Sana-
ta ergo voluntate, vtilis erit & præmiosa tam castigatio car-
nis per disciplinam, quàm illuminatio rationis per scientiam.
Propter supradictas ergo rationes, & alias huiusmodi dixi-
mus, quia in prosperitate mercenarius leuiter discerni non
potest à bono pastore: quia dum pacis arridet securitas, in-
tentionis eius palliatur infirmitas. Nihil occultum quod non *Matt.10.c*
reueletur. Vasa figuli probat fornax. Flante vento aduersita- *Eccl.27.*
tis, statim quod infirmum est intentionis, ostendit effectus *Ioan.10.b*
operationis. Videt enim lupum venientem, & fugit. Qui
sunt isti lupi? Tyranni & raptores seculi, qui propria tentati
cōcupiscentia, vel ingenita compulsi maleuolentia incendūt
ecclesias, vastant ouilia Christi, spoliant pupillos & viduas,
proscriptionem inducunt pauperibus, deum blasphemant in
suis operibus. Hi factis rapinis, fractisque Ecclesiis, cum gla-
dius vltionis in eis exeritur, veniunt vel blandiendo, vel com M
minando. Fugitq; mercenarius, vel amore blandientis, vel ti-
more persequētis. Vnde fugit? A rectitudine iustitiæ, à de-
fensione ecclesiæ, à liberatione patriæ, ab vltione pupillorū
& viduarum. Quo? Ad custodienda quæ possidet, imò à qui-
bus possidetur, videlicet, marsupia, horrea, cellaria, non vti-
que pauperibus reseruanda, sed euacuanda furibus, aut igni-
bus consumenda. Habet enim aliquis intra prouinciam ty-
rannorum positos parentes suos, & blanditur proinde mul-
totiens raptoribus, vt parentibus consulat: qui vt pacem ha-
beant, & inter tyrannos floreant, affligi sancta permittitur
Ecclesia, & iustitia conculcatur. Et quid dicam de furibus?
Fures sunt hæretici. Hi sunt fures & latrones, qui veniunt *Matt.7.b*
in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.
Quotquot autē venerunt, fures sunt & latrones. Fures laten-
ter nocendo: latrones apertè sæuiendo. Hæretici praua dog-
mata disseminabant in populo, & peruersitate doctrinæ suæ
fidem catholicam obnubilabant, & inducebant simplices in
errorē. Neminem vestrum credo esse hæreticum, omnes cre
ditis in deum trinū & vnum, quia passus sit & sepultus, quia
descendit & ascendit. Facit tamen hæc fides catholicum? Hac
fide vtiq; dæmones essent caholici, quia (vt dicit Iacobus) *Iac.2.c*
credunt, & contremiscunt. Verum vtique catholicum facit,
non fides communis dæmonibus & hominibus, sed ea tantū
quæ communis est hominibus & angelicis spiritibus. Quæ
est

A est illa? Quæ per dilectionem operatur: de qua apostolus di-
Gala.5.a cit: Neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fi-
des quæ per dilectionem operatur. Hac fide ipse præditus e-
Ibidē.6.c rat, cùm diceret: Dum tempus habemus, operemur bonum
1.Ioan.5.a ad omnes: maximè autem ad domesticos fidei, nō seculi. Ha-
betis hanc fidem? Vtinam. Sed hæc est fides quæ vincit mun-
dum, quia hæc est victoria quæ vincit mundum fides nostra.
Dixerim vos vincere mundum, an vinci à mūdo? Video ec-
clesias vestras male tractatas: video quasdam semirutas, quas-
dam omnino obrutas: video in villis solitudinem, in agris si-
lentium, & vbique exterminium: video in militibus insolen-
tiam, in hominibus inobedientiam, & in omnibus insipien-
1.Cor.11.d tiam. Libenter tamen suffertis huiusmodi insipientes, cùm si-
tis ipsi forsitan sapientes. Sustinetis enim quod vos in serui-
tutem redigant, quod deuorent, quod accipiant, quod super
vos extollantur, quod etiam in faciem quandoq; vos cædāt,
aut etiam reclusos carcere emungant argento. An hæc pati-
mini vt in patientia vestra possideatis animas vestras? Pa-
tientia enim nobis necessaria est, vt voluntatem dei faciētes,
fructum cum gaudio reportemus. Toleratis hæc vt volun-
tatem dei faciatis? Non vtique, sed vt vestrā volūtatem pro-
priam impleatis, vt carnis vestræ licentius curam geratis, vt
pueris vestris & parentibus commodius prouideatis, & villas
B tyrannorum in pace eorum inhabitetis, vtentes nemoribus,
& agros colentes. Propter hoc palpatis principes, & potesta-
tes tenebrarum harum, tam homines quàm dæmones. Homi
nes, quia ad velle eorum loquimini, ad velle eorum ligatis &
soluitis. Ipsi sunt semiepiscopi, semiarchidiaconi, imò vt ve-
Luc.22.c rum fatear (salua pace omnium) ipsi sunt supra episcopos, su-
pra archidiaconos, supra presbyteros: & verè qui potestatē
habent, hodie benefici vocantur. Palpatis dæmones, quia fa-
Esa.14.d citis eos in vobis similes altissimo. Ponam, inquit, sedem meā
Luc.2.b ad Aquilonem, & similis ero altissimo. Et ipse qui est rex su-
per omnes filios superbiæ, frigore iniquitatis suæ congelauit
interiora vestra, & vt fortis armatus custodiēs atrium suum,
in pace obtinet cathedram voluntatis vestræ, in qua deberet
altissimus residere. In terra, inquit, pax hominibus. Quibus?
Magnæ scientiæ? Magnę nobilitatis? Non, sed bonæ volun-
Psal.75.a tatis: & vbi pax, ibi deus: quia in pace factus est locus eius. Vn-
de patet quod sedes eius bona voluntas est. Qui ergo non
deum, sed diabolum habet inhabitantem interius, & tyrānis
atque raptoribus deseruit exterius, vincítne mundum? Imò
victus est à mundo, victus est à diabolo, victus est à carne sua.
Psal.68.a Infixus est in limo profundi, & non est ei substantia, vel po-
tentia resurgendi. Domine deus virtutum, excita potentiam
tuam & veni, vt educas nos de lacu miseriæ, & de luto fecis:
operi manuum tuarum porrige dexteram. Educ de carcere a-
C nimas nostras, vt iam nō obediant mundo, sed confiteantur
nomini tuo. Placabilis esto super officialibus tuis, qui tibi ra-
tionem reddituri sunt de ouibus tuis. Veni domine, & noli
tardare. Insanit diabolus, insanit hostis humani generis, sciēs
quod modicum tempus habet. Fidem habemus: sed sine ope-
ribus mortua est, & nos mortui cum ipsa. Auge nobis fidem,
vt in vicariis tuis per dilectionem operetur, quatenus ad im-
perium eorum mōtes transferantur, & de obsessis animabus
dæmones efferantur, vt de ipsis prius eiiciantur, quàm cū ip-
sis proiiciantur in ignem æternum. Auge, inquam, nobis fi-
Hebr.11.f dem: quia hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.
Hac fide sancti vicerunt regna, operati sunt iustitiam, extin-
xerunt impetum ignis, effugarunt aciem gladij, conualuerūt
de infirmitatibus suis. In partibus nostris vbique ignis, vndi-
que gladius. Quare non operamini iustitiam? Quare non ex-
tinguitis ignes? Quare non effugatis aciem gladij? Quare? Ra-
tio in promptu est: quia non deo, sed hominibus quęritis pla-
Gala.1.b cere. Vnde Paulus: Si adhuc hominibus placerem, Christi ser-
uus non essem. Vos non conualetis de infirmitatibus vestris,
sed torpetis de ignauia vestra, nec de malefactoribus potestis
facere iustitiam. Quare? Quia nulla est virtus fortitudinis ve-
Psa.52.b stræ, quoniam dissipat dominus ossa eorum qui hominibus
placent. Caro infirma, sed ossa sunt fortia. Dissipauit ergo os-
sa, id est, fortitudinē eorum qui hominibus quærunt placere.

Confusi sunt, quoniam deus spreuit eos: & vos confusi estis D
in actibus vestris, non honorati, sed onerati dignitatibus ve- Ibidem.
stris, quoniam deus spreuit vos. Spreuit enim deus omnes di- Psal.118.p
scedentes à iudiciis suis. Fidem habetis, sed ad opera vos inui-
to: vos maximè qui estis vicarij Christi, qui estis pastores ani
marum, qui alios debetis instruere, non destruere. Vos, in-
quam maximè: quia soli non potestis perire, qui præire debe-
tis docendo & operando. Multi sunt catholici prædicando,
qui hæretici sunt operando. Quod hæretici faciebant per pra
ua dogmata, hoc faciunt plures hodie per mala exempla: se-
ducunt scilicet populum, & inducunt in errorē: & tanto gra-
uiores sunt hæreticis, quanto præualent opera verbis. Vnige-
nitus est qui est in sinu patris, nónne de secreto suo prodiit
ad publicum vestrum? Nónne de cœlo descendit ad terras, vt
prædicatione & conuersatione sua persuaderet hominibus
contemptum mundi? Nónne vos estis vicarij eius? Nónne
quod prædicauit, & vos debetis prædicare, quod dissuasit, dis-
suadere: quod persuasit, persuadere? A Christo dicti estis chri-
stiani. Nónne ea via qua Christus ambulauit, & vos debetis
ambulare? Nónne sicut conuersatus est, & vos vicarij eius de-
betis conuersari? Ita planè, nisi fortè doctiores eo fueritis vel
sanctiores. Dicite ergo archidiaconi, dicite presbyteri, dicant
etiam pontifices. In frænis, in sellis quid facit aurum? In ve-
stimentis tantus ornatus? In cibis tam superfluus apparatus?
Esca ventri, & venter escis: deus autē & hunc & has destruet. E
Multus erat nitor vestium, & delicatus ciborum apparatus a- 1.Cor.6.c
pud illum diuitem euangelicum, qui induebatur purpura &
bysso, & epulabatur quotidie splendidé. Mortuus tamen est, Luc.16.d
& sepultus in inferno. O dirum, ô execrabile & horrendum
sepulchrum, vbi est fletus & stridor dentium, vbi sunt aquæ
niuium, vbi vermis qui non moritur, vbi ignis qui non extin
guitur. Hoc sepulchrum diuitem, sed sinus Abrahæ pauperē
Lazarum excepit. Quis sapiens & custodiet hæc? Vir insipiēs Psa.106.d
non cognoscet, & stultus non intelliget hæc. Quis, obsecro, Psal.15.a
laicorum auidius clericis quærit temporalia, & ineptius vti-
tur acquisitis? Cum tantum fastum videāt laici in supellectili
clericorum, nónne per eos potius inuitantur ad mundum di-
ligendum quàm negligendum? Medice curā teipsum. Si mun- Luc.4.d
dum prædicas contemnendum, contemne tu prius, & ad ip-
sum efficacius alios inuitabis. Da voci tuæ vocem virtutis, cō-
sonet vita verbis: & statim erit in ore tuo viuus & efficax ser
mo dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti: Non sic pro- Hebr.4.c
fecto est, sed sicut populus, sic & sacerdos: sicut laicus, sic &
clericus. Vterque cupit, vterque diligit mundum, & ea quæ
in mundo sunt. Laicus tamen cum labore, sed clerici sine la-
bore volunt possidere totum mundum. Communicare vo-
lunt cupiditati & superfluitati hominum, sed non labori. Pec-
care volunt, sed non flagellari cum hominibus. Vnde timen-
dum est quod flagelletur cum dæmonibus. Quomodo secu- F
lares non expenderent substantiam suam, viuendo luxuriosè,
etiam in præsentia sacerdotum: quomodo non intenderent
vanitatibus & lenociniis huius seculi: quomodo non essent
insolentes & elati, cùm tantum fastum, tantam insolentiam
videant clericorum? Nónne in præsentia eorum irreuerenter
abutimini eleemosynis pauperum? De patrimonio crucis
Christi non facitis codices in ecclesiis, sed pascitis pellices in
thalamis vestris: impinguatis canes, adornatis equos, phale-
rantes pectora, & capita deaurando. Et verè in capitibus om- Thre.4.a
nium platearum dispersi sunt lapides sanctuarij. Plateæ latæ
sunt, & lata est via quæ ducit ad mortem. Lapides sanctuarij,
id est, sacerdotes, sunt in capitibus, id est, in introitu latarum
viarum: docent enim populos per praua exempla ingredi vi-
as latas, quę ducunt ad mortem, & demergunt in profundum
inferni. Dolor capitis in membra redundat. Capita populi Psal.1.b
sunt sacerdotes. Omne caput languidum, & omne cor mœ-
rens. Languent prælati ecclesiæ in cupiditatibus suis. Quia
ergo langor est in capitibus, mœror oboritur in cordibus.
Corda sunt ecclesiæ viri religiosi, qui honorem suum intelli-
gentes, non respiciunt in vanitates, & insanias falsas, nec com
parantur iumentis insipientibus, nec similes fiunt illis: qui
plorantes plorant in nocte huius aduersitatis, vbi apud prę-
latos

G latos Ecclesiæ inualescit cupiditas, & charitas refrigescit. Et
merito clamat Ecclesia sancta hodie: Ecce in pace amaritu-
Esa.38.d do mea amarissima. Multa est hodie & longe grauior, quàm
credi possit persecutio sanctæ ecclesiæ, & talis incūbit, qua-
lis à principio non fuit. Multis modis persecutus est eam dia-
bolus, sed nunquam grauius quàm hodie, quia nunquam fuit
maior perditio Christianorū, nec liberior aut securior trans-
gressio diuinorum præceptorū. Ecclesiam incipientem perse-
cutus est per tyrannos, proficientem persecutus est per hæ-
reticos, iam lætam & florentem persequitur per motus illici-
tos. Tria sunt in anima, ratio, voluntas, sensualitas. Rationis
est iudicium, voluntatis desiderium, caro debet obsequium.
Carnem ergo cruciauit in martyribus, rationem perturba-
uit in simplicibus, sed voluntatem hodie deprauat generali-
ter in omnibus. Fuit ergo amaritudo Ecclesiæ, amara quidem
in persecutione tyrannorum, sed amarior in versutia hæreti-
corum, sed amarissima hodie per prauitatem desideriorum.
Hier.6.c Væ qui dicunt pax, & non est pax. Pacem habet Ecclesia a-
pud extraneos, sed filij nequam, filij scelerati sæuiunt in ea,
qui propriam matrem euiscerant, vt se pariant in honorem.
Pacem vbique habet exteriorem, sed interiorem in paucis
habet, quia vbique aut fere vbique iudicio rationis non con-
sentit voluntas, sed captiuam eam ducit in lege peccati: quia
etsi ratio sana sit in iudicio, voluntas tamen praua est in desi-
H derio, in qua nimirum residet diabolus similis altissimo, vt su
prà diximus. Euigilate iusti, abiicite diabolum, & sedem dei
expurgate, quia iustitia & iudicium correctio sedis eius. Exi-
gentibus iniquitatibus vestris egressus est de templo suo. Re-
ducite eum ad templum sanctum suum. Templum enim dei
1.Cor.3.c sanctum est, quod estis vos. Anima iusti sedes & templum
dei est. Dominus in templo suo facit mirabilia, & præbet o-
racula. Veniat ad templum suum dominator, quem quęritis,
quo possitis dominari desideriis carnalibus, & diabolicis resi-
stere tentationibus. Veniat & angelus testamenti, quem vos
vultis, qui annunciet vobis suam voluntatem, & confirmet
promissam hæreditatem. Inducant eum in templum suū pa-
rentes eius, pater videlicet & mater & fratres eius. Qui sunt
Matt.12.d illi? Respondeat ipse: Quicunque fecerit voluntatem patris
mei qui in cœlis est, ipse meus pater, & mater, & frater, & so-
ror est. Pater generando per verbum prædicationis, vt dicit
1.Cor.4.d apostolus: Ego per euangelium in Christo vos genui. Ma-
ter pariendo per exemplum sanctæ conuersationis. Frater &
soror castè diligendo in amore fraternitatis. Hi parētes estis
vos, aut esse debetis. Statuit vos populus mediatores inter se
& deum, vt vobis loquatur deus, & vos ad illum. Ideo dant
vobis eleemosynas & primitias suas, vt vestris precibus &
meritis propitietur eis deus, & introducātur ad illum. Sed eū
quem vobis redditis offensum, qualiter aliis reddetis placa-
I tum? Non est munda coram deo oratio vestra. Quærite er-
go vos parentes Iesu Christi, qui adducāt eum ad vos, & in-
ducant in templum suum. Quærite eos qui voluntatem dei
ex corde faciunt, qui contempserunt vitam mundi, qui casti-
gant corpus suum, & in seruitutem redigunt, non vt homini-
bus, sed vt deo placeant. Non solum recipere, sed diuidere
Luc.16.b sciatis eleęmosynam. Facite & vos vobis amicos de mam-
mona iniquitatis. Non solū loquimini, sed & operemini bo-
Heb.13.a num ad omnes, & vt dicit apostolus: Beneficentiæ & com-
munionis nolite obliuisci: quia talibus hostiis promeretur
deus. Inducant proinde Iesum in templum suum per iusti-
tiam, & perducant per iudicium. Aperite ei portas iustitiæ,
alioquin non ingredietur ad vos. Diligite iustitiam, qui iudi-
catis terram. Vestrum est facere iudicium, quia sanatores estis
Sapien.1.a orbis terrarum. Diligite ergo iustitiam, & rectè iudicate filij
Psal.57.a hominum. Quid dubitatis? Apprehendite disciplinam, & con
tineatis vos à prauis operibus vestris, iustitiam habendo ac fa
ciendo, quia qui cōtinens est iustitiæ, apprehendet illā, & ob-
Eccl.15.a uiabit illi quasi mater honorificata. Sine iustitia non solū res-
publica, sed nec parua domus subsistere potest. Quare time-
tis principes & potestates tenebrarū harum? Quare vos illis
subiicitis? Vultis exaltari in terra, vultis exaltari ī gētibus? Ap-
prehendite & facite iustitiā. Apprehēdite cōtinendo vosmet-
ipsos, facite humiles & pauperes iustificando, & profecto in K
iustitia exaltabimini. Dicit enim Psalmista: Et in iustitia tua
exaltabūtur. Qui? Beatus scilicet populus qui scit iubilationē. Psal.88.c
In iubilo diuersæ voces consonant. Sciunt ergo iubilatio- Ibidem.
nem qui sciunt pacem gentibus dare, & liberare populum
dei, & vnitatem populorum seruare in vinculo pacis. Hi ta- Ibidem.
les domine, non in tenebris huius mundi aberrabunt, sed in
lumine vultus tui ambulabunt: nō in sua facie, sed in tuo no-
mine exultabunt: non in tyrannorum amicitia, sed in tua iu-
stitia exaltabuntur. Timetis conculcari à leonibus, si iustiti-
am timueritis? Daniel in lacu leonum clamat: Et non nocue- Dan.6.f
runt mihi. Quare? Quia iustitia coram deo inuenta est in me. Psal.47.b
Iustitia plena est dextera tua. Per dexteram spiritualia: per
sinistram accipiuntur temporalia. Longitudo dierum in dex- Prou.3.b
tera eius: in sinistra autem diuitiæ & gloria. In iudicio ad si- Matt.25.d
nistram eius erunt hœdi, quibus dat in hoc seculo gloriam &
diuitias: ad dexteram autem agni, quibus præparata est lon-
gitudo dierum. Nolite sitire munera in sinistra eius, quia qui
desiderant eius sinistram in hoc seculo, collocabuntur ad si-
nistram eius in iudicio. Adhærete dexteræ eius, vt in iudicio
ad dexteram eius sedeatis super sedes iudicantium, & in præ-
senti non propria virtute, sed virtute dexterę eius superborū
& sublimium colla prematis: quia dextera dei fecit virtu-
tem. Vultis tamen de manu eius accipere duplicia, id est, spi- Psal.117.c
ritualia & temporalia? Primùm quærite regnum dei, & iusti- L
tiam eius, quod est dexteræ, & hæc omnia adiicientur vobis, Matt.6.d
quæ sunt sinistræ. Primùm quęrite regnum dei, vt in interio-
ribus vestris habitet & regnet deus. Deinde iustitiam eius,
vt legem ex ore vestro requirat & assumat populus: & ex tā-
ta gratia meritorum retribuetur vobis gloria præmiorum,
quam nec oculus vidit, &c. Et præter hæc adiicientur vobis Psal.111.a
hæc temporalia: quia gloria & diuitiæ in domo eius. Cuius
eius? Haud dubium quin iustæ generationis, de qua præmis- Ibidem.
sum est: Generatio rectorum benedicetur. Benedicta in præ-
destinatione, benedicetur in iustificatione, benedicetur in Prou.10.b
glorificatione. Benedictio domini super caput iusti, quia mi- Psal.102.
sericordia domini ab æterno per prædestinationem, & in æ- Psal.96.a
ternum per glorificationem. Facite ergo iustitiam, nō tamen
pro vestro arbitrio, sed dictante iudicio, quia iustitia & iudi-
cium correctio sedis est. Si tantum faceretis iudicium, nec
aliquod haberetis dominium, iudices tantum essetis, non iu-
stificatores, & ideo iustitiam facere non possetis. Propter
hoc qui dedit vobis iudicium, dedit & dominium, vt prædi-
xit Propheta: Iudicabunt nationes, & dominabuntur popu- Sapien.3.b
lis. Duplex est dominium prælatorum. Habent enim cla-
ues ecclesiæ, quibus claudunt & nemo aperit, aperiunt &
nemo claudit. Habent & regalia, quia domini sunt vrbium
& oppidorum. Nec solum episcopatus, sed & consulatus ha- Esa.5.e
bent, vt merito eis dicatur: Quid vltra debui facere, & non M
feci? Sed quod datum est illis in adiutorium, factum est illis
in scandalum.

Super salue regina sermo.

SALVE regina misericordiæ, vita, dulcedo, & spes nostra salue. Domine labia mea aperies. Dominus tecum, & tu mecum. Dignare me laudare te. Sub tuam protectionem confugio, vbi virtutem acceperunt infirmi. Esto mihi turris fortitudinis à facie inimici. Te nostra vox primum sonet, & ora soluamus tibi. Dulce canticum ac nobilissimum melos, quod in honorem sanctæ Mariæ quater in anno ordo noster deuotissime concinit, ad ædificationem nostram discutiendam fratres assumpsimus, quia speciali dulcedine multa refertum masticatione continua reperimus. Nam à summis labiis canticum istud effusum venit. Habet enim fundamentum. Fundamentum eius in montibus sanctis. Fundamentum eius internæ dulcedinis suauitas est. Et vbi hæc, nisi in montibus sanctis? Hoc est in mentibus nostris. A sanctis compositum, à sanctis institutum, digne frequentabitur etiam à sanctis. Et vere nisi à religiosis & affectione sancta feruentibus, nec subtiliter intelligi, nec efficaciter poterit decantari. Est enim tam suaue

A ad gratiam, tam fœcũdum ad ſenſum, tam etiam profundum
ad myſteria. Tale enim eſt quod à nobis conſiderari & diſ-
cuti, prout dignum eſt, non valeat. Ex eo autem quod ſua-
uiter ſonat, mulcet affectum, & de ſenſuum vbertate men-
tem impinguat, & in ſanctam ſanctorum aduocatam ſcilicet
noſtram, dum eam quaſi præſentem ſalutat, omnia interiora
noſtra medullitus inflammat. Oportet enim vt nobis præ-
ſentem eſſe dicamus, quam præſentem ſalutamus: & totam
animæ noſtræ trinitatem in eam dirigamus, quam tam deuo-
tiſsimis precibus exoramus. Agnoſcit certè, & diligit diligen
tes ſe, & prope eſt in veritate inuocantibus ſe: præſertim hiş
quos videt ſibi conformes factos in caſtitate & humilitate: ſi
tamen charitatem adiecerint, & totam ſpem ſuam (poſt filiũ
ſuũ) in ea poſuerint, & toto corde quæſierint, orantes & fre-
quenter dicentes: ſubueni domina clamantibus ad te iugiter.
Non aſpernatur affectum prædulcem, ingens deſiderium, in-
undationem lachrymarum, adſiduitatem precum quorum-
libet quanuis peccatorum: ſi tamen lauerint à malitia cor, diſ
ſoluerint colligationes impietatis, ſoluerint faſciculos depri-
mentes, dimiſerint qui fracti ſunt, liberos, & omne onus diri-
Matt.28.d puerint. Data eſt ei poteſtas in cœlo & in terra, quę poſſe po
teſtas eſt, & in manibus eius vita & ſpiritus noſtri, & oculi o-
mnium Chriſtianorum in eam ſperant, & ipſa dat eis eſcam
B gratię (quæ plena eſt) in tempore opportuno. Leuemus ergo
fratres cor noſtrum cum manibus ad eam, & appropinque-
mus ei paſsibus amoris, immolantes ei hoſtiam laudis, red-
dentes ei vota noſtra de die in diem, de hora in horam, dicẽ-
tes aſsiduè: Salue regina miſericordiæ. Quis mihi digne hu-
ius carminis reſerabit ſacramentum? Quis mihi dignè expli-
cet tam inſolitæ ſalutationis exordiũ? Origo fontium & flu-
minum mare, virtutum auctrix, & ſcientiarum ſcientia ſan-
ctarum Maria: quia ſicut ſol vniuerſa cœli lumina præcellit
prærogatiua claritatis eximiæ, ſic ipſa totam rationalem crea
turam (poſt filium) præcellit ſplendore virtutis ac ſcientiæ.
Ad eam non incongrue pertinere dicimus, quod ſcriptũ eſt:
Pſal.72.a Quam bona domina Iſraël, his qui recto ſunt corde. Qui re-
cto corde & rectè in omnibus cõſentiunt, hi recto ſunt cor-
de, his aduocata noſtra ſola bonitate ſua agẽte præſentiæ ſuæ
tantam plerunque copiam exhibet, & quàm ſit orabilis, exhi-
bitione impertitæ gratię docet, vt innouati ſpiritu proclamẽt
per conſolationem experientiæ: Salue regina miſericordiæ.
In his intelligentia non capitur, niſi quantum experientia ſa-
pit. Sola vnctio ſpiritus docet hæc. Plus valet hic iubilus cor-
dis, quàm ſtrepitus oris: motus gaudiorũ, quàm ſonus labio-
rum: conſonantia voluntatum magis quàm vocum. Pro hu-
iuſmodi dicere cautum duxi, quis mihi carminis huius reſe-
C rabit ſacramentum? Quis pro raro dici ſolet. Rara ſiquidem
Eſa.1.a auis in terra tantam promereri familiaritatem in oculis maie
ſtatis, quatenus experientia indultæ gratiæ, præſentiam illius
agnoſcẽs quis valeat exultans dicere: Salue regina miſericor-
diæ. Iuſtè regina mundi, & regina cœli dicitur, per quam v-
triuſque creator & rector generatur. Verùm quo pacto dici-
Iob.40.c tur regina miſericordiæ, cum miſericordia non ſubſtantia
ſit, ſed pietas ſupernæ clementiæ, vel affectio benigna ratio-
nalis creaturæ? Metonimicè ergo poterit intelligi, hoc eſt
2.Theſ.2.a per efficientem id quod efficitur: vt opus miſericordiæ pro
miſericordia intelligatur. Opus miſericordiæ, reparatio na-
turæ. Miſericordia domini plena eſt terra viuentium & mo-
rientium, quod angeli creati, quod confirmati, homines plaſ-
mati & reparati, miſericordiæ eſt: quæ ab æterno & vſque in
æternum primordialis ipſa cauſa omnium, & cauſaliſsima
cauſarum. Effectus huius eſt opus ſaluandorum, ſalus hæc,
eſt adoptio filiorum dei: quorum regina ſancta ſanctorum,
cuius virginalis partus eorum eſſe omnium. Regina, gloriæ
nomen & honoris, magnificentiæ & decoris, dulcedinis ac
pietatis, amoris & honorificentiæ, ſublimitatis & potentię,
gubernationis & iuſtitiæ, defenſionis & gratiæ. Sancta ſan-
ctorum hæc omnia nobis & pro omnibus nobis, cui decan-
tamus aſsidue: Salue regina miſericordiæ. Poſſumus etiam
ſic intelligere, quod regina miſericordiæ dicitur, vt ſoli tri-
buamus diuinæ miſericordiæ & non meritis, quod ſuper o-
mnem creaturam ipſa ſanctitate ac dignitate præcellens, re- D
ginæ vocabulo & honore ſublimatur amplius, & iam in hoc
conuenienter vocatur regina miſericordię, quod diuinæ pie-
tatis abyſſum cui vult, & quando vult, ac quomodo vult, cre-
ditur aperire, vt quiuis enormis peccator non pereat, cui ſan-
cta ſanctorum patrocinij ſui ſuffragia præſtat. Eapropter di-
camus omnes, dicamus ſinguli, dicamus aſsiduè: Salue regi-
na miſericordiæ. Sequitur: Vita, dulcedo, & ſpes noſtra ſal-
ue. Ordo pulcherrimus: dulcedinem vita præcedit, ſpes ſe-
quitur. Non enim ſapis niſi viuas, nec ſperabis niſi viuas &
ſapias. Et ſapor ſedes eſt dulcedini, guſtus ſapori. Breuitati
ſtudendum ſtatuimus, & ideo de vario vitæ ſtatu dicere ſu-
perſedemus. De illa vita hoc in loco dictum eſſe credimus,
de qua Ioannis Euangelium loquitur: Qui manducat me, & Ioan.6.e
ipſe viuet propter me. Quidni viuat, qui vitam manducat? Ibidẽ 14.b
Ego ſum, inquit, vita. Et beatus qui manducat panem hunc
in regno dei, quod intus eſt. Regnum dei charitas, gaudium,
pax. Et vita, & panis, & charitas, vnum ſunt. Magnæ deliciæ
charitas, quæ foras mittit timorem. Qui manet in hac: & mã-
ducat eam, & manducatur ab ipſa. Ipſa eſt quę paſcit inter li-
lia, paſcit & paſcitur, & nos, & à nobis. Quomodo, inquis? Si
diligit deus nos, in ſe traiicit nos, & econuerſo. Cibus iſte
charitas dei, & deus virtutum, & ſcientiarum fons, vitam
præſtat animæ, quæ nunc eſt & futuram. Et hæc nobis ſan-
cta ſanctorum metonymice, ſcilicet quæ & vitam hanc no- E
bis peperit, & precibus iufundit. Hæc eſt de qua dicit apo-
ſtolus: Mihi viuere Chriſtus eſt, & viuit in me Chriſtus. De Philip.1.
hac in Deuteronomio circuncisione carnali: Et erit vita tua
pendens ante oculos tuos, & non credes vitæ tuę. Vita hæc Deut.28.g
dat dulcedinem, ſed ſeipſam de ſeipſa: Si inueni gratiam in Exod.33.d
oculis tuis (ait Moyſes) ad plenitudinem gratiæ oſtende mi-
hi teipſum. Et econtra: Ego omne bonum oſtendam tibi. V-
num petiit, & repromiſſa eſt omnimoda plenitudo. Quid tã
diuerſum, quàm vnum & omnia? Sono diuerſum, re vnum:
diuerſum pronunciatione, vnum identitate. Deus ergo om-
ne bonum & ſummum bonum: etiam dulcedo, & dulcedinis
genus generaliſsimum. Qui edunt me, adhuc eſurient, inquit: Eccl.24.c
& qui bibunt me, adhuc ſitient. Quare? Quia bonus & dulcis.
Bonus deus Iſraël rectis corde, ſed & dulcis & rectus. Nec
bonitas nec iuſtitia ſine rectitudine. Qui bibit de illa, ſitiet
iterum: de iſta qui biberit, fiet in eo fons aquę ſalientis in vi-
tam æternam. Siquidem apud ipſum fons vitæ, & ipſe fons
vitæ: & iam fluminis impetus qui lætificat ciuitatem dei. E-
ſto ciuitas dei, & lætificabit te impetus hic. Parat enim in dul-
cedine ſua pauperi deus. Fructus enim dulcis gutturi, & gut-
tur eius ſuauiſsimum, ineffabilia omnia. Hic calculus eſt, quẽ
nemo ſcit, niſi qui accipit. Sunt enim in illa internæ feſtiuita-
tis gaudia, quæ quotidie mentibus noſtris per inſpirationem F
ſui amoris imprimit interna, & ęterna dulcedo. Nota, inquit, Ioan.15.b
feci vobis omnia quæcunque audiui à patre. Et ad Moyſen:
Bonum oſtendã tibi. Omnia quæ audiui à patre, & quæ pro-
mittit Moyſi, vnus denarius eſt qui promittitur laborãtibus
in vineis, & vna illa quam petiit Dauid, & vnum illud quod
neceſſarium eſt. Mel eſt quod ſugit Iſraël de petra, & oleum Deut.32.b
de ſaxo duriſsimo. Gaudium eſt quod nemo tollit, oſculum
eſt de quo ſcriptũ eſt: Oſculetur me oſculo oris ſui. Internæ Canti.1.a
ſuauitatis guſtus ac dulcedo eſt, & manna abſconditum, &
theſaurus abſconditus in agro, cui comparatum omne dulce,
amarum: omne decorum, fœdum: omne iucundum, triſte: o-
mne precioſum, vile: ſordidum omne quod deſiderabile eſt
in oculis amatorum mundi fluentis. Nam precioſam marga-
ritam datis omnibus terrenarum rerum delectamẽtis ſancta
ſanctarum cõparauit, & nobis in filio ſuo præparauit, & prę-
parat ſemper interuentu ſuo nobis orantibus oleum effuſum
dulcedinis huius. Nõ erit abs re, ſed valde optimum, ſi ipſam
reginam miſericordiæ vitam & dulcedinem noſtram dica-
mus, qui minus experti adhuc vitæ huius ac dulcedinis ſumus,
ſed per ipſam ſperamus nos poſſe conſequi quicquid totius
bonitatis factor dignatus fuerit gratiæ nobis impertiri. Sequi
tur: Spes noſtra ſalue. Spes eſt in virtute, quaſi ſcintillatio in
fomite. Sine fomite durare non poteſt ſcintillatio. Subtrahe
fomi-

G fomitem, interit, emoritur. Subministra, viuet. Haud secus, spes ruit sine fundamento, sine pabulo moritur, inedia deficit, extinguitur sine nutrimento, arescit succisa radice. Spes enim sine vita virtutum & deuotionis dulcedine non est spes, sed præsumptio. In timorem & securitatem spes media est: & est spes incerti nomen boni. Vita & dulcedo exterminant faciem timoris, securitati dant fortitudinem, dant decorem.
Psa.4.b Eapropter dicit deo: Singulariter in spe constituisti me. Et: In pace in idipsum, dormiam & requiescam. Est enim fulcita floribus, & stipata malis charitas illius, quę foras mittit timo-
Cant.2.a rem, & dicet: Læua eius sub capite meo: &, dextera eius amplexabitur me. Lęua comminatio supplicij: dextera, promissio regni. Inter has spes cubat in molli strato charitatis, vita & dulcedo sternunt hoc, & hoc est medium illud in ferculo
Ibidē.3.d Salomonis, de quo scriptura ait: Media autem charitate constrauit. Vides nunc sublimitatem carminis huius. Primo ponit vitam, quæ est in integritate virtutum: secundo dulcedinem spiritualium gaudiorum: deinde spem infert æternorū. Omnia hæc regina misericordiæ, domina mundi, regina cœlorum contulit mundo, virgo virginum, sancta sanctorum, lumen cæcorum, iustorum gloria, peccatorum venia, desperatorum reparatio, deficientium fortitudo, salus orbis, speculum totius integritatis: ipsa intercedat pro peccatis nostris: pręstante domino filio eius & vnico, cuius verbum & imperium sine fine permanet in secula seculorum, Amen. H

Sermo, vnde supra.

SI LINGVAE centum resonarent, oráque centum, ferrea vox mihi Maria, nil dignum tibi dicere possum stella maris, quæ virgo beata vocaris. O quam te memorem virgo, quibus laudibus efferam? Infandissima lingua mea, quæ coinquinata est cum mortuis, incircuncisa labiis, nec purgata igne altaris: inquietum malum, habens in naribus spiritum, rimis effluens vndique, quid dignum laudis laudibus tuis poterit immolare? Eleuata est magnificentia tua super cœlos, & super omnem terram gloria tua: ita vt nec in cœlo inueniatur creatura, quæ tuam dignè laudare queat magnificentiam: nec in terra sit, quæ gloriam tuam exprimere valeat. Nemo enim nec in cœlo nec in terra inuentus est dignus aperire librum prærogatiuarum tuarum, & dignè soluere septem signacula eius. Plenitudinem gratiæ, aduentum spiritus sancti in te, virtutis altissimi obumbrationem, verbi conceptionem, quod sine grauamine grauida, sine dolore puerpera, virgo pariter & fœcunda, quis enarrabit? viri diuitiarum multi, de ciuitate domini virtutum miserunt
I manus suas ad hæc fortia, & tamen altitudinem diuitiarum harum ad liquidum comprehendere non potuerunt, quia inuestigabiles viæ istæ, & inscrutabilia vniuersa. Conati sunt, non datum est vltrá. Dum adhuc ordirentur, succisi sunt. Quis enim lòquetur potentias has domini, auditas faciet omnes laudes eius? Etsi dignè nullus, quisque tamen pro viribus. Pro se quisque viri summa certabat opum vi, vt ait quis. Denique currebant omnes in odore vnguentorum tuorum. Trahe & nos post te, ô sancta sanctorum, & ostende lumen miserationum tuarum. Sub vmbra alarum tuarum nos protege: ad te enim clamamus exules filij Euæ. Secunda carminis huius quod explanandum assumpsimus, incisio hæc est, quod in modum dramatis nobis videtur esse compositum. Varius enim diuersarum personarum affectus hic loquitur: hic perfectorum, & adhuc in melius perficientium status inuenitur. Vita siquidem quæ animatur integritate virtutis, suauitas internæ dulcedinis, sanctæque spei tanta præsumptio, quid nisi fructus spiritus sunt, & attentiones virtutis? Emeritorum militum donatiua sunt hæc, & diuturni certaminis merces accumulata. At deploratio exilij, patriæ desiderium, originalis peccati pœnalis punctio, incipientium, seu perficientium indicia sunt. Puta vitæ huius exilium, fucum vanitatis: patriam, solidum veritatis. Fucus vanitatis, nitor gloriæ temporalis: solidum veritatis, immobilis cognitio æternitatis. Fucus vanitatis, splendor arridens creaturæ K
visibilis: solidum veritatis, inextinguibile lumen internæ dulcedinis. De hac patria quidam sapiens ait: O veritas exulum patria, exilij finis: video te, sed intrare non sinor, indignus admitti, peccatis sordens. Quousque odoramus, & non gustamus, proficiscente ad patriam & non apprehendentes, suspirantes, & de longè salutantes? Primus itaque homo ad hoc conditus fuerat, vt si non peccasset, per contemplationis præsentiam veluti creatoris semper adsisteret, & solidum veritatis agnosceret, agnitum amaret, amatum teneret, tenendo feueretur, sempérque ei adhærendo qui immortalis est, etiam vitam ipse sine termino possideret. Verùm enim & summum bonum hominis, plena videlicet & perfecta agnitio creatoris. Sed circunscriptus astutia serpentis, & deceptus fuco vanitatis: specie videlicet creaturæ visibilis, ab Hierusalem in Hierico descendit, fontem veritatis deseruit, affectum pulchritudinis rerum inclinauit: & statim ignorantiæ cæcitate percussus foras venit, & ab intima luce contemplationis factus est vagus, & profugus super terram. Vagus scilicet per inordinatam concupiscentiam, profugus per peccatricem conscientiam: quia mentem quam diuinum auxilium deserit, quæcunque tentatio impetierit, subuertit. Cor ergo hominis quod prius diuino amori affixum stabile persistit, & vnum amando, vnum permansit: postquam per de- L
sideria terrena defluere cœperit, quasi tot sibi in exilio mansiones statuit, quot sibi in eo delectationes inuenit. Sicque fit, vt mens quæ pulchritudinem, dulcedinem, pacem, securitatem, ac perpetuitatem primæ lucis amare nescit, nunquam valeat esse stabilis: quia gaudium permanens in his quæ in fuco vanitatis amplectitur non inueniens, dum se semper desiderio extendit, sequens quod adsequi non valet, fluctuans in exilio nunquam requiescit. Modo valuis oculorum elapsa, curiosos intuitus pascit, & rerum immensitatem in massa & mole considerat: modo rerum pulchritudinem in situ & motu, specie & qualitate inuestigat: modo rerum vtilitatem per necessaria, commoda, apta, & grata, pertentat. Nunc quoque naribus erumpit, & per olfactum odoris varij suauia oblectamenta requirit. His pasta, aurium per organa procedit, & dulce melos, harmonicæ, organicę, arithmeticæ disciplinæ capta per auditum introrsus trahit. Tactu quoque subtilia, leuia, & lenia palpando discutit, & in aula memoriæ palpando desiderata reponit. Nec minus gustu faucium prælibat varietatem saporum. Hos hœdos suos mens quæ se ignorat & deum, pascit iuxta tabernaculum pastorum per res temporum, & temporalium vanitatum, mendicans ex ea (qui præterit) figura huius mundi, vnde suam famelicam curiositatem aliquatenus consoletur.
Comparata est enim iumentis insipientibus, & similis facta M
est illis: quia cùm in honore esset, non intellexit quod limus esset, honoris fastigio delectata. Hinc nascitur in ex- Psal.4.c
ilio vanitatis motus sine stabilitate, labor sine requie, cursus sine peruentione, ita vt semper inquietum sit cor, donec ad patriam veritatis redire cœperit: egens, & de siliquiis porcorum satiari desiderans, quousque ad patris domum suspirauerit, vbi mercenarius abundat panibus, & omnes domestici vestiti sunt duplicibus. De hoc exilio, ô sancta sanctorum, ad te clamamus exules filij Euæ, vt interuentu tuo, ducatu tuo, adiutorio tuo possimus ad cubiculum veritatis repatriare. Scimus proculdubio, quia nil amplius habet homo de vniuerso labore suo, quo laborat sub sole, nisi vanitatem: & tamen prauæ consuetudinis nexibus irretiti, per nos redire non possumus in veritatis libertatem. Non dicimus autem in hoc loco veritatem, cognitionem esse Dei, & eius qui secundum pietatem est scientiæ: sed medium illud purum & nudum ac solidum, quod est in virtutis amore. Quanuis enim diffiniant auctores reparationem hominis esse cognitionem veritatis, & amorem virtutis: perfecta tamen virtus nō est sine cognitione veritatis, nec veritas sine amore virtutis. Vanus est, quia in vanitate est, aut in vanitate curiositatis, aut erroris. Vanitas curiositatis procedit à

A dit à vanitate mutabilitatis, & generat vanitatem mortalitatis.Prima causa peccati:secunda peccatum : tertia pœna peccati.Prima est in his quæ propter homines facta sunt: secunda in his quæ ab hominibus facta sunt : tertia in his quæ in hominibus sunt.Alia est in conditis rebus, alia in mentibus, alia in corporibus. Vanitas erroris est in omnibus quæ fidei catholicæ & sanæ doctrinæ contraria sunt,& religionis disciplinam in illo solido veritatis quod velle & nolle hominis, inter angustias parum & nimis coarctat,non contingũt. Vanitas hæc omnia sunt,quia se amplectentes decipiunt, & ad veritatem æternitatis non perducunt.In hoc exilio omne pene genus hominum ab initio vsque ad aduentum reginæ cœlorum peregrinari delectabatur, & veritatis patriæ suspiriis nullis seu desiderio recordabatur. Ipsa prima viam aperuit ad patriam: & veritatem, quæ vera patria est, mundo generans dedit omnibus manifestam.Eapropter & nos, ô regina misericordiæ ad te clamamus exules filij Euæ.Clamor est alius oris, alius cordis. Clamor oris alta vociferatio : clamor cordis valida & supplex ad deum intentionis directio. Deus intus,homo foris.Ad eos qui foris sunt,clamor oris:ad deum & qui cum eo intus sunt,clamor cordis.Intus vbi?In spiritu. Qualiter inquis? Duobus modis. Quibus?Cognitione & amore,reuelatione ac deuotione, acuto & calido. Modis his
B deus cor inhabitat,non solus tamen.Vbi enim fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.Ad quid?Vt renouetur sicut aquilæ iuuentus cordis. Ibi & illa aquila grandis magnarum alarum sancta sanctorum innocentia,& æquitas exaudit inuocata,si clamoribus occultis assiduè fuerit excitata. Et nos adhuc filij Euæ transgressores, filij inobedientiæ, filij matris antiquæ,ad te clamamus regina misericordiæ. Reuertere visitans in nobis naturam tuam : reuertere ostendendo eam, quam in Christicolas habes charitatem tuam : reuertere per singularem in nos à deo datam potestatem tuam : reuertere per eam, quæ tibi specialiter infusa est in plenitudine gratiæ
anti.4.b prærogatiuam tuam,vt intueamur te,non talem qualem desiderant angeli prospicere dicentes: Tota pulchra es amica mea,& macula non est in te:sed intueamur te largientem beneficia, conferentem remedia, medentem contritis corde, ponentem fortitudinem lugentibus Sion, dantem coronam
bidē.2.d pro cinere,oleum pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris.Nec mediocris visio ista,piam te & deprecabilem experiri,mœrentiúmque suspiria munere gratiæ consolari. Sonet hæc vox tua in auribus nostris. Vox hæc tua dulcis, & hæc facies tua decora.Nam in illo decore te videre, quo induit te dominus fortitudinem,& præcinxit te, non est huius temporis,nec temporis vitę nostræ vitiorum fœtore sordētis.
C Stola immortalitatis te indutam videre, domina, indigni sumus:ostende nobis faciem miserationum tuarum, & salui erimus.Quod ipse nobis præstare dignetur,cuius regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum, Amen.

Sermo vnde supra.

IN freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ Lustrabunt, conuexa polus dum sydera pascet, Semper honor noménque tuum laudésque manebunt Spes mea, virgo pia, virgo sacra, virgo Maria. Et non amplius?Amplius multum, & per omnem modum. Nam in æternum & vltra non deficiet laus tua de ore hominum, etiam & an-
Psal.18.a gelorum. Cœli enarrant gloriam dei. Et quæ maior in omni gloria dei,quam ineffabilis plenitudo cœli? Et nos cum ipsa, id est,cum angelis & archangelis,cum thronis & dominationibus,cúmque omni militia cœlestis exercitus, hymnum gloriæ sanctæ sanctorum canimus. Illi gloriam, nos hymnum gloriæ,illi gloriam quam præsentes vident, in iubilo cordis inuicem enarrant:nos hymnum tantummodo gloriæ, id est,
Gene.1.a memoriam eructamus abundantiæ suauitatis tuæ. Et opera manuum eius annunciat firmamentū.Fiat,inquit,firmamentum,& diuidat aquas ab aquis.Omnibus firmamētis firmius firmamentum tu domina:quæ eum, quem cœli cœlorum capere non poterant,cepisti & concepisti: portasti & non defecisti:genuisti,aluisti,pauisti,mā̄masti & educasti. Tu in me- D
dio aquarum diuisisti aquas ab aquis,affectus videlicet æternorum ab affectibus temporalium. Tuam enim animā pertransiuit gladius,vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Luc.2.c.
Posuit in hoc firmamento deus solem & lunam,Christū & Ecclesiam,& stellas prærogatiuas gratiarum multas. Laudamus dominum in sanctis eius.Firmitas,robur, & constantia,& fortitudo mētis eius,quia mundi contempsit gloriam, carnis calcauit illecebras.Virtus est altissimi,de qua scriptum Ibidē.1.d
est : Et virtus altissimi obumbrabit tibi. Non solum autem cœlum & firmamentum domina rerum intelligitur, sed aliis nominibus conuenienter appellatur,& rerum vocabulis designatur.Ipsa tabernaculum dei, ipsa templum, ipsa domus, ipsa atrium,ipsa cubiculum,ipsa thalamus,ipsa sponsa,ipsa filia,ipsa arca diluuij,arca testamenti, vrna aurea, ipsa manna, virga Aaron,vellus Gedeonis, porta Ezechielis, ciuitas Dei, ipsa cœlum,ipsa terra,ipsa sol,ipsa luna & stella matutina,aurora ipsa & lucerna,tuba & mōs,fons quoque hortorum, & lilium conuallium.Desertum ipsa,& terra repromissionis lacte & melle manans,stella maris,nauis quoque, via in mari, sagena,vinea,ager,area,horreum,stabulum, præsepe, subiugale,apotheca,aula,turris,castra,acies, populus, regnum, sa- E
cerdotium.Ouis est,pascua est,paradisus est, palma est, rosa est,fluuius est,potus est,columba est,colomna est, vestis est, margarita est,candelabrum est,mensa est,corona est, sceptrū est,panis est,oleum est,vinum est,arbor est,virga est, cedrus est,cypressus est,platanus est,cinamomum est,balsamum est, myrrha est,thus est,oliua est,nardus est,crocus est,fistula, calamus,& storax est,soror & mater est. Et vt breuiter concludam,de hac & ob hanc,& propter hanc omnis scriptura facta est, propter hanc totus mundus factus est, & hæc gratia dei plena est,& per hanc homo redemptus est, verbum Dei caro factum est,deus humilis,& homo sublimis. Ad te ergo tantam ac talem,domina rerum, sancta sanctorum, regina cœlorum suspiramus gementes & flentes in hac lachrymarū valle.Tertia hæc positura carminis huius est quod explanādum adsumpsimus : Suspiria,gemitus & fletus compunctionis,sunt species seminum iustitiæ.Seminate vobis,inquit, ad iustitiam:metite spem vitæ,& illuminate vobis lumen scien- Osee.10.c
tiæ.Euntes,inquit,ibant & flebant,mittentes semina sua. Su- Psal.125
spirium, vox inarticulata,gementium gemitus, dolentiū fletus,has sedes habent. Tria sunt hæc quæ bene gradiuntur in irriguo inferiori,& quartum quod fœliciter incedit,vallis scilicet lachrymarum:sedes irrigui superioris hæc est.Verus Caleph dat vtrunque filiæ suæ asello residenti.Et tu si aspiras ad hæc, comprime motus irrationabiles sensualitatis & corporis,motu rationis.Abscinde à te concupiscētiam carnis, oculorum,potestatis & honoris. Abiice mundi pompam & sarcinam, edoma carnem disciplina spiritus, in arctum tua desideria constringe,non abeas in consilio impiorū, in viā pec- F
catorum non stes,in cathedra pestilentiæ non sedeas.Apprehende humilitatem,vt sis pauper spiritu,ferales corrige mores,& esto mitis. Tunc transito Iordane ingredieris terram repromissionis,quæ est cōpunctionis.Sic in tertio loco octo beatitudinum dicitur:Beati lugentes, quoniam ipsi consola- Matt.5.
buntur. Quarto die resuscitatus est Lazarus : quarta vigilia venit ad discipulos Iesus.Et tu fac tibi vigilias quatuor, vt resusciteris & veniat ad te Iesus:duas timoris,pudoris duas.Cogita deum creatorem tuum,cogita benefactorem, cogita patrem,cogita dominum. Ad singula reus es,plāge ad singula, ad singula euigila, & singulorum horum singuli intellectus, quasi singuli in mente dies sint,in quibus quasi Lazarus mortuus eras,quasi fœtebas. Dū per singulos lachrymaris, quasi in quarto resuscitaris. Primum & vltimum extinguūt timorem:media duo pudorem.Pater sane non metuitur, cum pater sit:patris est semper misereri & parcere. Paterna vox est: Deu.32.f
Percutiam, & ego sanabo. Non est proinde quod à patre formides.Siquanto ferit,emendat,non vindicat. Ad cogitātem quod patrem offenderis,est certe quod pudeat,etsi non quod terreat. Voluntarie te genuit verbo veritatis,deinde non pepercit vnigenito,vt prosit genito.Ipse quidem patrē

G ita exhibuit se tibi, sed non tu illi æquè filium. Qua fronte attollis iam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius? Pudeat indigna gessisse genere tuo: pudeat tanto patri vixisse denegerem. Exitus aquarum deducant oculi tui, operiat confusio faciem tuam. Vultum tuum pudor suffundat, occupétque caligo: deficiat in dolore vita tua, & anni tui in gemitibus. Prohdolor, quē fructum habuisti in illis, in quibus nunc erubescis? Si in carne seminasti, de carne messuisti corruptionem. Si mundus ipse transit, & concupiscentia e-
Mal. 1.b ius, confundere ad illam vocem quæ dicit: Si ego pater, vbi honor meus? Hoc de honore patris. Nunc ad beneficia veniendum. Vt alia innumera taceam, huius corporis victum, & vsum temporis huius, & super omnia sanguinem dilecti filij sui clamantem de terra: pudet ingratitudinis. Quid retribuisti domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? Ad timorem quoque veniamus. Si pudor minus partes suas exequitur, excitetur vt excitet. Sepone pia vocabula benefactoris & patris, ad austeriora conuertere. Nam qui legitur pater misericordiarum, & deus totius consolationis: legitur nihilominus, deus vltionum dominus: & legitur, terribilis in consiliis super filios hominum. Quod pater est, quòd beneficus est, tibi est: quòd dominus ac creator, sibi est. Etenim propter semetipsum fecit omnia. Quia ergo quod tuum est, tibi defendit & seruat: putas principatus sui non requiret honorem? Requiret vsque ad nouissimum quadrantem, requiret & re-
H tribuet abundanter facientibus superbiam. Requiret à redempto seruitium: honorem & gloriam ab eo, quem plasmauit. Esto quòd dissimulet, & pater ignoscat beneficus, sed non dominus & creator. Pensa cuius sit fortitudinis & honoris tuum atque omnium contempsisse factorem, contempsisse dominum maiestatis. Tangit montes & fumigabunt: & tam tremendam maiestatem audet irritare vilis puluis, vno leui flatu dispergendus, & minime colligendus? Time gehennam, time iudicis vultum. Contremisce ab ira potentis, à facie furoris eius, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à tempestate valida, à voce archangeli, & à verbo aspero. Contremisce à dentibus bestiæ infernalis, à ventre inferi, à rugiētibus præparatis ad escam. Time vermem rodentem, ignem torrentem, fumum & vaporem, &
Hier. 9.a sulphur & spiritum procellarum: time tenebras exteriores, & dicito: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & præueniam fletibus, fletus & stridores dentium & manuum, pedúmque dura vincula, & pondus catenarum prementium, stringentium, vrentium, nec consumētium? Heu mater mea, cur me genuisti filium doloris & amaritudinis, indignationis & plorationis? Qui sic afficitur duplici metu isto & duplici pudore, quatuor vigilias facit in mente, seu quatuor diebus intus illustratur, in quorum quarto quasi Lazarus quatriduanus resuscitatur. Et sicut de vno
I fonte paradisi oriuntur quatuor flumina, quæ irrigant terram: sic quatuor affectiones istæ ortæ de vno fonte compunctionis plenitudinem consumunt irrigui inferioris. Pariunt enim suspiria, gemitus & fletus, quæ dum pro defectu virtutum aguntur, dicuntur irriguum inferius. Superius autem irriguum, est vallis lachrymarum. Pinguis infusio hæc cœlitus irrorata, nec extorta, nec coactitia, pluuia voluntaria est, quam segregauit deus hæreditati suæ. Aquæ istæ sunt, quæ egrediuntur de templo à latere dextro, & fluunt impetu de Libano, fluunt etiam de fonte paradisi, diuisi in quatuor capita. Paradisus conscientia iusti est, quam non vrit cura pungens, nec culpa remordens: quam non attenuat sensus egens, quam non grandinant corporearum rerum irruentia phantasmata: fide florida, virtutibus fructifera, opinione odorifera. Huius de medio fons oritur, dum virtus integritate solidatur. Hæc deinde diuiditur in quatuor capita, iustitiam, prudentiam, fortitudinem, temperātiam. Iustitia fodit in altum, & quærit aquas irrigui superioris, prudentia inuenit, fortitudo vendicat sibi, temperantia possidet. Iustitiam dico esse genus ad omnia præcepta dei: prudentiam diuinarum, humanarúmque rerum scientiam: fortitudinem vigorem mentis inter aduersa & prospera erectum: temperantiam inter velle & nolle, nosse parum & nimis, citra & vltra discretio-

nem. Legitime hæc custodita perfectum faciunt virum, cu- K
pientem dissolui, & esse cum Christo, qui dicat: Heu mihi Psal. 119.a
quia incolatus meus prolongatus est: &, Sitiuit anima mea Zach. 13.a
ad deum fontem viuum. Fons iste fons patens est domui Dauid in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Hic est fons quem foderunt principes multitudinis, quos commemorauimus, iustitia scilicet, fortitudo & temperantia in datore legis, id est compunctione: & in baculis suis, id est in vigore solido perfectæ integritatis. Mens itaque à vitiis purgata, deū sitiens iugiter, & ipsius aduentum in se suscipiens, frequenter delectata tātæ suauitatis inenarrabili dulcedine, quia pro velle suo semper eam habere minime valet, miro dolore afficitur, & hæc ei consolatio, vt præ eius desiderio iugi lachrymarum pane pascatur. Fit itaque vallis lachrymarum, dum de se humiliter sentiens affatim abundat vbertate fletuum. Et habet hoc irriguum superius quo mortua mundo suauiter & dulciter pascitur, quia per irriguum inferius emundata iam cœlestium contemplatione ineffabiliter delectatur. Hęc duo irrigua, duæ oliuæ sunt, & duo candelabra lucentia ante deū. Sunt hæc duo luminaria, duo altaria, duo exploratores, duo cherubim, duo ostiola, duo vbera, testamenta duo, hirci duo, leones duo, minuta duo, tabulæ duæ, columbæ duæ, sorores duæ, manus duæ, & si qua sint binaria, quæ his consonantia opinionaliter queant inueniri. In talibus suspiriis, gemitu ac fletu, ac conualle lachrymarum ad te clamamus exules filij
Euæ: domina rerum, sancta sanctorum, virtus nostra & refu- L
gium: decus mundi, gloria cœli, prælecta vt sol, pulchra vt luna, lunaris fulgor, agnosce omnes te diligentes. Audi nos: nam te filius nihil negans honorat. Et tu salua nos domine Iesu, pro quibus virgo mater te orat, cuius regnum & imperiū sine fine permanet in secula seculorum, Amen.

Sermo vnde supra.

ANTE pererratis amborum finibus exul, Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tygrim, Quàm tuus è nostro labatur pectore vultus, Virgo dei genitrix, quem totus non capit orbis. Omnino necessariè vultum quidem tuum deprecabuntur omnes diuites plebis, quanto magis pauperes plebis? Et si pauperes plebis, multo magis egenus & pauper opprobrium hominum & abiectio plebis. Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum. Vultum tuum domina requiram, ne auertas faciem tuam à me, ne declines in ira à seruo tuo. Ostende faciem tuam, sonet vox tua
in auribus nostris, quia vox tua dulcis, & facies tua decora. Psal. 26.a
Vocem tuam audiuimus quater in euangelio, ô domina rerum. Primo ad angelum, secundo ad Elizabeth, tertio ad filium, fili quid fecisti nobis sic? quarto item ad filium, vinum non habent. Quam harum inquirimus? Illam vtique, vi-
num non habent. Necessaria nobis hæc est. Defecit vinum M
in cadis nostris, vinum scilicet lætificans cor hominis. Non causamur de vino in quo est luxuria, illud quærimus de quo propheta: quod germinat virgines, harum pincerna tu, vexillifera tu. Vexilla regis prodeunt in nobis, te agente pro nobis. Calix in manu tua vini meri. In manu tua, in potestate tua: vini meri, amoris diuini. Dic domina rerum,
dic pro nobis filio tuo, vinum non habent. Calix huius vi- Zach. 9.d
ni inebrians, quàm præclarus est. Inebriat, calefacit, acuit, audaces facit & fortes, obliuiosos, discretos, somnolentos. Inebriat amor dei ad contemptum mundi: calefacit, quia feruentes facit: acuit, quia erudit: facit audaces contra aduersa, & fortes à carne, mundo, & dæmonibus inuincibiles, obliuiosos eorum scilicet quæ retro sunt, & in futura extentos, discretos erudiens ad iustitiam, somnolentos ad temporalia, & tædiosos, & ad inuisibilia contemplanda pronos & promptos. Hoc vinum lætificat cor hominis.
Hoc à te & per te speramus, nō solum vinum, sed & panem. Psal. 103.
Panis enim cor hominis confirmat. Panis ille de quo scri-
ptura: Panem angelorum manducauit homo. Panis ipse filij Psal. 77.
qui dulcis memoria, præsentia ipsius plena tu. Et mensa propositionis

A positionis duodecim panum, numerum duodenarij dedicans. Duodecim panes, duodecim sunt prærogatiuæ gratiarum, in quibus gratia repleta es, & dominus tecum. Porro ne de corde meo videar prophetare, tuas has prærogatiuas Paulus apostolus & nominat pariter & enumerat dicens: *Gala.5.d* Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, mansuetudo, fortitudo, misericordia, continentia, castitas. Panes certe admodum splendidi, sapidíque. Splendidi, in sua natura: sapidi, in animorum experientia. Denique summæ spirituales deliciæ hæ sunt. Plus quippe his confirmatur & delectatur animus, quàm vllis carnalibus deliciis corpus. Neque verò proueniunt homini à seipso, immo fructus sunt spiritus sancti. Proinde virgo beata postquàm nuncius cœlestis te, prædicta gratiarum prærogatiua perhibuit plenam, mox gratiarum causam subiungens, inquit: *Luc.1.c* Dominus tecum. Dominus autem spiritus est. Spiritus ergo sanctus magnificauit facere tecum. Magnificauit, inquam, facere in te duo opera sua. Vnum erat, dum dignam te fecit quæ dei filium concipere posses & parere: alterum quando ex tua carne sancta ac digna carnem filij dei formauit. Fecit proinde te magnam & castam. Magnam plane fecit vt immensum caperes: castam quatenus digne contineres. Magnam te fecit humilitate, castam virginitate. Itaque tu sancta, tu es castellum in quod Iesus intrauit, ha-
B bens turrim humilitatis: qui enim se humiliat, exaltatur: & murum virginitatis. Murum certe fortissimum, quippe qui nec ante partum, nec in partu, nec post partum potuit violari. Lapides muri disciplina tua fuerunt & continentia, sine quibus nunquam constans est virginitatis murus. In te duæ *Mar.10.g* sorores fuerunt Maria & Martha, quæ dominum susceperunt. Maria fuit intelligentia tua specialis, qua deum & dei filium esse intellexisti quem genuisti. At verò Martha rationalis erat prudentia, qua ei in domino filióque tuo in carne seruisti. Tu ergo domina nasus es speciosus, ad quam dicit *Canti.7.b* sponsus: Nasus tuus sicut turris Libani, quæ ædificata est cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Nasus duo habet foramina per quæ spiritum à capite emittit: ita tu domina virginitate & humilitate *Thre.4.d* tua de cœlo eduxisti filium dei. Spiritus oris nostri (dicente propheta) Christus dominus. Spiritus verò est dominus Christus: quippe qui vt spiritus oris nostri charitate calefacit, cupiditatem nostram refrigerat, ad bonam nos voluntatem mouit, fide iustificauit. Tu ergo nasus ecclesiæ similis es turri, celsa videlicet dignitate, firma grauitate. Turris es Libani. Libanus mons qui dicitur dealbatio, altam præ omnibus signat innocentiam tuam. Innocens fuisti ab originalibus & ab actualibus peccatis. Nemo ita præter te. Vnde auctoritas Augustini: Cum de peccatis agitur, nullam de
C beata Maria volumus fieri mentionem: ex eo enim maiorem credimus ei collatam virtutem ad vincendum ex omni *1.Ioan.1.c* parte peccatum, quæ cócipere & parere meruit eum qui nullum habuit peccatum. Ex omni, inquit, parte: hoc est ex parte originalis, & ex parte actualis peccati. Ea ergo sola excepta: cæteri omnes quid dicere possunt, nisi quod ait apostolus Ioannes: Si dixerimus quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est? Ergo quoque pia fide opinor, in vtero matris tuæ ab originali tus te *Hiere.1.a* absolutam peccatis: nec vana est fides, nec opinio falsa. De-*Luc.1.d* nique & rationes & auctoritates inueniuntur ista stipulantes. Et quidem ratio sic: Si alij in vtero matris fuerunt sanctificati, multo magis tu mater domini. Sed Hieremias & Ioannes, alter sanctificatus, alter spiritu sancto repletus in vtero matris leguntur. Ergo & tu Maria genitrix dei, quæ sola totam spiritus sancti gratiam possedisti, quam alij habue-*Luc.1.a* re per partes. Te enim angelus Gabriel pronunciauit gratia plenam. Tuum odorem longe ante in filio patriarcha Isaac *Gene.27.d* trahebat dicens: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni. Tu es ager plenus, plena virtutũ, plena gratiarum. Tu protulisti frumentum electorum, quod est etiam angelorum cibus. Te benedixit dominus. Te, inquam, benedixit dominus, vt per te benedictam vita veniret, sicut mors per Euam processerat maledicta. De te secretorum cœlestium conscius D Salomon dicit: Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Aurora semper noctem sequitur, nox præcedit auroram. Quid autem est nox frigida & obscura nisi originale peccatum, frigidum concupiscentia, obscurum ignorantia? Tu ergo processisti vt aurora lucida & rubicunda, quia superatis originalibus peccatis in vtero matris, nata es lucida cognitione veritatis, & rubicunda amore virtutis. Inde est quod natiuitatem tuam sanctam sancta ecclesia festiuis celebrationibus honorat, quod aliàs non faceret. Denique nullius præter te, nisi domini filij tui, & Ioannis Baptistæ (qui vtique sancti nati sunt) colit natiuitatem. Cum igitur tam clare auctoritates diuinæ tuam ab vtero testentur innocentiam, quis vltra dubitet sanctam & immaculatam huic mundo progenitam? Tu es proinde turris Libani cum propugnaculis ædificata. Ab ineunte quippe ætate dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Quare delectatio iustitiæ, odiúmque iniquitatis, cum quibus creuisti, tua fuere propugnacula. His quippe visis, hostibus certe suspecta fuisti. Non enim parum formidabant, ne forte tu esses (quæ & eras) per quam expugnandi erant & damnandi: E propter quod & terribilis fuisti eis vt castrorum acies ordinata. Nihil verò omnino proficit inimicus in te, eo quod mille clypei pepẽderunt ex te, omnis armatura fortium. Denarius solidus millenarius est: siquidem denarius quadratus centenarium perficit. Porro decem sunt præcepta legis. Primum est: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies. *Deu.6.a* In hoc solius dei præcipitur cultus. Nulli quippe alij seruitus (quæ Græcè latria dicitur) debetur. Siquidem quando dæmonibus exhibetur, idololatria vocatur: quod proximo inhibetur præcepto: Non assumas nomen dei tui in vanum. *Ibidẽ.5.b* Ac si diceret: Nulli creaturæ dei honorem exhibeas, nihil per incantationes aut auguria quæras. Porro speciale obsequium deo præbetur in obseruantia sanctarum solennitatum: vnde tertium præceptum contexitur: Obserua *Ibidem.* diem sabbati: quod est, in sacris feriis te exerce, quatenus per requiem præsentem discas sperare æternam. Ac tria ista ad deum duntaxat pertinent, qua de re in vna solummodo tabula scripta fuerunt. Cæterum cætera ad conuersationem hominis cum proximo spectant, quare & ipsa continebantur in secunda. Et primum quidem ad maxime proximos, id est parentes pertinet: Honora, inquit, patrem & matrem. *Ibidem.* Honoris nomine non solum subiectionis reuerentia, sed etiam subsidij obsequium accipitur. Proinde filij debent honorare parentes, & in bonis obediendo, & temporalia, si opus habuerint, subsidia ministrando. Non occides. *Ibidem.* Id maximum malum est quod proximis potest inferri, ac propterea primo omnium debuit prohiberi. F Fit autem homicidium multis modis, manu, præcepto, consilio, consensu vel neglectu. Si enim moriturum aliquo modo viuificare valeas & negligis, proculdubio eius mortis reus teneris. Postea dicit: Non fornicaberis. *Ibidem.* Fornicatio alia spiritus, alia corporis. Spiritus fornicatio est, deserto deo adhærere diabolo. Vnde: *Psal.72.d* Perdes omnes qui fornicantur abs te. Porro corporis fornicatio, est passim cum meretricibus vel fœminis à legitimis viris absolutis, sola libidinis explendæ causa commisceri. Deinde adiungitur: Furtúmque non facies. *Deut.5.b* In furto comprehenditur rapina, vsura, persuasio, quicquid denique cum damno alterius possidetur. Deinceps ait: Falsum testimonium ne dicas. *Ibidem.* Falsum testimonium, alieni patrocinium mendacij proprie dicitur. Veruntamen in hoc loco pro omnibus mendacij partibus verisimile est poni. Denique periurium, voti solutionem, & generaliter omne mendacium non permittit, qui falsum testimonium nominatim prohibuit. Nonum præceptum est: Non concupisces proximi tui vxorem. *Ibidem.* Vbi nimirum adulterium vetuit, atque abusionem deo sacratarum. Sponsæ quippe sunt dei: & vtique non minus est dei sponsam violare quàm hominis. Decimũ: Non concupisces rem proximi tui. *Ibidem.* Omnem dolum & circunuentionem hoc vltimo vetat præcepto, quibus miseri mortales se in-

G uicem decipiunt, boniſque priuāt terrenis. Hæc decem legis præcepta ſuos obſeruatores tanquam clipei muniunt, & à tormentis inferni defendunt, quapropter optimi decem clypei ſunt. Denarius porro linearis numerus eſt, ſolam habens longitudinem, quæ ſolo duntaxat capitur intellectu. Decem itaque clypeos habet. At ſi denarius in altum extendatur atque quadretur, centenarium videlicet parit. Eadem quoque ratione ſi decalogus poſt ſcientiam memoria firmetur, & dilatetur affectu, centum profecto clypei poſsidentur. Poſtremo denarius exaltatus atque ſolidatus millenarium perficit: ſic nimirum decalogum de affectu in bonam producens operationem, optatos certe mille cœpit clypeos poſsidere. Non eſt dubium te benedictam intellectu & affectu & actu, hunc ſuper omnes mortales decalogū habuiſſe & obſeruaſſe: vnde prorſus merito mille clypei ex te dicuntur pendere. Et non ſolum clypei, ſed & omnis armatura fortium. Nihil eſt enim virtutis quod ex te non reſplendeat: & quicquid ſinguli habuere ſancti, tu ſola poſſediſti. Lectulus es Salomonis, de quo in canticis: En lectulum Salomonis ſeptuaginta fortes ambiunt ex fortiſsimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bel-
H la doctiſsimi.

Incipit liber beati Bernardi DE CONSCIENTIA.

CONSCIENTIA in qua perpetuo anima māſura eſt, ædificāda eſt, ſed prius mundanda. Et quis eam mundabit? profecto deus & homo: homo per cogitationes & affectiones, Deus per miſericordiam & gratiam. Cogitationes & affectiones neceſſariæ ſunt cōſcientiæ emundandę, cogitationes inueſtigatione veritatis, affectiones in exercitatione virtutis. Porro miſericordia dei delet peccatum, gratia dat virtutem reſiſtendi peccato, nunc ſubtrahit peccati occaſionem, nunc immiſcet amaritudinem, plerunque ſanat affectionem: gratia adiuuat ad bonum, defendit contra malum, erudit ad vtrunque diſcernendum.

I *Anima dicitur beata firmata in pace.*

BEATA eſt anima quæ in pace firmata eſt: cum exterius bella patitur, pax interius non turbatur. Quæcunque foris moleſte perſtrepunt, vſque ad ſilentium internæ quietis irrumpunt, quando geſtu, internæ dulcedinis tacta, tota eſt per deſiderium intus collecta, nec foris iam emittitur, nec in carnis voluptate diſſoluitur: quia totum intus poſsidet, in quo delectatur atq; iſta in ſemetipſa, iſta in ſemetipſo. Dū nihil eſt quod foris appetit, tota per amorē intus requieſcit: & cum tota ad internum gaudium colligitur, ad imaginē dei reformatur, quam in ſe veneratur. Talem animam frequenter viſitant & honorant ſancti angeli & archangeli, vtpote dei templum & ſancti ſpiritus habitaculum. Eſto igitur dei templum, & deus excelſus habitat in te: anima enim deū habens in ſe, templum dei eſt, & diuina myſteria in ea celebrantur. Porro quæ nō ſtudet in ſe conſiſtere, nec in amore dei deſiderium figere, per oculos & aures alioſque corporis ſenſus foras egreditur, atque in exterioribus delectatur, ſed erit cum inuenerit portas iſtas clauſas, & tunc rediens ad ſe, & videns ſe nudam & ſolam, inæſtimabili confuſione & horrore concutietur: & quia mundi conſolationem quæſiuit, illa quæ à deo intus datur conſcientia non habebit. Non ſolum eam deus dedignatur viſitare, ſed nec ipſa quidem male ſibi conſcia ſeipſam poterit tolerare. Requiem in ſe non poterit habere, quoniam illum dereliquit, in quo habitare & requieſcere debuit. Cogita ergo in ſocietate aliorum K
poſitus, quia non poteris ſemper manere cum illis, & interim elige ſocium, qui cum omnia ſubtracta fuerint, fidem ſeruat dilectoribus ſuis, nec recedit in tempore anguſtiæ. Omnes igitur cordis diſtractiones, & mentis fluctuationes in vnum collige, & in ſolo deo totum deſiderium tuum fige, vt tibi ſit cor tuum theſaurus tuus deſiderabilis, multúmque amabilis. Ipſe frequenter viſitat, & libenter inhabitat tranquillitatem cordis, & ocium quietę mentis, quoniam pax eſt: & in pace locus eius. Propterea talē te prępara vt tecum adſit deus, ſit in ore, ſit in corde, tecum eat, tecum redeat, nec à te recedat niſi tu prior eum dimiſeris. Nunquam te ille dimittet vbicunque fueris, nunquam ſolus eſſe poteris, ſed tecum deus erit. Munda igitur conſcientiam, & ſemper eſto paratus, vt quacunque hora venerit, & inhabitare tecum voluerit, paratam ſibi in te inueniat manſionem: ipſe nanque dixit, Facite mihi ſanctuarium, & habitabo in medio veſtri. Studeamus ergo templum deo ædificare in nobis: primo quidem vt in ſingulis nobis dominus, vt in omnibus nobis ſimul habitet, quia non ſingulos dedignatur, nec vniuerſos. Primo ſtudeat vnuſquiſque ne diſsideat ipſe à ſeipſo, quoniam omne regnum in ſe ipſum diuiſum deſolabitur, & domus ſuper domum poſita cadet: nec intrabit Chriſtus vbi pa- L
rietes inclinati & maceriæ depulſæ. Vult habere anima corpori ſuo domum integrā, & exire per eam neceſſe eſt ſi fuerint in ſe, inuicem membra eius diſperſa. videtur igitur & ipſa ſi deſiderat Chriſtum per fidem habitare in corde ſuo, id eſt in ſeipſa videat & ſolicite caueat ne à ſe inuicem membra diſsideant, id eſt ratio, voluntas & memoria. Dignum habitaculū parat deo cuius non eſt ratio decepta, nec voluntas peruerſa, nec memoria inquinata. Fœlix illa anima quæ ita domum ſui cordis & de peccatorum ſordibus ſtudet emūdare, & ſanctis ac iuſtis operibus adimplere: vt in ea non ſolum angelos, verumetiam dominum angelorum habitare delectet. Mūdata domo cunctiſque malis ab ea excluſis, omnibus bonis impleatur: ne ſit nobis neceſſe foras aliquid quærere, qui omnia forinſeca relinquimus. Redi igitur ad cor tuum & diligenter diſcute teipſum: conſidera vnde venis, quo tendis, quomodo viuis: quid agis, quid amittis, & quantum quotidie proficis vel quantū deficis. Quibus cogitationibus magis incurſaris, quibus affectibus frequentius tangeris, vel quibus tētationum machinis à maligno ſpiritu acrius impugnaris: & cum totum interioris & exterioris hominis ſtatum, habitum in quantum poſsibile eſt plenè cognoueris non ſolum qualis ſis, verumetiam qualis eſſe debeas, & cogitatione tui M
poteris ſubleuari ad cōtemplationem dei. Quantum nāque quotidie in cogitatione tui proficis, tantū ad altiora ſemper tendis: ſed forte iam aſcendiſti & ibi ſtare didiciſti, & ita hoc ſufficiat tibi. Diſce ibi habitare & manſionem facere, & qualicunque euagatione ſi abſtractus fueris, ſemper illuc redire feſtina, abſque dubio per multum vſum quandoque vertetur intantum tibi in oblectamentum: vt abſque laboris vlla difficultate poſsis ibi aſsiduus eſſe. Quinimo pœna potius tibi ſit alibi quam ibi moram facere. Si ergo proceſſeris deſideria tua circa delectationes exteriores affici, & cogitationes tuas in eis iugiter occupari, cum magna ſolicitudine compelle illas ad cor tuum intrare & ibi habitare. Mens enim quæ ad ſui conſiderationem non ſubleuat, ſi per vana deſideria peruagatur, & variis cogitationibus huc illúcque diſtrahitur: nec per ſeipſam in vnum colligere quæ nondum nouit ad ſe ipſam intrare, ſed adhuc in imo eſt: cogitatione & conuerſatione non poteſt ad ea quæ ſuper ipſam ſunt dulcedine contemplationis euolare. Diſcat ergo diſperſiones cordis congregare, ſtudeat cogitationes mentis reſtringere, & exteriora obliuiſci: aſſueſcat in intimis ſuis immorari, diſcat ſola bona interiora amare, & illa ſola frequentius cogitare, qui ad cœleſtium contemplationē anhelat, qui in diuinorum lætitia ſuſpirat. Cúmque ſe diligenter attenderit, & diutius quæſierit, & cum tādem inuenerit qualis ſit: reſtat vt ex diuina reuelatione cognoſcat qualis eſſe debet, & quale mentis ædificium deo præparare, & quibus obſequiis

A obsequiis eum placare oporteat. Qui ita euagationes mentis in vnũ colligit, & omnes cordis motus in vno æternitatis desiderio figit: profecto iam ad cor suum rediit, iam ibi libéter immoratur ac mirabiliter delectatur: & cum ipsum præ gaudio capere non possit, supra seipsum ducitur & per excessum mentis in summa eleuatur: atque ita per semetipsum per cogitationem sui ascendit ad cogitationem dei, vt discat solum indeficiéter cogitare, & in eo delectabiliter requiescere: cum amor Christi totum absorbuit affectum hominis, vt negligens & immemor sui nisi solum Iesum Christum, & ea quæ sunt Iesu Christi sentiat: tunc demũ, vt arbitror, perfecta est in eo charitas. Hinc itaque sic perfectus est, non est onerosa paupertas, iste non sentit iniurias, ridet opprobria, cõtemnit damna, mortem lucrum deputat, imò nec mori se putat, cum magis de morte ad vitam se transire sciat, quem sic amor intrinsecus ligat, tenet, nec ad modicum quid exire exterius valet: sed interius eius desiderio flagrat: tanto amplius quáto familiarius: & eo quam frequentius. Qui sic in amore dei iugiter delectatur, frequenter mentis excessus patitur, frequenter ab omnibus præsentibus, & terrenis raptus coram deo præsentatur: & cum pulchritudinẽ considerat & magnitudinem pulchritudinis attonitus in eius admiratione suspenditur, miratur regis gloriam, regni magnificentiam, supernæ ciuitatis nobilitatem. Et cum fœlicitatem contemplatur, gloriæ decorem, dei bonitatem, internæ suauitatis dulcedinem, & æternę
B quietis tranquillitatem: meditatur patris potentiam, filij sapientiam, spiritus sancti benignitatem, & angelicæ creaturæ beatitudinẽ. Delectatur de deo in deum, dum eius pietatem miratur, & decorem contemplatur. O quam iucundũ, si non esset tam modicum, raptim rapitur, sola cœlestia contemplatur, contemplando iocundatur: sed cum ibi diutius stare conatur, subito labitur rediens ad se, nulli potest intimare quod vidit. supra se agitatione suauitatis allectus gustat dulcedinis suauitatem, & illam cœlestem infusionem lætitiæ spiritualis intra semetipsum miratur. Reuoluit etiã in corde tacita mente incorporeæ lucis claritatem, intimæ satietatis saporem, & aliud internæ quietis secretum, & summæ trãquillitatis arcanum, in huius amore contemplationis dulcis mens delectabiliter afficitur, & mirabiliter delectatur. Volet ergo vt non deficiat, volet donec perueniat ante regem gloriæ, ibiq; ploret, & suspiret, mactétque se in lachrymis, deprecetur veniam, postulet gratiam: nec inde recedat, quo ad vsque dominum, quem offendit placatum sentiat, & ab eo consolationem recipiat.

Scientiam multi volunt, sed pauci sapientiam.

C MVLTI quærunt scientiam, pauci verò conscientiam. Si enim tanto studio & solicitudine quæreretur, quanto quæritur secularis & vana scientia: citius apprenderetur, & retineretur. Cogitare nanque de conscientia sensus est consummatus: & qui custodit illam, semper erit securus salua reuerentia sapientiæ. vtilius est enim currere ad conscientiam quam ad sapientiam: nisi sapientia sit, quæ ædificet conscientiam. Tunc enim se intelligit anima, tunc illustratur conscientia, tunc impletur cordis scientia cum in se deum, & in deo mutua reuelatione seipsum recipit, imago creata nihil aliud nisi sapientia in anima, nisi gloria in conscientia, nisi sanctificatio in arca. O quàm ineffabilis est dei pietas quæ tantam maiestatem inclinat ad tantam humilitatem. Qui creauit nos, creatur in nobis: & qui potuit esse, nos deum debere patrem vult, & sibi in matre: quicũque, inquit, fecerit volũtatem patris mei, ipse meus frater & soror, & mater est: frater obediendo, pater generando, soror per hæreditatis participationem, mater per aliorum instructionem. O infidelis expande sinum, dilata affectus, ne angustieris in visceribus tuis, concipe quod totus mundus nequiuit apprehendere, donec virgo beata fide illum concepit: fide nanque Christus cõcipitur, vbi prædicatione nascitur: deuotione nutritur, amore tenetur. Sit ergo conscientia plena vt deum cõducat ad hospitium, sit solicita erga fidele obsequium, ne tanta maiestas recuset cordis gremiũ, sit deuota, vt soli deo placeat: soli deo intendat, nec à deo recedat. Talis conscientia lætificat animam, exhibet deo gratiam, angelis & hominibus reuerentiam, sibi ipsi pacatam & quietam conscientiam. D

Duplex est conscientia.

CONSCIENTIA est cordis scientia: & dupliciter intelligitur, videlicet alia quæ se nouit per se, alia quæ potest se, & alia nouit ex se. Cor enim ex se sua & multa alia. Quando nouit se, appellatur conscientia: quando potest se, alia nominatur scientia. Conscientia bonus titulus est religionis & * benedictionis. Ortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium angelorum, arca fœderis, thesaurus regni, aula dei, habitaculum spiritus sancti, liber signatus & clausus in die iudicij aperiendus. Nihil est iucũdius, nihil est securius bona cõnscientia. Premat corpus, trahat mundum, creat diabolum, & illa erit secura. Secura, cum corpus morietur, secura cum anima coram deo præsentabitur, secura cum vtrumque in die iudicij ante terrificum tribunal iudicis statuetur. E

Quod conscientia est bonum testimonium futuræ beatitudinis.

FVTVRAE beatitudinis non est vtilius remedium, nec certius testimonium, quam bona conscientia. Mundus enim volubilitate circumrotetur, ploret, rideat, pereat, transeat, nunquam marcescat conscientia, subiungatur corpus in pœna, ieiuniis maceretur, verberibus laceretur, eculeo distendatur, gladio trucidetur, crucis supplicio affligatur, & secura erit conscientia, in speculo conscientiæ status interioris hominis & exterioris cognoscitur. Anima verò non nouit se, quæ sine speculo est. Speculum enim mundum, clarum & purum totius religionis est conscientia. Sicut enim mulier quæ viro siue amico suo placere appetit, quæ contuitu speculi imaginem appositam reddentis, decorem & pulchritudinem faciei suæ componit: sic anima in quibus ab imagine veritatis discedit, vel in quibus vestigia cicatricis imaginis recipiat, imaginem in conscientia relegit, & intelligit non immerito conscientiam speculo comparauit: quoniam in ea tanquam speculo rationis oculus tam indecens quam quod decens in se est, claro aspectu apprehendere potest. Bona est conscientia si habet in corde puritatẽ, in ore veritatem, in actione rectitudinem: pro his nanque merebitur trinitatis visionem. O beata visio in qua deus sic erit notus atque conspicuus, vt videatur à singulis nobis, in seipso videatur. Videatur in cœlo nouo, videatur in terra noua atque in omni quæ tunc fit creatura, bona conscientia est domini vnica, F quam excolere debet peccatorum confessio & eorum satisfactio, exhibitio bonorum operum & custodia eorum. vnicuique est liber propria conscientia, & ad hũc librum discutiendum & emendandum, omnes alij inuenti sunt. Anima cum de corpore egreditur, nullum alium potest conscientię suæ librum secum portare poterit, atq; in illo cognoscet quo debeat ire, & quod debeat recipere ex his quæ scripta erũt in libris iudicabimur, & ideo scribi debẽt secundum exemplar libri vitæ, vt sicut aliter habent corrigantur, ne in illa vltima collatione, si quippiã aliter inuenti fuerint, habentes abiiciantur. Beatus homo qui se poterit cognoscere & despicere, probare, & improbare. Nam qui sibi displicet, deo placet, & qui sibi vilis est, deo carus est. Multæ sunt cõscientiæ hominum, sed nulla melior est illa qua cognoscit homo seipsum. Quãobrem redeam ad cor meum, & ibi stare assuescam, vt tam vitam meam possim discutere quam me ipsum cognoscere, & omnes miserias meas coram deo effundam si forte illa sua magna pietas moueat eum. Confitebor tibi peccata mea, cum omnia nuda sunt, & etiam aperta: quem fallere non possum, quia sapientia est: nunquam effugere, quia vbique est. Audi ergo piissime deus confessionem meam, & respice ad pietatem tuam. Fac mecum secundum misericordiam tuam,

G audi quàm sæpe de memoria mea te expuli. Turba ruens cogitationum plurimarum quæ velut plebs ad aliquod spectaculum solent effluere in cor meum dum orare vel cantare in monasterio volo: nescio cuiusmodi stulta cogitatio cor meũ rapit & ducit per diuersa loca: cunque illud ad me reuoco, tenere non possum, sed illud elabitur & huc atque illuc dirigitur & per innumera effunditur. Idcirco terrenarũ cupiditatum illecebræ & vanitatum effusio ita cor meum occupat, vt quod vitare studeo hoc cogitem, animóq; voluã. Non est in potestate mea cor meũ, & cogitationes meæ quæ ex improuiso effusæ mentem meã animumq́; confundunt, atque alias trahunt quàm ego proposueram, ad secularia reuocant, mundana inferunt, voluntaria ingerunt. Illecebrosa contexunt, ipsóque in tempore quo leuare mẽtem meam ad eum paro, inanibus cogitationibus tractus ad terrena plerunq; deiicior: huiusmodi per strepitum cogitationũ tumultus à corde quotidie amouere volo, nec valeo: sed visa & audita, dicta, facta ad memoriam reuocantur, & in ea cum magna importunitate perstrepunt. Cogitata cogito, cogitata recogito atque iterum eadémque iterum replicare non cesso, & cum diu multúmq; quicquid potero cogitabo, sine cogitationibus esse nõ possum, sed intrant & exeunt, atque aliæ alias inducunt & excludunt. Hic intus sustineo, plerunque tamẽ consentio, cum per ea quæ vidi vel feci sine vlla vtilitate absque omni discre-

H tione vaga mente discurro: ita mens semper mobilis semper vaga & velut ebria per diuersa distrahitur. Grauiter pecco cũ cor meum derelinquo: quoniam grauis iactura per negligentiam fit. Vim patior, cum me illud deserit, cõfirma cor meum deus, quoniam cum stare in seipso nititur à semetipso aliquo modo etiã nescito deriuatur ita peccandi cõsuetudine. Et cũ nescio pecco: cor meũ per infinita deducitur, & in multa desideria diducitur. In nocte vero cum dormire volo, multarũ rerum imagines & phantasias clausis oculis video, easque inuitus tolero, quantóque ab eis aciem mentis auertere nitor, tanto amplius illæ se inde ingerunt: & molestia turpium cogitationum cor meum maculat. inde est quod sæpe mihi nocuit mortifera delectatio quæ ex recordatione libidinis prouenit. Nec enim pestis quæ prę cæteris vitiis est mihi familiarior, eo ad nocendum procliuior & ad repellendũ difficilior. Nam cum ea repellere volo, nolenti mihi ingeritur blãde onerosa displicendo, placens & placendo displicens carnis libidinẽ nunquã fugere potui: sed semper me sequitur & cum aliqua delectatione, vel visus intentione me comprehendere potest, non diebus neque noctibus requiescere finit, subtiliter intrat & mentem occupat: & nisi subito repellatur allicit & intendit: & quia virus habet pestilentia per totum corpus paulatim se diffundit. Cogitationes prauas multiplicat, affectiones malas generat, delectatione illicita mentes afficit, ad cõsilium prauitatis animum inflectit, omnésq; virtutes cor-

I rumpit. Hac peste cum astrictus teneor, diuelli ab ea vix possum: quoniã famulos eius nescio cõfiteri aut erubesco, tã subtiles & turpes sunt. Re vera difficile est libidinis incendia extinguere: adiuua me domine deus meus, vt huic tã pestifero vitio resistere possim. Scio enim quod cùm mentẽ meã cogitatione immũda polluero, ei qui munditiæ auctor est placere non valeo. Cor mundum crea in me deus, quoniam non solũ vna cogitatio illud occupat & turpis inquinat, verũ amare dissipat. Sæpe nanque alia iniuria commotus de meis cogitationibus & tumultibus in corde premor, hinc nec sollicitus & cæcus occasione vindictæ de accepta iniuria timor. Consilia multiplico, & nihil aliud nisi iurgia quæ adsunt corde præsago, præsentẽ non video, absentibus non cõtradico, intra memetipsum cõtumelias profero, & recipio: receptis autem durius respondendo. Cúmque qui obuiet, nullus adsumit, rixas in corde propono, insidias inuidientiũ desidero, & quæcunq; contra me mouere possunt, penso. exquiro quid respõdeam, & cum nullam rem teneam, litigo vacuus labore, sicque diẽ in otium, noctem vero cogitatione verto, torpeo ab vtili opere, quoniam fatigor illicita cogitatione: ita mens interius pugnat cum mẽte homo repugnat. Nonnunquã verò quod egi in corpore, hoc postmodum importuna cogitatione verto in mente, & multoties grauius torqueor in recordatione quam prius captus fuerã in operis perpetratione. Sæpe enim K
ea quæ nũquã feci nec in voluntate habui ita recogito quasi pœniteat me illa non fecisse, ab occultis meis munda me domine: quoniam cum nihil exterius ago, intus grauiter pecco. In corde enim seruo depicta ea quæ feci, ideo temporalium rerum tumultus in corde versare nõ cesso: cum vaco operor. In cogitatione enim comedo, cum ieiuno loquor, cum taceo irascor, cum sum tranquillus, corpus requiescit, & animus huc illúcque discurrit. Ita vitam istam sine tumultu transire non potui, nec hoc quidem quod laudabiliter vixi sine reatu aliquo est, si remota pietate discutiatur.

Hic petit homo exui à suis tribulationibus.

De necessitatibus meis eripe me domine. Crebro nanque dum necessitati studeo, reddere debita voluptatis studio deseruio, sub velamine necessitatis cado: in laqueum voluptatis sæpissime nanque coincidi, & bibi non ad necessitatem sed ad voluptatem: & quod necessitati satis erat, voluptati parum erat. Cogitaui etiam de cibo & potu quod non debui, cogitando de his in cogitatione ruminabam, cum tegendis membris vestimenta quæro non quæ tegant sed quæ congregantur, sed quæ extollant expeto & cõtra frigoris torporem, non solum quę muniant, sed quæ per colorem cordis oculos seducunt. Cum pro aliqua necessitate licentiã loquendi habui, alicui loquutus sum, non solum de necessariis sed de L
his quæ ad me non pertinebant. De quibus licentiam nõ habebam, inieci me colloquiis aliorum, & ibi loquutus sum non ad ædificationem sed ad destructionẽ: non quod decebat sed quod libebat loquutus sum illa otiosa & vana & risui apta verbositati deseruiens. detractioni studens os meũ mẽdacio & detractione inquinaui, & lingua mea omni fallacia plena nocuit mihi plusquam alia membra. Nam ea quæ vidi & audiui, nunquam eo modo quo facta, vel dicta sunt possum referre, sed alia affirmo pro aliis & sæpe multa intersero superflua: atque ita vel nimis laudando vel vituperando fere quoties loquor mentior. Guttur insatiabili ardet ingluuie, gula diuersis saporibus satiari nõ potest, cor prauũ & malitia plenum & dolo per puram confessionem tenere non potui vnquam. Manus ad opus prauũ apertæ fuerunt, & pigræ ad bonum operandum. Stomachus & intestina nimio cibo & potu sæpe sunt distenta: & ideo plena dolore. Nã vnde gula delectatur, venter inflatur, corpus infirmatur, & sæpe mors sequitur per gulæ delectationem. corrui in ventris ingluuiem: & vnde mihi debui parare salutem, paraui nimiam comedẽdo perniciem. Pedes me velocius portauerũt ad aliquam curiositatem speculãdam quam ad ecclesiam. Oculi iniquo intuitu me peruerterunt, omnémque motum mei corporis ad innumera desideria traxerũt. Aures citius aperui verbis otiosis & vanis, quã sanctis. Delectatus est odoratus variis odoribus. Gustus diuersarum rerum diuersis saporibus, necnon & singuli alij sensus. Ita deus meus in omnibus meis sensibus M
naturæ modum excessi, omnia mea membra volunt cõiuratione facta cum inimico meo de me dominium tradere, cum morte fœdus inire, pactum pangere cum inferno.

Hic petit homo exui ab omni peccato.

Eripe me domine ab homine malo, à viro iniquo, id est à meipso à quo recedere non possum: nam quocunque me verto, me sequitur vita mea: & quocunque vadam conscientia mea me non deserit: sed serpens assistit & quæcunque facio scribit. Idcirco quanquam humana iudicia subterfugiam, iudicium conscientiæ propriæ fugere non possum, & si hominibus cælo quod egi, mihi tamen qui noui malum quod gessi cælare nequeo. proprij reatus conscientia non me requiescere finit: sed de die in diem torquet & de die iudicij vehementer terret. Nam in die illa cum dominus ad iudicandum venerit, vniuscuiusque conscientia ad testimoniũ adducetur, & aperto libro cõscientiæ omnis culpa ante oculos reducetur: atque ita cogente cõscientia vnusquisq; est accusator suus & iudex. propterea modo statuam conscientiam meam ante me & iudicabo meipsum, vt illud

extremum

A extremum & tremẽs dei iudicium euadere possim. Damnat me conscientia mea, quanquam iudicium diuinum me nondum dãnet. Accusat me de homicidio, quod si opere non feci, voluntate tamẽ & desiderio peregi. Accusat me de adulterio, & eodem modo respondeo. Accusat me de inuidia, confiteor & ego, quod inuidia cor meum sæpissime laniauit: per inuidiam nanque sanctè viuentium intra me feci inuidendo peccata. Nam bona quæ ab eis fieri vel dici audiebã, ea omnino non credebam. Ipsas res bene gestas in malum male interpretando conuertebam: omne malũ quod de his vel mendax fama tractabat, statim ac si ego vidissem, credebam: omnia mala in eis æmulus fingebam, & ex profectu eorum deficiebam. hoc verò odium intra me abscõdebam, & in meos cruciatus conuertebam, proficiẽtibus inuidebam, improbos fouebam, de malis eorum gaudebam, & de profectibus lugebam gratuitis, inimicus ardebam, & hanc malitiam mei pectoris apprehendi timebam, semper erã auarus, & nunquam certus: & ita amicus eram diaboli & inimicus dei. Inter amicos discordiam seminaui, discordantes in dissensionem confirmaui. Opiniones bonorum mendaciis dulcoraui, in spiritualibus carnalia laudaui, vt spiritualia bona eisdem persuaderem, amicitias simulans, vt eorum qui se incaute mihi committebant qua possem arte deciperẽ: odiorum mihi occasio-
B nem prauis suspitionibus coaceruaui: & ita dæmones quorum facta sectabar, lætificaui, multis velut amicus fui, in obsequio hostis, in animo corruptus, in verbo turpis, in facto prodigus sanctorum sequutionum, tenax malarum suspitionum, vtrobique peruersus: & ita persequutus est inimicus animam meam, & humiliauit in terra vitam meam. Piissime domine vnde possum esse bonus, quando in bono die fui malus: ego peccabam, & tu dissimulabas? Prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu pietatẽ tuam: quia potentiam & indulgentiam cogitabas. Da misericordiã mihi miserrimo, qui tandiu pepercisti criminoso. Credo quoniam quicquid mihi donare decreueris, sic est quasi nunquam fuerit. Non solum inuidia cor meum affligit, verum & vanitas circa varias delectationes languentem animum inuoluit. per vanitatem nanque de operibus quorum mihi non eram conscius, turpiter me iactaui. Gestiebam etiam docere, quæ nesciebam, credi de me sublimia volebam, delectabilia grauibus apponebam, execrabar verbo quod animo concupiscebam, appellationes virtutũ meis vitiis imponebam, & ita me ipsum flagellabam, & non fauentes mihi despiciebã. In promissione inhonesta fui velox, in exhibitione mendax, à bono mutabilis, mali tenax, lætus ad prospera, fragilis ad aduersa, inflatus ad obsequia, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta, in verbo fui grauis, in animo turpis, vbique fallax. Misericordissime
C ita defecerunt dies mei, in quibus debui deflere commissam iniquitatem, excitare remissam voluntatem, inspirare promissam fœlicitatem, præparare ad angelicã societatem, propitiare tuam maiestatem. Tædet me totam vitam meã deus meus: quoniam diligenter discussa apparet mihi, aut sterilitas aut peccatum: & si quis fructus in ea videtur, sic est vt simulatum aut imperfectum, aut aliquo modo corruptũ non possit, aut non placere aut displicere tibi. Et cum verè ita res sit, sic est mihi quasi ita non sit quæ est miseria. Sic comedo, bibo & dormio securus, quasi iam transierim diem mortis, & euaserim diem iudicij & tormenta inferni. Sic ludo & rideo quasi iam regnem tecum in regno tuo. Idcirco multitudinem iniquitatum mearum expauescens, sed de tua pietate cõfidens, tibi creatori & redemptori meo, qui veniam & indulgentiam post reatum per puram & lachrymabilem confessionem assequi promisisti. Confiteor, quod in peccatis meis fui conceptus, & per omne tempus vitæ meæ vsque ad hanc diem in peccatis fui consummatus. Nullum inuenio peccatum, à quo non sim aliquo modo coinquinatus. per supebiam nanque præcepta tua & seniorum meorum transgressus sum, silentium & taciturnitatem sicut regula docet, non tenui: quod mihi licitum fuit, non habui, dedi & recepi. Clamorem pauperum ac miserorum libenter ac misericorditer non audiui, nec eos in suis infirmitatibus visitaui, suadentibus mihi in malum consensi. Facilius multa quàm vnum cogito, D facilius quam mea reprehẽdo vitia aliorum. Hoc quod in aliis reprehendo, facere non erubesco: facilius vniuscuiusque vitia quàm virtutes intendo: cum aliorum delicta cerno, mea non aspicio. In meis delictis sum clemens, in aliis rigorem tenere volens, ad irrogandas contumelias sum validus, ad tolerandas infirmus, ad obediendum piger, ad lascessendum vero alios importunus, ad ea quæ facere valeo nec debeo paratus: ita repleta est malis anima mea peccatis meis exigentibus: in ecclesia deteriorem me reperio, nunc intus maneo, nũc foris exeo: tanta est leuitas corporis necnon mẽtis: aliud canto, aliud cogito: psalmos dico, verba profero, & sensum non attendo, sed mente vagus, habitu dissolutus, oculis attonitus huc & illuc proficiscens, quæcunque ibidem geruntur prospicio. Væ mihi, quoniam ibi pecco, vbi peccata debeo emendare. Nunquam verò in ipsis bonis quæ deo donante ago, ad deterius appropinquo: quia mentis lætitiam pariunt: & quando securitatem gignunt, mens mea secura redditur, & in omni torpore laxatur: sæpe etiam meipsum & opera quæ feci laudaui, & ab aliis laudari volui: plerunque laus humana, quam non quærebam, mihi oblata placuit: & cùm ea in ceruicem extollitur, subito multa, quæ feceram, ad memoriam veniebant, vt amplius in collatione extolleretur. quod subtiliter replicans, atque in vnum cuncta coaceruans, cœpi magis magisque deceptus intumescere: nũquam E in mei admiratione occupatus desij mihi dans gloriam & non deo, à quo acceperam. omnium fructuum merita amisi: atque ita didici, quoniam qui me laudabant, aduersum me iurabant. Quanto enim quisque in semetipso gloriatur, tãto dei amore disiungitur. Ita deus meus inferno appropinquauit anima mea, sed vide liberator meus, non habeo vnde tibi rependam quia iustus es. Heu mihi qualiter vixi, quanta mala feci & dixi: pudet quod sic vixerim, & quod natus fuerim, malens nõ esse quam talis esse. Bonus enim eram, & malum non feci, vtique qui me sponte feci miserum, conscientia mea meretur damnationem. Pœnitentia mea nõ sufficiet ad satisfactionem: sed certum est, quod misericordia tua delet omnem offensionem: dele ergo pie domine iniquitatem meam multitudine miserationum tuarum. Ego qui vsque ad hanc diem sine causa vixi, & amodo sine causa viuere nõ volo. Sed heu miser hoc tam sæpe sic confessus surgens, cadens sum defensus, tẽ petendo, totiens confitendo conscius, multotiens promisi vt emendarem, & nunquam tenui, sed semper ad peccatum meum redij, & prioribus sceleribus noua & deteriora coniunxi. Nũquam, vt debui, mores in melius mutaui, nec à malefactis recessi: plurimos & me perdẽs peccare feci, & multis causa mali extiti, & exemplis vitæ meæ multi subuersi sunt. Ecce peccata mea misericordissime deus non abscondo sed ostendo, accuso me non excuso, quoniam iniquitatem F meam ego cognosco: nec idcirco iustus, quoniam si alter me accusat non egoipsum me accuso, patienter sustinere non possem vesperas vt potuissem, propter magna peccata & vitia, culpas & negligentias infinitas, quæ egi & quotidie indesinẽter ago corde, ore & opere: & me omnibus modis quibus humana fragilitas peccare potest, nisi verbũ tuum confirmaret & habitaret in nobis, sed desperare non audeo, quoniam subditus ille tibi tulit chirographum peccatorum meorum, & affigens illud cruci, peccatum crucifixit & mortem. Gratias ago tibi deus meus, quoniã visitasti me, & ostẽdisti mihi peccata, nunc primum te inspirante dedisti ad cor meum redire, & me ipsum cognoscere, aduocabo aliquem de amicis tuis, & ei omnia delicta exponam, sicut mihi præcepisti: vt eius cõsilio & auxilio possim ab omnibus meis iniquitatibus liberari & tibi reconciliari.

Rogat vt audiat.

AVDI ergo pater miserrimum peccatorem, audi vocem lachrymantis seu pœnitentis, attende quàm grauiter peccaui, atque etiam Dominum offendi creatorem meum, deo iubẽte ad cor meum redij, & meipsum & totam vitam meam discussi, tanto diligentius quanto familiarius:

G vnde vnum fateor nihil aliud inueni, nisi locum erroris & vastæ solitudinis conscientiã videlicet diu neglectam, omnino incultam, spinis & tribulis obsitam, & omni errore plenam. nullum enim vitium est, à quo nõ traxerim aliquod cõtagiũ: turbauit me ira, lacerauit me inuidia, inflãmauit me superbia, inde contraxi mentis inconstantiam, oris scurrilitatem, opprobria proximorum, scelera detractionum, linguæ effrenatione, seniorum meorum imperata nõ seruaui, sed indicaui. de meis negligẽtiis obiurgatus, aut rebellis fui, aut murmuraui, præferri me melioribus impudenter affectaui, simplicitatẽ spiritualium fratrum irridenter exagitaui, meas conscientias procaciter iactaui, delata obsequia fastidiui, negata quæsiui, iuniores meos elatus despexi, nõ obseruaui in obsequio reuerẽtiam, in sermone modestiã, neque habui in moribus disciplinam, sed in tentatione iactantiam, in humilitate fui fallax, in odio pertinax, subiectionis impatiens, potẽtiæ execrator, ad opus piger, ab obsequium durus, ad loquendum quæ nesciebam promptus, ad litigandum paratus, fraternę societatis inhumanus, temerarius in audiendo, clamosus in loquẽdo, fastidiosus in audiendo, præsumptuosus in docendo, efferatus deformiter in cachinnãdo, onerosus amicis, infestus quietis, ingratus beneficis, inflatus obsequiis, imperiosus subiectis, sæpe fecisse quæ non feceram, me iactaui vidisse quod nõ videram, dixisse quod non dixerã, negaui non dixisse quod di-
H xeram, non vidisse & audiuisse quod videram, & audiueram: & ita ex omni parte sum reus, reus in seculo, reus in claustro: sed ibi per ignorantiam, hic verò per negligentiam, & vtraque me terrent. veruntamen multo amplius terret me, quod in monasterio ante conspectum dei, deteriorẽ inuenio. Collocauit me deus in loco voluptatis, in domo vbertatis, in paradiso deliciarum: ego verò miserabilis inter mensam epulãtium pereo fame, sitio iuxta fontem, algeo ante ignem, & ad ventrem manus extẽdere nolo, tam piger sum & desidiosus: ita tẽpus amitto quod deus pietate sua mihi indulserat ad agendum pœnitentiam, & obtinendum veniã, ad acquirẽdum gratiam, ad promerendum gloriam. Quasi monstrũ ante filios dei sto, habitu monachi non conuersatione, habẽs enim magnam coronam & amplam cucullã salutem mihi æstimo, terram arbor sterilis occupo & velut vile iumentum plus cõsumo quam perficio, altiorem locum teneo, & nullum officium suppleo, sed sum sicut truncus sine frondibus & fructibus: alij me pascunt de laboribus manuum suarum sicut prębendarium suum, ego autẽ tanquam pauper & miser, nec clericum gero, nec laicum: cantare nequeo, laborare nescio, sed opprobrium peccatorum vilius, peius cadauere, tolerabilius fœtet putridus canis hominibus quam anima deo peccatrix. Idcirco tædet me viuere, viuere erubesco, quia parum profi-
I cio: mori timeo, quia non sum paratus: malo tamen mori, & nomini dei cõmittere & commendare, quia benignus & misericors est, quam de mala consuetudine scandalum alicui facere, tota die verecundia mea cõtra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me. Cùm video me somnolẽtum ad vigilias, tardum ad horas canonicas, & pigrum ad opera manuum: alios autem video tam strenue & tam deuote diuinis laudibus inesse, alios reuerenter & alacriter corã deo assistere, & eum laudare, ego autem ad lachrymas nequeo cõpungi, tanta est duritia cordis mei. cantare non libet nec orare, meditationes factas non inuenio, tanta sterilitas animæ meæ & deuotionis inopia quã patior. heu me in circuitu meo omnes visitat dominus, ad me autem non appropinquat. Nunc tueor aliũ abstinentiæ singularis, alium patientiæ admirandæ, alium summæ humilitatis & mansuetudinis, alium multæ misericordiæ & pietatis. Illum in cõtemplatione frequenter excellere, hũc propulsare & penetrare cœlos orationis instantia, alios in aliis præeminere virtutibus, omnes cõsidero & prospicio feruentes, omnes in Christo vnanimes, omnes donis cœlestibus & gratia affluentes tãquam reuera spiritualiter quos deus visitat. In me vero nihil eorum inuenio quoniam deus declinauit in ira à seruo suo, inde est quod cum alij vigilant ego dormio: quãdo alij cantant in monasterio, ego huc illùcque discurro. Quando alij in aliquo secreto loco se furãtur à colloquiis hominum, vt ibi loquãtur cum rege angelorum, ego
quæro colloquia hominum: cum alij vacant lectionibus, ego K
fabulis & verbis otiosis: cum alij discurrunt, atque diiudicãt semetipsos, ego iudico alios: aliis placet communis vita, disciplina communis, & commune studium, & mihi placẽt anguli & diuerticula: sic ex quo peccare potui, nusquam à peccatis & malis operibus cessaui. peccata peccatis accumulaui, & peccata quæ aliunde implere nõ potui, malis voluntatibus & malis desideriis nusquam cessaui, super omnia mala & delectatio carnis quæ ab ipsis cunabulis semper mecũ creuit, mihi semper affuit, nec adhuc iam præ senectute deficientibus membris me deserit, multis & aliis modis infœlicem animam maceratam dissoluit, captiuauit omni virtute destitutam, inanẽ & debilem reddidit. fateor huius operibus nefariis & immũdis recordationibus sæpe esse polutũ, incensum. ardores non modicos, & inhonestos, & non solum delectationum mearum malas & stultas cogitationes habeo quotidie, quæ mihi nocent, sed aliorum & facta & mihi malefacta variata per recordationes sordidas ad memoriam reducta cor meum non paruo veneno. Iniquitas macularũ & in hoc mirabiliter miserabilis sum, quia non tantum doleo quantum dolendũ me cognosco, sed sic cæcus torpeo velut quod patiar ignorẽ: hoc verò mihi est omni infœlicitate miserius, quod ita opere peruerso, ore pollutus, corde immũdus ad altare accedo & Christi corpus pertractare manibus meis non pertimesco, accedo elatus ad humilẽ, iratus ad mitem, crudelis ad misericordem, L
& tamen patitur humilis elatum, mitis iratum, misericors crudelem: accedo seruus ad dominũ non amore, sed timore: non deuotione, sed vsu: ad dominũ accedo cuius percussi seruum: ad patrem accedo cuius occidi filium, percussi verbo, occidi exemplo, nec timeo dominum, nec reuereor patrem. manẽs in turba fratrum turbaui aliquos, & ab aliquo turbatus, quando accedo ad pacificum, appropinquo etiam talis ad osculum pacis, qui prius reconciliatus facere debuissem ad osculum turbati fratris. conuincit me reum, & dei inimicum mea iniquitas, peccatum meum semper separauit me à deo.

Idcirco obsecro te pater vt me instruas quomodo possim semper stare cum deo meo, aut redire cũ ab eo peccatis meis exigentibus motus fuero. Non longe es fili à regno dei, notitia nanque peccati initium est salutis. Confido in domino, quoniam quicquid minus est in te feruoris & boni operis, humilitas supplebit cõfessionis. Quacunque nanque hora peccator conuersus fuerit & ingemuerit, saluus erit: vt quanto quis frequentius quantòque vehementius de suo reatu interno dolore afficitur: tanto certior tantòque securior de indulgentia venię efficitur: tamen est quod pœnitentiæ lachrymis afflictam tam frequenter visitat, libẽter consortat, quod sua secula flendo damnare, & damnando flere considerat. Incipit ex tunc quædam familiaritas inter deum & animam, ex
eo quod se sentiat ab ipso sæpius visitari, & eius aduẽtu, non M
tantum consolari, imò aliquotiens quodam ineffabili gaudio repleri: nulla est enim tam grauis culpa, quæ non habeat veniam per puram confessionem. prouocat eum ad compassionem dei, humilis miseriæ confessio, melius enim est, vt vites vitium quam vt emendes, ne forte cum incurreris reuocare non possis.

Rogat vt audiat.

QVOTIENS te sentis turpibus cogitationibus pulsari, aut illicita delectatione affici, totiens pone ante mentis oculos, quomodo crucifixus est deus tuus pro te: intuere, quo modo à Iuda traditus Iudæis, & quam viliter pertractatus blasphematur, & colaphizatur, condemnatur, & exprobatur, & flagellatur, ad vltimum verò contumeliis & opprobriis affectus, inter duos latrones suspenditur, clauis confixus, sputis derisus, spinis coronatus, lancea perforatus, ex omnibus partibus sanguis emanauit, & inclinato capite, tradidit spiritum: ita redemptor dominus pro te, & tua nescio cuiusmodi sordida cogitatione sordueris in mente. Sufficere posset hæc cogitatio ad excludendas cogitationes illicitas, sed ecce alias considera

A quomodo morieris, quando aliqua graui infirmitate vexatus, & ad extrema deductus, & ibi ad terram proiectus inter longa suspiria & difficiles singultus, inter diuersos dolores & timores animam expirabis: tunc venit corpus in pallorem & horrorem, in saniem & fœtorem, & erit vermis & cibus vermium: animam vero mox capient & rapient terribiles illic facies, & ex omni parte tenebunt eam dæmones. Cogita quis eam defendet à rugientibus præparatis ad escam, cum terterrima illa monstra dæmoniorum occurrentia contra eam videbis: aut quis te ducet per ignotam regionem. Attende & quam cito veniet dies vltima. Subito venit, sed & forsitā hodie est. Iam adest, iamiam præsentaberis ante tremendum iudicem, accusaberis multis & magnis offensis: non vno nec paucis, sed innumeris criminibus, non paruis sed immensis, non dubiis, sed certis, non breui accusatione, sed tam longa quam longa est tota vita tua, non vna accusatione, sed tot quot sunt delicta tua. Ipse iudex erit accusator tuus: omnes etiam spiritus boni & mali coram deo te accusabunt. Tot iudicibus propriis astabis, quotquot te præcesserunt in opere bono iniquitates tuæ, omnibus populis nudabuntur, & cunctis agminibus patebunt vniuersa scelera tua, non solum actuum, verum cogitationum & locutionum. Multa vero tūc venient ex improuiso quasi ex insidiis quæ modo nō vides: & forsitan plura & terribiliora his quæ non vides. Vndique
B erunt tibi angustiæ, hinc erunt accusantia peccata, tremēs iustitia, subtus patens horridum chaos, desuper iratus iudex, intus vermis conscientiæ, foris ardens mundus. Si iustus vix saluabitur, peccator sic deprehensus in quam partem se tuebitur? Latere enim impossibile est, apparere intolerabile. Iudex erit vehementer iratus & terribiliter districtus: sentētia enim simul oblata erit immutabilis, tortores horribiles qui nunquam miserentur, parati erunt vt sententia te condēnent ad tormenta. Timor conturbabit te cum terra aperietur coram te. Tu rues in stagnum sulfuris ardentis & fœtētis, ignis exterius carnem tuam comburet, vermis interius conscientiam corrodet. Ibi eris sine fine veniæ & misericordiæ, deum videre non poteris, & bonis omnibus carebis quæ in potestate habuisti. Si vis cogitationes malas à corde tuo expellere, hæc sæpe cogita supra scripta.

Sermo beati Bernardi de sancto Andrea apostolo.

ET quietum studium & attentum silentium, & tanta tanti viri solennitas mouent, imò compellunt aliquid dicere ad ostendendum gloriam deitatis, gratiam apostolicæ di-
C gnitatis, confessionis virtutem. Demus gloriam laudi eius quem laudant omnes gentes, qui ministros & laudat & laudabiles facit, ipse est cui adsistunt angeli ad audiendum vocem sermonum eius, qui stellas vocat & dicunt, assumus: cuius manus extendit cœlos, qui fundauit super stabilitatem suam, qui graditur super fluctus maris, qui fecit mirabilia solus, in quem desiderant angeli prospicere, ipse qui fecit omnia, quæcunque voluit fecit. Huic seruire regnare est, qui seruiuit pro nobis dura, & graui necessitate, & purpuram suæ diuinitatis cilicio nostræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem nostram. Nunquid non ludus vobis videtur Iudæi, pagani, hæretici, & omnis illa subsannantium, imò insanientium turba, cum dicimus filium Dei carnē, mortem, clauos & lanceam tolerasse? Ludus profectò vnde sic nobis luditur, vt vobis illudatur. Vnicus ille sapiens huius mysterij non ignarus, ludum istum eleganti sermone prę lusit: Delectabar inquam per singulos dies: ludens coram eo in orbem terrarum. Lusit quippe coram deo cum carnem ex eius præcepto suscepit, & in orbem terrarum, quia ad terminum orbis terrarum delectatus per singulos dies in singulis Apostolis iucundatus, dum vni tradit regnum cœlorum, alteri de pectore suo reclinatorium facit. Et deliciæ meæ esse cum filiis hominum. Putabam ego domine Iesu quod deliciæ tuæ essent esse non cum filiis hominum, sed cum choris angelorum, vbi diuinitatis gloria thronis & potestatibus ad-
D mirandus superiorum oculos reuerberas naturarum, ibi lucem inhabitas inaccessibilem & circunstantiam charissimorum luminum, tui luminis obtegis maiestate. Sed illa clementissima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias suas dicit esse cum filiis hominum. Isti sunt filij hominum qui sperauerunt sub tegmine alarum tuarum, quos elegisti de plebe, quorum lauisti pedes, quibus tuum spiritum infudisti, qui fidem tui nominis quadrigis euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt. Nota tamen quod dicit nō, cum hominibus, sed cum filiis hominum. Ego puto homines ad veterem hominem, filios hominum ad filium hominis pertinere, iuxta quam intelligentiam puer citharista sic intonat: Quid est homo quòd memor es eius: aut filius hominis quoniam visitas eum? Vidésne quia Deum hominis esse memorem, filium verò hominis se visitare confirmat? Præsumimus & suspiramus, quia fecit nobis misericordiam suam, in cōspectu filiorum hominum, si interim protegat nos in abscondito faciei suæ à conturbatione hominum. Igitur & dominus noster cuius schola est in terris, & cathedra in cœlo, ex his omnibus quos elegit & præelegit, Andream elegit apostolum, cuius solennitatem & vocibus & cordibus inclamamus. Dulcis Apostolus & primitiua vocatio domini saluatoris, qui in ipsum apostolicum chorum tanti prioratus insignitur fastigio non subterfugit vos, quia quodammodo tenertimus est,
E & dulcior in cordibus fidelium, cuius passio tanta spiritus deuotione distillat: vt mentes audientium adipe & pinguedine replere videatur. Vnde non immeritò in singularem auctoritatis arcem suscepta est, quam qui viderunt scripserunt orbi, & ministri fuere sermonis. Vocatio eius vita eius & passio cognita sunt vobis, & nunc quid superest vt à me amplius expectetis? Veruntamen mouet me lectio apostolica, aliquātisper de ea vestræ reuerentiæ colloquamur. Ait enim: Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: omnis qui credit in ipsum non confundetur. Tria proponuntur hic & corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem: & in illum credere, in quem qui crediderit non confundetur. Solum cor hominis capax est rationis & susceptibile mysteriorum Dei, quod purgatum atque politum ipsam diuinitatis substantiam considerat: etsi non comprehendit, tamē cor est in peccatore, anima in corde, mens in anima, fides in mente, Christus in fide. Et hoc est puto quod dicit Apostolus, habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Hoc igitur in meracissimam eliquatum est puritatem, cum omnia mysteria Christianæ fidei, fide percipis inconcussa, nihil est quod tibi dubitationem parit, licet non videas rationem. Hæc est consummata iustitia, perfecta veritas, & vera perfectio. Si tamen oris confessio subsequatur. Fides enim cordis sine oris fide, aut nulla est aut parua,
F saluatore dicēte: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, & cætera. Et Propheta: Periit fides & ablata de ore eorum. Non dixit de corde, sed de ore: quia nihil valet fides cordis, sine fide oris, nec fides oris, sine fide cordis: cum ista iustitiam, illa docet salutem: quia salus à iustitia vel iustitia à salute separari non possunt. Crede ergo & confitere nihilominus confitere & crede: quia fides ad iustitiam, confessio fit ad salutem. Et quandoquidem in hæc deuenimus loca, & occasio confessionis se obtulit: reddendum est quod alibi promisimus, totúmque conferendum quod de confessione sentimus. Patientes autem estote, & si forte protensius sermonem extendero, vos intendite quæ dicuntur: quia vestræ vtilitati proferuntur. Via enim est sine qua nemo venit ad patrem: quam qui perdidit, perdidit Deum. Cum enim de vitiorum abysso disponis emergere, ad illum præcipuè sit refugium tuum, cui tua anima commissa est, quē imposuit Deus super caput tuum. Nec te moueat si illiteratus sis, vel indiscretus, quia hoc ipsum signū humilitatis est, quæ generat confessionem. Memento quia non est potestas nisi à Deo. Super cathedram, inquit, Moysi, sedent scribæ & pharisæi. Et attēde non sedentem, sed sedem, cathedram nō personam. Quid si fortè vel licentia eius ad alium transfugere per-

re per-

G re permittatur? Tu tamē prius ei reueles tui cordis arcanum, quia non est plena salus si ille fugitur aut contemnitur, cui adhærere & honōrare debueras. Quid si minus sufficiens tibi videtur eius instructio? patet ad libertatem via: vt coram alio literato atque discreto effundas cor tuum: reseruato illi priuilegio suo, cui tu tuam animam commendasti. Nec tibi blandiaris si grauiter peccanti leuior pœnitentia, vel à nesciente, vel à dissimulante dictatur, cum purgatorius ignis perficere debeat quicquid hic minus feceris, quia dignos fructus pœnitentiæ quærit altissimus. Licet autem non euaserit manus omnipotentis, qui tibi non plenè consuluit: tibi tamen ratio in gratia præsidet, quæ te doceat tātum à licitis abstinētiæ: quantum te memineris illicita perpetrasse. A vestibulo igitur huius sacratissimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad confessionem vel timor cogit: quia extorta cōfessio non est confessio, vel aliorum accusatio trahit, quia non est cōfessio, sed offensio, vel sui excusatio ducit, quia non est cōfessio, sed defensio, vel iactantia inanis rapit: quia non est cōfessio, sed illusio, & si quæ aliæ sunt species, quæ obumbratorio velamine tanti sacramenti simulent sanctitatem. Cor in semeipso & ex semetipso contritum & humiliatum: ad huius purificationis potest ascendere puritatem. Ostendam tibi vnum iustorum iustissime confitentem. Quæris quisnam sit? Psaltes domini est. Dixi, inquam, confitebor aduersum

H me iniustitiam meam domino: dixi, hoc est, in corde proposui, non coactus, non compulsus, sed spontaneus. Iniustitiam meam, ait, non alienam, aduersum me arguens & accusans. Vides quia non timore alterius, vel ad alium accusandum, sed seipsum sanctus domino confitetur. Pro huiusmodi confessione remittes tu domine impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno. Hæc præmium in corde germinat ad iustitiam, post hæc in ore nascitur ad salutem. Primus eius gradus est, cognitio peccati. In hac cognitione videndum est quid egeris, quantis contumeliis affeceris corpus tuum, ambulans in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant Deum, possidens vas tuum in immunditia & vilitate, non in sanctificatione & honore. Considerandum est etiam quem merueris ignem, scilicet illum qui paratus est diabolo & angelis eius, & omnia genera pœnarum, quæ in illis pœnalibus locis cumulantur & crescunt. Inspiciendum verò quid amiseris, bona videlicet illa quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Horum igitur omnium consideratione perterritus transi ad pœnitentiam vltricem viciorum, altricem virtutum, pœniteat te quod tot & tantis flagitiis inuolutus, in luto fecis & miseriæ diutius iacuisti. Pœnitentiam agens corpus tuum conteres, & furibundo carnis asello incentiuorum semina præfigura-

I ueris, pœnitenda amplius non admittas, ne vulnus vulneri frequenter ingeminans confringas ossa animæ tuæ, quæ custodit in iustis dominus, vnum ex his, inquam, non conteretur. Et quod hæc duo ita sibi inuicem coniuncta sunt, vt se cognoscere non posit, nisi pœniteat: & pœnitere non possit, nisi se cognoscat. Sic ergo tibi cognitus & in te pœnitens transuola ad tertium gradum dolorem cordis, & iam plantata erit iustitia plantatione illa quam plantauit pater tuus cœlestis. Dole igitur quia creatorem offendisti, cuius legem cœlestia & terrestria præter te indefessa statione conseruant. Et in tanta republica Dei tu solus peregrinus es, & imperatoriæ maiestatis decreta non curas. Surgat & acrior dolor, quod cum creatore etiam patrem offenderis, & illum patrem qui tibi ministrat siderum cursus, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem. Accedat & acerrimus qui pertranseat animam tuam, quod tantum benefactorem contempseris, qui dolorem crucis sustinuit, ne dolores inferni amplius sustineres. Sic igitur in interiori homine iustitia germinante, surculus erumpat in arborem, & loquatur lingua quod scientia loquebatur. Quartus itaque gradus est confessio oris. Hæc purè facienda est, quia non est pars vna peccatorum dicenda, & altera reticenda, neque leuia confitenda, & grauia diffitenda. Nec alter accusandus & ipse excusandus, sed cum iusto dicendum est: Non declines cor meum in verba malitiæ: K ad excusandas excusationes in peccatis. Hæc enim sunt verba malitiæ, & grauis malitiæ qua grauior vix possit esse. Confitendum est & humiliter, vt idem sit in corde, quod sonabit in ore. Sunt enim nonnulli qui narrare in confessionibus solent, quæ vel argutè literatorio & fortiter gladiatorio gessere conflictu, prohdolor sub humilitatis pallio superbiam inducentes, & putantes se posse vitare oculos iudicis cuncta cernentis. Nōne vtique reges Saul & Dauid redarguti à prophetis Samuēle & Nathan, dixerunt, peccaui, & tamen Saul audiuit, transtulit dominus regnum à te, & dabit illud æmulo tuo? Et Dauid, transtulit dominus peccatum tuum, & non morieris. Quid est hoc, nisi quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde, & humilitas quæ in ore Dauid extitit, in corde etiam radiauit? Dicendum est & fideliter, vt in fide Ecclesiæ credat sibi peccata dimitti, quia Cain & Iudas purè & humiliter confessi sunt, sed nequaquam fideliter, quia alter eorum desperans ad laqueum cucurrit. Alter illud grande scelus euomuit: maior est iniquitas mea quàm vt veniam merear. Mentiris latro, quia maior est pietas Dei quàm quæuis iniquitas: quia miserationes eius super omnia opera eius. Sequitur quintus gradus, maceratio carnis, quæ ieiuniis, vigiliis attenuanda est, ne noua prurigine voluptuosam reuoluat prauitatem. Hæc autem facienda est licenciosè: quia quod sine licentia fit, vanæ gloriæ deputabitur non mercedi. Occultè, L vt nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Discretè propter debilitatem corporis, & multimodas infirmitates. Plurimosque videmus in principio conuersionis ita discretionis infregisse repagula, vt laudum solenniis inhabiles redderentur, & apparatu lautiori diuturnis fouerentur temporibus. Iam sic illuminatus procedat ad sextum, quæ est correctio operis. Prohibe ergo linguam tuam à malo, operare quod bonum est, & sensuales motus tuos continentiæ frænis infræna, & sic erit pax in terra carnis tuæ. Argue malos pro persona quam habes: & te præsente iustitiam non sinas sepeliri. Veni ad septimum gradum: & hic perseuerantia bonitatis. Et in hoc septimo vocabit te dominus cum Moyse de medio caliginis: & in ipsam diuinitatis substantiam interiores oculos infiget. Perseuerantiam autem faciunt expectatio præmiorum, pœnarum recordatio, primitiæ spiritus & donum cœleste, de quibus loquitur Apostolus. Quod nec expertus ignorat, nec inexpertus intelligit. Stultitia est enim illi, & non potest intelligere quæ sunt spiritus Dei. Audite & breuiter quem oporteat ordinari ad dispensationem mysterij huius. Oportet eum esse non minus literatum quàm religiosum, vt zelum Dei habeat, & secundum scientiam, cum indiscreta religio magis obesse soleat quàm prodesse. Literatum ideo, vt sciat quid iniungat, cui parcat, quando parcere debeat, quam consolationem proferat de scripturis. M Religiosum verò idcirco & vt puras manus leuet ad Deum, & pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat ne vnquam de his quæ sub signaculo confessionis accepit aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti consentiat. Caueat etiam ne vilescat in conspectu eius qui ei suam vilitatem ostendit, nec sit suspectus, nec de præterita futuram vitam æstimet peccatoris. Quod si fortuitu de his quæ in confessione suscepit causa coram eo fuerit ventilata, non tanquam conscius in partem declinet, sed quasi nescius iudiciarium ordinem permittat exerceri. Habeat in voluntate compati & liberare eum, & nitatur aliquid detrahere seueritati, imitans dulcedinem domini sui, de quo dicit sanctus: Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam. Sed prohdolor temporibus nostris per vniuersum mundum pestilentialis morbus excreuit, vt præficiantur Ecclesiis, quos nec scientia nec vita commendet, cæci duces cæcorum, & præcipitati ad præcipitium perducentes. Audiuimus de confitente, & de confessionem suscipiente, audiamus nunc quæ impediant confessionem. Quantum colligere possum, quatuor præcipuè occurrunt, pudor, timor, spes & desperatio. Nihil fortius ad expugnandum gratiam dei quàm pudor humanus, quia dum erubescimus confiteri quæ commisimus

A misimus, Deum minus quàm homines reueremur. Hæc est confusio adducens peccatum. Opponamus ei considerationem rationis,reuerētiam intuentis dei, comparationem maioris confusionis: vt enim confiteamur ratio monet, Deus cogit qui vidit. Et si confundimur hic dicere, quid erit in illa magna confusione,vbi omnibus omnia patebunt? Timor plerosque opprimit,ne graui pœnitentia percellātur, & perferre non possint. Vere qui timet pruinam, irruet super eum nix. Hic considerandum,quàm grauis sit pœna gehennę,quā longa,quàm infructuosa.Econtrario autem pœnitentia præsens,leuis,breuis & fructuosa. Spes autē multos obruit, qui dum bona pręsentium cupiunt,aperire conscientias suas nolunt: ne si quales sint hominibus appareant,ad nulla præsentis vitæ bona conscendant.Quibus inculcandum est, quia bona huius seculi parua sunt,incerta & momentanea, & illa illius vitæ maxima, & certissima & æterna. Plurimos desperatio interficit, qui hoc solum metuunt, ne possint continere. Verum est quia peccator cum venerit in profundum malorum,contemnit. Hanc obtinere debemus vigore confessionis,gratia humilitatis,& compassione illius cui aperimus cōscientiam nostram. Sciendum autem,quia alia est confessio, quæ peccatum plangit,alia quæ laudem canit. Bonum animæ ornamētum confessio,quæ & peccatorem purgat & iustum reddit purgatiorem. Sequitur: Qui credit in illum non con-
B fundetur.Credere deo,est verbis eius fidem adhibere. Credere deum est confiteri vbique esse. Credere in deum est omnem spem suam in illum dirigere.Deum & deo credūt dæmones, sed in illum non credunt:in quem qui credit nō confundetur, quia spem suam non ponunt in illum. Ecce quantum potui, etsi non quantum volui de cōfessionis disserui sacramento.Sed sermonem in longum protraximus, finem loquendi pariter audiamus.Det nobis credere ad iustitiam,ore confiteri ad salutem: & in se credere, sponsus Ecclesiæ filius Mariæ:qui est deus benedictus in secula.Amen.

In festo sancti Nicolai episcopi.

Sermo beati Bernardi.

NICOLAVS iste meus, imò & vester: electus ab vtero, sanctus à puero,iuuenū gloria,senum reuerentia, sacerdotum honor,pontificum splendor, reuerentia sua nostram lætificat festiuitatem. Hic est Nicolaus, cuius miracula per totam mundi latitudinem diffunduntur: quem laudat orbis terræ, & qui habitant in eo. Tot enim & tanta miracula cumulantur, vt omnes literatorum argutiæ vix ad scribendum sufficiant: nos ad legendum. Et licet scholarium numerus in incude rhetorica sub Quintiliani vel Ciceronis
C malleis,tenuissimas orationum laminas extendat:superat tamen gloria confessoris vocem & mentem, linguam & conscientiam. Crebrescunt enim quotidie mirabilia,nec requiescit spiritus Dei,ad memoriam militis sui, sua continuare miracula. Glorificatur in mari,laudatur in terra:in omnibus periculis inuocatur. Denique qui descendunt mare in nauibus, facientes operationes in aquis multis:ipsi viderunt opera domini,& Nicolai,per dominum mirabilia in profundo. Nónne post memoriam virginis singularis,tam dulcis pietas, vel pia dulcedo in cordibus fidelium obseruatur: vt in die tribulationis nomen Nicolai teneatur in ore,requiescat in corde? Si coruscationes fulgurant,& procellis detonātibus à supernis vindicta procedit, Nicolaus in patronum adsumitur,Nicolaus dulciter inuocatur. Si tempestas sæuiens & crudelitas maris nauigantibus intentantur,Nicolaus flebiliter exoratur vt audiat,suppliciter inuocatur vt veniat, vt eruat misericorditer acclamatur. Si pulsamur incommodis, vel offendiculis indolemus,statim sancti confessoris nomen prosilit in os nostrum: Nicolaus ingeminatur, patrocinium quæritur Nicolai. Ne putetis autem inde declamatoriè loqui, vel venustate rhetorica,verborum aggregare splendorem:cum omnis mūdus beneficia sentiat confessoris, nec sit qui ab amore eius se abscondat.In testimonium sunt peregrinationes ad sanctum illius corpus à finibus terræ susceptæ: vt videantur quæ per

eum fiant miracula. Non solum autem christianis, sed & pa- D
ganis in tantam reuerentiam sancti nominis aduolauit auctoritas: vt certatim confluant,ad laudandum & glorificandum nomen sanctum eius.Præcipuè sanctorum sacerdotū,& clericorum turba, tanta deuotione circa cultum eius adficitur: vt in toto orbe terrarum vndique conuadant & concurrant, ad obsequendum tantæ solennitati. Lætantur pueri, iuuenes congratulantur,ornantur virgines, senes exhilarantur: & omnis ætas personaliter alludit.Vnusquisque autem habet materiam gaudiorum, vt laudent pueri puerum ieiunantem, iuuenes iuuenem liberantem: virgines virginum infamiā propulsantem,senes senis inopiam redimentem. Iuuenes & virgines senes cum iunioribus laudent nomen eius.Et nunc post actus eius Græcorum excellentibus linguis insigniter diffamatos,quid audeat sermo pauperculus balbutire? Veruntamen ne tergiuersationes inducere videar excusatorias, recurro ad euangelicam lectionem: & quod de communi accepi profero in commune. Ait enim: Homo quidā nobilis abiit in regionem longinquam,accipere sibi regnum & reuerti.Et ait seruis suis: Negociamini dum venio. Non paruum mihi fiduciæ robur præstat,quod ille summus imperator negocia- E
tor meus factus,& negocium meum sine ocio egit quandiu fuit in terris,& preciosarum mercium sarcinas portans ad patrem,ipsi vultui Dei,& quid emit, & quid redemit, & vnde redemit ostendit.Tu ergo illo negocioso ociosus esse disponis,& illo laborāte quiescere?Ipse venit negociari in regionē longinquam:& tu ad regiones proximas ambulare contemnis?Aggredere & ingredere regionem dissimilitudinis, videlicet mundum istum:& vide quàm frequentes ibi nundinæ, quantę ibi germinent & regerminent vanitates.Prorsus dissimilitudinis, quia regionem similitudinis vbi ad similitudinem dei facti sumus amisisse vos constat.Nunquid non magna dissimilitudo de paradiso ad infernum, de angelo ad iumentum,de Deo ad diabolum?Vade per forenses tumultus, & hincinde decertantes circunspice: & quantum colligo in tribus causis vacat omnis voluptas:alij diuitiis,alij honoribus, alij gloriæ innituntur.Curris ad Indiam, Aethiopiam circuis, transis maria:& alium orbem tibi aperis nauigando, vt diuitias congreges.Fugis patriam, ignoras filios, diuelleris ab vxore:& omnium necessitudinum oblitus, quæris vt acquiras:acquiris vt perdas,perdis vt doleas. Ascendis montes niue obsessos,& horribilem eorum altitudinem tanquam plana quæque perambulas: faciem abyssi latentis non reputas, latronum gladios,& vias insidiarum quasi planas pertransis: oblitusque humanitatis tuæ, nec fulminantem cœli faciem, nec æstus vel frigora magnipendis:thesaurizas & ignoras cui cōgreges ea.Nec deest plerunque potentia fortioris, qui detecta fronte capiat vel rapiat:& vna hora pauperem & humi- F
lem te faciat,quē diuitem & sublimem longa ætas prouexerat.Audi & breuiter de honoribus.Ducem te constituere,& data est tibi facultas vt miser sis,& amplius non quiescas.Cumulatur materia sollicitudinum,& inter ærumnas cor ipsum excedentes, necesse est vultum inducere gaudiorum. Nunquam in honore sine dolore, in prælatione sine turbatione, in sublimitate sine vanitate quis esse potest?Miseri iuxta philosophum mercedem miseriarum amamus, & ipsas execramur.Audi & de gloria. Si quæris gloriam: omnibus inuidiæ semina præbuisti. Inflatus es, & in ventilatorio plenius disrumperis, nec attendis quot te sequantur: sed quot præcedant.Conglomerantur omnes ad detrahendum tibi,ad maledicendum linguas acuunt,& argutissimus es, si vel manum vel linguam inuidorum possis euadere. Ecce vnde gloriosus esse volebas: ingloriosus esse conuinceris. Nullum enim inexorabilius persequitur multitudo:quàm illum qui sibi multitudinis arrogat principatum. Decursa igitur hac regione, & (quod preciosius est)inde sublatus:transi ad secūdam quæ est paradisus claustralis. Verè claustrum est paradisus. Hic prata virentia scripturarum: præterfluens lachrymarum vndositas, quam de purissimis affectibus amor ille cœlestis eliquat.Hic sunt arbores erectissimæ chori sanctorum, nullaq; est quæ nō multa gaudeat fructus vbertate. Hic est sublimis illa mensa, in qua Deus est & cibans & cibus, munerans & munus

G munus offerens & oblatum, conuiuans & cōuiuium. Hic aggestæ sunt opinionis diuitiæ: hic refusa est gloria angelorum. Putásne vllas hic esse nundinas: & ociari illos qui habitant vnius moris in domo? Videas hunc sacris lectionibus intendentem, illum occubantem orationibus: hunc pro suis excessibus lachrymantem, illum in dei laudibus exultantem: hunc vigilantem, ieiunantem illum: & officia pietatis sibiinuicem inuidere. Nocte consurgũt ad confitendum ei, vespere & mane & meridie narrant & annunciant laudem eius: & omnis il lorum sedulitas, in orbem diuini rotatur obsequij. Relicto mundo, & modo viuendi suscepto: transi ad tertiam, quæ est regio expiationis. In hac benignus pater examinat filios rubiginosos sicut examinatur argentum: ducit per ignem & aquam, vt educat in refrigerium. Tria loca sunt, scilicet cœlum & terra & infernus: & habẽt singula habitatores. Pro his quę in cœlo sunt non est orandum: quia eos, non pro eis orare debemus. Pro his qui in inferno sunt, suspendendæ sunt præces: quibus clausa est ianua misericordiæ, & totius spes interclusa salutis. Pro illis tantum vigilandum est in orationibus, & subueniendum sacrificio singulari, qui in locis purgatoriis emundantur: vt benignus pater pœnitentiam eorum in satisfactionem, in glorificationem cito conuertat. Quarta est regio gehennalis: regio dura extimescenda, terra afflictionis & miseriarum: terra tenebrarum, terra turbinis & caliginis: terra
H maledictionis & mortalitatis, terra sitis & famis, terra cōbustionis & frigoris: in qua nullus ordo, sed sempiternus hor ror inhabitat. Totus tremo atque horreo, ad memoriam regionis istius, & concussa sunt omnia ossa mea. Illic est ignis qui non succenditur, vermis qui non moritur: frigus horrendum. Ibi fœtor intolerabilis ex corporibus damnatorum exoritur, percutientes mallei resonãt incessanter: obfuscæ tenebræ cumulatius indensantur: ibi fletus & stridor dentium: planctus & gemitus & alternantia mala impios sine pietate discerpunt. Quinta regio est paradisus supercœlestis: regio beata & gloriosa: plena voluptatis & gratiæ, suauitatis & lætitiæ, benignitatis & gloriæ, ibi requies à labore, iucunditas de nouitate: de æternitate securitas. Illic omnes viuunt, nullus moritur, omnes exultant in voce exultationis, quàm nobis concedat dominus noster Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat, Deus per omnia secula seculorum, Amen.

DESCRIPTIO

I positionis seu situationis

monasterij Claræuallis.

SI situm Clarçuallis nosse desideras, hęc tibi scripta sint pro speculo. Duo montes non longe ab abbatia habent initiũ, qui primò angustæ vallis interiectione distincti, quo magis ad abbatiam appropiant, maiore hiatu fauces dilatant, quorum alter alterum abbatię latus dimidium, alter totum occupat. Alter fœcundus vinearum, alter frugum fertilis, iucundum visui, & vsui commodum ministerium præbet: dum per deuexa latera in altero crescit, quod comedatur, quod bibatur in altero. In summis montium frequens monachis labor est, amœnus quidem, & quiete iucundior, ramale vetus colligere, & colligare fasciculos ad comburendum. Squalentes extirpare dumos, & solis aptos ignibus, ignibus aptare, eruderare sentes, euellere, destruere, disperdere (vt secundum Salomonem dicam) spuria vitulamina quæ crescentium arborum, vel ligant ramos, vel radices suffodiunt. Ne impediatur rigida quercus sublimi salutare sydera vertice, tilia mollis brachia explicare, fissilis & flexilis fraxinus libere se in altum K extendere, patuláve fagus in latum expandere. Porro abbatiæ pars posterior, in latam desinit planitiem, cuius partem non modicam murus occupat, qui abbatiam diffuso cingit ambitu. Intra huius septa multæ & variæ arbores variis fœcundæ fructibus instar nemoris pomœrium faciunt, quod infirmorum cellæ contiguum, infirmitates fratrum non mediocri leuat solatio, dum spaciosum spaciantibus præbet deambulatorium, æstuantibus quoque suaue reclinatorium. Sedet ægrotus cespite in viridi, & cum inclementia canicularis immiti sydere terras excoquit, & siccat flumina, ipse in securitatem & absconsionem, & vmbraculum diei ab æstu, frõ de sub arborea feruentia temperat astra: & ad doloris sui solatium, naribus suis gramineæ redolent species. Pascit oculos herbarum & arborum amœna viriditas, & pendentes ante se atque crescentes immensæ eius deliciæ, vt non immerito dicat: Sub vmbra arboris illius quam desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Aures suaui modulamine demulcet pictarum concentus auium: & ad vnius morbi remedium, diuina pietas multa procurat solatia, dum aër nubilus ridet serenitate, terra fœcunditate spirat, & ipse oculis, auribus, naribus, colorum, canorum, odorum delicias haurit. Vbi pomœriũ desinit, incipit hortus intercisis distinctus areolis, vel potius diuisus riuulis intercurrentibus. Nam licet aqua L dormitans appareat, pigro tamen decurrit elapsu. Pulchrum & hic infirmis fratribus præbetur spectaculum, dum super vi ridem puri gurgitis marginem sedent vitrea videre sub vnda pisciculos ludere, & natatu obuio militarem repræsentare congressum. Aqua hæc piscibus alendis, & rigandis oleribus duplici ministerio seruit, cui Alba famosi nominis fluuius indefesso meatu formenta ministrat. Hic per multas abbatiæ officinas transitum faciens, vbique pro fideli obsequio post se benedictionem relinquit: qui ad hoc cum multo quidem labore conscendit, non integer, nec tamen ociose pertransit. Ipse quidem mediam vallem flexuosum intersecans per alueum quem nõ natura, sed fratrum industria fecit, dimidium sui mittit in abbatiam, quasi ad salutãdum fratres, & se quòd totus non venerit excusandum, quippe qui totius capax canale non inuenit. Et si forte amnis ipse inundans impetuoso excursu proruit, obiectu muri retroactus, subtus quo eum necesse est fluere, in seipsum recurrit, & refluum denuo, defluus amplexatur. Intromissus vero quantum murus (portarij vice) permisit, primum in molendinum impetum facit, vbi multum sollicitus est, & turbatur erga plurima, tum molarum mole far comminuendo, tum farinam cribro subtili segregando à furfure. Hic iam in vicina domo caldariam implet, & se igni coquendum committit, vt fratribus potum paret, si forte sterilis vindemia cultoris industriæ non M bene responderit, & defectu sanguinis vuæ, de filia fuerit festucæ supplendus. Sed nec sic se absoluit: eum enim ad se fullonnes inuitant qui sunt molendino confines, rationis iu re exigentes, vt sicut in molendino sollicitus est, quo fratres vescantur, ita apud eos paret quo & vestiantur. Ille autem non contradicit, nec quicquam eorum negat quæ petuntur, sed graues illos, siue pistillos, siue malleos dicere mauis, vel certe pedes ligneos (nam hoc nomen saltuoso fullonum negocio magis videtur congruere) alternatim eleuans atque deponens, graui labore fullones absoluit: & si ioculare quippiam licet interserere seriis, peccati eorum pœnas absoluit. Deus bone, quanta pauperibus tuis procuras solatia, ne abundantiore tristitia absorbeantur: quanta pœnitentibus pœnæ alleuiamenta dispensas, ne laboris violentia nonnunquam fortassis opprimantur. Nam quot equorum dorsa frangeret, quot hominum fatigaret brachia labor, à quo nos sine labore amnis ille gratiosus absoluit, etiam cum sine ipso nec indumentum nobis pararetur nec alimentum? Ipse vero nobiscum participatur, nec aliud de labore suo (quo laborat sub sole) mercedis expectat, quàm vt cum omnia diligẽter perfecerit, liber permittatur abire. Tot ergo volubiles rotas rotatur rapido circunducens, sic spumeus exit, vt ipse quasi moli & mollior fieri videatur. Excipitur dehinc à domo coriaria, vbi conficiendis his quæ ad fratrum calceamenta sunt necessaria

A necessaria, operosam exhibet sedulitatem. Deinde minutatim se, & per membra multa destribuens, singulas officinas officioso discursu perscrutatur, vbique diligenter inquirens quid quo ipsius ministerio opus habeat, coquendis, cribrandis, vertendis, terendis, rigandis, lauandis, molendis, molliendis, suum sine contradictione præstans obsequium. Postremo ne quid ei desit ad vllam gratiam, & ne ipsius quaquauersum imperfecta sint opera, asportans immunditias, omnia post se munda relinquit. Et iã peracto strenue propter quod venerat, rapida celeritate festinat ad fluuium, vt vice Claræuallis agens ei gratias pro vniuersis beneficiis suis, salutationi eius, resalutatione condigna respondeat. Deinque refundẽs ei aquas, quas nobis transfuderat, sic de duobus efficit vnum, vt nullum appareat vnionis vestigium: & quem discessu suo tenuem & pigrum fecerat, mixtus ei motatiorem præcipitat. Sed quia eũ loco suo restituimus, redeamus ad riuulos quos post nos reliquimus, qui deriuati à fluuio, passiuis per prata vagantur excursibus, vt inebrient terram & infundant eam, & germinare eam faciant: ne cum verna temperie terra prægnans in partum soluitur, renascentia gramina honoris inopia marcescant, nec opus habeant mendicatis nubium guttulis irrigari, sufficienter cognati fluminis fota beneficio. Hi riuuli vel potius sulci post peractum officium, fluuio qui eos euomuerat, absorbentur, & iam totus simul Alba collectus,

B prono decursu per deuexa festinat. Sed quia iam cum longius conduximus, & ipse secundum Salomonem ad locum suum reuertitur, reuertamur & nos vnde digressi sumus, & diffusam prati planitiem succincto sermone transiliamus. *Eccle. 1. a* Multum habet locus ille amœnitatis, multum quod mentes fessas alleuet, luctusque soluat anxios, multum quod quærẽtes dominum ad deuotionem accendat, & supernæ dulcedinis ad quam suspiramus admoneat, dum ridens terræ facies multiplici colore, vernanti pictura oculos pascit, & suaueolentem naribus spirat odorem. Sed & dum video florem, dũ sentio floris odorem, historias veterum memorant mihi prata florum. Nam cum odoris delicias haurio, occurrit animo fragrantiam vestimentorum patriarchæ Iacob, suaueolentiæ agri pleni fuisse assimilatam. Dumq; oculos colore reficio, hanc recordor speciem purpuræ Salomonis fuisse prælatam, qui in omni gloria sua liliorum agri decorem æquiparare nõ potuit, cum tamen nec ars ipsius sapientiæ, nec potentiæ deesset materia: & sic dum foris fruor ministerio, non parum latenti delector mysterio. Hoc ergo pratum intercurrẽtis fluuij fouetur irriguo, & ad humorem eius mittit radices suas: ideo non timebit cum venerit æstus. In longum autem tanto tactu distenditur, vt cum tõsum vellus gramineum sol in fœnum torruerit, bis denis diebus conuentum lassare suffi-

C ciat. Nec tamẽ solis monachis labor ille relinquitur, sed cum monachis tam conuersorum, donatorum, quàm cõductitiorum innumerosa multitudo desectas colligit herbas, & tonsum raro pectine vertit humum. Hoc pratũ inter se duæ grangiæ diuidunt, quibus Alba ad dirimendam litem, æquus arbiter & mensor accedit, qui sui cuique partem in funiculo distributionis assignans, seipsum limitem facit, quem altera ad inuadendam alterius partem transire non audeat. Grangias has non conuersorum esse habitacula, sed claustra monachorum crederes, nisi vel iuga boum, vel aratra, vel instrumenta alia rusticanis apta laboribus, habitatores suos proderent. & nisi quòd in eis libri non explicantur. Nam quantum ad ædificia spectat, ea magno monachorum cõuentui diceres & situ conuenire, & decere venustate & capacitate sufficere. In parte parti quæ est muro cõtigua, de campo solido factus est lacus liquidus: vbi prius æstiuus operarius, fœnum falce secabat acuta, ibi frater aquarius sedens mobili per lubricã liquentis campi planitiem equo vectus ligneo, leuem remum pro calcaribus habet, quo cursum vrgeat, & pro fræno quo flectat. Explicatur rete sub vndis quo implicetur pisciculus, & parantur ei escæ quibus libenter vescitur, sed latet hamus in illis quo capitur incautus: quo exẽplo docemur spernere voluptates: quia nocet empta dolore voluptas: cuius tristes esse exitus nemo nescire permittitur: nisi qui vel nõ peccauit, vel non bene de peccato pœnituit. Lõge autem faciat deus à no-

bis delectationem, secus cuius introitum mors posita est: quę D secundum sapientis descriptionem, apum par volantum, vbi grata mella fudit, fugit, & nimis tenaci ferit icta corda morsu. Laci ambitus per altum ripę marginẽ conserti vimineis ligatur radicibus, ne vndæ alluenti cedat terra fatiscens. Præterfluenti riuo lacus hic pascitur, qui vix sexies senis pedibus seiunctus, per meatus exiles infundit ei aquas quibus alatur: & ipsas quoque eadem exilitate refundit. Vnde & sic in eodem statu permanet, vt nec maior sit influentibus, nec effluentibus minor: quia eadem mensura & recipit & reiicit eas. Sed dum per plana cursu feror volatili, dum anhelus in arduis illa duco, vel purpuream prati superficiem manus ipsius sapientiæ pictam, vel comata arboribus montium iuga describo, arguit me ingratitudinis fons ille dulcissimus sæpenumero mihi bibitus, & bene quidem meritus de me, sed à me male remuneratus. Obiicit mihi cum exprobratione quòd sæpe extinguendæ siti meæ seruierit, quòd se meis non solum manibus, sed & pedibus lauandis humiliauerit, quòd multa mihi impenderit humanitatis ac benignitatis officia: bono merito, mercede mala me respondisse, se in locorum catalogo locum vltimum, & pene nec vltimum fuisse sortitum, cui tamen pro sui reuerentia primus deberetur. Et vere diffiteri nequeo sero meipsius meminisse, quãdo ante ipsam alicuius memini. Verum ipse per decursus & discursus subterraneos tacite labens, ita vt nec leni murmure trãsitus eius valeat de- E prehendi, instar aquarũ Siloe quæ cum silentio vadunt, quasi prodi metueret, vbique caput suum cooperit, & suos declinat aspectus. Quidni crederem velle taceri, quem video non nisi sub tecto velle videri? Hic ergo fons (quod boni fontis esse fertur indicium) ex opposito solis Orientis oritur, ita vt æstiuo solstitio roseam rutilantis auroræ faciem ex aduerso salutet. Tugurio vel (vt maiori reuerentia dicam) tabernaculo paruo & pulchro cooperitur & clauditur, ne vndecunque sordes admittat. Vbi eum mons euomit, vallis deglutit: & in loco quo oritur, eodem quasi moritur, quin & sepelitur. Sed ne expectes signum Ionæ prophetæ, vt tribus diebus & tribus noctibus delitescat absconditus: statim ad mille passus intra claustrum monasterij, quasi de corde terræ resuscitatus progreditur, & quodammodo rediuiuus apparet, visui tantum, & vsui fratrum se offerens, ne cum aliis quàm cum sanctis sors illius amodo sit futura.

Epistola Bernardi Syluestris, viri quidem eruditissimi de cura & regimine rei familiaris, ideo in hoc apposita volumine, quòd nonnulli eam à sancto Bernardo putant esse compositam.

GRATIOSO & fœlici militi H. Raymundo castri Ambrosij, Bernardus in senium deductus salutem. Doceri petis à nobis de cura & modo rei familiaris vtilius gubernãdæ, & qualiter patresfamiliâs debeant se habere. Ad quod tibi F sic respondemus, quod licet omnium rerum mundanarum status, & exitus negociorum sub fortuna laborent, non tamen hoc timore viuendi est regula omittenda. Audi ergo & attende, quod si in domo tua sumptus & reditus sunt æquales, casus inopinatus poterit destruere statum eius. Status hominis negligentis, domus est ruinosa. Quid est negligentia gubernantis domum? Ignis validus in domo accensus. Discute diligenter eorum diligẽtiam & propositum qui tua administrant. Labenti enim nondum lapso facultatibus, minus verecundiæ est abstinere, quam cadere. Sæpius reuidere quæ tua sunt, & quomodo sint, magna prouidẽtia est. Cogita de cibo & potu, & animalium tuorum: nam esuriunt, & non petunt. Nuptiæ sumptuosæ, damnum sine honore conferunt. Sumptus pro militia, honorabilis est. Sumptus pro iuuando prodigos, perditus est. Sumptus pro iuuando amicos, rationabilis est. Familiam grosso cibo, non delicato nutrias. Qui gulosus effectus est, vix aliter quam morte mores mutabit. Gulositas, vilis & negligentis hominis putredo est. Frugalitas solliciti & diligentis hominis solatium est. Diebus Paschalibus abundanter, non tamen delicatè pasce familiã. Fac gulam litigare cum bursa, & caue cuius aduocatus existas. Si autem inter gulam & bursam iudex existas, sæpius, sed non

semper

G ſemper pro burſa ſententiam feras. Nam gula affectionibus
probat, & ſic teſtibus non iuratis. Burſa euidenter probat, iā
arca & cellario euacuatis, vel breui tempore vacuandis. Tunc
male iudicas contra gulam, quando auaritia ligat burſam.
Nunquam recte inter gulam & burſam auaritia iudicabit.
Quid eſt auarus? ſui homicida. Quid eſt auaritia? paupertatis
timor, ſemper in paupertate viuens. Recte viuit auarus: in ſe
non perdens diuitias, ſed aliis reſeruando. Melius eſt enim a-
liis reſeruare, quàm in ſe perdere. Si blado abundas, non dili-
gis cariſtiam: quia diligens cariſtiam, cupit eſſe pauperum ho
micida. Vende bladum cum ſatis valet, non quando per pau-
perem emi non poteſt. Vicinis minori precio vende, etiam
inimicis. Nō ſemper gladio, ſed ſæpe ſeruitio vincitur inimi
cus. Superbia cōtra vitium, balneum eſt expectans tonitruū
cum ſagitta. Habes inimicum? quæras tuum oculum pro tui
cuſtodia. Si habes inimicum, conuerſationem non habeas cū
ignotis. Semper cogita quòd inimicus ſagax cogitat inimici
vias. Debilitas inimici non eſt loco pacis, ſed treuga ad tem-
pus. Si te ſecuras non cogitare inimicum tuum, quem tu co-
gitas, periculo te exponis. De fœminis tuis ſuſpectis quid a-
gant, ignorantiam, non ſententiam quæras. Poſtquam ſciue-
ris crimen vxoris tuæ, à nullo medico curaberis. Dolorem
de mala vxore tunc mitigabis, quando audies de vxoribus a-
lienis. Cor nobile & altum non inquirit de operibus mulie-
H rum. Malā vxorem potius riſu quàm baculo caſtigabis. Fœ-
mina ſenex & meretrix omnes diuitias adnullabit. Fœmina
ſenex & meretrix, ſi lex permitteret, viua ſepelienda eſſet.

De veſtibus. Nota quòd veſtis ſumptuoſa, probatio eſt
pauci ſenſus. Veſtis nimis apparens, cito vicinis tædium pa-
rit. Stude bonitate placere, non veſte. Mulieris petitio ha-
bentis veſtes & veſtes quærentis, non indicat firmitatem.

De amicis. Tene quod maior eſt amicus qui ſua tribuit, quā
qui ſeipſum offert. De verbis eſt magna copia amicorum. A-
micum non reputes, qui te præſentem laudat. Si conſulis a-
mico, non quæras placere ei, ſed rationi. Dicas in conſulendo:
ſic mihi videtur, non præciſe: ſic agendum eſt: quoniam faci-
lius de malo exitu conſilij redargutio ſequitur, quàm de bo-
no laus. Audiui quòd ioculatores te viſitant. Attende quæ ſe-
quuntur: Homo impendens ioculatori, cito vxorem habe-
bit, cuius nomen erit paupertas. Sed quis erit huius vxoris fi-
lius? Deriſio. Placet tibi verbum ioculatoris? finge te non au-
dire, ſed aliud cogitare. Ridens & gaudens de verbis iocula-
toris, iam pignus ſibi dedit. Ioculatores improperantes digni
ſunt ſuſpendio. Quid eſt ioculator? mala improperans, ani-
mal homicidium ſecum portans. Ioculatoris inſtrumēta deo
non placent. Audi de famulis. Famulum alti & elati cor-
dis repelle, vt futurum inimicum. Famulū tuis motibus blan-
diētem repelle. Famulo & vicino te præſentem laudantibus
I reſiſtas, aliter cogitant te decepiſſe. Famulum ſe de facili ve-
recundantem dilige vt filium. Si vis ædificare domum, indu-
cat te neceſſitas, non voluntas. Cupiditas ædificandi, ædificā- K
do non tollitur. Nimia & inordinata ædificandi cupiditas, pa-
rit cito, & expectat ædificiorum venundationem. Turris con
pleta, & arca vacuata faciunt valde, ſed tarde hominem pru-
dentem. Vis aliquando vendere? Caue cum vendere volue-
ris, ne partem hæreditatis vendas. Non vendas potētiori, ſed
potius minori precio des minori: totum autem vende plus
offerenti. Melius eſt grauem pati famem, quàm patrimonij
venditionem. Sed melius eſt partem vendere, quàm ſe vſuris
ſubiicere. Quid eſt vſura? venenum patrimonij. Quid eſt v-
ſura legalis? latro prædicēs quod intendit. Nihil emas in con-
ſortem potentioris. Paruum conſortem patienter ſuſtineas,
ne tibi fortiorem ſocies. Quæſiuiſti de vſu vini. Qui in di-
uerſitate & abundantia vini ſobrius eſt, ille eſt terrenis deus.
Ebrius nihil recte facit, niſi cum in lutum cadit. Sentis vinū?
fuge conſortium. Sentis vinū? quære ſomnum antequam col
loquium. Qui ſe ebrium verbis excuſat, ebrietatem ſuam a-
perte accuſat. Male ſedet in iuuene vina cognoſcere. Fuge
medicum ſcientia plenum, & exercitio non probatum. Fuge
medicum ebrium. Caue tibi à medico volēte in te experiri,
qualiter alios de ſimili morbo curabit. Catulos valde par-
uos dimitte clericis & reginis. Canes cuſtodes vtiles ſunt. Ca-
nes ad venandum plus conſtant quàm conferant. Habes fi-
lios? diſpenſatores tuorum bonorum non inſtituas, ſed dices:
Si aduerſetur fortuna, quid prodeſt viuendi doctrina? Audi L
quid de hoc viderim, ſtultorum omittentes contingentia, &
tandem ſe excuſantes ſub fortuna. Euenit aliquādo fortuna.
Sed ſeruans doctrinam, raro accuſabit fortunam. Raro enim
diligentiam cum infortunio ſociabis, ſed rarius à pigritia in-
fortunium ſeparabis. Expectat piger ſibi ſubueniri à Deo,
qui in mundo iſto vigilare præcepit. Tu ergo vigila, & leui-
tatem expendendi cum grauitate lucrandi compenſa. Ap-
propinquat ſenectus? Conſulo quòd Deo potius quàm filio
tuo te committas. Diſponis legata? conſulo quòd primo ſer-
uitoribus quàm ſacerdotibus ſolui mandes. Diligentibus per-
ſonam tuam non committas animam tuam. Committe ani-
mam tuam diligentibus ſuam. Diſpone de rebus ante mor-
bum. Sæpe quis efficitur infirmitatis ſeruus, & ſeruus teſtari
non poteſt: liber ergo teſteris, antequam ſeruus efficaris. Suf
ficiat tibi quod de te dictum eſt. De filiis audi. Mortuo pa-
tre filij quærunt diuiſionem. Si nobiles ſunt, melior eſt ſæpe
eorum per mundum diſperſio, quàm hæreditatis diuiſio. Nā
ſæpe eſt grauis eorum diſſolutio, huiuſmodi hæreditatis di-
uiſio. Si laboratores ſunt, faciunt quod volunt. Si mercatores
ſunt, tutior eſt eorum diuiſio quàm communio, ne vnius in-
fortunium aliis imputetur. Mater vero forte remaritari quæ-
rit? ſtulte agit: ſed vt ſua peccata deploret, vtinam ipſa ſenex
accipiat iuuenem. Nam non ipſam, ſed ſua quæſiuit: quibus
habitis, bibet cum eo doloris calicem quem optauit, ad quē M
perducant merita ſua damnabilis ſenectutis.

FINIS.

A # DEVOTI PATRIS domini Gilleberti abbatis de Hoilandia in Anglia, ordinis Cisterciensis sermones super Cantica canticorum, ab eo loco, quo beatus Bernardus morte præuentus finierat, insequendo de vicino eiusdem Bernardi spiritum & stylum, incipiunt fœliciter.

Sermo primus.

VARII sunt amantium affectus, quia casus varij. & ideo sponsæ verba aliquotiens interrupta videntur, sicut ipsa dilecto suo, vel ex voto fruitur, vel præter votum fraudatur. nunc vt super montes reuertatur inuitat: nunc in lectulo quærit elapsum. *B* Quam asignabis consequentiæ seriem? Quæ docebitur ordinis ratio? Non videtur ratio, sed interruptio. Vota amoris non vniformia. Ideo sermo serie non tenetur. Affectus in amore loquitur, & verba interrumpit: quia nec ipse sibi semper in vno statu cohæret. Iure & ipse sponsus hinnulo comparatur sic saliens, & sic fugiens dilectam. Varietas hæc nec consequentia, nec ratione caret. Verba tam subito commutata continuationem seruant, dum affectuum ordini seruiũt. Videte iam quæ sit in hac varietate series continuationis. Elapsus erat dilectæ suæ super montes quasi hinnulus vagus & volitans, & ipsa ad se relapsa de montibus illis in quibus mirabiliter illuminata erat, & illustrata visione dilecti. De montibus, inquam, illis ad conuallem lachrymarum, ad lectum doloris relapsa, ad lectum & ad noctem de montibus luminosis. Quidni sic recidat ipsa, vbi sic recedit dilectus suus? Ipse enim sponsæ suæ salus & illuminatio. Ideo recedente ipso, illa recidit ad lectulum infirmitatis, & ignorantiæ noctem. *Psal.26.a* Iam versatur super stratum infirmitatis suæ. Super hunc tamen stratum memoratur dilecti, & iam non in matutinis, sed in nocte meditatur in ipso, quærens quem diligit anima sua. Non pigre agit in hoc lecto ad quem relapsa est. Non lasciuit, non delectatur in lecto concupiscentiæ, sed magis reluctatur memorata *C* dilecti solius: non obnoxia infirmitati, sed charitati. Sic interpretatur cui sic videtur. Ego tamen non hic accipio lectum doloris, nisi forte doloris illius, quem amor parturit de absente sponso: deliciari videtur velle magis quàm sanari, & amicum quæsisse, non medicum. Iuxta hunc sensum sic continuare potestis. De montibus se raptim contulerat ad lectulum sponsæ, vbi illa exercitata, & deficiens vbertate delectationis obdormiuit, exhausta inter amplexus dilecti. Oblectata obdormiuit somnum dulcem, sed expergefacta non inuenit illum hæc mulier deliciarum in manibus suis. Gaudia itaq; illa gaudia ineffabilia silentio transiens in hãc tamẽ vocem erupit: *Canti.3.a* In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea. Pro continuatione nunc ista sufficiant. Iam verba singula consideremus. In lectulo meo per noctes quæsiui quẽ diligit anima mea. Dulce satis est te bone Iesu quærere, dulcius tenere. In vno pius labor, in altero perfecta lætitia. *Matt.9.c* Dulcis itaq; est attrectatio. Nam & ipse tactus fructu non caret. Mulier illa euangelica fœlici furto attigit fimbriam Iesu, & statim stetit in illa fluxus sanguinis, fluxus carnalis illecebræ, carnalis delectationis & curæ, & restricta & desiccata sunt quæ prius in illa fluida erant, & totum hoc contigit ex contactu fimbriæ. Quid si caput ipsum amplexari cõtigisset? *Psal. 45.a* Nõ modo staret & exsiccaretur sanguinis fluxus, sed emanaret impetus fluminis illius quod lætificat ciuitatem dei. Bonus ergo tactus, sed attrectatio melior. In turba, in publico vix tangitur Iesus. Ideo spõsa quæ non tantũ tangere, sed amplexari & attrectare verbum vitæ desiderat, deuitans publicum, secretum elegit, secretũ & lectuli & noctis. *D* Bonũ opus vel quærere Iesum vel tenere, sed opportunitas & loci & tẽporis huic adhibẽda est operi: & quæ maior & accommodatior ad vsum amoris, quã lectuli & noctis opportunitas. Nisi quieta mente quæri nõ potest delectatio sapiẽtiæ, nec intrãquillus in illam aspectus dirigitur. Nihil inquinatum incurrit in illam, nec impacatum quidẽ. Illa vero in animũ quietum & purũ vltro incurrere solet, & gratis influere. In pace enim *Psal.75.a* factus est locus eius, & habitatio eius in Sion: hoc est in speculatione. Pax præponitur quasi præparatio quædam speculationis: Oculus turbatus vel ira vel cura, quomodo lucẽ illã inaccessibilẽ intuebitur, quę nisi serenis non attingitur mentibus, nec illi tamen semper ad libitum? Quid, inquies, paci ad lectulum? Multum plane secundum hunc modũ, quod sicut in lectulo, sic in pace dormitur & quiescitur. *Psal.4.b* In pace, inquit, in idipsum dormiam & requiescam. Quidni libenter requiescat anima sancta, vbi locus est dilecti? In pace enim locus eius. Ideo hunc tibi locũ primo acquire, vt in eo quẽ diligit anima tua vel ad lapsum teneas, vel elapsum requiras. In lectulo enim & secreta quadam mentis quiete potest inuestigari liberius, inueniri citius, & tutius teneri, forte & diutius, si tamen potest diu morari in deliciis illis quæ fere solent in ipsis intercidi principiis. Nam & hæc velut inter ipsos elapsa amplexus, & fugiẽtes insectatur delicias, dilectum rursus anxius quærit, & hoc in lectulo. *E* Bene collocaris in lectulo, si ocio quodam ab occupationibus mens tua libere feriatur. Libertate & ocio quid accommodatius ad vsum amoris? Et libertas illecebram parit. In ocio & expeditur affectus, & non parum impenditur illi. Sic est. Quanto fuerit expeditior animus, tanto quidẽ impensior erit in illud quod amat. Vsu euenit vt cum fuerimus ocio redditi, tũc sentiamus acriorẽ morsum amoris diuini. Ecõtra insensibilem pene reddit affectum frequens cura mundi, & quasi callum quendã menti obducit. Animum cura implicat, quies explicat. Explicita desideria in quæ putas incrementa se dilatant? Vides quanta bona contineantur in lectulo? Quies, libertas, illecebra. In lectulo enim quietis & vacuitatis vota magis inardescunt. Locus accõmodatus oblectamento charitatis sponsam ad quærendũ vrget ardentius. Illic enim ægrius caret dilecto, vbi poterat vberius frui. In lectulo, inquit, meo, & per noctes. Quæ per noctes quærit, non videtur mihi tã aspectus quàm amplexus sectari. Tenere magis optat quàm intueri. Bona quidẽ visio est, sed adhæsio arctior. *2.Cor.6.d* Nam qui adhæret deo, vnus est spiritus. Melior tamen vtraque. Nam coniunctæ vicissim incrementis se cumulant gratiarum. Vtranq; si te apprehensurũ nõ arbitraris, sectare tu quod sponsa sectatur. Amplexus quære dilecti, ignorãtiæ tuę nox, imò noctes ignorãtiarum tuarũ serenã tibi visionem adimit secretorum cœlestium. *F* Tu suauia sequere. Quære vt persentias illa, si scire non potes. Nox non præscribitur deliciis. nam & ipsis aliquotiẽs illustratur. *Psal.138.d* Nox, inquit, illuminatio mea in deliciis meis. In deliciis, ait, non in scientiis. Ita & tu noctẽ si nõ potes scientiis, pertẽta illuminare deliciis. Quicquid hic videmus per speculũ & in ænigmate, totũ in nocte est. Et in hac nocte potest Iesus meus magis dulci quodam affectu suauiter sentiri, quam sciri ad purum. Ideo etsi nondum ad contuitum admittitur, cõtactum tamẽ sectatur, dilectum in lectulo & per noctes quærẽs. Quid si ad inuẽtionem dilecti & nox operatur? Cooperatur plane, & accõmodate satis. Sicut in lectulo sanctę quietis accipis ocium, sic obliuionẽ quandam intellige in nocte. Vtrunque sapientiæ & contemplationis negocio opportunitatem ministrat. *Eccle.38.c* Nec Salomon vult te scribere sapientiam, nisi in tempore ocij. *Philip.3.c* Nec Paulus in anteriora extenditur, nisi prius eorum quæ retro oblitus. Miraris quòd bona nox, & dies malus est? *Hiere. 7.b* Diẽ hominis, inquit, propheta, non concupiui. Nescio quo pacto sibi aduersantur, & alterutro se obscurãt dies domini, & dies hominis. Siquidem dum alter exoritur, alter reconditur. Diẽ, inquit, hominis non concupiui, hoc est humanum fauorem, hominum gloriam, & inter reliquos, imò præ reliquis spectabilis videri. Recte hanc diem propheta abiurat, quæ perturbationis ministrat materiam. Melior ergo hæc nox die. siquidem nox à perturbatione abscõdit, dies exponit. Deniq;

G primi parentes noſtri ſtatim vt eorum oculi in hanc aperti ſunt lucem, erubeſcentes confundebantur. Quanto fœlicius clauſa prius tenuere lumina, & meliori cooperta nocte, peccati pruriginem neſciẽtes. Abinde ſumpſit hic malus dies originem qui vitiorum denudauit ſemitas, illicientes ſpecies demonſtrauit, oculo concupiſcentiæ ſolicitantem ingeſſit materiam. Heu me quomodo me circũfulget dies iſta, quomodo affectum meũ ab ſe abripuit, quàm claro verſatur lumine ante mentis oculos. Et quidem ſatis importune procax ſimul & impudica. Nuſquam fere declinandi, nuſquam diliteſcẽdi copia, nullæ ſatis tutæ ſunt latebræ. Ita vbique erumpunt & emergunt in cogitatum cuncta quæ ſpiritum vel turbent vel deturpẽt, ſiue diligenter attrectata, ſiue tacta leuiter. Licet enim animus caſtigatiore repellat illa propoſito, ſolo tamẽ irruentium cogitationum ſordidatur attactu. *Eccl.13 a* Qui tetigerit picem, inquinabitur ab illa. Deniq; ſecundũ legis ſcita quarundam rerum tenuis etiam inquinat attactus. Non imputantur cum violenter importantur, culpam nõ inferunt tales cogitatus, aliquam tamen iniuriam irrogant affectatæ munditiæ. Quid cum ſe contemplantis animo corporeæ offerunt imagines? Forte carnalem appetitum non prouocant, ſed tamen ſpiritualem tardant intuitum. Alia turbant, alia deturpant, alia tardant, hoc eſt lacerant, alliciunt, illidunt. Nonne melius huiuſmodi omnia obſcurari quàm illuſtrari, cæca obliuionis inuolui caligine, quàm memoriter recenſeri? H Bona ergo nox quæ prudenti obliuione diſſimulat omnia tẽporalia ad illum qui æternus eſt quærendum, tempus expediens, & explicãs occaſiones: quæ mundi concupiſcentiam abſcondit, curam, cogitatum. Hoc eſt enim mundum habere abſconditum, vel mundo abſcondi. Sic etiam abſcondi poterimus in abſcõdito faciei tuæ domine. Non dico plena notione, ſed tamen tota deuotione, & libera inueſtigatione, & aliquanta inuentione. Hanc abſcõſionem, hoc ſecretũ, has latebras quibus mundani diei declinamus, vel amorem, vel imaginationem, quibus humanum diẽ, aut ablatum nõ repetimus, aut oblatum reſpuimus noctis nomine appellari nũc à ſponſa crediderim. Deniq; in ſuperioribus dicit: Sub vmbra eius quem deſiderauerã ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Fructus iſte ſuauiter paſcit, ſi tamẽ prius vmbra protexerit. Bona vmbra, quę carnis prudentiam obſcurat, concupiſcentiã refrigerat. Intelligis quæ ſit vmbra? Inde tibi refulget occaſio, quomodo & hic noctem intelligas, niſi quod quædam occultiores latebrę & magis abditæ & accõmodatæ magis ad inueſtigationis & contemplationis vſum ſub noctis exprimuntur, quàm ſub vmbræ vocabulo. In vmbra, rerum viſibilium obliuionem aliquantam accipe: in nocte omnimodam. Quis mihi dabit ſic aduesperaſcere? Quis, inquam, dabit mihi vt rerum tẽporalium memoria obliuionis huius vergat in veſperam? I Bona quidem nox, quando imaginationes vanæ animum non vexant, nec verſantur in eo, quando abſconditæ ſunt ab oculis quærentis dilectum. Dilectio ipſa hanc noctem inducit, quæ reliqua omnia nec reſpicit, nec nota reputat, dum ad illũ quẽ diligit intenta ſuſpirat. Per noctes, inquit. Multæ ſunt noctes eius, nec eſt vna nox illi iugis & cõtinua. Noctes eius frequẽter interpolantur abſentia ſpõſi. Cum adeſt, lux eſt: cum abeſt, nox eſt. Ideo multæ ſunt noctes ſpõſæ: quia multi ſunt elapſus ſponſi, multæ latebræ. Beata plane quæ dilecto adhęret tota die, & quærit illũ totis noctibus. *Thre.2.f* Prouocent ſtudium tuum qui audis iſta, & inſtructus exemplo ſpõſæ, conſurge & tu in nocte in principio vigiliarũ tuarum, & effunde cor tuũ vt liqueſiat & currat, & decurrat vſq; in conſpectum dei tui. Illi liba principia vigiliarũ tuarum: nihil in te peregrinæ curæ decerpant. Quære per ſingulas noctes dilectum tuũ. Quid dico per ſingulas? Totas noctes in hoc opus cõtinua. Ne ceſſes & ne quieſcas donec egrediatur vt ſplẽdor dilectus tuus, & vt lampas accendatur tibi. Tunc poteris illud Pauli dicere: *Roma.13.d* Nox præceſſit, dies autẽ appropinquauit. Nam quod ſequitur: Abiiciamus opera tenebrarum, huic nõ poteſt nocti adaptari. Neſcit enim hæc nox opera tenebrarum, ſed magis lucem miniſtrat iis qui permanent in agone quodam quærẽdi dilectum. Bona quidem nox, quando abſconderis à conturbatione, & ab incurſione imaginationũ. Et quãuis nondum abſconderis in abſcondito faciei dilecti tui, bonum tamẽ eſt vt abſcondatur tibi facies & põpa inanium & carnalium cogitationum. K Nox eſt vt illas nõ attendas, nõ videas: ſed tamẽ in hac nocte nõ extinguetur lucerna tua, vt dilectum quęras. Vtinã ego tales mihi poſſim noctes numerare, tã latebroſas, & tam luminoſas. Et quis noſtrũ gloriabitur omnes ſe tales noctes habere? Quiſquis eſt, fœlix eſt, cui omnes noctes in vſum talem decurrũt, qui in occulto ſuo nihil agit occultatione dignum. Vnuſquiſque ſuam cõueniat conſcientiam. Quid enim mihi aliorum percutere conſcientiã infirmã? Non percutio nec diſcutio quidem: & ſi infirma eſt, fœda ſaltem non ſit. Non agat in occulto, nõ cogitet quidem quæ turpe eſt & dicere. Ad talem ſtratum Ieſus declinare non nouit. Offendit illum, & fugat confuſa conſcientia. Confuſio conſcientiæ nõ inuitat illum, ſed magis euitat. Charitas autem de corde puro & cõſcientia bona, *1.Tim.1.b* ipſa eſt quæ quærit. Sic enim habes: Quæſiui quem diligit anima mea. *Canti.3.a* Nihil bona tutius conſcientia. Bona conſcientia audet, & charitas ardet. Illa non formidat: iſta inflammat. Illa pro delicto non confunditur: iſta cõfidit ſuper dilecto. Magna vis amoris. Alieno non nititur ſuffragio, propriis contẽta meritis. Semper amari ſe præſumit, quæ amare ſe ſentit. Denique non reſpectis aliis maieſtatis nominibus, ſolum ſponſa dilectum memorat, quæ ſingulariter intus tolerat æſtum amoris. Hoc autem attendendum quàm frequenter dilecti recẽſet vocabulum quocunque ex myſterio: L Dilectus meus candidus & rubicũdus, & talis eſt dilectus meus: *Canti.5.c* & in præſenti: Quem diligit anima mea. *Ibid.3.a* Magna certe ſermonis huius gratia. Nec mirũ ſi frequentatur in ore, quod in corde ſeruet. Ideo anima commemorat. Non enim verbo tãtum diligit, ſed voto: nec ſolo actu, ſed magis affectu. Quid vero ſibi vult quòd animam non ſpiritum dicit? Forte quia dilecto quem adhuc quærebat, nondũ adhærebat. Qui enim adhęret deo, vnus eſt ſpiritus. *1.Cor. 6.d* Et quidem nuſquã in toto hoc cantico ſpiritum nominat, ſed anima mea liquefacta eſt, & anima mea conturbauit me: *Canti.5.c* & hoc ipſum frequenter. Quẽ diligit anima mea. Id quoque fere, nuſquam niſi cum abſentem quęrit, vel abeſſe queritur. Solẽt his nominibus gradus quidã diſtingui animæ perfectioris, & minus perfectę. Apoſtolus dicit: Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. *1.Cor.2.d* Ego animam hanc ita amantem & æſtuantem, feruentem & quærentem nunquam non ſpiritualem dixerim. Quippe quæ licet nõdum plena viſione, voto tamen propenſiore illi adhærebat: quem vehementer diligebat. Poſſumus autẽ non inconuenienter ſicut in ſpiritu ſubtilem & attenuatum intellectum, ſic in anima ſuauẽ & tenerum affectum recipere. Per prophetam in promiſſione dominus dicit: Dabo vobis cor *Ezec.11. d* carneum. Si ergo carnis nomẽ in bono alicubi accipitur, cur non magis animæ? Ego beatam hanc animam (vt licenter loquar) non lapideam, ſed carneam magis iudicauerim, & nihil habentem in ſe rigoris vel duritiæ: ſed mollem, teneram, tractabilem, & ſenſibilem ad ſingulos diuini verbi aculeos. Denique quæ dicat, Neque caro mea ęnea eſt, ſed quam ſpiritualis pertrãſeat gladius, & charitate ſe vulneratam gaudeat. M Iure ergo animam ſuam diligere dicit, exprimere volens intimam quandam & viuidam & animatã affectionem erga dilectum ſuum Ieſum Chriſtum dominum, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Sermo ſecundus.

SVPER heſturno capitulo hodiernum vobis inſtauramus conuiuium. Nec enim ibi cuncta dicta ſunt quæ dicenda occurrunt. Quædam vero nec tacta quidem ſunt. Illa hoc ſermone diſcutienda ſuſcipimus, id eſt cur dicat in lectulo, & non in lecto: & cur in lectulo meo. Nam alibi lectulum noſtrum dicere conſueuit. Hæc reputate vobis in ſortem. Si quid autem nouæ diſputationis ſuper iis quæ iam diſcuſſa ſunt adiecero, in lucri rationem (vt ſic dicam) referte. Quid putatis myſterij ſignat hoc ipſum quod dicit, in lectulo? laudiſne aliquid occultæ continet aut ſugillationis? Etſi vtrunque poteſt, libentius tamen hic laudem accipio: & ideo primitus in hũc ſenſum inflectamus ſermonem. Ego plane in hoc verbo coarctationem quandã intelligo, vt ſoli ſecum dilecto ſufficiat. Cur enim non in bono coarctatio accipitur, ſi ſtrati dilatatio in opprobrium vertitur? Dilataſti, inquit,

A quit dominus per prophetã,ſtratum tuum,iuxta me ſuſcepi-
Eſa.57.b ſti adulterum. Vides quomodo obiurgando & exprobrando
ſtrati dilatatio obiicitur animæ adulteræ. Bonũ eſt ergo non
dilatare,ſed magis contrahere ſtratum cogitationis,& cordis
Eſa.28.c lectulum.Ideo ſpõſa iure ſibi applaudit de lectulo. Coangu-
ſtatum eſt,inquit propheta,ſtratũ,ita vt alter decidat : & pal-
lium breue vtrũque operire non poteſt. Vtrunque,id eſt vi-
rum & adulterum. Breue enim & anguſtum eſt cor hominis
ad concipiendas dei verbi delicias , etiã cum in illas totũ ex-
tenditur. Quomodo non multo breuius ſi fuerit ad alia di-
ſtentum? Sufficiat dilecto tuo , vel breuitas iſta. Noli illa ma-
gis breuiare,lectulum communicando alteri. Bona quidem
hæc breuitas lectuli,quę neſcit niſi dilectũ ſuum, id eſt Chri-
ſtum ſuſcipere.Eſt enim breuitas , quæ nõ niſi illum ſuſcipe-
re nouit:& eſt breuitas quæ illum plene ſuſcipere nequit.Illa
charitatis eſt & diſciplinæ : hæc vero infirmitatis & naturæ.
Vtraque breuitas intelligi poteſt in lectulo , vel qua cum di-
lecto plures nõ ſuſcipit,vel qua nec illum plene. Magna cer-
tè voluptas lectuli,ſed magna breuitas,& ideo bene lectulus
Prou.15.b magis quam lectus dicitur. Delectabilis lectulus eſt de quo
legis in prouerbiis:Secura mens quaſi iuge conuiuium.Foris
nox,foris turbatio,ſed tranquillitas intus quaſi quietis lectu-
lus quidam. Nõ eſt hic illud lamentabile dicere : Foris inter-
B ficit gladius,& domi mors ſimilis eſt.Imò ſi foris gladius eſt,
intus gaudium. Spe, inquit,gaudẽtes,in tribulatione patien-
Rom.12.c tes.Ad noctem tribulatio refertur , ad lectulum ſpes & gau-
dium.Fortè propter hoc non lectum, ſed lectulum appellat,
parco vocabulo:quoniam totum gaudiũ noſtrum fere in ſpe
eſt adhuc & ex parte.Bonus ergo lectulus conſcientiæ quies
Eſa.57.d & munditia. Cor impij quaſi mare feruens , quod quieſcere
non poteſt,ſed redundant fluctus in conculcationem & lutũ.
Eſt ergo cor impij turbulẽtum & tabidum & lutoſum, & ſe-
cum ſemper colluctans.Si quidẽ non eſt pax impiis. Regnũ
Ibidem. vero dei iuſtitia eſt & pax. In pace , inquit , in idipſum dor-
Rom.14.c miam & requieſcam, quoniam tu domine ſingulariter in ſpe
Pſal.4.b conſtituiſti me. Vtrunque complectitur ſpei nomẽ & lectu-
lum & gaudiũ,quia in ſpe gaudemus, & in ſpe requieſcimus.
Sed vnde ſpes niſi de ſecuritate cõſcientiæ?Iure lectulum di-
xerim mentem ſecuram &liberam.Securam propter cõſciẽ-
tiæ bonum.Liberam autem à tẽtatione. Liberam ab exterio-
re occupatione.Liberam à leui cogitatione. Quanta tamen
eſſe poteſt in hoc corpore quies & libertas mentis?Breuis&
exigua,& lectulo ſimilis anguſto. Multum inde decerpit refi-
ciendi neceſsitas corporis,multum conquirendi quæ neceſſa
ria ſunt cura,multum cõſumendi hora,multum animæ caſus
2.Cor.1.c imminens,multum cauſa latẽs. Gloria noſtra hæc eſt,inquit
C Paulus,teſtimonium conſcientiæ noſtræ.Suaui certè ſe collo
1.Cor.4.a carat in lectulo : Nihil,ait,mihi conſcius ſum. Sed quãtũ il-
lum dilatat & extendit,magis iſtum arctat & cõtrahit.ſed in
Ibidem. hoc,inquit,iuſtificatus non ſum: Qui autem iudicat me, do-
minus eſt.Vides quomodo Paulus audet & dicit: Cor noſtrũ
dilatatum eſt.Vides quomodo gloriam & teſtimonium con
ſciẽtiæ,diuinæ coarctat reſpectus ſentẽtiæ. Bene ergo lectu-
lus mens ſecura,ſed minime ſuperba, quieta non elata, bona
de ſe ſentiẽs,ſed alta non ſapiens,magis autem ſuſpectã ſem-
per habens incerti noctem iudicij.In lectulo,inquit , per no-
Pſal.33.d ctes. Multæ noctes,ſed vnus lectulus. Multæ enim tribula-
tiones iuſtorum,ſed tamen quaſi nõ ſentientes,nec reſpiciẽ-
tes vno dormiunt &requieſcũt in lectulo,in ea in qua vocati
ſumus vna ſpe vocationis noſtræ.Tranſit nox & nox, ſed illi
non deſerunt tranquillitatis ſuæ lectulũ, donec tota tranſeat
iniquitas.Multæ noctes,& altæ tenebræ:ſed tamen ab altitu-
dine noctis non timent,nec turbantur: quia ſperant in domi
no:non timent à noctibus,qui in huius ſpei lectulo quieſcũt.
Pſal.41.b Nam & ipſe nouit dare carmina in nocte tribulationis: & in
nocte mandat canticum eius. Accepiſtis quare ſpõſa dicit no
ctes, & quare plures: quare lectulus dicatur, & quare vnus.
Nunc accipite quare dicat ſponſa, in meo. In lectulo ſuo, &
quaſi ſingulariter ſuo eſt,quãdiu ſingulariter in ſpe eſt. Cum
vero ad ſpem res acceſſerit,vel magis ſucceſſerit ſpei, cũ iam
ex parte tenuerit dilectum,non iam ſuus eſt hic lectulus ſpõ-
ſæ,ſed magis communis ſponſi & ſponſę.Suus eſt,cum quaſi
ſola ſine dilecto quieſcit.Communis eſt cum ipſe adeſt.Suus

eſt ſponſæ, cum quietatis & pacatis, & compoſitis moribus D
intra ſe collecta quieſcit.Communis eſt,cum iã incipit oble-
ctari ſponſo. Forte eſt & aliquis proprius ſponſi, quando ſui
oblita penitus,& ſe exuta tota trãſit in ipſum, & quaſi indui-
tur ipſo dilecta ipſius.In lectulo ſuo nec effluit extra ſe , nec
turbatur in ſe.In lectulo communi affluunt illi deliciæ quæ-
dam de præſentia ſponſi. In illo qui ſolus eſt , ſponſi amoris
exagitata incendio ebullit,& excreſcit effuſa & effluens.To-
ta transfunditur in ipſum,&in ſimilẽ abſorbetur qualitatem.
In primo penes ſe eſt:in ſecundo penes illa ſponſus.In tertio
penitus eſt ipſa penes ipſum, & ſi dici poteſt, nõ eſt niſi ipſe.
In primo quærit:in ſecundo adhæret:in tertio vnitur illi. In
primo tranquillitatem propriã poſsidet: in ſecundo quãdam
meretur communitatẽ cum dilecto:in tertio aſſumitur &ab-
ſorbetur in quandã charitatis & gratiæ vnitatem. Melior hic
lectulus tertius quàm ſecundus,quanto expreſsior eſt vnitas
quàm communitas.Bonus tamẽ primus, per quẽ ad iſtos pa-
ratur acceſſus. Quòd ſi ad carnalis infirmitatis illecebras le-
ctuli ſenſum deflectere velis: nec erras , nec laboras ſic aſsi-
gnãdo.Solius enim ſpõſæ ſub hoc intellectu lectulus eſt, nec
cõmunicatur ſponſo.Nam etſi nouimus Chriſtum ſecũdum
carnem,ſecundum carnis cõcupiſcentiã tamen nõ nouimus.
Communis quidem carnis natura,ſed non eſt communis illi
carnis illecebra. Non refutauit lectum doloris noſtri,ſed nõ
ſe reclinauit vſque ad ſenſum delectationis noſtræ.Ideo cum E
iſtum deſignat,in lectulo meo dicit:non communiter, in no
ſtro. Alibi ſiquidem legitur: Lectulus noſter floridus. Qui Canti.1.d
communis eſt,floridus eſt, vetuſtatis nihil habens,nil corru-
ptionis.Quando vero proprium ſuum lectulum dicit , nulla
ibi fit mentio floris.Suus ſponſæ hic eſt,ſed inſuauis eſt:non
floridus:ſed horridus illi videtur. Dura ſatis conditio , ſi vel
ſola corruptio foret : nunc vero ad infirmitatem accedit ad-
uerſitas,duplicatum incommodum, lectulus & nox infirmi-
tas & aduerſitas.Sed magna vis amoris,quem neutra compe-
ſcit,nec illa innata,nec iſta illata. Non enim lectulo tenetur,
vel terretur nocte : ſed in lectulo ſuo & per noctes quærit
quẽ diligit anima eius.Clauſtraliũ videtur vox iſta , maxime
fratrum qui & quieti à ſolicitudine,& quaſi perditi & abſcõ-
diti ſunt in multitudine,habentes in altero lectulum,in alte-
ro noctis obſcurum. Quodammodo enim abſcõditur cuiuſ-
libet quamlibet excelſa conuerſatio , vbi in æqualem altitu-
dinem tota ſe fratrum numeroſitas attollit,iuxta illam de ſal
uatore prophetiam:Ambulant in tenebris, & non eſt eis lu- Eſa.50.d
men,ſed humanæ laudis lumen, vt liberius ſperent in nomi-
ne domini,& innitãtur ſuper dominum ſuum.Quorum abſ-
conditus eſt vultus eorum. Vnde nec reputauimus eos,imò
qui ſeipſos intus nõ reputant,qui ſe mundi ad vſus foris non
aptant,qui nec hominum ab ore gloriam exoptant,ſed illam
quæ ex ſolo deo eſt,iuxta quod legitur : Ego gloriam meam F
non quęro.Et qui gloriatur,in domino glorietur:hoc eſt, nõ
pro donis domini in hominum fauore quieſcat:nec finis hu- Ioan.8.
ius admixtione,ſpiritualis gloriæ adulteret,in aliquo gaudia, 2.Cor.10.
ſed illi referat gratiam,&quærat in illo gloriam:hoc eſt enim
ipſum quęrere.Habet iſte in tranquillitate lectulum, in humi
litate noctẽ.Non illum mordaces curæ circunuolant, inquie
tudinum non exaſperant iniuriæ: ſed totum lectulus & nox,
totum pax & quies,& latebræ. Nunquid ſatis eſt? Fortaſsis
ſatis,ſed laboranti,non ſatis amanti. Dulcis enim laboranti Eccle.5.c
ſomnus.Amantis anxietas illum dormire nõ ſinit,ſomnolẽ-
tiam excutit,vigilias inducit.Amor de quiete ipſa inquietior
redditur.Quieſcit tentatio,quieſcit occupatio, quieſcit affli-
ctio, ſed quieſcere dilectio neſcit. Tunc magis vires exercet
dulce incendium,& flamma vorax de latibulis euadẽs vacuo
liberius euagatur in animo,altius poſsidens, & auidius depa-
ſcens.Occaſione accepta ſuum neſcit amor non exercere ne-
gocium.Sẽper enim quem amat,vel pręſente eo ſe oblectat,
vel abſentem deſiderat.In die,inquit, tribulationis meæ deũ
exquiſiui manibus meis. Longe differentior quærendi ratio
nunc à ſponſa proponitur.Illã non impellit afflictio,ſed tra-
hit affectio.Ille in pſalmo quęrit aduerſus tribulationem:iſta Pſal.76.a
ad amoris vſum & oblectationẽ.Ad hoc enim refert & quie
tis lectulum,& noctis latibulũ: vt quem diligit,& inconcuſſe
recolat,& ſyncere ſapiat,& dulciter ſentiat. Ergo multo po-

G tior in diligente quàm in indigente quærēdi ratio: quãuis iure dici possit, quòd sancta quadam semper eget amor auaritia. Semper enim ad secretoria exæstuat, & quę tenet non reputans volubili se raptat in anteriora rotatu, & vitalis instar rotæ spirituali leuitate ad superiora toto conatu attollitur de terra vix paululum aliquid attingens. Deniq; in Paulo nondum se cōprehendisse arbitratur, sed ipse ad anteriora extensus, quasi rationalis rota sequitur quo illum rapit spiritus fer-
Eccle.18.a uentis desiderij. Siquidem & cum consummauerit homo, tūc incipiet. In præsenti quoq; sponsa dū tenet lectulum, nō hoc contenta, ardentius quærit dilectum. Ille illi lectulus: ille dilectus. Lectulus dum infirmā & fatigatā suscipit: dilectus dū inflāmat & succendit. Lectulus & dilectus, quia quiescit in illo, & concupiscit & deficit in ipsum. Miraris quod dico lectulum? Audebo & adiiciam vilius aliquid, imò sublimius su-
Psal.83.a per omnē gloriam laudis eius. Quanto enim pro me egit viliora, tanto bonitatis suæ dedit indicia maiora. Ipse paruulis lectulus, ipse pullis est nidulus. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum vbi ponat pullos suos. Vis audire qualis lectulus? Iacta cogitatus tuos implumes adhuc & infirmos in domino, & ipse te enutriet donec formetur & firmetur Christus in te, & occurras in virū perfectum qui fluctuare nō possit. Bene ergo lectulus, qui mihi factus est à deo iustitia & pax, & redēptio, & sapiētia. Quis dabit mihi tali collocari in lectulo? Quis inquam, dabit mihi istos puluillos, & ceruicalia

H huiuscemodi assui sub cubito & capite meo? Fœlix ceruical,
Canti.2.a quod sibi sponsa supponit. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Alterum iam possidet, alterum
Psal.15.c sibi pollicetur. Læuam tenet, sed dexteram quærit. Delectationes enim in dextera tua vsq; in finē. Quasi de lectulo tendit ad lectulū. Suauissimum mihi ceruical bone Iesu, spinea illa capitis tui corona. Dulcis lectulus illud crucis tuæ lignū. In hoc ego nascor & nutrior, creor & recreor, & super passionis tuæ altaria memoriæ mihi nidū libēter recolloco. Quòd si maiora datur & arcaniora persentire diuinæ maiestatis mysteria, nihil illud à lectulo & nocte differt, si quis ad futuram
Iaco.1.c contempletur plenitudinem, non formulam perfectionis hu-
Roma.8.d manæ. Nam & perfectius nostrū imperfectū est, & (vt verius dicam) vix adhuc inchoatum. Propterea initium aliquod dicimur creaturæ dei, & tātum primitias accepisse spiritus. Temerarius forsitā videar, qui conor inexperta exponere & de sponsæ lectulo, quę illum suauius forsan & secretius collocauit, quàm coniectura nostra possit attingere. Quapropter de mysteriis ad mores descendamus, & dicamus hoc esse dilectū in lectulo & per noctes quærere, cum post cordis strepitum, & carnis motū, quieti & præsentium obliti, primitiuas quasdā futuræ dulcedinis captamus delicias. Habes ergo (vt breuiter colligam) in hoc capitulo occasionem, actū, & causam.

I In diligente causa, actus in quærente: opportunitas vero & occasio in lectulo & nocte innuitur. Breue autem capitulum, quoniā bonus lectulus, in quo suscipit mens fatigata fomentum, imò feruens incēdium, in quo amor dum offendiculum non habet, desiderij vsum exercet ardentius. Sed iam nos hic paululum quiescamus, & in illo vtinam lectulo in quo sponsa dum quieuit dilectum quæsiuit, vt experiētiæ sensu in nobisipsis ediscere possimus quod nunc alios docere conamur, quàm dulce sit in hoc lectulo quiescere, & dilectum quærere Iesum Christum dominum nostrum.

Sermo tertius.

Canti.3.a NON solet sponsus semper, vel pro tempore vel pro quantitate animæ se quærentis voto respondere. Quæsiui, inquit: & non inueni illum. Gratum certe verbum, quæsiui: sed non inueni illum, graue. Quidni graue & intolerabile sic quærenti & sic amanti? Nemo enim eo quod ardenter quærit, non anxiè caret, tantóque cumulatiore angustia, si vicina spe iamiámque apprehensura fraudatur. Quanto magis illa quam expertæ & perditæ internæ dulcedinis prouocat esuries? Credibile est secundum multitudinē retractatæ & reuolutæ in corde dulcedinis, acriori ad quærendū ictu euerberari animum amantis. Denique ad dilectionis mensuram non inuenientis pandatur affectus. Si quis in se vnquam talem expertus est vel dilectionis vel desiderij sensum, proprij æstimare potest coniectura exempli quàm querulo spōsa corde protulerit: Non inueni illū. Nusquā consolatio, nusquam refrigerium, sed vbique tribulationē & dolorē inueni, dum illum quem ardenter diligo & instanter quæro, non inueni illum. Deniq; posuisti me, non dico tibi contrariā, sed à K
te quasi extraneā, & facta sum mihimetipsi grauis. Grauis pla- *Iob.7. d*
ne, quam tædet vitæ, tædet luminis huius, quoniā lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum. Vbi erit foris cōso-
latio si intus in meipsa te absente turbatio? Conturbatum est *Psal.37.b*
cor meum, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorū meorum & ipsum non est mecum. Tria hæc tecum abierunt, virtus, veritas, idētitas. Quomodo enim virtus erit in doloris lecto, in nocte lumen, & in diuisione & separatione idipsum? Ad me nunc respicit illa prophetalis exprobratio: Quousq; dissolueris filia vaga? Denique & Cain, ex quo egressus est à
facie domini, vagus factus est & profugus. Ego quidem non *Hiere.31.d*
ita vaga & profuga: magis enim quęrens quàm fugiens: & (vt licentius loquar) tibi fuga plus competit. An non vaga quæ de lectuli angustiis transeo ad ambitum vrbis, discurrens per plateas, per vicos, per vigiles? Qui adhæret deo, vnus est spiri-
tus: dulce hoc ipsum, & ideo dura separatio. Quomodo se- *1.Cor. 6.d*
parata est hæc identitas, dissiliit vnio, & ad me dimidiata redij? Nam tota à te non discessi. Desiderio enim in te feror, sed à pręsentia differor: habeo aliquod in desiderio solatium, sed totum illud abscondit, & absorbet de dilatione suppliciū. L

Quo pacto non absconditur omne solatiū, quandiu abscondis faciem tuam à me? Denique sicut ait propheta: Consola-
tio abscondita est ab oculis, quia facta est inter dilectos diui- *Osee 13.d*
sio. Sed mihi abscondita, quoniam mihi fuerat hæc vnio indulta. Tu enim bonorum meorū non eges. Bona enim mea, bona tua sunt: ideo mihi incumbit desolatio, dum à te separari contingit. Tu virtus mea. Tu lumen oculorum meorum.
Tu mihi ipsum. Tu mihi totum. Denique defecit caro mea *Psal.72.d*
& cor meum, vt de reliquo in me, nec carnalis affectus, nec cordis mei sensus respiret: sed sit de' cordis mei, & pars mea deus in æternum. Si hanc partem perdidero, inanis & vacua remanebo, quasi terra sitiens, & quasi vas perditum. Adsume adsume qui ebrius es sitientem, & vacuo vasi tuæ plenitudinis portionem infunde. Quid parcis torrēti illi vbertatis tuę? Heu me, quàm raptim transit torrens iste nostris in conuallibus. Cito quidem trāsit, sed trahunt me post se in æternum desiderium impartitæ deliciæ. Deliciæ abeunt, sed desiderium relinquunt. Illæ excurrunt, & istud excruciat. Quanto sunt enim prorogata dulciora, tanto molestior de dilectione mora. Itáne domine suaue videbitur tibi miserā mora tali torquere animam, & de pœnis diligentis & quærentis te ridere? Si maiestas te abducit, misericordia incliner. Si te non indulges dilectæ, miserere vel afflictæ. Afflicta sum & humiliata nimis, & à gemitu cordis mei mecum illum rugiens, non inueni illum. Vbi nunc multitudo viscerum tuorum & miserationum tuarum? Diu & nimis diu continuerunt se super me.

M Dilecta tua absentis desiderio in dolorem se fundit, & tu te contines? Ioseph male meritos de se miseratus fratres, non
poterat se continere: sed cōmota sunt viscera eius, & quis es- *Gene.43.g*
set, blāde innotuit. Et quidem tenerior esse solet ad gratiam sponsi pietas quàm fratris. Tu mihi plus quàm Ioseph. Tu enim frater. Tu sponsus. Quis dabit mihi te fratrem meum? Ego me totam ad quærendum impendo, & tu te suspendis spōsus & frater? Ergo eris in dilectione minor, qui es maiestate superior? Magis sibi respōdēt amor & humilitas, quàm amor & maiestas. Paululum maiestatis obliuiscere, vt misericordiæ recorderis. In te omne desiderium meum. Vt quid non ante te? Vt quid absconditus est à te gemitus meus, qui totus est per te? Dissimulas & differs, & auertis faciem tuam à me, & facta sum conturbata. Propterea quæror & causor & clamito: non inueni illum. Fœlix conditio, quando dicere datum fuerit: Dilectus meus mihi, & ego illi. Nunc vero ego dilecto meo, sed nōdum ad me cōuersio eius. Amara quidem amāti commutatio. Idcirco pro voce vocem commuto: non inueni illum. Omnia tempus habent, & suis spaciis vniuersa
sub sole transcurrunt. Quando erit vt cum sole permaneant, *Eccl.3 e*
& ante mutabilitatē lunæ, vt in ęternitate stent, & non transcurrant cum tempore? Nunc vero omnia tempus habent, &

habet

A habet forsitan suum tempus æternitas ipsa. Dicuntur enim & tempora æterna: æterna ergo in se æterna sunt, sed nobis parata sunt tempore suo. Omnia tempus habēt, tempus amplectendi, & tēpus ab amplexu longe fieri. Quod ergo erit aptū magis quàm nox amplectendi tempus? Imò quis erit aptior ad amplectendum, vel lectulo locus, vel nocte tempus? In pace locus tuus: & ideo quietis tēpus, & pacis tibi paraui in corde meo lectulum. Veniat dilectus meus, veniat delectatio mea, & requiescat in cubili suo. Tu forsan dispensatoriè differs, sed nō capit amor impatiens de dispensatione solatium. Scio mihi repositum tempore suo, sed de fugacis tarditate tēporis amor causatur. Tu differs, ego quidem diutius nō fero, sed surgam & circuibo ciuitatem. Contēno lectulum, & initium sermonis derelinquo, vt ad perfectiora ferar. Nam & si
Canti.3.a sponsa sum & perfecta pro regulæ modulo humanæ, initium tantum accepisse me reputo, ad quod restat respiciens: Surgā & circuibo ciuitatem, quæram per vicos & plateas. Iesu bone, quid est quòd alicubi non inueniris, qui vbique crederis?

Multæ quidem māsiones in domo patris tui sunt, sed nunquid alias deseris ad alias transiens, qui infinitus ipse & immensus es? Vbique creaturarum totus es, creans & continēs, sed infinitatem tuam creatura nulla potest exprimere, quamuis virtutem nulla non possit ex parte innuere. Vbique totus per existentiā: sed non æqualiter in singulis per efficientiam.
B Nam etsi ex toto te vbique opereris, nō tamen totum quod potentiæ tuæ est vbique: imò potius nusquam operaris. Indifferenti enim virtute efficis in minimis minima, & in magnis maiora. Cum ergo virtus tua vbique & tota operetur, nusquam tamen tota expēditur, quia cum volueris suppetit tibi efficere maiora, nec tota exprimitur, quia veritatem non possunt ad integrum æmulari simulacra. Omnia ergo te mihi monstrant ad cognitionem, sed non omnia me mouere possunt intus ad deuotionem. Vbique in te impingo, sed nō vbique compungor. Vbique te mihi ingerit rerū species & vsus & ordo, sed verbum sapientiam, nō verbum salutē. Verbum autem sapientia & salus id est Christus Iesus tantum in ciuitate dei nostri, in monte sancto eius. propterea surgā, & circuibo ciuitatem. Surge, inquit Paulus, qui dormis, & exurge à
Ephe.5.c mortuis, & illuminabit te Christus. Surgam ego non de mortuis operibus, non de prauis moribus: sed de bonis ad meliora, de moribus ad mysteria, de mysticis ad manifesta, de sere-
1.Parali. 16.c nis ad suauia. Surgā & circuibo ciuitatem illā de qua dicitur: Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate dei nostri in monte sancto eius. Ergo surgendum est ei qui in Montana vult cum Maria conscendere. & prodigus ille filius in se re-
Luca. 15.d uersus: Surgam, inquit, & vadam ad patrem meum. Prudēter ait, surgam, iturus ad eum qui in cœlis est patrem. Sed nimis exilem & macilentam spem reposuerat in sinu suo, mercena-
C riam conditionem patrem rogaturus. Modeste quidem pro meritis, sed de paternæ miserationis copia humiliter nimis & iniuriose sentiens, vere famelici dans in hoc animi indicium & inedia confecti. Dicam, inquit, ei: Pater, fac me sicut vnum de mercenariis tuis. Non enim poterat ieiunā & macrā spem ad maiora porrigere. Surgam, inquit, & vadā ad patrē meum. Iste de quærendo nil mouetur patre, tātum de flectendo sollicitus. Quæ sponsa est, certa de gratia postulat præsentiā tantum. Surgam, inquit, & circuibo ciuitatem, & quæram quem diligit anima mea, inuentionem sufficere reputans. Vide si non in præsenti hæc possit obseruari distinctio, quoniam patris exposita est & parata cunctis indulgētia: deliciæ vero fugaces & reconditæ, & latibulis gaudentes. Ideo ille dicit: Surgam & vadam. Illa vero: Surgam & quæram. Denique & pater occurrit pœnitenti, sponsus se subducit diligenti. Misericordia sui profusior est, delectatio parcior. Id autem non incōgrue ab vtroque positum intelligitur, quod dicitur, surgā.
Coloss.3.a Non permittit te Paulus quæ sursum sunt quærere, nisi prius resurrexeris. Non potest quæ sursum sunt sapere, nisi prius illa quæsieris. Quid enim est illa bona quę sursum sunt inuenire, nisi quodam dulcedinis & experientiæ gustu persentire illa? Ideo cuncta perlustrat & scrutatur, vt quod amat, alicubi degustet. Surgam, inquit, & circuibo ciuitatem, quæram per vicos & plateas, quem diligit anima mea. Multū sibi fiduciæ sanctus amor adsumit. Quantum enim putas diligebat, quæ tantum pręsumebat? Surgā, inquit, & circuibo ciuitatem? Nō D
veniet in conspectum tuum domine omnis hypocrita. Abscondit se Adam ex quo bonæ cōscientiæ ausum amisit, & inuentum se doluit, qui magis quærere debuerat. Qui fictè diligit, fugit conspectum tuum: quæ vero sponsa est & charitatis dotata munere, etiā fugiētem insectatur. Quo ibis bone Iesu, à facie vehementis desiderij? Si ascenderis in cœlum, illic est: si descenderis in infernum, adest. Vbique te sequitur curiosa scrutatrix, & per singulos operum tuorum gradus discurrēs, quod fide tenet, conatur transfundere in affectū, & admirandæ maiestati deuotione respondere. Ad dilectionis incentiuū omnia euangelij documēta deducit: vt in quibus veritatem suscipit, virtutē persentiat teipsum spōsum suū Christe Iesu, qui viuis & regnas per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo quartus.

CIRCVITVS iste non est peruagationis, sed inuestigationis. At si vagatur quæ circuit, non euagatur tamen, non excedit terminos ciuitatis, non loca quæ dilectus perambulare solet. In circuitu ambulat, sed intus ambulat per vicos & plateas ciuitatis. Sapientia enim in his viis se ostendit hilariter, & in plateis dat vocem suam. Ideo in istis circuit, quia nouit vbi soleat illi vberior occursus esse dile- E
cti. Circuibo, inquit, quærens per vicos & plateas. Frequens Canti.3.d
tibi est ô fœlix anima, talis circuitus, & accessus familiaris: & nota sunt tibi omnia ciuitatis huius circuitus & recessus intimi, angusta locorum, & lata platearum. Introduxit te rex in cellam vinariam. Nunquid non & in omnes alios secretiores recessus? Omnia tibi sunt aperta & peruia, & vsu quodam ad beatum hunc expeditam te sentis circuitum. Ideo non cunctanti sed confidenti similis dicit: Circuibo ciuitatē. Et quantum putatis fratres, quantum solatij confert inuisere interim & crebro conterere gressu loca in quibus stare solebant pedes eius, quem diligit? Nescio quo pacto loca in quibus aliquid boni experti sumus, expressius idipsum imprimunt memoriæ, & ex ordine ante mentis depingunt oculos, & quod iā experti sumus in ipsis, iterato speramus. Ergo loca ista non corporalia, sed spiritualia crediderim, opportuna ad animæ exercitationem spiritualem, propterea in his accipiamus circuitū. Circuitus iste an recordationis est, an inuestigationis? Circuit enim, qui vel nota recolit, vel ex ipsis notis colligit, quæ nondum sunt nota. Circuit quodāmodo qui nota recordatur, vel perscrutatur noua. Circuitus quidā est, cum ea quæ iam fide vel intelligētia tenemus, ordine retractamus. Circuitus quidā est, cum ex his quæ iam tenemus, ad occultiora tendimus & penetramus. Circuitus ille oblationis est, iste ratio- F
nis. Ille amicabilior, iste acutior. Et quāuis ille circuitus magis accommodatus sponsæ videatur, neutrum tamen illi negabimus. Siue enim nota & comperta reuiserit, siue inuestiget noua in omnibus amoris tantū fomitem quærit. Bonus quidem rationis circuitus, sed quando ratio ipsa intra fidei regulas se continet, & eius terminos non excedit, de fide ad fidē, vel de fide ad intelligentiā pertingens. Intelligentia quidem etsi fidē excedit, non tamen aliud contuetur, quàm quod fide continetur. In intelligentia quàm in fide nō certitudo maior inest, sed serenitas, neutra vel errat, vel hæsitat. Vbi vel error vel hæsitatio est, intelligētia nō est: vbi hęsitatio est, fides nō est. Et si fides admittere posse videtur errorem, non est vera nec catholica fides, sed erronea credulitas. Fides (vt sic dicā) veritatem rectam tenet & possidet, intelligentia reuelatam & nudam contuetur, ratio conatur reuelare. Ratio inter fidē intelligentiāmque discurrens, ad illam se erigit, sed ista regit. Ratio plus aliquid quàm credere vult. Quid aliud? Conspicere. Aliud est credere, aliud est cernere: non tamen aliud, quàm quod fide cōcipit, cōspicere conatur. Et si nondū syncere videre potest, quibusdam tamen accommodatis experimentis conicere tentat, quæ iam solida fide concepit. Ratio supra fidē conatur, fide tamen nititur, fide cohibetur. In primo deuota est: in secundo prudens: in tertio sobria: & (vt sic dicam) fides tenet, tuetur ratio, intelligentia intuetur. Bonus iste circuitus, in quo mens rationis ductu peruestigādo procedit, sed à fide non recedit, instructa à fide, & restricta ad fidem

G dem. Erronea plane, si non cuncta ad eius referat examen, & citum rationis incessum ad fidei maturitatem castiget. Bonus circuitus, vbi iustitia dei reuelatur ex fide in fidem. Bonus circuitus vbi quis transformatur à claritate in claritatẽ tãquam à domini spiritu. Bonus circuitus vbi quis posteriorum obli- *Philip.3.c* tus, ad anteriora extendit semetipsum, si quo modo comprehendat. Bonus certe circuitus, non modo cum noua semper & occultiora comprehenduntur, sed cum iã apprehensa nouo & recenti semper affectu reuoluuntur: cũ nõ modo quod restat, penetratur: sed quod iam penetratum est, frequenter iteratur. Iucundus circuitus, & sponsæ non ignotus. Ideo confidenter dicit: Surgam, & circuibo ciuitatem. Quæ aptius *Psal.86.a* esse poterit ciuitas quàm illa, de qua dictũ est: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei? Et quidẽ vniuersitas creaturæ dici potest non inconuenienter ciuitas dei, ab eo condita, & ab eo disposita. Gloriosa plane & pro specie, & pro ordine. Nam pro actibus minus iustis quos deprauatæ mentis producit libertas, quãtum in ipsis est, minus in gloria, nec ex ipsis, quod ordinẽ diuinæ dispositionis non effugiunt quẽ nõ intendũt. Soli autẽ vere gloriosi sunt, qui diuinæ dispositioni supponũt studium, solliciti primæ conditionis integrã seruare gratiam, vel reuelare & restaurare corruptam. Isti gemino quidẽ modo gloriosi efficiuntur naturali cum cæteris cõditione, & vo-
H luntaria præ cæteris coaptatione ad ordinantis & dirigentis dei nutũ. Dicitur ergo ciuitas dei vniuersitas creaturæ: quippe legibus administrata dispensationis ipsius. Ipsæ vniuersæ creaturæ speciem existentiæ præstat in proprio genere, in vsu efficaciam, consequentiã in ordine, vt & in seipsa pulchra sit, & in vniuersitate superuacua non sit, & cum reliquis inconsequens & repugnãs nõ sit. Siue enim res naturæ agatur motu, siue libero arbitrij nutu, siue diuinæ instinctu gratiæ, siue singulis his rationibus, siue coniunctis res agatur: quælibet à diuina intus inuisibiliter operante efficacia, & modum accipit & motum. Modum & quasi legem quandam ordinis, & motum actionis. Nõ modo enim ab eo cuiuslibet motionis natiua facultas, sed cuiuslibet facultatis ministratur motio, vt simul ab ipso sit & virtus & motus virtutis. Motus vero intẽtionis prauæ, & ab ipso habet quod motus est, & ab ipso nõ habet quod prauus est. Neque enim ab ipso est, quod in minus ordinatum finẽ dirigitur: sed ab ipso est, quod inordinatio ipsa mira prorsus ratione in ordinẽ redigitur. Vide venditionem Ioseph, descẽsum in Aegyptum: egressum & insectationem Pharaonis, submersionem exercitus, & ereptionem Israel, quomodo incarnationis & passionis Christi, & ereptionis nostræ seruiãt mysteriis: & multis quidem in locis similia diligens reperies. Nõ ergo possent antiqua delicta no-
I uis deseruire sacramentis, nisi occulta ratione diuina intus operante prouidentia. Nec enim illa antiqua casu quodam & indifferenter ita prouenere: quibus noua postmodũ à prudẽti dispensatore & obseruatore diligẽti adaptarẽtur mysteria: magis autem illa ad horum sunt significationem (non homine illud intendente, sed deo disponente) pręparata, quàm hęc illis aptata. Quid deniq; quòd dominus eo potissimum tempore ad passionẽ addictus, quòd hac hora, hoc die, hoc mortis affectus genere? Quis ista aut neget mystica, aut credat fortuita? Quo die est homo cõditus, eo reparatus: qua hora sententiam pertulit, indulgentiam meruit. per lignum sententia mortis inducta: per lignum vita restituta. Et nescio quis ista non diuinitus dispensata, sed humanitus administrata contendit. Habes agni Paschalis tempus, habes immaculatã hostiã, habes ereptionis Israëliticæ de Aegypto horam, habes ereptionis tuæ gratiam de seculi errore, de vanitate, de natiuitate corrupta: & hoc simpliciter contigisse credis, deo non dispensante, sed Iudæo operãte, quãuis non obseruãte? Hæc, inquam, quæ tam apte concurrunt de crucis ligno, de tempore, de hora, de die, & reliquas quæ obseruari prudenter possunt circunstantias, Iudaicæ deputas dementiæ, non diuinæ sapiẽtiæ? Prorsus in tam salubri remedio & cum antiquis in vnam formam concurrente sacramentis: & fortuitus casus excluditur & humanus intuitus, sed non diuinus nutus. Et in Esaiæ prophetia inuenies ad Ezechiam dictum: Data sunt omnia hæc in manus Chaldæorum. Vbi data esse dicit, ostendit non tantum prophetìcè prædicta, sed etiã iudiciaria quadã æquitate dictata. Ex his & huiusmodi passim per omnem scri- K pturarum textum: cui dubiũ residebit, diuinã pariter virtutem & sapientiã iustis legibus prauas rationalis creaturę non inspirare quidem, sed dispensare voluntates? Quod si ita est, multo minus ambigi potest motus cæterorum animantium, quæ naturali ducuntur affectu, & sensuum vel imaginationis tãtum aguntur iudicio, non arbitrio rationis, à diuina dispositione minime exemptos. Et vt semel cõcludã vniuersarum vel essentiã, qua in hoc aut in hoc rerum genere sunt, vel existentiã qua sunt, vel vsum quo aliquid efficiunt, iustissimus, potẽtissimus, prudentissimus moderator æternis & immutabilibus mouet & mutat & continet decretorũ regulis, & cunctam creaturam nusquã exorbitante regit iustitia, quasi ordinatissimam & dispositissimã ciuitatem. Hęccine ergo ciuitas est vniuersitas creaturę quam sponsa circuiturã se proponit? Circuierunt sapientes huius seculi rerum naturam, & in artificio suo operantem aduerterunt sapientiam dei: operantem dico, sed non opus de quo legitur: Deus autem rex noster ante secula operatus est salutem in medio terræ. Cognouerunt *Psal.7.c3* in opere artificẽ, sed non glorificauerunt, aut gratias egerũt. Fidelis anima omnia replicat & recenset in laudẽ dei, & omnem creaturam prouocat ad glorificandum, vt seipsam excitet in gratiam, & vniuersitatis contuitu diuinum stimuletur in amorem. Circuiuit Salomon, & de cedro Libani disputauit vsque ad hyssopum. Circuiuit in ecclesiaste, & de elemen- L torum postquam disseruit circuitu, ad humanos actus disputationem deriuauit, vt de transeunte rerum vanitate ad permanentem trãsiret veritatẽ. Circuiuit Iob, imò circunductus est magis à domino per terræ fundamẽta, per mensurã, per lineã & bases, & lapidẽ angularẽ, & astra matutina, & filiorum dei iubilum: per maris ostia, & vuluã & vestimentum, & caliginosos infantiæ pãnos: per terminos, vectes, & ostia, per ortum diluculi, & auroræ locum, & certas quasdam cæterarum rerum naturas. Omnes enim numerare lõgum erat, quæ omnia prudenter intuenti admirationem conditoris facerẽt, & pie considerãti amorem. Et hæc cõmuniter omnibus proposita sunt ratione vtentibus, & conditoris sui maiestatẽ manifesta pulchritudinis suæ specie cõmendant. Sub tam pulchro tamen velamine pulchriora sunt, quæ latent saluationis nostræ sacramenta, & multiplicia spiritualium dona gratiarum.

Deniq; & Dauid in fine psalmorũ cum omnẽ creaturã in laudem dei concitasset: Cantate, inquit, deo canticum nouũ, *Psa.149.a* laus eius in ecclesia sanctorũ. Vere nouum, cuius nescit antiquitatẽ materia, fastidiũ gratia: quæ semper est amore recẽs, vsu recentior. Vere enim nouũ, quod hominũ animos ad æternã innouat beatitudinẽ. Denique legitur: Ne memineritis *Esa.43.c* priorũ, & antiqua ne intueamini: noua quoq; ego facio. Iure noua, quæ ab antiquo currentis naturæ nequaquam cõclusa sunt legibus. Laus eius in ecclesia sanctorum. Quodã vtique M excellentiæ priuilegio, non tantũ æquitatis dispẽsatione, sed *Psa.149.a* gratuito sanctitatis dono & munere, laus eius in ecclesia sanctorum: quoniã ita laudẽ eius sanctorũ ostendit actus, vt illã attẽdat affectus. Sancti enim excellenter gratiarũ dona suscipiunt, deuotionẽ persentiunt, gratulationẽ persoluunt. Ideo quodã laudatur priuilegio in ecclesia sanctorũ, extra ecclesiã laudatur ministerio insensibili & muto rerum, vano hominũ. In rebus insensatis conditio, in hominibus non renatis aliquanta cognitio, in neutris tamen dilectio. Nã dilectio conditoris sui in primis nulla, in secundis nõ sancta. Laus eius in ecclesia sanctorũ. Sanctus enim & quæ condita sunt, vt naturaliter & sint: quæ dispensata sunt, vt inconueniẽter & inordinatè non sint: & quæ prædestinata sunt, vt beatè sint, vniuersa perscrutatur & ęstimat quantũ datur, vt per hæc auctoris iuxta vires colligat notionẽ, migret ad æmulationem, rapiatur in affectionẽ. Hæc ergo ciuitas spiritualis est, hęc ecclesia sanctorũ, quam circuiturã sese sponsa præsumit. Deus bone, quanta hic vtilium copia speculationum? Quis enim satis existimare potest quàm pulchra & quàm plurima sint vbiq; spectacula in sacramẽtis, exẽplis, miraculis? Prima saluationis: secunda conuersationis: attestationis sunt tertia. Quid vero cum de mysteriis, cum de moribus ad remunerationes æternas temporalium meritorum admiratura mens assurgit? Quantũ ibi profusis votis refunditur gaudij? Filij hominum, *Psal.4.d*

vt quid

A vt quid diligitis vana,& quæritis mendaciũ? vt quid animum ad aliena oblectamenta conuertitis:laboriosè quæritis labentes delicias? Quasi ad manum materiam fidei nostræ tenetis mysteria,ad memoriam prompta,ad meditãdum profusa, ad subsistendum perpetua,ad sufficiendum plena.Filij, inquam, hominum,imò filij excelsi,alumni religionis,qui regularis disciplinæ limina teritis , vt quid arida fauce aquas cœnulentas sititis,cœlestes fastiditis?Vt quid cogitationes admittitis in animum,ad quarum actiones nõ mittitis manum? Quod agere penitus detrectatis,vt quid studiosa mente retractatis?Experti frequenter estis,quòd omnem hanc inanem pompã recogitatę turpitudinis citus excipere solet exitus pœnitudinis. Denique & pudor est prodere:& pœna reticere.Meditationis ergo mutate materiam,sed seruate instantiam.Quàm fœdum est tunc studia vestra minui,cum mutantur in melius? Hoc autem dico:sicut exhibuistis animum ad cogitatus affectuosos fœdæ turpitudinis,ita exhibete nunc ad fœcũdos circuitus pulchræ veritatis.Circũdate Sion,inquit psalmista, & complectimini eam.Circundate meditando: complectimini amando.Complectimini eam, vt eius sit & comprehẽsio integra,& collocatio intima.Plus aliquid innuere videtur complexus quàm circuitus.Complexus simul cõtinet totum,circuitus de alio in aliud facit transitum. In hoc tamen circuitus præstare videtur,quòd ea quæ complectimur, indifferẽter & (*Psal.47.c*)
B inuolute constringimus:vbi vero circuitus est, singula seriatim discutimus.Ille cõtentus est summa, iste discurrit per singula.Esuriens enim & quærens animus dum illum non satiãt aliqua,semper rapitur ad reliqua. Et quodã voluitur circuitu, currentis desiderij protractus rotatu,donec repleatur in bonis esuries amoris,& occupet in illo cursus sui statum in quo terminum non inuenit. Nulla enim quæ creata sunt,in conditionis suæ statu infinita sunt:& ideo mens quæ circuit , vniuersa pertransit,nusquam requiem capiẽs vbi finem reperit. Solus ille requies est amãti & refectio,qui finis est omnium, & cuius nullus est finis. Propterea sponsa in circuitu suo cuncta pertransit,vt pertingat ad ipsum. Surgam,inquit, & circuibo ciuitatem.Circuibo in cunctis,cum quem diligo quærens,sed nusquam reperiens. Inuisibilia ipsius per ea quæ facta sunt,intellecta conspiciuntur:sed tamen nullius creaturæ quamlibet excellentis , & ad ipsius accedentis imitationem, plene vel instruor indicio,vel incẽdor officio.Tantum enim & pigrum,& tardum,& inefficax ad conditoris commendationem eorum quæ condita sunt,redditur ministerium,quãtum noscitur à veritate distare simulacrum. Ego circuibo ciuitatem,vniuersa pertingens, vniuersa pertransiens : pertingens qua ex parte ipsius imaginem differẽter præferunt:pertransiens vbi citra perfectum subsistunt. Circuibo ciuitatem vbique capiẽs refrigerium,& fastidium patiens. Quonam e- (*Canti.3.a* *Roma.1.c*)
C nim modo non me refrigerat , quod amoris mei pignus aliquod portat,præfert indicium, indicit memoriam , notitiam inducit?Sed iterum quonam pacto non tolero tædium, dum quadã me recogito præludi imagine,& vmbra detineri , nudam & simplicem nõ tenere veritatem? Circuibo ciuitatem, quoniam in toto eius tam pulchro ambitu vbique refoueor, sed nusquam reficior. Nec me fatigabit iste circuitus,donec pateat plenior aditus,vt intrem in sanctuarium dei,&intelligam in nouissimis eius.Habebit ibi circuitus terminum cum repleti fuerimus in bonis domus tuæ,domine,cum intellexero in nouissimis eius illũ qui primus est & nouissimus, initiũ & finis. O qualis ibi circuitus erit pergere ab ipso in ipsum, ire & redire:desiderio ire,delectatione redire,dum semper eius,quod experientia desiderat,præsentia satiat,vt mens possidentis & contuentis,& illi sit per appetentiam intenta,& illo sit sufficienter cõtenta. Sic enim pennata illa & oculata animalia in medio & in circuitu sedis dei leguntur.In medio, quia voti sui perducuntur ad intima.In circuitu, quia rediuiuo semper voto feruntur in eadem ipsa. In medio,quia eorum iam completum est votum. In circuitu , quia non sufficiunt comprehendere totum.In medio sunt admissa per gratiam,& in circuitu sunt exclusa per differentem naturam. In medio sunt,quia vnita per contemplationem: & in circuitu, quia disiuncta per comparationem.Quæ est enim sedes ista, nisi ea de qua loquitur apostolus:lux inaccessibilis, quam inhabitat deus?Denique quantumlibet oculata sint beata illa animalia:& illuminat illa, vt quantum possunt, capiant:& excedit,ne ad totum sufficiant. O quàm ampla ibi speculatoria,quàm latæ plateæ in illa luminis infinitate patent , quàm coarctati & couniti & protensi in illa simplicitate, charitate, æternitate vici?Viæ illæ viæ pulchræ,& semitæ pacificæ.Non est in illis vel errare vel elaborare semitis.Vndiq; occurit ibi sponsus,& læto(vt sic dicam) vultu se offert & influit cordi dilectæ,vt de cætero non indigeat quæri Iesus Christus qui viuit & regnat in secula seculorum.Amen. D

Sermo quintus.

LONGVM hesternus sermo in exequendo sponsæ circultu traxit limitem . Gratiæ tibi domine Iesu Christe, quòd fecisti tam dulcia faucibus meis eloquia tua , super mel ori meo. Ideo vix ab ore quæ semel gustata sunt discedunt , vt alia succedant : cum mora ruminantur. & si deglutita fuerint , suaui quodam ructu denuo redeunt ad ruminandum.Poterant hæc omnia breuiter & cursim dici, sed materiæ quæ tractatur gratia , comedentis blanditur palato, & quandam sui appetentiam facit,non facile cedens cum semel adducta fuerit in discussionem. Nam & quem mandendum infantulo nutrix comminuit panem , iam satis studioso dente subactum aliquotiens cum in ore detinet , gustus illecta sapore.Et nos cantici huius solidos aliis, si qui forte indigent,comminuentes cibos,gustatæ suauitatis iacturam facere nequimus:sed ita alieno inseruimus vsui, vt & nostro satisfaciamus in parte desiderio. Denique cum terminatum reor sermonem,& competenti fine conclusum, impatienti exhalatione epulæ verbi redeunt ad labia: & dũ abundantiæ suauitatis eructatur memoria, ad discussionem reuocatur materia.Quid enim ? Cur non ficus frequenter concutitur , cuius fructus plene nunquam excutitur ? Quid mirum si conuellitur sæpius quæ propria expoliatione fœcundior effecta, cum vellicantis videtur certare manu , & decerpentis auiditatem vbertate conuincere?Nõ talis illa cui maledixit dominus Iesus nihil in ea fructus inueniẽs,pro sterilitate,ariditate æterna condemnans illam. Vide quomodo aridas fecit fides Christi Iudæorum traditiones & dogmata philosophorum. Quomodo arefecit flumina Aegypti.non est in eorũ doctrinis & interpretationibus fructum inuenire de quo legitur in psalmo:Terra nostra dabit fructum suum . Nõ potest in eorum vicis & plateis Christus inueniri. Iam ô Iudæi emigrauit à viculis vestris.Iam dimisit domum suam: dereliquit hæreditatem suam. Denique facti estis quasi tugurium in cucumerario,quasi ciuitas quæ vastatur. Sed & de plateis nihilominus legitur,quia corruit in platea veritas. Siquidẽ de gentium philosophis dictum est, quòd veritatem dei detinuerũt in mendacio. An nõ tibi videtur cõgrue accipi in vicis Israël secundum carnem,quoniam de vno erant semine Abrahę,& in vnum compacti & coarctati ritum, vna lege constricti? Sapientes autem gentium iure adumbrãtur in plateis:quoniam effrænata libertate & licẽtia, extra veritatis euagati sunt tramitem: de maiestate diuina sentientes & asserentes non minus absona dignitati,quàm reluctãria veritati. Iudæi paupertate intelligẽtiæ circa diuinæ singularitatẽ constricti substantiæ, vsque ad filij & spiritus sancti personas non potuerunt fidei incrementa dilatare. Gentium philosophi per planum diffusi,& nullo diuinæ eruditionis obice tardati, deorum induxerunt numerositatem in naturis,infinitatem in personis, sentientes inter se singuli varia , vniuersi vana. Sed quæ iam anima in istis vel vicis vel plateis inquirit sponsum? Concubina est,si qua est,aut adultera:quarum altera contubernium cum sponso non habet perpetuum, altera malefidum. Quid enim ibi quærat vbi casta nõ occurrit sapientia , sed peregrina & meretricia ? Talis tibi depingitur in prouerbiis, occurrens vecordi iuueni vbi transit in platea prope angulum aduesperascente die in noctis tenebris & caligine,mulier ornatu meretricio,præparata ad capiendas animas,gàrrula & vaga,nunc foris,nunc in plateis,nunc iuxta angulos insidians. E (*Psal.84.b* *Hiere.12.b* *Ibid.59.e*) F (*Prou.7.b*)

Suspecta est mihi talis platea, in qua mulier tam varia & versipellis,blãditiarum suarum insidias vecordi machinatur iuueni. Nescio enim quid obscurum & distortũ & fuscatum

G mihi ſignificat nox & angulus & ornatus meretricius. Suſpecta eſt mihi omnis doctrina & certe deſpecta, quę nullam inducit de Chriſto mentionem: quæ eius me nec ſacramētis renouat, nec præceptis informat, nec promiſsis inflāmat. Nam Iudæi quidem habent in pagina illū, ſed interpretatione non habent. Adhuc enim velamen eſt magis in eorū mente quàm lege. Nec enim auferri poteſt, niſi cum cōuerſi fuerint ad dominum. Suſpecta eſt mihi tam in diuinis ſenſibus quàm in humanis vſibus vnius licentia, alterius reſtrictio, obſtinatio vtriuſque. Vnius in diuina natura numeroſitas, alterius ſingularitas, vtriuſque cæcitas. Ideo ſpōſæ non dederim in iſtis vicis & plateis quærere dilectum. Alios illi aſsignemus vicos, alias plateas, quam ſibi Chriſtus deſponſauit in fide & veritate. Et quidam gemina quædam eſt conuerſatio fidelium. Alij latam ſectantur viam. Alij arctiſsimę ſe tradunt diſciplinæ. Nam etſi ſcribitur: Arcta via quæ ducit ad vitam: eſt tamē quæpiā in hoc genere diſtinctio, & arctioris reſpectu alia reputatur latior. An non tibi videtur latitudo mandati, vbi nemo compellitur ad perfectionē, ſed infirmę non modo valetudini, ſed etiam voluntati inferioris gradus permittitur licētia? Gratias tibi domine Ieſu Chriſte, ꝙ nobis ſalutis occaſiones paras, & ita vegetis & alacribus proponis cōſilium, vt etiā ægrotis diſponas remediū, & pigris diſpenſes aſcenſum. Non modo vicos diſtrictè viuentium habet ciuitas tua ſancta Hieruſalem, ſed etiā plateas humiliora & planiora

H diligētium. Sic in omni profeſsione & ordine quæ ſponſa eſt, eius quem caſte diligit, veſtigia quærit, quatenus habeat vndecūque operationis exemplum, & amoris incendium. Non dedignatur ab his etiam qui foris ſunt, qui nulla arctioris diſciplinæ regula conſtringuntur, mutuari virtutis inſignia, reputās feruentiorem ibi frequenter affectum, vbi inferior fuerit ordinis gradus. Quid dicemus de his qui nuſquam ſalutis occaſiones quærunt, vbique cauſantes remiſsionem in plateis, & in vicis indiſcretionem? Denique tales multi ſunt qui omnes perſcrutantur profeſsiones & ordines, ſed in eis nulla inueniunt quæ illos trahant, ſed cuncta quibus ipſi detrahant, calumniantes quod diſtrictio in aliis ſit nimia, in aliis nulla. Iſtorum dicere eſt, & quidē quàm miſerè tam vere: Non inueni illū. Prauus certe ſenſus, vt dicas, ecce Chriſtus hic, imò ecce illic. Peſsimus vero ſi dicas, nec hic, nec illic. Vtrobique quærit ſponſa, & hic & illic. Quæram per vicos & plateas quē diligit anima mea. Per vicos diſtrictionē accipe, per plateas diſpēſationem. Neutram in miniſtris eccleſiæ ſiniſtrè interpreteris. Vtramque eccleſia recipit: in vtroque ſponſa quærit Chriſtum. Noli in altero tantum: in vtroque Chriſtū quære. Vicis plateas in teipſo coniunge. Quæris quomodo? Si te coarctat afflictio, aut voluntariè ſuſcepta, aut violenter impacta: intus in corde gaudio dilatare ſpirituali, & iam vicis plateas copulaſti. Nōne tibi videtur vtrumq; tenere, qui in tri-

I bulatione dilatatum ſibi lætatur? Apoſtolus in arcto tribulationis quandam latitudinem optabat illis quibus ait: Spe gau-

Rom. 12. c dentes, in tribulatione patientes. Deniq; ad ſpē latitudo refertur: habentes, inquit, tātas promiſsiones chariſsimi dilatamini & vos. Anguſta eſt nobis in præſenti res, ſpes vero lata. Arcta poſſeſsio, expectatio quidē profuſior. Ergo ad latitudinē ſpei plateas iſtas referto. Spe gaudentes apoſtolus dicit. Pro-

Zac. 8. a pheta vero: Adhuc replebuntur plateæ tuæ choris ludētium. Vides quomodo ſibi de ſpe & plateis ſentiunt conſona apoſtolus & propheta? Vterque enim gaudium aſsignat. Simul etiam hoc aduertēdū iuxta aliā diſtinctionem, quod etiam in vicis manſio eſt ad domeſticas vtilitates. In plateis feriatio quædam ad iucunditatē. In plateis enim chorus eſt & conuētus ludentium. Ergo vacationis & lætitiæ vſus in plateis eſt. Bonæ quidē plateæ in quibus alacri ſatis agilitate in leues cōtemplationis ſaltus animus ſe ſpiritualis exagitat. In plateis ergo quærit ſponſa quem diligit, dum domeſticis euoluta curis, dum extra corporis effecta manſionem, & domum terreſtrem quantum datur deſerens, quàm liberè, tam læte contēplari ſtudet. In vicis eſt māſio diuturnior. In plateis quidem breuis, ſed dulcior. In vicis virtutum vſus eſt & exercitium, quæ neceſſaria nobis ſunt, dum in corporis huius habitaculo moramur. In plateis vero feriata quædam fœlicitatis futuræ præludia. Et vide nunc verborum ſeriem. Primo ponit vicos, conſequenter plateas. Habes & in pſalmo ſimile: Quàm dile- K

cta tabernacula tua domine virtutū, cōcupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Miraris ſpōſæ ſedulitatem? ordinem *Pſal. 83. a* ſequere. Noli te prudentiorem vel promptiorem ſpōſa præſumere. Primo exerce te in opere virtuali, vt deinceps ad veritatis ſpeculatorium conſcendas. Quid illac ingreſſum paras qua exitus eſt? Cum ſponſa per vicos ad plateas veni, & cum pſalmiſta poſt tabernacula virtutū ad ampla veritatis atria: alioquin ordinē ſi conuertis, peruertis. Quāto magis coanguſtati ſunt vici, tanto vberiora & liberiora ſunt intus ocia mētis. Quid ocia dico? deuotionem dicerem iuſtius. Arcta exterius diſciplina animam interius dilatat. Siue libertatem, ſiue lætitiam in plateis intelligas, vbi ampliores quàm in hoc ordine noſtro plateas reperies? Sed nec facile dixeris, vbi ſint arctiores vici, vbi maior libertas, & ad vſum & ad exercitium virtutis, quàm in hoc ordine & cōuentu ſancto. Et ideo maior ad bonū libertas, eo quod ſit minor licētia in malū. Quo maior diſtrictio, eo maior directio. Arctiores vici, ampliores plateas efficiunt. Quid ergo eſt per vicos & plateas Ieſum quærere, niſi hoc ſe modo reſtringere & extendere ad capiendā de ipſius illuſtratione lætitiam? Vis vt vtraque intus in mente aſsignem, plateas & vicos? Nōne tibi videtur in vico quodam & velut in arcto poſitus is cuius vexatur patientia, caſtitas arcetur, coanguſtatur charitas? Qui in nullo virtutis ſtudio libere & ſine labore verſatur, ſine labore & anxio L

conatu animi, nū tibi quaſi in vicis locatus videtur? Et quanuis non ſine labore, non ſine conatu quærunt: tamen etiā qui tales ſunt, quietē in illo quē diligit anima ſua, quaſi per vicos quærūt. De quibus propheta: Domine in anguſtia quæſierūt *Eſa. 26. c* te, & in ſemita iudiciorū tuorum domine ſuſtinuimus te. Rudibus & nouitiis iſtud ſæpius euenit, qui ſolent vel variis tentamentis, vel quodam tædio laborare quando eos aut carnis deſideria coarctant, aut virtutum non exhilarat oblectatio. Et beatus qui non eſt ſcandalizatus in iſtis, qui non offenditur, qui nō perdit Ieſum, ſed magis quærit per vicos tales qui in anguſtia quærunt. Non ſic de quibuſdam dicitur: In angu- *Ibidem.* ſtia quęſierunt te: in tribulatione murmuris doctrina tua eis: imò & exercitia virtutis, & doctrinam patris intelligit in anguſtiis illis, & protendit à fine vſque ad finem fortiter, donec de vitiis ad plateas euadat: & qui perfectiores ſunt, & plateis aſſueti, aliquotiens ad anguſtias vicorum ſubito ſinuntur relabi. Et quis perfectior illa quæ ſponſa dicitur? Ecce & ipſa per vicos & arctos quoſdam meatus quærit dilectum. Non eſt ocioſa difficultas iſta quærendi. Per hanc enim & exercetur eius humilitas, & deſiderium excitatur. Quotiens in inextricabilibus me ſenſi quaſi vicis errantem, & anguſtiis animi concluſum, cum ſubito vicinas in plateas euaſi, & eduxit me in latitudinem bonus dominus, in vicis expiraui fere, ſed in plateis reſpiraui ſtatim. Latitudo quædam & libertas inoccupatæ & expeditę mentis in plateis tibi commendatur. Sed conſidera ne libertatem iſtam des in M

occaſionem carnis, ne coacerues lutum in platea tua, lutum illicitæ cogitationis. Alioquin ſicut lutum platearum delebit *Thre. 4. b* te dominus. Lubricauerunt, ait propheta, in plateis veſtigia noſtra: lutoſas volens intelligi eas, in quibus ſit lubricus inceſſus. Non luto ſed auro ſternantur plateæ tuæ. Non ibi ſit lutum, nec tamen ſiccitas & ariditas quędam ſit tibi: ſed fluāt flumina ibi aquæ viuæ, ſpiritualis quędam fluenta meditationis. In plateis aquas iſtas diuide in latitudine liberæ mentis. Sapientia quaſi platanus, inquit, exaltata ſum iuxta aquas in *Eccle. 24. b* plateis. Non in plateis ſolum, nec ſolum iuxta aquas, ſed iuxta aquas & in plateis exaltata ſum, inquit. Vt læta prodeant germina ſapientiæ, quātum putas cooperatur & ocium liberum, & irrigatio crebra ſanctę meditationis? Iure quaſi platanus exaltatur, quæ ſic plantatur. O beatas vere plateas in quibus ſapientia ſic creſcit, ſic exaltatur & ſupereminet perſpicuam ſe oſtendens, & non indigens quæri. Et vide quomodo ſeculari prudētiæ aliqui totam ſui cordis latitudinem exponant, quantum diſtendant animum & dilatant in plateam vt plantent ibi plantationem infidelē, hoc eſt germen alienum, quomodo & continuis exercitiis & meditatione frequēti & doctrina illam irrigent. Ideo cernas in illis lætam & vberem & exaltatam ſeculi ſapientiam, & fructificantem huius mūdi

ſenſum:

A sensum: sapientiam verò quæ ex deo est humilem & obscuram, & inueniri non posse penes illos. Exi in plateas & vicos ciuitatis, ocia discute, scrutare negocia eorum qui iudiciis vacant, qui tenent cathedram, qui sedent in tribunalibus: contemplare quid agant in publico, quid in cubiculo. Nunquid apud illos pura & vera & cœlestis eminet sapientia? Nūquid expressa est in moribus, quæ in sermone versatur? Nunquid in prospectu inuenies illam? Nunquid exaltatā sicut cedrum in Libano, & sicut cypressum in monte Sion? Nā in his mōtibus exaltatam se gloriatur. Nomina ipsa mysterium continent: nec ociosus est etiam ordo verborum. Præcedit Libanus in laude sapientiæ, Sion subnectitur: post cordis mundi candorem ad contēplandæ veritatis fulgorem ascendis. Mundiția meretur notitiam, non hanc literatoriam tantum, sed quandam dulcem & intimam, & ipsius animæ medullis infusam. Denique puritas veritatis socia est, & comes est, & præuia est. Idcirco montes istos Libanum & Sion in laude sua sapientia copulat. Montes istos apud quos illorum adsignare poteris qui litibus aut exercendis aut dirimendis vacant? Nō potest apud illos inueniri sapientia, in quibus non inuenitur locus sapientiæ. Amat Libanum, amat Sion, amat plateas, libertate gaudet & sublimitate. Quanta peruersitas, si sapientia quæ litibus vacat, quæ lucra sectatur, supereminet, & diuina latet? Supereminet litigiosa, & ea quæ pudica est, quæ pa-
B cifica, quæ bonis consentiens, contempta delitescit velut in obscuro. Illa excolitur, ista negligitur, ac si sterilis & parum lucrosa. Neglecta plantatio in altum non crescit. Raro in plateis quasi platanum exaltatum inuenies. Non est obuia, non est frequens: ideo dicit. Quæsiui, & non inueni illum. Vbiq; teritur, vbique vertitur in quæstione, vbique venerabile est nomen Iesu. Et vtinam quod vox sonat, vita depromat: exprimat imitatio, emineat & eluceat in moribus. Qui penes te sapientiam quærit, asidentem inueniat illam in ipsis foribus tuis, in ipsis sensibus, in modestia & compositione hominis exterioris. Nam quasi fores sunt per quas interioris prodeūt habitatoris indicia. A fructibus cognoscitur, si apud te Iesus moratur. Accedit ad te sponsa, folia vertit ficulneæ tuæ, quærit in te fructum, quærit dilectum. Hic est enim fructus dulcis gutturis eius. Fœlix es cum hoc abūdaueris fructu, cum domini tui spōsam isto satiaueris cibo. Esca eius, esca electa. Deliciæ eius sunt tecum esse dilectum suum. Non inuidet, no zelatur. Dilectum suum omnium vult esse dilectum. Ideo apud omnes quærit, vt illū apud omnes aut inueniat, aut inuitet. Quærit enim apud illos Iesum, quorum quærit profectum in ipso. Quærit per vicos & plateas, sed non in omnibus inuenire potest. Quæsiui, inquit, & nō inueni illum. Paulus omnium sitiebat salutem, in visceribus omnium Christū
Philip.2.c inuenire cupiebat, omnes cupiens in visceribus Christi. Sed
C enim audi quid dicit, quomodo quosdam deplorat: Neminem, inquit, vnanimem habeo. Omnes quæ sua sunt quærūt, non quæ Iesu Christi. Putas quòd apud eos inueniri Christus queat, qui ipsum vt inueniant, non quærūt? Et multos quidem sic quærentes reperies, aliud prçter ipsum, sed tamen per ipsum. Tractatur in cōsiliis, disceptatur in iudiciis, in scholis disputatur, cantatur in ecclesiis. Religiosa sunt hæc negocia, sed vade ad exitus aquarum, & pēsa quis generalior istorum finis est operum. Vide si non per hæc omnia quædā exerceantur mercimonia de Christo. Quæstuosa res nomen est Christi. Nil pensius, nil optatius. Fœlix tamen qui nominis huius virtutem sectatur. Apud illos tractetur, disceptetur, disputetur super hoc nomine. Nobis satis est, si nostris in claustris saltem adametur: nusquam commoditas maior: ideóq; maior confusio nusquam, si penes nos non inuenitur Christus. Non inuenitur forma iustitiæ, si piorum operum nō est intentio pura. Nam ipsa lætitia est mentis quædam diuina alacritas, quæ de ipsius præsentia concipi solet, & quam vere possumus præsentiam ipsius interpretari. Hæc, inquam, cœlestis & excedens affectio, non est res facilis & passim obuia. Hanc præcipue sponsa vt puto designat dicens: Quæsiui & non inueni illum quem diligit anima mea, Christum Iesum qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo sextus.

SPONSA moram in quærendo patitur, & quandam illi difficultatis vmbram sponsus obtendit, copiam sui non statim indulgens. Illa tamen calente studio sedulitatem continuat, querelam ingeminat: Non inueni illum. Fratres si sedulitas submouetur, desidia quando admittetur? Si non inuenit amor, quando inueniet tepor, quando raritas orandi, quando remissio? Quid ergo nunc contra raritatem orandi, & remissionem inter vos disputo? Non est opus medelam adhibere morbo quo non laboratis. Peregrina sunt à vobis hæc vitia. Quis enim vestrum, qui non sit & frequens & feruens in oratione? Et si torpor abest, videte ne vos dilationis tædia defatigent, & infringant desideria vestra. Vtrobique reatus est, si sit anima vestra, vel in postulatione remissa, vel in expectatione deficiens. Sponsæ desideria audis dilata: & tu ad primum orationis tuæ pulsum inspirationis diuinæ delicias tibi non affluere querulus causaris? Nunc cœpisti, & tam cito à directione sua tuus infringitur spiritus? Quid si tibi illud de euangelio improperetur: Sic non potuisti vna hora vigilare mecum? Vigilate ergo & orate, quia nescitis qua hora dilectus vester adueniat. Pertinax oratio peruenit ad finem. Et si tibi in initiis sicca & velut saxea videantur, oleum tamen gratiarum elicies de hoc saxo durissimo: immo si perseueres, si te longior mora non dissoluat, si non dilatione tua vota lentescant. Molesta plane amenti dilatio: sed solent protracta desideria amplius crescere. Quid vobis nota ingero? Vexatio crebra ipsa vobis huius rei dabit intellectū, imò iam dedit, idque frequenter. Crebro vos exercitatos inueni in huiusmodi studiis. Non possum gloriari hos me genuisse affectus in vobis: gaudeo tamen inuenisse vos in istis. Et si non hæc in vobis studia formaui, vtinam in illis fouere vos possim. Et ipse custos sum: ideo illam mihi spōsæ vocem sæpe replicatis: Num quem diligit anima mea vidistis? O beata anima quam tam sancta desideria exercent. Desideria dilectæ, dilectæ quæ nescit nisi de Christo rogare, quæ talem inuenta erumpit in vocem: Num quem diligit anima mea vidistis? Deniq; sponsa est, quæ talibus inuenitur occupata scrutiniis. Inuenerunt me (inquit) custodes ciuitatis. Qui ficti & fallaces sunt, nihil tam refugiunt, quàm ab his inueniri custodibus: & si deprehenduntur, non facile conuincuntur. Cain factus est vagus & profugus super terram, inueniri formidās: Omnis, inquit, qui inuenerit me, occidet me. Non vult peccatum occidi: non vult pati salutarem in confessione verecūdiam, medicinalem castigationem magistri. Non vult inueniri, quia non vult mori. Nam vbi non veretur interfici, sed magis se foueri confidit, impudenter se iactat indisciplinatus affectus. Sed sponsa vltro se offert, læta sponsi occurrit sodalibus. Quidni læta? Non inuenitur quasi fugiens vltorem, sed quærens amatorem. Inuenerunt me custodes: non sunt inuēti, sed inuenerunt. Diligentia ipsorum in hoc commēdatur. Pigri custodes & male fideles nullam in hoc adhibent diligētiam: non eunt: non quærunt si quem inueniant cauteriatam habentem conscientiam, signo amoris casti & studio quærēdi prodentem dilectionis incendium. Non conueniunt subditos, & forte molestum ducunt si cōpellantur ab ipsis. Non nisi interrogati proferunt verbum solatij quidam, nec tunc quidem. Litera quod habet, in pagina tantum proponit, nil superadiiciens, vel industriæ, vel diligentiæ. Alia est plane custodis ratio: preuenire debet, non tantum exponere: excitare magis quàm expectare quæsituros: quasi de specula super filios prospicere, qui sit intelligens & requirens Deum. Custos tuus sum, da mihi domine linguam eruditam vt sciam eum qui lapsus est sustentare verbo, & ad verbum dirigere. Et quid aliud optat sponsa, cum dicit: Num quem diligit anima mea vidistis? Vides illam non tam fatigatam, quàm excitatam studiis spiritualibus. Intellexisti pertinaciam eius in quærendo dilectum, vide nunc humilem prudentiam. Nescit custodes contemnere. Nec enim tutum arbitratur inconsultos præterire, quos scit dominici & conscios secreti, & nuncios mandati. Num quem diligit anima mea vidistis? Quid tamen sibi vult hæc interrogatio sub ambiguo posita? An in hoc admonere te voluit vt nō credas omni spiritui, sed probes si ex Deo sit spiritus? Denique non omnium est certum sponsi

Right margin notes: D (beside "…quandam illi dif-"); *Matth.26.d* (beside "…Sic non potuisti vna"); E (beside "…Quid vobis nota"); *Canti.3.b* (beside "…Num quem diligit anima mea vi-"); *Gene.4.b* (beside "…Non vult pecca-"); F (beside "…Diligentia ipsorum in hoc commēdatur.")

G sponsi præstare indicium, qui custodis officium vel susceperunt vel arripuerunt. Multi enim sunt, quorum est oculus in vniuersa terra, & iuxta alterius loci prouerbium, in finibus terræ. Non est lumẽ eorum cum ipsis, nec possunt illud vltra terræ porrigere limitem, leuare ad cœlum. Satis quidem fideles sunt & seduli, sed hucusque vt terrena coaceruent, & terrena seruẽt. Oculus, inquit, eorum in vniuersa terra. Inexplebilis auiditas in vniuersa terra se extendit: propterea terrenis incrassata mens curis, & illius mensæ seruiens qui perit cibi, cœlestis epulæ nescit dispensare viaticum, & de supernis theoriis aliquid serenum temperare subiectis. Nam & si forte qui tales sunt, de spiritualibus rogentur secretis, planam fidei & morum respondent sufficere viam. In hoc sterilitatem solãtes suam, vel ex tepore proprio auiditatem alienam metientes. Languidus enim & remissus amor, culpabili quadam patientia non tam optat quàm expectat futura bona. Qui vero feruentior est, ardenti fertur desiderio, repositã plenitudinem a filio & ex patre deflorare tentãs. Quia tales plurimos nouit sponsa custodes, quodam sub ambiguo interrogationem illius. Num quem diligit anima mea vidistis? Sit prudens, sit fidelis: sit custos sedulus, & disciplinæ diligentia hostium coërceat irruptionem ab ouili. Non tamẽ statim sciet memoria canere, & sponsi internuncius eius monstrare præsentiam, & in recessus secretos raptim admissus stillare de interna aliquid dulcedine. H Valde enim est imparis gratiæ, furtiua & fucata adulteri deprehendere lenocinia, legitimos sponsi aduentus conciliare. Malorum quia frequens est experientia, facilis est notitia. Spiritualium vero sensuum quia rarus vsus est, & exile iudicium, tenue satis est indicium de ipsis, nec possunt spiritualia nisi à spiritualibus diiudicari. Et ideo non possunt nisi à spiritualibus demonstrari, quales sunt de quibus legitur: Quàm pulchri super montes pedes annunciantium pacem, annunciantium bona. *Esa.52.b* Num quem diligit anima mea vidistis? Non est vna nec simplex nec vniformis visio sponsi. Exultauit Abraham vt videret diem eius: vidit & gauisus est. Vidit Iacob dominum facie ad faciem, & salua facta est anima eius. Vidit Moyses, sed posteriora vidit. Vidit Esaias dominum sedentem super solium excelsum. Vidit Ezechiel. Vidit Daniel in hominis similitudine, cum nõdum hominem suscepisset. Sed omnis ante incarnationẽ huiusmodi visio in corporali monstrata est specie, non in corporis humani veritate. Viderunt Apostoli in ipsa carnis veritate, & palpauerunt & attrectauerunt. *Ioan.14.b* Vtrique tamen intus fide deum viderunt. Dictum est Philippo: Qui videt me, videt & patrem meum. Quæ visio, quia referatur ad fidẽ, quod adiunctum est, declarat: Non creditis quia ego in patre, & pater in me est? Alioquin propter opera credite. Quæ enim consequentia vt ad probandum quòd patrem viderit, inducat I quia se viderit, nisi quòd in vtroq; eam voluit visionem intelligi, quæ per fidem fit? Propterea & de credulitate consequenter adiungit. Nõ creditis quia ego in patre, & pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite. Si enim habitat Christus per fidẽ in cordibus nostris, & si ipsa corda nostra mundantur per fidem, cur non & in cordibus nostris videtur per fidem? Superiorũ vero visionum, quarum altera facta est in imagine, altera in carne: vtraque plena est vel iucunditatis vel vtilitatis: sed cum tertiæ, quæ est per fidem, seruatur integritas. Nam vt de verbi apparitione, quæ in carne erat, loquar: præter vitæ verba, quæ de ore eius procedebant, quantum putas virtutis insigne in ipso exteriori retinebat habitu: quam manifesta eius, quæ intus erat, dabant indicia oculus, vox, vultus? Deniq; gestus omnis quomodo diuinã spirabat gratiam? Iucunda plane visio illa, sed deum in homine credẽti. Et quidem illa quæ prophetis & patribus ante Christi incarnationem facta est, diuinũ quiddam spirabat in apparente imagine, quãtum mea se habet fides, inæstimabilem delectationẽ & menti & sensui infundebat cernentis, nec nisi quorum mundus erat animus, apparebat obtutibus. Nam & post resurrectionem in ipsa carnis suæ veritate, non nisi testibus præordinatis à Deo apparuisse legitur. Fœlices illi custodes, si quibus tamen apparet frequẽter & familiariter talis visio, præsertim illa quæ est in carnis iam glorificatæ aspectu, qualem eum Petrus & Ioannes viderunt in monte transfiguratum: sed tamen & illa prior non vera, & ista non plena. K Nam illa Moyses delectabiliter detentus, non tamen contentus: ostẽde mihi (inquit) teipsum. *Exo.33.c* De altera vero ipse dominus: Expedit vobis vt ego vadam, alioquin paracletus non veniet. *Ioan.16.b* Bona ergo visio, quam paracletus adueniens inducit: spiritualis est, quia facta intus per spiritum. Deniq; & spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Visio hæc vel in reuelata spiritualiter veritate per intelligentiam, vel in suauitate infusa per gratiam. Nam & hoc ipsum experiri videre est. Gustate (inquit) & videte quoniam suauis est dominus. *Psal.33.b* Suauissima certe hæc visio, & quanuis futurum iuxta modum nondũ plena: vicina tamen, vicina qualitate, nõ æqualitate. Visio hæc humano non est supposita ingenio, vel proposita studio, & si aliquãdo desiderio gratis indulta. Denique non est talis quæ intelligentiæ concepta viribus, continuo tenore morã in animi memoria protelare queat. Subitanea est & sui iuris hæc visio, in spiritu vehementi vadens & veniens. Subitanea est & momentanea, repẽte veniens, & repente vadens: & si momẽtanea est, manent tamen reliquiæ cogitationis, tam succensæ, tam serenæ, & diem festum agunt in animo recordantis. Manet quidem memoria degustatæ & deglutitæ visionis: cuius suauitatem qui gustare possunt, eructare norunt, & hora hac maxime. Eructat enim bonum verbum cor recẽti adhuc incalescens gratia, & feruida meditatio similes effundit sermones. L Multũ enim intimæ dulcedinis sapit in verbis & gratissimi sunt sermones, qui de gratiarum vbertate prorumpunt.

Si custos es, scito quoniam talia te oportet præparare in occursum sponsæ. Vt quid occurris, si nihil dulce, nihil nouum nunciaturus venis? Si noua non potes, vetera profer. Ingere nota, si noua non habes. Non tamen ingeritur quod exigitur. Non quærit qualem videris, sed si videris: Sufficit nunciare qualem ipsa nouit. Augmentum tamen affert gratiarum si noua annuncias. Denique quod non est vel ignotũ vel insolitum meditationi, sponsæ noua quadam gratia dulcescere solet. Non fastidit auditus, quando feruet auiditas: tãtum de sponso disputa, & noua protulisti in auribus sponsæ. Non suppetit tibi de illo excellẽti & excedẽti visionis modo semper respõdere. Sublimis illa & subtilis est, & subito præoccupare solet animũ, quẽ mundum & exoccupatũ inuenerit. Subito præoccupat, sed nõ occupat diu. Subtilia ista non adsunt ad votum, dulcia deducit in mediũ. Simplicis fidei capitula singula quodã dulci disputationis temperamento suauissimos gignunt in audiente mẽtis affectus & excessus. Delicata est sponsa, dulcia vult, magis quàm fortia, nisi quòd omnia potest in eo qui eam confortat sponsus. Narrent alij fabulationes, controuersias meditentur. Os tuum meditetur sapientiam, & lingua loquatur delicias, qui sponsæ loqueris. Nã & illa tales vult qui de dilecto narrent & nuncient. M Labia sacerdotũ custodire debent scientiam, ideo legem requirit ex ore eorum, legem videndi & inueniendi dilectum. *Mala.2.b* Num quẽ diligit anima mea vidistis? *Canti.3.b* De visione illorum se visurã præsumit, ideo diligenter inuestigat custodum visionem, eorum sperans alloquio vel in secretiora deduci, vel dulcioribus affici. Id est enim videre quem diligit, dei sapientiam & virtutẽ propenso affectu & pura concipere mente. Bene illum conspicit, qui hoc vtroque concipit modo, pure cernens, & pie sentiens. Dulce puto susurrium, quod inter sponsam custodesq; vertitur: & grata collatio, si tamen collatio. Nulla enim illorum hic respõsio memoratur. Secreta valde est, si qua est, quam alto tegendam putat silentio. Secretum suum sibi. Secretum suum sibi. *Esa.24.c* Nec audemus hic aliquid inde coniicere quod sponsa curauit reticere. Cum eorum silẽtio claudamus nunc sermonem, prorogantes in crastinum sponsæ trãsitum, quo se vigiles paululum pertransire dicit, & inuenisse, quem diligit anima sua.

Sermo VII.

IMPROBI exactores estis, & nimis instãter repetitis debitorẽ vestrũ: dignũ tamẽ venia est dũmodo iusta postuletis. Sed vos exigitis vt soluã ad quod nõ me obligaui. Tractaturus erã de

A de transitu sponsæ. Ad hoc enim & ordinis & sponsionis nostræ ratione teneor: & vos adhuc mihi ingeritis illud cũ sponsa: Num quem diligit anima mea vidistis? Sed illa modestius interrogationẽ tẽperat ambigenti similis, quærẽs magis quã vrgens. Nouit enim nec omnibus, nec omni tempore de hac visione adesse sermonẽ. Ex quo enim abscondit vultum suũ, quis est qui contẽpletur eũ? Vos autẽ vrgetis me vt legem vobis ponã contemplandi dilectũ, & disciplinã inuẽtionis huius & visionis tradam. Quid ergo? Vultis vt muneris diuini largitatẽ concludã sub regula? Visio hæc nõ est industriæ, sed gratiæ: reuelationis est, non inuestigationis. Si quid tamen ad hæc potest industria cooperari, illud primũ obseruate quod scribitur: Lauamini, mundi estote. Secundo, vt scribatis sapiẽtiam tempore ocij. Qui enim minoratur actu, recipiet eam. Tertio, vt violẽti sitis, & gaudium regni, quod vobis diutius surripitur, præripiatis: id est vt habeatis cor purgatum, paratum, improbum. In primo efficieris dignus, in secundo deuotus, in tertio vehemens: hoc est idoneus obuius, vrgens. Idoneus gratiæ percipiendæ, obuius venienti, vrgẽs morantem. In primo prępararis, in secundo adsimilaris sponsę expectãti dilectum quando reuertatur à nuptiis. In tertio properas, & sponsa non expectat, sed properat, & ipsos præterit custodes. Dixissem melius si dixissem, pertransit. Quod enim preterimus, non respicimus, non attingimus, sed contẽnimus. Quod

Canti.3.b

Esa.1.d

B vero pertransimus, intelligimus illud discutere, & quasi disquirere & penetrare: nec inutilis hæc pertransitio. Paululum enim cum pertransisset, inuenit dilectũ. Videtis fratres, quid proficiat consultatio custodum. Deuotam sed vagam animã ad inuentionem dilecti perducit. Vtilis quidem consultatio: & frequenter quod non confert eorum qui consuluntur eru ditio, consulentis meretur humilitas. Bonũ est vt sis ad quærendum sedulus, non tamen adsiduus. Nam & sponsa nõ tam ex studio, quã occasione custodes interrogat, & id in transitu. Trahebat enim illam vlterius amor dilecti, nec vacuum esse sinebat ex ocio cõferre cum illis. Currebat in cordis siti, hausto forsitan de sponsi vicinia spiritu, & ideo minus intendebat in his, qui benedicebant ore, tendens ad illum qui benedicit in spiritu, qui est super omnia benedictus in secula deus.

Aduertite istud vos qui in transitu oratis, & cum mora legitis: qui ad legendum feruetis, in orando tepetis: debet lectio orationi seruire, præparare affectum, non horas pręripere, nec succidere moras. Cum legis, eruditis de Christo: orás vero, familiare cum ipso seris colloquium. Et quãto suauioris est gratiæ cum illo, quã de illo loqui? Si quędam spiritualiũ detrimenta sustinent visitationum propter orandi raritatem qui lectioni vehementius vacant, quid dicemus de his, quos aut indisciplinatæ collocutiones dissoluũt, vel anxiæ quęstiones scindunt? Deniq; monachorum est non colloquium, sed

C silentium: non quæstiones, sed quietẽ sectari. Aut si admittẽda est inquietudo dilectionis esse debet, nõ cõtentionis. Habet enim amor sanctus inquietudinem suam, sed qualẽ legis apud prophetam: Non tacebo & non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus, & saluator vt lãpas accendatur. An nõ similem animi sui pasionem intimat ista cum dicit: Cum pertransissem illos? Ferebatur impetu feruẽtis amoris, ideóq; pertransisse se perhibet, quasi auiditate & desiderio supergrediens quicquid dici poterat. Cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea. Pertransiuit illos vel euentilando doctrinam, vel æstimando naturam. Pertransiuit & quod po tuit ab illis dici, & quod potuit in illis conspici. Quilibet enim sint custodes isti, licet Cherubim interpreteris, licet Seraphim nõ possunt totum quod de Christo est, nec eloquendo depromere, nec æmulando exprimere. Cunctæ res difficiles, nec valet homo eas explicare sermone. Si tanta difficultas est in rebus conditis, rerum autorem quis indicabit, vel digne, vel plene? Ideo dicit: Cum pertransissem illos. Vtinam nos tales simus auditores verbi dei, qui non succumbamus his, quæ dicuntur, vel tardante ingenio, vel tepente voto, ne nos illa pertranseant, ne nostrã excedant tam auiditatem quàm capacitatem: sed magis docentis quàm commonentis pertranseamus conatum, maiora etsi nondum capientes, coniicientes tamen, aut certe concupiscentes. Quadam enim ratione pertransit quod sibi proponitur qui ampliora

Esa.62.a

Canti.3.b

Eccl.1.b

sectatur, quanuis non consequatur statim. Sponsa vero consecuta est: propter quod electa decantat: Cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea. Quidni pertranseat illos, quorum & scientiæ est numerus, & naturæ modus? Ille vero qui quæritur magnus & immensus, & non æstimabitur alius ad illum. Non ergo potest alieno documento, aut exemplo ex æquo perpendi. Reliqui omnes pertransibiles sunt, solus ipse pertransiri non potest. Denique dicit: Trãsite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Transite (inquit) ad me, non pertransite. Quonam enim modo pertransiri potest, quod immensum est? Mensura bona, & coagitata, & conferta, & supereffluens dabitur (inquit) in sinum vestrum. Vobis immensitas dispensatur in mẽsura. Nam in se immensa est. Non ait, replens, sed; supereffluens. Si ergo mensura capi non potest, immensitas ipsa quando capietur? Quo pacto pertransiri poterit, quod nec capi plene potest? Denique nec sponsa pertransire vult, sed dicit: Tenui, nec dimittam illum. Paululum cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea. Forte propinqui erant sponso vigiles hi, quos cum paululum pertransisset, inuenit dilectum. Quod si iuxta diuina eius accipimus dici naturam, quis creatorum spirituum ad immensitatem & maiestatem il lam proxime accedit? Nam etsi similitudo inesse intelligitur, longe tamen inferior & dissimilis dignoscitur. Non est [illegible] domine quis similis tui. Proximitatem forte ergo hãc, quam excludit conditio, cognitio admittit. Sed quis audeat abyssum illam diuinæ sapientiæ, cuius non est numerus, ingenio, creati spiritus perceptibilem diffinire? Lucem (inquit Apostolus) habitat inaccessibilem. Lux ista nobis inaccessibilis est, sed nos non sumus inaccessibiles illi. Propter quod dicit: Prope feci iustitiam meam, & salus mea non elongabitur. Prope facta est, quia incarnata: proximior, quia reuelata: magis autem proxime facta, quia donata. Prope facta est iustitia dei patris Christus Iesus carnis nostræ susceptione, sed gemino hominum genus omne excesit priuilegio, quantum spectat ad humanæ naturæ statum, æquitate, & integritate: quia præter illum nemo mundus à sorde, nemo immunis à corruptione. Dotatus est ergo duplici hoc munere, præcesitque participes suos. Itaque & reliquos omnes fides tua per transeat, vt in illo solo perpendas æquitatem iustitiæ, & integritatem consimilis naturæ. Sed tamen paululum pertransi: quoniam sicut nos longe excedit iustitia & incorruptione, sic prope factus est naturæ indifferentis conditione. Nescierunt Iudæi in illius existimatione pertransire Moysen, pertransire Abraham, pertransire reliquos vel patriarchas vel prophetas: qui illum sicut vnum de reliquis æstimabant, nec aliquid habere gratiæ præcellentis. Denique dicebant: Abraham & prophetæ mortui sunt, & tu dicis: Qui manducat meã carnem, non morietur in æternum? Quem teipsum facis? No luerunt Ioannem pertransire, sed dicebant quia Ioannes ipse est Christus. Non passus est tamen eos in se remanere Ioannes, sed opinionem infideliter præsumptam à se auertit: Non sum ego (inquit) Christus: medius autem vestrum stat, quem vos nescitis. Nescit synagoga pertransire, sed ad cæterorũ mẽsuram æstimauit illum: & quasi blasphemiã opponebat ei, quia cũ homo esset, se faceret deũ. Sed ecclesię pertrãsiuit fides, & inuenit illum vnctũ oleo lætitiæ præ consortibus suis. Et quàm vberi vnctus erat oleo, de cuius plenitudine omnium nostrũ infudit vulneribus. Nos enim sumus saucius ille qui descẽdit in Hierico, qui incidit in latrones, qui expoliatus est, & vulneratus est, & semiuiuus relictus. Pertransierunt plurimi, & nullus erat qui saluaret. Pertransiit magnus ille patriarcha Abraham: non enim erat ille iustificans, sed tantum iustificatus in fide futuri. Pertransiit Moyses: non enim erat gratiæ dator, sed legislator, & eius legis quæ neminem ducit ad perfectum. Næc enim ex lege iustitia. Pertransiit Aaron. Pertransiit sacerdos, & eisdem hostiis quas indesinenter offerebat, nec poterat mundare cõscientiam ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti. Pertransiit patriarcha, põtifex, & propheta arido tam animo q̃ opere, imò & illi in hoc saucio saucij erant. Solus ille Samaritanus verus viso illo misericordia motus est, sicut misericordia totus est, & infudit oleũ vulneribus, seipsum cordibus, mundás per fidem corda omnium,

D

Eccle.24.e

Luc.6.f

Cant.3.d

E

1.Tim.6.e

Esa.46.d

Ioan.8.g

F

Ibidem.

Psal.44.a

Luc.10.

G omnium. Ideo ecclesiæ fides omnes pertransit, pertingens ad illum qui solus illam pertransire non poterat, imponēs in iumentum suum, & factus est ipse iumentū. Et paululum pertransit vt inueniat illum, quem sic credit exortem corruptionis, vt consortem prædicet conditionis. Sic illum habet principem gratiæ, vt confiteatur participem naturæ. Quòd si & cœlestes illos angelicos spiritus contuitu sanctissimæ quam sortitus est animæ, ipsum supereminere dicamus, non erit à fide alienum, sed omnino congruum dignitatis eius personæ. Etenim si minoratus est paulo minus ab angelis propter partem, qua indutus est, carnalem: par tamen est illis secundum substantiam spiritualem, & superior secūdum prærogatiuam virtualem. Et hos ergo sponsa pertransi anima. Nam & illi custodes tui, & curatores tui sunt qui dicunt in propheta: *Hier.51.a* Curauimus Babylonem, & nō est sanata. Hos (inquam) pertransi, & in dilecto tuo priuilegij singularis dotes cōtemplare. Illi administratorij spiritus, non operarij salutis. Ipse vero magni cōsilij angelus, qui operatus est salutem in medio terræ. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen. Iucunda contemplatio in cœlesti familia contueri essentiæ simplicitatem, serenitatem mentis, & mutui suauitatem amoris. Iucunda contemplatio contueri perpetuitatem existentiæ, puritatem intelligentiæ, [illegible] profunditatem: tum etiam humilitatem in obedientia,

H tranquillitatem in diligentia, facultatem in efficaca. Omnes tamen pertransi, & intuere quantus sit iste qui ingreditur ad saluandas gentes. Quem ingredientem in orbem terræ angelicæ laudes inducunt, & triumphaliter regredientem, cum *Esa.63.d* admirationis Cantico dicunt: Quis est iste qui venit de Edō, tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola, vtique carnis suæ. Iure quidem formosus in stola sua, quæ sine commixtione concepta est, & de virgine nata est, & ab omni non modo corruptione, sed etiam corruptionis fomite immunis conseruata est, & in sepulchro dissoluta non est, & die tertia resuscitata, quadragesima in cœlū assumpta, omni die (quod super omnia mirandum & amandum) in salutis cibum credentibus proposita. Quis non ad singula ista miretur amanter & dicat: Quis est iste tam formosus in sua stola? Cucurristi per hæc omnia admirationis genera, imò stupidus per singula substitisti, & ecce denuo noua tibi admirationis materia inde exurgit. Satis in illis exercitatus fueris, hic iterum ad *Esaiæ.43.c* stupendū excitaris, quasi illud tibi dicatur prophetæ: Ne memineris priorum, noua ego facio. Quid magis nouum quàm quòd in mysterio dominici corporis mutatur materies, & species seruatur? Pristina manet forma, sed noua gratia, quia noua substantia. Noua quidem non in se, sed in huiusmodi specie. Nouū plane quòd carnis dominicæ substantia in aliena specie sumpta sanctificationis virtutem animæ confert, &

I spiritualem emundat substantiam in mysterio altaris immaculata caro. Nouū quidem, & supra reliquorum vsum sacramentorū quòd non modo sanctificationis noua gratia datur, sed substantia naturalis mutatur. Nam per sacramenti benedictionem accipit oblatus panis hāc ineffabilē mutationem, & ex mystica consecratione & verbi viuentis copulatione *Ioan.6.g* hæc viuificatrix gratia in carne Christi redundat. Caro enim non prodest quicquā, sed spiritus est qui viuificat, sacrosanctę carni conferēs in solenni sacramento spiritualem efficaciam ad viuificandos tanti participes mysterij. Formosus ergo in stola, hoc est in carne sua, sed multo formosior in assumpto spiritu, qui vtique carne præstantior, quia verbo vicinior. Et in hoc spiritu vnctum eum intellige præ consortibus suis: id est, non modo præ filiis hominum, sed etiam præ angelorum agminibus. Quidni vnctus sit præ illis oleo gratiæ, qui non sicut alij participatione, sed personali vnctione vberrimæ illi consertus est oliuæ, ex qua vnctio omnis emanat? An nō tibi velut oliua videtur veritas & verbū Dei, cuius vnctio docet nos de omnibus, cuius molliti sunt sermones super oleum, cuius vnguentum effusum nomen est? Huic oliuæ personali vnione consertus conditionis non corruptionis nostræ oleaster (vt sic dicam) & pinguedinis illius factus particeps.

Quid luminis, quid dulcedinis, quid suauitatis, quid omnimodæ virtutis acceperit, operum eius indicia loquuntur: nisi quòd lōge excellebat quod sensit in spiritu, quā quod expressit in actu. Deniq; ad omnia virtutis indicia dicere potes: Oleū effusum nomē tuū, absque eo quod intrinsecus latet. Nec K *Canti.1.a* enim cōsentaneum est, vt quālibet mirificum foris animæ opus illius virtutes exęquet. Non possum domine, quę in prospectu sunt, omnia opera tua comprehendere. Confortata enim sunt, & nequeo æstimare illa: & eam quæ intrinsecus latet quonam modo experiar gratiam? Oculus non vidit beatissima anima Christi præter te numera quæ diuinitus collata sunt in te. Ideo angelici spiritus deficientes in comprehensione, non desinunt ab admiratione: & quasi nesciētes, sed stupentes in laudem suprapositā erumpunt: Quis est iste sic formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ? *Esa.63.a* Hanc considerans prærogatiuam virtutum in dilecto, iure sponsa custodes se pertransisse dicit, paululum pertransisse: quia sic in eo singularē miratur gratiam, vt tamen cōmunem constituat naturam, beatámq; illam Christi animā esse cū reliquis eiusdem quidem generis, sed differentis excellētisque virtutis. Parabam adhuc alium vobis explicare trāsitum, sed quod materia opportune suggerit, vel magis exigit, sermo refugit iam vrgens ad exitum. Nos interim ad quod venimus, in eo permaneamus, quatenus ex hoc gradu, cū ocium dabitur, ad altiora transeamus mysteria sponsi ecclesiæ Iesu Christi: qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo VIII.

L PERTRANSISTI ô sponsa domini custodes tuos, consortes & participes suos: consortes naturæ: participes gratiæ. Pertransisti illos, & peruenisti ad dilectum. Quidni illos pertranseas, qui & ipsi pertransirent quasi fumus, nisi in dilecto suo starent? Inuenisti dilectum, inuenisti illum vnctum oleo spiritus præ consortibus suis. Perpendisti in illo virtutum priuilegia quædam in consimili natura. Inuenisti sanctam eius animam quędam habere dona singulariter, quędam excellenter. Ideo pertransisti illos, quia illum prætulisti: & paululum pertransisse te dicis, quia consideratio tua in hac prælatione nondum recessit à generis eiusdem communione. Sed nunquid hic subsistes? In vlteriora & altiora ex hoc gradu vrgēda est profectio: pertingendum in finem. Sapientia enim attingit à fine in finem. Denique & hæreti- *Sap.8.a* cus, vt superiorem dilecto tuo gradum conferat, hunc tollit. Tantum carnem verbo copulat in Christo, animam negat: aut si hanc non audet (propter euidēs ipsius Christi testimonium dicētis: Nemo tollit à me animā meā, sed ego pono eā, *Ioan.10.d* & iterum sumo eam) animam sensificantem donat, sed ratiocinantem tollit spiritum. Correxit in parte errorem, sed non potuit longius ab Ægyptiis recedere tenebris. Non potuit tridui iter conficere. Ecclesiæ fides humanitatem nec solam constituit in Christo, nec dimidiam. Vtramque naturam collocat in Christo. Et quia diuina simplex est & distinctione carens: in homine triplicem illam, quam ponit Apostolus M distinctionem fatetur, id est integrum corpus & animam & spiritum. Alioquin non hominem, quem reformaturus in se fuerat, suscepit. Denique & rationalis animæ pars humanæ, indiguit mediatoris remedio, quia ignorantiæ fuscata nubilo, & concupiscentiæ succensa igniculo, vtramq; naturam, id est humanam & diuinam integram fatetur in Christo Ecclesia eius, & sicut euangelica mulier in satis tribus humanæ fa- *Luc.13.d* rinæ diuinæ sapientiæ fermentum recondit. Sed quid? Indigebat rationali spiritu Christus, verbum ipse patris & sapientia & veritas? Nec quod lateret ipsum aliquid esse poterat, sed ipse illuminat omnem hominem venientē in hūc mū- *Ioan.1.a* dum. Qua ergo consequentia creato & illuminato indigeret lumen creans & illuminans? Nulla plane. Ille non indiget, sed mea est hæc indigentia. Ratio hæc est meæ cæcitatis, non claritatis illius: non assumentis verbi, sed assumpti spiritus. Ergo indigebā vt & hęc naturæ meæ pars verbo vniretur, & sic clarificatę in Deo portionis merita in vniuersos per fidem refluerent. Omnes nos mediante consubstātiali nostro reformamur in Christo accedentes per fidem ad ipsum. Et ideo totū oportebat adsumi, vt gratia refunderetur in totū, quia corruptio fermentauerat totum. Manent ergo in vna persona naturæ geminæ sicut integrę, sic & impermixtę. Diuina enim inconuertibilis & incommutabilis est: nec potest conuerti in aliam, nec in se sinit illam conuerti. Non valet in aliam

A aliam ex se deficere. Defectus siquidem illi foret omnis mutatio: nec magis in illam alia proficere potest. Non commutare, sed communicare illam possumus: vtendo certe, nõ existendo. Manet itaque naturis istis sua cuiq; tã integritas quã proprietas. Consequenter etiam competẽtes his comprehẽsiones & affectus contemplationes & beatitudines impermixtæ sunt & distinctæ & differẽtes, & numerabiles sine numero personæ. Nã quis adsereret beatissimã Christi animam aut nihil sentire penitus dulcedinis & gaudij: aut iterum gustum intimum illi permittere suauitatis & saporis, & beatitudinis illius qua beatissima perfruitur trinitas? Maioris siquidem est excellentiæ esse illud vitale bonũ quã participare, lõgéque expressior est experientia & domestica magis in essentia quàm in vsu ipsius: Esse vtique idipsum vti est, non tamen vsus essentiam confert. Quomodo ergo essentia perfruitione sola non potior quia proximior? Deinde licet anima hæc in verbo omnia videt, & ipsum verbum in verbo videt: tamẽ quia admissa nõ est in societatẽ essentiæ, nec admitti potest in æqualitatem notitiæ. Nã hoc ipsum essentialiter Deum esse, & sapiẽtiam esse, & summam bonitatem esse, & virtutẽ summam & solam & sempiternam, quid habeat delectationis & gaudij, cui dabimus nosse, nisi cui datum est & esse? Verbum ergo patris tanto magis intime & syncere & simpliciter seipsum nouit, & vniuersa per seipsum, quãto meliore vtitur priB uilegio essentialis vnitas, quã vnio personalis. Hæc ad hoc replicamus, ad discernendas scilicet vnius Iesu Christi virtutes, pro gemina in Christo natura, id est, verbi essentialiter ex patre nati, & spiritus ex patre creati: maxime propter illos qui de vnitate personæ æqualitatem vel magis vnitatem inducunt & virtutis & scientiæ. Qui tamen cum omnia dicant animam habere per gratiam, quæ habet verbum per naturam: ipsi videntur quasdam distantias & gradus (vt sic dicam) inducere per distinctionem nominum istorum, id est naturam & gratiam. Quantum illi denegant, cui hoc ipsum non dant per naturam habere vel nosse? Nam etsi anima Iesu verbo vnita excellẽter & per gratiam illuminata sit nunquid & illud habere dicetur ex gratia, vt naturaliter & essentialiter & simpliciter lumen sit, & illuminans sit? Aut quonam modo erit naturæ quã gratiæ notitia præstãtior, si non expressior? At illud adducũt quod legitur, & verissime legitur, quia omnis sa- *Eccle.1.a* pientia à domino deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuũ. Si omnis sapientia à deo, & cum illo est, & ante æuum: ergo quomodo multæ sapientiæ sunt cum illa quæ à deo est, & illi coæterna est, quia cum illo ante æuum est? Non multæ nec variæ & diuersæ sapiẽtiæ, sed vna sola & inuariabilis est. Quæstio hæc non iam circa vnam domini Iesu solam restringitur animam, sed se dilatat ad omnes quæ alicuius sunt participes sapientiæ: vt similiter quæri posit, an omnes vnam haC beant cum verbo dei sapientiam, imò an omnes aliam nõ habeant quã ipsum dei verbũ sapientiam. Quod si ita est, vna iã & indiuisa erit omnium sapientia. Et qua ratione dicitur omnis, si non nisi vna est? Quid si ideo numerose dicitur, nõ quia in se numerabilis sit, sed propter numerositatem habentium eam? Nam & vna dicitur fides, propter vnam rem creditam, cum tamen cuiq; sit sua. Quare ergo vna res non dicatur numerose, cum multæ singulariter dicantur? Denique & multæ scientiæ & multæ voluntates eiusdem personæ dicuntur, & eodem tempore, propter multitudinẽ rerum quas vel scit vel vult etiam simul. Ad res ergo scitas respicientes, non ad ipsius mẽtis vim, qua quisq; scit omne quod scit, & vnius multas, & multorum dicimus vnam scientiam. Cum itaq; dicitur, omnis sapientia à domino deo est, nihil officit ad astruẽdam vnitatem sapientiæ: quia hoc non ad ipsam, sed ad illa quæ sciuntur per ipsam, refertur: quod dicitur omnis. Neq; enim quia multa sunt quæ illuminantur vt videri possint, aut multi videri possint, ideo multiplex lumen est quod & visa illuminat, & videntibus lucet. Quid ergo? Dicemus vnã & eandem esse scientiam animæ Iesu cum verbo, imò omnium rationalium spirituum, & inter se & cum dei verbo vnam esse sapiẽtiam, quia dei verbum? Iam ergo de sola anima Iesu non erit hæc disceptatio: & nullus iam erit nobis exitus ad tuendam superius positã diuersitatem scientiæ inter verbũ & animam Iesu. Et quomodo patebit exitus, cũ hoc modo omniũ vna conuincatur sapiẽtia, quia vnũ lumẽ quod illuminat omnes? D An forte quia diuerso modo illuminatio fit, etiã diuersæ inter se illuminationes sunt, & ab eo per quod fiũt lumine differunt: ita etiam in animis rationalibus & diuinitus illuminatis, & lumẽ quo illuminantur, & ipsa illuminatio quæ per lumen fit, ab inuicẽ discernẽtur? Nã illuminatio quidẽ fit in illuminato, & ex tempore fit: lumẽ autẽ ipsum non fit, sed est, & ex æterno est. Hoc modo in vna mẽte qui neget multas sciẽtias esse, in qua intelligit multas comprehensiones esse, quanuis vna sit mentis vis quæ comprehendit & videt: & vnũ lumen illuminans, vt cõprehendere & videre queat? Hæc ergo distinguenda sunt diligenter, lumen & illuminatio, quæ per lumen fit in animo intelligentis. Nam hoc ipsum intelligere, & illuminari & scire est. Quis itaq; non videat: quãuis nisi subtilissime non discernatur propter nonnullam similitudinem. Quis (inquam) non videat differre inter se lumen per quod illuminatio fit, & illuminationem quæ per lumen fit in quouis illuminato? Alterum enim creatum est, alterũ creans: alterum illuminatum, alterum illuminans. Nec potest essentialiter esse eadem sapientia quæ fit per gratiam, cum illa quæ per naturam existit: illa quæ fit in tempore, cum illa quæ nata est ab æternitate. Si hoc distinxisti in dilecto ô sponsa, & ab his quæ iuxta statum humanæ substãtiæ in illo sunt virtutes, ad verbi pertransisti diuitias, tunc iure & excellenter dicere potes: Paululum cum pertransissem illos, inueni quem diligit E anima mea. Sed quomodo aptabimus illud quod ponitur, sci- *Cant.3.b* licet paulum? Inæstimabiliter prærogat omni creaturæ diuina maiestas, & quasi vicina & familiaris sit, dicis: Cum pertransissem illos paululũ, inueni quem diligit anima mea. Deniq; chaos magnum firmatum est inter nostram & ipsius naturam. Quale quæris chaos? vtique inanitatis nostræ. Omnes *Esa.4.d* gentes (ait propheta) quasi non sint, sic sunt corã eo, & quasi nihil & inane reputatæ sunt ei. Iure inanis reputatur nostra substantia, in cuius assumptione exinanisse se dicitur illa plenitudo. Quę ergo poterit adsignari conuenientia & vicinitas inanis cum solido, nihil cum immenso? Qua ergo ratione dicit: Paulum cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea? An forte pennigera est charitas, & præpeti volatu ardentis desiderij interiacens hoc, de quo loquimur, prætervolat vacuum? Vtique sic adsentior. Nam amare iam tenere est: & iam adsimilari & vniri est. Quidni, cum deus charitas sit? Sed aliam hic ego paro rationem. Post rationalis contemplationem naturę sursum ascendẽti, primo se statim gradu diuina offert & occurrit natura, nulliusque alterius prestantioris naturę interponitur distinctio. Non enim inter imaginem & veritatem medium adsignari quid potest: superius vno, inferius altero. Quod enim veritas non est, quomodo proximius accedit ad eam, quàm vt ipsius simulacrum & character sit? In quo ergo attenditur in rationali spiritu ea, F quę ad diuinam est naturam, imago? Primo quidem loco, quia est veritatis & iustitię capax. Secundo si capiat, & fiat verus est iustus per gratiam, quod Deus est per naturam. Tria hic mihi distincta sunt, id est capacem esse boni summi, ipsum habere, & esse ipsum. Imago attenditur in primo, similitudo in secundo, veritas in tertio. Primum commune est omnium intellectualium spirituum. Secũdum electorum tantum. Tertium solius increati spiritus. In primo prope accedimus. In secundo proxime. Tertium ipse est, prope accedimus per aptitudinem, proxime per coaptationem. Prope per naturę primęua, proxime per virtutis priuilegia. Prope, quia capaces: proxime, quia capientes. Quonam enim modo non de vicino accedit immortalitas ad immutabilitatem, incorporalitas ad simplicitatem, illocalitas ad immensitatem, ratio ad veritatem, virtus ad bonitatem? Et vt expressius loquar, quid esse vicinius & similius potest quàm sapientia sapientię? iustitia iustitię? quàm illuminata illuminanti? iustificanti iustificata? quid similius alij, quàm causatiuum causę, formatũ formę? Nam in formato fere nihil aliud attenditur quàm forma. Denique & quod dulce est, super omnia simile videtur dulcedini: & quod lucidum est, luci. Itaque proximum non iniuste videtur, quod illi tanta ęmulatione componitur: proximũ, quia nihil interponitur. Nam & si finitũ nostrũ incomparabiliter excedit dies immensitatis, infinitas

G infinitas imaginis, tamen ad veritatem nonnulla degnoscitur
Canti.3.b esse affinitas. Iure ergo dicit: Paululum cum pertransissem illos, inueni quem diligit anima mea. O quàm fœlix, quàm lætus prouentus tam longe circuitus. Beati gradus illi per quos in talem euaditur terminum. Quæsiuit in lectulo, circuiuit ciuitatem, interrogauit custodes. Primo loco quærit per se & penes se. Secundo extra se, sed per se. Tertio vero nec per se, nec penes se. Et hoc loco quanto humilius quærit, tanto quidem efficacius: quantóque à sui confidentia longius recessit, tanto reperit citius. Inueni, inquit, inueni illum: qui me prior quasi ouem errantem, & quasi drachmam perditam quæsiuit & inuenit, & misericordia eius præuenit me. Me, inquã, prior inuenit perditam, præuenit nihil meritam. Inuenit errantem, præuenit desperantem, inuenit differentem, præuenit diffidẽtem: inuenit qualis essem mihi indicans: præuenit ad sua me reuocans, vagam inuenit in erroribus, vacuam gratiæ præuenit numeribus. Inuenit vt non ego ipsum, sed ipse me eligeret, præuenit vt prior diligeret. Sic ergo electa & dilecta, quęsita & acquisita, inuẽta & præuenta, quomodo non secundũ vires conatu, & supra vires affectu illum & diligam & quæram. Quæram, quæram, donec voti compos vocem lætitiæ proferam. Inueni quem diligit anima mea. Ego inuentionem hic ad veritatis & gratiæ non refero initium, sed augmentũ. Pergens enim & proficiens anima de virtute in virtutem, de
H veritate in veritatem, dum vbique nouis informatur mysteriis, & infunditur gaudiis per singulos profectuum gradus dicere potest: Inueni quem diligit anima mea, verbum patris Christum Iesum, qui est super omnia benedictus in secula seculorum, Amen.

Canti.3.b

Sermo IX.

TENVI illum, nec dimittam. Ego huius capituli sensum ad futuram volui tantum fœlicitatem referre quando sponsus dilectæ manifestam præsentiæ suæ exhibebit plenitudinem, vt nihil sit quod interrumpat perpetuitatem. Nam &
1.Cor.15.c. quod præmittitur: Cum pertransissem illos, non incongrue ad id refertur: Cum euacuauerit omnem principatum & potestatem, vt sit deus omnia in omnibus. Ante illud enim tempus, quis ex sententia dicere potest: Non dimittam illum? Sed hunc arctat & euertit intellectum, & ad præsens facit referri, illud quod sequitur: Donec introducam illum in domum
Canti.3.b matris meæ. Sed iam vigilanter singula consideremus. Pri-
Gene.18.a mo considera quàm sint lætitiæ plena hæc verba: Inueni (inquit) tenui, nec dimittam. Magnus ille patriarcha Abraham legitur vidisse dominum, non inuenisse. Apparuit enim ei vltro stanti in ostio tabernaculi ad meridiem. Denique egressus de tabernaculo obuius, sedulus sub ilice exhibuit officium:
Exo.19.& 34.d in tabernaculum vero introducere non meruit, nedum in cubiculum. Vidit & Moyses apparentem sibi in Oreb domi-
I num, sed tenere non meruit, qui nec permissus est propius
Gene.28.c accedere. Vidit Iacob dominum, sed vidit in somnis, & de longe scalæ innixum. Nam etsi apprehendit angelum, non tamen retinuit: sed quadam luctæ violẽtia benedictionis ex-
Ioan.20.d torsit gratiam, amisit præsentiam, & idcirco dicere non potuit: Non dimittam illum. Inuenit illum Maria Magdalene, sed prohibita est, non dico tenere, sed etiam tangere, quia
Luc.2.d penes monumentum vitam quæsiuit. Suscepit diu expectatum, & insperato inuentum senex ille Simeon in vlnas suas, & gratulationis lætus erupit in canticum, sed vocis huius vsum sibi non præsumpsit: Non dimittam illum. Denique sic ait: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuũ in pace. Vtiq; in pace dimittitur solutus & sequestratus à carne, vt non amplius concupiscat aduersus spiritum, & illi repugnet. Ille ad noui amplexum pueri, senescentis deposuit hominis vetustatem, & in tranquilliorem statum à corporis corruptibilis pœna, & carnis pugna dimitti se, vel postulat, vel exultat. Sponsa vero dilectum à se non dimittẽdum præsumit. Et quanto præcellentis est gratiæ non dimittere quod ames, quam euadere quod horreas? Omnes hi etsi in carne, vel carnis specie viderint: quosdam vel visionis vel apprehẽsionis gradus distingunt humanis in mentibus. Quod nulli eorum indultum legimus, ista vsurpat, cuius tentauimus euentilare sermones. Inueni, tenui, nec dimittam. Inueni per aspirationem: tenui memoriæ retractatione: non dimittam continuatione iugi. Tenui illum, & tu cum inueneris Chri- K stum, cum inueneris sapientiam, cum inueneris iustitiam, sanctitatẽ, redemptionẽ: hæc omnia enim nobis factus est Christus: cum ista inueneris, tene affectu, tene studio. Quod intelligentia inueneris, diligentia tene, & retine (vt sic dicam) renitentes virtutes, & lubricas species arctiori tibi astringe amplexu, donec vice versa vltro tibi inhæreant, & amplexentur te gratis, & sine studij tui labore te teneant, nec sinant vel lõgius abscedere, vel diutius abesse. Et si quando declines ad officia humanæ necessitatis, ibi te insectentur & reuocent, & arripiant ad se, vt si non possint assiduè studium, semper habeant obligatum affectum. Nam nonnulla mihi videtur distinctio, an tu teneas Christum dei virtutem & sapientiam, an tenearis ab ipso. Ama (inquit) sapientiam, & amplexabitur *Prou.4.a* te. Denique & de quibusdam dicitur quòd tenuit eos superbia. Quid est tenuit, nisi irretiuit & implicauit, & inolitæ cõsuetudinis indissolubili obligauit vinculo? Hoc enim est quod sequitur: Operti sunt iniquitate & impietate sua, vt non facile euoluere & explicare ab illa se possint. Et vt amplius *Psal.72.a* dicã, quasi cute quadam, sic aliqui praua operti & inuoluti sunt consuetudine vitiorum, vt illam dediscere & desuescere, non tam expoliari sit, quàm excoriari. In cuius rei indicium, forte institutio legis continet hostiæ pellem abstrahi. Nam è re- *Leui.1.b* gione quòd stricta sacerdos indui iubetur linea, veritatis te *Exo.28.c* vult illius, quæ de terra orta est, habitu arctius astringi, vt per L se castimoniæ & puritatis & innocẽtiæ tibi virtus inhæreat, & agglutinetur tibi: sed & omnia sacerdotis indumenta, vel catenulis, vel baltheis, vel vittis astricta & colligata sibi vult esse lex: & cum indueris dominum nostrum Iesum Christũ, *Roma.13.d* cum te indueris viscera misericordiæ, benignitatem, charita- *Col.3.b* tem, & reliquas quas apud apostolum legis virtutes, cũ Christi te fide memoriter vestieris, & contemplandæ veritatis inuisceraueris affectum, omnia tibi coaptentur & cohæreant, & constricta sint, nihilque circa te vagari & fluctuare possit, & tentationis vel dissolutionis vento follicare: qui se tali virtutis vestierit habitu, vt ei in naturam versa videantur, non ego hunc tam tenere quàm teneri dixerim. Tenuisti (inquit) *Psal.72.d* manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me. Tenuisti ne pergerem in defectum, deduxisti in multiplicẽ profectum. In voluntate tua deduxisti me, id est in voluntate quæ à te est, & quæ secundum te est. In voluntate quæ magis trahens quàm tracta est. Nam & bonam voluntatem cum multo labore nonnunquam attrahere nitimur, & magis prosequimur quasi fugientem, quàm sequimur ducentem. Sic enim legitur: Concupiui desiderare. Bona talis voluntas, sed nondum placens. Iusta, sed nondum iucunda. In voluntate *Psal.118.c* tua deduxisti me. In illa quæ blando constat boni ipsius gustu. Nec tãtum (vt sic dicam) pigra nititur ratione, quàm pia boni ipsius oblectatione. Tenui nec dimittam illum, donec M introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum *Canti.3.b* genitricis meæ. Multo planior videretur sensus si ita dixisset: Non dimittã illũ cũ introduxero in domum matris meæ, illius scilicet quæ sursum est Hierusalem cœlestis, quæ est mater omniũ nostrum. Nam ante illud tẽpus omnia hic incerta sunt, & inter spẽ & metũ fluctuant, & pendulo nituntur gradu. Et quæ erit certitudo de gratia, dũ mutabilis est natura? Deniq; & ille ait: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor *Psal.29.b* in æternum. Auertisti faciẽ tuam à me, & factus sum cõturbatus. An non tibi similia dixisse videntur psalmista & sponsa? Quid enim aliud est, nõ mouebor in æternũ q̃ quod hic ponitur: Non dimittam illum? Sed ibi quidem manifesta præsumptio, quia vicina vltio. Auertisti (inquit) faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Cum sit in hac carne facilis casus, & frequens impulsus, citus lapsus & certus labor, quomodo non videbuntur præsumptionis & nimis prõptulę deuotionis esse hæc sponsæ verba: Non dimittam illum? Quis enim hic in eodem statu permanere poterit, præsertim illo subtilissimæ cõtẽplationis, qui vix attingi potest tenuissimo mentis ictu? Forte ergo verba hæc non securitatem, sed sollicitudinem sonant. Nec enim securitas esse potest donec introduxerit dilectũ in domũ matris suæ, & in cubiculum genitricis suæ. Nõ erit tunc retinendi sollicitudo, quia erit certitudo manendi: in illo fœlicitatis statu abq; studij nostri vsu, & disciplinæ

A disciplinæ custodia vltro nobis affluent, imò intrinsecus de quodam inexhausto animæ ventre flumina fluent aquæ viuæ & indefessæ delectationis. Nulla tunc erit necessitas in altum fodere, nullus labor vel purgare puteos, quos Philistæi repleuerunt, vel propugnare ne repleant. Hic ille labor exigitur non inde excluditur. Quod ergo dicit: Non dimittam illum, studium polliceri videtur & diligentiam, vt semper sollicita sit quoadusque plene possit esse secura: ne sibi elabatur de reliquo dilectus suus dominus Iesus, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen. *Gen.26.d*

Sermo X.

1.Re.1.b QVAE infirmitatis exempla sunt aptauimus sponsæ præterito sermone hodierno, quæ sunt virtutis aptemus de scripturis sacris. De Anna legitur cum intente profuso exoraret affectu, quòd non sunt vultus eius amplius in diuersa mutati. Vultus, animi interpres est: & ab intimo affectu habitum trahit. Ideo ab eius constantia interioris, quæ in anima est, perseuerantiæ ducitur argumentum. Non sunt vultus eius in diuersa mutati, quia nihil imminutum est desiderij semel concepti. Et quid aliud sonat quod dicit: Non dimittam illum, nisi non mutabo in diuersa vultum, & intuitum mentis alio non diuertam ab ipso? Sed & apostolus simile quid hortatur. Sine intermissione orate. Et item: Gratias agentes semper: illud quoque, Gaudete in domino semper. Continua & non interrupta hæc vult esse Apostolus, orationem, gratiarum actionem, & gaudium in domino. Sed quis ista ipso mentis habitu, & affectu animi indefesso explere sufficiat, nisi cui dicere permissum est: Quis nos separabit à contemplatione Christi? Apostolus dicit: Quis nos separabit à charitate Christi? A contemplatione enim dicere non poterat. Nam aliquando à contemplatione segregari Christi illum compellebat charitas. Siue (inquit) mente excedimus Deo, siue sobrij sumus vobis: Charitas enim Christi vrget nos. Charitas ergo quadam dispensatione contemplationi se subducit, cuius tamen proprius est & familiaris in ipsa vsus. Omnia quæ agit charitas, quandam habent indefessæ orationis & gratulationis vicem, & efficaciam. Sed tunc ista profusius & excellētius exequitur, cum singulariter in istis exercetur. Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa orabit pro te ad dominum. Eleemosynæ vocabulo non incongrue censentur vniuersa quę indigentibus misericorditer impenduntur: non modo iste corporeus cibus & indumentum, sed etiam doctrina, exhortatio, correctio, consolatio, & vniuersa quæ ad animæ commoda spectare videntur. Opera sunt hæc charitatis, & orationis vim obtinent, cum solius dei fiunt intuitu, sed non sunt hæc specialia & propria ipsius.

1.Thes.5.d B *Ephe.5.d* *Philip.4.b* *Roma.8.g* *2.Cor.5.c*

Quid enim tam proprium quàm dilecto soli intendere, C & libere in amoris se exercere negocio? Ab hoc spiritualis iucunditatis excessu & ebrietate sobriū fieri, & propter fraternas necessitates ab alienatione mentis temperare, quid nisi vultum in diuersa mutare est? Denique & Martha sollicita erat & turbata circa plurima. Illa circa multa turbatio, videtur quædam vultus in diuersa mutatio. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Optima pars contemplationis & dilectionis est vsus. Nam etsi illa sunt opera charitatis quæ exhibebat Martha: ibi tamen seruit charitas necessitati, non charitas sibi. In subleuandis alienis necessitatibus bonum opus, sed molesta causa. Bona enim misericordia: sed molesta miseria. Bona curatio: sed circa quem versatur non bonus languor. Bonus etiam huiusmodi compassionis affectus: sed non bona compassionis occasionem ministrans alterius passio. Fraternis in necessitatibus charitas intuetur cui condoleat, quo moueatur ad miserationem, quid amouere nitatur. At cum dilecti contemplantur virtutes, totum placet, totum delectat, totum allicit: nihil ibi videt quod horreat, sed cui dulciter adhæreat. Hic proprius amoris vsus est, hoc eius officium, vt totus sit in amando. Sic est plane cum vna & indiuidua iucunditas omnia conuoluit & complectitur: officium, finem, & causam. Officium amor est: causa visio: finis vtrunque. Neq; vllus esse potest beatior finis quàm ipsa visio & dilectio dei. Omnia ad hūc finem sanctorum vota suspirant. Finis iste ipse sibi finis est, seipso contentus, in *Luc.10.g*

melius aliquid expectationem porrigere non valens. Hoc est D illud vnum quod necessarium dicitur, quod à Maria non tollitur, in quo psalmista gratulatur: Mihi (inquit) adhærere deo bonum est. Hic est ille mentis excessus, qui vsque ad tertium cœlum Paulum rapuerat. Hæc ebrietas temulento similem Annæ vultum expresserat. Hoc musto madebant Apostoli cum illos vehemens repleuerat spiritus, & illius, quod nouum pollicitus est Iesus, vini virtutem primo sensere. Hoc vino infusus Noë spiritualis passus est soporis excessum, & carnis curam posthabuit, totus factus in spiritu, posteriora contemnens, quem anteriora tenebāt ex integro. Fœlix si instar Annæ huius vini nunquam digisisset virtutem. Illa enim foris castigato corpore, mentis est passa temulentiam, & sanctam quam postea non euacuaret ebrietatem. Nam hoc sibi vult quòd non vlterius vultus eius sint in diuersa mutati. Talem sibi apprehensæ iugitatem præsentiæ sponsa polliceri videtur cum dicit: Non dimittam illum. Quid enim præclarum, quid spirituale, quid sponsa dignum diceretur, si ad fidem, si ad iustitiam, si ad humilitatem, ad continentiam, ad beneficentiam, & ad reliquas, quæ Christus esse dicitur, virtutes id referret quod ait, non dimittam illum? Nam nec his vacua credenda est etiam cum dilectum quæsiuit. Denique & communes huiusmodi virtutes, & ita habentibus commode, vt caruisse nefas credatur. Eximium ergo & singulare quippiam hæc indicat inuentio, per quam dilectum & comprehensum applaudit, & non dimittendum præsumit. Forte primitiæ aliquæ sunt futuræ cōtemplationis & gloriæ, propter quod adiungit: Donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ, in illam cœlestem Hierusalem quæ mater est omnium nostrum, cuius muros salus occupat, & portas laudatio, cuius in pacem positi sunt fines. In illū locum lucis & lætitiæ, laboriosæ vitæ huius introduci non possunt virtutes: quæ si ingrediuntur per meritum, tamen excluduntur per vsum. Cœlestē ergo aliquam affectionē & supermundanum saporem in dilecto experta, nō iactando, sed gratulando dicit: Non dimittam illum, donec introducam in domum matris meæ. Sed nunquid non iam ascendit ad patrem? Nunquid iam præcursor introiuit pro nobis? Et quomodo tu introduces quo ipse prior ascēdit? Tu magis indiges vt ipse te ducat, cui dicitur: Deduc me in via mandatorum tuorū. Vado (inquit) parare vobis locum, & cum parauero, iterū venio, & adsumā vos ad meipsum. Quomodo ergo introduces illū quo iam ipse ascendit? Ascendit quidem per se, sed adhuc in te foris existit. In te introducitur, quo per se prior ascēdit. Quidni? In te nascitur, in te formatur, & in te nō introducitur. Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. In nobis ergo Christus & parturitur & perficitur, nec semel, sed sæpius & iterata crebro parturitione. Neque possumus omnes Christi simul virtutes adaptare nobis, equidem ne vnquam quamlibet ad plenum. Idcirco semper insistendum est, quia non nisi sensim fit in nobis spiritualis parturitio Christi. Qui ergo in membris suis in sponsa sua nascitur, cur non introducitur? Non enim vel parturitio hæc vel introductio ad Christi potest referri personam, sed ad virtutes & gratiam. Ideo frequens est sicut parturitio, sic introductio. Nam & considere dicimur in cœlestibus cum Christo. Sed sicut vna est vera & æterna sessio in cœlis, sic & introductio: Perambulauit Abraham terram promissionis antequam possideret. Fœlix omnino cui datur beatas illas perambulare regiones, & visentis instar volucri calcare vestigio locum omnem, quem accepturus est in possessionem. Cui licet stare nō permittitur, ascendere tamen datur in montem domini: & quanuis per vmbram adhuc cursim, tamen perlustrare cuncta, & se tali visu refouere. Quæ autem vera est & plena introductio, hic innui videtur cum dicitur: donec introducam illum in domū matris meæ. Fœlix omnino quæ adeo alligare potuit verbum dei, & amplius adglutinare sibi, & in exilio collaterare, quousq; copulari in cubiculo detur. Non dimittā illum, donec introducā in domum matris meæ, & in cubiculū genitricis meæ. Quod tunc fiet quando corpore & mente plene portabit imaginem cœlestis, vt domus intelligentiā ad corpus, cubiculi vero ad mētem reducas. Aut si magis placet, in domo possessionem accipe securā, in cubiculo secretā, in

Canti.3.b E *Ibidem.* *Psa.118.c* *Ioan.14.a* *Gala.4.c* F *Ephe.2.b* *Gene.12 & 17.a*

G in domo sempiternã,in cubiculo internam.In domo(vt dicit Eccl.12. Ecclesiastes) æternitatis, & in cubiculo charitatis.In cubiculo vbi clauso ostio non iam ores patrem,sed decetero adores in spiritu & veritate.In domum non dicit pátris, sed matris, & in cubiculum genitricis.Nouit illa mẽsuram suam, & ideo spem suam extendit ad illam æternitatem, veritatem, chari- 1.Tim.6.c tatem,quam adsecuta est ecclesia primitiuorum in cœlis. Nã quantum ad ea quæ dei sunt spectat, solus habet immortalitatem, & ipse lucem habitat inaccessibilem, & supereminet scientiæ plenitudo charitatis Christi: qui nos impleat in omnem plenitudinẽ in seipso,qui est benedictus deus, & regnat in omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XI.

DELICATA est species amoris affectio, & tenui occasione læditur lætitia spiritualis. Amor occupationum externarum impatiens est, suis satis habens inseruire negociis, ocio gaudet, quiete fouetur,ad internam delectationem libera habere tempora volens. An non hoc ipsum tibi videtur sponsa innuere, dilectum suum ad cubiculi secretum trahens? Nouit illa dilectum suum non posse foris secure possideri, nec integre quidem. Et quàm durum est amanti animum dimi- Psal.76.a diare cum Christo & mundo? Quàm durum (inquam)in dilectionis iura peregrinas admittere curas,& cœleste secretum secularibus infestare turbellis? Memor fui, inquit,dei,& de- H lectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Si delectatio memoriæ dei negocio se exercet, & exhaurit spiritum prophetiæ, quomodo plura poterit & peregrina cum isto complecti negocia? Iure ergo sponsa cum dilecto cubiculum petit, vt libero illi intendat studio, & ex animi sui arbitrio perfruatur, & quieto pectore penitus amplexetur. Apparet illam spiritu charitatis duci, & ex sponsæ affectu locutam, opportunitatem exercendi quæ sic quærit amoris. Et quomodo nos si quid vel tenuiter attingimus de Christo,de sapientia,de suauitate, de contemplationis gustu, non contenti gratia, nec mensuram cõtemplantes nostram, statim erumpere conamur, & cubiculo fastidito festinamus Psal.4.b egregi à requie, & ab illa requie? In pace(inquit)in idipsum, Luc.10.g dormiam & requiescam. Maria ad domini pedes sedens idipsum tenebat:turbatur Martha circa plurima. In multis turbatio,porro vnum est necessarium,imò & iucundum. Denique quàm bonum & quàm iucundum, habitare amantes in Psal.67.a vnum.Alioquin non est habitatio in vnum,nisi in amore qui inhabitare facit vnius moris in domo. Quid est vnius moris, nisi fœdere conformes amoris? Amor humanum animũ deo 1.Ioan.3.d conciliat, & vnit. Similes(inquit)ei erimus cum apparuerit. Quidni similes? Commendat seipsum mundis reuelatam mẽtibus maiestatis diuinæ inæstimabilis pulchritudo, & intuentis in se affectum rapit,& quadam ratione sibi facit similem, I dum aliud cogitare non sinit. Odore trahimur, transformamur autem visione. Bonus ergo contemplationis vsus, qui vnius moris efficit & conformat humanam mentem,& summam maiestatem. Bona hæc mãsio vltra quam nec vota nos Psal.121.c trahunt,nec citra tenere nos debent.Quis det mihi vt hęc sit requies mea in seculum seculi? Fœlix qui ex corde potest di- Luc.10.g cere: hic hábitabo quoniam elegi eam.Maria optimam par- 1.Cor.13.b tem elegit,quæ non auferetur ab ea.Scientiæ destruentur, euacuabuntur prophetiæ, linguæ cessabunt, sola contemplatio non excidet in futuro.Ideo hanc tibi partem elige in præsenti, quæ non auferetur vnquam, vt dicat anima tua: Pars Thre.3.c mea dominus, propterea cõtemplabor eum.Propheta dicit: Ibidem. propterea expectabo eum. Recte quidẽ. Expectat enim boni plenitudinem, cuius portionem iam tenet. Qui contẽplationis bono hic fruitur, amplius quidem expectare potest in hoc genere, sed aliud quid non debet. Bona hæc, bona sunt reposita in annos multos, imò in annos cunctos. Ideo fœlix anima quæ bono hoc frueris: epulare,comede: quia pars hæc non repetetur à te, sed refundetur & reformabitur vberius. Hæc requies tua in seculum seculi,hic habitabo quoniam elegi eam: hic inhabita, vt cum illo inhabites, qui sedet super Cherubim, super scientiæ plenitudinem, qui lucem habitat inaccessibilem. Et ideo in speculationis luce sit locus tuus. Hic matris tuæ Ecclesiæ proprius & domesticus locus, hæc eius domus:cætera quæ exercet temporalis necessitatis officia, istum ad finem respiciũt. Actionis officia transeunt: permanent contemplationis. K Bonum est hic tibi esse, hic tibi tabernaculum fac. Non tibi vnum, & dilecto tuo vnũ,sed tibi & ipsi vnum. In hoc cubiculum dilectum tuũ introduc, ingredere in requiem tuam, vt requiescas à laboribus tuis,sicut & à suis deus.Septima requieuit ab opere institutionis.Septima requieuit à labore restitutionis. In illa postquam mundũ condidit:in ista quando se in monumento recondidit. In illa postquam fundauit mundana: in ista postquam reformauit humana.Si quæsisti,si inuenisti,si tenuisti dilectum tuum: tene quem tenes, tene, inhære, imprimere illi, vt eius in te velut expressa reformetur imago,huic fias conformis sigillo. Eris autem si adhæseris.Qui enim adhæret Deo, vnus est spiri- 1.Cor.6.d tus. Forte sicut duræ materiæ difficulter in te primo fit eius impresio, & si laboriosa impresio, sed dulcis adhæsio. Laboriosa est reformationis tuæ sexta,sed dulcia sabbata quietis sequuntur. Consepelire ergo cum Christo per hunc sabbatismum in mortem.Beati enim mortui qui in domino mo- Apoc.14.c riuntur, amodo iam dicit spiritus, vt requiscant à laboribus suis.Spiritus hoc dicit. Collatæ vtiq; quietis exhibitione, & effectu gratiæ, quomodo & ipse testimonium reddit spiritui nostro.Spiritus hoc dicit,quia spiritus hoc efficit. Ipse se di- L cit, quia ipse se donat. Amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. A laboribus (inquit)non ab operibus. Ibidem. Opera enim illorum sequuntur illos. Opera sequũtur spiritũ sicut calor ignem:vmbra,corpus:lux, solẽ:effectus, causam. Qui sabbatizat in spiritu, nõ habet opus sectari opera:opera enim sequuntur illum. Opera illorum. Quæ sunt opera illorum? Quæ sunt opera quiescentium,opera mortuorũ in Christo, consepultorum cum Christo,opera sabbatizantium? Festiua sunt,feriata sunt,ocium. valent opera ista festiua ingredi in hanc requiem, in hunc sabbatismum. Sed vide quòd nõ relinquitur sabbatismus nisi consepultis cum Christo, non relinquitur nisi post sextam diem. Post sextam diem in qua aut vetus homo crucifigitur,aut nouus perficitur. Nam propter illum dicitur, vt qui mortui sunt in Christo, requiescant à laboribus suis, & propter istũ quòd nouo condito homine die sexta,septima requieuit ab operibus suis deus. Et tu quo- Gene.2.b que sabbatum tibi compara,redime tempus, & liberas ab exteriori occupatione horas vendica tibi. Sed vide ne hostes derideant sabbata tua, ne illis seruiant ocia tua, ne illis vaces, qui vacare deo debueras. Vacate (inquit) & videte quoniam Psal.45.b ego sum deus. Bonum est ocium, sed sapientiam scribe in tẽ- Eccl.38.c pore ocij tui. Scribe illam super latitudinẽ cordis tui. Latum enim cor,quod curæ nõ arctát.Imprime in intimo cordis tui literas quæ non deleantur,& exara in tabulis spiritualibus si- M gna sapientiæ,vt dicere posis:Signatum est super nos lumen Psal.4.b vultus tui domine,dedisti lætitiam in corde meo. Lætare, & diem festum age cum dilecto, & epulare(sicut scriptum est) in introitu glorię huiusmodi. Sabbatũ,iuxta quod dicit Esaias, Esa.58.d delicatum est & sanctum domini gloriosum. Delicatum(in- Prou.21.d quit) & sanctum. In desideriis est omnis ociosus, sed nõ sunt omnia sancta desideria, qualia eorum qui volunt diuites fieri, 1.Tim.6.b & per hoc incidunt in desideria multa inutilia & nociua. Vides quomodo Apostolus multitudinẽ desideriorum in vitio ponit. Quid si & immunda fuerint? Nam & multi qui agere non possunt, in occulto cogitant quæ turpe est & dicere, tenui se in hoc solantes remedio. Ad horum distinctionem nõ contentus dicere sabbatum delicatum,adiecit, & sanctum,& domini gloriosum, vt nõ sint in confusione gloriæ tuæ.Si vacas, sabbatum habes: si vacas & vides,& contemplaris delectationes domini: iam sabbatum tuum delicatum est & sanctum,& sabbatum domini gloriosum:sabbatũ ex sabbato, id est vacatio de vacatione. Prima vacatio est & bona, si mũdo non vacás.Secunda quidem est melior,si tibiipsi & vaces, & cogites quomodo placeas deo. Tertia est & optima si etiam tui oblitus, soli Deo vaces,& cogites quæ domini sunt, quomodo tibi placeat ipse. Non sit desidiosum sabbatum tuum, operare in sabbato tua opera Dei. Opus enim dei est vt credas in eum.Fidevidens, videmus enim nunc per speculũ:ideo vaca vt videas.Delicatũ plane opus est visio & visio dei. Nõ est tibi necesitas de reliquo dimicare ꝓ fide, sed tantũ deliciari in ea. Erepta est iam de contradictionibus persequentis

populi,

A populi,& peruertentis hæretici. Constitue eam in caput cogitationum tuarum,vt cogites cogitationes fideles antiquas. Amen.

Sermo XII.

NESCIVNT cogitationes antiquas habere,qui nouitates verborum exquirunt, qui noua excudunt dogmata,qui iuuenilia desideria non declinant, qui nihil habent grauitatis, nihil auctoritatis,nihil antiquitatis plenum:non est ibi amen, vbi est aut discrepatio aut deceptio cogitationum: vbi aut infidelitas est, aut fluctuat fides ipsa. Ingredere in tutos recessus fidei, introduc dilectum in cubiculum matris tuæ, vt quicquid de Christo sapis, quicquid sentis, intra ecclesiæ constringas regulas, ad eius castiges censuram: huiusmodi opera operare in sabbato tuo. Alioquin si vacas, & talibus non vacas studiis, facile in vacuo animo cogitationes vanæ
Pro.24.d & venenata erumpent consilia. Denique sicut habes,agrum
Mat.24.d hominis pigri vrticæ & spinæ occident, & euangelia tibi dicunt quia duo erunt in lecto, vnus adsumetur, & alter relinquetur. Quasi lectus quidam est ociosa vita & quieta in ecclesiæ gremio degentium eorum qui nullo sunt ecclesiastici muneris onere occupati, nec prouidentiæ & dispensatio-
B nis solicitudine distenti, sed libero vtuntur ocio sub alieno regimine. Non tamẽ hoc ocio omnes ritè & iure debito fruuntur,sed libertatem quam obtinent temporis,dant in occasionẽ corporis. Bonus enim lectus si quis eo legitimè vtatur, & opportunitatem exterioris quietis in voluptatem conuertat visionis internæ. Hi sunt qui assumentur ab hoc ecclesiæ cubiculo ad illud cœleste,vt vbi Christus est, & ibi sint cum ipso. Deniq; vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Esto tu quasi aquila,& acutis vtere luminibus:spirituali assuesce cõtemplationi:commane in petris,& in præruptis cõmorare silicibus, imò in singularis illius petræ quæ Christus
Esa.26.d est, cauernas ingredere. Intra,iuxta Esaiæ verbum,in cubicula tua,claude ostia tua, & abscondere modicum ad momentum donec pertranseat indignatio. Magis verò abscõdere in æternum, vt delectatio maneat. Intra in cubiculum pacis, in potentias domini: quia pax in virtute eius. Memorare iustitiæ eius solius,vt in te sibi obuient pax & iustitia. Memorare
1.Cor.4.b iustitiæ eius solius,quia quid habes quod non accepisti? Iustitiæ eius solius. Bona iustitia quam aduersus titillantia vitia tibi pugna quadam defendis. Fœlicior vbi non dimicas pro iustitia,sed magis delectaris in ea: vbi non conflictationi studes,sed delectationi: non seris cum vitiis iurgium, sed commercium cum virtute contrahis. Istam possidens,non impugnas illa: vbi posteriorum oblitus,non cogitas quæ hominis,
C sed quæ domini,& memoraris iustitiæ eius solius, cum iusti-
Rom.14.c tia & pax in te osculatæ se fuerint. Regnũ enim dei iustitia,& pax,& gaudium. Si regnum,quare non & domus & cubicu-
Psa.75.a lũ? In pace enim factus est locus eius,& habitatio eius in Siõ. Ingredere in cubiculum pacis huius quidem exterioris, sed
Psal.4.b magis illius interioris,in habitationẽ speculationis,quia Sion speculatio interpretatur. In pace(inquit) in idipsum dormiã & requiescam. Idipsum ad speculationem refert,quia hæc est
Canti.3.b pars optima quæ nõ auferetur. Denique & sponsa obdormiuit cum dilecto in cubiculo matris suæ, & quendam passa est soporatæ mentis excessum in amplexu sponsi. Ideo sequitur: Adiuro vos,& cætera. Et tu ergo si sponsum apprehendisti, tene,nec dimittas donec introducas in domum & in cubiculum matris tuæ. Quid ego nũc tibi persuadeo ad quod te ipsa experientia perceptæ dulcedinis multo magis inuitat & allicit? Si quis enim feriato animo furtim &quasi in raptu prælibare potuit liberæ meditationis festiua gaudia, nescio si quid vnquam libentius agat quàm vt huic totum & ex integro se studio tradat & expediat. Denique trahebant spõsam prima pulchræ contemplationis blandimenta, & ad quietis prouocabant cubiculum, quo dilectum introducturam se læta gratulatur. Non dimittam illum donec introducam. An nõ tibi videtur quasi dicere his verbis illud de Psalmo: Si dedero somnum oculis meis,& palpebris meis dormitationem, do-
Psal.131.a nec inueniam locum domino? Omnia dimitto, ne dimittam illum. Omnia detrimentum facio, vt Christum lucrifaciam, propter supereminentem lætitiam præsentiæ eius. Si dormie D
rint duo,fouebuntur mutuo: vnus quomodo calefiet? Eccle- *Eccl.4.c*
siastes hoc dicit, Bonum foueri & inflammari in amplexu verbi. Ignitum enim eloquium domini vehementer,& spiritualibus æstuare desideriis: ideo nõ dabo somnũ oculis meis, & palpebris meis dormitationem,donec introducã illum in cubiculum matris meæ. Tũc quiescam, & suauis erit somnus meus. Quasi dormiuit Ioannes recumbens in pectore Iesu, vbi recõditi sunt omnes thesauri sapientię & scientiæ dei. Ibi veræ quietis locus,intelligentiæ serenum,sanctuarium pietatis,delectationis cubiculum. Hic dormi,vt videas quod ipse vidit, verbum in principio, verbum apud deum, & verbum deum,& intelligas in Christo cum patre existẽdi coæternitatem,personalem diuersitatem, & vnitatem consubstantialẽ. Quid tibi videtur similius somno? Huc se nõ possunt humani iactare intuitus,irrumpere ratio. Denique non videbit hęc homo & viuet. Bonum est ergo te obdormire, & humanorũ
sensuum & affectuũ obliuione sopiri, vt huiusmodi somnia *Gala.4.c*
somniare possis. Hoc apostolorũ cubiculum est, qui nos genuerũt in Christo. Quasi mater est Paulus,cũ dicit: Filioli mei *Philip.3.d*
quos iterũ parturio donec formetur Christus in vobis. Ma- *2.Cor.5.c*
trem habes, vis habere cubiculum? Nostra,inquit,cõuersatio in cœlis est. Vis somnum? Mẽte,inquit,excedimus deo. Huc ergo transi cũ dilecto,hic mane,hæc meditare,in his esto: aut E
si isto pertingere non potes,temperantius age: si nõ potes recumbere in pectore Iesu,vbi indefessæ puteus sapientiæ, re- *Esa.9.b*
quiesce inter scapulas,vbi patiẽtiæ eius exempla & mysteria *Deu.33.b*
contempleris. Inter humeros eius,quia principatus factus est super humerum eius. Et de Beniamin dictum est, quòd amãtissimus domini inter humeros requiescet. Requieuit quidẽ & obdormiuit Iesus in cruce,& tu cum ipso in passionis eius fide & memoria dormias,vel potius inter istas sortes discurre inter pectus & humeros,inter fidei mysteria,&manifestationem veritatis. In altero fac tibi domum, in altero cubiculum. Amantissimus domini Beniamin quasi in thalamo morabitur tota die, & inter humeros requiescet. Vides quomodo inter humeros thalamum collocat? Quid ergo erit in pectore? Vtrobique planè cõtemplationis pulchræ locus, & inter humeros,& inter vbera. Sed vberior gratia in pectore,vbi amoris locus,cogitationũ sedes, amplexus occasio, & cernendi copia vultus. Bene ergo in pectore Iesu thalamus, imò & thesaurus. Ibi enim & delitiæ sponsi,& diuitiæ verbi: quia in illo absconditi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei. In hos ingredere thesauros, abscõde te in abscondito faciei eius à cõturbatione hominum, & nemo te exsuscitet neque euigilare faciat donec ipsa velis. Denique & hoc habet ea quæ subsequitur adiuratio sponsi Christi Iesu,qui viuit & F
regnat in secula seculorum. Amen.

Sermo XIII.

ADHVC capituli huius nos discussio tenet. Tenui nec *Cant.3.a*
dimitam illum. Itáne adhibenda est diligentia & studium vt dilectus tuus apprehensus retineatur? Si sponsus est,& amanti respondet ex æquo,quomodo non vltro cohæret tibi,& astringitur gratis? Denique hoc habet impatiens zelus amantium,vt etiam expulsus importune se ingerat,& pudorem dediscat æmulatio dura. Nunc autem dicis: Nõ dimittam illum, quasi declinare volentem si non instãtius retineatur. Quomodo si amat aut declinare volet,aut auelli se sinet? An forte suspicionibus amatoriis moueris, & superuacuo quodam metu amittendi,pro multo affectu retinẽdi? Non est tamen superuacuus timor,vbi exitus in ancipiti pendet. Non est superuacuus inter pericula metus. Sed domestica tibi magis metuẽda est leuitas. Nã deus ille,& nõ mutatur. Innata tibi leuitas vicina est lapsui,& instabili quodã vagæ mẽtis motu facillime abriperis,si non firmè adhæseris. Sed nos iam ad primitiuam verba hæc referamus ecclesiã. Eius enim esse videntur: fidei & charitatis iura aduersus persecutionum iniurias prophetica quadã præsumptione sibi defendentis. Vide etenim quã multi conati sunt spirituale hoc Christi & ecclesię,vel diuellere,vel adulterare connubium. Cõtemplare adhuc initia latentis ecclesiæ, quando velut noua nupta in pri-

G mos Christi properabat amplexus. Quid furoris, quid fraudis illis Iesu bone sustinuit diebus? Oportebat quidem hæreses esse, oportebat & persecutiones esse, vt tāto adhęreret dilecto tenacius, quāto ab eius vel fide vel confessione vehementius se abrumpi videbat. *Roma.8.g* Quis nos (inquit vnus pro vniuersa ecclesia) separabit à charitate Christi? Denique non est *Esa.62.a* in illis vel fidei corrupta veritas, vel confessionis obturata libertas. Propter Sion (inquit) nō tacebo, & propter Hierusalem nō quiescam. Cęsis in synagoga discipulis denunciatum est vt tacerēt. Sed illi propter Sion nō tacent, & propter Hierusalem illam carnalem non quiescunt. Verè carnalis synagoga, quæ viuificantem in se extinxit spiritum, & ecclesiæ extorquere conatur. Non probauit Christum habere in notitia: ideo tradita est in reprobū sensum. Reprobauit enim lapidem probatum, lapidem electum, tenuit legem, sed Christum nesciuit: tulit clauem scientiæ, nec ipsa introiuit, nec alios intrare permisit. Quis nobis claudit, quibus Christus aperuit? Super humerum eius clauis domus Dauid, quæ aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Aperuit gentibus, & clausit Iudeis. Cęcitas enim in Israël contigit ex parte, vt gentium plenitudo intraret. Cæca est Iudęa, & in literæ velamine ostium inuenire nescit. Synagoga pręedicat, velamen reprobat, veritatem nō rectè vel offerens, vel diuidens. Rectè enim diuideret, si literę obseruationem ab eius interpretatio- H ne distingueret: si aliud tempus illius antiquitati, aliud huius *Eccl.3.a* nouitati daret. Tēpus enim suendi, & tempus scindēdi. Similiter enim & illa pręcepta sunt, & ista prædicta sunt. Sed in illis figura, ista sub figuris. Ecclesia iam ista diuidit & scindit quę fuerant consueta: etsi nouit literam aliquando secundum carnem, sed iam nō nouit synagoga, quem inuolutum quasi *Canti.3.b* tenuit, reuelatum dimittit. Ecclesia dicit: Tenui nec dimittā, Synagoga reprobat, imò & exprobrat: sed ecclesia non veretur à voce exprobrantis & obloquētis, à facie inimici & per- *Mat.24.d* sequentis. Deniq; seruus ille nequam dicit in corde suo: Moram facit dominus meus venire, & ideo percutit pueros domini, quia iam eius nouerunt & nunciant aduentum: sed illi propter Sion non tacent, & propter Hierusalē nō quiescunt. Corpus possunt percutere, non possunt ab animo Christum excutere. Flagellis firmius ligata est in corde eorum affectio Christi. In synagogis flagellati sunt, in custodias traditi, ad cathedras tracti: sed gaudent in his omnibus, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu cōtumeliam pati. Tenui, nec dimittam illum. Tenuit, quia non timuit dum turbaretur omnis terra, & maiores mundi huius potestates transferrentur aduersus illam in cor amaritudinis. Adglutinata est sponso funiculo, qui rumpi nō poterat: funiculo charitatis: qui nescit excidi, quia illa nunquam excidit: fiducialiter egit, quia charita- *1.Cor.6.d* te adhæsit. Qui enim adhæret deo, vnus est spiritus: vbi au- I tem spiritus domini, ibi libertas. Ideo liberè egit, & spei suæ confessionem tenuit indeclinabilem. Et tunc quidem fatuitatis res fides videbatur, & cōfusione digna confessio. Quid confusionem nomino? Extremi res erat periculi. Non tamen *Thre.4.d* timere poterant eos qui occidunt corpus. Spiritus enim vitæ ante faciem illorum, Christus dominus. Ideo & à carne auelli se facilius passi sunt, qui ab eius charitate nihil sibi de se re- *Cant.3.a* tinuit, vt illum teneret. Ideo dicit: Tenui nec dimittam illum. Planè inter tot peruertentes & persequentes tenuit strenué, & dum adhuc tenera erat nostrę fidei ætas. Donec introducam illum in domum matris meæ. Iam introducta est fides nostra in tutum. Non est qui palàm impugnet illam, sed qui fuerant persequentes, facti sunt obsequentes: & qui peruertentes, facti sunt dirigentes. Iam introducta est de campo in domum, de pelago in portum. Iam in fauorem versus est persequentium furor principum, & versutę hęreticorum cauillationes, catholicæ fidei syncera veritate redargutę siluerunt. Iam erepta est fides nostra, ereptus est Christus de contradictionibus populi. Iam constitutus est in caput gentium, nec positus est nunc in signum cui cōtradicatur. Post tot desudata martyrum pro fide Christi certamina, postquam tot fregit persecutorum violentias, & hæreticorum refellit versutias, postquam nō est amplius in cruce Christi scandalum, sed gaudium, & facti sumus mundo huic non theatrum contumeliæ, sed triumphus gratiæ, post tot enauigata pericula, nónne tibi videtur, quasi de campo quodam pugnæ & labo- K ris in pacis & quietis introduxisse cubiculum dilectum suum ecclesia Christi? Vides ergo in initiis ecclesiæ nascentis necessariam diligentiam, ne dilectus tandiu desideratus, & tandem apprehensus posset extorqueri. Quid ergo nūc de cætero fiet quādo in tutum introductus est, & quasi in thalamum per fidem? Dabitur de reliquo desidiæ locus, & diligentiæ vale dicemus? Periclitabitur in tranquillo, qui in tempestate nō potuit? An non periclitatur qui moritur? Sine operibus, mortua est fides. Commendat apostolus fidem, sed illam quæ per *Iac.2.d* dilectionem operatur. Vbi dilectionis opus est, vel dilectio *Gala.5.f* operis, ibi vita est fidei. Quid si est in credulitate veritas, in cōfessione libertas, & non ibi per dilectionem vita? Funiculus iste triplex non est, & facile rumpitur. Denique imaginaria libertas est, quę de radice non oritur charitatis, nec tam nititur confessio talis libertate sua, quàm aliena licentia vtitur. Precaria est, non propria, ex principum fauore pendet, non procedit de calore fidei. Fides feruore charitatis animatur ad vitam. Pigra planè vbi discrimen impendet, si nō confessionis sibi vendicet libertatē beneficio dilectionis. Alioquin à mortuo, quasi qui non sit, perit confessio. Est ergo sine charitate, *Eph.3.d* & fides mortua, & confessio vana. Apostolus dicit Christum habitare per fidem in cordibus nostris. Nunquid per mortuam? Si intus est veritas, & foris vita diuisus est Christus: nō- L dum ex integro introduxisti dilectum tuum, vbi dimidius est foris. Quid si nec dilectum? Quomodo enim dilectus, si fidei non fuerit sociata charitas? Christus resurgens ex mor- *Rom.6.b* tuis, iam non moritur, sed sibi non moritur: vide ne tibi, aut magis tu ne illi moriaris, alioquin quæ poterit esse mortui, vel cum mortuo delectatio? Quanam ergo ratione dilectus esse dicetur, vbi dilectio non est? Si habitat Christus in corde tuo per fidem, sed fortis est per dilectionem, vereor, imò verum est, quia vel dimidius in te est, vel mortuus. Viuo (in- *Gala.2.* quit Paulus) iam non ego, viuit verò in me Christus. Potes & tu tibi vocis huius vsum assumere, si tamen cum eodem dicere potes: Charitas dei diffusa est in cordibus nostris *Rom.5.a* per spiritum sanctum qui datus est nobis. Sed est in aliis hæc vita laboriosa, in aliis libera, & in spiritualibus quibusdam deliciis agens. Quod si in carnis iura totus transisti, & principibus tenebrarum in cordis tui recessus facilis & familiaris aditus patet, & immundis amatoribus animam tuam prostituisti, quæ erit ibi conuentio Christi ad Belial? quæ societas luci ad tenebras? Si verò vitiis & incentori vitiorum indixisti pro Christi charitate conflictum: etiam quidem dilectum tenes, sed nondum tibi res est in tuto. Turbaris adhuc, & thalami tranquillitate non frueris. Fides in portu est, sed prauæ consuetudinis impetus, & tentationum vel emergentium vel frequentium cumulus adhuc tibi frangendus, aut M certè fugiendus est. Tene constanter inter discrimina ne te effugiat, donec introducas dilectum in domum matris tuæ, & in cubiculum genitricis tuæ. Tene cum labore, ne minus cauto & parum curioso citius elabatur. Fide tenes, professione tenes: tene moribus, tene conuersatione, nec dimittas. Non est de cætero nunc pro fidei veritate conflictus, se spiritualis huius certaminis æstus aduersus mores bonos & vi- *2.Tim.3.a* tam honestam totus incanduit. Instant his diebus nouissimis tempora periculosa, quando sunt homines seipsos amātes, cupidi, elati, inuentores, imò & incentores malorum. In exortu fidei Christianæ persecutio nominis huius grandis erupit. Hodie pestilentia morum fœda satis & lenta nimis exhalat. Corrumpunt enim mores bonos exempla mala. Trahe nos bone Iesu, in odorem vnguentorum tuorum, ne pestilens aura de vicino erumpens, salem sapientię in nobis infatuet. Sermo vester (Paulus inquit) semper in gratia sale cō- *Colo.4.a* ditus sit. Nunquid solus sermo & non potius visus, auditus, incessus, omnis denique exterior gestus sale condiri debet? Placete (inquit) omnibus per omnia, sicut & ego. Quod si in- *1.Cor.10.g* fatuati sunt ecclesiæ principes, plebes in quo salientur?

Et nos fratres qui religionis professores sumus, sal esse terræ debemus. Si ergo & in nobis sal euanuerit, in quo salietur? Factus est sacerdos sicut populus, vt licentius populus sicut sacerdos fiat. Mundo se monachi studio conformāt, & qui in mundo sunt, errorem suum nostrorum satis versute

& nimis

A & nimis verè tuentur exemplo. Mutuis ad vitia ſeſe, aut informant, aut fouent exemplis, paſtores, populi, ſeculares, & religioſi, prõptuaria plena ſunt huiuſmodi, eructantia ex hoc in illud, aut turpis aut tepidæ conuerſationis ſpiritum peſtilẽtem. Heu quàm auido cordis ore prauum hunc attrahimus ſpiritum, & corrumpentem haurimus auram. Peſtilentia hæc paſsim influit per feneſtras noſtras. Ieſu bone quando erit, ſi tamen aliquando erit, ſicut fides integra, ſic & incorrupti mores? Quãdo cõtinget vt ſicut cũ veritate pax, ſic nõ ſit pugna pro virtute? Quando integrum te, & ex arbitrio ex contẽplationis & quietis cubiculo complectemur? Pauci ſunt in eccleſia qui in hunc ſtatum peruenerũt, ſed tamen pro parte profitentur: Tenui nec dimittam illũ, donec introducam in domum matris meæ, & in cubiculũ genitricis meæ. Non eſt tota talis eccleſiæ facies, ſed tamen multa talis, vt dicere poſſit: Tenui nec dimittam illum, donec introducam in domũ matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Fides profuſior eſt, contracta negocia charitatis. Nunquid in vniuerſitate credẽtium hanc aduertere eſt diſtinctionem, & nõ etiam in ſingulis nobis? Quis enim erit cui ſicut verę & indubitatæ fidei, ſic etiam affectuum piorum integritas cõſtet? Magnus planè eſt ſi quis eſt qui ſicut nunquam titubat de fide, ita paſsionibus animi nullis turbetur. Planè talem ego dixerim cubiculi ſecreta ingreſſum. Bonum cubiculum cordis trãquillitas. Cum
B aliis laborat ſapientia, ſed cum humili & tranquillo quieſcit ſpiritus domini, & in pace locus eius. Sed hic quieſcat interim ſermo noſter, magis verò ſenſus noſter in hoc vtinã requieſcat ſecreto cubiculi, vt quod experientia docuerit, expreſsius refundat ſermone ſequẽti, pręſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo XIIII.

Cant.3.b ADIVRO VOS, & cætera. Patet illam obdormiſſe, pro qua talis eſt facta adiuratio. Quidni dormiat cum dilecto ingreſſa matris cubiculum, deliciarum receſſus? Dormiuit cum patitur mentis exceſſum de acceſſu dilecti. Adiuro, inquit, vos ne ſuſcitetis dilectam. Beata planè, quæ dilectũ hunc & tenere permittitur, & dimittere non compellitur. Tene quod tenes, tene & attrecta moroſè & diligenter verbum vitæ, reuolue volumen vitæ, volumen quod reuoluit Ieſus, imò quod eſt Ieſus. Inuolue te illi, inuolue te illa qua inuolutus eſt ipſe ſindone: quia amictus eſt lumine ſicut veſtimento. Induere dilectum tuum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Excide tibi memoriale diligenter in petra, monu-
C mentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat. Chriſtus enim petra. Semper noua reperiri poſſunt in Chriſto. Ad noua poteſt penetrari. Multi ſunt in illo receſſus, theſauri ſapientiæ innumerabiles. Non eſt vno contentus vellere: ſæpius tonderi poteſt. Bona vellera ſunt ſenſus myſtici, ſacrati affectus. Talibus abundat Ieſus. Nudari, expoliari non
Pſal.118.x poteſt. Lætabor, inquit, ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa. His te veſti ſpoliis, inuolue velleribus, vt calefiãt (ſicut ſcriptum eſt) latera tua. Eloquium enim eius ignitum. In his quieſce, vt ſuauis ſit ſomnus tuus, ſicut Salomon ait. Denique & ſponſus iſtum dilectæ ſuæ ſomnum tuetur & fouet, illã exſuſcitari vetans. Adiuro vos, inquit, per capreas,
Canti.3.b ceruóſque camporum. Noua planè adiuratio, nec plus habẽs admirationis in ſpecie, q̃ in virtute myſterij. Quærens quid in ſe ſacramenti inuolutum contineant hæc animalia, quandam liberæ mentis alacritatem, & agilitatem ſpiritus, curſim ſe & ſaltatim (vt ſic dicam) ad ſuperiora ferentis, intelligo adumbrari in illis. An nõ & tibi velut capreæ & cerui videntur, qui licet in corpore commorantes, corporis tamen euaſerunt incommoda, & ſpirituali leuitate pondera carnis penè non ſentiunt, & terrenę molis materiam neſciunt mentis beneficio? Hi ſunt qui ſpiritu ambulantes, vltra nõ ſentiunt deſideria carnis: aut ſi ſentiunt, languida certè & quaſi palpitan-
Rom.8.b tia, ad extremum ducentia halitum. Vos (inquit apoſtolus
2.Cor.5.d his qui huiuſmodi ſunt) non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Denique etſi cognouimus Chriſtum ſecũdum carnem, iam non nouimus. Iã totus ſpiritualis factus eſt, iam ſe ad ſolitudines D
Cant.2.b cœleſtes contulit, iam conſcendit ad ſuperiora. Ideo dicit eccleſia: Similis eſt dilectus meus capræ hinnulóque ceruorum ſuper montes Bethel. Ad hos te montes inuitat qui dicit: Si
Colo.3.a conſurrexiſtis cum Chriſto, & cætera. Quaſi capream te ſpiritualem fieri vult Paulus, qui ad illos te cœleſtes mõtes prouocat, qui ſingularis illius hinnuli te veſtit imaginem. Sicut,
1.Cor.15.f inquit, portauimus imaginẽ terreni, portemus & imaginem eius qui de cœlo eſt. Bonus ceruus & ipſe Paulus, qui ait: No-
Philip.3.d ſtra conuerſatio in cœlis eſt. Bonus planè ceruus, quem ſpiritus domini vegetat & agit. Spiritus enim domini ſubtilis & mobilis. Boni cerui quos vox domini præparat, quibus reuelat condenſa myſteriorum, condenſa in quibus benedictus ille latitat hinnulus. Bona certè caprea, quæ ad omnia, quęvel ſibi propoſita ſunt vel impoſita, impigra & indefeſſa deuotione ſpiritus dicere poteſt: Paratum cor meum deus, pa-
Pſa.56.b ratum cor meum. Quæ ea quæ retro ſunt obliuiſcens, ad anteriora extenditur. Audiſti communia, audi ſingularia, vt aliquid diſtinctionis inter hæc aſsignemus animalia, nec confuſa & indifferẽs ſit de vtriſque diſputatio. In ceruis antiquitatem attende viuendi, & videndi acumen in capreis. Cerui quadam arte naturali à ſenio ſe tueri perhibentur, & vergentem in defectum vitam rediuiua nouitate ab interitu reuocare. Chriſtus ſingulariter non tam ceruus quàm hinnu- E
lus dicitur: qui nititur æterna nouitate, nec habet aliquid vetuſtatis admixtum, quod ſubinde renouatione indigeat. Ille ſingulariter caprea videndi priuilegio. Denique nemo nouit
Luc.10.d patrem niſi filius, & cui ipſe voluerit reuelare. Omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius. Ergo & hi quoq; quaſi caprea quædam ſpirituales intelliguntur, qui reuelatos habent mẽtis oculos in agnitione dei, qui ſpirituales effecti diiudicant omnia & perſcrutãtur: qui reuelata facie gloriã domini contemplantur. Cerui verò ſunt in eo quod in eãdem imaginem transformãtur à claritate in claritatẽ tanquã à domini ſpiritu, qui veterẽ deponentes hominem, nouum induũt eum, qui creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis: qui ſeneſcẽtẽ deuotionem, & quodam languentẽ tædio, in nouum denuo feruorem reducũt, & perſeuerantię faſtidia neſciũt reparatione frequenti. Qui (inquit Eſaias) cõfidunt in domino, mutabũt
Eſa.40.e fortitudinem: non quidem vt veterem perdãt, ſed vt nouam adiiciant. Mutabunt fortitudinem inſtauratis frequenter incrementis. Mutabunt, inquit, fortitudinem: current, & nõ laborabunt: ambulabunt, & nõ deficient. Mutatio hæc profectuum videtur innouatio iugis ſine defectu, ſine fatigatione. Bona quidem fortitudo, quæ currens licet cum labore, tamẽ ad defectũ declinare non nouit. Melior planè, quæ nec laboris ſentit moleſtias: ſed oppoſitarum difficultatum tranſilit F
ſcandala, & velut in campeſtri planitie explicitis greſſibus vtẽs, iuxta quod ſcribitur: Curſor leuis explicat vias ſuas. Hoc
Hier.2.c eſt quod in pręſenti ceruos camporum dicit, quod illis quęlibet aſpera & ardua quælibet, plana ſunt & peruia & inoffenſis expoſita curſibus quaſi planioris æquora campi. Vox domini, vox intimæ inſpirationis mentis auribus ſuauiter illapſa. Illa eſt vtiq; quæ ceruos huiuſcemodi præparat, quæ reuelat condenſa. Nam, ſi qua condenſa ſunt, & crebris ſcandalorum quaſi ſpinarũ aculeis obſita: illis cõdenſa non ſunt, quorum dominus perficit pedes quaſi ceruorum, qui nullo iniuriarum obice tardari poſſunt: magis autem complacent ſibi in tribulationibus, & acceptas habere non norunt iniurias, aut nec reſpicere penitus, ex vehementia deſiderij ad ſuperiora properãtis, & intendentis in anteriora. O miſera hæc tempora noſtra, quomodo ab hac regula in contrarium omnes penè reſilimus, etiam quæ pietatis plena ſunt ſpecie, ad iniurias interpretamur. Vbique ferè obicem patimur, & impingimus in planis, & lubrica facta ſunt in plateis veſtigia no
Thre.4.d ſtra, ſicut dicit Hieremias: Omnia nobis obtruſa querimur, ſiquidem iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum. Ad querelarum occaſiones gratulamur, ad ſuſpiciones parati, vt (quemadmodum ſcriptum eſt) terrere nos videatur ſonitus volantis folij, & animi moleſtias manibus & verbis accerſere nitamur. Inde eſt quod ſpiritualium virorũ nimis crebro inquietamus quietem, interrumpimus ocia, & mentis ad ſuperiora intentæ perturbamus ſoporem, & à gratiſsimo ſpõſi auel-

G limus amplexu. Huiuscemodi ergo molestias quas vel peruersitas quærit, vel infirmitas parit, à dilecta sua spōsus auertit, filias Hierusalem ad spiritualem quandam alacritatem inuitans. Hoc enim sibi vult quòd per capreas & ceruos adiurat, vt spiritualium ad æmulationem prouocentur virorum,
Canti.3.b & ab infestatione importuna dilectę quiescant. Adiuro vos ne exsuscitetis dilectam donec ipsa velit. Vtile vobis est, vt dilecta euigilet: sed expectate donec ipsa velit. Eius expectetur arbitrium, ad cuius curam vestri spectat officium. Tūc volet, cùm spiritus illam velle docuerit. Vnctio spiritus docebit illam. Adhærens enim dilecto, vnus cum illo effecta est
Esa.61.a spiritus. Ideo dicere potest: Spiritus domini super me, eo quod vnxerit me, euangelizare misit me. Ergo euangelizabit vobis, cùm acceperit tēpus à spiritu. Interim bibula hauriat quod refundat vberius. Cōtemplationis gratia compassionem non euacuat sed informat, & mentis excessus temperantem reddit infirmis. Denique cùm dormit Adam, virilis costa in infirmiorem mollescit sexum, & propter socialē copulam de latere viri formata est mulier: imò in sociam mulierem Adam ipse conuertitur, & cōformatione quadam transit in coniugem. Ideo dum euigilat, charitatis vocem
Gen.2.d primam emittit, in compari sua seipsum agnoscens: Hoc nunc os, inquit, de ossibus meis, & caro de carne mea. An nō tibi Paulus videtur virilem dignitatem in humiliorem se-
H xum deflectere, cùm dicit se factū infirmis infirmum? Quasi spiritualis Adam Eua efficitur, dum subiectis compatitur apostolica firmitas, & sublimitas virtutis & scientiæ sobrietate quadam capacitati temperatur infirmorum. Etsi mēte excedit deo, sobrius tamen fit aliis. Mentis excessus bonus est sopor: nō superbiam inducens, sed sobrietatem docens. Adiuro vos ne exsuscitetis dilectam donec ipsa velit: etsi mente interim excedit deo, iterum tamen sobria fiet. Si modo dormit, euigilabit rursum, vt vina quæ reperit, cum temperamento quodam vobis refundat. Ipsa nouit quando diuidat prædam domesticis, & cibaria ancillis. Quomodo non miserebitur filiarum vteri sui, quæ nec ancillas præterit? Bonę tamen filiæ ancillas se reputant, & naturalem nesciunt libertatem, dum veritatis spiritu liberas se esse recensent. Verè enim liberæ sunt, quas liberat veritas: & ideo aliam libertatem ignorant, quæ per adoptionem liberatas se gaudēt. Denique quanto magis est gratuita adoptio, tanto est abiectio deuotior. Eędem ergo ancillæ sunt & filiæ: quia vbi maior est in adoptione dignatio, ibi iustior in subiectione deuotio. Ne suscitetis eam donec ipsa velit. Ipsa nouit quando diuidat prædam domesticis, & cibaria ancillis. Non est de ista
Thre.4.d metuendum quod legitur: Filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto. Struthio pennæ speciem habet, caret tamen effectu volandi. Nescit per mentis excessum volare:
I propterea speciem non visitat suam, sed derelinquit in terra oua sua. Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, bestia conterat. Non nouit in contemplationis soporem assurgere struthio, ideo se compassionis affectu non induit. Ad commodum enim spectat filiarum in mentis excessu dormitio matris, & totum de compendio est quòd spiritualis eius somnus
Cant.3.b protrahitur. Ideo dicit: Adiuro vos ne suscitetis dilectam, donec ipsa velit. Bona adiuratio per quam & matri parcitur, & profectus quæritur filiarum. Quanto enim liberius vacat & videt, tanto vberius adolescentulas reuisit. Quanto sublimius suspenditur, tanto condescendit humilius, condescēdit vtilius. Quid vultis tempora dispēsare, quæ sponsus posuit in voluntate dilectæ? Ne exsuscitetis, inquit, illam, donec
Cant.7.d ipsa velit. Tunc volet cùm ab oculis eius euolauerit visio dilecti. Lubrica est eius præsentia, & elabitur subitò. Ego (inquit) dilecto, & ad me conuersio eius. Quid tam sanctum tētatis commercium ante tempus diuellere? Beata collatio, sed breuis hora. Sufficiat illi breuitas sua, quid illam decurtare vultis? Nihil tam exiguo imminuendum est momento. Fruatur interim liberè hora fugaci. Exsuscitare eam vultis & auellere ad vos quam Christus exsuscitat, & in se euigilare facit? Denique etsi dormit ipsa, sed cor eius vigilat in Christo. Petrus & qui cum ipso erant in monte, grauati sunt somno, & euigilantes viderunt maiestatem Iesu. Bene grauati somno, in quibus humanus reprimebatur sensus. Grauabatur & reprimebatur in ipsis quod erat ex ipsis, vt ad ea quæ mun- K
di sunt cæci & hebetes, tantum ad cognoscenda quę dei sunt, spiritu euigilarent exsuscitati diuino. Euigilantes, inquit, vi- Luc.9.d
derunt maiestatem. Bene ergo vigilat, qui talia videt, qui Ioan.1.
videt gloriam vnigeniti à patre, qui audit arcana verba, quę non licet homini loqui. Non licet ei dici in quo filius dei nōdum resurrexit. Videte, inquit, nemini visionem dixeritis, Matt.17.b
donec filius hominis à mortuis resurgat. Non potest ei dici visio, in quo nondum Christus resurrexit. Denique simile dictum est Mariæ: Noli me tangere, nondum enim ascendi Ioan.10.d
ad patrem. Noli, licet ei dici, qui non est raptus in paradisum, in locum deliciarum, in locum de quo Petrus dixit: Bonum est nos hic esse. Bene exsuscitatur qui in hunc cum Paulo rapitur paradisum, qui ascendit cum Petro in montem, qui vel vnà cum Christo potest hora vigilare, quem non homo tangit, sed exsuscitet & euigilare faciat Christus. Et Petrum ipse tetigit, ideo euigilauit & vidit maiestatem eius. Denique & hæc ipsa dilecta vide qualis exurgat de sponsi amplexu. Quæ Cant.3.e
est ista, inquit, quæ ascendit quasi virgula fumi? Sed nos iam hic ascendentem reuocemus sermonem, & capitulum hoc alteri seruemus principio, imò illi qui de seipso dicit: Ego Ioan.8.d
principium qui & loquor vobis. Qui vtinam nobis sit & sermonis principium, & cordis verbum, vt quæ locuturi sumus de ipso, prior ipse loquatur in nobis. Loquere domine, loquere mihi, & loquere pro me. Increpa pro me filias, non L
Hierusalem, sed Babylonis: dic vt sedeat & taceat filia Chaldæorum. Deus bone quantæ sunt hodie filię Babylonis, quæ nesciunt cantica Sion, propter quas organa nostra suspendimus? Quanti sunt filij Edom, qui nos exinaniunt & exhauriunt lætitia spirituali? Compescis filias Hierusalem ab infestatione dilectæ. Vtinam mihi domine à filiabus parcas Babylonis. Dispar enim est, & satis molestior vexatio malignātium, quàm amantium. Sed tamen nescio qua nostri temporis huius miseria ipsi amantes facti sunt malignantes. Quanta malignatur hodie amicus in sancto? dixisse debui inimicus, sed dixi quod magis dolet. Ipsi amici facti sunt inimici. Amici professione, inimici affectione. Specie amici, sed amicitiæ virtutem differentes. Amicus Absalon, quia filius: sed quanta malignatus est sceleratus in sancto, filius in patre, Absalon in Dauid? Absalon pax patris dicitur. Bonum planè nomen, sed ipse nominis huius virtutem abnegabat. Affectauit regnum, incestauit cubile. Fœlix tamen Dauid, cui inter tot filios non nisi vnus persecutor erupit. Quem mihi dabis hodie inter magistros, cui non nisi vnus Absalon insidietur? An non quasi Absalones sunt quidam qui (sicut scriptum est) pacem prædicant, & mordent dentibus? Affectant Mich.3.b
locum patris, fœdant cubile, dum prauis susurriis socios corrumpunt: & subuertunt corda innocentium, in quibus patris M
spiritus suauiter quiescebat. Imitatione Absalon est, qui magistri & locum sibi arrogat, & vitæ derogat: pacem prædicat, & mordet dētibus. Malus est morsus derogatio, malus cibus Iob.20.b
de quo dicitur: Dulce est enim in ore eius malum, & abscondit illud sub lingua sua. Abscondit donec euomat in tempore virus collectum. Quāta malignatur amicus in sancto? Deniq; quæ non videt, suspicatur: Posuerūt, inquit, signa sua si- Psal.73.a
gna, & nō cognouerunt. Ponunt quę non inueniunt. Ponunt quæ prauè postea exponunt. Signa, inquit, sua: seipsos enim in signum ponūt, cùm ex suæ prauitatis regula alios metiuntur. Signa, inquit, quasi dicat: tantum signa, & nō veritatem. Signa non certitudinis, sed suspicionis. Et nō cognouerunt. Non enim cognitione, sed coniectura nituntur. Malignatur Ibidem.
inimicus in sancto. In quo sancto? In sancto sanctorum. In sancto qui dicit: Qui vos spernit me spernit. Temerarium est Rom.14.a
(vt dicit apostolus) alienum seruum iudicare. Tu ergo quis es qui dominum tuum iudices? Qui enim potestatem diiudicat, ordinationem dei diiudicat. Deniq; conqueritur & dicit: Tulerunt à me homines iudicium meum. Filij hominum, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Vanitatem Psal.4.a
vtiq; diligitis prælationis, & ideo quæritis in prælatis vestris mendaciū prauæ suspicionis. Vani enim filij hominum, mendaces in stateris, mendaces in iudiciis. Et vtinam pro mini- Psal.61.c
mo mihi sit ab humano die iudicari, dum æterni diei expecto iudicium. Cùm, inquit, accepero tempus, ego iustitias iudi- Psal.74.a
cabo.

A cabo. Ipse iustus iudex tempus expectare se dicit, vt iustitias iudicet: & tu tibi ante tempus assumis iudicium? Pater omne iudicium dedit filio: & tu tibi quod non accepisti iudiciũ assumis, & hoc in patrem? Vide ne forte in eum patrem à quo omnis paternitas in cœlis & in terris nominatur. Viperæ generatio matrem suam comedit, & dente venenato doctoris vitam corrodit: Non sunt istæ filiæ Hierusalem, & filiæ pacis, sed Babylonis: quando increpabis illas, & dices: Filiæ Babylonis nolite flere super me, sed super vosipsas flete? Siquidem improperia eorum qui vices tuas gerunt, in te redundant, nec est murmur eorum contra nos, sed contra dominum. Parcite ergo à murmuratione quæ non prodest vobis, & aliis nocet. Tu domine, tu potius obstrue os loquentium iniqua, & ne claudas ora te canentium. Sed quid iam nunc querelis his vlterius immoror? Non id nunc gero propositi, vt nostra defleam, sed vt aliena cantem. Sufficiat paucis nostra deplorasse. Iam à lamentis reuertor ad cantica. Illo nobis animũ præstante & os & ocium, qui cohibet inquietos à sponsæ somno Christus Iesus, vnà cum patre & spiritu sancto regnans per omnia secula, Amen.

Sermo XV.

B

Colo.3.a QVAE est ista quæ ascendit per desertum quasi virgula fumi ex aromatibus? Videte fratres (sicut & videtis) quàm sit efficax ad incrementa gratiarum tranquillitas mentis: quales metat fructus de interna quiete Christi dilecta. Videte, inquam, qualis procedat de sponsi amplexu. Qualis ergo progreditur à me ne quæsieris, sponsi potius super hoc sodales consulite. Quid si & ipsis quasi noua & insolita de secreto dilecti sinu procedit? Noua plane. Nam ipsa nouitas admiratioẽ inducit. Quæ est ista quæ ascendit? Attende profectum. In superioribus custodes interpellat & de visione rogat dilecti. Hic ipsis custodibus admiranda prorumpit & noua sub specie. Quidni in noua procedat de complexu dilecti?
Apo.21.b Ipse est enim qui de se dicit: Ecce ego omnia noua facio. Etiam quæ noua sunt, ipse renouat. Puta caminus est: aurũ admoue. Si purum est, purgatius reddit, & rutilãs metallum recentem de fornace fulgorem educit. An non caminus Chri-
Psal.118.f stus? Ignitum, inquit psalmista, eloquium tuum vehementer. Hoc camino decocta nõ potest nisi noua & velut altera prodire creatura in Christo. Denique & ipsius dum oraret, species facta est altera: sed tibi altera cùm oras eius fit species. Nã in se manens vnus, innouat omnia. Altera facta est corporalis domini species cùm oraret, & voluit per hoc in mente tua orationis commẽdare virtutẽ, quòd illa sit quæ te in intimis
C alterum faciat, & nouum commutet in hominem, & medita-
2.Cor.3.d tio innouet. Nos, inquit apostolus, reuelata facie gloriam domini speculãtes, in eandem imaginẽ transformamur, hoc est, in eandem quam intuemur, transformamur. Fortè & sponsa de speculationis arcano eam quam intuebatur, sponsi imaginẽ vestita prodit. Noua planè. Nam sodalium circa ipsam
Canti.3.c admiratio nouitatem protestatur: Quæ est ista quæ ascendit? ac si dicat, non est cum illa sicut heri & nudiustertius. Nõ iam amplius circuit ciuitatem: nõ discurrit per vicos, per plateas, per vigiles. Non errabunda vagatur, sed itinere directo ascẽdit. Quæ est in hac ipsa hæc tam subita nouitas? Quæ est ista quæ ascendit, & ascendit per desertum? Desertum verè & aridum & sterile reputat seculũ omne hoc per quod ascendit: & quanã ratione nobis factus deserti huius odor sicut odor agri pleni, & quasi ei benedixerit dominus? Quantos trahit ad se deserti huius odor & tenet ne possint auelli, odor iste, odor mortis ad mortem? Inanitas est quam putatis vbertatem. Denique terra sitis est, & imago mortis, sicut dicit Hie-
Hier.2.b remias propheta: Terra, inquit, sitis. Cupiditates enim mundanas magis irritat, quàm satiat. Infructuosa est ista, quam putas plenitudo: & si quid est fructus, id fluxum est, & mutabilitate sua mortis præfert imaginem. Quomodo vbi mortis vides imaginem, odorem vitæ sentire te reputas? Odorem vitæ Christi spirat vbertas. Ipse enim est ager verè plenus, ager fertilis, ager cui benedixit deus pater. Alium præter istum agrum spõsa nescit, sed desertum reputat, & terram salsuginis.

Quæ est ista quæ ascẽdit per desertum? Bonum erit certè desertum, si non fuerit cor tuum insulcatum inimici vomere: si D non fuerit eius irriguum stillicidiis, impinguatum rore: si non quæ superseminat zizania in te læta luxurient, imò renascantur quidem quasi fœcũdo in solo. Sterile sit cor tuum ne tale vel germen proferat, vel semen suscipiat. Anima, inquit, mea sicut terra sine aqua tibi. Bonum desertum talis a- Psal.142.b nima, bonum etiam desertum caro integra, caro intacta, caro immundis non exarata cõcupiscentiis, caro carnalis voluptatis nesciens semina. Qui enim seminat in carne, de carne metet corruptionem. Gala.6.c Bonum denique desertum aluus virginalis. Talis erat beatæ illius & specialis virginitatis vterus, quem nullus impudici motus affectionis immundæ temerauit læsio. Caro ipsius sicut terra deserta, & inuia, & inaquosa, in qua Christus apparuit. Non tamen deserta penitus, quæ Christum parturiuit: irrigua est, sed de fluentis virtutũ. Ideo quasi puteus dicitur aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano, quod virginalis munditiæ candor spirituales refundat gratias. Ortus conclusus venter eius castimoniæ virginalis disciplina, eo quòd integritatis sepem carnalis desiderij non dissipauerit ardor: propterea in talibus irriguus aquis fructum dedit in tempore suo. Vis audire qualẽ hęc terra deserta dedit fructum? Osee te docet qui dicit: Adducet do- Osee.13.d
minus ventum de deserto vrentem, & desiccabit venas mor-
tis. Quis alius mortis desiccauit venas, nisi Christus Iesus, quẽ E nobis intemerati ventris desertum refudit? Et bene ventus, quia spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Denique dictus est secundus Adam in spiritum viuificantem. Hu- Thre.4.d ius flatu apostolicæ nubes volant, quas Esaias miratur. Quid mirum si ventus dicitur, quem & nubem legis? Ascendet (inquit) deus super nubem leuem. Nec hic leuem quasi vagam Esa.19.b & instabilem accipias, sed leuitatis intelligẽtiam ad spiritualem aptitudinem trahe, quod corpus incorruptibile nullam animæ grauitatem attulerit, nec depressit terrena commoratio sensum multa, imò cuncta cogitãtem. An non quasi vẽti facti sunt omnes qui spirituali leuitate à terrenis elapsi, cõuersationem sibi in cœlo collocant? Sed ipse speciali ratione ventus, qui reliquorum ambulat super pennas ventorum, & spirituum omnium virtutes excedit. Iure ergo ventum eum vocat, nominat & ventum vrentem, quòd eius flatu peccati sint in nobis frigora resoluta, & captiuitas nostra conuersa tanquam torrens in austro. Huius se æstu exustos discipuli senserunt, cùm dicerent: Nónne cor nostrum ardens erat in Luc.24.c nobis dum loqueretur? Et nescio si vspiam libentius spirat, quàm in castæ & illæsæ integritatis deserto & inuio. Hæc loca libenter perflat, & casti corporis animam charitatis feruore decoquit, & spiritualibus liquefactam desideriis tenues resoluit in vapores, & veluti fumi virgulam exurgere facit. F

Quæ est, inquit, ista quæ ascendit per desertum quasi virgula fumi? Et bonum desertum caro castitatis exhausta & desiccata virtute, quæ nullam delectationis immundæ nebulam exhalet, nec ignem extinguat, sed nutriat, quem domini flatus succendit. Ignis hic aromaticam si inuenerit animam, succendit, & alteram commutat in speciem, & quasi virgula fumi exhalat in superiora. Quasi virgula, inquit, quod per cogitationum disciplinam ab exteriori sit ad interiora constricta, & ab inferiori ad superiora directa: quasi virgula, quòd sese ad seipsam colligat, & supra se porrigat. Sed quid sibi vult, quòd illam fumi virgulæ comparat? An fortè per hoc innuere voluit, quod non sit perpetua ac solida spiritualis huius suauitatis gratia, & mentis ascẽsus, sed facile sicut fumus liquescat? Suauis est planè & omnino spiritualis vapor fumi, in quem se aromata cõcremata relaxant. Sed ego virgulæ isti teneræ & delicatæ turbines metuo, ne illam ventorum flabra diuerberent, ne circunferat procella curarum, & tentationis aura illam dissoluat, & cedat omni vento. Exempla nobis metum suadent. Multos enim videmus & dolemus tam insperato cessisse, quàm subito erupisse. Meditatione subtiles sunt, orationis impensi studio, pingues gratia, deuotione quadam dulci vberes, effusi in lachrymas: cùm subito leuis impatientiæ occasio quælibet spirituales has contristat delicias & exhaurit. An non ergo quasi fumus tam facile euanescens gloria? Iure quasi virgula fumi talis ascensio, quæ vel

G propria mutabilitate deficit, vel accedēti molestiæ cedit. Ego tamen non audeo super sponsæ persona fumum pro defectu interpretari. At si tu contentiosè resistis, eum tibi do defectū accipere, quem tibi psalmus commendat: Defecerunt oculi
Psal.118.i mei in eloquium tuum. Defecit in salutare tuum anima mea.

Vtinam hoc domine defectu attenuentur oculi mei & deficiant. Vtinam hoc defectu deficiat anima mea, deficiat & liquefiat, & eloquio tuo calefacta, eloquio vehemēter ignito, ab omni crasso intellectu, & in tenuiorem spiritualis habitudinis auram laxetur. Vtinam si quid fuerit in me torpulentæ intelligentiæ & hebetis desiderij, in subtilioris gratiæ vsum deficiat, & attenuatione quadam & acumine spirituali à crassitudine sua vertatur in virgulam fumi. In talem vtinam deficiat fumum animæ meæ virtus, & non deficiat sicut fumus,
Psal.101.a ne dicat: Defecerunt sicut fumus dies mei. Aliud est omnino ita deficere sicut fumus, vt omnino non sis. Aliud ita deficere, vt sicut fumus attenuatus animo & spiritualis sis. Bene de-
Psal.83.a fecerat psalmista, cùm diceret: Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Quoniam enim modo nō deficit, quem Christus inflammat? Ignis ipse est, sicut scribitur, & ignis cō-
Heb.12.g sumēs. Qui, inquit, approximat ad me, approximat ad ignē. Quis mihi dabit vt hunc possim ignem ligare in sinu meo, vt inflammet cor meum, renes commutet, & ad nihilum me redigat? Iure quasi virgula fumi ascendit, quę de calore proces-
H sit cubiculi, de verbi igniti cōplexu. Suaues tua flāma Christe vapores euomere solet, & odoris aromatici fumum producit. Quasi virgula, inquit, fumi ex aromatibus. Et fumum lego qui de Leuiathan ore procedit. Et item fumum de puteo abyssi prodeuntem, sed non ibi virgulam, nō aromata le-
Apo.9.c go. Nihil ibi directum, nihil dulce, sed horror summus, & ordo nullus. Fumus horroris est, qui de puteo procedit abyssi.
Sapien.2.a De hoc fumo impij dixisse legūtur: Fumus afflatus est in naribus nostris, & sermo scintillæ ad commouendum cor nostrum. Meis vtinam Iesu bone, naribus fumus affletur, quem tuus ignis agit: & de camino tuo sermo scintillæ ad commouendum, imò ad commutandum cor meum. Ignis tuus ignis consumens est, vitia si inuenit consumit, & confessionis fumum emittit. Sed non est iste fumus ex aromatibus. Qui tan-
Psa.103.b git, inquit, montes, & fumigant. Bonus ignis qui timores extenuat animorum, & attactu suo elationes terrenas per emissos pœnitētiæ fumos euanescere facit. Sed alterius odoris & gratiæ fumus est, quem aromata virtutum cremata refun-
Luc.12.f dunt. Ignis iste, ignis quem dominus misit in terram, & voluit vehementer accendi, non tātum vitia consumit, sed virtutes ipsas in suauioris gratiæ affectum commutat. Aromata cum integra sunt, olent suauiter: sed hoc igne liquefacta aliū longè spirant odorem. Huius odoris fragrantiam sentien-
Canti.3.c tes in sponsa sponsi sodales mirantur, & dicunt: Quæ est ista
I quæ ascendit per desertum quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Habes in myrrha continentiæ virtutem: in thure orationis studium: in puluere pigmentario inter virtutum copias cordis contriti humilitatem. Et bona myrrha quæ carnalem petulantiam reprimit, & fluxos motus lasciuire non sinit, & carnem non esse carnalem compellere nititur. Sed continentiæ nostræ myrrha corpulenta videtur & minus castigata, & quasi vicina carni, nisi fuerit hoc igne cœlesti, hoc amoris diuini feruore liquefacta. Bona quidem continentiæ myrrha, quæ pergentem ad illicita cohibet appetitum, sed alterius est suauitatis & gratiæ, quando charitatis ardore liquescens crassum omnem & carnalem nescit affectum. Quid verò thus? Nónne ipsum est odoris exigui dū integritas illi & corpulentia sua manet? Cùm verò flāmis subactum effluere cœperit, in odoriferos totum fumos expirat. Simili ratione nōne tibi videtur crassa & pigra oratio & corporea quadam tarditate segnis igniti & intimi eloquij si non fuerit virtute succensa? Vtique in thure ego accipio orationis materiam, & in fumo gratiam. Diriga-
Psa.140.a tur, inquit, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Nescit itinere directo ad deum ire oratio quę succensa non fuerit. Oratio quæ frigido fuerit de corde expressa, subito relabitur: nec potest esse perpetua quæ nō est prompta. Vim patitur, & non est sui iuris. Sed nec sui iuris est planè succensa oratio. Illa contra conatum reprimitur: ista supra conatū arripitur. Illa conatur & recidit, ista præter conatum ascendit. K
Illa violenter dirigitur, ista voluntate fertur. Illa vix exhibetur, ista nec cohibetur. Illa laboriosa, ista libera. Illa tristis, ista læta. Illa bona, sed ista optima. Denique est oratio temperatè media inter frigidam & feruidam: illam excedens, sed non accedens ad istam. Et (vt sic dicam) prima coacta est: secunda directa: tertia arrepta. Prima (vt sic dicam) sitiens, secunda sobria, tertia ebria est. Ista enim est, quæ mente excedit deo: ideo ascēdit quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuersi, inquit, pulueris pigmētarij. Myr- *Cant.3.c*
rha in puluere pigmentario humilitatis expressit virtutem, quòd ea de magnis meritis nil magnum sentire nouerit, non altū sapere, sed humili æstimatione reliquarum attenuet merita virtutum, & earum soliditatem quasi ad quandam pulueris exiguitatem deducat. Et bene post orationis commendationem sub figura pulueris pigmētarij de humilitate subiunxit. Oratio enim humiliantis se, nubes penetrat: imò sine hu- *Eccl.35.d*
militatis gratia oratio quantumlibet acuta, hebes tamen est, & tristem refundit odorem elatæ myrrha castitatis, neque fluxos carnalium bene restringit motus cogitationum continentiæ myrrha, quæ animum in superbiæ fumum lasciuire permittit. Contritione multa pigmenta rediguntur in pul- *Psal.50.p*
uerem. Et bona contritio, quoniam cor contritum & humiliatum deus non despicit. Bona planè contritio quæ nihil relinquit indiscussum, nihil tumidum, nihil non humiliatum: L
nec in virtutibus ipsis, iustitias ipsas diiudicabit, & arguit nō modo de peccato, sed de iustitia & de iudicio. An non quasi comminuitur quod redarguitur? An nō quasi humiliatur iustitia quæ diiudicatur? In veritate (inquit) tua humiliasti me. *Psal.118.k*
Non omnium est hoc dicere. Infirmiores in vanitate sua humiliantur, perfectiores in veritate dei. Non potest vanitas veritatem diiudicare, sed veritas vanitatem, & veritas veritatem. Spiritus enim diiudicat omnia. Quod humano solidum & integrum videbatur iudicio, cùm inuenerit spiritus veritatis, euacuat & comminuit illud. In spiritu enim vehementi conterūtur spirituum pigmenta in puluerem, & iustitia iudicatur. In turbine, inquit Iob, conteret me. In turbine spiritus *Iob.9.b*
sui, spiritus vehementis, in turbine spiritum meum arripientis. In hoc turbine conteret me, & multiplicabit, inquit, vulnera mea. Integra mihi videbatur antequam veniret spiritus vehemens, iustitia mea: sed ipse diiudicat, ipse conterit, ipse vulnerat, & multipliciter confringit bonorum præsumptionem meritorum, sauciam & languidam humanam docet esse virtutem. Vtinam mihi hoc modo conteri obueniat, redigi in puluerem omnium bonorum affectuum, piarum meditationum. Vtinam Iesu bone, turbo spiritus tui talem animæ meæ puluerem afflet de plateis cœlestis Hierusalem, vt in hoc puluere calefiam, in puluere sedeā, in puluere dormiam, sed puluere pigmentario. Beatus qui in hoc puluere moratur, cui suaues & spiritualiter puluereæ cogitationes vndi- M
que labuntur. Expergiscimini (inquit) & laudate qui habitatis *Esa.26.d*
in puluere. Denique & sponsa de fœlici expergefacta somno, quasi virgula fumi exurgit ex aromatibus vniuersi pulueris pigmentarij. Vniuersi, inquit. Et veritas ipsa bonorum vniuersitatem operum, ad quendam te docet puluerem, & velut sterilitatē deducere: Cùm omnia feceritis, inquit, dici- *Luc.17.c*
te, serui inutiles sumus: quæ debuimus facere, fecimus. Fœlix qui tantum & talem sibi collegit puluerem, vt quæ iubentur, faciat omnia, & reputet quasi nulla: qui vniuersa bona quæ colligit, per humilitatem illa conuertit. Paulus ad Corinthios operum suorum aromata multa enumerat: In itineri- *1.Cor.11.f*
bus, inquit, sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in mari, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in falsis fratribus. Quid deinceps? Quotidiana eius solicitudo omnium ecclesiarum. Quis, inquit, infirmatur & ego non infirmor? Quis scandalizatur & ego non vror? An non quendam bonorum operum puluerem tibi collegisse videtur apostolus hæc & huiusmodi plura percurrens? Vis adhuc sublimiores aliquas virtutum eius species audire? Veni cum illo *2.Cor.12.a*
ad visiones & reuelationes dei, ad raptum in paradisum, in tertium cœlum: ad beatā illam ignorantiā nescientis, vtrum in corpore an extra corpus extasis illa facta fuerit, non iam

puluis

A puluis sed fumus. Sed ne tamen fumo huic spiritualis cõtemplationis se iactanciæ fumus immisceat, audi quid sequitur: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ. Paulus stimulatur ne extollatur. Et quomodo qui hæc audis, refugis stimulari? Quomodo teipsum inter vbertatem donorum aut conterere desinis, aut conteri non finis? Molestus stimulus, sed tamen vexatio præstat humilitatem profectui. Molestus stimulus carnis, sed non charitatis. Et passio amara, & discussio seuera, vtraque virtutes humiliat. Sed omnia dulcius & efficacius procedunt de camino quodam succensi amoris. Flamma hæc non modo virtutes humiliat, sed etiam immutat, & in nouam conuertit speciem, & de spiritualibus spiritualiores facit. Cõtinentiæ myrrha, orationis thus, & in puluere pigmẽtario, omnium humilis conscientia virtutum: omnia magis serenum producunt vultum, & gratam speciem cùm de hac prodeũt officina. Bona enim contritio, sed cõcrematio melior. Suauis puluis pigmentarius, sed fumus excellit. Nescio enim quid magis suaue & spirituale magis in fumo quàm in puluere significatur. Ideo quodam igniri verbi beneficio inter sponsi flagrãs amplexus, de puluere pigmentario in fumi tenuitatem liquescit: de humiliatarum puluere virtutum, in fumum gloriæ. Qualis est putas peruentio cùm tam delicatus sit ascensus? Quo
B tendit quæ talis ascendit? Quãtus deliciarum est locus in quẽ ascensiones istas disponit? Lectulus fortè dilecti est. Nam ad illum præcipuè sponsa debet aspirare. Ita planè est. Ideo sequitur: En lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortis-
Cant.3.c simis Israël. Et pulcher ordo, vt de lectulo ad lectulum veniat: de lectulo suo, de cubiculo matris suæ, ad sui lectulum Salomonis. Nec minus congrua varietas, quòd deliciis istis immiscet fortia, & lectulum suum Salomon tam munita custodia vallat. Sed verbi prorumpentis iam reducamus habenas, nouo capitulo nouum dedicaturi sermonem, præstante domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Sermo XVI.

O QVAM delicata sponsa ascendit, quàm penè sine mole corporis, & quàm penitus sine corruptione carnis. Quænam erit corpulentia vbi fumo confertur? Quæ corruptela cùm illam non caro fluxa, sed aromata cremata exha-
Iudi.10.a lent? Delicatè ascendit, & digna lectulo Salomonis Iudith & lotam & vnctam lego, vt regios vnguenti suauitate mulceret amplexus. Hæc verò iam vnguentis non vtitur in spõsi gratiam, sed liquefacta effecta est odore in ipso vnguenti:
C sed non omnes verbum hoc capiunt, non omnes his possunt deliciis perfrui. Si omnes fruerẽtur, omnes fraudarẽtur: & in hoc est & pulchra varietas, & pia charitas, quia alius est qui fruitur, alius qui tuetur. In hoc aliorum & tuta & læta sunt ocia, quod aliorum sunt munita custodia. Ideo lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortissimis Israël. Nõ vult Salomon noster lectuli sui turbari delicias, dulces attenuari affectus, ne attentari quidem: pacata diligit qui pacificus dicitur. Quis noster Salomon, nisi Iesus Christus? Ipse est pax no-
Ephe.2.c stra, ipse qui fecit vtraq; vnum. Ipse pacificauit sanguine suo
Colo.1.c non modo quæ in terris, sed quę in cœlis sunt. Disciplina pa-
Esa.53.b cis nostræ super eum. Disciplinam debitæ nobis pœnę sustinuit, vt nobis iustitiæ pacem refunderet. Ipse punitus, tu repropitiatus: & tu punitus, sed pœna tua pacem tibi parturire non potuit. Hostia immunda contaminatos mundare non poterat, non modo alios, sed ne seipsam quidem. Disciplina ergo super nos, sed non erat illa nobis ad pacem disciplina. Erat in nos mortalitatis & afflictionis lata sententia, sed nõ erat iniustitia reuocata. Tu quidem iudiciaria sententia ligatus, sed tuus non erat solutus reatus: & pœna erat, & pax non erat. O misera & grauis disciplina super filios Adam: conteris & non protegis: punis & non purgas: consumis & nõ concilias: cõsumis, sed carnis substantiam, non culpam. Quid tibi & paci? Quando pacem conferes, cui est cum peccato commercium? Quando cõferes gratiam, quæ nõ auferes cul-
Psal. 48.b pam? Iustitia enim & pax osculatæ sunt. Disciplina pacis nostræ super eum, qui nobis attulit fructus pacatos iustitiæ. Dictus est ille solus Salomõ noster verus pacificus quòd in diebus eius orta nobis sit iustitia, & abundantia pacis. D Abundãs verè pax, quæ nõ modo præterita suffecerit repropitiare delicta, sed omne etiam abundet in seculum. Abundat enim donec auferatur luna, donec auferatur labor mutabilitatis nostræ, labor mortalitatis nostræ, alternantium labor defectuũ. Verè abundans pax, quæ non est data ad mensuram meriti. Non enim meritum inuenit, sed cõtulit. Quomodo nõ abũdans pax, quę & remisit offensam: & priorem cumulauit gratiam? Erat homini primo in paradiso pax, vt non posset inuitus abduci, sed nõ erat virtus per quam vellet reduci. Erat gratia vt posset non exire, sed non erat vt posset, cùm vellet, redire. Modo pax vberior in gratia Christi, quę post iteratos excessus vltrò offertur, & pœnitentes non repudiat, sed reuocat. Bene pax abundans, quæ nulla potest exhauriri iniuria, paratior ad veniam, quàm ad vindictam. Pax hæc à remissione peccatorum incipiens, vsque ad diuinæ participium abundauit naturæ. Qui enim adhæret deo, vnus spiritus est. Vides 1.Cor.6.a quanta repropitiationis abundantia, vt non iam pax cũ deo, sed magis vnitas cum eo dici possit. O beatum cõfinium, vbi sublatus est inimicitiarum paries medius. Beatum quidẽ confinium, sed nondum tutum. Adhuc hostis noster hos tentat peruadere terminos, fines conuellere. Est nobis in Christo E pax cum deo patre, sed nõdum pax ab hoste cõmuni. Abundabit autem pax hæc donec destruatur nouissimus inimicus, mors. Interim etsi nõ est pax ab ipso, profectò tamen est cõtra ipsum. Erit ipse pax nostra cùm Assyrius venerit in terram nostram, & calcauerit in finibus nostris. Proximos sibi potest Assyrius fines infestare spirituales: interiores non potest: calcare potest, sed stare nõ potest in finibus nostris. Erit enim Christus pax cũ calcauerit in finibus nostris Assyrius. Habemus confinium & confinium. Confinium cum deo, & confinium cum mundo. Cõfinium cum spiritu, & confinium cum carne. Roma.8.b Etsi quibusdam dictum est: Vos non estis in carne, sed in spiritu: confines tamen sunt carni, vel propter substãtiæ naturam, vel propter carnis curam. Hostis ergo carne nostra quasi castro vtens, regiones spiritus de vicino infestat, & de contermino præsidio insidias machinatur. Sed erit iste, id est Christus, pax cùm Assyrius calcauerit fines nostros. Ille Salomon noster, pacificus noster, qui præstat nobis pacem super pacem: pacem cum patre, pacem ab hoste: ipse ponet fines nostros pacem. O confinium & confinium, quãtum discrepatis abinuicem, Psa.147.a quãtis tu abundas gaudiis, & quãtis vicinus es obnoxius scandalis. O finis & finis, tu quàm læte teneris, & tu quàm laboriose regeris. Vtrobique Christus limes est medius: isthinc separans, illinc fœderans, isthinc in- F choans, illinc consummans. Sapientia enim attingit ab hoc fine fortiter vsque ad finem illum, disponens in illo fine cun- Sapien.8.a cta suauiter. Finis ille lectulus est. Ideo de muliere forti dicitur: Procul & de vltimis finibus precium eius est, propter Pro.31.a quod ipse se impedit, quo se æstimat, quo eius expletur auiditas. Quid id aliud est, nisi sponsi amplexus & lectulus? Vltimus finis est, vltra quem se nõ potest auiditas extendere, nec facultas comprehendere sufficit. Finis est vbi ipse à te deficis, vbi exhauriris, vbi alius esse incipis, totus in Christo, & solus in te Christus. O vera pax, & plena pax, quando de regno dei tollentur scandala, quando non erit timor in finibus nostris, quando nõ erit finis & finis, sed vnus tantum finis, & supradictus finis. Finis deo fœderans & conformans, tantum. Finis lectuli gaudiis fruens, non gladiis agens. Nunc verò vt quieta sint quantulacunque lectuli gaudia, necessaria quidem est custodia fortis. Ideo lectulum Salomonis sexaginta ambiunt ex fortissimis Israël. Et in euangelio habes: Canti.3.c Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea Luc.11.c quæ possidet. Vberior hic commemoratur custodia, quia vberior est gratia lectuli quàm atrij: & sponsæ solicitudo maior quàm possessionis, & ad portam paradisi angelicam custodiam cum gladio flammeo positam lego. Gene.3.d An nõ quidam paradisus lectulus Salomonis? Lectulus (inquit) noster floridus. Cant.1.d Denique ipse flos campi, ipse lignum vitæ. Bene paradisus deliciarum lectulus talis. Vides quomodo amplæ deliciæ arcta cinguntur custodia? Lectulum enim Salomonis

G ambiunt sexaginta fortes ex fortissimis Israël. Non multum
nunc de numeri huius disputo ratione: illos tamen videtur
signare, qui prærogant & iustitia operis, & notitia legis. De
fortibus Israël sunt qui fide fortes sunt: qui stant in fide, & vi-
riliter agunt, qui omnia possunt, sed in eo qui omnia confor-
tat Christus. Male fortis est, qui aduersus scientiam dei se ex-
tollit, qui aduersus illam inflexibilis & rigidus est, cui fortitu-
do lapidum fortitudo eius, & cor eius æneum, vt nec vexatio
det intellectum auditui eius: quales denique sunt quibus Pau-
1.Cor.10.c lus ait: An æmulamur dominum? Nunquid fortiores illo su-
mus? Non est de fortibus Israël, qui cùm vulneratur non do
let, cùm verberatur non sentit, stupidus manẽs ad omnes sti-
mulos ancipitis gladij verbi penetrabilis, & gloriatur si con-
tra sapientiæ stimulos calcitret. Non talis Maria, cuius ani-
mam ac si mollem materiam gladius pertransiuit. Me vti-
nam facile obtineat verbum validum: in me operetur eius ef
ficacia, & animam meam hic penetret gladius, vt & ipsa qua-
si in gladium conuertatur contra spirituales pugnatura ne-
quitias. Quid mittis manum ad fortia, qui ex fortissimis non
es? Custodiam vt quid suscipis, qui desidiam non excutis?
Quid lectulum ambis qui gladium non habes? aut si gladium
habes verbi, habes illum in vagina, non habes in lingua? Non
tenes manibus linguæ, verbi dei versatilem gladium. Volubi-
lis est sermo, spiritus flammeus est: sed nescio quomodo con-
H tra naturam suam pigrescit in manu tua: restringitur & hebe-
tatur, qui acutior est & penetrabilior omni gladio ancipiti.
Non est velox verbum in ore tuo, non currit velociter, non
est versatile in manu tua pro varietate negocij, quod tamen
ad omnem spiritualis certaminis vsus abũdat. Quid tibi vsur-
pas officium, cuius vsum nõ habes? Omnes tenentes gladios,
Canti.3.c & ad bella doctissimi. Sine causa gladium portas tu qui bel-
landi sufficienter nõ habes peritiam: aut si doctus es bellige-
rare, magis te exerces ad negocia seculi, q̃ ad negocia Chri-
sti: forẽsi iure plus vteris quàm ecclesiastico, plus seculari quã
spirituali certamine calles. Paratum vult virum ecclesiasti-
cum princeps ecclesiæ, paratum eũ vult ad reddẽdam rationẽ
1.Pet.3.c de ea quæ est in nobis fide & spe. Et quonam pacto piger &
imperitus ad ista gloriaris, si promptè respondeas de iure pu-
blico? Decentius multo in ore clerici, in ore monachi sacra
quàm secularis litera sonat. Quid in Hierusalem vis loqui lin
Esa.19.c gua Ægyptia? Noc sic Esaias. Erunt, inquit, quinque ciuita-
tes in terra Ægypti loquentes lingua Chanaan, scilicet quia
penitus Hebræa non poterant, ea loquerentur quæ est vici-
na Hebrææ: quia lingua sancta non poterant, vel ea loquerẽ-
tur quæ sanctę affinis est. Quid vis media ex parte loqui A-
1.Esd.13.d zoticè, qui Iudaicè debes? Sic enim habes in Esdra: Loquere
linguis non hominum, sed angelorum. Angelus enim dees,
Mala.2.b qui sacri profiteris verbi mysterium. Labia enim sacerdotis
I custodiunt scientiam, & legem requirũt ex ore eius, quia an-
gelus domini exercituum est. Euangelicè ex toto loquere,
qui vir euangelicus es. Sermo ergo tuus legem redoleat, pro-
phetas, apostolos: eorum verbis linguam tuam exacue, mutua
1.Cor.10.d ex eis arma potentia deo, ad debellandas munitiones, ad re-
digendum in captiuitatem omnem intellectum extollentem
se aduersus scientiam dei. Versatilis sit in manu tua gladius
spiritus, vt ad omne quod tibi emergit negocium famule-
tur, nec te destituat sermonis sacri facultas, quem temporalis
& subita deposcit occasio. In labiis tibi sit non in foliis ver-
Mala.2.b bum validum & efficax. Labia enim (non folia) sacerdotis cu-
stodiunt scientiam. Sacculum pecuniæ tolle tecum. Gladius
Psal.44.a verbi tibi sit à latere, non in latebris: proximus tibi sit. Ac-
cingere eo super fœmur tuum, vt potens sis & promptus &
exhortari in doctrina sana, & contradicentes redarguere.

Non tibi sit ensis sub fœmore, & verbi sacri studium car-
nis prudentiæ non supponas. Vniuscuiusque ensis super fœ-
mur suum. Alij datur sermo scientiæ, alij sermo sapientiæ, &
1.Cor.12.a vnicuique doctori suadetur à spiritu gratia. Vniuscuiusque
ensis super fœmur suum, vt vbi est tentationis occasio, ibi
maior verbi præoccupatio fiat, commonitio crebrior. Vnius-
cuiusque ensis super fœmur suum, vt seipsum primo corri-
piat, seipsum custodiat, seipsum diiudicet. Docet te Paulus
quasi super fœmur tuum ensem habere: Considera, inquit,
Gala.6.a teipsum, ne & tu tenteris. Ensis cuiuscunque super fœmur
suũ, propter timores nocturnos, propter lapsus subitos, præ- K
occupatos casus. Quasi timorem nocturnum apostolus in-
nuit, dicens: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto. 2.Cor.2.c
Nocturnum est enim quod improuisum est, quod subitum
est. Nocturnum etiam quod insidiosum est. Ideo dicit: Vt
non circumueniamur à satana. Non enim ignoramus insi- 2.Cor.2.a
dias eius. Idem Paulus alibi timebat à timore nocturno. Ti-
meo, inquit, ne sicut serpens seduxit Euam, ita & corrumpã-
tur sensus vestri à simplicitate, quæ est in Christo. Bona sim-
plicitas vbi Christo adhærens vnus est cum illo spiritus. Sim- 1.Cor.6.b
plicitas est vbi vnitas est: simplicitas est, si iam non ipse viuis,
sed viuit in te Christus: si te deuorat sapientia dei, si te spiri- Ephe.6.b
tualis absorbeat lætitia, & in intimis recondat visceribus. Et
vbi est tanta simplicitas nisi in lectulo? Vniuscuiusque ensis
super fœmur suum. Super fœmur, non propter fœmur, sed
propter timores nocturnos: fortè quia non est illis collucta-
tio aduersus carnem & sanguinem, qui signantur in fœmo-
re, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Ideo
propter timores nocturnos, contra spirituales nequitias,
quanto fœliorem sortita es luctam, quæ Salomonis conti-
neris in lectulo: non contra carnales nequitias, nec contra
spirituales quidem, sed cum spirituali lætitia, cum Salomone,
qui pacifici nomine prærogat. Ideo pacifica colluctatio cum
ipso. Et pacifici nomen, & sapientiæ personam Salomon
gerit. Ama, inquit, sapientiam, & amplexabitur te. Ample- L
xus, colluctationis quandam speciem pręfert. Amplexare, vt Prou.4.a
amplexetur te. Glorificaberis ab ea cùm illam fueris ample-
xatus, sicut dicit in prouerbiis. Amplectere verbum, vtere eo
sicut in lectulo, non sicut in bello. In lectulo locus est nõ en-
sibus, sed amplexibus strictis. Noli foris esse, ne tibi foris esse
contingat. Intus vtere verbo non quasi gladio, sed quasi spõ-
so, vt verbo ipso oblecteris. Oblecteris veritate ipsa, non
contra errores oblucteris & vitia, alij hoc munus & officium
relinque. Quid tibi cum conflictu, cui totum de affectu con-
stare debet? Quæ sponsa est, non disputantis & confligentis
sectatur negocium, sed ocium amplexantis. Alij lectulum am
biant, tu cupitis amplexibus fruere. Quid tamen est quòd
de ipso lectuli nobis apparatu nil dicit? quod non eius vel in
modico depromit delicias? Forte verbum hoc, verbum in-
effabile est, quod non licet homini loqui. Qui experitur, in-
telligit: & tantisper dum experitur, ne memoria quidem prę-
teritas integrè recenset delicias. Quod potuit scriptura ex-
pressit. Lectulum dixit, & lectulum Salomonis. Satis dictum
est, sed sapienti. Et thronum lego Salomonis & ferculum:
sed vtrunque ambitioso extructum apparatu, & sicut regias 3.Reg.10.c
decet delicias. Nunquid ergo lectulum intelligimus negle- Cant.3.c
ctum? Absit, sed sufficiebat scribenti vt lectulum diceret, qui
sponsæ loquebatur. Illa enim nihil in lectulo diligit nisi quod
lectulus est, & quòd in eo copia sit suum amplectendi Salo- M
monem. Magnum & multiplex mysterium reperies in lectu-
lis per omnem scripturam textum, sed non est comparatio
ad lectulum Salomonis. Est lectulus, quem sibi Iob sternit in
tenebris: & est lectulus, quem Dauid rigat in lachrymis: & Iob.17.d
est lectulus, in quem languens decumbit: & est lectulus, in Psal.6.b
quo defunctus resurgit. Talis Helisæi, talis lectulus Heliæ. Mar.5.d
Vterque defunctum hospitæ mulieris filium in lectulo su- 4.Reg.4.f
scitauit. Ille expandit se super mortuum, iste incuruauit. V- 3.Re.17.d
nus in vtroque Christus. Ille exinaniuit se vt formam serui
susciperet, & æternitatis suæ longitudinem intra breuitatem
temporalis naturæ contraxit. Ipse expandit se cùm spiritum
sanctũ abundè in nobis infudit. Sinus ille matris defunctum
premere poterat, non viuificare. Litera enim occidit, spiritus
autem viuificat. Sed verus Helias illum in cœnaculum tulit,
ad spiritualem prouexit intellectum. Frigidus erat literę si-
nus, nec poterat eius intelligentia vitalem spirare calorem.
Bonus Heliæ lectulus, qui defuncto vitæ calorem infudit.
Iustus ex fide viuit. Ideo tribus metitur vicibus, vt trinita-
tis cognitionem conferat, & diuidat mensuram fidei. Plangit
lex literæ sensum extinctum, sensum carnalem, sed Christus
hunc sensum tulit, spiritualem restituit nouum, & vitalem in-
tellectum reddidit literæ, quem suum verè cognoscit ipse He
lias qui restituit omnia & noua facit: & Paulus legi se mor
tuum dicit vt viuat in Christo. Bonum est vt & tu moriaris Gala.2.
non

A non modo veteri legi, sed & veteri homini, vt suo te viuificet in lecto, qui peccata nostra tulit in corpore suo, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Tu enim quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur. In hoc resuscitato intelligimur omnes, & ideo communis resurrectio hæc. Sed priuata quædam in lectulo Salomonis gratia, & solius sponsæ prerogatiuæ seruata. Etiam nunc si quis matris nostræ (conuentus huius sancti) viduæ apud quam vtcunque sustentaris Iesu bone, si quis filius eius moritur, tu resuscita. Mortuus est qui vel tædij vel desperationis mole obruitur, in quo nihil est viuidæ deuotionis, feruidi spiritus: qui etsi legis præcepta non deserat, & intra regulę gremium se concludat, frigido tamen & moribundo languet affectu, in opere sancto suaue nil sentiens: totius illum ordinis tristis exanimat facies: molli & fœmineo matris est sinu fouendus, vt non exasperatus abundátiore tristitia absorbeatur. Non expedit ei extra materni sinus ambitum reperiri, ne fortè non tollat illum verus Helias in cubiculum suum. Quos resuscitat Christus, mulierum vbique fletibus donat. Sic viduæ filium, sic sanctarum fratrem mulierum, sic parentum precibus suscitauit puellam. Tolle bone Iesu, & hunc mortuum nostrum de matris gremio. Regularis hæc & exterior obseruantia neminem ad perfectum adducit. Introduc illum ad molliorem lectum mollioris spei, per quem approximet deo. Experiatur quod expectat, quoniam bonus dominus expectantibus se, animæ quærenti illum. Vnius horæ experientia, multorum temporum labores exhilarat. Tūc redditur matri quem illa prius amiserat, dum teneret eius affectum, sed mortuā deuotionem defleret. Nouus redit ad nos, postquam tu illum teipso vestisti. Ideo te super ipsum expandis, vt quod est in eo fœdum, operias: quod nudum, vestias. Bonus huius lectuli vsus, qui breui hora in tempora sequentia vitalem alacritatem transfundit. Maior in Salomonis lectulo gratia, in quo sponsa matrem carnalem derelinquens, perpetuo iure dilecto adhæret, & vnus cum illo efficitur spiritus. Bonus ergo lectulus in quo nullus lāguor est, nisi fortè languor amoris, qui non versatur in infirmitate, sed in iucunditate. Bonus lectulus qui non rigatur lachrymis, qui non in tenebris sternitur, qui nihil habet in se triste, nihil tenebrosum, sed totum lux & lætitia est: qui nō indiget sterni tapetibus de Ægypto, quibus in prouerbiis mulier hæretica lectulum sternit. Nihil enim in se habet lectulus Salomonis alieni ornatus, nihil picti, nihil mundani: sed totū sancta voluptas & solida veritas. Magnum & varium sacramentum in sanctorum lectulis, sed supergressus est vniuersos lectulus Salomonis: nec sponsæ lectulus huic valet comparari. In lectulo suo quem quærit dilectum non inuenit, ideo surgit & circuit donec ad istum pertingat. Festina filia, sacra virgo, festina istā ingredi requiem. Noli strictos in circuitu enses vereri. Enses isti, enses verbi super fœmur, & propter timores nocturnos, vel carnis configunt lasciuiam, vel timidi cordis abscindunt ignauiam. Hoc quidem in aliis, te verò suauius vulnerant, vt charitate transfixa nocturnū ignores timorem, nec quicquam habeas frigidi timoris admixtū, sed tota transeas in affectum igniti amoris, quæ in solum amoris es vsum dicata, & in charitatis locum ascensura stratum dilecti, lectulum Salomonis veri Iesu Christi, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

[Margin: 1. Pe. 2. d; Luc. 7. c; Ioan. 11. d; Luc. 8. g; Thren. 3. c; B; Prou. 7. c; C]

Sermo XVII.

AVDIVISTIS sacræ virgines sponsæ Christi, audistis hesterno sermone de lectulo vestri Salomonis, vlterius hodierno pergitis quærere de ferculi sacramento. Omnes vultis huius cantici sermones ad amoris vsum deflectere, & ad vestras interpretari delicias. Vobis solis hæc putatis esse conscripta carmina? Nullus sapit vobis sermo, qui non amatoriis vernet affectibus, & dulcem charitatis odorem aspiret. Habetis ergo & hic aliquid quod amatorium sonat blandimētum, de ferculo vobis alludit sermo diuinus. Nullam vobis residere patitur dilectus excusandi materiam. Grata quidem sunt promissa lectuli gaudia, sed poterat aliqua in vobis adhuc suspicio de perueniendi difficultate submurmurare. Ideo vobis sermo sacri vehiculi quo estis ad lectulū portandæ, pulchra varietate describit ornatum. Etiam in itinere sponsus vobis procurat ipse delicias. Ferculum hoc quidem gratum est in materia, sed ab auctore est gratius. Ipse enim Salomon ferculi huius est auctor & artifex. Ferculum enim sibi fecit rex Salomon de lignis Libani, columnas fecit argenteas, reclinatorium aureū. Audi filia quàm glorioso apparatu portaris ad lectum, non sinit te sponsus sine reclinatorio, & illo aureo, fortasse ex illo aureo de quo legis: Caput eius aurū optimum. Multus reclinatorij vsus est, sed inferior quàm lectuli. In reclinatorio habet spes fessa iucundū sustentamentum, oblectamentum in lectulo. Hic sponsæ votū vouetur: ibi votis fruitur. Quantus te putas expectat apparatus quæ tali deduceris ornatu? Quid ego nunc sermone frequēti cūcta exaggerem, ligna cedrina, ligna Libani, colūnas argenteas? Ipso auditu se nobis ista commendant, & corporalis pulchritudo in figuram adducta, spiritualem quendam & intelligibilem conatur indicare decorem, & sanctæ animæ designare vehiculum. Hæc enim corporalia intelligi, lectionis circunstantia non sinit. Quid enim aurum materiale charitate consterneretur? Sed omnia spiritualia sunt, quia spiritualis est amor, cui tam ambitiosus ferculi blanditur apparatus. Possem hæc & similia de ferculo hoc ad nostrum deriuare sensum. Sufficiant ista breuiter disputasse, ad vestram vel satiandam vel prouocandam auiditatem. Quid? Vobis solis vultis cantica seruire? Sinite adolescentulæ pascant, sinite ad suam commoditatem vt vel pauca inflectant capitula. Sapientibus & insipiētibus debitor est Christus. Nihil vobis imminuitur si aliis pro suo sensu abundet. Estote contentæ lectulo: inferioribus, vel ferculi permittite vsum inseruire. Illius gratia parcior, huius popularior. In illo includitur, in isto ingreditur Christus. Vobis se vberius & quadam specialitate indulget, sed tamen alias non obliuiscitur quæ vestram nondum valeant ad mensuram pertingere. Potestis & vos ferculi participare sacramento, & vice perfungi, si sponsum quem inclusum tenetis, ad nos quasi reportetis, si deferatis pacem, si annuncietis bona, si gaudia foris prædicetis quæ intus videtis. Quidni ferculum erant de quibus in ecclesia canitur: Portantes pacem, & illuminantes patriam? Sed nemo vel prædicationis officium adsumat, nemo sibi sumat honorem nisi vocatus à deo. Quid teipsum super cādelabrum ponis, qui teipsum non accendis? Ille te ponat in sublime, qui lucernam te fecit. Per illum ascende, qui te accendit. Denique nemo seipsum ferculum facit, sed ipse Salomon fecit sibi ferculū de lignis libani. Est & ferculum si quis non solum in ore, sed & in corpore suo Christum portat. Glorificate & portate Christum in corpore vestro: dicit Paulus. Portari vult à vobis Christum, sed gloriose, non cum tædio nec cū murmure, non cum indignatione & fluctuante proposito. Denique portari, non trahi, trahenti enim onerosus est Christus, onerosa castitas, onerosa humiliatio, obedientia grauis, pauperies sordet, deformiter portas qui sic conuersaris. Fascis quidem grandis tibi videtur fides, & pietas ponderosa. Non potes dicere: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Quid? Fœnum tibi videtur fides tua, sub cuius onere sic strides, sic gemis, sic murmuras, quomodo plaustrum strider onustum fœno. Nō est fœnum Christus, sed flos est, sed fructus est, sed lignum vitæ, lignum quod dat fructum in tempore suo: & tu non vis tempus expectare? Beati qui vescuntur tempore suo. Denique patientia necessaria est vt reportetis promissiones. Portate ergo patienter onera, imò opera pietatis. Pietas enim & ipsa partem iam habet repromissionis, sicut scriptum est. Ergo portate imaginem eius qui de cœlis est, & gloriosè portate. Onus enim eius leue. Estote non ignominiosum offendiculum, sed gloriosum vehiculum, quale fecit sibi rex Salomon. Miro autem modo ita virtutum distinguit varietatem, vt in primo loco elationis vanitatē excludat. Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Si ferculum es, non tu te, sed ipse te fecit. Ferculum enim sibi fecit rex Salomon de lignis Libani. Et ligna ipsa quæ fecit? nōne ipse? Ipse plantauit cedros Libani. Quod si cedrus es alta Libani, noli tamē altum sapere, sed time

[Margin: D; Cant. 3. c; Cant. 5. c; E; Heb. 5. a; Cant. 3. c; 1. Cor. 6. d; F; Cant. 1. d; 1. Cor. 15.; 1. Cor. 4. f]

G time ne fortè inde euellaris propter elationem, vbi plantatus
es per electionem. Non enim tu te, sed ipse elegit te in opus
ministerij, ipse ministerij officium quasi ministrandi confert
gratiam, id est, facultatem & dignitatem. Agnosce à quo plã-
tatus es, & non tibi veniat radix superbiæ, vt non moueat te
manus tentatoris. Non ascendat vt succidat te securis inimi-
ci, cuius ne nouacula quidem super caput sanctorum ascẽdit.
Ferculum dei ille sibi præripere gestit, & in vsus suos de Li-
bano ligna succidere. Deniq; apud Ezechielem gloriatur, &
Ezech.28.a dicit: In cathedra dei sedi. Vide ergo ne per elationem de ca-
thedra iustitiæ efficiaris cathedra pestilentiæ, & ferculũ scan-
dali, & per te vel exẽpla vel sermo malus ad multorum per-
niciem vt cancer serpat. Esto ferculum dei, vt eius in te ima
ginem portes, & odorem notitiæ suæ per te manifestet. Tale
Act.9.c Paulus ferculum erat, de quo dominus ipse profitetur: Vas e-
lectionis est mihi iste, vt portet nomẽ meum. Ipse qui elegit,
ipse ferculum fecit. Ferculum sibi fecit rex Salomon de lignis
Libani. Ligna hæc ligna cedrina sunt, & natura sui & nomi-
ne loci nescio quid magnum commendant. Libanus cando-
rẽ sonat, cuius ligna nulli obnoxia sunt corruptioni: & sicut
substantiæ suæ nõ admittũt putredinem, ita suauissimum spi-
2.Tim.1.a rãt odorem. Bene Libanus Paulus, qui seruiebat domino (vt
ipse dicit) in conscientia pura. Quid enim pura candidius cõ-
scientia? Quid imputribilius illo, quem nulla potuit aduersi-
H tas separare à charitate dei? Momentaneæ virtutes, & quæ ad
horam subsistunt, mihi non videntur tam ligna quàm olera,
2.Tim.4.b quæ cito decidunt. At in Paulo quædam erat indefessæ chari-
tatis imputribilitas. Ideo bonum certamen certauit, cursum
consummauit, decætero expectans coronam iustitiæ, coronã
de manipulis, cuius iam quasi de vicino attraxit odorẽ. Deni-
que & ipse bonum exhalauit odorem, odorem vitæ ad vitã,
odorem notitiæ dei. Bonus odor fama bona: bonus odor cõ-
scientia bona. Illa aliis bene olet: ista sibi. Hæc enim gloria
2.Cor.1.c sanctorum, testimonium conscientiæ. Futuræ enim beatitu-
dinis fructus iam nobis in bonitate vitæ cœperunt olere. Et
bene imputribilitati bonus odor adiungitur. Nam ecõtrario
putredo fœtorem emittit. Qui enim seminat in carne, de car
ne metet corruptionem, de corruptione tristem odorem, si-
cut de integritate suauem. Et bene de integritate inducta est
mentio, quod virginalis candor expressus videatur Libani li-
gnis. Nam & bonum virginalis cõtinentia vaporat odorem,
& eius est perpetuus vsus. Siue enim coniugij seruitus eua-
cuabitur, siue desolatio viduarum cessabit: virginalis verò
Mat.22.c integritatis libertas & gratia non excidet vnquam: quia qui
non nubunt, nec nubuntur, iam sunt quasi angeli in cœlo.

Eccl.24.b Denique & Libano in scripturis legitur comparata virgi-
nitas: Ego (inquit) quasi Libanus non incisus euaporaui, &
I sicut balsamum non mixtum odor meus. Merito Libanus
venter immaculatus, venter impollutus, venter intactus, vẽ-
ter non incisus. Non incisus est, cuius manet integritas, cuius
non sunt resignata claustra pudoris. Propter munditiam Li-
banus: propter integritatem non incisus. Merito enim non
1.Cor.7.f incisa, quæ non est diuisa. Vis audire incisam? Mulier nupta
cogitat quæ mundi sunt, quomodo placeat viro, & diuisa est,
vtique in deum & virum diuisa: & fortè non æqualiter diui-
Ibidem. sa, sed in virum propensior. Mulier autem innupta & virgo
non cogitat nisi quæ domini sunt, quomodo placeat deo.
Quasi Libanus non incisus euaporaui habitationem meam.
Matris domini specialiter hæc verba videntur. Illa verè Li-
banus, & Libanus non incisus. Illa vobis euaporauit sacræ
virgines, habitationem suam, habitationem cœlestem, habi-
tationem angelicam, quãdo virginalis conuersationis exem-
pla in vos trãsfudit, & perpetui pudoris inspirauit amorem.
& satis expressit habitationis suæ gratiam, quam euaporare
se dicit. Quid enim habitatione virginea vapori similius? Ni-
hil habet hæc conuersatio carneum, nihil mundanum, sed to-
tum cœleste. Supermundanum totum, spirituale totum: &
Eccle.24.b ideo simile vapori, sed quali vapori? Et tanquam balsamum,
inquit, non mixtum odor meus. Tanquam balsamum non
mixtum, non corruptum: tanquam balsamum non adultera-
tum. Est mixtura quæ balsamum simulat & mentitur: & est
mixtura quæ si non habet balsami similitudinem: bonum ta-
men contristat odorem. Est ergo (vt sic dicam) balsamum K
verum & solum: & est balsamum etsi verum, nõ solum: & est
balsamum, nec verum, nec solum. Primum in perfectis est,
hoc vltimum in deceptis: medium in illis, qui etsi nulla illu-
duntur fallacia, aliqua tamen virtutis gratia destituũtur. Me-
rito itaque illa quæ sola gratia plena erat, quasi balsamum nõ
mixtum odorem suum dicit. Quod si tu virginitatem oles,
si orationum instantiam, si ieiunorum abstinentiam: bene o-
les, & balsamum oles. Si verò impatientiæ adhuc morbo la-
boras, si vaniloquium, si leuitas consiliorum, si ardor explẽdę
propriæ voluntatis, si tristitia, si tędium, si horum aliquod v-
num in te nominatur, mixtus est iam odor tuus, & non purũ
balsamum spiras. Modica enim stilla admixtionis peregrinæ,
totam balsami massam contristat. Bene quidem cum illo agi-
tur, qui si quid triste fortuito & velut subito redolet, statim
abolet. Nam in multis offendimus omnes, dicit apostolus. *Iaco.3.a*
Ex subito quidem lapsu, sed statim correcto nullus est odor
æstimandus, magis verò in eo in quo quis est sedulus vitio.
Periculosa & pessima mixtura cuiuslibet est, quando vitium
quodlibet virtutis mentitur speciem, & angelus satanę in an-
gelum lucis se trãsfigurat, & quasi venenum facit balsamum
spirare. Vnguentarius est satanas: nolite ab illo oleum emere. *1.Cor.11.*
Non enim tam confector est, quàm corruptor vnguenti. De
nique (sicut scriptũ est) feruescere facit quasi ollam mare, & *Iob 41.d*
ponit sicut cùm vnguenta ebulliunt. Mors in hac olla. Ollam L
hanc succensam vidit Hieremias, & faciem ejus à facie Aqui-
lonis. Qualis vnguentorum artifex qui de mortis olla vitę va *Hier.1.c*
pores exire simulat? Qualis artifex qui ollæ succensæ faciem
quasi ab Austro feruere facit, per quam potius ab Aquilone
mala exardescunt in terra? Aut filius prophetæ est, aut certè
propheta qui mortem in olla deprehẽdit, & vapores eius ab
Aquilone venire. Sulphur sunt ei vapores, quos olla carnis
tuæ succensa euomit, & tu in his balsami tibi videris odorem
sentire? Si per te nescis balsamum verum à mixto discerne-
re, veni ad prophetas, veni ad filios prophetarum apostolos,
qui te mixturarũ differentias doceãt, qua in olla mors sit. Ta-
lis Paulus, qui dicere ausus est: Non ignoramus astutias eius. *1.Cor.2.c*
Si non sufficit manus tua vt purum habeas balsamum, sancti
te doceãt quomodo misceas. Attulit Nicodemus mixturam
myrrhæ & aloes quasi libras centum, & Mariæ emerunt vn- *Ioan.19.g*
guenta. Sed Maria domini mater vnguenta non tam compa- *Mar.16.a*
rat, quàm spirat: quæ vnctum oleo lætitiæ ipsum parturiuit
Christum. Tanquam balsamum, inquit, non mixtum odor *Eccl.24.b*
meus. Si mixturæ rationem ignoras, veni ad doctores eccle-
siæ, ad eos qui columnæ quædam sunt, & firmamentum veri-
tatis, & columnæ argenteę in domini ferculo, & sacri dispen-
satores eloquij: ab his disce quomodo cogites quæ domini
sunt, & quomodo solicita sis pro Christo vt sibi placeas. M
Tunc & tu columnas habebis in te argenteas, si vtriusque te-
testamenti fueris suffulta scientia. Ideo & hic post Libani li-
gna, columnas subtexit argenteas sermo diuinus, vt habeas
mysterium fidei in conscientia pura. Mysterium fidei quam
sacrum tibi præscribit eloquium, eloquium argenteum est,
vt euangelicis & apostolicis subnixa præceptis illa medite-
ris, illa conserues & conferas in corde tuo, nec patiaris iner-
ti situ cohærere & oblectari, & oblectationis erugine deni-
grari diuini verbi argentum. Sed non possumus nunc in ser-
monem hodiernum has inserere columnas. Hunc enim tra-
ctatum Libani præoccupauerũt ligna, & in eorum odore lõ-
gius quàm putabam noster sermo excurrit suauitate illectus
materiæ. Tibi domine hunc commẽdo Libanum, Libanum
egregium hunc chorum virgineum sacrum cœtum fœmina-
rum. Tu custodi vt non succidatur, vt non incidatur, sed sua
illi seruetur integritas, seruetur castitatis candor, quia Liba-
nus candorem sonat. seruetur puritas mẽtis, vt sanctę sint &
corpore & spiritu. Custodi Libanum hunc, cuius ligna in fer-
culi tui dedicasti materiam. Procul ab illo sit prophetica com
minatio: Aperi Libane portas tuas, comedet ignis cedros tu-
as. Portæ tuę claudantur aliis, soli aperiantur tibi. Tu illi cla- *Zacha.11.a*
uis sis & claustrum, tu signa & resigna, vt nec signaculũ nec
clauem pręter te recipiat Christe Iesu qui deus es benedictus
in secula seculorum, Amen.

A

Sermo XVIII.

LIGNIS Libani incorruptio carnis, & munditiæ vobis
Rom.14.b eſt candor expreſſus. Bona quidem eſt caſtitas: ſed quod
Act.15.c non fit ex fide, peccatum eſt. Fide (dicit ſcriptura) purificans corda eorum. Non enim ſola carnis cõtinentia caſtitas cenſetur: cordis multo magis eſt æſtimanda puritas. Iam
Ioan.15.a vos, inquit Ieſus, mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Bonus fidei ſermo qui mundat: & ideo in
Pſal.11.b hoc ferculi cultu poſt ligna Libani columnas producit argenteas, & virginalis mentem munditiæ ad ſacri prouocat meditationem eloquij, eloquij caſti, eloquij quod argento examinato confertur. Bonæ ſunt in pectore virginum erectæ columnæ, ſi ſacræ fuerint ſcripturæ ſuffultæ & cognitione fideli, & recogitatione frequenti. Bonus Libanus es ſi mundum cor habes, mundum à cogitatione fœda, & cogitatione infideli. Magna fœditas ſpiritus fidei corruptela. Quod ſi ſana fuerit in te firma forma fidei, iam vnam habes columnam. Noli tamen eſſe hac contenta, adiunge & alteram, meditare in lege domini die ac nocte. Infidelitatem & fornicationem puta ſi mens tua, vel modicum à fidei recogitatione declinet. Bonæ columnæ ſunt, diuinæ notitia & memoria legis: recta credulitas & recordatio fidei. Columna es, ſi fueris
Pſal.32.a in fide firma. Argẽtea, ſi diuini fueris vſu inſtructa ſermonis. Rectum eſt, inquit, verbum domini, & omnia opera eius
Pſal.118.x in fide. Bonæ columnæ fides, & verbum fidei. Verbum hoc
B prope ſit in corde tuo: nam in ore prope eſt: prope ſit, & perpetuum ibi ſit. Ex abundantia cordis ſermo erumpit. Septies
Ephe.5.d in die (inquit propheta) laudem dixi tibi. Vos ſacræ virgines dicite ſemper: Septies quidem dicite laudem propter horas ſolennes: ſemper autem cantantes & pſallentes in cordibus veſtris. Argenteæ ſint linguæ veſtræ. Argenteæ ſunt, ſi de ſacra Chriſtum pagina ſonant. Non mittatur maſſa plumbea in os veſtrum. Plumbeum os eſt quod nihil ſubtile loquitur, nil acutum, nil de ſupernis, ſed totum remiſſum eſt, totum hebes, totum de imis fortaſſe & de iniquis. Nam iniquitas ſe-
Zach.5.b det in talento plumbi. Homo ille euãgelicus peregre profi-
Mat.22.a ciſcens, non talia ſeruis ſuis talenta diſtribuit. Nolite de talibus negociari talentis, in theſauris veſtris huiuſmodi non inueniantur. Paulo dicenti intendite: Omnis ſermo malus ex
Ephe.4.g ore veſtro non procedat, ſed qui bonus eſt ad ædificationem fidei. Ad ædificationem, inquit, non ad euerſionem fidei. Ferreum os eſt quod fidem euertit, quod ſanctam ſubruit cõuerſationem: inſtrumentum eſt belli, ſeminarium litis, quod murmur & amaritudinem ſonat. Beſtia talis in Daniele de-
Dan.7.b. ſcribitur, dentes & vngues ferreos habens, comedens & comminuens omnia. Nulla inter ouiculas, imò inter amicas domini beſtias talis reperiatur. In hoc grege virgineo nulla viru-
C lenta, nulla violenta ſit, nullus in hoc paradiſo ſerpentis ſibilus ſonet, virgineum os virulenta verba non decent. Quid? Prauis pollũta verbis in oſculum ſponſi labia porrigis? Candor ipſe lucis æternæ, & nil inquinatũ attingit illum. Memento os tuum cœleſtibus oſculis & oraculis conſecratum. Sacrilegium puta ſi quid non dulce, non diuinum, non de ſancta pagina ſonet. Buccinate (inquit) in neomenia tuba, in inſigni
Pſal.80. die ſolennitatis veſtræ. Omnis dies vobis ſolennis debet eſſe, ſemper neomenia, ſemper ſabbatum. Ideo os veſtrum quaſi tuba ſit ductilis, tuba argentea, tuba quæ non lites, ſed lætitiã ſonet, ſed ſolennitatem, ſed cantica ſpiritualia. Neſcio quomodo de columnis argenteis ad tubas noſtra deflexit oratio: niſi quod optima columna eſt in domo domini, qui tale os portat. Bona columna eſt, in quo feſſi ſuſtentantur. Habes in Eſaia: Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt ſciam eum
Eſa.50.b qui lapſus eſt ſuſtentare verbo. Erudita planè lingua Chriſti Ieſu, annunciantis pacem, prædicantis bonum. Lingua placa-
Prou.15.a bilis, lignum vitæ, columna & firmamentum veritatis. Et tu virgo in hoc ſponſi imaginem porta, vt habeas linguam eruditam, linguam placabilem, non erroneam, non vagam, non labilem ad ocioſa: ſed quæ loquatur iudicium, quæ verbũ ſolatij proferat, quæ columna quædam ſit & firmamentum ad ædificationem fidei tuæ vel alienæ. Prope ſit verbum fidei in
Rom.10.b ore tuo, & in corde tuo. Vis columnã audire argenteam? Lex, inquit, dei eius in corde ipſius: ecce argentum. Et nõ ſupplantabuntur greſſus eius, ecce columna. Iure columna quæ ſub- D
uerti non poteſt. Verbo domini cœli firmati ſunt, inquit pſal- Pſal.36.
miſta. Hoc verbo confirmetur cor virginis, vt cœlum ſit, vt Pſa.32.
ſedes dei, vt reclinatorium poſſit aureũ fieri. In argento, fidei rationem & ſcientiam accipite: in auro, intelligentiæ & veritatis fulgorem. Reclinatorium hoc aureum ſuper huiuſmodi columnas imponitur. Niſi enim credideritis, non intelligetis. Fidei eruditio ad intelligentiæ puritatem gradum pręſtat. Fundamento huic contemplationis innititur gratia. Dum in ſermone dei meditaris fideliter, & per patientiam & conſolationem ſcripturæ ad ſpem te ſupernam erigis, columnam te exhibes. Reclinatorium aureum tunc exurgis cum nuda tibi ſine ſermonis inuolucro raptim incipit coruſcare veritas. Sed iam perfectius ordinem intuere, & prouectum quendam de Libani lignis ad columnas argenteas, & aureum reclinatorium. In Libano cordis munditia, in argento diuinæ legis notitia, in auro ſiue ſermonis miniſterio myſteria ſacra manifeſtè reſplendent. In primo mentis oculum purgas: in ſecundo proſpicis, perſpicis autem in tertio. Vel ſi mauis ita dici, mundaris, ſpecularis, contemplaris. Confeſsio, inquit, &
pulchritudo in conſpectu eius. In Libano pulchritudo, in ar- Pſal.95.b
gento confeſsio, in auro diuinæ conſpectus præſentiæ tibi commendatur. Quàm magna eſt confeſsionis & pulchritudinis eius gratia, quę in conſpectu tantæ maieſtatis admit-
titur, vis alibi in pſalmo audire? Audi hanc diſtinctionem: E
Cor, inquit, mundum crea in me deus, & ſpiritum rectum in- Pſal.50.c
noua in viſceribus meis. Ne proiicias me à facie tua. Vides quomodo abyſſus abyſſum inuocat, quomodo diuerſa ſcripturæ capitula ſibi concinnunt? Primum ad Libani cando-
rem refert. Beati enim mundo corde, quoniam ipſi deum vi- Mat.5.a
debunt. Secundum ad argenti columnas. Rectum eſt enim verbum domini. Tertium ad aureum reclinatorium, vbi domini facies ſine velamento ſyncere videtur, & in auro rutilat maieſtas regia, hoc eſt, purgatum, inſtructum, & (vt ſic dicã) præſcriptum ſpiritum ſibi poſtulat dari. In Libano purgatur, in argento inſtruitur, in auro perſtringitur. Perſtringitur enim verè in contemplando quælibet purgatæ mentis acies: & coruſcationes intimæ lucis ad modicum ſuſtinet. Hos profectuum gradus relege tu quæ ſpeculationis aſpiras ad gratiam. Nihil in te fœdum, nihil infidele reſideat, vt nuda tibi poſſit fulgurare veritas. Primo emundare, ſecundo exercitare, tertio intuere. Emundare à lege carnali, excitare in lege fidei, intuere & perſpice in lege perfectæ libertatis, in lege ſpi-
rituali. Vbi enim ſpiritus domini, ibi libertas. In lege quæ li- 2.Cor.3.d
teræ velamine caret, in qua nec errori, nec ignorantiæ, nec ænigmati locus eſt. Error vbi eſt, ſeducit. Ignorantia vbi eſt, non ducit. Ænigma vbi eſt, etſi ducit, non tamen perducit. Quis ibi erret? Reclinatorium enim eſt, & quies, & votorum finis. Quis ignoret? Aurum enim eſt, & rutilat ad lucẽ. Quod
ibi ænigma? Votorum finis, & ſerena veritas, ænigmatum fi- F
guras non recipit. Ibi nihil falſum, nihil occultatum, nihil figuratum: aurum eſt, & fulget: reclinatorium eſt, & fouet, dulcis fomes, ſed hora fugax. Et fulgor iſte fulguri comparatur.

In momento fit, in ictu oculi, in nouiſſima tuba. Nouiſſi- 1.Cor.15.g
ma tuba eſt quando non iam in pagina, ſed in ipſa præſentia innoteſcit, quando quis efficitur docibilis dei, quando poſt Apoſtolorum & prophetarum ſermones nouiſſimè in ſeipſo dei filius patris verbum loquitur. Tuba hæc neſcit incertum ſonum dare, non ſonat niſi ad ſolennitatem, niſi in neo-
menia, & nouæ lucis exordio. Buccina nobis tu bone Ieſu, in Pſal.80.a
neomenia tuba, in inſigni die ſolennitatis noſtræ. Verè inſignis dies, vbi diuina maieſtas ſe manifeſtat, nihil inſignius, ſed nil ſuccinctius. Diem dixi? hora eſt. Hora verè inſignis, & verè ſolennis. Eructa tu nobis Ieſu bone, æterni illius diei horas aliquas, diem illum ſtatim efficies, vbi tuæ lucis verbũ eructas, qui dies es æternus. Fulgura nobis coruſcationes tales. Fulgur efficitur, cui tu fulguras. Similem tibi reddis ſi quẽ
irradias. Similes, inquit, ei erimus cùm apparuerit. Montes 1.Ioan.3.a
quos tali radio tangis, non fumigant, ſed fulgurant. Aurei fiunt, tuum quibus aurum refulget. Caput tuum aurum optimum reclinatorium aureum non inuenit, ſed redit vbi ſe reclinat. Iam non eſt illud de euangelio dicere: Filius hominis

G nis non habet vbi caput suum reclinet. Vidésne domine Iesu, *Luc.9.g* quot hic habes reclinatoria? Nunquam se maiestatis suę caput libentius reclinat, quàm in virginitatis aureo sinu. Respice virginea pectora hæc, pectora vacantia tibi, in his frequenter reclinas, & recumbis, & cubas in meridie, & aureo quodam sereno. Non hic vulpes foueas habent, nec nidificãt volucres cœli. Solidius est reclinatorium hoc, quàm vt hic subdola valeat vulpes infodere. Nullus dolositati relinqui- *Matt.11.d* tur hæreticæ locus, vbi serena fulgurat veritas. Sublimius est quàm vt huc aut subdola vulpes, vel superba volucris accedere queat. Abscondita sunt hęc à sapientibus & prudẽtibus, & reuelata sunt paruulis, qui humilem sectãtur ascensum purpureum, & passionis Christi vestigiis insistunt. Verè purpureus ascensus, quem Christi signauit cruor, & passionis eius colorauit fides. Sed illud attendendum, quomodo, imò quàm congruo modo sibi concidunt columnæ argenteæ, & ascensus purpureus. In illis sapis fideliter, in isto sentis humi- *1.Cor.4.d* liter. In illis meditatio, in isto imitatio. Non enim in sermone tantum est regnum dei, sed in virtute. Quid tu illic dices, qui humiliationem seruitutem putas? Seruilis non est, quem regalis nobilitat purpura. Ornamentum est etenim purpura regium. Hos si tu vel dedignaris vel horres gradus, respice ꝙ purpurei sunt. Humilitas suscepta pro Christo, regiam præfert dignitatem. Tu verò sponsa Christi candido preme pe- H de gradus purpureos. Nobilis est semita quam dilectus tuus prior incessit. Quàm pulchri sunt etenim gradus purpurei, quos pede sacro Christus prior signauit, pedibus illis, quibus nullus puluis adhæsit, pedibus niueis quos cruoris sui signa- *Exod.3.b* uit vestigio. Et tu ardenter vestigia relege: Aufer calceamentum carneum de pedibus tuis. Sãctus enim ascensus est, quẽ tibi disponis. Nudo & expedito insiste vestigio gradibus istis. Purpuram hanc non conchylij, sed Christi sanguis intinxit. Hic tu pedem libenter pone, vt pes tuus intingatur in sanguine Christi. Non veniet tibi pes superbiæ, si humilem secteris ascensum, qui sponsi tui cruore sacro signatur. Hic tu non modo pedem, sed etiam manum & caput intinge, & tota pur- *2.Tim.2.b* purea, tota regalis, & passione Christi tota nobilitata ascendas. Nam etsi compateris, conregnas. Nolite seculi nobilitatẽ caram reputare. Vilior eris si respexeris ad illam, si natales tuos spõso imputas, si te pro seculi fastu præferas aliis, aut aliquid habere priuilegij putas. Contra humilitatem propositi de prosapia carnis euacuaris à gloria Christi, si alia te nobilitari præsumas. Hæc tibi purpura sufficiat ad fastum, sufficiat ad ascensum, sufficiat ad gloriam, vt non glorieris nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Ascẽsus purpureus reclinatorium te perducet ad aureum: quoniam humilibus & quietis cõtemplationis debetur gratia, à sapiẽtibus autem & prudentibus absconditur, reuelanda paruulis. Purpura hæc ma- I gnum quoddam est pignus amoris quem tibi dilectus exhibuit. Verè magnum pignus amoris mortis passio. Maiorem *Ioan.15.* hac dilectionem nemo habet, ꝗ̃ vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Tale præstitit, tale pignus repostulat passio tua, humiliatio tua. Quid pro te pertulit, in memoriam tibi reducat, & quãtum adamauit, pro quo se tantum humiliauit. Ama ergo tu illum qui prius & plus dilexit. Non exigũt hæc tempora vt sanguinem effundas. Effunde animam tuam, ef- *1.Cor.13.a* funde sicut aquam cor tuum. Nam & si tradideris corpus tuũ ita vt ardeat, charitatem non habeas, quid tibi proderit? Denique & vltimo loco quasi finalis omnium clausula gratiarũ ponitur charitas, & media velut ornamento quodam charitate constrata dicuntur propter filias Hierusalem.

Sermo XIX.

NOVVM aliquid vultis audire, sed ego nouum quid non habeo, nisi vt vos innouet amor. Mandatum hoc nouum do vobis, nihil vobis notius, & nihil nouius. Non estis in isto rudes & exercitati negocio. Vestrum hoc proprium officium est. In amoris enim præcipuè munus estis dedicatæ. Denique & propter vos fercula Salomonis media charitate constrata dicuntur. Media, inquit, charitate constrauit propter filias Hierusalem. Quodam quasi priuilegio vobis hic sermo delegauit vsum amoris. Æmulamini K filiæ Hierusalem charismata meliora, magis autem vt a- *Cant.3.d* metis. Amor omni supereminet gratiæ: & in huiusmodi descriptione ferculi, charitas reliquarum quasi ornamentum & clausula superponitur gratiarum. Plures in hoc ferculo enumerantur gratiæ, sed charitate cumulantur omnes. Charitas cumulus est, charitas fundamentum. In charitate, inquit, radicati & fundati. Illa in primis, illa in vltimis, illa in intimis: *Ephe.3.d* illa inchoat, illa consummat, illa communicat charismatibus cæteris: ideo in medio collocatur quasi ornamentum quoddam commune, & totius clausula ferculi. Et color purpureus & auri fulgor obscurior esset si nõ charitate vestiretur. Quãta eius est gratia, quæ ipsum contemplationis aurum exornat? Ipsa media est & reliquarum quasi medulla gratiarum. Nulla tam est intima virtus, nulla sic animos penetrat & perfundit, & arcanos cordis implet recessus. Ipsis animi medullis amor imbibitur, & secretis influit venis. Media, inquit, charitate. Bene media, quæ sic intima est. Plenitudo legis est cha- *Cant.3.d* ritas: ideo lex vacuat si fuerit destituta charitate. Vitalis quædam vena legis est, & reliquarum charitas virtutum. Cæteræ quasi in partem se contrahunt, illa omni communis est gradui: siue mente excedas, siue sobrius fias: vbique charitatis & necessarius & iucundus est vsus. Reliquarum officia variantur gratiarum, & vicibus alternantur: charitatis continuãtur iura quodam iugi tenore: siue mente excedamus deo, siue L sobrij simus, vrget nos charitas Christi. Vos verè, sicut arbitror, vrget charitas Christi. In quid vos vrget? In seipsam. Aliorum alia sunt officia, vestrũ speciale munus est amor. Improbus sui prouocator est amor, & dulcem agit in patientes tyrannidem. Amor seipsum in prouectus semper vrget vberiores. Æmulamini filiæ Hierusalem charismata meliora, magis autem vt ametis. Æmulatio vos hæc semper amplius vrgeat. Mandatum hoc vobis semper sit nouum. Et nouum est, nisi in vestro dulcis Iesus veterauerit affectu. Vtinam semper in vobis ille recens sit, nec mora temporis aliquid imminuat gratiæ. Vtique recens in vobis vester Iesus est. Ipse semper recens, sed non deus alienus. Verè recẽs, in quem semper anxio inhiatis amore. Denique id solum habetis in vobis, vt vobis semper amplius placeat. Quantum placet, qui satis placere non potest? Nulla magis vos ratione placere potestis, quàm si vobis placeat ipse. Animũ vult, aliud nõ quærit. Solus sufficit, si tamẽ totus impẽditur. Satis est pro viribus tuis, sed parum est pro eius meritis. Si te tibi conferas, & tua metiaris ex regula, sufficit. Sed si te de te, nil tibi relinquitur. Si autem ex ipsius te regula metiaris, & velut in libra colloces, quid tu momenti aduersus illum tenebis? Si infra vires tuas amor se cohibet & contrahit, iniquus est: & si iuxta vires tuas exiguus. Quid ergo? supra vires casso te extendes cona- M tu? Quidni? amor non capit de impossibilitate remedium. Nulla satis magna sunt amoris officia, vbi tamen ipse nõ intepuit amor. Quomodo erit in suo parcus, qui in alieno fidelis existit? Quomodo erit in officiis propensus, in seipso parcus? Amor seipso nihil impendit libentius, nihil vberius potest. Quæ maior vbertas quàm vbi nihil decerpitur? Amor exæstuat, seipsum non capit, superfluit sibi, immensitatem æmulatur, dum metam nescit affectui ponere. Oleum est quod stare nescit, nisi cùm vasculum desiit, nisi quòd nec tunc nouit compesci. Musti præfert amor insigne, quod natiuitatis suæ feruore quodam, & velut ætatis lasciuia excrescit & superfluit, capi nesciens, & nouo semper exferuescit & fermẽtatur affectu. Amor infirmitatem non causat, sed magis accusat. Amori nihil satis est, nihil minus seipso. Amor seipso satiari non potest: & tamen nisi seipso pasci non potest, ipse sibi dulce satis est pabulum. Amor nil magis vult quàm amare. Quam dabit homo commutationem pro amore? Quam dabit, vel quam accipiet? Nihil gratius amore impenditur, nil dulcius sentitur. Amor & dulciter optat, & dulciter vtitur, dulciter deliciatur, & dulciter dolet. Verè dulcis amor, & solus dulcis amor, & omnis dulcis amor, sed non est amor ad amorem Christi. Super omnem pulchritudinem pulchri- *Sapien.7.a* tudo est. Super omnem pulchritudinem, inquit, dilexi sapientiam. Quomodo non decorus, qui candor est lucis æternæ?

Frater

A Frater mi Ionatha, quàm amabilis es & decorus valdè? Volebam Iesum dicere, sed de consuetudine Ionathæ produxi vocabulum:& tamen gratus error, qui gratiam expressit. Error in nomine, sed in re nominis huius est seruata proprietas. Ionathas columbæ est donum, illum significans, qui spiritualis gratiæ est plenus, puerum qui datus est nobis, siue Ionatham siue Iesum dicam, Iesum intelligo. Quàm amabilis es frater mi Ionatha & decorus valde? Præsumptionem putatis quod fratrem eum dico? Verba hæc non meam temeritatem, sed eius charitatē sonant. Præsumptio fuerit, si non ipse Iesus mihi indulserit ausum. Denique & ipse cognationis huius & assumpsit habitum, & exhibuit affectum, & iuxta apostolum: Non confunditur nos fratres vocare. Si non confunditur, cur non & tu confidenter dicas: Frater mi Ionatha: aut si domestico magis vis vti vocabulo, frater mi Iesu amabilis es & decorus valde, amabilis es super amorem mulierū? Anxio & vehementi affectu vestra sanctæ mulieres, in Christū inardescunt vota, sed ipse multo magis est amabilis, quàm amatur à vobis. Æmulamini ergo charismata meliora, magis autem vt ametis. Enumerat ligna Libani, columnas argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, ad vltimū charitate cumulans omnia. Quidni? Adhuc, inquit Paulus, excellentiorem vobis viam demonstro. Bonæ sunt etenim columnæ, & sacri magna quidē est eloquij gratia. Sed si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum vt cymbalum tinniens, vocis inanem dans sonitum sine sensu charitatis. Reclinatorij aurei ingens est gloria, per quod tibi mysteriorū arcana signantur. Sed quid? Si nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Per gradus ascendis purpureos, & passionis Christi te gaudes habere insignia. Sed si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem nō habuero, nihil mihi prodest, inquit apostolus. Charitas non inflatur, non est ambitiosa, nō quærit quæ sua sunt, medio gaudet, & quasi in cōmuni sua bona prostituit. Media enim charitate constrauit. Non inflatur, inquit, non est ambitiosa. Nō enim charitas bonum singulare aut si habet, amat: aut si non habet optat: nō vult aliis præcellere, sed nec ipsum magis habere bonum. Multi meritorum suorum infirma cognoscūt. Ideóque de se magnum nil sentientes, non inflantur isti, sed fortè ambiunt. Vnde inflentur, non habent: sed inflate satis optant vt habeant. Priuatam & hi amant excellentiam, dum aut concupiscunt vt sit, aut contabescunt quod esse nō possit. Charitas verò cum inuidia contabescente iter non habet, non quærit quod suum est: & quomodo poterit quod suum non est decerpere? Quid tu inuidia alienum vis corrumpere bonum? Nunquid adiicies quod ab alieno decerpis? ita forsitan, sed si corporalis aliquid pecuniæ subtrahas. Non ergo in claustralibus rapacitatis huius vitium vereor. Est subtilius quoddam rapacitatis inuidæ genus. Quid enim? Rapacitatem non putas si pecuniæ parcis, famam decerpis? Non concupiscis possessionem, & laceras opinionem? Quid tibi emolumēti aliena diminutio confert, aliena si corrodis bona: & quid tibi inde accrescit? Euidenti forsitan veritate alienæ virtutis conterunt in ore tuo dentes, quos ad derogandum parauerας. Non audes corrodere, non tamen potes collaudare. Iam alienum bonum verbo non carpis: nunquid ideo non rapis? Quomodo non rapacitas vbi euidens bonum debito defraudas testimonio, & veram alterius gloriam etsi mendacio nō corrumpis, silentio tamen supprimis? Vis audire in sola etiam æstimatione rapacitatem esse? Non rapinam, inquit apostolus, arbitratus est esse se æqualem deo. In inuidam animam non potest intrare æstimatio bona de bonis alienis. Nō vult enim intelligere quod alius bene agat, etsi palàm non audet, penes se tamē vel dissimulat, vel attenuat alterius merita. Vt quid istud, nisi quòd liuor priuatam semper excellentiam cogitat, alienam obscurat? Charitas autem non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, & (vt sic dicam) super inæqualitate, congaudet autem veritati. Priuatum autem nō cogitat: medio quodam & communi lætatur: quæ sua sunt non quærit, sed quæ Christi Iesu. Eius in omnibus gloriam vel amat, vel optat. Cōmunis est Christus, mediator enim est, & ideo eius non sunt quæ media non sunt, sed in partem se restringunt. Quid tu liuore Christum vis in partem contrahere? Auaram vis esse gratiam spiritus, cuius circa te solum optas beneficia restringi? Sine vt excrescat & exuberet, & effundat se super omnem carnem spiritus domini, & repleat orbem terrarum. Noli communem omnibus beneficentiam intra cordis tui angustias incarcerare. Diues est enim in omnes, & tu minuere tentas affluentiam gratiæ, & immensitatem redigere ad minutias? Æmuli cordis auaras dedignatur Christus angustias. Nescit æmulatione tua eius bonitas detineri. Proflua est, nō tibi soli, sed vicinis etiam se vasis eius oleum infundit.

[Margin notes, left column: 2.Reg.1.d; Hebr.2.c; 1.Cor.12.d; 1.Cor.13.a; B; Ibidem.; Ibidem.; Ibidem.; C; Philip.2.a; 1.Cor.13.b; Ibidem.; 1.Tim.2.b]

D Fac vt illa mutuo tua sint. Erunt autem, si communi fueris bono lætatus, alioquin & animæ tuæ oleū euacuas, & illis nihilominus tamen infunditur mediator Christus, & ideo quæ sua sunt media vult esse. In hoc, inquit, cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Vides quomodo charitas speciale quoddam est insigne discipulatus Christi, & doctrinæ eius singulare indicium? Ideo hic in vltimo loco quasi ornatus quidam aliarum inducitur gratiarum. Media, inquit, charitate cōstrauit. O quàm molle est stratum charitatis. Proximi charitas liuore, charitas Christi timore caret. Nihil habet pœnale hæc charitas, timor pœnā habet, ideo nō est in charitate timor, sed perfecta charitas foras mittit timorē. Quid enim? timebit charitas veteres offensas? sed charitas operit multitudinem peccatorum. Infirmitas propriæ cōscientiæ timebit ne decidat? sed fortis est vt mors dilectio. Vtrunque metum charitas foras mittit, sed nec perfecta charitas temporales pro Christo timebit molestias. Sed ne quidem æternæ si fuerint, defatigari & euanescere poterit consummata dilectio. Non potest semel hausta cognitione tantæ non delectari dulcedinis. Nō ideo amat charitas ne pereat, sed mauult foris pœnaliter in æternum perire, quàm vsu amoris ęterni priuari. Si enim dederit homo omnem substātiam pro charitate, quasi nihil despiciet eam. Verè hoc molle stratum, in quo etiam inter iniurias tam suauiter quàm sanctè quiescitur. Da mihi Iesu bone, vt super stratum hoc memor sim tui, & mediter in te in matutinis. Dulcis planè memoria, quam amor inducit: grata meditatio, quam suggerit charitas. Nihil enim est quod non iam dulciter & gratè de Christo cogitetur. Amor proximi compassionem habet, & quendam nimis suauem gustum, dum gementibus nouit condolere. Christus (in quo condoleas) etsi crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute dei, non condolendi, sed congaudendi in se vobis vndique meritum præstat. Totus desiderabilis & concupiscentia totus, & quasi charitate constratus. Quid enim videbis in Christo, quod non eius nobis & charitatem exhibeat, & nostram exigat? Totus nobis est charitatis illecebra, incitamentum amoris. Nullum in se meticuloso relinquit locum affectui, totus amari vult, qui totus meretur amari. Noli virgo ad tormenta respicere, cui tanta proposita sunt oblectamenta in sponso. Ociosus debet esse timor, vbi tot insignia relucent amoris. Dedignatur charitas timoris commercium, cogi nesciens quæ nescit compesci. Ideo charitas perfecta foras mittit timorem, velut inutilem & superuacuum, sed non timorem illum qui castus permanet in seculum seculi. Est enim timor quem foras mittit charitas: & est timor quem mittit veritas: & est timor, quem intromittit & charitas & veritas. Primus cautus, secundus castus, sed non permanens in seculum seculi, tertius & castus & permanens. Primus veretur pœnam, secundus offensam, tertius totus libera quædam & secura reuerētia est. Et primus quidem timet offensam, sed propter pœnam: secundus offensam, sed propter ipsam. Et quidem iniuria quædam iustitiæ est, si metu pœnarum in gratiam veniat. Satis ipsa per se meriti obtinet, vt hominum in se studia prouocet, & conciliet affectus. Hunc ergo timorem charitas perfecta excludit. Quomodo enim perfecta charitas, quæ timoris stimulo indiget ad cultum iustitiæ? Perfecta dilectio mentem in solido possidet, omnia soli sibi iustitiæ munera deputari volēs. Frigidus timor est, & pigrè incedit, satis habens tātum impune euadere. Amor fastidium nescit, feruidus est, & in anteriora extentus: metus contractior, necessitate tantum iustitiæ, subit officia.

[Margin notes, right column: Rom.10.c; Ioan.13.b; Canti.3.d; 1.Ioan.4.b; 1.Pet.4.b; E; Cant.8.b; Ibid.8.c; F; 1.Ioan.4.d]

Amor

G Amor perfectus soli quod agit, debet iustitiæ, nihil in ea iuris relinquens timori. Quidni? An non satis in se obtinet meriti ad omne bonũ opus iustitia? Christus enim nobis factus est iustitia. Quid ergo Christus non satis in se habet dotis ad placendum? Alieno ergo & ipse, vt placeat, indiget adiumento? Si nõ eius obtentu solius obtemperatur ipsi, quomodo erit eius perfecta dilectio? Diligam te bone Iesu, diligam te virtus mea, quem non possum gratis diligere, nec possum tamen satis diligere. Dirigantur in te ex integro studia mea, nec alieno deducantur & distrahantur affectu. At quàm exigua sunt etiam cùm integra sunt in te studia nostra? quomodo ergo diminuam quod cùm integrũ est, tam exile est? Totus in te deus bone, ex desiderio ferar. Trahe me tu in teipsum, vt nullo indigeam timoris impulsu, sed perfecta charitas vsum eius excludat. *Ephes.5.f* Quid igitur, non sunt metuẽda æterna supplicia? Metuenda planè sunt, & cauenda. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed vehementior Christi dilectio motu timoris non eget in affectum iustitiæ. Amor iste nihil tam veretur quantum offensam: sed propter offensam, non propter pœnam. At istud quidem, quádiu in incerto humanæ res fluctuant, & non est tuta laus hominis in vita ipsius. At cùm ad veritatem post vitã fuerit introductus, huiusmodi de reliquo metus cessabit, timori tertio faciens locũ, qui prioribus quidẽ succedat, sed nulli cedat: permanet enim
H in seculum seculi. Primus ergo timor metuit ne temeritas offensam luat. Secũdus ne infirmitate offendat. Tertius quod metuat non habet. Quid enim metuat completa fœlicitas, & consummata charitas? Timor hic de plantario oritur charitatis. Non audeo dicere quod charitas est, nec tamen audeo negare. Quid enim nisi amor esse conatur, qui iam nescit affectum timoris? Quomodo non amor, qui iam penè timor esse desiit? Quanam enim ratione timor nil metuẽs, timorẽ illum tam tutum nomine impartiretur amoris, nisi quòd deus ipse ibi quidem amat nos: non tamen timori in tanta maiestate permittitur locus? Sed in omnibus quomodo à charitate timor ille separabitur? Et quid aliud est ibi timere nisi non tumere aduersus dominũ maiestatis? Quid est timor ille nisi vo tiua subiectio, obedientia nõ coacta, vltrò impensa reuerentia? Quomodo timor qui offendere nõ timet? Non enim valet. Sed iterum quomodo non timor, qui offendere non audet? Et timor ergo nõ videtur, quia nihil vel peccati vel periculi metuit: & timor manet, quia nihil audacter vel temerè præsumit. Quid est timor ille nisi reuerentia humilis ex debiti necessitate impensa, necessitate nil passa? Est enim obsequendi necessitas iure conditionis, sed necessitatem ignorat libertas dilectionis. Quid est timor ille nisi temeritatis & negligentiæ magis priuatio, quàm necessitatis coactio? Vides quantum timor iste approximat ad charitatem? Penè illa est,
I sed penè nõ est. Causa distat, par est affectu. Quæris qua causa? Inferioris conditionis respectu obsequẽdi ad omnem nutum tantæ maiestati. Incumbit tibi iusta necessitas, sed ad causam istam charitas non respectat: diuinæ maiestatis admiratione rapitur, non contuitu infimæ conditionis. Ergo rationem quam timor respicit, charitas nescit causis præuenta potioribus. Causis ergo distant timor & amor, obsequio & affectu libero cognati. Primus ergo timor metuit puniri. Secundus priuari. Tertius neutrum. Primum illum perfecta charitas exterminat. Secundum ad tempus tolerat. Tertium sibi indiuisè collaterat. Hunc vos filiæ Hierusalem timorem captate. *Cant.3.d* Primũ cauete illum quem charitas foras mittit. Media, inquit, charitate constrauit. Vbi media dicit, totum dat intelligi. Et vestri cordis medium charitas consternat, charitas vestiat. Vestis hæc est & ornamentum nuptiale. Quæ si à nuptiali exigitur conuiua, quanto magis à nupta? Sola præoccupare & possidere vult omnes mentis vestræ recessus. Nolite illos degeneri & alieno communicare affectui. Molle quidẽ & delicatum est stratum charitatis, molesto ne ad modicum quidem vult metu contristari (propter filias inquit Hierusalem) Iure quidem. *Psa.118.x* Pax enim multa diligẽtibus legem tuam. Si quis de indulta dominatur gratia, quãto magis & vos? Nã etsi constat spiritualium bonorum magnas esse diuitias, sed charitas supergressa est vniuersas. Nõ modo supergressa, sed etiam complexa. Et dulcis & diues est charitas. Deniq; sicut K habet psalmus: Inter medios virtutum cleros, & in spiritualiũ communione gratiarum super stratum dormiuit charitatis. Charitas quasi media omnibus communicat, & quasi melior *Psal.67.* omnes cumulat virtutes. Æmulamini ergo filiæ Hierusalem charismata meliora. Magis autem vt charitatem habeatis, & abundantius habeatis, totæ in affectum amoris transite. Totus enim amabilis est dilectus noster Iesus Christus. Qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Sermo XX.

AVDISTIS quo inuitatæ sunt filiæ Sion, sed vnde iubentur egredi, nondum audistis. Id enim est quod non exprimit litera. Vnde ergo? Nunquid de Sion? Sed videtur deus deorum in Sion. Non ergo de Sion eas vocat, quas ad videndum deum vocat. At fortè non ad visionem dei, sed ad videndum Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Ideóque nihil obstat si filias Sion egredi iubeat de Sion. Sed nunquid non homo ille natus est in Sion? Ergo si de Sion euocantur, non tamen vocantur nisi ad Sion: de Sion superiori ad inferiorem Sion. Nec enim dignum aut consentaneum videtur vt filiæ Sion egrediantur de ea, præsertim ad videndum ipsum cuius habitatio in Sion, vt qui natus est in ea. Memini disertum & eruditum quendam virum cùm super hoc disputaret loco, dixisse: Malè locatæ L videntur quæ iubentur egredi. Satis commodè pro tempore dixit, ad audientium quod proposuerat vtilitatem deflectens. Mihi tamen nimis bene locatæ videntur, ad quas præsentis verbi hortatus intenditur. Vbi quæris. In reclinatorio aureo, de quo præcesit sermo hesternus. Delectabilis ille locus est, & vberior ad lætitiam, quàm humana queat affectio capere. Delectationis nimietas seipsam exhaurit, & ebibit animum voluptas exundans. Vicibus alternatur hoc gaudium, nec potest esse continuum, quod est nimium. Bonæ tamen vices vbi non disceditur à sponso. Nõ datur in carne commoráti hæreditate possidere reclinatorium aureum. Ideo iubentur egredi filiæ Sion. Sed quomodo dicat, ne longius abeatis. Egredimini, inquit, & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. *Cant.3.d* Non vult eas à Christo discedere, siue mẽte excedant, siue sobriæ fiant. Bona sobrietas simplicitas fidei, quam intuentium possit aspectus ferre, & qua possit foueri. Fœlix qui hoc gradu cùm descendit, excipitur: & cùm ascendit, incipit. Ascendentibus enim hic speculationis locus primus occurrit. Bona enim speculationis æmulatio, sed scientia necessaria est. Reclinatorium ad illud aureum succenderis & succingeris, locum verè speculatorium. Studium probo, sed expecta vt componam tibi gressum, & gaudium ponam. Specula est, & specula verè sublimis, specula omnis terrenæ exaltationis supergressa nebulas. M Inassuetus quid illuc saltum paras? Manibus (sicut scriptum est) nitere vt assuescas morari in æde regis Salomonis. *Pro.30.d* Interim repe, donec rapiaris. Non enim saltus, sed ascensiones, inquit psalmus, disposuit in corde suo. *Psal.83.b* Erit autem quando ascensio in saltum, magis verò in assumptionem cõuertetur. Quæ sunt autem istæ ascẽsiones nisi quædam mentis purgatio nes? Ideo in valle lachrymarum, quoniã delicta quæ plorantur purgantur. Fœlix qui satis lauit lectulum cordis, qui sufficienter plorauit, cuius completa est tristitia, cuius ad cor consolationes inspiratio loquitur diuina, & de conualle plorationis euocat, cuius à furore iudicis non turbatur oculus, vt videre valeat regem Salomonem tranquillo aspectu in die lætitiæ cordis eius. Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem. *Cant.3.d* Illi enim habentur digni hac læta visione, qui se quadam pœnitentiæ lege concluserint, & disciplinæ coarctauerint custodia, quorum renuit anima cõsolari. Vis nosse quàm bona sit conclusio? Ortus conclusus, fons signatus. *Cant.4.b* Surge, propera amica mea & veni. *Cant.2.c* Vides iam quomodo illam inuitat, & amicam vocat, quæ seipsam concludere nouit? Quod si conclusæ estis, nolite egredi, donec Christus vos inuitet. Egressa est Dina, non educta: & egressa est non vt regem Salomonem, sed vt mulieres videret regionis illius. *Gen.34.a* Quid inuenerit, vos nostis. Vos egredi nolite,

A lite, nisi quando vos aut sponsus, aut sponsi inuitant sodales.
Ioan.11.f Egressus est Lazarus cùm illum dominus euocaret ad vitam.
Gene. 8. Egressus est Noë de ea, quæ ipsum inter huius mundi fluctus
Gen.12.a illæsum arca conclusit, sed ingressus est cùm ei reclusit ostia dominus. Egressus est Abraham de terra sua, vt repromissionis terram videret, sed vocatus egreditur. Et vos egredimini filiæ Sion, inuitate ad fœlicioris gratiam visionis. Conclusus est, & conclusus miserè, qui beatam ad hãc visionem egredi nec nititur nec meretur. Sed vilis conclusio, egressio libera. Denique cùm fueris, inquit, conuersus ad dominum, auferetur velamen (velamen ignorantiæ & ignobilitatis) dominus enim spiritus est.
2.Cor. 2. d Vbi spiritus domini, ibi libertas. Vbi
Ibidem. maior abundantia spiritus, vbertas vberior. Quod concluditur & inuoluitur, tenuem habet respirandi libertatem. E-
Ibidem. gredimini ergo filiæ Sion, vt cum Paulo dicere possitis: Nos autem reuelata facie gloriam dei speculantes, in eandem imaginem transformamur. Visio dei, quodam est cum affectu semper accipienda. Et verè efficax est & violenta visio tua bone Iesu, quæ intuentium in se rapit affectus. Nõne dulcem quandam desiderij sui passus est violentiã Moyses, vt transiret & videret visionem illam magnam? Vis accipere quam
Ioan.12.e sit efficax? Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Quid verò cùm humiliatus fueris ad terram, nónne omnium ad te trahis animos? Ego bone Iesu, resurrectionis tuæ non expecto gloriam, nec admirationem meam ascendentis in cœlum reseruo potentiæ, sed statim in initio annun-
B ciationis vel natiuitatis tuæ voces angelicæ aures meas percellunt, & rumor nouus stupefacit me, & ad se rapit insueta lux exorta in tenebris. Nuda visio, & quæ se in affectus cõdignos non transfert, ignorantiæ & cæcitati non connumeratur. Vultis visionem fructuosam accipere? Viderunt in-
Esa.41.b sulæ, & timuerunt, & extrema terræ obstupuerunt & accesserunt, ait Esaias. Videtis quos virtutum fructus dei visio pariat? timorem, stuporem, amorem. Viderunt, inquit, & timuerunt, obstupuerunt & accesserunt. Viderunt te ad intelligẽtiam, timuerunt ad reuerentiam, obstupuerũt ad nouitatem, accesserunt per conformitatem. Visio comprehendit, timor comprimit, suspendit stupor, rapit & venit accessio. Illi enim accedunt qui æmulatione accenduntur. Videtis animum, timor humiliat, stupor quasi infatuat, amor conglutinat. Cassa visio est, nec contemplationis digna vocabulo, quæ talibus non est vestita affectibus. An illũ videre diffinies, qui de mysterij cognitione non timet nec stuper nec ardet? Timore sobrius fit animus, stupore absorptus, accessu consertus & consociatus. Huiusmodi virtutibus contemplationis gratia constat, sed stupore magis & amore. Nam stupore & admiratione mens excedit, amore accedit. Nec æstimanda est virtus cõ-
C templationis tam ex materia, quàm ex modo. Vtraque attẽdenda sunt & genera rerum contemplandarum, & gradus affectuũ. Sed satius inferiori genere amplius affici, quàm in su-
Matt.11.d periore minus. Visio hæc abscondita est à sapientibus & prudentibus, & reuelata est paruulis. Ideo dicit: Extrema terræ obstupuerunt & accesserunt. Quod humiles capere sufficiũt, id magis solet adficere, & quandam sui admirationẽ & amo-
Ioan.12.e rem importare. Cũ exaltatus, inquit, fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Omnia quæ inde sunt bone Iesu quandam habent alliciendi efficaciam, & cogitationes sollicitãt in affectum, sed ad omnia nõ possumus omnes attingere. Sublimia solis sublimibus sunt, humilia omnibus. Quæ maior humilitas quàm exaltari in cruce? Etiam de hoc ait: Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Efficax ad trahendum humilitas est. Quidni? Quis non ad simplicem cogitatũ huius rei stupore & extasi repleatur? Cuius nõ affectum fides hæc exhauriat & infatuet, & reddat insufficientem? Facilis ad contemplandum locus, sed fœcũdus ad gratiam. Simplicitas fidei huius minus habet intelligentię, satis magnum & admirationis & amoris incitamentum habens. Accessibilis locus, sed excessus dulcissimos pariens. Nolite hunc contemplationis locum dedignari. Non est difficilis ad recogitandum, &
Gala.6.d est diues ad gloriam. Mihi, inquit Paulus, absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Et quid vultis audire?

Crux ipsa corona est gloriæ, diadema regni. Denique in cruce triũphauit, expolians principatus & potestates, & mũ- D
di principem eiecit foras. Gloriosa visio triumphi ipsius. E- Cant.3.d
gredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua. Videte carnem quam humano sumpsit ex genere triumphantem in ligno. Et fœlix caro quam sibi Christus non quasi carcerem, sed quasi coronam assumpsit: quæ fuit ornamento, non oneri. Nos omnes in carne quasi in domibus carcerum absconditi sumus, compediti & seruientes legi peccati. Infœlix ego homo quis me Rom.7.d
liberabit de corpore mortis huius? Gratia, inquit, dei per Iesum Christum. Deus enim mittens filium suum in similitudi- Ibid. 8. a
nem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne. Veritas carnis in Christo, peccati pondus non sentiens, nobis omnibus de peccato victricem palmã aduexit. Bene quasi diadema accipitur corpus immaculatum, corpus triumphi, corpus honoris & glorię, corpus cuius cruore peccati deletur chirographum, iustitię & salutis signatur conscriptio, nuptialia sunt instrumenta cõfecta. Denique hic dies desponsationis, quando veteres repudians ritus noua Ecclesiæ sacramenta instituit, quando in perpetui matrimonij signum & copulæ nuptialis, de latere eius sanguinis & aquæ mixtura profluxit. Hodie synagogę dedit libellũ repudij, & à priore odiosa ad posteriorem dilectam transiuit. A veteri transiuit ad no- Ephe.5.f
uam, quam sibi ipse exhibuit gloriosam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Nouitatis signũ est E
quod ruga caret. Explicuit Christus literę rugas, & quod inerat nouitatis elicuit. Quid vultis vos Sion & synagogæ filiæ rugas contrahere, quas Christus explicuit? Nouis superuenientibus, quid veteribus adhuc gloriamini? Egredimini filiæ Sion de cauernis literę, de angusta & ignobili intelligẽtia. Egredimini & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua. Corona nobis est incarnatio, quã vos putatis cõtumeliam. Et videte iam quomodo benedixit coronæ anni benignitatis suæ, quomodo campi eius repleti sunt vbertate. Videte coronam, videte & copiam. Coronam Psal.64.c
victoriæ, virtutum copiam. Vnde hoc, nisi quia granum fru- 1.Ioan.5.c
menti cadens in terram mortuum fuit? Denique hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Et ipsa credentium, multitudo corona est & ornamentum Christo. Eris, inquit, corona gloriæ in manu domini, & diadema regni in manu dei tui. Nũquid hoc dictum vobis vsurpatis, an non per vos nomen dei blasphematur? Egredimini filiæ Sion, & videte quàm gloriosus sit deus in sanctis suis, si fortè visio hæc ad ęmulationem vos deducat, & de solitudine vestra ad ecclesiæ frequentiam transire faciat. Etsi deserta fuisti, sed non voca- Ibidem.
beris, inquit, vltra derelicta: & terra tua non vocabitur amplius desolata. Sed iã desistamus ad eos qui foris sunt sermonem proferre. Ipsi potius videre delectemur quomodo iam F
pinguescunt speciosa deserti, quomodo credentium corona Christus in ecclesia cingitur. Quæ est spes nostra, & corona 1.Thes.2.d
gloriæ? nónne vos ante deum? Si Paulus hoc dicit, quomodo non magis Christus? Viuo ego, dicit dominus, quia his om- Esa.49.e
nibus velut ornamento vestieris. Aduertisti quomodo credentium agmina ornamentum esse Christi in ecclesia diffiniat. Quare non & corona sunt? Sed corona habet quandam insignem & illustrem prę cęteris ornamentis dignitatẽ: quia cætera cum sint corporis, ista est capitis. Et temporis ratio ad eius commendationem aliquid affert. Solennibus tantum vsus eius est accõmodatus feriis. Iam erectam video alacritatẽ vestram: iam ad vos huius verbi interpretationem deflectitis. Iam vestrum in coronæ prærogatiua intelligitis priuilegium, qui purioris estis vitæ & professione astricti, & exercitio instructi, & indefessi studio, & ocio festiui. Iure diadematis censentur nomine, quos iam non tam pugna solicitat, quàm triumphus lætificat: quibus non est colluctatio aduersus carnem & sanguinem, qui serpentis iam caput nõ obseruant, sed Christi exornant. Vos estis corona Christi & gaudium: & ideo sicut cœpistis, sic state charissimi, sic state in dõmino, imò sic capite dominum. Sublimis locus est, nihil illuc vilioris afferte materiæ. Videte vocationem vestram, vi- 1.Cor.1.d
dete quem estis in vsum assumpti. Nihil fœni, nihil ligni, nihil stipularum in domini velitis diademate texere. Nihil denique

G nique quod ignem mereatur vel vereatur. Spinæ complexæ
Psal.36.a igne comburantur. Noli æmulari in malignantibus, neque ze
laueris eos qui spineam capiti regis nostri imposuere coro-
nam. Tale diadema non honorem, sed horrorem adducit.
Horret Christus magis asperitatem morum, linguæ stimu-
los, quàm aculeos spinarum, in his præsertim qui in silentij
vocati sunt simplicitatẽ, in charitatis negocium, & ocij quie-
tem, in humilitatis scholam, in subiectionis votum, & vin-
culum vnitatis. Sed non est bonum vinculum quando sibi
mutuo confœderantur, & in aliorum obtrectationem dexte-
Sapien.2.c ras conferunt, Iudæorum more dicentes: Tollamus iustum,
quia inutilis est nobis, & contrarius operibus nostris. Vos au-
tem æmulamini pacis bonum in bono semper. Denique spe-
cies coronæ quoddam vnitatis præfert indicium. Nõ sola co-
ronæ est æstimanda materies, sed & forma pulchræ intelligẽ-
tię rationes ei⁹ administrat. Ea enim est coronæ species, quod
& in orbem cohæret, & in altum se erigit. Vis habere cohæ-
rentiam quandam communem & idipsum? Credentium, in-
Act.4.f quit, erat cor vnum, & anima vna. Quis huius vnitatis finis?
Propter spem vtique, quæ proposita est in cœlestibus. Iam er-
go habes cohærentiam in vnitate, erectionem in spe. Et apo-
Ephe.6.c stolus: Galeam, inquit, salutis assumite. Et bene de Galea in-
troducta est mentio, eo quòd habeat quandam cum corona
viciniam. Nam vtraque capitis est, sed altera munimentum,
H altera ornamentum. Ideo nihil impedit spem ad vtranque re-
ferri: spe enim salui facti sumus. Ista nunc de forma perstri-
Rom.8.e cta sufficiant. De materia quid quæritis? Ipsi enim scitis quod
fragilem & obscuram materiam dedignatur locus sublimis.
Psal.20.a Aurum vult & lapides preciosos. Posuisti enim in capite eius
Apo.4.b coronam de lapide precioso. Aureas in Apocalypsi coronas
legis. Preciosa materies, siue solum sit aurum, siue quædã auri
gemmarúmque mixtura. Sed nescio quid maioris gratiæ si-
Psal.20.a gnificare videtur quod auri mentione sublata de lapide, in-
quit, precioso posuisti in capite eius coronam. Et adhuc ex-
Apoc.12.a cellentiorem vobis demonstro materiam. Apparuit signum
magnum in cœlo, mulier amicta sole, & in capite eius coro-
na stellarum duodecim. Apostolorum tibi & numero & spe-
Dan.12.b cie chorus monstratur. Qui enim ad sapiẽtiam erudiunt mul
tos, quasi stellæ splẽdent ad perpetuas æternitates. Hæc coro
na fratrum stetit in circuitu Iesu, sicut scriptum est. Et in A-
Apo.19.b pocalypsi diademata multa in capite sponsi, secundum diuer
sitatem gratiarum & graduum: sed illud precipuum quo co-
ronatus est in die desponsationis suæ: in die quo sibi in disci-
pulis desponsauit ecclesiam. Desponsauit eam in fide, despon
sauit eam dando in cordibus eorum arram & pignus & pri-
1.Cor.6.d mitias spiritus. Et desponsatio dicitur participatio spiritus,
Ephes.5 g quando adhærens deo iam nõ duo, sed vnus spiritus est. De-
nique & ipse est homo qui reliquit patrem & matrem, & ad-
I hæsit vxori suæ, & facti sunt duo in carne vna. O beatum cõ-
mercium, facta es cum sponso in carne vna, & ipsa cũ sponso
in vno spiritu. Quomodo oportuerat de tali te gaudere con-
iugio fidelis anima? quomodo lætari, & diem festum agere?
Esa.52.a Induere induere vestimentis glorię tuæ ciuitas sancta, spon-
sa agni, gaude & lætare Sion adiuncta Christo. Quomodo
Ibid.62. tu non gaudebis, cùm gaudeat ipse? Gaudebit sponsus, inquit,
super sponsam, & gaudebit super te deus tuus, sed quãto gau-
Cant.3.d dio? In die, inquit, desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis
eius. Nõ leuem dedit intelligi lętitię motum, quem esse cor-
Prou.8.d dis expresit: lętitiam dico? deliciæ sunt. Deliciæ, inquit, meæ
esse cum filiis hominum. Quàm carè tibi Iesu bone, constant
illę lętitiæ. Non gratis eas possides, quas carnis passione com
parasti. Ideo cordis tantum hanc dicit lætitiam. Iniuria est
sponsi, si ipse lætatur, & tu non ex corde applaudis, non gra-
tularis, non gaudes. Vel fastidij vel despectionis instar est cũ
gaudente non gaudere, & hoc in desponsationis die. Affe-
ctum tuum cuius alliciat species, si non eius qui speciosus est
forma præ filiis hominum? Gaudens gaude in domino, &
exultet anima tua in sponso tuo, in deo tuo: qui si deus nõ es-
set, & homo purus esset, quantas tamen haberet in se amoris
illecebras homo talis, tot gratiarum abundans muneribus?
Nam si à radice conceptionis eius recensere cœperis, totus
tibi stellatus videbitur iuxta conditionem humanam tam sin
gularitate quàm excellentia virtutum: homo innocẽs, impol K
lutus, segregatus à peccatoribus: vt interim sileam quod ex-
cellentior cœlis factus est, infirmitatibus nostris potens com *Heb.4.d*
pati, tẽtatus per omnia pro similitudine absque peccato. Dif-
fusa est gratia in labiis eius, misericordia in visceribus, virtus
in manibus, cõuersatione singularis, sermone communis, pru
dentia in responsis, vita in verbis. Quid ergo quod cõceptus
est ex fide, natus ex virgine, non consumptus est in morte, &
assumptus in gloria? Reticeo nunc credentium numerum,
& merita populorum, quos misso spiritu sibi in fide & chari-
tate sociauit. O verè magnum pietatis sacramẽtum Christus, *1.Tim.3.d*
incitamentum amoris, qui manifestatus & infestatus est in
carne, iustificatus est in spiritu, apparuit angelis, prædicatus
est gentibus, creditus est mundo, assumptus est in gloria.
Quis det mihi istas discurrere & recurrere frequenter per li-
neas, & per singulos virtutum & operum gradus dicere: Do-
mine quis similis tui? Quis mihi det vt scribantur sermones *Psal.34.b*
isti in corde meo, vt exarentur stylo, & quasi in silice scribã-
tur, vt non deleantur? Bonus stylus digitus tuus domine, di-
gitus quo scribebas in terra arcana verba, quorum virtutem *Ioan.8.a*
calumniantes ferre non poterant. Inclina teipsum deus meus
& incide in corde meo legis tuæ tabulas. Lapideum est cor
meũ, sed durum lapidis naturæ obliuiscitur, ad digiti tui im-
pressionem facile cedens, vbi tu incidis. Sed iam multa dixi-
mus pro eo quod oportebat sponsam lætari & gaudere in L
die desponsationis suæ, & in die lętitię cordis sui dilecti. Ma-
gna in hac die lętitię ratio, & quę cordis & affectus humani
fines excedat. Nec est huc peregrina inducenda lætitia, sed
diei isti sufficit lætitia sua. Dulcis es domine, & directus est
ad nos spiritus tuus, spiritus suauis. Humanas tibi animas per
fidem & amorem quodam sponsi associas affectu, & de con-
uersione lætaris. Durum cor quod sibi lętitię huius materiam
subducit, occasionem attenuat, imminuit rationes. O me im-
pudentem & ingratum si non ego talem diligam, tam abso-
lutum à corruptione, & tanta circa me astrictũ compassione,
necessitate non obnoxium, & pietate obnixum. Diligam te
dulcis domine, etsi non pro me, pro te tamen: vt tuo satisfa-
ciam desiderio, deliciarum tibi causas subministrem, argumẽ-
ta lætitiæ, in die desponsationis, & in die lætitiæ cordis tui.

Sermo XXI.

ET vos audeo confidenter ad visionis huius inuitare læ-
titiam, filiæ cœlestis Sion, Hierusalem quæ in cœlis est.
Vos veræ & plenæ filiæ Sion, quæ semper intuemini
faciem patris. Vos, inquam, multorum milium angelo-
rum frequentia, vos inuito & voco. Egredimini & videte,
egredimini de recondito illo sinu intimæ visionis, de se-
creto lucis inaccessibilis. Nouum vobis terra nostra pręstat M
spectaculum. Nouum enim facit dominus super terram. Ab *Hie.31.d*
æternis ad terrena vos prouoco. Mira hæc inuitatio: sed
nescio quo pacto æterna illa, quæ in seipsis semper & noua
& miranda sunt, in eo quod factum est in terra nouum, no-
ua magis & mirabiliora refulgent. O beata hæc in terris no-
uitas temporalis, quę antiquam illam & æternam nouitatem
angelicis in aspectibus amplius innouauit. Nouum faciet do-
minus super terrã: fœmina circũdabit virum. Quem virum?
Ecce, inquit, vir oriens nomẽ illi. Oriens splendor lucis æter-
nę, fœmineo, sed virgineo circundatur vtero, & carne vesti- *Zach.6.c*
tur. Hoc est illud nouum, quod ipsa sui nouitate nimia credu
litatem obstrueret, si non esset inauditis prius signis fides eli-
cita. Denique inter tot & prophetarum & prodigiorum ma-
nifesta testimonia, ad nouitatem istam adeo quorundam sen
sus obstupuit, vt dum nouitati fidem abrogant, signis euidẽ-
tissimis non accommodent credulitatem. Sed quid vos ad e-
grediendum inuito: qui ipsos etiam vbique pręuenitis & in-
struitis apostolos? Vbique seduli estis, & admiratores, & an-
nunciatores nouitatis istius. Angelus concipiendum nunciat *Luc.1.e*
Mariæ: natum pastoribus angelus nunciat, imò & ipsis ange- *Idem.2.b*
lis, non tantum pastoribus angelus nunciasse videtur. Vnus
prędicat, alij applaudunt. Facta est, inquit, cum angelo mul- *Ibidem.*
titudo cœlestis exercitus laudantium & dicentium: Gloria
in altissimis deo. Vnus annunciat, quòd alij æquè nouerat: &
tamen

A tamen quasi nouum & recens audiunt, quod illis ignotum esse nō poterat. O beata hæc nouitas, quę angelico gaudium præstat auditui, & (vt sic dicam) delectat illos ab alio audire & quasi discere, quod eos ab initio ipsa veritas edocuit. O humilis & indefessa deuotio, & ad deum, & adinuicem. Est hic aliquid, quod nos vtinam obseruemus, imò & seruemus. Quid illud? Vt angelico exemplo humilem & attentum prębeamus auditum alieno sermoni, etiam in illis quæ nō ignoramus. Non tamen alienus est, qui de cœlo est: nisi nos à deo alienos reputauerimus. Et si alienus est, auctoritatem illi tribuit diuina materia. Nota fastidire, aut curiositatis est, aut cō tumaciæ signum. Angelici spiritus, quibus à principio innotuit sacramentum incarnationis, non abstinent ab admiratione in nouitatis huius exhibitione: & antiqua cognitio nō modo visione noua, sed nouo gaudet & lætatur auditu. In temporum fine egressus est Christus, ideo egrediuntur & ipsi. Et egressus eius à diebus æternitatis. Sed in temporum fine de vtero eius egressus est, quæ circundedit eum, fœminę. Ideo egrediuntur cœlestis filiæ Sion admiraturæ in completione, quod semper admiratæ sunt in expectatione. Angelus in annunciatione, angelus in natiuitate, angelus in baptismate, angelus apparuit oranti, testis est resurgenti, astat ascendenti. Quam vehemētes putas amatores sunt tam seduli an-

Mich.5.a

Luc.1.c.& 2.b.& 3.c & 22.c. et 24.a

B nunciatores, & indefessi admiratores? Per omnes huius sacramenti gradus circumeunt & immolant hostiam admirationis, hostiam vociferationis cantant, & psalmum dicunt domino. Et omnis hæc veneratio extrinsecus exhibita est, absque ea quæ intrinsecus latet. Et si nouum fecit dominus super terram, cœlos tamen nouitatis huius odore repleuit. Fœmina circundabit virum, quomodo circundat corona caput. Caput enim ecclesiæ Christus. Gloriosus plane in illo splendore gloriæ, & paternæ figura substantiæ: sed superaddito nostræ quodam velut fuco naturæ, & colore inducto, dum sublucet, plus placet. Nec illis tantum qui secus ferre non poterant, sed in his etiam quibus pure se splendor ille refundit. Hæc autem dico quòd dignatio hęc ipsa qua voluit incarnari, quendam videtur attulisse decorem dignitati maiestatis.

Acto.1.b

Ephe.5.e

Quomodo enim non plus placebit humiliata sublimitas, exinanita immensitas, & diuinitas incarnata? Ista varietate quid pulchrius? Varietatē dico? contrarietas videtur, eo quòd ad contemplandum pulchrior, quod hæc sese contraria nō impugnant, sed congruunt sibi. Mirabilis in se diuina simplicitas, sed (vt sic dicam) multo hæc cōpositio mirabilior, quia nouior. Non possum mixturæ huius artem satis mirari, & puto nec angeli. Et quidem illis mirandi ratio maior, quibus diuinæ naturæ mera simplicitas syncerius innotescit. Illa incōparabiliter mera est, & ideo mixturam hanc mirabiliorē reddit. Quænam hæc mixtura, cum sua cuique naturæ constet

C integritas? Nam nec alterutra in alteram transit, nec ex vtrisque quasi tertia & noua quædam consistit. Nouum tamē est quod in vna persona conueniunt. Contemplatio vtraq; quędam velut cella vinaria. In illam introducti sunt angelici spiritus cellam nectaream maiestatis æternæ, imò à conditionis suæ initio positi. Iam nunc in temporum fine hæc nostra in terris cella mustum nouum eructat. O promptuaria plena, promptuaria exundantia & eructantia ex hoc in illud. Egredimini filiæ de cella vini meri ad hoc mustū quod miscuit sapientia in cratere nouo. O calix inebrians quam præclarus es, & ideo claritate inebrians. Liquor æternus nouo huic infusus calici, maiore cum charitate hauritur, quanuis cum claritate temperata. idcirco & amor esse debet intēperatus: quis enim se ab amando temperet, quando nostræ se capacitati cō temperauit immensa maiestas? O calix non hominum tantum, sed & angelorum mentes inebrians, & in se à cōtemplatione meræ diuinitatis mixtura hac noua conuertens. Egredimini filiæ Sion de copia illa vini meri ad hūc calicem temperatum. Egredimini & gustate quā suauis est dominus. Ibi suauitatis diuinæ simplex natura prospicitur: hic suauitatis eius vsus & indicia proponuntur. Ibi in se videtur: hic in effectu suo, hoc vltimo in genere. vtrunq; mirabile est, & nescio quid magis mirer in persona naturarum: compositionem, an compositionis causam. Quid iam in vnitate diuinæ essentiæ tres esse miramur personas? Plures iam ex integro in vna per-

Psa.143.c

Psal.22.b

sona naturas mirare. Quid non hic ad contemplandum suaue, quod quem non afficiat? Denique ad admirationis cumulum causa accedit. Causa, nec consequentia rationis, nec saluationis efficacia caret, nec gratia compassionis. Vis audire consequentiam? Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Et idem: Sicut per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita & per vnius obedientiam iusti constituuntur multi. Quid consequentius? Magna consequentia, sed ex parte iustitiæ efficacia maior. Denique & si abundauit delictum, superabundauit & gratia. Vbi delictum, ibi seductio & fallacia intercessit: & ideo non omni ex parte voluntarium videtur. In gratia vero nihil non ex proposito, nihil non ad libitum. Quomodo ergo non efficaciora sunt voluntaria bona, quam velut aliqua ex parte coacta mala? Et vere efficax gratia & artificiosa. Nescio quid magis mirer, artificium coactionis, an efficaciam saluationis. Vtrunq; in beneficio gratum est, & voluntas & euentus. Adde & tertium, modum ipsum & rationē. Nihil voluntate hac affectuosius. Quæ dilectio maior quam vt ponat quis animam suā pro amicis suis? At hoc fecit pro inimicis: & inimici erant in seipsis & amici: quia ante mundi constitutionem dilecti. Quid operis huius euentu vberius? Larga effusio spiritus super omnem carnem, satis manifestat. Effusio sanguinis Christi, spiritualem nobis effusionem impetrauit. Quos lauit sanguine suo, quomodo non perfunderet spiritu sancto suo? Ideo prius mundauit, vt essent super quos altius postea spiritus inundaret. Ad ordinem quid consequētius? Coarctor in huius materiæ consideratione, & quid potissimum ad contemplandum è tribus eligam ignoro: pietatem, an prudentiam, an prouentum. Certant hæc inter se in contemplatione nostra, & cum in alteram partem intenditur, & in alteram trahitur. Blandiuntur hæc mihi, & affectione diuersa permulcent. Inardesco, stupeo, gaudeo. Gaudeo pro vtilitate, ad prudentiā stupeo, inardesco propter impensum mihi pietatis amorem. Quid ista dispertior? Confunduntur hæc inter se, & in vnoquoque genere permiscentur frequenter. Nā & modus & cōmoditas & affectio, siue malis sic dicere, prudentia, prouentus & pietas: hæc, inquam, tria siue simul siue sigillatim considerata, animum ad se meum & trahunt citius, & tenent diutius, & quandam in admirationem & exultationem conuertunt. Matris ecclesiæ fides talium varietate virtutum eius diadema contexuit. Hunc ibi numerum, hoc pondus, hanc mensuram assignant. In ordinis ratione & consequentia numerus deprehenditur, & concordiæ modus. In pondere pietatis affectus vehementior. Et vere vehemens pondus gratiæ, de cœlis ad terram maiestatem immensam deducens. Immensitas hæc omnem incomparabiliter excedens creaturam, ad mensuram se contraxit, mensuram pertingendi vsque ad nos. Non enim quasi non condescendens ad nos superextendit seipsam, sed in mensura nobis distillat dona spiritus. Mensurā interpretor in effectu virtutum munera: ad mensuram enim dat nobis deus spiritum. In mensura contra mensuram. In mensura gratiæ, contra mensuram iniustitiæ. Nam sicut abundauit delictum, abundauit & gratia. An non hæc mensura contra mensuram? Certe & supra. Superabundauit enim & gratia. Nunquid tantum super mensuram delicti? Non vtique tantum super mensuram delicti, sed etiam super mensuram gratiæ. Et econtrario & supra mensuram iniustitiæ abundat gratia, & supra mensuram gratiæ: sed non contra abundat gratia. Vbi enim vna abundat, neceße est & altera superabundet, & detur abundantius abundanter habenti. Mensura hæc mensura bona & conferta & coagitata & supereffluens. Superfluitas videtur, quando non tantum necessaria suppetunt, sed & exuberāt voluptuosa. In donis spiritus quędam expediunt, quędam decēt, quædam delectant, sanant, exornant, exhilarant. Quomodo non supereffluunt quæ sic excrescunt? Sed hæc sufficiunt de numero & mensura & de pondere diadematis, quod Salomoni regi mater eius composuit. Quoddam enim quasi sertū gloriæ confert, dum coaptat quod à nobis assumpsit, & quod nobis exhibuit. Videtis quibus hoc diadema dotibus gratiarum cōstet. sed quid de gratiis ad diadema? Dabit (inquit in prouerbiis) capiti tuo augmenta gratiarum. Pater dat, & mater

D

1.Cor.15.c

Rom.5.d

E

F

Prou.4.b

G coronat. Ipsa coronat, quia credit: quia ipsa circũdat, ipsa coronat. Mater ecclesia seipsa te Iesu bone exornat, seipsa te vestit: seipsa te calceat & coronat. In perfectione calceamentũ est: in perfectione corona. Mira mutatio, vbi excusso pul- Canti.3.b uere si quis adhæserat, de calceamento corona efficitur. In die desponsationis & lætitiæ. Vide ordinem. Vnus dicitur desponsationis & coronationis dies. Si istud scis, beatus es si sequaris. Conuertis ordinem, si vis prius despõsari quam coronari: si prius vis ad iucunditatem & quietẽ deuinciri Christo, quam cum Christo vincere. Anticipatio quidem beata, sed non ordinata, si ante triumphum thalamum tibi optas collocari: si ante laborem præsumis lætitiam. Vnus est his tribus constitutus dies: diademati, desponsationi & lætitiæ cor- 1.Cor.12.d dis. Et quid est cor Salomonis nostri? Vos, inquit, estis corpus Christi, & membra de membro. Fœlix plane quodcunque membrum capitis huius: sed qui cor est eius, de pręcipuis est. Et vide si non cor eius, qui quodam in vẽtre secretorum dei foueatur, in vitali affectionum calore, in medio medita- Matt.15.b tionũ. De corde enim cogitationes, nõ operationes exeunt. Iure ergo cor est, qui in medio spiritualium locatus est cogitationum, in pinguedine gratiarum, in quodam ventre veritatis, in vtero sapientiæ, cuius in typo Salomon ponitur. Et quidem vna eadémque vel ecclesia vel anima, & corona est H & cor, & sponsa. Corona in capite, sponsa de latere, cor in ventre. Corona in summo, sponsa in próximo, cor in intimo. Quid hic non optime collocatur? Quid non festiue? Egredimini hinc nostræ filiæ Sion & videte, vt & vos transeatis in affectum cordis huius, in sponsæ gratiam, in diadematis speciem. Nolite nomine casso gloriari. Estote quod esse dicimini, speculationis filiæ. Vsus ipse attestetur nomini. Festus enim est desponsationis iste dies, & dei susceptione dignus, & ab hoc ad festiuiorẽ, qui nuptiarum est dies, pertingitur: in quo nõ datur libellus repudij, non intercedit diuortium, non abit vir via longissima, ne breuissima quidem: sed est semper in domo sua sponsus Christus Iesus. Qui viuit & regnat cum deo patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo XXII.

NON veretur ne suis intumescat laudibus, & humilitatis iacturam faciat, cuius ipse sibi pulchritudinem cum expresione tanta sponsus commendat. Frequenter ex multo placendi desiderio subest metus displicendi: & propensior deuotio, conscientiæ securitatem imminuit & furatur. Quid ergo mirum si sponsus applaudit illi de pulchritudine, affectúmque blanda allocutione demulcet quem metus in- I uexerat? Quanam enim ratione deformitatem non vereatur suam hominis anima quælibet, quæ nostri Salomonis in matrimonium asciscitur? Audiuit illum in diademate suo, in die desponsationis & lætitiæ cordis, in illa abysso gloriæ solito festiuiorem: poterátque iure vereri repulsam, si deformitatis & abiectionis suæ respectaret ad causam. Oportuit itaque vt securior reddita resumeret animum, & infusa alacritas mentis faciem viuido quodam colore perfunderet. Nam totius vitæ & operum pulchro vultui plurimum adiicit mentis hilaritas: propterea in hunc modum amicam sponsus al- Canti.4.a loquitur: Quàm pulchra es amica mea. Similia fere dicta sunt Ibid.1.d supra in præcedentibus, vbi sic legitur: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Idem pene videtur: Ecce tu pulchra es, &, quàm pulchra es. Vtrobique pulchritudo prædicatur ipsius, & iterata commendatio confirmationem declarat. Sed quantum ipse aduertere possum, aliquanta hic innuitur distinctio. Nam vbi dicit: Ecce tu pulchra, agit tantum de pulchritudine: hic verò de nimietate pulchritudinis. Quam pulchra es amica mea, quam pulchra. Ibi simplex attestatio quasi subito deprehensæ pulchritudinis: hic autem admiratio nimietatis. Ibi attestatur quam pulchra: hic oblectatur quod tam pulchra. Hic enim maiore pronunciatur cum pondere affectúque mirantis, & prolationis modus motum oblectatę mentis declarat: quàm pulchra es amica mea, quam pulchra. Et quidem in processu cantici profectiora ad sponsam dici oportuit. Hæc à nobis de similium distinctione verborum.

Nam quæ super pulchritudine spõsæ interpretanda fuerant, K copiosè & accuratè suis explicata sunt locis. Et quæ vir (vtrũ eruditior, an eloquentior nescio) suis disputauit in homiliis: nec minimo (vt sic dicam) digito decuit à nobis ad discutiendum attingi. Hoc verò nõ negligẽter attẽdendũ, quod post generalem commẽdationem pulchritudinis particulatim amicam depicturus, loco primo ab oculis orditur, prudenter quidem: quoniã si simplex oculus fuerit, totum corpus lucidum erit. Et ideo columbarum comparat oculis, vt iuxta e- Matt.6.c uangelij doctrinã, suam amicã simplicẽ doceat sicut columbã. Deniq; vniuersum corpus operationis, simplex illustrat oculus intentionis, & facit vt corã deo luceãt opera, quæ per se coram hominibus poterant lucere. Nam quando foris bonũ lucet opus, sed operis bonitatem nõ intẽdit animus: quasi corpore claro oculus cæcatur. Opera quidem ipsa aliquotiẽs in genere suo bona sunt, & aliis cõmoda: sed operum bonitas in actorem non refunditur, qui simplicem oculũ in ipsis nõ habet. Ideo tenebrosa sunt, quod intentionis syncera lumine carent. Bonus itaq; simplex oculus, non habẽs vllam partem tenebrarum, conuersationis corpus totum serenans. Aut totus enim tenebrosus est oculus, aut totus lucidus, aut habẽs aliquã partem tenebrarum admixtam. Totus tenebrosus est, cum operi malo propter malũ intendit. Totus lucidus, cum operi bono non nisi propter bonũ intendit. Cum verò in o- L pere bono non tãtum in ipsum bonum, sed etiã in alium aliquem finem intẽtio dirigitur, vel cũ in opere nõ bono quod inesse credebatur bonũ, errando diligitur: aliqua ex parte oculus caligat, & non est mera simplicitate purus. Quid cum opus bonũ prætenditur, & non ipsum bonũ, sed aliud totũ intẽditur? Oculúsne iste tenebrosus dicetur ex toto, an ex parte caligans? Mihi quidem magis tenebrosus ex toto videtur. Nam etsi lux deputetur in opere, nulla tamen agnoscitur in intentione. Quomodo autẽ intentio bona, quæ bonum non optat: aut quomodo simplex quę sub boni velamine seipsam occultat? In oculis verò sponsæ vtraq; cõmendantur, & simplicitas, & spiritualitas: ideo columbarum dicuntur. Et bene 1.Ioan.1.b in amica sua primo lucẽ commendat, vt sibi demõstret similem, qui & ipse dicitur lux mundi, & in quo tenebræ nõ sunt vllæ. In sex dierum conditione lux omnium prima creata dicitur, & in describenda pulchritudine sponsæ, lucis in primis inducta decenter est mentio. Oculi tui columbarum. Quid te amicã esse præsumis, quæ nescis oculos habere columbæ? Opera quantuncunq; fuerint bona, si impurus est animus, de pulchritudine frustra tibi applaudis. Quomodo amica es, quę pulchra non es? Sed quomodo non es inimica, quæ malignaris in sancto? Malignatur in sancto, qui malignatur in bono, siue in suo, siue in alieno. In tuo malignaris bono, cum bonũ ipsum non conspicaris. In alieno, cum de bono male suspicaris. Et praua intentio, & peruersa interpretatio, vtraque mali- M gnatio est: vtraq; fellea, vtraq; falsa, nihil habens cum columbarum natura commune. Oculi columbarũ sunt qui nec falli volunt, nec fallere norunt. Nescis quod spõsus tuus veritas est? Quomodo dicet tibi: Columba mea, amica mea, quæ simplicitate nõ gaudes? Amica est veritati simplicitas: ideo cum simplicibus sermocinatio eius. Deniq; simplicitati amicæ applaudit dicens: Oculi tui columbarum. Bona enim est oculata simplicitas ita simulationem excludens, vt non caliget in veritate. Rara hæc hodie in terris auis: & siqua est eius vsquã frequentia, occulta satis, & latens in foraminibus petrę, in cauerna maceriæ, & desuper riuos aquarum. Quomodo autem obscuratus est aut occultatus est oculus colũbinus? Quis est qui seculi calliditates non sectetur, qui illis se vti non gaudeat, qui non amet habere, aut saltem nominari in se non velit? Quis est qui non verecundetur oculos columbinos, glorietur se habere miluinos? Si Christi amicã dici te velis, quid Rom.8.a tibi cum prudentia carnis, quæ inimica est deo? An istas inimicitias euacuare conaris, vt vtrasque carnis & spiritus pru- 1.Cor.5.b dentias condas in te ipsa? Modicum fermentum totam massam corrumpit. Quid ergo fiet vbi multum est fermẽtũ, massa modica? Quę societas legi cupiditatis, & legi charitatis? Nõ debet illa huic esse coniuncta: quia nequit esse subiecta. Prudẽtia enim carnis legi dei aut repugnat & inimica est aut omnino perit, & nulla est: aut resistit, aut ex toto desistit. Potest

perimi

A perimi vt penitus non sit: non potest premi vt ei contempe rata sit. Tuum ergo & os & cor huiusmodi exercitatū optas habere prudētia, quæ legi dei nō potest vel associari vel subiici. Prudētia spiritus vita est & pax. Vitalis est enim prudentia spiritus, vsum habens vitæ quæ nunc est & futuræ. Prudētia vero carnis in præsenti tantū exercetur vita, nullum in ea, quæ sequitur, habitura locum. Cupiditatis enim apud inferos nec opus nec vsus est, sed excruciatio. Ista pax est, illa litigiū. Et bene pax, cui hoc est euacuari, quod paci nō vacare. Talem prudentiā ad sponsæ pulchritudinē Christus commemorat. Talis in oculis columbarum depingitur, quæ simplicitatem & spiritualitatem redoleat, eo quòd in colūbę figura spiritus sanctus intelligi soleat. Nō solet esse vacua talis simplicitas, multum enim subest latentis gratiæ. Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Magnū nescio quid illud est, & vere magnum, quod manifestum vel dici non debuit, vel dici non potuit, nec aliquo vt gratiæ cæteræ simili figurari, sed in suspicione & coniectura sola relinquitur iis qui similia fortè patiūtur. Absque eo, inquit, quod intrinsecus latet, quasi non sint intrinsecus aliæ gratiæ & dona spiritus. Et quomodo omnis gloria filiæ regis abintus? Deniq; & intrinsecus ipsi oculi columbarum, vbi simplicitas fidei corda purificat, & illuminatos reddit oculos cordis: vbi nō modo oculus, sed totus absconditus homo cordis dicitur. Sed licet abintus omnis sit gloria, est tamen gloria gloriæ respectu interior: & sicut in ipso homine exteriori, sic & in illo interiori alia aliis magis sunt intima, & latentia penitus, soli tantum nota dilecto. fortasse & aliqua etiam ipsi sunt spōsæ ignota, nec collatorum diuinitus ad plenum habet notitiam munerum. Quid enim si occultatur sublimitas, dum seruatur humilitas? Secretum tuum tibi Iesu bone, secretum tuum tibi, & in absconditis sponsæ solus deliciatis. Cur non vel ad modicum illud nescio quid latens nobis communicas, & occultam, qua delectaris, figuras pulchritudinem? Plus nos ad quærēdum allicis, dum illud latere intrinsecus dicis: & curiositatem nostrā amplius irritas, tātum silentio mysterium premens. Plus nos dum taces trahis. Quam magna multitudo dulcedinis huius, quam abscondendam indicas dum nō explicas. Quicquid illud est, latet intrinsecus: sed de latebris istis suauissimus odor aspirat. Nescio enim quo pacto dum illud admirabiliter dulce esse coniicio, admirabiliter dulce esse iam sentio: iam illud pensat affectus, ad quod non penetrat intelligentia. Conditum est hoc penes sponsam, & signatū in thesauris ipsius. soli fas est dilecto istos ingredi, & gloriæ latentis arcana reuoluere. Hoc autem dico quod non facile est virtutem cuiusquam ex indiciis diffinire. Frequenter enim exiguis extantibus signis, eximia sunt quæ latent intus secreta. Ideóq; manifestas debemus sic virtutes laudare, vt hac in singulis adiectione vtamur: absque eo quod intrinsecus latet. Denique ipsam hāc (de qua nobis est sermo) commendatam in sponsa columbinam inspicite simplicitatem, quam gratifica, quā est in seipsa suauis & placens: maiores tamen in se reconditos habet thesauros, & dulci est (vt sic dicam) medullata secreto. Quæritis quid sit illud? Dixi iam, & si adhuc vultis audire, ignorare me fateor. Possem piam hanc vobis commēdare simplicitatem, & ad eius vos æmulationem hortari, quæ tam inexplicabile & dulce mysterium cōtinet, fortasse & cōfert. Id autē ipsum si fuero conatus euoluere, forsitan ad aliquid occultum & latens pertingam vel experientia vel coniectura. Sed nunquid illud erit cuius tam inuolutæ meminit sponsus in laude dilectæ? Quamlibet potuero occultum eruere, aliquid adhuc latebit intrinsecus. Altis illud latet in tenebris: nec nostro subiacet vel stylo vel studio. Venerabor ipsum silentiū tanti mysterij. Nam quamuis non est datum diffinite nosse quid sit, eo quòd siletur: relictum est credere quod aliquid singulariter dulce & sponso gratum sit: non potest inuestigari quale sit, sed potest æstimari quam magnum sit, vel eo ipso quod verbum tam arcanum dici non licuit. Vt tamen aliquid dixisse videar, & non ex toto siluisse, (ad hoc enim instatis) accipite quod mihi videtur in hac parte vere dici posse, vtrum accōmodate ad præsens capitulum, vos videritis. Virtutes ipsæ suapte natura intus in animo locatæ sunt, sed vsus quarūdam in exterioribus viget, quædam verò suam in interioribus exercent potētiam. Et illa quidem carnales declinat illecebras, D ista verò spiritualium deliciarū latebras amplexatur. Illa vel solicitantes occasiones refugit, vel insolentes affectiones cōpescit: & quamuis interim necessario, molesto tamen exercitio laborat. Ista tali delectatur materia, quæ non iucunditate magis, quàm honestate præcellat. Illa simplici intuitu & oculo columbino exteriores dum percurrit species, vel odit vel despicit: ista curiosiore prospectu cœlestes perlustrat species, & prospectis amplius inardescit. Possumus talem quandam distinctionem formare, vt dicamus alias exteriores esse, alias interiores, alias intimas. Aliæ enim se à carnalibus retrahunt, aliæ spiritualibus intendunt, aliæ quasdam iam tenent primitias. Primæ se à mundi illecebra, quam contemnunt, compescunt: mediæ se ad id quod spiritualiter concupiscunt adhuc componunt: vltimæ immo intimæ optatis auidè iam vtuntur. Deus bone, quantum lucis & deliciarum in illis est latebris: quantus excessus in recessibus illis? Vtinam tales me cōcludāt latebræ, vt illud de psalmo dicere possim: Nox hæc illuminatio mea in deliciis meis. Ecce nūc aliquid latēs attigi in hoc vltimo gradu, & forte vel hoc est vel aliquid simile quod sponsus signauit. Volo decætero deferre mysteriis: nec enim fas est audaci sermone orationum arcana nudare, & minus sanctis manibus linguæ conuolutas delicate sancti sanctorum reuoluere species, & reconditum manna contrectare quod aurea & vrna continet, & arca recludit. Et ipsum E mannæ nomen aliquid ostendit arcanum, & de quo magis possit quæri, quid est hoc? quam dici quid sit hoc. Et cui melius quam mannæ latens illud comparauerim? Dulcis quidem & cœlestis est manna cibus, sed videtis quam secrete reconditus in vrna, in arca, in sanctis sanctorum, vt curiosus & minus idoneus ab huiusmodi aspectus arceatur: oculus ille qui columbinus esse non nouit, quem non dirigit pia credulitas, & intentio pura. Rogamus autem vos fratres amplectimini sanctam simplicitatem, quietem mentis, meditationes puras, liberas orationes: quoniam in talibus vasis, & (vt ita dicam) in arca sanctæ meditationis, & interiori orationis vrna, diuina nobis est locata refectio, & portio gloriæ de qua legitur: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Cuius plenitudo vitam nobis æternam conferat per Iesum Christum: cui est honor & gloria per omnia secula seculorum, Amen.

Rom.8.b

Canti.1.d

Psal.138.b

Psal.23.d

Sermo XXIIII.

ECCLESIAE (vt bene nostis) hæc blandimenta, & spiritualibus eius oculis, præcedenti disputatum est sermone. Sed quia tales sunt, nunquid rari sunt? Vide totum corpus eius quomodo plenum sit oculis ante & retro. Oculi eius prophetæ, oculi eius apostoli, qui vel futura prædicūt, F vel iam facta prædicant. Oculi eius sunt vtrorunque interpretes & doctores populorum: quorum officio spiritualia animę vel commoda vel scandala & cernimus & discernimus. Sed nescio si omnes qui oculi habent officium, teneant & vsum. Duces cæci, nec tantum cæcorum: sed, quod indignius est, & videntium, nonne videtur oculi habere & locū & speciem, sed virtute carere? Vtinam vel id sufficeret, & virtute prouidendi bona carerent, essēntque ad communes vtilitates cæci, dum non ad priuatas arguti commoditates. Nūc autem & cęci sunt & callidi: hebetes ad ecclesiæ lucra, ad propria acuti. Sed quomodo oculus est columbæ, qui columbæ non inseruit, columbæ nō videt, columbæ non prouidet: qui columbam non ducit, sed magis abducit ecclesiam, & quantū in ipso est, prauis præcipitat exemplis? De talibus apostolus loquitur: Omnes quæ sua sunt quærūt, nō quæ Iesu Christi. Tales occupant locum, & peruertunt vsum, cum è diuerso sint alij, qui oculi nō habent officium ex promotione, sed vsurpant ex præsumptione. Et quidem frequens hæc turba. Quem dabis nunc ex numero discipulorum, qui prælatorum opera penes se velut quodam locatus in tribunali non carpat, non corrigat, non castiget? Isti non iam sunt oculi membrorum, sed quidam oculi oculorum, quomodo si pennæ & plumæ in corpore columbæ, cum ipsa velint oculorū dirigere lumina. Nolo locum hūc nimis vrgere, ne vos fratres exagitare

Ezec.1.d

Philip.2.c

G gitare videar. Estote vestra contenti mensura. Nihil omnino
in corpore columbæ officio vacat, nihil caret honore: & ea
quæ abscondita sunt, abundantiorem habent honorem. De-
nique & capillis sponsæ, suus est honos. Si enim in oculis præ-
lati, in capillis qui sunt intelligendi, nisi discipuli? Et boni di-
scipuli, qui se capillorum more tractabiles & flexibiles exhi-
bent ad omnem nutum magistri, sicut ad motum venti: qui
graciles, & spiritualibus extenuati disciplinis, pene sine cor-
pore sunt, & penitus sine carne ad omnem insensibiles iniu-
riam, vt nec tondentis instrumenti sentiant læsionem, in hoc
tantum passionis sustinentes molestias, si à capite cui inhæse-
runt contingat euelli. Reliquo enim emortuo corpore, vita-
lem ibi tantum sensum retentãt, vbi capiti, de quo oriuntur,
iunguntur. Qui ipsi vicini cerebro vbi sapiẽtiæ dicitur reces-
sus, quasi ad intima ipsius arcana nituntur intrare. quibus hoc
eradicari & quasi inde euelli videtur, ad exteriores qualibet
occasione curas vocari. Nam qui inde sine sensu doloris ef-
fluũt, quomodo ibi aut nati aut radicati credentur? Deniq;
quod non decidant capilli sponsæ, sed assurgãt, audi quid se-
Canti.4.a quitur: Capilli tui sicut grex caprarũ, quæ ascẽdunt de monte
Galaad. Quasi grex caprarum, eo quòd in sublimibus pasti &
positi, & tendentes semper ad alta vt capræ: altum tamen nil
sapiunt, sed carnalis conscij sunt infirmitatis. Elatio nanque
H ipsa descendit, ascẽdit humilitas. Ideo quasi capræ, quod sem
per & alta petãt, & ad infima sua respectent. Et bene de mõ
te Galaad ascendunt: sed tamen nõ nisi in monte Galaad, qui
testimonij aceruus interpretatur. Et quis ille nisi Christus, su
per quem omnia prophetarum coaceruata sunt testimonia,
cui prophetæ, cui Ioannes, cui pater, cui opera ipsa testimo-
nium reddunt? Hic mons ecclesię caput est. noli de hoc mõte
defluere, si capillus es. Quid nobis separationẽ minaris, & ve-
lut auulsum iri à reliquorum grege capillorum? Nunquid ca-
sus tuus ecclesiæ caluationem adducet? Nescit illa decaluari.
Nam & capilli eius omnes numerati sunt. Ad synagogã illa
Esa.3.d interminatio facta est in propheta: Erit pro crispante crine
caluitium. Crispi sunt ecclesiæ crines, ad suum recurrẽtes ca-
put, circa illud ambitu amico reuoluti, in ipsa capitis secreta
conantes intrare. Ideo capilli eius non decidũt, sed ascendũt
de monte Galaad, operũ Christi maiora sibi semper ad imi-
tandum exempla cumulantes. Vtinam fidei quam habeo in
Christo, omnia opera mea attestentur, & iugi profectu con-
gesta aceruum mihi ascensionis constituant. Quam paucos
ego mihi testimonij huius contuli lapides. Vereor equidem
ne in contrarium multos congesserim. Quid enim? Nõne ti-
bi videntur non pro fide, sed magis contra fidem testimonia
congessisse, qui sic viuunt vt alterius videantur fidei, quam
Christianæ? Denique tales, quam multos videmus de quibus
I iure dici possit: Isti non sic conuersantur, vt qui Christi re-
demptos se sanguine credant, qui aliam sperãt vitam, qui fu-
turum vereantur iudicium, qui tandem euangelica præcepta
diuinitus data fateantur. Talia vtinam penes me testimonia
pauca reperiantur, mallem nulla, ne modicum fermentum a-
ceruum fideliũ operum totum denigret. Et fratres mei (vt
modicum de communi glorier, qui de priuato non possum)
si totius vitæ vestræ respexeritis ordinem, & regularis obser
uantiæ cursum, nõ erit exiguus, quem boni testimonij coëdi-
ficatis aceruus. Nam si à nocturnis vigiliis, quas impigro ve-
lut primitias quasdã prælibatis affectu, & effunditis à princi-
pio vigiliarum sicut aquam cor vestrum ante conspectũ dei,
si inquam à capite singulos per gradus conuersationis diurnę
seriatim velitis incedere: quid ibi reperietur quod disciplinã
non sonet, quod nõ concinat fidei vestræ, quod non vel cor-
pus atterat, vel mẽtem erigat, vel dirigat erectam? Inter psal-
lendum quãta est disciplina in corpore, & quam maior quo-
rundam in mente, dum ne ad modicum, vel certe tantum ad
modicum à sensu verborum illam sinunt abire. Nam ibi, id
est in ipsis, quæ cantantur, verbis, aut ligatam tenent, aut ad
cognata relaxant, ad peregrina nequaquam. Quod si contin-
gat (fugax est enim mens humana) quanta statim castigãt cen
sura, & morę huius vsuras à se reposcunt? Sed nec ipsa cõmu-
nium horarum interualla nocturna vacant. Deus bone, hora
illa noctis, quam sine nocte est, quam nox illa illuminatio in
Psal.138.b deliciis? Orationes illæ priuatim fiunt, sed priuata nõ petunt.
Submissior quidem vox, sed mens intensior, & preces tacitæ K
multum habent acuminis. Denique frequenter vocem eripit
oratio vehemens: & verbis nec eget, nec vtitur, quæ puro &
pleno fertur affectu. Amor in auribus domini solus obstre-
pens, corporalium strepitus dedignatur verborum, quæ sicut
inchoãti excitamenta sunt, sic impedimenta solent esse perfe
ctè oranti. Quid deinde? ipsis horis matutinis quasi de recẽti
orationes instaurant, frequentant confessiones, & verecũda
sed manifesta reuelatione exiguos purgant excessus. Non ta-
men exiguum deputant si à Christo vel tenui memoria titu-
bãt. Hostis callidi si quid fuerit improbitatę suggestum, sibi
imputant iniqui in hac parte æstimatores, dum proprium ar-
bitrãtur casum quod alienæ sunt fraudis casso conatu tãtum
prouocati. Quid quotidianus manuum labor, quo corpus &
satis atteritur, & tenuiter pascitur? Labores manuum suarũ
non soli manducant, sed de insufficienti partiuntur egenis, vt
& illis sit tribulatio, dummodo aliis abundet. Interuallis qui-
busdam leuant labores, sed fesso corpore feruet affectus. Illic
tacitæ lachrymæ vbertim voluuntur, prodeũt gemitus, erum
pũt suspiria, vt qui iuxta sedent, si fortè ex se frigidi sunt, vi-
cinis possint scintillis accẽdi. Qui denique nõ de crastino co-
gitãt, nec de hodiernis quidem, omnem curam proiiciẽtes in
ipsum qui eis præest: nõ præmium, sed quęrẽtes regnum dei.

Quid (quod pene prætereram) in capitulo singulis diebus L
examinandi abbatis astãt iudicio, quasi ad Christi præsentati
tribunal? Ibi quisque in primis accusator est sui, accusandi se
locum aliis præripere festinãs. Quid ipsum cõtinuum silẽtiũ,
& quædã compassionis grauitas, nõne totã cõuersationem ve
nustat, & quadã sanctitatis pulchra vestit facie? Ipse somnus
quoque sanctitatis testimoniũ reddit, nec in aceruo testimo-
niorum est tãtorum sine cõfessione. Nã reliquiæ cogitatio-
nũ cõfitẽtur Christo, vbi somno corpus obruitur. Quomodo
enim dormientis poterũt nõ versari ante oculos totius diur-
næ cõuersationis imagines depictę, & in animo vigilare? Nõ-
ne tibi magnus hic videtur testimonij aceruus erigi, nisi quod
non aceruatim & sine ordine fiunt ista, sed serie certa & suis Psal.92.a
singula sunt distincta tẽporibus? Nonne hæc testimonia cre-
dibilia facta sunt nimis, eo quod domum tuã talis decet san-
ctitudo domine? Vtinam cordis mei radices super istum den
sentur aceruum. Nescit sterilis esse tãtus bonæ cõuersationis
cumulus. Locus est altus & vber, qualem propheta cõmemo
rat. Vinea facta est dilecto in cornu in loco vberi. Et magnũ Esa.5.a
plane fertilis soli testimoniũ: fructuũ prouẽtus vberior: sicut
econtrario loci vbertas, arboris qualitatem redarguit de in-
fructuositate sua. An nõ arbor mala quæ terram bonam oc-
cupans, fructus condignos non parit, sed nec vllos bonæ spei
parturit flores? Forsitan & ficulneam illã sterilem, quam do- Luca.13.b
minus iussit succidi, fertiles de vicino vineæ condemnabant.
Periniquum est in sancta conuersatione plantatum, nil san- M
ctum moliri, & excusationes prætendẽtem cognatis exem-
plis conuinci, & inde descensiones disponere in corde suo,
vnde alij ascendunt. Sufficiat tibi qui talis es, descensus tuus.
Quid bonorum aceruum operum, quem alij alacritate ascẽ-
dunt, detrahere moliris, & regulares obseruantias immutare,
quarum numerũ & rigorem causaris? Noli prohibere eos qui
bene faciunt, si potes & ipse ascende. Audi de quãto & quali Prou.3.d
aceruo sancti ascenderunt: Sancti ludibria & verbera exper-
ti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, ten- Hebr.11.g
tati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierunt in
melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, in so-
litudinibus errantes, in montibus & in speluncis, & in ca-
uernis terræ, qui omnes testimonio fidei probati sunt. Vi-
des quãto sit eorum fides probata scrutinio, quibus testimo-
niis examinata? Quid à nobis tale vel expetitur vel expecta-
tur? Et nostra hæc inferiori genere testimonia credibilia sa-
tis, eo quidem credibiliora, quòd non ea necessitas imposuit,
sed supposuit se voluntas. Voluntas ergo voluntas sit, & pri-
mæ libertatis iure nitatur, liberam se ad persistendum exhi-
beat, nõ æstimet ad recedendum. Agnoscat necessitatis debi-
tum, sed non sentiat iugum. In bono libera sit, & ad bonũ ni-
hilominus libera. In illo quod iã tenet, & ad illud quo tẽdere
debet: sed ad ea quæ retro sunt, nullam sibi licentiam permis-
sam existimans. De quanto aceruo testimonij Paulus ascen-
derit

A derit, tandem audite: Ipse quidem spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij dei. Rom.8.c Quantus vno in hoc testimonio aceruus? Sed foris nunquid nō perhibuit testimonium? Heb.2.a Deo, inquit, attestante signis & prodigiis & variis virtutibus, & spiritus sancti distributionibus. Et tamē tanto cōstitutus in aceruo virtutum & attestantium gratiarum: Philip.3.c nondum, inquit, me arbitror comprehendisse: vnum quidem quę retro sunt oblitus, ad anteriora extendor. Et nos ergo tātam Heb.12.a habentes impositam nubem testimoniorum, deponētes omne pondus, & circunstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum certamen, aspiciētes in auctorem fidei & cōsummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contēpta, atque in dextera dei sedet. Recogitate enim eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes. Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis. Illorum enim testimonia, prærogatiua quadā dicuntur testimonia, id est martyria, qui pro fide Christi sanguinem fuderunt. Videte primum ipsum martyrem Stephanū de quanto lapidum aceruo ascenderit ad Christum, quē & omnes sequuntur animæ iustæ. Canti.4.a Quasi grex, inquit, caprarū quæ ascenderunt de monte Galaad. Gestabant thesaurum fidei in vasis fictilibus, sed sublimitas erat virtutis dei. Ideo quasi ascendē- B tes dicuntur, quod eos immania tormenta non tā fregerunt, quàm firmauerunt ad reddendum testimonium virtute magna. Quid hic eis animi est, qui nec vnam & eam leuem & amicam præpositorum increpationem sustinent, sed ad vnum austerius verbū totus liquescit boni propositi, quem sibi firmauerant, rigor? Istorum tot suffulta adminiculis testimonia vix stare possunt, illorum tot repressa tormentis vberius erumperunt. An non quantus numerus suppliciorum, tantus & aceruus testimoniorū? Psal.43.d Etsi morte affecti tota die, & æstimati sicut oues occisionis, in omnibus tamen superauerunt, & velut superascēderunt de Galaad, de aceruo martyrij. Nō enim de conseruanda corporali vita certamen inierunt sancti, sed de vita fidei, ex qua iustus viuit. Ideoq; in omnibus superauerunt, quibus salua causa consistit. Quomodo enim non superant, cum aut persistendo in confessione redditi sunt æternitati, aut persuadendo persecutores informauerunt veritati. Denique etsi æstimati sunt sicut oues occisionis: quibusdam tamen innocuis dentibus ab infidelitatis radice hostes præciderunt suos, vt inter ecclesiæ vitalia reconderent viscera.

Canti.4.a An non hoc sibi vult quod subnectitur: Dentes, inquit, tui quasi grex detonsarū? Aduertis quales oues istæ sint, quæ possunt quidem detonderi: sed dentes earum non possunt conteri. Occidi possunt, & flecti nequeūt. Imò ipsi persecutores infregerunt suos, & in vinculis doctrinæ sermonibus emol- C litos quasi dentibus māsos, in fidelium traiecerunt vnitatem. Acto.10.b Petro dictum est: Macta & manduca. Et Moysi dentes non Psa.56.a sunt moti. Dentes enim eorum arma & sagittæ. Arma spiritualia potentia domini ad debellandas munitiones. An non 1.Cor.14.d quidam ecclesiæ dentes, de quibus dicit apostolus: Intret infidelis aut idiota, diiudicatur ab omnibus, cōuincitur ab omnibus, occulta cordis eius manifesta fiunt, & sic cadens in faciem adorabit deum, pronunciās quia vere in vobis sit deus. Nolite fratres, istorum vereri morsus dentium, non sunt canini, sed ouini. Detonsarum enim grege conferuntur. In canibus non dilaceratio, sed latratus commendatur. Esa.56.d Canes muti (dicit Esaias) nō valentes latrare: canes impudentissimi, nescientes saturitatem. Ac si quibusdam exprobret quod in altero se canum officio exuant, in altero se canes exhibeant, latrare non valentes & non desinentes lacerare. Tales sunt qui inuicem mordent & comedunt, & consumuntur abinuicem. Vtinam hucusque sufficiat vt inuicem mordeant & comedāt, nec tentent ipsos detonsarum lacerare dentes. Ipsi doctores ecclesiæ & præpositi nonne tibi videtur dentes quidam, qui redargutionis beneuolæ velut morsibus subiectos conuincunt, diiudicant, manifestant, & ad meliorem emolliunt statum? Quod si tu prædurus es, & emolliri non potes, quid remordere paras? An non remordes, qui vel in occulto detrahis, vel palam contradicis? Quid dentem contra dentem paras, dentem improbum contra dētem pium? Mordere potes, sed consumere non potes. Dentes enim sunt, & duri sunt & firmi, & detrahentes non metuunt, memores se cum propheta D inter scorpiones & incredulos cōmorari, Ezec.2.c & sicut oues missos inter lupos, Matt.10.b vt ipsos lupos in oues rationabili tolerātia & exhortatione cōmutent. Et bene detōsarum dicuntur, quod illorum non sint morsus fugiendi, qui bonorum operum exempla sicut vellera quædam subiectis ministrant. Non tamē vsus dentium in alienis tantum remordendis & conuincendis erroribus æstimatur. Est & potior quidam eorum vsus, si qui idonei sunt solidum cœlestis edulij mandere panem, & sublimioris doctrinæ secretos diiudicare & disserere intellectus, quibus nō iam lacte opus est, sed solido cibo, ipsúmque quodammodo attenuare & infirmare possunt, & quodā temperamento dispensationis vel sobrium reddere, qui ad solidum per se insufficientes erant, sed tantummodo lactis participes. Quodam enim solidioris instrumenti ad mandendum vtuntur ministerio, qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali: imò etiam boni & boni, non tātum iudicantes inter noctem & diem, sed omnem iudicantes diem. Et iure de lauacro ascendere dicit, vt mundādo cordi studiósos probet, eo quòd mundis corde diuina sit repromissa cognitio. Vides quomodo lotos & irreprehensibiles esse oportet eos, qui aliorum excessus debent remordere & corripere? Quomodo lotos & mundos corde qui diuini sermonis dispensare debēt alimoniam, & arcanos secretioris verbi discutere sensus, E sapiētiæ intima rimari, & ruminare in sancta? Dētes tui quasi grex detonsarum. Canti.4.a Quare ergo quasi grex? Vtique quòd sese nō impugnent, & aduersentur sibi, sed in simplicitate & vnitate sensus sui concinunt & concordant ecclesiæ dentes. Quasi grex detonsarum quæ ascenderunt de lauacro. Veterem enim deponentes hominem, & onere superuacuo leuati ac loti, alacrius ad superiora conscendunt. Siquidem ipsi pili veteres oneri iam esse incipiunt cum primò noua vellera germinant, cum hyems transiit, cum imber abiit & recessit. Ideóque si veteri & superuacuo leuiū & inanium rerum vellere te inuolui adhuc necessarium ducis, nondum tibi hyemalia congelatæ mentis frigora transierunt. Bene enim detonsi & de lauacro ascendunt, quasi nihil veteris vel sarcinæ vel sordis habentes. Attendis quòd non tibi sufficit detonderi, non sufficit exonerari, non sufficit lotū & nouum fieri, nisi statim ascendas, & spiritu incedas, qui renouaris in spiritu. Si spiritu, inquit, viuimus, spiritu & ambulemus. Gala.6.a Tu igitur si ascendere disponis, ascende semper de lauacro, semper nouus & mundus. Laua per singulas noctes lectum tuum Psal.6.a lachrymis. Aut si te peccatum non quasi nox inuoluit, sed sicut nubes præteruolat: tu tamen lauare per singulas noctes, etiam leuium vestigia delictorum lachrymis dele. Hic enim in conualle lachrymarum locus est lauacri. Quid est quod sordes congestas, & peccati purgamenta, futuri reseruas lauacro seculi? F Quid scis si non erit illic conflatorium magis quā lauacrum? Nam quæ hic facile poterāt ablui, ibi non tam misericorditer quam in spiritu iudicij & ardoris purgantur. Et fœlix qui de seculo non quasi de cœno, sed quasi de lauacro ascendit, non habens necesse vt aliquid in se lauet, sed est mūdus totus. Iste plane dignus habetur dealbatis dentibus, id est animæ sensibus panem angelorum manducare: non iam panem doloris, sed panem qui lætificat cor hominis. Illum vtique panem quem significauit propheta dicēs: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Psal.16.d Sic enim illa nos gloria dum apparet, pascit: reficit dum reuelatur. Huius quidem gloriæ reuelatio plena, quid est, nisi sapientia vera? Quæ nos ad seipsam edendum inuitans, non alias à nobis manditur, nisi cum illam meditamur, velut vitales puræ mentis delicias, & indeficientem refectionem. Hic ergo purgatos & exercitatos animi sensus habeamus, non iam ad discretionem boni & mali, sed tantum ad perceptionem tanti boni. Actitemus hic crebro quod ibi continuè agemus: præoccupemus frequenter, in quo indesinenter occupandi erimus. Summum nobis hic negocium sit, quod solum ibi erit. Contemplatio nanque sapientiæ, æterna refectio est. Nihil omnino spiritualibus animæ dētibus dulcius ruminatur, quam ille panis viuus qui patri ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum deum, & Ioan.17.a quem misisti Iesum Christum: qui viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

G *Sermo XXIIII.*

AVDISTIS præcedenti commendatos sermone sponsæ dentes. Iure quidem: quod non exigua sit pulchritudinis ratio in dentibus posita, si candidi sint, si æqualiter conserti. Nec tantum aptitudo, sed & vtilitas in dentibus placet. Quid enim? Ioannes in Apocalypsi inuolutum, quod sibi ab angelo porrectum est, quomodo comederet volumen sine idoneis ad talem cibum dentibus? Durus videbatur cibus liber integer, & ideo dentibus opus erat, qui illum comminuerent integrum, & emollirent durum, vt leuius deglutiri posset. Et bonus plane dens, intelligentia exercitata, intelligentia spiritualis, quæ omnia diiudicat, omnia discutit, omnia ruminat & scrutatur, etiam profunda dei: quæ etiam ipsam inuoluti libri medullam mandit, & intima sapientiæ comedit viscera. *Eccle.4.b* Stultus (sicut scriptū est) cōplicat manus suas, & comedit viscera sua. Cibus iste cruentus, cibus carnalis est, cibus qui perit, imò qui perimit. Quam dulcius & vtilius viscera sapientiæ comeduntur, & sacri verbi arcana? Nō potest cruentis attingi dentibus, sed lotis & candidis, quia cādor est ipsa lucis æternæ, & ipsius sponsi dentes lacte candidiores dicuntur. propterea tales in sponsa commendat, qui suis sint similes. Dentes tui sicut grex detonsarum, quæ ascenderunt de lauacro. *Canti.4.b* Non modo lotos, sed liberos oportet mentis sensus habere, si quis illos ad diuini verbi scrutinium parat. H Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Sterilitas reputatur si vel vno fueris fœtu cōtentus. Si potuisti ad sacratum aliquem in scripturis intellectum pertingere, vnum iam peperisti fœtum. Bonus profectus & ingens, sed insufficiens sacrato sensui si affectus non respondeat. Sterilis est intelligentia, quam non cōqua & germana comitatur deuotio. Vbique tibi in scripturis spargitur quasi semen quoddam, vnde gemellum hunc possis fœtum concipere. *Psa.18.b* Non tantum subtilia, sed & suauia ibi sunt omnia. Et præceptum domini lucidum est, & ignitum eloquium. Sterile est in te verbum dei, ex qua parte horum alterutrum non operatur. Si per intelligentiam vides, sed gelido adhuc riges affectu: nonne sterilis & inefficax reputatur in te verbi dei virtus ignea? Denique etsi ad *Esa.55.d* ignem spectat vt illuminet, multo amplius vt succēdat. Verbum, inquit dominus, quod egreditur de ore meo, nō reuertetur ad me vacuum, sed faciet & prosperabitur in his ad quę *Luc.12.f* misi illud. Ad quæ? Habes in euangelio: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt succēdatur? *Iob.38.c* Semen est verbum dei, & in eo (sicut apud Iob legis) & lux & æstus spargitur super terram. Sed nescio quo pacto lux amplius germinauit, & dilexerunt homines magis lucem quam feruorem, nisi quod ipsi magis sibi de luce placent, qui idipsum quod lucet non I amplectuntur. An non tibi videtur perdidisse aut dedidicisse naturam ignis, non succendens? Cum audis aliquem quasi gloriantem & dicentem: Non me ille scripturæ sacræ sermo ædificat, quid aliud videtur tibi dicere, quam perdidit in me efficaciam verbum ignitum, non me succendit, non inflammat, non exercet in me vim genitalem? Sterilitatem suam imputat verbo, quod quantum in se est, crescit & fructificat. *Ibid.62.* Quam gloriosa frater, iactantia quòd non te sermo diuinus ædificat, qui ista loqueris? Forsitan euersa & euulsa nondum *Prou.8.d* sunt vetera, ideo noua superædificari non valent, non germinare, non gigni. Fœlix, in quo amoris mundani desiccatus est humor, & vigor deficit, in eo facile igniti verbi vis operatur. Verbum dei, & lucet, & ardet. Neutra in te virtute priuetur, sed geminum de isto semine concipe fœtum. *Gala.5.a* Sterilis reputatur vterus qui istis fœtibus non grauidatur. In Christo Iesu, neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur. Bonus plane fœtus dilectio: *Matt.22.d* quia charitas in fructibus spiritus connumeratur. Deniq; velut gemelli fœtus gemina charitas. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mē- *1.Tim.1.b* te tua. Hoc est maximum & primum mādatum. Secundum *Coloss.3.c* simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Illud primum, istud secundum: vtrunque maximum, quia istud simile illi. Boni & sufficientes isti fœtus gemelli, quia in his tota lex pendet & prophetæ. Denique & finis præcepti charitas, quæ etiam alicubi vinculum perfectionis dicitur. Et congrue de coccineo vinculo sequitur, de quo in laude labiorū K sponsæ assumpta est similitudo. Sicut vitta coccinea labia tua. *Canti.4.a* Ea enim labia ligant & rutilant, quæ de tali ventris fructu loquuntur. Concepta in corde charitas, quasi ignis flāmigerans coccineo colore labia inficit, per quæ erumpit. Calor de excelso missus in corde, germanum labiis præstat colorē. Quid enim aliud sibi vult quod coccinea dicūtur, nisi quòd in hoc flammea demōstrantur, eo quod coccus igneo rubet colore? Labia hæc nō iam altaris carbonibus purgari indigent, & exteriori igne aduri. Ipsa enim de interiori flamma iam flāmea sunt & conceptum visceribus ignē de excelso aliis seminant. Salutarem vtique disseminant scientiam: legem igneā, quam dominus venit in terram mittere. Bene coccinea labia, quæ hunc ignem nō solum in terram, sed in cœlum mittunt. Denique & ipsum dominū cœli succendunt. Ideo coccinea commendat labia, quod illi coccinea sunt, quod illi calentia videntur, quod illa flammea sentit, & in mutuam amplius succendunt charitatem. Mira res ignis ipse est, & nostris tamē inardescit scintillis. Quidni? Et gladius est verbum dei, & tamen *Ephe.6.g* vulneratur. Vulnerasti cor meū soror mea sponsa, vulnerasti *Canti.4.c* cor meum in vno oculorum tuorum. Ita & ignis est, tamē inflammatur. Vulneratur oculo, labio inflammatur, etiā & ligatur, ideo vittę comparatur. Sed charitas vulnus est, charitas vitta est, charitas coccus est. Vides quam acuta, quam tenax, quam ignea est charitas? Talibus in orando vtere labiis, tenaci velut vitta vinculo memoriæ cordi tuo dilectum astringe, L agglutina, succende illum: succēso affectu quam dulce sit, dicat & alludat tibi: Ignitum eloquium tuū vehemēter, & sponsus tuus diligit illud. *Psal.118.a* Osculare me osculo oris tui, quia pulchra sunt labia tua sicut vitta coccinea. Osculandi siquidem desiderium labiorum innuit commēdatio. Labia tua suis desiderat imprimi, vt fiat os vnum, & labium vnum, & post impressionem dicat tibi: Hoc nunc os ex ore meo, & labium de labio meo. Diffusa est gratia in labiis eius: in tua se refundit, & de cocco suo tua sūt effecta coccinea. Bona impressio, quę tantam exprimit gratiam in labiis sponsæ. Memineris tamen non me nūc labia significare carnalia, sed spiritualia, sed interiora, sed illa de quibus Apostolus loquitur: Cantantes *Ephe.5.d* & psallentes in cordibus vestris domino. Si sponsa es, in hoc vnum debent esse constricta, debent esse succensa labia tua, vt dilecto tuo supplicent, vt confabulentur cum illo, vt illi canant, & dicas cum propheta: Exultabunt labia mea cum *Psal.70.d* cantauero tibi. In tam sancta confabulatione nil sit in labiis tuis fluidum, & quasi vitta sunt: nil frigidum, & habes illa coccinea. Quis mihi det Iesu bone, talia habere labia in conferendis tecum sermonibus, tam prompta, tam exerta, tam succensa: succensa & exultantia vt tantum tibi cantent, & de te cantent? Talia sint vtinam labia mea, quæ subtili quodam M ductu & succenso affectu indiruptæ meditationis, funiculi coccinei specimen exprimant. Huiusmodi labium in sponsa Christus commendat, non tantum in oratione, sed etiam in exhortatione, vt potens sit exhortari in doctrina sana. Quæ enim se labia in eius alloquio astringunt, iure quidem salutarem diffundunt & disseminant scientiam. Si dulci, & feruida vtantur oratione vt audientiū corda excitent: coccinea sunt, quia inflammatiua. Si verò simul exhortentur & doceant, & ea doceant quæ sanam deceant doctrinam, quæ regulis cōcinant fidei: iam quasi vitta sunt, & non solum salutarem, sed etiam indissolubilem disseminant scientiam. Quid enim tam sibi cohærens, tam tenax, tam insolubili contextū nodo, quā ratio fidei? Talia Paulus discipulum informabat dicens: Attende exhortationi & doctrinæ. *1.Tim.4.d* Sed & in sermone cōmuni, vbi fidei non tractantur mysteria, etiam sic vittæ coccineæ labia tua conferuntur, si fuerit sermo tuus subtili mensura districtus, & discretus, & parcus, & grato verecūdiæ rubore coloratus: si crucis Christi eo frequenter, quo libenter mentionem vsurpet. O beata hæc labia, Christi & osculo & alloquio vere digna, labia tam syncera, & tam succensa. In fide syncera, & in amore succensa. Succensio ista de intimis & de summis est, nil habens de infimis. Nam est succēsio quædam de inferius erūpens. Iacobus ait: Lingua modicum mēbrum inflāmat rotā natiuitatis nostræ, inflāmata & ipsa à gehenna. *Iaco.3.b* Quomodo potest bene inflāmare lingua tā pessime inflāmata? Vitiatæ

A ta? Vitiatæ natiuitatis mobilis corruptela per se nimis rotatur ad malum, & volubilitate propria fertur in præceps. Et quid necesse est inflammare rotam hanc, quæ firmari non potest, *Gene.8.d* sed per se fertur in malum? Deniq; diligenter appositū est cor hominis in malum ab adolescētia sua. A prima natiuitate impulsa nescit cursum inflectere, & tu illā lingua praua impellis amplius & inflammas? Lingua praua iracūdiæ & indignationis occasiones requirit, iniurias vel falsas simulat, vel veras exaggerat, quas debuerat dissimulare: ad offensam officia etiā interpretatur, & venenati sermonis scintillas adhibet ad cōmouendum cor suum. Quid lingua nequam cordi tuo talem adhibes flammam? Sufficiat illi flamma sua, sufficiat illi concupiscentiæ ardor carnalis, & leuitatis calor innatæ, quibus cor tuum ac si volubilis rota impellitur. Hanc tibi flammam natiuitas prima ingenuit, sed renascendi gratia restringit. Noli ignem igni adhibere, & concupiscentiæ addere malitiā. Ignē *Iacob.3.b* hunc quem euomis, hauris de gehēna. Inde incipit, & illo rapit. Lingua, inquit, inflammata à gehenna. Lingua hæc mala coccinea est, sed vitta nō est. Nō enim ligat, sed dissipat. Male succendit, quia succidit vnita, quia dissidij verba scintillat, & flamma talis de inferis est. Nam flamma quę de sursum est, pudica est, pacifica est, bonis consentiens, & bonos faciens. Verbum enim dulce, & multiplicat amicos, & mitigat inimicos. Quasi flammam flamma consumit, inferiorem superior, B infernalem cœlestis: dum sapiēs & suaue verbum vincit malignum, & dulce durum emollit, & ideo dicit: Sicut vitta coc- *Canti.4.a* cinea labia tua, & eloquium tuū dulce. Non enim decent spōsam nisi verba dulcia, verba amoris, verba quæ delicati funiculi vice fungantur, verba quæ sponsum irretiant & trahant vinculis charitatis. Fœlix anima, quæ huius nouit dulciū verborum nectere retia, quibus Iesum illaqueet, alliget verbum patris, animi affectibus vel affatibus Christum includat, amatorio detineat sermone & delectet, vt eius eloquium dulce sit ei, qui habet verba vitæ æternæ, & est verbum æternū, quod cū patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per omnia secula seculorum. Amen.

Sermo XXV.

QVAM suaues sunt putas sponsæ genæ, quæ mandi possunt, quæ salubris fructus obtinent gratiam. Et reuera etiam corporales genas alicuius ita grata videas venustate refertas, vt ipsa exterior facies intuentium animos reficere possit, & de interiori, quam innuit, cibare gratia. Venustas vultus mentem interpretatur, & internos affectus facies loquitur. Vides quam consequenter post candidos dentes, & coccinea labia genarum inducitur mētio. Genæ satis germanæ sunt labiis, & ipsis tacentibus quodam visibili verbo men C tis arcana demonstrant. Genæ ipsæ vocis vsum habēt, & oris aut supplent officium, aut amplius exornāt. Quantumuis fuerit dulcis & feruidus sermo, omnem eius gratiā procax vultus exasperat, & leuitate sua eloquij grauitatem imminuit. Ideo de genis sequitur quod earū modesta maturitas coccinei labij accumulet gratiam. Denique quandam earum maturitatem tacite videtur innuere, quas fructui comparauit. In fructibus enim semper grata maturitas. Et in præcedentibus genas eius descripsit vt turturis, eo quòd nihil lasciuum, nihil leue, nihil petulans in eius appareat vultu, sed desideriorū ęstus genas dulci grauitate deiiciat. Affectus anxij vultum lasciuire nō sinunt, & amatoriæ meditationes omnem à genis leuitatem ablegāt. Turtur siquidem auis solitaria est: auis geme- *1.Cor.7.f* bunda. Talem vult Paulus virginem esse, vt solicita sit quo- *Psal.41.* modo placeat deo, quæ dicere soleat: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quādo veniā & apparebo ante faciem domini? An non tibi videtur vox hæc esse gemētis? Gemitus tuus dulcis, quem genuit amor. Quomodo nō graues & maturæ genæ quas gemebundus informat affectus? Gemitus isti non tantum gemitus, sed refectionis gratiam tenēt. Cibabis, *Psal.79.a* inquit, nos pane lachrymarum. Et in præsenti malo punico spōsi genas assimilat, eo quod solicitus & amatorius affectus cognata quadam maturitate & vultū vestiat, & cibet intuentes. Relucens enim in facie mentis gratia, videntes quasi reficit, & suam in alios transfundit passionem. Non possum non dulciter moueri dum talem penes me vultū depingo: & amatoriæ genę in me similem gignunt affectum dū recogitantur, D quāto magis dum videntur? Nam expressior visio quam cogitatus. Pulchræ omnino genę in quibus tanta venustas eminet, quas grata commendat humilitas: nil in se altum habētes, nil rigidum, sed quæ sunt ad modestæ humilitatis cōpositionem quodam disciplinæ exercitio infractæ. Sicut fragmen, inquit, mali punici, sic genæ tuæ. An nō tibi quasi fractas ha- *Esa.4.a* buisse genas videtur ille qui eas dedit percutientibus, dedit *Canti.50.c* vellentibus, & non auertit à cōspuentibus? Bona quidem hęc fractio per quam interior cœpit virtus eminere, & quæ intra carnis corticem concludebatur erumpere gratia. Quasi confracta videtur tanta dignitas ad passionis inaniēs scipsam iniurias: sed per hæc fragmenta salutis se nobis vbertas effudit. Et tu si adimpleas ea quæ desunt passionum Christi in carne tua, si portes stigmata Christi Iesu in corpore tuo: iam tibi dicit Christus: quia sicut fragmen mali punici, sic genæ tuæ, si confractæ sunt, & quasi crucifixæ genæ tuæ, si quadam edomitæ & excultæ disciplina, nonne tibi videntur velut fragmina cuiusdam boni fructus? Et in consequentibus ad sponsum dicitur: Quia genæ eius sicut areolæ aromatum, eo quod exaratæ sunt & cultæ & compositę aromatibus cōfouendis. Sic *Canti.5.d* & hic spōsæ genas, sicut fragmen mali punici esse dicit. Et bona confractio per quam non mors ingreditur, sed spiritualis fructus specimen elucet. Bonæ ergo genæ, quæ per humilitatem ita confractæ sunt, vt fructus interni non perdāt, sed ma E gis prodant gratiam. Denique & ipsa mala punica gratā modesti vultus verecundiam, corticis rubei colore designāt. Optimum plane in Christi sponsa decoramentum verecundia. Verecundia quasi aurora quædam, omnium actuum colorat principia, & virgineo virtutes reliquas venustat pudore. Verecundia bona sua non petulanter iactat, sed parce eloquitur, contenta tenuiter innuisse, & cum vrget necessitas. Iesu bone, quāta vbique verecundia in sermonibus tuis, quam propriis parcus in laudibus, quas poteras sufficienter loqui, tam sine humilitatis iactura, quā sine damno veritatis. Et cū propria exprimeretur, tamen nomen suppressit. Poterat plenius loqui, sed ipse ad sponsæ exemplum modesti pudoris colorē assumpsit. Non hanc modo prædico verecundiam quæ corporali rubore solet ora suffundere, sed eam quæ totius cōuersationis venustat faciem. Nam sicut corporis, ita & conuersationis genæ sunt quædam, in quibus nihil est eo colore gratius, si operum omnium habitus humilitatē redoleat, si plus occultet in corde, quam ostendat in facie. Denique & hic dicit: Sicut fragmen mali punici, sic genæ tuæ, absque occultis tuis. Bonæ genæ, quæ sicut nihil habent simulatum, ita multum habēt occultatum, quæ sicut nihil fingunt, sic nec totum effundunt: quæ minus prætendunt in specie, quam tenent in virtute. Possunt hæc ad interiores animæ genas referri, quæ in conscientiæ facie sunt, vbi non homo, sed deus videt. Ha- F bet cuiusque conscientia quandam propriam faciē. Eius genę verecundo humilitatis rubent colore, si penes se opera nō iactet, non magnificet merita: non illa eximia putet, sed tam exigua pudeat. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? Si accepit, quomodo gloriabitur quasi non acceperit? Et ta- *Prou.20.b* men ipsa quæ accepit dona, quis intelligit? Nam si delicta nō intelligit, quanto minus dona? Dona de sursum sunt, descendunt à patre luminū. Quæ verò dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus dei. Ideo si cui deus per spiritum suum reuelat, non tam ipse nouit, quàm spiritus dei in illo. Nos, inquit Paulus, acce- *1.Cor.2.c* pimus spiritum qui ex deo est, vt sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Nūquid omnia? Aut si omnia scire potuit, nūquid omnino? Ne vnum quidē (vt arbitror) ex integro: & si in flagello, non potuit intelligere donum. Vtiliter ipsa sibi cōsciētia absconditur in parte, & ipse proficiendi amor nimius, incrementa sui profectus ignorat. Denique non ipsa virtutum velut pomorum integritas, sed tantū fragmina in genis sponsæ eminere dicuntur: quia quod in genis est, in euidenti est. Et si nouit quis veram in se virtutis alicuius gratiam, nūquid constantiam, nunquid perseuerantiam? Nō est, inquit, occul- *Psal.138.c* tatum os meum à te, quod fecisti in occulto. Etsi mihi occultum est, non tamen tibi. Spiritus enim tuus omnia scrutatur, etiā occulta mea. Vtinam talia in me occulta multa habeam cognita tibi Iesu bone, & cognita in thesauris tuis. Periculo-

G ſa repoſitio iſtorum in mea ſcientia, ideo tuæ magis tuto illa
committo. Sed nō ego tam illa committo tibi, quam tu non
cōmittis mihi. Penes te adhuc tutius foues quod feciſti in oc-
culto. Nec ſponſæ perfectio tāta ſinitur ipſi patere, & prodire
Canti.6.b in genas. Sic, inquit, genæ tuæ abſq; occultis tuis. Sunt quædā
occulta tempore congruo producenda in lucem, & in facie
collocanda. Interim latent in ſemine, tēpore ſuo plenā acce-
ptura ſpeciem. Nunc igitur ſpōſa es, ſed nondū apparet quid
eris. Quis putas ſimilis mei cum apparuero? Et nunc ſimilitu-
2.Cor.3.d dinem tenes in parte, quia ex parte cognoſcis. Reuelata facie
iam gloriam meā ſpecularis, ſed tamen adhuc trāsformaris à
claritate in claritatē. Dum trāsformaris, nōdū integre tenes.
Transformari proficere eſt, non eſſe perfectum. Perfectū au-
tem tuum nondū tui, ſed iam oculi mei vident: penes me iam
es qualis futura es. Iā in libro deſcripta es vitæ, & in manibus
depinxi te. Facies tua corā me ſemper, coram me fulget, quæ
in te nunc eſt obfuſcata. Iam drachmam imaginis meæ in te
inueni, ſed adhuc quadā ſqualet rubigine, & occultatur ſpe-
cies eius. Iam fides tuis rubet in genis, & vitæ colorem in-
fundit, ſed adhuc fidei res eſt in occulto. Ideo ſicut fragmen
mali punici, ſic genę tuæ abſq; occultis tuis. Grata ſatis fidei
facies, ſed de occultis tuis mihi commendabilior appares. Pa
H tientiæ virtus in euidenti, & quaſi in genis tuis ſatis iam pla-
Roma.8.d cet, ſed ego de poſteriore te magis æſtimo gloria. Et reuera
fratres, non ſunt condignæ non dico paſsiones, ſed & ipſa pa
tientia huius tēporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in
nobis. Cuius iam quædam in nobis iacta ſunt ſemina, quæ oc
culta operatione ſeipſa ad maturitatem perducunt, & ad per-
fecti fructus ſubſtantiam. Subſtantia hæc per quandam ſemi
nalem gratiam nunc occultatur in nobis. Subſtantia mea, in-
Pſal.138.c quit, in inferioribus terræ. Vides vbi occultatam eam dicit.
In inferioribus terræ. Fœliciter cum eo agitur quod nō in in-
fimis. Ego quædam terræ ſuperiora accipio, quędā inferiora,
quędam infima. Superiora ſunt ipſa corporis humani natura.
Inferiora ipſius naturę corruptela. Infima, quædam iniquitas
& culpa de corruptela procedens, & ipſam magis corrūpēns.
Ideo non dicit ſubſtantiam ſuam in infimis, quod nullū ha-
beat ſpiritualis gratia (quæ ſumma prophetæ ſubſtantia) cum
iniquitate commercium. Sed in inferioribus terræ ſubſtantia
mea, eo quod medicinaliter gratia ſpiritus in infirmitate car-
nis ſit occultata, & quaſi fermentum abſcondita ſanās & ope
rans, donec abſorbeatur mortalitas à vita. Nam non debet
maſſa fermentum corrumpere, ſed magis à fermento in ſimi-
Pſal.38.b lem conuerti ſaporem. Sed & alibi idē dicit: Subſtantia mea
apud te eſt. Ergo & in inferioribus terræ eius ſubſtantia eſt,
& apud dominum. Diſtantibus eſt in locis abſcondita, in ſu-
perioribus cœli, & in inferioribus terrę, in ęternitate, & in in-
I firmitate. Ibi per prudentiam, hic per inoperantem gratiam.
Et bona gratia quæ ſic virtutū profectus operatur, vt quen-
dā perfectionis ſaporē nobis vicisſim aſpiret, & eructet abſ-
Pſal.30.c condita ab origine mundi, abſcondita mundo, abſcōdita in
deo, vbi vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Et vere ma-
gna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abſcondiſti, ſed
timentibus te non amantibus. Ideo nec ſponſæ forte hęc fur
tiua dulcedo. Illa ipſa occulta ſūnt ſpōſæ, de quibus dicit: Ita
Canti.6.b genæ tuæ abſque occultis tuis. Ideo non propter illam tātum
hæc vox facta eſt, ſed propter circunſtantes, magis verò pro-
pter longe ſtantes, & propter reſiſtentes: propter illos qui ſe
timide retrahunt à ſancta conuerſatione, & propter illos qui
inuide detrahunt. Quorum alij vitam ſecretā, vitam ſancto-
rum, vacuam putant & ſine honore. Alij quidem etſi non va
cuam, tamen totum eius excurſum cum ſummo horrore. Nā
exitum ſine honore ſuſpicari non audent. Alij vanam, alij a-
maram religionem putant. Illi non venerantur, & iſti veren-
tur accedere: ideo de occultis ſponſæ curauit tenuiter innue-
re, quaſi ex obliquo illos tangens, & iſtos trahens, dum ſic la-
tenter de intimis eius admonuit deliciis. Sic, inquit, genæ tuæ
Ibidem. abſq; occultis tuis. Ac ſi dicat: Si cognouiſſent & alij quibus
abſconditis adimpletus eſt venter ô ſponſa, quam facile om-
nia detrimentum facerent vt illa lucrarentur: quam libenter
& bona perderent, & mala perferrent, vt abſcōditæ dulcedi-
nis participes efficerentur. Nunc autē abſcondita eſt ab ocu-
lis eorum, quæ ſanctis animabus in occulto per vices alludit.

Grata tamen viciſsitudo, quæ multorū moleſtias mitigat tē- K
porum. Nec exiles deliciæ, quę in futura tempora abundant.
Quid egeſtatem in illa veremini? Deliciæ in occultis eius, &
abundantes deliciæ. Abundantia enim in turribus tuis ô ſpon
ſa. Deniq; ſicut turris Dauid collum tuū, etſi latēt deliciæ, ſed Canti.4.a
virtus eminet. Quomodo non eminens turri collata? Sed dif
feramus hūc in craſtinum ſermonē, dicturi de hac turre quod
ipſe Dauid dederit auctor eius & tutor Ieſus Chriſtus, qui vi-
uit & regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo XXVI.

IAM fortia ad ſponſam & de ſponſa loquitur (nam delica- Canti.1.c
ta in ſuperioribus) vbi ſic ait: Collum tuum ſicut moni- Pſal.92.a
lia. & ſimile quid habes in pſalmo: Dominus decorem in-
duit, induit fortitudinem. Bona hæc indumenta, quorum v-
num ornat, alterum armat. Primum illud poſuit quod magis
proprium ſponſæ videtur. Nunc ſe ad eius quandam fortitu-
dinem conuertit. Virtus fortitudinis tanto in ſponſa precio-
ſior, quanto rarior. Rara plane. Mulierem enim fortem quis Prou.31.d
inueniet? Etſi poteſt, tu tamen Ieſu bone, non tā inuenis quæ
talis ſit, quam præuenis vt ſit. Nō ſeipſam hæc turris ędificat,
ſed ipſe ſine quo in vanum laborāt ædificātes. Et vide quam
fortem velit intelligi, quam turri Dauid aſsimilat. Sicut tur-
ris, inquit, Dauid collum tuum. Noli in hoc collo inflexibi- L
litatem & duritiam accipere. Hæc enim non poſſunt ad lau-
dem reflecti, ſed ad maledictionis ſententiam prouocāt. Ma- Gene.49.a
ledictus, inquit, furor eorū, quia pertinax: & obſtinatio, quia Eſa.48.a
dura. Neruus, inquit, ferreus ceruix tua. Ad cōdemnationem
intorta ſunt iſta, non ad commendationem prolata. Rigida
peruicacitas ſolet libertatem mētiri, quàm in his verbis acci-
pio: Sicut turris Dauid collum tuum. Libera plane ceruix, &
ſeruilis conditionis ignara, tam erecta, tam munita vt turris
Dauid. Non puto quòd aliquo abiectæ ſeruitutis iugo collū
iſtud atteratur. Graue iugum ſuper filios Adam à die natiui- Eccl. 40.a
tatis eorum. Sed hæc iam non videtur de filiabus Adam. Iam
veterem natiuitatem regenerationis nouitate mutauit: car-
nalem neſciens Adam, ex quo tranſiuit ad Chriſtum: ex quo
ſecundo adhæſit, vnus ſpiritus effectus cum illo. Ideo libera,
quoniam vbi ſpiritus domini, ibi libertas, qua nos Chriſtus li
berauit: libertas data, non innata. Nam à natiuitate eorū gra-
ue iugum ſuper filios Adam. Vere graue, quod mulierē illam
euangelicam annis decē & octo incuruauerat, ne ſineret ſur-
ſum reſpicere. Multū diſsimilem ab iſta, quæ ceruicem in tur
ris modum ſuſtulit in cœlum. Graue plane iugū quod totum
humanum genus in hac inclinata muliere excutere nō pote-
rat, nec deponere: non deſinebat ab onere, & iniquitatem ad-
dere ſuper iniquitatem, & infirmitatem ſuper infirmitatē, &
vtranq; ſuper alteram: fœcūda ſatis, ſed infœlici nimis fructi- M
ficatione. Vis audire apponentem iugum ſuper iugum? Audi
quali ſe excuſatione vnus de inuitatis ab euāgelica ſubduxe- Luc.14.d
rit cœna: Iuga boū emi quinq;. O ſtolida anima, anima tā in-
ualida ceruice, & attrito collo, vnū illud portas, quod tibi cor
rupta impoſuit natiuitas, & plura cōparas. Nō indiges emere
quod gratis innaſcitur. Alia adiicis emere, & ab hoc quo op-
primeris, collum eximere non potes. Iuga, inquis, boum emi
quinque, & vnum hoc tam graue, tā generale gratis excutere
nō potes. Nec tibi tamen precium ſuppetit vnde te redimas.
Neſcis quàm graui iugo teneris? Niſi ſanguine Chriſti aufer-
ri nō valet. Abundas vt plura emas, non abūdas vt ab iſto te
redimas? O miſerę diuitiæ tuę, ſatis es locuples nō vt mitiges,
ſed vt multiplices vincula colli tui, & cōpedes aggraues. Suf-
ficiat illud iugum graue quo opprimeris. Iugū hoc, ſi neſcis,
quædā eſt delinquendi neceſsitas, & impoſsibilitas reſurgēdi.
Iugum hoc difficultas eſt ad bonum, & auiditas ad malū. Iu-
gū hoc & iniquitas eſt qua reus teneris ad ſuppliciū, & infir-
mitas qua pronus in vitiū traheris. Originalia tibi ſunt iſta, &
de propaginis vitio, & tu adhuc volūtaria accumulas onera?
Curioſitate quinq; ſenſuum dū exteriores intēdis in ſpecies,
interioris cōcupiſcentiæ flammā prouocas, quæ niſi ſanguine
Chriſti extingui non poteſt. Cōcupiſcentia cùm ſola eſt, ſa-
tis inardeſcit: exterior verò materia ſi accedit, inſanit. Gemi-
nūm incommodum, naturæ corruptio, & curioſitas quædam
exterius

A exterius eius irritamento explorans. Duplicatum incommodum, proprius impetus, & hoſtilis impulſus. Duplicatum incommodum: flamma concupiſcentiæ, & flatus incentoris. Iuga boum, inquit, emi quinque. Bene vtrique boum, quòd brutas mentes curioſitatis atterat labor. Iugum ſi optas, non habes neceſſe comparare. Tolle ſuper te iugum Chriſti, iugum
Mat.11.d gratuitum, iugum gratum, gratum non graue. Iugum enim, inquit, meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Iugum hoc non eſt iugum boum, quia iugum rationale eſt, iugum non quod laborem infligat, ſed requiem comparet. Et vide quomodo iugum hoc leue dicat. Nam illud ſuperius graue, quod eſt ſuper filios Adam, à die natiuitatis vſque ad diem mortis eorum.
Col.3.a Cuius putas mortis? Vtique eius, de qua habes: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Bona hæc mors, quæ veterem ſepelit natiuitatem, nouam inducit. Mors bona, quæ ſeruitutem abſorbet, generat libertatem. Nam huius natiuitatis liberi ſunt filij. Bonus hic exitus vitæ, vt veterem exuentes Adam, ſimul graue iugum abiiciamus. Hic vitæ carnalis exitus, captiuitatis noſtræ iugum dirumpit, vltra grauare non poteſt, ſed cōputreſcit à facie olei, ex quo cœpimus nomine alio vocari, & inuocatum eſt ſuper nos nomen ſecundi Adam, cuius vt oleum effuſum nomen eius. Vis
Canti.1.a audire vtrunque iugum hoc graue & dirumpi & putreſcere?
Pſal.102.a Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat om-
B nes infirmitates tuas. Iniquitas tota & ſemel dimittitur. Diruptū eſt iugū, infirmitas adhuc ſanatur, iugum cōputreſcit. Denique quod computreſcit lente deficit, non deſinit ſemel. Propoſitum voluntatis præcidi quidem poteſt, & quaſi dirūpi: ſed inueterata paſsio non tam deciditur quàm dediſcitur. Et quando operandæ ſalutis impoſsibilitas auſertur per gratiam, tunc quaſi dirumpitur captiuitatis iugum. Sed quæ reſidet adhuc boni difficultas: dum paulatim ſanatur, eius videtur iugum computreſcere. Computreſcet, inquit: vt quamuis non ſemel totum, tamen quandoque putredine conficiēdum donet intelligi. Quod computreſcit vtique corrumpitur. Quomodo non liber cuius iugum, vel ſemel dirumpitur, vel ſenſim corrumpitur? Et iugum & vinculum corruptū, vtrūque vſu ſuo priuatum videtur. Nam nec grauiter premit, nec tenaciter ſtringit. Fœlix plane cuius computruerunt vincula vt nulli ſint vſui, cuius computruerunt & corruptæ ſunt catenæ à facie dei. Sed dices, de collo ſponſæ ſermonem inſtitueras: quid nunc circa iugum immoraris? Quid de iugo ad collum? vtinam nihil. Nunc autem contritio magna. Iugum enim ad quid, niſi ad collum? Sed non ad collum ſponſæ, quia iam ſoluta vincula colli eius: iam neſcit ſeruitutis iugo con-
Canti.4.b tineri. Sicut turris, inquit Dauid, ſic collum tuum. Exuberantiſsima per hoc monſtratur libertas, & depreſsione ab omni libera: non tamen nuda, ſed quæ habeat aliquid fortitudinis
C admixtum. In turre non ſolum erectio, ſed munimenti fortitudo attenditur à facie inimici. Reſtituta eſt quidem libertas, ſed ſecuritas tibi nondum permittitur. Captiuitatis contritus eſt laqueus, hoſtis aliunde quærit innectere: ius perdidit, non depoſuit recuperandi ſpem, non peruicaciam infeſtandi. Liber effectus es, libertatis tuendæ decætero tibi incumbit negocium. Collum amplexibus ſponſæ deditum, noli ne in modico quidem degeneri exponere iugo. Denique reuertenti filio pater obuius procidit ſuper collum eius. Pia
Luc.15.b ſarcina, & iugum dulce: quod tamē ſuſtinere nec ſentire meruit, donec primo in ſe reuerſus ſeruilem conditionem dirupit, ſic regreſſus ad patrem. Erecta eſt ceruix tua: eſto fortis
Pſal.58.b ſicut turris Dauid vt dicere poſsis: Fortitudinem meam ad te cuſtodiam. Ipſe enim Dauid, ipſe Salomon, Chriſtus ſcilicet Dei virtus, & Dei ſapientia. Eius turris es, ſi non infime, non infirme ſentias circa ipſum. Sed ſi ſublimitas virtutis dei non ex teipſa quaſi turris eſt, non turris Dauid, ſed magis aduerſus Dauid, qui inflatus ſenſu carnis ſuæ extollit ſe aduerſus ſcientiam dei. Sublime hoc collum: ſed ſuperborum & ſublimium colla ſapientia calcat, humilium exaltat. Humilitas ipſa ſumptus neceſſarios ſubminiſtrat ad ædificationem euangelicæ turris. Nec verendum eſt ne ſponſæ ſumptus deſint, quos abundanter de ſponſi poteſt arca mutuari. Diſcite, in-
Matt.11.d quit, à me, quia mitis ſum & humilis corde. Nondum intelligis qua ratione ſumptus humilitas præſtet in ædificationem
turris? Qui ſe, inquit, humiliat exaltabitur. Et bene de humi- D
litate in præcedenti latenter eſt ſuggeſtum capitulo, vbi ſpon Luc.14.&
ſæ occulta cōmemorat, eo quòd humilitatis pulchra ſit ſpe- 18.c
cies, meritorum laudes occultare. Si ibi de humilitate, conuenienter de ſublimitate iſthic annectit. Non poteſt abſcondi diu turris in humilitate fundata. Sicut turris Dauid collum Canti.4.d
tuum. Vide priuilegium ſponſæ. Apoſtolus Petrus hortatur 1.Pet.2.a
nos coædificari in domos ſpirituales: hic vero non tantum in domum, ſed etiam in turrim ædificatur. Paulus in habitacu- Ephe.2.d
lum dei coædificari nos optat: ſed ſponſa hoc non contenta, etiam propugnacula adiungit, vt ſublimis & ſecurior ſit habitatio. Forte & hæc vna de illis turribus eſt, de quibus dicitur: Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Pſal.121.b
Omnino conuenit, vt in turre non deſit libertas. Dura, quia duplicata neceſsitas, vbi foris obſidio, fames intrinſecus. Quid proficit clauſos & munitos eſſe aditus omnes ſi intus ſæuus hoſtis fameſcuncta contriſtat? Mala fames faſtidium. Clauſæ ſunt ianuæ exteriores, muniti aditus: ſed per ſenſuum tuorum feneſtras mors ingreditur, nec experiētia indiſciplinatorum ſenſuū de exteriori materia mali incentiua admittit. Si proii- Eſa.33.c
cis auaritiam ex calumnia: ſi obturas aurem ne audias ſanguinem: ſi claudis oculos ne videas malum: iam clauſus es, iam habitas in excelſis, & munimenta ſaxorum ſublimitas tua. Nunquid ſatis eſt? Quid prodeſt tam munita ſublimitas, ſi quæ intus ſunt, famis & faſtidij vaſtat crudelis egeſtas? Quid E
prodeſt dura ſaxorum & inacceſſa ſublimitas, ſi non ibi panis eſt, ſi non aquæ fideles ſunt? Bona quidem protectio, ſi tamen non deſit refectio. Bona ſunt munimenta ſaxorum, ſi tamen talia ſint de quorum poſsit duritia & mel, & oleum elici. Et quidem ipſa obſeruantiarum duritia, & petra diſciplinæ, frequenter largos effundit riuos olei, & mentis faucibus dulcedinem deuotionis miniſtrat ordinis quidam lapideus rigor. Denique ſic habes: Fiat pax in virtute tua, & abundan- Pſal.121.b
tia in turribus tuis ô Hieruſalem, ſed abundantia diligentibus te. Alioquin, qui nō amat, etſi intus ſit, eſurit tamē. Quomodo autem egeſtas erit in hac ſpirituali turre, in turre Dauid, in collo ſponſæ, in quo iugi cōmercio ſpiritus vitalis trahitur & refunditur: in quo verbi ſacri cōmeatus aſsiduus eſt, & vocalis ſpiritus diſcurrit? Quomodo fames in collo, per quod abundantia ſuauitatis eructatur, & verbum bonum de cordis vbertate? Collum quoddam videtur commercium, & quoddam glutinum, & cordis cum ore, & corporis cum capite, vtriuſq; ad alterum. In collo vinculum eſt & via. Quod aliud erit vinculum niſi charitas, per quam capiti corpus cohæret Chriſto eccleſia? Quę alia via ſpiritus niſi charitas? Hęc excellentior eſt via, imò hęc eſt ſpiritus vadens & rediens, & ad ſuam recurrens originem, vnde naſcitur illo reuertēs. Ab hac lex pendet & prophetæ. Ideo mille clypei pendēt ex ea. Omnis enim ſermo domini ignitus clypeus eſt, & propug- F
nacula ipſa ad ſermonem referuntur. In ſequentibus dicit: Matt.22.d
Si murus eſt, ædificemus ſuper ea propugnacula argentea. Prou.30.a
Propugnacula de ipſa ſolent eſſe turris materia, & quaſi de Canti.8.c
eodem cum ipſa corpore. Et vide quomodo charitas conſubſtantialia & ſibi concorporalia propugnacula geſtat. Vide quomodo innata ſit charitati ſollicitudo quædam, prudentia quædam, & peruigil cautio ad declinandas vel depellendas infeſtationes & machinas hoſtiles. Habent propugnacula aliquid clauſum, habent & apertum aliquid. Per iſtud inſidias explorat: per illud aſſultus declinat. Illic prouidens: iſthic ſe protegens. Talibus eſt charitas cum propugnaculis ædificata: quia talis eſt ei tam fortis, tam prudens ſollicitudo innata. Ipſa magnum eſt ſibi firmamentum quoddam. Deniq; fortis eſt vt turris dilectio. Ipſa nouit tentamenti occaſiones, & cū opus eſt fugere, & vbi fugiendi nō eſt copia fortiter ferre: & cum ipſa in ſe aliquid firmamenti habere videatur, aliena tamen adiumenti non refugit propugnaculis munita. Aſſumit & clypeos conuerſationis. Bonus clypeus conuerſationis ordo, & lex ab hominibus tradita. Hæc etſi non eſt charitati neceſſaria, non tamen reputatur ſuperuacua, nec oneroſa quidem. Spiritualis eſt charitas, nec indiget lege: nec tamen legē dedignatur, ſed legitime vtitur ea protecta, non oppreſſa. Bonus etiam clypeus ſacri meditatio verbi. Omnis enim ſermo Prou.30.d
domini ignitus clypeus eſt. Non eſt contenta charitas ſpiritualibus

G tualibus quas ipsa gignit, meditationibus:& cum ipsa domi-
ni lex sit,in ipsis tamen legis sermonibus meditatur,inde sibi
testimonia assumit,inde se tuetur : & multiplici protegit cly-
peo. Et cum magnum habeat intus testimonium spiritus , ab
ipsis tamē literis sacris patrocinia sibi decerpit. Et bona pro-
tectio quam charitatis experientia suggerit ,vel sermonis sa-
cri peritia tradit. Paulus in epistola sua quædā charitatis tibi
1.Cor.13. b propugnacula depingit. Charitas,inquit,patiens est,benigna
est. Percurre totum illum de charitate locum, nónne tibi tot
propugnacula videntur exurgere,quot gratias distinctas enu-
merat? Non æmulatur,non agit perperam,non inflatur,non
est ambitiosa,non quærit quæ sua sunt, non gaudet super ini-
quitate,congaudet autem veritati,&c. vsque:non excidit.Vi-
des quot propugnaculis turrita consistat? Nunquid non ista
concorporalia charitati videntur,& velut de fundamēto eius
exurgere?Et tamen istos affectus,quos charitas quasi natura-
liter gignit, doctrina dirigit, disciplina regit : erigit exercita-
tio,& bonum originale quantum ad charitatem.Ordo hic ab
expertis præscriptus , vel fouet ne deficiat , vel promouet vt
crescat:ideo charitas interna inspiratione non contenta, ser-
monis sacri vndique sibi velut clypeos institutiones memo-
riter appendit.Ipsum inspice spōsum,qui mediator & seque-
ster quidem est inter homines & Deum, quasi collum mediū
inter corpus & caput,turris fortitudinis à facie inimici.Ipsum
H (inquam) inspice qui propriis abundabat , quomodo assum-
psit scripturæ clypeos , & velut ad auctoritatem se contulit,
scuto vnitatis fraudulētas interpretis maligni propulsans in-
sidias.Tu quoque si fueris mediator quidam & sequester in-
ter homines & Deum,& velut collum, corpus & caput con-
iungens , mille clypei in te pendeant , omnimodi clypei diui-
ni sermonis.Sacra tibi prēsto sit auctoritas,& ad omne bonū
patrocinetur negocium , non tantum vt tibi sufficiat , sed vt
1.Pet.3.e reliquis abundet. Esto paratus ad reddendam rationem om-
ni poscenti de ea quæ in te est fide & spe. Quasi poscere vide-
tur fidei tuæ rationē, qui fidei contraria persuadere conatur,
& ipsam infringere. Bonum ergo à collo tuo scutum pendet,
si fueris scuto fidei munitus,scuto veritatis, scuto bonæ volū-
tatis , sacri scuto sermonis . Omnes hos in scripturis clypeos
legis. Sed & si fueris in sublime per charitatem erectus velut
turris,si per contemplationis gratiam quasi collum reliquum
corpus excedens accedas ad caput domini, & abscondaris in
abscōdito faciei domini,in secretario sponsi, in thalamo ve-
ritatis:nónne tibi videris delicato protectus clypeo? & nescio
si quod scutum ad protegendum efficacius sit quàm talis am-
plexus dilecti.Igneus est,& ideo omnia tela nequissimi ignea
extinguit, & ignis ignem consumit.Si fidei scutum illa extin-
guit,quomodo non magis veritatis bono protegitur clypeo,
qui absconditur in calore eius? Est enim veritatis feruida me-
I ditatio , & suggestiones inimici male ignitas ante extinguit
quàm ad mentem pertingant. Inter sponsi amplexus & cha-
ritatis interna negocia, non vacat spōsæ peregrina tela susci-
pere. Bene talis clypeus à collo sponsæ dependet, eo quòd
tam succensi amplexus gratiam experitur sola dilectio : sola
tales nouit excessus,& mentem faciens adhærere deo, vnum
ad horam cum illo spiritum efficit. Beatum planè collum,in
quo sermo domini igneus moratur : à quo velut scutum gra-
tis dependet amplexibus patris verbum,veritas,& virtus.An
non tibi delicatè protectus videtur, qui talibus coronatur &
circundatur vndique scutis ante & retro? Fidelis paxillus in
quo tot diuersa vasorum genera pendent. Bene hæc à collo
charitatis pendent, quòd ipsa sit vnctio quæ nos docet de o-
mnibus,& omnia suggerit, quòd in ipsa omnes gratiæ confe-
runtur,& referuntur ad ipsam, vt ex ipsius pensantur & pen-
duntur mensura.Mille clypei pendent ex ea, armatura omnis
Canti.4. b fortium. Armatura plane quam Paulus ad Ephesios narrat.
Ephe.6.c Omnis armatura fortium, id est amantium. Fortis est enim
Canti.8.b vt mors dilectio. Quid ergo? Tamen ibi sunt arma fortium,
non infantium vbera. Si excedit quasi turris quædam chari-
tas non condescendit.Siue mente excedimus deo,siue sobrij
2.Cor.5. c simus vobis, charitas Christi vrget nos.Audistis excedētem:
Canti.4. b vultis sobriam & condescendentem accipere sponsam?Vbe-
ra,inquit, tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli. Bona turris
sponsa, quæ se per conuersationis disciplinam vndique clau-
dit , & per scripturarum doctrinam sibi clypeos copiose ap- K
pendit,& per contemplationis excessum in sublime assurgit.
Ipsius etiam cōtinentia fortis,& doctrina fidelis , & excelsius
cœlestis,cum & eius sublimitas condescendere didicit,& do-
ctrinæ copia ad sobrietatē deduci,& rigor liquescere in quan
dam rationabilis lactis dulcedinem, & arma fortium in infir-
morum verba conuerti. Vbique illam vrget charitas Chri-
sti,sursum ad illum rapiēs,deorsum propter illum trahens,sed
non tenens diutius,dum ad suas subinde delicias in excessum
recurrit . Ideo dicit : Vbera tua sicut hinnuli gemelli , quòd
semper circunspicit montes pascuæ suæ , quòd ad pascuæ lo-
cum illam conuertat & rapiat nota refectio , quòd ad sponsi
lilia leui saltu subito relabitur , vnde delicatè refecta cœle-
stium succis herbarum distēta vbera ad paruulos iterato re-
portet.Sed quæ de vberibus istis dicenda sunt , non possunt
aures fatigare,forsitan & hora fugiens portare modo, & po-
tum lactis ab vberibus istis exprimere . Vberius ociū & ho-
ram liberiorem orantibus vobis cum dominus dederit , oris
nostri officium non denegabo, ipso in eius præconia præstā-
te copiam,qui præstat affectum, Christo Iesu : qui cum Deo
patre & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula secu-
lorum, Amen.

Sermo XXVII.

L

VIDETIS fratres quomodo nec vbera sponsæ laude pri
uātur.Et quidem vberum vsurpatio frequens tum in a-
liis locis, tum in istis præcipuè Canticis. Vino vbera præfert,
botro confert , adsimilat turri . Et quod nunc in præsenti est,
duo (inquit) vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui
pascuntur in liliis. Videtis quàm multiplex vberum com-
mendatio . Si mater est , maternum pectus vberibus carere Canti.4. b
non decet . Vbera nouerat Paulus habere cum diceret : Fa-
cti sumus paruuli in medio vestrum , quomodo si nutrix 2.Thes.2.b
foueat filios tuos . An non tibi videtur factus quasi hinnu-
lus, qui factus est quasi paruulus? Vnde fouebat filios quasi
nutrix , si non habebat vbera ? Quasi duo hinnuli capreæ
duo filij Ecclesiæ : alter de circuncisione , alter de gentibus.
Vide quomodo Paulus vtrique vbera coaptat.Factus sum (in- 1.Cor.9.d
quit) Iudæis quasi Iudæus: his autem qui sine lege erant,qua-
si sine lege essem . Omnibus omnia factus sum , vt omnes
lucrifaciam . An non vbera hinnulis istis coaptauerat , om-
nia factus omnibus? Omnibus omnia factus est non simu-
lantis astu , sed compatientis affectu , & habitu coaptantis.
Denique vtrisque se conformabat : nunc se cum illis à licitis
cohibens:nunc ad licita condescendens, vtrorumque vbique
declinans scandalum, vbi fidei non obsistebat iniuria.Omni-
bus omnia factus est, nec Iudæis ritum in initiis licitum tol-
lens,nec ad eorum irritationem gentiles compellens. Omni- M
bus omnia factus est, pro audientium capacitate & præcipi-
ens moralia, & differens mystica. In hac duplici materia ve-
lut duo vbera porrigit doctrinæ planioris, lactea vbera par-
uulis temperans.Interna compassio vbera quidem habet, sed
coaptatio foris vbera exhibet.Illa miseretur,sed ista medetur.
Quid enim mihi prodest si tantum compateris, & infirmita-
ti,& quasi infantiæ meæ contemperare te commode nescis?
Quid mihi prodest si compatientis affectu causam in te me-
am transfers, si curam quam debes non affers? Vtraque ne-
cessaria est,& compassio, & quædam disciplinæ & doctrinæ
compositio.Compassio affectum conformat, compositio te
ad lactandum paruulos vtiliter incuruat. Neutro in genere
sancti doctores auditoribus desunt,facti sicut illi, & pietatis
affectu,& conformationis vsu. Vtinam istud attendant qui
facturi sunt in conuentu fratrum sermonem. Student magis
alta quàm apta dicere, facientes apud infirmas intelligentias
miraculum sui, non ipsorum salutem operantes. Erubescunt
humilia & plana docere,ne sola hæc scisse videantur. Erube-
scūt vbera habere,nudare mamā,lactare paruulos, quid istud
est? Ideóne consedisti in medio cathedram tenens, vt scien-
tiam iactes,an vt tenerā subditorum lactes infantiam? Subti-
lia texis : artem qui audiunt, mirantur: eloquentiam laudāt.
Bene quidem,tamen si gratiam sentiunt, si te disputante au-
dientium moueatur affectus, intellectus instruatur. Alioquin
quid

A quid ad presens negocium peregrina quædam adducere quæ
auscultantes non capiant? Magna eloquêtiæ laus est, causam
quam susceperis apte exequi, ad eius commodum cuncta re-
ferre, suscepto inseruire negocio. Nusquam euidentius elo-
quentiæ tuæ signum dabis, quàm si humilem materiam exe-
quaris ornate, & sermonis temperamêto attollas, quæ per se
iacere videbantur, & velut contemptibiles sententias com-
mendabiliores efficias. Nec tam debes attendere quæ te di-
cere deceant hominem literatum, quàm quæ debeant audire
quos instruis. Quid enim inde consequuntur si ambulas in
magnis & in mirabilibus, nô dico super te, sed super eos qui
adsidêt? Noli altum alte sapere, sed condescende humilibus.
Sublimia loquens, sed non in tempore, quid aliud affectare
videris, nisi vt tibi soli taceât homines, & dicatur de te quod
Ioan.7.g dictum est de saluatore, quia nunquam sic locutus est homo
sicut hic loquitur? Ascendisti chatedram vt alios ædifices, nô
Philip.2.a teipsum infles: vt impleas, non exinanias teipsum, nisi forte
eo modo quo se saluator exinaniuit formam serui accipiens,
vt nos carnis suæ lacte nutriret in salutem. Bonus imitator
magistri Paulus vbera non occultat, sed habere se iactat. Tâ-
1.Cor.3.a quam paruulis (inquit) in Christo lac vobis potum dedi, non
1.Cor.2.a escam. Et item: Nihil me arbitror scire inter vos, nisi Iesum
Christum, & hunc crucifixum. Ipse nouit cui mensam paret,
& quibus vbera porrigat. Ideo vbera eius sicut hinnuli, quia
B doctrinæ suæ vbera emollita sunt, qualia paruuli in Christo
capere possunt. Audisti iam quid sunt isti hinnuli, & quare
duos. Vis nosse quare gemelli? Quia in fide non est distinctio
Roma.10.a Iudæi & Græci. Vacant ibi priuilegia meritorum, & regene-
Roma.3. c ratio nullos distinguit, quæ cunctos æqualiter absoluit. Om-
nes enim egêt gloria dei, iustificati gratis per gratiam ipsius.
Fides vtrosque populos æquè nobilitat, sed Iudæus aliter re-
putat. In communi clemêtia iura sibi priuata deposcit. Quid
mirum si vult esse primus quando voluit esse solus? Vnige-
nitus esse non potest, affectat vel primogenitus. Vide quanta
Act.11.a obiecta sint Petro in Actibus apostolorum quòd ad homi-
Gala.2.a nes præputium habentes introisset, quòd illos suscepisset ad
fidei mysteria. Vide quantum in epistola ad Romanos Pau-
lus desudet aduersum Iudæos quòd in gratia sibi fidei priui-
legia vendicarent quædam, & quos vna fides coniunxit, di-
stinguerent gradibus. Ibi affectabant esse in gratia soli: hic
summi, nolentes habere compares, quos non poterant non
habere participes. Gentes autem fecit Deus cum Israël con-
corporales, & comparticipes testamentorum, & in nullo dis-
creuit, fide mundans corda earum. Ideo dicuntur gemelli,
quia fides nullis gradibus separat, quos æque regenerat. A-
lioquin qui nesciunt esse gemelli, effecti sunt nulli: & in con-
uiuio locû occupantes primum, iam nec habêt nouissimum.
Quæ ratio non inter illos tantum vertitur, sed dilatat ad om-
C nes, vt nemo alij in gratia, quocunque in gradu fuerit, aut
participium, aut parilitatem inuideat. Quis enim merita præ-
tendat, vbi in munere sola est gratia? Non debêt vetera præ-
iudicare, vbi noua facta sunt omnia. Et in hinnulis regenera-
tionis nouitas intimatur, sicut in gemellis in regeneratione
parilitas. Qui bene capreæ dicuntur, id est ecclesiæ filij, pro-
pterea quòd sicut caprea accutè cernant. Acuta sunt enim ec-
clesiæ lumina, contemplantis non quæ videntur, sed quæ nô
videntur. Vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui
Canti.4. b pascuntur in liliis, si tamen liliorum sentiant gratiam: si ipsis
lilia redoleant vt lilia, & non insuauem odorem refundant.
Bonus & gratus est odor lilij: sed tamen ipsum lilium aliis re-
dolet lilium, aliis absinthium. Lilium conuallium, lilium sin-
gulare Christus: lilia erant ipsi imitatores eius. Audi quid li-
2.Cor.2.d liorum vnum loquitur: Christi bonus odor sumus: aliis odor
mortis in mortem: aliis vitæ ad vitam. Vides quomodo sin-
gulare lilium illud, in quo bonorum omnium plenitudo ole-
bat, tristem tamê videbatur quibusdam odorem spirare. Isti
sunt qui ponunt dulce in amarum, & lucem in tenebras. Sed
ille verè lilia pascitur, qui liliorum odore potitur. Lilia sunt
exempla castitatis, quæ non solum moderna & præsentia, sed
præterita & longe posita optime redolent. Lilia sunt etiam
sacri sermones, in quibus æternæ vitæ olfacimus gaudia, &
odorum attrahimus spiritum. Quàm multis fratres estis hu-
iusmodi vallati liliis. Etsi omnes Ecclesiæ filij, vos copio-
sius: quorum naribus singulis fere momentis, nunc prophe- D
tarum, nunc apostolorum, nunc euangelistarum spirât casta
eloquia tanquam lilia, & verba & vita eorum grato fragrant
odore. Quæ enim lilia suauius redoleant, quæ poterant illo-
rum æquare fragrâtiam? Qualem tibi refundit odorem Ma-
ria, qualem Ioannes, qualem Petrus, qualem alij Euangelici
viri: qualem denique ipse Iesus qui singulariter & in se redo-
let, & in reliquis omnibus solus ipse sentitur? Quicquid sua-
ue fragrat in ipsis, eius verba nouum mûdo spargût odorem
cum mysteria reuelât trinitatis, cum redemptionis gratiam,
cum copiam virtutum, cum gloriam resurrectionis, cû æter-
næ vitæ statum exponunt. Verba vitæ æternæ habes, Petrus Ioan.6.g
ait: & ad quem ibimus? Et nos idem dicamus dulci eius odo-
re perfusi. In te Iesu bone, patris deitas, olet, qui est in te. In
te gratia spiritus qui vnxit te. In te matris virginitas, in te pro
priæ carnis integritas, in te nostri medela langoris. Omnia
hæc nobis olêt in te, & ad quem alium vel amore vel memo-
ria ibimus? Iniuria est plane talium liliorum, si aliquis pere-
grinus odor se illis immisceat, qui suauitatem illorum contri-
stet, animiq; afflatus naribus ipsum corrumpat, & conuertat
ad seculum, & post cœni fœtorem currere faciat. Iniuria est
si tibi suauius fragrant vitia, quam virtutum lilia. Fastidio-
sus est vere qui lacte & in liliis pasci non delectatur. Non est
enim omne lac paruulorum. Nonne tibi quasi lac videtur o-
mnis doctrina, omnis affectus pius, animo illapsus dulciter? E
Quicquid facile & dulciter sugitur, lac videtur. Tali lacte a-
bundabant vbera spôsæ, & ideo dicuntur sicut hinnulli, quòd
sit in illis recens, & quasi semper noua & renascens consola
tio verbi, & doctrinæ alacris copia. Vbera hæc vetustatis nil
habent, ideo meliora sunt vino, sed similia musto. Vbera, in- Canti.7.c
quit, tua botri; nô habentia scilicet austeritatem vini, sed mu-
sti nouam dulcedinem. Vbera alia pascunt, ista inebriant. Be-
ne ergo vbera sicut hinnuli: quia nulla vetustate infracta. Ma
gnum sponsæ pectoris ornamentum si vbera integra habeat,
non laxa, nô fractas mammas in huius Ægypto seculi. Ideo
dicit: Vbera mea turris. Inexpugnabilia vbera hæc, & lactis
vbertate tumentia excreuerunt modû. Bona ergo vbera tam
distenta vbera pietatis, vbera gemina, eo quòd pietas conso-
lationem habeat vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Gaudete (in- 2.Tim.4.c
quit) gaudio magno, vt potemini à lacte, & satiemini ab v-
beribus consolationis eius. Et cum auulsi fueritis à lacte, epu-
lemini ab introitu gloriæ eius. Videtis quo lactis vsus addu-
cat. Vt epulemini (inquit) ab introitu gloriæ. An non tibi vi-
dêtur vbera sponsi epulari ab introitu gloriæ, quæ sicut hin-
nuli pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur vm-
bræ? Quàm dulciter suguntur vbera quæ sic pascuntur, vbe-
ra de cœlo plena, quia cœlestibus refecta in liliis? Ipsa lilio-
rum fragrâtia pascit. Odor eorum cibi gratiam tenet. Odor F
enim quidam fructus est. Ego (inquit) quasi vitis fructificaui Eccle.24.c
suauitatem odoris. Vide quomodo sapientia odorem suum
in fructibus reputat. Spiritualis iste cibus est, nil habens cor-
pulentiæ, nec dente tactus, nec labore mansus, sed haustus spi
ritu, ipsis statim vberibus influens, & vbera distendens. Vn-
de etenim fragrâtia dicuntur vnguêtis optimis, nisi ꝙ in ipsis
de vicinis haustus liliis spiritus redolet, donec aspiret dies, &
inclinentur vmbræ? Dulce quidem inter lilia expectare au-
roram surgentem: & forte vicinus est dies istis liliis: & inter
lilia eius frequenter aura quædam & vapor hauritur, & ipse
sponsus in liliis pascitur: qui ipse & lilium est conuallium, &
lumen diei. Dulce est ergo compascendo cum ipso, postula-
re ipsum, præstolari inter lilia, donec diei lumen aspiret. Tem
pus illud declarat, de quo dicitur: Satiabor cum apparuerit Psal.16.d
gloria tua. Tunc verus & æternus aspirabit dies, cum ænig-
matum in quibus adhuc videmus vmbræ inclinabuntur. Plu-
res hic vmbræ sunt, vmbra fallaciæ, vmbra refrigerij, vmbra
figuræ. In prima serpens dormit, in secunda sponsus quiescit,
in tertia sponsus dilitescit. De prima dicitur: In vmbra dor-
mit. De secunda: In vmbra eius, quem desiderauerât sedi. De Iob.40.c
tertia: Quia sapientia in mysterio absconditur. Omnes istæ
reclinabuntur vmbræ cum aspirauerit dies, vmbra fraudis,
vmbra fidei, vmbra mysterij. Tûc erit vmbra nulla, quia ve-
ritas nuda. Tunc ergo reclinabuntur quæ modo sunt exalta-
tæ. Vultis nosse quæ altę? Operuit môtes vmbra eius. Magnus Psal.79.b
mons

G mons Paulus, opertum tamen hac vmbra se dicit, tantum in
1.Cor.13.d speculo & ænigmate videns. Magnus mons, & tamen facile raptus in tertium cœlum. Fœlix raptus, & multo fœlicior illo, quo mons ille euangelicus ad apostolorum imperium in mare mittitur: Raptus est, quia sapientia Dei immutauit sensum illius. Ideo raptus in tertium cœlum, in cœlum intelligétiæ puræ, vnde vmbrę ænigmata procul abiecta sunt. Inferiores sunt vmbræ & reclinatæ quodammodo eius respectu, qui in cœlum rapitur. Raptus in cœlum est, raptus & in paradisum. Serenitatis locus est cœlum, paradisus voluptatum. Pulchre in vtrunque rapitur, eo quòd semiplena sit contemplatio, quæ alterutro caret. Denique in quodam paradiso deliciarum & voluptatum locata videtur, quæ pascitur inter lilia donec aspiret. Antequam aspiret dies, nox est. Sed nox ista
Psal.138.b nescio quid videtur habere diei. Nox (inquit) illuminatio mea in deliciis meis. Illuminationis etenim vicē tenēt ex parte deliciæ. Pulcherrimus contemplationis locus est, vbi simplex consideratio fidei cœlestes & suaueolētes aspergit affectus, & æterni luminis gratiā spirat. Nō sunt istæ deliciæ quas
Iob 28.b beatus Iob commemorans de sapientia dicit, quia non inuenitur in terra suauiter viuentium. Quædam sapientiæ portiō est in istis delitiis. Quomodo non sapientia portio est, vbi est ipsa veritas nondum intellecta, sed iam credita dulciter sapit? Ipsæ spirituales deliciæ experientia sui satis edocēt,
H & quantum expetendum sit, quod de ipsis restat, & quantum respuendum, quicquid illis obstat. Tria hic obseruanda occurrunt: tempus, opus, & locus. Tempus, id est nox, tempus quietis & vacationis est: opus refectionis est, quia pascuntur: locus delectationis est, eo quòd inter lilia. Iure distenta ad paruulos reportat vbera, qui sic pascitur, qui in meditationibus pascitur fidei, liberrimè, vberrimè, voluptuosè. Putas quòd Salomō in omni gloria sua vestitus est sicut spōsa, quæ inter lilia pascitur? Quomodo non gloriosè vestita, vallata liliis? Nam etsi vmbra obscurat speciem, sentit tamen odorem, sentit vestimentorum fragrantiam: & in his sapientiæ quasi famam odoratur donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ: id est donec aspiret dies, & sempiternus dies. Quandiu dies & nox vices alternant, non videtur vmbræ reclinatæ ex toto, donec statum habent. Vbi vero reclinatæ sunt? Apud patrem vtique luminis, apud quem non est vicissitudinis obumbratio. Omnis vicissitudo obūbrationis instar habet, & dum alij aliud succedit, quodammodo abscondit & obūbrat quod præcedit. Hoc ergo est quod dicit, donec aspiret
Canti.4.b dies, & inclinentur vmbrę, id est donec aspiret dies, & plenus sempiternus meridies, qui vmbras omnes adnihilet. Qui pascuntur (inquit) in liliis donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ, hoc est qui sapientiæ oblectantur & pascuntur odore, donec ipse lucis æternę candor illucescat. Vtrunque commē-
I datur in liliis, candor, & odor. Et odor quidem quid aliud nisi gratia fidei, & candor nisi gloria speciei? In nocte odor sentitur, sed candor non cernitur, donec aspiret dies: quia cādor ipse est dies, non habens vllam partem vmbrarum. Ille cum aspirauerit dies, iam non erūt vbera necessaria. Omnes enim erunt docibiles ipsius Dei. Interim ergo sponsæ vbera sunt sicut duo hinnuli qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies de die, Christus Iesus.

Sermo XXVIII.

Ibidem. VBERA (inquit) tua sicut hinnuli capreæ gemelli. Videtis quanta gratia sponsæ, paruula est & quasi iuuencula, & vbera habet. Quid enim nisi iuuenculam notat dum hinnulis comparat? Ergo & mater est & paruula, alios pascēs, & pasci non indigens. Etsi quis sit Paulo similis, nondum tamen euacuauit quæ sunt paruuli in carne commorans. Etsi aliis abundat, nondum tamen se arbitratur comprehendisse. In speculo videt, in ænigmate videt: ideo sicut paruulus, sicut hinnulus in vmbra pascitur, donec aspiret dies. In vmbra, sed inter lilia pascitur. Infœlix plane qui quidem inter lilia positus, inter lilia sanctæ congregationis, vbi variæ vndique virtutes redolent, nihil tamen suaue, nihil illorum simile nouit odorare. Bonus plane & sponsæ priuilegio gaudens, cui ipsa intrinsecus virtutum nascuntur lilia, qui inter lilia pascitur, inter lilia reficitur, lilia esurit. Beati enim qui[illegible]iunt & sitiunt lilia iustitiæ, lilia castitatis, om- K
nium li[illegible]atiarum. Si esurire beatum, multo magis inter lilia pas[illegible] ipsa virtutum esuries pascit, & delectat auiditas. Odor a[illegible], sed nōdum satiat. Satiabor cum apparuerit glo- Psal.16.d
ria tua. D[illegible]nique ipsarum virtutum (vt sic dicam) gloria latet adhuc. Totum quod inde audis, in odore est. Occultatur forma, sed famam audimus. Tenuis quidem fama in fumo, subtilis in odore cibatus, dulcis, sed tenuis. Et nos iā saturati sumus, iam diuites facti, solo virtutum odore contenti. Nescio tamen si vel odorem haurimus, quos perfectionis non trahit auiditas. Suauis quidem liliorum odor, sed æmulata in specie gratia. Suauis quidem liliorum odor, sed suauitas tenuis, si odor tantum. Denique qui pascuntur, inquit, in liliis, id est, inter lilia, non ipsis liliis, sentientes viciniam, non fluentes substantia. Exiguus virtutum vsus exprimitur in odore, non copiosa, non solida & quasi corpulēta refectio. Non enim omnimodis reficitur qui pascitur, ideo non dicit qui reficiuntur, sed qui pascuntur in liliis donec aspiret dies. Deliciosa tamen expectatio lucis inter lilia, & vide qualibus sponsa pascatur in liliis. In liliis non caducis, in liliis non macrescentibus, in liliis denique quadam incorruptibilitate myrrhatis. Nā myrrha incorruptionem demonstrat. Iure post lilia de myrrha subtexitur, vt sponsæ lilia quadam incorruptionis perpetuitate commendet. Vadam (inquit) mihi ad montem myrrhæ. Canti.4.b
Quid est bone Iesu ꝙ sponsa tua, dilecta tua, alibi expectat, L
tu aliò vadis? Illa pascitur & expectat in liliis, & tu vadis ad montem myrrhæ? Quare non magis ad lilia vadis, vbi sponsa moratur donec aspiret dies? An forte lilia hæc non sunt aliena, nec longe posita à monte myrrhæ, sed magis oriuntur in illo? Ita quidem est, nusquā lætius nascuntur lilia, quā in mōte myrrhæ, nusquā magis illæsa seruantur. In monte myrrhæ nec corruptioni, nec corruptibilitati locus vllus relinquitur. Ibi in monte myrrhæ, vbi carnis vniuersi mortificantur affectus, ibi lilia castimoniæ, lilia gratiarum & pure nascūtur, & perpetuo florent. Ergo in liliis & in monte myrrhę sponsam satis delicatè locatam aduertis. Nam alterum tibi sermo præsens expressit, alterum tu ipse potes per interpretationem exprimere. Quonam enim modo aliò iturum se diceret, quā vbi dilectam esse cognouit? Sicut enim illa auide expectat, sic ille ardenter properat. Vadam (inquit) mihi. Quid ergo sponsæ non vadit? An ideo sibiipsi vadit, ꝙ ad illam vadit? Vadam ergo (inquit) mihi. Mihi vadam, nō solum illi vadam. Non illa sola de meo capit aduentu lætitiam, sed & mihi nihilominus alacritatem refundit. Mihi dulce, mihi iucundum est quòd ad illam vado. Iam vadam mihi. Mihi sic ire proficit, nō delectabiliter afficit, ideo vadam mihi. Iam mihi de mōte myrrhæ suauis aspirat fragrantia, ideo vadam odore illectus. Vadam mihi, quia deliciæ meæ cum sponsa morari. Itáne Iesu
bone, de sponsæ colloquio oblectamenta tibi captas, ideo ti- M
bi vadis, nec velut fastidiosus amator declinas cum excluderis, sed stas ad ostium? Stas & pulsas, & quandam repulsę passus iniuriam: stas tamen & pulsas, tamen vt aperiatur. Asperge sponsa, asperge cubile tuum myrrha & aloe. Christus in odore currit vnguentorum tuorum. Asperge cubile tuū myrrha, quam Paulus commemorat: Mortui (inquit) estis, & vita
vestra abscónsa est cum Christo. Tali myrrha asperge & irri- Col.3.a
ga profunde cubile tuum, vel potius esto mons myrrhæ. Vberior enim gratia vbi myrrha nascitur, q̃ vbi aspergitur. In hoc monte colloca cubile tibi, imò dilecto in quadā myrrhæ copia, vbi hæc species aromatica magis oritur q̃ aduehitur. In multis scripturæ locis vsus myrrhæ ad mysteria sumitur.
Cum myrrha Magi ad Christum veniunt. Venit & Nicode- Matt.2.a
mus ferens mixturā myrrhæ, quasi libras cētum. Magna hæc Ioan.19.g
copia. Sed quid ad collationem montis? Ferens, inquit, id est secum ferens, non ex se proferens: portans, nō pariens. Bona vtraque, & quæ offertur, & quæ oritur, sed ista potior. Denique illa ad Christum aduehitur, ad hanc ipse vadit. Vadit enim sibi ad montē myrrhæ. Bene mons myrrhæ, qui mortē circunfert seipso, non in parte: nec quasi respersam, sed vberem & continuam & eminentem: nec ad horam & quasi veterascentē, sed magis renascentem. Bene mons myrrhæ, qui Christi in se mortificationem & incorruptibilitatem quandam, & resurrectionis futurę imaginē nō tam gestat quā germinat.

A minat. Nũquid tibi mons myrrhæ videri poteſt, in[illegible] futuræ incorruptibilitatis nil magnificum, nil eminen[illegible] niſi ad horam apparet? Beatus plane mons, qui huius [illegible] germine vndiq; veſtitur, non reſpergitur per parte[illegible] nudum, nil habens ſterile, ſed totum hac fœlici fœ[illegible] ſpecie. Quomodo non beatus, qui Chriſtum ad ſe t[illegible] in ſui odore aromatis? Bonus odor non tãtũ leproſi domũ replens, ſed etiam cœli palatium, thalamum ſponſi. Bonus odor plane ſponſo Chriſto, inter ipſas deitatis gratus delicias. Denique ſuper tãtas delicias, deliciæ tamen eius eſſe in mõte myrrhæ: *Canti. 4. b.* ideo dicit: Vadam, inquit, mihi ad montem myrrhæ. O beatũ montem ad quem vadis Ieſu bone, ad quem venis, quẽ perambulas, quem inhabitas, & inhabitas in finẽ: quem ſolus inhabitas, & hoc vſque ad terminũ loci. Veni Ieſu, incipe hunc montem poſsidere. Nullus tibi quæſtionẽ moueat, nullus dicat: Nunquid habitabis in hoc monte tu ſolus? Mons vber, mons pinguis, mons abundans, mons affluens vnguẽtis: hæc vnguenta exinaniri non poſſunt. Magna enim vnguẽti moles in monte myrrhæ. Nõ deficient vnguenta de hoc monte: ideo qui vadit ad mõtem myrrhæ, vnguentis non indigebit, nec odoramentis quidem, qui vadit ad colles Libani. Non enim deficient thura de Libano. Nam & Libanũ dicunt thus intelligi. Veni Ieſu bone ad colles vt fluant thura à facie tua. O quantus incenſi fumus aſcendit de collibus iſtis cum tuo, B imò cum te fuerint igne ſuccenſi. Magnam habet in collibus thuris ignis tuus materiam pabuli, & magnum incenſi fomitem. Non cito conſumuntur hæc thura. Incenſi huius fumus non facile inaneſcit. Tanta thuris moles, tanta copia collis thuris non poteſt pugillo concludi, non comprehendi thuribulo, vaſculo non capitur, mẽſuram neſcit, quia neſcit intermitti. Bene ergo collis thuris, qui ſine intermiſsione orat, & quod ſatius eſt ſine remiſsione. Qui in oratione nil habet remiſſum, nil exile, ſed velut cuiuſdam fornacis magnæ fumus pingueſcit, ſic pingueſcentium votorum & deſiderij exuberantis agit volumina. Veni ergo Ieſu bone, ad colles thuris: copioſum orationis incenſum fumigant montes, quos tãgis. Quid ſimile fratres, habent orationes noſtræ? q̃ cito thura noſtra inaneſcunt, & quodammodo vix ſuccendũtur, & ſtatim extinguuntur. Vt quid iſtud? Vtique quoniam exiguam nobis incenſi congeſsimus materiam. Ego ſpiritus angelicos, & ſi qui inter homines illorum æmuli ſunt, quoſdã velut colles thuris interpretor, quorum oratio quaſi incenſum dirigitur ſemper in conſpectu dei: qui deuotionis ſuauiſsimos vapores gignunt: cœleſtium glomerant nubes affectuum. Beatus vtiq; ſacerdos, qui thura tanta offert, quẽ tam ſuauis nebu*Apoc. 5. c* læ vapor operit & inuoluit. In Apocalypſi legis phialas plenas odoramentorum, orationes ſanctorũ. Et quæ conuentio collibus thuris ad phialas? quæ enim phiala capiat collẽ thu-C ris? Bona phiala plena odoramentorũ. Sed ecce pluſquã phia*Apoc. 8. a* la hic. Aſcendit (inquit) fumus aromatum in conſpectu domini de manu angeli. Sed quæ manꝰ integro colli ſufficiat? Quæ (inquam) manus, niſi tua Ieſu bone manus, qui montes ponderas, & terram palmo concludis, qui libras montes in pondere, & colles in ſtatera? in manu tua domine omnes fines iſtorũ colliũ, & ſi fas eſt dicere, in ſinu tuo. Deniq; in ſinu tuo ſanctorum oratio conuertitur, in cõſpectu tuo intrat, ibi cõuerſatur, ibi conuertitur: illi in te, & tu in illis propter ea vadam mihi, inquis, ad colles thuris. Veni ergo domine, veni & noli tardare, veni & ne trãſilias colles iſtos. Quid & ſi ad te tranſiliunt colles thuris? Mobiles ſunt mõtes myrrhæ, & colles thuris vbi ipſe adueneris. Quomodo non mobiles, qui liqueſcunt, qui fluunt, qui fumigant, qui aſcẽdunt ſicut fumus aromatum in cõſpectu domini de manu tua? Vade ergo tibi ad colles thuris, vbi incẽſa multa ſunt, vbi incenſa cũcta ſunt: nã in colle thuris nil ſine incenſo. Incenſa hæc data tibi ſunt, ideo veni vt adoleas in conſpectu tuo. Vadam mihi ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. Veni de Libano, veni. Iam excluſum eſt cur vadat: vt quid enim niſi vt vocet, vt intret, vt dicat veni? Ecce quã bonũ, & quã iucundũ habitare in collibus iſtis, ad quos verbum dei vadit, quos reuiſit. De quibus *Canti. 4. c* ſponſa vocat, & vocat ad coronam: Veni, inquit, de Libano, *Hiere. 18. c* veni coronaberis. Libanus candorem ſonat. Quidni cãdidus de niue cœleſti? Non enim deficiet (ſicut ſcribitur) nix de Libano. Nix illa quæ deſcendit de cœlo quæ infundit terram & D inebriat, & germinare facit. Beati montes ſuper quos nix iſta cadit, & colles quos operit. Sic (inquit dominus) erit verbum *Eſa. 55. c* quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum. Videtúrne tibi vacuum reuerti verbum, quod vadit ad mõtes myrrhæ, & colles thuris, quod cadit ſuper hos montes, & colles operit? Neſcit vacuum reuerti, ideo vocat & dicit: Veni de Libano, veni. An myſterio vacare putas quòd poſt mõtes myrrhæ & colles thuris commemorat Libanum? Quæ res animum ſic reddit mundum & candidum quomodo orationis vſus? Primo quidem myrrha mortificat, deinde thus purificat. Nec enim pura poterit emanare oratio, ſi non omnis prauus primo fuerit odor repreſſus, & exhalatio † carnis. In- *† la. exaltatio.* myrrhæ vnguento mens ſtringitur vt ad quandam imò omnimodam vnitatem ſe coarctet: per thus incenſum dirigitur & dilatatur & ſe diffũdit, & cœleſtes replet regiones ex odore vnguenti incenſi. Illic ſe liberæ veritatis auræ immiſcet & confundit: & quæ primo ad ſe anima ipſa contracta eſt, ibi rareſcit & attenuatur & deficit, ſuſpenſa & ſuſpiciens in excelſo. Oratio vtriuſque & myrrhæ & thuris myſterium explet. Orantis affectum in primis colligit & ſtringit in ſeipſum, deinceps diffundit & transfundit in deum. Quid myrrhæ ſimilius, vbi tanta in diuinam vnionem transfuſio? Quid incenſo ſimilius, vbi tanta diuini cuiuſdam ſenſus diffuſio? Iure tota pulchra vocatur & ſine macula, quam orationis ardor incan- E duit, quam colorauit & candidam reddidit candor lucis æternæ. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. To- *Canti. 4. b* ta pulchra es, quia tota pulchra es hac hora maxime, hora orationis, hora incenſi. Tota pulchra es amica mea, tota pulchra es: quia tota amica es, & ſolo amoris candens affectu. Tota pulchra es, & ſine macula, peregrini nil habens coloris admixtum. Veni de Libano, quia plene lota. Veni de Libano, ex toto illuſtrata. Veni de Libano, carens culpa. Veni de Libano & candens gratia: veni, coronaberis. Fœlix omnino qui de Libano candentis affectus, de colle thuris, de orationis intentæ copia vocatur ad coronam. Fœlix, inquam, anima quæ hora incenſi aſcendit ad patrem, quæ ſine interuallo de Libano ad coronam vocatur, coronam gloriæ quam reddet illi in hora tranſitus iudex iuſtus & dulcis ſponſus Ieſus Chriſtus cum deo patre per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Sermo XXIX.

TOTA pulchra es amica mea, & macula non eſt in te: veni de Libano, veni de Libano: veni, coronaberis. *Ibidem.* Quis mihi dabit iſtud trium (vt ſic dicam) dierum iter conficere? Quis, inquam, dabit mihi hanc viam indefeſſo inceſſu percurrere? Viæ iſtæ, viæ pulchræ, & ſemitæ pacificæ ſunt, venire de Libano ad Libanum, de Libano ad regnum. Nam ſponſa ad coronam vocata, inuitata videtur ad regnandi conſortium. Dulcis eſt hic vitæ terminus, ſed nihilominus dulcis eſt F tranſitus. Quidni dulcis, qui neſcit à Libano deflectere? Non hæc eſt via lata, non hæc eſt via laica, nec poteſt per eam trãſire pollutus. Non eſt currentis nec volentis, ſed miſerentis *Roma. 9. c* dei. Miſerentis cur dico? dixiſſem melius deſiderantis. An nõ æſtuantis deſiderij vota deſignat vocatio trina? Vehemẽtis affectus argumẽtum eſt quòd tertio vocat. Percurre animo præcedentia cantici huius, nuſquam reperies vel tam crebro vocatam, vel tam expreſſe commẽdatam pulchretudinem ſpõſæ. Ter vocat, & totã pulchrã dicit. Deniq; in præcedẽtibus ſic habes: Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra. Et iterum alibi: O quã pulchra es amica mea, quã pulchra es. Hoc autem tertio in loco totã pulchram diffinit. Illis in locis vel demõſtrat quòd pulchra eſt, vel miratur quòd tã pulchra eſt: nõ tamẽ diffinite determinat quòd ipſa ſit ex integro pulchra, ſicut in preſenti. Tota pulchra es amica mea. Quomodo nõ tota pulchra pulchritudini, & toti pulchritudini collaterata ex toto? Quomodo nõ tota pulchra in quã lucis æternæ cãdor immẽſus emanat? Bene tota pulchra & ſuperpulchra, in quã vberi illapſu ſe transfudit omnis pulchritudo domini. Exaltata eſt quidem ſuper ſidera, ſpecies tamen pulchritudinis eius in ſponſa. Species (inquit) eius in nubibus cœli. Quandiu ſponſa nubes cœli eſt, nubes lucida & leuis, & quaſi ad ſolem accedens, & ipſum ſuſcipiens, tandiu in ea ſolis ſplendor relucet, & pulchritudinis eius ſpecies manet. Plane

G tunc nubes eſt ſponſa quando ſpiritualis obtinet affectionis
leuitatem, & lucem intelligentiæ. Quandiu ſpiritualis anima
per orationis & contemplationis vſum in ſupernis ſuſpendi-
tur ſicut lucida nubes & leuis, tota interim pulchra eſt, quia
tota amica eſt: & macula carẽs, quia in feruidæ charitatis ver-
ſa eſt colorem: hora iſta glorioſam ſibi ſponſam exhibet, nõ
habẽtem maculam vel rugam, mundans illam non tã in ſan-
guine, quã in lumine ſuo. Quomodo nõ tota pulchra, in qua
tam expreſſa diuinæ pulchritudinis ſpecies apparet? Quã mi-
hi dabis animam, quam audeas ex toto pulchram diffinire, ni
ſi in hac hora tantum, quando per amoris æſtum plus imbui-
tur quã induitur ſpecie ſponſi? Aliis quidem horis ſine ma-
cula deputatur, dũ culpa nõ imputatur. Hoc autem momẽto
quòd ſine macula dicitur, non eſt indulgẽtiæ, ſed dilectionis,
ſed deſiderij, ſed deuotionis. Quis enim dabitur veniæ locus,
vbi vota charitatis tãtũ exæſtuãt? Amor indulgẽtia non eget,
totum enim gratioſum eſt, vbi ſolus eſt. Denique vide nunc
quomodo & offenſa excluditur, & gratia commẽdatur, & ſo
Canti.4.c la gratia. Tota, inquit, pulchra es amica mea, & macula nõ eſt
in te. Blandimenta huiuſmodi non videntur indulgentis, ſed
diligentis, ſed amantis, ſed admirantis. Oblectatus pulchritu-
dine, optat præſentiam. Veni de Libano, veni de Libano: ve-
ni, coronaberis. Inuitatio crebra prodit affectum, vota mani-
feſtat. Alij trinæ vocationis ſcrutentur ſacramenta, & gradus
H aſſignent: mihi quidem ſufficit diuinæ maieſtatis humanam
aduerſus animam affectum mirari. Iſtud ſufficit, ſed ipſe ſuc-
cumbo. Vtinam mihi nihil incumbat negocij, niſi ſuſpenſo
ſemper ſtupore mirari impenſam gratiam, ita tamen vt admi
rationi huic vota iungantur, & germana ſit charitas. Affectus
Pſal.41.b enim affectum meretur, & abyſſus abyſſum similẽ prouocat
in voce perfluentium cataractarum. Bonæ quidem cataractæ
ſunt quæ tuum bone Ieſu, diſtillant affectum, infundũt amo-
rem. Amor mutus non eſt, vſum habet vocis. Quod enim cõ-
tinet omnia, ſcientiã habet vocis. De ſpiritu ſcriptũ eſt hoc,
& bene noſtis quanta ſit affinitas (ſi non potius idẽtitas) cha-
[illegible] ritatis ad ſpiritum. Illa continet omnia, quia plenitudo legis
1.Cor.14.a eſt charitas. Spiritus loquitur myſteria, & amatoria plane lo-
quitur. Ipſe ſpiritus reddit teſtimoniũ ſpiritui noſtro, vtique
& blandimentum loqui poteſt. Sonus eius ſenſus amoris eſt,
& deſiderij vota inſtar habens vocis. Experimentũ gratiæ ip-
ſum eſt vtiq; ꝙ loquitur, ꝙ inuitat, ꝙ dicit: Veni de Libano:
Ter vocat, fortaſſe idcirco quòd funiculus triplex difficile rũ
pitur. Tenax enim funiculus, amor. Amor affectuoſe trahit,
cui eſt idipſum alloqui quod eſt allicere. Nihil amoris tena-
cius vinculo, nil trahentius. Audi quomodo lex diuina tripli-
Matt.22.d cem huius oſtendit nexum funiculi: Diliges dominum Deum
tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omni mẽte
tua, ac ſi dicat: Diliges dominum deum tuum cordis propoſi
I to, animæ affectu vitali, integro & rationabili quodam men-
tis arbitrio: vt amoris in te & propoſitũ ſit, & ipſum propen-
ſum ſit, & perſpicax ſit. Bona ſiquidem cordis in deum inten
tio pia. Sed quid ſi pigra ſit, ſi emortua, ſi nihil habens in ſe
vitale, nil animatum? Bona ergo intẽtio pura, quam viuidam
reddit & velut animatam feruida & dulcis affectio. Affectum
hunc qui eſt ac ſi quædam anima boni propoſiti infeſtat, in-
format meditatio. Si diſcreta eſt & renouet, ſi crebra eſt funi-
culo, ſi tripliciter nexo, ad meritum repoſitæ coronæ: quid
vberius? Ad experimentum quid expreſſius? An non tibi vi-
detur inuitare, & quaſi tripliciter dicere: Veni hæc trina di-
lectio? Denique quaſi inuitat dum confert & audaciam pro
Canti.4.c merito, & auditatẽ pro experimento. Veni, inquit, de Liba-
no, veni coronaberis. In Apocalypſi quaſi de Libano venien-
Apoc.7.c tes ſic legis: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & vnde
venerunt? Hi ſunt qui venerunt de magna tribulatione, & la-
uerunt ſtolas ſuas, & candidas eas fecerunt in ſanguine agni.
Eſa.53.c Vtique & credendi fide, & conſeruandi forma, qui in tribu-
latione ſua ſequuntur hunc agnum non aperiẽtem os ſuum,
cum ad occiſionem duceretur, & coram tondente ſe obmute
ſcentem. Qui non ſunt triſtes neq; turbulenti donec eiiciant
2.Tim.2.a ad victoriam iudicium, & certamen ad coronã. Nõ enim co-
ronabitur, niſi qui legitime certauerit. Et quia de certamine
corona, ideo forſitã dilectam ſic inuitat ad coronam, vt ex-
Canti.4.c primat cauſam. Ait enim: Coronaberis de capite Sarmana &

Seir, [illegible]rtice†Hermon, de montibus pardorum, de cubili- K
bus le[illegible]m. Neſcio enim quid aſperũ, quid ferum, quid frau †In bib[illegible]
dule[illegible] his nominibus vel naturis datur intelligi. Ideó- legitur [illegible]
que [illegible]ronari dicitur, dum hæc triumphata coronæ mi capite [illegible]
niſt[illegible]teriam. Ille quidem per tribulationis tolerantiam mana [illegible]
coron[illegible] qui mitis, qui mãſuetus; qui velut agnus de tribu- vertice [illegible]
latione ma[illegible]na venit: qui in charitate venit cãdidatus nõ con- nir.
ſump[illegible]m nulla impatientiæ & murmuris macula deni-
grat. H[illegible]t qui de Libano veniunt, & coronãtur de capite
Sarma[illegible] Seir, de cubilibus leonum, de montibus pardorũ.
Per hæc enim coronantur qui per hæc tentamentorum gene-
ra probantur. Nunquid non colligunt iſti de ſpinis vuas, & Matt.7
de tribulis ficus? Quod in præſenti eſt (inquit apoſtolus) mo 2.Cor.4
mentaneum & leue tribulationis noſtræ ſupra modum in ſu-
blimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Paſsio-
nes ergo eius temporis cooperantur quidem etſi non com-
parantur ad futuram gloriæ coronam, quæ reſeruatur nobis.
Cumulata plane materies præmiorum inter totius puritatis
merita paſsionibus variis atteritur. Pulcherrimus coronæ ne-
xus quando puritas vitæ, & humilis præſſurarum tollerantia
ſibi cohærent. Magnũ quidem eſt preſſurarum pondus, ideo
forſitã montium eſt expreſſum nominibus. Ingẽs moles, ſed
fides ſuperfertur, neſciens opprimi. Capita montiũ iſtorum
conculcat, & percutit ipſum caput de domo impij. Iure ergo
caput ipſum triumphans coronatur de capite, quia & tenta- L
tionum initium conterit, & tribulationum vehementiæ non
cedit. In omni re quaſi caput eſt quod vel primũ eſt vel ma-
ximũ. Sic ergo caput hic accipe, quaſi rerũ, quæ his mõtibus
figurantur, vel principium vel cumulum donet intelligi. De
capite Sarmana coronatur, de vertice Hermõ & Sanir (alias
Seir) quæ iniuriarũ cumulũ quendã exuperat, & tribulationũ
molem extollentem ſe aduerſus humilem ſcientiam Chriſti.
Sed moles iſta tanto videtur minus ponderis habere, quanto
totum eſt momentaneum quod tumet. Deniq; & ſi mõs eſt,
tamẽ ſcriptum legis quia mons cadens defluit, & ſaxũ tranſ- Iob.14.[illegible]
fertur de loco ſuo. Et vide quomodo defluxerũt, quomodo
tranſlati ſunt mõtes iſti. Tranſlati ſunt, quia tranſmutati ſunt.
Quaſi trãſlatos & triũphatos indicat illos Apoſtolus, quibus
loquitur: Et hæc aliquãdo quidẽ, inquit, fuiſtis, ſed abluti eſtis, 1.Cor.6.[illegible]
ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis hac ablutione & emũ-
datione quæ fit per verbũ fidei. Pardus depoſuit varietates ſu
as, totus immaculatus effectus, totus vnius coloris, id eſt vnius
fidei & moris. Velut pardus quidã videtur hõ hęretici dogma
tis varietate reſperſus, ſed nihilominus pardo ſimilis eſt ho-
mo diſsimilis ſibi, homo varius & incõſtãs, & ſubinde mutãs
cõſilia. Quaſi enim (vt ita dicã) vult & nõ vult pardus. Trahe
iſta ad cõuerſionem gẽtium, & mox intelliges quomodo per M
vnitatẽ fidei & ſpei, & vnũ induiſſe colorẽ vidẽtur qui cõuer-
ſi ſunt ad dominũ, nec modo varietatẽ, ſed & feritatẽ exuiſſe
leonũ. Nõ in cubilibus, inquã, & impudicitiis, ſed in cubilibus
& in ortis aromatum commorari, in lectulis non ferinis, in le-
ctulis non fœdis, ſed floridis. Floridus enim lectulus ſpõſi &
ſponſæ. Non videtur ſponſa de Libano libens egredi, & de
Iudęa tranſire ad gentes. Abſcedit enim inuita quę totiẽs vo-
catur, non vult deſerere Libanum, vt tranſeat ad montẽ Sar-
mana, ad verticem Sanir (alias Seir) & Hermon. Sed tranſitu
ſuo montes hos ſteriles, mõtes barbaros cõuertit ipſa in Li-
banum. Sed iam mõtium iſtorum nomina intuere. Sarmana
populus vanus intelligitur vel coanguſtãs. Seir vel Sanir hi-
ſpid⁹, Hermõ anathema. Quid vanius illo populo, quorũ ipſi
doctores euanuerũt in cogitationibus ſuis, & dicẽtes ſe ſapiẽ
tes eſſe, ſtulti facti ſunt? Quid auguſtius illis qui deſperãtes ſe-
metipſos, tradiderunt immunditiæ? Anguſtũ enim cor, quod
ſinẽ votorũ intra tẽporalis iucũditatis metas cõtrahit neſciẽs
ſpem ad æterna dilatare. Quid magis hiſpidum & magis in-
compoſitũ illis, de quibus Apoſtolus dicit: Sine affectu, ſine
fœdere, in malitia & in inuidia agentes? Nonne iſti velut Seir ad Ti.3.[illegible]
reputandi ſunt? Nam Hermon accipiuntur qui ſunt alienati
à ſenſu Chriſti, promiſsionis ſpem nõ habẽtes, non ciues ſan- Ephe.2.[illegible]
ctorũ, nõ domeſtici Dei, ſed omnino ſine deo in hoc mũdo. 1.Cor.6.[illegible]
Et hæc quidem gentes fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati
eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu: ideo de
vobis ſponſa coronatur, quæ de veſtra immutatione gloria-
tur.

A tur. Bona enim mutatio, vbi Seir cõuertitur i[illegible]um. Et Libanus quidem, ille prior Libanus Iudaic[illegible] iam in Seir videtur & Hermõ: ideo veni de L[illegible] vide pro Libano illo exiguo & breui qu[illegible] Libani. Leua in circuitu oculos, & vide, o[illegible] mõtes tibi sunt in Libano [illegible] conuertendi [illegible] plane gentis tuæ detrimenta & desolationem [illegible] hanc tam lucrosa commutatio compẽsat, v[illegible] redimat prouentus vberior. Noli ergo moram nect[illegible], vt de gentiũ fide & conuersatione coroneris. Vis omnes hos montes non in Iudæa & gentibus, sed in ecclesia tantum intelligere? Non erit dissonus intellectus, si interpretationẽ in hanc partem velis deflectere. Inuenies hic Libanũ, & Sarmana, & Seir, & Hermon. Inuenies hic & montes pardorũ, & leonum cubilia. Vtinã in hoc Libano nostro, in hoc sacro monachorum conuentu, quem & professio & conuersio venustat & candidat: in hoc, inquã, Libano, vtinam detur cernere caput Sarmana, non verticẽ Seir & Hermon. Cum videris in cœtu & in congerie sanctorum quenquam efferentem seipsum, inflatum sensu carnali, iactantia vanum, intus & foris tumidum & turbidum, ociositatis anxium vanitate (ocium enim acediam parit talem) cum talem videris, quid aliud quàm caput Sarmana cum Libano cernis? Nil ocio vanius, nil anxius acedia, nil tumore turbatius. Nam & Sarmana paululum vanum

B vel turbidum sonat: ideo de Sarmana venitur ad Seir, ad hispidum & pilosum. Vbi enim acedia, ibi tumor: vbi turbatio, ibi nil lene, nihil compositum, nihil ordinatum, sed totũ horridum: & qui talis est, sine fœdere est, sine affectione, minuti sensus & alienati, imò anathematizati, quod Hermon significat. Non hic domesticus Dei, non ciuis, non aduena quidem & hospes, propter quod nulla ad Deum gratia, deuotio nulla declinat. Non diuertit ad illum sponsus, vt vel in transitu visitet, & sicut hospes ad commorandum. Commorantur autẽ in eo pardi, dæmones quidem varij & versipelles, & leones cubant ibi. Non circumeunt vt transuolent, sed securi possident, & cubilia collocant. Sed qui tales sunt, desperandi non sunt. Etenim multi istiusmodi in sponsi prædestinãtur ornatum: ideo dicit: Veni coronaberis de capite Sarmana, & de vertice Seir. Veni (inquit) de Libano, veni. Vide si non morose egreditur de Libano, quæ totiens vocatur, mora tamen hæc non est contumaciæ, sed cautelæ. Quis enim à contemplationis candore, à quietis internæ & puritatis sereno libens discedit? Cui non erit molestum, vel ad momentum de loco deliciarum secedere? Forsitan inspirata in discipulis lucra blãdiuntur. Optanda quidem lucra, sed metuendus est lapsus. Suspecta mihi sunt lucra, quorum incertus est prouentus, vicinum propriæ periculum salutis, certum internæ suauitatis damnum. Quid mirum si moretur venire, cum & molestum

Canti.4.c

C sit de Libano discedere, & metuendum sit ad mõtes illos barbaros & bestiales accedere? Et forsitan sponsæ mora festinationem nostram suggillat & arguit, qui nimis prompti, & parum prouidi, vires nostras minus pẽsantes, festinamus ingredi in labores prælationis, in sollicitudinum molestias, & materiam lapsus: nec expectantes vel semel vocari, vltro nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel præuenientes, vel arte procurantes. Non debet esse tanti muneris improuida præsumptio, sed nec pertinax metus. Denique præsumendum est vbi Christus iubet, vbi sponsus vocat, & prouentus vberes pollicetur, sicut in hoc loco: Veni (inquit) coronaberis de capite Sarmana, de vertice Seir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Cum in subiectis mutatur morum barbaries, cum de cubilibus & impudicitiis ad florida & honesta transferuntur cubilia, & in hortos aromatum, ad cubilia in quibus non est fremitus, sed fletus, ad cubilia in quibus compunctio est cordis non pugna cogitationum. Sed cum aufertur maculosæ varietatis velamen, & nuda succedit simplicitas, moribus ministerio suo in melius commutatis, coronari sponsa satis apte accipitur. Bene quidem de talibus coronatur, cum iam vertũtur in ornatum, quorum antea mores horrebat. Cum ordine quodam charitatis sibi hærent in vnum, qui ferinis prius affectibus dissidebant. Grata plane sponso est hæc vnitatis cohærentia: ideo forsitan sequitur, & vulneratum se dicit in vno oculorum, in vno crine colli eius

Ibidem.

scilicet sponsæ. Capituli huius ratio in aliud differenda est tẽpus. Hoc autem in fine admonuisse sufficiat, si quem alieni cura profectus ad gradum altiorem sollicitat, non dissuadeo, nec suadeo plane. Vnum autem hortor, quisquis es, æmulare & cunctationem & candorem sponsæ, quę non est contenta semel vocari nec digna penitus, nisi de quodam puræ & dealbatæ conscientiæ Libano. Non enim nisi de Libano dilectã vocat ad coronam sponsus eius, qui est deus benedictus in secula seculorum, Amen. D

Sermo XXX.

O COR durum, & male durum, in quo verba ista vulnera non generant. Stupidum plane est cor quod verborum istorum virtutem non persentit, quod non stupet ad dignationem tantam. Quid dignationem dico? etiam plus est: & quantum esset si vel dignatio esset? Magna enim res, & omni admiratione digna, si vel dignatur tanta maiestas humanam infirmitatem sororis & sponsæ impartiri vocabulo. Nunc autem non tam dignatio est quàm deuotio. Vultis autem deuoti & propensi affectus argumentum audire? Vulnerasti (inquit) cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Cordis vulnus vehementiam designat amoris. O vere dulce cor, quod nostris mouetur affectibus ad rependendam vicissitudinem dilectionis. Et necessitudo hæc, & vicissitudo: necessitudo in sororis & sponsæ nomine, vicissitudõ designatur in vulnere. Magna necessitudo sororis, sponsæ maior: illa cognationis, ista dilectionis. Ibi significatur, quia de vno sunt: hic quia vnum. Soror est, quia diuinæ consors naturæ. Sponsa vero, quia in singularitatem assumpta personæ. Expressa plane necessitudinis hæc vocabula sunt, quæ vel verum vel gratiam sonant. Quantum amare optet qua[illegible] affinitatibus fœderatã Christo se nouit, quãtumcunq; amat, nõ amat, sed redamat: Ipse enim prior dilexit n[illegible]. Amor ad illũ noster quantũcũq; propẽsus fuerit, n[illegible] pẽditur: debitus est no[illegible] est amori non potest. Et quonã modo me[illegible] do obligare potest qui ne plene quidẽ soluere sufficit? Nõ potes sponsa amatori tuo vicissitudinem plenã rependere. Ipse tamen non desinit superimpendere. Quod impendit tibi nõ dum plene solutũ est, & tamẽ obligatum se putat. Quicquid illi rependis amoris, non accipit quasi debitum, sed quasi gratuitum. Quasi prouocatum ad dilectionem se persentit, dum cor suum vulneratum fatetur. Quid est hoc miraculi fratres? Non beatam hanc reputatis animam, quæ ipsum cor domini nostri Iesu Christi piis affectibus transfigit & penetrat? Acutus & efficax & vere violentus affectus ille est, qui tuum Iesu bone, meretur & mouet affectum. Magna & violenta est vis charitatis, ipsum affectum dei attingens & penetrans, & vult sagitta iecur eius transfigens. Quid mirum, si regnum cœlorum vim patitur? Ipse dominus violenti amoris vulnus sustinet. Sed vide quibus iaculis vulneretur. Vulnerasti, inquit, cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Ne parcas sponsa talibus sponsum telis appetere. Aspectibus piis quasi spiculis vtere. Noli in hoc negocio remissius agere, noli contenta esse dilectum vulnerare semel, sed concide ipsum vulnere super vulnus. Fœlix es si sagittæ tuæ infixæ sunt illi, & amores tui militent in Christo, si oculus tuus defixus indefesse sit in illo. Bonum vulnus, de quo virtus egreditur. Tetigit mulier fimbriam, & virtutem de se sensit Christus exire. Quanto magis cum cor eius non leuiter tangitur, sed vulneratur, gratiam de se emanare sentit? Vulnus istud non est sine sensu: ideo puri aspectus in illum spicula vibra: reputa illum quasi signum positum ad tales sagittas. Tales fauorabiliter excipit, quia tales iacit. Respexit Petrum, & cor eius percussit & compunxit ad pœnitentiam. Vulnerati cordis lachrymæ dant signa. Denique clementi respectu cor illud vulnerat, quod ad aliquem virtutis mouet affectum. Talia in me vtinam multiplicet vulnera à planta pedis vsque ad verticem, vt non sit in me sanitas. Mala enim sanitas vbi vulnera vacant quæ Christi pius infligit aspectus. Aspectus aspectum prouocat, ideo tuo illum tenta vulnerare prospectu. Oculi tui semper ad dominum, vt amoris tui nutibus capiatur, illaqueetur criniculis. Non tamen

Canti.4.a

E

Canti.4.[illegible]

F

Matt.11.b

Canti.4.c

Luc.8.f

G tamen dicit in oculis & criniculis, quaſi in pluribus, ſed qua-
Canti.4.c ſi in vno. Vulneraſti, inquit, cor meum ſoror mea ſponſa, vul-
neraſti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine
colli tui. Si plures habes oculos, omnes alios claude, vt hoc
vno vtaris, quo ſolo dilectum intueri ſoles, & quo ſolo vales.
Qui directius intueri volunt, alterum oculum claudunt, alte-
rum intendunt, & eum ipſum quo cernūt ſtringunt vt ſtri-
cto efficacius contemplentur acumine. Oculus tuus vnus eſt,
Pſal.26.b ſi purus eſt: vnus eſt, ſi ad plura non eſt: vnus eſt, ſi quodam-
modo ſimplificatus & ſtrictus & directus in vnum eſt, non
fiſſus, non diffuſus, nō ſparſus in multa. Oculus tuus vnus eſt
ſi intendis & intueris ſemper in vnum, & in illum vnum. De-
nique ſi amoris oculus eſt, vnus eſt. Vnam, inquit, petij à do-
mino, hanc requiram, vt inhabitem in domo domini in lon-
gitudinem dierum, vt videam voluntatem domini. Oculus
iſte vnus eſt, vnum petens, & vnum proſpiciens. Et in vno
crine colli tui. Non oportet vt crines fluitent, vt ſine lege eua
gentur, & ſparſi & errantes oculorum effundantur lumini-
bus. Non decet vt ſtrictus ſit oculus, & crinis laxus. Oculus
enim offenditur cum crinis effunditur. Si intentio in ocu-
lo intelligitur, quid in crine vbi cogitatus deſignatur? Vis
vnum habere vtrunque & crinem & lumen, & intentionem
& meditationem? Cuius eſt in lege domini voluntas eius, &
in ea meditabitur die ac nocte: iſte etiam in voluntate vni-
H formi vnum poſsidet oculum, & crinem vnum in medita-
tione. Alioquin ſi vniformis & ſimplex intentio in deum ti-
bi non fuerit, ſi cogitationes tuæ ſine diſciplina tua fluitent:
intentum retundunt oculum, & ſimplicem intentionis diuer-
berāt aciem, & cor diſsipant peregrinæ & indiſciplinatæ mē-
tis volutiones. Intentioni puræ cogitatus reſpondeat: vnus
ſit, ſicut & illa vniformis eſt. Bonus enim crinis qui fuſus nō
eſt, non incultus, ſed collectus in vnum, & collo inhærens.
Canti.4.c Collo vtique illi de quo dicitur: Collum tuum ſicut turris,
de qua mille clypei dependent. Collum hoc ſacram ſcriptu-
ram intellige, per quam ad nos diuinæ nuncia voluntatis ver-
ba profluunt. Bene ergo crinis colli, cogitatus adſiduus in le-
ge Dei, ideo colli dicitur, quia omnis cogitatus tuus, omnis
ſenſus tuus & intellectus tuus ſacro non debet præiudicare
ſermoni, ſed ex eius præſcripto pendere, & prodire ab ipſo.
Quod diuiſi & quaſi lacerati ſunt crines tui, & nihil in ſe cō-
poſitionis habentes, collo licet inhæreant: non tamen pla-
cent ſponſo, nec eius cor vulnerant, non mouent affectum,
nec gratiam merentur. Vtrunque exigit, vt coniuncti ſint, &
collo inhæreant, & obtineāt in ſe tam ordinem quàm aucto-
ritatem. Quid enim proficis ſi meditationis tuæ in lege Dei
ſint, & ipſæ in ſeipſis ſine lege ſint? Sine lege ſunt, quæ ſine or
dine ſunt, & paſsim feruntur. In vno (inquit) crine colli tui.
In collo, ſacri ſermonis auctoritas intelligitur, quæ cogita-
I tiones informet. Ordo autem in vnitate. Bonus enim ordo
vbi colliguntur in idipſum, & feruntur in vnum, & in vnum
illud quod non auferτur. Vel ideo dicit in vno crine colli
tui, vt liberam & reuelatam ſignificet ſponſæ faciem. Crines
enim pro velamine habentur. Vult ergo in ſponſa exutam &
reuelatam faciem ad ſpeculandam gloriam dei, ad intenden-
dum ſine offenſione oculum contemplationis: ideo commē-
dat crines compoſitos, & reductos à vultu ad collum. Quid
hoc in vna ſingulariter intelligimus anima? Deriuemus hunc
ſenſum ad Eccleſiæ ſtatum. Gratius eſt enim quod Eccleſiæ
commune eſt. Denique nihil ſponſo gratius communitate,
imò vnitate credentium, & compage eccleſiæ. Multa bona in
ſponſæ cumulauit præconium, quibus ſe delectatum oſten-
dit, ſed nunquam ſic expreſsit congaudentis affectum ſicut
hic, vbi & luminis & crinis cōmemorata eſt vnitas. Quomo-
do non maximum erit eius gaudium, vbi maximum conſer-
Ioan.13.d uatur mandatum? Mandatum, inquit, nouum do vobis, vt di-
ligatis inuicem ſicut dilexi vos. Oculi eccleſiæ, doctores ſunt,
quos qui tangit, tangit pupillam oculi domini. Crines vero,
Ibidem. plebs credentium. In vtriſq; eſt ſponſo grata vnitas. In hoc,
inquit, cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectio-
Matt.18.c nem habueritis ad inuicem. Cōſenſus duorum vel trium pre-
ces impetrabiles facit, quanto magis totius Eccleſiæ in Chri-
ſto cōſenſus? Quomodo non impetrat vnitas, quæ ipſum cor
Canti.4.c domini penetrat? Vulneraſti, inquit, cor meū ſoror mea ſpō-

ſa, vul[illegible] cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno K
crine [illegible] uid enim in toto muliebri ornatu plus alli-
cit & [illegible] s affectū quā crines compoſiti? Sed quid
cona[illegible] mulare crines ſponſæ ambitioſo com-
ptos & [illegible] tu? Magis ſubeſt plāgendi copia quā ap
plauden[illegible] cernimus diuulſos miſeræ & laceros
ſpōſæ crin[illegible] pugnare eccleſiæ plebes pro eccleſia.
Cernis ho[illegible] one, & nihil te mouet iſta diuulſio,
non te ſ[illegible] vulnus tam graue vulnerat? Si vnitas ad
gratulationem cor tuum vulnerat, diſsidium ad compaſsio-
nem vulnerare te debet. Mouet te vnitatis & vniformitatis
diſpoſitio: moueat te eorum, quæ vnita fuerint, diſsipatio. Di-
uiſi ſunt crines tui, & diſparati ab inuicem, imò & contra in-
uicem. Vtrique à ſponſæ collo pendere ſe iactant, & de pro-
prietate glorianτes, à ſe diuellere tētant. Nouit dominus qui *2.Tim.2.c*
ſunt eius, & diſcedat ab iniquitate omnis qui nominat nomē
domini: geminum hoc habens ſignaculum, vt Paulus loqui-
tur. Immobilis manet ſponſa ipſius inter impias manus vn-
diq; conuellentium illam & lacerantium. Reges terræ & prin *Pſal.2.a*
cipes cōuenerunt in vnum aduerſus Chriſtum domini, & ad-
uerſus ſponſam eius. Sed ſpōſa ſponſum nouit, vt non ſequa-
tur alienum, ſed ipſum. Non ignorat ſeipſam, non ignorat cu
ius ſponſa ſit: ideo non vult egredi, nec abire poſt greges ſo-
dalium. Et ſi ſodales fuerunt, iam quidem non ſunt. Exierunt
à nobis, ſed non ſunt ex nobis. Quomodo ſodales ſunt qui a- L
mici nō ſunt? Amicus enim ſpōſi ſtat & audit, & gaudio gau-
det propter vocem eius. Iſti vero non audiunt, nec gaudent
ad vocem ſponſi, ſed magis ad vocem imperatoris Romani.
Niſi (quod verius fatemur) non tam gaudent quàm timēt ad
rugitum eius. Sed nouit dominus qui ſunt eius, non qui ſunt
imperatoris. Ideo moueri non poſſunt ad fremitum leonis,
quia immobili diuinæ notitiæ continentur ſignaculo. Bonū
enim ſignaculum notitia dei. Notitia quæ ſecundum propo-
ſitum eſt, ſecūdum quod vocati ſunt ſancti. Firmum eſt ſigna
culū hoc notitiæ eius, quia nihil ei deperit. Non tantum non
deperit ei nihil: ſed ipſa ſaluandos parit, ipſa prædeſtinat, ip-
ſa ſignat quos ſuos eſſe velit. Geminum ſignaculum, diuinū
propoſitum, & humanum ſtudium: diuina prouidentia, & hu
mana diligentia. Nam de diligentia ſubdit Apoſtolus: Et di- *2.Tim.2.c*
ſcedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen domini. Vi-
de duas huius ſignaculi partes: vnam diuinæ tantum gratiæ,
alteram & libertatis & gratiæ noſtræ. Illam propoſiti: hanc
adiutorij. Secunda hæc pars libertatis noſtrę infirmum arbi-
trium dirigit. Nam prima prædeſtinando diſponit. In prima
qui ſunt eius dominus præuidendo nouit: in ſecunda nobis
innoteſcit. Illa cauſa, hæc eſt illius effectus. Illud ſignaculum
immobile eſt, hoc probabile. Illud ſignaculum eſt, eſt iſtud ſi-
gnaculi ſignum. Illa radix eſt, hic fructus: & à fructibus iſtis
cognoſcetis eos, qui nominant nomen domini. Nam ipſe in M
beneplacito ſuo nouit qui ſunt eius, & ponis eos vt fructum
hunc plurimum afferant: ideo dicit: Diſcedat ab iniquitate
omnis qui nominat nomen domini: qui eius eſſe ſe dicit, nō
diſcedat ab vnitate. Nec diſcedere poteſt quiſquā illorū quos
diuina formauit & firmauit notitia. Deniq; & capillus de ca-
pite Eccleſiæ non peribit. Capilli enim eius omnes numerati
ſunt, omnes ſignati ſignaculo præcedentis notitiæ. Sine pœni
tentia eſt iſta notitia. Ideo firmū ſtat fundamētū, domini ha-
bēs ſignaculū, diuini propoſiti adiutoriū, & arbitrij noſtri co
natū. Iſto qui ligantur crines ſignaculo, nō poterit eos quiſq̃
rapere de capite ſponſæ. In manu tua domine, omnes crines
ſpōſæ, & nō rapiet eos quiſquā de manu tua. Tene Ieſu bone,
quos tenes, & recollige quos noſti, & qui tuū ſe nouit, qui di-
cit, domini ego ſum: qui nominat nomē domini, diſcedat ab
iniquitate, accedat ad vnitatē eccleſiæ, ad vnitatem capitis &
corporis, id eſt ſit crinis colli, & crinis vnus. Nihil ſic ſponſi
cor vulnerat, nihil promouet affectum, & animum penetrat,
quomodo vnitas ſponſæ, & ea ipſa inter diripientium ſerua
ta & quaſi ſolidata conatus. Epiſcopi religioſi proprias deſe-
runt ſedes, de ciuitate in ciuitatem fugiunt à facie perſequen
tis. Deo deuoti & clerici & monachi tribulationibus & cōtu
meliis affecti, rapinam bonorum ſuorū cū gaudio ſuſtinent,
cognoſcentes ſe meliorem habere & manentem ſubſtantiam
in vnitate ſupernæ & eccleſiaſticæ charitatis. Si enim omnē *Canti.8.*
ſubſtantiam

A subſtãtiam ſuam dederit homo pro charitate, [illegible] il [illegible] deſpiciet eam. Quidam equidem libertatem eccl[illegible] communionis muneribus redimunt. Bona redemp[illegible] vendi- tio turpis. Quid vendis quod ipſe condemnas[illegible] [illegible]maticos reputas qui à te ſeparati ſunt, non debuer[illegible] inductus erroris ſui illis permiſiſſe licentiam. Si ſ[illegible] reputas cur libertatem eius muneribus venditas? Si aute[illegible] eccleſiaſticæ vnitatis apud nos veritas eſt, quid illam diuellere tentas? Si Petri ſedem ſucceſsionis iure tenes, cur non Petri ſententias vendicas in eos, quos ſchiſmaticos arbitraris? Pecunia, inquit, tua tecum ſit in perditionem. *Act.8.d* Nunc vero dicis: Pecunia tua ſalua mihi ſit, anima vero eat in perditionem. Quomodo enim non perditio hæc, vbi ab vnitate corporis ſeparatio eſt? Nec mihi, inquit, nec tibi ſit, ſed diuidatur. *3.Reg.3.d* Ita & tu pecunias tollis, cum animas non potes. Tolle quod tollis, munera tolle tibi, animas eccleſiæ relinque. Nam & ipſa niſi animas non quærit. Corporalia autem apud te bona ſpargant, ne bona animæ diſpergant tecum. Qui enim non colligit cum eccleſia, diſpergit. Signanter ſatis ait: Qui non colligit mecum, diſpergit. *Matt.12.c* Collectio nanque, vnitatis rationem continet, ſicut diſperſio innuit ſeparationem. Eccleſia cum ſponſo dicere nouit: Qui non eſt mecum, contra me eſt. Nihil medium relinquens, aut colligis cum illa, aut certe diſpergis: aut cum illa es, aut contra illam. Tu autem dicere (vt aiunt) ſoles: Si

B non vis diſpergere mecum, ſaltem non colligas cum illis. Si non es mecum, ſaltem non ſis contra me. Sufficit ſi nec noſter ſis, nec aduerſariorum. Sed non ita noſter Ieſus, qui ait: Noſter es, an aduerſariorum? *Ioſue.5.d* medium nil relinquens. Nunquid Ieſu bone, non eſt reſina in Galaad? *Hiere.8.g* Quare ergo nõ eſt ſanata domine contritio ſponſæ tuæ, vulnus & liuor & plaga tumens non eſt circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo? *Eſa.1.b* Potaſti domine ſatis dilectam tuam vino compunctionis, quando oleo fouebis, oleo ſancto tuo? Oleum autem peccatoris non impinguauit eam. Nã & qui ex aduerſo ſunt, oleum habere iactant. Quid enim niſi oleum venditant dum blandiuntur, dum pollicentur honores, dum munera proponunt? Oleum iſtud non ſanat, ſed magis ſcindit. Ideo ſicut vinum eorum, ita & oleum eorum. *Pſal.76.a* Aequa lance penſanda ſunt verba & verbera eorum. Renuit conſolari anima mea ab vberibus conſolationis eorum. Ipſi enim ſicut lamia nudauerunt mammas: lactauerunt enim catulos ſuos, non eccleſiæ filios. *Thre.4.a* Eccleſia enim mammas ſuas habet: idcirco in laudibus ſuis ſequitur ſtatim: Quàm pulchræ ſunt mammæ tuę ſoror mea ſponſa. *Canti.4.c* Reuoca domine Ieſu filios tuos qui aberrãt, ad lactis huius dulcedinem, vt ex ore lactentium perficias laudem, cum deſtruxeris inimicum & vltorem: *Pſal.8.a* ideo feſtina & eiice ad victoriam iudicium, vt habitent in vnum qui inuocant nomen tuum, quoniam in hac vnitate mandas benedictionem & vitam per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

G

Sermo XXXI.

LENITER ſunt à nobis perſtringenda nunc vbera ſponſæ, quæ ſuperius non vno in loco ſtudioſius preſſa ſunt, & neſcio an ex toto expreſſa. Fortaſſe modo tacta, nouum aliquid nobis effundent. *1.Pet.2.a* Quis non auide & cum ſpe bona ad vbera currat, quæ ſic ſponſus laudare curauit? Hęc vbera ſunt quorum nos Petrus quaſi modo genitos infantes lac concupiſcere hortatur. Et commendatio præſens nonne vim quandam inuitationis videtur obtinere? *Canti.4.c* Quàm pulchræ ſunt, inquit, mammæ tuæ ſoror mea ſponſa. Non eſt ſimpliciter & ſine expreſsione laus tanta profuſa, ſed ipſe pronunciationis modus admirationem & oblectationem proferentis demonſtrat. Quæ tamen eſt huius ordinis ratio? Cur poſt oculum & crinem ſtatim ad mammas ſermonem deflectit? aut cur in illis vnitas commendatur, in his commẽdatur pluralitas? Mihi quidem in capitulo ſuperiori mentis quidam & cogitationum exceſſus ad deum videtur innui, ſobrietas vero & temperantia ad paruulos in iſto: ibi vnum neceſſarium eſt: hic ſolicitudo & ſermo doctrinæ partiendus in plura. Ibi intemperantia feruidi amoris collecta in vnum & cõſtricta, & penetrans ipſum dilecti pectus ſauciat: hic temperatã doctrina, & ſermo ſobrius, lacteo quodam potu paruulos ſatiat. D Vides quomodo nihil medium relinquit in laude ſponſæ, ſed cum Paulo aut mente excedit deo, aut condeſcendit nobis. Charitas enim, inquit, vrget nos. Ad quid vrget nos? Nunquid ad exceſſum? *2.Cor.5.c* Non vtique ad exceſſum, ſed vtique ad condeſcenſum. Res illa eſt voti, hæc obſequij. Illic intemperantis affectus ſumus, hic contemperantis. Bonus ordo planè haurire ibi, & hic exhauriri. Primo ibi infundi, poſtea hic infundere: inebriari ibi, & hic inebriare. Bona viciſsitudo talis, ſi tamen modo talis. Ordinatione tua domine hæc viciſsitudo perſeuerat, viciſsitudo contemplationis & conſolationis. An non beatus cui omnia vitæ momenta in hoc decurrunt, vt vel Chriſto vulnera charitatis infigat, vel pietatis vbera porrigat ſubditis? Ego ſiquando (ſi tamen aliquando) inebriatus ab vbertate domus tuæ domine, diſtenta vbera inde reportare videor, tot variis & tam moleſtis exſiccantur negociis incurrentibus, vt mox arentia reddantur, quæ prius eruditionis & gratiarum vbertim lacte rorabant. Fœlix quidem qui ſancti interpellatione aliqua talia in ſe cõtinuat ſtudia, vt vel ipſum (ac ſi ita dicam) ſapientiæ cor & ſecretarium penetret, aut vbera inde referat voluptatis illius vbertate referta. Sponſa plane eſt quæ nouit huiuſmodi variare vices. Ideo in laude ipſius poſt contemplationis exceſſum, de conſolationis & doctrinæ vberibus ſermo ſtatim contexitur. E

Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ: purus oculus, & pulchræ mammæ. *Canti.4.c* Ille ſponſo, & filiis ſponſi. Ille ideo vnus dicitur, hic plures: quia varia debet eſſe vberum temperatura, pro ſugentium qualitate diuerſa. Vide quomodo Paulus Iudæis factus eſt Iudæus, & iis qui ſine lege erant, quaſi & ipſe ſine lege eſſet, infirmus infirmis. *1.Cor.9.c* Nonne velut tot applicat diſcipulis vbera, qui in ſe tot transformat genera? Quid aliud molitus eſt temperatura tam multiplici, niſi vt leniter & lactis more teneris auditorum eius doctrina influeret animis? Tot videtur abundare mammis, quot modis arte ingenioſa capacitati ſe infirmorum coaptabat. *1.Theſ.2.b* Factus ſum, inquit, i[illegible] medio veſtri tanquam paruulus in medio paruulorum, quomodo ſi nutrix foueat filios. Et ſi vultis, duas vobis mammas maternæ pietatis aſsignabo, imò idem ipſe Paulus aſsignat cum dicit: quia pietas ad omnia vtilis eſt, conſolationem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. His vberibus geminis erga ſubditos abundare debet, qui doctoris & patris in eccleſia locum occupat, his muniri mammis à dextris & à ſiniſtris, vt qui ei commiſsi ſunt potentur à lacte & ſatientur ab vberibus conſolationis eius. *Eſa.66.c* Harum alteram reputa ſiniſtram, alteram dexteram. Siniſtram in temporalibus ſubſidiis, dexteram in ſpirituali conſolatione. *Roma.12.b* Qui miſeretur in hilaritate, qui tribuit in ſimplicitate, qui iuxta apoſtolorum principem gregi commiſſo prouidet nõ coacte ſed ſpontaneè, mammã hic ſiniſtram exhibet: *1.Petri.3.a* F & eccleſiæ promittitur in prophetia Eſaiæ quòd regũ mamilla lactabitur. *Eſa.60.c* Mamilla, inquit, & non, mamillis, eo quòd regum eſt temporalibus præcipue bonis eccleſiam fouere: hæc enim ſiniſtra eius eſt, in qua ſunt diuitiæ & gloria. *Prou.3.b* De dextera quidem mamilla ſic nos Paulus informat. Conſolamini, inquit, puſillanimes, & conſolamini eum qui huiuſmodi eſt, *1.Theſ.5.c* ne abundantiore triſtitia abſorbeatur. Item vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis. *Gala.6.a* Et (vt ita dicam) ſunt qui ſiniſtram tantũ mammam ex officio habent, ſicut ij, quos ſupra diximus, reges & principes. Et ſunt quibus ex officij ſui iure pendet dexteram maxime præbere mamillam, ſicut ſacerdotes domini & doctores, quorum labia cuſtodiunt ſcientiam, & lex domini requirẽda eſt ab eis. *Mala.2.b* Hi enim magis à ſubditis plebibus carnalia metunt, quibus ſpiritualia ſeminant. Qui vero poſſeſsionibus cunctis renunciãt, qui rebus temporalibus valedicunt, ſe ſuáque omnia monaſterio tradentes, & ex toto in ius abbatis tranſeunt, nullam ſui ſibi curam relinquentes decætero, tales vtique gemino cõſolationis lactandi ſunt vbere. Ideo neutro hoc carere debent qui talibus præſunt, ne mutilum & velut detruncatum videantur pectus geſtare, vna deformiter mamilla cõtentum. Qui vero vtroque deſtituuntur, locum hunc in eccleſia & ſibi damnoſe tenent, & quantum ad alios periculoſe, ne forte lingua lactantis adhæreat palato, dum arentia

G sunt vbera matris. Peregrina est plane hæc laus ab illis in præsenti facta ad sponsam. Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa. *Canti.4.c* Simúlque aduerte quòd non omnes pulchræ sunt mammæ. Non est enim speciosa laus in ore peccatoris. *Eccle.15.b* Fili, inquit, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. *Prou.1.q* Vide quomodo quorundam vbera non modo nõ vult speciosa haberi, sed vult suspecta. Idcirco ista commendat, vt bene noris ad quæ te debeas tuto conferre. *Canti.4.c* Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ: meliora sunt vbera tua vino. *Canti.1.a* Duo sunt, quæ ponit in laude vberum istorum: pulchritudinem & virtutem. Alterum conuenit amanti, alterum lactanti. Quid enim lactantis refert si pulchra sunt vbera, dummodo sint vbera, & redundantia lacte salubri? Pulchritudinem ergo pro se commemorat, & lactis gratiam pro suis. Et si non ipse melius sapis, pulchritudinem ad conuersationis venustatem refert: ad doctrinam & eruditionem, quod restat in commendatione mammarũ. Dulcius sugitur, vbi vita venustat sermonis virtutem. Et si spirituale aliquid vis, & expressum de pulchritudine earum audire, ad mulierum te studia mitto, quæ corporei decoris & cultus & operam gerũt, & assecutæ sunt artem. Quid enim magis affectant in ornatum pectoris, quàm ne mammæ superexcrescant, & deformiter fluitent, & pectoris ipsius occupent spatia? Ideo excrescentes & fluitantes, fasciis pectoralibus stringunt, naturæ vitio arte medentes. Pulchra
H sunt enim vbera, quæ paululum supereminent, & tumẽt modicè: nec elata nimis, nec tamen æquata carni reliquæ quasi repressa, sed non depressa: leniter restricta, non fluitantia licẽter. Hoc quidem exemplo qui verba bona, verba spiritualia debet proferre, mulierũ imitetur & studia & industriam. Castigato vtatur sermone verborum, non fluitent vbera, nõ sine lege ferantur, non pectus & quoddam secretarium mentis magis occupent quàm ornent, non habeant plus materiæ quàm gratiæ, non plus carnis quàm lactis. Purus & prudens sit sermo pro tempore. Accedat huc pietas, & pulchritudinis numeros teneat. Non habeat plus oris quàm pectoris, nec lactis fluxum patiatur. Ex pectore debent vbera prodire, & inhærere illi, non ipsum conuerti in illa. Ex abundantia cordis os loquatur, ex illa non totum effundat. Restringẽda sunt vbera, ne nimis exuberent. Videas aliquos dum verba consolatoria plus æquo sectantur, in vana deuolui: & dum auditores longo pertæsos silentio, & quasi quadam subtristes acedia exhilarare volunt, petulantis lasciuiæ linguæ post vtilia profluunt ad scurilia, & modico frumento multum zizaniorum aut præseminant aut superseminant: loquuntur placentia, & doctrinæ panem in risum faciunt (sicut scriptum est) *Eccle.10.* sed paulo post risum sine pane, sine pane verbi salutaris. *2.Cor.4.a* Non est adulterandum verbum dei, nec admixtione corrumpendum peregrina. Suis sit cõtentum vberibus, vberibus vtrius-
I que testamenti. Hæc tibi memoriter in pectore hæreant, hæc tibi consolatorium & quasi lacteum sermonem ministrent, ista suggerant quod alij sugant. De pectore tuo erumpant radicitus, vt non sint affectata quæ dicis, sed de puro & præcordiali prolata affectu, iuxta illud: Si vis me flere, plorandum est primo tibiipsi. Compassionis & gratulationis affectus intus nascatur tibi, sed per scripturæ sacræ verba ac si vbera quædam ad educationem audientium profluat. Pudice quidem, vt in re seria, & petulantia absit, & serenitas adsit. Ad pulchritudinem enim mammarum accedit si se paulum attollant, & tumeant modice, tantum vt habeant auctoritatis quantum sat est, austeritatis nihil. Ideo & vino meliora dicuntur vbera. Sic enim in laude eorum statim sequitur. Meliora sunt vbera tua vino. Vbera gratiæ, vbera consolationis, austeritatis & duritiæ, vino meliora sunt ac efficaciora, & accommodata magis ad commutandum tristes & exasperatos affectus, ad consolandum imbecilles & teneros. Facilius mouent, & fouent suauius. Verbum enim dulce, & mitigat inimicos, & amicos multiplicat. Dulce euangelij verbum, durum legis. Et vide quomodo verbum dulce effera gentium corda conuertit, & quasi marinos & salsos fluctus in lactis saporem. Inundationem, inquit, maris quasi lac sugent. *Deu.33.* De apostolis hoc dictum est sub typo Zabulon & Isachar. Hodie si quis amarus & turbidus fluit, nõ desperes. Adhibe vbera, instilla lac, forte & ipse cras lacteus fluet. Quis scit si non modica stilla totam massam conuertat? Dabit enim dominus K
verbum euangelizantibus virtute multa. *Psa.67.c* Sterilis & infirma est seueritas legis, & sine gratia præcipit, & sine venia punit, vtraque vbere caret, inde vel præsignatione vel præfiguratione hæc continet, sed in actu non exhibet. Memento non legis sed euangelij ministrum te esse, ministrum Iesu, qui in passione acetum, & in cœna vini veteris reprobauit acorem. Nouatianus non habet mammam veniæ, nec Pelagius gratiæ. Ille naturæ inueteratæ & corruptæ bona prædicat, & ad iustitiam sufficere dicit: hic diuinæ naturæ bonitatem tollit, dum pœnitentiam negat. Ille (vt sic dicam) reuocat petentes: hic non suscipit pœnitentes. Vetustatem ille propinat: hic austeritatem. Non habet eius doctrina gratiæ lacteam nouitatem, nec huiusmodi dulcedinem. Parasti, inquit psalmista, in dulcedine tua pauperi deus. *Ibidem.* Pelagius diues est, non eget hac dulcedine: innascitur ei, non paratur. Pelagius dicit, non indigeo: & Nouatianus, non indulgeo. Alter prædurus est, alter prædiues: Para domine para in dulcedine tua pauperi tuo deus. *Ibidem.* Tu para, tu repara, & non nisi in dulcedine tua. Magna multitudo dulcedinis, quæ de vberibus tuis domine sugitur. Quotiens post opus grauis excessus ad ista accessi, pressi instantius: & quantam lactis expressi copiam, tu domine nosti. Vbi abundauit delictum, abundauit & gratia. *Rom 5 d* Sufficiebat mihi vt diuitiæ computarentur si vel mererer veniam: & ecce abundauit & gratia. Mammarum pressi vnam, & vtraque influxit vbertim. Ideo sponsa tua gratiæ lacte potata, & satiata L
ab vberibus consolationis, didicit & ipsa vbera magis præbere quàm vinum. Meliora enim sunt vbera eius vino. Vinum vetustate acescit: vbera totum nouum, dulce totum effundunt. Deniq; & timor foras mittitur, & charitas nunquã excidit. *1.Cor.13.b* Hoc est mandatum nouum eius, semper recens dulcedo. Non potest amor esse, & dulcis non esse. Meliora ergo sunt vbera tua vino. Vinum non malum, sed vbera meliora. Meliora quidem sunt, mixturam tamen non refugiunt vini.

Nam in sequentibus aliquanto post dicet: Bibi vinum cum lacte meo. *Canti.5.b* Melius tamen si bibat lac solum, & sine vino: quia in vino terror est, in vberibus compassionis & gratiæ lene blandimentum. Nam vinum licet in bonum valeat & soleat accipi: hic tamen ex collatione vberum aliquid durum & forte significare videtur. Meliora sunt vbera eius vino: quia melior est dulcis & fraterna compassio, quàm indignantis animi durus & immitis affectus. Quasi non habentes vbera Paulus notat, quos sine affectione vocat. *Rom.1.d* Non potest in humano pectore vberibus carere pietatis sponsa sponso suo adhærens. Ipsi enim mons vber, mons incaseatus, mons coagulatus, mons pinguis. Quomodo de tanta lactis copia nil sponsa capiat, cui beneplacitum est in hoc monte habitare? Et si in hoc monte sine intermissione habitare nondum possumus, recurramus frequenter, ascendamus, inebriemur vberi- M
bus. Sic enim scriptura habet: Vbera eius inebrient te omni tempore, & in amore eius delectare iugiter. *Prou.5.d* Videte ad quem sensum vberum interpretationem deflectat, ad ebrietatem & oblectationem amoris. Quid necesse est diutius in quærenda vberum ratione morari? magis vero quæramus ipsis inebriari: meliora enim sunt vbera vino, quia melior est misericordia super vitas: *Psal.62.a* melior est amoris affectio quam afflictio carnis, & lacteus potus spiritualis nouitatis, compunctionis vino. Ibi enim ostenduntur & gustantur dura, dum vetus homo repellitur & destruitur: hic in nouitate vitæ, diuini fauoris lactea capimus blandimenta, nec fugæ sed refugij significationem. Bonum quidem vinum, sed vbera dulciora. Bona compunctio, sed melior vnctio. Odor enim vnguentorum tuorum super omnia aromata. *Canti.4.a* Iam studia vestra ad audiendum redintegrata video. Auiditatem vestram excitauit odor vnguentorum sponsæ. Indiscreta quadam esurie illa vultis hodie vberibus superaddi: date inducias vsque mane, hodie sufficiant vbera, crastino accedemus ad vnguenta, eo votis nostris præstante effectum, qui vberum & vnguentorum sponsæ suæ & commendator est & dator, Iesu Christo qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Sermo

A

Sermo XXXII.

EXIGVVM est mihi olei & vnguenti fratres, & vos hodie vasa affertis tanta, tam vacua. Nec ducatis ad iniuriam, quòd vacua vasa vestra dico. Ego non inania per hoc, sed magis capacia volo intelligi, eo quod auida & idonea sint vobis ad capiendum ingenia. Quis ista implere sufficiat? Attenditis ad vnguenta sponsæ, quanta sit illi aromatum copia, quasi non & instrumenti habenda sit ratio per quod ad vos manare debent? Copiosa quidem materia, sed nihilominus attendite quid minister queat. Fiat quod vultis, non causabor inopiam, ne vos me non obseruatæ sponsionis incusetis. Instillabo modicum quod habeo olei vasis ingentibus, atque vtinam aliquis Helisæus iubeat, cuius virtus nostro prouentum bonum conatui tribuat. Quid ergo? Nonne hic multi assident Helisæi, multi prophetæ, aut certe filij prophetarum? & hi omnes iubent: & si merita inferius essent, numerus ipse magni vnius alicuius poterat vicem supplere. Instillabo ergo aliquid de reliquiis vnguentorum. Nã ipsa in capite libri copiose & sufficienter effusa meministis, & forte fex illorum nondum est exinanita. Nunquid & ego modo sum exhausturus illam? Ne speretis id à me, nec enim præsumo. Fertilis apud sponsam est vnguentorum apothe-

B ca. Non est quod dicatis: Exhaurite, exinanite vsque ad fundamentum in ea. Vtinam contingat mihi in hac fece intin-

Deu.33.d gi in oleo, sicut scriptum est de Aser. Fratres, si non meremur in olei dolium, in vnguentorum copiam, cum euangelista Ioanne immergi, si non meremur tam vberem vnctionem, nunquid desperabimus vel intinctionem, nunquid saltem odorem? Nam & odor hic tantum commendatus est: & odor, inquit, vnguentorum tuorum super omnia aromata. Vbera prosunt vt crescas, vnguenta ne deficias. Meliora sunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Et vt hodiernum capitulum cum hesterno copulemus, dicamus vbera tenerorum esse, vnguenta fortium. Vbera prosunt vt crescas, vnguenta ne deficias. Meliora sunt, inquit, vbera tua vino. Conferamus inter se ista tria, vina, vbera, vnguenta. In vino veteris hominis defectio, in vbere noui refectio, in vnguentis quædam delectatio. Vino carnalis sensus inebriatur & sopitur & obruitur, vbere nouus nutritur, vnguentis adultus deliciatur. In primo homo vetus conficitur, in secundo nouus reficitur, in tertio iam appropinquans ad perfectionem ineffabili lætitia afficitur. An non ordo bonus vt de refectione ad delectationem accedas, post lactis primitias ad vnguentorum delicias? Et à principio cantici huius vtraque ista vnguenta & vbera, & commemorata & copulata sunt in præconiis sponsæ. Nec exigua horum gratia,

C quæ toties replicat in laudem dilectæ, non contentus commemorasse semel. Nonne delectatum putas laudibus istis, quas tanto affectu, tam frequenter recẽset? Est & quod ad te trahas de tãta sedulitate iteratæ laudationis: inuitationẽ tuam puta hanc iterationem: curre & tu in odorem vnguentorum istorum, imò cura magis vt hæc in te vnguenta redoleant,

Canti.4.c vt & tu audire dignus sis, quia odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Nec tantum semel hoc audias, sed iterato has tibi laudationes os dilecti loquatur. Recentia in te sint & quasi noua semper vnguenta, non arescant, non exsiccentur, non exinaniantur. Oleum exinanitum nomen dile-

Canti.4.c cti. Sed vide vt exinaniatur vsque in te, non exinaniatur à te. Bonum est si cum sponsa inchoes ab vnguentis: sed non bo-

Gala.3.a num vt consummeris in vngentis. Alioquin tibi dicit Paulus: Cum spiritu cœperis, nunc carne cõsummaris. Bene vngeris, si spiritu vngeris. Ideo sic vngere, vt caro in te immutetur propter oleum. Oleum non immutetur aut minuatur propter carnem. Oleum imò & vnguentum non de capite tuo discedat, sed exuberet & descendat vsque ad pedes: quia vtraque in Christo Iesu non tam vncta quã perfusa sunt vnguẽto. Intret oleum interiora tua, ipsis imbibatur affectibus, vt carnalitas omnis in te mutetur propter oleum. Erit enim

Psal.44.b quãdo & caro immutabitur propter oleũ. Vnctus est & per-

Psal.108.d fusus oleo lætitiæ præ consortibus suis. Ideo solus ante resurrectionis tempus dicere potuit: Caro mea immutata est propter oleum. Iure anticipauit communis horam immutationis caro immunis à carnalitate. O hora optabilis, ô dulce vn-

D guentum, quando & per quod caro dissoluta ascendet in incorruptionem. Nam ante illum statum quid nisi descẽdat in corruptionem? Vidistis hesterno die fratres, aspexistis lachrymabilibus oculis carnem miserã commutatam, carnem descẽdentem de corruptibilitate in corruptionem. Et quidẽ satis lente & cum mora descẽdentem, nec posse penitus corrumpi. Videbatur velle corpus quod occupauerat hæreditate possidere ipsa corruptio: & ne desineret putrescere, nõ sinebat perputruisse. Cohibebat vires quasi nollet substantiam celeriter consumere, vt diutius inficere posset. Nam cum fuerit caro redacta in puluerẽ, quid habet vltra corruptela quod faciat? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœ- *1.Pet.1.d*
ni. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos. His verbis propheta velocitatem defectionis expressit, qua facile caro florida & vitali pubescens calore, & roseo colore pulchra, sed de terra succissa viuentium: exsiccatur quidem subito, sed nõ computrescit tam cito. Ergo fœni collatione celeritatem subitæ commutationis ostendit, non lentæ & putridæ corruptionis expressit horrorem. Videres in illo cadauere ossa que tecta fuerant, quædam denudata, quædam quidem adhuc non tam tecta quã polluta & inuoluta putredine. Grassabatur in carne misera longa corruptio, & attingẽs à fine vsque ad finem fortiter, miserabiliter dissipabat omnia. Poterã & ego dicere: dissipabat omnia carnis eius, eo quod dissipatio virtuti diui- E
næ dispositionis seruiebat. Misera cõmutatio, sed pulchra ratio, qua deo placuit vt carnis gloria non nisi per putredinem deducatur in puluerem. Sæuiat mors, sæuiat & grassetur ipsa corruptio in carnem humanam, depopuletur eam quantum potest, deducat eã primo in saniem, deinde in cinerem. Nam hucusque potest & nõ amplius quam in puluerem deducere, scilicet carnis gloriam. Non ad nihilum consumere valet carnis substantiam, nec penitus consumere, nec perpetuo possidere. Donec atteratur cœlum, non cõsurget, sed tamen tunc *Iob.14.b*
consurget. Tunc enim effundet dominus de spiritu suo super *Ioel.2.g*
omnem carnem, tunc caro sanctorum erit immutata propter oleum, eo quod spiritus domini vnxerit eã. Omnes enim re- *1.Cor.15.g*
surgemus, sed non omnes immutabimur. O quanta virtus vnguenti illius, à cuius facie corruptionis tam vetustæ iugum computrescit, & caro quæ consumpta fuit à suppliciis, reuertetur ad dies adolescentiæ suæ, adolescentiæ quæ non discedet alia ætate succedente. Efficax omnino vnguentum, per quod tam inueterata sanabitur cõtritio, & tam annosa sanies in sanitatem incorruptibilem cõuertetur. Ecclesiæ proprium est hoc vnguẽtum, ideo Christiani dicuntur filij eius à sponso suo Christo, id est vncto. Et iam accipimus hoc vnguentũ in baptismate. Sed sicut ibi operatũ est ad sanctificationem, ita & in fine temporum operabitur ad gloriosam illã immutationem, quando caro immutata erit propter oleum. Quis F
scit si non interim morbus sinatur desæuire, vt ex violentia morbi virtus declaretur remedij? Bene ergo vnguenti huius odor commendatur, eo quòd gratiam eius ac si de longe adhuc odoramus. Quod aliud dabis antidotum tam efficax ad mitigandum omnem mentis quæ potest accidere desolationem, quam quod fidissima spes est resurrectionis futuræ, & fœlicis illius commutationis? Non habet doctrina gentilium resurrectionis credulitatem, & Iudæorum traditio non tenet qualitatem. Illi non credunt: isti minus plene, sed parum pure de spirituali resurrectionis gloria, & angelica similitudine sentiunt. Gentiles vnguenti huius odorem non trahunt. Iudæi quidem non ipsum & proprium, sed nescio quem alium & adulterinum pro eo. Apud solam ecclesiam vnguenti illius odor & integer & proprius existit. Ideo odor vnguentorum eius super omnia aromata. Bona vnguenta impassibilitas & patientia. Per illam caro resuscitata lędi nõ poterit: per istam mens pia inter prouocationes & iniurias illæsa consistit. Per illam quieto & inconcusso iure carnis nostræ terram hæreditate possidemus: per hanc vero ipsam animam. In patientia, inquit, vestra possidebitis animas vestras. Ipsa patientia *Luc.21.d*
quid aliud est, nisi velut quidam futuræ impassibilitatis odor? Illic mala nulla inferuntur: hic vero patientiæ beneficio, ac si vnguento quodã mitigatorio, etiam quæ illata sunt, non sentiuntur. Efficax & vtile omnino vnguentũ quod in-

G ter carnis vexationes animum ab iniuria tuetur,& cõtinet ne
fatiſcat,ne deficiat, ne laboret. Ego vtilitatem vnguenti
huius prædico,tu forte voluptatẽ quæris. Ne in hoc quidem
deero,& adhuc vobis excellentiorem vnctionem demõſtro.
Iacob. 1. a Omne gaudium,inquit,exiſtimate fratres, cum in tẽtationes
varias incideritis.An non tibi videtur excellentiori vnguen-
to perfuſus, qui nouit in aduerſis gaudere, quàm qui didicit
in ipſis non cõtriſtari? Minus enim eſt quo dolor excluditur,
quàm quo lætitia ſuadetur. Denique & inimicos non modo
Luc. 6. tolerare,ſed amare iubetur ſponſa Chriſti. Diligite, inquit,
inimicos veſtros. Bona ergo eius vnguenta, quæ in triſtibus
lætitiam redolent,& hoſtibus dilectionem præſtãt. Dilectio
enim maior eſt omnibus ſacrificiis & holocauſtomatibus.
Ideo odor vnguentorum tuorum præcellit omnibus aroma-
Matt. 5. c tibus.Bonum plane orationis aroma,bonum incenſum. Sed
audi quid euãgelium præferat. Si offers,inquit, munus tuum
ante altare,& ibi recordatus fueris quia frater tuus habet ali-
quid aduerſum te,dimitte ibi munus tuum ante altare, & va-
de prius reconciliari fratri tuo. Aduertis ſatis quomodo vn-
guentum recõciliationis aromati præfert orationis.Quid eſt
reconciliatio,niſi iterata animorum diſsidentium cõciliatio?
Pſal. 132. a Et de cõciliatione & charitate fraterna dicit tibi pſalmus:Ec-
1. Cor. 12. d ce quàm bonum & quàm iucundũ habitare fratres in vnum.
H Hæc eſt excellentior via iuxta Paulum, & aliis maior chariſ-
Pſa. 132. a matibus,quàm odor vnguentorum cunctis aromatibus. Vn-
guentum hoc deſcendit de capite in barbam & oram veſti-
menti.Chriſtus enim caput noſtrum prius dilexit nos, vt nos
diligamus eum. Ideo & ſponſa ſe currere dicit in odore vn-
ctionis,id eſt in æmulatione dilectionis. Non dicit vnguen-
ti,ſed vnguentorum: eo quòd gemina ſit dilectio. Vna qua
diligimus ipſum,quoniã ipſe prior dilexit nos. Alia qua dili-
gimus inuicem,ſicut & ipſe dilexit nos. Vtriuſque dilectio-
nis habemus ab ipſo & exemplum & donum.Ipſe enim dile-
ctionis & viam monſtrat,& miniſtrat virtutẽ.Ideo ſcriptum
eſt:In odore vnguentorum eius curremus. Ipſa connexio &
ſuauitas,& amor patris,& filij,& mutua complexio per ſpiri
tum amborum,nonne grato nos odore perfundit,& ad ſimi-
lem nos inuitat æmulationem,vt & nos vnum ſimus,ſicut&
ipſi vnum ſunt? Fœlix quidem qui ſequitur & currit in odo-
re charitatis illius,ſuauitatis illius,dilectionis illius,vnctionis
illius.Ipſe enim ſpiritus vtroſque quaſi perungit, quos tanta
amoris dulcedine coniungit.Imitemur vnctionẽ iſtam, cur-
ramus in eius odore.Diuinæ illius & eſſentialis vnitatis æmu
la eſt & quaſi imago fraterna charitas,& quædam velut vm-
Pſal. 132. a bra vnguenti illius & dulcedinis & amoris mutui.Ecce enim
quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum.
Sicut vnguentum in capite quod deſcendit,&c. Atque vtinã
de capite noſtro,quod ſurſum eſt,quędã vnguẽti iſtius in nos
I vmbra deſcendat,vt & ipſi audire mereamur:quoniam odor
Canti. 4. a vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Percurre ani-
mo virtutes reliquas,vſum & opera ſingularum recẽſe:nihil
in illis tam ſuauiter redolet quantum pura de corde charitas.
Quem odorem tibi ſpirent ieiunia, quem odorem eleemo-
ſynæ,ſi in illis charitas non pollet? Caſtitas ipſa & tolerantia
paſsionum, ſi non fuerint charitate condita, quid tibi ſuauis
1. Cor. 13. b odoris refundent? Si tradidero,inquit Paulus,corpus meum
ita vt ardeam, & quaſi aroma incenſum liqueſcam totus in
igne,charitatem autem non habeam,nihil mihi prodeſt. Nõ
poteſt gratis ſuſcipi,quod non cum gratia offertur. Charitas
radix eſt,quaſi rami virtutes cæteræ de illa pullulant, & ideo
pinguedinis illius participes eſſe debẽt. Quid prodeſt ramus
in bona oliua, ſi non in eo ſentitur radicis pinguedo & gra-
tia? Ita quidem nec virtutes,nec opera virtutum, ſi non in eis
charitatis & dilectionis virtus redoleat. Maria cuius etiam
modo tibi nomen de euãgelio ſonuit, quid in ea aliud quàm
Luc. 7. g dilectio redolebat? Dimiſſa ſunt ei, inquit, peccata multa,
quoniam dilexit multum.Bonus huius vnguenti odor, cuius
gratia veteris corruptelæ fœtorem deleuit omnino,&totam
eccleſiæ domũ ſuauitate grata perfudit. Dum eſſet rex in ac-
cubitu ſuo, nardi piſtici alabaſtrum confregit, & effudit ſu-
per caput recumbẽtis.Et nardus illa dedit & adhuc dat,& in
finem ſeculi dabit odorem ſuum. Bonum in ara pectoris ſui
Chriſto domino incendit aroma, ac ſi vnguentum, exinani-
tum cor eius liquefactum flãma charitatis. Sepulto domino, K
vide quàm officioſa, quàm ſedula monumẽtum frequentat.
It & redit, videt angelos, apoſtolos inuitat, abeuntibus illis
non abiit illa. Ardens eſt,inquit,cor meum: deſidero videre
deum meum: quæro & non inuenio eum. Nonne tibi anxie-
tas iſta quærentis,eximiæ quoq; dilectionis videtur odorem
ſpirare? Hæc verba dũ in eius memoria cantantur, nonne qui
cantant & ipſi quoque inflammantur? Denique & ipſe Ieſus
qui deſideratur,vnguenti illius fragrantiam odorat, & quaſi
currit ad illã in odore vehemẽtis amoris. Quidni ad cognata
libenter recurrat vnguenta? Quaſi in matutino feſtinat ad il- Mar. 16. b
lam,& ſurgens mane prima ſabbati,primo apparet Marię,&
vngit eam oleo lætitiæ præ cõſortibus ſuis,dum ſe iam reſur-
rexiſſe manifeſtat in gloria. Iam aromata illius in vnguenta
cõuertit,& deſideria eius in dilectionem commutat. Aroma
mihi videtur offerre,qui orat & optat.Tunc autem vnguen-
to perfunditur,cum eius quem amat,potitur copia:cum præ-
ſentia delectatur.Bonum quidem orare & deſiderare domi-
num,ſed amare & habere & frui melius. Et (vt ita dicã) cum
non habes,bonum eſt mendicare,ſed melius manducare. Si
potes abſentem amare,quãto magis cum adeſt,cum copiam
ſui indulget,cum experientia dulcis alimenta miniſtrat amo-
ri? Tũc enim & ſpiritualius & profuſius vngitur anima,cum
illi qui vnctus eſt ſpiritu & virtute,arctius iũgitur. Tunc prę-
cipue dilecto placet,tunc ſuauius redolet, cum tota fuerit in L
ipſum transfuſa,cum adhærens illi vni, oris fragrat vnguẽto,
vnguento illo quod de ſponſo redundat in ſponſam. Iucun-
de omnino & ſuauiter redolet cohabitatio iſta in vnum, ſicut
vnguentũ in capite quod deſcendit, &c. Ideo odor vnguen-
torum eius ſuper omnia aromata. Et ſi vnguenta etiam ipſi
ſponſę alia ſint: nulla talia ſunt, quale illud, quod deſcendit in
ipſam,hora hac maxime qua dilecto cohæret, quando inter
eius vbera moratur,quando cubat in ſecretario cordis. De- Canti. 1. d
nique quãdo rex eſt in accubitu ſuo,tunc nardus ſpõſæ ſpar-
git odorem ſuum,odorem bonũ ſuper omnia aromata, odo-
rem ſponſi,magis vero odorem ſponſum.Ipſe eſt enim dile-
ctæ ſuæ vnguentum,ipſe eſt odor: nam ipſe in dilecta ſua cõ-
placet ſibi,ipſe redolet.Atque vtinam vnguẽtum hoc de ca-
pite noſtro nõ diſcedat,& odoris eius fumus aſcẽdat de cor-
dibus noſtris in ſecula ſeculorum. Amen.

Sermo XXXII.

DIES iſta dominicæ reſurrectionis annua celebritate ſo-
lennis,de vnguentis repetito tractatu me compellit in-
ſtaurare ſermonem. Veniunt hodie mulieres cum aromati- Luca. 24. a
bus,venit & Nicodemus ferens mixturam myrrhæ & aloes Ioan. 19. g
quaſi libras centum: Maria Magdalene ipſa præuenit vngere M
corpus Ieſu in ſepulturam.Videtis quanta myſteria celebran-
tur in vnguentis. Magna myſteria,& quis ad iſta idoneus?
Quis digne vnguẽtorum aſsignabit diſtinctionem,proprie-
tatem exponet? Diſputatio hæc experientis eſt,non coniiciẽ-
tis.Non eſt enim facile cuiquam de vnguentis tractare, niſi
quem ipſa docuerit vnctio. Hodie vnctus eſt dominus oleo
lætitiæ præ conſortibus ſuis,non tamen ſine cõſortibus ſuis.
Quomodo enim conſors eſt qui non congratulatur,non cõ-
gaudet,qui de ſurgente non conſurgit in nouam lætitiã? Op-
portuna quidem occaſio de vnguentis vobiſcum diſſerere,
ſed multo magis opportuna vnguentis redolere.Vos exigitis
à me ſermonem,& ego à vobis vnguentorum odorem de-
poſco.Qua ratione cum ſanctis mulieribus domini Ieſu fre-
quentatis monumẽtum, ſi nullum ſpirituale defertis ad illud
vnguẽtũ? Caro domini hodie glorioſe eſt immutata propter
oleum.Nõne cõdignum videtur vt corda noſtra immutentur
& conuertantur in oleum ſpirituale,in oleum exultationis&
lætitię? Inſtitueram de vnguentis ſermonẽ,& ecce diſputatio
noſtra hæſit in oleo.Et quid oleo cum vnguentis? Multum
quidem,& ſi nõ per omnem modum idem eſt, accedit tamẽ
ex parte aliqua & aſsimilatur eis. Oleum enim quanuis non
fragrat,mitigat tamen: nõ bene olet,ſed bene vngeris ex eo.
Hic autem nõ tam vnctionẽ quàm odorem cõmẽdat in vn-
guentis ſpõſæ. Et odor,inquit, vnguentorum tuorum ſuper
omnia

A omnia aromata. Nõ omnis anima odoriferis abũdat vnguen-
4.Reg.4.a tis, ſicut & mulier illa in Regũ libro loquitur ad prophetam:
Non eſt in domo mea niſi paululum olei quo vngar. Nõ ha-
bet hæc mulier vnguenta odoriferis ſpeciebus cõpoſita, ſed
Mar.14.a oleum ad vnctionem ſimplex & exiguum. Maria Magda-
Luc.7.g lene, non legis ſed euangelica mulier vnguentum defert nar-
di ſpicati precioſi: nec exiguum, ſed libram integram. Et ipſe
Simõ redarguitur à domino, quod nec oleo quidẽ caput eius
perunxerit, cũ illa caput eius perfudit vnguento. Vides quo-
modo vnguenta oleo præferuntur, & odorifera vnguẽta? Nã
præter hoc quod vnctionis habent effectum, quodam odo-
ris ſpiritualis beneficio prærogant. Vnctio quidẽ parcior eſt,
ſed fragrãtia ſe diffundit in plures. Etiam qui ſolus vngitur,
non ſolus odorat. Virtus eſt communis, in omnes ſe ſpargit.
Ergo vnctio tibi, odor & aliis & tibi. Bene vngitur & bene
redolet, qui diligit bona coram deo, & prouidet bona coram
hominibus. Gaudete, inquit Paulus, in domino ſemper, & ite-
rũ dico gaudete: modeſtia veſtra nota ſit omnibus homini-
Philip.4.a bus. Gaudete ad vnguenta modeſtiæ. Notitiam referto ad o-
dorem. Audi quomodo ipſe Paulus odorem ad notitiam tra-
2.Cor.2. hit. Et odorem, inquit, notitiæ ſuæ per nos manifeſtat in om-
ni loco. Bonum ergo vnguẽtum, & bonus odor ſpiritualis in
domino exultatio: & modeſta exhibitio, lætitia & notitia. Be
ne vngitur, cui dominus in cõſcientiæ interioris gaudio pla-
B cet, qui delectatur in ipſo: & bene olet qui cũ Paulo omnibus
1.Cor.10.g per omnia placet: & non placet niſi in domino: in cuius mo-
deſto habitu, diſcreto opere, ſermone docto, interioris ala-
critatis & gratiæ fragrant vnguenta. Bene vngitur qui gloria-
tur in domino: & bene olet, per quem dominus glorificatur
coram hominibus. Et ipſi qui redolet, odor ſuus ſuauiter fra-
grat, ſi non gloriatur ſeipſum commendari, ſed per ſe domi-
Canti.4.c num. Odor vnguentorũ tuorum ſuper omnia aromata. Vul-
tis vt inter vnguenta & aromata differentiam vobis aſsignẽ?
Ipſe ergo ſermo cantici diſtinguere videtur, non reprobans
aromata, ſed vnguenta præponens. Quantum ergo in conſi-
milibus & coniunctis rebus inuenire diſtantiæ poſſum, vn-
guẽta videri poſſunt dona gratiarũ quæ in ſpiritu ſancto cõ-
feruntur: aromata vero ipſa officia, quæ deuote referũtur. In
operibus & in officiis honeſtatis quedã naturalis ſpecies gra
ta eſt, in vnguentis gratia ſpiritus. Dominum Ieſum vnctum
ſpiritu & virtute, ita & ſponſam eius in hoc decuit aſsimilari,
vt & ipſa ſpiritu & virtute vngatur. Bona quidem ſunt aro-
mata virtutum, & per ſe redolere videntur, ſed cumulatiore
gratia fragrant cum de vnctione ſpiritus ſuauitatis aſpergun-
tur odore. Opera ipſa & virtutes cum his quæ foris ſunt cõ-
munia nobis eſſe poſſunt, vnguenta non poſſunt. Deniq; etſi
per ſe pulchra ſunt, plus placent cum procedunt de ſpiritu.
Quomodo videntes opera bona glorificant deum, niſi quia
G intelligũt quod ipſum opus bonũ & à deo venit, & ad ipſum
vadit? Siqua ſane in me bona ſunt, gratiora mihi quidẽ inde
ſunt cum deputantur gratiæ Chriſti: cum eius in me vnctio
cõmendatur: cum ſpiritus redolet, magis quàm cum naturalis
arbitrij prædicatur facultas, aut fructus induſtriæ. Deniq; ſi-
ne vnctione ſpiritus, & natura libertate deſtituitur, & virtus
veritate, & opus merito. Nã ſine gratia ſpiritus & fide Chri-
ſti, & voluntatis conatus effectu caret, & virtus quæ videtur
fucata eſt, & opus æternæ mercedis non aſſequitur fructum.
Ideo odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Et-
enim qualiacunq; aromata fuerint, non merę ſuauitatis ſpar-
gunt odorem, niſi cum in eis ſpiritualis gratiæ redolent & re-
dundãt vnguenta. Vultis vt aliquod vobis vnguentum pro-
ponam, cuius odor ſuper omnia eccleſiaſticorũ donorũ ex-
cellat aromata? Quis odor in eccleſia ſuauius fragrat odore
miſericordiæ & remiſsionis? Quanti cucurrerunt in odore
vnguenti iſtius, & per hoc Chriſto comparati & adglutinati
Luc.7.f ſunt? Bene redolet quod veteris corruptelæ & peccati ab an-
tiquo inoliti ſub momento delet fœtorẽ. Mulier illa quę erat
in ciuitate Maria nomine, quàm fœtida erat quando acceſsit
ad pedes Ieſu in domo Simonis leproſi? Quantum ipſi fœte-
bat Simoni, quæ præſentiæ eius non ſuſtinuit horrorem por
tare, quàm fœtida, inquam, acceſsit ad Ieſum: & ecce iã in to-
to mundo & pœnitentiæ & dilectionis & gratiæ, quã repor-
tauit, ſpargitur odor. Non eſt ſera gratia Chriſti: in ipſo con-

uiuio quo mulier hæc domini pedes rigauit, terſit & perun- D
xit: & lota & exterſa & peruncta eſt, & ipſius domini teſti-
monio phariſæo præfertur. Nõ eſt enim parca clemẽtia Chri
ſti, nec pigra quidẽ: plus rependit, & ſub hora rependit. Quid
mirum ſi pœnitenti occurrit indulgẽtia, vbi ad patientiã pœ-
nitentia adducit? Mulier illa deprehẽſa in adulterio & relicta Ioan.8.a
in medio, vide quomodo clemẽtiã Ieſu redolebat, quæ mœ-
chiæ culpa prius fœtebat. Reuolue euangelium, vbique Ie-
ſum inuenies & citum & copioſum ad veniam. Denique etſi
quatriduanus mortuus eſt, & publicati criminis fama iã fœ-
tet: vbi Ieſus euocat & educit de tumulo prauæ conſuetudi-
nis, vbi Ieſus ſoluit, & remiſsionis infundit vnguentum: ſta-
tim à facie eius fugit omnis fœtor antiquæ putredinis. Quis
enim retractabit quod non imputat dominus? Quis tenebit
errata quæ ipſe remittit? Nõ poteſt male olere quod ipſe ab-
oler. Domine, inquit Martha, quatriduanus eſt, & iam fœtet. Ioan.11.c
Erras Martha. Ieſus non tam fugit fœtida, quàm ſolet ipſum
fœtorem fugare. Exemplum dedit eccleſiæ ſuæ, vt quemad-
modum ipſe fecit nobis, ita & nos inuicem faciamus: hæc illi
reliquit vnguenta. Quanti deſperantes ſemetipſos tradidiſ-
ſent immunditiæ & auaritiæ: omniúmq; vitiorum pręcipites
ſe dediſſent in gurgitem, ſi nõ medicaminis huius retraherẽ-
tur odore? Tribularer, inquit, ſi neſcirẽ miſericordias domi-
ni, miſericordias in capite, & miſericordias in corpore eius
quod eſt eccleſia. Nã & ipſa accepit à domino, quod & filiis E
tradidit: ipſa, inquam accepit miſericordiam in munere, ipſa
etiam in mãdato, vt ſit miniſtra miſerationum. Bonum qui-
dem miſericordiam miniſtrare, ſed melius miſereri. Miſeri-
cordiam, quã debes ex loco, ex animo ſolue. Exprime in te
Chriſti affectum, cuius officium & vicem ſuſcepiſti. Miniſter
es eius qui diues eſt in miſericordia. Noli in alieno prædurus
inueniri. Eroga conſeruis tuis vnguenti huius menſuram in
tempore. Si in alieno infideles eſtis, quod veſtrum eſt quis da
bit vobis? Affectus tuus ſit miſericordię: nam domini eſt effe
ctus veniæ. Qui læſam cõſcientiam geſtat, tectum vulnus ſub
pectore: tuto ſe tibi cõmittet ſi penes te vnguenti huius odo
rem præſenſerit. Si ſciretis quid eſt: miſericordiã volo & non
ſacrificium, nunquam condemnaſſetis innocentes. Nõ ſic tu
domine, nõ ſic, nõ modo nõ innocentes: ſed ne nocẽtes qui-
dem cõdemnas, ſed emendas eos. Emendabit, inquit, me iu- Pſa.140.b
ſtus in miſericordia, oleum autẽ peccatoris non impinguet
caput meum. Diſtinguit hic pſalmiſta inter oleum & oleum:
inter oleũ adulationis, & oleum miſerationis. Illud demulcet
& ſauciat: iſtud demulcet & ſanat. An nõ tibi ſuper omnia a-
romata bene redolet vnguentũ per quod vniuerſa delicta tã
facile delentur? Filius ille iunior in ſe reuerſus, vnguẽti huius
vberem copiam odoratus eſt in patre de regione longinqua:
& inter greges porcorum patris eius cœpit fragrare clemen-
tia: ideo attractus eſt, & currere cœpit ad patrẽ in odore vn-
guentorum eius. Vide facilem, vide profluam domini Ieſu F
gratiã: cũ pœnitente filio gaudere eũ oportet & epulari. Ma-
net in domo Zachęi, publicanũ in diſcipulatũ aſciſcit, & cum
Lazaro poſt tumulum inſtaurat conuiuiũ. Quibus propitia-
tur, improperare neſcit: dimidia vti nõ nouit clemẽtia: fami-
liaritatis in gratiã ſuſcipit quibus indulget. Bonũ ergo miſeri-
cordiæ vnguentum, quod peccata remittit, præuenit merita,
comitatur, accumulat, ſuper omnia fragrat aromata, eo quod
omnis eccleſia ſanctorũ plus miſericordia quàm meritis niti-
tur. Deniq; remiſsionis vnguentũ vltimũ ſacramentum. Vn-
guentũ hoc & peccatoribus & iuſtis cõmune & cõmodũ eſt:
nam ſunt alia quædã ſpecialia ſanctorũ, & ſolis ipſis accõmo-
data. Sunt enim vnguẽta quæ ſanant: ſunt vnguenta, quæ fo-
uent: ſunt vnguenta quæ ſanctificant, ſunt quæ delectant. Et
prima quidẽ ęgritudinem depellunt, ſecũda iam ſanis cõferũt
alacritatem: tertia ſanctificãt in opus miniſterij, ſicut regium,
& ſacerdotale vnguẽtum, quarta non iam in opus ſunt: ſed in
ocium, non in adminiſtrationem, ſed in amorẽ, ſed in gloriã,
ſed in delicias, ſed in vſum ſpõſi & ſponſæ. Bonum eſt com-
morari in vnguentis: ſed quoniã alibi ſatis diſputatũ eſt ſuper
vnguentorũ diſtinctione, vngendi modos nunc breuiter di-
ſtinguamus. Alij tanguntur, alij aſpergũtur, alij inunguntur,
alij perfunduntur. Relege pẽtateuchum, euãgelium reuolue,
& diuerſitates iſtas vngendi, quas corporaliter & exterius fa

G ctas aduertis, ad amores deflecte. Nõ ego nunc de natura vnguentorum, ſed de mẽſura ago vngẽdi: & alij quidem ſemel, alij ſæpius, alij ſemper vnguenta frequentant. Bona quidem copia, ſi adſit & gratia. Neutra deeſſe videtur in vnguẽtis ſpõſæ, nec ſuauitas, nec vbertas, quorũ odor omnia aromata ſuperat. Ad eccleſiam generaliter hanc laudem deriuauimus, ad ſpecialem aliquam in eccleſia perſonam declinemus ſermonem, quæ ſingulari quodã modo amoris & familiaritatis beneficio ſponſæ debeat nomine cenſeri, in qua non modo neceſsitatis, ſed dignitatis & voluptatis vbertim vnguenta aſpirant. Non hanc crediderim ego ſacro vnguine vel tactam in parte, vel reſperſam per partes, ſed perfuſam & perunctã abundantius in ſponſi delicias. Copioſe penes hunc ſponſum aromatum cellæ eructantes ex hac in illã, ſicut regales oportet habere diuitias. Sed credibile eſt excellentioribus reginam vnguentis redolere. Nihil tamẽ nobis de virtute vnguẽtorum exprimitur, prǽterquam quod ſolus odor cõmẽdatur in ipſis. Nõ eloquitur quid efficiat vnctio, delicias ſolas memoraſſe contẽtus, & eas delicias quæ ſpiritualem magis charitatem accendunt. Vnctio ſolo tactu ſentitur, cum fuerit carni ſuperfuſa. Odor vero tactum diffugiens, tantũ ſpiritu ſentiri ſe patitur. Et vnguenti quidem liquor ſenſim in interiora liquatur: odor vero cum omni facilitate ſuperiora petit, cerebro illabitur: ſenſuum ſedem dũ occupat, recreat. Multo ergo H ſubtilior & ſublimior, multo magis vnguentorũ eſt odor quàm liquor. Et in blãdimẽto ſponſæ magis delicata & magis accommoda ſpiritualibus oblectamẽtis, & feculentiæ minus habentia oportuit commemorari. Aliæ vnguẽtis & oleo indigent, vt motus carnis aut mitigent aut immutẽt. Hæc autem iam non in carne, ſed in ſpiritu (vt domini ſponſam decet) ſpiritualibus abundat deliciis. Odor vnguentorum tuorũ ſuper omnia aromata. Et ſi ſolus odor cõmemoratur, forte *Gala.5.d* nõ ſolus operatur: operatur & vnctio. Qui ſunt Chriſti, ait apoſtolus, carnẽ ſuam crucifixerunt cũ vitiis & concupiſcentiis. Vbi vnctio eſt, non videtur crucifixio neceſſaria. Illa mortificat, & hæc immutat. Et quidẽ crucifixio doloris ſenſum habet, vnctio lenitatem. Suauis vnctio eſt & efficax, tamẽ quę ſine læſione oleo exultationis & lætitiæ à corruptione carnẽ illæſam conſeruat, corruptionẽ aufert, & cruciatum non importat. Domini Ieſu paſsionem vnguenta pręueniũt, vnguenta ſubſequuntur: vt diſcas & tu carnis tuæ (ſi quis eſt) cruciatum, vnguentorum exuberantium perfuſione lenire. Bis vnctus eſt, vt & crucis non ſentiret iniuriã, & reſurrectionis ſuæ nouitatem cõſequeretur, & vt quaſi per hoc ſacramẽtum ſpiritualis vnctionis gratiam commendaret. Bonum ergo vnguentum cuius (vt ſic dicam) liquor carnem immutat, & odor ſpiritum recreat. Et vt ſummatim hæc recapitulemus, I vnctio eſt mentis exhilaratio & exultatio, odor eſt ipſa oratio. Vnctio ſpiritualis lætitia, odor quædam eorum quæ animo geſtantur, exterior per famam notitia: vnctio interna *Canti.4.c* delectatio, odor quoddam de gaudiorum experiẽtia deſiderium ſuauiter profluens. Ideo odor vnguẽtorum tuorum ſuper omnia aromata. Omne enim orationis incenſum & deſiderij vehementiã excedit deſiderium illud quod de cœleſtiũ blandimento gaudiorum gignitur, & concupiſcentia, quæ de ſpiritus vnctione quaſi ſuauiſsimus quidã odor vbertim exhalatur. Bonum hoc deſideriũ quod vim habet orationis, & non habet afflictionis moleſtiam. Sponſa hæc, cui priuilegiũ hoc vnguenti & odoris defertur. Quid mirum ſi pręcellẽtius redolet, quæ ſpecialius vngitur? quid mirum ſi auidius orat, quæ geſtat ſuauius? Aequum enim eſt, vt amplius oret, quæ arctius hæret. Adhærẽs ſponſo, vnus cum illo effectus eſt ſpiritus. Idcirco non niſi ſpiritus redolet in ea, qui vnxit eam, & *Apoc.5.c* orat pro ea affectibus inenarrabilibus. Propterea odor vnguentorum eius ſuper omnia aromata. Et in Apocalypſi legis phialas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum. Aromata (ſicut Exodus docet) geminos in vſus diſtribuuntur, id eſt chriſmatis, & thymiamatis. Nonne tibi videntur etiam nunc in laudibus ſpõſæ hæc vtraque coniungi? vnguenta eius, & vnguenta ſunt, & odorifera valde. Odor enim eorum ſuper omnia aromata. Vnguentũ (vt dictum eſt) donorũ perceptio: odor de perceptione actio gratiarum: deſiderium æternorum, & quidam inter ſublimia bona ſenſus humilis. Oratio enim humiliantis ſe, ipſa nubes penetrat. K Vides quomodo aſcendit odoramentũ humilis orationis? *Eccle.35.c* Aſcẽdit phariſæus ille in tẽplum vt oraret: ſed orationis eius odor *Luc.18.b* neſciuit aſcendere. Bona gratiarum ſibi diuinitus collata ſecum reputat, & quaſi vnguenta recenſet. Non ſum, inquit, ſicut cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri. Audi præ quibus vnctum ſe gloriatur, gloria eius in cõfuſione aliorum videtur. Non magna gloria, magna tamen ipſi videtur. *Ibidem.* Ipſi redolet, non tamen ſuper aromata, ſed ſuper ſulphura cæterorum. Audiſti quibus præferatur: audi nunc quid in ſe gratię præferãt vnguenta, in quibus phariſæus gloriatur: Ieiuno bis *Ibidem.* in ſabbato, decimas do omniũ quæ poſsideo, & ſi quẽ defraudaui, red do quadruplum. Bona hæc legis elementa redolent, non euangelicam doctrinam. Nõ ieiunat per omne tempus, non renũciat omnibus quæ poſſidet, vt nõ habeat vnde poſſit vel primitias vel decimas dare. Defraudata reddit in quadruplum, non ſe patitur defraudari, non quod reliquũ eſt exponit partem auferenti, non acceptas ſe habere dicit iniurias. Phariſęe inter infirma opera ſupra modum tumes. Phariſęe non rogas, ſed propè aſtanti publicano iniurias irrogas. Tu de teipſo perhibes teſtimoniũ, exiguũ eſt teſtimonium tuũ. Duo quædam in oratione tua non tam redolent quàm fœtẽt tumor & tepor. Tumor eſt in eo quòd publicano improperas. Tepor quidẽ, quia omnino nihil rogas. Quomodo enim non tepebit oratio, elationis vento & inanitate ſatiata? L Phariſęe non oras, ſed effers teipſum. Tu de teipſo perhibes teſtimonium, & teſtimonium tuum non eſt verum. De operatione tua exiguum eſt, de prælatione non verum. Audi enim teſtimoniũ veritatis: Amen amen, inquit, dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus ab illo in domum ſuam. Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem deus commẽdat. *2.Cor.10.* Ideo fœlix anima ad quam ab ipſa veritate tam excellẽs commendatio profertur: Odor vnguentorũ tuorũ ſuper omnia aromata. Magnum exhibitũ eſt publicano teſtimonium, huic autẽ cui laudes iſtæ canuntur, multo maius. Deſcẽdit ille iuſtificatus à phariſæo, hoc eſt ab homine elato, ab homine iniuſto, in domum ſuã: huius autem ſpõſæ vnguentorũ odor omnia excedit aromata. Ingens præconiũ, ſed ipſa nõ ab homine teſtimoniũ accepit, ſed ab illo qui corda ſcrutatur, qui per fidem & dilectionẽ in corde ipſius & inhabitat & operatur. Non ſe cõmendat, nõ improbat alios. Fauus enim diſtillãs labia eius. *Canti.4.c* Capitulũ hoc ordine ſequitur, ſed hodie tractari non poteſt. Craſtina diſputatio auditui veſtro & auiditati dabit gaudium & lętitiã in domino Ieſu. Quod ipſe præſtare dignetur qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorũ. Amẽ.

Sermo XXXIIII.

M

FAVVS diſtillans labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua, & odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris. *Canti.4.c* Vehementer dulcia ſunt quæ nunc dicta ſunt ad ſponſam. Sed quæritis quomodo ſuperioribus iſta conueniant? Semel vos commonuiſſe ſufficiat, neceſsitate continuationis liberam eſſe legem commendationis. Non tenet ſeriem, ſed vtitur vaga licentia. Vbi laudum ratio vertitur, non poteſt ordo quidem exigi: ſed nec debet reſpui, ſi aſsignari queat. Poſt vnguentorum laudes ſtatim labiorum gratia profertur in medium. Quid enim ſi non de vnguenti virtute hæc in labiis diffuſa eſt gratia? *Luc.4.c & Eſa.61.* Euangelium reuolue, & aliquid tale de ſponſo ipſo dici inuenies: Spiritus, inquit, domini ſuper me, eo quod vnxerit me: euãgelizare pauperibus miſit me. Oportuit ergo & ſpõſam in hoc aſsimilari ſpõſo, vt & ipſa in opus euangelij vnctione ſpiritus vngeretur. Spiritus enim ad officium vngit & ad efficaciam. Vtrunq; ab illo eſt, & miniſterij gradus, & gratia miniſtrandi. Sine gratia gradus inutilis, & *Rom.10.* ſine gradu præſumptionis vſus eſt gratiæ. Quomodo prædi- *Luc.4.c* cabunt niſi mittantur, aut quomodo mittentur niſi vngãtur? ſicut ſcriptũ eſt: Spiritus domini vnxit me: euangelizare pauperibus miſit me. *& Eſa.61.* Spiritus ordinat in officium, ſpiritus & os aperit, & format in vſum. Idcirco in laudibus ſponſę prius agit de vnguentis ſponſæ, deinde de dulcedine labiorum eius: quia & ſi dulcia loquitur, non ipſa eſt quæ loquitur, ſed ſpiritus ſpõſi qui loquitur in ea. Deniq; audi quid ipſe ſponſus Ie-

A ſus primitiæ pollicetur ſponſæ, id eſt apoſtolis, quia primi-
Luc.21.c tias ſpiritus acceperunt: Ego, inquit, dabo vobis os & ſapien-
tiam, cui non poterunt reſiſtere omnes aduerſarij veſtri. Ma
gna quidem virtus ſermonis diuini, & aduerſantes reuincere
poteſt, & nõ aduerſantes allicere. Et hoc ipſum eſt de præco-
niis eius: quod nunc in diſputatione fertur, ad blãdimentum
Canti.4.c plus ſpectat, quàm ad redargutionis effectum. Fauus diſtillãs
labia tua. Familiare quidẽ eſt illi & quaſi innatum dulcia lo-
qui. Siquando autem increpat dure, peregrinum illud ab ea,
& de longe aſcitum, & nõ inſitum, nec ſic eſt affecta, ſed ma
gis coacta. Cum dulcia loquitur, de propriis loquitur: cum ve-
ro dura, non habet hæc oris eius qualitas, ſed prauitas audien-
tium. Ergo de proprio & de familiari laudat ſponſam, cum
Ibidem. dicit: Fauus diſtillans labia tua. Sed quia de continuatione
aliquanta iam audiſtis, vultis & de continentia commẽdatio-
nis eius diſſeram? Tria quædam laus iſta complectitur, dulce-
dinem, plenitudinem, parcitatem. Dulcedo conſideratur in
genere, plenitudo in copia, parcitas in effuſione. Quid effu-
ſionem dico? Diſtillatio magis eſt quàm effuſio. Fauus diſtil-
lans labia tua. Quid neceſſe eſt in aſsignandis ſingulis immo-
rari? Ipſi enim ſcitis, quia fauus non niſi dulcedinem effun-
dit, nec niſi de pleno effundit. Et de plenitudine quidem ip-
ſa, non totam ipſam. Ideo fauus non effundens, ſed diſtillans
labia tua. Eſt ergo in labiis ſponſæ & dulcedo ſola, & dulce-
do plena, & dulcedo ſobria. Plene quidem poſsidetur, ſed nõ
B plene effunditur, ſed prout auditorum capacitas exigit. Vul-
tis etiam ipſius ſponſæ de labiis ſuis habere teſtimonium?
Pſal.118.a Quàm dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua, ſuper mel &
fauum ori meo. Dulcia quidem ſunt labia ſponſæ. Eloquia
enim domini diſtillãt ab eis. Eloquiorũ domini eſt iſta dul-
cedo. Non enim de ſuo loquitur, ſed quaſi ſermones domini.
Idcirco diffuſa eſt gratia in labiis eius. Accipite iam ex parte
qualia mella ſacri fauus diſtillat eloquij, & vnicuique ſicut
deus diuiſit vaſi, cui inſtilletur, menſuram. Remittit, permit-
tit, promitit, præmittit. Delicta remittit, infirma permittit,
æterna promittit, & ipſorum primitias quaſdam præmittit.
Sapientiam loquitur inter perfectos, ſapientiam quidem nõ
huius mundi, ſed dei: ſapientiam in myſterio abſconditã, &
inter minus ſpiritualiter ſapientes nil arbitratur ſe ſcire niſi
Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum. Cohortatur ad perfe-
ctionem, non cogit, ſed magis conſolatur puſillanimes, ſuſci-
pit infirmos: & ſi inquietos corrigit, correctio iã dulcedinem
ſapit maternã: peccanti compatitur, conuerſo indulget, nec
indulgentiarum numerum & quaſi terminũ quem non tranſ
grediatur præfigit, cui præcipitur ſeptuagieſſepties in die de-
licta totiens cõfitenti donare. Vide quàm magna multitudo
dulcedinis in labiis ſpõſæ, quę quotiens ipſe pereffluis in ma-
Luc.15.b lum, totiens ſi conuertaris ipſa tibi diſtillat in bonum, & pręꝛ
G bendæ veniæ vicibus nõ exhauritur. Denique inſtar angelo-
rum dei, non inſultat ſed exultat ſuper peccatore pœnitentiã
agente. Bonum ergo eſt labiis eius auditum præbere. Nam
& dominus precibus eius aurem accommodat, ſicque tuum
prouocat & inuitat affectũ, vt prodat & ſuum. Loquere ſpõ-
ſa quod loqueris, quia audit cum deſiderio dilectus tuus ſiue
diſputantẽ de ſe, ſiue colloquentem ſibi. Sed cum ipſi ſponſo
ſpõſa loquitur, tunc loquitur in loquela dulcioris labij, & lin-
gua altera. Tunc cordis labia veræ melle delectationis ſtillãt
diuinæ, imò non tam diſtillant quàm fluunt, quoniam hora
illa in melleas affectiones anima tota conuertitur. Beata vi-
ciſsitudo, quando de corde ſponſæ quædam fluenta mellis e-
manant in dilectum, & ab ipſo redundãt in ſponſam. Ad lo-
Eccl.1.b cum enim vnde exeunt hæc mellis flumina reuertetur vt ite-
rum fluant. Boni faui in labiis ſponſi & ſponſæ eructãtes ex
hoc in illud, & inuicem rorantes amoris dulcedinem. Ille de-
ſuper irrogat gratiam: illa deorſum actionem gratiarum. Ipſe
Ieſus in anima dilecta roris huius mel & ſtillas genuit. Dul-
ces omnino ſtillæ roris, affectiones illæ diuini amoris, quãdo
ſponſa liquefacta tota diſtillat à facie eius, quem diligit, à fa-
cie dei ſui. Ideo quaſi fauus diſtillans labia eius, eo quòd ve-
hementer dulcis eſt ſic affectæ mentis ſuccẽſio, ſed velox ſuc
ciſio, propter illum dulcem exceſſum mentis raptum, & pro-
pter citam interruptionem. Fauus diſtillans labia tua. Pur-
gata omnino hæc ego crediderim labia, de quibus ipſe Ieſus-

dulcedinem melleam haurire ſe reputat. Eſaiæ labia forcipe D
& carbone de altari tacta purgãtur. Miſit, inquit alius, manũ *Iſa.6.c*
ſuam dominus, & tetigit os meum. Quæ ſponſa eſt, non car- *Hiere.1.b*
bonem, non digitum optat, ſed oris contactũ. Oſculetur me, *Can.1.a*
inquit, oſculo oris ſui: labia labiis debẽtur. Nec enim de ſpon
ſæ labis exprimerentur dulcedines, ſi nõ labiis imprimeren-
tur dilecti. Quid autẽ niſi oſculi ſuauitate, quod de labiis ſpõ
ſæ rapit, ſe delectatum gaudet cum dicit: Fauus diſtillãs labia *Canti.4.a*
tua? Propter vtrunque, & propter oſculum charitatis, & pro-
pter oraculum veritatis. Fauus, inquit, diſtillãs labia tua, mel *Ibidem.*
& lac ſub lingua tua. Iſtud iam proprie ad eloquij gratiam re
ſpicit. Nam labiorum vſus & iam ad oſculum eſt: linguę vero
ad eloquium tantum. Non tantum dulcedo in lingua ſonat,
ſed mel & lac ſub lingua tua. Simulata dulcedo eſt, quæ tan-
tum ſonat in lingua, & non ſentitur ſub ipſa. Exigua eſt, quæ
tota eſt in labiis & in lingua, & non pars eius maior ſub lin-
gua. Non eſt dulcedo tantũ in eius lingua, nec tota eſt in lin-
gua, ſed ſicut ipſe qui nouit teſtatur: mel & lac ſub lingua tua.
Ideo eructat verbũ bonũ: verbum tã melleum quàm lacteũ,
propter deitatis maieſtatem, & propter incarnationis myſte-
rium. Lingua ac labia ac ſi quidam argenteus canalis ſunt, per
quem de cordis fonte riuuli lactis & mellis erumpunt. Vtrun
que dulce, ſed diſtincta dulcedo. Lac paruulorum eſt, vt Pau- *2.Cor.3.a*
lus loquitur. Et idem inter perfectos dulcem & diuinam & *1.Cor.2.b*
quaſi melleam ſapientiam docet. Alij mel tantum habẽt ſub E
lingua, alij tantum lac, & non mel. Mel autẽ & lac vtrunque
pariter ſub lingua ſunt ſponſę. Nec mel fluit, ſed magis diſtil-
lat. Nec enim paſsim & intemperanter profundit ſublimes
illos & reconditos ſenſus ſecretorum cœleſtium, deitatis ar-
cana, nec lactis potum ſine delectu propinat. Mel, inquit, & *Canti.4.a*
lac ſub lingua tua. Non enim ſermo eſt vel interna dulcedine
vacuus, vel internæ dulcedini coæquatus. In promptu eſt illi
dulcia loqui, ſub cuius lingua mel & lac. Beata lingua, quæ ve-
lut fauus diſtillat, & velut vbera quædã paruulorum lacte di-
ſtenditur, quę mel diſtillat, & lac fluit. Omnis clamor & ama- *Ephe.4.g*
ritudo & blaſphemia longe ab iſtis proſcribitur labiis, ſicut
Apoſtolus ſuadet, hortatus hęc iuxta pſalmum: Sub lingua e- *Pſal.9.e*
ius labor & dolor. Sed mel & lac, inquit, ſub lingua tua. Fauus *Prou.5.a*
diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nõ tã-
men mel & lac ſub lingua eius: non in intimis eius, non in vl
timis eius, ſed nouiſsima eius amara ſicut abſinthium, & acu-
ta vt gladius biceps. De muliere vero forti hoc idem in pro-
uerbiis, inquit: Fortitudo & decor indumentum eius, & ride- *Prou.31.a*
bit in die nouiſsimo. Spiritualem illum & vere beatum riſum
iam nunc parturit os eius, & quaſi dulcedo eius ſub lingua la-
titat. Ebullient autem quæ nũc ſubſunt mel & lac, in plenam
lætitiã in die nouiſsimo. Tunc nulla ex parte quaſi ſub lin-
gua premeretur ſilentio, ſed preſſum diu prorumpet gaudiũ,
& implebitur os eius riſu. Os, inquam, mulieris cuius fortitu-
do & decor indumentum eius. Vide quomodo non oportet F
nudam inueniri quæ promiſſa ſibi expectat gaudia reddi.

Quis ſcit ſi non hæc ipſa ſunt indumenta, de quibus in hoc
eodem cãtici loco ſubſequitur: Quia odor vnguentorũ tuo-
rum ſicut odor thuris? Operui, inquit pſalmiſta, in ieiunio a- *Pſa.68.b*
nimã meam. Item: Humiliabo in ieiunio animam meam, & *Pſal.34.a*
oratio mea in ſinu meo cõuertetur. Bona veſtis ieiunium, in
cuius ſinu quodam ſecreto oratio cõmoratur. Veſtis eſt quæ
ſinũ habet. Oratio mea in ſinu meo conuertetur. Habes hic
vtrunque, ſi aduertas, & in ieiunio indumentum fortitudinis,
& in oratione odorẽ thuris. Oratio, inquit, mea in ſinu meo *Ibidem.*
conuertetur. Cur vero, ait in ſinum? An forte defectum ora-
tionis tepidæ & infractæ dedit intelligi, in ipſo primo euane
ſcẽtis proceſſu, ideóque dicitur in ſinu ſuo conuerti, ibidem
ſcilicet occidens vbi exhauritur? Sed quomodo conuertitur
& redit, quæ perit? Magis quidem in ſinu conuerti videtur,
quæ celerem precis reportat effectum, & ſi nondum plene,
ex parte tamen humilis & deuotæ petitionis fructu potitur.
Habet enim dulcedinem multam vehemens & deuota ora-
tio, & dum dirigitur in conſpectu domini quaſi incenſum,
ſuauem ipſa odoris ſui ſenſum haurit. An non bonum indu-
mentum cum vapor huius nebulæ ipſam offerentis operit &
veſtit animam? Bonũ plane. Sed nos ſicut cœpimus, veſtimen
torum interpretationes ſecundum exteriores actus exequa-

G mur:Opera enim bona & priorem deformitatē operiunt ne
ad noxam imputetur:& decorem quendã &venustatē confe
runt vt ad gratiã reputetur.Bona enim vestimēta, bona sunt
opera:& simul ornant & orant.Et quod ornent,manifestum
quidem est:sed non omnium ornatus redolet thura,nō ora-
tionis specimen tenet. Deniq; cuiusque opera &patientia,&
publica,ostentationem & inanem iactantiã redolent:nō sup
plicationis instantiã,non solicitudinē placendi domino, non
impetrãdæ vota gratiæ.Quomodo enim aptabitur odor ve-
stimentorum tuorum sicut odor thuris?Qui vero omnia agit
vt ei placeat cui se probauit deo,vt eius mereatur fauorē,vti-
que odor vestimentorum eius sicut odor thuris. Et quidem
thura nisi deo soli nec offerri solent nec debēt:ideo odor ve-
stimentorum eius sicut odor thuris,cum quicquid siue palam
siue clam agit,ad impetrationē placationis refert diuinæ. Idē
videtur esse oleum in vasis,& in vestimentis odorē, sed odo-
rem thuris.Quid aliud , quàm gaudia illa spiritualia & æter-
Psal.62.a nam delectationem deum exorat,qui omnem aliã abiurat &
horret?Sitiuit,inquit psalm⁹,in te anima mea,quàm multipli-
citer tibi caro mea? Vides in verbis quomodo & ipsum car-
nis vestimētum quasi orationis habet vicem, dum deo sitire
dicitur.Caro voluntariis afflicta disciplinis , nonne deum ad
propitiationē flectere nititur?Ipsa eius propter deum suppli-
H cia,quædam ad eũ supplicationes sunt. Eleemosyna pauperi
misericorditer impensa exorat.Carnis propriæ delectatio di
screte repressa,cur non & ipsa orationis habet effectum? Vo
luptatis repressio,quædam est votorum expressio,& deside-
rij delectationem aliam suspirantis. Orationis feruidæ effe-
ctus in sinu cordis vertitur & conuertitur. Thura in exte-
rioris abstinentiæ vestimento suauiter fragrãt. Et bonũ om-
nino vestimentũ,quando anima,non tã carne vestitur,quàm
carnalium ieiunio quodam & temperantia voluptatum. Bo-
num omnino vestimentum continentia virginalis: suauē re-
dolet & velut thuris odorem vel illi quem diligit,vel sibi quę
diligit.Quicquid cum dilectione offertur, nō potest eius de-
lectatione non perfrui ipsa quæ offert.Omnis enim hæc dul-
cedo quæ prędicatur in ea,sentitur & ab ipsa.Ab ipsa manat,
& in ipsa manet.In labiis fauus,sub lingua mel,& in vestimē
tis eius redolētia thuris.Proxima sunt ipsi vniuersa hęc,quo-
Psal.18.d rum tam gratus est sensus, & perfruitio dulcis.Erunt,inquit
Dauid,vt complaceant eloquia oris mei,& meditatio cordis
mei in conspectu tuo semper.Habetis hic vtraque hæc:&ne
quid desit ad cumulum gratiæ , sub vestimētorum vocabulo
operum qualitas tertio loco profertur in mediũ.In labiis stil
lant eloquia:sub lingua meditationes melleæ fluunt:vestimē
torum ornatus thuris spirat odorem. Quid illi censes deesse
I ad gloriam,in qua hæc tria complacēt,os,animus,opus? Hoc
Acto.10.a numero omnia comprehensa sunt,sed ordine conuersa sunt.
Ab operibus enim inchoãdum est,non ab eloquio. Cornelij
cēturionis primo opera & orationes exauditæ sunt:fide cor-
da mũdata sunt,deinde super ipsum & super suos spiritus ce
cidit.Et erant loquentes linguis ipsi apostoli , post ascensio-
nem domini vnanimes perstiterũt in oratione:cōpletis pro-
missionis diebus repleti sunt spiritu:postea profecti prædica
uerunt vbique.Primo in oratione profusi sunt,deinde spiri-
tu infusi sunt: & sic quam susceperant aliis gratiam ipsi pro-
fundunt. Primo expectatione & desiderio conuersi sunt ad
deũ.Secundo ad ipsos facta est dei conuersio. Tertio ipsi cō-
uersi confirmantur & cōfirmant fratres suos.Sed siue sancti-
tatem vitæ,siue visitationem diuinã , siue verbi ministerium
in apostolis attendas,omnia hæc vestimentorũ vicem tenēt,
his omnibus operti sunt & ornati sunt.Quid in illis relictum
est nudum,aut vetustate pristina sordens,quin tam festiuo&
verbi & virtutis cultu resplendeat? Eximius itaque cultus in
illis,sed nec copia minor.Quidnam hæc vestimenta redolēt?
qualis est odor eorum?nunquid non sicut thuris?Cum domi
ni pecuniam conseruis erogant,non inde penes se quicquam
vel furtim residere passi sunt: nihil inde fraudulenter sibi de-
cerpētes:etiam à laudis munere manum excutiunt,omnia re
ferendo ad gloriam dei.Quasi cœli decoro vestiti sunt lumi-
ne,sed cœli enarrant gloriam,nō suam,sed gloriam dei. Ipse
tibi Paulus subtilia & indissolubilia quædam vestimenta ver-
bis suis contexit,& pro capacitate tua, luminis& intelligen-
tiæ coaptat amictum,non tamen in persuasibilibus humanæ K
sapientię verbis,sed in doctrina spiritus. Ideo vestimēta qui-
bus vel ipse tegitur,vel quæ tibi contexit,non nisi thuris ha-
bent odorem. Nam affectata verborum lasciuia & cultus,
inanis & leuis gloriæ redolere videtur affectum. Et qui non
leporem eloquij, sed lubricas & fallaces disputationes subti-
lioris sectantur materiæ,dum se nimis propter inanem fauo-
rem extenuant,aliquotiens intexunt blasphemias.Non ergo
odor vestimentorum eiusmodi sicut odor thuris. Nullum in
vestimentis sponsæ excipere videtur,dum indefinite pronun
ciat: Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. O me
fœlicem,si vel vnum vel alterum in me vestimentum , inte- *Canti.4.c*
grum reddat thuris odorem,nec aliqua admixtione peregri-
na corruptum.Nam ad hanc mensuram vt omnia eius indu-
menta velut thura redoleant , neminem accessisse puto qui
necdum in sponsarum sortem meruit asscisci à Domino Iesu
sponsarum sponso.

Sermo XXXV.

ORTVS conclusus es soror mea sponsa : ortus conclu-
sus , fons signatus. Primo ex verbis suis laudatoris hu-
ius affectum pensare oblectatus videtur, qui non est conten *Canti.4.b*
tus laudasse semel. Et quantum esset si vel simpliciter & si-
ne repetitione eius quam alloquitur, eloqueretur præconia, L
nunc autem & exquisitis ad illam vtitur blandimentis,& cō-
gratulando ipsa congeminat. Quidni quam in matrimonij
delegit gratiam,non eius dotibus eximiis aggaudebit? Non
poterat in tam dulcis necessitudinis iura nisi digna eligi , nec
iam electa tepide diligi. Nunquid non æquum est vt &ipsa
in talibus ei placere studeat,qui sic ipsam probauit?Ipse pro-
bat,ipse talē parat,ipse plantat sibi paradisum voluptatis,ipse
qui talem eã parat,ipse comparat paradisum deliciarum . Ec-
ce,inquit Isaac,odor filij mei sicut odor agri pleni,cui bene- *Gen.27.d*
dixit dominus.Hæc autem non agro confertur sed orto: vbi
spiritualis videtur plãtatio florum,& aromatum cultus vbe-
rior.In hunc ortum Iesu bone libenter descendis ad areolas
aromatum:cum cubes in eo vt colas & custodias illum. Or-
tus,inquit,conclusus soror mea sponsa,ortus conclusus. Per
ortum internas fratres,intelligite delicias:per conclusionem, *Canti.4.b*
disciplinam custodiæ.Quem dabitis orto similem , nisi cuius
anima spiritualibus sic affectibus redolet,sicut aromaticis flo
ribus ortus? quàm iucundum penetral,quàm suauis recessus
in pectore sponsæ, in pectore tam florigero vt orto compa-
retur.Nulla in eo radix amaritudinis sursum germinans , per
quam orti huius impediãtur deliciæ. Omnis plantatio quam
non plantauit pater meus cœlestis,non inuenietur in eo.De-
nique ipse plantauit hunc ortum voluptatis , vt solus opere-
tur & custodiat illum.Gemino quidem operatur modo,plan
tans & purgans. Plantat,vt sit omne ei semen verum:purgat M
verò, vt fructum plus afferat.Et plãtatur vt semen verũ sit,&
purgatur vt semiplenum non sit.Quid proderit plantatio fa
cta ad veritatem,si purgatio desit ad vbertatem? Nihil con-
fert cultura diligens disciplinæ,si custodia desit. Neutro de-
stituitur qui assimilatur orto,& orto concluso: Ortus con-
clusus soror mea sponsa.Male ortum,in quo positus erat,cu- *Ibidem.*
stodiuit Adam contra lubricum fraudulenti serpentis ingres-
sum.Iucundus quidem ille corporalium paradisus lignorum,
sed ego multo meliorem in eius animũ plantatum intelligo.
Nihil obfuisset in illum corporalem irrupisse, si non irrupis-
set in istum.Admissus est coluber,& statim eius persensit ve- *Eccl.10.*
nena.Qui enim dissipat sepem,mordebit eum coluber. Bo-
na custodia sepes,quæ culta ab incultis separat,& seruat illæ-
sa.Circũda ergo hanc orto tuo sepē , ne si fuerit ablata sepes,
destructa maceria,in direptionem & conculcationē fias. Nō
erat ille reclusus hosti: eiecto & exuli inde quàm grauiter est
interclusus?Cum difficultate regreditur vnde incauta facili-
tate prolapsus est.In sudore vultus pane vescitur suo , qui in
paradiso de vitæ ligno ad libitum poma carpebat. Hic vesci-
tur pane suo,ibi vitæ fructibus.In paradiso ꝑduxit dominus
omne lignum pulchrũ visu,& ad vescendũ suaue. Laborat in
terra eiectus Adã,nō dominus: sed ipsa terra spinas & tribu-
los germinat operanti.Paradisus gratis dat fructus suos:terra
laboran-

A laboranti nec suos. Commutatio misera, sed tu domine per-
Psal.72.d dis(& iuste)omnes qui fornicantur abs te. Iure perditur, qui
tam charas necessitudines perdit fornicando: nec vltra mere
tur hæc blãdimenta audire, vt vocetur soror, vt sponsa, vt or-
tus, & ortus conclusus, qui neminem nisi dilectum admittit.
Porta paradisi tui semper clausa sit, soli principi pateat. Non
deiiciatur in securi, & ascia ianua eius. Vnus sit aditus, & his
cõmissus Cherubim. Nihil admittatur non examinatum prius
gladio flammeo, nihil quod verbum dei reprobet, quod non
approbet charitas, quod non ad perfectionem & plenitudinẽ
legis accedat. Plenitudo ergo scientiæ Cherubim, & plenitu-
do legis charitas: in qua omnia concluduntur mandata. Hæc
sit tibi custodia flammea, vt quicquid irrumpere indignũ tẽ-
tauerit, sub momento & non lente consumat. Nunquid non
cõmode dilectioni est adsignata cõclusio, quæ sponsæ semper
constringit affectus, & cõcludit in idipsum, ad interiora sem-
per conuertens, vbi deliciæ eius sint esse cum filio dei? Bonus
dilectio murus: sed habet hic murus antemurale. Dilectio
quasi murus est, antemurale regularis districtio. Illa cogitatio
nes sanctas, & affectus dulces includit: hæc occasiones delin-
quendi repellit & excludit. Hæc opportunitatem vacationis
ad amoris præstat officia, illa perfruitur. Ille murus gratus
est: hic necessarius. Ille te cœlestes inter delicias claudit: iste
proscribit mundanas. Si tibi votiuum est cor tuum velut or-
B tum deliciarum præstare Christo, non ægreferas hoc antemu
rali si concludaris. Delicias perdere vult quas habet(si tamen
habet) qui de munitione submurmurat. Ortus nescit esse, qui
Canti.4.d non vult esse conclusus. Ortus conclusus, fons signatus. E-
missiones tuæ paradisus malorum punicorum, cum pomorũ
fructibus. In tribus huius orti laudes absoluit, conclusus, & ir
riguus, & aromaticus. Primum securitatem confert: secũdum
fertilitatem: tertium & ad germina, quæ producit, respicit, &
ad gratiam. Nonne nobis gratus ortus iste videtur tam inte-
ger, tam vber, tam vtilis? Nec tantum vtilis est, sed aromati-
cus, & abundãs deliciis. Quis nostrum has ad se laudes audeat
attrahere? Quis hæc sibi dici blandimenta præsumat? Atque
vtinã sicut irrigationẽ & germinationẽ optamus aromatũ, sic
concludi signariq; non detrectemus. Non enim immissiones
illas aromatum producit, nisi ortus cõclusus & fontis signati,
fluenti irriguus. Signetur ergo fons tuus, vt nõ effusione pro-
diga totus exsiccetur, signetur vt ad irrigandum tibi sufficiat.
In plateis tuis aquas tuas diuide, habeto eas solus, vt non sint
alieni participes tui. In plateis, inquam, sed in tuis aquas diui-
de, vt virtutum aromata tibi accrescant, ac si iuxta aquam in
plateis. Quomodo non erit fons signatus, qui de fonte illo vi
Ioan.4.a tæ profluit quem signauit deus pater? Qui, inquit, biberit de
aqua hac, quam ego do: fiet in eo fons aquæ salientis in vitam
æternam. In fonte hoc, quem signatum vocat, signatam quã-
C dam, & spiritualem, & propriã, & à seculari seiunctam doctri
nam intellige, aut doctrinam, aut certe deuotionem priuile-
gio dulcedinis signatam, & quasi singularem copiose fluentẽ
& iugiter. Hæc est quæ omnia virtutum læta reddit genimi-
na. Hæc est fortium operum exhilaratio, ac si quædã irrigã-
tio ossiũ. Gaudiũ enim cordis exhilarat hæc singularis, & in-
signis deuotio in Deum, quasi fons signatus & proprius, se-
gregatusq; in hoc ministerium, vt cor sponsæ ac si ortũ quẽ-
dam irriget in sponsi delicias. Signetur ergo vt non fiat iux-
Prou.15.d ta quod scriptum est: fons tuus turbatus pede, & vena corru-
Psal.4.a pta. Alioquin nescit tuus dilectus de puro fonte potare. Si-
gnatum est, inquit, super nos lumen vultus tui domine, dedi-
sti lætitiam in corde meo. Lætitiam ad irrigationem deflecte.
Psal.64.c Deniq; in stillicidiis fontis ortus lætabitur germinans. Nõn-
ne recolis de Genesi, ꝙ fons ascendebat & irrigabat totam
faciem terræ? Adhuc terra dedit fructus suos, nondum nouit
spinas & tribulos. Quis dabit ortulo meo hanc aquam, & a-
reolis meis hunc fontem signatum? Quis dabit vt tota ortuli
mei facies irrigua sit lætitiæ & lucis riuulis, nihil in eo aut ste-
rile sit, aut quadam indeuotione triste? Vicina sterilitatis vide-
tur operatio tristis, & spiritualis gaudij carens irrigatione.
Denique & si quid nascitur, quasi radix ascendit de terra si-
tienti. Quasi radix, non quasi flores, non quasi fructus. Quasi
radix: hoc est, aut parum, aut nihil plus habẽs in radice. Ideo
fontis inducta est mentio, vt germina læta credas erũpere in

orto irriguo. Et est equidẽ ortus cuius aquæ fortuitæ sunt, & D
quasi de foris ascitæ, non perennes, non propriæ. Bonus autẽ
ortus, cuius fons in ipso nascitur. Fons signatus & proprius.
Fons, inquit, & fons signatus: id est iugiter intus erumpẽs, &
non valens corrumpi. Fons, quia vbertim fluit. Signatus, quiã
nequaquã perfluit. Aut ideo dicitur fons signatus: quia & si
aliis alij fontes sunt, sorori & spõsæ specialis est fons & pro-
prius, & quadam prærogatiua signatus. Bonus omnino fons
sapientiæ, sed adhuc sub signaculo nobis emanat, dulciter sa-
pit, sed nondum dilucide scitur. Signatus est, & clausus sub fi-
guris. In Apocalypsi liber ostenditur in manu sedentis super
thronum, signaculis septem signatus. Vtriusque ratio & fon- *Apoc.5.a*
tis, & libri ad sapientiæ spectat intellectum, sed vterque signa
tus est figuris, & ænigmatibus inuolutus. Signatus est, quibus-
dam enim nobis intimatur indiciis, & occultatur in ipsis: &
sicut in Apocalypsi libri signati legis apertiones, ita & hic si-
gnati fontis emissiones. Emissiones, inquit, tuę paradisus ma- *Canti.4.d*
lorum punicorum cum pomorum fructibus. Fons iste signa-
tus quidem est, sed exsiccatus non est, cuius tam gratiosæ
sunt emissiones. Signatus est fons sapientiæ, sed ab emissio-
nibus eius cognoscetis eam. Erit, inquit, fons patens domus *Zach.13.a*
Dauid in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Ille patet, hic
signatur. Ille abluit, hic alit. Ille lauat, hic rigat. Ille purgat de-
licta, hic producit delicias. Ille communis multorum, hic spe-
cialis est sponsæ. Ibi remissiones fiunt, hic emissiones. In psal E
mo pro octaua vide quomodo primo lectum lauat, deinde
rigat. Non enim est satis à fœditate lauari, nisi & fœcunditas
sectetur. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum.
Ita Iesu bone, ita est. Emissiones istæ, immissiones sunt tuæ,
immissiones per angelos bonos. Non posset tales emittere
delicias, nisi tu intrinsecus delectationes aquæ viuæ immisis-
ses. Signatum est super nos lumen vultus tui domine, dedisti *Psal.4.b*
lætitiam in corde meo. Signatum est super nos, quod desuper
nobis impressum est. Cui diuini luminis imago desuper im-
primitur, intus in corde lætitiæ spiritualis vbertas exprimi-
tur. Ideo gloriosæ emissiones filiæ regis abintus sunt. Emis-
siones tuæ paradisus. Non sunt exiguæ deliciarum intrinse-
cus copiæ, de quibus integer paradisus emittitur. Vtrunque
habes, & paradisum conclusum, & paradisum emissum. Ille
est in puritatis affectibus, hic in actibus pietatis. Ille intus est,
hic de illo procedit, & probat illum. Vtraq; delectabilis est,
& conscientia, & conuersatio sponsæ. Omnia enim propo-
nit vtiliter, & disponit suauiter. Ideo quasi paradisum quen-
dam cernas in eius habitu & opere exteriori, dum honestas
placet in singulis, & series in collatis, & suauitas in disposi-
tis. Modeste & in tranquillitate omnia agit, vt virginalis in
ea verecundiæ non violetur serenitas. Deniq; & paradisi do-
tes enumeraturus incipit à verecundia in eius designationem
propter colorem similem punica mala proponens. Emissio- F
nes tuæ paradisus malorum punicorũ. Potest & in malis pu-
nicis martyrum intelligi patientia, eo quòd proprio sint san-
guine rubricati. Et bona pudicitiæ comes patientia quæ in
laude sapientiæ sibi connectuntur, sicut scribitur: Sapientia *Iaco.3.d*
quæ de sursum est, primo quidem pudica est, deinde pacifica.
Pudicitia modeste se & pro dignitate temperat: patientia a-
lienam immodestiam æquanimiter portat. Illa proprios mo-
tus informat, hæc alienos impetus infringit. Illa decor est,
hæc fortitudo: ideo dicitur: Fortitudo & decor indumentum *Prou.31.d*
eius. Primo(inquit)pudica est, deinde pacifica: & post ali-
quanta subiungit: Plena operibus bonis. Bonum est enim *Iaco.3.d*
persecutionem pati, sed propter iustitiæ fructus. Ideo emis-
siones eius malorum punicorum sunt, sed cum pomorũ fru-
ctibus. Bona quidem pudicitia: sed si ociosa non est, non affe-
ctata, non ficta, sed fructum afferens in patientia. Illa dispo-
nit suauiter, ista protegit fortiter. Illa modesta: hæc longani-
mis. Ideóque his duabus nunc annectuntur, quasi consum-
matio & finis operum fructus pomorum. Transeũdum iam
erat ad arborum aromaticarum disputationem, ad delicacio-
res species, ad emissiones cypri cum nardo: nisi mala punica
odore nos adhuc traherent, & festinantem ad alia retinerent
sermonem. Nos malorum punicorum parabola respicit, qui
regulares celebramus conuentus, qui sub vno continemur
ordine quasi grana sub cortice. Atque vtinam hæc grana imi-
temur,

G temur, similiter in cohærentia cordis vnanimes, sicut in conclusione quadam ordinis. Pene indiscreta facie huius sibi mali grana cohærent, numeri singularitate magis distant quàm specie: discamus & nos abinuicem numero differre, non animo. Non rixantur inuicem, non contra corticem murmurãt, non tentant illum perrumpere, patienter se sinunt eius quasi
Psal.132.a aluo concludi, vt quodammodo dicere illud videantur: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnũ. An non fratres, in hoc ordine nostro, ac si in cortice punico passionis Christi per imitationem color rutilat? Denique velut quædam huius mali grana sunt, qui sibi natiuum dicunt sub disciplinæ corio cõtineri, qui non tam premi se censent, quàm protegi. Absit amor proprietatis, absit amor priuatæ potestatis, & huius te mali granum exhibes. Discant alij nostro inuitati exemplo quàm bonum sit, & quàm iucundum habitare in quodam orto communionis, & sub munimine corticis. Charitas vniat, & cortex muniat. Quot videtis ordinata collegia, tot intelligite velut quædam mala punica, quæ
Acto.4.f de fonte fluxere baptismatis. Denique credentium (vt legimus) erat cor vnum, & anima vna. Ex illis quasi granis tantarum congregationum ordinate & vnanimiter viuẽtium mala punica prodierunt. Illos primos credentiũ conuentus non adstringebat adhuc institutio ordinis, sed instinctus amoris. Non modo ducebant vtile, non modo bonum, sed etiam iu-
H cundum habitare in vnum: sicut vnguentum, quod descendit in barbam, barbam Aaron: in oram vestimenti ab ipso capite Christo Iesu: qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XXXVI.

Canti.4.d †al.cyperi: al.cãphoræ

EMISSIONES tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus, cypri† cum nardo, nardus & crocus fistula & cinamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis. A cypro incipiendum est: nam ibi terminauimus. Septem hic annumerantur arbores aromaticæ, quæ dicuntur emitti de fonte signato. Et quidem verba hæc videntur verba libri signati. Ita est, signata sunt, & obserata. Quid nobis Iesu bone, sponsæ tuæ laudes proponis: si non quid virtutis intus continent, ipse depromis? Tu tenes clauem huius orti conclusi, tu signasti, tu resigna, tu solue: tu, inquam, solue septem ista signacula. Nemo nouit quæ sunt illa intima sponsæ, illa abscondita tua, quibus adimpletus est venter tuus. Nemo nouit illa nisi tu, & cui volueris ipse reuelare. Vtinam & nos simus, qui facie reuelata gloriam sponsæ, quæ ab intus est, speculari possimus. Magna gloria eius in mysterio tam numeri quàm nominum istorum. Et quidem hic quantum donante domino quimus inspicere, septenarij sacramentum, aut spiritualitatẽ,
I aut vniuersalitatem indicat gratiarum. Id enim frequens & visitatum est in sacris literis, vt septenarius numerus interpretetur dona illa, quæ perfecta sunt, & quæ desursum sunt. Diuisiones gratiarum sunt, & diuisiones ministrationum sunt, &
2.Cor.12.a diuisiones operationum sunt: idem autem spiritus diuidens singulis prout vult. Alias aliis diuidit, sed in sponsa quasi colligit & confert vniuersæ. Non particulatim diuiduntur illi, quasi diuisa sint in illa. Aliis etiam diuidit & donat, illi non tã diuidit, quàm totũ donat: nisi in hoc eum diuidere illi intelligas quòd selectim & prærogatiue confert illi, vel in eodem genere gratiarum amplius, vel specialiter in alio. Posset alias arbores aromaticas enumerasse, sed sufficit septem, propter eam, quam diximus, vel spiritualitatis, vel vniuersitatis significantiam. Nunc arborum istarum nomina, & naturas in discussiones adducamus. Et sub vmbra istarum immorari iucundum videtur, & fructus earum dulcis erit gutturi nostro. Vmbram, figuram ipsam intelligo: fructum, veritatem earũ. Quomodo non dulcis sensuum fructus, quando ipsa verborum grata sunt folia? Et scitis quantam auditui nostro dat affectionem tam dulcium frequentia vocabulorum. Poterãt ad permouendum affectum ista sufficere. Sufficit quidem affectui simplicitas ista: nam intellectui sufficere nequit. Mos ge-
Canti.4.d rendus est ipsi, qui pasci vult sensuum veritate. Dulciter auditur hæc dulcium inculcatio verborum. Cypri cũ nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum, myrrha & aloe. Absit autem vt non multo dulcius intelligantur. Magnæ sunt cor- K
porales in arboribus enumeratis deliciæ, sed quanto maiores spirituales sunt quæ figurãtur in istis? Emissiones (inquit) tuæ Ibidem.
paradisus malorum punicorum sunt: sunt etiam cypri cum nardo. Bonus enim ordo, post labores patientiæ, post verecundiam pudoris ad vnguenta proficisci, & vnguenta regalia. Nam & de cypri semine regale confici solet vnguentum: & quia in malis punicis regularem interpretati sumus vnanimitatem, consequenter his verbis & vnguentis regiis excellentem quandam sublimitatem intellige. Qui se (inquit) hu- Luc.14.
miliat, exaltabitur. In patientia & in vnanimitate, quid nisi & 18.c
humilitas? Humilitas nec contra iniuriantes tumet, nec supra consortes se tendit. In malis ergo punicis humilitas: in cypro sublimitas. In illis labor: in his deliciæ. Cypri (vt aiunt) semẽ decoqui oleo solet, vt vnguentum exprimatur ex eo. Alij seminant in lachrymis, sed sponsa in oleo. Semina nostra, opera nostra sunt. Hæc si habent hilaritatem, quasi in oleo decoquuntur. Non satis est oleo iringi, nisi sint cocta & confecta in oleo, & quasi in ipsum oleum conuersa. Quod in oleo calente decoquitur, olei ipsius imbuitur natura. Coquuntur & conficiuntur semen cypri & oleum in vnã vnguenti qualitatem. Mira quidem confectio laboris & lætitiæ, eo mirabilior quòd in labore non labor, sed lætitia sola sentitur. Opus enim exultationis in oleo decoctum, in eius transit natu-
ram. Opus ipsum (vt sic dicam) obliuiscitur opus se esse, dũ L
amoris pinguedine totum inficitur. Sed ipsa interior exultatio de opere capit augmentum: sic enim & oleo semen confert, & oleum semini, quando cum exultatione operatur spõsa, & de ipso opere magis exultat. Vnguentum hoc regium est. Iesus ipse libenter ex hoc iungitur. Hilarem enim datorem diligit deus. Etsi vnxit eum pater deus spiritu & virtu- 2.Cor.9.b
te: etsi vnctus est oleo lætitiæ præ consortibus suis: vult tamẽ à consortibus suis vngi, & deuotionis nostræ optat vnguentum. Quis dabit mihi tantam olei copiam, in qua omnes operum meorum fructus decoqui possint, & cor meum totũ cõfrigi? Euangelista Ioannes sub typo vitæ contemplatiuæ, sub sponsæ figura, in plenũ oleo feruente dolium descendit. Quis dabit mihi tantam abundantiã olei, & olei feruentis, vt totus immergar & confrigar? Quis dabit mihi tantam abũdantiam olei & seminis cyprini, vt vnguentariæ confectioni sufficiat? Non omne semen hæc olei decoctio recipit, non omnẽ vult fructum. Denique non omne opus contemplationis immisceri lætitiæ potest. Opera exterioris sollicitudinis, & vsus cõtemplationis confici simul non possunt, nec in vnam coagulari qualitatem. Quos ergo fructus hæc confectio recipit? Illos plane quos Apostolus enumerat: Fructus autem spiritus Gala.5.d
gaudium, pax, patientia, longanimitas, fides, mãsuetudo, modestia, continentia, castitas. Hi fructus cum oleo contemplationis conueniunt, & quasi in vnam coëunt naturam. Sed & M
illud semen huic confectioni maxime conuenit, de quo legitur: Semen est verbum Dei. Denique & semen cypri cum manna similitudinem quandam habet, in quo verbum dei fi- Lucæ 8.
guratum accipimus. Vtrũq; enim & manna & cypri semẽ album est, & simile semini coriandri. Lex enim domini imma- Psal.18.
culata est. Hæc nõ vult aqua secularis discuti sapientiæ, non eius assertionibus firmari, sed oleo spiritus, vt spiritualis sensus, vt vnctio spiritus exprimatur ex ea. Huius meditatio & contemplationis lætitiæ facillime commiscetur, cum sibi cõiungitur verbi studium, & gratiæ oleum in contemplatione: & dum illud per istam decoquitur, facillime ex hac confectione spiritualis exprimitur intelligentia, & vnctio quæ docet de omnibus. Et vide quia non ait simpliciter cypri: sed cypri cum nardo. Nardo se dominus fatetur præunctum in sepulturam. Quid ergo in nardo, nisi mentis quietem intelligis? Ideo cum cypro iungitur, eo quòd omnis contemplationis vsus quiete mentis indigeat. Cypri (inquit) cum nardo, nardus & crocus. Bona connexio. Crocus enim flos quasi aurei coloris ad sapientiæ rutilum refertur colorem. Ergo in cypro intelligitur vestigatio: in nardo vocatio: in croco, visio sapientiæ. Iure nardus ponitur in medio, vtrique necessaria, id est vestigationi & visioni. Nam nec inuestigari sine vacatione mentis veritas potest, nec videri cum inuenta fuerit. Accipe ergo in cypro studiũ, in nardo ocium, in croco vtri-

usq;

A vsq; fructũ. Noli decætero sponsa, noli dicere quia fusca sim;
noli amplius te decoloratam vocare. Iam enim sponsi ipsius
testimonio crocco colore resplendes, quæ crocum immittis.
Bene croceo nitet colore, quem non infuscat fatuitas, quem
non tædij & deficientis animi moribundus pallor inficit, sed
sapientiæ fulgidus, & rutilus charitatis color exhilarat. Si ve-
limus hæc ad Christi personam reflectere, congrua plane in-
terpretatio sequitur. Quis magis oleo decoctus est gratiæ?
Ipse in manna intelligitur, ipse seminis cypri speciem tenet,
ipse passionis cruce pressus sacraméta salutis & vnguẽta gra
tiæ profudit: ipse in cypro patitur, & in nardo sepelitur, &
de corde terræ resurgit in croco. Quasi nouus flos & rutilus,
quando per resurrectionem eius caro refloruit. Et fortasse in
fistula ascendit ad cœlum. Hæc enim arbor in altũ excrescit,
& sponsa eius quasi compatitur in cypro: cõsepelitur in nar-
do, & in croco conresurgit. Quid ergo consequens est, nisi vt
Col. 3. a coascendat in fistula? Si enim cõresurrexerit sponso quæ sur-
sum sunt quærere debet, quæ sursum sunt sapere, vbi sponsus
eius est in dextera Dei sedens. Fistula & cinamomum. Fi-
Canti. 4. d stula exurgit in altum, cinamomum patum quidem exurgit
à terra. In fistula altũ cernit, sed in cinamomo altũ non sapit.
Illa ascendit, illud condescendit. Fistula est quando spõsa ex-
cedit deo: cinamomum quando contemperãs est nobis. Etsi
se contemperat, totum tamen est spirituale quod profert. Ci
B namomum enim cum frangitur, visibile spiramẽtum emittit.
Quando frangitur, nisi cum aperitur, cũ exponitur? Sic enim
Mar. 14. c Iesus cum accepit panem, fregit & dedit. Tunc ergo doctor
contemperans seipsum quasi frangit, cum se cœperit aperi-
re, vel audiri: cum euiscerare illa, quæ intus de supernis latent
secreta: cum memoriam abundantiæ suauitatis eructat. Hoc
est quòd cinamomum fractum visibile dicitur spiramentum
emittere. Quare spiramentum, & quare visibile? Spiramentũ,
quia spiritualia sunt, quæ dicit: visibile, quia manifeste docet.
Qui enim in sublimibus ad ludicra & vanas fabulationes pro
labitur: non condescẽdit, sed cadit. Fracte quidem loquitur,
sed spiramentum suaue non emittit. Quasi fistula, quæ cre-
scit in aquis, ita inter orationum lachrymas exurgit in altum.
Pulchra ascensio. Sed vide vt descensus cinamomo sit simi-
lis. Cum te ab ascensu illo, & excessu aliqua rationabilis cau-
sa reuocat & restringit, esto velut cinamomum. Colloquia
tua, conuersatio communis gratiam spirent. Etsi de volunta-
te tua, & proposito aliquotiens reflecteris, ad senioris arbi-
trium reflexa, & quasi fracta sit voluntas, non murmur reso-
net, non querimonia: esto cinamomum confractum, visibile
spiramẽtum emitte, eo quòd virtus humilitatis in infirmitate
vexationis, & velut fractionis proficit & probatur. Et spira-
mentum & visibile dicitur. Spiramentum, quia tranquillitas
seruatur in corde: visibile, quia relucet in facie. His annectit
C & omnia ligna Libani. Et vide quòd nulla nisi Libani ligna
ponit, nec aliqua quæ sunt Libani prætermittit. Cum om-
Canti. 4. d. nibus, inquit, lignis Libani. Ligna Libani & imputribilita-
tem habent, quia cedrina sunt: & puritatem, eo quòd sunt Li-
bani. Sola Ecclesiæ ligna, sunt quæ habent mysterium fidei
in conscientia pura, & quandam quasi imputribilitatem con-
tinentiæ: sola eius ligna & puritatem & perpetuitatẽ habent.
Bonum plane lignum vir ecclesiasticus, in quo concurrunt
Pro. 31. d & obuiant sibi fortitudo disciplinæ, & decor fidei. Fortitudo
& decor indumentum eius. Erumpunt his diebus ligna quæ-
dã, quæ non plantauit pater cœlestis, ligna quæ non sunt plan
tata in Libano nostro. Fortitudinem prætendunt operis, in-
ad. Ti. 1. d iuriarum insensibilitatem, parsimoniæ tollerantiam. Cedrina
videntur, sed Libani non sunt, quia immunda est eorũ mens
& consciẽtia. Infidelibus enim nihil est mundum. Fortitudo
quidem quæ ostentatur & virescit in conuersatione, in con-
fessione putrescit. Quod ibi quasi fulget, hic fœtet. In opere
quidem videtur pietas, in interrogatione infidelitas putret.
Fortitudo lapidis, fortitudo eorũ, & caro ænea est: scilicet nõ
Iob. 41. e degenerant à patre suo, de quo in Iob scribitur: Induratũ est
cor eius quasi lapis, stringitur tãquam malleatoris incus. Ma-
le fortes sunt non pro fide, sed contra fidem. Nõ enim emol
liuit omnipotẽs cor eorũ, non emolliuit, nõ emundauit, nec
Rom. 14. d fide cãdidum fecit: ideo non sunt Libani ligna. Omne quod
non est ex fide, peccatum est: quomodo non magis quod est
contra fidẽ? Non sunt ligna Libani, quæ fidei non irrigat pu- D
ritas. Steriles sunt virtutes, quæ non fœcundantur per fidem:
sed ipsa fides sine virtutibus mortua est. Candorem eius nul-
la incontinentiæ fœdat putredo. In ecclesiasticis lignis vtra-
quæ obuiãt sibi: forma fidei, & operis fortitudo. Talis cedrus
nostro plantatur in Libano. Hic est & alibi non est puritas fi-
dei, & perpetua & quasi incorrupta perseuerantia virtutis.
Hic enim emittitur myrrha & aloë cum omnibus primis vn-
guentis. Hæ species ea etiam quæ per se corruptibilia sunt, à
corruptione illæsa seruare noscuntur. Quid enim hæc post li
gna Libani vnguenta produceret, si nihil in eis esset distãtiæ?
Nam etsi videntur similia, distinctionem tamen recipiunt. Il-
la enim, id est Libani ligna incorruptibilitatem in se habent:
ista, id est myrrha & aloe, non habentibus exhibent. Illa im-
putribilia sunt, ista imputribilitatem conferunt. Bonum er-
go lignum, & vere plantatum in paradiso domini, in monte
illo egregio, in monte Libano, quod & ipsum se continet ne
per illicita defluat, & sermonis sui myrrha à tali fluxu alios
reddit immunes: cuius corpus quasi cedrinum est, & à labiis
myrrha distillat. Myrrha, inquam, & aloe cum omnibus pri- Canti. 4. d
mis vnguentis. Possumus quidem & hæc ad quatuor cardi-
nales virtutes interpretando deflectere, si intelligamus in ce-
dro fortitudinẽ, in Libano fidẽ, quę ipsam prudentiam infor-
mat: in myrrha temperantiam, continentiam & iustitiam: in
aloe puritatem. Nam huius arboris gummi dicitur stomachũ E
purgare. Per myrrham ergo exteriora constricta sunt, per a-
loe interiora in hypocrisi ficta non sunt. Habes iam in his
hæc quatuor expressa. Primo constantiam, ne ad tempus cre
das, & in tempore tentationis recedas. Denique prudẽtiam,
vt sit rationabile obsequium tuum. Sic myrrha mortificãdæ
carnis sequetur, cum habueris zelum, secundum scientiam.
Quarto loco aloe, cum ipsum cum offertur & adoletur, vt si-
mul sit & in myrrha mortificatio carnis, & in aloe emũdatio
conscientiæ ab operibus mortuis, ad seruiendum deo viuẽti:
ne simus seruientes ad oculum, nec quasi hominibus placen-
tes, sed magis deo. Nónne beata vere sponsa, cui tot blandi-
menta dicuntur? Multum immissum est ei, qui tot emittit mu
nera grata dilecto. Nam in his omnibus ipse gloriatur, & spõ
sæ suæ applaudit muneribus Iesus Christus: qui viuit & re-
gnat per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XXXVII.

FONS ortorum, puteus aquarum viuentium quæ fluunt im Ibidem
petu de Libano. In capituli principio istius fons dicta est
sponsa, & nunc in fine fontis eam impartit vocabulo dile-
ctus suus. Ab vbertate inchoat, & in senecta vberi multi-
plicatur, origini finis respondet. Multæ sunt emisiones e-
ius, sed ipsa emisionibus non exhauritur. Non arescit mo-
ra, non exsiccatur emanatione. In initio huius capitu- F
li dicitur fons signatus, hic innuitur non exsiccatus. Ibi
quales sint emisiones eius, hic quàm sint indefessæ docetur.
Copiosi ex hoc fonte riuuli gratiarum emanant, & semper ta
men fons manet. Ab eo in quo inchoat non se cohibet: ideo
hic & ibi fons dicitur. Sed & iam vide quo in loco eius aquæ
fluunt: vbi nisi in ortis? Fons enim est ortorũ, & delicate fluit,
qui non ab ortis egreditur, qui non lauat, sed rigat. Cuius in
hoc omnis vsus est, non vt auferat fœditatem, sed vt fœcun
ditatem afferat. Bonus quidem fontis vsus mondare, sed me-
lior fœcundare. Ille abluit inquinamenta: iste quasi ablutio-
ne quadam, gratiarum comportat augmenta. Ille germina
lota reddit: hic læta. Ille patens est in ablutionem peccatoris
& menstruatæ: hic signatus deliciis sponsæ: Tota pulchra es Canti. 4. d
amica mea, & macula non est in te. Ideo non nisi fons orto-
rum dicitur fons deliciarum. Denique quàm varius & mul-
tiplex est cœlestiũ deliciarum modus, tãtus videtur & nume-
rus ortorum. In alio rubẽt rosæ, in alio candent lilia, coloréq;
flores violę purpureum reddunt. Tot orti sunt quot virtutũ
plantationes simul collectæ: vbi tantum flos vnus est, quis
ibi ortũ esse diffiniat? Sic nec vna castitatis plantatio, nec v-
na iustitiæ, orti potest integritatem explere. Salomon qui de
licatus & tenellus dictus est, ipse sibi fecit ortos & pome- Eccle. 2. a
ria, conseuit ea cuncti generis arboribus. Non arbore conse-
ui, inquit, sed arboribus: nec vnius generis, sed cuncti gene-
ris.

G ris. Extruxi, inquit, mihi piscinas aquarum vt irrigarem syluam lignorum germinantium. Diues quidem in deliciis, qui nō rara ligna, & quæ præ paucitate numerari & scribi posset, sed integram possedit syluam lignorum germinantium. In orto quippe sapientiæ nihil sterile, nil non germinans. Sic & sponsa plures habet ortos, & cuncti generis virtutum copiose virgultis est consita. Et in sequentibus sponsæ sponsus ap-
Canti.8.d plaudit dicens: Quæ habitas in ortis, amici auscultant te. Fac me audire vocem tuam. Iure omnino. Quid enim nisi dulce auscultare illi, quæ in ortis moratur, & de ortis loquitur? Nō auditur foris vox eius, nec extra ortum: ideo amicus est qui in ortis commoratur cum ea. Nec tā in ortis est quàm ortus ipse. Ipsa ortus, & ipse frons, huius ortos doctrinæ suæ fluētis irrigans. Fœlix sponsa quæ non habet nisi ortos irrigare. An non in hoc frequenti conuentu tot orti quot animi? propter vnanimitatem ortus vnus: propter differētes gratias orti plures. Vtinam in his ortis nulla radix amaritudinis sursum germinet, nullum sit lignum inutile, nullum quod ortum spōsæ
Psal.36. a dedeceat, nullus sit hic ortus olerum, quia olera herbarum ci-
Rom.14.a to decident. Qui enim, inquit, infirmus est, olus manducet. Vos autem oleribus non indigetis quasi infirmi. Quod enim infirmum est in vobis, fortius est secularibus. Illorum infirmitas quiescit in licitis, ad perfecta vestra laborat. Illorum infirmitas est vti concessis: vestra quidem citra perfectum
H subsistere. Quid est in vobis esse infirmum, nisi non esse perfectū? Quid est in vobis esse infirmum, nisi summum non apprehendere? Et quid forte nisi vt apprehendatis contendere? Ideo infirmum nostrum fortius est secularibus, & (vt sic dicam) melior est infirmitas monachi, quàm secularis benefaciens. Opera quæ penes nos putantur infirma, quanti crederentur si ab ipsis fieri viderentur? Perfectorum solidus cibus est: quot tamen in nobis imperfecti sunt, esum olerum dedignantur. Quæ secularibus licent infirmis, nostris nec exhibentur, nec ipsi exigunt. Apud nos perfecta professio, quanuis infirma expletio. Perfectæ plantationes, sed incrementa infirma. Irrigandæ sunt vt crescant, sed spiritualibus aquis.

Paulus bene nouit quibus aquis quemlibet ortum irriget.
1.Cor.7.b Coniugatis, copulæ maritalis vsum dispensat: consolatur pu-
1.Tes.5.d sillanimes, suscipit infirmos, carnalibus potum lac præbet, sapientiam loquitur spiritualibus qui diiudicant omnia, sapien-
1.Cor.7.b tiam autem non huius seculi, sed quæ ex Deo est, sapientiam
1.Cor.2.d absconditam in mysterio. Et si quis alius loquitur decorem domus domini, locum habitationis gloriæ eius, thalami delicias, gaudium quo gaudet sponsus super sponsam, & quo vicissim ipsa gaudens gaudet in domino: plane hic ortum ole-
Ibidem. rum irrigare talibus debet aquis. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Et omnino quisquis spiritualia vel agenda præcipit, vel intelligenda proponit, nónne
I tibi videtur aromaticis in ortis quasi fons purus manare? Et bene purus, cui non est necesse inter auditorum perfectionē, qui in ortis auscultant, nisi de spiritualis vitæ puritate disputare, & quasi paradisi incolis de paradisi propinare fluentis. Iuxta hunc sensum: ortum, auditores intellige: fontem, doctores. Sed si fons sunt, quomodo putei? Nostis enim quantum inter se distent hi noti fontes & putei. Puteus infoditur, fons gratis fluit. In illo aquæ recōditæ sunt, in isto quasi propositæ, & seipsas offerentes vltro. Magna est in istis differentia, nec possunt vtraque in alterutris inueniri. Non potest vel fons putei vel puteus fontis propria & domestica vendicare sibi, vterque naturæ suæ continetur limitibus. Corporalia & terrena angusta sunt, spirituales abundant diuitiæ. Ad spiritualia si referamus ista in eodem erit inuenire fontem & puteum, & alterutra ab inuicem propria communicari.

Communicemus ergo hæc si vultis inuicem propria, & in eodem adsignemus vtraque. Accipiamus in fonte sufficientiam doctrinæ, in puteo secretum. In illo abundantiam, in isto alta mysteria. Et quidem bonus doctor qui quasi de quodam alto puteo, ita de abdito sapientiæ thesauro copiose profert noua & vetera, puteus est: quia quæ Dei sunt, nemo
1.Cor.2.c nouit nisi spiritus Dei. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda dei, & quasi fons quidā producit in mediū, & virtutum ortos irriguos reddit. Habetis ergo in puteo occultationem, in fonte copiam. Profusionem in fonte, & sensuum profunditatē in puteo. Puteus altus est, sed non indiget hau- K
ritorio. Fons est, & gratis fluit. Qui sitit, veniat & bibat de aquis sponsæ, de aquis Bersabee, vt nouus ex ea Salomon nascatur. Et Bersabee puteus septimus interpretatur: id est, puteus quietis, puteus sapientiæ. Nam sapientia in spiritualium catalogo munerum ascendēti sursum septima occurrit. Sicut & puteus sapiētiæ, ita & fons sapientiæ legitur. Et forte in his duobus geminus eius modus exprimitur. Vnus qui fit per in- Eccl.1. a
uestigationē, alter qui fit per inspirationem. Fontis aquæ vltro prorumpunt. In puteo vero terræ perrumpitur moles, & soliditas penetratur, vt ad aquam viuam pertingas. Vtraq; alteri necessaria est, & industria gratiæ, & gratia industriæ, & vicariam opem sibi communicant. In vanum enim laborat, qui puteum fodit, si non ipse fons vitæ gratis affluat. Sed & tibi gratis foderis puteum, & receptaculum aquarum præparaueris, si fuerit neglectus puteus tuus. Et si tu squaleas, nō descēdent in illum aquæ viuæ, non fluēt impetu de Libano. Aquæ quæ descendunt de Libano, nesciunt colligi nisi in puteum candidum. Et aquæ quæ cum impetu fluunt, volunt puteum habere capacem. Altum & capacem efficies cordis tui puteum, si curas terrenas egeras, si locum efficias in animo tuo lætitiæ spirituali, si os tuum aperias vt attrahas spiritū, & fluant in ventrem tuum flumina aquæ viuæ. Ad hoc opus præparata sunt foramina tua in die natiuitatis tuæ sicut scriptum est de principe Tyri. Capacitas intelligentiæ naturalis, qua L
in die creationis præ cæteris animantibus priuilegiatus es, ingentis receptaculi vicem tenet ad comprehendendas continendasque aquas visionis & vitæ. Legimus enim viuentis & Gen.16.d
videntis puteum. Qui si post peccatum vitiis, vel innatis, vel superadditis obstrusus videtur, aperiat illum fides, spes in altum instanter diffodiat, dilatet amor. Ocium & exoccupatio cohærere situ turpi non sinat. Siquidem feriatas mentes ab anxiis curis volunt habere festiua gaudia, & vacationem sibi vendicat visio dei. An non tibi quidam puteus altus videtur ille, in quo reconditi sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei? An Mariam quasi puteum aquæ purissimæ inficiaberis, quæ conseruabat omnia verba de Christo, conferens Luc.2.g.
in corde suo? Esto & tu talis puteus pro modolo tuo, puteus altus & amplus. Isaac post calumniæ puteum, post puteum Gene.26.d
inimicitiarum, post hos, inquam, duos puteos relictos, duos puteos effodit: puteum latitudinis, & puteum satietatis. In illo cœpit non rixari cum vitiis, in isto cœpit fructu deliciari virtutis. Noluit cum Philistæis puteum habere communem, qui interpretantur potione cadentes. Puteos inimicitiarum, & calumniæ reliquit Philistæis. Corruunt plane, qui bibunt de erroris & schismatis puteo. Tales puteos fodiunt auctores, bibunt auditores. Sic confodit Arrius, sic Donatus. Alter fidei calumniam induxit, alter fraternitatis copulam in partes diduxit. Ille trinitatis æqualitatem hæretica M
diffinitione distinxit gradibus: iste Ecclesiæ vnitatem sua præsumptione distraxit partibus. Dathan & Abyron puteos calumniæ foderunt aduersus Moysen & Aaron, incide- Num.16.a
runt in foueam ipsi, quam fecerunt: quos terra viuos absorbuit: portione quam ipsi foderunt, præcipitati sunt, nomen Philistæorum interpretantes euentu. Bonus autem puteus, de cuius aquis qui biberit, exaltabit caput, non potione cadet. Quasi foueam fodit, qui terreni sensus acumine scripturæ soliditatem penetrat, & violenter scindit ortulum Ecclesiæ quoddam incognitum dogma producens, & obscura mysteria: sed & qui subtili scrutinio, & dolosa machinatione fraternæ charitatis solida perforat, & discordiæ venam aperit: qui se conspirationum claudit, & signat in puteo, non acquiescens egredi, sed magis ac magis ingrediens interiora schismatis, & eius effodiens abyssum. Philistæorum est hic puteus, nihil tibi sit commune cum illo. Sensim primo, & secreto crescunt, & de terrenę & brutæ mē tis erumpunt visceribus, donec postea cum impetu fluant, sed non fluunt de Libano. Non hæ aquæ fideles sunt, non aquæ viuæ. Non potest sibi constare discordia, non potest inter parientes schisma perpetua pax seruari. Ipsum schisma infidum est sibi, nequit sibi cohærere diutius, quod charitatis pertentat dissoluere glutinum. Si quis te ad hos puteos inuitauerit, dirumpe (si potes) puteos Philistinorum, & aquas pesti-

A pestilentes exsicca: relinque Philistæis puteos suos, puteos inimiciarum. Sectare puteos cœlestium deliciarum, puteos aquarum fideliũ, & aquarum viuẽtium, quæ fluũt impetu de Libano. Esto flos orti, & orti cõclusi, vt non diripiaris: & videbis quomodo tibi dirumpet dominus fontes & torrentes. Conuersare in orto, si forte & ipse conuertaris in puteum, & de ventre tuo flumina fluant aquæ viuæ. Quænam sunt aquæ viuæ, nisi aquæ non deficientes? Et quidẽ bene haustus aquarum æstum desiderij sine defectu refrigerant, seculi oblectamenta vniuersaliter falsam præferunt refrigerij speciem, & secularem concupiscentiam sedãt ad horã, sed quasi sub ipso ortu statim arescunt, nec fluunt vena perenni, quasi torrens raptim transeunt, & non est inuenire in hoc torrẽte aquas vi-
Gene.26.d uas. Alio quodam Isaac fodit in torrente, & aquas viuas inuenit. Est enim torrens, qui suauis videtur, sed salutaris non est, nec sempiternus quidem, sicut secularis ille, quem prædiximus, fluxus voluptatis. Et est torrens salutaris quidem, sed sempiternus: si tamen effoderis in eo, aquas viuas reperies.
1.Petri.1.d Habemus, inquit Petrus, firmiorem propheticum sermonẽ, cui benefacitis attendentes, tanquã lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec illucescat dies, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Non extinguetur in nocte illa lucerna, interim enim vsus eius necessarius est. Sed cum dies æternus eluxerit, pro-
1.Cor.13.b pheticæ lucerna cessabit doctrinę, & literarij sermonis exsic-
B cabitur torrens. Siue enim prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur, futuræ manifestationis respectu turbidus (vt sic dicam) in modum torrentis fluit sacræ sermo scripturæ, instruens nos per speculum & in ænigmate. Illius autem, quæ est facie ad faciem visionis, verè puræ sunt & perennes aquæ. Non deerunt illæ tibi, non tu illis. Cum mortalitatis transierit torrens, transibunt cum mortalitate mysteria nubila, & sine velamine serena veritas, propter quam hic torrentem effoderas, hilariter erumpet. Istic locus est speculo, illic directæ speculationi. Solet tamen aliquo modo hæc speculatio locum alienum peruadere, & in loco peregrinationis se viantibus hilariter ostendens, inuitat ad patriã. Vere quidem festiuus, sed furtiuus adhuc istius æterni & luminis radius, & fluminis riuus. Non emicat, non emergit nisi in ortis, & in ortis aromaticis. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm similis es puteo? Non potes exhauriri. Aquas viuas effundis, & aquas salubres & vberes. Quis dabit ortulo meo has aquas, & cordi meo hunc puteum deli-
Psal.18.d ciarum? Ab occultis meis mũda me domine, & ab alienis par-
Psal.50.b ce seruo tuo. Fac me Libanum, asperge me & mundabor, laua me & super niuem dealbabor. Emunda me à dilecto ma-
Psal.18.d ximo, & erunt vt complaceant eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Fac me Libanum vt has tibi semper aquas effundam. Erunt, inquit, vt complaceant.
C Quid est complaceant, nisi vt vtraque placeant, & vtriq; placeant? Cui vtriq;, nisi mihi & tibi? Quæ vtraque nisi eloquia laudis, & meditatio cordis? Aquæ istæ viuentes sunt, quia semper complacent, semper fluunt: sed non fluunt nisi de Libano, nec lente quidem, sed cum impetu. Magnus impetus violenti sensus amoris, & dulces tamen non difficiles aditus impetus habet. Magnus impetus eius, quia vsq; ad affectũ pertingit efficaciter, & exhaurit suauiter. Magnus impetus eius, cuius vehementiæ resistere nil potest. Cum impetu, inquit, de Libano. Expressit causam redundantiæ, nomine Libani. Mũditia locus est redundantis lætitiæ, & aquas sapientiæ salutaris effundit, de candido prorumpit, & candidius reddit. Congere in vnum, & quasi in aceruum accumula delicias istas. Vide & considera puteum, Libanum, impetum, aquas viuas. Deprehendes in his (si animo aduertas) aquas istas & serenas esse, & secretas, & vehementes, & non deficientes. Puteus secretum designat, serenitatẽ Libanus. In impetu omnis alius exhauritur affectus, aquæ viuæ nesciunt exhauriri. Bonus etiã Libanus fides, eo quòd fide corda mundentur. Ab hoc Libano serenæ intelligentiæ aquæ viuæ fluunt: quia nisi credide-
Act.15.e ritis, non intelligetis. Intellectus autem bonus, cuius contem-
Ioan.17.a platio manet in seculum seculi. Hic est vere viuẽs. Nam vita æterna hæc est vt cognoscamus vnum verum Deum, & quẽ ipse misit Iesum Christum. Et ipse Christus noster est Libanus, delectationes viuas fundẽs cũ impetu in sinum dilectæ.

Ipse Libanus, & ipse riuus: siquidem ipse est candor lucis æ- D
ternæ, & emanatio syncerissima. Delectabilis plane puteus affectus est sponsæ, in quem æterni candoris radij, ac si quidã de Libano riuuli & colliguntur & effunduntur, vt flores & ortos irrigent sponsi. Bonus ergo Libanus, in quem nihil inquinatum incurrit: & magnus impetus, qui nullo compesci obice potest. Denique illi aquæ cum impetu fluunt, quẽ nec persecutio, nec nuditas, nec gladius separare potest à charitate dei. Tot credentibus populis obiecti sunt obices scandalorum, tot oppositæ moles tormẽtorum, & tamen semper fluunt aquæ de Libano. Aquæ enim populi sunt. Magni obices, sed maior impetus. Si coneris compescere, plus increscit, & perrumpit obstantia. Repulsus exurgit in cumulum, & impedimento lucra conquirens, se diffundit vberius. Puro amori etiam ipsi obices cooperantur in bonum, & incrementa capit vexata virtus in iniuriis. Nónne me silente ista possunt percutere conscientias eorum quorum amor in certis locis & horis fluit, qui quidem ad tempus diligunt, & in tempore tribulationis recedunt? Quid dico tribulationis? Etiam exiguæ & dubiæ tentationis nunquam molem, sed obicem passi, facile compescuntur, & reflexo proposito impetu irreuocabili ad secularia ruunt. Si inclamaueris iuxta prophetam:
State, state: non est qui reuertatur. Nulla illos persuasio reuo- *Naum.2.e*
cat, nec persecutio pia magistri, non infœlicitas, quæ frequenter & fere semper est in viis eorum. Fluunt & ruunt & corru-
unt, vt bibant in via de torrente voluptatis, quæ non exalta- E
bit, sed conquassabit in tetra capita eorum. Beati quidem immaculati in via, qui ambulant in lege charitatis, qui ambulãt in impetu vbicunque fuerit impetus spiritus, & non reuertũtur, nec aliquo separantur obstaculo à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XXXVIII.

AFFECTIONES dulces & sanctæ sunt, sponsæ aromata. Nam ipsa est ortus. Austro flante ista fluunt in delicias sponsi, sed aquilonis hæc iterum inclementia sistit. Frigidus est enim ventus aquilo, & ad flatum eius aromata congelantur. Quandiu domine aduersitatis aquilo regiones nostras premet? quandiu incumbet ortulis nostris? quandiu Iesu bone, constringet aromata nostra rigor Aquilonis? Parce domine, parce ab aquilone sponsæ tuę. Diu est ꝙ vrget, quòd premit, quòd imcubat spiritus hic durus & vehemens. Cumulata nos vndique premit aduersitas. Dic ei domine vt surgat, vt cedat, vt sinat locum esse respirandi infortunij. Paupertas sterilis est, & graues vndique parturit casus. Res infir- *Psal.41.b*
mæ facile læduntur, & infœlicitatis abyssus aliam inuocat in voce cataractarum tuarum. Occulte aduersum nos vocas ad- F
uersa: & quomodo si dicas aquiloni, insurge, preme, possidę?
Fumus, inquit Esaias, ab aquilone veniet. Nobis autem non *Esaia.14.g*
tam fumus quàm flamma iam imminet ollæ succensæ à facie aquilonis. Ab aquilone frigus, & ab aquilone flamma. Ira est domine. In duritia manus tuæ aduersaris mihi, misericordiæ tuæ venas restringis, ideo exęstuat animus meus, & in meditatione mea exardescet ignis. Grauis istę anxię sollicitudinis ignis est, & calore eius aromata non fluunt, sed magis si qua sinis fluere, siccantur fluenta, præsertim vbi magis magisque aduersitatũ aperire se videtur occasio. Domine, dolor meus *Psal.37.d*
in conspectu tuo est, & gemitus meus à te non est absconditus. Sollicitudinis meæ ratio nota est tibi, sed mœroris magis dicere debueram: sollicitudo enim in mœrorẽ iam cœpit tota transire. Vbi consilij non fulget occasio, vbi bonæ spei se, vel vmbra non offert, ibi nõ sollicitudinis, sed mœroris sunt partes. Multi gemitus mei, & cor meum mœrens. Paruuli pe- *Thren.1.g*
tunt panem, & non est qui frangat eis. Deest enim qui fran- *Ibidẽ.4.d*
gat. Non dico de verbi pane, sed hoc quotidiano corporis alimento. Non potest tamen cœlestis illius panis pinguedine repleri anima mea: dum quotidiani huius panis inopia maciẽ quandã mœroris inducit. A voce gemitus istius oblitus sum comedere panem illum cœlestem. Durus aquilo exterior aduersitas, sed multo durior mentis anxietas. Altera fratres vos vrget: me premit vtraque. Ego communi attritione laboro in

G in vobis, & domestica quadam præ vobis, quia pro vobis. Hinc infortunij casus, hinc forenses insurgunt calumniæ. Alij submurmurant, & alij insultant: & quod non est humanæ industriæ prouidere ne contingat, improperant cum acciderit. Quidam irritant, quidam irrident, aduersam fortunam ad fatuitatem trahentes. Successus bonos quibus exuberant, sibi imputant, & quasi aut prouidentiæ, aut meriti credunt, non muneris esse diuini. *Iob.12.a* Abundant, inquit Iob, tabernacula prædonum, & audacter prouocat deum, cum ipse omnia dederit in manus ipsorum. Quidā & prędones & prouocatores sunt: qui quod dei est, ipsi tollunt, dum sibi tribuunt, & diuinæ donum gratiæ ad propriæ inflectunt effectum industriæ. Quid impēsa desuper vobis beneficia improperatis nobis? An quia clementiæ diuinæ circa nos oculus bonus est, ideo videtur erga nos nequam esse? Cur vos diuina beneficia paratiores reddunt ad derogandū, quā ad erogandum? Vides domine quot ex partibus aquilonis nos flabra molestāt, vndiq; perflāt incommoda, murmura, probra. Inter huius dolores distractus & cōtrictus animus, austri leuia nescit flabra recipere. Exurge domine, non præualeat aquilo, satis est ꝙ iam diu insurrexit, quòd incubuit: dic vt surgat, vt discedat, vt cedat austro. *Hier.1.c* Succensa iam pridem est olla à facie aquilonis, sed tu domine austrū emitte, qui faciat medium fornacis huius quasi vētum roris flantem. Non audeo cōtinuos austri flatus rogare, H sufficit si modo interpolatione eius aquilonis malignitas tē- *Iob 26.b* peretur. Extendis (sicut in Iob legimus) aquilonem super vacuum, non super ortum. Non est vacuus ortulus sponsæ, inquo superius annumeratæ plantantur tot aromaticæ species. Et quomodo quibunt meditationis aromata læta profluere, vbi à mœrore libera non sunt studia, vbi cōtristat aduersitas, aquilo stringit? Esto domine zelotes, æmulare sponsam, dic aquiloni vt surgat, & cum austro dimidiet tempora sua. Sic quidem fiet secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, si consolationes tuæ lætificent animam meā. Videtis fratres, qualiter aquilo ad mensuram sui austrum parturiat: & forte vbi abundauit aquilo, superabundabit & auster. Auster enim & prospere flabit, & quas intulit aquilo compēsabit iniurias. Ergo surgat aquilo, sæuiat, quantumlibet fremat, dummodo occasionem, & quasi vim præstet flatibus austri. Nónne tibi videntur graues pertulisse aquilonis flatus, *Heb.10.f* quos in epistola ad Hebræos Paulus alloquitur? Magnū, inquit, certamen sustinuistis passionum, & in altero quidē opprobriis & tribulationibus spectaculum facti, in altero socij taliter cōuersantium effecti: nam & vinctis, inquit, compassi estis. Sed inter tanta aquilonis flabra nullas sibi vices vendi- *Ibidem.* cauit auster? Imò plane. Denique audi quod sequitur: Et rapinam, inquit, bonorum vestrorū cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiam. I Quid cū apostoli irent gaudentes à conspectu concilij, quo- *Act.5.g* niam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati, nónne tibi videtur contra aquilonis graues impetus leniter ipsis auster spirasse? Considera tristia illa sabbata sepulturæ dominicæ. Nónne velut ad aquilonis flatum, Apostolorum corda infidelitate & timiditate quadā diriguerunt? Resurgente domino cœpit auster lenis ortum eius perflare. Totis his denique quadraginta diebus in multis argumentis dominicæ resurrectionis & veritatis fides, & veritatis fiducia sensim incrementa sumpserunt. Ipso die pētecostes, quando factus est spiritus vehemens in cœnaculo vbi erant Apostoli sedentes, soluta est omnis congelatæ mentis frigiditas, sicut torrens in austro: & deinceps verbi virtutumq; profluxerunt aromata.

Sed nunquid idcirco aquilo durus quieuit? Nónne multo vehementius persecutorum insurrexit procella, & impetus hæreticæ tempestatis? Nunquid non æmulatione quadam tētationis aquilo, austro se opposuit gratiæ? Quasi solus ortum perflare conatur quodam rigore duri spiritus, aromata restringere volens ne fluerent, sed tanto latius fluxerunt: aduersitatis & prosperitatis alternis motibus nunc prouocata, nūc pacata sponsa Christi. Ecclesia eius aromata virtutum proferre non destitit vel non desinit. In persecutione virtus enituit, in pace auctus est numerus. In illa fortes probantur: in ista fouentur infirmi. Quid ergo primitiuam ecclesiam nunc memoro, cum adhuc etsi non tam vehemētes, frequentes tamen aquilonis impetus sustinet ortus sponsi? Alternant circa K illum vices auster & aquilo. Grauis impetus hoc tempore ecclesiam impulit, & quidem ab aquilone. Nam inde est origo schismatis, inde oritur, & ibi moratur, solus illic aquilo premit. Dic ei domine vt surgat & discedat, voca & dic austro: veni perfla ortum meum, & fluent aromata illius. Non dico *Canti.4.b* austrum fœlicitatis & securitatis terrenæ: nam hic auster frequenter aromata stringit & exsiccat, sed austrum voca gratiæ tuæ. Et si ita necesse est, & aquilonem in illum sterilem ortum mitte, non obstinationis, sed vexationis aquilonem, vt ipsa vexatio det intellectum auditui ad obediēdum. Aquilonis rigore flagella ortum tuum, hoc quasi verbere excita torporem eius, vt auidius ad austri se lenia spiramina conferat. Tam partibus quàm temporibus auster & aquilo, circa ortū nostrum vices alternant. Sicut enim nunc flat auster, nunc aquilo: ita hic auster, & illic aquilo. Aliquotiēs autem & simul flāt, sed alter foris, & alter intus. Foris aquilo, & intus auster. Ille furens, & iste fouens. Fremat aquilo, & tumultuetur foris, tantummodo ortos intus non perflet, intro nō penetret, intimam, quæ est in Christo non constringat cordis lætitiā. Quando domine ex integro gelidus ille spiritus quiescet, quādo erit vt iam non timeatur à facie frigoris eius? Fundata est ciuitas tua, ortus plantatus in lateribus aquilonis. Hic ventus in scripturis dexter vocatur. Ideo Iob talem super eo depo- *Iob 30.b* nit querelam. Ad dexteram (inquit) Orientis calamitates L meæ illico surrexerunt. Iure ventum illum dexterum vocauit, qui nihil ei quiuit sinistrum inferre: quin etiam coronæ gloriæ viro iusto comportauit augmentum, quando virtus probata enituit, & quando prouocata excreuit. De vicino in ortum tuum impingit: situs est enim in lateribus aquilonis. Effice illum nobis domine dextrum, tempera illum flatibus austri. Cooperatur enim nobis etiam aquilo in bonum tuæ dilectionis, etiam austro afflante. Siue iussus siue permissus surgere aquilo tribulationis, non nos terreat. Modicum enim & consolationis auster succedet, etsi non interim intercidat. Vbi enim abundauit afflictio, abundauit & gratia.

Sed quid vobis fratres, de exteriori disputo tribulatione? Alius solet vos aquilo perurgere. Ab hoc vobis Deus aquilone parcit, alios interponens qui secularis tumultus & tribulationis impulsus frequentes excipiant. Exterior vos cura grauis nulla perstringit, quia de iure nulla contingit, nec tamen immunes vos sinit. Quos exterior cura non valet, interior afficit tædio. Bene cum illis agitur in hac parte quòd exterioribus non patent, sed nihilominus aquilonem non effugiunt, dum sibi in interioribus non placent. Festiua prius gaudia vertuntur in fastidium, & hilarem mentis faciem tristitia commutat: Fœlix, cui non est hæc commutatio. Sed quis tamen est? quis enim est quem non aliquotiens, & tædium conficiat, & exultet tristitia? Denique vbi prospero M ferebamur nauigio, ibi paulo post vadosa incurrimus: & secunda fluentibus aura, turbo aduersus erupit. Etiam vbi non erat ratio, instat turbatio. Causa non eminet, & ira imminet. Irascitur homo iræ quā irrationabiliter patitur, & cuius de- *Ioan.3.b* testatur motum, nescit exortum. Spiritus hic durus vbi vult spirat: & nescis vnde veniat, & forte quo vadat. An magis quo euadat? Nam sæpe ad malum talis affectio vadit, sed frequenter euadit ad bonum. Non pertingit quo pergit, sed facit Deus etiam de tentatione prouentum. Quando vult ipse inducit aquilonem, quādo vult dicit, aquilo surge. Et si interim de eius molestia quereris, scito te tali magisterio & commemorari & cōmoneri. Cōmemoraris vt aquilonis viciniā attendas, commoneris vt rigorem eius effugias. Non subest tibi dum in lateribus aquilonis situs es eius viciniam fugere, sed tamen violentiam euadere potes. Dum hic sumus, semper vicinus est, non est semper violentus, sed postquā gyrauimus per aquilonē, sæpe reflectimus per meridiem. Etiam cū impulsum non sentis, habe suspectam viciniam eius. Quando tamen eius turbines euades, nisi lenis auster vocatus adueniat, & sic expendas ad austrum alas tuas, vt in cœlestem plumescas volatum, si tamen se intermiscere nititur aquilo, & nascentes in nouitate pennas gelido restringere spiritu? Pennas à volatu, & aromata restringit à fluxu. Stringit inquam, non tollit. Vehemens enim tædium & amaritudo cor-

dis

A dis virtutes ipſas excercet, nõ euertit. Hic turbo propoſitum
ſanctum impellit quidem, non tollit. Stringit lætitiam, non
tollit conſtantiam. Tædio afficitur animus, ſed non confici-
tur. Triſtatur, ſed obluctatur triſtitiæ ſuæ. Non eſt minus for
tis ſic effecta virtus, ſed minus fœlix qui illi conuitio, cũ quo
rixatur bellum indicit. Quaſi ſuum non eſt faſtidiũ cum quo
fœdus non contrahit. Moleſtum patitur, non propitiatur illi.
Denique non ipſe animus hoc operatur, ſed magis aquilo, in
cuius lateribus habitat. Ideo deteſtatur illud eo, ꝙ aduerſus
virtutem eius molimina ſentit. Qui ſentit, ipſe ſcit quanto
cum tædio illud bonæ conuerſationis tædiũ tolerat, quomo-
do faſtidit faſtidium illud, quanta cum amaritudine oblucta-
tur amaritudini illi, amaritudini violentæ, quæ de iugitate ex-
ercitij diſciplinaris inuito ſe ingerit. Ad auſtrum animus ex
voto ſe vergit, & ecce aquilo aduerſanti, & inuito ſe impor-
tune immergit. Durum eſt ſuſtinere à facie frigoris huius, &
fugere non ſubeſt ad votum. Laborat animus & diſciplinæ
tædio, & huius tædij odio. Moleſta eſt vtraq; affectio, & non
dulceſcere quod elegeris, & ſentire quod oderis. Moleſtum
vtrumq;, & propugnare diſciplinam, & populſare deſidiam.
Quomodo Ieſu bone, tantam tandiu toleras vexationem di-
lectæ ſponſæ tuæ? Deſidiam inuita patitur, & quaſi volunta-
riam in ſe ſic puniendo perſequitur. Ægerrime tolerat quòd
non ad votum in te qui bonum eius es, ſolum deliciari valet.
B Sibi imputat quod ſuffert inuita. Stimulator ab aquilone ve-
nit illi, ſed ſtimulus iſte ad preces ſponſam inſtigat. Hoc ſti-
mulo caſtigata, ad ſupplicationes ſe confert, quæ ſe prius in
amplexus parauerat. Mitiga ſponſæ tuæ Ieſu bone, à diebus
his malis. Niſi enim adiuues eam, habitabit in aquilone ani-
ma eius. Quis enim conſurget aduerſus aquilonẽ, niſi tu deus
qui venis ab auſtro? Bonum aroma propoſitum ſanctum &
conſcientia pura, ſed non fluit illi qui boni iſtius deliciis non
fruitur. Veni Ieſu bone, veni, perfla ortum tuum, vt fluant a-
romata eius ſicut torrens in auſtro. Ipſa eſt ortus, eſto tu au-
ſter. Te irrigãte erit anima eius ſicut ortus irriguus, & te flan-
te non deficiẽt eius aromata, qui viuis & regnas in ſecula ſe-
culorum, Amen.

Sermo XXXIX.

EXPLE Ieſu bone, quod iubes, transfer auſtrum de cœlo,
& induc illum in ortum tuum, in animam ſponſæ tuæ.
Hoc flatu leni ſolue tædium, ſolue triſtitiam ab eius affectu.
Nam vtrunque in vitio eſt, & propter ſpeciem aquilonis v-
trunque mentem ligat, percutit, & pellit à puro profluuio
quodam lætitiæ. Quid timor, nónne & ipſe rigore gelido
conſtringit affectus? Ab alienis parce domine ſponſæ tuæ.
Quid magis alienum ab ea, quàm timor qui non eſt in cha-
ritate, cum ipſa tota ſit in charitate? Ille ſeruilis eſt, illa in
C libertatem vocata. Vidiſtis fratres heſterno virum meticu-
loſe incedere, vt inſtitutionis prima ſubiret elementa, quàm
morante & quàm nutante propoſito diſciplinæ rudimẽtis ſe
paſſus eſt inſigniri. Et bene noſtis dum adhuc ſecularis erat,
q̃ largos eleemoſynarũ riuulos manus eius fundebant. Quid
erat cauſæ, niſi ꝙ mentem in hac parte timoris perſtrinxerat
aquilo? Auſter ſcilicet illã ex parte afflauit, ſed non perflauit,
ideo eleemoſynarum prõpte perfudit aromata. Sed abrenun
ciationis precioſiſsimus ille aromaticusque liquor poſt mul-
tos conatus vix tandem ab eius animo tenuiter exprimi po-
tt.19.c tuit. Plane ſimilis erat euangelico iuueni, qui apud dominum
de legis obſeruatione gloriatus, euangelicæ perfectionis co-
arctatione propoſita triſtis abſceſsit. Niſi ꝙ ille triſtis abſceſ-
ſit, hic quãuis triſtis, acceſsit tamẽ. Videte timoris aquilonem
flãtem ſub lege: ideo de pręcipuis electiſque aromatibus rara
Io.2.a fluxerunt in ea. Ideo die pentecoſtes quando ſpiritus vehe-
mens flauit ab auſtro, tot hominum milia, veritate, verbo vi
tæ ſpiritualiter produxerunt, non eos rei familiaris cura con-
ſtrixerat de reliquo. Libera quidem ab hoc aquilone ſatis
dura corda largius profluunt in contemplatione & clarita-
ma.8.c te dei. Non accepiſtis, inquit, ſpiritum ſeruitutis iterum in ti-
more, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo cla-
mamus, abba pater. Ille aquilonis ingratus: ideo illi tãquã gra
ui & põderoſo prementique ſe dicitur: Surge, hic tãquã lætus
gratusque inuitatur vt veniat & perflet ortulum ſponſi. Ille
pœnam habet, hic proflua gaudia. Ille minax eſt, hic blandi- D
mentis deliciiſque manans. Rogabo (inquit) patrem meum, *Ioan.14.b*
& alium paracletum dabit vobis: hoc eſt auſtrum inuitare, &
dicere vt veniat & perflet ortum ſuum. Perfla ortum meum, *Canti.4.d*
& fluent aromata eius. Quidam fructus niſi preſsi coactique
liquorem non fundunt. Fructus autem qui ſunt in orto tam
delicate depicto, preſſorem non expectant, cogi neſciunt,
ſed auſtro perflante fluunt vltro. Intuemini mundi ſapientiã;
nónne violenter expreſſa videtur, & lõgo elaborata tam ex-
ercitio q̃ ſtudio? At in noſtræ auctoribus prophetiæ, & velox
& vehemens ſapientiæ prorupit abyſſus. Vultis velocitatem
audire? Cum ſteteritis ante reges & præſides, nolite præme- *Matt.10.b*
ditari, dabitur vobis in illa hora quid loquamini. Vultis ve- *Mar.13.b*
hementiam? Ego (inquit) dabo vobis os & ſapientiã, cui non *Ibidem.*
poterunt reſiſtere aduerſarij veſtri. Quando hæc tam ſubita
& tam ſerena profluerent, niſi hoc auſtro afflante? Audiuiſtis
iam vnde venerunt aromata veritatis tam proflua & parata
tẽpore ſuo. Charitas nónne & ipſa diffuſa eſt in cordibus no-
ſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis? Multa ſunt a-
romata quæ profluũt per ſpiritum, nec niſi per ſpiritum, gau-
dium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, *Gala.5.d*
manſuetudo, modeſtia, continentia, caſtitas. Hæc non modo
prouenerunt, ſed etiam profluxerũt. Quòd profluunt, copia
deſignatur: ꝙ ad flatum auſtri, coactio tollitur. Charitas non
poteſt cogi, gratis fuit, non neceſsitate, ſed arbitrio fertur, au- E
ſtro tamen flante. Arbitrij enim quid cõferret libertas, ſi non
aſpiraret auſter gratiæ? Nam etſi arbitrium vbi eſt ſemper li-
berum eſt, non tamen liberum ad omnia, id eſſe damus: nec
electionem nec executionem omnium liberam habet. In eli-
gendo ſemper eſt libertas, ſed non eſt ſemper ad eligendum.
Eligere nanq; niſi libere non poteſt, ſed eſt aliquid quod nõ
eligere per ſe poteſt. Sui iuris voluntas eſt: libera eſt cũ adeſt,
ſed non eſt animus ad omnem, quam oportet adeſſe volun-
tatem, liber cum abeſt. Nec magis ſui iuris eſt quàm intẽſam
habeat voluntatem quam habet, nec quam habeat volunta-
tem bonam. Sed quantum poſt lapſum in libertate conſiſtit
arbitrij, quod vult animus, ſemper libere vult, ſed non eſt li-
berum ei quodlibet etiã quod oportet velle. Eſt enim liber-
tas quæ ſine voluntate non eſt, & ſine qua non eſt voluntas:
& eſt libertas quædam quam non ſemper comitatur volũtas:
Illa eſt in voluntate, hæc eſt in quadam volẽdi facultate. Illa
eſt in ipſa, hæc quaſi ad ipſam. Iſtam poſſumus, & illam cogi-
mus. Et viſus quædam eſt videndi virtus in oculo, & viſus ni-
hilominus quædam paſsio in vidẽdo. Sic & in animo dicitur
intellectus & potentia naturalis ad intelligendum, & vſus po
tentiæ in arbitrio. Similiter hæc occurrit diſtinctio, vt vno
ſub nomine & aptitudo intelligatur, & actus. Vtrobiq; arbi-
trij libertas eſt, & ad arbitrandum, & in arbitrãdo: & cum in
malo eſt, ſemper ſerua eſt. Illa quidem eo ipſo quo infirma F
tam ad bonum, quã contra malum. Libera eſt voluntas mala,
quòd volũtas, ſed ſeruilis eoipſo quòd mala. Omnis enim qui *Ioan.8.d*
facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Peccatum enim cum occu-
pat, ſtringit & ligat, captiuat dum cogit. Sed tu domine con- *Pſal.125.a*
uerte captiuitatem noſtrã ſicut torrens in auſtro. Emitte ſpi- *Pſal.103.d*
ritum tuum, & renouabitur antiqua libertas: renouabitur, in-
quam, non recreabitur. Nam ſi obliterata eſt, ablata tamen
non eſt. Manet quæ creata eſt, ſed mouere ſe nequit ad quod
eſt data, viuit tamen & viget. Nam & in phreneticis non mi-
nuitur innata rationalitas, ſed in ſic affectis nullus eius mo-
tus exiſtere valet. Cum fuerit curata grauis paſsio, non red-
ditur, ſed reſuſcitatur conſopita ratio. Sic & concreata ho-
mini libertas arbitrij, non eſt penitus vel ex patre ablata, ſed
peccato ligata: eadem eſt quæ facta eſt, ſed eſt aliter affecta.
Et (vt ſic dicam) eſt libertas conditionis, eſt libertas diſ-
poſitionis, eſt libertas affectionis. Prima naturæ eſt, & ideo
ſemper bona eſt: ſed niſi ſanata fuerit, nõ ſecunda erit ad bo-
num, nec tertia in bono. Prima in naturali aptitudine con-
ſiſtit, ſecũda in habitu bene vel male conſtitutæ mentis, ter-
tia in vſu. Ideo niſi fuerit aptitudo naturalis adiuta per gra-
tiam: nec habitus, nec actus voluntatis ad virtutem ſpecta-
bit. Inualida eſt arbitrij libertas: propterea vbi arbitrium
ſuccumbit, efflet auſter, & ſtatim aromata fluent. Non habet
generoſam hanc libertatem & vere liberam, quæ eſt ad bo-

G nũ & in bono, nisi spiritus liberauerit. Idcirco domine emitte spiritum tuum, vt conferat & velle & posse per gratiã, qui primo possibilitatem ad vtrunq; contulit, dum naturam hominis condidit. Tres supra enumerauimus libertates. In tertia velle quidem abest, in secunda subest. In prima cõsideratur ad duas reliquas potentia naturalis. Ergo prima vocetur potentia, secunda potestas, tertia voluntas. Non videtur idẽ naturalem potentiam ad aliquid habere, & illud posse. Multa siquidem ad quæ naturaliter potentes sumus, non statim illa possumus, vbi cõnata facultas, aut infirmitate præpeditur, aut arte vsuque destituitur. Frequenter ad horam oculus videre non potest, cum tamen naturali destituitur potentia visus, adest habitus, & abest vsus. Naturaliter potẽs est videre, sed actualiter non potest. Sic & naturalis libertas arbitrij manet quidem, sed impedita peccato: ideoque non valet habere tertiam illam libertatem, quæ est in bono, nec secundam quę est ad bonum. Prima manet mutata quidem, non imminuta: reliquæ nec manere dicẽdæ sunt. Non enim post peccatum, liberum nobis relinquitur bonum velle: ideo nec residua libertas est, quæ consistit in bona voluntate: sed per gratiam hæc vltima inspiratur, & secunda reparatur, & prima naturaliter creatur. Dicta hæc est de libertate, qua bonũ volumus, quoniam est ex gratia. Sed est alia libertas nihilominus per gratiam, qua non modo bene volumus, sed bonum ipsum af-

H fectuose. Illa libertas semper in voluntate est, ista non sic. Sẽper enim libere volumus affectuose non semper. Affectus ad libertatem non spectant arbitrij. Nec tamen plane libera est bonæ voluntatis libertas, si affectuosa non fuerit: sed cum auster afflauerit, statim affectiones aromaticæ fluent. Non premuntur vt exprimantur: libere fluunt. Voluntatem sanctam frequenter tædium quoddam & tristitia comitatur, sed affectiones dulces cum illis iter non habent. Aromaticæ sunt odoratu, & tactu pariter gratæ: dulciter sentiuntur, & dulciter recoluntur: dulciter fluunt, & dulciter profluunt. Sibi fluunt, & aliis profluunt. Aromatici vtrique sunt intus affectus, & foris affatus. Ad ista potest aspirare libertas arbitrij, sed de arbitrij libertate non pendent. Sicut affectiones malæ contra bonam voluntatem sæpe sunt, sic bonæ affectiones etsi cum ipsa sunt, ex ea tamen non sunt, libera est sine istis, & quasi liberalis redditur ex istis. Voluntatem ipsam liberiorem efficiunt, sed eius libertate non fluunt. Fluunt autem cum auster perflauerit. O dulcis auster & vere optabilis, cuius spiritu hyemalis rigoris horrida soluitur facies & iucundæ nouitatis verna temperies arridet in ortis, & noua temperies, & autũnalis vbertas. Nam in fluxu aromatũ, fructuum signatur maturitas. Ecce quàm bonum, & quàm iucundum in cubilibus & in ortis aromatum auram hanc expectare tam dulcem, renouantem & recreantem fructus spiritus, profundentem aro-

I mata, spargentem odores. Mitte domine hunc spiritum nobis qui post Aquilonis horrorem ortulum nostrum noua faciẽ vestiat, luctum nostrum vertat in gaudiũ. Aut siquid boni significat Aquilo, illũ cum austro simul inuita. Iungant officia, & partes suas assequatur vterq;. Aquilo stringat, auster resoluat. Stringat ille lasciuiã, hic animum in gaudia proflua

Psal.118. laxet. Ille continentiam præstet, iste conscientiam exhilaret. Iste contineat, & ille repleat. Factus sum, inquit, sicut vter in pruina, iustificationes tuas non sum oblitus. Bonus vter sic congelatus & infusus. Foris continentiæ pruina, intus repletio iustitiæ. Boni vtres fiunt quando exteriora gelido quodã continentiæ spiritu stringunt, & interiora rigant profluis gaudiis. Et vt austri flatum ad interiora reflectas, perfla inquit. Qui perflat & impenetrabile nihil est illi: spiritus iste subtilis est, acutus, & mobilis, perflans, non inflans. Scientia

1.Cor.8. inflat: charitas perflat. Charitas interior est quàm scientia, & ad secretiora pertingit. Omnia interiora perflat spiritus, qui scrutatur etiam profunda Dei. Vbi perflauerit & quasi perflauerit ista: ibi scientiarum aromata vtiliter fluunt, meditationes, orationes, suspiria, singultus, lachrymæ, ipsa colloquia. Omnia velut aromata fluunt, quæ de charitate ducunt originem. Omnia quæ procedunt de ea, quasi aromatica sunt, gratia plena. Cara sunt, & copiosa sunt. Aromatica sunt, & fluentia sunt. Plena sunt quæ de charitatis plenitudine procedunt. Plena sunt, & expressa non sunt, nec torcularis violentiã patiuntur eius aromata. Torcular in hoc orto non legis extructum; nam vicem torcularis obtinet auster. Afflata quã calcata melius fluunt. Gratuita enim (vt diximus) sunt non extorta metu, sed spiritu fusa sunt. Quidam Aquilonem & Austrũ ad huius seculi aduersa, & prospera trahunt. Et quidem gemina hac tentatione vexata Ecclesia Dei, bonæ semper affectionis & opinionis abundat aromatibus. Ideo his tentationibus perflandum dimittit, eo quòd abundare nouit, & inopiam pati. Locus iste extorsionem latiorem exoptat. Sed torcular hoc tantum quasi leniter tetigisse sufficiat. Sequens sermo ad mutuas inuitationes sponsi & sponsæ transibit, si gratiam nobis præstare dignetur Iesus Christus qui viuit & regnat deus. K

Sermo XL.

QVAM longe fratres, à conuersatione mea sunt verba votorum istorum. Auiditatem dominus nouit, sed ausu destituor. Quidni? Non est ortus mihi, qualem supra Christus depinxit: non poma, quibus auide vescitur, non fructus aromatici, non frons irrigans, non altus puteus aquarum viuentium: magis autem in ortum meum ascendit horror spinarum & veprium. Non audeo te bone Iesu in talem ortum vocare, nisi forte vt euellas, & disperdas, & dissipes primo & plantes postea, & sic tempore congruo de plantatione comedes dextræ tuę. Fœlix anima quę te inuitare digna est ad fructus iam maturos, ad fructus paratos, & acerbitatis nihil habentes. Atque vtinam acerbitas sola nostris accusetur in fructibus. Vtinam immaturi sint, dũmodo mali nõ sint. Frequenter poma quæ genere bona sunt, tempore nondum grata sunt, sed immaturitate sola displicent. Fœlix ortus cuius omnes fructus & natura boni sunt, & tempore cõgrui. Neutrum deesse nouit pomis suis sponsa, ad quorum comestionem dilectum prouocat. Veniat dilectus meus in ortum suum, vt comedat fructũ pomorum suorũ. Vide quã morose & modeste & post multa præconia facta sit hęc inuitatio. Nõ enim præsumit hæc dilectum inuitare, non sitit delicias, donec satis se nouit descriptã. Quid enim? Putatísne Iesum delectabilem illũ aduentum præsentiæ suæ illis indulgere, qui prædictis non sunt præditi dotibus, nec laudibus digni? Temerariæ præsumptionis puta, si prius quã aptus sis ad cõtemplationis vsum, Iesum inuitas. Tu illum ad deliciãdum tecũ sollicitas, qui forte sordes adhuc delictis? Ortus tuus sentibus horret & sterilescit, & illic Iesum inuitas? Inuita illum non vt iam delectetur, sed vt deleat quod nõ plantauit dextera sua. Inuita illum vt purget primo, postea plãtet. In vtroque labor est, sed cum delectatione decerpere veniet fructus maturos. L Canti.5.

Veniat, inquit, dilectus meus. Non tantum blanditur & applaudit præsenti, sed etiam in absentẽ inardescũt vota ipsius. Falsus amor, & simulatorius absentem obliuiscitur, præsenti blãditur. Nõ sic sponsa, nõ sic, sed absentem desiderat, præsente lætatur. Veniat, inquit, dilectus meus in ortum suum. Ad me quid austrum inuitat? Ipse veniat, & sufficit mihi. Ipse auster est meus, ipse aroma est meum. Ipse auster meus, ipse amor meus. Deus ab austro venit, & auster venit cum eo. Deniq; ipse plenus est gratiæ & veritatis. Bene auster meus qui serenus illustrat, & suauis illabitur. Auster meus est Christus meus, ipse ortum perflat, ipse comedit poma. Veniat dilectus meus in ortum suum, vt comedat fructum pomorum suorum. Putationis tempus iã transiit, flores pepererunt fructus quos parturierũt, hyems abiit, recessit ver, æstatem iam inclinatam maturior autumnus impellit. Veniat iam dilectus meus in ortum suum, vt comedat fructus pomorum suorũ. Ecce iam venit plenitudo tẽporis: ideo veniat dilectus meus in ortum suum. Poma præmatura sunt: ideo comedat fructũ pomorum suorum. Ficulnęę prima poma desiderat. Cũ nondum tempus esset ficorum, accessit ad ficum secus viam, vertit folia, & nihil fructus inuenit. Ante tempus comedendi, & ante tempus fructuũ, accessit ad eã mane esuriens. Noui ego ficulneam matutinos à prima pueritia fructus ferentem, fructus primitiarum, fructus gratiæ virginalis. Nec erat hæc ficus plantata secus viã, sed in orto, & in orto concluso, in orto, quẽ circũdat discipinæ maceria, & arctæ custodiæ sepes. Fœcunda plane ficus & pulcherrima inter alias species: frequenter M Mar.11.

A quenter declinauit ad eam dominus Iesus, illud forte dicens: Cant.2.a Sub vmbra eius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Sed vtinam fructus quos protulit seruasset. Vtinam improba furis manus non deprædata esset eam. Nunc autem optimos fructus tulit, & eos qui renasci non possunt. Alij successerunt in locum eorum, id est, pro virginali cõtinentia, amara pœnitentia. Quàm dulcius illo natiuo fructu, quàm hoc subsecutiuo & te & dilectum cibabas? Væ miseræ tibi, quando veniet dilectus tuus, quæ tibi mens, quæ facies, quis vultus erit? quo te vertes præ pudore, quæ pudicitiæ fructus perdidisti? quo te vertes? Cùm accedet, cùm vertet folia tua, & solitos fructus non inueniet, pudebit illum pręconfusione. Tua recole verba voti virginalis, consecrationis tuæ verba recense. Sub his foliis attende, quia iam non est proprius fructus, fructus integritatis, fructus virginitatis. Tales consecrati sunt, sed iam ablati sunt. Non bene conueniunt consecratio & corruptio. Psal.86.a Læsa virginitas condonari solet, sed redonari non valet: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei, sed ignominiosa facta sunt in te. Cum confusione duplici & rubore decætero in planctu agnosce partem tuam. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo lapsam non vilem de plebe, sed quasi primam in virginali grege? Quis, inquam, dabit mihi fontem lachrymarum? Nam ipsa quæ lapsa est, lachrymis tota perefB fluit, per ora irrigua lachrymarum riui defluunt. Alta suspiria & anxij gemitus produnt quod contigua semper culpæ confusio supprimit. Vidi miserandam in misera facie, deiectum vultum, fractas genas. Singultus sermones intercidebat, à lapsu continere voluit, à lachrymis continere non valet. Age quod agis, fructus dignos pœnitentiæ. Innouet te dolor, mœEsa.22.a rore consumere, cum propheta dic: Nolite incumbere, vt cõsolemini me, amarè flebo. Flebo & ego tecum. Forte dilectus tuus & ipse collachrymabitur tibi, qui Lazarum fleuit. ForIoan.11.d te plus ille flet. Plus dolet qui plus diligit. Miserationes eius Thren.3.c multæ sunt, ideo inquit propheta: non sumus consumpti. Denique nec tu consumeris, quia consiliarius est tibi & consolator, conuertens animam tuam: Quomodo (vt dicam quod intelligi vix potest) non promouebit (impassibiliter tamen) eius affectum, luctus tui miserabilis facies, dum ipse qui retracto mœroris tui seriem, dolore cordis tangor intrinsecus?

Si feceris dignos pœnitentię fructus, reuertetur iterum dilectus tuus in ortum suum. Nam pœnitentiæ poma libenter comedit. Beatius tamen, si primeuæ puritatis fructus intactos quis seruet. Bonum est in maturitate præuenire, & perseuerare in ea. Ideo sponsa præuenit in maturitate & dicit: VeCanti.5.a niat dilectus meus in ortum suum, vt comedat fructum pomorum suorum. Veni in ortum meum soror mea sponsa. VeC hemens amator est dominus Iesus, ad vnam inuitationis vocem aduolat libens in ortulum sponsæ. Quasi præuolat & præuenit in maturitate. Veni, inquiens, accipiatur hoc verbum imperatiui sensus, & aptè cohærebit quod dicit, veni. Non est piger, non parcus retributor, sed incontinenti sponsam reinuitat. Veni in ortum meum soror mea sponsa. Messui myrram meam cum aromatibus meis. Durus est affectus qui nõ promouetur per inuitationes & remunerationes istas tam dulces. Quid hac vicissitudine gratius, quid mirabilius est hoc commercio? O admirabile commercium. Dilectus dei patris, gloria cœli, angelorum deliciæ, ad ortulos nostros inuitari se permittit, & ad suos reinuitare non prætermittit. Et qui noster est ortus, verius dicitur ipsius. Non enim ait: veniat dilectus meus in ortum meum, sed in ortum suum. Iure quidem in suum, quoniam ab ipso datum, & ipsi debitum, & certè debitum. Veniat dilectus. Veni soror mea sponsa. Magna dulcedo, & aptata distinctio. Illa desiderat, & Apoc.3.d ille imperat. Hæc dicit, veniat: hic dicit, veni. Ego, inquit, sto ad ostium & pulso. Si quis aperuit mihi, introibo & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Non habes necesse ô bone Iesu, morari ad ostium sponsæ. Ipsa enim te votis vltro interpellat. Redde vicem, reinuita illam. Sedisti ad mensam eius, vide quanta sint opposita tibi, sciens quia & tanta oportet te præparare. Tanta, inquam, & sufficit ei. Hoc autem dico, totam se impendit, tu te totum repende. Quomodo totum erit, si illa se totam dat, tu te dimidias? Exiguum tuum, plus est toto illius. Totum eius, portio est quædam gratiæ tuæ: ideo & D suus totus est, & tuus suus est ortus. Veni in ortum meum. Ego frattes in orto sponsi copiosum illum & delicatum & gloriose consitum paradisum virtutum Christi libenter accipio, quas secundum geminam naturam vel ab æterno habuit, vel accepit in tempore. Ergo secundum hunc modum ortum sponsæ statum animæ vel ecclesiæ interpretare, & virtutum affectuúmque dotes quibus dotatur à sponso. In isto considerantur bona corporis, in illo capitis. Pulchra vtrobique contemplationis cibatio. Sed quid illa ad istam? Quanto gloria Christi, vel animæ vel ecclesiæ præcellit virtutes, tanto delectabilior in hunc ortum ingressus. Ad illum operatio plus spectat, ad istum contemplatio sola. Sponsa & si lætatur de illo, laborat cum illo: & si in sudore vultus vescitur pomis suis. In istum cùm introducta fuerit, nihil reliquum est nisi deliciæ tantùm. Suum tuetur, & istum intuetur. Nec intromittitur in istum nisi de illo, hoc est, de actione ad vsum speculationis. Aut si contemplationem in illum sponsæ ortum admittimus, similis est actioni. Vtrique de illis ortis ordine commodo venitur ad hanc myrrham. Non enim nisi in abundantia virtutum ingreditur in ortum dilecti. Ingredieris, inquit Iob, in abundantia sepulchrum. Melius tamen hic Iob.5.d sonat in ortum. In sepulchro innuitur quies & quædam à curis occultatio: in orto exprimitur intuitus & epulatio. In sepulchro feriamur: in orto fruimur. Sicut ego in sepulchrum E non nisi in abundantia ingredimur (sicut scriptum est) multo minus in ortum. Id eo sponsam de orto in ortum inuitat. Veni in ortum meum soror mea sponsa. Ingredere ingredere sponsa in contemplationem virtutum dilecti tui, ingredere in delectationes eius, memorare iustitiæ eius solius. Ibi deus deus tuus docebit te in iucunditate, & deducet te mirabiliter dextera sua. Cibauit te pomis vitæ & intellectus. Myrrham & aromata messuit tibi. Messui (inquit) myrrham Cant.5.a meam cum aromatibus meis. Immortalitatem enim & incorruptibilitatem messuit post mortem. Myrrhæ siquidem beneficio corpora mortuorum perdurant illæsa. Myrrham, inquit, meam. Bene suá, quam & primus accepit, & solus impartit. Primitię enim Christus, deinde qui sunt Christi. Per illum resurrectio mortuorum, qui primus resurgens iam non moritur. Bona talis myrrha, & melior quàm hæc vsitata, quæ carnem mortuam non sinit putrescere. Nam ista rediuiuam non sinit deficere. Erat & myrrha eius præcellens & singularis illa castitas virginalis, quæ nullum titillationis motum surgentem sensit, nec fomitem habuit: in quo nec motus est talis repressus, nec fomes remissus: præuentus est enim in vnctionibus myrrhæ, & myrrhæ suæ. Aliorum eatenus est efficax myrrha, & continentia pertingit, vt seruet à corruptione: hæc à corruptibilitate carnem dominicam custodit intactam. Aliorum myrrha corruptionem carnalis incentiui subF sequitur, hæc incentiuum præuenit omne. Illorum excludit, & huius præcludit. In Iesu nec causa nec corruptio: in eius matre etsi causa, nõ tamen corruptio. In aliis omnibus & causa & corruptio. Myrrha nostra motus exurgentes carnalis concupiscentiæ reprimit. Myrrha Mariæ tales motus nesciuit. Myrrha Iesu taliter mouendi nec causam nec originem habuit. De plenitudine eius omnes accepimus, & myrrham Ioan.1.b de myrrha. Myrrha nostræ castitatis, muneris & inuitationis ipsius est: ideo cum in nobis myrrham metit, vtinam ipse multam myrrham inueniat, quem metat. Myrrham cũ aromatibus, id est abstinentiam mali cum affectibus boni, districtionem carnis, & deuotionem cordis, siue temperantiam à licitis, ac tolerantiam in iniuriis accipiamus. In myrrha bene vtrisque virtutum aromata sociantur. Hæc est enim gratia si benefacientes flagellamur, si ipsi nosmetipsos foris affligentes, eo spiritu suauiter intus afficimur. Multam de martyris Laurentij (cuius festa nunc agimus) agro myrrham demessuit, aromata multa, confectionis myrrham, confectionis aromata. Ad ignem enim applicatus Christum confessus est, corpus suum tradidit, ita vt arderet, facultates dispersit pauperibus, caro eius cremata est propter Christum, sed cor magis in Christo: ideo de craticula vocatur ad ortum. Et dum in craticula erat, ab orto non aberat. Nunc tantum in orto, non tamen totus in eo. Caro eius adhuc in corruptione

G tenetur,nondum refloruit.Reflorebit autem cùm fuerit corpus humilitatis nostræ cõforme corpori claritatis Iesu. Tũc metet immortalitatis myrrham,quã ipse præmessuit, & aro-
Canti.5.a mata multimodæ gloriæ. Tunc verè inuitabit & dicet: Veni in ortum meũ soror mea sponsa. Tũc gloriabitur plenè cum aromatibus suis se myrrham messuisse. Tunc enim & passionis suæ & precum (quę in aromatibus signantur) potietur effectu. Cum clamore siquidem valido & lachrymis preces offerens exauditus est pro sua reuerentia, factus omnibus obtẽ-
Ioan.12. perantibus sibi causa salutis æternæ. Volo, inquit, vt vbi ego
& 17.d sum, illic sit & minister meus. Vbi nisi in orto? Erit hoc in generalis resurrectionis cõpletione: nihilominus tamen & modo fit per cõtemplationem. Quasi enim in ortum eius ingredimur, cùm affectuosè condignéque & desideranter speculamur quales futuri sumus per ipsum, & qualis iam resurgens factus est ipse pro nobis, & in exemplum nobis. Quid dico resurgens? & ante resurrectionem omnis conuersatio eius, orti pulcherrimi gratiam pręfert: sed quod ante plãtauit, postea messuit. In resurrectione maturitatis & messionis est tẽpus, quãdo vnusquisque laborũ suorum fructus percipiet. Quod ergo nos in ortum suum vocat, quòd myrrhã & aromata sua se messuisse subnectit, ad contemplandam resurrectionis gloriam hortatur, quæ futura est per ipsum in nobis, vel quę in ipso præcessit pro nobis. Nónne iucundus & verè delectabi-
H lis progressus introire in ortum Christi, introire in plantationes domini quodam prospectu de virtute in virtutem eius? Prospectu, inquam, nõ audeo prouectum dicere. Nam ad virtutum ipsius veritatem & plenitudinem quis sibi prouectum pollicetur? Iucundus digressus planè, & commodus quidem. Nusquam magis humanæ mentis fastus reprimitur humiliatione, nec fames contemplatione satiatur, nec fastidium excitatur æmulatione. Cõparatio humiliat, imitatio exercet, consideratio delectat. Prima premit, secunda prouocat, tertia pascit. Premit immensitas, prouocat honestas, pascit veritas.

Deniq; paulò post ipse dilectus, ipse spõsus amicos & charissimos sibi inuitat vt comedãt & bibãt & inebriẽtur: quóque maior illis innascatur auiditas, de suo plus blanditur &
Cant.5.a proponit conuiuio. Comedi fauum cum melle meo. Tuum Iesu bone, vtrunque est, & illud mel quod das, & illud quod es. Sed hoc in loco mel illud quod es ipse, nostræ intelligentię se promptius offert. Cur non dicis fauum tuũ sicut & mel tuum? Cur hac distinctione nũc vteris? Et fauus tuus est sicut & mel tuum: quãuis manifestè illud exprimas, cũ istud sileas. Tua est vtraq; natura, sed diuina tua, & quasi naturaliter tua: humana non est quasi naturaliter tua, sed magis assumpta, & dignatione tibi effecta est naturalis. Comedi fauũ cum melle meo. Ante sacrę conceptum virginis quasi mel solum erat, &
I sine fauo nondũ incarnata diuinitas. Postea mel in fauo deus in homine, nũc autem fauus in melle homo deitate vestitus.
2.Cor.5.d Etsi cognouimus Christum secundum carnem, sed iam non cognouimus, ait apostolus: Sicut erat deus reconditus in carne, sic nũc vice versa ipsa caro est occultata in deo. Et si glorificata est caro illa, vt iam spiritualis sit, & infirmitatis nil habens: tamẽ est occulta quodammodo, dum magis eum, in eo quod ipse est deus, attendimus & adoramus. Quodammodo carnis fauus deitatis in melle reconditur, dum admirationem nostram & fidem ad se traxit, & integra manifestatæ reuerẽtia maiestatis. Iam ergo post resurrectionis gloriam Christus comedit fauum cũ melle suo, & sine carnalis infirmitatis iniuria in assumptæ carnis substantia delectatione diuina & sibi
Cant.5.a soli natiua perfruitur. Comedi fauum cũ melle meo. Bibi vinum meum cum lacte meo. Iam dicis tuum esse vtrunq; tam lac quàm vinum. Tua sunt enim vtriusq; iura naturæ, vtriusque propria non alterius vitia. Et sicut bibit vinum nouum, ita & lac nouum. Cum lacte, inquit, meo, id est, cum lacte nouitatis tuæ, non infirmitatis nostræ. Curre sponsa, propera ad tam dulce conuiuium, vbi vinum est sponsi, vbi lac, vbi
Pro.25.b fauus non inanis, non vacuus, sed melle plenus. Mel inuenisti, comede quod sufficit. Nam tu ad totum non sufficis. Ipse autem Iesus nõ comedit ad mensuram, sed totum comedit, qui sufficit ad totum. Tibi dicitur: Ne sis scrutator maiestatis, vt
Ibidem. nõ opprimaris à gloria. Ipse scrutatur omnia etiam profun-
Matt.11.d da dei. Nemo nouit patrem nisi filius, & cui voluerit filius re-

uelare. Ipse totum comedit, ipse cui vult & quãtum vult impartit, quasi participiũ tibi pollicetur huius cibi se refectum gloriando. K Si datum fuerit in escam tuam fel, & aceto in siti fueris potatus, memento quia talia passus est Iesus. Gustauit illa in cruce, nõ bibit: velocem amaritudinis transitũ signans. Bibit autem vinum cum lacte suo. Non turbatur amplius ad monumentum cum Lazaro, non tristatur vsque ad mortem, non sub ipsa morte aceto & felle potatur. Vetera transierũt, noua successerunt. Turbatio illa, tristitia, tædium, dispensatoriè ad horam suscepta de homine veteri, in lactis dulcedinem nouam dimigrarunt. Bonum vinum quo hausto obliuioni traduntur priores angustiæ, & non ascendũt super cor, sed nouis & puris & lacteis in carne iam resuscitata potatur affectibus, quãdo nulla iam de reliquo iniuria, molestia nulla aut in anima aut in carne, sicut prius, vel assumitur vel sustinetur. Vel acetum cum felle mixtũ quod degustauit, prælibans non bibens, in vini & lactis transiuit saporem. Hanc & tu fidelis anima quæ sponsæ dignitate perfungeris: hanc, inquam, & tu tibi cõmutationem futurã cõfide. Ideo hæc in se futura prædicat, vt tibi tu similia discas sperare: tecũ enim cõuiuari vult, tecum bibere. Non bibam, inquit, de hoc genimine vitis, do- Mat.26.c nec bibam illud nouum in regno meo. Hoc tibi regnum significat, cùm ad ortum te vocat, ad ortum deliciarum, ad paradisum voluptatis, ad fructus maturos, ad fructus iam perceptos à se, & à te percipiendos. Tunc bibes vinum cum lacte, L vt obliuiscaris prioris angustiæ, & nouæ resurrectionis degustes dulcedinem. Præstante domino nostro, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Sermo XLI.

MESSVI myrrham meam cum aromatibus meis, come- Cant.5.a di fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Veni in ortum meum soror mea sponsa. Putate fratres vocationem hanc ad seculi finem referri, quando cõpletis omnibus sacramentis ecclesiæ, ipsa inuitatur ad regnũ, quando mittet dominus messores angelos, eo quod regiones albæ tunc erunt ad messem. O fœlicia tempora primitiuæ ecclesiæ, quàm vber tũc erat ager illius, quàm copiosos producebat fructus, quanta in martyribus erat fœcunditas myrrhæ, quot apes perfectioris & mysticæ doctrinę fauos operantes. Putares inter ipsa initia fidei cum verbi semina mitterentur, messionis iam esse tempus, & quasi maturas ad falcem regiones albere. Quid moraris Iesu bone, cur sponsam non inuitas in ortũ? Nónne iã dicere potes: quia messui myrrham meam cũ aromatibus meis, comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo? Vbi nunc martyres in myrrha, vbi doctores in fauo, vbi feruentes spiritu, qui signantur in vino, & simplices in malo, quos lactis dulcedo fi- M gurat? An non ager ecclesiæ tuæ iam tanta gloria nudatus vi- Esa.9.a detur? Multiplicasti gentem, sed nõ magnificasti lætitiã. Multi credentium fructus, sed aromata pauca. Præcessit autũnalis vbertas primis illis nascentis ecclesiæ diebus, nunc hyemalis horror perurget. Præcesserunt vbertatis anni, nunc sterilitatis incumbunt. Post spicas florentes & lætas, steriles & vredine confectæ exurgunt. Cur non dicis iam bone Iesu: Veni in ortum meũ soror mea sponsa? Quid expectas? cur moras nectis? An vt post hanc hyemem autumnus redeat? Lętabuntur Ibidem. adhuc coram te, sicut lætantur in messe. Tunc benedices co- Psal.64.c ronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui vbertate replebuntur. Pinguescent speciosa huius nostri (quod nũc videtur) deserti, & persecutionis feruor nouissimæ maturitatis canã albedinem messibus nostris inducet. Multiplicabũtur in senecta Psal.91.c sufficiente, nõ confecta, nõ sterili, sed in senecta vberi: & bene patientes erunt vt annũcient. Patientes propter martyriũ, annunciantes propter verbũ. In patientibus myrrhã metes, in annunciantibus comedes fauũ. Tunc electos tuos cõpunctionis vino potabis, consolationis lacte mixto. Si enim non abbreuiasset dominus dies illos, salua esse nõ posset omnis caro. Metit etiã nũc dominus, etsi nõ quantã tũc myrrhã, tamen multam myrrhã afflictionis spõtaneæ. Fauũ comedit cũ melle, & expressa spiritualiũ dulcedine sensuũ, cõtinẽtibus figuris nos facit oblectari. Vinũ cum lacte bibit, quia sublimes sensus & excedentes cõtemplationes fidei & morum simplicitatem

tem

A tem temperat & indulcat. Zeli feruore diligit, si tamen affert lactea quædam fomenta paruulorum. Cùm fuerint expressa hæc omnia, cùm pertransierint tẽpora martyrũ: cùm doctores quasi quidam faui sapientiã continẽtes in mysterio abscõditam ministerium compleuerint suum, & disputationibus hæreticorum presi, melleã doctrinam profuderint: cùm numeros suos & dies compleuerint vel paruuli, qui lacte fouentur, vel feruẽtes spiritu qui inebriati vino gratiæ obliuiscuntur quæ retro sunt: cùm consummata hæc omnia fuerint (nõ enim transibit vnus apex aut vnum iota de lege, donec omnia fiant) tunc exultabit omnis ecclesia sanctorum à tam dulci auditu: Veni in ortum meũ soror mea sponsa, messui myrram meam cum aromatibus meis, comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Messui, comedi, bibi: præteriti sunt temporis hæc verba, & consummationem completam significant, ac si dicat: Consummatum est. Veni in ortum meum soror mea sponsa. Messui myrrham meam cum aromatibus meis. In ortum illum vbi prope erumpens nulla vrtica liliorum gratiã contristet, vbi vernantem rosam asperitas spinarum nõ violet, vbi arbor nulla est cuius sit interdictus accessus. Veni in ortum meum soror mea sponsa, messui myrrhã meam cum aromatibus meis. Audite quia nõ metit nisi quod suum est, nisi quod ipse præseminauit. Verè
B seruus ille malus & piger, qui pigritiæ suæ causam in dominũ interpretatione maligna transfudit. Scio quia homo austerus es, tollens quod nõ posuisti, & metens vbi non seminasti. Bene piger, in quo dominus nõ inuenit quod meteret. Et verè malus, qui diligentiam metentis domini, in duritiam peruerso sensu conuertit, infructuose quod acceperat seruans, & iniuriose de bono domino sentiens. Non metit dominus Iesus nisi quod seminauit, non metit nisi suum. Quod inimicus homo superseminat tritico suo, nõ metit illud, sed mittet angelos qui colligant zizania, & faciant fasciculos ad comburendum, qui colligant de regno eius omnia scandala. Ergo prius regnum suum purgat à scandalis, agrum suũ à zizaniis, & ortum suum ab inutili germine, vt nõ nisi suũ metat & colligat. Si modo veniat Iesus, sonet vox angeli, terribiliter intonet nouissima tuba, producatur iudicium, ignis in cõspectu eius exardescat, aduocetur cœlũ desursum, & terra discernere populum suum, si iam hæc omnia subito vos præoccupent, de meritis vestris quam teneretis sententiam? Vbi vestro essetis collocandi iudicio? Inter sanctos eius qui congregabuntur illic, an inter eos qui congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum? Inter zizania, an inter aromata? An fortè etiã vestrum de vobis arbitrium hęsitat? Quis gloriabitur in agro suo se nihil habere zizaniorum? Fœlix in quo parũ quid est, & idipsum non excultum, non fotum, sed furtiuum & latitãs
C in quadam aromatum vbertate, & quod statim cùm aduertit auellit homo ab orto suo. Væ mihi domine ab imperfectione mea, si homo durus es, si exactor austerus, si tollens quod non posuisti, & metens quod nõ seminasti. Væ mihi si totum metis quod nõ seminasti, sine remissione & pietatis respectu. Nam non totũ quod in me seminasti, excreuit. Vtinam myrrhæ meæ acceptum digneris habere fasciculum, vt in medio vberum tuorum commoretur. Vtinam aromatum meorum vapor exiguus & ad modicũ parens ad te ascendat. Nã quando tibi offeram integrum fauum mellis, quando tibi offeram meditationem asiduam in lege tua: quando purã & plenam intelligentiam spiritualium sacramentorum, quando sapientiam melleam, quã Paulus loquitur inter perfectos? Nã sicut cellulis fauus mellis, ita purissimis figurarum sacramentis cœlestis sapientia cõtinetur, vt mutua collatione sacramenti veritas figurata commendetur, & non parum gratiæ trahat ipsa veritas talibus quasi cellis expressa. Quando tibi in quodam cordis mei cratere, vini & lactis iam potero temperaturã miscere? Rara est mixtura hæc, quæ mente excedit deo. Sobrius esse discat, vt alta sciens consentiat humilibus. Paruulus fiat, qui puriori inebriatur intellectu. Quantus fauus, quàm ingẽs, quàm vber ad cœleste his diebus est translatus conuiuium (dominum Rieuallẽsem dico abbatem) cuius nobis dum locum istum tractamus, nunciatus est transitus. Videtur mihi illo dum sublatus est, ortus noster esse nudatus, & grandem agricolę deo resignasse fasciculum myrrhę. Nullus talis in aluearibus nostris relictus est fauus. Vtrunq; in illo cernere erat & mellis fauum, & myrrhæ fasciculum cũ aromatibus bonis. Quis illo vel vita purior, vel doctrina prudentior? Quis magis illo vel ęgrotus in carne, vel alacer in spiritu? Sermo eius quasi cereus, melleam effundebat scientiam. Carne lãguidus, magis tamen intus in spiritu cœlestium amore lãguebat. Myrrhata carne, mente aromatica, crematione continua, indefessi amoris odoriferum incensum offerebat. Corpore desiccato & arido, anima eius sicut adipe & pinguedine replebatur: ideo labiis exultationis laudauit dominum, semper os eius fauus distillans ipsius. Nam totus conuersus in labia, modesto vultu, & totius corporis habitu tranquillo, serenos animi prodebat affectus. Sensu perspicuus erat, sermone non præceps. Modeste rogabat, reddebat modestius. Molestos sustinens, molestus nulli. Acutè intelligens, morose referens, æquanimiter ferens. Memini frequenter illum, cùm acceptum de asidentibus aliquis interrupisset sermonem importune, verba suspendisse, donec alter totum effudisset spiritum suũ: & cum importuni sermonis impetuosus defluxisset gurges, eadem qua sustinuerat tranquillitate, suspensum verbum resumpsit, opportunè loquens, & opportunè silens. Velox ad audiendum, ad loquendum tardus, & tardus ad irã. Quomodo ad iram dicendus est tardus, ad quã magis inuentus est (vt sic dicam) nullus? Bene fauus, quia synceris vndique compositus & consitus cellis, in omni actu, sermone & gestu internę
E putabatur dulcedinis mella sudare. Fœlix in quo Iesus integrum fauum quẽ comedat inuenit: crassum, non exsiccatum. Vide naturam faui, quasi galea in capite est, propter formam vasculi cui innascitur. Deinde de superioribus pẽdet, & de superioribus prodit. Bona (secundum Paulum) galea spei salutis æternę. A spe quidem supernorũ, omnium actuum caput & totius intentio vitę inchoare debet, & illi cohęrere, ad hãc tendere, & hac se cõtra omnia tentamẽta tueri. Si videris hominem propter spem supernorum in omni actu etiã aduerso casu repleri gaudio spiritus, qui super mel dulcis est, quid hũc nisi fauum crediderís in cunctis cellulis melle redundantem? Quid cùm hominem cernis capacem sensu, cõuersatione cõpositum, actuum & vitæ æquabili commensuratione cohærentẽ sibi, talibus vndique vasculis consertum, vacuis tamen, & spei, quæ est reposita in cœlis, melleo exhaustis liquore, nunquid aliud tibi quàm faui arentis siccitatẽ depingit? Duplicatum quidem incommodum, si simul fuerit & dissipatus, & dissolutione quadam desiccatus. Aliud tamen est si seruat speciem, vt mentiatur virtutem: aliud si integritatis formam, & infundendæ fauorem spe bona gratiæ refert, vt dono spi-
F ritualis dulcedinis receptacula apta non desint & idoneę cellulæ melli superno. Noster autẽ hic fauus, de quo loquimur, integer erat, & in æterno liquore exuberans. Plenus erat cellularum, hac illacque distillabat dulcedinem, sermonis diuini asiduus operator fauos componebat. Boni faui, quibus adhuc integris multorum quotidie indulcantur fauces. Molestam non sectabatur subtilitatem, quæ plus contentionis quàm instructionis ministrat materiam. Circa moralem operosus scientiam, cultissimis illam verborum cellis committebat. Prudens erat eloquij mystici, quod inter perfectos dispensabat. Lactea in salutem & consolationem paruulorum exuberabat doctrina, cui tamen lætificantis & inebriãtis sermonis vinum sæpe latenter immiscuit. Ita est. Lac ipsius vini obtinebat virtutem. Simplex eius institutio, & sermo lacteus animum auditoris in quendam inebriantem alienatæ mentis excessum furtim arripere cõsueuit. Vnde qui potabatur iure dicere poterat: quia bibi vinum cum lacte. Imò in lacte nouerat ista temperatè miscere, & in altero vtrunque largiri. Facili ad ædificandum vtebatur materia, sed vehementiã inebriantis gratiæ sentires in verbis. Facilis inerat ei intellectus, sed affectio vehemens. Dolendum quidem quòd tanti viri subtracta est nobis copia, sed nihilominus gloriãdum quòd talem de ortulis nostris fasciculum myrrhæ ad cœlestem illum ortum præmisimus. Illic ornamẽtum est, qui nobis hic fuerat adiumentum. Et si vacuata videntur aluearia nostra, & ortus nudatus, multos tamen reliquit manipulos,

Mat. 5. b — Cant. 5. a — Mat. 25. c — Mat. 13. d. f — Psal. 49. a — D — Psal. 62. b — Iaco. 1. c — 1. Thes. 5. b

G de quibus potens est deus per virtutum incrementa creare fasciculos. Quod & in tota operatur ecclesia, donec per successiones continuas omnium graduum dispensatione completa
Cant. 5. a spõsæ suæ iam perfectę & consummatæ dicat: Veni in ortum meum soror mea spõsa: messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi fauum cum melle meo: bibi vinum meum cũ lacte meo. Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Quod quidem etsi in generali illa ecclesiæ introductione in domini gaudium, quæ post resurrectionẽ fiet, perfectissime speratur: quotidie tamen angelicos ciues ad congratulationis conuiuium inuitari credimus, cùm sancta quælibet anima (siue qualẽ supra meminimus, siue inferioris perfectionis & gratiæ) in paradisi amœnitatem trãsfertur, in ortos semper virentes, in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei. Hæc recolite fratres, hæc recordamini, & effundite in vobis animas vestras. Ignita est hæc recordatio, & liquescere faciet animam tuam, & in delectationes & desideria effundi, cùm tu subis in locum tabernaculi admirabilis, in voce exultationis & confessionis sonus epulantis, & domini
Ibidem. inuitantis. Inuitantis est enim vox: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Amici, inquit, & charissimi. Blãditiarum hæc sunt nomina, sed hæ blanditiæ adulationẽ non sapiunt, officij & dilectionis sunt plenæ. Ipsa non ad blandimenta prolata, inebriandi non carent effectu. Efficacia sunt
H ad demulcendos eorum quibus fiunt, affectus. Habent tamen inter se distinctionem, & aliquid amplius gratiæ præfert cha-
Ioan. 15. rissimi quàm amici vocabulum. Vos (inquit apostolis dominus) amici mei estis, si feceritis quæ pręcipio vobis. Iam non (inquit) dicam vos seruos, sed amicos: quia omnia quęcunquẽ audiui à patre meo nota feci vobis. Videte & hic quandã distantiam. Illic dicuntur amici & hic, sed differenter. Ibi quia faciunt, hic quia sciunt. Ibi non propter ministrationem, sed propter mysterium. Ibi comedunt, & hic bibunt. Vtrinque amici, nondum tamen charissimi. Charissimis in potationem cedit ebrietas, ipsa nominis sui forma superabundantiã quandam latenter insinuat, & significat plenitudinem charitatis. Charissimus est, qui charitate plenissimus est. Charissimus est, qui charitate infusus & imbutus est, cuius medullæ & ossa & omnia interiora charitatis liquore rigantur. Nec quia charissimus est inebriatur, etsi inde charissimus est quia inebriatur. Denique quid aliud est inebriari, nisi charitatis perfectissime delectatione repleri? Aut si fortè distinguere volumus, vt sint charissimi plenissimè diligentes, inebriati perfectissi-
Cant. 5. a mè delectati. Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Amici sunt qui vel agunt vel audiunt, charissimi qui adhærent. Amici agunt pro eo, & audiunt ab eo, charissimi inebriãtur eo. Amici sunt, quibus nota fecit quæ audiuit à pa-
I tre. Charissimi, quibus plenam ipsius patris infudit notitiam. Ibi multa docentur, hic diligitur vnum. In charissimis non est operum vel doctrinę distensio, sed diffusio sola, & summa amoris diuini voluptas. Comedite amici. Iam non dicitur:
Psal. 21. f Edent pauperes & saturabuntur, sed comedite amici & inebriamini. Quomodo pauperes, qui inebriantur ab vbertate domus domini? Quomodo paupertas vbi vbertas? Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Amici vos & charissimi mihi: amici propter delectationem spiritualem, charissimi propter sponsalem. Inebriamini charissimi. Introduxi vos in cellam vinariam, vt ordinarem in vobis charitatem. Nec est charitas ordinata nisi cùm mẽs vestra fuerit vehementia charitatis inebriata. Nõ est ordinata, nisi cùm omnibus aliis fuerit affectibus superordinata. Bonus ordo, supereminentia amoris, supereminẽs amor charissimos efficit. Charissimi sunt, in quibus nihil est vel charitate vacuum, vel alij negocio vacans. Ordo plenus est cùm de charis in charissimorum gradus transitur. Ordo plenus est cum charitatis cumulo nihil adiici potest. Comedite amici & bibite & inebriamini charissimi. Omnes ibi amici, & omnes charissimi. Omnes potantur, & omnes inebriantur. Non sic autẽ in hac conualle lachrymarum, non sic: sed multi amici, pauci charissimi: multi potantur, non inebriantur omnes. Et qui inebriantur, iterum temperantes fiunt. Ad horam mente excedunt, & ad sobrietatem solitam denuo redeunt. Soporantur

& excitantur, somnolenti fiunt, & post paululũ iterum vigi- K
lãt. Ideo sequitur: Ego dormio, & cor meum vigilat. Hæc ta- Cant. 5. a
men vigiliæ nõ vidẽtur dormitioni succedere, sed ipsam comitari. Præstet nobis dominus Iesus quæ semper hęc sunt dicenda vigilanter intelligere, & vobis audire. Qui viuit & regnat deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XLII.

Ego dormio, & cor meum vigilat. Post hesternum capitulum qua rationis consequentia talis responsionis sermo infertur? Tunc erat generalis inuitatio, hæc est responsio quasi singularis. Ibi plures inuitantur, hic vnus respondet. Ibi dicitur: Inebriamini charissimi: hic quæ charissima est, quæ sponsa est, dormire se refert. Ego dormio. Quid mirum si ad communem inuitationem responsum redditur singulare? Multi charissimi, sed omnium est cor vnum, & anima vna. Vna est, inquit, columba mea. Amor vnit, & Cant. 6. c
amor inebriat. Vides quàm iustè fit omnium vnica responsio, quos in ecclesia charitatis vehementis liquor infundit? Verè vehemens virtus amoris, inebrians & abalienans. Vultis audire quomodo charitas abalienet animum, quem inebriat? Ego, inquit, dormio, ac si dicat dilecto: Tu me ad ebrietatem vocas, & ego tota huic muneri vaco. Ego dormio, & cor meum vigilat. Ab aliis dormio & quiesco negociis: ideo cor meum liberius vigilat ad sectandam hanc ebrieta- L
tem, & vinum potandum. Ordo mirabilis. De ebrietate dormitio, & de dormitione vigiliæ. Ille dicit: Inebriamini, & illa dicit: Ego dormio. Bonus sopor mentis excessus, & alienatio ab affectibus carnis, & (si id etiam dicitur) à sensibus corporis. Tũc magis videt & inuigilat amor spiritualis, cùm consopitur penitus omnis passio & affectus animalis. Et dormitio & inebriatio vtraq; alienationis vicem præfert. Et quiddam in hoc ipso adinuicem tenent commune, quod mentem tam hæc quàm illa sibi arripit, & penes se manere non sinit. Vtraque statum pristinum ipsi animæ (vt sic dicam) fruatur, & nouos informat affectus. Ego dormio, & cor meũ vigilat. Dormiũt alij somnum suum, & delectatio eorum in propria voluntate quiescit. A talibus ego dormio, & vigilat cor meũ
tibi. Ab increpatione tua domine dormiunt alij, ego ab in- Psal. 75. a
crapulatione. Dura hæc increpatio satis, quando dissimulando sic hominem permittis desidię, sicut est magna increpatio desertionis signum. Ab hac increpatione dormit qui ex dissimulatione diuina, somnolentæ securitati se tradens, dissimulantis patientiam non attendit parturire impœnitentis repulsam. Patientis longanimitas & interim non percutiens in verecundis mentibus vim habet, & eadẽ domini tolerantia quę mentes honestas facit solicitas, duras ipsa reddit securas. Ego, inquit, dormio, & cor meum vigilat. Dormio non increpata, sed incrapulata à vino ad quod vocas charissimos tibi. M
Crapula ebrietatis tuæ mundo me tollit, & tibi tradit, soporat & excitat, secularium obliuisci me facit, & tui non sinit. Ego dormio, dormi mecũ, iuxta illud quod ipse in Salomone diffinis: Si dormierint duo simul, fouebuntur mutuo, sic Eccl. 4. c
fiet vt ex dilecti præsentia ob vehementiam amoris cor meũ vigilet amplius. Cor meum vigilat, cùm tuus amor in eo amplius viget. Ego dormio. Dormio propter amici requiem, propter raptum inuigilo. In somno dulci quietis meæ, solicitudo vigilantis te vigilantius somniat. Dulcis somnus, & dulce somnium nescire alia, solum te scire. Vacare tibi & te videre sicut hic datur per somnium (vt sic dicã) & vmbram & ænigma. Bona crapula copia vacationis & visionis istius. Visio ista habet aliquid somnio simile, eo quod non humano arbitrio & industria fiat, nõ ex inuestigatione nostra, sed ex visitatione orientis ex alto. Paulus quasi dormit cũ mundo moritur: quasi vigilat cùm viuit Christo. Dormiat vtinã fratres anima mea dormitatione ista, & fiãt vigilię meę talium similes. Vtinã iuges sint, non interpolentur. Nunc autẽ versa vice ego vigilo, cor meum dormit, dormit spiritus, caro vigilat: etsi caro dormit, nõ tamen statim spiritus vigilat. Indulgetur animo requies, nõdũ tamẽ ab illa gloriosa ebrietate sorbetur & rapitur. Dormit tamẽtsi, nondum tamen excitatur illis inebriantibus blandimentis: & quãuis frequenter gustentur: rediuiua

A rediuiua tamen nouitate animam, quam inebriant, excitant.
Iure vigiles dicti sunt, qui nunquam vinum illud inebrians
digerunt: qui semper madent æternæ delectationis vbertate.
Tales in Danielis libro vigiles legis. Bene vigiles, in quibus
nihil est quod soporatione indigeat, sed totum inuigilat deo.
Bene vigiles, quorum non interpolantur vigiliæ. Nullus in
eis animalis affectus sentitur quem decet consopiri vt expe-
ditiores sint cordis vigiliæ. Sunt quædam vigiliæ solicitudi-
1.Pe.5.b num repletæ molestia, de quibus Petrus: Sobrij estote & vi-
gilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens
1.Cor.16.c circuit quærens quem deuoret. Et Paulus inquit: Vigilate &
state in fide. Sed illæ vigiliæ nihilominus solicitudine nō ca-
rent, quibus ecclesiæ vexantur doctores, sicut euangelici illi
pastores vigilantes & custodientes vigilias noctis super gre-
Luc.2.b gem suum. Vigiliæ istæ quadam torquentur molestia ob im-
minentis mali cautelam. Vigiliæ sponsæ dormientis nō con-
tinent mali cautionem, sed copiam boni. Præoccupatę enim
menti vehemens amor auiditatis inexpletæ vigilias inducit.
Vigiliæ quædam sunt vel desiderium optatæ præsentiæ, vel
delectatio indeptæ. Vigilię bonæ, vigens & non somnolen-
ta deuotio, siue in copia dilecti pręsentis, siue in concupiscē-
tia absentis. Hæc nec vigilat nec viget, nisi inquieta & quan-
tum ad seculi vel studia vel desideria consopita mente. Ideo
Iob.33.b dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat. Et in Iob legitur,
B quod in visione nocturna cùm sopor irruit super homines,
& dormiunt in lecto, tunc aperit deus aures, tunc loquitur,
Cant.5.a tunc pulsat: ideo hic sequitur: Vox dilecti pulsantis: Aperi
mihi. Iure vigilat nesciēs qua hora venit dilectus eius. Quasi
continuæ sunt vigiliæ sponsæ, & vox dilecti. Cor, inquit,
meum vigilat: & statim adiecit: Vox dilecti pulsantis: Aperi
mihi. Cor meum vigilat, & dilectus meus non dormit. Vox
eius pulsat, & dicit: Aperi mihi. Cor meum vigilat, & ipse sta
stim auolat, & auditur vox eius. Vox, inquit, dilecti. Hæc
mihi vox nota est, hæc mihi grata, ad alias obsurdesco voces,
ad hanc expergefacta sum, statim cùm insonuit in auribus
meis, exultaui prę gaudio. Multę voces obstrepere solent, &
falsas insusurrare blandicias, sed non sicut vox dilecti. Ma-
gna fratres prudentia sponsæ, & discretione spirituum pol-
lens, quæ sic distinguere nouit inter versutias dæmonum, &
blanditias veras dilecti. Vox, inquit, dilecti pulsantis. Quæ ta-
lis vox qualis Iesu? Nunquid philosophorum? Nunquid hæ-
reticorum? Num legis? Num prophetarum? Valida vox eius
est, stultam fecit huius mundi sapientiam. Lex & prophetæ
1.Cor.1.c neminem ad perfectum adduxerunt, vox Iesu consumma-
tionis summam complectitur, vox eius cōsummationis præ-
cepta continet, vox eius mouet affectus. Vox, inquit, pulsan-
tis. Pulsat enim & penetrat efficax instar ancipitis gladij, le-
niter illabitur, & blandè persuadet, quod nulla potuit alia do-
C ctrina obtinere. Non altus sermo, sed alta mysteria. Humili-
tatem conscientiæ, morum contemperantiam, obtemperan-
tiam obedientiæ, carnis munditiam, cōtemptum mundi, con-
cupiscentiam æternorum, diuinitatis notitiam, quæ vnquam
disputatio, quæ districtio tãtam aut sermone tradidit, aut in-
spirãdo persuasit? Resurgendi gratiam, impassibilitatem re-
surgentium, æternitatē vitæ, maiestatis reuelationem hac do-
cente spirare didicimus & suspirare. Notus in Iudęa deus, in
Psal.75.a Israël magnum nomen eius. Nunquid tantum? Nunquid tam
expressum? Nūquid tam impressum? Nunquid tam sparsum?
In Israël magnum nomen eius, sed non eatenus magnum vel
euidenti doctrina, vel vehementi deuotione, vel numerosa
Hebr.1.a populositate credentium. Olim loquens deus patribus in
prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio.
Ideo vox valida, vox virtutis, vox dilecti. Sed Iudęorum
conualescere nequiuit in auribus: audiuit gentilitas, & con-
fessa est, & non negauit, dicens: Vox dilecti pulsantis. Vtrun-
que agnosco esse dilecti, vocem & pulsum, verbum & virtu-
tem. Vtroque mihi gratus dilectus meus, vtroque me demul-
cet & mouet, voce & pulsu, & (vt sic dicam) cantico & psal-
mo. Bene pulsat & quasi tympanizat, qui verbi & operis cō-
cordem mouet symphoniam. Tympanum puta Iesum, ac-
cede, tange, discute, pulsa mores, opera, verba, vitam. Omnes
meæ chordæ extentæ & sonoræ sunt, tactæ melodiam dul-
cem resultant. Iesus ipse pulsat seipsum. Nemo, inquit, tollit D
animam meam, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Po- Ioan.10.d
testatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum
sumendi eam. Vide quid tibi sonet ista positio, sumptio, &
vtriusque potestas, quid ipsa pulsandi causa. Nónne & ipsa
maximè ad cor nostrum pulsat & excitat, vt nos velut citha-
ra quædam effecti, sic sonanti consonare nitamur? Vox dile-
cti pulsantis. Bene dilecti, inquit, quasi ex dilectione sola &
gratia loquentis & pulsantis: Aperi mihi, quia caput meum Cant.5.a
plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Refrigescet
in Iudæa charitas, iam transmigratio fit iuxta scripturam ad-
gentes. Illi missum est verbum salutis, sed repulit illud, indi-
gnã se iudicans æternę vitę. Exclusus sum ab ea, tu aperi mi-
hi, quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis
noctium. Caput Christi deus. De deo patre gloriatur Iudæi,
eius se iactant habere notitiam, filium reprobant & blasphe-
mant, tu aperi mihi. Caput meum plenum est rore. Non tales
desiderat, non sitit, sed magis fastidit, ideo plenum est. Plenum
est rore, eo quòd sensu leues sint, rationis carentes pondere,
non habentes aliquod in assertione momentum. Ratione le-
ues, obstinatione graues. Quasi ros & guttę inefficaces &
pertinaces. Et cincinni mei guttis noctium, quæ gelidę sunt
& tenebrosæ. Nam est quidam ros qui noctis non est. Ros
tuus (ait Esaias deo) ros lucis. Et cincinni mei guttis noctiū. Esa.26.d
Figuris adhęserunt, scientes literaturã, nescientes sensum spi- E
ritualem. De vnius scientia dei, de figurali legis obseruatio-
ne Iudęi gloriantur, mysterium inficiantes trinitatis, & præ-
figurationis veritatem, de superfluis & emortuis signis se ia-
ctant. Molesti sunt mihi, discipulos meos premunt, qui sunt
velut quodam capitis mei ornamentum & decus, ideo fu-
gio, aperi mihi. Quidam hæretici Christi diuinitatem ad
quam nec fide volunt, nec ratione possunt attingere, conan-
tur extinguere. Subtilia, consona literarum testimonia, &
quæ diuina nituntur auctoritate, quasi quosdam cincinnos
capitis (non cohærentibus disputationum suarum argutiis,
& velut quibusdam roris instar minutiis) inficiunt, corrum-
punt, opprimunt. Hi quoq; notitiam dei pręsumentes & spi-
ritualium subtilitatem sensuum, quasi in ipso dei capite &
capillis superbè locatis, rori conferuntur, & guttis noctium:
vt intelligas eos minutos, gelidos, fluidos, & non coheren-
tes sibi. Sed & si quidem videris eos sanam quasi caput ip-
sum tenere fidem, superficietenus communicare, subtili vi-
gere sensu: gelida tamen est propter malam conscientiam,
& propter hypocrisim obscura, & propter velocem transi-
tum fluida. Gaudium enim hypocritæ instar puncti. Hunc Iob.20.a
talem Iesus foris esse iudicat opprimentem, & quasi grauem
sibi refugit. Huiusmodi non tam ambulant, quàm volitant
in magnis & mirabilibus super se, superba elatione pendulo
vagi in aëre. Ambitiosa quidem negociatione perambulant F
in tenebris. De religione lucrum venantes, spiritualem se si-
mulantes habere doctrinam, studium, instar roris eloquium,
incerta & occulta, & quasi nocturna nosse mysteria sapien-
tiæ dei, sanctitatis tenere caput & culmen, & in ipso Christi
hærere vertice, eminendi magis, quàm intrandi studium ge-
runt. Istos molestè ferens & fugitans Iesus, dicit: Aperi mihi Cant.5.a
soror mea. Quæ intus es, quæ non vagaris foris, quæ non in
sublimibus volitas, quæ non vis tam eminere foris, q̄ intus te
tenere, aperi mihi. Aperi mihi. Non quæris nisi me. Tota es
mea. Tota mea, & multiplici iure mea. Quare multiplici? Au-
di quàm multiplici: soror mea, proxima mea, columba mea,
immaculata mea. Soror mea in assumpta carne cognata. Pro-
xima mea, quia de latere cum in cruce dormiret, de secundo
Adam Eua noua est creata: vt nō iam sint duo, sed vna caro.
Ibi est cognatio naturalis, hic & coniunctio personalis. Ibi
soror, hic sponsa. Columba mea, sed spiritus per gratiam. Im-
maculata mea per remissionem & disciplinã. In carne soror,
in sacramentis sponsa. In spiritu simplex, immaculata in san-
ctitate. In his omnibus mea, aperi mihi. Age quod agis, a-
peri mihi. Tibi intus sum, sed aperi mihi in illis in quibus
adhuc foris commoror. Aperi illis, inuita, introduc in locum
tabernaculi admirabilis. Pulsa vt aperiatur tibi hostium ma-
gnum & euidens (sicut Paulus dicit) vt pateat introitus per- 1.Cor.16.b

G suasionibus tuis ad affectus eorum. Penetra ad illos, vt ad te
post introducas.Exi ad illos,vt intrent ad te qui foris conge-
lato frigescunt affectu. Exitus tui damna aliorũ introductio-
ne redime. Quid dicis? Exui me tunica mea,quomodo in-
duar illa?Quid dicis? Laui pedes meos,quomodo inquinabo
illos?Exuisti te tunica tua, tunica carnalis curæ, tunica certe
molesta,& forte polluta. Tunica tua te exuisti, mea induere.
Esa.56.d Zelus domus meæ comedit te: ideo iuxta Esaiã induere pal-
2.Tim.4.a lio zeli. Insta, argue,prædica,obsecra,opportune,importune.
Non est pedes polluere,hac incedere via.Si quis adhæsit pul-
uis,excutias illum de pedibus tuis. Nõ pollutos sed pulchros
Esaiæ.52.b cõmendat Esaias pedes cum dicit:Quàm pulchri super mon-
tes pedes annunciantium pacem, annunciantium bona. Ne
cuncteris, operum meorũ exempla te moueant. Tangat ma-
nus,si pigritaris ad verbum. Zelotes ego sum, tu quoque pro
me zelare. Ocium sepone paululũ, meis implicare negociis.
2.Cor.8.b Omnis militans deo istis, cum iubetur, se implicet oportet
negociis. Cum diues essem, pro omnibus pauper factus sum.
Æqualis deo, exinaniui meipsum, ministrandi formam acci-
piens.Pro omnibus mortuus sum,vt qui viuunt,iam sibi non
viuant,sed mihi. Attentis talibus in dilecto sponsa, & his mo-
ta exemplis ad emulandum, sic ait: Dilectus meus misit ma-
num suam per foramen, & ad tactum eius intremuit venter
Cant.5.b meus.Per arctum paupertatis, persecutionis, & mortis fora-
H men,operum suorum ad me intromisit exempla.Hæc me tã-
gunt,hæc me mouent. Nota tremorem ventris,audi denique
motionis effectum.Sequitur enim: Surrexi vt aperirem dile-
cto meo. Audite & intelligite qui ꝑpropere satis & proter-
ue nimis ad ecclesiæ properatis honores. Spõsa enim,ad quã
cantici huius blandimenta cantantur, morose & cunctanter
accedit, etiam postquam se sororem,proximam columbam,
immaculatam audiui vocari. Contemplare si hæc in te sint:
& si sint, verere ne perdas.Si non sunt, magis verere ne non
accipias.Attẽde post quot & inuitationes & commẽdationes
sic dicit: Surrexi vt aperirem dilecto meo. Et tibi vanum sit
surgere antequam voceris, qui delectationis illius sanctæ pa-
nem manducas,& bibis vinum de quo supra dicitur: Come-
Ibidem. dite amici mei & bibite,& inebriamini charissimi.Vanũ imò
verẽdum sit tibi nisi cũ inuitata sis surgere,cum dormis som-
num dulcẽ,donec dilectus aperiat.Aperi mihi: non ambitio-
nis,non auaritiæ,non inquietudinis, non elationis vox mo-
ueat animum, non demulceat blandimento fallaci. Istæ tibi
ignotæ sint voces,non tibi istæ opus bonum suadeãt:si tamẽ
ante dilecti tui vocẽ assurgere. Qui viuit & regnat,& cætera.

Sermo XLIII.

I

SVPERIORE sermone hunc locum ita discussimus vt di-
ceremus Iesum sponsæ suæ implorasse solatia aduersus
molestias eorum, qui fidei nostræ scynceritatem humanæ &
perfidæ doctrinæ corruptela tentant inficere, & subtilium
persuasionum immadidare rore nocturno: quem princeps
tenebrarum,princeps aëris huius latenter & leniter instillat.
Nam & alio scripturæ loco queritur quòd aquæ inundaue-
runt super caput suum. Heri ergo inductus est à nobis domi-
nus Iesus molestias fugiens: hodie inducetur gaudia ferens.
Heri inductus est solatia implorans:hodie secum solatia por-
tans. Heri plenus iniuriis, hodie gratiis. Illa interpretatio ra-
ras respicit, ista refertur ad plures. Non omnes ad prædica-
tionis opus vel idoneæ sunt vel delegatæ. Non enim corru-
ptelas fidei repellere vel sufficiũt,vel huic muneri præficiun-
tur. Non possunt omnes esse matres & sponsæ, omnes pos-
sunt sorores & sponsæ. Non omnes possunt partus susti-
nere iniuriam:omnes debẽt amplexus gratiam. Fuerat secun-
dum hesternã interpretationem roris illius nocturni liquor
molestus, hodiernus iste sit gratus. Ibi loquitur Iesus quere-
las deponens,hic loquitur blanditias suggerens. Ibi fugit in-
festos, hic solum ad sponsam festinat. Aperi mihi soror
Canti.5.a mea, proxima mea. Disciplinam hic attende custodiæ, vbi
ianua passim non patet. Quis illuc intrabit ad arbitrium,
vbi Iesus sine interpellatione non intrat, nec nisi cum fuerit
audita & nota vox eius? O me fœlicem si de mea dici anima K
queat:Porta hæc clausa est, & per eam nec furtim nec fortui-
to indisciplinatus affectus immittitur. Soli principi patet si
ponam ori meo custodiam, vt soli principi pateat cum assi-
stit ad illud. Aperi mihi portam iustitiæ: & ingressus in eam
conuiuabor tecum,comedam in ea & bibam & inebriabor,
denique & ego inebriabo te guttis meis. Nõ accedo sterilis,
sed madens suauiter illabẽte rore gratiarum. Aperi mihi.In-
tus iam tibi sum nũc,sed aperi mihi vt amplius intrem. Aperi
mihi. Iam quasi nouus accedo, & recenti rorans affectu. Vt
ros tibi fluet eloquium meum, cum deitatis meæ tibi instil-
labo arcana.Caput meum rore abundat, & contemplatio di-
uinæ in me naturæ,subtiles & fœcũdos parturit sensus. Quid
circa humanitatis mysteria solum moraris? Quid tandiu so-
lus ad pedes resides?Surge ascende ad caput, illi aperi. Aperi
mihi in hoc, quia caput meum plenum est rore. Humanitas
gratiam comparat,diuinitas confert:humanitas impetrat,di-
uinitas infundit amorẽ.Caput meum plenum est. Ipsum est
ros,ipse illabitur animæ, & eius medullas irrigat. Vsq; ad ali-
quid ingressum aperi mihi, vt pertingam ad intima, vt diui-
nitatis meæ dulcis notitia influat, & inficiat totum, quod est
in interioribus tuis.Aperi mihi vt diuinitatis meæ subtilis ros
cordis tui terram infundat, & inebriet eam. Et reuera sic est
fratres. Vbi in materia maior est gloria, ibi in meditatione
maior est gratia.Quod plus habet excellentiæ,plus sibi exigit
reuerẽtiæ,plus refundit & gratiæ.Quod quodam naturæ suæ L
merito prærogat, perceptio eius oblectationis plus erogat.
Plus omnibus placet, quod omnibus præstat. Singulari ma-
teriæ peculiaris debetur cernendi modus. Nõ est humani iu-
ris: non est enim moris humani. Quietæ & peruigili do-
natur menti,non tamen ad votum,sed cùm ipse vult & dicit:
aperi mihi. Quid est dicere,aperi mihi, nisi quodam blandi-
mento affectum illicere, mouere concupiscentiam, vt mens
ex parte tacta tantæ lucis corusco, ad pleniorem perceptio-
nem se præstet purgatã? Sic lux quasi oculo dicit aperi mihi:
quæ ex modica perceptione ad maius participium sui quan-
dam auiditatem prægenerat.Aperi mihi soror mea. Quid est
Iesu bone quod rogas aperiri? Tu ipse habes clauem Dauid.
Aperis,& nemo claudit. Apparitio tua,apertio est. Appare, *Apoc.3.*
& nemo tibi claudit. Cui ex minima parte maiestatis tuę cœ-
pit gloria scintillare, animũ ad se subito cõuertit & rapit. Nõ
sinit sibi claudi dum ipsa coruscat. Cor quod penetras,ape-
ris tibi. Apertum tenes, dum te subtrahis. Et fortè vtraq; ne-
cessaria est,& cognatæ sunt sibi apertio spõsi, & apertio spõ-
sæ.Apertio sponsi,apparitio eius. Apertio sponsæ, apparatus
eius & coaptatio ad tam dulces vsus. Caput meum plenũ est
rore,& cincinni mei guttis noctium.Caput plenum est,& eo *Cant.5.a*
madent qui adhærent illi. Delectabilis est deus in se,& dele-
ctabilis in sanctis suis,qui de ipso per gratiam oriuntur,& or- M
dinatione sua quasi quidam distincti cincinni perseuerant in
eo. Pulchra vtraque contemplatio, vel essentiæ eius,vel gra-
tiarum quę procedũt de ea. Diuisiones enim gratiarum sunt,
ac si quædam distinctio cincinnorum. Inuisibilia enim ip- *1.Cor.12.a*
sius quædam præferre distinctionem videntur, ad nostræ ta-
men capacitatis mensuram. Nam distinctis signis & sermo-
nibus aliud & aliud significare conantibus, quæ in ipso sunt
vnum,quasi plura & varia innotescunt nobis.Quædam ad so
lam eius magnitudinem respiciunt:vnum hoc cincinnum pu
ta.Quædam ad solam potentiam,sic & quæ ad sapientiã, quę
ad bonitatem, quæ ad prædestinationem,ad prouidẽtiam, ad
gratiam,ad indulgentiam,consilium, cogitationes dei, gene-
raliter quæ vna significationis complectitur ratio,& quasi ad
vnam pertinẽt,pro vno cincinno interpretare:quæ ad aliam,
pro alio crede.Inuisibilia ipsius,ait apostolus,per ea quę facta
sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; eius diuini- *Rom.1.c*
tas.Illa plurali protulit, hanc singulari intellectu. Hanc ergo
velut caput accipe: illa velut cincinnos. Nam diuinitas in se
vna simplex est, secundum effectum autẽ in subiectis,& effi-
giem particulariter impressam subiectis, varię significationis
recipit numerum: ideo essentialia nomina mutuo de se dici
possunt,non sic autem denominata.Essentia dei scientia eius
est cum conuersionis veritate, & substantiæ identitate: non
tamen

A tamen cùm verum est deum nosse aliquid, & sequenter verum erit illũ id esse. Sic & potentia cũ volũtate in deo vnum idémque essentialiter est, denominata verò ab his nõ se mutuo consequuntur. Denominationes enim istæ cùm aliquem circa creaturas effectum continent, cognatam ab illis multitudinem trahunt, in se nequeunt commutari. Mira identitas, & mira diuersitas, vtraque inexplicabilis, vtraque admirationis est plena, deuotionis & reuerentię occultissimas & efficacissimas causas continens. Accede spõsa ad hoc caput dilecti, & concinnos eius stringe rorãtes crines, multum inde dulcissimi liquoris elicies. Pleni sunt guttis noctis, guttis occultis, guttis non ignota dulcedine refrigerantibus. Erit quãdo guttæ tales expressæ frequentius integri fluminis efficient impetum. Bonus quidem, qui desiderium æstuãtis amoris refrigerat. Siue supradictis modis caput cincinnósque intelligas, siue in capite illam deitatis nudam notitiam, quæ est facie ad faciem, cincinnos autem illam quæ per speculum fit, & in velamento ænigmatis, in vtroque refrigerij vberem rorem reperies: ideo forte capiti ros simpliciter assignatur, guttæ verò cũ adiectione noctis cincinnis attribuuntur, quod & visio quæ per speculum fit & ænigma, nocturnæ quiddã habet qualitatis, minus fulgens, & minus feruens. Æmulare sancta anima sponsum, caput & capilli deuotionis rore madescant. Caput intentionis, cincinni cogitationis. Ad modũ madentium ca-

B pillorum strictæ sint, extentæ sint, pingues sint, continentię extenuatæ disciplina, cõtinuationis perseuerantia protentæ, exultationis specie pingues, ne ad modicum tenebroso & gelido malitiæ & nequitiæ rore inficiãtur, quem princeps aëris huius leniter & latenter aspergit. Caue fallaces infectiones eius, sponsi tui illum cœlestem se mẽtitur habere rorẽ. Claude illi: & si dicat, aperi mihi soror mea, nullã tibi cu m eo cognationem esse responde. Quæ illi cognata est, immaculata non est. Praua cognatio, quam contagio sequitur. Christus cùm iam sororem dicit, immaculatã subiungit. Ausculta quãdo dicere possis: Vox dilecti pulsantis. Hostis primo aggressu timide agit. Tentantis modo deprehendi timens: palpat, non pulsat. Dilectus tuus innotescere volens, pulsat audenter. Aperi mihi, quia caput meum, inquit, plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium. Ac si dicat: Aperi mihi, quia rore gratiæ refertus illabor. Aperi mihi, aptam te præpara tantæ præsentiæ. Tunc illa: Exui me tunica, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Tu dicis, aperi mihi. Ecce aperui, parata sum, & domesticis turbari denuo curis refugio. Nolo quã semel exui, reindui tunicã. Quo modo induar ea? Quomodo? Nullo modo. Non acquiesco, non possum non ægrè reinduitionis verbum audire. Laneam exui, vestita subtilibus. Noui quàm laboriosæ sint partes Marthæ, quàm onerosa operta sit tunica, quomodo circa frequẽs

Cant.5.a

Ibidem.

C discurrendo ministerium inquinatos oportet illam affectuũ pedes habere, & operum gressus. Non possum de Maria in Martham degenerare. Optimã partem elegi, apertum & paratum efficere cor meum ad aduentum dilecti. Non videtur in partibus Marthæ, passus molestias, qui semel ad illas iterũ reuerti festinat. Nuda ab omni materia mundi, & sine impedimento velaminis, libera & quasi reuelata facie gloriam contemplatura dilecti, surgam vt aperiam ei. Via hæc via pulchra est, non potest per eam pes pollutus incedere, nec pollui in ea. Breuis via: nam dilectus stat ad ostium vociferans & pulsans, quasi moræ impatiens. Pulsat ad ostiũ, explorat aditus, & ardentius diligens properantem præuenit me. Manum suam misit per foramen, & ad tactum eius venter meus intremuit. Quid sibi vult hoc loco quod sponsa, quæ clauserat ostium cubilis sui, non hoc quoque obturauit foramẽ, ne ad illam quid ingrederetur incaute? In cæteris cautius agens cur hic locum negligentiæ reliquit? An fortè hoc in se minus ipsa nouit foramen? Quis enim in se omnia potest nosse foramina, omnes aditus, omnes aptitudines, nisi ille qui (sicut in Ezechiele legitur) in lapide precioso foramina præparauit? Ipse foramina vbi vult parat, quia vbi vult spirat. Ipse manum mittit per foramen: per aptum aditum, inspirationis occultę virtutem. Per foramen, inquit, id est per aptum, per abditum, per arctum ingressum. Arctus enim ingressus satis,

Cant.5.b

vbi manum tantum immittit Iesus, eius respectu quem per D ostij apertionem sibi fieri petit. Non moueretur ille venter sponsæ, non surgeret, non aperiret dilecto, nisi ipse prior inspirationis suæ manum immisisset occultam. Occulta ratio vocationis primæ, latens causa, & nondum latus ingressus. Dilatatur autem, cùm præoperanti sponso anima cooperatur, conatur, assurgit & aperit. Prima solius dei manus agnoscitur, secũda dei simul & hominis. Et cùm magis dei sit propter munus, soli tamen homini deputatur ad meritum. Arcta est etiam & quasi per foramen concepta cognitio dei, ea quę per operũ eius cõtemplationẽ percipitur, & quasi tactus manus, non visio vultus eius. Aduerte trinum cõtemplandi modum, in capite, in cincinnis, in manu. In capite naturam, in cincinnis figuram, in manu facturam. De hoc vltimo sic ait: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Possumus etiam sic illa vocare, essentiam, signa, opera. Diuinæ illius naturæ notitiam, signa per quandam in suo genere similitudinem depromunt, opera probãt. Signa, vt sic dicam, exprimunt, & opera astruunt. Vltimus hic contemplationis modus, simplicium est, secundus eruditorum, primus purissimorum. Veruntamen sicut iam diximus, immissio manus per foramen, immissionem illam latentem & occultam significat inspirationis, quam diuinæ virtutis tactus operatur. Hic etiam est aduertere tria quædam in sponsa. Quæ tria? Primo quod tremit, secundo quod surgit, tertio E quod aperit. Primum fit quidem in ipsa, sed nõ ab ipsa. Duo sequentia sic fiunt in ipsa, quod etiam ab ipsa. In primo pręoccupatur, in secundo conatur, in tertio captat. Cùm tremit, nil in ipsa agit, sed magis patitur. Cùm surgit & aperit, propriæ aliquid industriæ adhibet. Tremit, cùm motũ occultum inspirationis sanctæ dulciter sentit. Assurgit, cùm consentit & sequitur quo illa ducit. Aperit, cùm huic totam se operi mẽs indulget, & reddit capacem. Veruntamen quanto magis se huic visui aperit, tanto ex nimia affectione & vehementia in se deperit. Memor fui (inquit) dei, & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Memoriam ventri, tremori delectationem, exercitationem surrectioni confert, & aptat. Nam quod dicit, deficit spiritus meus, ad illud spectat, quod hoc sequitur in loco: Pessulũ ostij mei aperui dilecto, & ipse declinauit. Tunc declinat, cùm tu deficis ferre non valens. Cùm tu afficeris vehementius, tunc ipse citius auolat. Quanto affectuosius captas dilecti amplexus, & quasi aperto corde totum absorbere & deglutire conaris, tanto velocius declinat labilis præsentia dilecti tui. Sed iam redeamus ad seriem literæ. Surrexi vt aperirem dilecto. Manus meæ distillauerunt myrrham: digiti mei pleni myrrha probatissima. Quid est ꝙ de apertione locutura præmittit de manibus? An fortè suggerere voluit, quibus te manibus oporteat aperire dilecto tuo, quibus operũ meritis contẽplandæ veritati aditũ F præparare? Bene quidẽ myrrhatæ manus, quæ carnis mortificationem operantur, quæ fluxum eius compescunt, stringunt vt latius influat oblectatio verbi. An non velut quasdã myrrhæ stillas censes opera regularis conuersationis, quæ vicissim sibi succedentia mentem vngunt, & carnem stringũt? Vigiliæ, ieiunia, castigatus & parcus victus, asper pannus & panis ater, plagę virgarũ voluntariè susceptæ, in matutinis psalmodiæ vociferatio, & silens oratio, vtraque in spiritu cordis vehementi: sed hæc tanto vehementior, quanto corporalis spiritus minus est continens: quidni distillant nobis dum vicissim succedunt sibi? Iure conferuntur myrrhæ, quia carni amaritudinẽ vexationis inferunt, & deuotionis velut vnguento mitigant animũ. Et vt discretionẽ adesse intelligas, & obsequiũ rationale: digiti, inquit, mei pleni myrrha probatissima. Manus opera sunt, discretio digiti. Myrrha tam actio carnis, q̃ vnguentaria exhilaratio cordis. Hæc myrrha probata est: nã est quędã myrrha quę reprobata est. Cũ videris quorundã pueriliũ hominũ digitos prohibita passim signa distillare, agilẽ manum vndiq; petulantis, vel peruersi affectus indicia spargere, vt arbitror, indisciplinatę cõuersationis amaritudinem: quasi reprobam myrrham istum fundere non negabis. Probatissima verò myrrha est, quæ in multis argumentis exercitij regularis est reperta laudabilis. Et regularis

Psal.91.a

Psal.76.a

Cant.5.b

G exercitatio & hostilis vexatio, vtraque probabilis est, cũ patientiæ virtus seruata integritate sua, amaritudine nimia non corrumpitur ac degenerat. Recole tempora, quibus iuuencula adhuc ecclesia ad aures pulsauit gentilium, vt dilecto suo Christo ad corda ipsorum ostium aperiretur, pateret aditus: quàm innumeros desudauit agones, quanta confecit martyria, quàm continuis est vexata suppliciis? Verè digiti eius pleni myrrha probatissima, eo quòd omnimodarum passionum argumētis honestata est, virtus eius in laboribus suis. Cum huiusmodi manibus satagite fratres, aperire verbo, speculationis dulcedini aditum præparare. Bonorum actuum meritis, mentis vestræ recessus Christo vberius reserabitis. Videte si laboris & fatigationis vestræ myrrha multis est experimētis reperta laudabilis, sicut aurum quod per ignem probatur. Digiti mei (inquit) pleni myrrha probatissima. Discretionis significatur subtilitas, & vnctionis libertas. Et digitos enim dicit, & plenos. Distillant & pleni sunt. Vicissitudinem habent, non euacuationem. Interpolantur ieiunia refectione, labores requie, vigiliæ somno. Vicissitudo refectionē affert, non defectum. Digiti (inquit) mei pleni myrrha probatissima. Contemplationis optas delicias, sponsi amplexibus ex ocio perfrui, illum solum cordis tui cōtinere secreto? noli ad aperiendum vacuis, noli aridis occurrere manibus. Actio cōtemplationem præcurrit. Quanto magis myrrha continentiæ H & afflictionis mortificaueris affectus animales, tāto vberiorem aditum dilecto parabueris. *Cant.5.b* Denique sequitur: Pessulum ostij mei aperui dilecto. Non possumus in angustia terminādi sermonis huius ostiū aperire capituli. In alium differamus tractatum, gratiam ab eo expetentes & expectantes, qui habet clauem Dauid, sine qua nemo aperit, Iesus Christus: qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XLIIII.

HODIE VOBIS fratres, de apertione ostij dissertu-ri sumus. Nam hesternus sermo de operatione (quę velut quædam ad apertionem est via) vltimum tractatus nostri digessit articulum. Bona planè operatio, quæ immortalitatis & incorruptionis spem & speciem semper præfert, quę non seminat in carne vt corruptionem inde metat. Vtinam in veritate ego dicere possim, quia myrrha in manibus meis semper. Si quis (inquit Iesus) fecerit voluntatem patris mei, *Io.7.b* cognoscet de doctrina mea. Ecce qualiter pietatis actus aditum reserat veritatis. Boni certè actus, qui & quadam cōtemperantia & moderatione discreti sunt, & vnctionis deuotione repleti. Iure manibus vnguentariis aperitur Christo, qui de vnctione nomen accepit. Et forsitan nisi per vn- I ctum ostium ingredi nescit. Ideo in templo de lignis oliuarum ostiola facta sunt, per quę in sancta sanctorum aditus pateret. Huiusmodi enim & ligni materia vnguentarij est ministra liquoris. Ostiola dicta sunt, & oliuarum arctus introitus: sed pinguedine gratię sine difficultate illaberis, vbi subtilis est intelligentia, & secretum mysterium. Non laboriosus patebit ingressus, si deuotionis & charitatis oleo quasi ostio volueris vti. Et puto quòd conueniens est de templo testimonium prolatum: Templum enim dei sanctum est, quod estis vos. Habe ergo in tēplo tuo ostia per quæ summus pōtifex solus ingrediatur in intimum cordis tui recessum. Claude ostium, obde pessulum, nisi quādo dilectus tuus ingredi volet. Si ostium non est, passim patebit ingressus omni transeūti. Si ostium clausum est, pessulum non obseratum: facili cedet & patebit impulsui, clausuram non habens firmiorē. Habe vtrunque ostium circunstantiæ, & pessulum constantiæ. Prospice circunstanter, resiste constanter: obliuio & ignorātia non surripiat, improbitas non irrumpat. Et si ita mauis distinguere: solicitam præmeditationem reputa ostium: orationem quasi pessulum. Tali firmatum repagulo, hostili non patebit impulsui ostium tuum. Confortauit (inquit Psalmista) seras portarum suarum. Nōne in seris & portis velut ostium *Psal.147.a* & pessulum tibi videris audire? Vtrūque necessarium est, sed contra insidias inimici. Vbi vocem & pulsum audis dilecti, vbi manus eius subtilem & per foramen sentis attactum: aufer pessulum, ostium aperi, cūcta cedant obstacula: si fieri potest, medium parietem totum aufer, vt liberè se tibi dilectus tuus infundat. K Solicitudo aduersus tentamenta dæmonum in securitatem vertatur de pręsentia spōsi: cautelam hostem repellendi, in perfruēdi dilecti copiam verte. Ostium aperuisse se nouit, qui dixit: Paratum cor meum deus, paratum cor *Psal.107.a* meum. Quomodo ostio eget Iesus, qui in euangelio ait: Ego sum ostium? Miranda ratio. Ostium est, & pulsat ad ostium. Intrare vult, per quem quisquis introierit saluabitur, & pascua inueniet. Magna est ostiorum distantia. Est enim ostium quoddam in argumentis naturæ, est ostium in sacramētis ecclesiæ, est ostium in experimentis gratiæ. In primo illo ostio naturalis rationis ductu innotescit nobis per opera operans sapientia, & ad aliquid veritatis intromittitur, diuinitatis colligimus notitiam, non tamen personalem in deitate distantiam. In hoc ostio non distinguitur persona, nec confertur gratia. Ideo non debet esse assiduus, non nimius ad hoc ostiū pulsator. Per secundum in eo quòd salutaribus initiamur sacramentis, ad ecclesiæ vnitatem intramus, ad communionem sanctorum. In hoc secundo ostio sic quidam intus sunt, vt tamen quasi foris sint donec ad tertium accedant: quod familiarē interpretamur accessum per charitatis affectum, in copiosam quandam contemplationem dilecti. Ostium hoc tam secretum, tam intimum, non omnibus patet, sed soli sponsæ L præbet accessum. In Ezechiele multorum ostiorum distantias legis, quas modo longum esset prosequi. Veruntamen parum quidem interesse reputo tūne ad illum ingrediaris, an ad te ipse. nisi quòd tunc videris ingredi ad ipsum, cùm tu quasi præuenis, & prior rogas. Ipse verò ad te, cū ipse te præuenit, pulsat affectum, improuisus illabitur, & nil tale meditantem insperatæ dulcedinis mouet attactu. Quando pulsat hoc modo ad ostium tuum, noli morari: surge, festina, ne fortè declinet. Nam & in hoc loco sic habes: Pessulum ostij mei *Cant.5.b* aperui dilecto: at ille declinauerat atque transierat. Cur abis Iesu bone? cur declinas? cur defraudas dilectam à desiderio suo? Tu desiderium inducis, tu delectationem subducis. An forte hoc modo in maiorem auiditatem & ardentius desiderium concupiscentiam protrahis, dum copiam subtrahis? Ita est. Plane ita est. Istæ amoris fallaciæ, ipsum amorem magis inflammant, ad eius cumulum proficiunt dum sic decipiunt. Illæ dominicæ resurrectionis apparitiones quàm breues erant, quàm subitæ, quàm succisæ. Quibusdam vix iam agnitus est, & statim elapsus est. Non se patitur ab aliquibus tangi. Aliis clausis illabitur ianuis, ostij apertione non indigens. Illud enim ostium maximè illi aperitur, quod aliis omnibus negociis clauditur. Cùm putatur teneri, quasi furatur præsentiam gratam: furtim accedens, & furtim recedens. Gaudium enim contemplationis instar est puncti. Velociter recedit & M excellenter transcendit omnem humanæ capacitatis virtutē. Quo ipsa vadit, non possumus æquis eam in hac carne passibus sequi. Dixi (inquit Salomon) sapiens efficiar: & ipsa lon- *Eccl.7.d* gius recessit à me, multò magis quàm antea erat. Perceptio eius melius q̄ priuatio docet, quàm sit transcendens eius maiestas. Eo ipso quo vehementior est, velocius transit. Ipse (inquit) declinauerat atque transierat. Ideóne Iesu bone decli- *Canti.5.c* nasti ad sponsam, vt iam cito declinares ab ea? Ipse (inquit) declinauerat atque trāsierat. Quid est trāsierat? Trāsierat me, transierat vires meas, pertransiit me. Ideo quasi ferre & subsistere non valentem transiit me. Gladius est verbum dei, gla- *Ephe.6.d* dius est Iesus, animam sine mora & difficultate pertransit: nō subsistens, dum eius vehementiam liquefacta mens sustinere non valet. Flammeus hic gladius est, ideo sicut cera fluit à facie ignis, sic anima succensa à facie eius. Anima (inquit) mea *Cant.5.c* liquefacta est, vt dilectus locutus est. Videtis qualiter ad ignitum eloquium liquefecit animam. Pessulum ostij mei aperui dilecto meo, at ipse declinauerat atque transierat. Ita in manifestatione dominicæ resurrectionis, quę facta est duob' illis euntibus in Emaus, & aperti sunt oculi eorum ad cognoscendum Iesum, sub ipsa apertionis hora euanuit ab oculis eorum: & quasi pertransiit cor illorū, vt ipsi fatentur: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur? & cetera. *Luc.24.e*

A Ardés erat in ipsis in collocutione, liquefactum est in illa visione vehementi, soliditaté & cõstantiam nõ obtinens. Quid enim est Iesum euanuisse, nisi illos in gloriosa apparitione subsistere non valuisse? Declinat dilectam vt flumen pacis, sed vt glorię torrens pertransit, sicut torrens igneus liquescere faciens animam, quam mundat, quam reficit, quam transit. Quàm dulcis hora quando anima huic igneo torrenti liquefacta miscetur: quàm subtilis est in illo momento, quàm extenuata, quàm mobilis. Nihil tunc tẽporis habet, nihil duritiæ reliquum, nihil rigoris, tantummodo calens & liquens. Cognata sunt sibi inuicem liquidum & calidum. In his duobus contemplationis vsus consistit. Quod liquidum est, calorem promptius concipit: & cõceptus calor vice versa quod liquidum reperit, liquidius reddit. Quod dico calidum & liquidum, (hoc est si aliis dicatur nominibus) succensum & syncerum. Calidum eo quod amat, syncerum & liquidum est, quia quandam amati in se speciem repræsentat. Calidum, quia ardet, liquidum quia videt. Calidum, quia inflammatur: liquidum, quia dilecti imagine informatur. Quod liquidum est, nil habet impurum, nil pigrũ, facile cernens, & facile sequens. Sed tanta gratia liquidi nõ est cùm calor non est. Bene liquidum, quod ex puritate dilecti claritatẽ percipit, & quasi percitum & promptum extra se effusum post dilectum festinat, qui iam pertransiit. Ipse (inquit) iam pertransiit à me, qui to-
B tam pertransiit me. Velox transitus, sed violentiæ non parum habens in tactu, liquefactam post se reliquit animam meam, effusam vberius, & conantem trãsire vsque ad dilecti transitum, nihil præsumens in eius præsentia. In voce exultationis liquefacta sum statim vt locutus est ipse. Anima mea liquefacta est (inquit.) Quid est liquefacta est? id est, crescẽs facta est, currens, clarescens. Crescens super se, currens ad ipsum, ex ipso clarescens. Virtute crescens, currens votis, veritate clarescens: hoc est, lata, labilis, lucens. Ex hac forte liquefactione præstitum illi est quod manus suæ myrrham distillant, mens liquefacta est. Cur tertium præterimus quod canticum illud
Cant.5.a apponit? Habet enim sic connexum ex ordine. Vẽter tremit, distillant manus, anima liquefacta est. Potest isthic etiam leuiter hanc lectionem transcurrens, ordinatum quoddam agnitum aduertere: non tamen facile est & planum gradatæ distinctionis rationem adsignare. In omnibus quidam modus signatur, sed maior in secundo quàm in primo: & maior in tertio quàm in secundo. Plus est enim distillare quàm tremere, sicut liquescere quàm distillare. Totum præstat præsentia sponsi sponsę suæ, quod eius venter tremit, distillant manus, anima liquefacta est. Totum ex tactu eius, & vocis auditu, totum est (vt sic dicam) ex pertransitu eius. Quia tangit, tremit: distillat, quia perstringit & pertransit illam in spiritu vehementi, cuius vocem audis, sed nescis vnde veniat, aut quo
C vadat. Ideo liquefacta est anima eius vt locutus est ipse. Vox subtilior manu est, vehementius mouet, & velocius transit. Sermo Iesu subtilioris & sublimioris doctrinæ plus cõtinet, quàm aliqua operum prodere queant exempla. Omne transit exemplum de maiestate deitatis sermo, quem inter discipulos fudit: omnem experiẽtiam pollicitatio glorię futuræ, quę reuelabitur in nobis. Huic intelligentię & perceptioni aperi ostium vt comprehendas: statim declinat & pertransit, ideo
Psal.138.a & tu transi in affectum liquefacti cordis. Ad hanc vocem dilecti dic: Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & nõ potero ad eam, & anima mea liquefacta est deficiens à cõprehẽsione, & nõ sufficiens ex vehementi & violenta dulcedine persistere & morari in admiratione. Propter hæc &
Cant.5.c huiusmodi, inquit: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Quid putatis vt aliquid præter seriẽ & quasi ex abundanti ad cohortationem præsumam? Quid, inquam? Putatis quod non hic sermo quorundam sugillat duritiam, quorum viscera gelido austeritatis rigescunt affectu, quorum viscera nullum misericordiæ distillant liquorem, nec exiguo tremũt & mouentur affectu erga pœnitentes, misericordis manus tactum non sentiunt, piissimi Iesu non igniuntur alloquio, pulsantem in pœnitente Iesum foris non audiunt? Vereor ne declinet ab eis & pertranseat, ne non inueniant cùm quęsierint,

& cùm clamauerint non exaudiat eos. Cur durantur viscera D
tua ad filios, quasi non sint tui? Poteras forsitan tuos inclemẽti oculo respicere, & resupino fastu præterire, si tamen tui tãtum essent, & nõ domini tui. Quàm durus fores si de tuo largiri deberes, qui domini substantiam tam auaro & imminuto etiam filiis affectu dispartiris? Dispersit (inquit) dedit pau- Psal.111.b
peribus. Sed tu forsitã pauperes nescis. Quid si dicat tibi deus: Imperfectum meum non viderunt oculi tui? In libro tuo nõ nisi perfecti sunt scripti, de perficiendis nulla te cura tenere consueuit. Malus medicus qui non est opus ægrotis, sed benè habentes fortasse exulcerans. Si non vis errantem quærere, saltem occurre reuertenti. Aperi ianuam misericordiæ, & si non pœnitẽtem propter Christum, suscipe vel Christum in pœnitente. Liquescat anima tua misericordię rore, acclamantis & pulsantis Iesu succẽdatur eloquio. Vox pœnitentis, vox pauperis, vox est Iesu. Ideo cùm audis hanc vocem, clementi affectu liquescat anima tua, vt & tu cũ sponsa dicere queas: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Ausculta Cant.5.a
& recole quid locutus Mariæ Magdalenæ, quid mulieri in adulterio deprehensæ, quid Samaritanæ, Chananeæ, Zachæo, Petro, Centurioni. Ad tot pietatis sermones & clementiæ cuius non mollescat affectus, viscera liquescant? Ad tam vehementes flatus austrinos, etiam de durissimo pectore quantumlibet annosa poterat glacies solui. Sentio me affluentis olei liquore perfundi, & simili affectu liquescere, quotiens E
misericordiæ tuæ opera & verba perfectè recenseo. Ignitum Psal.118.f
eloquium tuum hoc vehementer, & seruus tuus diligit illud. Diligit, quia indiget: ideo anima mea & præ gaudio liquescit vbi tu loqueris. Istam liquefactionem oportet vt sentiat omnis sanctus. Nam illa superius disputata liquefactio non nisi perfectorum est, & eorum non semper. In tempore opportuno & fructuoso, ne subducam silentio quod mihi suggeritur, breuiter vobis absoluam quod adhuc de hac liquefactione intellectu concepi. Non cernitis quod liquescit, qualiter de quodã rigore & immobilitate moueri incipit, seipsum egredi & deserere nititur, de tumore & mole pristina defluit & descendit & euanescit, seipsum ducentem & ad humiliora loca facile sequitur, vel eadem per seipsum sectatur, percurrẽs frequenter ducentis conatum. Magna in liquefactis ad sequendum mobilitas, & prompta voluntas. Intelligitis iam (vt arbitror) in liquefactis ad obediendum aptitudinem grãdem, humilis animæ affectum tractabilem. Hanc humilitatem nõ metus infringit, sed calor amoris informat. Metus mentẽ violenter infringit, amor emollit, & teneram ac liquidam reddẽs infringit ad libitum. Humilitas de charitate proflues, nil molestiæ patitur, vltro ad imum tendit, quiescens cùm apprehẽderit inferiora. Habetis iam in liquefactione, humilitatis illius generosæ: habetis & obedientiæ expressam sub breuitate
naturam. Vultis & testimonia? Dominus aperuit mihi aurem F
vt audiam eum quasi magistrum. Audistis loquentem dominum, audite liquefactum affectum discipuli. Ego (inquit) nõ Ezec.50.b
cõtradico, retrorsum non abij. Audistis quomodo sequitur, audite iam ad quàm imfima. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. An non iste quasi ad aspera & abiecta descendit, non rigidè resistens, sed liquefactus, effectus tractabilis ad auditum calẽtis eloquij? Ergo qui huius humilitatis & obedientiæ liquescit affectu, non frigida tumentíque mole immobilis & rigescens, pro suo iure ius sibi verbi vsum gloriosè præsumit. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. O mira vis verbi, & ignita vehementer. Inflammat cor, commutat renes in nihilum, in conspectu suo respectu dei sui animum redigit, à seipso liquescere & deficere facit, vt iam anima nõ sit secum, sed sicut sequentia cõtinent huius versiculi: Ego semper tecum. Ideo non in se, nõ secum, sed cum deo suo est, semper obsequens & quantũ datur, sequens, sed non adsequens semper pro voto, nec illo excellenti modo qui sponsæ cum sponso competit. Nam & hic
sequitur: Quæsiui & non inueni illum: vocaui, & non respondit mihi. Cant.5.
Sed capitulum hoc alterius temporis eget tractatu, ex ocio discuti volens. Sufficient ista non pro magnificentia sui,

G sui, sed pro nostris disputata viribus, qualiter anima sponsæ liquescit ad loquelam dilecti sui Iesu Christi, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XLV.

CVM TIBI fuerit dilectus tuus elapsus, non tibi redit ad libitum: vexatio hæc dat intellectum amori, & augmēta affectuum. Nunc visitat, nunc euanescente visitatione vexat amicam. Varietas hæc amantis cor & desiderium rapit, & reparat ad vsum. Vt dilectus locutus est, liquescit anima tua. Anima tua liquefacta deficit, ferre non valens, & dilectus tuus declinat. Defectio tua, fuga ipsius est. Præsente & loquente dilecto liquescis & deficis & expiras: absente eo respirare permitteris. Absens vires reparat, quas præsens exhaurit. Delectationum vehementiam interualla temperant, cuius continuationem ferre non potes. Quid continua- *Cant.6.b* tionem dico, nónne ipsa te inchoatio reddit exhaustam? Statim enim vt loquitur dilectus, liquescit anima tua. Denique & in sequentibus dicit: Oculi tui auolare me fecerunt. Quomodo dilectum auolare fecerunt, nisi dum nimio affectu in H eo defecerunt? Modum nescis, ideo dilectus tuus moderatur, & præsentiæ suæ mensuram tibi distribuit in tempore. Ideo quæris & non inuenis, vocas & non respondet. Attendite fratres vehementiam & vim amoris. Nec abesse dilectū sustinet, nec sufficit præsenti. Ibi vota anhelata laborant, hic exhausta relinqui patiūtur. O fœlix amor qui continua qua- *Cant.5.b* dam vicissitudine aut liquescit in ipso, aut quærens anhelat ad ipsum. Quæsiui & non inueni illum (inquit) vocaui, & nō *Pro.1.d* respondit mihi. Alibi scriptum est hoc, hoc modo: Quærent me mali, & non inuenient: vocabūt & non exaudiam. Quid iam est quod hoc ipsum tam commune est bonis & malis? Cur indifferenter vtrisq; te Iesu bone subducis? Verùm quidem non indifferenter, sed multum differenter. De malis dicitur: quærent, & non inuenient. Sponsa verò non se inuenturam diffidit, sed non inuenisse causatur. Quæsiui, & nō inueni illum: vocaui & non respondit mihi. O quotiens quæsiui dominum Iesum meditando, inuocaui orando, sed nec meditatio effecta est dulcis, nec pinguis oratio? Ideo non inueni illum, nec respondit mihi. Nec inueni illum ipsum nec *Iob 13.c* sua, sed supra modum dulcia sunt quæ respondit mihi. At vtinam mihi frequenter respondeat cùm vel lego vel oro. Ita Iesu bone, responde mihi quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta mea ostende mihi. Absconde pau- I lisper faciem tuam, vt mea mihi fœditas salubriter innotescat vel in meditatione mea, vel in lectione sacrarum scripturarum. Tunc enim me inueniunt custodes ciuitatis, doctores sancti, cùm meos in eorum scriptis mores inuenio. Tunc me inueniunt, cùm meos mores & vitia depingunt, cùm discutiunt, cùm vulnerant, cùm increpāt. Sacri scriptores ac si quidam custodes ciuitatis sanctæ Hierusalem (quæ est ecclesia) varios animorum inuestigant affectus & inueniunt singulorum passiones, bonos mores, & morbum quo quisque laborat: nullius vel cogitatio non inuenitur ab illis. Quotiens illa lego, quasi inuentum me & deprehensum puto. Illa me exhortationum iaculis feriunt, illa vulnerant, dum quod integrum arbitrabar, saucium esse conuincunt. Illa simulationis tollūt velamen, ignorantiæ vel obliuionis, inuolutum falsæ pallium gloriæ. Illa ac si pallio quodā & dissimulationis spoliant operimento, & elationis ornamento. Illa me quodam præsumptæ fallaciter gloriæ pallio spoliant, dum cōscientiæ denudant infirma. Vtiliter ergo à custodibus in hūc modum *Canti.5.a* inuenior, quanuis dilectum admodum inuenire non queam. Denique iam minus in me in quo glorier, minus in quo quiescam inueniens, amoris in dilectum facibus inardesco. Filiæ Hierusalem nunciate dilecto, quia amore langueo. Per me nō audeo accedere, non hanc familiaritatem mihi præsumo, non sui copiam mihi adhuc Iesus indulget: ideo filiæ Hierusalem ad vos accedo, vos ambio, vobis causam commendo, K committo negocium, nunciante dilecto. Quasi ignorat, dum dissimulat. Custodes spolient, filię nuncient, doctores exhortentur, exorent filiæ. Filiæ Hierusalem nunciate dilecto, quia amore langueo. Nunciate, ingerite: frequens suggestio dilectum inflectet. Iam exuta sum, iam spoliata sum, meipsa iam idonea dilecto vestiri. Spoliata & exoccupata mens languet amore, nunciate dilecto, quia amore langueo. Fratres, si vos increpatorius doctoris sermo tangere specialiter videtur, vestros expresse ferire mores, mentis vestræ nudare vulnera, vel occultatæ, vel excæcatæ conscientiæ tollere pallium: ad incentiuum amoris, nō ad odij illud inuertite fomitem. Cur priuatam trahis ad iniuriam, quod in commune profertur ad omnes? Forsitan ad te quod dicitur respicit, te tamen nominatim non exprimit. Amoris tibi languorem generalis tibi ministret correctio, non murmuris passionem. Et si non dulcis illius amoris desiderio langues, bonum est si interim langues pudore dilecti, si langues pœnitentia, si timore iudicij configuntur carnes tuæ. Conuertere in ærumna tua dum cōfigitur spina: delictum confitere, & operimenti pallium quó iniustitias dissimulāter abscondis, sine vt tibi tollat: noli pertinacius, noli strictius hypocrisis te pallio operire, inuoluere tegumento. Non conuertetur ad te Iesus, nisi simulationis & fallacię à te fuerit ablatum velamen, quod tibi cōfusio quædam & displicendi metus prætexuit. Operuit cōfusio faciem conscientiæ tuæ: aufer velamen confusionis, confessionis in- L duere. Nam & dominus confessionem induit, confessionem non suam sed tuam. Hoc se ornatum pallio reputat, hoc à te mutuatur, hoc illi pallium trade, quod affectuosè tollit quasi pignus amoris, & reconciliationis signū. Tunc incipies amore languere, cùm prius pœnitentiæ fueris affectibus languida. Tunc te incipient filiæ Hierusalem commendare dilecto. Tunc cœlestes spiritus & animæ spirituales congratulantes languorem nunciabunt amoris. Sed nos ex abundanti super pœnitentiæ statu versamus hūc locum, cuius tota facies perfectiora quædam videtur spirare, & eius consona gratiæ quę sponsæ meretur conditione censeri. Quæsiui (inquit) & non inueni illum: vocaui & non respondit mihi: inuenerunt me *Cant.5.b* custodes ciuitatis. Meditando quęrit, vocat orando, audiendo doctores inuenitur, percutitur, vulneratur, exuitur. Et ne quid desit ad cumulum, filiarum Hierusalem (fidelium scilicet animarum) cōmēdatione adiuuatur. Quatuor hic quædam aduerte, vel in illa vel circa illam: inuestigationes, vota, præcepta, & preces. Inuestigationes meditationis, desiderij vota, pręcepta doctorum, & sanctorum orationes. An non doctorum præcepta & exhortationes frequenter commodè sentiuntur, ab his quos & anxia inuestigatio, & syncera oratio poterat lassare? Nōne pigra vota, verborum sæpius stimulis ex- M citantur? Denique quæ feruida sunt, his fomitibus efficiuntur feruentiora. Inuenerunt me custodes ciuitatis. Boni & prudentes magistri, vago quodam & quasi venatico genere dediti vtuntur, & varios ad mentium status vertunt sermonem, si fortè inueniant quem tangant, quem stimulent, quem permoueant, si quis audientium glorietur & dicat: Inuenerunt me custodes ciuitatis, percusserunt me, & vulnerauerunt me. *Ibidem.* Quo quis perfectior est, vulneratur facilius: & tener affectus, verborum citius sentit aculeos. O fœlicem animum, ad quē tam sublimia exhortationis iacula veniunt, quem inueniunt suis aptum vulneribus, quādo non abeunt retrorsum, auditorum vel duritia, vel stoliditate repulsa. Non sunt passim huiusmodi iacula fundenda, nec in omni multitudine, sed tantum vbi idoneæ mentes creduntur inueniri, quas tam excellens doctrina non effugiat. Quasi fulgura sunt hæc, summa feriunt, submissa effugiunt, summa inueniunt, si summa fuerint. Ideo dicit: Inuenerunt me custodes ciuitatis, percusserunt me, vulnerauerunt me, tulerūt pallium meum. Tulerunt pallium, quo inuolutus erat pœnaliter Adam prioris simplicitatis splendore nudatus: tulerunt imaginationum operimenta, quibus impediebatur intrinsecus, pallium figuratum, velamen tulerunt, veritatem intulerunt. Reuelata, nudata, simplex veritas gignit feruorem amoris. Ideo

filiæ

A filiæ Hierusalem, nunciate dilecto, quia amore langueo. Quandiu non placet, non rapit affectum, non succendit perfecta veritas: quantumlibet syncerè se frui quis putet aspectu intelligentiæ, velamen patitur, operimentum lippitudinis, obductionis pallium. Cùm autem ablatum hoc velamen fuerit, tunc rutilat veritas, tunc scintillat, & succendit amorem, tunc alios ad congratulandum, qui hoc patitur, poterit inuitare, *Cant.5.c* dicens: Nunciate dilecto, quia amore langueo. Videte Iudæam quandiu sub legis operimeno latebat veritas, quandiu cæcitatis ipsa tolerabat velamen, metu torpebat, affectu rigido nil poterat dulce sentire, nec vulnerari iaculo charitatis. Cùm autem conuersa ad dominum velamen deposuit, cũ ablatum hoc illi pallium erat, tunc cœpit gloriosę huius confessionis verbum vsurpare: Filiæ Hierusalem nunciate dilecto, quia amore langueo. Tunc gloriata de nouæ & insolitæ dulcedinis gustu, filias Hierusalem ad gratias agendum inuitat, & suæ gentis consortes exemplo solicitat. Audi denique *Ibidem.* quid tali solicitatione prouocatæ respondeant: Qualis est dilectus tuus? & quæremus eum tecum. Vides quomodo participes fidei huius & doctrinæ fieri quærant in nobis. Doce qualis est dilectus tuus, & quæremus eum tecum. Fac nos tãtæ consortes gratiæ, vt quærendi studio amoris incipiamus affectu languere. Sufficiat interpretatione mystica hæc per-

B strixisse breuiter. Iam ad id redeamus, cuius ex occasione in hunc sumns locum delapsi, dum ablati pallij vtilitatem exposuimus. Nam inde est sumpta occasio quod ait: Tulerunt pallium meum. Hæreamus adhuc paululum hoc in loco, explicemus hoc pallium. Nõ est enim simplex pallium, quo etiam sanctæ mentes inuoluuntur. Est enim diplois, id est duplex pallium, fortasse triplex & quadruplex: quot vobis palliorũ genera proposuimus. An non adhuc graue & onerosum satis est pallium animarum cura, & administrandę necessitatis solicitudo? Propria incommoda expressius loquar. Noui quid sit hoc pallio premi, quam arantem sortitus sum terram, & ficulneam sterilem. Iam multi elapsi sunt anni quod viuo in monasterio, quærens fructum in eo, & non inuenio. Quotiens spes nostra elusit & fefellit operam, expectationem nostram frustrauit? Iurè onerosum hoc pallium dico, & eo magis onerosum, quo minus vtile. Nam onera solicitudinis leuiora sunt quę prouentuum leuat vbertas. Væ mihi quòd inuenerunt me custodes ciuitatis, & aliquid in me dei dignum honore se inuenisse putauerunt, percusserunt me, vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum, & plagis impositis abierũt, semiuiuo me relicto. Tulerunt pallium meum, pallium simplicitatis, pallium lucis, amictum lętitiæ, ardentis vestimentum affectus. Quotiens solebam huiusmodi palliis totus inuolui, foueri in croceis? Nunc autem tota die mente ample-

C ctor & verso quæ Paulus arbitratur, & sunt communia. Hæc dulcia, hæc gloriosa mihi pallia tulerunt, onerosa induerunt. Quando hæc tollentur à me? Quando proiiciam hæc, si tamen proiicere licet? Fœlix dies quo hoc exutus & expeditus pallio, liberiore vos ad congratulandum mihi inuitabo affectu filiæ Hierusalem, cùm vos (quæ nihil estis expertæ huius qualem nunc deploro) pro renouato in vobis amoris languore gratias referetis. Miser quidem est qui huiusmodi pallio spoliatus, mœrore & molestia tabescit, non languet amore. Quæ sponsa est, sic spoliata vel officio solicitudinis vel vsu, non fastidio languet, sed amoris studio. Ideo ipsa alias ad congaudendum sibi & gratias agendum dilecto exorat. Ecclesia primitiua cùm quæreret Christum in Iudæa, repulsa est. Pulsa non inuento ei loco in eis, non inuento ibi Iesu, transiuit ad gentes: quæsiuit in eis, vocauit, & in multis non inuenit, non accepit responsum, nisi mortis responsum. Denique à principibus huius mundi quasi custodibus ciuitatis quomodo vulnerati, spoliati boni, laniati corpore, carnis suæ exuti pallio cum vitiis martyres nostri? Inter tanta & tot flumina, & gurgites tormentorum non est in eis extincta charitas, sed magis augmentatus, quo languebant, amor. Iucundum planè videtur, ex præsentis occasione verbi martyrum, inter tot vexationum & mortis genera charitatem indefessam recolere: quomodo passiones corporis passione intrinseca temperabãt amoris. Nam si ad illos hunc locum referas, non est querelæ, sed gloriæ vox ista, qua dicunt: D

Cant.5.c Percusserunt me, vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum custodes murorum. Eo modo nos oportet non ægrè ferre si quando nos spoliant, vel molestæ solicitudinis, vel non bonę aut periculosæ coactionis, quo strictè inuoluimur pallio, custodes murorum. Iecit Helias pallium dum raperetur: *4.Reg.2.c* fugit Ioseph dum teneretur: *Gen.39.c* sponsa tulit dum tolleretur. Speculi & imaginis velamen proiecit Helias raptus ad faciem. Mũdi ornamenta velut magna onera fugit Ioseph sentiens fomitem. Solicitudine exuta, dilecti liberius captat sponsa fauorẽ. Imaginatione quasi velamine tenetur intellectus, ne synceram contempletur veritatem. Honorum & dignitatum affectu obuoluitur pallio, ne liberè pergat in ea, quę dei sunt. Solicitudo omnem in anima lætitiam obnubilat, imaginatio obscurat, honor tentat. In primo tenebræ, in secundo illecebræ, in tertio labor. In primo caligo, in secundo cupiditas, in tertio cura. Tulerunt pallium meum custodes murorum. Boni custodes bene norunt cui curarum impedimenta tollant, quam exonerent animam, & ad delicias ducant dilecti sui, reddant expeditam ad delectãdum & ad quęrendum. Non frequenter elabitur, nec quiescere potest nisi expedito affectu. Norunt ergo boni custodes cui parcant ab oneribus & actionum angustiis molestiisque, vt expeditius in occursum amplexúmq; properent verbi, cui pallium persuasionibus auferant suis. Exui me (inquit) tunica mea. *Cant.5.b* Hoc quidem

E in anterioribus dicit: Tulerunt pallium meum nudæ & purę simplicitatis innotescit, & libero affectu in amoris negociis: tulerunt pallium meum, quodammodo dicentes: Quid compedita curis quæris dilectum? Quid istas tecum voluis molestias? Si non penitus deponis officium, cur non solicitudines ad horam saltem seponis? Non detractamus studiis, sed instãtiæ volumus detrahas. Noli nimietatem quæstus, necessitatis verbo retexere. Quid bonum in te finis ingenium terrenis obrui? Quid illos æmularis? In oneribus positi, iumentis comparantur: terrenis inhiant, terrena mandunt, studio ruminãt, vorant affectu, ponuntur in sublimi, sed volutantur in limo. Noli æmulari in istis vehementibus: ne zelaueris hanc faciẽtes iniquitatem. An non iniquitas & inæqualitas multa ad transitoria intensum impendere animũ, ad æterna remissum? Quid quòd non semper intendũt negociis? Quid quod quidam sub obtentu prouidentiæ necessitatis, & ab opere manuum, & à meditatione ac studio scrutandæ veritatis excusant se, plus dant negociationi quàm quieti: plus scurrilitati verborum, quàm scripturæ sacræ collationi: plus ocio quàm operi, fratrum officinas circumeunt & cellas, ociosè, curiosè, verbosè. Noli æmulari in sic negociantibus, nec in sic ociantibus. Ocia vel oblata, vel parata, in vsum amoris, in sapientiæ meditationem, in dilecti vel quærendi studium, vel inueniendi complexũ tota conuerte. Huiusmodi & his hortamẽ-

F tis tulerunt pallium meum custodes murorum. Custodes isti sunt de quibus ait Esaias: *Esa.62.e* Super muros Hierusalem custodes constitui, tota die & tota nocte nõ tacebunt. Sed nos iam hic taceamus à sermone hoc, orationum & laudum debita soluẽtes, ore aliquando tacituri, animo semper reddentes solennia laudum domino Iesu regi & sponso cœlesti per infinita secula seculorum, Amen.

Sermo XLVI.

ORDO CONVENIENS. Post exhortationem doctorum, orationum à sodalibus suffragia videtur orare: non simpliciter rogare, sed cum obtestationis obsecratione: *Cant.5.c* Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum vt annuncietis ei quia amore langueo. Adiuratio vehementiam precandi manifestat. Anxia vota suis nesciunt esse contenta meritis: ideo alienæ precis mendicant suffragia. Perfecta humilitas de meritis semper alienis præsumit. Adiuro vos, inquit, filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum. Conditio ista non dubitantis est, sed cum temperamento rogantis, ac si dicat: si inueneritis, hoc est cùm inueneritis: cõditionaliter

G naliter suspendo, non ambigens de inuētione vestra, sed magis consulens verecundiæ. Nam sub conditione ancipiti hæc vobis dici temperantius auditis, quàm si dicatur præcise, cùm inueneritis. Non veretur ne suspensiuam rogationem ad iniuriam trahant, nouit verecundiam filiarum Hierusalem, nouit humilem spiritum, & quod tenerent pudorem. Plus lęderet præcisa definitio, quàm suspensa conditio. Si, inquit, inueneritis. Dico, si inueneritis, nō dico cùm inueneritis. Illud dico, sed istud intelligo. De meo affectu dubitatio ista nō prodit, sed affectui vestro & humillimæ existimationi de vobisipsis morem gero. Si inueneritis, hoc est cùm inueneritis, mementote mei: cùm bene vobis fuerit, tunc mementote mei, vt suggeratis, vt annuncietis dilecto. Non oportet in huius loci disputatione morari, ad mores vestros fratres, vos mitto. Recolite qualiter ab inuicem, quàm humili affectu, quanta votorum instantia, & cum adiuratione orationum mendicatis solatia, non quod omnes auderetis petere nunciari de vobis quod sitis amore languentes. Alium soletis inuicem languorem deplorare, non gloriari de isto. Et si potest quis ad horam gloriari, non expedit quidē, ne fortè immisione inanis gloriæ gloria vestra nihil sit. Sunt tamen nonnulli qui conuersationis iudicio, & oris officio diuini in se languorem amoris occultare non possunt. Concepta non potest non aliquando amantis os parturire. Nam ad aliorum consolatio-
H nem verbum latenter elicit spiritus interiora replens, infusæ gratiæ copiam eructat. Denique & in hoc loco sponsa nō loquitur, sed spiritus est qui loquitur in illa. In collationibus sanctis suspiria, singultus, de imis prodeuntes præcordiis crebri gemitus, nónne sunt quædam eructationes spiritus & cōceptæ gratiæ? Talibus indiciis nónne se prodit languor amoris? Non est occultatus languor quando gemitus non est abscon ditus. Ipse se prodit lāguor, cùm hæc producit indicia. Quid ergo percepta signa, nónne quandam admirationis vim habent, vt eos qui hæc deprehendunt, ad congratulationis promoueant affectum? Etiam si sermo sileat, conuersationis piæ sanctitas rogat. Commendari vult, dum se quibusdam prodit indiciis. Quid enim? Cùm aliquando cœlestem hunc deprehendero amorem, nónne habebo quasi adiuratum puteum, vt propensas pro eo gratias agam? Nunc commendabo precibus piis conceptum languorem, quem gemitus altus prodit? Durus ego si non tam sanctam & diuinam in fratribus pasionem, qua possum orationis instantia foueam, supplicatione commendem, replicem & annunciem dilecto si copia detur. Quid tu? quid fratrum mauis vitia numerare quàm virtutes, damna quàm dona, condemnare quàm commēdare? Si te ad commendationem adiuratum non sentias, non es iam Hierusalem filia, sed filia Babylonis. Filia Babylonis misera
I quis retribuet tibi retributionem? Retribuetur enim tibi. Dedisce Babylonis filia esse, barbaros depone mores. Desine in sanctis numerare magis detrimenta, quàm lucra. Sufficiat tibi iniuriandi malitia. Noli saltem foris nunciare, noli prędicare sodalibus tuis. Nam sodales sponsi aurem non accommodant si deroges sponsæ. Ipse sponsus ægrè audit iniurias dilectæ. Cuicunque dicis, illi dicis. Auris enim zeli, audit omnia. Temerarium est dilectam condemnare dilecto. Bona sibi mauult nūciari de sponsa, & commendationi promptius aurem præbet. Nouit hoc sponsa, ideo dicit: Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum, vt annūcietis ei quia amore langueo. Vt annuncietis, inquit. Annunciatio precationis tenet effectum. Humanum recogitate morem in rogando. Nam apud miseratorem alicuius commemorare miseriam, ipsum rogare est. Efficax precatio est modesta suggestio, oppresi infirma exponere, fortunæ infœlicitatem, insolentiam hostium. Hæc (inquam) exponere in aure potentis, quid aliud est quàm ipsum verecunda quadam prece ad auxiliandum inflectere? Quot in locis apud psalmistam hunc pre cis modum inuenies? In euangelio, inquit Maria ad Iesum: Vinum non habent. Non precatur dominum, nec imperat filio, defectum vini tantum nūciasse contenta. Cum beneficis & ad liberalitatem propensis, ita agendum est: non est enim gratia violenter exprimenda, sed proponenda occasio. Commenda sponsam sponso, dotes eius enumera. Nónne hoc est

Cant.5.c *Ioan.2.a*

eius inflammare concupiscentiam, stimulos adhibere? Nunciate dilecto. Hoc nunciare, ipsum prouocare est ad rependendam vicem, ad refocillandum amore languentem. Ipse consolationes disponit in corde suo, sed nostris expectat precibus compelli. Quod facit, faciet citius nobis pulsantibus, fortasse & vberius. Dilatio hæc cruciatum mihi parit, sed consolationis parturit cumulum. Multiplicatis precibus expectata solatia vberius refundet. Nunciate dilecto, quia amore langueo. Vos nunciate quibus patet ad dilectum familiaris accessus. Vos nunciate quæ nostis ex parte quanta sit amatorij virtus languoris, quàm sit fortis vt mors dilectio, quàm sit vt infernus æmulatio dura. Adiuro vos vt annuncietis, quia amore langueo. Narrate & annunciate, & exaudiet vocem vestram vt refoueat vota mea. Annunciate quia amore langueo. Non languet amor, sed languet amans. Vbi viget amor, ibi viget languor, si absit quod amatur. Quid est languor nisi affectio quædam de absente dilecto amantem conficiens? Amor vehemēs patientis simul afficit & carnem & mentem. Illius extinguit lasciuiam, huius & lætitiam perstringit. Carnis extinguit motus, mentis hilaritatem perstringit quodam tristi affectu, & desiderio absentis dilecti. Languet caro, dum eius languidior & remisior motus efficitur. Languet animus dum æstuantis voti nimietate conficitur. Carnis languor est motus eius, vel nullus, vel perexiguus. Animæ languor est motus eius nimius. Nónne eo ipso caro cō ficitur, quo mens abstracta ab eius amore in alia quędam auertitur? Carnis motus non sentitur, dum animus sentitur vehementior factus. Vix sustinetur, aliquotiens quidem nec sustineri potest, quando nimius exæstuans amor patientis animi vires exhaurit. Quæ est enim humanæ mentis fortitudo vt sustineat, cùm eam ille cœlestis amor sponsi impatienter exagitat? Liquefactus in hac exercitatione se fugit animus, amoris violentiam ferre non valens. Sic enim in consumpta materia & iam deficiente, languidiora redduntur ignis incendia. Et deus noster ignis consumens est. Sentit omnino vim sermonis huius qui vehementiori languet affectu, in meditatione dei sui delectatus & exercitatus & deficiens. O potens & præpotens pasio charitatis, si non temperatur, non toleratur. Iurè potens, quæ animum quem possederit, suiipsius efficit impotem. Cùm semel fuerit accensa in mente, attingit à fine vsque ad finem fortiter, facit ad quod venit, & prosperatur & crescit, nec deficit donec deficiētem reddiderit animam. Sicut enim hic corporalis languor non est semper æqualis vehementiæ, sed est aliquotiens eius intēsior pas sio, sic & amoris affectio, & si iugi desiderio se tendit in dilectum, aliquando quidem intensioribus votis exæstuat, hora orationis maxime. Tunc quidem languet amans, quia spiritus vehemens pertransit in illo, & non subsistit. In exitu horę illius dicere potest: Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore liquesco. Ante hanc horam languor est, sed in exitu eius in liquefactionem vertitur languor. Ideo cùm tu oras, non sinas animum fluctuare, non declinare ad alia, vt cū fœlici fuerit hac pasione tactus, ad illam se stringat donec plenius inficiatur, & percurratur & consumatur. Non enim desinet quousque totum percurrat & ebibat hominis spiritum. Sic vir desideriorum elanguit Daniel ex visione cælesti, vt nihil virium remaneret in ipso. Cùm pertransierit illa vehemens pasio, ad tolerabiliorem quandam & humanum magis languorem sponsa redit, qui ei continuus est, qui tam cōcitatus non est. Hic planè etsi non deficit, tabescit tamen absentis amore dilecti. Bonus hic languor, per quem carnalis af fectus se languidè mouet. Aliud est si impetus carnis fortiter surgens, fortiore superueniente reprimitur: aliud si languens & quasi expirans moribundo pulsu molliter tentat. Sentio adhuc alios quosdam languores molestos: omnes vtiles tamen: languorem timoris, languorem tædij, languorem tristitiæ. Quidni consumat timore, & mœrore præ conscientia nequiter transactæ vitæ, timore pro facilitate vitæ inter laqueos agendæ, vitæ tædio in imagine transeuntis vitæ? Vniuersa enim vanitas omnis homo viuens. Vtinam tibi domine aliquæ filię Hierusalem nuncient languores meos, si qui sunt in me, qui commendari tibi digni sunt. Nam multi sunt in me

K L M

Deut.4.d *Dan.10.c* *Psal.38.b*

A me indigentes curari. O me fœlicem si aliquis Centurio cœlestis dicat tibi: Domine, puer meus iacet paralyticus in domo, & male torquetur. Vtinam domine statim respondeas: Ego veniam, & curabo eum. Dic domine verbo, & sanabor. Verbo enim ades, quia verbum es. Magna curationis virtus in verbo, & quod tu es domine, & quod à te per tuos es. Sensit hoc centurio, qui dixit: Domine dic tantum verbo, & sanabitur puer meus. Sed vacuus est tamen omnis sermo docentis, si tu domine intus non loqueris. Dic verbo & sanabitur languor meus, forte & generabitur in me languor te loquente, vt ego dicere audeam: Filiæ Hierusalem nunciate dilecto quia amore langueo. Bonus vterque languor, siue vehemens & concitatus, siue hic continuus & temperatus, nisi quod in eo iste continuus non est, quod frequenter non reuertitur ad ipsum, propter incontinentiam ardentis desiderij excrescens, & non se compescens. Nō conuertitur donec deficiat iterum. Si ad horam diligis, & post horam desistis, non est amor. Si diligis, & ex amore absentis dilecti non tabescis, non est languor. Vt ergo amor languor sit, habeat vtrunque, & continuationem, & confectionem. Nunciate (inquit) dilecto quia amore lāgueo. Qui in infirmitatibus sunt, languores nunciari volunt medico, quæ dilectionis sunt amico. Illi quidem vt curentur: isti autem vt recreentur. Æmulamini fratres, meliorem habere languorem, quem sicut ab-

B sentantis se dilecti desiderium creat, sic se præsentantis delectatio recreat domini Iesu sponsi Ecclesiæ & animę sanctæ. Qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Mat. 8. a

Ibidem.

Sermo XLVII.

Cant. 5. a

QVALIS est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus, quoniam sic adiurasti nos? Magno profusæ videntur affectu interrogationes istæ tam vehementes. Arbitror in filiabus Hierusalem ex confabulatione sponsæ languentis similem languorem aut creatum vt sit, aut excitatum vt auctior sit. Et in sequentibus dicunt: Quo abiit dilectus tuus? & quæremus eum tecum: quasi dicant: Quæremus tecum, sed & nobis quæremus, illo tecum frui volentes. Denique non dicunt: quæremus tibi, sed quæremus tecum, participium inuentionis optantes & sibi. Magna vtrinque humilitas, & in sponsa, & in filiabus Hierusalem. Illa se rogat commendari sponso: istæ se instrui rogant de sponso, nec simpliciter: sed illa cum adiuratione, hæ cum ingeminatione. Non est enim leuiter rogantis, vel quod illa adiurat, vel quod istæ ingeminant. Qualis est (inquiunt) dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quoniam sic adiurasti nos? Vtiliter adiuratæ sunt, quæ sic animatæ sunt. Non est exigua sanctæ collationis vtilitas. Verbum est & quo chari-

C tatis languor generatur, & quo infirmitatis curatur. Nouit centurio vim medendi efficacē in verbo: ideo dicit: Dic tantum verbo. Bonum est si dicantur verba, sed nihilominus bonum est si scribantur verba. Volat enim irreuocabile verbū, nisi scripto mandetur. Scriptura verbum & stabile facit & visibile: mandatum paginæ reposcetur cùm voles. Bonus depositarius est liber, integrè quod acceperit resignans, cùm voles sumes, vbi voles leges, quandiu voles moraberis. Scriptura memoriæ reparatrix est: quia verbi repræsentatrix est. Tuto verbi medicamenta illic condis. Seruantur enim illęsa. Si verbum medendi vim habet, cùm dicitur: cur non habet cum legitur? Si bona curatio cùm dicis, cur non bona cùm legis? Non curetur hoc modo languor meus, hoc est dicere, qui primo audit, verbi vtilitatem capiat, ad pastores & longè positos non pertingat: vbi primo sonat, ibi suffocetur: exhauriatur omnis eius commoditas auditu primo; æterno premantur silentio. Non iterum cadat in terram bonam vt fructum faciat. Hoc medicamentum qui primus acceperit conualescat æger, virtutem eius post illum persentiat nullus. In piscina illa post aquæ motum sanabatur vnus, sed in vno illo signata est charitas, non singularitas. Post primum curatum, non est dictum de piscina illa: Exinanite exinanite vsque ad fundamentum in ea, aquæ salutaris nec vestigium maneat. Bonus aquæ motus disputatio & exagitatio sacræ paginæ. Bene e-

Ibid. 6. a

Mat. 8. c

Ioan. 5. a

nim mouetur, cum prudēti ventilatione ad spiritualem promouetur intellectum. Bene mouetur, cum eius discussione auditor promouetur. Sicut medicamentum sic & cibus est verbum. Et quomodo dicitis, cibus quem vos operamini pereat, non permaneat? Sed tamen nō est passim omnibus hæc permittenda licentia, nec aquæ motus sanabat nisi cùm angelus descendens tempore suo mouisset eam. Ille vtique angelus cuius labia custodiunt scientiam, ex cuius ore est exquirenda legis scientia. Ergo (quod quidem fatendum est) magna texendi verbi salutaris vtilitas, sed cùm alicui hoc opus permittitur, vel magis cùm exigitur ab eo. Ideo non videtur nostrorum redarguenda cautela maiorum (quæ superabundans non nocet) quæ generaliter imponit silentium, ne aliquibus vtiliter indulta licentia, aliis præsumptionis temerariæ scandalum fiat: simul ne quis dum in onere sibi non imposito occupatur, ocietur ab imposito. Et vt reuertamur ad propositum. Multum excitatæ & animatæ sunt ex collocutione & adiuratione sponsæ filiæ Hierusalem. Quomodo nō animetur ad rogandum de pulchritudine ipsius, pro cuius amore sponsam languentem, & ferè exanimatam vident? Deprehensus in sponsa languor amoris, in hanc illas querendi curiositatem protraxit. Videntes enim in sponsa amorem esse vehementem, causas & irritamenta tanti affectus arbitrantur in sponso. Affectuose quærunt qualis sit in sponso pulchritudo, de quo non possunt non præsumere quin admirabiliter pulcher sit, & sponsæ pulchritudinem in argumentum adsumunt pulcherrimi sponsi. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? Pulcherrima mulierum ecclesia est, quæ singularum animarum pulchritudo est. Pulcherrima est in qua omnis pulchritudo est, & deformitas nō inest. Denique & qua ex parte de ecclesia sunt, deformes nō sunt. Si quibus videtur inesse deformitas, & si aliquibus de membris eius ad horam respergitur deformis macula, non tamen imputatur dum non immoratur. Fortasse plus accipit pulchritudinis post maculam detersa, quàm deformitatis cōtraxit subito respersa. Bene itaque pulcherrima & omnē pulchritudinem habens, & omni fœditate carens. Sed & multæ fideles & spirituales animæ in eo pulcherrimę sunt, quod aut per sanctam conuersationem maculam non admittunt: aut per solidam & synceram confessionem subinde diluunt. Pulcherrima est quodammodo, non omnes alias excellens, sed non excedens. Quasi excessus non est vbi †situs regressus est. Pulcherrima ergo est, decorem & confessionem induens amicta lumine sicut vestimento. Pulcherrima est quæ per ipsum lumen est amicta lumine per confessionem, per conuersationem existendo lumen ipsum. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum, qualis est dilectus tuus? Nō vacat multo affectu hæc ingeminatio, nec mysterio vacat. Quod si ita dixisset: Qualis est dilectus tuus ex dilecta: sicut dicit: Qualis est dilectus tuus ex dilecto: nemo ambigeret quin alterum referendum esset ad eam generationem, quæ est ex patre, alterum ad eam, quæ est ex matre. In vtraque enim mirabilis est & concupiscibilis nimis, sed ex coniunctione mirabilior multo. Naturarum duarum alterutram, aut cū patre habet, aut cum matre cōmunem. Coniunctio ista propria est. Ibi personalis eius proprietas communiter consideratur in istis, quia integraliter conficitur ex istis. Constat enim ex duabus naturis, sed nihilominus constat ex duabus illis ex coniunctis constat, & in singulis constat. Ex coniunctis & non in singulis constat proprietatis eius integritas, per quam simul distat & à patre & à matre. Non enim ab alterutro, sed incopulatis distat ab vtroque & quolibet, qui non est ipse. In singulis & in copulatis consistit naturalis eius essentialitas secundum quid: & simpliciter & per se deus est sicut & pater, & simpliciter, & per se homo sicut & mater. Nō est ex parte & secundum quid deus, ex parte & secundum quid homo. Ideo totus dictus est deus, & totus dictus est homo. Non totum quod ipsum est, sed quod ipse totus, nec quasi in omni parte sit deus, & in omni parte homo: sed quia non est pro parte deus, & pro parte homo. Quod ergo dicitur totus deus, & totus homo, magis partes excludit quam colligit, essentialem simplicitatem in vtraque natura inducens:

D

Ibidem.

E

Cant. 5. a

† al. citus.

F

G cens: non quòd vtraque essentia simplex sit, sed quod ip-
Philip.2.a se simpliciter est vtraque. Propter quod & habitu inuentus
dictus est vt homo, quia cùm non sit connaturalis diuinitati
humanitas, per susceptionem tamen in persona Iesu quasi ha
bitu quodam est vestiens & cooperiens eam. Non est diuinæ
naturæ humana natura connaturalis, sed tantum personæ ip-
sius Iesu, quæ humanæ naturæ propria sunt, naturaliter in-
sunt. Sic est in natura hominis, quod naturaliter est homo, ve
rus homo, & verè homo. Verus homo propter veritatem a-
nimæ & humanæ carnis. Verè homo, quia verè constans ex
anima humana & carne, ex veris constans, & verè constans,
non tantum vera habens, & verè habens partes humanitatis,
sed verè etiam existens ex ipsis. Naturales habens, & natura-
liter habens, sicut naturaliter deus, ergo & generaliter, & non
tantum habitu homo. Iure ergo sicut in veritate diuinæ dici-
tur extare naturæ Iesu, sed & in veritate humanę naturæ cre-
ditur, vtrasque naturas habens, & naturaliter. Ideo filiæ Hie-
rusalem distinctè quęrunt qualis sit secundum vtranque par-
tem, de generatione ipsius optantes & natura doceri. Qualis
est dilectus tuus? In natiuitate diuina est dilectus ex dilecto:
in natiuitate humana factus est dilectus ex dilecta: nisi quod
non tam est ipse dilectus ex matre, quàm ipsa est effecta di-
lecta per ipsum. Totum habet quod habet dilectus ex dile-
cto, sed nō totum à dilecta, magis autem totum habet, quod
H habet ipsa ab ipso. Ideo cùm primum rogant filiæ Hierusa-
lem. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, non similiter adiun-
gunt, qualis est dilectus tuus ex dilecta, sed simpliciter qualis
est dilectus tuus: quod ibi supra capacitatis suæ vires vota
porrigunt, corrigunt incontinenti ad humaniorem quan-
dam & magis modestam se conuertentes. Possumus au-
tem vtroque sensu hoc intelligere, vt aut interrogatio pro-
pter geminam in Iesu naturam accipiatur congeminata, aut
illa prior quasi incapabilis hac sequenti sit reuocata, ac si di-
cant: Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mu-
lierum? Huius te fidei veritas quam tenes de generatione di-
lecti de dilecto, inter omnes omnium professores sectarum
te pulcherrimam facit. Ista fides te mundat, ista venustat, qua
dilectum tuum dilecto ex quo est æqualem defendis. Talis
est qualis ipse à quo est. Mira æqualitas, & mira qualitas. Æ-
qualitas illa identitatem valet, qualitas substantialitatem. Si
essent duæ naturæ, vtraque summa, vna in patre, in filio alia:
esset quidem æqualitas, non esset identitas, sed æqualem sibi
aliam diuina natura non admittit. Vna numero in vtroque
est qualitas, & substantialis qualitas, imò substantiæ qualitas:
ideo filium qualis est pater talem esse, est & ipsum quod pa-
ter est esse, qualis pater est, talis & filius: & ipsa qualitas est v-
terque: consubstantialis est illi, & eadem est cum illo substā-
I tia. Substantia non tantum subsistere conferens, sed & ipsa
subsistens, viuens, potens, intelligens. Talem prædicas dile-
ctum tuum ex dilecto, talem diffinis. Si fieri potest huius
fidei nobis rationem edissere, & sufficit nobis. Ostende no-
bis patrem & sufficit nobis. Quomodo sciemus qualis est di-
lectus tuus ex dilecto, si nō edoces qualis est dilectus ex quo
est? Sed non est hoc, aut huius temporis, aut huius capacitatis
nostræ: sed sufficit credere, quia talis est qualis est pater. Quā-
uis non sufficimus comprehendere quæ illa qualitas est, doce
qualis secundum humanitatem est, secundum quam dilectus
est ex dilecta. Doce & dic qualis est dilectus tuus. Delectat
nos de ipso iam audita reaudire. Replica nobis quæ de dile-
cto tuo, vel credi debent, vel capi valent. Vtraque audita nos
vehementer delectant: & quæ incapabilia nobis sunt, nos ta-
men capiunt illa: eo ipso admirationis & amoris æstu capti
sumus, qui te sic captam, sic arreptam, sic æstuātem videmus.
O qualis est, ô quàm amabilis est dilectus tuus, cuius in te sem
per amor capit augmenta, qui tibi fit semper de dilecto dile-
ctus, imò de dilectissimo semper dilectior, cuius te facit a-
mor pulchram, experientia auidam, auiditas anxiam. Anxij
est enim & affectus votiui quod sic adiuras nos: Qualis est
dilectus tuus ex dilecto, quoniam sic adiurasti nos? Quàm
pulcher est qui in te fœdum nihil esse sustinet, ideóque pul-
cherrimam efficit mulierum. Quàm amabilis & gratiosus
sine quo nec ad horam esse sustines, propter quem sic adiu-
rasti nos. Rogo vos filiæ Hierusalem (huius terrestris Hie- K
rusalem) cur non has ad ecclesiam interrogationes ingemi-
natis? Cur hanc vtranque natiuitatem in Christo, quem de-
trectatis commendare, dissimulatis addiscere? Cur vos non
sentitis adiuratas ab ecclesia, prolatis contra vos scripturæ
vestrę cum fidei testimoniis, collatis in fide spirituum gratiis,
perlatis pro fide passionum martyriis? Cur nō vos quasi ad-
iuratas sentitis ab ecclesia aptioribus, quas frequentat, cere-
moniis: acutioribus, quas tractat, sententiis: altioribus, quæ
expectat, præmiis: arctioribus, quibus se instituit, votis? Di-
sciplina restrictior, doctrina instructior, expeditior ritus, e-
minētior virtus tibi poterat zelum generare, prouocare af-
fectum, & ad mouendam æmulationem adiurationis habere
vim. Sed veniet tempus (nondum est enim) cum conuer-
sis vobis ad dominum, auferetur ignorantiæ & dissimulatio-
nis velamen: tunc quasi sensibiles effectæ, accepto domini
spiritu, adiurationum istarum sentietis virtutem: tunc in san-
ctam expergefactæ curiositatem, auidas interrogationes fre-
quentabitis, dicendo: Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô *Canti.5.c*
pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus, quoniam sic
adiurasti nos? Iudęorum (fratres mei) nondum tempus adue-
nit, nostrum autem semper paratum est. Ideo omissis fri-
uolis & fraudulentis sermonibus, huiusmodi admirationum,
vel interrogationum commercia celebremus in conuētibus
nostris. Vtinam vos tales sitis filię, quę talia dogmata deside- L
retis audire, vtinam & ego talis sim sponsa à qua valeatis pa-
ratę talia petere. O beata verè mater quę sibi dici audire me-
retur: O pulcherrima mulierum. Beata planè si pulchritudi-
nem tantam integram seruet. Candidiores (inquit) Nazaræi *Thre.4.b*
eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sap-
phiro pulchriores. Denigrata est super carbones facies eorū. *Ibidem.*
Magna certè collaudatio, sed maior vituperatio. Candor ni-
uis, lactis nitor, rubor eboris, puritas & pulchritudo sapphi-
ri, carbonis obducuntur nigredine. Denigrata est super car-
bones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. Non sunt
vtique pro Nazaræis cogniti iam in plateis. Silebo de aliis:
ordinis nostri cernite viros, quàm admirabile erat nomē eo-
rum in vniuersa terra. In vicis quando vix erant visi in pla-
teis, statim cogniti pro sanctitatis signo erant in eis. Nunc au
tem nullo religionis discrimine, nullo priuilegio conuersa-
tionis, aut nullo, aut prætenui distincti & signati sunt à cęte-
ris. Ideo non sunt cogniti, quasi Nazaræi in plateis. Frequen-
tia platearum dedecorat Nazaræos, & peregrinam speciem
inducit. Mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides san-
ctuarij in capite omnium platearum: ideo non sunt agniti in
plateis. Non agnoscitur in eis natiuus candor, non nitor,
non rubor, non pulchritudo. Quid enim ista significent? pul-
chritudinem magnam depingunt: ideo non sunt cogniti in
plateis. Hi Nazaręorum colores sunt, hi etiam sponsæ & spō-
si sunt. Nam & sponsa hoc in loco loquitur, & dicit: Dilectus M
meus candidus & rubicundus. Talis est Nazaræus noster: &
cui adsimilatur Nazaræorum color, adsimilatur & sponsę co
lor. Illa enim Nazaræa est, domino se Iesu Nazaręno deuo-
uens & desponsans: quam cùm talem inuenerimus, collaude-
mus pulchritudinem eius, consulamus peritiam. Qualis est
dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis est
dilectus tuus, quoniam sic adiurasti nos? Sed iam dilecti sui
laudes retexat domini Iesu. Qui viuit & regnat per omnia
secula seculorum, Amen.

Sermo XLVIII.

DILECTVS MEVS CANDIDVS & rubicundus, e- *Cant.5.c*
lectus ex millibus. Studium dilectum intermittit ad
tempus, sed ad tempus modicum, vt filias instruat: de-
lectabilia necessariis interrumpit, nec tamen sine dilectio-
ne est, quod sponsi memoriter recenset præconia. Dul-
ces enim faucibus sponsæ laudes sunt sponsi. Pia mater
& sponsa prudens filias informat, commendat dilectum. Iu-
re prudens, tam parata & tam profusa habens quæ eloqua-
tur de sponso. Diligenter illi singula ipsius, & notata sunt,
& reco-

A &recogitata sunt quæ tam in promptu sunt. Trahunt singula affectum eius quæ memoriæ tenaciter hærent. Color, caput, comæ, oculi, genæ, labia, manus, venter, crura, pes, guttur, omnia hæc figuratè describuntur in laude sponsi. Et quasi in clausula & breui capitulo totum concludens: Totus (inquit) desiderabilis: vt quæ in his amoris sui parata alimenta esse doceat. Talis est, ait, dilectus meus, & ipse est amicus meus.

Ibidem. Videte in his omnibus doctrinam sponsæ, videte deuotionẽ, videte diligentiam, vel quærendo dilectum, vel instruendo filias, vel recolendo laudes ipsius. Obnixè adiurat, paratè respondet, figuratè, ornatè, distinctè partitur, succinctè pertransit, summatim stringit, & nescio an sufficienter exprimit. Scio quidem quod affectuosè concludit: Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus. Laudum istarum magnus ambitus, & magnus planè amor laudantis. Iam singulos laudis huius articulos reuoluamus. Dilectus meus candidus & rubicũdus, electus ex milibus. Singularis mixtura est colorum, qui in sola persona domini operatione diuina conuenerũt in vnum, nec vt sint vnus, sed vt sint in vno. O gratiosus sponsus & amabilis valde, in quo generatio diuina candet, & rubet humana. Ipse est enim candor lucis æternæ. Ipse etsi non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri: de sanguine tamẽ matris natus est, & nihil in eo ruboris il-

B lius de quo ait Esaias: Si fuerint peccata vestra rubra sicut ver-

Esa.1.c miculus, & sicut lana alba erunt. Non sibi conueniunt, non se patiuntur lanæ albedo, & rubor vermiculi. Alius est quidam rubor qui inuenitur simul cum candore in vestimento Iesu.

Esa.63.a Quare (inquit Esaias) rubrum est vestimentum tuum? Vestimentum domini Iesu natura virgineę generationis, candens munditia & innocentia sanctitatis, multo decentius colore passionis voluntariæ in credentium rubet affectibus. Qualis

Act.7.d rubor, qui dealbandi non caret effectu? Lauerũt (inquit) stolas suas & candidas fecerunt in sanguine agni. Rubor hic in Iesu meo candorem inuenit, non fecit: in nobis facit, non inuenit. Rubor hic cruentæ natiuitatis & proprię iniquitatis superinductus colore, ruborem eius in candorem conuertit, fide corda mundans. Iustificati enim sumus per fidem in sanguine Iesu. Bene tibi rubet pro te cruor effusus, si in animo tuo vicissitudinis accendit affectum. Bene tibi rubet si tibi rutilat in effuso sanguine pro te nimia charitas dei. Sic enim dilexit sponsam suam Iesus, vt lauaret eam in sanguine suo. Flãmea est charitas, hæc mihi dominum Iesum rubicundum facit. In eo mihi & veritas candet, & rubet charitas. Dilectus, inquit, meus candidus & rubicundus. Quidni candidus? Ipse lux est, & in eo tenebræ non sunt vllæ. Quidni rubicundus? Deus enim ignis est, & ipse ignem venit mittere in terram. Si tibi ministrat intellligentiæ lucem, candidus est: sed si non

C animum accendit ad amorem, non eum sentis rubicundum. In seipso vtrunque est: sed tibi non est, nisi cùm eorum in te sentis effectum. Si sponsa es, æmulare mixturam gemini coloris huius à sponso tuo, vt similiter candida & rubicũda sis, id est syncera & succensa. Nam ipse sicut serenandi, ita & succendendi vim habet. Qui approximat illi, approximat igni.

Expliciunt sermones Gilleberti super Cantica canticorum.

INCIPIT TRA- D ctatus beati Bernardi abbatis de lamentatione virginis Mariæ.

QVIS dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, vt possim flere per diem & noctem, donec seruo suo dominus Iesus appareat visu, vel sumno cõsolans animam meã? O vos filiæ Hierusalem, sponsæ dilectę dei, vnà mecum lachrymas fundite, donec nobis vester sponsus in sua speciositate benignus appareat, vel occurrat. Recolite, recolite, & sedula mente pensate quàm sit amarum ab ipso separari, cui vos promisistis ac nupsistis, cui vos in omni sanctitate vouistis. Vouistis vota, reddite ea: vosipsas Christo vouistis: vosipsas Christo reddite. Currite filiæ, currite virgines sacræ, currite matres Christo castitatem vouentes, omnes ad virginem currite qui peperit Christum. Ipsa enim E portauit regem gloriæ, illum omni petenti datura: Ipsa genuit eum, lactauit eum, die octaua circuncidit, & quadragesima præsentauit in templo, duos turtures vel duos pullos columbarum pro eo offerens in holocaustum. Fugiens ab Herode ipsum portauit in Ægyptum, lactans eum & nutriens, curam illius habens, sequens eum ferè quocunque pergebat. Credo etiam firmiter quòd ipsa mater Iesu erat inter illas fœminas, quæ ipsum sequebantur ministrantes ei. Nullus debet inde admirari si sequebatur eũ, cùm ipse esset totus eius dulcor, solatium, desiderium, & solamen. Hanc etiam arbitror fuisse inter illas dolentes, atque gementes quę lamentabãtur flentes dominum. Poterat etiam & hæc esse inter illas fœminas filias Hierusalem, ad quas Iesus tunc non clarus imperio, sed plenus opprobrio, spinis coronatus, sputis illitus, flagellis afflictus, sibi in angariam mortis crucem baiulans, conuersus dixit: Filiæ Hierusalem nolite flere super me, sed super vosipsas flete, & super filios vestros. *Luc.23.d* Putásne domina mundi, domina mea, mater dilecta eiusdem Christi, éstne verum quod dico? En obsecro, vt dicas seruulo tuo decus paradisi, gaudiũ cœli, veritatem huius rei. Obliuiscere tamen causam doloris rogo, quem tunc passam te fuisse non dubito. Vtinam dolor ille sic quotidie inhæreret visceribus meis, sicut inhæsit tunc tuis. Vtinam die qua assumpta fuisti in cœlum vt in æternum F gauderes cũ filio tuo, mihi indicasses lachrymas tuas vt per illas cognoscerem quantum tibi amaritudinis fuit cum Iesum dilectum tibi, heu, heu, & parum dilectum mihi, clauis in ligno confixum, capite inclinato suum sanctissimum exhalare videres spiritum. Sed pero domina mea, ne te moueant verba mea quæ dico, cùm tamen saxa deberent scindi ad illa. Quis vnquam regnans in cœlo sursum, aut peregrinans in terra deorsum, audiens vel mente pertractans quomodo factus est opprobrium hominum ipse dominus angelorum, poterit lachrymas continere etiam in cœlo vbi est impossibile flere? Quare ego miser non ploro, cùm abiectio plebis factus est filius dei patris? Veruntamen tu domina gaude gaudio magno valde, ab ipso nunc glorificata in cœlis, quæ in mente tantis clauis amarissimis fuisti confixa suæ piissimæ mortis. Mihi tamen, obsecro, lachrymas illas infunde, quas ipsa habuisti in sua passione: & vt his affluar largius, de passione filij tui dei mei, & domini mei verba adinuicem conferamus. Teneris promissione: redde quia hoc nobis superius promisisti. Memini te mihi in primo exordio nostri sermonis fuisse locutam de doloribus, quos ipsa portasti pro morte vnigeniti tui. Quod, vt audiui, non modicum perturbatus cœpi quærere dolens qui essent illi tui sermones. Cui ipsa dixisti: Qui sunt isti mei sermones, interim recogita in amari-

G amaritudine animæ tuæ, donec de his adinuicem cōferamus. En narra mihi te flagito seriem veritatis, quæ mater es & virgo, & templum totius trinitatis. Ad quem illa: Illud quod quæris, compungitiuum est magni doloris. Sed quia glorificata sum, vltrà iam flere non possum, tu cum lachrymis scribe ea quæ cum magnis doloribus ego persensi. Cui inquam: Flere peropto, quia & nihil aliud mihi libet, sed ego miser cor lapideum habens flere non possum. Regina cœli, mater crucifixi, da quod iubes, & præbe quod cupio: loquere, quia audit seruus tuus. Dic domina mea, dic mater angelorum, mater misericordiæ, si in Hierusalem eras quando filius tuus captus fuit & vinctus, & in Annæ atrium tractus & ductus. Cui illa respondit: Fui itaque in Hierusalem quando hæc audiui, & gressu qualicunque potui, & vix potui, ad dominum meum veni plorans. Cúmque ipsum fuissem intuita pugnis percuti, alapis cædi, in faciem conspui, spinis coronari, & opprobria hominum fieri: commota sunt omnia viscera mea, & defecit spiritus meus, & non erat mihi ferè sensus, neque vox, neque sonus. Erant etiam mecum sorores meæ, & aliæ mulieres multæ, plangentes eum quasi vnigenitum. Inter quas erat Maria Magdalene, quæ super omnes, excepta me, quæ tecum loquor, dolebat & plorabat. Cúmque Christus deus præcone clamante, Pilato imperante sibi baiulans crucem ad supplicium traheretur, factus est concursus populo-
H rum post eum euntium, alij super eum plangentes, alij illudentes, & proiicientes lutum, fimum, & immunditias super caput eius. Sequebar ego eum prout poteram eius mœstissima mater cum mulieribus quæ eum secutæ fuerant à Galilæa ministrantes ei, à quibus velut emortua tenebar & sustentabar, quousque peruentum est ad locum passionis vbi crucifixerunt eum ante me. Et ipse me videns, fuit in cruce eleuatus, & ligno durissimis clauis affixus. Stabam & ego videns eum: & ipse videns me, plus dolebat de me quàm de se. Ipse verò tanquam agnus coram tondente se vocem non dabat, nec aperiebat os suum. Aspiciebam ego infœlix & misera deum meum & filium meum in cruce pendentem, & morte turpissima morientem. Tantóque dolore & tristitia vexabar in mente, quod non posset explicari sermone. Nec mirum. Erat enim aspectu dulcis, colloquio suauis, & omni conuersatione benignissimus. Manabat nanque sanguis eius ex quatuor partibus rigantibus vndis, ligno manibus pedibúsque confixis. De vultu illius pulchritudo effluxerat omnis, & qui erat præ filiis hominum speciosus forma, videbatur omnium indecorus. Videbam quod complebatur il-
Esa.53.a lud propheticum in eo: Vidimus eum, & non erat ei species, neque decor. Vultum enim illius iniquorum Iudæorum fœdauerat liuor. Iste erat dolor meus maximus, quia videbam me deseri ab eo quem genueram, nec supererat alius, quia mi
I hi erat vnicus. Vox mea ferè perierat omnis, sed dabam gemitus suspiriáque doloris. Volebam loqui, sed dolor verba rumpebat: quia verbum iam mente conceptum, dum ad formationem procederet oris, ad se imperfectum reuocabat dolor intimus cordis. Vox triste sonabat foris, vulnus denuncians mentis. Verba donabat amor, sed raucè sonabant, quia lingua magistra vocis vsum perdiderat loquendi. Videbam morientem, quem diligebat anima mea, & tota liquefiebam præ doloris angustia. Aspiciebat & ipse benignissimo vultu me matrem plorantem, & verbis paucis voluit me consolari, sed ego nullo modo consolari potui. Flebam dicendo, & dicebam flendo: Fili mi, fili mi. Væ mihi, væ mihi. Quis dabit mihi vt ego moriar pro te fili mi? O misera quid faciam? Moritur filius meus. Cur secum non moritur hæc mœstissima mater eius? Mi fili, fili mi. Amor vnicè, fili dulcissime, noli me derelinquere post te, trahe me ad teipsum, vt & ego moriar tecum. Malè solus moreris. Moriatur tecum ista tua genitrix. O mors misera noli mihi parcere, tu mihi sola præ cunctis places, exaggera vires, trucida matrem, matrem cum filio perime simul. Fili dulcor vnice, singulare gaudium, vita animæ meæ, & omne solatium, fac vt ego ipsa nunc tecū moriar quæ te ad mortē genui, sine matre noli mori. O fili, recognosce miseram, & exaudi precem meam. Decet enim filium, & K
audire matrem desolatam. Exaudi me obsecro, in tuo me suscipe patibulo, vt qui vna carne viuunt, & vno amore se diligunt, vna morte pereant. O Iudæi impij, ô Iudæi miseri, nolite mihi parcere. Ex quo natum meum crucifixistis, & me crucifigite, aut alia quacūque morte sæua me perimite, dummodo cū meo filio simul moriar. Malè solus moritur. Orbas orbem radio, me Iudæa filio, gaudio & dulcore. Vita mea moritur, & salus perimitur, atque de terra tollitur tota spes mea. Cur ergo viuit mater post filium in dolore? Tollite, suspendite matrem cum pignore. Non parcitis proli, non parcatis & mihi. Tu mihi soli mors esto sæua: nunc summè gauderem si mori cum filio simul possem. Dulce est mihi miserę mori, sed mors optata recedit. Væ mihi & tibi fili, mors ipsa præcipitata venit. Morte mori melius est mihi quàm vitam ducere mortis. Sed fugit à me misera, & infœlicem me relinquit, cui ipsa mors multum optata nunc esset. O fili charissime, ô benignissime nate, miserere matri tuę, & suscipe preces eius. Desine nunc mihi esse durus, qui cunctis semper fuisti benignus. Suscipe matrem tuam in cruce, vt viuam tecū post mortem semper. Nihil mihi dulcius est quàm te amplexato in cruce tecum mori: & nil certè amarius quàm viuere post tuam mortem. O vere dei nate, tu mihi pater, tu mihi mater, tu mihi filius, tu mihi spōsus, tu mihi anima eras. Nūc orbor patre, viduor sponso, desolor filio, omnia perdo. O fili mi, vl- L
tra quid faciam? Væ mihi, væ mihi. Quo vadam charissime? vbi me vertam dulcissime? quis mihi decætero cōsiliū & subsidium præstabit? Fili dulcissime omnia tibi possibilia sunt, sed & si non vis vt moriar tecum, mihi saltē relinque aliquod benignum consilium. Tūc iam dominus anxius in cruce annuens oculis & vultu de Ioanne, ait: Mulier ecce filius tuus. *Ioan.19.c*
Erat enim Ioānes pręsens, vultu tristis, & corde mœstissimus, lachrymis semper plorans. Ac si diceret: O mater dulcissima mollis ad flendum, mollis ad dolendum, tu scis quia ad hoc veni, & ad hoc de te carnem assumpsi, vt per crucis patibulū saluarem genus humanum. Quomodo ergo implebūtur scripturæ? Sic enim oportet me pati pro salute generis humani. Die nanque tertia resurgam, tibi & discipulis meis patenter apparens: desine flere, & dolorem depone, quia ad patrem vado, & ad gloriam paternæ maiestatis percipiendam ascendo. Congratulare mihi, quia nunc inueni ouem errantem quam tam longo tempore perdideram. Moritur vnus, vt totus inde reuiuiscat mundus. Vnius ob meritum cuncti periere minores, & nūc saluantur vnius ob meritum. Quod placet deo patri, quomodo displicet tibi? Mater dulcissima, calicem quē dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Noli flere mulier, noli flere mater speciosissima: non te desero, non te derelinquo. Tecum sum, & tecum ero omni tempore seculi. Secundum carnem subiaceo imperio mortis, secūdum diuinitatem M
sum & ero semper immortalis & impassibilis. Benè scis vnde processi, & vnde veni. Quare ergo tristatis si illuc ascēdo vnde descendi? Tempus est vt reuertar ad eum qui me misit. Et quo ego vado, tu non potes venire modo, venies autē postea. Interim Ioannes qui est nepos tuus, reputabitur tibi filius, curam habebit tui, & erit solatium fidelissimum tibi. Inde dominus intuitus Ioannem, ait: Ecce mater tua. Ei seruies, curam illius habebis, eam tibi commēdo, suscipe matrem tuam, imò magis suscipe matrem meam. Dū hæc pauca diceret, illi duo dilecti lachrymas fundere non cessabant. Tacebant ambo illi martyres, & præ nimio dolore loqui non poterāt. Isti duo virgines audiebant Christum voce rauca & semiuiua loquētem, ipsum videbant paulatim morientem: nec ei poterāt respondere verbum, quia illum videbant quasi iam mortuum. Erant enim illi duo quasi iam mortui, vnde spiritus illorum voces exhalare nequibant. Defecerāt spiritus illorum, & virtutem loquendi amiserant. Audiebant & tacebant, quia præ angustia loqui non poterant. Solus illis dolor luctúsq; remāsit amicus. Amabant flere, & flebant amarè. Amarè flebant, quia amarè dolebant. Nam gladius mortis Christi, animas vtrorūque transibat. Transibat sæuus, sęuus perimebat vtrūq;.

Quo

A Quo magis amabat,sæuior fiebat in matre. Vulnera Christi morientis,erant vulnera matris dolentis. Dolores sæui, fuerunt tortores in anima matris. Mater erat laniata morte chari pignoris.Mente mater erat percussa cuspide teli,quo membra Christi serui foderunt iniqui. Ipsa enim erat, quam dolor tenebat. In mente eius creuerant immēsi dolores,nec poterant extra refundi. Intus atrocius sæuientes dolores nati, matris animam gladiabant. In carne Christus soluebat debitum mortis,quod grauius erat, quàm mori in anima matris. Interim Christus matre commendata Ioanni,dixit: Sitio. Et dederunt illi qui crucifixerunt eum,acetum cum felle mixtū. Quod cum gustasset,noluit bibere. Dixítque: Consummatum est. Et exclamauit voce magna dicens: Heli Heli lamazabathani?hoc est,deus meus, deus meus,vt quid me dereliquisti? Et hæc dicens,expirauit. Tūc terra tremuit, & sol sua lumina ria clausit.Mœrebántque poli, mœrebant sidera cuncta.Omne suum iubar amisit luna dolendo,Recessítque omnis ab alto æthere fulgor.Finduntur duri lapides, scinduntur fastigia templi. Petræ durissimæ scissæ sunt, & monumenta aperta.Surrexerunt multi apertis tumulis,fatentes voce magna Christum esse Deum. Cogitare nunc libet quantus dolor tunc infuit matri,cum sic dolebant quæ insensibilia erāt. Nec lingua poterit loqui,nec mens cogitare valebit, quanto dolore afficiebantur pia viscera Mariæ. Nunc soluis virgo

B cum vsura, quod in partu non habuisti à natura. Dolorem pariendo filium non sensisti, quem milies replicatum filio moriente passa fuisti. Iuxta crucem Christi stabat emortua mater,quæ ipsum ex spiritu sancto concepit. Vox illi non erat,quia dolore attrita iacens pallebat. Quasi mortua viuens viuebat moriens,moriebatur viuens, nec mori poterat quæ viuens mortua erat.In illius anima dolor sæue sæuiebat. Optabat mori magis, quàm viuere post mortem Christi, quæ malè viuens mortua erat.Ibi stabat dolens,sæuo dolore confecta.O verum eloquium iusti Simeonis,quem promisit gladium sentiebat doloris. Expectans corpus Christi deponi, plorabat dicens: Heu me,heu me: Reddite,vel saltem nunc mœstissimæ matri extinctum filium. Vel certe,si magis libet me morte illi coniungite, vt cum doloribus suis pereant & dolores mei.Deponite illum,quæso,deponite mihi, vt mecū habeam corpus exanime,sitque meus vnicus mihi in solatiū, vel defunctus.Stabat iuxta crucem Maria intuens vultu benigno Christum pendentem in patibulo,pedúmque summitatibus innitens manus leuabat in altum, amplectens rubricatam crucem,ac in oscula eius ruens ea parte, qua vnda preciosissimi sanguinis defluebat. Sursum manus nisu, quo poterat extendebat,vnicum suum amplecti desiderans, nec valebat.Sperat enim amor multa, quæ nunquam vel raro fieri possunt.Impatiens siquidem amor credit, quòd sibi debeant

C cedere vniuersa.Volebat amplecti Christum in alto pendentem, sed manus frustra protensæ in se complosæ complexæ redibant.Leuabatur à terra sursum, vt dilectum suum contingeret, ipsúmque tangere nequiens,durissime recollidebatur ad terram.Ibi doloris immensitate oppressa prostrata iacebat: sed maxima vis amoris qua incensa mēs eius ardebat, eam erigere compellebat:& amoris impetu surgens, reextensis manibus suum attrectare filium affectabat:& rursum magno cruciatā dolore,terrā repetere cogebatur. O quam male tunc illi erat. Grauius illi erat vita viuere tali, quàm diro gladio sæuè necari ab impiis. Tanquā mortis pallor eius vultum perfuderat, genis & ore tantum cruore Christi rubentibus candētes guttas sanguinis ore sacro tangebat terram deosculans sæpissime quam cruoris vnda rigabat.O graue martyrium.O frequens suspirium. O languens pectus virgineū, Anima eius tota liquefacta est,facies pallet rosea, sed preciosο filij sangnine rubet respersa. Interim vir quidam nobilis nomine Ioseph,qui erat discipulus eius,occulte tamen,ad Pilatū accessit, postulans sibi donari corpus domini Iesu Christi. Quo sibi concesso,accersiuit quendam virum sapientem & legisperitum nomine Nicodemum discipulum Christi occultum similiter,& venerūt ad locum vbi erat dominus crucifixus,secū instrumenta ferentes quibus clauos extraherent, & vt eum de cruce deponerent. Quos cum benignissima, & mœstissima mater aspiceret,& sciret eos vnicum suum velle

D deponere de cruce,quasi de morte consurgens paululū reuixit anima eius, & de terra festina exiliens vbi iacebat dolens violentia prostrata,quod poterat adiutorium,debilissima illis ministrabat. Vnus duros illos ac diros clauos trahebat è manibus,alius,ne corpus exanime caderet,sustentabat. Stabat & Maria brachia leuans in altum, vulnera contemplans, manus perforatas sacróque sanguine respersas intuens,vix sustinere se potuit.Iámque manus, brachia sancta & caput supra triste pectus suscepit,vt hoc vltimo & miserando solatio posset consolari. Quem vt attingere valuit,amore materno ruens in dulcissimos amplexus & oscula,de suo sic male tractato filio non poterat satiari. Sed cum de cruce corpus eius fuisset totaliter depositum,præ doloris vehementia & amoris immensitate quasi exanimis facta fuit.Stabat ad caput extincti filij mœstissima mater, & eius regalem faciem mortis obfuscatam palloribus, magna rigabat affluentia lachrymarum. Aspiciebat illud reuerēdissimum caput coronæ spineæ diris aculeis perforatū, manus illas & pedes sacros clauis ferreis crudelissimè perforatos,latúsque suffossum lancea, cum cæteris membris laceratis, & amarissimè suspirans ac flens dicebat:O fili mi dulcissime,quid fecisti? Quare crudelissimi Iudæi te crucifixerunt? Quæ causa mortis tuæ? Commisistíne scelus vt tali morte damnareris? Non fili non fili,sed sic tuos redimere dignatus es, vt posteris exempla relinquas. In gre- E
mio meo nunc te mortuum teneo. Quid ego tua mater fili mi dilectissime faciam?Væ mihi fili mi,dulcedo mea,consolatio mea, vita mea. Vbi est illud gaudium indicibile quod in tua admirabili natiuitate habui? Væ mihi fili mi, in quantum dolorem & tristitiam versum est illud tam magnificum gaudium?Succurre mihi fili mi,& spiritum sanctum mihi interim infunde,quia iam gaudij illius quod in obumbratione & angelica salutatione concepi, fere præ dolore immemor deficio.Interim autem frontem & genas,nasum,oculos, ósq; simul frequentius osculabatur, tanta perfluens affluentia lachrymarum,vt carnem cum spiritu resolui putares in lachrymas. Rigabat fœlicibus lachrymis corpus exanime filij, & monumentum in quo posuerunt eum,modo mirabili madidabat,vbi & eius lachrymæ adhuc apparere dicuntur,indicatiuæ doloris intimi qui animam eius tanquam gladius acutus pertransiuit.Cogitabat mirabilia facta vnici sui: & durissima opprobria & tormenta quæ viderat oculis suis, & auribus audierat, reuoluebat in mente, quis videlicet, qualis & quantus fuerat quem ipsa virgo concepit illæso pudore,& peperit sine dolore, quem etiam cum summa diligentia lactauerat,custodierat & educauerat,qui erat ei vita,dulcedo,gaudium,& solatium,consilium,refugium & auxilium vitæ suæ. Videbat inquam dominum & deum suum vnicum suum filium sic viliter & crudeliter pertractatū. Vnde dicebat: Dic,

F fili dilectissime, dic amor vnice, vitæ meæ singulare gaudiū, vnicum solatium,quare sic me dolore perimi permittis? Cur tam longe factus à me? Deus meus cōsolare animam meam, miserere mei,& respice in me.Dicat qui potest,cogitet quantum potest, meditetur si potest quæ doloris immensitas tunc maternam animam cruciabat.Non credo plene enarrari, vel meditari posse dolorem virginis,nisi tātum fuisse credamus, quantum vnquam dolere potuit de tali filio talis mater. Veruntamen rectum erat amoris & mœroris continens modū. Non desperabat, sed pie & iuste dolebat,sperans tamen firmiter fortitérque tenens ipsum secundum promissum suum tertia die resurgere. In ipsa enim sola in triduo illo fides Ecclesiæ stabat: & dum vnusquisque hæsitabat, hæc quæ fide concepit,fidem quam à deo semel suscepit, nunquam perdidit, spéque certissima domini resurgentis gloriam expectauit.Aderant secum quædam sanctæ & paucæ mulieres, parúsque virorum numerus,qui Christum dominum cum matre flente amarissime flebant. Erant similiter & angeli dolētibus condolentes. Dolebant quidem pio iustóque dolore, morti compatientes Dei & domini sui,si tamen dolere quomodolibet poterant. Sed credo quod gaudentes erant, eo quod genus humanum miserum,& captiuum misericorditer redimebatur. Flebant & ipsi (vt arbitror) amarissime men-

G te turbati, videntes dominam suam matrē vtique dei sui tam vehementi dolore repletam, tot riuulis affluentium lachrymarum perfusam. O quis tunc angelorum archangelorúmq; etiam contra naturam suā non fleret, vbi auctor naturæ, deus immortalis, homo mortuus iacebat? Videbāt Christi corpus sic male tractatum ab impiis, sic laceratum à pessimis iacere exanime, suo sangnine cruentatum. Videbant etiā illam piissimam, illam sanctissimam ac beatissimam virginem matrem eius tantis cruciari singultibus, tam amaris repleti doloribus, tam abundantibus lachrymis madidari, sic amarissime flere, quod nullo modo poterat suas lachrymas refrænare. Et quis poterat tūc à lachrymis se abstinere? Fiebat proinde mœror & luctus ab angelis ibidem præsentibus, qualis decebat spiritus almos: immo mirarer si omnes angeli in illa beatitudine vbi flere est impossibile, non fleuissent. Credo propter quod & loquor, quia dolebant si dolere valebant. Sicut enim fuit possibile deum per assumptum hominem mori, ita forte possibile angelos bonos dolere de morte domini dei sui. Ioseph autem ab Arimathia vir sanctus & iustus, qui corpus Christi cum Nicodemo deposuerat de cruce (sicut euangelistæ testātur) mercatus sindonem inuoluit illud, preciosis conditum aromatibus: & in monumento nouo, quod sibi exciderat, sepeliuit. Tunc angelorum milia milium qui ad Christi sepulchrum conuenerant, dulces ei ac deuotas exequias & victo-
H riam decantabāt. Illi domino laudes canebant, sed Maria gemitus & suspiria emittebat. Dum igitur Ioseph & Nicodemus dominum ponerent in sepulchro, volebat simul cum illo mater mœstissima sepeliri. Erat enim innixa super dilectum suum, quem amplectens suauiterque deosculans, sic dicebat: Miseremini mei, miseremini mei, saltē vos amici mei. Illum adhuc paululum mihi relinquite, vt faciē ipsius sublato velamine valeam contemplari, & præ amore ipsius aliquantulum videndo consolari. Nolite quæso eum tam cito tradere sepulturæ, sed ipsum reddite mihi miseræ matri suæ, vt illum mecum habeam saltem vel defunctum: aut si illum in sepulchro reconditis, ibidē me miseram matrem cum ipso sepelite, quia male post ipsum superero. Vt quid post ipsum viuam? Illi ponebant dominum in sepulchro, & illa nisu quo poterat illum ad se trahere conabatur. Illa volebat eum sibi cum totis viribus retinere, & ipsi volebant eum tradere sepulturæ. Sicque pia lis erat & contentio miserāda inter ipsos. Omnes tamen virgineo compatientes dolori, pio desiderio coacti sic amarissime flebant, vt nullus eorum posset ad plenum verba formare. Videbant etenim piam matrem omni quidem solatio destitutam, & super ipsam potius quam super dominum suū extinctum plangebāt. Maior illis inerat dolor de dolore matris, quam de morte domini sui: flebant igitur omnes miserabili dolore gementes cum Christum Iesum vitæ dominum
I & mortis traderent sepulturæ. Sepulto itaque domino mater eius sepulchrum amplectitur, & voce, qua poterat, suum benedicebat filium iam sepultum, ingemiscénsque vocabat. O singularis virgo & mater, iam dicere poteras: Anima mea liquefacta est vt dilectus locutus est in cruce quando dixit: Mulier ecce filius tuus. Nunc dicere potes: Quæsiui & non inueni illum. Vocaui & non respondet mihi, scilicet ad sepulchrum. Ibi sedens innixo capite manus extendebat, desuper illud osculās, amarissimísque singultibus suum filium deplorabat. Accessit autem nouus filius eius Ioannes, cui de cruce Christus eam commendauerat diligenter, lugens & ipse inconsolabiliter: ipsam lugentem ac gementem leuauit. Nam cruciata gemitibus, fatigata doloribus, afflicta ploratibus, pedibus se sustinere nequibat: tamen sicut potuit à mulieribus honestis ac sanctis adiuta cunctis simul plorantibus Hierusalem ingreditur. Multæ autem fœminæ videntes eam, cōmotæ pietate super illius doloribus, amarum conuertebantur ad luctum. Quædam verò post ipsam euntes lamentabantur & ipsæ. Dolor etenim eius cunctos intuentes dolere compellebat, vixque lachrymas continere valebant, qui eam plorantem cōspicerent. Tam piè plorabat, tā amare dolebat, quod sui ploratus pietate multos etiam inuitos ad lachrymas prouocabat. Fiebat planctus quacunque Maria transibat. Omnésque plorabant qui obuiabant ei. K Sic igitur perducitur à plorantibus & dolentibus ipsa plorans & gemens, quousque peruenerunt ad domum Ioannis. Ibi resedit, ibi permāsit, ibi in sua domo Ioannes retinuit, & super propriam matrem in omni charitate dilexit. Erat enim sibi datus in filium, sed ipse se fecerat seruulum eius, in omnibus & per omnia sibi familiariter seruiendo. Denique resurgente filio, præ nimia debilitate membrorum deficiēs, pia mater ad sepulchrum ire nequibat. Tunc currentibus aliis, & vnicum filium cernentibus dicere potuit virgo Maria: Filiæ Hierusalem, nunciate dilecto, quia amore langueo. O fœlix & beate Ioannes, cui talem thesaurum dominus dignatus est commendare. O Christi dilecte præ omnibus, & prudens quem constituit dominus priuatum camerarium aulæ suæ speciosissimæ. Retribuet tibi dominus vicissitudinem amoris mercedémque dilectionis quam in eius ac tua matre taliter desolata vsque ad finem vitæ suæ exhibere curasti. Benedictus quidem tu es à domino. Benedictus à matre domini, quam dilexisti, & cui seruisti puro corde, & mūdo corpore. Benedicti sint omnes qui diligūt illam matrem, & super omnia sit benedictus fructus ventris sui Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus id æternū, & in secula seculorum. Amen.

SEPVLTO itaque domino, à Iudæis signatum est monumentum, & traditum est custodibus vt custodirent illud. L Interim virgo Maria in domo Ioannis manebat, ibíque iacebat, quia nimio dolore confecta non poterat nisi cum difficultate magna ambulare. Ibi enim die noctúque plorans gemebat, nec erat qui consolari eam posset ex omnibus charis suis, nec suæ sorores, nec etiam ipse Ioannes. Ibi amaro corde opprobriosam passionem dilecti filij sui reuoluebat, modo sputa, modo ludibria, modo colaphos, alapas & flagella, modo crucis angariam, modo dira clauorum vulnera, modo lanceam, modo coronam spineam, modo aceti & fellis pocula, mortem, verbera & improperia, modo mortem, mortem autem crucis. Hæc autem cogitando plorabat, atque plorando & eiulando clamabat: Fili mi Iesu, Iesu fili mi, bone ac benigne, ac creator omnium deus, qui factus homo, morte turpissima es peremptus: quem terra, pontus, æthera capere nequeunt, modo arcto clausus es sepulchro. Iacet filius meus extinctus, & sub lapidibus clausa est vita mea. Sumens enim corpus fragilitatis humanæ, dignatus est ad terram descendere: & sui eum non receperunt, sed malum semper machinati sunt contra eum. In illum sæuiebat Herodes ille tyrannus iniquus cum turba crudelissima Iudæorum: quando scilicet ad magorum verba turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo, paruulúmque & tenellum ad vbera materna pendentem morte crudelissima perdere nitebatur. Dehinc pro- M
ficiens ætate & sapientia coram deo & hominibus, factus est vir discurrens per ciuitates & castella, prædicans & annuncians regnum dei, elementis & dæmonibus imperabat, infirmos sanabat, & mortuos suscitabat. Et cum talia faceret, sustinebat insidias, sustinebat calumnias, sustinebat blasphemias, quas principes sacerdorum, scribæ & pharisæi, & omnis populus contra eius innocentiam inuehebant: sed cū eorum perfida & peruersa nequitia vnici filij mei bonitatem superexcellentem sustinere non posset, ipsum auferre de terra nefariè cogitantes, ligauerunt, flagellauerunt, deturpauerunt, crucifixerunt, dilaniauerunt, & morte turpissima occiderūt: sicut præsens dies liquido manifestat. Ergo vos omnes fideles Christi, recolite de morte & passione domini nostri Iesu Christi, & per totum istum venerabilem diem lachrymas fundere non cessetis, vt in die resurrectionis domini ad laudem & honorem illius resurgere valeatis. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus per infinita secula seculorum. Amen.

Finis lamentationum beatæ virginis Mariæ.

A
Doctrina Beati Bernardi.

QVANDO ſurgendum eſt ad vigilias,
præparandus eſt animus ad deuotio-
nem, ita vt feruenter exilias de lecto,
& corpore diſcuſſo gratias diuinę mi-
ſericordiæ agas pro quiete indulta,
pro cuſtodia & protectione angelica.
Deinde veniens ad eccleſiam, pone
manum ſuper oſtium, & dic: Expe-
ctate hic cogitationes malæ, intentiones & affectus cordis, &
appetitus carnis. Tu autem anima mea intra in gaudium do-
mini dei tui, vt videas volũtatem domini & viſites templum
eius. Sicq; veniens ante crucem dic: Adoramus te Chriſte &
benedicimus tibi &c. Deinde quotiens dixeris verſum in
choro tuo, illum qui in choro altero dicitur, dicas ſilenter, &
verſus ſingulos ſaltem aliquo pipere conſperges, meditatione
ſcilicet aliqua ſpirituali: quia animum delicatũ habes & eſcæ
eius electæ debent eſſe. Et ne defigas oculos tuos longe ante
te, quam lõge protenditur proceritas corporis tui: quia hoc
multũ impedit vagationes animi. Et depinges ibi quaſi reſu-
B pinatum ante te dominũ in cruce, & nũc pro clauis, nunc pro
ſpinis, nũc pro ſputis, nũc pro lateris effoſsione ſuſpirabis, &
gratias ages. Cum exeũdum fuerit à choro, dices domino: Ad
huc habeo domine priuatas laudes & benedictiones tibi di-
cere, quas ſcilicet nunc à publicis exiens cãtabo tibi & pſallã
in gloria mea. Cum ad miſſam vẽtum fuerit, ſuſcipe inuitan-
tẽ ad miſſas priuatas, ac ſi panẽ angelorũ tibi delapſum de cœ-
lo videres. Si quem amouere volẽtẽ intueberis, ac ſi fame de-
ficiẽti è fauce buccellam panis auferre conaretur. Cum ad ca-
pitulũ veneris, diligẽter accipies armaturam dei, in galea pro-
uidentiæ, in lorica patientiæ, in ſcuto manſuetudinis quibus
poſsis clamationes iuſtas vel iniuſtas elidere. Si peccaſti, dic tã
tum emandabo. Si non, dic non memini. His nec amplius nec
minus aut clamoribus aut verberibus à te extorqueatur. Co-
gita cũ accedis ad iudicium capituli, deum & priorem, Pilatũ
& phariſæos clamãtes in eum, & milites verberantes eum ſi-
ne cauſa. Cogita capitulum durum ſanctorum martyrum cũ
ſtarent ante reges & præſides, cum pertinentiis ſuis, id eſt cũ
pœnis & tormentis quæ patiebantur. Cogita futurũ capitulũ
tuum in morte coram deo, cum milia dæmonum clamabunt
cõtra te, & decies centena milia aduerſum te: etſi quid hic te-
cum durius agitur, illorum conſideratione leuigetur. Cogita
quòd ille qui clamat te, nouacula dei eſt, & pilos vult tibi tol-
lere deformes, vt ſpecioſus fias. Cogita quòd pitantia eſt de
C cœlo miſſa correctio. Quicunque te clamauerit, eadem die
remunerabis eum obſequio quocunque ſi potes, eo quod te
à deformitate peccati releuare voluerit. Cum ad laborem ve-
neris: ſic temperabis opus agendum, vt ſolicitudo operis in-
tentionem animi tui ab iis quæ dei ſunt non auertat. Quan-
do pauſandum eſt, noli angulos conſectari, vel à cæteris ſe-
motus ſedere, ſed ſint oculi tui ad fideles terræ, vt ſedeant te-
Exemplũ. cum: & tu conſede in medio doctorum. Quidam frater cum
apud nos pauſantibus cæteris ſolus longe ſederet, grauiſsimo
cœpit canis ſtimulo vrgeri, audiuitque vocem dicentem ſi-
bi: Vade ad caſtra. Et cum veniſſet vbi cæteri erant, quieuit
ſtimulus. Cum veneris ad refectionem, nec primus intra-
bis nec vltimus. Si non potes ſumere quæ apponuntur, non
ea permittas non omnino mutari, ſed vel modicum ſume, vt
comediſſe videaris. Si quis inſtet vt comedas, hoc tantum ſi-
gno reſponde, bonum eſt, multum eſt factũ eſt. Cogita quod
multorum labore, infinitis nauigantium periculis haleca, piſ-
ces, vel cætera tibi neceſſaria procurantur, vt carnis tuæ deſi-
deriis ſatisfiat: & per ſingulas buccellas age gratias. Interim
cogita Chriſtum crucifixum expectare gratias tuas, vel ad
portam reliquias tuas pauperem præſtolãtem. Abſtinentiam
omnino interdico tibi ne facias, ſed quotidie ſecundũ mẽſu-
ram comede. Si per noctem illuſio tibi acciderit, ne cõtriſte-
ris, ſed in craſtino confitere: & aliquo te inuitante ad miſſam
vt miniſtres, caute coram omnibus te excuſa per ſignum, vt
eſt conſuetudinis, quatenus omnes illam tuam pollutionem D
intelligant. Fecit hoc aliquis apud nos etiam nullo vocante
ad miſſas, vt magis erubeſceret, & à tentatione carnis libera-
tus eſt, intantum vt vix aliquid tale poſtmodum ſenſerit, nec
niſi ſemel vel ſecundo per annum pruritum huiuſmodi patie-
batur. Ex quo patet quàm vera ſit ſententia dei dicentis: Ego
glorificantes me glorificabo. Et omnis qui ſe humiliat exal-
tabitur, & humilibus dat gratiam. Quando legendum eſt, cõ- Luc.14.c
uerſa facie ad eccleſiam antepoſito libro vtere ſoliloquio
tuo, & vbicunque occurrerint dei beneficia dic: Quid retri- Pſal.115.a
buam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? quantum
debes anima mea? Et conuerſus ad angelos dic: Venite audi-
te, & narrabo omnes qui timetis deum, quanta fecit animæ
meæ: & ad ipſum deum deflectens oculos: verè, inquies, do-
mine miſericordia tua magna eſt ſuper me. Si autem ſolicitã-
te te in hunc modum corde, & pulſante oſtium paradiſi, ali-
qua cogitatio maligna interſtrepit, ſtatim ꝓpone & dic: Cu-
ius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? & audiens quòd Cæſaris
eſt, hoc eſt principis mundi, ſcilicet diaboli, dic: Pecunia tua
tecum ſit in perditionem. Iã oſtium clauſum eſt, & dominus
hic Paſcha manducat, non vacat mihi aperire tibi. Si autem
adhuc ſteterit cogitatio mala, appone illi ſignum crucis. San- Exemplũ.
ctimonialis quædam apud nos in tanta veneratione habuit
ſignum crucis, vt cum efferenda eſſet ad tumulum, facies cru
cifixi verteretur poſt eam in parte illa per quam elata eſt, & E
ſic caput imaginis in partem illam intendens, perpetuo con-
tra ſolitum ſic permaneret. Alia reuelauit cuidam compu-
truiſſe manus ſuas, ſed pollicem non poſſe corrumpi, quo ſi-
gnum crucis ſibi imprimere cõſueuerat. Caue ne in tactu ali-
cuius vel cõſenſu facias, vel tibi fieri permittas, vnde te opor-
teat erubeſcere. Colloquia priuata nec fugias nec requiras: co
gita tamen quòd poma ſylueſtria ſunt. Cùm videris aliqu[illegible]
in oratione, in lectione, in ſilentio, in patientia, in obe[illegible]
& ſimilibus ſtudioſum: gratias age deo quòd ſpec[illegible]
miſerit, & nõ inuideas. Cum aliquẽ turbatum videris: gratias
age quòd nubes illa per te non tranſiit, & dic: Quid illa tẽta-
tio de me feciſſet, ſi deus permiſiſſet? & non iudices alienam
imperfectionem, neque fodias parietẽ conſcientiæ eius. Cum
aliquid rogaturus à priore veneris, præpara te ad repulſam
ſemper: & ſi cõtigerit negari tibi quod poſtulas, dic apud te:
Quid decebat aſellum niſi frænũ & ſtimulus? Ego nihil pro-
prie vendicare poſſum in domo iſta, niſi cilicium & crucem:
cilicium in morte, & crucẽ in foſſa. hæc eſt hæreditas mea. Ita
tamẽ vt modica gleba terræ crucẽ cooperiat. Et hoc habebis
in memoria quando cubitũ vadis. Et cum ſagum & cooper-
torium videris, lectum tumulo comparans quaſi ſepeliendus
intrabis. Si dormire poteris, bene eſt: ſi non potes, expertum
eſt quod ſi cogitãdo procures, dormies. Abſconde ſuper om-
nia huiuſmodi ſtudia tua, & diſsimula apud alios meditatio- F
nes tuas ſanctas quantum potes, & in omnibus obſequio ſe-
dulum te exhibe vniuerſis. Præcipua exiſtima lucra aliorũ in
obſequiis publicis & priuatis. Inſuper paratus ſis ad obediẽ-
dum alacri animo & vultu. Cogita monachũ illum Gerar- Exemplũ.
dum nomine, qui cum de dei miſericordia vltra modũ deſpe-
raret, infirmatus ad mortem iacuit per triduum oculis clauſis
in mentis exceſſu, & viſitatus ab abbate oculis apertis ait: Bo-
na eſt obedientia. Ad tribunal Chriſti fui, animas ſanctorum
vidi, ipſumq; facie ad faciem vidi dicentem mihi: Ecce locus
tuus inter fratres tuos. Nullus tui ordinis peribit ſi ordinem
amauerit, aut in morte purgabitur, aut in breui poſt mortem.
Salui autem qui de ordine tuo ſunt, aut in ordine apoſtolo-
rum, aut martyrum, aut cõfeſſorum ſortem accipient. Et hæc
dicens communione accepta diſceſsit. Ad omnia quæ inſur-
gunt, diſce remediũ aliquod adhibere. Cum torpore depri-
meris, cogita quòd hodie operari licet, cras forte non lice-
bit. Cum libidine pulſaris, cogita ignem æternum. Si inobe-
diẽtia te teneat, cogita quòd quaſi ſcelus idololatiæ eſt nol-
le acquieſcere. Si impatientia vexaris, cogita quid pro te
pertulit Chriſtus. Cum ſuperbia tentat, cogita meliores. Cũ
mala voluntas, cogita quàm pro modico damnatur, qui pro
ſola voluntate ſine effectu operis reprobatur. Cum vanitate
pulſaris, cogita quia multa non feceris: & quo magis nunc
occultaris, eo glorioſius in iudicio innoteſces. Cum de vi-

G gore corporis vel decore hilarescis, agnosce quàm celeriter febre tenuissima tolli potest. Cum te molestat religionis pōdus, & disciplinæ assiduitas, cogita illud beati Hieronymi: *Hierony.* Nullus labor durus, nullum tempus lōgum debet videri, quo gloria æternitatis acquiritur. Illud fili dulcis tanquam dæmonium meridianum fuge prę aliis hostis antiqui astutiis, quod cauendum tibi summopere denuncio, vt ex eo tempore, quo religionem intraueris, nunquam cogitationē illam suscipias, foueas, aut ei credas, qua suggeritur te minus vtilem in religione manere suscepta, & in alio statu vel habitu magis tibi vel aliis posse proficere. Nam si cordis aurē huiusmodi phantasiis inclinaueris, diuident & distendēt animum tuum, ita vt nullum saporis spiritualis condimentū possis retinere. Eritq; cor tuum quasi vas confractum quod omnem sapientiam nō tenebit. Indéque non solum tædium, sed horrorem desperationémque boni operis pręconcepti imminere necesse est, dum animus tuus circa multas professiones studiaque diuersa diuiditur. Vnde quidam patrum in collationibus: Solent animi leues miniméque fundati, cum audierint quosdā in diuersis virtutibus ac studiis bonis magnifice prædicari, ita eorum laude succendi, vt eorum imitari statum protinus desiderent, at frustra. Nam ex huiusmodi mutatione ac varietate propositi, dispēdium capiunt, non profectum: quia qui multa sequitur, nihil integre cōsequetur. Ideo hoc vnicuique expe-
H diens est, vt secundum propositum quod elegit, & gratiam quam accepit, summo studio ac diligentia ad operis arrepti perfectionem peruenire festinet, aliorum laudes amet, & admiretur virtutes, ac nequaquā à sua, quam semel elegit, professione discedat. Multis nanque viis ad deū tenditur, & ideo vnusquisq; viam semel arreptam, irreuocabilis cursus sui intentione conficiat, vt sit saltem aliqua professione perfectus. Singulare autem contra omnia mala remedium est mortis memoria.

FINIS.

Beati Bernardi homilia

de duobus discipulis euntibus in Emaus, secundum Lucam.

Luca.24.b IN illo tempore. Duo ex discipulis Iesu ibant in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emaus. Et ipsi loquebantur adinuicem de his omnibus quę ac-
I ciderant. Et reliqua. Homilia lectionis eiusdem: beati Bernardi abbatis.

Conuertere anima mea in requiem tuam: quia Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium. Recordatione tantæ dulcedinis; tuorum mitiga dolores fletuum, vt offeras resurgenti cum assato pisce mellis fauum; & paschalis agni suauitas temperet amaritudinem agrestium lactucarum. Elige an videre Iesum desideres cum Maria Magdalena sub specie ortolani; an cum duobus discipulis in habitu peregrini. Nam vtraque visio & collocutio, fidelis conscientiæ sunt iubilus & dulcedo. De duobus condiscipulis videtur dulcius sapere. Hæc enim lectio mel in ore, & iubilus est in corde, extasis mentis deuotæ. Dulcor eius omnem excedit eloquentiam; & totam absorbet conscientiam, & transformat in supernæ iubilationis imaginem; & deliciarum cœlestium nouitatem. Considerata huius lectionis mira suauitas totas inebriat medullas animæ. Ex singulis etenim clausulis sentitur quidam ignis erumpere, qui si in sinu absconditur clausus, in ossibus totos depascit angulos amantis conscientiæ. Si scintillet exterius; videtur solis iubare splendidius radiare. Ibant duo. Quæ fuerit causa huius itineris, non declarat textus historiæ, sed hoc fuisse diuinæ prouidentiæ arbitror, vt qui pro morte domini tātum erant desolati, in via qua ambulabant consolationem reciperent de ipsius dulcissima visione. Et forte propter hoc duo pariter ambulabant, vt dolores suos confabulatione mutua mitigarent, & corda desperantia ad spei refrigerium reuocarent. K Vnde dicuntur in Emaus proficisci; quod interpretatur desiderium consilij. Desiderabant enim amaritudinem titubationis suæ salutari consilio releuare. Sed vt de fauo mel exprimamus, & in auro rutilante flammiuomas gemmas inseramus, si quid in tam dulci historia dulcius lateat, inquirere studeamus. Vt arbitror, isti duo dici possunt oratio & meditatio, quæ coniunctione necessaria sibi adinuicem copulantur. Et per orationē illuminatur meditatio, & in meditatione exardescit oratio. Quotiens igitur in contemplatione dominicæ passionis suspendimur, ex recordatione tātę admirationis in oratione cōpungimur. Meditatio ruminat liuores vulnerum, fixuras clauorum, lanceam & acetum, persecutorum sæuitiam, apostolorum fugam & mortem turpissimam, corporis sepulturam. Oratio fundit suspiria, piæ deuotionis stillat aromata, tota resoluitur in lamenta. Et factum est dum fabularentur & secum quęrerent, ipse Iesus appropinquās ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur ne illum agnoscerent. Talibus confabulantibus appropinquat Iesus. Quid est Iesus, nisi vita & salus? Etenim in talibus sermocinationibus est vita & salus animæ: & eis dicitur Iesus appropinquasse: *Psal.33.d* quia iuxta est dominus iis qui tribulato sunt corde. Oculi autem eorum tenebatur ne possent eū agnoscere: quia etsi sunt
L iusti & sapientes, atque opera eorum in manu dei, nescit tamen homo vtrum sit dignus odio vel amore. *Iob.7.c.* Si dixero (inquit Iob) cōsolabitur me lectulus meus, & releuabor loquēs mecū in strato meo, terrebit me per somnia, & per visionem horrore cōcutiet. In lectulo notatur quieta meditatio, & per stratum in quo releuatus colloquitur, virtus orationis exprimitur: quia in his duobus tribulatis corde, veræ consolationis requies inuenitur. Sed cum sub pennis earum deargentatus refrigerium interne quærimus, & occurrūt imaginationibus nostris quàm districtæ in extremo iudicio sunt sententię iudicantis: ibi tristitiam inuenimus, vbi solatium quærebamus. In hoc autem quòd appropinquans dicitur cum illis ire Iesus, aliud potest designari iucundius. In appropinquatione enim illa signatur ille sibilus auræ tenuis quam Eliphaz gloriatur se audisse dormientibus cæteris, per quam etiam Helię *1.Re.19.b* consistenti in ostio speluncæ legimus dominum aduenisse: quia non in commotione, non in igne, non in spiritu; sed in sibilo auræ tenuis visus est pertrāsisse. Hic est ille radius suauissimus contemplationis, quo anima per cincinnum capitis eleuatur, cum meditatione exardescente; & oratione scintillante. Nascitur in corde iubilus quidam, scilicet mellifluus cordis risus, quem nemo scit nisi qui sentit, nec etiam ipse qui sentit, quia cito pertransit. Fœlix hora, sed breuis mora; quia factum est silentium in cœlo quasi media hora. *Apo.8.a* Norunt experti quæ dico, qui hæc experientia suauitatis intimæ didice-
M rūt: quia cum in feruore orationis admiscetur ardor meditationis, erumpit ille contemplationis radius de medio earum, quasi species electri, hoc est de medio ignis. Et scintillæ quasi æris candentis, suspiria scilicet conscientiæ iubilantis. Oculi autem illorum tenebātur ne illum agnoscerent. Infirmitatis autem suæ conscia humana conscientia; præ ineffabili tantæ suauitatis gloria contremiscit. Vnde Helias vultum operuit, & Eliphaz totus inhorruit: nec Moyses ausus est aspicere cōtra dominum. Et si venerit ad me, ait Iob, non videbo eum. Oculi illorum tenebantur. O si dominum cognóscerent, quantum gauderent? Quantū ipsi gauderemus si eum in propria specie propius videremus? Quis non accederet imò curreret & teneret pedes eius? Sed adhuc loquitur Ioseph per interpretem fratribus suis. Adhuc dissimulat suam nobis exhibere dulcissimam visionem. Quid enim? Mortales sumus, in exilio degimus, nec illam perfectæ visionis lætabundā beatitudinem præ multitudine gloriæ capere valemus. Quis enim posset inter illa superefflueris iubilationis gaudia spirare quæ dabuntur in patria, cum illa etiam stilla dulcedinis, quam nobis in via exhibet, in patria peregrina, totam mentem inebriet, & totam cordis latitudinem nouis deliciis coangustet? Ideo tenebantur oculi eorum, quia dominus erat in habitu peregrini. Et cū eum quotidie perspicimus in altari sub specie panis & vini, nobiscum habitat in habitu peregrini. Nonne

ne

A ne per oculos intelligere poſſumus amorem & deſiderium?
Diligimus enim deum & proximũ,deſideramus regem & re-
gnum.Sed quia(vt ait beatus Gregorius) incognitum eſt no-
bis dum in hoc corpore ſumus,quantum diligamus deum &
proximum, & quando ex hoc exilio trãſmigrantes adipiſca-
mur regnum,& videamus deum,cęcitatẽ patimur oculorum.
Vnde in Ezechiele dicitur quia porta & thalamus habet te-
ctum. Nec prætermittendum eſt quod confabulando gradi-
untur in caſtellum Emaus, quod erat in ſpatio ſtadiorum ſe-
xaginta ab Hieruſalem. Dulce colloquium & fœlix cõfabu-
latio,cum meditationem tractat oratio.Habent enim mel &
lac in lingua.Labia eorum ſicut vitta coccinea, dum hæc inui
tat ad contemptum mundi,& illa incitat ad amorem dei.Vn-
de dicitur in Emaus proficiſci, quod interpretatur deſideriũ
conſilij. Nunquid ambulabunt duo pariter niſi is cõuenerit?
O beata conuentio quam adinuicem ſuſurrant oratio & me-
ditatio.Profecto ire deſiderant in Emaus caſtellum, quod ab
Hieruſalem eſt in ſpatio ſtadiorum ſexaginta. Sexagenarius
numerus ex denario conſtat & ſenario,quæ ſexies decem,vel
decies ſex faciunt ſexaginta. Stadium locus eſt in quo curri-
tur.Denarius ſignificat decalogum, in quo decem mandato-
rum ſeries continetur. In ſenario vero figuratur ſeculi abre-
nunciatio,& morum conuerſio:abiectio proprię voluntatis,
& abiectio ſine fuco ſimulationis:cuſtodia cordis, & circun-
B ſpectio ſermonis.In his ſtadiis currendum eſt,vt cum domi-
nus dilatauerit cor noſtrum,curramus in viam mandatorum
ſuorum,& poſt deuoluamus per viã.Et in his viis appropin-
quans dominus veniet nobis, ſicut ſcriptum eſt de ſapientia,
quia præoccupat qui ſe concupiſcunt, in viis oſtendit ſe illis
Sapien.6. hilariter,& in omni prouidentia oſtendit ſe illis. Et ait ad il-
los:Qui ſunt hi ſermones quos confertis adinuicem ambulã-
tes,& eſtis triſtes? Interrogatio iſta amoris ſubminiſtrat in-
cẽdia,& quaſi oleum proiicitur in flammã.Dum enim pere-
grinus interrogat quid triſtes adinuicem colloquuntur,& il-
le quem tam dilexerant & adhuc diligunt, ad memoriam re-
ducitur:dulcis dolor augmentatur, & amor ſemimortuus in
caminum prorumpens de igniculo,in cordibus eorum vehe-
mentius debacchatur. Qui ſunt hi ſermones quos &c. Putas
in allocutione peregrini aliquam non perſentirent dulcedi-
nem amoris diuini?Immo totus in medullis eorum reuixit&
refloruit amor Chriſti.Qui ſunt hi ſermones quos &c. Deus
deus,quantas iubilationes iſtæ triſtitię genuerunt,& quã ſua-
ues ſuauitates ruminatæ,& quam dulcia ſuſpiria percurrũt in
corde?Bone Ieſu,quàm iucundo cõſolaris ſuſurrio, quos de
tua vides abſentia contriſtatos? Quam libenter aſtas oranti-
bus,& aſsiſtis ſuſpirantibus, reſpiciens per feneſtras, proſpi-
ciens per cancellos?Quam iucundus latitas poſt parietem no
ſtrum,vt audias voces orantium,& dulceſcãt tibi dolores di-
C ligentium,de pœnis rideas innocentium. Et reſpondẽs vnus
cui nomen Cleophas,dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in Hie-
ruſalem, & non cognouiſti quæ facta ſunt in illa his diebus?
Cleophas qui interpretatur increpans ore,formam orationis
videtur exprimere,quæ ponit coram deo iudicium,& replet
increpationibus os ſuum,nunc accuſans cordis duritiã, nunc
inconſtantiam,nunc torporis frigore conſtrictũ,nũc inepta
lætitia diſſolutum. Tu ſolus peregrinus es?Corda ſolet amã-
tium familiarius mœror compunctionis afficere, cum tot vi-
dẽt inde ſpecialiter faſtidire ſtudia,& à deſiderio cœleſtis pa-
triæ tepeſcentis ſpeciem pietatis in ſolo exteriori habitu re-
tinere. Reſpondet ergo Cleophas quotiens talium perditio-
ni ex intimis cõdolentes tales, tales in orationes profundunt
querimonias. Domine,tu ſolus fuiſti tempore paſsionis, ab-
negante Petro, fugiente diſcipulo quem amabas, oblito tui
amoris priuilegio,fugientibus etiam cæteris.Sed,heu,heu,tẽ-
pore compaſsionis quæ nunc eſt, religioſos videmus non ſo
lum non participare per compaſsionem paſsionibus tuis,nec
fugere nec negare turbatione alicuius tentationis ſubitę: ſed
iniquitas eorum procedit quaſi ex adipe, tranſierunt in affe-
ctum cordis. Apponendo enim iniquitatem non verentur
ſuper dolorem vulnerum tuorũ addere,qui cum ſanctis mu-
lieribus debuerant piæ deuotionis aromatibus delinire. Tu
ſolus peregrinus es in Hieruſalem. Dereliquerunt te omnes
amici tui, longe facti ſunt à te noti tui, poſuerunt te abomi- D
nationem ſibi. Omnes quæ ſua ſunt quærunt, ſeipſos dili-
gunt,de exilio fecerunt patriam,operibus diffitentur ſe pere
grinos ſuper terram & hoſpites. Tu ſolus peregrinus es in
Hieruſalem.Nos etiam excellentiori profeſsionis priuilegio
æſtimamus expreſsius fieri conformes humilitatis tuæ pere-
grinationis, collocati ſumus in obſcuris ſicut mortui ſeculi.
Sed & prudentiores ſumus in poſſeſsionibus ampliandis, & Psal.142.a
glorioſiores in ædificiis erigendis,callidiores in pecuniis cõ-
gregandis. Inueniri poſſunt etiam pauci, qui fideliter ince-
dant ſemitas veritatis. Tu ſolus peregrinus es.Iam non mi-
ratur Behemoth ſi abſorptus eſt fluuius: quia pars maxima Iob.40.c
Iordanis influit in os eius,& deiecit de fortitudine,& de ſtel
lis ſtrauit ſibi aurum quaſi lutum, & ſub ipſo ſunt radij ſo-
lis. Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, in eccleſia ſcilicet
militante deo, quæ videlicet non poſsidet adhuc pacem: &
non cognouiſti quæ facta ſunt in illa diebus iſtis?His diebus
ſanguinem tuum fudiſti pro ſalute generis humani, & tot
dolores & opprobria ad vltimum crucis ſupplicium pertu-
liſti. Et cum tanta pro mundo paſſus ſis his diebus,& te om-
nia trahere ad te ipſum promiſeris ſi à terra eſſes exaltatus,
ecce exaltatus es ſuper cœlos. Imò cur non eruis eos qui du-
cuntur ad mortem, cur ex Baſan non conuertis, cur omnes
non trahis,cur tam paucos de multis eligis, quaſi tuæ imme-
mor paſsionis? Non cognouiſti quæ facta ſunt in Hieruſa-
lem diebus iſtis? In Hieruſalem diebus iſtis tu ille excelſus E
admirabilis occiſus fuiſti, cui Moyſes & Helias in transfigu- Matt.17.a
rationis tuæ viſione pulcherrima ſunt locuti. Vere domine
nimis exceſsiſti: quia cum ſis ſplendor paternæ gloriæ, &
figura ſubſtantiæ eius, & cum ſis dominus maieſtatis,& tre-
mentibus elementis, cœli luminaribus obſcuratis, & ſtu-
pentibus angelis, pati dignatus es tormentum abiectiſsimæ
paſsionis. Vere fuit exceſſus cum dediſti vellentibus genas
tuas,cum faciem tuam non auertiſti ab increpantibus & con
ſpuentibus, quando cum iniquis es deputatus. Tu ſolus
peregrinus es in Hieruſalem.Cur non trahis nos poſt te, vt
curramus in odorem vnguentorum tuorum? Cur das alie-
nis honorem tuum, cum pro nobis conſumperis carnem &
corpus tuum?Cur ſolium gloriæ tuæ in quo iudicaſti princi-
pem huius mundi, non recordaris? Cur ſpiritum gratiæ &
precum ſuper nos non effundis? vt non ſolum lingua,ſed &
opere & veritate confitentes nos aduenas & peregrinos ſu-
per terram, abſtineamus à carnalibus deſideriis,& trahamur
ad te in funiculis Adæ,in vinculis charitatis. Dum hæc Cleo-
phas loquitur in tribulatione ſpiritus, & amaritudine men-
tis, verba iſta quanto putas repleant conſcientiam ſciſcitan-
tis? Quibus ille dixit: Quæ? Non eſt interrogatio neſcien-
tis,ſed adiocantis, & quædam reciprocatio doloris. Et di-
xerunt: De Ieſu Nazareno qui fuit vir propheta, potens in F
opere & ſermone coram deo & omni populo: & quomo-
do tradiderunt eum ſummi ſacerdotes & principes noſtri
in damnationem mortis, & crucifixerunt eum? Primo ſolus
Cleopeas reſpondiſſe legitur. Nũc reſpõdet tam ipſe quam
ille cuius nomen in hiſtoria non habetur.Vnde quia eſt ſine
nomine, videtur formam meditationis exprimere, quam
quandoque cogitationem,quandoque contemplationem ſo
lemus quaſi proprio nomine nuncupare. Secundũ verò bea- Coloſſ.4.c
tum Gregorium, iſtum fuiſſe Lucam aliqui æſtimauerunt.
Lucas qui medicus fuiſſe ab Apoſtolo dicitur, qui cõſurgens
vel eleuans interpretatur,interpretatione ſui nominis imagi
nem repræſentat meditationis,quæ medicamentum eſt con
tribulati ſpiritus,& conſcientiæ ægrotantis. Quæ ſicut ſtellio
manibus nititur, vt moretur in ædibus regis, & conſurgens
ab infimis eligendo ſuſpendium,deſerit tranſitoria, & ſe eleu-
uat ad ſuperna. Adiungitur itaque meditatio orationi, vt ex
amborum reſponſione dulcioris balſamus melodiæ, diffuſio-
res ſpiret delicias in auribus peregrini. De Ieſu, inquiunt,
Nazareno. Oleum effuſum eſt nomen eius. Oleum, inquam,
effuſum,vnguentum aromatum, iubilus cordiũ Ieſus Naza-
renus rex Iudæorum. Sed frangatur alabaſtrum, perflet au-
ſter ortum aromatum, myrrha det odorem ſuum, diffluant
riuuli balſamorum,crucifixus ſit in memoria, crucifixi repli-

G cetur iniuria, crucifixi ruminentur opprobria, & charitas indefessa. Omnia interiora nostra loquantur de Iesu Nazareno, qui lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, vt simus potentes opere & sermone. Nonnulli potētes sunt in opere, sed non in sermone. Alij in sermone, sed non in opere. Quidam potentes sunt in vtroq;. Qui strenuus est in exercitatione corporali, bona quæ præualet, non negligit operari. Patiens in tribulatione, & gaudens ad laborē obedientiæ, potest dici potens in opere. Sed si minus hūc delectat assiduitas orationis si non est solicitudine pia deuotus in vigiliis, vel forte non habeat gratiam prædicationis, potens est in opere, sed
Canti.7.b non in sermone. Videas aliquem frequenter in oratione deuotum, cuius oculi sunt sicut piscinæ in Esebon præ multitudine lachrymarum, sed recusat ferre iugum obedientiæ, votum suum offerre se æstimat offerendo hostiam amputata aure, suam plangit in oratione superbiam, sed hora cōpunctionis transacta, ita superbus est sicut ante. Vel si leuis in moribus, post orationis suæ deuotionem in eādem recidit leuitatem, ossa eius replentur vitiis adolescētiæ eius, vt nunquam in conuersatione sua sit maturus. Licet ad modicum orationis tempore sit deuotus: vox quidem vox Iacob est, sed ma-
Gene.27.c nus, manus sunt Esau. Tales potētes videntur in sermone, sed non in opere. In opere & sermone sunt potentes, qui habent
H in moribus honestatem, in operibus virtutē, in sermone sciētiam, deuotionem in orationis assiduitate, grauitatem in cōuersatione, perseuerantiam in amore. Piæ siquidem operationis operatio deuota, est reclinatoriū, & deuotę orationis exercitatio præbet bonorum operum fulcimentum. Hæc est enim plenariè compunctio salutaris, quam commendat conscientiæ latitudo. Vnde cum sapientiā & diuitias dedisset dominus Salomoni, dedit ei & latitudinem cordis: quia nihil est sapientia, nihil diuitiæ, si in corde nō redūdauerit, qui transfua dari non potest fluuius charitatis. Nec parcit dominus verbis potentibus, & ad deprecandum cōpositis: si sic potens es in opere & sermone, esto corā deo & omni populo. Corā Deo te commendet puritas intentionis, coram populo vtilitas operis, vt sint lumbi mentis tuæ succincti, & lucerna ardens in manibus tuis: Et bene coram omni populo: quia charitas nescit angulum, non amat proprium, deseruire desiderat vtilitatibus singulorum. Hinc est quod apostolus se commendat ad omnem conscientiam hominū, prouidēs bona, non tantū corā deo, sed etiam coram omnibus hominibus, vt tam Deo, quā omni populo sit acceptus. Sed beatissimo apostolo nemo se audeat comparare. Quantum enim distat ortus ab oc-
Esa.64.c cidente, tantum à viis nostris fuerunt viæ eius, & semitæ eius à nostris semitis exaltatæ: quia (sicut dicit Esaias) facti sumus immundi omnes nos, quasi pānus menstruatæ vniuersę iusti-
I tiæ nostræ. Potētes non sumus in operibus: & quid oremus, sicut oportet, nescimus. Ille solus speciosus forma præ filiis hominum, singulari priuilegio fuit propheta, potēs opere & sermone, qui potenter operatus est salutem nostrā in medio terræ. Potestate plenus fuit in sermone, quando omnia creauit, quādo dixit & facta sunt, ipse mādauit & creata sunt. Fortis fuit in opere cum hominem reparauit, & iuxta vaticiniū Esaiæ opus suum vt faceret, opus suū alienum opus fecit. Vere fuit opus alienum, si consideres quomodo tradiderūt eum summi sacerdotes, & crucifixerunt eum. Domine audiui auditionem tuam, & timui: consideraui opera tua, vias tuas, & expaui. Subsannauerunt te subsannatione, dētibus suis super te frēduerūt, aduersum te lætati sunt & conuenerunt, te summi sacerdotes & principes tradiderūt. Illi qui regere gregem debuerunt per viam salutis, facti sunt laqueus & ruina in prę-
Iob.1.d cipitium damnationis. Ex ipsis flamma inuidiæ erupit: quia sicut in Iob legitur, ignis Dei de cœlo cecidit, & tactas oues pueròsque consumpsit. Nos igitur qui quærimus crucifixū, crucis attendamus mysterium. Ipsa est statera corporis Chri-
Iob.6.a sti, quam desiderabat, qui dicebat: Vtinā appenderentur peccata mea quibus irā merui, & calamitas quam patior, in statera. Crux facta est statera corporis Christi, quod est Ecclesia. Cum enim ipse crucifigerentur, appēsa sunt cum ipso peccata quæ cōmisimus, calamitas quam incurrimus. Ipse erat innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœ-

lis conuersatio eius: non enim peccatum fecit, nec inuentus K
Esa.53.c est dolus in ore eius. Et quoniam talis ac tantus, tam indigna dignatus est in cruce pati, præponderare cœpit calamitas, & crimina leuigari. Cū adhuc tamen in cruce erectus staret, vacillare videbatur statera, nec plenè cognoscebatur qua cadere deberet, cum inclinato capite emisit spiritum: vt calamitas præponderando caderet, & quasi arena maris grauior appareret. Gentes quasi momentū stateræ reputatæ sunt. Nam in statera ceciderunt: quia partes aduersæ damnationis nostræ chirographum amiserūt. Trituratus est Moab sub domino, expandit manus super eum sicut natans ad natandum, ne demergeretur in profundum: & vt ipse subleuaret nos in excelsum, expandit alas suas, nos assumpsit & portauit in humeris suis, sicut aquila prouocans ad volandū pullos suos. Sic ascendens super omnes cœlos, de excelso misit ignē in ossibus nostris: vt quæ sursum sunt, sapiamus, & nostra cōuersatio sit in cœlis. Potens fuit corā deo & omni populo: quia factus est angelus loquens pro nobis, & intercessor existens patri reconciliauit humanum genus: vtrunq; solus potuit arguere, & ponere manum in ambobus. Et quomodo summi sacerdotes & principes crucifixerunt eum? Per sacerdotum quippe persuasionem populus dimitti Barrabbam, Christum crucifigi acclamauit, & Pilatus fieri adiudicauit: linguis non manibus ipsum crucifixerunt. Vnde dicit Dauid: quia linguas suas vt
Psal.139.a gladium acuerunt. In hoc forte minus reprehensibiles, quam
L noui crucifixores, qui manibus & verbis mortem illi accersunt: immortalem mortificant, incrucifigibilem crucifigunt. Quæ ab ipsis in occulto, vel etiā in aperto fiunt, turpe est dicere. Ponere vereor os meum in cœlum, vt nō dicam in cœnum, & Saul ad purgationem ventris inclinatū occidere: sufficit si oram chlamydis abscindā gladio Hieremiæ: cum do-
Malac.3.b minus dicat per Malachiam: Vos me configitis, gens scilicet
Hiere.5.b tota. Ostēdit Hieremias quomodo summi sacerdotes & principes eum crudelius crucifigunt. Ibo, inquit, ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognouerunt viam domini, & iudicium dei sui. Et ecce hi magis simul fregerunt iugū, ruperunt vincula, & à propheta vsq; ad sacerdotem omnes faciunt dolum. Ecce quomodo summi sacerdotes & principes crucifixerunt eum. Nos autē sperabamus quod ipse esset redempturus Israël, quod interpretatur vir videns deum. Per quod literati & religiosi, qui specialius præ cæteris debent videre deū per intelligentiam & affectum, signantur. Hinc est nō minima causa tristitiæ nobis: quia etiam literati & qui videntur religiosi, comparantur iumentis, & immūdiores facti sunt illis. Ipsi enim non solum spinis peccatorum suorum crucifigūt deum, sed aliis facti sunt in prouerbiū & exemplum. Nos autē sperabamus quod ipse esset redempturus Israel. Nō esset doloris materia, nec res tā stupenda, si plebs quæ non nouit legē, sola caderet in errorem: quia releuari posset per literatorum & re- M
ligiosorum prudentiam, si ipsi non fuissent primi ad ruinam. Nos autē sperabamus quod ipse esset redēpturus Israél. Nam si dicit regi apostata, & vocat duces impios, si supplātet optimates, & ducit sacerdotes inglorios: & ipsi forsitan nō sunt literati, & ignorant legem domini, filij sunt diffidentię, nec de ipsis sumus in admirationem: sed de literatis stupemus, & qui prætendunt habitum religionis, qui bonum verbum dei gustauerunt, & donum cœleste, virtutésq; seculi venturi, & ecce vaccæ pingues Samariæ facti sunt arbores autumnales eradicatę, bis mortuæ, facti hostes in capite, qui docere debuerant viam vitę. Nos autē sperabamus quod ipse esset redempturus Israel. Et nunc super hæc omnia tertia dies est, quo hæc facta sunt. Primus dies, quo crucifixus est Christus, persecutorū & hęreticorum significat tempus, qui primitiuā ecclesiā tormētorum asperitatibus vexauerunt, quæ corpus est eius. Secūda dies, qua sepultus fuit, tēpus figurat hypocritarū, qui Christū quasi sepultum in terra reputāt, terrenis cōmodis & honoribus inhiātes, qui nullā nisi terrenæ fœlicitatis gloriā pro suis laboribus expectant. Super hæc omnia tertia dies est, in quo debemus aliud grauius periculum considerare, scilicet in falsis fratribus. Et in hac tertia die Christus debuerat resurrexisse: quia putabamus his diebus vbique diffundi virtutem veræ fidei, & per loca religiosa charitatis radios dilatari, vt

post

G post Orionas & Hyades apparerẽt interiora austri. Sed quia pene omnes declinauerunt, & adhuc in iniquitatibus suis Christum crucifigunt, super hæc omnia dolemus, quia tertia dies est ex quo hæc omnia facta sunt. Sed & mulieres quædã ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius venerunt, dicentes se etiam visionem angelorũ vidisse qui dicunt eum viuere. Mulieres piæ sunt cogitationes. Per monumentum claustrum religiosorum potest intelligi, in quo sumus Christo per temporalium delectationum mortificationem, & sanctæ professionis vinculũ consepulti. Tunc mulieres vadunt ad monumentum quærere dominum, quãdo cogitamus si saltẽ vel in claustris religiosus sit requirens ac diligens deum. Ante lucẽ venerunt, & corpus eius non inuenerunt. O quam dulce est an- *Canti.3.a* te lucem surgere ad quærendum dilectum. Dulcis est quærenti illum. In lectulo meo quæsiui per noctes quem diligit anima mea: quæsiui, & nõ inueni illum: restat ergo vt vadam ad monumentum, id est ad religiosorum claustrum, ad vigilias claustralium: quia ibi dilectum inueniam, etsi non secundum corpus. Etenim si cognouimus secundum carnem Christum, sed iam nunc non nouimus. Ciuitatem custodiunt isti vigiles, angeli sunt quorum visionem se vidisse asserunt mulieres, quæ dicunt eum viuere, & per feruorem veræ dilectionis ostendunt Christum in suis cordibus habitare. Isti sunt vigi-
H les obseruantes omni tempore custodias domini. Ipsi excubant ad ostium tabernaculi, ipsi sunt Oriones & Hyades, & interiora austri. Quam delectabile est eis interesse vigiliis, consurgunt de nocte in principio vigiliarum suarũ, vt effundant cor suum coram domino, & oratio eorum apud altissimum, ibi in medio iuuẽcularum tympanistriarum principes coniunguntur psallentibus. Ibi in excessu mentis Beniamin adolescentulus, ibi resonat cœlestis simul concentus. Ibi sunt Seraphim, Sanctus, Sanctus, Sanctus clamãtia, & Cherubim sese versis vultibus in propiciatorium respicientia. Ibi iubilãt omnes filij dei, laudant dominũ sidera matutina. Ipsi sunt vere similes angelis, per studium angelicæ conuersationis. Ipsis commissa est custodia monumenti, scilicet obseruantiæ regulares claustri. Monumentum istud Christus non deserit, qui nobiscum se promisit esse vsque ad consummationem seculi: & tunc nos erimus secũ cum nos acceperit ad seipsum. Mulieres se dicunt illum non inuenisse, sed visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere, quotiens versamus in cogitationibus nostris: quia etsi sunt vere similes angelis qui de die in diem, & in nocte laudem domini decantent in terris, sicut illi in cœlis: non tamen possident gloriam æternæ beatitudinis summa sanctitate consummata. Paululũ, inquit, cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Sed quid est quod dicitur, terruerunt nos? Nõ est terror qui incutiat hor-
I rorem, sed qui nouam cordis parturiat exultationem vel admirationem. Dum enim cogitamus quam fœlices deliciæ abundant in claustro, super hoc expauescit cor nostrũ, & quadã dulci reuerentia mouetur de loco suo. Et abierunt quidã ex nostris ad monumentum, & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum autem nõ inuenerunt. Abierunt quidam ex nostris. Isti sunt affectus religiosæ mẽtis, qui omnia sicut mulieres inueniunt, non tamen reuertuntur, sicut de mulieribus legitur. Quando enim solis cogitationibus de amore religionis tractamus in cordibus nostris, mulieres ad monumentum vadunt & redeunt. Sed cum affectus mentis ad conuersionis desideria conuertuntur: non iam tantũ mulieres, sed quidam ex nostris ad monumẽtum vadunt, qui non reuertuntur, sed nec ipsum inueniunt. Hoc autem experimẽto cognoscimus: quia cum feruore nouitij ad conuersionẽ venerimus, hic Iesum inuenire nos æstimamus: quia perfectę tranquillitatis & sanctitatis gaudia apprehendere nos speramus. Sed cum processu temporis experimur miserias humanæ fragilitatis, tunc recognoscimus quoniã non inuenimus dominum, visionem tamen angelorum aspicimus, exempla scilicet feruẽtium monachorum. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetę. Nõne hęc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Scaturire videntur hæc verba teneritudinem amoris, & quasi mu-
K stum quod dirumpit nouas lagunculas, de medullis procedere diligentis. *Hiere.23.f* Dedit dominus voci suæ vocem virtutis, vt essent hæc verba eius, sicut malleus conterens petram, & sicut ignis, testimonio Hieremię: Verba eius sicut ignis & malleus, vt de igne ascendat virgula fumi ex aromatibus & puluere pigmentarij, & conterat malleus. Libet paululum ad suauitatem historiæ mentis oculos inclinare. Dũ interpretatur scripturas, dum exponit Moysen & prophetas, procedens ex ipsius ore mira suauitas mentes refrigerat mœrore & tædio consternatas, inæstimabilis redundabat in labiis Iesu sermonis elegantia super mel & fauum, dulcescebat eius eloquium super omnia aromata. Profectò ordinem cœli nouerat, & ponebat rationem eius in terra. Impleta gaudent viscera luctu in lætitiam mutato. Iam refulget in conscientiis domini resurrectio. Resurgenti magis gaudere incipiunt, quam condoluerant crucifixo. Hinc est quod appropinquauerũt castello quo ibant: quia impleri cœperat desiderium consilij quod quærebant. Et ipse se finxit longius ire, vt dum vellet eos deserere, dilectionis igne quo suauiter ardere cœperant, mirabilius æstuarent. Quid eos putas tunc animi habuisse, cum se fingeret longius ire? Æstimo forsitan talibus eum querimoniis interpellasse: Ne decedas dulcissime, ne decesseris à nobis: sed adhuc de Iesu Nazareno sonet vox tua in auribus nostris. Loquere, quæsumus, de gaudio resurrectionis: mane no-
L biscum, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies, sed agemus vigilias noctis. Nõ enim sufficit dies vt saturetur auris auditu de dulcissimo Iesu. Et coegerunt eum: quia cohibere se non poterat vis amoris. Nunc ad delicias reuertamur moralitatis. O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Nonne hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam? Impletum est tempus quod dixit dominus in euangelio: Vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *Mat.18.c* Congregati sunt in nomine eius duo, scilicet oratio & meditatio, vt turtur & columba querimonias dulces submurmurent in foramine petræ, in cauerna maceriæ, condolentes de domini passione. Sed contra hæc susurria, hæc deuota suspiria, tã gratiosa sunt in oculis eius qui scrutatur renes & corda, quod non possit diu abscondere multitudinem dulcedinis suæ quã abscondit timentibus & diligentibus se: sed sæpius per occultam inspirationem, sæpius per scripturę sacræ lectionẽ, talem tristitiam in iubilum solet commutare. O stulti & tardi corde ad credendum. Cogitanti mihi dulcedinem huius increpationis, flere magis libet quam aliquid dicere, quia quidam mirifici odoris balsamus perflat areolam mentis meæ. Disputare cum deo cupio: non quidem ex æqualitate, sed exponendo fragilitatem humanæ conscientiæ. Domine, quotiens passionis tuæ amaritudinem in cordibus nostris ruminamus, totiens de nobis expauescimus: quia dedisti metuentibus te si-
M gnificationem, vt fugiant à facie eius. Si enim ex hoc mundo transisti ad patrem cum tantis cruciatibus, quid fiet de nobis peccatoribus? Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet? Dum tales in oratione fundimus querimonias, consolatur nos dulciter increpando illa vera & summa charitas per scripturarum auctoritatem, seu per occultam inspirationem. Quid de mea passione tam tristes estis? Nolite timere pusillus grex, passus sum vt vos gaudeatis. Thesaurizaui vobis thesauros exultationis, quia thesaurizare debent parentes filiis. Omnia enim opera vestra operatus sum vobis, resurrexi vt iubiletis. Dico vobis, cur nõ creditis? Incipiens à Moyse & prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Beati qui nouerunt gustu fœlicis experientiæ, quam dulciter, quam mirabiliter in oratione & meditatione scripturas dignatur dominus reuelare. Et quidem scientiarum dominus est, potest eas si voluerit dispensare. Incipiens à Moyse & prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Hæc facit, quando corda nostra illuminat radiis charitatis. Ille tenet & quæ latent, & quæ patent in diuinis sermonibus, qui charitatem seruat in moribus. De sola dilectione pendent Moyses & prophetę. Tunc appropinquamus castello quo tẽdimus, quia per infusionem charitatis desideratum vitæ consilium obtinemus.

G Ipse autem finxit se longius ire. Dixi, sapiens efficiar: & ipsa
Eccl. 7. d sapientia recessit longius à me. Incipiẽti difficiles viæ domini
videntur, sed curritur per eas, dum cor cœperit dilatari. Vnde & coegerunt eum. Non enim leuiter ad perfectionis culmẽ attingitur, sed paulatim virtutum gradibus ad apicem charitatis per violentiam peruenitur. Coegerũt eum. Ne mireris si vim patitur regnum cœlorum, quando & ipse dominus eorum. Si igitur quadam naturali duritia cor tuum senseris indeuotum: insta orationibus, intende meditationibus, curre vbi est impetus spiritus, ne assensum carni dederis. Ingere te vigiliis, per lachrymarum violẽtiam vince dominum maiestatis, & dic ei: Mane nobiscum domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Hanc clausulam multipliciter possumus intelligere, & in ea multas delicias inuenire. Mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Cum prosperamus in virtutum successibus, in die sumus. Cũ nos obnubilant tribulationum angustiæ, incipit nobis aduesperascere. Cum tristitia nos confundit, nobis aduesperascit. Et quia ad te confugimus, qui solus laborem & dolorem cõsideras: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Iam veniũt aquæ vsque ad animam. Iam deuotionis deliciæ vertuntur in miseriam, iam omnes angulos mentis nostræ ventus tentationis cõcutit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Tu tribulatis cordibus es refrigerium, tu refugium, tu solatium: tua est potentia, tuum
H est imperium. Intenti sunt ad te oculi omnium, te solũ sitiens anima concupiscit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Sine te nihil possumus facere. Tu solus carmina das in nocte, tu turris es fortitudinis à facie tribulantis. Tuę pietatis oculus circa ea quæ sub cœlo sunt respicit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Per te consurgit nobis ad vesperum fulgor meridianus, & orimur vt lucifer cum nos consumptos putamus. Non confunditur omnis qui in te confidit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Inclinata est iam dies, facti sunt vesperi longiores: quia appropinquante mundi termino superexcrescit iniquitas, & charitas refrigescit. Ne extinguatur in nocte lucerna nostra: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Vergente mundi vespere, sole iustitiæ, frigus iniquitatis genus humanum opprimit. Omnes occupat nox perfidiæ, lux veritatis deficit. Ne deficiamus cum deficientibus: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. Vitæ meæ iam instat vespera, corpus consumit ægritudo perualida. Iá mors minatur aspera. Timor & tremor totam conscientiam concutit, terribilem sententiam iudicij pertimescit. Sed tu domine cui pater omne iudicium dedit: mane nobiscum, quoniam aduesperascit. In manus tuas commẽdo spiritum meum. Ne tradas animam cõfitentem tibi potestatibus tenebrarum. In te solo est salus nostra, ad te sunt oculi nostri, ne pereamus. De multitudine miserationis tuæ mens fiduciá concipit: ma-
I ne nobiscum quoniam aduesperascit. Vel per vesperam possumus intelligere vexatæ mentis refrigerium, vt omni feruore tribulationis recedẽte, oratio & meditatio tranquillũ in ea
Apo. 3. d deo parent hospitium, vt eum cogant ad manendum, & inuitent ad cœnandum, iuxta quod scriptum est: Si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad eum, & cœnabo cũ eo, & ipse mecũ. Factus est sicut viator declinans ad manendũ. Vnde & intrauit cum illis. Factum est autem cum recumberet cum illis, accepit panẽ & benedixit, fregit, & porrexit illis, & aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum. Panis iste panis est gratię. Hunc panẽ ipse per se accipit: quia non quasi inferior, sed patri æqualis, dona gratiæ prout voluit non ad mensuram accepit. Benedicit panem, quando benedictionem suã nobis dat legislator, vt eamus de virtute in virtutẽ. Frangit & porrigit illis: quia non volentis neque currentis, sed miserantis est dei. Nec panem porrigit integrum, sed fractum, quia diuisiones gratiarum sunt: sed idem dominus, qui sicut buccellas mittit crystallum suam. Et quid est quod dicitur: aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eũ in fractione panis? In fractione panis fit diminutio quædá & exinanitio. In fractione, virtutem humilitatis intellige, per quam seipsum fregit, diminuit, & exinauiuit ipse etiam qui panis est vitæ. Et quoniã se exinaniuit, cognitionem suam nobis dedit. Ipse est panis deside-
Dan. 10. d rabilis quem per dies multos Daniel non comedit: quia multi iusti & prophetæ voluerunt videre & non viderunt incarna- K
tam sapientiam dei patris. Multis æstuarunt suspiriis præ desiderio videndi filiũ hominis, sed absconditus erat in sinu patris. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Sapientia abscondita patris, & thesaurus integer & occultus quæ vtilitas in vtrisque? Frange domine esurienti panẽ tuum panẽ teipsum, vt aperiãtur oculi hominis, nec reputetur homini ad peccatum si voluerit esse sicut tu, sciens bonũ & malũ. Te cognoscat in panis fractione, qui ab initio voluit integrum attentare vel attrectare. Frange te, vt sese discat frangere, quia nõ cognosceris nisi in fractione panis. Audiuit Balaam sermones dei, & visiones omnipotentis intuitus est: sed cadebat apertis oculis, quia non cognoscebat dominũ in fractione panis. Sic multos videtis hodie studentes in scripturis, docentes in cathedris, prædicantes in ecclesiis, sed opera eorum non concordant cum verbis. Cõfitentur verbis se nosse deum, sed negant factis: quia non cognoscitur nisi in fractione panis. Et quidẽ nobis dominus factus est panis, & nos sumus panis eius. In sudore vultus sui dignatus vesci pane suo, vt nostro vesceremur in gaudio. Si vis ipsum cognoscere, sicut se fregit, ita te frange: quia qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Nõ est in sermone regnum dei, sed in virtute. Frange igitur te ad laborẽ obedientiæ, ad humilitatem pœnitentiæ. Porta in corpore tuo stigmata Iesu Christi, formam serui accipiens, nõ prælati. Et cum te exinanieris & fregeris, cognosces dominum in fra- L
ctione panis. Sed quoniã cœpimus loqui de pane gratię: dum frangitur, oculi aperiũtur, & dominus cognoscitur: quia cum cæteris gratiarum donis infunditur virtus humilitatis. Tunc eum cognoscimus, quia ex acceptis donis nos ei humiliter subdimus, cũ quicquid boni accepimus, ad ipsum referimus, & sapiens attestatur quod ab humilibus honoratur deus. Vide quomodo dictis nostris concordet beatus Gregorius, qui inquit, virtutes cæteras sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat. Et vnde ferre aliquid debuit, inde deterius sequitur. Vera ergo humilitas aperit oculos, dũ virtutes cæteras per quas vento superbiæ poterat excæcari, frangit & diminuit, & homo se ex se nihil esse cognoscit. Et quãto quis decrescit in despectione sui, tanto amplius proficit in cognitione dei. Vt ergo cognoscatur dominus in fractione panis, frangat homo si quas habet in se virtutes, frangat proprias voluntates, imitans illum qui pro nobis factus est obediens vsque ad mortem crucis. Et ipse euanuit ab oculis eorum. Mira res. Cum incipit magister cordi dulcescere, tũc fugit, vt de absentia sua faciat nos dulciter dolere. Tales sunt amoris deliciæ, oculi amoris ipsum faciunt auolare. Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ, hinnulóque ceruorum, super montes aromatum. Ascẽde super cherubim, & ambula super pennas ventorum. Esto tamen similis capreæ hinnuloq; cer- M
uorum, vt oculos dilectionis tuæ nõ auertas à nobis: etsi à nostris te subtrahis, qui humilia respicis, & alta à longe cognoscis. Et dixerunt adinuicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis scripturas? Clausula ista non est exponenda, sed ruminanda. Quotiens in nobismetipsis marcessit anima nostra, & possident nos dies afflictionis, quotiens tædiis vel tentationum vulneramur sagittis: ad memoriam reuocemus quid aliquando in oratione senserimus, quid in meditatione gustauerimus, qualiter locutus sit nobis dominus cum scilicet transmigraremus in delicias contemplationis. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis de Iesu? O dulcis ardor, dulcis splendor, dulcis amor. Ardor confortans, splendor illuminans, amor inebrians. Quam dulciter ardes, quam mirabiliter splendes, quam sufficienter totum cor hominis imples? Quis poterit habitare de nobis cum igne deuorãte, cum ardoribus sempiternis, cum iam non erit ignis in Sion, sed caminus in Hierusalem in splendoribus æternitatis? Tunc etiam recordabimur de hoc paruo igniculo quẽ sentimus in conualle plorationis, cantabimus & psallemus, & dicemus adinuicem: Nonne cor nostrũ ardens erat in nobis de Iesu? Cum sub paupertate degeremus militiæ regularis, & staremus ad psallendum in nocturnis vigiliis, & post vigilias absconditi incumberemus

A orationibus illis beatiſsimis interuallis, quàm magna tunc erat in cordibus noſtris multitudo dulcedinis. Nónne cor noſtrum ardẽs erat in nobis de Ieſu? Nónne nox erat illuminatio in deliciis? Nónne cor noſtrum tunc ardens erat in nobis, cum in clauſtro reſidentes meditaremur in ſilentio, quando ſecreto deus erat in tabernaculo noſtro, cum ſuper Hieruſalem cor aſcenderet, & cogitaremus patriæ gaudia, cum concentus cœli reſonaret in cõſcientia? Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis de Ieſu, cum diuinarum ſcripturarum dulcedine noſtras reficeremus animas, inuenientes in illis mirabiles delectationes ſuper omnes diuitias? Nónne nos tunc docebat vnctio Chriſti de omnibus, medullatas infundẽdo nobis delicias? Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis de Ieſu dum loqueretur nobis in via? Et ſurgentes eadem hora reuerſi ſunt in Hieruſalem, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum ipſis erant, dicentes: Quia ſurrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Non incongrue eadem hora dicuntur ſurgere, quia non niſi ad horã, nec ad horam quidem eſſe poſſunt in anima tales deliciæ: cito tranſeunt, abeunt, euaneſcunt. Ideo fugiunt, vt earum plenitudinem quæ debetur in patria feruentius appetamus: ideo animum alliciunt & inflãmant, vt ſurgamus, non vt in Hierico deſcendamus. Ibi inſidiantur vt ſpolient vel necent deſcendentes. Sed nobili quadam ſuperbia deſpicere debet hæc temporalia quæ mutabilia ſunt ſicut luna, anima cœleſtibus deliciis adſueta. Surgentes igitur oratio, & meditatio reuertuntur in Hieruſalẽ, cum poſt ſpiritualium deliciarum refectionem pacis intimæ poſſident quietem. Vndecim iſti qui in Hieruſalem ſunt congregati, dona ſeptiformis ſpiritus, & quatuor principales virtutes poſſunt intelligi. Illi qui cum eis ſunt, fides, ſpes, charitas, & ſi qua ibi ſunt alia gratiarum dona, dici poſſunt. Congregatos iſtos oratio & meditatio inueniunt, non congregauerunt: quia etſi pro poſſe noſtro intendamus virtutibus congregandis, nihil ſine patre luminum poſſumus, qui & velle & perficere in nobis operatur. Iſtis dum oratio & meditatio cõiunguntur, dicunt quia ſurrexit dominus verè, quando amãti conſcientiæ inſibilat gaudium reſurrectionis dominicæ. Sed quid vult ſibi quod ſubditur: apparuit Simoni? Videte ne forte propter nos dictum ſit, qui ſpecialiter filij ſumus obedientiæ, qui ſapientibus & inſipientibus debitores ſumus ſine contradictione vocis, ſine rancore murmurationis obedire. Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, magnum lætitiæ cumulum parturiens obedientibus, quia dominus apparuit Simoni, & ipſi ſoli ſpeciali prærogatiua præ omnibus. O ſi deuotæ mentis memoria reuoluamus quàm dulcis ſit eius apparitio obedientiæ filij in illo agone terribili, & in illa hora miſerabili, vbi cogitur anima à corpore ſeparari. Non C præſumimus quæ neſcimus adſerere, poſſumus tamẽ piis imaginationibus tale aliquid cogitare. Forte aliquibus tunc apparet Chriſtus cum vexillo obedientiæ, & ineffabili exultatione exhilarat obedientis animam in illa tribulatione: & his poteſt ſermocinationibus conſolari. Ne timeas fili obedientiæ, ne timeas intueri manus propter obedientiam cruci affixas: conſidera pedes expoſitos fixuris clauorum, & latus lancea perforatum: attende quòd propter obediẽtiam mortuus ſum: & ſi propter fragilitatem humanę conditionis obedientia tua ſit minus aliquid perfectum habens, volo vt plenitudo meæ obedientiæ ſit tuæ minus ſufficientis obediẽtiæ ſupplementum. Quid in illa hora poteſt eſſe ſuauius tali conſolatione: quid imprimi poteſt humano cordi dulcius? Ponite hæc ſuper corda veſtra filij obedientiæ, gaudete & exultate, quia ſurrexit dominus vere, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in via, & quomodo cognouerunt eũ in fractione panis? Extremam hanc clauſulam referre poſſumus ad illa beatæ quietis gaudia, cum ſedebit vnuſquiſq; ſub vite ſua, & ſub ficulnea in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta: cum plateæ Hieruſalem ſternentur auro, & per omnes vicos eius alleluia cantabitur, & implebitur infantibus & puellis ſequentibus agnum quocunque ierit in veſtibus albis. Tunc narrabimus quæ geſta ſunt D in via, quomodo cognouimus dominum in fractione panis, quàm dulciter nos humiliat hic in loco afflictionis, vt delicietur in cordibus noſtris, qui ſecreta ſua abſcondit à ſapientibus & prudentibus, & reuelat ea paruulis. Tunc recordabimur periculorum in quibus verſamur, tribulationum quibus affligimur, miſeriarum quibus inuoluimur: & mirabiliter lætabimur, quia hæc omnia velut vmbra tranſierunt, & de ſplẽdoribus in quibus erimus, oſſa noſtra iubilum germinabunt. Tunc plantabimus vineas in monte Samariæ, & audiemus vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem ſponſi, & vocẽ ſponſæ, & videbimus gloriam regis, & decorem reginæ. Tunc lætabitur virgo in choro, diadema regni portans in capite ſuo, & oſtendet nobis fructum ſanctiſsimi vẽtris ſui. In humanitate noſtra videbitur dominus máieſtatis. Tunc videbit & affluet & mirabitur & dilatabitur cor noſtrum, ſimul laudabimus: quia oculo ad oculum, aſpectu contra aſpectum videbimus, facie ad faciem cognoſcemus, ore ad oſcolloquemur dicentes: Tibi domine poteſtas & imperium, tibi honor & gloria, te laudet omnis ſpiritus in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

TABVLA SVPER SERMONES *Gilleberti super Cantica canticorum.*

ABSCONDE eleemosynã in sinu pauperis, & ipsa orabit pro te ad dominum: exponitur folio.8.B
Adiuro vos, & cætera. exponitur folio.10.B.& 38.F
Adducet dominus ventum de deserto vrentem, & desiccabit venas mortis: exponitur 11.D.E
Amor ipse de quiete inquietior redditur 2.F
Amor humanum animum deo conciliat & vnit. 8.G.H
Amor commendatur. fo.14.K.& per totum sermonem.
Amor proximi compassionem habet, & quẽdam nimis suauem gustum. 15.D
Amor in auribus domini solus obstrepens, corporalium strepitus dedignatur verborum. 18.I.K
Amor vehemens patiẽtis simul afficit, & carnem, & mentẽ. 38.I.K
Amanti quàm durum est animum dimidiare cum Christo & mundo. 8.G
Amantium zelus impatiens quid habeat. 9.F
Amici quare aliqui dicantur, & quare charissimi 30.G.H
Angeli custodes & curatores nostri sunt. 6.G
Angelico exemplo humilem & attentum præbeamus auditum alieno sermoni. 17.A
Angelus in annunciatione, angelus in natiuitate, & cætera. Ibidem.
Annunciatio precationis tenet effectum. 38.I
Animus quanto fuerit expeditior, tanto quidem impensior erit in illud quod amat. 1.E
Antidotum efficax ad mitigandum omnem mentis desolationem est spes resurrectionis futuræ. 27.E.F
Aperiri sibi per contemplationem diuinitas petit à nobis. 35.I.K.L.M
Apertio sponsi est apparitio eius. Ibidem
Apertio sponsæ est apparatus eius. Ibidem
Aperire non posset sponsa, nisi prius dilectus inspirationis manum occultam apponeret. 36.C
Apostolorum commendatio. 28.I
Aquæ viuæ sunt aquæ non deficientes. 31.A
Aquilo significat aduersitates, & aduersam fortunam. 31.E.F & 32.B.C. per totum sermonem.
Arbitrium vbi est, semper liberum est, non tamen liberum ad omnia. 32.D.E
Argentum quid significet. 14.C.D
Aroma mihi videtur offerre, quæ orat & optat. 26.I.K
Aroma bonum, propositum sanctum, & conscientia pura. 32.A.B
Ascendet deus super nubem leuem, & cætera. exponitur. 11.E
Ascensiones disposuit in corde suo: exponitur 15.L.M
Aurum quid significet. 14.C.D
Auster significat fœlicitatem, & securitatem terrenam. 31.E & 32.B.C. per totum sermonem.

B

BALSAMVM olere quis dicatur 13.K
Bene vngitur & bene redolet, qui diligit bona coram deo, &c. 27.A.B
Bonum opus vel quærere Iesum, vel tenere: sed opportunitas & loci, & temporis huic adhibenda est operi. 1.D
Bona iustitia quæ dicatur, & quæ melior. 9.B
Bonus odor fama bona, bonus odor conscientia bona. 13.H
Bona intẽtio pura, quam viuidam reddit, & velut animatam feruida & dulcis affectio. 23.I
Bona vnguenta impassibilitas & patientia. 26.E
Bonum vnguẽtum & bonus odor spiritualis in domino exultatio, & modesta exhibitio, lætitia & notitia. 27.A
Bona vestimenta bona sunt opera. 28.F
Bonus sopor mentis excessus, & alienatio ab affectibus carnis, & à sensibus corporis. 10.G.H.& 34.K.L

C

CAMINVS Christus dicitur. 11.B
Chaos magnum firmatum est inter animam, & Dei naturam. 7.D.E
Cantate deo canticum nouum, &c. exponitur 3.L.M
Capacem esse summi boni, ipsum habere, & esse ipsum, hæc tria distincta sunt. 7.F
Capilli tui sicut grex caprarum, &c. exponitur 18.F.G
Capreæ & cerui qui dicantur. 10.C.D
Caro voluntariis afflicta disciplinis nónne Deum ad propitiationem flectere nititur? 28.G
Carnis nomen in bono alicubi accipitur. 1.L
Castitas commendatur. 14.A.B
Castitatis Christi, Mariæ, & aliorum differentia 33.E.F
Cedrus, Libanus, myrrha, aloe, quatuor virtutes cardinales interpretantur. 39 D.E
Charitas commendatur. 15.D.E
Charitas speciale quoddam est insigne discipulatus Christi, & doctrinæ eius singulare indicium. Ibidem
Charitati innata est sollicitudo quædam, prudentia quędam, & cætera. 21.F
Charitas ista nouit tentamenti occasiones, & cum opus est fugere, & vbi fugiendi non est copia, fortiter ferre. Ibidem
Charitas radix est, & quasi rami virtutes cæteræ de illa pullulant. 27.H.I
Charitas sit tibi custodia flammea. 29.A
Charitas ordinata quando dicatur. 34.H
Charissimus quis dicatur Ibidem
Christus singulariter nõ tam ceruus quàm hinnulus dicitur. 10.D.E
Christus caminus dicitur. 11.B
Christus dicitur ignis consumens. 11.G
Christus solus dictus est Salomon noster verus pacificus. 1.2.C
Christus totus nobis est charitatis illecebra, incitamentum amoris. 15.F
Christus hodie synagogæ dedit libellum repudij. 16.D
Christus horret magis asperitatem morum, linguæ stimulos, quàm aculeos spinarum. 16.F
Christi laudes ponuntur. 16.H.I
Christus Iesus non metit, nisi quod suum est, nisi quod ipse præseminauit. 34.A
Christi humanitas gratiam comparat, diuinitas cõfert. 35.I.K
Christiani mali reprehenduntur. 18.G.H
Circuitus quidam spirituales declarantur. 3.D.E
Ciuitas dei dici potest non inconuenienter vniuersitas creaturæ. 3.G
Cogitationes antiquas qui nesciunt habere. 9.A
Cognatio praua quam contagio sequitur. 36.B
Collis thuris quis dicatur. 23.A.B
Colli nomine quid accipiatur. 20.K 24.H
Colloquia tua, conuersatio communis gratiam spirent. 30.B
Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi: exponitur 34.G
Cõmendatio cuiusdã abbatis mortui Rieuallis. 34.C.D.E
Compassio interna & compositio quædam disciplinæ & doctrinæ necessariæ sunt doctoribus. 21.L.M
Concupiscentia cum sola est, satis inardescit, exterior verò materia, si accedit, insanit. 20.M
Conscientia bona nil tutius. 1.K
Conscientia cuiusque habet quandam propriam faciem. 20.F
Consultatio quidem vtilis, & frequenter quod non confert eorum qui consuluntur eruditio, consulentis meretur humilitas. 6.A.B
Contemplatio iucunda in cœlesti familia. 6.G
Contemplatio sola non excidet in futuro, ideo hanc partem tibi elige in præsenti. 8.I
Contemplationis gratia compassionem non euacuat, sed informat mentis excessus. 10.F.G
Contemplatio passionis Christi. 16.B.C.M. per totum
Contemplatio sapientiæ æterna refectio est. 16.E F

Contempla-

Contemplationis locus pulcherrimus vbi sit. 22.F.G
Contemplandi de deo triplex modus. 36.D
Contritio bona quæ dicatur. 11.K
Cor impij est turbulentum & tabidum, lutosum, & secum semper colluctans. 2.B
Cor Christi quis dicatur. 17.G
Corda libera & à rei familiaris cura magis profluunt in contemplatione & charitate dei. 32.C
Cornelij centurionis commendatio. 28.I
Corona nobis est incarnatio. 16.E
Coronatur ille per tribulationis tolerantiam, qui mitis, qui mansuetus, &c. 23.K
De corpore Christi vide. 6.H
Cum pertransissem illos, &c. exponitur. 6.B.C
Cumulata plane materies præmiorum inter totius puritatis merita, passionibus variis atteritur. 23.K
Cura frequens mundi, insensibilem pene reddit affectum. 1.D.E
Cura animarum & administrādæ necessitatis sollicitudo graue & onerosum satis est pallium. 38.B
Custodes pigri & male fideles quid faciant. 5.E
Custos qualis esse debeat. Ibidem.G
Custodes ciuitatis doctores sancti quādo dicatur hominem inuenire. 37.H.I

D

DELICTA antiqua nō possent nouis deseruire sacramentis, nisi occulta ratione diuina intus operante prouidentia. 3.H
Dentes tui quasi grex detonsarum: exponitur. 19.B
Dentes ecclesiæ qui dicantur. 19.C.G
Desertum quid significet. 11.C.D
Dispensatio ecclesiæ dicitur participatio spiritus. 16.H
Detrahentes professionibus & ordinibus reprehenduntur. 4.H.& 20.H.I.38.G.H
Detractio rapacitatis genus est. 15.C
Deus est vbique per existentiam, sed non æqualiter in singulis per efficientiam. 3.A
Diadema quid significet. 16.C.D
Diem hominis non concupiui: exponitur. 1.F
Dignatio hæc ipsa, qua Deus voluit incarnari, quendam videtur attulisse decorem dignitati maiestatis. 17.A.B
Diligam te bone Iesu, diligam te virtus mea, &c. 15.G
Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & cætera: exponitur. 23.H.I
Dilectio maior est omnibus sacrificiis & holocaustomatib⁹. 26.G
Dilectioni commode adsignatur conclusio, & bonus est dilectio murus. 29.A
Dilectus meus candidus & rubicundus, &c. exponitur. 39.M
Discipuli carpētes opera prælatorum reprehenduntur. 18.F
Diuina natura inconuertibilis & incommutabilis est. 6.M & 7.A
Doctores sacri varios animorum inuestigant affectus. 37.I
Dormire quis dicatur spiritualiter. 34.K.L
Dulce satis est te bone Iesu quærere, dulcius tenere. 1.C
Dulcedo simulata, & dulcedo exigua linguæ quæ sit. 28.D
Duo vbera tua, sicut duo hinnuli, &c. exponitur. 21.I.K

E

ECCLESIA vtrāque naturam, id est, humanam & diuinam integram fatetur in Christo. 6.F.G
Ecclesia desponsata est Christo in fide. 16.H
Ecclesia sponsa Christi remittit, permittit, promittit, præmittit. 28.B.C
Ecclesia dicitur pulcherrima mulierum, quare hoc. 39.H
Ecclesiæ corpus plenum est oculis ante & retro. 18.E
Ecclesiæ præmitiuæ persecutio & constantia. 9.D.E.F.33.L
Ego dormio, & cor meum vigilat: exponitur. 34.K
Eleemosynæ vocabulo non incongrue censentur vniuersa, quæ indigentibus misericorditer impenduntur. 8.B
Eloquentiæ tuæ signum nunquam euidentius dabis, quàm si humilem materiam exequaris ornate. 21.M.& 22.A
Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum: exponitur. 29.E.F.G
Euangelice ex toto loquere, qui vir euangelicus es. 12.I
Exclamatio temporum nostrorum: O misera hæc tempora nostra, &c. 10.F
Exclamatio montis spiritualis: O beatum montem, &c. 23.A
Exclamatio verbi: O mira vis verbi, &c. 37.F.G
Exclamatio charitatis: O potens & præpotens passio charitatis, &c. 38.L
Exhortatio fratrum. 18.D.E
Exhortatio pœnitentium. 37.I.K
Exhortatio curam animarum habentium; & administrandæ necessitatis sollicitudinem ex officio. 38.D.E

F

FAMA bona, odor bonus. 13.H
Fauus distillans labia tua, &c. exponitur. 27.M
Fœlix anima, quæ bono contemplationis frueris. 8.I
Fœlix qui satis lauit lectulum cordis, &c. 15.K.L
Ferculum sibi fecit rex Salomon, &c. exponitur. 13.C.per totum.
Fides Christi, Iudæorum traditiones, & dogmata philosophorum arida fecit. 4.E
Fides vtrosque populos æquè nobilitat, videlicet Iudæos & gentes: sed Iudæus aliter reputat. 22.B
Fidelis anima omnia replicat, & recenset in laudem dei. 3.K
Fidelium conuersatio gemina est. 4.F.G
De filio prodigo. 3.A.B.27.F
Fons signatus quid sit. 28.K.L.29.B.C.D
Fons sapientiæ bonus omnino, sed adhuc sub signaculo nobis emanat. 29.D
Fons signatus, & fons patens differunt. Ibidem.
Fons ortorum, & puteus aquarum viuentium, &c. exponitur 30.F.& sequentibus.
Fontis, & putei differentia. 30.H.I
Formorsus in stola sua cur Christus dicatur. 6.H
Fortitudo bona quæ dicatur. 10.E
Fortes Israël qui dicantur, & qui male fortes. 12.G
Foueam quasi fodit, qui terreni sensus acumine scripturæ soliditatem penetrat, &c. 30.M
Frigidæ, & feruidæ orationis differentia. 11.I
Fugitiui religiosi notantur. 31.D

G

GEMITVS tuus dulcis, quem genuit amor. 20.C
Gemelli duo hinnuli capreæ dicuntur Iudæi & Græci siue gentes. 22.B
Genæ ipsæ vocis vsum habent, & oris aut supplent officium, aut amplius exornant. 20.B.C
Gladium spiritus (quod est verbum dei) habentes & non secundum illud operantes reprehenduntur. 12.F.G
Gloriosi qui vere dicantur. 3.G
Gloriari nemo debet castum se habere cor aut alias virtutes. 20.F
Gillebertus orat pro religioso qui censetur mortuus, quando est vel tædij, vel desperationis mole obrutus. 13.A
Gillebertus plangit & lamentatur virginem quandam corruptam. 32.M.& 33.A.B
Gillebertus plangit & lamentatur sanctum Aelredum mortuum abbatem Rieuallis. 34.C.D.E
Gillebertus plangit & lamentatur ꝙ cura animarum ex officio ipsi incumbebat, & administrandæ necessitatis sollicitudo. 38.B.C
Gratias tibi domine Iesu Christe, ꝙ nobis salutis occasiones paras. 4.G

H

HAERETICI notantur. 30.C.35.E
Horret Christus magis asperitatem motum, linguæ stimulos, quam aculeos spinarum. 16.F.G
Homo spirituals sit quasi aquila. 9.A
Hostis carne nostra quasi castro vtens, regiones spiritus de vicino infestat. 12.E
Humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur: exponitur. 28.F
Humilitas nec contra iniuriantes tumet, nec supra consortes se tendit. 29.K
Humilitas perfecta de meritis semper alienis præsumit. 38.F

I

IACVLA sublimia exhortationis non sunt passim fundenda, nec in omni multitudine, &c. 37.L
Iesu bone, quid est quod alicubi non inueniris, qui vbiq; crederis, &c. 3.A.B
Iesus quando ad te ingrediatur, & quando tu ad illum ingrediaris. 36.L
Ignis Iesu, ignis bonus est. 11.G.H
Ignorantiæ tuæ nox serenam tibi visionem adimit secretorum cœlestium. 1.D.E.F
Impassibilitatis & patientiæ differentia. 27.E.F
Impetus multiplex notatur. 31.C
Incarnatio nobis corona est. 16.E
Increpatorius doctoris sermo si quosdam specialiter tangere videtur, non ad odij fomitem illud inuertant. 37.I.K
Iniquitas & inæqualitas multa est ad transitoria intensum impendere animum, ad æterna remissum. 38.E
Inuenire illa quæ sursum sunt bona, est quodam dulcedinis, & experientiæ gustu præsentire illa. 5.C
Inuidia quid faciat de alienis bonis. 15.A.B.C
In inuidam animam non potest intrare æstimatio bona de bonis alienis. Ibidem.C
Inuitationes mutuæ sponsi & sponsæ habentur. 32.K.L
Ionathas columbæ est donum, illum significans qui spiritualis gratiæ est plenus. 15.A
Iudæi & philosophi carpuntur. 4.E.35.B.C.& 39.I
Iudæus in communi clementia iura sibi priuata deposcit. 22.B
Iuga boum emi quinque: exponitur. 20.L.M
Iustissimus, potentissimus, prudentissimus moderator quid operetur. 3.K

L

LABIA spiritualia & interiora quæ dicantur. 19.L
Lac quasi videtur omnis doctrina, omnis affectus pius animo illapsus dulciter. 22.D
Lamentatio animæ deum quærentis & non inuenientis. 2.I.K
Lamentatio Gilleberti contra fratres malignantes. 10. K.L.M
Lamentatio Gilleberti propter aduersitates & aduersam fortunam. 31.F.G.& per totum.
Lamentatio Gilleberti pro virgine quadam corrupta. 32.M & 33.A.B
Languor amantis est affectio quædam de absente dilecto amantem conficiens. 38.I.K
Langores tres enumerantur. Ibidem.M
Latitudinem sui cordis aliqui exponunt seculari prudentiæ, & isti reprehenduntur. 4.M
Laudes orti conclusi in tribus absoluit scriptura. 29.B
Laurentij martyris commendatio. 33.F
Lectio debet orationi seruire præparare affectum, non horas præripere, nec succidere moras 6.B
In lectulo meo quæsiui per noctes, quem diligit anima mea: exponitur. 1.C.M. per totum.
Lectulus bonus dicitur conscientiæ quies & munditia. 2.A 9.A.& 13.B
In lectulis magnum & multiplex mysterium reperies. 13.A
Leuitas innata tibi, vicina est lapsui. 9.F
Libano in scripturis legitur comparata virginitas. 13.H.& 14.A
Libertas duplex describitur. 32.E.F
Libertas triplex describitur. Ibidem.F.G
Lilium & lilia, qui & quæ dicantur. 22.C
Lingua praua quid requirat. 20.A
Lingua & labia ac si quidam argenteus canalis sunt, & cætera. 28.D
Liuor dum priuatam semper excellentiam cogitat, alienam obscurat. 15.C
Locus proprius & domesticus matris Ecclesiæ est contemplatio. 8.I

M

MAGNA vis amoris alieno non nititur suffragio, propriis contenta meritis. 1.I.K
Magna vis amoris quem nec infirmitas, nec aduersitas compescit, nec illa innata, nec ista illata. 2.E
Magna & violenta est vis charitatis. 24.E
Magnus plane est (si quis est) qui sicut nunquam titubat in fide: ita passionibus animi nullis turbetur. 10.A
Magna eloquentiæ laus est, causam quam susceperis, apte exequi, &c. 22.A
Magnus mons Paulus dicitur. 22.F.G
Mala punica significant verecundiam. Potest & in malis punicis martyrum intelligi patientia, & regulares conuentus. 28.L.M.& 29.A.B
Malignatur in sancto qui malignatur in bono, siue in suo, siue in alieno. 17.L
Mammæ duæ sunt maternæ pietatis spirituales. 25.E
Mariæ virginis vterus dicitur desertum propter incorruptionem. 11.D
Maria Magdalenæ commendatio. 26.I.K.& 27.C
Martyrum commendatio. 18.L.M.38.C
Mediator quidam inter deum & homines, qualiter se habere debet. 21.G.H
Mens secura & libera, iure lectulus dicitur. 2.A.B
Mentis excessus bonus est sopor. 10.H.34.M
Myrrha quid significet. 11.I.33.E
Misericordiam quam debes ex loco, ex animo solue. 27.E
Molesta amanti dilatio, sed solent protracta desideria amplius crescere. 5.D
Molestus stimulus, sed tamen vexatio præstat humilitatem profectui. 12.A
Molesta est vtraque affectio, & non dulcescere quod elegeris, & sentire quod oderis, molestum vtrunque, & cætera. 32.A
Monachorum est, non colloquium, sed silentium, &c. 6.C
Monachi reprehenduntur, quòd mundo se studiose conformant. 9.M.& 10.A
Mons myrrhæ quis dicatur. 22.M
Mortuus est, qui vel tædij, vel desperationis mole obruitur, & cætera. 13.A
Mors bona quæ dicatur. 21.A
Motus intentionis prauæ, & à Deo habet quòd motus est, & ab ipso non habet quòd prauus est. 3.H
Multos videmus & dolemus tam insperato cessisse, quàm subito erupisse. 11.F
Munditia meretur notitiam, non hanc literatoriam tantum, sed quandam dulcem & intimam, & ipsius animæ medullis infusam. 5.A

N

NARDVS vel in nardo intelligitur mentis quies. 29.M
De natura diuina & humana Christi. 33.H.59.E.F G.&.40.A.B
Nemo alij in gratia quocunque in gradu fuerit, aut participium, aut parilitatem inuideat. 22.B
Nil bona tutius conscientia. 1.I.K
Nobilitate seculi non debemus chari deo reputari. 14.H
Nomen Iesu vbique venerabile est, & vtinam quod vox sonat, vita depromat. 5.A
Non facile est virtutem cuiusque ex indiciis definire 18.B
Nonatianus hæreticus reprehenditur. 26.I.K
Nouissima tuba quid sit. 14.F
Nouum canticum quare dicatur. 3.L
Nox quædam bona dicitur. 1.G.H
Nubes cœli dicitur sponsa. 23.E.F

O

OBSERVANTIARVM duritia, & petra disciplinæ frequenter largos effundit riuos olei, &c. 21.D.E
Ocium liberum & irrigatio crebra sanctæ meditationis multum cooperatur, vt læta prodeant germina sapientiæ. 4.M
Ocio libero non omnes rite & iure debito fruuntur. 7.K.& 38.D.E
Oculus turbatus vel ira, vel cura quomodo lucem illam inaccessam intuebitur. 1.D
Oculus intentionis simplex illustrat vniuersum corpus operationis. 17.K
Oculus quando tenebrosus, quando lucidus, quando caligans dicatur.

dicatur. Ibidem
Oculi tui columbarum:exponitur. 17.I.per totum
Oculi ecclesiæ qui sint. 18.F.24.I
Odor misericordiæ & remißionis suauius fragat in ecclesia. 27.D.E
Odor quid sit. Ibidem.I
Omnia deum mihi monstrant ad cognitionem,sed non omnia me mouere poßunt intus ad deuotionem. 3.A.B
Omnes gemellis fœtibus,& sterilis non est in eis:exponitur. 19.H
Opera sequuntur spiritum sicut calor ignem, vmbra corpus, lux solem,effectus causam. 8.K.L
Opera patentia & publica,ostentationem & inanem iactantiam redolent. 28.F.G
Operatio tristis & spiritualis gaudij carens irrigatione vicina sterilitati videtur. 29.C
Opus ipsum obliuiscitur opus se esse dum amoris pinguedine totum inficitur. 29.K
Opera exterioris sollicitudinis & vsus contemplationis confici simul non poßunt. Ibidem.L
Optima pars contemplationis & dilectionis est vsus. 8.C
Oratio pertinax pertingit ad finem. 5.D
Orantis Christi species facta est altera:exponitur. 11.B
Oratio quæ succensa non fuerit, nescit itinere directo ad deũ ire. 11.I
Orationis vsus animum reddit mundum & candidum. 23.D
Oratio in sinu conuertitur, quæ celerem precibus reportat effectum. 28.F
Orationis vicem quæ opera habere dicantur. Ibidem.G.H
Orans non sinat animum fluctare, non declinare ad alia. 38.M
Ordines regulares vnde prodierunt. 29.F.G
Ortus conclusus es soror mea sponsa:exponiturr. 28.K
Ortus sponsi quis dicatur. 33.D
Ostiorum magna est distantia,& triplex est ostium. 37.K

P

PALLIORVM genera spiritualia multa sunt.37.H.ad finẽ sermonis.
Paradisus conclusus & paradisus emissus differunt. 29.E
Pharisæus reprehenditur. 27.K
Pardo comparatur hæreticus, & homo varius & inconstans. 23.L
Pauli apostoli virtutes. 11.L.M.13.G
Paulus apostolus dicitur magnus mons. 22.F
Pax abundans,quæ dicatur. 12.D
Pelagius hæreticus reprehenditur. 26.I.K
Pestilentia morum hodie fœda satis, & lenta nimis exhalat. 9.M
Petrus & qui cum ipso erant in monte, grauati sunt somno. exponitur. 10.I
In phreneticis non minuitur innata rationalitas,sed in sic affectis nullus eius motus existere valet. 32.F
Prædicantes in conuentu fratrum redarguuntur & instruuntur. 21.M
Prædicationis officium non omnibus incumbit. 35.I
Prælationis labores ingredi festinantes arguuntur. 24.B.C. 35.G
Bræterire & pertransire differunt. 6.C.D
Prope feci iustitiam meam,& salus mea non elongabitur,exponitur. Ibidem.E
Propugnacula charitatis exprimuntur. 21.G
Prudentiæ carnis & prudentiæ spiritus differentia. 17.M
Pudicitia & patientia comites dicuntur & differunt. 29.F

Q

QVALIS est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum,&c. exponitur. 39.F
Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ: exponitur 25.C
Quatuor aduerte, vel in sponsa, vel circa sponsam ecclesiam: inuestigationes,vota,præcepta,& preces. 37.L
Quæ est ista quæ ascendit per desertum &c.exponitur. 11.B
Querela animæ deum quærentis & non inuenientis. 2.I.K
Quæsiui & non inueni illum, vocaui,& non respondit mihi, exponitur. 37.L
Quæstuosa res,nomen est Christi. 5.B.C
Qui confidunt in domino mutabunt fortitudinem : exponitur. 10.E
Quid tibi cũ conflictu cui totum de affectu constare debet? 13.K.L.
Quicquid de Christo sapis,quicquid sentis, intra ecclesiæ cõstringas regulas. 9.A
Quies & libertas in hoc corpore breuis,& exigua est : exponitur. 2.B
Quod intelligentia inueneris, diligentia tene, & retine. 7.K

R

RAPACITATIS genus est,si famam decerpis. 15.C
Reconciliatio, est iterata animorum dißidentium conciliatio. 26.G
Regulares conuentus intelliguntur in malis punicis. 29.F.G
Regularis conuersationis opera per myrrham probatißimã, & indisciplinatæ per reprobam designantur. 36.E.F
Regularis exercitatio, & hostilis vexatio vtraque probabilis seruata patientia. Ibidem.F.G
Religiosorum commendatio. 2.D.18.I.K.38.F.G
Religiosorum exhortatio, & commonitio de vitandis cogitationibus turpibus. 4.A
Religionis professores sal esse terræ debemus. 9.M.&.10.A
Religiosi redargutio dicentis, non me illæ scripturæ sacræ sermo ædificat. 19.H.I
Religiosorum & secularium differentia quoad vitam. 30.G
Religiosis detrahentes reprehenduntur. 38.G.H
Religiosorum magna collaudatio, sed maior vituperatio inuenitur in illo dicto prophetæ : Candidiores Nazaræi eius niue,&c. 39.L

S

SABBATVM delicatum est, & sanctum, & gloriosum:exponitur. 8.M
Sapientia in animum quietum, & purum vltro incurrere solet, & gratis influere. 1.C
Sapientia huius mundi,& sapientia quæ de deo est, differunt. 4.M.& 5.A
Sapientes huius seculi circumierunt rerum naturam, & in artificio suo operantem aduerterunt sapientiam dei. 4.K.L
Schisma eorum, qui nihil proprij habere volunt, & eorũ qui de proprietate gloriantur,tangitur. 24.K
Schismatici tanguntur. 30.M
Scriptura,verbum & stabile facit & visibile,&c. 39.B.C
Septenarius, aut spiritualitatem, aut vniuersalitatem indicat gratiarum. 29.H
Seruus malus & piger reprehenditur. 23.H.I
Simplicitas bona quæ dicatur. 12.K
Synagoga reprehenditur. 9.G
Synagoga repudiata est,ecclesia accepta. 16.D
Sicut vitta concinea labia tua:exponitur. 19.K
Sicut fragmen mali punici:ita genæ tuæ:exponitur. 20.D
Sicut turris Dauid collum tuum:exponitur. 21.D.E
A spe supernorum, omnium actuum caput, & totius intentio vitæ inchoare debet,& illi cohærere. 34.E
Sponsa cum sponso loquitur, tunc loquitur in loquela dulcioris labij,& lingua altera. 28.A.B
Sponsa primo tremit:secundo surgit:tertio aperit. 37.B
Sterilis est intelligentia quam non coæua, & germana comitatur deuotio. 19.H
Stimulatur Paulus ne extollatur,& quomodo qui hæc audis, refugis stimulari? 11.L.M.& 12.A
Suauißimum mihi ceruical bone Iesu, spinea illa capitis tui corona,&c. 2.H
Succensio duplex innuitur: vna de summis,alia de inferius erumpens. 19.M
Summißior quidem vox,sed mens intentior,& preces tacitę multum habent acuminis. 18.I.K
Surgam & circuibo ciuitatem, quæram per vicos & plateas: exponitur. 2.M.& 3.A.B
Suspecta est mihi omnis doctrina & certe despecta, quæ nullam inducit de Christo mentionem. 4.G

Tædium

T

TAEDIVM vehemens & amaritudo cordis virtutes ipsas exercet,non euertit. 31.M.& 32.A
Tenui illum nec dimittam:exponitur. 7.H.8.A.B. & G.& 9.A.per totum
Tenuit eos superbia:exponitur. 7.K
Tenere qualiter dilectum debeamus. 9.M.
Terræ quædam sunt superiora, quædam inferiora, quædam infima. 20.H
Thus quid significet. 11.I
Timores tres inuuntur. 15.F.G
Timor rigore gelido constringit affectus. 32.B
Torrens duplex spiritualis describitur. 31.A
Tota pulchra es amica mea,&c.exponitur. 32. E
Tranquillitas mentis efficax est ad incrementa gratiarum. 11.B
Tribulatio & aduersitas exterior plangitur. 31.E.F.G.H
Tribulatio interior. Ibidem.L.M.

V

VADAM mihi ad montem myrrhæ:exponitur. 22.L
Vberibus geminis erga subditos abundare debet qui doctoris & patris in ecclesia locum occupat. 25.E
Veniat dilectus meus in ortum suũ,&c.exponitur. 32.L.M
Venustas vultus mentem interpretatur, & internos affectus facies loquitur. 20.B
Verba consolatoria dum aliqui plus æquo sectantur, in vana deuoluuntur. 26.H.Videas.
Vicissitudo refectionem affert,defectum prohibet. 36. G
Verecundia commendatur. 20.D.E
Vigiles qui dicantur. 35.A
Vigiliæ quædam sunt sollicitudinum repletæ molestia, quædam bonæ. Ibidem
Virgines sacræ instruuntur. 14.A.per totum
Virgo quædam corrupta plangitur, vel lamentatur. 32. M. & 33.A.B
Virgula fumi quare sponsa dicatur. 11.F
Virtutes ipsę suapte natura intus in animo locatæ sunt. 18.C
Visio sponsi,non est vna nec simplex,nec vniformis. 5.H
Visio dei quodam cum affectu semper accipienda. 16.A
Viderunt insulę & timuerunt, & extrema terrę obstupuerũt exponitur. Ibidem.B
Vmbra quę dicatur. 1.F.G
Vmbræ tres sunt. 22. F
Vnguentarius est satanas,nolite ab illo oleum emere. 13.K
Vnguentorum & aromatum differentia. 27.B
Vnguentum proponitur cuius odor super omnia ecclesiasticorum donorum excellat aromata. 27.C
Vnguenta quadruplicia sunt. Ibidem.F
Vnctio quid sit. 27.I
Vtinam nos tales simus auditores verbi dei,qui non succumbamus his,quæ dicuntur. 6.C
Vtinam fidei,quam habeo in Christo, omnia opera mea attestentur. 18.H
Vtinam mihi nihil incumbat negocij, nisi suspenso semper stupore mirari impensam gratiam. 23.H
Vocem frequenter eripit oratio vehemens. 18.I.K
Vox dilecti pulsantis,exponitur. 55. B
Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, &c. exponitur. 24. D.E
Vultus animi interpres est,& ab intimo affectu habitum trahit. 8.A

Finit tabula super sermones Gilleberti,in Cantica Canticorum.

LVDOVICVS MIRÆVS ROSETANVS OPTIMO CVIque & excolendæ pietatis candidato, Salutem.

QVVM amœniſsimi huius iuxtà ac ſanctiſsimi doctoris commentationes prælo ſudante, perinde ac nauis ſolet paſsis velis, ad vmbilicum contenderent pie lector, viſum eſt in rem tuam fore, ſi quæ reſederant eiuſdem ſancti lucubrationes nondum euulgatæ aut commiſſæ typis, noſtra ſedulitate ac ſolerti induſtria vndecunde eruerentur in apertam lucem, exemptæ tineis & blattis ac liberiore cœlo perfruituræ. Id quàm probè nobis curatum ſit, teſtari abunde poſſunt nec pauci, nec indocti. In primis è S. crucis cœnobio tria hæc exhibita nobis ſunt, De Cœna domini homilia, cuius principium eſt, Sediſti ad menſam. Hanc habes, folio. 321. De ſancto Andrea homilia item vna fol. 341. De ſancto Nicolao homilia folio trecenteſimo quadrageſimoſecundo. Acceſsit opuſculum De conſcientia folio trecenteſimo trigeſimooctauo. Quæ porro continet proxima appendix, deprompta ſunt ex archiuis partim ſcholæ Sorbonicæ, partim Cartuſiæ Pariſienſis, præter homiliam de paſsione domini: Ieſum Nazarenum & cæte. Hæc autem ſunt: è Sorbona, De amore dei, De natura & dignitate amoris diuini. Hæc benignè nobis ſuggeſsit Sorbona, indicante D. Franciſco Comeſtore Theologicæ laureæ candidato. E Cartuſia quæ ſubiunximus, nobis nihil inuitè exhibuit D. Godefridus Tilmanus. In primis tractatum De domini paſsione ſuper illud, Ego ſum vitis vera, quem & prius recognitione reſtitui in gratiam non huius mundi eloquentium, ſed piorum. Nam phraſis ipſa docet auctorem pene infantem, tantum abeſt vt aſcribi debuerit facundo & eloquenti Bernardo: nec illi tribuiſſemus, niſi nos eò inuitaſſent, imò perpuliſſent cauſæ aliquot haudquaquam leues. Primum liber ipſe in membrana deſcriptus & initio & à fine præfert Bernardi & Clareuallenſis abbatis, vt auctoris, nomenclaturam, idque miniatis literis. Eſtq; hoc opuſculum tantæ antiquitatis, vt credi poſsit ſcriptum mox à ſancti obitu, verſibus tam multis pene interlitis, vt in legendo lynceis oculis, in reſtituendo, coniectore œdipo opus fuerit. Eſt liber ante annos aliquot inuentus in Cartuſia Montis dei, in cella quæ hunc vſque diem dicitur S. Bernardi, ad quā is ceu ad portum tranquilliſsimum anachoreticæ ſolitudinis amantiſsimus non rarò diuertebat. Proinde doctrina ſalutaris id promerebatur, conſentiente inſcriptione operis. Pro infantia phraſeos reſponderi poteſt, quod ſtylum attemperarit captui virginum quas Nonnas vocant. Ad eas enim hoc operis ſcriptum eſſe ex lectione colligo. Huic ſubieci proſas aliquot Rythmica modulatione excurrentes, ceu ſunt: Oratio de paſsione domini, Salue mundi ſalutare. Iubilus eiuſdem, Ieſu dulcis memoria. Tertia eſt oratio ad Chriſtum & ad eius intemeratam matrem ac virginem, Summe ſummi tu patris vnice. Has treis multo excellit eodem Bernardo auctore & dictionis elegantia & contextu rythmicæ modulationis, quæ in Natali dominico concini paſsim ſolet: Lætabundus exultet fidelis chorus Halleluya. Ad parilem contextum pertexta eſt de ſancta Katharina: Sanctiſsimæ virginis votiua feſta, recolamus. De ſancto Ludouico, Lætabunda, pſallat plebs cum mente munda, Chriſtiana. Vtriuſque auctorem non facile dixerim. Ad has proxime appreſsimus formulam priuatæ confeſsionis, nihil indignam viri iſtius pietate: In vnione acerbiſsimi doloris &c. Viſum eſt his ſubtexere opuſculum eiuſdem ad ſororem virginem ſemel quod ſciam, excuſum typis. Eius videri poteſt idem eſſe auctor, qui & tractatus præſcripti de paſsione. Tametſi præmiſerimus opuſculum vnum De conſcientia vti nobis dictum eſt, nihil tamen inſolens aut diſſentaneum rationi feciſſe videbor piis, ſi clauſulæ loco aut vice coronidis appreſſero alterum eadem de re, nimirum de conſcientia, quando & nomen præfert, & iuſtius priore adſcribitur Bernardo. Lege igitur & fruere his lector.

Diui Bernardi abbatis *CLAREVALLIS DE amore Dei, Liber.*

Caput primum.

Eſa. 2. a

VENITE aſcendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos vias ſuas, intētiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora in ea. Venite, aſcendamus in montem, vel locū, vbi dominus videt, vel videtur. Curæ, ſolicitudines, anxietates, labores, pœnæ,
Exo. 24. c ſeruitutes, expectate me hic, cum aſino corpore iſto, donec ego cum puero, ratio ſcilicet cum intelligentia vſque illuc properantes, poſtquam adorauerimus reuertamur ad vos. Reuertemur enim, & heu reuertemur quàm citiſsime: abducit enim nos à vobis charitas veritatis, ſed propter fratres abdicare & abiurare vos non patitur veritas charitatis.
Pſa. 79. b Sed licet retrahat veſtra neceſsitas, non propter vos omnino omittenda eſt illa ſuauitas. Domine deus virtutum conuerte nos, & oſtende faciem tuam & ſalui erimus. Sed heu heu domine deus quàm præproperū eſt, quàm temerarium, quàm inordinatum, quàm præſumptuoſum, quam alienum à regula verbi veritatis, & ſapientiæ tuæ, corde immundo velle videre deum. Sed ô ſumma bonitas, ſummum bonum, vita cordium, lux oculorum interiorum, propter bonitatem tuā domine miſerere: hæc eſt enim mundatio mea, hæc fiducia mea, hæc iuſtitia: contemplatio bonitatis tuæ bone domine.
Cor immundum alienū eſt à videndo deo. Ergo ô domine, deus meus, qui dicis animæ meæ, modo quo tu ſcis, ſalus tua ego ſum. Raboni, ſumme magiſter, vnice doctor videndi, quæ videre deſidero, dic cæco, mendico tuo, Quid vis faciam tibi? Et tu ſcis, qui iam hoc ipſum das: quoniam ex omnibus ſuis receſsibus abiectis, procul omnibus ſeculi huius altitudinibus, pulchritudinibus, dulcedinibus, & quicquid concupiſcentiam carnis, vel oculorum, vel ambitionem ſpiritus attentare poteſt, vel ſolet, tibi dicat cor meum: Exquiſiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira tua à ſeruo tuo. *Pſal. 26. c* Impudens quippe, & improbus ſum, ô adiutor meus antique & ſuſceptor indefeſſe. † Sed vide quia amore amoris tui hoc facio. Cum enim ex munere gratiæ tuæ domine ad ea quę carnis ſunt, faciem cordis non habeā, ſed poſueris ea mihi dorſum & mundum, & quæcunq; eius ſunt poſueris mihi deorſum: quid eſt obſecro quòd in toto corde meo exquirēs te, cum faciem tuam apprehendiſſe me gratulor, quàm ſolam facies mea deſiderat, repente me inuenio ſeorſum? Cur eam abſcondis? Nunquid arbitraris me inimicum tuum? Num cōſumere tu me vis peccatis adoleſcentiæ meæ? Nunquid ego non ſum ad te cōuerſus, vel tu adhuc es à me auerſus. Si non ſum conuerſus, deus virtutum conuerte me. Si tu es auerſus, deus virtutum conuertere. Tu dixiſti, Si conuerteris Iſraël, conuertere. Et iterum: Conuertimini ad me, & ego cōuertar ad vos. Tu ſcis donū gratiæ tuæ in corde pauperis tui: paratum cor meum deus, paratum cor meum. Præcipe quod vis, fac me intelligere quod pręcipis: da poſſe qui dediſti velle, & fiet in me vel de me quicquid vis. Deus virtutum conuerte nos, & oſtende faciem tuam & ſalui erimus. † Reſpōdet quippe mihi intus in anima mea, & mēte mea tumultuans in me, & concutiens omnia interiora mea vox teſtificationis tuæ: & caligant oculi mei interiores à fulgore veritatis tuæ ingerentis mihi, quia non videbit te homo, & viuere poteſt. Ego enim verè in peccatis totus vſque adhuc, necdum potui mori mihi, vt viuam tibi, ſed tamē ex pręcepto tuo, & dono tuo ſto in petra fidei meæ, fidei chriſtianæ, in loco, qui verè eſt penes te, in quo vt poſſum interim fero patienter, & amplector, & deoſculor regentem, & protegentem me, dexteram tuam & aliquoties contemplans, & videre geſtiens poſteriora videntis me, & percurrens ſemitam diſpenſationis humanæ Chriſti filij tui ſuſpicio. nec cum accedere geſtio ad eum, & vel ſicut hæmorroiſſa illa infirmæ & miſeræ animæ meæ à ſalutifero tactu vel fimbrię eius quaſi furari geſtio ſanitatē, vel ſicut Thomas ille vir deſideriorum, totum eum deſide-

† Exēplar Sorbonicū habet, Sed amore amoris tui hoc facio. Sicut vides me non vidēte te, & ſicut dediſti mihi deſiderium tui, & ſi quid tibi placet in me, & cito ignoſcis cæco tuo ad me currēti, & manum das aliquibus in currendo offendenti.

† Reſpōdet
1. Reg. 3. a
Exo. 33. d
Matt. 9. c

G rò, videre, & tangere: & non solum, sed accedere ad sacrosan-
Ioan.20.f ctum lateris eius vulnus ostium arcæ, quod factum est in la-
tere, vt non tantum mittam digitum, vel totam manum, sed
Ardens erga Christū zelus. totus intrem vsq; ad ipsum cor Iesu: in sanctum sanctorum,
in arcam testamenti, ad vrnam auream animā nostræ huma-
nitatis, continentem intra se manna diuinitatis, heu dicitur
Apo.22.c mihi, Noli me tangere. Et illud de Apocalypsi, Foris canes:
sicque cum dignis conscientiæ meæ verberibus expulsus &
propulsus improbitatis, & præsumptionis meæ pœnas cogor
luere, rursusque in petram meam me recipiens, quæ refugiū
Psal.103. est herinaciis spinis peccatorū plenis, reamplector, & reoscu-
lor tegentem, & protegentem me dexteram tuam: & ex eo,
quòd vel leuiter sensi, vel vidi, magis accenso desiderio vix
patienter expecto, vt à me auferas manum tegentē, & infun
das gratiam illuminantem, vt tandem aliquando secundum
responsum veritatis tuæ mortuus mihi & viuens tibi, reuela-
ta facie ipsam tuam faciem incipiam videre, & affici tibi à vi-
sione faciei tuæ. Et ô facies facies, quàm beata facies, quæ af-
fici tibi meretur videndo te, ædificans in corde suo taberna-
culum deo Iacob, & omnia faciens secūdum exemplar quod
Psal.26.c ei ostenditur in monte, hic vero & cōpetenter cantatur, Ti-
bi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam do-
mine requiram. Itaque vt dixi, ex dono gratiæ tuæ contem-
plans omnes angulos cōscientiæ meæ, vel terminos, vnice &
H singulariter desidero videre te, vt omnes fines terræ meæ vi
deant salutare dei sui, vt amem cum videro quem amare, hoc
est vere viuere. dico enim mihi in languore desiderij mei,
Rom.1.c Quis amat quod non videt? Quomodo potest esse amabile,
quod non est aliquatenus visibile? Sed te desideranti amabi-
lia quidē tua occurrunt, & à cœlo & à terra, & ab omni crea-
tura tua se mihi vltro offerunt & ingerunt, ô in omnibus ado
rande & amabilis domine. Quæ quāto te manifestius & ve-
rius prædicant, & approbant amabilē: tanto ardentius te mi-
hi faciunt desiderabilem, sed heu non ad fruendi perfectam
suauitatem, & gaudium: sed ad intentionis, & defectus, (non
tamen sine aliqua suauitate) tormentum. sicut enim mea non
tibi perfecte placent oblata, nisi mecum, sic bonorum tuo-
rum contemplatio reficit nos quidem dulciter, sed non satiat
perfecte nisi tecum.

Capitulum secundum.

HAEC est animæ meæ assidua exercitatio: hinc assiduè sco
po spiritum meum, & cum bonis, & amabilibus tuis
quasi pedibus, & manibus, & totis innitens viribus sursum
tendo ad te, in te summe amor, summum bonum: sed quan-
to tendo fortius: tanto retrudor durius in terram, in meip-
sum, sub memetipso. Sic ergo respiciens, & discernens & di-
iudicans meipsum, factus sum mihi ipsi de meipso laborio-
sa & tædiosa quæstio: tamen domine, certus sum per gra-
I tiam tuam, desiderium desiderij tui, & amorem amoris tui,
habere me in toto corde, & in tota anima mea. Huc vsque
te faciente profeci, vt desiderem desiderare te, & amem ama
re te, sed hoc amans quid amem nescio. Quid est enim amare
amorem, desiderare desiderium? amore amamus si quid ama-
mus, desiderio desideramus, quicquid desideramus. Sed for-
sitan cum amo amorem, non amo amorem, quo amo quod
amare volo: & amo quicquid amo, sed me amantē cum in do
mino laudatur & amatur à me anima mea, quā proculdubio
detestarer, & odio haberē, si eam alibi, quam in domino, & in
eius amore inuenirē. Sed & de desiderio quid dicemus? Si di-
cam desidero esse desiderans, iā inuenio me desiderantē. Sed
nunquid desiderium tui desiderantem, quasi non habeā, aut
desiderium maius quam habeā? Cum igitur hoc modo defi-
ciant, & caligent, & cæcutiant interiores oculi mei, oro vt ci-
Gene.3.b tius à te aperiantur, non sicut aperti sunt Adæ carnales oculi,
vt videret confusionem suam, sed vt videā domine gloriam
tuam: vt oblitus paruitatis & paupertatis meę, totus erigar, &
ruam in amplexus tui amoris, videns quē amauero, & amans
quem videro: & moriens in me, viuere incipiam in te, & be-
ne mihi sit in te, cui pessimè est in se. Sed festina domine, ne
tardaueris: habet enim sapientiæ tuæ gratia domine, vel gra-
tiæ tuæ sapientia, sua cōpendia: & quòd rationis, vel ratioci-
nationis nullis argumētis, nullis discussionibus, quasi quibus-
dam scalis conscenditur ad torrentem scilicet voluptatis tuę,
ad plenum amoris tui gaudium. Cui hoc datum est fideliter K
quærens, fideliter pulsans, sæpe repente ibi se inuenit. Sed ô
domine si quando quod quàm ratum est, me in aliqua huius
gaudij parte inuenio: clamo, vociferor. Domine bonū est nos Mat.17.a
hic esse, faciamus hic tria tabernacula: fidei vnum, spei vnum,
amori vnum. Nunquid nescio quid dicam, cū dico, Bonum
est nos hic esse: sed repente cado in terram quasi mortuus, &
respiciens nihil video, & me, vbi prius eram, inuenio, in do-
lore scilicet cordis & afflictione spiritus, vsquequo domine?
vsquequo? Quandiu ponam consilia in anima mea? dolorem Psal.12.a
in corde meo per diem? quandiu non permanebit spiritus in Gene.6.a
hominibus: quia caro sunt, sed venit, & vadit, & spirat vbi Ioan.3.a
vult. Sed in cōuertendo dominus captiuitatem Sion facti e- Psal.125.
rimus sicut consolati. Tunc replebitur gaudio os nostrum, &
lingua nostra exultatione. Interim heu mihi quia incolatus Psal.119.
meus prolongatus est: habitaui cū habitantibus Cedar, multū
incola fuit anima mea. Sed respondet mihi intus in corde
meo veritas consolationis tuæ, & consolatio veritatis tuæ.

Capitulum tertium.

EST amor desiderij, & est amor fruitionis. amor deside-
rij meretur aliquando visionem, visio fruitionem, frui-
tio amoris perfectionem. Gratias ago gratiæ tuæ, qui loqui L
dignaris ad cor serui tui, & anxiis eius quæstionibus aliqua-
tenus respondes, suscipio, & amplector hanc spiritus tui ar-
ram, & lætus expecto in arra promissionem tuam: desidero
itaque amare te, & amo desiderare. & hoc modo curro, vt ap
prehendam in quo apprehensus sum, scilicet vt qui amem te
perfectè aliquando, ô prior nos amasti amande, & amabilis
domine. Sed éstne aliquando, aut alicubi domine hic amoris
tui perfectio? hæc in amore tuo beatitudinis consummatio
vt sitiens anima ad deum fontem viuum, sic satietur, sic im-
pleatur, vt dicat, sufficit. miror quicunque, vbicunque ille sit,
si non deficit, si dicit, sufficit. Sed vbi istius sufficientiæ est de-
fectio, quæ potest esse perfectio? Nusquam igitur, & nun-
quam perfectio. Sed & iniusti domine, nunquid regnum tuū
possidebunt? Iniustus autem est, qui non tantum desiderat,
& debitorem se sentit & intelligit te amare quantum ab ali-
qua creatura rationali possibile est amari te. Constant beata
illa Seraphin, quæ à vicinitate præsentiæ tuæ, à claritate visio-
nis tuæ ardentes & interpretantur, & sunt, plus amare te,
quàm aliquis qui minor est in regno cœlorum. Qui si in re-
gno cœlorum non dicam minimus, sed nonnullus est vtique,
tantum desiderat amare te, quantū ab aliquo vel potes ama-
ri, vel debes: & hoc forsitan est, in quē desiderant angeli pro-
spicere. Desiderat ergo beatus ille minor, quicunque ille est, 1.Pet.1.b
tantum te amare, quantū amat quicunque plus eo amat non
æmula insectatione, sed pia & deuota imitatione. Si verò &
in amore proficit quanto fœlicius illuminatis oculis in inte- M
riora procedit: tanto dulcius sentit & intelligit si ingratus
non est & iniustus, & te plus posse amari, & se debitorē plus
amare, vel quantū te amant Cherubim & Seraphim. Sed qui
desiderat quod assequi non potest, miser est. Miseria vero à
regno beatitudinis prorsus aliena est. assequitur ergo quod
desiderat quisquis ibi aliquid desiderat. Quid dicemus ad
hæc? quid inquam dicemus? Loquere obsecro domine, quia
audit seruus tuus. Nūquid & magni, & parui omnes qui sunt
in regno dei, vnusquisque in suo ordine amat, & amare desi-
derat, & amoris vnitas non finit, vt sit diuersitas? dum amat,
cui datum est hoc ardentius. Minor autem in amore sine in-
uidia bonum vbicūque videt, amat quod ipse sibi desiderat,
& habet vtique amorem quantuscūque est quem in amante
habet & amat. Nimirum amor est qui amatur qui ex magna
bonitatis suæ affluentia & natura amantes, & coamantes,
gaudentes & congaudentes, pari implet gratia, licet dispari
mensura. & quanto se amantiū sensibus largius infundit: tan
to eos sui capaciores efficit, satietatem faciens, sed sine fasti-
dio. de ipsa satietate non minuens desiderium, sed augens,
remota omni anxietudinis miseria. amor enim est vt dictum
est qui amator, qui à voluptatis suæ torrente omne ab ama-
tore suo repellit vel in satietate fastidium, vel in desiderio an-
xietudinis, vel in zelando inuidiæ miseriam. Illuminans eos
vt dicit Apostolus, à claritate in claritatem, vt in lumine Psal.35.c
videan

A videant lumen, & in amore concipiant amorem. Hic est enim fons vitæ qui semper fluit, & nunquam preterfluit. Hæc est gloria, hæ sunt diuitiæ in domo beati amatoris tui, quia præsto est desideranti & amanti quod desiderat, & quod amat. Ideo & qui desiderat semper amat desiderare, & qui amat, semper desiderat amare, & desideranti & amanti quod desiderat & amat. Si facis abundare ô domine, vt nec anxietas desiderantem, nec fastidium affligat abundátem. Et nunquid, obsecro domine, hæc est vita æterna de qua cantat psal-
Psal.138.a mus. Et vide si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna: hæc est affectio, hæc est perfectio, sic semper ire, hoc
Philip.3.c est peruenire. Vnde Apostolus tuus qui paulo ante dixerat non quod acceperim aut perfectus sim, sequor autem si cõprehendam à quo comprehensus sum in Christo Iesu: vnum autem quæ retro sunt obliuiscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens me ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis dei in Christo Iesu. Quicunque ergo, inquit, perfecti sumus hæc sentiamus.

Capitulum quartum.

Et hoc est amare tuum, quo tu amas te amantes, à dulcedine bonitatis tuæ quam habes ad creaturam tuam, amator, creator bone, inspirare eis hoc desiderium aman-
B di te, & amorem quo amant & desiderare & amare te. Non enim afficeris ad nos vel à nobis cum nos amas: sed es quòd es, qui semper ad ipsum es cui hoc est esse quod esse bonum. Bonum autem tibi in te, & omni tuæ in te creaturæ. Nos autem à te ad te & in te afficimur, cum te amamus, qui possumus misero aliquo modo esse, & non amare te, id est esse, & male esse: tibi autem qui semper idem es nihil accedit, si amando proficimus ad te, nihil decedit si deficimus à te. Cùm autem nos amas non nisi propter te nos amas, cum verissima summæ iustitiæ regula etiam nos nil amare permittat extra te. Et cũ te possibile est amori domini amantis vbi magna occurrit gratia eo proficere, vt nec te nec se amans
Gen.1. propter se, & te & se propter te solũ amet, & per hoc reformatur ad imaginẽ tuam ad quam creasti eum, qui ex veritate præstantissimæ naturæ tuæ, & natura veritatis tuæ, nec te nisi propter te, nec angelum, nec hominẽ amare potes nisi propter te. Et ô fœlicem & fœlicissimam animam, quæ deo sic à deo meretur affici, vt per vnitatem spiritus in deo solum amet deum, nõ suum aliquod priuatum, nec nisi in deo, amet seipsum & deus in ipso amet vel approbet quod amare vel approbare debet deus, id est seipsum, imò quod solum debet amari, & à creatore deo & à creatura dei. amoris enim vel nomen vel affectus, nulli competit vel debetur, nisi tibi soli, ô
G vere amor & amande domine. Et hæc est in nobis voluntas filij tui, hæc pro nobis oratio eius ad te deum patrem suum:
Ioan.17.c volo vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & in nobis ipsi vnum sint. Hic est finis, hæc est cõsummatio, hæc est perfectio, hæc est pax, hoc est gaudium domini, hoc est gaudium in spiritu sancto, hoc est silentium in cœlo. Quandiu quippe in hac sumus vita hoc fœlicissimæ pacis silentio in cœlo, id est in anima iusti quæ sedes est sapientiæ aliquãdo fruitur affectus: sed hora est dimidia vel quasi dimidia; intentio vero de reliquiis
Matt.25.b cogitationis diem festum perpetuũ agit tibi. In illa vero beata & ęterna vita de qua dicitur: Intra in gaudium domini tui: sola erit perfecta & æterna fruitio, & tanto fœlicior quanto iam remotis omnibus quæ hoc tardare vel impedire videntur, amoris eius indissolubilis æternitas irrefragabilis perfectio, incorruptibilis erit beatitudo.

Capitulum quintum.

O Amor veni in nos, posside nos, dispereant à facie tua in nobis omnia fœditatis nomina, quæ à concupiscentia carnis & oculorum, & superbia vitæ huic innascuntur affectui: quasi spuria quædam vitulamina, affectui inquam qui amor in nobis dicitur & corrumpitur sæpius iusto morbis animæ à te & ad te creatæ: ad te solum creatus & concretus & reluctans noster affectus legi naturali & reclamans, cogitur vocari luxuria, gula, vel auaritia, & his similia, qui incorruptus & in sua permanens natura ad te solum D
est domine, cui soli amor debetur. Est enim animæ rationalis amor, sicut dicit quidam seruus tuus, motus vel quieta statio, vel finis vltra quem nihil appetat vel appetẽdum iudicet voluntatis appetitus. Vltra te vero, vel supra te qui quærit aliquid tanquam melius te, nihil est quod quærit, quia nihil est melius vel dulcius te. Ideo nihil efficitur recedendo à te, qui solus amandus es vere, imò & fornicatur & luxuriat in alienis affectibus, aliena vt dixi nomina habentibus: at verus amor, vt dictum est, & sæpe dicendum est ad te solum est domine, in quo solo est quicquid vere est, vbi quieta & secura statio, quia deum timere timore casto, & mandata eius obseruare, hoc est omnis homo.

Capitulum sextum.

Recedat itaque ab anima mea omnis iniustitia, vt te diligam dominum deum meum ex toto corde meo & ex tota anima mea, & ex omnibus viribus meis: recedat omnis zelotypia ne tecum aliquid amem, quod propter te non amem. O vere vnice amor, & vere domine: cum vero propter te aliquid amo non illud amo, sed te propter quem amo quod amo. Tu enim vere solus es dominus cuius dominari super nos, hoc est saluare nos: nostrum vero seruire tibi, nihil est aliud quam à te saluari. Quę enim salus tua ô domine E
cuius est salus, & super populum tuum benedictio tua, nisi quod à te accepimus vt amemus te, vel amemur à te? Idcirco domine filium dexteræ tuæ hominem quem confirmasti tibi Iesum, id est saluatorem appellari voluisti. Ipse enim saluũ Matt.1.d
faciet populum suum à peccatis eorum, & non est alius in quo sit salus, qui docuit nos amare se, cum vsque ad mortem crucis prior ipse dilexit nos, & lauit nos amãdo & diligendo, suscitans nos, vt amemus eum qui prior vsque in finem dilexit nos, hæc est iustitia filiorum hominũ: ama me, quia amo te: rarus autẽ est qui dicere possit, amo te vt ames me, hoc tu fecisti, quia sicut clamat & prædicat seruus amoris tui, prior dilexisti nos, & sic plane sic est amasti nos prior, vt amaremus te, non quod egeres amari à nobis, sed quia id ad quod nos fecisti, esse non poteramus nisi amando te. Ideóq; multiphariã multísque modis olim deus locutus patribus in prophe- Heb.1.a
tis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio, in verbo tuo quo cœli firmati sunt & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Loqui tuum in filio tuo non aliud fuit quam in sole, id est in manifesto ponere tabernaculũ tuum. Quantũ & quomodo nos amasti qui proprio filio nõ pepercisti, sed pro nobis omnibus eũ tradidisti, qui etiã dilexit nos & tradidit se- Roma.8.
metipsum pro nobis, hoc est verbum tuum ad nos domine, Gala.2.d
hic omnipotens sermo, qui dum medium silentium tenerent Sapi.18.c
omnia profundum scilicet erroris, à regalibus sedibus venit, durus errorum debellator, & dulcis amoris cõmendator. Et F
quicquid fecit, quicquid dixit, in terris vsque ad opprobria, vsque ad sputa, & alapas, vsque ad crucem, & sepulchrum, nõ fuit nisi loqui tuum nobis in filio amore tuo prouocans & suscitans ad te amorem nostrum. Sciebas enim creator animarum deus in animabus filiorum hominum cogi nõ posse, sed prouocari oportere affectum istum, simul etiam quia vbi coactio, iam nec libertas: vbi nec libertas, nec iustitia. Tu autem domine iuste saluare nos volebas, qui nullum saluas nec damnas nisi iuste, ipse nobis formans iudicium & causam se- Psal.9.a
dens super thronum, & iudicans iustitiam, sed quoniam tu fecisti vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Rom.3.c
deo, cum misereris cuius misereris, & misericordiam præstas Roma.9.d
cuius misertus eris, voluisti ergo vt amaremus te: qui nec iuste poteramus saluari, nisi amaremus te: nec amare te poteramus nisi procederet à te. Ergo domine sicut Apostolus amator tui dicit & nos iam diximus, prior dilexisti nos, & prius diligis omnes dilectores tuos.

Capitulum sextum.

Sed nos domine te diligimus affectu amoris à te nobis indito: tu vero conditor omnium & affectuum bonorum, & animarum afficiendarum, nunquid accidenti vel incidenti amoris affectu amas quos amas: vel aliquo modo in aliquo

G afficeris,qui & omnes facis,& omnia. Absit. Absurdum est, procul à fide,alienum ab omnium creatore.Quomodo ergo nos amas si nos amore non amas?Sed amor tuus bonitas tua est,ô summe bone & summum bonum, spiritus sanctus procedens à patre & filio, qui ab initio creaturæ fertur super a- *Gene.1.a.* quas,id est super mentes filiorum hominum fluctuantes,omnibus se offerens,omnia ad se trahens inspirando,aspirando, & noxia arcendo, prouidendo vtilia, deum nobis & nos vniens deo. Sic enim spiritus sanctus tuus qui amor dicitur patris & filij,& vnitas,& voluntas, per gratiam suam in nobis inhabitans,& dei in nobis charitatem commendans, & per *Rom.5.a* ipsam ipsum nobis concilians: deo nos vnit per inspiratam nobis voluntatem bonam, cuius bonæ voluntatis vehementia amor dicitur in nobis, quo amamus quod amare debemus,te scilicet. Nihil enim aliud est amor quàm vehemens, *Amoris definitio.* & bene ordinata voluntas. Amas ergo te ô amabilis domine in te ipso cum à patre & filio procedit spiritus sanctus, amor patris ad filium,& filij ad patrem, & tantus est amor vt sit vnitas:tanta est vnitas vt sit homousion,id est patris & filij eadem substantia. Amas & teipsum in nobis immittendo spiritum filij tui in corda nostra à dulcedine amoris,& vehementia inspiratæ à te nobis bonæ voluntatis clamantem, Ab- *Rom.8.c* ba pater,sic nos efficiens tui amatores, imò sic teipsum in nobis amans: vt qui primum sperabamus, quia noueramus nomen tuum domine, & gloriabamur in te, qui diligebamus H nomen domini in te. O domine iam per inspiratam nobis gratiam,per spiritum adoptionis tuæ, omnia quæ patris sunt nostra esse confidentes,ipso te nomine inuocemus per adoptionis gratiam quo filius tuus vnicus per naturam. Sed quia *Iacob.1.c* hoc abs te totum est,cuius amare,hoc est benefacere, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum à te est summe pater luminum:tu teipsum amas in nobis, & nos in te,cum te per te amamus, & intantum tibi vnimur inquantum te amare meremur:& participes efficimur,vt dictum est orationis illius Christi filij tui, volo vt sicut ego & tu vnum *Acto.17.g* sumus,ita & ipsi vnum in nobis sint. Genus enim tuum su- *Psal.81.b* mus domine:genus dei sicut dicit Apostolus tuus transferés *1.Ioan.3.a* ethnici sententiam de malo vase in vas bonum, vt non nisi ipsam & vas bonum sapiat. Genus inquam sumus dei & dij filij excelsi omnes cognatione quadam spiritali, magnam apud te vendicantes affinitatem,cum per spiritum adoptionis filius tuus vnum nobiscum nomen sortiri non dedignatur,& cum ipso & per ipsum præceptis salutaribus moniti & diuina institutione formati audemus dicere, Pater noster qui es *Mat.6.b* in cœlis. Amas itaque nos,inquantum nos efficis tui amatores:& nos amamus te,inquantum à te spiritum tuum accipimus(qui est amor tuus)obtinês & possidens omnes affectionum nostrarum recessus,& perfecte eos conuertens in puritatem veritatis tuæ,& veritatem puritatis tuæ, in plenum a- I moris tui consensum:vbi tanta sit coniunctio,tanta adhæsio, tanta dulcedinis tuæ fruitio, vt vnitas ab ipso domino nostro *Ioan.17.b* filio tuo vocetur,dicente,Vt sint ipsi vnum in nobis, tantæ dignitatis,tantæ gloriæ,vt subsequatur & dicat, Sicut ego & tu vnum sumus ô gaudium,ô gloriam,ô diuitias,ô superbiam.

Caput octauum.

HABET enim sapientia & sui generis superbiam quæ dicit: Mecum sunt diuitiæ, & gloria, & opes superbæ,& iustitia. Quid autem est absurdius vniri deo amore, & non beatitudine?Beati enim vere & vnice, & singulariter & perfecte beati,qui verè & perfectè amant te. Nullus autem & nullo modo beatus,qui non amat te. Beatum enim dixerunt *Psal.143.c* populum cui hæc sunt,sed mentiuntur,quia solus beatus cui est dominus deus eius. Quid enim est beatum esse, nisi non velle nisi bonum: & omnia habere quæcunque vult?Te igitur velle & vehementer velle quod est amare,& singulariter amare qui amari non dignaris cum aliqua omnino re siue carnali,siue spirituali,siue terrestri,siue cœlesti,quæ non ametur pro te,hoc demum est non velle nisi bonum, hoc est habere quæcunque vult omnia,quia habet te quis, inquantum amat te.Ergo & amore,& beatitudine vniti deo intelligimur,quod K vere domini est salus; & super populum tuum, benedictio sua. Ideóque orationes nostras, vota, & sacrificia, & omnia nostra offerimus tibi pater asidue,per dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, credentes & intelligentes ex te, à te,& ad te,per ipsum nobis esse,quicquid nobis bene est, à quo ipsum esse habemus. Quæ omnia per subministrationẽ spiritus sancti tui habitantis in nobis credimus, & intelligimus, quantum intelligere fas est, qui vt dictum est conformans sibi,& vniens spiritum nostrum spirat in nobis quando vult, quomodo vult,quantum vult: cuius sumus factura, creati in operibus bonis, existens sanctificatio nostra,iustificatio nostra,amor noster. Ipse enim est amor noster, quo ad *Ioan.3.d* te pertingimus,quo te amplectimur, alioquin ô incomprehensibilis maiestas,comprehensibilis esse videris animæ te amanti.Licet enim nullus sensus cuiuslibet animæ vel spiritus te comprehendat,tamen totum te quantus es comprehendit amor amantis,qui totum te amat quantus es,si tamen est totitas,vbi non est particularitas: si quantitas, vbi non est tantitas: si est comprehensibilitas, vbi hæc omnia non sunt.Sed cum te amamus,afficitur quidem spiritus noster spiritui tuo sancto, per quem habitantem in nobis charitatem Dei diffusam habemus in cordibus nostris.Cúmque amor tuus,amor patris ad filium,amor filij ad patrem, spiritus sanctus habitans in nobis ad te est quod est,id est,amor,omnem captiuitatem Sion,id est animæ nostræ,omnes affectiones in se con L uertens & sanctificans, amamus te, vel tu amas te in nobis, nos affectu,tu effectu,vnum nos in te efficiens per vnitatem tuam,id est ipsum spiritum sanctum tuum,quem dedisti nobis,vt sicut non est aliud patri nosse filium,nisi hoc esse quod est filius:nihil aliud filio nosse patrem, nisi hoc esse quod est pater.Vnde in Euangelio, Nemo nouit patrem nisi filius, & *Luc.10.d* nemo nouit filium nisi pater.Et sicut spiritui sancto nihil est *Ioan.14.a* aliud nosse, vel comprehendere patrem & filium quàm hoc esse quod est pater & filius.Ita nobis(qui ad imaginem tuam conditi sumus,& ab illa per Adam inueterati per Christum ad illam renouamur de die in diẽ)vt amantibus Deum nihil sit aliud amare & timere Deum, & mandata eius obseruare, quam esse,& vnum spiritum cum deo esse.Deum enim timere & mandata eius obseruare, hoc est omnis:homo adorande,tremende,benedicende, da eum nobis. Emitte spiritum *Psal.103.d* tuum & creabuntur,& renouabis faciem terræ.Non enim in diluuio aquarum multarum,id est in perturbatione & confusione affectionum tam multarum,tam diuersarum,ad Deum approximabunt. Iam satis domine durauit cataclysmus iste: pœna filiorum Adæ.Adduc spiritum super terram, recedat mare,recedat antiquæ damnationis salsugo,& appareat arida,fontem vitæ sentiens:veniat columba spiritus sanctus,expulso teterrimo alite & cadaueribus suis incumbente: veniat inquam columba,ramo oliuæ,id est ramo refectionis & lu- M minis,pacem annuncians.Sanctificet nos sanctitas & sancti- *Gene.8.b* ficatio tua,vniat nos vnitas tua,vt Deo qui est charitas,velut cognata quadam affinitate per charitatis nomen sociemur, & per virtutem nominis vniamur.Sed interest domine quomodo quis te amet.Multi enim, sicut ait quidam à te illuminatus,amant veritatem lucentem, & non amant redarguentem,iustitiámque multi colunt affectu,à qua procul sunt effectu,approbantes eam, & amantes eam in seipsa, non autem exercentes in seipsis.Nunquid isti vere te amant?Philosophi mundi huius olim eam coluerunt & affectu amoris, & effectu operis,intantum vt diceretur de eis ab eis, Oderunt peccare boni virtutis amore.Sed conuincuntur iustitiam non amasse qui non amauerunt te,à quo fons & origo, & in quem finis & recursus veræ iustitiæ, & sine quo omnes iustitiæ hominum,sicut pannus menstruatæ:non enim habebant fidem *Esa.64.c* quæ per dilectionem operatur,licet affectatum quendam amorem,& opera quædam haberent honestatis, quæ quia ex fonte veræ iustitiæ non prodibant,nec in veræ iustitiæ finem ibant,tanto desperatius errabant, quanto fortius extra viam *Ioan.14.a* currebant:via enim pater Christus tuus qui dixit: Ego sum via,veritas & vita.

A

Capitulum nonum.

VERITAS ergo tua, vel vita ad quam itur, per quam itur, veram & simplicem nobis describit formam diuinæ &
Ioan.15.b veræ philosophiæ, dicens ad discipulos suos, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si pręcepta mea seruaueritis manebitis in dilectione mea, sicut & ego præcepta patris mei seruaui, & maneo in eius dilectio-
Psal.118.n ne. Ecce dilectus dilecti, sicut in Psalmo legitur. Cum pater diligit filium, & filius manet in dilectione patris vsque ad plenam mandatorum eius obseruationem, rursúmque dilectus dilecti cum dilectus discipulus diligit magistrum Christum, vsque ad obseruationem omnium eius mandatorum, & vsque ad mortis necessitatem non perdit hanc voluntatem, in illuminatione veritatis & amoris eius, rebus omnibus & idoneis ad bonum & pronis ad malum, & inter vtrunque mediis bene vtens in bono, quod proprium est christianæ virtutis. Est enim virtus, sicut iam ante dictum est, bonus vsus liberæ voluntatis, opus vero virtutis, bonus illarum re-
Deu.6.a rum vsus, quibus etiam male vti possumus. Exinde ne man-
Mat. 5.g ca sit charitas, docemur amare proximum secundum legem
Mar.12.c charitatis puram, vt sicut deus non nisi seipsum amat in no-
Luc.10.e bis, & nos ipsum didicimus amare in nobis, ita & proximum
Ioan.13.d sicut nos incipiamus amare in quo solum deum amamus si-
Rom.13.c cut in nobisipsis. Sed vt quid domine tot verba? Sed nuda est
B domine & gelida & algens misera anima mea & desiderans calefieri tui amoris calore. Ideo vestem non habens panniculos hos vndecunque collectos contraho & consuo ad tegendam nuditatem meam, & non vt sapiens illa Sareptana duo ligna, sed surculos istos minutos, de deserti mei vastitate, de cordis mei spaciosa colligo vanitate, vt aliquando ingrediar in tabernaculum domus meæ, & faciam mihi de pugillo
1.Reg.17.b farinæ, & de hydria olei vt comedam & moriar, vel non tam cito moriar, imò domine non moriar, sed viuam & narrem
Psal.117.c opera domini. Stans igitur in domo solitudinis, quasi onager solitarius & habitaculum habens in terra salsuginis, & attrahens ventum amoris mei, os meum aperio ad te domine,
Osee.8.c & attraho spiritum. Et nonnunquam domine quasi clausis oculis ad te inhianti mittis mihi in os cordis quod non licet mihi scire quid sit. Saporem quidē sentio, dulcem adeo, suauem adeo & confortantem, vt si perficeretur in me nihil vltra quærerem, sed eum accipiens, nullo corporis visu, nullo animę sensu, nullo spiritus intellectu, aduertere me permittis quid sit. Cum accepero, tenere & ruminare volo, & diiudicare eius saporem, sed statim transit. deglutio quidem illud, quicquid illud est in spem vitæ æternæ, sed operationis eius virtutem diu ruminando omnibus animæ meæ venis & medullis quasi vitalem quendam succum optabam transfun
C dere: vt ab omnibus aliis affectionibus desiperet, & illud solum & semper saperet, sed festinat transire. Et cum de inquisitione eius, vel acceptione, vel vsu formata quædam lineamenta memoriæ gestio arctius impressa committere, vel etiam memoriam labilem scripto iuuare, te & experiméto co gor discere, quid illud sit quod in euangelio dicis de spiritu,
Ioan.3.a & nescis vnde veniat aut quo vadat. Quæcunque enim quasi quibusdam lineamentorum figuris commendare curaui memoriæ, quorum quasi quodam reductu cum voluero, illuc me recolligam, ac per hoc subesse mihi velim posse quotiens cunque voluero, audiens à domino, Spiritus vbi vult spirat: & sentiens etiam in me, quia non quando ego volo, sed quādo ipse vult spirat: omnia illa mortua inuenio, & insipida, & ad te solum leuandos esse oculos fons vitæ, vt in tuo solo lumine videam lumen. Ad te igitur domine, ad te sunt, & sint oculi mei ad te, in te, de te proficiant omnes animę meę profectus: & cum defecerit virtus mea, quæ nulla est, post te anhelent omnes defectus eius. Sed interim quandiu me differs, quandiu miseram, & anxiam, & anhelantem post te animam
Psal.30.f. meam protrahis? Absconde me obsecro in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, & protege me in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Sed iam asinus reuocat, & pueri perstrepunt.

Capitulum decimum. D

NVNC ergo domine, plena fide, te deum colo, vnum te omnium principium & sapientiam qua sapiens est quæcunque anima sapiens est, & ipsum donum quo beata sunt quæcunque beata sunt: te vnum deum colo, adoro, benedico: te ex toto corde meo, ex tota mente mea, & ex omnibus viribus meis, vel amo vel amare desidero, quisquis angelorum, vel bonorum spirituum te diligit, scio quia & me diligit, diligentem se in te, quisquis in te manet, & potest sentire preces vel affectiones humanas: scio quòd in te me exaudit, in quo & ego eorum gloriæ congratulor. Quisquis te habet bonum suum, in te me adiuuat, nec mihi tui participi potest inuidere. Solius enim apostatæ spiritus est, nostram miseriam suam facere lætitiam, nostrum bonum suum damnum, nimirum quia à communi omnium bono, & vera beatitudine lapsus, non est subditus veritati, priuato suo gaudens, & commune omnium odiens bonum. Te igitur, deus pater, quo creatore viuimus, te sapientia patris per quam reformati sapienter viuimus, te sancte spiritus, quem & in quo diligentes beate viuimus, & beatissime viuemus, vnius substantiæ trinitatem, vnum deum, à quo sumus, per quem sumus, in quo sumus, à quo peccando discedimus, cui dissimiles facti sumus, à quo perire non permissi sumus, principium ad quod recurrimus, forma quam sequimur, gratia, qua reconcilia- E
mur, adoramus & benedicimus tibi gloria in secula seculorum, Amen.

Eiusdem de natura & dignitate amoris diuini.

Caput primum.

ARS est artium ars amoris, cuius magisterium ipsa sibi retinuit natura, & deus auctor naturæ: ipse enim amor à creatore inditus nisi naturalis eius ingenuitas adulterinis aliquibus affectibus præpedita fuerit, ipse inquam se docet, sed docibiles sui, docibiles dei. Est quippe amor
vis animæ naturali quodā pondere Ioan.6.e
ferens eam in locū vel finem suum. Omnis enim creatura siue spiritualis, siue corporea, & certum habet locum quo naturaliter fertur, & naturale quoddam pondus quod fertur. pondus enim vt ait quidam vere philosophus, nō semper fert F
ad ima, ignem sursum, aquam deorsum, sic & de cęteris. Nam & hominem agit pondus suum naturaliter spiritum ferens sursum, corpus deorsum, vnumquodque in locum vel finem suum. Quis enim corporis locus? terra, inquit, es, & in ter-
ram ibis. de spiritu vero in libro sapientiæ: & reuertetur, in- Gene.3.d
quit, spiritus ad eum, qui creauit eum. Vide hominem disso-
lutum, quomodo totus pondere suo fertur in locum suum, Psal.145.a
cum res bene & ordine suo procedit spiritus redit ad deum, qui creauit eum, corpus ad terram, nec in terram solum, sed in elementa, ex quibus compactum & formatum erat. Cùm enim quiddam in eo terra, quiddam aqua, & quiddam aër sibi vendicet cum naturalis compactionis naturalis fit dissolutio, pondere suo vnumquodque recurrit ad suum elementum, & tunc plena facta est dissolutio, cum horum omnium in locum suum facta fuerit restitutio. Quæ vtrum corruptio, vel putredo, & non potius, vt dictum est, resolutio melius vocanda sit iudicet qui vult. Et cum horum nihil à naturæ suæ tramite aberret, sola misera anima, & degener spiritus cum per se naturaliter contendat, peccati vitio corrupta nescit vel difficile discit ad suum redire principium. Naturali quidem pondere suo semper eo impellitur cum beatitudinem desiderat, beatitudinem somniat non nisi beatus
esse quærit. Beatus autem ille & non alius: cuius est dominus Psal.143.c

G deus eius, sed beatitudinem quærens non in regione sua, nec in via sua longe aberrat à naturali intentione sua. Ideóque amissa doctrina sua naturali, opus iam habet doctore homine qui de beatitudine quæ naturaliter quæritur amando doceat, admonendo vbi, & quo, in qua regione, qua via quæratur.

Amor ergo vt dictum est ab auctore naturæ naturaliter est animę humanę inditus, sed postquam legem dei amisit ab homine est docendus. Non est autem docendus vt sit tanquam qui non sit, sed vt purgetur, & quomodo purgetur, & vt proficiat, & quomodo proficiat, vt solidetur, & quomodo solidetur docendus est. Nam & fœdus amor carnalis fœditatis suæ olim habuit magistros, in eo quòd corrupti erant & corrumpebant tam perspicaces, tam efficaces, vt ab ipsis fœditatis amatoribus & sociis, doctor artis amatoriæ recantare cogeretur, quod intemperatius cantauerat, & de amoris scribere remedio, qui de amoris carnalis scripserat incendio, qui in amoris incentiua vel vetera quasi per quendam pruritum execranda, vel in noua inuenienda toto se effuderat ingenio. Non vtique amoris carnalis feruorem videbatur ille docere, qui tam in docendis quàm in eo qui docebat sine quouis rationis temperamento naturali quodam igne æstuabat, sed naturalem eius vim indisciplinatis quibusdā disciplinis in quādam erudiebat lasciuam insaniam, & superuacuis quibusdam fomētis luxuriæ in quandam perurgebat insanam lasciuiam. H in illis enim prauis & nequam hominibus ex superfluēti carnalis concupiscentiæ vitio, totus deperierat ordo naturæ. Quippe cum debito naturæ ordine spiritus eorum naturali pondere suo, amore suo, vel sursum ferri, & redire ad deum deberet, qui creauit eum carnis humiliatus illecebris, non intellexit, & comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, factíque sunt de quibus diceretur. Nō permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt. In quorum persona factum est, inquit, cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. In angusta quippe corporis parte, cor locatum est, vbi quasi medium superiorū sensuum arcem, & corporis inferioris sicut populi humilioris quasi quandam regeret & dispēsaret rempublicam, totámque circunquaque cogitatum & actionum regionem ad concupiscentiæ carnalis ignem degenere quadā mollitie liquescēs, totum defluxit in ventrem & in medium ventris, videlicet non sapiens nisi ea quæ ventris sunt, & de ventre in ventris inferiora omnia confundens, omnia degenerās, omnia adulterans, amoris naturalem affectum peruertens in brutū quendam carnis appetitum: non solum quæ non licet appetentem cum cōtumeliis corporis in passionibus ignominiæ, sed adeo oblitum suæ antiquę generositatis, vt qui creatus erat deo soli, à corruptis & corruptoribus suis æstimetur esse potius luxuriæ naturale domicilium & vitiorum omnium prostibulum. I Infœlices, qui intantum natura reclamante sibi viluerunt vt animæ suæ locum qui proprius dei creatoris erat, & nulli creaturæ communicabilis sedem satanæ, sedem spurcitiarum, & omnis immunditiæ constituerent.

Psal.48.c Gene.6.a Psal.21.b 1.Cor.2.d Rom.1.c

Capitulum secundum.

Acturi igitur de amore prout dederit ipse cuius amori operis ipsius sudat intentio, primum quasi à primordiis ipsius narrationis seriem inchoantes, quasi per succedentes sibi ætates profectuum eius processum ordiamur vsque ad senectam vberem, quæ non est plena senilis doloris, sed plena misericordiæ vberis. Sicut enim secundum ætatum incrementum vel decrementum puer mutatur in iuuenem, iuuenis in virum, vir in senem, secundum qualitatum mutationes, etiam ætatum nomina mutantes: sic secundum virtutum profectum volūtas crescit in amorem, amor in charitatem, charitas in sapientiam. Nec debet latere de amore, de quo agimus, quibus ortus sit natalibus, qua nobilitatis linea insignis habeatur, vel quo oriundus loco. primus igitur eius natiuitatis locus deus est. Ibi natus, ibi alitus, ibi prouectus, ibi ciuis est non aduena, sed indigena. à deo enim soli amor datur, K & in ipso manet, quia nulli nisi ipsi & propter ipsum debetur. Porro si de natalibus eius agitur cum trinitas deus hominem crearet ad imaginem suam, quandam in eo formauit trinitatis similitudinem in qua & imago trinitatis creatricis reluceret, & per quam nouus ille mundi incola, simili naturaliter ad simile recurrente, principio suo, creatori suo indissolubiliter inhæreret, si vellet, ne multiplici creaturarum varietate illecta, abstracta, distracta, creata illa trinitas inferior à summæ creatricis vnitate recederet. Etenim cum in faciem noui hominis spiraculum vitæ spiritualem vim, id est intellectualem quod sonat spiratio & spiraculum: & vitalem, id est, animalem quod sonat nomen vitæ infudit, & infundendo creauit: in eius quasi quadam arce vim memorialem collocauit, vt creatoris semper potentiam & bonitatem memoraret, statímque & sine aliquo moræ interstitio, memoria de se genuit rationem, & memoria & ratio de se protulerunt voluntatem. Memoria quippe habet & cōtinet quo tendendum sit, ratio quid tenendum sit, voluntas tendit, & hæc tria vnum quiddam sunt: sed tres illę efficaciæ, sicut in illa summa trinitate vna est substantia, tres personæ: in qua trinitate sicut pater est genitor, filius genitus, & ab vtroque spiritus sanctus, sic ex memoria ratio gignitur, ex memoria & ratione voluntas procedit. Vt ergo deo inhæreret creata in homine rationalis anima, memoriam sibi vendicat pater, rationem filius, voluntatem ab vtroque procedentem, ab vtroque procedens spiritus sanctus. Ecce quibus orta natalibus L voluntas, cuius natiuitatis, cuius adoptionis, cuius dignitatis, cuius nobilitatis. Quæ cum præueniente & cooperante gratia spiritui ipsi sancto qui patris & filij amor est & voluntas, bono sui assensu incipit inhærere, & vehementer incipit velle quod deus vult. Et quod volendum memoria suggerit, & ratio & vehementer volendo efficitur amor. Nihil enim aliud est amor quam vehemēs in bono voluntas, per se enim voluntas simplex est affectus, sic anima rationali indutus vt sit capax tam boni quam mali, bono replendus cum adiuuatur à gratia: malo, cum sibi dimissus deficit in semetipso. Ne enim à creatore aliquid animæ deesset humanæ, libera in vtramuis partem data est ei voluntas, quæ cum adiuuanti concordat gratiæ, virtutis accipit profectum, & nomen, & amor efficitur: cum sibi dimissa se ipsa secundum seipsam frui vult, sui in seipsa patitur defectum: & quot habet vitia tot vitiorum sortitur nomina, cupiditatis, auaritiæ, luxuriæ, & alia huiusmodi. Primo itaque profectu suo voluntas quasi in Pythagoricæ literæ biuio libera constituta si secundum dignitatem naturalium suorum erigitur in amorem, secundum naturalem virtutum suarum ordinem de amore, vt dictum est, in charitatem de charitate proficit in sapientiam. Sin autem nullo ordine sui, iusta tamen ordinatione dei, præcipiti acta ruina, tenebris confusionis obruta sepelitur in inferno vitiorum M nisi à gratia ei fuerit subuentum. Si vero in ima inferni relicta sursum cœperit gressum attollere, & gratiam sequens deducentem & enitentem, & adulta fuerit in amorem, iam in iuuentutis constituta fortitudine à spiritu timoris quo hactenus vt puer timebat, pœnam in spiritum pietatis, incipit proficere in eum à quo incipit iam nouam gustare gratiam, pie iam incipiens amare deum & colere, de quo scriptum est: pietas est cultus eius. Hic ergo iuuenis non ætatis sed virtutis naturalem fortitudinē exerat, & virtutem nec iuuentutis, licet à ratione ea vetetur corrumpere naturalia perdat incentiua. Quibus si insaniunt qui corrumpunt, qui in imagine pertranseunt, quorum spiritus vt spiritus bestiarum vel pecorum, quorum carnes iuxta prophetiam vt carnes sunt asinorum, multo magis eos qui in veritate sunt amoris & spiritualibus eius aguntur incentiuis in spiritualis iuuentutis feruore suo licet modo insanire. Grauis enim opprobrij res est in naturam, si plus in deterius proficere possunt eius corruptores quam in bonum veri amatores.

Gene.2.c Ezec.23.c

Capitulum

A

Capitulum tertium.

1.Cor.5.c Audi sanctam insaniam: Siue mente, inquit Apostolus excedimus deo, siue sobrij simus nobis. Vis ad hæc audire insaniam? Si dimittis, inquit, eis peccatum, dimitte: sin Exo.32.g autem, dele me de libro vitæ. Vis aliam? Ipsum audi Apostolum, Optabam, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus Rom.9.a meis. Nonne quædam mentis bene affectæ sana quædam videtur insania, cum impossibile sit effectu habere fixum in affectu pro Christo anathema velle esse à Christo? Hoc ad sancti spiritus aduentum apostolorum fuit ebrietas, hæc Pauli Acto.26.c insania, cũ diceret ad eum Festus, Insanis Paule. Mirúmne erat si insanire pronunciabatur, qui in ipso mortis periculo ipsos iudices suos à quibus pro Christo iudicabatur, ad Christum conuertere nitebatur? Non hanc insaniam multæ literæ in eo faciebant, sicut dicebat rex veritatem intelligens, sed dissimulans, sed vt dictum est sancti spiritus ebrietas in qua & in paruo, & in magno similes eos sibi facere gestiebat, qui eum iudicabant. Et vt cætera omittam, quæ maior, quæ magis inopinata insania quàm hominem relicto seculo desiderantem & ardentem inhęrere Christo pro Christo rursum necessitate obedientiæ & charitatis fraternæ inhærere seculo: tendentem in cœlum semetipsum mergere in cœnum? Hic est Beniamin adolescentulus qui in mentis suæ excessu nec se nec suum aliquid sentit, sed eum solum in quem totus B excessit. Hac insania insani erant martyres inter tormenta ridentes. Cur hic non dicam quod in feruore lasciuiæ suę lasciuus poëta dicebat, Insanire libet. Hic ergo licet emineat feruor iuuenilis, & feruens religionis cursus, qui quanuis adhuc in hoc statu nec habeat nec habere debeat, frænum tamen patitur rationis. feruorem enim nouitiorum non docent illę misericordes in se ipsum discretiones, & discretionum dispensationes, facilésque indulgentiæ suæ iudicio. Non tamen recusandæ sunt alieno: A seipso in seipsum rigida debet esse censura, & districta seueritas: ad regentem autem vel consulentem paternam vel fraternam charitatem, & pietatem, lenis & obediens in omnibus humilitas. Si alterum desit, vel in deside & tepido non spero cursus perseuerantiam, vel in principio timeo ruinam, propter quod tota debet esse discretio nouitij, stultum se in omnibus pro Christo facere: & ex alieno pendere arbitrio, maxime si seniorem talem habet de quo certum est, quòd à deo discit quod hominem docet: vbi tamen proficienti & obedienti non facile præsumẽda est iudicandi licentia, quandiu manifeste nil contra deum præcipitur, donec longa, & patiens experiẽtia intellectum super his dabit auditui. Ad eam itaque maxime se semper obediẽtiam studeat exercere, de qua scriptum est: Castificantes corda nostra in obedientia charitatis, hæc est enim dei voluntas & bene placens, & perfecta: ad hæc autem obtinenda, & conseruanda C continua appetenda sunt præsidia sedulæ & longanimis orationis: in qua tanta sit fides vt speret omnia, tanta deuotio, vt deum videatur cogere, tantus amor vt omnia quæ petit in ipsa oratione se sentiat obtinere: tam benigna humilitas, vt in omnibus non suam, sed dei voluntatem in se fieri præoptet. Studeat etiã habere hic talis & amplectatur cordis puritatem, corporis mũditiam, silentium vel verbum ordinatum: oculos stabiles & non sublimes: aures non prurientes, victum & somnum sobrium, & qui faciat non impediat boni operis diætam: manus continentes: gressum mitem: nõ Ingens humilitatis fructus. ridendo cordis prodere lasciuiam, sed leniter subridendo gratiam: meditationes spirituales & assiduas: opportunas lectiones, & non curiosas: ad maiores subiectionem: ad seniores, reuerentiam: ad iuniores dilectionem: non desiderare præesse, amare subesse, omnibus cum quibus est, velle prodesse: nõ seueritate obrui, non lenitate exinaniri, in vultu serenitatem, in corde ad omnes habere dulcedinem, in opere gratiam, hic etiam locus & tempus est voluptates amputandi, vitia omnia extirpandi, voluntates frangendi vt cæteris non voluntatibus, sed voluntatum simulachris præcisis & amputatis sicut adulterinis quibusdam & sponte nascẽtibus ramusculis, spes proficiendi augeatur, naturali & veræ voluntati.

Capitulum quartum.

D

Illae enim non tam sunt voluntates quam appetitus animæ, concupiscentia scilicet carnalis, concupiscentia oculorum, & ambitio seculi. 1.Ioan.2.b Hic qui plus amat plus curat hic labor, hic opus est multorum sudorum, opus multorum laborum: maxime cum adhuc amor cæcus quod facit faciat, sed nesciat adhuc vnde veniat, aut quo vadat: & sic huiusmodi operetur affectibus, sicut cæcus manibus, qui manibus quidem operatur, sed nec manus videt quibus operatur, nec opus quod operatur. Sicut enim si videns quis in aliquod opus erudiat non videntem, trahit docendum, curuat, erigit, & disponit in artem eum agens suscepti operis: sic per omnia quæ supra dicta sunt, cęcus amor extrinsecus in quandam vitæ, & morum formatur honestatem. Cum vero interioris hominis substantia longo disciplinæ vsu emollita plene poterit imprimi & informari in eorum formam, tunc fructum pacatissimum operabitur salutis, tũc in re non in spe horum omnium & similium percipit vtilitatem. Quæcunque enim obseruanda texuimus, nondum sunt in affectu, sed in desiderio & rationis magisterio: & de his omnibus humiliter adhuc cantat ad deum: Concupiui desiderare iustificationes tuas. Psal.118.c Sicut tamen dixi de cæco, quanuis adhuc non videat oculus: non cesset operari manus, vt qui proficere vult in magno, fidelis sit in minimo: & in eo in quo ex conditoris largitate iam prærogatum habet ius potestatis, officium exhibeat bonę voluntatis, in corpore scilicet proprio faciat quod dicit Apostolus: E Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrę. Rom.6.c Sicut enim exhibuistis mẽbra vestra seruire immunditię & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitię in sanctificationẽ, ac si dicat cum amor in charitatem transierit, cum anima perfectam suam adepta fuerit puritatem, tunc vobis dicam vel indicam longe aliud quid & diuinum. Nunc interim accipite istud humanum, vt sicut in tempore veteris negligentiæ & peccati, liberi fuistis iustitiæ, iustitiæ in nullo, in omnibus autem peccato exhibentes membrorum officium, & hoc ad iniquitatem, sic amodo exhibeatis membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationẽ: in quo si fidelis vt dictũ est apparuerit, incipiet in seipso experiri, quod Dauid dixit: In nomine tuo leuabo manus meas. Psal.62.b Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Si enim spiritu facta carnis mortificaueris, Rom.8.c si deum in opere suo glorificauerit, ex hoc anima adipe gratiæ, & pinguedine sancti spiritus repleta, renouari incipit spiritu mentis suæ, & induere nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Ex hoc enim iam rerum facies noua ei incipit apparere, charismata meliora (in quorum æmulatione hactenus laborauerat) familiarius ei aperire corpus, sanctis humiliatum disciplinis, ex cõsuetudine iam bona in spontaneum spiritus seruitium trãsire: F noui hominis interior facies de die in diem renouari, & vsque ad speculanda dei bona reuelari iam frequentes & improuisæ theophaniæ, & sanctorũ splendores animam continuo laborantem desiderio incipiũt refocillare, & illustrare: quia sapientia occurrens in viis hilariter sicut dicit Iob, abscondit lumen in manibus, & pręcipit Iob.36.d ei vt rursus adueniat, & annũciat de ea amico suo, quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere. Ex quo iam diu laborans anima insolitas quasdam & dulces affectiunculas incipit colligere, in quibus tenerè requiescit cum adsunt: cruciatur, cum auferuntur, & non redeunt ad votum. Sicut enim ruri enutrita & ruralibus assueta cibariis, cum affectiones has, quas diximus quasi in primo ingressu aulæ regiæ cœperit degustare, nonnunquam ignominiose depulsa, violẽter expulsa, in domum paupertatis suę, virum vltra redire acquiescit, & frequenter ad ianuã recurrens, importuna, improba, & anxia, sicut inops, sicut mendica, sperans, suspirans, inspicit, suspicit si quid sibi porrigatur, si quando aperiatur, & aliquando improbitate & importunitate sua, sic euincit omnia obstacula & transgreditur: vsque ad interiorem sapientiæ mensam pręcipiti transiliens desiderio, impudens, & illico re explenda assideat conuiua & audiat: Comedite amici & inebriamini charissimi.

G

Capitulum quintum.

Ex hoc iam innascitur sanctæ paupertatis amor, latendi studium, odium secularium distractionum, orationis vsus, psalmodia frequens. Sed graue, nisi impediatur, occursat tentationis impedimentum: quod multorum cursum vsque huc prosperum & fœlicissimum vel grauiter retardet, vel retro nonnunquam in quandam teporis ignauiam reflectat. Quod enim à patre pio in via accipit ne deficiat, sic incipit habere quasi sufficiat: & hic proficiendi metam constituens vbi desinit proficere, ibi incipit deficere. Quinetiam conculcans gratiam dei, & vanam de ipsa contra ipsum sibi fabricans fiduciam, vel in ore, vel in corde iactat se non vsquequaque à deo derelictum, totiens sibi iudicium manducans & bibens, quotiens visitationis & consolationis à deo accipit gratiam, & inde non in domini, sed in voluntatum suarum executionem præsumit fiduciam. Inimici domini, ait Psalmista, mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in secula. Et cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. Audi cibatos, & audi inimicos, audi saturatos, & audi mentitos, audi non solum frumentum, sed adipem frumenti, non petram, sed mel de petra, occultam scilicet & diuinam sacramentorum gratiam, de qua saturati perhibentur, qui inimici conuincuntur, quòd si non fuissent inimici, non tam cito potuissent saturari. *Psal.80.d*

H Qui enim saturatus est, non plus petit quam accipit, quia plenus est: & quod habet, ei satis est, hoc est, post primam illuminationem, vt ait Apostolus, post gustum doni cœlestis, post participationem spiritus sancti, post gustum nihilominus boni verbi dei virtutúmque futuri seculi voluntarie peccando post acceptam notitiam veritatis rursum sibimetipsis filium dei crucifigendo conculcare & sanguinem testamenti pollutum ducere in quo sanctificati sunt & spiritui gratiæ cõtumeliam facere. Quid enim aliud est filium dei crucifigere quàm facere mala, vt veniant bona? confidenter peccare & cruci Christi quicquid peccant imponere? O si audiant quod sequitur, terra sæpe superuenientem imbrem bibens & generans herbam opportunam his à quibus colitur accipit benedictionem à domino, proferens autem spinas & tribulos reproba est, & maledictioni proxima, cuius finis est in combustionẽ. Sed redeamus ad meliora vt ait ipse Apostolus & viciniora saluti. Iã ergo bonæ spei iuuenis cuius deus iuuentutem incipit lætificare, crescere incipit in virũ perfectum, in mensura ætatis plenitudinis Christi. Iam enim amor incipit confortari, & illuminari, & transire in affectum & nomẽ maioris virtutis, & amplioris dignitatis. Amor quippe illuminatus charitas est, amor à deo, in deo, ad deum. Charitas autẽ deus est, deus inquit charitas, breuis est laus, sed concludens omnia. *1.Pet.2.a* *Heb.10.f* *Ephe. 4. c* *Laus charitatis.*

I Quicquid de deo potest dici, potest dici & de charitate, sic tamen vt considerata secundum naturas domini, & dantis, in dante nomen sit substantiæ, in dato qualitatis, sed per emphasim donum etiam charitatis deus dicatur, in eo quò super omnes virtutes virtus charitatis deo cohæreat, & assimiletur. De charitate quid dicemus? audiuimus famam eius, non nouimus eam, non vidimus eam. Apostolus eam nouit, qui excellentiorem viam eam appellans, in laudem eius totum se effudit, dicens: Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum veluti æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non inflatur, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, charitas nunquam excidit, siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur, nunc autem manet fides, spes, charitas, tria hæc. Maior autem his est charitas, hoc est iugum domini suaue, & onus leue, onus quod portantem portat, & leuigat onus leue euangelij, suaue eis quibus dicit ipse dominus, Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos. Qui enim prius portare nõ poterat præcepta legis, postea leuia sunt pręcepta euangelij, per cooperantem gratiam. Qui primum nõ poterat implere, Non occides, postea leue habet pro fratribus animam ponere, & sic de reliquis, sicut cum iumento imponitur onus graue & refugit quasi importabile, adducitur quadriga volubilis, id est euangelium discurrens per totum mundum, & onus quod quasi graue refugiebat primũ, postea sine labore trahit duplicatum. Sic auicula quæ implumis est, & sine alis seipsam non potest portare, pondere plumarum, & alarum addito, aduolat sine labore, sic & panis durus qui per se transire nõ potest adiectione lactis vel alterius liquoris collabilis fit in gutture. Amor ergo prius habuit conatum, & aliquem affectum: charitas effectum. Iam enim tanto leuius operatur charitatis manus, quanto eam adiuuat illuminatus oculus. Primum quidem operamur per manum, deinde manu tergimus oculum, vnde dicit, A mandatis tuis intellexi. Iam enim incipit opera sua intelligere, & affectiones discernere, iã sic afficitur virtutibus vt sicut Deo hoc est esse quòd bonum esse, sic iam iustæ & sanctæ animæ non aliter sit esse quàm sanctæ, & iustæ, & piæ esse: Sanctæ, in semetipsa: iustæ ad omnes: piæ, ad deum. Ex augmento enim gratiæ dei sic inficit iustam animam iustus affectus, vt iam in nulla sui parte, vel cogitatuum, vel affectuum, vel actuum sciat, vel possit esse nisi iusta, in toto suo, in omni eo quod est iustitiæ plene & indissolubiliter affecta. Vnde dicit Apostolus, Charitas nunquam excidit: aliquando quidem titubat, vel deuiat affectionis vel operis effectus, quãdiu in hac vita non potest videre charitas, nisi ex parte & per speculum in ænigmate, sed integer tamen semper & solidus in sua virtute suus permanet affectus. *1.Cor.13.* K *Ioan.15.b* *Psal.118.* L *1.Cor.13.c*

Caput sextum.

Aliud quippe est affectus, aliud affectio. Affectus, est qui generali quadam potentia & perpetua quadã virtute firma & stabili mentem possidet, quam per gratiam obtinuit. Affectiones vero sunt quas varias varius rerum & temporum affert euentus: infirmitas enim carnis ex vitio primæ originis sæpe offendit, sæpe cadit, sæpe lædit grauiter, & læditur mente interius dolente, & patiente, potius quàm agente, quod perperam foris geritur, nec tamen charitatem perdente: sed ex charitate gemente & clamante ad Deum, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vnde dicit Apostolus, Ego, inquit, mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati. Et rursum, Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum: itaq; quisquis ille est, sicut dicit beatus Ioannes, secundum hoc quod natus est ex deo, id est secundum interioris hominis rationem intantum non peccat, inquantum peccatum quod corpus mortis foris operatur, odit potius quam approbat semine spiritualis natiuitatis quo ex deo natus est, eum interius conseruante. Quod etsi interim aliquando incursu peccati læditur, & atteritur, radice tamen charitatis in altum defixa, non perit. Imò statim fœcundius & viuacius conualescit in spem boni fructus, & surgit. Sic enim dicit beatus Ioannes: Omnis enim qui natus est ex deo peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare qui ex deo natus est. Notanda vis verborum. Non, inquit, peccatum facit quod patitur, potius quàm facit, qui natus ex deo: & non potest peccare perseuerando, scilicet in peccato, dum legi dei cum mente seruit, etiam carnem festinat subigere, quæ tentatione & peccato incurrente legi peccati videbatur seruire. Petrus cum peccauit, charitatem non amisit, quia peccauit potius in veritatem quàm in charitatem, cum se non esse mentitus est in ore, cuius totus erat in corde. Ideóque negationem falsitatis continuo lachrymis lauit veritas charitatis. Sic & Dauid cum peccauit, charitatem non perdidit, sed obstupuit quodam modo in eo charitas: ad vehementem tentationis ictum & charitatis in eo nequaquam facta est abolitio, sed quasi quædam soporatio, quæ mox vt ad vocem arguentis prophetæ euigilauit, continuo in illam ardentissimæ *Rom.7.d* M *1.Ioan.3.b & 5.a* *1.Ioan.3.b* *Mar.26.g* *2.Re.11.* *2.Reg.12.c*

A dentissimæ charitatis confessionem erupit: Peccaui domino, & continuo audire meruit: dominus transtulit à te peccatum tuum, non morieris, adhuc in laude charitatis, amor in fide, & spe, charitas in se ipsa est & per se ipsam: potest etiam esse, vt fides & spes sint sine charitate. Vt autem charitas fidem & spem in se non contineat, non potest esse, fides enim quod amatur esse adserit, spes promittit: amat igitur, qui in fide & spe amat, sicut amari potest, quod creditur tantum & speratur: charitas creditum & speratum iam habet, iam tenet, iam complectitur. amor igitur fidei & spei Deum videre desiderat, quia amat: charitas quia videt, amat. Ipsa enim est oculus, quo videtur Deus, habet enim anima etiam sensus suos, habet visum suum vel oculum, qui videt Deũ. Sicut enim corpus habet suos quinque sensus, quibus animæ coniungitur vita mediante: sic & anima suos quinque sensus habet, quibus deo coniungitur, mediãte charitate. Vnde dicit Apostolus: *Roma.12.a* *Ephe.6.d* Nolite conformari huic seculo, sed renouamini nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & bene placens, & perfecta. hic ostenditur quia per sensus corporis veterascimus, & huic seculo conformamur, per sensum vero mentis renouamur in agnitionem dei, in nouitatem vitæ, secundum voluntatem & beneplacitum Dei. Quinque enim sunt corporis sensus animales, vel corporales, quibus anima corpus suũ sensificat, vt ab inferiori incipiam tactus, gustus, B odoratus, auditus, visus. Similiter quinque sunt sensus spirituales quibus charitas viuificat animam, id est amor carnalis parentum, amor socialis, amor naturalis, amor spiritualis, amor Dei: per quinque sensus corporis, mediante vita corpus animæ coniungitur: per quinque sensus spirituales, mediante charitate, anima deo consociatur.

Caput septimum.

TACTVI comparatur parentum amor, quia affectus iste promptus omnibus, & quodãmodo grossus & palpabilis, sic se omnibus naturali quodã occursu præbet & ingerit, vt effugere eum non possis, etiam si velis. Tactus enim sensus est totus corporalis qui ex quorũlibet corporũ coniũctione conficitur, si tamen vnum eorum aut vtrũque viuat, vt tactus esse possit. Sicut enim quoquo te verteris, corpus tuum nõ potest esse sine tactu: sic nec anima tua sine hoc affectu: propter quod in scripturis amor iste non multum cõmẽdatur, imò ne sit nimius coërcetur dicẽte domino, Si quis nõ odit patrem suũ, aut matrem suam, non potest meus esse discipulus. Secundo gustui cõparatur amor socialis, amor fraternus, *Psal.132.a* amor sanctæ & catholicæ Ecclesiæ, de quo scriptum est: Ecce quàm bonũ & quã iucundum habitare fratres in vnũ. Quia sicut per gustum vita administratur corpori, sic illi C mandauit dominus benedictionẽ & vitã vsq; in seculum: gustus enim licet corporaliter exerceatur, saporẽ tamẽ introrsus generat, quo anima afficitur, propter ꝙ corporalis quidẽ maxime hic sensus: sed tamen ex parte aliqua etiam animalis esse cõprobatur, sic & amor socialis, quia ex corporali cohabitatione in vnum, ex similitudine professionũ, ex parilitate studiorũ, aliisque huiusmodi causis cõfœderatur, mutuisq; officiis enutritur, maxime animalis esse videtur: sed tamẽ ex magna parte & spiritualis est, quia sicut sapor est in gustu, sic affectus fraternæ charitatis flagrat in affectu, de quo scriptũ est: *Ibidem.* Sicut vnguentum in capite quod descendit in barbam, barbã Aaron, quod descẽdit in oram vestimenti eius, sicut ros Hermon qui descendit in montem Sion. Tertio odori comparatur amor naturalis, qui naturaliter ex ipsius naturæ similitudine & consortio absque omni spe recompensationis omnem hominem diligit, qui ex occultis naturæ recessibus veniẽs, & animæ se ingerens nihil humanum ab eo patitur esse alienum: sensus autem iste magis animalis esse videtur quàm corporalis, id est odoratus, quia ad creandum eum interius corpus nihil agit præter leuem instrumenti sui varium attractum, & licet haustus per corpus animam tantum afficit, non corpus, sic & amor naturalis magis spiritualis esse videtur q̃ animalis, quia præter solum connaturalis humanitatis respectum, non consanguinitas, non societas, nec aliqua in eo omnino necessitudo huiusmodi consideratur. Quarto auditui comparatur amor spiritualis, amor inimicorum. Auditus enim nihil interius, id est intra corpus operatur, sed exterius D quodammodo, id est ad aures pulsans animam euocat vt exeat & audiat. Sic & amorem inimicorum in corde nulla vis naturæ nullius alicuius necessitudinis suscitat affectus, sed sola obedientia quæ per auditum significatur. Ideóque amor iste spiritualis dicitur. Ideo etiam quia ad filij dei similitudinem, & filiorum Dei proficit dignitatem dicente domino: Benefacite his qui oderunt vos, vt sitis filij patris vestri qui *Mat.5.* in cœlis est, & reliqua. Quinto visui comparatur amor diuinus, visus enim principalis est sensus, vt enim inter omnes affectiones principatum obtinet amor diuinus, ita à visu oculorũ cæteri sensus videre dicuntur, cum solus videat oculus. Dominus enim tange & vide, gusta & vide, sicq; de reliquis, *Locus corruptus.* sicq; ab amore diuino cætera dicũtur amari, quæ bene amantur: cũ luce clarius constet nil debere amari, nisi propter deũ, nec amari rem quæ propter aliud quid amatur, sed id potius quod amatur vnde est, à quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. *Ephe.3.b* Visus vis quædam est animæ mera & potẽs & pura, sic & amor diuinus potens est, quia magna operatur: sed est purus, quia sicut ille ait, nihil inquinatum in eum incurrit. Non enim dignatur Deus amari cum aliqua alia re, quæ propter ipsum non amatur. Visus item in eminenti corporis arce & insigni capitis loco positus, & secundum ipsius corporis formam infra habet, & ordine, & dignitate, & vir- E tutis potentia omnia cæterorum sensuum instrumenta, ipsosq; sensus quos, vt ita dicam, amabiliores, propinquiores: quos vero corporales, remotiores, infirmus enim omnium & cæteris ignobilior, tactus, licet communis esse videatur totius corporis, tamen propriè manuum est. Sic mens quæ caput est animæ & principale ipsius mentis, sedes esse debet amoris Dei, vt sub se habeat & regat, & illustret cæteros amores, nec sit in eis quod se abscondat à calore eius & lumine eius, quos quidem spiritualiores habens propinquiores, quos vel carnaliores & animaliores, remotiores, cum dilexe- *Psal.18.b* rimus dominum nostrum ex toto corde nostro, & ex tota a- *Deu.6.a* nima nostra, & ex omnibus viribus nostris, & proximum nostrum sicut nos ipsos. Visus vt diximus in digniori corporis loco sedem habẽs etiam super seipsam animalitatis virtutem aliquid moliri videtur: & mentis vel memoriæ quantum fas est gestit imitari virtutem, vno horæ momento medium cœli peruolans, in vno momenti puncto, plurima terrarum stadia transuolens: sic & illuminatur amor Dei, suam in anima christiana sedem obtinens ad quandam diuinæ potẽtiæ similitudinem eam prouehit, dum omnem creaturam angustam & breuem imò nullam videri facit, ad comparationem Dei, dum confidit sua esse omnia, quæ patris sunt, dum omnia ei *Roma.8.c* cooperantur in bonum, dum siue Paulus, siue Cephas, siue mors, siue vita, siue omnia quæ eius sunt, & fidelis viri totus F mundus diuitiarum est.

Caput octauum.

VISVS ergo ad videndum Deum naturale lumen animæ, ab auctore naturæ creatus charitas est. Sunt, autem duo oculi in hoc visu ad lumẽ quod deus est videndũ naturali quadã intentione semper palpitantes, amor, & ratio. Cũ alter conatur sine altero non à Deo proficit, cũ inuicẽ se adiuuãt, multũ possunt, scilicet cũ vnus oculus efficiũtur de quo dicit spõsus in Canticis, Vulnerasti cor meũ ô amica mea in vno oculorum tuorũ. *Canti.4.c* In hoc autẽ plurimũ laborant suo vnusquisque modo, quod alter eorũ, id est ratio dum videre nõ potest nisi in eo quod non est, amor autem nõ adquiescit requiescere nisi in eo quod est. Quid est enim quod ratio omni conatu suo possit apprehẽdere, vel inuenire de quo dicere audeat, hoc est deus meus: intantum enim solummodo potest inuenire, quid est in quantum inuenit, quid non est. Habet etiam ratio suos quosdam tramites certos, & directas semitas quibus incedit. Amor autem suo defectu plus proficit, sua ignorantia plus apprehendit. Ratio ergo per id quod non est, in id quod est videtur proficere, amor postponens, quod nõn est, in eo quod est, gaudet deficere. Cum tamen vt dixi inuicem se adiuuant, & ratio docet amorem, & amor illuminat rationem,

G rationem, & ratio cedit in affectum amoris, & amor acquiescit cohiberi terminis rationis. Magnum quid possunt. Sed quid est quod possunt? Sicut proficere proficiens in hoc, & hoc discere non potuit, nisi experiendo: sic nec communicare potest inexperto, quia sicut dicitur in sapientia: In gaudio eius non miscebitur extraneus. Ratio maiorē habet sobrietatem, amor beatitudinem, inde quippe processit, & naturaliter in suum spirat principium. Ex hoc iam animam suauitate hactenus & deliciis amoris tenerè enutritam, sed & nonnunquā paternæ pietatis disciplinis attritam. Ex hoc iam inquam fortis vt mors dilectio peruadit dulci amoris gladio ab amore & affectu seculi sic occidens eam funditus, & interimens sicut mors interimit corpus. In tantum vt dici de ea posit, ꝙ de Enoch scilicet quod non inuenitur in seculi actibus, quia transtulit eum Deus, sed corpus morte sua mortificatur ab omnibus sensibus suis: anima autem morte sua proficit magis, & viuificatur, & roboratur, in suis fortiter, & constanter & prudenter incedens iam in semitis suis, & omnibus gressibus & quocunque, hactenus ignorando, dubitādo, & palpamdo, vix audebat tēdere pedem boni assensus: fortitudo enim simplicis, via domini, à seculi ergo actibus, & affectibus sic mortificatur sicut Paulus apostolus, Mihi, inquit, mūdus crucifixus est, & ego mundo. Cùm enim alter non curaret de altero: cum suis ligati affectibus, ad se inuicem non poterant,

Gen.5.c Heb.11.a Gala.6.d

H vel curabant accedere, sibi inuicem crucifixi erant Paulus & mundus. Sed tamen cum Pauli conuersatio tota esset in cœlis, non recusabat quandocunque necessaria erat hominibus in terris, propter quod cum gemitus dicebat, Cupio dissolui & esse cum Christo. Multo enim melius, & ô quàm melius est esse cum Christo: esse enim Christum cum Paulo, sicut & ipse dixit, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, sic inquam esse Christum cum Paulo, magna Pauli securitas: esse vero Paulum cum Christo, vel hic per cōtemplationem, vel ibi per beatitudinis præsentiam, beata & gloriosa Pauli fœlicitas. Charitas ergo Dei sursum eum attollebat. Charitas vero proximi infra eū premebat, quasi à collo dependens. Vnde sequitur & dicit, Permanere autem in carne necessarium propter vos. Affectus ergo charitatis deo indissolubiliter inhærens, & de vultu eius omnia iudicia sua colligens vt agat vel disponat exterius sicut voluntas dei bona, & bene placens & perfecta dictat ei interius: dulce habet in vultum illum semper intendere, & sicut in libro vitæ leges in eo sibi legere viuendi, & intelligere, illuminare fidem, roborare spem, suscitare charitatem: iam enim & spiritus sanctus euidenter sanctam edocet animam, quid & quomodo sit faciendum: & spiritus fortitudinis vires, vel virtutes subministrat faciendi: spiritus consilij disponit. Et cum animo illi vacat, deo inhærere, deo efficitur similis per deuotionis pie-

Philip.3.d Rom.1.4

I tatem, & voluntatis vnitatem. Cum vero ad homines & humana redire compellitur, à lege vultus dei & exhilaratam faciem in oleo charitatis Dei, tam factis quàm dictis, & etiam glorificatione quadam & gratia exterioris hominis refert ad homines ipso suo bonitatis quodam habitu, & gratia sibi eā exigit, vel efficit apud eos reuerentiam, vt etiam in promptu habeat, in quo voluerit eorum obedientiam. Nam & si ex occulto illo ad vitia delinquentium, & corruptos mores errātium, aliquando exiens ex veritate, & seueritate iudiciorum vultus Dei quasi facies cornuta apparet, & terribilis, vbi visa fuerit à corrigendis secundum insolubilem veritatis legem omnia agi & disponi in pōdere, & mensura: ceditur charitati & ita illa, charitatis intelligitur disciplina: ideo rotæ in quibus est spiritus vitæ, semper eunt in voluntatem domini perficiendam nec reuertuntur ad faciendam suam: si iubētur præesse, præsunt in sollicitudine: si iubētur subesse, in humilitate: si aliquibus coesse, in charitate. Si prælati sunt, sunt sicut patres ad filios: si subiecti, vt filij ad patres suos: si conuiuentes, omnium seruos se faciunt: pius ad omnes affectus: dulcis in bono consensus: occursus in hilaritate: cohabitatio in gratia: discessus in ostēsione charitatis: ad minores quouis modo mitis affectio cum opere: ad patres amor vsq; ad subiectionem: ad maiores, reuerentia vsque ad seruitutem: non quæ sua sunt quærunt, sed quæ sunt omnium. Et ad hæc omnia quæq; lex illa summa ordinauerit, facile habent & mem-

Exo.34.d Sap.11.d

bra corporis, & bonam voluntatem commodare, cum spiritus sancti arram, & pignus acceperint seruitutem istam creaturæ, & membrorum suorum in breui transituram in adoptionem & reuelationem filiorum dei. K

Caput nonum.

SED veniamus ad eam quam dicit Apostolus societatem spiritus, & laudem disciplinæ, ad bonum illud & iucundum cohabitationis fraternæ in vnum vbi mandat dominus benedictionem & vitam, de quo dicit dominus: Nolite timere pusillus grex, quoniam placuit patri vestro dare vobis regnum. Laus ergo huius disciplinæ ab Apostolis sumpsit exordium, qui sicut à domino didicerant, vel à spiritu sancto, cuius virtute nuper ex alto fuerant induti, modum conuiuendi sic sibi instituerunt, vt esset multitudinis cor vnum, anima vna, & omnia communia, & essent vnanimiter semper in templo. Hanc apostolicæ institutionis formam quidam æmulantes non habent domos, vel diuerticula, nisi domum Dei, domum orationis: omnia quæcunque faciunt, in nomine domini faciunt, simul habitantes vno ordine, vna lege viuentes, nil habentes proprium: nec ipsa corpora sua, nec voluntates in potestate sua habentes, simul dormiunt, simul surgunt, simul orant, simul psallunt, simul & legunt: fixum & immobile propositum eorum obedire præpositis suis, & subiacere eis. Ipsi vero peruigilantes pro eis quasi rationem reddituri animabus eorum re ipsa, ipsis prædicant, quòd in Hieremia populo Israël, Godolias legitur prædicasse. Ergo pro vobis respondebo Chaldæis qui veniunt ad vos. Vos autem colligite frumentum, vinum & oleum in vasis vestris, & habitate in vrbibus vestris securi. Risumque cordis sui, & gaudium Isaac quotidie Deo pro eis immolantes filium liberæ, filium repromissionis, reseruant, & conseruant Ismaël filium seruitutis, cum propter eos fructum negligunt spiritus, & seruiendo ipsorum saluti actibus seruitutis eorum omnes postponunt affectus profectuum suorum, ipsis vero perpetuum prædicantes sabbatum, à curis seculi, à necessitatum anxietatibus reddunt alienos. Coactis enim in breui necessitatibus ipsis paruo viuitur, vilitas in vestibus, sobrietas in victu, & cæteris omnia præfixe legis terminata limitibus, vt nec plus habeat quis quam licet habere, sufficiat omnibus, nec plus habere libeat si habent quod liceat habere. Nunquid non ista est non terrestris, sed cœlestis paradisus? Si in ista paradiso solis prælatis permittitur mā ducare assidue de ligno scientiæ boni & mali, id est, disputationem administrare discretionis, de subditis vero quorum est obedire non discernere. Si quis illud tetigerit, morte moriatur. Omnes omni tempore student oris silentio, inuicem cordis loquuntur affectu. Crebris eorum qui præsunt exhortationibus oleū additur camino, licet plus ipsi mutuo se excitent exemplo, honore, & obsequio inuicem certatim se præueniunt secundum apostolum in prouocatione se charitatis inuicem prouocantes, inuicem suscipientes. Nullum inter se patiuntur esse solitarium, ne dicat ei Salomon: væ soli. Solitarium eum deputant qui in conscientia sua per confessionem non vult habere socium, vel qui nouis & solitariis adinuentionibus suis conturbat societatem fratrum, si quando res exigit & permittitur de rebus animæ, vel corporis inire colloquium. Sin autem mitius vbiq; silētium, ad studium orationis tanta & tam continua vbiq; deuotio vt locus orationis omnis sicut locus diuinæ dominationis: psalmorū tam pia, tam consona, tam feruens melodia: vt vitę, & morū, & bonorum affectuū, non musicæ, sed charitatis regulis melos compositum quadam similitudine consonātiæ deo reprę-sentare & sacrificare videantur. In communibus pietatis studiis, in quadam etiam vultuum, & corporum, & habituū gratia inuicem, in seipsis bonitatis diuinæ videntes præsentiam tāto se affectu complectuntur, vt sicut Seraphim in amorem dei, alter ardeat ex altero, nec vllo modo satis esse posit deferenti quodcunque alter defert alteri. Hæc est specialis charitatis schola, hic eius studia excoluntur, disputationes agitantur, solutiones non ratiocinationibus tantum quantum ratione & ipsa rerum veritate & experientia terminantur. Hic qui in proficiendo lassus est si residet ad sarcinas quas adhuc

Philip.2.a Luc.12.d Act.4.f L Hier.40.c M Heb.10.d Esa.6.b

de-

A de suis & cohabitantium sarcinis, & necessitatibus secum tra
hit, nec morietur, nec retro regredi, nec vltra procedere lege
compellitur. Et si fideliter residens, hic sarcinas custodierit,
in triũpho victoriæ parum ei erit dissimulis qui vlterius pro-
cesserit. Nónne locus est sarcinarum, vbi patimur eos qui per
potentiam nos opprimunt, quasi caput nostrum conculcan-
tes, inimicos supra dorsum fabricantes, filios quasi in medio
cordis amplexibus vulnerantes, foris pugnæ intus timores,
Psal.128.a quotidiana imò continua omnium sollicitudo. Sed adhuc ha-
bet Idithum, quod transiliat, adhuc grandis restat via, ascen-
denti in montem domini, & ad domum Dei Iacob: Vlterius
tamen procedere fas non est, cum sarcinis, sed & senectuti
sua debetur reuerentia, ex hoc enim iam senectus incipit, sed
venerabilis non annorum, sed virtutum numero computata
spirans sapienti maturitatem & requiem laborum, quasi eme
ritæ militiæ præmium. Suscipiens enim sapientia proficiendi
iter perficiendum, charitatem quidem non abiicit, non dese-
rit, sed prouehit, sed tantum pertensum habet, vt dictum est,
sarcinas eius portare, quæ aliis iam intendens rebus parare se,
& aptare conatur, ad intrandum in gaudium domini sui. O-
dit ergo curas quascunque, & si quando aliquos suscipit la-
bores, sed laborum non amat sollicitudines: vires quidem
non deficiunt ad portãdum, sed refugit impedimentum. Ex-
citans ergo in hos proficiendi gradus dominus, & prouocans
B sanctam animam ad intrandum, vt dictum est, in gaudium
Deu.6.a suum: Diliges, inquit, dominum Deum tuum ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex to
ta mente tua.

Caput decimum.

QVATVOR in Deum à nobis & toti exiguntur affectus,
in eo quod dicit, Ex toto corde tuo, totam sibi vendi-
cat voluntatem: in tota anima, totum amorem: in omnibus
viribus, virtutem designat charitatis: in tota mente, frui-
tionem sapientiæ. Primum enim ad Deum volontas animam
mouet, amor promouet, charitas contemplatur, sapientia
fruitur. Sapientia vero digne in mente constituitur. Quæ
cum ideo mens dicatur, quod meminit, vel eminet in ani-
ma: bene illi ascribitur virtuti, quæ super omnes eminet vir-
tutes animæ. Est enim mens, vis quædam animæ qua inhæ-
remus Deo & fruimur: fruitio autem hæc, in sapore quo-
dam diuino est, vnde & à sapore sapientia. Sapor autem iste
in gustu quodam est. Gustum autem istum digne nemo po-
Psal.33.b test exprimere, nec est qui meretur gustare: Gustate & vide-
1.Pet.2.a te quoniam suauis est dominus, hoc gustu secundum aposto-
lum gustatur dei verbum, gustantur etiam diuitiæ seculi ven-
turi. Iam ergo de gustu isto, qui saporem habet illum in quo
sapientia sapit, subtilius inquirendum est, primumq; dicendũ:
quia licet per gradus ad arcem sapientiæ venerit, qui ascen-
C dit: tamen nisi vbique in omni gradu vsque ad vltimum, sa-
Prou.15.b pientia (sicut ipsa dicit in libro sui Salomonis) quærentes se
Canti.3. a quæsisset & occurrisset in viis, ostendens se hilariter, nec vo-
luntas mouisset, nec amor promouisset, nec charitati contem
platio, nec sapientiæ prouenisset fruitio. Itaque sicut cœpera-
mus, prosequamur de gustu. Corpus Christi vniuersa est ec-
clesia, tam veteris quàm noui testamenti. In huius corporis
capite, id est, prima & antiquiori & superiori parte quæ est
primitiua ecclesia, quatuor sunt sensus, visus, auditus, odora-
tus, & tractus. Oculi sunt angeli propter cõtemplationis sub-
tilitatem: aures, patriarchæ propter obedientiæ virtutem: na-
res vel odoratus prophetæ, propter absentium notitiam: ta-
ctus veto communis est sensus. Omnes hi sensus ante me-
diatoris aduentum in capite erant, sed languebant inferiori
corpore emortuo propter vnius sensus absentiam, id est gu-
stus, sine cuius adminiculo, nec viuere corpus poterat, nec
sensus suæ vim viuacitatis obtinere. Quicquid enim ad totius
corporis spectat alimẽtum cunctis sensibus, vniuerso corpo-
ri appone, subpone circumpone, si solus gustus deerit, quid
proderit? Infunde auribus, intrude naribus, vel per quamuis
aliam partem obesse poterit, prodesse non poterit. Gustum
autem quædam sequitur saporis dulcedo, quam in interiori
suo sentiens anima modo quodã singulari & cæteris sensibus
incõmunicabili quæ suscipit, cũcta discernit, & diiudicat, seq;
omnesq; sensus vegetat, & cõfirmat: gustus vero in capitis &
corporis confinio, id est in gutture positus, velut vtrunq; cõ- D
nectens, eum designat qui per conditionem carnis paulomi-
nus est minoratus ab angelis, & Moyse, & Helia, cæterisque
patriarchis, & prophetis. Per exhibitionem patientiæ & hu-
militatis minorem se quodammodo fecit, & humiliorẽ, cum
illi potenti virtute Dei, & suos prosternerent inimicos, ipse
vero suos doceret discipulos: Si quis percusserit te in dexte- Mat.5.f
ram maxillam, præbe ei & alteram. Hic enim post prophetas Luc.6.f
veniens & patriarchas, limes quidem legis & gratiæ, capitis
& corporis, per mysteria humanitatis suæ, & passionis, & re-
surrectionis, quæcunque in lege, & prophetis, & psalmis, &
hymnis salubria, quæcunque corpori vitalia, vel vtilia, quasi
quoddam ipsius os degustans, id est, intelligens & per se in-
telligenda corpori traiiciens homo Christus, interiori quo- 1.Cor.1.d
dam diuinitatis suæ sapore (quæ sapientia nobis factus est sa-
pientia dei Christus) sapida ea habet, nobisque facit sapida
vel vtilia. In se enim viuens, & per se totum corpus vegetans
& conformans gaudium sibi: gaudium angelis facit de con-
summatione corporis, gaudium patriarchis & prophetis de
visione diei suæ, sicut ipse dicit, Abraham pater vester exul- Ioan.8.c
tauit, vt videret diem meum, vidit & gauisus est: gaudium v-
niuerso corpori & vitam, ita vt quodam mentis tripudio v-
niuersali illo tactu, spirituali viuificati & confirmati clame-
mus: Quod vidimus & audiuimus, & manus nostræ cõtrecta 1.Ioan.1.a
uerunt de verbo vitæ. Ideóque in omnibus orationibus no- E
stris subiicimus, Per Christum dominum nostrum: vel quia
omnes orationes nostras & sacrificia ad deum patrem dirigi-
mus per eum, sicut per mediatorem nostrum: vel quia quic-
quid speramus à patre luminum, omne datum optimum, & Iacob. 1.c
omne donum perfectum, non per aurem, non per nares, sed
per ipsum petimus infundi os nostrum, & gustum nostrum,
& sapientiam nostram: vt sumenti possit esse proficuum. Hic
est gustus, quẽ in Christo facit nobis spiritus intellectus, in-
tellectus scilicet scripturarum & sacramentorum Dei. Vnde
cum post resurrectionem suam dominus discipulis apparuit:
Tunc, inquit, euangelista, aperuit illis sensum vt intelligerẽt Lucæ 14.
scripturas. Cum enim scripturarum interiorem sensum & vir
tutem mysteriorum & sacramentorum Dei cœperimus non
solum intelligere, sed etiam quadam, vt ita dicam, experiẽtiæ
manu palpare, & tractare quod non sit nisi quodã conscien-
tiæ sensu, & experientiæ disciplina intelligentis: imò vt plus
dicam, intus in semetipsa legẽtis, & sentientis bonitatem dei,
& virtutem quam potens bonitate cum efficaci virtute in fi-
liis gratiæ, opus ipsius gratiæ operatur. Tunc demum sapien-
tia quod suũ est exequitur, tunc quos dignos iudicat vnctione
sua, docet de omnibus. Tũc appositio bonitatis sigillo dei, o-
mnia nostra peccata vel pacata vnctione illa, & emollita im-
primit & cõformat. Et si qua dura, si qua rigida inuenerit, in-
culcat & infringit, donec lætitia salutaris dei recepta, & sapiẽ- F
tiæ spiritu principali cõfirmata sancta anima læta ad deũ decã
tet, Signatũ est super nos lumen vultus tui domine, dedisti læ Psal.50.c
titiam in corde meo. Vnde & dominus, Hæc est, inquit, vita Ioan.17.a
æterna, vt cognoscant te solum verum deum, & quem misisti
Iesum Christum. Beata scientia in qua continetur vita æter-
na: vita ista ex illo gustu, quia gustare, hoc est intelligere. Ex
hoc gustu per hunc saporem in hac sapientia minimus ille a-
postolorum satiatus, exhilaratus, confirmatus. Mihi (inquit) Ephe.3.b
minimo omnium sanctorum data est hæc gratia, in gentibus
euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare o-
mnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in
deo, qui omnia creauit: vt innotescat principibus & potesta-
tibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientiæ dei,
secũdum præfinitionem seculorum in Christo Iesu domino
nostro, in quo habemus fiduciam & accessum in confidentia
per fidem eius: & post pauca, Huius, inquit, rei gratia flecto
genua ad patrem domini nostri Iesu Christi ex quo omnis
paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det nobis secun-
dum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari, per spiritum
eius interiori homine habitare Christum per fidem in cordi-
bus vestris, in charitate radicati & fundati, vt possitis com-
prehendere quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profun
dum. Libet hic aduertere, si forte in sensu apostolicæ sapien-
tiæ aliquatenus penetrare possimus.

Caput

G

Caput vndecimum.

CONTRA quatuor Dei debemus duo. Quatuor sunt in Deo potentia, sapientia, charitas, & veritas, vel æternitas, quod vnum est. Nihil enim vere est nisi quod incommutabile est, ad quæ duobus modis respondere nos conuenit: potentiæ, quæ potest nos punire: & sapientiæ quam nil potest latere. Debemus timorem verum, id est, quem non impedit torpor securitatis, vel refugium simulationis. Simulatio est vel quando fingimus laborem in præcepto, vel quando irrationabilem misericordiam simulamus in Deo. Charitati & veritati debemus amorem verum, id est, quem non impedit tepor affectionis, vel scrupulus suspitionis. Charitati enim quid debetur nisi charitas? veritas vero charitatis, & charitas veritatis omnem remouet scrupulum suspitionis. Suspitionē autem dico ne non amet charitas, ne decipiat veritas, ne de- *[Ephe.3.b]* fluat æternitas. Vnde Paulus, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profunditas. In sublimitate nota potentiam, in profundo sapientiam, in latitudine charitatem, in longitudine æternitatem, siue veritatem, Et hæc est crux. Christi. Et alibi idem Apostolus exprimens euidentius summæ in nobis sapientiæ virtutem. Propterea, inquit, & ego audiens fidem vestram *[Ephe.1.c]* quæ est in Deum, & dilectionem in omnes sanctos, non ces- *[H]* so gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis vt Deus (domini nostri Iesu Christi pater) gloriæ det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri vt sciatis quæ sit spes vocationis eius in sanctos, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ supereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundum operationem potentiæ virtutis eius, quam operatus est in Christo suscitans illum à mortuis. Cum ergo orante Apostolo, & exaudiente Deo datur nobis spiritus sapientiæ, & reuelationis in agnitionem eius, id est, vt agnoscamus eum, & sapiamus eum vel sapiat ipse in nobis cū illuminātur oculi nostri, vt videamus bonum, & bona boni intelligamus: ad quæ nos trahit spes vocationis eius scilicet diuitias gloriæ æternitatis eius in sanctis, in his omnibus nobis bonitas, vel benignitas apparet illuminantis, *[ad.Ti.3.b]* vel vocantis. Cum vero vt sequamur vocātem etiam virtus additur, per ipsam experientiam spiritus sapientiæ reuelatur nobis, quæ vel quam sit supereminens magnitudo veritatis eius in nos. Ex hoc igitur qui sic est ex gustu diuinæ contemplationis palato cordis sanato, omnia discernit, omnia diiudicat. In auctore omnium bonorum Christo primum ei sapit sua ad deum cōuersio, deinde peccatorum remissiō, postmodum pro ira, cuius filij eramus, gratiarum multiplex aug- *[Ephe.2.a]* mentatio, & hæc omnia non nisi per dominum nostrum Ie- *[I]* sum Christū. Ipse enim est mediator noster, & sapientia no- *[1.Cor.1.c]* stra, cuius quod stultum est, sapientius est hominibus. Nam cum talibus bonitas Dei abundaret & offerretur omnibus, nec esset qui reciperet, vel sciret recipere, vel recipere doceret, nec qui illuc posset ascendere vbi bona hæc distribuūtur, vel qui huc posset deferre: opus erat mediatore inter nos & Deum, per quem nostra appropinquarent Deo: & bona dei, nobis. Iniit ergo consilium tota trinitas, consilium illud, de *[Psal.32.c]* quo propheta dicit: Consilium tuum antiquum verum fiat: videbat quippe dominus quātum ad hominem omnia cōfu- *[Luc.15.d]* sa, omnia turbata, nihil stare in loco suo, nihil procedere ordine suo, videbat hominem abiisse in regionem dissimilitudinis tam longe vt per se nec sciret, nec posset redire. Angelus enim præsumpserat similitudinem dei dicens: Ponam se- *[Esa.14.c]* dem meam ad aquilonem, & ero similis altissimo: homo simi- *[Heb.1.a]* liter deus esse voluit cui persuasum erat esse sicut dij. Ergóne (inquit) Deus pater, filius meus splendo gloriæ meæ, & figura substantiæ meæ in ipsa mei similitudine tot æmulos habebit, & pares, & socios? Præcipitatus est vterque. Videns imago Dei, Deus filius angelum & hominem qui facti erant ad ipsam, id est imaginem Dei, non tantum ꝗ ipsa, id est imago *[Gen.1.d]* Dei per inordinatum imaginis, & similitudinis eius appetitum perisse: heu, inquit, sola miseria caret inuidia, sed subueniendum est ei, cui subuenire non prohibet iustitia. Exhibeo me igitur bonum hominem, despectum & nouissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem, vt zelet & *[K]* imitetur in me humilitatem, per quam perueniat ad gloriā, ad quam præproperè festinat, vt possit audire à me, Discite à *[Mat.11.d]* me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.

Caput duodecimum.

ACCINXIT ergo se quodammodo dei filius, & aggressus est per humilitatem recuperare eum qui recuperari poterat, qui per superbiam perierat. Itaque inter Deum & hominem medium se faciens qui recedens à deo, captus, & ligatus à diabolo erat, hoc modo boni mediatoris & personā induit, & actum, factus est homo. Egressa est virga de radice Iesse & flos de radice eius ascendit: & requieuit super eum *[Esa.11.a]* spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis spiritus scientiæ & pietatis, & repleuit eum spiritus timoris domini. Intelligite hic fortissimum scilicet agonothetam nostrū, quasi campum mundi ingressum inungi ad palæstram oleo spiritus sancti: & exultantem gigantem ad currendam viam dispensationis humanæ. No- *[Psal.18.]* ta vero prophetiam à superioribus cœpisse & descendisse ad inferiora: quia mediatoris annunciabat descensum. Nos vero per easdem spiritus sancti gratias, eiusdem mediatoris dei & processum operis, & ad superiora inuestigantes regres- *[L]* sum, ab inferioribus, id est, à timore incipimus. Christus ergo ad patrē timorem habuit, sed iustum, sed filialem per quē in omnibus honori eius detulit, dicens: Meus cibus est vt fa- *[Ioan.4.d]* ciam voluntatem patris mei qui in cœlis est, & in psalmo: Lę- *[Psal.85.]* tetur cor meum vt timeat nomen tuum, & cætera multa in hunc modū. Per quem etiam & seipsum videbatur abiicere, humiliare, negligere, vt opus quod per eum fecerat pater, sed perierat, reparatū & renouatum ei posset reconcinnare. Hoc igitur modo ad patrem mediator noster habuit timorē, quasi sursum, ad miserum vero reconciliandum pietatem, quasi deorsum, ad vtrunq; vero scientiam, sciens quid cuique esset exhibēdum, sed ad implendum ministerium meditationis suæ cum patris bonam haberet voluntatem desursum, à misero autem inferius tacente haberet nihil, & habere aliquid, ratio & ordo mediationis requireret, exegit ab eo fidem. Exegit autem fidem prærogando pietatem. Qua exactione nulla poterat esse validior, quia non fuerat difficile homini misero ei se credere, à quo se præuentum videbat pietate. Sed & cum se ei credere non posset, in quo spem non haberet cum fide etiam spem obtulit, cum spe etiam addēs timorem, sine quo spes esse non poterat, ne scilicet desereretur à tam pio mediatore accepto. Itaque mediator à reo suo tanto salutis pignore ad patrem regreditur, scilicet cum in montem solus ascendit orare, vel cum factus in agonia prolixius orabat cum san- *[M]* guineo sudore. Pater, inquit, clarifica filium tuum, vt filius *[Ioan.17.a]* tuus clarificet te. En quid tibi, en quid exhibeā illi, en quid à te habebo, en quid ab illo. Mediator quippe sum, & in salutem eius iam videntur concurrere mediationis meæ rationes. Sed captus est & ligatus, alligauit eum fortis: & nisi for- *[Luc.11.]* tior eo superuenerit, non diripiet vasa eius. Sed mitte manū *[1.Pet.3.c]* tuam de alto, & eripiam eum de inimicis eius fortissimis, in spiritu fortitudinis, fortitudo tua, & virtus tua. Scio enim quid faciam. Moriar innocens pro nocente, & plus poterit incomparabiliter bonitas mea, quàm hostilis malitia, pœna innocentiæ meæ, quàm pœna inobedientiæ humanæ. Et clarificaui, inquit, pater & clarificabo. Iam fortissimo mediato- *[Ioan.17.a]* re opus est spiritus consilij, quia si princeps mundi intellige- *[1.Cor.2.b]* ret, nunquam dominum gloriæ crucifigeret. Per omnia ergo virtutem ei diuinitatis occultans, & solam ei carnis infirmitatem præferens, per iustitiam vitæ suæ inuidiam suscitauit hostilis nequitiæ per infirmitatem suæ carnis, spem illi contulit victoriæ ad faciendam inuidiam accedentibus miraculis, *[Psal.143.b]* quibus reconciliandi sui fidem in se roborabat deceptus antiquus deceptor, pœnā peccati, mortem scilicet atrocissimā ei infixit qui nullo peccato erat obnoxius. Occisus iustus iniuste, pro iustitia nouam de inimico obtinuit iustitiam mortis, scilicet iniuste sibi illatæ. Quā quasi sibi necessariam, quia absque peccato erat ipse homini peccatori communicās reū absoluit

A absoluit per pœnam innocentiæ suæ. Positoque corpore suo & sanguine in manu eius: hoc inquit manduca & bibe, hinc viue. Paterque eum representans, En, inquit, pater mei sanguinis precium. Si de peccato huius requiris, en pro eo meus
Psal.66.a sanguis. Domine pater dedisti benignitatem, & terra corporis mei dedit fructum suum, iam iustitia ante te ambulabit, & tu pones in via saluationis humanæ pedes tuos. Et vt iu-
Psal.98. ste iam saluetur qui iuste perierat tu domine fecisti directiones, iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.

Caput decimumtertium.

De fructu ergo huius operis satiatus homo mediante sapientia Dei, non solum reconciliatur, sed etiam sa-
Neem.9.c piens efficitur. Sapit enim ei quod manducat, manducat &
Psal.77. bibit corpus & sanguinem redemptoris sui, manna cœleste,
& 104.d panem angelorum, panem sapientiæ, & manducans trans-
Sap.16.c formatur in naturã cibi, quã manducauit. Corpus enim Chri
Ioan.6. sti manducare, nihil est aliud quàm corpus Christi effici, &
1.Cor.10.d templum spiritus sancti. Templum autem hoc cum ornatum fuerit præscriptarum positione virtutum, & supradicto dedicandi ordine dedicatum, nullos vlterius alienos titulos potest suscipere, nullum habitatorem, nisi Deum qui condidit illum & creauit. Nihil ergo vltra terrenum sancta illa anima, nihil
B materiale, nihil corruptibile diligit, aut curat, ex quo regressa est à loco sarcinarum, & si aliquo horum aliquando quasi in transitu vtitur, sed frui dedignatur. Si quid in huiusmodi prosperum euenerit, pertransit: non conturbatur si quid aduersi contigerit. Totum sapit quicquid capit, nec potest amanti nisi sapere quicquid sicut saliuam contigerit de Christi capite descendere. Quicquid ad corpus spectat siue bonum, siue malum, foris est, nec potest pertingere ad eum qui intus est. Vnde Apostolus in squalore corporis iacens & vinculis, & quantum ad corpus tribulatione coronatus & mise-
Philip.2.c ria scribens discipulis, Mittam inquit ad vos Timotheum vt sciatis quæ circa me sunt. Quæ circa me sunt inquit, id est, in exteriori homine, in exteriori tunica carnis, qui ad me qui
1.Cor.2. intus sum non pertingunt, hæc est sapientia de qua dicit apostolus, Sapientiam loquimur inter perfectos, de qua sic nos loquimur, sicut qui audiuimus & non vidimus: sicut loqueremur de aliqua ciuitate, quam non vidimus, sed plurima de ea audiuimus, de qua qui vidisset longe aliter loqueretur, & expressius. Hæc autem sapientia oppositam sibi ex aduerso aliã habet infausti nominis sapientiã: quam dicit apostolus principum huius mundi sicut nigrum albo, sicut luci tenebras,
1.Ioan.5.a de qua dicitur, Sapientia vincit malitiam. Malitia siquidem sapor est mali, vnde & à sapore sapiẽtia. Cum igitur sapit malum, & non deest astutia, vel voluntas ad exequendum, sapi-
C entia principum huius mundi per omnia supernæ sapientiæ est contraria, hæc est enim malitia quam odit sapiẽtia. Siquidem ibi sapor boni est in seipso, hic sapor mali est in seipso. Ibi ad exequendum præsto est prudentia, hic vt dictum est non deest astutia. Sed inter has duas quædam media est sapientia, quasi inter nigrum & album, medio colore coloratum. Quæ siue inferius siue superius, sic se habet ad vtranque partem, vt proueniat ei finis secundum intentionem & studium vtentis. Sapientia ista est quam dicit Apostolus huius mundi, & quam mediam locauit inter sapientiam Dei, & sapientiam principum huius mundi. Hæc circa vtile & honestum tota versatur, & affectata quadam prudentia dispensatur, hæc pene tota est in scientia, videlicet vt sciat discernere prudenter & diiudicare, inter vtile & inutile, inter honestum & inhonestum, etiam si non sit vitæ & moribus accommodatũ.
1.Cor.8.a Scientia enim inflat, charitas ædificat, aut vero in huiusmodi exquirendis elaborant, vt tantum sciant quòd tantummodo seruit curiositati, aut vt videantur, siue sciãtur scire, quod seruit vanitati. Et hoc eorum studium tantum potest proficere & in altum se extollere, quantũ potest ratio sine amore.

Caput decimumquartum.

Siquidem hæc philosophia in scientiam rerum humanarũ & diuinarum diuiditur. Quandiu est in humanis: sic interim sibi est. Quãdo vero ad diuina se exaltat, quãto altius ascendit, tanto inferius cadit & impletur in eo, quia eleuans D
allisisti. Et siquidẽ aliquãdo conatu naturalis ingenij prouehi- Psal.101.b
tur, vt sicut dicit Apostolus, quod notum est dei, id est, quantum de deo ratio potest cõprehendere notum sit illis, ita vt in Rom.1.c
illis, id est, intra semetipsos. Deus enim illis reuelauit, quia sic eos creauit, vt in seipsis habeant, vnde Deum cognoscãt. Surgunt enim de ethica sua in quandam physicam, & inuisibilia dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciunt, sempiternam quoque eius virtutem & diuinitatẽ: ita vt sint inexcusabiles, quia videlicet nolunt vlterius procedere vel proficere, cum possint in veram scilicet theologiam: quia cum cognouerint Deum, non sicut Deum glorificant, aut gratias agunt: sed vanescunt in cogitationibus suis, & obscuratur insipiẽs cor eorum, dicentes enim se esse sapiẽtes, stulti facti sunt: & qui theologiã insipienter perdiderunt, etiam de physica miserabiliter cadunt, cum gloriam mutant incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum, propter quod nec in nostra ethica permanere permittuntur, sed tradit illos deus in desideria cordis ipsorum, in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis, tradit illos in reprobum sensum: vt faciãt
quæ non conueniunt, sed sapientia semper vincit malitiam, Sap.8.a
quæ contubernium habens Dei nouit semper proficere, & nunquam deficere, & attingit à fine vsque ad finem fortiter,
& disponit omnia suauiter, sapienter se agens in diuinis, caute in physicis, prudenter in moralibus. Igitur sapiens anima sicut supra dictum est, ab omnibus alienis affectibus defecata, Deum tantummodo sapiens hominem in homine exuit, deoque plene & in omnibus affecta, omnem infra deũ creaturam non aliter quàm deus attendit in luce & virtute sapientiæ omnia disponens, & ordinans, sic agens, sic de eis iudicans, sicut est, sicut viuit faciens iudicium & iustitiam de eo E
vnde est, & vnde viuit. Est enim sapientia dei, sicut dixit, cã- Psal.102.b
dor lucis æternæ, & speculũ sine macula Dei maiestatis sicut Sap.8.d
cum in creaturam se exponit exprimit, & exhibet imaginem bonitatis & iustitiæ dei, & sicut virtute dei vaporatur interi⁹,
sic claritatis & charitatis dei emanationem effundit exterius, Eccl.8.a
vnde & alibi dicit Salomon: Sapientia hominis lucet in vultu Eccle.2.d
eius, & alibi: Oculi (inquit) sapientis in capite eius, quia non
aliunde quam de naturali & interna virtute cerebri sui se ef- Sap.6.d
fundunt, & à capite non recedunt, dicit Salomon: Multitudo sapiẽtium sanitas est orbis terrarum. O felices res humanas, si vbique sapientibus seruirent insipientes. Sed & felices res humanas, dicit quidam philosophus, si aut soli sapientes regnarent, aut reges philosopharentur. Sed cum sapienter fugiunt sapientes super insipientes regnare, etiam insipiẽtes fugiunt insipienter sub sapientibus esse: omnia desipiunt & cõfunduntur, & conturbantur. Sapientes latent & delitescunt, F
pueri regnant & principantur: & sunt principes qui mane co Eccle.10.
medunt, & væ terræ illi. Sed ad propositum redeamus. Anima igitur spiritu sapientiæ illustrata, quia diligit iustitiam & odit iniquitatem, & propterea vnxit eam Deus oleo lætitiæ præ participibus suis, & quam perfudit gratia omnibus placet, & ab omnibus amatur. Ipsi etiam qui ex aduerso sunt videntes huiusmodi timent & reuerẽtur. Et si bonum in bono non vult mutari indurata nequitia: dissimulare tamen nõ potest natura. Intra se autem habent sapientes quãdã priuatam gratiam, & quandam linguam angelicam, linguam angelorũ, qua inter se loquuntur mutuis affectionibus, spirituali quadam gratia communicantur in hoc ipsum exterioribus aspectibus: quam linguam nullus nouit, nisi rex angelorum, & angeli eius, & qui sunt in genere Israël, & ciues Hierusalẽ. Nullus eam nouit Ægyptius, nullus Chananæus. Sicut enim in sanctitate vitę & hominis interioris glorificatione, & contẽplatione, & fruitione diuinitatis, iam futuræ vitæ beatitudinem prælibare in hac vita videntur, & imitari: sic etiã de corporum suorum glorificatione, quã plene ibi percepturi sunt. In hac vita nonnihil percipiunt, accepta enim illa gratia de qua diximus, qua habitãtes in vnum se ipsis in deo & deo, seipsis fruuntur. Ipsius carnis sic sensiunt inuenisse omnes contradictiones, vt vniuersa substãtia carnis nõ sit eis nisi instrumẽtum boni operis. Nã & si ipsius miseriis & infirmitatibus contabescunt, sed ex hoc ipso interiori homine fortius conualescunt,

G ualeſcunt:quando enim infirmor,tunc fortior ſum:& potés, dicit Apoſtolus. Senſus ipſi nouam quandam percipiunt, & prope ſpiritualem gratiam, oculi ſimplices, & aures temperantes, aliquando in feruore orationis, tanta odoris ignota quædam fragrantia ſpirat, tanta guſtus & non guſtando ſuauitas,tamen per mutuum tactum ſpiritualis charitatis intenti ſunt, vt videantur ſibi intra ſe ipſos ſpiritualis cuiuſdam voluntatis gerere paradiſum, vultus etiam & totius corporis cõpoſitione vitæ, & morum,& actuum decore, mutuæ etiam ſeruitutis vel deuotis exhibitionibus, & piis ſuſceptionibus, ſibi cuiuſdam gratiæ beneplacito ſibi inuicem conueniunt,

Acto.4.f & conuiuunt,vt vere ſint cor vnum,& anima vna.Nimirum futuram corporum ſuorum gloriam iam hic initiant ex puritate conſcientiæ, & mutuæ conuerſationis gratia perfecte eam habituri in futura & perenni vita.

Caput decimumquintum.

SICVT enim nunc viuentia omnia ſolis claritate perfunduntur, & ab inuicem perfundi videntur, & ſicut nos inuicem hic viuere videmus, ſic in illa vita videbitur Deus à ſingulis in omnibus, & ab omnibus: in ſingulis non quòd corporalibus oculis videatur diuinitas, ſed præſentiam diuinitatis glorificatio corporum demonſtrabit manifeſta qua-

H dam ſui gratia: ad hoc etiam in hac vita corporalium ſacramentorum valet religio,quia cum vix aliquid niſi corpora & corporalia intelligamus, quandiu in imagine pertranſimus, corporalibus religamur ſacramentis, ne à Deo recedamus:

Vnde dicatur religio. vnde etiam à religando religio dicitur. Cum vero fidelis anima talibus erudita, talibus incipiet non indigere, & à corporalibus tranſire ad ſpiritualia, à ſpiritualibus ad ſpiritualium & corporalium conditorem, hoc vere erit exire à ſarcinis.Relicto ergo corpore & corporis omnibus curis,& impedimentis omnium quæ ſunt præter Deum obliuiſcitur,nihilque præter Deũ attendens, quaſi ſe ſolam ſolumque Deũ

Canti.2.a exiſtimans:Dilectus,inquit,meus,mihi & ego illi.Quid enim

Pſal.72.c mihi eſt in cœlo,& à te quid volui ſuper terram?Defecit caro mea,& cor meũ Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Deinde venitur ad mortem. Hunc enim tranſitum ad vitam miſeri infideles mortem appellant, fideles autem quid niſi paſcha? In morte igitur corporali perfecte moritur mũdo,vt perfecte viuat Deo,ingreditur locum tabernaculi admirabilis, ingreditur vſque ad domum Dei, & omnibus bene

Pſal.41. a & ſecundum ordinem præcedentibus, ſicut in principio diximus pondus ſuum vnumquodque defert in locum ſuum, corpus in terram de qua aſſumptum eſt tempore ſuo reſuſcitandum, & glorificandum ſpiritum ad Deum qui creauit eum.Sed quis iſte tranſitus ad deum deſcriptis omnibus obli-

I gamétis,ſuperatiſque omnibus impedimentis, perfecta beatitudine perenni dilectione, ex hoc iam perfecte deo inhæret, vel potius vnitur vere ſancta anima in terra,vt efficiatur vna

Pſal.81.b ex illis, quibus dixit: Ego dixi dij eſtis,& filij excelſi omnes.

Pſal.136.b Hic eſt finis eorum qui proponunt Hieruſalem in principio

Pſal.38. b lætitiæ ſuæ, quos vnctio ſancti ſpiritus docet de omnibus qui aſcenſiones in corde ſuo ſapienter diſponunt de virtute in virtutem, donec videatur deus deorum in Sion, deus deorum, beatitudo beatorum, gaudium bene gaudentium: vnum denique bonum ſummum omnium bonorum, à fine boni propoſiti in principio aſcenſionis vſque ad finem omnis conſummationis. Sapientia attingit fortiter fortitudinem aſcendendi ad ſe, cuſtodiens ne in aſcenſu deficiat, &

Sap.8. a ſuauiter diſponit omnia, & aduerſa, & proſpera, omnia e-

Pſal.26. b nim in bonum modificans & componens,donec animam ad principium ſuum reducat, & abſcondat in abſcondito faciei dei. Scire autem debet omnis ſapiens aſcenſor nõ ſic eſſe gradus huius aſcenſionis,quomodo gradus ſcalæ vt ſinguli affectus iſtis tantum temporibus,& nõ alio tempore ſint neceſſarij. Habet quippe vnuſquiſque affectus in aſcenſus ordine, tempus & locum ſuũ,quo cooperantibus aliis affectibus ſuas videat partes ſollicitius exequi:ſed omnes tamen ſibi cõcurrunt & cooperantur,præueniunt & ſequuntur, & ſæpe fiunt

Matt.20.b primi nouiſsimi,& nouiſsimi primi.

FINIS.

SERMO SANcti Bernardi abbatis *de Paſsione domini.* K

IESVM Nazarenum à Iudæis innocẽter condemnatum, à gentibus crucifixum Chriſtiani diuinis honoremus obſequiis. Saluatoris infirma, nos qui Chriſtiani ſumus, reuereter venerari, amãter amplecti,fortiter imitari dignũ eſt,ſalubre,& honorificum.Hęc enim ſunt inſtrumenta fortiſsima,in quibus omnipotens virtus & inueſtigabilis ſapientia dei reſtaurationẽ mundi potenter atque mirifice operata eſt,& vſque modo operatus Chriſtus dominus minoratus eſt ab angelis, vt nos æquaret angelis. Et quis propter Chriſtum non ſe humiliet? Chriſtus dominus pro peccatis noſtris crucifixus eſt, & crucem amarã ſuis amatoribus dulcorauit. Mortuus eſt & mortem necauit,vt viueremus per illum.Et quis non amet Chriſtum dominum? Quis non patiatur pro Chriſto? Chriſtus per crucis ignominiam ad ſupernæ claritatis gloriam tranſiit, & L data eſt ei pro ſua reuerentia à Deo patre omnis poteſtas in cœlo & in terra,vt adorent eum omnes angeli dei, & in nomine Ieſu omne genu flectatur,cœleſtium,terreſtium, & infernorum. Vbi eſt gloriatio tua ô Chriſtiane, niſi in nomine crucifixi domini Dei tui, & in Chriſti nomine, quod eſt ſuper omne nomen,in quo qui benedictus eſt,ſuper terram benedicetur? Gloriamini in nomine filij redemptoris, & date honorem illi ſaluatori noſtro, qui magna fecit in nobis, & magnificate nomen eius mecum,dicẽtes:Adoramus te Chriſte rex Iſraël pariter & gentium,princeps regum,terræ dominus,deus Sabaoth, virtus omnipotentis dei fortiſsima. Adoramus te precioſum precium redemptionis noſtræ, hoſtiam pacificam, qui ſola odoris tui ſuauitate inæſtimabili patrem qui in altis habitat, ad reſpiciendum humilia inclinaſti,& filiis iræ placabilem reddidiſti. Tuas Chriſte miſerationes prædicamus,tuæ ſuauitatis memoriam cum abundantia eructamus. Tibi Chriſte ſacrificium laudis immolamus pro multitudine bonitatis tuæ,quam oſtendiſti nobis ſemini nequam, filiis ſceleratis & perditis.Cum adhuc inimici tui eſſemus domine,& mors iniqua in omnem carnem exerceret dominiũ, cui omne ſemen Adam erat obnoxium lege primordialis culpæ,recordatus es verbi miſericordiæ tuæ,& proſpexiſti ex ſublimi habitatione tua in hanc vallem plorationis noſtræ & miſeriæ. Vidiſti afflictionem populi tui, & tactus dulcore M charitatis intrinſecus, appoſuiſti cogitare ſuper nos cogitationes pacis & redemptionis. Et quidem cum eſſet filius dei, deus verus,deo patri ſanctoque ſpiritui coæternus & cõſubſtantialis, lucem habitans inacceſsibilem, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ: non deſpexiſti in hoc noſtræ mortalitatis ergaſtulum altitudinem tuam inclinare, vbi noſtram & guſtares & abſorberes miſeriam, noſque reparares ad gloriã. Parum fuit charitati tuæ ad conſummandum opus noſtræ ſalutis,Cherubim aut Seraphim, aut vnum ex angelis deſtinare:ipſe venire ad nos dignatus es per mandatum patris,cuius nimiam charitatem experti ſumus in te. Veniſti, inquam, nõ locum mutando, ſed præſentiam tuam nobis per carnem exhibendo. Veniſti à regali ſolio ſublimis gloriæ tuæ in humilem & abiectam in oculis ſuis puellam pio virginalis continentiæ voto ſigillatam,in cuius ſacro vtero ſola ſpiritus ſancti inenarrabilis virtus te concipi fecit, & naſci in veræ humilitatis natura:ita vt nec diuinitatis in te maieſtatem, nec virginitatis integritatem in matre violaret natiuitatis occaſio. O amanda, ô admiranda dignatio. Deus immenſæ gloriæ, vermis contẽptibilis fieri non deſpexiſti. Deus omnium, cõſeruus ſeruorum apparere voluiſti. Parum tibi viſum eſt patrem te nobis eſſe & dominũ, frater noſter eſſe dignatus es. Et tu domine vniuerſorum qui nullam habes indigentiam, intra ipſa natiuitatis tuæ initia non abhorruiſti abiectiſsimæ pauper-

A paupertatis degustare incommoda. Vt enim ait scriptura, Tibi cum nascereris, non erat locus in diuersorio, neq; cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuisti: sed in vili præsepio sordentis stabuli, tu qui terrã palmo concludis, inuolutus panniculis reclinatus es. Et hoc ipsum à brutis animalibus mater tua mutuo accepit. Consolamini cõsolamini, qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia vobiscum deus in paupertate. Non cubat in deliciis splendidi cubiculi, nec inuenitur in terra suauiter viuentium. Quid vltra gloriaris, ô diues lutea res in volutabro lecti picti & delicati, cum rex regnum recubitu suo pauperum straméta honestare maluerit? Quid dura stramenta detestaris, cum tener infantulus in cuius manu sunt omnia, tuis sericis, tuis plumis duras iumentorum stipulas prælegerit? Sed hæc tenella tua Christe infantia à persecutorum gladiis tuta non fuit. Adhuc enim inter dulcia matris vbera sugens dependebas, quando apparuit angelus in somnis Ioseph, dicens: Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurũ est enim vt Herodes quærat puerũ ad perdendum eum. Iam extunc bone Iesu dura pati cœpisti. Non solum illam infantiæ tuæ vexationem in teipso pertulisti, sed mortem in pusillis tuis, quorum multa milia inter mamillas matrum pro te Herodis trucidauit immanitas. Infantia vero teneriori decursa, humiliter veritatis nobis exemplũ tribuisti.
B Non enim sedisti cum cõsilio vanitatum, sed in medio doctorum, interrogans & audiens illos, cũ tamen dominus sciẽtiarum esses atque sapientia dei patris. Sed & obedientiæ nobis formam tribuisti dum parentum imperio tu imperator mundi humiliter subditus extitisti. At vbi robustioris ætatis plenitudo aduenit, missurus manus ad fortia, egressus es in salutem populi tui, vt gigas magnificus ad currendam viam totius nostræ miseriæ. Et quidem vt per omnia te primum fratribus adsimilares, seruum tuum baptizantem peccatores in pœnitentiã, tanquam peccator adisti, baptizari te postulasti, innocens agne dei, quem nulla peccati stilla vnquam maculauit. Baptizatus autem nõ te in aquis, sed aquas in te sanctificas, vt per eas sanctificares nos. De baptismo in desertum in spiritu fortitudinis egressus es, vt vitæ solitariæ in te non deesset exemplum. Solitudinem ac ieiuniũ quadraginta dierum, famis acerbitatem, tentamenta & illusiones spiritus æquanimiter tollerasti, vt hæc omnia nobis tolerabilia efficeres. Demum venisti ad oues quæ perierant domus Israël, diuini verbi lampadem extollens palam ad illuminationem orbis terræ, & regnum dei cunctis annuncians obtemperantibus verbo, sermonem sequentibus signis confirmasti, virtutem diuinitatis in cunctis ostendisti, male habentibus, & omnia omnibus gẽtibus gratis exhibens quæ saluti peccatorum congruerent, vt omnes lucrifaceres. Sed obscuratum est insi-
C piens cor eorum domine, & proiicerũt sermones tuos retrorsum, neq; attenderunt ad omnia mirabilia tua domine quæ operatus es in eis, exceptis perpaucis nobilibus athletis quos inter infirma mundi elegisti & abiecta, vt per ipsos fortia & alta mirifice expugnares. Nec solum ingrati gratuitis beneficiis tuis extitere, sed contumeliis affecerunt te domine dominantium, & fecerunt tibi quæcunque voluerunt. Te enim faciente opera dei, quæ nemo alius fecit, quid dixerunt? Non est hic homo à deo, in principe dæmoniorũ eiicit dæmonia, dæmonium habet, seducit turbas, vorax est, & potator vini, & amicus publicanorum & peccatorum. Quid fles, quid suspiras ô homo dum sustines verborum iniurias? Non audis quanta aduersus dominum deum tuum ceciderũt opprobria propter te? Si patremfamiliâs Beelzebub vocarunt, quanto magis domesticos eius? Sed hæc quidem & similia blasphemantes, & aliquoties te lapidibus impetentes Iesu bone patienter sustinuisti, & factus es coram eis sicut homo non audiens, & in ore non habẽs redargutiones. Nouissime iustum sanguinẽ tuũ à discipulo tuo filio perditionis traditũ triginta argenteis appreciati sunt, vt præcipitarent animam tuam in morte sine causa. Et te quidem perditissimi traditoris tui perfidia non latebat, quando in cœna ablutionis etiam corã ipso genuflexus procumbens, maledictos pedes eius, veloces ad effundendum sanguinem tuum, sanctissimis manibus tuis attrectare, lauare & extergere dignatus es. Cur autem adhuc extento collo ambulas ô terra & cinis? Adhuc te superbia ele- D
uat? Adhuc te impatientia exagitat? Intuere humilitatis & mãsuetudinis dominum Iesum, vniuersæ creaturæ factorem, tremendum iudicem viuorum & mortuorum ante pedes hominis & traditoris sui genua incuruantem. Disce quia mitis est & humilis corde, & confundere in superbia tua, & erubescere in patientia tua. Hoc quoq; erat mansuetudinis tuæ domine perfidum illum in cœtu fratrum detegere & palam confundere noluisti, leuiter admodum accelerare iussisti quod parabat. In omnibus his non est auersus furor eius à te, sed egressus foras satagebat circa frequens maleficium. Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? In deliciis paradisi gloriosus apparuisti, ciuium cœli socius & verbi diuini cõuiua quomodo reputatus es inter filios tenebrarum? Qui nutriebaris in croceis, cur amplexatus es stercora? Tũc clarificata est familia tua Christe, exeunte immundo de cœtu societatis angelicæ. Tunc demum diuini eloquij vberrima inundatione felix ille conuentus potatus est, eiecto quem huiusmodi lympidi liquoris infusione sciebas indignum. Dato autem charitatis & patientiæ salutari mandato, & disposito fratribus regno patris tui, ad locum proditori tuo notum cum illis diuertisti, sciens omnia quæ ventura erant super te. Ibi animæ tuæ tristitiã quã ex imminente passione tua sponte assumpsisti, sicut & cætera quæ passus es in aurib⁹ fratrum nõ erubuisti ꝓfiteri, dicẽs tũc: Tristis est anima mea vsq; ad E
mortem. Positis quoq; in terra genibus procidisti in faciem, orans in agonia, & dicens: Mi pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Et angustias quidem cordis tui certissime indicabat sudor ille sanguineus, qui orationis tempore de carne tua sanctissima guttatim decurrebat in terram. Dominator domine Iesu, vnde tua hæc tam anxia supplicatio? Nõne volũtarie omnino patri sacrificium obtulisti? Vtique domine. Arbitramur autem quòd hoc ad consolationem infirmorum membrorum tuorum assumpsisti, ne forte desperet quis si caro infirma remurmurat vbi ad passionem promptus est spiritus. Nimirum vt maioris erga te amoris & gratitudinis stimulos habeamus, naturalem carnis infirmitatem his indiciis in te expressisti, quibus doceremur, quia vere langores nostros portasti, & non absque sensu doloris passionum sentes percurristi. Vox enim illa vox esse carnis videtur, nõ spiritus, ex eo quod subiunxisti: Sipiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Quòd promptus enim ad passionem fuerit spiritus, euidenter ostendisti quando venientibus vnà cũ proditore tuo viris sanguinum, & quærẽtibus animam tuam cum laternis & facibus & armis per noctem, vltro occurristi, & ne quid acciperet à duce flagitij, teipsum manifestasti. Nam accedentem ad osculum sanctissimi oris tui trucem bestiam auersatus non es, sed os in quo dolus inuentus non est, ori quod abundauit malitia, dulciter applicuisti. Innocens a- F
gne Dei, quid tibi & lupo illi? Quæ conuentio tui ad Belial? Sed & hoc benignitatis tuæ domine fuit, vt omnia illa exhiberes quæ praui cordis pertinaciam emollire possent. Nam & veteris amicitiæ non immemor, illũ commonuisti, dicens: Amice, ad quid venisti? Atque horrore sceleris sui cor impij ferire voluisti, cum dixisti: Iuda, osculo filium hominis tradis? Et ecce Philistæi super te Sampson. Non illos à te absterruit, quòd in hora apprehensionis tuæ omnipotenti brachio *Luc.22.c* tuo terræ eos allisisti, non quidem defensionis causa, sed vt cognosceret humana præsumptio nihil se posse aduersus te, nisi quantum permitteretur à te. Et quis audiat sine gemitu qualiter homicidas manus in illa hora in te iniecerunt, & innocentes manus tuas Iesu bone, vinculis astringentes te agnũ mansuetissimum nihil loquentem ad instar latronis cõtumeliose traxerunt ad victimam? Et nec tunc misericordiam effundere super inimicos tuos, & distillare fauum dulcedinis tuæ Christe cessasti, ac defensoris tui zelum à læsione trahentium te compescuisti. Maledictus furor eorum, quia pertinax, quem nec maiestas miraculi, nec pietas beneficij potuit confringere. Consilio malignantium aduersum te pontificũ præsentatus es, & veritatem prout oportuit confessus, quasi de blasphemia adiudicatus es morti. Amantissime domine, quanta illic indigna à propria gente pertulisti? Vultum tuum desiderabilem, in quem desiderant angeli prospicere, qui o-

omnes

G mnes cœlos adimpleuit lætitia, quem deprecabuntur omnes diuites plebis, polluti labiis ſuo ſputo coinquinauerunt, ſacrilegis manibus ſuis cæciderunt, velo in deriſum operuerũt, & te dominum vniuerſæ creaturæ tanquam ſeruum contemptibilem colaphizauerũt. Adhuc autem animam tuam incircuncisæ carni deglutiendam tradiderunt. Vinctum ſiquidem ante faciem Pilati perduxerunt, poſtulantes crucis ſupplicio te interimi, qui peccatum nō noueras, & virum homicidam dari ſibi, agnum lupo, aurum luto poſtponẽtes. O indignum & infelix commercium. Et quidē nec ignorabat impius ille per inuidiam hæc in te fieri, nec tamen abſtinuit à te temerarias manus, ſed repleuit animam tuam amaritudine ſine cauſa. Illuſum recepit, in conſpectu illuſorum aſtare te iuſsit, nec pepercit amariſsimis verberibus virgineam carnem tuam diuellere, plagis plagas, liuores liuoribus crudeliter infligere. Electe puer Dei mei, quid tanta amaritudine, quid tanta confuſione dignum commiſeras? Prorſus nihil. Ego ego homo perditus totius perditionis tuæ cauſa extiti. Ego domine vuã acerbam comedi, & dentes tui obſtupuerunt: quia quæ non rapuiſti, tunc exoluebas. In omnibus his non eſt ſatiata perfidorum Iudæorum impietas. Nouiſsime autem incircunciſorum militum manibus deuolutus es morte turpiſsima conſumendus. Parum erat ſacrilegis illis crucifigere te, niſi prius & ipſi illuſionibus repleuiſſent animam tuam. Quid enim ait de
H illis ſcriptura? Et congregauerunt ad eum vniuerſam cohor-
Mar.15.b tem. Et exuentes eum veſtimentis ſuis, induerunt tunicam purpuream, & chlamydem coccineam circundederunt ei. Et plectentes coronam de ſpinis impoſuerunt capiti eius, & arũdinem in dextera eius. Et genu flexo illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorum. Et dabant ei alapas, & expuentes in eum accipiebant arundinem, & percutiebant caput eius. Et poſtquam illuſerunt ei, induerunt veſtimentis ſuis vt crucifigerent baiulantem ſibi crucem. Et perducunt eum in Golgotha, & vinum myrrhatum dabãt ei bibere cum felle mixtum: & cum guſtaſſet, noluit bibere. Tunc crucifixerunt eum, & cum eo duos latrones hinc & hinc, medium autem Ieſum. Ieſus autem dicebat: Pater dimitte illis, quia neſciunt quid fa-
Luca 23.c ciunt. Poſtea ſciens Ieſus quia conſummata erant omnia: vt ſcriptura impleretur, dixit: Sitio. Et currens vnus ex eis acceptam ſpongiam impleuit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere. Cum accepiſſet acetum, dixit: Conſummatum eſt. Et clamans voce magna dixit: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et inclinato capite emiſit ſpiritum. Tunc vnus militum lancea latus eius aperuit, & cõtinuo exiuit ſanguis & aqua in redemptionem noſtræ ſalutis. Expergiſcere nunc anima, excutere de puluere, & contemplare virum hunc memorabilem, quem in ſpeculo euangelici ſermonis quaſi præſentem intueris. Attẽde anima mea quis eſt iſte
I qui ingreditur habens imaginem quaſi regis, & nihilominus ſerui deſpectiſsimi confuſione repletus, coronatus incedit: ſed ipſa etiam eius corona cruciatus eſt illi, & mille puncturis ſpecioſum caput eius diuulnerat. Regali purpura induitur, ſed potius in ea deſpicitur, quàm honoretur. Sceptrum in manu geſtat, ſed eoipſo caput eius reuerendum feritur. Adorant coram ipſa poſitis in terra genibus, & regem clamant: & continuo ſputis amabiles eius genas ſubliniunt, maxillam palmis, & honorabile collum exhonorant. Vide anima mea qualiter vir iſte per omnia conturbatur & ſpernitur, ſub crucis onere dorſum incuruare videtur, & tuam ipſe portare ig-
Luc.23.c nominiam. Ad locum deductus ſupplicij, myrrha potatur & felle, in cruce ſubleuatur, & dicit: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Qualis eſt hic, qui in omnibus preſſuris ſuis nec ſemel aperuit os ſuum, vt aut querelæ, aut excuſationis, aut comminationis, aut maledictionis verbum aduerſus maledictos canes illos proferret? Sed nouiſsime verbum benedictionis ſuper inimicos ſuos quale à ſeculo non eſt auditum, effudit. Quid hoc viro manſuetius? quid benignius anima mea vidiſti? Ad hunc autem attentius intuere, quam grandi admiratione, & tenerrima compaſsione dignus appareat. Vide nudum & verberibus laceratũ, in medio latronum cruci ignominioſe ferreis clauis affixum, aceto in cruce potatũ, & poſt mortem lancea in latere vulneratum, & copioſos ſanguinis riuos ex quinque vulneribus manuum, pedum, & late-

ris effundentem. Fletus deducite oculi mei, & liqu[illegible] anima K
mea igne compaſsionis ſuper contritione [illegible] viri huius, quem in tanta amaritudine tot vides affec[illegible] doloribus. Et iam quidem infirma eius anima mea vidiſti, [illegible] terra es: nunc maieſtatem eius attende, & miraberis. Qui[illegible] enim ait *Matt.37.e*
ſcriptura? A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt [illegible] vniuerſam terram vſq; ad horam nonam. Et obſcura[illegible] ſol, & velum templi ſciſſum eſt à ſummo vſque deorſu[illegible] mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta [illegible] multa corpora ſanctorum qui dormiebãt ſurrexerunt. Qua[illegible] lis eſt hic, quia & cœlũ & terra compatiũtur ei, cuius & [illegible] mortuos viuificat? Cognoſce anima mea cognoſce, hic eſt dominus Deus noſter, Ieſus Chriſtus ſaluator tuus, vnigeni-
tus Dei filius, verus Deus, verus homo: qui ſolus ſub ſole ſine *Eſa.53.*
macula inuentus eſt. Et ecce cum ſceleratis quomodo repu- *Num.12.*
tatus eſt & quaſi leproſus, nouiſsimus virorum æſtimatus eſt & tanquam abortiuum quod proiicitur a vulua, ſic proiectus eſt ab vtero matris ſuæ infœlicis ſynagogæ. Iſte formoſus præ filiis hominum, quàm deformis factus eſt. Hic vulneratus propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, & factus in holocauſtum ſuauiſsimi odoris in conſpectu tuo pater æternæ gloriæ, vt auerteres indignationem tuam à nobis, vt conſedere nos ſibi faceret in cœleſtibus. Reſpice domine ſancte pater de ſanctuario tuo, & de excelſo cœlorũ habitaculo, & intuere hanc ſacroſanctam hoſtiam, quam tibi
offert magnus pontifex noſter ſanctus puer tuus dominus Ie- L
ſus pro peccatis fratrum ſuorum, & eſto placabilis ſuper multitudine malitiæ noſtræ. Ecce vox ſanguinis noſtri Ieſu clamat ad te de cruce. Quid enim domine, quid pendet in ea? Pendet, quia præterita tanquam præſentia coram te ſunt. Cognoſce pater tunicam veri filij tui Ioſeph. Heu fera peſsima
deuorauit eum, & conculcauit in furore ſuo veſtimentũ eius, *Gene.39.b*
omnem decorē eius reliquiis cruoris inquinauit. Ecce quinque ſciſſuras lamentabiles in ea reliquit. Hoc eſt domine veſtimentũ quod in manu Aegyptiæ meretricis innocens puer tuus dereliquit, meliorem æſtimans iacturam pallij, quam pudicitiæ, magiſque eligens ſpoliatus carnis pallio in carcerem mortis deſcendere, quàm pro mundi gloria adulterinæ voci
acquieſcere. Illi inquam voci qua dictum eſt: Hæc omnia ti- *Matt.4.b*
bi dabo, ſi cadens adoraueris me. Quod vtiq; eſſet cum dormiret cum adultera. Et nunc domine pater, ſcimus quia ipſe filius tuus viuit, & dominatur in tota terra Aegypti, & in omni loco dominationis tuæ. Eductus enim ad imperium tuum de carcere mortis & infernorum, & attonſus immortalitatis coronam, mutata veſte carnis, immortalitatis decore refloruit, & cum gloria ſuſcepiſti eum. Subiugauit enim ſibi Pharaonis imperium, & cũ triumpho nobili virtute propria cœlos penetrauit. Et ecce gloria & honore coronatus, in dextra
maieſtatis tuæ adſiſtit vultui tuo pro nobis. Caro enim & fra- M
ter noſter eſt. Reſpice domine in faciem Chriſti tui, qui tibi vſque ad mortem obediens factus eſt: nec recedant ab oculis tuis cicatrices eius in perpetuum, vt memineris quantam ab eo pro peccatis noſtris ſatiſfactionem receperis. Vtinam domine appendas in ſtatera peccata, quibus iram meruimus, & calamitatem quam pro nobis paſſus eſt innocens filius tuus. Certe grauior apparebit & magis digna, vt propter ipſam effundas ſuper nos miſericordiam tuam, quã fuit illa, vt pro peccatis noſtris cõtineas in ira miſericordias tuas. Gratias tibi pater referat omnis lingua pro ſuperabundantia bonitatis tuæ, qui vnico filio cordis tui nō pepercisti, ſed pro nobis omnibus illum tradidiſti in mortem, vt eũ tanquam fidelem aduocatum haberemus coram te in cœlis. Et tibi domine Ieſu fortiſsime zelotes, quid gratiarum retribuam vt digne retribuã ego homo puluis & vile figmentum? Quid enim pro mea ſalute facere debuiſti, & non feciſti? Ab imo pedis vſq; ad ſummum verticis te totum in aquas paſsionum demerſiſti, vt me totum extraheres de illis, & intrauerunt vſque ad animam tuam. Nam & animam tuam in mortem perdidiſti, vt meam perditam mihi redderes. Et ecce me duplici debito obligaſti. Nam & pro eo quòd dediſti tuã, debitor tibi ſum: & pro mea quidē anima bis à te mihi data, ſemel in creatione, & ſemel in redemptione, quid magis iuſte tibi reddam, quàm ipſam, non habeo. Pro tua autem precioſa anima ita contribulata,

A lata quæ ab homine dignè rependi poſsit, nõ inuenio. Nam etſi cœlum & terram & omnem ornatum eorum pro ea poſſem rependere, certè nec ſic vſque ad menſuram debiti vllatenus attingere poſſem. Vt autem ipſum quod & debeo, & poſsibile mihi eſt retribuam, tui domine muneris eſt. Diligẽdus es domine toto corde, tota anima, tota virtute, & tua milies ſequenda veſtigia, qui pro me mori dignatus es. Et quomodo est illud in me niſi per te? Adhæreat anima mea poſt te: quia tota virtus eius pendet ex te. Et nunc domine redemptor meus te vt verum deum adoro, in te cõfido, in te ſpero, & quibus poſſum deſideriis ad te ſuſpiro, adiuua imperfectũ meum. Ad tuæ paſsionis glorioſa inſignia in quibus ſalutem meam operatus es, totum me inclino. Tuæ victorioſæ crucis regale vexillum in nomine tuo Chriſte adoro. Tuum ſpineum diadema, tuos rubentes ſanguineos clauos, tuo ſacro lateri immerſam lãceam, tua vulnera, tuum ſanguinem, tuam mortem, tuam ſepulturã, tuam glorioſam & victorioſam reſurrectionem & glorificationẽ Chriſte ſupplex adoro & glorifico. Odor enim vitæ ſpirat mihi in omnibus his. Horũ viuifico odore ſpiritũ meum domine à peccati morte reſuſcita. Horum virtute ab aſtutiis ſatanæ me cuſtodi, ac me cõforta, vt iugum mandatorũ tuorum ſuaue mihi fiat, & onus crucis quod poſt te baiulare me iubes, humeris animę meę ſit le-
B ue. Quæ eſt enim fortitudo mea, vt iuxta præceptum tuum mũdi preſſuras tam multiplices inuicto animo ſuſtineã? Nũquid pedes mei tanquam ceruorum, vt velocem curſorẽ per ſpinas, & confragra paſsionum conſequi valeã? Sed audi vocem meam, & inclina ſuper ſeruum tuum ſuauem crucem, illam quæ lignum vitæ eſt iis qui apprehendunt eam: vt ſpero curram alacriter, portabo infatigabiliter eam quę ab inimicis eſt crucem poſt te. Illam inquam diuiniſsimam crucem humeris meis impone, cuius latitudo eſt charitas, cuius longitudo eſt æternitas, cuius ſublimitas eſt omnipotẽtia, cuius profundum eſt inſcrutabilis ſapientia. Confige illi manus meas & pedes meos, & totum paſsioni tuæ cõforma ſeruum tuum domine. Da obſecro mihi continere ab operibus carnis quæ odiſti, & facere iuſtitiam quam dilexiſti, & in vtroque tuam quærere gloriam: & ſiniſtram quidem meam clauo temperantiæ, dexteram verò clauo iuſtitiæ in illa ſublimi cruce fixas arbitror. Da menti meæ iugiter meditari in lege tua, & omnem cogitatum meum iactare in te, & dextrum pedem meum eidem ligno vitæ clauo prudentiæ affige. Da vt ſiniſtram ſpiritus mei ſenſualitatem non eneruet labẽtis vitę infœlix fœlicitas, non conturbet pręſentis vitę infœlicitas, fœlix & ſiniſter quoque meus fortitudinis clauo in cruce tenebitur. Vt autem aliqua ſimilitudo ſpinarum capitis tui in me appareat, detur obſecro menti meæ & ſalutaris pœnitentiæ
C compunctio, & alienæ miſeriæ compaſsio, & ſtimulus zeli ęmulantis quod rectum eſt coram te, & ad te conuertar in ærumna mea dum triplex configetur ſpina. Libet vt ſpongiam per arundinem ori meo porrigas, & aceti amaritudinem guſtui meo adhibeas. Libet vt per ſcripturas tuas rationi meæ conferas guſtare & videre quoniam florens hic mundus tanquam ſpongia inanis eſt, & omnis concupiſcentia eius aceto amarior. Ita pater in me fiat calix iſte Babylonis amarus in omnem terram, non inani flore ſeducat, non falſa dulcedine inebriet, quemadmodum eos qui tenebras lucem, lucem tenebras, amarum dulce, & dulce amarum arbitrantur. Vinum myrrhatum cum felle mixtum ſuſpectum mihi eſt: pro eo quòd tu ex eo bibere noluiſti, quia nimiam acerbitatem inuidiæ & nequitiæ crucifixorum tuorum indicabat. Tuæ viuificæ morti tuum ſeruum domine cõfigura, faciens quidem in me vt moriar ſecundum carnem, viuam autem ſecundum ſpiritum iuſtitiæ. Vt autem integram crucifixi imaginem meportare glorier, illud quoque quod poſt mortem tuam inſatiabilis malitia impiorum in te exercuit, hanc in me ſimilitudinem exprime. Vulneret cor meum viuus & efficax ſermo tuus penetrabilior omni lancea acutiſsima, pertingens vſque D
ad diuiſionem animæ meæ, & producens ex ea tanquam de dextro latere meo vice ſanguinis & aquæ amorem tuum domine & fratrum tuorum. Poſtremo & munda ſindone primę ſtolę ſpiritum meum inuolue, in qua requieſcam egrediens & ingrediens in locum tabernaculi admirabilis, & abſcõdas me donec pertranſeat furor tuus. Die autem tertio per diem laboris, per diem ſupplicij, mane prima ſabbati perpetuè inter filios tuos me indignum reſuſcita, vt in carne mea videam claritatẽ tuã, & adimpleat lætitia vultus tui. O ſaluator meus & deus meus, veniat, veniat oro tempus vt quod nunc credo, oculis tandem reuelatis aſpiciam: quod ſpero nunc & à longe, ſalute apprehendam. Quod pro viribus meis deſidero, vlnis animæ meæ amplectar & deoſculer, & in maris tui abyſſum totus abſorbear. O ſaluator meus, & deus meus. Sed benedic anima mea deum ſaluatorem meum, & magnifica nomen eius. Sãctum eſt enim, & ſanctiſsimis deliciis plenum. O quàm bonus, quàm ſuauis es domine Ieſu, animæ quærenti te. Ieſu redemptor perditorum, ſaluator redemptorum, ſpes exulum, fortitudo laborantium, anxiati ſpiritus latitudo, animæ lachrymoſæ & poſt te currentis in ſudore dulce ſolatium, & ſuaue refrigerium, corona triumphãtium, vnica merces & lætitia omnium ſupernorum ciuium, vberrimus fons omnium gratiarũ, inclyta proles ſummi dei, & deus ſummus, benedicant te omnia quæ in cœlo ſunt ſurſum, & quæ in terra deorſum. Magnus tu, & magnum nomẽ tuum. O immarceſcibilis decor dei excelſi, & puriſsima claritas lucis æternę, E
vita omnem vitam viuificans, lumen illuminans, lux omne lumen illuminans & conſeruans in æterno ſplendore. Mille millena lumina fulgurantia ante thronum diuinitatis tuæ à primo diluculo. O æternum ſubſtantiale & inacceſsibile, clarum & dulce profluuium fontis abſcõditi ab oculis omnium mortalium, cuius vnda ſine ortu, cuius profundum ſine profundo, cuius altum ſine termino, cuius amplitudo incircunſcrutabilis, cuius puritas imperturbabilis. Eructauit te cor dei altiſsimi de ſuo impenetrabili abyſſo, vita vitam, lux lucem, æternus æternum, immenſus immenſum, & per omnia ſibi coęqualem, & de plenitudine tua nos omnes accepimus. Tu enim largiſsime fons omnis boni, ſeptemplicis gratiæ precioſum flumen de theſauris tuis emiſsis, cuius ſuaui dulcore huius noſtri maris, id eſt noſtrę infirmitatis ſalſuginem mitigare digneris. Flumen olei lætitiæ, flumen vini meraciſsimi, torrentis ignei vigoris. Spiritus paracletus à te & à patre, par vtrique in orbem terrę perfunditur, omnia replens, omnia continens: ſpiritus à te, ſpiritus à patre, vnus ex ambobus, vniens ambos, vtpote amborum indiuidua connexio, vnificum gluten, complexus indiſſolubilis, & pax omnem ſenſum exuberãs. Hic eſt torrens voluptatis tuę domine, qua delicatam illam & glorioſam ciuitatem Hieruſalem quę ſurſum F
eſt iugiter portas, & lætabunda ebrietate facis æſtuare, vt tibi iubilent hymnum inceſſabilem lucida illa & flammea organa in voce exultationis & ſono epulantis, cuiuſque deſiderabilibus guttis refocillari ſitibũdæ fauces exulis populi tui iugiter à te expectant domine. Sinito pater vt catelli bibant de ſtillis quę cadunt de menſa dominorum ſuorum. Rorate cœli de ſuper, & nubes pluant iuſtum, illum domine quem æſtuare feciſti. Inclytas primitias populi tui, inſigne ſolennitatis noſtræ illo quæſumus igneo ſtillicidio purga, innoua, illumina, inflamma, exhilara, & confirma, & vni cor credentium tibi, vt vnum ſint, vnum ſapiant, vnum vnanimiter requirant & apprehendant & videant & benedicant te deum deorum in Sion. Sit indiuiduæ trinitati gloria, gratiarum actio, honor & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Explicit ſermo deuotiſsimus ſancti Bernardi abbatis de paſsione domini.

G *ELENCHVS CAPITVM, QVAE hic libellus De passione domini complectitur.*

In prologo, operis totius telam orditur ab oratione.

Christum Iesum veram esse vitem. Caput 1
De præcisione vitis. Cap. 2
De circunfossione vitis. Cap. 3
De vinculis quibus illigatur vitis. Cap. 4
De cultura & speciositate interiori vitis. Cap. 5
De foliis vitis in genere. Cap. 6
De vmbra foliorum vitis. Cap. 7
De septem foliis speciatim, ac primum de primo. Cap. 8
De secundo folio. Cap 9
De tertio folio. Cap. 10
De tribus verbulis charitatis. Cap. 11
De quarto folio. Cap. 12
De quinto folio. Cap. 13
De sexto folio. Cap. 14
De septimo folio. Cap. 15
De iucunditate florum. Cap. 16
De flore humilitatis. Cap. 17
De florente lilio castitatis. Cap. 18
De radice lilij. Cap. 19
H De trunco & iis quæ ad lilia castitatis requiruntur. Cap. 20
De rectitudine lilij. Cap. 21
De fortitudine trunci. Cap. 22
De vermibus truncum arrodentibus. Cap. 23
De longitudine trunci. Cap. 24
De foliis circa truncum. Cap. 25
De nouo Cantico. Cap. 26
De foliis iuxta terram. Cap. 27
De contemplatione floris lilij nostri. Cap. 28
Lilij flos terram versus inclinandus est. Cap. 29
De numero foliorum lilij nostri. Cap. 30
De tribus cõmodis virginib9 accessuris in futura vita. Cap. 31
De sex operibus charitatis erga proximum. Cap. 32
De rosa rubente & ardente. Cap. 33
De rosa charitatis. Cap. 34
De rosa passionis. Cap. 35
De septẽ effusionũ sanguinis Christi omniũ prima. Cap. 36
De secunda effusione sanguinis. Cap. 37
De tertia effusione sanguinis. Cap. 38
De quarta effusione sanguinis. Cap. 39
De quinta effusione sanguinis. Cap. 40
De sexta effusione sanguinis. Cao. 41
De croco abstinentiæ vitis nostræ. Cap. 42
I De odore florum vitis nostræ. Cap. 43
Quàm expetendi veniant flores in vite nostra. Cap. 44
De odore florum. Cap. 45
De fructu vitis nostræ. Cap. 46

Incipit tractatus beati BERNARDI ABBATIS DE *passione domini super: Ego sum vitis vera. Prologus.*

IESV benigne, vitis vera, lignum vitæ, quod in medio paradisi situm est: Domine Iesu Christe, cuius folia sunt in medicinam, fructus verò in vitam æternam. Benedictus flos & fructus virginis matris castissimę, sine quo null9 sapit: quia tu es æterni patris sapientia mentem meam debilem & aridam panę intellectus, & aqua sapientiæ salutaris, dignare reficere, vt te, ô clauis Dauid, aperiente, mihi reserantur obscura: & te ô vera lux, radiante, tenebrosa pandantur: vt per me ministrum humilem temetipso manifestante & elucidante loquentes simul & † videntes vitam habeamus æternam. Amen. K

† *aliâs audientes.*

Caput primum.

EGO sum vitis vera. Ipso domino Iesu Christo adiuuan- *Ioan.15.a*
te videamus quasdam proprietates vitis terrestris, in qui-
bus etiã illius supercœlestis vitis proprietates nominare pos-
simus: nec tantum ea, quæ exterius ad culturam eidem exhi-
bentur, consideremus. Et primò quidem, quòd plantari so-
let vitis in terra, non seminari, translata de sua vite: quod ad
cõceptionem Iesu mihi pertinere videtur. Vitis enim primo
nata de vite, est deus genitus de deo, filius de patre, coæter-
nus & cõsubstãtialis ei, de quo genitus est. Sed vt maiorẽ fa-
ceret fructum, plantatus est in terra, id est, in virgine Maria
conceptus, factus quod non erat, manens quod erat. Benedi-
cta terra hæc, omnium gentium proferens benedictionem.
Verè benedicta, quæ deo dante benignitatem, tam benedi-
ctum protulit fructum. Hæc est terra, de qua scriptum est:
Terram non operabatur quisquam, sed irrigabatur à fonte a- *Gen.2.*
scendente de paradiso. Terra quippe hæc non accepit ope-
rationem humanam, vt conciperetur in ea filius dei, sed a-
qua spiritus sancti irrigata fuit. Ita enim legis: Spiritus san- *Luc.1.*
ctus superueniet in te, & virtus altissimi obũbrabit tibi. Rur- L
sum de hac terra scriptum est: Aperiatur terra & germinabit *Esaiæ.45.*
saluatorem. Aperta quippe fuit per fidem, credens & obediẽs
angelo: germinauitque vitam salutarem, saluatorem nostrum
æternæ vitæ præmia largientem. Hac itaque vite nostra in lu-
cem edita quædam proprietates culturæ vitis attinentes ad-
hibitæ sunt.

De præcisione vitis. Cap. II.

SOLET enim vitis fructifera præcidi, quod & corporali-
ter & figuratiuè accipi potest. Circuncisus enim fuit Ie- *Luc.2.*
sus, non quod hac circuncisione egeret: quæ in antiquis pa-
tribus delebat originale peccatum, sicut baptismus in nobis.
Nihil enim peccato originali per concupiscentiæ vitium cõ-
tracto debebat, quia sine omni concupiscentia carnali con-
ceptus erat: sed ne legem quam ipse dederat, soluere videre- *Matt.5.*
tur. Moraliter verò docens nos oportere non ægreferre, si
quando pœnas peccati patimur: quod in nobismetipsis non
recognoscimus, cùm ipse peccatorum purgator non fuerit
dedignatus pro nobis subire remedium peccatorum. Conso-
lemur ergo dolores nostros, qui nequaquam sine peccato su
mus doloribus illius, qui non pro se, sed pro nobis doluit &
vulneratus est, non pro se, sed vt nostris vulneribus medere-
retur. Vide quãtum ad suscipiendos dolores festinauit, quàm *Esa.53.*
paratus & promptus sanguinẽ effundere, circuncisus pro no- M
bis die natiuitatis suę octauo. Vtinam nos saltẽ & anno octa- *Luc.2.*
uo nonnihil pro domino pateremur. Sed quid dicimus, cùm
plures inueniamus, & post octo plantatos, vel post octogin- *Psal.89.*
ta annos, cùm naturaliter erit eorum labor & dolor, nec vo-
luntate saltem ad dominum conuerti, nec tam maturè impẽsi *† Deest hic*
sanguinis preciosi tã diu vanitati subiectam. Quid miserius? *quiddam.*
Christus octauam diem à natiuitate sua vix expectat vt suum
tibi sanguinem impendere incipiat. Tu post, non dico octo
dies, sed nec post octoginta menses, imò & octoginta annos
solã non rependis voluntatem? Ille vix natus sanguinem tibi
effudit: tu iam moriturus volũtatem tuã nõ refundis? Bonus *Luc.12.*
profecto Iesus, qui etiam in quarta vigilia venientẽ seruum
suscipit pœnitentẽ. Dedisti robur annorum iuuenilium hosti
Christi? Christo saltem misericorditer expectãti infirmã tri-
bue volũtatem: nec dubites, quin illã accipiat. Puer enim na- *Esa.9.*
tus est nobis, vt paruulis munusculis consoletur: quia paruum
praua decent. Quod si quod offers paruum non fuerit, id est
humile: per hoc ipsum ad ipsum humilẽ intrare non poteris,
qui de se dicit: Ego sum ostium. Et alibi: Venite ad me om- *Ioan.10.*
nes: & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Possum9 *Matt.11.*
& alio modo accipere præcisionem vitis nostræ: vt discamus
omnia ab eo pręcisa, quibus caruit in hac vita, cum ea tamen
habere potuisset: & accipiamus hanc præcisionem à verbo
apostoli dicentis: Qui cùm in forma dei esset, exinaniuit se-
metipsum, formam serui accipiens. Ipsa est enim exinanitio *Philip.2.*
quædam

A quædam præcisio est. Sicut enim minuitur vitis, quando præciditur: ita vera vitis Christus incarnatione minoratus ab angelis, *ἐμόλωσις.* imò & infra omnes homines humiliatus fuit. Quomodo amputata fuit in eo gloria, cultro ignominiæ: potentia, cultro abiectionis: voluptas, cultro doloris: diuitiæ, cultro paupertatis? Vide nunc, quantum præcisa fuerit: ille cui famulatur omnis gloria cœlorũ, imò ipse qui solus vera gloria quasi abiicit gloriã. Seruuli circundatus indumento sustinet ignominias, confusionibus operitur, vt te à confusionibus redimeret, & ad gloriam pristinam reuocaret: ille cuius potenti nutui omnia inferna, terrestria & supercœlestia sunt subiecta, sic fit abiectus, vt reputaretur omnium virorum nouissimus. *Esa.53.* Subiicitur fami, siti, caloribus, frigoribus, doloribus, infirmitatibus, & post hæc tanta mortis supplicium non euadit. *Tim.6.* Ille qui lucem inhabitat inaccessibilem, *1.Pe.1.* in quem desiderãt angeli *Canti.1.* prospicere, cuius solius odor sanctorum sic mentes inebriat, vt & mundi præsentis & sui ipsorum obliti totis viribus currant post ipsum, tanto dolori subiicitur, vt in ipso veraciter *Thre.1.* noscatur impletum quod ante dixerat per prophetas: O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor *Colo.2.* similis sicut dolor meus. Ille in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei sunt abscõditi, rex regum, diues in omnes, solus nullius egens, sic fit pauper, vt, ipso teste, & vulpibus terræ B & volucribus cœli pauperior inueniatur, cùm dicit: Vulpes *Mat.8.* foueas habeant & volucres cœli nidos, filius autem hominis *Luc.9.* non habet vbi caput suum reclinet. Pauper in natiuitate, pauperior in vita, pauperrimus in cruce. Natus enim pastum habet lac virgineum, tegmen, pannos viles. In vita verò si tegumentũ habuit, sæpius in victualibus defecit. In morte & nudum inuenies, & sitientem: nisi fortè ad sitis ipsius remedium *Ioan.19.* velis adhibere acetũ myrrha & felle mixtum. Postremo autẽ cultro timoris amputati sunt ab ipso omnes amici & proximi, vt non esset qui consolaretur eum ex omnibus charis eius. torcular enim calcauit solus, & de gentibus nõ erat vir cum eo, & cum sustineret cor eius improperium & miseriam, expectauit qui simul contristaretur, & non fuit: & qui cõsolaretur, etiam non inuenit. Vide nunc quantum præcisa fuerit vitis nostra. Quæ vitis vnquam tantum præcisa fuit? sed quæ est cõsolatio huius præcisionis? Multus fructus. Multam enim & incomparabilem præcisionem sustinuit. Videtur tamen signanter dictum esse: Et de gentibus non est vir mecum, tanquam intelligendum sit solas mulieres cum illo re- *Mat.27.* mansisse. Viris enim fortioris naturæ fugientibus præ timore *Luc.23.* non fugit muliebris infirmitas, quæ etiam baiulãtem sibi crucem, & in cruce morientem non dereliquerunt, sicut in per- *Iob.19.* sona Christi conquerentis loquitur beatus Iob: Derelicta sunt tantũ modo labia mea circa dentes meos. Per labia quip- C pe, quæ cæteris sunt membris molliora mulieris sexus mollis & infirmus intelligitur, qui solus Christo discipulis fugientibus adhæsit, figuratur. Elegit enim dominus infirma mundi, *1.Cor.1.* vt confunderet fortia. Si verò fugam mẽtalem intelligimus, nec vir, nec mulier relictus est cum eo, præter illam, quæ sola benedicta est in mulieribus, quæ sola per illud triste sabbatum stetit in fide, & saluata fuit ecclesia in ipsa sola. Propter quod aptissimè tota ecclesia in laudem & gloriam eiusdẽ virginis diem sabbati per totius anni circulum celebrare consueuit. Verè & singulariter benedictus palmes qui à sua vite nullo potuit timore præcidi. Abscisi sunt viri qui dicunt: Nos autem sperabamus, quod ipse redempturus esset Israël. Abscisæ sunt mulieres, quæ quamuis piè præueniunt mortuo humanitatis seruitium exhibere, tamen illum resurrecturum nequaquam credebant. Et fortasse propterea (quod tamen non asserendo dico, ne nouas videar assertiones introducere) illa mater quæ plus habuit pietatis, cum aliis ad vngendum non venit corpus Christi sepultum, quia frustra putabat eum vngi, quem resurrecturum sciebat. Verè fortis hæc mulier, & præ cunctis post filium honoranda. Verè & virago dici potest, quæ à viro Christo per animi fortitudinem separata non est, sed eum quem moriẽtem & mortuum vidit, credidit immortalitatis gloria sublimatum.

A morte Christi toto sabbato in sola virgine mãsit fidei integritas.

Luc.24. Luc.23.

De circunfossione vitis. Caput III.

CIRCVNFODITVR vitis. Fossio hæc insidiãtium fraus D intelligitur. Quasi enim foueam fodit, quæ dolo machinatur aliquem decipere. Vnde conquerens dicit: Foderunt ante faciem meam foueam. *Psal.56.* Non enim poterat illi aliquis dolus abscondi, qui oculatus est ante & retro, & qui præterita & futura tanquam præsentia intuetur. Omnia enim nuda, & aperta sunt oculis eius. *Hebr.4.* Ostendamus autem per exemplum aliquam fraudem istarum fossionum. Adducũt, inquit illud euangelium, domino Iesu mulierem adulteram, dicentes, quod Moyses in lege præcepit huiusmodi lapidare. Tu autem quid dicis? Vide foueam qua beatam vitem nostram *Ioan.8.* circunfoderunt illi pessimi agricolæ, non vt facerent eam germinare, sed magis arescere. Veruntamen in cõtrarium cessit eorum intẽtio, & circunfossa, fertilis magis facta est, & humorem misericordiæ distillãs. Foueas verò videamus. Dixerunt apud se: Si secundum legem dixerit mulierem lapidandam, foueas incidet crudelitatis, qui de se dicit: Mitis sum & *Mat.11.* humilis corde. Et iterum: Misericordiam volo & non sacri- *Oseæ 6.* ficium. Si verò dixerit absoluendam, foueam præuaricatio- *Psal.93.* nis non euadet: & iure condemnabitur vt legis transgressor. *Psal.36.* Sic captant in animam iusti, & obseruant peccatores iustum, *Prou.1.* & strident. Nescientes quod frustra iacitur rete ante oculos *Ibid.26.* pennatorum, & quod qui fodit foueam, incidet in eam. Sed leuiter transiuit has foueas noster ibicus, ipsósque fossores deiecit in illam. Ait enim: qui sine peccato est vestrum, pri- E mus mittat in eam lapidem, quasi dicat: legi meæ non con- *Ioan.8.* tra dico, pietatem meam non desero. Ista quidem meruit lapidari, sed non lapidabitur, quia qui lapidem iustè possit in eam mittere non habetur. Nõne vis adhuc aliquas foueas videre? Licet, inquiunt, censum Cæsari dari, an non? Dixerant *Mat.22.* enim apud se: si dixerit, licet: tenebitur reus tanquam libertatis nostræ destructor. Solutio enim cẽsus, seruitij signum est, si dixerit, non licet: reus erit læsæ maiestatis. O stultos. Solet stultus alios secundum se æstimare: & quod ipse ignorat, sapiẽtes quosque credit similiter ignorare. Sed quid ait sapientia? Libertati dei non derogo, maiestatem dei non offendo, foueas vestras non incido. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, *Vbi supra* & quæ sunt dei deo. Non enim offenditur deus iustus, qui vult cuique reddi quod suum est. Si reddatis Cæsari quod Cæsaris est, non offenditur Cæsar. Si deo reddideritis quæ creauit iustè, quod iustum est facitis. Reddite ergo Cæsari denarium Cæsaris habentem imaginem. Reddite deo animam quam ad imaginem & similitudidem suam creauit: & ecce iusti fueritis. Longum esset nimis omnes foueas, quas verè viti nostræ maligni isti foderunt, edisserere: quia omnia illius & verba & facta calumniari nitebantur. Sed cùm viderent circunfossiones nil nocere viti, magis autẽ seipsos dum fodiunt, in ipsas incidisse, ipsam vitem circunfodere & perfodere laborabant, vt sic saltem ad modum aliarum arborum æternã F incurreret ariditatẽ. Foderunt ergo & perfoderunt nõ solum manus, sed & pedes, latus quoq; & sanctissimi cordis intima furoris lancea perforauerunt, quod iamdudum amoris lãcea fuerat vulneratũ. Vulnerasti, inquit, in Canticis amoris sponsus, cor meũ soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. *Cant.4.* Vulnerat cor tuum domine Iesu sponsa tua, amica tua, soror tua. Quid necessarium fuit illud ab inimicis vltra vulnerari? Quid agitis ô inimici? Si vulneratum est, imò quia vulneratum est cor dulcis Iesu, quid secundum vulnus apponitis? An ignoratis, quod vno vulnere tactum cor emoritur, & fit insensibile? Mortuum cor domini Iesu, quia vulneratũ possedit vulnus amoris, possedit mors amoris domini cor sponsi Iesu. Quomodo mors altera introibit? Fortis est vt mors, imò verè fortior quàm mors dilectio. Non enim potest prima mors expelli, id est, dilectio malarum mortium mortificatrix à domo *Cant.8.* cordis, quam sibi inuiolabili iure, suo vulnere acquisiuit. Si duo æquè fortes concurrunt, quorum vnus sit in domo, alter verò deforis, quis dubitet eum qui deintus est, obtinere victoriam? Et vide quanta sit vis amoris domũ cordis obtinentis, & per vulnus dulcissimi occidentis non solum in domino Iesu, sed & in seruis ipsius. Veniamus ad martyres. Terreãtur licet martyres, ridẽt, feriuntur, & gaudent: occiduntur, & ecce triumphãt. Quare? Quia morte charitatis intus in corde iamdudũ mortui peccatis, mortui mundo, tanquã insensibiles fa-

G cti,nec minas,nec tormenta,nec mortem sentire potuerunt.
Colo.3. Qui mirum? Mortui erant. Mortui enim estis, ait apostolus.
Num.23. Qualem mortem quidam stultus sapienter optabat,dicens:
Moriatur anima mea morte iustorum, & fiat nouissima mea
horum similia. Bona mors, mortem contemnens: bona mors
vitam conferens sempiternam. Sic ergo iam dudum vulnera-
tum & mortuũ fuit cor Iesu mortificati propter nos,tota die
Psal.43. æstimati sicut ouis occisionis. Accessit autem & mors corpo-
Osee.3. ralis & vicit ad tempus, vt vinceretur in æternũ. Victa est non
Roma.7. quia resurrexit à mortuis,quia mors vltra non dominabitur:
sed quia semel venimus ad cor dulcissimum Iesu, & bonum
est nos hic esse,ne sinamus nos facile auelli ab eo,de quo scri
Hie.17. ptum est: Recedentes à te in terra scribentur. Quid autem ac-
cedentes? Tu ipse doce nos. Tu dixisti accedentibus ad te:
Luc.10. Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Concor-
demus hęc, quia hi qui in cœlis scripti sunt. Quid ergo illi
Cant.1. qui in terra scribentur? Lugebunt vtique. Sed quis nolit gau-
Psal.132. dere? Accedamus ergo ad te,& exultabimus & lætabimur in
Matt.13. te memores cordis tui. O quàm bonum & quàm iucundum
habitare in corde hoc. Bonus thesaurus, bona margarita, cor
tuum bone Iesu, quam fosso agro tui corporis inueniemus.
Quis hanc margaritam abiiciat? Quin potius dabo omnia,
omnes cogitationes & affectus mentis commutabo & com-
Psal.54. parabo illam mihi, iactans omnem cogitatum meum in cor
H domini Iesu,& sine fallacia illud me enutriet. Ad hoc tem-
plum, ad hæc sancta sanctorum, ad hanc arcam testamenti
2.Re.7. adorabo & laudabo nomen domini, dicens cum Dauid: In-
ueni cor meum,inquit, vt orem deum meum. Et ego inueni
cor regis,fratris & amici benigni Iesu. Et nunquid non ado-
1.Cor.11. rabo? Orabo vtique. Cor enim illius mecum est. Audacter
Eph.1.4.5. dicam: Si, imo quia caput meum Christus est. Quomodo
quod capitis mei est,non meum est? Sicut ergo corporalis ca-
pitis mei oculi,mei oculi verè sunt, ita & spirituale cor, cor
Act.4. meum est. Bene ergo mihi. Ego verò cum Iesu cor meum ha-
beo. Et quid mirum? Cùm multitudinis credentium fuerit
cor vnum. Hoc igitur corde tuo, & in eo dulcissime Iesu in-
uento orabo te deum meum. Admitte tantum in sacrarium
exauditionis tuæ preces meas. Imò me totum trahe in cor
tuum. Licet enim tortuositas peccatorum meorum impediat
1.Cor.6. me,tamen quia cor illud incomprehensibili charitate dilata-
Matt.19. tum est & ampliatum, & tu qui solus potes facere mundum
Luc.18. de immundo conceptum semine, vt deposita gibbi sarcina
per foramen acus possim transire. O omnium pulchritudi-
Psal.50. ne speciosissime Iesu, amplius laua me ab iniquitate mea & à
peccato meo munda me: vt purificatus per te ad te purissi-
mum possim accedere, & in corde tuo omnibus diebus vitæ
meæ merear habitare: & vt videre simul semper & facere tuã
valeam volũtatem. Ad hoc enim perforatum est latus tuum,
I vt nobis patescat introitus. Ad hoc vulneratum est cor tuum,
Cor Christi vt in illo & in te ab exterioribus perturbationibus absoluti
cur vulne- habitare possimus. Nihilominus & propter ea vulneratum
ratum. est,vt per vulnus visibile vulnus amoris inuisibile videamus.
Ioan.19. Quomodo hic ardor melius ostendi potest, nisi quod non
Cant.4. solum corpus, verum etiam ipsum cor lancea vulnerari per-
misit? Carnale ergo vulnus,vulnus spirituale ostẽdit. Et hoc
fortasse innuit ipsa auctoritas prælibata, in qua bis positum
est vulnerasti. Vtriusque enim vulneris ipsa soror & sponsa
causa est, ac si sponsus apertè diceret: Quia zelo amoris tui
vulnerasti me: lancea quoque militis vulneratus sum. Quis
enim cor suum palo vulnerari permitteret, nisi prius amoris
Ibidem. illius vulnus percepisset? Dicit ergo: Vulnerasti cor meum
soror mea sponsa, vulnerasti cor meum. Sed quare soror &
sponsa? an non poterat sufficientem sponsi amantis affectum
ostendere solius sororis,vel solius sponsæ positio? Vel quare
sponsa & non vxor, cùm quotidie vel ecclesia siue quælibet
fidelis anima sponso suo Christo bonorum operum sobo-
lem debeat generare? Paucis dico,solent sponsæ nondum al-
ligatæ coniugali vinculo amari ardẽtius, quàm postea. Tem-
pore enim procedente amor ipse componitur. Sponsus ergo
noster,vt magnitudinem insinuet sui amoris qui tempore nõ
decrescit, amicam suam sponsam appellat, eo quòd illius a-
mor semper nouus sit. Sed quia sponsæ etiam carnaliter di-
liguntur, vt in amore sponsi nostri nil carnale sapias, ipsam
sponsam suam sororem appellat, quia sorores iam nequaquã K
carnaliter adamantur. Dicit ergo: Vulnerasti cor meũ & cæ-
tera. Tanquam dicat: quia summè te diligo vt sponsam, ca-
stè,vt sororem, vulneratum est cor meum propter te. Quis
illud cor tam vulneratum non diligat? Quis tam amantẽ non
redamet? Quis tam castum non amplectatur? Diligit profe-
cto vulneratum, quæ nimio illius amore vulnerata procla-
mat: vulnerata charitate ego sum. Nunquid nõ redamat spõ- Cant.5.
sum amantem, quæ dicit: Nunciate dilecto, quia amore lan-
gueo? Fraterno se amantem amore complectitur, qui dicit:
Quis mihi det fratrem meum sugentem vbera matris meæ,
vt inueniam te foris,& cõplectar & deosculer, & iam me ne-
mo derideat. Quis autem est foris? Æstimo quod extra cor-
pus. Quandiu sumus in hoc corpore, peregrinamur à domi-
no. Quis hanc peregrinationem patienter ferat? plena est do-
lore præteritorum,labore præsentium, timore futurorum,in
qua etsi sponsus se aliquando gratia consolationis exhibeat,
stat tamen lõge quasi post parietem corpore hoc peccati se-
parante inter nos & ipsum, nec facile præbet se tangendum
& osculandum, nisi illi animæ quæ in tãtam altitudinem me-
ritorum processit,vt dicat ei: Surge amica mea, colũba mea, Cant.1.
formosa mea, quæ sola licet raro aliquo modo arbitrans se
comprehendisse proclamat: Inueni quem diligit anima mea:
inueni illum nec dimittam. Sed ad hunc gradum non facile L
quis ascendit. Nos igitur adhuc intus, id est, in corpore ma-
nentes,quantum possumus, amemus,redamemus, amplecta-
mur vulneratum nostrum,cuius impij agricolæ foderũt ma-
nus & pedes,latus & cor: stemúsque vt cor nostrum durum
adhuc & impœnitens amoris sui vinculo constringere & ia-
culo vulnerare dignetur.

De vinculis nostræ vitis. Caput IIII.

LIGATVR vitis. Quis vincula nostræ vitis non videat?
Videamus tamen hoc vinculum. Primum obedientia
fuit. Obediuit enim patri vsque ad mortem, mortem autem Philip.2.
crucis. Obediuit matri & Ioseph secundum illud: Venit Na- Luc.2.
zareth cum eis, & erat subditus illis. Obediuit enim in ter- Matt.17.
renis, iudicibus soluens didrachmum. Secundum vinculum,
vterus virginis de qua canimus: Quia quem cœli capere non
poterant, tuo sancto gremio contulisti. Tertium, in præ-
sæpio fuit secundum illud: Vagit infans inter arcta conditus
præsepia, membra pannis inuoluta, virgo mater alligat, pe-
des manúsque,crura stricta cingit fascia. Quartum vinculum
fuit funis, quo ligabatur, cùm caperetur. Ita enim habes:
Tunc videlicet cùm traditus esset, iniecerunt manus in Ie-
sum & vinxerunt eum. O rex regum & domine dominan-
tium quid tibi & vinculis? Ligantur vites, ne si iaceant in ter-
ra,aut minuantur,aut corrumpantur fructus earum. Incorru- M
ptibilis autem fructus fuit eius & est. Quare ergo ligatur? Be-
ne dicit quidam rex cùm, percussus humana sagitta petere-
tur,vt se ligari permitteret, donec excideretur, quia leuissi-
mo motu mortem posset incurrere. Non decet, inquit, vin-
ciri regem. Libera sit regis & semper salua potestas. O deus
deorum quantum ergo derogatum fuit libertati & potentiæ
tuæ? Tot adeo ligaris vinculis, qui solus ligandi & soluendi
potestatem habes? Sed propter misericordiam tuam ligatus
es, vt nos à miseriis nostris faceres absolutos. O quàm im-
mitia fuerunt illorum immitissimorum vincula, quibus a-
gnum mitissimum vinciebant. Video oculis mentis te domi-
ne Iesu tam duris nexibus adstrictum, tanquam latronem
trahi ad iudicium principis sacerdotum, & inde ad Pilatum
video & perhorresco, & admiror, & admirando deficerem,
nisi quod liquidè cognosco te prius in corde charitatis nexi-
bus fuisse constrictum,qui ad deteriora vincula sufferenda te
leuiter attrahere potuerunt. Gratia sit vinculis tuis bone Ie-
su,quæ nostra tam potenter diruperunt. Quintum fuit vincu
lum quo ligatus fuit ad colũnam,cũ flagellaretur. Quanquam
& ipsa flagella quæ corpus eius circuibant, non incongruè
possumus vincula appellare. Sed quãuis immitia, quanuis du-
ra,quanuis iniusta, diligo flagellorum istorum vincula, qui-
bus sacratissimum corpus tuum datum est contingere, quæ
tuo purissimo sanguine non mediocriter sunt imbuta ô bo-
ne Iesu

A ne Iesu. Si enim sanguis tuus in flagellatione fuit tam copiose effusus, vt columna guttis illius respersa adhuc sicut asseritur, rubra seruet vestigia: quãtum sanguinis credam ipsis flagellis corpus tuum mitissimum scindentibus inhæsisse? Tam dure flagellatus est dominus, vt sanguis eius sursum in aëra resultaret. Vide autem quàm bene huic ligationi conueniat, quòd vitis ad palum ligatur. Quid enim per palum quam ipsa columna, cui dominus Iesus alligatus accipitur? Sicut enim vitis palo, ita Christus statuæ alligatur. Sextum vinculũ fuit corona illa spinea cum magna amaritudine illud caput amabile complectens, & multorum aculeorum in illo signo relinquens, sanguineas vtique guttas eliciens: & vt puto, in faciem venerabilem transmittens vix adhuc de sputis Iudaicis exsiccatum. Crudele fuit vinculum hoc præter pœnas quas pertulit in ligno, honoris plurimum habens & decoris. O rex gloriæ domine Iesu Christe, corona omnium te cõfitentium, te sequentium, pugnantium pro te, viuentium pro te, manẽtium in te. Quis te tam amato vinculo confusionis addixit? Ecce operit confusio caput tuum, & faciem tuam amabilem, ingeritur tibi à generatione praua & amaricante honor derisorius in corona, sed spinarum aculeis contendunt in te dolor & confusio. Nescio in vtro magis puniaris. Corona derisionem, spinæ ingerũt punctionem. Egredimini filiæ Sion & videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum
B mater eius in die desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis eius. Quæcunque autem anima confitetur se filiam Sion, id est, ecclesiæ, egrediatur à curis secularibus, à cogitationibus vanis, & videat per contemplationem mentis, regẽ Salomonem, id est, Christum Iesum qui est pax nostra, destruens inimicitias, amicitiásque reformãs inter deum & hominem. Vide hunc ô fœlix anima in diademate quo coronauit eum mater eius, synagoga videlicet plebs Iudæorum. O mater amara? Quid peccauit hic bonus filius tuus, vt vinculis etiam vinciatur? Hic est qui soluit compeditos, qui erexit elisos, suscipiens aduenas, pupillos, viduásque consolans, & meruit vinculari? Hancne dotem, hæccine munuscula nuptiis illius impendis? Dies enim desponsationis illius, dies ista est dies indignationis & blasphemiæ, dies tribulationis & miseriæ, dies percussionis & doloris, dies vincolorũ & mortis, dies desponsationis illius est. Hac arra ô fidelis anima sponsus tuus speciosus subarrauit te, & ipse tanquam sponsus hodie coronatus processit. Coronatus, inquit, non auro, non gemmis, sed spinis: nec defuit purpura vestis irrisoriæ. Chlamydem enim coccineam circundederunt ei, quanuis ipse vestem corporis sui, sanguinis sui præciosissimi effusione multo nobilius purpurauit. Purpura enim non plus q̃ bis tingitur, ipse verò purpura corporis sui nõ solũ bis, sed etiam tertio sanguineo torrente pertinxit. Ecce sponsus tuus ô sponsa, rubricatur in su-
C dore, in flagellatione, in crucifixione. Eleua mentis oculos & vide si tunica sponsi tui hæc sit an non. Ecce fera pessima cõdemnauit filium tuũ, fratrem tuum, sponsum tuum. Quis hic gemitus, lachrymásque contineat? Quis hic non doleat? Quia si est pium gaudere pio Iesu, ita est pium flere pium Iesum. Septimum vinculum fuit, quo ligatus fuit in cruce, ferreum. Fuit hoc vinculum multò ferocius cæteris, quod non solùm manuum pedúmque sanctisimorum compagem diuisit, verumetiam illam purissimam animam à mundissimo corporis hospitio separauit. Nunc etiam ô filiæ Sion egredimini & videte pacificum nostrum, pugnantem pro libertate nostra, in bello occumbere. Videte vitæ nostræ auctorem pro nobis vitæ ianuas introire, vt nos ad vitæ viam reuocet. Videte vincula durissima, clauos ferreos, pedes & manus quæ salutẽ nostram operabantur in medio terræ, crudeliter penetrare. Vide lignum crucis missum in panem nostrum, panem candidissimum, panem delicatum, panem angelorum, qui de cœlo descendit, vt se nobis daret in cibum, & animas nostras continuo subiectas labori semetipso non alieno cibo reficeret, & se nobis incorporando non se in nostram carnem, sed nos in suum spiritum reformaret. Videte quomodo iustus ligatur, quomodo cum iniquis deputatus est liberrimus & optimus sponsus noster. Moritur vita nostra non pro suis necessitatibus, sed pro nostris. Date lachrymarũ flumina in tantis vinculis morienti, quia & ipse prior lachrymatus est. Vacate & videte quàm amara, quàm turpi morte condemnetur. Susti- D
net enim adhuc, & diligenter considerat, si quis sit, qui simul contristetur: si quem inueniat, qui sanguinis riuos abstergat, & de cruce depositum munda sindone non panni, sed cordis inuoluat, & flens cum beatis mulieribus flentibus & tumulum prosequatur. Quæcunque anima fecerit hæc assidue, sperò etiam quod lætissimæ resurrectionis quandoque mereatur gaudio recreari. Si enim compatimur, & conregnabimus, quod bene sponsa in Cantico amoris ostendit præmittens: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabimur, & subiungit: Botrus Cypri dilectus meus mihi. Quid est fasciculus myrrhæ? Myrrha amara, amaritudinem passionis significat: Fasciculus verò coadunationem multarum passionum ostendit. Fit ergo sponsus sponsæ suæ fasciculus myrrhæ, quando ipsum multiplicibus affectum iniuriis ad mentem reducit, quarũ quædam iam enumeratæ, aliæ verò enumerandæ sunt. Quæ sunt autẽ vbera sponsæ? inter quæ illum commoraturum affirmat? Duo vbera sponsæ prosperitas & aduersitas sunt. His tanquã vberibus nutritur, dum aduersitate fouetur, ne in prosperis eleuetur. Ponit autem dilectum suum inter hæc vbera, dũ illius & in aduersis & in prosperis recordatur. Ex quo euenit, vt ille qui modo fuerat fasciculus myrrhæ, id est, qui mentem sponsæ passionum suarum amaritudinibus amaricauerat, subitò fit botrus Cypri continens in se vinum iucunditatis & lætitiæ: quod fit dum E
sponsum, quem tot viderat oppressum iniuriis & morte turpisima condemnatum per resurrectionis triumphum gloria videt & honore coronatũ, & cum humanitate quam assumpserat, ad patris dextram considere, cõfidens se certissimè per diuersas tribulationes ad idem domini sui gaudium intraturam. Exeamus igitur & nos secundum monita Pauli apostoli cum sponso nostro bono Iesu extra castra, id est, extra concupiscentias præsentis seculi improperium crucis & vinculorum asperitatem cum illo portantes, quia non decet membrum delicatum esse sub capite crucifixo, nec ad capitis corpus se indicat pertinere membrum quod capiti compassum non fuit. Vinciamur ergo vinculis passionis boni Iesu, vt etiam vinculis charitatis cum illo vinciri posimus. Ipse vel vinculis charitatis deuinctus ad suscipienda vincula pasionis de cœlo tractus in terras, nos è contrario qui de terris trahi desideramus, ad cœlum prius pasionis vinculum nostro capiti colligemus, vt per hoc ad charitatis vincula pertinentes vnum efficiamur cum ipso, secũdum quod orauit patrem dicens: Rogo pater, vt quos dedisti mihi, confirmati in charitate sint vnum in nobis, sicut tu & ego vnum sumus. Quid hac vnitate gloriosius? Quid vltra vel optare poteris vel habere? Vnum cum sponso tuo eris. O fœlix fœlicior, imò omnium fœlicisima vnitas. Hac vnitate se apostolus Christo vnitum sentiebat, cùm dixit: Quis separabit me à charitate F
Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio, an periculum, an nuditas, an gladius? Certus sum quia neq; mors neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque altitudo, neque profundum, neq; alia creatura poterit nos separare à charitate quæ est Christi Iesu. Optemus totis desideriis, huius charitatis vinculis sponso & domino nostro colligari: ita vt eius sequentes vestigia illuc peruenire possimus, vbi est ipse qui dixit: Volo pater vt vbi ego sum, illic sit & minister meus.

De cultura & speciositate interiori nostræ vineæ.
Caput V.

VISIS EX parte his quæ viti ad culturam exterius adhibentur. Nunc ad ipsam vitem iam animum conuertamus: vt per quasdam similitudines illius, nostram vitem magis propè & propius contemplemur. Totum corpus ipsius vitis aliis arboribus & arbustis deformius inuenitur, & quasi penitus inutile videtur & abiectum, nec ipso aspectu amabile, aut visui accommodatum. Quid hic dicemus? Corpus vitis nostræ domini Iesu significare deberet, nisi quod plurimum discordare videtur huius deformitas & forma illius de quo scriptum est: Speciosus forma præ filiis hominum. Sunt autem nonnulli, qui hæc verba non ad exteriorem

G sed interiorem hominem retorqueant, id est ad animam siue ad diuinitatem, in quibus nimirum non solum filios hominum, sed etiam filios dei, id est, ipsos angelicos spiritus præcellebat. Tanto enim melior angelis effectus est, quanto differentius prę illis nomen hæreditauit. Ne ergo nos huic sententiæ contradicere videamur, ad manum auctoritates habemus, licet plurimos esse sciamus, qui nondum omnino spirituales effecti, aliud sentiant, fingentes sibi quandam spiritualem pulchritudinem in corpore domini, & si quando audiant dominum ipsum despicabilem forma fuisse, non patiēter sustinent: & si lingua taceant, rancore & motu animi contradicunt, nō attendentes quod scriptum est: Spiritus est qui viuificat: caro autem non prodest quicquam. Esaiam quoq; non audiunt, vel inuiti audiunt dicentem in eum: Ecce vidimus eum, & non erat illi species neque decor: aspectus eius non erat in eo, & desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus. Vnde nec reputauimus eum. Et nos reputauimus eum, quasi leprosum & percussum à deo & humiliatum. Ecce qualis describitur à propheta. Quid apertius? Et verè talis erat in oculis infidelium & carnalium, qui tantū carnem nouerunt intueri. Quod & nos manifestis rationibus possumus approbare. primùm quidem per affectū compassionis, deinde per defectum passionis. Et
H quia verè susceperat affectiones nostras, videamus, quomodo affici solent homines circa eos qui amant: vt per notum ad ignotum veniamus. Quis nesciat hominem circa amicum suum periclitantem sæpe tanto affectu & dolore moueri, vt corporis sui detrimentum incurrat? Si hoc præstat homo homini, quantū deum hominem Iesum putas homini præstitisse? Si tu pro vno homine per cōpassionem, periculū corporale incurris, quid putas dominum Iesum pro omnibus hominibus tolerasse? Omnes enim sui erāt & omnes moraliter infirmi erāt. Certe nouimus Paulum apostolum de se dixisse: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Et verè eousque infirmabatur, vt sicut ipse de se fatetur, præsentia eius esset despicabilis, & sicut ait: Mundus mihi crucifixus est, & ego mundo. Mundus quippe ei crucifixus erat, qui omnia quæ mundi erant, tanquam mortua reputabat. Ipse verò mūdo etiam crucifixus erat, qui ipsum propter crebras cōpassionum simul & passionum infirmitates corpore extenuatū & exterminatum eum mūdus abhorrebat, nihil in eo inueniens quod pertineret ad ipsum. Si ergo Paulus cum infirmantibus infirmabatur, quid benignus Iesus cùm esset conseruus & frater cum cōseruis & fratribus? Quis dominus & pater pro creatura & filiis? Ardebat Paulus quasi esset radio solis accensus. Quantū ipsum solem putas exarsisse? Si vsque ad tantam infirmitatē
I per affectum compassionis accendit, qui scintillam charitatis habuit: quid sentiendum putas de ipsa charitate, de cuius plenitudine omnes acceperunt? Nec aliquo modo dubitandum, quin infirmitatem & exterminationem corporis incomparabilem sustinuerit, qui etiam venerat crucem sustinere & prę cæteris tanto magis fuerit confectus, quāto maior in eo fuit compassionis affectus: qui non solum facta, sed etiam cogitationes inspexit. Suffragatur his rationibus sententia ipsius domini sic dicentis: Hierusalē Hierusalem, quotiens volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Videamus quid sibi hoc velit, quòd dominus se gallinæ magis quàm alteri animali voluit comparare: Quia vt à sanctis patribus tenetur, ideo factum est vt exprimatur incomparabilis affectus charitatis. Nullum enim animal circa pullos suos tanta compassione mouetur, sicut gallina. Fit enim toto corpore hispida, voce rauca, toto feruens animo & omnibus membris infirma, & vsque ad supremum defectum perueniens. Si ergo intantum pullis suis gallina animal irrationale compatitur: quāto putas optimum Iesum humano generi fuisse cōpassum? ad quantam putas eum debilitatem & infirmitatem peruenisse? Quanta ipsum putas macie cōfectum fuisse, qui pro omnibus cognoscitur doluisse? Vnde Esaias: Verè languores nostros ipse tulit, & peccata nostra ipse portauit. Sed ad passionis iam defectum veniamus. Passionem autem non illum diem vnū appellamus quo mortuus fuit, sed totam vitam illius. Tota enim vita Christi

Gallinæ se Christus cur cōparat

crux fuit & martyrium. Breuiter ergo dicamus, sed meditando longius immoremur, quantæ fuerit parcitatis in abstinentia, quàm prolixus fuerit in vigiliis, quàm frequens in orationibus. In labore, in sudore vultus sui, quàm assiduus cùm circumiret vicos & castella euangelizans & curans vndique, & quàm crebrò famem pertulit & sitim ille panis viuus, ille fons aquæ salientis in vitam æternam. Videamus illud ieiunium quadraginta dierum & quadraginta noctium, post quos esuriit. & iam à deserto ad homines redeunti occurramus, & vultum illum amabilem tantis ieiuniis consideremus afflictum. Et optimè posuit euangelista post ieiunium esuriit, vt scias Iesum, non in virtute diuinitatis, sed humanitatis suæ natura ieiunasse. Quid enim magnum, si in diuinitatis fortitudine quadraginta diebus ieiunasset in qua nunquam esuriit? Sed iam ad illum vltimæ diei agonem veniamus, & causas deformati corporis nequibimus ignorare. Incipiat ergo consideratio nostra in eodem loco, vbi ipso teste cùm inciperet pauere & tædere, tristis fuit anima eius vsque ad mortem: sudor sanguineus orantis & agonizantis membra copiosè perfudit, ita vt iam non solum distillaret, sed gutta guttatim decurreret in terram. Procedamus nunc & illius noctis incommoda percurramus: quomodo tentus, vinctus, tractus, trusus, cæsus, consputus, colaphis alapísque percussus, spinis coronatus, arundine cæsum caput, flagellis acerrimis laceratus, propria cruce oneratus, primò portans eam, quæ ipsum postea statim fuit portatura. Talem inspice Iesum. Quis hic locus deliciarum? Qualis hic decor speciei? Quis in corpore sic mactato formæ pulchritudinem quærat? Sed veniamus ad finem. Nudatur Iesus. Quare? vt tu corporis purissimi deformationem valeas intueri. Nudatur ergo bonus Iesus. Heu mihi. Qui vestiuit cœlos diuersis syderibus ante crucem expoliatus, nudus etiam vt erat, liuidus cruci affigitur. Heu, candor lucis æternæ nigrescit in carne pro carne saluanda. Et facies quam Cherubim & Seraphim aspicere desiderant, erat ex lachrymis turgida. Nudatur dominus, qui ante secula regnans decorem induit & fortitudinem, cui canimus: Confessionem & decorem induisti amictus lumine, sicut vestimento. Spectaculum fit & opprobrium mundo & hominibus, fit tanquam prodigium multis, & commotio capitis in populis caput nostrum, gaudium nostrum, honor noster bonus Iesus. Sed quid moror? Exaltato in crucem perforantur manus & pedes viri optimi benigni Iesu. Elicitur sanguis, si quis superarat. Stat mediator noster in conspectu patris sui in confractione, vt auertat iram eius, ne disperdat nos. Verè non cadit mente: stat constanter etiam perseuerantia bonæ voluntatis. O qualem te intueor dulcis Iesu. O dulcissime atque amātissime bone Iesu: quis te tam amaræ & tam odiosæ morti addixit? Vulnerū antiquorum nostrorum vnice saluator: quis te vsque ad hæc non solum ditissima, sed etiam turpissima vulnera patienda detraxit? O vitis dulcissima, bone Iesu hūccine fructum reddit tibi vinea tua, quam de Ægypto transtulisti? Expectaueras patienter vsque ad hunc diem nuptiarum tuarum, vt faceret vuas, fecit autem spinas. Spinis enim coronauit te: & spinis peccatorum suorum circundedit te. Ecce in quantam amaritudinem conuersa est vitis non iam tua, sed aliena. Negauit enim te dicens & clamans: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Eiectum ergo te extra vineam vel ciuitatis & consortij tui, sacrilegi agricolæ occiderunt non subitò, sed longo crucis tormento confectum, & multis vulneribus flagellorum & clauorum pariter cruciatum. O quantos habes domine Iesu percussores? Percutit te pater tuus qui proprio filio suo, id est tibi non pepercit, sed pro nobis omnibus tradit te. Percutis temetipsum: Tradis enim in mortem animam tuam, quam nemo potest tollere à te sine te. Percutit te discipulus impius traditione & osculo falso. Percutit te Iudæus colaphis & alapis. Percutiunt te gentiles flagellis & clauis. Ecce quantum percussus & humiliatus es. O quanti percussores, & quanti traditores tui. Tradidit te pater tuus cœlestis: quia sicut dictum est, pro nobis omnibus tradidit te. Sic enim quidam seruorum tuorum gratulando dicit de te: Qui dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis.
O verè admirabile commercium, tradidit se rex pro seruo, deus

K γράμ... ex Greg.
L
M

deus

A deus pro homine, creator pro creatura, innocens pro nocente. Tradidisti ergo te in manus traditoris illius falsi discipuli: tradidit ille te Iudæis, & tradiderunt te illi pessimi traditores gentilibus ad illudendum & conspuendum & flagellandum, & crucifigendum. Dixisti & prædixisti tu hæc, & ecce facta sunt. Omnibus enim cõsummatis, ecce crucifixus es. Nec sufficit te vulneratum esse, quin & super dolorem vulnerũ tuorum addũt, dantes tibi sitienti vinũ myrrhatum bibere cum felle mixtum. Doleo super te domine mi rex, magister, & pater, imò & frater domine mi Iesu Christe, amabilis valde super amorem mulierum. Cuius sagitta nunquam abiit retrorsum. Sagittæ enim tuæ, id est doctrinæ tuæ acutæ, quia viuus est sermo tuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. Nec declinat clipeus tuus in bello. Scuto enim bonæ voluntatis coronasti me nos. Hasta orationum tuarum non est auersa. Quia etiam pro trãsgressoribus orasti vt non perirent. Quanto magis pro amatis? Tu leone fortior. Etenim tu leo de tribu Iuda superasti illum leonem qui circuit rugiens & quærẽs quem deuoret. Tu aquila velocior. Exultasti enim vt gigas ad currendam viam, ad implendum mysterium incarnationis tuæ, donec sicut aquila prouocans pullos suos expandisti alas brachiorum tuorum in cruce, & super nos volitãs assumpsisti B nos, & portasti in humeris tuis in fortitudine tua ad habitaculum sanctum tuum in domum familiaritatis & charitatis tuæ, vbi de oue & drachma perdita & inuenta fecisti conuiuiũ vicinis & amicis tuis beatißimis spiritibus ipsos hilariter ad tuam cõgratulationem inuitans, faciens in cœlis gaudium de peccatore pœnitente, & cùm talis sis ac tantus, morte turpissima condemnaris, spiritúmque in manus patris commendando capite inclinato expiras. Venite, quæso, & condolete ei omnes qui gaudere desideratis in domino. Attẽdite manu fortem nostrum, quomodo contritus est: desiderabilem nostrum, quomodo miserabiliter deformatus est: pacificum nostrum, quomodo in bello peremptus. Vbi est rubor roseus? Vbi candor iuuenilis? vbi in corpore tam contrito decorem inuenies? Ecce defecerũt dies nostræ diei domini Iesu, qui solus est dies, sine tenebris, & ossa eius sicut cremium aruerunt. Percussus est sicut fœnum, & aruit cor eius, eleuatus est & allisus valde: sed in decore extrinseco decoré simul vere & decus intrinsecus retinebat. Noli ergo deficere pro ipso in tribulationibus tuis, quia hunc speciosum forma præ filiis hominum viderunt omnes in cruce qui tantum exteriora intuebantur, & viderunt eum non habentem speciem neq; decorem: sed facies eius abiecta est quasi deformis. De hac tamen deformitate redemptoris nostri manauit precium decoris nostri, sed decoris interni. Omnis enim gloria filię regis abintus. C Sẽserat hæc, quæ in cantico Salomonis proclamat: Nigra sum, sed formosa filię Hierusalem, sicut pellis Salomonis. Nisi corpus domini Iesu deforme fuisset, cuius nigredinem supra pro parte executi sumus: formositatem intrinsecam (quia in ipso omnis plenitudo diuinitatis) quis enarrabit? Deformemur igitur & nos in corpore extrinsecus cũ deformato Iesu: vt reformemur interius in anima cũ formoso Iesu. Conformemur corpori vitis nostræ in corpore nostro, vt reformet corpus humanitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Imitatores simus Pauli apostoli, sicut ipse Christi qui de se dicit: Christo confixus sum cruci. Et alibi: Ego semper porto stigmata Iesu Christi in corpore meo. Bene portabat characterem passionis Iesu Christi in corpore suo, cui mundus mortuus erat & ipse mundo. Fuscus effectus est, quia decolorauit eum sol passionis & charitatis Christi. Sciendum tamẽ quòd ea quæ diximus de deformitate corporis speciosi non de naturali, sed de accidentali deformitate domini non accusantes in ipso defectum naturæ, sed passionis charitatem commendantes.

De foliis vitis generaliter. Caput VI.

FOLIA vitis pene omnium arborum foliis præstantiora sunt. Quid autem in foliis, nisi verè vitis nostræ benigni Iesu verba commendantur? Præeminet in foliis vitis, præeminet in verbis dominus Iesus. Senserat hoc Iudæorum ministri, qui missi, vt adducerent Iesum, reuersi & culpati dixerunt: Nonquam locutus fuit homo sic. Non accusauerunt defectum trunci pulchritudinem foliorum videntes: imò per folia aliquid aliud quàm quod videbatur, in corpore debili latere senserunt. Senserat enim Petrus qui multis à domino Iesu recedentibus, & interrogatis ab ipso duodecim apostolis: Nunquid & vos vultis abire? Respondit, Domine quo ibimus? Verba vitæ æternæ habes: & nos ad quem ibimus? absit, ac si diceret: Folia pulcherrima habes quæ nos ab omni æstu protegant. Da nobis ergo alium pulchriorem, id est meliorem te, & ibimus ad illum abs te. Quem quia dare non potes, qui omnia potes, ad quem ibimus relinquẽtes te? Senserat horum foliorum, id est verborum benigni Iesu virtutem, quæ loquente ipso ad turbas in foliorum pulchritudine singulari læta non cogitabat, nec tacitè quidem, sed extollens vocem, dixit: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Verè beata imò beatißima terra quæ talem tulerat vitem, virgo Maria mater Iesu: verè & tu beata quæ foliorum pulchritudine considerata inter tot calumniantium insidias, sola veritati testimonium audacter præbuisti. Sed credo quòd iam nunc magnam habes, & maiorem habitura sis huius confessionis mercedem ipsa veritate, cui testimonium perhibuisti, iam te confitente coram patre suo, & nunc nihilominus concessuro, cùm dicet calumniatoribus suis: Nõ noui vos: Discedite à me maledicti in ignem æternum. E Notis verò dicet: Venite benedicti patris mei. Viderunt virorem foliorum veræ vitis Petrus, & Ioannes, & Matthæus, qui ad vnam vocantis vocem illi retia, isti telonium reliquerunt. Quis virtutem verborum benigni Iesu enumerare sufficiat? Quæ virtus est verborum, quæ verbis illius non commendetur? Nulla profectò. Vis autem audire verba breuiter, quæ tanquam folia refrigerium nobis ab æstu præstent vitiorum?

Ad commendationem humilitatis dicit: Qui voluerit inter vos maior esse, sit vester minister. Et: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis. Et item: Qui se humiliat, exaltabitur. Ad commendationem mansuetudinis contra iram, Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et item: Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram. Ad commendationem charitatis contra inuidiam: Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos & calumniantibus, vt sitis filij patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Ad commendationem alacritatis ad exercitia spiritualia contra acediam, ait discipulis: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Et alibi: Quoniam semper orare oportet, & nunquam deficere. Vbi intelligitur orationem non tantum esse vocis, sed deuotionis. Nõ enim semper clamare possumus motu labiorum, F semper autem possumus bono desiderio feruere, quod ostendit dominus loquens ad Moysem tacentem: Quid clamas ad me? Desiderium viri sancti, clamorem appellat: quia lingua profectò tacebat. Vnde dominus in Psalmo: Desiderium pauperum exaudiuit dominus: Præparationẽ cordis eorum audiuit auris tua. Ad commendationem largitatis contra auaritiam: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Et illud: Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis: vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. De diuitiis iniquitatis, id est inæqualitatis, hoc est quæ vobis abũdãt, cùm aliis deficiant, facimus nobis amicos cùm illas pauperibus erogamus, vt si modo in illos misericordes existamus: per illos post hanc vitam misericordiam consequamur. Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam cõsequentur. Ad commendationem verò abstinentiæ contra gulam: Attendite, inquit, ne grauẽtur corda vestra crapula & ebrietate: & superueniat in vos repentina dies. Et parabolam cõtexuit de diuite epulante quotidie splendidè, qui mortuus petebat guttam aquæ cùm esset in tormentis à Lazaro quiescente post mortem, nec poterat obtinere, recipiens perpetua mala pro voluptate temporali transacta. Ad commendationem castitatis contra luxuriam: Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Quia quicunque viderit mulierem ad cõcupiscendum eam,

G iam mœchatus est eam in corde suo. Huius verbi folio tegătur oculi nostri, ne si fortè minus cautè reserentur, eueniat quod Hieremias dicit: Ascendit mors per fenestras nostras. Fenestræ quippe animæ nostræ sunt foramina sensuum nostrorum, scilicet oculorum, aurium, narium, & oris per quos quasi per fenestras quasdam mors ascendit, quotiens ad aliqua criminalia appetenda reserantur. His & aliis verbis plurimis tanquam quorundam foliorum vmbra per vitem nostram benignum Iesum ab æstu vitiorum refrigeramur, & in virtutum temperie refouemur.

Hie. 9.

De vmbra foliorum vitis. Caput septimum.

SED quia gratior solet esse vmbra foliorum vitis, cùm ipsa leuata super quendam struem lignorum huc & illuc distēditur: videamus si vera vitis nostra aliquando eleuata fuerit & distenta, & si qua tunc ad nostram protectionem dulcium verborum folia emiserit, contemplemur. Quod eleuata fuerit vitis nostra, ipsa testatur de se, dicens: Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Item, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Eleuatus ergo fuit, quia exaltatus. Manifestum est autem quòd hæc exaltatio de cruce dicta est. Et vide quàm aptè lignorum strues super quam vites solent eleuari, crucem signet. Cancellantur enim, hoc est ex transuerso componũtur, H & sicut super hæc vitis eleuata distenditur quidem conuenientius. Cancellantur ligna crucis, eleuatur, in illam distenditur brachiis & toto corpore vitis nostra. Intantum enim in cruce distentus fuit: vt ne numerari potuissent omnia membra eius. Ita enim dixit per prophetam: Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Quantum fossus fuit, supra dictum est: quantum autem distensus, nunc subiungitur: Dinumerauerunt omnia ossa mea, ac si diceret: Tantum distensus sum dextrorsum & sinistrorsum, & à summo deorsum, vt corpore nudo in modum tympanicæ pellis distenso, facilè possent omnia ossa mea dinumerari. Respice in faciem Christi tui ô anima christiana, & eleua oculos tuos ad tormenta illius non sine lachrymis, & cor contritum, non sine singultu, & vide quantam tribulationem & dolorem inuenit, dũ quæreret te vt inueniret te. Laxa igitur oculos tuos, vt respicias in faciem Christi tui. Ausculta auribus arrectis, sed in dolore tanto quod proferat verbum semel auditum pro preciosissimo reconde thesauro, in cubiculo cordis tui. Ecce positus est hic in immiti lectulo mortis suæ, crucem dico. Extrema sponsi tui mandata conserua, si vis hæreditatem incoinquinatam & immarcessibilem obtinere. Nec multa sunt, quæ moriens locutus est, facile seruabuntur à volũtaria Christi sponsa.

I *De septem foliis in speciali. Caput VIII.*

SEPTEM sunt verbula quæ quasi septem folia semper virentia vitis nostra cũ in crucē eleuata fuit, emisit. Cithara tibi factus est sponsus cruce habente formam ligni: corpore autem suo vicem supplente chordarum per ligni planiciem extensarum. Nam nisi ligno affigeretur expassus, neutiquam verborum sonum ederet tanquam citharizans quibus amplius delectareris. Obserua diligentius. Septem chordas habet cithara. Cantat tibi, ludit tibi, te ad audiendum inuitat: quæ illam ad loquendum potius debueras inuitare. Vide ergo folia vitis tuæ, & indelebiliter ea memoriæ commendare memento. Hæc autem septem diuersis modis ordinantur, quorum ordo non facile potest inueniri, cùm non ab vno euangelista fuerint ordinata. Nos ergo eam secundũ quod potuimus inuestigare, ordinamus. Luca referente cognouimus, quòd cùm crucifixus esset Iesus, dixit: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. O foliũ viride. O verbum, summi patris verbo conueniens: Facit bonus doctor, quod iusserat. Orat non solũ pro persequentibus & calumniãtibus, sed etiam pro occidentibus se. Reconde in thesauro cordis tui hoc folium, vt quotiescũque sæuiunt inimici, memoriam abundantiæ suauitatis Iesu valeas eructare, hoc folium semper tanquã clypeum contra inimicorum insultus opponens. Orat Christus pro suis occisoribus, tu nõ orabis pro detractoribus? Sed ipsam orationem, diligentius videamus. Pater, inquit. Quare

Primũ verbũ Christi in cruce pēdentis.

nomen patris ponit? Solent pueri aliquid affectuosius orare K volentes nomen paternum nominare: vt naturalem dilectionem ipsis ad memoriam reducant, per quã facilius petitionis suæ consequantur effectum. Sic & redemptor noster miserator & misericors, patiēs & multum misericors & suauis in vniuersis, quanuis se à patre sciret semper audiri, tamen nobis commendans eum quanto affectu sit pro inimicis orandum, nomen posuit charitatis. Tanquã si diceret, per dilectionem paternã qua vnum sumus, supplico tibi, vt exaudias me pro his occisoribus meis ignoscendo. Agnosce filij tui amicitiam, vt inimicis ignoscas, & idem quare sit ignoscendum, subiungit: Quia nesciunt, quid faciunt. Quid hic dicemus? Nunquid ignorabant se crucifigere eum quem crucifigebant? Nequaquã, sed quis esset ille quem occidebant, ignorabant. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Nescierunt, quid facerent: quia quantũ deliquerunt, nescierũt. Sic cogitandum, sic orandum tibi, quæ sponsa domini nuncupari desideras. Cùm in te sæuiunt inimici, cũ obloquuntur, minantur, damna ingerunt, & cùm in faciem cædunt, imò & cùm occidunt: memento folij vitis tuæ, sonum citharæ tuæ recordare, sequere, id est imitare sponsum tuum, & dic ex toto corde: O sponse, ignosce illis, quia nesciũt quid faciunt, id est quantũ delinquãt, ignorant. Si enim scirent quantam beatitudinem amittant, quantam infœlicitatem peccando incurrunt, vtique non peccarent. Quid enim est quod omnes homines ad peccandũ instigat nisi ignorantia boni, quod perditur: & mali, quod peccando incurritur? Amittitur peccãdo optimus deus, acquiritur pœna gehennalis, quorum cõmutationem nullus appetit nisi prorsus insanus. Et verè quicunque cœli delicias omittentes scienter peccãdo pœnas infernales inuadunt, insani sunt, nesciunt ergo quid faciunt. Talibus ergo & pro nostra salute & pro illorum ignorantia est ignoscendum & pro ipsis orandum cum grandi fiducia: quia tales preces aures domini violenter irrumpunt. Nimirum exaudit ipse alios, in quo se voluit exaudiri. Et exauditus fuit, cùm ad prædicationē Petri vno die tria milia, alio die quatuor milia eorum qui in necem domini acclamauerunt sunt conuersi. Quanta in cœlestibus iucunditas cum occisus occisorem, & quilibet læsus se lædentem orationibus suis perducit ad cœlum? O quanta fuerit exultatio Stephani super conuersione Pauli? qui suis orationibus ad fidem conuersus postea pro fide Christi sicut ipsum lapidauerat lapidatus est, & multa mala quę antè sanctis ingesserat, propter Christum sustinuit. Sequamur igitur & nos pro inimicis orãdo, vt illis simul & nobis æternam mereamur obtinere salutem. L

De secundo folio. Caput nonum. M

SECVNDVM vitis nostræ folium & secunda citharæ nostræ chorda est secundum verbum domini crucifixi, quod ait ad latronem confitentem & crucifixi consortium expetentem: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Quanti viroris est hoc folium? O quantam dulcedinem resonat chorda ista? Quàm subitò ex hoste factus est amicus, ex alieno familiaris, de extraneo proximus, de latrone confessor. O quãta latronis fiducia? Omnis mali, nullius boni cõscius sibi, transgressor legis, vitæ simul & substantiæ raptor alienæ, positus in ianuis mortis in fine vitæ, desperatus de vita præsenti spē vitæ futuræ quã toties demeruerat, nunquámq; meruerat concipere, eã requirere non formidat. Quis hic desperet, latrone sperante? Sed operæpreciũ est diligenter intueri, qualis fuerit latro iste: ne si causam spei nesciamus, præsumptionis vitiũ incidamus. Omnes amici & proximi, & noti, fratres quoque, imò & ipsi discipuli vnanimes, & electi de mundo à domino Iesu Christo in tantarum pressurarum molestia, in tanta confusione, & tãtis opprobriis, percusso pastore velut erraticæ oues sunt dispersi. Fugerat quoque ille discipulus quem diligebat Iesus: Ille ardens à lõge sequebatur, signorum immemores diuinorum, quę saluatorem toties viderant operari, imò & ipsi in nomine ipsius fuerant operati. Et nunc latro inter tot improperia & miserias, imò & inter tot tormenta crucis & mortis prius non cognitum confitetur, & ab eo fiducialiter petit auxilium, qui auxilio videbatur indigere.

A gere. Quem discipulorum tanta audacia inflammauit? Fugerunt omnes eum, quem hactenus fuerant confessi dum viueret. Iste verò quem viuentem negauerat, confitetur morientem. Orat verò in fide, & spe, & charitate, dicens: Memento mei domine dum veneris in regnum tuum. Credit profectò in eum, quem dominum & regem appellat. Quis autem petit hoc, quod non sperat? Amat verò eum, cui coniungi desiderat. Quid tali oratori ille bonus pater negaret, qui eum incitauerat vt rogaret, præsertim dum in sede sponsali, in die nuptiali sederet? Sedes sponsalis, crux erat, in qua verus sponsus sponsam suam ecclesiam sibi copulauit, ipsam sibi proprij sacrati sanguinis effusione subarrhans. Exaudiuit ergo Christus animam non iam latronis, sed confessoris sui, sponsam suam, & orantem digna responsione confortauit: Amen dico tibi, verè dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Cui tibi? Tibi, qui me confessus es in cruce tormentorum: mecum eris in paradiso deliciarum. Mecum, inquit, mira benignitas. Non dicit simpliciter, eris in paradiso, vel cum angelis eris, sed mecum eris. Satiaberis eo, quem desideras, videbis in maiestate, quem confiteris positum in infirmitate. Nec differo quod promitto: quia hodie mecum eris. Bonus verò & dulcis Iesus cito exaudiuit, cito promittit, cito dat. Quis de tā pio exauditore, veloci promissore, prōpto redditore desperet? Sperauimus in te, qui nouimus dulce nomen tuum: quoniam nō
B derelinques quærentes te. Accedamus ergo ad te ô bone Iesu, mente qua possumus, sedentem in throno maiestatis orantes, vt illuc à te & ad te mereamur introduci quo ingressus est tuus latro, te confessus in throno crucis.

De tertio folio. Caput X.

PRAEPAREMVS nunc visum pariter & auditum cordis nostri ad videndum tertium folium vitis nostræ. Mulier, inquit, ecce filius tuus. Ecce mater tua. Verbum bonum & suaue, verbum mirabile, magnum continens piæ charitatis affectum. Certè nos legimus dominum Iesum, maximè cùm ad ætatem prouectam accesserat, charissimæ matri suæ familiarius adhæsisse, & cum ipsa frequentius conuiuatum esse, & præ cæteris mitius allocutum. Sed quantus in ipso fuerat circa matrem charitatis affectus iam corporaliter recessuro, breuibus intimauit verbis, & vt crucis suæ taceam passionem, quanta circa beatam matrem compassione mutua credis affectum fuisse cor, cuius mitissimum tam valido doloris sui gladio transuerberatum perfectè sciebat, adauxit vulnerum passionem materna compassio, quam contritissimo corde, manibus complosis, oculis lachrymarum torrente fluentibus, vultu contracto, voce querula, & totis viribus cordis destituta, viriliter cùm vidit sibi astare pēdenti. Quotiens ipsam ad illa immitia verecundos putas oculos eleuasse: si ta-
C men eos aliquando inde deflexit, vel si præ nimio fluxu lachrymarum potuit intueri. Quotiens ipsam propter verecundiam virginalem pariter & immensitatem doloris stantem, vt æstimo, capite cooperto ingemuisse putas lugendo filium, & dicendo, fili mi Iesu, Iesu fili mi. Quis mihi det, vt tecum & propter te moriar, fili mi dulcis Iesu? Quotiens ipsam præ immēsitate doloris credis potuisse deficere, à quo ipsum summe miror etiam mortuam non fuisse. Moriebatur viuens, viuendo ferens dolorem morte crudeliorem. Sed ne moriēdo deficeret, à filio pro ipsa mortalitate confortata est. Confortata est intrinsecus, exterius verò & verbis & factis pie cōsolata. Quomodo stabat iuxta crucem Iesu mater eius? vere iuxta crucem stabat, quia crucem filij præ cæteris mater maiore cum dolore ferebat. Stabāt & aliæ, sed proxima hæc. Cùm ergo vidisset Iesus matrem & discipulum stantem quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus. Ad discipulum ait: Ecce mater tua. ac si diceret: Tu me filio corporaliter priuaris, vnde tibi amicum præ cunctis dilectum in filium do, cuius præsentia interim dum absum, consoleris. Tu verò me patre spoliaris, vnde hanc matrem mihi charissimam tibi in matrem do. Cōseruate iura mutuæ charitatis adinuicem. Tu istū filium, tu istam matrem habendo. O q̄ munificus factus es in nuptiis tuis rex & spōse bone Iesu? Quàm large quæ habuisti omnia tradidisti? Ecce ipsis crucifixoribus tuis orationis affectum, latroni paradisum, matri filium, filio matrē, mortuis vitam, manibus patris animam tuam; toti mundo signa D
potentiæ tuæ contulisti, pro redimendo seruo non ex parte, sed totum sanguinem ex multis & largis foraminibus effudisti, proditori tuo reatus sui pœnam, terræ corpus nō corrumpendum, sed ad tempus reddidisti. Sed mouet me, quòd cùm dixisset: Mulier ecce filius tuus, subiunxit: Ecce mater tua: cū vtrique etiam si hoc nō subiunxisset, necessarium fuisset eam esse matrem illius, qui in filiū sibi datus erat. Sed hoc mutuæ charitatis affectum mihi cōmendare videtur. Sunt enim nonnulli qui ab omnibus amari volunt, sed nullos affectu mutuo cōplectuntur. Nolunt vt eorum labores & dolores alleuientur: & cùm ferantur à pluribus, ipsi nullius onera volunt portare, &c. Non hoc enim Christus docuit aut fecit. Portauit enim onera tua, inuitans te, vt & tu onera portes illius, id est, vt tu passiones illius imiteris. Christus enim passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Hoc & docuit cùm matrem discipulo, & matri discipulum mutuo commendauit: nimirum nolēs, vt charitas spiritualis ex vna parte frigida remaneret, sed vt simul dormientes, id est in vera & pura charitate simul quiescentes mutuo calefiant, id est alter ab altero ad charitatis exercitia mutuo accendātur. Hoc enim est efficax signum veræ & puræ charitatis, quòd hi qui spirituali dilectione spiritualiter connectuntur per puram charitatem, ad exercitia spiritualia alterutrum accendunt vt deuotius orare, sæpius genu flectere, frequentius disciplinam cor- E
poralem suscipere libeat, præcipuè cùm nec inuideat, imò vt congaudeat amans quisque, si tertius, vel quartus, vel plures ad charitatem illius quem amant, se adiungant: dummodo tales sint, quorum familiaritas non sit suspecta, & in his omnibus, & in his similibus charitatis feruore perseuerantiam conseruēt. Non enim bonum videtur habuisse fontem riuus charitatis aliquando decrescens. Amemus ergo & nos inuicem, & amoris efficaciam operibus approbemus: quia talis charitas ex deo est, quæ finis est præcepti, & quæ legem implet.

De tribus verbulis charitatis. Caput XI.

SED in tribus verbulis pertractatis tres charitatis species mihi commendari videntur. Vna, quæ habetur ad amicos etiam reconciliare volentes, de qua dicit Ioannes: Diligamus dominum, qui dilexit nos, cùm adhuc essemus inimici, & hæc est summa & magis admiranda dilectio. Diligere enim inimicos magis diuinum est quàm humanum. Secunda, quæ habetur ad eos qui aliquando fuerunt inimici, sed petita reconciliatione, in gratiam sunt recepti: vnde Paulus, Reconciliati sumus deo per sanguinem ipsius. Tertia, quæ habetur erga eos qui nunquā fuerunt inimici, de qua idem: Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Prima autem charitatis species nobis commendatur in primo verbo, vbi F
dominus Iesus orat pro inimicis. Secunda, vbi latroni petenti paradisum, promittit. Tertia, vbi amicos præcipuos committit. Tegamur ergo horum vmbra foliorum. Audiamus & exaudiamus hos nostræ citharæ sonos dulcissimè modulātes, & à feruore omnis inuidiæ, odij, iræ, & ab omni amaritudine detractionis, adulationis, simulationis, adiuuante domino qui est vera charitas, temperemus ipsum in omnibus charitatis speciebus, animo simul & operibus imitantes.

De quarto folio. Caput XII.

SED IAM ad quartum folium videndum, & quartam chordam audiendam, oculum simul & aurem cordis adaptemus. Acutos petit hoc folium oculos, aures bene purgatas hæc chorda: imò & ipse purgare & acuere potest aures & oculos, quia iam non simpliciter hoc verbum, vt cætera dicit dominus Iesus: sed vt testatur Euangelista, circa horam nonam exclamauit Iesus voce magna, Heli Heli lammasabacthani: quod est interpretatū, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? Qui oculi folium hoc non videant? Quæ aures hanc chordam non audiant? Quare ergo clamauit, nisi vt fortius audiatur? Quanti fuit doloris putas acerbissima hæc magnitudo, cùm hoc dominus Iesus toto corpore distensus clamabat? Sed caue ne propter clamorem putes ad impatientiam dilapsum dominum Iesum. Cùm enim in sum-

למה שבקתני *Lamma sabachthani.*

G ma crucis esset amaritudine, nihil exiuit de eius corde, nisi
dulcedo. Patientiam enim sicut in sequenti folio & chorda
ostendemus, in amarissima passione retinuit, & sui doloris
magnitudinem ostendit: quod in beato Iob, qui interpreta-
tur dolens, & verbis & factis eius prius ostensum fuit, qui au-
ditis nunciorum verbis amaritudinem animi foris ostendit
in verbis. Scissis enim vestibus, & tonso crine capitis, corruit
in terram. Ecce magnitudo doloris. Post hoc ait: Dominus
dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est,
sit nomen domini benedictum. Ecce virtus patientiæ. Si pa-
tienter sustinuit Iob miserias suas, quanto patientius putas su
stinuisse crucem suam pro qua sustinenda venerat? Quòd au-
tem hæc verba loqueretur ex persona hominis assumpti, qui
cum ipso deo filio vna persona fuit, patet per hoc quod ait:
Dominus deus meus, quod vtique non diceret ipse qui vnus
est deus cum patre, nisi hominem assumpsisset. Quid est au-
tem hoc quod ait: Vt quid me dereliquisti? Nunquid pater
vnicum suum filium poterat derelinquere? Absit. Sed pro to-
to corpore suo, id est pro se & pro tota ecclesia loquitur ista.
Caput enim nostrum dominus Iesus volens vnitatem com-
mendare & charitatem suam quam habet ad ecclesiam spon-
sam suam, se quoque in omnibus membris suis passurũ osten
dit. Quia nunc in capite sustinuit passionem, hoc est in pro-
prio corpore, quod assumpsit de virgine: clamat autem se de-
H relictum, qui derelinqui non poterat, quia multa membrorũ
suorum ad tantam tribulationem erant ventura, vt à deo de-
relicta penitus viderentur. Quorum personam gestabat ille,
qui dicebat: Qui custodiebant animam meam, concilium fe-
cerunt in vnum, dicentes: Deus dereliquit eum, persequimi-
ni & comprehendite eum, quia nõ est qui liberet eum. Quod
& ipsi benigno Iesu in tormento crucis improperatum est.
Si filius dei es, saluum te fac. Potest & ita accipi, quòd domi-
nus præuidens aliquos, imò plurimos in corpore suo, qui ab
vnitate ecclesiæ suę per hæreses, siue per alia criminalia pecca
ta erant recessuri, illorum personam in se transfigurando, cla-
mabat: vt quid dereliquisti? Ac si diceret: Quare aliquis eo-
rum abiit retrorsum, vt pereat ab vnitate corporis mei, qui
tanto cruciatu mihi sunt vniti? Vnde ex persona martyrum
dicitur in Psalmo: Adhæsit in terra venter noster. Per ven-
trem qui est mollior, & infirmior pars hominis, signantur il-
li qui carentes patientia & firmitate perseuerãtiæ, & propter
hoc in acerbitate tormentorũ deficientes adhæserunt in ter-
ra, id est, terrenis consiliis & actionibus consẽserũt. Nos au-
tem qui adhuc in tribulationibus quotidianis versamur, qui
spectaculum facti sumus mundo & angelis, & hominibus, &
tanquam purgamenta huius mundi, & peripsema omnium
vsque adhuc, inenarrabilem spiritus fiduciam concipiamus
I ex hoc præcipue, quod ipse dominus consolator omnium
pressurarum, tanta vnitate spiritus & charitatis nobis coniun
ctus est, vt etiam personam nostræ infirmitatis in se tam ma-
nifestis verbis transfigurare dignatus sit, qui adhuc etiã apud
patrem ostensione vulnerum suorum interpellat pro nobis
orans ne derelinquatur in inferioribus membris suis, qui in
se capiti suo nequaquam potuit derelinqui. Et quomodo
membra deperirent, quæ in voluntate capitis sui suam sciunt
constare salutem? Nunquid aliquod membrorum est in mor
tali corpore nostro, cui non condoleat caput nostrum? Si af-
fligitur pes vel manus, statim clamat caput per linguam: Cur
affligor? clamabat dominus ad Saulum in membra sua sęuien
tem: Cur me persequeris? cùm ipse tamen securus remaneret
in cœlo. Benedictus sit dominus Iesus, qui primo in se pro
nobis pati dignatur tribulationem, quam exigente iustitia
patimur, suam reputans & clamans: Cum ipso sum in tribu-
latione, vt securius confidamus.

De quinto folio vitis. Caput XIII.

QVINTVM folium siue quinta chorda breuis quidem
videtur, sed si discutiatur, si diligentius consideretur,
ad amoris indicium efficacissima poterit inueniri.
Ait enim euangelista: Videns Iesus, quia omnia consumma-
ta essent, vt implerentur scripturæ quæ implendæ erant, il-
læ vtique quæ dicunt: Dederunt in escam meam fel, & in siti
mea potauerunt me aceto. Subiungit enim euangelista: Vas
ergo positum erat aceto plenum, & currens vnus impleuit
spongiam aceto, & circumponens hyssopum dabat ei bibere. K
Alter verò euangelista plenius exponens quomodo scriptura
sit impleta, etiam fellis facit mentionem, ita dicens: Et dabant
ei vinum myrrhatum bibere cum felle mixtum. Fractus mẽ-
bris omnibus dulcis Iesus, voluit puniri & linguam. Dedit
ergo ei illa vitis aliena conuersa in amaritudinem de fructu
suo potum amarum, potum non potandum, sed potius degu
standum, quia ad pœnam linguæ sufficit acetum gustasse. Sed
licet hæc ad impletionem scripturæ in veritate patrata sint,
tamen hoc verbo Sitio, aliquid aliud significare videtur. Pu-
to enim quòd hoc liquidò immensitatem nobis ardentissi-
mæ charitatis voluit commendare, quia ab homine sitiente
multò ardentius desideratur potus, quàm cibus ab esuriente.
In se ergo ostendens dominus Iesus desiderium illius rei quæ
ardentissime concupiscitur, per illam figurari ardorem suæ
charitatis ostendit, licet etiam veraciter possumus accipere,
quòd sitiuerit qui per totum corpus sacrati sanguinis effusio-
ne siccatus ossa habuit sicut cremium arefacta. Sed non satis
credibile est ipsum de siti corporali dixisse, vt potum peteret
carnalem, qui in instãti se sciebat carnaliter moriturum. Sed
potius desiderium ardentissimum salutis nostræ ipsum credi-
mus sitiuisse. Sed est quod moueat nos: quia cùm instaret ho-
ra passionis extremæ, procedens ad orationem dominus Ie-
sus, procidit in faciem suam, orans & dicens: Mi pater, si pos- L
sibile est, transfer hunc calicem à me, & hoc non tantum se-
mel, sed secundò & tertio fecit. Per calicem quem bibiturus
erat, proculdubio passionem significans, quam erat passurus:
nunc verò eodem calice passionis iam ebibito dicit, Sitio.
Quid est hoc? antequam gustes ô bone Iesu, petis calicem o-
mnino auferri: & postquam obedisti, sitis? vt video, mirabilis
potator es tu. Nunquid vino iucunditatis, & non potius vi-
no compunctionis & summæ amaritudinis repletus fuit ca-
lix tuus? Imò verò compunctionis amarissimæ plenus est, qui
nõ sitim, sed potius potanti fastidium generare deberet. Sed
vt existimo ante passionem, calicem ipsius tui patris à te trãs-
ferri orasti, non vt passionem declinares pro qua veneras pa-
tienda, & sine qua salus humano generi non adesset: sed ne pu
taret quis te verum hominem amaritudinẽ non sensisse pro-
pter claritatis vnionem verbis petentibus calicem à te trans-
ferri semel, & bis, & tertiò summam acerbitatem passionis
tuæ dubitationibus indicasti, nobis quoque te sequentibus do
ctrinæ & exempli formam præscripsisti, quòd imminentibus
periculis, etiam cùm ad vtilitatem nostram pertineant, posse
& debere à nobis dominum frequentius exorari, vt flagella
iracundiæ suæ à nobis dignetur auertere, nihilominus & si ta
men ablata non fuerint exemplo passionis tuæ gratanter, pa
tienter & viriliter cum omni perseuerantia toleranda sunt.
Quando autem passionis calicem quem antea rogaueras au- M
ferri, iam exhausisti, dixisti: Sitio. dilectionis erga nos tuę ma
gnitudinem commendasti, tanquam diceres: Quanuis passio
mea tam acerba fuerit, vt quantum ad humanitatis sensum il-
lã declinare potuerim: tamẽ tua ô homo me charitate vincẽ-
te, & ipsa tormenta crucis superante, adhuc plura & maiora
si necesse sit, sitio subire tormenta. Nihil enim est, quod detre
ctem pro te pati, pro cuius precio animam meam pono. Imi-
tetur ergo quælibet fidelis anima sponsum suum dulcem Ie-
sum tantæ amaritudinis poculum sitientem, pro ipsa pariter
& ebibentem, & sicut ipsa etiam pro ipso ebibat per aduer-
sa præsentia: sitiat quoque & ipsum dulcissimum sponsum
suum, cuius dulcedinem ex amaritudinibus præsentibus me-
lius poterit considerare, malisque exhaustis propter eum con
fidentius ipsum sentire poterit, & dicere cum propheta: Siti-
uit anima mea ad deum fontem viuum, quãdo veniam & ap-
parebo ante faciem dei? Et iterum: Sitiuit in te anima mea, q̃
multipliciter tibi caro mea.

De sexto folio vitis. Caput XIIII.

IN SEXTO FOLIO vitis siue in sexta chorda citha-
ræ nostræ nobis virtus perseuerantiæ commendatur.
Ait enim euangelista, quòd cùm accepisset dulcis Iesus ama-
ritudinem aceti, dixit: Consummatum est. Quid est hoc?
Supra dictum est, quòd videns dominus quia consumma-
ta sunt omnia, vt implerentur scripturæ, ait: Sitio. Et cùm gu
stasset acetũ sibi porrectum, subiunxit: Consummatum est.

A Consummatũ quippe est, id est, perfectum fuit testimonium scripturæ, quæ dicit: Dederunt in escam meam fel: & in siti mea potauerũt me aceto. Et per hoc omnis scriptura quæ de ipso erat, consummationẽ accepit. Sicut ergo caput nostrum pro peccatis nostris acerbitatem sustinens pasionis vsque ad consummationem, id est, vsque ad perfectionem omniũ scripturarum quæ de ipso erant perseuerauit patienter, ita & nos si huius capitis membra esse volumus in omnibus aduersitatibus nostris virtutem perseuerantiæ conseruemus, vt ad finẽ omnium pasionum nostrarum ipso benigno Iesu duce venientes cũ ipso confidenter posimus dicere: Consummatum est. Hoc est, tuo adiutorio, non mea virtute bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidẽ seruaui. Redde ergo, quod legitimè certantibus in agone te promittente, repositum est, scilicet coronam iustitiæ, quam tu iustus iudex reddes in tua die. In illa die quæ nubilũ non habet: in illa die quæ in atriis tuis melior erit super milia dierum, in qua tu solus, id est singulariter sol eris. O sol iustitiæ benigne Iesu Christe lucens in virtute tua, reddens temetipsum in præmium sempiternũ, omnibus qui perseuerauerũt in agone certaminis. Recipient enim à te splendorem sempiternum, in quo sine fine fœlices lætantur. Hũc autem splendorem nullus poterit adipisci, nisi qui perseuerauerit vsque in finem. Quia nimirum virtus boni operis perseuerantia est. Huic soli redditur corona iustitię. Quid enim prodest esse bonum, esse sapientem, esse potentem, si non perseueraueris vsque in finem? Bonus erat Saul & optimus, quia docet scriptura, quòd non erat vir melior eo in populo Israël. Sed ad quid deuenit? Cecidit, cecidit & reprobus factus est: ita vt non obediret voci domini, prophetã contemneret, à spiritu malo vexaretur, virum innocentem persequeretur vsq; ad mortem. Tandẽ verò consuleret Phitonissam, & ab alienigena miserabiliter interiret. Quis verò sapiẽtior Salomone? Sed deficiẽs à præceptis domini, & coniunctus mulieribus gẽtilibus fabricauit diis, imò dæmonibus illarum templa, ita vt ipse cum illis idola adoraret: tanto magis in stultitia desipiens & deiectus, quantò prius in sapientia fuerat eleuatus. De quantis legimus in vitis patrum, viris potentibus in vigiliis & in ieiuniis; in laboribus supra modum humanum, imò & in miraculis coruscantibus qui ceciderunt, quia non perseuerauerunt vsque in finem? Qui perseuerauerit vsque in finem, dominus inquit, hic saluus erit. Finis, non pugna coronat, Lauda nauigantis fœlicitatẽ, sed cùm venerit ad portum. Vnde, Cœpisti melius, quàm desinis: vltima primis Cedunt, dissimiles hic vir & ille puer. O quantum humilitatis tibi iure incutiet & timoris, cùm aduerteris summum angelorum cum magna multitudine sequacium suorũ in cœlo cecidisse, hominem protoplastum cum vxore sua à paradiso eiectos fuisse, tot bonos, sapientes, potẽtes in terra nostra perisse, quia ad bonorum operũ consummationem non peruenerunt? Est enim alius alio iustior: & nescit vtrum amore, vel odio dignus. Quare? Quia ignorat si perseueraturus sit, si coronandus sit. Est autem efficax medicamentum quod huic timori apponamus: videlicet fiduciam, spem & fortitudinem nostram ponamus in eo, cui canit Psalmus: Adiutor meus, tibi psallam: quia deus susceptor meus es, deus meus, misericordia mea. Et de quo Esaias: Ecce deus saluator meus, fiducialiter agam, & nõ timebo: quia fortitudo mea, & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Quicunque enim ceciderunt, ideo profectò ceciderũt, quia magis de se, quàm de deo præsumpserunt. Ædificauerunt quippe domum intentionis suæ super arenam. Imminente ergo tempestate tentationum fluxerunt flumina, id est, concupiscentiæ trãsitorię persuadẽtes appetitum, & flauerunt venti superbiæ & vanæ gloriæ, & cecidit domus illorum, & omnia facta eorum destructa sunt: quia super arenã, id est, semetipsos ædificauerunt de propriis nimirum viribus confidentes. Nos autem multò melius fundamentũ ponentes illum, scilicet de quo dicit apostolus: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter istud quod positum est, quod est Christus Iesus. Securi ædificemus super illud bona opera, quæ quandiu illi inhæserint, fundamenta corruere non poterunt, donec ipso adiuuante qui cœpit, ad consummationem debitam perducantur.

Gregor. (B) Hemistichium. (C)

De septimo folio vitis. Caput XV. D

NVNC verò vltimum folium vitis nostræ, vel vltimã chordam citharæ nostræ consideremus: vt indelebili memoriæ commendemus, imò & ore indefesso semper ruminemus: Pater, ait bonus ille Iesus, in manus tuas commendo spiritum meum. Litera plana est. Quid est autem quòd ille coæternus & consubstantialis patri filius animam suam ita manifestè in manus patris commendabat, cui non minus commendata etiam esset, si hoc non dixisset? In euangelio Ioannis habemus, quòd cùm dominus Iesus suscitaturus esset Lazarum, dixit: Gratias tibi pater ago, quia me semper audis, sed propter astantes dixi, vt ipsi credant, quia tu me misisti. Ita profectò & nunc. Quanuis sciret animam suam sanctissimam patris esse manibus commendatam, qui paulò ante dixerat: Venit princeps huius mundi, id est Satanas, & in me non habet quicquam. Tamen vt erudiret nos qui terra sumus & cinis, vt spiritum nostrum disceremus patris æterni manibus commendare, ne ab huius mundi principe cùm à corpore egressus fuerit, cõprehendatur, qui in nobis heu non pauca quæ ad ipsum pertineant, inueniet, cùm ipse qui peccato nil debebat, imò etiam qui tollere peccata aduenerat, spiritum suum purissimum à purissimo corpore egressurum non vtiq; necessitatis, sed exempli gratia, patris sui manibus commendauit. Quòd & nos sub spe gratiæ & misericordiæ poterimus facere, si sub vmbra foliorum præmissorũ latuerimus, E si sonos chordarũ citharæ nostræ auribus cordis audierimus, scilicet si oremus pro inimicis, si pœnitẽtibus qui in nos peccauerunt ex toto corde remiserimus, si proximis nostris mutuam rependerimus charitatem. Si in omnibus tribulationibus nostris sperauerimus in eo, qui propter nos homo factus est, vt vnitus nostræ naturę esset nobiscum. Si ardenti desiderio proximorũ salutẽ desiderauerimus, & postremò si in bonis operibus ad consummationem perstiterimus: inquantũ hic egerimus, fiducialiter poterimus dicere æterno patri cum domino Iesu: In manus tuas domine cõmendo spiritũ meũ. Semper orantes dum viuimus, vt in his verbis quibus ipse spiritum emisit, præstare dignetur nos etiam spiritum nostrum emittere, & suis efficaciter manibus cõmendare. Ecce secundum quod potuimus nõ quod debuimus, nec secundũ quod volumus, vitis nostræ desuper extensæ folia septem vestræ ostendimus charitati, quę non satis est tantùm intueri, sed potiùs est accedendum, & sub vmbra illorũ sedendum, vt posimus cum sponsa veraciter dicere: Sub vmbra illius quem desiderabam, sedi. Cuius? Illius sponsi vtiq;, cuius folia vmbram tantò habent latiorem, quantò ipse sponsus verbum summi patris verba habet virtutibus amabiliora viciniorá; saluti, magis accommodata pietati, & omnium intellectui promptiora. Quanuis enim in omnibus & apostolis locutus est, ille F bonus Iesus, nullius tamen verba reperies omnino, quæ ita & fortibus & infirmis, id est doctis & indoctis, sapientibus conueniant & insipientibus, vt verba doctissimi verbi domini Iesu. Nam sicut ait quidam: Dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ. Sciendũ autem quòd in vmbra foliorum istorum, id est in verbis domini meditandum est die ac nocte, quorum vmbra tunc profectò protegimur, cùm quotiẽs à vicinis per tractatores aliquod verbum de scripturis euangelicis nobis adducimus, cuius monitis & auctoritate irruentibus in nos vitiis resistamus, verbi gratia: Si tentatus à superbia videlicet vt velis pręesse, subesse nolis: occurrit tibi statim verbum domini dicentis: Qui voluerit inter vos primus esse, sit omniũ seruus: quia sicut qui se exaltat humiliabitur, ita qui se humiliat exaltabitur. Si infestat te ardor iracũdiæ, habes statim folium vitis nostræ, quod illi feruori opponas verbum illud, scilicet ꝙ omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus est iudicio: & sic contra singula tentamenta verba inuenies, quibus ab æstu vitiorum defendi posis, & virtutem teporis confouere ipsa vite benigno Iesu nobis præstante subsidium.

De iucunditate florum. Caput XVI.

DEINDE ad florum iucunditatem animum inclinemus, imò verè eleuantes videamus quomodo floruerit vitis nostra. Floruit enim & tanto vberius, iucundiúsque cæte-

G ris, quanto ipsa melior omnibus, cuius magnificentia eleuata est super cœlos, sub cuius pedibus omnia sunt subiecta, quanuis nostra charitate deuinctus, ad tempus paulominus ab angelis fuerit diminutus. Nam propterea exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & plantatus est in terra nostra, & corporis nostri deformitatem accepit. Frondüitque & floruit, & fructus plurimos attulit: vt per hoc quòd nostræ humanitati vnitus est, suæ diuinitati non vniret. Sed quia sine flore non peruenitur ad fructum, floruit ille benignus Iesus. Qui sunt flores eius, nisi virtutes? Floruit enim mirabiliter & valde singulariter & excellenter vitis hæc, non vno florum genere sicut aliæ vites & arbores: sed omnium florũ speciem in se continebat. Aliorum enim sanctorum alius alio castior, alius alio patientior, alius alio in charitate feruentior: ista verò vitis omnibus angelis & hominibus in humilitate, patientia, castitate, charitate, & cæteris virtutibus omnibus præminebat. Habuit ergo vitis ista vera non vnius, sed omnium florum speciem. Violam humilitatis, lilium castitatis, rosam patientiæ & charitatis, & florem abstinentiæ quem crocum appellamus. Quàm iucundus vt putas erit fructus vitis nostræ

Ad flores digreditur à vite.

tanta iucunditate florentis? Sed iam singula etiam de his floribus vitis nostrę ipso annuente aliqua differamus, hoc tamen præuiso quòd flores in iucunditate visus, & in suauitate odoratus maximè considerãtur. Comedi verò non solent, nisi ꝙ

H apes de quibus floribus cibum dulcissimum sugendo colligunt. Diximus autem quòd nullus flos, id est nulla virtus per quemcunque florem significata deest viti nostræ. Quæ enim virtus deesset in domino virtutum?

De flore humilitatis. Caput XVII.

PRIMO ergo de flore humilitatis, id est de viola videamus, quare flos violaticius humilitatem significet, statura, situs, odor, color, & vis ipsius floris manifestant. Statura enim, id est, quantitas ipsius modica est. Quis enim flos hoc flosculo minor est? Nam & humiles in oculis suis parui sunt. Sic enim ait de se ille apostolus, qui omnibus plus laborauerat: Ego sum minimus omnium apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus. Vides, vt hic magnus, quàm paruus sibi erat? Et miro modo fit, vt his quibus

Situs violæ

conscientia secura est, qui nihil sibi conscij sunt, tam humilia de semetipsis sentire contingat. Situs huius floris terræ est proximus, & optimè. Ita enim habes docentem apostolum: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Non habent hanc proprietatem istius floris, qui se aliis meliores putant, vel aliis meliores videri volunt: quanuis sibimetipsis parui sunt. Sunt enim nonnulli qui quidem in conscientiis suis se subiectos iudicant, sed tamen videri foris volunt aliis

I meliores. Isti staturam huius floris habent, qui sibi intus in animo parui sunt: situm verò non habent, quia volunt foris super alios eleuari, de quibus dicit Salomon: Mensura & mẽsura, pondus & pondus. Abominatio est Domino. Et in lege Moysi duplex pondus perhibetur haberi. Duplex quippe pondus habet qui sibi malorum conscius, malum se iudicat: aliis verò vult foris bonus, & aliis melior apparere, suo iudicio terræ proximus est, & aliis cupit eleuatus videri. Agitantur hi quicunque tales sunt vitio hypocriseos, de quibus in sermone quem de paruis cõscripsimus, plenius sumus

Odor.

elocuti. Odor violæ suauis est, & salubris, quia etiam apud ipsos superbos laus humilitatis exaltatur. Ipsa enim fama laudabilis, suauitas est odoris, & verè salutaris est: & nonnunquam de laude humilium auditores emendantur, etiam si sint tales qui iustum odorem amittant licet diligenter consi-

Color.

derent. Color sicut apparet, abiectus est, illis præcipuè qui virtutem flosculi ignorant, sed vim floris agnoscentibus: fit etiam ipsius floris despectio commendabilis & dilecta. Hoc in ipsius humilitatis magistro benigno Iesu facile agnoscemus secundum illud verbum apostoli: Nos, inquit, prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus verò stultitiam. Ipsis verò vocatis sanctis Christum Dei virtutem & dei sapientiam: nimirum Christus crucifixus viola est. In cruce enim humillimus factus est. In hac humilitate solum colorem intuentibus Iudæis & gentibus ipse color vilis apparuit, nobis verò qui virtutem agnoscimus passionis, ipsa etiam humilitas despecta, humilitas Christi placet, & per K

humilitatem maximè commendatur. Despectui ergo coloris adiungatur, quæ latet virtus floris interior: vt per interiorem virtutẽ, hoc quod exterius vile videtur, non contemnatur, verùm amplius diligatur. Nunc ergo perfectiori & puriori oculo intueamur quantum floruerit ille flos singularis, de quo scriptum est: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascẽdet, & requiescet super eum spiritus domini. Bonus flos super quem spiritus domini sanctus requiescit, & licet flos hic noster dominus Iesus, qui de se dicit: Ego sum flos campi, omnium in se filiorum habuit virtutem & decorem sine diminutione aliqua, nulli tamen flori magis conuenit, quàm violæ, vt in eo spiritus sanctus requiescat. Nec ego hoc affirmo, sed ipse qui dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietũ, & trementem sermones meos? *Esa. 6.* Quid apertius? Nunquid non potuisset rosam patientiæ & charitatis, lilium castitatis, crocum abstinentię cùm vellet ostendere requiem spiritussancti? Quibus prætermissis, violam posuit humilitatis, cuius pedissequæ sunt quies & timor, quæ postponuntur. Non enim possunt moueri violæ, id est, humiles à vento superbiæ qui semper quærit alta corda, quæ concutiat, sicut quidam ait: Summa petit liuor, Perflant altissima venti. *Ouidius.* Dum enim inueniuntur humiles, non

possunt moueri. Quiescunt ergo, & spiritum super se quie- L

scentem non excutiunt, dum nec superbiæ nec inuidiæ vento commouentur. Est & timor non quilibet perdendæ pecunię, non bonorum transitoriorũ, sed timor sermonum domini, humilitatis pedissequa: quia dum humilis nihil de sua virtute præsumit, sermones domini pro sua consolatione attendens, semper timet ne non adimpleat præcepta, ne patrẽ pręcipientem sua transgressione offendat. Bonus ergo flos iste quietem generans & timorem, vtique genitorem securitatis. Quia scriptum est: Qui timet deum faciet bona, pro quibus factis quid dabitur mercedis, nisi securitas sempiterna? Bonus profectò flos viola, qui florem cœlestẽ verbis æterni patris in vterum terreni floris beatissimæ virginis mirifica dulcedine sui odoris attraxit, ipsa attestante quæ ait: Exultauit cor meum in deo Iesu meo, qui respexit humilitatem ancillæ suæ. Quid dicis? Nunquid non alios flores habes? Habeo, inquam. Tota enim florea, nullius floris expers, quia nulla virtute careo, cùm tota speciosa sim, & macula non sit in me. Habeo lilium castitatis, quia prima votum conseruandæ virginitatis voui domino. *Virgo prima votum emisit virginitatis.* Habeo rosam charitatis, quia si nõ vtiq; adeo dilexissem dominum, vnde mihi tanta fiducia, vnde tãta audacia, vt nouum aliquid puellula tenera & verecunda, & adhuc sub parentum iure & præceptis legis cõstituta inchoarem? Sed vt verum fatear, Audacem faciebat amor, *Hemistichium.* coëgit rosa ardens seruilem timorem deuorans, vt facerem nouum vo-

tum, & singulare lilium, vt possem quandoque dicere dilecto M

meo: Candida sum & rubicunda, sicut & tu candidus & rubicundus. Habeo & alios quoscunq; flores, sed nullũ horum tanta dignatus prærogatiua respexit in me dominus, vt florũ violæ meæ. Respexit enim humilitatem ancillæ suæ. Et vultis videre omnes, cui mutuaui flores meos, quantum ex flore sim consecuta? Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ex hoc dico, quia respecta sum à domino. Flos violæ meæ, quia nardus mea dedit odorem suum, quæ idem significat quòd viola, id est humilitatis virtutem, qua fragrantia delectatus est rex, filius regis, deus dei filius cùm esset in accubitu suo, id est, in sinu patris, & odore tã delectabili quasi quadam illius violentia tractus est in me, & voluit concipi flos in flore intra florẽ, id est, intra Nazareth, quod interpretatur flos, vt fieret ipse flos florens, hoc est Nazarenus. Concordant omnia flori. Concipitur flos manens in flore, hoc est in Nazareth. Bonus ergo omnino & optimus violaceus flos, qui odoris eius fragrantia, quasi quodam delectabili vinculo florem cœli in vterũ nostri floris humilis virginis inclinauit. Discant omnes, sed præ omnibus mũdi flores, id est virgines, qui in tota ecclesia dei excellunt, tanquam flores in gramine, ꝙ virgo virginum prima, virginum deuotarum sanctissima & castissima omniũ summã gloriam ponit in viola humilitatis: licet in ea candeat singulariter lilium castitatis, rosa charitatis rubescat. Nolite gloriari virgines de castitate corporali,

A rali, licet illa sit laudabilis virtus. Sed quantò maiores estis vos, tanto humiliate vos in omnibus, vt inueniatis gratiam apud deum. Non enim castitatem respexit dominus, sed humilitaté ancillæ suæ. Si vultis oculo misericordiæ, oculo gratiæ à domino respici, humiles estote. Humilibus enim sicut scriptura ait, dat gratiam: quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Si vultis lampades esse vestras refertas oleo cùm sponsus ad nuptias venerit, id est, si vultis integram & lætam conscientiam habere (oleum enim in lampade est, lætitia spiritualis in corde) nolite de altitudine lilij vestri, id est de puritate castitatis vestræ alta sapere. Nolite laudem exteriorem appetere, ne clauso hostio regni cœlorũ, dicat vobis sponsus: Amen dico vobis nescio vos: & à se excludat, qui respexit humilitatem ancillę suæ. Multæ enim virginum excludentur, quia superbarum nulla ingreditur. Humilium verò nullus, nec coniugatus, nec virgo, nec vidua merebitur expelli. Arcta est ianua regni cœlorum, nec recipit nisi paruos. Tumidi repellũtur, imò nequaquam possunt accedere cuiuscunque sexus siue conditionis fuerint vel ætatis. Et breuiter dico: Nulla virtus accedit, nisi ad humilitatis violam fuerit inclinata. Dicit enim & docet hoc ipse humilitatis magister, qui aduocãs paruulum statuit eum in medio discipulorum, & dixit: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus hic, non intrabitis in regnum cœlorum. Nunquid posuit ibi in exemplum disci-
B pulis lilium castitatis Ioannem, vel rosam charitatis Petrum, qui & tunc præsentes erant: quorum prior ab ipsis nuptiis vt asseritur, vocatus fuit & electus à domino, sequens verò trina confessione domino benigno Iesu, cui mentiri nõ potuit, perfectæ charitatis affectum contestatus est? Sicut enim Ioãnes de speciali prærogatiua castitatis, ita Petrus de feruentiori charitate commendatur. Nec tamen istos in exemplum posuit cœlorum ianuam intraturis: sed paruulũ humilitatis virtute præcelsum. Videamus ergo quãtum in se istam virtutem omnium virtutum dominus commẽdauit. Primo verba eius attendentes, vbi ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Quid est magister bone, optime Iesu? Nũquid ad hoc redacti sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ in te reconditi, vt hoc singulariter doceas, quia mitis es & humilis corde? Nõ doces vt cœli discantur fabricari, fieri miracula, mortuos suscitari, & cętera huiusmodi, sed quia mitis sum & humilis corde. Nunquid tam magnum est quod est paruum? Vtique. Quia per hoc inuenitur requies animabus. Quæ enim alia est causa omnis laboris & certaminis nostri, nisi vt inueniamus requiem animabus nostris? Breuis doctrina, breuis via demõstrata est. Disce hác à domino Iesu, qui mitis est & humilis corde, id est, vide & quantum & quare humiliatus fuit ille, qui est excelsus super omnes gẽtes dominus, & super cœlos gloria eius, & disce etiã
C quia tu es lutum & cinis, & sic inuenies requiem animæ tuæ. Sed nota quod ait: Humilis corde. Non enim ficta humilitate placatur ille qui est humilis corde, sed humilitate vera. Humilitate cordis delectatur ille, qui intuetur cor: quia in humilium cordibus requiescit. Quærit enim corda humilium, quæ eleuet, non tumida, à quibus resiliat. Sed quia duo posuimus, quæ nobis consideranda sunt, scilicet quantum & quare humiliata fuit vitis nostra dominus Iesus. Vtrunq; hoc iam explicemus, quia vestræ sunt votiua charitati. Deficit enim humanus intellectus, ratio succumbit: quantum humiliatus fuit dominus in conuersatione. Quomodo enim scire potes deiectionem humilitatis, nisi etiam excellentiam dominationis agnosceres? Loquere enim. Quid potes? Nunquid mensuram gloriæ, potentiæ, & pulchritudinis eius attinges? Non ad hoc angeli, neq; Cherubim, aut seraphim peruenerunt. Non enim aliqua creatura deum agnoscit ita plenariè & perfectè sicut ipse est. Quanto minus homo, aut filius hominis vermis? Et tamen quia tantus erat, vt magnitudinis eius non esset finis: ad hoc inclinatus est, vt filius hominis fieret vermis. O quanta humilitas. Incõprehensibilis deus vult comprehendi, summus humiliari, potentissimus despici, pulcherrimus deformari, sapientissimus fieri vt iumentum, immortalis mori, & vt compendio absoluam, deus vult fieri vermiculus. Quid excelsius deo? Quid vermiculo inferius? Ego, inquit, vermis sum & nõ homo. Quare vermis? Quia filius hominis. Ita enim habes in Iob. Astra non sunt munda in conspectu eius. Quanto minus homo putredo, & filius hominis vermis? Si ergo filius hominis est vermis, vtiq; & ipse vermis est, quia ipso testante filius hominis est. Quem, inquit, dicunt homines esse filium hominis? Ecce qualem distinctionem facit inter hominem, & filium hominis. Homines appellat, qui de primo homine Adam per corruptionem descenderunt. Vnde & Iob ait: Quanto magis homo putredo, quia in putredine corruptio est. Ipse verò solus purus Christus dominus, quia sine corruptione de matre virgine natus est. Siquidem non appellat hominem, qui vtique putredo est, sed filiũ hominis, qui vermis est. Sicut enim vermis de sola terra, ita Iesus Christus de sola virgine generatur. O q̃ humilis vermiculus Iesus Christus, qui opprobrium factus est hominum, & abiectio plebis, ab hominibus contemptus sine causa, sine vindicta conculcatus sicut vermis. Cùm malediceretur, nõ maledicebat, cùm pateretur, non comminabatur. Humiliatus est vt fieret homo, vt hominibus subderetur, beatæ matri & Ioseph nutricio suo, Simeoni expectatori suo, vt nõ solum bonis, verumetiam malis terrenis potestatibus soluens cum Petro didrachmum inuentum in ore piscis. Subditus est Ioanni baptismate suo, qui ab ipso potius debuit baptizari. Humiliatus est vsque ad ablutionem pedum discipulorum suorum bonus & benignus Iesus. Postremo humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortẽ autem crucis. Quo vltra progredi poterimus? Mortuus nõ qualibet morte, sed morte crucis, morte turpissima condemnatus est. Vidésne igitur, quantum in vite nostra benigno Iesu, flos iste violaceus floruerit? Multi vsque ad mortem humiliati sunt: sed nequaquam eò vilipensionis descenderunt, quia nunquam ad tantam exaltationem peruenerant. Quis enim bonorum omnium morientium sibi potuit vsurpare, quod de Christo Iesu dictum est? Cùm in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se ęqualem deo. Nullus profectò, quia nullus hominum pręter ipsum deus erat. Maximè ergo humiliatus fuit, qui solus cùm in forma dei esset, exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, & ad tantam abiectionem deueniens, vt ab hominibus iam nõ homo, sed vermiculus reputaretur. Sed quę est causa tantæ humiliationis in benigno Iesu? Non enim sine rationabili necessitate & iusta causa sic humiliatus est filius & sapientia patris, quæ nihil sine causa facit. Quid multis immoramur? Propter hoc factus est homo, vt hominẽ redimeret: infirmat⁹ est, vt nostras infirmitates curaret: inops factus est, vt sua nos inopia ditaret, humiliatus est, vt nos exaltaret: traditus est ad mortẽ, imò mortuus est, vt nos viuificaret. Quis sanæ mentis cõtemnit humiliari propter tam humiliatũ pro nobis? Et licet multæ sint causæ, quæ nos ad humilitatem cogant, scilicet initium pudorosum, vita dolorosa, finis timorosus, metus gehennæ, spes cœlestiũ, hisq; cum aliis causis si quę sunt, cessantibus, sola regis nostri ac redemptoris patris dulcissimi & optimi Iesu humilitas ad humilitatem virtutẽ, nos non solũ incitare, sed violenter cogere deberet. Humiliemur ergo, & propter supradictas causas, vt vicẽ rependamus propter nos humiliato domino Iesu, offerentes violam humilitatis ipsius, quia ipse vitis nostra tam excellenter effloruit, & in corde nostro gustantes vt hunc florem suum, quem ipse specialiter in se voluit commendare, recognoscens in nobis nos secum, qui super omne nomen exaltatus est, in tempore visitationis suæ exaltare dignetur.

(D, E, F in right margin)

De florente lilio castitatis. Caput XVIII.

NON POTVIT DEESSE in vite nostra florente flos lilij candentis excellens castitatis insigne. Inter omnes virtutes castitas quadam speciali prærogatiua flos meruit appellari, quæ per lilium figuratur. Castitatis autem nomine hoc tractatu non quamcunque accipe castitatem, sed eam quæ virginitas appellatur. Est enim & castitas continentium seu viduarum, & est castitas maritalis. Sed eæ iam minimè flores appellantur, quia virginitatis florem lilij amiserunt. Eos igitur qui deflorati non sunt, id est virgines flore lilij in præsenti volumus nuncupari, nec hoc dicendo facimus iniuriam continentibus & maritatis. Non enim cũ laudamus castitatem Ioannis, vituperamus cõiugium Abrahæ:

nec

G nec commendando virginitatem Mariæ, viduitatem Annæ reprobamus. Sed habent singuli merita sua, non parua tamẽ dignitate distincta. Quis autem fructum tricesimum nõ laudat in coniugatis, sexagesimum in viduis, licet his excellenter præferatur fructus centesimus virginitatis? De hac igitur gratia lilij in quo vitis nostra floruit locuturi videamus, vera luce nos illuminante, quare tanta virtus per lilium figuretur. Et manifestè quidem occurrit, quia propter candoris munditiam qua ille flos cæteris floribus est prælatus. Hinc sanè munditia virginalis meritò figuratur typo lilij. Nullus præterea alius flos vel ipso prospectu tantum præ se fert gratiæ, quantum hic vnus: quare meritò mundissima, & omnibus piis gratiosa virginitas per hunc figuratur florem. Quibus itaque laudibus te efferam ô virginalis candor? Prorsus nescio. Atqui nescientem me doceat singulare illud lilium, increata dei sapientia dominus Iesus vnigenitus patris filius & vnicus filius lilij singularis, id est castissimæ virginis matris, quæ in confinio vtriusque legis votum consecrauit perpetuæ & integerrimæ virginitatis. Doceat, inquam, me, quomodo per considerationem lilij materialis, lilij virginalis circũstantias agnoscere valeam. Propter has ergo proprietates quas iam proposuimus, ipsum lilium materiale in radice & trunco, foliis & in his aliis flosculis, qui intra illum concluduntur, studiosius inuestigare curemus. Speramus enim quòd his omnibus specialiter
H consideratis, commendationem perfectæ virginitatis inuenire possimus.

De radice lilij. *Caput XIX.*

RADIX lilij commendatur in tribus, alba est, splendida est, tractabilis est. Quid autem per radicem in terra latentem, nisi cogitatio latens in corde figuratur? Per albedinem ergo radicis, munditiam cogitationis accipimus. Quid ergo munditia carnis, siue munditia cogitationis? De hac præcepit dominus: Lauamini, inquit, mundi estote. Nam ne exteriorem munditiam intelligeres solam, subiunxit: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Peruersæ enim cogitationes separant à deo. Et sicut veritas testatur: De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, furta, blasphemiæ, & cætera quæ coinquinant hominem. Sũt autem cogitationes nigræ siue pollutæ, nempe diabolicæ, mundanæ, carnales. Cùm aliquis se alio meliorem æstimat, cùm alij similis esse videri vult qui eo maior est, vel cùm non vult subiectus esse ei qui sibi prælatus est, diabolicæ sunt cogitationes, quæ à diabolo irruente, & ab ipso cæteris familiarius vsurpatæ, ita vt propriè character diaboli dicatur superbia. Cogitationes mundanæ sunt illæ, quæ animum concupiscentiis rerum illaqueant: vt illis acquirendis nimis so-
I licitè insistant, & acquisitis nimis delectetur, ne proximorum necessitatibus erogentur, & sic fiãt alieni à charitate dei, quia scriptum est: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatẽ patientem, & clauserit sua viscera ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Cogitationes carnales sunt, quæ homines ad luxuriam pertrahunt carnis, vt pote quando inordinata dilectione & delectatione cogitant viri de mulieribus, vt mulieres de viris, quia stulti homines amorem appellare præsumũt, quod verius odium posset appellari. Est & luxuria ciborum & potuum cũ lautiora, & delicatiora propter solum saporem quęruntur, nõ propter sanitatem adipiscendam. Posset quis vti delicatis cum moderatione, quod tamen difficile obseruatur. Simile iudicium est de his qui vestimentis delicatis vti desiderant. Perditur proprietas lilij & virginitatis decor, si radici desit albedo, & cogitationi virginalis munditia. Nam si corpus extrinsecus sit mundum, & cogitatio intrinsecus sit polluta, iam non virtus, sed hypocrisis appellanda est. Hoc tamẽ sciendum, teste Gre-
Greg. gorio, quòd cogitatio quantumlibet immunda mentem non polluit, cui ratio non consentit. Quis enim cogitationes suas ita refrenare potest, vt non quælibet immunditia titilletur? Sed continuo talium cogitationum insultus sunt reprimẽdi; vt vnde sperabat se hostis vincere, per hoc magis victus abscedat. Quod fit quotiens prauis & immũdis cogitationibus attracti statim ad signũ crucis, ad passionis dominicæ recordationem & lachrymarũ subsidia confugimus, & suo telo in

bello fortes effecti hostem ferimus. Non solum autẽ alba, sed & cãdida siue splendida est radix lilij. Candore autẽ siue splẽdore hilaritatem animi videtur designare. Sunt autẽ nonnulli qui bona quidem opera faciunt vel coactione, vel necessitate, vel consuetudine, sed ad hæc agẽda nulla alacritate mouentur, quod vitiũ propriè acedia dicitur. Et hoc quidem vitio religiosi homines maximè affliguntur. Nam seculares admodum pauci, & si hoc sit vitiũ, non aduertunt. Mũdo enim alligati, spiritualis vitij vix possunt apprehendere nomen: cũ tamen hoc vitium inter septem principalia nominetur. Nũc ergo spiritualibus loquamur, qui hoc vitium possunt intelligere. Vitium acediæ est, quod quendam torporẽ incutit animo, vt ipsi omnia exercitia spiritualia quasi insipida videantur, & in graue tædiũ conuertantur. De quo tædio dicit Psalmus: Dormitauit anima mea prętædio. Et alibi: Omnẽ escam abominata est anima eorũ, & appropinquauerũt vsq; ad portas mortis. Tantũ quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorũ, vt etiam omnẽ escam, id est, omne spirituale exercitium abominetur, vt nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuũ libeat exercere. Imò etiã appropinquãt vsque ad portas mortis, id est, vt etiã ipsiusvitę fastidiũ habẽtes morte finiri desiderent, cũ sancto Iob dicẽtes: Tædet animã meam vitæ meæ. Huic graui vitio medetur iucunditas, quæ per nitorem radicis lilij designatur & reformat ægrũ animũ L
& abiectum, & ad meditationem incitat spiritualem, & reddit desiderium laborandi, orandi, legendi: vt exultat quasi gigas ad currendam viam, & cùm Psalmus dicat: Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meũ. Curritur quippe via mandatorum dei, cùm cor dilatatur, id est spirituali iucũditate aperitur. Dicitur enim naturaliter timore & tristitia cor claudi, securitate verò & lætitia aperiri. Quantum putas, conuenit hæc virtus hilaritatis virginibus sacris, quæ gaudiũ huius mundi & omnem ornatum seculi contempserunt propter ornatũ domini sui Iesu Christi? Vt quod deest exterius, interius impleatur. Gaudete ergo in domino semper: quia vana gaudia eiecistis. Iterum dico gaudete: quia vero gaudio adhærere meruistis, & in cogitatione cordis vestri hilaritatis nitorem semper habere. Hilarem enim datorem diligit deus, dator singularis & verè hilaritatis. Est & tractabilis radix lilij, per quam virtutem mansuetudinis intelligere debemus. Scimus enim quamplurimos esse qui castitatis virtute præeminent, sed ita leui causa, imò sine omni causa moueri consueuerunt, vt tam sibi quàm aliis in quos commouentur, fiãt nimium onerosi, semper exacerbatum animum gerentes ex omnibus quæ capiunt visu vel auditu. Non decet hoc virginẽ Christi, qui dicit & docet, Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et qui mitibus promittit beatitudinẽ, dicens: Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Quid ergo im- M
mites? Exules erunt in terra. E qua? De qua scriptum est: Placebo domino in terra viuentium. Quid prodest castitas ab illa terra exulantibus? Non sunt illa profectò lilia, quibus hęc proprietas deest, vnde non pertinent ad istud perfectissimũ lilium benignum Iesum, qui de se dicit: Ego flos campi, & lilium cõuallium. Quæ sunt illa lilia ad ipsum pertinentia? Audi. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Tractabile & lene est lilium, pungẽtes & duræ sunt spinæ. Non perdit lilium suam lenitatẽ, licet proferat spinarum asperitatem. O q̃ malæ filiæ per cõmunionẽ fidei, spinę per amaritudinem morum. Tu ergo si vis esse lilium verũ, si vis à sponso dulcissimo collaudari, esto lilium inter filias, inter illas animas quæ eiusdẽ fidei, eiusdem professionis tecum sunt. Sed & morum amaritudine & verborum asperitate te pungunt. Esto inter tales mitis & tractabilis: nõ exasperereris ad quodlibet verbũ, sed habe sustinentiã, vt merearis & tu audire: Sicut lilium inter spinas, &c. Nec tamen hæc dicimus, vt tacitè transeat omnium peruersitas, & vt nõ corripiantur inquieti, vel vt tumidi non cõprimantur, imò qui eiusmodi sunt, reprehẽdendi veniunt, vt ne amittatur tractabilitas tuæ radicis, qui vis esse lilium. Sed secundum apostolum argue, obsecra, increpa, insta opportune, importune, in omni mansuetudine & patientia, quasi dicat: Ita fortis exerce zelũ disciplinæ, vt lenitatem non perdas interius in mẽte, vt reuocãdo peruersum, tu ipse quoque non peruertaris. Sunt autem quandoq; malorũ vitia arguenda

A guenda quandoque tacitè sufferenda, secundum quod vniuscuiusque qui talis est, vtilitati videris expedire: quia non omnes ægroti vno genere medicinæ curantur. γνώμη.

De trunco & quæ requiruntur ad lilia castitatis. Caput vigesimum.

SEQVITVR videre de trunco lilij, in quo tria considerãtur, rectitudo, fortitudo, longitudo. Truncus ergo lilij à radice exiens est, propositum bonum exiens à bona cogitatione. Cùm enim bona cogitaueris, si conualescant illa in te sicut radix in terra, necessitas exigit vt ea quæ cogitationi placent, proponas ad effectum boni operis perducere: & sic statim habes truncum lilij, id est boni, hoc est bonum propositum à bona radice & cogitatione procedens.

De rectitudine lilij. Caput XXI.

NECESSARIA est huic trunco boni propositi rectitudo, id est, vt recta intentione proponamus bonum facere pro illo, non terrenas diuitias, non humanos fauores, nec honoris transitorij excellentiam requirentes. Astutus enim ille serpens, id est, satanas cum principio bonæ cogitationis non potest resistere, ponit insidias in via, quibus intentionem boni propositi possit euertere, & per truncum peruersum ipsam quoque radicem bonę cogitationis amare-
B scere faciat. De his insidiis conqueritur Psalmus: In via hac qua ambulabã, absconderunt superbi laqueũ mihi. O quanti istis laqueis capti & decepti sunt, qui bona quidem bene initiantes, tandẽ exterioribus cogitationibus accedentibus, propositi sui rectitudinem deseruerunt. Omnino peruersi & per bona opera sua, vel diuitias, vel honores, vel voluptates terrenas semel adepti, primæ intentionis sunt obliti. Et aliud q̃ deum quærentes, idololatræ facti sunt, dum gloriam incorruptibilis dei, qui solus gloriosus est, & solus quærendus, mutauerunt in similitudinem volucrum, bestiarum & serpentum. Quomodo in similitudinem volucrum mutant gloriam dei? Qui bona opera sua, quæ prius ad gloriam dei facere intẽderũt, intentionis rectitudine commutato pro vana mũdi gloria facere laborant. Per volucres enim leues & instabiles, & alta petentes ac vana figurantur. Gloriam dei mutant in similitudinem bestiarum, qui bona opera per quæ prius gloriam dei intenderunt, præterea pro carnis implenda voluptate faciunt. Per bestias enim quæ tantùm quæ carnis sunt sequũtur, voluptas designatur. Gloriam verò dei in similitudinẽ serpẽtum commutãt, qui bona opera quæ pro cœlestibus tantum diuitiis, & pro gloria dei adipiscenda fieri deberẽt, propterea operantur vt ex his terrenas diuitias consequantur. Per serpentes enim qui terram comedunt, designantur auari, qui tãtum lucra terrena sequuntur, & animæ suæ ventrem cupiunt
C implere. Hæc sunt scandala, quæ in via rectæ intentionis gradientibus abscondit diabolus, vt truncum lilij, id est, bonum propositum à sua rectitudine distorqueat. Heu, heu domine deus. Quis euadet laqueos istos? Ecce vt taceas seculares, quot quanto videmus ordinum diuersorum prælatos, quos bona sine dubio scimus intentione nudos nudum Christum fuisse secutos? & tamen inuiti ad prælaturas licet attrahantur, non post longum tempus, sed statim corrumpunt intentionem, truncum vitiant, commutant propositum: vt prælaturis ad quas inuiti venerant, libenter inhæreant, præesse cupientes potius quàm prodesse, lautioribus ferculis & exquisitis, voluptati ventris, potius quàm vtilitati, vel diuinæ voluntati deseruiunt: nonnunquam etiam pecunias congregare dicũtur, non vt spiritualibus filiis necessaria, sed vt carnalibus nepotulis & amicis superfluè aliquid largiantur. O vtinam mentiar domine Iesu, vtinam mentiar: vt me solo mentiente omnes in rectitudine & veritate persistant. Vobis autem ô virgines Christi humilitatis virtutem quam sæpius vestræ charitati commendamus, ad propositi nostri rectitudinem pro maxima parte putamus sufficere. Dum enim in tantam altitudinem castitatis ascenditis, laborat aduersarius vester Satanas, vt vos ab illa deflectat. Clamat enim nobis sæpè, imò semper suggerit vocem illam, dicens: Incuruare vt transeamus. Quid est incuruare? Flecte intentionem tuam ad terrena, quam ad cęlestia erexisti, vt pateat nobis trãsitus per te, vt conculcemus te. Ne consentias inimico tuo, ô anima casta, D
virgo Christi, amica sponsi tui, amici tui sponsa ne cõsentias vt ne incurueris, hoc est, nihil terrenum quæras, non laudes humanas, non honores, non diuitias terrenas: quia si ad hæc declinaueris, transibit per te mẽdax ille, téque conculcabit & premet ac elidet te, & iugum iniquitatis suæ importabile ponet super te, si abieceris iugum Christi leue & suaue. O quàm insensati, qui rectitudinem intentionis suæ sic incuruant vt accipiant illum teterrimum & iniquissimum Satanam successorem suum, abiecto illo pulcherrimo & optimo primo rectore domino Iesu, cuius, vt ipse asserit, iugum suauissimum est, & onus leuissimum.

De fortitudine trunci. Caput XXII.

FORTITVDO trunci imprimit virtutem, quæ fortitudo vocatur. Est autem fortitudo, secundum quod eam hic accipimus, quædam virtus omnium tentationum sustinens insultus, non earum modò quę molestæ, sed etiam earum quę prosperæ sunt. Est autem hæc virtus trunco lilij nostri proposito boni operis, & maximè voto virginitatis conueniens: quia quanto laudabilius est votum, tanto facilius & fortius insistit diabolus, vt impediat bene tertiari, quod in bono initio non potuit impedire. Talis truncus verè opus est, vt sit fortis contra frigus. Bonum nanque propositum vnde tentatur, acedia est, qua quandoq; sicut etiam supra diximus, in-
E tantum tentantur electi, vt non orare libeat, nec legere, nec meditari, nec aliud quicquam operari eorum quæ sunt quædam fomẽta animæ, quia oratione, lectione, meditatione, seu etiam exteriori exercitio corporis vires animę reparantur & conseruantur, & augentur, eísque subtractis animam languescere necesse est, & in frigus mortale resolui, statímq; subintrat luxuria, vendicatq; sibi sedem in anima frigida, & eã pessime suo igne calefacit. Sine autem intermissione nostro lilio virgini Christi orandum, legendum, meditandum, vel etiam exterius aliquid operandum est, ne in ipsa truncus boni propositi corrumpatur. Hæc enim, sicut ait beatus Augustinus, si cum discretione fiant, vt valetudinem corporis non perturbent, in delicias spirituales vertuntur. Color quo corrũpitur truncus boni propositi, seculi prospera sunt, in quibus nimis insidiæ inimicorum latent. Multos enim inuenimus, qui aduersis resistant: quia in illis tentatio est manifesta. Sanum est corpus, aduersitates animi quæ euenerant & tentationes, sedatæ sunt. Quid superest, nisi securitas? Caue, caue, væ huic securitati, væ paci huic, de qua dicit ipsa veritas: Dum fortis armatus custodit atrium suũ, in pace sunt quæ possidet. Time ergo dum omnia prospera sunt & tranquilla, ne ille fortis armatus satanas sine resistentia possideat te. Noli dicere apud te, quod dixit ille diues, cuius ager vberes fructus attulit: Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos, comede, bibe, epulare: quia cùm dixerint pax & securitas, tunc F
repentinus superueniet eis interitus, & non effugient. Tu verò si vis pacem & securitatem veram habere: vide ne vnquã securus sis, sciens pro certo nihil tibi tam timẽdum sicut pręsentem pacem, quæ sine dubio æternum generat timorem. Neque enim omnibus sanctis melior es tu, qui in tentationibus probati & perfecti sunt. Quis melior beato Iob? Cui ipse dominus testimonium perhibuit, quòd esset vir simplex & rectus ac timens deum, & recedens à malo, & cui similis non erat in terra. Simile vide in omnibus deum timentibus, apostolis, martyribus, quanta passi sunt tormenta, vt securi peruenirent ad palmam regni, qui fortes facti sunt in bello, non in prosperitate. Tempestates autem trunci lilij nostri impugnantes manifestæ aduersitates sunt, in quibus quærendum est vnicum & singulare remedium, ille optimus medicus, dux non seducens, rex suos erigens, athleta fortissimus, in suis & pro suis pugnans & vincens, & inde victores coronans dominus Iesus. Quid quæris, quod in illo non inuenias? Si ægrotus es, medicus est. Si exulas, dux est: si desolatus es, rex est. Si impugnaris, pugil est. Si sitis, potus est. Si alges, vestimentum est. Si tristaris, gaudium est. Si obtenebraris, lux est. Si orphanus es, pater est. Sponsus est, amicus est, frater est, summus, optimus, misericordissimus, fortissimus, pulcherrimus, sapientissimus est, omnia sine fine gubernans. Quid autẽ laboro? Omnia quę velle potes & debes, est dominus Iesus Christus,

G Christus. Desidera hunc, require hunc. Quia hæc est illa vna preciosa marguarita, pro qua emenda etiam vẽdenda sunt ōmnia quę tua sunt; qua habita nullius tempestatis procellam timebis. Sit ille finis propositi tui, sit in illa posita fortitudo tua, non in viribus tuis, & nullo modo confringeris, quia ipse & non alius est verissimus & optimus consolator aduersitatum & pressurarum.

De vermibus qui corrodunt truncum.
Caput XXIII.

VERMES truncum boni propositi corrumpentes, sunt tentationes intrinsecæ, qui tanto viciniores sunt, quanto familiariores, sæpe sub boni specie bonum propositum corrumpentes. Est enim aliquis qui de bonæ cogitationis radice, boni propositi truncum emisit. Proponit omnia, quę mũdi sunt, relinquere: & vt nudus Christum nudum sequatur, sed nascitur intrinsecus vermis prauæ suggestionis, dicens: Ita indotata tibi soror est, paupercula mater: sunt fortasis fratres vel filij, siue alij quicunque amici rei familiaris inopia laborantes, qui de te solo pendent, te vnum respiciunt: quos si reliqueris, aut mendicabunt turpiter nimium in tui generis opprobrium, aut furtiuè vel violenter certè rapient aliena, & sic in corpore simul & in anima peribunt. Quòd si tu qui his poteris subuenire manendo in possessione tua, hos
H in certo periculo reliquisse videberis, & clausisse viscera tua ab eis, quomodo charitas dei manet in te? Ergo vt maneas in charitate, mane cum illis: quia sine charitate nihil proderit tibi, quicquid agas. Quòd si tibi etiã prodesset, melius tamen esset vt multos tecum, quàm solum te seruares. Nũquid præceptum est alicubi à domino, mũdum omnino ab omnibus relinqui? Quin & magis operibus misericordiæ commendabũtur electi & saluandi in extremi examinis die. Quid ergo quæris extra mundum, quod in mundo melius habere poteris & securius? Adduntur his vermibus alij vermes mortiferi, scilicet difficultas claustralium præceptorum, & quod maior est casus vbi altior gradus, ciborum parcitas, ieiunia, vigiliæ, intolerabilis labor sine requie, duritia lectorum, laboris adsiduitas, & super omnia abrenunciatio proprię voluntatis, cum periculo falsorum fratrum, duritia prælatorum. Ecquis omnia enumerabit? Innumerabiles sunt hi vermes pessimarum suggestionum truncum boni propositi grauissimè corrodentes omnino. Resistendum est his vermibus omnino, & sacrarum scripturarum rationibus sunt euacuandæ. Vermis igitur qui indiscretè adeo charitatem & misericordiæ cõpassionem persuadet, occidendus est, vnguento dominicę sententiæ, dicenti: Si quis venit ad me, & non odit patrem & matrem, & vxorem & filios, & fratres, & sorores, ad hęc autem & animã
I suam, non est me dignus. Qualiter autem diligendi, & qualiter odiendi, per vaccas trahentes plaustrum cum arca domini perdocemur: quarum vituli dum essent reclusi domi, ipsæ vaccæ arcam gestantes & recto itinere pergentes Bethsames, cùm audirent vocem vitulorum, dederunt quidem mugitum, qui erat signum naturalis affectus: nec tamen se ab arrepto semel itinere deflexerunt. Tu verò si iam portas siue professione aperta & solenni siue occulto proposito iugum domini, id est, regulam quamcunque per spiritum sanctum à patribus institutam: si te prędictorum vermium suggestiones incipiunt corrodere, imitare vaccas Allophylorum portantes arcam domini, redde mugitum, id est signum affectus, hoc est condole, compatere, consolare eos qui naturali amore cõiuncti sunt: nihil tamen minus serua viam inceptam, hoc est, perfice bonum propositũ dirigendo pedes tuos versus Bethsames, versus domum solis, hoc est, ad cœlestem patriam, vbi est summa & spiritualis habitatio solis nostri domini Iesu, qui est sol iustitiæ, quæ in illa domo lucet in virtute sua habitans lucem inaccessibilem. Sic sunt amandi amici, vt affectus amoris erga illos conseruetur, sicut sunt & odiendi, vt eorum amor nequaquam amori dei præferatur, imò nec animæ nostræ commodum amori illius præferre debemus: sed tanquã odisse animas nostras affligendo illas ieiuniis, vigiliis, castigationibus, vt doceamus eas dominicis obedire præceptis. Eos quoque quorum inopiam implere possemus in seculo permanendo, eidem commendabimus conseruandos, qui est

Eadem habes serm. 7. ad sororẽ.

rex regum & diues in omnes qui inuocant eum, orantes vt K
eorum statum ita gubernet, sicut scit eorum saluti expedire. Cæterùm vermes suggerentes austeritatem vitę regularis velociter necabuntur, si mentem nostram myrrha, id est amaritudine dominicæ passionis, curauerimus inungere, cui quicquid pati potuerimus comparatum, aut parum, aut nihil poterit æstimari. Sunt autẽ hi vermes, maximè importuni proposito virginali, eò quòd magister vermium Beelzebub, qui primitus Euam virginem leuiter supplantauit, se modo iure doleat à virgunculis vtriusque sexus toties supplantari. Vide ergo & præuide, & præcaue vermes tibi insidiantes virgo Christi. Quum enim nõnunquam cogitaris te ad perfectam staturam casti lilij aut peruenisse iam, aut facilè peruenturum: excute ac depelle abs te vermes istos suggestionum noxiarũ & imminentium trunco pariter & radici tui lilij, tibique per suggestionem dicentium: Quid agis? Quorsum deflecteris? Nunquid florem iuuentutis tuæ vis extinguere? Nũquid dulcedinem maritalis copulæ nõ experieris? Nunquid filios charissimos & filias solatij tui, & superstites vitæ tuę non habebis? Nũquid ministrorum fidelium seruitio carebis? Stultum est iter, quod aggrederis: imitare parentes tuos, qui te genuerunt. Gigne & tu filios, & secundum institutionem dominicam coniugio fruere, qui de virginibus præceptum non dedit. Insidiosi vermes sunt hi ô virgo Christi, in quorum fa- L
ciem conspuendum est tibi. Si hos curaueris euadere, diligentius intuere quid sit Iesus Christus, ô anima virginalis, vtrum virgo vel coniugata cui virginem matrem commiserit, quem familiarius dilexerit. Quid opus est multis? Virgo est Christus Iesus natus de virgine, quam virgini commendauit purissimo, hoc est, beato Ioanni, quem speciali prerogatiua castitatis ampliori dilectione fecerat dignum. Hic Iesus Christus sponsus tuus tibi sequendus potius quàm parentes, si vis florem iuuenilem animæ tuæ conseruare, qui nunquam veterascit. Virginitas enim nunquam decidet. Si autem de flore corporali vis agere, nunquid non magis florent virgines animo simul & corpore, quàm qui corrupti? Imò verò virgines tam in corpore, quàm in anima verè florent, singularia lilia lilij singularis, qui vt firmiter spero, & in hac mortali vita suis liliis abundantiam suæ suauitatis abundantius, quàm cæteris eructat, quia in his similitudinẽ suam videt distinctius expressam. Quocunque enim Christus pergit, virgines sequuntur, fœcundæque fiunt de spiritu ipsius concipiẽtes bonum propositum, & bona opera parientes, quæ nunquam moriuntur. Sicut generatio terrena in peccato concipitur, in tristitia paritur, & anxietate nutritur, cum dolore tandem amittitur vel deseritur. Non tales erunt filij tui, ô virgo Christi, non sic. Neque enim vnquam morientur, vnquam amittentur, imò semper siue viuentem, siue morientem sequentur te, tuebuntur te, & in vitam æternam perducent te. Multi ergo filij, & M
multo meliores desertæ, id est, virgines Christi, qui ad præsens deserta vident, magis quàm eius quę habet virum carnalem. Si hoc & his similia frequenter ad mentem reduxeris, morientur proculdubio in te vermes malarum suggestionũ, nec ad corrodendum truncum boni propositi tui, tuente te sponso tuo, aliquo modo præualebunt.

בעלזבוב Beel-zeuub idolum muscæ, aliâs Beelphegor, qui & Priapus.

Heua viuens. חוה

De longitudine trunci.
Caput XXIIII.

LONGITVDO trunci in lilio, quæ in altum erecta est, virtutem longanimitatis insinuat, quæ perseuerare volentibus summe necessaria est. Sed quia de virtute perseuerantiæ supra in tractatu sexti folij diffusius locuti sumus, hic breuius aliquid dicemus. Videtur autem hæc virtus plurimum commendanda in virginibus, maximè sexus fœminei, quarũ tam animis, quàm corporibus quædam infirmitas & debilitas longanimitati siue perseuerantiæ cõtraria naturaliter est inserta. Sed benedictus deus qui hodierna die etiã infirma mũdi elegit, vt confundat fortia, & animis virguncularũ tenerrimarũ seipsum proponit defensorẽ, vt illius primi & fortissimi corruptoris, antiqui serpentis dico, caput elidat, qui humillimis Christi virginibus insidiatur. Quis sanę mentis prę gaudio nõ exiliat, cũ iam tempora nostra tot videat virginum liliis redimiri, tanta fortitudine non sua, sed sponsi sui contra furorem draconis

A draconis infesti viriliter dimicantibus, & triumphi coronam merentibus. Gaudeo ego planè cum iam nec in vicis, nec in ciuitatibus, nec in claustris lilia ista desunt, imo cum & multa deserta & inuia claustris virginalibus sint repleta, ita vt vere dicatur, quod germinent campi, eremi, germen odorũ domini. Etenim ascendunt de deserto virgunculæ, virtutum deliciis affluentes, innixæ non super se, sed super dilectũ suum, & longanimiter expectantes sponsum suum quando veniat, vt cum clamor factus fuerit, aptent lampades suas, & intrent cũ eo ad nuptias sempiternas, vbi iocũditas & exultatio thesaurizabit super ipsas, & nomine æterno hæreditabit illas dominus deus noster. Vos igitur ô virgines Christi ne deficiatis in expectatione Christi. Aderit enim citissimè sponsus vester, qui idcirco aduentum suum differt, vt cum cęteris bonis operibus vestris, vestræ etiam donet expectationi coronam. Scio quanuis expertus non sum, quomodo gematis, quomodo compungamini in illo purissimo cubili cordis vestri. Ne deficiatis in bono proposito vestro, vt ad consummationem boni operis & perseuerantiam peruenire possitis, per quam coronam mereamini sempiternam.

De foliis circa truncum. Caput XXV.

SEQVITVR de foliis circa truncum, iam de foliis quæ circa truncum sunt videamus. Folia igitur sicut supra di-
B ximus de foliis viris, verborum figuram habent. Circa quæ folia considerandum est, quod semper sunt virentia inferius, & circa terram maiora sunt & plura, quàm in superiori parte, & quod supposita apostematibus, rumpunt & mitigant ea. Nimirum his foliis similia debent esse verba virginum. Viriditas igitur foliorum, virtutem verborũ significat: videlicet vt nullum verbum proferatur ab ore virginis Christi, quod nihil in se virtutis contineat. Ne resecentur hic non solum verba turpia, scurrilia, iocosa, luxuriosa, superba, iracunda, detractoria, adulatoria, sed etiam verba superflua. Verbum enim superfluum, id est otiosum, foliũ aridum est. Folium vero aridum, folium lilij non est. Si ergo vis esse liliũ, habeto verba virtuosa, folia viridia, de quibus scriptum est: Folium eius nõ defluet. Vis autem videre, quòd verbum ociosum folium aridum est? Audi ipsam veritatẽ, dominum Iesum: Omne igitur verbũ ociosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationẽ in die iudicij. O quantus terror, iudex sapiẽtissimus, qui numerat omnes pluuię guttas, discretor omnium tentationum omniũ hominum, à primo Adam vsq; ad vltimum, qui erit in fine seculi, vult audire rationem verborum omnium ociosorum cum sederit in sede maiestatis iudicij sui, vbi non iam misericordia, sed iudicium cãtabitur domino. Quid tũ miseri & miserabiles faciemus? Sapientissimus es domine, falli non potes: iustissimus es, corrumpi
C non potes. Tempus miserendi tunc præteritum erit, quia iudicabis orbẽ terræ in æquitate, iudicabis populos in iustitia, qui prius per misericordiã pepercisti. Quid ergo dicam? Miserere quæso, dum tẽpus est miserẽdi, pater misericordiarum, vt non iudices me in tempore iudicãdi. Pone custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis, vt non solum à maledictis & turpibus declinem, verum etiam ociosa verba deuitem, ne de illis me oporteat in die iudicij reddere rationem, vbi iam non de bonis & viridibus foliis verborum, sed de malis aridis ratio est reddenda. Quid est autem verbum
Ociosum verbum. ociosum? Ociosum est verbum teste Gregorio, quod ratione iustæ necessitatis vel intẽtione piæ vtilitatis caret. Quidquid ergo loqueris, nisi intendas alicui prodesse, ociosum est. Quis de his omnibus reddere potest rationẽ? Moderetur ergo omnis homo linguam suã, sed præcipue virgines Christi: vt sciãt quando vel qualem proferant sermonem. Nõ enim decet ex ore cantaturo canticũ nouum sponso suo aliquid verbis pro
Canticum nouum. cedere, quod illi cantico sit contrarium. Quid est ergo canticum nouum? Cãticum charitatis. Quare nouum? Quia initio seculi à primis creaturis canticum fuit vetus, canticum cõtrarium charitati. Vis ergo nosse? Cantauit angelus periturus in cœlo canticum superbiæ, dicens: Ponam sedem meam ad Aquilonem, & similis ero altissimo. Cantauit postea detractionis canticum in paradiso, cum accedens ad mulierẽ ait: Quare prohibuit deus vobis, ne comederetis de ligno sciẽtię bo-
D ni & mali, tanquam diceret, mala intentione prohibuit? Canticum dubitationis cantauit mulier, dicens: Ne comedamus & fortè moriamur. O fortè. Quantum infirmitatis nobis induxisti? Videns autem diabolus mulierem dubitantem, prorupit ad canticum mendacij, dicẽs: Nequaquam moriemini. O nequam, ô nequam, vbi est modò tuum nequaquam? Ecce mortui sunt duplici morte, quos dixisti nequaquam morituros. Nequaquã inquit, moriemini. Malum & vetus canticum hoc verbum veritati contrarium. Dixerat enim deus: Quacunque die comederitis, morte moriemini, morte videlicet animæ, vel vt alij exponunt, Moriemini, id est mortales efficiemini, scilicet, vt necessitatem tunc habeatis moriendi, qui modo non potestis mori. Si enim in obedientia permansissent, mortui non fuissent. Cantauit & Adam canticum excusationis in peccato, cum dixit: Mulier quam mihi dedisti sociam, dedit mihi & comedi, ac si diceret: Tu potius accusandus esses, qui talem mihi iunxisti mulierẽ, quæ me ad peccandum induceret. Charissimi, vetera cantica sunt hæc, cãticum superbiæ, canticum detractionis, canticum dubitationis, canticum mendacij, & canticũ excusationis. Cauenda sunt & per omnem modum cauenda hæc cantica ô virgines Christi, si nouum vultis canticum decantare. Sed neque aures vestras talibus canticis aperietis, qui vocẽ Christi specialius & familiarius audire desideratis. Viuit adhuc ille malignus serpẽs, &
E sub virginea facie, id est sub specie bonæ collocutionis, suæ malignitatis venena distillat. Cantat adhuc in cordibus auditorum suorum canticum superbiæ, cum illis latenter suggerit, vt ad honores & dignitates & prælaturas aspirẽt, vel propter nobilitatem, vel propter scientiam, siue etiã propter bonitatem suam. Quin & his deceptus fuit ipse, qui se prelatum in nobilitate pulchritudinis, & sapiẽtia, & virtutibus aliis: vidit choros angelorum & prorupit in canticum superbiæ, per quam cecidit, & alios cadere facit, quotquot secum idem canticum cantare præsumunt.

De nouo Cantico. Caput vigesimumsextum.

NON ita cantauit noui cantici imitatrix mater Christi, verum lilium vere viridantibus foliis redimitum. Vis videre folia eius? vis audire canticum eius? Exaltata & supra quam dici aut cogitari potest, toti mundo cœlisque prælata non ascendit supra se, sed cantauit canticum humilitatis, quod & charitas est, quia charitas non inflatur. Eructauit de corde suo inebriato verbum bonum & suaue, canticum nouum virginibus cantandum. Ecquid ait? Magnificat anima mea dominum. Vide, quàm contrarium est canticum hoc cantico angeli ruituri. Incepit ille in alto, ac proinde in ima non descendit, sed corruit. Incepit Maria ab imo, vt in altum sub-
F leuaretur. Magnificat hæc dominum, non se, licet inæstimabiliter exaltata, seruans quod scriptum est: Quantò maior es, humilia te in omnibus. Vnde & super omnes cœlos angelorum meruit eleuari. Magnificauit se ille supra dominum, vnde infra omne quod est meruit præcipitari. Exultauit spiritus humilis Mariæ in domino Iesu suo: vnde oleo lætitiæ præ cõsortibus suis inungi promeruit. Exultauit stultus ille angelus in se: vnde luctu perpetuo meruit condemnari. Gloriatur ista humilitatem suam esse respectam, vnde habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Gloriabatur ille in multitudine virtutis suæ: vnde perpetuam despectionem incurrit. Vos ergo ô virgines Christi virete in foliis, in verbis charitatis, humilitatis, & patientiæ. Sequimini lilium illud præcipuum, matrem summi lilij boni Iesu, vt ipsum solum magnificantes, qui solus magnus est, in ipso & per ipsum & cũ ipso mereamini magnificari. Cauete nihilominus cãticum detractionis, quod in paradiso inchoatum est, cãticum vetus & in peccati vetustatem perducens. Et videte quãtum omnino sit contrarium nouo cantico charitatis: cum necessarium sit illum non diligi, tibi detrahitur. Solet enim charitas non obloqui, non detrahere. Sed potius peccata aliena excusare: vel si fortè sit necessarium corripere, facit hoc non animo malignandi, sed corrigendi. Cauete & canticum dubietatis, non dubitantes de misericordia domini: sed omnem solicitudi-

G nem veſtram audacter in eum proiicite, quoniã ipſi cura eſt de vobis. Non enim crudelis eſt, vt permittat vos cadere, ſi vos in ipſum proieceritis, qui vos adhuc hortatur, qui vos propter ipſum omni terreno ſolatio ſcit volũtariè deſtitutos. Nec dubitetis de pœna malis pro ſuis demeritis infligẽda, ne in præſumptionis vitium incidatis: nec dubitetis de præmio iuſtis conferendo, ne fortè deſperationis periculum incurratis. Cauete, ne canticum mẽdacij aliquãdo ex ore veſtro procedat, quo veritatis ſpõſum veſtrum ſpiritualiter laudare ſperatis. Perdit os virginis virginitatem ſuam, quoties ſciẽter in animo malignandi loquitur mẽdacia contraria veritati. Cauete nihilominus canticum excuſationis in peccatis, ſemper habentes in mẽte illud beati Ioannis virginis virginitati teſtimonium perhibentis: Filioli, inquit, ſi dixerimus quia peccatum nõ habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Si autem confeſſi fuerimus peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt deus, qui dimittit nobis peccata noſtra, & emundat nos ab omni iniquitate. Nemo igitur æſtimet ſe ſine peccatis eſſe: nec cum cognouerit illa, excuſet ſe, ſicut ſtulti ſolẽt adhuc hodie loquentes excuſationem Adæ, & dicentes: Mulier quam dedit mihi deus, ſeduxit me. Quare talẽ mulierem dedit mihi deus, quæ me ſeducat? Mulier iſta ſeducẽs virum, eſt caro ſpiritum noſtrum adducens ad conſentiendum peccatis, pro qua ſtulti deum quotidie accuſant, ſeipſos in pecca-
H tis voluentes & dicentes ſe carnis illecebris non poſſe reſiſtere, quam acceperunt à deo. Grande valde eſt peccatum illud, accuſare deum optimũ, qui fecit omnia bona valde propter te: & præcipue ipſum hominẽ præ cæteris creaturis exornauit. Bonũ ſine dubio fecit te deus bonus, qui fecit omnia bona, bona valde propter te. Neque enim bonus eſſet, ſi te malè feciſſet, propter quem omnia fecit, quę propter te bona facta valde fecit omnia. Bonum ergo & valde bonum fecit te deus. Bonus tu ipſe, te verè malũ facis. Si deleueris in te quod tu ipſe facis, inuenies valde bonũ te eſſe inter creaturas quas ipſe fecit. Fecit ipſe primò te ſecũdum ſe, & factus eſt poſtea ſecundum te. Fecit ipſe te poſt ad imaginem & ſimilitudinem ſuã, & factus eſt ipſe poſterior homo ad ſimilitudinẽ tuam. Verbum enim caro factum eſt. Laudemus ergo deum, qui ſecundum ſe fecit nos. Amemus deum, qui propter nos factus eſt ſecundum nos. Oremus ipſum, vt imaginem ſuam, ſicubi deformata eſt in anima noſtra: miſericorditer reformare dignetur, nihilominus & corpus noſtrum quod ad ſimilitudinem & naturam noſtram accepit, ſic immaculatum cõſeruare dignetur. Et viridia folia, id eſt verba virtutes continentia proferamus, ſiquidem volumus eſſe vera lilia, quæ verba veterum canticorũ non habent, ſed quæ nouo cãtico, id eſt charitati, ſpei, humilitati, & cæteris virtutibus conuenire noſcan-
I tur. Proferamus folia, & vos præcipuè ô virgines Chriſti, qui à viriditate habetis, quę vireant & quæ apoſtematibus ſuperpoſita rũpant illa, & leuient & ſanent ſanie foris eiecta: quod fit quoties inceſtum ad caſtitatem, ſuperbum ad humilitatẽ, iracundum ad manſuetudinem, auarum ad largitatem, guloſum ad ſobrietatem, inuidum ad charitatem, acedioſum ad alacritatem verbis bonis & veritati cõſentaneis producimus. Iſta vitia quaſi vlcera animam grauant, continentia in ſe venenum immundiciæ & prauæ cõſuetudinis, de quibus ſingulis quia nos in tractatu de foliis vitis exempla poſuiſſe meminimus, cauſa breuitatis in præſenti iudicamus prætereunda. Hoc autẽ dicimus tãtum, quod cõſiderandum nobis eſt, quo vitio vnuſquiſque laboret, vt ſecundum laboris ſui magnitudinem & qualitatẽ, verborum medicinam miniſtremus, & ſimiliter de aliis vitiis: ſicut ſupra poſitum eſt. Hoc enim ſciendum eſt, quia non ſemper ſilentio ſtudendum, licet cum magno ſtudio ſilentiũ ſit ſeruandum: ſed ianuã oris noſtri quandoque claudere, quãdoque aperire debemus, quatenus ita taceantur mala, ne cum malis etiam bona & vtilia taceantur. Quod etiam in petitione ſua innuit propheta, cũ dicebat: Pone domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circunſtãtiæ labiis meis. Oſtium quippe non ſemper patet, nec ſemper clauditur: ſed in domo ſapientis patet ſapientibus in nunciis emittẽdis: clauditur verò pro ſtultis intrinſecus retinendis. Sic & os noſtrum, quod eſt oſtiũ cordis noſtri, per quod verba quaſi quædam nuncia egrediũtur nunciantia quid interius agatur

in corde, quod verbis prudentibus & vtilibus eſt in tempore K
reſerandum: prauis vero verbis quę de malis motibus cordis ſurgunt, iugiter eſt claudendum. Tempus enim loquendi, & tempus tacẽdi. Nec minus peccat is, qui verbum ſubtrahit in tempore opportuno, quam qui praua loquẽdo, alios ſcandalizat. Nimis enim videtur auarus eſſe inuidus, qui verba gratis habita ad vtilitatem proximorũ negligit miniſtrare. Quãdo enim putas eum ſubſtantiam propriam indigẽti proximo largiturum, quæ diuiſa minuitur, qui verba nunquã deficientia non largitur? Ponat ergo dominus cuſtodiam ori noſtro, vt ſciamus quãdo & qualem debeamus proferre ſermonem: & oſtium circunſtantiæ labiis noſtris, vt ita non ſolum aperiatur, ſed etiã claudatur in tempore, vt neutro offendamus. Sed ſuperpoſita apoſtematibus animarum infirmarũ verba noſtra, tanquam folia liliorum ſaniem vitiorũ domino adiuuante eiiciant, & virtutũ vires valeant inſerere auditoribus.

De foliis iuxta terram. Caput vigeſimumſeptimum.

QVID eſt autem, quòd ipſa iuxta terram maiora ſunt & plura, ſuperius vero pauciora & minora: niſi quod viri iuſti & præcipuè virgines quantò altius aſcendunt ad culmen virtutũ terrenis cogitationibus & cupiditatibus infra relictis, tantò diſciplinatiores & tantò parciores debent eſſe in verbis? Per diminutionem enim foliorum in ſuperiori parte L
diſciplina verborum intelligitur, quia diſciplinati quiq; quaſi circuncidunt & extenuant verba ſua, ne quid in eis pudicitiæ vel diſciplinæ, contrarium valeat inueniri, quæ indiſciplinati & turpes quicunque omni honeſtate carentia turgida & inflata emittunt. Per paucitatem verò foliorum, verborum paucitas conuenienter accipitur: cui omnes boni tãtò magis ſtudent, quantò virtutum culturæ viciniores exiſtunt. Vnde de fratre quodam, qui diſcere volebat, & quaſi in vſum reducere linguæ correctionem, legitur quòd quidã per triennium lapidem portabat in ore. De alio vero, quod triginta annos nõ fuerat locutus quicquam. Videmus plures, qui dum in principio boni propoſiti & adhuc quaſi vicini terræ priſtina ducti conſuetudine, nec modeſtiam, nec paucitatem verborum valeant obſeruare, quorum verba deſignantur per folia lilij iuxta terram. Procedente vero tempore, gratiáque accedente ſecundum profectum ſuum moderantur verba, ſtudéntque ſilentio, ita vt non ſolum praua, ſed etiam ocioſa deuitent. Cui autem bonorum ſtatui melius cõpetit diſciplina & paucitas verborum, quàm virgini Chriſti? Nã ſi omni homini Chriſtiano præcipitur, vt nec turpiloquium, nec ſcurrilitas procedat ex ore eorum, ſed magis gratiarum, quanto magis virgo ſuo domino pudicitiam conſecrans, ab omnibus potius debet tẽporibus abſtinere? Qui ſuam proculdubio pudicitiam non violauit, tãtò maiores debet domino reddere gratiarum M
actiones, quanto maiorem eſt gratiam conſequutus. Bonos enim virgines eſſe, ſummum bonũ eſt & ſumma gratia, quia ij ſoli ſequuntur agnum quocunque ierit. Quanto vero is etiam à multiplicitate verborum debeat abſtinere, quis nõ videat, cum loquacitas omnis ſit indicium impudicitię, quæ nequaquam poteſt ſimul eſſe cum pudicitia virginali. Loquacitatis ergo vitium maximè deuitent virgines pudici, ſi volunt virtutem pudicitiæ cõſeruare. Manifeſtũ enim eſt, quòd in multiloquio non deerit peccatum, ſed paulatim ab ocioſis verbis ad detractiones venitur, donec tandem ad apertas contumelias prorumpatur. Arguit autem loquacitatem Apoſtolus Iacobus, ita dicens: Si quis putat ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum: huius vana eſt religio. Nemo igitur de religionis habitu blãdiatur, qui adhuc linguam ſuam non didicit religare. Religa tuam linguam, ſi vis eſſe religioſus, quia ſine linguæ religatione religio vana eſt. Vnde patres ſanctiſsimi religionum inſtitutores, & eorum ſequaces ſapientiſsimè, ſicut à ſpiritu ſapientiæ docti fuerant, diſtricte inſtituerunt obſeruationem ſilentij, non ignorantes, quia ſicut vrbs patens & abſque murorum ambitu, ita vir qui non poteſt in loquẽdo ſpiritum ſuum cohibere, ſicut Pſalmus ait: Vir linguoſus nõ dirigetur in terra. Sciunt etiam homines ſpirituales, qui hoc experti ſunt, quantũ auferat deuotionis, quãtum afferat diſſolutionis intrinſecus fre-

cus frequens linguæ resolutio. Ná sicut fornax, cuius os semper apertum est, non potest in se retinere feruoré: sic nec cor deuotionis in se poterit gratiam cóseruare, cuius os non fuerit ianua siletij reclusum. Claudamus igitur os nostrú, vt cum deuotionis feruore Christum deuotionis largitoré in feruenti affectu possimus animam conseruare. Vos autem præcipue ô animæ virginum sponsæ Christi, intrate in cubiculum cordis vestri, & clauso ostio oris vestri orate familiariter, humiliter, lachrymabiliter, hilariter, dulciter, fiducialiter sponsum vestrum, regem vestrum, patrem vestrum, & consolatorem. Effundite corá illo omnium inspectore cordiú corda vestra, confabulemini cum illo recordátes illius, effundite super vos animas vestras, & terrenis corporalibúsque relictis, pénis spiritualibus charitatis eleuamini: & transite in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum dei, vbi non corporis sed cordis auribus audiatis vocem exultationis, & cófessionis sonum, festum diem celebrátes, vbi interna consolatione refectæ, quádoque cum articulus tempestatis & necessitatis, tentationis & carnis aduenerit, cœlestis refectionis recordari possitis, & dicere: Quare tristis es anima mea, & quare cóturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei & deus meus. Memores estote optimi domini dei, memoramini & delectamini, & deficiat spiritus carnis vestræ: vt spiritu illius qui est super mel dulcis reficiamini, &
B discatis vilipendere exteriores collocutiones, postquam interioris collocutionis gustaueritis dulcedinem. O quàm bonum & quàm iocundum. O quàm bonum & iocundum est, tecum ô dulcissime Iesu habitare in vnum, tecú colloqui, tibi reuelare causam animæ nostræ, tuæque consolationis responso perfrui. O quàm bonum est ad te inhabitanté lucem inaccessibilem duce charitate accedere, cui si tantum dux nostra fuerit, nihil manere poterit inaccessum. Cognouit cor tuum ô dulcis Iesu charitatis lancea vulneratum, viam facere charitati, cui perpetuò non clauderur. Accedite ergo ad eum per eum, gressibus charitatis, & illuminamini. Gustate, quoniam suauis est. Sciunt experti, & bene sciunt qui ex alia parte gustauerunt bonum dei donum: qui aliquando in cellam vinariá à vera vite nostra sunt introducti, quàm amarum & quam tædiosum sit à dulcedine contemplationis illius interiori præsentia separari: & ad exteriora corporalia vel audiéda vel videnda reduci. Cum enim ille quátum in præsenti fas est, bonus Iesus discipulis suis familiaribus seorsum ab aliis fratribus in monte contemplationis eductis, se corá illis trásfigurare voluerit, & in veste candida dulcedinis & bonitatis suæ apparere mirantibus, & solida charitate ebriare voluerit eos quos ante visitauerat per timorem iudicij, siue per violé-
C tiam salubrium tentationnm: quia per flagella deus nonnunquam suorum se cordibus repræsentat. Cum ergo sicut diximus aliquando se in suorum cordibus transfigurare dignatus fuerit, & vt tristitia in gaudium conuertatur, si interim dum hæc nescio quomodo aguntur, aliquis exteriorem requirens præsentiam sit affectus, vt tamen ab amabilis contemplationis monte ipsum cogat descendere: putas illum talem impulsionem exteriorem patienter ferre, & nó magis clamare cum Petro: Domine bonum est nos hic esse, & cum Paulo, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? O quam amarum est eis, qui tali interiori refectione satiari nouerint, ad exteriora rursus attrahi. Mori videntur sibi, quia re vera quædam mortis species est à contemplatione vitæ, à cótemplatione candidi Iesu, à contemplatione faciei illius rutilantis sicut sol, ad has tenebras rursus auelli, & à Mariæ dulcedine ad Marthæ ministerium reuocari. Breuiter autem dico, quòd quicunque sciunt mentis oculos interioribus contemplationibus occupare, & linguam animæ ad diuinum colloquium reserare, non solum non delectantur exterioribus visibus vel colloquiis, verum etiam plurimum fatigantur. Hi vero qui intrinsecus cæci sunt & muti, & contemplatione diuina & orationibus deuote nesciunt se occupare, exteriorum sensuum subsidia quærunt, & longitudinem temporis qua grauantur, inutilibus confabulationibus expédere satagunt. Exterioribus enim collocutionibus velle occupari, signum certissimum est animæ ociosæ quæ ad collocutioné diuinam nulla penitus deuotione leuatur. Nondum certe ad summitatem lilij peruenerunt, qui linguam suam à multiplicitate verborum nesciunt siue nolunt refrænare. Tantóq; altius se quis- D
que nouerit in virtutum gradibus ascendisse: quantò minus humanis colloquiis delectatur, nisi forte eiusmodi hominú in quibus ipse deus loquitur, & per quos verbum dei auditur. Tales enim non audiuntur propter se, sed propter deum, qui & habitat & loquitur in ipsis: & cum talibus loquendo à nostris sæpe domino cooperante dubietatibus expedimur, à prauis abducimur, & in bono proposito confirmamur. Verútamé in omnibus discretionis spiritus optádus est & implorandus à domino, vt ipso reueláte sciamus cui spiritui sit credédum, cui cordium nostrorum simplicium sit cogitatio reuelanda, à quo salutis verbum audiendum, ne simplicitas nostra ab asturi serpentis fallacia capiatur, qui plerunque mala bonis, & falsa veris, erronea rectis admiscere consueuit.

Quid contemplandum sit de lilio nostro.
Caput XXVIII.

IAM nunc ad contemplandum florem ipsum lilij veniamus. Vide ô virgo Christi, quanta pulchritudine præemineat tuus iste flos, tuum florem designans, præ cæteris floribus. Vide quantam præ omnibus floribus qui sunt in terra, gratiam obtineat specialem. Vide quantam ab ipso sponso tuo laudem præ cunctis floribus mereatur. Considerate, in- E
quit, lilia agri, quomodo crescunt. Amé dico vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut vnum ex istis. Lege igitur ô virgo & perlege, & sæpius relege hoc verbum sponsi tui, & intellige quantum in huius floris commendatione tuam gloriam commendauit. Omnem mundi gloriam sapientissimus ille omnium creator & conditor vnico flosculo tuo cooperuit, nec gloriam flosculo: sed hunc flosculum omni gloriæ prætulit. In Salomone enim de quo legitur, quòd magnificatus est super omnes reges vniuersæ terræ in diuitiis & honore, omnes mundi glorias debes intelligere. In flore lilij tui qui tuam, omniúmque virginum Christi figuram gerit, virginitatis gloriam cótemplare. Si ergo tátum commendatur ab ipsa veritate decor lilij tui, vt ei iuste subiiciatur omnis gloria Salomonis, etiam non dubiú est secundum magnitudinem gloriæ suæ fuisse magnifice coopertum. Quantum putas commendandum ipsum esse tuæ virginitatis lilium incorruptú & nulla imperpetuú macula corrúpendum, cuius vel vmbra & figura tantum meruit honorari? Si omne operimentú omnis gloriæ Salomonis nó potest decori vnius materialis lilioli cóparari, quis decor comparabitur tuæ florenti virginitati, quæ est tuum liliú verú & speciale? Nullus inquá. Quia claritatem altitudinis tui decoris nullus potest decor terrenus transcendere, quia nec Salomon in omni gloria sua coopertus fuit, sicut vnum ex istis. Noli ergo F
subtristis cantare, Regnum mundi & omnem ornatum seculi contépsi propter amoré domini nostri Iesu Christi, qui tibi etiá in præsenti vita decoré dedit omni múdano decore maioré, lilium integritatis tuæ sibi cóseruando, & sibi præ cæteris pulchritudinibus virtutum specialiter dedicádo & speciali dilectione astringédo. Videbis luculéter hoc in cático amoris, vbi cæteris floribus penè omissis floré tuum sæpius nominat, nomé lilij sepius inculcádo: Sicut liliú inter spinas, sic amica mea inter filias. Et ité, Dilectus meus ascendit ad areolam aromatum, vt lilia colligat. Et rursus, dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Laudabile lilium, amica sponsi: amabile lilium, quod colligitur à sponso. Non enim vt æstimo, colligitur, vt vltra marcescat, sed vt in altari aureo collocetur, quod est ante oculos domini, id est vt collocetur in cœlesti sanctuario, vt sic ipsum liliú ad ornamentú aliorum sanctorú, in quib[9] dominus táquá in altari suo aureo requiescit. Delicatú profectò liliú in quo pascatur spósus, non q in hoc solo delectetur: sed in hoc quadam speciali prærogatiua dilectionis, plus aliis delectatur. Nec immerito. Duplex enim bonú in virginibus quod in aliis sanctis nó virginibus simplex est. Cú enim tota ecclesia virgo sit in anima nullá habés maculá neq; rugá in fide, & spe, & charitate incorrupta propter quod & virgo appellatur, meretur & à spóso laudari. Quanta laude putas esse digna lilia nostra, quæ hic habét tam in cor-

G pore,quàm in anima quod tota ecclesia habet tãtũ in anima. Quasi enim quidam adeps & medulla ecclesiæ sunt virgines Christi:& quadã singulari excellentia aliorum florum sponsi amplexibus familiarius inhærentes. Hoc autẽ est virginibus summopere considerandum,qui lilij pulchritudine delectantur:quod flos lilij tam interius quàm exterius albus est. Quid enim per exteriorem partẽ floris albã nisi mũdicia corporis, aut quid per interiorem nisi mentis virginalis puritas figuratur? Turpe esset,imò non esset lilium quod vel interioris vel exterioris candoris sui puritate careret:ita quoque turpis est virgo, imò non est virgo, quæ non habet vtranque, scilicet mẽtis & corporis castitatem. Vnde nõ dubito multos vtriusque sexus virgines in corpore defunctos esse & saluãdos,qui nequaquam virginale præmium merebuntur. Mortui enim sunt qui corpore quidem incorrupti, sed mẽte corrupti erãt: ipsa tamen mente corruptiones non exigente eis ad mortem æternã,quia legitimas nuptias expectabant, sine quibus nulla illicita cõnubia voluerunt perpetrare. Si enim, sicut ait Apostolus, nupserit virgo, non peccabit, quæ sola tantum voluptate nupsit,quanuis iam in mente florem virginitatis corrupit. Consentit huic sententiæ beatus Augustinus, dicens: quòd nequaquam virgo aspirans ad nuptias melior est muliere nuptias adepta,cum ea quæ iam nupsit, vno sit viro cõtenta:nuptura verò quærens per omnem populum cui adhæ-

H reat,cum pluribus necesse est,fornicetur animo. Placet enim illi hodie vnus,cras alter,deinde tertius & quartus,& fortassis plures:& quomodo si talis moritur,meritũ obtinebit virginitatis incorruptæ? Vtinã autem virgines illæ quæ vi opprimuntur post virginitatis votum, nec aliquando consentiunt corruptioni, vel illæ etiam quæ ante votum aliquãdo ad nuptias aspirauerunt firma mente,licet postea pœnitẽtia ductæ voto castitatis se constrinxerint. Siue etiã illæ, quæ post votũ aliquando sola voluntate à voto continentiæ resilierunt, sed rursus ad voti constantiam redierunt & vsque in finem perseuerauerunt: vtrum autem tales virgines sint præmio coronandæ? Fateor me ex auctoritate nescire, & hoc magis peritiorum hominum vel certè diuino potius arbitrio sentio relinquendum. Dico autem magis opinando, quàm definiẽdo de primis,quæ vim patiuntur: si nunquam suæ corruptioni, nec voluntate,nec delectatione consentiunt beato virginali premio,nõ esse spoliandas,quod ex verbis Luciæ, si tamẽ authentica videantur, videtur posse cõprobari. Si etiã per violentiam,& non à cõsentientibus castitas virginalis amittitur. Spero quòd talis amissio castitatis ipsis amittentibus cedat in bonum: quia permisit eas benignus Iesus tali bono spoliari, quo præsciuit ipsas nõ bene vsuras. Vtile enim esset aliquam quæ propter virginitatis meritum deberet superbire, perdere virginitatem,& per hoc consequi humilitatis virtutẽ. Ca-

I uenda sunt autem virginibus summo studio loca & tempora corruptoribus opportuna,ne si suę corruptioni per insipientiam suam occasionem præbuerint,ipsæ sibi meritò nocuisse videantur,& sua corona priuentur. Si enim Bethsabee nõ se impudicè siue incautè lauisset in solario:& Susanna in pomœrio,vbi videri poterant aliquo modo,nequaquam illa adulterium,nec ista mortis periculũ incidisset. Cautæ sint virgines, sicut sunt castæ. Fenestras oculorum & aurium suarum discãt obserare,vultus abscondere, ne vel sibi videndo vel audiendo,quod forte non expedit,mortem asciscãt:ne dum ab aliis incautæ videntur & audiuntur,ipsos quanuis ignoranter occidant. Quòd sæpe contigisse cognouimus illo suggerente & insidiante, de quo scriptum est: Sedet in insidiis cum diuitibus in occultis,vt interficiat innocentem. De aliis verò quæ vel aliquãdo ante votum, vel post sola voluntate lapsæ sunt: mihi videtur sine præiudicio cuiuslibet melioris sententiæ, quòd virginitatis coronam non amittant, si tamen citius ad votum redierint,& in eo fideliter permanserunt: sed tamen coronæ meritum puto aliqualiter imminuendum secundum mutationem voluntatis, vt si qua longo tempore, vel firma voluntate perstitit in voluntate frangendi votum virginitatis,tanto minus habeat meriti in corona. Integram verò omnino coronam æstimo possessuras, quæ à primis annis suis virginitatem sponso suo domino Iesu vouere & conseruare studuerunt.

Quòd flos lilij inclinandus sit ad terram. K

Caput vigesimumnonum.

NEc prætereundum quòd ipse flos lilij tam altus, tam candidus,tam iocundus,semper reclinatur ad terram. Quid nobis per hoc aliud quàm humilitas commendatur? Caput enim inclinare ad terram,est mentem nostram ad generationem terrenam & fragilitatem de terra contractam inflectere,ne de nobis aliquid præsumere omnino audeamus,dũ nos lutum & cinerem esse consideramus. Nulli autem hæc virtus tam necessaria est,quàm virginibus, ne in profundum superbiæ incidant:dum suorum considerant excellentiã meritorum. Virgines enim Christi etiã adhuc in terra viuẽtes,angelorum ducunt vitã,tales cum sint,quales dixit dominus homines futuros post resurrectionem,quia tunc neque nubent, neq; nubentur:sed erunt similes angelis dei in cœlo. Nõ expectant autẽ virgines Christi solummodo incorruptionẽ resurrectionis,sed in præsenti etiã viuunt incorrupti, vitam sine dubio angelicã æmulantes. Ne igitur è tam sublimi gradu quem non ex præcepto cuiusquã,sed propria voluntate viriliter ascenderũt,viriliter per superbiã decidãt: inclinentur ad terram,sicut flos lilij,recordẽtur quoniã puluis sunt,& quod dies eorum sicut fœnum,& nõdum æstiment se ad immortalitatis beatitudinẽ resurrexisse, sed adhuc illo carneo pariete circundatos,qui inter ipsos diuidit & dilectũ Iesum. Caueãt illum astutum serpentem ipsis multipliciter insidiantẽ, vt ne L
ducat eas ad præsumendum aliquid de se:quatenus existimẽt bonum quod habetur,nec habere se à deo,sed à propria virtute,vel credãt sibi pro meritis suis tradita,vel vt putẽt se habere quod non habent datum quod acceperunt, vel propter hoc quod à deo acceperunt, singulariter credant se meliores aliis. Hæ sunt quatuor species iactantiæ, quibus ille nequissimus serpens etiã non rarò bonos decipit. Et prima quidem specie decepti,qui nõ putant quod habẽt à deo accepisse, incidũt,quod nullũ est maius crimẽ ingratitudinis. Quid enim peius quàm nõ recognoscere deum esse largitorẽ omnis boni? Quod qui nõ agnoscat,quomodo grates deferet ei, à quo nihil se æstimet accepisse? Et certè non pauci tales sunt,quos ex ipsorũ verbis potes agnoscere. Quid enim dicunt? Quare, inquiunt,non seruasti castitatẽ tuã? Quare nõ habes humilitatis & patientię virtutẽ? Quare nõ habes orationis deuotionem,& flueta lachrymarũ? Quid putas eos cogitare qui hoc dicũt,nisi quod ipsi hoc habeãt à se,& quælibet à se hoc posse habere? Non ita cogita tu ô virgo Christi,sed scito te à teipso nihil habere,nisi peccata. Cætera verò bona,gratię sponsi tui sunt. Gratulare ergo,id est lætare simul & gratias age ei, à quo habes esse,& bene esse:& tantò magis dilige dilectũ tuũ, quãtò pluribus & maioribus donis suis suã erga te cõprobat dilectionẽ. Imo & ipsa dona virtutũ plus dilige,diligẽtiúsque conserua,quia hoc à tam dilecto & tã diligẽdo accipere me- M
ruisti,quàm si propriis viribus hoc obtineres. In retinẽdo datum,diligẽter dantis dilecti spõsi tui dilectionẽ ostende:quia non debet dare vilia munera dator tam preciosus. Secundi vero,qui credunt se quidẽ accepisse, quod nõ habent,à deo: sed tamẽ propter merita sua volunt benignũ dominũ Iesum sua gratia spoliare. Cur propter merita tua accepisse te putas virtutem? Dic mihi. Quis dedit tibi posse mereri? Quid enim habes,quod non accepisti? Quid gloriaris, quasi non acceperis? Et tamen si vis scire quomodo acceperis, audi eundem Apostolũ: Gratia inquit,dei salui facti sumus. Quod autẽ saluamur secundũ opera nostra,non ex iustificationibus nostris saluamur:sed gratia datur pro gratia. Gratia enim dei sumus id quod sumus,siue in habẽdis virtutibus, siue in cœlestibus obtinendis. Tertij vero qui ex spirituali dono putant se aliis meliores,aliósq; contemnunt tanquam viliores se,peste illius Pharisæi premuntur,qui etiã cũ acceptis virtutibus gratias ageret,peccauit:quia Publicanum contempsit. Sed quia plurimi hac peste laborant, tentemus adiuuante domino his aliquod medicamentum adhibere. Considerãdum puto. Is aliqua virtute spirituali caret:forsitan habet aliam similẽ isti vel maiorẽ hac. Ideo dicit Hieronymus, Præclara est virginitas & pudicitiæ virtus: si modo non aliis macularũ lapsibus infirmetur. Nam tanto maiori studio placendi opus est,quanto est maior ille,cui placendum est. Si enim virgo es, adhuc dubium

A dubium tibi est, ad quem gradum dignitatis virginalis ascenderis. Non enim eiusdem meriti sunt omnes virgines. Quis enim sanctorum virorum similis in castitate & laude Ioanni venit æquandus? Quæ virginum fœminarum vsque ad altitudinem dignitatis Mariæ virginis altissimæ peruenit? Non ergo te exaltes super quenquam, cuius mentem ignoras: ne sub omnibus cadas. Item si tu fortè dignitate virginitatis locum tenes infimum: quomodo audebis te comparare ei, qui in humilitate vel charitate, vel obedientia forte iuxta summum gradum ascendit? Quid si ille cui te audes præferre, ad tãtam perfectionem peruenit: vt non dubitet, imo deo teste, cui conscientia ipsius nota est, tota mente flagret calicem passionis pro domino exhaurire? Sic hic fortassis dicis, quia & tua conscientia testante, paratus sis ad tolerandũ passionem. Ad quod respondemus, quòd non sit quisquam, qui huius virtutis constantiam in se veraciter possit agnoscere, nisi re ipsa atque experientia doctrice didicerit. Quantos enim putas in tormentorum acerbitate defecisse, qui se putabant vsque ad mortem fortiter perseueraturos? Non ergo te ipsum iudices, qui teipsum non agnoscis: cum perfectissimus omnium Paulus dicat, sed neque meipsum iudico, qui autem me iudicat, dominus est. Alios quidem multominus debes iudicare, propter hoc quod ibidem subditur: Nolite itaque ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus, qui & illumi-

B net abscondita tenebrarum: & manifestabit cõsilia cordium. Vbi sine dubio multi alij contra opinionem hominum, iudicio domini cuncta videntis proponentur & postponentur, qui præponendi falsò putabantur. Est autem adhuc ratio valida, quæ ab hac specie iactantiæ te auocet. Ita enim habes: Est alius alio iustior, alius alio sanctior, & idem nescit vtrum odio an amore dignus sit, huic suam mentem exerceant optimi quique & ad exemplum lilij timore & humilitate coacti inclinabuntur ad terram cum habuerint in mente, quòd nesciunt, vtrum amore an odio sint digni. Et verè nesciunt & ignorant, quid superuentura pariat dies, imo nec hora: quantò minus sciunt, qualis eorum finis futurus sit, vel eorum qui modò mali sunt? Si Iudam proditorem vidisses, cum adhuc erat discipulus, & inter summos eiicientem in nomine benigni Iesu dæmonia, vidissesque latronẽ postea cum Christo crucifixum, qui eatenus instititisset latrociniis & homicidiis, non dubito, quin latroni discipulum prætulisses: & tamen omnes scimus vtri alter in fine prælatus sit. Tu ergo si etiam ad tantam iam vitæ perfectionem peruenisti, vt miracula opereris: time ne ad extremum, cum ipso Iuda deprehẽdaris reprobus. Si verò alium quenquam pessimis operibus videas insudantem, ne te illi præferas: quia nescis vtrum exemplo latronis ad vltimum conuertatur, sicut scriptum est: Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. Quod de illis communiter accipitur, qui post scelera sua ad dominum

C à domino conuertuntur, qui cõsiderat qualis quis moriatur. Nullum ergo & tu iudicare præsumas: nec licet te optimum cuiquam alteri quanuis pessimo præferas, quia tuus & illius qualis futurus sit exitus, ignoras. Ad terrã igitur cum lilij flore inclinare, id est considera fragilitatem tuam, quam habes in te, quia terra & cinis es. Et, Quantò maior es, humilia te in omnibus, carnis munditiam virtute humilitatis inclinans. Quid autem vanius illis, qui se putant habere, quod non habent? Sed certe hac peste omnium hominum genus ferè laborat. Quis est enim, qui seipsum perfectè cognoscat: nisi cui datũ est à patre luminum, à luce vera quæ illuminat omnem hominem. E cœlo venit, γνῶθι σεαυτόν, id est nosce teipsum. Nam in cantico Canticorum ipsa sponsa quæ ad amplexus sponsi anhelabat, quæ senserat vnguentorum illius fragrantiam, de ignorantia sui quodammodo reprehensa est, dicẽte sponso: Si ignoras te ô pulcherrima inter mulieres, egredere à me. Vide ergo quantum malum sit quæuis ignorantia sui, propter quam ab amantissimo spõso meretur repelli. Ad cognitionem igitur propriã redeamus, id est ad terrã nostram, si volumus esse vera lilia, & ad sponsi admitti præsentiam. Nosipsos iugiter introspiciamus incessanter clamantes ad verum & benignum Iesum: vt mentis nostrę oculos ad cognoscendum nosipsos illuminare dignetur.

De numero foliorum nostri lilij. D
Caput trigesimum.

NVNC ad numerum foliorum ipsius floris, candidissimo flore nostro benigno Iesu nos illuminante, animum extendamus. In perfectis liliis, ipse candidus flos vt plurimum sex foliis constat, per quæ sex causas intelligimus, quæ ad virginitatis munditiam debent animos virginum incitare, quarum tres ad vitam præsentem, tres ad futuram pertinent. Tria sunt incommoda in præsenti vita in coniugatis, propter quæ vitanda, virginalis castitas est appetenda. Tria sunt quoque commoda futuræ gloriæ, per quæ acquirenda votiua virginitas est & conseruanda. Præsentis vitæ incommoda duo habemus ex maledictione, quæ inflicta fuit primæ parenti nostræ Euæ post transgressionem peccati. Serpens enim tribus maledictionibus subiacuit, Eua duabus, Adam vni. Serpenti enim dictum est à domino: Supra pectus tuum gradieris, terram comedes, & mulier conculcabit caput tuum. Euæ autem dixit deus: In dolore paries: & sub potestate viri eris. Adæ vero ait: In sudore vultus tui comedes panem tuum. Maledictiones Euæ, & per ipsam omnium mulierum nuptarum duæ sunt in præsenti expressæ, scilicet quòd in dolore pariunt filios, & sub potestate virorum sunt. Quis & quantus sit dolor parientium mulierum, nullus hominum nouit, nisi quæ expertæ sunt. In scripturis autem doloris huius testimonium frequenter inuenimus: quia E cum magnitudinem alicuius doloris volumus exprimere, ipsum mulieri parturienti comparare solemus. Hoc enim ipsum dominus omnium dolorum cognitor cum videret discipulos suos de morte sua nimium contristandos, ipsorum tristitiam mulieris parturientis tristitię voluit comparare, dicens: Mulier cum parit tristitiam habet, quia venit hora eius: ita & vos nunc quidem tristitiam habetis. Similiter & beatus Paulus dicit, volens ostendere dolorem eorum qui in extremi iudicij die imparati inuenientur, ait: Cum autem dixerint pax & securitas, tunc repentinus superueniet eis interitus, sicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Sæpius quoque in prophetis & in aliis scripturis de huius doloris magnitudine inueniuntur multa exempla. Sed quia viuorum plura suppetunt testimonia, quæ illud ad experientiam cognouerunt & viderunt, in his non diutius immorandum. Sed fœlices virgines & verè prudentes, quæ etiam præter commoda temporalia spiritu domini iungi vicinius elegerunt, spirituales fœtus, id est bona opera multò melius vberius & securius immortali sponso suo Iesu non singulis annorum spatiis, sed diebus singulis procreantes, amantes eum, in cuius thalamum castissimmum duce pudicitia intrauerunt, vel quem potius in sui cordis thalamum receperunt, eius vocem organicam in præceptis suis & promissis præmiorum cœlestium, & loquente sponso suo sibi per obedientiam F responderunt cuius amor castimoniam, cuius tactus mundiciam, cuius nuptiæ virgines faciunt & conseruant. O verè fœlices, quæ tali viro non solum animi, sed etiam corporis mundiciam cõsecrauerunt. Cuius commercio sic in animo fœcundantur: vt omnium virtutum matres efficiantur, quarum filij in domo cœlesti æternaliter habitant, & semen operum ipsarum coram sponso suo in seculũ dirigetur. Euadunt etiam virgines Christi maledictionem secundam Euæ matris nostræ, & per ipsam omnium maritarũ scilicet quod sub viri mortalis potestate non sunt: & in hoc quãtũ bonum inuenias, quantum malum effugias, diligẽtius intuere. Super quo Pauli Apostoli sententiam audiamus: Virgo quæ innupta est, cogitat quæ sunt dei: vt sit sancta corpore & spiritu. Quæ autẽ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Quid acquiritur? Euaditur malum non modicum, solicitudo mundana, quomodo viro placeat. Quantum putas animis virginalibus deuotionis augeri, quod libere quando volunt & quando debent, nulla impediente cura possunt orationibus cæterisque spiritualibus exercitiis vacare. Quantas habent coniugatæ religiosè & deo vacare volentes, molestias: cum à propriis viris, quibus eas esse subiectas oportet, prohibentur? Est enim hoc magnum onus coniugij, cum mulieres viris talibus copulentur, qui à bonis earũ moribus & bona conuersatione discordent. Quantas putas esse

G coniugatas, quæ suppliciis hoc emere vellent, quòd à malorum potestate liberatæ liberum domino possent seruitiũ exhibere? Fœlices ergo virgines, quæ sponsum suum Christum accipientes, illi se soli subiecerunt, cuius iugum suaue est & onus leue: eique soli tota & integra mẽte placere desiderant, qui sanè est speciosus forma præ filiis hominum, non diuidentes mentem suam, ita vt nec ex parte cupiant, & solicitæ sint placere deo, nec ex parte placere viro: sed se totas integras reddunt illi à quo acceperunt vt essent, & receperunt vt bene essent: ipsum munere pręterea sponsum suum gratuito acceperunt. Quid poteris largitori tuo dignè rependere? Dedit te tibi, quando te creauit vt esses, reddidit te tibi, cum recreauit vt bene esses: dedit in viaticum tibi, ne in via deficias, corpus & sanguinem suum, se verum deum, & hominem verum. Et tu quid rependes? si pro eo quod dedit tibi, quando te creauit, vicem nequis rependere: quid denique pro eo rependes, quòd se tibi dedit? Certè si te milies posses rependere, quid esses tu in comparatione dei? Repende tamen quantum potes, repende te totam illi, qui se totum tibi & dedit & reddidit: & his non contentus, se quoque totum tibi dedit. Dilige hunc tantum te diligentem, & singularem dilectum ex tota anima tua, & ex toto corde tuo, & ex omnibus viribus tuis: quia & cor bonæ volũtatis & animam rationabilẽ, & vires ad implenda quæ bona sunt, ipse dedit tibi. Benedicat
H anima tua domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius, & te dilectionis illius vinculis astringe, vt liberius vacare possis & videre, quàm suauis est dominus, quem si rectè gustaueris, ipso te trahente iã nequaquã vlterius sub alterius potestatẽ redegeris. Omnis enim sapiens ab illius se nollet absoluere seruitio: cui seruire regnare est. Quis autem regnare nolit? Vis regnare fœliciter? serui benigno Iesu, & regnabis: quia illi seruire regnare est. Sic enim de sanctis legitur, quia cum Christo regnabunt in æternum. Quid est regnabunt? Reges erunt. Hoc enim & Apostolus ait: Hæredes quidem erunt dei, cohæredes autem Christi. Reges ergo vere erunt, hæredes regni dei: cohæredes autem regis. Fœlicissimæ ergo virgines huius solius iugo subiectæ, quę seruos suos commutant in reges, quorum regnum non mutabitur in æternum. Tertia causa appetendæ virginitatis est carentia multipliciũ anxietatũ, quæ inenarrabiliter habetur circa pueros nutriendos. Quanta sit hæc anxietas, soli nouere parentes. Secundum amorem enim quo afficiuntur circa filios, extẽditur solicitudinis magnitudo, quem amorem exceptis parentibus nulli sciunt. Verũ dixit, qui ait: Quis sit amor prolis, soli nouere parentes. Vnde nonnunquã solicitudinem ipsam in tantum contingit extẽdi, vt omnes animi vires occupet, & omnibus postpositis solummodo filiorum mentionem habeãt. Discurrit animus & vagatur & percurrit mare & aridam, nil
I inexpertum relinquit, plurimúmque & corpus miserorũ parentum diuerso labore atteritur: vt filiis pecunia & possessio comparetur. Nec adhuc quiescitur, etiam pluribus quàm necessitas exigat cõquisitis, quia occasione dilectionis filiorum subintrat auaritia, &c. Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit: & nimis hanc optat cum nõ habet, consequentérque moriuntur in miseriis, nec possunt compati, nec volunt misereri, & seipsos miserrimi parentes faciunt indignos ad misericordiam consequendam. Iam vt puto vides, quantum malum facit solicitudo circa filios habita, & ad quem finem tendunt. Quantum autem putat anxietatis adiici etiã bonis parẽtibus, & maxime matribus, quæ maiori circa filios solent affectu moueri, cum vident vitã filiorum virtutũ tramite relicto, vagari per deuia vitiorum, cum diuersis illos affici vident corporum infirmitatibus, cum denique tantũ ad mortis vident interitum deuenire. Quis in tãtis miseriis locus diuinæ contemplationi relinquitur? Quomodo cor sursum haberi potest ad dominum tantis grauitatibus oppressum? O quàm beatæ virgines, quarum sponsus vltra mori nõ potest, quarum filij, id est virtutes semper viuũt, imò & ipsas ad vitam perducunt, quarum animus nõ ad diuersa terrena descẽdit posteriorum oblitus. Portant iam virgines beatæ in mente sua cœlũ cũ gaudiis, quãtum homini fas est, quod ipsas pręterea est laturum. Iam vagantur per gaudia cœlestia, transeũt singulariter choros beatissimorum spirituum, singulorũ chorum officia singularia spirituali mentis viuacitate perspiciunt, & singularium virginum gaudia sibi à rege & à sponso præparata, libera mentis auiditate degustant: nulla filiorum terrenorum solicitudine remoratæ. K

De tribus commodis futuræ vitæ. Caput XXXI.

SEQVAMVR, & nos prosequamur in materiæ tractatu propositæ tria commoda futuræ vitæ Christi virginibus singulariter accessura. Beatissimus Ioannes Euangelista in Apocalypsi sua vidit duodecies duodena milia sanctorum citharœdorum illibatæ virginitatis in corpore, viriditatis inuiolatæ in corde quod sequantur agnum, spõsum virginum, quocunque ierit. Ecce virginum præmiũ singulare, per quod quartũ folium floris lilij designatur: quia sequuntur agnum quocunque ierit. Quo ire putamus hunc agnum, quo nemo sequi eum vel audeat, vel valeat nisi vos? Quo inquam putamus eum ire? in quos saltus? in quæ prata? Illuc æstimo, vbi sunt vera gaudia, non gaudia huius mundi vana, insana, mendacia, nec gaudia qualia in ipso regno dei cæteris pręstãtur: sed à cæteris sorte distincta gaudia virginum Christi, de Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, gaudia propria virginum Christi. Non sunt eadem non virginum, id est eorum qui non sunt virgines, quanuis tamen sint Christi. Nã sunt aliis gaudia alia: sed nullis talia. Sequimini agnum quocunque ierit, quia agni caro vtique virgo est. Hoc enim L
in se retinuit cum esset in corpore, quod non abstulit matri. virgo enim ex virgine conceptus est: & natus virgo de virgine, & post natiuitatem cum virgine matre permansit virgo, auctor & custos, & amator virginitatis ac remunerator largissimus dominus Iesus Christus. Merito igitur eũ sequimini etiam in hac vita virginitate cordis & carnis, quocunque ierit. Quid est enim sequi, nisi imitari? quia Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, sicut ait Apostolus Petrus, vt sequamini vestigia eius. Hunc in eo quisque sequitur, in quo imitatur, in quo multum ad imitandum proponitur omnibus. virginitas autẽ carnis, non omnibus. Non enim habent quid faciant, vt virgines sint. Sequãtur itaque agnum cęteri fideles, qui virginitatẽ corporis amiserunt, nõ quocunque ierit: sed quocunq; ipsi poterunt. Possunt autẽ in omnibus virtutibus, nisi cũ in decore virginitatis inceditur. Quomodo enim post eum ibũt itinere virginali, qui hic amiserũt, quod nullo modo recipiũt? Vos ergo ô virgines eius, ite post eum, quæ propter hoc quocũque ierit, sequimini eum, tenendo perseueranter quod vouistis, ardenter facite quod potestis, ne virginitatis bonũ vobis pereat, cui semel perditæ, facere nihil potestis, vt redeat. O quanta cũ admiratione, quanto cũ gaudio videbit vos cætera multitudo sanctorũ, quæ agnũ ad hæc sequi nõ potest. Videbit, nec inuidebit: & collætando
vobis, quod in se nõ habet, habebitur in vobis. Agnus quippe ille, quẽ vos quocunque ierit, sequimini, nec eos deseret, qui eũ non valent sequi, quę vos potestis, omnipotentẽ agnũ loquimur, qui vos præibit, & ab eis non abibit, cũ erit deus omnia in omnibus, & qui minus habebũt à vobis, nõ horrebũt. vbi enim nulla inuidentia est, concors est differentia. Præsumite itaq;, cõfidite, roboramini & permanete in eo quod vouistis, & reddite domino deo vestro vota perpetuæ cõtinentiæ, nõ tantũ propter ærũnas præsentis seculi vitãdas, sed multò magis propter futuri seculi delicias singulares, quas nobis spiritualiter agnus noster Christus trãsiens ministrabit. Caueant autẽ virgines Christi, ne pueriliter intelligãt: ita vt solam virginitatẽ credãt sibi sufficere ad sequendũ agnũ dei, quocũque ierit. Cũ ipse agnus non solũ virginitatis semitã, imo etiã omnium virtutũ viã incedat. Oportet ergo virginẽ Christi omnium virtutũ itinere etiã in hac vita agnũ mansuetissimũ imitari, si vult illuc venire, vbi sine fine eũ quocunq; ierit sequetur. Quomodo enim posset sequi virgo superba agnũ in humilitatis via gradientẽ, ad quẽ nullo modo accederet? Quomodo mitissimũ, iracũda? Quomodo feruentẽ charitate, inuida? Quomodo largissimũ auara? Quomodo sobriũ, ebria? Ambulat in omni via omnium virtutũ agnus: ambulet sic & virgo cupiens agnum imitari. Sit mitis, sit humilis, sit charitate feruens, sit larga, sit alacris, sit sobria, & imitabitur agnum quocunque M

A cunque ierit, denique merebitur ab ipso sponso suo audire:
Quàm pulchri sunt gressus tui in calciamentis tuis, filia prin-
cipis. Specialis filia dei principis & domina regum vniuersæ
terræ erit anima virginalis, cuius gressus commendantur in
calciamentis. Per calciamenta autem accipimus exempla
mortuorum: quia calciamenta fiunt de mortuis animalibus.
Pulchri igitur sunt gressus virginum in calciamentis, cum di-
recte sequuntur per viam virtutum omnium agnum Chri-
stum pro ipsis mortuum, pro agno paratæ etiam ipsæ vsque
ad mortem & per mortem, si necesse est, sequi agnum in om-
ni facto munientes pedes affectuum suorum exemplis opti-
mi agni Iesu Christi, aduersus serpentem insidiantem calca-
neo virginali, cum caput serpentis virginali pede ipsius agni
adiutorio conculcatur. Quintum folium floris lilij quintam
causam designat, propter quam virginitas est appetẽda, illud
scilicet quia cantabũt canticum nouum ante thronum dei &
agni, quod præter virgines nemo potest dicere, ô fœlices vir-
gines, & cæteris fœliciores virgines, quæ affertis ad illas agni
nuptias æternales canticum nouum, quod cantabitis in ci-
tharis vestris, non vtique tale, quale cantat vniuersa terra, vt
dicitur: Cantate domino canticum nouum, cantate domino
omnis terra: sed tale, quale nemo potest dicere, nisi vos. Au-
diet tamen, & delectabitur omnis multitudo fidelium vestro
proprio & tam excellenti dono. Vos autem quæ & dicetis &
B audietis, quia illud dicetur à vobis: fœlicius exultabitis, & io-
cundius regnabitis. Quis istam fœlicitatẽ poterit explicare?
imo quis humana mente concipiet tantæ exultationis iubi-
lum? Iam si omnes virgines canticum istud cantabunt, nun-
quid illa virgo virginum primiceria non cantabit? Cantabit
vtique, & tanto iocundius quanto castior cæteris. Pręebitq;
toti choro in cantando exemplum, quas ad virginitatis amo-
rem suo incitauit exemplo. Cantabunt ergo virgines in illa
iocunditate festiua canticum suum in cor agni virginis spõsi
sui, à quo vt tale canticum possent, acceperunt. Quid autem?
Nunquid & ipse agnus non solum aliarum virginum cœtum,
sed etiam ipsam virginem matrem suam superextollens, à
quo habent non solum, vt sint virgines, sed etiam sint? Nun-
quid ipse sponsus virginum virgo, virgo optimus nõ etiam
cantabit? imo vere & ipse cantabit, & iucundissima illa vox
verbi patris æterni, cum omnibus, præ omnibus, & in omni-
bus audietur. O fœlicissimum canticum: ô festiuitatem iu-
cundissimam comparatione & fine carituram. Quis ad il-
lud non anhelet? Quis laborare contemnat, vt illuc perue-
niat, vbi tantarum virginum canticum nouum audiat, vbi
mirabiliter præ cæteris virginibus redundantem vocem ma-
tris agni percipiat, vbi & ipsum agnum piissimum & dulcis-
simum melos, totum melleum audiat concinentem? Si enim
eloquia domini, teste Psalm. & in ipso corpore mortis existẽ
C tis vni cuipiam tam dulcia sunt, vt mel & fauum superent:
quanta putas ea dulcedine superabundare debere, vbi om-
nia mortalitas, omnis timor, omnis dolor procul transierunt?
vbi amaritudinis nullus relinquitur locus, sed omnes torren-
te voluptatis diuinæ potabuntur inebriati ab vbertate do-
mus eius? Maxima omnibus fœlicitas, canticum virgineum
agni dulcissimum audientibus: abundantior tamen virgini-
bus Christi, cum ipso agno cantantibus. Quanta solicitudine
merito custodire debent virgines ora sua, canticum solis vir-
ginibus cantandum cantare, & cum omni munditia conser-
uare, nõ solum ab omni actu polluto, sed ab omni verbo lu-
xurioso, turpi, scurrili, iocoso, imo & ocioso. Eruntque sicut
in cantico sponsæ dicitur: Sicut vitta coccinea labia virginũ,
& eloquium earum dulce. Sicut enim vita coccinea sunt la-
bia, quæ semper verbis ardentis charitatis abundant, quibus
verbis motus & cogitationes carnales restringũtur. Per coc-
cineum quippe colorem, charitas: per vittam qua crines re-
stringuntur, restrictio cogitationum carnalium, quæ per cri-
nes figurantur, accipitur. Sponsarum ergo agni, hoc est, vir-
ginum Christi labia præcipue decet esse, sicut vitta & cocci-
nea: vt sermo eorum semper charitate ardeat: passione agni
& sponsi rubeat, qui semper debet esse in corde, semper sit in
ore candidus & rubicundus dulcis Iesus. Nec timeo talibus
de mendacio, quia mentiri omnino nolunt, cum de veritate
loquuntur dulcissimo Iesu. Scurrilia vero, tur pia, iocosa, &
ociosa verba, verbis passionis conuenire non possunt. Quid D
enim vtilius, quid amarius, quid decentius passione Iesu
Christi? O dulcissime atque amantissime Iesu, agne imma-
culate, candide per innocentiam, rubicunde per sanguinem
passionis, quàm iocundum cogitare, quàm salubre loqui de
te. Tu enim de te loquentibus præsens, mentem dulciter ac-
cendis, informas verba, & omnium in te loquentium trahis
affectus: currũntque in odore vnguentorum tuorum, donec
introducantur à te, rex regum in cellaria tua, bibántque vi-
num dulcissimæ consolationis tuæ in iocunditate cordis sui,
audiántque suauissimam vocem tuam dicentem: Bibite &
inebriamini charissimi, sentiéntque indignos amari à te gra-
tis amicissime & gratissime Iesu. Vides ne igitur quorsum
tendant verba charitatis & passionis? Benigne Iesu, cuius
nomen quod est super omne nomen, nulli potius nominan-
dum, nulli dulcius sapiendum est, quàm virginibus sacris,
sponsis eius: vt nunquam ab earum ore recedat nomen dul-
cissimi Iesu, in quo ipsi agno cœlestis patris canticum no-
uum solæ cantabunt. Incipite ergo quantum fas est ô virgi-
nes, frui sponso vestro, ipsum semper in ore, semper in cor-
de gestantes: vt fiant ei sicut vitta coccinea labia vestra, &
eloquium dulce, vt digne habeamini postmodum osculari
ab osculo oris eius, & ab ipso introduci in cœlestem thala-
mum. Sexta & vltima causa propter quam virginitas est ap-
petenda, sexto folio floris lilij designatur. Ostenditur enim E
nobis quæ sit hæc causa testimonio Esaiæ dicentis: Eunu-
chis, id est virginibus meis dabo in domo mea & in muro
meo locum nominatum multo meliorem, quàm filiorum at-
que filiarum: nomen æternum dabo eis, quod nunquam de-
ficiet. O sublime meritum virginum, ô gloriam excellen-
tem, ô præmium spirituale, legant & intelligant, memoriæ-
que commendent verbum hoc, verbum bonum & suaue vir-
gines omnes, parui pariter & puellæ gaudeant, & perseue-
ranter currant, qui iam continentiam vouerunt, donec com-
prehendant. Audiant qui nondum vouerunt, & delectentur
in altitudine præmiorum, vt voueant etiam ipsi votum casti
tatis castissimo Iesu, vt semitam virginitatis altissimam & ar-
ctissimam apprehẽdant, per quam incedentes brauium acci-
piant nominis sempiterni, & locum multo meliorem, quàm
qui filios & filias ex se genuerunt, incolere mereantur. Quid
per hoc designatur nomen, quod dominus promittit se suis
daturum virginibus? Vtique gloria propria excellẽsque si-
gnificatur: quæ erit virginibus non communis cum multis,
quanuis in eodem regno constitutis. Nam ideo fortassis no-
men dictum est, quod eos quibus datur, distinguit à cæteris,
sicut homines propriis nominibus distinguuntur. Licet enim
omnes ad vitam æternã prædestinati in vno regno sint man-
suri, & vno deo fruituri: tamen sicut ait Apostolus: Stella dif-
fert à stella in claritate, sic resurrectio mortuorum. hæc sunt F
merita diuersorum sanctorum. Nam sicut commune est om-
nibus syderibus esse in cœlo, & tamen alia est gloria solis, alia
lunæ, alia stellarum: sic in ipsa vita æterna distinctè fulgebunt
lumina meritorum: In domo autem patris æterni mansiones
multæ sunt: vbi non viuet altero prolixius, quia omnes ha-
bebunt vitam æternam. In multis autem habitationibus ho-
noratur alius alio clarius. Quanta putas ibi gloria fulgebunt
virgines Christi, cordis simul & mentis puritate Christi se-
quentes? Quis sanctorum chorus melius lunæ comparatur,
quàm virgines? Solæ sequentur solem iustitiæ Christum vt
agnum patris, quocunque ierit. vnde & solæ illi similes sunt
atque simillimæ. Honorabuntur ergo præ cæteris in eodem
regno existentibus splendore quidem excellentiori, sicut lu-
nam videmus præ cæteris sideribus præeminere, possidebũt-
que in domo domini locum meliorẽ multò quàm cæterorũ
filiorũ & filiarum qui virginitatis merito non sunt insignes.
Pergite itaq; sancti dei pueri & puellæ, mares & fœminę, cœ
libes & innuptę: pergite perseueranter vsq; in finem. Lauda-
te dominum dulcius, quẽ cogitatis vberius, sperate fœlicius,
cui seruitis instantius: amate ardentius, cui placetis atten-
tius. Non sint in vobis incentiua vlla vitiorum, sed totum ho
minem vestrum vestro sponso consecrate simul & conser-
uate speciofo forma prę filiis hominum. Non conspiciatur in
virgineo corpore vestro improbus vultus, non vagi oculi,

G non infrænis lingua, nõ petulans risus, nõ scurrilis iocus, non indecens habitus, non tumidus aut fluxus incessus. Iam non reddite malũ pro malo, aut maledictum pro maledicto. Iam postremò ad illam dilectionis mensurã accedite, vt ad imitationem sponsi vestri ponatis animam pro fratribus vestris. Hæc enim addita virginitati angelicam vitam hominibus, & cœli mores exhibent terris. Sed quanto maiores estis, tanto humiliate vos in omnibus, vt coram deo inueniatis gratiam, qui superbis resistit, qui se exaltãtes humiliat, qui inflatos per angustam portam non traiicit. Nulla sit superflua solicitudo: vbi feruet charitas, non desit humilitas. Si ergo nuptias contempsistis filiorum hominum, ex quibus filios hominis gigneretis, tantò magis corde amate filium hominis speciosum forma præ filiis hominum. Inspicite pulchritudinem amatoris vestri, & hoc ipsum quod in eo derident superbi, inspicite

Hæc Aug. quàm pulchrum sit interioribus luminibus. Inspicite vulnera pendentis, cicatrices resurgentis, sanguinem moriẽtis, precium & commercium redimentis. Hæc quanti valeant, cogitate: hæc in statera charitatis appẽdite, & quicquid amoris in nuptias vestras impendendum habetis, illi repẽdite qui non pulchram carnem, sed interiorem vestrã pulchritudinẽ quærit, qui vobis dedit potestatem filios dei fieri. Videte autem quanta securitate amatis eum, cui displicere falsis suspicionibus non timetis. Vir & vxor inuicem se amant, quia in se ma-

H nifestè vident signa charitatis, sæpe tamen de se aliquid mali inuicem suspicantur, quia sua occulta inuicem non contuentur. Non ita est de amore vestro dulcissimo Iesu ac desiderabili, in quo nihil inuenietis, quod reprehendere possitis: nec vobis timendum est, quod falsò aliquid mali de vobis suspicetur, qui renes intuetur & corda. Si ergo magnum amorem coniugibus deberetis, quantum amare debetis eum, propter quem coniuges habere noluistis? Totus vobis figuretur in corde, qui pro vobis crucifixus est in cruce: semper habentes in mente, quantam vobis exhibuit charitatem, qui vobis sibi inuiolatos tam in corpore quàm in anima conseruauit, quantam vobis & quam specialem gloriam præparauit, quos sic sublimauit. Specialem inquam gloriam, specialem coronam donauit vobis in cœlis, quam nostri maiores aureolam appellant, quam idcirco ab auro æstimo nominatam, vt ipsum coronæ nomen quæ dabitur vobis in præmium virginitatis, insinuet excellentiam gloriæ virginalis. Quid inquam dabitur sacris virginibus Christi? Cæteris sanctis vt præmineant, sicut aurum cætera metalla præcellit. Dicit enim Esaias: In die illa erit domus corona gloriæ: & sertum exultationis residuo populi sui. Attende, quòd corona fit de auro & de lapidibus preciosis: sertum de floribus, puta rosis, violis, & huiusmodi. Attende quàm magnum est ipsum deum habere pro corona, & virgines nõ tantum habebunt deum pro corona, id quod est commune omnibus glorificatis: sed habebũt pro

I capillo florido exultationis prærogatiuã spiritualis excellentiæ, quæ in virginibus in patria cœlesti apparebit. Quid autẽ est ille locus multò melior, quàm filiorum dei? Quid illud nomen æternum? Quid aureola? magnũ est valde, & inexplicabile inexpertis, & propterea cũ magna auiditate currendum, cum magna fortitudine perseuerandum est eis qui soli fruendo poterunt hoc experiri. Sed quia commemorãdo gratiam specialem virginibus à sponso suo gratis concessam, & gloriam specialẽ ab ipso quoque nihilominus in cœlis virginibus præparatam: ad specialem dilectionẽ sponsi cœlestis benigni Iesu animos virginalis mundiciæ, prout ipse virginitatis & dilectionis auctor largiri dignatus est, incitare curamus, secundum ordinem prosequẽdo de dilectione proximi sine qua dei dilectio non subsistit, pauca quæremus annectere, quia in his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.

De dilectione proximi, & sex operibus misericordiæ. Capitulum trigesimumsecundum.

FLOSCVLI igitur aurei coloris numero sex, qui in medio floris albi in lilio consistunt, charitatem erga proximum habendam figurant: quæ in sex operibus charitatis, quæ & opera misericordiæ nominantur, consistit. Charitas ergo quæ ociosa esse non potest, vbicunque est, se operibus ostendit. Sicut beatus Gregorius dicit, Probatio dilectionis, exhibitio K est operis. Et ille specialis dilectus domini Ioannes ait: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas dei manet in eo? Si enim fratrem suum quem videt, non diligit: deum quem non videt, quomodo posset diligere? Opera autem misericordiæ, quibus charitas dei demonstratur, curauit ipsa veritas explicare, ostendens se de iis solos iustos in die extremi iudicij laudaturum, & propter horum defectum reprobos damnaturum, dicens: Cum venerit filius hominis, & sederit in sede maiestatis suæ, & statuerit iustos à dextris suis, & reprobos à sinistris, dicet ipse rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi bibere, hospes, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me. Infirmus, & in carcere, & visitastis me. Quia quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Tunc dicet his qui à sinistris: Ite maledicti in ignem æternum. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & non collegistis me, infirmus & in carcere, & non visitastis me. Quia non fecistis vni ex minimis meis, nec mihi fecistis. Ecce opera misericordiæ de charitatis radice procedentia. Considerandum est, quantæ sint dignitatis, quę sola in districto examine laudari merentur, quorum dignitas in colore au- L reo flosculorum lilij designatur. Nihil valet albi floris mundicia, hoc est, virginalis puritas sine operibus charitatis. Sed quid dicimus de his qui propter defectum terrenæ substantiæ, hoc operibus implere non possunt, siue adhuc in seculo commorentur, siue renunciantes seculo & omnibus quæ possidebant, nudum Christum nudi secuti sunt? Nunquid hi omnes reprobi erunt, qui Christo in operibus misericordiæ ministrare non possunt? Absit. Non enim impotentes, sed nolẽtes condẽnabuntur. Nam viscera, id est cõpassionem suam non claudit à proximo indigẽtiam patienti, qui si posset, vellet subuenire: sufficitque domino cor intuenti, si sola voluntas assit. Nam & ipsam pro facto reputat volũtatem. Nullus ergo se poterit excusare, quin omni petenti se tribuat, vel opere vel voluntate. Non igitur se excusent qui dare non possunt. Tã enim afflicti quàm voluntaria paupertate coacti voluntatem dare tenentur. Examinet autem se quilibet si hanc habeat volũtatem. Cum enim vides pauperem, vel infirmũ, vel peregrinum, & nulla cõpassione permotus tales pertransis, nec orationem, nec gemitũ pro illo effundis: nunquid dãdi habes potestatem? nequaquã. Si enim nõ diuidis affectum charitatis cum proximo indigente, perinde ac si non compateris patienti. Si enim nõ cõdoles condolenti: quomodo substantiam exteriorem diuideres? Si non das cõpassionis affectum, qui quo plus datur, plus abundat: quomodo terrenam M substantiam dares, quæ diuisa minuitur? Quoties ergo videmus aliquẽ indigentem, agnoscamus Christum in illo: quia & ipse indigens, mẽbrum Christi est. Nõ claudamus viscera cõpassionis nostræ ab illo, & per hoc sciemus, quia charitas Christi manet in nobis. Maxime virgines Christi intra albos flores mundiciæ virginalis habeant hos aureos flosculos charitatis, sine qua nulla est mundicia castitatis: nullus labor passionis, nulla scientiæ plenitudo ianuam vitæ ingreditur æternæ. Nihilominus autem, imo & multo magis miserẽdum est miseris à via rectæ fidei vel operũ fidei exorbitantibus, & in peccatorũ sorde iacentibus, siue ipsi sua peccata agnoscant, siue non, & frangendũ est eis, id est orationibus & lachrymis nostris ad misericordiã inclinandus ille panis cœlestis angelorũ dulcis Iesus. Similiter & illi quibus dedit dominus intellectũ panẽ sacræ scripturæ, talibus frãgent & apponent orando dominũ, vt oculos eorũ aperire dignetur, vt eũ agnoscãt, & cordis palatũ sanent, & gustent, & videant, quoniã omnino suauis est dominus, & ipsum in fractione panis, id est sacra scriptura agnoscant, quorũ oculi intellectus ante tenebantur, ne eum cognoscerent, peccatorum sordibus superiectis. Frãgendus est panis consolationis his qui in pressuris sunt constituti, siue in languoribus corporis, siue onere paupertatis, vel in semetipsis, vel in amicis suis: vt secundũ consilium sapientis, detur sicera mœrentibus & vinum dulcis consolationis his

nis his

A nis his qui amaro sunt animo, diuitem semper voluntatem habentes ad omnes, non solum ad amicos,& domesticos fidei: verum etiam ad inimicos, vt simus filij patris nostri qui in cœlis est,qui facit solem suum oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.Sed forte dicet aliquis: Quid deperit deo meo, quòd solem suum & pluuiam suam tā malis quàm bonis largitur? Nihil enim inquam, imò & prodest, quia plerunque vincuntur mali multitudine bonitatis & beneficiorum Dei, & à prauis suis itineribus conuertuntur. Et tu dic mihi, Quid deperit tibi, si charitatem tuam:quæ quasi sol cæteras virtutes illuminat, & pluuiam lachrymarum tuarum etiam cum inimicis diuidas orando & lachrymādo pro illis,vt quandoque reuertantur ad cor,& errores suos agnoscant, & charitatis vnitatem recipiant? O si scires bonitatem optimi dei,& quàm bonus est qui te monet orare pro persequentibus & calumniantibus te, & quantam mercedem talia orantibus paret. Certe iamdudum petiuisses ab eo,& dedisset tibi solem talis charitatis, & pluuiam taliū lachrymarum, qui dat omnibus affluenter,& non improperat. Apud quem fons est vitæ, & in cuius lumine videbitur lumen, lux vera, quæ illuminat omnem hominem,dulcis Iesus.Ad cuius exemplum diuide & tu charitatem tuam, diuide lachrymas tuas, tam cum inimicis tuis, quàm cū amicis: vt sis filius patris tui cœlestis, & frater,& imitator domini Iesu, qui super ciuitatē B fleuit peccatricē,pro occisoribus suis orauit, vt non perirent. Sed iam ad finem floris huius attingamus. Flosculus in medio flosculorum aureorum præeminens cæteris omnibus lōgior diuinitatē signat, quæ est super omnia, Deus benedictus in secula, amen. Habet autem hic flosculus caput vnum triāgulum, per quod trinitas ipsa designatur. Vnum enim caput, diuinæ substantiæ vnitatem figurat:tres vero anguli eminentes, & à se distincti signāt trinitatis personas. Summus est hic flosculus in lilio virginali, quia virgo domini omnes cogitationes suas,omnem voluntatem suam,omnia verba sua,omnia facta sua, omnem munditiam suam corporis & cordis sui ad honorem spōsi cœlestis debet inferre:quia si gloriam propriam quæsierit, lampadem,id est,purum corpus non habebit:sed oleo letitiæ spiritualis & igne charitatis carebit. Scimus autem,quòd illis virginibus dicturus sit sponsus, quæ lāpades habebunt sine oleo, verbum horribile, non solum auditu,sed & cogitatu,Nescio vos. O verbum asperum. Libera nos domine Iesu dum adhuc tempus est liberādi nos pauperes peccatores à laqueo venantium:ne postmodum illud verbum asperum audiamus.Scimus,quòd aduersarius noster serpens ille astutissimus innumerabiles & subtilissimos laqueos nobis obtendit,vt quos à bonis operibus nō potest auertere, prauis suggestionibus de bonis saltem faciat operibus gloriari.Et quomodo putas eum fremere,quomodo stridere dentibus C suis:cum videt virgunculas teneras à primis infantiæ suæ rudimentis regnum mundi, & omnem ornatum seculi contemnere,& tam altam semitam virginitatis ascendere? Quantas illum putas insidias tendere nec radici,nec trunco,nec foliis albis,nec flosculus aureis lilij virginalis: vt inducat eas in aliquo bonorum operum quærere gloriam propriam, ne ad virginitatis summæ apicem pertingant? Sed virgo Christi semper respiciat in faciem sponsi sui: vt omnia faciat propter ipsum,omnia ad ipsum referat, in omnibus quærat ipsum,dicens cum ipso:Ego gloriam meam non quæro: sed honorifico dominum meum,& ipse honorificabit me,quia ipse solus susceptor meus & gloria mea, qui exaltabit caput meum dulcis Iesus.Si quis virginum sic loquetur, sic aget:erit perfectū lilium & florebit in æternum ante dominum, & in domino suo,& in sponso suo,& dominus suus & spōsus suus florebit in ipso qui in ortum ecclesiæ suæ descendit: vt talia lilia colligeret. Hæc autem per quendam excessum de flore lilij spiritualis quo præcipuè floret vitis & vita dominus Iesus. In gratiam virginum ad quorum notitiam hunc tractatum credimus venturum,diligentius tractare studuimus:vt hic inueniant compendiosè & facilius memoriæ commendent,tantò auidius legendo, quantò breuius quod ab aliis sanctis patribus diffusius est tractatum: & multis grauibus disputationibus aggrauatum, quod propter difficultatem à simpliciū virginum simplici intellectu non potest comprehendi. Nec timemus linguas detractorum dicentium nos vniformitatem D materiæ non seruasse,qui à tractatu vitis in tractatum lilij ceciderimus, cum pro certo sciamus nos à charitatis benignitate Christi nimirum virginum sponsi excusandos, cui in hoc tractatu cōfitemur, sicut intelligimus,subseruisse,in cuius manus sumus & nos & sermones nostri,quem vt firmiter speramus in huius materiæ tractatu secuti sumus nón gloriam doctorum,sed fructum discentiū requirentes.Veruntamē quantum intelligo non magis floret vllo aliquo flore vitis nostra, non alterius alicuius floris tam attrahit fragrantiam q̄ huius lilij, id est virtutis virginalis, cuius amore tot adolescentulæ attractę tam liberaliter currunt in odorē vnguentorū sponsi, voce simul & opere clamantes:Trahe me post te, in odorem vnguentorum tuorum curremus. Quid enim amant tot virginum milia mundi illecebras spernentia? quid inquam,amāt in sponso suo cuius virtutis delectatione attrahuntur, quàm odorem lilij, id est amorem virginitatis? Licuerit ergo, nobis hunc florem potissimum in vite nostra commendare, quo nullus preciosior,nec speciosior est in ipsa vite. Nunc autem ad alios compendiosius tractando transeamus.

Digressionis à vite ad lilium ratio.

De rosa rubente & ardente.
Caput trigesimumtertium.

FLORET in vite nostra benigno Iesu nihilominus rosa rubens & ardens: Rubens sanguine passionis, ardens igne E charitatis,rosida effusione lachrymarum dulcis Iesus.Fleuit enim & contristatus est propter me gaudium meum, imò gaudium angelorum, dominus Iesus, qui vt ait Apostolus, in diebus carnis suæ offerens vota & supplicationes ad eum qui possit saluum facere eum à morte cum clamore valido & lachrymis exauditus est pro sua reuerentia: Audis cor non carneum, sed lapideum illum magnum Iesum & optimum in diebus carnis suæ quam pro me redimendo assumpserat, lachrymis immaduisse, & adhuc aridum permanes? O cor durum:audis commoueri pro me ad lachrymas illum, qui in æternum stat & non commouebitur: nec adhuc tu ad lachrymas commoueris? Addam & ignem charitatis & passionis sanguinem: si forte calefias, si emolliaris, vt dulcissimo Iesu pro lachrymis suis& sanguinis effusione solas saltem lachrymas rependas. Adhuc addam & malleum grauem, & cuneos ferreos incutiam tibi, vt scindaris. Nam si tu cor sicut terra sine aqua exaruisses, vtique vel leuiter posses emolliri solis perfusum lachrymis lachrymantis Iesu. Si autem à facie frigoris iniquitatum induratum es in rigorem lapidis, addo instrumenta fortia malleum crucis, & cuneos clauorum ferreorum,vt illis tibi incussis scindaris, & fontem lachrymarum salubrem effundas. Quod si nec adhuc commoueris ô cor durum & impœnitens, durius es silice, qui in deserto à Moyse bis percussus virga emisit aquas largissimas: F præsertim cum malleus crucis domini validior sit ad feriendum,quàm virga Moysi,& tres claui ferrei tibi incussi efficaciores esse debeant ad aquā lachrymarum eliciendam, quàm percussio virgæ Moysi geminata. Si vero & adhuc permanes inconcussum, eò quod in adamantis duriciam sis conuersum, qui solo hœdi sanguine potest molliri, affero tibi hœdi pariter & agni incontaminati optimi Iesu sanguinem copiosum calore incomparabilis charitatis feruentē,qui sua fortitudine illum adamantinum parietem inimicitiarū positum inter deum & hominem omnino cōminuit & dissoluit. Hic paries per tot annorū milia durauerat, nec lege,nec prophetis ipsum diuersorum præceptorum, cōmonitionum, & cōminationum malleis percutientibus aliqualiter fuerat comminutus: sed accedente sanguine hœdi & agni nostri benigni Iesu, non tantum perforatus, sed & destructus est. Dicitur autem & bonus Iesus & purissimus esse hœdus qui est mundum animal: quia carnem nostram gestabat plenam in nobis immundiciis peccatorum: in ipso vero nihil habētem. Propter eximiam verò munditiam agnus est, qui non solum non habet peccata: sed totius mundi tulit peccata. Huius ergo hœdi & agni copioso sanguine ô cor adamantinum inūgere & immerge te,iace in illo, vt calefias,calefactum emolliaris, emollitum vero fontem lachrymarum effundas. Copiosa

G piosa autem aqua opus est, vt reficiatur populus meus & iumenta. Est autem populus meus, motus animi mei rationales quærentes ea quæ tantum spiritui meo conueniunt. Habeo & iumenta nēpe alias cogitationes, quæ circa carnē occupantur, quæ animę tenentur seruitutem impendere, vt iumētum: quas vtrasque cogitationes decet refici fonte lachrymarum, ne in via vitæ huius deficiant, vel à recto itinere declinent: vt quod bonum est in eis confortetur, & sordidum abluatur, quæ virtus vtraque in lachrymis inuenitur. Quæram ergo mihi, & vtinam inueniā fontem lachrymarum in lachrymis in cruce, in clauis, postremo & in sanguine rubicundi Iesu. Legam ergo & intelligam, quantum ipse annuerit, ruborem carnis & animæ dilecti ex dilecto amantissimi Iesu. Rubuit enim in vtroq;, id est tam in corpore, quàm in anima: in carne ex natura, quia naturaliter omnis caro rubea est, nec minus sanguine passionis quo carnem suā charitate nostra compellēte tam crebro tamq; copiosè perfudit, quas sacratissimi sanguinis effusiones in superioribus frequenter meminimus nos explicasse. In his igitur minime immorādum, ne lectori fastidiū generetur. Sed qui nisi totus caro & sanguis, & qui in se nil habebat spirituale, sanguinem istum fastidiat? Quis volens se de sanguinibus contractis liberari, istum purissimum saluberrimumque sanguinem Iesu purissimi non affectet? Quis semel isto dulcissimo sanguine inebriatus quem
H parauit in dulcedine sua pauperi Deus, non magis ac magis sitiat audiens veram vocem sapientiæ Dei, vnigeniti patris, optimi Iesu dicentis: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient? Si verum est, imò quia & verum est humano sanguini præ cæteris tantam naturaliter inesse dulcedinem: vt quum à bestia qualibet semel gustatus fuerit, illum de cætero semper gustare desiderat, ita vt aliis animalibus postpositis sanguini insidientur humano, & in mortem suam corruant pro illo acquirendo. Quantum in se credis habere dulcedinis sanguinem filij hominis Iesu Christi? Ecce sitiunt irrationales bestiæ sanguinem hominis, & non sitiam ego sanguinem filij dei? Bestiæ quanto plus gustauerint, tanto plus sitiunt sanguinem humanum: & ego fastidiam sanguinem dei & hominis benigni Iesu? Bestiæ corruūt iu mortem suam dulcedine sanguinis humani attractæ. Ego non festinabo ad vitam meam & sanguinem rubicundi Iesu & candidi? imò vere festinabo, emam & bibam. Emam absque argento & absque vlla commutatione vinum & mel: quæ nobis sapientia patris altissimi benignius miscuit in cruce cordis sui nimirum sanguinem suum, preciū vitæ nostræ. Properate mecum, qui diligitis dominum: emite non corruptibilibus auro & argento: sed commutatione morum & conuersationis vestræ vinum & lac, sanguinem illum dico purissimum, preciosissimum, inebriantem perfectos & vinum & lac paruulos
I nutrientem. Si perfectus, si fortis es: vinum est tibi sanguis iste, sanguis meracissimus. Si adhuc infirmus es & cui opus sit lacte, lac est tibi ad nutriēdum te. Bibe ergo sanguinem hunc meracissimum fide, memoria, & intuitu spirituali. Ecce sub compendio, iterumque reduco tibi multiplicem sanguinis effusionē largissimi Iesu: qua rosam passionis & charitatis suę rubricauit. Charitatis quidem illius ardorem humanus comprehendere non sufficit intellectus, nisi quantum ex passione ipsius quæ cunctis apparuit, comprehendit.

De rosa charitatis. Caput trigesimumquartum.

VERVMTAMEN prius de rosa charitatis, quā de rosa passionis videamus. Ardorem rosæ charitatis perpēdemus: si diligenter videamus, quis, qualis, quantū, quare amauerit amator misericors & mirabilis. Amator noster est ille quo nihil maius, nihil ditius, nihil fortius, cui omnis spirit⁹ cōfitetur, quoniā Deus meus es tu, quia bonorum meorū non eges. In hoc breui versu comprehenditur quis amator noster sit, quis Deus, & quare amauerit ex verbo sequenti elicitur, videlicet nō ideo amauit nos vt aliquid nostri acciperet, qui bonorum nostrorū nō eget, sed gratuita gratia sua. Quod si etiā in nobis esset aliquid boni quod ille appeteret, nō hoc à nobis, sed ab illo haberemus. Qualiter autem amauerit nos amator noster, exponit ille qui ait, Cum adhuc & inimici essemus, recōciliati sumus Deo. Iustus enim iniustos, solus bonus & pius K
peccatores & impios adamauit. O quanta dignatio. Iam vero quātum amauerit, videamus. Quis hoc sufficienter dicat?

De rosa passionis. Caput trigesimumquintum.

ECCE expositione huius verbi necessarium habemus, rosam passionis rosæ charitatis coniungere: vt rosa charitatis in passione rubescat, & rosa passionis igne charitatis ardescat. Tantū enim dilexit nos dilector noster, vt charitatis ardore cogente ruborē passionis incideret, traderetque in mortē animā suā, mortem autem crucis, non breuiter transeuntis, sed à principio ortus sui vsque in finē mortis durissimæ perdurantis. Sicut etenim superius vestræ commendauimus charitati, crux optimi Iesu Christi, non tātum fuit vnius diei: sed tota vita illius crux fuit & martyrium. Omnia ergo quæcūque passus est dominus in diebus carnis suæ, ad ruborem vtique passionis pertinent rosæ passionis, quanuis effusionibus crebris sacratissimi sanguinis ipsius specialiter fuerit rubricata. Sed quia omnia quæ passus est enumerare nō possum⁹, sanguinis effusiones salutiferas nos nō pigeat iterare: vt quæ iugiter sunt memorāda, tenaci memoriæ arctius imprimantur.

De septem effusionibus sanguinis vitis nostræ Iesu Christi. Caput trigesimumsextum. L

PRIMAM sanguinis effusionem legimus in circuncisione, quando nomen eius vocatū est Iesus iam tunc mysticè significando, quod effusione sanguinis sui futurus nobis esset verus Iesus, id est saluator, audiant & intelligant tam pueri teneri quàm puellæ & frequēter eorū mentibus inculcetur maturum martyriū innocentis Iesu. Vnde & Esaias de necessitate eidē Iesu Christi loquēs, Puer, inquit, natus est nobis: & filius datus est nobis: cuius imperiū super humerū eius, crucē quam imperij nomine significauit natiuitati statim adiungēdo: quia profecto à natiuitatis exordio passio crucis simul exorta est. Non modicū enim pertinet ad commendationē rubicundæ passionis, ꝙ saluator noster in alieno loco, in media hyeme, in medio noctis, in stabulo diuersorij ex matre paupercula natus est, licet ibi sanguis eius effusus non fuerit, quod tam paruo temporis interuallo, id est septem dierum spatio secutum est. O quanta charitas. O quanta commendatio charitatis. Vix natus est cœli gloria, cœli diuitiæ, cœli deliciæ, dulcis Iesus: & ecce recenti ortui crucis ignominia, crucis dolor, crucis paupertas copulatur, sed redemit miseriam crucis, imperij nomē verū. Cruce etenim totum mūdum simul & inferos subiugauit, qui regnauit à ligno fortis Iesus. Propter enim crucē ad quā humiliauit seipsum factus obediens, exaltauit illum deus pater, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in M
nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Bene ergo in prima effusione sanguinis agni purissimi aptatum est ei hoc nomē Iesus, eo quod iam tunc puram saluationem sanguinis fundere inciperet qui in completione salutis nostræ totus erat effundendus.

Secunda effusio sanguinis. Caput trigemumseptimum.

SECVNDA sanguinis effusio Iesu Christi, qua passionis rosa coloratur, inuenitur in sudore sanguineo orantis & agonizantis benigni Iesu. Ita enim ait euangelista: Et factus in agonia prolixius orabat: & factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terrā. Vt cessent omnes cæteræ sanguinis purissimi effusiones: nunquid hæc sola nō poterit rosam nostrā sufficienter rubricare? Vere potest cōscindere cor meum miserū, & sanguineis lachrymis madefacere: quia ecce creator meus pro me sanguineo cruore perfunditur, nec leui quidē, sed decurrente in terram: væ misero cordi, quod tali & tanto sudore nō madescit perfusum. Inspice tribulationē ipsius mitissimi cordis qua angebatur, cum totum corpus ex omni parte sanguineo sudore manaret. Neque enim corpus extrinsecus tāto taliq; sudore deflueret: si corpus extrinsecus nullius doloris molestia frāgeretur. Cōtritum est cor meū in meipso, ait ꝓpheta. Scisso igitur corde interi⁹, scissa est & exterius

A terius pellis nostri Salomonis: effusus est sudor sanguineus super terrã. Rubricata est rosa passionis & charitatis Christi rubicundi Iesu. Ecce quam rubicundus & quam totus rubicundus: nec vacat à mysterio ista sanguinis Iesu effusio generalis. Sudauit enim toto corpore sanguinem, qui nostras venerat tollere infirmitates ex corpore nostro & sanguine contractas: vt ad conualescentiam & sanitatem totius corporis, spiritualisque ecclesię sufficeret sudor sanguineus ab omni parte corporis, capitis scilicet nostri domini Iesu Christi effusus. Liberati ergo sumus de sanguinibus. deo gratia sit auctori salutis nostræ benigno Iesu qui suum pro nobis sanguinẽ liberalissimè effudit. Vel hoc certè significabat sudor sanguineus à toto corpore capitis nostri effusus, quia in toto corpore suo spirituali, quod est ecclesia, sanguis erat martyrum effundendus, & ecclesia rubricanda.

Tertia sanguinis effusio. Caput trigesimumoctauum.

TERTIA sanguinis effusio fuit in vellicatione genarum, cuius testimonium habemus in Propheta dicẽte ex persona ipsius crucifixi, Corpus meum dedi percutiẽtibus: & genas meas vellentibus. Quod quidam exponunt de laceratione maxillarum facta cum vnguibus impiorum Iudæorum: quidam autem de contractione barbæ domini. Potest vtrunque fuisse verum. Credo non sine aliqua sanguinis effusione
B id peractum. Video ergo sacrilegas manus impissimæ gentis non saturatas colaphis & alapis, & consputione desiderabilis vultus Christi: sed etiam ad genarum ipsius vellicationem exarsisse, & à vultu quoq; dulcissimo ad rubricationem rosæ nostræ sanguinem elicuisse. Video agni illius immaculati patientiam admirabilem & imitandã, per quam genas pudicissimas impudicissimorũ vnguibus lacerandas cum omni mãsuetudine præbuit: vt patienter sufferamus, si aliquando nostram faciem operiat cõfusio propter ipsum, imò & si quis nos cedat in faciem verbis & factis propter dulcem Iesum.

De quarta effusione sanguinis. Caput trigesimumnonum.

QVARTAM sanguinis purissimi effusionem in corona inuenire possumus, in corona spinea non tamẽ leuiter imposita, sed inuide impressa capiti dulcissimo capitis mei dulcis Iesu. Satis enim consentit veritati: vt qui oderant veritatem, non solum opprobrium illius, sed supplicium requirant. Nec hic puto quidem riuos sanguinis defuisse, qui à capite irrisoriè & inuidè coronati defluerent in collum simul & in faciem dulcis Iesu, quia si noluissent coronato pœnam simul cum irrisoribus irrogare, facilius de aliis ramis vel virgulis arboris alicuius potuerãt plexisse coronam: sed vt morum suorum aculeos demonstrarent, nunc gloria & honore coronatum, tunc spinarum aculeis coronauerunt agnũ mitissimum,
C dulcem Iesum. Et licet in irrisione coronent: tamen ignorantes & irridentes coronatum regem fatentur, quia regum est coronari. Coronatus ergo rex esse à nescientibus demonstratur. In spinis vero coronantium malitia aperitur. Moraliter autem docemur imitari caput nostrum, regem & ducem nostrum, dulcem Iesum. Si autem malorum quorumlibet peruersitate compungimur & irredemur: cum caput nostrum ita compunctum, ita irrisum conspexerimus, non murmuremus, non recalcitremus. Pauca quæ nobis in vita præsenti & breui inferuntur, cum omni æquanimitate & patientia sufferendo: vt digni simus esse membra capitis nostri, & boni bellatores simus sequendo vestigia signiferi nostri.

De quinta effusione sanguinis. Caput quadragesimum.

QVINTA rubricatio rosæ inuenitur in crudeli flagellatione mansuetissimi agni rosei Iesu. O cum quanta quãtitate putas illum sanctissimum sanguinem & conscisso corpore & flagellato distillasse in terram? O quanta putas sæuitia impiorum frementium, quanto fremitu sæuientium flagellatum putas fuisse dulcem Iesum, qui venerat vt nos à flagellis liberaret æternis? Sine causa, inquit, flagellis ceciderunt me. Verè sine causa nisi fortè miserrimi & peruersi bona opera tua pœnis digna iudicarent, qui veritatem tuam in mendacio detinuerunt. Sed & hic moraliter erudimur, vt flagella benignissimi patris nostri discamus æquanimiter tolerare, qui pessimorum flagella pro nobis indignè tam patienter sustinuit dulcis D
Iesus. Quis enim flagella non sufferret homo ad laborem natus, in peccatis nutritus & cõuersatus, hæreditari cœlestis aulæ destinatus quę nõ nisi mũdos recipit: cum videat regẽ omniũ regum & dominũ dominantium dulcem Iesum: qui peccatum non fecit, & in cuius ore non est dolus inuentus, tam grauibus flagellationibus esse contritum? Audi ô homo stulte & insipiens, & erudire, & nõ solum non refuge: sed etiam apprehende disciplinam, ne forte quandoq; pereas de via iusta domino tibi irascente qui proprio filio suo non pepercit, sed propter te tradidit flagellandum. Non pepercit filio suo naturali & cõsubstãtiali sibi, coæterno & impassibili, quin pro salute tua ipsum faceret nasci in tẽpore & passibilẽ, & flagellis contereret, sicut scriptum est, Dominus voluit eum cõterere in infirmitate. Et quomodo parcet tibi filio adoptiuo, cum sensus tui proni sint in malum? quia in chamo & fræno maxillas tuas constringet, vt saltem vexatio det tibi intellectum: quatinus ad ipsum approximare cogaris, qui licet molestè, salubriter tamen flagellat omnem filium, quem recipit.

De sexta effusione sanguinis.
Caput quadragesimumprimum.

SEXTA effusio sanguinis, quæ rosam passionis rubricauit, in fossione clauorũ copiosissime inuenitur. Quis enim de-
fossis, imò & de perfossis manibus pedibusq; innocentis Iesu E
copiam sacrati sanguinis dubitet effluxisse? In torrentibus huius sanguinis rosa nostra purpurata est: quia vere hic ardentissima charitas: hic rubicũdissima passio inuenitur. In hac magnitudine passionis magnitudo consideretur charitatis: ardorem rosæ, charitatis ruborem considera passionis. Quis vnquam tam grauia, tã pudenda passus fuit? Deus est qui patitur, nec in aliquo sibi durum torcular passionis alleuiat, qui seruis suis vel omnino auferre, vel alleuiare, vel breuiare vires tormentorũ consueuit. Non pepercit sibi qui suis parcere nouit. Huius rei euidentiam vides in euangelio Ioannis, vbi cum ab his qui ad ipsum venerant capiendum, ei diceretur: quod ipsum quærent, subiungit: Ego sum, quem quæritis. Si ergo me quæritis, sinite hos abire. O ardor verissimæ charitatis. Manifestat & tradit se charitas ipsa sæuientibus inimicis, non parcens sibi: rogatque pro suis, vt parcatur illis. Captus ergo post plurimas illusiones tam Iudæorum, quàm gentium, post sanguinis plures effusiones, clauis in mitibus manibus simul & pedibus perforatur & configitur ligno crucis saluator noster, mitissimus Iesus. Intuere & respice rosam passionis sanguineæ, quomodo rubet in indicium ardentissimæ charitatis. Contendunt passio & charitas: illa vt plus ardeat, ista vt plus rubeat. Sed mirabiliter per ardorem charitatis fit passio rubea, quia si non diligeret non pateretur: & in passionis ru-
bore, maxima & incõparabilis ostẽditur charitas. Sicut enim F
rosa per frigus noctis clausa solis ardore surgente tota aperitur, & foliis expassis in rubore demonstrat ardorem iucundum: ita flos cœli deliciosus, optimus Iesus Christus qui multo tempore à peccato primi hominis quasi in frigore noctis clausus fuit peccatoribus, nondum plenitudinem impendẽs: tandem plenitudine temporis accedente radiis scilicet ardentis charitatis in omni corporis sui parte apertus est, & rosæ charitatis ardor in rubore sanguinis effusi refulsit. Vidę ergo quomodo hoc flore rosæ floruerit optima vitis nostra, rubicundus Iesus. Vide totum corpus, sicubi rosæ sanguineæ florem non inuenias. Inspice manũ vnam & alterã, si florem rosæ inuenias in vtraq;. Inspice pedem & vnum & alterum. Nunquid non rosei? Inspice lateris aperturam: quia nec illa caret rosa, quamuis ipsa subrubea sit propter mixturam aquę, quia sicut narrat euangelista, Cum vnus militũ lancea latus eius perforasset: exiuit sanguis & aqua. Ipse est enim qui venit per aquam, & non per aquam solum, sed per aquã & sanguinem optimus Iesus Christus. O suauissime vniuersorum domine & saluator bone Iesu: quales tibi condignas gratiarũ referre potero actiones? Quia à principio ortus tui, vsque ad mortem durissimam, imò & post mortem pro me preciosissimũ sanguinẽ tuum effudisti, qui ardorem excellentissimę charitatis tuæ tam crebris sanguinis tui effusionibus manife-

G stare curasti. O quàm multo numero foliorum multiplicata
& exornata est rosa tua. Quis omnia ista enumeret? Numera
guttas sanguinis effusi de dulcissimo corpore dulcissimi Iesu,
& habebis passionis charitatiuæ folia enumerata. Singulæ e-
nim guttæ sanguinis sui folia sunt rosæ sanguineę passionis ip
sius. Sed ideo ad alia transeamus, quia septimam sanguinis do
minici effusionem iam breuiter diximus, cum de apertura la-
teris doceremus, vnde exiuit sanguis & aqua, per quæ bapti-
smatis accepimus sacramentum.

De croco abstinentiæ vitis nostræ. Caput quadragesimumsecundum.

CROCVM etiam abstinentiæ in nostra vite, dulcissimo Ie-
su Christo sentimus floruisse. Quis non propterea absti-
nens fuerit vt castigaret corpus suum, & in seruitutem redi-
gat: ne fortè reprobus efficiatur? Sed vt nobis formam da-
ret & documentum abstinentiæ sicut in circuncisione &
baptismo, quæ non ad emundationem suam accepit, qui
semper fuit mundissimus & omnium emundator: sed vt o-
bedientiæ nobis formam iustitiæque donaret: sine dubio vir-
tutem habuit abstinentiæ rex virtutum, & præ omnibus san-
ctis præteritis & futuris excellentius semetipsum macerans
non necessitate, sed voluntate. Sed obiicitur nobis sententia
de verbis ipsius domini saluatoris de se dicentis: Venit ad Iu-
dæos Ioannes Baptista non manducans neque bibens, & di-
H xistis: dæmonium habet. Item venit filius hominis mandu-
cans & bibens, & dicitis: Ecce homo vorax & vinarius, ami-
cus publicanorum & peccatorum. Ecce testimonium verita-
tis, quòd Ioannes non manducauit neque bibit: & quòd ip-
se Iesus & manducauit & bibit. Nunquid ergo Ioannes in ab-
stinentię virtute præcellit nostrum dilectum Iesum? Nequa-
quam. Sed notandum quòd duplex abstinentiæ virtus. Vna
intus in mente, altera foris in actu. Et ea quidem quæ in men-
te est, semper est habenda. Ea vero quæ est in actu, rerum ac
temporum qualitate manifestanda est. Bene autem Ioannes
qui purus homo erat, abstinentiam tam in mente quàm in
corpore exercebat: ne forte contaminaretur, sicut homo no
ster verus Iesus qui miraculari non poterat cibis & potibus,
pro tempore vtebatur, vt cōuescentes sibi ad virtutem attra-
heret abstinentiæ cæterasque virtutes. Nec credas vllo mo-
do maiorem esse virtutem omnino abstinere à cibis, quàm
ipsis cibariis vti moderate. Difficillimum est enim in cibariis
modum seruare omnimodum, ita vt vltra quàm naturæ po-
test sufficere nihil sumatur, nec cum ipsius naturæ aliquid de
necessariis substrahatur. Si ergo contingat aliquē habere vir-
tutem abstinentiæ cum Ioanne, scilicet vt ipsam mente & o-
pere exerceat: non condemnet eum, qui abstinet cum perfe-
ctissimo Iesu, id est qui abstinētiam prout tempora exigunt,
& personæ pro vtilitate, vel proprij corporis, vel proximi
I nunc intendit nunc remittit, obseruans tamen in omnibus
omnia quæ circa virtutem abstinentiæ sunt seruanda, vt sem-
per vitij abstinentiæ oppositi, id est gulæ crimen euitet. Cu-
ius vitij abusiones hoc versū notantur: Præpropere, lautè, ni-
mis ardenter, studiose. Præpropere enim comedūt & bibunt
qui tempus comedendi præueniunt: sola voluptate, non ne-
cessitate coacti. Legimus in vita patrum de sanctis patribus
qui hospitum spiritualium charitate deuincti tempus consue
tum ciborum anticipauerunt: sed comedendo in charitate, se
nequaquam soluisse ieiunium existimabant: ita vt etiam ali-
qui post talem refectiunculam missarum celebrare solennia
non timerent: quod quanuis nobis non conueniat trahere in
exemplum, vt similiter faciamus, quoniam quidē ab eorum
perfectione nos nimium separamur, eos tamen sine peccato
talia fecisse confidimus quæ nequaquam nisi spiritu sancto
ipsis veraciter reuelante fecissent. Laute comedunt, qui de-
licatis vtuntur cibariis sola delectatione attracti, quibus non
sufficit naturalis sapor carnium, siue piscium, quem creator il
lis imposuit: sed modis naturæ contemptis quærunt adulteri-
nos sapores piperis & salsamentorum variorum, vt sibi appe
titum faciant comedendi, non metuentes optimum homi-
num creatorem vituperare in creaturis suis, dum alios illis sa-
pores ipsi faciunt, quàm creator naturæ earum præstiterit. O
quantum huiusmodi alienos sapores homo Christianus vita-
re deberet, si aduerteret dulcissimum & sapientissimum do-
minum suum fecisse omnia bona valde, cuius creaturas vere K
bonas nullus nisi malus alterare consueuit. Consueuit dico,
quia quandoque lautioribus vti cibariis pro infirmitate cor-
poris repellenda, pallato non alludente, sed renitente ciba-
riis: nulla vel parua culpa esset. Ad eorum igitur cōfusionem,
quorum vt Apostolus ait, deus venter est & gloria in confu-
sione eorum, quos idem adserit flendo inimicos esse crucis
Christi & imitatores illus pauperrimi & miserrimi diuitis,
qui epulabatur non aliquando pro sanitatis remedio, sed pro
voluntate quotidie splendide, propter quod nec guttā aquæ
cum in inferno sepultus esset, meruit impetrare, vt refrigera-
retur lingua eius ardens profecto in flamma, quæ alienis sem
per & superfluis fuerat saporibus delectata, nec naturali aquę
frigore meruit refoueri, qui in voluptatibus suæ naturæ sapo-
rem alienauerat, ad horum inquam confusionem gentilis ho
minis memorare sententiam non grauabor, vt erubescat no-
mine Christianus, cū à meliore seipsum ignorante docetur,
qui neque creaturas per creatorem venerari sciebat, nec aspe-
ros sciebat pati sapores pro Christo, quem vel nesciuit, vel
non credidit pro se in crucis patibulo vinum myrrhatum bi-
bisse cum felle mixtum, sed soli naturæ consentiens contra
voluptuosos exclamat, O prodiga rerum Luxuries nunquam
paruo contenta paratu, Et quæsitorum terra pelagoque ci-
borum Ambitiosa fames, ô lautæ gloria mensæ. Discite, quàm
paruo liceat perducere vitam. Et quantum natura petat: non L
erigit ægros, Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus. Non
auro gemmisque bibunt, sed gutture puro Vita redit, satis
est populis fluuiusque Ceresq;, id est aqua & panis. Hæc satis
concordant cum illa vsitata sententia & vera. Panis & aqua
vita hominis. Nec adhuc conteruntur hac confusione duris-
simæ frontes voratorum tam ipsius veritatis verissimi Iesu,
quàm Apostoli eius, imò ne gentilis quidem hominis repre-
hensione & eruditione percussæ & dicunt, Christiani sumus,
non tamen recipiunt vocem Christi in Apostolo loquentis
&, monentis: Curam carnis ne feceritis in desideriis. Vnde
frequenter euenit vt cum adhuc escæ eorum sint in ore eo-
rum, ira Dei ascendat super eos: qui deduxerunt in pessi-
mis terminis dies suos, in punctum ad infernum descendunt,
vbi vermis comedens ipsos non moritur, & ignis non extin-
guitur, pro deliciis breuibus mala recipientes sempiterna. Ni-
mis comedere quid sit, omnibus notum est. Nimis enim co-
medit, qui vltra quam naturæ suæ sustentandæ possit suffice-
re, sumit alimenta, maximè si hoc scienter fecerit. Euenit e-
nim nō rarò, vt homo suis laboribus consideratis plus vilium
sumat alimentorum: vt in labore possit subsistere, timore
deficiendi cogente mensuram refectionis excedat, à quo pec-
cato vix credo aliquem esse immunem. Sed talia peccata cre-
bris confessionibus intermixtis voluntariis abstinentiis sta-
tim vt deprehenduntur, purganda sunt, In nullo autem gene-
re ciborum illud vitium superfluitatis ciborum & potuum M
excusatur. Cum etiam legatur, quod peccatum Sodomię fuit
abundantia panis, & diabolus tentaturus dominum non de
alio aliquo quam de pane tentauit, sciens profectò in nimio
sumptus panis peccatum non deesse, qui primo parentes, &
per ipsos omnes homines vnius pomi comestione decepit:
quanuis non ita facile in cibis vilibus mensura excedatur,
vbi sapor non decipitur, sicut in cibariis laute præparatis, &
saporibus alteratis. Ardenter comedere est cibos vel po-
tus cum nimio desiderio sumere, quod tam in vilibus, quàm
in delicatis potest cibariis euenire. Cuius rei exemplum ha-
bemus in Esau qui vilis cibi delectatione attractus vltro ven
didit primogenita sua. Ita enim habet Genesis, quia veniente
Esau de agro vidit Iacob fratrem suum coquentem lenticu-
lā, cui dixit, Da mihi de coctione tua hac rufa, quia oppido
lassus sum. Et facta pactione cum Iacob de venditione pri-
mogenitorum, comedit in voracitate coctionem nimis de-
sideratam, & dignitatem primogenitorum amisit: quia enim
nimium ardenter desiderabat lēticulam, En, inquit, morior.
Quid mihi proderunt primogenita? Non est dubium, quin
ardenter comederit acceptum, quod tam ardenter fuerat de-
sideratum. Miserere domine misericordissime Iesu mihi mi-
serrimo peccatori, qui nullam diem sine peccato huiusmodi
me sentio præterire, ne per talem excessum fidei tua, qua tibi
genitus

Iuxta tamē Hebraisūā nomine, לחמם. panis, cibus omnis intelligitur.

A genitus sum, mereat perdere dignitatem. Econtra & sanctissimos Heliá & Ioannem Baptistam carnibus nullis vsos fuisse accepimus, & per sobrietatem temperantiæ eos nullum ex hoc omnino meritum perdidisse. Studiose comedere est in cibis vel in potibus nimis diu immorari. De hoc expertis loquimur, & vtinam non essemus experti, nec vnquam experturi. Frequenter solet accidere, quòd sumptis cibariis quæ secundum consuetudinem necessitati sumētis possent & deberent sufficere, quædam surgat noua delectatio: quæ facit hominem improuidum & insidias diaboli non cauentem illi cibo cum tanto studio inhærere, tāquam nihil ante comederit, vel intra multos dies post hoc nil sit sumpturus ciborum. Et quia gulæ speciem in se deprehendunt auxiliante Deo huic facilè possunt resistere: quia impetus eius non longius durat, quàm dum à mensa surgatur, & illius quod tanto studio desideratur, memoria subducatur. Sūt autem plurimi qui tale studium comedēdi, nec peccatum existimant, nec etiam cuiquam suggerenti esse peccatum, fidem adhibeant, habentes in consuetudine damnabili, nulli desiderio resistere, quod possit à natura aliqua obumbratione defendi: nec ponunt ali quam metam desiderio comedendi, donec tempore deficiant fatigati. Sed Christianus homo comedit vt viuat, non viuit vt comedat, sicut quidam ait, idque & illud bene de inutilibus & voracibus, Nos numerus sumus fruges consumere nati. B Christianus autem non sic, sed semper ita surgat de mensa, vt adhuc habeat appetitum plura sumendi, & eum qui adhuc esset implendus cibariis domino Iesu pro grato munere conferat appetitum, qui pro nostra salute sæpius esurire voluit & sitire. His & aliis similibus rationibus vnus aliquis inductus tanta se abstinentia macerat: vt nimia consumptus inedia languores incidat diuturnos, vt sibi nec aliis valeat omnino prodesse, imò fiat etiam omnibus grauis, qui si grauarētur ipse potius alleuiare deberet. Quis ista docet? Quis ista sapiens faciet? Ignorant tales, quòd virtus est medium vitiorum vtrinque reductum. Est enim quoddam medium inter nimis comedere, & nimis abstinere. Et illud medium est virtus. Hoc est tantum sumere alimentorum, ne nimis debilitetur natura, nec tantum vt vitia vegetentur. Quod si omnino tale medium seruare non potest, tamen hoc cauere potest: ne nimis à medio recedatur, id est, vt ille qui nimis comedit, quàm debeat: non nimis abstineat, vt ille qui comedēdi mensuram excedit, eam non nimis excedat, ita vt corpus non nutriatur vitiis, sed virtutibus conseruetur. Quare autem flos croci abstinentiā signat, color ipsius ostendit: facit enim suos cultores abstinentia croceos flori croci adsimiles. Non enim potest facies esse rubicunda, cum stomacho abstinētiæ. Multitudo autem florum croci multas species designat. Nō enim est abstinentia solummodo cibi & potus: sed etiam somni & C lasciuiæ & vestimentorum & aliorum quorumlibet commodorum, quæ corpori superflue tribuuntur, vel balneorum, vnguentorum, musicorum instrumētorum, & cantilenarum & cæterorum huius quæ sensus humanos corrūpunt, animúmque subuertunt. Quod autem quædam folia rubei sunt coloris signat charitatem semper debere immixtam esse operibus abstinentiæ: quia si quis sine charitate corpus suum ita tradat, vt ardeat, nihil ei prodest. Quosdam enim esse qui non propter charitatem Dei, sed propter vanam gloriam se macerant abstinendo, ostendit ipsa veritas dominus Iesus dicens discipulis suis: Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, qui exterminant facies suas, vt videantur ab hominibus ieiunantes. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Quare? Quia non sunt verus crocus, qui carent rubris foliis charitatis, sine qua nullum opus perfectum est. Ipsa enim est virtus de qua dicitur: Qui habet vnā, habet omnes, & quam qui non habet, illud quod habet auferetur ab eo.

De odore florum vitis. Caput quadragesimumtertium.

IAM ad odorem florum vitis nostræ accedamus, rogantes ipsum dulcissimum Iesum, vt sui odoris dulcissimi fragrantia corda nostra dignetur aspirare, vt de ipso dulcia & sentire & dicere valeamus. Quid autem dicere de hoc odore poterimus? Mirabilis & supra quam potest credi aut cogitari, D inæstimabilis est iste odor vitis nostræ. Floruerunt & alij sancti palmites, in quibus ipse profecto floruit: sed certissime viri illi soli capiti nostro optimo Iesu clamabāt nempe illa spiritualis sponsa: Meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentulæ dilexerunt te. Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Non est mirum si odor est inæstimabilis nimis, qui de hac vite nostra florente procedit: si nomina eius diligentius attendamus, quæ sunt Iesus, Christus, Nazarenus. Iesus autem, vt scitis, salutaris vel ישועה saluator interpretatur, de quo Psalmus: Conuerte nos Deus salutaris noster. Et iterum, Saluasti nos de affligentibus nos. Quis autem in afflictione positus saluari nollit? Si vis saluari & attrahi odore huius nominis salutaris, quod effusum est, sicut oleum: incipe delectari in dulcissimo Iesu, & confidenter require in vero salutari salutem, non imitādo illos qui lætantur cum malefecerint, & exultāt in rebus pessimis, in quibus salutem suam constare putant: sed potius eam, cuius spiritus exultauit in Deo salutari suo, quæ nominis huius salutaris odorem tanto suauius attraxerat, perfectiusq; senserat, quanto illi fide, spe, & charitate vicinior fuerat, quæ ipsum de suis visceribus genuerat, nempe verum & perfectū deum & hominem, salutarem Iesum. Non ignorabat enim qualiter sine omni carnali concupiscentia conceptus, qualiter sine E omni dolore ex ipsa natus, quomodo à pastoribus prædicatus, quomodo à Magis adoratus, quomodo virgineo lacte suo nutritus, quomodo à Simeone & Anna commendatus. Nouerat, inquam, hæc omnia, & multo plura virgo illa fidelissima & perfectissima fide salutarem veri salutaris sequebatur odorem. Nec poterat non sperare in eum, quem fide perfectissima cognoscebat & posse, & scire, & velle saluare omnes desiderantes salutem. Quantum enim quis credit, tantum sperat: quantum sperat, tantum amat. Quanto ergo hæc optima mater perfectior fuit in fide, tāto in spe fortior, & in charitate feruentior, omnem cogitatum suum iactans in eum. Oleum enim effusum est nomen tuum. Quare? Quia oleo nutriuntur infirmi, pascuntur famelici, lumina reparantur. Quis enim tam infirmus, qui hoc oleo salutari, nomine scilicet salutiferi Iesu curatus non fuerit, dum modo velit curari? Ita enim ait ipse saluator cuidam languenti, qui iacebat ad piscinam probaticam: Vis saluus fieri? Et ille, Domine, hominem non habeo: vt cum mota fuerit aqua mittat me in piscinam. Stulte, ecce oleum salutiferum salutaris Iesu, cuius nomen est, sicut oleum effusum. Quid tibi cum aqua? Si vis recipere salutem, ecce fons olei misericordiæ in quo te nullus prohibet baptizari, cuius nomen est effusum oleum, id est, omnibus gentibus manifestum, quo oleo vncti infirmi sanantur. Quomodo cum audis & intelligis supereminentem misericordiam optimi Iesu, quem propter te redimendum F de sursum patris descendit ad terras, te misericordissima passione redemit: non oboritur tibi certa spes, quod te redemptum tanto precio nolit perdere, quem de cœlo venit redimere? Iam ergo sic cogitanti, sic speranti oleum nominis Iesu tibi effusum est. Vnge te vt saneris, id est, spera in misericordia saluatoris, qui saluat omnes sperantes in se. Nihilominus autem & oleum hoc pascit te, si famelicus es. Si esuris, verbum est. In hoc verbo Dei optimi Iesu, inuenis quod te satiet, si dictis & factis eius aurem cordis tui velis inclinare. Sanat enim animam esurientem, quicquid dixit vel fecit dulcis Iesus. Quod si esuris & sitis iustitiam: sanabit te verbum oris eius: qui dixit: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Addet quoq; ignem, ad oleum: quod huic nomini Iesu optime cōuenit: quia huius nominis virtute fides confirmatur, charitas exardescit. Pauci enim fidem habuerunt ante huius olei effusionem, id est ante prædicationem nominis tui ô bone Iesu: pauci igniculo charitatis arserunt. Sed ecce illa effusione, quanti fide illuminati? Quanti charitate conflagrarunt? Dedit odorem, id est, bonam famam oleum nominis tui effusum oleum Iesu, & patuit te esse etiam Christum, id est vnctū. Sic enim ait psalmus de te: Vnxit te deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus

tibus

G tibus tuis. Ergo & oleum vnguentum est: quia vnguentũ de oleo & aromatibus conficitur. Quid ergo mirum, si hæc vitis admirabilem dedit odorem, quæ & vncta est & florens?

נצר *flos, ramusculus tenellus.*

Nazarenus enim florens interpretatur. Vitis ergo nostra Christus, id est Nazarenus, id est salutaris, vncta & florẽs qui non attraheret omnes, qui salutem, gloriam, diuitias, vel delicias concupiscunt? Venient omnes ad vitam hanc. Dabit enim Iesus salutem, quia salutaris est: dabit Christus regnum, in quo gloria cũ diuitiis habetur, quia vnctus est, quod proprie ad reges pertinet: Dabit Nazarenus delicias, quia florens est. Quid enim iucundius flore? Multi autem imò omnes, id est omnium virtutum flores in nostro Nazareno sunt, quarum delectabili odore totum mundum traxit post se. Nam qui veniunt ad ipsum propter humilitatẽ violæ, eius sequuntur odorem, qui propter castitatẽ, lilij, qui propter charitatem passionis, rosæ, qui propter abstinentiam, croci sequuntur odorem. His ergo virtutibus optimi Iesu Christi vbique prædicatores tanquam quodam precioso vnguẽto effuso extraxerunt odorem eius adolescentulæ, & odore eius mirifico delectatæ cucurrerunt post vnctum Iesum. Et adhuc nimirum currunt clamantes in toto corde suo: Trahe me post te, vt curramus in odorem vnguentorum tuorum, sciẽtes quod neque volentis, neque currentis: sed solius dei miserentis est. Superat autem omnes odores omnium virtutum vncti Iesu

H odor crucifixi, vbi perfectio præcipue efflorebat, & de floribus vulnerum suorum inæstimabilem odorem effudit. Fracto enim alabastro mundissimi corporis virginalis dulcis Iesu, effusum est vnguentum sacratissimi sanguinis. Ipsa quoque anima, in qua sine dubio redolebat vnguentum spiritus septiformis, emissa, dilatatus & dispersus est odor vitis nostræ florentis non per terras solum, sed & per inferos, & suscitati sunt mortui, qui tam ad vitam corporis quidem, quàm ad vitam animæ quotidie suscitantur. Quia domus Christi, id est, ecclesia impleta est ex odore vnguenti nostræ vitis precipue in passione florentis. Conscissus est saccus corporis domini Iesu, ceciderunt grana sanguinearum guttarum, quæ adhuc à fidelibus mente colligi possunt, & ab accedentibus ad crucem fideliter ac deuote colliguntur. Preciosissimus vero thesaurus, & incomparabilis, guttæ sunt sanguinis Iesu Christi. Accede huc ô fidelis anima & collige tibi reliquias epularum sponsi tui: micas gratissimas, folia rosarum. Ecce in quanta multitudine distillant de manibus simul & pedibus, necnon & de latere dulcissimi crucifixi Christi Iesu. Non est morbus animæ, cui his floribus mederi non possis. Collige tantum folia florum florentis Iesu, stillas sanguinis rubicundi: & tanquam pilulas, sine quibus esse nolo, in cubiculo cordis tui reconde. Erit tibi illarum sapor & odor in medicinam salubrem, morbos si qui fuerint, repellentem, venturosque ca-

I uentem. Vide tantum, ne vnquam sine illis esse velis, quæ vere nomen habent quolibet fideli dicente, sine quibus esse nolo. Hauri ergo toto cordis tui affectu odorem vitis veræ Iesu Christi Nazareni, & delectare in illo sicut pater cœlestis in illo delectatus fuit: vt vere dicere potuerit, Ecce odor filij mei: sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Vere pleni, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi sunt. Est autem adhuc causa quare tanto crucifixus odore fragrauerit. Modicus vel nullus est odor corporis cuiuslibet animalis viuentis: sed cum igni caro apposita fuerit, quàm suauis, quàm delectabilis inde procedat odoris fragrantia, nullus ignorat. Attendamus ergo, quis & quantus ignis corporis nostræ vitis appositus fuerit: fragrabat interius incendio charitatis immẽsæ, exterius passionis ardore verissimum & gratissimum, & saluberrimum holocaustum in ara crucis crucifixus Iesus. Quod holocaustum simile isti? Nullum vero: quia nullum sic totum incensum dicitur, & si istud dicebatur vere holocaustum, quod totum ardebat, cum tamen ibi arderet sola caro, quanto verius nostra victima dicetur holocaustum, quod intus & foris incõparabiliter ardebat? Ardebat & totus Laurentius, Vincentius, aliique quàm plurimi, sed nihil ad hunc. Quis enim ardoris fornacis crucis aliquod audeat supplicium comparare? De quo superius nos multa meminimus posuisse exempla. De holocausto igitur nostro crucifixo Iesu incomparabiliter ardente inæstimabilis nimis odor processit. Odoratusque est dominus Deus pater odorem suauitatis: & benedixit nobis, auertitque iram indignationis suæ longe à nobis pace integra reformata, & sanguine rubicundi Iesu tam nostro, quam ipsius participe pacis æternæ obside existente. Odorauerunt & alij plures ab oriente & occidente, ab aquilone & meridiano occurrẽtes, & ad hoc dulcissimi odoris corpus floridum congregati: vt de eo se satient, illo tamen integro permanente impleuerunt ipsius dulcissimi Iesu verbum dicentis: Vbi fuerit corpus, ibi congregabũtur & aquilæ. Sed iam non cruda caro ista comeditur, optime percocta cum sit duplici igne charitatis & passionis. Vnde tã delectabili odore inebriari non solum viri natura fortiores: sed & virgunculæ tenerrimæ currunt toto cordis affectu omnibus viribus animi ad delicias crucis, hausturi delicias cordis sui quantum in præsenti vita licet vnguentorum defluentium largitet ab holocausto nostro tam validis ignibus ardente. Non parum enim delicatum ardentis corporis adauxit odorem spiritualium vnguentorum odor, id est, gratuitorum collatio, quæ post passionem à domino Iesu Apostolis sunt collata. Ante passionem enim spiritus nondum erat datus, quia Iesus nondum erat glorificatus: humiliato autem & exaltato pio Iesu defluxit vnguentum spiritus sancti à capite, id est à

L Christo, id est, vncto in barbam, id est in eos qui viriliter egerunt & confortati sunt, vt sperarent in domino: & non solum in barbam Aaron, id est non solum Christi Apostolis datum vnguentum hoc, quod liquefactum fuit igne passionis Christi, vt daret odorem bonæ opinionis per omnẽ terram: sed quod descendit in oram vestimenti, id est, in infima membra Ecclesiæ quæ est tanquam Christi vestimentum. Vnde scriptum est, viuit dominus, quia his omnibus tanquam vestimẽto indigetis. Quod ita impletum est & adhuc impletur, vt etiam in nationes spiritus sancti gratia diffundatur, & sentiant Christi odorem spiritualis vnguenti de summo capite omnium defluente, quo mundæ fiant adolescentulæ: vt attrahant & diligant vnctum nostrum, & currant in odorem vnguentorum illius. Nec mirum si vehementer delectentur duplici odore vitis nostræ: vno qui ex vnguentis, altero qui ex floribus procedit. Odorantur & odoratum sequuntur, Iesum imitantes bestiam quandam quæ odore cocti panis, & recentis ita delectatur, vt vbicunque illum senserit, illum sequatur etiam vsque ad interitum. Ecce ipso teste panis viuus, qui de cœlo descendit decoctus duplici igne charitatis & passionis odorem suum longe lateque dispergit. Quis hunc non sequatur? Sequitur irrationalis bestia odorem panis cocti & consumendi. Non sequetur homo rationalis ordorem panis bis cocti angelorum? Imò stultior est

M quàm bestia: qui illius odorifici panis odorem non intelligit & honorem. Sed præterire non possumus, quod transituri mare panem bis coctum necessarium habent. Quicunque ergo se in hoc mari magno huius seculi esse cognouerit, quod quia spaciosum est cito transire non potest, & propter reptilia quorum non est numerus, periculosum est quia & ventis, & tempestatibus sæuit, si securus vult esse, habeat hunc panem coctum fortissimum Iesum in naue crucis suæ quem comedat, quem adoret, quo reficiatur, quo consoletur, quo vt breuiter dicam, ab omnibus periculis eruatur. Si enim vt ait psalmus, illic naues pertransibunt, id est, homines in crucibus suis Iesum sequentes, quæ nauis potius pertransibit, quàm nauis crucifixi Iesu? Secundum vero Pauli sententiam dicentis, Quia Christo cõfixus sum cruci, crucifigamur & nos cum Christo, crucem eius, imò ipsum in cruce indeficienti cordis affectu amplexemur, in viuifico odore delectemur ardentis Iesu, qui de se dicit: Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis, cuius spiritus est super mel dulcis. Eius inquam odore delectemur, vnguentis charismatum eius foueamur, pane cœlesti, id est corpore suo purissimo confortemur: vt corpus eius edentes sanguinemque pro salute nostra effusum in nostram salutem bibentes gustare possimus, & videre liceat per speciem in ænigmate, quia suauissimus est dominus

A dominus, vt etiam ipsius promissio perficiatur in nobis, quãtum in præsenti vita fas est, qui dicit: Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient.

Quod flores inueniendi sunt in vite nostra.
Caput quadragesimumquartum.

POSTREMO videamus, quia flores & visum delectant & odoratum, licet comedi non soleant, suguntur tamen ab apibus, & de liquore è floribus expresso, dulcissima sibi mella conficiunt. Apes eiusmodi vt puto, sunt illi, qui pennis contemplationis eleuari sciunt & possunt, suaque ipsorum possunt aluearia, hoc est, corporis curã relinquere, & ad ortum deliciarum transuolare, in quo omnium florum diuitias & diuites delicias inueniunt. Ortus enim iste paradisus est. Ita habes enim in cantico amoris: Emissiones tuæ ô virgo Maria fœcundissima paradisus. Processit enim hinc paradisus ab vtero virginali, omni flore, omniq́ue fructu refertus, sed fructibus interim dilatatus. Flores istius paradisi videamus, legamus vel potius sugamus. Conuenit enim, vt talis modi apes simus, quæ sciãt sugere mel de petra. Idem enim est ortus & petra, id est Christus. Si ergo flores quærẽdi sunt, vbi potius quærentur, vbi promptius inuenientur, quàm in dulcissimo Christo? Manifesti sunt flores virtutum & vulne-
B rum eius. Stat ecce expassis manibus, nudo corpore, manibus simul & pedibus perforatis, capite inclinato. Confortare nũc & eleuare anima mea misera & infirma, & alis fidei & spei ad hunc ortum charitatis enitere, & totum mentis intuitum per varia dispersum in vnum collige, ac apum sedulitatem imitans ad conficiendum tibi mel deuotionis, ad paradisum charitatis ascende, accedens ad cor altum: quia ecce quem quæris, exaltatus est, humiliatus est. Non enim eleuatus est in crucem, vt se difficilem præberet accedere ad eum volentibus: sed magis vt omnibus posset paratior inueniri. Accedens ergo cum fiducia ad hũc paradisum in extensione brachiorum cognosce, suscipe affectum paratum ad tuos, & te ad suos inuitantis amplexus, & quodammodo miserabiliter misericorditérque clamantis: Reuertere, reuertere: vt intueamur te. Reuertere à mala voluntate, à malis factis, ab obstinatione, à desperatione. Reuertere, inquam, ad me: quæ à me auersa fuisti, vt intueamur te intuitu gratiæ, quo mulierẽ peccatricem, Petrum, latronem respexi. Lege me librum vitæ scriptum intus & foris: & lectum intellige. Collige tibi flores meos sanguineos: vt paradisi illius possis ianuam introire, ante cuius fores Cherubim collocatus est cum gladio flammeo ac versatili. Valet enim scientia quam ex me plenarie discere potes ad amouendum impedimentum Cherubim. Flores ergo sanguinis mei gladij versatilis flammas horrendas ac tibi formi-
C dabiles extrahant. Intra ergo ô anima paradisum omnibus paradisis meliorem, nũc solo cogitationis quo potes affectu: vt postmodum anima & corpore & terrestrem & cœlestem paradisum valeas introire. Nec breuiter amplexandus est hic paradisus, sed volãdum est per singulos istius paradisi flores, & singulorum florum folia sunt sugenda, nunc ad dexteram, nunc ad sinistrã riuulos & guttas sanguinis spargentem propius & interius accedendum. Vndelibet quærenda deuotio & gratia lachrymosæ compunctionis, vtrinque considerandum, quàm immites fixuræ clauorum, quàm amara venarũ, ossiumq; perfractio in manibus illius qui cœlum fabricauit & terram, qui operatus est salutẽ in medio terrę, & inter horum considerationem frequenter repetendum: Redde mihi lætitiam salutaris tui, ad imitationẽ apis quæ inter volandum semper quendam sonum habet, nec conticescis donec intra florem intrauerit: vbi mellis optati dulcedinẽ colligit & exugit. O quàm fœlix eris, si postquã intra florentis paradisi nostri flores sanguineos, vulnera dico, fueris intromissus: ab huius mundi strepitu & tentationum incursibus per dimidiam saltem horam omnino valeas liberari, & soli ei ad quem introisti vacãs gustare, & intelligere possis, quam bonus, quam dulcis est dominus. Sic lustrandi sunt & pedes non minus sanguinis habentes, non minus quàm manus, perfossi & ipsi & perfracti, sanguineis manantes guttis. Tandem accedendum est ad cor humillimum altissimi Iesu per ianuam lateris D
lanceati, ibi proculdubio thesaurus ineffabilis desiderabilis charitatis latet: ibi noua deuotio inuenitur, inde lachrymarũ gratia extrahitur, discitur mansuetudo, patientia in aduersis, compassio in afflictis. Præcipue cor contritum & humiliatum ibi inuenitur. Ipse Iesus complexus tuos desiderat, talis vt complectatur, expectat: caput floridum multis spinarum aculeis confixum ad te inclinat, vt ad pacis osculum te inuitet, tanquã dicat tibi: Ecce quomodo configuratus sum, quomodo confossus, quomodo mactatus: vt te possim ponere super humeros meos, quæ aberraueras ouis mea, & ad pascua reducere paradisi. Redde vicem & super vulnera mea misericordia commouere, & pone me talem, qualem nunc vides, vt signaculum, super cor tuum, vt signaculũ super brachium tuum, vt in omnibus cogitationibus cordis tui, in omnibus operibus brachij tui mihi taliter vt vides, signato possis similis inueniri. Conformaueram te imagini diuinitatis meæ cum te crearem, conformatus sum imagini humanitatis tuæ, vt te reformarem: tu ergo qui non retinuisti formam diuinitatis meę tibi impressam in tua formatione, retine saltem formam humanitatis tuæ mihi impressam in tua recreatione, id est, si non retines qualem te creaui, retine saltem qualem te recreaui. Si non capis quãtas virtutum diuitias tibi dederim te creando: cape saltem, quãtas in humanitate tua miserias propter E
te acceperim recreando, & ad potiores quam ad quas te formaueram, delicias reformando. Nam propterea homo visibilis factus sum: vt à te visus amarer, qui in deitate mea inuisibilis non amabar. Date ergo præmium incarnationi & passioni meæ, pro quo incarnatus simul & passus dedi me. O dulcissime atque amantissime Iesu, pater luminum à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, misericorditer respice humiliter tibi confitentes, & vere sentientes, quia sine te nihil possumus facere: & qui dedisti te pro nobis in precium, da licet tanto precio minus simus digni, vt tuæ gratiæ tam integrę reddamur, vt conformati imagini passionis tuæ, ad eam quoque quam peccando amisimus, tuæ diuinitatis imaginem reformemur. Nec prætereundum est quod apes de liquore florum collecto fauum conficiunt, id est ceram in se mel continẽtem. Quid est hoc? per ceram, tenacem memoriam accipe quæ apta est ad recipiendum formam sigilli, & ad nutriendum ignem, si tamen in ea sit lignum: quæ cera mel in se continet dulcissimum, mundificatiuum, detersiuum. Nos vero si vere spirituales apes sumus de floribus nostri paradisi Nazareni, id est orti florentis floridissimi Christi nobis memoriã componamus tenacem, qui non qualibet tentatione dissoluatur, sed apta sit illa memoria recipere impressionem sigilli, id est crucifixi Iesu: vt illum semper in me- F
moria habeamus qui dicit, Pone me sicut signaculum. Signaculum enim regium Crux est: quam si in cordis nostri memoria portauerimus tanti regionem regis quæ finem non habet, secure poterimus trãsire. Habet hoc sigillum imaginem crucifixi Iesu in ipso sigillo crucis multis fossuris effossam & expressam sicut in sigillis imago regum exprimitur fodiendo. Habet & superscriptionem titulũ à Pilato conscriptum, Iesus Nazarenus rex Iudæorũ. Huius superscriptionis significationẽ spiritualem consequetur. Si quis hoc sigillum crucis gestare curauerit tenaci memoriæ impressum, habebit Iesum, id est salutem, quod primum est in superscriptione. Salus autem quæ ab omnibus sanæ mentis appetitur, in tribus consistit vt quæ in tribus dictionibus exprimitur. In hac dictione Nazarenus, quod interpretatur florens: voluptatem siue delectationem intellige, quia florum pulchritudo delectat. Vnde in libro Sapientiæ luxuriosorum voluptas exprimitur his dictis, Nullum pratum sit quod non pertranseat voluptas nostra. Coronemus nos rosis, antequam marcescant. In hac dictione rex, diuitiæ exprimuntur. Reges enim diuites esse solent super omnes, quos regunt. In hac dictione Iudæorum, gloria accipitur: quia vno modo Iudæus glorians interpretatur. Portitor ergo voluntarius sigilii regis nostri crucis crucifixi Iesu fructum superscriptionis consequetur, vt sit

יהודים *confitentes laudantes:*

G vt sit salus scilicet vt voluptatem consequatur sempiternam torrente voluptatis summi regis potatus, æternas quoque diuitias thesaurizet in optimo Iesu, in quo sunt omnes thesauri sapiētiæ & scientiæ reconditi, in ipso quoque glorietur sine termino, qui excelsus est super omnes gentes, & cuius gloria super cœlos. Illuminat quoque domum cordis nostri, & fouet in eo ignem charitatis diuinæ. Cera tenacis memoriæ per lignum intelligitur, ita tamen si sit in eo lignum, id est, exercitium spiritualis laboris quod per lignum intelligitur sumptum de ligno, quod multis laboribus cōteri solet, vt ad vtilitatem aliquam perducatur. Si ergo in memoria nostra passionis Christi laborem habemus, potest accendi & ardere charitas eius in nobis, qui illuminat tenebras ignorantiæ nostræ, & accēdit frigus tarditatis nostræ, vt & nos parati simus pati pro illo & cum illo, qui prior pro nobis passus est. In tali cera memoriæ nostræ debet esse mel, id est delectatio de recordatione crucis, quæ est mel dulcissimū. Quid tam amarum, quod in recordatione viuificæ passionis non possit dulcescere? Certe legimus Hebræos cum exissent de Ægypto, venisse ad aquam amarissimam, quam nullus gustare poterat: cui cum Moyses lignū iniecisset, dulcorata est, sic vt eam delectabiliter biberent. Quid apertius per aquā amarā quam cuiuslibet aduersitatis amaritudo signatur, cui cum lignum crucis iniicitur, id est cum passio dulcis Iesu consideratur, ne-

מָרָה

H cesse est omnem passionem hominis leuem videri respectu passionis dominicæ, quam pro hominibus voluit sustinere Deus & homo, mediator Dei & hominum dominus Iesus? Est & mel mundificatiuum, quia vere nihil est, quod ita ab omnium vitiorum impulsu & contagione cogitationem nostram purificet, & in puritate conseruet sicut iugis memoria crucis & passionis domini Iesu. Est & mel descensiuum, quia contra aliorum liquorum consuetudinem naturalem, quod in melle est purissimum, ad ima descendit, feculentum vero ascendit. Quid per talem descensum, nisi virtus humilitatis designatur? Quæ profecto virtus in passionis dominicæ memoria acquiritur & conseruatur: quia non potest quis nō humiliari, cum recordatur pro se humiliatum dominum maiestatis. Indignum quippe esset hominem lutum & cinerē per sui eleuationem illuc ascendere, vbi angelus perfectissimus in omni scientia & decore, quia humilitate caruit, non potuit remanere. Colligamus ergo nobis in floribus vitis nostrę domini Iesu talem memoriam, talem delectationem: vt stigmata crucifixi nostri in memoria iugiter retinentes ita in ipso qui solus est dulcis, delectemur: vt omnes per ipsum præsentis vitæ amaritudines superemus, mundemur ab omni delicto, & in bonis operibus iugiter per humilitatis custodiam conseruemur.

I

De odore florum.

Caput quadragesimumquintum.

SVPEREST vt dulci Iesu adiuuāte dicamus quid sit quod per odorem florum vitis omnia venenata præcipue effugentur. Cuius rei ratio citius inuenitur, si quid serpentes significant, agnoscatur. Quod autem de serpentibus dicitur, de aliis quoque venenosis reptibilibus accipiatur. Quid autem melius per serpentes, quam diabolicas suggestiones accipiamus? Ad similitudinem enim serpentum reptant occulte per mentes hominum, sed subito nisi agnoscantur, morsus mortales incautos affigunt: quod præfiguratum accipimus in filiis Israël in deserto à serpentibus miserabiliter interemptis. Huius interemptionis causam ponit Apostolus dicēs: Neque tentemus Deum, sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Quid est autem tentare Deum? Non credere domino. Incredulitatis nanque vitio vrgebantur, eoque à serpentibus occisi sunt. Quid est autem desertum, in quo occisi sunt, nisi hic mundus, in quo vagamur per baptismum tanquam rubrum transeuntes mare, liberati per nostrum legislatorem dominum Iesum à seruitute Ægyptiaca, qua ante baptismi gratiam premebamur? K

Si autem diligentius consideremus, cuncta pene vitia ex incredulitatis vitio inueniemus oriri. Quis enim vanam mundi gloriam quæreret, si perfecte crederet aliam esse futuram in cœlis immarcessibilem: quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ humilibus conseruantur? Putas ne huic gloriæ mundanæ tam incertę, quàm transitoriæ animum inclinaret? Nequaquam. Sed quod tales asserunt se Deo credere, prouenit ex quadam consuetudine, quia totum pene mundum tali vident & audiunt fide teneri. Quod si infidelium numerus excresceret, & nomen Christi non possent sine pœna, vel sine timore confiteri: citius audire deberes eos quod corde gerunt, lingua propalare eū quem factis denegare non timent. Simile est de auaris qui cœlestes non curant diuitias, & de inuidis qui charitatis laudē & præmium non attendunt, & de iracundis qui in patientia animas suas non possident, & de acediosis qui pro æterno commodo labores subire refugiunt temporales, & luxuriosis qui cœlestibus voluptatibus mentis oculum non intendunt, & de gulosis qui panem illum delicatissimum angelorum suis epulis terrenis postponunt: quia si ea quæ futura promittuntur vere crederent, nequaquam terrenis tam ardenter inhiarent. Propter ergo incredulitatem suam dantur, non solum vulnerandi per tentationes, sed etiam occidendi per veneni sui infusionem serpentibus ignitis, id est dæmonibus illius maxi-

mi & tortuosi serpentis primi peruersoris ministris, qui illos secum peruertunt, & incendiis æternis addicunt, quos in hac vita incendio suarum prauarum suggestionum corrumpunt. Sed remedium attendamus, per quod vitium incredulitatis subiectum est. Dixit dominus ad Moysem: Fac serpentem æneum: & pone in ligno erecto quem qui intuiti fuerint, à serpentium morsibus sanabuntur: cuius serpentis mysterium ipse dominus Iesus curauit exponere dicens, Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in illo, non pereat. Vides ne quorsum feramur? prorsus ad exaltatum in cruce benignū Iesum: qui optime serpenti æneo & exaltato comparatur. Serpens enim dicitur mortifer, quia per suggestionem serpentis mors intrauit in orbem. Æneus vero quia charitatis simul & passionis ignibus cōflatus, passionis sanguine rubricatus, ad modum æris in resurrectione induratus est, quia vltra non moritur. Exaltatio autem serpentis, exaltationem crucifixi Iesu figurat. Hic est serpens quem increduli à malignis spiritibus vulnerati ad credulitatem conuersi si volunt saluari, respicere cōmonentur. Est enim serpens iste de virga Moysi transformatus. Per virgam, quæ est insigne regium, Deum intellige: per serpentem vero, cuius suggestione primi parētes mortui sunt, hominem mortalem accipe. Mutata est virga in serpentem, quando verbum caro factum est assumēs quod non L

erat, id est humanitatem, manens quod erat, id est deus. Sicut M ergo factus serpens Magorum Ægyptiorum serpentes deuorauit: sic deus factus homo inimicorum suggerentium peccata, & fraudes euacuauit, maxime tamen cum esset exaltatus in crucem, cum sanguinis sui flores ostenderet, & florum scilicet virtutum suarum odorem per totum mundum effunderet, & corda quibuscunque vitiis vulnerata sanaret. Respiciamus igitur & nos in faciem serpentis ænei, eleuati Christi: si volumus à prauorum dæmonum suggestionibus serpentinis liberari. Respicere autem fide, in ipsum tendere est: quod non infirma, sed forti & perfecta fide completur. Sunt autem qui quidem ore confitentur, quoniam christiani sunt, factis autem negant, quos non puto fide tendere in crucifixū pium Iesum. Vt autem hic per similitudinem aliquo modo ostendamus: Similis est enim fides vino quod tantum colorem habet vini, sed à sapore veri vini & viribus est alienum: cuiusmodi vinum non credo fideliter Deo acceptum, sed quale in Cantico canticorum laudatur, vbi ipse sponsus ad sponsam ait, Guttur tuum, sicut vinum optimū. Et illa statim respondet, Dignum dilecto meo ad potandum, & dētibus eius ad ruminandum. Et post pauca, Dabo, inquit, tibi vinū cōditum

A tum & mixtum malorum granatorum meorum. Ecce quale vinum erit placens dilecto: & quod in amorem nostri illum accendat. Est nanque vinum optimum quod est fides perfecta, cordis sententia & oris confessione pariter concordante. Et quod subditur, dabo tibi vinum conditum, fides bonis virtutum operibus condita & exercitata intelligitur. Tali fide tenditur & intenditur in pium deum non fide ficta, operibúsque carente, sine quibus fides mortua est. Demus ergo dilecto nostro pio deo vinum optimum fidei perfectæ, & vinum diuersis aromatibus virtute saporosum, & sic intueamur in faciem eius pro nobis ad similitudinem serpētis ænei in cruce suspensi. Et quotiens alicuius serpentinæ tentationis morsu nos cognouerimus vulneratos, ad crucem curramus & thronum crucis quandoque ignominię, nunc summę gloriæ accedamus, & fide, & spe & charitate liberatorem piissimum intendentes per mortem nostri serpentis, qui mortem antiqui serpētis occidit, à serpentum morsibus petemus ac poterimus liberari.

De fructu vitis nostræ.
Caput XLVI.

QVIA docente & ducente, vt spero, nos pariter pro Iesu duce optimo & doctore prolixiorem multò quàm
B sperauimus, sermonem habuimus de floribus vitis nostræ: nunc eodem nos adiuuante qui vsque in finem diligit & dirigit suos, in cuius manu sumus & nos & sermones nostri: ad fructum eiusdem vitis animum acclinemus, florum dispendium fructuum compendio redempturi. Cōfortata est enim scientia fructus vitis nostræ huius, & non potest ad eam nostri ingenioli tarditas eleuari. Vt ergo omnes abscindamus ambages: fructus perquiramus. Præcipuè redemptio est plantata in terra benedicta, in virgine virginum Maria. Illa vitis vera, dulcis Iesus apparuit in natiuitate, præcisa in circuncisione, circunfossa in insidiis, perfossa clauis, ligata vinculis multiplicibus, fronduit in virtutibus, fructificauit in passione: & redemit hominem, quem alio modo redimi non conueniebat. Sed dicis: Quomodo dicitur in passione fructificasse, qui paulò antè dictus est in natiuitate floruisse? Nũ quid idem sunt flores & fructus? An ita subito sine interuallo temporis fructus suum florem secutus est? Non enim id videmus fieri in rerum naturis. Præcedunt enim flores, & intercedit multi temporis interuallum, vt fructus ad maturitatem perducatur: quod nos verum quidem esse fatemur. Verum ea quæ habemus præ manibus, non tantum humana, sed & diuina sunt, vnde non sequuntur rerum naturas in omnibus, sed naturæ magis suum sequuntur auctorem. Quod videlicet apertius intelliges, si diligentius volueris intueri in
C omni arborum genere, in ortu fructus florem decidere & perire, in hominibus quoque & ferè cunctis animantibus fructus foliorum florem virginitatis abscindit. Non sic erat à natiuitate vitis nostræ. Beatissima enim mater illius fructum quidem protulit benedictum non amisso virginitatis flore: immo magis per partum mirabilem & mundissimum est decorata, vbi lex, vbi iura naturæ abscisa sunt. Non est igitur magnum si sine temporis interuallo flores vitis nostræ non pereuntes fructus saluberrimus consecutus est. Protulit eum mater pulcherrima flore virginali non perdito, protulit & ipse fructum redemptionis nostræ floribus virtutum non marcescentibus. Nec tamen caret ratione maturitas fructus accelerata. Patet enim quia secundum augmentum & diminutionem caloris, maturitas fructus vel accelerat vel tardat. Vide ergo magnitudinem caloris, imò feruoris in patiente pio Iesu, & non miraberis fructus sui accelerationem. Ardebat incomparabiliter charitatis intrinsecus, & passionis extrinsecus igne: vt fructum nostræ redemptionis sine mora produceret. Productus ergo botrus ille optabilis cunctis patriarchis & prophetis aliísque iustis scilicet redemptio nostra: quem fructum ecclesia non solum ex his qui sunt sub tempore gratiæ, sed à mundi principio iustè congregata dulcem sibi fore gratulatur. d. de sponso in cantico amoris, Sub vmbra illius, quem desiderabam, sedi: & D
fructus eius dulcis gutturi meo. Quid mirum si redemptio iustorum à diabolica tyrannide, à tenebris & vmbra mortis, à carcere infernali, quo inclusi tenebantur, reductio in paradisum angelorum custodiæ deputatur? Quid mirum præsentiam Christi fuisse delectabilem atque votiuam tantò tempore expectati ac desiderati? In afflictis enim rebus constitutis tantò solet esse gratior liberatoris aduentus, quantò fuerit diuturnior afflictio. Quanto enim tempore primus Abel iustus primus martyr qui sua passione primus liberatorem præfigurauit, expectauerat? quandiu ipse Adam & Eua parētes nostri adhuc etiam in inferno paradisi gaudia ad memoriam inuicem reuocantes istam redemptionem sitiuerant cum aliis sanctis & iustis, qui se liberandos sperabant? Quanto putas eos exultasse tripudio, cum ille crucifixus adueniret, angelis præcedentibus & clamantibus, Tollite portas principes vestras & eleuamini portæ æternales & introibit rex gloriæ? Quanta putas eos alacritate contremuisse, & consonis iubilis in communem lætitiam prosiluisse ac dixisse? Aduenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris: vt educeres vinctos de claustris. Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta. Tu factus es spes desideratis, magna consolatio in tormentis. O quàm dulcis fructus reductionis his, qui in tanta & tam amara seruitute fuerant constituti. Hic est fructus, de quo sponsus loquitur in Cantico amoris: Dixi ascendam in palmam, & apprehendam fructus E
eius. Quid est in palmam? in crucem eius, cuius vna pars de arbore palmæ dicitur facta fuisse. De quatuor enim generibus arborum facta fuisse refertur. De cypresso. De cedro. De oliua. De palmis. Cypressus in profundo, Cedrus in longo, oliua in alto, palma in lato, vnde dicit Apostolus: vt possimus comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Profundum vero in cruce vocatur illud lignum quod infixum erat terræ in quo stabat lignum erectum & cui dorsum crucifixi domini applicandum fuerat, quod est crucis longitudo. Lignum vero ex transuerso illo appositum, cui manus erant affixæ, latitudo crucis nominatur. Illud autem, quod à Pilato fuit appositum in quo titulus triumphalis fuit scriptus, altitudo nuncupatur. Habent autem horum lignorum singula suas mysticas significationes secundum naturas suas. Cypressus enim timorem siue humilitatem significat, vbi est radix crucis per quam non solum situs humilis, sed natura eius exprimitur, quia vt dicitur: fugat odore serpentes, id est diabolos, quorum proprius character superbia ab humilitatis virtute fugatur. Cedrus arbor longitudine præstans aliis arboribus, longitudinem crucis, id est perseuerantiam significat siue patientiam. Naturali enim sua virtute approbatur, quia est valde durabilis & corrumpi ex natura non potest. Oliua vero F
arbor oleum effundens per quam misericordiæ opera significantur, charitatem significat, quæ arbor bene latitudinem habet crucis: quia lata est charitas, quæ etiam ad inimicos extendi præcipitur. Palma porrò arbor victoriam significans, altitudinem crucis optimè significat, spem de supernis habendam, non ad infima deprimendam. Hæc arbor habet in se titulum triumphalem scriptum in quo inuenitur fructus crucis. Prima enim dictio est Iesus, per quam intelligitur saluatio, quæ idem est quod redemptio. Ecce fructus crucis. Propterea enim Christus crucifixus est, vt redimeret hominem. Quod autem ait, Ascendam in palmam, à parte crucis totam crucem significauit. Sed bene per palmam, in qua titulus signum redemptionis quæ fructus crucis est, inuenitur. Sed dicet aliquis: Dicturus eras de fructu vitis, & dicis de fructu palmæ? Quæ concordia est vitis & palmæ? Ad quod ego: Palma crucem, vitis vero significat crucifixum. Dic igitur, nunquid diuersus est fructus crucis & crucifixi? Non puto. Ergo & idem est fructus & palmæ & vitis. Ascendit vitis in palmam, apprehendit fructus palmæ, non quos palma habuit ex se, sed ex vite in palmam extenta. Quare ergo dicit ipsa vitis, Apprehendam fructus eius, & non potius dicit meos: cum palma fructum habuerit à vite,

G non vitis à palma? Christus non habuit hunc fructum sine palma, imò & per palmam, id est per crucem: quia si Christus crucifixus non esset, non fuisset secuta redemptio. Apprehēdit ergo Christus fructum crucis illum profecto, quem ipse per crucem fuerat operatus. Sed habet hic botrus grana multa scilicet impletionem scripturæ, victoriam de diabolo, resurrectionis gloriam, ascensionis mirabilem eleuationem, donorum spiritus sancti missionem. De impletione scripturæ ipse dominus testimonium perhibet dicens Petro, Calicem quem dedit mihi pater, non vis bibam illum? Quomodo ergo implebuntur scripturæ? quia sic oportet fieri. Et in alio loco, Nonne oportuit adimpleri omnia, quæ scripta sunt in lege & prophetis, & psalmis de me? Victoria de diabolo, & si alio modo potuit, tamen alio modo impleri non debuit. Multum enim desipit, qui sapientiam dei & domini aliud aliquid putat, nisi id quod præstantissimum fuit, ordinasse. Necessarium fuit eum per hominem vinci, & per lignum, qui hominem vicerat per lignum: vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quare autem per hominem qui erat deus, & non per simplicem hominem, satis manifestum est: quia omnes homines peccato erant obnoxij, & non poterat quisquam aliorum soluere vincula, qui seipsum soluere non valebat. Christus enim fortis, qui originali peccato nihil de-
H bebat, eò quod singulari priuilegio nascendi sine omni carnali concupiscentia conceptus erat, qui solus est inter mortuos liber, solus à morte poterat mortuos liberare, sicut ait Apostolus: Non habebat necesse pro se offerre sacrificium, quemadmodum alij sacerdotes, tam pro sua, quàm pro populi ignorantia. Si autem quæritur quare deus potius per se, quam per aliquam aliam creaturam hominem voluerit liberare, possumus hoc quidem charitati eius imputare quam vt nobis commēdaret, nō solum incarnatus, sed & mortuus est pro nobis. Tradidit nihilominus per hoc formam charitatis, vt parati simus cum necessitas exegerit pro fratribus nostris animas nostras ponere, cum regē nostrum pro nobis animā posuisse videmus. Est & adhuc alia rationabilis causa quare per dominum redempti sumus, scilicet quia nequaquam decuit nos per alium reformari, quàm per eum, per quem formati eramus. Plus enim excitat nos ad charitatem reformatio, sicut sæpius supra dictum est, quam formatio. Si ergo per alium quam per ipsum per quem sumus formati, reformati essemus: plus reformatori nostro quàm formatori deberemus, & sic plus diligeremus creaturam quàm creatorem, quod esset inconueniens. Vt ergo incitaret nos ad diligendum ipsum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus nostris, impendit nobis quidquid debuit creando & recreando nos optimus deus cuius beneficiis non communicat alienus. Fructum igitur redemptionis nostræ toto desi-
I derio complectamur, & sæpius imo sine intermissione ad memoriam reuocantes latentem in ipso dulcedinem lingua intellectus nostri degustemus, & in vase memoriæ nostrę recondamus sanguinem huius vuæ meracissimum, sanguinem inquam rubicundi Iesu: quia factus est nobis redemptio, quia per ipsum saluati & liberati sumus. His floribus, hoc fructu quo redempta est à tyrannide dæmoniaca iugiter reficienda est fidelis anima, ne in hoc tædioso deserto deficiat, in quo sine requie, sine intermissione laborat suspirans ad illam terram lacte & melle manentem, & cum sponsa proclamās, Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo. Non ignorat ista quis & qualis fuerit fructus vitis ligni vitæ Iesu Christi. Nonnunquam enim lectum conscientiæ nostræ floribus virtutum & passionis sponsi sui respersérat quæ eidem in eodem Cantico amoris proclamat: Lectulus noster floridus, non de alienis, sed de tuis floribus dulcis Iesu. Veni ergo & agnosce tuos flores: requiesce in lectulo tuis floribus adornato. His ergo floribus petit à sociis sponsi, ab annunciatoribus verbi dei se sponsa fulciri: sciens profecto quid virtutis habeant, qualem effectum operentur in ipsa tales flores per ministrum verbi ad memoriam reuocati, quantum ipsam in tentationibus & periculis præsentis vitæ confor-

tent, quantum ad supernæ patriæ desiderium accendant: nec K
dubito quin eadem sponsa in ortum sanctarum scripturarum sui sponsi quandoque fuerit introducta, vbi proculdubio lignum vitæ vitem veram inuenit, cuius alacriter fructum apprehendit voluēs in mēte sua & reuoluens & intuens diligēter, ac perspicaciter qualem ex ardore dilecti sui, imo ex ipso dilecto fuerit fructum cōsecuta: sensitque infallibiliter, quantum amoris ei debeat, quantum ad omnia pericula sustinēda merito debeat confortari gustatu spiritu fructuosissimo, quē ex arbore tam dilecta suscepit. Optat ergo sibi sæpius ad memoriam reuocari hos flores & hunc fructum: quia & illis fulciri, ne cadat: & his stipari, ne aliquo modo moueatur, exorat: sciens nimirum quid virium habeant & illorū odor & huius sapor. Quod autem addit, Quia amore langueo, quid est, nisi quod sponsa desiderio supernæ patriæ accensa dilationē diuturnam non patitur? Vnde in eodem, Filiæ Hierusalem nunciate dilecto, quia amore langueo. Quis est amor iste tā validus & languorem inducens? Nunquid non est amor, de quo scriptum est: Fortis est vt mors dilectio? Qualis est ista fortitudo, quæ infirmitatem inducit? Respondeāt illi qui in libro experientiæ huius quæstionis solutionem perlegerūt. Experientiæ dixi. Et quare non sapientiæ quæ à sapore dicta est? Qui ergo in libro sapientiæ legerūt, id est qui saporem internum experti sunt, dicant & doceāt nos: quis sit iste amor, qui cum sit fortis vt mors, facit amantes languere vsque ad mor- L
tem: quia in morte huius corporis & non ante sanantur. Possent quidem medio tempore dum in vita hac mortali siue in hac morte vitali degūt, dilecti ac desiderabilis floribus & fructibus consolari, at non satiari, donec veniat dies quem cum propheta desiderant dicentes, Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et in alio loco, Adimplebis me iucūditate cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vsque in finem. De qua dextera alias legitur: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Et vide quàm bene ista auctoritas cum superioribus concordat: vt leua dilecti appelletur recordatio illius charitatis, qua nulla maior est quàm ea qua posuit animam suam pro amicis suis. In dextera vero beatam dei visionem, quam promisit amicis suis & gaudium de præsentia diuinæ maiestatis. Merito illa dei & deifica visio, illa diuinæ præsentię inæstimabilis dilectio in dextera deputatur, de qua delectabiliter canitur: Delectationes in dextera tua vsque in finem. Merito in læua memorialis illa & semper memoranda dilectio collocatur: vt donec transeat iniquitas super eam, sponsa requiescat & recumbat. Merito ergo læua sponsi sub capite sponsæ super quam videlicet caput suum inclinata sustentet, id est venientis suæ intentione incuruetur, ne inclinetur ad carnalia & secularia desideria, quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Idem ergo per flores & fructum nostræ vitis & per læuam ipsius sponsi figuratur: lan- M
guoris autem sanatio per dexteram eius. Per hos ergo flores & fructum vitis nostræ non petunt se fulciri, nec aliena dilectione gloriantur se sustētari, qui spem & fiduciam suam non in rebus caducis posuerunt: sed illa tantum anima quæ modo pro amore & desiderio dilecti corporalibus & mundanis curis languet, imo & moritur, cui & dicitur: Quæ est ista quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? De deserto quippe huius mundi ascendit, quæ cor suum cum corde dilecti in ea charitate connexuit, quærens ea quæ sursum sunt, non quæ super terram. Vnde deliciis virtutum affluit tanquam vnguento delibuta diuersorum aromatum, quæ de dilecti paradiso collegit, sequens eum qui pro ea passus suum ipsi reliquit exemplum. Vnde & bene dicitur, Innixa super dilectum suum, non super hominem: quia maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, nec super aliquas res terrenas quæ omnia reputauit quasi stercora, vt Christum lucrifaceret. Talis ergo anima quæ nunc floribus & fructu vitis veræ sponsi sui fulcitur, quæ modo præ amore illius languet vsque ad mortem dicens cum Iob, Desperaui, nequaquam iam vltra viuam, talis inquam post hæc sponsi dulcissi-

ma

A ma dextera ineffabiliter amplexari, & fructu æternæ iucunditatis satiari merebitur, languore non solum sanato, sed & aucto. Sanabitur enim languor intolerabilis desiderij in perfruitione iucundissima dilecti desiderati, non tamen auferetur, imò augebitur idem desiderium: sed tunc non erit languor, sed depulsio fastidij cum desiderans plenissime satiabitur desiderato, & satiatus discet in satietate desiderare mutua & interminabili & inexplicabili generatione, desiderio generante satietatem & satietate desiderium pariēte. sed iam reuertamur ad vuam. Est tertium granum in botro redemptionis nostræ dominica resurrectio quæ quantum habuit habeátque dulcedinis, quis explicet? Ponat aliquis tamen si quis potest, in corde suo magnitudinem ineffabilem illius beatissimæ & tristissimę passionis: videat quanto desperationis mœrore illa dilectorum passi Iesu corda percussa fuerunt, videat illarum fidelium mulierum lamentationes quæ dulcissimum Iesum ad passionis locum euntem cum sibi crucem baiularet & cum dulcissimam animam expiraret, non deseruerunt. Videat præcipuè illam tunc spectantem mulierculam, nunc vero mundi dominam, matrem domini, quam acutus doloris gladius animam eius pertransierit. Videat totius mundi machinam fabricatori suo compatientem tetra caligine inuolutam. Videat inquam hæc & tantæ turbationi serenitatem tertiæ diei, & insperatam lætitiam lætissimæ resurrectionis, annectat recogitétque propensius cum quanta
B exultatio ne susceperint dominum à mortuis resurgentem, quem cum ingenti tristitia viderant morientem. Vide, cum quanta iucunditate recompensauerit in resurrectione discipulos suam tristitiam illam & sanctissimam extremæ comestionis suæ cœnam in qua dixit, Non bibam amodo de generatione vitis, donec bibam illam vobiscum nouam. Ecce iam nunc resurrexit in gloria vitis vera: comeditque & bibit cum eisdē discipulis cū gaudio maximo proculdubio, séque dubitantibus aliquibus videndum pariter & tangendum exhibuit. Nec putet quisquam, quod resurrexerit ad gaudium solis discipulis, imò & resurrexit nobis & toti mundo beatificans omnes, qui quamuis non videant, credunt tamen ipsum passum fuisse propter delicta nostra, & resurrexisse propter iustificationem nostram: quibus docemur, quoniam si socij fuerimus passionis, erimus & resurrectionis: & vt non dubitemus mortalia corpora nostra resurrectionis gloria sublimanda, cum caput nostrum morte turpissima condemnatum resurrexisse credamus. Nam sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Primitiæ enim dormientium Christus: deinde hi qui sunt Christi, in aduentu eius qui ad exemplum Christi resurgentis ad gloriam vltra non morituri resurgent. Est & ascensio granum in botro redemptionis per passionem factæ, dulce quidem granum plurimum in se continens dulcedinis, faciens gaudium
C cœlis & terris. Quis enim dubitet gaudium magnum factum discipulis: cum eum vt hominem viderent cœlestia penetrātem? Stabant animis simul & cordibus in cœlum erectis, animi sui gaudium non capientes: sed in voce iubilationis eunti domino gratulantes. Exultauit proculdubio & cœlum, omnes videlicet angelorū chori purpurato suo domino nostræ carnis trabea occurrentes & summa cum laude summū susci pientes victorem. Quod si in vnius iusti siue martyris animę aduentu omnis angelorum exultat chorus, quātum putas, in singularis sui imperatoris aduentu omnium ordinum spiritus exultasse? Humano igitur intellectu ad huius laudis & gaudij magnitudinem succumbente, gaudeamus & nos dulcedinem huius grani recolendam admirando, diligendo sugamus, exultantes in spiritu sancto pro eo quòd carnis nostræ portio in dulcissimo domino in summo trinitatis throno excellentissime sit collocata intendentes animos nostros quantum possumus, post ipsum & in ipsum, ipsi in humilitatis spiritu supplicantes, quatinus nos post se trahere dignetur, vt in odore vnguentorum ipsius currentes in illa cellaria, in illam supremam apothecam aromatum, in illa interiora sancta sanctorum mereamur introduci, quo ipse Christus caput nostrum præcessit. Quintum botri nostri granum missio spiritus sancti est. Quis vinum iucundissimum huius grani valeat explicare? Vinum inquam & si magis placet, mustum. Mox enim accepto ab Apostolis & aliis qui cum eis erant expe- D
ctantibus, spiritu sancto inebriati sunt: eructauerunt verbum bonum, loquebantur variis linguis magnalia dei. Antè timore absconditi, nunc cucurrerunt foras: non iam timuerunt aquam populi frementis charitatis igne succensi. Tunc pro certo experientes verum esse, quòd scriptum est: Aquæ multæ non potuerūt extinguere charitatem, & flumina non obruerunt illam. Irruerunt enim in eos flumina potestatum, fluxerunt aquæ populosæ multitudinis: flauerunt venti ac procellæ comminationem verborum, & ignis charitatis non est extinctus: imo etiam auctus est. Ibant enim Apostoli gaudentes à conspectu consilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati. Est autem auctus ignis charitatis, pluribus per eorum prædicationem accensis, & eadem qua ipsi ardebant, iucunditate succensis. Sed quid aiebant Iudæi omnium bonorum increduli? Musto, inquiunt, pleni sunt: mentientes & ignorantes verum dixerunt. Musto quippe illo nobilissimo charitatis dei, imò charitate deo repleti erant, inflammante ad amorem, & confortante ipsos contra timorem. Vnde sicut mustum non patitur se cōtineri à vase, nisi foramen habeat, vnde prorumpat: sic ab istorum corde per ora eorum se mustum spiritus sancti manifestauit loquentia magnalia dei, cum mirabili eloquentia. Non enim impedit, sed expedit linguam haustus musti huius: vt illud poëticum verum inueniatur, Fœcundi calices, quem E
non fecere disertum? Fœcundus vero calix domini & præ- *Horatius.*
clarus inebriauerat eos: quia sicut ait Apostolus: Charitas dei diffusa erat in cordibus eorum. Sed videntur verbis nostris verba Petri contraria, qui haustu noui musti audax factus iam non solum non timuit verba mulieris cuiusquam, vt antè: sed nec verba principum. Hic ergo obiiciens se in medium dixit discipulos ebrios non à vino: sed audiamus verba ipsius optime distincta. Non enim, inquit, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt. Non enim musto terreno ebrij sunt, sicut vos putatis, sed cœlesti spiritu. Hauriamus igitur & nos charissimi de vino iucundissimo grani huius. Quod si vel in quo hauriamus scilicet vas intellectus non habemus, curramus cum plena fiducia ad singularem nostrum ac prouidum conditorem, cuius figmentum sumus, oremúsq; vt vas formet in anima nostra huius dulcissimi musti capax: vt nostro consolatore spiritu gratiæ septiformis accepto multiformes tentatoris aduersarij nostri laqueos euadamus, & pedes affectuum nostrorum in compedes sapientiæ iniiciamus, vt cum ipsa sapientia colligati vinculis charitatis indesinenter & indefesse curramus post illam, donec ad saporis ipsius plenitudinem attingamus, vbi iam non per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem regem nostrum in decore videamus, & sicut sumus cogniti cognoscamus. Hic enim aduertendum puto, quod vitis nostræ fructus comeditur & bibitur. Masticatur enim vua, bibitur vero vinum: quod F
in vino continetur & in vtroq; vsu iucunditas est, sed in vino & iucunditas & vtilitas prolixior est, quod ad botri huius de quo locuti sumus fruitionem mihi pertinere videtur. In præsenti enim vita hunc botrum masticamus, cum suauitatem, iucunditatem, & vtilitatem nostræ redemptionis dentibus intellectus nostri discurimus: cum resurrectionis potentiam, ascensionis gloriam, & aduentus spiritus sancti vtilitatem in cordis nostri consideratione versamus tanquam vuas in ore, fitque de his nonnunquam aliqua lætitia cordi nostro. Erit autem Christus postquam cessauerit tempus, id est mutabilitas temporum, quando hæc iam non comedemus, sed bibemus, inæstimabilem de his perpetuam lætitiam consecuti. In comedendo enim aliquis labor est: quod vero bibitur, sine labore recipitur. Vnde per comestionem delectatio quæcunque, vel qualiscunque, vel quantacunque quæ sine corpore non percipitur: sed semper aggrauat animam. Per potum vero sine labore acceptum illius loci & temporis gaudia significantur, vbi & quando iam non erit luctus, neque clamor, sed nec vllus dolor, quoniam hæc omnia transierunt. Et ipse ab æterno stabilis, qui pro nobis ne velut vmbra transiremus, transiens factus fuit, ministrabit nobis, ibi etiam tunc iam non cū laborę & timore & impedimento corporis, mortis huius comedemus, sed cum magna iucunditate

G Deuoto tibi pectore.
Tuo viuat in amore,
Ne dormitet in torpore,
Ad te oret,ad te ploret,
Te adoret,te honoret,
Te fruens omni tempore.
Roſa cordis aperire,
Cuius odor fragrat mire,
Te dignare dilatare,
Fac cor meum anhelare
Flamma deſiderij.
Da cor cordi ſociari,
Tecum Ieſu vulnerari,
Nam cor cordi ſimilatur,
Si cor meum perforatur
Sagittis improperij.
Infer tuum intra ſinum
Cor vt tibi ſit vicinum,
In dolore gaudioſo,
Cum deformi ſpecioſo,
Quod vix ſeipſum capiat.
Hic repauſet,hic moretur,
Ecce iam poſt te mouetur.
Te ardenter vult ſitire,
Ieſu noli contraire,
Vt bene de te ſentiat.

Ad faciem.

SAlue caput cruentatum,
Totum ſpinis coronatum,
Conquaſſatum,vulneratum
Arundine verberatum
Facie ſputis illita.
Salue cuius dulcis vultus,
Immutatus & incultus,
Immutauit ſuum florem
Totus verſus in pallorem,
Quem cœli tremit curia.
Omnis vigor atque viror
Hinc receſsit, non admiror,
Mors apparet in aſpectu,
Totus pendens in defectu,
Attritus ægra macie.
Sic affectus ſic deſpectus,
Propter me ſic interfectus,
Peccatori tam indigno,
Cum amoris interſigno
Appare clara facie.
I In hac tua paſsione,
Me agnoſce paſtor bone,
Cuius ſimpſi mel ex ore,
Hauſtum lactis cum dulcore,
Præ omnibus deliciis.
Non me reum aſperneris,
Nec indignum dedigneris,
Morte tibi iam vicina,
Tuum caput hic inclina,
In meis pauſa brachiis.
Tuæ ſanctæ paſsioni
Me gauderem interponi,
In hac cruce tecum mori:
Præſta crucis amatori,
Sub cruce tua moriar.
Morti tuæ tam amaræ
Grates ago Ieſu chare,
Qui es clemens pie deus,
Fac quod petit tuus reus,
Vt abſque te non finiar.
Dum me mori eſt neceſſe,
Noli mihi tunc deeſſe,
In tremenda mortis hora
Veni Ieſu abſque mora,
Tuere me & libera.
Cum me iubes emigrare,
Ieſu chare tunc appare:
O amator amplectende,
Temetipſum tunc oſtende
In cruce ſalutifera.

IVBILVS SANCTI BERnardi abbatis,in commemorationem dominicæ paſsionis,qui & rhythmica conſtat modulatione.

IEſu dulcis memoria
Dans vera cordi gaudia:
Sed ſuper mel & omnia
Eius dulcis præſentia.
Nil canitur ſuauius,
Nil auditur iucundius,
Nil cogitatur dulcius,
Quàm Ieſus dei filius.
Ieſu ſpes pœnitentibus
Quàm pius es petentibus,
Quàm bonus te quærentibus
Sed quid inuenientibus?
Ieſu dulcedo cordium,
Fons viuus,lumen mentium
Excedens omne gaudium
Et omne deſiderium.
Nec lingua valet dicere,
Nec litera exprimere:
Expertus poteſt credere,
Quid ſit Ieſum diligere.
Ieſum quæram in lectulo,
Clauſo cordis cubiculo:
Priuatim & in publico
Quæram amore ſedulo.
Cum Maria diluculo
Ieſum quæram in tumulo,
Clamore cordis querulo.
Mente quæram,non oculo.
Tumbam perfundam fletibus,
Locum replens gemitibus:
Ieſu prouoluar pedibus,
Strictis hærens amplexibus.
Ieſu rex admirabilis
Et triumphator nobilis,
Dulcedo ineffabilis,
Totus deſiderabilis.
Mane nobiſcum domine,
Et nos illuſtra lumine,
Pulſa mentis caligine,
Mundum replens dulcedine.
Quando cor noſtrum viſitas,
Tunc lucet ei veritas,
Mundi vileſcit vanitas,
Et intus feruet charitas.
Amor Ieſu dulciſsimus
Et verè ſuauiſsimus
Plus milies gratiſsimus,
Quàm dicere ſufficimus.
Hoc probat eius paſsio,
Hoc ſanguinis effuſio:
Per quam nobis redemptio
Datur,& dei viſio.
Ieſum omnes agnoſcite,
Amorem eius poſcite,
Ieſum ardenter quærite,
Quærendo inardeſcite.
Sic amantem diligite,
Amoris vicem reddite,
In hunc odorem currite,
Et vota votis reddite. K
Ieſus auctor clementiæ,
Totius ſpes lætitiæ,
Dulcoris fons & gratiæ,
Veræ cordis delitiæ.
Ieſu mi bone ſentiam
Amoris tui copiam,
Da mihi per præſentiam
Tuam videre gloriam.
Quum dignè loqui nequeam
De te,tamen ne ſileam:
Amor facit,vt audeam,
Cùm de te ſolum gaudeam.
Tua Ieſu dilectio,
Grata mentis refectio,
Replens ſine faſtidio,
Dans famem deſiderio:
Qui te guſtant,eſuriunt:
Qui bibunt,adhuc ſitiunt:
Deſiderare neſciunt
Niſi Ieſum,quem diligunt.
Quem tuus amor ebriat,
Nouit,quid Ieſus ſapiat
Quàm fœlix eſt,quem ſatiat?
Non eſt vltrà,quod cupiat. L
Ieſu,decus angelicum,
In aure,dulce canticum:
In ore,mel mirificum
In corde nectar cœlicum,
Deſidero te milies
Mi Ieſu,quando venies?
Me lætum quando facies?
Me de te quando ſaties?
Amor tuus continuus
Mihi languor aſsiduus,
Mihi mellifluus fructus
Eſt & vitæ perpetuus.
Ieſu,ſumma benignitas,
Mihi cordis iucunditas,
Incomprehenſa bonitas,
Tua me ſtringat charitas.
Bonum mihi diligere
Ieſum,nil vltra quærere,
Mihi prorſus deficere,
Vt illi queam viuere.
O Ieſu mi dulciſsime,
Spes ſpirantis animæ,
Te quærunt piæ lachrymæ,
Te clamor mentis intimæ. M
Quocunque loco fuero,
Mecum Ieſum deſidero
Quàm lætus,cum inuenero:
Quam fœlix,cùm tenuero.
Tunc amplexus,tunc oſcula
Quæ vincunt mellis pocula:
Tunc fœlix Chriſti copula,
Sed in his parua morula.
Iam quod quęſiui,video:
Quod concupiui,teneo:
Amore Ieſu langueo,
Et corde totus ardeo.
Ieſus quum ſic diligitur,
Hic amor non extinguitur:
Non tepeſcit,nec moritur,
Plus creſcit,& accenditur.
Hic amor ardet iugiter,
Dulceſcit mirabiliter,
Sapit delectabiliter,
Delectat & fœliciter.
Hic amor miſſus cœlitus
Hæret mihi medullitus,
Mentem incendit penitus,

Hoc

A Hoc delectatur spiritus.
O beatum incendium,
Et ardens desiderium:
O dulce refrigerium,
Amare dei filium.
Iesu, flos matris virginis,
Amor nostræ dulcedinis,
Tibi laus, honor numinis,
Regnum beatitudinis.
Veni, veni rex optime,
Pater immensæ gloriæ:
Affulge menti clariùs,
Iam expectatus sæpius.
Iesu sole serenior,
Et balsamo suauior,
Omni dulcore dulcior,
Cæteris amabilior.
Cuius gustus sic afficit,
Cuius odor sic reficit,
In quo mens mea deficit,
Solus amanti sufficit.
Tu mentis delectatio,
Amoris consummatio,
Tu mea gloriatio,
B Iesu mundi saluatio.
Mi dilecte reuertere,
Consors paternæ dexteræ:
Hostem vicisti prosperè,
Iam cœli regno fruere.
Sequar te quoque ieris,
Mihi tolli non poteris,
Quum meum cor abstuleris
Iesu laus nostri generis.
Cœli ciues occurrite,
Portas vestras attollite:
Triumphatori dicite,
Aue Iesu rex inclyte.
Rex virtutum, rex gloriæ,
Rex insignis victoriæ,
Iesu largitor veniæ,
Honor cœlestis patriæ.
Tu fons misericordiæ,
Tu veræ lumen patriæ
Pelle nubem tristitiæ
Dans nobis lucem gloriæ.
Te cœli chorus prædicat,
Et tuas laudes replicat:
Iesus orbem lætificat,
Et nos deo pacificat.
C Iesus in pace imperat,
Quę omnem sensum superat:
Hanc mea mens desiderat,
Et ea frui properat.
Iesus ad patrem rediit,
Cœleste regnum subiit:
Cor meum à me transiit,
Post Iesum simul abiit.
Quē prosequamur laudibus:
Votis, hymnis, & precibus:
Vt nos donet cœlestibus
Secum perfrui sedibus. Amē.

EIVSDEM SANCTI PAtris Bernardi rhythmica oratio ad dominum Iesum Christum eiúsque matrem intemeratam virginem.

Svmme summi tu patris vnice,
Mundi faber & rector fabricæ
Pietatis respectu deicæ
Peccatores afflictos respice
Pie pater.
Summa summi tu mater filij
Clauem nostri tenens auxilij
Foue tui lacte consilij
Peregrinos huius exilij
Pia mater.
Consolentur ô bone domine
Respirantes in tuo nomine,
Qui pro mundi tollendo crimine
Dignatus es nasci de virgine
Matris pater.
Consolentur ô bona domina
Sitientes tua solamina,
De qua sola fœlice fœmina
Prædicantur hæc duo nomina
Virgo mater.
O figura patris substantiæ
Tu es splendor paternæ gloriæ,
Tu es verum lumen iustitiæ
De quo manat totius gratiæ
Plenitudo.
O regina regni Dauidici
Tu es virga floris dominici,
Tu es arca panis angelici
De quo nostra meretur refici
Solitudo.
Virtus patris & sapientia
Suauiter disponens omnia
Tu & pater vna substantia,
Æquus honor, eadem gloria
Est vtrique.
Stella maris, regina seculi
Tu es mater illius paruuli,
Quem adorant fideles populi
Semper omnes & semper singuli
Et vbique.
O sanctorum sancte mirabilis
Toti mundo desiderabilis
Homo potens & deus humilis
Non est tibi, nec erit similis
Deus meus.
O sanctarum sancta dulcissima,
Sola tanto partu dignissima,
Vt de tua carne mundissima
Nasceretur maiestas maxima,
Homo deus.
Iesu Christe, fons indeficiens,
Fons humana corda reficiens,
Te suspiro te solum sitiens,
Solus eris mihi sufficiens
Fili dei.
Mater Christi, decus virgineum,
Thronum sedens super ætherum
Nomen tuum sapore melleum
Liquefacit affectum ferreum
Cordis mei.
Summum bonum plenum dulcedine,
Verum lumen de vero lumine
Solo cuius audito nomine
Satiatur mira pinguedine
Cor iustorum.
Summi boni reclinatorium,
Dulcis vini dulce cellarium,
Quod edulcans dulcedo dulcium
Prælegit sibi in proprium
Rex cœlorum.
Patrum pater præcelse cæteris,
Reparator humani generis,
O qui carnem pro nobis miseris
Mulieris de carne pauperis
Assumpsisti.
Matrum mater & virgo virginum,
Apotheca salutis hominum
O quæ munda de carne dominum
Sine carnis mistura seminum
Concepisti.
Audi precor, ô qui das gratiam
Peccatoris huius miseriam:
Et per tuam misericordiam
Peccatorum meorum veniam
Mihi dona.
Audi precor, ô plena gratia
Peccatoris huius suspiria
Et pro tua misericordia
Deo meo me reconcilia
Mater bona.
Tibi pater fac beneplacitum
Peccatoris istius gemitum:
Solue mei reatus debitum,
Quia malum prætendo meritum,
Et prætendi.
Tibi mater fac acceptabilem
Peccatoris hanc vocem flebilem:
Redde mihi deum placabilem,
Ne se præstet inexorabilem,
Quem offendi.
O intactæ fili puerperæ
Audi planctus animæ miseræ,
Quæ peccati iacens in puluere
Vt iumentum se computrescere
Lamentatur.
O intacta virgo puerpera,
Ad te clamat mens mea misera,
Quæ nephanda semper ad scelera
Ab ætate nunc vsque tenera.
Effrænatur.
Pie pater errantem corrige,
Piam manum labenti porrige:
Iam de luto me fecis erige,
Et in viam tuorum dirige
Mandatorum.
Pia mater errantem visita,
Pio corde de me recogita,
Coram Iesu benigno clamita,
Vt meorum remittat debita
Peccatorum.
Esto nobis pater propitius,
Quorum frater es atque socius:
Te laudamus, te benedicimus,
Adoramus atque diligimus
Mente tota.
Esto nobis mater propicia,
Quorum soror es atque socia
In tuarum laudum præconia
Corda nostra fac voluntaria
Ac deuota.
Benedicte creator omnium
Benedicas mentes fidelium
Nomen tuum benedicentium
Mortis tuæ per beneficium,
Quos saluasti.
Benedicta in mulieribus
Benedic te benedicentibus:
Benedictis tuis vberibus,
Qui dat escam esurientibus,
Hunc lactasti.
Laus & honor sit dei filio
Salus, virtus & benedictio:
Benedicta sit incarnatio,
Mors illius & resurrectio
In æternum.
Benedictus sit pater luminum,
Benedicta sit virgo virginum:
Benedicat cor meum dominum,
Sitiatque fontem dulcedinum
Sempiternum, Amen.

G PROSA RHYTHMICA MOdulatione excurrens in laudem dominicæ natiuitatis, authore B. Bernardo Abbate primo Clareuallen. cœnobij.

Lætabundus
Exultet fidelis chorus.
Halleluia.
Regem regum
Intactæ profudit torus,
Res miranda.
Angelus conſilij
Natus eſt de virgine
Sol de ſtella.
Sol occaſum neſciens,
Stella ſemper rutilans,
Semper clara.
Sicut ſidus radium,
Profert virgo filium
Pari forma.
Neque ſidus radio,
Neque mater filio
Fit corrupta.
Cedrus alta Libani
Conformatur hyſſopo,
Valle noſtra.
Verbum ens altiſsimi
Corporari paſſum eſt,
Carne ſumpta.
Eſaias cecinit,
Synagoga meminit:
Nunquam tamen deſinit
Eſſe cæca.
Si non ſuis vatibus,
Credat vel gentilibus,
Sybillinis verſibus
Hæc prædicta.
Infœlix propera,
Crede vel vetera
Cur damnaberis gens miſera?
Quem docet litera,
Natum conſidera:
Ipſum en genuit puerpera. Amen.

FINIS.

CONFESSIONIS PRIVATAE FORMVLA, QVAE B. BERnardo aſcribitur, & verè digna Bernardo.

H IN vnione acerbiſsimi doloris tui, qui cauſam doloris mei aſſumpſiſti; & emendationem pro peccatis meis ſuſcepiſti domine Ieſu Chriſte, cum vniuerſitate dolentium, verè pœnitentium, & te in veritate quærentium, confiteor tibi omnia peccata mea, mala commiſſa, & bona omiſſa, vel non purè aut negligenter facta: ſicut in ea melius noſti in numero, pondere & menſura: & dies perditos vitæ meæ, in quibus te offendi, & laudem tuam minui, & à te ſummo bono cecidi, & proximum in caſu traxi. Suſcipe ergo domine de mea miſera vita reſiduum annorum meorum: pro his verò quos male viuendo perdidi, quibus perdite vixi, cor contritum & humiliatum deus ne deſpicias. Dies mei declinauerunt, & perierunt ſine fructu. Impoſsibile eſt vt eos reuocem: ſed placeat tibi, vt recogitem illos in amaritudine animæ meæ. Domine, abyſſus profundiſsimus miſeriæ meæ, abyſſum inuocat altiſsimæ miſericordiæ tuæ. Ne contineas in ira miſerationes tuas, & fontem inexhauſtum miſericordiæ tuæ circa me exſiccari permittas, propter peccata mea, qui miſereris omnium, & nihil odiſti eorum quæ feciſti, diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiam. Tuum eſt domine, remittere peccata, miſerere mei, dum tempus eſt gratię & miſerationis, & dum tēpus eſt emendationis, da mereri gloriam benedictionis: ne in die conſummationis, me feriat verbū maledictionis. Fac me quæſo domine aſſueta mala relinquere, & quæ tibi placent peragere: & ſtudium quod
I huc vſq; in peccatis exercui, te adiuuante deinceps in tua voluntate da vt exerceam: vt vbi abundauit delictum, tua gratia reabūdet. Rogo te propter temetipſum, & per amorē piiſſimæ matris tuæ glorioſæ virginis Mariæ, & per interceſsionem omnium ſanctorum tuorum atque electarum tuarum, ignoſce omnibus peccatis, negligentiis & ignorantiis meis, & ne perdas me cum omnibus iniquitatibus meis, neque in finē iratus reſerues mala mea. Recordare domine Ieſu, quia tuum non eſt perdere quidquam eorum, quæ pater tuus dedit tibi, quin tibi proprium eſt miſereri ſemper & parcere, neminem perdere, ſed ſaluare. Nam pater tuus miſit te in mundum, nō vt iudices mūdum, ſed vt vitam habeamus per te, vt ſis propitiatio noſtra, & aduocatus noſter, non contra nos. Quod enim debuimus, tu ſoluiſti: quod peccauimus, tu luiſti: quod neglexinus, tu ſuppleſti. Proficiat ergo nūc domine & in extremis meis plenaria, imò ſuperflua ſatisfactio amariſsima mors tua, & precium inæſtimabile fuſi ſanguinis tui, commemoratio ſatisfactionis tuæ, venerabile myſteriū corporis & ſanguinis tui quod tibi quotidie offertur in eccleſia, pro ſalute fidelium ſeruorum tuorum: in qua es tu ipſe ſacerdos & ſacrificium, ille qui offert pariter & cui offertur, & hoc ipſum quod offertur, ad promerendam in præſenti gratiam, quam non mereor: ad obtinēdam in futurum requiem & gloriam, quam tua amariſsima mors impetrauit. Imperfectum meum domine Ieſu oculi tui viderunt, ſed tu pie miſericors & præſtabilis ſuper malitia, ne quæſo imputes mihi ad æternū ſupplicium, qui omnia ad ſummum & perfectum bonum opti- L
me, perfectiſsimè & ſapiētiſsimè præordinaſti, & ne permittas me deleri de libro vitæ, ſed offer mihi portionem quę me contingit in ſubſidium tuæ videlicet precioſæ paſsionis, pro qua voluiſti hominem habere tibi cohæredem in terra viuētium. Te igitur domine moueat & inclinet ad miſericordiā humanæ fragilitatis conſideratio, qui noſti quæ ſit hominis ſubſtantia: & quod non vanè conſtitueris hominē ſuper terrā, & conſerua me opus tuæ pietatis, ne incaſſum circa ipſum laboraueris, néve infructuoſa ſit in me immaculati cruoris tui effuſio. Tu qui es purificationem faciens peccatorū, præſta, vt emundatis per te peccatorum ſordibus, illuſtratúſque mentis acie cognoſcam te, téque agnoſcens in directione iugiter ad te tendam, vt fœlici tandem exitu ad te merear peruenire Ieſu Chriſte deus meus & dominus meus. Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuis, &c.

TABVLA HVIVS OPERIS.

DE fide.	Sermo. j.
De ſpe.	Sermo. ij.
De gratia.	Sermo. iij.
De timore Dei.	Sermo. iiij.
De charitate.	v.
De primordiis conuerſorum.	vj. M
De conuerſione.	vij.
De contemptu mundi.	viij.
De habitu.	ix.
De compunctione cordis.	x.
De triſtitia.	xj.
De dilectione Dei.	xij.
De dilectione proximi.	xiij.
De compaſsione.	xiiij.
De miſericordia.	xv.
De exemplis ſanctorum.	xvj.
De contentione.	xvij.
De diſciplina.	xviij.
De obedientia.	xix.
De perſeuerantia.	xx.
De virginitate.	xxj.
De continentia.	xxij.
De fornicatione.	xxiij.
De abſtinentia.	xxiiij.
De ebrietate.	xxv.
De peccato.	xxvj.
De confeſsione peccatorum & pœnitentia.	xxvij.
De communione.	xxviij.
De cogitatione.	xxix.

De ſilentio

A De silentio. xxx.
De mendacio. xxxi.
De periurio. xxxij.
De detractione. xxxiij.
De inuidia. xxxiiij.
De ira. xxxv.
De odio. xxxvi.
De superbia. xxxvij.
De iactantia. xxxviij.
De humilitate. xxxix.
De patientia. xl.
De concordia. xli.
De tolerantia. xlij.
De infirmitate. xliij.
De auaritia. xliiij.
De cupiditate. xlv.
De paupertate. xlvi.
De murmuratione. xlvij.
De proprio. xlviij.
De oratione. xlix.
De lectione. l.
De operatione. li.
De psalmis & hymnis. lij.
De actiua & contemplatiua vita. liij.
B De curiositate. liiij.
De vigilantia. lv.
De prudentia. lvi.
Vt laicæ mulieres vitentur. lvij.
Vt virgo non diligat societatem virorum. lviij.
Vt virgo fugiat societatem iuuenum. lix.
Vt virgo non coniungatur malis hominibus. lx.
Vt virgo non suscipiat dona vel literas in occulto. lxi.
Vt virgo cum deuotione reddat quod Deo promisit. lxij.
Vt virgo semper consideret illud propter quod venit ad monasterium. lxiij.
Vt virgo non quærat placere hominibus de pulchritudine sui vultus. lxiiij.
Vt virgo non rideat immoderate. lxv.
Vt virgo non desideret ciuitates videre. lxvi.
De tentatione. lxvij.
De somniis. lxviij.
De breuitate vitæ. lxix.
De morte. lxx.
De iudicio. lxxi.
De oratione. lxxij.
De obsecratione. lxxiij.

Finis tabulæ.

C
DIVI BERNARDI doctoris clarissimi & abbatis CLAREVALLENSIS, AD *sororem suam, Modus bene viuendi: in quo continetur omnium virtutum summa ad Christianam religionem necessaria.*

Prologus.

CHARISSIMA mihi in Christo soror, diu est quòd rogasti vt verba sanctæ admonitionis scriberé tibi. Sed cũ scriptum sit, Superbia est quenquam velle docere meliorem se: indignum me ad hoc opus cõspexi: & ideo quod rogasti, aliquando facere distuli. Sed quia iterum iterumque rogasti, rursus ad memoriam reduxi sententiam domini dicentis: Quicunque angariauerit te mille passus, vade cum eo duo milia: Omnique petenti te tribue: vndique coactus, tandem charitate D compulsus, tuisque orationibus adiutus sub mensa patrum micas collegi. Etsi non vt debui, tamen vt potui: quas in hoc libro tuæ sanctitati repræsento. Nunc ergo charissima soror hunc librum accipe, & eum ante oculos tuos quasi speculum propone: eumque omni hora velut speculum contemplare. Præcepta nanque Dei specula sunt, in quibus semper animæ inspiciũt, & in quibus cognoscunt maculas, si quæ sunt fœditatis: quia nemo mundus à delicto: & in quibus emendant vitia cogitationum suarum: & relucẽtes vultus quasi ex reddita imagine componũt: quia dum præceptis dominicis toto animo intendunt, in eis proculdubio quid in se cœlesti sponso placeat, vel quid displiceat cognoscunt. Nunc igitur librum soror venerabilis libenter perlege, iterum iterumque relege: & in eo cognosces qualiter deum proximumque diligas: quomodo cuncta terrena & trãsitoria despicias: quemadmodum æterna ac cœlestia concupiscas: qualiter pro Christo aduersa huius mundi patienter sustineas: & prospera ac blandimenta contemnas, quemadmodũ in infirmitatibus tuis Deo gratias reddas, vel agas, & in sanitate nõ superbias, quomodo in prosperitate non eleueris, nec in aduersitate frangaris. Soror mihi in Christo dilecta, librum istum tua prudentia studiose percurrat: & peccata mea adsidue lugeat. Et qui non sum dignus impetrare indulgentiam: saltem tuis orationibus possim consequi peccatorum meorum veniam. Omnipotẽs deus custodiat, & ab omni malo te defendat: & cũ omnibus tecum deo E pariter seruientibus ad vitam perducat æternam venerabilis soror, Amen.

Explicit prologus.

Incipit primus sermo de fide.

DOMINVS dicit in euangelio, Omnia possibilia sunt credenti. Nemo potest venire ad æternam beatitudinem nisi per fidem. Ille vero est beatus qui recte credit, & recte credendo bene viuit, & bene viuendo fidem rectam custodit. Vnde beatus Isidorus: Sine fide nemo potest placere Deo. Fides nequaquam vi extorquetur: sed exemplis atque ratione suadetur. Quibus autem violenter exigitur perseuerare in ea, nequaquam possunt: exemplo nouellæ arboris, cuius si quis cacumen violenter represserit, denuo dum laxatur in quod prius fuerat, confestim reuertitur. Fides sine operibus mortua est. Et frustra ibidem sola fide blanditur qui bonis operibus ornatur. Qui cucem portat debet mundo mori. Nam crucem ferre semetipsum est mortificare. Crucem ferre & non mori, simulator hypocritarum est. Qui non dubitauerit in corde suo, sed crediderit: quodcunque fiet sibi. Qui credit in filium dei, habet vitam æternam. Qui autem non credit, non videbit Vitam, sed ira dei manet super illum. Iacobus: Sicut corpus sine anima mortuum est, ita F fides sine operibus mortua est. Soror charissima magna est fides, sed nihil valet sine charitate. Igitur, soror venerabilis, serua in te rectam fidem, tene sinceram fidem, custodi intemeratam fidem. Maneat in te recta fides. Sit in te incorruptæ confessionis fides. Nihil temere de Christo loquaris. Nihil de deo prauum vel impium sentias. Nihil peruerse sentiendo nec dilectionem eius offendas. Esto in fide iusta. Habeto in fide recta conuersationem sanctam: deum quẽ inuocas fide, non deneges opere. Malum mixtum bonis contaminat plurima. Vnũ malum multa bona perdit. Non delinquas in opere quæ perfecta es in fide. Male viuendo non polluas fidem. Integritatem fidei prauis moribus non corrũpas. Non admisceas vitium virtutibus: non adiungas malum bonis. Soror amabilis deus te incolumem custodiat, Amen.

De spe. Sermo secundus.

DOMINVS dicit in Euangelio: Nolite desperare, sed habete fidem Dei in vobis. Spes quæ videtur non est spes. Nam quod videt quis quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. Vnde Salomon ait: Expectatio iustorum lætitia: spes autem impiorum peribit. Ergo soror charissima & tu expecta dominum & custodi viam eius, & exaltabit te vt hæreditate capias regnum Dei. Expecta dominum charissima, & recede à malo

G à malo, & exaltabit te in die viſitationis, id eſt, in die mortis tuæ, ſiue in die iudicij. Qui male agere non ceſſant, inuanum miſericordiam dei expectant: quam rectè expectarét, ſi à malo recederét. Vnde beatus Iſidorus: Timere debemus ne per ſpem quam Deus promittit nobis perſeueranter peccemus. Nec rurſus quia iuſte peccata diſtringit, de Dei miſericordia deſperemus: ſed quod eſt melius, vtrunque periculum fugiamus: vt à malo declinemus, & de pietate dei veniã ſperemus. Omnis quippe iuſtus ſpe & formidine nititur, quia nunc ſpes ad gaudium erigit: nunc ad formidinem terror gehennæ reducit. Qui enim de peccati venia deſperat: plus ſe de deſperatione quàm de peccato damnat. Igitur ſoror dilecta, ſpes tua ſit in Ieſu Chriſto ſponſo tuo firma: quia ſperantes in domino miſericordia circundabit. Sperat firmiter in domino, & fac bonitatem: inhabitat terram, & in cœleſti regno paſceris in diuitiis eius. Soror venerabilis depone iniuſtitiam, & ſpera in dei miſericordia: aufer à te iniquitatem, & ſpera in ſalutem. Emenda teipſam, & ſpera in dei clementiam. Expelle à te prauitatem, & ſpera indulgentiam: corrige vitam tuam, & ſpera vitam æternam. Ad quam te perducere dignetur ille qui te elegit ante ſecula, Amen.

De gratia dei. Sermo III.

PAVLVS apoſtolus dicit: Vbi abundauit peccatum, ſu-
H perabundauit & gratia: vt ſicut regnauit peccatum in morte, ita & gratia regnet per indulgentiam in vitam æternam. Stipendia enim peccati mors, gratia autem dei vita æterna. Vnicuique autem veſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti. Soror chariſsima ſicut beatus ait Iſidorus: Profectus hominis donum dei eſt. Ergo ſi dono dei proficimus, neceſſe eſt vt de bonis operibus non noſmetipſos, ſed deum laudemus. Nec à ſe poteſt quiſquam corrigi niſi à deo. Homo nihil boni habet proprium, cuius via non eſt eius, teſtante propheta, qui ait: Scio domine, quia non eſt hominis vita eius: nec viri eſt, vt ambulet & dirigat greſſus ſuos. Cúmque aliquod donum percipit, non plus quærat quàm cum accepit: ne dum alterius membri officium ſurripere tentat, id quod meruit perdat. Conturbat enim ordinem corporis totum, qui non ſuo contentus officio ſurripit alienum. In diuiſione donorum diuerſa dei dona percipiunt. Nec vni homini conceduntur omnia dona, ſed vt ſit præ humilitatis ſtudio vt alter habeat, vt admiretur in altero. Nã quod in Ezech. Animaliũ alæ alteræ ad alteram percutiuntur: virtutes deſignantur ſanctorum mutuo ſeſe affectu prouocantium alternoque ſeſe exemplo erudientium, honeſta virgo nolo etiam te lateat quod ſine gratia Dei præueniente, comitante, & cooperante nihil boni poſſumus facere. Gratia dei nos præuenit, vt bonum velimus: concomita-
I tur nos, vt bonum incipiamus: cooperatur nobiſcum, nec bonum perficiamus. Ergo à deo datur nobis bonum velle, incipere & perficere: igitur à Deo dantur nobis virtutes. Vitia vero & peccata oriuntur ex nobis. Charitas, pudicitia & honeſtas à deo dantur nobis. Superbia vero, auaritia, cupiditas ſunt ex nobis. Sine deo nihil boni poſſumus facere: per gratiã dei multa bona poſſumus operari. Sine gratia dei ad bene operandum, tardi, pigri, & tepidi exiſtimus. Sed per gratiã dei in bonis operibus grati, & ſolliciti & deuoti ſumus. Sine deo ad peccandum ſtatim parati ſumus, ſed per gratiam dei à peccato liberamur. Sine deo terrena & tranſitoria pluſquã oportet diligimus. Sed per gratiam dei cuncta quæ in hoc mundo ſunt deſpicimus: & cœleſtia deſideramus. Propter peccatum primi hominis de paradiſo eiecti ſumus, ſed per gratiam dei ad paradiſum nos peruenire credimus: per peccatum primi hominis in infernum deſcendimus, ſed per gratiam Dei nos cõfidimus aſcendere in cœlum. Nã & quod potentes ſumus, quod diuites, ꝙ ſapientes exiſtimus, non niſi per gratiam dei ſumus. Interea volo te ſcire reuerendiſsima ſoror, quòd omnia bona quæ in hoc ſeculo habemꝰ, per gratiã dei habemus. Omnia enim mala eueniunt nobis propter peccata noſtra: deus per ſuam ſanctam miſericordiam & gratiam det nobis bona. Sed propter peccata noſtra accidũt nobis mala, per gratiam dei tribuuntur nobis proſpera. Sed propter iniquitates noſtras adueniunt nobis aduerſa: per gratiã dei dantur nobis neceſſaria, & propter vitia noſtra accidunt nobis contraria. K
Igitur ô ſpõſa Chriſti, neceſſe eſt nobis vt ſemper ad memoriam reducamus cũ gratiarum actione bene merita dei, vnde eccleſia in Canticis de Chriſto ſpõſo ſuo loquitur, dicẽs: Memores verborum tuorũ ſuper vinum, recti diligunt te. Ac ſi diceret, Memores gratiæ tuæ & miſericordiæ tuæ atque beneficiorum tuorum diligunt te. Hoc eſt, illi te diligũt qui recti ſunt corde. Illi recti corde ſunt, qui de iuſtitia aut ſanctitate nihil ſuis meritis attribuunt. Sed omnia tuæ gratiæ dono adſcribunt. Memores gratiæ tuæ qui ſaluati ſunt, diligunt te. Honeſta virgo ſemper memor eſto, quia quicquid boni in te eſt, per gratiam dei eſt. Audi Paulum apoſtolũ de ſe dicentem: Gratia dei ſum id quod ſum. Sic & tu chariſsima gratia dei es quicquid es. Nam & qui ſeculum contẽpſiſti, & quòd domum patris tui reliquiſti, & ꝙ ancilla dei eſſe voluiſti, & quòd in monaſterio ſeruire deo decreuiſti, & quòd inter ancillas dei viuere nũc deuouiſti, omnia bona hæc per gratiam dei peruenerunt tibi. Nam & quòd virgo es, & ꝙ prudens & ſapiens eris, non per te, ſed per gratiam dei es. Interrogatio. Dic mihi quæſo frater mi, quid eſt quòd in ſacra ſcriptura legitur, quia nemo ſanctus, nemo bonus, nemo iuſtus, niſi ſolus deus? Reſponſio: Soror dilecta, ſicut dicitur, ita eſt vere ſolus deus, eſt bonus & ſanctus atque iuſtus: quia per ſe eſt bonus. Homines vero ſunt boni non per ſe, ſed per deum, & ideo ſolus deus eſt bonus: quia per ſe eſt bonus. Homines vero ſunt boni, & iuſti & ſancti, nõ per ſe, ſed per gratiam Dei. L
Quod bene in Canticis Canticorum ſponſus Eccleſiæ ſcilicet Chriſtus deſignat, dicens: Ego flos campi & lilium conuallium: quia odorem virtutis meæ per vniuerſum mundum diffundo. Ego inquit, ſum flos campi, & lilium conuallium, id eſt ego ſum ſanctitas, bonitas & iuſtitia eorum qui cum humilitate in me confidunt: quia nullus eórum poterit eſſe ſanctus nec bonus ſine me. Sicut dixi in euangelio, quia ſine me nihil poteſtis facere. Ego ſum flos campi, & lilium conuallium. Sicut enim cãpus floribus adornatur & verneat, ita totus mundus fide Chriſti, & notitia decoratur. Ego flos campi & lilium conuallium, quia illis hominibus amplius meam gratiam dono, qui nõ in ſua bonitate, nec in ſuis meritis confidunt, ſed in me. Soror venerabilis, ideo te moneo, vt nihil tuis meritis attribuas, nihil de te preſumas. In virtute tua nihil ponas, in viribus tuis non cõfidas, in tua audacia fiduciam non habeas. Omnia diuino dono & diuinæ gratiæ aſcribe. In omnibus operibus tuis Deo gratias refer. In omnibus actionibus tuis deo gratias redde. In omni conuerſatione tua deo gratias repende. Confidentia tua ſemper ſit in Chriſto, qui te creauit ex nihilo.

De timore dei. Sermo IIII.

SOROR chariſsima audi quæ dico, audi quæ moneo: auſculta quæ loquor: Deum time ſuper omnia, & mandata eius ſemper obſerua, quia ecce oculi domini ſuper timen- M tes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. Et Salomon: Time dominum, & recede à malo. Qui timet dominum nihil negligit. Etiam quidam ſapiens ait: Timor domini gloria & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis. Timor domini ditabit cor: & dabit gaudium & lætitiam in longitudine dierum. Nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Timor domini eſt ſapientia & diſciplina: non ſis mendulus in timore dei, & ne acceſſeris ad illum duplici corde. Timentes dominum ſuſtinete eius miſericordiam, & deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timetis dominum credite in illum, vt in oblectatione veniat vobis miſericordia. Qui timetis dominum credite in illum, & non euacuabitur merces veſtra. Qui timetis dominum diligite illum, & illuminabuntur corda veſtra. Qui timent dominũ, non erunt increduli verbo eius: & qui diligunt illum, cõſeruabunt vias illius. Qui timent dominum, inquirunt quæ beneplacita ſunt illi, & qui diligunt illum replebuntur lege eius. Qui timent dominũ, probabunt corda ſua, & in cõſpectu illius ſanctificabũt animas ſuas. Qui timent dominum, cuſtodiũt mandata eius, & patientiã habebunt vſque ad inſpectionẽ ipſius. Oculi domini ſuper timentes ſe, & ipſe cognoſcit omnia opera eorũ. Conſummatio timoris dei eſt ſapientia. Timenti dominũ non occurrunt mala, ſed in tentatione deus liberabit illum à malo.

A à malo. Spiritus timentium deum requiretur, & in respectione illius benedicetur. Timor domini est sicut paradisus: benedictio & omnis gloria operiet illum. Beatus vir cui donatum est timorem domini habere. Timor domini est initium dilectionis eius. O soror dilecta, nulla res nos sic ab omni peccato custodit immunes, sicut timor inferni & amor dei. Deũ timere est nulla mala facere, & nulla bona quæ facienda sunt præterire. Timor domini, est fons sapientiæ. Timenti dominum bene erit in extremis, & in die mortis suæ benedicetur. Soror venerabilis, bonum est nobis timere deum, quia timor domini expellit peccatum. Timor domini, semper emendat. Timor domini, reprimit vitium. Timor domini, cautum facit hominem atq; sollicitum. Vbi vero timor non est, ibi perditio est animæ. Vbi timor non est, ibi dissolutio vitæ est. Vbi timor non est, ibi est abundantia peccatorum. Igitur honesta virgo, timor, & spes, semper sint in corde tuo. Pariter sint in te, timor & fiducia. Spes & metus, pariter perseuerent in te. Sic spera in misericordia dei, vt timeas eius iustitiam. Sed tamen, soror mihi in Christo amabilis, volo te scire, quatuor esse timores: videlicet humanum, seruilem, initialem, & castum. Humanus timor est, vt ait Cassiodorus, quando timemus pati pericula carnis, vel perdere bona mundi, propter quod peccamus: hic mundanus timor, malus est: & in primo gradu cum mũdo deseritur, quẽ dominus prohibet in euan-
B gelio, dicens. Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. Secundus timor, est seruilis: vt ait beatus Augustinus. Cum timore gehennæ homo recedit à peccato: & omnia bona quæ facit, non propter dilectionem Dei, sed propter timorem inferni facit. Ille quasi seruus timet, qui bonum quod facit, non timore amittendi bonum quod non amat, sed timore patiendi malum, quod formidat facere. Ille non timet perdere amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in pœnas inferni. De hoc seruili timore ait Paulus: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, id est spiritum filialem. Bonus est iste seruilis timor, & vtilis, licet insufficiens & imperfectus per quem crescit paulatim consuetudo iustitiæ. Cum incipit homo credere diem iudicij, incipit timere. Si cœpit credere, cœpit & timere: sed qui adhuc timet, non habet perfectam fiduciam in die iudicij. Nondum est in illo perfecta charitas, qui adhuc timet: quia si perfecta in illo esset charitas, non timeret. Perfecta charitas faceret in homine perfectã iustitiam, & homo non haberet, vnde timeret: sed haberet vnde desideraret, vt transeat iniquitas, & veniat regnum dei. Quid est perfecta charitas, nisi perfecta sanctitas? Ille habet in se perfectam charitatem, qui perfecte viuit. Qui perfecte viuit, non habet vnde in inferno dãnetur, sed vnde in cœlo coronetur. Qui perfectam habet in se charitatem, non timet in inferno
C puniri, sed sperat in cœlo cum deo gloriari. Vnde dicitur in Psalmo: Gloriabũtur in te omnes qui diligunt nomen tuum. Ergo timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Timor prius venit in corde hominis, vt præparetur locus charitati. Huic seruili timori succedit tertius timor, videlicet initialis, quando homo incipit facere bonum propter dilectionem dei, quod antea faciebat propter timorem inferni. De hoc initiali timore ait David Propheta in Psalmo: Initium sapientiæ, timor domini. Initialis timor est, quando homo incipit amare deum, quem ante timebat. Et sic excluditur à corde seruilis timor. Huic initiali timori succedit quartus timor, scilicet castus per quem timemus, ne spõsus, scilicet Chistus tardet, ne discedat à nobis: ne eum offendamus: ne in eum peccemus, & ne eũ perdamus. Timor iste, scilicet castus de amore descendit. Timor iste, de amore nascitur. De hoc timore legitur in Psalmo: Timor domini sanctus permanet in seculũ seculi. In corde hominis prius venit timor. Et quare venit? vt locum charitati præparet. Cum autem charitas cœperit habitare in corde hominis: tanto magis timor decrescit. Quãto maior est charitas in corde hominis: tãto minor est ibi timor. Quare? quia charitas mittit eum foras. Audi soror dilecta, cõgruentem similitudinem. Sæpe videmus per setam introduci linum: quando aliquid suitur, prius intrat seta, & post setam intrat linum. Sic timor prius intrat in mẽtẽ hominis, & post timorem, charitas: ideo intrat timor, vt introducat charitatem. Sed postquam intrat chari-
D tas, foras mittit timorem. Timor iste sanctus est, quia in mẽte hominis generat sanctitatẽ. Timor iste sanctus est, qui introducit in mentem hominum perfectam charitatem. Perfecta etenim charitas, perfecta est sanctitas. Timor iste castus est, quia non recipit adulterum amorem, scilicet, quia Deũ super omnia diligit, & nihil amori illius præponit. Etiam timor iste dicitur filialis, quia non timet deũ quasi seruus crudelem dominum, sed quasi filius patrem dulcissimum. Hic timor ideo dicitur filialis, quia nõ timet quasi seruus, sed quasi filius. Sed quid est, quod ait David propheta: Timor domini sanctus permanet in seculum seculi, cum Ioannes dicat, Perfecta charitas foras mittit timorem? Hoc est, quod superius diximus, quia ille habet castum & sanctum timorem qui deum non timet propter pœnas inferni, vel propter supplicia gehennæ, sed cum reuerentia & amore. Et hic timor, scilicet reuerentia dei permanet in seculum seculi. Ille vero qui Deũ timet propter pœnas inferni, non habet in se timorem castum, sed seruilem: quia non habet perfectam charitatem. Si enim Deum perfecte diligeret, perfectam in se iustitiam haberet, & deum non propter pœnas, sed cum reuerẽtia & timore timeret. Et ideo timor pœnæ non est in charitate, quia perfecta charitas eum foras mittit. Aliter timet seruus dominum, atque aliter timet filius patrem. Seruus timet dominum cum desperatione & odio: filius timet patrem cũ reuerentia & amore. Nunc
E igitur, soror reuerendissima, moneo te, vt timeas deum cum amore & reuerentia. Nolo enim, vt semper iaceas sub iugo timoris depressa, sed vt consurgas per dilectionẽ ad dominum patrem tuum, qui te creauit quasi filiam. Etiam te moneo, vt deum caste diligas, & nihil amori eius præponas, sed pro amore eius, omnia quæ in hoc mundo sunt despicias. Iterum admoneo te, atque rogo honestissima virgo, vt corrigas vitam tuam cum omni studio, ita vt sit sermo tuus pudicus, incessus honestus, vultus humilis, lingua affabilis, mẽs plena dilectione, manus plena operatione, iuuante domino: sine quo nihil boni poteris facere. Amantissima mihi in Christo soror, si me quasi fratrem audieris, & deum in toto corde tuo timueris, multa bona non solum in hac vita, sed & in futura habebis. Amen.

De charitate. Sermo. V.

INTRODVXIT me rex in cellam vinariam, & ordinauit in me charitatem. Cella vinaria ecclesia est in qua est vinum euangelicæ prædicationis. In hanc ergo cellam amica sponsi, scilicet sancta anima introducitur, atque in ea charitas ordinatur: quia non sunt æqualiter omnia diligenda, sed differenter. Non debemus æqualiter omnia diligere, sed alia minus, & alia magis. Nam scire quid facere debeamus, & nescire ordinem faciendi perfecta scientia non est. Si non di-
F ligimus ea quæ diligere debemus, vel si diligamus ea quæ diligere non debemus, ordinatam charitatem nõ habemus. Et si plus diligimus ea quæ minus diligere debemus, vel si minus diligimus ea quæ plus diligere debemus, ordinatã charitatem non tenemus. Hæc est ergo ordinata charitas, vt Deum ante omnia, & super omnia diligamus. Debemus Deum diligere ex toto corde, id est ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota voluntate, & ex tota mẽte, & ex tota memoria: vt omnẽ intellectum & omnes cogitationes nostras, & omnẽ vitam nostram ad eum dirigamus à quo omnia bona habemus: Aut nulla pars vitæ nostræ ociosa relinquatur, sed quicquid in animum venerit, illuc dirigatur, vbi impetus dilectionis currit. Igitur soror charissima, dignissimum est, & valde nobis necessarium, vt deum in omnibus, & super omnia diligamus, qui est summum bonum. Summum ergo bonũ diligere summa est beatitudo. Quanto quisque deum amplius dilexerit, tanto magis beatus erit. Qui deũ diligit, bonus est. Si bonus est ergo beatus. Vnde Salomon in canticis canticorum: Fortis est, vt mors dilectio. Verè dei dilectio fortis esse, vt mors dicitur, quia si mors violenter separat animam à corpore: ita dilectio dei violenter separat hominem à mũdo & carnali amore. Verè Dei dilectio fortis est, vt mors, quia dũ per dilectionem Dei à vitiis mortificamur: quod mors agit in sensibus corporis, hoc agit dilectio Dei in seculi cupiditatibus;

G bus. Deus diligendus est propter semetipsum, quia est summe bonus: & qui nos creauit ex nihilo. Charitas est dilectio qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum. In primo loco diligitur Deus, sicut iam dictum est in omnibus & super omnia. In secundo vero diligitur proximus in Deo, hoc est in bono. Charitas habet duo mandata: vnum pertinens ad dilectionem dei, quod est maximum mãdatum. Alterum vero pertinens ad dilectionem proximi, quod est simile huic. Sicut enim scriptum est. Diliges dominum deum tuum, & proximum tuum sicut teipsum. Ac si diceret: Ad hoc debes proximum tuum diligere, ad id quod diligis teipsum, scilicet vt bonus sit, & vt ad vitam æternam peruenire possit. De hac dilectione Dei & proximi in canticis canticorum sponsus, scilicet Christus loquitur sponsæ, scilicet Ecclesiæ animæ sanctæ dicens: Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Quid per mammas conuenientius in hoc loco, quàm ipsa dilectio Dei & proximi, de qua superius diximus intelligitur, per quas mammas mẽs sancta omnes sensus suos, per suam dilectionem nutrit cum deo suo charitatis coniunctione conglutinatur: & proximis suis quicquid boni potest largitur? Et ordor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Per vnguenta quippe ipsas virtutes, quæ ex charitate nascuntur intelligimus. Debemus proximos nostros in bono diligere, quia qui in malo diligit proximum, non diligit proxi-
H mum, sed odio habet. Qui non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt, quomodo potest diligere? Nequaquam. Igitur diligamus nos adinuicem, quia charitas ex deo est. Et qui diligit fratrem suum, ex deo natus est, & videt deum. Qui diligit fratrem suum quem videt oculis corporis, videt oculis mentis in se manentẽ Deum, scilicet charitatem, quia deus charitas est. Et qui non diligit fratrem suum quem videt oculis corporis, non videt oculis mentis in se manentem Deũ, scilicet charitatem: quia si in eo esset charitas, Deus esset in eo, quia Deus charitas est. Debemus etiam diligere propinquos nostros si boni sunt, & si deo seruiunt. Plus debemus diligere extraneos, qui nobis sunt coniuncti vinculo charitatis Christi, quàm propinquos qui deum non diligunt nec deo seruiunt. Quare? Quia sanctior est copula cordium, quàm corporum. Omnes fideles homines debemus diligere, sed cum omnibus prodesse non possumus, illis maxime consulendum est, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus cõstrictius nobis quasi quadam sorte coniunguntur. Pari dilectione est optanda vita æterna omnibus hominibus. Omnes homines affectu charitatis debemus diligere, scilicet vt deo seruiant, & vt salui fiant. Sed per opera misericordiæ non debemus omnibus hominibus æqualiter impendere, sed aliis minus atque aliis magis. Soror
I dilecta, si verã & perfectam charitatem volumus custodire, ad æternã patriam deo adiuuante possumus peruenire. Præterea debemus diligere inimicos nostros propter deum, sicut & ipse ait in euangelio: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlestis est. Igitur venerabilis soror, necessaria est nobis charitas, sine qua nullus potest placere deo. Deum non diligit qui hominem odit. Nec deum diligit qui Dei præcepta contemnit. Charitas est radix omnium virtutum. Sine charitate enim quodcunq; facimus nihil nobis prodest. Nostrum studium est vacuum, si non habemus charitatem, quia Deus est. Ibi regnat carnalis cupiditas, vbi non est Dei charitas. Tunc homo est perfectus, quando est charitate plenus. Sine amore charitatis quanuis quisque recte credat, ad beatitudinem peruenire non potest. Tanta est etiam virtus charitatis, quæ si desit frustra habentur ceteræ virtutes. Si adsit recte habentur omnia. Qui Deum non diligit, nec seipsum diligit. Nunc ergo moneo te honestissima virgo, vt per amorem coniungaris inuisibili sponso Iesu Christo, & vt ardeas eius desiderio. Nulla iam quæ in mundo sunt concupiscas. Longitudinem præsentis vitæ pœnam æstimes, exire de seculo festines: nullam consolationem præsentis vitæ recipias, sed ad Christum quem diligis tota mente suspires, ferueas, anheles, anxieris, & ipsa salus tui corporis causa amoris Christi fiat tibi vilis: vulnere amoris trãsfigaris, ita vt recte valeas dicere: Vulnerata charitate ego K sum. Soror in Christo, dilecta mihi, audi verba Iesu Christi, spõsi tui. Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum: Dilige ergo eum charissima in hac vita, vt ipse te dignetur diligere cum patre in æterna beatitudine, Amen.

De primordiis conuersorum. *Sermo VI.*

INCHOANTIBUS præmium promittitur, sed perseuerantibus datur sicut scriptum est: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Tunc enim placet Deo nostra conuersatio: quando bonũ quod inchoamus vsque in finem produximus. Sicut enim scriptum est: Væ his qui sustinentiã perdiderunt, id est bonũ opus nõ consummauerũt. Sunt multi homines qui ex sola mentis deuotione cõuertũtur ad deum. Multi etiam coacti plagis cõ uertuntur ad deũ, qui ex deuotione non conuertebantur, sicut in Psalmo legitur: In chamo & freno maximas eorum cõstringe qui nõ approximant ad te. Omnis conuersus à fletu incipiat peccatorũ: & sic transeat ad desiderium cœlestiũ bonorũ. Soror charissima, prius debemus mala quæ fecimus lachrymis lauare, vt tunc munda mentis acie ad quod quærimus contẽplemur: vt dum antea à nobis plorãdo detegitur caligo peccati mundatis cordis oculis albefacta in- L spiciantur. Necesse est omni conuerso, vt post timorem con surgat ad Deũ per dilectionem quasi filius, ne semper sub timore iaceat sicut seruus. Nouiter conuersi blandis verbis sunt consolandi, ne si exasperari cœperint: territi ad priora peccata recurrant. Qui enim nouitium suauitate & dulcedine non docet, & castigat: plus nouit exasperare quàm corrigere. Prius corrigendus & castigandus est nouitius à prauo opere: deinde à cogitatione. Omnis noua conuersio, adhuc pristinæ vitæ habet permixtionem. Propterea nequaquam vlla virtus ad oculos hominum debet exire, donec vetus con uersario funditus ab animo extirpetur. Tunc magis grauari se quisque impulsu viciorum cognoscit quando in seruitium Dei accedit. Si populus Israël grauiori onere ab Ægyptiis premitur, cum per Moysem diuina cognitio aperitur. Vitia enim in hominem ante conuersionem, habent pacem, quando autem expelluntur grauius contra hominem insurgunt. Multi post conuersionem motum libidinis sustinent: quem tamen non ad damnationem tolerant, sed ad probationem sustinent: scilicet vt semper habeant hostem cui resistant pro excutienda inertia: dũ tamen non consentiunt. Remissa conuersio multos in pristinos errores deducit: ac viuendi corpore resoluit. Tepidus in conuersione ociosa verba, & vanas cogitationes noxias esse non conspicit, sed cũ animus à corpore mentis euigilauerit: ea quæ leuia æstimabat: confestim M quasi contraria & horrenda pertimescit. Fraus & desidia timenda sunt in omni opere dei. Fraudem deo facimus quando non deum, sed nosmetipsos de bono opere nostro laudamus. Desidiam facimus quando per torporem languidi, ea quæ dei sunt operamur. Omnis ars huius seculi strenuos habet amatores, & ad exequendum promptissimos. Quare? Quia præsentem habet remunerationem sui operis. Ars vero diuini timoris, multos habet sectatores tepidos, languidos, & pigritiæ inertia congelatos. Sed hoc proinde fit, quod merces laboris eorum, non in præsenti vita, sed in futura dabitur. Qui nouiter sunt conuersi ad Deum, non debent in exterioribus curis prouehi. Nam si implicentur statim quasi arbuscula plantata: & nedum radice præfixa concutiuntur pariter, & arescunt, tamen valet conuersis pro animæ salute mutatio loci. Sæpe tamen dum mutatur locus, mu tatur & mentis affectus. Congruum est enim inde etiam quisque corporaliter recedere, vbi se meminit vitiis deseruisse. Soror venerabilis, audi quæ dico. Multi conuertuntur ad Deum, non tam mente, quàm corpore: quod nos sine graui gemitu dicere non possumus: habitum religionis habent, sed mentem religiosam non habent. Multi habent religionis animum. Multi enim ad conuersionem veniunt, non tam propter animæ salutem, quàm propter corporis necessitatem, qui non deum colunt, sed ventrem suum de

quibus

A quibus apostolus ait: Quorum deus venter est. Non est intentio eorum vt digne deo seruiant, sed vt bene comedant & bibant, & vt bene vestiantur, & vt bene sit eis in hoc seculo. Et quia terrena diligunt, cœlestia perdunt. Et sic ait dominus in Euangelio: recipiunt suam mercedem in hoc seculo. Vnde soror dilecta, cauendum nobis est, ne transitoria & terrena plusquã oportet diligamus, ideo Psalmista nos admonet, dicens: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Terrena quidem nobis in vsu esse debet: cœlestia vero in desiderio. Terrena debemus expandere, cœlestia desiderare. Etenim quædam admirabilis & magna multitudo dulcedinis, quam abscondit deus his qui diligunt eum. De qua scriptum est: quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligentibus se. Vnde propheta: Satiabuntur, inquit, cum apparuerit gloria tua. Soror in Christo amabilis, ergo illa satietas sit nostra fœlicitas, Amen.

De conuersione. Sermo VII.

DOMINVS dicit in Euangelio: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Sed quid est semetipsum abnegare, nisi voluptatibus propriis renunciare? Vt qui superbus erat sit humilis: & iracundus sit mansuetus: & qui luxuriosus, sit castus: & qui erat ebriosus, sit sobrius: & qui erat auarus, sit largus. Nam B si ita quisque renunciet omnibus quæ possidet, & non renunciet suis prauis moribus, non est Christi discipulus. Qui renunciat suis rebus, sua abnegat. Qui non renunciat suis prauis moribus, semetipsum abnegat. Ea quæ amatores seculi diligunt, serui Dei velut aduersa refugiunt. Serui Dei plus gaudent aduersitatibus mundi, quàm prosperitatibus delectantur. Soror charissima, ea quæ in hoc mundo sunt, seruis dei contraria sunt, vt dum ista aduersa sentiunt, ad cœleste regnum cum summo desiderio suspirent. Magna apud Deum refulget gratia, quæ huic mundo contemptibilis est. Nam reuera necesse est vt quæ mundus odit, diligãtur à deo. Sancti viri peregrini sunt & hospites in hoc seculo, vnde reprehenditur Petrus, quòd tabernaculum in monte fieri voluerit: quia sanctis in hoc mundo tabernaculum non est, quibus in cœlo patria & domus est. Soror venerabilis cuncta tẽporalia quasi herbæ marcentes siccantur & transeunt, & ideo æternis rebus quæ nunquam arescunt, recte serui dei ista contemnunt & despiciunt, quia in eis nullam stabilitatem aspiciunt. Sancti viri qui perfectè seculum contemnunt, ita huic mundo moriuntur, vt soli deo viuere delectentur. Et quanto se à conuersione huius seculi subtrahunt, tanto magis oculis mentis præsentiam dei & angelicæ societatis frequentiam contemplantur: quanuis deus in medio hominum carnalium C vitam electorum protegat, tamen valde rarum est vt homo inter seculi voluptates positus à peccatis sit alienus. Non erit semper securus, qui periculo fuerit proximus. Soror dilecta, bonum est vt homo sit corporaliter remotus à mundo, sed multo est melius vt sit voluntate elongatus à seculo. Ergo ille est perfectus qui mente & corpore à seculo est elongatus. Vnde beatus Iob: Onager contemnit ciuitatem. Et seruus dei contemnit secularium hominum societatem. Qui perfecte mundum despiciunt, aduersa vitę nostrę appetunt, & prospera contemnunt, & dum ab eis vita hæc cõtemnitur, cœlestis inueniatur. Longe quippe à deo est animus, cui hæc miserabilis vita dulcis est. Iste enim quid de cœlestibus concupiscat, vel quid de terrenis despiciat, ignorat. Nam sicut scriptum est: Qui apponit scientiam, apponit dolorem. Quanto homo plus potest superna cognoscere qui concupiscat, tanto amplius dolere debet de terrenis & transitoriis rebus quibus inuoluitur. Serui dei qui parentum suorum vtilitatẽ procurant, à Dei amore se separant, vnde spiritualis ita prodesse debet suis parentibus: vt dum illis gratiam carnis præstare studet, ipse à spirituali opere, vel proposito non declinet. Soror in Christo dilecta mihi, audi sententiam beati Isidori: Multi canonicorum, monachorum, sanctimonialium fœminarum pro amore suorum parentum inuoluuntur terrenis curis & phrenesibus & iurgiis, ac negotiis, & tẽporali salute suorum parentum perdũt animas suas: tamẽ ordinata discretio est, vt quod extraneis misericorditer impenditur, parentibus non D negetur. Dignum est, vt demus parentibus nostris, quod mediocriter damus extraneis. Parentibus enim carnaliter præstatur, quod extraneis pie impenditur. Honesta soror, nõ debemus odio habere parentes nostros: sed impedimenta eorũ qui nos à recto itinere deuiant. Per vaccas Philistæorum quæ ducebant arcã domini ad terram Israël, intelligimus figuram eorum, qui propter deum dereliquerunt seculum. Nam Philistæi sicut iunxerunt vaccas plaustro, vitulosque eorum reduxerunt domi, & super plaustrum imposuerũt arcam testamenti domini: ita iugum Christi leue & suaue impositũ est super ceruices seruorum Dei. Et sicut vaccæ amore filiorum suorum mugiebant, & tamen non declinabant ad dexteram neque ad sinistram, sed recto tramite incedebãt vsq; Bethsemas, qui erat in introitu terræ Israël: ita serui dei recto tramite incedere debent, & pro amore parentum suorum, non debent ad dextram, neque ad sinistram declinare à bono opere vel proposito, sed recto itinere vsque ad Bethsemas, id est, vsque ad introitum cœlestis regni peruenire. Et sicut vaccæ pro filiis suis mugiendo pergebant: ita conuenit seruis Dei, pro parentibus suis mugire, id est, pro eis debent orare, vt bene sit eis: & vt à malo liberentur, atq; in bono confirmentur. Soror in Christo amabilis mihi, sicut superius dixi tibi: non debemus parentes nostros odio habere, sed diligere. Sed sicut ait beatus Augustinus: Si in via dei nobis fuerint contrarij, nec sepultura à nobis illis debetur. Tu charissima, egressa E es cum Abraham de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: & venisti in terram quam deus monstrauit tibi, id est in monasterium. Obsecro ergo, vt perseueres in eo bene viuendo, quiescas in sinu eiusdem Abrahæ: hoc est in beata requie, vt post mortem tuam possis requiescere. Tu soror mihi in Christo dilecta, cum Loth egressa es de Sodoma, id est de seculari vita: ideo moneo te ne cũ vxore illius retro respicias: ne, quòd absit, in exemplum peruersitatis omnibus hominibus fias. Sed rogo, vt cũ Loth in monte, id est in monasterio saluam te facias, & aliis exemplum sanctitatis tribuas. Tu honesta virgo, egressa es cum Iosue de Ægypto: hoc est de seculo, & cum eo moreris in deserto, id est in monasterio, in quo deus manna pluat tibi: hoc est panem cœlestis verbi dat tibi. Ideo soror amantissima in Christo mihi, moneo te: vt perseueres in monasterio sicut cœpisti, & in eo vigilando, orando, psallendo, contra diabolum viriliter pugnando, ad postremum deuictis hostibus cunctis, atque omnibus seculi delectationibus superatis, cum eodem Iosue peruenire possis ad terrã promissionis: hoc est ad beatitudinem vitæ cœlestis, atque ibi videre merearis faciem indefessi solis, Amen.

De contemptu mundi. Sermo VIII.

SOROR charissima, audi dominum Iesum Christum dicentem in euangelio: Omnis qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut fratres, aut sorores, aut filios, aut agros F propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Vnde valde bonum est nobis omnia terrena propter nomen domini relinquere, vt ab eo possimus cœlestia accipere. Quicunque voluerit esse amicus huius seculi, inimicus dei erit. Igitur soror in Christo amabilis non diligamus mundum, ne inimicum deum habeamus. Facile contemnit omnia qui se quotidie moriturum æstimat, si quotidie mortem nostram ad memoriã reducimus. Libenter omnia terrena despicimus. Si diem mortis nostræ in mẽte habemus: cito omnia quæ in hoc mundo sunt respicimus. Interrogatio. O frater mi, libenter propter nomen domini omnia quæ in hoc mundo sunt relinquerem, si aliquid haberem: sed quia non habeo aurum, neque argentum, neque diuitias huius mũdi, nescio quid relinquam propter nomen domini. Responsio. O sponsa Christi, quã multum relinquis si voluntatem habendi dimittis. Multum dimittis, si desideriũ habendi postponis. Multum relinquis, si carnalia desideria deseris. Multum relinquis, si delectationem huius mundi propter Deum despicis. Multum dimittis, si cupiditatibus & desideriis terrenis renuncias: & plus amat deus hominum animas, quàm diuitias terrenas. Deus plus diligit mentem mundam

& sanctam

G & sanctam quam terrenam substātiam. Soror venerabilis, regnum dei tantum valet quantum habes. Deus à te non requirit quod tibi non dedit. Ergo tu hoc da illi quod ille dedit tibi, scilicet mentem sanctam, castam, mundam, pudicam, religiosam, timoratam ac bonis moribus ornatam. Igitur honesta soror regnum dei, tantum valet quantum es tu. Trade teipsam Christo, & compara regnum eius ab illo. Non turberis de precio. Precium non te turbet. Non tibi videatur difficile. Nō sit tibi graue, quoniam Iesus Christus rex cœlorum semetipsum dedit, vt te de potestate diaboli liberaret, & deo patri acquireret. Ergo libenter da teipsam illi qui te redemit de manu inimici. Integram te da illi, quia ille vt te saluaret, integrum se tradidit. Dilecta mihi in Christo soror contemne terrenas diuitias, vt acquirere possis cœlestes. Diuitiæ perducunt hominem vsque ad periculum corporis & animæ. Diuitiæ pertrahunt hominem vsque ad mortem. Multi propter opes periclitati sunt, & multi propter diuitias in periculum deuenerunt. Multis exitiabiles fiunt diuitiæ. Opes multis hominibus generauerunt mortem. Nunquam habent requiem mentis, qui curis terrenis se implicant. Sollicitudines enim rerum, mentem conturbant. Mēs occupata in terrenis curis: semper est in angustiis. Venerabilis sponsa Christi, si ergo vis esse quieta, nihil ex his quæ in seculo sunt quæras. Semper requiem mentis habebis, si te à mundi cura remoueris. Semper
H habebis pacem mentis, si te à strepitu terrenarum actionum subtraxeris: quia diuitiæ nunquam sine peccato acquiruntur. Nullus administrat res terrenas sine peccato. Valde rarum est vt qui diuitias possident, ad requiem perueniant. Qui curis terrenis se implicat: ab amore dei se separat. Qui defigitur in amore temporalium rerum, in deo nullatenus delectatur. Curę temporalium rerum ab intentione dei auertunt animū. Nemo potest simul amplecti gloriam Dei & gloriam seculi. Nemo potest diligere simul Christum & seculum. Difficile est simul seruire cœlestibus curis & terrenis negociis. Difficile est deum simul & mundum diligere. Nemo potest simul perfecte deum & mundum diligere. Vtérque autem simul æqualiter amari nō potest. Honesta virgo audi quę dico: quanuis homo in gloriam seculi fulgeat: quanuis purpura & auro vestitus sit: quanuis preciosis vestimentis indutus sit: quanuis secularibus vestibus ornatus appareat: quanuis gemmis ac lapidibus decoratus resplendeat: quanuis precioso habitu redimitus incedat: quāuis sit multitudine seruorum circundatus: quanuis sit excubantium armis protectus: quanuis sit innumeris obsequentium cuneis constipatus: quanuis agminibus tutus: semper est in pœna: semper est in angustia: semper est in luctu: semper est in periculo: semper in sericis stratibus manet: sed turbatus in lectis aureis iacet, sed infirmus in lectis argenteis cubat, sed fragilis in pluma iacet: tamē fragilis & mor-
I talis est. Soror amantissima in Christo mihi, ideo hæc dixi tibi: vt cognoscas quàm vana est gloria huius mundi. Fœlicitas huius mundi breuis est. Modica est huius seculi gloria. Caduca est & fragilis temporalis potentia. Igitur venerabilis virgo vt acquirere possis cœlestes diuitias, contemne terrenas, libenter despice terrena vt possis peruenire ad cœlestia bona. Respue transitoria, vt habere merearis æterna: da parua, vt à deo consequaris magna. Fuge in terra societatem hominum, vt in cœlo habeas societatem angelorum: ad quam te perducere dignetur ille qui te redemit precioso suo sanguine, Amen.

De habitu. *Sermo IX.*

DOMINVS noster Iesus Christus dicit in Euangelio: Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Mollia dicuntur vestimenta, quia mollem faciunt animum. Mollibus vestimentis delectatur regis curia: asperis vero & humilibus delectatur Christi Ecclesia. Talia debent esse vestimenta seruorum & ancillarum dei: in quibus nihil possit notari nouitatis, nihil vanitatis, nihil superfluitatis, nihil quod pertineat ad superbiam, & ad vanam gloriam. Vnde beatus Hieronymus: Non facit ornatum clericum tenera vestis, sed munditia mentis. Soror charissima ergo ornemus nosmetipsos spiritualibus ornamentis, scilicet charitate, humilitate, mansuetudine, obedientia & patientia. Hæc sunt vestimenta quibus placere poterimus Iesu Christo cœ- K
lesti sponso. Christus inuisibilis sponsus nō requirit pulchritudinē foris, sed intus, sicut scriptū est in Psalmo: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Igitur soror in Christo amabilis diuitiæ tuæ boni mores: pulchritudo tua sit bona vita: charissima opto vt de te dicatur illud quod in canticis canticorum legitur: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Et iterum, veni de libano coronaberis. Vere beata est illa anima quæ Iesu Christo spōso cœlesti seruit sine macula. Sic & tu soror venerabilis beata eris si Iesu Christo sponso tuo sine macula seruieris. Stude ergo placere Christo non preciosis vestibus, sed bonis moribus: nō pulchritudine carnis, sed pulchritudine mentis. Stude placere illi: non in facie, sed in corde. Vestimenta tua & calciamenta nec nimium sint preciosa, nec multum vilia: sed ex moderato & competenti habitu. sic enim ait beatus Augustinus de semetipso: Fateor, de preciosa veste erubesco. Et iterum: Non decet hāc professionem, non decet hanc admonitionem. Non decet hæc membra, non decet hos canos. Honesta virgo, vestis pura circūdetur tibi non ad pulchritudinem, sed propter corporis necessitatē. Vt dum preciosis vestimentis vestiris, cadas in turpitudinem animæ, quia quāto amplius corpus foras propter vanam gloriā componitur atque ornatur, tanto interius anima fœdatur & sordidatur. Igitur soror in Christo amabilis professionem tuam
habitu & incessu demonstra. Sit in gressu tuo simplicitas: sit L
in incessu honestas. Nihil dedecoris, nihil lasciuiæ, nihil petulantiæ, nihil insolentiæ, nihil leuitatis in incessu tuo appareat. Animus enim in corporis gestu apparet. Gestus corporis signum est mentis. Corporis gestu animus proditur, soror charissima. ergo incessus tuus nō habeat imaginem leuitatis, incessus tuus non offendat oculos alterius. Non præbeas de te spectaculum. Nō des aliis locum de te obtrectandi. Soror dilecta munda conscientiam tuam ab omni malicia vt fœliciter dicatur tibi à Iesu Christo sponso cœlesti: Ecce tu pulchra es amica mea: ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. Pulchra videlicet propter perfectionem corporis, & mundiciam cogitationis. Ecce tu pulchra es habens mundam & simplicem intentionem cordis: quia cuncta bona quæ agis non vt hominibus videaris, sed vt soli Deo placeas operatis. Oculos habeas columbarū, quia tunc immunem custodis ab omni malicia & simulatione, atq; fictione. Soror mihi in Christo amātissima: ideo hoc dixi, vt plus gaudeas intus in anima de sanctis virtutibus: quàm foris in corpore de preciosis vestibus. Vnde dicit beatus Gregorius: Nemo quippe vestimenta preciosa quærit nisi ad inanem gloriam, videlicet vt inde laudetur, & vt honorabilior cæteris appareat. Nemo vult preciosis vestibus indui; nisi vbi ab aliis possit videri. Ego pro sola vana gloria, vestimentum preciosum quærit virgo venerabilis. In hoc cognoscimus quòd seculum diligimus, quia preciosa
vestimenta amamus. Qui seculum non diligit, preciosa vesti- M
menta non quærit. Quando homo gaudet de pulchritudine corporis, mens eius elongatur ab amore creatoris. Quanto amplius in compositione corporis lætamur: tanto magis à superno amore disiungimur. Quanto plus in terrenis & transitoriis rebus gaudemus tāto minus cœlestia desideramus. Vere maculam habet in se sanctimonialis fœmina, si diligit preciosa vestimenta, non est sine macula Christi sponsa si amat vestem preciosam. Ancilla Christi quæ seculum perfecte relinquit vilia vestimenta quærit. Ancilla Christi quæ preciosa vestimenta desiderat, adhuc perfecte seculum non contempsit. Nigra vestis insinuat humilitatem mētis. Vile vestimentum denunciat mundi contēptum. Nigredo veli munditiam & puritatem demonstrat animi. Nigrum velum castitatis & sanctitatis est signum. Nunc ergo reuerendissima soror moneo te vt habitum quem ostendis specie, impleas opere. Obsecro te vt habitum ordinis bonis ornes moribus. Sanctus est habitus, sanctus sit animus sicut sancta sunt vestimenta, sic opera tua sint sancta: & sicut sacratum est velū, sic opus tuum sit sanctum. Non aliud abscondas intus, & aliud ostendas foras. Non sis aliud in secreto & aliud in publico: qualis vis haberi talis esto: qualis es in facie, talis esto in operatione: & qualis es in vultu, talis esto in actu, Amen.

De

A *De compunctione.* *Sermo X.*

COMPVNCTIO cordis, est humilitas mentis, veniens de recordatione peccati, & de timore iudicij. Illa compunctio est perfecta, quæ repellit à se omnem delectationem carnalium rerum: & toto studio mentis figit intentionem suam in contemplatione dei. Duplicem esse compunctionem legimus, vnam scilicet qua propter deum anima cuiusque serui dei afficitur, id est, cum ad memoriam reducit mala quæ fecit. Altera vero cum suspirat propter desiderium æternæ vitæ. Quatuor modis compungitur mens iusti hominis: hoc est memoria peccatorum, recordatione futurarum pœnarum, consideratione peregrinationis huius vitæ, desiderio supernæ patriæ quatenus ad eam possit cito peruenire. Omnis peccator tunc se cognoscit visitari à domino, quando compungitur ad lachrymas. Nam & Petrus tunc fleuit, quando in eum Christus respexit, sicut scriptum est: Et conuersus dominus respexit Petrum. Qui statim egressus foras, fleuit amare. Vnde etiam psalmista dicit: Respexit & cōmota est, & contremuit terra. Tunc terra contremiscit, quando peccator ad lachrymas commouetur. Admoneo igitur te soror charissima, vt in oratione cū lachrymis ad memoriam reducas peccata tua, quia qui non habet cordis compunctionem vel contritionem, non habet mūdam orationem. Soror
B mihi in Christo amabilis, audi exempla sanctorum, qui per compunctionem & lachrymas apud deum obtinuerunt veniam peccatorum suorum. Anna mater Samuēlis, per compunctionem & lachrymas meruit habere filium, insuper obtinuit apud deum prophetiæ donum. Dauid per compunctionem & lachrymas, obtinuit veniam perpetrati homicidij atque adulterij. Sic enim audiuit per prophetam: Nō morieris, quia dominus transtulit peccatum tuum. Pater Thobias per compunctionem & lachrymas meruit accipere curationem cæcitatis, & consolationem paupertatis. Sic enim dixit ei Raphael angelus: Gaudium tibi semper sit, & adiecit: Forti animo esto, in proximo est, vt à deo cureris. Etiam Maria Magdalena per compunctionem, & lachrymas meruit à domino audire: Remittuntur tibi peccata tua. Soror venerabilis, ideo exēpla sanctorum proposui tibi, vt lachrymæ per compunctionem suaues sint tibi: bona compunctio thesaurus est desiderabilis, & inenarrabile gaudium in mente hominis. Anima quæ in oratione habet compunctionem proficit ad salutem. Vir fortis non est minus laudabilis in luctu, quàm in bello. Quia ergo post baptismū inquinauimus vitam, baptizemus lachrymis conscientiam nostram. Vbi lachrymæ fuerint, ibi accenditur spiritualis ignis qui illuminat secreta mentis: lachrymæ pœnitentium pro baptismate reputantur apud deum. Soror mihi in Christo dilecta, si com-
C punctionem secundum deum habueris, beata eris. Compunctio cordis sanitas est animæ. Compunctio mentis illuminatio est animæ, quia tūc anima illuminatur quando ad lachrymas compungitur. Compunctio lachrymarum remissio est peccatorum, quia tunc peccata dimittuntur quando cum lachrymis ad memoriam reducuntur. Compunctio spiritū sanctum reducit ad se, quia cum spiritus sanctus mēte visitatur: statim homo peccata sua plorat. Interrogatio. O frater mi, quæso, dic mihi quæ sunt causæ nostri doloris, pro quibus in hac vita mortali ploramus, scilicet propter peccata nostra, & propter miseriam huius mundi: ac propter compassionem proximi, & propter dilectionē cœlestis præmij. Propter peccata flebat ille qui dicebat: Lauabo per singulas noctes lectū meum: lachrymis meis stratum meum rigabo. Idē de miseriis huius mundi gemebat cum dicebat. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cū habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Dominus per compassionē fleuit super Lazarum, & super ciuitatem Hierusalem dicens: Quia si cognouisses & tu. Etiā Paulus apostolus qui præcepit gaudere cū gaudentibus, & flere cū flentibus, per compassionem dolebat dicens: Quis infirmatur & ego nō infirmor? Cum dilectione cœlestis præmij plorabant iusti dicentes illud Psalmistæ: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dū recordaremur tui Sion. Vita præsens, mors est: quia est plena miseriis quod non est in patria, sed in via: nec est in domo, sed in exilio. In hoc mūdo nō sumus in nostra ciuitate, sed in pe- D
regrinatione, sicut scriptum est: Non habemus hic manētem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Responsio: Soror dilecta, ideo moneo te, vt primo lugeas propter peccata tua: deinde propter miserias huius mundi, atque compassionē proximi: ad postremum vero propter dilectionem dei ac cœlestis præmij. Honesta virgo deprecare deum cū omni deuotione, vt det tibi verā mentis compūctionem, & cordis contritionem. Compunctio vnigenitum Christum dei filiū facit habere in se sicut dominus ipse ait: Ego & pater veniemus, & apud eū qui me diligit mansionem faciemus. Vbi lachrymæ abūdant, ibi graues cogitationes non propinquantur: & si aliquando appropinquantur, ibi radices nō habent. Lachrymæ apud deū semper nobis dant fiduciā magnam. Soror in Christo amabilis mihi, audi vocem Iesu Christi sponsi tui dicentis: Surge amica mea & veni per dilectionem: iam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit, flores apparuerunt in terra, tempus putationis aduenit, vox turturis audita est in terra nostra: hoc est vox prædicantium apostolorum in ecclesia. Turtur est auis castissima, quæ in excelsis & in arboribus semper nidificare, vel morari solet, apostolos vel cæteros doctores significat qui possunt dicere: nostra conuersatio in cœlis est, quæ & gemitum habet pro cantu: & significat ploratum sanctorum qui suos ad lamentum & fletum hortantur dicentes: Miseri estote & lugete. Igitur honesta virgo, accipe exemplū huius E
turturis, & luge propter amorē Iesu Christi spōsi tui, quousq; eum videre possis, regnantem in solio regni sui. Melius est tibi lugere cum amore Iesu Christi, quàm cum timore inferni. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Natura turturis est, vt si per occasionem perdiderit coniugem, alterum amplius non quærit. O spōsa Christi, assimilare & tu huic turturi, & præter Iesum Christum sponsum tuum, amatorem non quæras alterum. O spōsa Christi, esto similis turturi, & luge die ac nocte cum desiderio Iesu Christi sponsi tui, quia iam ascendit ad cœlos, vt aliquando faciem illius videre merearis in dextera patris. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. In genis solet esse verecūdia. Soror venerabilis, genas habes turturis, si præ verecundia Iesu Christi sponsi tui, nihil contra voluntatem illius facis. Genas habes turturis, si cum amore & reuerentia Christi, ea quæ illi displicent postponis. Genas habes turturis, si præter Christum alterum amicum non diligis. Igitur soror charissima, indesinenter peccata tua cum lachrymis laua. Quotidie laua tuas negligentias, per compunctionem & lachrymas. Trāsgressiones tui ordinis sine intermissione ablue cum lachrymis: & per lachrymas, & compunctionem acquire tibi tuorum remissionem peccatorum, per lachrymas & crebra suspiria acquire tibi æterna gaudia. Plange iniquitates tuas. Mala scelerū tuorum deplora. Mala quæ egisti flendo commemora. Mœroris vnda te irriget. Compellat te plāgere fluuius lachrymarum. Quæ gessisti praue, fletibus dele: F
quæ illicite cōmisisti, lachrymis ablue. Honesta virgo, si peccata non ploraueris in hoc seculo, quando dictura es deo: posuisti lachrymas meas in conspectu tuo, charissima, si iniquitates tuas non fleueris in hac mortalitate, quando dices: fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte? Moneo igitur te sponsa Christi, vt in hac mortali vita lugeas peccata tua, vt consolari merearis in cœlesti patria. Sicut scriptum est: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, Amen.

De tristitia. *Sermo XI.*

DOMINVS dicit in euangelio: Amen amen dico vobis, quia plorabitis vos & flebitis: mūdus autē gaudebit. Vos autē contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Etiam Salomon ait: Cor gaudens exhilarat faciem: spiritus vero tristis deiicitur in mœrorē animæ. Animus gaudēs facit ætatē floridā: spiritus vero tristis exsiccat ossa. Fili in bonis nō des querelā, & in omni dato nō des tristitiam verbi mali. Omnis plaga tristitia cordis est. Iucunditas cordis, est vita hominis. Cor prauū dabit tristitiam, & homo sapiēs resistet illi: per tristitiam festinat mors: tristitia flectit ceruicē cordis. Cor lætum bonā facit valitudinē, viro autē tristi exsiccatur ossa. Et beatus Athanasius dicit: Homo tristis semper maliciatur, & contristat spiritum sanctū sibi à deo donatum. Hoc etiam docet

G docet apoſtolus dicens: Nolite contriſtari ſpiritum ſanctum
qui habitat in vobis, in quo ſignati eſtis in die redemptionis.
Vide ergo ſoror chariſsima, ne contriſtes ſpiritum ſanctum
qui habitat in te, ne forte derelinquat te. Aufer à te dubieta-
tem & animoſitatem, quia vtrunque contriſtat ſpiritum ſan-
ctum. Aufer à te triſtitiam, quia ipſa eſt ſoror dubietatis, &
animoſitatis. Certe triſtitia ſecularis omnium malorum ſpiri
tuum eſt peſsimorum, & nocet ſeruis dei. Triſtitia ſecularis
lædit & conterit, atque allidit ſeruos dei. Spiritus enim ſan-
ctus non ſuſtinet triſtitiam carnalem. Igitur ſoror dilecta, in-
due ſemper lætitiam ſpiritualem quæ habet gratiã apud deũ.
Omnis lætitia ſpiritualis ſemper bona eſt, & bona cogitat:
atque contemnit vanam triſtitiam. Si lætitia ſpiritualis bona
non eſſet, nunquam propheta diceret: Lætamini in domino,
& exultate iuſti: & gloriamini omnes recti corde. Et iterum:
Lætabitur iuſtus in domino, & ſperabit in eo: & laudabũtur
omnes recti corde. Interrogatio. O frater chariſsime: ſi triſti-
tia mala eſt, & nocet ſeruis dei: quid eſt quod ait Salomon:
Cor ſapientum vbi triſtitia eſt, & cor ſtultorum vbi eſt læti-
tia. Reſponſio. Soror venerabilis, hoc quod ait Salomõ: Cor
ſapiẽtum vbi triſtitia eſt, & cor ſtultorum vbi eſt lætitia: non
eſt intelligendum, niſi de ſpirituali triſtitia, & de ſeculari læ-
titia. Ac ſi apertius diceret: Cor ſapientum vbi triſtitia eſt ſpi-
ritualis, & cor ſtultorum vbi eſt ſecularis lætitia. Qui ſecun-
H dum deum triſtitiam habent, ſapientes ſunt. Qui autem ſecun
dum ſeculum triſtitiam habent, ſunt ſtulti. Vnde dominus in
Euangelio: Gaudete & exultate, quia nomina veſtra ſcripta
ſunt in cœlis. Et Paulus Apoſtolus: Quaſi triſtes ſperant gau-
dentes. Et iterum: Gaudete in domino ſemper, iterum dico,
gaudete: ergo triſtitia ſpiritualis bona eſt. Triſtitia vero quæ
naſcitur ex cupiditate temporalium rerum eſt mala. De tri-
ſtitia ſpirituali, ſcriptum eſt: Beati qui lugent, quoniam ipſi
conſolabuntur. De triſtitia autem ſeculari, ait Salomon: Mul-
tos occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in ea. Iterum de lætitia
ſpirituali dicitur: Lætetur cor quærentium dominum. Et ite-
rum de lætitia ſeculari legitur: Væ vobis qui ridetis nũc, quo-
niam plorabitis & flebitis. Soror chariſsima, audi etiã, quod
beatus Paulus dicit: Triſtitia quæ ſecundum deum eſt, ope-
ratur ſalutem pœnitentiæ. Triſtitia vero quæ eſt ſecundum
ſeculum, operatur mortem. Oratio hominis qui ſemper eſt
triſtis, non habet virtutem, nec poteſt aſcendere ad Deum.
Vbi triſtitia fuerit cooperta ſpiritui ſancto, non ibi eſt acce-
ptabilis oratio, quia infirma eſt: & non poteſt aſcendere ad
deum. Igitur ſoror mihi amabilis, omitte triſtitiam, deſine tri-
ſtis eſſe: triſtitiam repelle à te. Noli dare te multæ triſtitiæ, nõ
perſeueres in triſtitia: ne dederis triſtitiæ cor tuum. Triſtitia
vnum eſt ex ſeptem principalibus vitiis: & ideo eſt cauenda
ab omnibus ſeruis Dei. Vnde beatus Iſidorus: Si bene & pie
I vixeris, nunquã eris triſtis. Bona vita ſemper habet gaudium.
Honeſta ſoror, ergo expelle à te triſtitiã: quia ſicut tinea co-
medit veſtimentum: & ſicut vermis rodit lignum, ita triſtitia
nocet cordi. Munda ergo cor tuum ab omni triſtitia carnali
atque ſeculari, & oratio tua erit acceptabilis apud deum. Igi-
tur ſoror venerabilis, de recordatione peccatorum tuorũ lu-
ge: & in amorem Ieſu Chriſti ſponſi tui gaude. De memoria
præcedẽtium delictorum tuorum plora: & de ſpe cœleſtium
bonorum exulta. De tranſactis culpis & negligentiis tuis do-
le: & de promiſsione cœleſtis regni lætare. De præteritis tuis
delictis contriſtare: & de gaudio æternæ retributionis hila-
reſce. Ad quod te perducere dignetur ille, cui in tuo virgineo
corpore iucundum habitaculum præparaſti, Amen.

De dilectione Dei. Sermo XII.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus dicit in Euangelio, Si
quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit: & pater
meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem a-
pud eum faciemus. Et Ioannes Apoſtolus, Nos diligimus
deum, quoniam ipſe prior dilexit nos. Qui diligit deum,
exorabit pro peccatis ſuis, continebit ſe ab illis. Soror cha-
riſsima dilige deum, & inuoca eum in ſalute tua, quia dile-
ctio eſt vita: & odium eſt mors. Deus non vult ſe tantum
diligi verbis, ſed puro corde & operibus bonis. Deum non
diligit, qui præcepta dei contemnit. Mens hominis qui deum
diligit, non eſt in terra, ſed in cœlo: quia ſemper cœleſtia deſi-
derat. Moneo te ſoror chariſsima, vt diligas deum ſuper om-
nia: quia ipſe te elegit ante ſecula. Plus debemus deũ dilige-
re, quàm parentes noſtros. Quare? quia deus fecit nos & pa-
rentes noſtros propriis manibus, id eſt propria virtute. Sicut
ſcriptum eſt: Ipſe fecit nos, & nõ ipſi nos. Maiora tribuit no-
bis Chriſtus, quam parentes noſtri. Et ideo ſuper parẽtes de-
bemus diligere Chriſtum. Stultũ eſt aliquid pluſquam deum
amare, qui plus diligit creaturam quam creatorem, peccat. Et
qui præponit amorem creaturæ amori creatoris, errat. Ergo
ſuper omnia eſt nobis deus diligendus. Dic obſecro honeſta
virgo cum amore & dilectione de Chriſto: dilectus meus mi-
hi & ego illi qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret dies & in-
clinentur vmbræ. Sponſa Chriſti rogo vt apertius dicas: Di-
lectus meus mihi ſocietur vinculo charitatis & amoris, & e-
go illi coniungar, & ſocier viciſsitudine mutuæ dilectionis,
qui paſcitur inter lilia, hoc eſt delectatur & iucundatur inter
candidas & odoriferas virtutes ſanctorum, atque inter cho-
ros virginum, donec aſpiret dies & inclinentur vmbræ: do-
nec nubila tranſeant præſentis vitæ & appareat dies, hoc eſt
veniat claritas ſempiternæ beatitudinis. Soror chariſsima, iu-
ſtitia eſt deum toto corde amare. Illique tota adhæret volun-
tate qui eſt ſummum bonum. Summũ bonum amare, ſumma
eſt beatitudo. Qui deũ amat bonus eſt, ſi bonus, ergo & bea-
tus. Quantò homo plus deũ diligit, tanto magis beatus erit.
Dilectio eſt ſpecialis & propria virtus ſanctorũ. Amãtiſsima L
mihi in Chriſto ſoror, ideo hæc dixi, vt nullus amor ſeculi te
ſeparet ab amore Chriſti. ſponſa Chriſti etiã rogo, vt aliquid
nobis de amore cœleſtis ſponſi tui dicas. Faſciculus myrrhæ
dilectus mihi inter vbera mea cõmorabitur. Dic ergo chariſ-
ſima planius, vt ea quæ dicis intelligamus. Faſciculus myrrhæ
dilectus meus mihi inter vbera mea cõmorabitur. Locus cor-
dis eſt inter vbera: hoc eſt inter mãmillas: ergo dilectus meus
inter vbera mea commorabitur, id eſt memoria, dilectio, &
amor Ieſu Chriſti ſponſi mei: ſemper erit inter mammillas
meas, hoc eſt in corde meo. Et ſiue in proſperis, ſiue in aduer-
ſis, ſemper ad memoriam reducam omnia bona quæ mihi tri-
buit: quia dilexit me, & mortuus eſt pro me: atq; aſcendit ad
cœlos, & vt ad eũ perueniã quotidie vocat me dicẽs: Veni de
Libano ſpõſa, veni coronaberis. Læua Ieſu Chriſti ſponſi mei
ſub capite meo, id eſt, donum ſpiritus ſancti requieſcat in me
in hac præſenti vita: & intellectus ſanctarum ſcripturarum ſit
in mente mea, vt eũ cognoſcam & perfecte intelligã: & dex-
tera illius amplexetur me, hoc eſt ad æternam beatitudinem
peruenire faciat. Chariſsima ſoror, roga ancillas Chriſti quæ
tecum ſunt, & dic eis: Fulcite me floribus: ſtipate me malis,
quia amore Ieſu Chriſti ſpõſi mei langueo. O vos ſanctæ ſo-
rores meæ, quæ iam Chriſtum ſuper omnia diligitis, & nihil
amori illius præponitis: fulcite me bonorũ veſtrorum exem-
plis, & qualiter Chriſtũ dilectũ meũ inuenire valeam oſten- M
dite, quia præ amore illius infirmor. Hic amor dulcis: hic lan
guor ſuauis: hæc infirmitas ſancta: hæc dilectio caſta: hæc cõ-
iunctio intemerata: hæc copula inuiolata: hæc complexio il-
libata. O vos ſanctæ ſorores, fulcite me floribus, id eſt veſtræ
conuerſationis exẽplis: quia præ amore ſponſi mei infirmor.
Honeſta virgo, verè pro amore Ieſu Chriſti ſponſi tui, lãgues
& infirmaris: ſi pro amore illius omnia quæ in hoc mundo
ſunt, cõtemnis & deſpicis: verè pro amore Ieſu Chriſti infir-
ma iaces in lecto contemplationis, ſi Chriſtum ſuper omnia
diligis: verè pro amore Chriſti es infirma, ſi plus diligis cœle-
ſtia q̃ terrena. Verè propter amorem & dilectionem Chriſti
languida iaces in lecto intimæ dilectionis ac ſuauitatis, ſi in
ſanctis operibus es fortis, & in terrenis actibus es debilis. So-
ror mihi in Chriſto amabilis, ſi Chriſtum ex toto corde tuo
dilexeris, & nihil amoris illius præpoſueris, cum eodem Ieſu
Chriſto ſponſo tuo, in cœleſti regno lætaberis. Si Chriſtum
in tota mente ſecuta fueris, & eũ tota mẽte dilexeris: abſque
vlla dubitatione cum eo in cœleſti patria gaudebis: & eum
cum ſanctis virginibus quocunq; ierit ſequeris. Si cum omni
deuotione Chriſto adhæſeris, & ad eum die ac nocte ſuſpi-
raueris in hoc præſenti ſeculo, ſine dubio cum eo exultabis
in cœleſti palatio: atque inter virginum choros cantabis illi
dulces hymnos, ſicut ſcriptum eſt: Qui paſcis inter lilia ſe-
ptus choreis virginum: ſponſas decorans gloria ſponſiſque
reddens

A reddens præmia. Quocunque pergis, virgines sequuntur, atque laudibus post te canentes cursitant, hymnósque dulciter personát. Ideo hoc dixi soror charissima, vt Christum super omnia diligas, & vt nihil amori illius præponas. Obsecro te dilecta soror, vt nullam præter Christum sentias dulcedinem: nullum præter Christum quæras amorem, & nullam præter Christum diligas pulchritudinem. Pro amore Christi luge, pro amore Christi plange, donec eum merearis videre in dextera patris sui regnantem, Amen.

De dilectione proximi. Sermo XIII.

SOROR charissima, audi quæ dominus Iesus Christus ait discipulis suis: In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Omnes fideles discipuli Christi sunt. Vnusquisque illius discipulus est, cuius doctriná sequitur. Ergo qui vult Christi discipulus esse, studeat proximos suos tanquam seipsum diligere. Dilectio proximi malum non operatur, quare? quia plenitudo legis est dilectio. Et Paulus apostolus: Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit vos, & tradidit semetipsum pro vobis. Etiam Ioannes apostolus ait: qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum non est in eo: qui odit fratrem suum, in tenebris est, & nescit quo vadat, quoniam tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Si quis dixerit diligo deum, & fratrem suum oderit, mẽdax est, & veritas in eo non est. Et hoc mãdatum habemus à deo, vt qui diligit deum,
B diligat & fratrem suum: qui non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt, quomodo potest diligere? Etiam Salomon ait: Omni tempore diligit qui amicus est. Et frater in necessitate comprobatur, & beatus Augustinus: Hominem vincis humana fœlicitate, diabolũ vincis inimici dilectione. Tamen soror dilecta, non debet inter seruos dei carnalis dilectio esse, sed spiritualis. Nihil deo specialius virtute dilectionis. Nihil desiderabilius diabolo, quàm extinctio charitatis, sanctus amor non habet scandalum. Omnem hominem fidelem iudica tuum esse fratrem. Memento quòd vnus artifex condidit nos. Verus amor non habet amaritudinem scandali. Soror venerabilis in proximi dilectione cognosces quomodo debeas peruenire ad dilectioné dei. Sicut dilectio mentem eleuat, ita malitia demergit. Nec deũ verè sine proximo poteris diligere, nec proximum sine deo. Veram charitatem tenes si & amicum diligis in deo: & inimicum diligis propter deum. quantum fueris larga in dilectione proximi: tantum eris alta in congregatione dei. Si in veritate diligis proximum tuum, in tranquillitate est cor tuum. Ille verò qui proximum suum habet odio, circundatus est tenebris: & tædio diligendo proximum purgas oculum mentis ad videndum deum. Tamen reuerendissima soror moneo te, vt nul-
C lum hominem carnaliter diligas. Vnde beatus Isidorus: Multum in terra demersus est, qui diligit hominem moriturum plusquam oportet carnaliter. Cum deo manere non possumus, si in hoc seculo vnanimes esse volumus, amicus in necessitate comprobatur. Si præcepta dei volumus custodire, sicut nosmetipsos debemus proximos nostros diligere: quia si sine dissimulatione diligit homo fratrem, cito placat deum patrem: qui diligit proximum non potest facere homicidium, non adulterium, non furtum, non periurium, nõ falsum testimonium, non rapinam, non inuidere, non litigare. Igitur honesta virgo dilectionem dei & proximi, in qua tota lex pendet & prophetæ, semper meditemur, & opere perficiamus. Sed si proximus noster patitur aliquam tribulationé, aut infirmitatem, aut damnum, aut in carcerem mittitur. Si dolemus pro illo in corpore ecclesiæ sumus: si autem nõ dolemus, iam à corpore ecclesiæ præcisi sumus, charitas quæ colligit & viuificat omnia membra ecclesiæ, si nos viderit de ruina proximi gaudere, statim nos præscindit à corpore. Tam diu dolet membrum, quandiu in corpore continetur. Si autem membrum præcisum fuerit à corpore, nec sentire poterit, nec dolere. Si manus aut pes, aut aliquod membrum præcisum fuerit à corpore, si totum corpus tunc in multis partibus diuidatur, aut in ignem mittatur, manus illa iam nõ sentit, quia iam diuisa est à corpore. Talis est omnis Christianus qui de alterius damno aut tribulatione, aut angustia, aut necessitate non dolet. Sed quod peius est gaudet, quia iam alienus est à corpore ecclesiæ. Nos verò honesta virgo, si veram & perfectã charitatem volumus custodire, diligamus bene omnes homines fideles, sicut nosmetipsos studeamus diligere, vt quia Christus est caput nostrum, mereamur mẽbra illius esse: vt cũ Christus apparuerit, qui est gloria nostra: nos per cõcordiã charitatis, & per dilectionem dei & proximi, cum ipso possimus apparere in gloria. Tunc verò amicus amatur, si nõ pro se, sed pro deo amatur. Vnde beatus Isidorus: Qui intemperanter amat amicum, magis amat illũ pro se, quàm pro deo. Tunc quisq; bonitati atq; diuinæ iustitię fit cõtrarius, quãdo despicit amicum aliqua aduersitate percussum. Vera amicitia nulla occasione excluditur: nullo tẽpore debetur, sed vbicunq; se verterit tempus, illa firma est. Pauci sunt amici, qui vsq; ad finẽ sint chari. Illa est vera amicitia, quæ nihil ex rebus amici quærit nisi solam beniuolentiam, scilicet vt gratis amet amantem se. Igitur soror amabilis in Christo, moneo te, vt diligas amicos tuos in deo, hoc est in bono. Dilige etiam inimicos tuos propter deum, sicut scriptum est: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderũt vos. Et iterũ: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Et iterum: Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. Dilectio, est soror charitatis. Charitas nunquam fuit sine dilectione: nec dilectio sine charitate. Honesta virgo, ergo necessaria est nobis dilectio, in qua tantæ virtutes consistunt: & de qua tanta E
bona nascuntur. Dilectio habet duas alas. Ala dextera, est dilectio dei: sinistra ala, est dilectio proximi. Nullus hominum cum vna ala poterit volare ad cœlum. Quare? Quia nec sola dilectio dei sine dilectione proximi, nec sola dilectio proximi sine dilectione dei valet ad consequendã æternam beatitudinem. Virgo prudens, sume tibi has duas alas, videlicet dilectionem dei & proximi, vt liberè possis volare, bona operando: & peruenire ad patriam cœlestis regni, Amen.

De compassione. Sermo XIIII.

SOROR charissima, audi quid dominus noster Iesus Christus dicat: Omnia bona quæ vultis vt faciant vobis homines, vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Et Paulus ait: Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus. Et iterum: Suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Et Salomon ait: Qui despicit proximum suum, peccat. Fidem posside cum proximo tuo in paupertate illius, vt & in bonis eius læteris. In tempore tribulationis permane proximo tuo fidelis, vt in hæreditate illius sis cohæres. Qui cauet proximo suo à fouea, cadet in illam: & qui parat locum proximo suo, peribit in illo. Vnde Psalmista: Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit. Perfectè proximũ non diligit, qui illum in necessitate non succurrit: quanto amplius per F
compassionem proximis nostris in necessitate succurrimus, tanto amplius creatori nostro appropinquamus. Sic debemus habere curam nostri, vt nõ negligamus curam proximi. Igitur soror dilecta, quod nõ vis tibi accidere, nec proximo tuo cupias euenire. Condole alienis calamitatibus. Saucia te fletibus in alienis mœroribus. In tribulatione alterius & tu esto tristis: cum infirmis esto infirma. Sic alienos mœrores tanquã tuos luge: cum plangentibus plãge: cum lugentibus, luge: cum flentibus, fle: cum plorantibus, plora: talis esto aliis, quales optas circa te esse alios. Quod non vis pati, nõ facias alteri: non facias alteri mala, ne tu patiaris similia. Ita clemens esto in alienis delictis, sicut in tuis, vt non aliter te, & aliter alios penses. Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari in ruina aduersarij, noli extolli, non læteris super inimici interitum, ne fortè & tibi superueniat malum. Non extollaris de casu inimici, ne fortè conuertat deus iram suam in te. Qui enim gaudet de casu inimici, citò veniet super eum malum. Sit igitur humanus affectus erga miserum: sit erga pauperem dolor compassionis: sit erga dilectum amor miserationis: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Non despicias pauperes, non contemnas egenos, non vilipendas pupillos: nullus à te tristitiam habeat, nemo à te confusus abscedat. Visita infirmos, consolare pusillanimes, vt tu à domino consolari merearis in æterna beatitudine, Amen.

G *De misericordia. Sermo XV.*

SOROR charissima, audi Iesum Christum in euangelio dicentem: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et iterum: Estote misericordes, quia & pater vester cœlestis misericors est. Et Paulus apostolus: Estote autem inuicem benigni & misericordes, & induite vos sicut electi dei, & sancti in sancta misericordia. Pietas autem ad omnia vtilis est. Et Salomon ait: Facere misericordiam & iudicium, magis placet deo quàm sacrificium. Misericordia facit locum vnicuique secundum meritum operum suorum. Miseratio hominis circa se, & circa proximum suum. Misericordia autem domini super omnem carnem. Ille offert sacrificium, qui facit misericordiam. Misericordia autem domini à compatiendo alienæ miseriæ, vocabulum sortita est. Qui in altero misericors non fuerit, misericordiam dei inuenire non poterit. Soror dilecta mihi in Christo, misericordia & veritas te præcedant. Misericordiam nunquã deseras. Bene facies animę tuæ si misericors fueris. Qui alteri miseretur, misericordiam à domino consequetur. Soror, soror venerabilis, quod habes, habeto ad misericordiam. Prębe misericordiam sine murmure. Tale erit opus tuum, qualis fuerit intentio tua. Non est misericordia, vbi non est beniuolentia. Bonum quod facis, propter misericordiam fac, non propter vanam gloriam, nihil facias propter laudem, sed propter æternam remunerationem: H nihil facias propter temporalem opinionem, sed propter æternam mercedem: nihil facias propter famam, sed propter vitam æternam. Ad quam te perducere dignetur omnipotẽs deus, reuerendissima soror. Amen.

De exemplis sanctorum. Sermo XVI.

AD CONVERSIONEM vel emendationem fidelium, multum exempla sanctorum prosunt. Soror charissima, ideo scribuntur casus & reparationes sanctorum, vt miseri propter multitudinem peccatorum non desperemus, sed per pœnitentiam resurgendi, etiam post lapsum spem habeamus, vt nullus post peccatum de bonitate dei desperet, dum conspicit etiam post ruinam reparationẽ fuisse sanctorum. Propterea posuit deus virtutes sanctorum ad exemplum nostrũ, vt per vestigia ipsorum peruenire possimus ad regna cœlorum, vel si eos ad bene operandum sequi noluerimus in pœnis, inexcusabiles sumus. Sancti dei homines quandiu fuerunt in hoc seculo nõ cessauerunt currere in bonis operibus, scilicet in ieiuniis, in vigiliis, in eleemosynis, in castitate, in continentia, in longanimitate, in patientia, in suauitate, in orationibus, in persecutionibus, in beniuolentia, in fame & siti, in frigore & nuditate, & in laboribus multis pro Christi nomine. Sancti homines despexerunt præsentem mundum, vt æternum regnum acquirerent: nõ acceperunt hic promissiones, I vel diuitias miserabiles huius seculi, quæ perducunt homines malè eis vtẽtes, ad tormenta inferni, sed hãc patriã tota intentione relinquentes, ad cœlestem Hierusalẽ leuauerunt oculos suos homines sancti, vitauerũt peccatũ in verbo, in facto, in cogitatione, in visu, in auditu, in motu, in oculis, in manibus, in ira, in pedibus, in rixa, in furore, in dissentione, in vana gloria, in superbia, in elatione, in cupiditate, in gula, in somnolẽtia, in fornicatione, in violentia. Custodientes corpora sua & animas suas, duobus modis ieiunauerunt, scilicet à vitiis & à cibus. Bona est abstinentia ciborũ, sed multo est melior abstinẽtia vitiorũ. Vnde ecclesia de suis mẽbris, id est, de eisdem sanctis patribus dicit: Manus meæ stillauerũt myrrham: quid per manus nisi operationes sanctorum intelligimus: & quid per myrrham nisi mortificatio carnis, & mortificatio vitiorũ accipitur? Manus ecclesię sancti homines sunt bona operãtes, de quibus dicit: Operatæ sunt iustitiam. Manus ergo ecclesiæ myrrhã bonorũ operum stillant, quia nobis exempla bene viuendi demõstrãt, & vt vitia carnis nostræ mortificemus, prædicant. Vnde quidã eorum dixit: Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini. Et iterũ: Mortificate mẽbra vestra quæ sunt super terram. Et iterum ecclesia dicit: Digiti mei myrrha probatissima. Tunc verè est myrrha probatissima, quando perfectè caro mortificatur, & vitia atq; peccata extinguũtur. Igitur soror in Christo dilecta, si societatem habere cupimus, necesse est vt exempla sanctorũ sequamur. Si peccamus, iam de peccato nullam excusationẽ habemus. Quare? Quia & lex dei quotidie nos admonet vt bene viuamus, & exempla sanctorũ patrũ semper inuitãt ad bene operandũ, sed & si aliquãdo secuti sumus exẽpla malorum hominũ, cur non sequimur exẽpla sanctorum patrũ? Et si apti fuerimus ad imitãdum malos in malũ, cur pigri sumus ad imitandũ bonos in bonũ? Soror venerabilis, ergo deprecemur deum, vt virtutes sanctæ quas suis sanctis pręparauit ad coronam, nobis nõ sint ad pœnam neq; ad damnationẽ, sed ad profectum & salutem. Sine dubitatione credimus, quia si exempla sanctorũ secuti fuerimus post hanc vitã, cum eis in cœlo regnabimus: quanto amplius vitam sanctorum patrum legimus, si exẽpla eorũ sequi nolumus, & tanto amplius culpabiles sumus. Nunc honesta virgo, omnipotentẽ deum deprecor, vt det tibi has virtutes sanctorũ patrum, scilicet humilitatem Christi, deuotionẽ Petri, charitatem Ioãnis, obedientiam Abrahę, patientiam Isaac, tolerantiam Iacob, castitatẽ Ioseph, mansuetudinẽ Moysi, cõstãtiam Iosue, benignitatem Samuelis, misericordiam Dauid, abstinentiam Danielis, & cætera digna facta priorũ sanctorũ, vt post hanc mortalẽ vitam peruenire possis ad societatẽ eorum. Virgo Christi quotidie cõsidera quo moderamine, qua intentione, vel qua compunctione homines Christi placuere deo. Vnde in persona Christi in Canticis canticorum ecclesiæ dicitur: Quàm pulchri sunt gressus tui, in calciamẽtis filia principis. Christus per potentiã diuinitatis princeps est omnium creaturarũ: & ideo sancta ecclesia filia principis dicitur, quia L per prędicationem Christi in nouam vitam regeneratur. Quę sunt autem calciamenta ecclesiæ nisi exempla sanctorũ patrũ quibus in via huius seculi munimur, vt per omnes tribulationes calciamenta ambulent? Soror in Christo amabilis, & nos spiritualiter pedes calciamus, quando à sanctis patribus exẽpla bene viuendi sumimus, vt ad similitudinẽ eorum tentationes huius mũdi vincamus. Iterũ in eisdem canticis sponsus ecclesiæ, scilicet Christus loquitur, dicens: Descẽdi in ortũ, vt viderẽ poma conuallium, & inspicerem si floruissent vineæ, si germinassent mala punica. Vineæ florent quãdo in ecclesiis filij recenter in fide generantur, & ad sanctã conuersationem quasi ad soliditatẽ bonorum operum præparantur. Mala punica germinãt quãdo perfecti homines per exempla bonorũ operum suos proximos ædificãt, & in nouitate sanctæ cõuersationis per prædicationẽ suam, & per ostensionẽ bonæ vitæ sanctis operibus renouãt. Vnde moneo te, in Christo spiritualis amica, vt des bonũ exemplum de te omnib⁹ hominibus in omni tua vita. Venerabilis virgo, desidero vt luceas omnibus ancillis dei, quæ tecum sunt in monasterio bene viuẽdo: quia sicut ait beatus Gregorius: Qui aliis suam bonam vitã abscõdunt, in semetipsis accensi sunt, sed aliis in exemplum luminis non sunt: illi verò qui exempla virtutũ, & per vitã sanctitatis atq; per verbũ prædicationis aliis lumen demõstrant, lãpades ardentes sunt, quia aliis viam salutis ostendunt. M Vnde dominus dicit: Lux vestra luceat coram hominibus, vt videãt opera vestra bona, & glorificẽt patrem vestrum qui in cœlis est, quia videlicet soli deo est reddẽda omnis gloria. Christi virgo te moneo tamẽ, vt ita sit opus tuũ in publico, quatenus intentio tua maneat in occulto. Igitur amãtissima mihi in Christo soror, sicut superius dixi tibi, in omnib⁹ actionibus tuis, in omni opere tuo, in omni cõuersatione tua imitare sanctos, æmulare iustos, habeto ante oculos tuos exempla sanctorum, exẽpla iustorum imitando considera. Exempla iustorum præpone tibi patrum, exempla sint tibi imitamenta disciplinæ. Intẽde virtutem sanctorum ad bene operandum, intende ad bene viuendum: documenta sanctorum nulla infamia scandalizent vitam tuam, nulla opinio aduersa te contristet. Disce flagrare bono præconio, habeto testimonium bonum, custodi tuam famam bonam, tua bona fama nullis fœtoribus obscuretur, tua bona fama nullis opprobriis laceretur, Amen.

De contentione. Sermo XVII.

PAVLVS APOSTOLVS AIT: Cùm enim sunt inter vos zelus & contentio, nónne secundum hominem ambulatis, & carnales estis? Et Salomon ait: Inter superbos semper sunt iurgia, semper malus iurgia quærit: angelus malus mittitur contra eum: qui per loca periculosa vadit, citò cadit: sic ille qui quotidie cum proximis suis cõtendit, citò in scandalum cadit. Viri mites semper despiciunt lites, qui quotidie

A tidie contendunt & rixantur, à paucis hominibus amantur. Preterea pax & cōcordia omnibus hominibus amantur, propterea pax & concordia omnibus hominibus sunt necessaria. Soror charissima audi beatū Augustinum dicentem: O quàm reprehensibiles esse possemus, si nō tam diligenter nostra vitia emendaremus, quanto studio aliena reprehēdimus. Sed si nos bene cōsideramus, multa in nos reprehendere possumus. Volo quòd cognoscas quia nihil est turpius quàm lites inter religiosos, qui debent per concordiam & dilectionem lucere in mundo sicut luminaria in cœlo. Cōtentiones ex inuidia & detractione solent euenire atque oriri. Sed si detractio & iurgia sunt in claustro: vbi est taciturnitas regularis, vbi sanctitas religionis, vbi silentium ordinis, vbi religiositas monasterij, vbi vinculum charitatis, vbi pax vnitatis, vbi concordia fraternitatis, vbi amor socialis? heu proh dolor periit taciturnitas regularis, ablata est sanctitas religionis, defecit silētium ordinis, ad nihilum deuenit religiositas monasterij, annulata charitas fraternitatis. Sed si illi qui in pace debēt viuere, incipiunt contendere, litigare, detrahere, vbi est vita tranquilla, vbi vita quieta, vbi vita pacifica, vbi vita honesta, vbi vita modesta, vbi vita casta, vbi vita cōtemplatiua, vbi angelica? Certè nō potest ibi esse pax integra, vbi regnat detrahēs lingua, vbi regnant rixæ & contentiones, non potest esse perfecta religio. Vide ergo soror dilecta, ne per lites & contentiones perdas labores. Caue ne dies tuos perdas per detractiōes

B & rixas. Attende tibi diligenter, ne per iurgia & cōtentiones perdas cœlestes promissiōes. Esto solicita, ne per stulta verba perdas gaudia æterna. Igitur linguam tuam refræna, & eris religiosa, quia si eam non refrænaueris, religiosa non eris. Sed si forsitan mihi non credis, audi Iacobum apostolum dicētem: Si quis putat se religiosum esse nō refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Lingua modicum est membrum in corpore hominis, sed tamē si refrænata non fuerit, totum corpus maculat & corrumpit. Nam sicut modicum fermentum corrumpit totam massam, & sicut parua scintilla ignis magnā syluam incendit: ita lingua sine fræno dominos & prępositos æquales & socios, subiectos & paruulos omnes scandalizat, & ad iracundiam prouocat. lingua contentiosa si frænum nō habeat, nullus homo cū ea in pace viuere poterit. Rixosa lingua veneno est plena, quę si nō fuerit castigata, omnes socios suos perducet ad scādala. Soror venerabilis, ergo bonum est tibi vt prohibeas linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Considera vnde venisti, & ad quid venisti. De mundo existi, & ad castra dei, hoc est ad monasterium fugisti: diuitias seculi postposuisti, & ad cœlestes diuitias promerendas venisti. Et ideo paupertatem elegisti: gratis paupertatem elegisti. Et ideo obliuioni debes tradere omnia quæ propter deū reliquisti. Caue ergo ne velis

C aliis te præferre, quantò maior es, tantò te humilia in omnibus: dimitte conuenticulum conspirationis & detractionis. Fuge murmurationes & susurrationes: susurrationes non audias. Murmurationibus aurem tuam non præbeas, separa aures à detrahentibus quasi à serpētibus. Fuge detrahētes, quasi serpentes: detrahētes infundunt venenum mortiferum in auribus se audientium: qui detrahit, & qui detrahentem libenter audit, vterque peccat. Non solum ille qui detrahit peccat, sed ille qui voluntarie detrahētem audit. Honesta virgo, audi ea quæ dicit perfectus vir in Christo. Non sedi cum consilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Tu ergo cum consilio vanitatis non sedeas, & cum mala loquentibus non commiscearis, non contendas in vlla causa: in nulla causa decertare studeas. Contentio lites parit. Contentio pacem cordis extinguit. Contentio rixas gignit. Contentio iurgia seminat. Contentio faces odiorum accendit. Contentio concordiam rumpit. Contentio conturbat oculum mentis, sicut ait Dauid: Turbatus est à furore oculus meus. Igitur amabilis in Christo soror, moneo te, vt in illa causa cōtendas. Nō cōtēdas pro cibo neq; pro potu, neq; pro vestimēto. Sed accipe de manibus præpositarum tuarum ea quæ tibi dederint sine murmuratione: quod à præpositis tuis tibi fuerit ministratum sine murmuratione accipe. Si soror tua meliora vestimenta accepit quàm tu accepisti, non sit tibi curæ. Si præposita tua dederit tibi vile vestimentum, & sorori tuæ dederit preciosum, de hoc non murmures. Si meliora vestimenta D sororibus tuis fuerint, & tu acceperis viliora, super hoc non contendas. In nulla temporali causa eligas meliora. In transitoriis rebus meliora non quæras. In rebus mundi meliora non concupiscas. Quare? Quia non venisti ad diuitias, sed ad paupertatem. Non venisti ad monasterium vt diuitias terrenas habeas, sed vt virtutes spirituales acquiras. Non venisti ad claustra, vt in vestimentis preciosis resplendeas, sed vt in simplicitate deo seruias. Nō venisti ad ordinem, vt ante oculos hominum in vestibus gloriosa appareas, sed vt per humilitatem deo placeas. Non venisti ad sanctā congregationem, vt voluntatem tuam compleas, sed vt voluntati alienæ obedias, & pro deo omnia terrena despicias. Alioquin melius tibi fuerat in domo patris tui remanere, quàm in monasterio preciosa vestimenta quærere. Melius tibi fuerat in domo parētum tuorum habere solacium, quàm inter ancillas dei pro terrenis & territoriis rebus mouere scandalum. Melius tibi fuerat in terra tua commorari, quàm in domo dei pro temporalibus rebus contendere, aut litigare, aut murmurare. Igitur charissima, sicut superius dixi tibi: in nulla causa decertare studeas, nisi vt soli deo placeas, Amen.

De disciplina. Sermo XVIII.

SAPIENTISSIMVS Salomon ait: Audi fili mi, disciplinam patris tui: & ne dimittas legem matris tuæ, vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. Tene disciplinam E & ne dimittas eam. Custodi illam, quia ipsa est mater tua. Accipe disciplinam, & noli abiicere eam. Qui odit castigationes, stultus est. Qui increpationes relinquit, multum errat. Qui disciplinam despicit, peccat. Qui custodierit disciplinam, inueniet vitam. Qui verò disciplinam noluerit custodire, inueniet mortem. Egestas & ignominia erit illi, qui deserit disciplinam. Qui acquiescit castiganti, gloriabitur. Stultus irridet disciplinam patris sui. Qui autem custodit increpationes, sapiens est. Plus proficit castigatio linguæ apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum. Vir sapiens & disciplinatus, non murmurabit aduersus eum qui castigat illum. Tamen castigatio debet esse moderata: vnde beatus Ambrosius: Leuiter castigatus exhibet reuerentiam castiganti, qui verò crudeliter castigatur vel increpatur, nec increpationem suscipit, nec salutem. Blanda pietate sunt portandi, qui pro sua infirmitate non possunt increpari: pro diuersitate peccātium alij portandi sunt, alij castigādi, quia modus est diuersus peccatorum. Prælati ecclesiæ portare debent subditos suos quos corrigunt, & corrigere quos portant. Hinc Salomon in basibus templi domini imaginem leonis & bouis, & cherubin opere sculptorio fecit pingere. Quid aliud designant bases in templo, nisi prælatos in ecclesia? Qui cūque solicitudinē regiminis suscipiunt tanquam bases, portant onus suppositum. F Cherubim plenitudo sciētię interpretatur. In basibus cherubim cherubim mōstratur, quia prelati ecclesię pleni debēt esse cœlestis sciētiæ. Per leonē terror seueritatis figuratur. Per bouem verò patientiam mansuetudinis ostenditur. Itaque in basibus neq; leones sine bobus, neq; boues sine leonibus exprimuntur: quia prælati ecclesiæ aliquando rigide, aliquando cum dulcedine, aliquādo cum asperitate, aliquando verbis, aliquādo flagellis debēt subiectos suos corrigere, quia ille qui blandis verbis castigatus non corrigitur, necesse est vt acrius corrigatur & arguatur. Cū dolore enim abscōdenda sunt vulnera quæ leuiter sanari non possunt. Qui secreto admonitus de peccato corrigi negligit, publicè est arguendus: vt vulnus quod occulte sanari nequit, manifestè debeat emēdari, palam sunt arguendi, qui palā nocent. Vt dū aperta obiurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerunt, corrigantur: vt dum vnus corripitur, cæteri emēdentur. Melius est, vt pro multorū saluatione vnus cōdemnetur, quàm per vnius licentiā multi periclitentur. Etiā beatus Gregorius ait: Sunt multi qui verba increpationis audiūt, & ad pœnitētiam redire cōtemnunt. vnusquisq; audiat de regno dei, quod diligat. Audiat de inferno quid timeat, vt si per amorem ad regnū non venit: saltem per timorem veniat. Verba sunt Isidori: Iusti benigne suscipiunt castigationem, quando de suis culpis arguuntur. Soror charissima, disciplina est emendatrix, quæ non est vili-

G pendenda: & ideo debemus prælatos noſtros diligere, & verba eorum benigne ſuſcipere, qui per increpationes & caſtigationes ſuas auferunt à nobis proprias volũtates, & mũdi cupiditates. Vnde in Canticis canticorum de eiſdem prælatis, Eccleſia vel quælibet fidelis anima dicit: Inuenerunt me cuſtodes qui cuſtodiunt ciuitatem: percuſſerunt me, & vulnerauerunt me, tulerunt mihi pallium meum cuſtodes murorum. Per cuſtodes ciuitatis intelligimus prelatos, qui ſtatum ſanctę eccleſiæ cuſtodiunt, qui etiam animam fidelem inueniunt: cúmque ſuis prædicationibus & exhortationibus, atque minis percutiunt, & amore charitatis chriſti vulnerãtur: nec ſolum hoc ſufficit eis, ſed etiã pallium ei tollunt, id eſt, omnem terrenam delectationem, atque ſubſtãtiam temporalem ab ea auferunt, & eam nudã peccatis ac ſpoliatã diuitiis ad regnum cœlorum tranſmittunt. Igitur ſoror mihi in Chriſto dilecta, valde dignum eſt, vt prælatos noſtros quaſi patres diligamus, vt ab eis diſciplinam noſtræ ſalutis libenter ſuſcipiamus, ſecundum conſilium Dauid dicentis: Apprehendite diſciplinã, nequando iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta. Ergo ſi de via iuſta nolumus perire, neceſſe eſt nos diſciplinam ſuſcipere. Si ille qui diſciplinam non ſuſcipit, de via iuſta peribit: proculdubio de via iuſta confirmatus erit, qui diſciplinã ſuſcipit. Nunc ergo ſoror venerabilis, moneo te vt libenter ſuſcipias diſciplinam, vt ab ira dei libereris, & in via iuſta con-

H firmeris. Multas age gratias illi qui caſtigauerit te, illi qui increpauerit te gratias repende. Si abbatiſſa, vel prioriſſa pro ſalute tua increpauerit te, non contriſteris: cùm abbatiſſa vel prioriſſa mõſtrauerit tibi viam ſalutis tuæ, ſuſcipe doctrinam illius gratis: quando aliquis monſtrauerit tibi cauſam tuæ ſalutis, tu non ſis rebellis. Dilige eas quæ te reprehendunt de tuis tranſgreſsionibus. Ama eas quæ te caſtigauerunt de tuis negligentiis: quaſi alacres dilige eas quæ te reprehendunt de tuis tranſgreſsionibus: caſtigantibus iniuriam non reſpondeas. Increpantibus te contumeliam non dicas: mala pro bonis non reddas. Aduerſus bona conſilia, non reſpondeas iurgia. Aduerſus bona verba, nõ reſpondeas mala. Quare? Quia qui diligit diſciplinam, diligit ſapientiam. Ergo & tu ſi diſciplinam dilexeris, ſapiens eris. Prudens eris ſi increpationes patienter ſuſtinueris: patiens eris, ſi humiliter caſtigationes portaueris. Honeſta virgo, ideo à domino, & à prælatis noſtris in hac vita corripimur, vt nõ cum hoc mundo dãnemur. Multo melius eſt nobis in hac vita à prælatis noſtris pro negligentiis corripi, quàm in futura vita dãnari. Melius eſt nobis in hoc ſeculo à præpoſitis noſtris pro tranſgreſsionibus & culpis caſtigari, quàm in futuro ſeculo puniri. Amabilis mihi in Chriſto ſoror, melius eſt tibi manu abbatiſſæ flagellis cædi, quàm in inferno pœnas pati: melius eſt tibi manu abba-

I tiſſæ vel prioriſſæ flagellari in hac vita, quàm in inferno cruciari in futuro. Melius tibi eſt in manu abbatiſſæ flagellis verberari, quàm in inferno torqueri. Melius tibi eſt in hoc mundo de manu abbatiſſæ vel prioriſſæ ſuſtinere flagella, quàm pati æternas pœnas in gehenna. Melius eſt tibi manu abbatiſſæ vel prioriſſæ temporaliter affligi virgulis, quàm cremari æternis incendiis. A quibus te dignetur liberare ille qui te redemit ſuo precioſo ſanguine. Amen.

De obedientia. *Sermo* XIX.

SOROR chariſsima, audi verba Pauli apoſtoli: Non eſt poteſtas niſi à deo. Quæ autem ſunt ordinata, à deo ordinata ſunt. Ideóque qui reſiſtit poteſtati, dei ordinationi reſiſtit. Ergo non debemus contemnere poteſtates ſiue mundi ſint ſiue eccleſiæ, quia omnes à deo ordinatæ ſunt. Igitur quando per inobedientiam prælatis noſtris contradicimus, deo iniuriam facimus. Quando per ſuperbiam & inobedientiam prælatis noſtris rebelles ſumus, contra dei præcepta facimus: quando prelatis noſtris contumaces ſumus atque inobedientes, deum cõtemnimus, qui dicit: Qui vos audit, me audit, id eſt, qui vobis eſt obediens, mihi obediens eſt: & qui vos deſpicit, me deſpicit. Soror dilecta mihi in Chriſto, ergo qui prælatum ſuum deſpicit, deum deſpicit: & qui prælatum ſuum honorat, deum honorat: & qui obediens eſt prælato ſuo, obediens eſt deo. Hãc virtutem, ſcilicet obedientiam laudat Samuel propheta, dicens: Maior eſt obedientia, quàm ſacrificium: & obedire magis quàm offerre adipẽ arie- K tum, quoniã quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere, id eſt nolle obedire. Maria ſoror Aaron per ſuperbiam & inobedientiam, murmurauit cõtra Moyſem fratrem ſuum, & ſtatim percuſſa eſt lepra. Maria quæ contra Moyſem fratrem ſuum, id eſt prælatum, murmurauit per inobedientiam & rebellionem, ſignificat animam cuiuſlibet hominis qui murmurat contra prælatum ſuum, cui non vult obedire, nec præcepta ſalutis accipere. Et quia non vult per obedientiam præcepta ſui prælati ſuſcipere, lepra peccatorum percutitur atque fœdatur. Etiã Chore, Dathan & Abiron qui contra Moyſem & Aaron, per ſuperbiam & contumeliam, atque inobedientiã inſurrexerunt, ſtatim pro ſua præſumptione pœnas ſuſtinuerũt, ſicut ſcriptum eſt in Pſalmo: Aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan: & operuit ſuper congregationem Abiron. Et iterum: Exarſit ignis in ſynagoga eorum, flamma combuſsit peccatores. Nam & Ozias rex cùm per ſuperbiã & inobedientiã, atq; cõtumaciam thuribulum accepiſſet, & contra legem dei ſacrificare voluiſſet, à deo eſt lepra percuſſus, atque maculatus in fronte. Nam & Saul rex, quia inobediens fuit, regnum perdidit, & in manibus inimicorum ſuorum cecidit. Etiam Ionas propheta per inobedientiam fugit, & eum piſcis abſorbuit atque in profundum maris miſit. Cauendum eſt igitur nobis, ne contra præ- L latos noſtros per inobedientiam audeamus inſurgere: ne dominus per eos velit nos, quia vice ſua funguntur aſpere viſitare. Venerabilis ſoror, pro ſalute noſtra poſuit deus prelatos in eccleſia, vt nobis prouideant, vt deo pro nobis rationem reddant, atque nos ne mala faciamus cuſtodiant. Vnde Paulus apoſtolus: Obedite præpoſitis veſtris & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant quaſi rationem redditurі pro animabus veſtris. Prælati debent cuſtodire ac regere gregem domini cum magna vigilantia ac ſolicitudine. De quibus in Canticis canticorum legitur: Lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſsimis Iſraël, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſsimi vniuſcuiuſque enſis ſuper fœmur ſuum, propter timores nocturnos. Verus Salomon Chriſtus, eſſe intelligitur, quia reuera pacificus eſt, quia pacem inter deum & hominem reformauit. Lectulus verò Salomonis cõgregatio eſt fidelium, in qua deus habitat & requieſcit. Lectulum verò Salomonis ſexaginta fortes ambiunt, ſcilicet prælati, qui defendendo, caſtigando, increpando, corripiendo, admonendo circuneunt & cuſtodiunt eccleſiam dei contra vitia, & contra inimicos viſibiles atque inuiſibiles. Qui ideo fortes eſſe dicũtur, quia prælati ſanctæ eccleſiæ perfecti ſunt in obſeruatione mandatorum dei. Omnes tenentes gladios, id eſt ſpirituale verbum, quia prędicãdo vitia ſubditorum debent reprimere. Ad bella ſunt doctiſsimi, quia neceſſe eſt, vt ad bella ſpiri- M tualia ſint inſtructi. Vniuſcuiuſque enſis ſuper fœmur ſuum. Prælati ſanctæ eccleſiæ ſuper fœmur enſes tenent, quia prius in ſe, & tunc in ſibi ſubiectos vitia carnis debent reſecare. Et hæc omnia faciũt propter timores nocturnos, id eſt propter occultas inſidias malignorum ſpirituum, qui in nocte huius ſeculi maximè inſidiantur ſanctis prælatis, vt illis deceptis lectulum Salomonis, id eſt congregationem ſeruorum dei fœdare ac maculare poſsint. Soror chariſsima, ideo hæc dixi tibi, vt cognoſcas quàm deuotè quàmque humiliter debemus prælatis noſtris obedire. Obedientia ſola virtus eſt, quæ virtutes cæteras menti inſerit, inſertáſque cuſtodit, de qua Salomon ait: Melior eſt obedientia quàm victimæ, quia per victimas aliena caro mactatur: per obedientiam verò propria volũtas religatur. Vnde vir obediens loquitur victorias, quia domino alienæ voci humiliter obedit, ſemetipſum in corde ſuperat. Adam in infernũ cecidit, quia inobediens fuit: Chriſtus verò ad cœlum aſcendit, quia vſque ad mortem deo patri obediuit. Sicut per inobedientiam Adæ, peccatores cõſtituti ſunt multi: ita per obedientiam Chriſti iuſti cõſtituti ſunt multi. Et ſicut propter peccatũ Adæ omnes homines ſunt in condemnationẽ mortis, ita per iuſtitiã Chriſti, omnes homines in iuſtificationẽ vitæ. Et iterum: Sicut inobedientia primi parentis generauit mortem, ita obedientia Chriſti generauit vitam. Igitur ſoror dilecta, ſi pro Chriſto fueris obediẽs tuis prælatis, cum Chriſto regnabis in cœlis. Contra matrẽ tuam, id eſt,

A id est abbatissam vel priorissam, nunquam verbum asperum dicas. Prælatis tuis nunquã rebellis existas, præpositis tuis in nulla causa cõtradicas. Venerare autem omnes melioris sciẽtiæ, ac melioris vitæ. Venerare vnumquenque hominem pro suo merito sanctitatis. Maiori gradui reuerentiam tribue cõpetentem. Secundum dignitatem vnicuique homini tribue honorem. Superiori gradui æqualem te non exhibeas. Senioribus præsta obedientiã, & famulare humiliter imperiis eorũ. Cede auctoritati maiorum, defer digna seruitia maioribus. Esto cunctis obediens in bonis præceptis. O sponsa Christi, ita obedias homini, vt non offendas voluntatem dei. In malis operibus nunquã sis obediens. Non obedies illi qui male tibi facere mandauerit malum, facere iussa non consentias. Noli obedire in malo cuiquã potestati, etiam si pœna compellat, si supplicia immineant, si tormenta occurrant. Melius est mortem pati, q̃ mala iussa implere. Melius est abominatione iugulari, quàm æterno iudicio dãnari. Neq; enim est sine culpa, qui vt malum fieret obediuit. Igitur soror venerabilis, esto obediens vsq; ad mortem, & dabit tibi deus coronã vitæ. Amen.

De perseuerantia. Sermo XX.

SOROR charissima, audi beatum Hieronymum dicentem: Non quæruntur in christianis initia vel exordia, sed finis
B & perseuerantia. Paulus apostolus malè cœpit, sed bene finiuit. Iudas verò Scarioth bene cœpit, sed male finiuit. Laudatur initium Iudæ, sed finis vitæ illius condemnatur. Vnde beatus Gregorius: Virtus boni operis perseuerantia est, in casum bonum agit, si ante terminum vitæ deseratur. De hoc etiam beatus Isidorus ait: Non iudicat deus hominem de præterita vita, sed de suo fine. Vnusquisque enim in die mortis suæ iustificabitur, aut condemnabitur: vnde scriptum est: vbi te inuenero, ibi te iudicabo. Etiam beata Magdalena ideo Christum resurgentem primo meruit videre, quia eum requirendo perseuerauit. Vnde etiam in Canticis canticorum dicitur: In lectulo meo per noctes quæsiui, quem diligit anima mea. Moneo ergo te honesta virgo, vt quæras eundem Iesum Christum sponsum tuum in lectulo tuo, id est in requie mentis, atq; quiete cõtẽplationis. Per noctes quære eum, hoc est in hac vita ad eum suspirãdo, eúmque desiderãdo, vt eum perfectè in futura vita inuenire possis, ac videre regnantem eum in patris solio. Sine intermissione quære eum bene viuendo, vt faciem eius merearis videre in cœlesti regno. Rogo Christi sponsa, vt dicas cum Dauid propheta: Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum, quãdo veniam & apparebo ante faciem domini? Verè anima tua deum sitit, si eum super omnia diligit. Vere anima tua deum sitit, si pro amore illius despicit omnia terrena. Verè anima tua deum sitit
C si eum in dextera patris regnantem concupiscit. Etiam idem propheta nos admonet, dicens: Quærite dominum & confirmamini, quærite faciem eius semper, id est in prosperitate & angustia: in paupertate & abundantia, in infirmitate & in sanitate, in iuuentute & in senectute debemus deũ quærere tota mente, tota intentione, vt ab eo mereamur confirmari in sancta cõuersatione: & vt illum mereamur inuenire ac videre in cœlesti regno. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritus, quia non nisi casto corpore ad cœlos poterunt subleuari in die resurrectionis, nec poterunt videre gloriam diuinæ maiestatis, nisi illi qui sunt mundo corde. Soror dilecta, mihi crede, quia non ociosis & vagãtibus dabitur regnum cœlorum, sed quærẽtibus & petentibus, atque pulsantibus. Sic enim ait dominus: Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Petenda est ergo ianua regni orando, quærenda bene viuendo: pulsanda in dei seruitio perseuerando. Non sufficit bona incipere, nisi etiam quisque incipere studeat ea quæ bene inchoauit, vsque ad finem vitæ perducere: quia melius est vitam iustitiæ nõ cognoscere, quàm post cognitionem retrorsum conuerti. Vnde dominus in euangelio: Nemo mittẽs manum suam in aratrum, & respiciens retro, aptus est regno dei. Igitur soror venerabilis, necesse est vt per desiderium æternæ beatitudinis pulsemus quotidie aures dei omnipotentis, nec deficiamus à bonis quę incepimus priusquã illo aperiente mereamur de carcere mortis huius eripi, & ad portam cœlestis patriæ peruenire. Soror D
in Christo amabilis, mihi bonum est perseuerare in seruitio dei. Quoniã qui de monasterio ad seculum reuertuntur, plusquã carbones nigri efficiuntur. Qui de monasterio ad seculum descendunt, efficiuntur nigri sicut carbones frigidi. Quare? Quia per torporẽ mentis ab igne charitatis dei sunt mortui atque extincti. Vnde beatus Isidorus: Qui de bona vita ad malam reuertuntur per cupiditatem mundi, sunt contenebrati, & nigredine vitiorum sunt fœdati & fuscati, atq; lucernæ claritatis dei sunt extranei. Qui de monasterio ad seculum fugiunt, à societate angelorum separantur & dæmonibus sociantur. Qui sanctam cõgregationem relinquunt, & ad secularem vitam descendunt: à societate dei elongãtur, atque dominio diaboli subiugantur. Soror in Christo amantissima, considera quid fecisti. Quotidie reduc ad memoriam, vnde venisti, & ad quid venisti, & quare venisti. Tu propter deum omnia quæ in hoc mundo sunt, reliquisti ac despexisti: & pro amore illius, monasterium elegisti. Tu regnum cœlorum cõparasti, & teipsam in precio illius tradidisti. Stude ergo cum summa vigilantia, vt non perdas regnũ quod comparasti, sed vt habere possis imperpetuũ quod desiderasti & optasti. Caue ne perdas regnum pro quo temetipsam dedisti precium. Audi Paulum apostolum dicentẽ: Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Ille laborat legitimè, qui in bonis operibus perseuerat vsque ad diem mortis suæ. Ille certat legitimè E
qui in seruitio dei perseuerat sine fraude & simulatione. Ille deo dignè seruit, qui bonum opus quod cœpit vsque ad consummationem perducit. Ille in bonis operibus bene desudat, qui ea quæ bene inchoauit, consummat. Vnde ecclesia de suis membris in dei seruitio perseuerantibus in Canticis canticorum dicit: Ligna domorum nostrarum cedrina, laquearia verò cypressina. Domus ecclesiæ sunt conuenticula fideliũ deo seruientium, atq; in his quæ dei sunt perseuerãtiũ. Cedrus itaque atq; cypressus arbores sunt imputribilis naturæ, & signãt sanctos dei, qui infatigabili atque immarcessibili desiderio conditoris sui flagrãt: & in bonis operibus vsq; ad consummationem vitæ perseuerant. Igitur venerabilis virgo, & tu esto cypressus in domo dei, in bona vita perseuerãdo. Etiam in domo dei cedrus eris, si de te exemplum bonæ vitæ dederis, atque odorem bonæ conuersationis sociabus tuis. Virgo prudens, ideo hoc dixi: vt tota mente despicias amorem seculi. Ideo hæc dixi, vt nunquam velis religiosam vitam relinquere, & secularem requirere. Ideo hæc dixi: vt nũquam velis monachalem vitã deserere, & sicut canis ad vomitũ redire ad seculum. Moneo te vt in monasterio cunctis diebus vitæ tuæ perseueres: & vt secularem vitam nunquã desideres. Moneo te, vt cum summo desiderio monasterium diligas, & vt toto corde seculum postponas. Moneo te, vt in omni tempore in domo dei permaneas, & vt nunquã ad seculum redire quæras. Quare? Quia in monasterio est vita contemplatiua, in seculo est vita laboriosa: in monasterio est vita sancta, F
in seculo est vita criminosa: in monasterio est vita spiritualis: in seculo est vita carnalis: in monasterio est vita cœlestis, in seculo est vita terrestris: in monasterio est vita quieta: in seculo est vita turbulenta: in monasterio est vita pacifica, in seculo est vita litigiosa: in monasterio est vita tranquilla, in seculo est vita contentiosa: in monasterio est vita pacifica: in seculo est vita iurgiis plena: in monasterio est vita casta, in seculo est vita luxuriosa: in monasterio est vita perfecta, in seculo est vita vitiosa: in monasterio est vita plena virtutibus, in seculo est vita plena vitiis: in monasterio est vita sanctitatis, in seculo est vita iniquitatis. Soror reuerenda, audisti bona quæ sunt in monasterio, audisti mala quæ sunt in seculo: audisti virtutes monasterij, audisti vitia seculi: audisti salutem monasterij, audisti perditionem seculi, audisti vitam, audisti mortem. Nunc igitur ecce in conspectu tuo bonum & malum. Ecce ante oculos tuos perditionem animæ & salutem. Ecce ante te vitam & mortem. Ecce ignis & aqua: extende manum tuam, & elige quod vis. Ecce via paradisi, & ecce via inferni. Ecce via quæ ducit ad vitam, & ecce via quæ ducit ad mortem. Ergo ambula per quam volueris. Hoc solum rogo, vt eligas meliorem. Frater mi, consilium tuũ accipiam, & meliorem viam eligam. Bonũ est mihi consilium accipere,

G & per viam quæ ducit ad paradisum ambulare cũ dei iuuamine. Honesta virgo, quia meliorem viam eligis, deo gratias red do. Igitur vitam bonam quam cœpisti tenere, non deseras. Propositum bonæ vitæ, iam conserua omnibus diebus vitæ tuæ: tunc erit opus tuum perfectum, si perdurauerit vsque in finem. Salus perseuerantibus promittitur. Pręmium perseuerantibus datur: non est bonus qui bonum facit, sed qui incessabiliter facit. Si ergo in bonis operibus vsque ad finem vitæ perseueraueris, salua eris.

De virginitate. Sermo XXI.

PRVDENTES virgines acceperunt oleum in vasis suis lampadibus. Soror charissima, audi quæ dico. Mente & corpore virgines non sunt fatuæ, sed prudentes: & possunt exire obuiam sponso, quia habent oleum in vasis suis, id est, castitatem in mentibus. Virgines verò corpore & non mente non sunt prudentes, sed fatuæ: nec possunt exire obuiam sponso, quia non habent oleum in vasis suis, id est, nõ habent castitatem in mentibus. Sic ait beatus Isidorus: Virgo corpore & non mente, non habet pręmium in remuneratione. Et dominus in euãgelio de fatuis virginibus ait: Amen dico vobis: nescio vos. Hac de causa te moneo soror dilecta mihi, vt sis mente & corpore virgo, vt post hanc vitam merearis collocari in cœlesti thalamo à Iesu Christo cœlesti sponso. Virginitas non est iussa, sed admonita, quia nimis est excelsa. Du- H plicatum est bonum virginitatis, quia in hoc mundo solicitudine caret seculi, & in futuro præmium castitatis recipiet. Sine dubio qui casti perseuerant, & virgines: angelis dei erunt æquales. Virgines fœliciores esse in æterna beatitudine, Esaia testante, qui ait: Hæc dicit dominus eunuchis: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis quod non peribit. Omne peccatum per pœnitentiam recipiet indulgẽtiam. Virginitas verò si labitur, nullo modo reparatur. nã quanuis quis per pœnitentiam recipiet veniam, tamen per incorruptionẽ nũquam recipiet pristinam. Soror venerabilis, nihil valet virginitas carnis, vbi non est integritas mentis. Virgines de suis meritis gloriantes, hypocritis comparantur, qui gloriam boni operis foris appetunt, quã intra conscientiam habere debuerunt. Hoc est enim in euangelio virgines non habere oleum in vasis suis, id est non seruare in conscientia testimonium boni operis, scilicet in facie gloriari apud homines, nõ in corde apud deum. verba sunt beati Augustini: Nihil prodest virginitas carnis, vbi habitat iracũdia mentis. Multum distat inter puritatem virginalis animæ nulla contagione pollutæ: & eam quæ multorum libidini subiacuit. Soror venerabilis, audi beatum Hieronymum dicẽtem: Nihil prodest habere carnem virginẽ, si mente quis nupserit: nihil etiam prodest cor- I poris virginei custodire virginitatem, si oculos à cõcupiscentia noluerit refrænare. Virginitas in corpore nihil proderit, si charitas aut humilitas à corde discesserit. Moneo igitur te honesta soror in Christo, vt sis mente & corpore virgo. Moneo etiam te, vt accipias oleum bonorum operum tecum, atque vt ornes lampadem tuam bonis operibus, & illumines eam sacris virtutibus, vt cùm clamor factus fuerit: Ecce sponsus venit, exite obuiam ei, possis occurrere Iesu Christo sponso tuo cœlesti, & ab eo collocari in cœlesti thalamo.

De continentia. Sermo XXII.

SOROR CHARISSIMA, rogo, vt cum omni deuotione audias admonitionis verba. Tricenarius numerus primus est, & significat fœdera nuptiarum. Sexagenarius numerus secundus gradus est, & significat continentiam viduarum. Centenarius numerus tertius gradus est, qui pro virginitatis corona virginibus deputatur. Beatus Isidorus ait: Quidam in iuuentute luxuriose viuentes, in senectute continentes fieri volunt: tunc & volunt castitatem seruare, quando eos luxuria seruos habere contempsit. Tales non habẽt præmium, quia non habuerunt laboris certamen. Eos verò expectat gloria, quibus fuerũt gloriosa certamina. Castitatis enim fructus est suauitas: Castitas est pulchritudo inuiolata sanctorum. Castitas est securitas mentis, & sanitas corporis. Luxuria carnem debilitat, fractámque celeriter ducit ad senectutem. Longa castitas pro virginitate reputatur. Igitur soror veneranda, amanda est pulchritudo castitatis. Continentes & K castè viuentes deo, in semetipsis præparant habitaculũ. Vnde apostolus: Castè viuentes templũ dei sunt, & spiritus sanctus habitat in eis. Continentia facit hominem proximum deo. Ibi habitat deus, vbi permanet continentia. Castitas iungit hominem cœlo. Castitas perducit hominem ad regnum. Castè viuentibus promittitur regnum cœlorũ. Castè viuentes habebunt hæreditatem in cœlo. Bona est castitas coniugalis, sed melior est continentia vidualis. Optima verò integritas virginalis, melior est vidua humilis quàm virgo superba. Melior est vidua cum humilitate, quàm virgo cum superbia. Melior est vidua lugens peccata sua, quàm virgo iactans semetipsam coram hominibus de virginitate sua. Melior est vidua plorãs iniquitates suas, quàm virgo extollens semetipsam de meritis suis. Non debet virgo gloriari coram hominibus de dono suæ virginitatis, quia si hoc fecerit, non habet oleũ secum: extincta est enim lampas sua, non debet virgo despicere viduas. Virgo quæ deo vult placere, nõ debet mulieres castè viuentes cõtemnere: quia si hoc fecerit deo displicebit, & sibi nocebit. Virgo quæ mulieres castè viuẽtes, & deo seruientes despicit, superbiam facit. Quare? Quia melior est peccator humilis, quàm iustus superbus. Tu ergo venerabilis soror, nõ despicias mulieres, quæ de cœlo venerunt, maritos habuerũt, filios genuerunt, quia si eas despexeris, nimis ante deũ culpabilis eris. L Anna prophetissa maritũ habuit, sed tamẽ de Christo prophetauit, & eum videre meruit. Et Maria Magdalena secularis fuit, sed tamen Christum resurgentem vidit, & apostolorum apostola esse meruit. Honesta virgo, ideo hæc dixi, vt nullo modo despicias ancillas Christi, quæ ad seruiendum deo venerunt de vita seculari. non debes ergo honestas fœminas, quæ de seculo ad monasterium venerũt despicere, sed honorare: quia quos deus dignatus est eligere, tu non debes contemnere. Moneo ergo te venerabilis, vt pro amore Christi seruias eis, vt diligas eas quasi matres. Soror in Christo dilecta, ideo debes eis seruire quasi filia, quia deus conuertit eas ad se de seculari vita. Igitur deo iniuriam facis, si ancillas dei despicis. Tu verò amabilis mihi in Christo soror, non dicas ecce ego lignum aridum: nõ dicas ecce ego arbor infructuosa, quia si Christum sponsum tuum diligis, & times sicut debes, septem filios habes. Primus filius est verecundia, secũdus patientia, tertius sobrietas, quartus temperantia, quintus charitas, sextus humilitas, septimus castitas. Ecce venerabilis soror per gratiam spiritus sancti sine dolore ex incorrupto vtero septẽ filios Christo peperisti, vt impleatur in te quod scriptum est: Quia sterilis peperit septem. Itaque soror amabilis in Christo, hos filios quos Iesu Christo sponso tuo genuisti, debes nutrire, fouere, lactare, reficere, confortare & castigare. Nutri eos bonis moribus, foue eos in sinũ intimæ cõtem- M plationis, & da eis mammillas æternę dulcedinis. Refice eos amore supernæ suauitatis, & conforta eos pane verbi cœlestis. Castiga eos flagellis timoris dei, & manda eis, vt non superbiant: & vt non sint leues, nec transgressores, atque vt nunquam à te discedant, nec à te separentur. Vides soror dilecta, ꝙ virgines principalẽ locum teneãt in regno dei, & non immerito. Quia contempserunt præsentẽ mundum, ideo peruenerunt ad cœleste regnum, ad quod te perducere dignetur ille in cuius seruitio corpus tuum & animam tuam consecrasti.

De fornicatione. Sermo XXIII.

SOROR IN CHRISTO dilecta mihi, moneo te, vt cum omni deuotione audias hæc verba domini nostri Iesu Christi. Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Lumbos præcingimus cum carnis luxuriam per continentiam coartamus. Lucernas in manibus tenemus, quando proximis nostris lucis exempla mõstramus. Fornicatio carnis, vt ait beatus Isidorus, adulterium est. Fornicatio animæ seruitus idolorum est. Prima fornicationis tela oculorum sunt, secunda verborum: sed qui nõ capitur oculis, potest resistere verbis. Omnis immunda pollutio fornicatio dicitur, quanuis quisq; diuersa turpitudinis voluptate perfruatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus regnum dei clauditur, & homo à

deo

A deo separatur, inter cętera septem vitia, fornicatio maximum scelus est, quia per carnis immunditiam templum dei violat: & tollens membrum Christi, facit membrum meretricis. Igitur honesta virgo si verum est quod in te deus viuit, mortua sit in te fornicatio. Luxuria inimica est deo & paternæ benedictionis atque substantiæ perditio, fornicatio non solũ maculat corpus, sed & conscientiam. Qui luxuriatur quanuis videatur viuens, tamen mortuus est. Fornicatores & adulteros iudicabit deus, id est damnabit eos. Audi igitur soror charissima beati Isidori verba: Fornicatione coinquinari, deterius est omni peccato, fornicatio maior est omnibus peccatis. Fornicatio graue peccatum est. Fornicatio omnia mala superat, fornicatio grauior est morte. Melius est mori, quàm fornicari. Melius est mori, quàm fornicatione maculari. Melius est mori, quàm per fornicationem animã perdere. Luxuria perducit hominem ad pœnas inferni. Luxuria mergit hominem in infernum. Luxuria mittit hominem ad tartarũ. Oculi annuncij sunt fornicationis. Visio est prima occasio fornicationis. Mens enim per oculos capitur. Per oculos intrat ad mentem sagitta amoris, visio oculorum mittit sagittas fornicationis in mentẽ. Oculus est prima sagitta fornicationis. Igitur in Christo soror, reprime oculos tuos, ergo subtrahe visum. Nõ defigas oculos tuos in speciem carnis, nullum hominem hac intentione aspicias vt eum concupiscas, nullũ hominem ideo aspicias, vt eum carnaliter diligas. Faciem viri non videas, vt
B eum in malo diligas. Auerte oculos tuos ne videant vanitatem. Pulchritudinem hominis non concupiscas. Dic mihi soror venerabilis, qualis profectus in pulchritudine carnis, nõne sicut fœnum siccatur homo, & fugit pulchritudo eius sicut vmbra? Et quando mors venerit, dic rogo, quanta pulchritudo in corpore remanebit? cùm videris totũ corpus tumidum esse, & in fœtorem conuersum, nónne claudis nares tuas, vt non sustineas fœtorem fœtidissimum? Dic, rogo, vbi tũc pulchritudo vultus, vbi blanda verba quæ corda audientiũ molliebant? Vbi tunc sermones dulces, quæ homines lætificabãt? Dic mihi honesta virgo, vbi tunc erit immoderatus risus & iocus turpis? Vbi tunc vana & inutilis lętitia, quę in risum homines commouebat? Periit, ad nihilum deuenit. Sicut fumus euanuit: ita est consummatio pulchritudinis carnis, & consummatio corporis. Cognosce ergo soror venerabilis, quia vana est pulchritudo. Vnde etiam Salomon ait: Fallax gratia & vana est pulchritudo. Igitur soror in Christo amantissima, si pulchritudo carnis vana est, ergo si pulchritudo carnis putredo est & vermis, itaq; si pulchritudo corporis cinis & terra est: caue ne ideo homines aspicias, vt eorum pulchritudinem concupiscas. Quare? Quia mundus transit & concupiscentia eius. Omne quod in mundo est concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum. Despiciendus ergo est mundus propter Christum cum omnibus quæ in eo sunt. Tu vero
C honesta virgo, quæ propter Christum reliquisti seculum, non debes lætari in pulchritudine hominum. Te ergo moneo soror in Christo dilecta, vt Iesum Christum sponsum tuum diligas super omnia, vt cum eo regnare possis in cœlesti curia. Certè si plus delectat mentem cõcupiscentia fornicationis, quàm amor castitatis, adhuc peccatum regnat in homine. Sed si magis delectat mentem pulchritudo castitatis, quàm turpitudo fornicationis: iam non regnat peccatum in homine, sed regnat iustitia. Quanuis homo sit castus in corpore, tamen si luxuriosus est in mente, peccatũ regnat in corde eius. Fornicatio cordis est idolorum seruitus. Est & alia fornicatio spiritualis, de qua dominus ait: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. maxime per carnis luxuriam homines subiiciũtur diabolo, quàm per cætera vitia. Castitas est pulchritudo animæ: & per hanc virtutem coæquatur homo meritis angelorũ. Soror in Christo amabilis crede mihi, quia multi per incuriam oculorũ inciderunt in periculum animarum suarum. Interrogatio. Frater dilecte dic mihi si aliquem hominem nosti per visionem oculorum deceptum. Responsio: O soror venerabilis quàm multos scio per visum esse deceptos, & in laqueum diaboli missos. Tamen ex his quos audiui, aliquos dicam tibi: Quia Dina filia egressa est vt videret mulieres regionis, & adamauit eam Sichen atque rapuit, & virginitatẽ illius turpiter corrupit. Et sic misera puella, quia in carne vidit quod
D videre non debuit: honestatem ac virginitatem suam perdidit. Dauid etiam quadam die stans in solario domus suæ vidit mulierẽ, & adamauit eam: pro cuius amore cõmisit adulterium & homicidiũ, & sic deceptus, factus est suæ legis reus. Et quia vidit incaute quod non debuit videre, contraxit maculam omni tempore vitę suæ. Fortissimus Sanson descendit in regionem Philistinorum, & vidit ibi mulierem atque adamauit, & in gremio illius dormiuit. Illa verò crines capitis eius rasit, & tradidit eum in manibus inimicorum eius, qui statim oculos eius eruerunt: & sic miser, quia vidit quod videre non debuit: oculos perdidit, & in periculum corporis incidit. Cognosce ergo soror dilecta, quàm multi per visionem oculorum inciderunt in periculum corporum & animarum suarum. Moneo ergo te soror in Christo amabilis, vt facias pactum cum oculis tuis, ne incautè videas quod videre non debes. Caue etiam ne mors intret per fenestram oculorũ tuorum ad animam tuam. Itaque soror in Christo dilectissima, sicut iam superius dixi tibi, si te caro tua adhuc impugnat, si te adhuc luxuria tentat, si te adhuc libido inuitat, si adhuc memoria fornicationis te cruciat, memoriã mortis tuæ tibi obiice. Finem vitæ tuæ ante oculos adhibe, diem exitus tui propone tibi. Propone tibi futura tormenta, futurũ iudicium quotidie cogita: versetur ante oculos tuos imago futuri iudicij. Reduc ad memoriam horribiles pœnas inferni. Ardor gehennæ extingat in te ardorem luxuriæ. Recordatio æterni iudicij, excludat ardorem corporis tui. Flamma inferni inextinguibilis repellat à te memoriã fornicationis, maior ardor minorem ardorem superet. Maior ardor minorẽ ardorem vincat. Stridor flammarum horribilis amorem depellat libidinis. Sicut clauus clauum expellit, ita sæpe ardor gehennæ immittit foras ardorem luxuriæ. Soror venerabilis, omnipotentem deum deprecor, vt det tibi verã castitatem mẽtis & corporis. E

De abstinentia. Sermo XXIIII.

Hoc est perfectum ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, interior verò orat. Oratio per ieiunium facilius penetrat cœlum. Per ieiunium & orationem mens hominis coniungitur angelis, & copulatur deo. Ieiunia fortia arma sunt aduersus tentationes dæmoniorum. Per ieiunium & orationes vincuntur dæmones. Soror in Christo dilecta, vis scire quid magis luxuria restringitur? Frater mi, volo, atque vt illud mihi ostendas rogo. Audi ergo amabilis soror in Christo. Per ieiunium, fornicatio separatur: per ieiunium, luxuria restringitur. Remota saturitate non dominatur luxuria. Abstinentia carnem superat, abstinentia luxuriam refrænat, abstinentia frangit motum libidinis, abstinentia dissoluit virtutem fornicationis: per famem & sitim, luxuria destruitur: fames & sitis luxuriam vincunt. Mens multitudine ciborum lassata, perdit vigorem orationis. qualis est caro quæ nõ percipit diu cibũ: talis est anima quæ assiduè pascitur verbo dei. Hieronymus sic ait: Ieiunia moderata debent esse ne nimis debilitent stomachũ, quia modicus & tẽperatus cibus corpori & animæ est vtilis. Pinguis venter non gignit subtilem sensum. Multò melius est quotidie parum sumere, quàm rarò satis comedere. Parcus est cibus, & venter citò esuriens triduanis præfertur ieiuniis. Ille bene ieiunat, qui ab omnibus viciis declinatur. Melior est abstinentia viciorũ quàm ciborum: non est reputata abstinentia, vbi fuerit ventris satietas subsecuta. Et beatus Isidorus: Tota die epulas in cogitatione ruminat, qui ad explendam gulam vespere sibi delicias præparat. Venter vacuus in oratione vigilare facit. Nam qui repletus est, infert somnum grauissimum: vnde non bene vigilare possumus, quãdo venter noster cibis est repletus. Soror venerabilis, aridũ porta corpus tuum propter desiderium cœlestis regni, vt impleas quod scriptum est in Psalmo: Sitiuit anima mea ad deum, q̃ multipliciter & caro mea. Caro enim tunc deũ sitit, quãdo per ieiuniũ abstinet & arescit. Soror in Christo amabilis, crede mihi, quia si in hac vita perfectè deũ esurieris & sitieris, ex eo in cœlesti patria satiaberis. Abstinentia viuificat & occidit: viuificat animã, & occidit corpus. Abstinẽtia ædificat in anima virtutes, & destruit vitia corporis. Omni studio debemus despicere gulã ciborum. Spernẽda F

G est concupiscentia escarum. Cauenda est cura ventris, quãdo venter immoderatè reficitur, corpus ad luxuriam excitatur. Non debemus comedere vt venter impleatur, sed vt corpus sustentetur: vbi venter est cibis repletus, ibi est ignis luxuriæ succensus. Corpus autẽ quod abstinentia frãgit, ignis luxuriæ nõ esurit. Ille purpuratus diues qui quotidie epulabatur splẽdide, quia abstinere à cibis in hoc seculo noluit, ideo inter flãmas positus, guttam aquę quæsiuit, nec accipere meruit. Sicut per abstinentiam omnes virtutes spirituales radicantur, atq; ædificantur in anima: ita & per suauitatem ciborũ omnia vicia nutriuntur, & confortantur in corpore. nõ potest quisquã accipere perfectionem virtutũ, nisi prius domuerit in se ventris gulam: ideo tres pueri in camino ignis non arserunt, quia abstinentes fuerũt. Daniel etiam ideo liberatus est de ore leonum, quia seruauit in se abstinentiam ciborum. Nemo potest à semetipso tentationes dæmonum expellere, nisi refrænauerit in se appetitum gulæ. Interrogatio. Frater charissime, rogo te, vt dicas mihi qualiter debeo castigare corpus meũ per abstinentiam. Responsio. Soror dilecta, sic debes nutrire corpus tuum, vt non superbiat. Et iterum: sic debes reprimere, vt non cadat: sic enim debes reficere carnẽ tuam, vt seruiat. Et sic eam debes castigare per abstinentiam, vt nõ pereat: si carnem tuam supra modum affligis, ciuem tuum occidis: & iterum, si eam plusquam oportet reficis, inimicum tuum nutris. Cha-
H rissima soror mea, hoc debes semper obseruare in omni abstinentia, vt non occidas carnem tuam, sed vicia. Igitur soror mihi in Christo amantissima, per abstinentiam corpus tuum castiga, ieiuna & abstine à cibis, pallida gere ora, & nõ rubea: facies tua nõ sit rubicunda, sed pallida. Aridum porta corpus tuum, & non crassum: non sit corpus tuum crassum, sed siccũ. Non nutrias carnem tuam vermibus, ita manduca vt semper esurias, ita comede, vt semper habeas famem: venter tuus nequaquã impleatur cibis. Esuri & siti, abstine & aresce. Crede mihi soror venerabilis, quia tentationes vincere non poteris, nisi corpus tuum per abstinẽtiam castigaueris, per cibum & potum crescit luxuria. Ciborum saturitas suscitat luxuriam carnis, luxuria semper est adiũcta saturitati. Frigus vigiliarum extinguit luxurię ardorem. Maligni spiritus ibi magis intrant, vbi plus escam & potum vident. Soror in Christo amabilis, sicut dixi tibi, si perfectè vis tentationes fugere carnis, abstine non solũ à cibis, sed etiam ab omnibus seculi delectationibus, vt post hanc vitã in cœlo lætari possis cum angelis, Amen.

De ebrietate. Sermo XXV.

Soror charissima mea, audi domini nostri Iesu Christi verba. Attendite ne corda vestra grauentur crapula & e-
I brietate. Paulus etiam apostolus castigando suos discipulos ait: Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Et Salomon ait: Luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas. Ne intuearis vinum quando flauescit, nec cum splenduerit in vitro color eius. Ingredietur enim blande, sed in nouissimo mordebit vt coluber: & quasi serpens venenum effundit: nullum secretum est, vbi ebrietas est. Multos exterminauit vinum, & perduxit eos ad periculum corporum & animarum. Vinum in iocunditate creatum est, non in ebrietate. Vbicunque saturitas abundauit, ibi luxuria dominabitur. Ventrem distentum cibis, & vini potationibus irrigatum, voluntas luxuriæ sequitur. Ebrietas corpus debilitat, animam illaqueat. Ebrietas generat perturbationẽ mentis. Ebrietas auget furorem cordis. Ebrietas nutrit flammam fornicationis. Ebrietas ita alienat mentem, vt homo nesciat semetipsum. Homo ebrius est ita à semetipso alienus, vt nesciat vbi sit: plerisque laus est multum bibere, & non inebriari. Quos propheta increpat, dicens: Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Et iterum: Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam vt vino æstuetis. Etiam Ioël propheta clamat, dicens: Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine: non dicit, qui bibitis vinum in necessitate, sed qui bibitis vinum in dulcedine: hoc est in delectatione. Ebrietas mortale crimen est. Ebrietas graue peccatum est. Ebriebas inter homicidia & adulteria, & fornicationes reputatur. Ebrietas eiicit hominem à regno dei. Ebrietas expel K
lit hominem à paradiso. Ebrietas demergit hominem in infernum. Noë bibit vinum, & virilia quæ per sexcentos annos celauerat nudauit. Etiam Loth vino inebriatus dormiuit cum filiabus suis, nec tamen peccatum sensit, quia alienatus à semetipso fuit. Cogita ergo soror dilecta, quãtum sit detestanda & fugienda ebrietas ab omnibus seruis dei. Interrogatio. Frater mi, est peccatum bibere vinum? Responsio. Venerabilis soror, non est peccatum bibere vinum temperatum, id est cum sobrietate. Sic enim ait Paulus apostolus Timotheo discipulo suo: Modicum vinum bibe propter stomachum, & frequentes infirmitates tuas. Audi etiam quid Salomon dicat: Vinum cum mensura potatum, sanitas est animæ & corporis. Vinum intemperatum venenum est. Vinum sine mẽsura, superat mẽtem. Per multum vinum grauatur mens. Per vinum luxuria crescit: per vinum luxuria excitatur: per multum vinum luxuria nutritur. Vinum enim nobis deus ad lætitiam cordis dedit non ad ebrietatem donauit. Igitur honesta virgo, bibamus, nõ quantum gula quærit, sed quantum necessitas requirit. Caueamus igitur, ne illud quod deus ad medelam nobis corporis tribuit, vitio gulæ deputemus: caueamus ne vinum quod deus nobis dedit ad salutem corporum, in vsum vertamus vitiorum. Caueamus ne medicinam carnis in vitium conuertamus ebrietatis. Multi per vinum à dæmonibus capti sunt, nec L
est aliud ebrietas quàm manifestissimus dæmon. Tu ergo soror in Christo amabilis, bibe vinum temperatum, & erit tibi sanitas corporis & lætitia mentis. Bibe vinum cum sobrietate, & auferet à te pigritiam atque desidiam, & in dei seruitio te faciet solicitam atque deuotam. Quare? quia vinum temperatè potatum, facit hominem ad orationem solicitum, & in dei seruitio acutum. Igitur soror charissima, si me quasi fratrem tuum audieris, & hæc omnia sicut dixi feceris, sapiens eris.

De peccato. Sermo XXVI.

Soror charissima, audi dominum in euangelio dicentem: Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Duobus modis committitur peccatum, id est, aut amore cupiditatis, aut metu timoris: dum homo vult habere quod concupiscit, vel cùm timet ne incurrat malũ quod metuit. Quatuor modis cõmittitur peccatum in corde, quatuor etiam modis perpetratur in opere. Cõmittitur peccatum in corde suggestione dæmonum, delectatione carnis, consensione mentis, defensione elationis. Cõmittitur etiam in opere aliquando latenter, aliquando publicè, aliquando consuetudine, aliquando desperatione. Istis modis ergo & corde peccamus, & opere perpetramus peccatũ. Tribus modis peccatum M
committitur, videlicet per ignorantiam, & per infirmitatẽ, & per industriã, id est scienter. Per ignorãtiam peccauit Eua in paradiso, sicut ait apostolus: Vir non est seductus, sed mulier fuit seducta. Ergo Adam peccauit per industriã, Eua verò per ignorantiam. Qui verò decipitur, ignorat quid cõsentiat per infirmitatẽ. Peccauit Petrus quando per timorẽ ancillæ Christum negauit. Grauius est peccare per infirmitatẽ, quàm per ignorãtiam. Sed multò est grauius peccare per industriam, q̃ per infirmitatẽ. Grauius etiã peccat qui in publico delinquit, quàm qui in abscondito: dupliciter peccat qui in publico peccat, quia & peccat, & aliis peccare demõstrat. Iam quædã pars iustitiæ est hominẽ suam iniquitatẽ cognoscere, & de peccatis propriis in semetipso verecundiã habere. Melius est hominem nõ peccare propter amorẽ dei, quàm propter timorem inferni. Melius est etiam nõ peccare, quàm peccatũ emendare. Omnis peccans superbus est. Faciens enim vetita, contẽnit diuina præcepta. Audi ergo soror charissima quæ dico, audi quæ moneo, per vnum malum pereunt multa bona. Custodi animam tuam à peccato, qui in vno peccauit, factus est omnibus reus: per vnum peccatum multæ iustitiæ pereunt: nõ declines cor tuum in hoc quo delectatur corpus. Non des animam tuã in potestate carnis, non consentias carnali delectationi. Soror venerabilis, si secundũ carnem vixeris, morieris. Munda ergo cõscientiã tuã ab omni peccato: sit mens tua pura, sit etiam corpus tuũ ab omni iniquitate purgatum, sit corpus

A pus tuum immaculatum. Macula peccati in corde tuo nõ remaneat. Non poteſt corpus corrumpi niſi prius fuerit corruptus animus. Si anima labitur, ſtatim corpus ad peccandum paratum eſt. Anima præcedit carnem. In crimine anima prima vadit ad peccandum: nihil poteſt corpus facere niſi quod voluerit animus. Munda ergo cor tuum ab iniquitate, & caro tua non peccabit. Interrogatio. Frater mi, rogo, vt dicas mihi ſi anima hominis peccatoris eſt fœda, & nigra: vel ſi anima iuſti hominis eſt pulchra aut formoſa. Reſponſio. Soror in Chriſto dilecta, tria ſunt in hoc mũdo nigriora & deteriora omni malo, videlicet anima peccatoris perſeuerans in peccato, quæ eſt plus nigra quàm coruus, & mali angeli qui eã rapiunt in die mortis eius, & infernus in quo iactatur, non ſunt ſuperiora vel nigriora his tribus in hoc mundo. Iterum tria ſunt quibus non ſunt meliora, anima videlicet iuſti hominis perſeuerãs in bonis operibus quæ eſt pulchra ſicut ſol, & ſancti angeli qui eam ſuſcipiunt in die mortis ſuę: & paradiſus in quo collocatur. his tribus non ſunt meliora in creaturis. Angeli ſancti præſentant animam iuſti hominis ante deum, dicẽtes: Ecce quem elegiſti domine, & aſſumpſiſti, ſemper habitabit in atriis tuis. Soror in Chriſto amabilis, ſi mẽtem tuam ab omni iniquitate mundaueris, & in ſeruitio dei ſicut promiſiſti perſeueraueris, ſine dubitatione in cœleſti thalamo cum Ieſu Chriſto ſponſo tuo lætaberis. Amen.

B

De confeſsione peccatorum, & pœnitentia.
Sermo XXVII.

TVNC homo incipit eſſe iuſtus, quando de peccatis ſuis propriis incipit accuſare ſeipſum: vnde ſcriptum eſt: Iuſtus in principio accuſator eſt ſui, nihil autem peius quàm culpam cognoſcere nec deflere. Omnis peccator duobus modis debet flere peccata ſua. Vnum quia per negligentiam bonum non fecit, alterum quòd per audaciam malum commiſit. Bonum quod debuit facere non fecit, & malum quod non debuit facere fecit. Ille homo digne agit pœnitentiam, qui præterita peccata plangit, & iterum plangenda non committit. Nam qui plangit peccatum, & iterum facit peccatum, quaſi ſi quis lauet laterem crudum. Qui quantò amplius lauerit, tantò amplius faciet lutum. Sic quando homo peccare poteſt pœnitet, & vitam ſuam viuens ab omni crimine corrigit, ſine dubitatione quando ei mors aduenerit, ad æternam perueniet requiem. Qui autem male viuit, & in morte pœnitentiam agit, ſicut damnatio illius eſt incerta, ita & remiſsio illius eſt dubia. Qui ergo ſecurus cupit eſſe in morte de indulgentia, in ſanitate pœnitentiam agat, & in ſanitate peccata ſua lugeat. Igitur quia miſeratio dei occulta eſt, ſine intermiſsione flere neceſſe eſt. Soror chariſsima audi beati Iſidori verba: Non oportet pœnitentem de peccatis ſuis habere ſecuritatem. Quare?

C quia ſecuritas negligentiam parit, negligentia verò ſæpe hominem incautum ad priora peccata reducit. Nunc ergo ſoror chariſsima, accipe conſilium meum, & dum potes vitam tuam emenda. Dum deus dat tibi licentiam, peccata tua manifeſta. Dum datur tibi ſpacium, peccata tua plora. Dum potes pœnite. Dum potes peccata tua confitere. Dum adhuc viuis, peccata tua luge. Morientium vocatio, tua ſit emendatio. Dum potes, mala quæ feciſti emenda. Dum potes à peccato & vitio te retrahe. Dum tempus eſt clama ad deum pro te. Dum adhuc viuis in corpore, tibi indulgentiam peccatorũ tuorum acquire. Priuſquam dies mortis adueniat tibi, pœnitẽtiam age. Antequã puteus te abſorbeat, pœnite. Priuſquam infernus te rapiat, peccata tua luge. Priuſquam in profundum inferni mergaris, negligentias tuas plange: vbi iam non eſt locus indulgentiæ, vbi iam non eſt lætitia, pœnitendi licentia, vbi iam non eſt licentia emendationis, vbi iam non eſt locus confeſsionis. Quare? quia in inferno nulla eſt redẽptio. Quãuis ſis peccatrix: tamen per pœnitentiam habebis veniam. Nulla tam grauis eſt culpa, quin per pœnitentiam non habeat veniam. Deſperatio auget peccatum, deſperatio maior eſt omnibus peccatis, deſperatio peior eſt omni peccato. Igitur ſoror dilecta certiſsime crede quia eſt ſpes in confeſsione, nullo modo dubites, nullo modo de miſericordia dei deſperes. Habeto fiduciam in confeſsione de bonitate dei. Frater chariſsime bene dicis, bonum das mihi conſilium.

Confeſsio. D

HEV me peccatrix, heu me miſera: in tantis peccatis, in tantis criminibus, in tantis negligentiis cecidi, quid primum plangam, quid primum plorem, quid primum lugeam? Ego miſera quem luctum primum ſumam? Ego indigna quas lachrymas prius fundam? Memoria non ſufficit referre geſta tantorum criminum. O lachrymæ vbi vos ſubtraxiſtis, ô lachrymæ vbi eſtis, vbi eſtis fontes lachrymarum? mouemini obſecro ad fletum meum, fontes lachrymarum fluite ſuper faciem meam, rigate maxillas meas. Date mihi planctum amarum, ſuccurre mihi deus meus antequam moriar, antequam mors præueniat, antequam me infernus rapiat, antequam me flamma comburat, antequam me tenebrę inuoluant. Subueni mihi deus meus priuſquam ad tormenta perueniam, priuſquam me deuoret ignis gehennæ, priuſquam ſine termino crucier in inferno. Deus meus quid faciam cùm venerit tremendum iudicium tuum? Quid reſpondebo cùm venerit examen iudicij tui? Quid dicam ego miſera & peccatrix cùm præſentata fuero ante tribunal Chriſti? Væ diei illi in quo peccaui. Væ diei illi quando malum feci. Væ diei illi quando tranſgreſſa ſum præcepta dei. Vtinam non illuxiſſet ſol ſuper me. Vtinam non fuiſſet ortus ſol ſuper me. O dies deteſtanda, dies abominanda, ô dies penitus non nominanda quæ me in hoc ſeculo pertulit, quæ mihi clauſtra ventris aperuit: melius mihi fuerat non eſſe in hoc ſeculo natã, quàm in inferno perpetuo cruciatam: melius mihi fuerat non eſſe genitam, quàm pati æternas pœnas gehennæ. Satis mihi fuerat melius non eſſe in hoc mundo procreatam, quàm pati æterna mala, flete ſuper me cœlum & terra, plorate me omnes creaturæ. Et quæ poteſtis ſenſum vitæ habere, lachrymas effundite ſuper me. Peccaui enim grauiter, peccaui infœliciter, peccaui miſerabiliter: innumerabilia ſunt peccata mea: vt bene viuerem vltro promiſi, ſed bona quæ promiſi nunquam ſeruaui. Semper ad peccatum meũ redij, ſemper peccata mea multiplicaui, ſemper delicta mea iteraui. Nunquam in melius mores mutaui. A malis factis nunquam ceſſaui. Orate pro me dominum viri ſancti, intercedite pro me ad dominum omnes ſancti. Omnes ſancti iuſtorum intercedite pro me. Si fortè miſereatur mei deus, ſi forte iniquitates meas auferat. O miſera anima mea quis miſerebitur tui? Quis conſolabitur te? O anima miſera, ô anima quis dabit lamentũ pro te? vbi es cuſtos hominum, vbi es redemptor animarum, vbi es paſtor bone? Cur deſpexiſti me, cur auertiſti faciem tuã à me? Deus meus non me obliuiſcaris in finem. Non me deſeras imperpetuum, non me deſeras in poteſtate dæmonum. Peccatrix ſum, indigna ſum, tamen ad te deum meum confugio. Tu clemens, tu pius, tu multæ miſerationis. Nullum ſpernis, nullum deteſtaris, nullum recuſas à miſericordia. F Domine oſtende in me miſericordiam tuam. Obſecro domine vt non deneges mihi quod miſericorditer multis dediſti. Scelera mea non defendo, peccata mea non abſcondo. Diſplicet mihi malum quod feci. Ego miſera peccaui. Errorem meum confiteor, culpam meã manifeſto. Iniquitatem meã cognoſco. Peccaui deus meus, propicius eſto mihi peccatrici. Parce malis meis, ignoſce peccatis meis, indulge criminibus meis. Domine, ſi iniquitates obſeruaueris domine, quis ſuſtinebit? Nullus ad examen tuum, nec iuſtitia iuſti ſecura erit: quis enim iuſtus qui ſe audeat dicere ſine peccato? nullus homo eſt ſine peccato. Nemo eſt mũdus à delicto, nemo eſt mũdus in conſpectu tuo, ecce inter ſanctos nemo eſt immaculatus. Ecce qui ſeruierunt deo non fuerunt ſtabiles, & in angelis inuenta eſt iniquitas. Stellæ non ſunt mundę coram te. Cœli non ſunt mundi in cõſpectu tuo. Si igitur nemo in cõſpectu tuo eſt ſanctus, nemo immaculatus, quãto magis ego peccatrix & putredo ac vermis filia hominum, quæ bibi iniquitates quaſi aquas, & multiplicaui peccata mea? Quæ ſedeo in puluere, quæ habito in domo lutea, quæ terrenum habeo fundamentum. Deus meus porrige dexteram tuam mihi peccatrici. Memorare obſecro domine quæ ſit mea ſubſtantia. Memento domine quia terra ſum. Memento quia cinis & puluis ſum. Medicinam qua ſaner tribue. Medicinam qua curer impende. Ego miſera cecidi in foueam peccatorum meorum,

E

G rum.Ego indigna cecidi in profundum inferni.Deus meus libera animam meam captiuam ab inferno:non concludat me profundum,non absorbeat me infernus, nō vrgeat super me puteus os suum. Abyssus non deneget mihi exitum.Ecce dies timendus iam imminet, iam venit vltima dies, iam prope est dies mortis,nihil superest mihi nisi tumulus, nihil nisi sepulchrum.Parce mihi domine antequàm vadam ad terram tenebrosam.Subueni mihi deus meus, priusquā vadam ad terram miseriæ & tenebrarum.Redemptor animarum succurre mihi antequam moriar,solue vincula peccatorum meorū,priusquam ad mortem perueniam. Soror mihi in Christo dilecta, deus misereatur tui,& dimittat tibi omnia peccata tua. Deus retribuat tibi indulgentiam tuorum delictorum. Deus indulgeat tibi quicquid peccasti. Deus te leuet ab omni peccato. Age itaque iam vt oportet propone in corde tuo vt amplius non pecces. Statue in corde tuo vt amplius malum nō facias. Caue culpas tuas iterare,non te polluas post peccatum. Post luctum pœnitentiæ non redeas ad peccatum, non iterum facias quod iterum plangas.Non est pœnitens, sed irrisor, qui adhuc agit vnde pœniteat: non videtur deum deprecari humilis,sed subsannare superbis, qui adhuc malū agit,vnde panis pœnitentiam accepit.Vnde & beatus Isidorus ait: Inanis est pœnitentia,quam sequens coinquinat culpa.Et iterum:Iteratum vulnus tardius sanatur.Frequenter peccans & lugens vix

H meretur veniam.Esto igitur confirmata in pœnitentia,vitam bonam quam cœpisti tenere non deseras.Salus perseuerantibus promittitur,præmium perseuerantibus datur.Vnde dicitur:beati qui custodiunt iudicium,& faciunt iustitiam in omni tempore.Et iterum:Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.Honesta virgo moneo te, vt semper portes verecūdiam in vultu de recordatione peccati:portes pudorem in facie de memoria delicti. Propter verecundiam peccati oculos tuos leuare erubesce, ambula deposita facie, mœsto mœrore incede abiecto vultu, cilicium & cinis inuoluāt membra tua,cilicium operiat corpustuum.Terra sit tibi cubile.Stratus sit tibi humus.Puluis es,in puluerē sede. Cinis es, in cinerem sede.Esto semper plangens, semper mœrens, semper suspiria cordis emittens: semper sit compunctio in corde tuo. Sit lamentum in tuo pectore,sint gemitus in tuo corde. Frequenter lachrymæ fluant ab oculis tuis. Semper esto parata ad lachrymas. Venerabilis virgo crede mihi, quia nunquam serui dei in hac vita debent esse securi,quanuis sint iusti. Serui dei semper debent vigilare,& peccata sua cum lachrymis ad memoriam reducere. Vnde in laudibus sponsi scilicet Christi in canticis canticorum dicitur:Comæ eius sunt elatæ palmarum nigræ quasi coruus. Quid per comas Christi intelligimus nisi fideles homines, qui dum fidem sanctæ trinitatis in mente cu

I stodiunt, & deo adhærentes, quod credunt faciunt, quasi in capite pendentes illi honorem conferunt.Palma autem verè in altum crescendo proficit,& victoriā sua significatione prętendit.Comæ ergo Christi sicut elatæ palmarum sunt,quia electi quique dum semper ad alta virtutum se efferunt, per dei gratiam quandoque ad victoriam perducuntur:nigræ autem sunt sicut coruus,quia quanuis virtutibus in cœlum se erigāt semper,tamen peccatores se esse cognoscunt. Sic & tu soror mihi in Christo amantissima, quāuis bene & religiose viuas, quanuis iustè & deuotè deo seruias:te tamen moneo vt nunquam deseras lachrymas.Si igitur vis abluere peccatorū tuorū maculas,semper diligas lachrymas.Dulces tibi sint lachrymæ.Delectet te semper planctus & luctus, nunquam deseras planctum & luctum,tanto esto prona ad lamēta, quanto fuisti prona ad culpam.Quanta fuit tibi intentio ad peccandum, tanta sit ad pœnitendum deuotio.Secūdum infirmitatem adhibenda est medicina:grauia peccata grandia lamenta desiderant.Soror venerabilis,ipse te adiuuare & consolari dignetur in hac præsenti vita,quē angeli adorāt in cœlesti curia, Amē.

De communione. *Sermo* XXVIII.

QVICVNQVE manducauerit panem,& biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini, id est, peccatum & maculam contrahet sibi.Quare? quia ad bonum malè accedit. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Ac si diceret, vnusquisque consideret vitam suam & emūdet cor suum ab omni malicia, vt dignè possit accedere ad tam magnū sacramentum.Quicunq; enim corpus & sanguinem domini manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, scilicet causam suæ damnationis. Vnde etiam beatus Isidorus ait: Qui in ecclesia sceleratè viuunt, & communicare nō desinunt,putantes se tali communione à peccatis posse mundari,sciant hi tales ad emundationem sibi non proficere, dicente propheta: Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa?nunquam carnes sanctæ auferent à te malicias tuas:qui ergo corpus Christi vult accipere, prius studeat in Christi fide & dilectione manere.Hinc est quod ait dominus in euangelio:Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinē meū,in me manet,& ego in eo:ac si diceret: Ille in me manet qui in bonis operibus voluntatem meam implet.Alioquin nisi prius maneat in me per fidē, & bonam operationē, & ego in eo:carnem meā manducare non potest,sanguinem bibere: quid est ergo quod manducant homines? Ecce omnes frequenter sacramenta altaris percipiunt plane, sed alius carnem Christi spiritualiter manducat, & sanguinem bibit: alius verò non,sed tantum sacramentum,id est,corpus Christi sub sacramento, & non rem sacramenti. Sacramentū hoc dicitur corpus Christi proprium de virgine natū, rem verò spiritualem Christi carnē:bonus igitur accipit sacramentum, & rem sacramenti, malus verò quia manducat indigne,sicut L
apostolus ait,iudicium māducat & bibit:non probās se prius nec diiudicans corpus domini. Ergo quid manducat peccator & quid bibit,non vtique carnem & sanguinem spiritualiter ad suam salutem, sed iudicium ad suam damnationem, licet videatur cum cæteris sacramentum altaris percipere.Itaque alius accipit corpus domini ad salutem,alius verò ad damnationem. Ille qui cum Iuda traditore corpus domini accipit,cum Iuda condemnatur: qui cum Petro & cæteris fidelibus deuotè ac fideliter illud sumit, sine dubio cum Petro & cæteris apostolis in corpore Christi sanctificatur. Audi igitur sponsa Christi verba beati Augustini, qui ad istud altaris casto corpore & mundo corde cum pura conscientia atque deuota mente ad communionem venit,ad illud altare qui est in cœlis ante oculos dei fœlici transmigratione perueniet. Soror in Christo amabilis, rogo vt audias prudentiam serpentis.Serpens enim cùm cœperit ire ad bibendum antequā veniat ad fontem, vomitat omne venenum. Imitare ergo,& tu charissima hunc serpentem in hac parte vt antequam venias ad fontem, id est, ad cōmunionem corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, euomas omne venenū scilicet odiū, iram, malitiam, inuidiam, volūtatem malam,& noxias cogitationes ex corde tuo.Dimitte etiam omnibus sociabus tuis: & omnibus proximis tuis ea quæ in te peccauere, vt tibi dimittantur à deo peccata tua, sicut ipse dominus ait: Dimitte & dimittetur vobis.Itaq; si hæc omnia feceris,sicut dixi, poteris accede ad fontem viuum, id est, ad Christum qui est fons omnium bonorum.Ipse etiam ait de seipso:Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. De hoc pane dicit Dauid in Psalmis:Panem angelorum māducauit homo: alioquin esca illa licet de cœlo venerit,& potus quia corporeus erat, angelis non congruebat: sed vtiq; ille panis,& potus qui per hoc præfigurabatur.Christus verò panis est angelorum & sacramentum hoc, vera cáro eius est, & verus sanguis quod spiritualiter manducat,& bibit homo.Ac per hoc vnde viuūt angeli in cœlis,inde viuit homo in terris: quia totum spirituale est, & diuinū in eo quod percipit homo, sed sicut apostolus ait: Quidam in deserto eandem escam spiritualiter māducauere,& tamen mortui sunt.Ita & nunc in ecclesia quibusdam corpus domini est vita,quibusdā verò est pœna & supplicium peccati.Corpus domini sine dubio est vita illis, quibus Christus est vita. Illis verò est mors,qui per culpā & ignorantiam atque negligentiam membra sunt diaboli. Vnde soror amantissima mihi in Christo moneo te vt aliud gustando intelligas, quando corpus domini recipis quàm odore sentis: audi etiam honesta virgo quid sacerdos in consecratione corporis Christi dicat:Rogamus, inquit, hanc oblationem fieri benedictam per quam nos benedicamur. Ascriptā per quam nos omnes in cœlo cōscribamur:ratam per quam in visceribus

bus

A bus Christi censeamur. Rationabilem per quã à bestiali sensu exuamur. Acceptabilémq; facere digneris, quatenus & nos per hoc quod in nobis displicemus acceptabilis in eius vnico filio Iesu Christo simus. Igitur honesta virgo, sicut superius iam dictum est: Christus in semetipso in cœlo sanctos angelos pascit. Christus etiam in semetipso in terra omnes fideles reficit. Christus per spem sanctos angelos satiat in patria. Christus nos pascit per fidem in terra, ne deficiamus in via. Christus angelos & homines reficit ex semetipso, tamen integre remanet in suo: quàm bonus panis, & quàm mirabilis de quo in cœlo angeli saturantur, & in terra homines reficiuntur: quem manducat angelus pleno ore in patria, ipsum comedit peregrinus homo pro modulo suo ne lassetur in via. Christus panis viuus qui est refectio angelorum, ipse est redemptio, & medicina hominum. Nũc ergo soror charissima deprecare dominum in tota mente tua, vt mundet conscientiam tuam ab omni malitia: quatenus digne possis accipere corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi mysteria.

De cogitatione. Sermo XXIX.

SOROR charissima audi ea quæ dominus ait per Esaiam propheram: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis vestris. Quanuis homo cesset ab opere malo, tamen B si malam cogitationem habet in corde suo, non est sine culpa. Vnde ait beatus Isidorus: Non solum in factis peccamus, sed & in cogitationibus si eis illicè occurrentibus delectemur. sicut vipera à filiis suis in ventre adhuc positis occiditur, ita nos occidunt cogitationes nostræ intra nos enutritæ: quia consumunt animam nostram veneno viperino. Igitur soror dilecta mihi in Christo, moneo te vt cor tuum cum omni studio custodias: quoniam ibi est initium boni operis aut mali. Vnde scriptum est: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Audi etiam, rogo honesta virgo, quid sponsus in laudibus ecclesiæ dicat in canticis canticorum: Comæ capitis tui vt purpura regis iuncta canalibus. Comæ capitis ecclesiæ lectulum sanctæ animæ vt purpura regis iuncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proiicitur, per canales ad vestem quæ supra est currit vt vestis tingatur, & inde nomen accepit vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia sanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis quæ in canalibus ligantur, quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant stringuntur. Custodi ergo cor tuum venerabilis virgo à contagione noxia. Mentem tuam turpis cogitatio non subrepat, sit mens tua pura, deus non solum examinat carnem, sed mentem: dominus iudicat conscientias hominum, deus iudex etiam de cogitationibus iudicat animam quando titillat mala cogitatio. Non consentias illi, non sinas malam cogitationem manere in corde tuo. Quacunque hora mala cogitatio venerit expelle eam. Quàm cito apparuerit scorpio, contere caput eius. Contere caput serpentis, id est malæ cogitationis. Ibi emenda culpam vbi nascitur: scilicet in corde: caput cogitationis prauæ expelle à corde tuo. Ibi peccata, vbi nescis esse deum. Nihil celatur ante deũ. Videt occulta qui fecit abscondita. Dominus vbique præsens est. Spiritus dei totum implet. Maiestas omnipotentis dei penetrat omnia eleméta, nullus locus est extra deum. Dominus scit cogitationes hominum. Soror dilecta vis nunquam esse tristis. Frater mi volo. Ergo bene viue. Si bene vixeris, nunquam eris tristis. Secura mens leniter sustinet tristitiam. Bona mens semper habet gaudium. Si enim in bona vita perseueraueris, tristitia elongabitur à te. Si in sanctitate perseueraueris, tristitia non occurret tibi. Si bene & piè vixeris, neque plagam, neque mortem timebis. Conscientia autem peccatoris semper est in pœna. Nunquam reus homo securus est, mens enim malè sibi conscia propriis agitatur stimulis. Soror venerabilis, audi quid dominus dicat de muliere ad serpentem: Ipsa conteret caput tuum. Caput serpentis conteritur, quando ibi culpa emendatur vbi nascitur. Omnipotens deus mundet cor tuum ab omni contagione mala, vt ei possis seruire sine macula, Amen.

De silentio. Sermo XXX. D

ESAIAS propheta dicit, Cultus iustitiæ est silentium, & securitas vsque in sempiternum. Et iterum Dauid obsecrãdo postulat, dicés: Pone domine custodiá ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis. Sancti patres summa cum vigilantia silentium custodientes, studuerunt vacare & videre quàm dulcis & quàm suauis est dominus. Et actiuæ vitæ curis postpositis, adhæserunt contemplatiuæ vitæ. Soror charissima respue inhonesta verba, fuge impudicos sermones. Vanus sermo citò polluit mentem, & facile agitur quod libenter auditur. Nihil vnquam ex ore tuo procedat quod possit impedire; nihil vnquam loquaris quod non conueniat. Hoc nõ procedat de labiis tuis quod offendat aures audientis, fuge turpitudinem sermonis. Vanus sermo demonstrat vanam cõscientiam, lingua ostendit conscientiam, lingua refert conscientiam hominis: qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Ab ocioso enim sermone refræna linguam tuam, restringe linguam tuam ab ocioso verbo. Turpes fabulas non loquaris, non garrias vana verba. Sermo ociosus non erit absque iudicio. Vnusquisque rationem redditurus est sermonum suorum. Ante vniuscuiusque faciem verba sua stabunt in die iudicij. Ea quæ loqueris, grauitate atque doctrina digna fiant. Sit sermo tuus irreprehensibilis. Lingua tua non te perdat. Lingua tua non te damnet. Non loquaris quod suscipiat aduersarius, amicum E tuum sit silentium. Pone custodiam ori tuo. In labiis tuis pone signaculum. Pone linguæ tuæ claustra silentij. Scito quo tempore dicas. Considera qua hora loquaris: tempore congruo loquere, tempore congruo tace. Tace vsquequo interrogeris, interrogatio os tuum aperiat: sint verba tua pauca, nõ transeas mensuram loquendi. Multiloquia non effugiunt culpam, multiloquium non declinat peccatum. Virgo linguosa stulta est, virgo sapiens paucis vtitur verbis. Sapientia breuẽ sermonem facit, loqui multum stultitia est: sit ergo in verbo tuo mensura, sit in sermone tuo statera. Modum loquédi non transeas. Venerabilis soror ille dignetur ori tuo ponere custodiam qui te sibi elegit in sponsam, Amen.

De mendacio. Sermo XXXI.

MENDACES faciunt vt nec vera dicentibus credatur. Summo studio cauendum est omne genus mendacij: quanuis sit quoddam genus mendacij leuioris culpæ, velut si quisque pro salute hominum mentiatur. Sed quia scriptum est: Os quod mentitur occidit animam. Hoc genus mendacij perfecti viri summo studio fugiunt, vt nec vitia cuiuslibet per eorum fallaciam defendant, nec suæ animę noceant, dum præstare alienæ carni volunt. Tamen hoc genus mendacij facile credimus dimitti. Soror charissima moneo te vt summopere fugiàs omne genus mendacij, nec per occasionem nec per studium loquaris falsum: non studeas mentiri, nec etiam vt præstes alicui. Non alienam vitam per mendacium defendas: nullum iustum mendacium, omne mendacium in omnibus est peccatum: omne quod à veritate discordat, iniquitas est. Leges seculi damnant falsarios, leges seculi puniunt mendaces. Si mendacium apud omnes damnatur, si falsitas humano iudicio punitur, quanto magis ante deum qui est testis verborum & operum? Ante quem etiam de ocioso verbo vnusquisque rationem redditurus est. Ante quem & pro ocioso sermone pœnas quisque sustinebit. Et perdes eos qui loquũtur mendacium. Et testis falsus non erit impunitus. Soror venerabilis declina ergo mendacium, falsum nõ loqueris. Quod verum est loquere, nunquam mẽtiaris. Esto verax, neminem mentiendo decipias, non aliud dicas, & aliud facias: soror dilecta deus det tibi vera loqui, Amen.

De periurio. Sermo XXXII.

DOMINVS DICIT in Euangelio: Non iures per cœlum, quia sedes Dei est, neque per terram, quia scabellum pedum eius est: neque per caput tuum, quia non potes in eo vnum capillum facere album aut nigrum. Sit autem sermo tuus, est est, non non. Quod amplius est, à malo est. Sicut mentiri non potest qui non loquitur: sic peierare non

G non poterit qui iurare non appetit. Quacunque arte verborum quisque iuret, deus tamen qui est testis conscientiæ, hoc ita accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Malum quod iuramus facere, non debemus implere. Soror venerabilis vis vt dicam tibi qualiter nunquam peierabis, nunquam iures: si nō iuraueris, nunquam peierabis: si peierare times, nunquam iures. Prohibe etiam tibi iuramentum, tolle vsum iurandi. Periculosum est enim iurare, vsus iurandi facit consuetudinem periurij. Vsus iurandi ducit hominem ad periurium. Sit in ore tuo est: sit in ore tuo, non est. Veritas non indiget iuramento. Fidelis sermo retinet locum sacramenti. Firma etiam sit sacramenti tui fides. Amātissima soror spiritus sanctus qui in tuo virgineo corpore sibi fecit templum, ponat in ore tuo moderationis signaculum, Amen.

De detractione. Sermo XXXIII.

SOROR mihi in Christo dilecta audi quæ dico, ausculta quæ moneo, attende quæ loquor. Detractio graue vitium est, detractio graue peccatum est. Detractio grauis clamatio est, detractio grande crimen est. Omnes reprehendunt detractorem. Omnes vituperant detrahentem. Omnes dehonestāt illum qui detrahit. Et Dauid propheta: Detrahentem secreto proximo suo hūc persequebar. Hoc summæ turpitudinis est, hoc nihil fœdius est. Detrahentes latrant quasi canes. Sicut
H canes rodunt pedes transeuntium, ita detrahentes rodunt vitam proximorum. Canes solent mordere homines, & dente pestifero lacerare transeuntes. Soror venerabilis ergo abscinde à lingua tua vitium detrahendi: alienam vitam non rodas, vitam alienam non reprehendas, vitam alienam non laceres. De alieno malo non inquines os tuum, non detrahas peccatori, sed condole. Quod in alio detrahis, in te potius pertimesce: quod in aliis reprehendis, in te emenda. Quanto studio reprehendis alienam vitam, tāto studio emenda temetipsam, quanto alteri detrahis, te discute. Quando alium mordes, tua peccata redargue. Si vis detrahere, tuis peccatis detrahe. Non perspicias aliena peccata, sed tua propria. Non intendas alienis vitiis, sed tuis propriis. Nunquam aliis detrahes, si te bene perspicias. De tua ergo emendatione esto solicita. De tua correctione & salute esto attenta. Detrahentes non audias. Susurrantibus auditum non præbeas. Pari reatu detrahentes & audientes tenētur. Similiter est culpabilis qui detrahit, & qui detrahentem audit. Maledicti regnū dei non possidebunt. Virgo quæ ad cœlestem thalamum desiderat peruenire, nō debet hominibus detrahere. O virgo venerabilis si aures tuas à detrahentibus separaueris, & linguam tuā, sicut dixi, ab omni locutione peruersa refrenaueris, inter prudentes virgines cōputaberis.

I *De inuidia. Sermo XXXIIII.*

HOMO inuidus membrum est diaboli, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarū. Inuidia cuncta germina virtutum concremat. Inuidia cuncta bona pestifero ardore deuorat. Inuidia tinea est animę. Inuidia primū nocet sibi quàm alteri. Inuidia primùm seipsam mordet quàm alterum. Inuidia primum suum mordet auctorem. Inuidia sensum hominis comedit, pectus vrit, mentem lacerat, cor hominis quasi quędam pestis pascit, igitur contra inuidiam occurrat bonitas. Charitas præparetur aduersus inuidiam. Soror amantissima mihi in Christo de bono alterius non doleas. De alterius profectu non tabescas, de alterius fœlicitate non crucieris. Nulla virtus est quæ non habeat contrarium inuidiæ malum. Sola miseria caret inuidia. Quare? Quia nemo inuidet misero. Virgo quæ in cœlo desiderat habitare, hominibus non debet inuidere. Virgo quæ cum Christo ad nuptias desiderat intrare, de alterius honore non debet contristari. Charissima soror, deus mundet cor tuum ab omni malitia atque inuidia, vt ei possis sine macula seruire, Amen.

De ira. Sermo XXXV.

HONESTA virgo, audi quid Salomon dicat: Responsio mollis frangit iram, sermo durus excitat furorem. Et iterū: Dulce verbū mitigat inimicos, & multiplicat amicos. Tanto quisquam conuincitur minus sapiens, quanto est minus patiens. Per iram oculus mentis turbatur, per iram sapiētes perdunt sapientiam, per iram alienatur homo à semetipso. K
Quidam citò irascuntur, sed ad pacem citò redeunt. Quidam verò tardius irascuntur, & ad pacem tardius reuertuntur. Alij autē quod grauius est, ad iram citius incitantur, & ad pacem tardius inclinantur. Melius est tamen qui citius irascitur, & ad pacem cito reuertitur, quàm qui tardius irascitur, & ad pacem tardius incitatur. Charissima soror audi etiam Iacobum dicētem: Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum: & tardus ad iram. Quare? quia ira viri, dei iustitiam non operatur, proculdubio nec ira virginis iustitiam dei operari poterit. Virgo quæ templum dei debet fieri, nullo modo debet irasci. Non decet Christi sponsam esse iracundam. Virgo quę in pectore suo præparat māsionem Christo, omnibus modis debet expellere iracundiam à corde suo. Virgo quæ desiderat cum Christo ad cœlestem thalamū peruenire, debet omnino à corde suo iram expellere. Amantissima soror si te præuenerit iracundia, restringe illam: si te præoccupauerit ira, mitiga eam. Tempera furorem, tempera indignationem. Motum iracundiæ restringe. Refręna impetum iræ. Si non potes vitare iram vel temperare, non te rapiat furor, non te inflammet ira, non te commoueat indignatio. Sol non occidat super iracundiam tuam, Amen.

De odio. Sermo XXXVI. L

HONESTA virgo, audi quæ dico: Odium separat hominē à regno dei. Odium separat hominem à paradiso. Odium subtrahit hominem à cœlo. Odium nec per passionem deletur: nec per martyrium purgatur, nec per sanguinem effusum abluitur: non debemus odio habere homines, sed vitia. Qui fratrem suum odit, homicida est. Qui fratrem suum odit, in tenebris est, & in tenebris ambulat. Deum non diligit, qui hominem odit. Quantum interest inter festucam & trabem: tantum etiam distat inter iram & odium. Odium est enim ira inueterata. Per iram turbatur oculus mentis. Per odium extinguitur oculus cordis. Soror in Christo amātissima mihi, audi quæ loquor. Si contristaueris in aliquo sororem tuā, satisfac illi. Si peccaueris in sororem tuam, age pœnitentiam corā illa. Si scandalizaueris aliquam ex ancillis dei, roga eam vt dimittat tibi. Perge festināter ad reconciliationem. Nō dormias donec prius venias ad satisfactionem, non quiescas priusquā reuertaris ad pacē. Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari. Nō læteris super inimici interitū, ne fortè superueniāt in te similia: ne cōuertat deus ab eo iri te iram suam. Delectet te dolere super eum qui afflictus est. Cōdole alienis miseriis. In tribulatione alterius esto tristis. Cū plangentibus plāge, cum lugētibus luge. Soror venerabilis non sis dura, nō sint tibi dura pręcordia. Peccanti in te nōn retribuas secundū culpam suā, quia M
& in te venturū est iudicium dei. Dimitte vt dimittatur tibi. non enim habebis indulgentiam nisi dederis veniam. Expelle à corde tuo odium. In mēte tua odium non maneat. Soror amabilis, deus det tibi dilectionem sui & proximi, Amen.

De superbia. Sermo XXXVII.

SVPERBIA est radix omnium malorum. Homo superbus deo & hominibus est odibilis, superbus homo similis est diabolo. Superbia & cupiditas intantum est vnum malum, vt nec superbia sine cupiditate, nec cupiditas sine superbia esse poterit. Diabolus per superbiam & cupiditatem dixit: In cœlum ascendam. Christus cum humilitate dixit: Humiliata est in puluere anima mea. Diabolus per superbiam & cupiditatem dixit: Ero similis altissimo. Christus per humilitatem factus est obediens patri vsque ad mortem. Ad vltimum diabolus per superbiam præcipitatur in infernum. Christus verò per humilitatem ad cœlos eleuatur. Quid est omne peccatum, nisi dei contemptus quo eius præcepta contemnimus? Soror charissima crede mihi, quod multorum temporum vigiliæ, orationes, ieiunia, eleemosynæ, & labores si cum superbia finem habuerint, pro nihilo reputātur apud deum. Igitur soror venerabilis, alas superbiæ non extendas: pennas superbiæ non erigas. Quare? quia superbia angelos deposuit,

A depoſuit, potentes ſtrauit, ſuperbos deiecit. Superbis reſiſtit deus, humilibus autem dat gratiam. Moneo te etiam Chriſti ſponſa, vt plus gaudeas de ſocietate angelorum, & ancillarum dei, quàm de nobilitate generis tui. Rogo te amantiſsima ſoror vt magis exultes de ſocietate pauperum virginum, quàm de tuorum nobilitate parentum diuitum. Quare? quia nō eſt perſonarum acceptio apud deum: qui pauperem deſpicit, deo iniuriam facit. Qui cōtemnit pauperem, exprobrat factorem eius. Venerabilis ſoror, deus det tibi profundam humilitatem & veram charitatem, Amen.

De iactantia. *Sermo* XXXVIII.

TAM in factis quàm in dictis cauere debemus iactantiam. Igitur ſoror chariſsima circunſpice teipſam, & nihil tibi arroges ex his quæ in te ſunt præter peccata. Caue iactantiā, fuge appetitum vanæ gloriæ, caue inanis gloriæ ſtudium: non te arroges, non te iactes, nihil de te præſumas, non te inſolenter extollas, nihil boni tibi tribuas, de bono opere non glorieris, non ſis circunflata vento fauoris. Cōtemne laudem hominum, non exquiras ſi quis te laudet, aut ſi quis te vituperet. Laus non te ſeducat, nec vituperatio frangat. Qui laudem non appetit nec contumeliā ſentit. Virgines quæ de ſuis meritis gloriantur coram hominibus non habent oleum in vaſis ſuis, quia per inanis gloriæ appetitum mercedem quā me-
B rebantur à domino perdiderunt. Semper ſuam aſpiciant fœditatem, quia vanam gloriam diligunt: & doleant ſe perdidiſſe opus bonum quod pro humana laude fecerunt. Vnde dominus in euangelio: Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam. Virtutes ſanctorum per inanis gloriæ ſtudium dominio ſubiiciuntur dæmonum ſicut Ezechias rex, qui iactanter diuitias ſuas Chaldæis manifeſtauit. Propterea per prophetā eas perituras audiuit. Phariſæus etiam qui orare ad templum venerat, ideo bona ſua perdidit: quia iactanter manifeſtauit. Sicut ex alto aquila ad eſcam deſcendit, ſic homo de alto bonæ conuerſationis per vanæ gloriæ appetitum ad inferiora demergitur. Soror dilecta mihi in Chriſto, non ponas conſcientiam tuam in aliena lingua. Laudet te aliena lingua, & nō tua: laudet te alienum os, & non tuum: tuo iudicio te decerne nō alieno. Nemo magis ſcire poteſt quę ſcis ſicut tu, quàm cōſcia tui es. Soror venerabilis, vis vt dicam tibi qualiter poteris omnes virtutes augere. Frater dilecte volo, atque vt mihi oſtēdas rogo. Auſculta ergo ſoror venerabilis, ſi vis omnes virtutes tuas augere, perdere noli. Abſconde virtutes tuas pro elatione. Abſconde tua bona facta pro arrogantia. Fuge videri quod commeruiſti. Virtutes tuas cela, peccata tua manifeſta: vitia cordis tui reuela. Abſconde tua bona opera: Nunquam in medium proferas ſi quid boni feceris aut dixeris. Prauas cogitationes ſtatim manifeſta. Peccatum enim manifeſtum
C citò curatur. Crimen autem tacendo ampliatur, ſi latet, fit ex minimo magnum, peccatum manifeſtando decreſcit, tacendo creſcit. Virtutes in occulto creſcunt, in publico decreſcūt. Virtutes iactantes manifeſtando annihilantur, humiliter occultando multiplicantur. Igitur honeſta ſoror, conſilium & opus tuum ſemper ad deum conuerte. In omni opere tuo, dei auxilium pete. Omnia diuinę gratiæ, diuino dono aſcribe. Nihil meritis tuis attribuas. In virtute tua nihil præſumas, nihil ponas in tua audacia. Chariſsima ſoror audi apoſtolum dicentem: Qui gloriatur, in domino glorietur. Igitur venerabilis virgo, gloriatio tua, & laus tua ſemper ſit in Chriſto Ieſu ſponſo tuo, Amen.

De humilitate. *Sermo* XXXIX.

SOROR chariſsima, audi dominum Ieſum Chriſtum ſponſum tuum dicentem in euangelio: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Soror venerabilis, humilia temetipſam ſub potenti manu dei: vt te exaltet in tempore tribulationis. Conſcientia virginis ſemper debet eſſe humilis & triſtis, ſcilicet vt per humilitatem non ſuperbiat, & per inutilem triſtitiam cor ad laſciuiam nō diſſoluat. Humilitas eſt ſumma virtus virginis. Summum enim conuitium eſt ſuperbia. Virgo humilis licet habitu ſit vilis, glorioſa tamen apud deum virtutibus. Virgo autem ſuperba quanuis ante oculos hominum pulchra, formoſa atque compoſita, tamen ante oculos dei vilis & deſpecta atque reproba. Quare? quia anima iuſti ſedes D
dei eſt. Sicut ipſe dominus ait: Super quem requieſcam niſi ſuper humilem & quietum, & timentem ſermones meos? Dilecta mihi ſoror in Chriſto eſto humilis, eſto in humilitate fundata, eſto vltima omnium, eſto nouiſsima omnium. Chariſsima nulli te præponas, nulli te ſuperiorem deputes. Æſtima omnes ſuperiores te eſſe. Quanto maior es, tanto te humilia in omnibus. Si humilitatem tenueris, habebis gloriam. Quanto enim humilior fueris, tanto te ſequetur gloriæ altitudo. Deſcēde vt aſcendas, humiliare vt exalteris ne exaltata humilieris. Quia qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat exaltabitur. Qui enim extollitur, humiliabitur. De excelſo grauior caſus eſt. De alto maior ruina eſt. Humilitas caſum neſcit, humilitas caſum non nouit, humilitas ruinam nunquam incurrit: humilitas lapſum nunquam paſſa eſt. O ſponſa Chriſti, agnoſce quia deus humilis venit. Agnoſce quia ſe in forma ſerui humiliauit, factus obediens vſque ad mortem. Amabilis ſoror ambula ſicut ille ambulauit. Sequere exemplum eius, imitare veſtigia illius. Eſto vilis, eſto deſpecta, eſto abiecta, diſplice tibi, qui enim ſibi vilis eſt, ante deum magnus eſt: qui ſibi diſplicet, deo placet. Chariſsima eſto paruula in oculis tuis, vt ſis magna in oculis dei. Tanto eris ante oculos dei precioſior, quanto fueris ante oculos tuos deſpectior. Soror venerabilis, ſi humilitatem profundam tenueris, cum prudē-
tibus virginibus in cœleſti regno lætaberis. Amen. E

De patientia. *Sermo* XL.

DOMINVS dicit in euangelio: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Soror chariſsima, ergo ſi homines pacifici ſunt beati & vocabuntur filij dei, neceſſaria eſt tibi patientia. Patientia opus perfectum habet. Virgo pacifica ſapiēs eſt, virgo iracunda non eſt prudens, ſed ſtulta. Soror venerabilis, ſine ferro martyr eſſe poteris, ſi patientiam in animo veraciter conſeruaueris. Non pacificus conſortium non merebitur angelorum: inuidus & iracundus erit particeps dæmoniorum. Non pacificus fugat cōcordias, imo iracundus ſuſcitat lites. Virgo benigna etiam ſi patiatur iniurias, pro nibilo ducit: virgo pacifica in corde ſuo præparat māſionem Chriſto. Quare? quia Chriſtus pax eſt, & in pace conſueuit requieſcere. Filia pacis pacem debet diligere. Plus te præpara ad ſuſcipiendam iniuriam, quàm ad inferendam. Diſce potius mala tolerare, quàm mala facere. Eſto patiēs, eſto mitis, eſto ſuauis, modeſta, manſueta. Ama pacem, dilige pacem, pacem cum omnibus retine. Omnes in manſuetudine & charitate amplectere: proba te amplius amare quàm ipſa ameris: proba te amplius diligere, quàm diligaris. Non ſis leuis in amicitia. Retine ſemper vinculum amicitiæ. Habeto ſemper patientiam
mentis. Eſto benigna, eſto prompta affectu, eſto affabilis in F
ſermone. Grato animo appare ad omnes. Tolle occaſionem litis. Sperne litem, viue ſemper in pace. Chariſsima ſoror ſi fieri poteſt, cum omnibus hominibus retine pacem. Contumelias detrahentium per patientiam ſupera. Clypeo patientiæ frange ſagittas contumeliæ. Præbe ſcutum conſcientiæ contra gladium linguæ. Magnæ virtutis es ſi non lædas à quo læſa es. Magnæ fortitudinis es, ſi etiam læſa dimittas. Magnæ es gloriæ, ſi cui potuiſti parcas. Venerabilis ſoror pax dei quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat cor tuum & animā tuam, Amen.

De concordia. *Sermo* XLI.

SEX SVNT quæ odit anima mea, dicit dominus, & ſeptimum quod deteſtatur. Videlicet eum qui ſeminat diſcordias inter fratres. Maledictus homo qui inter ſeruos dei diſcordias ſeminat: qui pacem & concordiam rumpit, aduerſus deum facit: Chriſto facit iniuriam, qui inter ſeruos dei ſeminat diſcordiam. Quare? quia Chriſtus eſt pax noſtra, qui facit vtraque vnum, videlicet, quia angelos & homines fecit eſſe concordes. Concordia malorum contrarietas eſt bonorum, ſicut optatum, vt boni pacem habeant: ita optare debemus, vt concordia malorum rumpatur. Concordia ad faciendum peccatum mala eſt. Concordia verò ad faciendum bonum, ad ſectandam iuſtitiam, ad ſeruiendum deo bona eſt. Propter hoc ſumus congregati in vnum:

vt

G vt seruitio dei omnes vnum spiritum & vnũ animũ habeamus. Omnibus habitantibus in domo dei debet esse anima vna & cor vnum in deo: nihil prodest si nos contineat vna domus, & separat voluntas diuersa. Plus diligit deus vnitatem animi quàm loci: ecce sumus in domo ista multi homines, diuersi mores, diuersa chorda, diuersæ animæ. Hæc omnia debet in vnum coniungere vita, intentio, vnus amor in deum. Debemus ergo in hoc esse vnius animi & vnius voluntatis, vt seruiamus deo: & vt diligamus deum ex toto corde, & ex tota anima, & proximum nostrum sicut & nos. Necessaria itaque est nobis virtus concordiæ. Quod si ego volo facere voluntatem meam, & iste suam, & ille suam, fiunt diuisiones, oriuntur lites, iræ quoque & rixæ quæ sunt opera carnis, & sicut ait apostolus: Qui talia agunt, regnum dei non consequentur. Soror charissima, crede mihi, quia deo non tantum placet nostra ieiunia, nostræ orationes, nostra sacrificia, quantum concordia. Ideo deus dicit in euangelio: Vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuũ. Venerabilis soror, magna est virtus concordiæ apud deum, sine qua non placent deo nostra sacrificia quibus delentur peccata. Scire debemus, quia cùm ad cõuersionem venimus, luctamen contra diabolum sumimus. Interrogatio. Frater dilecte dic mihi si aliquid timet diabolus? Responsio. Soror amabilis, nihil est quod diabolus tantum timeat, quantum concor-
H diam & charitatem. Nam si totũ quod habemus damus propter deum: hoc diabolus non timet, quia ipse nihil habet. Si ieiunamus, hoc diabolus non timet, quia ipse nunquam comedit: si vigilamus hoc diabolus non timet, quia ipse nunquam dormit: sed si charitatem & concordiam tenemus, hoc diabolus vehementer timet. Quare? quia hoc tenemus in terra quod ipse in cœlo tenere noluit, hoc est etiam quod sancta ecclesia terribilis esse vt castrorũ acies ordinata dicitur. Quia sicut hostes timent, quando acies castrorum bene ordinatas ad bellum vident: ita certè diabolus expauescit quando spirituales viros virtutum armis accinctos in vnitate concordiæ viuere conspicit. Ipse victus & confusus vehementer dolet, cùm eos per discordiam diuidere & penetrare non valet. Omnes ergo vnanimiter & concorditer debemus viuere in domo dei, vt possimus diabolum vincere. Ancilla dei quæ vult concorditer viuere, prius debet prauas consuetudines relinquere, ne sit peruersa, inordinata, ne sit indisciplinata, ne peruersitate sua cæteras ancillas dei conturbet vel scandalizet. Debet etiam mẽsurare actus suos, motus suos, sermones suos, & totam vitam suam: vt secundum deum concordare possit cum illis cum quibus viuit. Igitur soror dilecta moneo te vt concorditer & humiliter viuas in monasterio cum omnibus ancillis dei. Soror venerabilis odientes ad pacem inuita, dis-
I cordantes ad concordiam reuoca. Nullus existat sermo iurgiorum qui concordiam diuidat. O sponsa Christi, charitas quæ te separauit à seculo, ipsa te coniungat deo, Amen.

De tolerantia. Sermo XLII.

CHARISSIMA soror disce à Christo modestiam, disce tolerantiam. Christum attende & non dolebis de iniuriis. Pro nobis nanque passus reliquit nobis exempla. Palmis enim percussus, flagellis cæsus, sputis derisus, clauis confixus, spinis coronatus, cruce damnatus semper conticuit. Quando enim aliquis tibi conuiciatur, propter tua peccata cõtigit tibi, quando tibi iniuriatur, mala tua hæc faciunt, quicquid tibi contingat aduersum, pro tuo euenit peccato. Leuius sustinebis, si pro quibus tibi infertur, intenderis. Cùm ergo derogatur tibi, tu ora, quando aliquis maledicit tibi, tu benedic ei: benedic ei qui maledixerit tibi. Maledicenti tibi, benedictionem appone, irascentem patientia delini, blandimento iracundiam furentis dissolue, lenitate vince nequitiã, bonitate malitiam. Tuo bono supera mala aliorum. Tua tranquilla mente aliorum contumelias disperde. Soror venerabilis ad bona & ad mala præpara cor tuum, & bona & mala prout tibi euenerint, porta. Sustine aduersa & prospera, vt quæcunque occurrerint tibi, quæcunque euenerint tibi, mente placida sustine. Respue probra illatæ contumeliæ. Despiciendo supera irrisionum probra. Dissimulando contemne errores detrahentium. Honesta virgo quanuis te quisque irritet, quanuis te incitet, quanuis exasperet, quanuis insultet, K
quanuis conuicietur, quanuis criminetur, quanuis ad litem prouocet, quanuis ad iurgium vocet, quanuis conuicium dicat, quanuis iniuriam faciat, quanuis afficiat contumeliis, tu sile, tu tace, tu dissimula, tu contemne, tu non loquaris, tu tene silentium, iniuriam non respondeas, mala verba non dicas, conuitium non retorqueas, contumeliam non respondeas. Tene silentij pacem. Tacendo citius vinces. O sponsa Christi sume luctamen contra temporales molestias. Esto in cunctis casibus firma, patienter tolera omnia: patienter ab vno sustinendum est quod multis accidit. Et qui affligit & qui affligitur mortalis est. Et qui mala facit, & qui mala sustinet morietur. Amabilis soror crede mihi, quia nullus tibi aduersari potuisset, nisi dominus potestatem dedisset. Nec habuisset in te potestatem diabolus, nisi permitteret deus. Oportet per multas tribulationes nos intrare in regnum dei. Nõ sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. Soror charissima impossibile est vt sis fœmina & non gustes angustias. Omnia in hoc seculo euentu simili sustinemus. Nullus est qui in hac vita positus non suspiret. Ista vita lachrymis est plena. Vita ista à fletibus inchoat. Infans quando nascitur, à fletu incipit viuere. Infans quando egreditur de vulua, prius incipit lugere quàm ridere. Flentes proiiciuntur in L
hanc miseram vitam. Vtilis est tribulatio, vtiles sunt vitæ huius pressuræ. Quanto in hoc seculo frangimur, tanto in perpetuo solidamur. Quanto in præsenti tempore affligimur, in futuro gaudebimus. Si hic flagellis atterimur, purgati in iudicio inueniemur. Amen.

De infirmitate. Sermo XLIII.

DOMINVS loquitur in euangelio apostolis, dicens: Ego quos amo arguo & castigo. Tribus modis deus in hac vita castigat homines. Scilicet ad damnationem percutit reprobos. Ad purgationem corripit quos vidit errare electos. Castigat iustos ad augendam gloriam meritorum. Deus percussit Ægyptum plagis, ad damnationem, flagellatus est pauper Lazarus ad purgationem, flagellatus est etiam Iob ad probationem: flagellat etiam hominem ante peccatum, ne malus sit: sicut flagellauit Paulum qui instigante angelo satanæ tolerabat stimulos carnis. Flagellatur etiam homo à deo post peccatum, vt emendetur sicut ille qui traditus est satanæ in interitũ carnis, vt spiritus saluus esset. Qui valentiores sunt & sani, vtile est eis infirmari, ne per vigorem salutis plus lætentur in transitoriis & terrenis rebus quàm debent. Mala est sanitas carnis quæ hominẽ ducit ad infirmitatem animæ. Et valde est bona infirmitas carnis quæ perducit hominem ad sanitatem M
animæ. Infirmitatem carnis laudat apostolus, dicens: Cũ enim infirmor tunc fortior sum scilicet spiritu. In flagellis dei non debet murmurare homo, quia per hoc quod castigatur, à peccato emendatur. Leuius sustinebimus infirmitates corporis si ad memoriam reduximus mala quæ fecimus. In infirmitate non debet murmurare. Quare? quia ab illo iudicatur cuius iudicia semper sunt iusta. Qui infirmitatem patitur & contra deum murmurat, iustitiam iudicantis accusat, ac per hoc iram dei aduersum se prouocat. Non potest esse iustum quod non iusto placet iudici. Quem enim diligit deus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit: & quasi pater in filio cõplacet sibi. In hac vita deus parcit peccatoribus, & non parcit iustis. In futura vita parcit iustis, & non parcet peccatoribus. qui in hac vita flagellari non meretur, in inferno torquebitur. Soror charissima, dolor & tristitia omnibus sunt communia, nemo est qui in hoc seculo non doleat. Semper deus hos castigat, quos ad salutem præparat perpetuam. Soror venerabilis, in infirmitatibus tuis non contristeris. In languoribus tuis gratias age deo. Valere te magis opta animo quàm corpore. Desidera plus valere mente quàm carne. Aduersa carnis remedia sunt animi. Ægritudo carnem vulnerat: mentem curat. Languor enim vitia excoquit, languor vires libidinis frangit. Probari te in dolore cognosce, non frangaris: in fornace probatur aurum vt sordibus careat, tribulationis camino purgaris, vt purior appareas, persecutionis igne cõflaris.

A Conflaris vt omni peccatorum sorde purgeris: ad probationem sunt omnia ista quæ sustines. Igitur dilecta mihi in Christo soror, in infirmitatibus tuis non murmures, non blasphemes, non dicas, quare sustineo mala, non dicas, cur affligor, vt quid mala patior? Frater mi, obsecro te vt dicas mihi quid in infirmitatibus meis debeo dicere, vel qualiter oportet meipsam accusare. Soror honesta hoc modo te accusa: Peccaui, vt eram digna non recepi. Æqualem vindictam peccati mei non sentio. Minus me sentio percussam quàm mereor. Iuxta modum termini minor est tribulatio vltionis. Secũdum meritũ peccatorum meorum dispar est causa pœnarum: non sunt tãta supplicia, quanta extiterunt peccata. O sponsa Christi, vis à peccatis tuis purgari? in pœna te accusa, & dei iustitiam lauda. Ad purgationem tuam sufficit, si ea quæ pateris, ad iustitiam dei retuleris. Si pro irrogata infirmitate tu humilis deum glorificaueris. Corripit enim te deus flagello pię castigatiõis. Exercet in te disciplinam. Et qui parcendo te à se abiiciebat, feriẽdo clamat vt redeas. Venerabilis virgo, cogita quoslibet mundi cruciatus, intende animo quascunque mundi pœnas, quoscunque tormentorum dolores, quascunque dolorum acerbitates, compara hoc totum gehennæ, & leue erit quod pateris. Soror amabilis, si times, pœnas inferni time. Istæ enim pœnæ temporales sunt, illæ æternæ: in istis pœnis moriendo tormenta recedunt, in illis moriendo æternus dolor succedit.
B Si enim conuersa fueris, emendatio est quod pateris. Conuerso instantes plagæ ad purgationem proficiunt. Qui enim hic castigatus corripitur, illic liberatur, qui verò nec sub flagello corriguntur, & temporali pœna & æterna damnantur. Et in hoc prius iudicantur seculo, & illic denuo in futuro. His duplex est pœna, & damnatio. Gemina his percussio est, quia & hic habent iudicia tormentorum & illic supplementum pœnarum. Manus igitur dei te ad pœnam tradidit, indignatio dei te affligi iussit. Ipse iratus iussit te mala omnia experiri. Soror reuerenda, nam quòd & corporis debilitatibus frangeris, ꝙ carnis morbis afficeris, quòd languorum stimulis cruciaris, ꝙ passionibus animæ quateris, quòd mentis angustia torqueris, quòd crescente impugnatione malignorum spirituum agitaris, hoc ipsum pro peccato diuina iustitia irrogat. Tua contra te dimicant arma. Sagittis tuis plagaris. Telis tuis vulneraris. Per quæ enim peccasti, per hæc & torqueris. Quia secuta es carnem, flagellaris in carne. In ipsa gemis in qua peccasti. Soror amabilis in ipsa carne cruciaris, in qua deliquisti. In ipsa tibi est censura supplicij, in qua fuit causa peccati. Vnde corruisti ad vitia, inde sustines tormenta. O sponsa Christi, iustè argueris, iustè flagellaris, iusto iudicio iudicaris. Procella iuste te conterit, iustitiæ pœna te premit.

De auaritia. Sermo XLIIII.

C DOMINVS dicit in euangelio: Cauete ab omni auaritia, quia non est in abundantia cuiusquam: vita eius est super terram ex his quæ possidet. Et Paulus apostolus: Omnis fornicatio, & immunditia, & auaritia, non nominetur inter vos. Et iterum: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno dei. Vnde Salomon: Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam. Auarus nõ implebitur pecuniis. Qui amat diuitias, non capiet fructum ex eis. Nihil est peius quàm amare pecunias: hic enim animam suam venalem habet. Sicut auaritia mergit hominem in infernum, ita omnino largitas eleemosynæ leuat ad cœlum. Auarus homo similis est inferno, sicut infernus nunquam dicit satis est, ita auarus nunquam satiatur pecuniis. Sicut hydropicus quanto plus bibit, tanto plus sitit, ita auarus quanto plus acquirit, tanto plus concupiscit. Auaritia & cupiditas, sorores sunt: superbia verò est mater earum. Nunquam superbia fuit sine cupiditate, nec cupiditas sine auaritia. Soror venerabilis non sit manus tua porrecta ad accipiendum, & collecta ad dandum. Plus te delectet dare quàm accipere. Melius est dare quàm accipere. Soror charissima, auaritia non defigat radices in corde tuo, auaritia non sit in te. Expelle à corde tuo auaritiam. Si perfectè pro Christo contempseris omnia terrena, cum eodem Iesu Christo spõso tuo lætaberis in cœlesti patria, Amen.

De cupiditate. Sermo XLV.

D RADIX omnium malorum est cupiditas. Nemo potest perfectè spiritualia bella suscipere, nisi prius carnis edomauerit voluptates. non potest mens ad contemplandum deum esse libera, quæ terrena & transitoria huius mundi concupiscit, non potest videre oculus mentis alta, si eum claudit puluis terrenæ cupiditatis. Cupiditas graue peccatum est, omnium criminum materia est, nõ est mirum si morientes inferni ignibus deputentur, qui viuentes flammam cupiditatis suæ non extinxerunt. Soror charissima quanuis non habeas pecuniam, tamen si habes cupiditatem habendi, nihil valet tibi, nihil valet corporis nuditas, si tibi est vestimenti cupiditas. Iudas per cupiditatem vendidit Christum. Nudi nascimur in hac vita, nudi exituri sumus de hac vita. Cur ergo concupiscimus terrena & transitoria? Si ergo bona huius mundi credimus peritura, cur tanto amore diligimus eã? Si terrena & trãsitoria huius mundi plusquam oportet diligimus, peccamus. Soror ergo dilecta cursum tuum considera, & cognosce tibi pauca sufficere posse quæ habes. Si igitur cupiditas est radix omnium malorum, sicut superius diximus, necesse est vt expellas eam à corde tuo: vt cętere soboles non pullulent vitiorum, cupiditas peruersa non sit in te. Soror venerabilis omnipotens deus te faciat propter semetipsum prospera mundi despicere, & nulla eius aduersa formidare, Amen.

E

De paupertate. Sermo XLVI.

BEATI pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Multi sunt pauperes quos ipsa paupertas non facit beatos, sed miseros: quia ipsam paupertatem non propter deum sustinent, sed coacti. Sunt etiam nonnulli pauperes, quos paupertas non facit miseros, sed beatos, quia eam propter deum sustinent, de quibus dicitur: Beati pauperes spiritu. Charissima soror iterum ad te reuertor loquendo. Audisti tribulationem & patientiam Iob, & ideo te moneo, vt ne in tribulatione frangaris, nec in prosperitate eleueris. Tu patriarchas diuites opibus, sed humiles fuisse legis animo. Qualis fuit Abraham qui dicebat: Loquar ad dominum deum meum cùm sim terra & cinis. Ideóque beata eris, soror venerabilis, si in prosperis & in aduersis semper deo gratias egeris, & fœlicitatem huius temporalis vitæ velut fumum, & vaporem euanescentem credideris. Ait enim Paulus apostolus: Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibꝰ. Christus enim ne aurum diligeremus, oblata in vita munera contemnere docuit: ne famem timeremus, quadraginta diebus ieiunauit: ne nuditatem timeremus, vnam tunicam discipulis suis habere mandauit: ne tribulationes expauesceremus, ille pro nobis tribulationes sustinuit: & ne mortem timeremus, pro nobis mortem sustinuit & suscepit. Omne quod in mundo est, cõcupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi. Et mundus peribit & concupiscentia eius. Igitur F dilecta soror, non diligamus ea quę sunt in mundo, ne pereamus cum mũdo. Certè Dauid regnabat, & cùm haberet thesauros argenti, & imperaret populis manu forti, tamen humilem se cognoscit, & dicit: pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Et iterum: Egenus & pauper sum ego. Item dicit: Incola ego sum in terra, & peregrinus sicut omnes patres mei. Soror venerabilis non te delectent blandimenta transitoria: nec commoda terrena, nec de mundanis lucris gaudeas: & nõ contristaberis de terrenis damnis. Sicut enim scriptum est: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Quæ cum amore possidemus, cum dolore perdimus. Audi sponsa Christi quæ dico. Ille cui cœlestia & terrestria seruiunt, pauper pro nobis factus est. Quare? quia vt nos sua paupertate faceret diuites. Tu ergo honesta virgo, ambula per viam qua præcessit Iesus Christus sponsus tuus, & passibus indefessis sequere cœlestẽ ducem. Sine dubio si consequuta fueris, cum ipso in cœlo regnabis. Soror venerabilis virginitatem & paupertatem beatæ Mariæ virginis prospice, quæ tã diues in domino fuit, vt mater domini esse mereretur. Et intantum fuit rebus paupercula, vt tempore partus non haberet obstetrices vel ancillas ad seruiendum sibi: & intantum fuit rebus paupercula

G percula, & ipsum etiam diuersorium tam angustũ fuit, vt infantē nō in lectulo, sed in præsepio reclinaret. Sed & Ioseph cui fuerat desponsata, cùm esset iustus, erat tamen pauper ita vt victum & vestitum artificio quæreret. Certè faber fuisse legitur. Etiam de sanctis apostolis legimus, quia seruiebant deo in fame & siti. Vnde Paulus apostolus: In fame & siti, in ieiuniis multis. In frigore & nuditate, & in vigiliis multis. O sponsa Christi habes exempla quibus posis terrenas diuitias contemnere, & cœlestes concupiscere. Quoniam qui volunt diuites fieri in hoc mundo: incidunt in tentationibus & laqueis diaboli, & in desideriis multis, & nociuis quæ mergunt hominem in infernum. Libenter contemnunt terrenas diuitias, qui perfectè sperant cœlestes. Quia voluntaria paupertas introducit hominem in regnum cœlorum. Non ideo venimus ad monasterium vt in deliciis in eo viuamus, sed vt vigilando orando, ieiunando, psallendo, contra aduersarium nostrum dimicando: ad regnum nobis promissum Christo adiuuante perueniamus. Nam ideo nudi nascimur in hoc seculo, nudi etiam accedimus ad baptismum, vt nudi & sine impedimento perueniamus ad cœlum. Quam incongruum est & absurdum & quàm turpe: vt quem nudum mater genuit, nudum suscepit, etiam diues intrare velit in cœlum. Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem introire in regnum cœlorum. Melius est minus egere, quàm plus habere. Nimis
H est auarus cui non sufficit dominus. Soror dilecta si in hoc seculo famem & sitim atque nuditatem pro Christo sustinuerimus, gratis cum eodem domino nostro Iesu Christo in cœlesti regno gaudebimus, Amen.

De murmuratione. Sermo XLVII.

HOSPITIVM cordis nostri per gratiam dei sanctificatur, & per inhabitationem spiritus sancti quando intus est charitas, pax, bonitas, humilitas, concordia, mansuetudo, & alia huiusmodi. Hæc sunt nostræ diuitię scilicet boni mores & virtutes. Sed si incipimus inter nos litigare, & murmurare, contendere, statim ab his spiritualibus bonis vacui remanemus, & nudi. Quare? quia virtutes non possunt remanere cum vitiis. Nam & modicum fermentum totam massam corrumpit. Quisq; seruus dei debet pensare in corde suo, quàm malum magnum incurrit si pro rebus tēporalibus murmurat. Vnde debuerat esse diues fit pauper. quæ sunt diuitiæ nostræ? virtutes scilicet. Virtutes ergo perdimus si pro cibo vel potu murmuramus. Graue peccatū est murmuratio. Vnde Gregorius: Regnum cœlorū nullus qui murmurat accipit: nullus qui illud accipit murmurare potest. Pręcordia fatui sicut rota currus fœnum portat & murmurat. Tales sunt multi fratres & multæ sorores in congregatione, qui sunt carnalibus desideriis subditi, & murmurare nunquam cessant.
I Igitur soror charissima necessarium est valde nobis cōsilium Pauli apostoli dicentis: Neque murmuraueritis sicut quidam eorum murmurauerunt in deserto, videlicet perierunt ab exterminatore. Igitur periculosum est nobis murmurare, ne fortè pereamus ab exterminatore in monasterio, sicut illi perierunt in deserto. Linguas ergo nostras à murmuratione custodiamus, ne (quod absit) sicut illi perierunt in hoc seculo, nos pereamus in futuro: non ergo murmuremus, ne forte sicut illi perierunt in hac vita, nos pereamus in futura. Caueamus ab omni murmuratione, ne fortè quod illi qui passi sunt, in corporibus, nos patiamur in animabus. Iterum, apostolus cōsulendo nobis loquitur, dicens: Neq; tentemus Christum sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Christum tentat qui pro cibo, vel potu, siue pro vestimento murmurat, sicut scriptum est de eodem populo: Tentauerunt deū in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis. Et iterum: Murmurauerunt in tabernaculis suis, & non exaudierūt vocem domini. Christum tentat qui in monasterio superflua requirendo murmurat. Contra Christum facit qui in monasterio plusquàm oportet, requirit: in Christum peccat qui in monasterio res terrenas & transitorias requirendo præpositos suos scandalizat. Et à serpentibus perierunt. Quare à serpentibus perierunt, nisi quia serpens venenosus est, & omnis qui murmurat, venenum diaboli habet in lingua? Vnde Iacobus apostolus: Lingua inquietum malū, plena veneno mortifero. Cauendum est ergo nobis à murmuratione, ne mortifero, & diabolico veneno pereamus. Soror dilecta mihi in K
Christo, audi quid dominus noster Iesus Christus dicit in euāgelio: Dico vobis ne soliciti sitis animæ vestrę quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Ac si apertius dicat: Deus qui dedit vobis animam, dabit escam. Et qui dedit corpus, dabit vestimētum. Et adiecit: Respicite volatilia cœli, quoniam non seminant, neq; colligunt, neque congregant in horrea, neque in cellaria, & deus pascit illa, id est, si deus gubernat aues quę hodie sunt, & cras non erunt, quarum anima est mortalis, quanto magis dabit seruis & ancillis suis cibum & vestimentum, quorum anima est immortalis, & quibus regnum cœlorum promittitur? Et iterum: Considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant neque nent, id est, non texunt, neque filant, & deus sic vestit illa: quanto magis vestit seruos suos, & ancillas suas? Non occidet deus animas seruorum suorū fame aut siti, aut nuditate. Et adiecit: Quærite primum regnum dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Ac si diceret: Seruite domino in timore, cantate & exultate ei die ac nocte cum tremore, & ipse dabit vobis in hac vita, & in futura omnia necessaria. Inquirentes dominum nō minuentur omni bono. Soror charissima, deus qui te eduxit de domo patris tui, si in seruitio eius perseueraris, dabit tibi in bono petitiones cordis tui, Amen.

De proprio. Sermo XLVIII. L

SOROR charissima, peculiare quod habetur apud seruos dei pro magno crimine, nunquam inueniatur in te. Omnia quæ in monasterio sunt, omnibus sunt communia. Ergo si ancilla dei aliquid habet absconsum, vel proprium quod à cęteris ancillis dei ignoratur, furtum est, peccatum furti est. Quare? quia omnia habet in communi cum cæteris ancillis dei, & quasi proprium sibi aliud abscondit. Furtiue aliud habere in commune cum cæteris ancillis dei, est quasi proprium sibi aliud abscondere. Hoc furtum est, hæc manifesta fraus est. Hoc grande peccatum est, hoc est iter inferni, per hanc viam latrones descenderunt in infernum. Sic enim ait Paulus apostolus, neque latrones, neque rapaces regnum dei possidebunt. Ancilla dei quæ semetipsam separat à communione monasterij, aliud quasi proprium abscondendo, consequens est, vt separetur à consortio cœlestis vitæ. Multi ad cōmunem societatem monasterij veniunt: sed quod sine graui gemitu dicere non possumus, non omnes in eo secundum euangelium viuunt. In monasterio sunt sancti apostoli Iesu Christi. Est etiam ibi Iudas Scharioth traditor domini, & ibi Ananias cum sua vxore Saphira. Est etiam ibi Giezi discipulus Helizæi, qui propter deū omnia quæ habent in hoc mūdo ad imitationem apostolorum derelinquunt causa solius æternæ vitæ. Cum eisdem apostolis lætabuntur & remunerabūtur in M
æterna beatitudine. Qui autem postquam ad conuersionem monasterij venit, de rebus monasterij facere fraudem pręsumit, Iudas est, & pœnam Iudæ sustinebit in inferno: quia de hoc quod commune est, facere fraudem præsumit, proprium facit. Qui autem de seculari vita ad seruitium dei conuertuntur, si de his quæ de seculo habuerunt, vnā partem sibi reseruant, alteram verò secum monasterio tradunt, cum Anania & Saphira sententiam maledictionis merētur. Qui autem de seculo ad monasterium venit, & quod in domum suā habere nō potuit, si illud in monasterio habere voluerit, vel requisierit, sine dubitatione lepra Giezi adhærebit ei. Et leprā quam Giezi sustinuit in corpore, iste sustinebit in anima. Honesta soror, sicut superius dixi tibi, magna est differentia inter eos qui in monasterio viuunt, illis qui in monasterio more apostolorum viuunt qui ex his quæ in hoc seculo habuerunt, vel habent in monasterio nihil abscondunt, conuenit illud Psalmistæ: Mihi autem adhærere deo bonum est, & ponere in deo spem meam, & illud: Iacta cogitatum tuum in domino, & ipse te enutriet. Illis qui sicut Iudas Scharioth proprium retinent, vel de rebus monasterij abscondunt, conuenit illud: Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad abyssos, animæ eorum in malis tabescebant. Illis verò qui cum Anania & Sapphira ex his quæ in seculo habuerunt vnam partem monasterio tradunt: alteram verò sibi in proprium retinent, conuenit illud: Qui confidunt in virtute sua, & multitudine

A dine diuitiarum ſuarum glorientur. Etiam illis qui ſicut Giezi ea quæ non poterunt habere in ſeculo, requirunt in monaſterio, conuenit illud: Ecce homo qui nō poſuit deum adiutorem ſuum, ſed ſeparauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in vanitate ſua. Tu ergo ſoror venerabilis, nihil celes, nihil abſcondas, nihil apud te abſcōſum reponas. In abſcondito nihil retineas, apud te nihil remanet abſconſum. Quicquid habes, habeto cum licentia: ſi quid habes, habeto cum benedictione. Sine licentia abbatiſſæ vel prioriſſæ nihil habeas, ſine benedictione nihil accipias, ſine licentia nihil tribuas. Honeſta virgo, iacta cogitatum tuum in domino, & ipſe te enutriet.

De oratione. *Sermo* XLIX.

CHARISSIMA ſoror, audi quæ dico: Ante tempus orare eſt prouidentia. In tempore conſtituto orare, eſt obedientia. Tempus orandi præterire, eſt negligentia: tanto crebrior debet eſſe oratio, quanto eſt vtilior. Dominus dicit in euangelio: Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Et Paulus apoſtolus: Sine intermiſsione orate. Et Iacobus: Multum enim valet deprecatio iuſti aſsidua. Soror venerabilis, ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo qui tentat deum: in oratione B præpara te, & oſtende conſcientiam cordis tui, vt ampliorem gratiam conſequaris à deo tuo. Tunc veraciter oras quãdo aliud in corde non cogitas. Citius ad precem iudex flectitur, ſi peccator à prauitate ſua corrigatur. Oratio cordis eſt, non labiorum. Melius eſt cum ſilentio cordis orare, quàm ſolis verbis ſine intentione mentis. Pura eſt oratio quando in ſuo tempore ſuperfluæ cogitationes non conturbant. Longe quippe eſt à deo animus, qui in oratione cogitationibus ſeculi eſt occupatus. Duobus modis oratio impeditur, ne impetrare quiſque poſsit, quod poſtulat: Hoc eſt, ſi adhuc homo mala committit, aut ſi peccanti in ſe ex toto corde nō dimittit. Mens noſtra cœleſtis eſt, & tunc deũ in oratione bene contemplatur: quando nullis terrenis curis, aut erroribus impeditur, quando quiſque orat, ſpiritum ſanctum ad ſe vocat: ſed poſtquam venerit, confeſtim omnia tentamenta dæmoniorum quæ ſe mentibus hominum immergunt, præſentiam eius ferre non ſuſtinentes, effugiunt. Qui læditur non deſiſtat orare pro ſe lædentibus. Alioquin iuxta domini ſententiam peccat qui pro inimicis ſuis nō orat. Sicut nullum proficit in vulnere medicamentum, ſi adhuc in eo eſt ferrum: ita nihil proficit oratio illius qui odium habet in corde. Culpabiliter expandit manus ad deum, qui facta ſua orando iactanter manifeſtat, ſicut Phariſæus in templo iactãter orabat: & magis laudabat ſemetipſum de bonis operibus quàm deum. Soror C dilecta, ora cum lachrymis indeſinẽter. Ora iugiter, precare deum diebus ac noctibus. Oratio ſit ſine ceſſatione, oratio ſit frequens: orationis ſint arma aſsidua, oratio de ore tuo nō cadat, inſiſte orationi, frequenter incũbe orationi. Geme ſemper & plãge, ſurge in nocte ad precem, vigila & ora, pernocta in oratione & prece, incũbe nocturnis vigiliis. Ad modicum clauſis oculis rurſus ora, oratio frequens diaboli iacula ſubmouet, oratio quotidiana diaboli tela exuperat. oratio eſt prima virtus aduerſus tentationum incurſus, oratio ſuperat tentamẽta inimicorum: vincit dæmones, ſuperat immundos ſpiritus. Per orationem vincuntur dæmonia, oratio dęmonis omnibus malis præualet. honeſta virgo ſit oratio tua pura. Moneo te chariſsima, vt ores pro bonis hominibus, vt in bonis perſeuerẽt. Rogo etiã te, vt ores pro malis hominibus: vt de malo ad bonũ conuertãtur. ora pro amicis tuis, & ora pro tuis inimicis. Ora etiã pro omnibus fidelibus viuis & defunctis. Dirigatur oratio tua ſicut incenſum in conſpectu dei.

De Lectione. *Sermo* L.

PER orationem mundamur à peccatis, per lectionem docemur quid faciamus. vtrunque bonum eſt ſi licet. Si vero non licet, melius eſt orare quàm legere, nam cum oramus, cum deo loquimur: cum legimus, deus nobiſcum loquitur. Soror chariſsima, ſi vis cum deo ſemper eſſe, ſemper ora, & ſemper lege. Valde nobis eſt neceſſaria lectio diuina. D Nam per lectionem diſcimus quid facere, quid cauere, quo tendere debeamus. Vnde dicitur: Lucerna pedibus verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Per lectionem ſenſus, & intellectus augentur. Lectio nos ad orationem inſtruit, & ad operationem. Lectio nos informat ad actiuam & contemplatiuam vitam: ideo dicitur in Pſalmis: Beatus vir qui in lege domini meditabitur die ac nocte. Lectio & oratio ſunt arma quibus diabolus expugnatur: hæc ſunt inſtrumenta quibus æterna beatitudo acquiritur. Per orationem & lectionem vicia deſtruuntur, & virtutes in anima nutriuntur. Ancilla dei ſemper debet orare, & legere. Vnde legitur in Pſalmis: Tunc non confundar cum perſpexero in mandatis tuis. Igitur dilecta mihi ſoror in Chriſto, inſiſte orationi, frequenter perſeuera in meditatione ſcripturarum, in lege dei eſto aſsidua, habeto ſtudium in diuinis legibus, vſus legendi ſit tibi frequens, lectio ſit tibi quotidiana legis meditatio, lectio demit errorem vitæ, ſubtrahit hominem à vanitate mundi: per lectionem ſenſus & intellectus creſcunt. Lectio enim docet quid facias, diſcernit quid caueas, oſtendit quo tendas. multum proficis cum legis, tamen ſi facis ea quæ legis. Soror venerabilis adaperiat deus cor tuum in lege ſua, & in præceptis ſuis.

De operatione. *Sermo* LI. E

IEREMIAS propheta dicit: Leuemus corda noſtra cum manibus ad deum. Qui orat & laborat, cor leuat ad Deum manibus. Qui vero orat, & non laborat, cor leuat ad deum, & non manus. Qui autem laborat, & non orat manus leuat ad deum, & non cor. Igitur ſoror chariſsima, neceſſe eſt nobis cor in oratione ad deũ leuare, & manus cũ operatione ad deum extendere. Quare? Ne de negligentia mandatorum reprehendamur: dum ſalutem quærimus obtinere ſola oratione aut ſola operatione. Vnde Paulus apoſtolus: Qui non laborat non manducet. Ancilla Chriſti debet ſemper orare, legere & operari, ne forte ſpiritus fornicationis decipiat ocioſam mẽtem. Delectatio carnis per laborem vincitur. Soror chariſsima diuide tibi ſpaciũ diei in tres partes, & in prima ora, in ſecunda lege, & in tertia parte labora. Rex Salomon per ocium ſemetipſum inuoluit in multis fornicationibus: & per cupiditatem fornicationis adorauit idola. Soror venerabilis, hæc tria ſunt tibi neceſſaria valde, ſcilicet oratio, lectio, & operatio. Oratione mundamur, lectione inſtruimur, operatione beatificamur: Sicut dicit ſpiritus ſanctus in Pſalmo: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es: & bene tibi erit. Si aliquando à lectione ceſſaueris, operari debes, vt nunquam ſis ocioſa, quia ocium inimicum eſt animę. Diabolus cito decipit eum quem ocioſum F inuenit. Diabolus quotidie in clauſtra intrat: & ſi aliquem inuenit ocioſum, ſtatim accuſat. O ſponſa Chriſti vide ne cũ diabolus clauſtra intrauerit, & vniuſcuiuſque facta ſcrutans fuerit, aliquid inueniat, vnde te accuſare poſsit. Hac de cauſa te moneo ſoror mihi in Chriſto dilecta, vt per amorem Ieſu Chriſti nunquam ſis ocioſa: Rogo vt amorem Chriſti oſtendas ſociabus tuis nō ſolum verbis ſed & operibus bonis. Tũc vere deum diligis ſi pro amore illius bona quæ potes operaris. Vnaquæque ſancta anima debet in ſe monſtrare amorem dei: & verbis ſanctis, & actionibus. Vnde in Cãticis Cãticorum, ſponſus ſcilicet Chriſtus ſpōſam, id eſt, ſanctã animam ornat dicens: Pone me, vt ſignaculum ſuper cor tuum, & ſuper brachium tuũ. In corde ſunt cogitationes, & in brachio operationes. Ergo ſuper cor, & ſuper brachium ſponſæ dilectus in ſignaculum ponitur, quia in ſancta anima quãtum ab ea diligatur: & volũtate, & actione deſignatur, quia amor dei nunquã eſt ocioſus. Si vere eſt amor, magna operatur. Si vero non operatur, non eſt amor. Rogo igitur te venerabilis virgo, vt deum perfecte diligas, & vt pro amore illius nunquam ocioſa ſedeas. Si verè deum diligis, nulla hora ocioſa eris. Si deũ in veritate amas, pro amore illius ociũ recuſas. Si ex toto corde diligis deum: omni tempore contemnis ocium. Qui deum tota mẽte diligit, propter deum ocium poſtponit. Re-

G gnum dei non dabitur ocioſis, ſed in ſeruitio dei ſtudioſis.
Regnum dei non dabitur vagantibus: ſed pro deo digne laborantibus. Qui in bonis operibus ſunt pigri,& tepidi, non habebunt locum in regno dei. Luxuria cito decipit homines ocio deditos. Luxuria cito decipit hominem ocioſum, decipit hominem vagantem. Luxuria grauius vrit quem ocioſum inuenit. Libido cedit rebus. Luxuria cedit operibus. Luxuria cedit induſtriæ & labori. Homo per laborem ſæpe vincit libidinem. Corpus enim labore fatigatum minus delectatur flagitio. Quapropter amabilis in Chriſto ſoror, præcaue ocium. Non diligas ocium, fatiga corpus labore. Exerce opus bonum, quære tibi opus vtile quo animi implicetur intentio. Opus bonum & intentio tua ſemper ſit in deo. Amen.

De Pſalmis & Hymnis. *Sermo* LII.

SOROR chariſsima cum in conſpectu deo cantas Pſalmos, & Hymnos, hoc tracta in mente tua quod cantas in voce. Mens tua cum voce concordet, concordet cum lingua: non aliud cogites, & aliud cantes. Si aliud cantes in mente, & aliud cantes in voce, perdis fructum laboris tui. Si corpus tuum ſtat in eccleſia, & foris vagatur mens tua, perdis mercedem tuam. Vnde dicitur: Populus hic labiis me
H honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Sicut enim ait apoſtolus: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Cantabo ore & corde. Bonum eſt ergo ſemper orare deum mente. Bonum eſt etiã cũ ſono vocis, & Hymnis,& Pſalmis,& canticis ſpiritualibus glorificare deum. Sicut orationibus iuuamur, ita pſalmorum modulationibus delectamur. Vſus cãtandi conſolatur triſtia corda. Cantus in eccleſia mentes hominum lętificat, faſtidioſos oblectat, pigros ſollicitat, peccatores ad lamenta inuitat. nam quamuis dura ſunt corda ſecularium hominum, ſtatim vt dulcedinem pſalmorum audierint ad amorem pietatis conuertuntur. Sunt multi qui ſuauitate pſalmorum compuncti peccata ſua lugent. Oratio tantummodo in hac vita effunditur in remiſsionem peccatorum. Pſalmorum autem decantatio ſignificat perpetuam laudem dei in æterna gaudia ſicut ſcriptum eſt: Beati qui habitat in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Quicunque fideliter, & intenta mente pſalmos decantat, quodammodo angelis dei ſociatur. Quomodo? quia homo illum pro modulo ſuo laudat in terris: quem angeli ſine intermiſsione adorant, & glorificant in cœlis. Pſalmorum decantatio aliquando commouet nos ad lachrymas, aliquando inuitat nos ad orationem. Pſalmi faciunt nobis gratas eſſe vigilias noctis dicentes: Exultate iuſti in domino: rectos decet collaudatio. Pſalmi pronunciant nobis horam diei primam cum exulta-
I tione lucis dicendo: Deus in nomine tuo ſaluum me fac: & in virtute tua iudica me. Pſalmi conſecrant nobis horam diei tertiam cum dicunt: Et veniat ſuper nos miſericordia tua domine: ſalutare tuum ſecundum eloquium tuum. Pſalmi nos lætificant hora diei ſexta in panis confractione. Pſalmi ad horam diei nonam ieiunia reſoluunt, & nos ſatiãt dulcedine ac ſuauitate ſpirituali. Pſalmi nos deo commendant hora diei veſpertina dicendo: Dirigatur domine oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. Pſalmi nos admonent vt benedicamus domino ad completorium dicentes: Ecce nunc benedicite dominum omnes ſerui domini. Soror mihi in Chriſto dilecta, firmiter retine in tua memoria quod in auribus dei bene ſonat cum ſancta anima. per dilectionem, & amorem ac deuotionem, Pſalmos, Hymnos, & canticos ſpirituales deo canta. Vnde ſponſus ſcilicet Chriſtus in Canticis Canticorum ſponſam, id eſt, eccleſiam vel ſanctam animam admonet dicens: Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis, quia vox tua dulcis, & facies tua decora. Tu, inquit, dilecta mea quæ iaces in lectulo dulciſsimæ contemplationis, in qua mihi in Pſalmis, Hymnis, & canticis ſpiritualibus atque orationibus placere deſideras. Veni & oſtende mihi faciem tuam, id eſt, egredere à ſecreto cordis, & aliis pulchritudinem bonorum operum tuorum ad exemplum demonſtra, vt cum illi videant opera veſtra bona, & glorificent patrem
veſtrum qui in cœlis eſt. Sonet vox ſua in auribus meis. Vox K
ſcilicet prædicationis, vox diuinæ laudis, vox iubilationis quæ alios ad laudem, & gloriam meam proficere faciat. Cantus pſalmorum oblectat aures audientium, & inſtruit animas fidelium ad bene viuendum. Vox cãtantium ſit vna, & cum angelis dei quos videre non poſſumus verba laudis miſceamus. Serui dei ſemper debent laudare nomen dei: aquæ ſuperiores inſinuent, de quibus dicitur: Benedicite aquæ omnes quæ ſuper cœlos ſunt domino: quia electi non tacebunt imperpetuum laudare nomen domini. De aquis vero inferioribus dictum eſt: Congregentur aquæ quæ ſub cœlo ſunt in locum vnum, quia reprobi per totum mundum modo diſperſi congregabuntur in infernum cruciandi. Sine intermiſſione fideles debent referre laudes deo, quia deus delectatur in illis. Quod deus delectatur in laudibus fidelium teſtatur ſponſus ſcilicet Chriſtus qui in Canticis Canticorum ſponſæ ſcilicet ſanctæ animæ loquitur dicens: Qui habitas in ortis. In ortis habitat eccleſia, vel qualibet ſancta anima, quæ iam viriditate, & ſpe bonorum operum eſt repleta. Quæ ergo iam in ortis habitat, oportet vt ſponſum ſuum vocẽ ſuam audire faciat, id eſt, cãtum bonæ prædicationis, vel ſanctæ iubilationis: vel vocem diuinæ laudis emittat in qua ille delectetur quam deſiderat, quã amici auſcultant videlicet omnes electi, qui verba vitę ſcilicet lectiones, pſalmos, Hymnos, & Canticos ſpirituales audire deſiderant, vt ad cœleſtẽ patriam
reuiuiſcant. Igitur ſoror reuerendiſsima, ſicut iã ſuperius dixi L
valde neceſſarium eſt tibi, vt in omni vita tua laudes omnipotẽtem deum creatorem tuum: quoniam inde promittitur tibi venia, vnde & laudes. Lauda ergo eum in corde: lauda eum in voce, lauda eum in voce iubilationis, lauda etiã eum in ſecreto cõtemplationis, lauda eum in cubiculo mentis, in iubilatione vocis, quãuis ad laudandum deum peccatores & indigni ſimus, tamen ceſſare à laudibus nõ debemus, quia inde conſequi veniã peccatorum credimus vnde deum laudamus. Vnde vox diuina in Pſalmis: Sacrificium laudis honorificabit me, inquit, illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei. Ac ſi apertius diceret: In pſalmis eſt iter laudis, quo ad æternam laudem peruenire poſsis. Sed ſi ego illud tibi non oſtendero: illud inuenire nõ poteris. Propterea chariſsima, quia iter noſtræ ſalutis in manibus eſt creatoris moneo te, vt laus dei nũquam diſcedat ab ore tuo. Soror mihi in Chriſto amantiſsima deus eſt laus tua, ergo & tu laus illius eſto ita, vt ſemper ſit laus illius in ore tuo. Amen.

De actiua & contemplatiua vita. *Sermo* LIII.

VIDIT Iacob ſcalam ſtantem ſuper terram, angelos quoque dei aſcendentes, & deſcendentes per eam, &
cacumen illius cœlos tangebat. In hac ſcala ſunt poſiti om- M
nes ad vitam æternam prædeſtinati, & omnis qui ſpectat ad regnum cœlorum, in hac ſcala habet locum. Scala iſta generalis eſt eccleſia quæ ex parte adhuc militat in terris: & ex parte iam regnat in cœlis. In hac ſcala ſunt tres ordines hominum, ſcilicet ſeculares, actiui & contemplatiui. Seculares ſunt in minori gradu. Actiui ſunt in altiori loco. Contemplatiui vero ſunt in ſummo. Et de iſtis tribus ordinibus hominum quidam ſunt in mola: quidam ſunt in agro, quidam vero ſunt in lecto. Mola eſt vita ſecularis. Ager eſt animus hominis ſeculi. In agro ſunt prædicatores verbi dei. In lecto eſt amor ſponſi ſcilicet Chriſti. Qui ſunt in mola, terram circuierunt: quia terrena quærunt & diligunt. Qui ſunt in agro, terram colunt, quia ſeminant verbum dei in auribus hominum. in lecto ſunt qui deſpiciunt & contemnunt. Ad pedes huius ſcalæ ſunt homines ſeculi. In medio ſcalæ ſunt actiui, in ſummitate huius ſcalæ ſunt cõtemplatiui iam quaſi in cœlo poſiti: quia cœleſtia cogitant. Iſti ſunt angeli dei per ſcalã aſcendentes: quia aſcendunt ad contemplationem ad deum: & deſcendunt per compaſsionem ad proximum. Actiua vita innocentia eſt bonorum operum. Cõtemplatiua vita eſt ſpeculatio ſupernorum. Actiua vita cõmunis eſt multorum, contemplatiua vero paucorum. Actiua vita terrenis rebus bene vtitur. Contẽplatiua vero ſeculo renuncians, ſoli deo viuere delectatur. Interrogatio. Frater dilecte rogo, vt oſtendas mihi dif

A hi differentias actiuæ & contemplatiuæ vitæ. Reſponſio. Soror chariſsima inter actiuam & contemplatiuam vitam maxima eſt differentia. Actiua vita eſt panem eſurienti dare, verbum ſapientiæ proximos docere, errantem corrigere, ad viam humilitatis ſuperbientem reducere. Diſcordantes ad concordiam reuocare, infirmos viſitare, mortuos ſepelire, captiuos, & in carcere poſitos redimere, quæ ſingulis quibuſcunque expediat diſpenſare: neceſſaria vnicuique prouidere. Soror mihi in Chriſto dilecta, ecce audiſti opera actiuæ vitæ, nunc ſi placet, audi virtutes vitæ contemplatiuæ. Contemplatiua vita eſt charitatem dei & proximi tota mente retinere, ab exteriori actione acquieſcere, ſoli deſiderio conditoris inhærere: ita vt iam nihil agere libeat, ſed deſpectis omnibus curis ſeculi ad videndum faciem ſui creatoris, animus inardeſcat: ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totiſque deſideriis optare, hymnidicis angelorum choris intereſſe. Appetere admiſceri cœleſtibus ciuibus: de æterna incorruptione in conſpectu dei gaudere. Venerabilis ſoror, audiſti actiuam vitam, audiſti etiam contemplatiuam vitam: nunc rogo vt cum Maria Magdalena eligas meliorem partem, ſcilicet vitam contemplatiuam. Bona eſt vita actiua, ſed multo eſt melior contemplatiua. Qui prius in hac vita proficit, ad contemplatiuam bene conſcendit, quicunque ad hanc temporalem glo-
B riam, aut carnalem affectat concupiſcentiam, à contemplatione prohibetur. Exemplum enim actiuæ vitę & cõtemplatiuæ de Iacob accipe, qui dum adamaret Rachelem quæ ſignificat contemplatiuam vitam, data eſt ei Lya quæ ſignificat actiuam vitam. Actiua vita in laboribus huius mundi deo ſeruit: dum pauperes paſcit recipit paſcit & veſtit, viſitat & conſolatur, ſepelit, & cætera opera miſericordiæ eis impendit. Et tamen Lya eſt fœcunda in filiis: quia multi ſunt actiui & pauci contemplatiui. Rachel vero ouis vel videns principium interpretatur, quia contemplatiui ſimplices & innocentes ſunt ſicut oues, & ab omni tumultu ſeculi alieni: vt ſoli diuinæ contemplationi adhærentes videant illum qui ait: Ego ſum principium qui & loquor vobis. Rachel duos filios habet: quia duo ſunt genera contemplatiuorum. Alij nanque viuunt in commune in monaſteriis. Alij vero ſunt ſolitarij & ab omnibus ſeparati: Sed beatior eſt & perfectior contemplatiua vita quàm actiua. Sicut aquila defigit oculos in radio ſolis, nec deflectit niſi quando vult corpus ſuum reficere cibis: ita & ſancti aliquando à contemplatione ad actiuam vitam reuertuntur conſiderantes illa ſublimia ſic eſſe vtilia, vt tamen iſta humilia paululum noſtræ indigentiæ ſint neceſſaria. Vnde in Canticis Cãticorum, ſponſus ſcilicet Chriſtus ſponſam, id eſt ſanctam animam contemplationi deditam hortatur dicens: Surge, propera amica mea, colum-
C ba mea, formoſa mea & veni: ac ſi apertius diceret: Surge propera amica mea per dilectionem & fidem: columba mea per innocentiam & ſimplicitatem, formoſa mea per virtutem & caſtitatem. Surge de illo dulciſsimo ſtatu tuo, hoc eſt de quiete contemplationis in qua mihi ſoli complacere deſideras in Pſalmis, hymnis, orationibus, & canticis ſpiritualibus. Feſtina ergo & veni, id eſt egredere ad vtilitatem proximorum: vt illos etiam per officium prædicationis, & per exempla bonorum operum imitatores tui facias, ad ſalutem animarum ſuarum perducas. Viſio animalium in Ezechiele, quæ ibant & non reuertebantur: pertinent ad perſeuerantiam actiuæ vitæ. Et iterum, animalia quæ ibant & reuertebantur pertinent ad menſuram contemplatiuæ vitæ, in qua dum quiſque intenderit, ſua reuerberatus infirmitate ſtatim deſcendit. Atque iterum renouata mentis acie ad ea vnde deſcenderat rurſus aſcendit, quod fieri in actiua vita non poteſt. De qua ſi quiſque, vel ad modicum deſcenderit: ſtatim inquinationibus vitiorum inuoluitur. Sæpe mens de terra ad cœlum erigitur, & iterum grauata infirmitate carnis de cœlo ad terram deſcendit. Multos ſeculares homines viſitat deus, & per ſuam gratiam eleuat eos ad altitudinem contemplationis, & multos contemplatiuos iuſto atque occulto iudicio ſuo deus in terrenis actibus lapſos derelinquit. Sicut ſepultus in monumento ceſſat ab omni terreno negocio: ita D homo contemplatiuus ceſſat ab omni terreno opere vel myſterio, Et ſicut homines ab actiua vita aſcendentes ſepeliuntur in quiete contemplationis: ita à ſeculari vita recedentes actiua vita ſuſcipit eos in ſe quaſi ſepeliendos. Ac per hoc ſicut actiua vita eſt ſepulchrum ſecularis vitæ, ita contemplatiua vita eſt monumentum actiuæ vitæ. Viri ſancti ſicut aliquando egrediuntur à ſecreto contemplationis ad actiuam vitam: ita rurſus ab actiua vita reuertuntur ad ſecretum intimæ contemplationis: vt intus deum laudent, vbi acceperunt, vnde foris ad eius gloriam operentur. Sicut deus vult, vt aliquando contemplatiui egrediantur ad actiuam vitam, vt aliis proficiant: ita aliquando vult, vt nemo eos inquietet, ſed vt quieſcant in ſecreto contemplationis ſuauiſsimæ. Quod bene in Canticis Canticorum ſponſus inſinuat, cum filias Hieruſalem ne ſponſam vigilare faciant adiurat dicens: Adiuro vos filiæ Hieruſalem per capreas ceruóſque camporum, ne ſuſcitetis neq; euigilare faciatis dilectam donec ipſa velit: Hoc eſt ne ſuſcitetis neque euigilare faciatis animam diuinæ contemplationi deditam, orationibus & lectionibus diuinis occupatam. Et ne eam ad exteriora opera inquietare velitis donec ipſa velit: Hoc eſt donec expleto contemplationis tempore admonente corporis fragilitate: quando velit ſuſcitari à ſomno internæ quietis, & intimæ dulcedinis. Sed tamen in hac mortali vita nemo poteſt perfecte cõtemplari deum. Vnde Ioannes in Apocalypſi dicit: Factum eſt E ſilẽtium in cœlo quaſi media hora. Cœlum quippe eſt anima iuſti ſicut dominus per prophetam dicit: Cœlum mihi ſedes eſt. Cum ergo quies contemplatiuæ vitæ agitur in mente, ſilentium fit in cœlo, id eſt, in anima: quia ſtrepitus terrenarum rerum atque operationum ceſſat in cogitatione. Sed quia contemplatiua vita in hoc mundo non poteſt eſſe perfecta nequaquam hora integra factum ſilentium dicitur in cœlo, ſed quaſi media hora. Qui perfecte vitam contemplatiuam vult tenere, debet ab omni terreno opere ceſſare. Vnde in eiſdem canticis ſponſa de ſe dicit: Ego dormio, & cor meũ vigilat: ac ſi aperte mens ſancta loqueretur dicens: Dum à mundanis tumultibus exterius dormio, in interiori cogitatione quæ ſunt cœleſtia atque ſpiritualia penſo. Etiam arca Noë quæ bicamerata dicitur, ſignificat actiuos, & contemplatiuos: quorum actiui deorſum ſtant, contemplatiui vero ſtant ſurſum. quod etiam arca dicitur tercamerata, ſignificat tres ordines in ſancta eccleſia, ſcilicet coniugatorum, continentium, atque virginum. De hac contemplatiua vita dicit dominus in euãgelio: Si vis perfectus eſſe, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me. Et de Maria Magdalena ait: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Vita contemplatiua non auferetur in hoc ſeculo, neque in futuro. Actiua vita au-
F feretur ab homine in futuro ſeculo. Actiua vita in hoc ſeculo habet finem. Contemplatiua vero non: quia ſemper perſeuerat. Actiua vita in hoc ſeculo deficit. Contemplatiua vero in hoc ſeculo incipit, ſed in cœlo perficitur. Honeſta virgo moneo te, vt propter deum deſpicias pręſens ſeculum: propter deum ab omnibus curis ſeculi te ſuſpende. Sine impedimento ſeculi deo ſeruire ſtude, nulla cura ſeculi ſubtrahat te à timore dei. Nulla ſolicitudo rerum te ſubtrahat ab intentione dei. Abiice à te quicquid poteſt impedire bonum propoſitum. Toto animo odi, & damna quod diligit mundus. Eſto mortua mundo, & mundus tibi. Tanquam mortua ab amore præſentis vitæ te ſepara. Tanquam mortua mundi gloriam non concupiſcas. Soror mihi amabilis in Chriſto, ſicut ſepulta in monumento, non habeas curam de ſeculo. Tanquam defuncta in ſepulchro, ab omni terreno te priua negocio. Soror mihi in Chriſto amabilis contemne viuens, quæ poſt mortem habere non poteris. Si hæc ita feceris, poſt mortem tuam vitam æternam habebis.

G *De Curioſitate,* *Sermo LIIII.*

SOROR chariſsima moneo te, vt de die in diem ſtudeas proficere in bonis operibus, & vt non conſideres mala quæ alij faciunt, ſed conſidera bona quæ tu facere debes. Vnde quidam ſapiens ait: In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter. Non eſt tibi neceſſe ea cognoſcere quæ ab humanis ſenſibus ſunt remota. Dignum eſt valde vt mentes hominum deſinat iudicare, qui aliena corda neſcit perfecte cognoſcere. Quare? quia incerta nos iudicamus quoadusque veniat dominus: qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Dignum eſt etiam vt deſinat peccare, qui alienam vitam vult reprehendere. Stulti homines dum alienos errores volunt reprehendere, demõſtrant ſuos. Tandiu homo ignorat peccata ſua quæ debuerat flere, & cognoſcere, quandiu aliena vicia exquirit curioſe. Sed cum homo ad ſemetipſum reuertitur, & ſeſe bene cõſiderat, non exquirit quod in aliis reprehendat, quia in ſemetipſo multa quæ lugeat. Qui ſemetipſum bene conſiderat, in ſemetipſo inuenit multa quæ plangat. Vnde beatus Gregorius: Nos tantominus debemus aliena corda reprehendere, quanto ſcimus viſu noſtro non poſſe alienæ cogitationis tenebras illuſtrare. Etiam beatus Iſidorus ait: Facilius reprehendimus vicia vniuſcuiuſque hominis quàm virtutes intendimus, nec quid boni quiſque fecerit agnoſcere cupimus,
H ſed quid male egerit perſcrutamur. Igitur ſoror mihi in Chriſto dilecta moneo te, vt amplius reprehendas tua vicia quàm aliena. Prius vide tua propria quàm aliena delicta. De tua correctione eſto ſolicita. De tua ſalute eſto attenta, de tua emendatione eſto præuiſa, quod ad te non pertinet noli quærere, nunquam deſideres cognoſcere quod inter ſe loquuntur homines. Noli quęrere quid quiſque dicat, nec faciat. Caue curioſitatem. Obmitte curas alienæ vitæ, nulla curioſitas animum tuum decipiat, nulla concupiſcentia deteſtandæ curioſitatis te ſubrepat: ne tu oblita tuorum morũ alienos perquiras. Chriſti ſponſa tanta cura corrige tua vicia, quanto ſtudio reprehendas aliena. Nulla tibi ſit cura ſciendi latentia. Caue inquirere ea quæ non debes ſcire, prætermitte quaſi ſecretum quod ſcripturæ ſanctæ authenticæ didiciſti. nihil vltra quæras quàm ſcriptum eſt, nihil amplius perquiras, quàm diuinæ literæ demonſtrant. Scire nunquam deſideres quod ſcire nõ debes. Soror venerabilis ſcito pro certo quia curioſitas periculoſa præſumptio eſt. Curioſitas damnoſa peritia eſt, ad hæreſim prouocat, in fabulas ſacrilegas præcipitat mentem. In cauſis obſcuris reddit audaces. In rebus ignaris facit homines præcipites. Soror amantiſsima cum omni ſtudio vitam tuam emenda, vt poſt hanc vitam merearis peruenire ad æterna gaudia. Amen.

I *De Curioſitate,* *Sermo LV.*

DILECTA ſoror audi dominum Ieſum Chriſtum in euangelio dicentem: Vigilate quia neſcitis quando dominus venturus eſt. Et iterum: Omnibus dico vigilate. Et Petrus apoſtolus: Eſtote prudentes, & vigilate in orationibus. Cum homines dixerint pax eſt, & ſecuritas, tunc repentinus veniet ſuper eos interitus. Et Salomon ait: Sunt iuſti, atque ſapientes, & opera eorum in manu dei, & tamen neſcit homo vtrum amore, an odio dignus ſit. Quare? quia in futuro reſeruantur incerta. Soror in Chriſto dilecta, ideo dominus celauit nobis tempus ſui aduentus, vt nos longa expectatione incerti ſemper credamus iudicem verum eſſe venturum, quia quando venturus ſit, ignoramus. Verba ſunt beati Gregorij: Lætitia præſentis vitæ ita eſt agenda, vt amaritudo ſequentis iudicij nunquam recedat à memoria: ſæpe diabolus decipit hominem ad peccandum, & cum de ruina conſpicit eum afflictum, iterum per ſecuritatem decipit eum. Igitur ſoror dilecta mihi in Chriſto, ſemper neceſſe eſt, vt cum bona agimus: mala quæ fecimus ad memoriam reducamus: vt dum culpam certe cognoſcimus, nunquam de bono opere incauti lętemur. Ideo dominus voluit nobis horam vltimam eſſe incognitam, vt ſemper ſimus ſuſpecti, vt dum illam videre non poſsimus quotidie nos ad illam pręparemus. Etiam in hac vita ne ſimus ſecuri, Beatus Iſidorus nos admonet dicens: Neque iuſtus de ſua iuſtitia confidat, neque peccator de miſericordia dei deſperet quicquam: ſed pariter habeant in corde, ſpem & metum. Sic ſperet dei miſericordiam, vt ſemper timeat eius iuſtitiam. Quanuis conuerſatio ſanctorum ſit probabilis, tamen incertum eſt hominibus ad quem finem ſunt deſtinati. Ideo nũquã homo debet eſſe ſine metu, quia ſatiſfactio pœnitentiæ diuino tantum iudicio penſatur non humano. Vnde ait Cæſarius: Quanto ſumus ſecuri de præteritis peccatis, tanto debemus eſſe ſolliciti de futuris. Venerabilis ſoror firmiter tene, quia omnis vita ſapientis hominis meditatio eſt mortis. Igitur ſoror in Chriſto mihi amabilis, ſi omni hora ad deum vigilaueris, ſapiẽs eris. Si quotidie mentem tuam ad deum leuaueris, & diem mortis tuę ad memoriam reduxeris, beata eris, ſecundum illud quod quidam ſapiens ait: Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. Hac de cauſa te moneo virgo honeſta, vt ſemper ſis pauida ſempérque ſuſpecta. Semper eſto ſolicita, & contra diaboli tentationes aſtuta, ſemper vigila: & contra antiquum hoſtem inceſſanter pugna. Diebus ac noctibus ora cum omni vigilantia, & contra inſidias diaboli viriliter dimica. in omni vita tua eſto prouiſa: & contra verſutias inimici, & cum omni ſolicitudine decerta. Etiã audi honeſta virgo, ea quæ Ieſus L
Chriſtus ſponſus tuus dicit in euangelio: Beatus ille ſeruus quem cum venerit dominus inuenerit vigilantem. Ergo ſi ad eundem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vigilaueris tota mente, inter beatos computaberis in æterna beatitudine. Beata eris, ſi cum omni deuotione oculos mentis ad verum lumen quod deus eſt leuaueris. Vere beata eris, ſi ad deum cum omni inſtantia vigilaueris, quia promiſit deus coronam vigilantibus. Vnde in Canticis Canticorum de oculis ſponſi dicitur: Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, qui lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. Oculi ſponſi ſancti viri ſunt, qui ſicut columbæ in ſimplicitate viuunt: & aliis ſuis prædicationibus atque exemplis viam ſalutis oſtendunt. Super riuulos aquarum eſſe perhibentur, quia ſemper in refectione ſanctarum ſcripturarum conuerſantur: qui lacte ſunt loti, quia per gratiam dei in baptiſmo à peccatis ſuis ſunt mundati. quid per fluenta pleniſsima iuxta quæ ſedent intelligimus niſi ſacræ ſcripturæ profunda, & arcana dicta, quibus nos reficimus dum ea legendo, vel audiendo haurimus? Ad hæc iuxta fluenta columbæ reſidere ſolent, vt vmbram volantium auium in aqua videant, ſuper quam ſe proiicientes vngues rapaces effugiant: ſic ſancti viri ſcriptura ſancta fraudes dæmonum proſpiciunt, & ex deſcriptione quam vident quaſi ex vmbra inimicum cognoſcũt, & eius deceptiones fugiũt. Sic & tu ſoror honeſtiſsima, M
in meditationibus ſanctarum ſcripturarũ eſto aſsidua, quia in eis poteris cognoſcere, qualiter hoſtium inſidias valeas declinare. Honeſta virgo, iterum te moneo, vt te conſiliis ſanctæ ſcripturæ ex toto committas, videlicet vt nihil aliud facias, niſi quod ex reſponſo ſcripturarum audieris: quia ibi inuenies qualiter fraudes dæmonum fugias. Moneo etiam te vt metu rapacium auium, id eſt dæmonum ſuper fluenta ſanctarum ſcripturarum ſedeas, ne tu improuiſa (quod abſit) inimicis tuis præda fias. Rogo vt ſuper riuulos ſanctarum ſcripturarum indeſinenter vigiles, & vt cum ſummo ſtudio deceptiones inimicorum vites. Heu inſipientes quare non cognoſcimus, vel intelligimus, quia in conſpectu domini cogitationes noſtræ antequam ad actum procedant, manifeſtæ ſunt & apertæ? Dicit enim Pſalmiſta, Scrutans corda, & renes deus. Igitur ſoror amantiſsima, cogitemus nos in conſpectu dei ſemper aſtare, & cognoſcamus, quia terra & cinis ſumus. Ecce deus noſter terribilis retribuens vnicuique ſecũdum opera ſua in proximo eſt: & non tardabit, ipſe veniet & ſaluos nos faciet. Vigilemus ergo cum omni perſeuerantia, & deuotione, vt cũ venerit, & pulſauerit non inueniat nos dormientes: ſed vigilantes in ſuis laudibus, & in ſuo amore atque in ſuo ſancto ſeruitio. Curramus ergo dum lucem habemus,

ne tenebræ

A ne tenebræ nos comprehendant. Sic enim ait sapientia dei in prouerbiis: Beatus qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. Qui me inuenerit inueniet vitam, & hauriet salutem à domino. Virgo Christi ideo te moneo, vt cum omni studio vigiles ad deū, vt in die necessitatis tuæ possis eum habere propicium. Igitur honesta virgo, nullus casus te inueniat imparatam, nullus sit casus quem non præueniat meditatio tua, propone ante oculos tuos nihil esse quod accidere nō possit. Commemorare semper futuras miserias, in prosperis meditare quo pacto aduersaberis. Semper cogita in mente ne aliquid contrarij accidat. Sapientis hominis est præuidere iacturam periculi, omnia meditata leuiori euentu accidunt. Expectata mala tolerabiliter feruntur, perspecta res admittatur cum acciderit. Aduenientes impetus præmeditatio frangit, præcogitatio attenuat futuras molestias, præuisio lenit aduentum malorum, inopinatum malum fortiter ferit. Grauia sunt quæ cogitata non fuerant. Acerba existunt in quibus improuisi incurrimus. Improuisa mala grauiter feriunt. Repentinum malum cito frangit, quod prouisum non est, vehementer affligit. Subita maris tempestas terrorem suscitat, improuisus hostis male perturbat: omnia repentina grauiora sunt, quę repente accidunt, grauius occurrunt. Igitur soror mihi in Christo dilectissima, & ad bona & mala cor tuum præpara, in die bonorum ne
B immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum. Esto peruigil sensu, ne vanis cogitationibus polluaris. Ama scientiam scripturarum & contemne vitia carnis. Soror charissima, si ex toto corde tuo ad deum vigilaueris, & ei in omni vita tua cum omni deuotione seruieris, absque vlla dubitatione cum eo in cœlesti curia regnabis. Amen.

De Prudentia. *Sermo LVI.*

SOROR charissima audi dominum Iesum Christum in euangelio dicentem: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Et Salomon ait: Simplicitas iustorum diriget eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos; via simplicis via domini: & pauor his qui operantur malum. Iustitia simplicis diriget animam eius, & in impietate sua corruet, Impius innocens credit omni verbo. Qui autem decipit iustos in via mala in interitu suo corruet, & simplices possidebunt bona eius. Viri sanguinum oderunt hominem simplicem. Iusti autem quærunt salutem illius. Sancta rusticitas sibi soli prodest, & quantum ædificat ecclesiam Christi, merito vitæ tantum destruit, si his qui veritatem destruūt non resistit. & beatus Hieronymus ait, In seruis, & in ancillis
C dei, non est quærendus cultus corporis sed simplicitas mentis, nec simplex, nec rusticus. Ideo secundum se existimet sanctitatem in sua lingua, sed tantummodo in pura & simplici conscientia. Ex duobus imperfectis multo est melius habere rusticitatem sanctam, quàm eloquentiam peccatricem. Magis veneranda est sancta rusticitas, quàm verbosa loquacitas. Soror in Christo dilecta, si nostra intentio est simplex apud deum, in iudicio eius nostra operatio tenebrosa non erit. qui casti esse per iustitiam nesciunt, nequaquam esse innocentes per simplicitatem possunt. Sanctorum electorum ecclesia vias rectitudinis, & simplicitatis suæ timore inchoat, sed charitate consummat. Deus enim non solum verborum sed & cordis inspector est, & diligit eos qui in simplicitate cordis seruiunt ei. Vnde sponsus in Canticis Canticorum loquitur dicens: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ electa genitrici suæ. Mater nostra est regeneratrix gratia dei apud quam vna columba eligitur, quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanent: & ab vnitate non diuiduntur. Multi quippe fideles dum ad ipsum intendunt: dum vno desiderio Christi seinuicem nutriunt, dum habentes cor vnum, & animam vnam se in charitate coniungūt, ex multis membris vnum corpus efficiunt, in me omnes qui in simplicitate vnitatis viuētes vna columba existunt. Ea quæ apud homines despecta sunt, & in contemptu habentur, in magna gloria sunt apud deum. Igitur venerabilis soror, omnipotentem deum deprecemur vt mittat nobis D
spiritum sanctum de cœlis qui nos faciat habere simplicitatem columbæ & prudentiā serpentis, vt simus in malicia simplices, & in bonis operibus prudentes. Serpens enim astutum est animal, vt de aspide legitur: quia videns incātatorem venientem affigit aurem vnam terrę, & aliam cauda obturat, ne incantatoris vocem audiat. Vnde propheta, de his qui crudeles, & prudentes sunt in malo, dicit: Furor illis secundum similitudinem serpentis sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas vt non exaudiat voces incantantium & venefici incantantis sapienter. Imitare ergo, & tu soror amabilis hunc serpentem in hac parte videlicet vt aures tuas claudas, ne mala verba audias. Honesta virgo deprecare deum, vt oleum peccatoris nō impinguat caput tuum. Oleum peccatoris laus est adulatoris. Serpens obturat aurem suam ne audiat incantatorem, & tu claude aurem similiter, vt nō audias detrahentem. Prudens est aspis ne verbum mortis audiat, & moriatur: ergo & tu esto prudens ne verba mala per aures tuas intrent ad animam tuam & moriaris. Igitur sponsa Christi ne prudentia serpentis sine simplicitate colūbæ, nec simplicitas columbæ sine prudentia serpentis debet esse in te: quia columbæ simplicitatem astutia serpentis, vt mala caueat sollicitet, & prudentiam serpentis simplicitas columbæ, vt bona faciat, temperet. Soror amantissima mihi in Christo, etiam columba septem virtutes habet, vt legimus in se, quas tu per gratiam E
sancti spiritus poteris habere in te. Columba sępe super riuulos aquarum sedet, vt viso accipitre veniente se in vndas emergat, & euadat. in tritico meliora grana eligit, sæpe alienos pullos nutrit. Rostro non percutit, nō habet fel, nidum facit in fenestris murorum, gemitum habet pro cantu. Deprecare ergo deum honesta virgo, cum summo studio, vt det tibi has virtutes columbæ, scilicet vt super riuulos sanctarum scripturarum sedeas, & admonitione earū incursum diaboli euadas. In sacra scriptura meliores elige sententias, ex quibus te reficias: nutri aliquos pullos, id est, homines prius à deo alienos tuis verbis atque exemplis ad deum conuerte. Rostro non percutias in proximo tuo, malum non facias nec malum dicas: non habeas fel, id est, non habeas in te iracundiam. In fenestris petrarum fac nidum tuum, id est, spem tuam. Gemitum habe pro cantu videlicet, vt sicut homines gaudent seculares cantilenis seculi: ita tu gaudeas in gemitu, & tristitia spirituali. Igitur soror venerabilis, sicut superius dixi tibi oportet te pariter intelligere, & cauere insidias inimici cum omni solicitudine. Sic te oportet per innocentiam vitæ esse simplicem, vt tamen cum simplicitate vitæ oporteat esse prudentem. Ille qui non miscet prudentiam simplicitati secundum quod ait Propheta: Columba est seducta non habens cor, sed ideo est columba, quia simplex: ideo autem non habet cor, quia nō habet prudentiam. Iterum soror charissima F
te moneo, vt in corde tuo præpares dignum habitaculum Christo, quatenus ipse veniens cum patre & spiritu sancto dignetur aqud te mansionem sibi facere in domicilio tui pectoris. Amen.

Vt laicæ mulieres vitentur. *Sermo LVII.*

CHARISSIMA soror fuge societatem secularium mulierum. Seculares fœminæ quæ tecum non habent vnam professionem, non accedant ad tuam societatem, quia quod amant hæ tibi prædicant. Ecce quod diligunt tibi dicunt: ideo debes vitare societatem secularium fœminarum, quia seculum diligunt, & de secularibus loquuntur. terrena amant, & ideo terrena tibi annunciant, transitoria concupiscunt, & ideo in auribus tuis transitoria exponunt. Sic enim scriptum est: Vnusquisque hoc laudat quod diligit. Et ideo secularis fœmina seculum laudat, quia seculum diligit. Certe si cœlestia diligeret, cœlestia laudaret. Sine dubio, si cœlestia amaret, cœlestia approbaret: cœlestia prędicaret, si æterna concupisceret, æterna tibi suaderet. Et ideo soror moneo te, vt societatem secularium fœminarum expellas à te. Quare? quia corrumpunt bonos mores colloquia mala, & praua. Quid facit vxor viri cum spon-

G sa Christi? Aut quid agit mulier nupta cum virgine deo deuota? Quid in vnum agit secularis fœmina cum Christi sponsa? Quid agit fœmina secularis cũ sanctimoniali fœmina? Vel quid agit fœmina quæ mundum diligit, cum fœmina quæ mundum reliquit? Quid agit fœmina maritata cum muliere Christo dilecta? Quid quæ amat virum cum ea quæ diligit Christum? Fœmina quæ tuum propositum nõ tenes, quare ad tuam societatem venit? Secularis fœmina quæ non habet tuum habitum, quare accedit ad totum cõsortium? Secularis fœmina quid tecum agit, quæ tecum iugum Christi non ducit? Fœmina quæ tecum iugo Christi collum nõ submisit, quare ad tuum colloquium accedit? Dispar est habitu, dispar affectu. Et sicut dispar est vestimento, ita animo. Mulier secularis organum est Sathanæ. Hæc cantat tibi quod illecebras seculi moueat, & semitas diaboli ostendat, sicut legimus: Syrena maris talis est sursum ex vmbilico qualis pulcherrima, & formosa virgo. Ex vmbilico vero vsque ad pedes talis sicut est piscis. Syrena habet caput virginis, & posteriora piscis. Cantat dulce magnis vocibus, & multis modulis atque cum magna dulcedine dat voces concordes. Sed per suas dulces cãtilenas sæpe marinarios decipit, & in discrimine perducit. Sæpe nautæ nauigantes mare dulces audiunt voces Syrenarum, & per dulces voces, & suaues cantus earum decipiuntur, & ad mortale periculum perducuntur. Sicut Syrena per
H dulces cãtus decipit marinarios, ita secularis fœmina per suos deceptorios sermones decipit Christi seruos. Et sicut Syrena per suaues cãtilenas solet nauigantes mare à recto itinere deuiare atque in perditionẽ perducere, ita secularis fœmina per blanda verba ac seductoria solet deo seruientes à sancto proposito retrahere, & in periculum animarum suarum perducere. Igitur soror dilecta mihi in Christo, fuge cantus Syrenarum, ne dum delectaris audire delectamenta terrena, à recto itinere auertaris. Quid enim sunt verba seculariũ mulierum nisi cantus Syrenarum? Ergo cantus Syrenæ fuge, & à lingua male suadentis mulieris separa aures tuas. Sic declina verba secularis mulieris quasi sibilos serpentis. Caue ne sicut serpẽs decepit mulierẽ in paradiso: ita te decipiat venenosa lingua male suadentis mulieris in monasterio. Vide ne mulier vana, & garrula infundat in aures tuas mortis venena. Caue ne mors intret per fenestras tuas, id est, per oculos & aures tuas in animam tuam. Soror venerabilis, cum videris mulierem disparem tui propositi, muni cor tuum scuto fidei: & contra eam trophæo crucis arma frontem tuam. Honesta soror in hoc solum cum muliere seculari concedo tibi colloquium, vt sanctis admonitionibus suadeas illi relinquere seculum, & venire ad monasterium. In hoc solum tantum do tibi licentiam loquendi cum seculari fœmina, vt doceas eam despicere terrena, & amare cœlestia, & etiã exire de seculo: & seruire deo. Iterum vt per tuam allocutionem transitoria despiciat: & æ-
I terna concupiscat. Soror charissima si ita feceris sicut dixi tibi: & te in hoc seculo à malo custodies, & in futuro à domino coronam in cœlo recipies, Amen.

Vt virgo non diligat societatem virorum. *Sermo LVIII.*

SOROR charissima, & si tanto studio fugies fœminas, quanto magis debes fugere viros? Et si tam sollicite vitabis societatem mulierum, quanto magis vitare debes societatem virorum? Et si tanta cura confabulationes fœminarum declinabis, quanto magis deceptiones virorum declinare debes? Et si tantopere aures tuas separabis à verbis fœminarum, quanto magis eas debes separare à seductoriis earum verbis? Soror mihi in Christo dilecta moneo te, vt vir quanuis sit sanctus: nullam tamen tecum habeat societatem, licet sit sanctus & iustus, nullam tecum habeat familiaritatem, quanuis sit religiosus, nullam tecum habeat assiduitatem, quanuis sit bonus, nullam tecum habeat viuendi iugitatem. Quare? Ne visitando familiaritate vtriusque pereat castitas. Ne videndi frequentatione vtriusque annihiletur honestas, ne videndi iugitate vtriusque religiositas infametur, ne videndi vsu vtriusque persona dehonestetur. Decidet à charitate dei, qui occasionem dederit peccandi. Deci- K
det etiam à charitate proximi, qui occasionem prębuerit male faciendi. Quia & si male non facit opere: tamen opinionem pessimam nutrit. Per assiduitatem sæpe peccat homo. Sæpe familiaritas vincit quos vitium superare non potuit, sępe occasio peccandi voluntatem fecit & facit. Quos voluptas superare non potuit, assiduitas superat. Dispar sexus in vnum collocatus illuc prouocat instinctum carnis, quo nascitur. Etiam naturalis flamma carnis accenditur, si illicita attingit. Vir & fœmina diuersi sunt per naturam, qui si in vnum fuerint collocati quanuis non peccent: tamen per vsum inter se malam famam nutriunt. Quis colligabit ignem in sinu suo, & non comburetur? Ignis & stupa in vnum posita flammas nutriunt, quanquam sint contraria, si in vnum fuerint collocata, flammas generant. ita vir & fœmina, si in vnũ fuerint positi licet malum non faciunt, tamen per assiduitatem inter se malam famam nutriũt, & alios de se murmurare faciunt. Religiosus vir, & sanctimonialis fœmina si immoderate coniunguntur sibi, aliis de se locum præbent murmurandi. Sexus viri, & fœminæ diuersus est: & ideo si in vnum cõiungũtur, statim inde occasio peccãdi nascitur. Quid ergo in vnum facit ignis & stupa? Cur serpens collocatur in sinu? Quare ignis collocatur in vestimento? Quare fœmina quæ castitatem promisit deo societatem habet cum viro? Fœmina quæ propter deum seculum contempsit, quare viri fami- L
liaritatem diligit? Quare amat præsentiam virorum, quę cum Christo desiderat intrare cœlestem thalamum? Quare fœmina deo deuota quærit audire deceptoria virorum verba? Quare quæ in seculo maritum habere noluit, in monasterio posita facies hominum videre concupiscit? Igitur soror mihi in Christo dilecta, si vis esse à fornicatione secura: esto mente & corpore à societate hominis separata: si perfecte vis castitatem tenere pro amore Christi, longe te fac à societate viri. Tu circa serpentem præposita tamen non eris longo tempore secura. Circa ignem sedens, & si ferrea sis, aliquando dissolueris. Circa periculum constituta non eris diu illæsa vel secura. Audi ergo soror mihi in Christo amantissima, boni consilij verba: Viri nomen tuum non sciant, faciem tuam non videant, faciem tuam non cognoscant quanuis nomen tuum audiant. Audi etiam virgo honesta Pauli apostoli verba: Oportet nos habere testimonium bonum ab his quæ foris sunt, & intus. Bonam vitam propter nos, bonam vero famam propter cæteros. Soror venerabilis, si propter deum in terra vitaueris societatem virorum, per deum in cœlo habebis societatem angelorum, Amen.

Vt virgo fugiat societatem iuuenum. *Sermo LIX.*

M

CHARISSIMA mea soror, & si taliter viri sancti sunt declinandi ne vtriusque sanctitas pereat assiduitate viuendi, quanto magis declinandi sunt iuuenes qui sequuntur temporalis vitæ tenebrosas vias, ac delectationes? Et si tanta cura frequentiam sanctorum virorum fugere debes, quantomagis te oportet fugere iuuenes huius seculi concupiscentias sequentes? Ad hoc diabolus oculis religiosæ fœminæ iuuenes obiicit, vt formas eorum per diem viderit, meditetur in nocte: & vt recens visio & corporis inspectio assidue versetur in animo. Sic intrat sagitta Sathanæ per ianuas oculorum vsque ad animum. Vnde propheta: Intrauit mors, inquit, per fenestras vestras, ingressa est domos vestras, non intrat sagitta diaboli ad interiora mentis nisi per sensus corporis. Soror in Christo dilecta mihi, amandi sunt viri sed absentes. Amandi sunt homines, non intus sed foris. Diligere debemus homines in animo sed non in domo. Dilige homines in mente sed à longe. Diligendi sunt viri: quia sunt opus dei, sed extra domum. Amandi sunt viri nõ propter pulchritudinem corporis: sed quia sunt opus creatoris. Iterum soror venerabilis te moneo vt nunquã loquaris sola cum solo. Nullus loquatur tecum singulariter: nec tu præter duarum aut trium testimonium loquaris cum aliquo. Non debet sponsa Christi sola cum solo loqui, nisi cum sua magistra,

A cum agit pœnitētiam de suis peccatis. Sanctimonialis fœmina quę cum viro sola loqui desiderat, stultitia in mēte eius regnat. Audi igitur dilecta mihi si perfecte castitatem vis tenere pro amore Christi, lōge discede à societate viri. Si perfecte in terra contempseris societatem virorum pro Christo absq; nulla dubitatione, cum eo regnabis in cœlo. Amen.

Vt virgo non coniungatur malis hominibus.
Sermo LX.

HONESTISSIMA soror audi verba Salomonis, Fili mi si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis: ne æmuleris hominem iniustum, ne sequaris viam eius. Discede ab homine iniquo: habebis pacem. Viri iusti socij sint tibi, & in timore dei sit gloriatio tua. Quemcunque hominem cognoueris obseruantem timorem dei, in amicitia iungatur tibi. Hominibus malis non coniungaris. Beatus Ambrosius: Sanctorum hominum vita cæteris hominibus bene viuendi debet esse norma. Qui enim sancto viro associatus fuerit, ex eius societate accipiet vsum bonæ locutionis & exemplum boni operis, vt accendatur de die in diem mēs eius in amore dei. Nō est valde laudabilis ille qui bonus est cum bonis, sed vere ille est laudabilis, qui bonus est cum malis: vere ille homo
B est laudabilis qui in societate malorum est bonus. Sicut ille est culpandus qui malus est inter bonos: ita ille est laudandus qui bonus est inter malos. Verba vitæ sunt verba hominum deum timentium: & sanitas animæ his qui ea sequuntur & diligunt. Sicut sol oriens expellit caliginem, ita sanctorum doctrina à sensibus nostris expellit tenebras vitiorum. Vnde Dauid propheta: Cum sancto sanctus eris: & cum peruerso peruerteris. Igitur soror mihi in Christo dilecta: si vis bene viuere, malorum societatē declina. Vita malos, caue iniquos, fuge improbos, sperne à te ignauos. Fuge turbas hominum: maxime ætatum quæ pronæ sunt ad vitium: nec te adiungas leuibus personis, nec te admisceas vanis. Bonis te coniunge: bonorum consortium appete, bonorum societatem require, sanctis indiuiduè adhære. Si fueris socia eorum, conuersationis eris & virtutis. Qui cum sapientibus ambulat, sapiens est: qu cū stultis graditur, stultus est. Similis enim simili coniungi solet, periculosum est vitam cum hominibus malis ducere: perniciosum est vitam cum his qui prauæ voluntatis sunt, sociare. Melius est habere malorū odium quàm consortium: sicut multa habet bona vita communis sanctorum: sic plurima mala affert societas malorum. Qui enim tetigerit immūdum, coinquinabitur. Qui tetigerit sordidum sordidabitur. Igitur soror venerabilis, si verba mea libenter audieris: & ea opere impleueris, inter electos dei computaberis.

C

Vt virgo non suscipiat dona vel literas in occulto.
Sermo LXI.

CHARISSIMA soror audi quæ dico. ancilla Christi quæ in abscondito literas vel dona recipit, ordinem suum frangit. Magnum malum facit, & grande peccatum cōmittit si ab hominibus literas vel quodlibet munus suum suscipit, quia suum ordinem frangit: grande malum agit quæ propter tēporalia dona sui ordinis præuaricatrix existit. Sanctimonialis fœmina quæ cum Christo desiderat intrare ad nuptias, non debet hominibus dare sudariola, pectines, corrigias, vel specula aut facias. quæ Christum expectat cum ardente lampade, nō debet ab hominibus accipere dona secularia, scilicet pectines, specula, & cętera alia quę propter amorem Christi velata non debet ab amicis suis accipere vanitatis dona. Quę propter deum super caput suum velum sacrum imposuit: multum peccat, si ab hominibus dona secularia accipit. Sanctimonialis fœmina quæ in talibus delectatur, magna vanitate decipitur: & signum demonstrat meretricis. Vnde dicit beatus Hieronymus: Dulces literas & sudariola & crebra munuscula: sanctus amor non habet. Acsi diceret: Si in mente sanctimonialis fœminæ sanctus amor esset, & dona vanitatis, & superfluitatis ab hominibus non acciperet. Mens casta & religiosa non desiderat à secularibus amicis accipere dona: sed à Christo, pro cuius amore cōtemnit omnia terrena. Qui ab illo solo debet concupiscere bona cum quo D
sperat gaudere in cœlesti patria. Casta fœmina nō quęrit terrena dona sed cœlestia. Quāto homo amplius in terrenis donis delectatur, tanto magis à dei amore elongatur. Sed si sanctimoniales fœminæ faciūt in monasterio quod mulieres seculares facere solēt in seculo: satis culpabiles sunt coram deo. Ergo inter seculares, & sanctimoniales nulla est differentia. Igitur si inter eas quæ sunt in monasterio, & eas quæ sunt in seculo nulla est distantia: itaque inter religiosas, & seculares fœminas nulla est dissonantia. Ergo si sanctimoniales fœminæ delectabilia dona dant suis amicis sicut facere solent meretrices, vbi est honestas, vbi religiositas, vbi castitas, vbi puritas, vbi sanctitas? Si sanctimoniales fœminæ quæ per bona opera debuerant placere deo, suis amicis placent in malo luxuriosa dona dando, vbi est pudicitia, vbi continentia, vbi reuerentia, vbi verecundia? Ita si sanctimoniales fœminę plus volunt placere hominibus in seculo, quàm Iesu Christo æterno regi in cœlo, vbi est obseruantia religionis, vbi rigor ordinis, vbi ardor contemplationis, vbi munditia mentis, vbi cōtritio cordis, vbi solicitudo orationis, vbi gemit⁹ pectoris, vbi habitus monachalis? Si sanctimoniales fœminæ lætantur in temporalibus donis sicut lætari solent seculares homines, vbi est contemptus seculi, vbi timor inferni, vbi memoria iudicij, vbi recordatio æterni incendij, vbi amor dei? Igitur si sanctimoniales fœminæ concupiscunt dona vanitatis ab hominibus accipere, vbi est memoria delictorum, vbi lachrymæ oculorum, vbi recordatio peccatorum? vilipenditur, contemnitur, despicitur, annihilatur. Reuera sanctimonialis fœmina quæ ab hominibus accipit, in quibus delectetur, ordinem suum contemnit. quæ plus gaudet in suorum amicorum donis quàm in præceptis sui ordinis, sui propositi est præuaricatrix. De talibus propheta ait: Dextera eorum repleta est muneribus, acsi diceret: Quanuis opera eorum videantur bona, tamen plus lætantur in muneribus quàm in bonis operibus. Magis volūt ab hominibus accipere dona: quàm à Christo æterna bona. Sanctimonialis fœmina quæ Christum perfecte diligit, delectabilia & superflua dona ab omnibus non recipit, quia Christum in omnibus donis anteponit. Vnde in Canticis Cāticorum ecclesiæ dicitur: Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Turturi assimilatur ecclesia, vel quælibet sancta anima: quia Christum perfecte diligit, & nihil amori eius præponit. Turtur ex quo per occasionem coniugem suum perdidit, nunquam alterum amplius quærit, quia adulterinū amorem non recipit. Sic sanctimonialis fœmina quæ Christum perfecte diligit: amplius adulterinum amorem non recipit, id est, amplius in malo homines non diligit. Religiosa fœmina quæ plus diligit hominem quàm Christum, non est casta, sed adultera: quia Christum contemnit cui fuerat desponsata. Religiosa fœmina quando primum ad monasterium venit, Christum in sponsum suscipit. Post hæc vero si carnaliter hominem super Christum diligit, adulterium facit: & si non corpore, iam tamen adultera est in mente, secundum illud quod dicitur: Qui viderit mulierem ad concupiscēdam eam: iam mœchatus est eam in corde suo: sic etiam mœchatur mulier cum viro, si eum in corde suo concupierit vel eū carnaliter dilexerit. Quapropter dilectissima mihi in Christo soror, te moneo vt Christum sponsum tuum super omnia ames & ab illo solo dona accipere desideres. Obsecro te vt Iesum Christum sponsum tuum super omnia diligas, & pro amore illius secularia dona non accipias. procul dubio qui terrena dona affectat, cœlestia non sperat. Munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Certe si munera excæcant oculos sapientum, obcęcant etiam ne deus videat mētes religiosorum virorum, si (quod verum est) dona oculos sapientum excæcant, etiam & oculos seruorū dei ne Christus videatur, conturbant. Vnde beatus Isidorus: Nō potest oculus mētis alta videre quem puluis claudit: acsi apertius diceret, nō potest oculus mentis perfecte cœlestia conspicere, quem puluis claudit concupiscentiæ. Nō potest mens serui dei ad contemplandum deū esse libera, si adhuc terrenis cupiditatibus obscuratur. Si adhuc mens sanctimonialis fœminæ in terrenis donis delectatur, perfecte cœlestia

G lestia non contemplatur. Si accipiendo vel donando hominibus placere desiderat, deum perfecte non amat. Nam & à deo despecti sunt qui in his vanitatibus placere concupiscūt. Vnde ait Dauid propheta: Deus dissipabit ossa eorū qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. Rogo etiam te soror venerabilis in Christo, vt cum omni deuotione audias Esaiam prophetam dicentē: Qui excutit manus suas ab omni munere in excelsis habitabit, & regem sanctorum videbunt oculi eius in decore suo. Acsi diceret, qui propter deum manus suas ab omni munere excutit: in cœlo habitabit, & regem sanctorum in gloria sua videbit. qui causa amoris dei ab hominibus dona vanitatis, & superfluitatis nō recipit, deum in maiestate sua videbit, & cum omnibus sanctis in decore illius in perpetuū gaudebit. Ideo soror in Christo amabilis, te rogo vt accipias consilium huius sancti prophetę & excutias manus tuas ab omni munere. Si tu in excelsis vis habitare, ab omni munere manus tuas excute. Iterum te moneo per gratiā dei vt studeas imitari illum qui ait: Ego cum iustitia apparebo in conspectu tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua. Amen.

Vt virgo cum deuotione reddat quod deo promisit.
Sermo LXII.

H SOROR charissima bene cogites quid deo voueas, & reddas teipsam, voue integram & redde. Teipsam de peccatis accusa: deum in beneficiis lauda. Nihil boni tibi tribuas, ab illo cuncta bona quæ habes te accepisse dicas. Confitere illum misericordem, te peccatricem: veracem, te mendacem. Rogo soror dilecta vt dicas cum propheta: Intro ibo in domum tuam, id est, in monasterium in holocaustis: hoc est in spiritu contritionis & compunctionis reddam tibi vota mea, id est, ibi me integram offeram tibi in ara cordis quā tibi voui. Necesse est vt qui saluari desiderat, bona quæ deo vouit, cum omni deuotione reddat: quicunque ad gaudia æterna desiderat peruenire: necesse est vt bona quæ deo promisit studeat adimplere, vnde propheta: Vouere & reddite domino deo vestro. Acsi diceret: Vosipsos vouete & reddite: quia necesse est, vt qui vouit etiam reddat: quia vouendo se debitorem fecit. Et melius esset non vouere quàm post votum promissa non soluere. Sunt etiā quædam vota omnibus cōmunia, quædam vero specialia. Communia vota sunt ea quæ in baptismo promisimus scilicet vt nō peccaremus: & vt diabolo, & operibus eius abrenunciemus. Specialia vota sunt quando aliquis se monachum fieri aut canonicum aut eremitam, vel aliquid aliud promittit. Quod si ille qui vouit non reddiderit: saluus esse non poterit. Quare? Quia qui deo vt bene viueret promiserit, si hæc bonis operibus nō impleuerit saluari nō poterit.
I Quisquis bona quæ deo pollicitus est implere neglexerit, ad illa bona quę deus promisit, peruenire non poterit. Ille qui deo nō vult reddere bona quæ vouit ei: quomodo vult à deo accipere bona quæ ei deus promisit? Quomodo vult à deo accipere donum cœleste qui deo non vult reddere suum votum? aut quomodo se putat à deo accipere cœlestia dona qui deo negligit persoluere vota sua? quia non est fidelis, sed infidelis. inter infideles condemnabitur ille qui vota sua deo negligit reddere, inter infideles peribit qui votū suum in bonis non consummauerit. Igitur soror in Christo dilecta mihi moneo te vt facias bonū quod promisisti, non sis in verbis facilis, & in operibus difficilis. Coram deo facere aliquid facile non promittas: sine consideratione virium nihil præsumas, quod non potes facere nō promittas. In conspectu dei multum eris culpabilis, si nō reddideris bonum quod promiseris. Qui vota sua non explent, deo displicent. Inter infideles deputabuntur, qui quod vouerunt non impleuerunt. Melius est enim nō promittere quàm fidē promissi non soluere. Veruntamen soror venerabilis rescinde fidem in malis promissis, in turpi voto muta decretū. Malum quod promisisti nō facias, quod incaute vouisti nō impleas. Impia est promissio quæ scelere adimpletur. Nunc ergo spōsa Christi sicut iam dixi tibi: si cum omni deuotione reddideris deo bona quæ ei promisisti, accipies ab eo æterna bona quæ ille promisit tibi. Amen.

Vt virgo semper illud consideret propter quod venit ad monasterium. *Sermo* LXIII. K

SOROR charissima scito quid sis: cognosce temetipsam, reduc ad memoriā quare sis nata, esto memor cur sis orta, in quem vsum sis genita, qua conditione sis edita. Ad quā rem sis in hoc seculo procreata. Memento conditionis tuæ, serua ordinem naturæ tuæ. Esto quod es facta. Talis esto qualem te deus fecit: qualem te factor instituit, esto talis. Tene modum in omni opere tuo: in omni re temperamentum tene. Nihil facias sine temperantia, nec minus facias aliquid nec nimis nec vltra quàm oportet, nec infra. Etiam in bonis immoderatum aliquid non debet esse. Omnia mediocria sunt vtilia, & in suo modo perfecta quæ cum temperantia fiunt, salubria sunt. Bona autem immoderato vsu noxia efficiuntur. Omnis enim nimietas in vitio deputatur. Temperate facere cuncta, prudentia est: ne de bono facias malum. Soror dilecta respice etiam quid sit aptum cuiquam tempori. Primo videas quid debeas facere, & vbi & quando, qualiter & quandiu facias: per discretionem cognosce causas rerum. Cum omni diligentia distingue omnia quæ agis, diligenter excogita qualiter bonum incipias & perficias. Tene discretionem in omni actione tua. Cum bene distinxeris opus tuū optime iusta eris. Quicquid boni feceris cum discretione, virtus erit: quod sine discretione, erit vitium. Indiscreta enim virtus pro vitio reputatur. Virtus sine discretione locum vi- L
tij obtinet. Per prauam consuetudinem multa sunt vitiata, prauo vsu multa sunt profundata. Multa sunt illicite vsurpata contra pudicos mores. Vsus igitur auctoritati cedat. Lex & ratio prauum vsum vincant. Honesta virgo moneo te vt teneas fidem firmam in corde: galeā salutis in capite, signum crucis in fronte, verbum veritatis in ore, voluntatem bonam in mente: timorem & veram dilectionem dei & proximi in pectore, cingulum castitatis in corpore, honestatem in actione: sobrietatem in consuetudine & bonitate, humilitatem in prosperitate, patientiam in tribulatione, simplicitatem in cōuersatione, spem certam in creatore, amorem vitæ æternæ, perseuerantiam in bonis operibus vsque in finem. Amen.

Vt virgo non quærat placere hominibus de pulchritudine sui vultus. *Sermo* LXIIII.

CHARISSIMA soror vitemus perniciosas pulchritudines ne omnium malorum germina in eo pullulent: qui pulchritudinem corporis diligit semetipsum decipit. Quare? quia pulchritudo corporis fallax est, vana est: terra & cinis est. Deceptio est hominis. Vnde Salomon: Fallax gratia, & vana est pulchritudo. Multi fuerunt & sunt decepti per pulchritudinem corporis. Stulti homines dum con- M
siderant pulchritudinem corporis, incidūt in diaboli laqueū, dum carnis pulchritudinem attendunt, retiaculis diaboli prępediuntur. Multi per pulchritudinem corporis alligantur in peccatis. Deus nō requirit corporis decorem: sed animæ pulchritudinem. Amplius diligit deus spiritualem pulchritudinem quàm carnalē. Christus non delectatur in corporis pulchritudine, sed in animæ puritate, Igitur soror mihi in Christo dilecta, moneo te vt illam pulchritudinem diligas in qua delectatur deus, nunquam hoc animo homines attendas: vt eorum pulchritudinem diligas. non consideres homines hac intentione: vt læteris in eorum pulchritudine. Nūquam ideo homines conspicias, vt pulchritudinem eorum concupiscas. Te etiam rogo vt nunquam vultum tuum componas vt hominibus placeas. Nunquā ideo exornes vultum tuum, vt placeas in oculis hominum. non sit talis intentio tua, vt corā hominibus velis apparere formosa: quia si ob hoc facis vt in cōspectu hominum formosa videaris, Iesu Christo sponso tuo iniuriā facis. Cū sis Christo desponsata si ante oculos hominum vis apparere, non es casta, sed adultera: quasi adultera Christo facis iniuriam, si vt ab hominibus ameris ostendis pulchritudinem tuam, quomodo non adulteraris quæ plus quā Christum diligis homines? Aut quomodo nō facis adulterium quæ homines amas super Christū? quomodo dicis nō sum adultera, quæ Christo te in monasterio tradidisti, & nūc hominibus

A hominibus vis placere de pulchritudine vultus tui. Cum hoc facis, ſignum demonſtras meretricis, hoc facere ſolent meretrices, & ſeculares mulieres: videlicet componũt facies ſuas, vt in oculis hominum appareant formoſa. O quàm turpe eſt, & quàm abſurdũ illud facere fœminas ſanctimoniales quod facere ſolent meretrices, & ſeculares mulieres. Igitur honeſta virgo, audi quæ dico, attende quæ moneo. Nũquam vultum tuum componas, vt hominibus placeas, ſed interius orna faciem tuam, conſcientiam bonis virtutibus: vt Ieſu Chriſto cœleſti ſponſo placere valeas. Deus non delectatur in pulchritudine corporis, ſed in pulchritudine mentis: nõ in compoſitione vultus, ſed in bonis moribus: non in corporis compoſitione, ſed in ſancta cõuerſatione. Cum ſancta anima intus propter Chriſtum bonis moribus ornatur, à Chriſto diligitur, atque amatur, quod bene ſpõſus in Canticis canticorũ, vbi ſponſæ loquitur dicens: Quàm pulchra es amica mea, & quàm decora chariſsima in delitiis: ac ſi diceret, quàm pulchra es amica mea, id eſt, iuſtè ſanctè & religioſè viuendo es pulchra, & me ſuper omnia diligendo es amica. Ideo es pulchra & decora, quia bene viuendo in bonis operibus cõuerſaris: atque ideo es amica, quia perfecte me diligis, quia alterum amicum priuſquam me non diligis, non ſolum es amica mea, ſed etiã chariſsima, quia plus mihi deſideras placere per bona opera in mente, quàm hominibus foras de corporis
B pulchritudine: ideo non ſolum es amica, ſed etiam in deliciis chariſsima. Sancta anima chariſsima dicitur in deliciis videlicet ſcripturarum ſanctarum, quia ad amorem & familiaritatem Chriſti perfecte non peruenit, qui ſcripturæ ſanctæ deliciis abundare contemnit. Ille ad amorem Chriſti perfecte peruenire poterit, qui deliciis ſcripturarum ſe reficit, & Chriſtum diligit, & à Chriſto diligitur: qui vero plus deſiderat placere hominibus de pulchritudine vultus ſui, quàm Chriſto de bonis operibus, nec Chriſtum perfectè diligit, nec à Chriſto diligitur. Moneo ergo te ſoror chariſsima, vt Chriſtum diligas ſuper omnia, quia deus pater te elegit in ipſo ante ſecula. Rogo etiam te, vt illi ſoli placere cõcupiſcas, & vt ab hominibus laudem temporalem non accipias. Amen.

Vt virgo non rideat immoderatè.

Sermo LXV.

SOROR chariſsima, audi ſapientiſsimi Salomonis verba: Riſum deputaui errorem, & gaudio dixi: quid fruſtra deciperis? Error dicitur quando aliud debet fieri, & aliud fit. Tunc ergo fit error quando ille qui debet plorare, ridet. Ideo rurſus dicitur error, quia dum quiſque ridet, diem mortis ſuæ ipſe in mente ſua non habet: verè fruſtra decipitur, qui in temporalibus gaudiis gaudet & lætatur. Decepti ſunt qui gaudent in proſperitatibus huius ſeculi, ſi diem mortis ſuæ ad memoriam reduxiſſent, prius peccata ſua plorarent,
C quàm de rebus vanis riderent. Qui de rebus vanis rident, ſi mala quæ paſſuri ſunt in mente haberent, non riderent, ſed lugerent. Vnde etiam Salomon ait: Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupabit. Et dominus in euãgelio: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur, non dixit, beati qui rident, ſed beati qui lugent: quia verè illi ſunt beati qui peccata ſua lugent, non illi qui de rebus vanis rident. Qui ſecundum deum lugent, beati ſunt, quoniam ipſi conſolabuntur. Et Iacobus Apoſtolus, ſtulte ridentes increpat dicens: Riſus veſter vertetur in luctum, & gaudium in mœrorem. Stultus in riſu exaltat vocem ſuam: ſapiẽs autem vix tacite ridebit. Riſum ergo ſoror dilecta, quaſi errorem deuita, & temporalem lætitiam in luctum commuta. Quare? ſcilicet vt beatifices te, ſi in hac peregrinatione ploraueris te, videlicet vt in die mortis tuæ beata inueniaris, ſi teipſam in hoc mũdo ploraueris. Cognoſce te peregrinam eſſe in hoc mundo, quia non eſt hic patria tua, ſed in cœlo, non habes hic manentem: quia deus promiſit tibi in cœlo Hieruſalem cœleſtem, ad quam Dauid propheta peruenire deſiderabat cũ dicebat: Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum domini ibimus. Tali etiam deſiderio ardebat Chriſti ſeruus qui dicebat: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ille etiam ad cœlum peruenire cupiebat, qui dicebat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar. Quando hæc dicebat, de vanitatibus huius mundi non ridebat, ſed de hac peregrinatione lugebat. Igitur honeſta virgo, D
gaudium tuum ſemper ſit in cœlo. Tui cordis lætitia ſemper ſit modeſta & tranquilla, iuxta quod apoſtolus ait: Gaudete in domino ſemper: iterum dico gaudete. Et alio loco dicit: Fructus autem ſpiritus eſt gaudium. Talis fœcunditas non perturbat mentem fœcunditate ridẽdi, ſed ſubleuat animam per deſiderium ad cœleſtem patriam, vbi poſsit audire: Intra in gaudium domini tui. Facies hominis eſt ſpeculum cordis, per riſum poteſt homo cognoſcere cor ſanctimonialis fœminę. Riſus & ioci inutiles conſcientiam vanam oſtendunt ſanctimonialis fœminæ, plerunque quale ſit cor fœminæ ſanctimonialis demonſtrat riſus, & iocus turpis. Non enim illa imprudenter rideret, ſi cor caſtum haberet: nunquam rideret laſciuè, ſi laſciuiam non haberet in mente. Sic enim ait dominus: Ex abundantia cordis os loquitur. Ergo ex abnndantia vaniſsimi pectoris ridet facies virginis, in mente fœminæ, ſi vanitas non eſſet de vanitate, nunquam rideret. Mens caſta plus gaudet in luctu quàm in riſu. Certè ſi ſanctimonialis fœmina haberet in mente veram caſtitatem, plus amaret lachrymas, quàm letitiam temporalem; ſi ad memoriam reduceret ſuas negligentias & inferni pœnas, plus diligeret lachrymas quàm riſus. Vbi riſus & iocus abundant, ibi perfecta charitas non regnat. Si ſanctimonialis perfecte Chriſtũ diligeret non rideret, ſed cum deſiderio illius indeſinẽter ploraret: quia qui perfecte Chriſtum diligit & timet, non ridet, ſed amore eius E
luget. Miror quare illa quærit iocos & riſus, quæ ideo venit ad monaſteriũ, vt pro peccatis ſuis funderet lachrymas. Miror quare non habet verecundiam, qui in riſu exaltat vocem ſuã: vel turpe eſt ei ridere, quæ in hac peregrinatione debuerat peccata ſua plorare. Nos miſeri quare ridemus qui de omnibus operibus noſtris in conſpectu angelorum, & omniũ ſanctorum deo rationem reddituri ſumus? ideo melius eſt nobis in hac vita lugere peccata noſtra, vt à domino poſsimus conſequi veniam in futuro. Obſecro igitur te ſoror venerabilis, vt riſus & iocos caueas: & pro peccatis tuis indeſinenter lachrymas fundas: iocos & riſus fuge, & peccata tua inceſſanter luge. Audi ſponſa Chriſti, quid ſponſus in Canticis canticorum ſponſæ loquitur dicens: Oculi tui ſicut piſcinæ in Eſebon dicuntur. Quia dum ſancta anima de hac peregrinatione plorat, per gratiam dei à peccatis ſe lauat. Sic ſanctimonialis fœmina debet ſine intermiſsione lugere vt ſe à peccatis ſuis poſsit lauare. Igitur ſoror chariſsima, ſi in hac vita peccata noſtra perfecte plorauerimus, & à vanitatibus huius mũdi receſſerimus, peccatorum noſtrorum veniam nos obtinere credimus.

Vt virgo non deſideret ciuitates videre.

Sermo LXVI.

HONESTISSIMA ſoror, audi quomodo Hieremias propheta noſtras iniquitates plorat dicens: Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color eius optimus? F
Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium platearum. Per aurum intelligimus vitam religioſorum hominum, quæ antea erat per gloriam virtutum clara: nunc vero per turpes operationes eſt obſcura. Color optimus auri, ſignificat habitũ ſanctitatis, qui per bona opera prius erat precioſus atque optimus: nunc vero per vitia & ſecularia opera eſt mutatus, & vilis atque deſpectus. Verè eſt mutatus habitus optimus religioſorum virorum, videlicet monachorum, canonicorum & ſanctimonalium fœminarum, quando amplius componitur: vt placeat in conſpectu populi, quàm vt placeat in conſpectu dei. Verè eſt mutatus optimus color auri, quando plus aptatur habitus religioſorum virorum, vt placeat per vanam gloriam in conſpectu omnium, quàm vt placeat per humilitatem ante Deum. Certè hodie ſunt mutata religioſorum virorum optima veſtimenta, quando magis ornantur, vt placeant in palatio regis, quàm in conſpectu creatoris. Sequitur: Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omniũ platearum. Lapides ſanctuarij deſignant religioſos viros, qui nunquam debent foris vagari, ſed in ſecreto monaſterij ante oculos dei ſemper commorari. Sed diſperſi ſunt hodie lapides ſanctuarij in capite omnium platearum, quando religioſi viri quærendo vana & ſecularia foris vagantur. In capite omniũ platearum lapides ſanctuarij ſunt diſperſi, quãdo

G viri religioſi plus deſiderant in palatio regis verſari, quàm intra clauſtrum monaſterij commorari. Diſperſi ſunt, quando plus deſiderant audire ſuperflua verba diuitum, quàm præcepta ſcripturarum. In capite platearum diſperguntur, quando plus lætantur in conuiuiis & locutionibus diuitum, quàm in paupertate & abſtinentia religioſorum fratrum. Serui Dei plus debent diligere legumina in monaſterio, quàm opulenta conuiuia in ſeculo. Religioſi viri plus debent amare olera inter ſuos fratres, quàm multitudinem ciborum inter diuites. Viri religioſi amplius debent gaudere in menſa pauperũ fratrum, quàm in menſa regum. Quare? Quia ſicut ait Auguſtinus: Melius eſt minus egere, quàm plus habere. Melius eſt pro Chriſto in monaſterio paupertatem ſuſtinere, quàm in ſeculo multas diuitias habere. Neceſſe eſt igitur, vt quiſque religioſus ſi ſaluari deſiderat, ſeculum cõtemnat: & ſeſe intra monaſterij clauſtra concludat. Debet religioſus vir conuentus ſecularium hominum fugere, & ſocietatem ſeruorum dei requirere. Viri religioſi plus debent diligere clauſtra, quàm regis aulam. Nunc igitur, audi quæ dico, auſculta quæ moneo. Melius eſt tibi in clauſtro ſedere, quàm plateas ciuitatis circuire: plus dilige in monaſterio conſiſtere, quàm ciuitates videre. Melius eſt quieſcere intra parietes monaſterij, quàm apparere in conſpectu populi. Si te incluſeris in clauſtro, amaberis à Chriſto. Quod bene in Canticis canticorum ſponſus
H inſinuat, cum ſponſæ loquitur dicens: Ortus concluſus, ſoror mea, ortus concluſus, fons ſignatus. Vnaquæque ſancta anima, ortus concluſus eſſe intelligitur, quia dum virtutes nutrit, flores gignit: virtutibus ſe nutrit, reficit, fructus quos germinat eoſdem cuſtodit. Concluſus enim ortus ſancta anima eſſe dicitur, quia dum amore vitæ æternæ à ſtrepitu ſeculari ſe abſtrahit: dum viſus hominum fugit: dũ bona quæ agit propter laudes hominum abſcõdit: dum ſe propter Deum ne ab hominibus videatur includit: dum humanas laudes contemnit, ipſa bona contemnere intentione ſe circumſepit, ne ad interiora rapienda hoſtis antiquus irrumpere poſsit. Fons etiam ſignatus dicitur, quia dum cœleſtia aſsidue cogitat, ſcientiam ſcripturarum ſemper in ventre memoriæ congregat: quaſi aquas viuentes ſancta mens in ſe gignere non ceſſat: ex quibus ſcientes proximos reficere valeat. Igitur ſoror charisſima, ſicut ſuperius dixi tibi: Si dum viuis teipſam pro amore Chriſti intra parietes clauſtri incluſeris, & perfectè præceptis regulæ adhæſeris: poſt hanc vitam cum eodem domino noſtro Ieſu Chriſto ſponſo tuo in thalamo lætaberis. Amen.

De tentatione. Sermo LXVII.

HONESTISSIMA ſoror, audi Iacobum apoſtolum dicentem: Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis. Et beatus Hieronymus dicit: Nihil eo fortius qui diabolum vincit: &
I nihil imbecillius, quàm ille qui à carne ſua ſuperatur. Sagittæ diaboli frigore vigiliarum, & ieiuniorum parcitate ſunt extinguendæ. Callidus inimicus noſter ſemper exquirit, vnde nos decipere poſsit: & non tantum curat iugulare corpora, ſed animas quaſi lupus gregem. Diabolus diſsipat animas, cum fidelem populum per tentationem necat: tamen diabolus non amplius tentat electos, quàm permittat Deus: quando diabolus ſeruos dei tentat, eorum vtilitatibus ſeruit, cum eos per tentationes ſuas non decipit, ſed erudit. Sæpe tentationes quas diabolus commouet ad interitum hominum, deus conuertit eas ad profectum animarum. Nunquam ſerui dei tentationes diaboli ſuſtinere potuiſſent, ſi nequitiam eorum pietas Dei non temperaret vel refrenaret, quanuis diabolus ſemper cupiat tentare ſeruos dei: tamen ſi à Deo poteſtatem non accepit, nõ poteſt implere quod quærit. Vnde & omnis voluntas diaboli ſemper eſt iniuſta, ſed tamen permittente deo, iuſta eſt poteſtas eius. Diabolus ex ſemetipſo iniuſtè quærit tentare ſeruos Dei, ſed eos qui tentandi ſunt tentare non poterit, niſi ei Deus licentiam dederit. Vnde & in libris Regum de diabolo ſcriptum eſt: quia ſpiritus domini male exagitabat ſatum, vbi iuſte quaſi ſpiritus domini erat: cur malus erat: & ſi malus erat, cur domini erat, ſed in hoc loco comprehenſa eſt duobus verbis, & dei poteſtas iuſta: & diaboli voluntas iniuſta. Nam ſpiritus malus erat per malam voluntatẽ, & idem ſpiritus domini erat per acceptam iuſtisſimam poteſtatem. Diabolus non eſt miſſor vitiorum, ſed ſo- K
lummodo incentor, neque alibi poteſt fomenta cõcupiſcentiæ ſuccendere: niſi vbi prius graues delectationes cogitationis viderit. Sed ſi à nobis expellimus delectationes prauæ cogitationis: ſtatim diabolus confuſus recedit, & arma tentationis eius franguntur. Sæpe diabolus per ſpiritum boni vult decipere ſeruos dei, quando ſe ſimulat in angelum lucis: ſed diſcretio ſanctorum tanta debet eſſe, vt inter bonum & malum valeat diſcernere, ne eos diabolus fraudulẽter valeat decipere. Hæc eſt enim percunctatio Ioſue dicentis: Noſter es an aduerſariorum? Propter hoc & Hieremiæ prophetæ dicitur: Si precioſum à vili ſeparaueris, quaſi os meum eris. Diabolus in oculis ſecularium hominum terribilis eſt, ſed in oculis electorum Dei vilis eſt. Increduli diabolum timent quaſi leonem. Illi vero qui in fide fortes ſunt, diabolum deſpiciunt quaſi vermiculum: & cum eum viderunt, contemnunt. Diabolus eſt ſerpens lubricus: ſed ſi capiti eius, hoc eſt primæ ſuggeſtioni non reſiſtitur, totus in intima cordis dum nõ ſentitur illabitur. Vicia diabolicarum tentationum fragilia ſunt: ſed ſi non caueantur, & per vſum in conſuetudinẽ tranſeant, in nouiſsimis fortiter conualeſcunt, ita vt nunquam, aut cum difficultate vincantur. Diabolus quando decipere aliquẽ hominem quærit: prius naturam vniuſcuiuſque hominis intendit, & inde ſe applicat, vnde videt hominem aptum ad peccandum. Vnde beatus Iſidorus: Amplius tentat diabolus ho-
minem ex parte illa qua eum videt per exceſcentem humorem facile inclinari ad vitia: vt ſecundum humoris conſperſionem adhibeat & tentationem. Sicut ille qui aquam deducit: non eam per aliam partem mittit, niſi vbi eã melius currere cognoſcit. In tota vita diabolus cupit hominem decipere, ſed amplius in fine. Et hoc eſt, quod in principio ſerpenti dictum eſt: Tu inſidiaris calcaneo eius. Tunc diabolus calcaneo hominis inſidiatur, quando eum in fine vitæ decipere conatur. Quia nimirum diabolus hominem quem ſpatio vitæ non decipit, in fine decipere diſponit. Proinde quàuis homo ſit iuſtus, nunquam tamen neceſſe eſt, vt ſit in hac vita ſecurus: ſed ſemper humilis caueat: ſempérque ne in fine decipiatur ſollicitus pertimeſcat. Igitur ſoror mihi in Chriſto dilecta, neceſſe eſt vt deprecemur deum omnipotentem, ne permittat nos tentari ſupra id quod poſſumus ſuſtinere: quia ſemper deus vires diaboli reſtringit, ne tantum noceat, quantum nocere cupit. Vnde in Canticis canticorum ſpiritus ſanctus diabolum increpat, dicens: Surge Aquilo & veni Auſter, perfla ortum meum, & fluant aromata illius. Per Aquilonẽ qui in frigore conſtringit & torpentes facit, quid aliud niſi immundus ſpiritus deſignatur, qui dum tentat & poſſidet omnes reprobos à bono opere torpore facit: per Auſtrum vero, ſcilicet calidum ventum ſpiritus ſanctus deſignatur: qui dum mentes electorum tangit, ab omni torpore relaxat, & feruen-
M tes in Dei amore facit. Ergo ſurgat Aquilo, id eſt malignus ſpiritus ab eccleſia, vel ab vnaquaque fideli anima diſcedat: ne amplius tentet quàm oportet, veniatque Auſter & perflet ortum ſponſi, & fluant aromata illius. Vt ſpiritus ſanctus videlicet adueniens ignem charitatis mentibus infundat, & à tẽtatione atq; à torpore negligentiæ mentem ſoluat. Quod dum agit aromata fluunt, quia adueniente ſpiritu ſancto cor quod prius torpuerat, ad bona opera ſe excitat, & quaſi ortus floreſcit, & poſt florem fructus redolentes ac reficientes facit, quibus ſe & proximos ſuos per bona exempla reficit. Interrogatio. Frater chariſsime, rogo vt oſtendas mihi quod eſt remedium aduerſus tentationes dæmonum. Reſponſio. Soror mihi in Chriſto dilecta, hoc eſt remedium eius qui vitiorum vel dæmonum tentationibus æſtuat, vt quanto amplius tentatur, tanto amplius ad orationem currat. Si ergo cogitationes huius ſeculi malæ & ſordidę cõturbant cor tuum, & perſuadent aliquid illicitum perpetrare: per orationes puras & vigilias ſanctas depellentur ab anima. Aſsidue cũ omni deuotione aſsiſte in conſpectu domini in tempore orationis tuæ: vt imminentem tentationem diaboli facilius poſsis euadere. Cognoſce venerabilis ſoror, quia non ſolum debemus pugnare contra diaboli tentationem, ſed etiam contra vitia carnis. Quare? Quia caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum: ſpiritus autem aduerſus carnem. Ideo tam perſeueranter debemus

A debemus orare quousque possimus per gratiam dei suggestiones carnalium desideriorum atque tentationes dæmonũ vincere. Freques oratio extinguit impugnationem vitiorum. Oratio continuat superat tela diaboli. Oratio est prima virtus aduersus tentationum incursus. Igitur soror charissima, sicut iam dixi tibi, per orationes puras & vigilias sanctas poteris superare tentationes diabolicas. Sed si adhuc sentis molestias carnis, si tangeris stimulis carnis, si memoria libidinis adhuc titillat animum tuum, si caro tua adhuc te impugnat, si te luxuria tentat, si te libido ad peccandum inuitat obiice tibi memoriam mortis tuæ, propone tibi futurum iudicium, reduc ad memoriam futura tormenta, propone tibi æterna supplicia: & etiam propone ante oculos tuos perpetuos ignes infernorum, propone tibi horribiles pœnas gehennæ. Memoria ardoris gehennæ extinguat in te ardorem luxuriæ, Amen.

De somniis. Sermo LXVIII.

HONESTISSIMA soror, ea quæ dicuntur ausculta. Sæpe in noctibus dæmones occurrentes conturbãt sensus hominum per visiones: sæpe etiam aperta impugnatione grassantes corpora hominum verberant. Diuerso modo fiunt somnia. Quædam somnia eueniunt per saturitatem, siue per exinanitionem, quæ etiam per experientiam nota sunt: quæ-
B dam etiam ex propria cogitatione oriuntur. Nam sæpe quæ in die cogitamus, in nocte recognoscimus. Multa somnia eueniunt ex illusione immundorum spirituum Salomone attestante qui ait: Multos errare fecerũt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Quædam autem visiones iusto eueniũt modo, id est supernæ reuelationis ministerio, sicut in veteri testamẽto legitur de Ioseph filio Iacobi, qui per somnium fratribus dicitur præferẽdus: vel sicut legitur in euangelio de Ioseph sponso Mariæ, qui per somnium est admonitus, vt fugeret cum puero in Ægyptũ. Nonnunquam accidunt permixtę etiam visiones, id est cogitationes simul & illusiones, atque itẽ cogitationes, simul & reuelationes, Daniele dicente: Qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ vẽtura sunt. Quanuis quædam vera somnia sint, tamen facile non debemus eis credere, quia diuersis imaginationibus nascuntur, & vnde veniãt perfectè non cognoscimus. Igitur somniis facile non debemus fidem adhibere. Ne forte Satan in angelum lucis se transformans, aliquem hominem incautum decipiat. Aliquando dæmones, quosdam curiosos, & somnia obseruãtes ita deceptoria arte decipiũt, vt quædã somnia non aliter eueniant quã ipsi dicunt: ideo aliquando vera pronunciant, vt in multis fallant. Sed quanuis ita somnia eueniunt sicut pronunciant dæmones, tamen credenda non sunt: ne ex illusione procedant, secundum testimonium scripturæ dicentis: Si dixerint vobis,
C & ita euenerint, non credatis. Somnia similia sunt auguriis, & qui ea obseruant, augurari noscũtur. Ergo somniis fides non est adhibẽda: quanuis videantur esse vera. Qui in somniis vel auguriis spem suã ponit: non confidit in deo, & talis est qualis ille qui ventum sequitur, aut vmbram apprehendere nititur. Auguria mendacia, & somnia deceptoria vtraque vana sunt non debemus credere somniis, ne forte decipiamur in illis. Spes nostra in deo semper sit firma: & de somniis nulla nobis sit cura. Dignum valde est, vt in deo ponamus spẽ nostram: & in somniis nullam habeamus fiduciã. Ideo soror charissima, te moneo, vt mens tua non sit in somniis, vel auguriis intenta, sed in deo omnipotẽti sit firma. Si enim auguria vel somnia obseruaueris, cito decipieris. In omni vita tua cõtemne auguria & somnia, & pone spẽ tuam perfectè in dei prouidentia: & in hac vita, & in futura venient tibi prospera.

De breuitate vitæ. Sermo LXIX.

SOROR charissima, audi verba Salomonis: Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sciẽtia, nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas. Tantum enim in hac præsenti vita est licitũ operari bonum. In futura nãque vita, iã non expectatur operatio, sed bonorũ operum retributio. Vita ista breuis est, & caduca. Vnde beatus Isidorus: Qui longitudinem præsentis vitæ, non de suo spatio, sed de eius fine cõsiderat, quàm si breuis & misera D satis vtiliter pensat. Igitur soror dilecta mihi in Christo, si veram vitã quæris, ad eam vitam tende, quæ est vera pro quã es Christiana, id est ad vitã æternã. Æterna vita est vitalis, ista est mortalis. Ideo debes in carne mori mundo; ne moriaris in anima Christo. Tunc quisque viuere creditur, si secundum seculum moriens in solo deo viuit, in quo viuere promisit. De mora vitæ huius tædiũ patitur iustus: eo quòd ad desideratam patriã tarde perueniat. Venturi exitus ignorantia hominibus est incerta: & dum quisque mori non arbitratur, cõfestim moritur. Vnde festinet vnusquisq; emendare malum quod fecit, ne in iniquitatibus moriatur: & simul finiatur vita cum culpa. Diabolus quos viuentes accendit ad vitia, morientes subito nititur pertrahere ad tormenta. Quanuis homo in hac vita iustus sit: tamẽ cum de corpore isto egreditur pertimescit, ne supplicio dignus sit. Tranquilla vocatio cõmendat finem iustorum hominum, vt ex eo intelligatur sanctorum angelorum habere consortium: ex quo sine graui vexatione de hoc mortali corpore egrediuntur. Iesus Christus filius Dei cum magno honore recipit seruos suos ab hac vita recedentes in æterna beatitudine. Vnde sponsa in Canticis canticorum loquitur dicens: Dilectus meus descendit in ortum suum ad areolam aromatis, vt descendit: quia ecclesiam visitans ad eos maiori gratia venit, quos sanctis operibus & exemplis virtutem odorum bonæ famæ proximis suis emittere cognoscit: E ortis pascitur, quando in virtutibus animarum delectatur. Lilia colligit, quãdo electos suos ab hac vita succidit, & ad gaudia æternæ vitæ eos transire facit. De talibus dicitur: Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Tela consumitur filis, & vita hominis expenditur diebus singulis. In die mortis animæ electorum nimio terrẽtur metu, incerti vtrum ad præmium, an ad supplicia transeant. Qui autem electi, in fine suo purgantur à leuibus peccatis. Quidam vero in ipsa mortis suæ hora hilarescunt, & gaudent ex contemplatione æternorũ bonorum. Ideo voluit omnipotẽs deus, diem mortis nostræ nobis esse incognitum, vt semper ignoretur, semper esse proximus credatur. Et tanto quis sollicitus sit in bono opere, tanto incertior esse de sua euocatione. Dæmones suscipiunt animas malorum hominum in die mortis eorum, vt ipsi sint tortores in pœnis qui fuerunt suasores in vitiis. Tunc maligni spiritus opera sua requirunt, quando anima de corpore egreditur: & tunc mala quæ suaserunt replicant, vt eam secum ad tormenta pertrahãt, iniquus post mortem ducitur cruciandus: iustus vero post laborem quiescit securus. Sicut enim electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quòd à die exitus sui ignis peccatores exurat. Soror mihi in Christo dilecta, ideo in auribus tuis hæc expono; vt cognoscas quia necesse est nos terrena semper despicere, & diem mortis nostræ semper in mente habere. Audi etiam quid Iacobus apostolus dicat: Quæ est vita nostra, nisi vapor ad modicum parens? Iterũ Salomon ait: Ne glorieris in crastinum, F ignoras enim quid superuentura pariat dies. Sollicite ergo soror venerabilis, debes viuere, & terminum vitæ tuæ considerare quotidie, vt huius seculi blandimenta possis despicere, & cœlestia bona acquirere. In omnibus operibus tuis considerare nouissima tua, & in æternum non peccabis: quia si ea semper consideraueris, nunquam aut raro peccabis. Hac de causa te moneo soror, vt in rebus vanis huius mundi non læteris: quia sine dubio morieris, nec habeas spem in rebus temporalibus, quia per nullam sortem poteris effugere mortem. Caro misera, cur in terrenis lætatur, quæ ad manducandum vermibus præparatur? Honestissima soror, ideo hoc dixi, vt nunquam obliuiscatis ordinem tuæ conditionis. Memento quia cinis es, & in cinerem reuerteris. Puluis es, & in puluerem ibis. Sic enim ait dominus primo homini. Reduc etiam ad memoriam, ea quæ Iob de se locutus est dicens: Quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentũ quod comeditur à tinea. Memoriam tuæ mortis obiice. Diem exitus tui tibi propone. Dies mortis tuæ semper sit in memoria tua, & recordatione illius perfectè caueas peccata & vitia. Amen.

G *De morte.* *Sermo LXX.*

SOROR venerabilis,rogo vt audias verba cuiuſdam ſapientis: O mors,quàm amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtãtiis ſuis.Et iterum: O mors,bonum eſt iudicium tuum homini indigenti,& qui minoratur diuitiis & viribus.Huic ſimile eſt quod ait beatus Iſidorus:O mors,quàm dulcis es miſeris, quàm ſuauis es amarè viuentibus, quàm iucunda es triſtibus atque lugentibus.Mors ponit finem omnibus malis in hac vita. Dat terminum malis in hoc ſeculo,adimit omnem calamitatem. Mors præbet terminum hominibus in tribulationibus in hoc mundo,ſed heu expectata mors tarde venit.Igitur ſoror chariſsima,meliꝰ eſt bene mori,quàm malè viuere:melius eſt nõ eſſe,quàm eſſe infeliciter. Interrogatio.Frater dilecte,rogo te,vt dicas ſi debemus mortuos lugere,aut pro amicis mortuis plãctum facere. Reſponſio. Soror dilecta, ad hoc beatus Iſidorus reſpondeat tibi : Quanuis inquit pietas pro defunctis fidelibus plorare iubeat : fides tamen pro eis lugere vetat. Pro fidelibus igitur defunctis non debemus plorare, ſed deo gratias agere : quia eos de miſeria huius ſeculi dignatus eſt liberare: & eos ad loca refrigerij lucis ac pacis, ſicut credimus fecit tranſire. Defunctos fideles lugere non debemus, quos ad requiem migraſſe non dubitamus.Honeſta virgo, audi quæ dico:Illi homines ſunt in morte
H plorandi, quos dæmones cum ignorantia rapiunt: non illi quos angeli cum honore ſuſcipiunt. Vel illi ſunt lugẽdi,quos dæmones pertrahunt ad pœnas inferni : non autem illi quos angeli perducunt ad gaudia paradiſi.Aut illi ſunt plorandi,qui poſt mortem à dæmonibus ſepeliuntur in inferno : non illi qui ab angelis collocantur in cœlo.Illi ſunt plorandi, qui malè moriuntur : non illi qui bene finiunt. Illi ſunt flendi, qui mala morte præoccupantur, & non illi qui precioſa morte honorantur.Chriſti virgo, audi quæ dico: Quando mortuos qui bene moriuntur, lugeo,mihi noceo, & illis non proficio: quando mortuos ploro,& illis nõ prodeſt,& mihi obeſt. Illi ergo mortuos ſuos carnaliter lugeant, qui reſurrectionem negant: aut qui poſt mortem nõ credunt reſurrectionem. Igitur ſoror chariſsima, nos qui mortuos noſtros credimus cum Chriſto regnare,nõ debemus pro eis plorare,ſed orare: non debemus mortuos carnaliter lugere,ſed pro eis domino preces fundere: vt eos dignetur de pœnis eripere.

De iudicio. *Sermo LXXI.*

DVPLEX eſt iudicium diuinum : vnum quo in hac vita iudicãtur homines:alterum quo in futura iudicabuntur. Propterea quidam hic iudicantur propter infirmitates & paupertates,& per varias tribulationes huius ſeculi, ne in futuro
I iudicentur.Ideo quibuſdam ad purgationem proficit tẽporalis pœna : quorundam vero hic inchoatur damnatio, & illis ſperatur perfecta perditio. Quidam iudicantur in hoc ſeculo per tribulationem : quidam vero in futuro iudicabuntur per ignem ad examen diſtricti iudicis,nec iuſtitia iuſti ſecura erit: inde eſt quod de domino loquitur Iob : Innocentem & impium ipſe conſumit. Conſumitur quippe à Deo innocens, quando ipſa innocentia liquidius requiſita, & diuinæ innocentiæ comparata nihil efficitur. Conſumitur etiam à Deo impius,quando ſubtilitate diuini examinis impietas illius requiritur,& de recto damnatur.Chriſtus in iudicio pro diuerſitate meritorum mitis,ac ſuauis apparebit electis:probis vero apparebit terribilis.In die iudicij qualem vnuſquiſque habuit conſcientiam, talem iudicem habebit : vt Chriſto in ſua tranquillitate manente illis ſolis terribilis appareat,quos mala conſcientia accuſat. Soror chariſsima, audi beatum Iſidorum:Nullus homo eſt ſine peccato,nec quiſquam ſecurus eſſe poteſt de Dei iudicio:cum etiam de ocioſis verbis reddenda ſit ratio.Heu nobis miſeris peccatoribus.Heu nobis indignis quid in illa die dicturi ſumus,qui non ſolum ocioſis verbis,ſed & factis quotidie peccamus : & à malis actibus nunquã ceſſamus. Si in iudicio omnipotentis Dei iuſtus ſecurus nõ erit,quid de nobis peccatoribus erit ? Si ad examen diſtricti iudicis,nec iuſtitia iuſti, & hominis erit ſecura. Nos miſeri quid faciamus in die illa,qui quotidie multiplicamus peccata noſtra? Si in die iudicij vix ſaluabitur iuſtus: nos qui innumerabilia peccata fecimꝰ, in die illa vbi apparebimus?Nullus K
homo ſine timore poterit eſſe in die illa,quãdo cœli mouendi ſunt & terra: & omnia elementa calore ſunt ſoluenda, de qua etiam dicitur:Dies illa,dies iræ,dies tribulationis,dies miſeriæ & vindictæ,dies nubis & caliginis,dies tubæ & clangoris,tribulabitur in eã fortis. Heu frater mi,quid in illa die dicturi ſumus,quãdo ille diſtrictus iudex aduenerit? Dum enim aduentum illius memoraſti,me plorare feciſti. Tu memorando terribilem diem iudicij,ad lachrymas me coëgiſti. Soror mihi in Chriſto dilecta,bene feciſti,ſi cum timore diſtricti iudicis fleuiſti : quia antequam appareat dies iudicij, oportet nos peruenire ante faciem eius in confeſsione : & lachrymas noſtras in conſpectu eius ponere.In hac vita eſt tempus acceptabile,& dies ſalutis.Vnde dicitur: Quærite dominum dum inueniri poteſt:inuocate eum dum prope eſt.In hac vita non videtur iudex, & eſt prope. In futura vita videbitur, & erit longe.Igitur ſoror chariſsima,neceſſe eſt,vt quæramus dominum in toto corde,& tota mente in hac præſenti vita, ſi eum inuenire quærimus in futura. Si eum in hac vita cum omni deuotione quæſierimus,& à malis operibus receſſerimus, in die iudicij miſericordiam ab eo cõſequemur, quia benignus & miſericors eſt. De illo nanque ſcriptum eſt: Suauis dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.
Igitur ſoror chariſsima,deprecemur ipſum terribilem, ac iuſtiſsimum iudicem cum lachrymis & omni deuotione, vt in L
die iudicij non reddat nobis ſecundum iniquitates noſtras, ſed ſecundũ miſericordias ſuas, & vt non permittat nos cum impiis audire illam terribilem ſententiam : Ite maledicti in ignem æternum. Sed vt nos faciat cum electis ſuis audire: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.

De exhortatione. *Sermo LXXII.*

SOROR chariſsima,iam per gratiam dei nauim locutionis ad portum dirigo,ſed tamen iterũ ad te reuertor loquendo. Tu enim rogaſti,vt verba ſanctæ admonitionis ſcriberem tibi. Ego vero ſi non vt debui tamen per gratiam dei, vt potui ex dictis ſanctorũ patrũ ad tuã cõmonitionem ſententias collegi,quas tuæ dilectioni in hoc libro repræſentaui.Ecce igitur ſoror mihi in Chriſto dilecta, habes bonæ vitæ monita.Datum eſt tibi conſilium bene viuendi,& etiam norma. Nulla iam ignorãtia à peccato te excuſat. Non es iam neſcia bonæ vitæ.Non enim imprudẽs,aut ignara bene viuẽdi.Iam non poteris dicere,per ignorantiã peccaui. Quare?Quia iam lex expoſita eſt tibi, quam debes ſequi:iam oſtenſa ſunt tibi præcepta bene viuẽdi:iam demonſtratum eſt tibi qualiter in domo Dei debeas conuerſari: qualis debeas eſſe iã oſtenſum M
eſt tibi.Iã habes cognitionem mandatorũ:iã ſcis quid ſit rectè viuere.Vide ergo ne vltra offendas.Vide ne deinceps bonum quod noſti decipias : bonum legis malè viuendo contemnis. Si bona quæ legis malè viuendo contempſeris, in conſpectu dei,nimis eris culpabilis.Quare?Quia melius eſt viam ſalutis non cognoſcere quã poſt cognitionẽ retroire. Ergo acceptũ donum ſcientiæ mẽte & opere retine.Imple opere quod didiciſti præceptione.Soror venerabilis,iterum iterumque præcipio tibi,vt ſummo ſtudio cuſtodias monita huius libri.

De obſecratione. *Sermo LXXIII.*

TE deprecor ſoror chariſsima in Chriſto, vt non pigeat audire ea, quæ tibi volo dicere cum magno deſiderio: quia in Chriſto te multum diligo, ideo tibi conſcientiam oſtendo meam. Sed dum tibi peccata mea manifeſto, ne forte aures tuas polluam timeo. Te tamen rogo dilecta ſoror in Chriſto, vt des veniam mihi peccatori indigno. Ego miſer & peccator àprimis ferè annis contaminaui vitam meam, ſemper noua peccata veteribus coniunxi : ſemper peccata peccatis addidi, peccare nunquam ſilui : bonum quod debueram facere non feci : malum quod non debueram facere, feci. Ego miſer, non ſum dignus videre altitudinem cœli præ multitudine iniquitatis meæ, quoniam irritaui

iram

A iram omnipotentis dei aduersum me, & innumerabilia mala coram eo cogitaui, dixi, & feci ab infantia mea vsque in præsentem diem. Ego infelix peccaui in infantia, peccaui in pueritia, in adolescentia, in iuuentute, sed etiam quod est grauius & periculosius, peccaui in senectute. Cecidi miser in cœnũ flagitiorum. Ego reus cecidi in foueam peccatorũ. Ego culpabilis cecidi in puteum iniquitatis. Ego infelix cecidi in profundum malorum: descendi miser in volutabrum vitiorum. Heu miser, heu infelix cecidi, & per me nõ valeo surgere. Te ergo deprecor soror in Christo amabilis, vt in me subleues manum tuæ orationis. Manum tuæ orationis mihi porrige, & me de profundo vitiorum extrahe. Tuæ intercessionis manum contende, & me de fouea iniquitatis eripe. Soror charissima, certus sum, quòd si tu pactum quod cum Christo pepigisti seruabitur: & tibi dabitur corona in æterna gaudia, & mihi peccatori dabitur venia in hac vita. Si tu ea quæ Christo vouisti deuota mẽte impleueris, & mihi indigno veniam obtinebis: & tu cum sanctis virginibus in cœlesti thalamo lętaberis. Honesta virgo, certus sum nec dubito, quòd tua virginalis oratio poterit obtinere veniam peccatorum meorum mihi indigno. Soror venerabilis, si tu in seruitio dei sicut pollicita es perseueraueris, & mihi peccatori indulgentiam consequeris: & tu inter choros virginum imperpetuum exaltaberis. Honesta virgo, rogo vt intẽta mente audias quæ dico.

B Tu es soror mea deuotissima in Christo, per cuius intercessionem mundari à peccatorum meorum sordibus non dubito. Si tu honorabilis virgo, accepta es virgo deo, & si tu cum Iesu Christo spõso tuo casto cubili cubueris, pro salute mea quicquid ab eo petieris impetrabis. Si tu soror, castis amplexibus Christum amplexata fueris, profectò mihi peccatori veniam obtinere poteris. Si tu amplexibus Christo flagrantissimo odore virginitatis adhæseris, mihi indigno indulgentiam obtinebis. Si Iesum Christum sponsum cœlestem super omnia amaueris, & in eius dulcissimo amore requieueris: delictorum meorum absolutionẽ acquirere poteris. Iesus Christus sponsus tuus non te contristabit, sed quodcunque petieris dabit tibi, qui te suæ copulæ sociauit: multum enim te diligit, qui suo sanguine te redemit. Igitur amor tuus in Christo, erit peccatorum meorum remissio. Spem remissionis habeo, si tu charissima soror, quam multum diligo intraueris cum Christo ad nuptias in cœlestem thalamum. Tu soror venerabilis in die districti ac tremẽdi iudicij Dei solatiũ meum eris, vbi sum redditurus rationem de culpis & negligentiis meis. Meritum etiam tuæ sanctæ virginitatis minuet pœnam meę iniquitatis. Amen.

FINIS.

C INCIPIT PROlogus in librum De conscientia EDITVS, AD QVENdam religiosum ordinis Cisterciensis.

Petis à me dilecte mi quod supra me est, imo contra me, videlicet lumen scientiæ, conscientiæ puritatem. In vtroque falleris, sed falli non credis, ita vel dilectione mea tangeris vel opinione. Ego quid sim & quid possim? Peccator enim sum, & vltra modum peccans peccator, & ingenij viuacitas illum in me non habet locum. Accedit ad hæc negotiorum multiplicitas, quæ quidem in homine ingenioso totius doctrinæ semina, vel obruit, vel repellit. Iuxta sapientem enim sapientia scribenda est in tẽpore ocij, & qui minoratur actu, percipiet illam. Veruntamen & si non eo quòd amicus es, tamen quia importunus es, surgam iuxta præceptum domini, & dabo non quod tibi necessariũ, sed quod mihi ad manum. Dominus autem tribuat tibi secundum cor tuum. Ipse est enim qui dat voci suæ vocem virtutis: qui in dulcedine sua pauperi parat, qui replet in bonis desiderium tuum. D

Incipit liber de conscientia.

CONSCIENTIA hominis abyssus multa. Sicut enim profundum abyssi exhauriri non potest, ita cor hominis euacuari non potest à cogitationibus suis. Conscientia hominis est quasi mare magnum & spatiosum, vbi reptilia quorum non est numerus. Quàm bene dixit reptilia. Sicut enim reptile latenter repit, & sinuosis anfractibus huc illucque deambulat, ita & hominis in conscientia venenatæ cogitationes suauiter intrant & exeunt: vt nesciat homo vnde veniant aut quo vadant. Bene nouerat hoc qui dicebat: prauum est cor hominis, & inscrutabile, & quis inquit cognoscet illud? Nec dicit, quis, pro difficili, sed pro impossibili: quia quod scrutationem non recipit, nec cognitionem. Vide illum magnum Apostolum, Paulum loquor, vnicum scrutatorem conscientiæ suæ: Mihi ait, pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Ecce quomodo humanum iudicium euaserat, nihil dubitans ab his qui foris sunt. Sed neque inquit meipsum iudico. Et vbi est ô Apostole verbum sanctum tui ipsius dicentis: Si nos ipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur, est teipsum vel nolis, vel dissimules iudicare. Audi quare. Nihil, ait, mihi conscius sum. Felix consciẽtia non sibi in aliquo conscia, quæ nec proprium iudicium nec alienum veretur. E Vidésne quam sublimi conuersatione & alienum & proprium iudicium non timebat? Latet adhuc laqueus & fouea magna vas electionis: sed quæ vigilãtissimum illum oculum tuum non possit effugere. Subiunxit enim: Sed non in hoc iustificatus sum. Et addidit: Qui autẽ iudicat me, dominus est. Hoc autem tertium iudicium dei, quod etiã illa purgatissima non comprehendit conscientia, nesciens iuxta scripturam, vtrum amore an odio digna sit, cum omnia ei in posterum reseruentur incerta. Huius enim iudicij timore cõcussus pariter & percussus gemebat & dicebat: Quod enim operor non intelligo. Et si enim exij iudicium mundi, iudicium mei, restat tamen iudicium dei: quod me nõ sinit intelligere quod operor, quia nescio si acceptet illud quod operor. Ipse enim melius nouit me, quàm ego me. Scrutans & renes & corda occultorum cognitor, pertingens vsque ad diuisionẽ animæ & spiritus: qui solus nouit omnia, & omnium rationes. O singulare sancti spiritus organum, si non intelligis quod operaris, cur alio loco dicis: Gloria nostra, hæc est testimonium conscientiæ nostræ, tuam gloriam, tuam conscientiam vocans? Sed ex parte intelligit, & ex parte non intelligit: negligit plane, quia & suum & aliorum supergressus est iudicium, sed citra iudicium dei retinetur: vbi proculdubio nescit quid operatur. Non enim per illa duo iustificatur, sed per tertium iustificabitur quod sicut non est cognoscibile, ita est incõprehensibile. Duorum tamen iudiciorum exclusio, id est in præsenti iustificatio: F quodammodo certa significatio est æternæ prædestinationis, in qua nos deus præuidit conformes fieri imagini filij sui: & futuræ glorificationis cum nos in ipso erimus, & ipse in nobis cum ipse erit omnia in omnibus. Propter hoc enim tam secure quàm sincere alibi loquebatur: Certus sum ait, quia neque mors, neque vita, & multa alia: imò pene omnia quæ ibi enumerantur, poterunt me separare à charitate Christi: sed cum tot & tanta dixisset, vnum, scilicet propriam voluntatem retinuit, quæ saluationis & damnationis est causa. Et attende quomodo vir deo plenus conscientiam suam dixerit gloriam suam, tanquam eam plene intelligens, & se in ea. Et tamen dixerit se non intelligere quod operatur. Conscientiam suam non iam in gloriã, sed in ignorantiam concaptiuans. Deficit ergo apostolus scrutans scrutinio conscientiam suam, & dum ad fundum eius peruenire se credidit, alienum iudicium, & suum euacuans incurrit profundum, scilicet iudicium dei penetrare non valens, vt iam vel conuentus, vel conuictus eructet: Iudicia tua domine non modo abyssus, sed & abyssus multa. Quid ergo faciemus nos miseri & miserabiles, si ille qui plus omnibus laborauit, cui etiam clauiger regni cum Ioanne & Iacobo, nihil contulisse videntur, qui vsq; ad tertium cœlum raptus est, ita de se ipso sentit & loquitur? Sed vt iam totum quod

G quod de conscientia sentio, verbis nudis & puris tuæ puritati aperiam, quatuor distinctionum modos tibi assignare decreui, vt quod particulatim distinctū fuerit legatur dulcius, & melius conseruetur.

De quatuor conscientiis, & modis earum.

CONSCIENTIA igitur alia bona & tranquilla, alia bona & turbata: alia mala & tranquilla, alia mala & turbata, sed primum de prima videamus. Bona nanque conscientia est, quæ & præterita peccata punit: & punienda committere refugit. Quæ & si peccatum sentiat, peccato non consentit. Beatus vir, cui nō imputabit dominus peccatū, ait sanctus. Non dixit, qui non fecit peccatum: non est enim hic aliquis nisi vnus, & hic est filius dei qui peccatum non fecit, nec inuētus est dolus in ore eius. Omne ergo quod ipse mihi non imputare decreuerit, sic est quasi non fuerit. Beati ergo non quorum nullę inuentæ sunt, sed quorum remissę sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. Non dixit quorum nulla sunt, sed quorum tecta sunt peccata: vt quodam tegumento quodammodo dei oculis abscondantur. Felix anima quæ peccatum sentiens, peccato non consentit: quam & si cogitatio inquinat, ratio lauat, pugnans & repugnans legi peccati. Molesta lucta est, sed fructuosa est, quia & si pœnam habet: adhibet & coronam: imò quod sentientem fatigat, vincentem
H coronat. In hoc enim conflictu vbi sensus est, non consensus nihil damnationis est iuxta Apostolum, his qui sunt in Christo Iesu. Porro is qui voluntatem habet, non peccandi & custodiendi pedes suos à lapsu: qui commissa præteriti temporis & plangit & punit: qui malignos cogitatus aduenientes cordi suo allidendo ad Christum respuit: hoc tanquam triplici funiculo strictus atque constrictus, conscientiam habet, & purificatam & puram. Tranquillam autem dixerim cum iam ipse spiritus testimoniū perhibet spiritui eius quod filius dei sit, cum omnibus dulcis est: nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, omnibus ad beniuolentiam, quibus potest ad beneficentiam. Rara auis in terra huiusmodi conscientia, sed quanto rarior, tanto charior apud deum.

De conscientia bona & turbata.

CONSCIENTIA bona est, sed turbata, quæ nil molle, nil fluxum recipit, sed à mundi aspergine quāto potest pressius se detergit, nō tamē in dulcedine, sed in amaritudine multa. Dura enim videtur ei via rectior & austerior vita, vbique videt quod carni displicet: sed retinet se fræno timoris Dei, & in omni tempestate cordis sui ad hanc anchoram figitur. Nam iuxta prophetam, turbatus est & nō est locutus. Sed audi quid de isto dominus dicat: Cum ipso sum, inquit, in tribu
I latione. Ad quid? Eripiam eum & glorificabo eum. Eripiam ab amaritudine, glorificabo in voluptate. Cum illa quæ prius faciebat timore, faciet cum amore. Hæc vero conscientia loquitur deo in Psalmo, & dicit: Commouisti inquit, domine terrā, & conturbasti eam, sana contritiones eius, quia cōmota est. Commouetur terra, cum peccator confitetur & pœnitet: conturbatur cum in cōuersatione amaritudinem sustinet, sed contritiones istas illius sanare solius est, qui sanat omnes infirmitates nostras. Audi tamen quod sequitur: Ostendisti populo tuo dura. Quæ dura? Potasti nos vino compunctionis, non lacte vnctionis. Notandū verò est quod quibusdam in religione viuentibus apponitur lac ad bibendum, quibusdam etiam vinum: sed tamē vtrunq; diuinum. Bibūt illi lac, quibus & vigiliæ breues, & cibi dulces, & labores appetibiles, & pani suaues videntur. Quibus etiā parū est illud quod magnum est in exercitiis sanctæ conuersationis. Lac enim suauiter bibitur, dulciter liquatur, sine læsione, sine amaritudine. Ista & isti in sancto proposito suauiter incedūt, dulciter currūt: sine lęsione ꝓpriæ consciētiæ, sine amaritudine alienę. Hoc habet proprium qui huiusmodi bibit, vt ei peccatum suum displiceat: vt alieno peccato nō consentiat, vt propter hæc peccatorē non deserat, vt vitium eius quantum in ipso est non dissimulet, & cum corripuerit, nō insultet. Ecce de potu lactis. Audi de vini potu. Vinum quippe asperum est & insuaue, vinū bibūt hi qui vias vitæ aggressi, & ingressi tribulationibus corporis & animæ pariter contorquētur, sed non cedunt neque recedunt in tribulatione. Isti sunt quibus ipse dominus ore proprio prædicat & prædicit: Vos estis inquit, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Sed quis horum tibi videtur vel ille qui in suauitate, vel ille qui in asperitate currit viam mandatorum Dei? Primus videtur esse felicior, secundus fortior: vterq; tamen iustus, vterque pius, habentes proprium donum ex deo, alius quidem sic, alius vero sic. Vis nosse quia in vtroque beneplacitum est coram deo? Bibi, inquit, vinum meum, cum lacte meo. Qui enim primum à tentatione liberat, secundum in tentatione confortat, & si alter experitur, quoniam suauis est dominus, alter vero quoniam fortis est dominus. Fortis plane & potens in prælio, in quo seruum suum & si premi non tamen opprimi patitur in multitudine misericordiæ suæ. Venite ait propheta, emite absq; argento vinum & lac. Omnis enim timorata cōscientia quæ ad deū venit, vel lac ab ipso vel vinum emit, secundum quod dictum est & tractatum. Et nota quia vtrobique vinum præposuit pro eo, scilicet quod qui maiorem sustinet pro Deo perseueranter tribulationem, maiorem habeat & mercedem. Et hæc dicta sint pro differentia bonæ & tranquillæ conscientiæ, & bonæ & turbatæ conscientiæ. K

De mala & tranquilla conscientia.

SEQVITVR mala & tranquilla conscientia, qua sicut nihil peius, ita nihil est infelicius. Quæris quænam illa sit? Hæc est illa quæ nec deum timet, nec hominem reueretur: quæ cum venerit in profundum malorum contemnit. Et vide lapsum imò & casum malæ conscientiæ, quam minutatim & pedetentim declinet à Deo: & ita in profundum descendat: vt super eam vrgeat puteus os suum. Primum quando homo assuetus bonis grauiter peccat, videtur ei adeo importabile, vt in infernum viuens descendere videatur. Processu vero temporis non importabile, sed tamen graue videtur, & inter importabile & graue non paruus descensus est. Paulo post & leue iudicat, & cum crebris ictibus verberetur, vulnera non sentit, verbera non attendit. De huiusmodi in scriptura veritatis expressum est: Verberauerunt me & non dolui, traxerunt me, & ego non sensi. In breui vero temporis spacio, non solum non sentit, sed & placet: & dulce fit quod amarum erat, & asperum vertitur in suaue. Ducitur deinde in consuetudinem, vt iam non modo placeat, sed & assidue placeat, & se continere non possit. Ad extremum vero non potest auelli, quia consuetudo vertitur in naturam: & quod prius ad faciendum erat impossibile, iam impossibile est ad continendum. Sic enim descēditur, imò caditur à Hierusalem in Iericho: sic itur in auersionem & duriciam cordis: hic peccator fœtet: hic quatriduanus est. Hic lapis speluncæ superpositus illos misericordes radios diuini luminis nō admittit. L
Hic iuxta scripturam à mortuo tanquam ab eo qui non est, M
petit confessio: nisi forte miserans Deus cor lapideum in carneum quandoque conuertat. Hæc est mala conscientia, quæ per huiusmodi discrimina: imò pręcipitia ruit & corruit, & irruit super seipsam. Quomodo tranquilla? Cum mundi huius prosperitas alludit, & illudit, cum laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur, cum peccantium fauor, & peccare nolentium pauor nolens & dolens arridet ei, cum non est qui arguat, sed & qui arguere peccatorem audeat, ex omnibus qui in circuitu eius sunt. Et sic impletur in eo quod scriptum est: Prosperitas stultorum perdet illos. Nihil æquè exasperat illius tremendi iudicis maiestatem, quàm peccare & secure peccare, & de vitiis quasi de virtutibus gloriari. Non miserearis domine ait iustus omnibus qui operantur iniquitatem. Hæc est iniquitas cuius non miseretur Deus, cum homo defendit quod deus odit, & peccatum iustitiā asserit, vt omnipotenti resistat, & omnipotens illi. Hæc est illa superbia de qua scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Intellige quod dicit, resistit. Resistere enim ex æquo est. Ille autem ex æquo Deo resistere proponit, qui quod deus astruit destruit, quātum in ipso est, dicens malum bonum & bonum malum: amarū dulce & dulce amarum: lucem tenebras & tenebras lucē. Hanc vero tranquillitatem nutrit impunitas securitatis & negligentiæ

A gentiæ mater, nouerca virtutum, religionis virus, tinea sanctitatis.

De mala conscientia & turbata.

MALA autem conscientia est, sed turbata quæ in actu peccatorum suorum deprehenditur & comprehenditur. Nam dum pasci se voluptatibus credit, anxietatibus cedit. humanis pudoribus & confusionibus reuerberata, sicut scriptum est: In operibus manuum suarum comprehensus est peccator, verbi gratia: Appetit quis adulterium ad voluptatem, sed comprehenditur ibi ad anxietatem, & multo maior est anxietas quàm voluptas, ad omnem verecundiam & angustiam hominis: qui hominem & viuit & sapit, sed licet quidam in ipsa deprehensione conuertantur ad dominum. Maior tamen est numerus in ipsa confusione permanentium in peccato, quàm propter peccati confusionem exeuntium à peccato. De exeuntibus scriptum est: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine. De non exeuntibus dicit Hieremias propheta: Percussisti eos domine & non doluerunt: attriuisti eos & renuerunt suscipere disciplinam. Hi sunt quatuor conscientiarum riui de voluntatis fonte currentes, in quibus iusti purgantur: inquinantur iniusti, vt fiat quod scriptum est: Et qui in sordibus est sordescat adhuc, & iustus iustificetur adhuc: & quia cogitationes hominis siue boni siue mali continua volubilitate voluuntur, plurimos cogitationum modos quaquauersum se vertant pro modulo meo tibi statui demonstrare, vt melius possis intelligere, quam longe simus ab illo qui semper in eodem statu permanet, domino nostro Iesu Christo.

B

De multiplici varietate cogitationum.

COGITATIONUM vero aliæ onerosæ, aliæ affectuosæ, aliæ obscœnæ, aliæ ociosæ, aliæ curiosæ, aliæ suspiciosæ, aliæ distentoriæ. Onerosas cogitationes in anima iusti illas accipe, quibus resistere vult & tamen non potest, sed velit nolit irruit in oculis mentis muscarum Ægypti pestilentia: & perstrepunt ranæ in penetralibus cordis eius. Cogitat homo plerunque terribilia de fide, horribilia de diuinitate, & per phantasmata corporearum imaginum transforatus, illa sentit quæ vel in confessione euomere peccator oneratus exhorret: & quanto districtius non exhibet membra sua arma iniquitatis peccato, tanto strictius huiusmodi spiritu quatitur & pulsatur. Cum enim ille insatiabilis homicida ab exteriori sensualitate se videt exclusum, interiora collectis viribus aggreditur, sed spiritualis homo qui omnia iudicat, illius astutias non ignorat. Reprimit quod potest, quod autem non potest reprimere tolerat: quia & si latratum canis sustinet, morsum non timet. Latrat enim cum suggerit, tunc vero mordet cum ad consensum pertrahit: sed cum non ingerit quod suggessit, tunc non vulnerat, sed coronat, quia & si sentientem cruciat, non obligat non consentientem. Sunt nihilominus & onerosæ cum ex officio Marthæ suscepto sollicitus est homo, turbatur erga plurima propter plurimos, vt habeant vnde in diuino officio substentetur. Affectuosæ sunt quādo circa carnis suæ curam afficitur, sicut in victu & vestitu. Tangitur etiam sæpe homo affectione propinquorum suorum, secundum carnem. Obscœnæ sunt quando carnalis delectio titillat & pungit, sed hæ tanquam feces immundissimę longius, in ipso principio propulsandæ sunt. Ociosę sunt quando illis nec delectatur, nec afficitur. Verbi gratia: Equum currentem vel auem volantem cogitans, vbi pene inter vicium residet & virtutē, nec descendens ad illud, nec ad istam ascendens. Curiosæ sunt, quando proponit explorare proximorum secreta, & quæ curiosè seipsam scrutari debuerat, oblita sui, aliena curat, nunc intus, nunc foris vaga & garrula, & quietis impatiens. Suspiciosæ sunt quando nullum certum argumentum habens malè de proximo suspicatur, & ea quæ in vtramlibet partem inclinari possunt, in deteriorem interpretatur. Distentoriæ sunt, quando de longinquis rebus, & regnis & regionibus, disponit & tractat, quando distenditur in quæstionibus & rationibus huius mundi: quam pessimam occupationem iuxta Salomonem dedit Deus filiis hominum, vt distendantur in ea. Item. Cogitationum vero multiplex

C

varietas esse cognoscitur. Aliæ nanque cor insiant, aliæ eleuant, aliæ perturbant, aliæ dissipant, aliæ confundunt, aliæ distendunt, aliæ ligant, aliæ inquinant, aliæ cōtrahunt, aliæ corrumpunt. Insiant vt superbæ, eleuant vt vanæ, perturbant vt inuidiæ, dissipant vt iracundæ, confundunt vt acediosæ, distendunt vt ambitiosæ, ligant vt gulosæ, inquinant vt luxuriosæ, contrahunt vt timidæ, corrumpunt vt maliciosæ. His igitur exclusis mens purgatur, si sanctis cogitationibus iugiter exerceatur, sicut scriptum est: Cogitatio sancta custodiet te. Sūt præterea cogitationes bonæ & sanctæ: debemus enim cogitare de deo, vt delectemur in illo, de redemptoris nostri passione quam pro nobis substinuit in crucis patibulo, vt & nos parati simus tribulationes & angustias libēter substinere pro illo: de hora trāsitus nostri, vt semper simus parati: de die iudicij, quia ibi de operibus nostris rationem sumus reddituri: de inferno, vt timeamus pœnas, quia inde nulla est redēptio: de paradiso, vt desideremus coronas quas habebimus in futuro: de mendatis domini, & de sacramentis nostræ redemptionis, vt perseueremus in via iustitiæ per gratiam dei. Amen. D

De quatuor spiritibus in cordibus humanis.

HIS omnibus cogitationibus cordium humanorum quatuor spiritus loquuntur assidue. Spiritus mundi, spiritus carnis, spiritus diaboli, spiritus dei. Spiritus mundi loquitur vana, & ipse tunc loquitur cordi nostro cum vanitatem diligimus, cum de vanitate lætamur, cum delectamur in vanitate. Spiritus carnis loquitur, cum mollia carni & sensibus carnis appetimus, cum eius curam in desideriis & voluptate perficimus. Spiritus diaboli loquitur, quando & amara cogitamus, & aspera proferimus, tristes in nobis, aliis irascentes, ingrati, inuidi, sine affectione, sine fœdere. Spiritus dei loquitur quando dulcia meditamur, & loquimur, hilares nobis & proximis, in omni dulcedine & bonitate solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Hæ conscientiæ, hæ cogitationes conscientiarum, hi spiritus loquentes in cogitationibus nostris, quæ melius tua conscientia dulcissime frater, quàm mea pagina cernit atque discernit. Factus sum insipiens, tu me coēgisti, sed melius volui ostendere imperitiam meam, quam confundere faciem tuam. Si quid bene dictum est, tibi imputa, pro cuius fide, & sensum & verbum dedit filius dei. Si quid secus dictum est, tibi imputa, quia iussisti. Parce autem & festinationi, quia nihil ita contrarium, nihil ita discrepantissimum in scribendo quàm maturitas & celeritas. Digne enim inuenire quod quæris, & verbis competentibus vestire quod inueneris, & locum aptum, & tempus feriatum, & ingenium viuidum, & stilum exercitatum desiderat. Verum tamen absconde epistolam vel librum, si sic magis eligis nominare, vel si propalare decreueris, tace nomen auctoris. Nouit auctor salutis, cui soli honor & gloria: quantum ego diligo salutem animæ tuæ, & honorem personæ tuæ. Ipse est dominus noster Iesus Christus, qui tibi & seipsum donat, & coronat te in misericordia & miserationibus: vale & ora pro me. E F

Diffinitio bonæ & malæ conscientiæ.

MULTI quærunt scientiam, pauci conscientiam. Conscientia tamen quam scientia citius apprehenditur, & vtilius retinetur. Conscientia nanque dicitur quasi cordis scientia. Cor enim nouit se sua scientia, & multa alia. Quando nouit se, nominatur conscientia. Quando præter se alia, nominatur scientia: sed & quando bene vtitur sui & aliarum rerum cogitatione, tunc dicitur bona conscientia: quando vero his econtrario malè vtitur, tunc dicitur mala conscientia. Bona est conscientia quæ omnibus dulcis est, nulli grauis, vtens amico ad gratiam, inimico ad patientiam, omnibus ad beneuolentiam, quibus potest ad beneficentiam: bona est conscientia, quæ habet in corde puritatem, in ore veritatem, in actione rectitudinem. Mala vero conscientia est, quæ nec dominum timet, nec hominem reueretur, quæ peccata sua nunquam per veram confessionem cōfitetur, sed semper de peccato in pecatum cadit, & cum venerit in profundum malorum contemnit.

G

De bona conſcientia.

CONSCIENTIA bona lætificat animam, eamque exhibet Deo gratam: & angelis & hominibus reuerendam, & ſibiipſi pacatam & quietam. Conſcientia bona titulus religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, ortus deliciarum, reclinatorium aureum, gaudium angelorum, arca fœderis, theſaurus regius, aula dei, habitaculum ſpiritus ſancti, liber ſignatus etiam clauſus, & in die iudicij aperiendus. Nihil enim in hac vita ſecurius, nihil iucundius poſsidetur bona conſcientia. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus: illa tamen ſemper erit ſecura. Futuræ beatitudinis nullum certius teſtimonium bona conſcientia: & qui cuſtodierit illam, ſemper erit in gloria cum angelis in cœleſti patria. Bona eſt conſcientia, ſi habeat in corde puritatem, in ore veritatem, in actione rectitudinem. Munda eſt cum nec de præterito iuſte accuſatur, nec de præſenti iniuſte delectatur. Pura eſt cui nec deus peccata ſua imputat, quia non fecit, nec aliena, quia non approbauit: nec negligentiam, quia nõ tacuit: nec ſuperbiam, quia in vnitate permanſit. Secura eſt quando accuſationem non patitur, vel pro torpore boni, vel pro præſumptione mali. Recta eſt cui peccatum ſuum diſplicet, nec aliena peccata diſsimulat: & cum corripit non inſultat. Talis eſt bona conſcientia.

De mala conſcientia.

CONSCIENTIA mala cõtriſtat animam, eamque deo exhibet immundam, angelisque & hominibus fœdã: & ſibiipſi turbatam, & inquietã. Nulla enim pœna maior eſt mala conſcientia. Omniũ ſiquidem delictorũ noſtrorum ipſa eſt teſtis, ipſa iudex, ipſa tortor, ipſa carcer. Ipſa accuſat, ipſa iudicat, ipſa punit, ipſa dãnat. Vnicuique enim liber eſt ſua conſcientia, & ad hunc librũ diſcutiendũ, & emẽdãdum omnes alij libri inuenti ſunt. Anima vero cum de corpore egredietur, nullum alium librum præter librum conſcientiæ ſecum poterit portare, atque in illo cognoſcet quo debeat ire, vel quid debeat recipere. Ex his quæ ſcripta erunt in libris noſtris iudicabimur: & ideo ſcribi debent ſecundum exemplar libri vitæ: & ſi ſcripti non ſunt, ſaltim corrigãtur. Cõferamus itaque libros noſtros cum libro vitæ, ne forte in illa vltima diſcuſsione abiiciantur ſi emandati non fuerint. Liber vitæ vis quædam diuina intelligitur, qua fiet vt vnicuique omnia opera ſua bona, vel mala ad memoriam reuocentur, vt & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuſet vel excuſet ſcientia conſcientiam: & ita ſimul, & ſinguli, & omnes iudicẽtur. Conſciẽtia quippe eſt inſeparabilis gloria, vel cõfuſio vniuſcuiuſque pro qualitate depoſiti. Sicut enim bona vita hominem reddit laudabilem & glorioſum, ſic mala vita reprobum & confuſione dignum.

FINIS.

LVDOVICVS MIRÆVS ROSETANVS LECTORI pio salutem.

A SCOPO veritatis neutiquam aberrarit, mihi crede lector, quisquis Doctorem hunc Bernardum catalogo adlegerit eorum, qui & dici & esse Theodidacti promeruerunt, hoc est iuxta propheticum oraculum, eximia quadam pietate, nec dispari sapientia, solo numinis afflatu illustrati. Sed nec ipsum latuit, cuius peculiari dono tantum gratiæ accepisset thesaurum. Ne enim vllam ingratitudinis labeculam apud deum & homines incurreret pius, de se prædicare solebat, immò & gloriari, sed in domino: quia quicquid eatenus hausisset literarum præsertim sacrarum, non hominis vllius præsidio, sed suffragio assiduæ orationis ac meditationis intentæ edidicisset in syluis, saltibus & agris. Neque enim ad eam vsque ætatem præter fagos & quercus, solitariæ vitæ amantissimus præceptores vllos habuerat. Istius tanti Doctoris lucubrationes totiēs licet ad manus studiosorum exierint per excusionem nostram, semper tamen aliquo peculiari corollario eas auctiores reddidimus nostra qualicunque diligentia: maximè ea quæ tredecim annis ... quadragesimumoctauum, quæ & hanc proximè anteiuit. Quæ tum dedimus primi, nec ... per epistolam ... tempore: quin & ea opuscula in vnum contracta fascem, iure videmur Appendicem vocasse. Nunc demum quando nonnulla adiicimus aut non prius impressa, aut certe auctiora: non iniuria vocabimus Appendicem alteram si modo nomenclaturæ istius ratio constiterit. Eadem ipsa opera quæ excuderamus, recudit anno superiore Venetiis is qui præsidet typographicæ officinæ sub signo Spei, adiectis ad operis ... eisdem opusculis, B. Bernardi nomine. Hunc conatum nemo non pius laudet. Cæterum ante emissionem debuit is imitari prudentiam probi trapezitæ aurum sibi oblatum expendendo πρὸς τὸ χρυσαλκόνιον ἀπεφθόν ne esset, an νόθον: aut certè infundere aquam chrysulcam qua secernere poterat aurum Bernardinæ sapientiæ ab omni alio genere metalli. Nunc autem horum adeò neutrum præstitit: vt & emiserit corruptissima. Sed & nonnulla totiens edita prius quasi nouæ sint monetæ, deintegro coimpressit, nimirum quo ... cresceret, ac proinde operæ collocatæ precium ad opificem rediret cumulatius, quando lucri bonus est odor ex re qualibet. His opusculis ... corollaria nec pœnitenda, duo: vnum faciens ad formulam ... totiens impressam, alterum eiusdem Doctoris in decem onera per Esaiam. Vtrumque depromptum est ex archiuis Cartusianorum & Cœlestinorum Parisien. Et quidem omnia quatenus licuit suæ restituit integritati Godefridus Tilmannus Parisien. Cartusiæ monachus. Bene vale. M. D. LI.

DIVI BERNARdi abbatis Claræuallensis,

ORDINIS CISTERCIENSIS, doctoris deuotissimi opuscula. Et primo ad gloriosam virginem Mariam deprecatio & laus elegantissima.

MENTEM & oculos pariter cum manibus ad te regina mūdi attollimus, & coram tuæ celsitudinis gloria genu flectimus, ceruicem inclinamus, ac plenis suspiriis ad te preces in cœlū transmittimus. Tu altitudo cœli, beatos oculos tuos, quibus incomprehensibilem gloriam illam lucis æternæ cum desiderio semper intueris, ad tuos supplices in hanc mundi miseriam proiectos, de alto inclinare non despicias. Et ecce coram tremendo iudice peccatores assistimus, cuius manus terribilis gladium iræ suæ vibrat super nos. Et quis auertet
C eam? Nemo domina tam idoneus, vt gladio domini manum pro nobis obiiciat, vt tu dei amantissima, per quam primùm in terris suscepimus misericordiam de manu domini Dei nostri. Aperi itaque tu mater misericordiæ benignissimi cordis tui ianuam suspiriosis precatibus filiorum Adam. Ex omnibus finibus terræ ad tuæ protectionis vmbraculum confugimus à facie formidinis fortitudinis dei. Ad te domina mea, stillant oculi nostri: te deuotionis clamore valido obsecramus: vt filij tui domini nostri iram quam grauiter peccando succendimus, erga nos mitiges: eiúsque gratiam à qua ingrati excidimus, nobis tua conciliet: cuius liuore sanati sumus, eius iterum medelam deposcimus, quia putruerunt & corruptæ sunt cicatrices nostræ, & non est in nobis sanitas. Attende domina, & vide dolores vulnerum animarum nostrarum, qui tibi reuelamus causam nostram cum fiducia. Te enim inæstimabilis benignitatis fœminam & venerandam matrem esse cognoscimus ex eo, quòd tu mundum hunc immundum & lubricum, impolluto calle transisti & adhuc inter peccatores degens, tanta ante deum sanctitate fœcundaris, vt sola solio regis æterni immediate approximare merueris. Tu peccatorem quantumlibet fœtidum, non horres, non despicis: si ad te suspirauerit, tuúmque interuentum pœnitenti corde flagitauerit. Tu illum à desperationis baratro pia manu retrahis, spei medicamen aspiras, foues, non despicis quousque horrendo iudici miserum reconcilies. Famosum huius tuæ E
benignitatis testimonium est per te Theophilus restauratus gratiæ. Nec mirum ô domina si tam copioso oleo misericordiæ tui cordis perfusum est solarium: cùm illud inæstimabile opus misericordiæ, quod prædestinauit deus ante secula in redemptionem nostram, primum in te à mundi artifice sit fabricatum. Quando enim placuit gratiæ supernæ vt habitaret in nobis à quibus elongata fuerat: tu sola inuenta es digna, vt in tua virginali aula rex regum & dominus dominantium à regalibus sedibus veniens primam sibi mansionem inter filios hominum eligeret. Vere beneplacitum fuit deo habitare in te, quando ex ipsa illibata carnis tuæ substantia *Collatio ex*
quasi de lignis libani architectura ineffabili, domum sibi ædificauit dei sapientia: suffulsit eam septem columnis argenteis *scripturis.*
ac reclinatorium aureum in ea collocauit. Hi sunt septem spiritus dei, & hæc est vnica, illa saluatoris fœmina, in qua sola quæsita in omnibus requiem inuenit atque in eius sinum omnes thesauros suos absque mensura transfudit. Vnde bene sancto spiritui in te complacuit ô Maria, cùm diuinis adeò mysteriis vterum tuum cōsecrare dignatus est. Ipse est enim ignis consumens qui sanctissimam animam tuam totam inflammauit, seipso atque splēdore diuinæ maiestatis impleuit: tuúmque vterum ineffabili modo fœcundauit. Fecítque vt F
deum & hominem clausa conciperes, clausa pareres & post partum virgo permaneres. Iam ergo vterum tuum domina velut sacratissimum Dei viui templum totus mundus veneratur. In eo salus mundi initiata est, ibi decorem indutus est dei filius, ac prælectæ sponsæ suæ ecclesiæ formosus in stola candida exultanter occurrit, desideratum diu osculum prælegit, ac prædestinatas à seculo nuptias, virgo cum virgine prælibauit. Ibi ruptus est paries inimicitiarum quē inter cœlum & terram protoplastorum inobedientia construxerat. Ibi confœderata sunt terrenis cœlestia, & obuiauerunt sibi in osculo pacis, quando in vnam, eandémque personam concurrerunt diuinitas & humanitas: Factúmque est nouum illud super terram, vt esset Deus homo, & homo Deus. Ibi magnus Eliseus in mensuram suscitandi pueri sese contraxit. Ibi *Iuxta Diony. Areop. θεάνθρωπος.*
antiquus dierum prælecto filio suo tunicam induit polymitam. Ibi Rebecca futurorum præscia magnificandi filij manibus pelliculas hœdorum circundedit & colli nuda protexit. Ibi enim cooperante gratia spiritus sancti filius à deo patre hæreditandus in omnibus gentibus diuinæ maiestatis potentiam similitudine carnis peccati cooperuit, & quasi abscōditus est vultus eius in infirmitate: vnde nec reputauimus eū. Ibi consilij prouidentia inescatus est hamus qui ad extrahendum serpentem antiquum in hoc mare magnum de cœlo traiectus est. Inde egressa est armilla aurea vt perforare-

G tur maxilla Leuiathan, vt euomeret mortuos non suos quos ab origine mundi securè deglutiuerat. Hortus delitiarum no bis sacratissimus tuus vterus ô Maria: quia ex eo multiplices gaudij flores colligimus quotiens mēte recolimus quàm magna multitudo dulcedinis toti orbi inde affulsit. Hortus conclusus tu es Dei genitrix, ad quem deflorandum manus peccatoris nunquam introiuit. Tu sanctorum areola aromatum à cœlesti consita pigmētario, virtutum omnium speciosis floribus delectabiliter vernas: inter quos pulcherrimos flores tres miramur in te ô excellentissima. Hi sunt quorum odore suauissimo, totam domum domini reples, ô Maria, viola humilitatis, lilium castitatis, rosa charitatis merito de dei areola flos ille speciosus præ filiis paradisi electus est super quem requieuit spiritus domini. Et cui te assimilabimus, mater pulchritudinis? Verè paradisus dei tu es, quia lignum vitæ mūdo protulisti, de quo qui manducauerit, viuet in æternum: fons vitę, qui ex ore altissimi prodiit, de medio vētris tui exiliuit, atq; in te in quatuor capita sese dispergens ad irrigandam faciem arentis mundi emanauit lætificās ciuitatem dei. Omnis enim qui biberit ex eo non sitiet in æternum, & erit plusquā paradisus hic, de cuius aqua si quis biberit, sitiet iterum. O quanta mundo contulisti, quæ tam salubris aquæ ductus esse meruisti. O lampas luculentissima, quantos lætificasti, quādo splendore dei illustrata desideratum illud lumen: quo inuenta est drachma decima, sedentibus in vmbra mortis protuli-
H sti. Te nimirum ille epithalamij præcentor à longe intuitus cū admirationis voce ita prorupit: Quæ est ista quæ progreditur, velut aurora consurgens: pulchra, vt luna: electa, vt sol: terribilis, vt castrorum acies ordinata? Sicut aurora valde rutilans in mundo progressa es ô Maria, quando veri solis splēdorem tantæ sanctitatis iubare præcurristi, vt verè diem salutis dixerim, diem propitiationis, diem quem fecit dominus quem tuæ charitati initiari dignum fuit. Felix aurora fœlicis diei extitisti nuncia, talis dies talem auroram diei decuit: & rectè quidem auroræ implesti officium. Ipse enim sol iustitię de te processurus ortum suum quadam matutina irradiatione præueniens in te lucis suæ radios copiosè transfudit quibus potestates tenebrarum quas Eua produxerat, in fugā conuertisti: atque ita desideratum cunctis gentibus solem mūdo inuexisti. Tu pulchra vt luna diceris, eique non immeritò cōpararis. Illa enim omnium astrorum sola soli simillima comparatione & candore venusta argenteo cæteris in cœlo præmicat sideribus: tu verò solis imago expressissima, inter milia astrorum deo assistentium virginali puritate in cœlo gloriosa pręfulges. Illa enim transfuso in se solari lumine noctē nostram illuminat: tu virtutum tibi à deo inditarum magnificis exemplis ad imitationem tui nos prouocas, sicque noctē nostram illuminas. Qui enim vias tuas consectatus fuerit, non
I ambulabit in tenebris: sed lumen vitæ inueniet. Tu ergò pulchra es vt luna: immò & pulchrior luna, quia tota pulchra es & macula nō est in te, neque vicissitudinis obumbratio. Tu electa es vt sol, ille inquā sol solis conditor. Ille enim electus est ex milibus virorum: tu electa ex milibus fœminarum. Ille electus ex omnibus quæ sunt: tu electa ex omnibus quæ per illum sunt. Tu terribilis vt castrorum acies ordinata. Quid enim? An non horruerunt principes tenebrarum quando viderunt præter morem armatura omni fortiore instructā contra se procedere fœminam, fœminam fortem ad bella doctissimam, cuius ensis super femur suum propter timores noctur nos? In circuitu eius acies validas spiritalium virtutum suo se inuicem ordine tuentium (siquidem ordinatione perseuerat dies) sed & innumerabilium beatorum spirituum militiā ad ministerium tanti principis delegatam fuisse nullatenus ambigimus: vtpote qui custodirent lectulum Salomonis gratissimum, ac prouiderent ne præparatum æterno regi hospitium alienus hospes inuaderet. Nimirum timor & tremor venerunt super eos ita quòd dicerent: ecce plusquam Eua hæc: castra dei sunt hæc, fugiamus Israelē. Tu ergo bellatrix egregia primò eum qui primus omnia supplantauit, expugnare viriliter aggressa es, tu & spiritum elationis Euæ vertice humilitatis complosisti: quam in te ita respexit dominus vt ipsius merito super omnes choros angelorum te sublimari dignam æstimauerit. Nunquam enim super omnes angelos glorificata ascendisses, nisi priùs infra omnes homines humiliata
K descendisses. Tu & ardorem vetitæ concupiscentiæ, virtute castitatis in tua carne virginea eatenus extinxisti: vt his in cuius conspectu nec astra munda sunt, tantæ munditiæ carnem tuam iudicauerit, vt etiam suę diuinæ puritati agglutinare nō despexerit. His ergo primariis ducibus tenebrarum à te fortiter expugnatis, omnis ante faciem tuam spiritualium nequitiarum militia in fugam conuersa est. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei genitrix. Sed adhuc locus est tuæ laudi: adhuc in tuis laudibus omnis lingua balbutit. Non enim sunt loquelæ, neque sermones in natione quæ sub cœlo est quibus amplitudo gloriæ tuæ ad plenum valeat explicari. O pia, ô magna, ô multum amabilis Maria: tu nec nominari quidem potes, quin accendas: nec cogitari quin recrees affectus diligentium te: tu nunquam sine dulcedine diuinitus tibi insita memoriæ portas ingrederis. Et nūc sequimur te ô domina ex totis pręcordiis vociferantes ad te: adiuua imbecillitatem nostram, aufer opprobrium nostrum. Vides hāc tunicam pelliceam quæ nos circundedit? Tunica Euæ parentis nostræ est, quā ad nos olim misera illa transmisit & superuestiuit carnem filiorum suorum sicut diploide, confusione sua. De manu quippe ipsius duplicis mali semen terra nostra suscepit, & concepit, & peperit nobis spinas & tribulos iniquitatis in anima, calamitatis in corpore, ac per hoc mortem vtrobique. O infelix hęreditas, ô dira humanę carnis infirmitas: vsque quo patiemur
L te? Multum dorsa nostra incuruasti, quia grauis es valde & diu te sustinuimus. Multum minuisti nos ab angelis, equo & iumentis insipientibus coæquasti, nimis inualuisti: quæ non nisi morte filij dei sanari potuisti. Nimis super nos te extulisti quando & vsque ad eum qui super omnia est, incautè ascēdisti. Et quis liberabit nos à corruptela huius miserrimæ pelliculæ? Gratia saluatoris nostri filij tui, ô Maria, qui vt infirma nostra tolleret, sponte infirmatus est: & vt mors mortis nostræ ipse fieret, innocens pro peccatoribus mortuus est. Et quis tam idoneus, vt loquatur ad cor domini nostri Iesu Christi vt tu felix Maria, quæ in secretissimis amplexibus amantissimi filij tui recubas in meridie sempiterno, eiúsque familiarissimo colloquio cum plena cordis lętitia perfrueris? Loquere domina, quia audit filius tuus: & quæcunque petieris impetrabis. Inuoca bonum nomen eius super nos, vt curemur à vetusta hac lepra carnis & spirit^9. Exurge virus hoc mortiferum exinanitura, quod de pomi sui reliquiis Eua nobis propinauit: quando succi noxialis gustu ebriata est, & reliquias dimisit paruulis suis. Vtinam poculum suum ebria illa totum ebibisset, non item in nos diffudisset. Te domina exorante, omne iugum nostrum computrescat à facie olei diuinæ misericordiæ: renouetur, vt aquilæ, iuuentus nostra, vt noui noua voce nouum canticum nouis ciuibus aggregati illic vbi noua sunt omnia, iubilum sempiternum celebrantes
M in cymbalis iubilationis concinamus. Tollatur hæc crassa nebula ab oculis, vt reuelata facie gloriam domini speculantes in immensum illud pelagus diuini luminis absorbeamur: domini spiritu ac deo nostro in vinculis charitatis astricti vnum cum ipso efficiamur. Præstet & hoc nobis tuo interuentu ô Maria filius tuus Iesus Christus deus & dominus noster, cui laus & gloria, & gratiarum actio in sempiterna secula. Amen.

Canti. 6. c

γνώμη.

Diui Bernardi abbatis de miseria humana sermo.

O HOMO qui ex anima rationali & humana carne subsistis conditionis miseræ, repletus multis miseriis. Miser & miserabilis homo, pauper, cæcus, nudus, plurimis necessitatibus subditus, ad cor tuum reuertere. Quid foris vagaris? quid foris quæris? quid his carnalibus studes? quid in secularibus te implicas? quid vanitatibus te inuoluis? in inferioribus delectaris? Quid ab omnibus interioribus & superioribus elongaris? & per ea quæ foris sunt, diffunderis? Quantò magis ad mundum accedis, tantò longiùs à deo recedis. Quantò magis foris es sapiens, tantò magis intus stultus efficeris. Quantò magis extra lucraris, tantò magis intus perdis. Quantò magis in his quæ foris sunt vagaris, tantò magis intus euacuaris. Quantò magis in temporalibus es sollicitus, tantò magis es mendicus in spiritualibus. Quid

est

A eſt homo, quòd omnia ordinas, & teipſum non vis ordinare? Quid in omnibus es prudens, & circa temetipſum es inſipiens? Quid eſt quòd ad omnia quæ foris ſunt ſollicitus es bona facere, & temetipſum ſinis eſſe malum ſemper & inutilē? Dormit in te ſpiritus dei: & vigilat in te ſpiritus mundi. Vacat in te ratio, & viget in te ſenſus: extinguitur in te ſpiritus dei, dominatur in te amor mundi. Feruet in corde tuo amor terrenorum: & moritur in te amor æternorum bonorum. Mundum diligis, & deum relinquis. Omnium recordaris & teipſum obliuiſceris. Quæ ſuper terram ſunt, deſideras & diligis: cœleſtia verò non curas, appropinquas ad interitum, & elongaris à ſalute. Curris ad diabolum: & elōgaris à deo. Redi, redi præuaricator homo ad cor, quia loquitur deus pacem eis qui conuertuntur ad cor. Omnia mundi huius tibi dedit Deus: & tu propter omnia relinquis eum? Omnia propter te fecit deus: & tu propter omnia dimittis temetipſum. Propter omnia quæ occurrunt tibi, dimittis deum: & idcirco omnia dimittunt te. Propter creaturas relinquis creatorem: & ideo contra te inſurgent omnes creaturæ. Quia offendendo creatorem, offendiſti omnem creaturam: & ideo creaturæ quæ factæ ſunt in miniſterium & vtilitatem tuam, conuertentur in vindictam & pœnam tuam. Et væ tibi erit ſine fine, quia noluiſti habere bonum ſine fine. Recognoſce itaque homo mi-

Reſpondet opportune & cōmode.

B ſer, recognoſce temetipſum. Recogita, quia nihil fueris. Attende, quòd vilis & malus es: conſidera, quid futurus es. Plange homo miſer, plange inceſſanter peccata tua. Dele lachrymis malitias & miſerias tuas, quia voluntate propria peccaſti. Diſpliceat tibi ſuper omnia, diſpliceat tibi toto corde & continuo diſpliceat tibi: quòd dominum immenſæ maieſtatis habentem poteſtatem omnis carnis & mittere corpus & animam in gehennam, auſus fuiſti offendere. Amareſcat tibi amariſsime cor tuum, quòd deum ſummum patrem incomprehenſibilis bonitatis qui benignus & miſericors eſt ſuper ingratos & malos, voluntarie libenter ac delectabiliter offendiſti. Totus diſpliceas tibi, vt totus poſsis placere ei: qui eſt ſummus, verus & ſolus deus, cui nemo placet, niſi qui ſibimet ipſi diſplicet: & nemo ei diſplicet, niſi qui ſibimetipſi placet. Diſsipat namque Deus oſſa eorum qui hominibus placent. Et quod altum & pulchrum eſt apud homines, abominabile eſt apud Deum. Mirum eſt de te homo miſer quòd ad mala ſis totus auidus, totus promptus, totus facilis, totus ſapiēs, & totus ſollicitus: ad bona autem es totus durus, totus piger, totus tepidus, totus ſtultus, totus incredulus & rebellis. Vnde tibi hoc, niſi à carne quam diligis & ſequeris? Quia verò carnē diligis, carnem ſequeris: & quia carnem ſequeris, opera carnis facis & cum ea punieris. Carnis tuæ fructus eſt libido, concupiſcentia, inuidia, infirmitas, id eſt fragilitas & dolor, vermis, putredo fœtens & fœtidus fœtor. Tu ipſe es tenebris ignorá-

C tiæ ſic excæcatus: vt neſcias quid ſis, non attendis quò vadis, non animaduertis factum tuum, neque inſidias inimici & tētationes eius fraudulentas intelligis. Totus negligens es, nec cogitas quò tendere debes: viam neſcis, & non inquiris. Grādis namque tibi reſtat via. Sollicitè tibi quæris cibum, veſtitū & requiem, & omnes carnis neceſsitates, quando indiges. De vita verò & ſalute animæ tuæ ſemper tepens non curas, licet ſemper indigeas, plenus nequitiis & malitia. Miſer homo vt miſerum paſcas corpus, & veſtias & carnis voluptatibus quæ poſt paucos dies à vermibus deuorabitur, ſatisfacias, ſollicitus laboras, diſcurris, vigilas & ſomnum non capis oculis, vt repleas ventrem: & pro anima tua quæ deo præſentanda eſt in cœlis, cur non ſollicitus fatigaris, vt ipſam paſcas bonis operibus, & induas virtutibus, ne appareat nuditas eius? Homo triſtis quæris ſemper implere ventrem, cur non paſcis animam eſurientem? De vaſe ſtercorum ſemper curas, & de dei imagine cur non curas? Paſcis ſterilem & quæ non parit: animam autem eſurientem nō ſatias bonis. Væ tibi erit, quia anima tua propter famem in te deficiet. Væ tibi eſt, & væ tibi erit, quia reddis quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & non reddis quæ ſunt dei deo: & ideo maledictus es à deo & confunderis ab eo. Vide miſer homo, quia totum eſt vanitas, totum ſtultitia, totum dementia, quicquid facis in hoc mundo, præter id ſolum quod in deum & propter deum & ad honorem dei facis. Quicquid ſine deo facis totum eſt malitia & vanitas: quia nihil eſt bonum ſine ſummo bono. Et magna miſeria hominis D eſt cum illo non eſſe ſine quo nō poteſt eſſe: vnde homo miſer qui ad ſimilitudinem & ad imaginē dei creatus es, & propter nimiam charitatem domini noſtri Ieſu Chriſti à morte æterna ac turpiſsima redemptus es, & liberatus es, & ad vidēdum claritatem ſummi dei ſola inæſtimabili miſericordia ſua vocatus es, & plurimis beneficiis ex quo eſſe cœpiſti ab altiſſimo patre totius bonitatis ad vitam æternam habendam per vnicum filium ſuum inuitatus es. Miſer homo recognoſce hunc honorem, intellige dignitatem tuam: qui à tanta maieſtate honoratus es. Aeternus enim deus & immenſus creauit te, formauit te, redemit te, & inuitauit te. Maximus honor & amplus amor. Cognoſce ô homo honorem tuum, & curre gratias agens ad inuitatorem tuum, ne forte ſi ingratus ire nō lueris, aut villa, aut boues, aut vxor te impedierint, iratus dominus iubeat te ſuccendi, & tibi oſtium vitæ æternæ in perpetuum claudat. Cognoſce ergo ô homo honorem tuum, & honora creatorem tuum. Sed heu hodie poteſt rectè dici, homo cum in honore eſſet non intellexit, comparatus eſt iumētis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis. Dignum certè & iuſtum eſt, vt qui ſocius noluit eſſe angelorum, fiat ſimilis iumentorum: & qui deſtruxit in ſe imaginem & ſimilitudinem dei dignum eſt vt imago & ſimilitudo iumētorum adhæreat ei. Cognoſce te ergo ô homo miſer, cognoſce te meliorē auibus, meliorem cunctis animantibus: noli eſſe ſimilis iumentis inſipientibus quæ ſolam vitam præſentem cogitant: quæ tantum carnalia & temporalia diligunt, quia nec alia ſciunt. E Homo non te ſubiicias carni, non ſis amator mundi: non te ſuſtineas eſſe filium diaboli, propter honorem potentiſsimi & ſapientiſsimi & incomprehenſibilis patris tui altiſsimi dei æterni: propter nomen dei admirabile non te conſtituas aduerſarium & homicidam tui: propter amorem benigniſsimi dei non te facias inimicum omnipotentis dei: propter vnigenitum & dilectum filiū eius Ieſum Chriſtum non te facias ſocium dæmoniorum & combuſtionis ignis æterni: qui redemptus es precioſiſsimo ſanguine agni immaculati: noli tantum pretium vilipendere quod pro te dei filius dignatus eſt exoluere ne ſempiternis inuoluaris incendiis. Tūc enim pœnam maximam habebis ſine remedio tunc, dolorem inopinabilem patieris ſine fine, & tormento plenus eris: nunquam tamen alleuiaberis, quia qui non fleuit quando erat tēpus flendi, æterno luctu lugebit, ſed ſine fructu. Redi ergo ad te homo, redi ad ſpiritualia, redi ad æterna & cœleſtia gaudia, redi miſer, redi ad filium: ne tardes conuerti ad eum qui te ſua poteſtate, ſua fecit ſapientia, redemit ſua inenarrabili bonitate, ad ſe vocauit & expectat adhuc quotidie vt te coroner. Quid quæris extra illum? quid deſideras præter ipſum? Quid tibi placet ſine ipſo? Ipſe fecit omnia, ipſe habet omnia, ipſe eſt omnia: quodcunque bonum cupis, quodcunque pulchrū quæris, quodcunque dulce & delectabile requiris, totum in F ipſo inuenies & in ipſo perfrueris. Si gaudere vis, ipſe gaudiū eſt: ſi te pugnare delectat, ipſe palma eſt. Si coronari vis, ipſe corona eſt. Si vincere cupis, ipſe victoria eſt. Si potentiam deſideras, ipſe potentia eſt. Si fortitudinem quæris, ipſe fortitudo eſt. Si iuſtitiam vis habere, ipſe iuſtitia eſt: ſi amas ſapientiam ipſe fons ſapiētię eſt. Si charitatem vis, deus charitas eſt: ſi diuitias appetis, ipſe diues eſt. Si pulchritudinem vis habere, ſumma pulchritudo ipſe eſt. Si plenitudinem quæris omnis boni, ipſe plenitudo eſt. Si gloriam & honorem cupis, vera gloria & ſummus honor deus eſt. Si pacem vis, pax æterna ipſe eſt. Quicquid boni quæris, ſummum bonum & omne bonum ipſe eſt. Imò ſemper eſt totus deſiderabilis, totus dulcis, totus amabilis, totus ſuauis & totus delectabilis. Ipſe ſemper vbique totus eſt. Vbicunque fueris ſine ipſo, malè eris & malè tibi erit: & vbicunque fueris cum ipſo, bene eris & benè tibi erit. Subiice itaque te totum ei qui te totum fecit, à quo omnia habes: cuius gratia omnium momento vteris. Serui ſemper ei qui non patitur omnia nocere tibi, quę ſemper nocerent tibi libēter, ſiue infirmitates, ſiue homines, ſiue beſtiæ vel dæmones, vel quęcunque alia. Serui ſemper ei qui non ſinit te cadere in omnia peccata: qui non permittit, vt inferas tibi omnia mala ac damna quæ libenter faceres. Totus ſemper ama patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ſolum verum

Atten. hæc ô homo.

G & summum bonum:qui semper solus verè & summè te diligit. Placeat igitur tua voluntas ei:& volũtas eius semper placeat tibi. Semper cócorda te cum eo:semper sequere eius voluntatem in omnibus qui semper bonum tuum vult, qui nihil aliud curat nisi salutem tuam, cuius voluntas ad miserendum tibi est beneuola,& delectatur benefacere tibi. Nũquid putas teipsum magnum amicum tibi? Magis amicus est deus tibi quàm tu ipse tibi:quoniam magis ipse diligit te quam tu temetipsum. Nunquid credis alterius auxilium fortius, aut alterius consilium vtilius? Erras si id credis. Stultissimus & dementissimus es, quia tua desideria vel aliorum sequeris,& illius consilium dimittis, qui semper est amicus dulcis, sapiens & pius consiliarius & saluator,& super omnia adiutor fortis & potens, pater futuri seculi & princeps pacis, Amen.

Diui Bernardi de pugna spirituali Sermo primus.

Rex diues & potens, &c.

Sermonem hunc, verius parabolam de filio regis habes in prius impressis & in hac editione folio.97.col.1. Finitur his verbis: Et perfectus in regno charitatis. Quæ autem secundum hæc subiecimus, mutuati sumus è Veneto exemplari.

† Peccantes prima excipit negligentia sui, deinde curiositas rerum exteriorũ,& ad se non pertinentium, deinde ipsarum
H rerum concupiscentia. Concupiscentiam sequitur cósensus, consensum consuetudo, consuetudinem contemptus, contẽptum malitia, id est affectus & delectatio peccati. Negligentia tardat, curiositas impedit, concupiscentia ligat, consensus stringit vel obdurat, consuetudo trahit, contemptus præcipitat, delectatio incarcerat carcere desperationis. quare peccator dum venerit in profundum desperat. Veniens autem spiritus sanctus & visitans miseram animam per septiformé gratiam suam primùm infundit ei timoré, timori subinfert pietatem, vt miseriam timoris suauitas consoletur pietatis, pietati sciétiam scilicet vt sciat vti & timore & pietate, ne à timore tristitia abundantior absorbeat, ne à pietate præsumptio vana præcipitet: scientiæ fortitudinem scilicet contra tentationes,& vt proficiatur in bono, non tantum scientiæ, sed etiam fortitudini consiliũ suffragatur, vt nec scientiæ, nec fortitudini nimium credatur: Sed vt omnia cum consilio agantur, consilio intellectum addit vt iam in inferiori cordis sui legat per se, non solum quæ consulant homines: sed etiam quæ sit voluntas dei bona,& bene placens & perfecta. Intellectui sapientiam, vt quod hactenus cõsilio, vel intellectu didicerat iam ei transeat in affectum: vt per semetipsam ex gratia Dei sapiat, & sapidum ei fiat & dulce quicquid hactenus durum videbatur & intolerabile. Primũmque negligentiæ opponit timorem,& qui timet nihil negligit, curiositati pie-
I tatem, id est affectum ad deum quæ sicut dicit Apostolus, ad omne opus bonum vtilis est & omnino contraria curiositati. Concupiscentiæ scientiam adnectit vt sciat seipsam, & in interioribus suis vagans non egrediatur ad concupiscentiam seculi ne audiat illud: Si ignoras te pulchra inter mulieres egredere & pasce hœdos tuos: vel vt sciat quàm vana sunt & caduca quæ concupiscit: consensui fortitudinem adiungit ne veniat ad consensum: consuetudini consilium, quia cũ ventum fuerit ad consuetudinem, tunc vere opus est consilio: cõtemptui intellectum, quia consilio iam hominum cõtempto nisi per se intelligat periculũ suum iam proximus est desperationi: malitię sapientiam, quia sola sapientia vincit malitiã. Destruens autem spiritus, scilicet per septiformem gratiam suam, in anima humana septiformẽ hanc miseriam statim in ea ædificat, septiformẽ beatitudinem, per spiritum timoris faciens beatos pauperes spiritu, per spiritũ pietatis beatos mites, per spiritum scientiæ beatos lugentes, per spiritum fortitudinis beatos esurientes & sitientes iustitiam, per spiritũ cõsilij beatos misericordes, per spiritum intellectus beatos mũdo corde, per spiritum patientiæ beatos pacificos, cum sapiẽtia vincit malitiam, & pax illa Dei exultat in corde quæ exuperat omnem sensum,& hæc est perfectio seruorum dei.

Diui Bernardi de pugna spirituali, Sermo II.

Inter Hierusalem & Babylonem, &c. Hunc habes integrum & in antea totiens impressis & in hac editione, fol.122.col.2.

Diui Bernardi abbatis, de pugna spirituali.

Sermo tertius.

K INTER Hierusalem & Babylonem ordinatæ sunt acies ad bellum. Hinc Dauid manu fortis aciem producit virtutum terribilem & ordinatam: Inde Nabuchodonosor Babylonis spiritualia nequitiæ, suúmque illum vitiorum tumultuosum exercitum dirigit ex aduerso. Procedit de castris Dauid tyrunculus nouitius, nuper in militiam regis iuratus,& per manus ipsius Dauid verbi dei gladio accinctus & spiritualibus armis insignitus, ingentes gerens animos & contra regis edictum ad faciendum sibi nomen, plusquam ad hostem vincendum impatientissimus. Equus erat ei feruidus proprium corpus de succo adhuc seculi fortis, viridis, lasciuus, animúsque eius conueniens, cui insidens ferebatur insignis, castrorúmque suorum dedignans disciplinam, contemptis sociis stolida quadam præsumptione longè præ cæteris progrediebatur æstuans & anhelans ad faciendum sibi nomen. Videns Dauid impetuosam eius præsumptionem per filium suum Salomonem sub interminatione ei mandauit: Væ soli quia si ceciderit, non habebit subleuantem. Cuius ille monita paruipendens cum sibi vel aliis ostendere magnæ virtutis suæ quæreret occasiones,& præclarum aliquid facinus moliretur, conspicatur eminus in parte hostili vnum de inimicis fortis malitiæ astutæ nequitiæ arma habentem ignea manúsque plenas iaculis igneis multos vulnerantem, vulneratos occiden- L
tem, occisos conculcantem, facilè capientem, difficilè relaxantem: spiritum fornicationis. Hic se ostensurum præsumens præclaram virtutem suam impetum in eum dirigit,& promptum illum equum suum ieiuniorum verberibus,& vigiliarum calcaribus perurgens totus fertur in illum. Clamat à tergo prudentia: parce, parce, clamat discretio sustine sustine: totúsq; eum concrepat Dauidicus exercitus quos ille omnes surda aure præteriés fertur miser totus in malum suum & nescit. Videns Nabuchodonosor infremuit, & malũ ei parãs dolos præmittit. Occurrunt enim illi à latere in præceps ruenti sorores duæ superbia, & vana gloria acclamantes ei in dolo: euge, euge. Quibus ille miser nimis credulus totus fertur in præceps & nescit quæ iam vndiq; eum circũuallent insidiæ. Spiritus quidem fornicationis iam crebrò tales & talium impetus expertus fugã simulat,& delusum miserũ sequi prouocat donec per patentem portã in medio Babylonis introductum suis illum sociis tradidit illudendum. Gastrimargia, & fornicatio equum sibi vendicant, nec dominum suum ius in eo habere vltra permittunt. Iam quippe deficiebat iam fatigatus diuertere quærebat in medio quippe pugnæ sub pugnante ceciderat,& casu suo vehementer attriuerat sessorem suum. Quem illi cibis Babylonis refectum reimpinguatum suis subdidere seruitiis. In miserum verò ira, inuidia, cæteráque vitiorũ turba consurgit & fiducialiter supra dorsum eius M
fabricant peccatores. Sed& fornicatio cuius nisi terga fugiẽtis, nil adhuc ille viderat aperta iam facie,& impudenti frõte in eũ consurgit, & spicula ignea in cor eius torquet gladiũq; in ceruicem eius exerit proiectúmque in terram cõculcat, & coco regis Babyloniorum Nabuzardam eum tradẽs eius immundis gurgitationibus subdidit illudẽdum, nec iam patitur vt honesta in eum vitia manum mittant, sed immundis se curis de coquina regis, id est, fœdis & horrendis vitiis exhibent irridendum. Sic igitur captus ab inimicis ligatur funibus malæ consuetudinis, & præcipitatur in carcerem desperationis. Rex autem Dauid cooperto capite lugebat dicens, Absalon fili mi, fili mi Absalon. Vocánsq; vnum regiæ clientelæ ac sedis in huiusmodi vtilem & probatum, timoré scilicet ad requirendum eum dirigit,& obedientiam secum mandauit, vt ereptum de carcere tutelæ committeret obedientiæ. Missus timor venit & suscitat miserum, ereptúmque de carceralibus claustris,& vinculis sicut sibi iussum fuerat obedientię tradidit equum suum & restituit, sed ferocem & rebellem,& qui vix vltra dominum dignaretur agnoscere. Quem obedientia apprehendens,& fræno ferreo cohibens licet renitẽtem plurimum,& recalcitrantem antiquo domino subdidit, docuítq; eum mutare fortitudinem. Susceptum itaque à timore obedientiæ deducens militem Christi per aliam viam reduxit in regionem suam, primámque ei mansionem apud pietaté cõstituit

A ſtituit vt ſcilicet animos eius quos timor exacerbauerat, pietas patris reuocantis refocillaret. Secundam apud ſcientiam, vt ſciret vnde & quo ſibi eſſet redeundum, ſciretq; vti & pietate & timore: ne pietas extolleret, timor frangeret. Tertiam apud fortitudinem, quæ eum ad peragendum reditus ſui iter confortaret. Quartam apud conſilium, vt vlterius cum conſilio omnia faceret, nec à ducatu obedientiæ in aliquo declinaret. Quintam apud intellectum, vt non iam conſilio tantum hominũ, ſed ipſe per ſe iam intelligere inciperet, quæ ſit voluntas domini bona: & beneplacens & perfecta. Ad ſextam manſionem peruenit miles Chriſti ſapientiæ, hoſpitibus ſuis eum perſequentibus, nec iter eius differentibus, vt iam ei ſapiant bona domini, & exinde cum Moyſe velut de monte Abarim repromiſsiones Dei incipiat contemplari. Et hinc iá
Nume.27. & Deu.32. peruenitur in Hieruſalem, in regnum & ciuitatem Dauid in viſionem pacis, vbi beati pacifici filij dei interius & exterius omnibus pacificatis ingreſsi in gaudium domini ſui celebrát ſabbatum ſabbatorum. Amen.

Ex regula beatiſsimi patris Benedicti de humilitate.

Luc.14.& 18. CLAMAT nobis ſcriptura diuina fratres, dicens: Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Cùm hæc ergo dicit, oſtendit nobis omnem exaltationem genus eſſe ſuperbiæ. Ab hac ſibi cauere propheta in-
B dicat, dicens, Domine non eſt exaltatum cor meum: neque elati ſunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. Sed quid? Si non humiliter ſentiebam, ſed
Pſal.130. exaltaui animam meam. Sicut ablactatus eſt ſuper matrem ſuam, ita retributio in anima mea. Vnde fratres ſi ſummæ humilitatis culmẽ volumus attingere, & ad exaltationem illam cœleſtem, ad quam per præſentis vitæ humilitatem aſcendit, volumus velociter peruenire: actibus noſtris aſcendentibus ſcala illa erigenda eſt, quæ in ſomno Iacob apparuit, per quá ei deſcendentes angeli, & aſcendentes monſtrabantur. Non
Gene.28.c aliud ſine dubio deſcenſus ille, & aſcẽſus à nobis intelligitur, niſi exaltatione deſcendere, & humilitate aſcendere. Scala vero ipſa erecta, noſtra eſt vita in ſeculo, quæ humiliato corde à domino erigitur ad cœlum. Latera enim eiuſdem ſcalæ, dicimus noſtrum eſſe corpus & animam, in quibus lateribus diuerſos gradus humilitatis, vel diſciplinæ vocatio diuina aſcẽdendos inſeruit.

Gradus primus humilitatis.

Gradus. 1. Timor dei. Primus itaq; gradus humilitatis eſt, ſi timorem dei ſibi ante oculos ſemper ponẽs obliuionem omnino fugiat. Et ſemper ſit memor omnium, quæ præcepit deus. Et qualiter contemnentes deum in gehennam pro peccatis incidunt, & vitá æternam, quę timẽtibus deum præparata eſt, animo ſuo ſem-
C per reuoluat. Et cuſtodiens ſe omni hora à peccatis, & vitiis, id eſt, cogitationum, lingue, oculorum, manuum, pedum, vel voluntatis propriæ: ſed & deſideria carnis amputare feſtinet: Exiſtimet ſe homo de cœlis à deo ſemper reſpici omni hora, & facta ſua in omni loco ab aſpectu diuinitatis videri, & ab angelis omni hora Deo nunciari. Demonſtrat nobis hoc
Pſalm.7.c propheta, cum in cogitationibus noſtris ita Deum ſemper præſentem oſtendit dicens: Scrutans corda & renes deus. Et item: Dominus nouit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. Et item dicit: Intellexiſti cogitiones meas à longe. Et quia cogitatio hominis confitebitur tibi. Nam, vt ſollicitus ſit circa cogitatiões ſuas peruerſas, dicat ſemper vtilis frater in corde ſuo: Tunc ero immaculatus coram eo, ſi obſeruauero me ab iniquitate mea. Voluntatem verò propriam ita facere prohibemur, cum dicit ſcriptura nobis, Et à voluntatibus tuis auertere. Et item rogamus Deum in oratione, vt fiat illius voluntas in nobis. Docemur ergo meritò noſtram non facere voluntatem, cum cauemus illud quod dicit ſcriptura: Sunt vię quæ putantur ab hominibus rectæ, quarũ finis vſque ad profundum inferni demergit. Et cum item ca-
Pſal.20.a uemus illud, quod de negligẽtibus dictum eſt, Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in voluptatibus ſuis. In deſideriis verò carnis ita nobis deum credamus ſemper eſſe præſentem
Eccl.18.d cum dicit propheta domino: Ante te omne deſiderium meũ. Cauendum ergo eſt ideo malum deſiderium, quia mors ſecus introitum delectationis poſitá eſt. Vnde ſcriptura præcipit dicens, Poſt concupiſcentias tuas non eas. Ergo ſi oculi D
domini ſpeculãtur bonos & malos, & dominus de cœlo ſemper reſpicit ſuper filios hominum, vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens deum. Et ab angelis deputatis nobis, quotidie, die noctúque domino factori noſtro opera noſtra nuncientur, cauendũ eſt omni hora fratres, ſicut dicit in pſalmo propheta, ne nos declinantes in malum, & inutiles factos aliqua hora reſpiciat deus. Et parcendo nobis in hoc tempore, quia pius eſt, & expectat nos conuerti in melius, ne dicat nobis in futuro, Hæc feciſti, & tacui.

Gradus ſecundus humilitatis.

Secundus humilitatis gradus eſt, ſi propriá quis non amans voluntatem, deſideria ſua nõ delectetur implere. Sed vocem illam domini factis imitetur dicentis: Non veni facere voluntatem meam, ſed eius qui me miſit. Item dicit ſcriptura: Voluntas habet pœnam, & neceſsitas parit coronam.

Tertius gradus humilitatis.

Tertius humilitatis gradus eſt, vt quis pro dei amore in omni obedientia ſe ſubdat maiori, imitás dominum: de quo dicit Apoſtolus, Factus obediens vſque ad mortem.

Quartus gradus humilitatis.

Quartus humilitatis gradus eſt, ſi in ipſa obedientia duris & contrariis rebus: vel etiam quibuslibet irrogatis iniuriis tacita conſcientia patientiam amplectatur & ſuſtinens non laſ- E
ſeſcat, vel diſcedat, dicente ſcriptura, qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Item, Confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum. Et oſtendens fidelem pro domino vniuerſa etiam contraria ſuſtinere debere, dicit ex perſona ſufferentium, Propter te morte afficimur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Et ſecuri de ſpe retributionis diuinæ ſubſequuntur gaudentes, & dicentes, ſed in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos. Et item alio loco ſcriptura, Probaſti nos, inquit, deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum. Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro. Et vt oſtẽdat ſub priore debere nos eſſe, ſubſequitur dicens, Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra. Sed & præceptum domini in aduerſis, & in iniuriis per patientiam adimplentes, qui percuſsi in maxillam præbent & aliam, auferenti tunicam dimittunt & pallium. Angariati miliario, vadunt & duo. Et cum Paulo apoſtolo falſos fratres ſuſtinent: & perſecutiones & maledicentes ſe benedicunt.

Gradus quintus humilitatis.

Quintus humilitatis gradus eſt, ſi omnes cogitationes malas cordi ſuo aduenientes, vel mala à ſe abſconſe commiſſa per humilem confeſsionem abbati non celauerit ſuo. Hortatur nos de hac re ſcriptura dicens, reuela domino viam tuá, & ſpera in eo. Et item dicit, Confitemini domino quoniá bonus: quoniam in ſeculum miſericordia eius. Et item prophe- F
ta, Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitias meas nõ operui. Dixi, pronunciabo aduerſum me iniuſtitias meas domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei.

Gradus ſextus humilitatis.

Sextus humilitatis gradus eſt, ſi omni vilitate, vel extremitate contentus ſit monachus, & ad omnia quæ ſibi iniunguntur velut operarium ſe malum iudicet, & indignum. Dicens ſibi cum propheta: Ad nihilum redactus ſum, & neſciui, vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.

Gradus ſeptimus humilitatis.

Septimus humilitatis gradus eſt, ſi omnibus ſe inferiorem, & viliorem non ſolum ſua lingua pronunciet, ſed etiam intimo cordis credat affectu, humilians ſe, & dicens cum propheta: Ego autem ſum vermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Exaltatus ſum & humiliatus, & confuſus. Et item: Bonum mihi, quod humiliaſti me, vt diſcam mandata tua.

Gradus octauus humilitatis.

Octauus humilitatis gradus eſt, ſi nihil agat monachus, niſi quod communis monaſterij regula, vel maiorum cohortantur exempla.

Gradus nonus humilitatis.

Nonus humilitatis gradus eſt, ſi linguam ad loquendum prohibeat monachus, & taciturnitatem habens vſque ad in-

G terrogationem non loquatur. Monstrante scriptura, quia in multiloquio non effugies peccatum. Et quia, Vir linguosus non dirigetur super terram.

Gradus decimus humilitatis.

Decimus humilitatis gradus est, si non sit facilis, ac promptus in risu. Quia scriptū est: Stultus in risu exaltat vocē suā.

Gradus vndecimus humilitatis.

Vndecimus humilitatis gradus est, si cum loquitur monachus, leniter & sine risu, humilter, & cum grauitate, vel pauca verba, & rationabilia loquatur, & non sit clamosus in voce, sicut scriptum est: Sapiens verbis innotescit paucis.

Gradus duodecimus humilitatis.

Duodecimus humilitatis gradus est si nō solum corde monachus, sed etiam ipso corpore humilitatem vidētibus se semper indicet, id est in opere, in monasterio, in oratorio, in horto, in via, in agro, vel vbicunque sedens, ambulans, vel stans inclinato sit semper capite, defixis in terram aspectibus, reū se omni hora de peccatis suis existimans, iam se tremendo iudici deo præsentari existimet. Dicens sibi in corde semper illud, quod publicanus ille euangelicus, fixis in terram oculis dixit, Domine, non sum dignus ego peccator leuare oculos
H meos ad cœlum. Et item cum propheta, Incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque. Ergo his omnibus humilitatis gradibus ascēsis monachus mox ad charitatem dei perueniet illam, quæ perfecta foras mittit timorem, per quam vniuersa, quæ priùs non sine formidine obseruabat, absque vllo labore, velut naturaliter ex consuetudine incipiet custodire, non iam timore gehennæ, sed amore Christi, & consuetudine ipsa bona, & delectatione virtutum, quæ dominus iam in operarium suum mundum à vitiis, & peccatis spiritu sancto dignabitur demonstrare.

Dominica infra octauam epiphaniæ, Lectio sancti euangelij secundum Lucam.

In illo tempore. Cum factus esset Iesus annorum duodecim: ascendentibus parentibus eius Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi: consummatisque diebus cum redirent remansit puer Iesus in Hierusalem: & non cognouerunt parentes eius: & reliqua.

Homilia sancti Bernardi.

Petis à me fili charissime, quatenus ex lectione euangelica qua duodennis pueri Iesu gesta narrantur, aliqua piæ meditationis & sancti amoris eliciam semina: & sportulis
I literarum commendans, tibi colligenda transmittam. Adhuc nuncius ista ipse loquebatur, & ecce sensi in ipsis medullis cordis mei ex quanto, ex quali, ex quàm ardenti, ex quàm dulci tua id fraternitas petebat affectu, cùm subitò mihi venit in mentem vbi aliquando fuerim, quid senserim, quid in me ipso euangelica verba nonnunquam egerint, vel cum legerentur, vel cum cantarētur. Respexi miser, respexi, & vidi, quàm longè post terga, illa suauia & iucunda reliquerim, quàm longè ab his delitiis occupationum & sollicitudinum me funes extraxerint, adeò vt quæ tunc tangere nolebat anima mea, tūc pręangustia cibi mei sint. Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, cum emissa ad me manus domini tetigit cor meum, & vnxit illud vnctione misericordiæ suę, cernēs in ipso inquisitionis tuæ modo quid luminis, quid splendoris tuus mihi instillabat affectus, cum insinuari tibi flagitares, puer Iesus triduo illo, quo quærebatur à matre, vbi fuerit, quo sit vsus hospitio, quibus cibis alitus, quorum delectatus consortio, quibus negotiis occupatus: Sentio fili mi, sentio ea ipsa quàm familiariter, quàm affectuosè, cum quibus lachrymis in orationibus tuis sanctis ab ipso Iesu soleas sciscitari, cū ante oculos cordis tui illa dulcis pueri dulcis versatur imago. Cū illum speciosissimum vultum spirituali quadam imaginatione depingis, cùm oculos illos suauissimos, simul & mitissimos in te iucundius radiare persentis. Tunc vt videtur mihi, intimo clamas affectu: O dulcis puer, vbi eras?

De puero Iesu μελέτη.

Vbi iacebas? Quo vtebaris hospitio? Quo fruebaris consortio? Vtrum in cœlo? Vtrum in terra? An in domo aliqua interim morabaris, vel certè cum aliquibus tuæ ætatis puerulis, secreto loco cōsistens, eis secretorum mysteria profundebas? secundum tuam in euangelio vocem: Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere illos. Fœlices, si qui fuerunt illi, quibus tot diebus tam familiariter tuam præsentiam indulsisti. Sed quid est mi dulcis domine? Quis sāctissimę matri tuæ quærenti, dolenti, suspiranti non compatiebaris? Denique ipsa, & pater tuus dolentes quærebant te. Imò tu domina mea dulcissima: cur dominum quærebas, quem Deum esse non ignorabas? An ne cruciaretur fame, ne frigore vexaretur, ne ab alio quolibet ætatis suæ puero iniuriaretur, formidabas? nonne ipse est qui pascit omnia, omnia nutrit, qui fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur gloriosius Salomone vestit & ornat? Quin potius domina mea, pace tua dico, dulcissimum filium tuum cur tam facilè amisisti, tā incuriosè custodisti, tam serò quòd deerat, animaduertisti? Vtinam & mihi inspirare dignaretur ipse Iesus, quid illi sic quærenti, sic flagitanti, sic æstuanti, interno & spirituali sermone responderit, vt nota tibi scriberem, & gustata eructare sufferrem. Videamus tamen si placet, quidnam sit quòd dominus Iesus in Bethlehē nascitur, latet in Aegypto, nutritur in Nazareth, & inde duodennis ad templum, & metropolim ciuitatem ascendit, nec tamen solus, sed sub parentum disciplina.
Vt quid ista omnia? Quia profectò dux est dominus meus Iesus, quia medicus, quia doctor. Quia vt dux exultauit, vt gigas ad currendam viam, quia à summo cœlo egressio eius, & vsque ad Bethlehem descensus eius. Ibi plena cœlestium odoramentorum relinquens vestigia, posuit tenebras, id est, Aegyptum latibulum suum. Et cum sedentibus in tenebris, & vmbra mortis lucem supernæ gratiæ infudisset, etiam Nazareth sancta sua præsentia nobilitauit. Sicque Nazarenus effectus in templum introducitur: vtque puer discens non docens, audiens & interrogans, & in his omnibus à parentum disciplina non recedens. Sic domine, sic præcedis miseros, sic sanas ægrotos: hanc viam errantibus, hanc ascendentibus scalam, hunc exulibus reditum demonstras. Quis dabit me bone Iesu tuis inhærere vestigiis, & sic currere post te, vt quandoque apprehendam te? Ego prodigus ille filius, qui accepi ad me substantiam meam, nolens custodire ad te fortitudinē meam, profectus sum in regionem longinquam, regionē dissimilitudinis, comparatus iumentis insipiētibus, & similis red ditus illis. Ibi dissipaui omnia bona mea viuendo luxuriosè, & sic cœpi egere. Infœlix egestas cui & panis defuit, & porcorum cibus non profuit: sequens quædam animalia immundissima, erraui in solitudine, in inaquoso. Viam ciuitatis habitaculi non inueni. Esuriens & sitiens anima mea in malis contabuit, & dixi: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, & ego hic fame pereo? Dum sic clamarem ad deum exaudiuit me deducens me in viam rectam, vt M
irem in ciuitatem habitationis. In quam, nisi in illam, quæ abundans panibus domus dicitur panis, id est, Bethlehem? Confiteantur tibi domine misericordiæ tuę, quia satiasti animam inanem, & animam esurientem satiasti bonis. Pauper vtique ille qui de cœlo descendit, & positus in præsepio spiritualium cibus effectus est iumentorum. Et hæc quidem conuersionis vita, quasi spiritualis cuiusdam natiuitatis initium, vt conformetur paruulo, paupertatis suscipiamus insignia, & facti vt iumentum apud te domine, præsentiæ tuæ delitiis perfruamur. Sed quia scriptum est, Fili accessisti ad seruitutem dei, sta fortiter & præpara animam tuam ad tentationem. Abscondit modicum faciem suam dominus Iesus à nobis: non vt discedat, sed vt lateat. Ecce Aegyptus, ecce tenebræ, ecce turbatio. Sedentes quippe in tenebris, & in vmbra mortis ex parte, iucunditatis inopia vincti, & compediti ferro, proprij videlicet duritia cordis necesse est, vt clamemus ad dominum cum tribulamur: & ipse de necessitatibus nostris eruet nos. Luce enim consolationis suæ dissipans tenebras huius tentationis: & gratia internæ compunctionis, rūpens vincula interioris duritiæ sereniori vultu nos præcedit in Nazareth, vt ibi inter flores scripturarum, & virtutum fructus seniorum disciplina nutriti, duodecim annis

delitias

A delitiis fortiamur. Sicut enim dominus Iesus in nobis nascitur, & concupiscentia profecto crescit, & nutritur in nobis, donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Cum ergo factus esset Iesus an-
Aggressio. norum duodecim ascendentibus illis in Hierusalem secundum consuetudinem diei festi, cum redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem. Primum itaque ne nos prætereat huius historiæ suauitas, sciendum id moris fuisse Iudæis, vt ascendentes ad diem festum seorsum viri, seorsum mulieres incederent, ne forte aliquid coinquinationis subreperet præscribente lege diuina, vt mundi tantum sacris solenniis interessent. Vnde credibile est puerum Iesum illo tempore nunc patri & viris adhærentibus ei, nunc matri & mulieribus comitantibus eam suæ præsentiæ dulcedinem indulsisse. Cogitemus ergo quanta eorum fuerit fœlicitas, qui tot diebus viderunt faciem eius, & mellifluos eius sermones audierunt, & considerauerũt in homine, & puero insignia quædam cœlestis radiare virtutis: & inter confabulationes mutuas concessum est mysterium sapientiæ salutaris inserere. Stupent senes, admirantur iuuenes, & suæ tunc ætatis pueri deterrentur morum eius grauitate, & sermonum põdere. Credo enim in illo speciosissimo vultu tantam gratię cœlestis elegantiam refulsisse, vt omnium in se conuerteret aspectum, auditum erigeret, excitaret affectum. Cerne, quæso, quemadmodum à
B singulis rapitur, à singulis trahitur: senes osculantur, amplectuntur iuuenes, pueri obsequuntur. Quæ lachrymæ à pueris, dum diutius à viris tenetur? Quæ sanctis mulieribus querimoniæ, cùm paulò plus cum patre, & eius sociis moraretur? Credo singulos proclamare intimo affectu: Osculetur
Can. 1. me osculo oris sui. Et pueris eius præsentiam suspirantibus, senum contuberniis se inserere non audentibus, illud facilè
Canti. 8. coaptatur: Quis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ: vt inueniam te foris, & deosculer? Cum hac igitur iucunditate ingredientibus cunctis ciuitatem sanctam cõtemplare: rogo inter singulas familias quàm pia fuerit, ac sancta contentio, cunctis desiderantibus eius sibi præsentiam dulcissimam indulgeri. Hæc fœlix quæ vicit. Fortè ob hanc causam consummatis omnibus cum redirent, remansit puer Iesus in Hierusalem: & non cognouerunt parentes eius: Arbitrans enim vnusquisque quia esset cum altero, vt pote qui amabatur ab omnibus, & ab omnibus petebatur. Nõ cognouerunt parentes eius, quod abesset, donec itinere diei expleto, per singulas familias quæ simul ascenderant, quæreretur inter cognatos & notos. Et non inuenientes regressi sunt in Hierusalem: post triduum autem inuenerũt eum in templo. Per illud itaque triduum, vbi eras bone Iesu? Quis cibum aut potum ministrauit? Quis detraxit calciamẽta? Quis membra puerilia vnguentis fouit & balneis? Scio certè, quia sicut
C voluntatem nostram sumpsisti in infirmitatem: ita cùm velles, propriam ostendisti virtutem, & ita cùm velles, bis obsequiis non eguisti. Vbi ergo eras domine Iesu? De his omnibus æstimare, vel conicere, vel opinari libet aliquid: affirmare autem temere nihil licet. Quid dicam Deus meus? An, vt te per omnia nostræ conformares paupertati, & in te humanæ naturæ calamitates susciperes, quasi vnus è turba pauperum stipem per hostia mendicabas? Quis dabit me buccellarum illarum sic mendicatarum participem fieri, vel saltem diuini illius edulij reliquiis saginari? Sed vt hæc ad sensus sublimioris secreta vertamus, prima fortè die paternis se vultibus præsentauit, non vt illi confideret, sed vt ordine susceptæ dispensationis paternam vocem consuleret. Non absurda videtur talis opinio, si æstimetur, quòd dei filius de his quæ diuinæ naturæ sunt, simul ipse cum patre & spiritu sancto coæqualis, & consubstantialis vtrique disposuerat in forma serui, quam susceperat, homo paruus deum magnum consuleret, non vt disceret, quod ipse cum patre in forma dei æternaliter nouerat, sed vt ipsi patri per omnia deferret, obedientiam offerret, præferret humilitatem. Ibi igitur in illo secreto cubiculo patris de baptismate suscitando. De eligendis discipulis & condendo euangelio, de miraculis faciendis: postremò de tolerantia passionis, de resurrectionis gloria. Cunctis diuino modo dispositis altera iam die angelicis &

archangelicis choris suauitatem sui vultus indulsit. Referensque antiquam ciuium supernorum ruinam post modicum D
reparandam, vniuersam lætificauit ciuitatem dei. Iam tertia die se cuneis patriarcharum, & prophetarum immiscens, ea quę à sancto sene Simeone dudum audierant, proprij vultus manifestatione approbauit. Sicque expectationis illorum moras, instantis iam redemptionis promissione consolans animæquiores atque alacriores reddidit vniuersos. Meritò igitur post triduum inuenitur in templo in medio doctorũ, & seniorum, vt paternæ pietatis de hominum reparatione consilium sicut angelis, & sanctis carne exutis, quantum videbatur propalauerat, in omnium locorum sacratissimo templo Hierosolymitico, & his primò qui preciosissimum huius promissionis thesaurum in sacris literis versabant, paulatim inciperet reserare, primùm audiens & interrogans, deinde sacratissima mysteria prodens. Denique mirabantur omnes super prudentia & responsis eius. Data est hæc pueris
& adolescentibus, humilitatis, & reuerentiæ forma, vt in *Institutio puerilis.*
medio seniorum taceant vt audiant, interrogent vt discant. Indica mihi dilectissima domina mea, mater domini mei, quid tibi fuerit animi, quid stuporis, quid gaudij, cùm dulcissimum filium tuum dominum Iesum inuenires, non inter pueros, sed inter doctores: cùm omnium oculos in ipsum intentos, omnium cerneres aures ad ipsum erectas: cùm de prudentia eius & responsis pusilli & magni, docti pariter E
& indocti loquerentur? Inueni, inquit, quem diligit anima mea, tenebo illum nec dimittam. Tene ô dulcis domina; tene quem diligis: & triduanam eius absentiam multiplicatis delitiis recompensa. Fili quid est quòd fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Iterum domina mea dico tibi: Quid dolebas? Credo non famem, non sitim, non inediam timebas puero, quem Deum noueras: sed tantum subtractas, vel ad modicum ineffabiles præsentiæ eius delicias querebaris. Tam enim dulcis est dominus Iesus gustantibus eum: tam speciosus ad videndum, tam suauis ad amplectendum, vt breuis eius absentia, maxima doloris materia sit. Quid est quòd me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Iam hic cœlestium mysteriorum, in quibus per triduum fuerat obseratum, incipit reserare secretum: vt humilitatis & obedientiæ simúlque propriæ voluntatis deserendæ seniorum præceptis, etiam vtilibus prætermissis obtemperandi expressiùs, & excellentiùs commendaret exemplum, cum his sublimibus tam vtilibus, tam denique necessariis prætermissis, seniorum se subdit voluntati, vt ait Euangelista, Et descendit cum eis, & erat subditus illis. Sed quid est, quòd ait Euangelista, scilicet quòd ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus fuerat. Non hoc de Maria dictum arbitror, quæ ex quo spiritus sanctus superuenit in eam, & F
ei virtus altissimi obumbrauit, nullum filij consilium potuit nescire, sed cæteris nescientibus, siue non intelligentibus quod dixerit: Maria vt sciens, & intelligens conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Memoria conseruabat, meditatione ruminabat, & hæc cum cæteris, quæ de eo viderat, & audierat conferebat. Ita etiam beatissima virgo tunc misericorditer prouidebat nobis: ne tam dulcia, tam salubria, tam necessaria aliqua negligentia laberentur, & propterea nec scriberentur, nec prædicarentur: & sic sequentes, huius spiritualis Mannæ deliciis fraudarentur. Omnia igitur hæc virgo prudentissima, fideliter conseruauit. Verecundè tacuit: opportunè prodidit, & sanctis discipulis & Apostolis prædicanda commisit. De his verò quæ sequuntur, Iesus proficiebat ætate, & sapientia, & gratia apud Deum & homines. Multi multa dixerunt, & diuersi diuersa sentiunt, de quorum sententiis non est nostrum iudicare. Alij animam Christi ex quo creata est, & assumpta in Deum, æqualem cum Deo sapientiam habuisse putarunt. Alij verò creaturam creatori adæquare timentes, sicut ætate, ita cum sapientia profecisse dixerunt. Euangelistæ innitentes auctoritati, qui ait: Iesus autem proficiebat ætate, & sapientia, & gratia. Nec mirum inquiunt, si minor dicatur fuisse sapientia, cum mortalis atque passi-

 bilis,

G bilis, atque per hoc beatitudine minor tunc fuisse veracissimè prædicere. De horum sententiis iudicet quisque, vt velit. Mihi sufficit scire, & credere dominum Iesum ex quo cum deo in vnam est assumptus personam, fuisse perfectum deū, ac per hoc perfectam sapientiam, perfectam iustitiam, perfectam beatitudinem, perfectam fuisse virtutem, & esse & quic quid de eo secundum substantiam dici potest, de eo potuisse dici etiam cum in vtero fuisset matris non ambigo. Nec ideo aut resurrectionem, aut mortalitatem, aut passibilitatem abrogamus, cum eum non phantasticè, sed verè hominem esse confiteamur, & veram hominis fuisse naturam, in qua potuit proficere. Vtrum ætate aut sapientia, ipsi videant, qui de huiusmodi contendere norunt. Tu autem fili quæstiones non quæris, sed deuotionem: nec vnde lingua acuatur, sed vnde animus excitetur. Et propterea his quæ ad historiam pertinent, interim prætermissis, ad spiritualem intelligentiam enucleandam sicut ipse de quo loquimur, inspirare dignabitur, transeamus. Nunc redeundum est ad te fili charissime cuius animus est conformari Christo, & vestigiis Iesu arctius inhærere: si forte sufficiam de euangelica lectione tuum tibi explicare profectū, vt hoc ipsum legas in his schedulis, quod in te ipso suauiùs experiris. Credo enim te transisse ad Nazarenas de Bethleemitica paupertate diuitias, & iam duodenum effectū de floribus Nazarenis ad fructus Hierosolymiticos ascendisse, vbi non tam in codicibus, quàm in propriis moribus hæc mystica valeas lectitare. Sicut enim Bethlehem vbi Christus paruulus, & pauper nascitur, bonæ vitæ est inchoatio, sicut Nazareth vbi nutritur virtutum est exercitatio: ita Hierusalem ad quam dominus ascendit, est cœlestium secretorum contemplatio. In Bethlehē enim & pauperescit, in Nazareth ditescit, in Hierusalem affluit delitiis. Pauperescit quippe perfecta mundi abrenunciatione: & ditescit virtutum perfectione ac delitiis affluit, & spiritualium saporum dulcedine. Ascendendum quippe est à conualle plorationis inter aspera tentationis, per plana exercitij spiritualis, ad alta luminosę contemplationis. In Bethlehem nouę conuersationi dedicatur infantia, quæ rationis impotens, neminem lædit, neminem fallit, libera cupiditatis, suæ voluntatis inscia, neminem iudicat, nulli detrahit, nihil cupit, nec de præsentibus anxia, nec de futuris sollicita, alieno tantum sustentatur iudicio. Hanc nobis infantiam, vas electionis commendans, Si quis ait, inter vos sapiens voluerit fieri, stultus fiat, vt sit sapiens. Et dominus in Euangelio: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli non intrabitis in regnum cœlorum. Hac itaque qualibet anima initiata infantia, post Herodianas persecutiones, si cœperint in ea quasi in agro fertilissimo virtutum flores vbique pullulare, non immerito Nazareth quæ flos interpretatur, quasi septēnis inhabitans duodecimum annum fœliciter expectabit. Primo quidem, necesse est vt ager cordis nostri peccatorum nostrorum recordatione, & infirmitatis nostræ consideratione instercoretur: deinde tentationum vomere multiplici fatigetur, vt sic virtutum semina flores pariant spiritualium exercitiorum. Ergo illum à quo iam spiritus timoris, vitia antiqua, & inolitas cupiditates resecauerit: vnius anni puerum æstimato. Si deinde mitem eum & obedientem spiritus pietatis effecerit, biennem spiritualiter iudicato. Iam si spiritus scientiæ, suæ infirmitatis cognitione, & auxilij diuini desiderium infuderit, triennem non dubites accessisse. Quem si contra tentationes & carnales delectationes, quæ militant aduersus animam, spiritus fortitudinis immobilem reddiderit ac robustum, annorū quatuor puerum admirare. Accedat spiritus consilij, & virtute discretionis quinquennem faciet. Cui si spiritus intelligentiæ meditationem sacræ legis indulserit, ad sexti anni ætatem fœlici progressu peruenit. Septimum annum spiritus sapientiæ aduehit, quæ de legis diuinæ meditatione procedit. Quatuor vero virtutes cardinales quasi quatuor etiam annorum lucem animæ inuehunt proficiēti, quibus nihil est in vita vtilius hominibus sicut de ipsis scriptum est. Sobrietatē enim docet, & prudentiam & iustitiam, & virtutem quibus nihil est vtilius, hęc sunt præcedentium virtutum moderatrices sine quibus cæteræ, nec honeste haberi, nec perseueranter possunt seruari. Facit enim sobrietas, quæ alio nomine temperātia dicitur, ne sit ipsarum virtutum immoderata progressio. Prudentia, ne sit earum indistincta cōfusio. Iustitia, ne sit virtutū vsus immoderatus. Virtus quæ fortitudo dicitur, vt perseueranter earū teneatur affectus. Sequitur annus duodenus, isque contemplationis, quæ ad ipsam cœlestem Hierusalem animam subleuat æstuantem, quę cœlum reserat, quæ portas paradisi aperit, quæ sponsum ipsum, sponsum speciosum forma præ filiis hominū, quasi per cancellos prospiciētem, puris mentis oculis exhibet contēplandum, vt vocē illā suauissimā mereatur audire, Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Immaculata, sordibus peccatorum, vel passionum, euolans à retibus occupationum, oblita malorum præteritorum, euanescentibus imaginibus exteriorum creaturarum, cordis sui faciem ad cernendum quem diligit, summa auiditate sustollit. Et ideo audit, Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. Fauus distillans labia tua. Hyems, inquit, transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Hi sunt flores odoriferi nimirum licet adhuc in quadam nouitate virtutes, quæ post hyemē persecutionum, & imbrem tentationum, in agro peccatoris bene proficientis fœliciter oriuntur, quarum Christus decore, simul & odore delectatus, ab inferioribus eam ad superiora inuitans: hyems inquit transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Et quoniam pro gemitu compunctionis, aperitur vita contemplationis: adiecit in sequentibus, Vox turturis audita est in terra nostra. Recole fili quid soleas in angulis susurrare, cùm scilicet ad instar turturis, quæ auis castissima est soliuaga, & gemebunda, latebras quæris. Et licet inter multos cōstitutus sis solitudinem tibi ædificas quotidianam, quoniam gemis, quoniam æstuas, quoniam quæris quem diligit anima tua: & amoris vim patiens, iam optas videre quem amas, cui nunc blandiris & nunc ad amoris, & desiderij intentionem, suauiter illum peruestigas. Nunc moras accusas, nunc te cernis contemptum, nunc te visitatione confiteris indignum: & iterum de eius totiens expertus bonitate præsumis. Nunc quasi vlteriùs non sustineas, spirituali quodam litigio, vel luctamine euincere retardantem conaris? Quæ tunc lachrymæ? Qui gemitus? Quæ suspiria? Quæ voces? Nunc oculi fletu graues cum intimis singultibus, eriguntur ad cœlum, nunc manus extenduntur, & brechia, nunc pectoris contusione animæ tarditas accusatur. Proferuntur interim verba sine principio, sine fine, quorum nec sententiæ cohærent sibi, nec rationes similes sunt, nec alicuius linguæ sensus, vel idioma seruatur: quando vox aliquando respondet affectui, & iterum vocem affectus intercipit. Gaudet certè pius ille Iesus tali certamine superari: & talis animæ tali instantia delectatus ad circunstantes angelos gloriatur. Vox turturis audita est in terra nostra. In terra viuentium. Vox talis animæ sic æstuantis auditur, cùm talis desiderij odor suauissimus vniuersam demulcet suauitatem Dei. Sic tibi in angulo quasi Helię in spelunca primò transit spiritus grandis subuertens montes & conterens petras. Nō in spiritu dominus. Et post spiritum commotio, sed non in commotione dominus. Et post cōmotionem ignis. Sed non in igne dominus. Post ignem sibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Hi sunt quidam gradus per quos in oratione mens compuncta cōscendit, quasi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi generis pulueris pigmentarij. Sed hæc tibi ipsi non tam inuestiganda quàm ipsa tua oratione animaduertenda committo. Diligenter ergo attendas cum qua primum difficultate nonnunquam ingrederis cubiculum pectoris tui, vt inuenias tibi speluncam in qua quodammodo sepeliaris ab omnibus quę mundi sunt, & ores patrem tuum in abscondito. Videtur aliquando cor in modum silicis durissimæ. Videtur quasi mons aliquis interiacens interiorem aspectum ab omnibus spiritualibus exclusisse, donec spiritus grādis pertransiens subuertat montes, & conterat petras ante dominum. Quem nimirum spiritum sequitur cōmotio, quoniam mens quadam compunctione resoluitur, & fluentibus lachrymis quicquid in se sordidum est vel aduersum, cōmota interiori cōtritione detergit. Vnde orta spe, igne ineffabilis desi-

A lis deſiderij exardeſcit, & ſpirituale quoddam certamen init cum deo donec ſibilus auræ tenuis illapſus præcordiis, leni tactu perſtringit affectum cunctis motibus, cunctis diſſenſionibus, cunctis verbis, cunctis cogitationibus imponens ſilentium, vſque ad ipſas Hieruſalem cœleſtis delicias animam ſubleuat contemplatiuam. Tunc ille diu quæſitus, toties rogatus, tam ardenter deſideratus ſpecioſus forma præ filiis hominum quaſi per cancellos proſpiciens inuitat ad oſcula, Surge inquiens propera amica mea, & veni. Tunc ingrediens Hieruſalem tranſit in locum admirabilem, vſque ad domum dei, in voce exultationis & confeſsionis. Tunc amplexus, tunc oſcula. Tunc inueni quem diligit anima mea. Tenui illum nec dimittam. Tunc in Hieruſalem affluit deliciis, & fruitur bonis, & diem feſtum cum exultatione colit. Obſecro itaq; fili chariſsime memento mei, cũ bene tibi fuerit, vt ſuggeras dilecto tuo, regi tuo, qui eſt in ſancto: vt educat me de iſto carcere, de his tenebris, de his vinculis: vt tandem aliquando reſpirem in prioris gaudij libertatem. Sentiam & ego, quàm magna multitudo dulcedinis illius quam abſcondit timentibus ſe. Sed heu heu rara hora, & parua mora: fœlix anima, quæ triduo poterit cõmorari in his deliciis. In his tribus diebus, contemplationis lucem, non inconuenienter intelligo: quoniam quicquid de deo poterit mens illumi-
B nata ſentire: aut ad potentiam eius, aut ad ſapientiam, aut ad bonitatem credimus pertinere. Cernitur itaque dominus Ieſus aliquando fortis, & potens in prælio, vt ſcias te vel vt ſentias te ſi dilexeris eum, contra mundum, contra diabolum contra omnem principatum & poteſtatem eius dextera protegente cui reſiſtere nemo poteſt, ſub quo curuantur qui portant orbem, qui ſi tenuerit aquas, omnia ſiccabuntur: ſe emiſerit eas, euertent terram. Si igitur ſpiritus poteſtatem habens aſcenderit ſuper te, ſi ſtimulos acediæ exagitauerit, ſi aculeos diuerſarum paſsionum accenderit, ſi aduerſum te commouerit mundum, ſi inflammauerit perſecutiones, ſi times, ſi trepidas, ſi per ſingula momenta nimiſquàm formidas: & ita ad Ieſum tuum anxius curris, ploras, exponis pericula, opem flagitas, aderit tibi quem diligis in ſpecie potentiſsimi regis
Pſal.34.a & ſecundum orationem ſancti Dauid: Apprehendet arma
Eſa.41. & ſcutum: & exurget in adiutorium tibi. Audieſque, Ne timeas à facie eorum, quia ego tecum ſum. At ſi ſecretorum cognitionem vel cuiuſuis alicuius ſolutionem tibi deſideras reuelari, ſi mundanæ confuſionis cauſas, & rationes anxius admiraris, ſi mouentur pedes tui, quia pacem peccatorum vides, qui in labore hominum nõ ſunt, & cum hominibus non flagellãtur: quæris diuerſoriũ, vbi cum Ieſu ſolus cũ
Hiere.12.a ſolo fabuleris, clamas cum Hieremia: Iuſtus quidem tu es domine, ſi diſputem tecum. Veruntamen iuſta loquar ad te.
Pſal.39.b Quare via impiorum proſperatur? Sic itaque quærenti ad-
C erit ille magiſter qui docet ſolus hominem ſcientiam, qui habet clauem ſapientiæ: & aperit, & nemo claudit, clau-
Deu.33. dit & nemo aperit. Aderit in ſpecie doctoris ſuauiſsimi, in cuius dextera ignea lex, vt te illuminatione, cognitione & charitate, quæ ex legis meditatione procedit, inflammet.
Pſal.44. Porrò in ſiniſtra eius virga æquitatis, virga regni: vt & quærẽtis præſumptionem arguat & curioſitatem compeſcat. Poſtremò ſi hæc omnia & ſi magna, & ſi ſplendida, & ſi ſubtilia: vnius tamen oſculi deſiderio ſuauiſsimorum labiorum illius, vno tantum tactu non faſtidias, ſed incipias querulis vocibus clamare cum propheta: Quæſiui vultum tuum, vultum tuum domine requiram. Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te? Veniet certè tibi in odorem vnguentorum, & aromatum: ſicque cœleſte, & diuinum quoddam trementi imprimens oſculum omnia viſcera tua ineffabili iocunditate perfundet, vt clamare delectet: Diffuſa eſt gratia in labiis tuis. Quũ legem & prophetas legis, animaduerte diligenter, & inuenies ipſas apertiones & contemplationes multoties in figuris, & ænigmatibus quibuſdam deſignatas. Sunt enim multa genera contemplationis, ac ſpiritualium viſionum, quæ tamen omnia, vel ad Dei potentiam, vel ad dei ſapientiam, vel ad dei benignitatem pertinere noſcuntur. Nam ſi cogitetur deus reſpectus omnium, vt cauſa quorundam vt ſint, quorundam autem vt rationales, ac per hoc ſapientiæ capaces D
ſint multorum quàm vt beati ſint: primum potentiæ, alterum ſapientiæ, vltimum aſcribam bonitati. Potentiæ quidem eſt, quòd ſine ipſo nulla creatura ſubſtitit. Sapientiæ, quòd ſine ipſo nulla doctrina inſtruitur. Bonitatis, quòd ſine ipſo, nullus rei vſus expedit. Apud ipſum ſecura ſunt omnia: cum nihil ſit, quo eius turbari poſsit potentia. In ipſo creata ſunt omnia, cuius non poteſt falli ſapiẽtia. Ex ipſo recta ſunt omnia: cuius natura, nulla poteſt deprauari malitia. Ergo in rerum creatura contemplamur eius potentiam, in forma ſapientiam, bonitatem in vſu. Sanè in his quæ in carne geſsit, ſi contemplari malueris, hunc ipſum triduanæ lucis ſplendorem facilè intueberis. Si iacentem in præſepio, ſi in brachiis vagientem, ſi pendentem ad vbera, ſi inter vlnas Simeonis paruulum, oculis illuminatæ mentis aſpexeris, bonitatis eius opera interiùs admirare. Si vultum eius igneum, flagellum quoque de reſticulis, vocémque terribilem, quibus vendentes & ementes in templo terruit, quibus euertit cathedras numulariorum, quibus inſuper columbarum venditores eiecit, conſiderare delectat: tantæ virtutis potentiam expaueſce. At ſi iocundum ducis inſidias ſcribarum & Phariſæorum toties deprehenſas callidas eorum obiectiones reſponſionum illius prudentia confutatas occulta mente perſpicere, ſapientiæ eius lucem, clariùs emicare perſenties. Ita quoque fuit poten- E
tiæ, quòd fugauit dæmones, quòd turbas pauit, quòd calcauit maria, quòd Lazarum vocauit de monumento: & tamen non minoris ſapientiæ fuit, quòd vt principes huius mundi fallerentur, inter diuina miracula, à diabolo ſe tentari permiſit, quòd velut egens eſurierit, quòd in naui dormierit, quòd crucem moriturus aſcenderit. Verùm quia in bonitatis illius meditatione libentiùs immoraris, ingredere (quæſo) domum Simonis Phariſæi & intuere attentiùs, quàm pio, quàm ſuaui, quàm iocundo, quàm clementi vultu humi proſtratam reſpicit peccatricem. Quàm compatienti proceſſu illos pedes pœnitentiæ lachrymis irrigandos præbeat, & capillis quos ſibi hactenus ſuperbia & laſciuia vendicauerat, detergendos, labiiſque tot ſcelerum fœditate polutis diligenter oſculandos. Oſculare, oſculare ô beata peccatrix pedes dulciſſimos, ſuauiſsimos, ſpecioſiſsimos, quibus caput ſerpentis conteritur, ante quos antiquus hoſtis egreditur, quibus calcantur vitia, quibus mundi omnis ſternitur gloria, quibus ſuperborum & ſublimium colla mira virtute premuntur. Oſculare inquam, & fœlicibus allambe labiis veſtigia, quæ nullus peccator poſt te exhorreat: nullus quantumlibet criminoſus refugiat: nullus expaueſcat indignus. Oſculare, complectere, ſtringe, & angelis & hominibus adoranda veſtigia pœnitentiæ & confeſsionis vnguento perfunde, vt tota domus impleatur odore vnguenti. Veh, veh tibi ô Phariſæe, cui eſt odor mortis in mortem, qui times alienis maculari peccatis, F
cum te timor proprius deteriùs fœdiuſque maculet. Neſcis, quàm ſuaue redolet miſericordiæ miſeræ huius peccatricis miſeria. Quàm dulcis ſapiat pietatis confeſsio pura peccati. Quàm gratum ſit illi ſacrificium cordis contritio: quàm citò conſumat peccatum ardens dilectio. Denique dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Gratia tibi ô beatiſsima peccatrix, oſtendiſti mundo tutum ſuis peccatoribus locum, pedes ſcilicet Ieſu, qui meminem ſpernunt, neminem proiiciunt, neminem repellunt, ſuſcipiunt omnes, omnes admittunt. Vbi certè vel æthiopiſſa mutat pellem ſuam, vbi pardus mutat varietatẽ ſuam, vbi ſolus Phariſæus non expurgat ſuperbiam ſuã. Quid agis, ô anima mea, ô miſera mea, ô peccatrix mea? Habes certè in te tuas lachrymas, habes vbi fœda tua oblectamẽta ſacris oculis purges: & totum affectionis tuę vnguentum ſecurè ſine aliquo metu vitij infundas. Quid diſſimulas? Erumpite ô dulciſsimæ lachrymæ, erumpite: curſum veſtrum nullus impediat. Rigate ſacratiſsimas plantas domini mei, ſaluatoris mei, ſuſceptoris mei. Nam ſiquis Phariſæus ſubmurmuret, ſiue me à ſuis aſpectibus arcẽdum cenſeat, ſiue fimbriæ ſuæ tactu indignũ iudicet, ſubſãnet, irrideat, auertat oculos, contineat aures, nihilominus tuis inhærebo veſtigiis Ieſu, meis ſtringam manibus, premam labiis, nec à lachrymis ceſſabo vel oſculis, donec audiã, dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam

G quoniã dilexit multũ. Est ergo dies prima, qua anima sitiens deũ speculatur & in amœnitatibus quasi in Hierusalẽ cõmoratur diuinæ potentiæ, in templo. Secunda sapientiæ illius admiratio. Tertia bonitatis & dilectionis prælibatio. Ad primam pertinet iustitia, ad secundam scientia, ad tertiam misericordia. Iustitia terret, scientia docet, misericordia fouet. Introibo in potẽtias domini, domine memorabor iustitiæ tuæ solius. Ecce iustitia. Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Ecce scientia: Quoniam melior est misericordia tua super vitas, Ecce misericordia. Et in prima die, timor, qui ex iustitiæ consideratione procedit, animam purgat. In secũda, sapientia illuminat. In tertia, illuminatam bonitate dulcedinis suæ remunerat. Cernis ni fallor, quàm necessarium sit & vtile inter bonorum operum exercitia. Per triduũ hoc Hierosolymiticas frequentare delicias, in quibus timor administrat panem doloris: scientia vinum exultationis: bonitas lac consolationis. Scio te nunc mirari quòd delicias dixerim, quibus dolorem non deesse commemoraui, cum expertus sum sæpius, quòd dolorem illum qui de casto timore procedit, omnibus huius mundi deliciis mens compuncta præponit. Et hæc dicta pro modulo experientiæ nostræ. Cæterum viri excellentioris meriti, & capacioris ingenij, animæq; purgatioris in tribus his subtiliora ac profundiora rimantur. In potentia scilicet dei profunda iudicia: in sapientia

Psal.70.c *Psal.50,& 62.a*

H secreta consilia: in bonitate eius misericordiæ dona ineffabilia. Denique Paulus ingressus in potentias domini, & abyssum iudiciorum eius expauescens: ô homo, inquit, tu quis es, vt respondeas deo? nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, cur me fecisti sic? Sed & thesauros sapientiæ eius admirans ait: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inestigabiles viæ eius. Diuitias quoque bonitatis eius commemorans, An diuitias inquit bonitatis Dei contemnitis? Post triduum igitur inuenerunt eum in templo, haud dubium quin Maria & Ioseph: altera mater, alter nutritius. Inuenitur itaque spiritualis spiritualium contemplator non in quolibet loco, sed in templo. Habet enim Hierusalem atrium, habet portas, habet templum. Et atrium aliquando patet quidem inimicis, portæ autem patefiunt solis amicis, ingressus verò templi non indulgetur nisi perfectis. Igitur qui in temporalibus æterna: in terrenis cœlestia: in humanis diuina: in creaturis creatorem valet inspicere: quasi in atria cœlestis Hierusalem introductus exultet. Hucusque philosophi quasi inimici in atria, intelligentiæ suæ vim poterant extendere sicut dicit Apostolus: Quod enim notum est dei, manifestum est in illis, inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas. Qui verò in scripturis sanctis ablato velamine reuelata facie

Rom.11. *Rom.1.*

I gloriã dei poterit contemplari, de ingressu portarum Hierusalem glorietur. At si pinguedinem intimæ dilectionis, & tuę adipem affectionis in cordis ara cœlestis desiderij flamma succenderit, & ascenderit fumus aromatum de flagrantia orationis, sicque oculus mentis, in ipsa cœli secreta radium porrexerit, & cordis quoque palato illius diuinæ dilectionis fœlix tactus sapuerit: cum holocausto gratissimo templum Hierusalem frequentasti. Sed anima sancta in his delitiis commorãte, dolet mater, mater & nutritius cõqueruntur, & quærunt: inuentum tandem Iesum leui increpatione castigant, & reducunt ad Nazareth. Hæc maximè viris spiritualibus congruunt, quibus dispensatio verbi dei vel animarum cura commissa est. Porrò nutriciũ nostrũ nihil liberiùs dixerim quàm spiritum sanctum: matrẽ verò nil rectiùs quàm charitatẽ. Si nos fouent & promouent, pascunt & nutriunt, & geminę affectioni dei videlicet & proximi lacte reficiunt: ij nos in studiis sanctis quasi in Nazareth tenent & sustinent, ij nos consolantur in tristibus, ij in dubiis consulunt, ij fessos roborant, ij sanant contritos corde & alligant contritiones eorum, horum auxilio de Nazareth transimus in Hierusalem, de labore ad requiem, de fructu bonæ actionis, ad secreta contemplationis, ij nobis æterna lege præscribunt vt pro cura proximi non negligamus ex toto contemplationem dei, nec rursus pro deliciis contemplationis, curam proximi obmittamus.

Vnde non immeritò si quieti plusquàm oportet, indulgeamus: K de nobis charitas fraterna conqueritur, nec gratam habet nostram in Hierusalem commorationem, si aliis quos nostra solicitudo prospicit, senserit imminere, ex nimia quiete perniciem. Plerunque enim nobis vel secretis meditationibus vel priuatis orationibus, postposita actione mentis si plusquam subditis expedit, immoremur mediis deliciis, spiritu nimirum operante, & charitate suggerente subitò venit in mentem memoria infirmorum. Vt illum cogitemus contristatum, expectare à paternis visceribus consolationem. Alterum tentatum explorare, quando procedens in publicum pater ei afferat suo sermone solantem. Illum iræ stimulis agitatum, quando non habeat vbi conceptum virus confessione salubri euaporet. Aduersus patrem submurmurare alterum acediæ spiritu victũ: vt inueniat, cui loquatur, quem consulat, huc illucque discurre. Tali itaque suggestu progresso ex paternis cordibus quasi increpantem audimus matrem charitatem, Fili quid fecisti nobis sic? Ego & pater tuus dolentes quærebamus te, non cum iniuria dicimus spiritum sanctum, vel charitatem in sanctis & si adhuc minùs perfectis, aut dolere, aut conqueri, cum ipse spiritus gemitibus inenarrabilibus interpellet pro nobis, qui & loqui, & contristari, & talia agere in sanctis consueuit. Quod si contra huiusmodi necessitates amator quietis in ipsis animæ affectibus murmuret dicens, Nonne in his quæ patris mei sunt oportet L me esse? nihilominus considerans spiritus rationalis, quòd ideo Christus mortuus est, vt qui viuit, non sibi viuat: descendit cum eis, & est subditus illis. Securè descendit cum tali nutritio, & cum tali matre descendit fœliciter: descendit, qui spiritu dei actus charitatem inferioribus ostendit. Descendam libens cum his ducibus in Ægyptum: si tamen ducunt reluctantem, si cogunt descendere, & reconscendere faciunt. Libenter subdar tali matri, libens supponam humeros oneri quod imposuerunt, libens suscipiam iugum, cui me subdunt, sciens, quia iugum eorum suaue est, & onus eorum leue: sed & si te fili mi, à talibus curis liberum adhuc sub alis suis Christus abscondat, quòd prælatis incumbit facere, ne subditi periclitentur hoc ipsum expedit prouidere ne socij scandalizentur. Illi necessitates, quandoque præponunt contemplationis deliciis: tu eas non præponas vnitati & paci congregationis. Præcipuè hæc ipsa spiritualium vicissitudinum tempora quando suppetunt, vel descendas ad Nazareth, vel ascendas in Hierusalem: nunquam solus, id est propriæ voluntatis arbitrio, sed semper seniorum distingue consilio. Ecce habes fili charissime quod petisti, licet tuo affectui, tuæque contemplationi nihil dignum: voluntatis tamen meæ, aut qualiscunque conatus aliquod ni fallor indicium. Scias igitur quia non tam euangelicam lectionem exponere, quàm ex ea aliquam meditationem sicut rogasti elicere curauimus, M & legentibus incitamenta deuotionum ex huius serie lectionis euangelicæ composuimus ipsius adiuuante gratia, de cuius loquimur infantia, qui plenus est virtute & gratia & sapientia, Iesus Christus dominus noster qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

DIVI BERNARDI ABBATIS SERMONUM in cœna domini prologus.

PASCHALIBVS dapibus esuriẽs saturari quicũq; requiris, mansula nostra posita est, quæ nulli vetatur egenti. Ibi refici poteris ex micis, quæ remanserunt de mensa domini. Nam ille dulcissimus panis, qui de seipso ait: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi, dum esset in mundo satiauit non mediocriter filios suos: illos videlicet quibus ascensurus ad patrem, ait: Filioli adhuc modico tempore vobiscum sum. Sed ascendens in cœlum dimisit reliquias suas paruulis suis, quas dũ illum beatissimum panem angelorum, dominum meum Iesum quęrerẽ gemẽs & plorans, quæque preciosa mundi pro illo ineffabili cibo dare deliberans, euangelista Ioanne in volũtate domini propinãte accepi. Sed quicunque ad hanc mensuram seruuli Christi

Ioan.6. *Psal.16.d*

sedere

A sedere voluerit, non sine lachrymis quæso accedat, & si accesserit: saltem sine gemitu non recedat. Nam in ea inuenies cibum non ventris, sed mentis: non holocausta medullata, nec boues cum hircis, sed illum agnum de virgine natum, qui *Esa.50. & 53.* coram percutientibus se obmutuit, & non aperuit os suum: cui confitetur anima mea, & sanat eam quæ peccauit ei. Ille mihi sit via in hoc opusculo & in omnibus actionibus meis, vt illo duce, quæ gessero, incipiam & finiam: vt annunciem nomẽ domini in Sion, & laudem eius in Hierusalem, vt dum conuenerint populi in vnum & reges vt seruiant domino, merear illum videre in bonitate electorum suorum, & lætari in lætitia gentis suæ qui est benedictus in secula.

Lectio sancti euangelij secundum Ioannem.

Ioan.13.a Ante diem festum paschæ, sciens Iesus quia venit eius hora vt transeat ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos: Audistis fratres dilectissimi, cum euangelium legeretur, quòd dictum est, Ante diem festum paschæ &c.

Verbum patris, filius dei, quod pro salute generis humani verbum caro factum est & habitauit in nobis, cupiens instruere & informare ad exempla humilitatis sequenda discipulos, & per illos omnes credentes in eum, cum appropin-B quasset hora illa piissima: qua caro quam de intemerata virgine sumpserat Maria, tam triste esset perpessura supplicium: ab illo nobili suæ temporalitatis extremo conuiuio surrexit, vestimenta deposuit, aquam in peluim misit, & pedes discipulorum lauit. Et hoc est quod Ioannes euangelista ait: Ante diem festum &c. Talis erat mos & consuetudo Iudæorum, vt illum diem haberent solennem, quando illis dominus mare rubrum diuisit in duas partes & deduxit eos per medium eius, & excussit Pharaonem & virtutem eius in eodem, hic *פסח transitus, tran- [illegible]* est ille dies festus paschæ de quo dictum est: Ante diem festum paschæ. Nam pascha interpretatur transitus. Nam appropinquabat illud piissimum pascha, quo verus Moyses per mare rubrum debebat transire, & non post quadraginta annos: sed tantum post quadraginta dies in terram promissionis intrare. Ille Iudæorũ dies festus erat vmbra quo patres eorum transierunt de Ægypto, sed ille fuit veritas quo Christus transiuit de hoc mundo: sic nos fecit transire de vitiis ad virtutes, de morte ad vitam, de mundo ad cœlum; pro nobis victima factus & sacrificium, seipsum deo patri in ara crucis offerens holocaustum. Ante diem festum paschæ &c. Quid ergo est ô sancte Ioannes, quod dicis festum? Nónne dies festus, dies est gaudij & lætitiæ? Putásne dies ille est lætitiæ & iocunditatis, quo agnus in crucem leuatur immolandus stipite, opprobrium hominum factus, & abiectio plebis, C quo præ dolore sol obscuratur, petræ scinduntur, & tota contremiscit orbita mundi, vbi mater sic plorat, & eius dilectus Ioannes? Potius ille dies fuit luctus, quàm risus & lætitia [illegible] Sed Iudæis lætitia: tibi & apostolis tuis tristi-[illegible]rum lætitia verteturin luctum: & tristitia apostolorum est versa in gaudium. Sequitur, Sciens Iesus quod venit eius hora, vt transeat ex hoc mundo ad patrem. Iesus he-*ישוע* braice latine saluator interpretatur. Iste est ille saluator fortissimus qui vlteriùs vinci non potest, & saluat omnes sperantes in se. Semel pro te Christiane victus est, imò mortuus: sed noli flere, quia surrexit à mortuis, & mors illi vltrà non dominabitur. Oportebat illum mori pro salute mundi, & resurgere tertia die, & prædicare in nomine ipsius pœnitẽtiam & remissionẽ peccatorũ per omnes gentes, quoniam ipse sic disposuerat, & hoc est quod dicitur, Sciens Iesus quia venit eius hora &c. hæc est illa hora de qua superiùs timens mori secundum carnem ingemuit & ait, Nunc anima mea turbata est valde. Et quid dicam? Pater saluum me fac ex hac hora. Sed propterea veni in hanc horam. Timuit Christus mori, vt tu non timeas mori confidens in eum, qui suscitauit Iesum à mortuis, tertia die. In illum tantum, qui suscitauit Iesum est confidendum. O tu Christiane: ne de hac infirmitate desperes. Docuit quid tunc & in omnibus periculis mortis debeas dicere, ad quem cõfugere, quem inuocare, in quem sperare; in patrem deum qui non potest despicere sperantes in se, cum attestatione bonorum operum. Bonorum dico, quia sine meritis aliquid sperare non spes, sed præsum- D ptio debet dici. Tu itaque talia fac opera tua, vt ei in hora mortis, in veritate dicere possis: In te domine speraui, non confundar in æternum. Hanc horam præsciuit, hanc horam elegit: vt in ea per mortem de hoc mundo transiret ad patrem secundum humanitatem, à quo nunquam recessit secundum diuinitatem. Illa hora est finis ille de quo dicitur, Cùm dilexisset suos qui erant in mundo: in finem dilexit eos. Cum dilexisset suos pro eis homo factus: in tantum eos dilexit, quousque ad mortem dilectio eum perduxit. Te dilexit in morte, vt tu dilectione eius possis transire de mundo ad patrem. Te dilexit in finem, vt tu in eius dilectione, vsque in finem permaneas, quod quidem si feceris, procul dubio ad patrem transibis. In cuius dilectione qui vsque in finem non permanserit, in veritate dico, in æternum peribit. In eius dilectione modus amoris nullus esse debet. Sine modo te dilexit: sine modo eum diligere debes. Modum dilectionis excessit te diligendo, pro te moriendo: tu quantum eum diligere debes, non potes. Dilige eum ex toto corde, ex tota mente, & omni anima, & omnibus viribus tuis. Hoc tantum quærit, vltrà non quærit: hoc fac & viues. Sequitur, Et cœna facta, cum diabolus iam misisset in cor: vt traderet eum Iudas Simonis † Schariotis. Hic innuitur cœna esse pa- *† Ischariotes.* rata, sed nondum transacta: quia posteà recubuit, & bucellam Iudæ tradidit. O Iuda infœlix, ô discipule pessime, mer- E cator nequam. Tibi cœna parabatur, & à te dator cœnæ tradebatur. O miser Iuda. O male confessor. O desperate pœnitens, dixisti, Peccaui tradens sanguinem iustum, & laqueo desperationis te miser suffocasti. Iste vt arbitror fuit filius Simonis Schariotis. Simon dicitur obediens, sed qualis vir iste Simon fuerit, deus scit: ego autem nescio. Schariotis dicitur à vico in quo ortus fuit, qui alio nomine marmotis dicitur, si- *Id ridiculũ censeo etymum.* ue mala mors. Et meritò de mala morte fuit, quia sic mala morte periit. Diabolus miserat in cor per suggestionem, vt traderet eum non credens illum esse deum. Nónne contremiscis recogitans Christiane, & tu monache sancti Benedicti, quid actum est de discipulo Christi? Diabolus misit in cor eius, vt traderet vitam, & tradẽs vitam, per laqueum desperationis se & vitam perdidit. Si lupus non timuit intrare in gregem domini, vnam de duodecim tam pauculo numero mactare, & perdere, quid facturus est de grege commisso pastori? Vnusquisque vestrum fratres charissimi videat ne sit Scharioth Iudas. Videte, quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes: cauti contra callidi hostis insidias. Misit in cor Iudæ, vt traderet dominum. Quid est tradere dominum? Vendere dominum. Quid est vendere? Alienare. Dominum vendit, qui à se dominum alienat. Dominum alienas à te: si depellis eum à te. O monache dei. O F discipule Christi, audi me, audi consilium meum. Te diabolus quærit euellere, te extrahere de grege domini. Vide ne consentias ei. Vide ne credas ei. Mendax est, & pater eius. Te vult occidere. Te vult mactare. Te vult perdere secum in gehennam. Caue te à loculis. Caue te à marsupiis. Foueę diaboli sunt. Heu quot in illis perdidit, quot in illis interfecit. Dicitur de Iuda, quia fur erat, & loculos habebat &c. Iste dum sitit lucrum, tendit ad laqueum: dũ perdit vitam, lucratur mortem. Heu quot loculi, heu quot marsupia sunt in monasteriis sancti Benedicti, heu quot cucullati, super auriculas tonsurati habent marsupium mentis, habent loculum propriæ voluntatis, marsupium murmurationis, detractionis, vagationis, superbiæ, & liuoris, inuidiæ, & malæ voluntatis. Sed mementote fratres dilectissimi, quòd qui talia agunt, Iudam traditorem sequuntur, & ideo nisi se emendauerint, regnum dei non possidebunt. Estote quæso dilectissimi discipuli Christi: non in falsitate, sed in veritate: non in veste, sed in corde: non in alta tonsura, sed in mente pura: Iudam derelinquite desperantem, Petrum sequimini vere pœnitentem, Iudam derelinquite desperantem in baratro inferni, Petrum sequimini qui est in gloria paradisi. Tenete lachrymas Petri. Quod si feceritis, peruenietis ad gloriam Petri, per Iesum Christum dominum, cui confitetur anima mea, & sanat eam quia peccauit ei. Qui cum patre & spiritu sancto sit benedictus, per

cuncta

G cuncta secula, Amen.

Sermo secundus.

SICVT auris non potest satiari auditu nec oculus visu, sic nos nunquam satiari debemus enarrandis piis operibus Christi. Nam mihi dulcia sunt super mel & fauum, & cariora super millia auri & argenti, & his saturari non possum. Amplificet mihi dominus desiderium meum: & lætificet me in iocunditate vultus sui, cum omnibus diligentibus eum, de quo in consequentibus dicitur, Sciens Iesus quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à deo exiuit & ad deum vadit, surgit à cœna, & ponit vestimenta sua. Et cum accepisset linteum præcinxit se, & misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus, & bona & mala, mala in vsum, & bona in effectum. De malo proditionis Iudæ fecit bonum redemptionis nostræ. Vel sciens, quia omnia dedit ei pater in manus: quare omnia subiecit sub pedibus eius, oues & boues, insuper & pecora campi. Et sciens, quia à deo exiuit non eum deserens: & ad deum vadit non nos derelinquens. Surgit à cœna &c. A deo exiuit, quia de sinu patris in vterum beatæ virginis venit: quia cùm in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqua-
H lem deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. A deo quoque exiuit, cum talem se hominibus præbuit qui posset videri & tangi. Immò quod non sine magno gemitu cordis & fluuio lachrymarum stilo commendare deberem scilicet ligari, colaphizari, flagellari, conspui, & ad vltimum occidi: & hoc est, quod dicitur, à deo exiuit. Sed noli flere bone monache, quia sequitur, ad deū vadit. Ad deū vadit quia resurgēs ex mortuis iā non moritur: mors illi vltra non dominabitur. Ad cœlos ascendit, sedet ad dexterā patris, constitutus à deo Iudex viuorum & mortuorū. Et hoc est quod dicitur, Surgit à cœna, nam à cœna surrexit, quia de sinu patris vbi cœnabat cum angelis, ad homines venit, trabeā nostræ mortalitatis assumens. Vestimenta quodammodo deposuit: cùm semetipsum exinaniuit. Sibi viuendo humanam naturam linteum accepit, & præcinxit se: quia naturam humanam se induens, in ea se virtute præcinxit, & de hoste superbo gloriosè triumphans, rex gloriæ est factus, & dominus virtutum. Aquam misit in peluim, & pedes discipulorum lauit. Quid est aqua? Quid est peluis? Iste est aqua illa benedicta, quæ sordes mentium lauat, leprosos mundat, cæcos illuminat, sanat ægrotos, iustificat impios, resuscitat mortuos. Ad hanc aquam dominus meus Iesus inuitat sitientes dicens, Siquis sitit: veniat ad me & bibat. Aqua ista spiritus sanctus
I est. Aqua ista est illa de qua Hieremias ait: Dereliquerūt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Pota me domine isto fonte, vt non sitiam ampliùs. Nam sitit anima mea ad istum fontē viuum. O si attigero fontē istum. O si satiabor cum dulcissimo fonte, putas veniet tempus quo plenariè de eo possim haurire? Et quando? Etsi aliquando, quare non modo? Quid dicam? Quid faciam: quia dominus meus differt ad me venire? O dulcissime Iesu sint mihi lachrymæ refectionis assiduæ, donec dicatur animæ meæ, gaude & lætare. Ecce quem quæris, ecce quē desideras, ecce pro quo ploras: ecce dominus tuus, ecce deus tuus, pater & filius & fons desideratus spiritus sanctus. Modo inebriare à delitiis paradisi. Aqua ista fratres mei, spiritus sanctus est. Ipse de se sic inebriet mētes nostras, vt præter eum nihil aliud diligamus. Peluis illa in qua dominus spiritum sanctum posuit est ecclesia fidelium, in qua per lauacrum regenerationis spiritus sanctus sordes credentium lauat. Quod dicitur, Pedes apostolorum lauit, audi immunditias eorum vestigia sequentium: vel possumus dicere quòd peluis, siue receptaculum spiritus sancti, corda apostolorum fuerūt, quibus dominus spiritum sanctum infundit, & eorum pedes lauit, quia in fide catholica, quæ fideles vehit ad cœlos, quam puluere infidelitatis fuscatam tenebant, penitus expulsa rubigine per spiritū sanctū cōfirmauit. Possumus & aliter dicere si te cum amore Christi audire delectat. Sed non sine lachrymis accipias quæso, quod sine lachrymis scribi nō debet. Aquam in peluim misit, quia pro tuo amore mortem delitias reputans, in crucis stipite pium cruorem fudit. Et lauit pedes apostolorum, id est vestigia credentium mūdauit, quæ sordida erant peccatis. Et extersit linteo quo erat præcinctus, humana scilicet carne, qua erat indutus: quia eius passio peccatorum nostrorum est vera purgatio. Vel cœnam domini, qui passionem eius assignare voluerit, à tramite veritatis se exorbitare non credat. Hic cœna ista passionem significat. Sicut post cœnam non fit prandium, sic Christus postquam semel passus est, non iterum patitur. Surgit à cœna post passionem: ponit vestimenta scilicet priorem infirmitatem: linteo se præcinxit eadem carne iam immortali. Aquam in peluim mittit, quia per baptismatis lauacrum credentes lauit à peccatis. Et extergit linteo quo est præcinctus, quia pro nobis interpellat patrem gemitibus inenarrabilibus, sibi ostendendo suam humanitatem. O mira & inexquisita pietas. O inæstimabilis bonitas. O noua & inaudita humilitas. Christus dei filius de pura & intemerata virgine natus, rex regum & dominus dominantium, surgit à cœna. Vestimenta deponit, se linteo cingit. Aquam in peluim mittit. Ante discipulos reuerenda genua flectit, humilis & procliuus pedes discipulorum lauit. O quis vnquam audiuit talia? O quàm stupenda pietas. Mira dei clementia, lauit pedes discipulorum, qui de nihilo cuncta creauit. Quid tibi videtur quicunque es homo quem L
ira accendit, superbia consumit? Ira perturbat, superbia deuastat, promptus ad iram, festinus ad superbiam. O superbe. O germen diaboli. O apostata Christiane. O serue nequam. Quid tibi videtur de creatore tuo, de deo tuo? Pronus lauit pedes discipulis: & tu dedignaris humiliari fratribus offensis? O serue male, semen Chananæi & non Iuda qui es per auctorem superbiæ deceptus: cur non cōsideras, quis est ille quem per superbiam sequeris? & quis est ille quem per humilitatem imitari contemnis? ô quàm malus est ille quem sequeris, & quàm bonus est ille à quo deuias? Ille est diabolus: Iste verò deus. Elige quē imitari sit melius, ô superbe nónne frons tua erubescit? Erubesce vas stercorum, vlteriùs habere superbiā. An ignoras, quia deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam suam? Exue veterem hominem, & indue nouum, videlicet dominum Iesum, & reformabit corpus humilitatis tuæ configuratū corpori claritatis suæ. Disce quæso vlteriùs habere humilitatē per humilitatis auctorē. Nā de eo sequitur venit ad Simonē Petrum. Et dixit ei Petrus, Domine tu mihi lauas pedes? Respondit Iesus & dixit ei: Quod ego facio tu nescis modo, scies autem postea. Quando dominus Iesus pedes discipulorum lauare cœpit, prius ad primum discipulorum venit. Et idem Petrus expauescit, quòd deus lauit pedes homini. Nam pauore perterritus, non potuit sustinere dominum ad pedes suos humiliatum. Viderat eum aquam in pel- M
uim mittere, se linteo accingere: & mirabitur fortè, quid vellet facere. Sed postquam vidit illum ante pedes suos vas cum aqua portare, genua flectere, & ad lauandum se præparar[illegible] multóque quàm dici potest miratus expauit. Et magno [illegible] more percussus, ingemuit & exclamauit dicens: Domine mihi lauas pedes? Creator creaturæ, & deus h[illegible]ni, domi[illegible] seruo: magister discipulo, immo qui factus est ex limo [illegible] le qui fecit omnia ex nihilo? Surge domine. Surge deus me[illegible] Quid vis facere? Non possum sustinere, non possum ferre. Oculi mei te videre refugiunt, sic procliuum, sic postratum ante pedes meos. Surge creator. Surge deus meus. Surge lux mundi vita mea, gloria mea. Noli facere: quod t[illegible] video facere velle. At Iesus ait: Quod ego facio: tu nescis modo. Scies autem posteà. Ac si dicat noli timere, noli expauescere. Re vera Petre magna sunt hæc humilitatis indicia, sed citò maiora videbis: Sine modo, quia sic oportet fieri, licet nunc ignores huius rei mysterium. Scies posteà. Mysterium est, exemplum est: quod iturus ad patrem tibi relinquo. Ideo noli prohibere, quod facere volo. Dicit ei Petrus, non lauabis mihi pedes in æternum. Absit à me domine, vt mihi laues pedes in æternum, in aliquo tempore. Respondit Iesus, Si non lauero te, non habebis partem mecū, quòd dicit te, & non pedes. Synecdoche ibi est, quando quod est partis toti attribuitur. Ego sum aqua lauās. Ego sum aqua sanctificās, nisi te lauero, non

A habebis partem mecum. Petrus audiens non habebis partem
mecum, totus intremuit: nihil iam contradicens magiſtro:
non tantum pedes,ſed totum ſe offert ad abluendum,dicens:
Domine non tantum pedes meos,ſed manus & caput. Quid
eſt quod dicis? Non habebis partem mecum? O quàm ama-
rum eſt quod dicis, non habebo partem tecum: nónne tu
vita mea,dulcedo mea, tota ſpes mea,ſalus mea,& omne de-
ſiderium meum? Ecce me,fac quicquid vis de me,laua pedes,
& non ſolum pedes,ſed & manus & caput. Sed ô domine Ie-
ſu. Cum hoc ſit verum quod nullus poſsit partem habere
tecum, niſi priùs laueris eum: miſerere mei, miſerere mei.
Ego ſum ille tuus peccator, totus immundus,totus ſordidus:
partem tecum habere cupio,tecum partem habere deſidero.
Ne deſpicias me deus ſalutaris meus. Propitius eſto mihi
peccatori, laua ſordidum, laua inquinatum, laua pedes,laua
manus, laua caput, immo totum corpus, laua mentem,la-
ua animam, laua me interiùs,& exterius,laua me ab iniquita-
te mea, & à peccato meo munda me. Si laueris me, ſuper
niuem dealbabor. O domine Ieſu, quis dabit mihi vt venias
in cor meum, & inebries me aqua tua, vt obliuiſcar mala
mea præterita: & verbum bonum amplectar, te vita quæ
nunquam morieris in æternum? Dulcis cibus animæ meæ,
veni domine, & noli tardare. Expectat anima mea pecca-
B trix ad ſufficienter pœnitendum, & ad bene viuendum, tuæ
gratiæ inſpirationem. Dixiſti Petro, qui lotus eſt, non in-
diget niſi vt pedes lauet. Ego non ſum Petrus lotus, totus la-
uari indigeo. Me tibi committo, fac de me quicquid vis. Tu
autem domine in æternum benedictus permaneas. Qui lo-
tus eſt,non indiget niſi vt pedes lauet. Hic innuitur apoſto-
los eſſe baptizatos. Sed non legimus vbi. Qui lotus eſt bap-
tiſmo, totus eſt mūdus.Sed quia iterum terrenæ inhabitatio-
nis puluere inquinatur, iterum opus eſt pedes lauare. Quos
lauat dominus interpellans pro nobis, & nos ipſi orando, in
contritione cordis, & compunctione lachrymarum. Ille e-
γνώμη. tiam qui in ocio ſtudet veritati, dum in aliis pulſanti ſponſæ
aperire pergit, pedes inquinat, quia veritas humiliter audi-
tur, ſed ſine periculo non prædicatur: hæc enim ſponſa in
canticis canticorum ſe vitare velle demōſtrat, vbi eam ſpon-
ſo exhortanti ad prædicationem, ſic inquiens ait: Expolia-
ui me tunica mea,quomodo induar illam? Laui dedes meos,
quomodo inquinabo illos? Dixerat ei ſponſus: Aperi mihi
ſoror mea, amica mea: immaculata mea: quia caput meum
plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium. Ac ſi dicat:
O ſoror mea, cohæres mea, amica mea, conſcia ſecretorum
meorum. Columba mea ſpiritu ſancto illuſtrata. Immaculata
mea terrenis curis exuta. Aperi mihi, id eſt, fac mihi peruia
corda errantium prædicando. Caput meum plenum eſt rore,
id eſt deitas mea circundata charitatis feruore eſt. Et cincin-
C ni mei guttis noctium, id eſt collectiones fidelium ſententiis
hæreticorum. Ad quem ſponſa: Expoliaui me tunica mea,
quomodo induar illa, id eſt deſerui ſecularia,quomodo repe-
ram illa? Remoui me à prædicatione, quomodo reincipiam?
Laui cogitationes & affectiones, quomodo inquinabor ſor-
dibus [illegible] mūdi? Sed hos pedes diſcipulis lauat dominus per ſpō-
[illegible] orationis, vbi dicitur: Dimitte nobis debita no-
[illegible] nos [illegible] mittimus debitoribus noſtris. Quod ſequi-
in [illegible] tis, ſed non omnes, exponit euāgeliſta cum
[illegible] it, Sci[illegible] Ieſus quis eum erat traditurus, propterea dixit:
non eſtis [illegible] omnes. Sequitur: Poſtquam lauit pedes eo-
rum & ac[illegible]ſſet veſtiméta ſua, cū recubuiſſet: dixit iterum
eis, Scitis quid fecerim vobis, ego dominus & magiſter? Ex-
emplum enim dedi vobis,vt & vos ita faciatis. Hoc ſi memo-
riæ cōmendaſtis: expoſitum eſt. Poſtquam lauit pedes diſci-
pulorum,id eſt impleta purgatione per ſanguinem ſuum, ac-
cepit veſtimenta,quia immortalis factus. Cum recubuiſſet, id
eſt, cum ad dexteram patris ſediſſet, dixit per ſpiritú ſanctum
miſſum in linguis igneis,ô beatos pedes, ô pedes fœlices, qui
talem ac tantum meruerunt habere lauatorem. De pedibus
electorum dico, de Iudæ traditoris pedibus non dico: ô bea-
te Petre,ô fœlices apoſtoli, ante pedes quorum aſtitit humi-
lis creator angelorum, ô beata purgatio, ô beata lauatio,quæ
mundat leproſos, curat ægrotos, vulnera ſanat, cicatrices ſo-
lidat, lumen donat cæcis, greſſum claudis, pulchritudinem

fœdis, diuitias egenis, mœſtis lætitiam, pœnitentibus ve- D
niam, mortuis vitam. O grande gaudium, immenſa lætitia.
Chriſtus poſtquam lauit, ſua veſtimenta accepit, poſt mor-
tem carnis,gloriam habuit reſurrectionis. Poſt ſanguinis ef-
fuſionem, accepit corporis immortalitatem. Deinde recu-
buit, deinde requieuit, cœlos aſcendit, vbi ſedet benedictus
in dextera dei patris. De illo accubitu, dicipulis intonat, in-
ſtruit,docet per ſpiritum ſanctum, & per ipſos intonat gen-
tibus cunctis. Et quid dicit? Scitis quid fecerim vobis? Vos
me vocatis magiſter & domine, & bene dicitis, ſum etenim.
Hoc eſt quod promiſerat Petro dicens: Scies autem poſtea.
Hic inuitat ad ſciendum, quod prius neſciebant. Quod dicit,
Vos vocatis me magiſter & domine & bene dicitis: ſum et-
enim,non eſt de arrogantia,ſed de veritate. Qui enim neceſ-
ſitate cogente, vera de ſe bona loquitur, tanto magis verius
humilitati iungitur, quanto & veritati aſſociatur. Vos voca-
tis me magiſter & domine,& bene dicitis, ſum etenim. Ego
ſum magiſter: ego ſum dominus. Ego ſum magiſter ſine er-
rore: ego ſum magiſter ſine falſitate. Ego ſum magiſter boni-
tatis: ego ſum magiſter ſanctitatis. Qui ſequitur me bene va-
dit,ambulare male non poterit. Ego ſum dominus vitæ,do-
minus mortis, dominus cœli, dominus terræ. Creator cun-
ctorum,& dominus omnium. Si ego ergo laui pedes veſtros
dominus & magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pe- E
des. Sicut prius exemplo, ſic nūc eos verbo inſtruit magiſter
veritatis. Hic enim ſumitur argumentū habendæ humilitatis,
ac ſi dicat: Si ego qui ſum dominus & magiſter laui pedes ve-
ſtros, & vos qui non eſtis magiſtri nec domini, debetis alter
alterius lauare pedes. Exemplum dedi vobis, vt quemadmo-
dum feci vobis, ita & vos faciatis,& eſt ſenſus: Si ego laui pe
des veſtros, id eſt, ſi ego dimiſi vobis peccata, qui ſum do-
minus deus potens omnia,& magiſter ſciens omnia anteq̄ꝫ
fiant. Vos qui eſtis ſerui & diſcipuli, debetis in vos peccanti-
bus dimittere, & pro eis orare. Exemplum dedi vobis, vt
quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Non eri-
tis boni ſerui, ſi non fueritis ſecuti dominum. Nec veraces
diſcipuli, ſi deuiaueritis à doctrina magiſtri. Audite præla-
ti qui cathedram tenetis regiminis. Putas ne tenetis exem-
plum domini? Vnuſquiſque noſtrum conueniat conſcien-
tiam ſuam. Gaudeat ſi tenet. Si non tenet iam non eſt diſci-
pulus domini. Melius illi eſſet ſi haberet molam aſinariam in
collo,& demergeretur in profundum maris,quàm vt eſſet ſor
titus nomen abbatis. Melius illi eſſet, ſi eſſet cuſtos porco-
rum: quàm quòd eſſet abbas monachorum. O peluis domi-
ni. O humilitas Chriſti, quàm longe receſsiſti. O quàm ſunt
rari, ô quàm ſunt pauci,qui aquam in peluim mittant,& fle-
xo poplite ad lauandum pedes diſcipulorum petant. Peccat
frater, offendit frater,in aliquod delictum cecidit. Non eſt
peluis,non eſt aqua:non eſt qui ſe præparet ad illum abluen- F
dum. Sed potius ad expellendum. Diſcite prælati, quòd hoc
non eſt de regula Chriſti. Ille lauit pedes diſcipulorum geni-
bus flexis,& vos non vultis lauare ſordes veſtrorum conſer-
uorum totis corporibus in terram proſtratis? Non eſt diſci-
pulus ſuper magiſtrum. Peccat monachus: peccat conuer-
ſus: puluerem portat in pede: immo fortè toto corpore ta-
beſcit in cute. Tolle aquam, tolle Doctrinam de peluibus
magiſtri, de præceptis domini: curre ad eum non in equo
Pharaonis: ſed in humilitate redemptoris: vultu placido,
mente tranquilla,quàm citius potes,lauare feſtina: ne puluis
vertatur in ſcabiem, ſcabies vertatur in lepram, & lepro-
ſus expellatur de grege domini. Sed ſi obſtinatus fuerit: &
emendari noluerit: dicens non lauabis mihi pedes in æ-
ternum. Dic & tu ei: Si non lauero te: non habebis par-
tem cum Chriſto domino. Poſtea ſi cum Petro aſſentire vo-
luerit: laua eum, cum omni humilitate, manſuetudine & mi-
ſericordia: vt tu ipſe miſericordiam à deo conſequaris.
Quod ſi non feceris, non tenes exemplum Chriſti: nec es
diſcipulus Chriſti. Quod Chriſtus fecit facere dedignaris?
Quod dominus fecit: ſeruum cur facere tædet? non eſt ſeruus
maior domino ſuo: nec apoſtolus maior eo, qui miſit il-
lum. Sicut ego patior, & vos patimini: ſicut me humilio,
& vos humiliamini: ſi hæc ſcitis quæ feci & docui, beati eri-
tis ſi feceritis, non de omnibus dico. Ego ſcio quos elegerim:
non

G non de omnibus dicebat, quia Iudas apoſtata erat. Elegerat duodecim: ſed vnus diabolus erat Iudas Iſcarioth: qui contra dominum leuauit calcaneum, de quo ipſe dixit, vt impleatur ſcriptura: Qui manducat panem meum, leuauit contra me calcaneum ſuum. O Iuda infœlix, dominicum panem manducas, & contra dominum calcaneum leuas? Heu quanti Iudæ, qui panem domini manducant: & dominum in operibus ſuis calce percutiunt. Quanti de altari viuunt, qui altari non ſeruiunt: imò dominum altaris pro nihilo ducunt. Heu, quod magis dolendū eſt, quanti ſacerdotes, ſed falſi ſacerdotes, qui panem Chriſti, corpus Chriſti ſumunt ore, & Chriſtum conculcant pede, putridi fœtore luxuriæ, infecti veneno nequitiæ, iſti ſunt Iudas Iſcarioth, qui niſi ſe in melius cōmutauerint, vtinam nati non eſſent. Sed tu ſerue dei monache, Chriſti tene exemplum, & habebis promiſſum: fac quod iuſsit, vt poſsis venire ad illam beatitudinem quam promiſit. Sequitur, Amodo dico vobis priùs quàm fiat, vt cum factum fuerit credatis, quia ego ſum, & eſt ſenſus: Vſque huc toleraui & tacui, ſed iam noto proditorē antequam fiat, quod mox eſt faciendum, vt cum factum fuerit credatis: quia ego ſum ille, de quo ſcriptura illa prædixit. Vos ergo fratres mei, diſcipuli Chriſti, cogitate quid Iſcarioth fecit, & videte ne cōſimilia faciatis. Iudas contra Chriſtum leuauit calcaneum: vos ante illi poſternite corpus & animam. Iudas ab illo receſsit: vos
H autem ſequimini illum. Iudas vendidit illum Iudæis: vos autem vendite quæ habetis, vt poſsitis comparare eum. Non ſolùm autem quæ habetis, ſed etiam voſmetipſos pro amore tātæ pulchritudinis margaritæ pro nihilo reputetis, & illi ſoli placere, quantū poteſtis cōtendite. Vt ego & vos ad illius gaudia ſine fine manſura, quæ ipſe eſt valeamus peruenire, per eundem mundi ſaluatorem, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

Sermo tertius.

Pſal.103.c CVM de iure conditionis humanæ, omnem hominem exire oporteat ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam: & ſcriptura non poſsit ſolui, neceſſe eſt, vt vnuſquiſque dum in corpore viuit, operari nō ceſſet, quod ſibi expediat in æternum. Nam citò veniet tempus & hora, quibus labor omnis, & vniuerſa cura laboris ceſſabit, & tunc omnis homo ſecundum ſuum laborem mercedem habebit.
Eccle.23.d Igitur cum nihil ſit dulcius, nec æquius quàm reſpicere in mandatis domini, in lege Chriſti meditari. Elegi quia mihi bonum eſt lex redemptoris mei ſuper milia auri & argenti, & de fructu laborum meorum cuilibet dare petenti. Tu autem
I mi lector auſculta diligenter, & quid tibi pro me loquatur Chriſtus obſerua. Ipſe eſt, quo nullus maior, nullus melior: quo nullus pulchrior, nullus dulcior, nullus charior. Gloria ſanctorum, decus angelorum, auctor & curator cunctorum, qui ait diſcipulis ſuis, Amen amen dico vobis, qui accipit, ſi quem miſero, me accipit. Et qui me accipit: accipit eum qui me miſit. Poſtquam dominus & ſaluator noſter ſuo exemplo docuerat humiliatem, & carnis paſsionem, ſupponit honorem, vt eos conſoletur, affirmans quòd ipſe & pater eius in illis recipitur, qui pro illius amore recipiuntur. hic eſt notādū, quòd in miſſo, non miſsi ſed mittentis auctoritas cōmendatur. Qui ergo accipit nuncium Chriſti, Chriſtum accipit. Et ſi Chriſtum: & patrem Chriſti. Quid audis ô Chriſtiane? Veritas loquitur: veritas mentiri non poteſt. Ait enim, Qui accipit ſi quem miſero, me accipit. Quem mittit, quis eſt enim nuncius? venit pauper, venit mendicus: aduena eſt & peregrinus, non habet quid veſtiat, non habet quid manducet, non habet vbi caput reclinet. Venit ad ianuam tuam ad domum tuam non tanquam frater fratrem, non tanquam conſors conſortem, ſed tanquam ſeruus dominum: petit panem, poſtulat veſtem, apud te quærit hoſpitari pro amore Chriſti. Qui tibi videtur? Quis eſt iſte mendicus, iſte peregrinus qui apud te pro amore Chriſti tam humiliter, tam ſuppliciter orat hoſpitari? Miſſus Chriſti eſt, nuncius Chriſti eſt: non eſt ſolus, cum illo eſt Chriſtus. Gaudens ſuſcipe. Gratanter refice, ſerui deuote, cum timore & reuerentia magna, Chriſtum K
ſuſcipis, Chriſtum reficis. Gaude & lætare, quòd talem meruiſti habere conuiuam: fœlix menſa, beata menſa, in qua Chriſtus conuiuatur, in qua deus reficitur: infœlix menſa cui deeſt talis conuiua. O quàm miſera menſa, imò quàm miſer dominus menſæ: qui pauperem pellit à menſa, qui pauperi claudit miſericordiæ viſcera. O ſerue nequam, cuius viſcera negligunt aperire marſupium pietatis. Nónne oportuit te miſereri conſeruo tuo? Quis tibi donauit quod habes? Nónne pauperis dominus? nónne pauperis & tui creator? Nónne natura vos creauit æquales, & vna eadémq; conditione eſtis exituri? Cur non te tangunt confinia ſortis? Suſcipe miſerum, recollige mendicum & peregrinum, refice famelicum, veſti nudum, & operibus miſericordiæ incumbe prout potes. Quum pauper petierit, manum aperire non differas: nam eleemoſynam tuam cum paupere fratre ſuſcipit Chriſtus. Tu autem mi lector, ne pauperem quæſo abhorreas, ſed tam citò cum illum videris, adorare ne negligas, licet ſit ſcabioſus, ſiue leproſus, veſte ſordidus, anhelitu fœtidus, tamen brachiis charitatis aſtringe, & quod à te petierit charitatiuè impende. In veritate donas Chriſto, accipit Chriſtus, ipſemet teſtis, ipſe mentiri non poteſt, & in die iudicij tibi redditurus eſt mercedem æternam. Sequitur, Quum hoc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt & dixit: Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis me tradet. Turbatur Ie- L
ſus ex noſtra infirmitate, non ex ſua poteſtate, noſtra infirmitas in eo turbata eſt, non ſua poteſtas, ſicut & verè paſſa. Voluntariè accipit turbationem, ne deſperet ſeruus neceſsitate turbatus. Qui turbatur ſpiritu, ſignificat perturbandos ſpirituales ex charitate, cum vrgens cauſa, zizania à tritico ante meſſem cogit ſeparare, id eſt ante diem iudicij, cogit excommunicare. Sed notandum eſt, quòd ſunt duæ perturbationes ſcilicet turbatio carnis, & turbatio ſpiritus. Turbatio carnis eſt paſsio carnis: turbatio ſpiritus eſt timor, anxietas & ſimilia. Non carne, ſed ſpiritu turbatur dominus cum dicturus eſſet, Vnus ex vobis me tradet: non quod tunc primùm ſubitò cognouerit, & repentinum malum eum turbauerit, ſed quia iam eum fuerat expreſſurus, vt non lateret, & ille erat exiturus, & Iudæos adducturus, turbauit eum proximum periculum proditoris, ſicut ſuperiùs dictum eſt, turbauit eum imminens paſsio, ſicut inferiùs dicitur, nunc anima mea turbata eſt, & quid dicam? Hæc dixit appropinquante hora paſsionis. Turbatus eſt dominus Ieſus ſpiritu, & proteſtatus eſt quod occultum fuerat & dixit, Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me. Ac ſi diceret, Vnus ex vobis exiturus eſt, & tradet me: vnus ex vobis, ſed non vinculo charitatis vnitus, eſt me traditurus. Aſpiciebant ergo diſcipuli adinuicem, hæſitantes de quo diceret. Nō minima turbatio, timor & anxietas, apoſtolorum mentem vexabat. Pu- M
tas quomodo Petrus & ſancti apoſtoli latebras mentis intrabant, vt ſi in auctorem vitæ ſaltem in cogitatione aliquid ſiniſtrum putaſſent? non parum erant turbati, nam pallor qui erat in facie, declarabat dolorem qui vigebat in mente. At nil doloris gerebat, qui aſtutam rabido portabat ſub pectore vulpem: non erat dolens, cui ingens dolor ineſſe debebat. O bonitas redemptoris. O pietas creatoris, nemi[illegible] vult perire, ſed omnes fieri ſaluos: ſpecialiter non deſignat traditorem ſuum, ne fieret impudentior vel inuerecundior manifeſtè deprehenſus. Manifeſtat ergo crimen, & dat locum pœnitentiæ: vt proditor videns ſe latere non poſſe, agat pœnitentiam. Sed vir ille perditionis, nullius pœnitentiæ lamenta ſuſcipiens, talis vel peior remanſit, qualis fuerat priùs, tranſiens in affectum cordis. Illi verò quorum ingens procella doloris corda turbabat, adinuicem aſpiciebant, dubitantes de quo diceret. Quia & ſi nota fuit cuique conſcientia ſua, alterius tamē erat ignota. Erat ergo recumbens vnus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quē diligebat Ieſus, fœlix inquā diſcipulus ille, cui ſic erat familiaris author vitæ quæ nūc eſt, & futuræ: nimis honoratus eſt diſcipulus ille, qui ſui capitis habuit reclinatoriū tā venerabile pectus ſcilicet Ieſu, Ieſu Chriſti creatoris cunctorū. Ieſus autē valde eū diligebat, quē tāto honore ſublimabat. O quā bene quieſcebat, qui ſupra pectus Chriſti quieſcebat: ô beate apoſtole dei, diſcipule Ieſu Chriſti,

[illegible] in Iudam.

Ioannes

A Ioannes beatæ, vtinam mererer illius dulcissimos pedes osculãdo lachrymis rigare, in cuius pectore tu meruisti dormire. Vtinã faciem illius à longe saltem possem contemplari, in cuius pectore tam dulciter dormire meruisti. Hic enim de se quasi de alio dicit, vt rerum gestarum scriptor, non sui videatur prædicator esse. Per sinũ siue pectus, significabatur illud secretum de quo bibit, diuinitatis sacramentum. Hunc diligebat Ioannem nõ plus omnibus, sed familiariùs, vt per pacem exiret de vita, non per passionem. Huic innuit Simon Petrus & dixit: Quis est de quo dicit? Sciebat autem Petrus, quod Christus quodam priuilegio amoris, Ioannem diligebat, nec ei cælaret suæ diuinitatis secretum. Innuit ideo ei Petrus, vt interrogaret eum. Quis est? Itaque cum recubuisset supra pectus Iesu dixit, Domine, quis est? Et meritò de proditore suo magistrum interrogare nõ timuit, cui iam in sinu diuinitatis, Veritatis magister rimari secreta polorum monstrauit. Et dicit, Domine quis est? quis est ille infœlix? quis est ille nequã? quis est ille maledictus? quis est traditor tuus? Illum mihi rogo ne cæles, cui tuæ diuinitatis secreta es dignatus reuelare. Cui dominus, Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotis. Panis intinctio, significat fictionem Iudæ, qui fictus amicus venit ad cœnam. Quæ enim tinguntur, non mundant sed inficiunt.

B Sed quis panis iste fuerit quẽ Iudas accepit intinctum, si dominus dederit, lectorem meum si audire dignabitur non relinquam suspensum. Sed primum sciendum est, quòd panis multipliciter accipitur in sacra scriptura. Per panem aliquando intelligitur dominus. Aliquando gratia spiritualis. Aliquando eruditio diuinæ doctrinæ. Aliquando hæreticorum prædicatio. Aliquando subsidium vitæ præsentis. Aliquando iocunditas humanæ delectationis. Dominus dicitur panis, sicut ipse ait: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Si volumus dicere quòd dominus fuit ille panis quem traditor accepit intinctum, non relinquimus tramitem veritatis. Iudas igitur panem intinctum accepit, quia dominum Iesum tantum hominem & non deum putauit. Bucellam intinctam, vel panẽ subcineritium intinctum comedit, quia etsi dominum moriturum, tamen resurrecturum non credidit. Iste beatissimus panis fuit intinctus, quum pedes in cruce pro nostra salute fuissent fixi, visus est non habere speciem nec decorem. Hunc Iudæi qui per Iudam significantur, panem intinctum comedunt, quia Christum Iesum non deum, sed purum hominem fuisse credunt, & mortem illius concedunt: sed resurrectionem adhuc non admittunt. Panem intinctum rodit, qui filium virginis ante omnia secula fuisse contradicit. Ab illo panis intinctus roditur: quia à fidei soliditate deuiat: nec hunc panem solidum dignè poterit manducare, qui fidem catholicam voluerit infirmare. Dicitur panis gratia spi-

Panis in scripturis.

C ritualis, vt est illud propheticum: Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne videat malum: iste in excelsis habitabit: munimenta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est, atque eius fideles sunt. Et est sensus, Qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, id est, qui suadentibus peccatis, quæ carne & sanguine nascuntur, non præbet consensum & qui claudit oculos suos ne videat malum, id est, omni quod rectitudini aduersum est, non appropinquat: iste in excelsis habitabit, quia quanuis eum adhuc caro in inferioribus retinet, mentem tamen sublimibus iunxit. Munimẽta saxorum sublimitas eius, quia qui abiecta desideria terrenę conuersationis calcat, ad supernam patriam per præcedentum patrum exempla se subleuat, & quia per contemplationis donum gratia spirituali satiatur, aptè subiũgitur: Panis ei datus est, id est, donum gratiæ spiritualis percepit, quia se ab infimis & imis cœlestia sperando suspendit. Hunc igitur panem scilicet gratiam quam illi dederat dominus, intinctum accepit, quia in Iesum consummatorem virtutum, non amorem sed rancorem exercuit. Huic debebatur panis intinctus, cuius sanctitatem vultus palliabat sophisticus. Nam religionem simulabat in facie, quam non habebat in mente Sanctitatem prætendebat in veste, quam alienabat in corde: foris agnus in publico, intus lupus in occulto: foris discipulus Christi, intus discipulus diaboli. Multi enim hunc panem comedunt, quia religionem quam prætendunt in verbo, non ostẽdunt in facto. Quanti monachi in monasterio sancti Benedicti sunt, qui aliis lugentibus rident: aliis dolentibus gaudent. Corpore claustrales, mente vagi, & nunquam stabiles. Pigri ad lectionem, tardi ad orationem: in ecclesia dormientes, in refectorio vigilantes. De vigiliis longis dolentes: sed de longo conuiuio gaudentes. Claustrum execrãtes: auditorium diligentes. Extra chorum pro infirmitate frequentiùs remanentes: infirmitorium non pro infirmitate carnis, sed pro desiderio carnis, toruis luminibus aspicientes, semper murmurosi & detractores. Quid aliud isti miseri agunt, nisi quod panem intinctum comedunt? profecto isti tales traditorem Iudam sequuntur, & cum Iuda nisi resipuerint, videãt ne damnentur. Sequitur, Post bucellam tũc introiuit in eum satanas. Et dicit ei Iesus: Quod facis, fac citiùs. Quidam enim putant quòd tunc Iudas corpus Christi acceperit: Sed sciendum est, quòd iam omnibus distribuerat dominus sacramentum corporis & sanguinis sui, inter quos & Iudas fuit. Deinde per bucellam intinctam exprimitur traditor. Multi enim falsi religiosi & falsi tonsurati cum piæ religionis communiter dominicum corpus accipiunt, ab illis discerni non possunt, nisi per bucellam intinctam, quæ est detractio, murmuratio, inobedientia, verborum lasciuia, occulta pecunia, & forte grauiora peccata: qui talis est, monachus non est, immo Iudæ traditori consimilis est.

D

Bucella Iudæ intincta quæ.

E Sed quisquis est miser ille, timeat pœnitendo quod sequitur, ne cum Iuda traditore damnetur. Sequitur enim: Tunc introiuit in illum satanas vt pleniùs possideret, in quem iam intrauerat. Tunc introiuit vt deciperet, & à consortio apostolorum extraheret, vt eo iam non in occulto, sed manifestè vtens libera potestate, in baratro perditionis mactaret & perderet. Et quod de traditore fecit, hoc de consimilibus facere non desistit. Nam quem diu in monasterio possederit seruũ, ad vltimum nec socium monachorum relinquit, & traditorem quem in monasterio tenebat, iam extra monasterium necat. Sed quoniam finem mundi, citius affuturum esse non dubitat, calliditatem suæ nequitiæ mentibus prauorum occultat, vt ex improuiso feriat subita morte, quos diu tenuit alligatos in malitia prauæ actionis. Et multos in monasterio vsque ad mortẽ stare permittit, vt ex illorum peruersitate alios corrumpere & euertere possit. Et quia pro incontingenti tenet, an in monasterio, an extra monasterium, miseras animas occidat & mactet: nos illius insidias domino protegente vitãtes, quod dicitur scilicet quod facis fac citiùs exequamur. Nam quod dicitur, quod facis fac citiùs, non præcipit, sed prędicit. Iudæ malum, nobis bonum, quia hoc vult citiùs fieri, non tam festinando in illius pœnam, quàm in salutem fidelium. O amor interminabilis, ô charitas inæstimabilis, ô dilectio inscrutabilis: quod facis, fac citiùs. Illud cupio, illud desidero, illud quæro, ad hoc veni in hunc mundum. Quod facis: fac citiùs. Vis me vendere Iudæis? Volo vendi. Vis tradere? volo tradi. Vis vt crucifigar? volo crucifigi. Vis vt occidar? volo occidi, hoc amo, hoc affecto. Quod facis, fac citiùs. Sed Iesu vita mea, totum desiderium meum, dulcedo non fallax, ducedo felix, dulcedo delectabilis, dulcedo gloriosa, decus angelorum, splendor & gloria sanctorum, quantum eos diligebas, pro quibus mori cupiebas? Nobis vitam, tibi mortem affectabas. O miserum me, quem hactenus tam nequiter offendi, quem olim sic abhorrui: heu dominum Iesum, ipse est dominus meus & deus meus, heu vtinam mille annis in purgatorij igne essem cruciandus, antequam dominus Iesus à me sic esset offensus. O mi lector pro me lachrymas funde ad dominum: vt nunc me clamantem audiat, pulsanti aperiat, consoletur lugentem, dolentem, pœnitentem benigne suscipiat. O domine Iesu miserere mei. Redde mihi iocunditatem vultus tui. Qui pro peccatoribus dignatus es mori, me peccatorem rogo ne permittas ęternis ignibus cruciari. O dilectissimi fratres animaduertite, sedula cogitatione pensate quantum est amandus, quantum diligendus: qui pro nobis est talia & tanta opprobria passus, qui se tradentem ad mortem sic hortabatur dicens: Quod facis, fac citiùs. Sequitur: Hoc autem nemo sciuit discumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant quia loculos habebat, quod diceret ei Iesus: Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut vt ege-

F

nis

G nis aliquid daret. Loculos enim habebat, in quibus oblata seruabantur suorum necessitatibus, & aliis indigentibus. In quo datur forma Ecclesiæ seruãdi necessaria, quę iubetur non cogitare de crastino, ne pro terrenis seruiat, vel pro timore inopiæ iustitiam deserat. Cum ille accepisset bucellam, exiuit continuò. Erat autem nox quando exiuit filius tenebrarum, faciens opera tenebrarũ. nos igitur qui sumus discipuli Christi, videamus ne panem intinctũ comedamus, religionẽ quam tenemus in veste, seruemus in mẽte, & sanctitatem quam habitus exterior palliat, intus animus teneat: ne in hora noctis exeamus à domino reprobati, in stagnum ignis & sulphuris cum diabolo concremandi. Illi pro viribus inhæreamus, quia bonum est illi adhærere. Adhæreat tibi domine anima mea, ita tibi adhæreat vt à te eam recedere nũquam permittas, sed ad te quæ pro te gemit quàm citius consolandam perducas. Cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Sermo quartus.

VERBVM dei quanto ampliùs ruminatur in ore: tanto dulcius sapere debet in corde. Et verbi diuini mens delibuta sapore se ingerit, alabastrum vnguenti cupientibus a-
H perire, nec thesaurum diutius celari patitur qui suscipit incrementum dum à pluribus erogatur. Vnde non immeritò diuinorum fructus eloquiorum, quos de pomario domini ipso sumpsimus largiente, præ suauitatum odore manibus portare quicunque gestierit, illi largiri gaudebimus. Sed rogo meum lectorem, ne illos ab amoribus sui cordis abiiciat. Nam odor hinc suauissimus emanat, qui corde contritos sanat, & vulnerum cicatrices consolidat. Odor iste omnium suauitatum in se continet monarchiam, quia omnem balsami odorem excedit, & quicquid in odoribus continetur. Hunc tantum ac talem odorem si toto cordis olfacti odorare non desieris: in æternum proculdubiò non peribis, quoniam est resurrectio & vita. Qui credit in eum, etiam si mortuus fuerit, viuet. Odor iste omnium odorum suauitas dominus Iesus est: odor bonus, odor suauissimus, melle & lacte dulcior, nectare suauior, gemmis & auro preciosior. Iste odor est verbum illud, de quo locuturi sumus: Verbum quod caro factum est: & habitauit in nobis. A verbo isto semper verba mea procedant, & nihil aliud quàm ipsum valeant iam resonare, dominum scilicet Iesum qui de seipso ait: Nunc clarificatus est filius hominis. Exeunte Iuda pro quo dixerat, Non estis mundi omnes, remanserunt soli mundi, cum suo mundatore, in quo signatur clarificatio Christi, in qua separatis malis manebit in æternitate cum sanctis, ita est. Sed aliam
I expositionem hic amor Christi requirit: quæ nec debet scribi sine lachrymis, nec sine lachrymis legi. Christus de proxima passione, imò de proxima morte, quam pro salute mundi exsoluere disposuerat, gaudet & tripudiat, lætatur & exultat & ait, Nunc clarificatus est filius hominis. O domine Iesu, fili hominis, fili Mariæ virginis, charissime, amantissime, dulcissime, speciosissime, vita sanctorum, & dulcedo angelorũ, quomodo glorificaris, quomodo clarificaris? nónne tibi adhuc imminent vincula, verbera carnificũ, opprobria hominum, & abiectio plebis? Sputa, claui, colaphi, spinea corona, arundo pro sceptro, crux, lancea? An vinciri manibus à tergo, & vinctum ad iudicem adduci, & tanquam latronem ad ludibrium poni, est clarificatio tua? An ascendere crucis patibulum, & tam triste ferre supplicium est ne lętitia tua? est ne gaudium tuum mori, scilicet pro salute generis humani? Quid ad hæc dicemus? quid respondebimus fratres mei? Hic vox debet silere, lachrymæ dicere, hic sermo tacere, & fletus clamare. Christus deus noster pro nihilo, imo pro gaudio mortem ducebat, per quam nos à morte perpetua liberat. Et licet tam citò moriturus, tamẽ seipsum clarificatum dicebat: quia tunc sic patiendo, immo sic moriendo, membra sua, fideles suos clarificabat. O bone monache, ô bone Christiane, recogita annos tuos prauos in amaritudine animæ tuæ. Statue Christum sic cruxifixum ab vno latere tuo, & tua peccata ab altero: & inter hæc positus, vide quid agas. Cõtemplare agnum,

contemplare Christum dominum tuum, sic in cruce extensum, pro te tam impiè passum. K
Considera turpitudines carnis tuæ, prauas affectiones animę tuę, funde lachrymas ad crucifixum: te saluare paratus est, qui pro te talia passus est. Nunc clarificatus est filius hominis, & bene filius hominis, & nõ hominum: quia sine virili semine de pura & intemerata virgine natus, de patre sine matre in cœlis est genitus.

Christus filius hominis.

Cuius mater est virgo, cuius pater fœminam nescit. Iste inquã filius hominis valde clarificatus est, quia quicquid filius dei habuit per naturã filius hominis habet per gratiã. In isto filio hominis Mariæ, scilicet virginis clarificatus est deus.

Ex Ambr. de S. Agnete.

In quo est clarificatus? in salute languidorum, in illuminatione cæcorũ, in resurrectione mortuorum, & in omnibus operibus suis, patris sui semper faciens voluntatẽ. Et deus clarificauit eum in semetipso, quia vnus deus cum patre, vna diuinitas, vna maiestas: & hæc clarificatio est ab æterno. Hanc clarificationẽ morti appropinquãs secundum quod homo, à deo patre sibi dari postulabat cũ dicebat: Pater clarifica me apud temetipsum, claritate, quam habui priusquam mũdus fieret. Claritatem nanque quam habebat secundum quod deus, volebat habere secundũ quod homo. Vt humana natura verbo vnita, quæ tunc erat passibilis & mortalis, cito fieret impassibilis, & immortalis, & hoc est quod dicitur, Et cõtinuo clarificabit eum. Tu ergo Christiane, qui cupis hæreditatẽ habere cũ Christo, deum patrem semper clarificare memẽto, in pura cogitatione, sere-
na locutione, ordinata actione, in omnibus moribus tuis: vt L
te quicunque viderit, glorificet deum & benedicat dicẽs, Benedictus sit deus in cœlo & in terra, qui talia operatur in seruis suis. Profectò si cum Christo clarificaueris patrem, cum Christo eiusdẽ patris habebis hæreditatẽ. Magnum est, quod dico. Conditionis humanę excedit dignitatem, hominem de terra terrenum, de puluere puluerẽ factum in cœlũ ad Christum ascendere, & assidue cum Christo regnare. Quis vnquã audiuit simile? quis vnquã tale vidit aliquid? Reuerà magnũ, immo nimis magnum: & licet tam magnum, tamen vere magnũ. Ipsa veritas dixit, Volo pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Tu itaq; Monache benedicti, esto in veritate bonus minister Christi, religionem non simulãs, sanctitatem non palliãs, humilitatem non relinquens, vsque ad mortem, obedientiam tenẽs: & sic cum Christo regnabis, qui discipulis suis in consequentibus ait, Filioli adhuc modicum vobiscum sum. Filiolos appellat, quos præ mentis teneritudine, adhuc plenariè robur fidei non solidabat. Nam qui consuerant viuere lacte, nondum erant idonei ad vescendum solido pane. Et ideo filioli quia paruuli, & tãquam paruuli in Christo lacte pascebantur, non esca. Nouerant Christum secundum humanitatem, sed caligine mentis obducti, Christi vacillãtes tenebant diuinitatem. Possumus etiam dicere, quod præ a-
moris magnitudine discipulos suos filiolos appellauerit. Mo- M
ris enim est parentum, paruulos suos filios delicatius enutrire, quàm magnos: & sæpius amplecti, & crebriùs osculari. Et cum de hac vita mortis acerbitas eos exire compulerit, circa paruulos totum gremium charitatis expandunt, eosque brachiis astringunt: & in eorum oscula ruunt, magis paru[illegible] quàm adultorum orbitatem plorãtes. Et illi paruuli videntur, quos inuicti amoris catena connectit: cum tutela paterna illis iam suffragari non possit. Tunc filios suos paruulos tenent in cogitatione, quos non minimos tamen in amore continẽt. Sic & dominus noster suos discipulos filiolos appellauit, quos iturus ad patrem non minimo charitatis affectu dilexit. Multum eos diligebat, quos iam filios appellabat. Qui ait, Modicum tempus vobiscum sum, hoc est modicum illud tẽpus quo in hac carne mortali vobiscum sum, præsentem cernere me potestis. Sed tollã crucis patibulũ, citò soluam mortis imperium. Citò veniet tempus & hora, qua iam non pro homine videar reputari: sed ero tanquam opprobrium hominum, & abiectio plebis. Tunc quæretis me, cupietis me sequi, sed timore mortis percussi, nondum ex alto virtutis induti, animam vestrã pro me ponere non poteritis: & hoc est quod dicitur, Quo ego vado, nondũ potestis me modo sequi, & est sensus, Vado ad patrem, sed per foramen acus, per angustias passionis, per dolores mortis. Sed non potestis me modo sequi, quia pauidi & timidi, veluti hœdi in lacte matris ad immolandum

A molandum nondum idonei, sed veniet tempus & hora, quibus penitus timore expulso, nō solum crucis supplicium, sed quod nequius poterit excogitari tormentum, amore mei eritis subire parati. Filioli mei, adhuc modicum vobiscum sum. O domine Iesu adhuc charitas tua me cōpellit repetere, modicum, Iesu, Iesu domine meus & deus meus, vita animę meæ, peccatricis tuæ, præmium prærogationis meæ. Istud modicum tātum fuit amarum tibi. In isto modico factus es opprobrium hominum, & subsannatio populi: In isto modico sicut aqua effusus es, & dispersa sunt omnia ossa tua. In isto modico percussus est pastor, & dispersæ sunt oues gregis. In isto tam amaro modico, speciosus forma præ filiis hominū visus est non habere speciem, nec decorem. In isto modico Dauid meus, imò Iesus meus, dominus meus, ante portā ciuitatis in tympano suæ carnis tympanizabat, & psallebat, dicens heloy heloy lamazabatani? hoc est, deus meus deus meus, quare me dereliquisti? In isto modico domina mea, mater tua, virgo incorrupta, virgo intemerata, virgo ante partū, virgo post partum tui. Mater tua, immo martyr tua, martyr non ferro carnificis, sed acerbo dolore cordis: quantum amare flebat, quātum amare dolebat? Nec mirum, cùm te videret vnicū suum, totum desiderium suum in cruce extensum, morti vicinum, immò inclinato capite tradere spiritum. Istud modicum domine Iesu, amarum tibi, & amarum dulcissimę matri tuæ, vtinam amarū sic esset mihi, vt in isto modico fuissem iuxta crucem domini mei, vt quem adhuc videre non possum cum patre manētem, saltem in cruce positum mortuum videre meruissem. Istud modicum, quàm fœlix, quàm iocundum, quàm gloriosum fuit illi latroni, qui in illo modico meruit à domino suo audire, Hodie mecum eris in paradiso. O vox dulcis, ô vox delectabilis hodie mecum eris in paradiso. O domine Iesu, quid dulcius, quid delectabilius, quid iocundius quàm esse tecum in paradiso? Nihil prorsus, penitus nihil. Quid ergo dicam? quid faciam? quid adhuc in huius peregrinationis ærūna cōstitutus, tam longè exulo à deliciis paradisi dei mei? O bone Iesu esto mihi Iesus. Recole saluator, quid & propter quid passus es, & miserere mei, ipsa te cogat pietas, vt mala nostra superes parcendo & voti compotē, me tuo vultu facies. Tu esto meum gaudium, qui es futurus præmium. Sit mea in te gloria in seculum seculi. Qui cum patre & spiritu sancto viuis & regnas, &c.

Esa. 53. (margin, beside "meus, imò Iesus meus")

B (margin, beside "nam amarū sic esset mihi")

Sermo V.

MANDATVM nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Qui mandatum domini non ignorat, necesse est vt secundum illud viuere non negligat. Nam seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis. Qui autem fecerit, diuitiis & honoribus ditabitur multis, iuxta quod dominus omnium ait discipulis

C suis: Beati eritis, si feceritis, quę ego præcipio vobis. Dulcis dominus dulce mandatum proposuit. Ait enim: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Mādatum nobis proponit amoris, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. O bonum mandatum, mādatum dulce mandatum delectabile, mandatum vitæ, mandatum salutis æternæ. In isto mandato omnis lex pendet & prophetæ. Hoc est illud vnum mandatum, de quo dictū est, qui omnia mandata seruauerit, offendat autem in vno, id est, in charitate, factus est omnium reus. Vnde apostolus enumeratis gradibus quibusdam virtutū, de charitate protinus addidit, dicens: Charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Hæc est illa preciosa margarita, quam dum inuenit sponsa dilecti, dedit omnia sua & comparauit eam. Hæc est illa scala quæ in somnis Iacob apparuit, quā vsque ad cœlum tendi videbat, per quam quidam descendebant & quidam ascēdebant. Per hanc enim & angeli descendeb[illegible] & nos ascendimus ad angelos, quia sine hac scala nullus [illegible]dere potest ad cœlestia regna. Et in ipso nixu scalæ ipse do[illegible]s angelorum inuentus est qui dicit: Mandatum nouum [illegible]bis vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Iste inquam dominus qui dat præceptum fratrem amādi, qui & à seruis suis ex omni corde vult amari, nec est magnū, si tantum diligit seruus dominū, quantum dominus seruum. Immò magis à seruo dominus debet amari, cùm non illi seruus, sed seruo dominus valeat suffragari. Seruus qui ex toto corde diligit dominum suum, illius tota virtute satagit obseruare præceptū. Et cuius præceptum despicitur, restat procul dubio vt ipse actor præcepti negligatur, nam qui non dilexit proximum in veritate, despicit Christi mādatum: & qui mandatum Christi despicit, despicit & Christū auctorem mādati. Nos ergo dilectissimi fratres, & Christum diligamus, & eius præcepta seruemus, præceptum domini lucidum, oculos mentis illuminans. Dulciora sunt Christi præcepta super mel & fauum, & in custodiendis illis retributio multa, ipse dominus Christus. Igitur mi lector regulam præcepti serua: & securus expecta ipsum pro præmio auctorem habere mandati: bonum mandatum, vnde tantum & tale prouenit præmium. Istud inquam mandatum à nobis irrefragabiliter debet obseruari, cùm exinde dominum Christum non dubitamus nos promereri, hoc est, illud mandatum, quod iturus ad patrē reliquit discipulis suis, immò istud est testamentū, quod moriturus dimisit hæredibus suis. Ait enim discipulis suis: mādatum nouum do vobis. Vnde nouum? Nuper inuentum, nō quia in veteri testamento nō sit scriptum: Diliges dominum deum tuum. Quid est ergo nouum? Nouū, quia vetera ad nouitatem perducit, & veteres homines trāsformat in iuuenes. Nouum, quia exuit veterem hominem & induit nouum: qui secundum deum creatus est in sanctitate & iustitia veritatis. Nouum, quia olim genus humanum à paradisi gaudiis expulsum, nunc & quotidie transmittit in cœlum. Sed quoniā multi se diligunt ea dilectione quæ tramite veritatis non gaudet, ideo adiunctum est, sicut dilexi vos. Inter amorem & charitatem talis est differētia, qualis inter genus & speciem: est quidā amor bonus, & est quidam amor malus, & amor mediocris: amor bonus ipsa charitas est, qua diligimus dominū supra nos & supra omne quod est, & proximum nostrum tanquā nosmetipsos, amor malus est charitatis inimicus, vtputa cœnosus, lubricus & fornicarius. Isti amores contrariorum, vt oppositorum inter se habitudinem sortiūtur: vnus meritum, alius suo possessori acquirit supplicium: alius pœnam, alius gloriam: alius mortem, alius vitam: alius paradisum, alius infernū: alius deum, alius diabolum. Amor medius est qui nec charitati cōnectitur, nec amori cœnoso fœdatur, sicut amor filiorū, parentum & cognatorum, & aliarum rerum quæ iustè & sine periculo possidentur: & vt isti amores duo ab illo amore qui est charitas, excludātur, ideo addidit: Sicut dilexi vos. Sed quis vnquam hominum potuit vel poterit tale obseruare mandatum? quis vnquā sic dilexit proximos, sicut Christus apostolos? Nullus vnquā: vnde notandum est, quia dictio, sicut, non est expressiua quantitatis, sed similitudinis, & est sensus, quomodo dilexi vos, eo modo diligite vos inuicē. Quomodo nos dilexit? audi: sic dilexit deus mundum, vt vnigenitū suum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Sic nos deus pater amauit, quod vnico filio suo nō pepercit, sed pro nobis tradidit illum. Christus intantum nos dilexit, quia pro nobis peccatoribus animā suam in mortem tradidit, & suo sanguine lauit nos à peccatis, faciēs nos de peccatoribus iustos, de mortuis viuos, de terrigenis cœlibes, de terrenis cœlestes, de consortibus iumentorū consortes angelorum. Benedictus sit iste amator, à quo in mādatis habemus: vt nos inuicem diligamus, sicut dilexit nos. Sed fortasse dicit aliquis: De hac dilectione vacillo: & quomodo diligendus sit proximus, minus perfectè intelligo. Mori quidem non possum pro fratre, sicut Christus dominus voluit mori pro nostra salute. Ad quem ego superius dixi: Quod dictio, sicut, non est expressiua quātitatis, sed qualitatis. Si non potes æquè ambulare cum Christo, saltē à longè imitare vestigia eius. Si non vales diligere proximū tuum plusquam teipsum, quod Christus fecit moriendo pro salute generis humani: saltem dilige eum tanquam teipsum, hoc faciendo illi quod ab eo tibi vis fieri. Sed dices fortè: Nec hoc possum, quum id non operandi, sed consulendi modo dictum sit. Si hoc obseruare non potes, vide ne facias alteri, quod tibi non vis fieri. Sic enim diligendus est proximus, vt in illo semper diligatur deus. Si sic diligis proximum, complesti mandatum: sic enim debet diligi proximus, vt amoris causa sit semper deus, non autem proximus. Si enim tantum propter seipsum diligitur, iam non erit charitas, sed amor medius: vel fortè, quod absit, amor pessimus,

D (margin, beside "seruare præceptū")

E (margin, beside "ti se diligunt")

Amor & charitas differunt. (margin)

Amor in vtrāuis partē sumitur. (margin)

F (margin, beside "pepercit")

γνώμη. (margin, beside "tes, vide ne facias alteri")

G mus,& qui tali amore cæcantur,nisi pœnituerit,Christi amore æternaliter priuabuntur. Nos ergo fratres, qui à Christo christiani vocamur & sumus, spretis omnibus terrenis trãsitoriisq; caducis cũ totis amatoribus cæcis,illi soli adhærere cupientes,in fraterna charitate fundemur,vt illius mereamur vocari & esse discipuli, qui apostolis suis, & nobis per ipsos mandauit,dicens:In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli,si dilectionem habueritis adinuicem, in hoc enim discernuntur filij lucis à filiis tenebrarum:discipuli Christi à discipulis diaboli,si gremiũ charitatis inuicem & ad omnes extendunt.Extra sinum amoris, nullum valet relinquere charitas.Omnia complectitur,& continet vniuersa: atque se erogat cunctis cõmunem. Charitas est affectio mentis, brachiis amoris Christum astringens.Charitas amor immensus, cœlũ terrámque complectens:charitas inuincibilis amor, qui nunquam minis vel suppliciis cedere nouit. Charitas indissolubile vinculum amoris & pacis:charitas est contemptus mundi & amor dei:charitas regina virtutum ad nullius vitij pauet occursum,dotata sanguinis Christi cẽsu,in fronte vexillũ baiulans crucis,cunctos aduersarios in fugam conuertit,nec est qui possit resistere viribus eius.Huic nil mali accidere potest, sed semper & vbique manet secura:hæc est illa arma & scutũ: quæ rogat propheta in certamen positus,dominum accipere cùm dicit:Apprehendite arma & scutum,& exurge in adiuto
H rium mihi.Isto scuto se gaudebat protectum fuisse idem propheta,cùm dicebat:Domine vt scuto bonæ voluntatis tuę coronasti nos.Quicunque tali clypeo protectus fuerit,hostium cuneos penetrabit securus.Ista est lapis adamantinus qui frãgi non potest,& cuncta frangẽtia frangit.Ista est fortis armatus,qui inimicum sua virtute prosternit, & hostem suum nequissimum cum omni exercitu suo,gladio vtraque parte acuto perimit &occidit.Hæc amica regis æterni,nõ timet intrare ad eum cõfidenter:Intrare lectulum Salomonis,& requiescere dedignatur, nisi super pectore Christi. Si inter nos fratres dominabitur hæc regina virtutum, profectò cognoscent omnes pusilli & magni, quòd verè erimus discipuli domini. Qui non habet charitatem [illegible] qui [illegible] charitate. Charitas enim [illegible] Et qui non diligit [illegible] non diligit, [illegible]. Ergo qui odit fratrem suum, odit charitatis auctorem. [illegible] ergo fratres quos amor Christi cõgregauit in vnum, ex toto corde, & ex tota mente diligamus dominum Christum: & proximum nostrum tanquam nosipsos, & pro illius amore nõ solum amicos, sed etiam inimicos:non tantũ diligentes,sed etiam odientes.Hæc est schola Christi.Hęc est doctrina spiritus sancti.Si quis de hac schola exierit,& in hac doctrina non perseuerauerit,mihi credite fratres,in æternum
I peribit.Discipulis autem Christi amatoribus charitatis, dabitur ipsa multitudo dulcedinis, diuitiæ æternæ beatitudinis, gaudia æternæ fœlicitatis,quæ gaudia ipse nobis largiri dignetur, qui in trinitate perfecta regnat & viuit deus benedictus per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo VI.

SEQVITVR, dixit eis Petrus, Domine quo vadis? Ad hoc respõdit Petrus quod dominus superius dixerat, quo ego vado vos non potestis venire. Hæc verba, quò ego vado, vos non potestis venire: Petrus audire non potuit sine verbo doloris, & ideo non ad præsentia scilicet mandatum [illegible] vobis, &c. Sed ad præterita scilicet, Quò ego vado,vos nõ potestis venire,respõdit,dicẽs:Domine quò vadis?Sicut enim manus sui corporis edocta frequenter palpat dolorẽ:sic lingua cordis amica, cælare non patitur ipsius cordis amaritudinem:& quod interius mens concipit in dolore, lingua exterius parturit in apertione.Vnde nonnunquam vis doloris in mente cõcipitur,& per palatum vocis formatę,lingua scilicet aperitur.Ideo lingua Petri dolorẽ cælare non poterat,quem interius in corde tenebat.Audito,quò ego vado, vos non potestis venire,vix posteà magistrum loquentem sustinuit. Vnde expleto de mutua dilectione mandato, nimio circunseptus dolore de absentia futura domini sui, statim sermonem tantæ auctoritatis interrumpit magistri, & totus

collatio.

exclamat tristis in voce,dicens:Domine quò vadis?Ac si diceret: Mutuam charitatem quam nobis commendas illæsam & incontaminatam, te donante seruabimus: & quicquid aliud præceperis faciemus. Sed istud verbum quod dixisti, scilicet quò ego vado vos nõ potestis venire, nos magna repleuit amaritudine.Et quò vadis?Cur nos deseris? Et cui nos desolatos relinquis?Iam sine te viuere nolo. Noli me derelinquere. Noli me deserere.Ad quem dominus:Quo ego vado,nõ potes me modo sequi,sequeris autem postea.Et est sensus:Non te desero,non te derelinquo,ego te præcedo de inuio faciens viam,de semita stratam, de timore securitatem, de morte vitam.Pauidus es,timidus es, nondum es confirmatus,me modo non potes sequi.Ego te præcedam ad opprobrium,ad patibulum,moriendo,resurgendo,ad cœlos ascendendo:non es idoneus ad premium, quia nondum paratus es ad patibulum, non potes me sequi vitam, quia pro me nõdum paratus es ad mortem. Sequeris autem postea. Mittam promissum patris spiritum sanctum in vos, qui confirmabit vos, & eritis mihi testes in Hierusalem & in omni Iudæa & Samaria, & vsque ad vltimum terræ, & tunc me sequi eris paratus. Cui Petrus, Quare non possum te sequi modo? non timeo pœnam,non timeo mortem,tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.Quid est quod dicis non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam. Ad quem dominus: Animam tuam pro me pones? Falleris Petre,nondum es paratus,nondum ex alto virtute vestitus.Cùm fueris ex alto virtute vestitus,tunc animam tuam dabis in mortem.Sed nunc prope est, vt timore mortis meę neges vitam,&occidas animam tuam. Vt neges te meum esse discipulum,&occidas spiritum tuum properat tẽpus & hora quibus me negabis, vt te saluare iam possis,non cantabit gallus donec ter me neges. Quicquid [illegible] nes in verbis, antequam gallus cantet ter me negabis: & est sensus:Ante quàm gallus cantet,me negabis. Quæ negatio erit trina,siue ante primum cantum galli siue secundum. Quo dicto timor & tremor & ingens dolor discipulos omnes inuasit,nec mirum. Audierant quia dixerat dominus Petro, antequam gallus cantet ter me negabis, qui omnibus erat sanctitate præstantior, amore deuotior, fide robustior, qui iam confessus fuerat Iesum esse filium dei, dicens ad eum: Tu es Christus filius dei viui,& timebãt ne illud idem quod Petro, sibimetipsis contingeret.Et quia tantus vir eum erat negaturus,in illo quodammodo titubabant, & quòd à mortuis tertia die resurgeret, non perfectè credebant: Nec non & ideo quia dominum quem in præsenti audiebant loquentem, non longè post futurum credebant moriturum. Ibi mœror & luctus,vox vna plangentium. Certi enim de absentia tam dulcis magistri, de futura morte dulcissimi domini sui, & eum adhuc in carne viuẽtem cernebant, & tamen illum quasi iam mortuum lugebant. Tunc ad memoriam reuocabant dulcissima fluenta doctrinæ, quæ ab illo acceperant: salutes, quas dederat ægris,insuper & vitam quam reddiderat mortuis,benignissimam & dulcissimam familiaritatem quam semper circa illos habuit,& videbant se ab eo tam subitò deseri:tunc amarissimè flebant,mihi credite fratres,vt [illegible] lari non possent. Quos vt dominus [illegible] eos de sua morte consolari voluit,sed [illegible] luit,imò magis illos instigabat ad luctum, [illegible] paruulos tenente turbetur cor vestrum: Miror si Dominu[illegible] amore continẽt. spiritu, & non turbauit seipsum, d[illegible] os appellauit,quos ceret:Non turbetur cor vestrum [illegible] is affectu dilexit.Mulquor,ait dominus meus Ies[illegible] appellabat. Quia porè seculi flentibus discipulis [illegible] hoc est modicum trum,creditis in deum & in me credi[illegible] vobiscum sum, præscrutbemini de absentia mea,de morte mea.Potestatem [illegible] citò sola ponendi animam, & iterum sumendi. Tribus [illegible] qua mortuum iacebit corpus in tumba, & post tres dies [illegible] immortale & impassibile. Tribus diebus & tribus noctibus fuit Ionas in ventre cæti, & filius hominis tertia die resurget à mortuis, non turbetur cor vestrum: ego qui re[illegible] Lazarum, possum resuscitare hoc corpus meum, [illegible] qui resuscitaui filium viduæ,vltra tres dies non detinebo [illegible] morte.Creditis in deũ,& in me credite: nolite timere pro morte carnis meæ.Ego sum deus,qui suscitabo carnem. Opera quę ego feci testimonium perhibẽt

A perhibent de me: si creditis in deum, sequitur vt in me credere debeatis, quia ego sum deus. Et ne dubitarét se apud deum in æterna vita cum Christo mansuros, sequitur & dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt, & est sensus: In æterna vita vos mecum regnabitis in qua sunt multæ mansiones, id est, multæ dignitates, quia ibi alia est claritas solis, alia lunæ, alia stellarum. Domus dei patris est ipsa prædestinatio & præscientia eius: in hac domo vnusquisque perfectus habet māsionem pro numerato denario, qui idem omnibus datur, qui denarius est vna & non diuersa in æternitate viuendi mensura. Vel aliter: Domus patris mei est templum dei, regnum dei, homines scilicet iusti. In quibus multæ sunt differentiæ, & hęc sunt mansiones ipsius domus, scilicet illę dignitates quæ sunt paratæ in prædestinatione. Sicut apostolus dicit: Qui elegit nos ante mundi cōstitutionem prędestinatione, sed sunt sperandæ in operatione, vnde apostolus: Quos prædestinauit hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: & hoc est quod dicit, si quo minus dixissem vobis, quia vado parare vobis locum: & si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad meipsum, vt vbi sum ego & vos sitis. Et est sensus: In domo patris mei diuersa sunt præmia meritorum. Et, si quo minus, id est, si non essent, dixissem vobis hoc, scilicet vado parare vobis locū. Sed quia ibi sunt præparata per prædestinationem, non est opus vt alias illic mansiones per prędestinationem præparem: & quo-
B niam nondum sunt in operatione, addit: Sed si abiero & prępárauero vobis locum, iterū veniam & accipiam vos ad meipsum, vt vbi sum ego & vos sitis. Ac si diceret: In domo patris mei habetis mansionem per prædestinationem. Sed vado ad patrem, & illas vobis præparabo per operationem: in domo patris mei habetis æternam mansionem, sed iam non potestis ad illam venire nisi per magnum laborem: in domo patris mei mansiones habetis tantum ex gratia dei, & dono, sed volo vt illas iam habere debeatis ex me. A vobis recedo secundum humanitatem, non recedam à vobis secundum diuinitatem, & pręparabo vobis secundū meam humanitatem, illam ineffabilem beatitudinem, quam vobis paraui ab origine mundi, secundum diuinitatem. Illa ineffabilia gaudia vitæ perennis, vtcūque percipere non potestis, nisi prius fuero carne solutus, & iterum in eadem carne vestitus. Ascendam in cœlum, & mittam vobis spiritum sanctum, qui vos sic doceat operari per operationem & gratiarum actionem: quatenus regnum æternæ fœlicitatis quod vobis paratum est, per prædestinationem, habere debeatis per operationem. Dominus Iesus quotidie fidelibus suis locum præparat, dum carnē suam deo patri pro salute generis humani fuisse passam demōstrat, & sic nobis locum quem parauerat per diuinitatem, iam illud nobis tribuit per suam humanitatem. Quotienscūque aliqua
C bona facimus ieiunando, orando, legendo, meditando, pro peccatis, siue pro desiderio Christi [illegible] lugendo, visitando infirmum, saturando [illegible] bonis quæ longum est enarrare [illegible] his præparatur [illegible] potestis [illegible] beatissimas mansiones, [illegible] & dilectione [illegible] secundum [illegible] & hoc est quod dicit: iterum venio [illegible] parauerit, [illegible] vt vbi sum ego & vos sitis, quod [illegible]ctus est omnium [illegible] vos [illegible] man quibusdam virtuti [illegible] æternam. O summa, ô fœlicitatem autem non [illegible] ad hanc fœlicitatē, preciosa margarita, quam [illegible] peruenire valebit? Quis erit tam [illegible] comparauit ea[illegible] vt possit regnare cum Christo, vide[illegible]uit, quā vsque ad cœl[illegible] tudinē eius? O Iesu, Iesu vtinam mer[illegible]debant [illegible]. Credo in deum, & in te credo, & tamen deb[illegible] meum: non turbaretur cor meum, si au[illegible] cor tuum. sed anima mea nūc valde [illegible]do. [illegible] quia non credam in te, sed quia modo te videre[illegible]um [illegible]. Nihil aliud volo, nihil aliud quæro, nihil aliud desi[illegible] do[illegible] cupio, nisi te videre dominum & deum meum [illegible] quæro & non inuenio, voco & non respondes mihi. Te [illegible] desidero, & te videre nō possum, cùm tu ipse sis tam[illegible] meū. Tu mihi testis es veritas, quia valde turbat[illegible], sed confido in misericordia tua, quia adhuc te videbit anima mea: & satiabor
D de te, & à te, & in te, & per te, nō meritis meis, sed miserationibus tuis magnis & multis, & quòd videbo te deum saluatorem meum, cùm tu veneris iudicare seculum per ignem: sed rogo te per teipsum, & per illam quæ te genuit matrem, vt cū veneris ad iudicium, attrahas me ad teipsum, vt vbi nunc es, possim & esse tecum & cū discipulis tuis, quibus ad patrem iturus dixisti, & quò ego vado scitis & viam scitis. Sciebant enim te ire ad patrem, & te viam esse per quam venitur ad patrem, qui viuis & regnas cum eodem patre, in vnitate spiritus sancti deus per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo VII.

DIXERAT dominus discipulis suis: Quo ego vado scitis & viam scitis, cui Thomas dixit: Domine nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire? Thomas qui dicitur Didymus, id est, dubius siue dubitans, vnde ipse dubitabat, alios dubitare credebat, vnde dicebat: Domine nescimus quò vadis. Sed conuincit eum scire magister veritatis: quia sciebant eum, quòd ipse est via, ergo viam sciebant: & ipse est veritas & vita, & ipsum sciebāt, quare sciebant veritatem & vitam, ad quem ipse vadit. Ipse est via secundum quòd est homo: & veritas & vita secundum quòd est deus.
E Per se itaque viam vadit & veritatem & vitam, quia secundum hominem glorificatū redit ad se deum. Vnde planè conuincit eos scire quod se nescire putabant, cùm dicit ego sum via per quam est eundum, & veritas ad quam veniendum, & vita in qua permanendum: Ego sum via sine errore, veritas sine falsitate, vita sine morte. Ego sum via in exemplo, veritas in promisso, vita in præmio. Ego sum via habilis, veritas irreuocabilis, vita interminabilis. Ego sum via lata & spaciosa, veritas potens & copiosa, vita delectabilis, & gloriosa. Ego sum via incipientium, veritas proficientium, vita peruenientium. [illegible] via [illegible] serena, veritas [illegible] absque pœna, [illegible] amœna. Ego sum via in patibulo, veritas in in[illegible]o, vita in [illegible] ego sum [illegible] vestibulus, veritas [illegible] vita [illegible] qua reuiuiscit[illegible]. Ego sum via [illegible] veritas perfecta, vita sine fine [illegible]tura. Ego sum via reconciliationis, veritas retributionis, vita æterna beatitudinis: nemo venit ad patrem nisi per me. Ac si dicat, nemo venit ad me veritatē & vitam, nisi per me viam, & nemo venit ad me deum, nisi per me hominem assumptum. Ego per assumptam carnem mortalibus facio foueam, per quam venitur ad veritatem & vitam. Et viam moriendo facio, resurgendo, ad cœlos ascendendo. Vbi ego sum veritas & via, deus verus, deus æternus. Miser homo de terra terrenus, semper gibbus, semper procliuus, semper æger, semper infirmus: ad gaudia paradisi, vnde expulsus fuerat, per se redire non poterat, nec ad veritatem & vitam quæ deus est, per se ascendere valebat. Sed venit verbum ad carnem, deus ad hominem, & verbum caro factum est, & deus factus est homo, inclinauit se verbum ad carnem, deus ad hominem, & sic genus humanum non solum ad paradisum, sed etiam portauit ad cœlum, vbi est esse verum, & esse æternum, veritas quæ semper fuit & erit, vita beata & semper beata, quæ nec principium habuit nec habebit finē. Vnde nobis terrigenis homo deus factus est via, & nos perduxit ad veritatem & vitam, ad se videlicet Deum & hominem, & hoc est quod dicit: Nemo venit ad patrem nisi per me, ac si diceret, nemo venit ad me deū nisi per me hominē, hominem à verbo assumptum, nemo venit ad patrem nisi per me, qui sum homo & vnus deus cum patre. Vnde sequitur: Si cognouissetis me, & patrem meum vtique cognouissetis, & amodò cognoscetis eum, & vidistis eum. Si cognouissetis me idem esse cum patre, vtique & patrem meum cognouissetis, quia ego & pater vnum sumus. Et per me cognitum cognoscetis eum, & vidistis eum corde, dum me ei per omnia similem vidistis. Philippus verò non intelligens illum omnino simillimum esse patri dicit ei: Ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Erant quidam illorum qui non putabant filium ex toto similem patri, sed patrem maiorem & meliorem: & ita nec pa-

Christus via, veritas & vita.

G trem, nec filium sciebant. Quorum vnus erat Philippus, ideo dicit: Ostende nobis patrem, qui maior te est, in quo sufficientia est, & non in te. Vnde increpans Iesus illum, nec etiam filium scire ait, dicens: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognouistis me? verè me non nouistis, quia si me nouissetis, & patrem nouissetis. Filium non nouit, qui patrem meliorem credidit: non quia alius sit pater, alius filius, sed quia omnino similis. Et ideo quia omnino similis est filius patri, sequitur & dicit: Philippe qui videt me, videt & patrem. Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem, cum omnino similis sim patri? Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem & sufficit nobis? Video quo animo dicis, non quæris alterum similem, sed putas meliorem. Cur inseparabiles separatim vis noscere? Non credis quia ego in patre, & pater in me est? Quod non potes videre vel saltem crede: verba quæ ego loquor vobis à meipso non loquor, quia non sum à meipso qui loquor: ei retribuo quæ facio, de quo ipse sum qui facio. Pater in me manẽs ipse facit opera, inter quæ sunt verba illa quæ bona sunt opera cùm aliquem ædificant, & cùm pater in me faciat opera, non credis quia ego in patre & pater in me est? Si enim separatim essemus, nullo modo inseparabiliter operari possemus. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum facit: quia ego ad patrem vado. Amen amen ingeminat, vt quod dicit verius affirmet.

H Amen hebræum est, & in se continet quasdam significationes diuersas. Amen dicitur aduerbium affirmandi, & aduerbium optandi, vt hic cùm dicitur, hoc bonum tibi contingat, respondetur, Amen. Et in fine orationũ cùm dicitur, Per omnia secula seculorum, respõdetur, Amẽ. Et est sensus: quod rogas dominum, hoc optamus. Aduerbium affirmandi, vt hic: Amen dico tibi, id est, in veritate dico tibi. Cùm verò geminatur, magis quod dicitur affirmatur. Amen amen à domino dicitur, vt quod dicit, esse verum sine dubitatione credatur. Poterat enim credi suo simplici verbo. Sed quia discipuli eius adhuc infirmi erant & imbecilles in fide quæ per dilectionem operatur, non credentes quòd vnam & eandem haberet potestatem cum patre, inde ab eo Amen ingeminatur, vt quod promittit, nulla dubietate frangatur. Amen amen dico vobis, id est, in veritate dico vobis, qui credit in me, hoc est, esse me vnum deum cum patre, venerãdo & amando, opera quę ego facio & ipse faciet, id est, opera quæ per me facio, posteà faciam per eum, & maiora horum faciet. Ego siquidẽ per eum, quia ad patrem vado. Ad illum vadit, à quo nunquam recessit secundum diuinitatem. Maioris meriti est credere nunc in eum, quia eum non videmus, quàm si eum videremus. Postquàm ascendit ad patrem, per eum maiora facta sunt miracula, quàm ea quæ fecit in persona sua, ad tactum fimbriæ vestimenti eius, vna tantum mulier fluxum sanguinis patiens

I refertur esse sanata: Postquam verò cœlos ascendit, vmbra Pętri nonnullos ab omni languore curauit, maiora miracula est operatus per Petrum, quàm fecerit ipse. Antequam ascenderet cœlum, pauci per prædicationem suam sunt conuersi ad deum. Sed postquam ascendit in cœlum, vna die quinque millia, & alia die tria millia ad prædicationem Petri ad dominum referuntur conuersi. Antequam ascenderet in cœlum notus tantum erat in Iudæa, & postquam ascendit cœlos, se per apostolos suos iam toti mundo innotescere fecit, quia in omnem terram exiuit sonus eorũ, & in fines orbis terrę verba eorum. In mundum venit, & mundus eum non cognouit: sed postquam reliquit mundum & ascendit in cœlum, per totum mundum fama eius intonuit, & hoc est quod dicit propheta in persona illius: Singulariter sum ego donec transeam: quia incognitus sum & incognitus ero, donec transeam ad patrem. Sed cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Maiora ergo sunt opera quæ nunc facit per suos fideles, quia est in dextera patris: quàm ea quæ fecit, dum sederet in gremio matris. Sequitur: Et quodcunque petieritis in nomine meo hoc faciam, id est, quicquid petieritis ad salutem animarum vestrarũ, hoc dabo vobis statim vel posteà. Multi enim sunt malarum tentationum stimulis impediti, qui gementes & dolentes & petẽtes, in nomine domini ab ipsis petunt liberari, quibus graue est & valde laboriosum belligerare cum illis. Timent ne deficiant. Adiutorium à domino

K postulant ne succumbant: qui si cito non habent auxilium à domino quod implorant, se ab illo derelictos existimant. Et quia differt illis subuenire, credunt de seipsis dominum non curare. Sed non est ita. Immò eos magis diligit, quos quasi solos cum tentationibus diu pugnare permittit, quia crescente pugna, gloriosiorem illis ministrabit victoriam: & quãtò fuerit robustior pugna, tantò gloriosior dabitur illis corona. Nõ titubet, non dubitet athleta Christi, qui præliatur contra astutias serpentis antiqui, qui pugnat pro percipiendis gaudiis paradisi, non lassescat, non discedat à bello, instet fortiter, dimicet acriter, viriliter agat, & confortetur cor eius, quia citò veniet dominus, & manu potenti conteret brachium peccatoris & maligni. Posteà calido hoste deuicto, cum Christo regnabit in æternum, & in seculum seculi. Meminerit enim esse scriptum, illud quod dicit dominus per prophetam: Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde, & multæ sunt tribulationes iustorum, & de omnibus his liberauit eos dominus: quicquid vult petat à domino, tantum pro salute animæ suæ petat. Non curet si differatur, quia si differtur non aufertur, immò cùm haberi cœperit, carius possidetur, hoc enim petamus in nomine suo, quod patrẽ petere docuit apostolos suos dicens: Cùm orabitis patrem, sic dicetis: Pater noster qui es in cœlis, &c. Quod si aliud petimus, quàm ab hac petitione discordet, inanis est petitio nostra: si petierimus salutem animę nostræ in nomine eius, illam dabit nobis, & ne putent vt il- L lud quod promisit sit sine patre facturus, sequitur & dicit: Vt glorificetur pater in filio, quia quicquid filius facit, ideo facit vt glorificetur pater in ipso. Vel aliter, quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: nomen domini Iesus est. Hoc nomen fuit ei impositum, secundum humanitatem, hic ergo est sensus, quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam, id est, quicquid petieritis me secundum quòd sum homo, dabo vobis secundum quòd sum deus. Vt glorificetur pater in filio, deus in nomine sibi vnito. Illud quod addidit: Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam, id tantum confirmat quod superius dixit. Nam repetitio sermonis, confirmatio est operis. Nos ergo dilectissimi fratres hoc ab illo petamus, vt sua gratia nos præueniat ac sequatur, ac bonis operibus iugiter præstet esse intentos, in nomine eius ipsum solum petamus, certè nimis est auarus cui non sufficit Christus. Nam qui dominum possidet, & cum propheta dicit: Pars nostra dominus, nihil extra dominum habere potes. Iste profectò fœlix est & beatus, qui tanto dono ditatur, nec vltra iam pauper erit, qui omnium bonorum datorem pro hæreditate tenebit, si aliquis petierit argenrum, aurum, possessiones, variam supellectilem: credite mihi, quia in nomine Iesu non petit, & cum istis partibus dominus non dignatur fieri pars vel hæreditas eius, nisi omnia illa vilia vt stercora reputet pro dilectione & amore dei: sed nos quibus dominus est portio, nihil debemus M curare præter deum, nec alterius impediamur munere necessitatis. Quod enim ad alia officia confertur, hoc religionis cultui, atque huic nostro decerpitur officio: vnde nihil aliud debemus curare, nisi qualiter Christum in hæreditate mereamur sortiri, pro cuius amore renunciauimus proprio & propriæ voluntati. Hæc est illa hæreditas dilectissimi fratres, quę beatos suos facit hæredes. Iam illum vlterius paupertatis angustia non coarctabit, qui talem ac tantam hereditatem habebit: ista inquam est hæreditas in terra viuẽtium. Hæc est portio quam petit propheta à domino, dicens: Portio mea domine, sit in terra viuentium. Ad hãc hæreditatem se præparabat apostolus, cùm dicebat: Mihi viuere Christus est & mori lucrum. O quàm fœliciter ad hanc ardebat, cùm aiebat: Cupio dissolui & esse cum Christo. Modò cum Christo regnat, quia in hoc mundo soli Christo viuebat. Modò cum Christo beatus regnat in cœlis, quia illum ex toto corde dilexit in terris, & illi nunc est iunctus in patria, quem toto desiderio concupiuit in via. Nos ergo dilectissimi, ab ipso, ipsum solum petamus, & nihil aliud nisi ipsum solum de omni corde quæramus, & sic ad percipiendam tantam ac talem hęreditatem quę ipse est, perueniemus. Quod ipse nobis Christus largiri dignetur. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus, per omnia secula seculorum, Amen.

A

Sermo VIII.

SEQVITVR, si diligitis me mandata mea seruate, & ego rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, & non scit eũ. Ex isto capitulo solo conijcere possumus, vtrum verè diligamus deum. Illum in veritate diligimus, si eius mandata seruamus. Et si eius non seruamus mandatum, certè nec diligimus eum: non potest ex vna parte diligi, & ex altera parte contemni. Ipse enim dicit, qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Ille cum domino habitare meretur, qui pro suo posse eius mandata seruare conatur, frustra enim se cum domino habitare dicit, qui eius mandata seruare contemnit. Non vos fallat dilectissimi vestis religiosa: mihi credite, non diligitis deum, si illius mandata non obseruatis. Quomodo possumus dominum diligere habitu, si eum contemnimus actu? Dilectio dei non quærit vestem, sed nostram mentem: nec quærit opinionem, sed tãtum bonam actionem. Probatio dilectionis exhibitio est operis. Hoc enim est quod dominus dicit, id est, Si in veritate diligitis me, mãdata mea seruabitis. Ad hoc, vt perfectè vos me cognoscam diligere, mea mandata seruate, & ego rogabo patrẽ, hic enim monet diligere, mandata seruare, vt accipiant spiritum sanctum, quem nisi habeant, non possunt diligere, nec

B mandata seruare. Vnde sequitur: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis. Rogat homo quòd deus dat, ipse pro nobis rogat, qui nobis rogata dat, deus ipse pro nobis rogat secundum quòd homo, quãdo nos facit se rogare deum. Tũc enim patrem rogat pro nobis, cùm nos illum rogamus, vnũ cum patre deum esse credentes. Quod verò sequitur: & alium paracletum dabit vobis, hoc est alium quantum in persona, non quantum in natura vel in essentia, dabit vobis, non quod ipsi non haberent, sed quia habebant minus & occultè, & accepturi erant amplius & manifestè, vt maneat vobiscum, hoc est vos illustret & doceat prædicare regnum dei, & euangelizare, & vos credere faciat me esse patri æqualem: quem nunc creditis esse minorem. Maneat etiam vobiscum in æternum, vt ad videndum æterni luminis claritatem introducat, & me esse vnum deum cum patre & eodem paracleto, sicut citò credetis, facie ad faciem contemplari possitis. Paracletus dicitur aduocatus vel consolator, iste est aduocatus fidelium, iste est defensor & protector in se sperantium, sine quo nihil est validum, nihil sanctum, iste [illegible] protegit, iste defendit, iste pro illis pugnat, quos in æternum glorificat, iste inquam est consolator mœrentium, pater orphanorum, maritus viduarum. Quorum est mœrentium consolator? mœrentium de perpetratione delicti, de pœna futura commissi. Mœrentium, quia se ipsos peccando [illegible], & regem gloriæ Christum

C ad iracundiam prouocauerunt. Mœrentium, quòd illum spreuerunt in delicto, qui pro illis fuit mortuus in ligno. Mœrentium, quia spem vitæ suæ Christum auctorem salutis videre non possunt. Hos autem omnes consolatur spiritus Iesu. Cõ[illegible]eos in hac vita præsenti in spe, & consolabitur in vita beatæ fœlicitatis in re. Iste inquã spiritus veritatis dicitur, qui patri & filio est consubstantialis & coæternus, spiritus veritatis, spiritus bonitatis. Omnia quæ docet bona sunt, nullo errore falsitatis obducta. Hunc spiritum veritatis viri impij & mendaces accipere non possunt. Omnes enim qui habẽt manus pollutas, non dico carnis, sed mentis, non stercore cœni, sed fœtore delicti, eum tam mundum, tam splendidum, tam gloriosum, non valent capere, non possunt tenere, nequeunt possidere. Hunc mundus non capit, hoc est mundanus mũdi cultor, mũdi amator. Amatorẽ mũdi odit spiritus Christi. Ab illo fugit quẽ aliud nisi seipsum amare cognoscit. Ita vult amari, vt nihil aliud præter ipsum ametur. Perfectè vult amari qui solus vult diligi: nõ vult consortẽ habere in amore, qui parem nõ habet in dilectionis retributione: & tamẽ sic vult amari vt cunctę res simul amentur cũ ipso: & sic vult amari, vt nil pręter ipsum ametur. Omnis enim creatura iure creationis ab illo est, & omnis creatura in eo ꝙ est creatura, bona est. Debet ergo ad hoc diligi creatura, vt in ipsa creator ametur: non ipsa per se, sed per eum qui illã creauit. Qui enim sic diligit aurũ, argentum, possessionẽ, variam supellectilem, ita ꝙ hæc sunt sibi causa amoris, profectò non est in illo charitas patris. Diligendus est ergo creator in cunctis creaturis, & cunctæ per ipsum creaturæ: & sic cuncta diliguntur cum ipso, & tamen ipse solus diligitur. Hunc capere nõ meretur, qui scabiem vlcerosam habet in pelle: nec eum videre iam valet, qui in occulto mentis albuginem habet. Mundandus est ergo oculus mẽtis, vt mereamur videre spiritum veritatis, & testa igne examinata diutius ab omni scabie radendum est corpus: vt omni arte exsculptum & bene politũ, spiritus sancti mereatur effici templum. Sic debemus agere, sic debemus facere, si ad videndam speciem claritatis illius volumus peruenire. Si sic fecerim⁹, & cum apostolis Iesu illum cognoscemus, & apud nos manebit in hac præsenti vita, & nobiscum erit in vita perẽni. O quam fœlix sponsa, ô quàm beata anima, quæ sic studet assiduè mẽtis lauare sordes: vt cum illa habitare dignetur tantæ beatitudinis hospes. Sciat quęcunque literam nostrã legere delectat, quod in anima subdita peccatis non habitat ille speciosus spiritus veritatis: sola illa anima peccatis esse subiecta dicitur, quę sic loris suæ prauitatis ligata tenetur, quæ nec vult, nec quęrit per pœnitentię lamenta, suæ iniquitatis vincula dissipare, nec liberatoris animarum auxilium implorare, sed quasi impudica meretrix, vltrò & importunè corruptoribus suis se reuoluta prostituit. Illa verò sub peccatis non dicitur, quæ pro viribus contra cuncta carnis incentiua, abstinentiæ mucrone luctatur, sine quo stultè de flore castitatis se iactat, qui contra

E illa quæ de carne & sanguine nascuntur peccata, per afflictionem carnis, & per pinguedinem mentis non fortiter instat. Nam pereunt cupidinis arcus, cum corpori nostro subtrahitur cibus & potus: sed dum per obnoxia venter distenditur: mens, caro & castitas incontinentiæ [illegible]. Nam dum voluptati se gula inclinat, [illegible] trà quàm natura requirat, id est, gulæ [illegible] corporis a ruina nutritur, & ipsa luxuria roboratur [illegible] vigeat in mente, caro mactetur [illegible] est illi parcendum, si spiritus sancti [illegible] nos ab omni inquinamento carnis & spiritus sic mundare dignetur, vt dignum illius mereamur effici templum hic & in perpetuum. In vnitate cuius viuit & regnat Christus cum patre deo benedictus in secula seculorum, Amen.

Sermo IX.

SEQVITVR, Non vos relinquam orphanos. Omnis enim qui huius miseræ peregrinationis vias ærumnosas adhuc ambulare compellitur: quem amor & desiderium Christi, sui exilij & vitæ beatæ immemorem esse non finit: capitulum istud sine gemitu & suspiriis legere, vt arbitror non valebit. Credo propter quod & loquor. Quomodo crucifixi amator istud capitulum legendo, lachrymas poterit continere:

F dum ipsum resurgentem totum desiderium suum, in dextera patris sedentem adhuc non valet videre? O domine Iesu nisi amor tuus mihi fiduciam daret, me orphanum à te crederem esse derelictum, quia te sicut tu es, videre non possum. Dixisti enim apostolis tuis, non vos relinquam orphanos, veniam ad vos. Sed ego miser adhuc non merui à domino meo audire, non iam te vltra relinquam orphanum, citò veniam ad te, & gaudebit cor tuum. Omnis à me interim recedat lætitia: quousque veniam visurus quem desiderat anima mea. Mœrorem semper habebo amicum, quousque videbo deum saluatorem meum: nec mihi gaudium iam esse poterit, dum auctorẽ gaudij à me lõge sic abire contigerit: Fœlix inquã illa anima, quæ quotidie gemit & luget, quia auctorem omnium, mũdi saluatorem Christum non videt. Ipsa profectò ridebit in die nouissimo, & gaudens gaudebit in æternũ cum Christo. Illa verò quæ non gemit de Christi abscessu: videat ne irrefragabiter ploret in eiusdem Christi aduentu. Illa sponsum sponsa suum non amat, quæ pro desiderio illum videndi aliquo tempore non suspirat. Non enim Christum perfectè amare conuincitur, qui pro desiderio Christi suis oculis lachrymas non largitur: Sed ille nõ poterit à Christo diutius separari, qui pro eius amore quotidie didicit lachrymari: Cito veniet ad suos dolẽtes, & absterget omnem lachrymam ab oculis eorum: & iam non erit amplius neque luctus neque clamor, sed gaudiũ

G æternum de visione Christi, qui dixit discipulis suis, non vos relinquam orphanos:& est sensus,non vos relinquam orphanos,id est,non ita dabitur spiritus per me,vt ego non sim vobiscum,non vos re.or.Orphani Grecè, Latinè pupilli.Hic indicat se esse patrem illis : veniam ad vos post resurrectionem carnis, qui vobiscum sum semper præsentia maiestatis diuinæ.Et adhuc modicum,& mundus iam nō me videt. Vos autem videbitis me,bonis tantum apparuit Christus post resurrectionē,non prauis & peruersis amatoribus mūdi.Possumus dicere,quòd modicum tempus dicitur totum tempus nostræ mortalitatis,quo finito auferetur impius, ne videat gloriā dei quam videbunt iusti. Quod autem dicitur, Ego viuo & vos viuetis,sic est intelligēdum,ego viuo qui sum vita, & per me vitam vos viuetis.Hoc verbo præsenti viuo semper visus est, quia mox erit futura resurrectio. Ad illos vtitur futuro, quorum est in fine futura resurrectio. In illa die vos cognoscetis, quia ego in patre, & pater in me est. Et vos in me, & ego in vobis.Ac si dicat,in die nouissimo quādo completa fuerit vestra resurrectio,cognoscetis quomodo creditis,quia ego in patre modò tanquā radius in sole vnum cum ipso, & vos in me vt palmites in vite,& ego in vobis vt in palmitibus vitis. Sed mundus nec nunc videt, nec tunc videbit deum in sua maiestate fulgentem. Quis est iste mundus maledictus à quo videri non poterit deus? Maledictus, inquā, maledictus,& vltrà q̃

H dici potest maledictus erit,qui dominum Christū æternaliter nō videbit.Mūdus eum nō videbit,mūdus,id est, mundi amator.Amatores enim mūdi,mūdi nomine vocātur.Nemo se seducat,quicunq; diligit mundū mihi credat,non diligit deū, & si non diligit, vnde videbit? Qui non diligit deum cæcus est, videre eum non potest qui non habet cor mundum, cor mite,cor mansuetum,cor charitatis dulcedine plenum : Oculorum lumen amisit,nec ipsum veri luminis auctorem videbit. Si ergo deum videre desideras,cor tuū ab omni lepra peccati mundificare non negligas,memēto ore veritatis fuisse prolatum:Beati mundo corde,quoniam ipsi deum videbunt. Sed mundus non videt eum,quia non habet cor mundum. Mundus dicitur pluribus modis, dicitur mundus trina machina rerum cœlestium,terrestrium, & infernorum, cœlum, & quicquid cœli ambitu continetur. Dicitur mundus amator mundi,vt hîc:Adhuc modicum & mundus me iam non videt. Dicitur & mundus qui est ab omni sorde lotus & mundus,sicut est illud:Mundi per abstinentiam ipsi canamus gloriam. De illo solo mundo,immo de illis solis immundis,scilicet amatoribus mundi,dicitur,mundus non videt deum. Nam qui diligit mundum,non est charitas patris in eo. Valdè sibi aduersatur adinuicem amor mundi & amor dei.Si amor mundi habitat,non est quo intret amor dei:amor dei hominem reuocat à mundo,& amor mūdi hominem à deo.Vnus deiecit,alius ex-

Mundi acceptio.

I tollit,vnus suum possessorem deiicit in infernum,alius subleuat & transmittit in cœlum. Amor mūdi totum mundū quærit & nunquam satiatur.Imò cùm plus habet, plus cupit semper habere:amor dei vnum cupit semper habere solū, illo cōtentus est,nil aliud iam possidere peroptat. Amor dei nihil aliud quærit nisi solū deum. Valde nobilis est amor iste,omne pulchrum dedignatur amare,præter inuiolatæ pulchritudinis florem.Illum scilicet qui dicit : Ego sum flos campi & lilium conuallium,omnia quæ sunt, quæ Christi non sunt, non solū non quærit,sed etiam tanquā stercora putrida abdicat & subsannat.Cuncta spernit, cuncta despicit, omnia sibi vilescunt, quia ei solus Christus dulcescit. O fœlix amor, ô beate amor, qui te habent beati sunt,qui te habent,fœlices sunt,nimis est fœlix,nimis est beatus,cuius tantum est dilectio Christus.Habeamus dilectissimi hanc fœlicitatem,habeamus nostri creatoris lectionem. In hoc cognoscitur amor Christi si seruat præcepta Christi.Vnde sequitur : Qui habet mandata mea & seruat ea,ille est qui diligit me.Qui habet in memoria & seruat in vita:qui habet faciendo,& seruat perseuerādo.Vel qui habet in sermonibus & seruat in moribus : vel habet audiendo & seruat faciendo, ille est qui diligit me. Multi sunt enim qui domini mandata habent,& ea minimè tenent. Multi habent in libro,sed ea non tenent in animo : multi in voce,sed non in opere:multi in memoria,sed non in vita:multi in verbo,sed non in exemplo. Illi profectò nō sunt de dilectoribus

Christi. Isti inquam plagis vapulabunt multis. Istis erit fletus & stridor dētium,ignis,sulfur & spiritus procellarum pars pœnæ eorū cum diabolo & angelis eius.Sed diligētibus Christum magnum erit gaudium,magnum erit tripudium,magna exultatio,magna gloriatio.Sequitur enim:Qui diligit me,diligetur à patre meo, & ego diligā eum, & manifestabo ei me ipsum. Quid tibi videtur amator Christi, cultor dei, despector tui,de prēmio amoris tui?Quid tibi mali poterit nocere, aut quid tibi boni poterit deesse, si ille te diligit qui de nihilo cūcta creauit?O nimis fœlix & vltrà quàm dici potest beatus, quē piè diligit deus pater & filius eius cum spiritu Christi & dei.Quid inquā fœlicius,quid beatius, quàm ab eo diligi, qui est dominus paradisi,qui habet potestatē vitæ & mortis? Dānare & saluare,damnare quos odit,saluare quos diligit? Sicut enim saluare non potest quos odit, sic damnare non potest quos diligit.Sed ô domine Iesu quid facies dilectoribus tuis? dic rogo quid facies?Sic dic,vt audiam:nam & ego sum licet peccator, qui diligo te. Quod erit præmium tuæ dilectionis, quísve fructus tui amoris? dic & lætifica animam meam de præmio.Qui te diligit ex toto corde suo, illud attendit, illud expectat:pro eo quòd tantum differtur,gemit & quandoque plorat.Quod est illud,dic vt fratres audiant & intelligant:intelligant & quærant:quærant & inueniant : inueniant & accipiant,accipiant & teneant,teneant & ament:ament quantū possunt.Quid dabis dilectoribus tuis? quid manifestabis illis? Manifestabo eis meipsum.Vbi sunt qui gemunt, vbi sunt qui lugent pro dilectione regni æterni,pro absentia Christi?Gaudeant & exultent,quia Iesus manifestabit se illis.Audistis fratres,audistis dolentes,audistis lugentes pro desiderio Christi, pro amore dilectissimi domini plasmatoris,redemptoris,saluatoris totius paradisi,dulcedinis gloriæ & splendoris,gaudij & iocunditatis : audistis de præmio vestri laboris, de dono quod dabit Iesus meus,& vtinam meus,dilectoribus suis. Dilectori meo,inquit, manifestabo meipsum, ô summum gaudium,ô immensa lætitia. Quid dulcius, quid gloriosius, quid beatius quàm illum videre facie ad faciem? Cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, quem sancti angeli vident & videre desiderant semper,& nūquam de eius visione satiantur: qui est decor cœli,dulcedo paradisi,fides viuentium,spes morientium, & salus omnium Iesus Christus, dominus noster. Nihil charius, nihil melius,quàm ipse dominus diligētibus se: non promittit aurum,non argentum,non gemmas, non lapides preciosos,non cœlum,nō terram, sed seipsum creatorem omnium & deum cunctorum,hoc est præmium amoris,meritum tuæ dilectionis,qui dominum Iesum super omnia diligis,dico non voce,sed opere:non veste,sed mente,non habitu,sed affectu:non in simulatione,sed in veritate,seipsum tibi manifestabit, seipsum tibi dabit. Vis amplius? Quæris aliud? Vile est, quicquid sine ipso est. Diligis illum? Vide ergo ne aliud quæras ab eo nisi seipsum:dedignatur contra petentem, si ipse petitionis causa principalis non fuerit, quanuis omnia bona donat,libentius donat seipsum. Noli timere de magnitudine,de nobilitate doni. Dilige eum ex toto corde,ex tota mente, & sic poteris ad eum securè accedere,ad eum intrare & dicere ei:Volo domine,vt tu mihi portio sis in terra viuentium,ô fœlix portio,ô beata hæreditas. O domine Iesu, quis mihi dabit, vt in veritate dicere possim:Dominus pars hæreditatis meæ,vtinam tu mihi sis præmium mei laboris,merces meæ peregrinationis,& consolatio mei mœroris. O Iesu qui es causa mei amoris, tu mihi sis causa sufficiens possidendæ tantæ possessionis.Sequitur : Dicit ei Iudas, nō ille Scarioth: Domine quid factū est,quia nobis manifestaturus es teipsum & non mundo? Audito, quòd mundus non videbit eum, sed potius ipsi videbunt : pro omnibus quæsituris quærit Iudas causam huius discretionis,hæc est autem causa ex domini responsione:Dilectio, per quam solam discernitur gens sancta à non sancta,& quòd causa sit dilectio, probatur in custodia sermonum,sicut dixit dominus:Si quis diligit me,sermonem meum seruabit : in hoc enim probatur dilectio dei scilicet in obseruatione & custodia mandatorum Christi,quia probatio dilectionis,exhibitio est operis,frustra enim se deum diligere dicit, qui mandatis eius suis operibus contradicit. Immo illum habet odio, qui eius non obsecundat mandato. Nemo se

K (right margin, beside "Christi. Isti inquam…")
κλίμαξ (right margin, beside "intelligant & quærant…")
L (right margin, beside "possunt.Quid dabis…")
M (right margin, beside "Vile est, quicquid…")

γνώμη. A se tegat sub habitu religionis, nullus sibi palliare sanctitatem præsumat sub tegmine monastici ordinis. Ille tantum diligit Christum, qui pro suo posse ipsius satagit obseruare mandatum.

Cùm enim videris monachum ad contumeliam humilem, ad opprobria patientem, suis deuotum prioribus, in moribus mansuetum, tacitum ad loquendum, assiduum ad silentium, in claustro attente legentem, in ecclesia suis vocibus Christum cum omni deuotione laudantem, si non continuè, tamen quotidie lachrymantem, parcum in refectione, ad obedientiam promptum, vbique procliuum, vbique inclinatum, vbique verecundum, ore cœlum pulsantem, semper ad dominum corde clamantem, cultorem proximi, & contemptorem sui, cunctos diligentem, seipsum odientem, tunc dicere poteris: monachus iste sui creatoris seruat mandatum: ô quàm fœlix, ô quàm beatus est monachus talis. Profectò iste monachus sui laboris habebit præmium dominum Iesum & dominum nostrum, sed ille qui charitatem non habet, qui eius non seruat sermonem, iam non est eius. Quod ergo erit præmium istius? Ignis & sulphuris amnis, mors & infernus præmium eius. vtinam tu natus non esses, si tibi talis debetur hæreditas. Igitur si præmium quod Christus est, habere desideras, illius sermonem serua, scilicet mandatum nouum do vobis, vt diligatis vos inuicem. Si diligis Christum, necesse est
B vt diligas fratrem tuum. Ergo ne incurras odium Christi, teneas illæsam charitatem fratris tui. Magnum præmium sequitur inde. Quod præmium superius dictum est, & adhuc repetere libet. Istud præmium quanto amplius ruminatur in ore, quantò magis mellescit in corde, & quātæ sit dulcedinis non ignorat, qui vt illud iam habere valeat, assiduè pro viribus elaborat. Præmium fraternæ dilectionis, amorem Christi & dei patris sui, ipsa veritas ait: Si quis sermonem meum seruabit, diligit me, & pater meus diligit eum. Si pater deus te diligit, quid tibi boni deesse poterit? nihil. Quicquid enim petieris impetrabis, immò ipsum dominum largitoré omnium bonorum sine fine cum sanctis angelis possidebis. Nónne ille est summe beatus, quem deus pater diliget, & dominus Iesus Christus filius eius? Fœlix, inquam, nimis quem pater & filius & spiritus sanctus diligit deus: ô si me diligeret deus meus, creator meus, redéptor meus, iam nihil amplius in hoc mundo quærerem. Mihi in hac vita solus sufficit amor Christi. Amor Christi dulcis est, & delectabilis & iocundus. Sanitatem ægris, lumen cæcis, mœstis lætitiam, peccatoribus veniam, mortuis vitam, terrigenis cœlum, consortibus iumentorum, consortia angelorum, largitur & tribuit. Insuper ipsum dominum angelorum, & creatorem cunctorum. Qui me diligit, ait dominus Iesus, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mãsionem apud eum faciemus. Venit deus
C ad hominem dum homo venit ad deum: venit homo credendo, obediendo, intuendo, capiendo. Deus venit ad hominem subueniendo, illuminando, implendo, hoc enim procedit ex charitate Christi, hoc totum prouenit ex amore dei. Charitas te domum domini facit, & dominum domum tibi. Deus est charitas, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Fœlix artifex charitas, quæ conditori suo talem domum potens est fabricare. Domus ista non constat ex cæmento & latere, nec lapide, nec ligno, nec auro, nec argento, nec lapide precioso. Omne aurum excedit, argentum supereminet vniuersum. In eius comparatione lapides preciosi vilescunt, nil est quod valeat comparari pulchritudini eius & speciositati. Mel comparatum dulcedini eius, sic est quasi absinthium cōparatum dulcedini mellis: omnia quę sunt quantumlibet pulchra, quantumlibet speciosa, in eius comparatione nec reputari debent. Domus ista est domus æterna, ante omnia secula, ante omnia tempora, omnia continens, vniuersa complectens, omnia creans, vniuersa viuificans. In hac domo cæci lumen, claudi gressum, curui rectitudinem, infirmi sanitatem, mortui resurrectionem, cuncti qui intrant accipiunt, nullus miser in ea, in ea cuncti beati. Qui intrat in eam, intrat in gaudium domini sui quod ipse est, & hic habebit se optime æternaliter in optimo, qui est deus benedictus per secula. O dilectissimi fratres, nónne hæc preciosa domus super mel & fauum dulcescit in cordibus vestris? nonne anima D christiana Iesu Christi, sponsa dilecta tuis paranymphis animabus sanctorum & spiritibus angelicis imperans flendo & plorans rogando, dices: Filiæ Hierusalem, nunciate dilecto: quia eius amore langueo? Parum illum diligis, si pro eius amore quotidie non ploras & gemis: nam illius absentia sponsæ diligenti solet fluuius esse lachrymarum. Cùm illum quærit & non inuenit, vocat & non respondet, nil nisi flere eam delectat: & vt ei magis flere libeat, omne quod triste est coaceruat. Scio & certus sum, quòd absterget deus omnem lachrymam ab oculis eius, cùm venerit dies nuptiarum Christi ecclesiæ, tempore illo quo fuerint virgines introductæ in thalamum regis æterni. Sed quomodo ab oculis tuis absterget lachrymas, si pro eius amore non gemis & ploras? Credo quòd parum illum diligis, si pro eius amore non suspiras & plangis. Si sic es, monachus non es: sed dicis mihi, ego non possum flere. Ad quem ego, Ideo non ploras, quia Christum perfectè non amas: lachrymæ ergo testes amoris sunt. Si non ploras pro amore patriæ, plange tamen pro timore gehennæ. Sed dicis, nec hoc possum. Cui ego: Si hoc non potes, nec times mortem, nec amas vitam, & si timeres, aut parum, aut ex toto nihil. Tu autem cui seruatur hæreditas in æterna vita deum time, & eius mandata custodi. Qui non diligit me, ait dominus Iesus filius dei, sermones meos non seruat. Nos illū pro viribus diligamus, & illius præcepta E seruemus, quia inde magna sequitur merces: quod verò sequitur: Et sermonem quem audistis non est meus, sic est intelligendum, sic est exponendum: Sermo quem audistis non est meus, & est ibi quædam figura quæ dicitur antiptosis, quando casus ponitur pro casu. Rogo te, ne te moueat, ne te conturbet, qui totam spem tuam ponis in dominum Iesum Christum, & ex toto corde diligis illum, credens illum esse verum deum cum patre & spiritu sancto, illud quod dicit: Sermonem quem audistis, non est meus, sed patris: quia ego non sum à me, sed à patre. Sed deus de deo, lumen de lumine, filius de patre. Vnus cum illo in essentia, in maiestate, in diuinitate, in virtute, in potentia, in creatione rerum: non posterior eo vel prior, non maior, non minor, sed omnino illi æqualis. Alius est in persona, non alius in natura: nam alia est persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. Verba quæ ego loquor vobis, patris mei sunt, quia ipse me misit, & ego sum ab ipso, & verba mea sunt ab ipso. Vel aliter: Sermo quem audistis non est meus, in est, non est assumpti hominis, sed dei assumentis, non est filij hominis, sed est filij dei: non est meus secundum quòd natus sum de virgine, sed est meus secundum quòd sum genitus à deo patre. Non est meus in eo quòd sum filius virginis, sed est meus in eo quòd sum filius dei patris. Superius dixit, qui non diligit me, sermones meos non seruat: hic autem dixit, Sermonem quem audistis F non est meus. Superius dixit sermones meos: Nunc autem dicit: Sermonem quem audistis non est meus. Valde contraria sunt, est & non est, sunt & non sunt: est meus & non est meus: sunt mei & non sunt mei. Et tamen sicut veritas loquitur, ita est. Sunt sui, inquantum creator, non inquantum creatura: inquantum deus, non inquantum homo. Sunt sui, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Non sunt sui, sed patris, quia factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Vel fortè hoc dicit, vt discipuli eius qui nondum in illum perfectè credebant, firmius sua præcepta tenerent, & obnixius obseruarent, dum scirent illa præcepta esse dei patris, factoris & creatoris cunctorum. Maioris sublimitatis, maioris excellentiæ, & dignitatis semper vester pater esse quàm filius: hoc enim dico in humanitate, non in diuinitate: quia in diuinitate filius patri est æqualis, non eo posterior, non eo minor, æqualis est patri secundum diuinitatem, minor patre secundum humanitatem. Vt ergo illius verba charius tenerent audita discipuli sui, & eorum sequaces, dixit illa esse sui patris. Ac si diceret: Ea quæ præcipio vobis, irrefragabiliter debent obseruari, nec in totum, nec in partem ratio vlla permittit cōuelli, quia non sunt mea, sed patris mei, nam ego à patre sum filius, vnde verba mea & opera non sunt mea, sed patris. Pater in me manens facit

G opera sua, per me dat vobis præcepta, hoc est de terra terrenus trabea mortalitatis indutus in hac valle lachrymarum à gaudiis paradisi expulsus, deum loquentem non merebatur audire in hoc ærumnoso exilio, cuius præcepta contempsit adhuc positus in paradiso, & quæ via sibi remansisset redeunti ad patriam, nec miser iam excogitare valebat. Sed illius misertus dominus suus, quærere venit errantem, consolari dolentem, sanare infirmum, releuare deiectum, patriam restituere exuli, & mortuo vitam sine fine mansuram. Vnde venit verbũ ad carnẽ, deus ad hominem, & verbum factum est caro, & deus factus est homo, & verbum per carnem, & deus per hominem, ore ad os loquitur ad ipsum hominem, & secundum hominem dat homini vitæ præceptum, vt homo homini obediat, & per ipsum hominem deum, ad ipsum deum hominem redeat, à quo scilicet deo miser per inobedientiam recesserat. Vnde deus homo apud homines manens mortalis, mortalibus dat vitæ mandatum, vt immortales per ipsum iam facti, cum illo immortali æternaliter viuere possint beati: & hic notandæ sunt duæ domini mansiones, vna in via, alia id patria, vna temporalis quãdo nobiscum mansit in carne, alia æterna in qua manebimus cum illo in anima glorificati & corpore. De prima dicit in consequentibus: Hæc locutus sum vobis apud vos manens scilicet præsentia corporali. Sed veniet tempus, vt à vobis subtraham præsentiam

H carnis, & sic amodò per spiritum locuturus sum vobis, vnde rectè sequitur: Paracletus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret omnia quæcunque dixero vobis. Docebit, inquit dominus Iesus, quod vobis dixero, non quòd alius filius dicat, & aliud spiritus doceat: quia quod Christus dicit, & docet, ipsa trinitas dicit & docet, sed quia trinitas est, oportet singulas insinuari personas, quas non distinctè audire & inseparabiliter debemus intelligere. Cùm ergo dicimus pater & filius & spiritus sanctus, non eos simul dicimus, cùm non possint esse non simul. Quod verò dicit: Paracletus quem mittet pater &c. sic est intelligendum: Ego corporali præsentia vos desero, sed non vos præsentia spiritus derelinquo. Corpus, quod de terra suscepi, ad cœlestia subleuo, sed per spiritum meum vsque ad consummationem seculi vobiscum manebo. Pater me misit vt apparerem in carne visibilis, sed venit hora & tempus vt soluam debita mortis, & resurgens à mortuis ascendam sessurus ad dexteram patris, nec amodo in carne mortaliter mundus me videbit. Paracletus autem spiritus quem mittet pater in nomine meo, abundantia suæ dulcedinis vos consolabitur de absentia meę carnis, & erit vester magister, non foris verba perstrepens, sed intus in corde docens suggeret vobis omnia, & vos docebit omnia quæcunque per illum dixero vobis, id est, inspirauero vobis, ipse erit doctor

I vester, & consolatio vestra. Non poteritis dolere de absentia carnis meæ, dum ipse spiritus manet in cordibus vestris. Veniat obsecro domine Iesu ille spiritus tuus deus & dominus meus, veniat in cor meum, & sic inebriet illud tuo amore, vt nullum alium præter te quæram amorem, nullam aliam præter te amem pulchritudinem, nullam præter te valeam gustare dulcedinem, qui es fauus mellis deus & homo, mel de deo patre, fauus de virgine matre. Mel in sinu patris, fauus fractus in cruce. Mel impassibilis regnans cum patre, fauus in sepulchro. Mel cum patre & spiritu sancto regnans in cœlo & in omni loco, benedictus per cuncta secula seculorum, Amen.

Sermo X.

VERBA domini Iesu, qui illum ex toto corde diligere nouit, quàm sint dulcia, sapit: nec illis iam claudere valebit aditum, qui in armario pectoris sui, Christum dominum vitæ perennis, amplexibus strictis, totius paradisi pulchritudinis continet iocunditatem & gaudium. Illa sunt pascua vitæ, refectio animæ, dulcedinis pocula, dilectorum Christi lætificantia corda, cariora diligentibus Christum super aurum & lapidem preciosum multum, & dulciora super mel & fauum. Negligentibus & malè viuentibus tanquàm bilis amara odiosa, non modicum fastidiosa per omnem modum. Illis pœnam æternam, diligentibus verò Christum præparant perpetuã gloriam. Illis supplicium, istis præmium in vita beata. Illis mortem, istis vitam. Illis infernum, istis societatem angelorum. Quicunque sunt illi lugeant, doleant, aurem cordis aperiant, verbum dei suscipiant, & quod præcipit, faciant. In illo sunt thesauri sapientiæ & scientiæ, diuitiæ & gloriæ multæ. Igitur audiant me peccatorem Christi, quos audire delectat verba eiusdem Christi. Sed rogo vt se præparet ad lachrymas fundendum, qui verbis Christi iam præparat auditum. Quomodo poterit iam lachrymas continere, vbi nouerit iam Christum iturum ad patrem discipulis suis toto charitatis amplexu pacem dedisse? Ait dominus discipulis suis: K

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Dominus enim Iesus, vbi venit tempus quo per mortem suam disposuerat humanum genus saluare, & animam suam dare redemptionem pro multis, relinquere mundum, & ascendere ad dexteram patris: discipulos suos quos corporali præsentia deserebat, toto charitatis affectu intra sinum amoris non mediocriter continebat, inde velut recedens ab eis, & quasi deserens illos, modis quibus poterat de absentia sua eos consolari studebat. Sed quantò magis eos consolari volebat, tantò magis illos amarissimo mœrore replebat. Tunc velut vltimum vale faciens illis, eos L amplectens in eorum oscula forsitan ruit. Sed quantus ibi fuerit fluuius lachrymarum, quis æstimare valebit, cuius cor etiam si saxeum esset, tanta redundantia charitatis, lachrymarum fontem totum non resoluisset? Ministri lachrymarum tunc erant amor & dolor. O quãtus amor. O quantus dolor. Et quia multus amor, ideo multus dolor, nam cum magno dolore relinquebant, quẽ cum magno amore possidebãt, ô quãtus erat ibi amor. Nihil aliud volebant, nihil aliud quærebant, nihil aliud desiderabãt, nisi esse cum domino, illius perfrui visione, iocundari eius dulcissima locutione, satiari eius melliflua conuersatione. Cùm hæc omnia cogitabant, & ô quàm cito his omnibus essent carituri ad memoriam reuocabant, tũc per fluuios lachrymarum emanabãt dolores amarissimi cordium. Quanta erat ibi amoris suauitas, & quanta suauitatis charitas, dum discipulorum labiis imprimerentur labia redemptoris. Tũc in veritate illi dicere poterant, mel & lac sub lingua tua, & fauus distillans sunt labia tua: odor tuus omnem balsami odorem excedit, & quicquid in odoribus continetur, & verè sic erat. O quanta erat ibi odoris fragrantia, vbi erat tantę amoris abundantia, & quanta erat ibi tristitia, de tanti odoris & dulcedinis futura absentia. Quibus singultibus existimabo discipulorum corda fuisse vexata, dum audirent: Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Ibi mœror erat & luctus, omnes erant vna voce plangentes, pacem M inquit dominus Iesus discipulis suis, meam do vobis, pacem relinquo vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Ego iturus ad patrem, pacem relinquo vobis: & vos peruenturus ad patrem, pacem meam do vobis. Hoc est quod propheta dicit: Pacem super pacem. Et alibi, domine dabis pacem nobis, pacem quia in te sperauimus. Pax est in hoc seculo, in qua manentes hostem vincimus, inuicem diligimus, & de occultis inuicem non iudicamus. Pax erit in futuro, cùm sine hoste regnabimus, vbi alter ab altero non poterit dissentire, vbi omnia erunt nuda & aperta, & laus vnicuique à deo. In illo autem est vtraque pax. Ipse est pax nostra, quia nos pacificauit deo, per sanguinem suum. Erit pax vestra in futuro, cùm tradiderit regnum deo patri: & erit deus omnia in omnibus, quando non erit colluctatio cum carne & sanguine. Immo palma & corona decertato agone, cũ viderimus eum sicuti est. Sed fortè admirabitur noster auditor, cùm in hoc libello seruuli Christi, ipsum inuenerint Christum pacem dedisse discipulis suis. Ad quem ego peccator Christi: Quid miraris? Quid turbaris? hoc nõ est magnum quod audis. Quid putas esse abiectius, an flexis genibus discipulorum pedes lauisse? An eos in pacis osculo suscepisse? illis non horruit pacis osculum dare, pro quibus non timuit patibulum crucis subire. Sed fortè dicit: Ego in apostolo lego, ꝙ Christus discipulis

Esa. 26.

A pulis ſuis dixerit: pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: ſed non lego quòd ſua ſanctiſsima labia diſcipulorum impreſſerit labiis. Cui ego, ſi ore veritatis cõſtat eſſe prolatū, cur conſtare nõ debet eſſe cõpletū? Non eſt periculoſum ſic credere, non eſt damnabile ſic ſentire. Nõ eſt cõtra fidem. Sequitur: Nõ quomodo mundus dat ego do vobis. Qualem pacem dat mundus iſte? Pacem falſam, pacem fictam, pacem ſophiſticam, pacem palliatam. Pax eſt vinculum amoris, & indiſſolubilis compago charitatis, ſed quid amat mundus, prorſus vtiq; nihil. Nihil amat, nihil diligit, cuncta odit, cuncta perimit & occidit. Ab egreſſu proprię matris vteri, vſq; ad ingreſſum vẽtris omnium matris quid habet homo miſer à mundo? Famẽ, ſitim, nuditatem, frigus crucians, cauma perturbãs, ſcabiem cutis, dolorem capitis, chiragram in manibus, podagram in pedibus, morbum in liene, morbum in iecore: vndiq; miſeriam intus & extra. Foris illum interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt. Ad vltimum morte ſæua cunctos proſternit & deiicit. Ecce qualis eſt amor mundi, qualis eſt dilectio mundi. Et tamen miſeri homines mundi fallaciam non attendentes, odientem diligunt, & ſæuo eius gladio ſponte colla ſubmittũt: iſti miſeri ſunt ſine conſilio, ſed vtinã ſaperent & intelligerẽt & his quæ ventura ſunt in nouiſsimis tẽporibus prouiderent. Profectò mundũ odio haberent, nec diligerent. Dicitur etiam aliter mundus ſcilicet rerum tranſeũtium amatores. Sed qua-

B lis ſit pax & cõcordia inter illos, ſapiens quiſq; aduertere facile poteſt. Igitur ſpreta huius mundi pace & concordia, adhuc ad pacem domini noſtri Ieſu Chriſti redeamus, quã eius dilectionem eſſe & credere, qua dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, videtur nõ eſſe abſurdum. Hæc eſt illa dilectio, qua deus mundum ſic dilexit, vt ſe mundo hominẽ daret, vt omnis qui credit in illũ non pereat, ſed habeat vitam æternam. Hãc pacem ſcilicet charitatem illis reliquit, cùm animam ſuam pro illorum ſalute dedit, hoc eſt corpus illud ſanctiſsimum quod de intemerata virgine ſumptũ in tam horrẽdo climate crucis poſuit cõfuſione cõtempta, hanc pacem nobis reliquit, ſicut beatus Petrus apoſtolus aſſerit, dicens: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Et ad hanc charitatem alibi nos hortatur, vbi ait, Chriſto in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini. Hanc pacem nobis moriendo reliquit, aliam pacem nobis reſurgendo donauit. Prima nos liberat à peccato, ſecũda nos reconciliat domino: prima nobis peccata dimittit, ſecunda nos ad gaudia paradiſi perducit. Primam nobis dedit moriturus in cruce, ſecundam nobis dabit in ęternitate regnans cum patre. Prima fuit in luctu & dolore: ſecũda erit in gaudio & exultatione. Prima lachrymoſa, ſecunda glorioſa. Prima eſt in miſeria, ſecũda erit in gloria. In prima ſumus flẽtes pro Chriſto, in ſecunda erimus gaudentes cum Chriſto. Vnde nõ immeritò

C plorãt diſcipuli pro magiſtro, ſerui pro domino, ab illis quodã modo per mortem receſſuro. Nec mirum. Videbant vnde dolere poterant: ſed non credebant vnde gaudere debebant. Lugebant, quia Chriſtum moriturum ſciebant, ſed illum reſurrecturum & ad cœlos aſcenſurum, adhuc non perfectè credebant. Poterat vnuſquiſque illorum veraciter dicere, ſi tamen præ dolore loqui valebant. Idcirco ego ploro, & oculus meus deducit aquam: quia me deſerit cõſolator meus conſolãs animam meam, quos vt dominus amariſsimè flere reſpexit, credo quòd lachrymas ſecundũ hominem continere non potuit, ſed modis quibus valuit eos conſolari, nõ diſtulit, dicens: Nõ turbetur cor veſtrum, quia vos in pace relinquo, neq; formidet, quaſi vos lupus inuadat per paſtoris abſentiam, quia ſicut homo vado, ſed ſicut deus ſum præſens: non turbetur cor veſtrum neque formidet de morte mea, quia poſt tres dies reſurgam & veniam ad vos, & videbitis me vitam, in quem quicũque crediderit, mortis imperio ſubiacere non poterit. Vado, ſed iterum veniam ad vos, & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego & vos ſitis. Non debetis turbari, non debetis contriſtari de abſceſſu meo, vnde tantus mihi prouenit honor & gloria tanta: potius inde gaudere debetis. Non me diligitis. Si diligeretis me, gauderetis vtiq; quia vado ad patrẽ, quia pater maior me eſt. Iam imperate lachrymis, quia de meo abſceſſu gaudere debetis. Nolite fletibus indulgere, quia ad patrem vado, nec vos relinquo. Ad patrem vado ſecundũ carnem, nec vos relinquo ſecundum diuinitatem. Ad patrem vadit homo D aſſumptus, & vobiſcum remanebit patris aſſumẽs filius. Corpus, quod de virginea terra ſuſcepi, ſupra choros angelorum exalto, vt filius hominis ibi ſedeat in dextera patris & habeat per gratiam, quicquid ipſe deus habet per naturam. Ad patrẽ vado, vt genus humanum diabolica fraude deceptum, aculeo antiqui ſerpentis occiſum, in hac valle lachrymarum ſepultum, in cœlo collocem, & ad gregem angelorũ reportem centeſimam ouem perditam, per longum tempus errantem. Et ideo rogo, ne turbetur cor veſtrũ de morte mea, quia ſic fieri oportet. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & nõ tota gens pereat. Tantum tribus diebus & tribus noctibus ero in corde terræ, poſteà die tertia reſurgam perempto principe mundi, & videbits me & gaudebit cor veſtrũ. Quadrageſimo die aſcendam in cœlum, ſeſſurus ad dexteram patris, & illuc traham vos ad meipſum, mecũ fœliciter regnaturos: & ideo rogo, gaudete. O bone Ieſu domine deus, vita mea, tota ſpes mea, omne deſiderium noſtrũ, quid nobis ais? Quid nobis pro te gementibus & lugentibus dicis? Scis enim vita quæ nunquã morieris, quòd tu es totũ deſiderium noſtrum, ideo gemimus & dolemus valde: quia te ſicut es, videre non poſſumus. Valde enim domine Ieſu, vnica ſpes noſtræ ſalutis turbatur cor noſtum, quia adhuc nõ meruimus videre te dominum noſtrum. Gemimus & dolemus, & multum turbatur cor noſtrum: ſed adhuc à domino noſtro non meruimus au- E dire, non turbetur cor veſtrum. O fœlices apoſtoli, ô beati diſcipuli domini. Vos enim meruiſtis illũ in carne videre præſentem, docentem in verbis, potentem in factis, infirmos curantem, mortuos ſuſcitantem: cum illo ambulare, cum illo ſedere, vna cum illo ſumere cibum, illum à mortuis ſurgentem, ad cœlos aſcendentem, nunc videtis illum in ſinu patris ſui fulgentem. Quid enim fœlicius, quídve beatius, quàm perfrui viſione dei? quàm dilecta illa tua viſio domine deus? Hanc anima mea peccatrix concupiſcit, & quia eam adhuc non habet, quodammodo languet & deficit: ſed ſpero in domino Ieſu Chriſto, quòd in carne mea videbo deũ ſaluatorem meũ. Repoſita eſt hæc ſpes mea in mente mea. Ego interim gaudẽs gaudebo, & ſemper anima mea exultabit de Ieſu ſaluatore meo, qui reſurgens à mortuis aſcendit ad cœlos, & ſedet beatus ad dexteram patris. Qui aſcenſurus ad patrem dolentibus diſcipulis dixit, Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me eſt. Sequitur: Et nunc dixi vobis priuſquam fiat, vt cùm factum fuerit credatis. Iam nunc dico vobis, priuſquam fiat, vado ad patrem, vt poſtquã aſcendero, perfectè credatis quia ego ſum filius dei. Vt credatis, inquit. Credatis, non quod factum vidiſtis, quia hæc nõ eſt laus vel meritum fidei, immo nõ eſt fides de eo quod videtur. Sed credatis me filium dei, nõ noua fide, quia & prius crediditis, ſed aucta & referta, modò cùm hæc diceret erat fides illorum F parua, & cùm moreretur fuit nulla. Sequitur: Iam non multa loquar vobiſcum, venit enim princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquam: imminet tẽpus & hora vt ſoluam debitũ mortis, & in hac mortali carne iam nõ multa loquar vobiſcũ. Venit diabolus, non princeps creaturarũ, ſed peccatorum, nõ lucis, ſed tenebrarũ, non vitæ, ſed mortis, non gaudij, ſed mœroris: & in me non habet quicquã, id eſt, nihil eſt in me quod ad eum pertineat. Ipſe enim peccatũ non fecit, nec vnquã voluit, ſed nec peccare vnquã potuit. Noluit habere deus quod perderet. Pauper venit, ne diabolus haberet quod auferret. Venit enim princeps ſuperbiæ, princeps inuidiæ, princeps liuoris & doloſitatis, princeps rancoris & cuiuſlibet malæ voluntatis, ad principẽ humilitatis, patiẽtię & benignitatis, principẽ vitæ & reſurrectionis, principẽ gloriæ & beatitudinis ſempiternæ. Ad eum venit, vt videret ſi in eo maculam peccati aliquam inueniret, viderat eum trabea noſtræ mortalitatis indutum, morti vicinũ, & in eo ſe credidit aliquid inuenire quod ei in morte poſſet obiicere. Sed miſer ille deceptus eſt, quia in eo nihil inuenit proprium, ſed per ipſum, ius quod habebat in aliis amiſit antiquum. Per omnia ſit Ieſus benedictus, qui Heb. 5. c in diebus carnis ſuæ preces & obſecrationes obtulit ad eũ, qui poterat illum ſaluare à morte, cum lachrymis & clamore valido offerens, & exauditus eſt pro ſua reuerentia, qui etiam cùm eſſet filius dei, didicit tamen ab his quæ paſſus eſt obedi-

entiam,

G entiam, & consummatus factus est omnibus obtẽperantibus sibi causa salutis æternæ. In quo auctor mortis peccatum nullum inuenit, sicut ipsa veritas dixit: Venit enim princeps mũdi huius, & in me non habet quicquam. Sed fortè posset dicere aliquis: Cur ergo moreris, si peccatum non habes: cùm mors ex peccato tantũ sit consecuta? Ideo facit hic anthypophoram, & respõdet huic tacitæ quæstioni, & dicit: Vt cognoscat mundus quia diligo patrem, & hoc mandatum dedit mihi pater vt facerem. Ac si diceret: verum est quòd adhuc mors non esset, si peccatum non fuisset: & ideo veni moriturus in mundum, vt morte mea delerem peccatum: hæc est enim voluntas patris mei, vt pro salute generis humani sumam supplicium crucis. Vt ergo mundus cognoscat quia diligo patrem, quod mihi mandatum dedit, facio illud. Hoc est quod beatus apostolus dixit: Factus est obediens patri vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Sequitur: Surgite eamus hinc. Adhuc erat in loco vbi discubuerat cum discipulis suis: vnde discumbentibus dixit: Surgite eamus hinc, ad locum in quo tradendus sum in mortem. Non est hîc vlterius iam sedendum, præteriit tempus requietionis, & ecce tempus festinat passionis. Surgite & venite post me. Me enim præcedentẽ ad passionem sequi debetis, quia ego sum vitis, & vos palmites. Ego sum caput vestrum eiusdẽ naturæ vobiscum, & capite lãguente, cætera membra condolent languenti. Secundũ quòd
H sum homo, sum caput ecclesiæ: & ideo vobiscum eiusdem naturæ. Ego sum vitis vera, non illa quæ versa est in amaritudinem, qui vt faceret vuas expectabam, & fecit agrestes labruscas. Ego sum odorifera vitis, pulchritudinis miræ, floribus fœcunda, dans botrum dulcissimũ, cunctis palmitibus meis manentibus in me. Ego sum vitis tale generans vinum, quod lætificat cor hominis. Ego sum vitis proprium sanguinem libãs deo patri, pro salute populi mei. Ego sum vitis florens. Ego sum vitis frondens, vitis fructificans, non egens adminiculo vlmi, nec vllius auxilio ligni. Ego sum vitis non culta ab homine, sed à deo patre: non tantum exterius per culturam, sed etiam interius per gratiam: nõ tantum extra operando, sed etiam interius incrementũ dando. Christus est vitis in quo est totus humor, id est, omnis plenitudo spiritus sancti corporaliter. Palmites eius sunt apostoli & omnes qui ei fide adhærẽt. Hanc vitẽ, id est, Christi humanam naturam, deus pater mandauit faciendo immunem à peccatis, & dando virtutes: sic facit & palmitibus, licet non omnino sicut & Christo, vnde sequitur: Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum: vt fructũ plus afferat. Omnes enim qui Christo adhærent fide, sunt palmites manentes in Christo, salutifera vite. Sed alij faciunt fructum, alij in sterilitate persistunt. Alij florent & germinãt, & botrum producunt dulcedinis. Alij se per latitudinẽ folio-
I rum expãdunt, pulchritudinẽ cupientes habere tantum viriditatis: omnes qui in sterilitate persistunt, & qui per latitudinẽ sine fructu se foliorum expandunt, tẽpore putationis si deus pater illos sine fructu inuenerit, abscidet à vite, & in ignẽ mittet & ardẽt. Sed forsitan tuum animum pulsat, quomodo qui fide Christo adhærent, abscindi ab ipso cõtingat, cùm omnis qui adhæret Christo, vnus spiritus sit cum illo, vnde vt hoc tibi luce clarius cõstet, te scire oportet, quòd fides distinguitur per diuersas proprietates. *Fidei acceptiones variæ.* Dicitur fides mortua, fides ficta, fides peruersa, fides recta. Omnes enim homines in eo ꝙ christiani vocantur, Christo adhærere dicuntur. In eo quòd christiani sunt, fidem Christi habere creduntur. Sed quorundam mortua, quorundam ficta, quorundam peruersa, quorundam catholica. In prima superbi & luxuriosi, pecuniæ cupidi, fures, latrones & alij huiusmodi. In secunda sunt nõ obedientes patribus spiritualibus, ingrati de donis cœlestibus, qui sunt sine affectione fraterna, sine pace charitatis, fratrũ criminatores, iræ incontinentes, voluptatum amatores magis quàm dei, habentes speciem pietatis, virtutẽ eius abnegãtes. In tertia sunt hæretici, cõtra deum elati, de suis erroribus superbi, in deum blasphemi, per omnia aliis deteriores, & scelestiores, omnes isti conculcant dominum Iesum Christum, & sanguinẽ istius dulcissimæ vitis ducunt pollutum. In fide catholica sunt mites, patientes, mansueti, humiles, virgines, casti, continentes, dilectores dei & proximi, ad omne opus bonum parati, expectantes redemptionem filiorum dei. In horum numero nos K
dominus computare dignetur. Valde enim dilectissimi timere debemus hoc quod dominus Iesus dicit: Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. Non confidamus ergo fratres charissimi tantum in latitudine foliorum, in expansione ramorũ, in viriditate frondium: quia nisi in vinea domini fecerimus fructum, excidemur & in ignẽ mittemur. An ignoratis amantissimi mei, quòd esuriens dominus vidit secus viam ficulneam magnam, latam & spaciosam, habentem folia & frondes, qui in ea non inueniens fructum, maledixit ei & arefacta est? Sic est omnis hypocrita: quia speciem sanctitatis habet, & virtutem sanctitatis non habet, qui palliat sanctitatem in veste, quam non habet in mẽte. Non alba cuculla & alta tonsura, non ampla corona, sed conscientia pura & mentis munditia, abiectio propriæ voluntatis, inflãmatio charitatis in Christo, perfectum monachum facit. Adhæreamus fratres veræ viti Iesu nostro saluatori cum vero corde, in plenitudine fidei aspersi corda, & abluti ab omni inquinamento carnis & spiritus, & teneamus spei & fidei nostræ confessionem indeclinabilem. Nec sit quod nos separare iam valeat à charitate domini Iesu. Et sic erimus de vitibus Engaddi, de quibus non liquor vini, sed liquor balsami fluit: consimiles botro cypri, de quo sponsa in cantico amoris congaudens de resurrectione Christi, prorumpens in vocem iocunditatis & lætitiæ, dixit: Botrus cypri dilectus meus L
mihi in vineis Engaddi, quod sonat fons hœdi, fons hœdi dicitur pœnitẽtia vel baptismus, in quo dum aliquis intrat velut hœdus, innocẽtiam debet acquirere vt agnus, engaddi potest accipi monasterium regulare, ad quod dum aliquis hœdus aduenerit, & ibi exuerit pellẽ hœdinam. Iam ex omni parte mũdatus non hœdus, sed erit si perseuerauerit, agnus: hunc talem deus pater purgauit, vt fructum plus afferat, cor eius mundãdo, & eius spiritũ veritatis & charitatis rore infundendo. Omnem palmitem veræ viti adhærentem & facientem fructum, deus pater purgabit siue putabit eum, vt fructũ plus afferat. Ritum & consuetudinem viticolæ deus tenet in colendo vineam suam: vinea domini vniuersalis ecclesia est Christi vxor & sponsa, de qua deus pater ad filium: Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Vinitor qui vineam diligit facientem fructum opportunum in tempore suo, cùm tempus putationis aduenerit, in ea nihil siccitatis vel ariditatis relinquit. Tunc circa illam fodit vsque ad inferiorem eius radicem terrã acuto ligone perfodit, & si radiculas aliquas etiam emiserit, cultello putationis abscindit, & quanto magis huiusmodi vana & minus vtilia vitis amittit, frugiferior & vberior ad fructificandum assurgit: Sic quem deus diligit, flagellat & percutit: *Heb. 12.* flagellat enim omnem filium quem recipit. Illorum est enim hic flagella percipere, quibus datur de æternitate gaudere: sed qui de percussione murmurat, ad ipsum M
qui supra ipsum est, non appropinquat. Imò hæreditatem supernæ fœlicitatis amittit: si flagellum dei patris patienter & cum amore non suscipit. Et si de flagello domini murmurauerit, certus sit quia murmurantium pœnam incurrerit. Vos ergo fratres dilectissimi, nolite murmurare, si vobis inesse contigerit disciplinam domini nostri, neque fatigemini dum ab eo arguimini. Omnis enim disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: *Heb. 12.* postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddet iustitiæ. Flagellis domini pinguedo carnalis voluptatis atteritur, & virtutes animæ roborantur: & lasciua caro restringitur, & anima pennis virtutum ad cœlestia subleuatur. Caro quod superfluum habebat amittit, & spiritus virtutes quas nõ habebat acquirit: si ergo per flagella domini virtutes augentur, vitia resecantur, spernuntur terrena, amãtur cœlestia: nos æternitatis præmia præstolantes, si nobis aliqua grauis infirmitas, vel tentatio fortis, vel etiam damnum temporalium rerum irrepserit, ex omnibus his vires sumere debemus, quia crescente pugna, gloriosiorem nõ ambigemus nobis manere victoriam: in hoc namq; ostendimus quanta ad deum cupiditate flagramus, si non solũ ad eum per tranquilla & mollia, sed etiam per aspera & dura transimus. Ad æterna gaudia iam redire nõ possumus, nisi per temporalia detrimenta: & ideo spe manentis lętitiæ, omnia aduersa prosperitatem nõ modicam de-

A bemus reputare. Peccata quippe nostra diuina seueritas nequaquā inulta remanere permittit, sed ira sui iudicij inchoat à nostra hîc correctione, vt in reproborum damnatione conquiescat: interius enim est medicus, & peccatorum in nobis contagia quæ inesse medullitus reprobat, secat, abscindit virus putredinis ferro tribulationis, & hoc est quod veritas ait: Omnem palmitem in me facientem fructum, deus pater purgabit eum, vt fructum plus afferat: nam dum mens posita in tentatione considerat, quod à virtutis suæ pristina soliditate repellitur, tunc solicita trepidat, ne hoc quod dudum esse cœperat, funditus amittat. Tunc qualiter resistere tētationi possit, inquirit: & qualiter eam debellare iam valeat, elaborat. Tunc arripit gladium orationis, fletum compunctionis, & sic eam debilitat, & de ea gloriose triumphat: non ipsa, sed gratia Christi per ipsam, & ita fit vt mens quæ pigra & velut infœcunda in prosperitate iacebat, fortior & vberior ad fructificandum assurgat. Vt ergo dilectissimi deum patrem nostri mereamur habere cultorem, adhæreamus veræ viti domino Iesu Christo saluatori nostro, non fide mortua, nec fide ficta, nec fide peruersa, sed fide recta quæ per dilectionem operatur, sine qua nullus saluari potest. Adhæreamus ei quia bonum est ei adhærere, & in illo ponamus totam spem nostrā, totum desiderium nostrum, confidentes in illum qui suscitauit eum à mortuis, quia & suscitabit mortalia corpora nostra,
B & confidere nos faciet cum illo in dextera sua. Quod ipse nobis per eundem filium suum, dominum nostrum præstare dignetur, qui viuit & regnat cum eodem patre in vnitate spiritus sancti deus, per omnia secula seculorum, Amen.

ζαύρα.

Sermo XI.

2. Cor. 9.

CVM à discipulo veritatis scriptum non ambigimus esse, Qui parce seminat parce & metet: dum in agro dominico tanquam agricolæ sumus constituti, pro viribus seminare debemus: vt cùm messionis tempus aduenerit, centuplum accipiamus in fructuum perceptione, quam non expēdimus in semine. Nam quod hic dicit ex charitate propriè dicitur seminare: quia qui semen ad hoc spargit vt colligat, adhuc caret ad tempus modicum, vt in tempore messis gaudeat in aceruo. Itaque licet pauper & inops, ex meo modico semine cupienti dabo ex charitate, vt à domino meo Iesu Christo merear recipere multiplicationem beatitudinis æternæ. Non parcè seminat qui parum habens, parum largitur, quam animus promptus sit, si plus haberet: largè dat, qui affectum largiendi habet, etsi nihil habet quod largiri possit. Nos ergo illam pecuniam quam erogādam à domino accepimus, ad vsuram erogare sumus parati cupiētibus eam. Sed rogo ne aliquis vestrum timeat de retributione vsuræ, quia hæc vsu-
C ra non euacuat diuites, sed bonis ditat & replet egenū & pauperem. Veniat ergo ad hanc pecuniam sitiens, ad euangelium beati Ioannis, hauriat cum gaudio de fontibus saluatoris, qui dixit discipulis suis: Vos iam mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. & est sensus: vos estis mundi, sed iterum estis mundani, vt fructum plus afferatis. Mundi estis non propter baptismum, sed propter sermonem quem locutus sum vobis. O quàm bonus sermo qui lauat mentium sordes, interioris & exterioris hominis purificat actiones, vulnera sanat, cicatrices solidat, qui suscitat de terra inopem, & de stercore erigit pauperem, vt collocet eum cum principibus cœli, cū possessoribus paradisi, ô quàm preciosus sermo, imò quàm preciosus thesaurus, qui suum possessorem didicit ditare, vt de consortibus iumentorum, consortem faciat angelorum. Fœlix sermo & omni acceptione dignus. Quis est iste tantæ beatitudinis sermo? Audi si illum obseruare desideras: sed præcipio, vt illum ad vsuram erogare non differas. Est valde nobilis possessio, quæ erogata suscipit incrementum, & auarum dedignatur possessorem, nisi erogetur citò minuitur, largitate gaudet, tenacitatem fugit, omnino nō vult abscondi sub modio, sed super candelabrum poni, vt omnibus eius pulchritudo appareat. Splendor eius tanquam lampades ignis atque flammarum, quas aquæ multæ non possunt extinguere. Si dederit homo totam substantiam domus suæ pro hac possessione, quasi nihil, despiciet eam. Hæc in-

Sermo Dei quā efficax

Cant. 8.

quam est charitas, quia in quocunque abundauerit amor æternorum, mox labentium rerum possessio cuncta vilescit, & D
sola charitas scilicet Christi dulcescit qui dicit: Mandatū nouum do vobis, vt diligatis inuicē sicut dilexi vos: hic est sermo ille de quo dixit dominus: Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis, id est, propter charitatem, quam commendaui vobis: & quia mundi estis, manete in me & ego in vobis. Manete, inquit dominus Iesus discipulis suis, in me, & ego manebo in vobis. Iesus inquam dulcis, Iesus delectabilis, omni virtute præditus, omni speciositate redimitus. Dulcis super mel & fauum, speciosus forma super filios hominum: cuius dulcedine angeli inebriantur, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur. Iste talis ac tantus dixit discipulis suis, & per eos cunctis fidelibus suis: Manete in me & ego manebo in vobis: ô quàm magna sublimitas, ô magnæ sublimitatis auctoritas, hominem habitare cum angelis, terram & puluerem eleuari in cœlos, hominem tolli de stercore iumentorū, & aggregari cœtibus angelorum. Imò creaturam manere in creatore, facturam in factore, redemptum in redemptore, seruum in domino, peccatorem in iusto, factum ex limo in eo qui omnia facit ex nihilo, transitorium in æterno, miserum in summè beato, imò in eo qui omnino beata, & cuncta sanctificat sancta, qui est veritas & vita, & gloria sempiterna, gaudium mundi, iocunditas cœli, dulcedo paradisi, & beata æternitas, & æterna fœlicitas, Chri- E
stus scilicet dominus Iesus. O mira & inexquisita bonitas, ô inaudita & inæstimabilis pietas, quis vnquam fratres mei, quis dilectissimi mei, amantissimi mei, conserui mei, serui domini Iesu Christi, & propter ipsum domini mei, poterit explicare sermone, aut stilo exarare & graphio: quanta pietate auctor pietatis redundet, quanta largitate bonitatis ipse auctor exuberet. Mihi credite fratres, si omnes homines niterentur & angeli, fontis tantæ pietatis non possent haurire vobis etiam vnam minimam guttam, habito respectu ad ipsam abundantiam pietatis. Hæc est inquam maximæ immensitas pietatis, ingens eminentia bonitatis, quòd creator omnium deus seipsum exinaniuit, formam serui suscepit, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo: manens deus in homine, vt homo maneret in deo: vita mortem assumens, vt sibi mors assumeret vitam. Vtinam huius abundantia pietatis sic fragraret quotidie in naribus nostris, vt in veritate dicere possemus cum sponsa in canticis: Fasci- Cant. 1.
culum myrrhæ dilecti semper supra meum pectus portabo: ô dulcis sarcina, ô fœlix medicina. Hæc sarcina fratres mei, crux ipsa beata scilicet passio Christi, baiulum suum non grauat, sed leuat, non deprimit, sed extollit, non quassat, sed erigit, & portat portantem, vbi Christus est in gloria patris. Hæc est inquam dulcissima medicina, quæ morbum omnem expellit, vires atque virtutes non habenti acquirit, quæ non F
solùm sanat ægrotos, sed etiam viuificat mortuos. Mihi meus auditor credat, imò mihi credat crucis amator, iam non lædetur à morte secunda, si in hac vita vsus fuerit tali medicina. Hoc est illud lignum propheticum, quod est inter iuncturas ædificiorum: quia ipsa crux gloriosa terram conglutinat cœlo, hominem consociat angelo, & peccatorem sic reconciliat deo, vt ipse deus manere dignetur in eo, & ipse manere mereatur in deo suo. O summum tripudium, ô tripudians gaudium, iocunda lætitia, & iocunditas læta, hominē manere in deo, & deum in homine, in redempto redemptorem, & in redemptore redemptum. Ad hanc summæ iocunditatis lætitiam, perpetuitatis lætissimæ gloriam, ipse gloriæ auctor, beatitudinis dator, salus æterna, vita beata, fœlix æternitas, secura tranquillitas, totus dulcis, totus desiderabilis, inuitat apostolos suos, instigat monachos suos, cunctum populum christianum, omne collegium sanctum, eis blandiens atque demulcens, cōsolans & confortans, hortās & dicens, manete in me & ego in vobis, & est sensus: Vos qui mundi estis, qui loti estis, qui sanctificati estis per canalem lapideum, per baptismi sacramentum, per virtutum triclinium, per dilectionis præconium in me estis. Sed rogo vt in me manere debeatis: si in me manseritis, & ego manebo in vobis. Si in me manseritis in isto breui tempore: manebo nobiscum in æternitate. Qui manet in me per exhibitionem dilectionis, & ego manebo

G manebo in eo per præmiũ æternæ fœlicitatis. Ego diligentes me diligo,& qui me dilexerunt in hac vita, me inuenient post hanc vitam, & vbi sum ego, & illi sint mecum: & qui me non dilexerit, proculdubio non inueniet me ad præmium, sed inueniet me ad supplicium. Vos autem discipuli mei, amici mei, in mea dilectione manete: non vos terreat meæ humanitatis passio, crucis suspensio, tormenta carnificum, crucis supplicium, nec meæ depositio carnis, nec mausolæum meæ mortalitatis. In vobis fides inuicta permaneat, spes ipsa non langueat, de me igne in vobis charitas inflammescat. Manete in me per fidem, spem & charitatem, & ego manebo in vobis per fructum fidei, spei & charitatis. Et si in me non manseritis, nec ego manebo in vobis. Audistis charissimi, quid ipsa veritas dicit, quæ mētiri non potest, quæ nunquam fallit, nec fallere nouit. Ait enim: Si quis in me non manserit mittetur foras, & tormentorũ ministri eum mittēt in ignem, & ardet. Vnde rogo dilectissimi fratres, vt vnusquisque vestrum intret in cubiculum suum, scopet conscientiam suam, se quęrat in angulis cordis, circumeat latebras mentis: si se in Christo manere inuenerit, gaudeat: si se à Christo abesse senserit, gemat & doleat, ploret & plangat, timeat & perhorrescat, ne sequestretur à consortio sanctorum, & mittatur semper arsurus in ignem æternum. Manete in me, heu dilectissimi fratres, quanti miseri, quanti infœlices, qui ad Iesum veniunt:

H sed lætiferi veneno serpentis percussi, diabolica fraude decepti, cæcitate mentis obducti malitia deprauati, abnegant contubernium Christi, amicitiam redemptoris abdicāt propter amorem mundi, & ceruices quas deo humiliare solebant, ipso mundi creatore iam spreto, diabolo non verentur inclinare. Heu quanti post gloriosos agones de ipso principe mundi legitimè triumphatos, fugienti terga dederunt, & victores iam victo se sponte curuarunt. Quāti ad monasterium veniunt, vt in eo monasticè viuant, humilitatis prætendentes indicia, omnia in pace illata sustinentes conuicia, tanquam boni milites Christi ad omne opus bonum parati, qui post gaudia vitæ contemplatiuæ, post prælibationem iocunditatis melliflux, suæ professionis obliti, velut sues ab ipso proposito ad volutabrum redeunt luti: & ea quæ dudum euomuerant, tanquam canes in ventrem traiiciunt. Isti tales recedunt à Christo, quia recesserunt à proposito sancto: si pactum quod cum Christo pepigerant, obseruarent, venena iam vomita subsannarent: & ideo cum Christo non merentur manere, quia pactum domini non timuerunt infirmare: sed vtinam scirent & intelligerent, quantæ sit amaritudinis fontem relinquere vitæ, auctorem iocunditatis mellifluæ: Dominum mundi, decus paradisi, gaudium æternum dominum Iesum Christum, qui nos à morte, roseo saluauit sanguine suo, si citò sensisses quantum parabas offendere non

I tegeret vultus cortice myrrha tuos. O quàm misera commutatio, ô quàm cæca cupiditas, quæ virginem facit tabesam, puellam prostibulam, & mulierem vertit in arborem. Regulam in Apostasiam, disciplinam sanctam in lasciuiam prauam, claustrum regulare in campos licentiæ, castitatem in impetiginem, monachum in theatricum, directum in prauũ, planum in asperum, filium dei in filium diaboli. Hæc fratres mei nō est mutatio dexteræ excelsi. O quàm amara mutatio, ô quàm dura translatio, à Christo recedere, & diabolo adhęrere, spernere redemptorem, & diligere peremptorem, delinquere vestigia Christi, & ire per sæua mæandra diaboli, relinquere viam quæ ducit ad vitam, & ire per viam quæ ducit ad mortem. Quicunque ille est qui sic commutatus est, ad verba mea inclinet animum, & non dedignetur audire consilium bonum. Peccasti, quiesce: ne adiicias vltrà. Sic dicit sanctus Israël: Si reuertimini & quiescatis, salui eritis: quia expectat vos dominus vt misereatur vestri. Reuertere ergo ad dominum deum tuum, & placabilis erit super malitiam tuam. Reuertere ad dominum via qua venitur ad ipsum, via cordis, via oris, via operis, via timoris, via doloris, & via amoris, via cordis contriti, via confitentis labij, via operis recti, via timoris ne protraharis ad supplicium, via doloris, quia sic offendisti Christum, via amoris vt ipsum iam Christum perfectè diligas, qui tam diu ad pœnitentiam te patienter expectat. Geme, dole, plange, plora. Non parcas tibi, vt tibi do-

Nouè dictũ tabesam.

Eccle.21.
Esa.30.

minus parcat. Noli indulgere tibi, vt tibi dominus indulgere dignetur. Succinge lumbos tuos, rade capillos tuos, induere sacco, puluescere humo, & dic Christo domino tuo K
deo tuo: O Iesu bone, miserere mei. Esto mihi Iesus, esto mihi saluator meus, miserere mei, qui pro me pium cruorem fudisti, non intres in iudicium cum seruo tuo, quia nullus iustificabitur homo, nisi per teipsum ei peccatorum suorum tribuatur remissio. Non me tua iudiciaria sententia premat, quem tua multa pietas leuat. Qui resuscitasti Lazarum iam fœtentem, resuscita & me peccatorem iam confitentem. Qui pepercisti peccatrici Mariæ, parce peccatrici animæ meæ. Qui lætificasti animam crucifixi latronis, lætifica animā mei peccatoris: si sic feceris, adhuc cum Christo manebis, qui dicit: Manete in me & ego in vobis. Ipse enim charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet & ipse in eo. Notandum verò est, quòd aliud est manere in illo, & aliud est manere cũ illo: aliud est manere iuxta eum, aliud manere lōge ab eo. Primum partim est in via & partim in patria: secundum totum est in patria, tertium totum est in hoc seculo, & quartum totum in inferno. Videamus ergo quid sit manere in eo, vt in eo manere delectet: vt non longè post futurum mereamur cum illo manere. In illo manere, est ex amore illi soli adhærere, ipsum ex toto corde diligere, illius præcepta in omnibus & per omnia obseruare, eius amori nihil præponere, & pro illius amore cuncta nec nata etiam reputare. Ille non dubitet manere in Christo, cui præter ipsum cuncta vilescunt, & cui ipse L
solus dulcescit. O quanta fœlicitate dotatur, quanta beatitudine fœcundatur, cui præter Christum omnia vilescunt, & ipse Christus solus mellescit. Ipse Christus solus sic in cordibus nostris fauescat, & cuncta transitoria nobis fallescant, vt nil præter illum, nobis iam libeat, nec libescere iam valeat. Vt ego fratres mei in Christo & cum Christo mereamur manere: ipse Christus lux vera bonitas & vita, gaudium mundi, pietas immensa, sit totum desiderium nostrum, & omnis spes nostra, vt certi simus quia adhuc cum Christo manebimus, & vbi nunc est & nos cũ illo erimus. Sed quid dicit se in Christo manere debet ambulare sicut ille ambulauit. Iam non manet in illo, qui exorbitat ab itinere suo: nemo se decipiat, nemo se seducat, nemo in gloriosa veste cōfidat. Nō enim vestis religiosa, sed mentium munditia monachum facit, non capitis abrasio, sed Christi dilectio probatum monachum reddit. Ait dominus Iesus: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum: quia nisi quis à semetipso deficiat, ad Christum regem sublimem non appropinquat. Fœlix propter Christum abdicatio sui, quam qui perfectè non habet, se Christo ad purum placere nō existimet. Frustra enim Christo placere se credit, qui seipsum propter ipsum Christum non abiicit. Et perfectè se nouerit illi placere, qui perfectè iam propter ipsum se didicerit abdicare. Vt ergo Christo placere possim, M
necessaria nobis est abdicatio nostri, quantum nostra valitudo permittit, nō quantum odium nostri, [illegible] totum personalia, in vos quandoque manus inicere [illegible] duntaxat in alimentis sumendis, vbi cōseruandus est vigor naturæ, & non sequendus est appetitus illecebrosæ gulæ. Contra vitia quæ de lumbis carneis pugnantia procedunt palmatiue belligerare nequimus, nisi prius appetitum gulæ restringamus fortiter contusione abstinentiæ. Post contusionem gulæ appetitus, maxima cautela nobis est adhibenda, ne nos humanæ laudis muscipula capiat, & venenum laudis morbosæ, in arcam nostri cordis cauterium despumans famam faciat, factúmque derelinquat. Quicquid de nobis laudis aura crebuerit, quicquid adulatium fauor demulserit, virtutum imperatrix humilitas, arcam mentis nostræ non deserat: nec tortuosus serpens, qui quandoque latitat in herbis virentibus, in humanis scilicet fauoribus, iuxta illud poëticum: Iam fugite ô pueri, latet anguis in herba, vt suis dentibus venenosis nos capiat, captos perimat & occidat. Igitur humilitatem magnam teneamus in omnibus, vt in humilitatis auctore manere possimus, & quàm citius cum ipso esse, & cum ipso regnare valeamus. Omnis enim qui in illa manet ex dilectione, non dubitet, non hæsitet: cum illo manebit ex dilectionis retributione. Vidimus quid sit manere in illo: nunc quid sit manere cum illo necesse est videamus.

Manere in Christo.

γνώμη.

Manere

A Manere cum illo, est esse vbi ille est, cum illo in gloria f[illegible]ci gaudere, in throno perenitatis regnare, illum facie ad faciem contemplari, sicut faciunt angeli sancti, & post resurrectioné corporum cum visuri sunt omnes electi, iuxta illud apostoli, Cùm enim apparuerit Christus vita nostra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloria. Manere iuxta eum & nō in illo nec cum illo, est nō esse in via fidei, spei & charitatis, sed in via erroris, nō esse in via pręcepti, sed in via peccati. Iste inquā si nō est in Christo vel cū Christo, tū iuxta eū est: quia & citò potest erroré deserere, & in Christo per fidem & spem & cha[illegible]ritatem continuò feruere, liberum arbitrium habet. Illud ad diligendum deum dirigere potest. Pulsat dominus hostium eius, illi aperiat, & intrabit dominus ad eum, in eo manebit, & ipse in eo. Manere longe ab eo, est per sententiam damnationis ab eo recessisse: quanuis & alio modo vtrunque posit intelligi. Nos ergo in illo maneamus, vt fructū boni operis semper facere mereamur. Aliter enim nisi in illo mãserimus, fructum facere nequimus. Ipsa veritas dicit, & mutari nō potest: Sicut palmes non potest ferre fructum nisi mãserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Et si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes: & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent & ardet. Valde enim timendum est illud quod sequitur: Si quis in me mãserit, &c. Si quis nō manserit in domino Iesu Christo, expelletur de consortio sanctorum, & a-

Manere cū Christo. *Colos. 3.* *Manere iuxta Christū.* *Manere lōge à Christo* *Ioan. 15.*

B rescet præ timore & expectatione damnationis perpetuæ: & ministri tartarei apprehendent illum, & in ignem mittēt perpetuum sine fine arsurum. Ab hac damnatione perpetua, gloriæ perpetuæ auctor nos liberet Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus benedictus in secula seculorum, Amen.

Sermo XII.

OMNIS qui viam veritatis gestit arripere, cōstat esse peræquum, vel ad præcepta veritatis manum cordis extendat, & in eis fideliter viuat, vt ipsa manus sit plena hyacinthis, & venter eius eburneus distinctus sapphiris, & verbum verbi præceptum Christi, in pixide mentis per amoré contineat, & foris ipse flos verbi, per augmentū boni operis redoleat. Profectò quem sic esse cōstabit, à deo quicquid sibi profuturum petierit, necessario impetrabit. Ipsa regula veritatis, omnis forma sanctitatis sanxit in perpetuum, nec valebit abrogari, nec de libro iam mutari veritatis sanctio, ait enim Iesus meus, imò ait deus meus, veritatis firmitas, falsitatis auulsio, peccatorum vltio, via viæ, vita vitę, totus dulcis, totus bonus, totus verax, totus verus, ait enim: Si in me manseritis, & verba mea in vobis manserint: quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis. Magna sunt dona quæ veritas ipsa promittit, quę nullos fallere nouit. Quodcunque volueritis, inquit dominus Iesus, pe-

C [illegible] Ita duntaxat si in me manseritis, & ver[illegible] si dicat, si in me manseritis per [illegible] manserint per operis execu[illegible] animæ pertinēs ad profectum [illegible] accipientes. Illa duo pri[illegible] adinuicé, nec vnū alterius ab[illegible]patitur & qualis eorū parilitas fuerit per enthymema cognoscitur. Si aliquis manet in Christo, necessariò sequitur vt Christi pręcepta manere debeāt in eodē. Et quodlibet istorum hoc vnū con[illegible]ludit. Petat à Christo quodcunq; voluerit, & habebit. Necessaria videtur talis illatio. Iste manet in Christo, ergo quicquid ab eo ad talē profectū petierit, impetrabit. Similiter & hæc alia, verba Christi manent in isto: ergo, &c. Veruntamen dicere possumus, si per vim copulatiuæ coniunctionis dialecticus latrator obsistat, quæ nōdū ponit inter paria, nec inter partem & totum, sed inter totū & partē, & inter opposita & contraria: & inter excedentia & excessa. Dicimus itaq; quòd quidā manent in Christo: & verba eius manent in eisdē: alij manēt in deo, sed verba dei nō manēt in eis: ille qui manet in Christo & verba Christi in eo, doctor est ecclesiasticus, qui per eruditioné doctrinę, auditoribus suis habet vnde proferat noua & vetera, fructus scilicet auctoritatū veteris & noui testamēti, bona quæ discipulis prędicat, piè & deuotè viuēdo in suis factis ostendat. Alius enim per doctrinā verbū dei non habet, & tamē in Christo manet per bonā vitam. Iste

D profectò etsi mandatū Christi non habet in libro, habet tamē in corde charitate dilatato. Isti tales, quàm fœlices, quàm beati. Horū quidē talium est regnū cœlorū. Alius qui verbum dei habet, & illud opere non exercet, monachus est religionis sophisticè, sub prætextu sanctitatis palliatæ: qui ei quod ex regula Benedicti didicit, peruerse viuendo cōtradicit. Iste talis nō manet in Christo, nec Christi verba manent in eo: quia nec Christum amat, nec eius præcepta obseruat, quanuis & Christum amare, & eius præcepta seruare se fingat. Sed qualis iste miser fuerit, dies domini declarabit: vbi non esse poterit simulatio religionis, nec fictio sanctitatis, nec sermo sophisticus, nec syllogismus versutus. Omnia nuda erunt & aperta Iesu iudici verè iudicanti districtè, non de facto tantum peruerso, sed etiam de verbo ocioso: non tantum de incessu pedum, nec [illegible] labore manuum, sed etiam de iactu oculorum. Pēset ergo [illegible] talis est, ad quid monachus effectus est. Lauit pedes suos, [illegible]modo reinquinare præsumit? Expoliauit se tunica, quomodo se reinduit illa? Si mutauit habitum, cur nō mutauit & animum? Si foris albescit, cur intus nigrescit? Si illum foris vestis alba decorat, cur illum intus cauterium consciētiæ deturpat? Si studere silentio debet, cur loquacitate gaudet? Qui cōtemptum promisit mundi, cur illi vlterius placere contendit? Christo placere contendat, contemnere mundum non differat, quod promisit attendat, Iesum super omnia diligat, nihil eius amori præponat, illius timorem vbicunque fuerit, sede-

E rit vel ierit, loquens vel tacens, esuriens vel sitiens, bibens vel comedens, infirmus vel sanus, ante oculos habeat, in quo est fiducia fortitudinis, spes æternæ beatitudinis, fiducia veniæ, certitudo gloriæ, peccatorum remissio, gloriæ largitio, ac lætitiæ acquisitio, summi & veri dei perfruitio. Beat[us] vir, ait propheta, qui timet dominum, in mandatis eius cupit nimis, potens in terra erit semē eius, & ipse à domino benedicetur. Illa beatitudo perpetua sempiternæq; dulcedinis multitudo, & æterna & iocunda visio dei, est illud donum quod petunt à Christo illi qui manent in Christo. Si manes in Christo, id est si corde puro & conscientia pura fundaris in Christi charitate, nil tibi nisi Christus satisfacere poterit, nec aliud nisi ipsum petere iam valebis. Quodcunque, inquit dominus Iesus, salus quæ nunquā finitur, vita quæ nunquam moritur, iocunditas summa, paradisi gloria, omni melle dulcior, quolibet nectare suauior, gemmis & auro pretiosior, inquit inquam dilectoribus suis: Quodcunq; volueritis, petite, & fiet vobis. Magnum est istud quod dicit: Quodcūq; volueritis petite, & fiet vobis. Sed notandum est, ꝙ vniuersale quodcunq; non continet omnia, sed illum tantum qui continet vniuersa. Qui sic habet esse, vt verum semper sit esse, ante omnia tēpora deus de deo in fine temporum, natus ex virgine homo, salus æterna credentium, omnium spes & refugium timentiū eum. Hoc est illud solum quod petūt electi, quibus nil satisfacere potest

F præter deum qui omnia continet. Qui gemunt & lugent ꝙ Iesum beatitudinis auctorem nō [illegible] qui nō quod delectet aspiciunt. Quibus tristia sunt [illegible] occurru[illegible] qui dominum Iesum quærūt & non in[illegible] & vocant & nō respondet, ad lachrymas doloris [illegible]ertunt, & quem gressu pedū, sequi non possu[illegible]is & gemitibus prosequuntur: fœlix talium vita, [illegible]alium cursus, cuius meta tale & tantū vexillum habere [illegible]retur. Hoc non datur pigris, negligētes nō capiunt, claudis negatur: soli currēti per latitudinē charitatis debetur. Vnusquisq; nostrum considerare non cesset qualiter in stadio mādatorū dei currat, qualiter in agone Christiano cōtra leoné rugienté contēdat. Neminé vestrū credo latere, non aliquem posse saluari, nisi qui domino Iesu fidelis perseuerauerit vsque ad egressus de habitaculo corporis, nec ad brauium æternæ dulcedinis peruenire, qui antequam ad metas veniat, in cursu deficiat. Stadium nostrum est obseruantia mandatorum dei. Finis stadij nostri est charitas, iuxta illud apostoli, Finis legis est charitas. Charitas stadij nostri est ipsa charitas, nō qua diligimus deum, sed qua possidemus deum: non ea qua diligitur deus, sed ea quæ est ipse deus. In stadio mandatorum dei, alius bene currere incipit, & antequā ad metas veniat deficit. Alius pigrè incipit, & posteà ad metas velociter currit. Alius & velociter incipit, & velociter perficit. Alius pigre incipit, & in pigritia sua semper persistit,

Stadium Christiani

G ſtit. Duobus iſtorum brau[illegible]m debetur, ſcilicet pigrè incipiēti, & poſteà velociter peruenienti. Alteri & agiliter incipiēti, & velociter peruenienti. Multi enim ad monaſterium [illegible] vt ibi gloriãter viuant: qui malè incipiũt & malè cõſum[illegible], ſemper vagi & nunquam ſtabiles, ſemper cùm non ha[illegible] quod volunt, murmuroſi & detractores cellu[illegible]us à tergo, [illegible] nedicentes eos cum quibus viuunt. Fratres ſuos iniuriis a[illegible]cientes, moribus indiſciplinati, geſtu & [illegible]u inordinati, habitu elati, moribus inepti, bonis preſti[illegible] ſemper ingrati. Iſti [illegible] uium æternæ beatitudinis nõ merebuntur habere, quia in [illegible] dium mandatorũ dei, greſſum rectũ figere noluere. Illis enim forma ſanctitatis ad perfectum non erit, quos me[illegible] tas per inobedientiæ venena confundit. In iſtis talibus verba Chriſti nõ manent, quia præcepta Chriſti quæ ſciunt vel audiunt, ventorum vanitati dedicarunt. Iuſſa domini cõtemn[illegible]tes, cœnacula vētris amantes. Ipſum verò deũ [illegible]licet [illegible] deũ omnipotentẽ, calcibus nequitiæ & maliti[illegible] per[illegible]dientes proximũ, abnegantes dominũ Ieſum Chriſtũ, [illegible] ſeruantes quod corã omnibus ſanctis in die cõſecrationis [illegible] illi promiſerunt. Nouerit qui talis eſt, ſe eſſe damna[illegible] à deo quem irridet. Alius ad monaſterium venit vt peccata quæ cõmiſit in ſeculo, punire debeat in monaſterio. Sed poſtquam ingreſſus fuerit, non ſolùm quæ cõmiſit, dolendo [illegible] diluit, ſed inſuper alia forſitan grauiora cõmittit. Sed poſtea magno

H dolore compungitur, magno pudore pre[illegible] & peccata quæ fecit, bene viuẽdo [illegible] inſuper [illegible] aſſumpſit. Tũc ad memoriã reuocat [illegible] ſeueritas iudicis, quanta in ipſa [illegible] ſit ipſa [illegible] dãnationis. Inſuper & conſiderat qua[illegible] redẽptoris circa pœnitentes [illegible] recte viuentes. Tunc omne malũ quod fecit [illegible] ante oculos mentis [illegible] [illegible]

Careſcere nouē poj

[illegible] quæ[illegible] [illegible] Tũc enim nihil quod delectet, [illegible] tunc [illegible] perpetrauit [illegible] tendit, & ieiuniis & orationibus v[illegible] deo [illegible] deſiderat, qui talis e[illegible] impetrabit. Nos er[illegible] Tu d[illegible] mei, quos Chriſtus proprio cruore [illegible] largitorem, humani generis ſaluator[illegible] mnationis im[illegible] modum, de omni corde, de omni mẽte, to[illegible] ndat a[illegible] medullis cordis diligamus, timeamus, & [illegible] diſcipulatui inhæream[9]: valde eſt enim dulce & [illegible] iocundũ, fieri diſcipuli Chriſti. In hoc enim dominus Ieſus ait diſcipulis ſuis, clarificatus eſt pater meus, vt fructum plurimũ afferatis, & efficiamini mei diſcipuli. Nos igitur qui chriſtiani ſumus

I & chriſtiani vocamur, in eccleſia Chriſti tanquã in agro ſumus conſtituti. Alij fructum afferunt, alij in ſterilitate perſiſtunt: alij tenues & p[illegible] fructus faciũt, ſemper pigri, ſemper [illegible]tes: pig[illegible]nem, tardi ad lectionem, ad vigilias lõgo ſomno [illegible] laborem nimium teneri & delicati [illegible] catur pater domini noſtri Ieſu Chriſti, quia nec plu[illegible] runt fructum, nec diſcipuli Chriſti eſſe probantur, [illegible] fructus producunt in fertilitatis abundantia. D[illegible] deo, & dulces hominibus, [illegible] deum, & deus [illegible] in die retributionis operum, [illegible] nouarum, quando venient cum exultatione [illegible] manipulos ſuos. Hi ſunt mites & humiles, deuoti & obedientes. Ad vigilias vigiles, ad omne opus bonum feruentes, in oratione ſublimes, in lectione ſacra ſtabiles, in meditationibus ſuſpirantes, in contemplationibus gementes & flentes [illegible] quide in lachrymis, ſed gaudeant & exultent, quia in gaudiis metent æternis. Alij ſunt qui non faciunt fructum, ſed frondes tantum producunt & folia, hi ſunt qui ſpeciem ſanctitatis habent, ſed fructum ſanctitatis non habent. Ad horum radicem ſecuris poſita eſt. Vt quid terram occupant? Excidantur & in ignem mittantur. Infructuoſis arboribus dura & amara ſententia datur: Omnis arbor, inquit dominus Ieſus, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignẽ mittetur. Timeant ergo arbores infructuoſæ, hypocritæ, dealbata ſepultura, tumba ſcul-

p[illegible] & bene poſita. Extirpent quod latet intrinſecus, confiteantur & ſanentur. Mutent fortitudinem ſuam, mutent con- K
[illegible]entiam ſuam, conſcientiæ ſanent cauterium, & in via mandatorum dei dirigant greſſum, & faciant fructum, vt per il[illegible] pater glorificetur in filio, & Chriſtus in patre, & ipſi clarificentur in patre, & Filio, & Spiritu ſancto: fœlix ille, beatus ille, per quem Deus pater glorificatur, per quem Chriſtus laudatur, & Spiritus ſanctus glorificatur. O nimis fœlix, cuius vita & mores laudes intonant creatori. O virum beatum, cuius anima ſuo famulatur creatori, ô beata anima, quæ [illegible] pro viribus placere ſatagit redemptori. Benedicta ſit anima illa, cui eſt tota dilectio Chriſtus, cui nil ſatisfacere poteſt præter ipſum, qui pro eius amore occiſus eſt, quæ nil [illegible] Chriſtum diligere nouit: qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & dedit ſemetipſum redemptionem pro nobis, vt nos per ſanguinem ſuum ado[illegible] in filios dei. Per omnia ſit benedictus Chriſtus, qui ſic dilexit genus humanum, ſicut deus pater dilexit eum, ipſe [illegible] Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos, ô chara charitas, ô æterna veritas, ô dulcis æternitas, ô beata fœlicitas, ô decus angelorum, ô ſplendor ſanctorum, Ieſu bone, Ieſu ſancte, vita immaculata, vita æterna, ſalus [illegible] perpetua gloria, totus dulcis, totus amabilis, quomodo [illegible] amaſti, quomodo nos dilexiſti, qui teipſum in mortem dediſti? Amor tuus neſciuit habere modum & menſuram, L
tua ô Chriſte charitas tenere non potuit. Sicut dilexit me pater, inquis, & ego dilexi vos. Vtinam & ego eſſem, quem diligeret dominus meus, vtinam audiſſem ex ore domini mei: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi te. Quid mihi iam deeſſe poſſet, ſi me diligeret Ieſus meus? Meus inquam & vtinam meus. O fœlices diuitiæ. O opes beatæ, poſſidere Ieſum, poſſidere dominum Chriſtum. Illum, mi lector poſſide per amorem, & ſic illum poſſidebis æternaliter, per amoris re[illegible]. Ipſa veritas ait: Ego diligentem me diligo, & [illegible] diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo [illegible]. Quantus ſuerit amor quem erga nos Chriſtus moriendo exhibuit, [illegible] non ſufficit alingua [illegible] explicare non [illegible] Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos. Videamus quomodo eum deus pater dilexerit, & quomodo nos dilexerit ipſe. Ait enim apoſtolus: Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum. Et propheta loquens de eo ad patrem, ait: Omnia ſub[illegible] pedibus eius, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi: volucres cœli & piſces maris, qui perambulant ſemitas [illegible] do dilexit deus pater filium, & ipſe [illegible] ſed iudicium omne dedit filio [illegible] eſt ſuper omne nomen, vt in [illegible] omne genu flectatur, cœleſti[illegible] & infernorum, id eſt omnis creatura cœleſtis [illegible] angeli, archangeli, throni, dominationes, principatus & poteſtates, virtutes, cherubim & Seraphim, & omnis cœlitus ordo, & omnis creatura terreſtris, & nõ ſolum homines, ſed & bruta animalia audito nomine Chriſti cõtremiſcũt, inſuper & omnis infernalis creatura tremit & contre[illegible] ad tanti nominis inuocatione. Magna eſt igitur dilectio patris in filiũ, cùm ſic eum ſublimauerit, cùm ſic eum exaltauerit, vt omnia ſubiiciat ſub pedibus eius, vt omnia ſupponat ditioni eius. Vidimus, quomodo pater dilexit Chriſtum: nunc ſupereſt [illegible] quomodo nos dilexit Chriſtus. Sed [illegible] explicare? Quis vnquam enodare ſermone amoris [illegible] charitatis eminentiam, quam [illegible] Chriſtus in nobis, qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, qui [illegible]tem noſtrum ſua morte deſtruxit, pro nobis e[illegible] mori, vt nos à morte liberaret æterna, & nos ill[illegible] eſt in gloria patris? Ait enim: Volo [illegible] lic ſit & miniſter meus. Ecce quomodo [illegible] nobis elegit mori, ne nos morte damna[illegible] Reſurrexit à mortuis: vt ſuæ nos reſurrectionis [illegible] pes. Aſcẽdit in cœlũ, vt nos prouehe[illegible] ad palatiũ cœli, & ſe-

d[illegible]

A det ad dexteram patris coronans & locans, lætificans, & collocans illic, quos proprio cruore redemit, quos glutino sibi charitatis asseruit secum in eadem dextera patris. Ipsum igitur Christum sine modo, vltra modum, absque meta, vltra metam, assiduè, continuè, toto corde, tota mente, totis viribus, totis virtutibus diligamus, veneremur & amemus, vt ad ipsum & cum ipso, peruenire & regnare valeamus, qui cū patre viuit deus, & cum sancto flamine, benedictus omni tempore seculi, Amen.

Sermo XIII.

De dilectione dei quò plus bibo plus sitio: & ea saturari non possum, nec ego nec aliquis perfectè diligens Christum. Ipsa quo plus editur, plus famem exauget: & quantò plus ipsa bibitur, plus sitim inacuit: ipsam quam inhabitat mentem sic inebriat, vt nil iam quærat vel diligat, nec diligere possit, nec valeat præter eum, qui sic mundum dilexit, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit & diligit illum, non moriatur, sed viuat cum eo. Ad hanc nos dilectionem auctor ipse inæstimabilis charitatis inuitat: in ea nos manere precatur & rogat. Ait enim: Manete in dilectione mea: ac si apertè dicat, Quia ego ea dilectione, qua me pater diligit, vos diligo: eadem dilectione me vos diligere rogo. Et quoniam dilectio vestra me vsque ad mortem perduxit, sed neque mors crudelissima ipsa à vestra charitate me seiunxit: me diligite, & in mea dilectione manete. Sed qualiter in eius dilectione manere debeamus, sequitur & dicit: Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in mea dilectione: sicut patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Qui habet aures audiendi audiat, & qui habet cor intelligendi intelligat. Mensuram nostræ possibilitatis videtur excedere, vires animi & corporis ac nisus supergreditur vniuersos. Præceptum quod nobis dominus imperat, consilium est nostræ salutis, quod ipse auctor nostræ salutis nobis accommodat. Quis vnquam hominum ex apostatica radice primi parentis exortus, potuit vel poterit sine aliquo trāsgressionis næuo, cum omni officio charitatis inconcussa & immaculata Christi obseruare præcepta, sicut ipse in totum & in partem sui patris seruauit mandata, qui peccatum non fecit, nec vnquam peccare iam potuit, nec peccare iam voluit? Non est in filiis hominum magnus vel paruus, tanta præditus sanctitate, nec tantæ religionis priuilegiatus honore, qui non in peccatis fuerit conceptus, præter matrem immaculati peccatū non facientis, sed peccata mundi tollentis, de qua cùm de peccatis agitur, nullam prorsus volo habere quæstionem, vnde nō immeritò nullus tantæ sanctitatis fulget prærogatiua, qui in omnibus & per omnia istud sicut iam valeat obseruare, ita duntaxat & fiet vobis. [illegible] expressiuum quantitatis. Sed notandū est, quòd [illegible] ba mea in vobis manserint. [illegible] quantitatis, sed qualitatis similitudinem [illegible] dilectionē, & verba mea in vobis [illegible] signauimus vbi dicitur: Mā[illegible] voluerítis [illegible] tis inuicem sicut [illegible] vos. Et est [illegible] imper[illegible] maueritis, sicut & ego præcepta pa[illegible] [illegible] is in dilectione mea, sicut [illegible] di[illegible] in eo, id est, si mihi in obseruātia mandatorum meorum vsque ad exitum de habitaculo carnis obedientes fueritis iuxta possibilitatem vestræ fragilitatis, sicut patri obediens fui vsque ad mortē crucis, iuxta plenitudinem diuinitatis quæ in me corporaliter habitauit, manebitis in dilectione mea, & ego in dilectione vestra, sicut & ego in dilectione patris, & pater in dilectione mea. Vel possumus dicere, quòd hoc aduerbium, Sicut, in nobis in hoc loco vim suæ significationis non exercet: sed notat tantum ibi similitudinem dilectionis & obedientiæ Christi ad deum patrem esse monitoriam nobis, vt Christi præcepta debeamus obseruare, & in eius dilectiōe manere. Ac si diceret: Ego præcepta patris mei pro vestra salute seruaui, & ideo maneo in eius dilectione. Et vos præcepta mea pro meo amore seruate, & sic manebitis in mea dilectione. Adhuc amantis amor me compellit, charitas nostri dilectoris Iesu Christi domini nostri, sed [illegible] scilicet istud capitulum repetere in dilectione [illegible] Iesu, lesu resurrectio mortuorū, vita viuentium [illegible] credentium, totus dulcis, totus amabilis, totus delectabilis, quærentibus te, diligentibus te, inueniētibus te. Dignare me seruum tuum loqui cum domino, hominem cum deo, plasma cum plasmatore, facturam cum factore, redemptum cum redemptore: igitur audi me, & ne perturberis propter me. Nam ego sum, licet peccator, qui diligo te, mihi tecum loquendi ausum præbet dilectio tua, attrahit mētem charitas tua, amor instigat. Dixisti apostolis tuis, & per eos dictū intelligamus nobis: Manete in me & ego in vobis. Obsecro te iocunditas pulchra, dulcedo melliflua, suauitas odoris, odor suauitatis, lætitia summa, gloria sempiterna, vita sanctorum, decus angelorum, saluator mundi, fili dei viui, Iesu dulcissime, speciosissime, charissime, & amantissime, dic quæso quæ est causa tuæ dilectionis, tuæ glutinę charitatis, ob quam & te diligere, & in tua dilectione manere nos præcipis. Dic, vt qui non te diligunt audiant & diligant: & qui te diligunt magis ac magis in tua dilectione feruescāt. Vox tua dulcis sonet in auribus meis. Dic, Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos, & quia dilexi vos mihi rependite vicem, me diligite, & in mea dilectione manete: iustum est, æquū est domine Iesu hoc quod dicis, hoc quod imperas nobis. Omnis æquitas dictat, vt dilectus diligentem diligat, & amatus amanti mutuā charitatem impendat. Verūtamen aliam causam tuæ dilectionis inquirimus, qua magis te diligere debeam? Dic nobis quies & quid fecisti nobis, vnde nobis te diligere pręcepisti. Dic nobis: Ego sum qui sum. Ego sum Alpha & Ω, principium & finis, creans cœlum & terram, aëra & maria, & omnia qu[illegible] in eis sunt, factor & creator cunctorum, rex regnum, & don[illegible] nus dominātium. Audiuimus & gauisi sumus, & certi sum[illegible] quoniam tu es deus per omnia secula benedictus. Sed ad[illegible] quod pro nobis fecisti, implorant gemitus nostri, requir[illegible] chrymæ peccatricis animę meæ. Illud cùm recolo quod [illegible] ris mihi, & quod feceri[illegible] bi, viscera mea inter se colli[illegible] spiritus contremiscit, anima conturbatur, vulner[illegible] dior doloribus multis. Nec [illegible] Perpendo quid f[illegible] uus domino suo: & quantas [illegible] s luerit domi[illegible] pro seruo. Conscientia mihi te[illegible] rim tibi, & cru[illegible] mibi. Tu [illegible] & ego homo, & [illegible] & ego creatura, tu pro [illegible] os serui & pro seruis seruus, peregri[illegible] exulibus exul, pro pauperibus pauper, [illegible] ilis, pro mortalibus nō tantum mortalis, sed mo[illegible] qualicūq; morte, sed dura nimis, amara nimis & turpi[illegible] morte scilicet crucis. Hæc opera tua deus. Hæc opera cōsidero & contremisco, in his te misericordē esse cognosco & reuiuisco, & propter hoc in te cōfido: de te confido, te amo, te diligo, te totis visceribus cōcupisco. Hæc opera fratres mei sunt causa dilectionis Christi: vnusquisq; vestrū videat si dominum Iesum diligere debeat. Quid pro nobis facere debuit, & nō fecit? Quomodo nos plus ama- F re potuit, & non amauit? Maio[illegible] videt, nobis dilectionē nō po[illegible] habere q̄ habuit: quia [illegible] nnia qua[illegible] in mo[illegible] bis posset. Ipsa beata veritas te[illegible] ueniunt, [illegible] charitatem nemo habet, quàm vt [illegible] nicas se c[illegible] amicis suis. Non ergo nob[illegible] t, lachrym[illegible] Christi qui dilexit nos, & la[illegible] beatus [illegible] non vobis vilescat [illegible] Christi, ipsa charit[illegible] s dulcis, totus delectabilis: suū possessorem non [illegible] sed delectat: non enéruat sed roborat: cuncta terrena subsannat, sola cœlestia captat: Christi mādata requir[illegible] & ea pro viribus obseruare cōtendit, & de obseruatione præceptorū gressu fœlici prouehitur ad perceptionem gaudiorū, vt cum illo iam perfectè gaudeat, pro cuius desiderio in hac valle lachrymarum positus, tam amare fœliciter suspirabat. Vnde rectè sequitur: Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meū in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur, ac si diceret: Ideo præcipio vobis, & moneo vos mea obseruare præcepta, & manere in dilectione mea, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum de me adimpleatur, vt habeā de vobis per mutuā charitatē, quā mihi impēditis, vnde possim gaudere, & illud gaudium quod in retributione præmiorum electi sunt percepturi, percipere & possidere possitis. Vel aliter, vt gaudiū meū sit in vobis: & gaudiū vestrū impleatur. Omnis enī qui Christum de intima-

G cordis medulla, purè & illibatè, & inconcussè intra sinū charitatis, brachiis amoris complectitur & connectit, totum eius gaudium reputabit in suum. Imò amplius gaudet de gaudio quod Christus accepit à patre resurgendo, ad cœlos ascẽdendo, in dextera eius sedendo, quàm de illo gaudio quod in die iudicij est percepturus à Christo. Igitur fratres charissimi maneat in vobis gaudium Christi, siue sit acti[illegible], siue passiuum, siue sit diligentis, siue dilecti, id est, siue sit [illegible]dium quo Christus gaudet de nobis, siue sit gaudium quo[illegible] nos gaudemus de Christo. Christi obseruemus præcepta, vt ipse gaudere possit de nobis, & nos de ipso gaudere possimus. Maneat in nobis gaudium beatitudinis eius, non solum qua beat vel beatificat de seipso gaudentes, sed etiam qua glorificatus est à patre, vt nos cum illo in æternitate mereamur regnare, per eundem dominum Iesum Christum, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat deus benedictus, per omnia secula seculorum, Amen.

Sermo XIIII.

CVM DE REDEMPTORE nostro lingua nostra silere non debeat, & ne citò sit ad futurum de ipso tacentibus: nimis nostrum interesse considero, si diem & diem de ipso loquendo, non perfunctoriè terminemus, & econtrario diræ damnationis nos subire sententiam, si vanis verbis [illegible]ostram manumiserimus linguam. Igitur vana verba & non [illegible]nantia Christum, nec religionis tenentia pondus, in omni [illegible]o æterna clausura damnẽtes, ad dulcia eloquia à verbo pa[illegible] [illegible]ructuata, cithara nostra suas chordas extendat, & ple[illegible] [illegible] mentis lingua vocis magistra tuba insonet saluatori, [illegible] e ore mellifluo Christi profluxere dulcia eloquia vitæ. [illegible] inam quod vobis proponitur nulla vtilitatis vel con[illegible] offuscaret obductio, sed arctius charitate obnexum, [illegible] vobis super lapidem [illegible]iosum, & dulcius saperet [illegible]rdis pala[illegible] [illegible] mella & super quenlibet [illegible] se ar[illegible] [illegible]cui omnia optata succedunt, [illegible]unt, qui etiam ea potest quæ [illegible]ulcescat in cordibus vestris, vt [illegible]tet, & me interius sapientiam [illegible]cat: & per lanceā oris mei vul[illegible] cō[illegible] [illegible]generis humani, qui pr[illegible] [illegible]t, vt [illegible] verba Christi audi[illegible] [illegible]ni & aliis prędicata & docta, sententiam d[illegible] [illegible]pendant. Adiuuet nos semper & protegat & d[illegible] [illegible] illo Iesus, qui dilexit & lauit nos à peccatis nostris in [illegible]nguine suo, nos instruens verbo & informans exemplo, statuens edictū, sanciens præceptum, edictum dulce, præceptum vitæ: edictum amoris, præceptū charitatis, statuens & adimplens, percipiens & perficiens, in se inquam & in nobis. Hoc est illud pręceptū quod Iesus pręcepit, quod statuit discipulis suis, pręceptum scilicet

I charitatis, præceptum dilectionis, quod incipit sic, sic habet: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Dulcis & suauis dominus, dulce & suaue mandatū proponit. Dulce & suaue illud esse videtur, quod præcipit dilectio & allicit amor. Nam nulla ibi apparet difficultas, vbi est charitas: nullus ibi labor est vbi verus amor est. Cūcti amori libenter obediūt, & eius iugo colla summittūt: peruersi peruerso, lubrici lubrico, sancti sancto, casti casto, quilibet in desiderio suo. Ideo dominus dat præceptum amoris, præceptū dilectionis, vt suo præcepto omnes obediant, & ceruicem superbiæ suæ, sub iugo suæ humilitatis edomare festinent. Igitur fratres mei, tanquam boni discipuli Christi, ad audiẽdum estote parati, & præceptum Christi quod euangelica vobis intonat tuba libenter accipite, & efficaciter in omnibus & per omnia adimplete, vt ad illum possitis per amorem redire, à quo per tumorem superbiæ recessistis. Nunc intendat charitas vestra quid vobis percipiat charitas vera, charitas inexquisita, charitas inaudita, charitas pia, charitas bona, charitas tota dulcis, tota delectabilis, charitas sponsus speciosus, decorus, candidus, rubicundus, electus ex milibus, Christus futuri seculi iudex, princeps pacis & dominus vitæ. Ait dominus Iesus per omnia tempora benedictus: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Leue pręceptū, suaue præceptum, & dulce pręceptum. Ad portandum leue, ad amplectendum suaue, ad tenendum dulce & delectabile. Quid

leuius, quid suauius, quid ve dulcius, quā diligere? Hoc potest K
om[illegible]is homo sanus & æger, diues & pauper, stultus & sapiẽs, nobilis & ignobilis, seruus & liber, nemo se excuset, nemo se in hac parte apologizet. Cuilibet homini est possibilitas ista communis, amare videlicet. Sequitur igitur ex præcepto dominico, vt nos inuicem diligere debeamus. Sed quoniam multi se diligunt, nō ea dilectione quæ charitas est, sed ea quæ in dominum est blasphemia, vt ea quę fit pro pelle ad pellem quæ concipit dolorem, & parit iniquitatem, vt cæca libido, prostibulosa cupido, quæ aculeum suum, sic ad impetiginem calcaribus malitiæ & nequitiæ ire compellit, vt baratrum inferni in quo est, præuidere & vitare non possit, adiunctum est, sicut dilexi vos. Quomodo Christus nos dilexit, prout ipse dedit, supra scriptum reliquimus. Sed vt teipsum ad istud cognoscendum, reducam ad teipsum: nouerit dilectio tua, sancta religio tua, quòd caro Christi & sanguis qui in altari à fidelibus sumitur & immolatur, tibi testimoniū perhibet quomodo nos dilexerit Christus. Ideo noscat dilectio tua, quòd vtilitati proximorum vtilitas propria quandoque est postponenda. Sed si aliam dilectionem Christi adhuc sanctitas tua requirit, eam in bonis temporalibus tibi ab ipso collatis poteris inuenire. Vnde notandum est duas esse Christi dilectiones, vnam temporalem, aliam spiritualem, vnā communem, aliam specialem: primā scilicet temporalem communiter iustis & impiis pietas creatoris adhibuit: spiritualem vel specialem, piè & iustè viuentibus tantum attribuit. Hæc scilicet specialis bifariam spargitur. Alia est de collatione virtutum, alia de retributione meritorum: alia est qua nos virtutibus, contra tela hostis nequissimi roborat, alia qua nos de nostro tyranno legitimè triumphãtes, gloria perpetua dictat. Has duas dilectiones nobis ipsa pia Christi dilectio dedit, qua dilexit nos, & lauit ab omni inquinamento carnis & spiritus in sanguine suo. Sicut igitur nos Christus duplici amore dilexit, ita nos bina charitate flagrare præcepit, dilectione sui & dilectione proximi. Si charitatem deo & hominibus corde puro & conscientia bona, & fide non ficta exhibemus, facilè peccato resistimus, bonis omnibus abundamus, seculi blandimenta reiicimus, & omnia etiam quæ difficilia sunt humanæ fragilitati vel aspera, etiam cum dilectione perficimus, si tamen deū perfecta charitate, quæ nobis ab illo est, ex toto corde & ex tota anima diligamus. Hunc si ex toto corde diligimus, nihil erit in nobis, vnde peccati desideriis seruiamus. & quid est deum diligere? Illi soli occupari, animo concipere fruẽdæ visionis eius affectum, habere peccati odium, mundi fastidium: diligere proximum quem in se censuit diligendum, in ipso amore seruare legitimum modum, nec peruertere dilectionis ordinem constitutum. Ordinem dilectionis illi peruertūt, nec modum diligendi custodiunt, qui aut mundum qui contemnendus est, diligunt: aut corpora sua minus diligenda plus diligunt, aut proximos suos non sicut seipsos, aut deum plusquā seipsos fortè non diligunt. Corpus nostrum à nobis est diligendum, vt saluti eius aut fragilitati naturaliter consulamus: vt spiritui ordinatè seruiat suis motibus, animæ & rationi in nullo contradicat, vt in die resurrectionis gloria fœlici perenniter cum domino viuat.

Excuset.

Sicut dilexi vos.

L *Dilectio Christi duplex.*

Dilectio dei.

Proximi

M

Sermo XV.

PROXIMOS nostros tunc diligimus sicut nos, si non propter aliquas vtilitates nostras, vel speranda beneficia vel accepta, vel per affinitates, vel consanguinitates: sed propter hoc tantum quod sunt nostræ naturæ participes diligamus. Proinde secundum hoc nos omnes proximos diligamus, quantum ad mores bonos & ad vitam æternam consequendam, eorum saluti sicut & nostræ pro posse consulendo, & eorum necessitatibus prout facultas suppetit, subueniendo. Deum ex toto corde diligimus, si illi soli secūdum nostrum posse placere contendimus, si ipse solus est desiderium nostrum, spes nostra, interio nostra, totus amor noster, tota charitas nostra. Alioquin illum non perfectè diligimus, nec charitatem tenemus, & qui charitatem nō habet, iam non est eius, nec illum habebit in præmium sui laboris, qui in hac ærumnosa solitudine, rectam semitam nō tenuerit charitatis. Nec est inquam semita charitatis, non solum diligentem diligere,

A ligere: sed etiam odientem non minus quàm seipsum, sed sicut seipsum. Stricta & angusta est semita ista: & pauci vadunt per eam. Illi soli vadunt per eam, qui propter Christũ seipsos despiciunt, & quibus cuncta præter ipsum Christũ vilescunt. Isti si aliquas diabolicas sentes, viatores charitatis occultare volentes inuenerint, tanquam cerui agiliter fortitérque currentes, amore cœlestis patriæ ducti, vltrà dát saltum, & ipsum diabolum fraternum odium suggerentem, & deducunt ad nihilum: & ipsos motus animi, cum ex illata sibi iniuria quodammodo perturbati fuerint, in fratrem conuiciantem insanire cupientes: camo charitatis constringunt, & allidunt ad Christum. Tales profectò animam suam ponunt, quia amicis & inimicis se per charitatem prosternũt: vt omnes homines lucrifaciát Christo. Qui sic agit: & Christi præceptis obedit, & ei mutuam charitatem impẽdit: iste in veritate amicus est Christi, & quia propter ipsum Christum seipsum odit, & super omnia illum diligit, & propter ipsum odientia cuncta, charitate complectitur, quia gaudeat qui talis est. Qui talis est vere monachus est, & qui talis nõ est: licet sit cucullosus, licet sit pãnosus, siue abrasus, siue tonsuratus, habeat quicquid vis, si quicquid vis, est imago vel pictura monachi, & nõ est monachus. Ad verecundiam phreneticorum dico. Sunt quidam in monasterio morbo phrenetico laborantes, ad iram prompti, ad iracundiam præparati, ad odium festini: qui prurigine

B cordis per scalpedinem linguæ trahunt ad scabiem cutis, mẽte corrupti, vagi & instabiles, circunoculiones, † susurrones, gulosi, murmurosi, inuidi, tumidi & elati, deo de bonis collatis ingrati, Adæ præuaricantis pellicia vestiti, illius vestimento salutis nudati qui secundum deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Isti pelliculam veterem retinent, & fronte polita, astutam rabido portant sub pectore vulpem. Talium frõs erubescat: cõfundatur & erubescat nimis velociter. Confiteantur & sanentur, mutent animum, dirigát gressum in semitis æternitatis, in viis castissimi amoris, per gloriosissimam viam charitatis, fratribus mutuã charitatem impendát, deum super omnia diligant, pro illius amore animam suam ponát, in omnibus & per omnia eius præceptis obediant: vt Christi amici mereantur vocari, & esse qui dicit, Vos amici mei estis: si feceritis quę ego pręcipio vobis. O magna dignatio, inæstimabilis charitatis exuberatio, inolita bonitas, interpretabilis pietas. Ab eius conditione, qui serui simus, inuenimur indigni: & tamen nos dignatur habere & vocare amicos. Largitor dulcedinis, amator charitatis, imò charitas cara, & beata iocunditas, & iocunda tranquillitas, & secura securitas, & fœlix æternitas, & æterna fœlicitas, dominus Iesus totus desiderabilis, totus amabilis, thesaurus incõparabilis, margarita inæstimabilis, vita viuentium, spes morientium, æterna eorum fœlicitas qui pro illius amore se in hoc seculo infœlices fece-

C re. O quàm felix est ille: qui pro illius dilectione fecit se infœlicem. Et quàm beatus est ille: qui propter ipsum, semetipsum miserum fecit. Verè ille est fœlix, & æterna fœlicitate dignus, qui seipsum despicit, seipsum contemnit: qui displicet sibi, vt in veritate placeat suo creatori. Noscat superbus omnis, vniuersus elatus, in galgalis vitiorum fœdatus, scabiosus in pelle luxuriosa, fœdatus in conscientia praua, sibi placens, seipsum supra semetipsum constituens, iam nõ placebit suo creatori, si propter errorem suum primum non displicuerit ipse sibi. Nobis igitur displiceat fratres mei, quòd mali fuimus, & adhuc forsitan sumus: & placeat nobis, quod nondum perfecti sumus, sed dãte domino Iesu Christo & vtinã nostro, perfecti erimus ipsius mãdata seruãtes, & ex inimicis eius amici efficiemur, qui discipulis suis dixit: Vos amici mei estis: si feceritis quæ præcipio vobis. Adhuc te alloquor monache benedicti. O homo, velox es ad mẽsam, tardus ad ecclesiã: potens ad potandũ, sed æger ad cantandũ: peruigil ad fabulas, somnolẽtus ad vigilias: porcax ad loquẽdum, sed mutus ad psallendum: promptus ad iram & detractionem, tardus ad orationem: inuidiæ amator, Christi persecutor: festucam respiciens, trabem non considerans: cæteros reprehendis, teipsum nõ corripis: malitiæ inuentor, disciplinæ destructor: amicus vitiorum, hostis virtutum. Hæc sunt quæ oculum excæcant & à deo separant. Hæc sunt quæ conuersum faciunt peruersum: monachum dæmoniacum. Cum de profundo cordis quod rarum est, sed valde carum est: quanto charitatis amore verus amator

D erga amatũ ferueat, in eis quos pio cruore redemit, in valitudine mea mihi ab ipso collata considero, totus in veritate fateor mihi displiceo, & intra meipsum de memetipso confundor. Confundor & confunderer, imò prorsus vtique desperarem: nisi verbum quod caro factum est & habitauit in nobis, & ascendens in cœlum sedet ad dexteram patris, propitiatio esset pro peccatis nostris. Sed mihi in ipso barathro confusionis meæ in imo iacenti, & vitiorum febre laboranti, de sua sede regali, manum medicinalem extendit dicens: Veni ad me qui laboras in labore peccatorum: & es oneratus pondere eorum, & ego te reficiam tibi parcendo, & mei amoris gratiam largiendo. Nam amicus meus eris: si feceris ea quæ ego fieri tibi mandaui. Quid? ad hæc non cõfunderis? Nam quod mihi, hoc & tibi. Confundantur inimici Christi, conuertantur, & erubescant valde citò, & erunt amici Christi. Amici illius sumus, si illum ex toto corde diligimus: non es amicus eius, si eum ex omni parte non diligis. Si ex vna parte fueris castus, & ex alia superbus: meminisse debes quia superbis deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Necesse est igitur vt eum ex omni parte diligas, necesse est vt ex toto corde illi adhæreas: nam adhærere illi bonum est, securũ est. Quid est ei adhærere? Spem suam in eo ponere, nihil præter ipsum amare, imò cũcta propter ipsum despicere, omnia odisse, vniuersa fastidire, quælibet transitoria nihili ducere. Hoc est bonum, hoc est iocundum, sic diligere dominum Iesum

E Christum. Qui igitur sic est, eius amicus est. Consideremus igitur fratres mei, quãta est misericordia redemptoris nostri. Ab ipso reputari serui non sumus digni: & eius amici vocamur & sumus, si in eius dilectione manebimus. Nũc ergo domini nostri veri amici, creatoris omnium, factoris omnium mandata seruemus: vt non solum in numero amicorum, sed in sorte filiorum reputari & esse mereamur, abnegando nosmetipsos propter ipsum qui seipsum exinaniuit: & pro nostra salute formam serui suscepit, in qua soluit quæ non rapuit, qui flagellari & mactari, crucifigi & occidi pro nobis voluit. Hoc est vnde debet diligi Christus: hoc est vnde noster erit dominus Iesus, si propter ipsum nosmetipsos abnegauerimus. Felix abnegatio & beatus cõtemptus, qui facit de peccatore iustum: de inimico amicum: de seruo filium: imò quod magnum est nimis, de seruo diaboli filium dei. Igitur monache Christi, contemptor mundi, esto contemptor tui: contẽne mundum, cõtemne teipsum. Nimis est magnum, quod debetur tuo contemptui: quod debetur tuæ abnegationi. Inæstimabilis est multitudo dulcedinis, multitudo fœlicitatis, gloriosæ æternitatis, quam daturus est Christus, scilicet seipsum diligentibus se. Nihil carius, nihil dulcius, nihil preciosius, nihil speciosius Christo. Ipse salus sine languore: vita sine morte: gaudium sine mœrore: decus sine fuscatione: dulcedo sine amaritudine. Tale præmium debetur abnegãtibus se propter

F illum. Hoc præmium, scilicet seipsum nobis concedat ipse Christus, qui sine fine viuit & regnat deus benedictus, in secula seculorum. Amen.

Sermonem in Parasceue domini habitum, cuius principium habet: Iesum Nazarenum à Iudæis, integrum habes in totiens priùs impressis & in hac nostra editione, fol. 55. col. 4.

DIVI BERNARDI ABBATIS HOMILIA super quibusdam verbis domini videlicet, Simile est regnum cœlorum homini negociatori quærenti bonas margaritas.

REGES terræ & omnes populi principes & omnes iudices terræ iuuenes & virgines: senes cum iunioribus audite supplico verbum domini dicentis: Simile est regnum cœlorum homini quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna preciosa margarita, abiit & vendit omnia quæ habuit & emit eam. Sed quæ est ista quæso fratres mei charissimi hæc tam preciosa margarita, prõ qua vniuersa dare debemus, id est, nosmetipsos: quia totum deo dedit, qui seipsum obtulit, vt possimus eã habere. Nõnne hæc est religio sancta, pura & immaculata in qua homo viuit purius, cadit

Marginalia: †noui hoc. — *Catalogus vitiorũ peruersi monachi.* — *Mat. 13.* — *E disciplina religiosa bona .q. profitentur*

G dit rariùs, surgit velocius, incedit cautiùs, irroratur frequentiùs, quiescit securius, moritur fiduciùs, purgatur citiùs, præmiatur copiosius. O religio gloriosa & mirabilis. Quæ mens cogitare, quis intellectus plenè cognoscere, quæ lingua humana te poterit sufficienter & digne extollere? Hæc est enim fratres mei: quæ miserante deo peccata remittit, & reserat paradisum. Quæ contritum sanat hominem, & tristem exhilarat, vitam de interitu reuocat, statum restaurat, honorem reuocat, fiduciam reformat, viresque & gratiam abundantiorem refundit. O religio virtutibus ornata. O margarita præfulgida: quid noui de te referam? Omnia enim ligata tu soluis omnia soluta tu reseras. Omnia aduersa tu mitigas: omnia desperata tu animas. O religio rutilantior auro: sole splẽdidior. Si verè seruatur, non vincit peccatum, nec detractio superat, nec desperatio debet: vsque in finem deo dante vt brauium apprehendat, perseuerat. Hæc est quæ respuit auaritiam, horret luxuriam, fugit furorem, firmat amorem, calcat superbiã, linguam continet, componit mores, odit malitiam, excludit nequitiam, cogitque hominem dei amore omnia libenter suffere. O religio gratissima & toto corde perquirenda. Nónne per te cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes euangelizantur? O religio pacifica à strepitu maligni seculi elongata & pro Christo, seculo mortua, vbi spiritus sanctus super humilem venit & quietum, super deuotũ Christi descendit. O religio habitaculum dei & angelorum eius:
H hic permansionem faciunt conserui sui. O religio vita beata, vita angelorum. Ore proprio spiritus sanctus dicit: Optimã partem elegit sibi Maria quæ non auferetur ab ea. O beatissima vita solitaria, vita contemplatiua. Quando in solitudine contemplabatur virgo maria: tunc venisti, & in ea, & de ea carnẽ assumpsisti. O deus meus, ô bone Iesu: quid plura referam? Vere claustrum fratres mei, verè religio est paradisus. O religio valle disciplinæ munita, in qua est preciosarum virtutum fœcũda fertilitas. Gloriosa res est homines vnius moris
Psal.132. habitare in domo. Bonum est & iocũdum habitare fratres in vnum. Videas illum peccata flẽtem, alium in dei laudibus exultantem: hunc hominibus ministrantem: alium alios erudiẽtem, hunc orantem, illum legentem, hunc miserantem illum, alium peccata punientem, hunc charitate flagrantem, alium humilitate pollẽtem, hunc in prosperis humilem, illum in aduersis sublimem, hunc in actiua laborantem, illum in contemplatiua quiescentem. Et poteris dicere: Castra dei sunt hęc.
Gene.32.a Quam terribilis est locus iste. Verè non est hic aliud nisi domus dei & porta cœli. O porta præclarissima, per quam in sanctam ciuitatem intratur, per quam regnum cœlorum rapitur & possidetur: ô religio prænobilissima, tu castitas religiosorum, tu chorda clericorum, tu thesaurus super aurum. O solitudo beata, ô ereme mors vitiorum, vita virtutum, te lex & prophetæ mirantur, & quicunque ad perfectionem ve
I nerunt, per te in paradisum introierunt. O beata vita solitaria & contemplatiua, quid vltra de te loquar, ipse dei filius saluator & magister noster exemplum dedit nobis fugiens in desertum, & mansit in solitudine: vbi sunt rosæ charitatis quę semper flammescunt, quæ semper in sancto odore viuũt. Vbi mira perfectio mortificatorum & gratiarum actio, scilicet cõsiderare quæ & quanta sint quæ nobis promittuntur in cœlis & vilescere faciunt omnia quæ habentur in terris, & dicere: Quis prodest homini si mundum lucretur, se autem perdat? O solitudo negociorum cœlestium apotheca. In te transitoria & terrena mutantur in cœlestia & æterna. Hoc perbreue purgatorium operatur æternum & cęleste conuiuium & pascuæ sempiternæ. Denique in te lachrymæ mutantur in risum: & gaudium pariũt sempiternum. Ex possessione quippe terrena quæ vermibus mortalibus † relaxatur, ad æternæ hæreditatis patrimonium peruenitur: ô religio spiritualis exercitus lucta mirabilis officina: in te fidelis anima creatoris sui in se restaurat imaginem, ac ad suæ redit imaginis puritatem. Tu fornax, vbi vasa superni regis formantur: vbi peccata soluuntur, & cum angelis in diuinis laudibus † insudantur. Possessio quæ terrę verè viuentium comparatur, ô sancta vita, balneum animarum, mors peccatorum, & animarum purgatorium sordidatum. Tu mentium secreta purificas: tu conscientiarum squalorem diluis atque ad angelicæ munditię pu

† in nihilũ resoluitur, relinquitur

† eliquãtur

ritatẽ peruenire facis animas: tu scala Iacob quę animas perducis ad paradisum. Tu via regia paradisi, quæ homines perducit ad patriam. Tu stadium concertantium, luctatorúmque bene currentium, perducis ad altas coronas. O religio sepultura dominicæ passionis de te Hieremias propheta dicit: K
Bonum præstolari cum silentio salutare dei. Stabit solitarius & tacebit in eremo: quia in quiescendo & tacendo fit homo prudens, de his quædam sunt, vnde dicitur, O homo fuge homines: religionem elige & saluaberis. Surge qui dormis in seculo & exurge à mortuis, dimittéque mortuos sepelire mortuos suos. O vita mirabilis, spirituale habitaculum quæ de superbis humiles facis, de gulosis sobrios, de crudelibus pios & sanctos, de iracundis mites, de luxuriosis pudicos, de inobediẽtibus obediẽtes, & de osoribus facis in fraterna dilectione feruentes. Tu loquacibus linguæ frænum imponis, tu immundis castitatibus dulcis amoris Christi adhibes cingulũ, tu ieiuniorum ac vigiliarum es nutrix, tu vagos ligas catenis, tu patientiæ custos, tu purissimæ simplicitatis es magistra. Qui te fugiunt luce dei priuati sunt. Qui diligunt te astringunt: & gustant quàm suauis est dominus & dulcis. Tu ducis ad ęterna gaudia quæ oculus non vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, & lingua dicere non potest, quæ tu parasti domine diligẽtibus te. Ingredimini igitur fratres mei dilectissimi, ex quo vocat vos magni consilij angelus: & non tardate, quia precium magnum, & non paruum est in mora L.
periculum. In sanctam igitur festinate Christi religionem: & illuminabit vos filius dei per condignam satisfactionem. Qui cum patre, & spiritu sancto viuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Thre.3.

Arist. Vox reddita Arsenio.

DIVI BERNARDI ABBATIS EPIstola ad quendam, quid à nobis requirat deus, insinuans.

TVA me pia & crebra infestatio angit, vt tuis petitionibus annuam quæ doctrinam vitæ agendæ deposcunt, seu quid expediat viatori, videlicet quid diligenter corde cogitari, quid aptiùs promi, quid honestiùs in actionem deduci possit. Hæc alta res est, valde licet communis. Inquirentes habet multos, peruenientes paucos: exequentes multò pauciores. Sed vt ad condemnationem aut ad misericordiam tuam, & cęterorum legentium prout videor sentire depromã: nec tuæ petitioni, nec meæ intentioni pro voto sufficiẽs. Cor nostrũ nihil dignius proficere potest, quã vt ei se restituat à quo factũ est, & hoc à nobis dominus expetit dicẽs, fili da mihi cor tuũ. Tunc si quidẽ cor hominũ deo datur, quãdo omnis cogitatio terminatur in eum: gyrat & circũflectitur super eum, & nihil vult possidere penitus pręter eum. Sícque colligato sibi animo eum diligit: vt sine ipso amarus sit omnis amor. Nec aliud dixerim cor domino dare, quàm ipsum captiuare in omne obsequium eius, & ita voluntati eius ex toto supponere, vt nihil aliud velit, quàm quod nouerit eum velle.
Itaq; cor domino datũ, ipsum in omnibus, & de omnibus adorabit, & gratias aget, etiã si multa nostris sensibus molesta videantur. Nihil turbationis ex rerũ nouitate suscipiet. Tẽtatus à domino per tribulationes & asperas qualitates nõ mouebitur. Aporiatus, id est inops, gaudebit. Quicquid illatũ fuerit, etiã si habeat asperum sensum, velut impellẽs ad superna, suscipiet. Qui cor suũ dedit deo, cãtabit melodicè & dicet cum propheta Dauid: Paratum cor meum deus, paratum cor meũ: cantabo & psallam in gloria mea. Est siquidẽ gloria prima, & secunda: prima virtutis, secũda beatitudinis: vna in via, alia in patria. Proinde omnibus qui cor suũ deo tradiderũt, factum est in argumentũ, & signum quod cantat & in virtutum gloria psallũt in tribulationibus, in pressuris, in angustiis, in fame, & siti, in nuditate, & deiectione, in maledictis, in conuitiis, & derisionibus, in flagellis: ac etiam morte intẽta, in cordibus plus exultant. Non reaccipiũt amplius potestatẽ quod in eo domino tradiderũt: nullũ sacrilegij crimẽ reperitur deterius, quàm in volũtate semel oblata deo reaccipere potestatẽ. Nõ debent sibi viuere, qui cor suũ deo dicarunt, sed ei qui pro omnibus animã suã posuit. Nihil dignius cogitari potest, q̃ cor ad eũ referre, qui vt viueres, mori voluit: nã & iustus cor suũ tradidit ad vigilãdũ diluculò ad dominũ, q̃ fecit illũ. Vigilatio cordis iusta & cogitatio eius iusta est, vt meditetur assidue, quid accepit

M

vel consilio destituitur.

γνώμη.

Eccl.39.

A eius iusta est: vt meditetur assiduè, quid accepit in bonis naturæ, quid in bonis gratiæ, quid in dei filio pro nobis humanato, passo, mortuo, & sepulto. Quid in promissione, à quo malo ereptus est, quid retribuit domino pro omnibus quę retribuit ei: quid diligimus, quid timemus, quid agimus, quo pergimus impulsu naturæ, quo ex libera volūtate, quo ducatu gratię nobis datæ. Est etiam triplex directio cordis nostri, secundum sententiam scripturarum. Prima est ad deum tota conuersio, sicut exquirit à populo suo dominus, per prophetam dicentē: Conuertimini ad me in toto corde vestro. Ille siquidē ad deum in toto corde conuertitur, qui ab omni malitia rerum corruptibiliū ex toto corde primò auertitur. Non potest quispiā ad deum toto corde cōuerti: nisi ab omni mūdo fuerit antè auersus. Equidē implicamēta terrena nō sinunt hominem ad deum plena mente conuerti. Conuersio totalis ad deum cordis nostri est alienatio à seculo, & à seipso & in deo fieri per virtutem, & in ipso quiescere per inuisibilem & remotam animi pacem. Ad deum toto corde cōuersus delectatur in ipso: quid vltrà delectabile possit aspicere, nō inquirit. Existimat inemēdabile damnum: si ad horam ab eo deflexerit inuisibilem interiorem visum & deflectens in alio apostasiam operatus est. Secunda est tota confessio vt psalmus declarat dicens, Confitebor tibi domine in toto corde meo.

Directio cordis triplex.

B Hæc porrò cōfessio, † inexceptuate deprimit miseriam quæ peccando cōtrahitur: & nihil sibi nouit nisi omnia mala tribuere. Deo autem refert omnem laudem, gratiā, & benedictionem: & omnia bona ei tribuit à quo cuncta procedūt bona. Qui hanc confessionem nouit inferre vilescens sibi: vnde in seipso exultet non reperit, sed vnde gemat atque tristetur, quoniam reus est mortis. Solùm exultat in eo, à quo id quod habet accepit: nec in seipso, sed in deo gloriatur. Idē & indiuisus factus est in prosperis & aduersis: quem nec prospera extollunt, nec aduersa frangunt. Nec alteratur mens eius, qui in toto corde deo confitetur: quin dominum in omni tēpore benedicat, & à motu cordis excæcatus, extra etiam communia hominibus, vita, moribus, lingua Christum dominum confitetur, abhorrēs quæ abhorruit, amplectēs quæ ipse amplecti dignatus est. Tertia est directio cordis nostri consummata dilectio: vt deū ex toto corde diligamus. Non erit ipsa consummata dilectio, si corda hominum quadam dubietate tanguntur. Cur in hac vita tam expressè mādabatur: si in via velut in patria non impletur? Sed optimum est altitudinē cōsiderare virtutum, quæ quanuis sub præcepto aut consilio sæpe tradantur, illarum tamen apicem nemo cōtingere potuit, nisi qui deus & homo inter homines nasci, conuersari, & mori voluit. Semper virtus supra facultatem quorumcunq; sanctorum inapprehensibilis mansit. Ad quā semper posset esse ascensus, quousque in patriam veniretur. Ac si per hoc hanc

† Et hoc no ne dictum.

C cordis directionē quasi totali dilectione ex toto habere non possumus quam tamen protinus faciamus declinantes omne vitium, etiam in omnē perfectionem intēdere non valentes. Saluator ait, Qui habet mandata mea & seruat ea: hic est qui me diligit. Amator dei inimicus est mundi: quoniam amicus mundi, inimicus est dei. Inimicus ex corde de inimico nulla gaudia suscipit: nisi cùm eum videt oppressum, aut cū potentior factus in exiliū tradere aut interficere potuit. Hic typus quo fœdere cum seculo quis astringatur ostēdit. Amator dei ex corde perfecto nō sapit alta: sed cōsentit humilibus & occupatus in ipso ad iudicia hominum nō vacabit. Nō meditabitur praua de rectis: non cōtendet, non inuidebit iis qui humana prosperitate potiuntur. Ad aptitudinem nostri oris est proferenda purgatio: vt nihil impertinēs ex eo proferatur & moderatio in his habeatur, quę dicere necessitas ipsa cōpellit, quoniā per sapientiā dicitur, Qui moderatur labia sua: prudentissimus est. Et nihil in eo aptius, quam proprię accusationes, orationes, laudes, benedictiones ad omniū creatorem, & humilis sermo verecundus, exhortatiuus ad proximū proma tur. Nō in cōtētione aut disceptatione verborū: nō in præsumptione, sed in omni mansuetudine animi & suauitate linguę. Tutius tamen est audire, q̄ dicere: erudiri, quàm erudire. Latet interdum blādus dęmō in proferēdo sermones, ex quibus solet sæpe fama detestāda & vanitatis aura captari, & spiritus sanctus nos terret: quoniā vir linguosus non dirigetur in terra. Si aliquis præter necessitatē & apertā vtilitatem etiam in bonis auditores alloquitur: semper digitus prudētiæ sit super os suum, ne verba indisciplinata eructet. Et cum Dauid in hac virtute societur; qui dicebat, Dixi custodiā vias, vt non delinquā in lingua mea: posui ori meo custodiā, cum cōsisteret peccator aduersum me. Honestę autem hominum actiones non aliter, quā ab honesto corde, adiuuāte diuina gratia & per legē Christi procedunt, vt est omniū sensuum syncera custodia ne quid per eos improbū ad animā illabatur: & mores compositi, ne notabiles fiāt ex singularitate viuendi tales sint, quales decet seruum Christi, superna nō terrena captare volentem. Nō conuersatio importuna: sed rara pro necessitate propria vel cōmuni. Non onerosa, non signata hypocritalibus notis, omnem duplicitatem, & obliquitatem excludēs, subiecta proximo in omnibus, præterquā in initio. Delectare in teipso, ne te in aliquo magnipendas: humilis & suauis sub pondere paupertatis à qua expugnari quotidie propriē seruorum est Christi. Capta ex laboribus & sudoribus vitam tuā. Vbi autem non est infirmitas, & impossibilitas denegat: ne erubescas humilem quæstum facere. Nā ex quæstu in humilitate subuenitur indigenti & superna merita conquiruntur, & formatio fit ad sanctos. Sępe abluaris salutaribus sacramentis, & iis atque diuinis verbis tuam animā refocilla. Talis studeas viuere: qualis affectas in extremo iudicio inueniri. Non tibi plura scribo. In iis paucis exerce animam tuam. Curiosa, & non expedientia tibi: nec à me, nec ab aliis ampliùs quæras. Quod tibi noui vtile, scripsi: & si aliud à me petisti & vtiliter denegaui, nolēs in magnis, sed in paruis & paucis inuoluere animā tuam. Tuos natos vt potes in deo nutrias, & ora pro me. Patientia tibi expediens semper tecum sit, Amē.

Prou. 10.

D

E

MEDITATIO DEVOTISSIMA SVPER Salue Regina, quæ diuo Bernardo attribuitur.

AD salutādū virginem primo debeo eius magnitudinem considerare. Nec enim circa suū filium ampliùs potuit eleuari, quàm vt mater Dei vocaretur. Admirās ergo magnificētiā matris nostrę deuotè, & reuerēter dicito, Salue regina. Sub tuo regimine domina, volo de cętero militare, me totaliter dominationi tuę cōmitto: vt plenariè regas, nihil meæ insipiētiæ dimittēs de mei regimine. Quicquid enim mihi dimiseris, noueris miserrimè destruēdū. Sed cùm plenus sim miseria à vertice vsque ad pedū plātas & putrefactus, fœtorē graue & horrorē quomodo dignaberis regere tā nobilis creatura? Quia tu es regina misericordiæ: Et qui sunt misericordiæ subditi, nisi miseri? Multū es solicita de miseris, hos in tuos filios adoptasti, hos regere domina voluisti: & ideo regina misericordiæ vocaris. Nos ergo miseri tecū de cętero consolemur, tecum à modo domina habitemus, te mētis visceribus amplectamur, quia tu es vita. Vita verè quæ mortem superbiæ humilis vicisti & nobis vitam gratiæ impetrasti. O certè vita amabilis, vita desiderabilis, vita delectabilis, ô vita quæ nutris tuos cœlestibus alimentis. Qui enim volt te habere, se affligat, delitias respuat, delicata quæque contemnat: & qui ampliùs mortificatus fuerit, te ampliùs possidebit. Dulcedo. Verè dulcedo quæ amaritudinē peccati impetrādo gratiā expellis, quæ nobis gratiæ dulcorem acquiris, quæ ad suauitatem patriæ cœlestis contemplantes introducis. O dulcis domina: cuius sola memoria affectum dulcorat: cuius magnitudinis meditatio mentem eleuat: cuius pulchritudo oculum interiorē exhilarat: cuius amœnitatis immēsitas cor meditātis inebriat. O domina quæ rapis corda hominū dulcore, nonne cor meum domina rapuisti? Vbi quæso posuisti illud: vt ipsum valeam inuenire? O raptrix cordium, quādo mihi restitues cor meū? Quare sic corda simplicium rapis? Quare violentiam facis amicis? Nūquid ipsum semper vis tenere? Cū illud postulo mihi arrides: & statim tua dulcedine cōsopitus quiesco. Cū in me reuersus iterū illud postulo: me complexaris dulcissima, & statim inebrior tui amore: tūc cor meū nō discerno à tuo nec aliud scio petere, nisi tuū. Sed ex quo est cor meum tuo dulcore sic

θεοτόκος Deipara.
Salue Regina

Misericordiæ F

Vita

Dulcedo

G inebriatum,guberna illud cum tuo, & in sanguine agni conserua,& in latere filij colloca:tunc assequar quod intendo,& *Spes nostra* posidebo quod spero,quia tu es spes nostra.Sperent ergo in te qui nouerunt nomen tuum,quoniã non dereliquisti quærentes tẽ domina.Certè qui sperãt in te,mutabunt fortitudinem:assument pennas,vt aquilæ: volabunt & non deficient. Quis non sperabit in te,quæ etiã adiuuas desperatos? Nõ dubito,quòd si ad te venerimus,habebimus quod volemus. In *Salue* te ergo speret,qui desperat:qui deficit , ad te currat. Salue. Quis ergo de cætero nos à tui salutatione poterit prohibere ex quo sic es vita,dulcedo & spes nostra? Salue.Quis ergo ex quo regina es nostra, à tua reuerẽtia nos poterit separare vel impedire? Primò es domina salutanda, vt per te gratia impe- *Ad te* tretur.Secundò vt per te ad gloriã veniatur.Ad te. Ad te verè,quia tu sola deũ genuisti,tu sola interemisti vniuersam hæreticam prauitatem.Ad te certè quæ leuas nos à fæcibus peccatorum , quæ nos consolaris in cunabulis vagientes , lactas *Clamamus* paruulos esurientes.Clamamus.Quare non clamaremus domina, qui vulnera sustinemus, plagas sentimus, qui inimicis vndique circundamur? Clamamus angustiati,miseriis infinitis oppressi.Clamamus cordis anxietate,stomachi vacuitate, doloris acerbitate,aut fortè erga te amoris immẽsitate. Quare enim obdormis domina? Surge adiuua nos. Clamamus etiam,vt nostram manifestemus necessitatẽ: quia clamare ne- H cessitas nos compellit,quid nos ampliùs affligis? Si multũ tardaueris,vocem amittam clamãdo,& ad te ampliùs vociferari nequibo. Heu mihi tũc quid faciam: cùm nec exaudire me poteris,nec audire? Citò,citò domina subuenias clamanti, ne in manibus deficiam inimici, curre festina domina , & tuum iniquissimum,& infidelissimum seruum ad te clamãtem parcẽdo adiuua,& eripe de manu & periculis tui hostis. Si aliud te allicere domina nõ deberet,nisi quia tuus hostis audet nos tuos seruos inuadere fraudulẽter,deberes ad nos quàm citiùs festinare.Curre & libera nos domina propter eorum superbiã reprimendã.Curre,ne dicãt: vbi est eorũ domina , de cuius clemẽtia cõfidebãt? Ne mireris domina si clamamus, quia sumus à te nimium elongati.In regione longinqua dissipaui- *Exules* mus partem nostrã & ideo ad te clamamus exules. Exules à patria,exules à visione diuina & vtinam non exules à gratia, exules à consolatione materna. O anima, cur non es potiùs à corpore separata : quàm à tua domina exul facta? Heu mihi, cur sum in tam longum exilium relegatus? O domina,dũ hic sumus exules,constituas nos,ne hic tanquam in patria confidentes te &tuum filium quærere desistamus, sic tamẽ consti- *lij Euæ* tuas exules in corpore,vt semper tecum simus ciues in mente.Filij Euæ.Verè filij Euæ, superbi,præsumptuosi , ambitiosi,auari,gulosi & carnales inobedientes,& breuiter in omnibus ipsam Euam sequentes , proni sumus ad malum, diffici- I les vero ad bonum:& si contingat aliquem filium bonorum operum generare,cum quodam cordis dolore& tristitia parturimus:sed malum cum lætitia perpetramus,nec bonis sufficiunt mala nostra sed sic ipsa Eua ita & nos alios inclinamus ad malum,& etiam sicut ipsa,ita & nos in defectibus excusamus,aut saltem si possumus in alios retorquemus. Plus enim placet nobis in multo sudore & labore vilia acquirere:quam dominum gloriæ degustare, & ipsum leuissimè,immò dulcissimè possidere. Nisi enim nos domina adiuuisses, fortassis iã in inferni profũdissima venissemus. Nec est quod nos valeat *Ad te suspiramus* excusare qui non te sed Euam in omnibus imitamur ac per hoc Ad te suspiramus. Suspiramus autem de tã bonæ matris absentia,venire ad te dominã cupientes.Suspiramus ad te, vidère filium tuum affectantes. Nimius ergo amor quo erga te sumus inebriati intrinsecus, cogit nos ad te domina suspirare. Omnibus es amabilis,omnibus affabilis , omnibus delectabilis sedes sapientiæ, fluuius clementiæ,radius deitatis : nec est qui se abscõdat à calore tuo.Quis ergo ad te domina nõ suspirabit? Amore suspiramus,etiam & dolore. Vndique nos angustiæ premunt.Quomodo ergo ad te non suspiremus,solatium miserorum,refugium expulsorũ,liberatio captiuorum, regina bellatorum , domina vniuersorum etiã inimicorum: *Gementes & flentes* nec est qui tuę voluntati valeat obuiare? Sic afflicti,sic miseri ad te suspiramus.Gementes & flẽtes in hac lachrymarũ valle.Heu domina,non vides, quòd totaliter sumus amaritudine pleni? Intus sumus gementes,exterius flentes, In loco la- K chrymoso iacentes:onerati peccatis gemimus, aggrauati molestiis flemus,abundantes miseriis in valle lachrymarum sumus tuum subsidium postulantes.Quid ampliùs dicam? nec sufficio nec scio omnia detestabilia huius vallis enarrare. Eia *Eia ergo* ergo aduocata nostra.O laudabilis clementia saluatoris , qui sic afflictis tã nobile subsidium dignatus est elargiri : & ideo non est timendum quin miserearis miseris,ad illã partem inclinans sentẽtiam,quam defendis vt nobis exhibeas gloriam quam peperisti . non ergo restat domina,nisi vt illos misericordes oculos ad nos conuertas.Eia ergo aduocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte:nõ dubitamus domina quum si nostras aspexeris miserias & non poterit tua miseratio suũ retardere effectum. Mirabiles necnon & amabiles illi tuorum radij oculorũ quibus nos allicis ad amorem, & ad plenam ducis salutem ne venenatos oculos basilisci timeamus. O Euæ oculi venenati, cur non offertis vos oculis virginis,si vultis perfectam recipere medicinam , nã suorum claritas oculorum tenebras expellit, effugat cateruas dæmonum,purgat vitia mentium, corda congelata accendit & demũ ad cœlestia trahit. O quàm beati, ô domina quos tui viderint oculi.Hos ergo oculos ad nos domina cõuerte. Et Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium *Et Iesum benedictũ* ostende.O venter mirabilis,qui potuit capere saluatorem: ô venter laudabilis,qui potuit recipere redemptorem:ô venter L desiderabilis è quo emanauit desiderium mentium , gratiarũ fluuius, gloriæ premium : ô venter amabilis & dulcedo animæ , ô eleuatio mentium , inebriatio cordium,sanitas peccatorum. Fructus tuus domina.Hic certè est fructus beatus à principio sui ortus.Hic est Iesus dei viui filius. Hic est saluator noster dominus deus. Hunc Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende , vt vidẽdo ipsum habeamus:ipsum videndo beatitudine repleamur, ô clemẽs, ô pia,ô dulcis Maria. O clemens indigentibus , pia exoranti- *O clemens* bus,dulcis diligẽtibus: ô clemens pœnitentibus,pia proficiẽtibus,dulcis contemplantibus:ô clemens liberando,pia largiẽdo,dulcis te donando: ô clemens consolando , pia blandiendo,dulcis osculando.Clemens es subiectis, pia iam correctis, dulcis prædilectis, Amen.

FINIS.

LVDOVICVS MIRAEVS LECTORI S.

Et hæc quidem ex Veneto exemplari huc trãscripta, illo alioqui labeculis erasis,quibus vndique contaminatum erat , tantò tersiora. His accedunt vice coronidis corollaria duo : prius Cartusia exhibuit , alterum ex archiuis Cœlestinorum depromptum est. Opusculum igitur cui inscriptio est,formula siue liber B.Bernardi abbatis de honestate vitæ M *siue de honesta vita,habes folio 311.columna 4.Principium habet, Petis à me frater charissime &c. Id ὁμολογούμενον esse Clareuallensis abbatis primi vel illud comprimis argumento est , nempe scripturæ antiquitas. Tam multæ enim est , vt deierare possis ætate vel authoris vel certe proxima esse scriptum . Habet proinde summarias partitiones αὐτοῖς τοῖς κεφαλαίοις præscriptas , quas in hunc locum transcribendas duximus hoc consilio , vt mox futuræ consulamus editioni. Incipit liber de honestate vitæ B.Bernardi abbatis.Petis à me frater charissime, &c.Incipit liber:Vt igitur ab &c.De contemplatione Christi. Sit ergo tibi &c.De contemplatione Christi hominis.Semper cogita &c.Contemplatio de diuinitate Christi. Quod si aliquando &c. De humilitate. Sanè ante.De honestate exteriori,& primò de habitudine corporis.Ad hæc sit incessus &c.De visu & honestate faciei.Quaquauersum nulla &c. De honesta occupatione. Nunquam tamen sis &c.De oratione. Quum oraueris,nõ &c.De honesta societate.Consortia iuuenũ &c. De refectione.Sicut ad crucẽ &c.De timore Domini. Pone tuæ prudentiæ modũ &c.De honesta dormitiõe.Quũ ad stratũ lassus &c. De vigiliis. Quũ surrexeris ad vigilias &c.Ad vigilias &c. Quod fini adiũgitur post,amare memẽto,Prolixius quã putauerã &c.in nostro exẽplari nõ habetur,sed mox subnectũtur hæc duo capitula.De consideratione mortis,& Occulta doctoris,sub hac clausula. Quod nobis Deus concedat. Amẽ.Secundũ hæc subiiciũtur doctrinæ decem quas & substituimus, quarum calci adscriptum legitur, Explicit liber B.Bernardi abbatis de honestate vitæ.Hæc te nescire nolui amice Lector.*

A *De consideratione mortis.*

Si quando affectus fueris tædio: iuxta lapidē super quo lauantur corpora, te meditando compone & diligenter cogita quo tractētur vsu sepeliēdi: nunc enim in tergū, nūc in faciem versantur. Quomodo nutat caput, cadunt brachia, rigent crura, iacent tibiæ: quomodo induantur, consuantur, deferantur humanda. Quomodo cōponantur in tumulo, quomodo puluere contegantur, quomodo vorentur à vermibus, quomodo quasi saccus putrefactus, consumantur. Summaque tibi sit philosophia meditatio mortis assidua. Hāc vbicūq; fueris, & quocūq; perrexeris, tecum porta & in æternum non peccabis.

Occulta doctoris.

In omnibus cogitationibus, locutionibus siue actibus tuis, dic tibi: Ita ne ageres, si hanc scires pro certo nouissimā vitæ tuæ horā? Caue tibi serue dei, ne quos imitari non vis, dānare videaris. Incertū est, quo loco te mors expectat: ideo tu eam omni loco expecta. Cognosce te ipsum: & tempus quod tibi ad agendam pœnitentiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulsit, obserua. Sis hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Sermo tibi in tempore sit aut serus, aut nullus aspectus tuus, aut officiosus, aut demissus & cohibitus intra te: oculus tuus sit in capite tuo. Risus tuus aut indicans lenitatem animi aut prouocans: rarus tamen. Et ipse sit quidem eductus interdum, effusus nunquam. Sis au-
B tem tam modestus, vt ne leuitatis habearis suspectus. Cūctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus: quod nobis deus concedat, Amen.

Qualiter homo possit in bono proficere & placere deo.

Primò studeat quantum potest se vilissimum reputare & indignum beneficio dei. Ipse sibi displiceat. Soli deo placere cupiat. Ab aliis velit vilis, & nō humilis reputari: & quòd sit vilis, ex sententia Dei clementiam recognoscat, regratians ꝙ tam vilem hominem & quasi prōptum ad omne malum, & tardum ad omne bonum, dignatur sibi in seruum assumere, & quod maius est, in filium adoptare. Non ergo reputes magnum, quòd Deo seruis: sed maximum reputa, quòd ipse dignatur te in seruum assumere sibi.

Quòd non debet dolere de malo pœnæ, sed culpæ.

Secundò, vt de nihilo nisi de peccato, & ad peccatum inducente, & à bono retrahente doleat, imò de qualicunque tribulatione, iniuria & afflictione gaudeat. Instantissime inimicos diligat, & specialem orationem pro eis faciat. Deinde deo copiosas laudes referat de eo, & ad regratiandum de tanto benefacio insufficientem se recognoscat: quia quem Deus diligit, corripit & flagellat. Ipse enim tribulationes ad deum nos ire compellunt.

Quod paupertatem diligat propter deum.

Tertiò, vt de temporalibus nihil nisi stricte propter neces-
C sitatem suam requirat, aut quocunq; modo appetat: sed Christo domino in omni deiectione corporalis consolationis se conformare studeat, & hoc debet maximum reputare, quia rex regum & dominus dominantium Christus, sic vilem seruum suis ornamentis non dedignatur induere, & sibi lutum fœdum assimilare. Ideoq; quanto videt se ditiorem, & in pluribus corporis consolationibus abundare: tantò debet profundius & intimius contristari, cernens se eò magis à Christi similitudine elongatum.

Quod in his quæ non sunt cōtra deū debet obedire aliis magis, quā sibi.

Quartò, vt in his quæ indifferenter bona sunt, alterius potiùs, quàm suam adimplere studeat voluntatem: imò semper in exterioribus actibus se sibi studeat abnegare: aliorum beneplacita affectans, cum omni vigilantia omne licitum adimplere. Et sic circa omnes, maximè tamen circa suos superiores studeat idipsum obseruare.

Quòd non despiciat miseros.

Quintò, vt nullum quantumcūque miserum despiciat: sed erga omnes materno moueatur affectu: vt sic omnibus compatiatur intimè, sicut compateretur mater vnico filio suo. Omnes eorum miserias reputet esse suas, & sicut sibimetipsi (si tamen possit) subueniat. Omnes etiam pauperes vt patronos, reuereri debet: quia ipsi sunt qui alios recipiunt in æterna tabernacula.

Quod nullum hominem iudicet de occultis.

Sextum est, vt nullū iudicet de peccato, cùm ignoret quid D
in anima, diuina operetur miseratio. Sed si aliquem per signa manifesta coniectarit esse peccatorem, priùs de peccato illius doleat ac si proprio corpori mors immineret. Recogitet, ꝙ preciosior est anima quæ sic lætaliter vulneratur, quam omnia corpora totius vniuersi per se considerata. Et sicut corpus meum à morte, sic imò multo magis deberē proximum cum omnis diligentia custodire, & à peccato retrahere oratione, exhortatione, exemplo.

Quòd gaudeat de bonis aliorum.

Septimum est, vt bonum proximi diligat, sicut suum: & sicut mater in bonis filiis iucundatur, sic ipse in bonis omniū iucundari debet, & maximè de his quæ spiritualia sunt, & ad spiritualia inductiua. Et sicut sua, aliorum bona procuret & procurata studeat promouere, & semper plura bona de proximo credat, quàm possit ipse intueri.

Quòd nihil præter deum diligat, aut propter deum.

Octauum est, vt nihil præter deum diligat: vt in omnibus solus deus sincerè, sine socio diligatur. Nec eum alliciat quantumcunque sanctitas alicuius, aut beneficiorum immensitas, aut aliquem diligat amore singulari: sed amore omnium, scilicet charitate in deum omnes referens magis alioqui diligat meliorem. Potest tamen beneficia pro beneficiis rependere: & pro ipsis beneficiis, orationes deo offerre.

Quòd semper habeat deum actualiter in corde. E

Nonum est, vt quicquid quibuscunq; negotiis implicetur, deum in corde memoriter studeat habere: & semper honorē dei omnibus anteponat. Sed ad hoc præcipuè nitatur, vt sic semper Deum præsentem intelligat, ac si ipsum qui præsens est, in sua essentia videret: sicque eum timeat & reuereatur, & intēso amore in eum feratur, eòque prout potest in via fruatur & in ipso, non in alio requiescat.

Quod recognoscat beneficia creatoris.

Decimum est, vt si prædicta adsequi potest, esse hæc Dei beneficia recognoscat. Debet etiam cæterorum beneficiorū secundum quod poterit, reminisci. Primò, quia sua eum signauit imagine. Secundò, quòd naturam eius assumpsit: & pro ipso deus mori dignatus est. Tertiò, ꝙ se præbet in cibū: & in futuro se præbebit in præmium. Et quia nondum adsecutus est in præmium, in via tamen aspiciat eum in patibulo, sicq; illi compatiatur, ac si omnia vulnera Christi in suo corpore sustineret, & de hoc præcipuè debet dolere: quia tot videt frustrari beneficio hoc immenso.

Explicit liber beati Bernardi abbatis, De honestate vitæ.

In aduentu domini de vndecim oneribus.

TEMPVS est fratres charissimi, vt misericordiam & iudicium cantemus domino. Aduentus quippe domini est: F
illius qui venit & qui venturus est omnipotens. Sed quo- *Psal.100.a*
modo venturus est, vel venit? Nempe vox eius est: cœlum *Apoc.1.d*
& terram ego impleo. Quomodo ergo ad cœlum venit
vel ad terram, qui cœlum & terram implet? Audi euange- *Hier.33.*
lium: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est: & *Ioan.1.*
mundus eū non cognouit. Ergo & præsens erat, & absens est.
Præsens, quia in mundo erat: absens, quia mundus eum nō cognouit. Non est longè ab vnoquoq; nostrum ait Paulus. In *Acto.17.f*
ipso enim viuimus, mouemur, & sumus: & tamē longè à pec- *Psal.118.a*
catoribus salus. Propè itaque per essentiam, lōge per gratiam à peccatoribus salus: quos nec reuocabat errantes, nec erigebat iacentes, nec redimebat captiuos, nec mortuos suscitabat. Longè, inquā, quando nec iustis cœlestē mercedē: nec impiis manifesto iudicio æternā inferebat dānationē. Venit proinde vt agnosceretur, qui nō agnoscebatur: crederetur, qui nō credebatur: timeretur, qui nō timebatur: amaretur qui nō amabatur. Sic qui præsens erat essētialiter, venit misericorditer vt agnosceretur humanitas eius: crederetur diuinitas ei^9: timeretur potestas eius, amaretur benignitas eius. Apparuit autē hu- *ad Ti.3.*
manitas eius in nostræ infirmitatis susceptione: diuinitas in miraculorū exhibitione, in dęmoniorū oppressione potestas, in peccatorum susceptione benignitas. Humanitatis namq; fuit, ꝙ esuriit: diuinitatis, ꝙ de quinque panibus quinque milia hominum satiauit. Humanitatis fuit, ꝙ mortem sustinuit:

G diuinitatis, quòd mortuos suscitauit. Itē potestatis fuit, quòd
Pharisæos de tēplo eiecit: benignitatis, quòd in cōuiuiū publi
canos & peccatores suscepit. Potestatis fuit, quòd dæmones
terruit: benignitatis, quòd adulteram absoluit. Postremò pote
statis fuit, quòd volētes eum capere prostrauit: benignitatis,
quòd abscisam sui persequutoris auriculā loco simul & sanita
ti restituit. Et hęc omnia cū ad primū aduentū pertineant mi-
sericordiæ dicimus ascribenda. Cōsiderate ergo quid sit deus,
& videte quid sit, quòd deposuerit tātā maiestatē: quòd exi-
naniuerit tantā potestatē: quòd infirmauerit tantā virtutem:
quòd tātam altitudinem humiliauerit: quòd tātam sapiētiam
Psalm.13.a infatuauerit. Nunquid hominis iustitia? Absit. Omnes enim
declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bo-
Psal.23.a num. Quid ergo? Nū aliqua eius egestas? Minimè. Eius enim
est orbis terræ & plenitudo eius. An fortè nostri in aliquo e-
Psal.15.a guit? Nequaquā, deus quippe meus est: & bonorū meorū non
eget. Quid ergo verè domine non mea iustitia, sed tua mise-
ricordia: nō tua egestas, sed mea necessitas. Dixisti enim: Mi-
sericordia ædificabitur in cœlis. Ita planè miseria abundauit
in terris: Ideo in primo aduentu tuo, misericordiam cantabo
tibi domine. Misericordiæ nāque fuit, quòd infirmitates no-
stras factus homo suscepit: misericordiæ, quòd fidem diuini-
tatis suæ miraculis cōfirmauit. Misericordiæ nihilominus, quòd
dæmonum nobis calliditates detexit, & euacuauit virtutē: mi-
H sericordiæ, quòd meretricis attactū non respuit, sed deuotio-
nem approbauit. Itaque quod se exhibuit in humanitate hu-
milem, in miraculis potentem, in dęmonum oppressione for
tem, in peccatorum susceptione mitem: totum hoc ex mise-
ricordiæ fonte processit, totum ex pietatis visceribus emana-
Psal.100.a uit. Et ideo in hoc primo aduentu tuo: misericordiam canta-
Psal.118.b bo tibi domine. Et meritò: quia misericordia tua plena est
Esa.10.f terra. Ecce oleum, ad cuius præsentiam iugum nostræ capti-
uitatis computruit, sicut ait Esaias sanctus: In illa die aufere-
tur onus eius de humero tuo, & iugum de collo tuo, & com-
putrescet iugum à facie olei. Quæ ista dies, quod onus istud,
quod iugum? Audi quod idem Propheta præmittit: Suscita-
bit super eum dominus scilicet regem Assyriorum, flagellum
Iob.41.d iuxta plagam Madiam in petra Oreb: & virgam eius super
mare, & leuabit eam in via Ægypti. Flagellato itaq; & per-
cusso diabolo, qui est rex super omnes filios superbiæ, leua-
uit dominus virgam suam super mare, & leuauit eam in via
Ægypti. Mare, seculum: virga, crux: via Ægypti, via illa lata &
spaciosa quæ ducit ad mortem. Gratias tibi domine Iesu,
qui exaltasti virgam tuam super mare, prosternens cruci tuæ
superbiam seculi: & subiiciens ei principatus & potestates.
Verè domine, crux tua premit fluctus seculi: sedat tempesta-
tes persequutionum, & tentationum procellas mitigat. Leua-
sti etiam eā in via Ægypti: vt obstructa via illa lata quæ du-
I cit ad mortem, illam arctam & angustam ostenderes quæ du-
cit ad vitam. An nescitis? An non sentitis? An non experimini?
Feruet in carne æstus concupiscentiæ, aliquando in mēte ira
desæuit indignationis, & amaritudinis verba prorumpunt: &
Ex colla- ad instar maris quod vehementer agitat ventus, omnia inte-
tione. riora hominis conturbantur: sed leuante super hoc mare cru-
cem suam Iesu, sedantur omnia, omnia conquiescunt. Præter-
ea frates charissimi, quis vos in hanc viam & angustam semi-
tam salutis induxit: nisi dominicæ crucis & passionis exem-
plum, quam leuauit dominus in viam Ægypti? Meritò hac
die, id est tempore gratiæ, tempore misericordiæ, tēpore quo
crux leuatur, quo Christo subditur mundus, quo princeps
mundi huius eiicitur foras: hac inquam die hoc tempore au-
feretur onus de humero tuo. Quod onus? Legimus in scriptu
ris multa onerum genera. Nam sanctus Esaias vndecim no-
bis onera prophetico sermone describit.

1. Onus Babylonis. 2. Onus Philistiim. 3. Onus Moab. 4.
Onus Damasci. 5. Onus deserti maris. 6. Onus Ægypti. 7. O-
nus Duma. 8. Onus in Arabia. 9. Onus vallis visionis. 10. Onus
Tyri. 11. Onus iumentorū Austri. Et quid est onus, nisi pon-
dus quoddam deprimens animam & ad terram inclinans: fa-
ciens eam ad inferiora respicere, & negligere superiora? Tale
nobis onus aliquando ex mūdi prouenit delectatione, & hoc
onus Babylonis. Aliquando ex immundorum spirituum im-
missione: & hoc onus Philistiim. Aliquando ex naturali qua-
dam & ineuitabili necessitate, & hoc onus Moab. Aliquando K
ex tenebris ignorantiæ, & hoc onus Ægypti. Aliquando ex
innata nobis infirmitate, & hoc onus Damasci. Aliquando ex
malorum persecutione, & hoc onus deserti maris. Aliquādo
ex occulta animi vexatione, & hoc onus Duma. Aliquādo ex
timore mortis, & hoc onus in Arabia. Aliquando ex vanita-
te quādo proficimus, & hoc onus vallis visionis. Aliquādo ex
angustia pro his quæ toleramus, & hoc onus Tyri. Aliquan-
do ex charitate, quando aliis prodesse desideramus, & hoc
onus iumentorum austri.

De onere Babylonis sermo primus.

Primum itaque onus Babylonis est: quod necesse est vt au- *Esa.13.*
feratur ab humeris nostris. Babylon significat mūdum, cuius מַשָּׂא בָּבֶל
amor cupiditas est: onus itaque graue multos premens, & ad
inferiora incuruās. Tripliciter autem miseros onerat, labore,
timore, dolore. Cum labore peruenit homo ad hoc quod cu-
pit: cum timore possidet, cū dolore amittit. Eia fratres, quis
regum non cum labore acquirit quod cupit? Quis regum ita
securus, vt nullum timeat? Quis non cū dolore aliquid amit-
tit? Sed retorqueamus ad nos parabolam istam. Nullus ne no
strum sub huius oneris pondere suspirat? Nullæ ne in nobis
mundanæ delectationes resederunt? Quid quod qui sua reli-
querūt, aliena quærere non formidant, pro quibus, laboribus
fatigantur: cruciantur doloribus: timoribus conterūtur? Nun-
quid vel ille ab hoc onere liber est, qui cum nihil vel parū in L
monasterium attulerit, tamen vt aliis det, quicquid potest, de
monasterio auferre non desinit: qui importunè petit: qui ira-
scitur, si non accipit: dolet, si corripitur: sæuit, si proclamatur?
Quid illi, qui tanto parētum stringuntur affectu, vt religionis
dispendiū, maximosq; labores pro eis subire nō dubitēt, & ob
hoc etiam dies vacuos & noctes ducunt insomnes? Quid de
illis dicam, qui honores ambiunt? Quid oneris non sustinent?
Nunc adulantur, nunc detrahunt, nunc pro aliorum promo-
tione insaniūt: nūc frustrati spe sua, in ipsos etiam patres suos
maledictis insurgunt. Itaque fratres, omnes hi conformātur
huic seculo. Vnde & nomine Babylonis cēsentur: illo pœna-
rum onere quod propheta super Babylonē describit misera-
biliter opprimendi.

De onere Philistiim sermo secundus.

Sequitur onus Philistiim, qui interpretantur cadentes po- *Caput 14.*
tione, illos significans qui superbia inebriari ceciderūt de ha- *sub finem.*
bitatione cœlesti. Isti miseros onerant: nunc tētatione, nunc פְּלֶשֶׁת
afflictione. Hi Ægyptios onerabāt plagis multis & magnis: *vulgò Pa-*
sicut habes in Psalmo: Misit in eos iram indignationis suæ, *lestina.*
indignationem & iram & tribulationem: Immissiones per
angelos malos. Hi cor Iudæ onerauerunt auaritia, & cor pha-
risæorum inuidia, & cor Pilati stultitia. Hi cor fidelium mul-
tis tentationibus onerant: insultantes animę consentienti, &
dicentes: Incuruare vt transeamus. M

De onere Moab sermo tertius.

Additur onus Moab: qui interpretatur de patre. Naturalē *Cap.15.*
illā exprimit necessitatem quā pater generatione trāsfundit מוֹאָב
in filiū: sicut est ineuitabilis manducandi, bibēdi, dormiendiq; *de patre.*
necessitas, & cætera quæ ad necessariā pertinent corporis cu-
rā. Quale hoc onus fratres charissimi quo cogimur post solis
splēdorē, ad carnis huius curā quasi ad fœtidū cadauer redire,
& post spirituales cibos mētis, procurare onera vētris? Quale
hoc onus quod quotidianū à nobis miseræ seruitutis tributū
exigit: & quē hodie impleuimus, euacuatū crastino ventrem
reimplere compellit? Quid dicam, quātarum sollicitudinum
ac curarum onus miseris mortalibus necessitas ista imponit:
adeò vt quorundam hominum deus vēter sit, pro cuius non
dicam delectatione, sed onere ipsam iustitiam & diuinam do
ctrinā venalē habent? Huiusmodi, vt ait Apostolus, domino
Iesu Christo nō seruiūt, sed suo ventri. Quid præterea oneris
in ipsa ciborū distinctione sustinentes, hos desiderantes, illos
reiicientes: cum alij ventrem torqueāt, alij caput grauent, alij
pectus oppilēt, alij cor corruptis humoribus premāt? Verùm
de illis quid dicā, quos ista necessitas nūc murmurare, nūc de-
trahere, nūc insuper litigare cōpellit? Cōtristantur, si cibus vi
lior sit: si potus minus sapidus apponatur: si pręparetur tardiùs,
si negligētius accuretur. Fratres qui huiusmodi sunt, secūdum
carnalem generationē viuentes, Moab dici possunt, pondere
penè

A penè quod in onere Moab propheta cōmemorat, damnandi.

Cap.17. דַּמֶּשֶׂק

De morte Damasci. Sermo quartus.

Iam de onere Damasci prophetia subiungitur. Damascus interpretatur fundens sanguinem, illam nobis innatam exprimēs corruptionē, quæ quodāmodo nolentes & inuitos trahit ad peccatū. Ipsa est lex in mēbris nostris repugnans legi mentis nostræ: & captiuos nos ducens in legem peccati quæ est in mēbris nostris. Omnis sensus vitalis in corpore, ex sanguine est: vitalis autē sensus in anima ex ratione est. Et scitis, naturalis motus peccati quomodo nōnunquā in quandā delectationis pœnā, ipsam rationē absorbeat: & totā animā, vt ita dicā, reddat exanguē. Sed quidā sentiunt, sed non consentiunt: impugnantur, sed non expugnantur: onerantur, sed nō prosternuntur. Hi onus quidem sustinent à Damasco: sed Damascus non sunt. At ille qui consentit & præbet arma iniquitatis peccato, & profectò Damascus est, proprium sanguinem fundēs, & suis se manibus interficiēs. Hic proculdubio pōdere pœnę quod in onere Damasci describitur, se nouerit opprimēdum.

Syria phisicum.

De onere Aegypti. Sermo quintus.

Cap.19. Aegyptus מִצְרַיִם *à filio Chā.*

Additur onus Ægypti. Ægyptus interpretatur tenebræ. Sunt autem tenebræ ignorātiæ: sunt & iniquitatis. Eia fratres, nō est leue hoc onus, quod de ignorātiæ nostræ cæcitate portamus, nesciētes in multis quid expediat, quid laudemus, quid improbemus: ita vt sæpe dicamus malum bonum & bonum B malum. Sed & quid oremus sicut oportet nescimus, & in luce scripturarum sicut in nocte incedimus. Qui ergo huiusmodi sunt ab Ægypto onerantur, sed cū Ægypto nō onerātur, cum illis scilicet qui Ægyptus sunt & tenebræ, filij tenebrarū, de quibus dominus in euāgelio: Omnis qui malè agit, odit lucē. Et Apostolus: Qui dormiunt, inquit, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt nocte ebrij sunt. Hi nimitum eo pōdere pœnę puniendur, quo Ægyptum propheta docet esse puniendam.

De onere deserti maris. Sermo sextus.

Cap.21. מִדְבַּר יָם *desertū mare.*

Subiungitur onus deserti maris. Mare desertum multitudo reproborum, qui derelicti à deo, & à sanctorum numero separati suo pondere, & persequutione sanctā præmunt ecclesiam, ipsi pœnarum pondere quæ in hoc onere à propheta notantur, postmodū puniendi. Præterea mare sunt illi, qui diuersis passionū ac vitiorū tumultibus quatiūtur. Qui semper in motu sunt, sempérq; vagi, nunquā stabiles, nūquā in eodē statu permanentes: nunc superbia intumescunt, nunc ira feruescunt, nunc tristes, nunc leues, nunc pressi silentio, nunc risu dissoluti transgrediuntur præcepta seniorum, & fratrū pacem turbant. Quādiu tamen timent, quandiu dolent, quādiu admittunt correptionē nec fugiunt satisfactionē: desertū mare non sunt. At si venientes in profundum malorū cōtēnunt: si correpti reclamauerint, nihil honestū, nihil quietum, nihil insuper ordinatū responderint, sed tumidi, sed inflati etiā in C ipsum à quo corripiūtur, verbis indignationis insurrexerint, ita vt necesse sit relinquere eos sibi: desertū mare nō dubites eos nominare. Væ illis qui à deo derelicti & hominibus, dimittūtur secūdū desyderia cordis eorū: vt eant in adinuētionibus suis. Quibus etiā dominus per prophetā, Auferam zelū meū à vobis: & vltra nō irascar. Scitis fratres charissimi, quàm graue onus in humeros sanctorū imponant qui tales sunt. Sub hoc onere propheta gemebat qui dicebat: Supra dorsum meū fabricauerunt peccatores. Verè supra dorsum nostrū fabricant, qui huiusmodi sunt quotidianis suis †exhortationibus nos onerātes: qui addūt peccata peccatis, contemptū iungūt contēptui, cōtumeliosi, elati, detractores, deo odibiles, senioribus non obedientes, sociis non contemperantes. Tales pœnarum pondus quod in onere deserti maris cōtinetur: se nouerit incursuros.

Psal.80.c

Ezech.16.e

Psal.128.

†contumeliis.

De onere Duma. Sermo septimus.

à medio ca.21.Onus דּוּמָה

Exhinc onus Duma sermo propheticus describit. Duma interpretatur silētiū. Scitis fratres, quòd multos silētiū onerat, & grauat quies: ita vt tacētibus & quiescētibus omnia oneri sint: caput doleat, vēter rugiat, caligent oculi, & renes penè soluātur. Exeuntibus autē huc illucq; vagātibus & loquentibus, iocunda sint omnia, tradātur obliuioni dolores, singulis mēbris sua reddātur officia. O quāta est virtus linguæ, quæ oculos serenat, caput alleuiat, renes cōsolidat, genua dissoluta corroborat. Hæc infirmū in laboribus infatigabilē reddit, patiētem in iniuriis, paratū ad iter, promptū ad obedientiā. Itaq; si videris monachū in claustro residentē huc illucq; respicere, oscitare D crebriùs, manus & pedes extendere, nunc librū ponere, nunc resumere: postremò quasi quibusdā stimulis agitatū de loco in locū, de auditorio in adiutoriū cursitare: sub onere Duma eū suspirare nō dubites. Est præterea aliud quoddā silentium: quod æternæ pœnæ pondus multis imponat. Ipsum est silētiū quod ex pudore & cōfusione procedēs, confessionē obstruit peccatorum, vel excludit remissionem: quod onus pœnæ tale silentium mereatur, propheticus sermo non tacet.

De onere in Arabia. Sermo octauus.

Sub finē.21. cap.Onus בַּעֲרָב

Iam onus in Arabia propheta subiūgit. Arabia vespera interpretatur quæ diei finis est noctísq; principiū: horā mortis non incongruè, vt puto, signans, quæ cunctis ferè mortalibus timoris non leue pondus imponit. Quis enim hominum hoc onus euitet cui se saluator exempli causa spontanea voluntate submisit? Imminente enim morte: cœpit, vt ait euangelista, pauere & tædere. Sub hoc timoris onere totū viuit genus hominum: nisi forte aliquis talis sit, cui certa sit beata vita post mortem, cuius desiderio etiam amaritudinem mortis nō sentiat. Præterea vespera quæ vt diximus, diei finis est noctísque principium, eius exprimit casum qui post opera lucis, ea inchoat quæ sunt tenebrarū, cuius fiunt nouissima peiora prioribus, qui profectò eo pondere opprimetur, quod in Arabiæ onere continetur.

De onere Vallis visionis Sermo nonus.

E

Cap.22. גֵּיא חִזָּיוֹן *vallis visionis vel speculationis.*

Subditur onus Vallis visionis. Visio refertur ad contemplationem: vallis ad humilitatem vel deiectionē. Est enim quorundam contemplatio humilis, quorūdam deiecta. Humilis, sanctorum: abiecta peccatorum. Sancti autē quo magis proficiunt, eò maiori onere vanitatis fatigantur: & sic ad altiora se erigunt, vt quandoq; inuiti & ad inferiora trahantur. Si enim virtus proficit, seruatur humilitas: si onera, vanitas est. Scitis fratres qualem necesse est vt sustineat pugnam mens proficientis: ne fauor humanus subrepat, ne dissoluat adulatio, ne cor ambitu intumescat. At illi qui quod notum est dei, notum est illis qui inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, conspiciunt: euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiēs cor eorū: & à monte contemplationis ceciderunt in vallē erroris. Ideo mutauerūt gloriā incorruptibilis dei, in similitudinē imaginis corruptibilis hominis & volucrū, quadrupedū & serpentium. Et si scire volueris quo isti digni sunt onere: audi, quod sequitur: Propter quod tradidit eos deus in desideria cordis eorū & in passiones ignominiæ: & tradidit eos deus in reprobum sensum. Sed & illi qui scientia scripturarum vel doctrina cœlesti, intentione non recta puta ad laudes hominum vel ad temporale lucrum retorquētur, ad vallem visionis pertinere noscuntur, vt scientia visionem, vallis intentionem significet. Quos omnes quale pœnæ pondus expectet, propheticus sermo declarat.

Ad.Ro.1.c

De onere Tyri. Sermo decimus.

F

Cap.23. Tyrus צוֹר *Sor, tribulatio, obsidio.*

Sequenti loco ponitur Tyri onus, quod nomen angustia interpretatur: cuius onus est in amaritudine pœnitentiæ, in labore continētiæ, in corporali ægritudine. Quid enim? Nilne oris est in hac corporali exercitatione, vel disciplinę regularis obseruatione? Quid in labore continentiæ? Quid laboriosiùs, quid difficiliùs, quid periculosiùs seruatur? quid facilùs amittitur? Et est alia quædā cordis angustia, quā facit amor sui: cui cōtraria est cordis latitudo, quā facit amor dei & proximi. Amor autem sui ex propria volūtate procedit. Qui igitur amat propriā voluntatē, oneri illi est volūtas aliena: & ideo quæ sua sunt quærit, nō quę aliorū. Ad omnia quę sibi volūtas propria suggerit, prōptus: ad ea quę sibi iniūgūtur, piger & tardus. De talibus dicit apostolus: Erūt homines seipsos amātes. Qui profectò pōdus pœnæ quod in onere Tyri scribitur, nō euadent.

De onere iumentorum austri. Sermo vndecimus.

Post initiū ca.30. Esa. בַּהֲמוֹת נֶגֶב *iumentorum austri vel meridiei.*

Vltimum onus est iumentorum austri. Auster qui ventus est calidus, signat spiritum sanctum, sicut habes in Cantico Canticorū, Surge aquilo, & veni auster: perfla ortum meū: Fœlix anima, quæ huius austri iumentum est: quæ freno moderationis huius regitur, quæ in omnibus eius subditur voluntati. Fœlix planè anima, cui spiritus sanctus præsidet, & omnia opera eius dirigit, cogitationes eius disponit, motus ordinat, morésque componit. De talibus scriptum est: Vbicūque erat impe-

Canti.4.d

Ezec.1.c.

G imperus spiritus: illud gradiebantur, cùm ambularēt. De quibus propheta, *Abac.3.c* Viã fecisti in mari equis tuis. Huius iumentum austri Paulus erat, qui dicebat: Non spiritum huius mundi ac- *1.Cor.2.c* cepimus, sed spiritũ qui ex deo est: vt sciamus quę à deo donata sunt nobis. Et videte, quomodo iumentum austri vbiq; regitur freno præsidétis. Prohibetur à spiritu, ne in Asia prædicet, monetur à spiritu vt Macedoniã visitet: incitatur à spiritu, vt Atheniensibus euãgelizet: alligatus spiritu, Hierosolymam properat. Vides, quomodo insidēs ei spiritus sanctus quasi iumento suo, nunc stringit habenas, ne eat quo vult: nunc vrget calcaribus, vt eat quo spiritus vult. Quid putamus filij mei? Nihil ne oneris portant huiusmodi iumenta? Sed iumenta austri sunt, ideo onerantur ab austro. Quali onere inquis? Audi *ad Ro.5.a* apostolum: Charitas dei diffusa est in cordibus nostris: per spiritum sanctum qui datus est nobis. In hac itaq; charitate, quale *1.Cor.11.* onus sustinuit apostolus ipse dicat: Quis infirmatur & ego non infirmor? Quis scandalizatur & ego nõ vror? Et iterum: *Rom.9.a* Tristitia mihi magna est & cõtinuus labor, pro fratribus meis secundum carnem. Ille igitur qui iumētum est austri, oneratur aliena infirmitate, oneratur aliena iniquitate, oneratur a- *Onera iustorum.* liena necessitate & peruersitate. Onus est esuries pauperis, oppressio inopis, miseria ægrotantis, tentatio proficientis, casus deficiētis. Onerauerat & eum plebis tribulatio, orphanorum desolatio, viduarum gemitus, afflictio captiuorũ. Nón- H ne beatissimus Paulus quasi hoc onere pressus, à secretis cœlorum descendit ad cubile infirmorum? Sed & vos fratres qui fugistis ab aquilone de medio Babylonis, & iam habitatis in terra austri: alter alterius onera portate, & sic iumentum austri, adimplebitis legem Christi. Certè non est iumentum austri, qui portare negligit onus fratris sui: infirmitates & morũ & corporum, quas in istis oneribus vt potuimus, commemorauimus. Præterea fratres per iumenta austri, possumus eos significatos dicere, qui dona spiritus sancti non per meritum, sed per officium sortiũtur: sicut sunt prophetia, curationes & cætera huiusmodi. Quos ordinant, ordinantur: maledicuntur quos maledicunt: quos benedicunt, benedicuntur: ligantur, quos ligant: & quos absoluunt, absoluuntur, ita tamen si hæc omnia secundum leges ecclesiæ, non secundum animæ impetum faciunt. Hinc est quòd Balaam populo dei benedixit: quòd Caiphas pessimus prophetauit: quòd Iudas pessimus sicut cæteri Apostoli, miracula fecit. Hinc est quod multi ve- *Matt.7.c* nient in illa die dicentes: Nónne in nomine tuo prophetauimus, & signa multa fecimus? Et tunc cõfitebor illis ait dominus, quia non noui vos. Hi tales non homines dicendi sunt, sed iumenta, qui domino Iesu Christo non seruiunt, sed suo ventri: qui terrena cupiunt, & cœlestia contemnunt. Hi nimirum illo onere miserabiliter punientur: quod quibusdam iumentis austri Isaias terribiliter intentat. Fregimus, vt potui- I mus, panem istum ordeaceum: sed quia festinauimus inter *Inuitat ad diffusionem præsentis argumenti. Epilogus exhortatorius.* frangendum plurima nobis ceciderunt fragmenta. Vos igitur qui otiosi estis, quos Christus ab his occupationibus seruauit immunes, colligite quæ superauerunt fragmēta, ne pereant. Inspiciat vnusquisque seipsum. Videat, & quod onus sustineat: & quod in futurum sustinere formidet. Si sub onere Babylonis est, detestetur illud & abiiciat: ne si fuerit cõformis operibus eius à pœnis eius non sit immunis. Sub onere Philistiim videat, ne petitionibus eorũ inebrietur: eísque fiat similis in culpa, futurus eis similis in pœna. Quod si sub onere *4.Re.25.b* Moab se senserit laborare, satagat sic necessitatibus corporis indulgere, ne Nabuzardã muros destruat Hierusalem: nec sic ei satisfaciat, vt cum illo in æternum ardeat. At si onus Damasci humerũ presserit, caueat ne ipse sibi manus iniiciat: & ita seminãs in carne, de carne metat corruptionem. Sanè si onus Ægypti incubuerit, abiiciat opera tenebrarum & armis lucis induatur: ne si hic interioribus tenebris mentem libens tradiderit, quandoque in exterioribus nolens crucietur. Porrò si K onus deserti maris malis eum persequutionibus infestauerit, nõ deficiat nec frangatur: ne quod ipsi iniecerint per malitiã, ille per impatientiam patiatur. Si autē onus Duma, id est, silentij fecerit impatientem, vel pudor & cõfusio obstruxerit confessionem: caueat pondus pœnæ quod talibus silentibus propheta intentat. Verùm si onere Arabiæ pressus mortē timuerit, secundũ naturam sese habeat vt eam nõ timeat propter conscientiam: ne non solùm ab Arabia prematur, sed insuper cum Arabia æternæ damnationis onere comprimatur. Prætereà, si sub vallis visionis onere suspirans contra vanitatem pugnauerit: caueat, ne à monte contemplationis cadat in vallem erroris, eo vtique onere obruēdus quod in onere vallis visionis propheta describit. At si sub onere Tyri, ob præsentes labores & dolores mentem pusillanimitas in desperationem deiecerit: caueat præ omnibus propriæ voluntatis angustiã: vt corde dilatato per omnes huius vitæ angustias granter incedat, & sic æternũ miseriæ pondus quod Tyro intentatur, euadat. Postremò, si sub onere iumentorum austri affectus tędio defecerit: cogitet sciátque, quia si onus charitatis abiecerit, onus damnationis nõ immeritò sustinebit. Credo quòd non vacat à mysterio, ipse onerũ ordo: nec sine cau- *παραίνεσις ab ordine visionũ petita.* sa primo loco ponitur onus Babylonis, secundo Philistiim & sic de cæteris. Si enim priùs à cordibus nostris non fuerit expulsa cupiditas, quæ onus Babylonis & radix omnium scitur L esse malorum: nec cætera onera declinare vel vincere, nec ad *1.Timo.6.* virtutē progredi summam vlla ratione poterimus. Fit autem ista cupiditatis expulsio, vel in his qui seculo plene renunciant: vel qui sic vtuntur hoc mundo, tanquam nõ vtantur: vel *1.Cor.7.e* tanquã nil habentes & omnia possidentes. Cupiditate autem *Ephe.6.b* deuicta vel exclusa, iam nõ est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Sed cum is qui non patitur nos tentari supra id quod possumus, sed facit cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere: onus istud vel alleuiauerit vel abiecerit, onerabit nos huius carnis neces- *δόγμα.* sitas, cui' metas sicut scire difficile est ita seruare impossibile. Necesse proinde est, vt concepto igne, naturalia incētiua nos fatigēt: & nisi eis resistatur, ad illicita queq; cõpellant. Si verò compressis Philistiim, necessitas corporalis quasi Moab sub modo fuerit tēperantiáq; redacta, & sic quasi onus Damasci, carnis quis vicerit incentiua: statim errores & blasphemiæ quasi tenebræ Ægypti oculos carnis obducent, donec choruscanti luci sapientiæ tenebræ cedant, & statim desertũ mare, id est, peruersorũ inuidia maliciáque succedant. Qua cessante, cum omnia ei videātur esse quieta, ipsa quies à spiritu acediæ, quasi ab onere Duma, nõ potest esse quieta. Quo operis orationis ac lectionis assiduitate expulso, onus Arabię, id est, metus mortis incũbit. Sed & ipso bonæ conscientiæ ac fidei M virtute sperato iam quasi vicinũ & propinquãtē perfectioni vanitas onerabit. Quæ si fuerit profunda humilitate deuicta: nil restat nisi vt alienis necessitatibus quasi iumētũ austri oneretur. Hæc in præsenti de onerib' causa sufficiat. Quorũ quędã ab humeris nostris tēpore gratiæ Christus deponit: quædã temperat, quædam minuit, quædam disponit. Hæc autem omnia operatur secundum abundantiam misericordiæ suæ: à cuius pręsentia quasi à facie olei iugũ diabolicę dominationis computruit. Sed qui tempus misericordię negligit, iudicij tēpus formidet: quia is qui per misericordiam nos redemit, per *παραίνεσις Christiana:* iustitiam iudicabit. Itaque fratres misericordiam & iudicium cantemus domino. Misericordiam scilicet, quam experimur: iudicium, quod expectamus. Amplectamur illã, illud timeamus: vt hic deuoti, illic securi inueniamur, præstante domino nostro Iesu Christo, Amen.

A

INCIPIT PRAEFATIO SANcti Bernardi abbatis in vitam sancti Malachiæ episcopi.

SEMPER quidē operępreciū fuit illustres sanctorum describere vitas, vt sint in speculū & exemplum ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum super terrā. Per hoc enim quodāmodo apud nos etiam post mortem viuunt, multósq; ex his qui viuentes mortui sunt, ad verām prouocant & reuocāt vitam. Verum nunc maxime id requirit raritas sanctitatis, & nostra plane ætas inops virorum. Quam sane inopiam super nos adeo inualuisse sentimus, vt nulli sit dubium illa sententia nos
Matt.24.a feriri: Quoniam abūdauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Et vt suspicor ego, aut præsto aut prope est de quo scriptum est: Faciē eius præcedet egestas. Ni fallor, antichristus est iste, quē fames ac sterilitas totius boni & pręit & comitatur. Siue igitur nuntia iam præsentis, siue iamiámque affuturi prænuntia, egestas in euidenti est. Taceo vulgus, taceo vilem filiorum huius seculi multitudinē, in ipsas ecclesiæ columnas volo oculos leues. Quē mihi ostendas vel de illorum
B numero qui videntur dati in lucem gentium, non magis dē sublimi fumantem, quam flammantem? Et si lumen quod in
Mat.6.c te est, inquit, tenebræ sunt, quantæ sunt tenebrę? Nisi tu illos forte (quod non credo) lucere dixeris, qui quæstum æstimāt pietatem: qui in hæreditate domini non quæ domini, sed magis quæ sua sunt quærirāt. Quid dico, quæ sua sunt? Perfectus sit & sanctus etiam sua quærens, suáque retinens, si ab alienis cor manúsque contineat: meminerit tamē qui sibi vsque huc forte peruenisse videtur, eundem exigi sanctitatis gradum & ab ethnico. An non milites suis iubentur contenti fore stipendiis, vt salui fiant? Magnum vero ecclesiæ doctori si sit sicut vnus militum, aut certe (quod ad illorum improperium
Esa.24.a propheta loquitur) si vt populus, ita & sacerdos fuerit. O deformitatē. Itáne summus merito reputandus erit, qui à summo corruens gradu, hærebit vix infimo, ne abysso absorbeatur? Quàm rarus tamen iste ipse in clero. Quem item das mihi contentum necessariis, cōtemptorem superfluorum? Lex
1.Tim.6.b est tamen præfixa ab apostolis, apostolorum successoribus:
Psal.36.f Victum & vestitum habentes, inquiunt, his contenti simus. Vbi forma hæc? In libris cernimus eam, sed non in viris. Habes verò de iusto, quia lex dei eius in corde ipsius, & non in codice. Nec perfectionis is gradus. Perfectus carere, & necessariis paratus est. At gratis istud. Vtinam superfluis ponatur modus, vtinam non cupiamus in infinitum. Sed quid? Forte
C reperias qui hoc possit. Id quidem difficile, sed vide quid egimus. Quærebamus virum optimum, multorum liberatorem, & ecce laboramus in inueniendo qui seipsum saluum facere possit. Optimus hodie est, qui nō est nimis malus. Vnde quoniam à terra defecit sanctus, videor mihi non superuacue ex his qui empti sunt de terra reuocare ad medium Malachiam episcopum, virū vere sanctum, & nostrorum quidem temporum singularis sapientiæ & virtutis. Iste erat lucerna ardēs & lucens, nec extincta est tamen, sed submota. Quis mihi iure succenseat, si readmouero eā? Imò vero non est quod mihi ingrati esse mei seculi homines debeāt, & omnis deinceps generatio ventura, si quem conditio tulit, reuocem stilo: si mundo restituam, quo dignus non erat mundus: si seruē memoriæ hominum, hominem cuius memoria in benedictione sit omnibus, qui legere dignabuntur: si me excitāte amicum dormientem, vox turturis audita fuerit in terra nostra dicēs: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationē seculi. Deinde sepultus apud nos est, nobis specialiter hoc opus incūbit. Quid, quod me inter speciales amicos sanctus ille habebat, & eo loci vt nulli in hac parte gloriæ secundum fuisse me credam? Nec mercede vacat mihi tātæ familiaritas sanctitatis. Primitias iam accepi. In extremis positus erat, imò in principiis, iuxta illud: Cum cōsummatus fuerit homo, tunc incipit. Ac cucurri ego vt benedictio morituri super me veniret. At ille cum iam membra alia mouere nō posset, fortis ad dandam benedictionem, eleuatis sanctis manibus super caput meum benedixit mihi, & benedictionem D
hæreditate possideo: & quomodo ego illum silere queam? Postremo tu id mihi abba Cōgane iniungis, reuerendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (vt ex Hybernia scribis) vestra illa omnis ecclesia sanctorum. Libens obedio, præsertim quòd nō eloquium exigitis, sed narrationem. Dabo vero operam vt ea sit pura & luculēta, deuotos informās, fastidiosos non onerās. Sane narrationis veritas secura apud me est, intimata à vobis, haud alia proculdubio protestantibus, quàm quæ certissimè comperta sunt vobis.

Explicit præfatio.

Incipit vita sancti Malachiae episcopi, a beato Bernardo edita.

MALACHIAS noster ortus Hybernia de populo barbaro, ibi educatus, ibi literas edoctus est. Cæterum de natali barbarie traxit nihil, non magis, quàm de sale materno pisces maris. E
Quàm vero suaue, quòd inculta nobis barbaries tam vrbanum protulit ciuem sanctorum, & domesticum dei. Qui producit mel de petra, oleúmque de saxo durissimo, ipse fecit hoc. Parentes tamen illi fuere genere & potentia magni, iuxta nomen magnorum qui sunt in terra. At mater mente, quàm sanguine generosior, satagebat in ipso initio variarum suarum notas paruulo facere vias vitæ, hanc pluris illi existimans ventosa scientia literaturæ secularis. Ad vtranque tamen huic non defuit ingenium pro ætate. In scholis literas, domi timorem domini docebatur, & quotidianis profectibus respondebat ambobus satis magistro & matri. Nempe à principio spiritum sortitus est bonum, per quem erat puer docilis, & amabilis valde, mire admodum omnibus per omnia gratiosus. Bibebat autem pro lacte de pectore materno aquas sapiētiæ salutaris, & fiebat indies seipso prudentior. Prudentior dicam an sanctior? Vtrunque si dixero, nō me pœnitebit: veritatem enim dicam. Agebat senem moribus, annis puer, expers lasciuię puerilis. Cūque ex hoc cunctis esset reuerentiæ & stupori, nō tamen inde vt assolet insolentior inueniebatur: sed magis quietus, & subditus in omni mansuetudine. Non impatiens magisterij, nō fugitans disciplinæ, non lectionis fastidiens, nō ludorum denique appetens, quod vel maxime illa ætas dulce ac familiare
habere solet. Et proficiebat supra omnes coætaneos suos in F
ea quidem literatura quę illi competebat ætati. Nam in disciplina morum, profectúque virtutum, etiam super omnes docentes se in breui enituit: non tā matre tamen, quàm vnctione magistra. Hac solicitāte haud segniter & in diuinis exercebatur, petere secretum, anticipare vigilias, meditari in lege, refici parcius, orare frequentius. Et quia ecclesiam frequentare nec vacabat propter studium, & pro verecundia non libebat leuare puras manus in omni loco, vbi tamē secrete id posset. Iam tunc siquidem cautus fuit declinare virus virtutum, inanem gloriam. Est vicus prope ciuitatem in qua discebat puer, quo magister eius frequenter pergere solitus erat ipso solo comite. Illo euntibus ambobus pariter ipse (vt postea referebat) retrahebat pedem, sistebat gradum: & stās à tergo magistri, illo quidem non comperiente, expansis ad cœlum manibus raptim quodammodo, ac veluti iaculatam emittebat orationem, & sic dissimulās magistrum denuo sequebatur. Istiusmodi pio furto puer sæpius eludebat comitē pariter & magistrum. Non est dicere omnia quę eius principia colore bonę indolis decorauere ad maiora atq; vtiliora currēdum. Vnum tamen refero adhuc, quod hoc meo iudicio non modo bonę, sed & magnæ in puero dederit insigne spei. Excitus aliquando opinione cuiusdam magistri (erat enim famosus in disciplinis quas dicunt liberales) adiuit illum

G uit illum discendi cupiditate. Quippe extrema iam pueritiæ captans ad eas literas anhelabat. Intrans vero domum vidit virum ludentem subula, crebrisque sulcantem tractibus nescio quo notabili modo parietem. Et solo visu offensus puer serius quòd leuitatem redoleret, resiliuit ab eo, ac deinceps illum nec videre curauit. Ita cũ esset studiosissimus literarum, prę honesto tamen spreuit eas virtutis amator. Tali quodam præludio puer præparabatur ad eum qui se manebat in fortiori ætate conflictum, iámque ipse aduersarium prouocabat. Et Malachiæ quidem pueritia sic erat. Porro adolescentiam simili transiuit simplicitate & puritate, nisi quòd crescẽte ætate crescebat simul illi sapientia & gratia apud deum & homines.

HINC iam, id est ab ineunte adolescentia eius cœpit manifestius apparere quid esset in homine, & gratia dei in illo vacua non videri. Vidẽs enim industrius adolescẽs quàm in maligno mundus positus sit, & cogitans qualem spiritum accepisset, dicebat intra se: Non est spiritus huius mundi iste. Quid isti & illi? Non est societas alteri ad alterum, non plusquam luci ad tenebras. Mens ex deo est, & scio quæ in illo donata sunt mihi. Inde mihi interim adhuc innocentia vitæ, inde continentiæ decus, inde iustitiæ fames, inde quoque illa eo securior, quo secretior: gloria mea est testimonium conscientiæ meæ. Nil horum mihi tutum sub principe mundi. Deinde habeo thesaurum hunc in fictili
H vase. Verendum ne impingat & frangatur, & offendatur oleum lętitiæ quod porto. Et quidem non impingere inter saxa & scopulos distortæ & anfractuosæ viæ & vitę huius, difficilimum. Itáne in momento perdam simul omnes quibus ab initio præuentus sum benedictiones dulcedinis? Resigno illi potius à quo sunt, & me pariter. Et ego enim ipsius. Perdo ipsam ad tempus animam meam, ne perdam in æternum. Et quod sum, & quæ habeo omnia, vbi mihi æquè salua, vti in manu auctoris? Quis ita ad seruandum solicitus, ad retinẽdum potens, ad restituendum fidelis? Seruabit tuto, restituet opportune. Sine retractatione me do ad seruiendum illi de donis suis. Non potest mihi perire ex omnibus, quæ in opus pietatis expendero. Forte & sperare plus aliquid licet. Solet reddere cum vsura, qui dat gratis. Ita est, etiam cumulabit & multiplicabit in anima mea virtutem. Hæc cogitauit & fecit, sciens absque facto vanas esse cogitationes hominum. Erat homo in ciuitate Ardinacha, ipsa est in qua alitus est Malachias & homo ille sanctus, & austeræ admodum vitæ, inexorabilis castigator corporis sui. Cellam habens iuxta ecclesiam, in ea manebat, ieiuniis & obsecrationibus seruiens die ac nocte. Ad hunc se contulit Malachias, formam vitæ accepturus ab eo, qui viuum se tali damnauerat sepultura. Et vide humilitatem. A primæua ætate in sancta arte magistrum
I (quod dubium non est) habuerat deum, & ecce factus est denuo discipulus hominis, homo mitis, & humilis corde. Si nesciebamus, hoc vel solo nobis ipse probauit. Legant hoc qui docere quæ non didicere conantur, discipulos sibi coaceruãtes, qui nunquam discipuli extitere, cæci duces cęcorum. Malachias doctus à deo, doctorem nihilominus quæsiuit hominem, & quidem caute & sapienter. Quid simile quęso afferre quibat in quo æquè daret, caperétve experimentum profectus sui? Si Malachiæ exemplum eis pro minimo est, Pauli opus attendant. Nonne euangelium suum quod non ab homine acceperat, sed à Christo, cum hominibus tamen censuit conferendum, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset? Vbi ille securus non est, nec ego. Si quis hoc scit, viderit ne non tam securitas sit, quàm temeritas. Sed hæc alterius tẽporis. Nũc vero sonuit in ciuitate quod factum est, & commota est vniuersa ad inopinatam nouitatem. Stupebant autem omnes, & virtutem mirabantur, eóque amplius quo minus vsitatam in gente fera. Videres tunc reuelari ex multorũ cordibus cogitationes. Plerique humano affectu pensantes factum, plangere & dolere, quòd dilectus omnibus delicatúsq; adolescens duris se adeo laboribus mancipasset. Alij suspicati leuitatem propter ætatem, diffidere de perseuerantia, timere de casu. Nonnulli temeritatem causantes, indignari & fremẽre in eum, quòd supra ætatem & vires incõsultè rem arduam fuisset aggressus. Verum ille sine consilio egit nihil. Nam habuit consilium à propheta qui ait: Bonum est homini si portauerit iugum ab adolescentia. Et addit: Sedebit solitarius & tacebit quia leuauit se supra se. Sedebat sibi iuuenculus secus pedes Ymarij, hoc enim nomen viro, & aut discebat obediẽtiam, aut se didicisse docebat. Sedebat vt quietus, vt mansuetus, vt humilis. Sedebat & tacebat, sciens secundum prophetam, cultum iustitiæ esse silentium. Sedebat vt perseuerans, tacebat vt verecundus, nisi quod suo illo silentio in dei auribus loquebatur cum sancto Dauid: Adolescentulus sum ego & contemptus, iustificationes tuas non sum oblitus. Et sedebat interim solitarius, quia & sine socio & sine exẽplo. Quis enim ante Malachiã districtissimum viri propositum vel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur, non imitabile. Malachias imitabile persuasit sedendo duntaxat & tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores non paucos, prouocatos exemplo sui. Ita qui primo solitarius sedit & vnicus patris sui, fit iam vnus ex multis, fit ex vnigenito primogenitus in multis fratribus. Et vt prior in cõuersione, ita in conuersione sublimior: & qui ante omnes venit, omnium iudicio supra omnes eminuit in virtute. Et dignus visus est episcopo pariter & magistro qui ad diaconij gradum promoueretur. Et coẽgerunt eum. Hinc iam Leuita domini publice se ad omne opus pietatis accinxit, plus vero ad eas res in quibus aliqua iniuria videretur. Denique cura erat ei maxima in sepeliẽdis defunctis pauperibus, quod hoc sibi non minus humilitatem saperet, quàm humanitatem.

K — *Thren. 3. c* — *Ibidem.*

L

Nec defuit nouo nostro Thobiæ rediuiua à muliere tentatio, imò à serpente per mulierem. Germana eius indignitatem (vt sibi videbatur) officij exhorrens, quid facis (inquit) ô insane? Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et hoc illi quotidie exprobrans ingerebat, sed respondebatur mulieri stultæ iuxta stultitiam suam: Misera tu eloquij casti vocem tenes, sed virtutem ignoras. Ita ministerium ad quod coactus accesserat, deuotus tenuit, indefessus exercuit. Vnde & censuerunt etiam sacerdotale officium imponendum illi. Et factum est ita. Erat autem cum sacerdos ordinatus est, annos natus quasi vigintiquinque. In qua eius vtraque ordinatione si quid præter canonum formam processisse videtur, vt vere videtur (siquidem infra vicesimumquintum annum Leuiticum ministerium, infra tricesimũ quintum adeptus est sacerdotij dignitatem) donandum sane tum zelo ordinatoris, tum meritis ordinati. Ego vero istud nec in sancto redarguendum, nec vsurpandum consulo ei qui sanctus non fuerit. Nec contentus episcopus etiam vices suas cõmisit ei, seminare semen sanctum in gente nõ sancta, & dare rudi populo & sine lege viuenti, legem vitæ & disciplinæ. Suscepit ille mandatum in omni alacritate, sicut erat spiritu feruens, nec talentis incubans, seu inhians lucris. Et ecce linguæ sarculo cœpit euellere, destruere, dissipare: de die in diem factitans praua in directa, & aspera in vias planas. M Exultabat vt gigas ad discurrendum vbique. Diceres ignem vrentem in consumẽdo criminum vepres, diceres securim vel asciam in deiiciẽdo plantationes malas, extirpare barbaricos ritus, plantare ecclesiasticos. Veternosas omnes (neque enim paucæ inueniebantur) abolere superstitiones, seu quaslibet vbicunque deprehẽdisset malignitates immissas per angelos malos. Denique quidquid incompositum, quicquid indecorum, quicquid distortum obuium habuisset, non parcebat oculus eius: sed velut grando grossos è ficubus, & sicut puluerem vẽtus à facie terrę, sic coram facie sua eiusmodi nitebatur totum pro viribus exturbare ac delere de populo suo. Et pro his omnibus tradebat iura cœlestia, optimus legislator. Leges dabat plenas iustitię, plenas modestię & honestatis. Sed & apostolicas sanctiones, ac decreta sanctorum patrum, pręcipuéque cõsuetudines sanctę Romanæ ecclesiæ, in cunctis ecclesiis statuebat.

Hinc est quòd hodiéque in illis ad horas canonicas cantatur & psallitur, iuxta morem vniuersæ terræ: nam minime id antè fiebat ne in ciuitate quidem. Ipse vero in adolescentia cantum didicerat, & in suo cœnobio mox cantari fecit, cum necdum in ciuitate seu in episcopatu vniuerso cãtare scirẽt, vel vellent. Deinde vsum saluberrimum confessionis, sacramentum confirmationis, contractum cõiugiorum, quæ omnia aut ignorabant aut negligebant, Malachias de nouo instituit.

A ſtituit. Et de his iſta pro exemplo ſufficiant. Nã & per totum hiſtoriæ textum breuitatis ſtudio plurima præterimus.

CVM eſſet illi ſtudium & zelus maximus circa cultum diuinorum, & venerationem ſacramentorum, ne forte de his aliquid conſtitueret vel doceret ſecus, quàm ritus haberet vniuerſalis eccleſiæ: ſubiit animum adire epiſcopum Malchum qui ſe plenius de omnibus informaret. Hic erat ſenex plenus dierum & virtutum, & ſapientia dei erat in illo. Natione quidem Hybernus, ſed in Anglia conuerſatus fuerat in habitu & propoſito monachali Vintonienſi monaſterio: de quo aſſumptus eſt in epiſcopum in Leſmor ciuitatem Mumoniæ: & ipſa nobilior inter cæteras regni illius. Ibi tanta ei deſuper collata eſt gratia, vt non modo vita & doctrina, ſed & ſignis clareret. Quorum duo pono exempli cauſa, vt omnibus innoteſcat qualem in ſciẽtia ſanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum mente captum ex his quos lunaticos vocant, inter confirmandum ſacra vnctione ſanauit. Hoc ita notum certúmque fuit, vt illum mox conſtituerit oſtiarium domus ſuæ, vixerítque idem puer incolumis in eo officio vſque ad virilem ætatem. Surdo auditum reſtituit, in quo idem mirabile quiddam confeſſus eſt, quòd cum ſanctus vtrique auriculæ hincinde digitos immiſiſſet, duos quaſi porcellos ex ipſis exire ſenſerit. Pro his atque huiuſmodi fama crebreſcente, nomen grande adeptus eſt, ita vt ad
B eum Scoti Hybernique confluerent, & tanquam vnus omnium pater ab omnibus coleretur. Ad hunc ergo Malachias accepta benedictione patris Imarij, & ab epiſcopo miſſus, cum proſpere perueniſſet, benigne à ſene ſuſceptus eſt. Qui annos aliquot cum eo manſit, vt per hanc temporis moram hauriret plenius de pectore veterano, ſciẽs ſcriptum, quia in antiquis eſt ſapientia. Sed nec hoc quoque ad cauſam defuiſſe reor, quòd magnus ille prouiſor vniuerſorũ voluit ſeruum ſuum Malachiam in loco tam celebri notum fieri omnibus, qui erat omnibus profuturus. Nec enim poterat non eſſe gratus, quibus notus fuiſſet. Denique vnum interim accidit per quod ex aliqua parte quod notum deo erat in illo, manifeſtum fecit hominibus. Inter regem Mumoniæ quæ eſt Hyberniæ pars auſtralis, & germanũ eius, orta ſimultate, & fratre facto ſuperiori rex pulſus regno confugit ad epiſcopum Malchum, non tamen vt ope illius regnum recuperaret: ſed magis princeps deuotus dedit locum iræ & neceſſitatem in virtutem conuertit, priuatam eligens ducere vitam. Cúmque epiſcopus regem ſuſcipere debito honore pararet, abnuit ille, ſe male, inquiens, tanquam vnum ex illis eſſe pauperibus fratribus qui illi adhærerent, regium faſtum deponere, & cõmuni paupertate fore contentum, expectare potius domini voluntatem, quàm per vim recipere regnum, nec velle pro ſuo honore terreno ſanguinem humanum effundere, qui cõ
C tra ſe clamet ad deum de terra. Quo audito exultat epiſcopus, & admiratus deuotionem ſatisfacit voto. Quid plura? Traditur regi paupercula domus ad habitandum, & Malachias in magiſtrum, ad victum panis cum ſale & aqua. Porro ad delicias ſufficiebat regi Malachiæ præſentia, vita atq; doctrina, ita vt diceret ei: Quàm dulcia faucibus meis eloquia
Pſal. 118.c tua, ſuper mel ori meo. Ad hæc per ſingulas noctes lachry-
Ibidẽ.6.b mis ſuis ſtratum ſuum rigabat, ſed & quotidiano aquæ frigidæ balneo male calẽtem extinguebat in carne libidinem. Et orans rex, cum rege dicebat: Vide humilitatem meam & la-
Ibid. 24.d borem meum, & dimitte vniuerſa delicta mea. Et non amouit deus orationem eius, & miſericordiam ſuam ab eo. Et exaudita eſt oratio eius: etſi ſecus quàm intenderet ipſe. Nam is quidem ſolicitus erat pro anima ſua: ſed vindex innocentiæ deus, hominibus oſtẽdere volens quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico, parabat interim facere iudicium iniuriam patienti: quod ille penitus non ſperabat. Et ſuſcitauit deus ſpiritum vicini regis: neque enim vnum eſt Hybernia regnum, ſed diuiſa in plura. Hic itaque videns quæ facta ſunt, repletus eſt zelo, & hinc quidem indignãs prædonum libertati, & inſolentiæ ſuperborum: inde vero miſerãs regni deſolationem, & regis deiectionem, deſcendit ad cellulam pauperis. Suadet reditum, ſed non perſuadet. Inſtat tamen, ſpondet opẽ, de effectu non diffidere monet: deum affuturum promittit, cui non poterũt reſiſtere omnes aduerſarij eius. Proponit etiam

oppreſsionem pauperum, patriæque vaſtationem; & non D
proficit. Cæterum accedente mandato epiſcopi, & Malachiæ conſilio, de quibus ille pendebat totus, vix tãdam acquieſcit. Sequitur rex regem, & iuxta verbum regis ſicut fuerat voluntas in cœlo, tota facilitate pulſis prędonibus reducitur homo in ſua cum exultatione ſuorum, regnóq; reſtituitur ſuo. Dilexit extunc rex ille, & ſemper reueritus eſt Malachiam, eóque propenſius quo plenius in ſancto viro digna veneratione & amore compererat. Cuius enim tãtam meruit in ſua aduerſitate familiaritatem, ſanctitatem ignorare non potuit. Propterea magis in ſua proſperitate perpetibus illum amicitiis deuotíſque colebat obſequiis: & libenter audiebat eum, & audito eo multa faciebat. Et de his ſatis. Veruntamen non fortuitu factum reor, quòd ita iam tunc magnificauit eum dominus in conſpectu regum: ſed quia vas electionis ſibi erat ille, portaturus nomen ſuum coram regibus & principibus.

MORTVA eſt interim ſoror eius illa quam præfati ſumus. Nec prætereundæ viſiones quas vidit de ea. Huius ſiquidem ſanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt ſe deuouerit non viſurum eam in carne viuentem. At illa carne ſoluta, ſolutum eſt votum, & cœpit videre in ſpiritu quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per ſomnium vocem ſibi dicentis ſororem eius ſtare foras in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil guſtaſſe. Qui euigi- E
lans cito intellexit cuius eſcæ inedia marceret, & diligenter diſcuſſo numero dierum quem audierat, ipſum eſſe reperit ex quo pro ea panem de cœlo viuum non obtuliſſet. Tum ille ſororis non animam oderat ſed peccatum, beneficentiam quam intermiſerat, rurſum adoritur. Neque id fruſtrá. Non multum poſt viſa eſt illi perueniſſe ad limen eccleſiæ, necdum tamen poſſe intrare, apparere etiam in veſte pulla. Cúmque ille perſeueraret curans ne qua die ſolita ſtipe fruſtraretur, ſecundo vidit eam in veſte ſubcandida admiſſam quidem intra eccleſiam, ſed altare contingere non permitti. Tertio tandem viſa eſt aggregari cœtui candidatorum, & in veſte candida. Vides lector quantum valeat deprecatio iuſti aſsidua: Vere regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nónne tibi videtur Malachiæ oratio vicem quodammodo effractoris exhibuiſſe cœleſtibus portis, quando peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod ſuis meritis negabatur? Hanc vim Ieſu bone, tu qui pateris facis, validus & pius ad ſaluandum, faciẽs miſericordiam, & potentiam in brachio tuo & in ſacramento tuo ſeruans ſanctis qui in terra ſunt vſque in conſummationem ſeculi. Hoc plane ſacramentum potens peccata conſumere, debellare obuias poteſtates, inferre cœlis reuertentes de terra.

ET DOMINVS quidem in regione Leſmorenſi ſic præparabat dilectum ſuum Malalachiã ad gloriam nominis ſui. Verum qui miſerant eum minime iam ferentes abſen- F
tiam eius, miſsis epiſtolis reuocant illum. Quo reddito ſuis, & quidem inſtructiore de omnibus quæ oportebat: en opus à deo paratum & ſeruatum Malachiæ. Vir diues & potens qui locum Benchor & poſſeſsiones eius tenebat, inſpiratus à deo confeſtim in manu eius ſua omnia dedit, & ſe quoque. Et is auunculus eius, ſed Malachiæ ſpiritus, quàm carnis propinquitas pluris fuit. Ipſum quoque locum Benchor tradidit ei princeps vt ædificaret ibi monaſterium, vel potius reædificaret. Nempe nobiliſsimum extiterat antè ſub primo patre Congello, multa millia monachorum generãs, multorum monaſteriorum caput. Locus vere ſanctus, fœcundúſq; ſanctorũ, copioſiſsime fructificans deo, ita vt vnus ex filiis ſanctæ illius congregationis nomine Luanus, cẽtum ſolus monaſteriorum fundator extitiſſe feratur. Quod idcirco dixerim, vt ex hoc vno coniiciat lector, quàm ingens fuerit reliqua multitudo. Denique ita Hyberniam Scotiámque repleuerunt genimina eius, vt ea potiſsimum tempora Dauidici illi verſiculi præcinuiſſe videãtur: Viſitaſti terram, & in- Pſal. 64.a
ebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eã. Flumen dei repletum eſt aquis, paraſti cibum illorum, quoniam ita eſt præparatio eius. Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius, in ſtillicidiis eius lætabitur germinans. Et in hunc modum cæteri qui ſequuntur. Nec modo in præfatas ſed in exteras etiã

G regiones quasi inundatione facta illa se sanctorum examina effuderunt. E quibus ad has nostras Gallicanas partes sanctus Columbanus ascendens Lexouiense construxit monasterium factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuisse, vt succedentibus sibi vicissim choris continuarentur solennia diuinorum, ita vt ne momentum quidẽ diei ac noctis vacaret à laudibus. Hæc de antiqua dicta sint Benchorẽsis monasterij gloria. Hoc olim destructum à piratis, ob insigne dignitatis antiquæ Malachias veluti quandam replantaturus paradisum amplexus est, & quia multa corpora sanctorum ibi dormirent. Nam vt taceam illa quæ in pace sepulta sunt, ferunt nongentos simul vna die à piratis occisos. Erat quidem ingens loci illius possessio, sed Malachias solo contẽtus loco sancto, totas possessiones & terras alteri cessit. Siquidem à tempore quo destructum est monasterium, nõ defuit qui illud teneret cum possessionibus suis. Nam & cõstituebantur per electionem, etiam & abbates appellabantur, seruantes nomine (etsi nõ re) quod olim extiterat. Cúmque suaderent multi non alienare possessiones, sed totũ simul retinere sibi, non acquieuit paupertatis amator, sed fecit eligi iuxta morem qui eas teneret, loco (vt prædiximus) retento sibi & suis. Et fortassis consultius (vt post apparuit) integrum retinuisset, si nõ magis suæ prospexisset humilitati, quàm paci. Itaque ex mandato patris Imarij assumptis secum decem

H circiter fratribus, veniẽs ad locum cœpit ædificare. Vbi quadam die cum in securi ipse secaret, casu ex operariis vnus illo vibrante in aëra securim, locum incaute occupauit quo ictus destinabatur, & cecidit super spinam dorsi eius, tanto vtique impetu, quanto ille conatu impingere valuit. Corruit ille: accurrere omnes, putãtes aut percussum ad mortem, aut mortuum. Et tunica quidem scissa à summo vsque deorsum, homo vero illęsus inuentus est, tam modice & summatim perstricta cute, vt vix in superficie vestigium appareret. Stabat homo incolumis quem securis prostrauerat, intuentibus & stupentibus qui circunstabant. Vnde & facti alacriores, prõptiores exinde ad opus inuenti sunt. Et hoc initiũ signorum Malachiæ. Porro oratorium intra paucos dies cõsummatum est de lignis quidem leuigatis, sed apte firmiterque contextum, opus Scoticum, pulchrum satis. Et exinde seruitur deo in eo sicut in diebus antiquis, simili quidem deuotione, etsi non pari numero. Præfuit Malachias loco illi tempore aliquanto, patre Imario ita constituente, ipse rector, ipse regula fratrum. Legebant in vita eius quomodo conuersarentur, & ipse ante illos præibat in iustitia & sanctitate coram deo: nisi quod præter instituta communia, multa singulariter faciebat in quibus potius præibat omnes, & aliorum nemo illum poterat ad tam ardua sequi. Eo temporis & eo loci quidam

I infirmabatur: cui assistens diabolus & aperte loquens suggerebat ne vnquam crederet monitis Malachiæ, sed si intraret ad se, cultello eum peteret & occideret. Quo cognito, qui illi ministrabant, ipso infirmo prodente, verbum perferunt ad Malachiam præmunientes. At ille solita arma orationis arripiens, impauidus hostem aggressus, & infirmitatem fugat & dæmonem. Erat autem nomen viro, Malchus. Frater est iste secundum carnem Christiani nostri Mellifontis abbatis: ambo enim superstites adhuc sunt, sibi in spiritu modo germaniores. Nam ille vt liberatus est, cõtinuo non ingratus, loco eodem conuersus ad dominum, habitum simul animúmque mutauit. Et cognouere fratres malignum inuidere bonis eorum: & ædificati sunt facti de reliquo cautiores.

Clericum nomine Michaëlem dysenteria laborantem, & desperate, mittens ei aliquid de mensa sua, eodem loco sanauit. Secundo eundem ipsum grauissima infirmitate correptum & corpore pariter curauit & mente. Illico enim adhæsit deo & Malachię seruo eius, timens ne deterius aliquid sibi contingeret, si denuo ingratus tãto inueniretur & beneficio & miraculo. Et nunc, vt audiuimus, præest cuidam monasterio sito in partibus Scotiæ: & hoc nouissimum omnium quæ ille fundauit. Pro huiusmodi augescebat indies & opinio & congregatio Malachiæ, & grãde ei nomen intus & foris, non tamen re grandius. Nempe ibi demorabatur etiam factus episcopus, quod locus esset vicinus ciuitati.

VACABAT tunc temporis episcopalis sedes in vna ciuitatum, & iam diu vacarat, Malachia nolente assentire. Siquidem ipsum elegerant. Persistentibus tamen illis tandem aliquando cessit, accedente ad vim faciendam mandato magistri sui, necnon & metropolitani. Tricesimo ferme ætatis suæ anno Malachias consecratus episcopus introducitur Connereth, hoc enim nomen ciuitatis. Cùm autem cœpisset pro officio suo agere, tunc intellexit homo dei non ad homines se, sed ad bestias destinatum. Nusquam adhuc tales expertus fuerat in quantacunque barbarie. Nusquã repererat sic proteruos ad mores, sic ferales ad ritus, sic ad fidem impios, ad leges barbaros, ceruicosos ad disciplinã, spurcos ad vitam. Christiani nomine, re pagani. Non decimas, non primitias dare, non legitima inire coniugia, non facere confessiones, pœnitentias nec qui peteret nec qui daret penitus inueniri. Ministri altaris pauci admodum erant. Sed enim quid opus plurium, vbi ipsa paucitas inter laicos propemodum ociosa vacaret? Non erat quod de suis fructificarent officiis in populo nequam. Nec enim in ecclesiis aut prędicãtis vox, aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta domini? Aut cedendum turpiter, aut periculose certandum: sed qui se pastorem & non mercenariũ agnoscebat, elegit stare quàm fugere, paratus & animam suam dare pro ouibus si oportuerit. Et quanquã omnes lupi, & oues nullæ, stetit in medio lu- L
porum pastor intrepidus, omnimodis argumẽtosus quomodo faceret oues de lupis. Monere cõmuniter, secreto arguere, flere per singulos, nũc aspere, nunc leniter cõuenire, prout cuique expedire videbat. In quibus per hæc minus profecisset, cor contritum & humiliatum offerebat pro eis. Quotiẽs noctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione. Et cum venire ad ecclesiam nollent, per vicos & plateas occurrebat inuitis, & circuiens ciuitatem perquirebat anhelus quẽ Christo acquireret. Sed & foris rura & oppida nihilominus sæpius percurrebat cum sancto illo comitatu discipulorũ suorum, qui nunquam deerant lateri eius. Ibat & erogabat, vel ingratis, cœlestis tritici mensuram. Nec vehebatur equo, sed pedes ibat, & in hoc virum se apostolicum probans. Iesu bone quanta passus est pro nomine tuo bellator tuus à filiis sceleratis? quãta sustinuit ab iis ipsis quibus & pro quibus loquebatur bona tibi? Quis digne exprimat in quãtis vexatus, quibus affectus sit cõtumeliis, quibus iniuriis lacessitus, quotiens lassatus inedia, quotiẽs afflictus in frigore & nuditate? Attamen cum iis qui oderunt pacem erat pacificus, instãs nihilominus opportune importune. Blasphematus obsecrabat, iniuriatus opponebat scutum patientiæ, & vincebat in bono malum. Quidni vicisset? Perseuerauit pulsans: & secundum promissionem tandem aliquãdo pulsanti apertum est. Quomodo poterat non sequi quod veritas prænunciauerat secuturum? Dextera domini fecit virtutem: quia os domini locu- M
tum est veritatem. Cessit duritia, quieuit barbaries, & domus exasperãs paulatim leniri cœpit, paulatim correptionem admittere, recipere disciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges, Romanæ introducũtur. Recipiuntur vbiq; ecclesiasticæ consuetudines, contrarię reiiciuntur. Reædificantur basilicę, ordinatur clerus in illis, sacramentorum rite solennia celebrantur. Confessiones fiunt, ad ecclesiam cõueniunt plebes, concubinatus honestat celebritas nuptiarum. Postremo sic mutata in melius omnia, vt hodie illi genti conueniat quod dominus per prophetam dicit: Qui ante non populus meus, nunc populus meus. Contigit post annos aliquot destrui ciuitatẽ à rege Aquilonaris partis Hyberniæ: quia ab Aquilone panditur omne malum. Et forte malum illud bene vtẽtibus bonum fuit. Quis scit enim si tali flagello deus delere voluit mala antiqua populi sui? Istiusmodi Malachias necessitate compulsus & ipse exiit cum turba discipulorũ suorum. Nec ociosus exitus eius. Hac occasione monasteriũ Ibracẽse constructũ est, eunte illo Malachia cum suis numero cẽtum viginti fratribus. Ibi occurrit ei Cormarcus rex, ipse est qui olim regno pulsus sub cura Malachiæ de misericordia dei cõsolationem accepit. Et locus ille situs in regno eius. Gauisus est rex viso Malachia, se & omnia sua exponens ei, & iis qui cum eo erant, vtpote non ingratus nec immemor beneficij. Adducta incõtinenti animalia multa ad vsus fratrum, multa insuper

insuper

A insuper in auro & argento ad sumptus ædificiorum pro regia liberalitate collata. Ipse quoque erat intrans & exiens cum eis sedulus & officiosus, habitu quidem rex, sed animo discipulus Malachiæ. Et benedixit loco illi dominus propter Malachiam, & in breui factus est magnus rebus, & possessionibus, & personis. Vbi velut de nouo inchoans, legem & disciplinam quam aliis imponebat, magis ipse portabat episcopus & magister. Ipse in ordine vicis suæ coquinæ ministerio inseruiebat, ipse fratribus cum recumberet, ministrabat. Inter succedentes sibi inuicem fratres ad cantandum, legendúmve in ecclesia non se præteriri patiebatur, strenue implens & ipse officium loco suo tanquam vnus ex illis. Sanctæ paupertatis non modo participem, sed & principem se exhibebat, ipsius præcipuè super omnes abundantius ęmulator existens.

DVM hæc ita aguntur, contigit infirmari archiepiscopum Celsum, ipse est qui Malachiam in diaconum, presbyterum, episcopúmque ordinauit. Et cognoscens quia moreretur, fecit quasi testamentum, quatinus Malachias deberet succedere sibi, quod nullus videretur dignior qui episcoparetur in sede prima. Hoc præsentibus indixit, hoc mandauit absentibus, hoc specialiter ambobus Mumoniæ regibus & maioribus terræ sancti Patricij auctoritate præcepit. Cuius reuerentia & honore tanquam apostoli illius gentis qui totam patriam conuertisset ad fidem, fides illa in qua B & viuens præfuit, & mortuus requiescit, in tanta ab initio cunctis veneratione habetur, vt non modo episcopi & sacerdotes, & qui de clero sunt, sed etiam regum ac principum vniuersitas subiecta sit metropolitano in omni obedientia, & vnus ipse omnibus præsit. Verũ mos pessimus inoleuerat quorundam diabolica ambitione potentum, sedem sanctam obtentum iri hæreditaria successione. Nec enim patiebantur episcopari nisi qui essent de tribu & familia sua. Nec parum processerat execranda successio, decursis iam in hac malitia quasi generationibus quindecim. Et eo vsque firmauerat sibi ius prauum, imò omni morte puniendam iniuriam generatio mala & adultera, vt etsi interdum defecissent clerici de sanguine illo, sed episcopi nunquam. Denique iam octo exstiterant ante Celsum viri vxorati & absque ordinibus, literati tamen. Inde tota illa per vniuersam Hyberniam, de qua multa superius diximus, dissolutio ecclesiasticæ disciplinæ, censurę eneruatio, religionis euacuatio. Inde illa vbique pro mansuetudine Christiana, sęua subintroducta barbaries, imò paganismus quidam inductus sub nomine Christiano. Nam quod inauditũ est ab ipso Christianitatis initio, sine ordine, sine ratione mutabantur & multiplicabantur episcopi pro libitu metropolitani, ita vt vnus episcopatus vno nõ esset cõtentus, sed singulæ pene ecclesiæ singulos haberent episcopos. Nec mirum. Nam quomodo tam morbidi capitis membra valerent? Pro his Celsus atque huiusmodi malis populi sui vehementer dolens (erat enim vir bonus & timoratus) C curauit omnimodo habere sibi successorem Malachiam, quòd per ipsum confideret posse explantari malè radicatam successionem, qui charus esset omnibus, & quem omnes æmularentur, & dominus erat cum eo. Nec frustratus est à spe sua. Nam illo mortuo substitutus est Malachias, nõ tamen mox, neque id facile. Ecce enim de semine nequam qui occupet locum Mauritius nomine. Is per quinquẽnium fretus potentia seculari incubauit ecclesiæ, non episcopus, sed tyrãnus. Nam vota piorum magis in Malachiam conuenerant. Deniq; suadebant eum subire onus iuxta constitutionem Celsi, sed ille qui omne sublime haud secus, quàm suum præcipitium declinabat, bonam sibi videbatur nactus occasionem excusandi, quod per id temporis introitus eius pacificus esse non posset. Instabãt tam sancto operi & solicitabant omnes, duo potissimum episcopi, Malchus & Gillebertus. Quorum prior ipse est senior Lesmorensis, de quo supra mentio facta est: alter quem aiunt prima functum legatione apostolicæ sedis per vniuersam Hyberniam. Qui triennio iam decurso in hac præsumptione Mauricij, & Malachiæ dissimulatione, non ferentes vltra ecclesiæ adulterium, dedecus Christi, conuocatis episcopis & principibus terræ vno spiritu adeunt Malachiam parati vim facere. At ille renuere primum, prætendere siquidem difficultatem rei, nobilis illius prosapiæ multitudinem, D fortitudinem, ambitionẽ, multũ esse ad se pauperculum opponere se tot, tantis, talibus, taliter radicatis, qui iã annos ferme ducentos quasi hæreditate possedissent sanctuarium dei, & nunc quoque id præoccupassent, non posse illos extirpari nec cum mortibus hominum quidem, sua nõ interesse fundi humanum sanguinem occasione sui: postremo iunctum se sponsæ alteri, quam dimittere non liceret. Verum illis ecõtra instantibus, & clamãtibus, quia à domino sermo egressus est, sed & tota auctoritate iubentibus subire onus, atq; intentantibus anathema, ad mortẽ (inquit) ducitis me, sed obedio spe martyrij, hac tamen cõditione, vt si iuxta fidem vestram res in melius cedat, & vindicet sibi deus suam hæreditatem à diripientibus eam, tunc demum omnibus consummatis, & ecclesia pacem habente, liceat redire ad priorem sponsam meã, & amicam de qua rapior paupertatem, & pro me illic alium substituere, qui tunc forte repertus idoneus fuerit. Nota lector virtutem viri, & animi puritatem, nec honorem scilicet affectantis, nec formidantis mortem pro Christi nomine. Quid hoc animo purius, quídve fortius, vt se exponens periculo & labori, alteri fructum cedat ipsam in loco principatus securitatem & pacem? Facit hoc, cum liberum sibi ex pacto retinet reditum ad paupertatem, pace & libertate ecclesiæ restituta. Spondentibus illis demum acquieuit voluntati E eorum, vel potius dei, à quo sibi iam olim præostẽsum recordabatur, quod de se modo dolebãt fieri. Nempe iam ægrotante Celso apparuit Malachiæ, & quidẽ longe posito & nescienti mulier proceræ staturæ & reuerendi vultus. Percunctanti quænam esset, responsum est esse vxorem Celsi. Quæ tradẽs ei virgam pastoralem quam manu tenebat, disparuit. Paucis decursis diebus Celsus moriens misit baculum suum Malachiæ tanquam sibi successuro: quẽ vt vidit, agnouit ipsum esse quem viderat. Huius præcipue recordatio visionis terruit Malachiam, ne si quod diu satis dissimularat, vltra renueret, diuinæ iam videretur resistere volũtati. Veruntamen ciuitatem non intrauit, quandiu ille incubator vixit, ne hac occasione contingeret mori quenquam ex his, quibus vitam magis ministraturus veniebat. Ita per biẽnium (nam id temporis superuixit ille) agens extra vrbem strenue in vniuersa prouincia opus episcopale exercuit. Illo igitur celeri morte facto de medio, rursum Nigellꝰ quidã, imò vero nigerrimus sedẽ præripuit. Et in hoc animæ suæ Mauricius adhuc viuens prouiderat, vt hunc haberet hæredem, in quo qui damnãdus exibat, operibus adiicere dãnationis persisteret. Erat enim & ipse ex dãnata progenie cognatus Mauricij. Cæterum rex & episcopi, & fideles terræ nihilominus conuenerunt vt intro ducerent Malachiam. Et ecce concilium malignantiũ ex aduerso. Quidam de filiis Belial promptus ad malitiam, potens F in iniquitate, sciẽs locum vbi pariter conuenire decreuissent, multis aggregaris sibi, latẽter vicinum occupat collem eminentem è regione, vnde illis tractantibus alia, repentino impetu super incautos irruerent, & interficerent innocentes. Condixerant enim etiam regem cum episcopo trucidare, vt non esset qui vindicaret sanguinem iustũ. Res innotuit Malachiæ, & intrans ecclesiam (erat enim prope) eleuatis manibus orauit ad dominum. Et ecce nubes & caligo, sed & tenebrosa aqua in nubibus aëris, diem verterunt in noctem. Fulgura quoque & tonitrua & horribilis spiritus procellarum diem vltimum minitantur, vicináque elementa intentãt omnia mortem. Et vt scias lector quòd oratio Malachiæ cõcussserit elementa, solos intercepit tempestas qui quærebãt animam eius, solos turbo tenebrosus inuoluit, qui parauerant opera tenebrarum. Denique ipse qui princeps extiterat tanti mali fulmine percussus interiit cum tribus aliis: & fuere consortes mortis, qui fuerant participes sceleris. Quorũ sequenti die inuenta sunt corpora semiusta & putrida, hærentia ramis arborum, vbi quemq; spiritus eleuans allisisset. Alij quoque tres semiuiui inuenti sunt, cæteri omnes circunquaq; dispersi. Illos autem qui cum Malachia ierãt, quanuis proximos loco tempestas omnino nõ tetigit, nec quicquam molestiæ intulit. In facto isto recens capimus experimentũ veritatis verbi illius, quia oratio iusti penetrat cœlos. Sed & nouum antiqui exemplum miraculi, quo olim tota Ægypto versante in

 tenebris,

G tenebris, solus Israël in lumine mansit, dicente scriptura: *Exo.10.f* Vbicunque Israël erat, lux erat. Huc mihi accurrit, & factum sancti Heliæ, nunc quidem ab extremis terræ nubes & pluuias educentis, nunc vero super blasphemos euocātis ignem de cœlo. Et modo de simili clarificatus est deus in seruo suo Malachia.

ANNO ætatis suæ tricesimooctauo pauper Malachias pulso incubatore intrauit Ardinacha pontifex & metropolitanus totius Hyberniæ: rege vero cæterísque qui introduxerant eum, ad propria remeantibus, ipse remanet in manu dei, & remanent illi foris pugnæ, intus timores. Nam ecce viperea soboles frendens & vociferans se exhæredari, tota se intus & foris suscitat aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Porro Nigellus videns sibi imminere fugam, tulit secum insignia quædam ædis illius, textum scilicet euangeliorum, qui fuit beati Patricij, baculúmque auro tectum, & gemmis preciosissimis adornatum, quem nominant baculum Iesu, eo quòd ipse dominus (vt fert opinio) cum suis manibus tenuerit atque formauerit. Et hæc summæ dignitatis & venerationis in gente illa. Nēpe notissima sunt celeberrimáque in populis, atque in ea reuerentia apud omnes, vt qui illa habere visus fuerit, ipsum habeat episcopum populus stultus & insipiēs. Ibat homo gyrouagus, & alter satanas circuibat terram, & perambulabat eam, insignia sacra circunferens. Quæ vbique ostentans, vbique eorum gratia H receptabatur, concilians sibi per hæc animos omnium, & à Malachia quoscunque potuisset auertens. Hæc ille. Erat autem princeps quidam de potentioribus iniquæ progeniei, quem rex priusquam ciuitatem exiret, iurare coegerat pacem tenere episcopo, acceptis ab eo insuper obsidibus multis. Is post regis exitum nihilominus ciuitatem ingressus cōsilium habuit cum propinquis & amicis quomodo sanctum dolo tenerent, & occiderent. Timebant vero plebem. Et cōiurantes in necem Malachiæ constituere locum & diem, & traditor dedit eis signum. Ipso die cum vespertina iam solennia in ecclesia celebraret antistes cum vniuerso clero & multitudine populi, mittit ad ipsum nequam ille in verbis pacificis in dolo, rogans quatinus ad se dignetur descendere, vt faciat pacem. Respondentibus qui assistebant, ipsum potius ad episcopum debere venire, ecclesiam esse competētiorem locum firmandæ pacis: (siquidem præsenserāt dolum) subiungunt qui missi erant, hoc tutum nō esse principi, timere eum capiti suo, nec se credere turbis quæ se ante hos dies causa episcopi propemodum interemissent. Cōtendentibus in hūc modum illis quidem vt iret, istis vero ne iret: episcopus cupidus pacis, & mortis non timidus, finite (inquit) fratres, finite me imitari magistrum meum. Sine causa sum Christianus, si Christum non sequor. Forte flecto humilitate tyrannum: & I si non, vinco tamen exhibēs oui pastor, sacerdos laico, quod mihi ille debuerat. Vos quoque quod in me est, non parum ædifico exemplo tali. Quid enim si contingat occidi? Nō recuso mori, vt vos vitæ ex me teneatis exemplum. Oportet episcopum (vt ait episcoporū princeps) non dominari in clero, sed formam fieri gregis. Haud aliam sane formam, quàm ab illo accepimus qui humiliauit semetipsum factus obediēs vsque ad mortem. Quis mihi det hanc relinquere filiis signatam sanguine meo? Experiemini certe an sacerdos vester digne satis à Christo didicerit mortem non timere pro Christo. Et surgens cœpit ire flentibus cunctis, & supplicantibus ne tantum cuperet pro Christo mori, vt tantum Christi gregem desolatum relinqueret. Verum ille totam spem suā ponens in domino, tota alacritate perrexit, tribus tantum comitatus discipulis paratis mori cū eo. Qui vt calcato limine domus, repēte se medio intulit armatorum, scuto fidei ipse munitus: concidere facies omnium, quia pauor irruit super eos, *Psal.26.a* ita vt dicere posset episcopus: Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Hoc verbum verum est. Videres hostiam stantem, carnifices ferro armatis manibus vndique circunstantes, & qui immolaret non erat. Putares stupere lacertos, sic non fuit qui extenderet manum. Nam & is quoq; qui caput malitiæ videbatur, assurgit ei potius, quàm insurgit. Vbi quæso signū ô homo quod dederas in mortem pontificis? Hoc magis honoris signū, quàm mortis indicium. Deferre est hoc, non mortem inferre. Res mira. Pacem offerunt, K qui necem parauerant. Nō est quod abnuat, qui & vitæ periculo quæsierat eam. Itaque facta est pax, & tam firma, vt ab illa die hostem sacerdos non modo pacatum habuerit, sed subditum, sed deuotum. Quo audito fideles quiq; gauisi sunt, quod non modo saluatus sit sanguis innoxius in die illa, sed & nocentium multorum animæ Malachiæ meritis euaserint ad salutem. Et apprehendit omnes circunquaque timor, audiētes quomodo duos inimicorū eius qui viderētur ferociores & fortiores in generatione sua, sic subita virtute ꝓstrauit deus, istum loquor qui in manibus est, & eū de quo superius dixi. Alterū enim terribiliter mulctatū in corpore, alterū misericorditer mutatum in corde, ambos mirabiliter cōprehendit in consiliis quæ cogitabant. His ita peractis cœpit iam in ciuitate episcopus tota libertate disponere & ordinare de omnibus pertinentibus ad ministerium suum, nō tamen sine continuo discrimine vitę suę. Nam etsi iam nemo qui palam noceret, ab insidiantibus tamen nec locus satis tutus episcopo erat, nec tempus feriatum. Et deputati sunt ei viri armati ad custodiam die ac nocte, sed ille magis in domino confidebat. Fuit vero consilium, præfatum schismaticum insequi, eo quod seduceret multos ex insignibus quæ ferebat, suadēs omnibus se episcopum esse debere, & sic solicitās plebes aduersus Malachiam, atq; ecclesiæ vnitatē. Et fecit sic. Et sine difficultate ita in breui vniuersas sepiuit vias eius, per gratiā sibi à domino datam, L & quam habebat ad omnes, vt malignus ille coactus sit dare manus, reddere insignia, & quiescere de reliquo in omni subiectione. Ita Malachias, licet per multa pericula & labores, prosperabatur indies & confortabatur, magis ac magis abundans in spe & virtute spiritus sancti.

Nec modo malefactores sed & detractores Malachiæ corripuit deus. Quidam, verbi gratia, gratiam habens principum & potentum, etiam ipsius regis quod esset adulator & garrulus & potens in lingua, fauebat per omnia aduersariis Malachiæ, & procaciter tuebatur partem eorum. Sancto vero & præsenti resistebat in facie, & detrahebat absenti, irreuerēter occurrens ei in omni loco, maximéque vbi celebrioribus illum sciret interesse conuentibus. Sed cito digna linguæ procacis mercede donatus est. Intumuit & cōputruit lingua maledica, vermibus ex ea scatentibus, & diffluentibus toto ore blaspemo. Quos per septem ferme dies incessanter vomens, tandem cum illis miseram expuit animam. Loquente coram aliquando Malachia & populum exhortāte, mulier quędam infœlix ausa est interrumpere sermonē clamoribus improbis, non deferens sacerdoti & spiritui qui loquebatur. Erat autem de progenie impia, & spiritum habens in naribus, blasphemias contumeliásque euomebat in sanctum, dicens hypocritam, & inuasorem alienæ hæreditatis, sed & caluitiei illius improperans. M At ille nihil respondit ei, sicut erat verecundus & mitis, sed dominus respondit pro eo. Versa illa in insaniam est, domino iudicante, & crebris vocibus clamitans se suffocari à Malachia, morte demū horrenda luit peccatum blasphemiæ. Sic misera assumens aduersus Malachiā improperium Helisæi, vere illum sibi alterum experta est Helisæum. Porro quia causa pestilentiæ cuiusdam ortæ in ciuitale multitudinem cleri, & populi solenniter cū memoria sanctorum tunc foras eduxerat: ne hoc quidem prætereundum, quòd orante Malachia pestilentia illico conquieuit. Ex hoc iam qui mutiret aduersus eum non fuit dicentibus qui de semine Chanaam sunt: Fugiamus Malachiā, quia dominus pugnat pro eo. At sero istud, quia zelus domini vbique occurrens eis, persecutus est eos vsq; ad internecionem. Quomodo intra paucos dies periit memoria eorū cum sonitu? Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerūt, perierūt propter inquietatem suam? Grande hodiéque miraculum facit tā velox generationis illius deletio, his præsertim qui eorum nouerant superbiam atque potentiam. Multa quidem & alia signa fuere quibus deus glorificauit nomē suum, & seruū suum inter sudores & pericula confortauit. Quis digne commemoret? Non tamen omnia præterimus, & non sufficimus ad omnia. Propter seriem autem narrationis, ne impediatur, aliqua quæ dicturi sumus, reseruamus in finem.

A IGITVR Malachias intra triennium reddita tribulatione superbis, & libertate ecclesiæ restituta, pulsa barbarie & reformatis vbiq; moribus Christianæ religionis, vidēs omnino in pace esse, cœpit cogitare & de sua pace. Et memor propositi sui, constituit pro se Gelasium virum bonum & dignum tali honore conniuentibus clero & populo, quin potius sustinentibus propter pactum. Nam alias, durum visum omnino. Quo consecrato, regibúsque ac principibus attentius commendato, ipse clarus miraculis & triumphis ad suam parœciam redit. Non tamen Connereth, & audi causam dignam relatu: Diœcesis illa duas fertur habuisse antiquitus episcopales sedes, & duos extitisse episcopatus. Id visum melius Malachiæ. Itaque quos ambitio conflauit in vnum, Malachias reuocauit in duos, partem alteri episcopo cedens, partem retinens sibi. Et propterea non venit Connereth, quòd in ea iam episcopū ordinasset, sed Dunum se contulit, disterminans parœcias sicut in diebus antiquis. O purum cor, ô oculum columbinum. Locum tradidit nouo episcopo qui videretur paratior, principalior haberetur, locum in quo sederat ipse. Vbi sunt qui de terminis litigāt, pro vno viculo perpetes adinuicem inimicitias exercentes? Nescio si quod genus hominum magis quàm istos antiquum vaticinium tangat: Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminos suos. Sed hæc alias.

B MALACHIAS factus Dunensis episcopus, confestim more suo curauit asciscere ad solatium sibi de filiis suis conuentum regularium clericorum. Et ecce rursus accingitur quasi nouus Christi tyro ad spirituale certamen, rursus induitur arma potentia deo, sanctæ paupertatis humilitatem, rigorem disciplinæ cœnobialis, ocium contemplandi, orandi assiduitatem. Quæ tamen omnia voto magis valuit diu tenere quàm actu. Etenim vniuersi confluebant ad eum, nec modo mediocres, sed & nobiles & potentes illius se sapientiæ & sanctitati instruendos, corrigendos ac regendos committere festinabant. Et ipse interdum ibat & exibat seminare semen suum, disponens & decernens tota auctoritate de rebus ecclesiasticis tanquam ex apostolis vnus. Et nemo illi dicebat, In qua potestate hæc facis? videntibus cunctis signa & prodigia quæ faciebat, & quia vbi spiritus domini, ibi libertas. Visum tamen sibi non tutè satis actitari ista absque sedis apostolicæ auctoritate, & Romam proficisci deliberat: maximéque quod metropolicę sedi deerat adhuc & defuerat ab initio pallij vsus, quod est plenitudo honoris. Et visum est bonum in oculis eius si ecclesia pro qua tantū laborarat, quē hactenus non habuerat, suo acquireret studio & labore. Erat & altera metropolica sedes quam de nouo constituerat Celsus, primæ tamen sedi, & illius archiepiscopo subdita tanquā C primati, & huic quoque optabat nihilominus pallium Malachias, confirmaríque auctoritate sedis apostolicæ prærogatiuam, quam beneficio Celsi adipisci meruerat. Innotescente proposito displicuit fratribus, necnon & magnatibus, & populo terræ. Omnes enim intolerabilem sibi iudicabant tam diutinam omnium pij parentis absentiam, & quod metuerēt de morte ipsius. Contigit interea mori germanum eius, Christianum nomine, virum bonum, plenum gratiæ & virtutis. Episcopus erat, illi quidem secundus in celebri opinione, sed vitæ sanctimonia & iustitię zelo forte non impar. Huius decessus magis terruit vniuersos, & discessum Malachiæ reddidit molestiorem. Dicebant autem nullo modo assentiendum vnici peregrinationi patroni, vt non desoletur omnis terra, si duabus tantis columnis sub vno momento temporis destituatur. Ergo omnes pariter contradicunt. Et vim faciebant, cum ille diuinam vltionē minatus est. Non tamen destitere illi, nisi missa sorte, prius dei voluntas super hoc interrogaretur. Prohibente illo nihilominus mittunt, sed illa pro Malachiæ parte ter respondisse inuenta est. Nec enim vna contēti vice fuere cupidi retinendi eum. Demum cedentes dimittunt illum, non tamen sine ploratu & vlulatu multo. Sed ne quid imperfectum relinqueret, tractare cœpit quomodo defuncti fratris semen suscitaret. Et accersitis ad se tribus discipulis suis, anxius æstuabat quisnam dignior ad hoc opus siue vtilior videretur. Et diligenter intuitus singulos: tu, inquit, ô Edane (sic enim vocabatur vnus) suscipe onus. Illo cunctante & flente, ne timeas, ait, tu enim mihi à domino designatus es, quia annulum aureum quo despōsandus es, iam nūc præ- D uidi in digito tuo. Acquieuit ille, & Malachias eo consecrato proficiscitur. Cúmque egressus de Scotia peruenisset Eboracum, sacerdos quidā Sycarus nomine intuitus eum agnouit. Nec enim faciem eius viderat ante, sed cum haberet spiritū prophetiæ, reuelatum fuerat ei iampridem de illo. Et tūc incunctanter circunstantibus digito eum demonstrans, Hic est (inquit) de quo dixeram, quia de Hybernia sanctus veniet pontifex, qui scit cogitationes hominum. Sic non potuit latere lucerna sub modio, prodente eā per os Sycari spiritu sancto, qui illam accēderat. Nam & multa secreta de esse suo suorúmque dicta sunt ei à Sycaro, quæ ita esse vel fuisse omnia recognouit. Sed & sociis Malachiæ percūctantibus de suo reditu, respondit Sycarus incunctanter, quod post rei probauit euentus, paucos videlicet admodum de numero illo cum episcopo redituros. Illi audito hoc suspicati sunt mortem, sed deus aliter adimpleuit. Nempe rediens ab vrbe quibusdam apud nos, quibusdam & in aliis locis ad discendam conuersationis formam relictis, iuxta verbum Sycari cum paucis admodum repatriauit. Hæc de Sycaro. In ipsa vrbe Eboracensi accessit ad eum vir nobilis secundum seculum Vvalleluus nomine, tunc prior in Kyrkehā regularium fratrum, nunc vero monachus & monachorum pater in Mailros monasterio ordinis nostri, qui deuotus Malachiæ se orationibus satis humiliter cōmendauit. E Is aduertens multos habere episcopum socios, & equos paucos, (nam præter ministros & clericos alios, quinq; cum eo erant presbyteri, & equi nō nisi tres) obtulit ei suum quo ipse vehebatur, hoc solum dolere se inquiens quòd esset runcinus dure portans. Et addit: Libentius dedissem si melior fuisset: sed si dignamini, ducite qualemcunque vobiscū. Et ego (ait episcopus) eo libentius accipio quo prædicas viliorem, quia non potest mihi vile esse quicquid tam preciosa voluntas obtulerit. Et conuersus ad suos, hunc (inquit) sternite mihi, quia commodus satis & sufficiens erit in longum. Quo facto ascendit, & primo quidem durum, vt erat, sentiens, postmodū mira mutatione valde commodum sibi & suauiter ambulantem inuenit. Et ne caderet super terram de sermone quem dixerat, vsque ad nonum annum quo mortuus est ipse, nō defecit ei, factus optimus & preciosissimus palefridus. Quódque euidentius miraculum cernentibus fecit, de sub nigro cœpit albescere, & non multo post vix inueniebatur albior illo. Mihi quoque in via hac datum est videre virum, & in eius visu & verbo refectus sum & delectatus sum sicut in omnibus diuitiis, & ego vicissim, peccator licet, inueni gratiam in oculis eius extūc & deinceps vsque ad obitum ipsius, sicut in procemio præfatus sum. Ipse etiam dignatus diuertere ad Claræuallem, visis fratribus compunctus est, & illi non mediocriter ædificati in præsentia & sermone eius. Et acceptās locum F & nos, atque intimis visceribus colligens, valedixit nobis, & abiit. Qui transalpinans cum venisset Iporiam ciuitatem Italiæ, hospitis sui paruulum filium qui male habens moriturus erat continuo sanauit.

ERAT tunc temporis in sede apostolica fœlicis memoriæ Innocentius secundus papa, qui eum benigne suscepit, humanè satis illi super longa peregrinatione compassus. Et primo quidem Malachias quod altius infixerat animo, cum multis lachrymis implorabat, licere sibi viuere & mori in Clareualle permissu & benedictione summi pontificis. Et petiit hoc non oblitus ad quod venerat, sed affectus quo venerat desiderio Claræuallis. Non autem obtinuit, quòd vir apostolicus lucris potius vberioribus aucupandum decerneret. Nec tamen omnino frustratus est à desiderio cordis sui, cui mori ibi, etsi non viuere, donatum est. Mensem integrum fecit in vrbe, loca sancta perambulans & frequentans causa orationis. Cúmque per id temporis sæpe ac diligenter ab eo & ab iis qui cum eo erant summus pontifex inquisisset esse patriæ, mores gentis, statum ecclesiarum, & quanta in terra deus per eum operatus fuisset; paranti iam repatriare commisit vices suas, per vniuersam Hyberniam legatum illum constituens. Significatum siquidem erat ei ab episcopo Gilleberto (qui vt supra memorauimus, tunc legatus ex-

G titerat) quòd iam non posset præ senio & debilitate corporis villicare. Post hæc petit Malachias confirmari nouæ Metropolis constitutionem, & vtriusque sedis pallia sibi dari. Et confirmationis quidé priuilegium mox accepit: de palliis autem oportet, ait summus pontifex, solennius agi. Conuocatis episcopis & clericis & maioribus terræ celebrabis generale concilium, & sic cõniuentia & communi voto vniuersorum per honestas personas requiretis pallium, & dabitur vobis. Deinde tollēs mitram de capite suo, imposuit capiti eius, sed & stolam cum manipulo dedit illi quibus vti inter offerendũ solebat. Et salutatum in osculo pacis dimisit eum apostolica fultum benedictione & auctoritate. Qui reuertens per Claramuallem suam secundam nobis largitus est benedictionē. Et alta suspiria trahens quòd non liceret sibi pro suo desiderio remanere, hos, inquit, interim pro me oro vt retineatis, qui à vobis discant quod nos postmodum doceāt. Et infert: Erunt nobis in semen, & in semine isto benedicētur gentes, & illæ gētes quæ à diebus antiquis monachi quidem nomen audierunt, monachum non viderunt. Et dimissis quatuor à latere suo, abiit. Qui probati & digni inuenti, monachi facti sunt. Post aliquod tempus cum iam sanctus esset in terra sua, misit alios, & factum est de illis similiter. Quibus per aliquātum tempus instructis & eruditis corde in sapientia, dato eis in patrem sancto fratre Christiano qui erat vnus ex ipsis, emisimus eos, adiungentes de nostris quāti sufficerent ad numerum abbatiæ. Quæ concepit & peperit filios quinque, & sic multiplicato semine augescit indies numerus monachorũ, iuxta desideriũ & vaticinium Malachiæ. Nunc iam repetamus ordinē narrationis. Malachias profectus à nobis prospere peruenit Scotiam. Et inuenit Dauid regem, qui adhuc hodie superest, in quodam castello suo, cuius filius infirmabatur ad mortem. Ad quē ingressus honorifice à rege susceptus & humiliter exoratus vt sanaret filium suum, aqua cui benedixit, aspersit iuuenem, & intuēs in eum ait: Confide fili, non morieris hac vice. Dixit hoc, & die sequenti dictũ secuta est sanitas, sanitatem letitia patris, clamor & strepitus totius exultantis familię. Exiit sermo ad omnes: nec enim quod in domo regia & regis accid erat filio, latere potuit. Et ecce vbique resultās gratiarum actio, & vox laudis, tum pro salute domini, tum pro miraculi nouitate. Henricus est iste, nam viuit adhuc vnicus patris sui, miles fortis & prudēs, patrissans (vt aiunt) insectando iustitiam & amorem veri. Et amauit vterque Malachiam quandiu vixit, tanquam qui illum à morte reuocasset. Rogabant eum manere per aliquot dies, sed ille declinans moram non sustinuit, & mane carpebat iter.

H

Transeunti igitur per villam nomine Crugeldum, occurrit puella muta. Orante illo solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Dehinc villam ingrediens quam nominãt ecclesiam sancti Michaëlis, oblatam sibi mulierem phreneticam & vinctam funibus coram omni populo curat, & dimissa incolumi proficiscitur. Perueniēs vero ad portum Lapasperi, transitũ ibi per aliquot dies pręstolabatur, sed mora minime transiit ociosa. Construitur interim de virgis in septem textis oratorium, ipso iubente, ipso operante pariter. Cõsummatum circundedit vallo, atque interiacens spatium in cœmiterium benedixit. Sane merita benedicētis, miracula satis declarant, quæ vsque hodie ibi actitari feruntur. Inde est quòd de finitimis locis infirmos & male habētes illo portare consueuerunt, & sanantur multi. Mulier totis dissoluta membris, plaustro vecta illuc, pedibus suis remeauit domũ, vna duntaxat nocte nō frustra in loco sancto præstolata misericordiam domini. Alia quædam ibidem pernoctabat in oratione, quam forte reperiens solam homo barbarus accensus libidine, & sui minime cõpos, irruit rabiosus in eam. Cõuersa illa & tremefacta suspiciēs aduertit hominem plenum diabolico spiritu: heus tu, inquit, miser quid agis? Considera vbi es, reuerere hæc sancta, defer deo, defer seruo eius Malachiæ, parce & tibiipsi. Non destitit ille furiis agitatus iniquis. Et ecce (quod horribile dictu est) venenatum & tumidum animal quod buffonem vocant, visum est reptās exire de inter fœmora mulieris. Quid plura? Terrefactus resiliit homo, & datis saltibus festinus oratorio exiliit. Ille confusus abscessit, & illa intacta remansit, magno quidem & dei miraculo

I

& merito Malachiæ. Et pulchrè operi fœdo & abominando fœdum interuenit & abominabile monstrum. Non prorsus aliter decuit bestialem extingui libidinem, quàm per frigidissimum vermem, nec aliter temerarium frænari ausum, frustrari conatum, quàm per vilem inutilémque bestiolam. Et hæc loco isto sufficiant, pauca de pluribus. Nunc iam reliqua prosequamur. K

ASCENDIT Malachias nauem, & prospere nauigans applicuit monasterio suo Benchorensi, vt primi filij primam reciperent gratiam. Quid animi putas gessisse illos sano de via tam longa recepto patre, & illo patre? Nec mirum si se tota in gaudium effuderunt viscera eorum in reditu eius, quando & exteris circunquaque gentibus incredibilem mox lætitiam velox rumor inuexit. Denique de ciuitatibus & castellis & vicis occurrunt ei, & quocunque diuertat, suscipitur exultatione vniuersæ terræ. Veruntamen non sapit honor, opus exercetur legationis. Multis in locis celebrantur conuentus multi, ne qua regio seu portio regionis legationis fructu & vtilitate fraudetur. Seminatur super omnes aquas, non est qui se abscondat ab opera solicitudinis eius. Non sexus, non ætas, non conditio, non professio reputatur. Vbique semen spargitur salutare, vbique intonat tuba cœlestis. Vbique discurrit, vbique irrumpit euaginato gladio linguæ ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Terror eius super facientes mala. Clamat iniquis, nolite iniquè agere: & delinquentibus, nolite exaltare cornu. Religio vbique plantatur, propagatur, fouetur. Oculi eius super eos, & cura eius ad necessitates eorum. In conciliis quæ passim celebrantur, repetuntur antiquæ traditiones, quas tamen bonas fuisse constiterit, abolitas vero negligentia sacerdotum. Nec modo vetera instaurantur, cuduntur & noua. Et quæcunque promulgauerit, tāquam cœlitus edita acceptantur, tenentur, scripto mandātur ad memoriam posteriorum. Quidni cœlitus missa crederentur, quæ tot cœlestia confirmant miracula? Et vt fidem dictis faciam, perstringam nonnulla paucis. Quis enim cuncta enumeret? Quanquã libērius fateor imitandis immorer, quàm admirandis. Et meo quidē iudicio primum & maximum miraculum quod fecit ipse erat. Vt enim taceam interiorem hominē eius cuius pulchritudinem, fortitudinem, puritatem satis indicabant mores ipsius & vita: ipsum exteriorem ita vno semper modo ipsoque modestissimo & decētissimo gessit, vt nil prorsus appareret in eo quod posset offendere intuentes. Et quidē qui non offendit in verbo, ille perfectus est vir. At vero in Malachia quis vnquam etiam si curiosius obseruarit, deprehēdit ociosum non dico verbum sed nutum? Quis manũ pedémve mouentem frustra? Imò quid non ædificans in eius incessu, aspectu, habitu, vultu? Denique vultus hilaritatem nec fuscauit mœror, nec leuigauit risus. Totum in eo disciplinatum, totum insigne virtutis, perfectionis forma. Per omnia serius, sed non austerus. Remissus interdum, dissolutus nunquam. Negligens nihil, etsi pro tempore multa dissimulans. Quietus sæpe, sed minime aliquando ociosus. A die primo conuersionis suæ vsque ad extremum vitæ suæ sine proprio vixit. Non seruos, non ancillas, non villas, non viculos, nō denique quicquam redituum ecclesiasticorum secularium ve vel in ipso habuit episcopatu. Mensæ episcopali nihil prorsus constitutum vel assignatum vnde episcopus viueret. Nec enim vel domum propriam habuit. Erat autem pene incessanter circuiens parœcias omnes euangelio seruiens, & de euangelio viuens, sicut constituit ei dominus, dignus est, inquiens operarius mercede sua. Nisi quòd frequentius ipsum euangelium sine sumptu ponens, de laboribus suis suorúmque ferebat, vnde se & alios qui secum laborabant in opere ministerij, sustentaret. Porro si interdum quiescere oporteret in sanctis hoc faciebat locis quæ ipse per Hyberniã sparserat vniuersam. Apud quos vero moram facere libuisset, illorum se conformauit moribus & obseruantiis, cõmuni contentus vita & mensa. Non fuit in victu, non fuit in vestitu in quo potuisset Malachias dignosci inter cæteros fratres, intantum cum maior esset, humiliauit se in omnibus. Denique cum exiret ad prædicãdum, cum peditibus pedes & ipse ibat: episcopus & legatus. Forma apostolica hæc, & inde magis

L *Psal. 74.*

Iacob. 3.

M

mira

A mira in Malachia, quo rara nimis in aliis. Verus profecto apostolorum hæres est iste, qui talia agit. Sed aduertere est quomodo diuidat hæreditatem cum fratribus suis, æquè nepotibus apostolorum. Illi dominantur in clero, iste dum esset liber ex omnibus, omnium se seruum fecit. Illi aut non euangelizantes manducant, aut euangelizant vt manducent. Malachias imitans Paulum manducat vt euangelizet. Illi fastum & quæstum æstimant pietatem: Malachias hæreditate vēdicat sibi opus & onus. Illi fœlices se credūt si dilatauerint terminos suos: Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi cōgregant in horrea, & dolia replent, vnde onerent mēsas: Malachias colligit in deserta & solitudines vnde impleat cœlos. Illi cum accipiant decimas & primitias & oblationes, insuper & de Cæsaris beneficio telonia, & tributa, & alios reditus infinitos, solliciti sunt nihilominus quid manducent aut quid bibant: Malachias nihil horum habens, multos tamen locupletat de promptuario fidei. Illis nec cupiditatis nec sollicitudinis vllus est finis: Malachias cupiens nihil, non nouit tamen cogitare de crastino. Illi à pauperibus exigunt quod dēt diuitibus: iste sollicitat diuites pro pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacuant subditorum: iste pro peccatis eorum altaria cumulat votis hostiisque pacificis. Illi alta palatia erigunt, turres ac mœnia ad cœlos leuant: Malachias non habēs vbi caput reclinet, opus facit euangelistæ. Illi equos ascen-
B dunt cum turba hominum gratis manducantium panem, & non suum: Malachias septus sanctorum fratrum collegio pedes circuit portans panes angelorum quibus satiet animas esurientes. Illi plebes ne agnoscunt quidem: iste erudit. Illi potentes & tyrannos honorant: iste punit. O virum apostolicū quem tot & talia nobilitant signa apostolatus sui. Quid ergo mirum si mira est operatus sic mirabilis ipse? Imò vero non
Psal.76. ipse, sed deus in ipso. Alioquin, tu es deus (inquit) qui facis mirabilia.

ERAT mulier in ciuitate Culratim dæmonium habens. Vocatus est Malachias, orat pro addicta, vrget inuasorem, exit. Sed nondum exsaturata nequitia eius, miseram inuadit mulierculam quæ forte prope assisteret. Et Malachias: Non ad hoc, inquit, tibi illam tuli, vt hanc peruaderes, exi & ab ea. Paret, sed repetit priorem, à qua denuo pulsus, recurrit in alteram. Ita per aliquod spatiū alternatim vexabat illas, hincinde refugiens. Tunc sanctus indignans sibi illudi à dæmone, colligensque spiritum infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduersarium ab vtraque fugauit, & quidem non minus vexatum his quas vexauerat ipse. Cæterum quod moram fecit sancto, non putes lector fuisse virtutis eius, sed dispensationis diuinæ, vt videlicet ex hoc manifestior fieret & maligni præsentia, & victoria Malachiæ.
C Denique audi quid alibi fecerit, non autem per præsentiam suam. Et vtique potuit præsens, quod absens valuit. In regione aquilonaris partis Hyberniæ iacebat infirmus in domo, nec dubium quin dæmonum maleficio. Nam quadā nocte audiuit eos loquentes, dicentes alter ad alterum: Vide ne miser iste hypocrita illius stratum straménve contingat, & sic effugiat manus nostras. Cognouit homo quòd Malachiā loquerentur, quem non multo ante in eadem domo meminerat pernoctasse, & adhuc stramen in loco. Sumptaq; fiducia & quo potuit conatu cœpit repere debilis corpore, sed fide fortis. Et ecce in aëre clamor & vociferatio: Prohibe eum prohibe, retine eum, retine, amittimus prædam. Verū is quē portabat fides & desideriū euadendi, quanto plus clamabant illi, tanto magis genibus manibusque nitens ad remedium festinabat. Et perueniens ascendit lectulum, volutatur in stramine, audit vlulatum plangentium, Heu heu, ipsi nos prodidimus, decepti sumus, euasit. Et dicto citius recessit ab eo dæmonum terror & horror quem patiebatur, & omnis pariter ægritudo. In Lesmor ciuitate homo à dæmonio vexatus per Malachiam liberatus est. Item transeunti aliquando Planginiam oblatus illi infans habens dæmonium, sanus relatus est.

In regione eadem ligatam funibus phreneticam solui iussit, & in aqua quam benedixit lauari. Lota est, & sanata. Alteram quoq; in Saballo regione Vlydiæ membra propria dentibus laniantem, orando & tangendo curauit. Amentē hominem multa prædicentem futura, amici & propinqui adducūt D
ad dei hominem vinctum funibus fortiter, quòd fortem ad nocendum rabies ipsa fecisset, & terribilem valde. Orat Malachias, & incontinenti æger sanatur & soluitur. Factum est hoc, loco quodam cuius nomen tacemus, quòd nimis barbarum sonet, sicut & alia multa. Alio tempore in prefata ciuitate Lesmor puellam mutam parentes eius in media platea offerunt transeunti cum multa supplicatione rogantes vt ei subuenire dignetur. Stat Malachias, & facta oratione tangens digito linguam eius, sputum misit in os eius, & loquentem dimisit. Exiens de quadam ecclesia, obuium habuit hominem cum vxore sua quæ non poterat loqui. Rogatus vt eius misereatur, stat in porta populo circunstante: & data benedictione super eam, iubet dominicam dicere orationem. Dixit illa, & populus benedixit dominum. In ciuitate cui nomen Oenthreb decumbens lectulo quidam diues iam dies duodecim priuatus linguæ officio, ad iussionem visitantis se sancti, loquelam recuperat, Encharistiam sumit, & ita munitus extremum in bona cōfessione efflauit spiritum. O oliua fructifera in domo dei, ô oleum iucunditatis vngens & lucens. Et splendore miraculi illustrauit sanos, & suauitate beneficij vnxit infirmum, cui mox morituro salutarem confitendi, & cōmunicandi obtinuit facultatem. Intrauit ad eum quidam dē nobilibus habens ei aliquid dicere. Qui inter loquendum, fide plenus tres iuncos pie furatus de lectulo in quo ille sede- E
bat, tulit secum, & multa deus de futuro pietatis est operatus fide illius, & præsulis sanctitate. Forte venerat in ciuitatē nomine Duenuania. Et cum sederet ad mensam, ingressus vir nobilis de ciuitate ipsa humiliter supplicat pro vxore prægnante quæ iam solenne præterisset tempus pariēdi, ita vt mirarentur omnes, & nemo aliud, quàm vitæ periculum crederet imminere. Rogat & cum eo Neemias episcopus illius ciuitatis, qui iuxta eum sedebat, rogant & cæteri quoquot aderant simul discumbentes. Tum ille: Compatior ei (inquit) quòd bona mulier sit & pudica. Et porrigens viro poculum cui benedixerat, vade (inquit) da illi bibere, sciens eam sumpto benedictionis potu & sine mora, & sine periculo parituram. Factum est quod præcepit, & nocte ipsa subsecutum est quod promisit. Sedebat in campo cum comite Vlydiæ aliqua tractans, & multitudo copiosa circa eos. Venit mulier grauida, & vere grauida, indicat se contra omnes naturæ leges retinere partum iam quindecim mensibus, & diebus viginti. Cōpassus Malachias super nouo & inaudito incommodo orat, & mulier parit, & qui aderant læti sunt & mirati. Omnes enim viderunt in qua facilitate & velocitate loco eodem enixa sit, & triste negati partus periculum miraculo commutatū iucundiori. Accidit ibidem quiddam pari quidem miraculo, sed sorte dispari. Vidit hominē qui publice tenere diceretur concubinam fratris, & hic erat miles minister comitis. Et pu- F
blice conueniens incestuosum, alterum ei Ioānem exhibuit: non licet tibi, inquiens concubinam habere fratris tui. At ille alterum ipsi nihilominus Herodem redhibens, non modo non audiuit eum, sed & superbe respōdit, & coram omnibus iurabat nunquam se dimissurum. Tum cōmotus Malachias, sicut erat pro iustitia vehemēter zelans, & deus, inquit, te ab illa separet vel inuitum. Paruipēdens ille, exinstanti abiit indignabundus. Offendensq; mulierem non longe à turba cōstituta in loco, vi oppressit eā, sicut erat satanæ totus, cui paulo ante traditus fuerat. Nec latuit flagitium. Ancilla quæ dominam comitabatur, recurrens domum (nempe haud procul aberat loco) nūciat anhela quid mali acciderit. Ad quam vocem germani illius qui domi erant, zelantes sororis stuprum, tota illò festinātia præuolant, pudicitiæ hostem ipso in loco & opere sceleris deprehensum multis confossum vulneribus interimunt. Necdum conuentus solutus erat, cum ecce armiger illius, quod euenerat, nunciauit. Et mirati sunt vniuersi, ꝙ sententia Malachiæ tam celerem habuisset effectum. Timuerunt quoque flagitiosi audito hoc verbo (nam multi erant in terra) & territi purgati sunt, lauantes manus suas in sanguine peccatoris. Diarmitium comitē multo iā tempore decūbentem lecto, duriter quidem increpans ꝙ malus homo esset immoderatius seruiens ventri & gulæ, benedicta aspersum aqua sine mora surgere fecit, & ita valētem vt illico equum ascenderet,

G deret,& vtiq; præter spem suam ipsius & suorũ.In vrbe Caselẽsi venit homo ante eum cum filio paralytico, rogans illũ sanari.Qui orans breuiter: vade (inquit) filius tuus sanabitur. It,& crastino redit cum filio,sed minime sanato.Tũ surgens Malachias & stãs super eum diutius orauit, & sanatus est. Et conuersus ad patrem,offer, inquit,illum deo.Annuit homo, sed non tenuit, & post aliquot annos ille iam iuuenis recidit in idipsum, sine dubio propter inobedientiam patris, & pacti transgresionem. Alius quidam veniens de longinquo cũ esset Malachias in finibus Mumoniæ, attulit ad eum filium pedum penitus officio destitutum.Percũctatus quonam modo illi accidisset, vt suspicor, inquit, dæmonum malignitate. Et addit: Ludenti in prato ipsi (ni fallor)immisere soporem, euigilansque puerulus sic se inuenit.Hæc dicens cum lachrymis precem fundit, efflagitat opem.Misertus eius orauit Malachias,iubens ægrum interim dormire ibidem super solium. Dormiuit,& surrexit sanus. Hunc ipse quia de longe venerat aliquãdiu in comitatu suo retinuit, & erat ambulãs cum eo.

In monasterio Benchorensi pauper quidam, fratrum eleemosynis sustentabatur, & erat quotidianam accipiens stipẽ, aliquid officij factitans in pistrino. Is claudus ab annis duodecim humi manib⁹ repẽs,post se trahebat pedes emortuos. Quem die quadam ante cellam suam Malachias mœstum & mœrentem inueniens, causam percunctatur. Et ille: Vides, H inquit,quàm ex longo misellus afflicter,& manus domini super me, & ecce ad cumulum ærumnæ,homines qui misereri debuerant,irrident me potius, miseriæ exprobrantes.Quem vbi audiuit, pietate motus suspexit in cœlum, manus pariter leuans.Facta autem breui oratione ipse intrauit cellam, & ille surrexit. Et stans super pedes suos mirabatur si vere esset quod erat, pene somnium suspicatus.Cœpit tamen se pedetẽtim mouere: neq; enim posse ire satis credebat. Tandẽ quasi è graui somno euigilans cognoscit misericordiam domini super se:firmiter graditur,& in pistrinum reuertitur,exiliens& exultans, & laudans deum. Viso eo,qui ante viderant & cognouerant,repleti sunt stupore & extasi,phãtasma putantes. Virum item hydropicum orando sanauit, qui illico remansit in monasterio pastor ouium factus.Ciuitas Hyberniæ nomine Corcagia vacabat episcopo. Tractatum est de electione, dissensere partes,quibusque(vt assolet) præsulem volentibus constituere suũ,non dei. Venit illuc Malachias audita dissensione. Conuocato clero & populo, etiam corda & vota discordantium vnire curauit, & persuasis illis totum negotium sibi debere credi,cui potissimum sollicitudo incũberet illius sicut & aliarum per Hyberniam Ecclesiarum, incontinenti nominat eis non quẽpiam de nobilibus terræ,sed magis quẽdam hominem pauperem quem sciret sanctum & doctũ, & hic erat alienigena. Quæritur ille, nunciatur decumbere lecto,& ita debilis vt nullo pacto exeat,nisi in manibus porta- I tus ministrantium.Et Malachias:Surgat,inquit,in nomine domini ego præcipio, obedientia saluum faciet eum. Quid faceret ille?Parere volebat, sed imparatum se sentiebat. Quòd & si posset ire, episcopari reformidabat. Ita cum voluntate obediendi pugnante gemino hoste,pondere lãguoris, & metu oneris: vicit illa tamen,data sibi in adiutorium spe salutis. Itaque conatur,mouet sese,tentat vires,inuenit se solito fortiorem.Crescit pariter fides cum viribus,& rursum facta fortior fides dat vicissim viribus incrementum. Iam surgere per se valet,iã meliuscule gradi,iã nec sentire in ambulando lassitudinem, demum expeditus & alacer peruenire ad Malachiã sine hominis adiutorio. Qui assumẽs eum misit in cathedrã, clero & populo collaudãte. Hoc ita in pace factum est, quia nec illi ausi sunt Malachiæ voluntati in aliquo obuiare videntes signum quod fecerat, nec ille parere dubitauit tam euidẽti argumento factus securior de domini voluntate. Mulier quædam fluxum sanguinis patiebatur, & hæc nobilis,charissima Malachiæ,plus tamen ob morum,quã generis nobilitatẽ:quæ ex toto deficiens (nimirum cum sanguine exhaustis viribus) iam posita in extremis misit ad dei hominẽ, vt(quod supererat) animæ subueniret, qui se iam non esset visurus in corpore.Audiens Malachias moleste tulit, ꝙ mulier virtutis foret, & vita eius fructuosa opere & exemplo. Et videns se non posse satis accurrere tẽpestiue, accito Malcho,ꝙ iuuenis esset & expeditus (ipse est cuius supra meminim⁹ frater Christiani abbatis)accelera,inquit,fer illi tria poma hęc super quę nomẽ domini inuocaui.Cõfido in ipso ꝙ vbi ex eis gustauerit, non gustabit mortẽ priusꝙ̃ nos videat,etsi tardiuscule secuturos.Festinat Malchus secundum mandatũ,& veniens intrat ad moriturã,alterum se exhibens puerum Helisæi,nisi ꝙ huius efficacior opera fuit. Iubet missam sibi à Malachia benedictionẽ accipere,& gustare,si quo modo valuerit. At illa exhilarata audito nomine Malachiæ, vt obedire posit, nutu signat paulisper se erigi velle,nam verbo non poterat.Erigitur,gustat,gustato cõfortata est, loquitur, & gratias agit. Et immisit dominus soporem in eam, & suauissime requieuit in eo cuius vsu diu caruerat,sicut& esu.Stetit interim sanguis,& post modicum expergefacta sanam se reperit,nisi quòd longa inedia & sanguinis minutione adhuc debilis erat. Si quo minus,die sequenti desideratus Malachiæ aduentus aspectúsque perfecit. Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorensis monasterij, cuius vxor cum infirmaretur ad mortem,rogatus Malachias vt descẽderet priusquam moreretur,infirmam vncturus oleo,descendit,& intrauit ad eam. Quo viso exultat illa, spe animata salutis. Et cum pararet vngere eam, visum est omnibus differendum potius vsque mane.Erat enim vespera. Acquieuit Malachias, & data benedictione super ægram exiuit cum his qui secum erant. At vero post modicum subito clamor factus est, plãctus & strepitus multus per L totam domum,siquidem insonuit quòd mortua esset.Accurrit Malachias tumultu audito, & secuti sunt eum discipuli eius.Et accedens ad lectum, vt certo comperit expirasse, consternatus est animo, sibi imputans quòd fraudata gratia sacramenti obierit.Et eleuatis in cœlum manibus, obsecro domine (inquit) insipienter egi, ego peccaui qui distuli, non ista quæ voluit.Hæc dicens contestatus est in audientia omnium, nullam se recepturum consolationem, nullam daturum requiem spiritui suo, nisi quam tulerat,liceret restituere gratiam. Et stans super eam tota nocte laborabat in gemitu suo:& pro oleo sancto largo imbre lachrymarum perfundẽs mortuam,vicem illi vnctionis quam poterat exhibebat. Ipse quidem sic. Ad suos autem,vigilate, inquit,& orate. Itaque in psalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxere peruigilem. Et mane facto exaudiuit dominus sanctum suũ, quia spiritus domini erat postulans pro eo qui postulat pro sanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua, & vt solent qui de graui somno euigilant,fricans sibi manibus frontem & tempora, super lectum se erigit, & agnito Malachia inclinans deuote salutat eum. Et verso luctu in gaudium,stupor apprehẽdit omnes, & qui viderunt, & qui audierunt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit dominum.Et vnxit eam nihilominus,sciens in hoc sacramento remitti peccata quòd oratio fidei saluet infirmũ. M Post hæc abiit ille, & illa conualuit, & viuens incolumis tempore aliquãto vt gloria domini manifestaretur in ea, peracta pœnitentia quam sibi Malachias iniunxerat, in bona confessione iterum obdormiuit, & migrauit ad dominum. Fuit itẽ mulier cui spiritus iracundiæ & furoris intantum dominaretur,vt non solũ vicini & cognati fugerẽt consortium eius,sed filij quoq; ipsi vix sustinerent habitare cũ ea. Clamor & rancor & tempestas valida vbicunq; fuisset. Audax,& ardens,& præceps,metuenda lingua & manu,importabilis omnibus & inuisa.Dolẽtes filij tum pro illa,tum pro seipsis, trahũt illam ad præsentiã Malachiæ, lachrymabilẽ cum fletu querimoniã deponentes.Vir aũt sanctus & periculũ matris, & incõmodũ miserans filiorũ, seorsum aduocat illam, fueritne cõfessa aliquãdo peccata sua, sollicite percũctatur. Respondit,nequaquã.Cõfitere,inquit.Paret, & ille iniũgẽs pœnitẽtiã cõfitẽti, orãsq; super eã vt dominus omnipotẽs det ei spiritũ mãsuetudinis,in nomine domini Iesu ne vltra irascatur,iubet.Sequitur tãta mãsuetudo, vt pateat omnibus nõ esse aliud, quã admirabilẽ mutationẽ dextræ excelsi.Fertur adhuc hodie viuere,& tãtæ esse patientiæ & lenitatis, vt quæ omnes exasperare solebat, nullis modo exasperari dãnis, cõtumeliis,afflictionibus queat.Si licet & me iuxta apostolum abundare in sensu meo, accipiat quisq; vt valet,ego istud superiori suscitatæ miraculo mortuę cẽseo præferendũ,ꝙ exterior quidẽ ibi,hic

vero

A vero interior reuixerit homo. Et nunc curramus ad reliqua.

Vir secundum seculum honorabilis, secundum Deum timoratus, veniens ad Malachiam quæstus est super sterilitate animæ suæ, supplicans vt sibi obtineret ab omnipotente deo gratiam lachrymarum. Et subridẽs Malachias quòd gratum haberet in homine seculari desiderium spirituale, suam maxillá maxillæ illius quasi blandiendo coniungens: fiat, inquit, tibi sicut petiisti. Tantos exinde & pene continuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, vt illud scripturæ ei posse aptari videretur: Fons hortorum, puteus aquarum viuentium.

Est insula maris in Hybernia ab olim fœcunda piscium, & mare ibi piscosum valde. Peccatis (vt creditur) habitantiũ adẽpta copia solita, quæ multos habebat filios infirmata est, & à tanta funditus sui commoditate emarcuit. Dolentibus accolis, & iacturam grauem populis ægre ferentibus, reuelatũ est cuidam mulieri precibus Malachiæ posse afferri remedium. Idque innotuit omnibus ipsa prodente. Nutu dei contigit adesse Malachiam. Dum enim circuiret & repleret euãgelio regionem, diuertit illuc, vt & ipsis eandem gratiam impartiret. At Barbari quibus erat maior cura de piscibus, omni instantia flagitant vt potius respicere dignetur super sterilitatem insulæ suæ. Qui cum responderet se minime ad hoc venisse, hominum magis, quàm piscium desiderare capturã: videns tamen fidem eorum, flexis in littore genibus orauit
B ad dominum, vt licet indignis, indultum olim beneficium tãta fide repetentibus non negaret. Ascendit oratio, ascendit & pisciũ multitudo, & forte vberior, quàm in diebus antiquis, & ipsa populo terræ perseuerans vsque in hodiernum diem. Quid mirum si oratio iusti quæ penetrat cœlos, penetrauit abyssos, & de profundo maris tãtas piscium copias euocauit?

Venerunt aliquando tres episcopi in villam Fochart, quem dicunt locum natiuitatis Brigidæ virginis: & quartus erat Malachias. Ad quem presbyter qui hospitio susceperat eos, Quid faciam, inquit, quòd pisces non habeo? Quo respondente vt quæreret à piscatoribus, biennium est, ait, quòd non inueniuntur pisces in flumine, vnde & piscatores prorsus diffisi etiã arti suæ renunciauerunt. Et ille: Præcipe, inquit, laxari retia in nomine domini. Factum est, & capti sunt salmones duodecim. Secundo miserunt, & captis totidem, inopinatum inferunt mensis & ferculum & miraculum. Et vt clare liqueat Malachiæ meritis hoc datum fuisse, aliis quoq; duobus sequẽtibus annis eadẽ nihilominus sterilitas perdurauit. Fuit quidã clericus in Lesmor probabilis, vt fertur, vitæ: sed fidei non ita. Is sciolus in oculis suis præsumpsit dicere in Eucharistia esse tantummodo sacramẽtum, & non rem sacramenti, id est solam sanctificationem, & nõ corporis veritatem. Super quo à Malachia secreto & sæpe conuentus, sed incassum vocatus ad medium est, seorsum tamẽ à laicis, vt si fieri posset sanare-
C tur, & nõ confunderetur. Itaq; in conuentu clericorũ data facultas homini est pro sua sententia respõdendi. Cúmq; totis ingenij viribus (quo nõ mediocriter callebat) asserere & defendere conaretur errorẽ, Malachia contra disputante & cõuincente, iudicio omniũ superatus, de cõuentu confusus quidem exiit, sed nõ correctus. Dicebat autem se non ratione victum, sed episcopi pressum auctoritate. Et tu, inquit, ô Malachia, sine causa me hodie cõfudisti, aduersus profecto veritatem locutus, & contra tuã ipsius conscientiã. Mœstus Malachias pro homine sic indurato, sed magis fidei dolẽs iniuriã, timens periculum, ecclesiam conuocat, errantem publice arguit, publice monet vt resipiscat. Suadẽtibus hoc ipsum episcopis & vniuerso clero cui non acquiesceret, cõtumaci anathema dicunt, hæreticũ protestãtes. Nec sic euigilans, omnes, inquit, fauetis homini potius, quã veritati. Ego personã nõ accipio vt deserã veritatẽ. Ad hoc verbum substomachans sanctus, dominus, inquit, fateri te veritatẽ faciat vel ex necessitate. Quo respondente, tamen soluitur conuentus. Tali ille inustus cauterio fugam meditatur, infamis atque inhonorus fore non sustinens. Et continuo sua tollens exibat, cum ecce subita correptus infirmitate sistit gradũ, viribusq; deficiẽs eodem loco iactat se super solũ anhelus & fessus. Forte incidens in id loci vagabũdus insanus offendit hominem: quidnã ibi agat, percũctatur. Respõdet graui se infirmitate teneri, & neque procedere neque redire valentem. Et ille: Infirmitas ista haud alia, inquit, quã ipsa mors est. Hoc autem nõ dixit à se- D
metipso, sed pulchrè dominus per insanum corripuit eũ qui sanis acquiescere noluit cõsiliis sensatorum. Et addit: Reuertere domum, ego te iuuabo. Denique ipso duce reuertitur in ciuitatem, redit ad cor, & ad misericordiam domini. Eadẽ hora accitur episcopus, agnoscitur veritas, abiicitur error, confessus reatum absoluitur, petit viaticum, datur reconciliatio, & vno pene momẽto perfidia ore abdicatur, & morte diluitur. Ita mirantibus cunctis sub omni celeritate completus est sermo Malachiæ & scripturæ pariter dicentis, quia vexatio dat intellectum auditui.

Inter populos quarũdam regionum orta aliquando grauis discordia est. Interpellatur Malachias de componẽda pace inter eos. Et cum esset alias impeditus, iniungit negotium hoc vni episcoporum. Illo excusante & negante & dicente Malachiam, non se quæsitum, se contemptũ iri frustra fatigari nolle: vade, inquit, & dominus erit tecum. Et ille: Acquiesco, sed si me non audierint, scito me ad tuam paternitatem appellaturum. Subridens Malachias, fiat inquit. Tunc episcopus conuocatis partibus dictat formam pacis: acquiescũt, recõciliantur adiuuicem, fide hincinde data stabilitur pax: & sic dimisit eos. At pars vna videns hostes factos securos, imparatos esse (quippe qui pace facta mali nihil suspicarentur) loquebantur mutuo, & dicebat homo ad proximũ suum: Quid volumus facere? Victoria prę manibus est, & vltio de inimicis. Et cœpere insequi illos. Innotuit episco- E
po quod fiebat, & accurrens conuenit ducẽ eorum super iniquitate & dolo, sed spretus ab illo est. Inuocauit nomen Malachiæ aduersis eum, & nihili pãdit. Irridénsque episcopum, putásne, inquit, propter te amittere debeamus malefactores nostros quos deus tradidit in manus nostras? Et recordatus verbi sui episcopus quod habuerat cum Malachia, flens & eiulans verso vultu ad monasterium eius: vbi es, ait, homo dei, vbi es? Nõne hoc est pater mi, quod tibi dicebam? Heu heu, veni vt facerem bonum, & nõ malũ: & ecce per me omnes illi in corpore, isti in anima pereũt. Multa in hunc modũ loquebatur lamentãs & plangens, & quasi presentẽ sollicitans & cõpellans Malachiam aduersus malignantes. Interim vero impij cum quibus fecerant pacem, insequi nõ desistebant ad perdendum eos. Et ecce spiritus mendax in ore quorundã virorum qui eos deciperet. Et occurrerunt illis in via viri nunciantes factã irruptionem in terras ipsorum, ab aduersariis in ore gladij cõsumi omnia, & diripi bona eorũ, vxores quoque ac liberos tolli & abduci. His auditis, reuersi sunt festinanter. Sequebantur vltimi primos, quò irent aut quid accideri nescientes. Nec enim omnes audierant viros loquentes. Cũque venissent & inuenissent nihil horum quæ nunciata erant, cõfusi sunt, deprehensi in malitia sua. Et cognouerunt spiritui erroris se traditos propter nuncium Malachiæ quẽ deceperunt, & nomen eius quod spreuerũt. Porro episcopus audiẽs F
frustratos proditores in iniquitate sua quam cogitauerant, cũ gaudio remeauit ad Malachiam, referẽs omnia per ordinem quæ acciderant sibi. Sciens Malachias eiusmodi occasione pacem esse turbatam, nactus opportunum tẽpus, pacem per semet inter ipsos denuo reformare curauit, & firmare reformatam, datis & receptis altrinsecus fide & iuramẽto. Verum illi quibus ante pax fracta fuit, iniuriæ memores, neglecto pacto & præcepto Malachiæ, tractauerunt de vice reddenda. Et congregati omnes in vnum ibant vt imparatos præoccuparent, redderentque in caput eorum malum quod sibi ipsi facere cogitassent. Et magno flumine quod intererat facillime transuadato fluuiolo, quem non procul ab illo offendere, retenti sunt. Neque enim iam fluuiolus, sed plane fluuius ingens apparuit, vbique sui transire volentibus transitum negans. Mirari omnes tantum nunc esse, tantillum antehac fuisse scientes, & loqui inter se: Vnde inundatio hæc? Aër serenus est, imbres non sunt, nec proxime fuisse meminimus. Et si multum pluisset, quis nostrum vnquam hactenus meminit in quantacũq; illuuie ita intumuisse vt operiret terrã, sata & prata peruaderet? Digitus dei est iste, & dominus sepit vias nostras propter sanctum suum Malachiam cuius sumus præuaricati pactum, trãsgresi mãdatũ. Ita & hi infecto negocio ad sua æquè confusi repedauerunt. Diuulgatum est verbum per vniuersam regionẽ, & benedicebant deũ, qui comprehẽ-

dit

G dit sapiẽtes in astutia sua, & confringens cornua peccatorum
sublimauit cornu Christi sui. Aliquis de nobilibus infensus
regi, reconciliatus est per manum Malachiæ. Nec enim regi
satis fidebat ille vt pacem cum eo faceret, nisi mediante Ma-
lachia, aut quem rex æquè reuereretur. Nec immerito, vt post
apparuit. Nam factum securum & minime iam cauentem si-
bi captũ trusit in vincula, odio antiquo captus plus ipse. Re-
quiritur homo à suis de manu mediatoris. (Nec enim aliud
amici expectare, quã mortẽ.) Quid faceret Malachias? Nõ est
quod posit nisi vt recurrat ad suum illud solitum vnicúmq;
refugium. Congregato exercitu forti nimis turba magna di-
scipulorum suorum, adit hominem, requirit vinctum, nega-
tur. Et Malachias: Iniquè, inquit, agis contra dominũ, & con-
tra me, & contra teipsum, pactum præuaricans. Si dissimulas
tu, sed non ego. Credidit se homo fidei meæ: si contingat mo-
ri, ego prodidi eum, ego reus sanguinis eius. Quid tibi visum
est me proditorem, te præuaricatorem constituere? Noueris
me donec liberetur nihil gustaturum, sed neque istos. Sic lo-
cutus intrat ecclesiam: deum omnipotentem suis suorúmque
anxiis gemitibus interpellat, vt iniuste addictum dignetur e-
ripere de manu præuaricatoris & iniqui. Et ea die cum nocte
sequenti in ieiunio & oratione perstiterunt. Perlatum ad re-
gem quid fieret, & magis inde induratum est cor eius, vnde
emolliri debuerat. Init fugã, veritus homo carnalis ne si pro-
H pe remaneret, orationis non posset sustinere virtutem. Quasi
vero vel absconditum non inueniat, vel non perueniat ad re-
motum. Tu metas ponis miser orationibus sanctorum? Num
est oratio iacta sagitta, vt fugias à facie arcus? Quo ibis à spi-
ritu dei, qui eã portat, & quo à facie eius fugies? Denique fu-
gientem insequitur, inuenit latitantem. Erisque cæcus & non
videns, vt melius videas & intelligas quoniam durum est ti-
bi contra stimulum calcitrare. Denique senti vel nunc quia
sagittæ potentis acutæ peruenerunt ad te: quæ etsi resilierunt
à corde, quia saxeum est, sed non ab oculis. Vtinam per fene-
stras saltem oculorum perueniant vsq; ad cor, & vexatio det
intellectum cæcitati. Cernere erat Saulum denuo ad manus
trahi, & duci ad Ananiam, ad ouem scilicet lupum, vt refun-
deret prædam. Refudit, & recepit visum, quòd Malachias vs-
que adeo ouis esset, vt sit misertus & lupo. Diligenter ex his
aduerte lector cum quibus habitatio Malachiæ, quales prin-
cipes, & quales populi. Quomodo non & is frater fuit draco-
num, & socius struthionum? Et ideo dedit ei dominus virtu-
tem calcandi super serpentes & scorpiones, alligare reges eo-
rum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. De-
inde audi quid sequatur.

Is cui Benchorẽsis monasterij cesserat possesiones, ingra-
tus beneficio, extunc & deinceps insolentissime semper se
habuit aduersus eum & suos, in omnibus infestus ei, vbique
insidians detrahensque actibus eius. At non impune hoc. Erat
I illi vnicus filius qui imitator patris audens aliquid & ipse in
Malachiam, eodem anno mortuus est. Mortuus autem sic:
Visum est Malachiæ debere construi in Benchor oratorium
lapideum, instar illorum quæ in aliis regionibus extructa
cõspexerat. Et cum cœpisset iacere fundamẽta, indigenæ qui-
dem mirati sunt, quòd in terra illa necdum eiusmodi ædifi-
cia inuenirentur. Verum ille nequam (sicut erat presumptuo-
sus & insolens) non modo miratus est, sed indignatus. Ex
qua indignatione concepit dolorem, & peperit iniquitatem.
Et factus susurro in populis, nunc secreto detrahere, nunc
blasphemare palam, notare leuitatem, nouitatem horrere,
sumptus exaggerare. Istiusmodi venenatis sermonibus solli-
citans & inducens multos ad prohibendum, sequimini me,
inquit, & quod non nisi per nos fieri debet, contra nos fieri
non sinamus. Itaque cum pluribus quibus suadere valuit de-
scendit ad locum, repertum conuenit hominem dei primus
ipse dux verbi, qui erat principium mali. O bone vir, quid ti-
bi visum est nostris hanc inducere regionibus nouitatem?
Scoti sumus, non Galli. Quænam leuitas hæc? Quid opus
erat opere tam superfluo, tam superbo? Vnde tibi pauperi
& inopi sumptus ad perficiendum? Quis perfectum vide-
bit? Quid istud præsumptionis, inchoare quod non queas
non dico perficere, sed nec videre perfectum? Quanquam
amentis magis est, quàm prudentis conari quod modum ex-
cedit, vincit vires, superat facultates. Cessa, cessa, desine à ve- K
sania hac. Alioquin nos non sinimus, non sustinemus. Hoc
dixit prodens quid vellet, non quid posset considerans. Nam
de quibus præsumebat, & secum adduxerat, viso viro mutati
sunt, & iam non ibant cum eo. Ad quem vir sanctus tota li-
bertate vtens: miser, inquit, opus quod inchoatum vides &
inuides, sine dubio perficietur, perfectum videbunt multi.
Tu vero quia non vis non videbis: & quòd non vis, morie-
ris: attendito tibi ne in peccato tuo moriaris. Ita est, ille mor-
tuus est, & opus completum est, sed ille non vidit, qui vt præ
fati sumus, anno eodem mortuus est. Interim pater, audito
mox quid de filio vir sanctus prædixisset, sciens verbum eius
viuum & efficax esse, interfecit, inquit, filium meum. Et insti-
gante diabolo, tanto furore exarsit in illum, vt coram duce
& maioribus Vlydiæ, falsitatis & mendacij arguere non ve-
reretur hominem qui veracissimus esset, veritatis & discipu-
lus & amator, & conuitium intulit, simiam appellans. Et Ma-
lachias quidem doctus non reddere maledictum pro maledi-
cto, obmutuit, & nõ aperuit os suum dum consisteret pecca-
tor aduersus eum. Sed nõ dominus oblitus sermonis sui quẽ
dixerat, mihi vindictam, & ego retribuam. Eadem die do-
mum reuersus homo luit linguæ effrænis temeritatem, ipso
vltore quo instigatore laxarat. Arreptum in ignem proiicit
dæmon, sed mox manibus assistentium extractus est, adustus
tamen corporis parte, & mente captus. Et dum insaniret, vo-
catus Malachias venit, reperitque maledicum spumantia ora L
torquentem, horrendis vocibus & motibus terrentem om-
nia, ac toto corpore agitatum vix posse teneri à pluribus: &
orans pro inimico vir totius perfectionis exauditus est, sed
ex parte. Nã illico quidem sancto orante ille aperuit oculos,
& sensum recepit. Relictus est autem ei spiritus domini ma-
lus qui eum colaphizet, vt discat nõ blasphemare. Credimus
eum viuere vsque adhuc, & vsque ad hæc tempora luere pec
catum grande quod peccauit in sanctum, certis temporibus
tamen ferunt lunaticum esse. Porro prædictæ possessiones cũ
iam pro sui imbecillitate, & inutilitate eas tenere non valuit,
in pace ad locum cuius extiterant redierunt. Nec renuit Ma-
lachias, post multam demum vexationem, pacis obtẽtu. Sed
iam ad opus ædificij quod Malachias aggressus est, sermo re-
currat. Et quidem non erat Malachiæ non dico vnde perfi-
ceret, sed vnde faceret quicquam. Erat autem cor eius fidu-
ciam habens in domino. Dominus vero prouidit, vt etsi non
speranti in pecuniæ thesauris, pecunia nõ deesset. Quis enim
alius fecit vt thesaurus eo loci reponeretur, repositus non re-
periretur vsque ad tempus & opus Malachiæ? Inuenit dei fa
mulus in dei marsupio quod defuit suo. Merito quidẽ. Quid
enim iustius, quàm vt cui pro deo non erat proprium, cum
deo iniret consortium, & marsupium vnum esset amborum?
Fideli denique homini totus mũdus diuitiarum est. Et quid
est ille nisi quoddam marsupium dei? Denique ait: Meus est M
orbis terræ, & plenitudo eius. Inde est quòd Malachias re-
pertos argenteos multos non reposuit, sed exposuit. Nam
totum munus dei, in dei opus iubet expendi. Non suas, non
suorum considerat necessitates, sed iactat cogitatum suum in
domino: ad quem vtique recurrendum non dubitat quotiẽs
necessitas postularit. Nec dubium dei opus esse, quod deo re-
uelante Malachias præuidit. Contulerat primum cum fratri-
bus de opere illo, & multi præ inopia minus libenter assen-
tiebant. Inde anxius dubiúsque quid ageret, cœpit inter o-
randum vehementer inquirere quænam foret voluntas dei.
Et die quadam de via regrediens, cum iam loco appropia-
ret, prospexit eminus, & ecce oratorium apparuit magnum
lapideum & pulchrum valde. Et intuens diligẽter situm, for-
mã & compositionem, cum fiducia arripit opus, prius quidẽ
indicata visione senioribus fratribus, paucis tamẽ. Sane totũ
quod attente notauit de loco & modo & qualitate, tãta dili-
gẽtia obseruauit vt peracto opere factũ viso simillimum ap-
pareret, acsi & sibi cũ Moyse dictũ audierit: Vide vt omnia
facias secundum exemplar quod tibi ostensum est in monte.
Eodem visionis genere id quoque quod in Saballino situm
est, antequam fieret præostensum est illi nõ modo oratoriũ,
sed & monasterium totum. Transeunte illo per quandam ci-
uitatem, & multitudine magna concurrente ad eum: casu vi-
dit

G dit iuuenem inter alios videndi se curiosum. Ascenderat lapidem, & stás super summos articulos, extento collo, oculis & animo intendés in eum, quendam illi de nouo Zachæum exhibebat. Nec latuit Malachiam, sancto quidem spiritu reuelante, vere illum venisse in spiritu & virtute Zachæi. Dissimulauit tunc tamen, tacitusque pertransiit. Cæterum in hospitio nocte ipsa narrauit fratribus, quomodo illum vidisset, & quid præuidisset de illo. Die autem tertia, en ille cum viro quodam nobili domino suo: qui aperiens votum & desiderium iuuenis, rogabat vt à se commendatum recipere dignaretur, & habere de cætero inter suos. Et Malachias agnoscés eum: Non est opus, inquit, vt quem iam deus commendauit, homo commendet. Apprehensúmque manu sua tradidit abbati Congano nostro, & ille fratribus. Ipse vero iuuenis (adhuc ni fallor viuens) primus conuersus laicus Suriensis monasterij, testimonium habet ab omnibus quòd sancte cóuersetur inter fratres secundum ordinem Cisterciensem. Et cognouerunt discipuli etiam in hoc Malachiam prophetiæ spiritum habuisse. Non solum autem, sed & in eo quod subiuncturi sumus. Cum sacramenta offerret, & appropiasset ei diaconus facturus aliquid pro officio suo, intuitus eum sacerdos ingemuit, quòd sensisset penes illum latere quod non cóueniret. Peracto sacrificio, secreto percunctatus de conscientia sua, cófessus est & non negauit illusum sibi per somnium H nocte ipsa. Cui iniúgens pœnitentiam: Nó debueras, inquit, hodie ministrasse: sed verecunde te subtrahere sacris, & deferre tantis tamque diuinis mysteriis, vt hac humilitate purgatus, dignius exinde ministrares. Item alia vice sacrificante illo, & orante hora sacrificij, ea quidem sanctitate & puritate cordis qua solitus erat, astante diacono visa est columba intrare per fenestram in claritate magna. Ea sacerdos perfunditur totus, ea subobscurior basilica tota refulget. Columba vero aliquandiu circunuolitans, tandem resedit super crucem ante faciem sacerdotis. Obstupuit diaconus, & pauens tum pro luminis tum pro volucris nouitate, quod illa sit rara auis in terra, cecidit super faciem suam, & vix palpitans sese erigere ausus est, vel quádo officij sui necessitas postulauit. Post missam seorsum conuentus à Malachia, sub periculo vitæ iubetur nullatenus secretum prodere quod vidisset, quoad viueret ipse. Aliquando cum in Ardinacha esset cum quodam coepiscopo suo, de nocte surgés cœpit memorias sanctorum quæ in cœmiterio sancti Patricij multæ sunt, orando lustrare. Et ecce vnum de altaribus subito ardere conspiciunt. Ambo enim viderunt visionem hanc magnam, & ambo mirati sunt. Et Malachias intelligens signum esse magni meriti illius vel illorum quorum sub altari illo corpora requiescerent, currens, & se mediis immergens flammis, expansis brachiis sacram amplexatus est aram. Quid ibi fecerit, quídve senserit, I nemo qui sciat, sed quòd amplius solito cœlesti igne succensus ex illo igne exierit, fratrum qui cum eo tunc erát reor neminem esse qui nesciat.

HAEC dicta sunt pauca quidem de pluribus, sed multa pro tempore. Non enim signorum tempora hæc, secundum illud: Signa non vidimus: iam nó est propheta. Vnde satis apparet, Malachias meus quantus in meritis fuit, qui tam multus in signis extitit, & in raritate tâta. Quo enim antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? Si bene aduertimus pauca ipsa quæ dicta sunt, non prophetia defuit illi, non reuelatio, non vltio impiorum, non gratia sanitatum, non mutatio mentiú, non denique mortuorum suscitatio. Per omnia benedictus deus, qui sic amauit & ornauit eum, qui & magnificauit eum in cóspectu regum, & dedit illi coronam gloriæ. Amor probatur in meritis, ornatus in signis, magnificatio in vltione inimicorum, glorificatio in præmiorum retributione. Habes diligens lector, in Malachia quid mireris, habes & quid imiteris: nunc iam quid tibi ex his sperádum sit studiosius attende. Nam finis horum, preciosa mors est.

PERCVNCTATVS aliquando quonam in loco, si optio detur, extremum malit agere diem (de hoc siquidem fratres quærebant inter se, quem sibi quisque deligeret) cunctatur, & non respódet. Instantibus illis, si hinc migro, inquit, nusquam libentius, quàm vnde vna cum nostro apostolo resurgere possim. Dicebat auté sanctum Patricium. Si peregrinati oportet, & ita permittit Deus, Claramuallem delegi. K Requisitus item de tempore, diem respondit solennem omnium defunctorum. Si simplex votum putatur, impletum est. Si prophetia, ne iota præteritur. Sicut audiuimus, sic vidimus de loco pariter & de die. Dicamus breuiter quo ordine istud quáve occasione prouenerit. Ægre satis ferebat, Hyberniam vsque adhuc pallio caruisse, vtpote æmulator sacramentorum, quorum ne vno quolibet gentem suam vellet omnino fraudari. Et recordatus sibi à papa Innocentio fuisse promissum, inde magis tristari, quòd dum adhuc ille superfuit, non fuit missum pro eo. Et nactus occasionem, quòd papa Eugenius summam regiminis teneret, & eo temporis vsque in Franciam appropiasse nunciaretur, opportunitatem requirendi se inuenisse gauisus est. Præsumebat autem de illo, vtique viro tali, & de tali assumpto professione. Magis vero ꝙ suæ Claræuallis specialis filius extitisset, nec timeret apud illum se vllam sustinere difficultatem. Itaque conuocantur episcopi, concilium cogitur, tractata triduo quæ tempori imminerent, die quarto aperitur consilium de pallio requirendo. Placet, sed si per alium requiratur. Tamen quia breuior via, ob hoc tolerabilior peregrinatio videretur, non fuit qui eius obuiare præsumeret consilio & voluntati. Et Malachias soluto concilio arripit iter. Prosequuntur eum qui conuenerant fratres vsque ad littus, non multi tamen, ipso nimirum prohibente. Ad quem vnus illorum Catholicus nomine flebili, voce & fletu, heu tu abis, inquit, & in quanta pœnæ L quotidiana vexatione me deseris, non ignoras, nec fers opem misertus mei. Si ego dignus qui patiar, fratres quid peccauerunt, qui vix diem noctémve vllam à tam laboriosa cura & custodia mei feriatam habere sinuntur? His verbis & lachrymis filij (flebat enim) paterna viscera concussa sunt, & amplexatus est eum blandiédo, impressóque pectori eius signo crucis: certus esto, inquit, te eiusmodi nil passurum, donec redeam. Erat autem epilepticus, & cadebat frequenter, ita vt interdum nó semel, sed sæpius pateretur in die. Hoc iam per sex annos morbo horrido laborabat, sed ad verbum Malachiæ perfecte conualuit. Ab illa hora nil tale perpessus est, nil tale vt confidimus deinceps perpessurus, quia Malachias deinceps rediturus non est. In ipso ascensu nauis accedunt duo ex his qui illi familiarius adhærebant, audentes & petentes aliquid ab eo. Quibus ille: Quid vultis? Non dicimus inquiút, nisi spondeas te daturum. Spondet. Et illi: Volumus nobis certo promitti à tua dignatione, te in Hyberniam incolumé reuersurum. Instare & cæteri omnes. Tum ille parumper deliberans, pœnitere primo quòd se alligasset, qua exiret non inueniens. Angustiæ vndique, dum nil occurreret ab alterutro tutum periculo, voti videlicet, an promissi. Visum est tandem id potius eligendum, quod impræsentiarum plus vrgeret, reliquum supernæ committendum dispositioni. Annuit tristis quidem, sed magis illos noluit contristare, & respondens eis vt volunt, M ascendit nauem. Et cum iam fere medium iter æquoreum peregissent, subito contrarius ventus nauem repellit, & reducit in terram Hyberniæ. Descendens de naui in ipso portu in quadá sua ecclesia pernoctauit. Et lætus gratias egit diuinæ consilio prouidentiæ, quo factum est vt iam fecerit satis pro sua promissione. Mane vero intrans nauem, ipsa die prospero cursu transfretauit, & venit in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum qui Viridestagnum dicitur, quem fecerat præparari vt ibi statueret abbatiam. Et relicto illic de filiis suis fratribus nostris monachorum conuentu & abbate (nam secum ad hoc ipsum eos adduxerat) valedicens ei profectus est. Et cum transiret, occurrit ei rex Dauid, à quo receptus cum gaudio, & retentus per aliquot dies, multaque operatus placita deo, inchoatum repetit iter. Et pertransiens Scotiam, in ipso introitu Angliæ diuertit ad ecclesiam Gisisburnensem, vbi habitant viri religiosi canonicam degentes vitá, ab antiquo familiares ei pro sua religiositate & honestate. Ibi adducta est ad eum mulier patiens morbum quem cancrú vulgo appellant, ipso horrendum visu: & sanauit eam. Nam vbi aqua cui benedixit, aspersa sunt vlcerum loca, dolorem non sensit. Die vero sequenti vix vlcera apparebant. Abiens inde ad mare venit, sed negatur transitus. Causa, ni fallor, fuit orta simultas quædam inter summum pontificem & re-

G gem Angliæ, quòd rex nescio quid mali suspicaretur de bono illo homine si transiret. Nam neque alios episcopos trãsire sinebat. Quod quidem impedimentum etsi fuit contrarium Malachiæ voluntati, sed non voto. Dolebat differri à desiderio suo, nesciens magis per hoc impletum iri. Nam si incontinenti transisset, oportebat transire etiam Claramuallem, vt summum pontificem sequeretur. Iam enim abierat, & erat Romæ, aut prope Romam. Nunc vero intercedente dilatione factum est vt tardius transfretans, ad locum & horam sanctißimi sui obitus opportune occurreret.

QVI à nobis susceptus est tanquam verus ab occidente veniens, visitans nos oriens ex alto. Oquantum nostræ Claræuallis irradians sol ille, claritatis adauxit, quàm iucundus ad eius introitum dies festus illuxit nobis. Hæc dies quã fecit dominus, exultatum & lætatum in ea. Quàm celer & saliens tremulus ac debilis mox ipse occurri. Quàm lætus in oscula rui, quàm lætis brachiis missam cœlitus mihi amplexatus sum gratiam. Quàm alacri vultu & animo mi pater, introduxi te in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Quàm festiuos deinde tecum duxi dies, sed paucos. Quid vero ille vicißim nobis? Nempe hilarem, nempe affabilem peregrinus noster omnibus se præbebat, omnibus incredibiliter gratum. Quàm bonum & quàm iucundum agebat hospitem, apud eos quos nimirum videre venerat à
H finibus terræ, non auditurus Salomonem, sed exhibiturus. Denique audiuimus sapientiam eius, tenuimus præsentiam eius & tenemus. Iam quatuor aut quinque dies huius nostræ solennitatis defluxerant, cum ecce die solenni beati Lucæ euangelistæ missa in conuentu sua illa sancta deuotione celebrata, febre correptus lecto decubuit, & nos cũ illo omnes. Extrema gaudij nostri mœror occupat, moderatior tamẽ, quod leuior interim febris esse videretur. Videres discurrere fratres, dandi auidos, vel accipiẽdi. Cui non dulce videre illum? cui non dulcius ministrare illi? Vtrunque suaue, vtrunque salutare. Et humanitatis erat præbere obsequium, & profectus cuique sui, cum gratiam reportaret. Aßistere omnes, omnes solliciti erant circa frequens ministerium, medicamenta perquirere, adhibere fomenta, vrgere sæpius ad gustandum. Ad quos ille, sine causa inquit, hęc, sed charitate vestri facio quicquid iniungitis. Sciebat enim imminere tempus suæ migrationis. Cumque fratres qui cum eo venerant, fidentius instarent dicentes non oportere diffidere de vita, nec enim signa mortis in eo aliqua apparerent: oportet, inquit, hoc anno Malachiam exire de corpore. Et infert: Ecce appropinquat dies quem (vt optime nostis) optaui semper ipsum fore diem resolutionis meæ. Scio cui credidi, & certus sum: nõ fraudabor reliquo desiderij mei, qui partem iam teneo. Qui me sua misericordia perduxit ad locum quem petij, terminum quem æquè volui, non negabit. Quod ad hoc corpusculum attinet,
I hîc requies mea: quod ad animam, dominus prouidebit, qui saluos facit sperantes in se. Nec parum spei repositum mihi in die illa, qua mortuis tanta à viuis beneficia impenduntur. Nec longe aberat dies ipsa cum talia loqueretur. Interea iubet se sacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrum vt solenniter fieret, non sustinuit vt ad se ascenderent, ipse descendit ad eos. Iacebat siquidem in solario, domo superiori. Vngitur, & sumpto viatico fratrum se orationibus, & fratres commendans deo, ad lectum reuertitur. Alto de solio descẽdebat pedibus suis, & rursum nihilominus suis pedibus ascendebat, & dicebat mortem esse in ianuis. Quis hunc hominem crederet moriturum? Solus ipse & deus id scire poterant. Non vultus pallidior, non macilentior videbatur, non rugata frons, non reconditi oculi, non nares extenuatæ, non contracta labia, non adusti dentes, non collum exesum & gracile, non curui humeri nõ caro exinanita in corpore reliquo. Hæc erat gratia corporis eius, & hæc gloria vultus eius, quæ non euacuatur ne in morte quidem. Talis quoad vixit, talis & mortuus apparebat, viuenti similior.

CVCVRRIMVS vsque huc, sed modo hæremus, quia Malachias cursum consummauit. Stat ille, & nos pariter stamus cum eo. Alioquin quis libenter currat ad mortem? Præsertim tuam pater sancte quis referre poßit, quis velit audire? Attamen dileximus nos in vita, in morte non separa- K
bimur. Fratres, non relinquamus in morte, quem in vita prosecuti sumus. Ab vlteriori Scotia vsque huc cucurrit ille ad mortem eamus & nos, & moriamur cum eo. Oportet dicere quàm cernere necesse fuit. Adest omnium sanctorum clara vbique celebritas, sed iuxta veterem sententiam, Musica
in luctu importuna narratio est. Adsumus, canimus, vel in- *Eccle.22.a*
uiti. Flendo cantamus, & cantando flemus. Malachias etsi nõ cantat, non plorat tamen. Quid enim ploret, qui non appropinquat ad gaudium? Nobis qui relinquimur, relinquitur luctus, solus Malachias festum facit. Quod enim non po-
test corpore, facit mente, sicut scriptum est: Cogitatio homi- *Psal.75.*
nis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Desiniente illi corporis instrumento, silente organo oris, officio vocis cessante, reliquum est, vt mentis iubilo solennizet. Quidni solẽnizet sanctis, qui sanctorum ducitur ad solennitatem? Exhibet illis quod mox sibi debebitur. Adhuc modicum, & ipse vnus ex ipsis est. Sub noctis crepusculo cum iam vtcunque, diei à nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepusculo, sed auroræ. An non illi aurora, cui nox præcessit dies autem appropinquauit? Itaque febre inualescente, cœpit ex intimis ardẽs per omne corpus erumpere sudor, vt quodammodo transiẽs per ignem & aquam, educeretur in refrigerium. Iam desperatur
de vita eius, iam quisq; suum iudicium reprehendit, iam nul- L
li dubium Malachiæ sententiam præualere. Vocamur, adsumus, & ille oculos leuans in circunstãtes: Desiderio desiderauit, inquit, hoc Pascha manducare apud vos. Gratias ago supernæ pietati, non sum fraudatus à desiderio meo. Vides hominem securum in morte, & necdum mortuum, iam certum de vita. Nec mirum. Videns adesse noctem quam expectauerat, & in ipsa diescere sibi, quasi de nocte triumphans, vi-
detur insultare tenebris, & quodammodo loqui. Iam non di- *Psal.138.b*
cam, forsitan tenebrę conculcabunt me: quia hęc nox illuminatio mea in deliciis meis. Et blande nos consolans, Habete, inquit, curam mei, ego vestri si licuerit non obliuiscar. Licebit autem. Credidi in deum, & omnia poßibilia credenti. Amaui deum, amaui vos, & charitas nunquam excidit. Et suspiciens in cœlum, deus (inquit) serua eos in nomine tuo. Non solum autem eos, sed & omnes qui per verbum ac ministeriũ meum tuo se mancipauere seruitio. Deinde imponẽs manus singulis, & benedicens omnibus, pausatũ ire iubet, quia nondum venerat hora eius. Imus, redimus circa medium noctis: nam ea hora lux lucere in tenebris nunciatur. Impletur domus, adest congregatio tota, abbates quoque multi qui conuenerant. Psalmis & hymnis & canticis spiritualibus prosequimur amicum repatriãtẽ. Anno ætatis suæ quinquagesimo quarto, loco & tẽpore quo prælegit & prædixit, Malachias
episcopus & legatus sanctę apostolicæ sedis, velut è manibus M
nostris assumptus ab angelis, fœliciter obdormiuit in domino. Et vere obdormiuit. Vultus placidus, placidi exitus indicium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eum, nemo tamẽ qui eum quando exiuit aduertere potuisset. Mortuus viuere, & viuens mortuus putabatur, adeo nil intercidit quod alterutrum disterminaret. Eadẽ viuacitas vultus, serenitas eadem qualis apparere solet in dormiente. Diceres mortem nil horum tulisse, magis auxisse plurimũm. Nõ est mutatus, sed ipse mutauit omnes. Mirum in modum luctus & gemitus omnium subito conquiescit, mutatur in gaudium mœror, plãctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cœlum voces, infertur oratorio abbatum humeris. Vicit fides, triumphat affectus, res in suum deuenit statum, cuncta geruntur ex ordine, cuncta ex ratione procedunt.

ET reuera quid rationis habet immoderatius plangere Malachiam, quasi non sit preciosa mors eius, quasi non sit magis somnus quàm mors, quasi non sit mortis portus, & porta vitæ? Malachias amicus noster dormit, & ego lugeam? Luctus iste vsu se, non ratione tuetur. Si dominus dedit dilecto suo somnum, & talem somnum in quo hæreditas domini, filij merces, fructus ventris, quid horum videtur fletum indicere? Egóne fleam illum qui fletũ euasit? Ille tripudiat, ille triumphat, ille introductus est in gaudium domini sui, & ego eũ plãgam? Cupio mihi hæc, nõ illi inuideo.

Interim

A Interim parantur exequiæ, offertur pro eo sacrificium, cōsummantur ex more omnia cum summa deuotione. Stabat eminus puer cui emortuum pendebat à latere brachium, magis illi impedimēto, quàm vsui. Quo comperto, innuit vt accederet. Et apprehēsam aridam manum applicuit ad manum episcopi, & viuificauit eam. Nempe viuebat in mortuo gratia sanitatū, & manus eius fuit mortuæ manui quod mortuo homini Helisæus. Puer ille de longe venerat, & manū quam pendentem attulerat, sanam in patriam reportauit. Iam omnibus rite peractis in ipso oratorio sanctæ dei genitricis Mariæ, in quo sibi bene complacuit, Malachias traditur sepulturæ, anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo octauo, quatto nonas Nouembris. Tuum est Iesu bone depositum, quod nobis creditum est: tuus thesaurus reconditur penes nos. Seruamus illum resignandum in tempore quo reposcendum censueris, tantum vt absque contubernalibus suis non egrediatur, sed quem habuimus hospitem, habeamus ducem tecum, & cum ipso pariter regnaturi in secula seculorum. Amen.

Sermo sancti Bernardi abbatis in festiuitate sancti Malachiæ: qui legitur pro octo primis lectionibus eiusdem festiuitatis.

LIQVET dilectissimi, quòd dum corpore retinemur, per-
B egrinamur à domino: ac per hoc luctū magis, quàm gaudium miserandum nobis indicit exilium & conscientia delictorum. Quia tamen apostolico ore gaudere cum gaudentibus admonemur, in omnem nos suscitari lætitiam tempus & causa requirit. Nam si vere (quod propheta sensit) exultent iusti in conspectu dei: exultat sine dubio Malachias, qui in diebus suis placuit deo, & inuentus est iustus. In sanctitate & iustitia coram ipso ministrauit, placuit ministerium, placuit & minister. Quidni placuerit? Posuit sine sumptu euangelium, repleuit euangelio patriam, suorum maxime feralem edomuit barbariem Hybernorum, leui iugo Christi gladio spiritus exteras subdidit nationes, vsque ad extrema terræ restituens hæreditatem suam illi. O ministerium fructuosum, ô ministrum fidelem. Nunquid non per ipsum filio est paterna adimpleta promissio? Nunquid non hunc olim intuebatur pater cum ad filium loqueretur: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ? Quàm libens saluator recipiebat quod emerat, & emerat precio sanguinis sui, ignominia crucis, horrore passionis. Quàm libens de manibus Malachiæ, pro eo quòd gratis ministraret. Ergo in ministro quidem gratum erat munus gratuitum, in ministerio autem placita conuersio peccatorum. Grata, inquam, & placita in ministro simplicitas oculi, in ministerio autem salus populi. Quanquam etsi ministerij quidem mi-
C nor efficientia sequeretur, nihilominus tamen ad Malachiam & ad opera eius ille merito respexisset, cui amica puritas, cui familiaris simplicitas, cuius iustitiæ est de intentione pensare opus, & de oculi qualitate totius æstimare corporis statum. Nunc vero magna opera domini, exquisita in omnes voluntates & studia Malachiæ magna & multa, & bona valde, etsi pro bona castæ intentionis origine meliora. Quod opus pietatis præteriit Malachiam? Pauper sibi, sed diues pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus extitit oppressorum. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandæ inter discordantes fuit illi cura maxima, & efficacia multa. Quis æquè pius ad compatiendū, ad subueniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam & zelans erat, nec deerat scientia zeli ipsius moderatrix. Et quidē infirmus infirmis, sed nihilominus potentibus potens, superbis resistebat, tyrannos verberabat, regum magister ac principum. Ipse est qui regi orando visum & malignanti tulit, & humiliato restituit. Ipse est qui pacis quam fecerat violatores spiritui erroris traditos frustratus est in malo quod facere cogitabant, ac denuo coëgit ad pacem, confusos quidem & stupefactos in eo quod sibi cōtigerat. Ipse enim est cui aduersus alios pacti æquè præuaricatores riuus officiosissimè affuit, miro modo obiectu sui euacuans molimina impiorum. Imbres non erant, non illuuies aquarum, non concursus nubium, non liquefactio niuium, cum subito factus est in flu-

uium magnum qui riuulus erat, & riuus ibat & intumescebat D
inundans & negans omnino transitum volentibus malignari. Quāta audiuimus & cognouimus ea de zelo viri, & vltione inimicorum, cum tamen esset suauis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus necessitatem patiētibus? Qui quasi vnus omnium parens, viuebat omnibus, quasi gallina pullos suos, sic fouebat omnes, & in velamento alarum suarum protegebat. Non sexus, non ætas, & non conditio discernebatur aut persona, deerat nemini, expanso omnibus gremio pietatis.

De quacunque tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat, nisi quòd in sua patiens, in aliena cōpatiens erat, plerunque & impatiens. Nunnunquam siquidem repletus zelo pro aliis in alio mouebatur, vt eripiens inopes, & reprimens fortes, consuleret proinde omnibus in salutem. Itaque irascebatur, sed ne irascendo peccaret, iuxta illud de Psalmo: *Psal. 4.* Irascimini, & nolite peccare: non ira illi, sed ipse animo dominabatur. Erat suimet potis. Sane victor sui, ita superari nō poterat. Ira eius in manus eius. Vocata veniebat, exiens non erumpens, nutu non impetu ferebatur. Nō vrebatur illa, sed vtebatur. Magna illi tam in hoc quàm in cunctis vtriusque hominis sui motibus regendis, vel cohibendis censuræ diligētia, & circunspectio multa. Non enim ita omnibus intendebat vt se solum exponeret, solū curæ exciperet generali. Erat & sui sollicitus. Seipsum custodiebat. Ita denique totus suus & totus omnium erat, vt nec charitas à custodia sui, nec pro- E
prietas ab vtilitate communi eum impedire, vel retardare in aliquo videretur. Si videres hominem mediis immersum turbis, & implicitum curis, diceres patriæ natum, non sibi. Si videres hominem solum & secum habitantem, putares soli viuere deo & sibi. Sine turbatione versabatur in turbis, sine ocio tempus quod ocio dederat transigebat. Quomodo ociosus, quando exercebatur in iustificationibus domini? Nā etsi habebat tempus liberum à necessitatibus plebium, non tamē à sanctis meditationibus feriatum, non orandi studio, non ipso ocio contemplandi. Sermo illi in tempore ocij aut serius aut nullus. Aspectus eius aut officiosus, aut demissus, & cohibitus intra se. Nempe (quod non mediocri laudi inter sapiētes ducitur) oculus eius in capite eius, nusquam auolans nisi cum virtuti paruisset. Risus aut indicās charitatis, aut prouocans, rarus tamen & ipse. Equidem interdum eductus, excussus nunquam: qui ita nunciaret cordis lætitiam, vt ori gratiā non minueret, sed augeret. Tam modestus vt leuitatis non posset esse suspectus, tantillus tamen, vt hilarem vultum ab omni tristitiæ neuo, vel nubilo vēdicare sufficeret. O munus perfectum, ô holocaustum pingue, ô obsequium gratū mente & manu. Quàm bonus odor deo in orationibus ociosi, quàm bonus hominibus in sudoribus occupati. Pro huiusmodi ergo dilectus à deo & hominibus nō immerito hodie Malachias in consortium angelorum recipitur, re adeptus F
quod nomine dicebatur. Et quidem ante angelus erat, nō minus puritate, quàm nomine: sed nunc fœlicius gloriosi in eo interpretatio nominis adimpletur, quando pari cum angelis gloria & fœlicitate lætatur. Congratulemur itaque fratres, cōgratulemur, vt dignum est, patri nostro: quia & pium est defunctum plangere Malachiam, & pium magis Malachiæ cōgaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beate. Nimirum visus est oculis insipientium mori: ille autem est in pace. Denique iam conciuis sanctorum, & domesticus dei psallit pariter & agit gratias dicens: Transiuimus per ignem & aquam, & *Psal. 65.* induxisti nos in refrigerium. Transiuit plane viriliter, & fœliciter pertransiuit. Verus Hebræus Pascha celebrauit in spiritu, & nobis transiens loquebatur: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare apud vos. Transiui per ignem & aquam, quem nec tristitia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Lætemur quod angelus noster ascendit ad ciues suos pro filiis captiuitatis legatione fungens, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miserorum. Lętemur, inquā, & exultemus, quia cœlestis illa curia ex nobis habet cui sit cura nostri, qui suis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis confirmauit. Sanctus pontifex qui in spiritu humilitatis hostias pacificas cœlis frequenter inuexerat, hodie per semetipsum introiuit ad altare dei, ipse hostia & sacerdos. Migrante sacerdote, sacrificij ritus in melius muta-

G tus eſt, fons lachrymarum ſiccatus eſt, holocauſtum omne cõditur in lætitia & exultatione. Benedictus dominus deus Malachiæ qui tanti pontificis miniſterio viſitauit plebem ſuam: & nunc aſſumpto eo in ſanctam ciuitatem tãtæ recordatione ſuauitatis noſtram nõ deſinit conſolari captiuitatem. Exultet in domino ſpiritus Malachiæ, quòd leuatus põdere corporeæ molis, nulla iam feculenta, vel terrena materia prægrauatur, quo minus tota alacritate ac viuacitate corpoream omnem, & incorpoream tranſiens creaturam pergat totus in Deum, & adhærens illi vnus ſit cum eo ſpiritus in æternum. Domum iſtam decet ſanctitudo, in qua tantæ frequentatur memoria ſanctitatis. Sancte Malachia ſerua eam in ſanctitate & iuſtitia, miſertus noſtri, qui inter tot & tãtas miſerias memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructamus. Magna eſt ſuper te diuinę diſpenſatio pietatis, qui te paruum fecit in oculis tuis, magnum in ſuis, qui magna fecit per te, ſaluans patriam tuam: magna fecit tibi, introducẽs te in gloriam ſuam. Feſtiuitas tua quæ merito tuis virtutibus votiua impenditur, tuis nobis efficiatur meritis & precibus ſalutaris. Gloria ſanctitatis tuæ quæ à nobis frequentatur, continuatur ab angelis: ſic erit nobis digne iucunda, ſi fuerit & fructuoſa. Liceat nobis aliquas te migrante retinere reliquias de fructibus ſpiritus quibus onuſtus aſcendis, qui in tuo hodie tam delicioſo conuiuio congregamur. Eſto nobis quæſumus Malachia ſancte alter Moyſes, vel alter Helias, impartiẽs & tu de tuo ſpiritu nobis: ipſorum ſiquidem in ſpiritu & virtute veniſti. Vita tua lex vitæ & diſciplinę, mors tua mortis portus, & porta vitæ: memoria tua dulcedo ſuauitatis & gratiæ, præſentia tua corona gloriæ in manu domini Dei tui. O oliua fructifera in domo dei, ô oleũ lætitiæ vngens & lucens, fouens beneficiis, coruſcans miraculis fac nos eius qua frueris lucis ſuauitatisq; participes. O odoriferum lilium in æternum ante dominum germinans & florens, & ſpargens vbique viuificum ſuauitatis odorem, cuius apud nos memoria in benedictione eſt, apud ſuperos præſentia in honore, da canentibus te, tantæ plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, & lux in tenebris lucens, ſignorum radiis & meritorum illuminans carcerem, lætificans ciuitatem, fuga de cordibus noſtris virtutum ſplendoribus tenebras vitiorum. O ſtella matutina eo cæteris clarior quo dei vicinior, ſimilior ſoli dignare præire nobis, vt & nos in lumine ambulemus quaſi filij lucis, & non filij tenebrarum. O aurora dieſcens ſuper terram, ſed ſuperiores cœli plagas lux meridiana perluſtrans, recipe nos in cõſortio luminis quo illuminatus & late foris luces, & intus ſuauiter ardes: præſtante domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cũ patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

I FINIS.

AD LECTOREM DE ADIECTA huic operi diui Bernardi vita præfatio.

MOVERE fortaſsis nonnullos poterit, cur diui Bernardi vitam non à ſe vtique compoſitam ſui ipſius addiderimus operibus, præſertim cum id modo cuique tribuendum veniat, quod ipſe confecerit. Veruntamen quia (Gregorio teſte) in ore eius dulcis eſt ſacra ſcriptura, cuius vitæ viſcera mandatis illius replentur: eíque ſuauis eſt ad loquendum: cui interius impreſſa ad viuendum fuerit. Accommodatiſsimum igitur, ſatiſque congruum viſum fuit huic operum ſuorum recollectioni, etiam eius geſta moreſque ac vitam apponere, quos deuotionis, manſuetudinis, charitatis & humilitatis notitia ad eadem ſcripta libentius perlegenda, amplectẽda, animóque tenacius imprimenda, ſtudioſorum alliciat affectus. Perge itaque pie lector, & eiuſdem vitæ annotator ſedulus, ac pius imitator precor exiſtas.

INCIPIT PRAEFATIO DOMINI Gulielmi abbatis in vitam ſancti Bernardi primi Claræuallis abbatis. K

SCRIPTVRVS vitã ſerui tui, ad honorẽ nominis tui prout tu dederis domine deus ipſius, per quem eccleſiam tẽporis noſtri in antiquũ apoſtolicæ gratiæ & virtutis decus voluiſti reflorere, eum inuoco adiutorem, quem iam olim habeo incentorem amorem tuum. Quis enim de amore tuo quantuluncunque ſpiraculum vitæ habens, & videns teſtimonium gloriæ & honoris tui tam præclarum & tam fidele mundo inſolitum effulſiſſe, nõ det operam quantamcunque potuerit, ne lumen à te accenſum, tuorum quempiam lateat, ſed quantum humano fieri ſtylo poteſt, (quod melius ipſe tamen per virtutem operum facis) manifeſtatum & exaltatum luceat omnibus qui ſunt in domo tua? In quo cum ego iam olim vellem qualecunque miniſterium agere vicis meæ, ſeu timore ſeu verecundia prohibitus ſum vſque adhuc, modo quidẽ ſupra me iudicans eſſe dignitatem materiæ, & dignioribus opificibus reſeruandam, modo etiam poſt obitum eius quaſi perfruicturus ei, melius hoc & competentius deliberans actitandum, cum iam homo non grauaretur laudibus ſuis, & L tutius id fieret à conturbatione hominum, & contradictione linguarum. At ille vigens & valens quanto infirmior corpore, tanto fortior fit & potens, non ceſſans agere digna memoriæ, & magna maioribus ſemper accumulãs, quæ ipſo tacente ſcriptorem requirant. Ego vero iam delibor vrgentibus infirmitatibus corporis mortis huius, & meis omnibus incipientibus habere reſponſum vicinæ mortis, ſentio inſtare tempus reſolutionis meæ, plurimúmque timeo ne ſero me pœniteat tandiu diſtuliſſe, quod priuſquam pereffluam velim omnimodis peregiſſe. Sed & me fratrum quorundam pia beneuolentia plurimum ad hoc impellit & cohortatur, qui cum viro dei iugiter aſsiſtant, omnia eius nouerunt, ingerentes quædam diligenti inquiſitione veſtigata, plura etiã quibus cum fierent ipſi interfuerunt, & viderunt & audierunt. Qui cum multa ſuggerant & præclara, quæ per ſeruum ſuum deus ipſis præſentibus operatur, & nota eorum religio & ſchola magiſterij ab omni me liberet ſuſpicione falſi, adhuc etiam ad teſtimonium ſibi aſciſcunt probabilium auctoritatem perſonarum, epiſcoporum, clericorum & monachorum, quibus fidem non habere nulli fidelium licet. Quãquam id ſuperfluo dixerim, cum totus ea nouerit mundus, & virtutes eius narret omnis eccleſia ſanctorum. Quapropter attendens diuinæ laudis mirificam materiam omnibus M ſe offerentem, neminem vero ſuſcipientem, diſsimulantibus eis qui melius hoc ac dignius poterant, ſuſcepi in ea agere ipſe quæ potero, non vanitate præſumentis, ſed fiducia diligentis. Nec tamen ipſa quæ ſcribo, quaſi accuratius digerẽda, ſed ſaltem in vnum congerenda & reponenda ſuſcepi, nec edenda ipſo viuente, ſicut nec ſcribuntur ipſo ſciente. Confido autem in domino, quoniam poſt nos & poſt ipſius conſummationem, exurgent qui melius ac dignius perficient quod nos conati ſumus, & dignam digna veſtient elocutione materiam: ſed & poterunt precioſam in conſpectu domini mortem eius vitæ ſimili continuare ſcribendo, ac de morte vitam, de vita mortem commendare. Iam ergo adiuuante domino propoſitum aggrediamur.

Finit præfatio.

INCIPIT TABVLA CAPITVLORVM libri primi. Capitulum primum.

DE laudibus, & patria, & parentibus ſancti Bernardi, & bonis operibus matris eius educantis filios deo, & de conſulto diuino oraculo ſuper filio ſuo tertio Bernardo. Capitulum.ij.

Quòd adhuc puerulus dedignatus ſit curari maleficis carminibus, & de apparẽte ſibi domino ipſa hora qua natus eſt, & quomodo eruditus ſit in lege diuina, & de morte matris

A tris eius. Capitulum.iij.
Quomodo libidinem extinxerit, & mulierem à se repulerit amator virginitatis. Capitulum.iiij.
De conuersione illius & sociorum eius, & apparente matre, & prænunciato vulnere fratri Gerardo, & pluuia orando adducta, & iterum subtracta, & quid reuelatum sit de non perseueraturis. Capitulum.v.
Quo anno incarnationis, & Cisterciensis ordinis, & suæ ætatis ingressus sit Cistercium cum sociis xxx. Capitulum.vj.
De mira parsimonia, & communi conuersatione, & de assiduitate illius in oratione. Capitulum.vij.
Quomodo in aqua & pane ex hordeo & milio & vitia cõfecto, & cibis ex foliis fagi confectis, cœpta & enutrita creuit Claraeuallis, & de multitudine de montibus descendente, & necessariis orãdo impetratis, & angelica auctoritate & puritate per puerum illi diuinitus concessis, & conuersione sororis eius. Capitulum.viij.
De consecratione viri dei, & tugurio illius, & sagimine pro butyro ab eo sæpius comesto, & oleo pro aqua bibito, & cœlestibus choris vbi nunc est Claraeuallis, ab eo bis diuinitus visis, & pane furfureo terreóq;, & duris fratrũ laboribus, & monachis farina victitantibus. Capitulum.ix.
De magisterio & charitate illius, & cilicio occulto, & debilitate corporis, & corrupto stomacho, & innumerabilibus
B bonis à deo per illum hominibus concessis, & signis, & prodigiis, & virtutibus. Capitulum.x.
Quomodo Iosbertum & alium paruulum sanauit, & de iuuenculo à fistula sanato signo crucis. Capitulum.xj.
Quod multi fratrum post mortem apparebant ei indicantes quomodo se haberent bene an male. Capitulum.xij.
De epistola in codice epistolarum ob miraculum prima, & de fratre contra vetitum communicante, & muscis excõmunicatis, & puero per osculum sanato, & clauo erepto, & militibus propinatis & conuersis, & puerulo Valthero. Capitulum.xiij.
De altercatione sancti Bernardi & diaboli, & quomodo beata dei genitrix contrectando sanauit illum, comitantibus sancto Laurentio & sancto Benedicto, & de abbate Gulielmo ab ipsa morte reuocato. Capitulum.xiiij.
Quomodo vallis prius Absinthialis, nunc Claraeuallis, & vltra Alpes & maria deserta repleuerit, & quòd absens videbat sanctus quę corrigẽda aliis mandabat, & quòd oranti multa reuelabantur, & de Stephano de Vitreyo nõ perseueraturo, & equo orando reducto, & dæmone expulso, & de mirabili somno, & mirabili potestate supra omnem virtutem diaboli sancto Bernardo à deo concessa, & rescripto Burgardi abbatis Balernæ, & postea Bellæuallis.

C

Finis tabulæ capitulorum primi libri.

Incipit vita sancti Bernardi ABBATIS.

Capitulum primum.

BERNARDVS Burgundiæ partibus Fontanis, oppido patris sui oriundus fuit, parentibus claris secundum dignitatem seculi, sed dignioribus ac nobilioribus secundum christianæ religionis pietatem. Pater eius Tecelinus vir antiquæ & legitimæ militiæ fuit, cultor dei, iustitiæ tenax. Euangelicam nanque secundum instituta præcursoris domini militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calumniam, contentus stipendiis suis, quibus ad omne opus bonum abundabat. Sic consilio & armis seruiebat temporalibus dominis suis, vt etiam domino deo suo non negligeret reddere quod debebat. Mater Aleth ex castro cui nomen Mons Barrus, & ipsa in ordine suo apostolicam regulam tenens subdita viro, sub eo secundum timorem dei domum suam regebat, operibus misericordiæ insistens, filios D
enutriens in omni disciplina. Septẽ quippe liberos genuit nõ tam viro suo quàm deo, sex mares, fœminã vnam, mares omnes monachos futuros, fœminã sanctimonialem. Deo nãque (vt dictum est) non seculo generans, singulos mox vt partu ediderat, ipsa manibus propriis domino offerebat. Propter quod etiam alienis vberibus nutriendos committere illustris fœmina refugiebat, quasi cũ lacte materno materni quodãmodo boni infundens eis naturam. Cum autem creuissent, quandiu sub manu eius erant, eremo magis quàm curiæ nutriebat, non patiẽs delicatioribus assuescere cibos, sed grossioribus & cõmunibus pascens, & sic eos pręparans & instituẽs domino inspirante, quasi continuo ad eremum transmittendos. Hæc cum in ordine filiorum tertium Bernardum haberet in vtero, somnium vidit præsagium futurorum, catellum scilicet totum candidum, in dorso subrufum, & latrantem in vtero se habere. Super quo territa vehementer cum religiosum quendam virum consuluisset, continuo ille spiritũ prophetiæ concipiens quod Dauid de sanctis prædicatoribus domino dicit: Lingua canum tuorum ex inimicis, trepidanti & anxię respõdit: Ne timeas, bene res agitur. Optimi catuli mater eris, qui domus dei custos futurus, magnos pro ea contra inimicos fidei editurus est latratus. Erit enim egregius prędicator, & tanquam bonus canis, gratia linguæ medicinalis in multis multos morbos curaturus est animarum. Quo respõso mulier pia & fidelis quasi à deo suscepto, læta efficitur, & iam tunc in amorem nondum nati tota transfunditur, cogitans sacris eum literis erudiendum tradere secundũ modum visionis & interpretationis, qua ei de illo tam sublimia promittebantur. Quod & factum est. Mox enim vt fœlici partu edidit, non modo obtulit eum deo, sicut de aliis agere cõsueuerat, sed sicut legitur de sancta Anna matre Samuelis, quæ petitum à domino & acceptum filium in tabernaculo eiusdẽ stinauit perpetuo seruiturum: sic & ipsa eũ in ecclesia dei acceptabile obtulit munus. Vnde & quàm citius potuit in ecclesia Castellionis quæ postmodũ ipsius Bernardi opera à seculari conuersatione in ordinẽ regularium canonicorũ promota cognoscitur, magistris literarum tradens erudiendum, egit quicquid potuit vt in eis proficeret. Puer autẽ & gratia plenus, & ingenio naturali pollens, cito in hoc desideriũ matris impleuit. Nam in literarum quidem studio supra ætatem & prę coętaneis suis proficiebat, sed in rebus secularibus iam mortificationẽ futurę perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat nanque simplicissimus in secularibus, amãs habitare secum, publicũ fugitans, mire cogitatiuus, parentibus obediẽs & subditus, omnibus benignus & gratus, domi simplex & quietus, foris rarus, & vltra quàm credi posset verecũdus, nusquam multum loqui amãs, deo deuotus, vt purã sibi pueritiam suam conseruaret, literarum etiam studio deditus, per quas in scripturis deum disceret, & cognosceret. In quo quãtum in breui profecerit, & quàm perspicacem in discernẽdo induerit sensum, ex eo quod subiungimus, aduerti potest.

Psal. 67.c

E

1. Reg. 1.b

F

Capitulum secundum.

CVM adhuc puerulus graui capitis dolore vexaretur, decidit in lectum. Adducta autem ad eam est muliercula quasi dolorem mitigatura carminibus. Quam cum ille appropinquantem sentiret cum carminalibus instrumentis quibus hominibus de vulgo illudere consueuerat, cum indignatione magna exclamans à se repulit & abiecit. Nec defuit misericordia diuina bono zelo sancti pueri, sed continuo sensit virtutem, & in ipso impetu spiritus surgens, ab omni dolore liberatum se esse cognouit. Ex quo cum non parum in fide proficeret, adiecit ei dominus apparere, sicut olim puero Samueli in Silo, & manifestare ei gloriam suam. Aderat nanque solennis illa nox natiuitatis dominicæ, & ad solennes vigilias omnes, vt moris est parabãtur. Cúmque celebrandi nocturni officij hora aliquãtisper protelaretur, contigit sedentem expectantémque Bernardum cum cæteris inclinato capite paululum soporari. Affuit illico puero suo se reuelans pueri Iesu sancta natiuitas, terræ fidei suggerens incrementa, & diuinæ in eo inchoans mysteria contem-

G plationis. Apparuit enim velut denuo procedens sponsus è thalamo suo. Apparuit ei quasi iterum ante oculos suos nascens ex vtero matris virginis verbum infans, speciosus forma præ filiis hominum, & paruuli sancti in se rapiens minime iam pueriles affectus. Persuasum autẽ est animo eius, & nunc vsque fatetur quod eam credat horã fuisse dominicæ natiuitatis. Sed & facile est aduertere iis qui eius auditoriũ frequentauerunt, in quãta benedictione ea hora preuenerit eum dominus, cum vsque hodie in iis quæ ad illud pertinent sacramẽtum, & sensus ei profundior & sermo copiosior suppetere videatur. Vnde & postmodum in laudem eiusdẽ genitricis & geniti, & sanctæ eius natiuitatis insigne edidit opusculum inter initia operum suorum seu tractatuum, sumpta materia ex eo euangelij loco vbi legitur, Missus est Gabriel angelus à deo in ciuitatẽ Galilææ, & cætera, quæ ibi sequuntur. Neque illud tacendum quod ab ipsis iam puerilibus annis si quos poterat nummos habere, clandestinas faciens eleemosynas, & verecũdię suæ morem gerebat, & pro ætate, imò supra ætatem pietatis opera sectabatur. Cum autem aliquanto tempore euoluto, proficiens ętate & gratia apud deum & homines puer Bernardus de pueritia transiret in adolescẽtiam, mater eius liberis fideliter educatis, & vias seculi ingrediẽtibus, quasi peractis omnibus quæ sua erant, fœliciter migrauit ad dominum. De qua nequaquam prætereundum est quod
H cum multo tẽpore vixisset cum viro suo honeste & iuste secundum iustitias & honestates seculi huius, & legem fidémq; coniugij, per aliquot ante obitũ suum annos, in eo ad quod nutrire filios videbatur, prout potuit & licuit mulieri sub potestate viri constitutæ, nec habenti proprij corporis potestatem, omnes ipsa præuenit. Etenim in domo sua & in professione coniugali, & in medio seculi eremiticam seu monasticam vitam non paruo tẽpore visa est æmulari, in victus parcitate, in vilitate vestitus, delicias & pompas seculi à se abdicando, ab actibus & curis secularibus inquantum poterat se subtrahẽdo, insistẽdo ieiuniis, vigiliis & orationibus: & quod minus assumptæ professionis habebat, eleemosynis & diuersis operibus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens ad extrema deuenit, perficienda in futuro in eo in quo proficiens de hoc seculo migrauit. Obdormiuit autem psallentibus clericis qui conuenerant, & ipsa pariter psallẽs, vt in extremis quoque cum iam vox eius audiri non posset, adhuc moueri labia viderentur, & lingua palpitãs dominum confiteri. Demum inter litaniæ supplicationes, cum diceretur, per passionem & crucem tuam, libera eam domine: eleuãs manum signauit se, & emisit spiritum, ita vt manum non posset deponere quam leuarat.

Capitulum tertium.

I

Ex hoc Bernardus suo iam more, suo iure victitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens, suauissimis ornatus moribus, acri ingenio præditus, acceptabili pollens eloquio, magnæ spei adolescens prædicabatur. Cui tanquam ingredienti seculum, plures se viæ seculi ipsius offerre cœperunt, & in omnibus assurgere prosperitates vitæ huius, & magnę spes vndique arridere. Obsidebant autem benignum iuuenis animum sodalium dissimiles mores, & amicitiæ procellosæ, similem sibi efficere gestientes. Quæ si ei dulcescere perstetissent, necesse erat amarescere illi quod in hac vita dulcius cordi eius insederat, castitatis amorẽ. Cui præcipuè inuidens coluber tortuosus, spargebat laqueos tentationum, ac variis occursibus calcaneo eius insidiabatur. Cũ enim aliquando curiosius aspiciendo defixos in quandam oculos aliquandiu tenuisset, continuo ad se reuersus, & de semetipso erubescens apud semetipsum, in seipsum vltor seuerissimus exarsit. Stagno quippe gelidarum aquarum quod in proximo erat collotenus insiliens, tandiu inibi permansit, donec pene exanguis effectus, per virtutem gratiæ cooperantis etiam à calore carnalis concupiscentię totus refriguit, induẽs
Iob 32. a illum castitatis affectum quem induerat qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

Circa idem tempus instinctu dæmonis in lectum dormiẽtis, iniecta est puella nuda. Quam ille sentiens, eũ omni pace & silentio partem ei lectuli quam occupauerat, cessit, & in latus alterũ se conuertit, atq; dormiuit. Misera vero illa aliquãdiu iacuit sustinens & expectans, deinde palpans & stimulãs. K
Nouissime cum immobilis ille persisteret, illa licet impudentissima esset, erubuit: & horrore ingẽti atq; admiratione perfusa relicto eo surgens aufugit. Contigit item vt cum sociis aliquantis apud matronã aliquã Bernardus hospitaretur. Cõsiderãs autem mulier adolescentẽ decorum aspectu, capta est laqueo oculorum suorum, & in concupiscentiã eius exarsit. Cúmque tanquã honoratiori omnium seorsum ei fecisset lectulum præparari, surgẽs ipsa de nocte impudẽter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiẽs, nec cõsilij inops, clamare cœpit, latrones, latrones. Ad quã vocẽ fugit mulier, familia omnis exurgit, lucerna accẽditur, latro quæritur, sed minime inuenitur. Ad lectulos singuli redeunt, fit silentiũ, fiunt tenebrę sicut prius, pausant cęteri, sed nõ illa misera requiescit. Exurgit denuo, & Bernardi lectulũ petit: sed denuo ille proclamat, latrones, latrones. Quæritur iterum latro, latet iterum, nec ab eo qui solus nouerat, publicatur. Vsq; tertio improba mulier sic repulsa, vix tandẽ seu metu seu desperatione victa cessauit. Cùm autẽ die sequenti iter agerent, arguẽtes Bernardum socij, quosnã toties ea nocte latrones somniauerit, perquirebant. Quibus ille, Veraciter, inquit, aderat latro, & mihi castitatem hospita nitebatur auferre, irreparabilẽ thesaurum. Inter hæc tamen cogitans & perpẽdens quod vulgo dicitur, nõ esse tutum diu cohabitare serpenti, fugã meditari cœpit. Videbat enim mundum & principẽ eius exterius sibi multa offerentem, magnas res, spes maiores, sed fallaces omnes, & vanitatem vanitatum, & vanitatem omnia: veritatẽ vero ipsam interius iugiter audiebat clamantem ac dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugũ meum super vos, & inuenietis requiẽ animabus vestris. Perfectius vero relinquere mũdũ deliberãs cœpit inquirere & inuestigare, vbi certius ac purius inueniret requiẽ animæ suæ sub iugo Christi. Inquirenti autẽ occurrit Cisterci j innouatæ monasticę religionis noua plãtatio: messis multa, sed operariis indigẽs cũ vix adhuc aliquis cõuersionis gratia illuc declinaret, ob nimiã vitæ ipsius & paupertatis austeritatẽ. Quæ tamẽ cum animum vere deum quęrentẽ minime terrerent, posthabita omni hæsitatione ac timore, illuc vertit intentionẽ, posse se æstimãs omnino ibi delitescere & abscõdi in abscondito faciei dei ab omni cõturbatione hominum, maximéq; ad effugiũ vanitatis seu de seculari generositate, seu de acrioris ingenij gratia, seu etiã forte de alicuius nomine sanctitatis. Vbi vero de conuersione tractantem, fratres eius & qui carnaliter eum diligebãt, persenserunt, omnimodis agere cœperunt, vt animum eius ad studiũ possent diuertere literarum, & amore scientiæ secularis, seculo arctius implicare. Qua nimirum suggestione (sicut fateri solet) propemodum retardati fuerant gressus eius, sed matris sanctæ memoria importune animo eius instabat, ita vt sæpius sibi occurrentẽ videre videretur, cõquerentẽ & improperantẽ quia non ad huiusmodi nugacitatẽ tam tenerè educauerat, non in hac spe erudierat eũ. Demũ cũ aliquando ad fratres pergeret in obsidione castri quod Granceium dicitur, cum duce Burgundię cõstitutos, cœpit in huiusmodi cogitatione vehemẽtius anxiari. Inuentáq; in itinere medio ecclesia quadã diuertit, & ingressus orauit cum multo imbre lachrymarũ expandens manus in cœlũ, & effundens sicut aquã cor suũ ante cõspectum domini dei sui. Ea igitur die firmatũ est propositum cordis eius. Nec vero surda aure percepit vocẽ dicentis: Qui audit, dicat veni. Siquidem ab illa hora sicut ignis qui cõburit syluã, & sicut flamma comburens montes, hincinde prius viciniora quæq; corripiens, postmodũ in vlteriora progrediens: sic ignis quem miserat dominus in cor serui sui volens vt arderet, primo fratres eius aggreditur: solo minimo ad cõuersionẽ adhuc minus habili seniori patri ad solatium derelicto, deinde cognatos & notos, socios & amicos, de quibuscũque poterat esse spes cõuersionis. Primus omniũ Galdricus auunculus eius absque dilatione aut hæsitatione pedibus (vt aiunt) iuit in sententiã nepotis, & consensum cõuersionis, vir honestus & potẽs in seculo, & in secularis militiæ gloria nominatus, dominus castri in territorio Eduensi, quod Tuilliũ dicitur.

Margin notes (right column): L (beside "Inter hæc tamen cogitans"); Matt. 11. (beside "Venite ad me omnes"); M (beside "modum retardati fuerant"); Apo. 22. (beside "Qui audit, dicat veni").

A dicitur. Continuo etiam Bartholomæus occurrẽs iunior cæteris fratribus, & necdum miles, sine difficultate eadem hora salutaribus monitis dedit assensum. Porro Andreas Bernardo etiam ipse iunior & nouus eo tempore miles verbũ fratris difficilius admittebat, donec subito exclamauit: Video, inquit, matrem meam. Visibiliter siquidem ei apparuit, serena facie subridens, & congratulans proposito filiorũ. Itaque & ipse cõtinuo manus dedit, & de tyrone seculi factus est miles Christi. Nec solus vidit Andreas tantorum matrem filiorum lætantem, sed confessus est & Bernardus eandem similiter se vidisse. Guido primogenitus fratrum, coniugio iam alligatus erat, vir magnus, & præ aliis iam in seculo radicatus. Hic primo paululum hæsitãs, sed continuo rem perpendens & recogitans, cõuersioni consensit, si tamen coniunx annueret. Verum id quidem de iuuencula nobili, & paruulas filias nutriente, pene impossibile videbatur. At Bernardus de misericordia domini spem concipiens certiorem, incunctanter ei spopondit aut consensuram fœminam, aut celeriter morituram. Demũ cum omnimodis illa renueret, vir eius magnanimus imò ea iam prouectus virtute fidei in qua postmodum excellenter enituit, virile consilium domino inspirante concepit, vt abiiciẽs quicquid habere videbatur in seculo, vitam institueret agere rusticanam, laborare scilicet manibus propriis, vnde suam sustentaret & vxoris vitam, quam inuitam dimittere non licebat. Interim superuenit Bernardus, qui vn-
B dique alios atque alios colligens discurrebat. Nec mora, flagellabatur prædicta Guidonis vxor infirmitate graui. Et cognoscẽs quia durũ sibi esset cõtra stimulum calcitare, accersito Bernardo veniam deprecabatur, & prior ipsa cõuersionis petit assensum. Denique iuxta morem ecclesiasticum separata à viro, interueniente parili voto castitatis in cœtũ sanctimonialium transiit fœminarum, religiosè vsque hodie seruiens deo. Secundus natu post Guidonem Gerardus erat miles in armis strenuus, magnæ prudentiæ, benignitatis eximiæ, & qui ab omnibus diligeretur. Qui cæteris, vt dictũ est, primo auditu & prima die acquiescentibus (vt mos est sapiẽtiæ secularis) leuitatem reputans, obstinato animo salubre consilium & fratris monita repellebat. Tum Bernardus fide iam igneus, & fraternæ charitatis zelo mirum in modum exasperatus, scio (inquit) scio, sola vexatio intellectum dabit auditui. Digitumque lateri eius apponens, veniet (inquit) dies, & cito veniet, cum lãcea lateri huic infixa, peruium iter ad cor tuum faciet consilio salutis tuæ quod aspernaris, & timebis quidem, sed minime morieris. Sic dictũ sicq; factum est. Paucissimis interpositis diebus circumuallatus ab inimicis, captus, & vulneratus iuxta verbum fratris, lanceam gestans ipsi lateri eidémq; infixam loco cui ille digitum appli-
C cuerat trahebatur, & mortem quasi iam præsentem metuens clamabat, Monachus sum, monachus sum Cisterciensis. Nihilominus tamen captus & reclusus in custodia est. Vocatus est Bernardus per celerem nuncium, sed nõ venit. Sciebam, inquit, & prædixeram quod durum esset ei contra stimulum calcitrare, nec tamẽ ad mortẽ ei vulnus hoc, sed ad vitam. Et factum est ita. Siquidem de vulnere præter spem cito conualuit, propositum vero seu votum quod vouerat nõ mutauit. Cúmq; iam liber ab amore seculi hostilibus adhuc vinculis teneretur, & hoc solum esset quod conuersionis eius propositum retardaret, in hoc etiam cito affuit ei misericordia dei. Venit frater eius laborans vt erui posset, sed non profecit. Et cum nec loqui ei permitteretur, accedẽs ad carcerem clamauit: Scito frater Gerarde: quia ituri sumus in proximo & monasterium introituri. Tu vero quandoquidem exire non licet, hic monachus esto, sciẽs quod vis & nõ potes, pro facto reputari. Cúmque Gerardus magis ac magis anxiaretur, paucis interpositis diebus audiuit vocem in somnis dicentem sibi, Hodie liberaberis. Erat autẽ sacrum quadragesimæ tempus. Circa vespertinam itaque diei horam cogitans quod audierat, compedes suas tetigit, & ecce ex parte crepuit in manu eius ferrum, vt minus iam teneretur, & aliquatenus incedere posset. Sed quid ageret? Erat ostium obseratum, & pro foribus pauperum multitudo. Surrexit tamẽ, & non tam spe euadendi quàm tædio iacendi, seu curiositate tentandi accedens ad ostium subterraneæ domus in qua vinctus & clausus erat: mox vt pessulũ tetigit, sera tota inter manus eius colla- D
psa est, & ostiũ domus apertum. Exiénsque pedetentim, sicut homo cõpeditus, ad ecclesiam vbi adhuc vespertina celebrabant officia, prætendebat. Porro medici qui pro foribus domus astabant, videntes quod fiebat, & diuinitus exterriti, in fugam versi sunt nihil clamãtes. Cúmq; iam ecclesiæ propinquaret, egrediens quidam de familia domus captiuitatis suæ, germanus illius à quo custodiebatur, vidénsq; eum ad ecclesiã properãtem, tarde (inquit) Gerarde venisti. Expauescente illo, festina ait, adhuc superest quod audias. Oculi quippe eius tenebantur, nec prorsus quid ageretur intelligebat. Demum ad altiores gradus ecclesiæ cum adhuc cõpeditum data manu Gerardum subleuasset, introeunte illo ecclesiã tunc, primum quid ageretur agnouit, & conatus eum retinere nõ potuit. Hoc modo Gerardus à captiuitate amoris seculi huius, & captiuitate filiorum seculi liberatus, votum quod vouerat fideliter exsoluit. In quo potissimum notum fecit dominus à quanta perfectione sanctę conuersationis gratiã iste dei famulus cœperit, qui in eius spiritu qui fecit quæ futura sunt, quod erat futurũ videre potuit quasi iam factum. Præsentialiter quippe in latere fratris ei lancea apparebat quando digitum applicuit loco vulneris mox futuri, sicut postmodum ipse confessus est cum ab his interrogaretur, quibus celare non poterat. Cum autem cæteri (vt diximus) prima die in eodem essent cum Bernardo spiritu congregati, mane in- E
trantibus eis ecclesiam, apostolicũ illud capitulũ legebatur: Fidelis est deus: quia qui cœpit in vobis opus bonũ, ipse perficiet vsque in diẽ Iesu Christi. Quod deuotus iuuenis haud secus accepit, quã si de cœlo sonnisset. Exultãs itaq; spiritualis iam pater regeneratorũ in Christo fratrũ suorũ, & manũ domini intelligens secum operantem, cœpit ex hoc prędicationi insistere, & quoscũque poterat aggregare. Cœpit nouũ induere hominem, & cũ quibus de literis seculi, seu de seculo ipso agere solebat, de seriis & cõuersione tractare, ostẽdens gaudia mundi fugitiua, vitæ miserias, celerẽ mortem, vitam post mortem seu in bonis seu in malis perpetuã fore. Quid multa? Quotquot ad hoc prȩordinati erãt, operãte in eis gratia dei, & verbo virtutis eius, & oratione, & instantia serui eius, primo cũctati, deinde cõpuncti, alter post alterum credebant & consentiebant. Inter quos adiunctus est ei etiam dominus Hugo Matisconensis, qui hodie raptus à Pontiniacẽsi cœnobio quod ipse ædificauit, Altisiodorẽsi ecclesiæ præest merito & honore pontificis: hic audiens de cõuersione socij & amici charissimi, flebat quasi perditum, quem seculo mortuum audiebat. Vbi autẽ primo data est vtriq; facultas mutui colloquij, post dissimiles lachrymas, & gemitus dissimilium dolorum, verba verbis cœperunt conferri, & res rebus comparari. Cúmque inter ipsa verba familiaris amicitiæ Hugoni infunderetur spiritus veritatis, aliã iam faciem habere cœperũt verba mutuæ collocutionis. Datis itaq; dextris in sodali- F
tiũ nouæ vitę, lõge dignius veriúsq; facti sunt cor vnũ & anima vna in Christo, quàm in seculo ante fuissent. Post paucos autẽ dies nunciatur Bernardo, subuersum ab aliis sociis Hugonẽ à proposito resilire. Qui oportunitate inuẽta, quod magnus quidã episcoporum cõuẽtus illis in partibus haberetur, festinat vt reuocet pereuntẽ, iterúmq; parturiat. Obseruãtes autẽ prædicti sodales & subuersores Hugonis, viso eo prædã ambiunt suã, & omnem ei loquendi adimunt facultatẽ, omnem aditum intercludunt. At ille cum ei loqui nõ posset, clamabat pro eo ad dominum. Quo orante cũ lachrymis subita & vehemẽs inundatio pluuiæ mox erupit. Cõsiderant autẽ in cãpo quod aër serenus esset, & nil tale sperarent. Dispersi igitur omnes ad repentinũ imbrẽ, vicum proximum petunt. At Bernardus Hugonẽ tenens, mecũ ait sustinebis huius pluuię guttas. Cũq; soli remansissent, nõ fuerũt soli, sed dominus fuit cum eis reddens eis cõtinuo & aëris & animi serenitatẽ. Ibi renouatum est fœdus, & propositũ confirmatũ, quod nõ potuit deinceps violari. Videbat ista peccator & irascebatur, dentibus suis fremebat & tabescebat, iustus autem cõfidens in domino gloriosè de seculo triumphabat. Iámq; eo publice & priuatim prædicante matres filios abscõdebant, vxores detinebant maritos, amici amicos auertebant: quia voci eius spiritus sanctus tantæ dabat vocę virtutis, vt vix aliquis ali-

G quem teneret affectus. Crescẽte siquidẽ numero eorum qui in hanc conuersionis vnanimitatem cõsenserant, sicut de primitiuis ecclesiæ filiis legitur, multitudinis eorũ erat cor vnũ & anima vna in domino, & habitabãt vnanimiter simul, nec quisquam aliorum audebat se coniungere eis. Erat enim eis Castellioni domus vna propria, & communis omnium, vbi conueniebant, & cohabitabant, & colloquebantur, quam ingredi vix aliquis audebat qui non esset de cœtu eorũ. Sed & si quis intrabat videns & audiens quæ ibi gerebantur & dicebantur, sicut de Christianis Corinthiis apostolus dicit, omnibus, quodammodo prophetantibus conuincebatur ab omnibus diiudicabatur ab omnibus: & adorans dominũ, & confitẽs quod vere deus esset in eis, aut ipse vnanimitati eorum adhærebat, aut recedens flebãt semetipsum, illos autem beatificabat. Hoc enim illis temporibus, & in illis erat partibus inauditum, vt alicuius adhuc in seculo commorantis conuersio præsciretur. Ipsi vero quasi mẽsibus sex post primũ propositum in seculari habitu stabant, vt proinde plures cõgregarẽtur, dum quorundam negocia per id temporis expediebãtur. Cum autem iam suspecta inciperet esse multitudo, ne quem de numero eorum subriperet is qui tentat, placuit deo super hoc reuelare quid futurum esset. Aspiciebat enim quidam eorum in visu noctis, & videbat quasi eos omnes cõsedisse in domo vna, & per ordinem singulos quasi communicare de cibo quodam miri candoris & saporis. Quem cęteris H omnibus optime suscipiẽtibus, & cum gaudio magno, duos ex omni numero illo notabat à cibi illius salutaris participatione vacuos remansisse. Alter nanque eorum nec sumebat, alter sumere quidem videbatur, sed tanquam minus caute sumeret, spargebatur: vtrũque vero postea probauit euentus. Alter enim priusquam ventũ esset ad rem, conuersus retrorsum in seculum rediit: alter cum cæteris cœpit quidem opus bonum, sed non perfecit. Vidi ego eum in seculo postea vagum & profugum à facie domini sicut Caim, quãtum animaduertere potui hominem humillimũ, & miserabilis cõfusionis, sed nimiæ pusillanimitatis. Qui tamen in vltimis Claramuallem rediit infirmitate corporis & inopia cogẽte, cum homo bene natus ab omnibus cognatis & amicis proiiceretur: ibíque proprietati renuncians, sed non omnino proprię voluntati, obiit nón quidem intus sicut frater & domesticus, sed foris misericordiam postulans sicut pauper & mendicus.

Iam vero adueniente die reddendi voti, & complendi desiderij egressus est de domo paterna Bernardus pater fratrũ suorum cum fratribus filiis suis spiritualibus quos verbo vitę Christo genuerat. Videns autem Guido primogenitus fratrum suorum Niuardum fratrem suum minimũ, puerum cũ pueris aliis in platea, Eia (inquit) frater Niuarde, ad te solũ respicit omnis terra possessionis nostræ. Ad quod puer non I pueriliter motus, vobis ergo (inquit) cœlum, mihi terra? Non ex æquo diuisio hæc facta est. Quo dicto abeuntibus illis, tũc quidem domi cum patre remansit, sed modico post euoluto tempore fratres secutus, nec à patre, nec à propinquis seu amicis potuit retineri. Superaret de deo dicata domo illa pater senior cum filia, de quibus etiã suo loco dicemus. Eo tempore nouellus & pusillus grex Cisterciẽsis sub abbate degẽs, viro venerabili Staphano cum iam grauiter tædio ei esse inciperet paucitas sua, & omnis spes posteritatis decideret in quam sanctæ illius paupertatis hæreditas transfunderetur, venerãtibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed refugientibus austeritatem, repente diuina hac visitatione tam læta, tam insperata, tam subita lętificatus est, vt in die illa responsum hoc à spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur: Lætare sterilis quæ non pariebas, erumpe & clama quæ parturiebas: quia multi filij desertæ magis quàm eius quę habet virum, de quibus postmodum visura es filios filiorum vsque in multas generationes.

Capitulum quartum.

ANNO ab incarnatione domini. Mcxiij. à constitutione domus Cisterciensis. xv. seruus dei Bernardus annos natus circiter. xxij. Cistercium ingressus, cum sociis amplius quàm. xxx. sub abbate Stephano, suaui iugo Christi collum submisit. Ab illa autem die dedit dominus benedictionem, & vinea illa domini sabaoth dedit fructum suum, extendens palmites suos vsq; ad mare, & vltra mare propagines suas. K

Hæc quidem fuere viri dei conuersionis sancta principia. Conuersationis autem eius insignia quomodo vitam angelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto qui non viuat de spiritu de quo ille vixit. Solius quippe donãtis & accipiẽtis est nosse quantũ ab ipso mox cõuersionis exordio præuenerit eum dominus in benedictionibus dulcedinis suæ, quãta repleuerit gratia electionis, quomodo ab vbertate suæ domus inebriauerit eum. Ingressus est autẽ domũ illam pauperem spiritu, & eo adhuc tempore abscõditam ac pene nullam intẽtione ibi moriendi à cordibus & memoria hominum, & spe delitescendi & latendi tanquã vas perditum, deo aliter disponẽte, & eum sibi in vas electionis præparãte, nõn solum ad ordinem monasticum cõfortandum ac dilatãdum, sed etiam ad nomen suum portandum corã regibus & gẽtibus, & vsque ad extremum terræ. Ipse vero nil tale de se æstimãs aut cogitans, potius ad custodiam sui cordis, & propositi cõstantiam, hoc semper in corde, sæpe etiã in ore habebat: Bernarde Bernarde, ad quid venisti? Et sicut de domino legitur quia cœpit Iesus facere & docere: à prima die ingressus sui in cellam nouitiorum, ipse cœpit agere in semetipso, quod alios erat docturus. Postmodũ enim cum iã Claræuallis abbas esset ordinatus, aduentantibus nouitiis & festinãtibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem ac dicẽtem: Si ad ea quæ intus sunt festinatis, hic foris dimittite corpora quæ de L seculo attulistis. Soli spiritus ingrediantur, caro non prodest quicquam. Quod cum nouitiis ad nouitatem verbi perterritis, parcens teneritudini eorum clementius exponẽdo quod dixerat, carnalem concupiscentiã prædicare solebat foris dimittendam. Ipse cum nouitius esset, in nullo sibi parcens instabat omnimodis mortificare non solũ concupiscentias carnis quę per sensus corporis fiunt, sed & sensus ipsos per quos fiunt. Cũ enim iam interiore sensu illuminati amoris dulcius ac frequentius sentire inciperet desursum spirantem sibi suauitatem, sensui illi interiori timẽs à sensibus corporis, vix tãtum eis permittebat quantum sufficeret ad exterioris cũ hominibus conuersationis societatem. Quod cum cõtinui vsus instantia in consuetudinem mitteret, cõsuetudo ei ipsa quodãmodo vertebatur in naturam. Totúsq; absorptus in spiritum, spe tota in deum directa, intẽtione seu meditatione spirituali tota occupata memoria, videns non videbat, audiens non audiebat, nihil sapiebat gustãti, vix aliquid sensu aliquo corporis sentiebat. Iam quippe annum integrũ exegerat in cella nouitiorũ, cũ exiẽs inde ignoraret adhuc an haberet domus ipsa testudinem quam solemus dicere celaturam. Multo tempore frequentauerat intrans & exiens domum ecclesiæ, cum in eius capite vbi tres erãt, vnam tantum fenestram esse arbitraretur. Curiositatis enim sensu mortificato, nil huiusmodi sentiebat: vel si forte aliquãdo eum contingebat videre, memoria (vt dictum est) alibi occupata nõ aduertebat. M Sine memoria quippe sensus sentiẽtis null' est. Natura quoque in eo non dissentiebat à gratia, vt in eo quoque quodãmodo impletum videretur esse quod legitur, Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonã: & cum magis essem bonus, veni ad corpus incoinquinatum. Ad contemplanda quippe spiritualia quæque seu diuina, cũ gratia spirituali, naturali quadam virtute pollebat ingenij, sortitúsque etiam in hoc erat animam bonam, sensualitatem nõ curiose lasciuam, nec superbe rebellem: sed congaudentem spiritualibus studiis, & in eis quæ ad deum sunt sponte subditam spiritui & seruientem: corpus etiam nullius contaminatum cõsensu flagitij, & si nõ nimis neglectum sicut oportebat curaretur, ad seruiendum spiritui in seruitio dei aptissimũ instrumentum. Sed cum caro in eo ex dono præueniẽtis gratiæ, & adiutorio subsequẽtis naturæ, & vsu bono spiritualis disciplinæ vix iam aliquid cõcupisceret aduersus spiritũ, hoc est quod spiritum læderet, spiritus supra vires, supra virtutem carnis ac sanguinis, tanta aduersus carnem concupiscebat, vt infirmũ animal cadens sub onere vsque in hanc diẽ non adiiciat vt resurgat. Quid enim dicam de somno, qui in cæteris hominibus solet esse refectio laborum & sensuum, aut mentiũ recreatio? Extunc vsq; hodie vigilat vltra possibilitatem humanã, nullum enim tempus magis se perdere cõqueri solet, quàm quo dormit,

A mit idoneam satis reputans comparationem mortis & somni: vt sic dormientes videantur mortui apud homines, quomodo apud deum mortui dormientes. Vnde etiam si quem forte religiosum in dormiendo seu durius stertentem audierit, seu minus composite iacentem viderit, patienter ferre vix potest, sed carnaliter eum seu seculariter dormire causatur. In ipso nanq; tenuẽ victũ tenuis somnus comitatur. In neutro enim vllam indulget corpori suo satietatem, nisi quod in vtroque sumpsisse aliquid sat ei est. Quantum enim ad vigilias, vigiliarum ei modus est non totam noctem ducere insomnem. Porro ad comedendum vsque hodie vix aliquando voluptate trahitur appetitus, sed solo timore defectus. Etenim comesturus, priusquã comedat, sola cibi memoria satur est. Sic accedit ad sumendum cibum quasi ad tormẽtum. A primo siquidem conuersionis suę anno, seu egressionis de cella nouitiorum, natura eius cũ teneræ nimis semper, & delicatæ complexionis fuisset, ieiuniis multis & vigiliis, frigore & labore, durioribus & continuis exercitiis attrita, corrupto stomacho, crudum continuo per os solet reiicere quod ingeritur. Quod si quid naturali decoctione digestum transfunditur ad inferiora, ibi nihilominus partibus illis corporis nõ minoribus infirmitatum incommodis obsessis, non nisi cum graui tormento egreditur. Si quid autem residuum est, ipsum est alimentum corporis eius qualecunque, nõ tam ad vitam sustentandam, quàm ad differẽdam mortem. Semper autem B post cibum quasi pensare solitus est quantum comederit. Si quando vel ad modicum mensuram solitam excessisse se deprehenderit, impune abire non patitur. Sed & vsus parsimoniæ sic ei in naturam versus est, vt etsi aliquando corporalis sibi cuiuslibet refectionis plus aliquid solito velit indulgere, vix possit. Sic autẽ ab initio fuit inter nouitios nouitius, monachus inter monachos, spiritu validus, corpore infirmus, nil indulgentiæ circa corporis quietem seu refectionem, nil remissionis de communi labore vel opere fieri sibi aliquando acquiescens. Cæteros nãque sanctos esse arbitrabatur & perfectos, se vero sicut nouitium & incipientem, nequaquam emeritorum perfectorúmq; indulgentiis & remissionibus indigere, sed feruore nouitio, & ordinis districtione, & rigore disciplinæ. Propter quod communis vitæ seu cõuersationis feruentissimus ęmulator, cum opus aliquod manuum fratres actitarent, quod seu minor vsus ei, seu imperitia denegabat, fodiendo, seu ligna cædẽdo, & propriis humeris deportãdo, vel quibuslibet laboribus æquè laboriosis illud redimebat. Vbi vero vires deficiebant, ad viliora quæque opera confugiens, laborem humilitate compensabat. Et mirum in modum is qui tantam in contemplatione rerum spiritualium ac diuinarum acceperat gratiam, circa talia non solum occupari patiebatur, sed & plurimum delectabatur. Sed mortificata C (vt dictum est) sensualitate, cuius seu curiositate seu infirmitate in huiusmodi laborũ corporalium distractionibus, perfectorum etiam quorumcunque mentes sępe necesse est, etsi nõ intẽtione certe memoria & cogitatione, ab interiore vnitate spiritus aliquã pati dissolutionem, ipse priuilegio maioris gratiæ in virtute spiritus simul & totus quodammodo exterius laborabat, & totus interius deo vacabat: in altero pascens conscientiã, in altero deuotionẽ. Laboris ergo tempore & intus orabat seu meditabatur absq; intermissione exterioris laboris, & exterius laborabat absque iactura interioris suauitatis. Nam vsque hodie quicquid in scripturis valet, quicquid in eis spiritualiter sentit, maxime in syluis & in agris meditando & orãdo se cõfitetur accepisse, & in hoc nullos aliquando se magistros habuisse nisi quercus & fagos, ioco illo suo gratioso inter amicos dicere solet. Messis tempore fratribus ad secandum cum feruore & gaudio sancti spiritus occupatis, cum ipse quasi impotẽs & nescius laboris ipsius, sedere sibi & requiescere iuberetur, admodum cõtristatus, ad orationem confugit, cum magnis lachrymis postulans à deo donari sibi gratiam metẽdi. Nec fefellit simplicitas fidei desiderium religiosi. Continuo namq; quod petiit, impetrauit. Et ex illo die in labore illo præ cæteris peritum se esse cum quadam iucunditate gratulatur, tanto in hoc opere deuotior, quanto se in hoc ipso facultatem ex solo dei dono reminiscitur accepisse. Feriatus autẽ ab huiusmodi labore vel opere, iugiter aut orabat, aut legebat, aut meditabatur. Ad orandum si se solitudo offerret vtebatur, sin autem, vbicũque, D seu apud se, seu in turba esset solitudinem cordis ipse sibi efficiens, vbique solus erat. Canonicas autem scripturas simpliter & seriatim libentius ac sæpius legebat, nec vllis magis, quàm ipsarũ verbis eas intelligere se dicebat: & quicquid in eis diuinæ sibi elucebat veritatis aut virtutis, in primæ sibi originis suæ fonte magis, quàm in decurrẽtibus expositionum riuis sapere testabatur. Sanctos tamen & orthodoxos earum expositores humiliter legens, nequaquam eorũ sensibus suos sensus ęquabat, sed subiiciebat formãdos, & vestigiis eorum fideliter inhærens, sæpe de fonte vnde illi hauserant, & ipse bibebat. Inde est quod plenus spiritu quo omnis sancta scriptura diuinitus est inspirata, tam cõfidenter & vtiliter ea vsque hodie (sicut apostolus dicit) vtitur ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum. Et dum prædicat verbum dei, quicquid de eã affert in medium, sic patens & placens efficit, & circa id vnde agitur efficax ad monendum, vt mirentur omnes tam seculari, quàm spirituali præditi doctrina in verbis gratiæ, quæ procedunt de ore eius.

Capitulum quintum.

CVM autem complacuit ei qui eum segregauit à seculo & vocauit, vt ampliore gratia reuelaret in eo gloriã suam, E & multos filios dei qui erant dispersi, per eum congregaret in vnum, misit in cor abbatis Stephani ad ædificandam domum Claræuallis mittere fratres eius. Quibus abeuntibus ipsum etiam dominũ Bernardum præfecit abbatem, mirantibus sane illis tãquam maturis & strenuis tam in religione, quàm in seculo viris, & timentibus ei tum pro tenerioris ætate iuuentutis, tum pro corporis infirmitate, & minori vsu exterioris occupationis. Erat autem Clarauallis locus in territorio Lingonensi, non longe à fluuio Alba antiqua spelunca latronum: quæ antiquitus dicebatur vallis absinthialis: seu propter abundantis ibi absinthij copiam, seu propter amaritudinem doloris incidentium ibi in manus latronum. Ibi ergo in loco horroris & vastæ solitudinis consederunt viri illi virtutis, facturi de spelunca latronum templum dei, & domum orationis. Vbi simpliciter aliquanto tempore deo seruierunt in paupertate spiritus, in fame & siti, in frigore & nuditate, in vigiliis multis. Pulmentaria sæpius ex foliis fagi conficiebant. Panis instar prophetici illius ex hordeo & milio & vitia erat, ita vt aliquando religiosus vir quidem appositum sibi in hospitio, vbertim plorans clam asportauerit, quasi pro miraculo omnibus ostendẽdum, quòd inde viuerent homines, & tales homines. At virum dei minus ista mouebant. Summa ei solicitudo de salute multorum: quæ à prima die conuersionis suæ vsque ad hoc tempus, tam F singulariter sacrum illud pectus noscitur possidere, vt erga omnes animas maternum gerere videatur affectum. Erat ergo vehemens in præcordiis eius, sancti desiderij & sanctæ humilitatis conflictus. Modo enim seipsum deiiciens, fatebatur indignum per quem fructus aliquis proueniret: modo oblitus sui æstuabat flagrantissimo ardore, vt nullam nisi ex multorum salute consolationem posse admittere videretur. Sane fiduciam charitas pariebat, sed eandem castigabat humilitas. Cõtigit autem inter hæc vt aliquando temporius solito surgerent ad vigilias. Quibus peractis cum vsque ad matutinas laudes aliquanto longius superesset noctis interuallum, egressus foras, & loca vicina circuiens, orabat deum vt acceptum haberet absequium suum, & fratrum suorum, in eo quod diximus spiritualis fructus desiderio constitutus. Subito vero stans in ipsa oratione modice interclusis oculis, vidit vndique ex vicinis montibus tantam diuersi habitus & diuersæ conditionis hominum multitudinem in inferiorem vallem descendere, vt vallis ipsa capere non posset. Quod quid significauerit, iam omnibus manifestum est. Hac igitur vir domini visione magnifice consolatus, exhortatus est etiam fratres suos, commonens eos de misericordia dei nunquam desperare.

 Capi-

G *Capitulum ſextum.*

CVM VERO ante inſtantem hyemem Gerardus frater eius cellarius domus, apud eum durius quereretur ad neceſſaria domus & fratrum multa deeſſe, nec habere ſe vnde ea coëmeret, & vrgente neceſsitate iam nullam verborum reciperet conſolationem, res autem in promptu non eſſet quæ daretur, vir dei quantum interim ad præſentes anguſtias ſufficere poſſet, inquiſiuit. Ille vero vndecim libras reſpondit. Tum dimittens eum, ad orationem confugit. Poſt paululum vero rediens Gerardus, mulierem quandam de Caſtellione foris eſſe, & velle ei loqui nunciauit. Ad quam cum egrederetur, procidens ad pedes eius eadem mulier duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum ſuffragia implorans viro ſuo periculoſè ægrotanti. Quam breuiter allocutus dimiſit à ſe, Vade, inquiens, ſanum inuenies virum tuum. Illa vero abiens in domum ſuam ſicut audierat, ſic inuenit. Abbas vero conſolans puſillanimitatem cellarij ſui, ad ſuſtinendum dominum de cætero reddidit fortiorem. Nec tantum ſemel hoc ei contigiſſe certum eſt, ſed ſæpe cum huiuſmodi neceſsitas inſtaret repente vnde non ſperabatur auxilium ei à domino affuiſſe. Propter quod viri prudentes intelligentes manum domini eſſe cum eo, teneritudinem mentis eius à deliciis paradiſi nuper egreſsi rerum exte-
H riorum ſolicitudine grauare cauebant, eas ipſi intra ſemetipſos vt poterant digerentes, & tantummodo de interioribus conſcientiis ſuis, & cauſa animarum ſuarum eum conſulentes. In quo tamen pene hoc eis cōtigit, quod filiis Iſraël legimus olim de Moyſe contigiſſe, cum diu conuerſatus cum domino in monte Syna, & de caligine nubis egrederetur & deſcenderet ad populum, ex colloquio domini facies eius cornuta appareret & terribilis, adeo vt fugeret populus ab eo. Egreſſus enim vir ſanctus à facie domini qua in ſolitudine Ciſtercij, & ſublimioris altitudine contemplationis in ſilentio aliquandiu fruitus erat, quaſi de cœlo afferens inter homines miraculum quoddam, cōquiſite ſibi apud deum pluſquam humanæ puritatis homines, quos regere, & inter quos conuerſari veniebat, pene omnes à ſe abſterruit. Siquando nāque de ſpiritualibus & ędificatione animarum ſermonem ad eos habebat, loquebatur hominibus lingua angelorum, & vix intelligebatur. Maxime autem in his quæ ad mores hominum pertinebant, ex abundantia cordis ſui tam ſublimia eis proponebat, tā perfecta exigebat ab eis vt durus videretur ſermo: intantum nō capiebant quæ dicebantur. Rurſum cum ſigillatim eos audiret confitentes ſibi, & ſemetipſos accuſantes ſuper diuerſis illuſionibus cogitationum communium humanarum, quas nullus in carne viuēs homo penitus
I vitare poteſt, hoc potiſsimū fuit in quo luci illi ad tenebras illas conuentio eſſe non potuit, ſcilicet quòd homines inueniebat, quos in hac parte angelos æſtimabat. Angelicā enim magna ex parte deguſtans puritatem, & ex conſcientia iam olim acceptæ à deo gratiæ ſingularis, ſimpliciter præiudicans vniuerſæ conditioni humanæ fragilitatis, in tentationes ſeu inquinationes cogitationum harum nullum religioſum poſſe incidere: vel ſi incideret, vere religioſum non eſſe æſtimabat. Sed viri vere religioſi & pie prudentes, & in prædicatione ſermonum eius venerabantur etiam quæ non capiebant, & in confeſsionibus ſuis licet ad nouum ſtuperent auditum, eo quòd ſeminarium quoddam deſperationis præferre videretur infirmis: tamen iuxta ſentētiam ſancti Iob, nefas putabant contradicere ſermonibus ſancti, non excuſantes ſed accuſantes infirmitatem ſuam in cōſpectu hominis dei, in quo nemo viuens iuſtificari poteſt in cōſpectu dei. Vnde factum eſt vt fieret magiſtra magiſtri pia humilitas diſcipulorum. Cum enim ad nutum arguentis humiliarentur qui arguebantur, cœpit etiam ſpirituali magiſtro aduerſus fratres humiles & ſubiectos zelus ſuus eſſe ſuſpectus: in tantū vt ipſe iam potius accuſaret ignorantiam ſuam, & defleret neceſsitatem, quod ſilere non liceret, cum neſciret loqui: quod nō tam alta ad homines, quàm indigna hominibus loquendo læderet conſcientias auditorum: quod tam ſcrupuloſe perfectionem à fratribus ſimplicibus exigebat, in quo ſe nōdum inueniret ipſe perfectum. Cogitabat nanque eos multo meliora & viciniora ſaluti ſuæ in ſilentio ſuo meditari, quàm ab ipſo audirent: deuotius & efficacius ſalutem ſuam operari, quàm ex eius exemplo acciderent: ex prædicatione vero eius ſcandalizari potius, quàm aliquid concipere ædificationis. Cúmque ſuper hoc vehementius turbaretur & contriſtaretur, & diuerſæ cogitationes aſcenderent in cor eius: poſt multos cogitationum flexus & cruciatus cordis, decreuit ab exterioribus omnibus ad interiora ſua recolligere ſe, ibíque in ſolitudine cordis & ſecreto ſilentij continere & præſtolari dominum, donec quocūque modo miſericordię ſuæ ſuper hoc ei ſuam reuelaret voluntatē. Nec tardauit miſericordia dei auxilium in tempore opportuno. Paucis ſiquidem euolutis diebus vidit in viſu noctis puerum cum claritate quadam diuina aſtātem ſibi, & magna auctoritate præcipientem fiducialiter loqui quicquid ei ſuggereretur in apertione oris ſui: quoniam non ipſe eſſet qui loqueretur, ſed ſpiritus qui loqueretur in eo. Et extunc manifeſtius in eo & per eum loquens ſpiritus ſanctus & ſermonem ei potentiorem & ſenſum in ſcripturis abundantius ſuggerens, in apertione oris eius apud auditores quoq; ei gratiam addidit & auctoritatem, & intellectum ſuper egenum & pauperem, peccatorem pœnitentem, & veniam poſtulantem. Cúmque iam aliquatenus didiciſſet inter homines conuerſari & humana agere & tollerare, iámq; inter fratres ſuos & cum eis inciperet frui fructibus conuerſionis ſuæ: pater quoque qui ſolus domi rem anſerat, veniens L
ad filios ſuos appoſitus eſt ad eos. Qui cum aliquantum tempus ibi feciſſet, obiit in ſenectute bona. Soror quoq; eorum in ſeculo nupta & ſeculo dedita, cum in diuitiis & deliciis ſeculi periclitaretur, tādem aliquando inſpirauit ei deus vt fratres ſuos viſitaret. Cúmq; veniſſet quaſi viſura venerabilem fratrem ſuum, & adeſſet cum comitatu ſuperbo & apparatu, ille deteſtans & execrans eam tāquam rete diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndam eam. Quod audiens illa confuſa & compuncta vehementer, cum ei nullus fratrum ſuorum occurrere dignaretur, cum à fratre ſuo Andrea, quem ad portam inuenerat monaſterij, ob veſtium apparatum ſtercus inuolutum argueretur, tota in lachrymas reſoluta, Et ſi peccatrix ſum (inquit) pro talibus Chriſtus mortuus eſt. Quia enim peccatrix ſum, idcirco conſilium & colloquium bonorum requiro. Et ſi deſpicit frater meus carnem meam, ne deſpiciat ſeruus dei animam meam. Veniat, præcipiat: quicquid præceperit, facere parata ſum. Hanc ergo promiſsionem tenens exiit ad eam cum fratribus ſuis frater eius. Et quia eam ſeparare à viro non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu veſtium & in omnibus ſeculi pompis & curioſitatibus interdixit, formam vitæ matris ſuæ in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit, & ſic eam à ſe dimiſit. Illa vero obedientiſsimè parens præcepto, rediit ad propria, mutata repēte ſecundum omnipotentiam dexteræ excelſi. Stupebant omnes adoleſcentu- M
lam nobilem, delicatam, ſubita mutatione in habitu & victu, in medio ſeculi vitam ducere eremiticam: inſtare vigiliis & ieiuniis, & continuis orationibus, & ob omni ſeculo prorſus ſe facere alienam. Biennio poſtea ſic vixit cum viro ſuo, illo ſane ſecundo maxime anno dante deo honorem, nec temerare vlterius præſumēte templum ſpiritus ſancti. Qui etiam tandem virtute eius perſeuerantiæ victus, liberámque à ſe dimittens iuxta ritum eccleſiæ, facultatem ei conceſsit ſeruiendi deo cui ſe probauit. Illa vero optata libertate potita, monaſterium Iulleium adiens, cum ſanctimonialibus inibi deo ſeruientibus reliquum vitę ſuæ deo vouit, vbi tantam ei dominus gratiam contulit ſanctitatis, vt non minus animo quàm carne illorum probaretur virorum dei eſſe germana.

Capitulum ſeptimum.

CVM autem miſſus nouiter Claramuallem Bernardus ordinandus eſſet in miniſterium ad quod aſſumptus erat, & ſedes Lingonenſis vacaret, ad quam ordinatio ipſa reſpiciebat: quærentibus fratribus qui eum ducerent ordinandum, cito de proximo ſe obtulit bona fama venerabilis Cathalaunenſium epiſcopi opinatiſsimi illius magiſtri Gulielmi de Cam-

A de Campellis, illúcque eum transmittendum esse diffinitum est. Sicque factum est. Abiit autem Cathalaunum assumpto secum Elbodone monacho quodam Cisterciense. Intrauit ergo prædicti episcopi domum iuuenis, exesi corporis & moribundi, habitu quoque despicabilis, subsequente monacho seniore & magnitudine & robore corporis eleganti, aliis ridentibus, aliis irridentibus, aliis rem, sicut erat, interpretando verentibus. Cum autem quæreretur quis eorum esset abbas, episcopus primus oculos in eum apertos habens agnouit seruum dei, & suscepit eum sicut seruus dei. Cum enim primo in priuato colloquio omni melius locutione prudentiam iuuenis magis magisque proderet verecundia loquendi, intellexit vir sapiens diuinam visitationem in aduentu hospitis sui: nec defuit hospitalitatis pia instantia, donec vsque ad familiarem fiduciam & libertatem loquendi producto colloquio ad alterutrum, iam melius eum commendaret conscientia sua, quàm verba. Quid multa? Ex illa die & ex illa hora facti sunt cor vnum & anima vna in domino: intantum vt sæpe alter alterum hospitem deinceps haberet, & propria esset domus episcopi Clarauallis: Clarauallensium vero efficeretur non sola domus episcopi, sed & per ipsum tota ciuitas Cathalaunensis. Quinetiam & Remensis prouincia & Gallia tota per eum in deuotionem excita est ad reuerentiam viri dei. Ab illo siquidem tanto episcopo cæteri didicerunt suscipere eum & reuereri tāquam B angelum dei, ita vt huius temporis præsensisse in eo gratiam videatur homo tantæ auctoritatis, sic affectus erga ignotum monachum, & monachum tantæ humilitatis. Modico vero post tempore transacto, cum eousque infirmitas abbatis ingrauesceret vt iam non nisi mors eius, aut omni morte grauior vita speraretur, ab episcopo visitatus est. Cúmque viso eo episcopus se non solum vitæ eius, sed & sanitatis spem habere diceret si consilio eius acquiescens, secundum infirmitatis suæ modum aliquem corpori suo curam pateretur impendi: ille vero à rigore vel vsu consuetudinis suæ minus facile flecti posset, profectus episcopus ad capitulum Cisterciense ibi coram pauculis abbatibus qui conuenerant pontificali humilitate & sacerdotali charitate toto corpore in terram prostratus petiit & obtinuit, vt toto anno vno in obedientiam sibi traderetur. Quid enim tantæ humilitati in tanta posset auctoritate negari? Reuersus itaque Claramuallem, extra claustra & terminos monasterij domunculam vnam ei fieri præcepit: ordinans & mandans in cibo vel potu siue in aliquo eiusmodi circa eum nullam ibi teneri ordinis districtionem, nullam de tota cura domus ad eum referri sollicitudinem, sed sibi eum viuere secundum modum ab eo præstitutum. Eodem tempore & ego Claramuallem, ipsúmque frequentare cœpi. Quem cum ibi cum quodam abbate altero C visitarem, inueni eum in suo illo tugurio quale leprosis in compitis publicis fieri solet. Inueni autem ex præcepto (vt dictum est) episcopi & abbatum feriatum ab omni sollicitudine domus tam interiori, quàm exteriori: vacantem deo & sibi, & quasi in deliciis paradisi exultantem. Ingressúsque regium illud cubiculum, cum considerarē habitationem & habitatorem, tantam mihi, deum testor, domus ipsa incutiebat reuerentiam sui, ac si ingrederer ad altare dei. Tantáque affectus sum suauitate circa hominem illum, tantóque desiderio in paupertate illa & simplicitate cohabitādi ei, vt si optio illa die mihi data fuisset, nil tā optassem, quàm ibi cum eo semper manere ad seruiendum ei. Cúmque & ipse vicissim nos cū gaudio suscepisset, & quæreremus quid ageret, quomodo ibi viueret: modo illo suo generoso arridens nobis, optime, inquit. Ego cui hactenus homines rationabiles obediebant, iusto dei iudicio irrationali cuidam bestiæ datus sum ad obediendum. Dicebat autem de quodā homine rusticano & vano nil prorsus sciēte, ipsúmque ab infirmitate qua laborabat curaturum se iactitante, cui ad obediendū ab episcopo & abbatibus & fratribus suis traditus erat. Ibiq; cū eo manducantes, cum arbitraremur hominem tam infirmū tantæq; prouidentiæ commissum sicut oportebat procurādum, & videremus ei agēte medico illo suo offerri cibos, quos san⁹ quis vix præ angustia famis attingeret, videbamus & tabescebamus: vix regulari silentio nos cohibente, quin in illum quasi sacri-

legum & homicidam ira & contumeliis insurgeremus. Ipse D autem in quē hæc fiebant, indifferenter cuncta sumens, æquè omnia approbabat, sicut qui sensu ipso corrupto, & pene emortuo sapore vix aliquid discernebat. Nam & sagimē crudum per errorem sibi oblatum pro butyro multis diebus nō scitur comedisse, oleum bibisse tanquam aquam: & multa talia contingebāt ei. Solam quippe aquam sibi sapere dicebat, eo quod dum sumeret, fauces & guttur ei refrigerebat. Sic ergo tunc cum inueni, & sic habitabat in illa solitudine sua vir ille dei. Sed non erat solus, cum quo erat deus, & custodia & consolatio sanctorum angelorum. Quod etiā manifestis indiciis demōstratum est. Nocte enim quadam solito attētius orando effuderat super se animam suam, cum tenuiter soporatus voces audiuit tanquam trāseuntis multitudinis copiosæ. Euigilaus autem & easdem voces plenius audiens, cellam quoque in qua iacebat egreditur, & prosequitur abeuntes. Haud procul aberat locus densis adhuc spinarum vepriúmq; frutetis abundans, sed nunc longe mutatus ab illo. Super hūc aliquandiu stabant velut alternantes chori hincinde dispositi, & vir sanctus audiebat & delectabatur. Cuius tamen mysterium visionis non prius agnouit, quàm translatis post aliquot annos ędificiis monasterij, eodem loco positum oratorium cerneret, vbi voces illas audisset. Mansi autem indignus ego cum eo paucis diebus, quocunque oculos vertebam mirans, quasi cœlos me videre nouos, & terram nouam, & anti E quorum Ægyptiorum monachorum patrū nostrorum antiquas semitas, & in eis nostri temporis hominū recentia vestigia. Erat enim tunc temporis videre Claręuallis aurea secula, cum viri virtutis olim diuites in seculo & honorati, tunc in paupertate Christi gloriantes ecclesiam dei plātarent in sanguine suo: in labore & ærūna, in fame & siti, in frigore & nuditate, in persecutionibus & contumeliis & angustiis multis præparātes Claræualli eam, quā hodie habet sufficientiam & pacem. Neq; enim se tā sibi, quàm Christo & fratribus inibi deo seruituris viuere æstimantes, pro nihilo habebant quicquid sibi deesset: dum relinquerent post se quod illis sufficeret & ad subsidium necessitatis, & ad aliquam conscientiam voluntariæ pro Christo paupertatis. Primáque facie ab introeuntibus Claramuallam per descensum mōtis deus in domibus eius cognoscebatur, cū in simplicitate & humilitate ędificiorum, simplicitatem & humilitatem in habitantiū pauperum Christi vallis muta loqueretur. Denique in valle illa plena hominum, in qua nemini ociosum esse licebat, omnibus laborantibus, & singulis circá iniuncta occupatis: media die mediæ noctis silentium à superueniētibus inueniebatur, pręter laborum sonitus, vel si fratres in laudibus dei occuparentur. Porro silentij ipsius ordo & fama tantam etiam apud seculares homines superuenientes sui faciebat reuerētiam, vt & ipsi nō dicam praua vel ociosa, sed aliquid etiam quod ad F rem nō attineret, ibi loqui vererentur. Loci vero ipsius solitudo inter opaca syluarū, & vicinorū hincinde montium angustias in quo serui dei latebant, speluncam illam sancti Benedicti patris nostri quodammodo repręsentabat, in qua aliquando à pastoribus inuentus est: vt cuius imitabantur vitā, habitationis etiam eius ac solitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippe etiam in multitudine solitarij ibi erant. Vallem nanque illam plenā hominibus ordinis ratione charitas ordinata singulis solitariā faciebat: quia sicut vnus homo inordinatus, etiam cum solus est, ipse sibi turba est: sic ibi vnitate spiritus & regularis lege silentij in multitudine hominum ordinata, solitudinē cordis sui singulis ordo ipse defendebat. Domibus vero & habitaculis simplicibus, victus inhabitantium persimilis erat. Panis non tam furfureus, quàm terreus videbatur, duris fratrū laboribus vix de terra deserti illius sterili productus: cætera quoque cibaria quæque vix erant aliquid saporis habentia, præterquā fames seu amor dei faciebat. Sed & ipsum nouitij feruoris simplicitas sibi tollebat; cum quasi venenū arbitrantes quicquid comedentem vtcunq; delectaret, recusarent dona dei propter gratiam quam in eis sentiebāt. Cùm enim circa omne genus carnalis tolerantiæ cum adiutorio gratiæ dei, studium spiritualis patris hoc in eis effecisset, vt plurima quæ homini in carne constituto impossibilia prius videbantur, iam non so-

G lum constanter peragerent & sine murmuratione, sed etiam cũ ingẽti delectatione: ipsa delectatio aliam in eis pepererat murmurationem, eo periculosiorẽ, quo eam æstimabãt quasi remotiorem à carne, spiritui propinquiorẽ. Persuasum quippe habentes, & quasi cum testimonio cõscientiæ suæ memoriæ fideliter commendatum, inimicam esse animę omnẽ delectationem carnis, quicquid carnem cum qualibet delectatione nutrire videretur, fugiendum arbitrabantur. Quasi enim per aliam viam reduci se putabãt in regionem suã, cum præ dulcedine amoris interioris, amara æquè ac dulcia delectabiliter edendo, delectabilius viuere sibi viderentur in eremo, quàm prius vixissent in seculo. Cũque in hoc suspectam aliquatenus haberẽt spiritualis patris quotidianã correptionem, quasi carni eorum plusquam spiritui deferentẽ, aliquãdo ad iudicium prædicti Cathalaunensis episcopi, qui tunc forte aderat, res delata est. Super quo vir ille potẽs in verbo, sermonem ad eos aggressus ad eum finem perduxit: vt omnem hominem quicunque dona dei recusauerit propter gratiam dei, inimicum esse gratiæ dei, & spiritui sancto resistere pronunciaret. Adducta siquidẽ historia de Helisæo propheta & filiis prophetarum cum eo in desertis locis vitã eremiticam ducentibus, quomodo cum aliquando ad horam refectionis vẽtum esset, amaritudo quædam mortis in olla decoctionis eorum inuẽta, per virtutem dei, & ministerium prophetæ, per infusionem farinulæ dulcorata est: olla, inquit, illa H prophetica olla vestra est, nil in se nisi amaritudinem habẽs. Farina vero amaritudinem in dulcedinem conuertens, gratia dei operans est in vobis. Sumite ergo securi & cũ gratiarum actione, quod cum naturaliter minus aptũ fuerit vsibus humanis, ad hoc per gratiam dei vestris est vsibus aptum, vt vtamini & comedatis. In quo si inobediẽtes & increduli permanetis resistitis spiritui sancto, & gratiæ eius ingrati estis.

Capitulum octauum.

HAEC ergo fuit in tempore illo sub abbate Bernardo & magisterio eius in clarissima & charissima valle illa spiritualium schala studiorum: hic feruor regularis disciplinæ, omnia eo faciente & ordinante & tabernaculum deo in terris ædificante secundum exemplar quod ei in monte ostensum est cum in solitudine Cisterciensi cum deo in nube habitaret. Et vtinam post rudimenta primæ conuersationis, postquam didicit aliquatenus & consueuit homo cum hominibus esse, & intelligere super egenũ & pauperem, compatiendo infirmitatibus hominum: vtinam se circa semetipsum talem exhibuisset qualem erga cæteros, tam benignum, tam discretum, tam solicitum. Sed continuo cum ab an-I nuæ illius obedientię vinculo solutus, & sui iuris affectus est, velut arcus distentus ad pristinum rigorem, & sicut torrens detentus & dimissus, ad prioris cursus consuetudinem reuersus est quasi repetens à semetipso pœnas diusculæ illius quietis, & damna laboris intermissi. Videres hominem imbecillem & languidum conari & aggredi quæcunque vellet, minus considerare quid posset, solicitum pro omnibus: circa seipsum negligentem: omnibus in omnibus aliis obedientissimum, sed de seipso vix aliquando seu charitati seu potestati obedientem. Semper enim priora sua nulla reputãs, maiora moliebatur ad non parcendum corpori, ad studiis spiritualibus robur addendum: corpus suum variis infirmitatibus per se attenuatũ, ieiuniis insuper & vigiliis sine intermissione atterendo. Orabat stans die noctúque, donec genua eius infirmata à ieiunio, & pedes eius à labore inflati, corpus sustinere non possent. Multo tempore, & quandiu occultum esse potuit, cilicio ad carnem vsus est. Vbi vero sciri aduenit, continuo illud abiiciens, ad communia se conuertit. Cibus eius, cum pane lac, vel aqua decoctionis leguminũ, vel pultes quales infantibus fieri solent. Cætera vel eius infirmitas non recipiebat, vel parsimonię studio ipse recusabat. Vino si quãdo vtebatur, raro & nimis modico, cum magis aquam & infirmitati suæ & appetitui competere testaretur. Sic autem affectus & cõfectus, à communi fratrum labore, seu diurno, seu nocturno, vix se aliquãdo patiebatur esse excusatum seu ab occupationibus & laboribus ministerij sui. Videbant eum K & conuersationem eius homines medici & mirabantur, tan tãmque vim eum in seipso causabantur inferre naturæ, ac si agnus ad aratrum alligatus arare cogeretur. Nã cum crebra illa ex corruptione stomachi per os eius indigestæ cruditatis eruptio aliis inciperet esse molestior, maxime autem in choro psallentiũ, non tamẽ illico collectas fratrum deseruit: sed iuxta locum stationis suæ procurato ac defosso in terra receptaculo doloris illius, sic aliquandiu prout potuit, necessitatem illam transegit. At vbi ne hoc quidem permisit intolerãtia rei, tunc demũ collectas deserere, & seorsum secum habitare compulsus est, nisi quantũ siue collocutionis, siue consolationis gratia, siue disciplinę claustralis necessitate, cõuentui eum fratrum aliquando oportebat interesse. Et hæc fuit tristis illa necessitas, qua primo sancta illa fraternitas, sanctæ illius paternitatis iugi consortio carere posse coacta est. In quo dolemus quidem & plangimus infirmitatis eius tristem effectum, sed sancti desiderij & spiritualis feruoris affectum veneramur. Quanquam nec infirmitatis eius effectus vsquequaque plangendus sit & dolendus. Quid enim si voluit sapientia dei per infirma potius hominis illius tot tantáque confundere fortia mũdi huius? Quid vero aliquãdo pro qualibet infirmitate eius remãsit infectum, quod per eum secundum sibi datam gratiam fieri oporteret? Quis enim nostra ætate, quantumuis robusti corporis, & accuratæ vale- L tudinis, tanta aliquando fecit, quanta iste fecit & facit moribundus & languidus ad honorem dei, & sanctæ ecclesiæ vtilitatem? Quantum postea numerum hominum verbo & exemplo traxit de seculo, non solum ad conuersionem, sed ad perfectionem? Quãtas ex eis per totum christianum orbem constituit domos seu ciuitates refugij, vt quicũque peccauerint ad mortem, & æternæ mortis rei iudicati fuerint, reminiscantur & conuertantur ad dominum, & cõfugiant ad eas, & saluentur in eis? Quæ schismata ecclesiæ non sedauit, quas non confudit hæreses, quam pacem inter dissidentes ecclesias & populos non restituit? Et hæc quidem communia sunt. Cæterũ quæ bona innumeris hominibus sigillatim prę stitit pro causa, pro persona, pro loco, pro tempore, quis enumeret? Porro si nimietas in eo reprehenditur sancti feruoris, habet certe apud pias mentes excessus iste reuerẽtiam suam: qua quicunque spiritu dei aguntur, multum verentur in seruo dei reprehendere nimium istam nimietatem. Habet & facilem apud homines excusationem, cum vix audeat quisque eum condẽnare, quem deus iustificat, tam multa, tã sublimia cum eo & per eum operando. Fœlix cui solum reputatur ad culpam, quod cæteri præsumere sibi solent ad gloriam. Fuerit autem bono iuueni suspecta iuuentus sua (beatus quippe qui semper est pauidus) fuerit ei studium tantam virtutũ plenitudinem quam habebat ex gratia, aliqua etiam laboris sui M cõscientia cumulare. Sed & vita eius quæ omnibus proponebatur imitanda, frugalis continentiæ exemplo carere nõ debuit. In quo seruus dei etsi nimietate forsitã excessit, piis certe mentibus non de nimietate, sed de feruore exemplum reliquit. Quid autem eum nitimur excusare, in quo ipse qui veretur omnia opera sua, non confunditur vsque hodie se accusare, sacrilegij arguens, quòd seruitio dei & fratrũ suorum abstulerit corpus suum, dum indiscreto feruore imbecille illud reddiderit ac pene inutile? Sed cõualuit de infirmitate, & infirmus fortior & potens factus est. Virtus nanque dei vehementius in infirmitate eius refulgens, ex tunc vsque hodie digniorem quandam apud homines ei efficit reuerentiam, & in reuerentia auctoritatem, & in auctoritate obedientiam. Iam tunc enim ad opus prædicationis diuinitus aptabatur, ad quod (vt supra dictum est) ex vtero matris suæ, cum testimonio diuinæ reuelationis olim fuerat præsignatus. Nec tũc tantummodo, sed omni tempore conuersionis & subiectionis & prælationis suæ, ipso ordinante quo & agente, cõgruo ordine ad hoc instituebatur, & ignorans quid de se fieret nõ solum monastico, sed & omni ecclesiastico ordini in hoc præparabatur. Et primum quidem circa resuscitãdum in monastico ordine antiquę religionis feruorem, primitias iuuentutis suæ dedicauit, exemplo & verbo in conuentu fratrum intra septa monasterij ad hoc omni studio vacans. Postmodum

A dum autem cum ad alium vitæ,& cõuerſationis ordinem infirmitate corporis cogeretur, & ſicut dictũ eſt,neceſsitas infirmitatis,& ordo neceſsitatis à communi eum conuerſatione conuentus plus ſolito ſequeſtraret: hæc prima cœpit eſſe occaſio vt quaſi hominibus de ſeculo expoſitus,quorum iam ad eum multitudo magna confluebat, ipſe etiam præſentiam ſuam liberius eis ac liberalius commodans,verbum vitę prædicaret.Cúmque & longius aliquando à monaſterio pro cauſis eccleſiæ communibus obedientia traheretur, & quocunque veniret, vndecunque locutus, de deo ſilere non poſſet, & agere quę dei ſunt non ceſſaret:ſic in breui apud homines innotuit,vt eccleſia dei tam vtili membro in corpore ſuo reperto vti ad quodcũque oportebat non diſsimularet. Sed & licet à primo flore ineuntis ętatis,fructibus ſpiritus ſemper abundauerit:ab hoc tamen tempore copioſius ei addita eſt(ſicut apoſtolus dicit)manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem,ſermo ſcilicet fœcundior ſapientiæ ac ſcientiæ cum gratia prophetiæ,operationes virtutum, & diuerſarum opitulationes ſanitatum. Quorum quædam quæ certa narratione didici,qua fide à fidelibus mihi viris aſsignata ſunt,eadem & ipſe legentibus reſigno.

Capitulum IX.

B PRIMVM ergo ſignum hoc fuit quod in manu ſerui ſui mundo celebre Chriſtus effecit. Cum aliquantos iam in Claraualle expleſſet annos, contigit virum nobilem, & ipſius quoque ſecundum carnem propinquum Ioſbertum de Firmitate,quod eſt oppidum proximũ monaſterio, grauiter infirmari. Qui ſubito præoccupatus, amiſit penitus intellectum pariter & loquelam. Vnde & filius eius Ioſbertus iunior, & omnes ſimul amici eo magis affligebantur dolore, quod ſine confeſsione & viatico vir magnificus & magnifice honoratus obiret. Cucurrit nuncius ad abbatem: neque enim tunc in monaſterio erat.Venit, & inuenit eum iam triduo ſic iacentem. Compaſſus autem homini, ſed & motus lachrymis filij eius ſimul & lugentium cæterorum, confiſus eſt de miſericordia dei, & ſermonem magnificum protulit dicens eis: Notum vobis eſt quod in pluribus homo iſte grauauit eccleſias, oppreſsit pauperes, offendit deum. Si mihi creditis, vt eccleſiis reſtituantur ablata,& vſurpatæ in grauamen pauperum conſuetudines dimittantur, loquetur adhuc,& ſuorum confeſsionem faciet delictorum,diuina quoque ſuſcipiet ſacraméta deuotus.Mirantur omnes,lætatur filius, familia omnis exultat: quicquid præcipit homo dei, firmiter ei promittitur & impletur.Cęterum frater eius Gerardus, & Galdricus auunculus,non parum territi & turbati ſecretius eum ſuper tali promiſsione conueniunt, durius arguunt,acrius inuehuntur.Quibus breuiter ſimpliciterque reſpõ- C
dens, facile(inquit)facere poteſt deus,quod difficile credere vos poteſtis. Itaque poſt ſecretam orationem, ad oblationẽ ſacrificij immortalis accedit. Quo offerẽte nuncius ſuperuenit, qui indicaret præfatum Ioſbertum libere iam loquẽtem rogare obnixius, vt vir dei feſtinaret ad eum.Cui etiam poſt oblatum ſacrificium venienti, cum lachrymis & gemitu peccata confeſſus,diuina ſacraméta ſuſcepit:& duobus poſt hæc aut tribus diebus viuẽs, & loquens,ea maxime quæ præceperat abbas ſanctus, conſtituit ſine vlla retractatione ſeruari. Sed & diſpoſuit domui ſuæ, & eleemoſynas dedit,& ſic demum chriſtiano more in bona ſpe miſericordiæ dei animam exhalauit. Reuertebatur aliquando pater ſanctus à pratis,& obuiam habuit mulierem paruulum filium in brachiis deportantem,quem de longe attulerat ad eum,ab vtero matris habẽtem manum aridam & brachium totum. Motus autem lachrymis matris & precibus iuſsit puerum deponi, factaque oratione continuo ſignans puerum,& brachium, & manum eius,dixit mulieri vt vocaret filium ſuum. Vocauit illa infantem, & ille accurrit,& vtroque brachio amplexatus matrem ſuam,ſanus factus eſt ex ea hora. Erant autem huius beati viri fratres & filij ſpirituales mirantes ſuper his quæ audiebant & videbant de eo. Nec tamen more carnalium in gloriam eleuabantur humanam, ſed iuuenili eius ætati, & nouæ adhuc conuerſationis, ſpirituali ſollicitudine metuebant. In quo nimirum zelo Galdricus auunculus eius, & Guido pri- D
mogenitus fratrum,cæteros anteibant, vt ipſos tanquam geminos quoſdam ſtimulos carnis ſuæ, ne gratiarum magnitudo eum extolleret, accepiſſe diuinitus videretur. Neq; enim parcebant verbis durioribus exagitantes teneram verecundiam eius,calumniantes etiam bene geſta, ſigna omnia annihilantes, & hominem manſuetiſsimum nihilque contradicẽtem, frequenter vſque ad lachrymas improperiis & opprobriis affligentes. Narrare ſolet venerabilis epiſcopus Lingonenſis Godefridus,ſancti viri & propinquus ſanguine,& cõuerſione ſocius, & ex tunc per omnia indiuiduus comes primo miraculo quod per manus eius fieri vidit,prædictum germanum eius affuiſſe Guidonem. Erat enim eis tranſitus per caſtrum Nantonis in territorio Senonum:& iuuenis quidam cuius pedem fiſtula occupauerat, prædicti patris tactum & benedictionem cum multa ſupplicatione petebat. Signatus autem ſtatim conualuit, & poſt pauciſsimos dies regreſsi per idem oppidum, ſanum eum atque incolumem inuenerunt. Cæterum ſæpe dictus beati viri frater ne ipſo quidem poterat compeſci miraculo quo minus increparet eũ, & præſumptionis argueret,quod acquieuerit tangere hominem: tanta ſiquidem charitate pro eo ſollicitus erat.

Capitulum X.

CIRCA idem tempus accidit, vt auunculus eius Galdricus,qui & ipſe zelo ſimili eius mãſuetudinem(ſicut prædiximus)duris increpationibus obruebat, grauiſsimis febribus laboraret. Demum ingraueſcente morbo, ipſa doloris magnitudine ſuperatus, abbatem humili obſecratione cõpellat,vt ſui miſereatur,& opem ſibi ferat,quam cæteris cõſueuit.At ille cuius ſpiritus ſuper mel dulcis,primum leniter breuiterque commemorans crebras ſuper huiuſmodi obiurgationes ipſius, & imponẽs ei ne forte hæc diceret tẽtans eum, perſiſtenti tandem manum imponit,& febrem abſcedere iubet.Nec mora,ad imperium eius reliquit eum febris, expertũ in ſemetipſo quod in cæteris arguebat.Idem quoque Galdricus cum in Claraualle aliquantos iam peragerer annos feruens ſpiritu, & totius boni æmulator, ex hac luce migrauit. Qui ante vnam fere horam mortis turbatus ad momentũ,& toto corpore terribiliter motus infremuit: ſed ad priſtinã ſerenitatẽ reuerſus, vultu deinceps placidiſsimo expirauit. Noluit autem dominus ſollicitum abbatis animum huius rei cognitione fraudari. Siquidem poſt aliquot dies idẽ Galdricus apparens ei in viſu noctis,cum omnia erga ſe proſpera eſſe ſciſcitanti reſponderet,& in magna ſeſe gratularetur fœlicitate locatum,demum interrogatus eſt quidnam ſibi voluit tam acerba illa in morte támque repentina commotio.Dicebat autem quod ea hora duo ſpiritus nequam velut F
in puteum horrẽdę profunditatis eum præcipitare paraſſent: vnde territus ita contremuit, ſed beato Petro accurrente erepuis nihil ſenſit deinceps læſionis. Longum eſſet cuncta narrare quæ ſuper his qui ex hac vita diſceſſerant,& eorum fœlicitate ſeu etiam neceſsitate,diuina ei gratia reuelare ab ipſis initiis conſueuit.Vnum tamen dixerim,quod ob fratrum cõmonitionem aliquotiens etiã ipſe commemorat. Frater quidem bonæ intentionis,ſed durioris erga cæteros fratres conuerſationis,& minus compatiens,quam deberet,in monaſterio defunctus eſt. Poſt paucos autem dies viro dei apparuit vultu lugubri,& habitu miſerabili,ſignificans non ad votum ſibi cuncta ſuccedere.Interrogatus autem quid ſibi eſſet,quatuor dilaceratis ſeſe traditum querebatur. Ad quod verbum continuo impulſus eſt,& quaſi pręcipitanter expulſus à facie viri dei.Qui grauius ingemiſcens poſt tergum eius clamauit: Præcipio tibi in nomine domini,vt qualiter tecum agatur,in proximo mihi iterum innoteſcas. Et conuerſus ad orationẽ pro eo & oblationem hoſtiæ ſalutaris,aliquos etiam fratrum quorum ampliorem nouerat ſanctitatẽ eidem ſimiliter ſubuenire monebat.Nec verò deſtitit donec poſt ſicut præceperat, per aliam reuelationem cognita eius liberatione meruit conſolari.

Capitulum

G

Capitulum X.

CIRCA hoc temporis in regno Galliæ & finitimis regionibus fames inualuit: seruorum autem suorum horrea domini benedictio cumulauit. Siquidem vsque ad annum illum nunquam eis laboris sui annona suffecerat. Sed & tunc quoque post messem collectam, diligenter omnibus supputatis, vix vsque ad Pascha sibi eam posse sufficere æstimabát. Cum autem emere vellent, sumptus non inuenerunt, quod longe carius solito venderetur. Itaque ab ipso tempore quadragesimali, pauperum ad eos maxima multitudo confluxit. Quibus erogantes fideliter quod habebant, domino benedicente, ex modica illa annona vsque ad messem ipsi pariter, & qui superueniebant pauperes, alacriter sustentabátur. Virum pauperem non longeà monasterio habitantem, vxor adultera maleficiis cruciabat. Sicut enim ei in ira & furore fuerat comminata, egerat per malignas incantationes, vt miser homo consumptis carnibus nec posset mori, nec viuere sineretur. Sæpius denique & vocis vsum, & sensum omnem corporis amittebat; iterumque redibat non ad vitam, sed ad mortem prolixiorem crudeliter reuocatus. Adducitur tandem homo ad virum dei in monasterio demorantem, & ei tragœdia miserabilis explicatur. Qui vehementer indignans antiqui hostis malitiam tantum sibi in Christianum hominem

H vsurpasse, vocans duos è fratribus, ante sanctum altare hominem deportari, ibique superposito capiti eius vasculo Eucharistiam continente, in ipsius sacramenti virtute, à læsione Christiani iubet dæmonem prohiberi. Factum est vt præcepit: & miserum hominem post tantos cruciatus fides perfecta perfectæ reddidit sanitati.

Capitulum XI.

FRATER Robertus eiusdem sancti viri monachus & secundum carnem propinquus, in adolescentia sua quorũdam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem pater postea quam aliquandiu dissimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dictâte, venerabilis Gulielmus Rieuallis postea monasterij primus abbas, in membrana scribens eandem excipiebat epistolam. Erant autem ambo pariter sub dio sedentes: ad dictandum quippe secretius septa monasterij egressi fuerant. Subito autem inopinatus imber erupit, & is qui scribebat (sicut ipso referente didicimus) chartam reponere voluit. Ad quem pater sanctus, opus (inquit) dei est: scribe, ne timeas. Scripsit ergo epistolam in medio imbre sine imbre. Cum enim vndique plueret, chartam expositam virtus operuit charitatis, & qui dictabat epistolam, schedulam quoque pariter conseruabat. Et hæc quidem epistola ob tam grande miraculum, in

I codice epistolarum eius à fratribus non immerito prima est ordinata. Agebatur solennitas quædam præcipua, & frater aliquis quem pro secreta culpa ab altaris sacris communione suspenderat, notari timẽs, & ruborem non sustinens, ad manum eius cum cæteris nimium præsumptuosus accessit. Intuitus autem eum, quoniam causa latens erat, repellere hominem noluit, sed intimo corde orabat deum, vt de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret. Itaque sumens homo Eucharistiam non poterat ad interiora traiicere, & diu multumque conatus cum nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clausam ore seruabat. Expleta denique hora orationis sexta, patrem sanctum traxit in partem, cuius pedibus aduolutus, cum multis ei lachrymis quod patiebatur aperuit, & aperto ore ipsam quoque Eucharistiam ostendebat. Increpãs autem eum confitentem absoluit, & sine difficultate recepit dominica sacramenta. In minimis etiam rebus magna per eum nouimus contigisse. Venerat aliquando Fusniacum, quæ est abbatia vna de primis quam ipse ædificauit, in Laudunensi territorio sita. Cúmque noui ibidem oratorij dedicatio pararetur, ita illud occupauerat muscarum incredibilis multitudo, vt earum sonitus, improbusque discursus, grauem nimis introeũtibus molestiam generaret. Nullo igitur occurrente remedio, dixit sanctus, excommunico eas, & mane omnes pariter mortuas inuenerunt. Cumque pauimentum omne operuissent, palis eiiciẽtes eas, ita demum basilicam mundauerunt. Hoc autem tam notum & tam celebre fuit, vt inter vicinos quoque, quorum ad dedicationem maxima multitudo conuenit, muscarum Fusniacarum maledictio in parabolam verteretur. In eo quoq; monasterio, cui Charus locus nomen est, puerum quendam qui incessanter flebat & eiulabat, vir sanctus osculo sanauit. Cũ enim per multos dies sine intermissione plorans, nullam reciperet consolationem, quod genus morbi medici non ignorant, miserabiliter deficiens tabescebat. Quem seorsum alloquens pater sanctus monebat, vt suorum confessionem faceret delictorum. Facta autẽ confessione, subito vultũ serenans, petiit à beato patre sibi osculum dari. Acceptoq; osculo pacis ex ore sancti, in omni protinus pace quieuit, & lachrymarum fonte siccato lętus & incolumis est regressus ad propria. Exeunti aliquando abbati post fratres reliquos ad laborem, filium claudum pater obtulit, supplicans vt ei manum imponere dignaretur. Excusabat autem se vir dei dicens, non se esse illius meriti à quo talia deberent beneficia postulari: claudis reddere gressum, apostolicæ esse, non suæ virtutis. Victus tamen patris instantia, signauit puerum, ac dimisit. Qui ex hora conualuit, & intra paucos dies ab eodem iterum patre cum multa gratiarum actione reductus incolumis oblatus est viro Dei. Diuertit aliquando nobilium cohors militum ad Claramuallem, vt videret locum ipsum, ac reuerendissimum eius abbatẽ. Prope autem erat sacrum quadragesimæ tempus, & illi omnes fere L iuuenes dediti militiæ seculari, circumibant quærentes execrabiles nundinas, quas vulgo tornetas vocant. Cœpit itaque ab eis petere paucos illos qui ante quadragesimam supererãt dies, ne armis interim vterentur. Quibus obstinato animo renuentibus, nec concedere acquiescentibus, confido, ait, in domino, quod ipse mihi dabit inducias quas negastis. Et accersito fratre, iubet eis ceruisiam propinari benedicens eam & dicens, vt potionem biberent animarum. Biberunt ergo pariter, quidam tamen inuiti præ amore seculi, metuentes eũ quem postea sunt experti diuinæ virtutis effectum. Vt enim egressi sunt monasterij fores, mutuis sese cœperunt inflammare sermonibus, quia cor eorum ardens erat in eis. Inspirante igitur deo, & currẽte velociter verbo eius, eadem hora reuersi, & conuersi à viis suis, spirituali militiæ dextras dederũt. Quorum quidam adhuc militant deo, quidam autem cum eo iam regnant, carnis vinculis absoluti. Quid autem mirum quod deuotis hunc hominem colit obsequiis maior ætas, in cuius deuotionem diuina virtus ipsam quoque infantiam excitat expertem adhuc rationis, & deuotionis ignaram? Norũt multi illustrem iuuenem Vvaltherum de Monte mirabili, cuius patruus frater Vvaltherus inter eos quos prędiximus milites, sacram in Claraualle militiam est professus. Hunc ergo Vvaltherum iuniorem cum adhuc infantulus esset, adhuc anniculus, & sola posse cognoscere vbera cognosceretur, mater M sua benedicendum obtulit viro dei, gratulabunda & exultãs, quod in domo sua hospitem mereretur habere tã sanctum. Cúmque vir dei, sicut semper & in omni loco facere consueuerat, de salute & ædificatione animarum ad circumpositos loqueretur, prędicti mater infantis tenens eum in gremio, sedebat secus pedes ipsius. Accidit autem vt inter loquendum aliquando manum protenderet, & apprehendere eam conabatur infantulus. Aduertitur tandem conatus paruuli, cũ sæpius id fecisset: & mirãtibus vniuersis datur ei facultas, vt manum posit apprehendere quam optauit. Tum vero mira admodum reuerentia, alteram manum suam supponens, altera tenens eam, detulit ad os suum, & osculatus est eam. Neque id semel tantum, sed totiens faciebat, quotiens beatam manum tenere permissus est.

Capitulum XII.

INFIRMABATVR aliquando homo Dei, & velut riuulus quidam phlegmatis incessanter ab eius ore fluebat. Vnde exhausto corpore vsquequaque deficiens, paulominus ad extrema deuenit. Conuenerunt itaque filij & amici eius velut ad exequias tanti patris, & ego ipse inter cæteros affui, quòd me quoque eius dignatio in amicorum numero reputaret. Cumque extremum iam trahere spiritum vide-

A videretur, in excessu mentis suæ ante tribunal domini sibi visus est præsentari. Affuit autem & satan ex aduerso, improbis eum accusationibus pulsans. Vbi verò ille omnia fuerat prosecutus, & viro dei pro sua fuit parte dicendum, nil territus aut turbatus ait: Fateor non sum dignus ego, nec propriis possum meritis regnum obtinere cœlorum. Cæterum duplici iure illud obtinens dominus meus, hæreditate scilicet patris, & merito passionis, altero ipse contentus, alterum mihi donat, ex cuius dono iure illud mihi vendicans non confundor. In hoc verbo confusus inimicus, conuentus ille solutus, & homo dei in se reuersus est. Cúmque ex hoc magis dissolutionem sui corporis imminere speraret, visio altera longe dissimilis est secuta. Siquidem velut in littore quodam positus videbatur sibi nauem quæ se transueheret expectare. Cumque applicuisset nauis ad littus, festinabat ingredi, & illa sedens impingebat in aquam. Vsque tertio ita faciens, tandem relicto eo, nauis ibat & non reuertebatur. Intellexit autem protinus, necdum tẽpus suæ migrationis adesse. Adhuc tamen crescebat dolor, eo vtique magis molestus, quo minus iam eum spes imminentis exitus solabatur. Contigit autem aduesperascente iam die, vt cæteris fratribus iuxta consuetudinem accedentibus ad lectionem collationum, solus abbas cum duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diuersorio in quo iacebat. Cúmque vehementius affligeretur, & B supra vires dolor excresceret, aduocans alterum è duobus, iubet citius oratum ire. Excusantem denique & dicẽtem: Non sum ego talis orator, obedientiæ auctoritate compellit. Itum est & oratum ad altaria, quæ in eadem basilica erant tria. Primum in honore beatæ dei genitricis, duo circũposita in honore beati Laurentij martyris, & beati Benedicti abbatis. Eadem igitur hora affuit viro dei prædicta beata virgo, duobus illis stipata ministris, beato scilicet Laurentio, & beato Benedicto. Aderant autem in ea serenitate & suauitate quæ eos decebat, & tam manifestè, vt ex ipso introitu cellulæ, personas quoque discerneret singulorum. Imponẽtésque ei manus, & loca doloris attactu piissimo lenientes, omnem protinus ægritudinem depulerunt. Siccatus est enim illico phlegmatis riuus, & dolor omnis abscessit. Cum autem & ego aliquando ægrotarem in domo nostra, & iam me nimium fatigasset & attriuisset in longum nimium se protendens ægritudo: audiens hoc misit ad me fratrem suum virum bonæ memoriæ Gerardũ, mandans me venire ad Claramuallem, spondens me ibi cito aut curandum, aut moriturum. Ego verò quasi diuinitus accepta vel oblata facultate seu apud eũ moriendi, seu aliquãdiu cum eo viuendi, (quorum quid maluerim tunc ignoro) profectus statim sum illuc, quamuis cum nimio labore ac dolore. Vbi factum est mihi quod promissum fuerat, & fateor sicut volui. Reddita quippe mihi sanitas est à magna & periculosa infirmitate, sed paulatim vires corporis C redierunt. Deus enim bone, quid mihi boni cõtulit illa infirmitas, feriæ illæ, vacatio illa ex parte ad quod volebam? Nam & cooperabatur necessitati meæ toto illo tempore infirmitatis meæ, apud eum infirmitas eius, qua & ipse tunc tẽporis detinebatur. Infirmi ergo ambo tota die de spiritualis physica animæ conferabamus, de medicamentis virtutum contra langores vitiorũ. Itaque tunc disseruit mihi de Cantico canticorum, quantum tẽpus illud infirmitatis meę permisit, moraliter tantum, intermissis mysteriis scripturæ illius, quia sic volebam, & sic petieram ab eo. Singulisque diebus quæcunque super hoc audiebam, ne mihi effugerẽt, scripto alligabã, inquantum mihi deus donabat & memoria me iuuabat. In quo cum benigne & sine inuidia exponeret mihi & communicaret sententias intelligentiæ, & sensus experientiæ suæ, & multa docere niteretur inexpertum quæ non nisi experiendo discuntur, etsi intelligere non poteram adhuc quæ apponebantur mihi, plus tamẽ solito intelligere me faciebat quid ad ea intelligenda deesset mihi. Sed de his hucusque dixisse sufficiat. Cum autẽ instante dominica quæ septuagesima denominatur, vespere sabbati dominicam ipsam præcedentis iam tantum conualuissem & valerem, vt de lecto per me surgere & exire & intrare possem, vespere sabbati ipsam dominicam præcedentis cœpi disponere de reditu nostro ad nostros. Quod ipse auditum omnino prohibuit, & vsque ad dominicam quinquagesimæ omnem mihi spẽ reditus & conatum interdixit. D Acquieui facile, cum quod præcipiebatur, & voluntas non abnueret, & infirmitas requirere videretur. Cũ autem vltra dominicam illam septuagesimæ à carnibus quibus vsque ad diem illam ipso præcipiente & necessitate cogẽte vescebar, vellem abstinere: & hoc ipsum prohibuit. Super quo cum nec monẽti acquiescerem, nec rogantem audirem, nec obedirem præcipienti: sic vespere illa sabbati abinuicem discessimus, ille tacitus ad completorium, ego ad lectum. Et ecce infirmitatis meæ rabies rediuiua quasi resumptis omnibus viribus pristinis, cum tanta me vehementia & ferocitate inuadens corripuit, tantaque malignitate tota nocte illa deuastando cruciauit, supra vires, supra virtutem: vt de vita desperans, vix saltem vsque ad diem vt vel semel adhuc loquerer viro dei, crederem me victurum. Cúmque in dolore illo totam noctem duxissem, summo mane accersitus ille aduenit, non tamen afferens mihi quem solebat vultum compatientis, sed quasi arguentis. Subridens tamẽ, quid (inquid) hodie comedetis? Ego verò qui iam ipso tacente, hesternam inobedientiam certissimè interpretabar causam esse illius afflictionis meæ, quicquid inquam præcipietis. Quiescite ergo ait, non moriemini modo. Et abiit. Et qui dicam? Cõfestim omnis dolor abiit, nisi quòd fatigatus nocturno illo dolore meo tota ipsa die vix de lecto surgere præualui. Quis enim aut qualis fuit ille dolor? Non recolo similem me aliquando fuisse perpessum. E In crastino autem sanus factus sum, & vires recepi. Et paucis interpositis diebus, cũ benedictione & gratia bona boni hospitis mei ad propria reuersus sum.

Capitulum XIII.

CVMQVE dilectus Deo & hominibus Bernardus in illa valle sua & vicinis ciuitatibus, & regionibus quas aliquotiens eum inuisere domesticæ curæ ratio cogebat, tantis floreret virtutibus & miraculis, cœpit etiam seu communibus ecclesiæ necessitatibus, seu charitate fratrum, seu obedientia maiorum, ad remotas pertrahi regiones, paces desperatas inter dissidentes ecclesias & principes seculi reformare, causas humano sensui & consilio interminabiles, auxilio dei pacifice terminare, & virtute potius fidei quam spiritu huius mundi de multis huiúsmodi impossibilibus possibilia faciendo, quasi montes transferendo, magis ac magis in oculis omnium mirabilis & venerabilis apparere. Maxime verò intantum in eo enitescere cœpit virtus prædicationis, vt dura etiam corda auditorum emolliret, & vix aliquando vacuus domum rediret. Postmodum verò fœliciter proficiente & vsu sermonis, & exemplo conuersationis rete verbi dei in manu piscatoris dei, tam copiosas piscium rationalium multitudines cœpit concludere, vt de singulis eius capturis, nauicula domus illius impleri posse videretur. Vnde factum est vt in breui maiori miraculo præ omnibus quæ in hac vita gessit miraculis, per vnum hominem languidum & seminecem, & tantummodo loqui valentem, obscura vsque ad illud tẽpus illa vallis, & re & nomine Clarauallis efficeretur diuinę cuiusdam claritatis lumẽ, quasi de summo quodam apice virtutum diffundens in deuexa terrarum. Et ex tunc apud vallẽ illam quæ prius dicebatur vallis absinthialis & amara, cœperunt montes stillare dulcedinem. Quæ vacua fuerat & sterilis ab omni bono, cœpit abundare spirituali frumento, & de rore cœli & benedictione dei intantum pinguescere omnia deserta eius, & multiplicata gẽte magnificare lætitiam vt impletum in ea videatur quod olim per prophetam dictum est ad ciuitatem Hierusalem: Adhuc, inquit, dicẽt in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est locus, fac locũ vt habitemus. Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? Ego sterilis & non pariens, & istos quis enutriuit? Iam enim de locis angustioribus vallis illius domus claustralis habitationis non sine diuinis quibusdam reuelationibus translatæ in locum planiorem & spaciosum, magnificatæ ibi & amplificatæ sunt, & adhuc multitudini inhabitãtium ipse locus angustus est. Iam domus ordinis illius, filiæ domus ipsius citra & vltra alpes & maria

G maria deserta plurima impleuerũt, & adhuc sunt & quotidie cõfluũt, quibus locus quærẽdus est. Et petũtur vndiq; fratres & mittuntur, cum beatos se æstiment reges gentium & præsules ecclesiarum, ciuitates & regiones quæcunque de domo illa & disciplina viri dei meruerunt contubernium aliquod adipisci. Quid dico? Vltra homines vsque ad barbaras nationes in quibus naturalis feritas naturam quodammodo exuit humanam, religio hæc profecta est, vbi per eam bestiæ syluæ homines fiunt: & cum hominibus assuetæ conuersari, discunt cantare domino canticum nouum. Quapropter piscator dei pręcipiente domino non cessat laxare retia in capturam, & aliis abeuntibus, aliis succedentibus in locum eorum, nunquam sanctæ illius congregationis minuitur plenitudo. Hoc vsque nunc egerunt, & quotidie agunt mirificę eius capturę Cathalaunensis, Parisiacensis, Maguntia, Leodiensis, & aliarum nonnullarum ciuitatum, Flandriæ quoque & Germaniæ, Italiæ, Aquitaniæ, & aliarum regionum quascunque, quacunque necessitate contigit aliquando, seu adhuc vsque hodie contingit virum dei visitare. Cooperante siquidem gratia spiritus sancti quocunque vadit plenus redit, & sua eum plenitudo vbique comitatur. Nec dimittit suos quos à se transmittit, sed vbicunque sunt, & ipse semper paterna sollicitudine cum eis est. Et sicut ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, sic ad ipsum quotidie seu læta seu tristia filiorum suorum. Sæpe etiam sine omni relatione carnis ac san-

H guinis, paternę eius solicitudinis diuinitųs innotescit, quid circa aliquos eorum longe à se distantes agatur, si quid eis prouidendum, si quid in eis emendandum sit, tentationes & excessus eorum, infirmitates & obitus, & quarumlibet secularium tribulationum incursus. Nã & pro absentium fratrum certis necessitatibus, præsentibus circa se fratribus sæpe orationem indicit. Nonnunquam etiam morientes in locis aliis ad ipsum per visionem accessisse noscuntur benedictionem eius & licentiam postulantes: nimirum hoc agente & obedientia missorum, & charitate mittentis. Veneram aliquando ad eum, & dum loquerer ei, vidi & audiui quod silere non debeo. Aderat monachus quidam Fusniacensis, continuo ad suos rediturus. Cúmque accepto responso super his pro quibus venerat, iam ab eo egrederetur, in spiritu & virtute Heliæ reuocans eum propheta dei, & nomine fratris cuiusdam de domo illa præmisso, de occultis quibusdam me audiente mandauit illi vt ea corrigeret: sinautem, super se iudicium dei in proximo expectaret. Stupefactus ille, quis hoc ei dixerit, requisiuit. Quisquis, inquit, dixerit mihi, tu vade, & dic quæ ego dico tibi: ne si dissimulaueris, te quoque inuoluat par pœna peccati. Mirabar super hoc, sed miranti mihi, in simili penitus causa multo mirabiliora de eo narrata sunt. Guido nanque frater eius, maior natu inter fratres suos, cu-

I ius grauitatis, & veritatis fuerit vir, omnes sciunt qui eum sciunt. Hic, cum simul aliquando essemus, & de huiusmodi loqueremur, & quærerem ego ab eo, sicut iucundè ad amicos collocutionis esse solebat, fabulæ (inquit) sunt quæ auditis. Cúmque suo more & solito studio fraternas virtutes depri meret, mihi tamen nollet esse molestus, quæ (inquit) nescio, non dico vobis, sed vnum scio & expertus sum, multa ei in oratione reuelari. Deinde narrauit mihi, quomodo cum primo melliflua illa spiritualium apum aluearia noua de se examina circunquaque proferre nouasque ex eis domos ordinis sui ædificare cœpissent: petente & agente domino Gulielmo episcopo in episcopatu Cathalaunensi eam quæ Trium fontium dicitur, construxerunt. Ad quam cum abbatem cũ monachis emisissent dominum Rogerium virum nobilẽ secundum seculum, sed nobiliorem sanctitate, & viros quosdam similis formæ cum eo, spiritualis pater filios quos emisit non dimisit, sed paterna sollicitudine, & pia affectione cum eis erat. Vnde cum die quadam soli simul essent abbas & ipse, cuius hoc relatione didici, & de fratribus ipsis ad alterutrum loquerentur, subito altius suspirans, durius aliquid solito de eis corde suo sibi respondente, vade, ait fratri suo, ora pro eis, & quicquid de eis ostenderit tibi deus, refer ad me. Ipse enim grauissima valetudine ea hora laborans, in lectulo tenebatur. Ait ille vehementer expauescens, absit, inquit: non sum qui hoc modo nouerim orare, qui hoc merear impetrare. Perseuerante tamen eo in sententia, itum est & oratum. K

Orans ergo quantum præualuit, pro singulis effudit animam suam: tantáque per singulos in orando perfusus est suauitate conscientiæ, cum impetrandi fiducia, & omni gratia spiritualis consolationis, vt in omnibus certa fide exauditum se exultaret spiritus eius, exceptis duobus, in quibus oratio titubauit, hæsitauit deuotio, fiducia defecit. Quod cum retulisset ad eum à quo missus erat, ille statim pronunciauit de illis duobus, quod postea probauit euentus. Abbas autem Rogerius, & aliqui qui cum eo erant, ipsi fuerunt quos vir Dei aliquando de Cathalaunensi traxerat ciuitate, de quibus vel in quibus etiam tunc simile quid fuerat factum. Cùm enim episcopi gratia Cathalaunum frequentaret, rediens aliquando traxit secum multitudinem nobilium & literatorum clericorum, & laicorum. Quibus adhuc in domo hospitum demorantibus, dum nouellas plantationes cœlestibus rigaret eloquiis, superuenit portarius monachus, nuncians Stephanum de Vytreyo magistrum eorum adesse, ad renunciãdum seculo, & cum eis commorandum. Quis alius de talis viri aduentus nõ exultasset præsertim cum vallis illa huiusmodi frumento non multum adhuc abundaret? Ipse verò reuelante sibi spiritu sancto insidias spiritalis nequitiæ, tacitus aliquantulum ingemiscens, erupit in vocem audientibus vniuersis: Malignus, ait, spiritus huc eum adduxit. Solus venit, solus reuertetur. Obstupuere omnes qui prius audito eius aduentu, L non se capere poterant præ lætitia. Veruntamen ne pusillos adhuc scandalizaret filios, suscepit hominem, de perseuerantia aliisque virtutum studiis studiosè commonuit, & sciens & prudens omnia promittentem nihil acturum, cum verè deum quærentibus & perseueraturis in cellam nouitiorum probandum intromisit. Sed de omnibus quæ prædixerat, nihil cecidit in terram. Vidit idem Stephanus sicut confessus est, cum in cella nouitiorum adhuc demoraretur, maurulum quendam puerum ab oratorio se extrahentem. Vbi nouem ferme mensibus degens nouissime tamen defecit, & vt de eo prædictum fuerat, sicut solus venerat, sic solus recessit. Frustrata autem est & versutia inimici, & quem nouitiorum parauerat in ruinam, de ipsius potius ruina illi cõfirmati sunt. Priusquam à Cathalauno recedamus, cũ aliquando pater sanctus inde rediret, frigore & vento tam ipse, quam qui cum eo erant grauiter laborabant. Cúmque præcedentibus multis qui tunc forte in comitatu eius erant, nec præ angustia frigoris ad eum attendentibus, pene solus ipse sequeretur, contingit equum vnius de duobus qui cum eo erant incaute dimissum euadere, & excurrere per planitiem latè patentem. Quem cum apprehendere non possent, & intemperies aëris ad hoc non permitteret vacare diutius, oremus inquit. Flexisque genibus in oratione cum fratre qui cum eo erat, vix adhuc dominicam poterant orationem expleuisse, M cum ecce equus ille cum omni mansuetudine rediens substitit ante pedes ipsius, & redditus est sessori suo. Et vt à Cathalauno ad Remensem ciuitatem pertranseamus, contigit aliquando dissentientibus archiepiscopo & populo Remensi, ad conciliandos eos adesse virum dei. Cúmque in palatio eiusdem ciuitatis cum Iosleno Suessionensi episcopo consedisset, & magna cleri plebisque frequentia repleta domo de pace tractaretur: ecce coram omnibus misera mulier filium suum plenum (vt putabatur) dæmone ei offerens, misericordiam precabatur. Siquidem iam ea ipsa die insurgens in ipsam matrem suam, pene eam occiderat, & mutus effectus & cæcus, & surdus, apertis oculis non videbat, & stupentibus in eo sensibus omnibus etiam sine intellectu permanebat. Compassus verò miseræ matri, quam maxime sensus doloris illius excruciabat, misero adolescenti blandiens, & piis manibus caput eius, & faciem demulcens alloqui eum cœpit, & quomodo in matrem suam mittere manus præsumpserit, sciscitari. Ille verò ad se reuersus, continuo peccatum suum recognouit, & deinceps emendationem promittens, incolumis restitutus est matri suæ. In monasterio quoque quod Alpense dicitur, inter cæteros qui curam requirebant infirmorum, venit ad eum mulier quæ caduco morbo laborabat. Hæc in ipsa hora cum staret coram eo, à repẽtino impetu mali illius corruit. Sed, apprehensa vir domini manu eius, continuo ere-

xit

A xit eam, nec tantum in illa hora, ſed perfecte omnino curata eſt ab infirmitate ſua.

Capitulum XIIII.

DVCISSA Lothoringiæ, fœmina nobilis, ſed non tam nobiliter victitãs, cum vidiſſet aliquando in ſomnis hominem illum dei ſerpentes ſeptem horribiles de vtero ſuo manibus propriis extrahentem: poſtmodum ad religioſe viuendum eius admonitione conuerſa, vſque hodie ſe eſſe de qua ſeptem dæmonia eiicerit gloriatur. Noui ego clericum quendam Nicolaum nomine, ſeculo pene deſperabiliter deditum, ſed per eum de ſeculo liberatum. Qui cum in Claraualle monaſticæ conuerſationis habitum & ordinem ſuſcepiſſet, videns eos qui de ſeculi naufragio illuc confugerant, naufragij ſui damna continuis redimere lachrymis, idemque ipſe facere volens nec valens præ duritia cordis ſui, rogabat eum cum magno cordis dolore, vt impetraret ſibi à deo gratiam lachrymarum. Orauit, tantamque ei & tam continuam impetrauit compunctionem cordis cũ gratia lachrymarum, vt vix aliquando vltra inuenirentur vultus eius in diuerſa commutati, vel oculi eius ſine lachrymis etiam cum comederet, cum iret per viam, vel dũ cum quolibet loqueretur.

Tot ſunt & tantæ quas in hunc modum de eo audiuimus & vidimus virtutes, & circa diuerſas hominum neceſsitates B diuerſæ opitulationes, vt ſi quis omnia velit vel verbo pronũciare vel ſcripto, faſtidioſis incredulitatem, vel incredulis poſſit generare faſtidium. In omnibus autem operibus ſuis quã purus ei ſit oculus intentionis, manifeſtè denunciat corpus lucidæ eius operationis. Summos quippe honores eccleſiaſticos quaſi dignum eum iugiter perſequentes, non iactanter reſpuendo, ſed religioſe & rationabiliter declinando, quid in omni operatione ſua ſemper quæſierit, quo ambierit, manifeſte declarat. Cúmque dignus eſſet vt cogeretur, neſcio quo iudicio dei, & ſingulari reuerentia ſanctitatis, iam olim apud omnes obtinuit ne aliquando ad aliquid contra voluntatem ſuam cogatur. Sed cum hoc modo mundi huius fugit honorem, omnium honorum non effugit auctoritatem, dignus in conſcientiis omnium qui in timore & amore dei timeatur & ametur: quo præſente vbicunque fuerit, nil contra iuſtitiam audeatur, cui vbicunque aliquid loquitur, vel agit pro iuſtitia, obediatur. Eiuſmodi fultus auctoritate in eccleſia dei, cũ obedientiæ vel charitatis vrget neceſsitas, nullam refugit incommoditatem laboris ſui. Cuius enim voluntati ſic detulit, cuius conſilio ſic ſe humiliauit poteſtas omnis tam ſecularis, quam eccleſiaſticæ dignitatis? Reges ſuperbi, princeps & tyranni, milites & raptores ſic eum timent & reuerentur, vt videatur in eis impletum quod in euangelio legitur dominus dixiſſe diſcipulis ſuis: Ecce, inquit, dedi vobis poteſtatem cal- C candi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutẽ inimici, & nihil vobis nocebit. Porro inter ſpirituales, & vbi ſpiritualia ſpiritualiter examinantur, longe ei alia auctoritas eſt. Sicut enim dicitur per prophetam de ſanctis animalibus, quia cum fieret vox ſupra firmamentum quod imminebat capiti eorum, ſtabant, & ſubmittebant alas ſuas: ſic hodie vbique terrarum ſpirituales quique loquente eo ſeu tractante ſtant, cedendo præcedenti, & ſenſibus eius vel intelligentiis ſubmittunt ſenſus & intelligentias ſuas. Tanta ergo virum illum ſanctum vſque hodie apud deum & apud homines cõmendant ſacrarum inſignia virtutum, teſtimonia circumuallant ſanctitatis, chariſmata ſancti ſpiritus illuſtrant, quódque maius his omnibus & difficillimum eſt in rebus humanis, hæc ei omnia ſine inuidia adeſſe videntur. Compeſcit autem ab eo inuidiam, quod omni inuidia maior eſt, inquãtum nequitia cordis humani, hoc ſæpe ceſſat homini inuidere, quo non poteſt aſpirare, ſed & ipſe omnem inuidiam, aut mortificat exemplo humilitatis, aut mutat in melius prouocatione charitatis, aut ſi nequior vel durior eſt, obruit pondere auctoritatis. Quis enim tam efficacis & affectuoſæ prudentiæ hodie inuenitur ad fouendam charitatem vbi eſt, ad prouocandam vbi non eſt, tam ad quoſcunque poteſt beneficus, ad omnes beneuolus, tantam habens gratiam ad amicos, patientiam ad inimicos? Si tamen vllum aliquando potuit habere inimicum, qui nulli aliquando voluit inimicari. Sicut enim amicitia nõ niſi duorum eſt, nec niſi inter duos amicos D haberi poteſt: ſic nec inimicitia niſi duorum forſitan inimicorum. Qui enim odit vel non diligit diligentem ſe, non tam inimicus, quam iniquus eſt. Sed qui omnem hominẽ diligẽs nullum alliquando inimicum habet virtute ſua, nõnunquam tamẽ eſt quod patiatur, inimicante ſibi gratis iniquitate aliena. Charitas autem quæ totum eum poſsidet, patiens eſt, benigna eſt, ſapientia vincens malitiam, patientia impatientiã, ſuperbiam humilitate.

Subſcriptio operis præcedentis, quam auctore defuncto Burchadus abbas Balernenſis appoſuit.

PRAESCRIPTVM opus quod de vita ſanctiſsimi viri Bernardi Claræuallis abbatis conſcriptum eſt, à venerabili Gulielmo pridem ſancti Theodorici abbate, ſed tunc iam monacho Signiacenſis cœnobij ad quod deſiderio ſolitudinis & quietis ſeſe contulerat, vſque ad tempus ſchiſmatis aduerſus Innocentium papam à Petro Leonis conflati, digeſtum eſſe cognoſcitur. Fuit autem præfato fideli viro ſpecialis cauſa ſcribendi amicitia & familiaritas, quibus viro dei multo tempore coniunctus erat. Vnde & tantam apud illum inuenerat gratiam, vt vix alter magis intimus inueniretur ad ſecreta mutuæ dilectionis communicanda, ad ſpiritualium myſteriorum conferenda colloquia. Cuius familia- E ritatis gratia ex eo præcipuè vſque modo prodit ad manifeſtationem: quia plures epiſtolas idem ſanctus ſcripſit ad illũ, in quibus quid de eo ſentiat, manifeſtè liquet legentibus illas. Scripſit etiam ad ipſum librum apologeticum, & alterum de gratia & libero arbitrio. Fuit tamen eidem Gulielmo ſpirituali valentior generalis cauſa ſcribendi, videlicet vtilitas totius eccleſiæ dei, ne cum abſconditur vas plenum theſauro deſiderabili, ipſe quoque theſaurus pariter abſcondatur: vnde non immerito coqueratur qui exponi deſiderat, dicens: Theſaurus inuiſus, & ſapientia abſcondita, quæ vtilitas in vtriſque? Exponit iſte diuitias ſalutis, theſaurum deſiderabilẽ, ne lateat cũ gleba quod gleba non eſt, ſed precioſiſsima margarita. Accidit tamen ei contra deſiderium ſuum, quia ſicut ipſe in præfatione ſua vereri ſe denunciarat præoccupatus morte non expleuit quantum animo conceperat ſtylo mandandum. Itaque qui accedit ad lectionem operis huius, facile ſatis intelliget à quanta perfectione pius puer & religioſus Bernardus velut alter Benedictus, primordia conuerſionis fuerit aggreſſus, qui & in vtero matris ſanctificatione viſus eſt accepiſſe, de qua concepta ſunt præſagia futuræ ſanctitatis illius, vitæ pariter & doctrinæ. Quid etiã adoleſcens factus agere cœperit, in præſcripto narratur opere, ac deinceps vſq; ad virum perfectionis depingitur diligenter, quantum (ſicut iam dictum eſt) licuit optimo pictori, ſed præoccupato. F

Explicit liber primus.

PRÆFATIO DOMINI BERNARDI Bonæuallis abbatis in ſecundum librum vitæ beati Bernardi Claræuallis abbatis.

VIRORVM illuſtrium geſta nonnulli ſcriptorum laudibus attollentes, verbis ea ſolennibus celebrarunt, quãtum excellentis ingenij, diſertæ linguæ potuere conamina. Cúmque tractator & opus iunctis complexibus pari ſunt fœdere coniugati, & ad propoſitum thema ordinandum ingenium & eloquentia conuenerunt, proſpere actum eſt, & ad quietum tranquillumque portum directo greſſu materia digne ordinatæque diſpoſita appulit. Vt verò ſublimitas negocij ſub imperito artifice naufraga eliditur ſcopulis, & ſuccũbente ſenſus hebetudine tractatoris laſſatur præſumptio, ſero de correctione initur conſilium: quia quæ in multos effuſa ſunt, nec reuocari poſſunt nec corrigi, & diſſonantiam ſcripti & operum venuſtius eſſet abradi quam emendari. Hæc ergo mecum reputans & reuoluens, omnino timeo ne ſicut ipſe multorum imprudentiæ ſoleo indignari, qui

cum

G cum ſcientia & facundia careant, ad ſcribendum præcipites,
cum ſe vehementer emunxerint eliciunt ſanguinem: ita &
ego ſi quod ſupra me eſt aggrediar, meipſum deriſioni ex-
ponam. Quis enim ego ſum qui ad ſcribenda geſta ſanctiſſi-
mi viri Bernardi Claræuallis abbatis aſpirem, qui noſtris tem-
poribus ſingulari religione floruit & doctrina, cuius odor
exinanitus vniuerſam repleuit eccleſiam: cuius gratia, operá-
te domino, ſignis & miraculis declaratur? Quot in monaſte-
rium eius literatos viros, quot rhetores, quot philoſophos
ſeculi huius ſcholæ miſerunt ad conuerſationem theoricam,
& mores diuinos? Quæ non ibi floruit diſciplina, vbi erant
examina magiſtrorum, & egregij viri exercitato intellectu
inſignes, qui diuinis ſtudiis inhærentes, multis gratiarum au-
ctoramentis inuicem ſeipſos edocent & accendunt? Debue-
rant vtique viri illi quibus nihil in aliqua gratia deeſt, hunc
laborem aſſumere, & venerabilis patris inſculpere monimẽ-
ta, vt eſſet eorum ſtudio delectabilis pagina quam quaſi vi-
uentem traderẽt legendam diſcipulis, & perpes fieret conſo-
latio ſecus poſitis reliquiis ſacri corporis & ſermonis. Sed ex
trema æmulari, & quæ homines lateát, Claræuallis conſueuit
humilitas, & proferre in publicum aliqua ſui indicia viri illi
nobiles erubeſcunt, & quietiores facit eos contemptus & ab-
iectio, quam quælibet oblatio dignitatis, in qua ſibi profeſ-
ſio humilitatis periclitari videtur. Ob huiuſmodi cauſas ſeſe
H intra ſilentij cardines retinentes, magis in ſacro eremi, quam
in ſacro palatij delectantur, nec iam in ſtilo, ſed in cruce glo-
riam quærunt. In hoc ego ſicut & in cæteris eiuſmodi nego-
ciorum ſuorum ſarcinas aliis libenter imponunt. Et nunc ſub-
lato venerabilis memoriæ domino Gulielmo, qui eiuſdẽ viri
ſancti glorioſa primordia fideliter & deuote conſcripſit, ad
meam exiguitatem huius operis deuenit petitio, & impoſuit
mihi dilectæ eccleſiæ charitas, vt coquam pulmentum filiis
prophetarũ. In quo ſi colocynthidas miſcuero negligens, ſu-
periecta vt cõfido farinula amaritudinem condiet Heliſæus,
& exceſſus inſipientiæ obedientiæ excuſabit affectus.

Finit præfatio.

INCIPIT TABVLA SECVNDI LIBRI *vitæ ſancti Bernardi abbatis.*

Capitulum I.

QVOMODO ad prædicationes ſancti Bernardi
ſuſceptus ſit Innocentius papa, & qua liberta-
te repreſſit imperatorem inueſtituras epiſco-
porum requirẽtem, & quod omnia eccleſiaſti-
ca negotia per illum tractabantur. Capitu. ij.
Quomodo à Lothario rege papa deductus eſt in Lateranen-
ſe palatium, & quomodo abbates Mediolanenſes recõci-
liauit papæ, & mulierem à dæmone liberauit, & aliam par-
I uulam ſimiliter curauit. Capitulum iij.
Quomodo dæmonem eiecit opponens in patena ſacramen-
tum, & de aliis multis curatis. Capitulum. iiij.
De dæmone qui Ieſum in gloria ſe vidiſſe, & cum Lucifero
cecidiſſe fatebatur, & aliis dæmoniacis curatis, & quotiens
in epiſcopum & archiepiſcopum electus nec contempſit,
nec conſenſit. Capitulum. v.
De reditu illius Claramuallem, & immutatione prioris loci,
& adiutoriis principis Theobaldi. Capitulum. vj.
De malitia ſchiſmaticorum, & quodam demone vxorem cu-
iuſdam militis incredibili libidine adulterante, & quando
Cantica canticorum tractat. Capitulum. vij.
Quomodo iterum reuocatus eſt Romã, & per multos labo-
res, & vitutes illius ſchiſmaticis partim reconciliatis par-
tim mortuis firma pace vniuerſali eccleſię acquiſita, & ab-
batia ſancti Anaſtaſij ibidem cõſtituta Claramuallem rur-
ſus ingreditur. Capitulum. viij.
Quomodo ad fundanda monaſteria ab omnibus regionibus
inuitabatur, & quanti de monachis eius tunc epiſcopi fa-
cti ſunt, & Innocẽtio defuncto abbas ſancti Anaſtaſij Ber
nardus ſancti Bernardi monachus vniuerſalis eccleſiæ pa-
pa, Eugenius efficitur, & comes Theobaldus præ cæteris
ſancto viro coniungitur.

Finis tabulæ.

INCIPIT LIBER SECVNDVS. K

Capitulum primum.

EA tempeſtate Honorius papa viam v-
niuerſę carnis ingreſſus eſt. Nec mora
in electione diſsidẽtib⁹ cardinalibus,
& diuiſa eccleſia plures numero, &
ſaniores conſilio, vita probabiles, vi-
ri virtutum, presbyteri, diaconi, epi-
ſcopi Innocentium elegerunt, cuius
vita & fama & ætas & ſcientia digna
ſummo ſacerdotio habebatur. At verò pars altera, infames au
ſus violentia nõ ratione corroborans Petrum leonis, ad hunc
apicem aſpirantẽ, fraudulentis machinationibus ſeorſum &
præcipitanter nominauit Anacletum, & cæteris renitentibus
ordinauit. Qui verò in parte catholica erant, electum ſuũ ſo-
lenniter ordinatum collocarunt in cathedra, & per loca illa in
quibus ſeſsiones habent ex antiqua cõſuetudine Romani põ-
tifices, circũduxere, & pro tempore honor debitus apoſtolicę
affuit dignitati. Ex tunc ſanè circa Lateranenſe palatium mo-
rabantur, nec erat iam eis tuta in domibus propriis mãſio, cũ
eos accerrime Petri ſatellites infeſtarent. Ibi etiã diu reſiſtere
nõ valentes, per confœderatos ſibi quoſdã ex nobilibus Ro-
manis ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt. L
Sed nec in eis perſeuerauit fidelitas. Nam in breui aut vi aut
formidine temerariæ multitudinis, aut precio corrupti ſunt.
Nam Petro tam propria generis virtute, quam adhærentium
ſibi affinitate multitudo tanta erat vt fere tota cum ciuitas ſe
queretur, vel pecunia vel commodis obligata. Congregaue-
rat ſanè opes innumeras, tam in exactionibus curiæ, quam in
legationum negociationibus, quas ad expectandas nundinas
reſeruarat. Inſuper & paterni cenſus ampla cõgeries eatenus
ſigillata, modo diſtributa in populum, ad fas & nefas venalẽ
plebem armauerat. Quibus erogatis, donaria regum in orna-
mentis Eccleſiæ, ab ipſis euulſit altaribus. Et cum calices
frangere, & crucifixos aureos membratim diuidere ipſi pro-
phani Chriſtiani vel timerent vel erubeſcerent, Iudæos aiunt
eſſe quæſitos qui ſacra vaſa & imagines deo dicatas audacter
comminuerunt. Igitur quiſque pro modo ſuo ſecundum ma
ius & minus conducti ad ſcelus ſacramentis generalibus pu-
blice Petro vendiderunt aſſenſum, & in omnem ſanguinem
manus expoſuerunt & arma, & quotidianis cõgreſsibus par-
tem quæ cum Innocentio erat maledictis inſectabantur &
gladiis. Habuere igitur ſerui dei conſilium, & quia vi huma-
na ſe tueri non poterant, cedere elegerunt. Et procuratis
clam nauigiis, de ore leonis, & de manu beſtiæ, per Tiberim
in Tyrrhenum mare elapſi, proſperis ventis carbaſa impel-
lentibus, in portu Piſano fœliciter appulerunt. Præmiſſi in M
Gallias fuerant nuncij, qui Gallicanę eccleſiæ initimarent ne-
gocij veritatem, & hortarentur epiſcopos vt in vltionem
præſumptionis accingerentur, & damnata parte ſchiſmatica
ſubſcriberent vnitati. Necdum verò ad plenum tenor ope-
ris innotuerat epiſcopis, nec priuatim quiſquam commoda-
re pręſumpſit aſſenſum, donec collecto Stampis generali cõ-
uentu in commune decernerent quid reciperent, quid dam-
narent. Neque enim Francia, cæteris regionibus procliuibus
ad ſchimata, aliquãdo tali factione fœdata eſt, nec maligno-
rum acquieuit erroribus, nec fabricata in Eccleſia idolum,
nec venerata in Petri cathedra monſtrum. Nec enim talibus
in cauſis principalia aliquando eos terruerunt edicta, aut ge-
neralibus vtilitatibus priuata commoda prætulerunt, nec
declinantes in partem perſonis detulere, ſed cauſis. Conuo-
cato igitur apud Stampas concilio, abbas ſanctus Claræual-
lenſis Bernardus, ſpecialiter ab ipſo Francorum rege, & præ-
cipuis quibuſque pontificibus accerſitus, ſicut poſtea fate-
batur non mediocriter pauidus & tremebundus aduenit, pe-
riculum quippe & pondus negocij non ignorans. In itinere
tamen conſolatus eſt eum deus, oſtendens ei in viſu noctis
eccleſiam magnam concorditer in dei laudibus concinẽtem,
vnde ſperauit pacem ſine dubio prouenturam. Vbi verò ad
locum

A locum vētum est, celebrato prius ieiunio, & precibus ad deū fusis, cum de eodem verbo tractaturi rex & episcopi cū principibus consedissent, vnum omnium consilium fuit, vna sententia, vt negocium dei, dei famulo imponeretur, & ex ore eius causa tota penderet. Quod ille timens licet & tremens, monitis tamen virorum fidelium acquiescens suscepit, & diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam & famam prioris electi, aperuit os suum, & spiritussanctus impleuit illud. Vnus ergo omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus summum pontificem, Innocentium nominauit: & ratum esse omnes pariter acclamarunt. Et decantatis ex more laudibus, deo obedientiam deinceps polliciti, electioni Innocentij omnes pariter subscripserunt. Interea dominus papa multis in Pisis & in Tuscia, & in aliis prouinciis potestatiue dispositis, valefaciens Pisanis & gratias agens, in prouinciam nauigio delatus est: & Burgundiam transiens, Aurelianum peruenit. Vbi occurrentibus episcopis à rege piissimo Francorum Ludouico alacriter & honorifice susceptus est. Inde à Gaufredo Carnotensi episcopo magnarum virtutum viro Carnotum deducitur, vbi etiam gloriosus Anglorum rex Henricus ei cum maximo episcoporum & procerum comitatu occurrit. Hunc quoque regem venerabilis abbas ad eum præmissus adduxit. Quem vix persuasit Innocentium recipere, ab episcopis Angliæ penitus dissuasum. Cū
B enim omnimodis recalcitraret & detrectaret, quid times ait? times peccatum incurrere si obedias Innocentio? Cogita, inquit, quomodo de aliis peccatis tuis respōdeas deo, istud mihi relinque, in me sit hoc peccatum. Ad quod verbum persuasus rex ille tam potens, extra terram suam domino papæ occurrit vsque Carnotum. Reuersi interim de Germania legati domini papæ tam episcoporum, quam regis assensum & literas detulerunt, & deprecationem publicam vt ad eos trāsiens, suam eis desideratam exhiberet præsentiam. Facile enim persuasi sunt recipere eum quem iam cæteri recepissent. Sed detinuit eum dilectio & deuotio ecclesiæ Gallicanæ, & singuli & omnes visitationem apostolicam expetebant. Perlustrata igitur Francia, Remis conuocauit concilium, in quo multis ad honorem dei dispositis, regem Ludouicum viuente patre pro Philippo fratre coronauit in regem. In omnibus his dominus papa abbatem à se separari non patiebatur, sed cum cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed & priuatim quotquot habebant negocia, virum dei secretius consulebant. Ipse verò audita referebat ad curiam, & oppressis patrocinia exhibebat. Igitur soluto concilio, Leodium dominus papa Romanorum regi occurrit. Et honorifice quidem susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidem importune idem rex institit, tempus habere se reputans opportunum episcoporū sibi restitui inuestitutas, quas ab eius prædecessore imperatore Henrico, per maximos quidem labo-
C res, & multa pericula Romana ecclesia vendicarat. Ad quod verbum expauere & expalluere Romani, grauius sese apud Leodium arbitrati periculum offendisse, quam declinauerint Romæ. Nec cōsilium suppetebat donec murum se opposuit abbas sanctus. Audacter enim resistēs regi, verbum malignū mira libertate redarguit, mira auctoritate cōpescuit. Rediens autem Leodio, Claramuallem dominus papa per seipsum voluit visitare. Vbi à pauperibus Christi, non purpura & bysso ornatis, nec cum deauratis euangeliis occurrentibus, sed pannosis agminibus scopulosam baiulantibus crucem nō tumultuantium classicorum tonitruo, non clamosa iubilatione, sed suppressa modulatione affectuosissime susceptus est. Flebant episcopi, flebat ipse summus pontifex, mirabantur congregationis illius grauitatem, quod in tam solenni gaudio oculi omnium humi defixi, nusquam vagabunda curiositate circunferrentur: sed complosis palpebris ipsi neminem viderent, & ab omnibus viderentur. Nihil in ecclesia illa vidit Romanus quod cuperet, nulla ibi supellex eorum sollicitauit aspectum, nihil in oratorio nisi nudos viderunt parietes. Solis moribus poterat inhiare ambitio, nec damnosa poterat esse fratribus huiusmodi præda, cum minui non posset asportata religio. Gaudebant omnes in domino, & solennitas non cibis, sed virtutibus agebatur. Panis ibi opirus pro simila, pro careno sapa, pro rumbis olera, pro quibuslibet deliciis legumina po- D
nebantur. Si forte piscis inuentus est, domino papæ appositus est, & aspectu non visu in commune profecit. Inuidit diabolus, & seruorum dei gloriam quos tanti hospitis nobilitabat præsentia ferre non valens, dum in choro alacriter psallerent & deuote, præsentibus etiam nonnullis ex cardinalibus, qui in auditu & aspectu eorum delectabātur, aliquantos fratrum horribili pauore turbauit. Nam & vnus præ cæteris occupatus blasphema quædam verba locutus est, Dicite, inquiens, ego sum Christus: & alij plures territi & tremebundi, ad beati patris vestiga confugerunt. At ille conuersus ad cæteros, orate inquit, ac deinceps sub silentio eos qui turbati videbantur eduxit, atque compescuit: vt nequissimus ille qui conuētum pietatis trāsferre conabatur in theatrum, & scholam innocentiæ in derisum, nō vt putabat existimationem religiosorum hominum corrumpere posset, sed se proderet, & conatus suos experiretur infirmos. Tanta siquidem celeritate omnia sunt sedata, vt personas illas quæ prope astabant, omnino latuerit quod acciderat, & malignus hostis velociter increpatus, non modo scandalum eis quod parabat, inferre nequiuerit, sed nec ad illorum notitiam rem perferre. Factúmque est ex eo, vt ampliori sese custodia fratres munirent, & merito, & numero, & possessionibus deinceps crescerent Clarauallis, & multiplicatis conuentibus, fere per omnem latitudinem loci illius dilataretur religio, ipse etiam abbas sanctus ex tunc amplius solito miraculis clareret & signis. E

Capitulum II.

LONGAS in Galis facere moras dominus papa non potuit, sed sicut cum Lothario rege condixerat, Romam ei occurrit: & exercitus in Lateranense palatium deductus est. Multi etiam ex nobilibus Romanis fideles ecclesiæ, eum honorifice susceperunt. Verum Petrus Leonis non ponens deum adiutorem suum, sed confœderatorum stipatus malitia, in editioribus & tutioribus turribus manens, Lotharij ludificauit virtutem, & interdicens suis congressus publicos, nec sibi securitatis suæ fecit periculum, nec causam conflictus hostibus dedit, sed tātum liberum eorum discursum machinis superioribus & obstaculis variis impediuit. Vitauit etiam obstinatissime imperatoris colloquium, nec minis nec blandimentis flexus est, nec de statu suo consilium cuiuslibet personæ admisit. Relicto igitur Romæ Innocentio, aliàs imperator digreditur. Petrus verò post eius discessum crebros mouens per vrbem excursus, fidelium cædibus inhiabat. Intelligens ergo Innocentius Romæ sibi infructuosam eo tempore moram, ne præsentia sua illius bestiæ rabiem efferaret, rursus Pisas reuertitur, ibíque aggregatis totius Occidentis episcopis, aliisque religiosis viris, magnæ glo- F
riæ synodus celebratur. Affuit per omnia & consiliis & iudiciis, & definitionibus omnibus sanctus abbas, impēdebatúrque ei reuerentia ab omnibus, & excubabant ante eius limina sacerdotes, nō quòd fastus, sed multitudo communē prohiberet accessum: & alij egredientibus alij introibant, ita vt videretur vir humilis, & nihil sibi de his honoribus arrogās, non esse in parte sollicitudinis, sed in plenitudine potestatis. Actiones concilij longum est prosequi: summa tamen in excommunicatione Petri, & irregressibili fautorum eius defectione constitit, & vsq; hodie hęc sententia perseuerat. Soluto concilio ad reconciliandos Mediolanenses dominus papa abbatem Clarȩuallis quem multi supplicationibus expetierant, & Guidonem Pisanum, & Matthæum Albanensem episcopum à latere suo direxit, qui schisma per Anselmum in eadem vrbe factum abluerent, & ad vnitatem Ecclesiæ deuios reuocarent. Abbas igitur cum prædictis viris quos à domino papa collegas acceperat, addidit consortio & communi consilio virum venerabilem Gaufredū Carnotensem episcopū, cuius innocentiam & synceritatem in multis probauerat. Et visum est cardinalibus bonum, vt tanto adiutore negocium tanti ponderis fulciretur. Transcenso itaque Apennino, vbi audierunt Mediolanenses abbatem desideratum suis finibus propinquare, longe à ciuitate milliaribus septem omnis ei populus

G pulus obuiat, nobiles, ignobiles, equites, pedites, mediocres, pauperes, quaſi de ciuitate migrarent, proprios lares deſerunt, & diſtinctis agminibus incredibili reuerentia virum dei ſuſcipiunt. Omnes pariter delectantur aſpectu, fœlices ſe iudicant qui poſſunt frui auditu. Deoſculantur pedes eius vniuerſi: & licet hoc ille moleſtè acciperet, nulla potuit pronos & deuotos ratione compeſcere, nulla interdictione repellere. Velicabant etiam pilos quos poterant de indumentis eius, & ad morborum remedia, de pannorum laciniis aliquid detrahebãt, omnia ſancta iudicantes quæ ille tetigiſſet, & ſe ſanctificari tactu eorum vel vſu. Præcedentes itaque & ſubſequentes, lætabundis acclamationibus applaudebãt abbati, & diu intra agminum ſpiſſamenta detentum, tandem ſolenni reddidere hoſpitio. Et cum tractatũ eſſet in publico de negocio propter quod tam vir dei quam cardinales aduenerant, oblita fortitudinis ſuæ ciuitas, omni ferocitate depoſita ſe ita abbati ſubſtrauit, vt obedientiæ eorum non incongruè ille poſſet aptari poëtæ verſiculus: Iuſſa ſequi tam velle mihi quam poſſe neceſſe eſt. Pacatis omnibus reconciliata Eccleſia, firmatis inter plebes concordiæ pactionibus, alia cœperũt naſci negocia, & inſanienti diabolo, & in quibuſdam obſeſsis corporibus debacchanti, oppoſitum eſt Chriſti vexillum, & increpante viro dei, de poſſeſsis atriis ſuperueniente eminentiori virtute, territa & tremebunda diffugere dæmonia. Ecce
H noua legatio, non Romanum pragma circunferens, ſed diuinis legibus fidei pragma allegans, prolatis in medium literis ſanguine Chriſti conſcriptis, & bulla crucis impreſsis, quæ figura auctoritate ſua terreſtria & inferna ſibi ſubdit & curuat. Inaudita eſt noſtris temporibus tanta populi fides, tãta in homine virtus, inter quos religioſa erat cõtentio, cũ ſignorum gloriam abbas credulitati eorum, illi verò ſanctitati abbatis adſcriberent, & hoc de eo indubitãter ſentirẽt, vt quicquid à domino peteret, impetraret. Adducunt igitur ad eum nihil hæſitantes mulierem omnibus notam, quam annis ſeptem immundus vexauerat ſpiritus: & poſtulant ſupplices vt in nomine domini dęmoni imperet fugã, & mulieri reſtituat ſoſpitatem. Quæ populi fides non minimam verecundiam viro dei ingerebat, & humilitate magiſtra inconſueta experiri non præſumebat, & inſtante petitione populi erubeſcebat ſi charitati poſtulantium obſtinatius reſiſteret, & videbatur ei quod offenderet deum, & omnipotentiam eius diffidentia obnubilare videretur, ſi à fide populi fides propria diſſentiret. Æſtuabat igitur ſecum, & licet ſigna non fidelibus, ſed infidelibus fieri oportere aſſereret, auſus ſuos ſpiritui ſancto committit, & orationi incumbens, cœlitus elapſa virtute ſatanam in ſpiritu fortitudinis increpat, & fugat, mulierémq; reddit incolumem & quietam. Lætantur qui aderãt, & leuantes manus ad ſidera, deo qui de excelſo eos viſitauit, gratias agũt.
I Auditum eſt hoc verbum, & percrebuit fama, & repente totam perculit vrbem, per eccleſias, per prætoria, per compita omnia conueniunt vndique, de viro dei ſermo vbique habetur, dicunt publice nihil ei impoſsibile eſſe quod à domino poſtulet, & ad preces eius apertas dei aures dicunt & credũt, & prædicant & affirmant. Nec poſſunt aſpectu eius vel auditu vllo modo ſatiari. Irruũt alij in præſentiam eius: alij donec exeat pro foribus, præſtolantur. Ceſſatum eſt ab officiis & artibus, tota ciuitas in hoc ſpectaculum ſuſpenſa manet, cõcurrunt, poſtulant benedici: & tetigiſſe eum ſingulis ſalutare videtur. Tertia die ad eccleſiam ſancti Ambroſij diuina celebraturus myſteria, ſeruus dei procedit. Vbi expectante innumera populi multitudine, inter ipſa miſſarum ſolennia, dum clericis canentibus ipſe ſecus altare ſederet, puellam ei paruulam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus: orant vt miſellæ ſubueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita ſupplicatione aſtantium, & intuitus perſonam frendentem dentibus & ſtridentem, vt etiam intuentibus eſſet horrori: compaſſus eſt ætati, & vehementiæ anxietatis illius condoluit. Patenam igitur calicis in quo diuina celebraturus erat myſteria, accipit: & digitis latice ſuperfuſo orans intra ſe, & de domini virtute confidens ori puellæ ſalubrem potum applicat, & corpori eius ſtillam medicinalem infundit. Nec mora quaſi vereretur ſatanas infuſionis illius virtutẽ ferre non potuit, ſed vrgente intrinſecus crucis antidoto, feſtinanter egrediens vomitu ſordidiſsimo tremebundus erupit. K
Sic purgata perſona, diabolo profugo & confuſo, laudes debitas deo canit eccleſia & poſt acclamationes lætabundas alacer populus ibidem donec diuina compleantur myſteria, immobilis perſeuerat. Sub aſpectu itaq; omnium incolumis puella à ſuis domum reducitur, & vix tandem à populo dimiſſus ad hoſpitium vir dei reuertitur. Diuino iudicio ea tẽpeſtate in Mediolano iuxta illud Eſaiæ verbum, piloſi clamabant alter ad alterum, & occurrebant onocentauris dęmonia, & effrænatis decurſibus plurimos infeſtabãt, nec erat qui inſolentiæ eorum reſiſteret, cum diu ſub Anſelmi ſchiſmate, qui Petri fautor Mediolanenſem occupauerat cathedram, ſacerdotes gementes, virgines ſqualidæ, ſanctificationes maledictæ, altare pollutum, iram dei in populum prouocaſſent. At verò in aduentu viri dei abdicatis Anſelmi præſtigiis, & in ſedis apoſtolicę obedientiam ſub Innocentio reuocata eccleſia, impedita eſt illa dæmonum licentia, & quotidie dabat locum, & ad preces viri dei diffugiebat diabolus: & ſi quando reſiſtere conabatur, in ipſo conflictu ſuccumbẽs, glorioſius vincebatur.

Capitulum III.

INTER eos igitur qui vexabantur, mulier grandæua ciuis Mediolanenſis, & honorata quondam matrona, vſque ad eccleſiam beati Ambroſij poſt beatum virum à multis L
tracta eſt. In cuius pectore pluribus annis diabolus ſederat, & iam ita ſuffocauerat eam, vt viſu & auditu, & verbo priuata, frendens dentibus, & linguam in modum promuſcidis elephantinæ protendens, monſtrum non fœmina videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis, flatus fœtidus, inhabitatoris ſatanæ colluuia teſtabantur. Hanc cum aſpexiſſet vir dei, nouit inhærentem ei, & inuiſcatum diabolum, nec facile egreſſurum de domo quam tanto poſſederat tempore. Conuerſus ad populum (cuius innumera aderat multitudo) orare iubet attentius, & clericis & monachis ſecum iuxta altare conſiſtentibus, mulierem ibidẽ iubet conſtitui & teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica non naturali virtute recalcitrans, non ſine aliorum iniuria, ipſum abbatem pede percuſsit. Quem diaboli auſum manſuete ille contempſit, ad expulſionem non indignatione iræ, ſed pacifica & humili ſupplicatione deum inuocat adiutorẽ, & ad immolationem hoſtiæ ſalutaris accedit. Quotiens tamen eandem ſacram hoſtiã ſignat, totiens ad mulierem quoque conuerſus, eodem ſigno crucis edito ſpiritum nequam athleta fortis impugnat. Nam & ille malignus quotiens aduerſus eum ſignum crucis intenditur, percuſſum ſe indicans acrius ſæuit, & recalcitrans cõtra ſtimulum quidnam toleret, prodit inuitus. Expleta autem oratione dominica, efficatius hoſtem aggreditur vir beatus. M
Patenæ ſiquidem calicis ſacrum domini corpus imponens, & mulieris capiti ſuperponẽs, talia loquebatur: Adeſt inique ſpiritus, iudex tuus, adeſt ſummapoteſtas, iam reſiſte ſi potes. Adeſt ille qui pro noſtra ſalute paſſus: eſt nunc, inquit, princeps huius mundi eiicietur foras. Hoc illud corpus quod de corpore virginis ſumptum eſt, quod in ſtipite crucis extenſum eſt, quod in tumulo iacuit, quod de morte ſurrexit, quod videntibus diſcipulis aſcendit in cœlum. In huius ergo maieſtatis terribili poteſtate, tibi ſpiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præſumas. Cúmque eam inuitus deſerens, & manere vltra non valens atrocius affligaret: tam magnam iram quam modicum tempus habens, rediens pater ſanctus ad altare, fractionem hoſtiæ ſalutaris ritè compleuit, diffundendamque in populum pacem miniſtro dedit, & confeſtim pax & ſalus integra reddita eſt mulieri. Sic ille nequam, diuina myſteria quãtæ ſint efficientiæ & virtutis, non confeſsione, ſed fuga coactus oſtendit. Fugato diabolo mulier quam in tantorum ſartagine tormentorum carnifex peſtilens tanto tempore frixerat, mentis ſuæ compos effecta, redditis ſenſibus & ratione, reuoluta intra fauces lingua, Deum confeſſa gratias egit, & intuita curatorem ſuum pedibus eius aduoluta eſt.

Ingens

A Ingens per ecclesiā attollitur clamor, omnis ætas iubilat deo, personant æramenta, benedicitur ab omnibus deus, excedit veneratio modum, & seruum dei supra hominem (si dici fas est) liquefacta charitate ciuitas veneratur. Audiebantur hæc quæ Mediolani fiebant: & per totam Italiam viri dei discurrebat opinio, & diuulgabatur vbique quòd surrexisset propheta magnus, potēs in opere & sermone, qui inuocato Christi nomine & infirmos curaret, & obsessos à dæmonibus liberaret. Maxima quidem ei in curationibus ægritudinum gratia, sed in dæmonibus eliminandis frequentior operatio erat: quia copiosior vexatorum numerus ad experta subsidia concurrebat, & maiorum operatio virtutum minores obscurabat effectus. Iam verò præ frequentia populi, qui à mane vsque ad vesperam foribus assidebat, oppressione vulgi præ corporis imbecillitate non ferens, ad fenestras domus procedens, se eis conspiciendum præbebat, & eleuata manu benedicebat eis. Panes quoque & aquam deuehebant secum, quibus benedictioni eius suppositis, pro beneficiis ea sacramentalibus referebant. Ex vicinis sanè castellis & vicis & vrbibus multi confluxerant, & communia tam aduenarum quàm ciuium in Mediolano studia erant prosequi sanctum, expetere beneficium, audire verbum, videre signum: & doctrina & miraculis vltra quàm credibile est, delectabantur. Aderat inter eos quidam ex suburbanis, qui puerum dæmoniacum il-

B luc aduexerat. Qui repentè coram omnibus ad signum crucis quod vir sanctus edidit, de baiuli sui brachiis ruit, & elisus humi quasi mortuus sine vllo sensu immobilis visus est, neque vox neque halitus erat in eo, tantum circa præcordia exiguus ei superat vapor. Dant igitur cæteri locum vt posset procedere, & admitti ad virum dei seminecis pueri baiulus: & attonita multitudo tam miserabilis casus præstolabatur euentum. Ingressus igitur ad virum dei homo est, & puerum stupidum nec aliquid sentientem, ante pedes abbatis exposuit: & ait: Puer iste domine pater, quē ante tuos posui pedes, iam per triennium à dæmonio acerrimè vexatus est. Et quoties vel ecclesiā ingreditur, vel salibus exorcizatis aspergitur, vel signum ei crucis imponitur, vel euangelium audire compellitur, vel diuinis interest sacramentis, offenditur habitator eius diabolus, & torquetur atrocius. Dúmque modo cum cæteris ego pro foribus expectarem, signum sanctæ crucis figurante te, & extendente in populos manum, sacramentalium signorum virtute exacerbatus diabolus, vehementius solito totus ad pueri vexationem se contulit: & sicut vides, totum corpus eius occupans, ferè ei etiam vitalem spiritum intercludit. Sed & ipse puer cùm audita esset apud nos gratię quam à deo accepisti opinio, ex aliorum curationibus suam sperans salutem, rogauit me vt eum ad te adducerem. Obsecro igitur

C per misericordiam dei, vt & laboribus meis qui in eius custodia operam damnosam & periculosam impendo, & illius miseriæ quæ tanta est quātam ipse oculis probas, pio & consueto affectu subuenias, & rabiem dæmonis non vsquequaque procedere patiaris. Flebat igitur, & lachrymis ora perfusus præsentes quosque commouit, vt omnes pariter supplicarēt. Tum vir dei confidere eos in dei misericordia iubens, baculo cui innitebatur, collum pueri leniter tangit. Sed & frater eius Gerardus volens experiri quæ ab homine dicta fuerant, latēter dorso eius signum crucis impressit. Cúmque prius sine motu & sensu nec videns nec audiens ante pedes abbatis diu extensus pauimento hæsisset, ad tactum baculi & ad signū crucis infremuit, & turbatus ingemuit. Iubet igitur abbas super proprium lectulum eum poni. At ille quasi ex iniuria offensus reiecit se in pauimentum, & stridebat dētibus & mordebat procuratorem suum, & capillis eorum qui aderant manus iniiciens, quo poterat conatu se ab eorum manibus abstrahebat, & ab eis vix teneri poterat. Eia, inquit, abbas, ad lectum nostrum eum reducite. Orante itaque abbate, & fratribus in oratione prostratis, quasi ardētibus paleis quę in lecto continebantur diabolus vreretur, tormenti æstuantis, vi diuina propinquāte, passionem clamoribus testabatur. Iubet igitur vir sanctus aquam benedictam in os patientis infundi. Quam ille pressis labiis & dentibus non admittens, vix tandem cuneo infixo dissoluente pressuram, vellet

nollet, intra fauces & guttur recepit. Confestimque vt penetrās sanctificatio ad interiora descendit, quasi infuso antidoto vis maligna erupit, & vomitu sordidissimo quasi torrentis impulsu, festina præcipitatione rotatus, cum ingenti contumelia dæmon exiuit. Repentè qui videbatur mortuus, viuit, & de lecto abbatis quietus & incolumis surgēs, patruúmque suum amplexatus, deo gratias. sanus sum, inquit. Gratias agūt omnes communiter deo, & qui modo flebant, lætātur. Foras clamor effunditur, res intus gesta super tecta solenniter prędicatur, tota ad spectaculum conuenit ciuitas, benedicitur deus, gaudet populus, in abbate tanti operis patratore totius plebis requiescit affectus. Febricitantibus multis idem sanctus manus imponens, & aquā benedictam porrigens ad bibendum, sanitatem obtinuit, aridas manus & membra paralysi dissoluta tāgens incolumitati restituit: cęci etiā sub multorum testimonio in eadem ciuitate vt viderēt, imposito signo crucis, à patre luminum potenter obtinuit. Per idem tempus hospitium Albanensis episcopi (quem dominus papa in eadem legatione sibi collegam dederat) gratia tractandorum negotiorum intrauerat, & de iis quæ iniuncta fuerāt cōferebant, cùm repentè irruit super eos adolescens, cuius arida manus erat, & retorta ad brachiū, & aduolutus pedibus eius suppliciter postulat sanitatem. Ille aliàs occupatus, benedixit quidem, & abire præcepit, & ne amplius sibi molestiam facere, verbis solito seuerioribus interdixit. Recedebat ille non E

consecutus quod quæsierat: cùm venerabilis episcopus sub omni celeritate eum regredi iubet, & manu arreptum tradit abbati. Huic (inquit) qui minimè beneficium consecutus tibi vt discederet obediuit, tu ne claudas viscera misericordiæ: quin potius tu obedi, & virtute obedientię me iubente astrictus fac quod postulat, largire quod petit, & confidens in eius virtute per quem expetit sanitatē, postula & impetrabis, vt & nos de dei munere, & ille de optata glorietur salute. Ad præceptum episcopi abbas apprehensa pueri manu inuocauit dominum, & exaudiuit eum: & signo crucis edito, nerui qui obriguerant, extensi sunt, & caro quam assidens congelauerat morbus, redeunte sospitate ignita, mobilis facta est & flexibilis, & dicto citius lāguidum diu membrum conualuit. Obstupuit episcopus tam repentinæ virtutis admirans effectum, & ampliori etiam extūc veneratione virum dei coluit, & miraculorum illius ipse testis extitit & relator. Compulit autem eum vt ibidem ea nocte cœnaret. Cuius rei assensum cum magna difficultate obtinuit ea duntaxat ratione suasum, quòd intolerabilis vndiq; populus expectaret, nec sine periculo posse egredi videretur. Inter cœnandum verò paropsidē in qua abbas comederat, episcopus ministro familiari seruandam tradidit, & præcepit vt seorsum reconditam, cū omni diligētia custodiret. Elapsis exinde aliquot diebus, episco- F

pus idem febrium vehementi ardore corripitur. Et recordatus hominis dei, familiarē iubet accersiri ministrum. Discum (inquit) abbatis quem tibi nuper tradidi conseruandum, huc afferre ne cuncteris. Cúmque ille obtulisset allatum, infunde inquit, aquā in eo, & panis exiguas buccellas cōscinde. Quod cùm factum esset, confidens in domino, & abbatis precibus se commendans, comedit & bibit, & absq; vlla dilatione cōualuit. Augebatur aduentantium numerus, & mirifica opera ad se populos inuitabant, nec vsquam viro dei dabatur requies, dum ex eius lassitudine alij sibi requiem procurarent. Abeuntibus occurrebant aduenientes, & succedebāt sibi beneficia mēdicantes. Inter quos miles quidā in vlnis suis puellulam ad virum dei attulit, quæ iam exosam lucē habebat, vt semper clausis palpebris, etiam brachium opponeret oculis, ne aliquo modo aliqua lucis particula se ei ingereret. Auellebantur aliquando opposita brachia violenter, & cùm se ei lumen infunderet, clamabat & flebat, & erat ei claritas pro cruciatu, & lux visa quasi aculeos eius cerebro infigebat. Benedicit infantulæ vir dei, & signaculum crucis faciens super eam, tranquilliorem dimittit: & dum domum referretur, vltro aperit oculos, & pedes sine vectore ipsa reuertitur. Et ipso in loco, mulieri à dæmonio vexatæ multis astantibus à patre misericordiarum idem sanctus obtinuit sanitatem.

G *Capitulum quartum.*

IAM Papiam aduenerat, & fama virtutum aduentum eius præcesserat, & cum debito gaudio & apparatu tantæ gloriæ virum ciuitas lætabunda suscepit. Et ne diu populi desiderium dilatio suspenderet, qui sicut Mediolani miracula facta audierat, signum ab eo optabat videre, aduenit repentè post eum rusticus quidam qui de Mediolano secutus eum fuerat, vxorem dæmoniacam secum adducens, quam ante pedes eius lachrymabili voce intrinsecas protestans anxietates deposuit. Nec mora, in contumeliam abbatis per os miseræ mulieris diabolus locutus est, & irridens seruū dei, non, inquit, me de canicula mea hic porrulos edens & brassicas deuorans pellet. Multa in hunc modum in virum dei iaculabatur conuitia, vt blasphemiis prouocatus, impatienter ferret opprobria, & confunderet in præsentia populi, cùm indignis se audiret sermonibus lacessiri. Sed vir dei astum eius intelligens, irrisorem irrisit, & vltionem non ipse expetens, sed ad deum remittens, ad ecclesiam sancti Syri dæmoniacam duci præcepit. Voluit quippe curationis illius gloriam dare sancto, & primitias operationum virtuti eius asscribi. At verò sanctus Syrus ad hospitem suum remisit negocium, nec in ecclesia sua quippiam sibi deferens, intactum opus reduci voluit ad abbatem. Reducitur
H igitur mulier ad abbatis hospitium, garriente per os eius diabolo, & dicente: Nō me Syrulus eiiciet, non expellet Bernardulus. Ad hæc seruus dei respondit: Nec Syrus nec te Bernardus eiiciet, sed dominus Iesus Christus. Et conuersus ad orationem, pro salute mulieris domino supplicabat. Tum verò spiritus nequam, velut priori improbitate mutata, quàm libens, inquit, egrederer ab hac canicula, grauiter molestatus in ea, quàm libens egrederer, sed non possum. Interrogatus causam, quia necdum vult magnus dominus, ait. Cui sanctus: Et quis est magnus dominus? Et ille: Iesus Nazarenus. Ad quem rursum vir dei: Vnde enim Iesum nosti, aut si vnquam vidisti eum? Vidi, inquit. Vbinam eum vidisti? In gloria. Et tu in gloria fuisti? Fui quidē. Et quomodo inde exiisti? Cum Lucifero (inquit) multi cecidimus. Hæc autem omnia voce lugubri per os vetulæ audientibus omnibus loquebatur. Respondente autem abbate sancto: Nunquid non in illam redire gloriam velles, & restitui in gradum pristinum? Rursum voce mutata, & miro modo cachinnās, hoc, inquit, tardatum est. Et nihil vltra locutus, orante attentius viro dei, nequissimus ille victus abscessit, & mulier sibi reddita, quātas potuit, gratias egit. Reuertitur igitur vir cum muliere, & per totam viam incolumitati eius congaudens, expectantibus amicis domui suæ redditur. Lætabantur omnes qui ordinem rei gestæ audierant, sed repentè gaudium vertitur in mœrorem:
I quia vbi domus suæ limina mulier attigit, rursus eam intrat diabolus, & infestior solito, miseram discerpit atrocius. Quid faceret miser maritus? quo se verteret, nesciebat. Cohabitare cum dæmoniaca molestissimum, relinquere impium videbatur. Surgit igitur, & assumpta secum muliere rursum Papiam reuertitur. Vbi cùm virum dei non inuenisset, vsque Cremonam prosequitur abeuntem. Indicat quid factum sit, & vt gratiam inueniat, lachrymabiliter deprecatur. Nec deest piæ petitioni abbatis clemētia, sed præcipit vt ecclesiam ciuitatis illius ingrediatur, orans expectet donec ipse sequatur. Itaque memor promissi, circa noctis crepusculū cæteris dormitum euntibus, ipse vno tantum prosequēte ecclesiam ingreditur, & tota nocte illa orationi vacans, obtinuit à domino quod petebat: & impetrata mulieri sanitate, iubet eam securam reuerti ad propria. Sed cum illa reditum ad se diaboli sicut iam experta fuerat, formidaret, collo eius alligari chartulam hæc verba continentem, præcepit: In nomine domini nostri Iesu Christi præcipio tibi dæmon, ne hanc āmodo mulierem præsumas contingere. Quod mandatum sic expauit diabolus, vt mulieri regressæ ad propria, nunquam deinceps appropinquare præsumpserit. Erat enim in eadem ciuitate dæmoniacus quidam, cuius passio multos ad risum mouebat, cùm alij qui seuerioris animi erant, clementissimo ei compaterētur affectu. Hic ita latrabat, vt si audires nec videres perso-nam, canem crederes. Quem sibi exhibitum vir dei cū latrantem audisset, ingemuir, qui eo modo latrabat quo solent percussi, vel obruti canes irasci, & ringere in percussores. Sed & K
in præsentia viri dei anhelans & latrans, acrius solito turbabatur. Increpato itaq; diabolo, & in virtute Christi expulso, homini imperat vt loquatur. Purgatus homo intrat ecclesiā, interest sacramentis, crucis signo se munit, audit euangelia, confitetur & orat, & cætera sanæ mentis officia deo reddit & consecrat. Cum secundo per Mediolanum eodem anno pater sanctus transiret, oblata est ei dæmoniaca mulier. Nam eo tempore aberat quo primum vir dei ciuitatem prædictam sua illustrauit præsentia. Hanc possidebat dæmonium, quod modo Italica, modo Hybera lingua loquebatur, nec satis certum vtrum vnus esset bilinguis, an duo sui quisque sermonis idiomate vtens, sed tam proprie modo hæc, modo illa sonabat, vt diceres hic qui loquitur, Ligur est, hic Hispanus. Hæc etiā genu passione, & poplitis tremore perturbabatur. Quæ cùm ad virum dei adducta fuisset, saltu concito scamnum in quo sedebat, inopinata celeritate transiliit. Reducta & interrogata quid sibi vellet & saltus, & fuga, & vnde ægrotanti & vetulæ tanta virtus & velocitas aduenisset: respondit hanc sibi agilitatem ex præsentia inesse diaboli, vt currentes comprehenderet equos, & eorum dorso sine vllo adminiculo insiliret. Hæc sequenti die dum in ecclesia diuinis quæ ille celebrabat officiis interesset, crudelissime & diutissime L
coram omnibus vexata est. Compassus abbas mulieri, iam sæpe in talibus expertus dei clementiam, imperat diabolo vt recedat. Ille ad imperium serui dei tremebundus euanuit, mulier verò non solum à vexatione, sed etiam à neruorum contractione in momento conualuit. Hæc & alia multa intra alpes constitutus operatus est vir dei, & diuersa loca perlustrans, benefaciebat iis qui infirmabantur, illuminando cæcos, erigendo debiles, curando febricitantes, maximè oppressos à diabolo diligentiori studio purgans: & quæ malignus fœdauerat spiritus pectora, tēpla deo acceptabilia cōsecrabat. Plurima autem in eum probabilia & laude digna concurrunt. Alij nanque doctrinam, alij mores, alij mirantur miracula. Ego quidem congruum his omnibus honorem defero, sed præ omnibus quantum in me est, hoc sublimius duco, hoc propensius prædico, quòd cùm esset vas electionis, & nomen Christi coram gentibus & regibus ferret intrepidus, cùm obedirent ei principes mundi, & ad nutum eius in omni natione starent episcopi, cum ipsa Romana ecclesia singulari priuilegio eius veneraretur consilia, & quasi generali legatione concessa subiecisset ei gentes & regna, cùm etiam (quod gloriosius iudicatur) facta eius & verba confirmarentur miraculis: nunquam excessit, nunquam supra se in mirabilibus ambulauit, sed de se semper humiliter sentiens, venerabilium M
operum non se auctorem credidit, sed ministrum: & cùm esset omnium iudicio summus, suo sibi iudicio constitit infimus. Soli deo quicquid fecit, asscripsit: immo se nihil boni aut velle aut posse nisi inspirante & operante deo, & sensit & dixit. Sed aderat vis diuina in tempore accepto, & in die salutis, segregans in euangelium suum seruum suum, cuius humilitatem respexerat, cuius animam spiritus sanctus ornauerat: & quia syncerítatem eius nulla maculabat duplicitas, nec interrumpebat bonum eius qualibet conspersio falsitatis, in loco suo idem spiritus manebat immobilis. Qui vt semper splendidior esset & purior, quotidie in fornace probabatur, & ne quid ei rubiginis obreperet, crebris malleorum ictibus in incude tundebatur, flagellabatur & arguebatur, non ad pœnam pro crimine, sed ad gloriam pro virtute. Nunquam ei defuit stimulus ægritudinis. Et cùm sciret virtutem in infirmitate perfici, sufficientem sibi in hoc experiebatur gratiam, quòd videret suos omnes quantulumcunque extraordinarios motus lima illius quotidianæ afflictionis abradi. Erat quidem caro infirma, sed spiritus promptus: & quo minus in corpore poterat delectari, amplius delectabatur in domino: nec aliqua seculi huius ambitione pulsabatur, qui solis cœlestibus inhiabat. Quot ecclesiæ destitutæ pastoribus, eum sibi in episcopum elegerunt? Elegit eum domestica Lingonensis ecclesia, elegit Cathalaunensis. Intra Italiam

A Aliam ciuitas Ianuensis, & Mediolanum metropolis Ligurum, hunc optauerunt pastorem & magistrum. Remi nobilissima Franciæ ciuitas, secundæ Belgicæ prouinciæ caput, eius dominationem ambiuit. Omnibus his vocationibus postpositis non solicitauit animam eius honor oblatus, nec motus est pes eius vt inclinaret se ad gloriam, nec magis eum delectabat tyara & annulus, quàm rastrum & sarculus. Petentibus se nec annuens aliquando, nec insolenter aut improbè renuens, dicebat se non esse suum, sed aliorum seruitio deputatũ. Quæ res cùm referretur ad fratres, respõdebãt: Nos omnibus quæ possidebamus venditis, inuentã preciosam margaritam comparauimus. Ad patrimonia distracta redire non possumus. Quòd si & precium & appreciatum nobis perierit, & substãtiis & margarita priuati fuerimus: expectationi nostræ male prouisum est, si oleo nostro effuso, clausis ianuis sicut fatui mendicemus. Prouiderant etiam sibi ex consilio sanctissimi fratres, & domini papæ auctoritate muniti erant, ne quis gaudium suum tollere posset ab eis, & aliorum consolatio eis fieret tribulatio, & eorum inopia aliorum plenitudinem cumularet. His aliísque rationibus serui dei expugnauerant petitores, & iam diuulgatum erat vbique abbatem sic statutum in ecclesia à deo, sicut in Hebræorum populo Moyses fuit, qui cùm non esset pontifex, Aaron tamen vnxit & sacrauit pon-
B tificem, & dispositionibus eius tota Leuitica omni tempore successio paruit.

Capitulum quintum.

IAM alpes transcenderant, & descendebant in occursum eius de summis rupibus pastores, & armentarij, & agreste hominum genus, & conclamabant à longe benedictionem petentes, & reptabant per fauces montium, regredientes ad caulas suas, colloquentes adinuicem & gaudentes, quòd sanctum domini vidissent, & manu eius super se extensa optatæ benedictionis gratiã accepissent. Tandem Chrysopolin veniens, vsq; Lingonas solenniter deducitur, circa quos fines fratres eius Claræuallenses occurrunt. Prouoluti genibus surgunt ad oscula, & vicissim ei colloquẽtes, Claramuallẽ eum deducunt alacriter. Adsunt faratres congregati in vnum, & mira deuotione dilectum patrem suscipiunt. Agitur sine tumultu cum omni grauitate lætitia. Facies quidem purior hilaritatem dissimulare nõ poterat, sed castigatus actionum & locutionum modus, metas proprias non transgrediebatur, & cohibebant se affectiones ipsæ, ne quid agerent in quo dissolutionis nota, religionis maturitatem offenderet. In tãta abbatis mora nihil in Claraualle potuit diabolus texere, nihil interim rubiginis synceris affricuit menti-
C bus, nec in aliqua parte domus dei supra petram fundata, mota est. Ita opus suum seruus dei absens corpore, præsens spiritu, orationum instantia munierat & solidarat, vt nec rima aliqua in tantis constructionibus dehiscere videretur. Nullæ in aduentum eius lites seruatæ sunt, nõ odia enutrita in presentia iudicis eruperunt. Nihil iuniores aduersus priores de austeritate vel duritia, nihil priores aduersus iuniores de dissolutione aliqua vel remissione causati. Integer vniuersorũ status, concors societas, mera vnitas, omnes vnius moris in domo dei, in pace & sanctimonia inuenti sunt, ascendentes scalam Iacob, & festinantes ad intuitum dei, cuius delectabilis aspectus in superioribus eminebat. Abbas itaque non immemor eius qui ait: Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cœlo: eo humilior erat, & subiectior deo, quo intelligebat desideriis suis deum adesse propitiũ. Nec de hoc in se gloriabatur quòd subiiciebantur ei dæmonia, quin potius in domino gaudebat, quòd nomina fratrum suorum scripta videbat in cœlo, quorum vnanimitas immaculatam se ab hoc seculo custodiret. Aderant ei in consiliis venerabiles fratres sui, aderat Gaudefridus prior eiusdem loci, propinquus eius in carne & spiritu, vir sapiens & constans, qui etiam religionis & prudentiæ merito postea in ecclesia Lingonensi factus episcopus, & sanctitatis formam retinens, & dignitatis in qua est honorem nõ minuens, vsque hodie ingrediens & egrediens laudabiliter perseuerat. Hic ergo atque alij plures viri prouidi, & de communi vtilitate soliciti, virum dei cuius cõuersatio in cœlis erat, aliquãdo descendere compellebant, & in- D
dicabant ei quæ domus necessitas exigebat. Insinuant itaque ei locum angustum & incommodum, in quo cõsederant, nec capacem tantæ multitudinis, & cùm quotidie cateruatim aduentantium numerus augeretur, non posse eos intra constructas recipi officinas, & vix oratorium solis sufficere monachis. Addunt etiam se considerasse inferius aptam planitiem, & opportunitatem fluminis, quod infra illabitur, ibíque locum esse spaciosum ad omnes monasterij necessitates, ad prata, ad colonias, ad virgulta & vineas: & si syluæ videatur deesse clausura, facilè hoc parietibus lapideis, quorum ingẽs ibi copia est, posse suppleri. In primis vir dei nõ acquieuit consilio: Videtis (inquit) quia multis expensis & sudoribus iam domus lapideæ cõsummatæ sunt, aquæductus cum maximis sumptibus per singulas officinas traducti. Si hæc omnia confregerimus, poterunt homines seculi malè de nobis sentire, quòd aut leues sumus & mutabiles, aut nimiæ (quas tamẽ nõ habemus) diuitiæ nos faciunt insanire. Cúmque certissimum vobis sit, penes nos non esse pecunias, verbo euangelico vobis dico, quia ædificaturo turrim, futuri operis necesse est supputare expensas. Alioquin cùm cœperit & defecerit, dicetur: Hic homo fatuus cœpit ædificare, & non potuit consummare. Ad hæc fratres respondent: Si cõsummatis iis quæ ad monasterium pertinent, habitatores cessasset mittere deus, stare E
posset sententia, & cessandum ab operibus rationabilis esset censura. Nunc verò cùm quotidie gregem suum deus multiplicet, aut repellendi sunt quos mittit, aut prouidenda mãsio in qua suscipiantur. Nec dubium est, qui parat mansores, quin præparet mãsiones. Absit autem vt pro diffidentia sumptuũ cõfusionis huius incurramus discrimina. Audiens hæc abbas fide & charitate eorum delectatus est, & aliquando tandem consiliis acquieuit, plurimis tamẽ prius super hoc ad deũ precibus fusis, nonnullis quoque reuelationibus præostẽsis. Gauisi sunt fratres vbi effusum est verbum in publicum. Audiuit hoc sanctæ memoriæ nobilissimus princeps Theobaldus, & multa in sumptus dedit, & ampliora spopondit subsidia. Audierunt episcopi regionũ, & viri inclyti, & negotiatores terræ, & hilari animo sine exactore vltro ad opus dei copiosa contulere suffragia. Abundantibus sumptibus, conductis festinanter operariis, ipsi fratres per omnia incumbebant operibus: alij cædebant ligna, alij lapides conquadrabãt, alij muros struebant, alij diffusis limitibus partiebantur fluuium, & extollebant saltus aquarum ad molas: sed & fullones & pistores, & coriarij, & fabri, aliíque artifices, congruas aptabãt suis operibus machinas, vt scaturiret, & prodiret, vbicunque opportunum esset in omni domo subterraneis canalibus deductus riuus vltro ebulliens, & demum cõgruis ministeriis per omnes officinas expletis, purgata domo ad cardinalẽ alueum F
reuerterentur quæ diffusa fuerant, & flumini propriam redderent quantitatem. Inopinata celeritate consummati sunt muri, totum monasterij ambitum spaciosissimè complectẽtes. Surrexit domus, & quasi animam viuentem atque mobilem haberet, nuper nata ecclesia, in breui profecit & creuit.

Capitulum sextum.

LABORABAT EA tempestate sub schismaticorum oppressione tota Burdegalensis prouincia: & non erat in Aquitania qui posset resistere principi, cuius animum indurauerat deus: qui annuente Girardo Engolismensi episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus erat schismatis defensor & author. Quicunque susceptioni Petri Leonis non subscribebant, persecutionibus expositi, alij damnis, alij proscriptionibus mulctabantur, alij à sedibus propriis pulsi exulare compellebantur. Sibilabat in auribus comitis illius crebris suggestionibus quasi serpens antiquus veterator ille, qui diu in partibus illis sedis apostolicæ fuerat legatus, & nunc à magistratu tanto deiectus, non poterat se pati suæ solius ecclesiȩ episcopum, qui se viderat totius Aquitaniæ principem & magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cuius potentatui & Turonica & Burdegalensis & Anxiensis prouinciæ subditæ

G fuerant, & quicquid à collibus Iberorum vſque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus, paruerat eius imperio. Cõſuetus igitur prædari prouincias, & ſub titulo iuſtitiæ de cauſis emergentibus facere quæſtum, aggregarat pecunias, quæ erant ſibi in idolum, & in apoſtaſiæ ſimulachrum. Videns itaque periiſſe ſibi exactionis auctoritatem, & ſolam domum quæ nuper multis ſtipata clamoribus iam carebat ærariis, impatienter ferens quod manus eius non implerentur muneribus: homo repentinæ aſtutiæ feſtinatò ad Petrum Leonis miſit, vt ei legationem cõcederet, & ipſe ei fidelitate iurata obediret, inſuper & principem terræ & quoſcunque poſſet ad eius imperium inclinaret. Gauiſus homo perditionis quia locum in quo dilataret malitiam ſuam ſe inueniſſe putauit, cito annuit & libenter etiam in aſtipulatione erroris, Gilonem Tuſculanum cardinalem epiſcopum, qui ſolus de Romanis cum Petro Portuenſi epiſcopo ei adhæſerat, celeriter delegauit. Porrò Girardus ipſe qui prius ſe mutilatum dolebat, reſumpſit cornua, & deinceps cœpit ſecurior & audacior apparere. Nam & quod ante non fecerat, publicè procedebat mitratus, vt ipſa ſacri officij inſignia ampliorem ei reuerentiam in populos vendicaret. Aggreditur igitur comitem multis pecuniis, inuadit animam eius perſuaſionibus venenatis, & hominem leuem ſeducit leuiter & corrumpit. In primis ab

H vrbe Pictauenſi Gulielmus epiſcopus vir honeſtus, homo catholicus, in ſocietate & defenſione vniuerſalis eccleſiæ ſtabilis, violenter expellitur, & à Girardo & cardinali adiutore ſuo, quia Petrum abdicabat, damnatur. Erant & aliæ familiares cauſæ, pro quibus ei comes infenſus, data occaſione libẽtiſsimè eum perſequitur, & abiurat. Viſum eſt autem tam Girardo, quàm comiti, vt ad confirmationem partis ſuæ, ſine mora Pictaui crearent epiſcopum. Et inuenerunt hominem ambitioſum, nobilem quidem genere, ſed degenerem fide: quem vt genus ſuum cum eo in cauſa ponerent, quibuſdam ex clericis conſentientibus elegerunt, & prophanas ei imponentes manus, execrabile eius caput nõ tam vnxerunt, quàm contaminauerunt. Simile huic mõſtrum in Lemouicenſi eccleſia intruſerunt Rannulfum quendam Doratenſem abbatem, quem non multò poſt vltio diuina ſecuta eſt: quia cadens reſupinus de equo in via plana, vno tantum lapide vltore, qui ad hoc ibi erat relictus, infixo capiti eius, & quaſſato cerebro expirauit. Audiens hæc & huiuſmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotenſis epiſcopus, cui à papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuerat commendata, vehementer indoluit, & ſuccurrendum periclitanti eccleſiæ poſtpoſitis aliis negociis ſine vlla dilatione decreuit. Abbatem igitur Claræuallenſem petit & obſecrat, vt ſibi ad tanta mala eliminanda ſuccurrat. Aſſenſit vir dei, & ſe in proximo congregatio-

I nem monachorum in Britãniam in locum quem iuxta Nannetum comitiſſa Ermengardis parauerat, ducturum intimat, & promittit diſpoſita illa domo ſecundum genus & ſpecies ſuas, ſecum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur ſimul: & ne multis ambagibus vtar, ſimul Nannetum venerunt. Erat autem in regione illa, miſera mulier quæ à quodam petulante diabolo vexabatur. Habebat autem virum, huius tamen tam execrabilis commercij prorſus ignarum. Abutebatur igitur ea etiam in eodem lecto cubante marito inuiſibiliter impuriſsimus ille adulter, & incredibili vexabat libidine. Sex annis tantum latuit malum, nec detexit mulier perdita tanti criminis probrum. Septimo verò anno confuſa eſt in ſeipſa, & expauit, tum propter colluuionem tam cõtinuæ turpitudinis, tum propter timorem dei, cuius iudicio ſingulis momentis timebat intercipi & damnari. Cõſurgit ad ſacerdotes, & piaculum confitetur. Peragrat loca ſancta, & ſanctorum implorat ſuffragia: ſed nulla ei cõfeſsio, nulla oratio, nulla eleemoſynarum largitio ſuffragatur. Quotidie vt prius & importunius à dæmone infeſtatur. Denique in publicum, ſcelus tantum effuſum eſt. Quo audito & cognito maritus eius contubernium execratur. Interea ad locum prædictum vir dei cum comitatu ſuo aduenerat, cuius vt audiuit aduentum infœlix mulier, ſe ad pedes eius tremebunda proiecit. Aperit ei lachrymis perfuſa horribilem paſsionem, & ludificationem inueteratam, & quòd nihil ei profeciſſent quæcunque feciſſet ſibi à presbyteris imperata. Addit ſibi ab oppreſſore ſuo aduentum eius prædictum, & minaciter interdictum K ne ante eius veniret præſentiã, quia nihil ei prodeſſet, & ipſe (recedẽte abbate) qui fuerat amator, crudeliſsimus fieret perſecutor. Audiens hæc vir dei, blãdis verbis conſolatur mulierem, & de cœlo promittens auxilium præcepit vt die altera (iam enim nox inſtabat) cõfidens in domino reuertatur. Reuerſa manè, cum viro dei blaſphemias & minas quas eadem nocte ab incubo ſuo audierat retuliſſe, ne cures (inquit vir dei) minas eius, ſed vade, tolle baculum hunc noſtrum & pone in lectulo tuo, & ſi quid poteſt, agat. Egit mulier quod iuſſum fuerat, & recubans in lectulo ſuo, ſigno crucis munita iuxta ſe baculũ ponit. Adeſt ille continuo, ſed nec ad conſuetũ opus, nec ad ipſum cubile præſumit accedere: minatur tamen acerrimè, quòd diſcedente viro dei ipſe in eius ſupplicia reuerteretur. Inſtabat dies dominica, & voluit vir dei per edictum epiſcopi populum in eccleſiam accerſiri. Cúmq; ipſa die maximus populus ad eccleſiam conueniſſet, inter miſſarum ſolennia comitantibus epiſcopis, Gaufredo Carnotenſi, & Bricio Nãnetenſi, ipſe ad ambonem conſcendit, & vt omnes qui in eccleſia erant accenſas candelas in manibus teneãt, locutus edicit. Quod & ipſe cum epiſcopis & clericis faciens, inauditos diaboli auſus publicè aperit, & fornicatorem ſpiritum, qui in tam horrenda inquinamenta etiã contra naturam ſuam exarſerat, cum omnium fidelium qui aderãt ſub- L ſcriptione anathematizat, & auctoritate Chriſti tam ad illam quàm ad omnes mulieres deinceps interdicit acceſſum. Extinctis itaque ſacramẽtalibus illis luminibus extincta eſt deinceps tota virtus diaboli, & mulieri poſt confeſsionem cõmunicanti nunquam poſtea apparuit inimicus, ſed irregreſſibiliter eliminatus aufugit. His ita patratis ſimul abbas & legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus aſſenſu comitis Burdegalenſem archiepiſcopatum occupauerat, & ſimul Burdegalenſem & Engoliſmenſem detinebat eccleſiam. Sed effluentibus pecuniis quas in aſſentatorum manus iniecerat, & magis ac magis cognita veritate, iam defluebant ab eo ſubſidia principum, & perfidiæ eius timebant exiſtere defenſores. Morabatur itaque in locis illis in quibus ſecuriorem ſe putabat, nec iam facile publicis ſeſe conuentibus præſentabat. Vt enim prius geſta breuiter repetamus, vbi primum cœpit audiri quid aduerſus eccleſiam dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio papa adhuc in Gallis demorante miſsi ſunt abbas noſter Claræuallenſis & Ioſlenus venerabilis epiſcopus Sueſsionenſis, & Pictauim vſque venerunt, vt tam ipſum, quàm prædictum principem conuenirent. At ille iam eodem principe perſuaſo, impudenter in eccleſiam catholicam à qua ſe præcidebat, conuitia iaculari, & pollicitam prius Innocentio ſubtrahere obedientiam, Anacletum ſuum electum dignius, & quicunque non obedirent, M erroneos & acephalos prædicare. Vnde factũ eſt vt animati & armati in inſaniã clerici, publicè ex ea die perſecutionẽ catholicis intentarent. Prius tamen, quàm ſic eorum propalata fuiſſet & obfirmata perfidia, obtulerat abbas ſanctus in eorum eccleſia ſacrificium deo. Poſt cuius diſceſſum decanus eiuſdem eccleſiæ altare in quo diuina myſteria celebrarat, impie quidem, ſed non impunè confregit. Siquidem poſt breue tempus percuſſus à deo, cùm animam exhalaret, domum in qua moriebatur plenã vidit dæmonibus, & ſe à dæmonio iugulari clamitans, cultellum à circunſtãtibus poſtulabat, quem immergeret gutturi ſuo, vt extracto dæmone viueret. Sed diabolus cui datus erat, eum inter hæc verba extinxit, & peſtilentem animam in infernum demerſit. Archipreſbyter quoque qui Petri inuaſoris Pictauenſis eccleſiæ ſynodum denunciabat, corã ipſis quos ad conuentum perfidiæ inuitabat, à diabolo correptus eſt. Sed & in alios multos qui in ſchiſmate illo feruentiores extiterant, manus diuina manifeſtam exercuerat vltionẽ. Propter hæc & alia huiuſmodi, ante homines contundi cœperat Gerardus, & timens opponi ſibi quæ negari non poterant, conuentus publicos euadebat. Significatum eſt interim comiti per viros illuſtres, qui ad eum ſecurius audebant accedere, quòd abbas Claræuallenſis & epiſcopus Carnotenſis, aliique epiſcopi & religioſi viri colloquium eius expeterent, quorũ erat ſtudium vt ſecum de pace eccleſiæ, & de malo remouẽdo tractarent. Perſuaſúmque eſt illi

A illi ne tantorum virorum deuitaret colloquium, quia poterat
fieri vt cõmunicato cum eis consilio, & facile esset quod mo-
do putabatur difficile, & quod videbatur impossibile, repen-
tino prouentu possibile redderetur. Itaq; apud Pertinacum
hinc & inde conueniunt, & in primis de diuisione ecclesię, &
de scissuræ obstinatione quæ infra alpes in sola Aquitania
quasi nebulæ corruptela consederat, multis modis & rationi-
bus à seruis dei comiti intimatum est quod ecclesia vna est, &
quicquid extra eam est, quasi extra arcam iudicio dei necesse
est interire & dilui. Adducta quoque exempla Dathan &
Abyron, quos reatu schismatis terra viuos absorbuit, nec tã-
to malo vindictam dei aliquando defuisse monstratum. His
auditis comes ex parte sano vsus consilio, respõdit se in obe-
dientiam Innocentij papæ posse dare cõsensum, sed in resti-
tutionem episcoporum quos de sedibus suis expulerat, nulla
ratione induci, quoniam implacabiliter eum offenderant: &
iurauerat se eorum pacem nullo tempore suscepturum. Diu
per internũcios protractus est sermo, & dum vicissim verbis
se mutuo occupant, vir dei efficaciora arma corripiens, ad al-
tare sanctum oblaturus & supplicaturus accedit. Intrauerant
ecclesiã quibus licebat diuinis interesse mysteriis, comes su-
stinebat pro foribus. Peractis igitur consecrationibus, & pa-
ce data & diffusa in populum, homo dei iam non se agens vt
B hominem, corpus domini super patenã ponit, & secum tol-
lit: atque ignea facie, & flãmeis oculis, non supplicans sed mi-
nax foras egreditur, & verbis terribilibus aggreditur ducem:
Rogauimus te, inquit, & spreuisti nos. Supplicauit tibi in al-
tero quem iam tecum habuimus conuentu seruorum dei an-
te te adunata multitudo, & contempsisti. Ecce ad te processit
filius virginis, qui est caput & dominus ecclesiæ, quẽ tu per-
sequeris. Adest iudex tuus, in cuius nomine omne genu cur-
uatur, cœlestium, terrestrium, & infernorũ. Adest iudex tuus,
in cuius manus illa tua anima deueniet. Nunquid & ipsum
spernes? Nũquid & ipsum sicut seruos eius contẽnes? Lachry
mabantur vniuersi qui aderant, & orationibus intẽti præsto-
labãtur exitum rei: & omniũ suspẽsa expectatio, nescio quid
diuinum fieri cœlitus expectabat. Videns comes abbatem in
spiritu vehementi procedentẽ, & sacratissimum domini cor-
pus ferentem in manibus, expauit & diriguit, membrísq; tre-
mebundis metu & dissolutis, quasi amens solo prouoluitur.
Eleuatus à militibus rursum in faciem ruit, nec quippiam ali-
cui loquens, aut intendens in aliquem saliuis per barbam de-
fluentibus cum profundis efflãs gemitibus epilepticus vide-
batur. Tũ vir dei ad eum propius accedit, & pede pulsans ac-
cliuem surgere iubet, & stare supra pedes, & dei audire sentẽ-
tiam. Præsens est, inquit, Pictauensis episcopus quem ab ec-
clesia sua expulisti, vade & recõciliare ei, & in osculo sancto,
C pacis cum eo iungito fœdera, & ipse ad sedem suam eum re-
ducito: & satisfaciens deo, redde pro contumelia gloriam, &
in vniuerso principatu tuo diuisos & discordes ad charitatis
reuoca vnitatem. Subdere Innocẽtio papæ, & sicut ei vniuer
sa obedit ecclesia, tu quoque electo à deo tanto pare pontifi-
ci. Audiens hæc comes, autoritate spiritus sancti, & sanctorũ
sacramentorum præsentia victus, nec audebat respõdere nec
poterat: sed statim occurrit, & in pacis osculo recepit episco-
pum, & eadem qua eum abiurauerat manu, cum totius exul-
tatione ciuitatis ad propriam sedem reduxit. Sed & deinceps
abbas cum comite iam familiarius & suauius loquens, pater-
nè eum monuit ne ad tã impios & tam temerarios ausus vltra
exurgeret, ne dei patientiam in tantis irritaret flagitiis, ne pa
cem factam in aliquo violaret. Pace itaque omni Aquitanicæ
ecclesiæ reddita, solus Gerardus perseuerat in malis: sed non
multo post adueniente die iræ in domo sua miserabiliter ex-
tinctus est. Et cùm dicat scriptura: Est peccatum ad mortem,
pro eo non dico vt roget quis: impœnitẽs & subito mortuus
sine confessione & viatico, de corpore egrediẽtem spiritum
ei reddidit, cuius minister vsq; in finem extiterat. Corpus e-
ius à nepotibus suis, quos in ecclesia illa honoribus sublima-
uerat inuentum in lectulo suo exanime, & enormiter tumi-
dum, in basilica quadam humatum est, sed postea à Gaufrido
Carnotensi episcopo sedis apostolicæ legato inde extractum
est, aliásque proiectum. Nepotes quoque eius ab eadẽ eccle-
sia postea eliminati sunt, & omnis progenies & plãtatio à ra-
dice auulsa, per extera regna tanti iudicij circunferens queri- D
monias exulauit. Tanto igitur malo obruto, & schismate Ge
rardi redacto in cineres, vir dei cum gaudio magno Claram-
uallem reuertitur. Adsunt fratres circunfusi pedibus eius,
gratias agunt deo, qui bonis initiis fœliciores prouẽtus accu-
mulat, & serui sui humilitatem vbique glorificat & exaltat.
Nactus verò vir dei aliquod quietis tempus, aliis se negociis
occupauit, & secedens in casulã pisatiis torquib⁹ circuntextã,
solus meditationibus diuinis vacare disponit. Et repentè oc-
currunt ei in diuersorio humili quasi ad præsepe domini cõ-
sistenti amatoria cantica, & spiritualium fercula nuptiarum.
Considerat & expauescit quòd ille speciosus forma prę filiis
hominum, in quem etiã angeli prospicere desiderant, fuscam
adamauerit sponsam, & decoloratã à sole tanto extollat præ-
conio, vt dicat eam totam formosam, nec vllam in ea macu-
lam esse. Ipsam quoque sponsam dilectione languere mira-
tur, & inquirit diligenter quę sit illa charitas cuius oscula dul
ciora sunt vino, ad quorum delibationem tanto affectu ani-
ma impatienter anhelat. Cúmq; sponsus multis laudibus spõ-
sam attollat, non tamen in omnibus plenã ei sui copiam pręe-
beat, nec vsque ad plenitudinem satietatis se sponsæ deside-
ranti concedat, quæsitus aliquando non inueniatur, & post
longos circuitus repertus, teneatur ne fugiat: multo tempore
in harum rerum meditatione animam suam effudit. Et multi- E
pliciter hæc exponens, quãtum in se profecerit, qui quotidie
in illis epulabatur deliciis quantum nobis profuerit, quibus
eiusdem benedictionis reliquias in scriptura seruauit, mani-
festum est legentibus eam.

Capitulum VII.

INTEREA literæ apostolicæ virum dei vocant, & vt
assit laboranti ecclesiæ, supplicant cardinales. Intermit-
tuntur studia, & quæ modo continua erant, interpolatis di-
scursibus resumuntur. Nulla vacatio superest, seruus dei aut
orat, aut meditatur, aut legit, aut concionatur. Videns igi-
tur excusationes frustra expendi conuocatis à multis parti-
bus, fratres diu profundéque suspirans affatur: Videtis fra-
tres, in quantis tribulationibus laboret ecclesia. Pars quidem
Petri & in Italia & in Aquitania authore deo elisa, iam non
parturit, sed abortit. Ensati sunt in his regionibus scismatis
defensores, Romæ magna pars nobilium Innocẽtium sequi-
tur, & fauent ei multi fidelium: qui tamen temerariæ multitu
dinis impetum formidantes, non audent publicè confiteri
quem Innocentio firmauere consensum. Coniuratos habet
Petrus homines perditos, quos corrupit pecunia, & munitio
nibus eorum occupatis non Simonis Petri fidem, sed Simo-
nis Magi repræsentat præstigia. Contra vnam gentem occi-
dente edomito superest lucta. Orãtibus vobis & iubilãtibus F
Hierico ruet, & cùm extẽderitis ad deum cũ Moyse manus,
Amalech victus aufugiet. Iosue pugnat, & vt ad consumma-
tionẽ victoriæ dies sufficiat protelata, soli vt stet non tã orat
quàm imperat, & meretur fides tam solis obediẽtiã, quàm de
hoste prostrato victoriã. Nobis igitur pugnantibus vos ferte
præsidium, & auxiliũ de cœlo supplicibus animis implorate.
Agite quæ agitis, & state in gradu quo statis, & licet nihil vo-
bis conscij sitis, iudicio tamẽ vestro non ęstimetis vos iustos:
quia solus deus quos iustificat iudicat, & perfectissim⁹ quisq;,
iudicij diuini districtũ examẽ ignorat. Iudicari autẽ ab huma
no die, nõ multũ curetis, neq; vestra propria, neq; aliena iudi-
cia approbãtes, sub timore dei sic state, vt nec vos quempiam
iudicantes aliquãdo extollamini, nec aliorum curãtes iudicia
excidatis in nugas, singula verò prosequentes vos seruos inu
tiles reputetis. Eundum est autẽ quo nos obediẽtia vocat, &
huius domus paternitatẽ, & vestri custodiã deo pro quo hũc
laborem assumimus, cõfidentes de eius clemẽtia tradimus &
cõmendamus. Hæc dicens & benedicens flentibus vniuersis
discessit, & cum multa reuerentia vbiq; susceptus demũ Ro-
mã peruenit. In cuius aduentu tam dominus papa, quàm fra
tres lætati sunt, & cõmunicatis cũ eo cõsiliis secũdũ rerũ pro-
uentus, & statum causarũ abbas alia via opus aggreditur, nec
in curribus, nec in equis spẽ ponẽs, sed colloquia quorũdã su
scipiẽs sciscitatur quę sit eorum facultas, qui fautorum animi,
vtrum errore an malitia seducti tantum scelus portabãt, &

 prote-

G protelent. Intelligit ex ſecretis clerum qui cum Petro erat, de
ſtatu ſuo ſolicitum, ſcire quidem peccatum, ſed nõ audere re-
uerti, ne perpetua notatus infamia vilis inter cęteros habere-
tur, & malle ſub vmbra honeſtatis interim ſic eſſe, quã expelli
à ſedibus ſuis, & publicæ mendicitati exponi. Eorum qui de
Petri proſapia erant, hæc erat reſponſio, quæ iam credi eis à
nemine poſſet ſi demẽbrarent genus ſuum, & eum relinque-
rẽt qui cognationis ſuæ caput eſſet & dominus. Cæteri iura-
mento fidelitatis excuſabant perfidiã, nec aliquis ex ſana con
ſcientia parti illi conferebat ſuffragia. Denunciabat itaq; ab-
bas eis colligationes impietatis eſſe ſacrilegas, & prophanas
conſpirationes, legibus & canonibus condẽnatas, iuramentis
non poſſe muniri, nec poſſe nec debere veritatis ſacramenta
mẽdacio ſuffragari. Inſanire autẽ eos qui rem illicitam ſacra-
menti patrocinio cõſtare exiſtimãt, cùm oporteat extraordi-
narias pactiones quocunque religionis obtentu ſancitas reuo
cari in irritũ, & auctoritate diuina diſſolui. Auditis his aliíſq;
viri dei ſermonibus defluebant à Petro, & quotidie partis il-
lius diſſociatis agminibus vincula rumpebantur, ipſius quo-
que Petri animus tabeſcebat, quia ſe quotidie minui: Inno-
centium verò creſcere minimè dubitabat. Defecerant pecu-
niæ, contabuerat curię amplitudo, aruerãt miniſteria domus,
rarus mẽſam eius frequẽtabat cõuiua, delicię in plebeia ciba-
H ria cõmutatæ, cultus obſequentium vetuſtate obſcurus, ſtipẽ-
diatij ære alieno oppreſsi, & tota domus effigies pallida diſſo
lutionem proximam indicabat. Interea rex Siciliæ Roge-
rus qui ſolus iam ex principibus obedire papæ Innocentio
detrectabat, ad eum mittit petens vt Aimericũ cancellarium
ſuum & abbatẽ Claræuallis ad ſe mitteret, nihilominus à Pe-
tro Leonis idem petens vt Petrum ſibi Piſanum à ſuo latere
delegaret. Aiebat autẽ ſe diſſenſionis huius quæ iam diu in-
durauerat velle ſcire originẽ, & cognita veritate aut corrigere
errorem, aut ſancire ſcientiam. Mittebat autẽ in dolo. Audie-
rat enim Petrum Piſanũ eloquẽtiſsimum eſſe, & in legum &
canonum ſcientia nulli ſecundum, putabátq; ſi eloquentię e-
ius in publico cõſiſtorio audientia præberetur, declamationi-
bus rhetoricis ſimplicitatem abbatis poſſe obrui, & ſilẽtium
ei, vi verborum, & põdere rationum imponi. Ne diu morer,
venit pars vtraq; Salernum, ſed militauerat vltio & pręuene-
rat tanti ſceleris machinamentum. Parato nanque ad bellum
innumerabili exercitu aduerſus Rãnulphum ducem, idẽ rex
in cãpum armatas produxerat acies: cùm ſubitò viſo duce au
dacter obuiã procedente, territus fugit, effuſúmq; exercitum
prædæ & cædibus expoſuit, & innumeris militibus captis &
interfectis, inuitus ducem ditauit opibus, gloria ſublimauit.
Quæ quidẽ ei iuxta verbum viri dei omnia contigerũt. Cùm
enim primus eorũ qui vocati fuerant abbas ſanctus adueniẽs,
I regem in caſtris poſitum inueniſſet, per multos dies vicinas
acies ne prælium cõmitterẽt, impediuit: denuncians regi, quia
ſi conflictum inieris, victus & cõfuſus abibis. Nouiſsimè ve-
rò cùm eiuſdem regis plurimum creuiſſet exercitus, ignorãs
quòd non in multitudine foret euentus belli: virum ſanctum
quærentem ea quæ pacis erant vlterius audire cõtempſit. At
ille ducem Rannulphum, & catholicorum aciem verbis po-
tentibus adhortatus, ſicut regi fugam, ſic illis victoriam polli
citus eſt & triumphum. Cúmque ad proximam villulam de-
clinaſſet, & inſtaret orationi, repentè fugientium & inſequẽ-
tium clamor auditur. Siquidẽ per eundem locum fugientem
regis exercitum Rannulphus perſequebatur. Egreſſus itaque
frater quidam ex his qui cum abbate erant, vni ex militibus
occurrit, & quid accidiſſet, interrogabat. At ille, ſiquidem li-
teras nouerat: Vidi, inquit, impium ſuperexaltatum & eleua-
tum ſicut cedros Libani, & tranſiui, & ecce non erat. Nec mo
ra, dux ipſe ſecutus, vt monachum vidit, ſicut erat armatus e-
quo deſiliit: & eius pedibus aduolutus, gratias, inquit, ago
deo, & fideli ſeruo eius, quia nõ noſtris viribus, ſed eius fidei
collata hæc victoria eſt. Iterúmq; inſiliens equo hoſtes inſe-
quebatur. Nec tamẽ hac plaga ſibi inflicta cœlitus correctus
eſt animus regis, nec detumuit procella quam cõglomerarat
prauæ mentis elatio: ſed poſt fugam reuerſis qui euaſerãt, ſi-
mulans alacritatem, regio ſe ornatu attollẽs, ſtipata militibus
curia vtranque partem præcipit accerſiri, & prius inſtructo
Petro, & multarum promiſsionum authoramẽtis accenſo, de
cauſæ ſuæ rationibus eloqui iubet. Prior itaq; Petrus electio- K
nem domini ſui canonicam probare contendit, & verba ſua
multis legũ & canonum aſſertionibus munit. At verò vir dei
non in ſermone, ſed in virtute regnum dei eſſe intelligẽs, ſcio
inquit, Petre te virum ſapientem & literarum eſſe: & vtinam
ſanior pars & honeſtiora te occupaſſent negócia. Vtinam te
patronum cauſa fœlicior obtineret, & ſine dubio rationabilia
allegantem, nulla poſſet impedire facundia. Et nos quidem
agreſtes, ligonibus magis, quàm declamationibus aſſueti, ſi
cauſa fidei nõ vrgeret, inſtitutũ ſilẽtium teneremus. Nũc autẽ
cogit nos charitas eloqui, quia tunicã domini quam in tem-
pore paſsionis nec ethnicus præſumpſit ſcindere nec Iudęus,
fautore hoc domino Petrus Leonis lacerat & dirumpit. Vna
eſt fides, vnus dominus, vnum baptiſma. Nos neque duos do
minos, nec geminã fidẽ, nec duo baptiſmata nouimus. Vt ab
antiquis ordiar, vna arca tempore diluuij fuit. In hac octo a-
nimę cęteris omnibus pereuntibus euaſerũt, & quotquot ex-
tra arcam inuenti ſunt perierunt. Arcam hanc typum habere
eccleſiæ, nemo qui ambigat. Arca alia nuper fabricata eſt: &
cùm ſint duæ, alteram neceſſè eſt eſſe adulteram, & in profun
dum demergi. Arca quã regit Petrus, ſi ex deo eſt, neceſſe eſt
vt arca quam regit Innocentius obruatur. Peribit ergo oriẽ-
talis eccleſia, peribit occidens totus, peribit Francia, peribit
Germania. Iberi & Angli, & Barbara regna in profundum L
pelagi demergentur. Religio Camaldrenſis, & Cartuſienſis,
& Cluniacenſis, & Grandimontenſis, & Ciſtercienſis, & Præ-
monſtratenſis, aliáque innumerabilia ſeruorum & ancillarum
dei collegia neceſſe eſt, vt ſub vno turbine corruant in abyſ-
ſum. Epiſcopos & abbates & reliquos eccleſiæ principes col-
lo præcipiti mola aſinaria alligata pelagus vorax excipiet. So-
lus ex principibus mundi arcam Petri intrauit iſte Rogerus,
& cæteris omnibus enecatis ſolus ipſe ſaluabitur? Abſit vt to
tius mundi religio pereat, & ambitio Petri, cuius vita palã eſt
qualis extiterit, regnum cœlorũ obtineat. Ad hæc verba non
vltrà ſe poterant qui pręſentes aderant continere, ſed abomi-
nati ſunt & vitam Petri & cauſam. Abbas autem tenens ma-
num Petri eleuauit eum, & ſimul ipſe ſurrexit, tutiorem, in-
quiens, ſi mihi credas intrabimus arcam. Et ſicut iam pridem
mente conceperat, ſalutaribus illũ aggrediens monitis coope
rante gratia dei protinus perſuaſit, vt ad vrbẽ rediens Inno-
centio papæ recõciliaretur. Soluta cõcione rex necdũ voluit
obedire, quia ſancti Petri Patrimoniũ quod in Caſsinenſi &
Beneuẽtana prouincia ampliſsimũ eſt cupidus occupauerat,
putabátq; huiuſmodi ſuſpẽſionibus aliqua à Romanis extor-
quere priuilegia, per quę in ius propriũ deinceps ſibi ſtabili-
retur hæreditas. Sic Herodes viſum ſaluatorẽ cõtẽpſit, & quẽ
deſiderauit abſentẽ, contempſit præſentem. Sic omnipotens
deus claritatem quam accepit à patre, dedit hominibus & cõ-
temnentes ſe facit inglorios, & erigit in ſublime humiliatos. M

Igitur circa curationẽ cuiuſdã viri nobilis, & in vrbe Sa-
lernitana notiſsimi: ſuccumbẽtibus medicis, quorũ ibi præci-
puè ars viget & ſtudiũ, eidẽ viro de medicorũ auxilio deſpe-
ranti, noctu quidẽ per ſomnium apparẽs intimauit aduenisſe
Salernũ virum ſanctum, & in curationibus efficacẽ. Hunc in-
quirere iubetur, & de lauacro manuũ eius bibere. Quæſiuit,
inuenit, aquã petiit, bibit, conualuit. Hoc verbũ per totam vr-
bẽ diuulgatũ ad aures regis & procerũ eius peruenit. Cũ om-
nium igitur populorũ fauore ſolo rege in malitia permanen-
te abbas Romã reuertitur, prædictũ quoque Petrũ & Piſanũ
& quoſdam alios recõciliat eccleſię, & Innocẽtio papæ con-
fœderat. Aduenerat tempus in quo cõpleta Amorræi malitia
angelus percutiens gladium iam vibrabat, & pertranſiens do
mos quarum ſuperliminaria ſanguis agni imbuerat, ad domũ
Petri Leonis veniens, ſalutare in ea non reperit ſignum. Per-
cuſsit igitur miſerum, nec tamen illico defungitur, ſed datur
per triduum pœnitentiæ locus. Ille patiẽtia dei abutitur, & in
peccato ſuo moritur deſperatus. Miſerabili põpa corpus eius
effertur, cadauer eius in latebris ſepelitur, & vſque hodie fo-
uea illa à catholicis ignoratur. Attamẽ pars ipſius papam ſibi
pro illo alterum ſtatuerũt: non tam ex pertinacia ſchiſmatis,
quàm vt opportunius per aliquam tẽporis moram papæ In-
nocẽtio recõciliarentur. Quod ſine mora per manũ ſerui ſui
Christus effecit. Nam & ipſe ridiculus pontifex Petri Leonis
hæres

A hæres ad eundem virum dei nocte se contulit, & ille eum nudatũ quidem vsurpatis insignibus ad domini Innocentij pedes adduxit. Quo facto ciuitas gratulabunda lætatur, Innocētio ecclesia redditur, Romanus populus vt pastorem & dominum Innocentium veneratur. Abbas Claræuallis in mira reuerētia habetur, ab omnibus auctor pacis, & pater patriæ prędicatur. Procedentem viri nobiles prosequuntur, acclamat populus, matronæ sequuntur, & omnes ei prōpto animo obsequuntur. Sed quandiu ille gloriam tolerauit? Quandiu pace fruitus est post tam diuturnum laborem? Nec diem pro anno recipere acquieuit. Sedatis omnibus & cōpositis vix quinque dies teneri potuit, qui septē annis & vltrà pro resarcienda eadem scisione sudauit. Exeũtem Roma prosoquitur, deducit clerus, occurrit populus, vniuersa nobilitas comitatur. Nec poterat sine communi mœrore dimitti qui colebatur amore cōmuni. Igitur firmata pace vir dei regreditur, & duplex exhibens gaudium cum exultatione vniuersæ terræ suscipitur. Interea Romę Innocentius potestatiuè agenda disponit, vndiq; visitatores occurrunt. Alij cum negociis, alij tantum gratia congaudendi adueniunt: processiones per ecclesias solenniter celebrantur: depositis armis ad audiendum verbum domini plebes accurrunt. Post multipharias egestates, in breui ciuitas opulenta refloret: quæ discordiæ tēpore distracta fuerant, pax solidata reuocat & reducit. Arantur solitudines, &
B deserta pinguescunt. Requiescunt singuli sub vite & ficulnea sua, nocturnæ silēt excubiæ, & apertis ianuis omnis timor excluditur. Dato tempore Innocentius ecclesiæ ruinas restaurat, recolligit exules, ecclesiis antiqua seruitia, depopulatas colonias expulsis restituit, insuper & cōgrua dona largitur. Monasterium etiam apud aquas saluias in sancti Anastasij martyris honore cōstituit: quod quidem ibi priùs fuerat, sed hoc tempore sola ecclesia, deerat habitator. Constructis itaq; cœnobialibus mansionibus, & reformata ecclesia, assignatis etiã ad alimonias domus agris & vineis à Claraualle abbatem & conuentum fratrũ sibi mitti dominus papa petiit & obtinuit. Mittitur igitur Bernardus Pisanæ olim ecclesiæ vicedominus, & religiosi cum eo fratres, qui secundum beati Benedicti regulam in eodem loco domino deseruirent. Cito profecit illa plantatio, & associatis sibi viris indigenis, seruorũ dei multiplicatus est numerus, & pascua congrua nutrimentis multiplex in breui produxere peculium.

Capitulum VIII.

ABBAS sanctus ad studia sua reuersus, dilectum amplectitur epitalamium. E diuersis etiam regionibus odore religionis illius vbique diffuso, fratres ad fundanda monasteria inuitantur. Fundata quoque & statuta ditioni eius sese
C subiiciunt, & arctioris ineunt regulas disciplinæ. Sed & diuersarum regionum ciuitates ex hoc collegio meruere episcopos. In primis Roma summo ornatur pontifice. Prænestæ Stephanum habuit totius gloriæ virum. Ostia virum magnum Hugonem. In ipsa quoque Romana curia Henricus, Bernardus alter presbyter, alter diaconus ordinati sunt cardinales. Prope vrbem Romam Nepa sub Hoberto refloruit. In Tuscia Pisis natalis soli gloria, & magnum ecclesiæ lumen Balduinus effulsit. Citra alpes Lausannæ datus est Amedeus, Seduno Garinus. Lingonensis Godefridus. Antisiodoro Alanus. Namnetis Bernardus. Beluaco Henricus. Tornaco Giraldus. Eboraco Henricus. In Hybernia duo episcopi, re & nomine Christiani. In Alemannia ciuitate curia Algotus, sapientia, ætate & gratia reuerendus. Hæc luminaria de Claraualle assumpta fulgore puro prædictas vrbes sua illustrauere præsentia, & pastoralis officij elucidantes gloriam, exemplum cæteris episcopis facti sunt, & in altitudine sua humiles constiterunt. Defuncto siquidem Innocentio papa, & successoribus eius, Cœlestino & Lucio, quàm velociter consummatis, Bernardus quem prius apud sanctum Anastasium abbatem diximus ordinatum, papa vrbis efficitur. Hic seditione orta in populo, puluerem pedum in litigantes excussit, & relictis eis in Franciam venit. Cúmque Romæ se comederent ac morderent, & adinuicem consumerent, expectauit in pace donec fatigati conflictibus & dãnis afflicti eius præsentiã cuperēt & optarēt. Qui interim celebrato Remis concilio Claramuallem humiliter visitat, & gloriam pontificatus Ro- D
mani pauperum pręsentat aspectibus. Mirantur omnes in tãta altitudine humilitatem immobilem, & in tam excellenti culmine propositi sancti permanere virtutē, vt altitudini sociata humilitas pro officio exterius splendeat, & pro virtute nequaquã interius inanescat. Adhæreb at carni eius lanea tunica, & diebus & noctibus cuculla vestitus sic ibat, sic cubabat. Intus monachi habitum retinens, extra se pontificem & moribus & vestibus exhibebat: rem difficilem agens, diuersarum in vno homine proprietatem exprimens personarum. Segmentata ei circunferebantur Puluinaria. Lectus ei palleis opertus, cortina ambiebatur purpurea, sed si reuolueres operimenta, inuenires superiectis laneis complosa stramina, & paleas conglobatas. Homo in facie, deus videt in corde, ipse verò bona coram deo & hominibus prouidebat. Alloquitur fratres non sine lachrymis, miscens sermonibus auulsa à corde suspiria, hortatur & cōsolatur, & se inter eos fratrem & socium non dominum exhibet vel magistrũ. Cúmque eum ibi morari diutius non pateretur, magna eum prosequens comitantium multitudo, salutatis fratribus iter in Italiam dirigens abscessit, & ad vrbem peruenit. Scripsit ad eundem papam vir sanctus librũ multæ vtilitatis, qui appellatur liber De cōsideratione, in quo acutissima indagine tam ea quæ circa eũ, quàm quæ infra sunt prosequēs, etiam ad ea quæ supra ipsum sunt ascendens, tãta de natura diuina disseruit, vt videatur in E
tertium cœlum assumptus audisse quędam verba quæ non licet homini loqui, & regem in decore suo vidisse. In his quæ infra, & quæ circa ipsum sunt, morum societas naturæ æqualitas, officiorum distantia, consideratio meritorum, diiudicatio prouectuum subtilissimè distinguitur, & singulis in suo genere sui cognitio intimatur. In his quæ supra hominē sunt speculatur cœlestia, non eo modo quo angeli qui semper adhærent deo, considerant, sed eo modo quo potest homo puri animi & mentis synceræ diuina contingere, & conformari hierarchiæ cœlesti sacerdotium temporale. Cùm enim in cœlesti militia constet alios aliis principari, & ministeriales spiritus ad nutum superiorum potestatum ad diuersa officia delegari, quidam vicinius assistentes ab ipso accipiunt quæ aliis vel agenda vel intelligenda insinuent. Cúmque exigat homo præpositurę suæ reuerentiam exhiberi, ad honorem summæ potestatis cuncta referri necesse est: quia cùm sit subditus homini homo, vel spiritui spiritus: subdi maximè oportet deo de cuius munere ista datur prælatio, & quo docente fit vt pateat homini tam cognitio sui, quàm per fidē & spem ad diuinæ contemplationis pro modo dato indulta accessio. Dictabat vir dei, & non nunquam scribebat in tabulis cereis mella restituens, & quidem gratiora prioribus. Sedabat lites ecclesiarũ, & appellationes importunas quas inter se discordes clerici concitabant, blãdo spiràmine componebat. Interdum etiam durius increpãte eo redibat tranquillitas, & detumescētibus procellis qui seditiosi ante eum venerant, & bile diffusa scaturiētes declamationibus, pacifici reuertebantur. Adhæsit ei præ cęteris quidã ex principibus comes Theobaldus, & dilectionē opere prosecutus, se & sua in subsidia Claręuallis exposuit, & in manibus abbatis posuit animã suam deposita altitudine principali se inter seruos dei conseruum exhibens non dominum, vt obediret ad omnia quæ domus illius infimi postulassent. Emebat igitur fundos, cōstruebat domos abbatiis nouis præbebat impensas, & vbicunq; serui dei extendissent propagines, delegabat pecunias: non vnã domum sicut Salomon Hierosolymis statuēs: sed vbicũq; huius schematis consedissent personæ, satagebat eis ministrare necessaria, quasi Christo in terris præsenti propriã faceret mãsionē. Sed & hoc in arbitrio viri dei posuit, vt quibuscunq; egentibus eo mandante ad opus dei sumptus præberet. Vidēs igitur abbas promptum principis animum pietatē pietate accēdit, & maximè quidē domesticis fidei voluit eum esse obnoxiũ, & immortalia tēpla fundare cōsuluit, & eleemosynas ea sagacitate disponere, vt semper fructificantes rediuiuis & renascētibus accessionibus nouas semper eleemosynas parturirent. Deinde egenis quos hac atque illac quasi vespæ pungentes stimuli paupertatis exagitant, omnimodis docuit misereri, aliis indumenta, aliis alimenta largiri. Monuit & sugges-

G sit vt per seipsum xenodochia visitaret, nec horreret aspect⁹ languentium: quia in hoc duplicaretur clemētiæ bonum si & videret & foueret, si consolaretur & reficeret. Humiliare pauperum oppressores, defendere pupillum & viduā, misereri & cōmendare, sermones in iudicio disponere, prouidere quieti ecclesiæ, rationē gladij intelligere quasi elementarium instruxit, summam principalis officij ei intimans, & hoc à principe exquiri ex debito, vt laudi bonorum, & vindictæ malorum intēdat. Hæc & alia huiusmodi salubria monita homo rationabilis reuerēter accipiens, luxum curiæ & fastum altitudinis in humilitatem & honestatem conuertit, nec erat qui in pręsentia eius auderet aliquid indecēs vel agere vel loqui: sed in hoc etiā ei placere studētes, siue ficto, siue puro animo, ea in quibus dominum suum delectari videbant, ipsi quoq; sæpius factitabant. Introducebāt igitur ad eum qui familiarius ei assistebant, pauperes patientes calumniam, nunciabāt languētes in plateis iacentes, & quoscunque in amaritudine & miseria cōstitutos: & ipse oblata sibi occasione clementiæ lætabatur, & altiori gratia amplectabatur quos de huiusmodi rebus videbat magis esse solicitos: & quia suorum neminem vel in illa curia, vel pro causa illa vir dei passus est demorari, duos religiosos viros de Pręmōstratensi ordine euocatos eleemosynæ suæ præposuit, ad quorum curam spectaret circuire castella & vicos in quibus ipse maneret, & de propria mēsa languentes & leprosos qui ibi manebant, quādiu in illis locis esset abundāter refici iussit. Sed & aliis pauperibus largas & cōgruas personis eleemosynas siue in cibis siue in vestibus eorum, ministerio eorū donari instituit. Et illis quidem tantum in domo sua voluit esse dominium, vt potestatiuè pincernis & pistoribus & coquis & reliquis ministerialibus quę vellent iuberent, quæ placeret tollerēt, nec esset qui aliquid prohiberet, vel referret ad comitē si in aliquo prodigi viderentur. Sed & viri ipsi timentes deum, & tam ei placere, quàm comiti cupientes, nec magnificentiam principis minuebant qui charitatis plenitudinem de suis impleri pręceperat, nec deo ingrati esse volebāt si inuenirentur desides & auari vbi eos promptos & expeditos dispensatores esse tam volūtas, quàm principis sufficiens bonitas iniunxisset. Erat præterea horum officio deputatū vt monachis & religiosis viris quos ad curiam diuersa mittebant negocia, hospicia prouiderent, & de penu & horreo comitis necessaria ministrarent. Circunferebant etiam rigente bruma aptatis sarcinis pauperum indumenta, & pelles, & birros, & calceamēta in quibus nec axungia deerat, quæ per vicos indigis erogabāt. Nullum in comitatu illo clementiæ deerat opus, ad portum illum naufragi omnes tutum habebant refugium. Temporibus famis nō sicut Pharao frumenta venundedit populo, nec in seruitutē sibi erogatis annonis subiecit Ægyptum: sed abbate sancto quasi altero Io-

I seph diuiniore vsus consiliario, gratis egenis aperuit horrea, nec exhausit pecunia populum, nec astu circumuenit afflictos, nec republica ad se translata, priuatos in terra cumulauit thesauros, sed in cœlo potius thesaurizans infatigabilis distributor cū magna alacritate & pecunia distribuit & annonas. Nec defuit viro inhianti cœlestibus magni ponderis & horrendi tētatio, sed aggressus est eum tam rex, quàm principes, & cōmota est & cōtremuit terra: & quasi iratus esset ei deus, rapinis & incendiis fere omnia ad eum pertinētia depopulatoribus exposita erant: & operuit faciem terrę regis exercitus & passim omnia vastabantur. Nec erat ei tutum resistere vel obuiare persecutoribus, quia & sui deseruerāt eum manifestè infestantes: & qui remanserant, in insidiis non ad subsidia erant: vndiq; angustiæ graues, quia nec domi sibi cauere, nec extra poterat congrua prouidere, cùm omnino qui sui essent nesciret, & tā de perfidia refugarū, quàm de duplicitate suorum prorsus diffideret. Inter has autem angustias conuersus ad dominum, de cœlo quæsiuit auxilium, & accito viro dei (cuius consilio maximè vtebatur) nec desperans de clemētia dei, hoc ex eius respōsione accepit, vt intelligeret quia flagellat deus omnem filium quē recipit, & huiusmodi correptiones vel purgant vel probant animam, & gloriosiorem fuisse Iob cùm sederet in sterquilinio, quàm fuisset cum circunstāte exercitu sedisset illæsus in solio. Ostendit ei vir sanctus Salomonem peccasse in ocio, & abusum bono pacis defluxisse in vitia, cùm Dauid pater eius Absalon filio persequente, & vniuerso Isræle aduersus eum animato permāsisset in gratia. Intimauit etiam quomodo ipsum satanas colaphizarit apostolum, in qua tribulatione immobiliter perseuerans meruit audire, quia virtus in infirmitate perficitur, & quia in præsenti vitā segniores nos faciūt prospera, & circunspectiores aduersa. Audiens hæc venerabilis comes magnificè animatus, duo immensi pōderis & miri operis vasa aurea in quibus preciosissimæ gemmæ habebātur inclusæ, quæ in solennitate coronæ suæ rex Anglorum Henricus auunculus eius ad ostentationem diuitiarum suarum & glorię suę in mensa coram se habere cōsueuerat, sub omni celeritate proferri iussit in medium, & à corde suo delectationem huiusmodi auellens, gemmas à retinaculis suis iussit abstrahi, & aurum confringi præcepit vt venderentur, & de precio eorum dilecta domino super aurum & topazion tabernacula fundarentur. Nec desistebat Amalech ab infestatione Israël, sed Moyses eleuatis in cœlum manibus potitus est victoria, & retrahentibus se hostibus abbas sanctus sequester solicitus clamantibus ad deum & domi plorantibus fratribus irrupit in acies, & in tempore iracundiæ factus est recōciliatio, & allegationibus diuinis intercurrentibus detumuere procellæ, & reuersa est inter regē & principem tranquilitatis & pacis desiderata serenitas. K

Finit liber secundus de vita sancti Bernardi Claræuallis abbatis. L

INCIPIT PROLOGVS DOMINI GOfridi monachi Claræuallensis in vltimos tres libros de vita eiusdem.

CLARISSIMI patris nostri Bernardi Claræuallensis abbatis memoriam, viri insignes ad laudem Christi, & multorum ædificationem literis commendarunt. Inuenta sanè materia vberi, prout cuique licuit, & certior ei gestorum innotuit veritas, non eam totam, sed partes aliquas digessere. Videtur autem nonnullis quod multòminus eum silere debeat puer sanctitatis ipsius, dignationis filius, benignitatis alumnus. Quē ab eius vberibus post annos circiter xiij. (quod sine singultu nec meminisse debeo, nec proferre queo) sola tandem quę sola potuit mors auulsit. In quo tibi vtinam sic complaceat etiam nunc pater sancte, sicut aliquando videbatur & aliquandiu complacere. Et quis alter tibi tam debitor, quis tam obnoxius, quis tam tuus? Momordit, fateor, & durè momordit mors improba, sed non totum pariter deglutiuit. Amputauit, nō extirpauit, sine misericordia portionem quæ se contingebat accepit. Tulit aspectum, tulit eloquium, corporale etiam tulit obsequium, sed non rapuit fidem præsentis etiam nunc opitulationis, non absorbuit spē futurę aliquando visionis, nō deniq; in præteritorum memoria altius radicatū filialis absumpsit deuotionis affectū. Cæterùm mihi quidē, vt optimè noui, pręsertim tanto idonea operi nec sciētia nec eloquentia suppetit. Sed tua sanè magnalia, & tuas dignè eloqui laudes, nō Origenis ingeniū, nō Ciceronis lingua sufficeret. Nec desperādum tamē, quod tuorum magis operū fructus carpere prudēs lector, quàm verborū nostrorum folia indigna debebit: vt illorum magis suauitate gustata, quàm istorū ariditate culpata, non tam nequiter ista mordeat, quàm illos delectabiliter edat. Nā & securius & syncerius visa solēt, quàm audita narrari, & in tertiū vas transfusa facilius coacescunt. Sed & dulcius ea bibitur aqua quę ab exiguo licet alueo fontis hauritur, quem confestim repleuerit vena scaturiens, quàm quæ ex riuo tollitur longius iam progresso, vel ex flumine etiā copioso. Inde est quod intactis eorū libris qui de eiusdē beatissimi patris nostri initiis seu etiā mediis cōscripserunt, ne tanquā super alienum ædificasse videar fundamentū, circa ea potissimū noster sermo versatur, quibus penè omnibus præsens affui, interdū etiā licet pauca interserēs quæ fidelissima fratrū qui aderāt relatione cognoui. Veruntamē opus istud libellis tribus partitū lector inueniet. Quorum primus quidē ea maximè quæ ad habitum, mores, atque doctrinam huius beati patris videntur pertinere prosequitur. Secundus autem virtutes multas per eum factas eloquitur. Tertius in eiusdem bono fine cōpletur. Illud etiā admonendū, in rerum M narratione

A narratione gestarum cohęrentiam similitudinis magis, quàm temporis obseruari. Siquidem nec signa ipsa, nec opera quædam eo ordine scripta quo facta sunt: sed interdū aliqua prout occurrere locis opportunioribus videbantur inserta. Firmior enim videtur & haberi acceptior solet oratio quæ suis munitur & illustratur exemplis, velut fabrica quædam idoneis fulta columnis. Nonnulla quoque transposita sunt, vt similibus aliis iungerentur, & quæ erant eiusdem generis, sibi aptius cohærerēt. Verùm hæc in duobus quidē libellis prioribus, nam in tertio penè per omnia ordini ipsi ipsius temporis series narrationis obsequitur.

Finit prologus vltimorum trium librorum.

Sequuntur capitula libri tertij. *Capitulum primum.*

QVOD præ cæteris miraculis quæ fecit ipse, primum & maximum fuit in moribus, victu & habitu, & aspectu oculorum, vt nec cellam super quam in equo sedebat, sed nec lacū secus quē tota die equitauerat, cōsiderauerit. Ca. ij.

Qualis in vestitu, in incessu, in risu & locutionibus suis. Capitulum. iij.

B Qualis in nugis aliorum, & quòd sanctam scripturam totam sub se expositam viderit, nec cathedram affectauit, & alia plurima. Capitulum. iiij.

Quæ & qualia de itinere Hierosolymitano & dixerit & fecerit. Capitulum. v.

Quantus & qualis in catholicis corrigendis, & schismaticis comprimendis & hæreticis, & nominatim Petro Abailardo, & Gilleberto Porretano, & Henrico. Capitulum. vj.

De clerico sanato, & mira interpretatione suorum miraculorum, & quòd totius orbis vota in eum concurrebant. Capitulum. vij.

Quos libros, & quibus de causis scripserit, omnium pater, & omnia eius magnalia non posse scribi.

Finis tabulæ capitulorum libri tertij.

INCIPIT LIBER PRIMVS, QVI ET tertius. Capitulum primum.

INNVMERIS quidem signis atque miraculis, vt orbis comperit vniuersus, fidelem famulum deus Bernardum Claræuallensem glorificauit abbatem, sicut gloriosus semper in sanctis suis, & in sua mirabilis est maiestate. Cæterùm sicut Malachiam sanctum idem ipse commendat, primum maximúmque miraculum quod exhibuit, ipse fuit, serenus vultu, modestus habitu, circunspectus in verbis, in opere timoratus, in sacra meditatione adsiduus, in oratione deuotus: & sicut alios ipse monebat, crebra siquidem experientia persuasus, de omni re magis fidens orationi, quàm industriæ propriæ vel labori. Magnanimus in fide, longanimis in spe, profusus in charitate, summus in humilitate, præcipuus pietate. In consiliis prouidus, in negociis efficax, nunquam tamen minus, quàm in ocio ociosus. Iucundus ad opprobria, ad obsequia verecundus. Suauis moribus, meritis sanctus, miraculis gloriosus, affluens denique sapientia & virtute, & gratia apud deum & homines. Cuius sanctæ animæ adiutorium simile sibi fecerat deus, & speciali præuentum benedictione corpus aptauerat. Apparebat in carne eius gratia quædam, spiritualis tamen potius, quàm carnalis: in vultu claritas præfulgebat, non terrena vtique, sed cœlestis, in oculis angelica quædam puritas, & columbina simplicitas radiabat. Tanta erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidentibus quibusdam indiciis foras erumperet, & de cumulo internæ puritatis & gratiæ copiosè perfusus homo quoque exterior videretur. Corpus omne tenuissimum, & sine carnibus erat, ipsa etiā subtilissima cutis in genis modicè rubens. Illo nimirum quicquid caloris inerat naturalis, assidua meditatio, & studium sacræ compunctionis attraxerat. Cæsaries ex flauo colorabatur & candido. Barba subrufa, circa finem vitæ eius respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat. Aliàs autem thesaurus iste in vase fictili erat, contrito penitus & vndique conquassato. Laborabat siquidem caro eius multiplicibus infirmitatum incommodis, vt in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem in meatu arctissimi gutturis, nil penitus siccum, vix solidum aliquid admittentis: molestior erat defectus stomachi, viscerúmque corruptio. Hæ continuæ illi præter alias sæpius incidentes. Summum erat huic famulo dei studium fugere admirationem, & tanquam vnum sese agere cæterorum. At prosequebatur gloria fugitātem, sicut è regione captātes sese alios fugere consueuit. Prouerbium illud in ore ei frequenter, semper in corde: Qui hoc facit quod nemo, mirantur omnes. Quo nimirum intuitu vitam regulámq; communem amplius æmulabatur, nil in suis actibus præferens obseruantiæ singularis. Ob hoc denique & cilicium quod pluribus annis occultè gustauerat, ponere maluit, quàm vt ferre sciretur, minus illum latere velle contestans, qui cum cæteris eiusdem professionis sibi communia non sectatur. In ipsis tamen communibus erat illi singularis puritas, & deuotio non communis. Nihil negligens, & minima quæque cum studio & intentione tractabat, ex propria siquidem experientia definire solitus sapientem, cui quæque res sapiūt prout sunt. A primis ferè annis sic euasit illecebras gulæ, vt ipsam quoque saporum discretionem ex magna parte perdiderit. Quotiens sibi pia ministrantium fraude deceptus liquores pro aliis alios sumpsit. Nam & oleum sibi per errorem aliquando propinatum bibit, & penitus ignorauit. Nec prius id cognitum, quàm superueniens quidam labia eius miraretur inuncta. Cibus eius buccella panis in aqua calida penitus emolliti cum exiguis sorbitiunculis erat. Modicus ille quidem, sed non modicam eius partem crudam reiiciebat stomachus, ne qua illi foret in cibo voluptas, quem sumere periculum, sumptum tenere dolor, reiicere miseria. Sic nimirum fideli seruo iuxta desiderium cordis sui dispensatio superna prouiderat, vt nec fructus ei deesset abstinentię singularis, & odiosam semper admirationem declinaret sub vmbra necessitatis. De vino quidem sæpius nobis ipse dicebat, decere monachum quando sumere oporteret, sic gustare illud ne exinanisse calicem notaretur. Quod sic ipse seruabat quotiens sibi vinum patiebatur apponi, vt non modo post vnum potum, sed post totum qualecunque prandium suum vasculum in quo ei propinabatur, vix aliquando videretur minus plenum à mensula reportari. Minus quidem stare poterat, sed erat sedens penè iugiter, & rarissimè mouebatur: quotiens subtrahere se negociis poterat, aut orans, aut legēs, aut scribens, aut insistens doctrinæ & fratrum ædificationi, aut in sacra meditatione persistens. In quo nimirum studio spirituali obtinuerat gratiam singularem, vt non tædium in illo, non difficultatem aliquam sustineret, liberè secum habitans, & deambulans in latitudine cordis sui, & ibidem exhibens Christo (vt monere alios ipse solebat) cœnaculum grande stratum. Omnis ei ad meditandum hora breuis, locus omnis congruus erat. Frequēter tamen, licet sic affectus, diuino vrgente metu, imò vrgente spiritu studium hoc lucris vberioribus postponebat, doctus quærere non quod sibi erat vtile, sed quod multis. Alioquin in quolibet cœtu hominum vel tumultu, nisi eius intentionem causa deposceret, tota facilitate animum colligens, interiori quadam quam vbique ipse sibi circunferebat solitudine fruebatur, nil prorsus attendens quod sonaret vel appareret exterius. Cùm iam dei famulus annos aliquot in Claraualle peregisset, subiit animum eius vt sanctum Hugonem Gratianopolitanum episcopum, & Cartusienses fratres deuotionis gratia visitaret. Quem prædictus episcopus tam gratanter, & tam reuerenter suscepit, diuinam intelligens in eiusdem hospitis visitatione præsentiam, vt prostratus solotenus adoraret. Vidēs autem seruus Christi episcopum ætate grandęuum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem, vehementer expauit: ipse quoque pariter corruens ante eum, & ita demum susceptus in osculo pacis humilitatem suam tanti

G viri veneratione confuſam, non ſine graui gemitu cauſabatur. In cuius pectore ſingularem obtinuit ex eo tempore locum, vt fierent deinceps duo illi filij ſplendoris cor vnum & anima vna, & ſe inuicem fruerentur in Chriſto. Sicut enim regina Saba de Salomone teſtatur, vterque ſeſe in altero longè amplius, quàm fama vulgaſſet inueniſſe gratulabatur. Cartuſiæ quoque à viro reuerendiſsimo Guidone priore, & à cæteris fratribus eodem affectu & eadem veneratione ſuſceptus eſt ſeruus Chriſti, exultātibus illis in gaudio, quia qualē eum per epiſtolam prius nouerant, talem inuenerunt & præſentem. Cæterùm cùm in reliquis omnibus ædificarentur, vnum fuit quod prædictum priorem Cartuſienſem aliquatenus mouit, ſtramentum videlicet animalis cui idem vir venerabilis inſidebat, minus neglectum, minus præferens paupertatem. Nec ſilentio preſsit æmulator virtutis quod mente cō ceperat, ſed locutus vni è fratribus aliquatenus ſuper hoc moueri ſeſe confeſſus eſt & mirari. Cúmque ille ad patrem ſanctum quod audierat retuliſſet, non minus ipſe miratus, quale illud eſſet ſtramentum quærebat, quòd ita ſcilicet à Claraualle Cartuſiam vſque veniſſet, vt nunquam illud vidiſſet, nunquam conſideraſſet, & vſque in horam illam quale eſſet omnino neſciret. Neque enim ſuum erat animal illud, ſed à quodam monacho Cluniacenſi auunculo ſuo, & in ſua vicinia demoranti fuerat commodatum, & erat ſicut ſibi ſternere
H ille ſolebat. Quod verbum ſæpedictus prior audiens, in eo potiſsimum mirabatur quod ſic ille dei famulus foris oculos circunciſiſſet, intus animum occupaſſet, vt quod ipſe primo offenderat viſu, hoc ille tanti itineris ſpatio non vidiſſet. Iuxta lacum etiam Lauſenenſem totius diei itinere pergens, penitus eum non vidit, aut ſe videre non vidit. Cùm enim veſpere facto de eodem lacu ſocij colloquerētur, interrogabat eos vbi ille lacus eſſet, & mirati ſunt vniuerſi.

Capitulum II.

DESIDERAVERAT tamen ab initio omnimodo ſubtrahere ſe negociis, & nuſquam egredi, ſed in monaſterio reſidere. Quod & poſtmodum ex defectu corporis occaſionem inueniſſe ſe reputans opportunam, aliquando ſtatuit, & aliquandiu tenuit, donec illum exire coëgit neceſsitas grauis eccleſiæ dei, & ſummi pontificis atque omnium abbatum ſui ordinis iuſsio, quibus per omnia tanquam patribus deferebat ipſe omnium pater. Ex quorum etiam mandato nouiſſimis quidem annis præter cucullam & tunicam laneo panno in modum chlamydis decurtatæ, & pileo ſimili vtebatur, inter tantos langores corporis, & labores nullis vnquam vti pellibus acquieſcens. In veſtibus ei paupertas ſemper pla-
I cuit, ſordes nunquam. Nimirum animi fore indices aiebat, aut negligentis, aut inaniter apud ſe gloriantis, aut gloriam foris affectantis humanam. Inceſſus eius & habitus omnis modeſtus & diſciplinatus, præferens humilitatem, redolens pietatem, exhibens gratiam, exigens reuerentiam, ſolo viſu lætificans & ædificans intuentes. De riſu dicimus quod ex ore eius frequenter audiuimus, dum cachinnos religioſorum hominum miraretur, non meminiſſe ſe à primis annis ſuæ conuerſionis aliquando ſic riſiſſe, vt non potius ad ridendum quàm ad reprimendum ſibi vim facere oporteret, & riſui ſuo ſtimulum magis adhibere, quàm frænum. Vocem illi in inualido corpore validam ſatis intelligibilémque contulerat, qui in opus prædicationis ſegregauerat illum ex vtero matris ſuę.

Sermo ei quotiens opportuna inueniebatur occaſio, ad quaſcunque perſonas de ædificatione animarū, prout tamen ſingulorum intelligentiam, mores & ſtudia nouerat quibuſque congruens auditoribus erat. Sic ruſticanis plebibus loquebatur, ac ſi ſemper in rure nutritus: ſic cæteris quibuſque generibus hominum, velut ſi omnem veſtigandis eorum operibus operam impendiſſet. Literatus apud eruditos, apud ſimplices ſimplex, apud ſpirituales viros perfectionis & ſapientiæ affluens documentis, omnibus ſe coaptabat, omnes cupiens lucrifacere Chriſto. Cautus erat artificioſiſsimè obſeruare quod ad papam Eugenium ſcribens, de ſui cordis plenitudine eructauit.

Capitulum III.

K NVGAE ſi incidant interdum (inquit) ferendæ fortaſsis, referendæ nunquam. Interueniendum cautè & prudenter nugacitati. Prorumpendum ſanè in ſerium quid, quod non modo vtiliter, ſed & libenter audiant, vt ſuperſedeant ocioſis. Quàm verò placabilem & perſuaſibilem quamque eruditam linguam dederit ei deus, vt ſciret quem & quando deberet proferre ſermonem, quibus videlicet conſolatio vel obſecratio, quibus exhortatio congrueret vel increpatio, noſſe poterunt aliquatenus qui ipſius legerint ſcripta etſi longè minus ab eis qui verba eius ſæpius audierunt. Siquidē diffuſa erat gratia in labiis eius, & ignitum eloquium eius vehementer, vt non poſſet ne ipſius quidem ſtylus licet eximius, totam illam dulcedinem, totum retinere feruorē. Mel & lac ſub lingua eius, & nihilominus in ore eius ignea lex, iuxta illud Cantici canticorum: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Inde erat quod Germanicis etiam populis loquens, miro audiebatur affectu, & ex ſermone eius quem intelligere vtpote alterius linguæ homines non valebant, magis quàm ex peritiſsimis cuiuſlibet poſt eum loquētis interpretis intellecta locutione, ædificari illorum deuotio videbatur, & verborum eius magis ſentire virtutem. Cuius
L rei certa probatio tunſio pectorum erat, & effuſio lachrymarum. Vtebatur ſanè ſcripturis tam liberè commodéque, vt nō tam ſequi illas, quàm præcedere crederetur, & ducere ipſe quo vellet, auctorem earum ducem ſpiritum ſequens. Quem nimirum vt in medio eccleſiæ aperiret os eius, ſic impleuerat deus ſpiritu ſapientiæ & intellectus, vt ſecundum quod in libro Iob legitur, profunda quoque fluuiorum ſcrutaretur, & abſcondita proferret in lucem. Nam & confeſſus eſt aliquando ſibi meditanti vel oranti, ſacram omnem velut ſub ſe poſitam & expoſitam ſibi apparuiſſe ſcripturā. Cæterùm, quàm gratis euangelizauit, quis dignè prædicet, quis dignè miretur? Minus fore credidit nullas ſibi ab auditoribus tranſitorias petere facultates, niſi oblatas ſæpius refutaret eccleſiaſticas dignitates. Parum illi fuit nulla quærere ſtipendia militantē, ac inſignia quidem recipere acquieuit. Denique velut alter Dauid proceſſurus ad bellum, bellica arma ſibi grauiora cauſatus eſt, quibus multos ſuos pręſertim tempore cerneret prę grauari, & in ſimplicitate ſua glorioſius triumphabat. Tantam enim gratiam virtus ei diuina contulerat, vt licet abiectus eſſe elegiſſet in domo dei, vberius tamen fructificaret in ea, quàm alij quilibet in ſublime porrecti, & lucens amplius illuſtraret eccleſiam velut de ſub modio ſuæ humilitatis, quàm cæteri ſuper candelabra conſtituti. Nimirum quo humilior, eo ſemper vtilior fuit populo dei in omni doctrina ſalutari, in quo tamen noluit locum tenere doctoris. M

Beatus planè, qui ſicut ipſe de quodam ſanctorum ait, legem dilexit & cathedram non affectauit. Quàm fœlicius ſiquidem in virtutum cathedra ſedere meruit dum noluit pręſidere in cathedris dignitatum. Denique ſicut iuſtus & fortis in prædicatione euangelica laborauit, ſicut prudens & temperans cauit ſibi ſemper ab eccleſiaſtica prælatione. Nec enim contumaciter vnquam renuit, ſed frequenter & ad maximos electus honores, prudenter egit, diuina ſibi cooperante gratia, ne aliquando cogeretur. Moyſes quidem ſanctus ceſsit Aaron fratri ſuo pontificium, ſed linguæ erat impeditioris. Bernardum noſtrum non ab opere euangeliſtæ neceſſitas aliqua, ſed ab honore ſolo ſola humilitas reuocauit. Merito proinde apud deum & homines obtinuit gratiam ſingularem, qui non modo ſine ſumptu temporalis facultatis, verumetiam ſine gradu eccleſiaſticæ dignitatis, non autem ſine fructu fraternæ ſalutis euangelium poſuit, & populo dei ſemper prodeſſe ſtuduit, nunquam præeſſe ſuſtinuit. Rarò tamen niſi fortè ad loca proxima vt prædicaret exiuit, ſed quotiens eū neceſsitas aliqua traheret ſeminabat ſuper omnes aquas, publicè & priuatim annuncians verbum dei. Quod tamē ipſum ex mandato ſummi pontificis actitabat, ad nutum quoque præſulum cęterorum, vbicunque eorum aliquem contigiſſet adeſſe. Nimirum quanto magnus erat humilians ſe in omnibus, eo magis ſacerdotibus deferebat, quo plenius intellexerat quæ miniſtris Chriſti reuerentia deberetur.

Capitu-

A

Capitulum quartum.

NEC TACENDVM quod ex prædicatione itineris Hierosolymitani, graue contra eum quorundam hominum vel simplicitas, vel malignitas scandalum sumpsit trifstior sequeretur effectus. Quod tamen verbum dicere possumus ab eo quidem initium non sumpsisse. Cùm enim multorum iam animos permouisset audita necessitas, à rege Francorum semel & iterum propter hoc expetitus, apostolicis etiam literis monitus, nec sic acquieuit super hoc loqui vel consilium dare, donec per ipsius tandem summi pontificis generalem epistolam iussus ab eo est tanquam Romanæ ecclesiæ lingua exponere populis atque principibus. Cuius epistolæ tenor fuit, vt in pœnitentiam & remissionem peccatorum iter arriperent, aut liberatum fratres, aut suas pro illis animas posituri. Hæc & huiusmodi super hoc poterant veraciter dici, sed dicendum potius id quod potius fuit. Euidenter enim verbum hoc prædicauit domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis. Sed quantis & quàm multiplicibus signis? Quanta vel numerare, nedũ narrare difficile foret. Nam & eodem tempore scribi cœperant, sed ipsa demum scriptorem numerositas scribendorum, & materia superauit auctorem: nimirum cùm aliquando vna die viginti seu etiam plures ab incommodis variis sanarentur, nec facilè ab huiusmodi dies vlla vacaret. Denique

B plures eo tempore Christus per serui sui tactum & orationem ex ipsis etiam matrum vteris cæcos videre, claudos ambulare, aridos conualescere, surdos fecit audire, & mutos loqui, mirabilius restituente gratia quod minus præstitum fuerat à natura. Nec tamen ex illa profectione Orientalis ecclesia liberari, sed cœlestis meruit impleri & lętari. Quod si placuit deo tali occasione plurimorum eripere si non Orientalium corpora à paganis, Occidentalium anima à peccatis: quis audeat dicere illi, quid fecisti sic? Aut quis rectè sapiens, illorum sortem magis nõ doleat, qui ad priora, vel peiora fortè prioribus scelera redierunt, quàm eorum mortem qui in fructibus pœnitentiæ, purgatas variis tribulationibus Christo animas reddiderunt? Alioquin quamlibet dicant Ægyptij, dicant filij tenebrarum, qui veritatem nec videre valeant, nec proferre, callidè eduxit eos, vt interficeret in deserto: patienter tolerat saluator opprobrium, quod tantarum animarum salute compensat. Meminit huius verbi ipse quoque venerabilis pater, inter cætera dicens: Si necesse sit vnum fieri è duobus, malo in nos murmur hominum, quàm in deum esse. Bonum mihi si dignetur me vti pro clypeo, libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, vt non ad ipsum perueniant. Non recuso in-

C glorius fieri, vt non irruatur in dei gloriam. Hæc quidem ille in libro de consideratione secundo. Accidit autem vbi primum de eiusdem exercitus dissipatione lamentabilis intra Gallias insonuerat rumor, vt illuminandum dei famulo filiũ cæcum offerens pater, multis precibus vinceret excusantem. Et imponens sanctus puero manum, orabat ad dominũ quatenus si ab eo verbum prædicationis illius exierat, si prædicanti spiritus eius affuerat in illius illuminatione ostendere dignaretur. Dum verò post orationem orationis præstolaretur effectum, quid facturus sum? ait puer: Video enim: attollitur illico clamor astantium: plures enim non modo è fratribus, verumetiam è secularibus aderant, qui vt puerum videre videntem, multipliciter consolati, deo gratias referebãt. Sed de his hactenus.

Capitulum V.

NAM ET ILLVD propter posteros memorandum, quàm multipliciter ecclesiæ sancti viri dei doctrina profuerit in catholicorum moribus corrigendis, in scismaticorum furoribus comprimendis, in hæreticorum erroribus confutandis. Siquidem præter eos quos docuit sobriè & iustè & piè viuere in seculo, quantos etiam perfectius valedicere seculo persuasit, vel ex hoc liquet quod non cessauit quandiu vixit deserta seculi, seculi desertoribus implens. Cuius ministerio videtur propheticum illud etiam corporaliter exhiberi: Posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum. Et collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitates habitationis, & seminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis, & benedixit eis, & multiplicati sunt. Sanè in diebus schismatis generalis, quàm fideliter seruus domini stetit in confractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius, quàm efficaciter stetit & placauit, & cessauit quassatio, quàm denique euidenter in tempore irę factus est reconciliatio, non modò latius prosequendum. Sufficere interim potest, si ipsius super hoc scribentis ad eum Innocentij papæ verba ponamus: Quàm firma, ait, perseuerantique constantia causam beati Petri & sanctæ matris tuæ Romanæ ecclesiæ, incandescente Petri Leonis schismate feruor tuæ religionis & discretionis susceperit defendendam, & se murum inexpugnabilem pro domo dei opponẽs, animos regum ac principum, & aliarum tam ecclesiasticarum, quàm secularium personarum ad catholicæ ecclesiæ vnitatem, & beati Petri ac nostram obedientiam frequẽtibus argumẽtis, & ratione munitis inducere laborauerit, magna quę ecclesiæ dei & nobis prouenit vtilitas manifestat. In quibus autem pro fide quoq;, quàm magnifice egerit seruus fidelis & prudens, breuiter intimandum. Fuit in diebus illis Petrus Abaillardus magister insignis, & celeberrimus in opinione scientiæ, sed de fide perfidè dogmatizans. Cuius cum blasphemiis plena grauissimis volitare vndique scripta cœpissent, prophanas nouitates vocum & sensuum viri eruditi atque fideles ad dei hominem retulerunt. Qui nimirum solita bonitate & benignitate desiderans errorem corrigi, hominem non confundi, secreta illum admonitione conuenit. Cũ quo etiam tam modestè tàq; rationabiliter egit, vt ille quoq; compunctus ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret vniuersa. Cæterùm cùm recessisset ab eo Petrus idem, consiliis stimulatus iniquis, & ingenij sui viribus plurimóque exercitio disputandi infœliciter fidens, resiliit à proposito saniori. Expetens denique Senonẽsem metropolitanum, quod in eius ecclesia celebrandum foret in proximo grande concilium, Claræuallensem causatur abbatem suis in occulto detrahere libris. Addit quoque paratum se esse in publico sua defendere scripta, rogans vt prædictus abbas dicturus, si quid haberet, ad concilium vocaretur. Factum est vt postulauit. Sed vocatus abbas venire penitus recusauit, suum hoc nõ esse, renũcians. Postea tamen magnorum virorum monitis flexus, ne videlicet ex ipsius absentia scandalum populo, & cornua crescerent aduersario, demum pergere acquieuit, tristis quidem, nec sine lachrymis annuens, sicut in epistola ad papam Innocentium ipse testatur, in qua plenius lucidiúsq; negocium omne prosequitur. Affuit dies, & ecclesia copiosa cõuenit: vbi à dei famulo Petri illius in medium scripta prolata sunt, & erroris capitula designata. Demum illi optio data est aut sua esse negandi, aut errorem humiliter corrigendi, aut respondendi si posset obiiciendis sibi rationibus pariter, & sanctorum testimoniis patrum. At ille nec volens resipiscere, nec valens resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur, vt tempus redimeret, sedem apostolicam appellauit. Sed & postea ab egregio illo catholicæ fidei aduocato monitus, vt vel iam sciens in personam suam nihil agendum, responderet tam liberè, quàm securè, audiendus tantum & ferẽdus in omni patientia, non sententia aliqua feriendus: hoc quoque omnimodis recusauit. Nam & confessus est postea suis, vt aiunt, quod ea hora maxima quidem ex parte memoria eius turbata fuerit, ratio caligauerit, & interior fugerit sensus. Nihilominus tamen ecclesia quæ conuenerat dimisit hominem, mulctauit abominationem, à persona abstinens, sed dogmata praua condemnans. Quando verò Petrus ille refugium inueniret in sede Petri, tam longè dissidens à fide Petri? Et ipsum ergo auctorem eadem sententia cum erroribus suis apostolicus præsul inuoluens, scripta incendio, scriptorem silentio condemnauit. Fuit item Gillebertus quem cognominauere Porretanum, Pictauorum episcopus, in sacris literis plurimum exercitatus, sed sublimiora se etiam ipse scrutatus, ad insipientiam sibi. Siquidem de sanctæ trinitatis vnitate & diuinitatis simplicitate non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens discipulis suis panes proponebat abscõ-

ditos,

G ditos,furtiuas propinabat aquas, nec facilè quid ſaperet, imò quantum deſiperet,perſonis authenticis fatebatur. Timebat enim quod apud Senonas Petrum ei dixiſſe ferunt. Tūc tua res agitur,paries cùm proximus ardet. Nouiſsimè tamē cùm iam fidelium ſuper hoc inualeſceret ſcādalum,creſceret murmur, vocatus ad medium eſt,& librum tradere iuſſus in quo blaſphemias euomuerat graues quidem, ſed verborū quodā inuolucro circunſeptas. Igitur in concilio quod in vrbe Remorum papa venerabilis Eugenius celebrauit, egit cominus aduerſus hunc Gillebertum eccleſiæ ſanctę ſuo tempore ſingularis athleta Bernardus: primo quidem totū quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur eliciens, deinde verò tā ſuis ratiociniis, quàm ſanctorum teſtimoniis biduana diſputatione redarguens, conſiderans ſanè nonnullos ex his qui præſidebant, iam quidem animaduertentes blaſphemiam in doctrina,adhuc tamen auertentes iniuriam à perſona,accenſus eſt zelo,& domeſticā ſibi eccleſiam ſeorſum cōuocat Gallicanam. Communi denique conſilio, à patribus decem prouinciarum,aliis autem epiſcopis & abbatibus plurimis,dictante viro dei, nouis dogmatibus opponitur ſymbolum nouum. Cui etiam ſubſcribūtur nomina ſingulorum, vt eorum videlicet omnium ſicut irreprehenſibilis, ſic irreprehenſibilis zelus cæteris innoteſcat. Ita demum apoſtolico iudicio & auctoritate vniuerſalis eccleſiæ error ille damna-
H tur, epiſcopus Gillebertus an eidem damnationi conſentiat, interrogatur. Conſentiens,& publicè refutans quæ prius ſcripſerat & affirmauerat,indulgentiam ipſe conſequitur,maximè quòd ab initio cautus fuiſſet ea lege eandem ingredi diſceptationem, vt promitteret ſine vlla ſeſe obſtinatione pro eccleſiæ ſanctæ arbitrio correcturum liberè ſuam opinionē.

In partibus Toloſanis Henricus quidam olim monachus, tunc apoſtata vilis, peſsimæ vitæ,pernicioſæ doctrinæ, verbis perſuaſibilibus gentis illius occupauerat leuitatem, & vt prædixit apoſtolus de quibuſdam, in hypocriſi loquens mēdacium,fictis verbis de eis negociabatur. Erat autem hoſtis eccleſię manifeſtus,irreuerenter eccleſiaſticis derogans ſacramentis pariter & miniſtris. Nec mediocriter in ea iam malignitate profecerat. Sic enim de eo ſcribens pater venerabilis ad principem Toloſanū inter cætera ait: Paſsim inueniebantur iam eccleſiæ ſine plebibus, plebes ſine ſacerdotibus,ſacerdotes ſine debita reuerentia, ſine Chriſto denique Chriſtiani. Paruulis Chriſtianorum, Chriſti vita intercludebatur,dū baptiſmi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationéſq; pro mortuis,ſanctorum inuocationes,ſacerdotum excommunicationes,fidelium peregrinationes,baſilicarum ædificationes, dierum ſolennium vacationes, chriſmatis & olei conſecrationes,& omnes denique inſtitutiones eccleſiaſticę ſpernebantur. Hac neceſsitate vir ſanctus iter arripuit, ab ec-
I cleſia regionis illius ſæpius iam antè rogatus,& tunc demum à reuerendiſsimo Alberico Oſtienſi epiſcopo & legato ſedis apoſtolicæ perſuaſus pariter & deductus. Veniēs autem cum incredibili deuotione ſuſceptus eſt à populo terræ ac de cœlo angelus adueniſſet. Nec moram facere potuit apud eos, ꝗ irruentium turbas reprimere nemo poſſet,tanta erat frequētia diebus ac noctibus aduentantium benedictionem expetentium,flagitātium opem. Prædicauit tamen in ciuitate Toloſa per aliquot dies,& in cæteris locis quę miſer ille frequentaſſet amplius,& grauius infeciſſet, multos in fide ſimplices inſtruens, nutantes roborans,errātes reuocans,ſubuerſos reparans,ſubuerſores & obſtinatos auctoritate ſua premens & opprimens, vt non dico reſiſtere,ſed ne aſsiſtere quidem & apparere præſumerent. Cæterùm etſi tunc fugit hæreticus ille & latuit,ita tamen impeditæ ſunt viæ eius & ſemitæ circūſeptæ,vt vix alicubi poſtea tutus, tādem captus & catenatus epiſcopo traderetur. In quo itinere plurimis etiā ſignis in ſeruo ſuo glorificatus eſt deus, aliorum corda ab erroribus impiis reuocans,aliorum corpora à langoribus variis ſanans.

Eſt locus in regione eadem, Sarlatum nomen eſt illi, vbi ſermone completo plurimos ad benedicendum panes ſicut vbiq; fiebat, dei famulo offerebant. Quos ille eleuata manu & ſigno crucis edito in dei nomine benedicēs,in hoc,inquit, ſcietis vera eſſe quæ à nobis, falſa quæ ab hæreticis ſuadētur, ſi infirmi veſtri guſtatis panibus iſtis adepti fuerint ſoſpitatē.

Timens autem venerabilis epiſcopus Carnotēſium magnus K ille Gaufridus,ſiquidem præſens erat & proximus viro dei, ſi bona(inquit) fide ſumpſerint,ſanabuntur. Cui pater ſanctus de domini virtute nil hæſitans, nō hoc ego dixerim, ait, ſed verè qui guſtauerint,ſanabuntur,vt proinde veros [illegible] & veraces dei nuncios eſſe cognoſcant. Tam ingens multitudo lāguentium guſtato eodem pane conualuit: vt per totam prouinciam verbum hoc diuulgaretur, & vir ſanctus per vicina loca regrediens, ob concurſus intolerabiles declinauerit,& timuerit illò ire.

Capitulum VI.

PRIMVM SANE miraculum quod per famulum ſuum in vrbe Toloſa Chriſtus exhibuit, paralytici cuiuſdam clerici curatio fuit. Hunc in domo regularium clericorum ſancti Saturnini,quorum vnus ipſe erat, ad petitionem abbatis & fratrum circa noctis crepuſculum viſitans homo dei, moribundum inuenit hominem qui extremum ſpiritum trahere videretur. Conſolatus itaque miſerum, & data benedictione egrediens,ſicut poſtea cōfeſſus eſt,loquebatur in corde ſuo fidelis ſeruus ad dominum tam fiducialiter,quàm fideliter, dicens: Quid expectas domine deus? Generatio hæc ſigna quærit. Alioquin minus apud eos noſtris proficimus verbis,niſi abs te fuerint confirmata ſequentibus L ſignis. Eadem hora exiliit paralyticus de grabato, & accurrens ſecutus & conſecutus eſt eum, ſacra veſtigia deuotione qua debuit amplexatus. Cui ſubitò procedenti obuians ex concanonicis vnus expauit & exclamauit, ſiquidem phātaſma putabat. Quando enim de lectulo eum crederet ſurgere potuiſſe? Egreſſam magis à corpore eius animam phantaſticè ſibi apparuiſſe arbitratus aufugit. Sed ipſa demum tam ei, quàm cæteris rei veritas fidem fecit. Egreditur exinde ſermo inter fratres, curritur ad ſpectaculum tam iucundum, ipſe etiam inter primos accurrit epiſcopus & legatus, inde pergitur ad eccleſiam, eo ipſo qui conualuerat præeunte conclamatur in laudes dei,eodem pariter concinente, ruit vndique populus,benedicitur Chriſtus,triumphat fides,infidelis quiſque confunditur,exultat pietas,& impietas contabeſcit. Porrò vir dei cellam vbi manebat ingreſſus, diligenter omnes obſerari aditus, obſeruari ianuas iubet,ne quis pateat introitus populo concurrenti. Cùm autem per totum ab eadem prouincia reditum, viri ſancti magis magiſque ſigna crebreſcerent,& multiplicarentur indies, non prętereundum quidnam ipſe inter hæc animi gereret, qui à Chriſto humilitatem cordis & manſuetudinem didiciſſet. Diſputans enim ſecum in cogitationibus ſuis,& ex ipſa demum locutus abundantia cordis ſui,domeſticis ſibi religioſis quibuſdam fratribus aiebat: Plurimum miror quidnam ſibi hæc miracula velint, aut M quid viſum ſit deo talia actitare per talem. Nil mihi videor in ſacris paginis ſuper hoc genere legiſſe ſignorum. Siquidē facta ſunt aliquando ſigna per ſanctos homines & perfectos facta ſunt & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conſcius ſum nec fictionis. Scio enim ſanctorum mihi non ſuppetere merita quæ miraculis illuſtrentur: confido autem nec ad eorum ſortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine domini operantur, & à domino ignorantur. Hæc & huiuſmodi crebrius ſecretiúſque cum viris ſpiritualibus conferebat. Nouiſsimè verò opportunum ſibimet viſus exitum repeliſſe, ſcio (inquit) huiuſmodi ſigna non ad ſanctitatem vnius,ſed ad multorum ſpectare ſalutem, & deum in homine per quem talia operetur, non tam perfectionem conſiderare, quàm opinionem, vt in eo commendet hominibus quæ illi creditur ineſſe virtutem. Neque enim pro eis fiunt hæc per quos fiunt, ſed pro eis magis qui vident illa vel ſciunt. Nec eo fine per eos iſta dominus operatur, vt ipſos probet cæteris ſanctiores, ſed vt cæteros magis amatores, & æmulatores faciat ſanctitatis. Nihil ergo mihi & ſignis iſtis, quandoquidem meæ illa famę magis quàm vitę nouerim exhiberi,nec ad meam fieri commendationem,ſed ad commonitionem potius aliorum. Satis, ni fallimur,huius viri mirabitur animum quiſquis hoc diligenti conſideratione penſauerit, nec præſtantius reputabit æſtimator quiſque fidelis, ſigna

A ſigna atque prodigia mirabiliter operari, quàm perpetrata taliter interpretari. Sibi quoque non minus vtile iudicabit imitandos eius affectus, quàm mirandos actus, & morũ inſignia, quàm operum ſigna cognoſcere. Sed ad hæc quis idoneus? In huius ſiquidem pectore viri dei, pari fœdere puritas ſuauitaſque conſederant: ſatis quidem vtraque mirabilis, ſed mirabilior vtriuſque complexus. Inde nimirum tam ſingulariter in vnum hominem totius orbis vota pariter cõcurrebant quòd puritatem ſuauitas amabilem faceret, ſuauitatem puritas acceptabilem: vt difficile fuerit æſtimare, gratiæ an reuerentiæ amplius obtineret. Quis enim tam rigidæ conuerſationis, qui Claræuallenſem non ſublimiter reuereretur abbatem? Quis tam diſſolutæ, qui non erga eundem dulciter afficeretur? Dulciſsimis enim affectibus plenum pectus ipſe gerebat, ſed quàm liberè eos quoties cauſa depoſceret coërcebat, humaniſsimus in affectione, magis tamẽ fortis in fide.

Et vt breue aliquod huius rei proferamus exemplum, ſicut ipſe quoque teſtatur in ſermone ſuper Cantica canticorũ viceſsimiſexto, ſiccis oculis germani ſui, & germani tam neceſſarij tam dilecti Gerardi videlicet celebrauit exequias, ſiccis oculis corpus eius tradidit ſepulturę, ne affectus fidem vincere videretur. Nam extraneum quemlibet vix aut nunquam ſine lachrymis ſepeliuit. Talem ſibi illum vberius perinde fructificaturum manus diuina formauerat, vt auſteritatẽ ſua-
C uitas morum tolleret, auctoritatem ſanctitas conſeruaret. Cui enim vel tanta benignitas eſſet oneri, vel tanta bonitas non eſſet honori? Legimus de Salomone quòd omnis terra deſiderauit videre vultum illius. Grande præconium, ſed forſitan in hac parte non minus quàm Salomon hic. Neq; enim ſatis credibile eſt Salomonem illum in omni gloria ſua tam vniuerſalem orbis obtinuiſſe fauorem, quàm hunc in ſua humilitate. Imò verò difficile omnino videretur ex hiſtoriis aliquibus inuenire hominem vnum conuerſantem adhuc cum hominibus in vniuerſa terra, tã celebre & amabile obtinuiſſe nomen à Solis ortu & occaſu, ab aquilone & mari. Vt enim illas memoremus prouincias, ex quibus vſque hodie monimenta deuotionis ſupereſſe noſcuntur, & in eccleſia orientali & apud ſoles occiduos Hybernorum, & à meridie in remotis finibus Hiſpaniarũ, & ab aquilone in inſulis quę procul ſunt Daciæ Suecięque celeberrima eius opinio fuit. Crebras vndique recipiebat epiſtolas & reddebat. Vndique ei xenia mittebantur, vndique eius benedictio petebatur. Poſtremo quaſi vitis abundantiſsima ſuos vndique palmites propagauit, excepto quod in terram Hieroſolymitanam, quanuis locus eſſet à rege paratus, ob incurſus paganorum, & aëris intemperiem non acquieuit mittere fratres ſuos. Neque verò epiſcopus ille incongruum aliquid vſurpaſſe videtur qui poſt ſa-
B crum eius obitum dum fratres conſolaretur, inter cętera hoc quoq; in ipſius proſequutus eſt laudem, quia in omnem terram exiuit ſonus eius, & in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamẽ ſublimitatem nominis, humilitas cordis, nec tam poterat vniuerſus eum mundus erigere, quàm ſe ipſe deiicere ſolus. Summus reputabatur ab omnibus, infimum ipſe ſe reputans: & quem ſibi omnes, ipſe ſe nemini præferebat. Denique ſicut nobis ſępius fatebatur, inter ſummos quoſq; honores & fauores populorum, vel ſublimium perſonarum, alterum ſibi mutuatus hominem videbatur, ſéque potius reputabat abſentem, velut quoddam ſomnium ſuſpicatus. Vbi verò ſimpliciores ei fratres, vt aſſolet, fiducialius loquerẽtur, & amicitia ſemper liceret humilitate frui, ibi ſe inueniſſe gaudebat, & in propriam rediiſſe perſonam. Innata ei à puero verecundia, vſque ad diem perſeuerauit extremum. Inde erat quòd licet tam magnus eſſet & excelſus in verbo glorię, nunquam tamen (ſicut ſæpè eum audiuimus proteſtantẽ) in quãlibet humili cœtu ſine metu & reuerentia verbum fecit, tacere magis deſiderans, niſi conſcientiæ propriæ ſtimulis vrgeretur, timore dei, charitate fraterna. Patientiam eius maximè quidem flagellis dominicis exercitatam nouimus & probatam: qui nimirum ab ipſo ſuæ conuerſionis initio vſque ad diem ſacræ depoſitionis tanta ſuſtinuit, vt vita eius his qui nouerant, non niſi quædam mortis protelatio videretur. Cæterùm erga homines quoque etſi rarior ei occaſio minora forſitan patientiæ potuit experimenta præſtare, dicendum tamen vel breuiter ne huius quidem apparuiſſe eum virtutis D
immunem. Et quia genus hoc patientiæ ſolitus erat dicere tripartitum, videlicet ad verborum iniurias, ad damna rerum, ad corporis læſionem, de ſingulis ſaltem ſingula proponamus exempla, quæ interim nobis occurrunt. Scripſerat aliquando dei famulus ad epiſcopum aliquem de curia & cõſilio regis, monens eum ſuper quibuſdam verbis regi ſuadere & conſulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amariſsimam ei reddidit epiſtolam, dicens in ipſa ſalutatione prima, ſalutem, & non ſpiritum blaſphemiæ, tanquam videlicet vir ſanctus (quod horror eſt dicere) ex blaſphemiæ ſpiritu illa ſcripſiſſet. Ad quod verbum manſuetiſsimus Chriſti ſeruus, memor dominicæ reſponſionis: Ego dæmonium non habeo ſicut hodieque extans eius epiſtola continet. Minime quidem, ait, ſpiritum blaſphemiæ habere me credo, ſed nec maledixiſſe cuiquam, aut maledicere velle me ſcio, præſertim principi populi mei. Nec minus poſtea charum, nec minus familiarem eundem epiſcopum habuit, ſed elogium illud prædictum apud eum ſic fuit quaſi non dictum. Abbas Farcenſis conuentum fratrum à Claraualle vocauerat, monaſterium eis ædificaturus: ſed Romanus impediuit antiſtes, & ſibi tollens eos in loco altero ordinauit. Vnde plurimum dolens prædictus ille vir magnus & magnæ deuotionis, collectam pecuniam ſexcentarum fere marcarum argẽti depoſuit ſub chirographo, quas ad dei hominem veniens obtulit ei, E
rogans vt quod non meruerat in partibus ſuis, vel citra alpes nouum exinde cœnobium conderetur. Miſſum eſt pro argẽto, & totum prorſus amiſſum. Nec reſpondit aliud homo dei cum ei nunciaretur, quàm benedictus deus qui nobis pepercit ab onere. Nam & illis, inquit, qui tulere, leuius indulgendum. Sunt enim Romani, & pecunia videbatur immanis, ac vehemens fuit ipſa tentatio. Gratulari etiam conſueuerat decem circiter monaſteria, vel ædificandis monaſteriis loca cõgrua numerans fraudulenter & violenter ſibi ablata, dũ contendere nollet, & magis eum vinci, quàm alios vincere delectaret. Veniens aliquando Claramuallem clericus quidam ex his quos regulares vocant, importune ſatis inſtabat vt in monachum reciperetur. Suadente patre ſancto vt ad ſuam reuerteretur eccleſiam, nec acquieſcente recipere eũ, vt quid ergo (ait ille) in libris tuis tantopere perfectionem commendaſti, ſi eam deſideranti, opem renuis exhibere? Et maligno ſpiritu iracundiæ vehementius inſtigatus, ſicut poſtmodum euidenter apparuit, iam (inquit) ſi illos tenerem diſcerperem libros. Cui vir domini, puto, ait, in nullo eorum legiſti non poſſe te in tuo clauſtro eſſe perfectum. Morum correctionem, non locorum mutationem, ſi bene memini, in libris omnibus commendaui. Tum vero impetum faciens homo velut inſanus in eum, percuſsit maxillam eius, idque tam gra- F
uiter vt ſuccederet ſtatim rubor ictui, tumor rubori. Iam qui aderant, in ſacrilegum inuolabant, ſed præuenit eos ſeruus domini clamans, & adiurans per nomen Chriſti nullatenus eum tangere, ſed educere caute, & curam eius habere, ne ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam diſtrictè præcepit, vt miſer ille timens & tremens abſque omni iniuria eductus ſit & deductus. Et quidem in libertate ſpiritus Dei famulus excellenter enituit cum humilitate & manſuetudine, vt quodammodo videretur & vereri neminem, & omnẽ hominem reuereri. Increpatione rarius vtebatur, monitis potius & obſecrationibus agens. Quam vero inuitus & non ex cordis amaritudine verbum proferret amarum, ex eo maxime animaduertebatur, quòd perfacile huiuſmodi impetũ cohiberet. Siquidem mirabatur hominum improbitatem, quos aliquando forte turbatos, excuſationem quamlibet rationabilem, ſatisfactionem quamlibet humilem admittere grauat, quòd ipſa ſuæ turbationes paſsio miſeros ſic delectet, vt oderint omne remedium, vt contineant aures, claudant oculos, obiiciant manus, & omnimodis ſatagant ne ſemel orta commotio ſedari valeat & ſanari. Eius tamen obiurgationem nõ minus facile aliquando compeſcebat grauis & turbulenta reſponſio, quàm humilis & modeſta, vt ab aliquibus proinde diceretur cedenti inſiſtere, cedere reſiſtenti. Dicebat enim vbi reſonat vtrinque modeſtia, dulce eſſe colloquium: vbi vel ex parte altera, vtile: vbi ex neutra, pernicioſum. Vbi enim

hincinde

G hinc inde duritia sonat, iurgium est non correctio, nec disci-
plina, sed rixa, vt deceat magis interim dissimulare prælatũ,
& commotione nata vtilius castigare subiectos, aut certè si
ita res exigit, obseruare consilium sapientis, quia stultus non
corrigitur verbis. Loquitur ipse de increpationibus minus v-
tiliter, minus patienter acceptis, in sermone super Cãtica cã-
ticorum quadragesimosecũdo inter cætera dicens: Vtinã ne-
minem obiurgare necesse sit. Hoc enim melius. Sed quoniam
in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex of-
ficio incumbit peccantes arguere, magis autem vrget chari-
tas. Quod si arguero & fecero quod meum est, illa autẽ pro-
cedẽs increpatio minimè quod suum est faciat, neq; ad quod
misi illam: sed reuertatur ad me vacua tanquam iaculum fe-
riens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres?
Nónne angor? nónne torqueor? Et vt mihi vsurpem aliquid
ex verbis magistri, quia de sapientia non possum, prorsus co-
arctor è duobus, & quid eligam nescio, placeréne mihi in eo
quod locutus sum, quoniam quod debui, feci: an pœniten-
tiam agere super verbo meo, quia quod volui, non recepi.
Et infra: Dicas forsan mihi quòd bonum meum ad me re-
uertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à
sanguine hominis cui annunciaui & locutus sum vt auerte-
retur à via sua mala & viueret. Sed etsi innumera talia addas,
me tamen minimè ista consolabuntur, mortem filij intuen-
H tem. Quasi verò meam illa reprehẽsione liberationem quæ-
sierim, & non magis illius. Quæ enim mater etiam si omnem
quam potuit curam & diligentiam ægrotanti filio adhibuis-
se se sciat, si demum se frustratam viderit, & omnes labores
suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus moriente pro-
pterea vnquam à fletibus temperabit? Et hæc hactenus. De
cætero tantus æmulator erat mansuetudinis & pacis: vt si for
tè improbus quisque petitor durius extorsisset à negante re-
sponsum, haud facile deinceps cum eadem repulsa dimittere-
tur inanis. Siquidem velut naturaliter vt fatebatur oderat o-
mne scandalum, & grauamen cuiuslibet hominis sustinere, ei
admodum graue, non sentire impossibile erat. Adeo neminẽ
spreuit, nullius hominis scandalum paruipendit: & si verita-
tem dei, iustitiamque prætulerit. Nam & quotiens oporteret
noxios aliquorum, vel reprehendere actus, vel impedire co-
natus, tam considerate fiebat, vt abundanter ipsi quoque qui
læsi viderentur, haberent vnde sibi pro eo satisfacerent in co
gitationibus suis. Sanè vidimus ex ipsis quoque nonnullos,
& de quibus minus id videbatur posse sperari, ampliori de-
uotione eius postmodum, vel obsequiis deseruisse, vel etiam
adhæsisse vestigiis. Dicitur tamen & inuidos habuisse, vt ha-
beret meritum & ex eis. Cæterùm tam singulariter eminebat
gloria nominis eius, vt pestis illa magis desperatione quàm li
uore tabesceret, & timeret agnosci. Quinetiam humilitate e-
I ius & mansuetudine vincebatur, beneficiis suffocabatur, ob-
ruebatur obsequiis. Nimirum doctus erat vincere in bono
malum, sicut ad quosdam fratres scribẽs, inter cætera ait: Ad-
hærebo vobis etsi nolitis, adhærebo etsi nolim ipse. Inuitus
præstabo, ingratis adiiciam, honorabo & contemnentes me.
Vsque adeo siquidem omnes homines germano amplecte-
batur affectu, vt eorum scandalo (sicut ipse fateri solebat) gra
uius vreretur, quibus nullam videretur occasionem scandali
præbuisse. Plus enim piissimum pectus, gratuitum affligebat
alterius scandalum, quàm propriæ immunitas conscientię so
labatur. Siquidem minus sperabat posse sanari quod vnde
procederet non videbat, magnum sibi è regione solatium fo
re perhibens quotiens inueniret vnde satisfacere posset, vel
homini pro se, vel deo pro homine non sine occasione tur-
bato. Erga omnium quidem hominum spirituale commo-
dum incommodúmve amplius afficiebatur, & summum ei
desiderium, summum gaudium erat animarum fructus, con-
uersio peccatorum. Et corporeas tamen necessitates piissi-
mo miserabatur affectu. Cuius tanta erat humanitas, vt non
modo omnibus, sed irrationabilibus etiam animantibus, aui-
bus compateretur & feris, nec compatienti deerat virtutis ef
fectus. Contingit enim aliquotiens vt iter agens, fugitantem,
& vt videbatur protinus capiendam, vel lepusculam à cani-
bus, vel auiculam ab accipitribus, signo crucis edito mirabi-
liter liberaret, diceretque sequentibus frustra sese conari, nec
vllatenus se præsente eiusmodi exercere posse rapinam. Hæc K
nos quidem de sacris moribus patris nostri, pro modulo no-
stro sub breuitate perstrinximus.

Capitulum VII.

CAETERVM longè eminentius in suis ille libris appa-
ret, & ex literis propriis innotescit. In quibus ita
suam videtur expressisse imaginem, & exhibuisse speculum
quoddam sui, vt illud quoque Ambrosianum merito illi
posse videatur aptari: Laude ipse se sonet, & laureatus spiri-
tu, scriptis coronetur suis. Si quis enim nosse desiderat quàm
solicitus ab initio suiipsius diiudicator & scrutator extiterit,
primum opus illius de gradibus humilitatis inspiciat. Inde
si quæritur piæ mentis religiosa deuotio, transeundum ad
homilias in laudibus virginis matris, & illum quem de dili-
gendo deo edidit librum. Si feruens contra suorum, vel alio-
rum vitia zelus, legatur is quem apologeticum vocat. Si iu-
gis in zelo cordis & circunspecta discretio, de præcepto & di
spensatione differens audiatur. Quam verò fidelis cuiuslibet
piæ conuersationis commendator fuerit & adiutor, exhor-
tatorius ad milites templi sermo declarat. Quam non ingra-
tus gratiæ dei, ex his liquet quæ de gratia & libero arbitrio
tam fideliter, quàm subtiliter disputauit. Quam liber in vo-
ce, quàm disertus & in rerum superiorum pariter inferiorúm L
que scientia locuplex, in his quæ ad papam Eugenium de
consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quã
deuotissimus prædicator alienæ sanctitatis, tam diligenter
episcopi sancti Malachiæ vitam prosecutus ostendit. Nam
in sermonibus super cantica, & indagator mysteriorum, &
morum ædificator magnificus innotescit. In epistolis quas
ad diuersas personas ob negocia diuersa dictauit, prudens le-
ctor aduertet quo feruore spiritus iustitiam omnem dilexe-
rit, omnẽ æquè oderit iniustitiam. Fidelis etenim seruus Chri
sti non quærebat aliquid suum, quicquid tamen erat Christi,
sic curabat vt suum. Quæ enim scelera non arguit, quæ odia
non extinxit, quæ scandala non compescuit, quæ schismata
non resarciuit, quas hæreses non confutauit? Quid verò san-
ctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bo-
næ famæ, quid virtutis aut laudabilis disciplinæ suis ortum
in qualibet regione diebus non roborauit eius auctoritas, nõ
fouit charitas, diligentia non promouit? Quid ante promotũ
dilatari amplius non optauit, quid fortè collapsum non totis
pro loco & tempore viribus egit vt reparetur? Quis mali-
tiam quancumque disponens, eius zelum & auctoritatẽ non
timuit? Quis proponens quodcunque bonum, eius si potuit
non consuluit sanctitatem, non desiderauit fauorem, opem
non flagitauit? Quis ad sacrum in eius pectore habitantis tẽ- M
plum diuinitatis, de quacunque tribulatione fideliter clama-
turus accessit, & inefficaciter liberauit? Mœstus ab eo sola-
tium, afflictus auxilium, consilium anxius, æger remedium,
pauper subsidium reportabat. Ita sese omnium fecerat seruũ,
ac si toti genitus orbi: ita tamen liber ex omnibus conscien-
tiæ suæ curam gerens, tanquam soli deditus curæ & custodiæ
cordis sui. Oliua speciosa, vitis fructuosa, palma florida, ce-
drus multiplicata, platanus exaltata. Vas electionis, vas hono
ris in domo dei, vas auri solidum, ornatum omni lapide pre-
cioso, fide & similitudine solidum, sed & variis charismatibus
tanquam gemmis preciosis ornatum. Quo præsente omnis
sanctitas exultabat, omnis erubescebat impietas, iuxta illud:
Videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas opilabit os
suum. Quo præsente celebris quisque conuentus velut quo-
dam sole resplenduit, absente caliginosus & quodammodo
mutus apparuit. Cuius denique medicinalis manus & lingua
morbos vtraque curabat, illa corporum, ista morum. Et nunc
iam super his quæ in signis exterioribus & virtutum multi-
plici exhibitione consistunt, secundus (vt promissum est in
præfatione) libellus aliquanta narrabit.

Finit liber primus, qui & tertius.

Incipit

A *Incipit liber ſecundus, qui & quartus.*

Sequuntur capitula libri quarti. *Capitulum primum.*

De reliquiis ſanctorum, & dente ſancti Cæſarij, & miraculo per tunicam ſancti Bernardi facto, & ꝙ ſpiritu circuiuit choros pſallentium, & de his qui per illum abſentem ſanati ſunt. Capitulū.ij.

De multis quæ præuidit & prædixit, & de illis qui poſt mortem illi apparuerunt, & de multis aliis. Capitulum. iij.

De pace inſperata comitis Theobaldi, & conuerſione cuiuſdam clerici & Henrici fratris regis qualia prædixerit. Capitulum.iiij.

Quod ſanctum Malachiam dum miſſam celebraret, ſanctorum catalogo aggregatum vidit, & collectam mutauit quę dicitur de ſanctis, & de aliis pluribus miraculis. Cap.v.

De illis curationibus ſibi præoſtenſis, & aliis animi virtute præſenſitis, & aliis ad quas non rogatus acceſsit, nec poſſe vniuerſa ſcribi vel enumerari.

Capitulum primum.

SICVT ſermone ſuper Cantica canticorum viceſimoquarto ſeruus domini Bernardus Clarevallenſis gratulatur, & gratias agit illi: tertio quidē B ab vrbe reditum ſuum clementior è cœlo reſpexit oculus, & ſerenior tādem vultus arriſit, quòd quieuiſſet rabies leonina, accepiſſet finem malitia, recepiſſet eccleſia pacem. Tanta verò exultatione eccleſia illum Gallicana recepit, vt non minorem videretur de ſuo reditu exhibere, quàm de pace reddita nunciare lætitiam. Vnde etiam mirari ipſe ſæpiúſque cauſari quòd dum ſibi poſt tam graues frequentias hominum, & tumultus velut ab exordio valefaciendum ſeculo iudicaret, & tanquam de nouo adoriendum ſacræ propoſitum conuerſationis, tunc potiſsimum vberioribus exciperetur gaudiis, obſequiis coleretur. Rediens autem pater ſanctus ab vrbe, ex ſanctorum apoſtolorum martyrumque corporibus venia ſecum retulit precioſa, haud modicum hunc ſibi reputans fructum eſſe laboris. Inter quæ beati Cæſarij dentem quonam modo receperit, memorandum. Cùm enim integrum ei prędicti martyris caput exhiberetur vt tolleret inde quod vellet, dari ſibi petiit dentem vnum. Fruſtra verò aliquandiu fratres qui cum eo venerant laborantes, conceſſum ſibi trahere penitus non valebant. Fractis enim cultellis duobus, aut tribus quos applicuerant, nihilominus adhuc dens immobilis permanebat. Tum ille, orandum nobis, ait. Nec enim habere poſſumus niſi C martyr ipſe concedat. Facta denique oratione reuerenter accedens, incredibili facilitate duobus tulit digitis, quod ferreis ante moueri non poterat inſtrumētis. Fratres autem Hieroſolymitani templi fidelis militiæ profeſſores cùm nouam habere eo tempore domum in vrbe cœpiſſent, redeunte prędicto patre ſpecialiq; patrono ſuo, tunicam eius pro eximia benedictione ſeruabāt: apud quos eodem anno ſacerdos quidam grauiſsima febre correptus deſperabiliter ægrotabat. Vt autem omnino deficiens deueniſſe viſus eſt ad extrema, portari ſeſe in oratorium, & prędictam beati viri tunicam ſupponi ſibi fecit, in ſola poſitus expectatione exitus mortis: cùm ſubito raptus in quendam mentis exceſſum, ac veluti iam carne ſolutus, videre ſibi viſus eſt corpus ſuum eodem quo iacebat in loco exanime iam circundatum multitudine ſacerdotum apertos tenentium libros, & celebrantium exequias ex more ſolennes. Nec mora in vultu habitúque prædicti patris ſancti reuerenda quędam perſona prodiens ex altari manu illis innuit vt tacerent, voce pariter prohibens ne mortuū reputarent, cuius vitam Claręuallēſi abbati donauerat deus. Confeſtim denique ad ſe rediens, ſanum ſe reperit, & quod viderat, fratribus indicauit. Qui quidem, vt à fidelibus viris nuper accepimus, hodiéque ſuperſtes, & in partibus Aquitanię degens, beneficium quod accepit ſedulè confitetur, ipſius pręconio cuius merito viuens. Si quis hoc minus miratur, animaduertat de beato Nicolao ex innumeris quibus eſt decoratus miraculis, in natalis eius annua cōmemoratione tanquā eximium commendari, quòd imperatorem Cōſtantinum ab D interitu quorundam longe conſtitutus per viſum deflexit. Nec illud diſsimile eſt quod annectimus: Abbas Gerardus de Moris (quod eſt monaſterium proximū Claræualli) teſtatus eſt nobis vidiſſe ſe eum aliquando pſallentium fratrū circuire choros, & ſicut frequenter agebat, excitare torpentes, ita vt affectuoſius & virilius pſalleretur quod reliquum fuit vigiliarum. Cúmque die ſequenti apud eum familiariter cauſaretur tardius illum q̃ oportuerat ea nocte viſitaſſe pſallentes, ego, ait, nocturnis horis corporeo occupabar incommodo, ſed quo non potuit corpus, ſpiritus venit. Expauit ille audiēs non affuiſſe in corpore quem tandiu ipſe corporeo ſpectaſſet obtutu circūeuntem vtrunque chorum, & vt conſueuerat ſingulis manum imponentem. Ad multorū aures famam credimus perueniſſe viri venerabilis Gulielmi, qui olim Montis Peſſulani dominus, nunc verus Chriſti pauper & humilis monachus degit in cœnobio, quod Grandiſſylua vocatur. Ipſius relatione didicimus quod dicturi ſumus, ſicut ab eius ore cui cōtigerat, ſe accepiſſe dicebat. In ciuitate Anxitanorum, quæ metropolis eſt Vaſconiæ, miles quidam infirmabatur. Cuius cùm inferiores corporis partes à renibus, & deorſum morbus ſæuiens occupaſſet, erat diebus multis lectulo decubans, non modica parte præmortuus. Compūctus deniq; & confiſus de miſericordia dei, ad ſeruum eius cuius circunquaq; tam cele- E bris ſeſe virtutum fama diffuderat, quocunq; labore ſe pręcepit deportari. Iam per dies aliquot proceſſerat, profeceratq; nō minus in fide & deuotione quàm in itinere ipſo, cùm miſeratus hominē deus mirabiliter ſatis & infirmitati eius ſubuenire dignatus eſt, & parcere fatigationi. Occurrens enim quidam in via, quiſnam eſſet, aut quo tenderet, inquiſiuit. Ac ceptáq; itineris eius neceſsitate, ego, ait, ex parte ſancti illius tibi præcipio vt reuertaris, ſciens quòd vbi domum veneris, ſanus eris. Perſuaſit illi deus vt crederet, cuius nimirum diſpoſitione omnia gerebantur. Rediit, rediénſque paulatim recepit eam quæ ſibi promiſſa fuerat miſericordiam, vt non prius don um pertingeret, quàm plenariè donum perciperet ſoſpitatis. Verùm ille quotiens tale aliquid contigiſſet audire non minus humiliter, quàm iucunde refutans dicere conſueuerat: Hoc enim mihi ſic imputandū, ſicut ei qui conſcius omnino non fuit. In monaſterio cui nomen eſt Bellaualis, prope vrbem Chryſopolim, homo quidam à dæmone vexabatur, mira eo inſtigante faciens, mira loquens. Poſt multas igitur orationes fratrum cùm improbè perſiſteret illa nequitia ſpiritualis, recordatus eſt venerabilis abbas loci illius Pontius, hodiéque ſuperſtes habere ſe ſtolam qua beatus pater aliquandiu vſus fuerat in oblatione hoſtiæ ſalutaris. Nec cūctatus tulit protinus arma potentia deo, & fiducialiter aggreſſus eſt inimicum. Vix limen attigerat cellulæ in qua miſer F homo iacebat, cùm ſubito ille malignus horrendis vocibus victum ſe profitens, en, inquit, egredior, recedo protinus, manere vltra non poſſum. Reſpondente autem abbate, per nomen domini & ipſius beati viri meritum cuius hæc ſtola fuit, tibi præcipio, exi citius, ne moreris: continuo dæmon fugatur ab homine, homo liberatur à dæmone. Quis alter nō periculoſe forſitan exultaſſet vſque adeo ſibi ſpiritus eſſe ſubiectos vt cederent & abſenti? Verùm ille abbate ipſo nunciante nil motus, magiſq; ſubſannans eos quos videbat magna ſuper hoc admiratione moueri, hæc eadem verba reſpondit: Quidni facile nos duo præualuiſſemus in vnum? Leuiter illum eiicere potuit deus, præſertim cùm ego ei ſocius datus ſim & adiutor. Huiuſmodi nempe reſponſis, in huiuſmodi rebus ſæpius vtebatur. Nouerat ſiquidem verus & verax non oſtentator, ſed æmulator humilitatis efficacius diſſuaderi poſſe hominibus quod ſtupebant, obliqua quadam & artificioſa obiectione quàm aperta excuſatione, quæ humilitatem magis prædicabilem præferendo æſtimationem non minueret hominum, ſed augeret. Vnde quodā loco ex propria loquens experientia: Verus, inquit, humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari.

Capitulum II.

ILLVD quoque notiſsimum fuit, quòd adhuc in carne degens, apparens autem in ſpiritu fratri cuidam obitus ſui prænunciauerit diem. Infirmabatur nouitius quidam

G dam frater in Claraualle bonæ conuersationis & bonæ indolis adolescens. Nec longè aberat dies qua post annuam ex more probationem nouũ indueret hominem, si nõ prius hominem exuisset. Siquidem consummatus in breui expleuit tempora multa: placita enim erat deo anima illius. Quinto igitur die ante vltimum diem suum, visitãte se fratre quodam idem nouitius exhilaratus plurimum, inter alia spiritualis gratiæ verba, ecce (inquit) quinta moriar die. Hodie enim mihi pater noster dominus abbas apparuit cum multitudine monachorum, & blanda consolatione refouens, quinto die moriturum me esse dicebat. Exiit sermo inter fratres, & antequam impleretur, diuulgatum est verbum. Expectabatur ab omnibus dies illa, sed præ omnibus ille beatus in expectatione sua fuit. Iam dies quinta inclinabatur ad vesperam, illius autem spiritus magis ac magis eleuabatur ad dominum. Demum circa vndecimam horam in ipso mortis agone positus, obducto prorsus, vt assolet, lumine oculorum, & nemini iam intendens, ad exitum festinabat. Interim visitans eum pater sanctus velut ab alto somno reuocat, & quasi retrahit commeantem, nec insalutatum abire permittit. Ad cuius vocem aperiens oculos, & mirum in modum facie serenata, aliquandiu intendebat in eum. Mirabantur omnes mortalem hominem, imò iam morientem eatenus triumphare de morte, H vt in ipso mortis articulo exultaret in gaudio, pulcherrime nobis exhibens illud Poëtæ: Incipe parue puer risu cognoscere matrem. Tum verò consolans eum pater sanctus, nihil timere iubet, sed recto protinus cursu pertingere ad dominũ Iesum Christum, & offerre ei humilem pauperis suæ familię salutationem. Ad hanc vocem qua potuit capitis inclinatione & motu annuens labiorum, iterum clausit oculos, & eadem hora in pace quieuit. Multa quidem huic famulo dei reuelata per spiritum, multa sine præcedenti reuelatione mirabiliter ab eo prædicta cognouimus. Ex quibus exempli gratia pauca subnectimus: Cùm esset aliquando pater sanctus in vrbe Nouiomensium in domo episcopi Simonis, adductus est ad eum Herueius de Baugéceio puer admodum gratiosus, ortus ex regio sanguine, & ipsius episcopi nepos. De quo sequenti nocte famulo suo Christus ostendit, quod erat post tempora longa futurum. Siquidem videbatur sibi tanquam in missarum celebratione angelo cuidam pacis osculum dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatione eundem Herueium renunciaturum seculo, & futurum aliquãdo deuotum Christi famulum promittebat. Quæ promissio tam celebris extitit & vulgata, vt ipse quoq; Herueius nobis postea fateretur adolescenti sibi ad omnes arguentis conscientiæ stimulos semper occurrere, impossibile esse vt I post viri sancti tale promissum, in seculari habitu moreretur. Nec fraudatus est à spe sua. Siquidem venerabilis Gualeranus Vrsicampi cœnobij primus abbas monachum illum fecit, & angelico functus officio, pacem quam ex ore patris sancti ipse susceperat, communicauit Herueio. Cuius talis postmodum apparuit conuersatio, vt tali dignus osculo videretur. Nam & prædicto Gualerano in regimine monasterij Vrsicampi ille successit, & nouissime obitum suum imminentem sanus adhuc & incolumis eodem Gualerano per reuelationem sibi annunciante præsciuit atque prædixit. Et quod addimus, huic simile fuit: Patrem sanctum fines Parisiorum aliquãdo peragrantem, vt ad ipsam diuerteret ciuitatem episcopus Stephanus, & cœteri omnes qui pariter aderãt obnixe rogantes non poterant obtinere. Magno siquidem zelo nisi causa grauis vrgeret, cõuentus publicos declinabat. Cũque vesperè iter suum aliàs ordinasset, manè vbi primum locutus est fratribus, dicere iubet episcopo, quia Parisios ibimus vt rogasti. Cõueniente igitur clero admodum copioso, sicut semper ab eo solebant expetere verbum dei, continuo tres ex illis compuncti sunt, & conuersi ab inanibus studiis ad veræ sapientiæ cultum, abrenunciantes seculo, & dei famulo adhærentes. Quorum ille primum intuens, cùm subito inter loquendum surgeret petereťque vestigia eius, inclinauit se modice, & fratri cuidam propius assidenti in aure locutus est, dicens: Istum ego sicut nunc video venientem nocturna visione præuidi, propter quem etiam dominus nos adduxit. Qui nimirum nouitius in multa postmodum puritate & deuotione conuersatus, plurimúmque acceptus deo & homi K nibus, in Claraualle post annos aliquot beato fine quieuit.

Apparuerunt aliquando viro dei in Trecensium vrbe posito venerabiles eius filij, iam quidem carne soluti, Galdricus & Gerardus: quorum etiam secundum carnem alter germanus, alter auunculus eius extiterat. Cúmque velut accelerantes ocius pertransirent, reuocanti & retinere volenti respõdebant exundum sibi pro fratre Gaufrido monacho, qui eorundem à prima conuersione socius strenue satis in multis cœnobiis extruendis militauerat deo. Cõtinuo pater sanctus excitatis fratribus accelerari iubet, & ad monasterium veniens ipso die sicut eis prædixerat eundem Gaufridum iam positum reperit in extremis.

Capitulum III.

FIDELISSIMVM principem comitem Theobaldum in magna tribulatione probatum non minus mirabiliter, quàm misericorditer dominus liberauit. Is nimirum potentissimus in regno, & secundus à rege, totus tamen eleemosynis deditus, & studio pietatis intentus, omniúmque seruorum dei, sed specialiter Bernardi Claræuallensis amator deuotissimus erat. Quem eatenus impugnari & affligi passus est deus, vt rege pariter & vicinis potentibus ferè cunctis aduersus eum coniurantibus vsqueadeo de eius euasione despe raretur, vt publicè quoque iam insultaret religioni, pietati L detraheretur, eleemosynis derogaretur. Monachi & conuersi inutiles eius milites & balistarij dicebantur. Nec modo apud extraneos, sed in ipsis quoque eius ciuitatibus & castellis eiusmodi iam blasphemiæ personabant. Denique congregatis aliquando episcopis pluribus aliisque personis, præsente etiam viro dei dum super his agerent & colloquerentur, episcopus quidam eo tempore auctoritate & opinione prudentiæ celeberrimus aiebat: In manu regis est comes Theobaldus, non est qui possit eum eruere. Respõdente alio quodam antistite, est qui possit liberare eum, multũ ille miratus, quisnã crederetur posse quęrebat. Demũ audiens quia potest eum eripere, qui omnia potest deus, nõ parũ substomachãs, potest, inquit, si manifestus appareat, si clauam teneat, si hinc inde percutiat: sed hactenus ista non fecit. In tanta igitur desperatione cùm prædictũ principem vehementer vrgerẽt extranei, grauius tamen impugnarent qui ab eo defecerant vniuersi penè potentes homines sui, nec minus eum affligerent pauci qui residui videbantur ex aliorum defectu, ipsi quoque suspecti, Lingonensis episcopus Godefridus frequenter & familiariter dei hominẽ consulebat quidnam sibi dominus super his reuelaret. Cui ille cùm iam sæpius respõdisset nihil sibi apparere nisi tribulationem super tribulationem, demum aliquando sciscitanti ait, quia quinto mense pax erit. Sanè vltima die quinti mẽsis reformata est pax, ipso quidem & oran M te & operante, vt non esset ambiguum eius potissimũ studio & merito piissimum illum principem à tam grauibus imminentibúsq; periculis liberatũ. Ingressus aliquãdo seruus Christi Germanię regnum, festinabat ad partes Maguntinorũ pacem reformaturus inter regem Lotharium, & prædecessoris eius imperatoris Henrici nepotes, Cõradum scilicet qui Lothario postea successit in regnũ, & Fridericum patrem huius Friderici, qui post Conradũ electus obtinet hodie principatum. Venerabilis autem metropolitanus Maguntinorum Albertus honorabilem quendam clericum, nomine Mascelinũ viro dei obuiam misit. Hic igitur Mascelinus, cùm à domino suo missum se esse diceret ad seruiendũ ei, paulisper intuitus illum vir dei, alius inquit, dominus ad sibi seruiendũ te misit. Expauit Teutonicus, & miratus quid dicere vellet, firmius asserebat à domino suo Maguntino sese archiepiscopo destinatũ. Econtra seruus Christi, Falleris, ait, maior est dominus qui misit te Christus. Tunc demum intelligens homo quorsum vellet vibrare sermonem, putas, inquit, ꝙ monachus fieri velim? Absit à me, non cogitaui, nec ascẽdit super cor meũ. Nihilominus tamen renuẽte illo, dei famulus affirmabat omnimodis fieri oportere non quod ipse de se cogitauerat, sed quod de eo disposuerat deus. In eodem deniq; itinere cõuersus ad dominum seculo valefecit, & cum aliis pluribus literatis honoratisq; personis quas collegit eo tẽpore seruus Christi, ipse quoque sicut sibi prædictum fuerat, secutus est eum.

Henricum

A Henricum quoque germanum regis Francorum,qui Beluacensem hodie cathedram ornat,nō dissimili dominus cōuersione mutauit. Accidit enim vt veniēs idem Henricus ad hominem dei super quodam seculari negotio locuturus, cōuentum etiam fratrum visitans eorum sese orationibus commendaret. Cui pater sanctus inter verba sanctę exhortationis: cōfido,ait, in domino nequaquā in eo te moriturum in quo nunc positus es,sed velociter experimēto proprio probaturum quātum tibi istorum prosit oratio quā expetisti. Quod eodem postmodum die non absque multorum admiratione completum est,& de tanti iuuenis cōuersione cœnobiū omne exultatione repletum.Lugentibus autem sociis,& familia tota ac si mortuum illum cernerent,eiulant præ cæteris.Andreas quidam Parisiensis Henricū ebrium, Henricum vociferabatur insanū,nec cōuitiis nec blasphemiis parcens. Ecōtra sane idem Henricus pro illius potissimū conuersione dei hominem dare operam precabatur.Cui vir sanctus audientibus multis,dimitte,ait,hominē: modo anima eius in amaritudine est, nec pro eo multum solicitus sis, quia tuus est ille. Cúmq; amplius spe concepta, Henricus instaret vt loqueretur Andreæ,seuerius intuitus eū vir dei,quid hoc est?ait.Nūquid non iā dixi tibi,tuus est ille? Audiēs hæc Andreas (astabat enim & ipse)sicut plurimum improbus erat,& à sacra cōuersatione vehementer abhorrens, talia secum vt hodiéque
B fatetur,tacita cogitatione voluebat. In hoc nunc scio falsum te esse prophetā. Hoc enim certus sum quia locutus es verbum,& non fiet. Hoc tibi ego coram rege & principibus in celebri quocunque conuentu improperare non parcā,vt tua omnibus falsitas innotescat. Cæterū quàm mirabilis deus in cōsiliis super filios hominum, ridēs eorum vana conamina, vt propositum suum quando & quomodo ipse voluerit impleatur. Siquidē die altera ibat Andreas mala omnia imprecans monasterio vbi dominū dimittebat,ipsam quoque desiderans vallē funditus subrui cum habitatoribus suis.Nec parum moti sunt & mirati qui prædictū viri sancti de ipso audierant verbum,cum taliter videretur abire. Sed nō diu pusillanimitatē eorum & fidem modicā tentari passus est deus. Illa tantum die procedens & repellens quodāmodo gratiam dei nocte proxima victus & quasi vinctus trahere se & vim faciente spiritu dei,diem expectare non potuit,sed exurgens ante diluculum, velocitérque rediens ad monasterium, alterum nobis Saulum,vel magis de Saulo altero Paulum alterū exhibebat. Inter cæteros quos de vana conuersatione huius seculi per ministerium serui sui Christus eripuit,de partibus Flandriæ multi aliquando nobiles, multi sapientes & literati viri sub ipsius magisterio sacrā professi sunt seruiturē. Quorū primus videbatur Gaufridus ille de Perona,qui postmodū in Claraualle prioris officio funct⁹ est,& defunctus in
C eo.In quibus euidēter satis euangelicū illud impletū est:multi dicent vobis,ecce hic est Christus,ecce illic. Plurimis enim persuasionibus actum est cum eis vt aliam magis eligere professionem & loca alia debuissent,donec occurrit dei famulus iam prope dispersis: & in verbis gratiæ quæ procedebant de ore eius,pristina omnis hęsitatio facta de medio,& omnium pariter in ipsius cōsilio irrefragabiliter est firmata voluntas. Quod quidem non sine subita & penitus inspirata quorundam ex ipsis mutatione factum est animorum.Denique cum iam dei hominem sequeretur prædictus ille Gaufridus, grauissima cœpit tentatione pulsari. Intuitus autē illum vnus è fratribus,quid est (inquit) quod facies tua extermitata & tristitię quodam nubilo grauiter obuoluta videtur? Cui Gaufridus:Scio(inquit)scio quod nunquā amplius lætus ero.Quod verbum cum ad dei famulum idem frater satis anxius retulisset,videns ille basilicam prope viam per quam gradiebantur diuertit,& ingressus orabat.Cęteris autem deforis præstolātibus, Gaufridus ille grauatus tædio super lapidem obdormiuit. Demum cum ambo pariter surrexissent,ille de oratione, iste de somno, apparuit idem Gaufridus tantum iucūdior & hilarior cæteris,quantum tristior prius. Cúmq; ei prædictus frater verbum mœstitiæ quod locutus fuerat amicabiliter improperaret,etsi tunc,inquit, dixi nūquam amplius lætus ero, sed nunc dico nunquam amplius tristis ero. Idem quoque Gaufridus primo tēpore tyrocinij sui pro patre suo viro nobili & potenti quem in seculo reliquerat,filiali pietate solici- D
tus,patrem sanctum pro eius cōuersione rogare dominū affectuosius exorabat. Cui vir dei,ne timeas (inquit) ego illum probatum monachum manibus meis in hac Claraualle sepeliam:vtrunq; secutum est, & perfectus monachus factus est, & à patre sancto (sicut ipse prædixerat) in Claraualle sepultus. Tanquā enim mori illo absente non posset,quinq; mensibus infirmatus, & celeberrimum imò continuū responsum mortis in seipso habēs sustinuit donec pater sanctus rediret, qui vt olim promiserat, eum traderet sepulturæ. Dominus abbas Rainardus Cisterciensis quē ex Claraualle assumptum pater sanctus & amplectebatur vt filiū, & reuerebatur vt patrem,ob quorundam monasteriorum ordinationem prouinciæ partes intrauerat. De quo vir dei in Claraualle cōsistens dum fratri cuidam loqueretur,subita inspiratione permotus: dominus, ait, Cisterciensis aut mortuus est,aut in proximo moriturus. Nec parum frater ille miratus est audiēs verbum, magis tamen obstupuit cum eiusdē abbatis obitum post dies paucos audiret nunciari. Pernoctabat aliquando dei famulus in oratione in suo Claræuallensi cœnobio constitutus, & solita intentione dominum precabatur. Cōtigit autē eadem hora pauperem quendam & vere pauperem spiritu, in cella hospitum mori. Cuius animam cum vocibus canoris in cœlum deferri pater sanctus audiuit, & interrogatis mane fratribus qui affuerāt, illam fuisse horam obitus eius comperit, E
qua prædictas audierat in sublime tendentium voces.

Capitulum quartum.

CVM beatus episcopus Malachias, cuius vitam virtutibus plenam vir sanctus studiose descripsit, iuxta desiderium cordis sui in Claraualle beatam cœlo animam reddidisset, offerens pro eius transitu venerabilis abbas hostiam salutarem, gloriam eius domino reuelante cognouit, & eodem inspirante,sacrificio iam expleto formam mutauit orationis, & collectam intulit quæ ad sanctorum pontificum celebritates, non ad commendationes defunctorum pertinet,ita dicens: Deus qui beatum Malachiam pontificem sanctorum tuorum meritis coæquasti, tribue quæsumus, vt qui preciosæ mortis eius festa agimus, vitæ quoque imitemur exempla.Deinde reuerenter accedens sacra eius vestigia deuotissime osculabatur.Modum tamen & seriem visionis nec cuiquam aperire, nec in eiusdem episcopi vita scribere acquieuit: hoc tantum respondens cum plurimum rogaretur, nimis ad propriam sui ipsius pertinuisse personam. Super iis quæ ad gratiam pertinent sanitatum, multa insignia per hūc famulum suum operatus est Christus, vt in eo quoque videretur exhibere quod de ipso Ioannes euangelista testatur. Si omnia scriberentur, ne ipsum quidē mūdum capere eos qui scribendi fuerant libros.Cęterum nos saltem pauca de pluri- F
bus exempli gratia proferamus: Castrum Villanum accolæ vocant,quod à Claraualle (vt aiunt) sex milliariis distat. Vbi mulier prægnās tempus omne transierat pariendi,& aliquātis mensibus iam decursis cum necdum pareret amplius mirabatur.Cuius eo vsque dilatus est partus, vt morbus potius videretur,nec iā crederetur esse prægnans, sed tumens.Quis enim credere posset infantulum anno integro intra viscera posse materna teneri?Desperata igitur mulier ad monasteriū viri dei ducitur sic se habens.Sistitur ad portā misera,& portario fratri causa tam miserabilis intimatur. Rogatus ille & inaudito cōpassus incōmodo,supplex adiit patrem sanctum, fideliter ei necessitatem indicans mulieris, fideliter explens negociū susceptæ legationis. Et ô mira diuinæ virtutis operatio, mirabilius accelerantis quod mirabiliter tardabatur. Tanquam enim hoc solum tanto tempore nasciturus infans expectauerit,hora eadem fœmina peperit, & præcurrēte remedio,ad portam rediens frater ille incōmodum quod nunciauerat, non inuenit. Alio tempore in territorio Antissiodorēsi apud oppidum quod Cona vocatur, mulier quædam periclitabatur multis diebus, ꝙ venisset filius vsq; ad partū, & vires nō haberet parturiens.Cúmq; superuenisset interim seruus Christi, postulanti benedictionem, aquā benedictam misit.Gustauit mulier,& confestim natus est puer quem venerabilis episcopus Cartonensis Gaufridus baptizauit, Ber-

G nardi ei nomen imponens. In eodem itinere & in territorio eodem dum febricitãtium multitudo sicut vbiq; solebat à dei homine panem peterent benedictũ, Girardus quidam clericus ex castro cui nomẽ est Clamiceium, male sciolus & subsannans fidem populi blasphemabat. In ipsis autem verbis blasphemiæ grauissima febre correptus vsq; Antisiodorum abeuntem sequi coactus est virum dei, & pœnitentiam agens apud eum ipsam cui detraxerat multis obtinuit precibus benedictionem. Tam multis vero gustata eiusmodi benedictio reddidit sanitatẽ, vt solius dei cuius hæc virtute fiebant, posset notitia comprehendi. Vidimus in Meldensi territorio militẽ deuotissimas referentẽ gratias viro dei, quod ad primum gustum panis ab eo benedicti, plenam receperit sospitatẽ à febre quartana, qua sic grauiter laborauerat mensibus ferme decem & octo, vt in hora accessionis quasi phreneticus, nec matrem agnosceret suam. Virum quoque venerabilem Geraudum Lemouicensem episcopum testantem audiuimus, iuuenem quendam de familia sua lethaliter in capite saucium cum iaceret spumans & impos mentis immissa sibi in os buccellula panis quem benedixerat homo dei, tã celerem sensisse virtutẽ, vt incolumis surgeret ipsa hora. Neq; illud tacendum, quod ipsam quoque substantiã panis ab omni corruptionis iniuria eadem benedictio vẽdicabat, adeo vt plures viderimus qui per septennium & vltrà eosdem seruauerint panes, nec colore nec sapore mutato. Ante hos paucos dies, venerabiles abbates Girardus & Hẽricus de Succiæ

H partibus veniẽtes, dum super his cõferremus, testati sunt nobis panẽ ante annos xj. eius benedictone signatũ manere adhuc apud se penitus incorruptũ. Nec dissimilẽ apud aliquos nostrum vsq; hodie nouimus, & apud alios multos credimus esse repositum. Et nunc idoneum satis & euidens huius rei testimonium proferamus. Vir magnus, & magnifice honorandus Danorum archiepiscopus Heskilus patrem sanctum vnico venerabatur affectu, vnica deuotione colebat. Nec cõtentus est in filiis eum videre, cum nouum cœnobium extruxisset, & impetrasset ab eo desideratum sacræ cõgregationis examen. Præualuit apud eum desideriũ vehemens, vt homo tãtæ auctoritatis, & in insulis illis tam ecclesiastica quàm seculari auctoritate singulariter potẽs expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet & labori. Nã de expensis dicere non est magnum, quanuis eundẽ audiuimus protestantem quod expenderit in itinene ipso argẽti marcas amplius quàm sexcentas. Venit ergo Claramuallem tam humilis & sublimis: quem à finibus terrę non curiositas audiẽdæ sapientiæ, sed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxerat. Vbi quantum fleuerit, qualem sese non modo erga eum quem tam vnice suspiciebat, sed etiam erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, non est facile dictu. Demum reditu-

I rus ad propria, vt benedictũ à dei famulo panẽ referre posset, & diutius conseruare, humano sensu præcipit vt in clibano recoquatur, sicut solent qui maria transeunt panem ferre biscoctum. Audiens autem sanctus non est passus errare hominem tam deuotum, sed amicabiliter arguens in hac parte fidem eius modicam inueniri, itáne (inquit) non poterit panem ipsum benedictio magis quàm recoctio conseruare? Et non acquieuit benedicere illum, sed communem sibi panem præcipiẽs exhiberi, benedixit, & dixit: Ecce hunc tolle tecũ, nihil deinceps de corruptione solicitus. Tulit, & ad suos rediens vsque hodie gloriatur fidei suæ defectum euidẽtissima rei veritate conuinci. Nec enim passus est patris sancti nõ visitare sepulchrum, nec minus erga eum nũc afficitur, nec minus quàm olim in viuente confidit, nimirum quẽ verius viuere omnino non ambigit. Cõfessus est etiam nobis de pane quem retulit, quod nunc vsq; cum iã tertius annus transierit, illæsum eum beati viri fides & benedictio custodiuit. Narrauerũt etiam nobis viri religiosi qui cum eodem archiepiscopo venerant, miraculum dignum memoria nuper factum in cœnobio, quod, vt supra meminimus, in terra sua ipse fundauit. Erat enim (inquit) in regione eadem adolescens nobilis, ipsius quoque archiepiscopi secundũ carnẽ propinquus, sed ob multa sua flagitia minus charus. Correptus autem grauissima valetudine, visitationem eius vix impetrauit, & per manum eius ad monasterium quod fundauerat ille se contulit. Vbi & cum maxima cordis compunctione renuncians seculo, per dies aliquot in humili & fidelissima cõfessione persistens, magis ac magis eadem ęgritudine laborabat. Qua de- K

mum inualescente exitum sibi imminere cognoscẽs, abbatis & fratrum præsentiam miro amplectebatur affectu, mira eos deuotione monebat vt spiritualia arma corriperẽt, egressuram protinus animam sibi commendatam efficaciter protecturi, & exhibituri fideliter necessarium prorsus inter imminentium hostium crudelissima tela conductũ. Cumq; in huiusmodi supplicatione diuinis iam sacramẽtis munitus, & de eorũdem seruorũ dei patrocinio & domini miseratione piissima deuotione præsumens, ac proinde circunstantibus omnibus multam suæ salutis relinquens fiduciam expirasset, offerebant fratres pro commẽdatione animæ eius, quàm deuotissime poterant dominici corporis hostiam salutarem. Tum subito inimicus humanæ salutis, ex eiusdẽ (sicut indubitabile esse videtur) liberatione animæ, quam ex multis diebus irreparabiliter sese occupasse credebat, iram magnam concipiẽs, & eandem permittente deo crudeliter satis exercẽs, vnum è fratribus repentino furore persuasit. Clamabat igitur horrendis vocibus miserabilis homo, & vix multorum manibus tenebatur. Demum cum maximo quidem labore asportatus, & in lectulo religatus, tam sua, quàm astantium mẽbra dentibus apperens dirissime vexabatur. Nec illa quam prius nosset lingua, sed noua quadã (quam nec astantium quisquam nouerat) L

loquebatur. Et cum nihil quod diceret intelligerent, tam libere tamen & sine offendiculo non inconcinnas eum audiebant edere voces, vt indubitanter crederent quòd lingua aliqua loqueretur. Post aliquantas igitur horas, cum vehementer confusi fratres quid agere possent anxie cogitarẽt, & studiose conquirerent, vnus ex eis salubre cõsilium domino inspirante concipiens, sacra pignora ab ipso archiepiscopo eodem anno istic deposita, videlicet de capillis & barba, & dentem vnum beati patris nostri Bernardi afferri monet, & eius pectori superponi. Quod vt factũ est, Germanica lingua per os eius cœpit horrendis vocibus nequam spiritus exclamare, tollite, tollite, amouete Bernardũ. Et dicebat: Heu, quàm põderosus factus es Bernarde, quàm grauis, quàm intolerabilis factus es mihi. Cumque hæc & similia aliquandiu clamitãs loqueretur, factũ est breue silentium, & subito frater idẽ domino miserante purgatus, aperuit oculos, ac velut de graui somno euigilans, circunstantes fratres & sua plurimũ vincula mirabatur, verecunde satis quidnã sibi vellent hæc, vel quid accidisset interrogans. Ex ea igitur hora pristinã sanitatẽ mentis & corporis per beati patris merita sancta recepit, nil penitus quod in illo tã graui casu fecerit aut locutus fuerit recordatus. Hæc quidem à nobis de testimonio viri reuerendissimi Heskili Danorum archiepiscopi ex occasione panis à dei homine benedicti, nõ sine quadam anticipatione sunt dicta. M

Non modo autem hominibus, sed pecoribus etiam & armentis tam frequẽter eius benedictio profuit, vt monasterij sui cellarium durè aliquando increparit, quod sibi non indicans mori animalia permisisset vnde fuerãt pauperes sustentãdi. Dehinc vt solitus erat benedixit sal, & animalibus iussit apponi, ac protinus lues orta cessauit. Quod in aliis quoque monasteriis vidimus & cognouimus, vt audiens fratrum animalia mori, interdum etiam nõ rogatus, sed ipse prior admonens eos eodem remedio subueniret. Gaudum dicitur locus quidam Gaziacãsium monachorum. Vbi vir sanctus cum aliquando pernoctaret, exhibitum sibi iuuenem claudum oratione & benedictione sanauit: ita vt post dies paucissimos per eundem locum redeunti, incolumis & deuotus astaret.

In eisdem partibus vico cui nomen Algorrium, mulierem phreneticã populus obtulit transeunti. Cui manus imponẽs & orans, sanam dimisit & abiit. Hanc in eodẽ vico postea vidimus viro dei cum gratiarum actionibus occurrentem. In remotis etiam regionibus quocunq; eum ecclesiæ sanctę necessitas traxit, virtus est prosecuta signorum. Apud Viridefolium (sic enim dicitur castrum territorij Tolosani) quod vt superiore libro meminimus, aliquãdo pater sanctus introiẽs, multis ibidem virtutibus claruit: puer mancus & claudus ex vtero matris suæ, ad cuiusdam memoriam martyris, vtriusq; pedis & alterius manus receperat sospitatem. Huius alteram

manum

A manum adhuc inualidam tanquam diuinitus seruatã sibi pater sanctus benedicendo sanauit, vt sanctorum innotesceret participes esse virtutis. Caturcium dicitur ciuitas Aquitaniæ, per quam viro dei ipso tempore transitus fuit. Ibi præter alia beneficia quæ præstitit infirmãtibus multis, vnus de pueris episcopi ciuitatis ipsius qui ex vulnere graui alterius oculi lumen amiserat, sub manu eius visum recepit. In pago quoq; Engolismensi loco cui nomẽ est Castellare, post oblationem hostiæ salutaris, astantibus venerabilibus episcopis Lamberto Engolismensi & Gerardo Lemouicensi, puerum ex matris vtero claudum & mancum, cuius in modũ pilæ cubiti cum genibus vmbilico, pedes autem natibus adhæsissent, dei famulo offerebant. At ille singula membra edito prius signo crucis attrectans, mira facilitate extendit protinus & sanauit. Apprehendens deniq; manum eius erexit illum, & dimisit libere gradientem. Populus autem pro tantis nimirum virtutibus magnis vocibus dominũ collaudabat. Nam & die sequenti in pago Lemouicensi, in vico quem sancti Geniani nomine vocant, signa per eum plurima claruerunt. Vndique enim confluebant qui incommodis variis laborabant, & virtus erat domini ad sanãdum eos. Vbi inter cæteros puer ferme decennis, cæcus ex vtero matris suæ, coram omni populo oblatus est viro dei. Qui in digitos suos expuẽs, & liniens oculos eius, breuem fecit orationem, & in nomine Christi aperuit oculos cæci nati.

B Regnum quoque Germaniæ cum introiisset aliquando vir beatus, tam excellenter enituit in gratia sanitatum, vt nec verbis exprimi nec credi valeat si dicatur. Nam & testati sunt qui affuere in territorio Cõstantiensi, circa vicum quem Doinguent nominant, ex iis qui diligẽtius vestigarunt & viderunt oculis suis, vna die illuminatos ad eius impositionem manus cæcos vndecim sanatos etiam mancos decem, & claudos erectos decem & octo. Cæterũ ne saltem nos inopes copia videatur, ex innumera multitudine fecisse pauca memoriæ cõmendamus quæ in locis celebrioribus facta noscuntur. Cum venisset Constantiã homo dei, & vndique se virtutũ eius fama diffunderet, abbas Augensis (quod intra Lemanum lacum antiquum extat & nobile monasterium) hominem (quem suis eleemosynis sustẽtabat) cæcum misit ad eum, & confestim videntẽ illum recepit. Heytereseim dicitur locus ad eiusdem diœcesim pertinẽs ciuitatis, sed plurimum à ciuitate remotus. Ibi quoq; sicut & in cæteris illius prouinciæ per quæ trãsiit locis, multis in seruo suo miraculis glorificatus est deus. Vbi etiã cæcus natus sub manu eius visum recepit. Item alteri à natiuitate surdo & muto auditus redditus est & loquela. In ciuitate etiam Basilea cum ex more sermonem habuisset ad populum, vt impleretur in eo quod de sanctis apostolis legitur: qui videlicet profecti prædicauerunt vbique domino cooperante, & sermo-

C nẽ confirmante sequentibus signis, oblata est ei fœmina muta, & confestim orante eo locuta est. Oblatus est claudus & ambulauit, oblatus est cæcus & vidit. Apud Spirensium ciuitatem, præsente Romanorem rege Conrado, qui dei hominem ab ecclesia ad hospitium deuotissime deducebat, offerebant puerum claudum, rogãtes vt ei manũ imponere dignaretur. Quem signatum protinus erigens, super pedes statuit, & libere gradiebatur, in dei laudem acclamantibus vniuersis.

In capella episcopi ciuitatis ipsius, rege ipso vidente, visum reddidit cæcæ cuidam mulieri, & claudo nato gressum donauit. Multa quidem & alia in manu eius ibidem Christus effecit, sed ad exemplũ pauca sufficiant. Nonnullos etiã pauperculos, etiam pueros rex ipse deuotus suis illi manibus offerens, de multorum curatione meruit gratulari. Nec modo apud prædictam Spirensium vrbem, sed apud Francouadum Magũtinæ diœcesis locum, vbi innumeris virtutibus idẽ dei seruus effulsit. De tota siquidem regione quotquot patiebãtur afferebant ad eum: & tantus erat concursus, vt prædictus rex cum aliquando populum comprimentem coercere non posset, deposita chlamyde virum sanctum in proprias vlnas suscipiens, de basilica asportarit. Inter plurimos sane qui ibidem adepti sunt sanctitatem, senex quidã paralyticus de vicinia illa, homo notus & honoratus, multis suorum precibus, non sine multo labore introductus est ad hominẽ dei: à quo post breuissimam, vt solebat, orationem erectus protinus & sanatus, non modo incolumis, sed & fortis apparuit, vt posses credere, si videres, non tam alteratum hominẽ esse, quàm alterum. Iámque eo viriliter procedente, parabãt alij tollere lectum eius in quo aduectus erat, cum reuocans eũ vnus ex circunstantibus Hugo Tullẽsis ecclesiæ archidiaconus euangelici illius paralytici memor, non sic, ait, non sic vacuus reuerteris, tolle grabatum tuum, & ambula. Et imponens in humeros eius dimisit eum libere procedẽtem, sed omnis plebs vt vidit, dedit laudem deo. Ibidem etiam puer surdus & mutus ex vtero matris suæ, subleuatus per scalam, & in fenestra accedẽs ad virum dei sub manu eius auditum recepit pariter & loquelã. Sed & paralytica quædã mulier de eadem regione diues & honorata, ibidem recepit amissam ex multo tẽpore sospitatem. Dúmque exiliens ambularet, omnes quidem læti sunt qui videbant, sed præ cæteris exultauere milites qui attulerãt & obtulerant eam. Nam & ipsius sibi particeps esse virtutis, religiosa deuotio videbatur. Per idem tempus transeunte sancto prope vicum in littore Rheni positum quẽ Bobardum vocant, & varios per vniuersam prouinciam curãte languores, oblatus est paralyticus in grabato. Audita siquidem fama virtutum à prædicto vico in occursum eius se fecerat apportari. Cui in medio populi manus imponens erexit hominem, incolumémque remisit ad propria. Eodem anno ingredienti vrbem Treuerẽsium seruo Christi, ex more obuiam ruit populus vniuersus. Offerũt autem ei sorores duas, E quæ ab annis quatuor, amborũ lumen amiserant oculorum. Quarum ille vtrique imprimens signum crucis, visum reddidit lucis, & videntes virum dei cum cæteris sequebantur. In eiusdem basilica ciuitatis cum ad altare beati Petri apostoli vir apostolicæ gratiæ immortalem hostiam immolasset, oblatus est ei claudus, & ambulauit: oblatus est cæcus, & vidit: oblata est surda mulier, & audiuit. Hæc in somnis admonitã se esse dicebat vt dei hominem peteret, cuius beneficio receptura esset auditum. Apud Confluentiam Treuerẽsis diœcesis nobile castrum Mosellam fluuium qui ibidem in Rhenum labitur, dei famulus pertransibat. Cúmq; paululum processisset, oblatum sibi & signatum hominẽ claudum deponi iussit & ambulare, & non fuit qui obediret. Nec mora, claudus idem retractum fœmoris neruum clamat sponte laxari, & dum nescit extendit velut ab altero genu suũ, quod quamlibet ante conatus nullo modo potuisset. Mirãtur omnes, probatur sub omni velocitate quod dicitur: deponitur illico, illico graditur, illico sanus & incolumis innotescit.

Non est nobis Colonia trãseunda. Magna est ciuitas, magna illic dei famulo virtus affuit, magna illum deuotio coluit populorum. Ostenditur vsque hodie in claustro beati Petri (sicut à personis veridicis nuper accepimus) adolescẽs olim claudus, nunc libere gradiens, qui oblatus viro dei, ad impositionem manus eius gressum recepit, vnde etiam filius eius F publicè cognominatur. Abbas Henricus de Suecia (cuius nos supra fecimus mẽtionem) nuper retulit nobis fœminam nobilem germani sui olim vxorem, cũ post obitum viri sui præ dolore phrenesim incurrisset, & multo tẽpore sic se habẽs in vinculis teneretur, eidem patri sancto in præfata vrbe oblatam, & vix tenuiter in turba circunstrepente signatam, dum ex more ligata reuehitur, mẽtem pristinam atque integram recepisse salutem. In eadem etiam ciuitate filiam surdam eidem patri sancto parentes nobiles obtulerunt. Hanc aiebãt à pueritia traditam sanctimonialium monasterio fœminarum, ibidẽ amisisse prorsus auditum, & annos plures in eodem incommodo peregisse. Cuius aures signo crucis edito pater sanctus attrectans protinus & auditum ei, & parẽtibus eam reddidit audientem. Accedens inter hæc mulier honorata Coloniensis itidem ciuis, quæ alterius oculi lumen amiserat, plurima iam per quinquẽnium inutiliter sese in medicos expendisse dicebat. Et ipsam quoque continuo per signum crucis illuminans vir beatus, quod gratis acceperat gratis dedit. Sed & matronam alteram in beati Petri basilica oblatam in lectulo, idẽ Christi seruus erexit protinus, & incolumẽ suis pedibus abire præcepit. Huius ex multo tempore nerui fœmorum fuerant sic retracti, vt nec erigi vllatenus posset, nec cõsistere pedibus suis. Nam ex personis aliis perhibebant qui studiosius obseruarunt, ad eiusdem viri sancti

G orationem & manus impositioné, in ciuitate prædicta infra triduum quod ibi fecit, duodecim claudos erectos, mancos duos sanatos, quinq; cæcos illuminatos, loquelam redditam mutis tribus, & decem surdis auditum. Aquisgrani sede regia, dum in illa famosissima toto Romanorum orbe capella vir beatus missarum solénia celebraret, claudo homini gressum, & cæcis quatuor visum sub manu eiusdem serui sui, rex regum, & dominus dominantium potenti virtute restituit.

Eodem etiam tempore intra Leodiensium fines, præter innumera alia quæ breuitatis studio præterimus, iuxta oppidũ quod Fontanas vocant, orante eo aperuit dominus oculos cæci nati. Huius non modo oculi cæci, sed etiá ipsæ quoque palpebræ clausæ & emortuæ erant. Quas sacratissimis digitis suis aperiés vir beatus, diuino munere & vigorem palpebris, & pupillis præstitit claritatem. Confestim deniq; idem puer. lucem miratus ignotam, maxima cũ exultatione clamabat: Video diem, video omnes homines, video capillatos. Plaudens quoque manibus & tripudiás, deus (inquit) ex hoc iam non offendam ad lapides pedes meos. In vrbe etiam Cameraco celebráti missarum solennia viro dei surdum & mutum à natiuitate puerum offerebant. Quem audientem protinus & loquentem qui propius aderant, super gradum ligneũ statuere, vt de loco eminentiori nouo sermone populum salutaret. Nec mirũ quòd mira plebis deuotio, mira protinus vociferatio sit sequuta. Et hæc quidem super iis quæ in regno H Germaniæ in manu serui sui mirabiliter operatus est deus, è pluribus pauca sufficiant. Nam & in Hispaniis vbi præsens ipse non fuit, sanctitatis eius indicia claruerunt. Cum enim fidelis seruus & prudés, preciosum dominicæ crucis fructum vndique colligeret, atque iterum propagaret vbique, contigit vt de filiis suis in Hispanias mitteret, in illis quoque sicut in cæteris gentibus fructum aliquem habere desiderans. De quorum numero Albertus quidam faber in loco cui nomen est Superadum, grauissma valetudine occupatus per multum iam tẽpus iacebat paralyticus in grabato. Interim per abbatem suum incommodum suum nũciat patri sancto, & vt sui misereatur exorat. Eadem autem die qua vir beatus in Claraualle pro eodem paralytico ad petitionem sui illius abbatis orauit, curréte velociter verbo virtutis, & virtute orationis, ille in Hispaniis repente conualuit, táquam vas plenum aqua suo sentiens capiti superfundi. Regressus siquidé abbas cum prædictum fratrem incolumen reperisset, diligenter sciscitatus ab eo modum & tempus suæ liberationis, certissime cõperit extante in Galliis dei famulo, illum in Hispaniis esse curatum. Et quia semel ad Hispanias vertimus stylum, illud quoque quod contigit de viro dei reuerendissimo Petro Asturiensi episcopo, prosequamur. Is quidé Petrus nobilis genere, monachus professione, pietate deuotus, in cœnobio I quodam quod eo tempore ipse regebat, tam vehementi dolore capitis laborabat, vt nec regulam obseruare ieiunij, nec sine pelliceis posset pileis stare. Audiés autem celeberrimam virtutum famam, quæ per dei hominem efficiebantur, per quendam fratrem legationem mittit suæ supplicationis, & opem flagitat suę intercessionis. Cui vir sanctus laneum quo ipse vtebatur pileum misit, & promisit ægro capiti de domini virtute remediũ. Suscepit ille missam sibi benedictionem maxima cum reuerentia & deuotione. Cõfitens enim quàm solicite potuit delicta sua, & stola sese indués sacerdotali: ita demum velut Christi fimbriam tágens, serui Christi pileum sumpsit, & imposuit capiti suo. Nec tardauit fidei fructus, & benedictionis effectus, sed miratus & ipse est celerem protinus sentiens medicinam, & ex tunc vsque hodie ab huiusmodi láguore sanus, & incolumis annunciat omnibus quam experiri meruerit ipse virtuté. Nam & episcopus factus xenia illa diuisit, partem mediam suis secum in scriniis honorificentissime ferens, mediam in monasterio sub eadem veneratione deponens, nec locum scilicet vnde vocatus, nec sedem cui prælatus est, volens tanta benedictione fraudari.

Ex hoc nobis ad ea quoque quæ mirabiliter egit in regione propria, redeundum. Nam in eo forte etiam plusquá propheta dici posse videtur, quòd propheticus ei non defuerit honor, ne in patria sua quidem. Masseium dicitur villa super Sequanam fluuium, paucis à Claraualle milliaribus distás. Ex hac virum hydropicũ ad dei hominem adduxerunt. Cui manus imponens & orás, proprio quoque cingulo tumẽtem enormiter vterum eius accinxit, pręcipiés vt incolumitate recepta, præstitum sibi cingulum reportaret. Nec tardauit sanitas, sed paulatim tumor abscessit. Deniq; circa vicesimum diem gracilis incolumísque reuersus, cingulum simul & gratias multas suo retulit curatori. Exeunti alio tempore monasterij claustra, senem paralyticum ex proximo viculo (qui Mundiuilla dicitur) obtulerũt. Subsistens autem modice, & breuiter orans, tetigit hominem, & incolumen suis pedibus abire præcepit. Quo abeunte, populus multus qui in occursum viri dei confluxerat, non sine lachrymis dominum collaudabat. Item redeunti aliquando de via, præ foribus monasterij oblatus est puer surdus & mutus. Expuens igitur tetigit linguá eius, & digitos immisit in aures. Protinus autem aurium eius obstacula facta de medio, & solutũ est vinculũ oris eius. Malenuilla dicitur vicus tribus circiter milliariis à monasterio distans. Hũc quandoque pertransiens vir beatus, mancam puellam tetigit & curauit, quam nunc vsque superstitem & incolumem esse nuper accepimus. Per idem tempus in finibus illis apud castrum quod nominans Burdemontem, duo milites de beati patris virtutibus conferebant: sed minus credulus alter, si hunc, inquit, sanauerit puerum, ex tunc firmius credam. Dicebat autem surdum quendá & mutum, qui apud eos nutritus nec locutus fuisset aliquando, nec audisset. Post dies paucos transeunte propius patre sancto, ambo pariter puerum tollunt & offerunt ei. Imposita igitur manu puero, & signans os illius & aures, allocutus est eum, & loquentem protinus & audientem dimisit. Apud Risnelmum oppidum regionis eiusdem vsque modo cernere est adolescentem Simonem nomine satis notum, qui pręfato dei famulo claudus oblat⁹ est, & sub eius manu gressum recepit.

Barrum super Albá dicitur oppidum tribus, vt aiunt, leucis distans à monasterio Claræuallis. Ibi quoque sæpius per hunc hominem dei diuinæ virtutis opera claruerunt. Siquidem præter ea quæ minus diligenter curauimus vestigare, quòd omnis nostra curiositas signorum multitudine vinceretur, quatuor illic claudos ad ipsius orationé & manus impositionem diuersis temporibus Christus erexit, cæcos duos illuminauit, duobus æquè surdis & mutis auditum præstitit & loquelam. Sed & iuxta alterum Barrum super Sequanam ad eius tactum illuminatus est cæcus, conualuit etiam paralyticus, gressum recepit puer claudus ex vtero matris suæ.

Cum reuerédissimus papa noster Eugenius tertius ex monacho Clarauallensi, & abbate sancti Anastasij, in vrbe Roma ad apostolicam assumptus cathedram, Gallias introisset, ibat cum eo vir sanctus, nec minus apostolica virtus in illo, quàm in illo dignitas pręeminebat. Tantus enim ad beatum virum concursus erat incommodis variis laborantiũ, vt cum aliquando summus pontifex basilicam vbi ille missarum solénia celebrabat deuotus intrasset, expleto sacrificio ex more accedentibus eis qui curam desiderabant, paulominus idem papa comprimeretur à turbis, & vix potuerit per ministrorũ manus educi. Et plurimis sane quæ in eiusdem apostolici viri facta sunt comitatu, duo scribim⁹ quæ nos obliuisci ipsa quá vidimus magnitudo lætitiæ nõ permittit. Chaleta dicitur vicus inter Prouignum castrum & Sequaná fluuium constitutus. Vbi puer ferme decennis ab anno priore paralyticus sic iacebat vt nec ipsum caput flecteret, nisi ab altero moueretur. Quem afferentes in culcitra mater eius cæteríque propinqui offerebát viro sancto prope eundem locum per stratam publicam transeunti. At ille signatum erigens statuit supra pedes suos, & ire præcepit. Nec mora, exiliit puer & ambulabat, magnificans deum: qui tandiu sanctũ prosecutus est abeuntem, donec ille inuitum licet & renitentem redire pręcepit. Vbi non immerito quidem magna admodum facta est admiratio, magna exultatio omnium qui videbát, sed pręcęteris frater iunior in ipsius tanquá rediuiui oscula ruens, multos eorum ad lachrymas vsque permouit. Hũc quidem puerum & post annos quatuor in eodem vico beato viro mater eius offerés, sacros monebat osculari pedes. Hic est, inquiés, pater tuus, qui tibi vitam reddidit, & te mihi. Eodem anno apud Cistercium iuxta morem abbatibus cõgregatis, prædictus

A ctus papa venerabilis affuit, non tam auctoritate apostolica præsidens, quàm fraterna charitate residens inter eos quasi vnus ex eis. Vbi cum ad cellulam in qua iacebat facto vespere & conuentu soluto dei famulus diuertisset, surdum ei puerum obtulerunt. Erat autem puer ille de vicinia eadem, & sicut postea didicimus ex longo ante tempore vigilans in custodia gregis sui subito terrore percussus, amiserat prorsus auditum. Orans itaque pater sanctus, & puero manus imponẽs, vtrum audiat sciscitatur. At ille mira deuotione proclamans, audio domine, audio: tã firmiter amplexatus est eum, vt vix ab eo posset auelli. Auditũ est verbum, oblatus est puer summo pontifici, aliísque personis, celeberrimúmque hoc miraculum fuit. Venerat pater sanctus ad monasterium in diœcesi Bisuntina, cui nomen est Carus locus, & erant cum eo ex abbatibus sui ordinis multi, vbi matrona quædam de finibus illis ex multo iam tẽpore clauda, in carro allata & oblata est ei. Orans vero breuiter, & signans eam in nomine domini erexit & sanauit, vt eadem hora incolumis remearet ad propria. Eodem tempore in monasterio Morimundo, quæ est Cisterciensis ordinis abbatia vna de primis, monachus quidam iacebat vsque adeo paralysi dissolutus, vt omnibus pene membris officio proprio destitutis, nõ manũ posset mouere, non pedem. Interea superueniens vir beatus paralyticum visitat, manum postulatus imponit, & continuo opem sensit ægrotus. Vt tamen gratius esset miraculum, velut gra- B datim prius alteram manum, secundo alteram recuperauit. Exinde profecturus palliolo suo operuit postulantem, & subito in breui obtinuit etiam reliqui corporis sospitatem. In monasterio Alberipæ monachus quidã adolescens vsum vocis amiserat, vt nec psallere inter fratres, nec à quoquam (nisi multum proximo sibi) intelligi posset quid loqueretur. Cui vir sanctus dum idem monasterium visitaret, aquam cum vino benedicens potum dedit, & post paululum frigidus ex eius pectore mira cum suauitate sudor erupit. Deinde ipsa die ab eodem incõmodo liberatus, psallere cœpit quasi vnus de cæteris fratribus, & hoc illi beneficium vsque hodie perseuerat. Cum venisset aliquando pater sanctus ad monasterium trium Fontium, oblatus est ei clericus quidam ex his qui regulares nominantur, homo grandæuus & cæcus. Imposuit ei manum, & breuem ex more fecit orationem, & eadem hora videntem illum remisit ad ecclesiam suam. In Trecensium vrbe, multa per hunc dei famulum miracula claruerũt. E quibus duo quæ præsentibus episcopis Godefrido Lingonensi, & Henrico Trecensi facta sunt, memoramus. Puellam curuã in prædicti Trecẽsis episcopi domo, propinqui & noti cum multis ei precibus offerebant. Tantus verò concursus erat, vt cum eam signatam dei famulus, ac si molle lutum intra sacras manus mirabiliter formans erexisset, & erectã incedere præcepisset, locus non potuerit inueniri. Demum super mensam magnam quæ prope posita erat, statuerunt illam, & erecta li- C bere gradiebatur, magnifice dominum collaudantibus vniuersis. Hanc quoque adhuc superstitem ab his qui eam nouere, nuper audiuimus. In eadem vrbe filiam mutam patri sancto obtulit mater, cui morbus epileptiæ loquendi ademerat facultatem. Nec mora, seruo Christi imponente ei manum, solutũ est vinculum oris eius, & loquebatur recte. In eiusdem vrbis diœcesi loco cui nomen Domnamant, cum vir sanctus missarum solennia celebrasset, cæcum illi filium obtulit pater. Expuens autem in digitos suos, & palpebras eius liniens, eadem hora videntem illum reddidit patri suo. Nec longe ab eodem vico apud oppidum Argillerias post missarum similiter celebrationem fœminam claudam quæ ibidem multo tempore mẽdica viuebat, cum basilicam egrederetur, signans & sanans, populum multum qui vndique fuerat congregatus, admiratione & exultatione repleuit. In exitu quoque oppidi quod Rosnaium vocant, paralyticum hominem sic extenuatum corpore vt solam circunferre videretur pallidæ mortis imaginem, impositum plaustro transeunti viro dei offerunt. Is quoque vbi signatus est, deponi & incedere iussus, plaustrum suum suis pedibus incolumis sequebatur, vehementer stupentibus & in dei laudem acclamantibus vniuersis. Alio tempore proximum castrum Brenam transiens, obuiam habuit populum multum, sicut vbique semper & vndique in ipsius occursum confluebat innumera multitudo. D Vbi cernentibus cunctis, fœminam claudam ex eodem oppido tetigit & erexit, quam & ibidem postea vidimus occurrentem ei cum cæteris, & præ cæteris gratias referentem.

In pago Senonico apud castrum quod Triangulum vocãt, inter missarum sacra solennia, fœmina cuius ibidem per annos decẽ cæcitas omnibus innotuerat, sub manu viri dei mirantibus omnibus visum recepit. Apud monasteriolum quoque vbi Yona & Sequana confluunt præsente piissimo principe comite Theobaldo, aliísque astantibus non paucis potentibus viris, offerenti diuina sacrificia viro dei paralyticam fœminam obtulerunt, quam expletis solenniis tangens & erigens, ipsa hora sanam remisit ad propria, ita vt suis illa pedibus abeunte, grabatum in quo fuerat apportata, in eadem basilica vacuum remansisse viderimus. Eiusdem quoque diœcesis castrum Iouiniacum transeunti eidem famulo Christi, in strata publica cæcam fœminam offerebãt: substitit, & breuiter orans eidem fœminæ manus imposuit & dominus aperuit oculos eius. Vt autem videre visa est, exultatio magna secuta est omnium qui aderant, & clamantes alter ad alterum, Anna videt, Anna videt (hoc enim eidem fœminæ nomen erat) copiosius vndique confluebant. Interea vir sanctus accelerans declinabat turbas, & ègrediebatur, cum iuuenis quidam altero oculo cæcus ab vtero matris suæ, secutus est & cõsecutus est eum. Qui quidem & ipse continuo ad eius benedi- E ctionem visum recepit, & geminata est lætitia populi prosequentis. Chableia nomen est vico qui insignem beati Martini basilicam habet. Nam & fundus ipse ad possessionem spectat ecclesiæ Turonensis, & eiusdem gloriosissimi confessoris. Hunc vero vicum dei famulo transeunti, claudum adolescentem populus offerebat. Quem ad eius orationem erectũ protinus & libere gradientem, ad prædictam beati Martini basilicam deduxerunt, magnifice dominum collaudantes, qui Martini sui spiritum suscitauerat in Bernardo.

Capitulum quintum.

NONNVLLAS etiam sanitates quas in manu fidelis serui mirabiliter Christus effecit, per visum ei mirabilius præostendit, multas ipse cum fierent animi virtute persensit, ad aliquas etiam spiritu suggerente non rogatus accessit. E quibus ne videatur in immensum processisse narratio, exempla pauca subiecimus. Illud etiam è regione monẽtes, ne quis forte tam breuiter scribi opera tanta miretur. Siquidem multa ex his in tam breui fieri vidimus, vt tam celeriter ea proloqui nequeamus. Et cum dici soleat nihil esse facilius dictu, huic tamen dei famulo per gratiam quam acceperat, signa facere magis facilè videbatur, quàm nobis facta narrare. Egredienti aliquando monasterium patri sancto, homo quidam de finibus illis occurrens, sanandum filium offerebat. Nã intra monasterium quidem infirmis imponere manum diffici- F lius acquiescebat, ne videlicet si concursus illuc hominum fieret, quies cœnobij turbaretur, & disciplina periret. Erat autẽ prædictus puer ille fatuus, & mentis inops, claudus quoq; & surdus & mutus. Qui eadẽ hora per ipsius orationem & manus impositionem, ab omni simul incommodo liberatus audiebat, loquebatur, & ambulabat, & sanæ mentis effectus à priori penitus inquietudine & furore cessabat. Cunq; eundẽ iam incolumem filiũ pater deuotus ad oratorium beatæ dei genitricis cum gratiarũ actione deduceret, loquebantur mutuo fratres, de tam multiplici vnius incommodo pueri cõquirẽtes. Ad quos pater sanctus, flagellum, inquit, dei erat, & maligni spiritus dira vexatio. Vidi enim nocte præterita hoc eodem in loco, erat autem iuxta fluuium Albam vbi sanatus est puer, hîc, inquit, vidi oblatum mihi puerum talem, exeũte ab eo spiritu nequam, omnẽ protinus recipere sospitatẽ, vsúmque membrorũ. Addit etiam vir beatus, de eadem scilicet visione. Cúmque paululum processissem in eodem itinere quo nunc pergimus iuxta proximum vicum, dicebat autem de eo quem nominant Longum campum, offerebatur mihi puella clauda, & dominus ei gressum reddebat. Audierunt & mirati sunt fratres, futuri magis attoniti expectatiõe miraculi, quàm recordatione præteriti. Quid enim vnquam simile mundus

G audiuit? Ventum est ad locum, inuenta est ibi protinus puella clauda, expectans dei hominem transiturũ, & à simul transeuntibus iuxta verbum quod ipse dixerat expectata. Oblata igitur ab eis qui attulerant eam, signata ab homine dei, ex dei munere gressum recepit, & ibat gratias agens. Anno altero causa extitit vt vir sanctus Lingonas peteret, inter episcopũ & clerum ciuitatis illius orta graui admodum simultate. Vbi cum prima die inefficaciter laborasset, & mane facto pararet abire, dicebat fratribus, quia vidi per visum noctis introeunti mihi ecclesiam offerri claudam fœminam, & sanari. Post vnam fere horam cum iterum clerici conuenissent, præter spem omnium reformata pace, multis precibus coegerũt illum beati Mammetis martyris intrare basilicam, & quia fames inualuerat, populum ad eleemosynam exhortari. Vbi inter loquendum (sicut prædixerat) oblata est ei clauda mulier, & erecta, mirantibus quidem omnibus, sed eis amplius qui sicut videbant factum, ita sese recordabantur audisse futurum.

In pago Treuerensi antiquum extat cœnobium, quod Rutinense vocatur: vbi celebrante aliquando missarum solẽnia viro dei, innumerabilis aderat multitudo. Inter ea Guntrannus de Sura, quod est oppidum eidem proximum monasterio, claudam fœminam fecit afferri. Hæc ex multo iam tempore repens humi erigi penitus nõ valebat, sed scabellulla tenens manibus, tenes emortuos post se trahere consueuerat.
H Cum autem præ multitudine populi ad dei hominem introduci fœmina non valeret, in basilica media repente cõualuit, & exiliens ambulabat, non sine lachrymis agens gratias deo. Cuius scabellulla populus iubilans tulit protinus ad altare, vt sisterent ea domino & Bernardo seruo eius. De cuius nobis curatione confessus est pater sanctus quòd præcedenti nocte sibi præostensa fuisset. Videbatur enim sibi in eadem basilica in medio populi circunstantis clandestinus & ignotus eiusmodi fœminam tangere & transire, ac protinus eandẽ videre sanatam, plurimum sibi ipse congratulans & exultãs quòd agnitus non fuisset. Eadem etiam die rutilauit Rutinæ in beati viri præsentia lux cœlestis, cuius benedictio aliis quoque claudis duabus fœminis gressum, visum reddidit cæcis æquè duobus. Sæpissime vero contigit vt inter orandum indubitanter dei seruus agnosceret virtutem adesse diuinam. Cuius tamen modum cognitionis, nullis se posse verbis exprimere fatebatur. Nonnunquam vero cum signasset aliquos & trãsisset, sanatos esse dixit, & regressus aliquis ex his qui audierant, sicut dictum erat, inuenit. Egressus aliquando Basileam vrbem surdum quendã signauerat & transierat. Cúmq; paululum processisset, vocans Alexandrum Coloniensem: reuertere, ait, quære vtrum audiat homo: rediit ille, & illum reperit audientem. Similiter ipso die cum signasset alium cæcum altero oculo & abiret, deus, inquit, aperuit oculum eius. Hoc
I etiam prædictus Alexander cum ad inquirendum reflexisset iter, ita esse cognouit. Iste est Alexander qui in eisdem diebus ad viri dei sacra monita, ostensionémque virtutum cum aliis ferme triginta seculo valefecit, & secutus est eum. A quo etiã post modicum tempus abbas est ordinatus in monasterio Tolosanæ diœcesis, quod Grandissilua vocatur.

In Constantiensi quoq; diœcesi prope castrum Frieborg cum homini cæco in via manum imposuisset, remisit qui videret eũ, & inuentus est videns. Quod de duobus aliis cæcis in pago Coloniensi prope monasterium quod Brumuillare dicitur, similiter fecit, & cum videre nunciarentur, confessus est se quoque sensisse virtutem. In territorio etiam Senonensi in oppido quod sancti Florentini nomine vocant, oblata est viro dei mulier surda, cui manus imponens per spiritum sensit virtutis effectum, cum illa adhuc stupida & tumultuosa (vt est genus illud) & vt ipsa ante solebat, nihil se audire clamaret. Mane autem facto cum nec illa rediret, nec alter aliquid indicaret de ea, sciens sanctus diuinam illi misericordiam affuisse, accersiri fœminam iubet. Inuenta igitur auditum recepisse, venit glorificans deum, & dei famulo gratias agens. Egrediebatur idem pater Metensium ciuitatem, & ex more deuotus eum populus deducebat, cum episcopo eorum Stephano, & fratre eius Reinaldo Barrensi comite, a- K
liísque personis tã ex clericali, quàm ex militari ordine multis. Interim causa extitit vt rogaret nobilem virum Henricum de Salinis super verbo quodam quod ipse ei episcopus & alij qui conuenerant suggerebant: vt videlicet Metensi ciuitati & populo pacem daret, cui grauiter inimicabatur. Ille vero renuere penitus & abiurare, nec vllis precibus flecti. Inter hæc superuenientes alij offerebant beato viro hominem surdum, obsecrantes vt ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo succensus, sicut interdum ob causas necessarias terror quidem & auctoritas supra hominem in eius facie rutilabat, conuersus ad militem: tu nos, inquit, audire contemnis, quos continuo coram te audiet surdus: & imponens manus homini, signauit eum, & in aures eius digitos misit. Quo protinus audiente, pauens Henricus & tremens ruit ad pedes hominis dei, humiliter satisfaciens, & libere annuẽs quicquid fuerat postulatus. Transiens aliquando seruus Christi Brenam oppidum, mendicantem in platea vidit fœminam cæcam. Quam aliquãtisper intuitus, cum ex more à transeuntibus eleemosynam flagitaret: tu inquit, petis argẽtum, & deus tibi visum donabit. Accedens ergo tetigit eam, & oculos eius aperuit. Quæ beneficium sentiens insperatum, non minus misericordiæ magnitudinem, quàm lucem insolitã mirabatur.

Inter primas propagines quas hæc abundantissima vitis emisit, in Remorum parœcia monasterium Igniacense plan- L
tatum fœliciter radicauit. Quod aliquando visitans idem sanctus, vicum Maternæ fluuio proximum quem Riuolium nominant, pertrãsibat. Vir quoque magnificus & deuotissimus eius amator Sanson Remorum archiepiscopus comitabatur illum, solita veneratione deducens. Senex autem claudus ad mendicãdum positus erat in via, cui vnus è fratribus eleemosynam dedit. Secutus abbas sanctus, cum iam hominem pertransisset, conuertit se: & paulisper intendens in eum, quid patiatur interrogat circunstantes, & sibi illum præcipit exhiberi. Suspicati homines quòd esset ei amplius aliquid ipse daturus: Domine, inquiunt, claudus est, nec moueri potest, nos ad eum feremus quod volueris dare. Quo respondente verbum & dicente, tollite eum & afferte ad me: primo quidem præ admiratione mutuo sese intuebantur, ignorantes quid esset facturus. Demum agnoscentes eum, clamabãt adinuicem, abbas est Claræuallis, & protinus illũ sanabit. Nimirum solitus erat quoties poterat operam dare ne in vicis agnosceretur, & interdicere sociis ne cui ex occurrentibus manifestarẽt eũ, aut de eo aliquid loquerentur, sed quærentibus quis transiret dicerent monachos esse, aut aliquem de personis simul euntibus nominarent. Igitur agnito dei famulo ruunt vndiq;, & leuantes hominem ferunt & offerũt ei. Qui imponens vtrãque manum capiti eius, & in cœlum suspiciens ac breuiter orans, deponi illum iubet, & ambulare. Excusante eo & di- M
cente, nõ possum: ego tibi, ait, in nomine domini & eius virtute præcipio, vade, & sanus esto iam ab hac hora. Quid plura? Statim depositus, statim sanatus est, statim libere gradiebatur repletus stupore & extasi in eo quod cõtigerat sibi. Sed & vicini eius & noti pariter congratulantes dominum collaudabant, qui miserabilis hominis & meritum simul & votum abundantia suæ pietatis excesit. Vnde etiam vsque hodie locus ab incolis demonstratur vbi signum tam euidẽs diuinæ virtutis effulsit, vbi senex claudus ex multis annis tota inferiori corporis sui parte præmortuus, & à renibus deorsũ omni prorsus membrorũ destitutus officio, dum stipem postulat, sanitatem recepit. Hic fuit viri sancti nouissimus in Remorum partes ingressus: siquidem factum est hoc ante sacram eius depositionẽ corporis anno vno. De qua fœlicium eius actuum fœlicissima consummatione erit nobis iam, sed sub alia narratione dicendum. Nimis enim fallitur si quis arbitratur huius sanctissimi viri facta mirifica posse cuncta narrari, & tam necesse est multa sileri, quàm impossibile omnia comprehendi.

Explicit liber secundus, qui & quartus.

A *Incipit liber tertius qui & quintus.*
Capitula libri quinti. Capitulū primū.

Quòd sanctus Bernardus transitum suum præsciuit: & de pace Metensium, & miraculis ibidem factis. Capitulum.ij.

Promittit Clareuallensibus nunquam se eis aliquando defuturum, & quomodo, & quo anno transierit, & quo regnante rege. Capitulum.iij.

De reuelationibus & miraculis post eius transitum factis.

Capitulum.j.

Cvm post multos iam labores dominus dilecto suo Bernardo Clareuallēsi abbati diu desideratum preciosæ mortis somnum dare disponeret, & fidelem seruum in requiem introducere suam, cœpit magis ac magis promptus in ipsum proficere spiritus, caro infirma deficere. Cognoscens enim vir sanctus prope esse iam brauium, solito currebat alacrius, & terrestris suæ habitationis dissolutionem sentiens imminere, votis vberioribus aspirabat ad habitationem ex deo, domum non manu factam æternam in cœlis. In cuius purissimo pectore sacri sese desiderij flamma non capiens, crebris
B erumpebat indiciis, & ignitum eloquium vehementer feruoris interni vehementiam declarabat: sicut in sanctis animalibus per prophetam inter cætera describuntur scintillæ quasi aspectus æris candentis. Corpus lectulo decubans variis exercebatur incommodis, animus tamen nihilominus liber & potens, quæ dei erant exercebat inuictus, non cessans in mediis quoque doloribus meditari sacrum aliquid aut dictare, orare affectuosius, fratres studiosius exhortari. In oblatione hostiæ salutaris, quam vsque ad defectum vltimum vix aliquando intermisit, artus sibi vix cohærentes vigore spiritus sustentabat, semetipsum pariter offerēs acceptabilem hostiam deo in odorem suauitatis. Quo tempore ad auunculum suum Andream militem templi, qui & regionis Hierosolymitanæ maxima colūna habebatur, epistolā scribens inter cętera ait: Ego enim delibor, nec puto me longū iacere super terram. Cum adhuc pater sanctus in suo Clareuallensi cœnobio licet lectulo decubās cursum vitæ viriliter consummaret, grauis admodū plaga Metensi popelo superuenit. Egressi enim in multitudine graui aduersus vicinos principes, a quibus præter morem lacessitam se esse tanta ciuitas indignabatur, traditi sunt multi in manus paucissimorum. Cōclusi denique inter Frigidimontis (sic enim eum appellant) & Mosellæ amnis angustias, ac mutuo sese impetu collidentes, vna hora (sicut dicebatur) plusquā duo millia corruerunt, quidā gladiis trucidati, plures amne submersi. Vehementi igitur indi-
C gnatione concepta, nobilis illa ciuitas totis ad vltionem viribus parabatur, cum è regione aduersarios quoq; & fortiores præda copiosa, & audaciores fecisset euentus. Imminebat totius prouinciæ certa vastatio, cū venerabilis eorum metropolitanus Illinus archiepiscopus Treuerensis, dolens anxiè de præteritis, sed adhuc grauiora formidās, vnicum in tāta necessitate refugium petiit & expetiit virum dei. Veniēs ergo Clarāuallem, ipsius atque omnium fratrum vestigiis tota humilitate prostratus, rogabat & obsecrabat vt se tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo posse modum ponere videretur. Dominus aute, sicut semper fidelis serui sui direxerat vias, & in præcipuis quibusq; causis aptissimo vsus fuerat instrumento, ex paucis antè diebus ægritudinem corporis eius aliquatenus releuarat. Quibus diebus cum ad literas venerabilis Hugonis Ostiensis episcopi rescriberet, ait: Verum est quod audistis. Infirmatus sum vsque ad mortem, sed interim vt sentio reuocatus ad mortem, atque hoc vt me sentio non diu. Vitā quippe mortalem, mortem magis, quàm vitam reputans, non à morte sed ad mortē reuocatum se sentiebat, cum ab exitu reuocaretur, licet sentiens haud diutius retinendum. Quod quidē sæpius erga eum prouidētia diuina disposuit, in cuius manu erat ei placita anima illius, vt quotiens eum grandis aliquā necessitas euocaret, vincente omnia animo vires corporis nō deessent, mirātibus qui videbāt eum & robustos D
homines in tolerātia superare. Expletis nāque negociis velut in se rediēs, multiplicibus infirmitatibus laborabat, vt vix viueret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in opere nouissimo tā manifeste tāmque magnifice diuina affuit virtus, vt ex laboribus vires capere videretur. Accidit autē cum in prædicti Mosellæ fluuij littore residentibus, hincinde partibus mediator fidelis rogaret quæ ad pacē erāt, vt pars altera, ex tāta siquidē hostiū strage ferocior, quod exigebatur obstinata animositate renueret. Subito denique tanquā agitati furiis discesserunt, virum dei insalutatū, solā vero cæteris omnibus relinquentes desperationē pacis. Nec sane ex contēptu aliquo, sed ex metu reuerentiæ eius iniere fugā: siquidē verebantur ne præsentium mentes (quālibet improbas) facile flecteret, minus considerantes quid ille per spiritum nusquā absentē posset etiā in absentes. Iam conuentus in magno turbine soluebatur, sola vtrinq; meditabātur arma, sola inibant cōsilia malignādi, cum vir sanctus eos qui secum venerant consolatus fratres: ne turbemini, inquit, licet enim per multas difficultates, omnino tamen pax desiderata proueniet. Quibus etiā vnde id nosset innotuit dicēs: Videbar mihi per nocturnum soporem missam celebrare solennē. Cunq; expleta paulominus oratione prima recordarer angelicum ex more cāticū (id est Gloria in excelsis deo) præcedere debuisse, erubui, & quod oblitus omiserā canticum inchoans, vobiscum pariter ad finem vsq; cōpleui. Iam medium noctis transierat, cū E
vir sanctus de prædictorum pœnitudine principū legatione suscepta, iucūdè satis cōuersus ad suos: agnoscite, ait, promissæ nobis canēdæ gloriæ & cātici pacis præparationē. Interim ergo partibus conuocatis, per dies aliquot de pace tractatum est, & ob maximas difficultates occurrētes vtrinq; sæpius desperatū, nisi quòd omnes iā cōsolabatur quæ omnibus innotuerat abbatis sancti tā certa de reformanda pace promissio. Nec parum ipsa dilatio profuit, his præsertim qui variis incōmodis laborātes remedia consequebātur in carne, seu etiam qui videntes ædificabātur in fide. Tātus enim concursus erat, vt multitudine pariter atq; importunitate sua ipsum quoque negocium cōponendæ pacis pene desperabiliter impedirēt, donec quæsita tandem in medio flumine insula, partis vtriusque primarij in nauiculis accesserunt. Vbi cōpositis omnibus secundum quòd fidelis arbiter diffiniuit, datis sibi inuicem dextris reconciliati sunt in osculo pacis. Inter omnes sane quas per manū serui sui ibidē præstitit dominus sanitates, celeberrima fuit cuiusdā curatio mulieris. Hæc ab annis octo pessima ægritudine laborabat, vehementi tremore & validis motibus vniuersa pariter membra concutiens. Cum autē videretur grauioribus ortis difficultatibus propemodum excidisse spes pacis, domino disponente venit mulier ita tremēs, nec minus horribilis, quàm miserabilis, & omnes pariter ad spectaculum cōuenerunt. Orāte deniq; dei famulo, sub ocu- F
lis omniū paulatim cōcussione sedata, perfectā adepta est ꝓtinus sospitatē. Quæ res in tantā admirationē etiā durissimos quosque permouit, vt percutientes pectora sua, per horā fere dimidiā cum lachrymis acclamarent. Tantus deniq; factus est impetus & concursus procidentium & deosculantiū viri dei sacra vestigia, vt propemodum comprimeretur, donec tollentes eum fratres, & imponētes in nauiculā à terra modicē subduxerunt. Cúmq; accedētes ad se principes (vt cœperat) pro pace rogaret, suspirātes dicebāt: Oportet nos libenter audire eum quem (vt ipsi cernimus) deus diligit & exaudit, & audito eo multa facere, pro quo tanta facit in oculis nostris. Quibus ille (vt semper cautus erat competenter huiusmodi gloriam declinare) non propter me, inquit, sed propter vos facit. Simili quoque miraculo & in simili opportunitate, ipsa etiā die Metensium animos dominus inclinauit ad pacem. Ingressus enim sanctus Metensium ciuitatem, episcopum simul & populum ad ea quæ pacis erant, vehementer vrgebat. Grauiter autē vrebat illos vulnus acceptum: quibus enim valide satis reponere cogitauerāt, secus quàm vellēt remittere cogebātur. In ipsa hora oblata est ei mulier paralytica, de ciuitate eadem. Cui manus imponens, & orans, dignatus est palliolū quoque proprium quo vtebatur ipse, superextendere ei, tenendúmque episcopo tradere propè astanti, & sub eodem velamine

G debilia tangere membra. Expleta autem oratione, & benedictione data erexit illam: omnibúsque mirátibus per medium illorum incolumis ibat quam attulerant in grabato. In flumine quoque Mosella dum ob intolerabilem concurrentiū multitudinem vir beatus nauicula veheretur, vnus ex his qui curari desiderabāt cæcus clamabat in littore obsecrans vt duceretur ad eum. Cúmque ille iam pertransiret, audiens hominem nauigantem post eum in nauicula altera piscatorem, diffibulatam protinus chlamydem qua erat opertus, porrigens dabat illi, vt in nauicula reciperetur. Factum est, & vt peruenit ad sanctum, iuxta suæ fidei magnitudinem magna velocitate sub manu eius visu recepto miratus clamabat videre se colles, videre homines, videre arbores, & cætera vniuersa. Paucis ab eodem loco milliariis distat cœnobiū quod sancti Benedicti nomine vocant. Vbi puer claudus, & à renibus infrà omni prorsus membrorum destitutus officio, solis ad mouēdum manibus vtebatur & renibus, pedes emortuos post se trahens. Quem ex Burgundiæ partibus pater aduectum ante annos quatuor ibi reliquerat, & ex tunc fratrum eleemosynis alebatur. Itaque cum beati patris aduentum, & virtutes quas dominus operabatur in ipso, per omnem circa prouinciā celebris fama vulgaret: impositū plaustro eundem puerum fratres prædicti cœnobij adduxerunt ad eum, rogantes vt solita pietate misero subueniret. Acquieuit, imposuit manus, o-
H rauit, & eadem hora sanum reddidit, firmiter stantem, firmiter ambulantem. Denique sicut ab eiusdem loci abbate nuper accepimus, vsque hodie fratrum pecora idem puer incolumis sequitur & custodit, & si quis desiderat scire, Ioānes est nomen eius. Alter etiam claudus in eiusdem monasterij vicinia degens, eodem tempore ad prædicti patris sancti benedictionem sanatus est, & gressum recepit. Sed & prope Leucorum vrbem, loco cui nomen est Gunderuilla, idem vir dei fœminam cæcam illuminauit sub oculis plurimorum qui de tota confluxerant regione. Cæterum nimis difficile, aut omnimodis impossibile foret itineris illius magnalia vniuersa cōplecti. Sed neq; propositi nostri est eiusmodi modo prosequi signa, & narrādis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum pater dulcissime finis beatus, & hic labor vltimus fuit. In hoc opere non minus vtili, quàm difficili, nec minus desperatæ, quàm necessariæ pacis, labores tuos gloriose compleuit, qui magnifice semper honestauit te in laboribus tuis, te in suo nomine, & nomen suum in te glorificans, rex gloriæ dominus deus tuus.

Capitulum secundum.

I VT expleta Metensium reconciliatione, & prouinciæ illi pace reddita, abbas sanctus ad monasterium rediit, graui admodum iamiámque deficientis incommodo corporis occupatus, in tanta animi suauitate, & dulcedine spiritus quotidie propinquabat ad exitum, ac si in portu nauigans paulatim vela deponeret. Euidenter quoque fratribus aiebat: Hæc sunt verba quæ loquebar ad vos cum præterita hyeme ægrotarem, non vobis esse quod adhuc timeretis, æstate proxima imminere me mihi credere huius corporis dissolutioné. At quam euidenter proprio didicimus experimento, quod de sanctis apostolis euāgelia sacra testantur, quòd dum suam illis prædiceret dominus passionem, erat verbum absconditum ab eis, & capere non valebant. Nimirum quod tam vehementer horrebat animus, minus facilè persuadebatur vt crederet, præsertim cum & ipse compatiens filiis eiusmodi verba supprimeret. Cæterum factis quodammodo clamans, opera consummaui, quæ dedit mihi pater vt facerem, magis ac magis actus omittere, affectus retrahere, & sacrorum funibus desideriorum sedula intentione præiactis, vicino iam littori hærere firmius, & commodius applicare. Deniq; cum venerabilis antistes sedis Lingonicæ Godefridus de quibusdam cum solicitaret agendis, & minus apponere animum miraretur, ne mireris, inquit, ego enim iam non sum de hoc mūdo. Videns autem pater sanctus compassionis & misericordiæ visceribus affluens charissimos sibi fratres, & filios miserabiliter admodum tabescentes, & arescentes præ timore & expectatione superuenientis desolationis grauissimæ, & lamentabilis orbitatis, dulcissimis eos consolationibus refouebat. K
Et monens eos in tuto diuinæ clementiæ sinu spei fideíque suæ anchoram per inconuulsibilem charitatem firmius radicare, se quoque promittebat nec post mortem aliquando defuturum. Propēsius autem, quàm noster queat exprimere sermo, rogans obsecránsque per multas lachrymas, timorem dei & sacrę puritatis ac totius perfectionis amorem nostris imprimere animis conabatur. Sed & monebat & cum lachrymis obtestabatur, vt si quid forte virtutis aut exemplo nobis aliquādo commendasset aut verbo, id æmularemur, id firmiter teneremus, & proficeremus in eo: aliis quidé verbis, sed eodem spiritu illud apostolicum loquens: Rogamus vos & obsecramus in domino Iesu, vt quemadmodum accepistis à nobis quomodo vos oporteat ambulare, & placere deo per omnia, sic & ambuletis, vt abundetis magis. Atque vtinā tam efficaciter persuaserit, quàm affectuose suasit. Modum autem ægritudinis eius si quis nosse desiderat, extat epistola quā ad amicum quēdam paucissimis diebus ante sacrā à nobis profectionem suam ipse dictauit: quā nimirum huic nostrę narrationi duximus inserendam, quòd videlicet etsi aliena quoque de ipso, amplius tamen nos ipsius de se verba delectent.

Epistola ad Arnaldum Bonæuallis abbatem, qui & quædam xenia mittens, de valetudine eius fuerat sciscitatus.

L

SVscepimus charitatem vestram in charitate, & non in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi sibi totum vendicat amaritudo? Nisi quod solum nihil comedere, vtcunque delectabile est. Somnus recessit à me, ne vel beneficio sopiti sensus dolor vnquam recedat. Defectus stomachi, fere totum quod patior est. Frequenter in die & nocte exigit confortari modico admodum qualicunque liquore. Nam ad solidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parum quod dignatur admittere, non sine graui molestia sumit, sed timet grauiorem si sese vacuum omnino dimiserit. Quod si plusculum quid interdum admittere acquiescat, id grauissimum. Pedes & crura intumuerunt, quemadmodum hydropicis contingere solet. Et in his omnibus ne quid lateat amicum de statu amici solicitum, secundum interiorem hominem (vt minus sapiens dico) spiritus promptus est in carne infirma. Orate saluatorem, qui non vult mortem peccatoris, vt tempestiuum iam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis, vt is qui insidiatur, inuenire non possit vnde figat dentem, & vulnus infligat. Hæc ipse dictaui, sic me habens, vt per notam vobis manum agnoscatis affectum. Hoc exemplar epistolæ, quam, vt nos diximus, & ipsa quoque eiusdem verba declarant, pater sanctus exitu iā imminente dictauit. Ex cuius tenore possit nimirum M
diligens lector sacrum illius vel ex parte aliqua pectus agnoscere, quanta illi in ipsa sui ruina corporis, tranquillitas mentis, serenitas animi, suauitas spiritus: quanta sub fiduciæ culmine radix humilitatis. Sed & nostros ei inter hæc animos, aliquatenus æstimare hac sibimet exhibere licebit, vultus exangues, singultus graues, crebra suspiria, anxias cogitationes. Nimirum cum thesaurus tātus & tam amabilis adhuc nobis esset in manibus, & tamen nec spes esset diutius retinendi, nec facultas pariter commeandi. Nec lugendum nobis vllatenus super illum, qui in gaudium domini dei sui fœliciter inuitatus intrabat, sed super nos vtique quibus erat iā vita tædio, & adhuc mors timori. Iam enim tibi serue bone, bonum illud euge dicebatur à bono domino: sed nostra grauis erat in hac separatione conditio, post mirificā lucem horrere magis tenebras subintrantes, post aurea secula grauius ferre ferreū quod successit. Igitur ante patris huius excessum accedētes ad eum filij, quos per euangelium genuerat, piissimum eius animum lachrymabili supplicatione pulsabāt, & hęc atque huiusmodi loquebātur: Nūquid nō misereris huic monasterio pater? nūquid nō cōpateris nobis, quos tanta pietatis affectu maternis lactasti vberibus, paterna consolatione fouisti? Quomodo sic exponis labores tuos, quos in loco hoc laborasti? quomodo tā dilectos hactenus filios sic relinquis? Tūc vero flēs ipse cū flentibus, & colūbinos oculos in cœlū porrigēs, ac mēte tota apostolicum

A apoſtolicum illum concipiens ſpiritum,teſtabatur coarctatũ ſe è duobus,& quid eligeret ignorantem,diuinæ totũ tribuere arbitrio pietatis. Nã & hinc paterna illũ vrgebat charitas filiorũ votis annuere vt maneret,& inde trahebat Chriſti deſiderium vt migraret. Cui tamen ab olim iam atque altius radicata in pectore eius humilitas perſuaſerat, vt ex intimo cordis affectu ſeruum inutilem ſe eſſe diceret,& arborem ſterilẽ reputaret,ex cuius vita nullus ſibi fructus, nullus alteri cuiquam proueniret. Nã& ſolitus erat in familiari collocutione fateri, vix credere ſe hominibus, quòd ſic eum ſibi vtilẽ crederent vt dicebant. Sed nec paruum ſeſe in ſuis ſuper hoc cogitationibus perhibebat aliquãdo ſuſtinuiſſe cõflictum,quod nec tã veraces homines fallere velle,nec tam prudentes falli poſſe veriſimile videretur,cũ alterutrum excuſare nõ poſſet. Quem enim totus mirabatur orbis,ſolus ipſe(quod erat mirabilius)non videbat,ſuæ videlicet operationis opinionísve ſplendorem,ſicut ille quondã vir ſimplex &rectus nec ſolem cum fulgeret, nec lunã incedentem clare vidiſſe ſe memorabat. Nouiſsime cũ exterioris habitaculi vndiq; iam ſoluta compago,deſideranti animæ liberum præſtaret egreſſum,magnus ille dies illuxit quo perpetuus illi ortus eſt dies. Ad cuius exitum vicini epiſcopi cum abbatum & fratrum copioſa multitudine fuerant congregati. Hora autem diei pene tertia ſingularis lucerna,ſuæ generationis ſactus ac vere beatus B abbas Bernardus à corpore mortis in terrã viuentium fœliciter Chriſto duce migrauit ex filiorũ circunſtãtium, & inter graues ſingultus ac lachrymas vberes vtcunque pſallẽtium choros, ad multorũ,quos ipſe præmiſerat,cœtus trãſiens lętabũdos,ad ſanctorum cuneos gratulãtes,ad obuia agmina angelorum. Fœlix anima,quam ſic leuabant excelſa ſuorum priuilegia meritorum,quam ſic pia filiorum proſequebantur inferiorum vota,ſic quoque ſuperiorum deſideria ſacra trahebãt. Fœlix illi& vere ſerenus dies,quo plenus ei meridies Chriſtus illuxit. Dies cunctis vitæ ſuæ diebus tantis ab eo expectatus deſideriis,expetitus ſuſpiriis,frequentatus meditationibus,orationibus præmunitus. Fœlix tranſitus de labore ad refrigerium,de expectatione ad præmium,de agone ad brauium, de morte ad vitam,de fide ad notitiam,de peregrinatione ad patriam,de mundo ad patrem. De quo trãſitu eius multa nouimus apparuiſſe quàm multis, & quidem non indigna relatu, ſed difficile nimis ſingula veſtigare, & ſcribere omnia nimis longum. Nam & vſque modo multipharìè multíſque modis paternus erga filios amor,vere etiam nũc,immo nunc verius viuens & vigens crebris reuelationibus eorum dignatur ſolari lachrymas,releuare mœſtitiam,vt quo dulcius ei gaudẽt, minus anxiè doleant ſibi. Si qua tamen ex his minus prolixam deſiderantia narrationem,lector ſcire deſiderat,proprio magis & nouiſsimo credimus reſeruãda capitulo. Interim C cętera proſequentes quanta poſſumus violentia animos auertamus ab illo tam graui gemitu & rugitu,quo nimirum grex miſerabilis paſtore migrante perſonuit. Parcamus paginæ,& quantum poſſumus ſtringamus oculos,palpebras complodamus aduerſus lachrymas, quibus in illo ſuæ claritatis abſceſſu vallis noſtra fluebat,eccleſiæ protinus vniuerſę calicem ſui propinatura mœroris,cui hactenus conſueuerat ſtillare dulcedinem,gaudia fundere,fluere conſolationes. Cum fidelis miniſter & ſacerdos altiſsimi fœliciter ingreditur in locũ tabernaculi admirabilis,ad altare dei,ſacram ei &acceptabilem hoſtiam ſui ſpiritus oblaturus:corpus etiam rite paratũ & ornatum ſacerdotalibus indumentis,oratorio beatæ dei genitricis infertur. Plurima quoque nobilium & ignobilium de vicinis quibuſque locis gemebunda protinus turba cõuenit, & vallem totam ploratus &vlulatus multus implebat. Amarius tamen pro foribus monaſterij lamentabatur ſexus miſerabilior mulierum,quod accedẽtibus ad beata veſtigia viris, monaſtici ordinis diſciplina inexorabiliter eis etiam tunc negaret ingreſſum. Biduo mãſit in medio gregis paſtor extinctus dũ priſtina illa dulciſsimi gratia vultus nil minorata, ſed aucta magis,omniũ in ſe figeret oculos,animos traheret,ſepeliret affectus. Creſcebat autem ſupra modum ruens vndique populi multitudo,& intolerabilis iam fiebat impetus concurrentium,ac deſiderabiles tenentium pedes,oſculantium manus,applicantium panes, balthœos, nummos,& alia quæque ſeruãda ſibi pro benedictione,& variis neceſsitatibus profutura. D Maxime autem parati in diem tertium ſolẽnem per loca proxima præſtolabantur reponendi ſacri corporis eius horam,copioſius vndique conuenturi. Nam & ſecunda die tantus circa meridiem populus fuerat cõgregatus, & tanto pietatis zelo ſtipati vndique ſacrum corpus obſederant, vt nulla pene epiſcopis reuerẽtia,nulla fratribus haberetur. Vnde veriti ne quid ſimile aut forte grauius accideret die tertia, præoccupantes horam,& mane diuina ex more ſacrificia cõſummantes,ſicut & biduum iam in celebratione miſſarum & iugi fecerãt pſalmodia,puriſsimum illud balſamum ſuo vaſculo commiſere,in lapide reponentes lapidem precioſum,optimam margaritam. Cõſummatis ergo fœliciter vitæ ſuæ diebus,& annis circiter.lxiij.expletis,dilectus domini Bernardus Claræuallenſis cœnobij primus abbas, aliorum quoque amplius,quàm centum.lx.monaſteriorum pater.xiij.kalend.Septembris inter filiorum manus obdormiuit in Chriſto. Sepultus eſt autem.xj.kalend.eiuſdem mẽſis ante ſanctum altare beatæ virginis matris, cuius fuerat deuotiſsimus ipſe ſacerdos. Sed & pectori eius ipſo in tumulo capſula ſuperpoſita eſt in qua beati Thaddæi apoſtoli reliquiæ cõtinentur. Quas eodem anno ab Hieroſolyma ſibi miſſas,ſuo iuſſerat corpori ſuperponi,eo vtique fidei & deuotionis intuitu, vt eidem apoſtolo in die cõmunis reſurrectionis adhæreat. Facta ſunt hæc eodem anno quo beatus papa noſter Eugenius tertius, E eiuſdem patris ſancti in conuerſatione ſancta filius, ab hac luce vel ab hac magis caligine migrauit ad lucem, cuius merita in ipſa cui inſigniter præfuit vrbe,miraculis pluribus illuſtrata coruſcant: ſucceſſore eius Anaſtaſio Romanæ eccleſiæ præſidente,regnantibus autem in Romanorum imperio Friderico illuſtri: in Francorum regno piiſsimo rege Ludouico filio Ludouici:principatum eccleſiæ vniuerſæ ac totius creaturæ viſibilis & inuiſibilis monarchiam tenente dei filio Ieſu Chriſto. Anno ab incarnatione ſua milleſimo centeſimo.liij. Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat deus in ſecula ſeculorum. Amen.

Capitulum tertium.

IAM de ſuprà memoratis reuelationibus pauca dicturi,ab eo ſumamus initium quod prædictum eſt anno ſeptimo antequam fieret. Erant duo fratres in monaſterio,de ſacra beati patris vita & fœlicibus eius actibus colloquentes. Quorum alter ab ineunte adoleſcentia educatus ibidem, ad alterum ait: Noſti quot annos ſit victurus hic beatiſsimus pater noſter? Cui ille: Neſcio, inquit. Et alter: Ego ait, noui eum ſex aut ſeptem annos adhuc in carne victurum. Hoc autem vnde ſciret,minime iam ſcire poſſumus,quia nec tunc indicauit,& ante patrem ſanctum ipſe deceſsit. F Porro alterius hodiéque ſuperſtitis relatione hoc verbum nobis innotuit,qui tunc magis miratus eſt ſe audiſſe,quando vt ab olim audierat,ita vidit. Talis vero ille eſt de cuius teſtimonio nec nos ambigimus,nec cuilibet alteri qui eum nouerit credimus dubitandum,neq; id ſolum ſed quod non minori dignũ admiratione videtur, nomen quoque & perſonam ſucceſſoris ipſius indicante ſibi eodem fratre ex tunc innotuiſſe teſtatur. Manifeſte enim eadem hora frater ille prædixit, quia dominus Robertus qui hodie abbas eſt de Dunis, poſt hunc beatum patrem abbas futurus eſt Clarçuallis. Nam quod diſiunctiue ſex vel ſeptem annos victurũ dicebat,ad hoc pertinuiſſe videtur,quod inuentus ſit terminus idem vltra ſextum annum,intra ſeptimũ tamen. Prope erat iam tempus, & feſtinabat pater ſanctus ad metã. Infirmabatur enim, ſicut in huius libelli principio memorauimus,adeo vt illa iã infirmitate ipſius perfici virtus,iam imminere exitus videretur. Interea fratres inſtare ſupplicationibꝰ & obſecrationibus, quibus poterant apud deum. Vnde etiam ſanctus ipſe cognoſcẽs eorũ precibus deſiderium ſuum differri,cum aliquãto melius ſecũ dũ corpus habere cœpiſſet,congregatis fratribus hæc eadem verba loquutus eſt: Quid tenetis miſerum hominem? Fortiores eſtis,& inualuiſtis. Parcite quæſo,parcite, ſinite me abire. Prius tamen cum in ſummo periculo & timore fratres omnes in orationibus humiliarent animas ſuas, vni eorum viſio

G talis apparuit. Occurrebat cum multa exultatione viro dei extra monasterij claustra innumerabilis multitudo. In qua tamen processione, solos quatuor præeuntes idem frater qui videbat agnouit, magnum illum dilectorem eius atque dilectum, cuius & ipse in libro quarto De consideratione cũ laude meminit, Gaufridum episcopum Carnotensem, Humbertum quoque qui Igniacensis cœnobij fuerat primus abbas, & duos eius fratres germanos, Guidonem scilicet & Gerardum. Exceptus itaque reuerenter, & post osculum pacis amica diu colloquia miscens pater sanctus ac beatus cum his quatuor stabat, expectante seorsum multitudine cæterorum. Nouissime salutantes eum prædicti viri ex hoc sibi iam redeundum esse dicebant. Tum vero expalluit ille, & circunfusa sibi mœstitia internum declarans animi dolorem, quid ergo, ait, sine me vultis abire? Et illi: Non potest adhuc tuo & nostro satisfieri desiderio donec veniat tempus nouorum. Dicebant autem tempus nouorum quo fruges nouæ colligerẽtur, sicut euidenter postmodum probauit euentus, dum in Augusto mense decessit. Mane ergo frater ille cui hoc ostensum fuerat, consolatus est cæteros velut iam imminentem patris obitum formidantes, & quod viderat & audierat indicauit. Adhuc autem hyems erat. Eodem tempore altera quoque visio prioris confirmatio fuit: nisi quòd euidentius iam vtriusque completa veritas probat quàm euidenter in vtraq; quod
H futurum erat dominus reuelauit. Videbat enim frater quidam, & ecce parabat vir beatissimus ascendere Hierosolymã, iámque ipso in procinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo, qui à primis fere annis strenue satis & laudabiliter conuersatus in monasterio absentium consueuerat præpositorum supplere vices, reuerenter accedens, dicebat se præcessurum. Cuius visionis sic ostensa est veritas, vt prædictus vir deo dignus ad cœlestem Hierusalem, vbi vere visio pacis, parantem iam egredi, & paulo post secuturum patrem sanctũ, fœlici functus legatione præiret. Sed & abbas quidam satis ei habitatione vicinus, nec minus affectione deuotus, paucis diebus ante fœlicissimum patris huius excessum, videbat eum preciosissimis ornatum sacerdotalibus indumentis, & excellenti perfusum gloria, cum ingenti solennitate ad altare deduci. Ad cuius introitum ecclesia magna magnis resultans vocibus exclamabat: Puer natus est nobis. Vere etenim puer ipse erat, mitis & humilis corde, & sicut paruulus accipiens regnum dei: in cuius merito gratulabunda natali angelica multitudo, & omnis pariter sanctorum ecclesia, dum nobis videretur mori, sibi illum nasci, dum hic consummaretur, ibi incipere, non tam sonoris vocibus, quàm votis paribus concinens exultabat. Si enim ad vnius pœnitentiam peccatoris tota illa cœlestis regio in lætitiam suscitatur, quæ-
I nam illi gaudia exhibuisse credendus est, per quem gaudia tãta receperat de tam multorum conuersione & pœnitentia peccatorum? Quis enim valeat æstimare quantis in seculari habitu & conuersatione manentibus, quantis etiam ad alias virorum seu fœminarum congregationes transeuntibus, per huius fidelis famuli ministerium dedit dominus pœnitẽtiam ad salutem? Aut quis numeret eos qui sub eius cura in centum sexaginta monasteriis per dei benignitatem ad pœnitentiam sunt adducti? Nam ex his solis qui speciales eius filij videbantur præter eos qui iam cursum vitæ fœliciter consummauerant, præter eos qui per alia loca fuerant propagati, ea die quã fœlicissimus pater ex Claraualle montẽ ascẽdere meruit clariorem, reliquit habitantes in ea septingẽtas ferme animas domino seruiẽtes. Quid igitur mirum si gratus curię, si acceptus regi, si exceptus cũ lætitia & exultatione credatur: in quo gratia dei vsq; adeo vacua non fuit, qui tam fœliciter, tam efficaciter plus omnibus sui temporis & multarum retro generationum laborauit, qui talentum sibi traditum tam copiose multiplicauit, tanta deniq; lucra retulit de negocio? Sed de his hactenus, ne quis nos arguat eius quam polliciti sumus metas excedere breuitatis. Sanè in monasterio prædicti illius abbatis qui sic eius natale præuiderat, ea nocte quam nobiscum pater sanctus mane profecturus vltimã fecit, venerabili eius pręposito apparens, valefecit illi, & ait: Noueris quia iam migro, nec vlterius hic morabor. Quod vt ille indicauit abbati, accelerans abbas & Clarãuallem veniens, ipso die abbatem sanctum, sicut dixerat, reperit iã migrasse. Frater Gulielmus de Monte Pessulano, cuius & supra fecimus mentionem, vir magnificus olim in seculo fuit, sed magnificẽtior in seculi fuga. K Hic in monasterio Grãdissiluæ monachus factus, patrem sanctum deuotissime visitauit. Rediturus autem lachrymabiliter querebatur quod non esset eum vltra visurus. Cui vir dei, ne timeas ait, adhuc sine dubio me videbis. Huius effectum promissionis deuotissimus ille Gulielmus expectans, ipsa nocte cum beatus pater ex hac vita decessit, in monasterio Grandissiluæ apparentem sibi videre meruit & dicentem, Frater Gulielme. Et ille, Ecce ego domine. Veni inquit, mecum. Ibant igitur pariter, & ad montem quẽdam altissimum peruenerunt. Interrogabat autem sanctus an sciret quo venissent. Ille vero se nescire professus est. Cui ipse, Ad radices inquit montis Libani venimus. Et nunc manebis hic, ego autem ascendam in montem. Interrogatus qua de causa vellet ascendere, discere volo, inquit. Miratus ille, quid inquit, vis discere pater, quem nulli hodie in scientia credimus esse secundum? Ad quem sanctus: Nulla ait, hic scientia, nulla veri cognitio, sursum scientiæ plenitudo, sursum vera notitia veritatis: & in hoc verbo dimittens eum, in montem altissimum subiit coram illo. Cúmque intueretur eũtem illum, expergefactus est, & occurrit protinus ei verbum illud quod ad Ioannem olim de cœlo sonuit: Beati mortui qui in domino moriuntur. Vt ergo mane locutus est abbati suo & fratribus, patrem sanctũ ex hac vita migrasse dicebat. Et notantes L diem ac diligentius inquirentes, vt audierãt inuenerunt. Euge pater sancte qui ascẽsiones in corde disposuisti in valle lachrymarum, fœliciter iã ascendisti de Claraualle in montem Libani, montem candidationis, plenitudinem lucis, celsitudinem claritatis. Innocens manibus & mundo corde ascendisti in montẽ domini, ad diuitias salutis, ad thesauros sapiẽtiæ & scientiæ peruenisti, vbi pure purã videas veritatem, vbi vnus tibi cũ omnibus sanctis magister est Christus, vbi omnes iam docibiles dei. Trahe nos post te quæsumus, & de mõte excelso misericorditer respice vallem tuam. Adesto laborantibus, subueni periclitãtibus, ascẽdẽtibus manum porrige. Dat fiduciã tua nobis ab olim experta nec exinanita modo sed amplius cumulata benignitas. Quin etiam visio quam subnectimus ab eadẽ nostra præsumptione nõ discrepat. Proxima nocte postquã sacrum corpus sepulturæ traditum fuerat, quantã adhuc pro filiis solicitudinẽ gereret pater sanctus, & quomodo suos quos in mũdo dilexerat, in finem quoque diligeret, euidenter ostendit. Apparens enim cuidã fratri in multa gloria & fulgore magno vestis ac vultus, & desiderantẽ tenere cito pertransiẽs, aiebat, quia pro quodã fratre simplice veni. Audierunt hoc fratres & mirabãtur: sed circa horam diei tertiã veritas cõprobata est visionis. Defunctus est enim quidam frater laudabilis admodum simplicitatis, & sicut omni- M no credibile est, animam eius tanto duce fœlicem, qui pro eo se venire dixerat, secum tulit. Paucis quoque expletis diebus, alteri cuidã fratri magnifice satis apparens, & arguens de suo nos doluisse discessu, post verba multæ consolationis, & promissionẽ fœlicitatis æternę in sua perseuerãtibus obediẽtia & doctrina, hoc etiã scito ait, & dicito fratribus, cuiusdam vere sancti corpus, cuius & ego habeo vestẽ, in oratorio esse sepultũ. Dicebat autem episcopum Malachiã, ipsius enim tunicam in qua sanctus ille fœliciter obdormierat, ad missarum sibi seruauerat celebrationem, & moriturus in ea sese iusserat sepeliri, sicut & sanctum illum in sua sepelierat veste. Quod tamen verbum & ipsi fratri, & quàm pluribus aliis vsque ad hanc visionem prorsus erat ignotum. Fœlix pontifex, cuius merita pater sanctus & viuẽs prædicauerit & defunctus. Fœlix charitas quæ in morte nõ excidit. Fœlix societas quã nec illud diuortium tam crudele diremit. Gloriosi siquidem patres quemadmodum in vita sua dilexerunt se, ita & in morte non sunt separati. Nam & post dies circiter. xl. abbas quidam ex maioris Britanniæ insula, sacræ illius societatis virtutem fœliciter experiri meruit in seipso. Qui eodem tẽpore cum cæteris coabbatibus suis ex more Cistertium petens, in Claraualle remanserat gemino quodã desperabiliter occupatus incommodo, pleuritidis scilicet, & febris quotidianæ. Iámq; eatenus lõga vexatione defecerat, vt solũ animæ eius exitum

A fratres qui ei nunquam deerant obseruarent. Cúmq; animum eius angeret non tam desiderium vitæ præsentis, quã absentium desolatio filiorum, quòd peregre moreretur, obnixe petiit vt ad tumulum sancti deportaretur abbatis. Vbi cum orasset tota deuotione qua potuit, beati quoque episcopi Malachiæ in Aquilonali ipsius oratorij latere positum cogitauit visitare sepulchrum, auxilium flagitare: sed fatigationem veritus, & quasi iam securus de incolumitate, quod cogitauerat non impleuit. Die altera iterum fratres aduocans, vt ad oratorium veniat, opem sibi postulat exhiberi. Causantibus illis (periculum siquidem verebantur) omnimodis, inquit, oportet vt sancti Malachiæ tumulum petam. Cũ enim nocte præterita vix tenuiter obdormissem, expergefactus subitò audiebam vocem dicentem mihi: Sanatus iam ab ægritudine tua, si ab altera vis sanari, episcopum pete. Fecerunt illi vt ille voluit, & cõtinuo factum est sicut dictum erat ad illum. Eadem die sanusfactus, post paucissimos dies iter arripuit, & incolumis reuersus est ad suos. Tuum in hoc opere spiritum, tuum agnoscimus pater dulcissime zelum, tuam considerationem. Tuum hoc opus sic deferre collegæ tuo, vt hunc quoque ei communicares honorem & amorem, cum quo verius & fœlicius honorificaris in cœlis. Imò verò tui sunt hæc omnia operis, tui muneris deus noster. Tu enim omnem replesti ab initio temporis terram præsentia diuinitatis, omnem aliquando
B repleturus gloria maiestatis, cuius tamen partes interim quasdam & æterno prælecta loca consilio excellentius visitans reples speciali gratia sanctitatis. Fac domine spirituali semper abundare frumento vallem, quã vt faceres re, quàm nomine clariorem, dignatus es tam eximię claritatis sideribus illustrare duobus. Custodi domum in qua tibi geminum hoc tã preciosum depositum custoditur. Fiat nobis denique iuxta verbum tuum, vt vbi est thesaurus tuus, ibi sit & cor tuum, ibi gratia & misericordia, & respectus adsiduæ pietatis omnibus adsit in tuo ibidem nomine congregatis, quod est super omne nomen, sicut & tu super omnia deus benedictus in secula. Amen.

CANONIZAtio sancti Bernardi abbatis

PER ALEXANDRUM papam tertium, anno Christi millesimo centesimo sexagesimoquarto.

C *Literæ apostolicæ de vita & commendatione sancti Bernardi, quanto præconio excipiendus sit. Et primo ad prælatos Ecclesiæ Gallicanæ.*

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum dei, venerabilibus fratribus vniuersis archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis abbatibus, aliisque ecclesiarum prælatis in regno Franciæ constitutis salutem, & apostolicam benedictionem. Contigit olim dum essemus Parisiis constituti, vt magni quidam ac venerabiles viri de canonizando sanctæ recordationis Bernardo quondã Claræuallẽsi abbate facerent mentionẽ, optantes vtique & piis nobis precibus suggerentes, vt in concilio quod de proximo erat Turonis celebrandũ, digno huic & laudabili voto celerẽ daremus effectum. Cũque nos eidẽ negocio fauorabili satis intenderemus affectu, superuenit multitudo & frequẽtia petitorũ, qui in diuersis prouinciis rẽ similem postulabant. Vnde cũ videremus nõ posse cõgruẽter omnibus satisfieri, statutũ fuit pro scandalo deuitando etiã in hoc differri quod oportebat pro tempore cæteris denegari. Nuper autem ex instantia & deuotione Claræuallis fratrum, & aliarum sublimium personarũ eisdem apud nos precibus innouatis reduximus ad memoriam nostram eiusdem beati viri sanctam ac venerabilem vitam: qualiter ipse singularis gratiæ prærogatiua suffultus, non solum in seipso sanctitate ac religione pręfulserit, sed etiam in vniuersa ecclesia dei fidei & doctrinæ lumine radiarit. Fructum vero quem in domo domini & verbo operatus est & exemplo, nullus fere terminus sanctæ Christianitatis ignorat, cum vsque ad exteras quoq; & barbaras nationes sanctæ religionis instituta transmiserit, atque monasteriorum fundationem extenderit, & infinitam multitudinem peccatorum per viæ secularis latitudinem incedentem, ad spiritualis vitæ rectitudinem reuocarit. Specialiter autem sacrosanctam Romanam ecclesiam, cui auctore deo præsidemus, ita quondam sub grauis persecutionis turbine laborantem, tam vitæ merito, quàm datæ sibi cœlitus sapientiæ studio sustentauit, vt digne quidem & nobis, & omnibus eiusdem ecclesiæ filiis in memoria habendus sit, & deuotione perpetua venerandus. In afflictione vero corporis sui vsqueadeo sibi mundum seque mundo reddidit crucifixum, vt confidamus martyrum quoque cum merita obtinere sanctorũ, quem confessionis ordine, & parsimonia vitæ, tam longum constat duxisse martyrium. Quibus omnibus pia consideratione pensatis, & in concilio fratrum nostrorum expositis, confisi de misericordia dei, cui perseueranter & fideliter militauit, necnon & de beatorum Petri & Pauli apostolorum, & eiusdem beatissimi cõfessoris meritis præsumentes, eum apostolicæ sedis auctoritate catalogo sanctorum adscribi mandauimus, & commemorationis suæ festum decreuimus amodo publice celebrandum. Vos ergo qui & eiusdem sedis apostolicæ instituta suscipere, & deum in sanctis suis consueuistis gloriosius honorare, sic memoriam sancti huius celebretis in terris, vt precibus eius & meritis digna præmia recipiatis in cœlis. Datum Anagniæ. xv. Kalendas Februarij.

Item apostolicæ literæ ad Regem Franciæ vnde supra.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum dei illustri Frãcorum regi Ludouico salutem & apostolicam benedictionem. Nouit (vt credimus) regalis tuæ magnificentiæ celsitudo, quòd ea quæ cum honore dei grata tibi acceptáque cognouimus, ad vtilem semper effectum magno & volenti animo promouemus. Maxime autem hoc in illis operibus obseruamus, in quibus specialiter & honor dei, & suorum gloria sanctorum declaratur: sciente quoque tibi fore gratissimum quicquid ad decorem ecclesiæ, & superni regis honorem auctoritate fuerit apostolica constitutum. Vnde quoniam sanctæ recordationis Bernardus quondam abbas Claræuallis, & deo semper charus, & tam tibi, quàm vniuerso regno tuo gratus extitit, & acceptus, cum ad gloriam dei & exaltationem ecclesiæ ac totius regni tui canonizandum decre- F uimus, & inter beatissimos confessores festiua celebritate colendum, tam de misericordia dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius confisi meritis, quàm suæ conuersationis & sanctimoniæ non ignari. Monemus igitur Christianissimæ serenitatis tuæ regiam pietatem, vt hoc cœlestis gratiæ donum regno tuo te regnante collatum, lætæ deuotionis brachiis amplectaris, eique iam cœlesti beatitudine perfruenti solita pietate deuotus existas, quem pro sua venerabili sanctitate adhuc in terris positum diligebas. Claræuallense vero monasterium quod fundauit in quo etiam corpus eius venerabile requiescit, ita te ob reuerentiam eius habere volumus commendatum, vt eum semper merearis habere patronum. Datum Anagniæ. xv. Kalendas Februarij.

Item eiusdem ad omnes abbates Cisterciensis ordinis.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum dei dilectis filiis Cistercij, de Firnitate, & Pontigniaci, & Claræuallis, & Morimundi, atque vniuersis abbatibus Cisterciensis ordinis, salutem & apostolicam benedictionem. Quotiens honesta nobis opportunitas exhibetur, vt fidei & deuotioni quam circa ecclesiam Dei nostris temporibus habuistis, possimus in aliquo pro meritis respondere, opportunitatem ipsam libenter amplectimur: & in his maxime quæ specialem

G nardi ei nomen ...

EPIGRAMMATA IN BEATVM BERNARDVM ABBATEM.

ſpecialem noſcuntur redolere virtutẽ, veſtris occurrere profectibus non moramur. Contigit autem hoc tempore vt verbum quod ab olim fuerat de beati Bernardi quondam Claræuallis abbatis canonizatione propoſitum,& pro quorundã ſimilia poſtulantium ſcãdalo à Turonenſis concilij celebratione dilatum, ad noſtram reduceretur deo volente memoriam,& faciente nobiſcum ſignum in bonum, qui hoc pietatis opus noſtris ſeruauit manibus cõſummandum. Nos enim vitam & ſanctitatem eiuſdem beatiſsimi confeſſoris recordatione ſollicita memorantes, quomodo ſcilicet & in ſeipſo religionis & ſanctimoniæ prærogatiua magnificus, & vniuerſę eccleſiæ dei, ſpecialiter autem ordini veſtro fide & doctrina vtilis extiterit, & copioſiſsime fructuoſus: confiſi de miſericordia dei,& beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, necnon de eiuſdem ſancti confeſſoris meritis præſumentes, eum (fratrum noſtrorum communicato conſilio) auctoritate apoſtolicæ ſedis ſanctorum catalogo duximus adſcribendum, & diẽ depoſitionis ipſius in eccleſia publice celebrandum. Vnde quoniam hoc ita in gloriam & honorem ſummi conditoris exuberat, vt in veſtram quoque ædificationem conſolationemque redundet, veſtra potiſsimum intereſt omnipotenti deo gratias agere, qui modernis temporibus virum perfectę & prædicabilis ſanctitatis in veſtro ordine voluit ſuſcitare. Vos igitur munificentiæ donum, ſpeciali deuotione ſuſcipite,& Deum in ſanctorum ſuorum glorificatione mirabilem, in huius celebratione ſpecialiter honorate. Datum Anagniæ xv. Kalendas Februarij.

Item eiuſdem ad Claræuallenſes.

ALEXANDER epiſcopus ſeruus ſeruorum dei, dilectis filiis Gerardo abbati,& vniuerſo conuentui Claræuallis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Sicut de religione & pietate quam circa deum geritis, nihil nobis reſtat ambiguum: ſic exhibitæ circa nos robur deuotionis & fidei clara ſemper eſt certitudine manifeſtum. Non enim poteratis, ſed nec deinceps deo auctore poteritis à gratia ſanctitatis apparere degeneres, quos ſancti patris conſtat eſſe hæredes: cui & gratia ſpiritualis abundauit ad meritum, & operum efficatia non defuit ad exemplum. Scitis namque & pia veneratione recolitis qualiter beatæ memoriæ Bernardus cœnobij veſtri primus abbas præcipuusque fundator, deo quidem pro virtute religionis aceptus, & eccleſiæ dei pro plenitudine deuotionis & fidei extiterit gratioſus, ita vt merito deberetis haberi culpabiles, ſi imitationis & venerationis ipſius eſſetis in aliquo negligentes. Placuit ergo nobis quòd pro eo tanquam pro pio patre ſollicitudinẽ habuiſtis, & canonizationem ipſius voto laudabili poſtulaſtis. Nos quibus cordi ſemper eſt pro multis (fili abba) tuæ deuotionis obſequiis, & totius domus veſtræ ſtudii religioſis & piis, veſtris iugiter obtemperare precibus,& profectibus aſpirare: voto huic clementer annuimus, vt noſtram circa vos gratiã & beneuolentiam comprobemus. Vita igitur eiuſdem beatiſsimi confeſſoris ad memoriam reuocata quomodo ſcilicet fide & religione atque doctrina præfulſerit, quantoque in eccleſia dei perſpicuæ claritatis lumine radiarit: eum (fratrum noſtrorum conſilio habito) confiſi de miſericordia dei,& beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, atque de eiuſdem ſancti meritis præſumentes, catalogo ſanctorum duximus adſcribendum, diémque depoſitionis eius feſtiuum de cætero & celebrem obſeruandum. Vnde quia veſtra potiſsimum intereſt, eius & imitari vitam, & gloriam venerari, ſatagite in omnibus, & ſtudete ipſius ſancti patris,& inhærere veſtigiis,& feſtum ex colere ſanctitatis, vt cuius conuerſationis meruiſtis eſſe participes, digni habeamini eiuſdem beatitudinis fore conſortes. Datum Anagniæ.xv. Kalendas Februarij.

Explicit canonizatio ſancti Bernardi primi Claræuallis abbatis.

EPIGRAMMA SEV EPITAphium beati Bernardi abbatis Claræuallis per modum dialogi.

MIRA loquar: ſed digna fide. Bernarde quid hoc eſt?
Viuis adhuc?(viuo.) Nõ ergo es mortuus?(Immo.)
Et quid agis? (requieſco) taces, an faris?(vtrunque.)
Cur retices? (quia dormio.) cur loqueris?(quia viuo.)
Quid loqueris?(ſacra myſtica.) cui?(mea ſcripta legenti.)
Num cunctis?(non.) ergo quibus?(qui dulcia quærunt.)
Nomen habes?(ita.) Quod?(Bernardus.) Num ſine cauſa?
(Non.) Dic ergo quid hoc eſt?(Bernardus, bona nardus.)
Cur nardus?(quia fragro.) quo fragamine?(dulci.)
Cui fragras,& vbi?(lectori codice ſacro.)
Quod cognomen habes?(de Clarauallé.) manes hic?
(Manſi, ſed modo non.) vbi nunc?(in vertice montis.)
Qualis eras in valle manens?(humilis.) modo quantus?
(Maior nunc ſurſum, quanto minor ante deorſum)
Nónne tui quicquam vallis tenet?(oſſa.) quouſque?
(Donec cœleſte fiat terreſtre cadauer.)
Hoc quando fiet?(omnis caro quando reſurget.)

Aliud epitaphium editum à domino Adam de ſancto Victore.

CLARAE ſunt valles, ſed claris vallibus abbas
Clarior, his clarum nomen in orbe dedit.
Clarus auis, clarus meritis,& clarus honore,
Claruit eloquio, relligione magis.
Mors eſt clara, cinis clarus, clarumque ſepulchrum:
Clarior exultat ſpiritus ante deum.

Aliud epitaphium.

ECCE latet Claræuallis clariſsimus abbas,
Qui ſummis ſummus, qui ſibi paruus erat.
Relligionis apex, lux mundi, laus monachorum,
Vox verbi, pacis ſanctio, iuris amor.
Inſtructus, velox, ſublimis, pauper, abundans,
Artibus, ingenio, ſanguine, veſte, bonis.
Laudis eget titulo, cuius laus non ſit ad omnes.
Cuius honor, cuius creſcere fama fuit.
Nunc vero quem plangit adhuc, quem prædicat orbis,
Si laudare velim, laus mea laude caret.
Dura, malum, cunctos, tulit, horruit, ædificauit,
Vana, deum, requiem, ſpreuit, amauit, habet.

Aliud epitaphium.

ARDENS Bernardus, aut arduus, aut bona nardus,
Iure vocatur, propter quodnam nunc celebratur.
Ardens feruore, vita ſublimis, odore,
Nardus, quæ veræ virtutis ſigna fuere.
Iſte fuit per quem patuit doctrina ſophiæ
Præco dei, doctor fidei, cithariſta Mariæ.

Aliud epithaphium.

CVLTOR iuſtitiæ Bernardus,& arca ſophiæ
Incolit hunc tumultum, regnat & ante deum.
Sacrum namque loco corpus requieſcit in iſto,
Obtinet excelſum ſpiritus atque polum.
Chriſtiferam matrem, cui viuens purus adhæſit,
Conſequitur moriens aſſociandus ei.
Ipſo nam menſe quo ſcandit virgula Ieſſe,
Conſcendit pariter hic ſuper aſtra pater.

Aliud epitaphium.

MELLIFLVVS doctor Bernardus pacis amator
Hoc iacet in tumulto, magnificandus homo.
Ipſe iacet, ſed fama ſuæ probitatis in æuo
Virtutis merito non ruitura manet.
Vexillum fidei, populi candela, ſophiæ
Puluinar, laudis ſumma vir iſte fuit.

Gui

Cui tria post obitum vitam conferre laborant
Mens humilis, blandus sermo, pudica caro.
Mens bona disposuit, sermo docuit, manus egit:
Hinc bonus, hinc melior, optimus inde fuit.
Insignis, pollens, largus, deuotus, abundans
Moribus, ingenio, munere, corde, bonis.
Præbuit, instruxit, dispersit, respuit, emit,
Exemplum, fratres, danda, cauenda, polum.

Aliud epitaphium.

HOC in sarcophago pausat virtutis imago,
Cui de Fontanis carnis origo fuit.
Sic quadrauit eum virtutis regula, nullam
Compulit in partem quælibet aura virum.
Fratribus ipse suis vita præluxit, honore
Præfuit, exemplo profuit, ordo fuit.
Hinc sursum tēdens Bernardus, & infima linquēs,
Vallibus ex claris fulgida regna subit.

Aliud epitaphium.

SERMONVM pictor, morū dec⁹, instar honesti
Fulsit Bernardus, quem tegit hic tumulus.
Pieridum lyrifer, virtutum signifer, artis
Clauifer, ecclesiæ lucifer ipse fuit.
Eloquij splendor, manus obuia, frons sine nube:
Alloquio mitis, consilioque bonus.
Libri verborum stellati floribus, ore
Percelebri, titulos eius vbique canunt.
Illic mysterij preciosa monilia fulgent,
Illic eloquij balsama vera fluunt.
Peruius & liber stylus eius ad omnia sculpsit,
Pinxit, inaurauit omne quod egit opus.
Præter tot titulos quibus ille refulsit, in eius
Floruit illæsa carne pudoris ebur.
Et sic pro meritis, laudis vexilla reportans,
Cœlica quæ meruit præmia victor habet.

Nicolaus Haqueville, sacri senatus Parisien. præses æquissimus, de laudibus Bernardi & situatione Claræuallis.

ABDITA vallis erat, mediis in montibus, alto
Et nemore & viridi tunc adoperta rubo.
Hanc Claram vallem merito dixere priores,
Mutarunt nomen vallis amara tuum.
Quem licet vmbrosi circundent vndique montes,
Nulla tamen toto clarior orbe fuit.
Hanc Alba irriguus mediam perlabitur amnis,
Fons tibi perpetuo munere donat aquam.
Ad quam diue pater primum Bernarde colendam
Mitteris, illo iam tempore tantus eras.
Nondum difficilis iuueniles liquerat annos,
Mens tamen in tenera carne senilis erat.
Tunc fuit incultis hæc vallis consita dumis,
Tunc ibi non domitæ delituere feræ.
Illo syluestres produxit tempore fructus,
Viticolæ nulli, nullus arator erat.
Nullæ hominum sedes, vetus hæc spelunca latronū:
Nullus in hac poterat carpere tutus iter.
At postquam Claram vallem Bernarde petisti,
Et statuit sedes fratribus ipse tuis:
Tunc subito antiquam mutarunt omnia formam:
Aspera quæ fuerant, fertiliora facis.
Vallis & in medio cellas, Christique dicatam
Ecclesiam, adductis fratribus ædificas.
Instruis anglicam hos in terris ducere vitam,
Psallere diuinas nocte diéque preces.
Protinus immensum discurrit fama per orbem
Bernardúsque pater cuncta per ora volat.
Vndique concurrunt pueri iuuenesque senesque
Flectere ad imperium colla superba tuum.
Non illos retinent matres, non mollior ætas,
Non timet austeras alba senecta vias.
Non illos remorantur opes, non denique vana
Quæ venit à claro sanguine nobilitas.
Ipséque mundanos spernens Henricus honores,
Cuius erat frater Gallica septra tenens.
Qui licet ipse foret regalis sanguine cretus,
Se tamen imperio subdidit ille tuo.
Omnia regna tuo nutu Bernarde regebas:
Tantum virtuti tunc adhibetur honos.
Siqua inter magnos fuerat discordia reges,
Omnia sunt voto conciliata tuo.
Tunc etiam insani rabies væsana Leonis
Vexabat rapidis dentibus ecclesiam.
Sed tua pestiferas fregit prudentia vires,
Et finem tantis cladibus imposuit.
Testis Aquitanas regnans Gulielmus in vrbes
Dum Bernarde tuos concidit ante pedes.
Tu quoque fraternas acies dispergis in orbem,
Nullaque terra tuis fratribus absque patet.
Siue ea purpureos tellus quæ tendit ad ortus,
Quæque sub occiduo sole relicta iacet,
Quæcunque aut gelidas terræ flectuntur ad Arctos,
Quæve sub australi noscitur esse polo.
Aut ea quæ extremos nutrit populosa Britannos
Insula, quæ Oceano cingitur ampla mari.
Quàm longe Europæ tenduntur denique fines,
Exquirunt fratres omnia regna tuos.
Omnia non possunt nunc carmina nostra notare
Hæc pauca ex multis disseruisse sat est.
Nam grauis hæc nostras superat prouincia vires,
Vena cui fluitat suauior, ille canat.
Hæc mihi sufficiat raptim tetigisse canendo,
Non facit ad tantum nostra camœna virum.

Ad Claraualleses.

POST præcepta patris præsens dum vita superstes
Pergite, cum tacito nam fugit illa pede.
Nec vos pœniteat mundi spreuisse ruentis
Tractandas paruo tempore delicias.
Tristia quæ modo sunt quæcunque, & amara videntur,
Gaudia post mortem non peritura parant.
Post lachrymas, gemitus, longa & suspiria vallis,
In montem excelsum vos trahet ipse deus.

Philothei monachi de vita & moribus diui Bernardi abbatis Claræuallis congregationis Cisterciensis: ex ordine beatissimi patris Benedicti carmen encomiasticon.

INCLYTA dum tenui molimur gesta susurro
Dicere, Mæoniis emodulanda sonis.
Quid nisi Trinacrios reuocare ad littora fluctus
Nitimur, & modicis imposuisse cadis?
Scilicet ipse rudes necdum formare loquelas
Doctus, & agresti concrepuisse lyra,
Principis ætherei titulos, qui laudibus omnem
Excessere modum, sacraque gesta canam?
Quis ferat exili Codrum teneraſſe camœna
Acta Sophoclæo condecoranda sono?
Non secus ac Phœbo si persquar addere lumen,
Hinc atque hinc sannæ rhinocerotis erunt.
Non igitur Bernarde tuas mihi promere laudes
Fas erit, & tremula concinuisse cheli.
Candida laurigeri referant tibi carmina vates,
Nos inopes animum corda precesque damus.
Talia iam positis agitaram mente tabellis,
Arguerantque animo crimina nostra leues,
Cum mihi blanda quies victis subrepsit ocellis,
Et tenuit placidus pectora lassa sopor.
Tunc dea cui tellus, cœlum cui militat omne
Virgo mihi est tales fundere visa sonos:
Stulte tui nobis prohibes quid carminis vsum?
Quídve sacerdoti munera grata meo?
Incipe, Bernardi (si nescis) gloria nostra est.
Quicquid habet, nostro riuus ab amne trahit.
Hoc mihi Ioannes nunquam fuit arctior ille,
Qui datus est vitæ duxque comésque meæ.

Ille

G nardi ei nomen imponens. In eodem iti...

Ille quidem dulces mecum permansit in annos
Virginis intuitu colloquióque fruens.
Hic autem cœli cum iam data sceptra tenerem,
Promeruit vultus cernere sæpe meos.
Ille erat intacti custos mihi corporis vnus,
Hic nostri curam nominis vsque gerit.
Sed quid plura? animis parib⁹ mihi iūctus vterq;,
Nec minus ille mihi nec minus iste placet.
Vixit vterque parem veneris sine crimine vitam,
Virginitas bini pectoris vna fuit.
His deus æquilocas sublimi in vertice sedes
Contulit,& lateri iussit adesse meo.
Eia age,quosq; pater tribuit mihi laudis honores
Sumat,& alternas detque feratque vices.
Aspicis egregia quos condidit arte libellos,
Quo referant cantu nomen in astra meum?
Spiritus illa animis bene profectura malignus
Scripta tulit laudes quæ cecinere meas.
Proque pio Iliadem Danaosque induxit Iesu,
Abdideratque mei mystica dicta senis.
Dumque homines nugas miseri sectantur inanes,
Hæc pene in nullis scripta fuere locis.
Non tulit hoc summi temerata potentia sceptri,
Perfidus vt nostras hostis haberet opes.
Ipsa etenim tacito nonui spiramine quendam
Qui mihi præcipuo munere vinctus erat.
Vt pia dispersos reuocaret cura libellos,
Scriptaque sidereas quæ docuere vias.
Efficeretque die caderent ne exesa vetusto:
Imprimeret breuibus sculptor vt illa notis.
Et quia tam longo fuerat viciata recessu
Littera,iudiciis tergeret ante suis.
Hæc ego quæ tantos illum tolerare labores,
Hæc ego te faciles hortor inire modos.
At metuis ne forte rudi perarata cothurno
Liuor edax tetrico carmina lente petat.
Atque supercilio tua respuat ossa tumenti,
Contendatque leues ista decere viros.
Nec ferat Aonia monachum reuocare sorores,
Quas semel inuiso iussit abire pede.
Euge superuacuis horum latratibus obstat
Perpetuo vates iunctus amore mihi.
Qui ferrugineis niueos superaddit amictus,
Inclyta Carmeli tegmina montis habens.
Qui mea dulcisono celebrauit carmine gesta,
Stridentésque truci Castidis ære rotas.
Ille dabit faciles auras,potúsque secundos,
Hoc duce Scyllæos transgrediere canes.
Aspicis vt clara stolidos ratione retundat?
Garruláque opposita clauserit ora manu?
Hic mihi de mundi reuocatus turbine plaudit,
Atque meum dulci concinit ore decus.
Fare age,virtutum cumulis & laudes honore
Quem deceat vati præposuisse meo?
Nam si grandiloquo liceat conferre Maroni
Carmina quòd paribus cantet vterque modis:
Hic tamen æternis tantum virtutibus illo
Clarior est,quantum noctibus alma dies.
Nam quæ dona meo potui præstare clienti,
Quæ minus illustrem constet habere virum?
Quæritur eloquio quantum valet ille nitenti?
Talis Aristocles Mæoniusque fuit.
Quæritur innocua quantum probitate coruscat?
Helias ardenti talis in axe fuit.
Hic docet angustum virtutis scandere culmen,
Et celerem vitiis imposuisse modum.
Nil nisi quòd rigidi possint laudare Catones,
Nil nisi sacrato Christus in ore sonit.
Hic mea dum celebri repetit præconia cantu,
Mille mihi æterno iunxit amore viros.
Huic ego sideream tanto pro carmine sedem
Constitui,& regni gaudia summa mei.
Hunc tamen assiduo Bauius liuore fatigat,
Ingenio æquarit cœlica tecta licet.
At tibi quem nullo decorauit schemate Christus,
Defuerint auidi murmura torua canis?
Celsior humanos pessundabit ille fauores,
Soláque perpetuæ præmia lucis auet.
Illius exemplo nugas contemne loquaces,
Namque magis virtus pressa micare solet.
Inuenies omneis florenti laude verendos
Inuidiæ facibus succubuisse viros.
Gaude igitur tanto quòd te dignamur honore,
Vt tibi sit noster causa ruboris amor.
Incipe iam tali ductus stratagemate,quanuis
Vaniloquus nullam donet Apollo lyram.
Nostra secundabit cursus cynosura patentes,
Vt leuius cœptum perficiatur iter.
Nulla tuæ est,fateor nulla est facundia linguæ,
Nec deus eloquium,sed pia corda probat.
Graminibus pecudes pascuntur,rore cicadæ,
Quadrupedum tygris sanguine,corde deus.
Solue igitur propero tenuem de littore cymbam,
Deducent cursus flamina nostra tuos.
Dixit,& aëreas fuerat iam lapsa per auras,
Cœperunt sensus cum vigilare mei.
Grande opus aggredior,veniam date iussa sequenti,
Cogitur inuito currere musa pede.
Quæque leui quondam latitans epigrammate lusit,
Nunc grauiore meat Calliopæa gradu.
Non tamen acta suo digesta ex ordine dicam,
Pauca sed è plena margine mira loquar.
Interea nostro pater ô venerande labori
Annue,& ô sacri doctor amoris ades.

Diui Bernardi pro instauratione monasticæ religionis prolata supplicatio, & accepta à deo promissio.

ASTRA decem celeri penetrarant secula cursu,
Bis totidémque pari lustra peracta pede,
Ex quo lethiferi resecans contagia morbi
Christus ab intacta virgine natus erat,
Cum genus omne boni facinus mortale fugarat,
Fœdáque terrigenis gaudia numen erant.
Vndique liuor edax,feritas,discordia lites,
Pestis,bella,fames,& metus hostis erat
Omnibus,occiderat superûm reuerentia terris
Et decus & priscæ relligionis amor.
Quinetiam ruptis errabat pauper habenis
Sancte per anfractus grex Benedicte tuus.
Ratus & incertus monachus statione peragrans
Non dabat auctori debita vota suo.
Tunc proprias Benedictus oues miseratus,Olympi,
Dicitur his regem sollicitasse modis.
Maxime rex,parent cœlum cui terra,fretúmque,
Omnia qui nutu dásque regísque tuo:
Aspicis vt longo probitas male frigeat æuo?
Aspicis vt toto ferueat orbe scelus?
Cernis vt aduersis agitetur fluctibus omnis
Relligio,& nullo milite fulta cadat?
Ille meus quondam teneris bene cultus ab annis
Quo fugit antiquæ relligionis honor?
Quémque ego tam lata moriens ditione reliqui
Ordinis heu nostri dic mihi feruor vbi est?
Iam mea progenies tandem,nisi protinus illi
Prospicis è summo culmine pulsa cadit.
Surge age, iámque hominū sortē miseratus accerbā
Erue de tantis pignora nostra malis.
Dixit,& ex alto totum qui temperat orbem,
Occœpit tales protinus ore sonos,
Optime dux vario cœlum qui milite comples,
Qui fueras nostræ pars modo prima ratis:
Parce pio Benedicte metu,nam morte tuorum
Mœnia sunt ducibus restituenda meis.
Mœnia quæ tantis agitata furoribus ardent,
Mœnia quæ Petri iacta fuere manu.
Respice quem teneris puerum mihi mater ab annis

Obtulit

Obtulit,& patriam Gallica terra dedit,
Spiritus hunc pleno radiatum pectore ſanctus
Efficiet Moſi relligione parem.
Cernis vt ille mei ſtimulis agitatus amoris
Iam terat aſsiduo limina ſancta pede?
Aſpicis vt pulchro rutilet ſub pectore virtus?
Inſpice venturum vt teſtificatur opus.
Niligenas tanto monachorum principe cœtu
Reſtituent ſeptis tempora læta tuis.
Angelicis poſtquam compleuerit omnia turmis,
Deſieritque tuam compoſuiſſe domum,
Tunc etiam Petri nimium iactata quieſcet
Huius ab auſpicio tuta carina viri.
Solus hic ingentes monachus tractabit habenas
Orbis,& extremo iura ſub axe dabit.
Quæque vides tumidis conſurgere viribus arma,
Pax erit illius conciliata fide.
Aurea tunc placidis conſurget moribus ætas,
Et mea terrigenis gratia maior erit.
Quinetiam extremi bonitas cum tempore ſecli
Nulla erit,& toto fugerit orbe fides.
Aureus ecce tuo ſurget de vimine palmes,
Siccáque nectareus perfluet ora liquor.
Vrbs Pataui illuſtres præbebit palmitis ortus,
Hinc feret auxiliis germina læta meis.
Ipſe etiam tanto producet fœnore fructus
Vt fateare tua non cguiſſe manu.
Quare age, tam clari proles ne germinis vnquam
Deficiat,nullo ſollicitere metu.
Hæc ait,& ſummo paracletum mittit ab axe,
Bernardúmque ſuo concremat igne deus.

Bernardus quatuor germanis fratribus in eandem ſententiam adductis,religionem ingredi ſtatuit.

ILLE deo plenus,faciem morésque pudicos
Induit,& mentis improba lenta fugat.
Iámque puer tenero claudebat pectore numen,
Et decor egregij maximus oris erat.
Hunc qui ſolerti ſpectabat lumine, dixit,
Et ſpeciem & mores virginis iſte gerit,
Candida cui roſeo facies ſuffuſa rubore,
Et grauitas dulci mixta lepore fuit.
Prima iuuenta graui voluebat ſeria ſenſu
Quæ ſolet in faciles luxuriare iocos.
Terræ fixa acies,modici ſine murmure riſus,
Iſta verecundi ſigna pudoris erant.
Grata quies animi fuerat,ſolúſque peragrans
Sæpe dabat quærulo talia corde puer:
Cur mea mens breuibus miſeríſque exercita curis
Excipis humanas irrequieta faces?
Quando erit vt poſita variorum mole laborum,
Diſcat in auctorem vita redire ſuum?
Si cupio excelſi ſpectare cacumina cœli,
Deprimis innata conditione caput.
Hinc pater, hinc genitrix,atque hinc mea cura ſodales
Diſtrahit & ſenſus quæque fauilla tuos.
Sed deus ipſe via qua ſit mihi monſtrat eundum,
Et reſerat ſacræ relligionis iter.
Nuper ſtructa humilis latitat ſub paupere tecto
Sancta quidem,ſed non ambitioſa domus:
Ciſtercique patres habitant ea limina pauci,
Inſtituunt leges qui Benedicte tuas.
Hic ego cœlitibus figam mea lumina regnis,
Hæc requies noſtri ſola laboris erit.
Si mihi noſtra ferant peregrinos arua lapillos,
Sitque meum toto quicquid in orbe patet,
His tamen æternos pudeat conferre triumphos,
Gaudiáque extremum non habitura diem.
Quid moror ah demens,vel quid data tempora perdo?
Plurima commiſsis addidit vna dies.
Talia flammata librarat pectore dicta,
Propoſitíque grauem fixerat inde pedem,
Cum iuuenis tenera ſuperatus imagine fratrum
Fleuit,& hæc dixit præda petenda mihi eſt.
Dixit,& in ſuperum germanos regna ciebat,
Sic repetens animo gaudia nata ſuo.
Nuper in aduerſis errabam naufragus vndis,
Nunc mihi cœleſtis meta reperta viæ eſt.
Meta reperta mihi eſt quæ cœlibis ocia vitæ
Explicat,& tutum relligionis iter.
Hanc igitur mecum celeri contendite curſu
Arripere,& tanti lucra referre boni.
Et deus & cœli noſtri ſunt cauſa laboris,
Efficient pugnam præmia tanta leuem.
Quis furor eſt opibus animos ſeruire caducis
Quos deus in ſuperum regna beata vocat?
Cur igitur fratres,cur vos terrena morantur
Hoſpitia?infeſto ſoluite colla iugo.
Nec mora,tam facili germanos voce coëgit
Annuere,& proprios deſeruiſſe lares.
Tunc,modo ſuppreſſus,vicina inuoluere tecta
Incipit,& lato ſpargitur ore focus:
Námque pares ſancta ſocios vt quæreret arte,
Augerétque ſuo regna ſuperna grege,
Conſpicuum forma iuuenē, decus omne ſuorū,
Non puduit medio ſpargere verba foro.
Et modo cœleſtes populis memorare triūphos,
Et modo Cerberei regna tremenda canis.
Artifici innumeras gentes ſermone trahebat
Sola docens ſummi caſtra ſequenda ducis.
Illic condenſas glomerabant agmina turbas,
Quocunque optatos verterat ille pedes.
Tunc comitum illuſtris numeroſo ex agmine cœtus
Hæſit,& huic firmo fœdere iunctus erat.
In quodcunque velit pedibúſque animíſque parati
Deduxiſſe bonum relligionis opus.
Vna omnes parili ſocios feruore voluntas
Iunxerat,immenſum compuerátque gregem.
Omnibus vna domus fuerat,cibus omnibus vnus,
Vitáque diuini plena timoris erat.
Vtque petens ſparſam gelidus gladiator arenam
Apta prius vacuis ictibus arma probat,
Sic iuuenes validis monachorum tela lacertis
Torquentes vitiis aſpera bella mouent.
Sícque prius ſacras poſito quàm murice veſtes
Induerent,veteres deſeruere via.

Diui Benedicti habitum Bernardus cum ſociis amplius quàm.xxx. in Ciſtercienſi cœnobio induit,ibíque breui ſanctiſsimus efficitur.

IAMQVE dies votiua aderat qua ſancta renaſci
Debuerant animo pectora iuncta pari,
Cum puer ipſe,virûm celebri comitante caterua,
Sydereúmque polo iam reſonante melos,
Clauditur in ſeptis,veterémque exutus amictum
Tegmina iam ſanctæ ruſticitatis habet.
Cellula parua nouæ capiebit tempora vitæ,
Cellula iudiciis ſemper amata ſuis.
Hic dedicit ſummi penetrare cacumina cœli.
Hic didicit culto quicquid ab ore fluit.
Hic didicit curare nouo caromate morbos,
Solus & extinctam viuificare fidem.
Munera tanta quidem modicos bene culta per annos
Donat amatori cella beata ſuo.
Dicite vos auido triti qui compita paſſu,
Qualia clamoſo luca reperta foro?
Non ille ingenium vario problemate cœpit
Obruere,aut ſtudiis llaqueare nouis.
Cura prior ſtimulos Veneris domitare furentes,
Atque animi motus compoſuiſſe fuit.
Cura prior triſti luerent vt crimina planctu,
Quàm caperent tumidum pectora læta ſophos.
Cura prior ſuperum nitida caligine pectus
Induere,& ſenſus mortificare ſuos.
Chriſtus ob id tanto repleuit honore clientem,
Sæpe vt cœleſtes cerneret ille choros.

Quid

G nardi ei nomen imponens. In eodem

DE VITA SANCTI BERNARDI.

Quid referam quotiens ſummi regina theatri
Nectareos illi viſa mouere ſonos?
Sæpe ſuum virgo famulum venerata ſolebat
Viſere,& ambroſias ſæpe referre dapes.
Nunc age, qualis erat meditanti in pectore virtus
Accipe,nam breuibus perſequar ipſe modis.
Ante ſalutarem curuato poplite Chriſti
Effigiem,lachrymas,vota,precéſque dabat,
Confixáſque truci ſpectabat vulnere plantas,
Oſſáque diſtinctis dinumeranda notis.
Iámque gemens tremula fundebat voce querelas
Verbáque montanas apta mouere feras.
O decus,ô noſtri lenimen Chriſte doloris,
O mihi tam duro parta labore ſalus.
Fœlix ſi tantas in me conuertere pœnas,
Et liceat miſero ſi mihi poſſe mori.
Ipſe immaturos auſim decerpere fructus:
Chriſte tamen dentes obſtupuere tui.
Sydera,terra,fretum,domini miſereſcite veſtri,
Flete meos caſus,ſydera,terra,fretum.
Talia dum memorat,domini pendentis imago
Soluit in amplexus brachia mota ſuos.
Talis in excelſo regnabat principe virtus,
Talis in ardenti pectore feruor erat.
Sic nouus interno gaudebat nectare miles,
Intimáque æternus trinxerat oſſa calor,
Vt mortale nihil ſaperet,terrenáque ſemper
Dediſcens,Chriſti raptus amore foret.
Noctibus in lachrymas faciles ſoluebat ocellos,
Et minimi durus criminis vltor erat.
Carnibus abſtinuit,magníque abdomine piſcis,
Sedabátque ſitim ſimplicis humor aquæ.
Artibus his ſummam virtutum venit in arcem
Sic peragens lætos prima iuuenta dies.
Vixerat hic dulces iamdudum inglorius annos,
Tempora nec veræ plena quietis erant:
Cum deus ipſe pio diſponens omnia nutu,
Bernardum ex humili iuſsit abire loco.
Nomine clara quidem,ſed clarior nomine vallis
Conſita vicina ſub regione fuit.
Miſſus in hanc ſacras referens pater optimus artes,
Condidit imperio clauſtra regenda ſuo.
Perfidus,& ſcelerum deeſſus mole ſuorum
Huc veniens,poſito crimine tutus erat.
Quíque peregrino rutilabat murice quondam,
Hic didicit cultu pauperiore tegi.
Nec pudor hic curuis agitare ligonibus arua,
Et trahere inuitos ſub iuga panda boues.
Hic ſpes vera,fides,probitas,reuerentia,cultus,
Et decor antiquæ relligionis erat,
...ſtis dura,cibus tenuis,rigidíque labores
...emper & exhibitis condita clauſtra feris.
...labat,aſsiduo defeſſus vomere fructum,
...c locus hic ſterilis pauperiórque fuit.
...uæque ſolent miſeris præſtare cubilia frondes,
Hæc etiam monachis fercula læta dabant.
Omnis odoratis populus virtutibus ibat,
Gaudebátque leui ſubdere colla iugo.
Nunc ego,quæ latitans clauſtro miracula ſanctus
Ediderit populis concelebrata canam.
Non procul inde virum nimio circumdedit æſtu
Febris,vt extremam crederet ire diem.
Non ille Æmonio potuit medicamine morbus
Curari,aut medica conualuiſſe manu.
Itur ad excelſi veneratas militis ædes,
Auxiliúmque humili poſcitur ore pium.
Ille ierat,lachrymíſque deum precibuſque rogarat,
Vt celerem moriens ſumeret æger opem.
Protinus ex alto languens reſilire cubili
Cernitur,& valido quolibet ire pede.
Hinc iam Bernardus toti innoteſcere mundo
Cœpit,& ex illa clarior eſſe die.
Vndique vicinas volitabat fama per vrbes,
Miratúrque nouæ quiſque ſalutis opus.
Audiit,& læto properat Germania curſu,
Quíque colunt fines Betica terra tuos.
Ille oculis captam matrem,nunc ille parentem
Aduehit,extremo currit ab orbe miſer.
Spirituum tetro vexatus quiſque furore
Pergit,& infeſto liber ab hoſte redit.
Loripedes etiam plures lectica vehebat,
Vt pia naturæ dextra nouaret opus.
Ille crucis tantùm decorabat pectora ſigno,
Sic poterat placita quiſque ſalute frui.
Æger Apollineas doctíque Machaonis artes
Qui coleret,toto nullus in orbe fuit.
Tanta inerat facili ſermone potentia ſancto,
Tam celeris ſacro venit ab ore ſalus.

Bernardus Innocentium pontificem maximum à Petro Leonis expulſum ſedi apoſtolicæ mirabiliter reſtituit.

INTEREA Latias gladiis ſtridentibus vrbes
Exagitat Stygio miſſus ab amne furor.
Romáque tartareis nimium vexata colubris
Frendit,& inſana ſeditione furit.
Quodque Panomphæi lacerabat templa tonantis,
Fœdifragum Petri ſchiſma Leonis erat.
Hic male dum veterum titulis & laude ſuperbit,
Pontificis ſummos pugnat adire gradus.
Cúmque alius,ſacro procerum dictante ſenatu,
Debuerat ſedem Chriſte tenere tuam:
Ille tamen diro proſternens omnia ferro,
Immeritum templi ius dabat omne tui.
Iámque ſacerdotes præſtanti laude verendos
Expulerat,ſancta ſolus in vrbe potens.
Quíque Leonigenas renuerunt ſumere partes,
Proh facinus gladio ſuccubuere truci.
Enſibus hic tumido bacchantibus agmine, Chriſti
Viſcera,Romanæ diripiuntur opes.
Nec furor hanc belli peſtem intra mœnia clauſit,
Gorgoneum toto virus in orbe fuit.
Nam qui legitimas paſtor retinebat habenas,
Multa dabat meritis templa regenda viris.
Perfidus at contra temeratis legibus alter
Templa ſacerdotes iuſsit habere ſuos.
Ergo hinc Chriſticolas volitabant bella per vrbes
Dum cupit alterno quiſque ſubeſſe duci.
Sícque per ambiguas errabat cymba procellas
Vt foret incerto iam peritura mari.
Ipſe pater veræ fidei,pecoríſque magiſter
Vix poterat propria delituiſſe domo.
Quid faciat?timido repetat ſi remige portum,
Certat in aduerſas ire magiſter aquas.
Deſerat ipſe ratem mediis Palinurus in vndis?
Hoc prohibet ſanctæ relligionis amor.
Sed tandem rabidi defeſſus Marte Leonis
Cedit,& Hethruſco vectus ab amne fugit.
Sic tamen interea lachrymis affatur obortis,
Quos dederat profugæ Chriſtus ineſſe rati:
O ſocij aduerſa fœlices ſorte futuri,
Dummodo ſyderei ſint rata dicta ducis.
Auxilium ſancto,niſi ſit ſpes victa,labori
Fidite cœleſti ſemper ab arce venit.
Maximus ille pater,Gallorum gloria regnis
Cuius iam toto nomen in orbe micat.
Ille quidem lapſis poterit ſuccurrere rebus,
Hæc requies longis ſola reperta malis.
Hunc etenim virtute virum ſigníſque potentem
Quis neſcit facili voluere regna manu?
Hic ego ſecuro ſtatuam ſub ſydere puppim,
Hic poterit placido tuta latere vado.
Nec mora,Tyrrheno ſpumantibus æquore roſtris
Excepit profugum Gallica terra ducem:
Sícque peragrato Gallorum limite,ſummus
Candida per ſyluas paſtor ad antra venit.

Occurrunt

Occurrunt longo venientibus ordine patres,
Præuia Christiferæ signa fuere cucis,
Psallentésque pio mulcebant nubila cantu,
Talis in abiecto milite pompa fuit.
Hos Romanus eques nimium nimiúmque beatos
Quos videt in tanta degere pace, vocat.
Et modo continuis celebrata silentia claustris
Et modo parthenij laudat honoris opes.
Nil ibi quod rapida cuperet nouus aduena mente,
Nil nisi præcipui candor amoris erat.
Panis, poma, nuces, hortensisque herba, legumen,
Deliciæ abductis ista fuere viris.
Maximus interea Christi sua fata sacerdos
Tam longe causas exposuítque viæ.
Tunc pater ipse sui veritus mandata magistri
Accepit profugę vela tuenda ratis.
Non ego multiloquo septem tolerata per annos
Carmine fata notans singula quæque canam.
Nec referam longos quos pertulit ille labores,
Dum cuperet laceram composuisse fidem.
Summa sequar tantum celebris fastigia facti
Atque [illegible] arqis exitus ipse meis.
[illegible] Romano in culmine summum
[illegible] tempore dissidij.
[illegible] [illegible]ctum celebrabat honore,
[illegible]ri semper adesse suo.
[illegible] senex vt fortibus armis
[illegible] deósque suæ.
[illegible]tis agmine turmis,
[illegible]ietatis iter.
[illegible]ter Bernardus opimis
[illegible] fuere ducis.
[illegible] ad tecta sacerdos,
[illegible] ab arce sedens.
[illegible]na tępla tonátis,
[illegible]de.
[illegible]a mouere,
[illegible]
[illegible] tantum
[illegible]ros.
[illegible]s auctor,
[illegible]onos:
[illegible]dere vitam,
[illegible] lacu.
[illegible]erearis acerbo,
[illegible] sume dies.
[illegible]as ordine titan
[illegible] & ille diem.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] vrbe sedens.
[illegible] negocia ciues,
[illegible]tere arator humum.
[illegible]da sub place locatis,
[illegible] tulit inde sinus.

[illegible]a fœlici pace donata, in Galliam honorifice [illegible]issimam domino animam reddidit.

[illegible]imij tacitus miracula patris
[illegible]ongæ tempore facta viæ.
[illegible]ium [illegible]imiúmque fuere,
[illegible]uere virum.
[illegible]ulus retinere parentem
[illegible] vrbe vias.
[illegible]que [illegible]ens testatur amictu,
[illegible]curritque pio virque puerque seni.
[illegible] abit, lætis resonat concentibus æther,
[illegible]aque depositis artibus hospes agit.
Vndique purpureos spargunt per compita flores,
Et redolent sacris thura perusta focis.
Pérque vias pueri ramos strauere virentes,
Compita subiectis tecta fuere togis.
Sic quondam Solymis, inopum quem vexit asellus,
Excepit reducem grata caterua deum.
At postquam optati consedit limine tandem
Hospitij, plaudens vndique turba ruit.
Vndique turba ruit tanto glomerata tumultu,
Vt nequeat lassum limine ferre pedem.
Tot quoque difficili languentia corpora morbo
Obtulerant, facili restituenda manu,
Vt male vel modici fuerit data copia somni,
Nec tulerit properas mensa peracta dapes.
Sícque peragratis Gallorum finibus, abbas
Contigit optato claustra beata pede.
Tunc nemora, & patrij lapidosa cacumina mõtis
Aspiceres domino plaudere cuncta suo.
Vtque solet multo non visam tempore matrem
Expetere, & plaudens basia ferre puer,
Sic hilares viso monachi pastore resultant,
Osculáque alternis dantque ferúntque genis.
Tunc, modo qui fuerat titulis super ęthera vectus,
Cernere quem magni concupiere duces,
Ecce virum posito spectares præsule sanctum
Sarcula iam manibus corripuisse sacris.
Et quibus ipse humeris lassus consederat orbis,
Cernitur intexto vimine ferre lutum.
Bis centum ęthereo plaudebant agmina regi,
Quæ bonus ex omni traxerat orbe pater.
Hæc fuerant tanto populis celebrata fauore,
Sic coluit sanctum vírque puérque gregem,
Totus vt ex illo resonans contenderet orbis
Sacratum pariter detinuisse ducem.
Tunc Romana suo decoranda antistite templa
Eugenium ex humili surripuere domo.
Tunc etiam innumeræ diuersis partibus vrbes
Inde sibi sacrum constituere caput.
Talibus acta viris nulla exagitante charybdi,
Sancta super tenues cymba fluebat aquas:
Aurea iam posito currebant secula fastu.
Temporáque hæc nullis nigra fuere malis:
Omnia diuinas resonabant compita laudes,
Iam dabat angelicum terra fretúmque melos.
Hæc tamen ante alias longe celeberrima valles
Quam coluit magni dúxque patérque gregis.
Iámque decem senos lustris properantibus annos
Clauserat extremo curua senecta pede,
Atque senescenti titubantia corpore membra
Pondere continui fracta laboris erant.
Nec tamen austeri laxauit fręna senectus
Culminis, aut celeres sistere visa rotas.
Sed velut in viridi properabat fortius æuo,
Vt leuis ad palmæ præmia currit equus.
Vtque solet cantu modulos iterare canoro
Dulcius ad mortis limina ductus olor.
Sic dedit ille sonos supremo in limite dulces,
Scriptáque decrepiti mira fuere senis.
Nam pater æternos senio confectus amores
Exposuítque sacris oscula lata modis.
Iámque instare videns cœlestis gaudia vitæ
Imposuit vili languida membra toro.
Grex bonus ingemuit, circunfusque iacenti
Talia sollicito murmure dicta dabat:
Ergóne iam miseros pater ô venerande nepotes
Fert animus medio deseruisse mari?
Quisnam igitur tristes, vel quis solabitur ægros
Pastor, & ætherei calcar amoris erit?
Quis pater attonitos inopésque tuebitur agnos
Ne lanient auido viscera dente lupi?
Quis poterit miseris nodos aperire latentes
Legis, & eloquij mystica verba sacri?
Quis nunc torpentes animo, & frigida corda,
Curabitque leui vulnera nostra manu?
Ah nimium properata tuæ cita tempora vitæ,
Ah nimium læthi fata seuera tui.

Qui

Quid iuuat assiduis defessum vocibus, olim
Clauigerum nobis consuluisse patrem.
Ne quis forte suo populus pro præsule nostrum
Surriperet sancta calliditate caput:
Inuida si nostros nimium populata labores
Audet honoratum tollere Parca ducem.
Tu tamen ô facili nutu qui sydera torques
Necte iterum vitæ fila refecta tuæ,
Vt cum fulta tuo fuerit domus ista labore,
Lætior [illegible]eptum cernat abire patrem.
Motus erat dictis senior, paulúmque leuatis
Luminibus tenui retulit ista sono:
Iam mihi summa quies, iam præmia læta parantur,
Dulcis adest tandem funeris hora mei.
Sed vos fœmineo quid funditis ore querelas?
Quid iuuat emeritum detinuisse senem?
Anne prius toties dixi mea funera vobis,
Ne subitus nimium læderet ossa dolor?
Christus, Olympiaca fuero cùm sede locatus,
Auxilium nostro maius ab ore pluet.
Nunc meus hic luteo circundatus aggere sensus
Vix habet vnde suas contueatur opes.
Vos tantùm superi retinentes iussa parentis,
Ite per arreptum relligionis iter.
Non vos blandus honor, non vos labor improbus vnquam
Non reuocet toto quicquid in orbe patet.
Quid mihi si lituos inter facilésque choræas
Duxissent lætos tempora nostra dies?
Quid mihi præteriti prodesset gaudia fastus,
Vrgerent Stygias si modo ferre faces?
Sed tandem tremulum vocat in sua regna clientem
Christus, & hinc celeri me iubet ire pede.
Vos igitur fratres, nati, patrésque valete,
Et mea sub memori condite dicta sinu.
Talia vix [illegible]euibus dederat mandata loquelis,
Saucia sollicito corda dolore leuans,
Cum niueus lachrymas inter gemitúsque suorum
Spiritus, abiecto corpore, celsus abit.
Ipsa per aërios virgo nitidissima tractus
Visa est cœlestes ducere læta choros.
Purpureámque trahens animam super arce locauit
Empyrea, lateri composuitque suo.

Sanctus Bernardus non tantum antiquis Heroibus, sed Christianis quoque martyribus iure optime præponitur.

HACTENVS excelsi mirabar Cæsaris arma,
Cui dedit æthereum Martia Roma decus.
[illegible]balisque trucem Romano in sanguine dextram.
[illegible] Macedum clari gesta superba ducis.
Mi[illegible] bar patria pro libertate furentes
S[illegible]das, Decios, Æmiliosque graues.
N[illegible] ingenti decoratum laude fatebar
[illegible]rem rapido torruit igne manum.
Co[illegible]lit claru generoso ex ordine nomen
A[illegible] quò fœlix consule Roma fuit.
[illegible]qui[illegible]cium tutatus pectore pontem
In [illegible]ris rapidas desilit altus aquas.
Quíque Quirinalis posito modo consul aratro
Arma triumphato victor ab hoste tulit.
[illegible]ui vectus equo radians fulgentibus armis
Se potuit scisso præcipitare foro.
Quique per adiunctas primæuo in Marte catenas
[illegible]onias Tyrio sanguine tinxit aquas.
Illum etiam titulis rebar super æthera vectum
Qui [illegible]uit Phrygios obsidione lares.
[illegible] quo [illegible]ter proceres qui Marte superbo
Inclytus, Æ[illegible]onio tractus ab axe perit.
Quique gigant[illegible] superauit robore monstra,
Vi[illegible] Molorchæi signa leonis habet.
Hos [illegible]go crediderim nimium nimiúmque beatos
[illegible]erant forti nomen in astra manu.
Hos puer egregio simplex venerabar honore,
Cum legeret numeros prima [illegible] uetes.
Nunc si Bernardo veteris præconia famæ
Contuleris, quæ meo fortia facta sono,
Quæ modo Threicio fuerant celeberrima cantu
Visa puellari nunc mihi digna sono.
Fama vetus taceat, cedant veterúmque triumphi,
Christigenam meritis sollicitare virum.
His etenim [illegible] fuerat virtutis imago,
Huic arete pleno pectore vera fuit.
Hic Marti & Phœbo gelidis libamina saxis
Obtulit, hic vero candida corda deo.
Illi terrificis domuerunt barbara bellis
Mœnia, & ingenti tecta superba manu.
Hic vada tartarei domuit Phlegetontis, & [illegible]
Spirituum steterant ad data iussa chori.
Hi varios celebri subierunt Marte labores
Pro patria pulchrum succubuisse rati.
Hic tulit assidua gelidos sub morte dolores,
Schismaticam cupiens conciliare fidem.
Illis falsus hon[illegible] inanis gloria famæ,
Solus at huic Christi causa laborum amor.
Forte triumphatis illi regionibus ampla
Thesauros patriæ dona dedere suæ.
Hic autem miseros moriens dat habere ne[illegible]
Munera quæ nullo sunt moritura die,
Munera, quæ mores instaurauere pu[illegible]
Hæc sunt quæ sacra scripserat ille manu.
Sed quid ego Herculeas Pygmæi carmine v[illegible]
Assimilo? & Phario flumina parua mari?
Optima mutato reperiam præconia tamo,
Et patet exemplo te meliore canam.
Nam tibi cur vanos ausim conferre Quirites
Qui melior quouis martyre sanctus eras?
Grande quidem fuerat ferro flammisque [illegible]
Nec tamen æternam deseruisse fidem.
Maius opus summo versari in culmine reru[illegible]
Nec tamen vlla a[illegible]s ambitione pr[illegible]
Maius opus vitæ rigidum tenuisse [illegible]
Semper, & angustum relligion[illegible]
Belláque spirituum telis agitata maligni[illegible]
Maius opus forti corde tulisse fuit.
Fulminea alij mirentur martyris arcus,
Laurentíque auido quos tulit ore rog[illegible]
Vulnera Chrysogoni iactent, Paulíq; cat[illegible]
Euphemiǽque truci membra resecta m[illegible]
Mirenturque graues sanctorū funera, p[illegible]
Bella, crucem, gladios, verbera, tela, faces.
Solus inexhaustè mirabor corde laîmes
Quos patet æterno raptus amo[illegible]
Nam si Christigenûm cædes, tum[illegible]
Colligis, & fusi sanguinis omne decus:
Cedent cuncta oneri quod pertulit ille beat[illegible]
Lapsuram cupiens sustinuisse domum.
Namque alij lacera senserunt carne dolores,
Hic autem medio vulnera corde tulit.
Ergo animus quātū mēbris generosior ipsis,
Martyribus tantum celsior ille fuit.

Commend[illegible]io muneris à sanctissima dei genitrice Maria [illegible]lati, cum nuper diui Bernardi opuscula imprimi c[illegible]

POSTQVAM sanctapolos c[illegible]que dec[illegible]
Transcendit [illegible] caren[illegible] choros,
Æthereamque petens so[illegible]
Regna tenet nullo destitue[illegible]
Humanis nunquam precibus ne[illegible]
Defuit, aut luteas spernere visa [illegible]
Sed potius summi moderata est p[illegible]
Spiculaque in nostros eiaculanda lares.
Auxilium sceleri visa est præstare [illegible]
[illegible]us, atque humiles conciliasse [illegible]
Illa dedit miseris veniam, totúmque per [illegible]
Illius ex miti depluit ore fauor.

Innumeros

37

D. Bernardi

Opera.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm